

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

LEGVM SECTIO IV.

CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.
TOMVS V.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.

MCMIX — XIII.

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

LEGVM SECTIO IV.

CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.
TOMVS V.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.

MCMIX — XIII.

CONSTITUTIONES
ET
ACTA PVBLICA
IMPERATORVM ET REGVM.

TOMVS V.

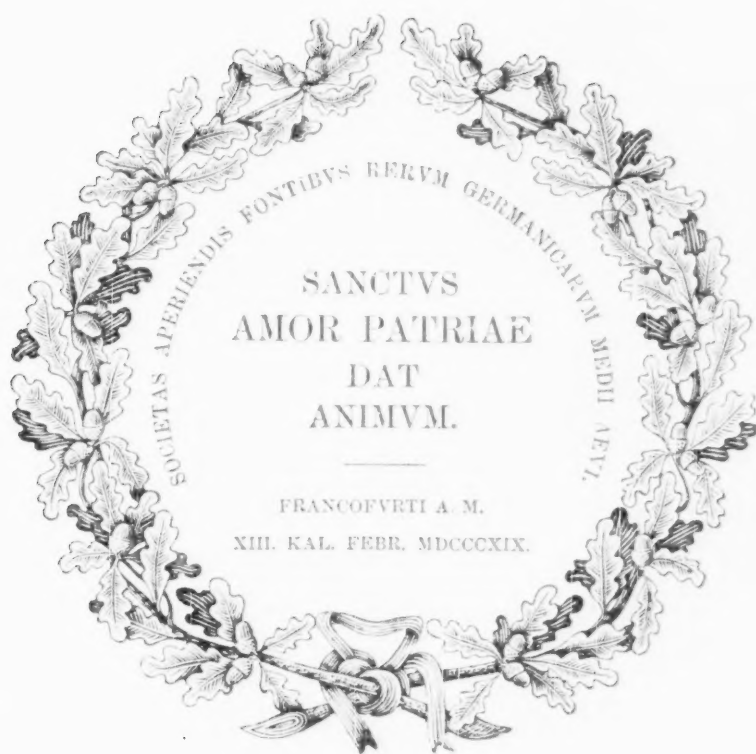
INDE AB A. MCCCXIII. VSQVE AD A. MCCCXXIV.

EDIDIT

IACOBVS SCHWALM.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MCMIX—XIII.

Ex officina aulae Vimariensis typographica.

Huic Constitutionum et Actorum publicorum imperatorum et regum tomo quinto insunt Tractatus de electione regis annis 1313—1314. habiti et Acta regni Ludewici IV. et Friderici III. annorum 1314—1324.

Contra rationem in voluminibus prioribus adhibitam hoc et sequentibus tomis documenta varia non iam in Appendicibus, sed omnia ordine chronologico, ut iam dudum in animo erat, comprehenduntur. Duas tantum appendices in fine tomi septimi Deo favente proponemus, quarum altera Acta iustitiariorum curiae, altera Fragmenta Librorum cancellariae Ludewici regis complectetur.

Praeter virum cl. Karolum Zeumer huius sectionis curatorem de tomo quinto optime meriti sunt viri dd. R. Salomon Berolinensis, qui cum in plagulis corrigendis operam dedit tum Indicem rerum conscripsit; W. Füsslein Hamburgensis, Hermannus Herre Monacensis, H. Hirsch socius noster Vindobonensis, Hēnricus Pogatscher, Karolus Heinricus Schäfer Romani, Aemilius Schaus

Wisbadensis, qui mihi roganti, ut diplomata vel codices examinarent vel in nostrum usum verterent, qua sunt benivolentia, nunquam defuerunt; necnon viri doctissimi, qui archivis tabulariisque et bibliothecis publicis praesunt. Quibus omnibus debitas gratias hoc loco profiteri liceat.

Dabam Hamburgi Kalend. Ianuar. a. 1913.

HOC TOMO CONTINENTUR:

Praefatio	V
Tractatus de electione regis annis MCCCXIII—MCCCXIV.	
habiti.	1—88
1 — 6. Conventiones civitatum imperii. 1313. Sept. 29.—Oct. 6.	1—5
1—4. Uniones cum ducibus Austriae. Sept. 29.—Oct. 5.	1—3
1. Scriptum civitatis Ulmensis. Sept. 29.	1
2. Scriptum pro civitate Memmingensi. Sept. 29.	2
3. Scriptum pro civitate Constanciensi. Oct. 5.	2
4. Scriptum pro civitate Turicensi. Oct. 5.	3
5. Unio inter buregravium et civitatem Norimbergensem. Oct. 3.	4
6. Unio inter archiepiscopum Moguntinum et civitatem Oppenheimensem. Oct. 6.	4
7. Scriptum Iohannis regis Bohemiae. 1313. Oct. 14.	5
8—11. Scripta ducis Saxoniae et marchionis Brandenburgensis. 1313. Oct. 16. —Nov. 18.	6—8
8. Potestas eligendi a duce Saxoniae data. Oct. 16.	6
9. Unio inter marchionem et duces prior. Oct. 31.	6
10. Unio inter eosdem altera. Oct. 31.	7
11. Unio inter marchionem et archiepiscopum Coloniensem. Nov. 18.	8
12. Relatio Petri Barrerie Clementi V. porrecta (1313 Nov. Dec.)	8
13. Epistola procuratorum ad archiepiscopum Moguntinum. (1313) Dec. 21	10
14. 15. Litterae consensus regis Bohemiae pro archiepiscopo Trevirensi. 1313. Dec. 27.	11—13
14. Litterae priores. Dec. 27.	11
15. Litterae alterae. Dec. 27.	13
16. 17. Epistolae archiepiscoporum pontifici missae. 1314. Ian. 15.—29.	13—15
16. Epistola archiepiscopi Coloniensis. Ian. 15.	14
17. Epistola archiepiscopi Trevirensis. Ian. 29.	15
18. 19. Promissiones Iohannis regis Bohemiae. 1314. Febr. 1.—2.	15—17
18. Scriptum pro comite de Monte. Febr. 1.	15
19. Scriptum pro archiepiscopo Trevirensi. Febr. 2?	16
20. Unio inter archiepiscopum Moguntinum et marchionem Brandenburgensem prima. 1314. Mart. 6.	17
21. Unio inter archiepiscopum Coloniensem et comitem Haynoniae. 1314. Mart. 25.	18
22. Arbitrium pacis inter duces Bawariae et Austriae. 1314. Apr. 17.	19

	pag.
23—37. Tractatus a ducibus Austriae habiti. 1314. Apr. 28.—Mai. 15.	22—38
23. 24. Promissiones electorum saecularium. 1314. Apr. 28.—Mai. 1.	22. 23
23. Promissio Rudolphi comitis Palatini. Apr. 28.	22
24. Promissio Heinrici marchionis Brandenburgensis. Mai. 1.	23
25—30. Tractatus cum archiepiscopo Coloniensi. 1314. Mai. 9.	23—34
25—27. Promissiones ducum pro archiepiscopo.	23—32
25. Scriptum primum. Mai. 9.	23
26. Scriptum secundum. Mai. 9.	26
27. Scriptum tertium. Mai. 9.	28
28. Procuratorium ad tractandum cum Woldemaro marchione Branden- burgensi. Mai. 9.	32
29. 30. Promissiones archiepiscopi. 1314. Mai. 9.	33. 34
29. Scriptum prius. Mai. 9.	33
30. Scriptum alterum. Mai. 9.	34
31—34. Promissiones ducum pro diversis. 1314. Apr. 28.—Mai. 12.	34—36
31. Scriptum pro Walramo comite de Nassow. Apr. 28.	34
32. Scriptum pro Iohanne comite de Spanheim et Iohanne comite de Nassow. Apr. 28.	35
33. Scriptum pro comitibus de Nassow. Mai. 11.	36
34. Scriptum pro Iohanne comite de Spanheim. Mai. 12.	36
35. Protestatio archiepiscopi Coloniensis et Rudolphi comitis Palatini. Mai. 12.	37
36. 37. Procuratoria electorum saecularium. 1314. Mai. 15.	37. 38
36. Procuratorium Rudolphi comitis Palatini. Mai. 15.	37
37. Procuratorium Rudolphi ducis Saxoniae. Mai. 15.	38
38. Unio inter archiepiscopum Moguntinum et marchionem Brandenburgensem secunda. 1314. Iun. 4.	39
39. Assignatio termini electionis. 1314. Iun. 5.	39
40—42. Scripta archiepiscopi Coloniensis pro Simone comite de Spanheim. 1314. Iun. 13.—30.	40. 41
40. Scriptum primum. Iun. 13.	40
41. Scriptum secundum. Iun. 17.	40
42. Scriptum tertium. Iun. 30.	41
43. 44. Litterae ducis et ducissae Austriae. 1314. Iun. 20.—29.	41. 42
43. Litterae Friderici ducis ad civitatem Constantiensem. Iun. 20.	41
44. Litterae Elizabeth ducissae ad regem Aragonum. Iun. 29.	42
45. Scriptum domini de Montjoie. 1314. Iul. 3.	43
46. Promissio ducis Karinthiae pro ducibus Austriae. 1314. Iul. 13.	44
47. 48. Vocatio principum. 1314. Iul. 23.	44. 45
47. Scriptum episcopo Pragensi missum. Iul. 23.	44
48. Forma alterius scripti. Sine dato.	45
49. Promissio Rudolphi ducis Saxoniae pro ducibus Austriae. 1314. Iul. 29.	46
50. Epistola Ingerami de Marigny ad Simonem de Pisa. 1314. Iul. 30.	46
51. Scriptum archiepiscopi Coloniensis pro comitibus de Nassow. 1314.	
Aug. 1.	48
52. Promissio ducis Bawariae pro comite Bertholdo de Henneberg. 1314.	
Aug. 1.	48
53. Protestatio archiepiscopi Coloniensis. 1314. Aug. 13.	49
54. Promissio Friderici ducis Austriae pro Dietrico de Pilichdorf. 1314.	
Aug. 19.	49
55. Promissio ducum Bawariae pro Heinrico Saeschenhauser. 1314. Sept. 3.	50

	pag.
56. Unio inter archiepiscopum Moguntinum et marchionem Brandenburgensem tertia. 1314. Sept. 10.	50
57—73. Tractatus a duce Bawariae habiti. 1314. Sept. 12.—23.	51—71
57—62. Tractatus cum archiepiscopo Moguntino. 1314. Sept. 12.—23.	51—57
57—61. Promissiones ducis pro archiepiscopo.	51—57
57. Scriptum prius. Sept. 12.	51
58. Scriptum alterum. Sept. 12.	54
59. Scriptum pro Eberhardo de Bruberg. Sept. 15.	56
60. Scriptum super fructibus castri Lindenfels. Sept. 21.	56
61. Commissio conquirendi servitores. Sept. 23.	57
62. Promissio archiepiscopi. Sept. 20.	57
63—66. Tractatus cum archiepiscopo Trevirensi. 1314. Sept. 20.	58—65
63—66. Promissiones ducis pro archiepiscopo.	58—65
63. Scriptum primum. Sept. 20.	58
64. Scriptum secundum. Sept. 20.	62
65. Scriptum tertium. Sept. 20.	63
66. Scriptum quartum. Sept. 20.	65
67—69. Tractatus ad Iohannem regem Bohemiae spectantes. 1314. Sept. 20.	65—69
67. 68. Promissiones ducis pro rege.	65—68
67. Scriptum prius. Sept. 20.	65
68. Scriptum alterum. Sept. 20.	68
69. Promissio nomine regis facta. Sept. 20.	69
70—73. Promissiones ducis pro diversis. 1314. Sept. 18.—23.	69—71
70. Scriptum pro comite de Veldentia. Sept. 18.	69
71. Scriptum pro Iohanne comite de Spanheim. Sept. 20.	70
72. 73. Scripta pro comite Bertholdo de Henneberg. 1314. Sept. 20.—23.	70. 71
72. Scriptum prius. Sept. 20.	70
73. Scriptum alterum. Sept. 23.	70
74—80. Tractatum a ducibus Austriae habitum continuatio. 1314. Sept. 24. —Oct. 19.	71—77
74. Promissio pro archiepiscopo Coloniensi iterata. Sept. 24.	71
75. Procuratorium pro comitibus de Spanheim. Sept. 29.	73
76. Promissio pro Eppone de Kussnach. Oct. 3.	73
77. Unio cum episcopo Augustano. Oct. 9.	73
78. Promissio castrensi in Frideberg. Oct. 10.	74
79. Promissio archiepiscopi Coloniensis pro Gerardo de Landseron. Oct. 10.	76
80. Promissio pro Iohanne comite de Spanheim iterata. Oct. 19.	76
81—83. Litterae ducis Austriae et regis Aragonum. 1314. Sept. 25.—Oct. 17.	77—80
81. Litterae ducis ad regem. Sept. 25.	77
82. 83. Responsiones regis 1314. Oct. 17.	78—80
82. Responsio duci missa. Oct. 17.	78
83. Responsio ducissae directa. Oct. 17.	79
84—90. Tractatum a duce Bawariae habitum continuatio. Oct. 6.—20.	80—85
84. Scriptum pro comite Popponi de Henneberg. Oct. 6.	80
85. Scriptum archiepiscopi Moguntini pro Eberhardo de Erbach. Oct. 9.	81
86. 87. Scripta pro abbate Fuldensi. 1314. Oct. 13.—18.	81—83
86. Scriptum archiepiscopi Moguntini. Oct. 13.	81
87. Scriptum ducis Bawariae. Oct. 18.	82
88. Scriptum archiepiscopi Moguntini pro nobilibus Wetteraviae. Oct. 15.	83
89. Scriptum pro comite Silvestri. Oct. 18.	84

	pag.
90. Promissio iterata pro Iohanne rege Bohemiae. Oct. 20.	84
91. 92. Potestates eligendi. Oct. 15.—17.	85—87
91. Potestas eligendi ab archiepiscopo Coloniensi Rudolfo duci Bawariae data. Oct. 15.	85
92. Potestas eligendi a Rudolfo duce Bawariae episcopo Gurensi data. Oct. 17.	86
93. Unio inter comitem Sabaudiae et Iohannem Delphinum. 1314. Oct. 17.	87
Acta regni Ludewici IV. et Friderici III.	
94. 95. Acta electionis Friderici III. 1314. Oct. 19.	89—93
94. Decretum electionis in forma brevi. Oct. 19.	89
95. Decretum electionis amplificatum. Oct. 19.	91
96—104. Acta electionis Ludewici IV. 1314. Oct. 19.—23.	93—103
96. Instrumentum super prorogatione termini electionis confectum. Oct. 19.	93
97—101. Notificationes electionis ad civitates imperii missae. 1314. Oct. 22.	95—97
97. Scriptum archiepiscopi Moguntini. Oct. 22.	95
98. Scriptum archiepiscopi Trevirensis. Oct. 22.	95
99. Scriptum regis Bohemiae. Oct. 22.	96
100. Scriptum Woldemari marchionis Brandenburgensis. Oct. 22.	97
101. Scriptum Iohannis ducis Saxoniae. Oct. 22.	97
102. 103. Decretum electionis.	98—103
102. Exemplar archiepiscopi Moguntini.	98
103. Exemplar archiepiscopi Trevirensis.	98
104. Litterae consensus Heinrici marchionis Brandenburgensis. Oct. 23.	103
105. Litterae consensus pro comite Haynoniae. 1314. Oct. 21.	104
106—110. Scripta Ludewici regis pro diversis. 1314. Oct. 22.—26.	104—108
106. Scriptum pro Iohanne duce Saxoniae. Oct. 22.	104
107. 108. Scripta pro archiepiscopo Moguntino. 1314. Oct. 24.—29.	105. 106
107. Scriptum prius. Oct. 24.	105
108. Scriptum alterum. Oct. 29.	106
109. Scriptum pro nobili de Lichtenberg. Oct. 24.	107
110. Scriptum pro rege Bohemiae et archiepiscopo Trevirensi. Oct. 26.	107
111. Scriptum marchionis Brandenburgensis pro nobili de Falkenstein. 1314. Oct. 24.	108
112. Litterae civitatis Wetzlariensis civitati Aquensi missae. 1314. Oct. 25.	109
113. Litterae Ludewici regis civitati Constantiensi missae. 1314. Oct. 29.	110
114—120. Acta coronationis Friderici III. 1314. Nov. 2.—28.	111—120
114. 115. Mandata archiepiscopi Coloniensis. 1314. Nov. 2.—11.	110—111
114. Mandatum abbati Indensi missum. Nov. 2.	110
115. Mandatum Gerhardo de Landseron directum. Nov. 11.	111
116. Procuratorium comitis Palatini pro Gerlaco de Nassow. Nov. 15.	111
117. Promissiones Friderici pro Reinaldo comite Gelrensi. Nov. 16.	112
118—120. Scripta archiepiscopi Coloniensis super coronatione habita. 1314. Nov. 25.—28.	115—120
118. Scriptum subditis imperii directum. Nov. 25.	115
119. Scriptum civitatibus imperii missum. Nov. 26.	117
120. Supplicatio pontifici porrecta. Nov. 28.	118

	pag.
121—129. Acta coronationis Ludewici IV. 1314. Nov. 18.—Dec. 4.	121—128
121—124. Tractatus cum archiepiscopo Coloniensi habiti. 1314. Nov. 18.	
—20.	121—124
121. 122. Instrumenta super constitutione procuratoris ad archi- episcopum missi confecta. 1314. Nov. 18.	121. 122
121. Procuratorium Ludewici. Nov. 18.	121
122. Procuratorium archiepiscopi Trevirensis. Nov. 18.	122
123. 124. Instrumenta super receptione procuratoris confecta. 1314. Nov. 20.	123. 124
123. Instrumentum prius. Nov. 20.	123
124. Instrumentum alterum. Nov. 20.	124
125. Promissiones civitati Aquensi factae. Nov. 23.	125
126. Litterae civitati Constantiensi directae. Nov. 28.	126
127—129. Promissiones pro civitate Coloniensi. 1314. Dec. 3. 4. . . .	127. 128
127. Scriptum archiepiscopi Moguntini et aliorum. Dec. 3.	127
128. Scriptum archiepiscopi Trevirensis. Dec. 3.	127
129. Scriptum Ludewici regis. Dec. 4.	128
130—138. Scripta Ludewici regis pro comite Haynoniae. 1314. Nov. 25.— Dec. 4.	129—133
130. Remissio iuris in comitatibus Hollandiae etc. Nov. 25.	129
131. Mandatum civitatibus Frisiae directum. Nov. 25.	129
132. Approbatio obligationis. Nov. 25.	130
133. 134. Assignatio pecuniae. Nov. 26.—Dec. 4.	130. 131
133. Scriptum regis. Nov. 26.	130
134. Scriptum fideiussorum. Dec. 4.	131
135. Confirmatio privilegiorum. Dec. 1.	132
136. Receptio iuramenti fidelitatis. Dec. 1.	132
137. Commissio inquisitionis limitum imperii. Dec. 3.	132
138. Concessio precum primariarum. Dec. 3.	133
139. 140. Privilegia Friderici pro archiepiscopo Coloniensi. 1314. Nov. 27.	134. 135
139. Concessio teloneorum prior. Nov. 27.	134
140. Concessio telonei altera. Nov. 27.	135
141—166. Privilegia Ludewici principibus electoribus concessa. 1314. Dec. 1.—23.	136—159
141—153. Scripta pro archiepiscopo Moguntino. 1314. Dec. 1.—23. . . .	136—145
141. Scriptum super fructibus castri Lindenfels. Dec. 1.	136
142. Confirmatio promissionum. Dec. 2.	136
143. Confirmatio privilegiorum ecclesiae Moguntinae. Dec. 2.	139
144. Innovatio concessionis telonei. Dec. 2.	140
145. Privilegium super officio archicancellariae. Dec. 2.	141
146. Concessio precum primariarum. Dec. 2.	141
147. Commissio conquirendi servitores. Dec. 2.	142
148. Declaratio super oppido Seligenstadt et comitatu Bachgowe. Dec. 20.	142
149. Privilegium de non evocando. Dec. 20.	143
150. Scriptum de redditibus imperii redimendis. Dec. 20.	144
151. Confirmatio telonei. Dec. 20.	144
152. Augmentatio obligationis. Dec. 21.	145
153. Scriptum pro Eberhardo de Bruberg. Dec. 23.	145
154—164. Scripta pro archiepiscopo Trevirensi. 1314. Dec. 2.—18. . .	145—156

	pag.
154. Confirmatio privilegiorum prior. Dec. 2.	146
155. Ratificatio concessionum regum praecedentium. Dec. 2.	147
156. Confirmatio obligationis civitatum Bopardiae et Wesaliae. Dec. 2.	149
157. Concessio precum primariarum. Dec. 2.	150
158. Confirmatio privilegii de non evocando. Dec. 2.	151
159. Confirmatio privilegiorum altera. Dec. 3.	151
160. Confirmatio ad teloneum Confluentinum spectans. Dec. 3.	153
161. Confirmatio obligationis pecuniae. Dec. 3.	154
162. Confirmatio iurisdictionis. Dec. 4.	155
163. Mandatum civitatibus directum. Dec. 15.	155
164. Promissio civitatis Wesaliensis. Dec. 18.	156
165. 166. Scripta pro rege Bohemiae. 1314. Dec. 4.—17.	157—159
165. Confirmatio privilegiorum. Dec. 4.	157
166. Obligatio telonei. Dec. 17.	158
167. Mandatum Ludewici super scultetatu Aquensi. 1314. Dec. 2.	160
168. Electio vicarii in Lunigiana. 1314. Dec. 5.	160
169. Foedus inter Wormatienses et Spirenses. 1314. Dec. 7.	161
170. Litterae Ludewici civitati Constantiensi missae. 1314. Dec. 9.	162
171—173. Scripta ad electionem Friderici regis spectantia. 1314. Dec. 12.—17.	163—165
171. Litterae comitis Palatini et ducis Saxoniae ad civitatem Con- stantiensem. Dec. 12.	163
172. Litterae Friderici eidem civitati directae. Dec. 17.	164
173. Mandatum eiusdem ad civitatem Argentinensem. Dec. 17.	165
174. 175. Scripta Ludewici nobilibus concessa. 1314. Dec. 15.	165, 166
174. Infeudatio comitis de Spanheim. Dec. 15.	165
175. Receptio nobilis de Brunshorn in vassallum imperii. Dec. 15.	166
176. Confirmatio obligationis a Friderico facta. 1314. Dec. 18.	166
177. Promissio super servitio militari Friderico regi faciendo. 1314. Dec. 19.	167
178. Mandatum Ludewici super turri castri Fridebergensis. 1314. Dec. 21.	168
179. Facultas bona imperii emendi a Ludewico civibus Tremoniensibus con- cessa. 1314. Dec. 22.	168
180—183. Scripta Ludewici super receptione castrensi et vassallorum. 1314. Dec. 22.—27.	169, 170
180. Receptio Wilhelmi de Akers. Dec. 22.	169
181. Receptio Eberhardi de Bruberg. Dec. 23.	169
182. Receptio Petri de Bertholsheim. Dec. 24.	170
183. Receptio Heinrici Pube de Geipesheim. Dec. 27.	170
184. Libertatio a sturis a Ludewico civitati Oppenheimensi concessa. 1314. Dec. 23.	171
185. Mandatum Ludewici pro civibus Moguntinis. 1314. Dec. 24.	172
186. 187. Scripta Friderici pro Kraftone de Hohenloch. 1314. Dec. 26.	172, 173
186. Scriptum prius. Dec. 26.	172
187. Scriptum alterum. Dec. 26.	173
188. Promissio Ludewici pro comite de Friburg. 1315. Ian. 2.	173
189. Scriptum eiusdem super constitutione advocati provincialis. 1315. Ian. 3.	174
190—194. Privilegia eiusdem pro civitatibus Spirensi et Wormatiensi. 1315. Ian. 4.—19.	174—178
190. Privilegium generale. Ian. 4.	174

		192.
191.	Privilegium noviter concessum. Ian. 4.	176
192.	Scriptum foederis. Ian. 4.	177
193.	Scriptum archiepiscopi Moguntini. Ian. 5.	177
194.	Iuramentum advocati provincialis. Ian. 19.	178
195—197.	Scripta Ludewici super constitutione vicarii generalis per Italiam. 1315. Ian. 4.—9.	178—180
195.	Constitutio vicarii generalis. Ian. 4.	178
196.	Mandatum subditis directum. Ian. 4.	179
197.	Litterae civitati Tervisinae missae. Ian. 9.	180
198.	199. Infeudatio abbatis. 1315. Ian. 6.—26.	180. 181
198.	Mandatum Ludewici regis. Ian. 6.	180
199.	Instrumentum super infeudatione confectum. Ian. 26.	181
200.	Obligatio civitatis imperii a Friderico facta. 1315. Ian. 6.	181
201.	Mandatum Ludewici civitati Argentinensi missum. 1315. Ian. 10.	182
202.	Scriptum eiusdem super absolutione ab usuris. 1315. Ian. 10.	182
203—209.	Scripta super obligatione civitatum imperii. 1315. Ian. 11.— Febr. 16.	183—187
203.	Mandatum Ludewici prius. Ian. 11.	183
204.	Eiusdem obligatio prior. Ian. 16.	184
205.	Eiusdem obligatio secunda. Ian. 16.	184
206.	Eiusdem mandatum alterum civitatibus directum. Ian. 19.	185
207.	Indultum ab archiepiscopo civitatibus concessum. Ian. 22.	186
208.	Hulda civitatum pro archiepiscopo. Ian. 24.	186
209.	Oligatio Ludewici tertia. Febr. 16.	187
210.	Litterae Friderici regi Aragonum directae. 1315. Ian. 13.	187
211.	Obligatio pecuniae per Ludewicum facta. 1315. Ian. 21.	188
212.	Executio precum primariarum. 1315. Ian. 22.	189
213.	Scriptum Friderici pro civitate Argentinensi. 1315. Febr. 25.	190
214.	Obligatio Ludewici pro comite de Veldentia. 1315. Mart. 3.	190
215.	216. Privilegia eiusdem pro civitate Hagenowensi. 1315. Mart. 4.	191. 192
	215. Privilegium prius. Mart. 4.	191
	216. Privilegium alterum. Mart. 4.	192
217.	218. Transmutatio feudi ab imperio moventis. 1315. Mart. 6.	192. 193
	217. Promissio feudatarii. Mart. 6.	192
	218. Petitio Ludewico regi porrecta. Mart. 6.	193
219—222.	Scripta Ludewici pro archiepiscopo Moguntino. 1315. Mart. 7.—25.	193—195
219.	Obligatio iterata. Mart. 7.	193
220.	Mandatum ad civitatem Francofurtanam. Mart. 7.	194
221.	Mandatum de redimendis bonis imperii. Mart. 18.	195
222.	Mandatum de castrensibus feudis privandis. Mart. 25.	195
223—229.	Litterae regis Aragonum et civitatis Barcinonensis. 1315. Mart. 8.—21.	196—201
223—228.	Litterae regis Aragonum. 1315. Mart. 8.	196—200
	223. Litterae ad Fridericum regem. Mart. 8.	196
	224. Litterae ad Elizabeth reginam. Mart. 8.	197
	225. Litterae ad Rudolfum ducem Saxoniae. Mart. 8.	197
	226. Litterae nonnullis cardinalibus missae. (Mart. 8.)	198
	227. Litterae breviores aliis cardinalibus directae. Mart. 8.	199
	228. Litterae ad procuratorem in Romana curia. Mart. 8.	200
229.	Litterae civitatis Barcinonensis ad Fridericum regem. Mart. 21.	201

	pag.
230—239. Scripta Ludewici pro diversis. 1315. Mart. 17.—26.	202—207
230. 231. Scripta pro archiepiscopo Trevirensi. 1315. Mart. 17. . . .	202. 203
230. Scriptum super iuramentis civitatum obligatarum. Mart. 17. . .	203
231. Mandatum civitatibus directum. Mart. 17.	203
232. Litterae ad Valles superiores. Mart. 17.	204
233—235. Scripta pro Eberhardo de Bruberg. Mart. 17.—19.	205
233. Scriptum primum. Mart. 17.	205
234. Scriptum secundum. Mart. 17.	205
235. Scriptum tertium. Mart. 19.	205
236. Scriptum pro nobili de Lichtenberg. Mart. 19.	206
237. Scriptum pro Iohanne de Rapoltstein. Mart. 19.	206
238. Scriptum iteratum pro comite de Friburg. Mart. 20.	207
239. Infeudatio Ugutionis de Fagiola. Mart. 26.	207
240—252. Scripta Friderici pro diversis. 1315. Mart. 17.—Apr. 11. . . .	208—215
240. 241. Privilegia pro civitate Hagenowensi. 1315. Mart. 17. . . .	208. 209
240. Privilegium prius. 1315. Mart. 17.	208
241. Privilegium alterum. Mart. 17.	209
242. Litterae ad civitatem Constantiensem. Mart. 18.	209
243. Litterae civitatis Hagenowensis ad civitatem Constantiensem. (Mart. 18.)	210
244. Privilegium pro civitate Colmariensi. Mart. 20.	211
245. 246. Promissiones super servitio Friderico regi faciendo. 1315. Mart. 24.	211
245. Scriptum Ottonis lantgravii Hassiae. Mart. 24.	211
246. Scriptum Heinrici comitis de Furstenberg. Mart. 24. . . .	212
247. Foedus inter Fridericum regem et nobiles partis oppositae. Mart. 26.	212
248. 249. Privilegia pro oppido Landowensi. 1315. Mart. 28.	213. 214
248. Scriptum prius. Mart. 28.	213
249. Scriptum alterum. Mart. 28.	214
250. Scriptum pro comitibus de Nassow. Apr. 2.	215
251. Remissio sturarum pro reaedificatione civitatum imperii. Apr. 8. .	215
252. Scriptum pro civitate Constantiensi. Apr. 11.	216
253. Promissio buregravii Norimbergensis pro Ludewico rege. 1315. Apr. 4.	217
254. Litterae archiepiscopi Coloniensis ad regem Aragonum. (1315.) Apr. 9.	217
255. Litterae Ludewici ad civitatem Argentinensem. 1315. Apr. 11. . . .	218
256—259. Responsiones. cardinalium regi Aragonum factae. (1315.) Apr. 12.—18.	219. 220
256. Responsio Iacobi de Columna. Apr. 12.	219
257. Responsio Petri de Columna. Apr. 12.	220
258. Responsio Neapoleonis de Ursinis. Apr. 13.	220
259. Responsio cardinalis episcopi Penestrini. Apr. 18.	220
260. Relatio procuratoris regi Aragonum transmissa. 1315. Apr. 19. . . .	221
261. Scriptum Ludewici pro marschalco de Poksberch. 1315. Apr. 21. . .	224
262. Unio inter archiepiscopos Moguntinum et Trevirensen. 1315. Apr. 26.	224
263—266. Litterae regis Aragonum et regis Siciliae. 1315. Apr. 30.—(inter Apr. 30. et Iun. 18.)	226. 227
263—265. Litterae regis Aragonum. 1315. Apr. 30.	226. 227
263. Litterae ad regem Maioricarum. Apr. 30.	226
264. Litterae ad Fridericum regem Siciliae. Apr. 30.	226
265. Litterae ad consiliarium. Apr. 30.	227

	266. Responsio regis Siciliae Friderico regi Romanorum missa (inter Apr. 30. et Iun. 18.).	227
267.	Scriptum Friderici super officio monete in Lindow. 1315. Mai. 3.	228
268.	Unio inter Ludewicum et Rudolfum fratrem. 1315. Mai. 6.	229
269—271.	Mandata Ludewici ad archiepiscopum Moguntinum spectantia. 1315. Mai. 6.—25.	233
269.	Mandatum primum. Mai. 6.	233
270.	Mandatum secundum. Mai. 6.	233
271.	Mandatum tertium. Mai. 25.	234
272.	Testimonium super controversia inter Moguntinum et Trevirenses archiepiscopos. 1315. Mai. 9.	234
273—275.	Scripta Conradi de Hohenloch et Ludewici regis. 1315. inter Mai. 12. et 17.—1316. Mart. 9.	236. 237
273.	Scriptum Conradi pro archiepiscopo Moguntino prius. 1315. inter Mai. 12. et 17.	236
274.	Scriptum Ludewici regis. 1315. Mai. 28.	237
275.	Scriptum Conradi pro archiepiscopo Moguntino alterum. 1316. Mart. 9.	237
276—280.	Litterae regis Aragonum. 1315. Mai. 13.	238—240
276.	Responsio Friderico regi missa. Mai. 13.	238
277.	Responsio archiepiscopo Coloniensi data. Mai. 13.	239
278.	Litterae ad procuratorem Friderici regis. Mai. 13.	240
279.	Litterae ad procuratorem suum. Mai. 13.	240
280.	Litterae ad Elizabeth reginam. Mai. 13.	240
281.	Litterae Friderici ad regem Aragonum. 1315. Mai. 13.	241
282. 283.	Privilegia Ludewici pro civitate Ratisponensi. 1315. Mai. 16.—22.	242. 243
282.	Privilegium noviter concessum. Mai. 16.	242
283.	Privilegium contra turbatores pacis concessum. Mai. 22.	243
284—286.	Scripta Friderici pro comitibus de Helfenstein. 1315. Mai. 20. 21.	244. 245
284.	Scriptum prius. Mai. 20.	244
285.	Scriptum alterum. Mai. 21.	245
286.	Promissio Iohannis comitis de Helfenstein. Mai. 21.	245
287.	Litterae Ludewici ad Valles superiores. 1315. Mai. 25.	246
288.	Scriptum Friderici pro civitate Gamundiae. 1315. Iun. 2.	247
289. 290.	Scripta Ludewici in favorem Petri de Columna cardinalis emissae. 1315. Iun. 3.	247—254
289.	Litterae executoriae ad episcopum et capitulum ecclesiae Valentiniensis super bastida de Confluenti. Iun. 3.	247
290.	Litterae executoriae ad civitatem Valentinensem super motta de Subdione. Iun. 3.	251
291.	Litterae Alamandae Saperae ad regem Aragonum. 1315. Iun. 6.	254
292—295.	Scripta Friderici pro diversis. 1315. Iun. 11.—Aug. 11.	255—257
292.	Scriptum pro comitibus de Homberg et de Habsburg. Iun. 11.	255
293. 294.	Litterae civitati Argentinensi missae. 1315. Iun. 13.—Aug. 11.	256
293.	Litterae priores. Iun. 13.	256
294.	Litterae alterae. Aug. 11.	256
295.	Scriptum pro abbate Sancti Galli. Iun. 28.	257
296—296.	Scripta Ludewici pro diversis. 1315. Iun. 22.—Iul. 30. (—Sept. 13. —1316. Mart. 7.)	257—264
296.	Infeudatio abbatissae. Iun. 22.	257

	pag.
297. 298. Scripta pro episcopo Eistetensi. 1315. Iun. 30.—Iul. 1.	258
297. Scriptum prius. Iun. 30.	258
298. Scriptum alterum. Iul. 1.	258
299—303. Scripta pro comite de Henneberg. 1315. Iun. 30.—Iul. 25. (—Sept. 13.—1316. Mart. 7.)	259—261
299. Scriptum primum. Iun. 30.	259
300. Scriptum secundum. Iul. 11.	260
301. Litterae consensns principum electorum ad scriptum prae- cedens. Iul. 25. (—Sept. 13.—1316. Mart. 7.)	260
302. Scriptum tertium. Iul. 12.	261
303. Scriptum quartum. Iul. 12.	262
304. Mandatum ad Iudaeos Wormatienses. Iul. 15.	263
305. Absolutio a sentiētiis proscriptiois. Iul. 17.	263
306. Remissio sturarum. Iul. 30.	264
307. 308. Privilegia Friderici pro civitate Esslingensi. 1315. Iul. 1.	264
307. Privilegium prius. Iul. 1.	264
308. Privilegium de non evocando. Iul. 1.	266
309. Scriptum eiusdem ad civitatem Constantiensem. 1315. Iul. 3.	266
310. Collatio feudorum per Ludewicum facta. 1315. Aug. 2.	267
311—313. Litterae regis Aragonum. 1315. Aug. 3.—6.	267—269
311. Litterae ad Fridericum regem. Aug. 3.	267
312. Litterae ad Elizabeth reginam. Aug. 3.	268
313. Litterae ad Liupoldum ducem. Aug. 6.	269
314. 315. Scripta Friderici pro Castruccio de Antelminellis. 1315. Aug. 5. 6.	270
314. Scriptum prius. Aug. 5.	270
315. Scriptum alterum. Aug. 6.	270
316—318. Scripta Ludewici pro diversis. 1315. Aug. 11.—31.	271. 272
316. Potestas comiti de Ottingen et civitati Esslingensi data. Aug. 11.	271
317. Mandatum civitati Egrensi missum. Aug. 26.	271
318. Scriptum pro episcopo Eistetensi. Aug. 31.	272
319. Scriptum Friderici pro civitate Buronensi. 1315. Sept. 4.	273
320. Mandatum eiusdem tertium super precibus primariis. 1315. Sept. 8?	273
321. Litterae Elizabeth reginae ad Alfonsum fratrem. (1315.) Oct. 1.	274
322. 323. Mandata regis Franciae super inquisitione limitum imperii. 1315. Oct. 24.—Dec. 21.	275—276
322. Mandatum prius. Oct. 24.	275
323. Mandatum alterum. Dec. 21.	276
324. Scriptum Ludewici pro civitate Esslingensi. 1315. Oct. 27.	276
325. Scriptum eiusdem pro duce Karinthiae. 1315. Oct. 31.	277
326. Promissio Hartmanni de Kiburg pro Friderico rege. 1315. Nov. 3.	278
327. Sententia iudicii pacis generalis in Thuringia. 1315. Nov. 10.	278
328. Scriptum Ludewici pro episcopo Frisingensi. 1315. Nov. 21.	279
329. Promissio comitis de Homberg pro civibus de Urach. 1315. Nov. 22.	280
330. Litterae Ludewici ad Switenses. 1315. Nov. 24.	280
331. 332. Mandata Ludewici in favorem civitatis Esslingensis. 1315. Nov. 24.—25.	281
331. Mandatum prius. Nov. 24.	281
332. Mandatum alterum. Nov. 25.	281
333. Privilegium eiusdem pro nobilibus Romanis. 1315. Nov. 30.	282
334. Scriptum eiusdem pro civitate Norimbergensi. 1315. Dec. 17.	283

	pag.
335—340. Litterae regis Aragonum. 1316. Ian. 7.—8.	283—286
335. Litterae priores ad Elizabeth reginam. Ian. 7.	283
336. Litterae ad camerarium reginae. Ian. 7.	284
337. Litterae primae ad Fridericum regem. Ian. 7.	284
338. Litterae secundae ad eundem. Ian. 7.	284
339. Litterae tertiae ad eundem. Ian. 8.	285
340. Litterae alterae ad Elizabeth reginam. Ian. 8.	286
341—344. Scripta pro civitate Augustana. 1316. Ian. 9.—Apr. 9.	287—289
341, 342. Privilegia Ludewici regis. 1316. Ian. 9.	287, 288
341. Privilegium concessum. Ian. 9.	287
342. Scriptum alterum. Ian. 9.	288
343, 344. Litterae consensus electorum. 1316. Mart. 8.—Apr. 9.	289
343. Litterae archiepiscoporum Moguntini et Trevirensis. Mart. 8.—9.	289
344. Litterae regis Bohemiae. Apr. 9.	289
345. Declaratio civitatis Mulhusanae. 1316. Ian. 23.	290
346. Scriptum Ludewici pro civitate Esslingensi. 1316. Ian. 31.	291
347. Scriptum vicarii generalis ad civitatem Pisanam. 1316. Febr. 3.	291
348. Litterae Friderici ad cardinales. 1316. Mart. 7.	292
349—351. Scripta Ludewici pro archiepiscopo Trevirensi. 1316. Mart. 9.—10.	293—296
349. Scriptum super castro Coehme. Mart. 9.	293
350. Facultas bona imperii redimendi. Mart. 9.	293
351. Obligatio bonorum. Mart. 10.	294
352, 353. Scripta pro civitate Heilbrunnen. 1316. Mart. 9.	296, 297
352. Litterae Ludewici regis. Mart. 9.	296
353. Scriptum archiepiscopi Trevirensis. Mart. 9.	297
354—356. Scripta Ludewici diversa. 1316. Mart. 10.—Apr. 8.	297—299
354. Assignatio telonei. Mart. 10.	297
355. Sententia super bonis ducum Austriae. Mart. 26.	298
356. Constitutio iudicum provincialium. Apr. 8.	299
357. Promissio Rudolphi de Hewen pro Friderico rege. 1316. Apr. 11.—17.	299
358, 359. Scripta Friderici pro comitissa Palatina. 1316. Apr. 22.	300
358. Scriptum prius. Apr. 22.	300
359. Scriptum alterum. Apr. 22.	300
360. Scriptum Ludewici pro lantgravio de Leuchtenberg. 1316. Mai. 12.	301
361. Scriptum eiusdem super castris Herriden et Wartperch. 1316. Mai. 19.	302
362. Arbitrium ducissae Wratislaviensis. 1316. Iun. 27.	302
363—365. Legatio Friderici in Italiam missa. 1316. Iun. 30.—Aug. 30.	303—305
363. Procuratorium generale. Iun. 30.	303
364. Litterae super matrimonio contrahendo. Iun. 30.	304
365. Provisio civitatis Tervisinae. Aug. 30.	305
366, 367. Cassatio litterarum regiarum a Ludewico concessarum. 1316. Iul. 17.—19.	306, 307
366. Forma latina. Iul. 17.	306
367. Forma germanica. Iul. 19.	307
368. Promissio Ludewici pro principibus electoribus. 1316. Iul. 25.	307
369. Protestatio civitatis Pisanac. 1316. Iul. 27.	309
370, 371. Scripta super comitatu Tremoniensis. 1316. Aug. 11.—13.	310
370. Scriptum Friderici. Aug. 11.	310
371. Scriptum Ludewici. Aug. 13.	311

	pag.
372. Sententia iudicum pacis generalis. 1316. Aug. 16.	311
373. Encyclica pontificis regibus missa. 1316. Sept. 5.	312
374. 375. Pax terrae Franconicae. 1316. Sept. 5.	314—316
374. Scriptum episcopi.	314
375. Scriptum comitis.	314
376. 377. Litterae regis Aragonum. 1316. Sept. 19.	316—318
376. Litterae ad Fridericum regem. Sept. 19.	316
377. Litterae ad Elizabeth reginam. Sept. 19.	318
378. 379. Litterae Ludewici pro Theoderico de Isenburg. 1316. Sept. 19.— Oct. 20.	319
378. Assignatio pecuniae. Sept. 19.	319
379. Donatio feudi castrensis. Oct. 20.	319
380. Litterae eiusdem pro civitate Hallensi. 1316. Sept. 29.	320
381. Sententia super iudiciis provincialibus. 1316. Nov. 15.	320
382—384. Scripta Friderici pro civitate Gruningensi. 1316. Nov. 20.—25.	321. 322
382. Scriptum primum. Nov. 20.	321
383. Scriptum secundum. Nov. 22.	321
384. Scriptum tertium. Nov. 25.	322
385. Scriptum Ludewici pro archiepiscopo Moguntino. 1316. Dec. 12.	323
386. Litterae Friderici ad civitatem Tervisinam. 1317. Ian. 5.	324
387. Eiusdem receptio comitis de Collalto in consiliarium. 1317. Ian. 5.	324
388. 389. Litterae regis Aragonum. 1317. Ian. 20.	325. 326
388. Litterae ad Fridericum regem. Ian. 20.	325
389. Litterae ad Elizabeth reginam. Ian. 20.	326
390. Litterae archiepiscopi Moguntini comiti de Friburg missae. (1317.) Ian. 20.	326
391. Mandatum Friderici ad Iudaeos Constantienses spectans. 1317. Febr. 3.	328
392—395. Unio inter Ludewicum et Rudolfum fratrem altera. 1317. Febr. 26.—Mart. 27.	328—336
392. Scriptum Rudolphi. Febr. 26.	328
393. Scriptum fideiussorum. Mart. 1.	333
394. Scriptum arbitrorum. Mart. 19.	333
395. Litterae securitatis per regem datae. Mart. 27.	336
396. 397. Scripta Ludewici pro Conrado de Mose. 1317. Mart. 1.	336. 337
396. Collatio advocatiae. Mart. 1.	336
397. Infeudatio officii. Mart. 1.	337
398. Unio Friderici et principum super pace generali. 1317. Mart. 10.	337
399. 400. Homagium civitatum Veronae, Vicentiae, Mantuae pro Friderico. 1317. Mart. 16.—Apr. 16.	339
399. Scripta homagii. Mart. 16. sqq.	339
400. Epistola Nicolai Auriac quondam Iacobi ad regem Aragonum. Apr. 16.	339
401. Bulla Iohannis XXII. papae super vicariatu imperii. 1317. Mart. 31.	340
402. Litterae regis Aragonum ad Fridericum. 1317. Apr. 18.	342
403. Sententia Ludewici super bonis religiosorum. 1317. Apr. 28.	342
404—406. Mandata regis Franciae super inquisitione limitum imperii iterata. 1317. Mai. 15.—16.	343. 344
404. Mandatum primum. Mai. 15.	343
405. Mandatum secundum. Mai. 15.	344
406. Mandatum tertium. Mai. 16.	344

407—409. Scripta Ludewici in favorem comitis Clevensis. 1317. Mai 20.—22.	345. 346
407. Privatio comitis de Marca a feudis. Mai. 20.	345
408. Scriptum infeudationis generale. Mai. 22.	345
409. Scriptum infeudationis alterum. Mai. 22.	346
410. Scriptum eiusdem pro archiepiscopo Moguntino. 1317. Mai. 21.	346
411. Litterae regis Aragonum ad Fridericum. 1317. Iun. 6.	347
412—417. Unio Ludewici cum principibus electoribus. 1317. Iun. 19.—22.	348—352
412—415. Scripta generalia.	348—351
412. Scriptum regis. Iun. 19.	348
413. 414. Scripta archiepiscoporum. Iun. 19.	349
413. Exemplar archiepiscopi Moguntini.	349
414. Exemplar archiepiscopi Trevirensis.	349
415. Scriptum regis Bohemiae prius. Iun. 19.	351
416. Scriptum archiepiscopi Moguntini alterum. Iun. 22.	352
417. Scriptum regis Bohemiae alterum. Iun. 19.	352
418. 419. Eiusdem scripta pro archiepiscopo Trevirensi. 1317. Iun. 19.	353
418. Scriptum prius. Iun. 19.	353
419. Scriptum alterum. Iun. 19.	353
420. Eiusdem scriptum pro comiti de Mors. 1317. Iun. 22.	354
421—438. Pax Rheni generalis. 1317. Iun. 22.—Aug. 9.	354—364
421—423. Scripta Ludewici regis. 1317. Iun. 22—Iul. 3.	354—358
421. Scriptum pacis generalis. Iun. 22.	354
422. Scriptum secundum. Iun. 23.	357
423. Scriptum tertium. Iul. 3.	358
424—435. Iuramenta de pace servanda. 1317. Iun. 22.—Aug. 9.	358—362
424—426. Litterae principum electorum. Iun. 22.	358. 359
424. Scriptum archiepiscopi Moguntini. Iun. 22.	358
425. Scriptum archiepiscopi Trevirensis. Iun. 22.	359
426. Scriptum regis Bohemiae. Iun. 22.	359
427—434. Litterae diversorum. Iun. 22.—Aug. 9.	360—362
427. Scriptum comitis de Spanheim. Iun. 22.	360
428. Scriptum comitis de Arnsberg. Iun. 28.	360
429. Scriptum domini de Greifenstein. Iun. 28.	360
430. Scriptum Wilhelmi comitis Iuliacensis. Iun. 28.	361
431. Scriptum comitis de Monte. Iun. 29.	361
432. Scriptum civitatis Dusburgensis. Iun. 30.	361
433. Scriptum comitis Gelriae. Iul. 7.	362
434. Scriptum comitis Haynoniae. Aug. 9.	362
435. Scriptum archiepiscopi Coloniensis. Iul. 9.	362
436—438. Scripta varia ad telonea spectantia. 1317. Iun. 24.— Aug. 1.	363
436. Computatio super teloneo Bacheracensi facta. Iun. 24.	363
437. Scriptum civitatis Spirensis. Iul. 5.	364
438. Scriptum civitatis Moguntinae. Aug. 1.	364
439—442. Litterae Ludewici pro archiepiscopo Moguntino. 1317. Iun. 26.—29.	365. 366
439. Mandatum super homagio archiepiscopo praestando. Iun. 26.	364
440. Scriptum super castris Lindenfels et Reichenstein. Iun. 27.	365
441. Mandatum castro Alzey missum. Iun. 27.	366
442. Constitutio fideiussorum. Iun. 29.	366
443. Iohannis XXII. confirmatio constitutionis Clementinae. 1317. Iul. 16.	367

	pag.
444. 445. Litterae Ludewici pro castrensibus in Lutrea. 1317. Iul. 23.	369
444. Scriptum prius. Iul. 23.	369
445. Scriptum alterum. Iul. 23.	369
446. 447. Inf feudatio abbatis. 1317. Iul. 26.—Aug. 5.	370
446. Mandatum Ludewici regis. Iul. 26.	370
447. Instrumentum super inf feudatione confectum. Aug. 5.	370
448. Scriptum Ludewici pro comite de Wertheim. 1317. Iul. 27.	371
449—451. Privilegia Friderici comiti Gelriae concessa. 1317. Aug. 1.	371—373
449. Privilegia noviter concessa. Aug. 1.	371
450. Concessio principatus. Aug. 1.	372
451. Confirmatio privilegiorum. Aug. 1.	373
452. 453. Scripta Rudolphi marchionis de Baden pro Friderico. 1317. Aug. 10.—11.	374
452. Scriptum quitationis. Aug. 10.	374
453. Scriptum promissionis. Aug. 11.	374
454. Sententia iudicum pacis generalis. 1317. Sept. 11.	375
455—462. Litterae Ludewici pro diversis. 1317. Oct. 15.—Dec. 20.	375—379
455. 456. Scripta pro nobilibus de Bruberg. 1317. Oct. 15.—22.	375. 376
455. Scriptum pro Eberhardo. Oct. 15.	375
456. Scriptum pro Arosio. Oct. 22.	376
457. 458. Scripta super oppido Landowensi. 1317. Oct. 18.—19.	377
457. Scriptum prius. Oct. 18.	377
458. Scriptum alterum. Oct. 19.	377
459. Litterae pro civitate Ratisponensi. Oct. 27.	378
460. Mandatum ad Iudaeos Spirenses. Nov. 19.	378
461. Receptio castrensis. Dec. 15.	379
462. Concessio sturae. Dec. 20.	379
463. 464. Scripta super teloneo recipiendo. 1317. Oct. 19.—Dec. 27.	380
463. Scriptum prius. Oct. 19.	380
464. Scriptum alterum. Dec. 27.	380
465. Litterae Friderici ad civitatem Wiennensem. (1317. Oct.)	380
466. Promissio comitis de Wartstein pro Friderico. 1317. Dec. 15.	381
467. Procuratorium Friderici comiti de Collalto missum. 1317. Dec. 21.	382
468. Foedus nobilium Bohemorum cum Friderico. 1317. Dec. 27.	382
469. Sententia comitis de Marca super vindicta. (1317?)	384
470. 471. Scripta comiti de Anhalt missa. 1318. Ian. 1.—22.	384. 385
470. Scriptum inf feudationis. Ian. 1.	384
471. Mandatum super principatu Aschariae. 1318. Ian. 22.	385
472. Mandatum Friderici super teloneis Rheni. 1318. Febr. 10.	385
473. Scriptum Ludewici pro civitate Hallensi. 1318. Febr. 11.	386
474. Pax generalis Rheni superioris. 1318. Febr. 16.	387
475—477. Scripta Friderici pro nobilibus diversis. 1318. Febr. 18.—Mart. 16.	390. 391
475. Potestas comitibus de Nassowe et Sponheim data. Febr. 18.	390
476. Obligatio bonorum imperii. Mart. 12.	390
477. Confirmatio privilegiorum. Mart. 16.	391
478. Promissio eiusdem pro duce Karinthiae. 1318. Febr. 20.	391
479. Promissio Rudolphi comitis Palatini pro Friderico. 1318. Febr. 22.	392
480. Friderici receptio comitis de Collalto in protectionem. 1318. Febr. 25.	392
481. Mandatum Ludewici ad civitatem Wetzlariensem. 1318. Febr. 26.	393
Quitatio Ulrici de Hanowe. 1318. Mai. 2?	393 not. 1.
482. 483. Scripta ad debita Friderici spectantia. 1318. Mart. 8.—15.	394

	pag.
482. Potestas ab archiepiscopo Coloniensi data. Mart. 8.	394
483. Quitatio procuratoris duci Austriae data. Mart. 15.	394
484. Sententia pacis generalis Thuringiae. 1318? Mart. 11.	395
485. 486. Scripta ad sturam civitatis Rotenburgensis spectantia. 1318. Mart. 12.—Apr. 28.	396
485. Promissio Conradi de Truhendingen. Mart. 12.	396
486. Quitatio super receptione sturae. Apr. 28.	396
487. Commissio regis Franciae super inquisitione limitum imperii tertia. 1318. Mart. 19.	397
488—494. Scripta ad pacem generalem Rheni spectantia. 1318 (ante Apr. 2.) —Iun. 19.	397
488. Querimonia civitatibus porrecta. (ante Apr. 2.)	397
489. Transsumtum litterarum praecedentium. Apr. 3.	398
490. Protestatio advocati provincialis. Mai. 4.	399
491. Commissio arbitrii. Iun. 17.	400
492. Arbitrium archiepiscopi Moguntini. Iun. 17.	400
493. Arbitrium archiepiscopi Trevirensis. Iun. 17.	401
494. Renuntiatio advocati provincialis. Iun. 19.	401
495. Promissio Heinrici de Rotenberg pro Friderico rege. 1318. Mai. 16.	402
496. Sententia Ludewici iterata super bonis religiosorum. 1318. Iul. 23.	402
497. Resignatio feudi ab imperio moventis. 1318. Iul. 26.	403
498. Promissio fideiussoris pro archiepiscopo Moguntino. 1318. Iul. 27.	403
499. Scriptum Ludewici pro Woldemaro marchione Brandenburgensi. 1318. Aug. 4.	404
500. 501. Divisio vicariae regalis ecclesiae Aquensis. 1318. Aug. 6.—28.	404. 405
500. Mandatum Ludewici abbati Indensi missum. Aug. 6.	404
501. Scriptum abbatis. Aug. 28.	405
502. 503. Confoederatio archiepiscoporum. 1318. Aug. 23.	405. 406
502. Exemplar archiepiscopi Moguntini.	406
503. Exemplar archiepiscopi Trevirensis.	406
504. Ludewici donatio iuris patronatus. 1318. Sept. 27.	407
505. Litterae regis Siciliae ad regem Franciae. (circa 1318. m. Sept.)	408
506—509. Scripta Ludewici super obligatione civitatis Bopardiensis. 1318. Oct. 3.—15.	409. 410
506. Absolutio ab homagio imperio praestito. Oct. 3.	409
507. Mandatum de homagio novo praestando. Oct. 3.	409
508. Scriptum ad archiepiscopum Trevirensis. Oct. 14.	410
509. Scriptum super libertatibus civitatis servandis. Oct. 15.	410
510. Eiusdem statutum civitati Wetzlariensi missum. 1318. Oct. 25.	411
511—513. Eiusdem scripta pro archiepiscopo Moguntino. 1318. Oct. 27— Nov. 8.	411. 412
511. Scriptum super castro Alzey. Oct.	411
512. 513. Scriptum super teloneo in Lanstein. 1318. Nov. 7.—8.	412
512. Scriptum archiepiscopi Moguntini. Nov. 7.	412
513. Protestatio regis. Nov. 8.	412
514. Eiusdem remissio sturarum. 1318. Nov. 14.	413
515. Scriptum lantgravii Thuringiae super iudicio pacis instituendo. 1318. Nov. 18.	413
516. Litterae Friderici pro archiepiscopo Salisburgensi. 1318. Dec. 5.	414
517. Eiusdem institutio studii generalis Tervisini. 1318. Dec. 15.	415

	page.
518. Litterae super servitio archiepiscopo Moguntino faciendo. 1318. Dec. 17.	416
519. Arbitrium archiepiscopi Trevirensis iteratum. 1318. Dec. 24.	416
520—529. Acta ad civitatem Tervisinam spectantia. 1319. Ian. 6.—Febr. 18.	418—423
520. Provisiones super iuramento Friderico regi praestando. Ian. 6. . .	418
521. Iuramentum vicarii super officio exercendo. Ian. 7.	419
522. Iuramentum consilii pro Friderico rege. Ian. 7.	419
523. Iuramentum episcopi pro rege. Ian. 8.	420
524. Iuramentum vicarii pro rege. Ian. 8.	420
525. Provisiones super statu reformando. Ian. 8.	420
526. Provisiones super carceratis. Ian. 8. 9.	421
527. Promissio comitis de Collalto Friderico regi facta. Ian. 13. . .	421
528. Legatio civitatis ad regem. Ian. 30.	422
529. Litterae Friderici ad comitem de Collalto. Febr. 18.	422
530. 531. Scripta Ludewici pro buregravio Norimbergensi. 1319. Ian. 12. .	423
530. Scriptum prius. Ian. 12.	423
531. Scriptum alterum. Ian. 12.	424
532. Promissio comitum de Berge pro Friderico. 1319. Ian. 21.	424
533. Pactum ducum Bawariae cum Heinricho duce Karinthiae. 1319. Ian. 23.	425
534. 535. Litterae Friderici ad civitatem Coneglani. 1319. Febr. 24.—28. .	426
534. Litterae priores. Febr. 24.	426
535. Litterae iteratae. Febr. 28.	426
536. Eiusdem receptio abbatis in capellanum. 1319. Mart. 4.	427
537. 538. Litterae Ludewici et archiepiscopi Ianuensis. 1319. Mart. 9.—	
Mai 4.	427
537. Litterae regis. Mart. 9.	427
538. Responsio archiepiscopi. Mai. 4.	428
539. Legatio Canis Scaligeri ad ducem Venetorum. (1319.) Mart. 30. . .	429
540—542. Commissio vicariatus civitatis Tervisinae. 1319. Apr. 3.—Apr. 30.	430. 431
540. Friderici regis scriptum civitati Coneglani missum. Apr. 3. . . .	430
541. Scriptum vicarii eidem civitati directum. Apr. 30.	431
542. Legatio eiusdem ad eandem civitatem missa. (Apr. 30.)	431
543. Quitatio militis de Luterbach. 1319. Apr. 24.	432
544. Promissio comitis de Ottingen pro Friderico rege. 1319. Apr. 26. . .	432
545. 546. Pactum Ludewici cum ducibus Bawariae. 1319. Mai. 1.	433
545. Litterae regis. Mai. 1.	433
546. Promissio ducum. Mai. 1.	434
547. Eiusdem sententia super bonis monasteriorum. 1319. Mai. 23. . . .	435
548—551. Scripta ad vicariatum civitatis Tervisinae spectantia 1319. Iun. 13.	
—Iul. 19.	436—440
548. Iuramentum civitatis Coneglani vicario praestitum. Iun. 13. . . .	437
549. Receptio vicarii in dominum civitatis Tervisinae. Iun. 25. . . .	438
550. Instructio vicarii pro nuntiis Venetias missis. 1319. Iun. 26. . .	439
551. Litterae Canis Scaligeri ad eandem civitatem. Iul. 19.	440
552. Scriptum archiepiscopi Coloniensis super teloneis Rheni. 1319. Iul. 4.	440
553. Ludewici venditio iudiciorum episcopo Frisingensi facta. 1319. Sept. 10.	441
554. Scriptum Friderici pro comitibus de Nassow et Spanheim. 1319. Oct. 13.	442
555. Pax generalis terrae Westfalicae. 1319. Nov. 5.	443
556—561. Friderici tractatus cum civitate Paduana. (1319. Dec.)—1320.	
Febr. 27.	445—449
556. Procuratorium regis. (1319. Dec.)	445

	pag.
557. Iuramentum vicarii super officio exercendo. 1320. Ian. 5.	446
558. Iuramentum civitatis vicario praestitum. 1320. Ian. 5.	447
559. Litterae regis priores. 1320. Ian. 23.	448
560. Commissio vicariatus. 1320. Ian. 27.	449
561. Litterae regis alterae. 1320. Febr. 27.	449
562. 563. Ludewici pactum cum rege Bohemiae et archiepiscopo Trevirensi. 1320. Febr. 22.—23.	450. 451
562. Scriptum Iohannis regis Bohemiae. Febr. 22.	450
563. Scriptum Ludewici pro archiepiscopo Trevirensi. Febr. 23.	451
564. Eiusdem litterae super comitia Tremoniensis. 1320. Febr. 27.	452
565. Foedus Gerlaci comitis de Nassow cum Ludewico. 1320. Mart. 8.	453
566—569. Friderici tractatus iterati cum civitate Paduana. 1320. Mart. 25.— Mai. 29.	455—457
566. Litterae regis priores. Mart. 25.	455
567. Litterae eiusdem alterae. Apr. 24.	456
568. Scriptum ducum Austriae pro comite Goriciae. Apr. 25.	456
569. Revocatio sententiae Heinrici VII. imperatoris. Mai. 29.	456
570—573. Eiusdem scripta pro Castruccio de Antelminellis. 1320. Apr. 4.— Mai. 1.	458—460
570. Commissio vicariatus generalis. Apr. 4.	458
571. Scriptum super homagio praestando. Apr. 9.	459
572. Missio nuntii ad homagium recipiendum. Apr. 10.	459
573. Iuramentum vicarii generalis. Mai. 1.	460
574. Eiusdem scriptum pro comitibus de Nassow. 1320. Apr. 9.	460
575. Ludewici scriptum pro archiepiscopo Trevirensi. 1320. Mai. 11.	461
576. Promissio Simonis comitis de Spanheim. 1320. Mai. 14.	461
577. Litterae Iohannis XXII. ad vicariatum imperii spectantes. 1320. Mai. 19.	462
578. Ludewici litterae super stura civitatum Wetteraviae. 1320. Mai. 30.	463
579—582. Litterae Iohannis XXII. papae. (1320. Mai. Iun. Iul.?)	464—466
579. Litterae ad Fridericum et Ludewicum reges. (Mai. Iun.)	464
580. Litterae nuntiis directae. (Mai. Iun.?)	465
581. Litterae ad Fridericum secundae. (Iun.?)	466
582. Litterae ad eundem tertiae. (Iun. Iul.?)	466
583. Ludewici promissio super damnis resarciendis. 1320. Iun. 10.	468
584. Roberti regis Siciliae tractatus cum Friderico. 1320. Iun. 15.	468
585—597. Ludewici scripta pro diversis. 1320. Iun. 18.—Oct. 1.—(Oct. in. vel Nov. ex.—Dec. in.)	469—476
585. Suppletio defectus aetatis. Iun. 18.	469
586. Scriptum pro Simone comite de Spanheim prius. Aug. 10.	470
587. Scriptum pro eodem alterum. Aug. 10.	470
588. Litterae ad civitatem Argentinensem priores. Aug. 27.	471
589. Concessio feudorum. Sept. 13.	471
590. Scriptum super resignatione feudi. Sept. 19.	472
591. Infeudatio comitis de Anhalt. Sept. 27.	472
592. Litterae reversales eiusdem comitis. Sept. 27.	473
593. Obligatio civitatis imperii. Sept. 27.	473
594. Concessio telonei. Sept. 30.	474
595. Litterae ad civitatem Argentinensem alterae. Oct. 1.	474
596. Procuratorium Cunrado de Gundelfingen datum. (Oct. in. vel Nov. ex.—Dec. in.)	475

	pag.
597. Statutum super iudicio in Hirschberg. Oct. 28.	475
598—610. Friderici scripta pro diversis et promissiones receptae. 1320.	
Oct. 15.—Dec. 11.	477—486
598. 599. Pacta cum comitibus de Wirtemberg. 1320. Oct. 15.—16.	477. 478
598. Scriptum pro Eberhardo. Oct. 15.	477
599. Scriptum pro Ulrico et Ulrico. Oct. 16.	478
600. 601. Pactum cum Conrado de Weinsberg. 1320. Oct. 25.	478—481
600. Litterae regis. Oct. 25.	478
601. Promissio Conradi. Oct. 25.	481
602. Scriptum pro Lupoldo duci Austriae. Nov. 1.	482
603. Promissio Ulrici comitis de Helfenstein. Nov. 7.	482
604. 605. Scripta pro civitate Hallensi. 1320. Nov. 15.—16.	483
604. Scriptum prius. Nov. 15.	483
605. Scriptum alterum. Nov. 16.	483
606—608. Pactum cum comitibus de Henneberg. 1320. Nov. 24.	484. 485
606. Litterae regis. Nov. 24.	484
607. Scriptum Bertoldi. Nov. 24.	485
608. Scriptum Heinrici. Nov. 24.	485
609. Promissio Ulrici de Bruneck. Dec. 11.	486
610. Promissio Alberti de Hohenloh. Dec. 11.	486
611. Litterae Ludewici ad civitatem Lubicensem. 1320. Dec. 23.	487
612. Eiusdem scriptum pro duce Slavorum. 1320. Dec. 28.	487
613. Litterae Elizabeth reginae ad regem Aragonum. 1321. Febr. 13.	488
614. Friderici ratificatio conventionis super feudis comitum de Habsburg et de Homberg. 1321. Febr. 17.	489
615. Ludewici mandatum super stura civitatum Wetteraviae. 1321. Febr. 24.	489
616—618. Friderici scripta pro civitate Ratisponensi. 1321. Mart. 11.—12.	490. 491
616. Scriptum primum. Mart. 12.	490
617. Scriptum secundum. Mart. 11.	490
618. Scriptum tertium. Mart. 12.	491
619. 620. Potestates Ludewico a rege Bohemiae concessae super matri- moniiis contrahendis. 1321. Apr. 12.	492
619. Potestas prior. Apr. 12.	492
620. Potestas altera. Apr. 12.	492
621. Ludewici scriptum pro archiepiscopo Trevirensi. 1321. Apr. 30.	493
622. 623. Promissiones pro Ludewico. 1321. Mai. 1.—22.	494
622. Promissio Bertoldi de Marstetten. Mai. 1.	494
623. Promissio militum Nordgaviae. Mai. 22.	494
624. Litterae Iohannis XXII. in favorem episcopi Volterrani. 1321. Mai. 1.	495
625. 626. Litterae regis Trinacriae et regis Aragonum. 1321. Mai. 1.— Iul. 30.	496
625. Scriptum regis Trinacriae ad regem Aragonum. Mai. 1.	496
626. Responsum regis Aragonum. Iul. 30.	496
627. Quitatio Conradi de Truhendingen pro civitate Lubicensi. 1321. Mai. 27.	497
628. Promissio Matthiae praepositi Lucerensis pro Friderico. 1321. Iun. 10.	497
629. Syndicatus civitatis Paduanae pro nuntiis ad Fridericum missis. 1321. Iul. 19.	498
630. Ludewici quitatio pro civitatibus Wetteraviae. 1321. Aug. 5.	500
631. Promissio abbatis Fuldensis pro Ludewico. 1321. Aug. 9.	500

	PAGE.
632—636. Ludewici scripta pro archiepiscopo Trevirensi. 1321. Aug. 19.—	
Sept. 17.	501—504
632. Facultas bona imperii reemendi. Aug. 19.	501
633. Scriptum super obligatione bonorum ad imperium devolventium.	
Aug. 19.	501
634. Libertatio castri Baldenstein. Aug. 19.	502
635. Confirmatio conventionum archiepiscopi cum castrensibus imperii.	
Sept. 17.	503
636. Mandatum castrensibus directum. Sept. 17.	504
637—639. Scripta ad vicariatum civitatis Paduanae spectantia. 1321.	
Sept. 5.—6.	504—506
637. Litterae vicarii. Sept. 5.	504
638. Friderici commissio vicariatus. Sept. 6.	505
639. Litterae fideiussorum. Sept. 6.	506
640. Ludewici litterae ad civitatem Argentinensem. 1321. Sept. 11.	506
641. Conventio civitatis Mosbacensis cum Friderico. 1321. Oct. 20.	507
642. Promissio Hermannii de Kastel pro buregravio Norimbergensi. 1321.	
Nov. 11.	508
643. Promissio electi Moguntini pro Friderico. 1321. Nov. 30.	508
644. Quitatio domini de Eppstein pro civitate Wetzlariensi. 1321. Nov. 30.	509
645. Ludewici receptio castrensis. 1321. Dec. 21.	510
646. Eiusdem libertatio civitatis imperii a stura. 1322. Ian. 28.	510
647. Iohannis XXII. papae litterae ad civitatem Brixensem. 1322. Febr. 21.	511
648. Protestatio ducis Karinthiae super tractatibus cum Cane Scaligero	
habendis. 1322. Mart. 30.	511
649. 650. Pax generalis Rheni medii. 1322. Apr. 3.	512—514
649. Scriptum pacis. Apr. 3.	512
650. Promissio civitatis Oppenheimensis. Apr. 3.	514
651. 652. Friderici scripta ad sturam civitatis Constantiensis spectantia.	
1322. Apr. 12. 13.	515
651. Assignatio debiti. Apr. 12.	515
652. Quitatio sturae. Apr. 13.	515
653. Ludewici infeudatio Friderici Scaligeri. 1322. Mai. 3.	516
654—657. Litterae Iohannis XXII. papae. 1322. Mai. 18.—24.	518—522
654. Litterae iteratae super vicariatu imperii. Mai. 18.	518
655. Litterae ad civitatem Brixensem iteratae. Mai. 20.	520
656. Litterae ad Lombardos missae. Mai. 20.	521
657. Litterae ad Heinricum ducem Austriae. Mai. 24.	522
658. Quitatio Conradi de Truhendingen pro civitate Lubicensi altera. 1322.	
Mai. 19.	522
659. Friderici legatio ad pontificem. 1322. Mai. 25.	523
660. Remissio damnorum a pace generali factorum. 1322. Iun. 3.	524
661—663. Friderici scripta diversa. 1322. Iun. 13.—18.	525, 526
661. Ratificatio pacis generalis Rheni medii. Iun. 13.	525
662. Promissio pro archiepiscopo Coloniensi. Iun. 17.	526
663. Procuratorium pro nuntiis in Lombardiam missis. Iun. 18.	526
664. Promissio Alberti de Hohenrechberg pro Ludewico. 1322. Iun. 28.	527
665. Promissio civitatis Heilbrunnen pro Friderico. 1322. Iul. 8.	527
666. Sententia pacis generalis Thuringiae. 1322. Iul. 19.	529

	pag.
667. 668. Pactum inter comitissam Palatinam et archiepiscopum Trevirenses.	
1322. Aug. 26.—28.	529—531
667. Promissio comitissae et filii pro archiepiscopo et rege Bohemiae.	
Aug. 26.	529
668. Mandatum comitissae et filii oppido Bacheracensi missum. Aug. 28.	531
669—672. Acta nuntiorum Friderici in Lombardiam missorum. 1322. (ad	
Sept. 4.)—Sept. 23.	532—534
669. 670. Acta ad civitatem Vercellensem spectantia. 1322. (ad	
Sept. 4.)—Sept. 4.	532. 533
669. Petitiones civitatis. (ad Sept. 4.)	532
670. Promissio nuntiorum. Sept. 4.	533
671. 672. Confirmationes privilegiorum civitatum Triviliensis et Cre-	
monensis. Sept. 14. et Sept. 23.	534
671. Privilegium Triviliense. Sept. 14.	534
672. Privilegium Cremonense. Sept. 23.	534
673. Iohannis XXII. papae litterae ad Ludewicum. 1322. Sept. 23. . . .	535
674—688. Scripta post bellum apud Muldorf emissa. 1322. Sept. 28.—	
Oct. 11.	537—544
674. Ducis Silesiae infeudatio Arnoldi militis. Sept. 28.	537
675. Appellatio episcopi Ratisponensis ad duces Bawariae spectans.	
Oct. 1.	537
676. Litterae Ludewici Italicis missae. Oct. 3.	539
677. 678. Eiusdem scripta pro Conrado de Slusselberg. 1322. Oct. 3.	539. 540
677. Scriptum Latino sermone confectum. Oct. 3.	539
678. Versio Germanica. Oct. 3.	540
679—686. Eiusdem scripta pro Iohanne rege Bohemiae. 1322.	
Oct. 4.—11.	541—544
679. Assignatio telonei. Oct. 4.	541
680. Promissio super infeudatione marchionis Misnensis. (Oct. 4.)	541
681. Scriptum super cessione captivorum. (Oct. 4.)	542
682. Obligatio civitatis et terrae Egrensis. Oct. 4.	542
683. Obligatio aliarum civitatum imperii. (Oct. 4.)	542
684. Scriptum super cessione castri obligati. Oct. 4.	543
685. Obligatio civitatis et castri imperii. Oct. 11.	543
686. Mandatum ad civitatem Zwickaviensem. Oct. 11.	544
687. Litterae regis Bohemiae pro Ludewico. Oct. 11.	544
688. Unio ducum Bawariae cum regibus Ludewico et Iohanne. Oct. 11.	544
689. Promissio comitis de Ottingen pro Liupoldo duce Austriae. 1322. Oct. 8.	545
690. Ludewici scriptum pro civitate Bopfingensi. 1322. Oct. 20.	546
691. Promissio comitum de Helfenstein pro Ludewico. 1322. Nov. 16. . .	546
692. Quitatio domini de Eppstein pro civitate Wetzlariensi altera. 1322.	
Nov. 19.	547
693. 694. Ludewici scripta pro nobilibus de Hohenloch. 1322. Nov. 27.	548
693. Scriptum prius. Nov. 27.	548
694. Scriptum alterum. Nov. 27.	548
695—699. Eiusdem preces primariae. 1322. Nov. 28. Sine dato.	548—550
695. Preces pro Hugone Fulle. Nov. 28.	548
696—699. Formulae precum primariarum. Sine dato.	549. 550
696. Formula prior.	549
697. Formula altera.	549

	pag.
698. Formula litterarum iteratarum.	550
699. Formula litterarum executoriarum.	550
700. Litterae Iohannis XXII. Bertrando cardinali directae. 1322. Nov. 30.	551
701. Friderici remissio iuramentorum ab oppidis praestitorum. 1322. Dec. 2.	551
702—710. Ludewici scripta pro diversis. 1322. Dec. 6.—24.	552—556
702. 703. Scriptum pro comite de Sayn et reversales comitis. Dec. 6.	552
702. Scriptum regis.	552
703. Reversales comitis.	552
704. Confirmatio obligationis pro episcopo Augustano. Dec. 7.	554
705. Reversales episcopi Augustani. Dec. 7.	554
706. Infeudatio marchionum Estensium. Dec. 11.	554
707. Libertatio sturæ. Dec. 13.	555
708. 709. Scriptum pro marchione de Baden et reversales marchionis. Dec. 19.	555
708. Scriptum regis.	555
709. Reversales marchionis.	555
710. Scriptum pro civitate Hagenowensi. Dec. 24.	556
711. Litterae Iohannis XXII. Ludewico missae. 1322. Dec. 18.	557
712—715. Litterae regis Aragonum. 1322. Dec. 21.	558—560
712. Litterae ad Fridericum regem. Dec. 21.	558
713. Litterae ad pontificem. Dec. 21.	559
714. Litterae ad Robertum regem Siciliae. Dec. 21.	559
715. Litterae consiliario datae. Dec. 21.	560
716—718. Ludewici scripta pro Kraftone de Hohenloch. 1323. Ian. 5.— Mai. 4.	561
716. Receptio in gratiam. Ian. 5.	561
717. Obligatio oppidi. Febr. 26.	561
718. Reversales Kraftonis. Mai. 4.	561
719. Promissio electi Herbipolensis pro Ludewico. 1323. Ian. 21.	562
720. Ludewici scriptum infeudationis. 1323. Ian. 22.	562
721. 722. Tractatus matrimonii inter Ludewicum et marchionissam Misnen- sem. 1323. Ian. 24.	563, 564
721. Promissio marchionissae. Ian. 24.	563
722. Scriptum regis. Ian. 24.	564
723. Ludewici litterae ad Vicecomites. 1323. Ian. 25.	564
724—726. Eiusdem scripta pro Bertholdo de Henneberg et reversales comitis. 1323. Febr. 2.—Mart. 12.	565, 566
724. Scriptum infeudationis. Febr. 2.	565
725. Reversales comitis. Febr. 2.	565
726. Confirmatio concessionis iurium principum. Mart. 12.	566
727. Unio ducum Austriae cum rege Ungariae. 1323. Febr. 20.	566
728. Ludewici remissio sturarum pro civitate imperii. 1323. Febr. 26.	568
729. Eiusdem commissio vicariatus generalis Lombardiae, Tusciae, Marchiae. 1323. Mart. 2.	568
730—734. Ludewici scripta ad diversos missa. 1323. Mart. 21.—Apr. 8.	570
730. Litterae ad civitatem Argentinensem. Mart. 21.	570
731. Mandatum civitati Tremoniensi directum. Mart. 21.	570
732. Mandatum ad civitatem Bernensem. Mart. 21.	571
733. Infeudatio lantgravii Hassiae. Apr. 7.	571
734. Confirmatio privilegii pro Argentinensibus. Apr. 8.	572

	pag.
735. Eiusdem constitutio pacis generalis. 1323. Apr. 9.	572
736—738. Eiusdem scripta diversa. 1323. Apr. 22.—Mai. 2.	573. 574
736. Mandatum iteratum super principatu Aschariae. Apr. 22.	573
737. Confirmatio sententiarum contra Iudaeos latarum. Apr. 29.	574
738. Mandatum contra citationes iudiciorum ecclesiasticorum. Mai. 2.	574
739. Provisio civitatis Tervisinae super successione vicariatus. 1323. Apr. 25.	575
740. Litterae iudicis Pisani ad fratrem. (1323.) Mai. 2.	577
741. Reversales ducis Brunswicensis pro Ludewico. 1323. Mai. 4.	579
742. Praeceptum ambasiatorum Ludewici de auxilio praestando. 1323. Mai. 5.	581
743—750. Ludewici scripta varia. 1323. Mai. 7.—Iun. 20.	582—585
743. 744. Litterae marchioni Misnensi concessae. 1323. Mai. 7.	582. 583
743. Scriptum infeudationis. Mai. 7.	582
744. Obligatio civitatum imperii. Mai. 7.	583
745. Remissio sturarum. Mai. 10.	583
746. Litterae civitati Ratisponensi concessae. Mai. 27.	583
747. Receptio in favorem. Mai. 27.	584
748—750. Scripta pro comite Wirtembergensi. 1323. Iun. 20.	584. 585
748. Litterae super pignoribus ducum Austriae. Iun. 20.	584
749. Litterae super iuribus haereditariis. Iun. 20.	585
750. Litterae super castro Welresowe. Iun. 20.	585
751. Promissio comitis de Schelklingen pro Frederico. 1323. Mai. 13.	585
752—756. Acta ambasiatorum Ludewici in Italia. 1323. Iun. 23.—Oct. 5.	586—592
752. Iuramentum civitatis Mediolanensis vicario praestitum. Iun. 23.	586
753. Foedus comitis de Truhendingen et dominorum cum marchionibus Estensibus et civitate Ferrariae. Iun. 28.	588
754. Litterae vicarii ad ducem Venetorum. Iul. 7.	590
755. Vicarii confirmatio edicti de monetis. Iul. 26.	590
756. Eiusdem confirmatio feudi pro civitate Savonensi. Oct. 5.	591
757. Ludewici receptio in favorem. 1323. Iul. 6.	592
758. Conventio regis Danorum cum Ludewico super matrimonio contrahendo. 1323. Iul. 13.	592
759—762. Ludewici scripta pro electo Moguntino. 1323. Iul. 20.	594—596
759. Scriptum primum. Iul. 20.	594
760. Scriptum secundum. Iul. 20.	595
761. Scriptum tertium. Iul. 20.	596
762. Scriptum quartum. Iul. 20.	596
763. Litterae obsequiosae capituli fratrum Heremitarum Thuringiae Ludewico missae. 1323. Iul. 22.	597
764. Ludewici mandatum ad Iudaeos Ratisponenses. 1323. Iul. 25.	598
765. Eiusdem collatio feudi castrensis. 1323. Iul. 26.	598
766. Prorogatio pacti super teloneo Oppenheimensi. 1323. (inter Iul. 26. et Aug. 14.)	599
767—778. Ludewici litterae pro diversis. 1323. Iul. 30.—Aug. 28.	600—605
767. Quitatio sturarum. Iul. 30.	600
768. Confirmatio contractus matrimonii. (Iul. Aug.)	600
769—772. Scripta ad civitates Thuringiae spectantia. 1323. Aug. 9.—21.	601
769. Receptio civitatis Northusensis in gratiam. Aug. 9.	601
770. Scriptum pro civitate Mulhusensi. Aug. 11.	601

	771. Scriptum comitis de Henneberg pro eadem civitate. Aug. 19.	601
	772. Obligatio civitatum. Aug. 21.	602
773.	774. Infeudatio marchionis Brandenburgensis. 1323. Aug. 10. .	602
	773. Scriptum episcopi Halberstadensis. Aug. 10.	602
	774. Scriptum regis. Aug. 10.	603
775.	Infeudatio abbatissae Quedlinburgensis. Aug. 19.	603
776.	Infeudatio marchionissae Brandenburgensis. Aug. 21.	604
777.	Obligatio terrae Lusatiae. Aug. 21.	604
778.	Commissio tutelae marchionis Brandenburgensis. Aug. 28. . .	605
779.	Pactum super matrimonio Ludewici regis. 1323. Aug. 15. . . .	605
780.	Litterae Iohannis XXII papae ad Florentinos. 1323. Aug. 24. . .	607
781.	782. Tractatus regis Bohemiae cum ducibus Austriae. 1323. Sept. 18.	608. 609
	781. Scriptum prius. Sept. 18.	608
	782. Scriptum alterum. Sept. 18.	609
783—785.	Ludewici scripta diversa. 1323. Sept. 19.—Oct. 7.	610
	783. Receptio in capellanum prior. Sept. 19.	610
	784. Scriptum pro buregravio Norimbergensi. Sept. 27.	610
	785. Receptio in capellanum altera. Oct. 7.	610
786.	Arbitrium ducis Karinthiae inter Ludewicum regem et duces Austriae habitum. 1323. Sept. 21.	611
787.	Litterae Iohannis XXII. papae ad Liupoldum ducem Austriae. 1323. Sept. 24.	612
788—790.	Litterae super primo processu pontificis. 1323. Oct. 3.—4. . .	612—615
	788. Litterae Ferrarii de Apilia ad curialem quendam regis Aragoniae. Oct. 3.	612
	789. Litterae eiusdem ad regem Aragonum. Oct. 4.	614
	790. Litterae Christiani Spinulae ad eundem. Oct. 4.	615
791.	Testimonium super homagio a communibus imperii facto. 1323. Oct. 7.	615
792.	Iohannis XXII. papae primus processus contra Ludewicum regem. 1323. Oct. 8.	616
793—797.	Eiusdem litterae super primo processu ad diversos missa. 1323. Oct. 8.—15. (18.)	619—622
	793. Litterae ad regem Franciae. Oct. 8.	619
	794. Litterae ad archiepiscopum Ravennatem aliosque. Oct. 9. (18.)	619
	795. Aliae litterae episcopis Germaniae directae. Oct. 9.	620
	796. Litterae aliae ad episcopum Constantiensem. Oct. 10.	621
	797. Litterae ad ducem Calabriae. Oct. 15.	622
798—804.	Litterae ad regem Aragoniae processum pontificis tangentes. 1323. (post Oct. 8). Oct. 11.—Dec. 9. Sine dato.	622—628
	798. Litterae primae (Ferrarii de Apilia). (post Oct. 8.)	622
	799. Litterae priores Michaelis Stephani. Oct. 11.	623
	800. Litterae Neapoleonis cardinalis. Oct. 22.	625
	801. Litterae secundae (Ferrarii de Apilia). Oct. 22.	626
	802. Litterae alterae (Michaelis Stephani). Oct. 27.	627
	803. Litterae tertiae (Ferrarii de Apilia). Dec. 9.	628
	804. Litterae quartae (eiusdem). Sine dato.	628
805.	Ludewici mandatum in favorem capellani regii. 1323. Oct. 13. . . .	629
806.	Syndicatus marchionum Estensium. 1323. Oct. 14.	629
807.	808. Promissiones pro Liupoldo duce Austriae. 1323. Oct. 18.—28. .	631. 632
	807. Promissio de Friderici de Zolre. Oct. 18.	631

	pag.
808. Promissio episcopi Constantiensis. Oct. 28.	631
809—812. Tractatus inter Ludewicum et regem Bohemiae. 1323. Oct. 23.	632—634
809. 810. Litterae Ludewici regis. 1324. Oct. 23.	632. 633
809. Scriptum prius. Oct. 23.	632
810. Scriptum alterum. Oct. 23.	633
811. 812. Litterae regis Bohemiae. 1323. Oct. 23.	633. 634
811. Scriptum prius. Oct. 23.	633
812. Scriptum alterum. Oct. 23.	634
813. Ludewici auctoritas placitandi cum principibus. 1323. Oct. 23.	634
814. Eiusdem quitatio sturorum. 1323. Oct. 31.	634
815. Iohannis XXII. papae mandatum super feudis ecclesiae Magdeburgensis. 1323. Nov. 6.	635
816. Ludewici scriptum pro Gerlaco comite de Nassow. 1323. Nov. 12.	636
817. Eiusdem procuratorium legationis ad pontificem missae. 1323. Nov. 12.	636
818. Eiusdem exemptio a sturis. 1323. Nov. 13.	637
819. Eiusdem libertatio Heinrici comitis de Woldenburch. 1323. Nov. 15.	637
820. Quitatio cancellarii super stura recepta. 1323. Nov. 16.	638
821—823. Homagia civitatum Lombardiae et Pedemontis. 1323. Dec. 14.— 1324. Ian. 7.	638—641
821. Iuramentum civitatis Laudensis vicario praestitum. Dec. 14.	638
822. Iuramentum civitatis Novariensis eidem factum. Dec. 16.	640
823. Iuramentum civitatis Vercellensis procuratori vicarii praestitum. 1324. Ian. 7.	641
824. Ludewici appellatio prima contra processum pontificis. 1323. Dec. 18.	641
825—831. Scripta ad matrimonium Ludewici regis spectantia. 1324. Ian. 2.— Febr. 26.	648—651
825. Litterae regis super dote assignanda. Ian. 2.	648
826. Scriptum comitum Palatinorum super eodem. Ian. 2.	648
827. Litterae regis super liberatione castrorum in dotem assignatorum. (Ian. 2.)	649
828. Scriptum comitum Palatinorum super eodem. (Ian. 2.)	649
829. Sententia super alienatione bonorum regis liberis irrequisitis. Ian. 26.	650
830. Litterae super successione liberorum. Ian. 28.	650
831. Litterae regis commendatitiae Lubicensibus missae. Febr. 26.	651
832—835. Acta ad ambasiatam Ludewici pontifici missam spectantia. 1324. Ian. 2.—7.	651—655
832. Litterae Petri de Abbacia ad regem Aragonum. Ian. 2.	651
833. Litterae (Ferrarii de Apilia) ad eundem. Ian. 3.	652
834. Petitio ambasiatorum pontifici porrecta. (Ian. 4.)	652
835. Responsio pontificis. Ian. 7.	653
836. Ludewici appellatio secunda. 1324. Ian. 5.	655—659
837. Promissio Friderici et Eberhardi de Winestein pro Liupoldo duce. 1324. Ian. 6.	659
838. Publicatio primi processus papae contra Ludewicum in diocesi Basiliensi. 1324. Ian. 7.	660
839. Iohannis XXII. papae secundus processus contra Ludewicum regem. 1324. Ian. 7.	661
840. Eiusdem litterae super secundo processu episcopis Germaniae directae. 1324. Ian. 9. (13.)	663
841. 841a. Publicatio processus secundi Avinione facta. 1324. Ian. 13.	664—666

	page
842—846. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1324. Ian. 14.—19.	666—669
842. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores. Ian. 14.	666
843. Litterae ad eundem alterae. (Ian. 14.? 19.?)	667
844. Litterae regi Franciae missae priores. Ian. 19.	667
845. Litterae alterae eidem directae. Ian. 19.	669
846. Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. Ian. 19.	669
847—849. Publicationes processuum pontificis in dioecesi Tridentina. 1324.	
Ian. 21.—Febr. 12.	669—673
847. Publicatio in ecclesia maiori Tridentina. Ian. 21.	669
848. Litterae vicarii generalis. Ian. 21.	671
849. Publicatio in plebe vallis Flemarum. Febr. 12.	672
850—852. Ludewici scripta ad sturas civitatum spectantia. 1324. Ian. 22.—	
Febr. 8.	673. 674
850. Exemptio a sturis. Ian. 22.	673
851. Quitatio pro civitate Francofurtana. Ian. 23.	674
852. Quitatio pro civitate Wetzlariensi. Febr. 8.	674
853. Remissio homagii civitatum marchiae Brandenburgensis. 1324. Ian. 27	675
854. Ludewici permutatio telonei. 1324. Ian. 28.	675
855. Mandatum episcopi Constantiensis super publicatione processuum pontificis	
1324. Febr. 4.	675
856—870. Ludewici scripta diversa. 1324. Febr. 5.—Mart. 22.	676—684
856. Commissio protectionis monasterii. Febr. 5.	676
857. Legitimationes diversorum. Febr. 19.—Mart. 22.	677
858. Revocatio sententiae curiae regiae. Febr. 21.	677
859. Auctoritas super alienatione bonorum marchiae Brandenburgensis.	
Febr. 22.	678
860. Mandatum ad comitatum Tremoniensem spectans. Febr. 27.	678
861. Privilegium pro civitate Durensi. Mart. 1.	679
862. Scriptum ad Ericum ducem Saxoniae. Mart. 2.	679
863—866. Scripta pro Wilhelmo comite Hollandiae 1324. Mart. 2.—3.	680. 682
863. Confirmatio privilegiorum. Mart. 2.	680
864. Commissio inquisitionis limitum imperii iterata. Mart. 2	680
865. Approbatio pacis cum comite Flandriae initae. Mart. 3	681
866. Prolongatio termini receptionis feudorum. Mart. 3.	682
867. Mandatum in favorem civitatis Tremoniensis. Mart. 4.	682
868. 869. Scripta pro Ludewico de Hohenloch. 1324. Mart. 13.	683
868. Scriptum prius. Mart. 13.	683
869. Scriptum alterum. Mart. 13.	683
870. Vocatio ad curiam. Mart. 18.	684
871. Episcopi Basiliensis receptio processuum pontificis. Mart. 2.	684
872. Quitatio comitis Iuliacensis pro Ludewico. Mart. 3.	685
873. Litterae regis Danorum super matrimonio contrahendo. 1324. Mart. 5.	685
874—879. Scripta ad ecclesiam Magdeburgensem spectantia. 1324. Mart. 8.	
—Apr. 30.	686—692
874. Iohannis XXII. papae mandatum super inimicis ecclesiae Magde-	
burgensis. Mart. 8.	686
875—879. Publicatio processuum pontificis in dioecesi Magdeburgensi.	
1324. Mart. 22.—Apr. 30.	688—691
875. Scriptum archiepiscopi Magdeburgensis ad episcopum Nuem-	
burgensem. Mart. 22.	688

	pag.
876. Instrumentum super publicatione in dioecesi Nuemburgensi. Mart. 26. — Apr. 9.	688
877. 878. Litterae archiepiscopi Magdeburgensis pontifici missae. Mart. 26. et Apr. 17.	689
879. Responsio pontificis. Apr. 30.	691
880. Ludewici confirmatio feudi castrensis. 1324. Mart. 15.	692
881. Iohannis XXII. papae tertius processus contra Ludewicum regem. 1324. Mart. 23.	692
882. Litterae ad Bernardum de Aversone super processu pontificis. 1324. Mart. 24.	699
883. Iohannis XXII. papae litterae super tertio processu emissae. 1324. Mart. 28.	700
884—887. Ludewici scripta diversa. 1324. Mart. 29.—Apr. 17.	701. 702
884. Confirmatio venditionis. Mart. 29.	701
885. 886. Obligationes telonei. 1324. Mart. 31.—Apr. 17.	702
885. Scriptum pro civibus Francofurtanis. Mart. 31.	702
886. Scriptum pro Gerlaco comite de Nassow. Apr. 17.	702
887. Exemptio ab exactionibus. Apr. 1.	702
888—890. Publicatio processuum in civitate Argentinensi. 1324. Apr. 1.— (post Apr. 1.)	703—706
888. Litterae pontificis ad episcopum Argentinensem. Apr. 1.	703
889. Forma scripti a civitate Argentinensi ad eundem missi. (post Apr. 1.)	703
890. Forma petitionis a civitate pontifici porrectae. (post Apr. 1.)	704
891. 892. Ludewici infeudatio marchionis Misnensis. 1324. Apr. 5.	706. 707
891. Scriptum infeudationis. Apr. 5.	706
892. Mandatum castellanis missum. Apr. 5.	707
893—895. Iohannis XXII. papae litterae ad archiepiscopum et civitatem Coloniensem. 1324. Apr. 6.—15.	707—710
893. Litterae ad archiepiscopum. Apr. 6.	707
894. Litterae ad civitatem priores. Apr. 6.	708
895. Litterae ad eandem alterae. Apr. 15.	708
896. Ludewici dispensatio super defectu natalium. 1324. Apr. 9.	710
897. 898. Iohannis XXII. papae processus contra Ludewici ambasiatores in Lombardiam missos. 1324. Apr. 12.—16.	711—715
897. Processus pontificis. Apr. 12.	711
Processus inquisitorum. 1323. Iun. 21.	712 not. 1
898. Mandatum eiusdem executorum praelatis Germaniae aliisque direc- tum. Apr. 13. (16.).	715
899. Ludewici vocatio ad curiam iterata. 1324. Apr. 13.	716
900. 901. Iohannis XXII. papae litterae ad diversos missae. 1324. Apr. 17. —20.	717
900. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Apr. 17.	717
901. Litterae ad civitatem Leodiensem. Apr. 20.	717
902—905. Ludewici scripta pro diversis. 1324. Apr. 20.—Mai 7.	718—720
902. Mandatum civitati Mulhusensi directum. Apr. 20.	718
903. 904. Scripta pro civitatibus Silvanis. 1324. Mai 4. 5.	718. 719
903. Litterae ad Switenses. Mai. 4.	718
904. Sententia super bonis ducum Austriae iterata. Mai. 5.	719
905. Scriptum super moneta Spirensi. Mai 7.	720

906—908. Scripta ad publicationem processuum in Germania spectantia. 1324.	
Mai. 5.—22.	720—722
906. Missio nuntii ad quosdam praelatos. Mai. 5.	720
907. Publicatio processuum in ecclesia Constantiensi. Mai. 13.	720
908. Litterae pontificis ad episcopum missae. Mai. 22.	722
909. 910. Ludewici appellatio tertia contra processum pontificis. 1324. Mai. 22.	722—754
909. Forma prior a fratribus Minoribus concepta.	723
910. Forma posterior in cancellaria regia redacta. Mai. 22.	745
911. Foedus ducum Austriae contra Ludewicum regem. 1324. Mai. 25.	754
912—924. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1324. Mai. 26.—	
Iun. 9.	755—763
912. Litterae ad principes electores. Mai. 26.	755
913. Litterae ad regem Danorum. Mai. 31.	756
914. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum aliosque. (Mai. 31).	757
915. Litterae ad episcopum Argentinensem. Mai. 31.	758
916. 917. Litterae ad clerum Argentinensem aliosque. (Mai. 31).	758
918. Litterae ad comitem Palatinum. Iun. 3.	759
919. 920. Litterae ad archiepiscopum Coloniensem. 1324. Iun. 3.	760
919. Litterae priores. Iun. 3.	760
920. Litterae alterae. Iun. 3.	760
921. 922. Litterae ad duces Austriae. 1324. Iun. 8.	761
921. Litterae ad Liupoldum et Albertum directae. Iun. 8.	761
922. Litterae ad Liupoldum alterae. Iun. 8.	761
923. 924. Litterae ad clerum. Iun. 9.	762
925—927. Ludewici scripta pro Castruccio de Antelminellis. 1324. Mai. 29.	764—766
925. Commissio vicariatus civitatis Lucanae. Mai. 29.	764
926. Revocatio sententiarum Heinrici VII. imperatoris contra civitatem Lucanam latarum. Mai. 29.	765
927. Commissio vicariatus civitatis Pistoriensis. Mai. 29.	765
928—930. Publicatio processuum in dioecesi Salzburgensi. 1324. Mai. 29.—	
Iun. 18.—(Iun. Iul.)	766—770
928. Instrumentum publicationis. Mai. 29.—Iun. 18.	766
929. Litterae archidiaconi Marchiae inferioris ad archiepiscopum. Iun. 27.	769
930. Litterae archiepiscopi pontifici missae. (Iun. Iul.)	769
931. 932. Ludewici scripta ad sturas civitatum spectantia. 1324. Mai. 30.—	
Iun. 9.	770. 771
931. Mandata de stura advocato provinciali solvenda. Mai. 30.	770
932. Definitio sturae. Iun. 9.	771
933. 934. Litterae regis Aragonum. 1324. Iun. 11.	772. 773
933. Litterae ad reginam Romanorum. Iun. 11.	772
934. Litterae ad duces Austriae. Iun. 11.	772
935. 936. Ludewici scriptum pro cancellario. 1324. Iun. 19.	773—775
935. Scriptum regis. Iun. 19.	773
936. Transsumtum mandato regis confectum. Iun. 19.	774
937—941. Ludewici scripta pro diversis. 1324. Iun. 24.—27.	775—778
937. Quitatio super stura. Iun. 24.	775
938. Infeudatio marchionis Brandenburgensis. Iun. 24.	776
939. Confirmatio privilegiorum. Iun. 26.	776
940. Litterae credentiales regi Daniae missae. Iun. 27.	777
941. Scriptum pro comitibus de Furstenberg. Iun. 27.	777

	pag.
942. 943. Iohannis XXII. papae litterae ad diversos missae. 1324. Iul. 3.—7.	778. 779
942. Litterae regi Bohemiae et archiepiscopo Trevirensi missae. Iul. 3.	778
943. Litterae civitati Coloniensi directae. Iul. 7.	778
944. Iohannis XXII. papae quartus processus contra Ludewicum regem. 1324. Iul. 11.	779
945—947. Eiusdem litterae super quarto processu ad diversos missae. 1324. Iul. 15.—21.	788—790
945. Litterae priores. Iul. 15.	788
946. Litterae alterae archiepiscopis et episcopis missae. Iul. 19. . .	789
947. Transmissio processus et litterarum. Iul. 21.	789
948—951. Ludewici scripta pro diversis. 1324. Iul. 25.—26.	790. 791
948. Litterae civitati Lubicensi missae. Iul. 25.	790
949. Scriptum ad comitem de Henneberg missum. Iul. 25.	790
950. Scriptum alterum ad comitem de Henneberg missum. Iul. 25. .	791
951. Scriptum pro civitate Rotemburgensi. Iul. 26.	791
952. 953. Conventio Liupoldi ducis Austriae cum rege Franciae. 1324. Iul. 27. .	792—795
952. Scriptum ducis. Iul. 27.	792
953. Scriptum regis. Iul. 27.	794
954. Mandatum episcopi Argentinensis super publicatione processuum papae. 1324. Aug. 2.	796
955—959. Ludewici scripta diversa. 1324. Aug. 3.—7.	796—799
955. 956. Scripta pro comite de Henneberg. 1324. Aug. 3.	796. 797
955. Scriptum prius. Aug. 3.	796
956. Scriptum alterum. Aug. 3.	797
957. Obligatio civitatis. Aug. 7.	797
958. 959. Scripta pro marchione Misnensi. 1324. Aug. 7.	798. 799
958. Scriptum super obligatione civitatum. Aug. 7.	798
959. Mandatum civitatibus directum. Aug. 7.	798
960. Litterae archiepiscopi Moguntini ad pontificem missae. (1324. Aug. in.)	799
961—963. Foedera principum imperii. 1324. Aug. 7.—14.	801. 802
961. Pactum Ottonis ducis Bawariae cum Ludewico rege. Aug. 7. .	801
962. Scriptum Liupoldi ducis Austriae pro Rudolfo duce Saxoniae. Aug. 10.	801
963. Scriptum ducum Austriae pro ducibus Saxoniae. Aug. 14. . .	802. 803
964. 965. Mandata archiepiscopi Coloniensis super publicatione processuum. 1324. Aug. 15. 16.	802
964. Mandatum Praedicatoribus Coloniensibus missum. Aug. 15. . .	802
965. Mandatum rectoribus ecclesiae Coloniensis directum. Aug. 16. .	803
966—970. Iohannis XXII. papae litterae ad diversos. 1324. Aug. 18.—21. .	804—806
966. Litterae ad episcopum Basiliensem. Aug. 18.	804
967. Litterae ad regem Franciae. Aug. 20.	804
968. Litterae ad duces Austriae et Karinthiae. Aug. 21.	805
969. Litterae ad archiepiscopum Magdeburgensem. (Aug. 21.) . . .	805
970. Litterae ad episcopum Argentinensem. (Aug. 21.)	806
971. 972. Foedera ducum Austriae in Alsatia facta. 1324. Sept. 1.—18. .	806—809
971. Foedus Liupoldi cum episcopo Argentinensi aliisque. Sept. 1. .	806
972. Foedus ducum Austriae cum eodem et lantgraviis Alsatae infe- rioris. Sept. 18.	808
973—978. Scripta varia ad publicationem processuum pontificis spectantia. 1324. (Sept. in.)—Sept. 30.	809—819

	pag.
973—976. Litterae diversorum pontifici missae. 1324. (Sept. in.)— Sept. 16.	809—813
973. Litterae archiepiscopi Salzburgensis iteratae. (Sept. in.) .	809
974. Litterae capituli ecclesiae Aquensis. Sept. 10.	812
975. Litterae iteratae archiepiscopi Magdeburgensis. Sept. 13. .	812
976. Litterae archiepiscopi Bisuntini. Sept. 16.	813
977. 978. Publicationes in civitate Coloniensi factae. 1324. Sept. 18. —30.	813—819
977. Instrumentum super publicatione in ecclesiae maiori habita confectum. Sept. 18.	813
978. Instrumentum super publicatione in ecclesia fratrum Minorum habita confectum. Sept. 23.—30.	816
979—986. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1324. Sept. 10. —21.	819—824
979—981. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. 1324. Sept. 10. —16.	819. 820
979. Litterae primae. Sept. 10.	819
980. Litterae secundae. Sept. 15.	820
981. Litterae tertiae. Sept. 16.	820
982. Litterae ad archiepiscopum Salzburgensem. Sept. 10. . . .	821
983. Litterae ad episcopum Constantiensem. Sept. 10.	821
984. 985. Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. 1324. Sept. 15. .	822. 823
984. Litterae priores. Sept. 15.	822
985. Litterae alterae. (Sept. 15.)	823
986. Litterae ad regem Franciae. Sept. 21.	823
987. 988. Ludewici scripta pro civitate Augustensi. 1324. Sept. 16. .	824. 825
987. Scriptum prius. Sept. 16.	824
988. Scriptum alterum. Sept. 16.	825
989. Assignatio processus quarti Avinione facta. 1324. Sept. 18. . .	825
990—992. Litterae ad regem Aragoniae missae. (1324.) Sept. 20. . .	826. 827
990. Litterae Michaelis Stephani. Sept. 20.	826
991. Litterae Petri de Abbacia. Sept. 20.	827
992. Litterae eiusdem ad Bernardum de Aversone. Sept. 20. . .	827
993—995. Foedus inter archiepiscopum Salzburgensem et duces Austriae. 1324. Sept. 21.—Oct. 17.	828. 830
993. Scriptum archiepiscopi. Sept. 21.	828
994. 995. Reversales ducum Austriae. Sept. 21. et Oct. 17. . . .	829—830
994. Scriptum Alberti, Heinrici, Ottonis. 1324. Sept. 21. . .	829
995. Scriptum Liupoldi. 1324. Oct. 17.	829
996. Ludewici scriptum super principatu Anhaltino. 1324. Sept. 26. .	830
997. Pactum Liupoldi ducis Austriae cum civitate Hagenowensi. 1324. Oct. 3.	830
998—1002. Ludewici scripta super sturis civitatum. 1324. Oct. 4.—12. .	831. 832
998. Quitatio sturae. Oct. 4.	831
999. Obligatio sturae Norimbergensis. Oct. 12.	832
1000. Obligatio sturae Nordlingensis. Oct. 12.	832
1001. Obligatio sturae Iudaeorum Herbipolensium. Oct. 12. . . .	832
1002. Obligatio sturae Gelnhusanae. Oct. 12.	832
1003. Litterae episcopi Laventini ad pontificem. (1324.) Oct. 12. . . .	833
1004. 1005. Iohannis XXII. papae litterae ad archiepiscopos Magdeburgensem et Moguntinum. 1324. Oct. 15.—27.	833—835

	pag.
1004. Litterae ad archiepiscopos. Oct. 15.	833
1005. Litterae ad archiepiscopum Magdeburgensem alterae. Oct. 27.	834
1006. 1007. Ambasiata nobilium Italiae ad Ludewicum regem. 1324. Oct. 19.	835—838
—21.	835—838
1006. Responsio regis. Oct. 19.	835
1007. Privilegium marchionibus Estensibus concessum. Oct. 21.	836
1008. Litterae episcopi Misnensis ad pontificem missae. Oct. 19.	838
1009. Scriptum magistri curiae regiae pro civitate Rotemburgensi. 1324. Oct. 21.	840
1010—1012. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1324. Oct. 23.	840—843
—27.	840—843
1010. Litterae ad capitulum ecclesiae Aquensis. Oct. 23.	840
1011. 1012. Litterae ad religiosos Trevirenses. Oct. 27.	841
1013—1016. Ludewici scripta varia. 1324. Nov. 7.—10.	843. 844
1013. Mandatum civitati Mulhusensi directum. Nov. 7.	843
1014. Obligatio bonorum imperii. Nov. 7.	844
1015. 1016. Litterae pro comitibus de Ottingen. 1324. Nov. 10.	844
1015. Obligatio castri Horburch. Nov. 10.	844
1016. Obligatio sturæ Iudaeorum in Ulma et Nordlingen. Nov. 10.	844
1017. 1021. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1324. Nov. 13? —26.	845—847
1017—1018. Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. 1324. Nov. 13? —21.	845. 846
1017. Litterae priores. Nov. 13?	845
1018. Litterae alterae. Nov. 21.	845
1019. Litterae ad religiosos Trevirenses iteratae. Nov. 24.	846
1020. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae. Nov. 26.	846
1021. Litterae ad archiepiscopum Trevirensem. Nov. 26.	847
1022. Pactum Liupoldi ducis Austriae cum civitate Scafhusensi. 1324. Nov. 16.	847
1023. Protestatio ducum Saxoniae. 1324. Nov. 17.	848
1024. Foedus ducum Austriae cum episcopo Pataviensi. 1324. Nov. 29.	848
1025—1027. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1324. Dec. 1. —11.	850. 851
1025. Litterae ad comitem Iuliacensem. Dec. 1.	850
1026. Missio nuntii. Dec. 3.	851
1027. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Dec. 11.	851
Index nominum.	852—887
Index rerum et verborum. Scripsit Ricardus Salomon.	888—913
Addenda et Emendanda	914. 915

TRACTATUS DE ELECTIONE REGIS ANNIS MCCCXIII—MCCCXIV. HABITI.

1—6. CONVENTIONES CIVITATUM IMPERII.

1313. Sept. 29. — Oct. 6.

1—4. UNIONES CUM DUCIBUS AUSTRIAE.

Sept. 29. — Oct. 5.

1. *Scriptum civitatis Ulmensis.* Sept. 29.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. 'Notizenblatt' (Wien) 1851 pag. 43 nr. 11 ex or.; 'Ulmisches Urkundenbuch' I, 326 nr. 263 ex or. Nos hanc editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 234 Reichssachen nr. 3

Wir Hainrich von Halle der amman, der rat und alliu diu gemainde der burger
ze Ulme verjehen offentlich mit disem brief und tügen kunt allen den die in ansehent
oder horent lesen, daz wir die edelen und hochgeborn fürsten herezogen Friderich und
15 herezogen Liupolden gebrüder herezogen in Osterreich und in Styr, herren ze Chreyn,
uf der March und ze Portenowe und alle ir gebrüder mit gûter betrachtunge und zitigem
rat ze herren und ze phlegern erkorn und erwelt haben uncz an einen ainweligen
kunech und sulen in dienen und wartende sin und gehorsam, als unseren rehten herren
und phlegeren und haben in des gesworn ze den heiligen und sulent si uns schirmen
20 gein aller manegelichen, als verre si mugen. Si hant ouch uns gelobt mit gûten triwen,
daz si uns alliu unseriu reht, diu wir von alter gewonheit haben gehabt, staete sulen
han und diu ampt, die wir uf tage gekouffet und vergolten haben, staete sulent lazzen
und keinen unseren amman aenderen wan mit unserem rat und ouch keinen amman
uns geben wan mit unseren rat. Si sulen ouch uns keinen vogt geben wan mit
25 unserem rate, und swelech vogt uns missevellet, den sulen si uns anderen aber mit
unserem rat, swenne wir ez an si mûten. Si hant ouch angesehen von iren genaden
die dienest, die wir ie getan haben und unser vordern in und allen iren vorderen, und
ouch noch immer gern tûn sulen und ouch wellen, und wil si begenügen, swas wir in
ie ze der stiure gern und willeelichen geben nach dem zil unserr frihait, daz ist von
30 nu sant Martines tage dem nahsten uber ein ganzes jar. Wir sulen ouch in gein Nov. 11.
dem rîche noch gein des rîches steten niutz beholfen sin, wan als vil und wir gern

tugen und willeclichen. Und daz [daz] also staete belibe und unzerbrochen, darumbe geben wir in disen brief besigelten mit unserem hangenden insigel.

Der brief ist gegeben dacz Ulme, do von Christes geburte waren driuzehenhundert jar unde darnach in dem drizehenden jar, an sant Micheles tage.

2. *Scriptum pro civitate Memmingsensi.* Sept. 29.

5

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'Reichsstadt Memmingen fasc. 2' nr. 11. Sigillum deest, foraminibus relictis. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 234 Reichssachen nr. 2.

Scripti civitatis Campidonensis eodem die emissi, quod notat Böhmer, Reg. Ludw. p. 308 Reichssachen nr. 338 (Addit. I), autographon nec Campidoni nec Neuburgi nec 10 Monaci inveniri poterat. Quod eiusdem tenoris fuisse ac nr. 2, opinari licet.

Wir Friderich und Lûtpolt gebrüder von Gotes gnaden hertzogen in Osterrieh und in Styr, herren ze Chrein, uf der Marich und ze Portenowe verjehin für uns und ander unser gebrüder und tûn chunt allen luten die disen brief ansehent alder hörent lesen, das die erbern und die wisen lute . . der ammann . . der rat und . . die gemeinde 15 der burger von Memmingen^a mit gûter betrachtunge und mit zitigem rat uns gehuldet und gesworn hant und ze herren und ze phlegern erhorn untz an einen einweligen kûng und habent ouch uns gelobt ze warten und ze dienen und gehorsam sin als irn rechten herren und phlegern und suln wir si schirmen als verre wir mugen gen aller mengelich. Wir habin ðch in hin wider gelobt mit gûten trûwen, das wir in iriu reht, 20 die si von alter gewonheit her braht hant, stet suln haben und diu ampt, die si gechouft und vergolten hant, uf tege ouch stet suln han und deheinen irn amman niht endern wan mit ir rat und ouch in dehein amman geben wan mit ir rat. Wir suln ouch in deheinen vogt geben wan mit ir rat. Were ouch das in der vogt misseviele und niht enfûgte, so suln wir in, swenne si es an uns mûtent, verkeren mit ir rat. Wir lazzen 25 Nov. 11. ouch die selben burger vri und ledig aller stûr von hinne untz uf sant Martins tag dem nechsten und von dann uber ein gantzes jar, und dar nach swas si vor gewônlicher stûr gegeben hant dem rîche, die suln wir dann nach dem zil halbe von in nemen jereclich. Si sint ouch uns deheines dienstes gebunden wider das rîche noch wider des rîches stet, wan als vil si gerne und willeklich tûn wellent. Ist aber das si dienen 30 mûzzen usserhalb der stat, so suln si niht anders dienen wan als die vier man Rapolt der amman von Bûron, . . der Wolfegger von Ravenspurg, Heinrich von Kempton, . . der Greter von Bibrach mitsamt irm vogt, der denn ir vogt ist, bescheident und dienen heissent ane geverde. Swenn ðch der vorgeschriben mann einer abgat, so suln si einen andern an des selben stat nemen, der in allen als gemein und als schidelich si, als jener 35 ist gewesen, ane geverde. Und das wir in dise rede stet halten und unzerbrochen, geben wir in ze einem urkunde disen brief versigelten mit unsern hangenden insigeln.

Der brief ist geben da ze Ulm, do von Cristes geburte sint ergangen driuzehenhundert jar und darnach in dem drizehenden jar, an sant Michels tag.

3. *Scriptum pro civitate Constanciensi.* Oct. 5.

40

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Konstanz-Reichenau Spec.' nr. 199. Sigilla fere illaesa. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 293 nr. 26 ex or.

Wir Friderich und Lûpolt von Gotz gnaden hertzogen ze Osterrieh und ze Stir, herren ze Kraien, ze der Windeschen March und ze Portenowe, graven ze Habsburg und ze Kyburg und lantgrafen in oberen Elsazze verjehen vûr uns und vûr unsere 45

2. ^a) atramento pallidiori in spatio vacuo post add. or.

brüder Albrechten, Heinrichen und Otten und tûn kunt allen den die disen brief an-
 sehent und horent lesen, daz wir den wîsen und den erbern lûten dem burgermeister,
 dem ammanne, dem rate und den burgern gemeinlich ze Costentz durch die liebe und
 durch die truwe, die si uns und unsern vordern mit diensten dicke erzeiget habent,
 5 und durch daz si uns und unsere brüdere die vorgenanten ze herren und ze schirmeren
 willeclîch und einberlich erkoren und genomen hant untz an einen künfftigen Romischen
 künig gecronet in der stat ze Ache, gelobt haben und geloben ouch mit disem gegen-
 wertigen briefe, daz wir nicht alleine in allen unsern herschefften nûwen allenthalben
 anderswa, swa wir es getûn mûgen, ir lip und ir gût schirmen sullen ane geverde.
 10 Wir sullen in ouch alle ir reht, alle ir friheit, alle ire und ires gotzhuses alte gewon-
 heit und alle ir briefe, die si hant von keiseren oder von Romischen künigen, behalten
 und lassen unzerbrochen. Wir verjehen ouch, daz si an dekeinen unseren offenen
 kriegem, die wir untz har gehebet haben, noch gen dez ryches stetten uns niht sint
 gebunden ze helfende, si tûn ez danne gerne. Daz wir inen die vorgenanten sachen
 15 alle behalten stete und gantz, verjehen wir, daz wir unser ingesigel vûr uns und vûr
 unsere brüdere die vorgenannten, die eigen ingesigel noch niht hant, an disen gegen-
 wertigen brief gehenket haben.

Diser brief ist geben ze Dyeszenhoven, an dem nehsten Vritage nach sante Mychels
 tult, des jares do man zalte von Gotz gebûrte dritzehenhundert jar und darnach in dem
 20 dritzehenden jar.

4. *Scriptum pro civitate Turicensi.* Oct. 5.

Originale (or.) in tabulario Turicensi. Sigilla fere illaesa. — Ed. Kopp 'Archiv für Kunde oesterreichischer Geschichtsquellen' VI, 200 nr. 148 ex or. Editionem repetimus.¹

Wir Friderich und Lûpolt von Gotz gnaden hertzogen ze Osterriich und ze Stir,
 25 herren ze Chrain, ze der Windeschen March und ze Portenowe, graven ze Habsburg
 und ze Kyburg und landgrave in obern Elsazze verjehen vûr uns und vûr unsere
 brüdere Albrechten, Heinrichen und Otten und tûn kunt allen den die disen brief an-
 sehent und horent lesen, daz wir den wîsen und erbern lûten . . dem rat und der
 gemeinde der burgere ze Zûrich durch die liebe und durch die truwe, die si uns und
 30 unsern vorderen mit diensten dicke erzeiget habent und durch daz si uns und unsere
 brüdere die vorgenanten ze herren und ze schirmeren willeclîch und einberlich erkoren
 und genomen hant untz an einen künfftigen Romischen künig gekronet in der stat ze
 Ache gelopt haben und geloben ouch mit disem gegenwertigen briefe, daz wir niht
 allein in allen unsern herschefften, nûwan allenthalben anderswa swa wir ez getûn
 35 mûgen ir lip und ir gût schirmen sullen ane geverde. Wir sullen in ouch alle ir reht,
 alle ir friheit, alle ir und ires gotzhuses alte gewonheit und alle ir briefe, di si hant
 von keiseren oder von Romischen künigen, behalten und laszen unzerbrochen. Wir
 su[l]n uns ouch niht underwinden der vogeteie der stat ze Zûrich, noch dekeines gûtez
 oder rehtunge die zû der vogeteie gehôrent. Wir verjehen ouch, daz si an dekeinen
 40 unsern offenen kriegem, die wir untz her gehebet haben, noch gen dez ryches stetten
 uns niht sint gebunden ze helfend, si tûn ez danne gerne. Daz wir inen die vor-
 genannten sache alle behalten stete und gantz, verjehen wir, daz wir unsere ingesigele
 vûr uns und vûr unsere brüdere die vorgenanten, die eigen ingesigel noch nicht hant,
 an disen gegenwertigen brief gehenket haben.

Diser brief ist geben ze Dieszenhoven, an dem nehsten Vritag nach sant Mychels
 tult, dez jares do man zalte von Gotz geburte dritzehenhundert jar und danach in dem
 dritzehenden jar.

1) Cf. etiam *mandatum Lupoldi a. 1314. Nov. 30 ad quatuor civitates imperii missum apud Kopp l. c. p. 202 nr. 152.*

5. *Unio inter burcgraviū et civitatē Norimbergensem.* Oct. 3.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Reichsstadt Nürnberg fasc. 40' nr. 246. Descripsimus nos ipsi. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 308 Reichssachen nr. 339 (Addit. I).

Wir Friderich von Gottes gnaden buregrave von Nûremberg vergehen unde tûn 5
kunt allen den die disen brief sehent, horent oder lesent, das wir unde die ersamen
lûte her Cunrat Eseler der schulthaize, der rât, die scheppfen unde die gemaine der
stat ze Nûremberg umbe alle sache uns lieplich unde frûntlich mit ainander verriht
haben, als hie nach geschriben stet:

1. Des ersten das wir unde zû uns her Albreht von Vestemberg, her Volkolt von 10
Tanne, her Arnolt, her . . Gûtende unde her Hovrauf die gebrûder von Seggendorf
unser liebe dienere die erberen rittere unde die vogenanten burgere uns zû ainander
gestricket haben unde mit trûwen ze samen gelopt haben biz an ainen kûnftigen
Rômischen kûnig, also das wir baidenthalt ainander beholfen sullen sin auf ain reht
auf mêniglich, der uns wider dem rehten ane raichen wolte unde der des rehten niht 15
wolte gehorsam sein.

2. Es ist ouch gerêt, ob uns auswentig dirre gêgent dehain not ane gienge,
swelhe helfe si uns dar zû têtē durch unser bêt, das sol an in sten.

3. Es ist ouch zwischen uns baidenthalt also getaidinget, ob wir unde si gemain-
mûteclih an ainen herren wolten komen wol unde gût. Were aber das wir uns des 20
niht môhten verainen baidenthalt unde wir leihte ane si mit unserm dienste an ainen
herren kômen, swer der were, gegen dem selben herren sullen wir sei ausnemen, also
das wir dem herren gegen in wider dem rehten ihtes beholfen sein. Unde wêre das
das der selbe herre si wider dem rehten ane raichen wolte, so sullen wir in wider
den herren beholfen sein. 25

4. Ist aber das die vogenanten burger mit ir stat an ainem herren kômen ane
uns, swer der were, gegen dem selben herren sullen si uns aus nemen, also das si dem
herren auf uns wider dem rehten ihtes beholfen sein. Und ob uns der selbe herre
wider dem rehten ane raichen wolte, so sullen si uns wider in beholfen sein ze gleicher
weize, als wir uns gegen in verbunden haben, als vor geschriben stet. 30

5. Unde das dis also stete beleibe, dar umbe geben wir den vogenanten burgern
disen brief mit unser selbes insigel versigelt das dar an hanget.

Der brief wart geben nach Gottes geburt do man zalte drûtzehnhundert jar unde
in dem drûtzehenden jare, an dem nehsten Mitwochen nach sende Michels tag.

6. *Unio inter archiepiscopum Moguntinum et civitatē Oppenheimensem.* 35

Oct. 6.

*Originale (or.) in tabulario Darmstadiensi. Descripsimus nos ipsi. Pendet sigilli
fragmentum loro membranaceo. — Ed. Franck 'Gesch. v. Oppenheim' p. 283 nr. 60 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 308 Reichssachen nr. 340 (Addit. I).

Nos Petrus Dei gracia sancte Maguntine sedis archiepiscopus, sacri imperii 40
per Germaniam archicancellarius recognoscimus hoc tenore volentes^a omnibus notum
esse, prudentes viros et discretos Petrum sculthetum, consules, castrenses ceterosque
milites et cives Oppenheimenses propter conservacionem iuris imperii iam vacantis et
corroboracionem pacis generalis ac reipublice se nobis taliter coniunxisse, videlicet quod

6. ^a) es in loco raso or.

nos qui sumus menbrum eiusdem imperii ad protegendum eos et Odernhemenses ipsosque fovendos ac defensandos in iure ac libertatibus, quibus a divis imperatoribus et regibus Romanorum haecenus^b foti sunt et gavisi, receperunt et unanimiter elegerunt. Harum tamen condicionem formula mediante:

5 (1) Quod cum . . consules predicti virum honestum in sculthetum civitatis sue concorditer elegerint, idem sculthetus in eodem officio permanebit et sculthetum in Odernheim constituendi habebit plenariam facultatem usque ad futurum regem, quam diu divitibus et pauperibus iusticiam fecerit et inpendet. Quo cedente vel decedente seu forsitan destituto alterum sculthetum substituere possunt nobis rennuere non debentibus, illudque facere poterunt de ordinacione scultheti, quociens necessitas hoc requirit.

(2) Insuper propter melioracionem dicte civitatis sue in edificiis suis necessariis ungeltum eiusdem civitatis sibi duxerunt reservandum simulque Iudeos ipsius civitatis propter eos molestare volencium iniurias propulsandas.

(3) Preterea cum ad eos sic haecenus sit perductum, quod imperio vacante a 15 gubernatore ipsi . . consules et castrenses consueverunt eligere quatuor castrenses, qui castrum Oppenheim custodiant ceterisque castrensibus et custodibus eiusdem castri necnon castri Swabesberg sua feoda et pretia de rebus et proventibus imperii cedentibus apud Nerstein soleant ministrari, quidquid superfuerit de ipsis proventibus et redditibus imperii in Nerstein hoc nos recipere poterimus, si voluerimus, de ipso futuro regi rationabiliter responsuri.

(4) Ad quorum eciam reddituum collectionem, distribucionem et erogacionem nos nuncium nostrum debitis temporibus destinabimus expediturum quemlibet predictorum castrensium et custodum de suo feodo et mercede, sicut haecenus est consuetum.

(5) Hiis autem condicionibus reddunt se contentos de auxiliis nostris confisi firmiter 25 ipsique pro nostris et ecclesie nostre negociis nobis vice versa opem suam pro viribus fideliter inpensuri.

(6) Et quidquid advocati provinciales eorum provisores de aliis rebus et redditibus imperii seu obvencionibus quibuscunque usque nunc percipere consueverunt, hoc nos prescriptis tantummodo exceptis recipere possumus, si voluerimus, dummodo de ipso 30 futuro regi reddamus si opus fuerit racionem.

(7) Stabunt quoque ac durabunt dicte compromissiones nostre atque condiciones usque ad creacionem regis venturi, qui electus atque creatus fuerit unanimi decreto principum electorum.

Actum et datum sub appensione sigilli nostri, anno Domini millesimo trecentesimo 35 terciodecimo, pridie Nonas Octobr.

7. SCRIPTUM IOHANNIS REGIS BOHEMIAE.

1313. Oct. 14.

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Schöppach 'Hennebergisches Urkundenbuch' I, 55 nr. 102 ex or. Editionem repetimus.

40 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 183 Iohann nr. 22.*

Cf. iam supra tom. IV, 1142 nr. 1148.

Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes venerabilibus Iohanni Pragensi episcopo et P(etro) ecclesie Olomucensis electo et confirmato principibus ac universis aliis prelatibus tam

45 6. ^b) us in loco raso or.

religiosis quam secularibus necnon baronibus et nobilibus quibuscumque ac civibus civitatum et generaliter incolis omnibus regni Boemie, quibus presentes exhibite fuerint, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum propter quedam ardua negocia nunc incumbencia, que speramus ad nostrum et ipsius regni nostri Boemie ac omnium fidelium nostrorum honorem et commodum provenire, ab ipso regno abesse ad tempus aliquod nos contingat, ne per absenciam nostram possit ipsius regni turbari status pacificus, qui per Dei gratiam hucusque vigit in eodem, mittimus ad vos reverendum in Christo patrem dominum Petrum sancte Maguntinensis sedis archiepiscopum sacri imperii per Germaniam archicancellarium et spectabilem virum Bertoldum comitem de Hennemberch consiliarios nostros karissimos, quibus dedimus et damus per presentes plenariam potestatem tractandi, ordinandi et disponendi vobiscum de conservacione pacis in ipso regno et de omni bono et tranquillo statu eius, prout eis et vobis melius videbitur expedire. Quare fidelitatem vestram attente requirimus et hortamur, vobis nichilominus universis et singulis seriose precipiendo mandantes, quatinus in hiis omnibus dictis archiepiscopo et comiti tamquam nobis obedire et intendere studeatis.

Datum in Herbipoli, II. Id. Octobr., regnorum nostrorum anno tercio.

8—11. SCRIPTA DUCIS SAXONIAE ET MARCHIONIS BRANDENBURGENSIS.

1313. Oct. 16. — Nov. 18.

8. *Potestas eligendi a duce Saxoniae data.* Oct. 16.

Originale (or.) in tabulario regio Slesvicensi 'Herzogthum Lauenburg' nr. 40. Continuumus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Sudendorf 'Registrum' II, 179 nr. 90 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 308 Reichssachen nr. 341 (Addit. I).

Reverendis in Christo patribus ac dominis archiepiscopis necnon illustribus principibus regis Alemanie electoribus Iohannes Dei gratia dux Saxonie, Angarie et Westfalie cum affectu sincero promptam ad beneplacita voluntatem.

Quia obstante nobis defectu virium corporali ac quibusdam arduis causis pro defensione terre nostre nobis incumbentibus ad electionem veniendi nobis ad presens optio non suppetit nec facultas, illustri principi fratri nostro dilecto domino Erico duci Saxonie ista vice eligendi regem Alemanie damus et concedimus plenam ac liberam potestatem. Gratum et ratum habentes quidquid per eundem fratrem nostrum circa electionem predictam fuerit ordinatum, aesi ibidem exhibere possemus presentiam personalem. In cuius rei evidentiam presens scriptum dedimus sigilli nostri robore consignatum.

Dat. Molne, anno Domini MCCCXIII, in die beatorum Galli et Lulli confessorum.

9. *Unio inter marchionem et duces prior.* Oct. 31.

Originale (or.) ibidem l. c. nr. 42. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, loris membranaceis relictis. — Ed. Riedel 'Códex diplomaticus' B I, 349 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 412 Reichssachen nr. 390 (Addit. III).

Wie Woldem(er) von der gnaden Godes maregreve tu Brand(enborch), tu Lusitz und tu Landesberg bekennen in desem brieve, dat wie hebben gedegedinget von unser

wegen und unses swagers maregreven Johannis wegen mit unsen lieven omen Johan und Erik hertogen von Sassen, als hir na bescreven steit: Dat sie scolen kieser und hertogh Erik von erer beider weggen tû dem irsten kore des Romeschen koninges wor wie willen und anders nirgen. Swen wie tû deme kore riden willen, so scole wie et
 5 en vore weten laten vier weken und scolen en up nemen, dar unse lant irst begint bi sime lande, und scolen en vûren weder unde vord vielich lik uns sulven. Unde scolen eme und sime gesinde die kost geven weder unde vord unde scolen ene sulf seste ridder cleden lik uns und unse riddere unde siner capellane dry lik unsen capellanen, sine ambechtlude und ander sin gesinde lik unsen ambech[t]luden und lik unseme sinde. Unde
 10 he en seal ouch nicht mer wen sestich perde hebben over al. Wie scolen ouch ene na rechte vordegedingen, dat he bi deme kore blive so wie best mogen weder hertogen Rodolf sinen vedderen von Sassen. Swes wie ouch ene bedegedingen mogen, dat heft he tû uns gelaten. Mochte ouch unse ome hertogh Erik tû deme kore sulven nicht komen, so seal he tvene siner man mit uns senden mit erem openen brieve und mit
 15 gancer macht tû kiesende von erer weggen, wor wie willen. Uppe dat dese ding sted unde ganz bliven, dat hebbe wie unsen omen sulf teide ridder entruwen lovet, der namen sunt alsus: her Droyseko, her Heinrich schenke, her Albrecht van Alvensleve, her Bernard von Buk, her Arnolt Sak, her Gherard von Kerkowe, her Henning von Bûk, her Henning von Gardiz, her Heinrich von Stavenowe. Hir up hebbe wie gheven desen
 20 brieph besegelt mit unsem insehhele.

Und is geschen tû Konigesberg, na der bort Godes tusent jar drihundert jar in deme drittegeden jare, an alle Godes hillegen avende.

10. *Unio inter eosdem altera.* Oct. 31.

*Originale (or.) ibidem l. c. nr. 41. Contulimus nos. Sigillum desideratur, loris
 25 membranaceis relictis. Eadem manu scriptum est ac supra nr. 9. — Ed. Sudendorf l. c. II, 180 nr. 91 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 412 Reichssachen nr. 391 (Addit. III).

Cf. supra tom. IV, 217 nr. 255.

Wie Woldem(er) von der gnaden Godes maregreve tû Brandemborch, tû Landesberg
 30 unde tû Lusitz bekennen in dessem brieve, dat wie hebben gedegedinget von unser weggen und unses swagheres maregreven Johannis wegen mit unsen lieven omen Johan und Erike hertoghen tû Saxsen, als hir na bescreven steit: Dat se scolen kieser unde hertogh Erik von erer weggen tû dem irsten kôre des Romeschen koninges wor wie willen unde anders nirgen. Swenne wie tû deme kôre riden willen, so scole wie
 35 et en vore weten laten vier weken unde scolen en upnemen, dar unse lant irst begint bi sime lande, unde scolen en vûren weder unde vord vielich lik uns sulven. Unde scolen eme gheven io tû deme daghe unde tû der nacht tvelf mark Brandemburger sulvers weder und vord tû siner kost. Unde scolen ene an rechte vordegedingen, dat he bi deme kôre blive so wie best moghen weder hertoghen Rodolf von Saxsen eren vedderen.
 40 Swes wie ouch sie bedegedingen moghen, dat hebben sie tû uns gelaten. Mochte ouch unse ome hertogh Erik tû deme kôre sulven nicht komen, so seal he tvene sine man mit uns senden mit ganzer macht tû kiesende von erer weggen, swor we willen. Uppe dat dese ding stede und ganz bliven, dat hebbe wie unsen omen sulf teide ridder entruwen gelovet unde hebben desen brieph dar up gegeben besegelt mit unseme inegel.

45 Dit is gescheen tû Konigesberg, nah der bort Godes dusent jar drihundert jar in deme drittegheden jare, an alle Godes hilleghen avende.

11. *Unio inter marchionem et archiepiscopum Coloniensem.* Nov. 18.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Kurköln' nr. 455. *Contulimus* nos. *Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo.* — Ed. Riedel 'Codex diplomaticus' B I, 350 nr. 438 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 235 Reichssachen nr. 4.

Nos Waldemarum Dei gratia marchio Brandenburgensis, Lusatie et de Landesberge et tutor incliti marchionis Iohannis notum facimus universis et presentibus protestamur, quod ob specialis dilectionis indicium, quam hactenus habuimus et habemus cum venerabili in Christo patre ac domino Henrico sancte Coloniensis ecclesiae archiepiscopo, concordavimus et concordamus cum eodem super electione regis Romanorum ipso regno ad presens ex morte recolende memorie domini Henrici Romanorum imperatoris vacante celebranda, quod promisimus et promittimus eidem, quod cum ipso et ipse nobis cum simul in hoc stando unam personam in Romanorum regem eligendam eligemus nec nos sine ipso nec ipse sine nobis ultra hoc aliud faciemus seu faciet in hac parte. Hoc adiecto quod nos ipsius in ipsa electione utilitatem, profectum pariter et honorem in hiis, que personam ipsius domini archiepiscopi contingunt, apud regem Romanorum creandum procurabimus pro nostra possibilitate in omnibus bona fide. Quod et ipse dominus archiepiscopus supradictus nobis in consimilibus faciet vice versa et ididem . . . principi ius in electione regis Romanorum habenti, si quem sibi hac parte nobis et sibi adherere volentem attraxerit, modo consimili ad dicti domini Henrici Coloniensis ecclesie archiepiscopi sepedicti ordinationem facere promittimus et procurare, fraude et dolo ac omni versucia penitus in hiis cessantibus et exclusis. Ut igitur omnia subscripta^a rata maneant et penitus inconvulsa, presentem litteram fecimus nostri sigilli munimine consignari.

Datum et actum sub anno incarnationis Domini millesimo trecentesimo terciodecimo, quartodecimo Kalendas mensis Decembris, que dies fuit octava beati Martini episcopi.

12. RELATIO PETRI BARRERIE CLEMENTI V. PORRECTA.

(1313. Nov. Dec.).

Originale (or.) duobus foliis adsutis constans in tabulario Vaticano 'Instrumenta miscellanea 1346'. *Denuo contulimus.* — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 562 sqq. (= 'Journal des Savants' Janvier 1900 p. 60).

Cf. de personis, tempore, indole commentarios 'Neues Archiv' l. c. 566 sqq. et Wenck 'Histor. Zeitschrift' 86, 253 sqq.

Super eo quod dominus . . . papa scripserat domino regi Franc(ie) de faciendo subsidio Terre Sancte, videlicet de galeis tam pro ipsius terre custodia quam pro gravando fidei inimicos, et super quibus idem dominus papa eidem domino regi per Petrum Barrerie capellanum suum et clericum ipsius domini regis, presenti consilio predicti domini regis ac in presencia magistri Guill(erm)i Ray(mun)di de Gontaldo, quem idem dominus papa propter hoc ad predictum dominum regem una cum dicto Petro miserat, motus suos et omnimodam voluntatem fecit circa hec serius declarare, significat idem dominus rex prefato domino pape et per dictum P(etrum) Barrerie clericum suum ea que sequuntur:

11. ^a) ita or.

C Primo quod circa recuperationem Terre Sancte est tota affectio et intentio sua. Veruntamen, sicut cuilibet satis notum est, ipse dominus rex propter guerras Vasconie et Flandrie diversa et gravia subiit onera expensarum necnon anno presenti tam pro milicia filiorum suorum et adventu regis Anglie ac pro exercitu, quem pre-
 5 paraverat contra Flandrenses, magnas fecit expensas et adhuc pro munitionibus Flandrie^a facit expensas^b, que ascendunt per annum ad summam centum milium librarum. Habet etiam providere ex pacto . . principi Tharenti de certa quantitate gentis armate pro negotio imperii Constantinopolitani^c et cum filiis suis hospicia propria habere concesserit et ex certa causa in isto principio habebit pro eis multas expensas
 10 subire, vix ita subito absque gravamine suo posset iuxta intentum domini pape dicte Terre subvenire, presertim quia deberet quod subsidium continuaretur usque ad passagium suum nec esset sibi honor hoc incoare, nisi continuaretur. Subsidium vero decimale non decet ipsum neque vult expendere nec ad illud manus extendere usque ad passagium, ymmo ordinavit se ad congregandum thesaurum de proventibus regni
 15 sui, cum quo una cum subsidio decimali possit perficere votum suum. Vult etenim debita solvere, restitutiones facere, sic quod servicium suum Deo, cuius negotium agitur, gratum esse debeat et acceptum. Preterea si ipse pro subveniando in presenti extenderet manus ad pecuniam^d decime, obloquerentur multi et si viderent tempore passagii, quod dominus rex non habundaret in pecunia et thesauro, multi magnates, qui transibunt,
 20 si ipsum sciverint habundare, nullatenus transfretabunt^e, quia sperant quod rex eis in necessitatibus subveniat, quod non posset facere, nisi sicut premittitur habundaret. Et cum subsidium decimale concessum sit multum tenue ad tantum negotium^f exequendum, provideat circa hec dominus papa et tales subventiones^g fieri ordinet, que una cum bonis ipsius regis, que vult et intendit exponere pro ipso negotio, ad ipsius executionem
 25 sufficere possint. Et vult dominus rex ad omnem suspicionem tollendam, quod subventiones huiusmodi faciendo recolligantur et expendantur pro dicto negotio iuxta ordinationem ipsius domini pape, cum rex ad ipsum negotium purissimam habeat voluntatem. ipse autem dominus rex iuxta sui possibilitatem in hiis et aliis voluntati domini . . pape obtemperare intendit et etiam se gravare.*

* *in dorsi parte superiori signo posito eadem manu additur:* Verum rex et quasy omnes consilarii satis erant concordēs, quod fieret subsidium iuxta dicti domini pape intentum. Set dominus Ingerrannus¹, qui scit omnia secreta regia, presente solo rege, aperuit michi predicto P(etro) omnes necessitates regis et voluit, quod hec omnia domino
 30 pape aperirem secrete, quia ipse solus haberet onus expensarum faciendarum et de hoc alii consilarii non curarent. Et propter hec voluerunt dominus rex et dominus Ingerrannus hec omnia secrete significare domino pape, ut omnibus circumspectis ipse ordinet quod viderit expedire.

C Ceterum cum vacet Romanum imperium in presenti, expediret multum pro Terra Sancta et pro ecclesia Dei, quod talis preficeretur^h, qui Deum et ecclesiam et
 40 christianorum pacem diligeret et ad Terram Sanctam puram affectionem haberet. Propter quod desiderat idem dominus rex, quod filius suus dominus Ph(ilippus) comes Pictavensis et Burgundie, qui magnamⁱ terram habet in imperio et multos magnates tam in parentela quam ex affinitate, et quia, ut comuniter presumitur, erit homo fidelis, iustus et timens Deum, ad dictum statum assumeretur. Et sic si ipse rex cum filio suo
 45 rege Anglie ac ipso domino Ph(ilippo) nato eius transfretaret, suum regnum in tuto

12. a) sequitur delet. adhuc or. b) sequitur delet. p or. c) Constantinopolitan or. d) in
 in corr. or. e) transfretabunt, bu in loco raso or. f) incipit folium adsutum or. g) secunda u corr.
 super s or. h) ita or.

1) Cf. epistolam infra nr. 50 edendam.

dimitteret et esset spes quasy omnium fidelium, quod Terra Sancta acquireretur de facili. Et circa promotionem regis sive imperatoris multum habet dominus papa considerare, quia in Alamannis vix fidelitas reperitur. Et est considerandum, qualiter ultimus imperator, de cuius bonitate multi presumebant, inique contra . . feudatarios ecclesie procedebat, qualiter perⁱ malos processus suos dubitabatur, quod impediretur totaliter negocium Terre Sancte. Circa hec consideret dominus papa, quia rex non solum ad hoc inducitur carnis vel sanguinis occasione, set pio zelo et propter rei publice utilitatem, quia adeo filium non diligit, quin plus diligat animam suam.*

* in dorsi parte inferiori signo posito eadem manu additur: Primum vero rex habuerat aliquas deliberationes in consilio suo super electione imperatoris et aliqui consulebant, quod rex rogaret pro domino Karolo, alii pro domino Ludovico^k, qui multos habet parentes in Alamannia, alii pro domino Ph(ilippo) filio regis, qui plures habet et maiores ibi de parentela sua et uxoris sue, sic quod nichil fuit in consilio diffinitum. Set postmodum dominus rex solus et secrete dixit michi predicta et quod super eis loquerer domino nostro pape, presertim quia archiepiscopi Coloniensis et Maguntin(us) scripserunt domino regi, quod multum affectabant sibi in eleccione huiusmodi complacere.¹

. . Hec signifieo vobis, pater sanctissime, ex parte predicti regis ego P(etrus) Barrer(ie). Et omnia suprascripta, que tangunt factum imperii, michi dixit secrete solus ipse dominus rex, alia tangencia subventiones pro Terra Sancta michi dixerunt secrete tam idem dominus rex quam dominus Ingerrannus insimul presentes et soli. Et idem dominus Ingerrannus, qui pre ceteris novit secreta regia et qui voluntatem vestram exequi desiderat toto posse, michi iniunxit, quod predicta ex parte sua vestre exponerem sanctitati.

13. EPISTOLA PROCURATORUM AD ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM.

(1313.) Dec. 21.

Originale duobus sigillis clausum iam deperditum. Inscriptio in dorso erat: Reverendo in Christo patri ac domino suo domino Petro vener(abili) Maguntine sedis archiepiscopo sacri imperii per Alimaniam archicancellario etc. — Ed. Schunck 'Codex diplomaticus' (1797) pag. 190 nr. 78. Repetimus editionem in minutis correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 235 Reichssachen nr. 5.

Unserm lieben und genädigen herrn herrn Petern erzbischof zu Maeintz und oberstem chantzler des Romischen reiches in Tautschen landen enbieten wir Eberhart von dem Steyn sænger zu Mæntz, Sifrit der Ræingref, Chunrad von Rudensheim und Heylman der burchgraf von Starkenberch ewer dyener, meyster Arnolt herzog Rudolf oberster schriber, Friderich von Truhundingen, Dyterich von Parsperch, Albert der Nothaft und Gotfrit der Pauler des egenanten herzogen Rudolf dyener unsern bereiten und untertenigen dienst ze ewerm gebot.

(1) Wir tûn ewern genaden chunt, daz wir ze gagen unsern vorgenanten herren hertzog Rudolf ze Bacharach ze hauße chomen an sant Thomas abent und trachten da mit gantzem vlyzze und erenst, wie wir euch, ewer capitel und gotshaus ze Mæntz und unser herren hertzog Rudolf und herzog Ludwig ze einer ewigen vrientschafte und verbindenüsse brachten, und sin alle sampt ze gagen unseris vorgenanten herren hertzog Rudolf und mit siner gunst überein chomen, als hernach gescriben stet:

12. ⁱ⁾ p corr. ex p or. ^{k)} sequitur delet. fr or.; an fratribus?

1) Quae litterae m. Oct. vel Nov. emissae iam deperditae sunt. Cf. etiam infra nr. 16 et 17.

(2) Daz ir [und] ewer nachehomen dem vorgenanten hertzog Rudolf und sinem bruder hertzog Ludwig und ihr beider erben hinnan für ewichleichen sult beholfen sein und si ew herwider na aller drw, daz ewer beident halben nutzen und gut ist an allez geværde, und ze firderst an der wal dez Römischen richez, die izu an liget, also daz
 5 ir ir einwedern welt ze chunig und auch dem dar an behelfen solt mit allen ewern vrienden und mit leibe und gut, so ir beste muget an geværd. Und swedert under in chunich wirt, der sol ew, ewerem capitel und stift ze Mäntz verschreiben und stätigen alle ewer freiheit und recht, alsam ir si her habt bracht. (3) Und sullen ew die hertzogen dar zu geben und aigen die burch und stat und die alten stat ze Weineheim
 10 und die burch ze dem Reichenstain sullen sie ew und dem stifte ze Mäntz antworten und die muget ir brechen ob ir wolt oder ir muget se behalden ob ir woldet, das stande by euch. Und ist daz man si brichet, so sult ir ze beider seiten vermachen, daz zwischen Bingen und Furstenberg dhein burg nimmer mer gebaut werde. (4) Und swedert der egenanten hertzogen mit ewer helfe chünich wirt, der sol ew umb ewer
 15 arbeit und fur ewer chost geben zehentausent march silbers. Und mag er euch überreden, daz ir dez reiches gut dar umb ze pfande nemt, daz ist gut, mocht aber er euch dez niht uberreden vriuntleichen, so soll er ewch derselben zehenttausent march beweisen auf seinen aigen güt an vesten oder andern güt, daz euch gelegen ist. (5) Und daz auch die vriuntschaft dester baz für sich möhte chomen und ze einem gutem ende
 20 braht, wart unser herre hertzog Rudolf mit uns ze rat, daz man den tach ze Rens widerbute und daz weder er noch wir von ewern wegen auf den tach niht chomen. Daz hat er gethan und chomen auch wir dahin niht und dar umb senden wir zu ew den burchgraven von Starekenberg und Dyetreichen von Parsperg, daz euch di der taidinge baz underweisen und daz auch ir mit in einez tages ze rat werdet und einer
 25 stat, da ir und der hertzog ze hauffe chomet und die taiding baz festent und ubertraget mit einander, ob ew dise vorgenanten fürwort und taidinge gevallent.

(6) Wir sein auch ze rat worden, daz wir den brief von ewer diener teil wegen haben besiegelt mit des sængers insigel und von unser der hertzogen diner tail mit dez Nothaftes insigel.

30 Scriptum Bacharach, in die beati Thome apostoli.

14. 15. LITTERAE CONSENSUS REGIS BOHEMIAE PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

1313. Dec. 27.

*Cum confirmationem privilegiorum potius quam litteras consensus sapiant et certe
 35 ad tractatus de electione habitos spectent, hic ponendas esse duximus. Cf. infra nr. 19.*

14. Litterae priores. Dec. 27.

*Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Pendet sigillum valde luesum loro membranaceo. Inscriptiones in dorso: Consensus Io. regis Boem̄. super omnibus privilegiis concessis ecclesie Trever. a H. imperatore et a suis predecessoribus,
 40 itemque alia manu: Approbat ecclesie Trever. donacionem Cochme etc. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 214 Iohann nr. 361 (Addit. I).

Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex neenon sacri imperii citra montes vicarius generalis ac comes Lucelmburgensis universis presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.

Sane cum serenissimus princeps bone memorie dominus Adoulfus Dei gratia Romanorum rex consideratis fructuosis serviciis venerabilis Boemundi Treverensis archiepiscopi principis sui dilecti et gravibus expensis, quas in ipsius regis electione et post pro evidenti utilitate prefati domini Adoulfi et sacri imperii fecerat, eidem Boemundo Treverensi archiepiscopo ecclesie Treverensi ac suis successoribus castrum de Cochme cum omnibus suis iuribus et pertinenciis obligaverit pro tanta summa peccunie, quod vix spes esse poterat luitonis¹, et propter hec serenissimus princeps dominus Albertus dive memorie Romanorum rex, attendens quod memoratus archiepiscopus pro bono et pacifico statu regni ac utilitate sacri imperii frequenter et magnifice se et sua exposuit, volens eundem archiepiscopum et ecclesiam Treverensem recompensando condignis attollere favoribus, sepedicto archiepiscopo, eius successoribus et ecclesie Treverensi regali largitate donatione irrevocabili predictum castrum de Cochme cum suis iuribus et pertinentiis universis in emendationem suorum feudorum pleno iure donaverit et contulerit, insuper omnia privilegia, gratias, indulgentias, sententias, litteras concessas, latas eidem et ecclesie sue seu pro eodem aut eius ecclesia vel predecessoribus [a]^a dive memorie Roman(or)um regibus, cuiuscunque tenoris existerent, ratificaverit et approbaverit², eaque omnia et singula superius expressa serenissimus princeps felicitis recordationis dominus Henricus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus genitor noster karissimus causa cognita et ex certa scientia ratificaverit, innovaverit et approbaverit³, insuper idem dominus imperator venerabili in Christo domino^b Balduyno Treverensi archiepiscopo sacri imperii per Galliam archicancellario, patruo nostro karissimo, propter fructuosa et obsequiosa servitia, que idem archiepiscopus et sui predecessores ecclesie Treveren(sis) suis predecessoribus, eidem et sacro imperio pluries fecerunt, se et vassallos ecclesie pro deffensione et recuperatione status sacri imperii neenon statu pacifico et utilitate rei publice magnifice exponendo, ex speciali gratia indulserit, ut omnes redditus castri de Cochme quibuscunque personis pignori obligatos redimere valeat pro ea summa, pro qua sunt obligati, eodem iure ab ipso archiepiscopo suisque successoribus et ecclesia Treverensi, quod dictum castrum de Cochme et redditus non obligati possidentur inantea, possidendos et tenendos⁴, insuper concesserit, ut opida sua videlicet Sarbûrch, Pilliche, Berencastel, Meigen, Montabour et quodlibet eorum ad instar dive memorie Rudolphi Romanorum regis sui predecessoris, qui dicta opida libertavit, omni iure, honore, honesta consuetudine, franquisiis et libertatibus gaudeant et utantur, quibus cetera sua et imperii opida muniuntur, gaudent et fruuntur⁵, cum etiam idem dominus imperator ius eudendi monetam concessum predicto domino archiepiscopo nomine sue ecclesie a suis predecessoribus ex certa scientia innovaverit eidem et ecclesie sue, ratificaverit, confirmaverit et approbaverit et de novo ex superhabundanti de plenitudine potestatis expresse concesserit, ut in civitate Treverensi et extra in opidis, castris, villis et locis quibuscunque sui dominii vel districtus idem archiepiscopus et sui successores, prout eis videbitur expedire, eudi faciant et fabricari⁶, nos causis concessionum predictarum cognitis ex certa scientia premissa omnia et singula ratificantes et approbantes eisdem omnibus et singulis consensum nostrum et assensum presentibus duximus adhibendum. In quorum testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Dat. in Epternacho, sexto Kalen. Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, regnorum vero nostrorum anno tercio.

14. ^a) *deest or.* ^b) *sequitur . . or.*

1) *Supra tom. III nr. 486 et Böhmer, Reg. Ad. nr. 204 et 205.*

2) *Supra tom. IV nr. 23.*

3) *Ibidem nr. 274 et 314.*

4) *Böhmer, Reg. Heinr. p. XXXIV et nr. 131 et 159.*

5) *Ibidem nr. 251.*

6) *Ibidem nr. 246.*

15. *Litterae alterae.* Dec. 27.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis. Inscriptio in dorso: Consensus dñi Io. regis Boem de duobus grossis in Confluen. — Ineditum. Böhmer, Reg. Ludw. p. 294 Iohann nr. 362 (Addit. I).

Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex necnon sacri imperii citra montes vicarius generalis ac comes Lucemburgensis universis presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.

Cum ad ea, que utilitatem publicam et maxime ecclesiarum respiciunt commodum et favorem, noster desideratur assensus, rationi et equitati convenit, ut talibus benivole assentire debemus. Sane cum serenissimus princeps felicis recordationis dominus^a Henricus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus, genitor noster karissimus venerabili in Christo domino^a Balduyno sancte Treverensis ecclesie archiepiscopo sacri imperii per Galliam archicancellario, patruo nostro karissimo propter graves et intollerabiles expensas per ipsum archiepiscopum factas in servicio et obsequio dicti domini imperatoris et imperii ob evidentem utilitatem rei publice sacri imperii, que sine gravi et perpetuo dispendio ecclesie Treverensis sustineri nec solvi poterant, necnon propter fructuosa servicia, que idem archiepiscopus pluries tam in Germania quam Ytalia eidem imperatori et imperio exhibuit cum effectum, se necnon nobiles et vassallos ecclesie sue pro deffensione et recuperatione status imperii necnon rei publice statu pacifico exponendo, pluresque alias causas legitimas prefato domino^a Balduyno suisque successoribus et ecclesie Treverensi, que una de nobilioribus et antiquioribus sacri imperii principatibus esse dinoscitur et sub augusto meruit incrementis prosperis multipliciter augmentari, serenitatis sue munificentiam favorabiliter convertens, premissa recompensans pro eo suisque successoribus Romanorum regibus et imperatoribus pedagium, vectigal, guidagium sive thelonium in dominio, districtu, iurisdictione et conductu ipsius archiepiscopi et ecclesie Treverensis super alveum Reni in Confluentia vel alibi superius aut inferius in suo dominio seu territorio ubi voluerit, duos grossos Turonenses de qualibet carrata vini et de aliis mercatibus iuxta consuetam taxationem, ut etiam transeuntes ibidem cum suis mercimoniis conductu valeant securiori gaudere, donatione irrevocabili perpetuo^b colligendum, levandum et percipiendum merito duxerit concedendum¹, nos causa cognita et ex certa scientia premissa omnia et singula ratificantes et approbantes eisdem consensum nostrum et assensum liberum et expressum presentibus duximus adhibendum. In quorum testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Dat. in Epternacho, sexto Kalen. Ian., anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regnorum vero nostrorum anno tercio.

16. 17. EPISTOLAE ARCHIEPISCOPORUM
PONTIFICI MISSAE.

1314. Ian. 15.—29.

Copia coeva (c.) in tabulario Vaticano 'Instrumenta miscellanea 1314'. Denovo contulimus. In verso: Copia litterarum missarum domino nostro per . . archiepiscopos Colon. et . . Treveren. super electione futuri regis Romanorum. — Ed. Theiner 'Codex diplomaticus' I, 470 nr. 636.

15. ^{a)} sequitur . . or. ^{b)} perpetua or.

1) *Supra tom. IV nr. 276 et 569.*

16. *Epistola archiepiscopi Coloniensis. Ian. 15.**Böhmer, Reg. Ludw. p. 413 Reichssachen nr. 392 (Addit. III).*

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi sacrosancte Romane ecclesie summo pontifici Henricus Dei et sui gratia Coloniensis archiepiscopus, eius creatura devotissima pedum oscula beatorum.

Ian. 12.

Litteras sanctitatis vestre XII. die mensis Ianuarii recepi continentes, ut ad evitandum gravamina, que nonnunquam ecclesie pertulerunt ex eo quod principes Romani, qui dum in reges Romanorum electi fuerint ad imperium promovendi, advocati et defensores ecclesie fore credebantur, atroces iniuriatores et impugnatores^a ecclesie sunt reperti, sic provide et premeditata consideratione in electione Romanorum regis ad presens incumbente una cum aliis meis colectoribus procedam, quod de probitate vite, religione fidei et morum ac virtutum meritis promovendi certo iudicio eligentium plena possit noticia obtineri pro similibus gravaminibus evitandis, vestreque benignitati deliberatione super hiis pendente transmitterem litteras meas de dicto negotio et meritis eligendi informationem plenariam continentes. Super quibus vestre beatitudini duxi rem gestam rescribendam. Ecce, pater beatissime, divulgata alias morte clare memorie domini Henrici Romanorum imperatoris electores futuri regis, qui ea vice circa partes Reni convenire poterant, considerato propter vacationem imperii turbato statu patrie, super crastinum circumcisionis Domini preteritum inter Maguntiam et Coloniā in loco ab olim ad hoc consueto de futuri regis electione diem ad tractandum statuerunt, significantes absentibus, ut ad diem eandem cum ceteris convenirent. Qua die quia plures de electoribus tractatibus ibidem habendis interesse non valentes, petiverunt tractatus eosdem quousque advenire possint suspendi, nichil actum fuit. Verumtamen diversi magnates utpote Wilhelmus Hollandie et Hanonie comes, qui personaliter ibidem presens fuit, necnon . . rex Bohemie filius domini imperatoris defuncti, dux Bavarie, . . dux Austrie et . . comes Nivernensis, qui nuncios sollempnes ad eandem diem transmiserant, laborant toto nisu, ut eligantur in electione presenti ad regnum Romanorum. Ego autem quantum in me est et iuxta datam a Deo prudentiam, quantum humana potest industria in hoc providere, convertam votum meum in talem, qui sit erga vestram sanctitatem et sanctam Romanam ecclesiam inviolabilis fidei et constancie integritate probatus et sacro Romano imperio utiliter preesse valeat pariter et prodesse. De nulla vero certa persona eligenda quicquam scribere possem, nisi electoribus convenientibus, quo motu singuli moverentur, plenius perscrutarer. Et quia quasi comunis populus clamat contra electores de mora electionis celebrande, iuxta statum terre Alemanie summe expediret, ut de rege creando acceleraretur, quantum cum ratione id posset aliququaliter expediri. Nam propter defectum regis ecclesie ecclesiasticeque persone ac layce quam plurimum perturbantur. Si vero pre instantia laycorum colectorum meorum aliquo modo dilatio ad hoc haberi poterit, quia solent esse plus ceteris importuni, studebo sanctitati vestre de persona eligenda scribere certiora. Nec credat elementia vestra, quod in aliquem, cuius progenitores fuerunt ecclesiarum persecutores vel quem universali ecclesie non crederem expedire, dirigerem votum meum. Ex hiis et aliis vestra benignitas cognoscere poterit circumstantias prout ad presens se habent negotii prelibati.

Vivat et valeat vestra clementia, cui me licet indignum suppliciter recomendo per tempora diuturna.

Dat. Colonię, XV. die mensis Ianuarii supradicti.

16. ^a) lacuna c.

17. *Epistola archiepiscopi Treverensis. Ian. 29.**Böhmer, Reg. Ludw. p. 413 Reichssachen nr. 393 (Addit. III).*

Sanctissimo in Christo patri ac domino domino Clementi divina providentia sacro-
sancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Balduinus eiusdem et sui gratia
sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius se
devotum ad pedum oscula beatorum.

Litteris sanctitatis vestre honore et reverencia quibus decuit habitis et cum dili-
gencia intellectis, sanctitatem vestram cupio non latere, quod ultimo in crastino circum-
cisionis Domini ad tractandum super electionis imminentis futuri regis Romanorum
negocio dies extitit deputata, ad quam quia solum archiepiscopus Coloniensis et ego
convenimus, ob aliorum electorum absentia[m]^a ab eadem die sine assignatione alterius
termini et fine aliquo est recessum. Est tamen mea intencio in dicto electionis negotio
votum meum in talem dirigere, quem credam Deo amabilem, ecclesie devotum ac rei
publice defensorem et utilem. Sed adhuc ignoro, quem ad hoc divina disposuerit pro-
videntia promovendum.

Vestre sanctitati me et domum meam continue recomendo, paratus ad queque
sanctitatis vestre beneplacita obedire.

Dat. Treveris, die XXIX. Ianuarii.

18. 19. PROMISSIONES IOHANNIS REGIS BOHEMIAE.

1314. Febr. 1.—2.

18. *Scriptum pro comite de Monte. Febr. 1.*

*Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Jülich-Berg' nr. 219. Contulimus
nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch'
III, 91 nr. 125.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 294 Iohann nr. 362 (Addit. I).

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius
generalis ac Lucemburgensis comes recognoscimus ac tenore presentium constare volumus
universis, quod quia spectabilis vir Adolfus comes de Monte consanguineus noster
karissimus in assecucione regni Romanorum tota sua potentia nos constanter et fideliter
iuvare promisit, quousque dictum regnum sine aliorum impugnacione concorditer
habeamus, sibi quinque milia marcarum, tribus Hallen(sibus) pro denario quolibet com-
putandis, pro expensis et instauratione exercitus promittimus nos daturos. De quibus
duo milia marcarum ducentas et quinquaginta marcas sibi apud spectabilem virum
Ger(ardum) comitem Iuliacensem consanguineum nostrum deputavimus et ipsum de
solucione dicte pecunie iam certum fecimus et securum. Residuam vero partem pecunie,
videlicet duo milia marcarum septingentas et quinquaginta marcas dicti pagamenti, sibi
postquam corona regni Romani Aquis coronati fuerimus, infra annum dimidium persol-
vemus vel eam pecuniam sibi deputabimus recipiendam in aliquo theloneo Reni ad
ipsius consilium, ubi magis ipsum theloneum defensare poterit et nobis ac reverendo
patri domino B(alduyno) archiepiscopo Treverensi patruo nostro karissimo magis videbitur
expedire. Nos etiam et idem patruus noster ab omnibus infestacionibus, quas dictus

17. ^a) absentia c.

comes de Monte ratione auxilii nobis prestiti vel prestandi forsitan sustineret, ipsum promittimus pro viribus defensare et si quos inimicos eum pro auxilio nobis prestito vel prestando habere contingeret, cum illis nonnisi de suo consilio volumus concordare. Feoda eciam et bona, que idem comes a Romanis regibus tenet, sibi iuxta continenciam litterarum dictorum regum promittimus confirmare. Ceterum postquam Aquis coronati fuerimus, pignus quod ipse habet super opido Dusburch et suis attinenciis sibi, prout predecessorum nostrorum regum Romanorum habet litteras super eo, promittimus confirmare. Ad maiorem eciam gratie et favoris cumulum duo thelonea forensia predicto opido pertinencia, que suis temporibus anno quolibet recipi et per quatuor septimanas durare consueverunt, iungemus in unum et addemus quatuor septimanas de gratia speciali, ita quod dictorum theloneorum recepcio in festo beati Remigii annis singulis incipiat et per duodecim septimanas continuas perseveret. Postquam vero pecunia, in qua dictum opidum obligatum esse dinoscitur, predicto comiti vel suis heredibus persolvetur, ipsum opidum cum theloneis et aliis suis pertinenciis ad imperium libere revertentur. In quorum omnium robur et testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum Wytlich, Kal. Febr., anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, regnorum vero nostrorum anno tercio.

19. *Scriptum pro archiepiscopo Trevirensi. Febr. 2.*

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. Böhmer 'Acta imperii' p. 714 nr. 1019 minus accurate.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 294 Iohann nr. 363 (Addit. I).

Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes universis presentes litteras inspecturis notum facimus, quod deliberatione sollerti prehabita consideratoque nostro utili evidenti, omne ius omnemque causam et actionem, quod et que nobis ratione comitatus nostri Luccemburgensis vel ex successione predecessorum nostrorum in ipso comitatu aut alia quacumque competit, competere potest aut posset contra Guill(eltu)m comitem Hannonie, eius heredes in dicto comitatu ipsum comitatum et quoscunque alios dictorum comitis et comitatus sui vasallos et homines tam super bonis mobilibus et immobilibus, que dictus comes aut eius comitatus tenent et occupant et que per eiusdem comitis vasallos et homines tenentur et occupantur, in quibuscunque rebus et locis consistant et quocunque nomine censeantur, quam super dampnis, gravaminibus et interesse, que sustinuimus et sustinebimus et que predecessores nostri sustinuerunt occasione dicti comitis et per eum, necnon predecessorum suorum et per eos, ex certa causa et sciencia dedimus, cessimus et contulimus necnon damus, cedimus et conferimus ac transferimus^a in hiis scriptis perfecta, perpetua et irrevocabili donacione, cessione, collacione et translacione inter vivos venerabili patri domino Balduino Dei gracia^b archiepiscopo Trevirensi patruo nostro karissimo et in ipsum . . archiepiscopum, quantum melius, firmitus et legalius fieri potest et debet, ipsum in rem suam procuratorem constituendo et nichil iuris, proprietatis aut actionis nobis in premissis vel eorum aliquo penitus reservando. Dantes, conferentes et concedentes eidem domino . . archiepiscopo potestatem liberam generalem, specialem et plenariam ordinandi, disponendi et faciendi de premissis omnibus et singulis et quolibet eorum, prout et quicquid eius libere placuerit voluntati et quicquid nos de premissis vel eorum quolibet facere potuimus et poterimus ante confectionem presencium litterarum. Ratum et firmum habentes plenius et habituri, quicquid per eundem

19. ^a) in loco raso or. ^b) . . add. or.

dominum . . archiepiscopum in premissis et eorum quolibet actum fuerit sive gestum. Promittentes bona fide et sine dolo ipsi patruo nostro . . archiepiscopo cum tota nostra potencia adherere et assistere, ut in premissis omnibus et singulis recuperandis iusticiam consequatur. Preterea si ad Romanorum regnum vel imperium nos disposuerit divina
 5 providencia promoveri, eidem domino . . archiepiscopo dare, cedere, conferre ac in eum transferre promittimus et exnunc ut extunc damus, cedimus, conferimus et transferimus per presentes irrevocabiliter omne ius omnemque causam et actionem, quod et que
 10 racione dictorum . . regni et . . imperii nobis contra dictum comitem, eius comitatus et vassallos ac homines suos possent competere et competere deberent super bonis mobilibus et immobilibus in quibuscunque rebus consistentibus ab ipsis regno
 et imperio descendantibus, modis omnibus et condicionibus supradictis, super quibus sibi exnunc promittimus litteras nostras extunc patentes et publicas elargiri. In quorum
 robur et testimonium sigilla maiestatis nostre presentibus sunt appensa.

Dat. Wesal(ie), V. Non. Febr., anno Domini millesimo trecentesimo terciodecimo
 15 regnorum vero nostrorum anno terciō.

Testes magister Conradus cancellarius, Iohannes de Brunshorn et Paulus de Eich. Eodem loco, hora completorum.

20. UNIO INTER ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM ET MARCHIONEM BRANDENBURGENSEM PRIMA.

20

1314. Mart. 6.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Mainz Erzstift Nachträge fasc. 13'. Sigillum deest, loris membranaceis relictis. In verso legitur: Consensus dñi Wold. marchionis Brandenburg. super eleccione Rom. regis. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 295 nr. 27 ex or.

25 *Cf. infra nr. 38 et 56, itemque Fr. Salomon 'Die brandenburgische Stimme bei der Doppelwahl von 1314' in 'Forschungen zur brandenburgischen und preussischen Geschichte' XXI, 201 sqq.*

Wer Waldemar von der gnade Godes marchgrave zo Brandeburch unde zo Luziz unde eyn vormundere des edelen vorsten margraven Johanz wer tûn kunt allen den de
 30 dessen bref sen oder horen lesen, daz wer dorch vrede unde gemeyne nut der kristen- heyt ober eyn gekomen sin unde unse getruwe man Droyseke unde Nycolaus von Bue unde Heyricus de techant von Stendal mit truwen gelobet han, daz wer mit dem hohen heren deme ercebiscope von Megenz heren Petir under sven personen heren Johan deme konige von Behem unde graven Bartolde von Hennenberch eynen Romescen
 35 konig kesen scolen eyndrechtlichlichen von unser wegen unde unses leben swageres march- grewen Johans, unde dar an scole wer volgen deme ercebiscope, swar her kore under den swen personen, ob de anderen korevorsten volgen, also daz eyn eydrechtich konig gekoren werde von den swen personen. Were aber daz daz der hertsoge von Bayeren sich dar uz werfe unde nicht volgen wolde, so scole we^a doch deme ercebischoffe volgen von
 40 Megenz. Were och daz der ercebischof von Colne von deme vorbuntnisse trete, daz her hat mit uns¹, so scole wer aber deme ercebischof volgen uf de vorgeanten zo personen.

19. ^{c)} . . post add. in linea or.

20. ^{a)} supra lineam add. or.

1) Supra nr. 11.

Her scol och uns besorgen unde vortegedig[en] umme de kost, de wer vorton umme de kore unde umme ander not unser personen unde unses landes unde daz selve scole wir eme ton^b herwede[r]. Unde sunderlich wil uns eman hinderen an deme rechte, daz wir han an der kore eynes Romeschen koniges, so scol her uns behulffen sin, daz wir uns[er] recht dar an behalden. Dar over habe wer disse brefe gegeben vorsigelit mit unsen ingesegele.

Der is gegewen zo Nurenberch, na Cristiz burt tusent unde drehundirt jar an de vertenden jar, vor Oculi mei an deme Mitwochen.

21. UNIO INTER ARCHIEPISCOPUM COLONIENSEM ET COMITEM HAYNONIAE.

10

1314. Mart. 25.

Originale (or.) in tabulario regio Montensi 'Trésorerie des chartes' nr. 363 (A 14). In fine valde corrosum. Sigillum archiepiscopi deest; fragmentum sigilli comitis pendet loro membranaceo. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIX, 595 nr. 17 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 309 Reichssachen nr. 343 (Addit. I).

15

Universis presentes litteras inspecturis Henricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus ac sacri imperii per Ytaliā archicancellarius et Willelmus eadem gracia comes Haynonie, Hollandie, Zelandie ac dominus Frisie salutem et noticiam veritatis.

(1) Notum facimus tam presentibus quam futuris, quod nos pro statu et tranquillitate et tuicione nostra, subiectorum nostrorum et terrarum nostrarum sumus adinvicem alligati et confederati in modum qui sequitur et in formam: (2) Primo quilibet nostrum tenetur alterum adiuvere pro posse suo terras suas defendere contra omnes in propriis expensis illius, qui requireret ab altero auxilium et iuvamen. (3) Item quilibet nostrum procurabit bonum statum et honorem alterius et impediet malum alterius pro posse suo facto, ope et consilio. (4) Item si dominus archiepiscopus predictus vadat apud Frankenvort ad electionem nunc futuri regis et indigeat comitiva nostri comitis predicti et hominum nostrorum cum armis, nos comes predictus tenemur cum eo ire cum hominibus nostris in armis in propriis expensis dicti domini archiepiscopi. Et eodem modo tenemur ire secum apud Aquis ad coronationem dicti regis in propriis expensis suis. (5) Item nos archiepiscopus predictus non possumus nec debemus aliquem eligere in regem Romanorum, quin antequam consentiamus in eum, promittat et caveat sufficienter, quod omnia, quecumque comes predictus habet facere cum rege, regno vel imperio, faciet absque difficultate qualibet, et quod ipse rex ammovebit omne impedimentum, quod esset appositum per quoscumque predecessores suos, et ratificabit et confirmabit dicto comiti, heredibus suis et successoribus comitatum Hollandie, Zelandie et dominium Frizie et dabit dicto comiti omnes litteras, que sibi expedient ad pacifice possidendum dictas terras. (6) Item recipiet rex dictum comitem pacifice ad homagium suum de omnibus hiis, que comites Hollandie, Zelandie et domini Frizie predecessores sui tenuerunt a rege seu ab imperio, et faciet ea confirmari per electores. (7) Item procurabimus nos archiepiscopus dicto comiti ultra predicta bona fide omne bonum et avantagium, quod poterimus impetrare a dicto rege pro eo. (8) Item nos archiepiscopus faciemus dictum regem obligari dicto comiti, quod ipse rex conservabit dictum comitem,

20. ^{b)} t corr. super z or.

heredes suos et successores indempnes contra omnes de omnibus, que dictus comes faciet vel intercipiet pro rege predicto. (9) Item tenebitur rex confirmare et ratificare omnia privilegia, litteras et munimenta, que dictus comes habet a regibus [Romanorum]^a vel imperatoribus. (10) Et hec omnia et singula nos archiepiscopus et comes predicti
 5 promittimus ad invicem et unus alteri bona fide et per iuramentum nostrum, [nos] archiepiscopus posita manu ad pectus in verbo sacerdotii [et] nos comes tactis sacrosanctis ewangeliiis, facere, iuvare et adimplere et non [contraven]ire^b per nos vel per alium aliqua ratione vel causa. (11) Salvis confederationibus et alligacionibus per nos vel per aliquem nostrum ante has alligaciones [factis cum aliis, si]^c nobis credere voluerint,
 10 salvo quod quilibet nostrum tenetur, suum antea alligatum alteri nostrum guerram seu molestiam inferentem sium^d, postquam super hoc alter ab altero fuerit requisitus, efficaciter inducere, quod credat eidem. Quod si credere noluerit, eius sit extunc contrarius [quilibet]^e nostrum, contra illum coadiutor existens, auxilium et consilium potenter viriliter et fideliter exhibendo, prout alter ab altero super hoc fuerit
 15 requisitus. In cuius rei evidenciam et testimonium fecimus has presentes litteras sigillorum nostrorum munimine roborari.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, in annunciacione beate virginis Marie.

22. ARBITRIUM PACIS INTER DUCES BAWARIAE ET AUSTRIAE.

20

1314. Apr. 17.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos. Sigilla omnia parum laesa pendent loris membranaceis. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 224 nr. 250 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 235 Reichssachen nr. 6. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1730.

25 (1) Wir von Gotes genaden ertzpischhof Weichart von Saltzburch legat des stuls ze Rom, pischhof Nyclas ze Regenspurch und Heinrich chünig von Behem hertzog ze Chærnden tûn chunt allen læuten di disen prief schent oder hörent lesen, daz di hohgeborn fürsten her Rudolf und her Lud(wig) brüder pfallentzgraven pi dem Rein hertzen ze Beiern, pflegær hern Heinreichs, hern Otten und hern Heinr(eichs) der hertzen in
 30 Beiern, aller der sache, chrieg, missehellunge und auflæuffe, di zwischen in paiden und ir vetern von einem teil und hertzog Fridr(ich) von Österreich und seiner brüder von dem andern teil untz her auf disen takh aufgestanden und aufgeloffen sint, mit güttem willen und mit verdahtem mût auf uns gegangen sint und her ze uns gar und gæntzlich gelazzen habent, also daz wir von paider teil wegen vollen und gantzen gewalt haben,
 35 alle di vorgeanten sache und auflæuffe ze verrichten. Und swaz wir alle drei einmûtichlich darüber sprechen und heizzen und swi wir si verrichten, daz sûlen si peidenthalben stæt halden, volenden und gæntzlich volfüren. Und daz daran dhein bruch oder zweivel hernach werden möht und di selben teil paide stæt haben und volfüren an arge liste, des habent hertzog Ludw(ig) für sich, für seinen prûder und für sein vorgeanten
 40 vetern und hertzog Fridrich für sich und für sein brüder uns allen drin ir trewe gegeben und darüber ze den heiligen einen eit geschworn und daz mit ir offen priefen, di darüber gemachet sint, bestætigt (2) Über di vorgeanten sache und auflæuffe mit vollem gewalt, der uns gegeben ist, des ersten in dem namen Gots sprechen und heizzen wir, daz di vorgeanten fürsten und herren allesampt ein gantze trewe und ein ewige sûn

45 21. ^a) lacuna circiter 8 litterarum spatium adaequans or. ^b) 7 litterae. ^c) circiter 15 litterae.

^d) circiter 13 litterae. ^e) circiter 3 litterae.

mit einander haben und alle chrieg und missehellunge, di zwischen in gewesen sint, gäntzlich absein, und swaz in dem chrieg paidenthalt geschehen ist von totslegen, raub, prande oder von andern sachen, daz sol man gleich aufheben und sol gäntzlich absein an den schaden, der andern fürsten an schulde widervaren ist, di mit dem chrieg niht ze schaffen habent gehabt noch di daz urleug niht angie. (3) Wir scheiden auch, 5 sprechen und heizzen, daz hertzog Rud(olf) und sein pruder hertzog Lud(wig) di pfleg der chinde und des landes ze Beiern mit læut und mit gût und mit alle deu und darzu gehört geruchlich haben sûlen, als si in empfolhen ist, und daz hertzog Fridrich von Österreich und sein brüder diselben pflegær an derselben pfleg fûrbaz niht hindern mit dheinen sachen. Wir scheiden, sprechen und heizzen auch, daz alle gevangen 10 peidenthalben ledich sein, di noch gevangen sint und sich nicht verteidigt habent, swenne Schærding geantburtt wirt, als hernach geschriben stat. Und sûlen auch di der herren hulde peidenthalb[en] gäntzlich wider haben. Und sol denselben dhein schad darumbe widervaren an ir gût und an ir pfanden. Ez sûlen auch ir paider helfær und dienær, di ungevangen sint, in^a der sûn sein und der herren hulde gäntzlich haben umb alle di 15 [sa]che, di in dem chrieg geschehen sint. Man sol auch si an ir gût und an ir pfanden niht engen noch irren, si beleiben in, als si seu ze reht haben sûlen. (4) Wir sprechen auch und heizzen, daz man zehant deu purch und den markht ze Schærding [und deu] mautte und swaz darzu gehôret, antburte uns allen drein ze behalten und ze behûten mit gûten trewen an geværd, also swenne di gevangen ledich sint, daz wir daz selbe 20 haus ze Schærding und den markht hertzog Ludwig und den ehinden antburkten mit der mautte und mit allem dem daz darzu gehôret. Daz sol aber ungeværllich sein andern læuten, di hertzog Ludwigs prief villeiht habent über diselben mautt, daz in dise schidunge niht gehôret. Ez sûlen auch di graven von Hals peide und ir manne zwelf mit in sweren und ir brief darûber geben, daz si wider deu chint nimmer sein 25 noch gedienen noch wider di hertzen, di weil di pflegær sint. Ez sol auch her Heinrich von Hohenvels und sehs seiner genozzen mit im sweren ze den heiligen, daz von dem^b haus ze Valkhenstein fûrbaz nieman dhein schad widervar. Geschæh aber darnach ieman dhein schad, den man mit dem rehten fûrbringen und bewaren makh, den sol er iner vier wochen darnach auzrichten und widertûn. Geschæh des niht, so 30 sûlen di sehs, swenne si gemant werdent, mit ir selbes leibe invaren ze Regenspurch oder ze Straubing in rehter geiselschaft und darauz niht chomen, der schad werd gäntzlich widertan dem er widervaren sei. In gleicher weis sol . . der Schönnsteiner mit andern sehsen seiner genozzen sweren, daz von im und von seinen vesten nieman fûrbaz dhein schad widervar. Geschæh aber darnach ieman schaden von seinen vesten, 35 den man mit dem rehten bewaren mœhtte, den sol er abrihten und widertûn darnach in vier wochen. Geschæh des niht, so sûlen di sehs, swenne si gemant werdent, selbe invaren ze Regen(spurch) oder ze Straubing in rehter geiselschaft und darauz niht enchomen, der schad werd gäntzlich widertan dem er widervaren sei. Wir sprechen auch und heizzen, daz man . . dem Tachingær sein veste ze dem Lentzensperge, di im 40 Wûlfînch von Goldekk in dem chrieg genomen hat, zehant in den nâhesten aht tagen widergeben sol. Hat der Tachingær da dheinen schaden genomen und der Goldekkær chost oder pezzerung an dem haus getan, daz sol gleich gen einander absein. (5) Wir sprechen, scheiden und heizzen auch, daz di mautte und di zölle, di in dem chrieg aufgesatzt sint und vor niht gewesen sint, wan si wider reht sint und læuten und landen 45 schedleich, gäntzlich absein auf dem lande und auf dem wazzer, swer si aufgesatzt hat. Ez sol auch dhein herre des andern dienær innemen oder behalten wider den und auf des schaden an geværd, von dem er gevaren ist, noch sol in lenger behalten danne zwen tag und zwo naht durch hauser. (6) Und daz peiden tail alle di sache di vor-

22. ^a) corr. ex vnd or.^b) supra lineam add. or.

geschriben sint stæt behalten und gæntzlich volführen und fürbaz an ehrieg beleiben, darüber habent von der hertzogen teil von Beiern vierundzweintzk edeler manne ze den heiligen gesworn: Marquart von Sevelt, Chunrat von Slüzzelberch, . . von Trühen- ding, Ulrich der lantgraf von dem Leutenberg, Chunrat von Hohenloh, Andre von Praunek, 5 Perhtolt von Neiffen, Chunrat von Hohenvels der junger, . . der truchsätz von Chünntal, Wülfinch von Goldekke, Herman von Haldenberch, Heinrich der Preisinger von Woltsach, Heinrich von Ernvels, Dietrich von Parsperch, Etich von Liechtenberch, Heinrich von Paulstorf, . . der Chamerær, Thomas von Freuntsperch, Heinrich von Wildenstein, Albr(eht) der Judman, . . der Gumpenperger, . . der Rindesmaul, Chunrat von Æusen- 10 hoven und vitztum Weigel. Und von der hertzogen wegen von Österreich auch vierund- zweintzk edeler manne: graf Fridrich von Hæunnburch, her Heinrich und her Wernher von Schaumberch, . . der burkgraf von Meidburch, Chunrat von Potendorf, Ott von Zelking, Heidenrich der burkgraf von Gors, Heinrich von Volkhenstorf, di vier brüder von Waltse Eberhart, Ulrich, Heinrich und Fridrich, Dietrich von Pillhdorf, Alber von 15 Chünring, Jans der druchsätz von Waltpurch, Jans von Chlingenberch, Ott und Rudolf brüder von Liechtenstein, Pilgreim von Puchheim, Chunrat der Werdær, Rudolf Seibots sun von Potendorf, Ulrich von Pergaw, Rudolf von Schærffenberch und Ott der Grün- burger, di auch ze den heiligen gesworen habent. Und gieng derselben achtundviertzk porgen dheiner ab, so sol man ander als güt an der selben stat geben von dem teil und 20 di ersten abgegangen sint, di alles des gepunden sein, daz di vordern tun solten. (7) Ez sülen auch der purkgraf ze Scharding und paid vitztüm von der Rot und von Straubing, der purkgraf von Neumburch, her Eberhart von Waltse oder swer lantrichter ob der Ens ist und her Heinrich von Waltse sweren sunderleich di sün und di sættze stæt behalten. Wurden auch diselben purkgraven, vitztüm oder lantrichtær vercheret, swer 25 danne an iegleichs stat gesatzt wirt, der sol des selben sweren und sülen danne di vordern ir eides ledich sein. (8) Und ob iht ehriegs zwischen ir paider lande auf- gestünde, di sülen si auzrihten also: Geschæh iht mit raube oder mit prande, an gevangen læuten oder an vesten oder mit andrer unrechter tat, swelhem teil daz geschihit, der selbe teil sol an den andern purkgraven oder pflegær, auz des gebiet ez 30 geschehen ist, daz reht vordern und sol derselbe daz pezzern und widertün mit minne oder mit reht. Und sol dem reht also sein: ez sol der dem der schad geschehen ist den vordern der den schaden getan hat. Und chumt er hinfür und stet er im ettleich mazz an laugen, so sol er seinen schaden selbdritter bewæren. Laugent aber er des schadens, so sol er sich selbdritter bereden peidenthalben mit erbærn læuten nach des 35 hörær weisung. Chumt aber er^e hinfür niht, so ist er vervallen und sol man daz reht darüber sprechen, in irre danne ehaft not, di sol er auch bewæren mit seinem gewissen poten. War aber deu sache also groz, daz er si alein an niht überebern möcht, so sol im des andern teils purkgraf darzu helfen. Möhten ez danne di paide niht gepezzern, so sol ietwederr purkgraf oder pflegær vier nemen auz den vierundzweintzken seins 40 teils, di deu sün gesworn habent. Und sülen di auf ir gemerkhen zu einander chomen und auzrichten mit minne oder mit reht, swaz geschehen ist in dem rehte, als vor- geschriben ist, und sol daz geschehen in viertzeihen tagen. Geschæh des niht in viertzeihen tagen, so sülen si ez an ir herren pringen. Wurd ez danne in einem moneid niht widertan, so sülen di vierundzweintzk des teils der schuldich ist invaren in aht tagen 45 darnach und si gemânt werdent ze Pazzawe in deu stat und da leisten, und swenne si zwen moneid geleistet habent, wurd danne der bruch in der stunde niht auzgerihtet, so sulen wir drei schidmanne, di durch der vorgenannden fürsten bet darumbe gesworen haben, wider den der ez niht widertün wolde oder den der der sün niht gehorsam wær helfen mit der hant als lang, untz daz deu geschihit^d widertan werd, in des herren chost

an dem gebrochen ist. Und der uns zu seiner helfe vordert, der sol auch uns allen den schaden ablegen, den wir da in seiner helfe nâmen. Und sol auch uns der ander teil dest unbilliger niht sein noch an dheinen sachen lazzen enkelten. Und sol dise sûn dannoch für sich stæt beleiben und sûlen di vierundzweintzk für sich als lange leisten, biz der bruch und deu chost, di darauf gegangen ist, gantzleich abgeleit werd. (9) Wir spreken auch, ob di vorgeanten fürsten von ir^e eidgenozzen, da si vor diser sun zu verpunden sint, gemanet werden umb helfe an geværd, sint si den geholfen, damit sol dise sun niht zebrochen sein und sol man darauf nieman manen noch vordern. Wir wellen auch, daz dise hantfestte andern priefen und hantfesten, di zwischen in vor gegeben sint, niht schaden sül. Wir behalten auch uns vollen gewalt, ze bedæuten und ze auszlegen alle di artikel, die hie geschriben sint, ob daran hernach dhein zweivel aufgestûnde. (10) Und daz dise sûn in aller der weis, als si vorgesriben stet, getrewlich und gantzlich behalten werd und untzebrochen beleibe, darüber hat hertzog Ludwig von Beiern für sich, für seinen pruder, für sein veteru und hertzog Fridrich von Osterreich für sich und für sein prûder ir paider insigel zu unser dreier insigeln an disen prif gehenchet.

Der prief ist gegeben ze Saltzburch, des nâhesten Mitichen nach der Osterbochen, do von Christes gepurt warn vergangen dreutzehenhundert jar und in dem viertzehenden jar darnach.

23—37. TRACTATUS A DUCIBUS AUSTRIAE HABITI. 20

1314. Apr. 28.—Mai. 15.

23. 24. PROMISSIONES ELECTORUM SAECULARIUM.

1314. Apr. 28.—Mai. 1.

23. *Promissio Rudolphi comitis Palatini.* Apr. 28.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. 25

Böhmer, Reg. Ludw. p. 235 Reichssachen nr. 7. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1731.

Wir Rudolf von Gotes genaden pfallentzgraf bei dem Reyn und hertzog in Beyern tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir angesehen haben und uns auch gaintzlichen dunchet, daz ze disen ziten das Rômisch reich von nieman als wol beschirmet und gemert mûg werden als mit unserm liben ôhaim hertzog Friderichen von Ôsterreich, haben wir gelobt mit gûten triwen und ze den hayligen geschworn, daz wir unser wal ze disem mal an in cheren sûln und in ze einem Rômischen chûnig welen sûln, und dez niht widerchomen sûlen weder durch lieb noch durch layt, durch dehainer laye vorht noch durch dehainer laye ander sache. Wær auch, dez Got niht gebe, daz unser vorgeanter ôhaim hertzog Friderich hie zwischen und die fürsten ze disem mal welen sûln niht wær oder abgieng von dehainer laye sache, so sûln wir mit der vorgeanten unsrer wal gevallen auf unsern liben ôhaim sinen brûder hertzog Liupolden mit allen den pûnden, da mit wir uns verbunden haben gen sinem brûder hertzog Friderichen, als vorgeschriben stet. Wir verbinden uns auch bi den vorgeanten gelûbden und ayden, daz wir dem vorgeantem unserm ôhaim hertzog Friderichen oder sinem brûder hertzog Liupolden, ob der vorgeant hertzog Friderich niht wær, als vorgeschriben stet, beholfen sûln sein mit leib und mit gût, als verre wir mûgen, biz er

22. e) *supra lineam add. or.*

gewaltiger chünich und chrönt wirt datz Ach oder ir aintwederm, als da vor geschribn stet. Dar über ze einem urchünd geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelt.

Der geben ist ze Speyr, da man von^a Christes geburt zalt dreutzeihen hundert jar dar nach in dem viertzehenden jar, an dem nächsten Sunnetag nach sant Georien tag.

5 24. *Promissio Heinrici marchionis Brandenburgensis.* Mai. 1.

Originale (or.) in eodem tabulario. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum lora membranaceo. — Ed. Riedel 'Codex diplomaticus' B I, 352 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 235 Reichssachen nr. 8.

[N]os Heinricus Dei gratia Brandenburgen(sis) et Landespergen(sis) marchio ad
 10 universorum presens scriptum intuencium noticiam cupimus pervenire, quod nos ex certa
 scientia et interposicione nostre bone fidei promissimus et promittimus per presentes
 illustri principi Liupoldo duci Austrie et Styrie affini nostro karissimo, pro se et magnifico
 principe Friderico duce Austrie fratre suo stipulanti, quod eundem Frid(ericum) affinem
 nostrum karissimum, in quantum humana fragilitas nosce sinit, ceteris Romani regni
 15 principibus digniorem, ex virtute iuris eligendi vel quasi¹ regem Romanorum, quod apud
 nos et quosdam alios principes coelectores nostros existere et residere dinoscitur,
 sperantes ut ipsius sublimacio in augmentum iurium et honorum imperii venire debeat,
 in termino et loco ad eligendum ab eis quorum interest prefigendis, in quantum in nobis
 est vel esse poterit, certitudinaliter eligemus in regem Romanorum in imperatorem
 20 successu temporis volente Domino promovendum, in ipsum liberaliter tamquam in
 futurum Romanorum principem directuri vota nostra et consensum benivolum, tacitum
 et expressum. Si vero eundem Frid(ericum) ducem Austrie, antequam eligeretur, con-
 tingeret quod absit decedere aut ipsum ne eligeretur casu aliquo prepediri, in memoratum
 Liupol(dum) fratrem suum affinem nostrum karissimum tamquam in Romanorum regem
 25 in imperatorem postmodum promovendum extunc prout exnunc in loco et termino ad
 hoc prefigendis dirigeremus modo quo supra dicitur vota nostra et consensum nostrum
 voluntarium, tacitum et expressum, nos ad hoc tenore presencium specialiter obligantes.
 Promittimus eciam bona fide, quod alterutrum eorundem in regem Romanorum electum
 et ante coronacionem et post in iure sibi ex eleccione et coronacione huiusmodi acquisito
 30 dolo et fraude prorsus exclusis manutenebimus et iuvabimus pro viribus, ope, consilio
 et favore. In quorum omnium et cuiuslibet de premissis evidenciam atque robur
 sigillum nostrum profitemur nos presentibus appendisse.

Dat. Spire, Kal. Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

25—30. TRACTATUS CUM ARCHIEPISCOPO COLONIENSI.

35

1314. Mai. 9.

25—27. PROMISSIONES DUCUM PRO ARCHIEPISCOPO.

25. *Scriptum primum.* Mai. 9.

*Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Kurköln' nr. 500. Contulimus
 nos. E sex sigillis, quae loris membranaceis pendent, fere illaesa sunt primum, tertium,
 40 quintum, sextum; quartum valde laesum est, secundum desideratur. In verso leguntur:*

23. ^{a)} sequitur erasum zalt or.

1) Cf. Salomon loco supra ad nr. 20 citato pag. 208 not. 4.

Littera de promissis factis domino Heinr. archiepiscopo Colon. ex parte domini Friderici Romanorum regis instante tempore electionis de ipso facte. — *Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 93 nr. 128 ex or.*

Böhmer, Reg. 1246—1313 pag. 512 (Addit. II).

Cf. ad Scripta nr. 25—27 H. Schrohe 'Der Kampf der Gegenkönige Ludwig und Friedrich um das Reich' p. 251 sqq.

Universis presentes litteras inspecturis nos Lupoldus Dei gratia dux Austrie et Styrie, dominus Carniole, Marchie ac Portusnaonis, comes de Habsburg et Kiburg necnon lantgravius Alsacie superioris notum facimus, quod pro illustri principe Frederico duce Austrie fratre nostro cum venerabili in Christo patre domino Henrico Coloniensi archiepis- 10
copo pro se et ecclesia sua de infrascriptis articulis concordavimus in hunc modum:

1. Videlicet quod si divina favente clementia in hac vacacione regni Romanorum per mortem dive memorie domini Henrici Romanorum imperatoris idem frater noster ab ipso domino archiepiscopo electus et coronatus fuerit in Romanorum regem, quod in primis in Andernaco, Bunna et Nussia thelonea sua antiqua et ecclesie sue Coloniensis 15
necnon privilegia ducatus, feoda, bona, donaciones, concessionones quascumque, iura, libertates, gratias, bonas consuetudines tam in Iudeis, monetis, iurisdiccionibus quam aliis quibuscumque, prout ipse et predecessores sui ea hucusque perceperunt seu percipere consueverunt seu tenuerunt et habuerunt ab imperatoribus et regibus Romanorum, sibi et ecclesie sue in specie et in genere, prout melius fieri poterit, innovabit et confirmabit 20
sub ipsius regio et principum sigillis, et precipue ea que habentur sub sigillis imperatorum et regum Romanorum, et dabit singulas litteras de singulis factis, prout nunc ipsa facta sunt distincta¹.

2. Item si contingat ipsum transire Alpes, promittet quod infra terminos archicancellarie Italie permittat dictum archiepiscopum Coloniensem tollere iura officii archicancellarie et redditus ac bona percipere eiusdem eum insigniis officii antedicti. Et si fors- 25
an idem archiepiscopus in persona propria hec non expleret, nichilominus huiusmodi poterit per personam interpositam ad hec aptam et decentem exercere et habere².

3. Item promittet quod archiepiscopus predictus nec ultra montes nec ad aliquas partes contra voluntatem suam ire cogatur ad parlamentum seu expedicionem regis vel 30
imperatoris, set in talibus expedicionibus imperium tangentibus mittet viginti homines in armis ipsi regi, dum absque gravitate facere potest³. Qui dum venerint ad Alpes, si transire eosdem debeant, deinde per regem procurabuntur, si citra manserint, dum ad ipsum regem venerint, erunt quam diu ibidem et apud eum et in locis eiusdem fuerint, in expensis regis. Ad parlamenta dum pro imperii necessitate vocatus venerit 35
apud regem, stando et quam diu ibidem fuerit, erit in expensis regis: Si tamen vocatus non ierit, propter hoc nec iudiciali vel extraiudiciali artacione de iure vel de facto, directe vel indirecte, occulte vel manifeste, contra eam vel suam ecclesiam procedet vel procedi faciet seu ob hoc eius indignacionem incurret.

4. Item promittet quod pro tribus theloneis forensibus, que fuerunt in Berke, 40
Reys et Xanctis, habeat theloneum in Berke, quatuor Turonenses pro carrata, sic quod alia duo thelonea Reys et Xanctis cessent perpetuo, sicut archiepiscopi Syfridus et Wieboldus hoc habuerunt.

5. Item promittet quod idem archiepiscopus preposituram Aquensem ad presens vacantem conferre possit et quod eam deoccupet de manibus occupancium eam et pre- 45
posituras Sancti Servacii Traiectensis, Leodiensis et Werdensis Colonien. dyoc. ad colationem regis spectantes, dum eas vacare contigerit, conferre possit diebus vite sue.

1) Cf. *Constit. IV nr. 257 cap. 9.*

2) Cf. *Constit. IV nr. 425 et 426.*

3) Cf. *Constit. IV*

nr. 257 cap. 14.

Sic tamen quod ex hac gratia successores dicti archiepiscopi se non intromittant in preiudicium imperii de collatione dictarum prepositurarum in futurum ¹.

6. Item promittet quod assistat dicto archiepiscopo et ecclesie Coloniensi diebus vite sue contra quoscumque ipsos absque via iuris violenter invadentes et eis iniuriantes ² et quod hoc infra duos menses, postquam requisitus fuerit, toto posse suo facere teneatur expensis suis. Et si non fuerit in partibus, civitates et advocati sui provinciales viciniore dyocesis Coloniensis vice sua id faciant. Et quod ecclesie Coloniensi, ut comitatum Clevensem ad eum iure devolutum consequatur, specialiter per appositionem manus similiter infra idem tempus, postquam de hoc requisitus fuerit, eidem archiepiscopo ¹⁰ assistet et hoc expensis suis faciet. Et quod si contingat aliquem eligi contra eum, quod illi non cedat nec cum eo componat sine consensu et consilio archiepiscopi nec archiepiscopus sine ipso rege cum tali electo in contrarium concor[d]abit et specialiter in tali guerra assistet alter alteri toto posse suo fideliter et patenter.

7. Item infeodabit ex gratia filiam Ottonis comitis Clevensis de feodis illis, que ¹⁵ ex morte patris ipsius sunt ad imperium devoluta.

8. Item promittet quod nullum theloneum inponat vel poni permittat infra limites conductus archiepiscopi nec in Reno nec in terra sine consensu eiusdem. Item promittet quod theloneum octo Turonensium in Bunna sibi dimittat ad dies vite sue. Item simili modo promittet, quod det ei theloneum in Ludesdorp ad dies vite sue ita: si ²⁰ archiepiscopus velit, transponat illud apud Andernacum et sit in eius voluntate, postquam . . marchio Brandenburgensis et dux Saxonie Rudolphus habent debitum suum eis in ipso theloneo demonstratum, aut minuere aut ex toto deponere theloneum antedictum.

9. Item promittet dictum archiepiscopum et ecclesiam suam necnon ecclesias et ecclesiasticas personas ac nobiles, vasallos, ministeriales, cives, opidanos^a cum castris, ²⁵ civitatibus, opidis et villis et cum bonis eorundem conservare et tueri tam infra dyocesim Coloniensem quam extra residentes in libertatibus iuris canonici et civilis, bonis consuetudinibus et statutis suis hucusque per eos habitis, concessis et usitatis. Et quod nullum nobilem, militare aut personam aliam de fidelibus archiepiscopi per se vel iudicem curie sue aut quemcumque alium iudicem sibi subiectum evocet ad iudicium, ³⁰ quam diu archiepiscopus vel sui officii de ipsis paratus est facere iustitiam conquerenti. Et si contra hec aliquem de predictis evocari contingat, ad archiepiscopi audienciam remittatur et cuilibet subdito archiepiscopi de hiis, pro quibus alios impetierint, faciet et fieri procuret iusticiam expeditam.

10. Item dabit litteras suas Conrado domino de Toneburg, ut castrum Molnarken ³⁵ aliaque bona quedam ex morte Walrami domini de Bercheym avunculi sui absque heredibus decedentis ad eum devoluta, prout de iure ad eundem Conradum pertinent, consequatur, manutenendo et assistendo eidem per se et officiatos suos cum effectum et absque protractione contra detentores bonorum eorundem.

11. Item ut firmior inter regem ipsum, postquam creatus fuerit, et dictum archiepiscopum amicitia conservetur, ipse archiepiscopus erit in curia regis, dum sibi placuerit, sub expensis regis et habebit continue apud eum duas legales personas de amicis suis, qui sint de iurato consilio regis, caventes ne quid sinistri ipsius archiepiscopi apud regem procuretur et quod honorem et bonum ac utilitatem regis ubilibet procurent bona fide.

⁴⁵ 12. Item etiam rex nullum inimicum et adversum archiepiscopo ad consilium suum seu curiam assumet, assumptum etiam, postquam ex parte archiepiscopi super hoc requisitus fuerit, a se amovebit.

25. ^a) *secunda o ex i corr. or.*

1) *Cf. Constit. IV nr. 257 cap. 10.*

2) *Cf. ibidem cap. 16.*

13. Item rex consueto modo recipiet feodum suum post coronacionem suam ab archiepiscopo.

14. Item idem dux, quam primum venerit ad ipsum archiepiscopum, premissa omnia et singula iurabit ad sancta Dei ewangelia observare et adimplere quodque nulla via vel rescripto apostolico impetrato vel impetrando contra ea veniat et quod hoc ita firmetur, prout de iure et de facto melius firmari potest. Nos eciam et Henricus frater noster cum ipso iurabimus, quod procurabimus et efficiemus per nos et per alios bona fide apud ipsum Fredericum ante et post eleccionem suam, ut premissa teneat et observet. Litteras eciam suas sub sigillo suo regio et principum, quorum sigilla ad hec requiruntur et absque dolo et fraude haberi possunt, infra quindenam post coronacionem suam dabit de omnibus antedictis et illas litteras, que super hiis servata sententia priori ante eleccionem grossate fuerint et sigillo ducatus sui signate, sigillabit nec in reversione sua de Aquis ultra duas [dies]^b in civitate Coloniensi manebit.

15. Ut autem idem archiepiscopus de hiis per nos assecuretur, promisimus et promittimus omnia et singula antedicta efficere et procurare per dictum Fredericum fratrem nostrum fieri et adimpleri et similiter [per]^b Henricum fratrem nostrum et per nos ipsos facere et observare sub iuramento nostro corporaliter super hiis singulis per nos prestito tactis sacrosanctis ewangelis. Sic quod si contrarium quod absit faceremus, ab ipso archiepiscopo super reatu periurii argui valeremus, et si quod absit dictus Fredericus frater noster quocumque casu interveniente premissa non interciperet, nos ea intercipere promittimus et consummare Domino concedente. Et erit similis confederatio de hoc inter dictum archiepiscopum et nos, qualis inter fratrem nostrum predictum et dictum archiepiscopum nunc est conducta.

16. Postquam autem dictus frater noster electus et coronatus fuerit in regem Romanorum et sub iuramento suo se astrinxerit ad observanciam premissorum, datis litteris suis sub suo et principum sigillis, sententia in presenti littera contenta servata super eo, erimus quiti et absoluti de hiis, de quibus circa premissa promisimus dicti fratris nostri et principum litteras sub eorum sigillis procurare et efficere dari, aliis salvis et remanentibus, que preter ista ad observanciam contentorum in eadem littera nos astringunt.

17. In cuius rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillis venerabilis patris domini Iohannis Argentinensis episcopi, Ulrici Ferretarum, Ottonis de Strazsberg, Rudolphi de Nydowe comitum ac Ottonis domini de Oyssensteyn, qui premissis interfuerunt, presentibus est appensum. Et nos Iohannes Dei gratia Argentinensis episcopus, Ulricus, Otto et Rudolphus comites ac Otto de Oyssensten predicti recognoscimus premissa vera et sic nobis mediantibus et presentibus acta esse, sigilla nostra ad preces illustris principis Lupoldi ducis Austrie predicti duximus in ampliorem horum evidentiam hiis litteris apponenda.

Datum in Bacharaco, anno Domini MCCC quartodecimo, quinta feria post inventionem sancte Crucis, que erat VII. Idus Maii.

26. *Scriptum secundum.* Mai. 9.

Originale (or.) in eodem tabulario l. c. Contulimus nos. E sex sigillis pendent quinque loris membranaceis, quorum tria parum laesa; quartum desideratur. In verso legitur: Littera adiutorum et amicorum domini Coloñ. — Ed. Lacomblet l. c. III, 95 nr. 129 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 236 Reichssachen nr. 12.

25. ^b) excidit or.

Universis presentes litteras inspecturis nos Liupoldus Dei gracia dux Austrie et Styrie, dominus Carniole, Marchie ac Portusnaonis, comes in Habsburg et Kyburg neenon lantgravius superioris Alsacie generalis notum facimus, quod pro illustri principe Frid(erico) duce Austrie fratre nostro cum venerabili in Christo patre domino Heinricho
 5 Coloniensi archiepiscopo pro adiutoribus suis de infrascriptis articulis concordavimus in hunc modum:

1. Videlicet quod si divina favente clemencia in hac vacacione regni Romanorum per mortem dive memorie domini Heinrichi Romanorum imperatoris idem frater noster ab ipso domino archiepiscopo electus et coronatus fuerit in Romanorum regem, quia
 10 infrascripti nobiles se obligaverunt dicto archiepiscopo ad eundum secum cum armis prout decencius possunt ad eleccionem regis Romanorum futuri et coronacionem eiusdem, nosque cum pro fratre nostro predicto, ut eligatur in regem ut est dictum laboremus, volentes ob hoc eosdem nobiles per ipsum regem, dum creatus fuerit, speciali favore et graciis prevenire, promissimus et promittimus per presentes, quod idem frater noster, si
 15 ipsum eligi et coronari contingat in regem, nobilem virum Wilhelmum comitem Hanonie de comitatu Holandie et Selandie ac dominio Frisie, prout ea nunc tenet et possidet, infeodabit et si quod impedimentum vel defectus ratione imperii subesset, quominus dicta infeodatio de iure fieri deberet, illum ammovebit et supplebit ex gratia speciali et idem comes tamquam vasallus imperii dicto regi in factis suis quibuscumque fideliter
 20 serviet viceversa. De quibus et aliis hec contingentibus littere dabuntur necessarie hinc et inde¹.

2. Item innovabit Engelberto comiti de Marcha litteras suas, quas habet super officio scultetatus Tremoniensis et curtibus Westhoven et Elmenhorst sibi ab imperio obligatis, augmentando sibi summam contentam in litteris eisdem pro obligatione pre-
 25 dicta ad tria milia librarum Hallensium, quas in thelonio Hamerstein recepisse debuisset ex parte regis et non recepit. De curte vero in Brakele, quam idem comes dicit esse pignus suum et quam archiepiscopus ad se ex donacione imperatoris asserit perpetuo pertinere, coram rege exhibebuntur littere utriusque partis, quas de dicta curte habent, et qui meliores litteras habuerit, obtinebit eam. Ad preces eciam dicti archiepiscopi
 30 rex custodiam oppidi Tremoniensis cum suis attinenciis committet comiti memorato.

3. Item summam, pro qua Reynoldus dominus de Valkenburg ab imperio habet in pignore officium scultetatus Aquensis, augmentabit ipsi domino de Valkenburg ad decem milia marcarum, tribus Hallensibus pro duobus denariis computatis, et quod infra
 35 viginti annos dictum officium ab eo non redimatur. Quodque preposituram Aquensem, dum preter istam vacacionem presentem, qua archiepiscopus eam conferet, vacaverit, ex speciali commissione vice et nomine regis per dictos annos conferre possit, sic tamen quod post lapsum dictorum viginti annorum precise ipse vel sui heredes se non intro-
 mittant ulterius de iure eam conferendi, nec hec commissio ex gratia facta ultra dictum tempus extendatur et extunc rex Romanorum, qui pro tempore fuerit, possit quando
 40 velit redimere officium scultetatus antedictum².

4. Item procurabit et faciet venerabili Ludewico episcopo Monasteriensi iusticiam expeditam fieri de hereditate sua quam . . comes Iuliacensis occupat violenter.

5. Item Hartrado de Merenberg preposito We[t]phlariensi faciet viginti marcarum redditus, tribus Hallensibus pro denario computatis, dari annis singulis de Judeis in
 45 Frankfurt pro feodo castrensi in castro Kalsmunt sibi ab imperio competentes et terciam partem sture oppidi Wetflariensis racione advocacie Wetflariensis, quam ab imperio tenet sibi competentem, et preposituram Wetflariensem ac ecclesiam in Durmkem ad collacionem regis spectantes, si eos resignaverit, conferet rex ad preces suas personis

1) Cf. supra nr. 21.

2) Cf. infra nr. 45.

coniunctis eidem. Et satisfaciet sibi de quadrigentis libris Hallensium a rege promissis eidem secundum litterarum continenciam sibi a rege traditarum super eo.

6. Item augmentabit Dyethero comiti de Katzenellenbogen ad quadrigentas libras Hallensium summam, pro qua castrum Sternberg ab imperio in pignore habet, et indulgebit eidem, quod oppidum sub castro destructum valeat reedificare.

7. Item infeodabit dominum episcopum Leodiensem de regalibus suis et confirmabit sibi privilegia sua et ecclesie sue et dabit sibi litteras ad cives Aquenses et alios subditos imperii quoscumque, ut si aliqui violentiam committant contra eum, quod eidem assistant contra tales, cum imperii obsequiis insistat, dum super hoc fuerint requisiti, et contra subditos suos se sibi opposcentes dabit sibi litteras, ut iuxta canonicas et civiles penas multentur, prout hoc melius de iure fieri potest, et quod ultra pro servicio suo a rege gracie tractetur ad ordinacionem archiepiscopi Coloniensis et domini Argentinensis episcopi, prout ipsi inspectis negociorum et status ipsius episcopi Leodiensis circumstanciis duxerint rationabiliter ordinandum.

8. Item oppidum Landowe cum suis attinenciis dabit in pignore Symoni et Iohanni de Spanheim fratribus comitibus et Iohanni de Nassowe pro duobus milibus marcarum argenti, sic quod ipsum teneant nulla eorundem^a alienando vel deteriorando. Et quandoque rex vel eius successor voluerit ipsum oppidum redimere, dabunt habito dicto argento ipsum oppidum et dimittent regi absque ulla difficultate liberum et solutum, sicut eis extitit in pignorat, et ea que durante obligacione de redditibus dicti oppidi perceperint, rex donabit eis in augmentum^b suorum feodorum, que ab imperio tenent. Per huiusmodi eciam obligacionem nec regi seu imperio nec ipsis ullum cuiuslibet in iure suo debet preiudicium generari. Et rex prefiget dictis comitibus diem ad faciendum eis iusticiam de impetitione, quam habent de oppido memorato¹.

9. De predictis omnibus et singulis infra mensem post coronacionem regis eis et cuiuslibet eorum pro se promittimus litteras regis procurare et efficere dari fide prestita corporali, nos ad hoc ipsi archiepiscopo et nobilibus antedictis presentibus obligantes. Hoc adiecto quod postquam per predictum fratrem nostrum Fridericum ducem Austrie, si eum contingat eligi et in regem coronari, littere fuerint de premissis date sub sigillo regio eiusdem sub forma ad hoc expediendi, nos erimus et esse debemus a promisso in hac parte dictis nobilibus pro eodem facto quit et absoluti, fraude et dolo penitus in hiis exclusis.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillis venerabilis patris domini Iohannis Argentinensis episcopi, Ulrici Phirretarum, Ottonis de Strasberg, Rüdolfi de Nydowe comitum ac Ottonis domini de Ohnsenstein, qui premissis interfuerunt, presentibus est appensum. Et nos Iohannes Dei gracia episcopus Argent(inensis), Ulricus, Otto et Rüdolfus comites ac Otto de Ohnsenstein predicti recognoscimus premissa vera et sic nobis mediantibus acta esse, sigilla nostra ad preces illustris principis Liupoldi ducis Austrie predicti duximus in ampliorem horum evidenciam hiis litteris appendenda.

Actum et datum in Bacheraco, feria quinta post invencionem sancte Crucis, que erat VII. Idus Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

27. *Scriptum tertium.* Mai. 9.

Originale (or.) in eodem tabulario l. c. nr. 498. Contulimus nos. Ex octo sigillis, quae loris membranaceis pendent plus minusve laesa, quartum desideratur.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 236 Reichssachen nr. 13.

26. ^{a)} praecedit in initio lineae d delet. or. ^{b)} corr. ex augmentū or.

1) Cf. infra nr. 32.

Universis presentes litteras inspecturis nos Lupoldus Dei gratia dux Austrie et Styrie, dominus Carniole, Marchie ac Portusnaonis, comes de Habsburg et Kyburg necnon lantgravius superioris Alsacie notum facimus, quod cum venerabili in Christo patre domino Heinrico Coloniensis ecclesie archiepiscopo pro illustri principe Friderico
 5 duce Austrie fratre nostro de infrascriptis concordavimus in hunc modum:

1. Videlicet quod promisimus et promittimus per presentes ratione expensarum in electione futuri Romanorum regis, regno Romanorum ad presens ex morte domini Heinrici Romanorum imperatoris vacante, in persona dicti fratris nostri concedente Domino per ipsum archiepiscopum facienda dare et persolvere ipsi archiepiscopo et
 10 ecclesie sue quadraginta milia marcarum argenti puri et examinati veri ponderis Coloniensis et duo milia pro consiliariis suis. Quarum decem in festo beati Petri ad Aug. 1. Vincula proxime venturo pro ipso archiepiscopo et mille pro consiliariis et tringinta milia residua in festo nativitatis beate Marie virginis extunc proximo subsequente et Sept. 8. similiter mille pro . . consiliariis. Predictum argentum in castrum Crucenach Iohanni
 15 comiti de Spanheim attinens nostris periculis et expensis presentando dabimus et persolvemus . . nunciis ipsius archiepiscopi ibidem dictum argentum recipientibus, habentibus ad hoc ab eodem mandatum speciale.

2. Si vero in predicto festo nativitatis beate Marie virginis de summa dictorum Sept. 8. triginta milium marcarum tunc ut predicatur solvendarum deficerent forsitan decem milia,
 20 de quibus non satisfaceremus illa vice, de illis inducias habebimus usque ad Dominicam primam quadragesime qua cantatur Invocavit me post ipsum festum nativitatis beate
 1314. Febr. 24. virginis proxime tunc sequentem. Sic quod precise et absque defectu saltem triginta milia marcarum tam pro primo quam secundo termino solutionis argenti prefati ut predicatur solvendarum ipsi archiepiscopo ante electionem de futuro rege Romanorum
 25 celebrandam satisfiat.

3. Et ut de hiis securus existat, promisimus et promittimus eidem dictum argentum terminis persolvere antedictis sub iuramento nostro a nobis super hoc corporaliter prestito tactis per nos sanctis ewangelis, sic, quod si in hoc negligentes essemus, periurii reatum quod absit incurreremus.

30 4. Et ad ampliorem horum securitatem venerabilis dominus Iohannes Argentinensis episcopus, Ulricus Ferretarum, Otto de Strazberg, Rüdolfus de Nydowe comites et Otto dominus de Ohssenstein, qui tractatibus nostris de predictis inter dictum archiepiscopum et nos habitis unâ nobiscum interfuerunt, ad preces nostras instantes promiserunt ipsi archiepiscopo, quod bona fide ad hoc laborabunt, ut prefata pecunia per
 35 nos et fratrem nostrum Fridericum ducem Austrie predictum ipsi domino archiepiscopo in supradictis loco et terminis persolvatur.

5. Et si quod absit in aliquo ipsorum terminorum videlicet festi beati Petri ad Aug. 1. Vincula et nativitatis beate Virginis inveniremur negligentes, transgressor fidei et Sept. 8. iuramenti nostri essemus, et argentum siquod pro aliquo terminorum eorundem solutum
 40 esset, deberet fore ammissum sive quitum et ipse archiepiscopus de promisso nobis de eligendo dictum fratrem nostrum facto eo ipso absolutus.

6. Et nichilominus dicti . . Argentinensis episcopus, Ulricus, Otto, Rüdolfus comites et Otto dominus de Ohssenstein promiserunt extunc dicto domino archiepiscopo, eundo secum ad locum electionis Romanorum regis armati toto posse suo, cum castris, terris
 45 et munitionibus suis assistere potenter et patenter, nec in hoc nos aut fratres nostri vel aliquis ex parte nostra eos impedit vel impediri procurabit directe vel indirecte. Nos etiam et dictus Fridericus frater noster ipsi archiepiscopo, si tunc votum suum in aliam personam in eadem electione direxerit, nullum per nos aut per alios consilio vel auxilio prestabimus impedimentum nec nos sibi in hac parte in aliquo opponemus. Debet etiam
 50 dictus archiepiscopus apud regem creandum efficere et procurare bona fide, ut dictis

episcopo et nobilibus, dum ut predicatur secum ad electionem regis ierint, cuilibet eorum secundum statum suum et laborum fiat refusio expensarum.

7. Verum ut dictus dominus archiepiscopus de prefatis decem milibus marcarum argenti, que nobis deficere poterunt, de triginta milibus marcarum antedictis in festo
 Sept. 8. nativitatis beate Marie virginis eidem solvendarum assecuretur, cum ea post electionem
 1314. dicti fratris nostri solvi contingat, promittimus ea persolvere et dare ipsi archiepiscopo
 Febr. 24. in prima Dominica quadragesime qua cantatur *Invocavit* me supradicta. Obligantes nos ad hoc per iuramentum nostrum corporaliter ad hoc a nobis tactis sanctis ewangeliiis prestitum archiepiscopo memorato.

8. Promittimus itaque sub eodem iuramento, quod si de prefato argento eidem
 archiepiscopo non satisfaceremus in eadem dominica *Invocavit*, quod extunc nos unâ
 cum nobilibus viris Ülrico Ferretarum, Ottone de Strazberg, Rûdolfo de Nydowe
 comitibus ac Ottone domino de Ohssenstein qui se ad id per fidem suam corporaliter
 prestitam ad hoc obligarunt, intrare Wormaciam, Mogunciam aut oppidum Lintburg
 super Lanam iuxta Wetflariam situm, quamcumque istarum civitatum voluerimus, ad
 iacendum ibidem in obstagio tamquam veri obsides, abinde non recessuri quousque de
 prefatis decem milibus marcarum argenti ipsi archiepiscopo vel ecclesie sue fuerit satis-
 factum. Similiter et Heinricus frater noster idem obstagium intrabit, ibidem iacendo,
 quod promittimus efficere et procurare apud ipsum, tamquam obses. Et habebit quilibet
 ex nobis Lupoldo et Heinrico quatuor milites secum, prefati vero comites et Otto de
 Ohssenstein quilibet eorum unum militem.

9. Et nichilominus illustres principes domini Rûdolfus comes palatinus Reni, Bawarie ac Rûdolfus Saxonie duces avunculi nostri se nobiscum obligarunt apud dominum archiepiscopum antedictum pro dicta pecunia sub hac forma, quod si super hoc moniti fuerint, ipse dux Bawarie quatuor, dictus vero dux Saxonie pro se duos
 25 milites ponent in eodem obstagio ad iacendum, non exituros de ipso, donec de prefato argento fuerit plenarie satisfactum.

10. Et si unus obsidum predictorum decederet vel aliâs legitimo et notorio impedimento prepeditus obstagium predictum intrare non posset, alium eque bonum loco sui subrogabit in eodem vel ipse qui talem instituit alium ponet pro eodem.
 30

11. Si vero ex parte dicti archiepiscopi aliquis de tribus locis predictis nobis ad intrandum hac de causa fuerit demonstratus, in illo stabimus in iacentia seu obstagio antedicto, nisi tunc aliquis seu aliqui ex nobis propter metum legitimum, qui cadere potest in constantem, stare non posset in loco tali sibi demonstrato, tunc in alio loco de tribus locis predictis tenebitur explere obstagium antedictum.
 35

12. Preterea ut in omnem eventum dicto archiepiscopo de solutione dicte pecunie sufficientius caveatur, eligimus et volumus, quod dictus episcopus Argentinensis oppida Seletzestat, Ehenheim et Rodesheim, idem vero Ülricus comes Ferretarum oppida Brisache, Nuwemburg et Mulnhusen imperio attinentia, que ad presens sub se habent, teneant usque post coronacionem dicti fratris nostri, sic quod tunc eodem municiones
 40 necnon Keyzersberg, Dûringheim et Hagenowe imperio attinentes infra mensem primum post electionem et coronacionem dicti Friderici per eundem Fridericum presentabuntur domino episcopo, Ferretarum, de Arazberg et de Nydowe comitibus et Ottoni de Ohssen-stein antedictis cum iurisdictionibus, officiis, iuribus, redditibus et universis pertinenciis eorundem per ipsos usque ad dictam dominicam *Invocavit* tenenda et eustodienda et
 1314. Febr. 24. prestabunt subiecti dictarum munitionum ipsis fidelitatem sub hac conditione, quod si nos aut dictus frater noster in ipsa dominica *Invocavit* non satisfaceremus . . archiepiscopo de dictis decem milibus argenti, quod extunc eo ipso eadem castra et munitiones erunt et esse debent pignus dicti archiepiscopi pro eodem argento. Et
 Sept. 15. cum hoc infra octavas nativitatis beate Marie virginis nunc venturas proxime eisdem 50

episcopo et nobilibus assignabimus nomine et ex parte dicti archiepiscopi et per eundem Fridericum ducem fratrem nostrum assignari faciemus Ensisheim, Richeimberg, Bergheim, Ortemberg et Bilestein cum dominiis, iuribus et redditibus universis spectantibus ad ipsa iure hereditario ad nos et ipsum ducem Fridericum pertinentia, tenenda similiter ab
 5 episcopo et nobilibus memoratis sub forma predicta, scilicet quod post eandem dominicam Invocavit simili modo, si de dicto argento non fuerit ipsi archiepiscopo satisfactum, erunt pignus unâ cum aliis munitionibus predictis ad imperium pertinentibus ipsius archiepiscopi pro argento memorato. Et dicti episcopus et nobiles tenebunt munitiones prefatas nomine ipsius archiepiscopi et ad usus suos tamquam pignus eiusdem pro dicto
 10 argento, et quicquid ultra expensas dictarum munitionum de redditibus et obventionibus perceperint earundem, hoc totum conservabunt archiepiscopo, dum requisierit, dandum in solutionem debiti memorati. Et si forsâ propter dictum obstagium, in quo eos iacere contingit, personaliter aliqui eorum has munitiones custodire non possent, per heredes eorum vel alias personas fideles ipsas munitiones faciant custodiri pro pignore
 15 ad usus archiepiscopi antedicti. Si autem prefatas munitiones tenuerint per annum integrum, dicto argento ipsi archiepiscopo non soluto, dicte munitiones Ensisheim, Richeimberg, Bergheim, Ortemberg et Bilestein cum suis attinenciis, iure hereditario ad nos et fratres nostros pertinentes, vel etiam si non fuerint assignate pro pignore, ut est dictum, lapso anno a dominica Invocavit predicta in omni eo iure, quo nunc
 20 nobis et fratribus nostris attinent, cedent et cedere debent perpetuo archiepiscopo et ecclesie Coloniensi pro argento memorato et in penam negligentie solutionis argenti eiusdem. Quas quidem munitiones nos vel prefati episcopus et nobiles dicto archiepiscopo vel ea suo nomine requirenti post ipsius anni lapsum assignabimus seu assignabunt et ad id se iuramentum suum corporaliter dicto archiepiscopo prestitum se
 25 obligarunt, et si contrarium quod absit facerent, reatum periurii inciderent et de eodem argui possent et deberent. Hoc excepto quod idem episcopus Argentinensis loco iuramenti prestabit fidem super hiis, ut est mos in talibus episcoporum. Nec nos aut prefati obsides a suprascripto obstagio liberabimur, donec prefata castra nostra hereditaria cum suis attinenciis ipsi archiepiscopo et ecclesie sue Coloniensi ab ipsis perpetuo
 30 habenda et tenenda fuerint assignata.

13. Deponemus etiam nos et fratres nostri omne impedimentum si quod subesset, quominus eadem castra ex predicta causa ad dictum archiepiscopum et ecclesiam suam devolvi possent. Efficiemus etiam et procurabimus quod fratres nostri alique quorum interest suum in premissis consensum adhibeant. Contra premissa etiam vel aliquod
 35 eorum nos aut fratres nostri aut heredes nostri nullam artationem directe vel indirecte per nos vel alios clam vel manifeste faciemus seu fieri procurabimus, quominus hec omnia bona fide inviolabiliter observentur. Obligantes nos ad hoc per fidem nostram corporaliter prestitam interposito iuramento.

14. Hoc tamen adiecto quod dum dictus frater noster Fridericus dux Austrie post
 40 coronationem in se receperit solutionem decem milium marcarum argenti predicti et eundem archiepiscopum de hoc sufficienter assecuraverit sub forma et cautione predictis, datis sibi suis litteris sigillo regio et aliorum ad hoc expedientium super eo, quod nos extunc de solutione dicti argenti per nos facienda debemus esse quiti, sed quoad obstagium explendum et castra et munitiones easdem ut est dictum assignandas, quod
 45 in hoc consentiamus et assignationem earundem contingentia, quodque firma et stabilis amicitia mutua inter ipsum fratrem nostrum Fridericum et dictum archiepiscopum perduret, procurare et efficere teneamur, ipsi archiepiscopo per iuramentum nostrum suprascriptum semper remanere volumus obligati.

15. Procurabimus etiam quod dicte munitiones imperio attinentes tamdiu in
 50 potestate episcopi et nobilium predictorum remaneant, quousque dicte munitiones nostre

hereditarie, dum post lapsum anni ex causa predicta archiepiscopo assignande fuerint, eidem assignentur, et tam de redditibus munitionum imperialium quam nostrarum hereditariarum, expensis deductis necessariis, nulli alii quam ipsi archiepiscopo respondebitur per episcopum et nobiles antedictos. Et que archiepiscopus de hiis receperit, nobis defalcabuntur et fratri nostro de sorte decem milium marcarum argenti principali. 5

16. Hee omnia conventa et condicta absque fraude et captione quibusbet sunt intelligenda et servanda.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum unâ cum sigillis illustrium principum dominorum Rüdolfi comitis palatini Reni ducis Bawarie et Rüdolfi ducis Saxonie necnon dicti domini Argentinensis episcopi ac . . comitum et nobilium predictorum presentibus 10 est appensum. Et nos Rüdolfus Dei gratia comes palatinus Reni Bawarie, Rüdolfus Saxonie duces et Iohannes eadem gratia Argentinensis episcopus recognoscimus premissa vera esse et nos presentibus obligare ad observantiam eorundem, ut sunt premissa, per fidem nostram, sigilla nostra in eorundem evidentiam apponentes huic scripto. Nos vero Ulricus Ferretarum, Otto de Strazberg et Rüdolfus de Nydowe comites ac 15 Otto dominus de Ohssenstein predicti eadem recognoscimus et ad observantiam eorundem nos obligamus ad assignationem castrorum predictorum et munitionum hereditario iure ad illustres principes duces Austrie pertinentes, reverendo in Christo patri et domino Heinrico Coloniensi archiepiscopo, postquam nobis sub forma predicta assignate fuerint, faciendam, nos sub fide nostra corporaliter a nobis eidem domino archiepiscopo de hoc 20 prestita interposito iuramento ex certa nostra scientia presentibus obligamus, fraude et dolo exclusis in premissis, sigilla nostra in horum firmitatem ampliorem presentibus litteris apponentes.

Actum et datum in Bacheraco, quinta feria post inventionem sancte Crucis, que erat VII. Idus Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo. 25

28. *Procuratorium ad tractandum cum Woldemaro marchione Brandenburgensi. Mai. 9.*

Originale (or.) in eodem tabulario l. c. nr. 500. Contulimus nos. Pendent loris membranaceis sex sigilla, quorum tria i. e. tertium, quartum, quintum fere illaesa. Scriptum est eadem manu ac supra nr. 26. — Ed. Lacomblet l. c. III, 97 nr. 130 ex or. 30

Böhmer, Reg. Ludw. p. 235 Reichssachen nr. 11.

Universis presentes litteras inspecturis nos Liupoldus Dei gratia dux Austrie et Styrie, dominus Carniole, Marchie ac Portusnaonis, comes in Haspurg et Kyburg necnon lantgravius superioris Alsacie generalis notum facimus, quod venerabilibus in Christo patribus domino Heinrico Coloniensi archiepiscopo et domino Iohanni Argentinensi 35 episcopo damus potestatem tractandi et ordinandi cum illustri principe domino Woldemaro marchione Brandenburg(ensi) de hiis, que a rege Rom(anorum) nunc creando pro expensis, libertatibus, iuribus principatus sui et aliis quibuscumque sibi secundum honestatis sue statum fuerint facienda. Promittentes fide nostra prestita corporali apud illustrem principem Frid(ericum) ducem Austrie fratrem nostrum, si eum in regem 40 Rom(anorum) eligi et coronari contingat, efficere et procurare quod quicquid dicti archiepiscopus et episcopus circa premissa ordinaverint, rata habebit atque grata quodque infra quindenam post coronacionem suam dabit suas litteras super eo. In cuius rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillis venerabilis patris domini Iohannis Argent(inensis) episcopi, Ulrici Phirretarum, Ottonis de Strasberg, Rüd(olfi) de Nydowe 45 comitum ac Otto[nis]^a de Ohsenstein, qui premissis interfuerunt, presentibus est appensum.

28. ^a) Otto or.

Et nos Iohannes Dei gracia episcopus Argent(inensis), Ulricus, Otto et Rüd(olfus) comites ac Otto de Ohsenstein predicti recognoscimus premissa vera et sic nobis mediantibus acta esse, sigilla nostra ad preces illustris principis Liupoldi ducis Austrie predicti duximus in ampliorem horum evidenciam hiis litteris appendenda.

Actum et datum in Bacheraco, feria quinta post invencionem sancte Crucis, que erat VII. Idus Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

29. 30. PROMISSIONES ARCHIEPISCOPI.

1314. Mai. 9.

29. *Scriptum prius.* Mai. 9.

10 *Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Pendebant loris membranaceis decem sigilla, quorum octo iam servantur plus minusve laesa.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 235 Reichssachen nr. 9.

Universis presentes litteras inspecturis nos Heinricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius notum facimus, quod
15 cum illustri principe Lupoldo duce Austrie et Styrie de nostrorum hincinde amicorum consilio pro illustri principe Friderico duce Austrie fratre suo concordavimus in hunc modum: videlicet quod in hac vacacione Romanorum regni per mortem dive memorie domini Heinrici Romanorum imperatoris, cum incumbat electio de futuro Romanorum rege celebranda, habita consideratione status et circumstanciarum persone sue, quod
20 auctore Domino Romanorum regno industria et potencia sua tamquam devotus sancte Romane ecclesie filius utiliter preesse debeat et prodesse, iura et bona imperii ac rempublicam feliciter regere et gubernare, promisimus et promittimus eundem in Romanorum regem eligere. Astringentes nos ad hoc fide per manum nostram ad pectus nostrum positam super hoc vice et nomine iuramenti prestita corporali, dum tamen ea, que pro
25 nobis et ecclesia nostra facere ante electionem celebrandam repromisit, adimpleat secundum dicti Liupoldi litterarum continenciam super hoc confectarum et nobis traditarum ab eodem¹. Hoc adiecto quod si dictus Frid(ericus) ante eleccionem eandem quod absit decederet vel alias eligi in regem nollet seu ex quocunque impedimento eligi non posset, quod simili modo dictum Lupoldum ducem, sicut ipsum Fridericum
30 eligisse debuissemus, eligamus in regem Romanorum, cum speretur firmiter secundum statum potencie et industrie sue eius persona Romanorum regno expedire.

In horum testimonium presentes litteras nostro et venerabilis patris domini Adolphi Leodiensis episcopi, Heinrici prepositi Bunnensis^a, archidyaconi Coloniensis ac Hartradi prepositi Wetflariensis necnon nobilium virorum Engelberti de Marka, Symonis de Spanheim,
35 Raperti de Virenburg comitum, Reynoldi de Valkenburg, Cûnradi de Sleyda et Cûnradi de Toneburg dominorum, qui premissis interfuerunt, sigillis appensis presentibus fecimus communiri. Et nos Adolfus Dei gratia episcopus Leodiensis, Heinricus et Hartradus eadem gratia Bunnensis^a et Wetflariensis prepositi, Engelbertus, Symon, Rapertus comites, Reynoldus, Cûnradus et Cûnradus predicti recognoscimus premissa
40 omnia vera et sic nobis mediantibus et presentibus acta esse, sigilla nostra in horum evidenciam ad preces dicti domini Heinr(ici) archiepiscopi Coloniensis [duximus]^b hiis litteris apponenda.

Actum et datum in Bacheraco, quinta feria post invencionem sancte Crucis, que erat VII. Idus Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

45 29. ^a) Bunnens or. ^b) excidit or.

1) *Supra* nr. 25—27.

30. *Scriptum alterum.*

Originale (or.) in eodem tabulario. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. In verso leguntur iam erasa: Nos Henricus Dei gratia.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 235 Reichssachen nr. 10.

Nos Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii 5
per Italiam archicancellarius notum facimus, quod promisimus et promittimus per pre-
sentes bona fide ire cum illustri principe Frederico duce Austrie Frankenvort pro
electione eiusdem in Romanorum regem in persona sua dante Domino celebranda et
ad coronacionem suam Aquis toto posse nostro, prout facti qualitas exigit, sub expensis
nostris, prout convenimus super hiis cum illustri principe Lupoldo duce Austrie fratre 10
suo super istis secundum continenciam litterarum factarum hinc et inde super eo¹, fraude
et dolo et capcione quibuslibet in hiis exclusis.

Datum in Bacharaco, quinta feria post inventionem sancte Crucis, anno Domini MCCC
quartodecimo.

31—34. PROMISSIONES DUCUM PRO DIVERSIS.

15

1314. Apr. 28.—Mai. 12.

31. *Scriptum pro Walramo comite de Nassow. Apr. 28.*

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, foraminibus relictis. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 772 nr. 1110.

20

Wir Liupolt von Gotes genaden hertzog ze Osterrieh und ze Steyr, herre in Chrain,
ze der Windischen march und ze Portnawe, graf ze Habspurch und ze Chiburch und
lantgraf in obern Elsazzen tûn chunt allen den die disen brif ansehent oder hõrent
lesen, daz wir für uns und unsern brüder hertzog Friderichen von Österrieh, von dem
wir dez gantzen und sundern gewalt haben, gelobt und gesworn haben, swelher under 25
uns chûnich wirt mit Gotz hilfe, daz der helfen und raten dar zû sol, daz unser lieber
mûm frawe Ofney diu hertzoginn von Chærnden, ob ez ir gût wille ist, irer tõchter ainu
dem edeln manne graf Walraben von Nazzawe, swelih^a er genimet, geben sol ze rehter
ê und ze einer elichen hausfrawen. Und swenne daz geschiht daz si im geben wirt ze
einem elichem wip, so sol er dem vorgeantem graf Walraben, seiner hausfrawe und 30
iren erben leihen ze rehtem lehen alles daz diu vorgeant frawe Ofney hertzoginne von
Chærnden an haimstiur, an widerlegung, an morgengab oder an anderm gût inne hat,
daz lehen ist von dem reiche, und sûln dem vorgeantem graf Walraben, seiner haus-
frawen und iren erben stæten und vesten alles daz gût daz aigen ist, daz diu vorgeant
unser mûm diu hertzoginn von Chærnden inne hat und swaz diu vorgeant ir tochter 35
noch angefallen sol von ires vater erbe. Er sol ir auch helfen, daz ir alles daz, daz
si erben sol von ires vater erbe, werde und beleibe und daz ir ir veter unser liber
ôhaim der hertzog von Chærnden noch anders ieman dehain lait dar an tûn und sul^b
si baidiu und ir erben schirmen mit gantzem ernst und vleizze, so er beste chan und
mach, diu weil er lebt, in allem dem reht als sin selbs gût. Und swenne er chûnich 40

31. ^{a)} abbreviatio pro et in fine verbi erasa or. ^{b)} n in fine verbi erasa or.

1) Supra nr. 26 cap. 1.

wirt, so sol er in seinen sãmlichen brief geben under sinem chûnichlichen insigel, und swenne er chayser wirt, so sol er in einen sãmlichen brief geben under sinem chayserlichem insigel mit allen pûnden und artickeln, als vor geschribn stêent. Wær auch daz di vorgeschriben sache mit ihtiu ûbervaren würden oder zerbrochen, swenne wir dez
 5 gement werden, so sûln wir schaffen, daz ez widertan werde und daz di vorgeschribn sache volführt werden, als lib uns unser er, unser triwe und unser aid sint. Und dar über ze urchûnd geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelt.

Der gebn ist ze Speyr, da man von Christes geburt zalt dreutzechen hundert jar dar nach in dem viertzehenden jar, an dem nâchsten Sunnetag nach sant Georien tag.

10 32. *Scriptum pro Iohanne comite de Spanheim et Iohanne comite de Nassow. Apr. 28.*

Copia (c.) in tabulario generali Karlsruhano 'Spanheimer Copialbuch B' saec. XV. fol. 41. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 715 nr. 1020 ex c. Editionem repetimus. Böhmer, Reg. 1246—1313 p. 512 (Addit. II).

15 Wir Lupolt von Gots gnaden hertzug zu Oisterich und zu Stir, herre zu Crayen, zu der Windeschen mark und zu Portenowe, grave zu Happsburg und zu Kiburg und lantgraffe im oberen Elsass thune kont etc., das wir geheysen, globt und gesworn haben vor uns und unsern bruder hertzogen Friederich von Oisterich, des wir gantzen und sundern gewalt haben von yme, das der vorgenante unser bruder, ob yme Got
 20 das gan, das er Romisch konigk wird odir ob derselbe unser bruder nicht were, das Got nicht wolle, ee das er erwelt wurde, und ob wir mit Gotis hilff zu Romischen konige erwelte wurden, das der vorgenante unser lieber bruder oder wir, als davor mit rede bescheyden ist, umb die getruwen dinst, die uns gescheen sint von den edeln herren graffen Johan von Spanheim und grave Johan von Nassauwe, die sie uns und
 25 dem riche gethan habent, yne und iren erben versetzen sollen zu rechtem phande die stait zu Landauwe mit gewanheyte und rechten und mit allem dem das darzu horet umb durent marke lodiges sielbers Straissburger gewechtes, das sie die nyessen sollent und inne haben also lange, biss wir yne oder iren erben das vorgenant sielber gar und gantzlich gegeben. Und so wan sie des gewert werdent, so sollent sie uns und dem
 30 riche dieselben stat wieder inn antwurten ane alle widerrede. Und was sie desselben gutes dieselben wiele geniessent, das sollent sie uns niecht abe slagen. Wir wollen auch, das dieselbe phantschafft dem riche an sinem rechte und den vorgeschriben graffen und iren ganerben an iren rechten und ansprachen, die sie an derselben stait habent, deheyne schade sine. Und welicher under uns konig wirt, der sal yne eynen
 35 semmelichen brieff geben under synem koniglichen ingesiegel. Wan er keyser wirt, so sal er ine eynen semmelichen brieff geben, als der ist, under sinem keyserlichem ingesiegel. Were auch das die vorgeschriben sachen mit icht uberfarn wurden oder zurbrochen, wan wir des gemant werden, so sollen wir schaffen, das ez wiederthan werde und das die vorgeschriben sache vollenfurt werdent, als lieb uns unser ere, unser
 40 truwe und unser eyde sint. Und daruber zu eynem urkunde etc.

Der geben ist zu Spire, do man von Christes geburte zalte MCCCXIII jare, an dem nesten Sondag nach sant Georien dag.

33. *Scriptum pro comitibus de Nassow. Mai. 11.*

Originale (or.) Hagae Comitum in tabulario domus regiae. Descripsimus ad imaginem photographice benivolenter transmissam. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 236 Reichssachen nr. 14.

Wir Lupolt von Gotes genaden hertzog ze Osterrieh und ze Styre, herre ze Kreyn, ze der Windischen mark und ze Portenawe, grafe ze Habsburg und ze Kyburg und lantgrafe in obern Elsazze tun kunt allen den di disen brif sehent un horent lesen, daz wir gelobt haben fur uns und fur unsern bruder hertzogen Friderich von Osterrieh, des wir gantzen und sundern gewalt han von ime, daz der vogenant unser bruder, ob 10 im Got des gan, daz er Romische kunik wirt oder ob derselbe unser bruder nit enwere, des Got niht enwelle, ê daz er erwelt wurde, und ob wir mit Gotes helfe ze einen Romischen kunige erwelt wurden, daz der vogenant unser bruder oder wir, als da vor mit rede bescheiden ist, umbe den getriwen dinst, der uns geschehen ist von dem edelen manne grafen Johan von Nassowe, den er uns und dem riche getan hat, imie 15 und sinem bruder grafen Heinrich von Nassowe und iren erben sulen ze phande versetzen den burkberk ze Griffenstein mit holtze, mit lande und mit allem dem das dar zu horet und allez das recht, daz unser vatter kunik Albrecht selige kufte umbe hern Krafte von Griffenstein, des der burkberk und daz gût daz dar zu horet was¹, fur nûnhundert mark und driunddrizik mark phenninge, dri Haller for den phennink ze zelen, 20 die in schuldik verleip kunik Albrecht unser vatter. Also swanne ein kunik oder daz riche dem vogenanten grafen Johanne oder sinem bruder grafen Heinrich oder iren erben bezalt die nûnhundert und driunddrizik mark phenninge, dri Haller fur den phennink, so sol der burkberk ze Griffenstein und daz gût daz dar zu horet sin des riches ledik und los ane widersprach. Und da von sol der vogenante grafe Johan des 25 selben geltes oder sines eigen geltes sinem bruder grafen Emichen geben hundert und driunddrizik mark, die er uffe dem burkberge und uffe dem gûte hatte, und geben im des gute maht ze losen von im gelicher wise, also wir ez selber losten. Und swelcher under uns kunik wirt, der sol in einen semelichen brif geben under sinem kuniklichen insigel, und swanne er keyser wirt, so sol er in ðch einen semelichen brif geben under 30 sinem keyserlichen insigel. Wer ðch daz daz die vorgeschriben sache mit ihte ubervaren und zebrochen wurden, swanne wir des gemant werden, so sulen wir schaffen, daz daz widertan werde und die vogenanten sache vollefûrt werden. Unde ze einem urkunde diser dinge ist diser brif besigelt mit unserm insigel.

Der ist gegeben ze Bacherach, an dem Samtztage vor der Krutzwochen, du man 35 zalt von Kristes gebûrt drizehnhundert und dar nach in dem virtzehenden jar.

34. *Scriptum pro Iohanne comite de Spanheim. Mai. 12.*

Copia (c.) in tabulario generali Karlsruhano 'Spanheimer Copialbuch B' fol. 41. — Ed. Böhmer l. c. p. 716 nr. 1021 ad exemplar Lehmanni ex c. factum. Editionem repetimus.

Nos Lupoldus Dei gracia dux Austrie et Stirie etc. ad universorum noticiam cupimus 40 pervenire, quod nos attendentes grata nobilis viri Iohannis comitis de Spanheim que nobis impendit obsequia et impendere debet et poterit graciosa . . .^a, promittentes nos eidem daturos et in Crutzenach assignaturos ducentas marcas argenti Argentinensis ponderis ante Sept. 8. festum nativitatis beate Marie virginis proxime affuturum. Dantes sibi has litteras sigillo nostro signatas in testimonium^b super eo.

Datum Maguncie, quarta Idus Maii, anno Domini MCCCXIII.

34. ^a) lacuna ut videtur. ^b) testimonio ed.

1) Cf. Constit. IV nr. 195 et pag. 166 not. 1.

35. *Protestatio archiepiscopi Coloniensis et Rudolphi comitis Palatini.* Mai. 12.

Originale (or.) *in tabulario regio Dusseldorpiensi* 'Kurköln nr. 501'. *Contulimus nos. Pendet solum sigillum Rudolphi valde laesum loro membranaceo.* — Ed. Lacomblet l. c. III, 97 nr. 131 ex or.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 236 nr. 15. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1733.*

Universis presentes litteras inspecturis nos Heinricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Ytaliā archicancellarius et nos Rudolfus eadem gracia comes palatinus Reni dux Bawarie notum facimus, quod ad invicem mutuo promittimus alter nostrum alteri fide prestita corporali, quod nullus nostrum in hac Romanorum regni vacacione ex morte domini Heinrici Romanorum imperatoris illustrem principem dominum Iohannem regem Bohemie in regem eliget seu in eum eligendum consenciet, cum verisimiliter propter defectum etatis quem patitur eleccio in persona sua celebranda de iure cassari posset et sic per consequens ius nostrum eligendi regem Romanorum perderemus ista vice¹, ad quod evitandum concordavimus in premissis.

15 Nos eciam archiepiscopus Coloniensis predictus promittimus domino duci, quod si contingat nos alium regem eligere quam illustrem principem ducem Austrie, quod bona fide ad hoc laborabimus, ut eadem tam pro expensis suis quam aliis, que pro se petivit fieri, idem dux ab ipso Friderico et que ipse Fridericus eidem fecisse debuisset, ab alio per nos in regem eligendo modo simili consequatur secundum litterarum suarum

20 continenciam, quas super hoc habet a duce Austrie supradicto¹. Ita tamen quod ante celebratam eleccionem sibi super hoc sufficiens cautio prebeat fraudi et dolo in hiis exclusis. In cuius rei testimonium nos Heinricus archiepiscopus et Rudolfus dux predicti sigilla nostra duximus presentibus apponenda.

Datum in Bacharaco, die Dominica ante ascensionem Domini, anno eiusdem
25 millesimo trecentesimo quartodecimo.

36. 37. PROCURATORIA ELECTORUM SAECULARIUM.

Mai. 15.

36. *Procuratorium Rudolphi comitis Palatini.* Mai. 15.

Originale 1 *in tabulario caesareo Vindobonensi.* *Contulimus nos. Pendet sigillum*
30 *laesum loro membranaceo. In verso legitur: ad electionem procur(atorium) ducis Baw(arie).*

Originale 2 *in tabulario generali regni Bawarici* 'Sponheim Grafschaft fasc. 1' nr. 20bis. *Descriptimus nos. Sigillum deest, loris membranaceis relictis.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 236 Reichssachen nr. 16. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1734.

35 Noverint universi quorum interest vel qui sua crediderint interesse, quod cum nos Rudolfus Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie tractatibus habendis super eleccione futuri regis que nunc incumbit causis necessariis et legitimis prepediti nequeamus personaliter interesse, reverendum in Christo^a patrem et dominum Iohannem venerabilem episcopum ecclesie Argentinensis, Iohannem de Spanheim et Iohannem de
40 Nazzawe spectabiles comites ex certa sciencia nostros facimus et ordinamus et con-

36. a) $\overline{\text{XPIII}}$ 2.

1) Cf. J. Priesack 'Die Reichspolitik des Erzbischofs Balduin von Trier' p. 22 not. 2.

stituimus procuratores et negociorum gestores in solidum. Dantes et concedentes eis et cuilibet eorum, ita quod non sit melior condicio occupantis et quod unus eorum vel duo vel omnes incepit vel inceperunt, alter vel eorum duo perficere possint, plenam et liberam potestatem cum conprincipibus nostris tractandi super eleccione futuri regis, conveniendi tam de termino quam de loco, quando et ubi futuri regis sit eleccio⁵ celebranda, contradicendi et opponendi quicquid viderint expedire necnon omnia et singula faciendi, que veris procuratoribus vel negociorum gestoribus in premissis vel quolibet premissorum a lege vel canone sunt concessa, eciam que mandatum quantumcunque exigunt speciale. Promittimusque per presentes nos gratum et ratum habituros, quicquid per ipsos omnes, duos vel unum eorum actum vel ordinatum fuerit in premissis¹⁰ seu quolibet premissorum. In^b quorum omnium evidenciam presentes eis dedimus sigilli nostri munimine legitime roboratas^b.

Datum in Haidelberch^c, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, in vigilia ascensionis Domini.

37. Procuratorium Rudolphi ducis Saxoniae.

15

Originalia duo 1 et 2 in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Sigillum utrumque plus minusve laesum pendet loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 236 Reichssachen nr. 17.

Noverint universi quorum interest et qui sua crediderint interesse, quod cum nos Rüdolfus Dei gracia dux Saxonie, Angarie, Westfalie, comes in Bren et buregravius in²⁰ Megdeburg tractatibus habendis super eleccione futuri regis que nunc incumbit causis necessariis et legitimis prepediti nequeamus personaliter interesse, reverendum in Christo patrem et dominum Iohannem venerabilem episcopum Argentinensem et nobiles viros Ottonem comitem de Strazberg et Ottonem dominum de Ohssenstein ex certa scientia nostros facimus, ordinamus et constituimus procuratores in solidum et^a negociorum²⁵ gestores. Dantes et concedentes eis et cuilibet eorum, ita quod non sit melior conditio occupantis et quod unus vel duo aut^b omnes incepit vel inceperunt, alter vel eorum duo perficere possint, plenam et liberam potestatem cum conprincipibus nostris tractandi super electione futuri regis, conveniendi tam de termino quam de loco, quando et ubi futuri regis sit electio celebranda, contradicendi et opponendi quicquid viderint expedire³⁰ necnon omnia et singula faciendi, que veris procuratoribus vel negociorum gestoribus in premissis vel quolibet premissorum a lege vel a canone sunt concessa, eciam que mandatum quantumcunque exigunt speciale. Promittimusque per presentes nos gratum et ratum habituros, quicquid per ipsos, duos vel unum eorum actum vel ordinatum fuerit in premissis seu quolibet premissorum.³⁵

Actum et datum in Haidelberg, in vigilia ascensionis Domini, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

36. ^b) In — roboratas desunt 2. ^c) Haidolberch 2.

37. ^a) deest 2. ^b) vel 2.

38. UNIO INTER ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM ET MARCHIONEM BRANDENBURGENSEM SECUNDA.

1314. Iun. 4.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Mainz Erzstift Nachträge
5 fasc. 13'. Eadem manu scriptum est ac supra nr. 20. Parva sigilli fragmenta pendent loro
membranaceo. In verso legitur: Magunt. Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 296 nr. 28.
Cf. uniones supra nr. 20 et infra nr. 56.*

We Waldemar to Brand(eborch) unde to Luziz margrave wer bekennen unde
betugen an dissen breven, dat wy Gode to love unde to eren unde to nut deme
10 gemeynen lande unde to bewarende eynnen zvikore han un truwen gelobet von unser
sit unde unsis leben svagers margraven Johanis von Brandeborch deme erbaren vorsten
unde deme gestlichen vatr heren Petir dem ercebiscope von Megense, dat wir mit yme
unde her mit uns scolen kesyn eymotechlichen den neysteyn kumftichen Romeschen
kuning unde her scal nycht kesen aune uns noch we aune yme kesen. Dat han wir
15 och gelobet deme erbaren vursten unde deme geystlichen vader heren Henrich deme
ercebiscope von Colne¹, dat han wir dar umme gedain, daz wir bewaren mit Godes
hulpe eynen zvicure an deme Romeschen conige zo kesene. Desce breve scolen nycht
seaden den breven, de wer han gegeben under eyn ander zo Nurenberch². Zo eynem
orcunde desser vorbescrever dink han wir disse breve geven vorsegelet mit unser ingesele.
20 Dit is chescen zo Cobelens, na Godes gebort dusent unde drihundirt unde vertceyn
jar, an deme Dinsdage noch der heyligen Drivaldieheyt.

39. ASSIGNATIO TERMINI ELECTIONIS.

1314. Iun. 5.

*Exemplar 1 archiepiscopo Coloniensi missum autographum in tabulario regio Dussel-
25 dorpiensi 'Kurköln 502'. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. —
Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 99 nr. 133 ex or.*

*Exemplaris 2 archiepiscopo Trevirensi directi copia in Copiario Balduini archiepiscopi
nr. 3 fol. 104 iam in tabulario regio Confluentino asservato. Contulimus nos.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 236 Reichssachen nr. 18.

30 *Cf. infra nr. 47 et 48.*

Venerabili in Christo patri domino Heinricho^a Coloniensis^b ecclesie archiepiscopo
sacri imperii per Ytaliā^c archicancellario P(etrus) Dei gratia sancte Magunt(ine)^d
sedis archiepiscopus eiusdem sacri imperii per Germaniam archicancellarius sincerum
animum complacendi.

35 Cum ad nos tamquam ad sacri imperii per Germaniam archicancellarium ipso
sacro imperio vacante in presenti pertineat convocare principes in eleccione futuri
Roman(orū) regis ius habentes, nos^e cum eisdem principibus colectoribus nostris qui

39. a) Baldewino 2. b) Treverensis 2. c) Galliam 2. d) Moguntine 2. e) vobis-
cum et add. 2.

40 1) Supra nr. 11 2) Supra nr. 20.

presentes fuerunt et cum procuratoribus eorum qui venire non poterant apud villam Rense tractatu prehabito diligenti et de hoc instanter^f requisiti per eosdem^g, pro Oct. 19. communi bono et republica gubernandis crastinum diem beati Luce euangeliste proximum ad eligendum in Frankenfurd^h futurum Rom(anorum) regem in imperatorem postea promovendum ex offitii nostri debito assignandum duximus et presentibus assignamus. Quos 5 diem et locum vobis tenore presentium intimamus, ut ad predictae electionis sollempnia sicut ad vos pertinet veniatis.

Datum apud predictam villam Rense, anno Domini millesimo CCC quartodecimo, in die beati Bonifacii martiris.

40—42. SCRIPTA ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS PRO SIMONE COMITE DE SPANHEIM.

10

1314. Iun. 13.—'30.

40. Scriptum primum. Iun. 13.

Originale (or.) in tabulario generali regni Baucarici 'Spanheim Grafschaft fasc. 1' nr. 19. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo ex ipsa membrana 15 exsecto. — Ed. Harnack 'Kurfürstencollegium' p. 246 nr. 5 ex or.; Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 773 nr. 1111 ex cop.

Nos Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius universis presencia visuris notum facimus, quod nobili viro Symoni comiti de Spanhem consanguineo nostro dilecto damus plenam et liberam 20 potestatem alliciendi et procurandi nobis adiutores, qui nobis in negotio electionis futuri Romanorum regis incumbendis assistant, ubicumque nobis fuerit oportunum, ac promittendi ipsis ex parte nostra dare ob hoc et^a persolvere quatuor milia librarum Hallensium certo termino et convencionibus certis, prout super hoc eum cum eisdem contigerit concordare. Promittentes nichilominus dictum comitem de hiis relevare et 25 indempnem penitus conservare. In cuius rei testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum.

Datum Colonie, anno Domini MCCC quartodecimo, quinta feria post diem beati Barnabe apostoli.

41. Scriptum secundum. Iun. 17.

30

Copia (c.) in tabulario generali Karlsruhano 'Spanheimer Copialbuch B' saec. XV. fol. 45. — Ed. Winkelmann l. c. II, 773 nr. 1112 ex c. Editionem repetimus.

Nos Heinricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri Romani imperii per Italiam archicancellarius notum facimus, quod ut nobilis vir Simon comes de Spanheim consanguineus noster nobis et ecclesie nostre eo prestancius et melius 35 iuvet^a contra nostros inimicos, ubicumque nobis fuerit oportunum, promisimus et pro- Sept. 8. mittimus eidem dare et persolvere in instanti festo nativitatis beate Marie virginis duo

39. f) per vos et add. 2. g) per eosdem requisiti 2. h) Frankenfurt 2.

40. a) ob hoc et in loco raso in fine lincae or.

41. a) iuvat c.

milia librarum Hallensium de pecunia nobis in dicto festo apud Cruczenach ex parte illustris principis Friderici ducis Austrie presentanda et assignanda¹. Dantes has nostras litteras in testimonium super eo.

Datum Andernaci, anno Domini MCCCXIII, secunda feria post diem beatorum
5 Viti et Modesti martirum.

42. *Scriptum tertium.* Jun. 30.

Copia (c.) ibidem fol. 40'. — Ed. Winkelmann l. c. II, 774 nr. 1113 ex c. Editionem repetimus.

Nos Heinricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri Romani
10 imperii per Italiam archicancellarius notum facimus, quod nos quatuor milibus librarum Hallensium, quas nobili viro Simoni comiti de Spanheim consanguineo nostro deputavimus, ut nobis cum eisdem in negotio electionis futuri Romanorum regis incumbentis ac contra nostros et ecclesie nostre adversarios et inimicos adiutores procuret, mille libras Hallensium superaddimus, ut nobis eo melius et plures adiutores alliciat et pro-
15 curet cum eisdem. De quibus mille libris sicut de quatuor milibus supradictis ipsum relevare et indempnem conservare promittimus per presentes. In cuius rei testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum.

Datum Gudensberg, anno Domini MCCCXIII, in crastino beatorum Petri et Pauli apostolorum.

20 43. 44. LITTERAE DUCIS ET DUCISSAE AUSTRIAE.

1314. Jun. 20.—29.

43. *Litterae Friderici ducis ad civitatem Constantiensem.* Jun. 20.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Konstanz-Reichenau Spec.' nr. 208. In verso: Viris prudentibus et discretis . . seulteto, . . consulibus et civibus Constan-
25 *ciensibus sincere nobis dilectis. Sigilli vestigia adhuc non videntur. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 297 nr. 29 ex or.*

Cf. litteras ducis infra nr. 81.

Frid(ericus) Dei gracia dux Austrie et Styrie, dominus Carniole, marchio de Portusnaone viris prudentibus et discretis . . seulteto, . . consulibus et civibus Constan-
30 ciensibus sincere sibi dilectis grariam suam et omne bonum.

Ex quo vos semper promptos in nostris negociis et agendis invenimus quibuslibet et devotos, ob hoc indubitanter adhuc credimus et speramus, quod in nostris ampliandis honoribus inantea debeatis non inmerito gratulari. Quare vestre noticie presentibus declaramus, quod reverendus in Christo pater et dominus dominus Heinricus sancte
35 Coloniensis ecclesie archiepiscopus necnon magnifici principes Rud(olfus) comes palatinus Reni dux Bawarie, Rud(olfus) dux Saxonie avunculi nostri ac Woldemarus marchio Brandenburgensis affinis noster super negotio electionis in nostram personam unanimiter devenerunt et nobis per sublimacionem nostri nominis et honoris invariabiliter assistere promiserunt et nos quoque sub confidencia Altissimi huiusmodi negocium nostris humeris
40 duximus assumendum et obinde sufferre quelibet onera et labores. Prudenciam vestram monentes attencius et rogantes, quatinus vos taliter preparare et accingere viriliter

1) Cf. supra nr. 27 c. 1.

curetis, ut cum decenti multitudine armatorum nobis in adventu nostro fideliter assistere studeatis contra nostros emulos et rebelles, super quo illustrem ducem Liup(oldum) fratrem nostrum karissimum ad vestram presenciam duximus premittendum. Certi quod proinde ad quolibet vestra beneplacita perpetuo nos senciatis benivolos et paratos.

Datum aput Lintzam, XII. Kal. Iulii.

5

44. *Litterae Elizabeth ducissae ad regem Aragonum.* Iun. 29.

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi ('Archivo general de la Corona de Aragon') 'Cartas reales diplomaticas' (= CRD) 4955¹. — Ed. 'Revista de archivos, bibliotecas y museos' VII (1877) p. 77; Zeissberg 'Das Register Nr. 318 des Archivs der Aragonesischen Krone in Barcelona' ('Wiener Sitzungsberichte Bd. 140, 1898) p. 10 ex or. 10 Editionem hanc repetimus.

Cf. responsionem regis Aragonum infra nr. 83 proponendam.

Illustrissimo ac magnifico principi domino Iacobo Dei gracia karissimo patri suo Elizabet eadem gracia ducissa Austrie et Stirie filia sua humilis et devota se ipsam cum pedum ac manuum humillimo osculatu.

15

Serenitati vestre tenore presencium patephiat, nos per Dei gratiam plenissima cordis leticia et corporis perfrui sanitate, ididem de vestra magnificencia scire quam plurimum affectantes, et quod in terris et dominacionibus serenissimi domini Frederici karissimi viri nostri et specialiter in civitate Wiennensi fuimus recepte cum maximo honore et gaudio ac festo ilari et iocundo et quod terra Australis nobis valde complacet, 20 cum sit pulcherrima, fructifera et delectabilis ac in bonis omnibus copiosa, propter quod animus noster affabiliter conquiescit. Nolumus inquam vestram dominationem ullatenus ignorare, quod venerabilis Bertrandus Galliffa circa nos et negocia nostra per vos sibi comissa multum fideliter et discrete se habuit et cum maxima diligencia in omnibus in quibus potuit utilitatem et honorem nostrum coretenus sublimavit, de quibus quidem 25 opportuit ipsum labores continuos et maximos sustentare. Propter quod ad promocionem eiusdem sumus quam plurimum obligate ipsumque prout karius possumus recomendamus vestre graciae et amoris, credentes sibi in omnibus que ex parte nostra vobis duxerit refferenda. Verum cum nobilis domina Blancha de Calderiis multum solerter et curiose erga personam nostram suum impenderit servicium nobis gratum, de cuius quidem ser- 30 vicio multum etiam presencialiter indigemus, et propter amorem filiorum suorum libentissime ad partes proprias remeasset, set nostris inducta suasionibus, volens nobis prout potuit complacere, iuxta voluntatem nostram propositum suum mutaverit in hac parte supplicaveritque nobis, ut pro promocione filiorum suorum apud magnificenciam vestram deberemus infundere preces nostras, ideo paternitatem vestram duximus deprecandam, 35 quatinus filios suos habeatis in vestra gracia specialiter recomissos et ad promocionem eorundem cum locus affuerit vestra serenitas non retardet, cum merita et virtutes diete domine Blanche hoc appetant et requirant.

Insuper sciat vestra paternitas predilecta, quod illustrissimus Fredericus karissimus maritus noster habet quatuor voces in eleccione regni Alamannie, sic quod speratur 40 firmiter, quod ad insignia dicti regni et postea imperii deveniet feliciter auctore Domino pro constanti, secundum quod ipse de predictis largius vobis scripsit².

Dominus per suam misericordiam vos conservet per tempora longiora et actus vestros faciat de bono in melius continue prosperari.

Datum Wiene, tercio Kalendas Iulii, anno Domini MCCCXIII.

45

1) Cf. Finke 'Acta Aragonensia' I, 350 not. ad nr. 237. 2) Quae litterae deperditae sunt. Sed cf. infra nr. 81.

Verum post confeccionem dictarum litterarum recepimus litteras vestras, tenore quarum perpendimus incolumitatem vestram et karissimorum fratrum nostrorum, de quibus quidem novam et magnificam assumpsimus leticiam in immensumque noster animus conquievit. Vestramque magnificenciam quam frequencius poterimus in futurum de statu dicti domini ducis et nostro plene intendimus informare.

45. SCRIPTUM DOMINI DE MONTJOIE.

1314. Iul. 3.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Köln Domstift nr. 886'. Continuumus nos. Pendent sigilla laesa loris membranaceis. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch'
10 III, 101 nr. 135 ex or.

Cf. supra nr. 26 cap. 3.

Universis presentes litteras inspecturis nos Reynoldus de Munyoie et de Valkenburg dominus notum facimus, quod licet inter reverendum patrem in Christo ac dominum nostrum dominum Henricum Coloniensem archiepiscopum et nos conventum fuerit, quod
15 postquam frater noster preposituram Aquensem resignaret et domino Gerrardo archidiacono Treverensi nepoti eiusdem domini archiepiscopi provideri contingeret de eadem, quod nichilominus oblationes infra civitatem Aquensem ipsius prepositure recepisse debuissimus per duos annos quodque debuisset nobis a rege futuro procurasse, quod tam diu preposituram eandem conferre potuissimus, quam diu officium scultetatus
20 Aquensis in pignore haberemus ab ipso rege, tamen ex conventionem speciali postmodum interveniente sic inter ipsum et nos est condictum et conventum, quod de premissis duobus articulis, utpote de oblationibus duorum annorum et de prepositura ipsa durante ipso pignore per nos conferenda, cum hoc de iure stare non possit, quoad obligationem et promissionem nobis de hoc factam, quia in aliis eque gratis nobis
25 huiusmodi recompensavit, quitum dicimus et dimittimus ipsum simpliciter et de plano. Frater tamen noster, qui ad presens ipsam preposituram tenet, non nisi consecutus prebendam in ecclesia maiori Coloniensi vel ad vacantem ibidem seu vacaturam concorditer receptus fuerit et nisi littere super commissione collationis prepositure beate Marie Aquensis ad certos annos, de quibus est conventum, nobis facienda et super augmentatione summe,
30 pro qua officium scultetatus cum suis attinentiis nobis est obligatum, cum prorogatione certorum annorum, infra quos non redimatur, nobis a rege creando fuerint sigillate, non tenebitur ipsam preposituram resignare. Nec de perceptis vel de percipiendis medio tempore impetetur nec a domino nostro archiepiscopo^a predicto nec a nepote eiusdem conveniatur. Postquam etiam eidem de ipsa prepositura provisum fuerit^b, sibi in eiusdem
35 prepositure et iurium ipsorum assecutione pacifica contra impediētes eum in eisdem nostris promotione et consiliis assistemus, fraude et dolo in hiis exclusis. In cuius rei testimonium presentes litteras eidem domino nostro sigilli nostri munimine dedimus sigillatas.

Et nos Henricus Dei gratia archiepiscopus ecclesie Coloniensis sacri imperii per
40 Ytaliā archicancellarius profitemur premissa vera et sic acta esse, sigillum nostrum in eorum evidentiam hiis litteris apponendo.

Datum anno Domini MCCC quartodecimo, feria quarta post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum.

45. ^{a)} c corr. ex h or. ^{b)} sequitur delet. de eadem or.

46. PROMISSIO DUCIS KARINTHIAE PRO DUCIBUS AUSTRIAE.

1314. Iul. 13.

*Copia (c.) in cod. 389 (11, Tirol und Vorder-Oesterr.) fol. 50' (48') tabularii caesarei Vindobonensis*¹. *Contulimus nos.* — *Ed. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. DXXXVIII nr. V ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 19.

Wir Heinr(ich) et eet. verjegen an disem prieve, daz wir durch der furderung willen, die unser seliger herre chunk Albrecht hat getan und erzaiget, und auch durch der friuntschaft willen, der wir unserm lieben ôhaim dem hochgewornen fürsten herzog Frid(erich) von Osterreich und seinen prudern schuldich sein und gepunden und si uns¹⁰ erwider gelobt haben und loben mit disem prefe, daz wir mit dem vorgenantem unserm ôhaim herzog Frid(erich) von Osterreich aûf varen sulen mit unser selbes leibe an den^a Rein zû dem tag, da man ainen Romischen chunk erwelen sol, und loben im ze^b raten und ze helfen mit aller unsrer macht, so wir immer beste^c mügen, daz sein ere an dem Romischen reich für sich ge. Chem ez aber zû ainen chrieg, so sul wir¹⁵ im des chrieges zû legen und helfen untz an ain ende wider menneleich, der in den chrieg gegen im vallen wolde, an wider ainen ainweligen chunk. Mit dem selben sulen wir uns danne nicht verrichten noch verainen, wir haben [denne]^e dem vorgenanten unserm ôhaim alliu seiniu lehen, die er und sein prûder von dem reich habent, mit unsern sachen also verrichtet und verteidiget gegen im und seinen prûdern, [daz ine]^f²⁰ iriu lehen gelihen werden von dem reich^g. Wer aver daz der vorgenante unser ôhaim herzog Friderich nicht enwere, des Got nicht gebe, oder sust abgienge, so sulen wir seinem prûder herzog Leupolt alles des gepunden sein, daz vor gesriben ist, und sol er uns auch alles des herwider gepunden sein, daz uns herzog Friderich an seinen hant-vesten und pafen versriben hat². Und daz wir daz also stete behalten und volführen,²⁵ daruber geb[en] wir unser pref versigelt mit unserme hangenden insigel.

Der ist geben ze Wienen, nach Christes geburte dreuzenhenhundert jar darnach in dem vierzehenden jare, an sand Margareten tag.

47. 48. VOCATIO PRINCIPUM.

1314. Iul. 23.

Cf. supra nr. 39.

47. *Scriptum episcopo Pragensi missum.* Iul. 23.

Copia (c.) in Formularum codice saec. XIV. tabularii Breslaviensis, ubi rubrum: Hic episcopus Maguntinus ad eligendum regem Romanorum vocat principes super decretatum diem. — *Ed. Th. Jacobi 'Codex epistolaris Iohannis regis Bohemiae' (1841)*³⁵ p. 45 nr. 98. *Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 413 Reichssachen nr. 394 (Addit. III).

46. ^{a)} corr. ex dein c. ^{b)} supra lineam add. c. ^{c)} b corr. ex p c. ^{d)} corr. ex aine c. ^{e)} deest c. ^{f)} lacuna c.; sic fere supplendum. ^{g)} sequitur habent delet. c.

1) Cf. Böhm 'Die Handschriften des K. K. Haus-, Hof- und Staatsarchivs zu Wien' pag. 136. 40
2) Cf. Lichnowsky l. c. III p. DXXXV nr. II.

Venerabili in Christo fratri domino Io(hanni) Pragensis ecclesie episcopo P(etrus) Dei gratia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius fraternam in Domino karitatem.

Notificamus fraternitati vestre per presentes, quod nos, prout ad nostrum spectare
 5 dinoscitur officium, per comprincipes et coelectores nostros de hoc cum instancia requisiti
 ad eligendum futurum Romanum^a regem in imperatorem promovendum certum terminum
 collegimus et ipsis nostris coelectoribus assignavimus eosque cum sollempnitate qua
 decuit evocavimus ad eundem, videlicet crastinum diem beati Luce ewangeliste proximum. Oct. 13.
 apud Frankenfurt observandum, sicut retroactis temporibus fieri est consuetum. Verum^b
 10 quia ad huiusmodi terminos principes imperii, potissime ad quos pertinet electio Romani
 regis, condecentiori et honestiori universorum fidelium et amicorum suorum comitiva
 qua poterant venire consueverunt, quilibet pro suis et imperii iuribus et honoribus
 manutenendis et conservandis, quamobrem cum in hoc summo et arduo negotio ad
 conservanda iura et honores nostros et ecclesie nostre Maguntine, in cuius conservatione
 15 eciam vestri et ecclesie vestre honores conservari noscuntur, omnes qui nobis et ipsi
 ecclesie fidelitatis vinculo sunt astricti, ferventer assurgere debeant et moveri. fraterni-
 tatem vestram maiori quo possumus affectu rogamus et sub debito fidelitatis, in quo
 nobis et predictae ecclesie nostre tenemini, monemus et hortamur, ut predicto electionis
 termino nobis cum decenti armatorum comitiva assistatis, exhibentes vos in hoc tam
 20 benivolos et benignos, ut exinde commendationem condignam mereamini et nos vos et
 ecclesiam vestram apud futurum Romanum regem et alibi ubi opportunum fuerit con-
 dignis honoribus, promotionibus et profectibus extollamus. Super hiis vestram nobis
 per latorem presencium rescribi petimus voluntatem.

Datum Maguntie, anno Domini MCCC quartodecimo, X. Kalend. Augusti.

25

48. *Forma alterius scripti.*

Copia (c.) in formulario Norimbergensi saec. XIV. Musaei Britannici 'Arundel nr. 240' fol. 109, ubi rubrum: Convocacio fidelium ecclesie. — Ed. W. Levison 'Neues Archiv' XXXII, 452 nr. 11. Nos hanc editionem in minutis correctam hic repetimus.

Venerabili domino tali P(etrus) Dei gratia [etc.] sincerum animum in omnibus
 30 complacendi.

Cum nos ad eligendum futurum Romanum regem certum terminum, videlicet talem,
 apud Frank(enfurt) observandum nostris comprincipibus ex officii nostri debito prefixe-
 rimus, desiderantes ibidem apud nos habere omnes nostros et ecclesie nostre predictae
 fideles et amicos, sinceritatem vestram attente rogamus et requirimus seriose, quatinus
 35 in predicto electionis termino ad conservandum iura et honores nostros et ecclesie nostre
 Mogunt(ine) ibidem nobiseum decenti armatorum comitiva adesse velitis, exhibentes vos
 in hiis tam benivolos et benignos, ut^a apud futurum Romanum [regem]^b et alibi [ubi]^b
 oportunitate fuerit vestris et ecclesie vestre^c honoribus, promocionibus et profectibus
 fervencius intendere debeamus. Super quo vestram nobis rescribi petimus voluntatem.

40 Datum in tali loco etc.

47. ^a) Boemie c. ^b) Werum c.

48. ^a) et c. ^b) deest c. ^c) vestre vestris; vestre delet. c.

49. PROMISSIO RUDOLFI DUCIS SAXONIAE PRO DUCIBUS AUSTRIAE.

1314. Iul. 29.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

5

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 20.

Universis presentes litteras inspecturis nos Rudolphus Dei gratia dux Saxonie, Angharie, West(falie), comes in Bren ac borchgravius in Magdeburg notum fieri volumus, quod sacrosancto Romano imperio per serenissimi domini nostri domini Henrici Romanorum imperatoris obitum debiti gubernatoris provisione ac solacio destituto, cuius non modicum est dampnosa vacacio, nos una cum ceteris principibus nostris coelectoribus imperii, apud quos ius eligendi vel quasi residere dinoscitur, salubriter auctore Domino providere volentes sponte, liberaliter et ex certa sciencia promisimus et promittimus invariabiliter per interposicionem nostre corporalis fidei per presentes, quod nos magnificum et excellentem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie, avunculum nostrum karissimum, tamquam ceteris Romani regni principibus digniorem in Romanorum regem in imperatorem promovendum postmodum eligemus. Firmissimam spem habentes, quod ipse memorato imperio preesse debeat utiliter et prodesse, bona et iura imperii recuperando ac rempublicam feliciter divina sibi cooperante gratia gubernando. Hoc tamen adhibito presentibus et expresso, quod si dictus dominus Fridericus, antequam in Romanorum regem eligatur, quod absit decederet vel alias ex impedimento quocumque seu casu non posset eligi aut non vellet, modo quo supra tenore presencium promittimus, quod illustrem principem dominum Luppoldum ducem Austrie fratrem suum, nostrum avunculum^a dilectum, eo modo in Romanorum regem debeamus eligere, fraude et dolo penitus circumscriptis, quo modo prenotatum^b dominum Fridericum debuimus elegisse. In quorum omnium et cuiuslibet de premissis testimonium evidens atque robor fatemur nos sigillum nostrum presentibus appendisse.

Dat. Wienne, sub anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, quarto Kalend. Augusti.

50. EPISTOLA INGERAMI DE MARIGNY AD SIMONEM DE PISA.

30

1314. Iul. 30.

Originale (or.) membranaceum in tabulario Insulensi. — Ed. Limburg-Stirum 'Codex diplomaticus Flandriae' II, 211 nr. 288 ex or. Editionem repetimus.

A religieux homme et honneste frere Symon de Pise chapelain mons(ire) le cardinal Neapoleon.

Mes chiers amis frere Simon, j'ai reçue vos lettres et veu ce que vous m'avez escrit, comme ces gens de Flandres nobles et non nobles sont ardans et esmeus et ont guernieur desir de la guerre qu'il n'orent onques, et especiaument pour les bonnes nouvelles, qu'il ont oy d'Alemaigne pour monsieur Loys votre mestre. Si vous faiz

49. ^a) avunculum or.

^b) in loco raso or.

assavoir, frere Symon, que se vos mestres et cele gent de Flandres ont este si ardans, je ne m'erveil pas pour les chaus qu'il a fait si grans et que la saison le devoit, mais j'ai esperance, a ce que la mi-Aoust sera partens, que le temps commence volon-
 5 tiers a refroidir, que leur chaleur s'en abbaissera plustost, ne ne seront mie si ardans
 d'avoir guerre comme il sont maintenant. D'endroit de ce que vous n'aves pas ose
 avoir encore touchie sus les paroles, que vous et moi eumes ensemble a Arras, pour
 ce que vous les avez ainsi trouves esmeus et ardans, aussi vraiment, frere Simon, n'en
 ai-je point parle pardeça, car en telle maniere ai-je trouve nos seigneurs tout ardens
 et espris de la guerre, par quoi je ne veoie mie qu'il fust profit aux besoignes de en
 10 parle, ou point que je veoie nos seigneurs et les gens de pardeça. Et ce sont Il matieres
 que ne se pueent pas bien souffrir longuement ensemble, ains en convient l'une cheoir
 et reffroidir avant. Et vraiment, frere Simon, il faurroit autres fontaines a estaindre
 ces chaleurs, que vourroit que les besoignes venissent a bien, que par les voies qui
 sont commencies. Et soies certains, frere Simon, que encore connoistra messire de
 15 Nevers les F[I]amens et eus li, et quant il sera bien connoissant et remembrant des
 paroles, que je li dis a Hellechin, il sara que je l'arai bien et loyaument conseille pour
 le bien de sa personne. Et toutes voies je ne pense pas a li tolir si grans biens, que
 pour cause de moi il soit destourbe ne empechie d'avoir le royaume d'Allemaigne et
 le royaume de France. Et sachiez, frere Symon, que vous verres bien, se nous sommes
 20 si souspris, car nous estions plus appareilliez de nos gens que viennooient de loins que
 de ceulx que nous avions pres, et ne me crees jamais, fors de ce que vous verres a
 l'ueil, et je serai asses tost ou pays de par dela et parleres vous et moy sur ces
 besoignes, car selon ce que je les voi ordennees a aler, je ne vous en sai autrement
 a respondre. Et vraiment, frere Simon, on ne pourroit pas bien le royaume de France
 25 depecier par parole, ains y convenroit asses d'autre oeuvre, et aussytost aroit le conte
 de Flandres et monsieur Loys son fils le royaume de France bien et en pais, comme il
 aroit recouvre Lille et Douay.

Et d'endroit de ce que vous m'avez escrit qu'il li est raporte de par les nobles
 d'Allemaigne, que s'il veut tenir et acomplir les convenances en la maniere que vous
 30 les avez traities, qu'il ne demourra pas pour argent qu'il ne soit roys d'Allemaigne,
 mes qu'il paie la quantite que vous avez promise, laquelle vous etes certains qu'il paiera
 bien, sachiez, frere Simon, qu'il est grant pechie de tieix choses dire et amonter et
 ceuz en emporteront le loyer que les emprennent, car vraiment, tel est commenceur
 des besoignes que n'est mie mestre de les apaisier, et a autres gens que moi pourries
 35 vous dire et mander tiex merveilles, car a moi ne les feriez vous jamais entendant.
 Car sachiez, frere Symon, que je seai aussi bien le pooir de Flandres et de combien il
 puent finer d'argent, comme homme qui soit en leur pais, et si sai aussi bien, que les
 nobles d'Allemaigne ont traitie et qu'il font et ont en pensee, comme vous mesmes qui
 y avez este. Savez si que vous vous entremettez de nient d'escire moi tiex frivoles,
 40 comme vous avez fait. Dieu vous gart.

Donne a Paris, le Mardy devant la saint Pierre aus liens.

De par le seigneur de Maregny.

51. SCRIPTUM ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS PRO COMITIBUS DE NASSOW.

1314. Aug. 1.

Copia (c.) in tabulario generali Karlsruhano 'Spanheimer Copialbuch B' saec. XV. fol. 168. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 774 nr. 1114 ex c. Editionem repetimus.

Nos Heinricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius universis presenciam visuris notum facimus, quod promissimus et promittimus nobilibus viris Heinrico et Emichoni de Nassauwe comitibus dare et Sept. 8. persolvere in instanti festo nativitatis beate Marie virginis de pecunia nobis in eodem festo ex parte illustris principis domini Frederici ducis Austrie apud Cruczennach assignanda¹ duo milia marcarum denariorum, tribus Hallensibus pro uno denario computatis, ut nobis et ecclesie nostre contra nostros inimicos quoscunque potenter et patenter ac fideliter serviant et assistant. Rogantes et committentes nobilibus viris Simoni et Iohanni comitibus de Spanheim consangwineis nostris, ut quam primum ipsis dicta pecunia apud Cruczennach fuerit presentata, dicta duo milia marcarum predictis comitibus de Nassauwe consangwineis nostris ex parte nostra tribuant et assignent. Qua pecunia ipsis persoluta predictum ducem Austrie de eadem quitum dimittimus per presentes. In cuius rei testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum. Datum Bonne, anno Domini MCCCXIII, in die beati Petri ad vincula.

52. PROMISSIO DUCIS BAWARIAE PRO COMITE BERTHOLDO DE HENNEBERG.

1314. Aug. 4.

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. Ed. Schöppach 'Hennebergisches Urkundenbuch' I, 56 nr. 103 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 21. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1896.

Wir Ludweich von Gots gnaden pfallentzgraf bei dem Rein und hertzog in Baiern† verjehen offenbar an disem brief, daz wir mit dem edeln manne graf Berht(old) von Hennenberch geret haben und mit im über ain chomen sein, daz wir im gehaizzen haben und gehaizzen mit guten truwen, ob wir uns mit unserm ôhaim hertzog Frid(erich) von Österreich verrihten, daz wir inne danne in unsrin tæidinch nemen sûlen, als im not ist an seinen sachen. Wær aber daz wir mit Gots hilf Rômischer chûnich wurden, so sûlen wir im sein lant bestætigen, als er ez untz her gehabt hat. Wir sûlen auch im umb sein chost und umb ander brueche und sache, di er ze handeln hat, alles daz tûn, daz uns di edeln læut Ulr(ich) der lantgraf von Liutenberg, graf Frid(erich) von Trûhending und Chunr(at) von Slûzzelberch haizzent tûn. Und ze urchûnd geben wir im disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Amberch, da man von Gots geburt zalt driuzehenhundert jar dar nach in dem vierzehenden jar, des nâhesten Suntags vor sand Laurentzen tag.

1) Cf. supra nr. 27 c. 1.

53. PROTESTATIO ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS.

1314. Aug. 13.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Kurköln 506'. Contulimus nos. Pendent sigilli parva fragmenta loro ex ipsa membrana exsecto. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 101 nr. 136 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 22.

Nos Petrus Dei gratia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius recognoscimus in hiis scriptis, quod ratione compromissi in nos per venerabiles patres dominos Heinricum Coloniensis et Baldewinum Treverensis ecclesiarum archiepiscopos super controversiis inter eos subortis facti non pronunciabimus aliquid super negotio electionis futuri Romanorum regis nunc instantis nec super iure conductus domini Coloniensis archiepiscopi antedicti. Dantes sibi super eo nostras litteras sigilli nostri munimine roboratas.

Dat. Confluentie, anno Domini MCCC quartodecimo, Idus Augusti.

54. PROMISSIO FRIDERICI DUCIS AUSTRIAE
PRO DIETRICO DE PILICHDORF.

1314. Aug. 19.

Copia (c.) in cod. 49 (70, Unter-Ober-Inneroesterr.) saec. XIV. p. 14 nr. 52 tabularii caesarei Vindobonensis¹. — Ed. Chmel 'Archiv für Kunde oesterreich. Geschichtsquellen' II, 541 nr. 52 ex c. Editionem repetimus.

Cf. varia extracta similium promissionum pro serviciis versus Renum l. c. p. 542—553 et 555.

Wir Fridreich etc. verjehen etc., daz wir unserm lieben getriwen Dietrichen von Pilichdorf umb den schaden den er ze Bairn in unserm dienst genommen hat und umb den dienst den er uns tut auf zu dem Reyn gelten suln viertusent phunt vierhundert phunt und driuezehen phunt phenning Wiener munzz oder zwaitusent march zwaihundert march und sibenthalb march silbers Wiener gwihsts. Und setzen im dafur mit gunst und mit willen unser bruder Znoym und allez daz darzu gehort, alz er iz iezunt inne hat, an di stat stiwr, di welln wir selb haben. Und sol er daz so lang inne haben, uncz wir oder unser nahchomen in oder sin erben oder wem er ez schaffet des vorgeanten guts^a gar und gentzlich verrihten und gewern. Wir suln auch in diweil da niht verchern, e daz er des gutes allez verriht werd. Swaz auch er di zit des phandes geneuzt oder mag geniezzen, daz sullen wir im an dem vorgeanten gut niht abslagen. Und wer auch daz getan daz wir daz phant von im losen welten, daz sullen wir tun^b mit bereitschaft oder wir suln im darfur setzen Marichekk mit alle dem^c und dar^d zu gehoret. Und brest im daran iht, daz ez so tiwr niht wer, daz suln wir im erstatten mit anderm unsern gut, daz wir in Osterriich haben. Daruber etc.

Datum Wienne, anno Domini MCCCXIII, secunda feria post assumptionem beate Virginis.

54. a) gust c. b) tut ed. c) diu ed. d) das ed.

1) Cf. Böhm 'Die Handschriften des K. K. Haus-, Hof- und Staatsarchivs zu Wien' pag. 13.

55. PROMISSIO DUCUM BAWARIAE PRO HEINRICO SAESCHENHAUSER.

1314. Sept. 3.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'Fürstenselect' ex 'Hochstift Augsburg fasc. 14'. Descripsit Herm. Herre. Pendet unum sigillum (Rudolfi ducis ut videtur) lacsum loro membranaceo. — Ed. 'Monumenta Boica' XXXIII, 1 p. 393 nr. 313 ex or.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1746.

Wir Rud(olf) und Lud(wig) von Gotes genaden pfallenczgrafen bei dem Rein und hertzogen in Baiern tun chunt allen den die disen brief ansehent oder hörent lesen, daz wir Heinr(ichen) dem Säschenhauser, seiner hausfrawen und iren erben umb den dienst, den er uns hertzog Rud(olfen) iezû an den Rein tûn sol, und daz er sich selbe ze disen zeiten mit bossen und mit hengsten vœnch hat gemachet, schuldich sein fûmfezieh pfunt Müncher pfenning. Und für diselben pfenning versetzen wir in diseu gût, diu her nach geschriben steent: dez ersten ein hûb diu gelegen ist ze Veldelfingen, diu in vor versetzt ist von hertzog Lud(wigen) für vierundzwainczieh pfunt Müncher pfenning, als di brief sagent, die si von im darumb inne habent, und ein vogtay über ein hûbe ze Eglingen diu gehaizzen ist scheffelhûbe, und ein vogtay über ein mûl ze Mœnchingen diu gehaizzen ist daz mûllehen für sehsundzwainczieh pfunt Müncher pfenning. Und sûlen si diuselben gût als lang inne haben und niezzen, biz daz wir oder unser erben diu vorgenanten gût von in oder von iren erben widerlösen umb di vorgeschriben fûmfezieh pfunt Müncher pfenning. Und darûber ze einem urchûnde geben wir in disen brief mit unsern insigelen versigelten.

Der geben ist ze München, da man von Christes gebûrt zalt dreutzehenhundert jar in dem viertzehenden jar, an dem Eritag nach Egidii.

56. UNIO INTER ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM ET MARCHIONEM BRANDENBURGENSEM TERTIA.

1314. Sept. 10.

Originale (or.) valde corrosus in tabulario generali regni Bawarici 'Mainz Erzstift fasc. 57'. Sigillum deest, lori membranacci fragmentis relictis. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 297 nr. 30 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 413 Reichssachen nr. 395; cf. p. 308 Reichssachen nr. 342. Cf. supra nr. 20 et 38.

Wir Woldemar von Gotes gnaden margreve zu Brandenburg und in Lusitzir lant bekennen ôffentlich an disem brive, daz wir durch die trûwe, die wir zu [deme] ryche haben, und durch den eit, den wir deme ryche gesworn haben, daz geloben en truwen de[me]^a [herr]en Petere erzebysschof zu Mentze unde neme[n]^b unsern eit, d[az] wir den herzogen Fred. . . .^c [n]icht sullen zu kûnege kysen, wenne v^d unde die truwe, di]e wir zu deme r[yche]^e [u]nser eit uns nicht wiesen, daz wir e^f mûgen. Alle dise vorgeschribene reden^g mit den brieven und mit den

56. ^a) lacuna 8 litterarum spatium adaequans or. ^b) 6 litterae. ^c) 19 litterae. ^d) 10 litterae. ^e) 20 litterae. ^f) 7 litterae. ^g) 16 litterae.

gelubeden, [die] zwüſchen uns unde deme vorgenanten h[erren Petere] ercebiſchof von Mentze gegeben unde gemachet ſin. Dez habe wir zu urkünde deme vorgenanten herren diſem brief gegeben verſigilt mit unſem inſigele.

Der iſt gegeben noch Cristes geburt drizehenhundirt jar in deme virzehenden jare, an deme anderen tage noch unſer Vrowen tage der letzeren, als ſie geborn wart.

57—73. TRACTATUS A DUCE BAWARIAE HABITI.

1314. Sept. 12.—23.

57—62. TRACTATUS CUM ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO.

1314. Sept. 12.—23.

10 57—61. PROMISSIONES DUCIS PRO ARCHIEPISCOPO.

57. *Scriptum prius.* Sept. 12.

Originale deperditum. Transsumtum (tr.) iudicum Moguntinensium a. 1323. Mart. 18. factum in tabulario regni Bavarici 'Kaiser-Ludwig-Select' (= KLS) nr. 1. Contulimus nos. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. — In forma integra ineditum.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 23. Regesten der Pfalzgrafen 1900. Quae ex scripto comitis Lucelburgensis a. 1308. Oct. 28 dato supra tom. IV nr. 259 petita sunt, typis minoribus excudenda curavimus.*

Cf. ad Scripta nr. 57. 58 Schrohe loco supra ad nr. 25 citato pag. 214 sqq.

1. Nos Ludewicus Dei gracia comes palatinus Reni^a dux Bawarie recognoscimus, ^{IV nr. 259}
 20 quod Deum, iusticiam, equitatem necnon fidelem diligenciam et devocionis purissime constanciam, c. 1.
 quam venerabilis pater et dominus* dominus Petrus sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri
 Romani imperii per Germaniam archicancellarius circa nos et nostri exaltacionem habet et habuit
 cum effectum, nostre consideracionis oculis preponentes, promissimus et promittimus fideliter, inno
 sponte ac liberaliter nos per fidem nostram et iuramentum nostrum quod desuper prestitimus
 25 corporaliter tactis sacrosanctis obligamus, quod si forte divina providencia disponente ad
 fastigium sive culmen regie maiestatis regni Romanorum provehi nos contingat, ea que inferius
 sunt contenta propter causas iustas, veras et notorias que in ipsis esse noscuntur conservabimus,
 manutenebimus et ad plenum effectum Deo propicio perducemus. Cartulam eciam huius digne
 promissionis ac* obligacionis nostre mox sine alicuius more dispendio faciemus typario seu sigillo
 30 regalis excellencie ad robur validius consignari.

2. In primis ecclesiam sanctam Dei et specialiter ecclesiam Moguntinam per omnia membra c. 2.
 sua tam in spiritualibus quam temporalibus et ecclesias sibi subiectas civitatis, diocesis et
 provincie Mogunt(ine) defensabimus fideliter, conservabimus et manutenebimus efficaciter in omnibus
 suis iuribus, honoribus, libertatibus, bonis, possessionibus, privilegiis et graciis sibi datis et factis
 35 a divis. . . imperatoribus et Romanorum regibus.

3. Item gracias*, privilegia et libertates huiusmodi et litteras quascumque divorum c. 2.
 inperatorum et Romanorum regum dicto domino . . archiepiscopo et ecclesie Moguntine
 confirmabimus [et] innovabimus sicut iacent de verbo ad verbum per litteras sive speciales sive
 generales, prout idem dominus . . archiepiscopus eis indiguerit et eas requisiverit, sigillo
 40 regio et imperiali, si ad culmen provecti fuerimus imperiale, consignandas.

57. a) supra lineam add. tr.

- c. 3. 4. Item* dominum . . archiepiscopum, . . successores suos et ecclesiam Moguntinam predictam pro toto posse nostro sine dilacione adiuuabimus cum effectum, eciam personaliter, si fuerit hoc necesse, contra quoslibet iniuriatores, temerarios offensores, turbatores ipsorum* ad iusticiam obtinendam ab ipsis et iniuriam quamlibet propellendam, quando et quociens per ipsum* fuerimus requisiti. 5
- c. 4. 5. Item causas ecclesiasticas nullo modo alibi nisi coram suis . . iudicibus permittemus tractari seu decidi. Personas eciam ecclesiasticas pro quacunque causa non alibi nisi coram suis . . iudicibus permittemus aut sustinebimus conveniri seu eciam iudicari.
- c. 5. 6. Item theloneum in Lonstein, quod propter causas certas, veras et iustas institutum dinoscitur et traditum ecclesie Moguntine per dive memorie reges Romanorum, confirmacione 10 sedis apostolice ad hoc postmodum subsecuta, laudamus ex certa sciencia [et] ex superhabundanti confirmabimus et innovabimus eidem.
- c. 6. 7. Item oppidum Seylgenstad et comitatum Bachowie propter veritatem opinione cedente conpertam et iusticiam expeditam clare dicimus et publice declarabimus ad prefatam ecclesiam Moguntinam sine dubio pertinere. 15
- c. 7. 8. Item specialem prerogativam, quam habet et habere debet super ministerialibus et castrensibus ecclesie Moguntine non trahendis in ius coram aliquo seculari iudice, nisi prius coram . . archiepiscopo Moguntino domino suo conveniantur et ibi ius deficiat, pro quacunque causa conservabimus inviolabiliter et ab aliis faciemus similiter^b observari.
- c. 8. 9. Item conservabimus et manutenebimus eum et ecclesiam suam predictam in iuribus, 20 honoribus, *dignitatibus et utilitatibus universis archicancellarie sacri imperii per Germaniam et specialiter in cancellario, prothonotario et notariis instituendis et destituendis in aula regia per eundem, qui sibi loco et vice nostri pro obediencia^c, reverencia et fidelitate debita observanda facient iuramentum. Et in decima sibi et ecclesie sue debita de stüris, exactionibus sive obventionibus Iudeorum ac aliis, que de curia regia cedere sibi debent intuitu archicancellarie predictae. Nullum 25 eciam in hiis vel aliquo premissorum seu aliis suis iuribus impedimentum quomodolibet faciemus per nos aut alios clam vel palam, directe vel indirecte, vel fieri ab aliquo vel aliquibus permittemus**.
- c. 11. 10. Item sine difficultate qualibet dimittemus sibi theloneum apud castrum suum Erenvels, donec de ipso a tempore creacionis nostre recipiat integraliter et complete, quidquid adhuc de 30 residuo sibi deficit, quod sue estimacioni relinquimus, in hiis que dive memorie dominus Heinricus Romanorum inperator in prima creacione sua in Romanum regem, tam pro hiis que quondam Albertus rex Romanorum quam pro hiis que ipsemet dominus . . inperator sibi tenebantur, in eodem theloneo sibi deputaverat, et quousque receperit tria milia marcarum, quas prout nobis constat expendit in servicio inperii, cum ad 35 predictum dominum imperatorem arripisset iter ad partes ultramontanas veniendi, et quousque perceperit expensas, quas in servicio dicti domini inperatoris et inperii fecit procedendo in Bohemiam. In cuius predictae pecunie percepcione usque ad perfectam et completam^d eius solucionem prefatum dominum . . archiepiscopum sue consciencie relinquemus. 40
- c. 12. 11. Insuper ipsi domino Petro archiepiscopo predicto efficax et fidele adiutorium faciemus contra nobilem virum Rudolfum comitem de Monteforti dictum de Sant Gans et suos . . complices, qui eum per iniuriam captivavit, exactionavit et dampnificavit ad octo milia marcarum argenti, et laborabimus cum effectum*, ut emenda et satisfactio debita de comite prefato suisque . . complicitibus sibi fiat. 45
- c. 13. 12. Item cavebimus et* defendemus eundem, ne aliquis ipsum vel ecclesiam suam prefatam inignoret vel molestet pro debitis a predecessoribus suis contractis aut quibuslibet causis aliis, nisi prius coram suo iudice in iure racionabiliter sit convictus desuper.

57. ^{b)} *supra lineam add. tr.*^{c)} *sequitur et delet. tr.*^{d)} *conplatam tr.*

13. Ceterum promittimus et nos specialiter obligamus et firmiter, quod* omnes questiones e. 14. seu controversias, si que* propter factum electionis seu promocionis nostre sunt iam vel in futurum fuerint sibi mote a quocunque, cuiuscunque status aut condicionis existat*, sub nostris laboribus et expensis eum et ecclesiam suam predictam defendemus et huiusmodi
5 questiones et controversias ad finem et exitum perducemus pro ipso*.

14. Item prohibebimus efficaciter nec aliquialiter permittemus homines ecclesie Moguntine e. 16. recipi in civitatibus, oppidis seu castellis ad imperium pertinentibus in burgenses, qui palbûrgere vulgariter appellantur.

15. Item promittimus tria loca in proprio fundo ecclesie sue predicto domino . .
10 archiepiscopo, quandocunque nos requisiverit, libertare.

16. Item dabimus sibi potestatem bona inperii redimendi in sua diocesi sita inpignora- rata aliis quibuscunque et tenendi pro eadem pecunia, pro qua obligata sunt aliis, quousque per regem Romanorum qui pro tempore fuerit redimantur.

17. Item de quolibet articulo premissorum omnium indilate dabimus litteram specialem e. 17.
15 sigillo regio consignandam, quando et quociens super eo fuerimus requisiti per dominum . . archiepiscopum predictum aut ecclesiam Moguntinam.

18. Preterea specialiter et expresse confirmabimus et innovabimus ipsi domino . . archi- e. 18. episcopo et ecclesie Moguntine inter alia continenciam litterarum sibi a . . Romanis regibus tradi- tarum super ungelto et Iudeis in Frankenvord**.

20 19. Item nobili viro Ebirhardo de Brûberg procurabimus restitutionem castri Erppach, quod perdidit in servicio ecclesie Moguntine, et iusticiam sibi procurabimus et faciemus super opido Mosebach et iure suo, quod habere debet in moneta in Hallis, secundum continenciam litterarum suarum, quas habet super eo¹.

20. Item domino Ottoni lantgravio terre Hassie domino seu eius heredibus non
25 conferemus pheoda, que per mortem Iohannis quondam fratris eiusdem Ottonis vacaverunt inperio, sed ipsa petemus et ad ius inperii, sicut tenemur, revocabimus. Et nos predictum dominum . . archiepiscopum, quando per eum requisiti fuerimus, et . . successores suos fideliter iuvabimus et iuvare promittimus nostris laboribus et expensis ad petendum, obtinendum et adipiscendum feoda, que per mortem eiusdem Iohannis vacaverunt similiter
30 ecclesie Moguntine. Et ipse dominus . . archiepiscopus ad consequenda huiusmodi feoda inperii similiter nos iuvabit suo posse.

21. Item promittimus, si terram Thuringie acquisiverimus, quod universa feoda, que . . lantgravii Thuringie ab ecclesia Moguntina et . . archiepiscopis ibidem tenuerunt et tenere consueverunt, et specialiter opidum Gotha cum suis attinenciis ipsi domino . .
35 archiepiscopo et ecclesie Moguntine assignabimus, dabimus, trademus et relinquemus et ipsum ac suos successores eis sicut aliis suis bonis propriis uti libere permittemus.

22. Item promittimus, quod prefato domino . . archiepiscopo, si in regem Roma- norum eligemur, committemus vices nostras dando sibi potestatem porrigendi primarias preces nostras vice et nomine nostro in singulis ecclesiis maiori ac aliis ecclesiis collegiatis
40 et conventualibus civitatis et diocesis Moguntine pro personis inibi recipiendis, sicut hoc haftenus laudabiliter est consuetum, prout sibi videbitur expedire.

23. Renunciamus autem omnino excepcioni doli mali, actioni in factum, non numerate, non e. 21. tradite nec solute pecunie et generaliter et specialiter quibuslibet excepcionibus, auxiliis et defensionibus iuris vel facti, eciam de quibus mencio deberet fieri specialis, quibus huiusmodi
45 nostra promissio et obligacio sive caucio inpediri seu inpugnari posset quomodolibet vel infringi.

Et in omnium et singulorum* certitudinem firmiorem sigillo nostro presens scriptum fecimus consignari.

Datum in Lorch, anno Christi MCCCXIII, II. Idus Septembr.

57. ^{e)} corr. ex existant tr.

50 1) Cf. infra nr. 59.

58. *Scriptum alterum.* Sept. 12.

Originale (or.) in Musaco Germanico Norimbergensi. Descriptus nos ipsi. Ex viginti sex sigillis pendent viginti quinque fere omnia parum laesa; deest sigillum comitis de Greisbach.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 24. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1899. 5

Pauca quae in cap. 1 concordant cum arenga scripti supra ad nr. 57 citati, litteris minoribus excudenda curavimus.

IV nr. 259
c. 1.

1. Nos Ludwicus Dei gracia comes palatinus Reni dux Bawarie recognoscimus, quod Deum, iusticiam, equitatem necnon fidelem diligenciam et devocionis purissime constanciam, quam venerabilis pater et dominus* dominus Petrus sancte Mogunt(ine) sedis archiepiscopus sacri imperii 10 per Germaniam archicancellarius circa nos et nostri exaltacionem habet et habuit cum effecta, nostre consideracionis oculis preponentes, promissimus et promittimus fideliter, immo sponte ac liberaliter nos per fidem nostram et iuramentum nostrum, quod una cum fideiussoribus nostris infra-scriptis tactis sacrosanctis corporaliter desuper prestitimus, obligamus, quod si forte divina providencia disponente ad fastigium sive culmen regie maiestatis regni Romani provehi nos contingat, 15 venerabili domino P(etro) archiepiscopo predicto et ecclesie Mogunt(ine) dabimus et appropriabimus castrum et oppidum ac antiquum oppidum Winheim cum villis Ludembach et medietate ville Hemmesbach, que ad fratrem nostrum et nos pertinet, cum omnibus iuribus et pertinenciis eorundem.

2. Si vero medio tempore castrum et oppidum Winheim fortassis redimerentur, 20 extunc predictus dominus archiepiscopus quinque milia librarum Hallen(sium), pro quibus primo obligata fuerunt, nobis reddet, quando ea sibi appropriaverimus, vel de decem milibus marcarum, quas sibi dabimus, eas nobis defalcabit.

3. Item promittimus, quod castrum Richenstein dabimus et presentabimus prefato domino archiepiscopo et ecclesie Moguntine. Super villis vero Drechtingeshusen et 25 Heimbach superiori et inferiori nos deponemus violenciam, que in eisdem facta est ab eo tempore, postquam castrum Richenstein ex parte fratris nostri et nostra edificatum est, manutenendo dominum archiepiscopum in possessione earum, prout tunc eas habuit, et de cetero huiusmodi violenciam non permittemus fieri in eis in eo statu et iure, in quo fuerunt prius, permansuris. 30

4. Item pro expensis et laboribus, quos predictus dominus archiepiscopus ad sollempnia et necessaria eleccionis nostre fecit et faciet, sibi dabimus et dare promittimus decem milia marcarum argenti puri, pro quibus sibi obligabimus^a castrum Lindenvels cum bonis acceptis de abbacia in Lors, que ibidem iam actualiter deserviunt, et cum aliis suis pertinenciis universis¹. 35

5. Consiliariis quoque predicti domini archiepiscopi dabimus mille marcas argenti puri, quas in Asschaffenburg pagabimus nomine eorundem consiliariorum Wolframo vicedomino Asschaffenburgensi et Conr(ado) dicto Rûde officiato in Wildenberg et in festo Pasche proximo persolvemus. 40

1315.
Mart. 23.

6. Et promittimus per fidem et iuramentum nostrum, quod predicta omnia adim- 40 plebimus infra tres menses continuos, postquam Aquis coronati fuerimus vel postquam cum domino Rudolfo fratre nostro fuerimus concordati, ad quod omni dolo et fraude exclusis laborabimus cum effecta, ita ut quodcumque ex predictis, sive coronacio nostra sive concordia cum fratre nostro prius contigerit, ad predicta omnia adimplenda teneamur. Alioquin si medio tempore nec Aquis coronari nec cum fratre nostro concordari nos 45

58. a) b corr. ex v or.

1) Cf. etiam infra nr. 60.

contingeret, in proxima Dominica qua cantatur Invocavit predicto domino archiepiscopo ^{1315.}
de predictis decem milibus marcarum, quas ei dabimus, quatuor milia marcarum argenti ^{Febr. 9.}
in numerata pecunia persolvemus et in predicto oppido suo Asschaffenburg pagabimus.
Et extunc nichilominus, quam primum Aquis coronati fuerimus vel cum fratre nostro
5 concordati, infra tres menses residua de predictis omnibus promittimus fideliter adimplere
nec in execucione eorum pro excusacione debemus pretendere, si forte cum fratre nostro
prefato aliqua fecimus pacta vel iuramenta de bonis nostris vel hereditate nostra non
dividendis.

7. Item adicimus et promittimus, si aliquem de infrascriptis fideiussoribus contingat
10 decedere, priusquam prefato domino archiepiscopo omnia sibi per nos promissa integraliter
fuerint adimpleta, quod infra mensem a tempore decessionis computandum alium eque
bonum et ydoneum loco decedentis substituemus et substituere tenebimur ad omnia
facienda, que primus fideiussor facere debuisset. Et hoc faciemus tocies quociens
aliquem de fideiussoribus decedere contigerit vel eciam substitutis.

8. Et ut premissa omnia sint eidem domino archiepiscopo magis tuta et firmitus
15 observentur, infrascriptos sibi fideiussores et obsides desuper constituimus in solidum,
videlicet nobiles viros Conr(adum) de Hohenloch, Andream de Brunecke, . . lantgravium
de Lukemberg, Conr(adum) de Slusselberg, Bertoldum de Nyfen, Frid(ericum) comitem
de Truwindingen, Lud(wicum) et Hermannum duces de Teeke, Hermannum scolasticum
20 Spyrensem et Albertum fratrem suum, Gebhardum de Brunecke, Bertoldum comitem de
Greisbach, Engelhardum de Wynsberg, Eberhardum de Brüberg, Wilhelmum de Franken-
stein, Wilhelmum marschalcum de Biberbach, Albertum dictum Iudeman, Gotfridum
de Wolfstein, Conr(adum) pincernam de Richenecke, . . marschalcum de Buksberg,
Henricum de Erenvels, Wigelonem vicedominum, Bertoldum Stratzere, Henricum de
25 Swarzemburg et Rennewardum de Straleberg, eo modo quod post predictam dominicam
Invocavit, si in solucione quatuor milium marcarum argenti vel mille marcarum, quas ^{1315.}
consiliariis promisimus, defecerimus, et similiter post coronacionem nostram vel post ^{Febr. 9.}
concordiam cum fratre nostro initam ut premittitur post tres menses, si residua omnia
vel aliquod ex eis de hiis que premissa sunt non adimpleverimus, predicti nostri
30 fideiussores predictum oppidum Asschaffenburg intrabunt, tam diu ibidem obstagium et
fideiussionis debitum personaliter prestituri, donec premissa omnia et singula fuerint
integraliter adimpleta.

9. Nos quoque predicti Conr(adus) de Hohenloch, Andreas de Brunecke, . .
lantgravius de Lukemberg, Con(radus) de Slusselberg, Bertoldus de Nyfen, Frid(ericus)
35 comes de Truwindingen, Lud(wicus) et Hermannus duces de Teeke, Hermannus
scolasticus Spyrensis et Albertus frater suus, Gebhardus de Brunecke, Bertoldus
comes de Greisbach, Engelhardus de Wynsberg, Eberhardus de Brüberg, Wilhelmus
de Frankenstein, Wilhelmus marschaleus de Biberbach, Albertus dictus Iudeman,
Gotfridus de Wolfstein, Conr(adus) pincerna de Richenecke, . . marschaleus de Buks-
40 berg, Henricus de Erenvels, Wigelo vicedominus, Bertoldus Stratzere, Henricus de
Swarzemburg et Rennewardus de Straleberg recognoscimus et fatemur, quod predictam
fideiussionem pro illustri domino Lud(wico) comite palatino Reni duce Bawarie predicto
apud venerabilem dominum Petrum archiepiscopum predictum eo modo sicut predictum
est in solidum fecimus et ad predicta ac infrascripta omnia nos obligavimus et promisimus
45 ac promittimus per fidem nostram et iuramentum nostrum, quod tactis sacrosanctis
corporaliter desuper prestitimus, predictum obstagium et fideiussionis debitum prescripto
modo in personis propriis fideliter adimplere. Hoc adiecto si dictus dominus archiepi-
scopus de predicta obstagii et fideiussionis debiti prestacione nos vel aliquem ex nobis
ad tempus aliquod fortassis induciaverit, dando licenciam nobis vel alicui ex nobis
50 dictum oppidum Asschaffenburg exeundi, quod illi qui sic induciati fuerint post lapsum

indulti eis temporis per fidem et iuramentum suum ad prestandum obstagium et fideiussionis debitum sicut prius ad predictum oppidum Asschaffenburg redire teneantur.

10. Et nos Lud(wicus) comes palatinus Reni dux Bawarie, nos eciam fideiussores antedicti renunciamus omnino excepcioni doli mali, quod vi aut metus causa, accioni in factum, non numerate, non tradite nec solute pecunie, divisionis beneficio, autentice ⁵ 'Presente'¹, nove constitutioni de duobus reis², apostolicarum litterarum et aliorum quorumcumque iudicum impetracionibus et denunciacionibus et generaliter et specialiter quibuslibet excepcionibus scriptis et non scriptis, auxiliis et defensionibus iuris vel facti, eciam de quibus mencio deberet fieri specialis, quibus huiusmodi nostre promissiones, obligationes sive cauciones impediri seu impugnari possent in toto vel in parte quomodolibet vel infringi. ¹⁰

In quorum et premissorum omnium robur et certitudinem firmiorem sigillis omnium nostrum presens scriptum consignavimus et fecimus consignari.

Dat. in Lorch, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, pridie Idus Septembris. ¹⁵

59. *Scriptum pro Eberhardo de Bruberg. Sept. 15.*

Originale frustra quaesitum deperditum esse videtur. Editionem, quam paravit D. Schneider 'Erbachische Stammtafel' (1736) Urkunden p. 61, hic repetimus in minutis correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 25. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1901. ²⁰

Pauca quae concordant cum Scripto priori supra nr. 57 cap. 19, typis minoribus excudenda curavimus.

Nos Ludovicus Dei gracia comes palatinus Reni dux Bavarie promittimus, sicut etiam in tractatibus cum venerabili domino Petro archiepiscopo Moguntino per nos habitis³ hoc promisimus, quod si divina providencia disponente in Romanum regem electi ²⁵ fuerimus, nobili viro Eberhardo de Bruberg procurabimus restitutionem castri Erpach, quod perdidit in servitio ecclesie Moguntine, et iusticiam sibi faciemus et procurabimus super opido Mosebach et iure suo, quod habere debet in moneta in Hallis, secundum continenciam litterarum suarum, quas habet super eo, et has litteras sibi sine difficultate innovabimus sub sigillo maiestatis. In cuius rei testimonium presentes litteras sibi tradimus sigilli nostri ³⁰ munimine roboratas.

Datum Lorche, anno Domini MCCC decimo quarto, XVII. Kal. Octobr.

60. *Scriptum super fructibus castri Lindenfels. Sept. 21.*

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 2. Descripsimus nos. Pendent sigilli fragmenta parvissima loro membranaceo. — Ineditum. ³⁵

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1912.

Pauca quae concordant cum Scripto altero supra nr. 58 cap. 4, typis minoribus excudenda curavimus.

Nos Ludewicus Dei gracia comes palatinus Reni dux Bawarie recognoscimus, quod in tractatibus inter vener(abilem) dominum Petrum archiepiscopum Moguntinum ⁴⁰ et nos habitis actum est et tractatum, quod in obligatione castri nostri Lindenfels cum bonis acceptis de abbacia in Lors, que iam actualiter ibidem deserviunt, et* aliis suis pertinenciis, quam eidem domino . . archiepiscopo, sicut in aliis litteris nostris⁴ promisimus, facere tenebimur, si in regem Romanorum eligemur, fructus in sortem non debent computari,

1) Cod. 1, 12, 6.

2) Nov. 99; cf. supra tom. IV, 495 not. 3.

3) Supra nr. 57 cap. 19. ⁴⁵

4) Supra nr. 58 cap. 4.

quos fructus ipsi domino . . archiepiscopo et ecclesie Moguntine exnunc damus liber-
liter et donamus. Et promittimus, quod hanc litteram et omnes alias litteras nostras
super quibuscunque tractatibus inter predictum dominum . . archiepiscopum et nos
mutuo habitis confectas innovabimus sub sigillo regie maiestatis, prout hoc idem domi-
nus . . archiepiscopus duxerit requirendum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum
presentibus litteris est appensum.

Datum Confluen(cie), anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, XI Kalendas
Octobris.

61. *Commissio conquirendi servitores.* Sept. 23.

10 *Originale (or.) in eodem tabulario l. c. nr. 3. Contulimus nos. Sigillum deest. In
verso legitur: procuratorium super acqu[i]rendis armatis. — Ed. Wüdtwein 'Subsidia
diplomatica' I, 428 nr. 81 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. deest. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1914.

Nos Lud(ewicus) Dei gracia comes palatinus Reni dux Bawarie recognoscimus,
15 quod commisimus et in hiis scriptis committimus venerabili patri et domino domino
Petro archiepiscopo Mogunt(ino) dando eidem plenam potestatem conquirendi nobis ad
servicium nostrum super adipiscendo regno Romanorum, si ad hoc electi fuerimus,
. . episcopos, . . principes, . . abbates, comites, nobiles, milites et alios armigeros nobilis
et militaris condicionis quoscunque, qui sibi ad serviendum nobis expedire videbuntur,
20 necnon tractandi super huiusmodi eorum serviciis nobis inpendendis et paciscendi cum
eisdem. Promittentes per fidem nostram prestitam desuper loco iuramenti, quod ratum
et gratum habebimus, quidquid in premissis tractaverit et integraliter adimplebimus,
quidquid pro nobis promiserit dominus Petrus archiepiscopus antedictus. Et exsolvemus
summam pecunie, quam pro nobis eisdem promiserit, in terminis, quos ad hoc duxerit
25 deputandos. Et has litteras, si in regem Romanorum electi fuerimus, innovabimus sigillo
regie maiestatis. In cuius rei testimonium sigillum nostrum apponi fecimus huic scripto.

Datum Moguntie, anno Domini MCCCXIII, IX. Kalen. Octobr.

62. *Promissio archiepiscopi.* Sept. 20.

30 *Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos. Pendet
sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 231
nr. 251 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 28. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1903.

Nos Petrus Dei gratia sancte Mogunt(ine) sedis archiepiscopus sacri imperii per
Germaniam archicancellarius tenore presencium recognoscimus et publice profite-
35 mur, quod deliberatione condigna et maturo habito consilio per fidem nostram vice iura-
menti prestitam promisimus et promittimus, quod in instante vacatione regni Roma-
norum dominum Ludwicum illustrem comitem palatinum Reni ducem Bawarie, per
cuius provisionem, discrecionem et sapientiam idem regnum rite et in pacis tranquilli-
tate regi ac gubernari speramus, in Romanorum regem eligemus dolo et fraude post-
40 positis ac ipsi in electione huiusmodi et coronacione regia consequenda fideliter assiste-
mus. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum.

Datum Confluen(cie), anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, vigesima
die Septembr.

63—66. TRACTATUS CUM ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

1314. Sept. 20.

63—66. PROMISSIONES DUCIS PRO ARCHIEPISCOPO.

63. *Scriptum primum.* Sept. 20.

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Pendent loris membranaceis triginta⁵ sigilla fere omnia parum laesa; deest solum sigillum Engelhardi de Weinsberg. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 774 nr. 1115 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 413 Reichssachen nr. 398 (Addit. III). Regesten der Pfalzgrafen nr. 1748 et 1904.

Cf. ad Scripta nr. 63—65 J. Priesack 'Die Reichspolitik des Erzbischofs Balduin¹⁰ von Trier' p. 153 sqq. et H. Schrohe loco supra ad nr. 25 citato p. 229 sqq.

1. Nos Ludewicus Dei gracia comes palatinus Reni dux Bawarie promittimus⁺ fide nostra corporaliter prestita et tactis sacrosanctis Dei ewangeliiis iuramus, cum in regem Romanorum electi fuerimus per reverendum patrem dominum Baldewinum eadem gracia Treverorum archiepiscopum et coronati in concordia vel sine concordia, quod¹⁵ eidem venerabili patri Baldewino archiepiscopo omnes et singulas gracias et petitiones infrascriptas concedemus, faciemus et adimplebimus, ut in presenti littera inferius continetur:

2. Primo omnia privilegia, gracias seu libertates sibi et ecclesie sue Treverensi concessas et confirmatas ex certa sciencia de verbo ad verbum innovabimus, appro-²⁰ babimus et confirmabimus.

3. Item omnia et singula feoda, possessiones et iura, que ipse et ecclesia sua Treverensis iam tenent et possident vel quasi, innovabimus, approbabimus et confir-²⁵ mabimus nec ipsum aut eius ecclesiam in premissis vel eorum aliquo molestabimus nec a quoquam molestari permittemus.

4. Item promittimus, quod omni iuri, accioni et persecucioni, quod seu quam habemus seu habere possumus in bonis et possessionibus aut iuribus ab eodem archi-³⁰ episcopo Treverorum et ecclesia sua detentis et possessis, integraliter renunciabimus pro nobis et nostris heredibus et exnunc renunciamus ac eadem sibi et ecclesie sue quitabimus et specialiter ea que habemus seu habere possumus in opido Monasterii in Meynevelt et in castro Thuron ac eorum appendiciis quibuscumque¹.

5. Item promittimus nos acturum et curaturum pro posse nostro, quod illustris princeps Rudolfus dux Bawarie germanus noster karissimus pro se et suis heredibus omni iuri, accioni seu persecucioni, quod seu quam habet aut habere potest in bonis³⁵ et possessionibus aut iuribus ab eodem archiepiscopo Treverorum et eius ecclesia detentis et possessis, integraliter et sponte renunciabit et eadem sibi et ecclesie sue quitabit et specialiter ea que habet et habere potest in dicto opido Monasterii in Meynevelt et in castro Thuron ac eorum appendiciis quibuscumque. Et eundem dominum Treverensem et eius ecclesiam contra quoscumque tuebimur, manutenebimus et defendemus in eisdem.⁴⁰

6. Item promittimus procurare et efficere pro posse nostro, quod dictus Rudolfus dux Bawarie omnes litteras² obligacionum et promissionum, quas habuit et habet ab ipso archiepiscopo et domino Iohanne rege Bohemie sigillatas sigillis eorum occasione

1) Cf. infra nr. 66.

2) Deperditae sunt.

promocionis faciende de dicto rege Bohemie in regem Romanorum, ipsi archiepiscopo restituat.

7. Item obligacionem sibi factam de Bopardia et Wesalia cum suis iuribus et pertinenciis per dive recordacionis dominum Heinricum Romanorum imperatorem pro
 5 summa XII milium librarum Hallensium¹, addendo eidem obligacioni iurisdictionem de Galgenseit prope Bopardiam cum suis attinenciis, innovabimus, approbabimus et ex certa sciencia confirmabimus. Et pro expensis factis ab eodem archiepiscopo et facien-
 dis occasione promocionis nostre in regem Romanorum, de quibus cum ipso sollemp-
 niter convenimus, XXII milia marcarum argenti puri et boni ponderis Coloniensis
 10 solvere promittimus eidem. Et ad maiorem securitatem sibi faciendam iterato bona predicta titulo pignoris seu ypothece eidem archiepiscopo et eius ecclesie obligabimus, una cum omnibus regalibus, dominiis, mero et mixto imperio ac omni iurisdictioni omnibusque fructibus et redditibus, proventibus, precariis, sturis, exaccionibus, honori-
 bus et serviciis tam in liberis et servis quam Iudeis, monetis regalibus et theloneis ac
 15 aliis quibuscumque iuribus ibidem ad imperium pertinentibus. Ac consenciemus expresse, quod idem archiepiscopus et sui successores levare possint et percipere in Bopardia seu eius districtu theloneum quatuor Thuronensium grossorum de qualibet karrata vini et de aliis mercimoniis per Reni alveum transeuntibus iuxta consuetam taxationem. Concedemus eciam expresse et ex certa sciencia, quod omnes et singulos fructus per-
 20 ceptos et percipiendos ab eodem et sua ecclesia de omnibus et singulis superius expressis suos faciat nec in sortem aliquatenus computabuntur et eosdem pacifice recipiat ipse et successores sui absque alicuius contradictione, quousque de predictis summis, que in Hallensibus et argento ad XXVI milia marcarum argenti ascendunt, qualibet marca pro tribus libris Hallensibus et grosso quolibet pro XIII Hallensibus compu-
 25 tatis, pro quibus predicta coniunctim aut divisim sunt et erunt obligata eidem archiepiscopo vel suis successoribus, integraliter extiterit satisfactum. Promittentes quod eadem pignora divisim non redimemus nec redimi permittemus. Promittentes eciam procurare et efficere, quod opidani opidorum Bopardie et Wesalie predictae obligacioni consenciant^a et super eo dent litteras sigillis dictorum opidorum sigillatas.

30 8. Item cum idem archiepiscopus sex grossos Turonenses recipiat in thelonio Confluencie de qualibet karrata vini et aliis mercimoniis iuxta consuetam taxationem², quorum duos recipere debet perpetuo et alios quatuor ad tempus, ultra duos grossos, quos perpetuo recipere debet, de illis quatuor, quos ad tempus recipit, alios duos sibi et ecclesie sue perpetuabimus et residuos duos sibi ad tempus vite sue concedemus et confirmabimus.

35 9. Item concedemus sibi, quod preces primarias regales et imperiales per omnes ecclesias kathedrales, collegiatas et conventuales suarum civitatis, dyocesis et provincie porrigere valeat auctoritate regali et imperiali.

10. Item concedemus eidem archiepiscopo, quod per preces primarias regales conferre valeat prebendas Aquensem, Traiectensem, Spirensensem et Leodiensem.

40 11. Item concedemus eidem, quod omnia bona imperii, ubicumque in sua dyocesi reperiantur obligata, redimere valeat coniunctim vel divisim eo precio, modo et forma quibus sunt obligata ac eo iure tenere.

12. Item si contingat nos intrare terminos archicancellarie sue, videlicet terminos Gallie aut regni Arlathensis, seu aliorum locorum, in quibus debet aut consuevit ipse
 45 vel sui predecessores iura archicancellarie exercere, quod custodiam sigillorum nostrorum, iura officii archicancellarie predictae ac redditus et bona eiusdem levare et percipere cum insigniis officii antedicti per se vel per alium eidem archiepiscopo permitte-

63. ^a) sic or.

1) *Supra tom. IV nr. 833.*

2) *Cf. Constit. IV nr. 276 et 569.*

mus et concedemus ac eciam potestatem constituendi vicecancellarium ac destituendi et de omnibus, que ad dictam spectant cancellariam, disponendi, prout, quando et quociens sibi videbitur expedire.

13. Item concedemus eidem, quod ipse nec ultra montes nec citra ad parlamentum vel expeditionem nostram publicam vel privatam, nisi omnes coelectores sui ad hoc fuerint evocati et negocium tantum sit quod merito simul convenient, ire cogatur nec propter hoc offensam nostram aut indignacionem incurret.

14. Item promittimus, quod eundem archiepiscopum et eius ecclesiam quam diu vixerimus contra quoscumque invadentes et iniuriantes toto posse nostro iuvabimus, tuebimur et assistere tenebimur eidem et ecclesie sue et pro iuribus ac pignoribus seu ypothecis suis et ecclesie sue adipiscendis, recuperandis et retinendis assistemus.

15. Item promittimus, quod nullum theloneum novum, quod receptum non fuerit a tempore regis Rudolphi citra, infra districtum eius, iurisdictionem aut conductum in aqua nec in terra ponemus nec recipi permittemus nec eciam de Wesalia usque ad Hamerstein inclusive sine ipsius voluntate.

16. Item promittimus, quod ipsum archiepiscopum, nobiles et vasallos, castrenses, ministeriales, cives, opidanos et quoscumque subditos ecclesiasticos et seculares suos et ecclesie sue servabimus et tuebimur per sacrum imperium in libertatibus, bonis statutis et consuetudinibus suis hucusque per eos habitis et usitatis. Et quod nullum ex premissis ad iudicium curie nostre evocabimus nec evocari permittemus, quam diu Treverorum archiepiscopus querulantibus de eis paratus fuerit facere iusticie complementum.

17. Item promittimus dare ipsi archiepiscopo et successoribus suis ac ecclesie Treverensi in perpetuum in augmentum feodorum, que tenent ab imperio, merum et mixtum imperium et plenam iurisdictionem in omnibus et singulis villis sue Treverensis dyocesis et hominibus earumdem, ubi villani seu homines dictarum villarum iudicia reddere et exequi in causis criminalibus, civilibus et mixtis haecenus consueverunt, que iurisdictiones vulgariter vriheimgerede appellantur. Ita tamen quod per hanc gratiam nulli in aliis suis iuribus preiudicium inferatur.

18. Item promittimus, quod si infra mensem a tempore recepcionis corone regalis Coloniam venerimus, ab eodem loco non recedemus, quousque absque fraude et dolo predictas assignaciones, promissiones et omnia predicta compleverimus integraliter et super premissis omnibus et singulis singulas sibi regales litteras duplicatas concesserimus, prout per iurisperitos melius formari poterunt et dictari, ac eas ratificari et approbari, si comode fieri poterit, per omnes et singulos principes coelectores imperii per eorum litteras et sigilla fecerimus seu procuraverimus. Et si nos infra dictum mensem Coloniam venire non contingeret ut dictum est, quod infra octo dies a tempore dicti primi mensis lapsi Magunciam venire tenebimur ab eadem nullo modo recessuri, quousque predictas assignaciones ac promissiones ut dictum est integraliter compleverimus.

19. Item promittimus, quod si in instanti eleccione futuri regis Romanorum una cum fratre nostro Rudolfo duce Bawarie supradicto concordēs fuerimus, nos sine dilacione custodie Eberhardi dicti Brenner nunc castellani castri in Chube, de quo nos cum reverendo patre archiepiscopo predicto convenimus, vel Richardi de Schonenburg militis, si dictus Eberhardus haberi non possit, dictum castrum Chube cum eius opido et attinenciis universis commitemus. Hiis pactis et condicionibus, quod si nos in defectu essemus predicto archiepiscopo adimplendi et observandi singula premissa vel aliqua premissorum, ut superius est conventum, idem castrum custodiens ipsum libere ad manus dicti archiepiscopi suo et ecclesie sue nomine seu alterius de eius certo mandato et speciali per eum ad hoc deputandi titulo pignoris seu ypothece tenendum et possidendum assignabit cum universis et singulis iuribus et pertinenciis suis, quousque

omnia et singula superius contenta extiterint integraliter adinpleta, percipiendis in sortem minime computandis.

20. Super quibus duobus ultimis articulis immediate precedentibus et contentis in eis firmiter observandis et adinplendis constituimus fideiussores et quemlibet eorum in
 5 solidum, videlicet venerabilem patrem dominum Philippum episcopum Eystetensem necnon spectabiles et nobiles viros Chunradum de Hohenloh, Andream de Brunecke, Ulricum lantgravium de Liukenberg, Perhtoldum comitem de Nifen, Fridericum comitem de Thrühending, Perhtoldum comitem de Graisbach, Chunradum de Schlüsselberch, Gebhardum de Brunecke, Ludwicum et Hermannum duces de Thecke, Eberhardum
 10 de Brüberch, Hermannum prepositum Sancti Germani in Spira, Rennewardum de Stralenberch, Albertum Humlonem de Lichtenberg, Wilhelmum de Frankenstein, Engelhardum de Winsperg, Albertum marschalcum nostrum superiorem in Bawaria, Gotfridum de Wolfstein, Chunradum pincernam de Richeneck, Heinricum de Smihen, Perhtoldum dapiferum de Chuellental, Berhtoldum Strazer, Heinricum de Swartzen-
 15 burch, Heinricum de Eisoldesriet, Ulricum de Porta, Wilhelmum marschalcum de Piberbach, Heinricum marschalcum de Pochsberg, Heinricum de Erenvels et Wigelinum de Trausniht. Hiis pactis et condicionibus in ipsa constitucione fideiussorum adiectis de consensu libero et expresso ipsorum, quod si nos in mora aut defectu adinplendi premissa seu aliquod ipsorum esse contingeret, ad monicionem dicti domini
 20 Treverensis seu eius successoris aut alterius eorundem infra mensem, postquam moniti fuerint, in propriis personis apud Confluenciam venire tenebuntur et ibidem domus honestas eis ab eodem domino Treverensi vel eius successore seu alterius eorum certo nuncio assignandas intrare, prisionem seu obsidionem ibidem servaturi iuxta consuetu-
 tinem opidi Confluencie nec ab ea recessuri, quousque omnia et singula superius
 25 expressa eidem domino Treverensi nomine eius et ecclesie sue predictae integraliter fuerint adinpleta. Excepto reverendo patre episcopo Eystetensi predicto, qui pro eius persona duos milites prisionem seu obsidionem cum aliis nostris fideiussoribus servaturos destinare tenebitur, prout superius est expressum. Promittentes eciam, si unum vel plures dictorum fideiussorum nostrorum ante eorum liberacionem decedere con-
 30 tingeret, quod infra duos menses a tempore obitus decedentis seu decedencium loco eius vel eorum eque bonum vel eque bonos substituemus.

21. Et nos Philippus, Conradus, Andreas, Ulricus, Berhtoldus, Fridericus, Berhtoldus, Conradus, Gebhardus, Ludwicus, Hermannus, Rennewardus, Albertus, Wilhelmus, Engelhardus, Albertus, Gotfridus, Conradus, Heinricus, Berhtoldus, Berhtoldus, Hein-
 35 ricus, Heinricus, Ulricus, Wilhelmus, Heinricus, Heinricus, et Wigelinus, Eberhardus et Hermannus fideiussores predicti ad requisicionem domini Ludewici ducis antedicti erga reverendum patrem dominum Baldewinum Treverorum archiepiscopum suo et ecclesie sue nomine pro dicto domino duce fideiubemus ac nos fideiussores constituimus modis et condicionibus supradictis, videlicet quod si idem dux in mora esset aut defectu
 40 adinplendi premissa aut aliquod eorundem, nos et quilibet nostrum tactis sacrosanctis ewangeliiis promittimus et iuramus, quod ad monicionem predicti domini Baldewini Treverorum archiepiscopi vel eius successoris aut mandatum alterius eorundem in propriis personis apud Confluenciam veniemus et ibidem domus honestas nobis a dicto domino Treverensi vel eius successore seu alterius eorum certo nuncio assignandos
 45 intrabimus, prisionem seu obsidionem inibi servaturi iuxta consuetudinem opidi Confluencie nec ab ea recessuri, quousque omnia et singula superius expressa extiterint integraliter adinpleta. Nos vero Philippus episcopus Eystetensis predictus pro persona nostra duos milites prisionem seu obsidionem nostro nomine servaturos destinare tenebimur et promittimus, prout superius est expressum. Et ne contra huiusmodi fide-
 50 iussionem et promissum per nos aut alios directe vel indirecte nos fideiussores antedicti

venire valeamus, renunciamus excepcioni illi, per quam petere possemus, quod debitor principalis conveniretur aut bona eius excuciantur, necnon excepcioni divisionis ex epistola divi Adriani¹, excepcioni eciam illi, per quam dicere possemus, liberam personam non posse constituere prisionarium seu obsidem, et generaliter omnibus et singulis excepcionibus et defensionibus iuris et facti, per quas effectus nostre promissionis quoquo modo impediri valeret in aliquo vel differri.

In cuius rei testimonium nos Ludewicus dux et nos omnes et singuli fideiussores antedicti sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum Confluencie, anno Domini MCCCXIII, in vigilia beati Mathei apostoli.

64. *Scriptum secundum.* Sept. 20.

10

Originale (1) *maximam partem corrosam in eodem tabulario. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. Contulimus nos.*

Copia (2) *coaeva in Copiario Balduini archiepiscopi qui est comitum de Kesselstadt p. 511. Nos contulimus. Uncis inclusa suppleta sunt ex 2.*

Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 778 nr. 1116 ex 1 et 2.

15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 413 Reichssachen nr. 396 (Addit. III). Regesten der Pfalzgrafen nr. 1906.

1. Nos Ludowicus Dei gracia comes palatinus Reni dux Bawarie promittimus fide nostra corporaliter prestita et tactis sacrosanctis Dei ewangeliiis iuramus, cum in regem Romanorum electi fuerimus per reverendum patrem dominum Bal(dewinum) Tre-
virorum archiepiscopum et coronati in concordia vel sine concordia, quod ad preces ipsius reverendi patris et ob eius reverenciam omnes et singulas petitiones et gracias concedemus, faciemus et adimplebimus, ut in presenti littera inferius continetur:

2. Primo promittimus, quod preposituram Aquensem vacantem per mortem quondam domini G(erlaci) de Nassoia prepositi nulli alii conferemus, set Henricum de Spanheym^a dicti domini archiepiscopi consanguineum in ea conservabimus et efficaciter tuebimur et defendemus².

3. Item promittimus, quod spectabili viro Gerardo comiti Iuliacensi ex gracia indulgebimus speciali, quod sculteriam^b Aquensem obligatam domino de Falkenbouch ab imperio redimere valeat et eo iure tenere, quo idem dominus de Falkenbouch tenet et possidet, ac efficere pro posse nostro, quod idem comes Iuliacensis pacifice gaudere valeat dicta sculteria^c iure y[pothece, soluta] domino de Falkenbouch pecunia, pro qua sibi extitit obligata³.

4. Item promittimus, quod omnia pignora et ypothecas datas eidem comiti Iuliacensi ab im[perio sibi iu]re pignoris seu ypothece [confirmabimus nec ab e]odem abstraemus sine legitima redempcione nec eundem co[mitem I]uliacensem in dictis bonis seu aliis quibuscumque suis iuribus inquie[tari permittemus], prout in litteris suis con[tinetur].

5. [Item promittimus specta]bili vir[o Th(eoderico) comit]i Clevensi, quod eum de comitatu [Clevensi, prout et in] quantum teneri debet ab imperio, tamquam v[erum et] legitimum heredem [eiusdem comitatus] infeodabimus [necnon de omnibus suis iuribus et possessionibus, que ab imperio] tenet et tenere debet, ac eum [in omnibus et singulis] premissis tuebimur et defendemus, [sic quod de eisdem gaudere valeat pacifice et quiete], necnon in a[liis suis iuribus quibuscumque et possessionibus, a quibuscumque te]neat⁴.

6. Item promittimus, quod [de comitatibus Holla]ndie et Zelandie ac d[ominatu] Frisie spectabilem virum W(ilhelmum) comitem Hannoni]e infe[odabimus et^d reverendorum

64. ^a) Spanheym 2. ^b) scultetrium 2. ^c) scultetria 2. ^d) loco infeodabimus et 2: infeodandum.

1) Cf. supra tom. IV pag. 495 not. 2. 2) Cf. supra nr. 25 cap. 5. 3) Cf. supra nr. 26 cap. 3. 4) Cf. supra nr. 25 cap. 6.

patrum dominorum P(etri) Moguntini et B(aldeuini) T(reverensis) archiepiscoporum p[er]lene et libere stabimus volunta[ti]¹.

7. Item promittimus s[pe]ctabilem virum A(dolfum) comitem de Monte in possessione oppidi de Dū[sbour]ch et aliis suis pignoribus seu ypothecis, que seu quas^e tenet ab imperio, tu[er]i et conservare^f iuxta suarum [continentiam litterarum].

8. Item promittimus sp[ec]tabilem virum Ioh(annem) comitem de Spanheym in pignoribus suis seu yp[othecis], que seu quas tenet ab imperio, tueri et defen[dere], prout in ipsius litteris [plenius continetur]².

9. Item promittimus, quod H[enricum] de Spanheym^g tuebimur in possessione castri de Wolven[stein] s[ibi] inpignorati et promission[es] sibi fac[tas] et n[on]dum completas adimplebimus, p[er] h[ec] in litteris sibi concessis per dive recorda[tionis] domini H(enricum) Romanorum imperatorem plenius continet[ur]³.

10. Item promittimus, quod nobilem vi[rum] Craftonem de Grifenstein castrum suum de Grifenstein [reedificare] permittemus iuxta continentiam lit[terarum] quon[dam] domini Albe[rti] Romanorum regis⁴ ac illustris principis domini [Ioh(hannis) Bohemie et] Polonie regis.

11. Item promittimus Andree Mournart militi, quod in advocacia de Mortenowe et in aliis bonis et iuribus sibi obligatis per qu[on]dam dominum Henricum Romanorum imperatorem, pro[ut] in suis litteris⁵ apparet, tuebimur et defendemus.

20 In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum.

Datum Confluentie, anno Domini millesimo CCC quartodecimo, in vigilia beati Mathei apostoli.

65. *Scriptum tertium.* Sept. 20.

Originale deperditum. Copia (c.) coepta in eodem Copiario p. 509. Contulimus nos. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 716 nr. 1022 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 413 Reichssachen nr. 399. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1905. Capita 2—4 concordant cum capitibus 19—21 Scripti supra nr. 63.

1. Nos Lud(ewicus) Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie notum facimus universis et publice profitemur, quod tenemur et efficaciter obligati sumus venerabili patri domino Baldewino eadem gratia Trevirorum archiepiscopo et eius ecclesie, habito inter nos super hoc finali tractatu ac convencionem sollempni, pro expensis per eum faciendis occasione electionis nostre in regem Romanorum in decem milibus marcis argenti puri, boni et legalis ponderis Coloniensis, tribus libris Hallensibus pro marca qualibet et grosso Turonensi quolibet pro XIII Hallensibus computatis. Quas ei legitime stipulanti persolvere promittimus bona fide et sine dolo in oppido suo Confluentia terminis infrascriptis, videlicet sex milia marcarum argenti in festo nativitat[is] Domini proximo venturo, sive coronati simus sive non, quorum sex milium duo milia cedere debent consiliariis predicti domini Treverensis ac illustris domini Io(hannis) regis Bohemie pro promotione nostra laborantibus, et residua III milia marcarum in festo Pasche extunc proximo sequenti. Ita tamen quod si in regem Romanorum coronati non simus in ipso festo Pasche, dicta ultima III^m marcarum, sive coronati simus sive non, nichilominus omni contradictione, dubio et dispendio cessantibus persolvere promittimus et tenebimur in dicto loco in festo Pentecostes denuo subsequenti.

2. Promittimus insuper, quod si in instanti electione futuri regis Romanorum una cum fratre nostro Rud(olfo) duce Bawarie concordem fuerimus, nos sine dilatione

64. ^e) seu quas hic deest 2. ^f) re supra lineam add. 1. ^g) Spanheym 2.

1) Cf. supra nr. 26 cap. 1. 2) Cf. ibidem cap. 8 et nr. 32. 3) Cf. supra tom. IV nr. 743.
4) Cf. supra nr. 33. 5) Quae servatae non sunt.

custodie Everardi dicti Brennere nunc castellani castri in Cûbe, de quo nos cum reverendo patre predicto convenimus, vel Richardi de Schonenbouch militis, si dictus Everardus haberi non possit, dictum castrum de Cûbe cum eius oppido et attinentiis universis commitemus. Hiis pactis et condicionibus, quod si nos in defectu essemus predicto archiepiscopo adimplendi et observandi singula premissa vel aliqua premissorum, ut superius est conventum, idem castrum custodiens ipsum libere ad manus dicti archiepiscopi suo et ecclesie sue nomine seu alicuius de eius certo mandato et speciali per eum ad hoc deputandi titulo pignoris seu ypothece tenendum et possidendum assignabit cum universis et singulis iuribus et pertinentiis suis, quousque omnia et singula superius contenta extiterint integraliter adimpleta, percipiendis in sortem minime computandis.

3. Super quibus omnibus et singulis observandis et firmiter adimplendis tactis^a sacrosanctis ewangeliiis iuramentum prestitimus et prestamus eidem reverendo patri^a [et]^b constituimus fideiussores et quemlibet eorum in solidum, videlicet venerabilem patrem dominum Philippum episcopum Eystetensem necnon spectabiles et nobiles viros Conradum de Hoinloch, Andream de Praunecken, Ulricum lantgravium de Lukenberg, Bertholdum comitem de Niffen^c, Fridericum comitem de Truending, Bertholdum comitem de Greispach, Conradum de Sluzzelberg, Gebhardum de Prounecken, Ludowicum et Hermannum duces de Tecke^d, Eberhardum de Pruiberg, Hermannum prepositum Sancti Germani in Spira, Bernardum^{d*} de Stralenberg, Albertum Humblonem de Lichtenberg, Willelmum de Frankenstein, Engelhardum de Winsperch, Albertum marschaleum nostrum superiorem in Bawaria, Gotfridum de Wolfstein, Conradum pincernam de Richenecke, Henricum de Smichen, Bertholdum dapiferum de Chulletal, Bertholdum de Straze, Henricum de Swarzenbouch, Henricum de Ysoltzried, Ulricum de Porta, Willelmum marschaleum de Piberbach^e, Henricum marschaleum de Pochsberch, Henricum de Erenvelz et Wigelinum de Truosnith. Hiis pactis et condicionibus in ipsa constitucione fideiussorum adiectis de consensu libero et expresso ipsorum, quod si nos in mora aut defectu adimplendi premissa seu aliquid ipsorum, prout superius est expressum, esse contingeret, ad monitionem dicti domini Treverensis vel eius successoris aut alterius eorundem infra mensem, postquam moniti fuerint, in propriis personis apud Confluentiam venire tenebuntur et ibidem domos honestas eis ab eodem domino Treverensi vel eius successoris seu alterius eorum certo nuncio assignandas intrare, prisonem seu obsidionem servaturi iuxta consuetudinem oppidi Confluentie nec ab eo recessuri, quousque omnia et singula superius expressa eidem domino Treverensi nomine eius et ecclesie sue ac consiliariorum antedictorum integraliter fuerint adimpleta. Excepto reverendo patre episcopo Eystetensi predicto, qui pro eius persona duos milites prisonem seu obsidionem cum aliis nostris fideiussoribus servaturos destinare tenebitur, prout superius est expressum. Promittentes etiam, si unum vel plures dictorum fideiussorum nostrorum ante eorum liberacionem decedere contingeret, quod infra duos menses a tempore obitus decedentis vel decedentium loco eius vel eorum eque bonum vel eque bonos substituemus.

4. Et nos Conradus etc. ad requisitionem domini Lud(ewici) ducis antedicti erga reverendum patrem dominum Baldewinum Trevirorum archiepiscopum suo et ecclesie sue nomine pro dicto domino . . duce fideiubemus ac nos fideiussores constituimus modis et condicionibus supradictis, videlicet quod si idem dux in mora esset aut defectu adimplendi premissa aut aliquid premissorum, nos et quilibet nostrum tactis sacrosanctis ewangeliiis promittimus et iuramus, quod ad monitionem predicti domini Baldewini Trevirorum archiepiscopi vel eius successoris aut mandatum alterius eorundem

65. ^a) tactis — patri interpolata esse videntur c.

^b) deest c.

^c) Nuffen c.

^d) Ticke c.

^{d*)} sic c.

^e) Pikeichwach c.

in propriis personis apud Confluentiam veniemus et ibidem domos honestas nobis a dicto domino Trevirensi vel eius successore seu alterius eorum certo nuncio assignandas intrabimus, prisionem seu obsidionem inibi servaturi iuxta consuetudinem oppidi Confluentie nec ab eo recessuri, quousque omnia et singula superius expressa extiterint integraliter adimpleta. Nos vero . . episcopus Eystetensis predictus pro persona nostra duos milites prisionem seu obsidionem nostro nomine observaturos destinare tenebimur et promittimus, prout superius est expressum. Et ne contra huiusmodi fideiussionem aut promissum per nos aut alios directe vel indirecte nos fideiussores antedicti venire valeamus, renunciamus exceptioni illi etc. prout in proxima precedenti¹ usque ad datam littere continetur.

Datum Confluentie, XII^l. Kal. Octobr., anno Domini MCCCXIII.

66. *Scriptum quartum.* Sept. 20.

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Contulimus nos. Pendent sigilli parva fragmenta loro membranaceo. In verso legitur: R. — Ed. Günther 'Codex diplomaticus' III, 154 nr. 59 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 26. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1907.

Quae concordant cum Scripto supra nr. 63 cap. 4, typis minoribus excudenda curavimus.

Promissio Balduini archiepiscopi Trevirensis Ludewico duci data deperdita est.

Nos Ludowicus Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie notum facimus universis presentibus et futuris, quod omnibus iuribus, actionibus et persecutionibus que nobis competunt seu competere poterant usque in diem confectionis presentium litterarum in bonis, *possessionibus aut iuribus ab *archiepiscopo Treverensi et eius ecclesia detentis et possessis* et specialiter in^a opido Monasterien(si) in Meynevelt, in castro Thūron ac eorum appendiciis quibuscunque pure et simpliciter exnunc pro nobis nostrisque heredibus renunciamus, nichil iuris nobis aut nostris heredibus in ipsis reservando. Promittentes per fidem nostram corporaliter et tactis sacrosanctis ewangeliiis iuramus, quod contra premissam renunciationem per nos seu alios nullatenus veniemus in futurum. Harum testimonio litterarum sigilli nostri munimine roboratarum.

Datum Confluentie, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, in vigilia beati Mathei apostoli et ewangeliste.

67—69. TRACTATUS AD IOHANNEM REGEM BOHEMIAE SPECTANTES.

1314. Sept. 20.

67. 68. PROMISSIONES DUCIS PRO REGE.

67. *Scriptum prius.* Sept. 20.

Originale deperditum. Copia (c.) coeva in Copiario Balduini archiepiscopi qui est comitum de Kesselstadt p. 509. Descripsimus nos. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 414 Reichssachen nr. 400 (Addit. III). Regesten der Pfalzgrafen nr. 1908.

Capita 11—13 mutatis mutandis concordant cum cap. 18—21 Scripti supra nr. 63.

65. f) XIII c.

66. a) in loco raso; prius scriptum erat op or.

1) Scilicet nr. 63 pag. 62 lin. 1—8.

1. Nos Lud(ewicus) Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie promittimus fide nostra corporaliter prestita et tactis sacrosanctis Dei ewangeliiis iuramus, cum in regem Romanorum electi fuerimus per illustrem principem dominum Iohannem Dei gratia Bohemie et Polonie regem et coronati in concordia vel sine concordia, quod eidem illustri principi toto posse nostro contra omnes homines assistemus in suis regnis et dominiis aliis, honoribus et iuribus quibuscunque habitis ac iuste et rationabiliter habendis ultra Renum et citra, quodocunque et quotienscunque fuerit necesse, retinendis et etiam hiis recuperandis et adipiscendis, que ad ipsum et dicta regna et dominia debent et consueverunt pertinere. Et specialiter omnia castra, terras, possessiones, dominia et iura, que unquam possedit dive memorie rex Wenzelaus socer suus ubicunque fuerint dum vixit Polonie, Cracovie, Missen.^a et alibi, ac procurabimus et efficiemus pro posse nostro, quod idem rex Bohemie eisdem^b gaudere pacifice valeat et eum in eisdem tuebimur ac ea^c sibi concedemus in feodum et defendemus.

2. Item promittimus, quod omnia privilegia sibi et suis predecessoribus in regnis et dominiis antedictis coniunctim aut divisim concessa aut indulta, omnes gracias, donationes et libertates a regibus seu Romanorum imperatoribus [factas]^d innovabimus et conferemus.

3. Item promittimus, si contingeret . . ducem Lûtringie, Brabancie et Lympurgie consanguineum dicti domini regis decedere liberis proprii corporis non relictis, quod nos eidem regi Bohemie in ducatibus antedictis cum eorum iuribus et pertinentiis adipiscendis et retinendis sicut proximiori duci toto posse nostro contra omnes homines assistemus et in omni alio dominio, in quo successor suus legitimus deberet succedere, et omne ius, quod nos ratione imperii petere possemus in dicta successione, eidem regi Bohemie remitteremus et de eisdem eundem regem infeodabimus.

4. Item promittimus, quod nos ipsum regem nec ultra montes nec citra ad parlamentum vel expeditionem nostram privatam vel publicam sine eius voluntate ire cogemus ultra privilegia sibi vel predecessoribus suis a divis Romanorum regibus seu imperatoribus concessa nec propter hoc offensam nostram aut indignationem incurret.

5. Item promittimus, quod ipsum regem Bohemie, nobiles, vasallos, castrenses, ministeriales, cives, oppidanos et quoscunque subditos ecclesiasticos et seculares suos regnorum suorum et dominiorum servabimus et tuebimur per sacrum imperium in libertatibus, bonis consuetudinibus et statutis suis hucusque per eos habitis et usitatis. Et quod nullum ex premissis ad iudicium curie nostre evocabimus nec evocari permittemus, quam diu idem rex querelantibus de eis paratus fuerit facere iusticie complementum.

6. Item promittimus procurare et efficere pro posse nostro, quod . . dux Austrie omnes litteras, quas habet, virtute quarum aliquod ius sibi posset vendicare in regno Bohemie vel eius appendiciis aut in nobilibus, civibus et incolis dicti regni, restituat. Quas etiam vivente domino Henrico Romanorum imperatore bone memorie reddere promisit.

7. Item promittimus procurare et efficere pro posse nostro, quod Rudolfus dux Bawarie germanus noster omnes litteras obligationum et promissionum, quas habet et habuit ab eodem rege et domino^e Bald(ewino) Trevir(ensi) archiepiscopo sigillis eorum sigillatas occasione promocionis faciende de eodem rege Bohemie in regem Romanorum per ipsum . . ducem, plenarie restituet.

8. Item cum . . dux Austrie teneat in Moravia quasdam terras, videlicet Znoman castrum et oppidum et Boarlitz oppidum, cum eorum attinenciis pro certa summa pecunie obligata et quedam pars dietæ pecunie sit soluta, promittimus dictum . . ducem

67. a) sic c. b) sequitur gaudere cancellat. c. c) ac ea non omnino certa c. d) deest c. e) dno supra lineam add. c.

ad hoc inducere, ut dictas terra[s], castrum et oppida cum eorum universis attinenciis eidem regi restituat mediante summa pecunie, ut tenetur.

9. Item promittimus, quod summas pecuniarum promissas et adhuc solvendas nobilibus viris Gerardo comiti Iuliacensi et Adolpho comiti de Monte ac Ottoni de Kuk a dicto rege Bohemie occasione sue promocionis in regem Romanorum, si serviciis domini archiepiscopi Treverensis in promocione nostra in regem Romanorum institerint, eisdem persolvemus iuxta suarum continenciam litterarum a dicto rege Bohemie ipsis concessarum. Et ipsi regi Bohemie dictas litteras suas obligatorias super dictis pecuniarum summis datas liberas restitui procurabimus et faciemus.

10. Item promittimus, quod pro decem milibus marcarum argenti obligabimus sibi terram Egrensem et castra Vlos et Barkenstein cum omnibus regalibus, dominiis, mero et mixto imperio, fructibus, redditibus, iuribus et aliis quibuscunque pertinentiis pro expensis factis occasione promotionis nostre, quousque sibi aut suis heredibus de dicta summa integre fuerit satisfactum, percipiendis sibi et heredibus suis in sortem minime computandis.

11. Item promittimus, quod si infra mensem a tempore receptionis corone regalis Coloniam venerimus, quod ab eodem loco non recedemus, quousque absque fraude et dolo predictas assignaciones, promissiones et omnia predicta compleverimus integraliter et super premissis omnibus et singulis singulas eidem regi regales litteras duplicata[s] concesserimus, prout per iurisperitos melius formari poterunt et dictari, et eas ratificari et approbari, si commode fieri poterit, per omnes et singulos principes coelectores imperii per eorum litteras et sigilla fecerimus seu procuraverimus. Et si nos infra dictum mensem Coloniam non venire contingeret, ut dictum est, quod infra octo dies a tempore dicti primi mensis lapsi Moguntiam venire tenebimur, ab eadem nullo modo recessuri, quousque predictas assignaciones et promissiones ut dictum est integraliter compleverimus.

12. Item promittimus, quod si in instanti electione futuri regis Romanorum una cum fratre nostro Rud(olfo) duce Bawarie concordēs fuerimus, nos sine dilacione custodie Everardi dicti Brennerē nunc castellani castri in Cûbe, de quo nos cum reverendo patre domino Bald(ewino) archiepiscopo Treverensi predicto convenimus, vel Richardi de Schonenbouch militis, si dictus Everardus haberi^f non possit, dictum castrum de Cûbe^g cum eius oppido et attinentiis universis commitemus. Hiis pactis et condicionibus, quod si nos in defectu essemus predicto regi adimplendi et observandi singula premissa vel aliqua premissorum, ut superius est conventum, idem castrum custodiens ipsum libere ad manus dicti archiepiscopi seu alterius de suo certo et speciali mandato per eum ad hoc deputandi titulo pignoris seu ypothece tenendum et possidendum assignabit cum omnibus et singulis iuribus et pertinenciis, quousque omnia et singula superius contenta extiterint integraliter adinpleta, percipiendis in sortem minime defalcandis.

13. Super quibus ultimis tribus articulis immediate precedentibus et contentis in eis firmiter observandis et adimplendis constituimus fideiussores et quemlibet eorum in solidum, videlicet tales ut supra¹. Hiis pactis et conditionibus in ipsa constitutione fideiussorum adiectis de consensu libero et expresso ipsorum fideiussorum, quod si [nos]^h in mora aut defectu adimplendi premissa seu aliquod ipsorum esse contingeret, ad monitionem dicti domini [regis]^h vel eius successoris aut alterius eorum nomine infra mensem, postquam moniti fuerint, in propriis personis apud Confluentiam venire tenebuntur et ibidem domus honestas ex parte dicti domini regis vel successoris eius

67. ^f) i corr. ex e c. ^g) Coube c. ^h) excidit c.

1) pag. 61 lin. 5-17.

assignandas intrare, prisionem seu obsidionem ibidem servaturi iuxta consuetudinem oppidi Confluentie nec ab eo recessuri, quousque omnia et singula superius expressa eidem domino regi vel successoribus suis integraliter fuerint adimpleta. Excepto reverendo patre episcopo Eystetensi ut supra in prima copia¹ usque erga illustrem principem dominum regem Bohemie suo et successorum suorum nomine pro dicto domino . . .⁵ duce fideiubemus ac nos fideiussores constituimus modis etc., prout in prima copia² [continetur, mutato]ⁱ nomine domini archiepiscopi in personam domini regis Bohemie.

In cuius rei etc.

Datum [Confluentie]^k, anno Domini MCCCXIII, in vigilia beati Matthei apostoli.¹⁰

68. *Scriptum alterum.* Sept. 20.

Originale deperditum. Copia (c.) coaeva in eodem Copiario p. 510. Descripsimus nos. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 413 Reichssachen nr. 397.

Cf. etiam infra nr. 91.

15

Nos Lud(ewicus) Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie tutorio seu curatorio nomine patru nostri karissimi Henrici illustris comitis palatini Reni ducis Bawarie, filii felicitis recordationis Ottonis regis Ungarie presentibus promittimus, nos acturos et curaturos, quod predictus Henricus patruus noster Margaretam filiam illustris principis domini Iohannis regis Bohemie et Polonie sibi in matrimonio copulabit, cum eadem²⁰ filia ad annum undecimum pervenerit vel ante, si nobis placuerit hinc inde, ac dotis nomine dabit XI^M mar(cas) argenti ponderis Ratisponensis solvendas in parata pecunia, postquam extiterint matrimonialiter copulati, vel pro dicta pecunia titulo pignoris seu ypothece castrum Mitterenvelz, oppidum Vieches, castrum Naterenberch, oppidum Teckendorf cum omnibus eorum attinentiis, redditibus, iuribus ac iurisdictionibus quibus-²⁵ cunque constituet obligata. Ac vice versa illustris dominus Iohannes rex Bohemie predictus nobis promisit, quod Margaretam filiam suam predictam copulabit matrimonialiter Henrico duci Bawarie antedicto ac eidem nomine dotalitii dabit X^M mar(cas) argenti ponderis predicti in parata infra annum predictum vel ei titulo pignoris seu ypothece pro dicto dotalitio obligata constituet Dernis et Glatten oppida cum³⁰ omnibus eorum attinentiis, redditibus, iuribus ac iurisdictionibus quibuscunque. Hiis pactis adiectis, quod si matrimonio contracto alterum coniugum decedere contingat sine herede, superstes succedere debebit decedenti iure hereditario in summa pecuniarum predictarum, prout eorum cuilibet extitit facta promissio, et pignora sibi obligata tenebit, donec per heredes proximiores decedentis fuerit sibi de eadem summa argenti³⁵ satisfactum. Super cuius matrimonii consummacione suo tempore facienda predictus dominus Io(hannes) rex pro filia sua et nos Lud(ewicus) dux predictus pro dicto Henrico duce tutorio seu curatorio nomine tactis sacrosanctis ewangelis iuravimus, ita quod celebratio dicti matrimonii nullatenus omittetur, nisi interim alter contrahentium moriatur. In huiusmodi evidenciam et debitam firmitatem presentes sigillo nostro⁴⁰ fecimus consignari.

Dat. [Confluentie]^a, anno Domini MCCCXIII, XX. die mensis Septembris.

67. i) *uncis inclusa omnino illegibilia c.* k) *excidit c.*

68. a) *excidit c.*

1) *pag. 61 lin. 26—36.*

2) *pag. 61 lin. 38 — pag. 62 lin. 6.*

69. *Promissio nomine regis facta.* Sept. 20.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos. Pendent sigilla archiepiscopi Moguntini illaesum, Trevirensis laesum loris membranaceis. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 231 nr. 252 ex or.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 29.*

Nos Petrus Dei gratia sancte Moguntine sedis^a archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius necnon Bald(ewinus) eadem gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius tenore presencium recognoscimus et publice profitemur, quod deliberatione condigna et maturo habito
10 consilio per fidem nostram vice iuramenti prestitam virtute specialis mandati ab inclito principe domino Iohanne Boemie et Polonie rege nobis concessi promissimus et promittimus, quod in instante vacatione regni Romanorum idem dominus Ioh(annes) rex nunc agens in remotis illustrem principem dominum Ludewicum comitem pallatinum
15 Reni ducem Bauwarie, per^b cuius provisionem, discretionem et sapienciam idem regnum rite et in pacis tranquillitate regi ac gubernari speramus, in regem Romanorum eliget dolo et fraude pretermisissis ac ipsi in electione huiusmodi et corona regia consequenda assistet cum effectu. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum Confluentie, anno Domini millesimo CCCXIII, XX. die Septembr.

70—73. PROMISSIONES DUCIS PRO DIVERSIS.

1314. Sept. 18.—25.

70. *Scriptum pro comite de Veldentia.* Sept. 18.

Originale (or.) in tabulariis Monacensibus a. 1907. frustra quaesivimus. — Ed. v. Weech 'Oberbayerisches Archiv' XXIII, 145 nr. 1 ex or., ut videtur. Editionem repetimus.

25 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 32. Regesten der Pfalzgrafen n. 1915.*

Wir Ludwich von Gots gnaden pfallentzgraf bi dem Rine und hertzog in Baiern⁺ tun chunt allen den di disen brief sehent oder horent lesen, daz wir den edeln man hern Gerien grafen von Veldentz gewannen haben in unsern dinist, uns ze dienen mit drizich mannen zwischen Strozburg und Ach und wer ez daz ez not geschehe, so sol
30 er uns auch dinen über Ryn an die Berchstrazze. Und sulen im dar umb geben zwelf hundert mark silbers luters und lötiges des gewihtes von Wormesse und sulen in daz waeren in der stat ze Wormesse. Und sol uns dar umb dinen uffen unseren kosten und verlust von der Fronevasten di ietzunt ist und von hinman uber ein jar, also swo
35 wir sint oder der bischof von Mentze, und daz der vorgenannte Gerie nicht tun sol wider sine herren, wider sine mage noch wider sine man, ane umb daz riche, dar umb sol er uns dinen wider alles manlich. Und daz vorgenant silber sülen wir oder unser erben, ob wir nicht waeren, dem vorgenanten Gerien oder sinen erben geben, daz halbetail untz Winachten und daz ander tail untz Vastenacht, di wo nächst
40 choment, und geloben daz mit guoten trewen ane allez gevaerde. Dar uber ze urchunde geben wir disen brief mit unserem insigel versigelten.

Der geben ist ze Bacherach, an der Mittewochen in der Fronevasten vor sand Michels tag, do man von Christes geburt zalt driuzehenhundert jar dar nach in dem vierzehenden jare.

69. ^{a)} sequitur . . or. ^{b)} p or.

Dec. 25.
1315.
Febr. 5.

71. *Scriptum pro Iohanne comite de Spanheim.* Sept. 20.

Originale deperditum. Copia (c.) a. 1777. ad originale facta in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1909.

Nos Ludowicus^a Dei gratia comes palatinus Reni et dux Bawariae notum esse 5
cupimus presentium inspectoribus universis, quod nos ob grata servicia, que nobis
dilectus fidelis noster Iohannes comes de Spanheim dominus in Starkinburch exhibuit
et adhuc exhibet, trecentas marcas argenti eidem Io(hanni) comiti presentibus dare
Oct. 1. promissimus et promittimus^b infra annum incipientem in festo beati Remigii proximo
futuro ad feodi sui emendationem. In cuius rei testimonium sigillum nostrum 10
presentibus duximus apponendum.

Datum anno Domini MCCC quartodecimo, in vigilia beati Mathei apostoli et evangeliste.

72. 73. SCRIPTA PRO COMITE BERTHOLDO DE HENNEBERG.

1314. Sept. 20.—23.

15

72. *Scriptum prius.* Sept. 20.

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Sigillum deest; cf. Schöppach l. c. not. — Ed. Schöppach 'Henneberg. Urkundenbuch' I, 57 nr. 105 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 27. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1911.

Wir Ludewik von Gotes gnaden pfalntzgreve an deme Ryne und herzoge zu 20
Beygern bekennen öffentlich an disem briefe, daz wir deme edelen manne greven
Bertolde von Hennemberg unsern lieben swager gelobet haben und geloben, ab Got
gibet daz wir Römischer künik werden, daz wir ime sullen lihen virtzik mark geldes
in der stat zu Mülhusen zu eime burglehen, unde geloben ime ouch die swue stete
Mülhusen unde Northusen, wenne sie ime baz gelegen sin wenne andirs iemanne^a, ze 25
lihene zu einer pflege, also lange als unser gnade ist. Dez habe wir ime disen
brief gegeben versigelt mit unsem insigel.

Der ist gegeben noch Gotes geburt drizenhundirt jar in deme virzenden jare,
un sente Matheus abende.

73. *Scriptum alterum.* Sept. 23.

30

Originale (or.) in eodem tabulario. Contulit W. Füsslein. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. Schöppach l. c. nr. 106 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 30. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1913.

1. Wir Ludewig von Gots gnaden pfalntzgreve by dem Ryne und herzoge in
Byern bekennen offembar an disem briefe, daz wir dem edeln manne greven Bertolde 35
von Hennemberg unserme lieben swagere globet han und globen, ob uns Got gehilfet
daz wir Römischer künig werden, daz wir im dise articulos und dise stücke, die hie
nach geschriben sten, über die wir ouch in der edeln fürsten maregreven Woldemars
und maregreven Iohans von Brandenburg briefen¹ globet han, sulln halten unverbrochen
und bestetigen mit unsern offenn briefen und mit unserm küniclichen insigele. 40

71. ^a) Loduwicus c. ^b) promittimus et promissimus c.

72. ^a) ita interpungit or.

1) Deperditae sunt.

2. Tzu dem ersten sülle wir im bestetigen künig Heinrichs briefe und der kurfürsten, die er hat dar über daz er alle fürstenrecht habe¹.

3. Wir globen im ouch zu bestetigene künig Heinrichs und der kurfürsten briefe, die er hat über die zweytusent mark sylbers, die er hat uff der stat Swynförlhe².

4. Wir sulln im ouch bestetigen künig Albrechts, künig Heinrichs und der kurfürsten briefe, die er hat dar über daz Wasungen die burg und die stat allz daz recht haben sulln, daz Swynförlhe von dem ryche hat³.

5. Ouch sülle wir im bestetigen künig Heinrichs briefe, die er hat dar über daz er in der stat zu Swynförlhe eine burg bauwen sal, wenne er wil⁴.

6. Wir sulln im ouch bestetigen keyser Friderichs, künig Heinrichs und der kurfürsten briefe, die sine eltern und er habn dar über daz goltwerg, sylberwerg, salzwerg und aller leye berewerg, die in siner herschaft funden werden, sin^a und siner erben lehen von dem ryche sin⁵.

7. Ouch sull wir im bestetigen tausent pfunt Hallere, die er noch nemen sal von den Jüden zu Wyrzburg, des er künig Heinrichs briefe hat⁶.

8. Wir globn ouch im und sinen erben zu lihene und zu bestetigen mit unsern offenn briefen alle die lehen, die in sinem neuwen lande daz er gekouft hat von dem ryche zu lehene gen.

Und zu einer stetikeit disses glübdes und dirre vorgeschribenn rede gebe wir greven Bertolde dem vorbenanten disem brief mit unserm insigele.

Daz ist geschehn zu Mentze, nach Gots geburte dreuzehnhundert jar darnach in dem vierzehnden jare, an dem andern tage nach Mauricii.

74—80. TRACTATUM A DUCIBUS AUSTRIAE HABITORUM CONTINUATIO.

1314. Sept. 24.—Oct. 19.

74. *Promissio pro archiepiscopo Coloniensi iterata. Sept. 24.*

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Kurköln nr. 498'. Contulimus nos. E sex sigillis pendent loris membranaceis tria plus minusve laesa. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 102 nr. 137 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 237 Reichssachen nr. 31.

1. Nos Lupoldus Dei gratia dux Austrie et Styrie, dominus Carniole, Marchie et Portusnaonis, comes in Habsburg et Kyburg necnon lantgravius superioris Alsacie notum esse volumus presentium litterarum inspectoribus universis, quod venerabili in Christo patri domino Heinricho Coloniensi archiepiscopo promittimus pro expensis suis faciendis in electione futuri Romanorum regis dono Dei in personam fratris nostri Friderici ducis Austrie celebranda dare quadraginta duo milia marcarum argenti puri ponderis Coloniensis sub eodem iuramento per nos corporaliter prestito, quo ante hec tempora apud Bacheracum ea promisimus⁷.

2. De quibus statim in ascensu nostro versus Spiram decem milia et mille pro consiliariis suis sibi dabimus et apud Crucenache assignari faciemus, et sex milia in

73. ^a) in loco raso or.

1) *Supra tom. IV nr. 404—406.* 2) *A. 1309. Dec. 28. et a. 1310. Mai. 31.; Monumenta Saunfurtensia ed. Stein p. 51 nr. 37 a et b.* 3) *Böhmer, Reg. Albr. nr. 595 et Reg. Heinr. nr. 130.* 4) *Reg. Heinr. nr. 319.* 5) *Reg. imp. V, 860 et Reg. Heinr. nr. 129.* 6) *Deperditae sunt.* 7) *Supra nr. 27 c. 1.*

Oct. 19. Frankenfûrd ante electionem predictam crastino beati Luce prefixam ibidem, et deinde
 Nov. 11. in festo beati Martini quatuordecim milia ipsi archiepiscopo et mille pro consiliariis
 1315.
 Febr. 24 suis, et residua decem milia in dominica Invocavit subsequente ac duodecim milia
 Ian. 6. librarum Hallen(sium) in festo epiphanie Domini nunc venturo. Pro securitate solucio- 5
 dicti argenti et Hallensium constituentes nos ipsum principalem debitorem et fideiussorem
 apud eundem dominum archiepiscopum. Constituentes ei nichilominus fideiussores
 nostros Heinricum ducem Austrie fratrem nostrum, Ottonem de Strazberg, Rûdolfum de
 Nydowe, Wernherum de Homberg comites et Ottonem dominum de Ohssenstein, qui
 se et quemlibet eorum in solidum una nobiscum apud eundem dominum archiepiscopum
 obligarunt sub hac forma: 10

3. Quod si in quocumque terminorum predictorum, videlicet festorum beati Martini, epiphanie Domini et dominice Invocavit, negligentes essemus in solucione pecunie seu argenti pro illo termino persolvendi, nos et dicti fideiussores nostri Wormaciam intrabimus ibidem in obstagio et more bonorum fideiussorum stando et iacendo, abinde non recessuri, quousque de prefato argento seu pecunia ipsi archiepiscopo fuerit 15 satisfactum.

4. Adiectum est etiam, quod in Frankenford ante eleccionem predictam preter predictos fideiussores superaddemus et constituemus viginti fideiussores alios, qui sub forma consimili pro pecunia predicta se obligabunt apud archiepiscopum memoratum. Quod si non fecerimus, eandem iacenciam in Wormaciam intrabimus cum prenominatis 20 fideiussoribus nostris iam positis, abinde non recessuri, donec predicti fideiussores fuerint constituti. Et extunc Ruperto comiti de Virnemburg pro dictis duodecim milibus librarum Hallen(sium) fideiussores et cautionem sicut ipsi archiepiscopo fieri faciemus sub pena iacencie predictae et per hoc erimus de eis ab ipso archiepiscopo quitti.

5. Frater noster eciam Heinricus predictus matrimonium contrahet cum Elizabeth 25 sorore comitis de Virnemburg predicti, sicut est condictum.

6. Et si quod absit dicta sex milia marcarum argenti ante eleccionem solvenda in Frankenford, ut est dictum, non daremus, dicta decem milia nunc primo solvenda, si data fuerint, et mille pro consiliariis erunt quitta, et ipse archiepiscopus a promisso suo de eligendo fratrem nostrum aut nos absolutus. 30

7. Cetera omnia inter ipsum archiepiscopum pro se, domino de Valkemburg et de prepositura Aquensi et nos condictos, si premissa ante eleccionem explenda expleta fuerint, remanebunt in vigore suo iuxta super hoc confectarum continenciam litterarum.

In cuius rei testimonium presentes litteras nostro, Heinrici fratris nostri, comitum et nobilium predictorum sigillis ipsi archiepiscopo pro se et amicis suis dedimus com- 35 munitas.

Et nos Heinricus Dei gratia dux Austrie predictus, Otto de Strazberg, Rûd(olfus) de Nydowe, Wernh(erus) de Homberg comites et Otto dominus de Ohssenstein predicti recognoscimus premissa omnia et singula vera esse et nos pro dicta pecunia aliisque predictis fideiussisse et fideiubere erga reverendum in Christo patrem dominum H(ein- 40 ricum) archiepiscopum predictum per fidem nostram corporaliter prestitam, promittentes omnia et singula premissa firmiter et inviolabiliter observare, sigilla nostra in horum testimonium presentibus apponendo.

Nos tamen Wernh(erus) comes de Hombergh pro nobis duos milites ponere poterimus in iacentiam memoratam. 45

Actum et datum apud Sygen, feria tertia post festum beati Mathei apostoli, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

75. *Procuratorium pro comitibus de Spanheim.* Sept. 29.

Copia (c.) in tabulario generali Karlsruhano 'Spanheimer Copialbuch B' saec. XV. fol. 43. — Ed. Böhmér 'Acta imperii selecta' p. 718 nr. 1023 ad exemplar Lehmanni ex c. factum. Editionem repetimus.

Nos Lupoldus Dei gracia dux Austrie etc. presentibus litteris profitemur, quod nos, qui decorosa servitorum stipari delectamur multitudine, spectabilibus viris Iohanni et Symoni de Spanheim ac Dederico de Katzenelnbogen comitibus dilectis nobis conquirendi pro nobis nostrisque fratribus servitores, cum ipsis de quantitate pecunie pro eorum serviciis eisdem dande et de solucionis termino concordandi plenam ac liberam dedimus facultatem. Promittentes bona fide nos ratos et gratos habituros ac adimpleturos omnia et singula, que cum ipsis servitoribus pro eorum serviciis duxerint ordinanda. In cuius rei testimonium nostrum sigillum presentibus est appensum.

Datum in Spira, tertia Kal. Octobr., anno Domini MCCC quartodecimo.

76. *Promissio pro Eppone de Kussnach.* Oct. 3.

Originale (or.) in tabulario Switensi. — Ed. Kopp 'Urkunden zur Geschichte der eidgenössischen Bünde' (1835) p. 125 nr. 63. Editionem repetimus.

Wir Lupolt von Gotz gnaden hertzog ze Osterrieh und ze Stir verjehen und tûn kunt allen den die disen brief ansehent und horent lesen, daz wir von unsern und unserre brüdere wegen dem erbern rittere Eppen von Kussenach vor der vart gen Frankenfort versatzeten sibenundzweintzig stücke geltez nach herren gulte uf zwein zehenden ze Kussenach und ze Immense, die gerechent sind gen dritzehen malter geltez kornes an vesen und an habern, und uf der sture der lute ze Sante Ludgerien ein pfunt pfenninge vur sibenundzweintzig march silbers, die wir im lopten umb sinen dienst. Und sol der selbe Eppe und sin erben dise sibenundzweintzig stücke geltez haben, nutzen und nießen, als lange untz wir oder unsere brüdere und erben daz von inen erlösen mit sibenundzweintzig marchen silbers. Und ze eim urkunde dirre dinge ist diser brief besigelt mit unserm ingesigel.

Der ist geben an dem Dunrstage nach sant Mychels tage, do man zalte von Gotz geburte dritzehenhundert jar und da nach in dem viertzehenden jar.

77. *Unio cum episcopo Augustano.* Oct. 9.

Scripti ducum originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'Markgrafschaft Burgau fasc. 1'. Descripsit H. Herre. Pendunt sigilla parum laesa loris membranaceis. — Ineditum.

Regesta Boica V, 288.

Scriptum episcopi, quod l. c. V, 289 notatur, nec Monaci nec Vindobonae reperiri potest.

Wir Friderich und Liupolt von Gotes gnaden hertzzogen von Osterrieh und von Stir tûn kunt allen den die disen brief lesent, sehent oder horent und vergehen öffentlich für uns und alle unser brüder und alle unser erben, daz wir mit gûtem willen, rat und betrachtunge die burg ze Sifritzperg und daz gût ze Gözeshusen mit lûten und mit gût, mit kirchensetzzen, mit vogtai, mit vischentzzen, ze dorf, ze veld und ze holtz, mit gerihte und eheftin, besücht und unbesücht, mit allen dem reht und mit allen dem nutzze der darzû gehört und als wir und unser amltû dieselben leut und gût biz an

disen hiutigen tak herbraht haben, verkauft haben und ze ainem rechten kauf haben
 geben dem ersamen herren pischof Friderich von Auspurg und sinem goteshus und
 sinen nahkomen um ahthundert und zwaintzzich mark lotiges silbers Auspurger gewiges,
 darum daz er sich zû uns gebunden hat mit dienst und uns dienen sol mit sinen
 Nov. 41. leuten und mit sinen vesten biz uf sant Martins tak der nu schierst kumt und von
 dannan uber zwai jar wider allermenelich an wider ainen ainweligen kûnich und an
 unsern ohain den hertzzogen von Kerent und an wider sin stat ze Auspurg. Wir
 vergehen auch, daz wir in schyrmten sulen mit gûtem fliz und mit gûten triwen
 gen allermenelich an wider daz rich. Wir sulen in auch schyrmten gen siner stat ze
 Auspurg, ob er sin bedarf und ob er uns dez ermant uf ain reht. Mer vergehen wir,
 ob ez Gotes wille si, daz wir oder ainer unserr brüder ze ainem Rômischen kûnig
 erwelt werden, daz wir in und sin goteshus oder sin nahkomen schirmen sulen und
 gnædich sin an allen sinen rechten und sunderbar an der vogtai ze Fûzsen und swaz
 darzû gehôrt, die er inne hat und im ingesetzt ist von kayser Heinrichs wegen um
 sinen dienst, den er im tet gen Welschem land¹. Wir vergehen auch mer, daz wir
 den vorgenanten herren pischof Friderich in nutz und in gwer der zwaiger dôrfer ze
 Gyselnriet und ze Ayter auch setzzen sûlen, der sich der von Sax hat underwunden und
 diu da ze reht gehôrent in die vogtai ze Fûzsen. Wer aber daz dehain ander herre
 denne wir oder unserr brüder ainer ze kûnig erwelt wërde, mit dem sûlen wir kain
 rihtung haben, wir nemen denne den vorgenanten herren pischof Friderich und sin
 goteshus darin um alle sin sache und sunderbar um die vogtai ze Fûzsen, als da vôr
 geschriben stat. Wer auch daz der vorgenant herre oder sin goteshus in unserm
 dienst dehainen schaden næme an rossen oder an raisigen gevangen, den sûlen wir im
 abrihten und ergetzzen an alle geværd. Wir haben auch gwalt, wir und unser erben,
 die vorgenanten burch und gût wider ze kauffen um denselben herren pischof Fride-
 rich oder sinen nahkomen, swenne wir wellen, um ahthundert und zwainzzich mark
 lotiges silbers Auspurger gwiges. Und swenne wir oder unser erben daz selb gût
 wider kauffen, als da vôr geschriben stat, so sol ez stan in allen dem reht, als ez
 stünd, e daz wir daz selb gût im ze kauffen geben, und sol im und sinem goteshus
 derselb kauf an kain sinem rechten schad sin. Daz im daz stæte und unvergessen
 werd, dez geben wir im disen brief versigelt mit unsern insigeln fûr uns und unser
 erben, diu beidiu dar an hangent.

Do diser brief geben und geschriben wart, do warn von Cristes gebûrt driutz-
 zehenhundert jar und darnauch in dem vierzehenden jar, an sant Dyonisius tak.

78. *Promissio castrensiûm in Frideberg.* Oct. 10.

Transsumtum (tr.) *archiepiscopi Coloniensis a. 1315. Iul. 12. datum in tabulario
 caesarco Vindobonensi*². *Contulit H. Hirsch. Pendet sigillum.* — Ed. Lichnowsky 'Gesch.
 d. Hauses Habsburg' III p. DXXXIX nr. VI.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 33.

1. Kunt si allen gûten lûten di disen gegenwertigen brief sehint oder horent
 lesen, daz wir ritter und kneht burgmanne ze Vrideberg edelr lûte, di mit namen
 hienach geschriben stant, achtzig schuldig sin und in triwen gelobt han dem edeln
 fürsten hertzog Lupolden von Osterriich und sinen friûnden disen dienst ze tûn, ze im
 ze rîten ze Franckenfurt ze dirre kure und im da ze helfen an allen stucken, da wir

¹) *Supra tom. IV nr. 1142—1145.*

²) *Verba transsumti hic ponsre supersedimus.*

muegen nützeclich und getriweclich, wir Hartman von Sultzbach, Cünrat von Erlbach, Burchard der vogt von Vronhusen, Wigant Herden, Gerdult von Morle, Gilebraht Wese, Wernher von Cleine, Gerlach von Cleine, Wernher von Echzile, Gerlach von Echzile, Erwin Lelbe von Echzile^a, Anshelme von Hovewiszele, Herman von Hovewiszele, Francke von Morle, Johan von Chronenberg, Gerhart von Nuhem, Johan von Nuhem, Wintere von Vilmere, Wigant von Alpach, Eberhart Weise, Cuonrat Shelme, Wenzele Shelme, Muffil, Cünrat von Ekkirhusen, Gotfrid von Stogheim, Rudolf schultheissin Heinrich sun, Symon von Spanele, Gerlach von Rorbach, Erwin von Rorbach, Herman von Kalsmunt, Rudolf von Ruckingen, Gernant von Wirhene, Johan von Welwile, Friderich von Beldirsheim, Craft des vogtes sun von Vronhusen, Senant Rozzere, Emilrich von Carbin, Gylebracht von Dudisheim und Wenzele von Engilnhusen rittere, Craneke von Chronenberg, Walther von Chronenberg, Friderich von Carbin, Rûprat von Carbin, Cünrat Rost und Rost sin sun, Rûpraht Schenck, Eberhart Schenck, Wirich von Echzile, Berdolt Beheim, Francke Beheim, Sybolt Lewe, Wintere von Bruningesheim, Markele von Bruningesheim, Eghart von Bigkene, Cünrat von Alpach, Wlfram von Buchen, Herman Weise, Cünrat von Hovewiszele, Widerolt von Lindin, Johan von Alpach, Herman von Durkilwile, Johan von Rorbach, Eghart von dem Buches hern Cünrats sun, Johan von Wazsirlos, Damme von Prumheim, Heinrich Strune, Craft Halber, Dyetrich von Erlebach, Gerhart von Sultzbach, Rûdolf von Wirhene, Gyse von Berstat, Berhtolt von Heydersheim, Wernher von Welwile, Gunbraht uz me Hove, Heinrich Maûn, Heinrich von Bergin, Cünrat von Masbach, Dele von Alpach, Cûne von Wissenhem knechte.

2. Wir ritter und kneht alle gemeinlich di hie vorgeschriben stent bechennen, daz wi sûlen riten mit einander ze Franckenfurt gen dem vorgenanten hertzen aht mile weges zû sime frûme und zû allem sinem nutze, ob wir es mûgen getûn vor rehter libis not. Enmohten wir des niht getûn, daz wi daz neimen uf unsern eyt, so solten wir gen unsern herren von Colne riten aht mil weges von Franckenfurt. Chom aber daz also daz des nit in mohte geschehen, aber vor rehter libes not, und neimen daz aber uf unsern eyt, so sûlen wir zu dem vorgenanten hertzen riten ze Franckenfurt und sûlen im da dienen uf einen einmûtigen kûnig.

3. Wer aber daz daz die fûrstin zweind wurden umb einen kunig, welicher danne die rehtesten kûr hat, an dem die fûrsten, die herren und die stete zû rehte bestent, da getorsten wir niht lazsin vor unserm eyde, wir mûsten dem gehorsam sin. Und sûlen da fûrwert me unsers verbundis lidig sin und unser gelt verdienet han.

4. Me bechennen wir vorgenanten rittere und knechte, wer daz der selbe hertzog uf die stat ze Vrîdeberg, zu der wir gesworn haben, oder andirs uf des ryches gût riten wolte oder andirs uf ûnser lantherren, dar zû in sûlen nihtes gebunden sin, anders wa wir rat und helf mûgen getûn umb spise oder war zû wir nütze mûgen gesin, und also verre als wir vor unserm eyde mûgen getûn und vor unsern eren, daz wir daz sûlen tûn nutzelich und getriwelichen.

5. Hernach ist ouch geredit, wanne der vorgenant hertzog unser herre und sine frûnt von dirre kûr ze Franckenfurt zogent, so sûlen wir ûnsers verbundis lidig sin und unser gelt verdienet han.

6. Umb daz dise vorgeschriben sache stete, veste und unverwandelt belibe, so geben wir disen offen brief besigelt mit zehen ingesigeln, die wir under ûns han, zu einem waren urchund dirre sache.

7. Wir Cünrad von Erlebach, Geilebraht Weise, Wintere von Vilmere, Wernher von Clen, Gerlach von Clen, Francke von Morle, Wenzele Shelme von Bomersheim,

78. ^{a)} *supra lineam add. tr.*

Johan Nûhem, Gerlach von Echzile und Gylebraht von Dudisheim ritter han unser ingesigele an disen brief gehangen durch bete aller der hie vorgeschriben stent mit namen genant ritter und knecht.

8. Wir ritter und knecht bechennen ûns alle gemeinlich und sunderlingen dirre sache under den selben insigeln, wan wir niht ingesigeln enhan.

Dirre brief wart gegeben do man zalt von Gotes geburt tusent jar driûhundert jar in dem vierzehinstin jare, an dem Donerstag vor sant Gallen tag.

79. *Promissio archiepiscopi Coloniensis pro Gerardo de Landscron.* Oct. 10.

Originale (or.) deperditum. — Ed. Gudenus 'Codex diplomaticus' II, 1007 nr. 74 ex or., ut videtur. Editionem repetimus.

Nos Henricus Dei gratia sanete Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius et Rupertus comes de Virnenburg universis presencia visuris notum facimus, quod strenuo viro Gerardo domino de Landesrone militi, ut in electione instanti futuri Romanorum regis eo melius servire possit, promissimus et promittimus in hiis scriptis dare et persolvere quadringentas marcas denariorum Coloniensis pagamenti infra octo dies a data presentium litterarum, affirmantes bona fide, quod aut dictam pecunie summam eidem infra dictos octo dies persolvemus aut tales ipsi pro eadem pecunia persolvenda fideiussores constituemus, de quibus sit contentus. Et quod si huiusmodi fideiussores nos constituere oportebit eidem, terminus solucionis denariorum eorundem erit in festo Omnium sanctorum proximo nunc venturo. Et quod Iohannes de Bunna camerarius unus debeat esse fideiussorum eorundem et in solidum, sicut est consuetum. Premissa eidem Gerardo occasione et contradictione quibuslibet cessantibus promittimus inviolabiliter observare. In cuius rei testimonium sigilla nostra duximus presentibus apponenda.

Datum apud Gudinsberg, in die beatorum Gereonis et Victoris et sociorum eius, anno Domini MCCC quartodecimo.

80. *Promissio pro Iohanne comite de Spanheim iterata.* Oct. 19.

Copia (c.) in tabulario generali Karlsruhano 'Spanheimer Copialbuch B' fol. 42. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 780 nr. 1118 ex c. Editionem repetimus. Cf. supra nr. 32 et 34.

Scriptum ducum circa idem tempus ut videtur emissum, quo Rudolfo marchioni de Baden oppidum Selz pro septingentis marcis argenti impignoratur, cuius originale deperit, notatur 'Regesten der Markgrafen von Baden' nr. 719.

Wir Friederich und Lupolt von Gots gnaden herezogen zu Oisterich und zu Stiern, hern zu Creygin, zu Styermargk und zu Portennowe, greffen zu Habsburg und zu Kyburg, lantgreffen zu ober Elsaiz dune kunt allen den die diesen brief ansehent oder horent lesen, das wir unverseidelich schuldig sin dem edeln manne graven Iohan von Spanheim umb sinen willigen dinst, den er uns gethan hait und noch thune mochte, dusent marcke sielbers luters und lodiges des gewechtis von Straiszburgk und globen ime die zu geben uf sant Martins dag der nu nehste kompt ane allerlei verczug. Wer aber das sache das wir ime das selber uf das vogenant ziele nit engûlden, so sollen wir herezug Lupolt oder unser bruder einer gemant in die stait zu Wormsze faren und nyemer dar usz kommen, ime si das vogenant sielber vergulden. Zu einer merer siecherheit, so hein wir im zu burgen gesaczt [die] erbere herren graven Tybolt von Phyrft, graven Rudolf von Nydowe, graven Otten von Straczberg, graven Wernhere

von Hoenberg und Otten den herren von Oichschensteyne. Wer ez das wir das vorge-
nant sielber of den vorgeschribenen dag nit engulden, so sollent si unermant farn in
die vogenant stait zu Wormsze und als lange dinne ligent zu leisten, bisz ime das
sielber vergulden wirt. Were auch das dirre graffen oder herren die burge sinst
5 keiner were, der vor rechter unmüsze nit emochte mit sins selbis libe infaren, der
mag eine erber ritter vor sich legen ane sine stait, der sal als lange vor ine leisten,
bisz das gute vergulden wirt. Were auch das dieser greffen oder herren keiner abe-
ginge, des Got nit enwolle, wir sollen einen andern als guten an sin stat seczen, der
sal infaren und leisten, als hie vorgeschriben stet. Und des zu urkunde so han wir
10 unser beider ingesiegele an diesen brief gehencket.

Wir auch grave Tybolt von Phyr, grave Rudolf von Nydowe, grave Otte von
Strazbergk und ich Otte herre zu Oichsenstein und wir graffe Wernher von Hohinberg
verjehen uns uffentlich diesen brief stede zu haldene und hencken unsze ingesiegel an
diesem brieffe zu eime urkunde.

15 Dieser brief wart gegeben da man zalte von Gots geburt druczehenhondert jare
und vierzeihen jare, an dem nehsten dage nach sant Lucas dag.

81—83. LITTERAE DUCIS AUSTRIAE ET REGIS ARAGONUM.

1314. Sept. 25.—Oct. 17.

20

81. *Litterae ducis ad regem.* Sept. 25.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD 893 s. f. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 349 nr. 237 ex or. Editionem repetimus.

Excellenti et magnifico principi domino Iacobo regi Aragonum, [Valencie], Sar-
25 dinie et Corsice [comitque Barchinone] patri suo karissimo Frid(ericus) Dei gratia
dux Austrie et Styrie, dominus Carniole, Marchie ac Portusnaonis cum reverencia
filiali promptam ad ipsius beneplacita voluntatem.

Presumentes, immo credentes firmiter benignitatem vestram de prosperitate nostro-
rum successuum congratulari, duximus pro singulari vestre noticie declarandum, quod
30 nos una cum dulcissima consorte nostra filia vestra domina Elyz[abeth] fruimur Deo
propicio mentis iocunditate, felicitate votiva et corporis sospitate, quodque nos col-
lectis et assumptis maioribus amicis nostris cum copiosa milicia et forti exercitu in
instan[ti] procedimus ad eleccionem Romani regis futuri, fiduciam et spem perficiendi
et sublimandi personam nostram ad eiusdem regni fastigium retinentes, quia pociores
35 et plures ex principibus electoribus, videlicet ut prius vobis innotuit¹, favorabiliter et
constanter in nos dirigunt vota sua. Et speramus, quod ceteri principes ad favendum
nobis induci possint fautorum nostrorum consiliis, dum insimul fuerunt congregati.
Hortamur igitur paternitatis vestre elementiam rogantes, quatinus exaltacionem nostri
nominis et honoris, que non minus dominacioni vestre quam nostris profectibus cedit
40 ad gloriam, velit, prout oportunitum et fructuosum videritis, adquisicione favoris parcium
Ytalie promovere, securi quod quanto eminenciores erimus, tanto humiliter semper

1) *Litterae Friderici priores deperditae sunt; cf. supra pag. 42 not. 2.*

beneplacitis vestris tamquam filius obediens et subditus intendere velimus et parere. Petentes ut que grata celsitudini vestre fuerint, nobis fiducialiter et assidue iniungatis.

Ceterum virum prudentem magistrum Bartholomeum de Turri^a canonicum Vicensem fidei sue meritis exigentibus gracie vestre propencius recommendamus, de quo nichil aliud nisi quod se legaliter atque fideliter in negociis vestris ubique et in procuracione familie, quam ad partes nostras miseratis, provide et sincere gesserit, attendatis.

Dat. in castris prope Lynciam civitatem, quarta feria post diem beati Mathei apostoli.

82. 83. RESPONSIONES REGIS.

1314. Oct. 17.

19

82. *Responsio duci missa.* Oct. 17.

Copia (c.) coacta in eodem tabulario 'Registrum nr. 318' fol. 1 hic illic evanida. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 7 nr. 1 ex c. Editionem repetimus.

Illustri principi karissimo filio suo Frederico Dei gracia duci Austrie [et Styrie], domino Carniole, March[i]e ac Portusnaone Iacobus per eandem rex Aragonum, 15 Valencie, Sa[r]dinie], Corsice comesque Barchinone ac sancte Romane ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus [generali]s salutem et cum paterne affeccionis plenitudine felicium successuum incrementa.

(1) Litteram vestram¹ per dilectum Bertrandum de Gallifa militem et fidelem Petrum Lulli familiares nostros a vestra curia redeuntes noviter in nostris manibus 20 presentatam cum leticia cordis et gratanter recepimus eiusque continenciam audivimus ac intelleximus diligenter. Et siquidem quia nobis de corporea sospitate vestra et inclite ac karissime filie nostre Elizabet consortis vestre noticiam novam pertulit, nobis novum propterea gaudium nunciavit, rogantes Altissimum ut vos et eam cum plena benediccione graciaram celestium atque terrestrium longum deducat in evum. Quod 25 autem eadem littera continebat vos memoratam karis[s]imam filiam nostram, uxorem vestram in vestri favoris amplexibus et benivolencie gremio confovere amplius quam personam vestram in omnibus et singulis, dux incl[it]e, nos iam hoc certitudinaliter tenebamus pro constantique gerimus, ita eam causam sumentes, qualiter vos Altissimus de magno sanguine traxerit vosque illustraverit tot honoribus et laudabilibus nutri- 30 mentis, quibus habetis sicut et facitis memoratam karissimam filiam nostram, in quam non solum mariti vices redditis, sed patris, matris et fratrum ac aliorum amicorum suorum ab ea distancium, plenis et laudabilibus affectibus honorare. Et licet hoc supervacuum reputemus, cum talia inter patrem et filium non procedant, id gratum habemus quam plurimum et eandem filiam nostram karissimam ex intimis cordis nostri 35 magnificencie vestre fiducialiter comendamus. (2) Ad ea vero que significastis de facto eleccionis imperii et quomodo intendistis et processistis ac procedere intenditis sollicite, super eo gaudentes velut qui honores vestros ut proprios reputamus, si ab alto processerit ad imperium vos assumi, sollicitamus serenitatem vestram, quatinus quantum cum Deo et jure poteritis circa obtinendum effectum huius negocii, sicuti a 40 vobis bene ceptum est, at[t]encius insistatis eumque laudabilem producat in finem. Nos autem ubicumque poterimus vestra negocia ut benedicti karissimi nostri filii semper pro[p]onimus effi[caciter] [pro]movere. (3) Sane quia magnificus princeps Karolus Ungarie rex nobis nunc per suam litteram [nuncia]vit, qualiter ex con[t]racto inter vos et dictam filiam nostram coniugio multipliciter exultavit cum eaque [solempnitate] qua 45

81. ^a) canonicum de Merri or.

1) Cf. supra pag. 42 not. 2.

decu[it] fatam filiam nostram in civitate Vienne duxit visitandam, presente vobis . . .^a vobiscum . . .^a bant et expediebant ad bonum statum et prosperum utriusque regni vobis innuere et persuadere nostris litteris deberemus, que ad vestrum et suum ac utriusque regiminis p[ro]speru[m] ausilium cedant . . .^a, nostris affectibus plurimum placue-
 5 runt. Et videntes aperte esse utile, honorabile et fructuosum dicto regi et vestrum . . .^b ut[rius]que terris, ut inter ambos vera firmaque dileccio perseveret, serenitatem vestram ad hoc providimus inducendam, [ut] sic prudenter sicuti magnificencie vestre bene congruit [vos]^b cum dicto rege confirmare velitis, consideratis bonis debitis vigenti-
 bus inter ambos, quod vicissim . . .^c sinceritas(?) continuis bonis actibus utriusque
 10 incrementa suscip[ia]t et fructus bonos . . .^d que producat.

Denique scientes e firmo animum vestrum tocies ad gaudium renovari, quociens [de nobis]^e vobis prospera nunciantur, propterea magnificenciam vestram facimus certam, quod faciente illo, per quem regnamus et vivimus, nos una cum inclitis liberis nostris plena corporum sospitate vigemus.

15 Datum Herde, XVI. Kalendas Novembris, anno Domini MCCCXIII.

Bernardus de Aversone m[an]dato r[egis].

83. *Responsio ducissae directae.* Oct. 17.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 1^r partim cranida. — Ed. Zeissberg l. c. p. 9 nr. 2. Editionem repetimus.

20 *Cf. litteras ducissae supra nr. 44.*

Iacobus Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone ac sancte Romane etc. inclite sue karissime filie Elizabet Dei gracia Austrie et Styrie ducisse illustri salutem et paternam benediccionem.

(1) Litteram vestram¹ per dilectum Bertrandum de Gallifa militem et fidelem
 25 Petrum Lulli familiares nostros a vestra curia redeuntes noviter in nostris manibus presentatam cum leticia cordis et gratanter recepimus eius[que] continenciam audivimus ac intelleximus diligenter. Et siquidem quia nobis de corporea sospitate vestra noticiam novam pertulit, nobis propterea novum gaudium nunciavit. Placuit eciam nostris affecti-
 bus satis bene, quod dicitis vos cum maximo honore et gaudio ac festo ylari et iocundo
 30 fuisse receptam quodque terra Australis vobis valde complacet velut pulcerrima, fructi-fera et delectabilis ac in bonis omnibus copiosa. (2) Sane quia in eadem littera significastis nobis, quod illustris princeps Fredericus Dei gracia dux Austrie et Styrie maritus vester karissimus nobis ut filius h[ab]et quatuor voces in eleccione regni Ala-
 manie, sic quod speratur firmiter, ut ad insignia dicti regni et postea imperii deveniet
 35 dante Deo, de quo etiam idem dux per aliam suam litteram similiter nobis scripsit², gaudentes de hoc velut qui honorem dicti ducis ut proprium reputamus, affectamus in hoc et aliis memorati ducis negocia sicuti proprii filii feliciter sublimari. Hoc autem, inclita filia et nobis karissima, vobis hortamur, consulimus ac affeccione paterna iniungi-
 mus, quatinus memoratum ducem velut nobilem ac honorabilem dominum et virum
 40 vestrum honore, timore, dileccione et reverencia prosequamini speciali, tam provide, tam prudenter et co[]l[ic]e^a, ut ab eo, [qui non] solum mariti, set parentum et ami-
 corum vestrorum a vobis distancium [reddere] debet vices, . . .^b benevolenciam acquirere et habere et aliis etiam . . .^c cionibus adeo studeatis placere, ut ab omnibus valeatis fame bone preconium obtinere. Speramus autem ex hiis faciente Altissimo condicio-

45 82. ^a) desunt aliqua c. ^b) desunt 3—4 litterae. ^c) 7—8 litterae. ^d) 8 litterae. ^e) 6 litterae.

83. ^a) desunt 2 litterae c.; legendum fortasse consulte. ^b) 16—18 litterae. ^c) circiter 20 litterae.

1) Videtur esse supra nr. 44. 2) Cf. supra pag. 42 not. 2.

nem vestram et nomen, sicuti vobis bene convenit, de [b]ono in melius felicia suscipere incrementa. (3) Quia vero nobis in littera [vestra], aliis etiam litteris pluribus quas misistis, nunc nobis prefatos Bertrandum de Gallifa et Petrum Lulli ac filios Blan[che] de Calderiis et alios plures qui in vestris fuerunt serviciis affectu[ose] comendastis, eosdem propterea et p . . . congruum et expeditum reputamus, ut qui vobis servierint favoribus pro[sequi?] habebimus . . . tos^d. (4) Preterea s[cir]e vos volumus, quod vir nobilis Henricus comes Goricie ac Tyrolis, [Aquilegiensis], Tridentinensis et Brixien-
sis ecclesiarum advocatus neenon terre Foroiuliensis capitaneus generalis nobis . . . [per]^e suam litteram supplicavit, ut cum ipse omni herede utriusque sexus careat preterquam solo filio, [qu]em nondum aliqua coniunxit copula matrimoniali, dignaremur in partibus nostris de aliqua copulacione dicto filio suo prebere auxilium, consilium et iuvamen. Ideo significamus vobis, quod nos specialiter propter vos, ut in ipsis partibus de naturalibus nostri domini haberetis recreacionis et leticie causam, circa hoc daremus operam oportunam. Eapropter vos, cum oportunum vobis occurrerit, certificetis nos de condicione dicti comitis et nobilitatis et honorum suorum neenon de condicione et etate dicti filii sui et de aliis, de quibus nos circa hec videritis informandos. Nos enim extunc circa supplicacionem comitis memorati, prout nobis expediens videbitur, intendemus. (5) Rursus quia per vestram litteram comendastis nobis religiosos fratrem . . .^f confessorem vestrum et fratrem Raimundum socium eius neenon et ordinem eorum, quibus vos ex serviciis [per dictos?]^g fratres vobis prestitis reputatis ex debito obligatam, preces vestras huiusmodi proponimus favorabiliter exaudire. Vos autem ut bene cepistis, propositum et devocionem vestram in ipso ordine Predicatorum more parentum meorum in Domino confirmetis, habendo conventum fratrum Predicatorum Vienne specialiter comendatum. Tenere autem e firmo [potestis?], quod ex laudabilibus et piis operibus, que in ordine ipso fiunt, apud Deum poteritis multipliciter adiuvari. Denique scientes animum vestrum tociens ad gaudium renovari, quociens de nobis vobis prospera nunciantur, propterea vobis certum facimus, quod faciente illo, per quem regnamus et vivimus, nos una cum inclitis liberis nostris karissimis fratribus vestris plena corporum sospitate vigemus.

Datum Ilerde, XVI. Kalendas Novembris, anno Domini MCCCXIII.

Idem ut supra¹.

84—90. TRACTATUM A DUCE BAWARIAE HABITORUM CONTINUATIO.

Oct. 6.—20.

84. *Scriptum pro comite Popponi de Henneberg.* Oct. 6.

Originale reperiri non poterat. — Ed. (Schultes) 'Diplomatische Geschichte des Gräflichen Hauses Henneberg' I (1788) p. 294 nr. 10, quo ex fonte nescio. Editionem repetimus hic illic correctam.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1916.

Nos Ludovicus Dei gracia comes palatinus Reni^a dux Bawarie^b tenore presencium profite-
mur, quod nobili viro Bopponi spectabili comiti de Henneberg pro eo quod

83. ^d) 12 litterae. ^e) 5—6 litterae. ^f) 1—2 litterae. ^g) 4 litterae.

84. ^a) Rheni ed. ^b) Bavarie ed.

1) Cf. pag. 79 lin. 16.

servitor noster factus est et specialiter pro servicio suo nobis cum decem armatis versus Franckefurt et Aquis faciendo in mille libris^c Hallensium existimus obligati. Quorum solucionem sibi vel heredibus suis cum parata pecunia maxime ordinari^d ad consilium nobilium virorum Bertoldi comitis de Henneberg, Friderici comitis de Truhending et Conradi de Schlussemborg faciemus vel bona imperii sibi vel heredibus suis obligabimus pro eisdem, si ad regnum Romanorum favente Altissimo provehi nos contingat. Si vero ad regnum Romanorum non fuerimus sublimati, sibi vel heredibus suis pro prefatis mille libris bona nostra ad^e consilium predictorum nobilium tenebimur obligare. De damnis eciam, que ipsum in nostro servicio recipere continget, sibi vel heredibus suis satisfacere promittimus, que iudiciis evidentibus poterit declarare. Dantes sibi super eo has nostras litteras in testimonium sigilli nostri munimine consignatas.

Datum in Amberg, anno Domini MCCCXIII, Dominico die proximo ante diem beati Dyonisii.

85. *Scriptum archiepiscopi Moguntini pro Eberhardo de Erbach.* Oct. 9.

15 *Originale (or.) in tabulario comitum de Erbach. Pendet sigilli fragmentum. — Ed. G. Simon 'Die Geschichte der Dynasten und Grafen zu Erbach' (1858) III 'Urkundenbuch' p. 17 nr. 16. Editionem repetimus.*

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1917.

Nos Petrus Dei gratia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius recognoscimus in hiis scriptis, quod procuratorio nomine pro illustri domino Ludwico comite palatino Reni duce Bawarie speciale mandatum ad hoc habentes cum nobili viro Eberhardo pincerna de Erbach tractavimus in hunc modum: quod ipse predicto domino Ludwico super adipiscendo regno Romanorum abhinc usque ad festum beati Martini proximum et inantea ad unum annum continuo^{Nov. 11.} subsequentem cum decem dextrariis servire promisit fideliter et astare. Dictus quoque dominus Ludwicus propter merita et grata eiusdem Eberhardi servicia sibi impendenda eidem Eberhardo mille libras Hallensium dabit et donabit, quam pecuniam post coronacionem suam Aquis factam ad duos menses ipsi in theloneo in Ludensdorf integre percipiendam deputabit. Si vero in tantum coronacionem suam differri contingeret, ^{Dec. 25.} ^{1315.} ^{Mart. 23.} extunc in proximo festo nativitatis Domini medietatem et in subsequenti festo Pasche residuam medietatem dicte pecunie persolvat Eberhardo predicto. Et super huiusmodi ordinatione et tractatu ut ipsi, quam primum ad partes Reni redierit, suas det litteras, curabimus ordinare. In cuius rei testimonium presentes litteras sibi tradimus sigilli nostri robore communitas.

35 Datum Aschaffenburg, anno Domini MCCCXIII, VII. Idus Octobris.

86. 87. SCRIPTA PRO ABBATE FULDENSI.

1314. Oct. 13.—18.

86. *Scriptum archiepiscopi Moguntini.* Oct. 13.

40 *Copia (c.) in Copiario Fuldensi fol. 101 tabularii regii Marburgensis. — In forma integra ineditum. Ed. Schannat 'Historia Fuldensis. Codex Probationum' p. 231 nr. 129 'ex authentico', sed decurtatum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 34.

84. ^{c)} loco mille libris ed.: millibus. ^{d)} ordinavimus ed. ^{e)} ad nostra ed.

Nos Petrus Dei gratia sancte Maguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius recognoscimus in hiis scriptis, quod procuratorio nomine pro illustri domino Ludowico comite palatino Reni duce Bavarie speciale mandatum ad hoc habentes cum venerabile patre domino Eberhardo Fuldensis ecclesie abbate tractavimus in hunc modum:

1. Quod ipse prefato domino Lud(ewico) super adipiscendo regno Roman(or)um in Franckenfort sub expensis ipsius ducis assistet fideliter cum centum galeis et inantea ad unum annum suus erit cooperator consiliis et auxiliis ac adiutor.

2. Dictus quoque dominus Ludew(icus) propter merita et grata eiusdem [domini]^a Fuldensis servicia sibi impendenda eidem domino Fuldensi tria milia marcarum argenti dabit et donabit, quam quidem pecuniam post coronacionem suam Aquis factam infra duos menses in theloneo in Ludensdorff vel alio certo loco percipiendam integre predicto domino Fuldensi deputabit.

3. Si vero in tantum coronacionem suam differri contingeret, extunc terciam partem in festo nativitatis Domini proximo, secundam partem in subsequenti festo Pasche, residuam vero terciam in festo Iohannis baptiste proximo die te pecunie persolvat domino abbati memorato et ipsi super eo litteras sepedicti domini ducis, quam primum ad partes Reni redierit, ad maiorem certitudinem curabimus ordinare¹.

4. Si vero idem dominus dux in solucione die te pecunie deficeret, extunc prefatum dominum abbatem iuvabimus ad consequendum huiusmodi pecuniam nostris consiliis et auxiliis oportunis.

5. Insuper est adiectum, quod honorabili viro magistro Nicolao phisico canonico in Hauge et strenuo viro Symoni de Blanckenwaldt consiliariis predicti domini abbatis prefatus dominus dux dabit ducentas marcas argenti.

6. Est eciam actum, quod si predictus dominus dux in regem Romanorum non eligitur, extunc apud eum, quem in Romanorum regem eligemus, eidem domino Fuldensi cooperabimur, ut sibi de suis dampnis et laboribus satisfiat. In cuius rei testimonium presentes litteras sigilli nostri munimine tradimus consignatas.

Datum Maguntie, anno Domini MCCCXIII, III. Idus Octobris.

87. *Scriptum ducis Bawariac. Oct. 18.*

Originale deperditum. — Ed. Schannat l. c. p. 232 nr. 130 'ex authographo'. Editionem repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 37. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1920.

Nos Ludwicus Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie recognoscimus, quod cum venerabili patre domino Eberhardo Fuldensis ecclesie abbate tractavimus in hunc modum:

c. 1. 1. Quod ipse nobis super adipiscendo regno Romanorum in Frankenvord sub expensis nostris assistet fideliter cum centum galeis et inantea ad unum annum noster erit cooperator consiliis et auxiliis et adiutor.

c. 2. 2. Nos quoque propter merita et grata eiusdem domini Fuldensis servicia nobis impendenda eidem domino Fuldensi tria milia marcarum argenti dabimus, quam quidem pecuniam post coronacionem nostram Aquis factam infra duos menses in theloneo in Ludensdorf vel alio certo loco percipiendam integre predicto domino Fuldensi deputabimus.

86. ^a) deest c. ^b) dñi c.

1) *Infra nr. 87.*

3. Si vero in tantum coronationem nostram differi contingeret, extunc ipsi domino c. 3.
 abbati terciam partem in festo nativitatis Domini proximo, secundam terciam in subse- Dec. 25.
 quenti festo Pasche, residuam vero terciam dicte pecunie in festo beati Iohannis bap- 1315.
 tiste proximo persolvemus. Mart. 23.
 Jun. 24.

4. Insuper honorabili viro magistro Nycolao phisico canonico in Howge et nobili c. 3.
 viro Symoni de Blankenwald consiliariis predicti domini abbatis ducentas marcas argenti
 promittimus nos daturos.

In cuius rei testimonium presentes litteras sigilli nostri munimine tradimus con-
 signatas.

10 Datum in castris apud Frankenvord, anno Domini millesimo CCC quartodecimo,
 XV. Kalend. Novembris.

88. *Scriptum archiepiscopi Moguntini pro nobilibus Wetterariae.* Oct. 15.

Copia (c.) in Copiario Falkensteinensi fol. 25 tabularii regii Herbipolensis. Descripsi-
mus nos. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 130 nr. 134 ex c.

15 *Regesten der Pfalzgrafen nr. 1918.*

[N]os Petrus Dei gracia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per
 Germaniam archicancellarius recognoscimus in hiis scriptis, quod procuratorio nomine
 pro illustri domino Ludewico comite palantino Reni duce Bavarie speciale mandatum
 ad hoc habentes cum nobilibus viris Sifrido de Eppenstein, Ph(ilippo) de Valkenstein
 20 iuniori et Ulrico de Hanawe conduximus seu tractavimus in hunc modum: quod
 quilibet eorum predicto domino Lud(ewico) tempore electionis^a regis Romanorum in
 Francfurd et tempore coronacionis sue Aquis cum triginta dextrariis seu caballis ser-
 vire promisit fideliter et astare. Dictus quoque dominus Ludewicus propter merita et
 grata eorum servicia sibi in dictis locis et temporibus impendenda cuilibet eorum mille
 25 et ducentas marcas argenti et duobus militibus cuiuslibet dictorum trium dominorum,
 quos ad hoc eligerint seu deputaverint, ducentas libras Hallensium dabit et donabit
 expedit[as]. Cuius pecunie mediam partem in proximo festo nativitatis Domini et in Dec. 25.
 subsequenti^b festo Pasce residuam medietatem persolviet nobilibus antedictis. Insuper 1315.
 est^c adiectum, quod prefatus dominus dux ad refusionem omnium dampnorum tene- Mart. 23.
 30 bitur, si que prefatos nobiles vel quemcunque eorum incurrere contingeret in suis
 serviciis prenotatis. Debent eciam sepedicti nobiles locis et temporibus prelibatis apud
 nos Petrum archiepiscopum Maguntinum predictum stare et manere cum suo adiutorio
 memorato. Et super istis omnibus tenendis per sepedictum dominum ducem et invio-
 labiliter observandis nos Petrus archiepiscopus memoratus apud ipsos nobiles nos debi-
 35 torem facimus et statuimus principalem, quousque dictis nobilibus super huiusmodi
 ordinatione et tractatibus litteras obligacionis sepedicti ducis ante dictos terminos
 solucionis predictae pecunie procurabimus presentari. Quo facto a premissis omnibus
 et singulis esse volumus liberi et soluti. In cuius rei testimonium presentes litteras
 predictis nobilibus sigilli nostri munimine tradimus communitas.

40 Dat. Aschaffenburg, anno Domini MCCCXIII, Idus Octobr.

Est eciam tractatum, quod habitis litteris prefati domini ducis predicti nobiles
 nobis teneantur ad restitutionem presentium litterarum.

Dat. ut supra.

88. ^{a)} electōes c. ^{b)} subsequente c. ^{c)} que c.

Nos Petrus Dei gratia sancte Maguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius recognoscimus in hiis scriptis, quod procuratorio nomine pro illustri domino Ludowico comite palatino Reni duce Bavarie speciale mandatum ad hoc habentes cum venerabile patre domino Eberhardo Fuldensis ecclesie abbate tractavimus in hunc modum:

1. Quod ipse prefato domino Lud(ewico) super adipiscendo regno Roman(or)um in Franckenfort sub expensis ipsius ducis assistet fideliter cum centum galeis et inantea ad unum annum suus erit cooperator consiliis et auxiliis ac adiutor.

2. Dictus quoque dominus Ludew(icus) propter merita et grata eiusdem [domini]^a Fuldensis servicia sibi impendenda eidem domino Fuldensi tria milia marcarum argenti dabit et donabit, quam quidem pecuniam post coronacionem suam Aquis factam infra duos menses in theloneo in Ludensdorff vel alio certo loco percipiendam integre predicto domino Fuldensi deputabit.

3. Si vero in tantum coronationem suam differri contingeret, extunc terciam partem in festo nativitatis Domini proximo, secundam partem in subsequenti festo Pasche, residuam vero terciam in festo Iohannis baptiste proximo dicte pecunie persolvat domino abbati memorato et ipsi super eo litteras sepedicti domini ducis, quam primum ad partes Reni redierit, ad maiorem certitudinem curabimus ordinare¹.

4. Si vero idem dominus dux in solucione dicte pecunie deficeret, extunc prefatum dominum abbatem iuvabimus ad consequendum huiusmodi pecuniam nostris consiliis et auxiliis oportunis.

5. Insuper est adiectum, quod honorabili viro magistro Nicolao phisico canonico in Hauge et strennuo viro Symoni de Blanckenwaldt consiliariis predicti domini abbatis prefatus dominus dux dabit ducentas marcas argenti.

6. Est eciam actum, quod si predictus dominus dux in regem Romanorum non eligetur, extunc apud eum, quem in Romanorum regem eligemus, eidem domino Fuldensi cooperabimur, ut sibi de suis dampnis et laboribus satisfiat. In cuius rei testimonium presentes litteras sigilli nostri munimine tradimus consignatas.

Datum Maguntie, anno Domini MCCCXIII, III. Idus Octobris.

87. *Scriptum ducis Bawariae. Oct. 18.*

Originale deperditum. — Ed. Schannat l. c. p. 232 nr. 130 'ex authographo'. Editionem repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 37. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1920.

Nos Ludwicus Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie recognoscimus, quod cum venerabili patre domino Eberhardo Fuldensis ecclesie abbate tractavimus in hunc modum:

c. 1. 1. Quod ipse nobis super adipiscendo regno Romanorum in Frankenvord sub expensis nostris assistet fideliter cum centum galeis et inantea ad unum annum noster erit cooperator consiliis et auxiliis et adiutor.

c. 2. 2. Nos quoque propter merita et grata eiusdem domini Fuldensis servicia nobis impendenda eidem domino Fuldensi tria milia marcarum argenti dabimus, quam quidem pecuniam post coronationem nostram Aquis factam infra duos menses in theloneo in Ludensdorf vel alio certo loco percipiendam integre predicto domino Fuldensi deputabimus.

86. ^a) *deest c.* ^b) *dñi c.*

1) *Infra nr. 87.*

3. Si vero in tantum coronationem nostram differi contingeret, extunc ipsi domino c. 3.
 abbati terciam partem in festo nativitatis Domini proximo, secundam terciam in subse- Dec. 25.
 quenti festo Pasche, residuam vero terciam dicte pecunie in festo beati Iohannis bap- 1315.
 tiste proximo persolvemus. Mart. 23.
 Jun. 24.

5 4. Insuper honorabili viro magistro Nycolao phisico canonico in Howge et nobili c. 5.
 viro Symoni de Blankenwald consiliariis predicti domini abbatis ducentas marcas argenti
 promittimus nos daturos.

In cuius rei testimonium presentes litteras sigilli nostri munimine tradimus con-
 signatas.

10 Datum in castris apud Frankenvord, anno Domini millesimo CCC quartodecimo,
 XV. Kalend. Novembris.

88. *Scriptum archiepiscopi Moguntini pro nobilibus Wetteraviae.* Oct. 15.

Copia (c.) in Copiario Falkensteinensi fol. 25 tabularii regii Herbipolensis. Descripti-
mus nos. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 130 nr. 134 ex c.

15 *Regesten der Pfalzgrafen nr. 1918.*

[N]os Petrus Dei gracia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per
 Germaniam archicancellarius recognoscimus in hiis scriptis, quod procuratorio nomine
 pro illustri domino Ludewico comite palantino Reni duce Bavarie speciale mandatum
 ad hoc habentes cum nobilibus viris Sifrido de Eppenstein, Ph(ilippo) de Valkenstein
 20 iuniori et Ulrico de Hanawe conduximus seu tractavimus in hunc modum: quod
 quilibet eorum predicto domino Lud(ewico) tempore electionis^a regis Romanorum in
 Francfurd et tempore coronacionis sue Aquis cum triginta dextrariis seu caballis ser-
 vire promisit fideliter et astare. Dictus quoque dominus Ludewicus propter merita et
 grata eorum servicia sibi in dictis locis et temporibus inpendenda cuilibet eorum mille
 25 et ducentas marcas argenti et duobus militibus cuiuslibet dictorum trium dominorum,
 quos ad hoc eligerint seu deputaverint, ducentas libras Hallensium dabit et donabit
 expedit[as]. Cuius pecunie mediam partem in proximo festo nativitatis Domini et in Dec. 25.
 subsequenti^b festo Pasce residuam medietatem persolvat nobilibus antedictis. Insuper 1315.
 est^c adiectum, quod prefatus dominus dux ad refusionem omnium dampnorum tene- Mart. 23.
 30 bitur, si que prefatos nobiles vel quemcunque eorum incurrere contingeret in suis
 serviciis prenotatis. Debent eciam sepepredicti nobiles locis et temporibus prelibatis apud
 nos Petrum archiepiscopum Maguntinum predictum stare et manere cum suo adiutorio
 memorato. Et super istis omnibus tenendis per sepepredictum dominum ducem et invio-
 labiliter observandis nos Petrus archiepiscopus memoratus apud ipsos nobiles nos debi-
 35 torem facimus et statuimus principalem, quousque dictis nobilibus super huiusmodi
 ordinacione et tractatibus litteras obligacionis sepepredicti ducis ante dictos terminos
 solucionis predictae pecunie procurabimus presentari. Quo facto a premissis omnibus
 et singulis esse volumus liberi et soluti. In cuius rei testimonium presentes litteras
 predictis nobilibus sigilli nostri munimine tradimus communitas.

40 Dat. Aschaffenburg, anno Domini MCCCXIII, Idus Octobr.

Est eciam tractatum, quod habitis litteris prefati domini ducis predicti nobiles
 nobis teneantur ad restitutionem presentium litterarum.

Dat. ut supra.

88. ^a) electōes c. ^b) subsequente c. ^c) que c.

89. *Scriptum pro comite Silvestri.* Oct. 18.

Originale (or.) in tabulario comitum de Salm-Salm. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 779 nr. 1117 ex copiis. Editionem repetimus, hic illic correctam.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1919.

Nos Ludovicus Dei gratia comes palatinus Reni dux Bavarie recognoscimus, quod ⁵
 nos nobili viro Friderico comiti Sylvestri, qui ipse nobis super adipiscendo Romanorum
 Nov. 11. regno cum sedecim dextrariis abhinc usque ad festum beati Martini proximum et
 inantea ad unum annum continuo subsequentem servire promisit fideliter et astare,
 mille et sexcentas libras Hall(ensium) dare promissimus et promittimus in hiis scriptis.
^{1315.} Cuius pecunie medietatem in Carnisprivio proximo et aliam medietatem in festo ¹⁰
 Febr. 5. Penthecostes proximo subsequente predicto Friderico sine difficultate qualibet persolve-
 Mai. 11. mus. Dantes sibi has litteras in testimonium super eo.

Datum in castris apud Frankenfurt, anno Domini MCCCXIII, XV. Kalendas
 Novembris.

90. *Promissio iterata pro Iohanne rege Bohemiae.* Oct. 20. ¹⁵

*Originale deperditum. Copia in 1) Copiario Balduini archiepiscopi qui est comitum
 de Kesselstadt p. 511 et codicibus¹ saec. XV. his: 2) bibliothecae universitatis Pragensis
 I C. 24 fol. 346; 3) monasterii ord. S. Benedicti in Raygern H. i. 1 fol. 109; 4) Vindo-
 bonae in bibliotheca ministerii quod dicitur 'des Innern', olim 'Hofkanzlei' asservato
 fol. 65. Codices descripsimus vel contulimus nos, potiores tantum varias lectiones ad-
 notavimus. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 414 Reichssachen nr. 402.

Nos Lud(owicus) Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie omni occasione
 seu ingenio doli mali exclusis bona et sincera fide nomine iuramenti corporaliter per
 nos prestiti tenore presentium promittimus et spondemus, quod si per magnificum ²⁵
 principem dominum Iohannem Bohemie^a et Polonie regem illustrem affinem nostrum
 karissimum nos in Romanorum^b regem electi fuerimus, sibi ultra illa decem milia
 marcarum argenti, que^c sibi per alias nostras litteras² dare promissimus, alia decem
 milia marcarum argenti^c puri Pragensis ponderis dabimus et dare promittimus pro
 expensis, quas fecit in negotio electionis predictae. Pro quibus sibi terram et civitatem ³⁰
 Egrensem et castra^d Floz^e et Barkenstein^f cum omnibus eorum attinentiis^g, utilitati-
 bus et honoribus nomine pignoris obligabimus, assignaturi ea et possessionem eorum
 sibi sine impedimento suo vel pro ipsis alia castra et munitiones nostras ante nemus
 Boemicum sibi adiacentes et predicta^h equivalentes, quas duxerit acceptandas, infra
^{1315.} hinc et festum purificationis beate Marie virginis proximoⁱ futurum, tenendas seu ³⁵
 Febr. 2. tenenda per ipsum regem et heredes aut successores suos, quoad^k per nos aut per^l
 successores nostros Romanorum reges ipsa XX^m marcarum argenti fuerint persoluta,
 proventibus de hiis tempore obligacionis ipsius obvenientibus^m in solucionem dicte
 pecunie minime computandis. Ad hoc etiam et cum hocⁿ modo quo supra promittimus
 Znoymam^o et Costel^p civitates et castra necnon oppidum Boarlitz^q, quas et que . . .^r dux ⁴⁰

90. a) Boemie 2. b) Romanum 3. c) que — argenti desunt 2—4. d) deest 1. e) Flozz 2.
 f) Parkstein 2; Parksteyn 3. g) pertinentiis 2—4. h) ita 1; predictis 2—4. i) proxime 2—4.
 k) quousque 3. l) deest 2—4. m) obventionibus male 2—4. n) hoc add. 2. 4. o) Znomam 1.
 p) Costels 3; Costeltz 4; loco et Costel 1 male castrum. q) Pohrlitz 2. 4; Pohorlicz 3. r) deest 2—4.

1) Cf. 'Archiv' X, 658. 2) Supra nr. 67 cap. 10.

Austrie nunc obligationis tenet nomine, ab ipso duce disbrigare et exsolvere ac in ipsius regis potestatem reducere et assignare infra hinc et festum Pasche proxime affuturum. Et si quid pro eorum disbrigacione et^a exsolucione dederimus, hoc ipse rex in dictis XX^m marcarum tenebitur defalcare. Insuper ut supra regi promittimus ante-
 dicto, quod omnem pecuniam promissam per eum vel alios^t suo nomine quibuscunque personis pro negotio et occasione negotii electionis predictae, que nondum est soluta, solvere volumus personis eisdem sine ipsius regis dispendio ipsumque regem a promissis huiusmodi solutum efficere^u et indemnem tam ex parte rerum quam nominis conservare. Et si quod absit contra premissa vel eorum aliquod cuiuscunque cause inter-
 veniente articulo veniremus forsitan, tunc venerabilem in Christo patrem dominum Ph(ilippum)^v Eystetensis ecclesie episcopum et spectabiles ac nobiles viros Lud(owicum) et Hermannum duces de Tecke, Conradum de Hoenloch, Andream de Brûnecke, Ulricum lantgravium de Leukenberg^w, Berth(oldum) comitem de Nieffen^x, Fridericum^y de Truendig^z, Bertoldum de Graispach comites, Iofridum de Liningen^a comitem^b,
 Gebhardum^c de Brûnecke, Eberhardum de Bruberg, Hermannum prepositum Sancti Germani in Spira, Rennardum^d de Stralenberg, Albertum Umblonem^e de^f Liethenberg^g, Wilhelmum de Frankenstein, Engilhardum de Winsperch, Albertum marescalcum nostrum in Bawaria superiorem^h, Godefridum de Wolfstein, Conradum pincernam de Richenecke, Henricum de Smihenⁱ, Bertholdum dapiferum de Cullenthal, Berth(oldum) de Strazzen, Henricum de Svarzinberg^k, Henricum de Heisoltzfried^l, Ulricum de Porta, Wilhelmum marescalcum de Piberwach, Henricum marescalcum de Buksberch^m, Henricum de Herenvelzⁿ et Wigelonem^o officiatum nostrum sponte se pro explendis per nos omnibus et singulis supradictis obligantes et fideiussores constituentes pro nobis fideiussorie obligamus. Qui de hoc fide prestita promiserunt et iuramentum corporaliter
 prestiterunt, [quod]^p civitatem Confluentie predictus Eystetensis episcopus per se vel duos milites ydoneos, aliorum quilibet personaliter nomine obstagii et more bonorum fideiussorum, postquam per regem vel ex parte ipsius moniti fuerint, infra mensem intrare tenebuntur, non exituri, quousque premissa et eorum quodlibet per nos fuerit^q integraliter adimpletum.
 In quorum omnium robur et testimonium presentes litteras dicto domino regi Boemie et Polonie sigillo nostro dedimus communitas.
 Datum apud Frankenvûrd^r, XIII. Kal.^s Novembr., anno Domini MCCCXIII.

91. 92. POTESTATES ELIGENDI.

Oct. 15.—17.

91. *Potestas eligendi ab archiepiscopo Coloniensi Rudolfo duci Bawariae data.*

Oct. 15.

*Originalia duo 1) et 2) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Pendet utrumque sigillum laesum loro membranaceo.**Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 35. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1749.*

90. ^a) ac 2—4. ^t) alias 4. ^u) facere 3. ^v) Philipum 2—4. ^w) Leutemberg 2; Leutemberg 3. 4. ^x) Nyeffen 3. ^y) Fridricum 2—4. ^z) Truhendingen 2—4. ^a) Linyngen 2. ^b) Iofridum—comitem *desunt* 3. 4. ^c) Eberhardum 1. ^d) Reynhardum 2—4. ^e) Hūmlonem 2. ^f) Stral.—Huml. de *desunt* 3. 4. ^g) Lichttemberg 2—4. ^h) super. in Bavaria 2—4. ⁱ) Smychen 2—4. ^k) Swarczburg 2—4. ^l) Eimsoltffriede 2; Eynsoltffriede 3; Eynsoltffriede 4. ^m) Bochperg 2. 4; Bochperg 3. ⁿ) Ernfels 2—4. ^o) Weyglinum (Weig- 3) 2—4. ^p) *deest* 1—4. ^q) fuerint 2—4. ^r) Frankenfurt 2—4. ^s) Kalendas 3.

Universis presentes litteras^a inspecturis nos Henricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius notum facimus, quod cum die videlicet crastino beati Luce ewangeliste proxime nunc venturo quod erit
 Oct. 19. XIII. Kalen. Novembris sub anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo ad eligendum regem Romanorum in futurum imperatorem promovendum apud Franken- 5
 vort^b prefixa de communi principum ius in electione eiusdem regis^c habencium voluntate, propter inimicicias, quas reverendus pater^d dominus Baldewinus Treverensis ecclesie archiepiscopus et spectabilis vir Iohannes comes Lutzelenburgensis, primogenitus inclite memorie quondam domini Henrici Romanorum imperatoris, cum ipsorum fautoribus et complicibus contra nos habent, non possumus absque periculo corporis et 10
 rerum ad ipsum locum Frankenvort^e venire nec interesse dicto termino ad electionem futuri regis Romanorum celebrandam assignato, illustrem principem Rudolfum comitem palatinum Reni ducem Bawarie, comprincipem et coelectorem nostrum et ecclesie nostre fidelem, fecimus et presentibus constituimus nostrum certum et specialem procuratorem sibi que commisimus et presentibus committimus quoad instantis electionis 15
 negocium totaliter^f vices nostras. Dantes plenam, generalem et liberam sibi potestatem nominandi et eligendi vice et nomine nostro personam ydoneam in Romanorum^g regem in imperatorem promovendum ac iurandi in animam nostram, si opus fuerit, iuxta formam concilii generalis, quod nos impedimento tenemur huiusmodi et ut credimus tenebimur in termino supradicto et quod erimus tunc in loco, de quo electores absen- 20
 tes vocari^h debent in ipsius eleccionis negocio, et nichilominusⁱ alia omnia et singula faciendi, que per nos, si presentes essemus, possemus in ipsius electionis negocio facere vel quomodolibet expedire. Promittentes nos ratum et gratum habituros, quicquid per dictum procuratorem actum fuerit in premissis et quolibet premissorum.

Datum Idus Octobris, anno Domini predicto.

25.

92. *Potestas eligendi a Rudolfo duce Bawariae episcopo Gurcensi data.*

Oct. 17.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Kurköln nr. 507'. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 103 nr. 137b ex or.

30.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 36. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1751.

Reverendis in Christo patribus et dominis suis dominis Petro Moguntine per Germaniam, Heinrico Coloniensis per Ytaliā, Baltwino Treverensis per Galliam sanctarum sedium archiepiscopis et sacri imperii archicancellariis necnon omnibus conprincipibus et coelectoribus suis Rud(olfus) Dei gracia comes palatinus Reni dux Bawarie pa- 35
 ratam ad quevis beneplacita voluntatem.

Quia instanti eleccioni de Romanorum rege faciente causis legitimis et necessariis prepediti non possumus personaliter interesse, vestre reverende paternitati presentibus innotescat, quod reverendo in Christo patri et domino Heinrico venerabili episcopo Gurcensi per presentes damus et concedimus plenam et liberam potestatem, nomine 40
 nostro regem Romanorum ad presens et in presenti termino cum suis continuacionibus eligendi et in eligendum consenciendi, ipsumque constituimus verum et legitimum procuratorem ad eligendum ut predicatur regem Romanorum, necnon omnia faciendi nomine predicto, que vero procuratori conceduntur a canone vel a lege, eciam que mandatum

91. ^a) littas 2. ^b) Frankinfurd 2. ^c) nobiscum add. 2. ^d) et add. 2. ^e) Franken- 45
 furd 2. ^f) tot in rasura 2. ^g) in Romanorum in rasura 1. ^h) convocari 2. ⁱ) nichil-
 hominus 2.

quantumcumque exigunt speciale. Ratum et gratum habituri, quicquid per ipsum factum vel ordinatum fuerit in premissis seu quolibet premissorum. In quorum omnium evidenciam presentes sibi dedimus et vobis transmisimus sigilli nostri munimine legitime roboratas.

5 Datum in Haidelberch, anno Domini millesimo CCC quartodecimo, feria quinta post diem beati Galli.

93. UNIO INTER COMITEM SABAUDIAE ET IOHANNEM DELPHINUM.

1314. Oct. 17.

10 *Tractatum pro defensione regni Arelatensis habitum hoc loco subiungere liceat.*

Originalia duo Taurini 1) in bibliotheca regia privata 'Biblioteca di Sua Maestà' dicta XIV. 101 signatum; 2) in tabulario regio 'Traités anciens Paquet 3' nr. 30. Descripsimus vel contulimus nos. Sigilla utraque desiderantur, foraminibus relictis. — In forma integra ineditum. Ed. (Valbonnais) Histoire du Dauphiné II, 156 nr. 31 decurtatum.

15 (S. N.) Per hoc presens publicum instrumentum cunctis apareat evidenter, quod in presencia mei notarii et testium subscriptorum constituti magnifici et potentes viri dominus Amedeus comes Sabaudie et in Ytalia marchio et dominus Iohannes Dalphinus Vien(nensis) et comes Albion(ensis) dominusque de Turre, consideratis ut dicebant beneficiis et gratiis, que et quas ipsi^a et progenitores sui sunt ab imperialibus muni-

20 ficientiis hactenus consecuti^b, ne inmemores vel ingrati recepti beneficii censeantur, ad conservandum regnum Arelatense et iura ipsius, sacro presertim vacante vel non vacante cui subsunt imperio, deliberatione provida ut dixerunt tanquam fideles imperii pro ipsis et successoribus suis unanimiter ordinarunt et pactis, stipulacionibus ac iuramentis corporalibus intervenientibus confirmarunt, quod si quis cuiuscunque conditionis,

25 status, preheminentie vel dignitatis existat, qui regnum Arelatense^c pred[ictum in totum vel]^d in partem auctoritate propria seu etiam aliena qualitercunque seu sub forma quavis habita vel obtenta sub nomine regis vel alio quovis quesito nomine vel colore capere seu^e occupare presumat contra honorem et statum imperii, ipsi eidem comuniter et divisim cum omni exfortio gentis sue et omnium quos habere poterunt amicorum,

30 si necesse fuerit vel quod possit sufficere, viriliter cum armorum potentia quando-cunque suis propriis sumptibus omni sui studio, viribus et ingenio resistant et ingressum, occupationem ac possessionem predictas sibi, suis secacibus et valitoribus deffendant. Et si quod absit ipsius regni vel partis alicuius possessio corporalis per aliquem adepta fuerit quoquo modo, totis viribus et ingenio, sicut premittitur, ipsum cum suis valitori-

35 bus expellant, unus ex ipsis in predictis alterum^f non expectans, quod neque quis ex ipsis sine amborum consensu et unanimi voluntate dono, gratia, promissione, precio, precibus, instantia, subiestione^g, amore vel odio alicuius actu, verbo, voluntate sive signis consentiet, per quod quis ipsum regnum in toto vel in parte ut premittitur^h occupet vel teneat occupatum. Predicta enim omnia et singula promiserunt pro ipsis

40 et successoribus suis vicissim per sollempnes stipulationes intervenientes hinc inde et iuraverunt ad sancta Dei euangelia corporaliter a quolibet ipsorum tacta ac sub obligatione omnium bonorum suorum presentium et futurorum bona fide adimplere, atten-

93. ^a) quas ipsi *evanida* in 1. ^b) q corr. ex c 1. 2. ^c) Aralateñ 2. ^d) *uncis inclusa* *vanida* in 1. ^e) vel 2. ^f) *infra in margine add.* 1. ^g) *ita* 1. 2. ^h) *premittitur* 2.

dere et servare et in contrarium nunquam aliquibus arte, ingenio vel colore facere vel venire nec absolutionem dictorum iuramentorum a summo pontifice vel a quoquam alio per ipsos vel per alios petere, recipere vel habere nec uti quomodolibet in predictis iuramentis, pactis et stipulationibus absolutione quavis habita vel habenda, set ea non obstante premissa remaneant in plena roboris firmitate. Ren(unciantes) per pactum ⁵ expressum omni iuri canonico vel civili, usui, consuetudini, gratie et privilegio habitis vel habendis, per que posset presenti ordinationi in solidum vel in partem aliququaliter derogari. Et ad premissa virilius et efficacius exequenda ad honorem et statum imperii illesum in hac parte iugiter conservandum, ipsi se unione lige, voluntatis et federis invicem unierunt. ¹⁰

Datum et actum in quodam prato iuxta nemus subtus Faverges, die decima septima mensis Octobr., inditione duodecima, anno nativitatis Domini millesimo tercentesimoⁱ decimo quarto. Presentibus testibus vocatis et rogatis videlicet domino Guigone Alamandi domino Vallisbon(esii), domino Iacelmo de Gralea, domino Amedeo, domino de Ornassiaci, domino Hugone de Comeris, domino Aymaro de Bellovidere ¹⁵ militibus, fratre Guillelmo de Bocozello preceptore Chambariaci et Anthonio de Claromonte.

Quibus sic actis predicti domini . . .^k comes et . . . Dalphinus preceperunt michi notario infrascripto de predictis omnibus et singulis duo vel plura facere publica instrumenta unius et eiusdem tenoris ad opus dominorum eorundem. ²⁰

Et ego Iohannes Bonardi auctoritate imperiali publicus notarius hiis omnibus interfui et rogatus recepi, scripsi et in publicam formam redegi et signo meo signavi una cum signis magistri Bernardi de Mercato et Andree Czuppi notar(iorum) publicorum.

(S. N.) Ego autem Bernardus de Mercato de Yanna sacrosancte Romane ecclesie ac sacri imperii auctoritate publicus notarius hiis omnibus una cum predictis Iohanne et Andrea notariis¹ presens fui et rogatus a predictis dominis comite et Dalphino huic presenti publico instrumento manu propria me subscripsi ipsumque signo meo consueto signavi.

(S. N.) Ego autem Andreas Czuppi imperiali auctoritate publicus notarius hiis ²⁵ omnibus una cum predictis Iohanne et Bernardo notariis presens fui et rogatus a predictis dominis comite^m et Dalphino huicⁿ presenti publico instrumento manu propria me subscripsi ipsumque signo meo ³⁰ consueto signavi.

Nos vero comes et Delphinus^o predicti asserentes supradieta universa et singula fore vera et ea sic^p per nos^q acta et promissa fuisse^r, prout superius continentur, sigilla nostra huic presenti publico instrumento apponi fecimus in robur et testimonium ³⁵ omnium premissorum.

Datum anno, die, inditione et loco, quibus supra.

93. ¹⁾ ita 1. 2. ^{k)} . . post add. 2. ¹⁾ hiis omnibus add. etiam hic 2. ^{m)} comitte 2.
ⁿ⁾ deest 1. ^{o)} Dalphinus 2. ^{p)} hic deest 2. ^{q)} sic add. 2. ^{r)} deest 2.

ACTA REGNI LUDEWICI IV. ET FRIDERICI III.

94. 95. ACTA ELECTIONIS FRIDERICI III.

1314. Oct. 19.

5 94. *Decretum electionis in forma brevi.* Oct. 19.

Originalia duo 1 et 2 in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Pendent utriusque duo sigilla parum laesa loris membranaceis.

Scriptum est autographon 1 eadem manu, qua autographa 1 et 2 Decreti nr. 95 atque autographon 2 Supplicationis archiepiscopi Coloniensis infra nr. 120 exarata sunt.

10 *Autographon 2 manu omnino diversa conscriptum est. — Ed. K. Müller 'Kampf Ludwigs des Baiern' I, 383 nr. 1 ex 1.*

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1752.

Sanctissimo patri ac domino sacrosancte Romane ecclesie summo pontifici futuro
15 Heinrichus Dei gratia rex Boemie^a et^b Polonie ac^c dux Karinthie, Rüdolfus^d
comes palatinus Reni dux Bawarie necnon Rüdolfus dux Saxonie, principes sacri imperii ac electores Romanorum regis in imperatorem promovendi devotissima pedum oscula beatorum.

1. Vacante nuper sacro imperio per mortem clare memorie domini Heinrichi Romanorum imperatoris incliti dieque videlicet crastino beati Luce ewangeliste anni
20 Domini millesimi trecentissimi quartodecimi^e ad eligendum Romanorum regem in imperatorem promovendum futurum apud Frankenfürd^f locum solitum et consuetum per nos ac alios conprincipes^g et coelectores nostros ius in electione Romanorum regis habentes statuta peremptorie seu^c prefixa, nobis quoque die et loco prefinitis convenientibus ac reverendo in Christo patre domino Heinricho Coloniensi archiepiscopo
25 sacri imperii per Italiam^h archicancellario conprincipi et coelectore nostro ad destinatum locum ex certis causis et legitimis nobiscum convenire nequeunte, sed potestatem eligendi nomine ipsius Romanorum regem promovendum in futurum imperatorem nobis Rüdolfo comiti palatino Reni duci Bawarie litteratorieⁱ committente, ea vice nos imperio ex fidelitate, qua eidem astringimur et tenemur, providere volentes ac ad

30 94. ^a) Bohemie semper 2. ^b) ac 2. ^c) et 2. ^d) Rüdolfus similiter semper 2. ^e) quartidecimi 2. ^f) Frankenfürd 2. ^g) conprincipes similiter semper 2. ^h) Ytaliā 2. ⁱ) litteratorie 2.

electionem Romanorum regis in imperatorem futurum promovendi procedere cupientes, per reverendum in Christo patrem dominum Heinricum Gurcensem episcopum vice et nomine ac de mandato nostrum omnium et singulorum protestationem quandam legi et publicari rogavimus in hunc modum:

2. 'Nos Heinricus Boemie et Polonie rex ac dux Karinthie, Rûdolfus comes palatinus Reni dux Bawarie necnon Rûdolfus dux Saxonie, principes imperii ac electores Romanorum regis in imperatorem promovendi, nomine nostro et aliorum conprincipum et coelectorum nostrorum nobiscum eligere volentium et specialiter vice et nomine reverendi in Christo patris domini Heinrici Coloniensis archiepiscopi sacri imperii per Italiam archicancellarii conprincipis nostri absentis, protestamur publice in hiis scriptis: quod cum ad presens die et loco prefixis incumbat electio Romanorum regis in imperatorem futurum promovendi vacante imperio celebranda, non intendimus eligere nec ad electionem Romanorum regis procedere seu electioni huiusmodi interesse cum aliquibus suspensis, excommunicatis, interdictis ac alias inhabilibus seu vocem in electione huiusmodi ex quacumque causa non habentibus. Immo protestamur expresse, quod vox talis vel talium pro nulla habeatur nec alicui a talibus nominato seu electo prestet suffragium nec aliis habilibus et vocem in electione habentibus seu nominato et electo ab eis nullum generet preiudicium seu inferat nocumentum, quia tales ab electione huiusmodi excluderemus, si nobis adesset possibilitas et potestas.'

3. Qua protestatione nomine nostro premissa diversisque tractatibus super electione Romanorum regis promovendi in imperatorem futurum inter nos prehabitis, consideratis etiam diversis circumstantiis ac oneribus imperio inpresentiarum incumbentibus, tandem requisitis et concurrentibus nostrum omnium et singulorum votis, considerationis nostre oculos in illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie, virum utique nobilem, strenuum et sagacem, de Romanorum regum prosapia oriundum, orthodoxe^k fidei fervidum zelatorem, sacri imperii gubernacula regere magnifice ac iura ipsius manutenere potentem necnon reipublice preesse utiliter et prodesse valentem, divina favente clementia direximus. Quem nos Rûdolfus comes palatinus Reni dux Bawarie nomine nostro ac vice et potestate reverendi in Christo patris domini Heinrici Coloniensis archiepiscopi sacri imperii per Italiam archicancellarii, coelectoris nostri ex causis legitimis absentis, necnon Heinrici regis Boemie et Polonie ac ducis Karinthie ac Rûdolfi ducis Saxonie, conprincipum illustrium et coelectorum nostrorum presentium, ceteris coelectoribus nostris dicta die nobiscum non concurrentibus et ipsa die eligere non curantibus, prefatum Fridericum ducem Austrie et Styrie in Romanorum regem promovendum in imperatorem futurum, sacrosancte Romane ecclesie advocatum, pauperum et orphanorum ac viduarum defensorem elegimus in hunc modum:

4. 'Ego Rûdolfus Dei gratia^l comes palatinus Reni dux Bawarie nomine meo ac vice et nomine reverendi^m patris domini Heinrici Coloniensis archiepiscopi sacri imperii per Italiam archicancellarii, Heinrici regis Boemie et Polonie ac ducis Karinthie et Rûdolfi ducis Saxonie, conprincipum et coelectorum meorum illustrium ius in electione Romanorum regis habentium tam absentium quam presentium, illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie eligo in Romanorum regem promovendum in futurum imperatorem, sacrosancte Romane ecclesie advocatum, pauperum et orphanorum ac viduarum defensorem. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.'

94. ^k) orthodoxe 2. ⁱ) Dei gratia *desunt* 2. ^m) in Christo *add.* 2. ⁿ) *supra lineam add.* 2.

5. Quem sanctitati vestre cum decreto electionis sue super hoc confecto ac reverentia debita presentamus, supplicantes sanctitati vestre cum ipso et pro ipso humiliter et devote, quatinus prefatum dominum Fridericum ducem Austrie in Romanorum regem promovendum in futurum imperatorem tam rite et canonice electum paternis pietatis^o vestre brachiis amplectentes electionem de ipso a nobis factam solita clementia^p dignemini approbare ipsumque per vestre sanctitatis clementiam^q approbatum in imperatorem ac advocatum sacrosancte Romane ecclesie necnon pauperum et orphanorum ac viduarum defensorem promovere ac consueta sollempnitate et debita consecrare loco et tempore oportunis.
6. Ut autem huiusmodi electio ac electionis processus sanctitati vestre pateant ac roboris habeant firmitatem, presens decretum nos electores sigillorum nostrorum appensione duximus roborandum.

Actum et datum anno, die et loco predictis.

95. *Decretum electionis amplificatum.* Oct. 19.

- Originalia duo 1 et 2 in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos.
- Pendent autographi 1 sigilla tria fere illaesa filis sericis rubei viridisque coloris. Filis sericis sigilli primi, i. e. archiepiscopi Coloniensis appensum est item Supplicatio eiusdem archiepiscopi infra nr. 120 sub 1. Autographo 2 sigilla duo comitis Palatini et ducis Saxoniae appendent fere illaesa. Sigillum archiepiscopi autographo 2 nunquam appendebat; foramina tantum adsunt. Filis sericis sigilli alterius, i. e. comitis Palatini appensum est exemplar 2 Supplicationis infra sub nr. 120 edendae.
- Exemplaria 1 et 2 eadem manu scripta sunt, quae item scripsit exemplar 1 Decreti nr. 94 atque exemplar 2 Supplicationis infra nr. 120. — Ed. K. Zeumer 'Die Goldene Bulle Kaiser Karls IV.' II, 49 nr. 1 ex 1 et 2.
- Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 38. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1752. Quae concordant cum forma breviori nr. 94, ea typis minoribus excudenda curavimus.

Sanctissimo in Christo patri ac domino sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo nr. 94. pontifici futuro Henricus Dei gracia Boemie et Polonie rex* dux Karinthie, Rüdolfus comes palatinus Reni dux Bawarie et Rüdolfus dux Saxonie, Angarie, Westfalie, comes in Brene et buregravius in Magdeburg, sacri imperii principes ac electores Romanorum regis in imperatorem promovendi devotissima pedum oscula beatorum.

1. Vacante nuper sacro imperio per mortem clare memorie domini Heinrici quondam Romanorum imperatoris incliti sub anno Domini millesimo trecentesimo terciodecimo, dieque certa videlicet crastino beati Luce ewangeliste quod fuit XIII. Kalen. Novembris sub anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo ad eligendum Romanorum regem in futurum imperatorem promovendum apud Frankenford locum solitum et consuetum per nos et alios conprincipes et coelectores nostros ius unâ nobiscum in eleccione Romanorum regis habentes peremptorie statuta seu prefixa, nobis*que rege Boemie, Rüdolfo comite Palatino duce Bawarie necnon Rüdolfo duce Saxonie predictis convenientibus die et loco prefinitis ad electionem futuri regis Romanorum celebrandam ac reverendo in Christo patre domino Heinrico Coloniensis ecclesie archiepiscopo sacri imperii per Italiam archicancellario, conprincipe et coelectore nostro, dicto crastino ad predictum locum Frankenford ex certis et legitimis causis convenire nobiscum in huiusmodi electionis negotio nequeunte, ipse pater et dominus noster archiepiscopus nobis Rüdolfo comiti Palatino predicto quoad dicte eleccionis negotium commisit totaliter vices suas, dans nobis plenam, generalem et liberam potestatem nominandi et

94. o) pietatis deest 2. p) clemencia 2. q) clemenciam 2.

eligendi vice ac nomine ipsius personam ydoneam in regem Romanorum in imperatorem promovendum, prout in ipsius patris et domini procuratorio super hoc habito plenius continetur¹, nobis placuit ipsa die in ipso^a loco procedere ad electionem regis Romanorum in imperatorem^{*} promovendi, prout ipse terminus requirebat. Tandem cum alii conprincipes et coelectores nostri dicta die et loco predicto per nos diucius expectati in eiusdem electionis negotio ad huiusmodi electionem celebrandam venire seu procedere nobiscum minime curaverint et sic quoad dicte electionis negotium de iure alienos se fecerunt, reverendus^{*} pater et dominus Henricus Gurcensis episcopus mandato a nobis specialiter sibi facto vice et nomine^{*} nostrum omnium et singulorum protestacionem quandam legit et publicavit in hunc modum:

c. 2. 2. 'Nos Henricus Dei gracia Boemie et Polonie rex^{*} dux Karinthie, Rüdolfus comes palatinus Reni dux Bawarie necnon Rüdolfus dux Saxonie, principes sacri imperii ac electores^b Romanorum regis in imperatorem promovendi, nomine nostro^{*} et^{*} vice et nomine reverendi in Christo patris domini Henrici Coloniensis archiepiscopi sacri imperii per Italiam archicancellarii, conprincipis nestri, monemus omnes excommunicatos, suspensos et interdictos necnon quoscumque alios, qui de iure aut consuetudine interesse in ipso electionis negotio non debent, quod recedant nos eligere libere permittentes. Protestantes, quod non est nostra intentio tales admittere tamquam ius in electione habentes aut procedere vel eligere cum eisdem. Immo volumus, quod voces talium, si qui reperientur interfuisse, postea nulli prestant suffragium nec afferant^c alicui nocumentum et prorsus pro non receptis sive pro non habitis habeantur.'

c. 3. 3. Qua protestatione^{*} premissa et post multos tractatus varios et multiplices, consideratis sollicite et diligenter circumstanciis, conditionibus et statu personarum diversarum^d per quas regno vacanti posset salubrius provideri, tandem^{*} in illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie, virum utique catholicum, orthodoxe fidei fervidum zelatorem, strenuum et sagacem, conversacionibus et moribus non modicum ornatum, devotum et humilem, de Romanorum regum prosapia oriundum, sacri imperii gubernacula regere magnifice^e et iura ipsius manutenere potentem necnon reipublice preesse utiliter et prodesse valentem, in omni morum honestate perspicuum et preclarum, affabilem, benignum et mansuetum ac in aliis agibilibus pro regimine reipublice plurimum circumspectum, divina favente clemencia consensimus et in ipsum vota nostra direximus ipsumque nominavimus eligendum in regem Romanorum in imperatorem promovendum sub forma infrascripta:

4. 'Nos Henricus Dei gracia Boemie et Polonie rex dux Karinthie consentimus in illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie ipsumque nominamus eligendum in regem Romanorum in imperatorem promovendum.'

'Nos Rüdolfus comes palatinus Reni dux Bawarie nomine nostro ac^f reverendi in Christo patris domini Henrici Coloniensis archiepiscopi sacri imperii per Italiam archicancellarii, habentes super hoc ab ipso domino archiepiscopo plenam et liberam potestatem, consentimus in illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie ipsumque nomine quo supra nominamus eligendum in regem Romanorum in imperatorem promovendum.'

'Nos Rüdolfus dux Saxonie consentimus in illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie ipsumque nominamus eligendum in regem Romanorum in imperatorem promovendum.'

95. ^a) dicto 2. ^b) prima e in loco raso 1. ^c) afferat 1. ^d) sequitur in 2 locus raso
calami ductu expletus. ^e) ma in loco raso 2. ^f) nomine et vice add. 2.

1) Supra nr. 91.

5. Quibus legitime sic peractis nos Rûdolfus comes palatinus predictus de voluntate et c. 3. mandato speciali dictorum coelectorum nostrorum et cuiuslibet eorundem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie* elegimus in hunc modum:

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

3 Cum vacante regno seu Romano imperio per mortem clare memorie domini Heinrici quondam^g Romanorum imperatoris incliti, vocatis qui fuerant evocandi super electione regis Romanorum facienda, dies certa apud Frankenfürd esset ad hoc pre-
fixa, placuit nobis et dictis coelectoribus nostris iuxta ipsius diei prefixionem factam
10 ad electionem procedere futuri regis Romanorum, aliis coelectoribus nostris ipsa die diucius expectatis et legitime eligere nobiscum non curantibus, inquisitis votis nostris et dictorum coelectorum nostrorum in ipsa electione, apparet nos, apud quos tunc resedit potestas seu ius eligendi personam ydoneam in regem Romanorum, concorderiter direxisse vota nostra in illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie, in eundem consentiendo et ipsum nominando in Romanorum regem in
15 imperatorem promovendum. Idcirco nos Rûdolfus* comes Palatinus predictus* vice nostra c. 4. et* domini Heinrici Coloniensis archiepiscopi predicti ac aliorum dictorum coelectorum nostrorum* nobiscum consentientium in hac parte ex potestate nobis tradita et concessa ab eisdem, invocata Spiritus sancti gracia,* dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie predictum eligimus^h in regem Romanorum in* imperatorem promovendum, in advocatum sacrosancte Romane ac universalis ecclesie ac defensorem pauperum,* viduarum, pupil-
20 lorum et orphanorum.²

Qui electus huiusmodi electioni canonice de se facte, divine nolens resistere voluntati, interpellatus super hoc a nobis cum diligentia magna consensit.

6. Quapropter sanctitati vestre cum devotione qua decet voce unanimi supplica- c. 5.
25 mus, ut ipsum dominum Fridericum* sic devote et canonice electum paternis pietatis vestre brachiis amplectentes, electionem huiusmodi canonicam de ipso a nobis factam solita clementia approbare, ipsum inungere et consecrare sibi que de sacrosanctis manibus vestris sacri imperii dyadema dignemini favorabiliter impertiriⁱ loco et tempore oportunis.

7. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidentius premissa omnia vera esse, c. 6.
30 presens electionis nostre decretum sanctitati vestre transmittimus cum sigillorum nostrorum, videlicet Rûdolfi comitis palatini Reni ducis Bawarie necnon Rûdolfi ducis Saxonie predictorum appensione ex certa scientia roboratum. Nos vero Henricus Dei gracia Boemie et Polonie rex dux Karinthie, quia sigillum nostrum hac vice penes nos non habuimus, sigillis predictorum . . ducum Bawarie et Saxonie usi sumus et contenti in
35 testimonium et evidentiam omnium premissorum.

Actum et datum loco, die et anno predictis.

96—104. ACTA ELECTIONIS LUDEWICI IV.

1314. Oct. 19.—23.

96. *Instrumentum super prorogatione termini electionis confectum.* Oct. 19.

40 *Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 4. — Iam edidimus † 'Neues Archiv' XXIII, 298 nr. 31 ex or. Male edidit Mühling 'Geschichte der Doppelwahl d. J. 1314' (1882) p. 115 nr. 3 ex or.*

95. g) uo in loco raso 2.

h) prima i in loco raso 2.

i) imptiri 1; impartiri 2.

In nomine Domini amen.

Per hoc presens publicum instrumentum pateat universis, quod anno Domini millesimo tricentesimo quartodecimo, indictione XIII, crastino beati Luce ewangeliste
 Oct. 19. que est decima nona dies mensis Octobris, quasi hora completorii, sede Romana nec-
 non imperio et regno Romanorum vacantibus, in suburbio oppidi Frankenfurdensis 5
 Magunt. dyoc. in orto domus, in qua hospicium suum tenebat venerabilis pater et
 dominus dominus Baldewinus Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus,
 in tentorio eiusdem domini archiepiscopi in presencia mei notarii publici ac notariorum
 publicorum et testium subscriptorum comparentibus et considentibus personaliter vene-
 rabilibus in Christo patribus dominis P(etro) sancte Magunt(ine) sedis archiepiscopo et 10
 Bald(ewino) Treverensis ecclesie archiepiscopo predicto necnon illustribus principibus
 dominis Iohanne Bohemie et Polonie rege, Woldemaro marchione Brandenburgensi ac
 Iohanne seniori duce Saxonie, electoribus regis Romanorum in imperatorem postmodum
 promovendi, necnon convenientibus eisdem tamquam in die alias ut dicitur de eorun-
 dem electorum et venerabilis in Christo patris domini Heinrichi Coloniensis archiepiscopi 15
 et illustris principis domini Rud(olfi) comitis palatini Reni ducis Bawarie suorum coe-
 lectorum seu nunciorum et procuratorum eorundem unanimi consensu per predictum
 dominum P(etrum) archiepiscopum Magunt(inum), qui hoc ad suum pertinere asserit
 officium, prefixa pro eleccione futuri regis celebranda apud Frankenfurd in loco debito
 et consueto¹, iidem principes videlicet P(etrus) Magunt(inus) et B(aldewinus) Treve- 20
 rensis archiepiscopi, Iohannes Bohemie et Polonie rex, Woldemarus marchio Brandem-
 burgensis et Iohannes senior dux Saxonie, penes quos solos, ut ipsi asserunt, ius provi-
 dendi imperio de persona ydonea residet hac vice propter absenciam archiepiscopi
 Coloniensis et comitis palatini Reni predictorum coelectorum suorum, volentes eisdem
 suis coelectoribus absentibus pro bono pacis et sub spe concordie in hoc deferre ac 25
 gratiam facere specialem, prehabita deliberatione diligenti diem predictam ad eligen-
 dum prefixa[m], ut premittitur, usque ad diem immediate sequentem unanimi consensu
 et expressa voce continuandam duxerunt ac eam prorogarunt cum continuacione dierum
 subsequencium ad providendum eisdem imperio et regno Romanorum vacantibus de
 persona ydonea in regem Romanorum eligenda in imperatorem postmodum promovenda 30
 et ad omnia alia facienda, que in ipso eleccionis negocio contingere dinoscuntur. Con-
 stituentes, deputantes et ordinantes statim suos certos et speciales nuncios ad notifican-
 dum et insinuandum prefatis suis coelectoribus absentibus huiusmodi termini seu diei
 continuationem et prorogationem per ipsos factam necnon ad citandum ex parte sua
 ipsos coelectores suos absentes ad eundem terminum sive diem cum intimacione, quod 35
 si non venerint et comparuerint in eodem per se vel procuratores et nuncios suos ad
 hoc legitime constitutos, extunc procedent et procedere intendunt in ipso eleccionis
 negocio eorum absencia non obstante nec eos ulterius vocabunt, etiamsi per eosdem
 continuari et prorogari contigerit terminum antedictum.

Acta sunt hec anno Domini, indictione, mense, die, hora diei et loco prescriptis, 40
 presentibus venerabili in Christo patre domino Syfrido Curiensi episcopo et spectabili-
 bus viris dominis^a Gerhardo Iuliacensi, Adolfo de Monte, Petro de Barro, Bertoldo de
 Hennemberg, Iohanne et Henrico fratribus de Spanheim comitibus necnon nobilibus
 viris dominis Iohanne de Wartemberg, Boscone de Hayda, Wilhelmo Hase et Iohanne
 de Brunshorn et honorabilibus viris magistris Iohanne de Vinstinga et Henrico de Gel- 45
 donia iurisperitis et pluribus aliis fidedignis pro testibus ad premissa vocatis pariter
 et rogatis.

96. ^a) *supra lineam add. or.*

1) *Cf. supra nr. 39.*

Et ego Iohannes quondam Gerlaci dictus Certamen de Spira clericus publicus apostolica auctoritate notarius, quia premissis omnibus et singulis una cum Lud(wico) de Kansme, Petro de Grifon(ia), Gerhardo de Lupo de Treveri et Arnoldo de Puteo de Colonia clericis notariis publicis et testibus supradictis personaliter presens fui, hoc publicum instrumentum manu mea conscriptum inde confeci et signo meo solito signavi, requisitus pariter et rogatus. (S. N.)

97—101. NOTIFICATIONES ELECTIONIS AD CIVITATES IMPERII²MISSAE.

1314. Oct. 22.

97. *Scriptum archiepiscopi Moguntini.* Oct. 22.

10 *Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Descripsimus nos. Sigilli cerae albae dorso impressi vestigia adsunt. — Ed. Olenschlager 'Staatsgeschichte. Urkundenbuch' p. 70 nr. 28 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 39.

P(etrus) Dei gracia sancte Mogunt(ine) sedis archiepiscopus sacri imperii per Ger-
15 maniam archicancellarius prudentibus viris in Frankenford, Fridberg, Wetphlaria ac Geilnhusen civitatum . . scultetis, . . consulibus, . . scabinis ac universitatibus civium, sibi dilectis salutem et plenitudinem omnis boni.

Cum dies certa precise et peremptorie fuisset assignata apud Frankenvord ad eligendum Romanorum regem, convenientibus nobiscum et comparentibus et ob hoc
20 specialiter congregatis venerabili patre domino Baldwino Treverensi archiepiscopo et illustribus principibus dominis Iohanne rege Boem(ie), Woldmaro Brandenburgensi marchione et Iohanne duce Saxonie seniore, nostris coelectoribus, aliis minime comparentibus, interesse recusantibus nec pro se mittentibus, ex quo plenaria potestas nominandi et eligendi personam ydoneam in Romanorum regem penes nos presentes
25 residebat, vocibus absencium extinctis quoad eandem eleccionem et penitus annullatis, in illustrem principem dominum Ludwicum comitem palatinum Reni ducem Bawarie, virum utique providum et circumspectum, divina inspirante clemencia vota nostra direximus et ipsum in Romanorum regem concorditer duximus eligendum. Quocirca dileccionem vestram requirimus, hortamur et diligencia qua possumus et quantum
30 in nobis est consulendo mandamus, quatinus eidem domino Lud(wico) tamquam in Romanorum regem rite et concorditer electo obediatis et fideliter intendatis sibi que vos promptos ad beneplacita quevis tamquam vero vestro domino exhibeatis et paratos. Sic nostris monitis et hortacionibus benivole annuentes, ut ipse dominus rex et nos principes vestris honoribus, comodis et libertatibus oportunis temporibus intendere merito
35 delectemur.

Dat. in castris apud Frankenvord, XI. Kalend. Novembr.

98. *Scriptum archiepiscopi Trevirensis.* Oct. 22.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigilli cerae viridis dorso impressi vestigia apparent. — Ineditum.

40 *Cf. Böhmer, Reg. Ludw. Reichssachen l. c.*

Bald(winus) Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius prudentibus viris scultetis, consulibus ac universitati-

bus civitatum Frankenford, Frideberg, Wetflar(ja) et Geyllenhousen, civitatum imperii fidelibus salutem cum plenitudine omnis boni.

Cum dies certa precise et peremptorie apud Frankenford ad eligendum Romanorum regem fuisset assignata, convenientibus nobiscum, comparentibus et congregatis ob hoc venerabili in Christo patre domino Maguntin(o) archiepiscopo ac illustribus principibus domino Iohanne rege Bohem(ie), Woldemaro marchione Brandenburgensi ac Iohanne seniore duce Saxonie, nostris coelectoribus, aliis minime comparentibus, interesse recusantibus nec pro se mittentibus, ex quo potestas plenaria nominandi et eligendi personam ydoneam in Romanorum regem penes nos presentes residebat, vocibus absencium ea vice quoad eandem electionem extinctis extunc penitus et annullatis, in illustrem principem dominum^a Lud(wicum) comitem palatinum Reni ducem Bawarie, virum utique providum et circumspectum^b, divina inspirante clemencia vota nostra direximus et ipsum in Romanorum regem concorditer duximus eligendum. Quocirca dilectionem vestram requirimus, hortamur et diligencia qua possumus, quantum in nobis est consulendo demandamus, quatinus eidem domino Lud(wico) tamquam in Romanorum regem rite et concorditer electo obediatis fideliter et intendatis sibi que vos promptos ad beneplacita quevis tamquam vero vestro domino exhibeatis et paratos. Sic nostris monitis et hortacionibus benivole annuentes, ut ipse dominus rex et nos principes vestris honoribus, commodis et libertatibus oportunis temporibus intendere merito delectemur.

Datum in castris ante Frankenford, anno Domini MCCCXIII, vicesima secunda die Octubr.

99. *Scriptum regis Bohemiae. Oct. 22.*

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, loris membranaceis relictis. — Ed. Böhmer 'Codex diplomaticus Moenofrancofurtanus' p. 408 ex or. (= Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 131 nr. 135); Böhmer-Lau II, 1 nr. 1 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 183 Iohann nr. 27; cf. Reichssachen l. c.

Iohannes Dei gracia Boem(ie) et Polon(ie) rex ac Lucemburgen(sis) comes prudentibus viris . . scultetis, . . scabinis, . . consulibus et civibus in Frankenfurt, Fridberch, Wepflaria et Gaylnhusen, sincere sibi dilectis regii favoris affectum benivolium et sincerum.

Cum dies certa precise et peremp[t]orie fuisset apud Frankenfurt ad eligendum regem Romanor(um) assignata, convenientibus nobiscum et comparentibus et ad hoc congregatis venerabilibus patribus dominis P(etro) Moguntino et Bald(wino) Treverensi archiepiscopis necnon illustribus principibus dominis Woldemaro marchione Brandenburgensi et Iohanne seniore duce Saxonie, nostris coelectoribus, aliis minime comparentibus, interesse recusantibus nec pro se mittentibus, ex quo plenaria potestas nominandi et eligendi personam ydoneam in Romanorum regem penes nos presentes residebat^a, vocibus absencium extinctis quoad eandem electionem extunc et penitus annullatis, in illustrem principem dominum Lud(wicum) comitem palatinum Reni ducem Bawarie, virum utique providum et circumspectum, divina inspirante clemencia nostra vota direximus et ipsum in regem Romanorum concorditer duximus eligendum. Quocirca prudentiam vestram requirimus, hortamur et diligencia qua possumus et quantum in nobis est consulendo demandantes, quatinus eidem domino Lud(wico) tamquam in

98. ^a) sequitur . . or. ^b) cf. infra pag. 101 lin. 17. 18.

99. ^a) residebant or.

Romanorum regem rite et concorditer electo obediatis^b fideliter ac eciam intendatis sibi que vos promptos ad beneplacita quevis tamquam vero vestro domino exhibeatis et paratos. Sic nostris monitis et exhortationibus benivole annuentes, ut vestris honoribus, commodis et libertatibus ipse dominus rex et nos principes opportunis temporibus
5 intendere merito delectemur.

Dat. in castris apud Frankenfurd, XI. Kal. Novembr., anno Domini millesimo CCCXIII, regnorum vero nostrorum anno quarto.

100. *Scriptum Woldemari marchionis Brandenburgensis.* Oct. 22.

Originale deperditum. Copia (c.) in codice 'Kopialbuch I' eiusdem tabularii fol. 98
10 *nr. 172. Descripsimus nos. — Ineditum.*

Woldemarus Dei gracia Brandenburgensis marchio dominusque terre Luza-
cie prudentibus viris scultetis, scabinis, consulibus ac universitatibus civitatum in
Frankenford, Frideberg, Wetflar et Geylnhusen, sibi dilectis salutem et plenitudinem
omnis boni.

15 Cum dies certa precise et peremptorie in Frankenfurd fuisset ad eligendum regem
Romanorum assignata, convenientibus nobiscum et comparentibus et ob hoc congre-
gatis^a venerabilibus patribus dominis^a Petro Magunt(ino) et Bald(wino) Treverensi
archiepiscopis necnon excellenti domino Iohanne Boemorum rege ac illustri principe
domino Iohanne duce Saxonie seniore, nostris coelectoribus, aliis minime comparentibus
20 et interesse recusantibus nec pro se mittentibus, ex quo plenaria potestas nominandi et
eligendi personam ydoneam in Romanorum regem penes nos presentes residebat, voci-
bus absencium extinctis quoad eandem eleccionem extunc et penitus annullatis, in
illustrem principem dominum Ludewicum comitem palatinum Reni ducem Bawarie,
virum utique providum et circumspectum, divina inspirante clemencia vota nostra
25 direximus et ipsum in Romanorum regem concorditer duximus eligendum. Quo-
circa dilectionem vestram requirimus et hortamur et diligencia qua possumus et quan-
tum in nobis est consulendo demandantes, quatenus eidem Ludewico tamquam Roma-
norum regi rite et concorditer electo obediatis fideliter et intendatis sibi que vos
promptos ad beneplacita quevis tamquam vero vestro domino exhibeatis et paratos.
30 Sic nostris monitis et hortacionibus benivole annuentes, ut vestris honoribus, commodis
et libertatibus ipse dominus rex et nos principes [oportunis]^b temporibus intendere
merito delectemur.

Datum in castris apud Frankenfurd, anno Domini millesimo CCC quartodecimo,
XI. Kalen. Novembr.

35 101. *Scriptum Iohannis ducis Saxoniae.* Oct. 22.

Originale (or.) ibidem. Sigilli cerae albae dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum.
Cf. Böhmer, Reg. Ludw. Reichssachen l. c.

Iohannes Dei gratia Saxonie dux prudentibus viris . . . scultetis, . . . scabinis,
. . . consulibus ac universitatibus civitatum in Frankenfurd, Fridberg, Wetflar et Geiln-
40 husen, sibi dilectis salutem et plenitudinem omnis boni.

Cum certa dies precise et peremptorie fuisset ad eligendum regem Roman(or)um
assignata, convenientibus nobiscum et conparentibus et ob hoc congregatis venerabili-

99. ^{b)} sic or.

100. ^{a)} . . . add. c. ^{b)} excidit c.

bus patribus dominis Petro Magunt(ino) et Bald(wino) Treverensi archiepiscopis necnon excellenti domino Iohanne Boemorum rege ac illustri principe domino Woldemaro Brandenburgensi marchione, nostris coelectoribus, aliis minime conparentibus, interesse recusantibus nec pro se mittentibus, ex quo plenaria potestas nominandi et eligendi personam ydoneam in Romanorum regem penes nos presentes^a residebat, vocibus absentium extinctis quoad eandem electionem extunc et penitus annullatis, in illustrem principem dominum Lud(wicum) comitem palatinum Reni ducem Bawarie, virum utique providum et circumspectum, divina inspirante clemencia nostra vota direximus et ipsum in regem Romanorum concorditer duximus eligendum. Quocirca dilectionem vestram requirimus, hortamur et diligentia qua possumus et quantum in nobis est consulendo¹⁰ demandamus, quatinus eidem domino Lud(wico) tamquam in Romanorum regem rite et concorditer electo obediatis et fideliter intendatis sibiue vos promptos ad beneplacita quevis tamquam vero vestro domino exhibeatis et paratos. Taliter nostris monitis et hortationibus benivole annuentes, ut vestris honoribus, commodis et libertatibus ipse dominus rex et nos principes oportunis temporibus intendere merito¹⁵ delectemur.

Datum in castris apud Frankenfurd, anno Domini millesimo CCC quartodecimo, XI. Kalen. Novembris.

102. 103. *Decretum electionis.* Oct. 23.

*Originalia duo A et B in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos.*²⁰

*A exemplar archiepiscopi Moguntini. Pendent sigilla filis sericis rubei flavique coloris; tria fere illaesa sunt, sigilli regis Bohemiae fragmenta tantum inveniuntur. In cancellaria Trevirensi eadem manu ac B, sed paullo negligentius scriptum est. In plica, ut sigilla suo quodque loco appenderentur, eadem manu scripta sunt haec: dñs Magunt. Rex Boem Marchio Brand. Dux Saxoñ.*²⁵

*B exemplar archiepiscopi Treverensis. Pendent sigilla item filis sericis rubei flavique coloris; tria plus minusve laesa sunt, sigillum ducis Saxoniae fere illaesum. Eadem manu ac A, sed accuratius scriptum est. In plica alia manu, tamen cancellariae Trevirensis scripta sunt haec: Trever. Bohem rex Marchio Brandinburgen. dux Saxonie. — Ed. Gewold 'de septemviratu' (1616) pag. 44 ex B.*³⁰

Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 41.

Quae concordant cum Decreto anni 1308. supra tom. IV nr. 262, ea typis minoribus excussa sunt.

102. *Exemplar archiepiscopi Moguntini.*

A.

In nomine Domini amen.

IV nr. 262. Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino* sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici futuro Petrus Dei et apostolice sedis gracia sancte Magunt(ine) sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, Woldemarus marchio Brandenburgensis ac Iohannes dux

103. *Exemplar archiepiscopi Trevirensis.*

B.

In nomine Domini amen.

Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino* domino* sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici futuro Bald(ynus) Dei et apostolice sedis gracia Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius, Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, Woldemarus marchio Brandenburgensis ac Iohannes dux

Saxonie senior, humiles et devoti cum
omni reverencia devotissima pedum oscula bea-
torum.

1. Vacante nuper* per obitum felicitis re-
cordacionis serenissimi domini Henrici quon-
dam Romanorum imperatoris ipso Romano-
rum regno seu Romano imperio, et nobis una
cum reverendo domino Bald(uyno) sancte
Treverensis ecclesie archiepiscopo necnon
10 reverendi domini Henrici archiepiscopi Co-
loniensi et illustrium principum Iohannis
Boemie et Polonie regis, Rudolphi comitis
palatini Reni ducis Bawarie, Woldemari
marchionis Brandenburgensis ac ducis Saxo-
15 nie honorabilibus procuratoribus, ad quos
tam de iure quam de consuetudine antiqua
et approbata ius eligendi Romanorum regem
in imperatorem postmodum promovendum
noscitur pertinere, sollempniter concordanti-
20 bus in diem electionis huiusmodi videlicet
crastinum beati Luce ewangeliste, que est
decima nona mensis Octobris, et ego
Petrus archiepiscopus Magunt(inus)^a pre-
dictus ex officii mei debito ipsam diem ad
25 electionem huiusmodi celebrandam prefixi, litte-
ris meis vocacionis ipsis conprincipibus et
coelectoribus meis destinando.

2. Qua die veniente in suburbio oppidi
regalis Frankenvordensis, loco siquidem ad hoc
30 solito et consueto nobis Petro Maguntino, Bal-
d(uyno) Treverensi archiepiscopis, Iohanne
Boemie et Polonie rege, Woldemaro mar-
chione Brandenburgensi ac Iohanne duce
Saxonie supradictis ibidem convenientibus, ce-
35 lebrata missa sancti Spiritus, deliberacione
provida prehabita ad procedendum in electionis
negocio prelibato et in quantum debuimus ex-
pectantibus, quia reverendus dominus Hen-
ricus archiepiscopus Coloniensis et Rudol-
40 phus comes palatinus Reni dux Bawarie
nondum venerant nec per se nec per suos
procuratores in dicto loco convenerant, nos
pro bono pacis volentes in hoc eis deferre
ac facere gratiam specialem, terminum
45 predictum videlicet crastinum beati Luce
ewangeliste unanimi consensu cum reve-
rendo domino Bald(uyno) Treverensi archi-

Saxonie senior, humiles et devoti cum
omni reverencia devotissima pedum oscula bea-
torum.

1. Vacante nuper* per felicitis recorda- c. 1.
cionis obitum serenissimi domini Henrici quon-
dam Romanorum imperatoris ipso Romanorum
regno seu Romano imperio, et nobis una cum
reverendo domino Petro Magunt(ino)^a archi-
episcopo necnon reverendi domini Henrici
archiepiscopi Coloniensis et illustrium prin-
cipum Iohannis Boemie et Polonie regis,
Rudolphi ducis Bawarie comitis palatini
Reni, Woldemari marchionis Brandenbur-
gensis ac . . ducis Saxonie honorabilibus
procuratoribus, ad quos tam de iure quam
de consuetudine antiqua et approbata ius
eligendi Romanorum regem in imperatorem
postmodum promovendum noscitur perti-
nere, sollempniter concordantibus in diem
electionis huiusmodi videlicet crastinum beati
Luce ewangeliste, que est decima nona Oct. 19.
dies mensis Octobris,* ex officii nostri de-
bito ipsam diem ad electionem huiusmodi cele-
brandam prefiximus.

2. Qua die veniente in suburbio oppidi c. 2.
regalis Frankenvordensis, loco siquidem ad hoc
solito et consueto nobis Balduyno Treverensi,
Petro Maguntino archiepiscopis, Iohanne
Boemie et Polonie rege, Woldemaro mar-
chione Brandenburgensi ac Iohanne duce
Saxonie supradictis ibidem convenientibus, ce-
lebrata missa sancti Spiritus, deliberacione
provida prehabita ad procedendum in electionis
negocio prelibato et in quantum debuimus
expectantibus, quia reverendus dominus
Henricus archiepiscopus Coloniensis et Ru-
d(olphus) comes palatinus Reni dux Ba-
warie nondum venerant nec per se nec per
suos procuratores in dicto loco convenerant,
nos pro bono pacis volentes in hoc eis de-
ferre ac facere gratiam specialem, dictum
terminum videlicet crastinum beati Luce Oct. 19.
unanimi consensu cum reverendo domino
Petro Mag(untino) archiepiscopo usque in

102. ^a) Magunt. semper A.

103. ^a) Magunt. semper B.

Oct. 20. episcopo usque in diem sequentem duximus continuandum. Quam continuacionem dominis^b .[.] archiepiscopo Coloniensi et Rudolpho comiti palatino ac aliis quorum interesse poterat nos archiepiscopus Maguntinus antedictus per nostros nuncios speciales ad id deputatos insinuavimus, notificavimus et ad eorum noticiam deduximus, ipsos citando vice et nomine omnium nostrorum presencium, ut prefata die continuata in dicto loco ad eligendum convenirent.

3. Qua die continuata ipsis archiepiscopo Coloniensi, et comite Palatino et aliis quorum interesse poterat sic vocatis et sufficienter expectatis, quia non venerunt nec pro se miserunt nec vices suas alicui seu aliquibus commiserunt, in electionis negotio memorato, audita missa sancti Spiritus, nos^{*} archiepiscopus Maguntinus antedictus ipsa die continuacionis que fuit vicesima mensis predicti hora debita et consueta procedere cupientes, in scriptis monicionem legimus et protestacionem quandam vice nostra ac omnium ibidem presencium ius in ipsa electione regis Romanorum habencium illa vice, monendo omnes infames, excommunicatos, suspensos ac eciam interdictos nec non quoscunque alios, si qui forent forsitan inter eos, qui de iure vel^{*} consuetudine interesse in ipsius electionis negotio non deberent, quod a tractatibus electionis celebrande futuri regis Romanorum et ab eadem electione recederent, ipsos coelectores nostros, nos et alios quorum interesset^{*} eligere permittentes. Protestando quod non esset nostra vel coelectorum nostrorum intencio tales admittere tamquam ius in illa electione habentes aut procedere vel eligere cum eisdem. Immo voluimus et intencionis nostre fuit, quod voces talium, si qui reperirentur postmodum interfuisse, nulli prestarent suffragium nec afferrent alicui nocumentum et prorsus pro non receptis sive pro non habitis haberentur. Quam protestacionem nos omnes supradicti una cum reverendo patre domino Bald(uyno) archiepiscopo Treverensi coelectores tunc presentes ratam et gratam habentes^{*} consensimus in eandem.

diem sequentem duximus continuandum. Quam continuacionem dictis . . archiepiscopo Coloniensi et Rudolpho comiti palatino ac aliis quorum interesse poterat nos Treverensis archiepiscopus antedictus per nostros nuncios speciales ad id deputatos insinuavimus, notificavimus et ad eorum noticiam deduximus, ipsos citando vice et nomine omnium nostrorum presencium, ut prefata die continuata in dicto loco ad eligendum convenirent.

3. Qua die continuata ipsis archiepiscopo Coloniensi et comite Palatino ac aliis quorum interesse poterat sic vocatis et sufficienter expectatis, quia non venerunt nec pro se miserunt nec vices suas alicui seu aliquibus commiserunt, in electionis negotio memorato, audita missa sancti Spiritus, nos^{*} archiepiscopus Treverensis antedictus ipsa die continuacionis que fuit vicesima mensis Octobris predicti hora debita et consueta procedere cupientes in scriptis monicionem legimus et protestacionem quandam vice nostra ac omnium ibidem presencium ius in ipsa electione regis Romanorum illa vice habencium, monendo omnes infames, excommunicatos, suspensos et eciam interdictos nec non quoscunque alios, si qui forent forsitan inter eos, qui de iure vel^{*} consuetudine interesse in ipsius electionis negotio non deberent, quod a tractatibus electionis celebrande futuri regis Romanorum et ab eadem electione recederent, ipsos coelectores nostros, nos et alios quorum interesset^{*} eligere permittentes. Protestando quod non esset nostra vel coelectorum nostrorum intencio tales admittere tamquam ius in ipsa electione habentes aut procedere vel eligere cum eisdem. Immo voluimus et intencionis nostre fuit, quod voces talium, si qui reperirentur postmodum interfuisse, nulli prestarent suffragium nec afferrent alicui nocumentum et prorsus pro non receptis sive pro non habitis haberentur. Quam protestacionem nos omnes supradicti una cum reverendo patre domino P(etro) Magunt(ino) archiepiscopo coelectores tunc presentes ratam et gratam habentes^{*} consensimus in eandem.

4. Et demum post tractatus prehabitos, consideratis sollicitè et diligenter circumspectis pluribus et statu personarum diversarum, per quas seu per quam regno vacanti et imperio
 5 posset utilius provideri, in illustrem virum Ludovicum comitem palatinum Reni ducem Bawarie, virum utique catholicum, orthodoxe fidei fervidum zelatorem, ecclesie sancte Dei et ministrorum eiusdem ac pacis sancte ab ineunte
 10 etate sua experientia que est rerum magistra efficax attestante devotum et humilem amatorem, strennum in armis, in iudicio iustum, in consiliis providum, in universa morum honestate* preclarum, benignum, affabilem^c et
 15 mansuetum, de alto et generoso sanguine divorum regum et principum procreatum ac in cunctis agilibus pro regimine rei publice quam plurimum circumspectum, nostrum intuitum divina disponente clemencia convertentes, nos
 20 Petrus Maguntinus archiepiscopus pro nobis et nomine nostro, prefatus vero dominus Bald(uynus) Treverensis archiepiscopus pro se et nomine suo, nos vero Iohannes Boemie et Polonie rex, Woldemarus marchio Brandenburgensis et Iohannes dux
 25 Saxonie predicti quilibet nostrum pro se et nomine suo votis nostris per dominum Maguntinum archiepiscopum antedictum vice sua et nostra et ex speciali mandato suo
 30 et nostro diligenter inquisitis, nos electores predicti in loco predicto presentes, ius totale ea vice in electione dicti regis habentes consensimus concorditer in eundem Ludovicum et ipsum nominavimus quilibet nostrum pro se,
 35 nullo penitus* discrepante, in Romanorum regem eligendum* in* imperatorem postmodum promovendum et in advocatum sacrosancte Romane ac universalis ecclesie viduarumque et orphanorum defensorem.

40 5. Quibus sic peractis ego Petrus Maguntinus archiepiscopus* de mandato speciali et voluntate mea et meorum coelectorum* predictorum eundem Lud(owicum) comitem palatinum Reni ducem Bawarie elegi sollempniter
 45 in hunc modum:

4. Et demum post tractatus prehabitos, con- c. 3.
 sideratis sollicitè et diligenter circumspectis pluribus et statu personarum diversarum, per quas seu per quam regno vacanti et imperio posset utilius provideri, in illustrem virum Ludovicum comitem palatinum Reni ducem Baw(arie), virum utique catholicum, orthodoxe fidei fervidum zelatorem, ecclesie sancte Dei et ministrorum eiusdem ac pacis sancte ab ineunte etate sua experientia que est rerum magistra efficax attestante devotum et humilem amatorem, strennum in armis, in iudicio iustum, in consiliis providum, in universa morum honestate* preclarum, benignum, effabilem et mansuetum, de alto et generoso sanguine divorum regum et principum procreatum ac in cunctis agilibus pro regimine rei publice quam plurimum circumspectum, nostrum intuitum divina disponente clemencia convertentes, nos Bald(uynus) Trevir(or)um archiepiscopus pro nobis et nomine nostro, prefatus vero dominus P(etrus) archiepiscopus Magunt(inus) pro se et nomine suo, nos vero Iohannes Boemie et Polonie rex, Woldemarus marchio Brandenburgensis et Iohannes dux Saxonie predicti quilibet nostrum pro se et nomine suo votis nostris per venerabilem patrem dominum Maguntinum archiepiscopum antedictum vice sua et nostra et ex speciali mandato suo et nostro diligenter inquisitis, nos electores predicti in loco predicto, presentes, ius totale ea vice in electione habentes dicti regis consensimus concorditer in eundem dominum Ludovicum et ipsum nominavimus quilibet nostrum pro se, nullo penitus* discrepante, in Romanorum regem eligendum* in* imperatorem postmodum promovendum et in advocatum sacrosancte Romane ac universalis ecclesie viduarumque et orphanorum defensorem.

5. Quibus sic peractis venerabilis pater c. 4.
 dominus Maguntinus^b archiepiscopus* de mandato speciali et voluntate coelectorum nostrorum*^c ac suo^d et nostrorum^c vice et nomine eundem Lud(owicum) comitem palatinum Reni ducem Bawarie elegit sollempniter in hunc modum:

102. ^c) prima a corr. ex e A.

103. ^b) venerabilis — Maguntinus in loco raso B.

^c) corr. ex meorum B.

^d) corr. ex meo B.

'In nomine Domini amen.

Cum vacante Romano regno seu Romano imperio per mortem felicitis recordacionis serenissimi domini Henrici quondam Romanorum imperatoris, vocatis qui fuerunt evocandi et qui in electione* regis Romanorum ius habere dinoscuntur, ac presentibus dicta die continuata ad eligendum* omnibus, qui voluerunt, potuerunt et debuerunt commode interesse, placuerat omnibus et singulis presentibus ad electionem procedere futuri regis, inquisitis votis omnium et singulorum ius in electione ipsius regis habencium et presencium, omnes et singulos electores predictos appareat ex^d premissis direxisse concorditer vota sua in illustrem* Lud(owicum) comitem palatinum Rheni ducem Bavarie in eum consensiendo et ipsum nominando in Romanorum regem eligendum, per cuius quidem Lud(owici) predicti experte strennuitatis merita, *fidei puritatem et constanciam speratur sacrosancta Romana ac universalis ecclesia potenter et utiliter [posse]^e defensari ac in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa et etiam res publica provide dirigi et pariter sibi superno suffragante auxilio gubernari, ego Petrus archiepiscopus Maguntinus antedictus vice mea ac coelectorum meorum predictorum ius in ipsa electione habencium ex potestate michi per eos tradita specialiter et concessa eundem Lud(owicum)*, invocata sancti Spiritus gracia, in Romanorum regem eligo in imperatorem futurum promovendum.*

c. 5. 6. Electione autem huiusmodi celebrata, eam nos omnes et singuli electores* predicti presentes approbavimus et 'Te Deum laudamus' alta voce fecimus decantari et dictum nostrum electum, qui presens extitit et electioni de se facte divine nolens resistere voluntati interpellatus cum instantia a nobis reverenter consensit^f, et deinde electionem ipsam clero et populo sollempniter fecimus publicari. Postmodum vero ipsum electum in civitatem Frankenvordensem introducentes in ecclesiam sancti Bartholomei deduximus et ipsum super altare maius, prout moris et consue-

'In nomine Domini amen.

Cum vacante Roman(o) regno seu Romano imperio per mortem felicitis recordacionis serenissimi domini Henrici quondam Romanorum imperatoris, vocatis qui fuerunt evocandi et qui in electione* regis Romanorum ius habere dinoscuntur ac presentibus dicta die ad eligendum* omnibus, qui voluerunt, potuerunt et debuerunt commode interesse, placuerat omnibus et singulis presentibus ad electionem procedere futuri regis, inquisitis votis omnium et singulorum ius in electione ipsius regis habencium et presencium, omnes et singulos electores predictos appareat ex premissis direxisse concorditer vota sua in illustrem* Ludowicum comitem palatinum Rheni ducem Bavarie, in eum consensiendo et ipsum nominando in Romanorum regem eligendum, per cuius quidem Ludowici predicti experte strennuitatis merita, *fidei puritatem et constanciam speratur sacrosancta Romana ac universalis ecclesia potenter et utiliter posse defensari ac in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa et etiam res publica provide dirigi et pariter superno sibi suffragante auxilio gubernari, ego Petrus Maguntinus archiepiscopus antedictus vice mea et coelectorum meorum predictorum ius in ipsa electione habencium ex potestate michi per eos tradita specialiter et concessa eundem Ludowicum*, invocata Spiritus sancti gracia, in Romanorum regem eligo in imperatorem futurum promovendum.*

6. Electione autem huiusmodi celebrata, eam nos omnes et singuli electores* predicti presentes approbavimus et 'Te Deum laudamus' alta voce fecimus decantari et dictum nostrum electum, qui presens extitit et electioni de se facte divine nolens resistere voluntati interpellatus cum instantia a nobis reverenter consensit^e, et deinde electionem ipsam clero et populo sollempniter fecimus publicari. Postmodum vero ipsum electum in civitatem Frankenvordensem introducentes in ecclesiam sancti Bartholomei deduximus et ipsum super altare maius, prout moris et consuetudinis est, adhibitis

102. d) corr. ex in eraso? A. e) excidit A. f) consensijt A.

103. e) consensijt B.

tudinis est, adhibitis sollempnitatibus in talibus debitis et consuetis posuimus, 'Te Deum laudamus' denuo decantantes. Deinde in cymiterio ecclesie antedictae clero et populo ipsum electum presentavimus et eius electionem fecimus sollempniter publicari.

7. Eapropter sanctitati vestre tam humiliter quam devote voto unanimi supplicamus, ut ipsum* electum nostrum in regem Romanorum* paternis ulnis amplexantes^g, munus inunctionis et consecrationis eidem conferendo* de sacrosanctis manibus vestris sacri imperii dyadema dignemini loco et tempore favorabiliter impertiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gencium vos Dominus et per sanctitatis^h vestre arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat.

8. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota nostra omnium presencium in predictis omnibus et singulis concordasse ac in petitione huiusmodi existere unanimes et concordantes, presens electionis nostre decretum sanctitati vestre transmittimus [cum]ⁱ sigillorum nostrorum appensione ex certa nostra sciencia roboratum*.

25 Datum apud Frankenvort, X. Kalen. Novembris, anno Domini M trecentesimo quartodecimo.

sollempnitatibus in talibus debitis et consuetis posuimus, 'Te Deum laudamus' denuo decantantes. Deinde in cimiterio dictae ecclesie clero et populo ipsum electum presentavimus et eius electionem sollempniter fecimus publicari.

7. Eapropter sanctitati vestre tam humiliter c. 6. quam devote voto unanimi supplicamus, ut ipsum *electum nostrum in regem Romanorum* paternis ulnis amplexantes, munus inunctionis et consecrationis [eidem]^f conferendo* de sacrosanctis manibus vestris sacri imperii dyadema dignemini loco et tempore favorabiliter impertiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gencium vos Dominus et per vestre sanctitatis arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat.

8. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius c. 7. vota nostra omnium presencium in predictis omnibus et singulis concordasse, ac in petitione huiusmodi existere unanimes et concordantes, presens electionis nostre decretum sanctitati vestre transmittimus cum sigillorum nostrorum appensione ex certa nostra sciencia roboratum*.

Datum apud Frankenvort, decimo Kalen. Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

104. *Litterae consensus Heinrici marchionis Brandenburgensis. Oct. 23.*

30 *Originale (or.) in tabulario Moenofrancfurtano. Descripsimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis. In cancellaria Ludewici scriptum esse videtur. — Ed. Olenschlager l. c. p. 69 nr. 27 ex or.; Böhmer l. c. I, 408 ex or.; Böhmer-Lau II, 2 nr. 2 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 238 Reichssachen nr. 40.

35 Nos Heinricus Dei gracia Brandeburg(ensis) et in Landesperg marchio recognoscimus et ad universorum noticiam volumus pervenire, quod in facto eleccionis regis Romanorum, quam illustris dominus Woldemarus marchio Brandeburgensis terreque Lusacie dominus patruus noster karissimus de illustre domino Ludwico comite palatino Reni duce Bawarie unâ cum ceteris principibus et electoribus imperii fecit et fecisse dinoscitur, nostrum consensum plenum et liberum tenore presencium adhibemus. Dantes super eo has nostras litteras nostro sigillo communitas.

40 Datum Frankenfurt, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, decimo Kalen. Novembris.

102. ^g) secunda e corr. ex a A. ^h) in loco raso A. ⁱ) excidit A.

103. ^f) excidit B.

105. LITTERAE CONSENSUS PRO COMITE HAYNONIAE.

1314. Oct. 21.

Originalia duo in tabulario regio Montensi 'Trésorerie des chartes' nr. 365 (olim DD 33). 1 exemplar archiepiscopi Trevirensis. Pendent sigilli fragmenta linis sericis viridis coloris. 2 exemplar regis Bohemiae. Pendent item sigilli fragmenta linis sericis viridis coloris. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIX, 597 nr. 18 ex 1 et 2.

Exemplar 3 ducis Saxoniae, quod notat J. de Saint-Genois 'Monumens anciens. Droits primitifs' I (Paris 1782) pag. 417, iam desideratur. — Ed. Mieris 'Groot Charterboek' II, 144.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 183 Iohann nr. 26.

10

Nos Balduinus Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius ad universorum noticiam^a volumus pervenire, quod nos quittance factam spectabili viro Guill(elmo) comiti Hollandie consanguineo nostro dilecto eiusque heredibus et successoribus per serenissimum principem dominum Ludovicum^b Dei gracia in regem Romanorum electum de omni iure, quod sui predecessores reges Romanorum et imperatores reclamarunt seu reclamare potuerunt ac idem reclamare posset in comitatibus Hollandie, Zelandie ac dominatu Frizie, ratum et gratum habentes eam tamquam princeps et elector sacri Romani imperii ex certa sciencia approbamus et confirmamus ac nostrum consensum et assensum eisdem quittancei et renunciationi duximus adhibendum. In^c quorum^d testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum^e.

Dat. in castris ante Frankenvort, vicesima prima die mensis Octobris, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo^e.

106—110. SCRIPTA LUDEWICI REGIS PRO DIVERSIS.

1314. Oct. 22.—26.

25

106. *Scriptum pro Iohanne duce Saxoniae. Oct. 22.*

Originale (or.) in tabulario regio Sleswicensi 'Herzogthum Lauenburg' nr. 46. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Sudendorf 'Registrum' II, 181 nr. 92 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 349 nr. 3131 (Addit. III).

30

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis presens scriptum cernentibus salutem et omne bonum.

Cum illustris princeps Iho(annes)^a dux senior Saxonie, imperii princeps et elector pro negotio electionis ad diem assignatam Frankenvort cum aliis electoribus accessisset,

105. ^a) *protocollon in 2: Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex ac comes Lucelinburgensis ad u. n. etc.; in 3: Nos Iohannes Dei gracia senior dux Saxonie ad u. n. etc.* ^b) Ludovicum 3. ^c) *loco In — apponendum 2: Harum testimonio litterarum sigillo maiestatis nostre signatarum.* ^d) *cuius rei 3.* ^e) *regnum nostrorum anno quarto add. 2.*

106. ^a) *sic or.*

tandem electione^b de persona nostra celebrata, eidem principi Io(hanni) duci predicto pro expensis circa electionem factis duo milia marcarum cum ducentis puri argenti dare decrevimus, in quibus sibi et fratri suo duci Erico nos recognoscimus obligari. Cuius summe medietatem ipsis dabimus in festo nativitatis Christi in anno proximo futuro, reliquam vero medietatem in eodem nativitatis festo in anno immediate subsequente ipsis finaliter persolvemus. Ad observantiam premissorum nos una cum dominis infra nominatis, videlicet de Troninge¹, de Nyfe, Andrea de Brunecke, Conrado de Honlo, Everhardo de Brubergh, Rodolfo de Wirtheym, Everhardo pincerna, domino de Stralemborgh, Ghevehardo de Brunecke, fidem presti[timus] manualement, quod si dictam pecuniam suis temporibus ut premittitur non solveremus, quilibet dominorum predictorum pro se unum famulum ydoneum et nobilem Maguntiam mittet ad iniaciendum, quemlibet cum duobus equis, non exituros, quin dicta pecunia modis predictis plenius persolvatur. Quicumque autem famuli primo ad iniaciendum intraverint, hii nequaquam exhibunt. Qui si exierint, domini ipsorum personaliter iniacebunt. In cuius rei evidentiam sigillum nostrum huic scripto duximus apponendum.

1314.
Dec. 25.
1315.
Dec. 25.

Datum Frankenvort, anno Domini MCCCXIII, XI. Kalend. Novembris.

107. 108. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO.

1314. Oct. 24.—29.

107. *Scriptum prius.* Oct. 24.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 6. Contulimus nos. Sigillum primum deest, loro membranaceo relicto; sigillum alterum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 283 nr. 448 ex cop.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1923.

(1) Ludwicus Dei gratia in Romanorum regem electus recognoscimus et ad universorum noticiam cupimus pervenire, quod quia venerabilis in Christo Petrus archiepiscopus Moguntinus princeps et secretarius noster karissimus duo milia marcarum denariorum Coloniensium, tribus Hallensibus pro denario quolibet computatis, nobis mutuavit, sibi suisque successoribus archiepiscopis Moguntinis et ecclesie Moguntine castrum nostrum Vurstenberg et villam Rynbuhel cum omnibus ipsius castri et ville eiusdem divisim seu coniunctim iuribus, iurisdictionibus, advocaciis, possessionibus, hereditatibus, pascuis, pratis, nemoribus, theloneis, vineis, agris, censibus et specialiter advocaciis et quibuscumque iuribus in Dypach et Manebach ac aliis redditibus et pertinentiis universis, quocumque nomine censeantur, obligavimus pro eadem pecunia et presentibus obligamus, qui redditus universi ad ducentas marcas denariorum Coloniensium se debent extendere annuatim. Promittentes bona fide, quod si quem in huiusmodi redditibus annuis ducentarum marcarum denariorum Coloniensium prefatum archiepiscopum defectum habere contingeret, illum defectum sibi in theloneo nostro in Bacharaco plenarie supplendum tenebimur deputare. (2) Ceterum promittimus et ad hoc nos specialiter obligamus, quod si prefatus archiepiscopus pro redimendis quibuscumque bonis seu redditibus pertinentibus ad idem castrum seu villam de sua pecunia aliquid impenderit seu erogaverit, quam redemptionem si velit^a poterit facere, melio-

106. ^b) praecedat littera p erasa or.

107. ^a) velet or.

1) Videtur esse Fridericus de Truhendingen.

rationesve in ipsis castro et villa fecerit, quod ea omnia integre sibi solvemus una cum debito principali et pro huiusmodi pecunia, quam sic in redemptione reddituum sive melioracione castri vel ville impenderit, ipsum castrum et villam sicut pro principali esse volumus obligata. Adicimus eciam, quod prefatum castrum a predicto archiepiscopo, eius successoribus et ecclesia Moguntina nullatenus redimemus redimereve 5 possimus, nisi prius adimpleverimus omnia et singula per nos sibi promissa, contenta in litteris patentibus nostris confectis super eo¹. Volumus eciam, quod prefatus archiepiscopus ipsos redditus ducentarum marcarum predictarum in sortem non teneatur computare, quos sibi et ecclesie sue Moguntine exnunc damus liberaliter et donamus. (3) Preterea illustrem Rüdolfum comitem palatinum Reni ducem Bawarie 10 fratrem nostrum nequaquam recipiemus ad gratiam, nisi prius huic obligationi consenserit ipsamque suis manifestis litteris ratificaverit tradend(is) archiepiscopo supradicto. (4) Predictae quoque obligationi Beatrix conthoralis nostra karissima libera et bona voluntate sub appensione sigilli sui consensit, promittens contra eam verbo, facto vel quocumque alio modo non venire. Quod nos Beatrix conthoralis domini Lud(wici) 15 in Romanorum regem electi predicti fatemur et recognoscimus nos fecisse. (5) Renunciantes in premissis tam nos Lud(wicus) in Romanorum regem electus quam nos Beatrix conthoralis domini Lud(wici) predicti exceptioni doli mali, non numerate, non tradite, non solute pecunie, actioni in factum et cuilibet alii exceptioni seu iuris beneficio, scripto vel non scripto, de quo eciam facienda esset specialis mencio, que nobis contra 20 predictam obligationem possent quomodolibet suffragari. (6) In cuius rei testimonium dicto archiepiscopo presentes litteras dedimus sigillis nostro et conthoralis nostre predictae, quibus ante electionem nostram, cum adhuc non habeamus sigilla regalia, utebatur, communitas. Promittentes, quod easdem sigillis regalibus innovabimus, quando ad hoc per predictum archiepiscopum fuerimus requisiti. 25

Dat. in castris apud Frankenvord, anno Domini millesimo CCC quartodecimo, nono Kalend. Novembr.

108. *Scriptum alterum.* Oct. 29.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 7. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Winkelmann l. c. II, 284 nr. 449 ex cop. 30

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1924.

Cf. infra nr. 149.

(1) Ludewicus Dei gratia in Romanorum regem electus recognoscimus, quod quia venerabilis Petrus archiepiscopus Maguntinus princeps et secretarius noster karissimus cum centum dextrariis Aquisgrani ad coronationem nostram nos associabit et pro eo, 35 in quo ultra ea que nobis facere debuit gravatus est, ut aliqualem sibi reconpensam faciamus, ipsi archiepiscopo mille marcas denariorum Coloniensium, tribus Hallensibus pro quolibet denario computandis, promisimus et promittimus liberaliter per presentes. Pro quibus ei castrum nostrum Vurstenberg sub omnibus modis, articulis et conditionibus, sub quibus idem castrum sibi pro duobus milibus marcarum denariorum Coloniensium, 40 quas nobis mutuavit, obligavimus², titulo pignoris similiter obligamus suisque successoribus ac ecclesie Maguntine, donec persolverimus pecuniam antedictam. Hoc adiecto quod ipse centum marcarum redditus denariorum Coloniensium, tribus Hallensibus pro denario computandis, ultra ducentarum marcarum Coloniensium denariorum redditus, quos prius ei super ipso castro et suis attinenciis percipiendos obligavimus², 45 habere debet et percipere nec percepta vel percipienda in sortem tenebitur computare.

1) *Supra nr. 58.*

2) *Supra nr. 107 cap. 1.*

Si vero dictum archiepiscopum aliquem defectum in redditibus centum marcarum predictarum habere contingeret, illum defectum sibi in theloneo nostro in Bacheraco plenarie supplendum tenebimur deputare. (2) Renunciantes in premissis exceptioni doli mali, non numerate, non tradite, non solute pecunie, actioni in factum et cuilibet alii exceptioni seu iuris beneficio scripto vel non scripto, de quo etiam facienda esset specialis mencio, que nobis contra premissam obligationem possent quomodolibet suffragari. In cuius rei testimonium presentes litteras sibi dedimus sigillo nostri^a comit(atus) palatini Reni ducatus Bawarie, quia adhuc sigillum regium non habuimus, communitas.

10 Datum Maguntie, anno Domini millesimo CCC quartodecimo, IIII. Kalen. Novembr.

109. *Scriptum pro nobili de Lichtenberg.* Oct. 24.

Originale (or.) in tabulario Darmstadiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Böhmer 'Acta imperii' p. 481 nr. 691 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 317 nr. 2934 (Addit. II).

15 Nos Ludwicus Dei gracia in Romanorum regem electus recognoscimus, quod nobili viro Iohanni de Lychtenberg, pro eo quod nobis super adipiscendo Romanorum regno in Frankenvord cum triginta dextrariis fideliter astitit et inter Argentinam et Aquis fraude et dolo exclusis abhinc usque ad festum beati Martini proximum et in- Nov. 11. antea ad unum annum continuo subsequentem sub nostris dampnis et expensis serviet et assistet, mille marcas puri argenti dare promisimus et promittimus per presentes. Cuius pecunie medietatem in festo nativitatis Domini proximo, residuam vero medie- Dec. 25. tatem in festo Pasche subsequente eidem nobili liberaliter persolvemus. Dantes sibi 1315. Mart. 23. has litteras sigillo nostro comitatus palatini Reni ducatus Bawarie signatas, quia adhuc regium non habemus, in testimonium super eo.

25 Dat. in castris apud Frankenvord, anno Domini MCCC quartodecimo, nono Kalend. Novembr.

110. *Scriptum pro rege Bohemiae et archiepiscopo Trevirensi.* Oct. 26.

Originale depertitum. Copia (c.) coeva in Copiario Balduini archiepiscopi qui est comitum de Kesselstadt p. 512. Descripsimus nos. — Ineditum.

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 349 nr. 3132 (Addit. III).*

(1) Nos Lud(wicus) Dei gratia in regem Romanorum electus recognoscimus publice et presentibus profiteamur, quod quia illustris princeps Iohannes Bohemie et Polonie rex ob nostras et imperii evidentes et urgentes necessitates obligavitstrarum precum interventu theloneum suum in Brabantia apud Andwerpe pro certis pecuniarum summis 35 in nostram et imperii utilitatem conversis et convertendis, eidem in XVIII milibus lib(rarum) Hallen(sium), Turonensi grosso pro XIII Hall(ensibus) computato, item domino Treverensi archiepiscopo Bald(ewino) eius patruo, quia exposuit et expensas fecit insistendo nostris obsequiis apud Frankenvort ultra terminum nobis promissum, in sex milibus lib(rarum) dicte monete recognoscimus eisdem nos teneri et efficaciter 40 esse obligatos. (2) Pro quibus pecuniarum summis ipsis persolvendis eisdem de theloneo nostro antiquiori, videlicet de sex grossis Turonensibus apud Bacherache supra Renum III grossos Turonenses levandos, percipiendos et colligendos per duos suos

nuntios in nostris expensis et sumptibus assignamus. Quibus etiam nuntiis clavem de eista, ubi pecunia thelonei reponetur, assignabimus eorum arbitrio ad aperiendum ipsam eistam et portionem suos dominos contingentem in dicta pecunia omni tempore^a quo voluerint recipiendam libere relinquentes, tam diu^b et quousque ipsis de predictis pecuniarum summis integraliter fuerit satisfactum. (3) Verum etiam si contingeret ipsum dominum Treverensem procedendo nobiscum versus Aquisgrani^c ad nostram coronationem plus debito morari in via quam continuatis dietis seu per devia, quominus recte tramite procederet, morari in eundo et redeundo, promittimus eidem persolvere de qualibet dicta predicta mille lib(ras) Hall(enses) percipiendas in dicto theloneo, tam diu et quousque estimatis ipsis dietis plenarie fuerit satisfactum. (4) Et in reversione nostra de Aquis, antequam Renum vel Mosellam transeamus, eisdem nostras litteras sigillo regie maiestatis nostre super premissis omnibus et singulis concedemus. (5) Et ad maiorem securitatem omnium promissionum et obligacionum predictarum castra nostra Stailbouch, Stailecke et Brouneshorn cum oppido Bacherache et villis in ipsa Valle iacentibus cum^d omni suo iure et omnibus suis pertinentiis nobili viro Gysoni de Molsberch militi fidei nostro a nobis hinc inde recepto assignamus et promittimus eosdem dominos regem et archiepiscopum seu eorum nuntios in possessionem dicti thelonei mittere et dicta castra cum oppido et villis in Valle iacentibus cum suis pertinentiis assignare dicto Gysoni, antequam Mosellam vel Renum subtus Confluen(tiam) transeamus, volentes ut ipse Gyso dicta castra cum dictis pertinentiis custodiat et gubernet. (6) Et si contingeret quod omnia premissa in toto vel in parte non observarentur dicti[s] dominis regi et archiepiscopo vel non adimplerentur, prout superius est expressum, vel eis etiam vel eorum nuntiis violentiam inferri contingeret, volumus ut dicta castra sine alio nostro mandato per ipsum Gysonem in manus dicti domini archiepiscopi et regis aut alterius eorum infra mensem, dum requisitus fuerit, resignentur et assignentur. (7) Licitum etiam erit dicto Gysoni, ne indignationem Rud(olfi) ducis Bawarie nostri germani incurrat, quam evitare desiderat, lapso termino purificationis beate Marie virginis proximo venturo aliam ydoneam personam loco sui subrogare, que dicta castra teneat et ea deliberet, prout superius est enarratum. (8) Per hanc autem nostram obligacionem et promissionem nolumus aliis nostris obligacionibus et promissionibus, prout in litteris super hoc confectis continetur plenius¹, inferri preiudicium vel derogari, set eas in suo robore permanere. In quorum testimonium, quia sigillo regio caremus, has litteras sigillo ducatus nostri fecimus roborari.

1315.
Febr. 2.

Dat. in suburbio Frankenvorden(si), Sabbato ante festum beati Symonis et Iude apostolorum, anno Domini MCCCXIII.

111. SCRIPTUM MARCHIONIS BRANDENBURGENSIS PRO NOBILI DE FALKENSTEIN.

1314. Oct. 24.

Copia (c.) in Copiario Falkensteinensi f. 145 tabularii regii Herbipolensis. Contulimus nos. — Ed. v. d. Ropp 'Neues Archiv' XVI, 631 nr. 3 ex c.

Cf. ea quae notantur l. c. not. 2.

[W]ir Woldemar von Goddes genaden marggreve zu Brandenburg, zu Lusieczern und von Lindawe bekennen in dissen brieffe und verjehen, daz wir von den zwol[f]-

110. ^a) omni tempore bis scriptum c. ^b) et supra lineam add. c. ^c) corr. ex Aquisgranū c. ^d) in c.

1) Supra nr. 63—68.

duſentt marcken ſilbers, die uns von unſerm lieben herren hern Ludewig dem Romsen konige ſint bewiſet offzuheben von dem zolle Luderſtopp, dem edel man hern Phil(ip) von Falck(enſtein) dem edelſten hern zu Minzenberg, unſerm underkemerer, druhundert marck ſilbers von Colſcher wicht bewiſen und antwerten genczlichen offzuheben von dem erſten zolle, der daſelbes vallende iſt. Und wan er dye druhundert marck hat engenomen, ſo ſal derſelbe here Phil(ip) uns offlazen drizzig marck geldes lodiges ſilbers eigens guddes oder lihens gudes, und ſal dye von uns und von hern Johanne margreven zu Brandenburg unſerm ſwager zu rechtem und gewonlichen lehene entphan.

Geschein und gegeben zu Franckenfort, nach Goddes gebort druzehenhundert jar in dem verzehenden jar, des andern dages nach ſant Severins dage.

112. LITTERAE CIVITATIS WETZLARIENSIS CIVITATI AQUENSI MISSAE.

1314. Oct. 25.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descriptimus nos.
15 *Sigilli cerae viridis dorso impressi vestigia apparent. — Ed. Gewoldus 'Defensio Ludovici' p. 25 ex or.; Böhmer 'Codex diplomaticus Mœnografurtanus' I, 409 ex or.; Böhmer-Lau II, 2 nr. 3 ex or.*

Prudentibus et multe honestatis viris . . sculteto, . . scabinis, . . consulibus totique universitati civium Aquen(sium) necnon universis terrarum nobilibus ac aliis quacunque
20 dignitate peditis . . scultetus, . . scabini, [. .] consules totaque universitas civitatis in Wetflaria cum desiderioso animo ad ipsorum quevis beneplacita semper benivolos et paratos.

Prudenciam ac honestatem vestram tenore presencium volumus non latere, quod cum dies certa precise et peremptorie in campis Frankenfurd, videlicet crastinum beati
25 Luce ewangeliste proxime transactum, fuisset ad eligendum Romanorum regem principibus electoribus assignata, convenientibus et ibidem comparentibus reverendis in Christo patribus et dominis dominis Petro sancte Magunt(ine) sedis et Baldewino sancte Treverensis sedis archiepiscopis sacri imperii per Germaniam et Galliam archicancellariis, excellentissimo domino Iohanne Bohemie et Polonie rege et comite Lucelmburgensi,
30 illustribus principibus et dominis dominis Woldemaro et Heinricho marchionibus Brandemburgensibus necnon Iohanne Dei gr(aci)a duce Saxonie, reverendo in Christo patre ac domino domino . . Coloniensi archiepiscopo necnon illustri principe duce Rudolfo Bavarie minime comparentibus et interesse recusantibus nec aliquos pro se mittentibus, iidem principes ex superhabundanti expectantes duos principes predictos usque
35 in diem Dominicum proxime subsequentem, tandem ipsis ut premittitur comparere Oct. 19. recusantibus, illustrem principem dominum Lud(wicum) ducem Bavarie et comitem palatinum Reni pure ac concorditer in Romanorum regem meritis ipsius suffragantibus elegerunt. Secunda feria proxima subsequente predicti principes sex ad nos in civitate Oct. 21. Frankenfurden(si) existentes suos ydoneos et legales nuncios miserunt, notificantes nobis
40 per eosdem eleccionem ab ipsis celebratam et rogantes quam intime, ut predicto domino rite electo in regem Romanorum civitatem Frankenfurd reseraremus, sibi reverenciam et obedienciam debitam exhibendo. Nos vero deliberacione diligenti prehabita ac uti prudentum dominorum nostrorum consilio, qui nos taliter informarunt, feria quarta Oct. 23. proxima post diem beati Luce serenissimo domino nostro domino Lud(wico) Romano-

rum regi^a civitatem Frankenfurden(sem) reseravimus sibi, postquam super altare sancti Bartholomei exaltatus fuerat, quemadmodum vero domino nostro homagium et obedienciam debitam duximus generaliter faciendam.

Datum anno Domini MCCCXIII, octavo Kalend. Novembris.

113. LITTERAE LUDEWICI REGIS CIVITATI CONSTANTIENSI MISSAE.

1314. Oct. 29.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 196. Inscriptio est: Prudentibus viris . . sculteto, . . magistro civium, . . consulibus et universis civibus Constanciensibus, fidelibus nostris dilectis. Sigilli dorso impressi vestigia apparent. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 300 nr. 32 ex or.

Ludewicus Dei gracia electus in regem Romanorum prudentibus viris . . sculteto, magistris civium, consulibus et universis civibus Constanciensibus, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Cum in regem Romanorum divina suffragante gracia simus a maiori parte principum ius in electione habencium in Frankenfurt, vocatis qui evocandi fuerant, adhibitis sollempnitatibus debitis et consuetis ad culmen maiestatis regie sublimati, de quo fidelitatem vestram credimus non modicum gratulari, de vestre discrecionis constancia, quam semper Romano imperio obsequiosam cognovimus et fidelem, sincere presumimus, quod in iuribus et honoribus nos et imperium respicientibus, prout eidem imperio astringimini, debeatis assistere nobis fideliter et favere, ut nos vestris commodis et libertatibus intendere merito delectemur. Ceterum specialiter vos requirimus et hortamur, quatinus Friderico duci Austrie nos in gubernacione regni pacifica contra iusticiam impedire molienti nullum in expensis seu aliis quibuscumque debeatis subsidium inpartiri.

Datum Moguntie, quarto Kalen. Novembr.

114—120. ACTA CORONATIONIS FRIDERICI III.

1314. Nov. 2.—28.

114. 115. MANDATA ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS.

1314. Nov. 2.—11.

114. Mandatum abbati Indensi missum. Nov. 2.

Copia (c.) in Instrumento infra nr. 124 edendo cap. 4. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII nr. 35 p. 312 ex c.

Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri Romani imperii per Ytaliam archicancellarius . . abbati Sancti Cornelii Yndensis sue diocesis salutem in Domino.

112. ^a) rege or.

Comparuit coram nobis illustris princeps Fridericus dux Austrie in Romanorum regem alias regno seu imperio Romano per mortem dive recordacionis domini Henrici quondam Romani imperatoris vacante electus, supplicans ut electionem de ipso canonice celebratam, ut asserit, dignaremur, prout officii nostri debitum ex antiqua et approbata
 5 ac laudabili consuetudine a tempore, cuius memoria non existit, pacifice observata requirit, acceptare, ipsum in Romanum regem ungendo et coronando. Verum cupientes sic officii nostri debitum in hac parte sibi impendere, ne alterius ius ledamus, tibi sub pena excommunicationis sententie late canonica monitione premissa mandamus, quatenus illustrem principem Ludowicum ducem Bawarie, qui in hoc casu eiusdem domini
 10 Friderici dicitur coelectus, aliosque quoscumque si qui fuerint, qui se ipsi Friderico et electioni de ipso celebrate opponere voluerint et sua crediderint interesse, cites peremptorie, si personaliter ipsum et alios predictos adire secure poteris, alias si propter potentiam aut maliciam eius seu fautorum eiusdem Ludowici in eorum presencia exequi non poteris, cites eosdem peremptorie in locis vicinioribus ipsis, quibus presens manda-
 15 tum exequi convenientius secure poteris, ut in crastino beate Cecilie virginis nune Nov. 23. venturo Colonie coram nobis compareant, docturi de iure suo et proposituri omnia et singula, quare dicta unctio et coronatio ipsi domino Friderico non sit merito impendenda, cum intimatione debita et consueta. Reddens litteras sigillatas in signum executionis facte.

20 Datum Bunne, in crastino Omnium sanctorum, anno Domini MCCCXIII.

115. *Mandatum Gerharδο de Landscron directum.* Nov. 11.

Summarium tantum in Inventario 'Stifels A de anno 1600' fol. 36' archivi burggraviatus de Sinzich, quod tunc Nassoviae erat in tabulario liberorum baronum a Stein. Descripsit A. Wyss. — Ineditum.

25 Eine lateinische missiva Henrici erzbischofen zu Cöllen an herrn Gerhard herrn zu Landskron rittere, das er nach Achen zur krönunge des new erwölten Römischen königs zu verreisen fürhabens, mit pitt, herr Gerhard zum starksten gerüst feria quarta^a Nov. 20. post octavas bei ihm zu Lechenich ankommen und do dannen folgendes uff Achen mitverreisen wolle. Mit erbietunge, solchs wiederumb zu vergelten.

30 Sub dato Bonnae, in die beati Martini hyemalis.

116. *Procuratorium comitis Palatini pro Gerlaco de Nassow.* Nov. 15.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. In verso: pro coronacione.

Böhm er, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 43.

35 Rud(olfus) Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie universis et singulis qui sua crediderint interesse salutem cum plenitudine omnis boni necnon noticiam subscriptorum.

Cum serenissimus dominus Frider(icus) dux Austrie, quem unā cum aliis com-
 principibus et coelectoribus nostris in regem elegimus Roman(or)um favente divina
 40 clemencia promovendum in imperatorem, ad presens Aquisgrani debeat coronari, cui coronacioni causis legitimis et necessariis prepediti non possumus personaliter inter-
 esse, nobili viro Gerlaco spectabili comiti de Nazzawe sororio nostro karissimo damus

115. ^a) incertum an quinta?

et concedimus plenam et liberam potestatem, nostro nomine tamquam vero et legitimo procuratori coronacionem eandem petendi, proponendi, faciendi, dicendi necnon omnia faciendi, que personaliter facere possemus, si presentes essemus et quecumque vero procuratori a lege vel canone sunt concessa, que dicto negotio de facto vel de iure viderit expedire, etiam que mandatum quantumcumque exigunt speciale. Promittentes gratum et ratum nos habituros, quicquid per ipsum factum vel ordinatum fuerit in premissis seu quolibet premissorum. In quorum omnium evidenciam presentes sibi dedimus sigilli nostri munimine legitime roboratas.

Datum in Heidelberch, anno Domini millesimo CCC quartodecimo, feria sexta post diem beati Martini.

117. *Promissiones Friderici pro Reinaldo comite Gelrensi.* Nov. 16.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. E viginti sex sigillis pendent quatuor plus minusve laesa loris membranaceis. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 301 nr. 33 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 292 Friedrich nr. 252.

Nos Fredericus Dei gracia dux Austrie in Romanorum regem electus universis presentes litteras inspecturis et audituris notum facimus, quod cum spectabili viro Reynaldo comite Gelrensi pro servicio et adiutorio nobis ab ipso ut infra sequitur faciendo concordavimus in hunc modum:

1. Quod promisimus et promittimus eidem dare et persolvere octo milia marcarum argenti puri, de quibus et in solucionem earundem infra diem beate Katerine virginis Arnoldo domino de Steyne ex mandato ipsius comitis quatuor milia librarum et sexcentas libras nigrorum Turonen(sium) persolvemus, item infra eundem terminum Walewano Lombardo de Sittart mille et quadringentas libras eiusdem pagamenti, item Iohanni de Halen in nativitate Christi nunc ventura sex milia librarum dicti pagamenti, item eidem in principio mensis Maii nunc venturi sex milia librarum eiusdem pagamenti ac in festo beati Petri ad cathedram extunc venturo tantundem, videlicet sex milia librarum dicti pagamenti. Quibus omnibus antedictis sic ex mandato dicti comitis defalcatis de octo milibus marcarum supradictis, hoc quod de prefatis octo milibus marcarum argenti extunc residuum est, ad bonam computacionem prefato comiti Gelrensi infra hinc, id est a data presentium litterarum, et instans festum Pasche persolvemus.

2. Preterea ad contrahendum inter nos et ipsum comitem amicitiam ampliorem promittimus unam de filiabus dicti comitis maritare aut cum fratre nostro Alberto duce Austrie vel cum Henrico duce Karinthie, quem istorum idem comes maluerit, sic quod cum dicta filia nichil donabit in donacione propter nuptias, sed alter predictorum eam ducens in uxorem dabit sibi in dotem octo milia marcarum argenti reddituum annuorum. Hoc adiecto quod is qui duxerit eam in uxorem in redditibus habeat annuatim triginta milia marcarum argenti.

3. Preterea promittimus eidem comiti in signum specialis prerogative innovare, confirmare et approbare omnia privilegia, libertates et gracias, que progenitores dicti comitis et ipse comes ab imperatoribus et regibus Romanorum habuerunt, tenuerunt, tenent et habent hucusque, in quibuscumque iuribus et rebus consistant, et precipue pignus suum, quod in castro et opido Novimagiensi habet, ipsamque summam pignoris ad sex milia marcarum argenti priori summe superaddenda^a augmentare, perceptis et percipiendis in sortem minime computandis.

117. ^a) superaddende or.

4. Ad maioris quoque prerogative virtutum et meritorum dicti comitis indicium seu insignia nobilitatis sue, quibus evidenter prefulget, ex mera nostra liberalitate promissimus et promittimus, ipsum comitem principem creare et constituere sibi suisque . . . successoribus insignia principatus tribuere cum sollempnitatibus, iuribus et libertatibus infeodacionis principatus debitis et consuetis.

5. Item in quantum de iure fieri potest, promittimus constituere omnes Frysones utriusque sexus, cuiuscumque status aut condicionis existant, terre et districtus orientalis situs eiusdem comitis et suorum heredum perpetui domini, ita quod sibi suisque successoribus teneantur et debeant pleno iure domini et subiectione in omnibus et per omnia in personis, bonis et iuribus subesse dominio temporali. Volentes et exnunc eidem comiti libere concedentes, ut in dicto districtu Frysones libertare possit et nichilominus militari prerogativa decorare. In hiis tamen salvo iure dominorum aliorum.

6. Insuper concedemus eidem comiti, quod inter opida Novimagium et Arnsheim seu Renum et Walum flumina intermedia fossatum quod vulgariter 'die' appellatur pro transeuncium hinc et inde via desiccanda facere et fodere possit et a deducuntibus vecturas suas intermedias ibidem theloneum seu pedagium recipere possit iure hereditario et perpetuo, prout temporaliter a domino Henrico imperatore premortuo eidem concessum erat¹.

7. Item quod in Lobbede aliaque thelonea sua que tenet et habet, si necesse fuerit, ad alia loca infra terram suam transponere et tribus opidis suis videlicet Wansheim supra Mosam, Reynansburch quondam dictum Eyscheren et Hurtzvort libertates opidorum donare et concedere possit, eidem comiti concedemus. Preter hec societatem ab ipso comite in loco seu opido dicto Insula Dei² institutam et factam provide ad honorem Dei ratificabimus et confirmabimus pro stabilitate perpetua societatis memorate.

8. Et si commode et absque preiudicio iuris nostri fieri poterit, in eodem loco Insula Dei volumus coronari quodque ibidem corona et lancea cum imperialibus insignibus reponantur³.

9. De expensis dicti comitis, quociens in expeditionem nostram venerit, sic inter nos et ipsum est concordatum, quod pro octo diebus, dum mille armatos militum et famulorum habuerit, dabimus sibi pro singulis octo diebus mille marcas argenti. Si pauciores habuerit, pro rata defalcabitur, si plures habuerit, ad dictum archiepiscopi Coloniensis et ipsius comitis superaddemus. Hoc salvo quod quocienscumque dictum comitem predicta occasione in expeditionem nostram vocaverimus, tenebimur sibi ante cuiuslibet evocacionis terminum ex integro satisfacere de mille marcis argenti pro septimana et sic deinceps pro septimana qualibet dicta expeditione durante. In quo si nos quod absit negligentes aut remissi fuerimus, non teneatur idem comes se ad aliquam expeditionem disponere nec cum ea ad nos venire ac eciam in ea constitutus extunc cum suo exercitu et hominibus a nobis et nostro adiutorio recedere sine iniuria et nostra offensa qualibet, aliis tamen condicionibus et pactis propter hoc non eominus in suo robore duraturis.

10. Preterea promittimus dare consiliariis dicti comitis tria milia marcarum argenti pro media parte in proximo festo nativitatis Domini et pro alia media parte in festo purificationis beate Virginis subsequenti solvendum et distribuendum inter ipsos consiliarios, prout disposuerit idem comes.

11. Super hiis omnibus et singulis sibi dabimus nostras litteras sigillo nostro regio sigillatas infra mensem, postquam Deo dante in Romanorum regem fuerimus coronati.

1) A. 1310, Sept. 19, Böhm, Reg. Heinr. 324. 2) Cf. ea quae notavimus 'Neues Archiv' XXIII, 303 not. 4. 3) Cf. F. Frensdorff 'Nachrichten von der Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften. Philol.-histor. Klasse' 1897 p. 55 not. 5 et A. Hofmeister 'Die heilige Lanze' (1908) p. 35 not. 2.

12. Et ut in premissis omnibus et singulis ipsi comiti magis caveatur, constituimus ei obsides venerabilem dominum Henricum archiepiscopum Coloniensem, Ernestum decanum maiorem Coloniensem, Henricum prepositum Bunnensem, Ropertum comitem de Vyrnemburg et Iohannem dominum de Ryferscheyt. Fideiussores vero ipsi comiti constituimus venerabilem Adolfum Leodiensem episcopum, Conradum prepositum Wormaciensem eius fratrem, Symonem comitem de Spainheim, Iohannem de Nassowe prepositum Sancti Florini in Confluentia, Gerardum scolasticum Coloniensem, Conradum dominum de Thoneburg, Everardum eius fratrem, Reynardum de Westerburch canonicos Colonienses, Rodolfum de Ryferscheit, Gerardum marschaleum de Alftere, Danielelem de Lengsdorp, Pawinum de Hemberg, Godefridum camerarium de Bacheim, Danielelem de Ippelindorp, Godefridum de Pomerio dictum Schelart milites, Philippum de Kentnich, Wilhelmum de Buschvelt, Gerardum de Hamerstein, Hermannum de Bacheim et Winandum de Rore. Qui se pro nobis obligarunt sub hac forma, quod si aliquo terminorum predictorum negligentes essemus in solucione pecunie de octo milibus et tribus milibus marcarum argenti supradictis aut aliis seu aliquo ex premissis ipsi comiti et creditoribus suis supra narratis ut est dictum per nos promissis, quod dicti obsides moniti ex parte ipsius comitis^b infra triduum post monicionem eandem intrabunt in personis propriis opidum Nussiense. Reliqui vero fideiussores, si per se ipsos iacere noluerint, quilibet eorum mittet unum famulum militaris condicionis pro se ad iacendum in opido predicto abinde non recessurum, donec de defectu pecunie vel alterius alicuius convencionis vel pacti premissorum fuerit satisfactum. Quociens tamen prefati obsides pro aliquo alio defectu premissorum quam pro defectu pecunie supradicte vel sigilli capituli Coloniensis de quo infra dicitur moniti fuerint, quilibet pro se famulum ut predictum ponere poterit ad iacendum.

13. Et nichilominus ad maiorem horum firmitatem rogavimus dictum dominum archiepiscopum, quod ipsi comiti castrum Aspele, Reys et Xanctis cum suis iuribus et pertinenciis quibuscumque pro dictis octo milibus marcarum argenti exnunc pro subpignore obligabit, que tenebit de redditibus percipiendis. Quos redditus et proventus pro expensis custodie et defensione dictorum castri et opidorum ac terre tenebit, nichil propter hoc de sorte principali defalcando.

14. Est eciam condictum, quod idem comes cum mille armatis militaribus veniet Aquis ad coronacionem nostram, partem nostram contra invasores nostros adiuvando, et quod ab ista parte Mogii et Moselle nobis assistet contra nostros inimicos, qui propter eleccionem de nobis factam se opponunt seu opponent nobis. Sic tamen quod terram comitis Iuliacensis hostiliter intrare vel invadere non teneatur hac de causa. Et hoc faciet bona fide. Nos quoque premissa ipsi comiti bona fide adimplere et sibi assistere promittimus viceversa. In cuius rei testimonium presentes litteras ipsi comiti nostro et dicti archiepiscopi ceterorumque obsidum et fideiussorum nostrorum predictorum sigillis appensis presentibus dedimus communitas.

15. Et nos Henricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius ceterique obsides et fideiussores predicti recognoscimus nos prestita bona fide corporali ad premissa ad preces illustris principis domini nostri Frederici ducis Austrie in Romanorum regem electi, videlicet pro predictis octo et tribus milibus marcarum argenti aliisque condicionibus et pactis predictis sub forma predicta, quodque litteras nostri archiepiscopi super obligacione castri Aspele, opidorum Reys et Xanctis nostro et capituli Coloniensis sigillis sigillatas infra quindenam, postquam super hoc ex parte ipsius comitis moniti fuerimus, procurare et efficere ipsi comiti tradi et assignari cum effectum, alias iacenciam in opido Nussiensi ut superius

premittitur more obsidum et fideiussorum ut est dictum faciendum intrabimus, abinde non exituri, donec de pecunia prefata pro termino seu terminis, pro quo vel quibus defecerit, et aliis premissis fuerit satisfactum et prefate littere sub sigillis premissis fuerint sigillate et ipsi comiti assignate. In cuius rei testimonium sigilla nostra duximus presentibus apponenda.

Datum anno Domini MCCC quartodecimo, sabbato post festum beati Martini episcopi hyemalis.

118—120. SCRIPTA ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS SUPER
CORONATIONE HABITA.

1314. Nov. 25.—28.

118. *Scriptum subditis imperii directum.* Nov. 25.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Pendent tria sigilla plus minusve laesa filis sericis rubei coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 44.

In Dei nomine amen.

Henricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius magnificis principibus, proceribus, nobilibus, ministerialibus, castrensibus, civibus et universis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes littere pervenerint infrascriptorum cognoscere veritatem.

(1) Alias vacante Romano imperio seu regno per mortem inclite memorie domini Henrici quondam Romanorum imperatoris et de communi voluntate principum ius in eleccione futuri Romanorum regis habencium ad eleccionem dicti regis die videlicet crastino beati Luce ewangeliste proxime preterito apud Frankenvort assignato, ibidem eadem die sic assignata et in loco eodem debito videlicet Frankenvort ab illustribus Rudolpho comite palatino Reni duce Bawarie, habente illa vice per litteras nostras patentes¹ potestatem pro nobis eligendi, ac Rudolpho duce Saxonie, qui in possessione iuris vel quasi eligendi fuit et est et progenitores sui fuerant a tempore, cuius memoria in contrarium non existit, ac Henrico duce Carinthie vero herede et rege Bohemie illustris princeps dominus Fredericus dux Austrie in Romanorum regem eligebatur. Deinde idem Fredericus sic electus comparens coram nobis, eleccionem suam per nos acceptam haberi seque in regem Romanorum ungi et coronari petiit cum instancia debita et consueta². Nos autem, ne per repentinam manus impositionem contra doctrinam apostoli³ quicquam in hac^a parte facere perperam videremur, illustrem Ludewicum ducem Bawarie, qui, ut ad nos pervenit, eiusdem Frederici a quibusdam aliis principibus se asseruit coelectum, omnesque, qui se dicto Frederico opponere vellent vel sibi in Romano regno ius potius vendicarent, citari fecimus coram nobis ad certos diem et locum ad docendum de iure, si quod eis competeret in regno memorato². Cives eciam Aquenses interim per sollempnes nostros nuncios et speciales primo, secundo et tercio ad eos transmissos requiri fecimus, ut nos intromisissent pro coronacione huiusmodi Aquis facienda, ut est moris. (2) Die itaque supradicta sic per nos eidem Ludewico et aliis oppositoribus ipsius Frederici prefixa nec ipse Ludewicus nec aliquis alter per se vel per alios coram nobis comparuerunt nec proponi quicquam fecerunt, quare ipsi Frederico in premissis nostrum non deberemus officii debitum inpertiri. Quia igitur

118. ^a) in hac in loco raso or.

1) *Supra nr. 19.* 2) *Cf. supra nr. 114.* 3) *Cf. 2. Timoth. 1, 6.*

invenimus dictum Fredericum rite electum utpote a veris principibus predictis et die ac loco prefixis ipsiusque Ludewici eleccionem, si qua fuit, ex postfacto die sequenti et non de communi consensu principum prorogata et eciam eleccione dicti Frederici tamquam priori non cassata de facto attemptatam, et quia dicti cives Aquenses sic a nobis requisiti nos intromittere inprovidè recusarunt, nos ne propter rebellionem in sacri Romani imperii et reipublice, immo tocius christianitatis dispendium coronacio eadem plus debito differretur, et eciam [quia]^b ex privilegiis sedis apostolice nobis et ecclesie nostre concessis¹ infra nostram dyocesim vel provinciam, ubi nobis expediens videbitur, electos in Romanorum reges pro tempore possumus coronare, que quidem privilegia ante ipsam coronacionem et in eadem clero et populo presentibus sub veris stilo, filo et bulla, ne quis putare posset, dictam coronacionem eo, quia Aquis non fiebat, minus fore validam, fecimus sollempniter publicari, eundem Fredericum ipsa die beate Katerine virginis in opido nostro Bunnensi, quod est infra nostram dyocesim, in Romanorum regem unximus et coronavimus in futurum imperatorem dante Domino promovendum, adhibitis circa coronacionem eandem sollempnitatibus debitis et consuetis, episcopis et nobilibus ac proceribus multis presentibus in dicto loco.

3. Quam unccionem et coronacionem sic per nos, qui habemus de iure et de consuetudine, ut est dictum, coronacionem et non alius facere antedictam, eidem Frederico impensam ad singulorum et universorum vestrorum noticiam deducimus vobisque eandem notificamus per presentes. Rogantes et requirentes vos omnes et singulos, ut dicto domino nostro et vestro domino Frederico tamquam vero Romanorum regi fidelitatis debitum prestantes eidem obediatis et intendatis, prout Romanorum regibus predecessoribus suis fieri et obediri est consuetum, ut vestra ex hoc possit suo tempore fidelitas, quam ipsi imperio tenemini, merito commendari.

4. In cuius rei testimonium presentes litteras^c nostrum et dicti Rudolphi ducis Saxonie ac capituli Bunnensis, cui de horum veritate constat, sigilla presentibus sunt appensa et nichilominus ad ampliorem premissorum veritatem ea per notarium publicum infrascriptum in hanc formam publicam redigi mandavimus suoque signo signari.

Actum in monasterio fratrum Minorum, in presencia illustrium Rudolphi ducis Saxonie, Ottonis langravii terre Hassye domini, Eng(elberti)^d de Marka, Gerlaci, Henrici, Emechonis de Nassowe, Symonis et Iohannis de Spanhem, Roperti de Virneburg, Dytheri de Katzenellenbogen comitum, Henrici Bunnensis, Hartradi de Merenberg Wetflariensis, Heydenrici Sancti Severini Coloniensis prepositorum necnon nobilium virorum Gerlaci de Lympurg, Henrici de Lewenberg et Iohannis de Dollendorp et comitum de Toneburg dominorum et Iohannis de Sowenhem scolastici Bunnensis et quam plurium aliorum fidedignorum. Anno Domini MCCC quartodecimo, indictione XIII, vicesima quinta die mensis Novembris que fuit dies beate Katerine virginis.

Et nos Rudolphus Dei gracia dux Saxonie presentes recognoscentes, quia premissis interfuimus, ea vera esse, sigillum nostrum in eorundem evidenciam duximus hiis litteris apponendum, sub data et die predictis.

Nos eciam capitulum Bunnensis ecclesie, quia antedicta infra opidum Bunnense acta sunt et nobis constat vera esse, sigillum ecclesie nostre ad causas in horum firmitatem ad preces reverendi domini nostri domini Henrici archiepiscopi Coloniensis predicti apposuvimus huic scripto.

118. ^b) excidit or; sic fere addendum. ^c) sic or. ^d) En in loco raso or.

1) Contra ea quae 'Neues Archiv' XXIII, 317 not. 1 notantur, cf. potius M. Krammer 'Wahl und Einsetzung des Deutschen Königs' (1905) pag. 23 sq. Intelligitur privilegium Leonis IX. a. 1052. Mai. 7 concessum, Jaffé-Loewenfeld 4271.

Et ego Tilmannus dictus de Unna publicus auctoritate imperiali notarius, quia officio unccionis et coronacionis predictarum per dictum dominum archiepiscopum Coloniensem in persona serenissimi domini Frederici Romanorum regis factarum a principio usque in finem presens interfui, ea que in eisdem agebantur sollempniter vidi et audiui sic acta esse cum testibus antedictis, ad mandatum et requisicionem prefati domini Henrici archiepiscopi Coloniensis presens instrumentum ex eisdem confeci et in hanc publicam formam sub anno Domini, indiccione et die predictis redegei meoque signo consueto signavi, vocatus ad hoc specialiter et rogatus.

(S. N.)

119. *Scriptum civitatibus imperii missum.* Nov. 26.

Exemplar 1 civitati Norimbergensi directum autographum in tabulario generali regni Bavarici 'Reichsstadt Nürnberg Nachträge fasc. 9'. Descripsimus nos. Sigilli dorso impressi vestigia apparent. Exemplar 2 civitati Constantiensi missum autographum in tabulario Karlsruhano 'Konstanz-Reichenau Spec.' nr. 208. Descripsit A. Werminghoff. Item vestigia sigilli adsunt. — Ed. Harnack 'Kurfürstencollegium' p. 246 nr. 6 ex 1.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 45.

Heinricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius prudentibus viris . . consulibus et universitati civium in Nurenberg^a salutem et sincerum affectum.

Alias ex parte serenissimi domini nostri domini Frid(erici) Rom(anorum) regis tunc electi^b a nobis petito, ut cum rite in Rom(anorum) regem electus esset, ipsum ungere et coronare, prout officii nostri existeret debitum, curaremus et ne in eadem coronacione perperam procedere videremur, omnes si qui forent, qui coronacioni eiusdem se opposuisse voluissent in specie et in genere, vocari^c peremptorie fecimus coram nobis, interim etiam cives Aquenses requirentes, ut nos intromisissent ad coronacionem eandem faciendam Aquis, ut est moris. Et quia nichil a quoquam, quod eiusdem domini nostri coronacionem impedire videretur^d, propositum exstitit vel obiectum electionemque suam invenimus rite factam, ne ob dictorum civium Aquen(sium), qui sic requisiti nos intromittere improvide^e recusarunt, rebellionem ac sacri Romani imperii et reipublice, immo tocias christianitatis dispendium coronacio eadem plus debito^f differretur, ipsum dominum Frid(ericum) in die beate Katherine virginis in opido nostro Bunnensi, quod est infra nostram dyocesim, coepiscopis, nobilibus et proceribus imperii et nostris presentibus, in Romanorum regem unximus et coronavimus cum sollempnitatibus debitis et consuetis, eo quod coronacio Romani regis nedum Aquis, immo in aliquo locorum quem ad hoc elegerimus infra nostram dyocesim vel provinciam a sede apostolica in specialis prerogative indicium nobis et archiepiscopo Coloniensi existenti pro tempore est permissa, de quo^g litteras apostolicas sub veris stilo et bulla habemus¹, quas ante coronacionem et in eadem, ne propter mutacionem loci Aquensis coronacio ipsa minus valida a quoquam putaretur, fecimus clero et populo presentibus tam Colonie quam Bunne sollempniter publicari. Quam coronacionem sic rite per nos factam vobis intimamus, rogantes et requirentes, quatinus cum vobis, immo universis notorium sit, ad nos et non ad alium prefate coronacionis officium pertinere, dicto domino nostro^h Frid(erico) Romanorum regi sic per nos rite et canonice coronato obediatis et inten-

119. ^a) Constantia 2. ^b) electo 2. ^c) *præcedit* vocari *delet.* 1. ^d) deberet 2.
^e) improvide 2. ^f) *supra lineam add.* 1. ^g) qua? 1. ^h) domino *add.* 2.

1) Cf. pag. 116 not. 1.

dati, prout predecessores suis facere hactenus consuevistis, ut ex hoc vestra fidelitas apudⁱ ipsum et sacrum Romanum imperium^k debeat merito commendari suaque regalis sublimitas ad ea, que ad vestri status et honoris augmentum cedunt, successu temporis ex hoc prestancius incitetur.

Dat. Bunne, anno Domini MCCC quartodecimo, in crastino beate Katherine virginis.

120. *Supplicatio pontifici porrecta.* Nov. 28.

Originalia duo in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus vel contulimus nos.

Autographon 1 per sigillum archiepiscopi Coloniensis annexum est Decreto electionis 1 supra nr. 95; cf. supra. Scriptum est manu diversa ab illa, quae Decreti exemplaria 19 duo exaravit. Autographon 2 per sigillum comitis Palatini item annexum est Decreto electionis 2 supra nr. 95; cf. supra. Scriptum est eadem manu, quae exemplaria duo Decreti nr. 95 itemque exemplar 1 Decreti nr. 94 scripsit. — Edidit K. Zeumer 'Die Goldene Bulle' II, 53 nr. 2 ex 1 et 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 46.

1.

Sanctissimo in Christo patri ac domino sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici futuro Henricus Dei et sedis apostolice gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius devota pedum oscula beatorum.

Oct. 19. 1. Cum nuper per mortem dive recordacionis quondam domini Henrici Romanorum imperatoris vacante Romano imperio dies certa, crastinum videlicet festivitatis beati Luce ewangeliste preteritum quod fuit XIII. Kalen. Novembris, sub anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo ad eligendum Romanorum regem in futurum imperatorem promovendum fuisset apud Frankenfurd peremptorie prefixa per me et alios comprincipes et coelectores meos ius una mecum in electione Romanorum regis habentes, michique propter inimicicias, quas reverendus in Christo pater dominus Baldewinus Treverensis ecclesie archiepiscopus et spectabilis Iohannes comes Lutzelenburgensis dicti domini imperatoris primogenitus cum ipsorum fautoribus et complicibus contra me habuerunt et habent, securus ad predictum locum Frankenfurd non pateret accessus, adeo quod non possem absque rerum et corpo-

2.

Sanctissimo in Christo patri ac domino . . sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici futuro Heinricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Italiam archicancellarius, devota pedum oscula beatorum.

1. Cum nuper per mortem dive recordacionis quondam domini Heinrici Romanorum imperatoris vacante Romano imperio dies certa, crastinum videlicet festivitatis beati^a Luce ewangeliste preteritum quod fuit XIII. Kalen. Novembris, sub anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo ad eligendum Romanorum regem in futurum imperatorem promovendum fuisset apud Frankenfurd, locum ad hoc solitum et consuetum, peremptorie prefixa per nos et alios comprincipes et coelectores nostros ius unâ nobiscum in electione Romanorum regis habentes, nobisque propter inimicicias, quas reverendi in Christo patres et domini . . Moguntinensis et . . Treverensis ecclesiarum archiepiscopi et nobilis vir Gerhardus comes Iuliensis cum ipsorum fautoribus et complicibus contra nos habuerunt et habent, securus ad predictum locum Frankenfurd non pateret accessus, adeo quod non possemus absque rerum et corporis periculo ad

119. ⁱ) apud 2. ^k) imperium Romanum 2.

120. ^a) beate 2.

ris periculo ad eundem locum Frankenfurd termino supradicto venire et interesse ad electionem futuri regis Romanorum sicut premittitur celebrandam, ego nolens ius
 5 michi nomine ecclesie mee in electione predicta competens negligere illa vice et ne michi aut ecclesie mee aliquod quomodolibet ad presens vel in posterum generari posset preiudicium in hac parte, illustrem Rudolphum comitem palatinum
 10 Reni ducem Bawarie com principem et coelectorem meum ac fidelem ecclesie mee feci et constitui meum certum et specialem procuratorem sibi quoad predictae electionis tunc instantis negocium commisi totaliter
 15 vices meas, dans eidem plenam, generalem et liberam potestatem vice et nomine meo nominandi et eligendi personam idoneam in regem Romanorum in imperatorem promovendum ac iurandi in animam
 20 meam si opus foret iuxta formam generalis concilii, quod ego legitimo impedimento de quo premittitur tenerer et quod crederem eodem impedimento adhuc me teneri in termino supradicto quodque tunc essem
 25 in loco, de quo electores absentes vocari debent ad ipsius electionis negocium, et nichilominus alia omnia et singula meo nomine faciendi, que per me si presens essem facere in ipso electionis negotio
 30 possem vel quomodolibet expedire¹.

2. Qui Rudolphus comes Palatinus predictus huiusmodi procuracionis mee mandatum et vices meas sibi in hac parte
 35 commissas in se sponte suscipiens, suo et meo nomine una cum aliis conprincipibus et coelectoribus meis, apud quos illa vice dicta resedit electio, scrutatis prius secrete et sigillatim singulorum votis et eisdem
 40 postmodum publicatis, potestate sibi ab eisdem coelectoribus meis tradita illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie, virum catholicum et omnibus bonis condicionibus, que tanto
 45 regimini sicut est Romanum imperium conveniunt, excellenter pre aliis principibus adornatum suo ac meo et aliorum coelectorum meorum mecum in hac parte con-

eundem locum Frankenfurd termino supradicto venire et interesse ad electionem futuri regis Romanorum sicut premittitur celebrandam, nos nolentes ius nobis nomine ecclesie nostre in electione predicta competens negligere illa vice et ne nobis aut ecclesie nostre aliquod quomodolibet ad presens vel in posterum generari posset preiudicium in hac parte, illustrem dominum Rudolphum comitem palatinum Reni ducem Bawarie con principem et coelectorem nostrum fecimus et constituimus nostrum certum et specialem procuratorem sibi quoad predictae electionis tunc instantis negocium commisimus totaliter vices nostras, dantes eidem plenam, generalem et liberam potestatem vice et nomine nostro nominandi et eligendi personam idoneam in regem Romanorum in imperatorem promovendum ac iurandi in animam nostram si opus foret iuxta formam generalis concilii, quod nos legitimo impedimento de quo premittitur teneremur et quod crederemus eodem impedimento adhuc nos teneri in termino supradicto quodque tunc essemus in loco, de quo electores absentes vocari debent ad ipsius electionis negocium, et nichilominus alia omnia et singula nostro nomine faciendi, que per nos si presentes essemus facere in ipsius electionis negotio possemus vel quomodolibet expedire¹.

2. Qui dominus Rudolfus comes Palatinus predictus huiusmodi procuracionis nostre mandatum et vices nostras sibi in hac parte commissas in se sponte suscipiens, suo et nostro nomine una cum aliis conprincipibus et coelectoribus nostris, apud quos illa vice dicta resedit electio, scrutatis prius secrete et sigillatim singulorum votis et eisdem postmodum publicatis, potestate sibi ab eisdem coelectoribus nostris tradita illustrem principem dominum Fridericum ducem Austrie et Styrie, virum catholicum et omnibus bonis conditionibus, que tanto regimini sicut est Romanum imperium conveniunt, excellenter pre aliis principibus adornatum suo ac nostro et aliorum coelectorum nostrorum nobiscum

1) *Supra* nr. 91.

senciencium nomine ex potestate sibi ab eisdem tunc tradita et concessa, invocata sancti Spiritus gratia, termino et loco antedictis elegit in regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum. Qui sic electus divine nolens resistere voluntati, huiusmodi canonice electioni de se facte super hoc ab eisdem cum magna diligentia interpellatus consensit.

Nov. 25. 3. Et deinde per me, cui hoc secundum habitam haecenus a tempore, cuius non est memoria, observanciam et ex indulto sedis apostolice¹ nomine Coloniensis ecclesie competit, die certa que fuit festum beate Katherine nuper preteritum ad hoc statuta et proclamatione sicut iuris est premissa in regem Romanorum extitit inunctus et cum sollempnitate debita regali dyademite^b coronatus.

4. Que omnia et singula ex decreto electionis predictae domini Rudolphi comitis palatini Reni predicti et domini Rüdolfi ducis Saxonie coelectorum meorum sigillis suo et aliorum cum eis consencientium nomine sigillato², cui etiam cum meo sigillo presens mea supplicatio est annexa, et per instrumenta de mandato predicto comiti Palatino a me dato et de inunctione et coronatione predictis conscripta et in formam publicam redacta³ lucide demonstrantur.

5. Quapropter sanctitati vestre humiliter supplico, quatinus electionem supradictam de predicto domino Friderico christiane fidei fervido zelatore tam canonice factam et coronacionem meam exigente iustitia subsecutam ex solita paternitatis vestre clemencia dignemini approbare eundemque ecclesie Romane et vestrum devotum paternis visceribus confovere.

Datum IIII. Kal. Decembris, anno Domini predicto.

in hac parte consentientium nomine ex potestate sibi ab eisdem tunc tradita et concessa, invocata sancti Spiritus gratia, termino et loco antedictis elegit in regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum. Qui sic electus divine nolens resistere voluntati, huiusmodi canonice electioni de se facte super hoc ab eisdem cum magna diligentia interpellatus consensit.

3. Et deinde per nos, cui hoc secundum habitam haecenus a tempore, cuius non est memoria, observanciam et ex indulto sedis apostolice¹ nomine Coloniensis ecclesie competit, die certa que fuit festum beate Katherine nuper preteritum ad hoc statuta et proclamatione sicut iuris est premissa, in regem Romanorum extitit inunctus et cum sollempnitate debita regali dyademate coronatus.

4. Que omnia et singula ex decreto electionis predictae domini Rüdolfi comitis Palatini predicti et Rüdolfi ducis Saxonie coelectorum nostrorum sigillis suo et aliorum cum eis consentientium nomine sigillato², cui etiam cum nostro sigillo presens nostra supplicatio est annexa, et per instrumenta de mandato predicto comiti Palatino a nobis dato et de inunctione et coronatione predictis conscripta et in formam publicam redacta³ lucide demonstrantur.

5. Quapropter sanctitati vestre humiliter supplicamus, quatinus electionem supradictam, de predicto domino Friderico christiane fidei fervido zelatore tam canonice factam et coronacionem nostram exigente iusticia subsecutam ex solita paternitatis vestre clemencia dignemini approbare eundemque ecclesie Romane et vestrum devotum paternis visceribus confovere.

Datum IIII. Kalen. Decembris, anno Domini predicto.

120. ^{b)} sic 1.

1) Cf. pag. 116 not. 1.

2) Supra nr. 95.

3) Supra nr. 118.

121—129. ACTA CORONATIONIS LUDEWICI IV.

1314. Nov. 18.—Dec. 4.

121—124. TRACTATUS CUM ARCHIEPISCOPO COLONIENSI HABITI.

1314. Nov. 18.—20.

121. 122. INSTRUMENTA SUPER CONSTITUTIONE PROCURATORIS
AD ARCHIEPISCOPUM MISSI CONFECTA.

Nov. 18.

121. *Procuratorium Ludewici.* Nov. 18.

Copia 1 in Instrumento infra nr. 123 cap. 1; 2 in Instrumento infra nr. 124
cap. 1. — Iam edidimus 'Neues Archie' XXIII, nr. 34 pag. 306 ex 1 et 2.
Cf. supra nr. 114.

In nomine Domini amen.

Noverint universi presens instrumentum publicum inspecturi, quod sub anno
Domini MCCCXIII^a, indictione XIII, die Martis decima octava^b mensis Novembris,
hora quasi sexta, apostolica sede vacante, in campis apud villam dictam Faustorf^c
Coloniensis dyocesis in presentia mei notarii publici et testium subscriptorum serenissi-
mus princeps et dominus dominus Lud(owicus) Dei gratia in regem Romanorum electus
religiosum et prudentem virum fratrem Wernherum dictum de Wintrich ordinis Hospi-
talis sancti Iohannis Ierosolimitani domus Treverensis suum verum et legitimum constituit
procuratorem et nuncium specialem ad comparandum et se personaliter presentandum
coram venerabili in Christo patre domino Henrico archiepiscopo Coloniensi et ad petendum
et requirendum eundem suo nomine iterato, sicut et alias ipsum per reverendum in
Christo patrem dominum abbatem monasterii^d Eberacensis Cysteriensis ordinis requisivit,
quem nuper ad ipsum dominum archiepiscopum propter hoc specialiter destinavit¹:
'Cum nuper ipse dominus Lud(owicus) apud Frankenfurd die ad hoc prefixa rite
fuerit electus in regem Romanorum a venerabilibus in Christo patribus et dominis do-
minis^e Petro sancte Maguntine sedis et Bald(uino) sancte Treverensis ecclesie archi-
episcopis per Germaniam et per Galliam sacri imperii archicancellariis necnon magni-
ficis principibus et dominis dominis Iohanne^f Bohemie et Polonie rege et comite
Lucelmburgensi^g, Woldemaro marchione Brandenburgensi et Iohanne^h seniori duce
Saxonie electoribus regis Romanorum diemque sibi videlicet vicesimam quartamⁱ
mensis Novembris que est dies Dominica proxime ventura prefixerit apud Aquisgrani^{Nov. 24.}
de consilio, consensu et approbacione dictorum electorum ad recipiendum regale dya-
dema, prout consuetudinis est atque moris, quatinus si sua et ecclesie sue crediderit
aliqua^j interesse ac^k aliquid ministerii vel officii circa dictam suam coronacionem
competere, predictis loco et die una cum aliis predictis suis electoribus, qui ibidem
presentes extiterint, compareat eadem si voluerit executurus. Cum intimacione quod
si non venerit, ipse dominus rex electus ab alio vel ab aliis, a quo vel quibus poterit
vel debebit, munus sue recipiet coronacionis^{1,2}.
Ratum habiturus quidquid^m per dictum fratrem Wernherum actum vel procuratum
fuerit in premissis.

121. ^a) millesimo trecentesimo XIII 2. ^b) XVIII 2. ^c) Faustorf 2. ^d) manastu 1. ^e) dñi 1.
^f) corr. ex Iohes 1. ^g) Luceburgensi 2. ^h) seniore 2. ⁱ) XXIII 2. ^k) et 2. ^j) coronacionis 1.
^m) quicquid 2.

1) De qua re documenta servata non sunt.

Acta sunt hecⁿ anno Domini, indictione, mense, die, hora dieiⁿ et loco prescriptis. Presentibus reverendo in Christo patre et domino domino Balduino archiepiscopo Treverensi predicto, domino fratre Conrado^o de Gundolfingen^p commendatore provinciali fratrum domus sancte Marie Theutonicorum^q per Franc(oniam) necnon nobilibus viris dominis Iohanne et Heinricho^r fratribus comitibus de Spanheim^s et Egidio^t de Rodemaco^s et pluribus aliis circumstantibus, testibus ad premissa vocatis pariter et rogatis.

Et ego Iohannes quondam Gerlaci dictus Certamen clericus Spirensis, publicus apostolica auctoritate notarius, quia premissis constitutioni procuratoris una cum testibus predictis interfui, hoc instrumentum publicum manu mea conscriptum inde confeci et signum meum consuetum apposui requisitus et rogatus.

10

122. *Procuratorium archiepiscopi Trevirensis. Nov. 18.*

Copia 1 in Instrumento infra nr. 123 cap. 2; 2 in Instrumento infra nr. 124 cap. 2. — Iam edidimus l. c. pag. 308 ex 1 et 2.

In nomine Domini amen.

Noverint universi quod in presencia mei notarii et testium infrascriptorum reverendus in Christo pater et dominus dominus Balduinus Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius religiosum ac prudentem virum fratrem Wernherum dictum de Wintrich ordinis Hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani^a domus Treverensis suum constituit procuratorem et nuncium specialem ad comparandum et se presentandum coram reverendo^b patre domino Heinricho^c Coloniensi archiepiscopo ad petendum et requirendum primo, secundo et tercio cum instancia nomine suo necnon reverendi patris domini Petri Maguntini archiepiscopi, domini Iohannis regis Bohemie et Polonie, Woldemari marchionis Brandenburgensis et Iohannis senioris ducis Saxonie, illustrium principum et coelectorum suorum Romanorum regis sibi in hoc adherencium seu adherere volencium, quatinus serenissimo principi domino Ludowico Dei gratia comiti palatino Reni duci Bawarie in regem Romanorum electo ab eo et aliis conprincipibus et coelectoribus suis predictis, qui die sue electionis rite prefixa voluerunt^d, potuerunt et debuerunt^d loco ad hoc debito et^e consueto electioni predictae interesse, intronizatoque post eius electionem in civitatem Frankenfurdensem ac clero et populo postmodum publicato locis debitis³⁰ et consuetis, ut in decreto sue electionis plenius continetur¹, apud Aquisgranum vicesima quarta die mensis Novembris que est dies Dominica proxime futura ab eodem electo in regem electa et ab ipso archiepiscopo Treverensi et aliis conprincipibus et coelectoribus suis predictis approbata, idem dominus archiepiscopus Coloniensis, si sibi et ecclesie [sue] iuri et honori crediderit competere ac specialiter interesse, loco ad hoc³⁵ debito et consueto suprascripto veniat coronam impositurus ac ipsum electum regali dyademate insigniturus necnon omnia alia et singula, prout moris^f et consuetudinis^f est, cum sollempnitatibus in talibus adhiberi consuetis benigne impensurus^g. Alioquin ipse circa personam eiusdem electi loco et tempore antedictis predicta omnia et singula, prout sibi et ecclesie sue honori sciverit ex debito convenire, favorabiliter impendere⁴⁰ curabit. Promittens ratum et gratum plenius habere quidquid per dictum Wernherum actum et procuratum fuerit in premissis.

121. ⁿ) deest 2. ^o) dicto add. 2. ^p) Gendolfingen 2. ^q) Theton. 2. ^r) Henr. 2.
^s) Spanhem 2. ^t) domino add. 2.

122. ^a) Jher. 2. ^b) in Christo add. 2. ^c) Henr. 2. ^d) voluerint, potuerint et debuerint 2. ⁴¹
^e) ad hoc add. 2. ^f) moris — eo in loco raso 2. ^g) impositurus male 1.

1) *Supra nr. 102. 103.*

Acta sunt hec in presencia honorabilium^b virorum magistrorum Heinrici de Gelsonia et Iohannis de Vinstingaⁱ iurisperitorum, Hermanni capellani ipsius domini Treverensis necnon Lud(owici) de Kansme publici apostolica auctoritate notarii ac aliorum testium ad hoc vocatorum et rogatorum. Sub anno Domini millesimo trecentesimo quarto-
 5 decimo^k, indictione duodecima^l, sede vacante Romana, die vero decima octava^m dicti mensis Novembris, apud villam Beppingen in domo Petri Lambekini ibidem, circa horam quasi completorii.

Et ego Petrus Anselmiⁿ Treverensis clericus, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia premissis constitucioni procuratoris una cum testibus predictis
 10 interfui, hoc instrumentum publicum manu mea conscriptum inde confeci et signum meum apposui requisitus per dictum dominum Treverensem archiepiscopum et rogatus.

123. 124. INSTRUMENTA SUPER RECEPTIONE PROCURATORIS CONFECTA.

1314. Nov. 20.

123. *Instrumentum prius.* Nov. 20.

15 *Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 9. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 306 nr. 34 ex or.*

In nomine Domini amen.

1. Notum sit universis per hoc presens publicum instrumentum, quod anno nativitat^s dominice MCCCXIII, indictione XIII, mensis Novembris die XX, in mei tabel-
 20 lionis publici testiumque subscriptorum presencia propter hoc personaliter constitutus vir religiosus frater Wernherus dictus de Wintrich ordinis Hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani domus Treverensis duo instrumenta publica, manibus et signis eorum de quibus in ipsis fit mencio, prout prima facie apparuit, signata coram reverendo in Christo patre ac domino Henrico Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopo
 25 sacri Romani imperii per Italiam archicancellario presentavit et ad eius noticiam contenta in eisdem deduxit ac per me Iohannem quondam Gerlaci notarium subscriptum legi et publicari fecit de verbo ad verbum sub hac forma:

'In nomine Domini amen.

Noverint universi presens — requisitus et rogatus.' *supra nr. 121.*

30 2. Item:

'In nomine Domini amen.

Noverint universi quod — archiepiscopum et rogatus.' *supra nr. 122.*

3. Quibus instrumentis sic lectis et publicatis idem religiosus nomine procuratorio predicto verbotenus ipsum dominum Coloniensem archiepiscopum in quantum potuit
 35 monuit et requisivit, ut in ipsis instrumentis plenius continetur, super hoc mei notarii et testium subscriptorum testimonium invocando.

Acta^a sunt hec in oppido Bunnensi in domo domini Iohannis de Bunna canonici Bunnensis, quam inhabitabat ipse dominus archiepiscopus Coloniensis, sub anno, indictione, mense et die suprascriptis. Presentibus nobilebus viris Symone de Spanheim et
 40 Iohanne de Nazzowe comitibus necnon viris venerabilibus et discretis dominis Gerhardo de Virnenburg scolastico Coloniensi, Henrico eius fratre preposito Bunnensi, Heidenrico preposito Sancti Severini Coloniensis et magistro Engelberto dicto Franzeis archidiacono Leodiensis ecclesiarum, testibus ad hoc vocatis specialiter et rogatis.

122. ^b) venerabilium 2. ⁱ) Vinstingen 2. ^k) MCCCXIII 2. ^l) XII 2. ^m) XVIII 2.
 45 ⁿ) Anselmi 2.

123. ^a) *abhinc atramento pallidiori or.*

Et ego Iohannes quondam Gerlaci dictus Certamen clericus Spirensis, publicus apostolica auctoritate notarius, quia premissis presentationi et publicationi suprascriptorum instrumentorum coram prefato domino . . archiepiscopo Coloniensi necnon monicioni et requisicioni ipsius per prefatum fratrem Wernherum de Wintrich nomine procuratorio virtute huiusmodi instrumentorum factis una cum testibus suprascriptis presens interfui ac de mandato ipsius fratris Wernheri ipsa instrumenta in presencia dominorum . . archiepiscopi et testium predictorum legi et publicavi, sicut superius est expressum, hoc instrumentum publicum manu mea conscriptum inde confeci, quod meo signo solito et consueto signavi, vocatus ad hoc specialiter et rogatus. (S. N.)

124. *Instrumentum alterum.* Nov. 20.

19

Originale (or.) in tabulario regio Berolinensi. — Iam edidimus l. c. XXIII, 310 nr. 35 ex or.

In Dei nomine amen.

1. Notum sit universis per hoc presens publicum instrumentum, quod anno nati-
tatis dominice millesimo trecentesimo quartodecimo, indictione terciadecima, mensis
Novembris die vicesima, in nostrum tabellionum testiumque subscriptorum presentia
propter hoc personaliter constitutus vir religiosus frater^a Wernherus dictus de Wintrich
ordinis hospitalis sancti Iohannis Iherosolimitani domus Treverensis duo instrumenta
publica manibus et signis eorum de quibus in ipsorum subscriptionibus fit mentio, prout
prima facie apparuit, signata coram reverendo in Christo patre ac domino domino
Henrico Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopo sacri Romani imperii per
Ytaliam archicancellario presentavit et ad eius noticiam contenta in eisdem deduxit ac
per me Iohannem quondam Gerlaci notarium subscriptum legi et publicari fecit de
verbo ad verbum sub hac forma:

'In nomine Domini amen.

25

Noverint universi presens — requisitus et rogatus.' *supra nr. 121.*

2. Item:

'In nomine Domini amen.

Noverint universi quod — archiepiscopum et rogatus.' *supra nr. 122.*

3. Quibus instrumentis sic lectis et publicatis, idem dominus . . Coloniensis archi-
episcopus respondit, quod illustris princeps dominus Fridericus Dei gratia dux Austrie
in Romanorum regem electus comparuit coram eo petens, cum die et loco certis apud
Oct. 19. Frankenford ad electionem Romani regis alias crastino beati Luce ewangeliste prefixis
ab illustribus dominis Rodolpho comite palatino Reni, qui ea vice habuit ex potestate
sibi tradita dicti . . archiepiscopi et sui ipsius nomine eligere, ac Rudolpho duce Saxonie
in possessione vel quasi iuris eligendi Romanum regem existente et Henrico duce
Karinthie vero rege Bohemie in Romanorum regem canonice sit electus et ad ipsum
. . archiepiscopum iure communi et ex consuetudine antiqua approbata et pacifice obser-
vata a tempore, cuius memoria non existit, pertineat ungere et coronare regem Roma-
num, quod ipsum curaret ungere et coronare. Et quod ipse . . archiepiscopus, cupiens
sic sibi officii sui debitum in hac parte impendere, quod alterius ius non ledatur, dixit
Nov. 26. se prefixisse diem coram eo ad crastinum beate Cecilie proxime venturum, citando
ipsum dominum Ludovicum, qui se dicit in Romanum regem esse electum, et quos-
libet alios, qui sua super hoc dixerint aut crediderint interesse, docturos de iure suo
si quod habent in electione et coronatione predictis ad hunc finem, quod si ipsum
dominum Ludovicum invenerit potius ius in electione predicta habere, ipsum benigne

124. ^a) . . add. or. itemque saepius.

recipiet et tractabit sibi paratus erit facere, quod ex officio suo tenetur. Sin autem, intendit ipsi domino Friderico facere ac impendere, quod de iure et consuetudine per eum fuerit faciendum. Et quod nulli recognoscit ius coronationis huiusmodi nisi sibi ipsi ex causis superius enarratis et quod nulli subest preterquam sedi apostolice in hac parte et ideo^b domino . . Treverensi archiepiscopo nec cuiquam alteri suo conprincipi tenetur in mandatis superius expressis obedire. Immo requirit, ne falcem suam in messem alienam mittendo se ingerant huiusmodi coronationi ad eos non spectanti, addens quod, si secus facerent, intendit loco et tempore pro iure suo et ecclesie sue in hoc casu salvando talem iniuriam contra eos persequi coram iudice competenti. Et nedum talis presumptio si fieret pro infecto teneri debet, immo tamquam execrabilis temeritas debet merito condemnari nec taliter coronato tamquam ab eo, qui auctoritatem non habet, ex hoc quicquid iuris acquiri debet in hoc casu. Et ut ea omnia ad noticiam ipsius domini Ludowici necnon aliorum omnium, qui sua super premissis dixerint aut crediderint interesse, facilius deducantur, contenta in quadam cedula sibi 15 voluit per me Iohannem Gerlaci notarium subscriptum, si commode posset, presentari et coram eis ubi et quando opus fuerit publicari.

4. Cuius cedule tenor sequitur in hec verba:

'Henricus Dei gratia — anno Domini MCCCXIII'. *supra* nr. 114.

Acta sunt hec in opido Bunnensi in domo domini Iohannis de Bunna canonici Bunnensis, quam inhabitabat ipse dominus . . Coloniensis archiepiscopus, sub anno, indictione, mense et die suprascriptis. Presentibus nobilibus viris dominis Symone de Spanhem, Iohanne de Nassauwe comitibus necnon viris venerabilibus ac discretis dominis Gerardo de Virnenborgh scolastico Coloniensi, Henrico eius fratre preposito Bunnensi, Heydenrico preposito Sancti Severini Coloniensis et magistro Enghelberto dicto Franco- 25 chois archidiacono Leodiensis ecclesiarum, testibus ad hoc vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes dictus de Spiere Tornacensis clericus, publicus auctoritate apostolica et imperiali notarius, qui premissis publicationi, requisitioni, responsioni et aliis a me et notario subscripto narratis una cum dictis . . testibus presens interfui, hoc instrumentum publicum manu mea conscriptum inde confeci, quod meo consueto 30 signo signavi, vocatus ad hoc specialiter et rogatus.

Et ego Iohannes quondam Gerlaci dictus Certamen clericus Spirensis, publicus apostolica auctoritate notarius, [quia]^c predicta duo instrumenta publica in forma superius inserta coram dicto domino Coloniensi archiepiscopo publicavi dictisque responsioni et requisitioni ac aliis a me et predicto Iohanne notario superius narratis una cum dictis 35 testibus [interfui]^c, huic instrumento publico eiusdem notarii manu conscripto suoque signo signato meum requisitus et rogatus ad hoc signum apposui consuetum. (S. N.)

125. *Promissiones civitati Aquensi factae.* Nor. 23.

Originale (or.) *in tabulario Aquensi.* Contulimus nos. *Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deest, foraminibus relictis.* — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 482 40 nr. 692 *ex or.*

Böhmer, *Reg. Ludw. deest.*

Nos Lodowicus Dei gracia in Romanorum regem electus recognoscimus et presentibus protestamur, quod nos fidelium nostrorum dilectorum civium Aquensium supplicationibus favorabiliter inclinati, postquam regali dyademate fuerimus insigniti, confir-

45 124. ^{b)} addendum nec. ^{c)} excidit or.

mabimus eis omnes libertates et privilegia, quas et que predecessores nostri Romanorum imperatores et reges eis pre ceteris contulerunt, et renovabimus eis specialiter sigillo nostre maiestatis illud privilegium, quod presentibus litteris est annexum¹. Et si memorati cives Aquenses sustinuerint et habuerint in posterum aliquod dampnum vel gravamen aut calumpniam propter hoc, quod ipsi sunt nobis obedientes in civitatem Aquensem nos intromittendo, deponemus eis omnino huiusmodi dampnum, gravamen et calumpniam bona fide. Insuper quia memorati cives Aquenses sunt bene reconciliati cum comitibus de Los et de Spainheim et cum tota parentela Iuliacensi, nos eis deponemus² propter honorem imperii predictos comites et totam parentelam Iuliacensem et habebimus comitem de Los talem finaliter, quod ipse restituet Arnolde villico Aquensi militi mille et quingentas libras nigrorum Turonensium, quas idem comes de Los recepit ab ipso villico Aquensi, et quod idem comes restituet suum notorium dampnum villico Aquensi pre-nominato et quod idem comes de Los restituet aliis civibus Aquensibus triginta libras grossorum Turonensium competentes pro bonis illis, que idem comes de Los et sui complices aliis civibus Aquensibus abstulerunt. Preterea finaliter habebimus Arnoldum de Bachheim militem talem, quod ipse recipiet a civitate Aquensi sententiam scabinorum, et non permittemus, quod ipse iniurietur civitati et civibus Aquensibus ultra sententiam Aquensium scabinorum. Secreto nostro sigillo utimur in premissis.

Datum in die beati Clementis martiris, anno Domini millesimo trecentesimo decimo quarto.

126. *Litterae civitati Constantiensi directae.* Nov. 28.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 197. Inscriptio est: Prudentibus viris . . ministro, . . magistris civium, consulibus et universis civibus Constant. fidelibus nostris dilectis. Sigilli magni dorso impressi vestigia apparent. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 313 nr. 36 ex or.

Cf. supra nr. 113 et infra nr. 170.

Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . ministro, . . magistris civium, . . consulibus et universis civibus Constanciensibus, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Regalem decet sollerciam ita subiectorum curam gerere, ut singulorum status, iura et pax inconvulsa servantur. Hinc est quod nos pacem et quietem vestram et aliorum nostrorum et sacri imperii fidelium permaxime affectantes, fidelitatem vestram monemus et requirimus seriose, quatinus opem et operam efficaces pro pacis et quietis vestre et terre observantia diligencius apponatis usque ad nostrum adventum ad vos, quem dirigente Domino vias nostras quanto cicius poterimus maturabimus, iam in itinere constituti. Scituri quod nos extunc de vestro consilio pro regimine, gubernacione et aliis ad salubrem terre statum pertinentibus uberioris sollicitudinis studio intendemus. Insuper scire vos volumus, quod in die beate Katherine virginis in civitate nostra Aquensi cum ea reverencia, qua regalem decuit excellenciam, suscepti et intronizati iuxta morem in loco solito videlicet ecclesia gloriose Virginis ibidem dyadema regium suscepimus cum sollempnitate debita et consueta.

Datum in villa Merznich prope Thüren, III. Kalen. Decemb., regni nostri anno primo.

1) Iam desideratur. Videtur fuisse minuta privilegii Nov. 25. concessi (Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 4).

2) Hic aliqua excidisse videntur.

127—129. PROMISSIONES PRO CIVITATE COLONIENSI.

1314. Dec. 3. 4.

127. *Scriptum archiepiscopi Moguntini et aliorum.* Dec. 3.

Originale (or.) in tabulario civitatis Coloniensis nr. 821. Contulimus nos. Ex octo sigillis tria pendent loris membranaceis, quorum unum laesum est. Sigillum Baldewini archiepiscopi nunquam appendisse videtur; cf. nr. 128. — Ed. 'Quellen zur Geschichte der Stadt Köln' IV, 20 nr. 19 ex or.

Nos Petrus Dei gracia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Baldewinus Dei gratia sancte Trevirensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius neenon Wilhelmus Hannonie, Hollandie, Selandie comes et dominus Frisie, Gerardus Iuliacensis, Arnoldus Lossensis, Adolfus de Monte, Iohannes de Spaynheim, Theodericus de Cleve comites et Godefridus dominus de Heymsberg et de Blankenberg notum facimus universis presentes litteras visuris et audituris, quod fide prestita corporali promissimus et promittimus^a civibus Coloniensibus universaliter et singulariter et nos et quilibet nostrum eisdem obligamus, quod ipsos cives contra quoscumque dominos vel homines ecclesiasticos vel mundanos seu contra quemcumque dominum vel hominem ecclesiasticum vel mundanum, cuiuscumque dignitatis vel status existunt vel existit, qui dictos cives universaliter vel singulariter, pro eo quod ipsi excellentissimum dominum nostrum dominum Lodewicum Dei gratia Romanorum regem ad civitatem Coloniensem venientem letanter receperunt et fidelitatem eidem fecerunt, impetunt, molestant, gravant vel iniuriantur, impetere, molestare, gravare vel iniuriari nituntur aut voluerint, in bonis eorum vel personis spiritualiter vel seculariter defendemus, manutenebimus, astabimus eisdem consilio et auxilio secundum cuiuslibet posse nostrum sine dolo et protractione nec alicui homini vel domino ipsos cives occasione predicta impetere, gravare, molestare volenti consenciemus pro nostro posse, quodcumque et quocienscumque ab ipsis civibus fuerimus requisiti, nec ipsos cives Colonienses deserere unquam debemus in premissis quoquomodo. In cuius rei testimonium atque fidem sigilla nostra presentibus duximus appendenda.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, feria tertia proxima post festum beati Andree apostoli.

128. *Scriptum archiepiscopi Trevirensis.* Dec. 3.

Originale (or.) ibidem nr. 822. Contulimus nos. Pendet sigillum valde laesum lora membranaceo. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 105 nr. 141 ex or.

Eadem manu scriptum est ac nr. 127.

Nos Baldewinus Dei gracia sancte Trevirensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius notum facimus universis presentes litteras visuris et audituris, quod fide prestita corporali promissimus^a et promittimus civibus Coloniensibus universaliter et singulariter et nos in solidum obligamus eisdem, quod ipsos cives contra quoscumque dominos vel homines ecclesiasticos aut mundanos seu contra quemcumque

127. ^a) sequitur . . or.; itemque saepius.

128. ^a) sequitur . . or.; itemque saepius.

dominum vel hominem ecclesiasticum vel mundanum, cuiuscumque dignitatis vel status existunt vel existit, qui dictos cives universaliter vel singulariter pro eo, quod ipsi excellentissimum dominum nostrum dominum Lodewicum Dei gracia Romanorum regem ad civitatem Coloniensem venientem letanter receperunt et fidelitatem eidem fecerunt, impetunt, molestant, gravant vel iniuriantur, impetere, molestare, gravare vel iniuriari nituntur aut voluerint, in bonis eorum vel personis spiritualiter vel seculariter defendemus, manutenebimus, astabimus eisdem consilio et auxilio secundum quod in littera, quam dominus archiepiscopus Moguntinensis, Wilhelmus Hannonie, Hollandie, Selandie, Gerardus Iuliacensis, Arnoldus Lossensis, Adolfus de Monte, Iohannes de Spaynheim, Theodericus de Cleve comites et Godefridus dominus de Heymsberg et de Blankenberg super hoc dederunt eisdem civibus sigillis eorum sigillatam et in qua sumus nominati, continetur¹, nec alicui homini vel domino ipsos cives occasione predicta impetere, gravare, molestare volenti consenciemus pro posse nostro, quandocumque et quocienscumque ab ipsis civibus fuerimus requisiti, nec ipsos cives Colonienses deserere unquam debemus in premissis quoquo modo sine dolo. In cuius rei testimonium atque fidem sigillum nostrum duximus presentibus appendendum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, feria tertia proxima post festum beati Andree apostoli.

129. *Scriptum Ludewici regis. Dec. 4.*

Originale (or.) ibidem nr. 824. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. 'Quellen zur Geschichte der Stadt Köln' IV, 23 nr. 23 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 2 nr. 25.

Lodewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis fidelibus suis suam graciā et omne bonum.

Noveritis quod promisimus et promittimus^a civibus Coloniensibus universaliter et singulariter et nos regali dignitate eisdem obligamus per presentes, quod ipsos cives contra quoscunque dominos vel homines ecclesiasticos seu mundanos seu quemcumque dominum vel hominem ecclesiasticum vel mundanum, cuiuscumque dignitatis et status existunt seu existit, qui dictos cives universaliter vel singulariter, pro eo quod nos verum Romanorum regem ad civitatem Coloniensem letanter venientem receperunt et fidelitatem nobis fecerunt, impetunt, molestant^b, gravant vel iniuriantur vel impetere, molestare vel gravare ac iniuriari nituntur vel voluerint spiritualiter vel singulariter^c aut alio quocumque modo, in bonis eorum et personis defendemus, manutenebimus, astabimus eisdem consilio et auxilio pro omni posse nostro sine dolo et protractione nec alicui domino vel homini ipsos cives impetere, gravare, molestare volenti consenciemus, quandocumque et quocienscumque ab ipsis civibus fuerimus requisiti, nec eosdem cives deserere propter premissa unquam debemus quoquo modo. In cuius rei testimonium et firmitatem sigillum maiestatis nostre presentibus duximus appendendum.

Datum Colonie, feria quarta ante beati Nicolai episcopi, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

129. a) sequitur . . or. b) molestent or. c) sic pro seculariter or.

1) Supra nr. 127.

130—138. SCRIPTA LUDEWICI REGIS PRO COMITE HAYNONIAE.

1314. Nov. 25.—Dec. 4.

130. *Remissio iuris in comitatibus Hollandiae etc.* Nov. 25.

Originale (or.) in tabulario regio Montensi 'Trésorerie des chartes' nr. 368 (olim DD 34). Descripsimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendeat, desideratur. In verso legitur: R. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIX, 598 nr. 19 ex or. Ed. P. J. Blok 'Nachrichten der Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften. Philol.-histor. Kl.' 1908 pag. 635 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 2.

Cf. litteras consensus supra nr. 105, itemque de indole huius documenti Blok l. c. pag. 616 sqq.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus universis et singulis
presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Ad universorum noticiam cupimus pervenire, quod nos propter grata et obsequiosa
servicia, que spectabilis Guill(elmu)s comes Hollandie et sui predecessores nostris ante-
cessoribus regibus et imperatoribus Romanorum et imperio exhibuerunt et adhuc nobis
et imperio exhiberi speramus in futurum, omne ius, quod hiidem nostri predecessores
in comitatibus Hollandie, Zelandie et dominatu Frisie reclamarunt seu reclamare potue-
runt aut nos reclamare possemus, libere et absolute de consensu et assensu nostrorum
principum quittamus ac eidem eiusque heredibus et successoribus presentibus duximus
remittendum. Salvo tamen nobis et imperio homagio debito pro eisdem. Si autem
processus aliqui per nostros predecessores facti extiterint contra eundem comitem au[t]
suos predecessores pro iure predicto, ex certa scientia presentibus irritamus. In
cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum Acquis, vicesima quinta die mensis Novembr., anno Domini millesimo
trecentesimo quartodecimo, regni^a vero nostri anno primo^a.

131. *Mandatum civitatibus Frisiae directum.* Nov. 25.

*Originale deperditum¹. Copia (c.) in Cartulario Haynonensi II. nr. 34 tabularii
Insulensis. Contulimus nos. — Ed. Devillers 'Monuments pour servir à l'histoire des
provinces de Namur, de Hainaut et de Luxembourg' (= Collection de Chroniques belges
inédites) III (1874) p. 41 nr. 134 ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 3.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus prudentibus viris
grutimagnis, consiliariis et communitatibus terre Frizie de Westrogo et Ostrogo, fide-
libus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Mandamus vobis et vestrum singulis, quod spectabilem virum Guillelmum comitem
Hollandie ac dominum Frizie in vestrum dominum admittatis sibi que de omnibus iuri-
bus suis respondeatis ac integraliter respondere faciatis. Si quis autem vestrum contra

130. ^a) regni — primo atramento fusciori mutato ductu add. or.; cf. nr. 133 not. a.

1) Transsumtum circiter a. 1330, confectum olim in tabulario Montensi GG 19; cf. J. de Saint-Genois loco supra ad nr. 105 citato I, 431.

mandatum nostrum temere venire presumpserit, indignationem regiam se noverit incursum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum Aquis, vicesima quinta die mensis Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

132. *Approbatio obligationis.* Nov. 25.

Originale in tabulario Montensi l. c. nr. 369 (olim F 52). Denuo contulimus. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei coloris. In verso legitur: R., itemque: mortua. Copia (c.) in Cartulario citato nr. 32. — Ed. Devillers l. c. III, 43 nr. 136 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 269 nr. 2600 (Addit. I).

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus ad universorum notitiam volumus pervenire, quod cum venerabilis vir Adolphus Leodiensis episcopus fidelis noster spectabili viro Guillelmo comiti Haynonye, Hollandie, Zeelandie dominoque Frieze villas suas de Machilinia et de Hest cum omnibus iuribus, appendiciis et appertinentiis earundem obligaverit pro certis pecuniarum summis, prout in litteris super hoc confectis plenius continetur, nos dictam obligationem tamquam superior dominus approbamus, ratificamus et confirmamus. Harum testimonio litterarum sigillo nostro signatarum.

Datum vicesima quinta die mensis Novembris, anno Domini millesimo tricentesimo quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

133. 134. *ASSIGNATIO PECUNIAE.*

Nov. 26. — Dec. 4.

133. *Scriptum regis.* Nov. 26.

Originale (or.) ibidem l. c. nr. 370 (olim Z 30). Contulimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendebat, desideratur. In verso legitur: R. Transsumtum documentorum nr. 133 et 134 a. 1338, Iul. 8. sub sigillo abbatis Viconiensis confectum in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Copia (c.) in Cartulario citato nr. 295. — Ed. Devillers l. c. III, 44 nr. 138 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 5.

Eadem manu scriptum est ac nr. 130.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus universis et singulis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Noverint universi, quod nos spectabili viro Guillelmo comiti Hollandie fideli nostro dilecto pro certis serviciis, que nobis et imperio fecit, nos eidem dare promittimus quinquaginta duo milia librarum Turonensium parvorum, de quibus Iohannes frater dicti comitis habebit decem milia librarum Turonensium, et ea assignare in aliquo theoloneo supra Renum, in quo assignare debemus spectabili viro Gerardo comiti Iuliacensi fideli nostro dilecto pecuniam, quam sibi debemus pro servicio nobis exhibito ab eodem, levanda et percipienda proporcionabiliter cum dicto comite Iuliacensi singulis annis ab eodem seu heredibus aut successoribus suis, quousque de dicta summa pecunie fuerit integraliter satisfactum, iuxta ordinationem venerabilis Balduini Treverensis archiepiscopi principis nostri dilecti ac comitis Iuliacensis antedicti. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum Aquis, vicesima sexta die mensis Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, regni^a vero nostri anno primo^a.

133. ^a) regni — primo atramento fusciori mutato ductu add. or.; cf. nr. 130 not. a.

134. *Scriptum fideiussorum.* Dec. 4.

Originale (or.) *ibidem* l. c. nr. 372 (olim J 64). *Contulimus* nos. *E* sex sigillis *pendent* adhuc *primum*, *secundum*, *quartum* *loris* *membranaceis*. *Transsumtum* (tr.) *in* *tabulario secreto domus regiae Bavaricae*; cf. *prooemium praecedens*. *Copia* (c.) *in* *Cartulario citato nr. 296.* — *Ed. Devillers l. c. III, 47 nr. 142 ex c.*

Nos Balduinus Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archyepiscopus ac sacri imperii per regnum Arlatrense archycancellarius, Gherardus comes Iuliensis, Adolphus comes de Monte, Iohannes comes de Spanhem et dominus de Starkenberch, Cragterus dominus de Griipfsteyn et Ghyso dominus de Molesberch universis et singulis presentes litteras inspecturis salutem.

Cum excellentissimus princeps dominus noster carissimus Ludowicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus teneatur et sit obligatus spectabili viro Guillelmo comiti Haynonie, Hollandie, Zeelandie ac domino Frisie eiusque heredibus et successoribus in quinquaginta et duabus milibus libris Turonen(sibus) nigrorum parvorum Turonen(sium) sibi que debeat assignare dictam summam pecunie in aliquo teoloneo supra Renum, nos omnes et singuli et quilibet nostrum in solidum ad preces et mandatum domini nostri regis predicti dicto comiti Guillelmo pro se, heredibus et successoribus suis promittimus bona fide, quod si dictus rex non solverit summam pecunie antedictam vel non assignaverit sibi teoloneum, in quo dictam summam pecunie percipere possit infra festum Pentecostes proximo nunc futurum, nos et quilibet nostrum in solidum tanquam boni fideiussores tenemur et sumus obligati dicto comiti Guillelmo, eius heredibus et successoribus satisfacere de summa pecunie antedicta. Et si nos in solucione dicte pecunie deficeremus, promittimus bona fide, quod postquam moniti fuerimus per comitem antedictum vel eius certum nuncium secum transcriptum litterarum presentium sub aliquo sigillo autentico deferentem¹, mittere Colonie nos archyepiscopus antedictus unum militem vel duos scutiferos, nos comes Iuliacensis duos scutiferos, nos comes de Monte unum militem vel duos scutiferos, nos comes Iohannes de Spanhem unum scutiferum^a, nos Cragterus dominus de Griipfsteyn duos scutiferos et nos Ghyso dominus de Molesberch duos scutiferos, qui omnes et singuli milites et scutiferi intrabunt civitatem Colonie et ibidem iacebunt nostris propriis sumptibus et expensis, non recessuri de dicta villa Colonie, quousque fuerit dicto comiti Guillelmo, eius heredibus et successoribus de dicta summa pecunie integraliter satisfactum. Et si dictus comes propter defectum nostrum incurreret dampna vel expensas, sibi etiam reffundemus et resartiemus. Et ad hec omnia et singula supra scripta tenenda, facienda similiter et implenda obligamus nos et quemlibet nostrum in solidum, heredes et successores nostros, bona nostra mobilia et immobilia, presentia et futura. Renuntiantes omnibus auxiliis et beneficiis iuris et facti, quibus contra dictum comitem Guillelmum, eius heredes et successores possemus nos quomodolibet deffendere vel tueri. In quorum omnium testimonium et munimen sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum Colonie, quarta die mensis Decembris, anno Domini millesimo tricentesimo quartodecimo.

134. a) *corr. ex militem or.*

1) *Cf. prooemium ad nr. 133.*

135. *Confirmatio privilegiorum.* Dec. 1.

Originale (or.) in tabulario Insulensi B. 1169 nr. 4980¹. Contulimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendebat, desideratur. In verso legitur: R. Copia (c.) in Cartulario citato nr. 33. — Ed. Devillers l. c. III, 45 nr. 139 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 6.

5

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus universis et singulis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod nos propter grata et obsequiosa servicia, que spectabilis vir Guillelmus comes Hanonye et Hollandie fidelis noster dilectus nobis et imperio impendit ac per eum nobis in futurum speramus impendi, omnia privilegia^a antecessoribus suis et sibi per reges Romanorum et imperatores predecessores nostros concessa, cuiuscunque tenoris existant, approbamus, ratificamus et ex certa scientia confirmamus. Presentium testimonio litterarum sigilli nostri munimine roboratarum.

Datum Colonie, prima die mensis Decembris, regni vero nostri anno primo.

15

136. *Receptio iuramenti fidelitatis.* Dec. 1.

Originale deperditum, ut videtur². Copia (c.) in Cartulario citato nr. 35. Denuo contulimus. — Ed. Devillers l. c. III, 45 nr. 140 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 269 nr. 2602 (Addit. I).

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus universis et singulis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod nos dilectum et fidelem nostrum spectabilem virum Guillelmum comitem Haynn(onie), Hollandie, Zeelandie ac dominum Frizie in hominem et fidelem nostrum et imperii recepimus et admisimus, ipseque nobis fecit homagium et prestitit fidelitatis debite iuramentum de comitatu Namurcensi, item de comitatu Alostensi et Geraldomontensi et de terra supra Scaldiam, prout in litteris quas dictus comes habet a regibus Romanorum predecessoribus nostris plenius continetur. Item de omnibus hiis, que dictus comes et predecessores sui tenuerunt seu tenere debuerunt seu que ipse comes tenet a regibus et imperatoribus Romanorum in comitatu Hollandie, Zeelandie^a et dominatu Frizie. Harum testimonio litterarum sigilli nostri munimine roboratarum.

Dat. Colonie, prima die mensis Decembr., anno Domini MCCCXIII, regni vero nostri anno primo.

137. *Commissio inquisitionis limitum imperii.* Dec. 3.

Originale deperditum³. Copia (c.) in Cartulario citato nr. 97. Descripsimus nos. Praecedit rubrum: Comissions par le roy d'Alemagne de faire chierkemanage entre le contet de Haynn(au) et le royaume de Franche, itemque haec adnotatio alio atramento

135. ^{a)} sic or.

136. ^{a)} supra lineam add. c.

1) Cf. 'Inventaire-sommaire. Série B' I, 2 (1906) p. 194; olim in tabulario Montensi DD 35; cf. Saint-Genois l. c. I, 417. 2) Quae notat P. L. Muller 'Regesta Hannonensia' (1881) p. 56, erronea sunt; cf. notam praecedentem. 3) Olim in tabulario Montensi D 32; cf. Saint-Genois l. c. I, 243.

scripta: Ceste commissions fu refusee des^a gens le roy de France et pour chou fu impetree li autre commissions qui est au nomb(re) de XLIII et s'est aussi escrite chi apres¹. — *Ed. Devillers l. c. III, 46 nr. 141 ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 269 nr. 2605 (Addit. I).

5 Ludovicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus honestis viris Iohanni dicto Sausset de Boussoit et Theoderico de Castellari domino de Bielaing militibus ac Waltero dicto le Borgne canonico Senogien(s) gratiam suam et omne bonum.

Cum inter confines regni nostri et regni Francie circa comitatum Haynn(onie) orta sit materia questionis et specialiter in locis qui dicuntur Ostrevant, Sollemes et
10 Femicum, vobis vel duobus ex vobis damus plenariam potestatem et speciale mandatum in locis predictis et alibi ubicunque videbitis expedire in confinibus comitatus predicti disti[n]guendi, discernendi ac determinandi ac terminos ponendi inter regnum nostrum et regnum Francie. Et quicquid per vos vel duos vestrum una cum tribus vel duobus ex
15 parte regis Francie deputatis distinctum seu paratum fuerit vel eciam terminatum et statutum inter regna predicta, ratum et gratum habemus et habere promittimus in perpetuum bona fide nec contra per nos vel per alium pro nobis, regno et imperio veniemus. In quorum testimonium presentes litteras sigilli nostri munimine duximus roborari.

Datum Colonie, tertia die mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo
20 quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

138. *Concessio precum primariarum.* Dec. 3?

Originale Hagae Comitum in tabulario regio² hic illic corrosum. Iussu praefecti descriptum est. Sigillum laesum est. — Ineditum.

Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus spectabili viro Guilhelmo comiti Haynnonie et Hollandie fideli suo dil[ecto] gratiam suam et omne bonum.

Attendentes tue probitatis merita grataque servicia per [te] nobis et imperio utiliter inpena et inpendenda, ut possis et debeas auctoritate regia nostra predicta^a primariarum precum nobis competencium intuitu conferre beneficia civitatum et dyoces(ium)
30 infrascriptarum personis ydoneis, de quibus decreveris, tibi tenore presencium indulgemus. Hec quidem sunt loca et beneficia, de quibus regie maiestatis est intencio: in primis in ecclesia sancte Goudelei^b de Bruxellis, item sancti Gaugerici Cameracensis, item sancti Tremoldi^c Machelien(sis), item in ecclesia de Fossis, item in ecclesia ville
[.]ere^d, item de Hugharde, item sancti Salvatoris in Traiecto. Et ut predicta nostra
35 tibi facta concessio maiori firmetur robore, sigillum nostre maiestatis regie duximus presentibus appendendum, cassantes, revocantes et irritum eximere decernentes, si per nos aut quenquam alium auctoritate nostra predicta alicui vel aliquibus de predictis beneficiis aut eorum aliquo per inopportunitatem nimiam petencium sit provisum.

Datum Colonie, [II]I. Non. Decembr., ann[o Domini M]CCCXIII, regni vero nostri
40 anno primo.

137. a) *supra lineam add. c.*

138. a) *sic or.* b) *sic pro Goudule or.* c) *sic pro Rumoldi or.* d) *omnino incertum.*

1) *Cf. infra ad a. 1315. Oct. 24.* 2) *Cf. Muller l. c. p. 56.*

139. 140. PRIVILEGIA FRIDERICI PRO
ARCHIEPISCOPO COLONIENSI.

1314. Nov. 27.

139. *Concessio teloneorum prior.* Nov. 27.

*Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Kurköln 509'. Contulimus nos. 5
Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei coloris. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch'
III, 104 nr. 139 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 292 Friedrich nr. 253 (Addit. I).

Cf. supra nr. 25 cap. 1 et 4.

Fredericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani 10
imperii fidelibus salutem et infrascriptorum imperpetuum cognoscere veritatem.

(1) Inter alia, quibus maiestatis nostre culmen refulget, precipuum reputamus, ut
sic principes nostros et sacri imperii tamquam columnas nostras in suis iuribus et
libertatibus confoveamus, ut quo amplius confortantur, tanto firmiores et stabiliores in
nostris et sacri imperii inveniantur obsequiis et promptiores tempore succedente. Ea- 15
propter venerabilem Henricum Coloniensem^a archiepiscopum principem et columnam
imperii precipuum in suis cupientes graciis et iuribus, que a sacro Romano tenet
imperio, confovere et pariter stabilire, de principum nostrorum consilio theolonia sua
et ecclesie sue in Andernaco, Bunna et Nussia, quia eadem theolonia ipsi et prede-
cessoribus suis et ecclesie Coloniensi a nostris predecessoribus et imperio in anteactis 20
temporibus sunt donata et a sede apostolica eidem archiepiscopo et ecclesie sue
Coloniensi confirmata et approbata et que theolonia ipse et predecessores sui hactenus
tenuerunt, possederunt, receperunt, tenere, possidere et recipere consueverunt, ipsi . .
archiepiscopo successoribus suis et ecclesie Coloniensi innovamus, dono damus^b et con-
firmamus ab eodem archiepiscopo, suis successoribus et ecclesia Coloniensi tenenda. 25
recipienda perpetuo et habenda. De amplioris quoque favoris plenitudine concedendo
eidem, quod eadem theolonia duo aut unum ex eis, si sibi expediens videbitur, ad alia
loca infra terminos conductus sui in Renum transponere valeat et ibidem tantumdem
recipere de eis, sicut in locis in quibus nunc iacent de eisdem recipitur in pre-
senti. (2) Preterea de tribus theoloneis forensibus perpetuis, que idem archiepiscopus 30
ac predecessores sui et Coloniensis ecclesia in tribus opidis seu locis videlicet Reys,
Xanctis et Berka hactenus^c singulis annis certis et distinctis temporibus habuerunt seu
habere consueverunt, ex quorum multitudine seu diversitate et etiam quia nonnumquam
ultra tempus debitum preter iusticiam recipiebantur et tenebantur, mercatores in alveo
Reni graviter exactionabantur et ledebantur, in unum et ad unum locum tantum redigere 35
volentes, ordinavimus, statuimus et decrevimus eadem theolonea forensia apud Reys et
Xanctis perpetuo debere cessare eaque exnunc de ipsius archiepiscopi et ecclesie sue
consensu revocamus et deponimus nullo umquam tempore resumptura, receptura vel
habitura in dictis locis vel aliquo eorundem. Concedentes et donantes eidem archi-
episcopo, successoribus suis et ecclesie sue in horum recompensam unum theoloneum 40
perpetuum videlicet quatuor Turonenses grossos regalium de qualibet carrata vini et
sic proporcionaliter de aliis rebus in ascensu et descensu Reni recipiendos exnunc
inantea apud Berke temporibus perpetuis in futurum, prout etiam predecessores sui
Syfridus et Wickeboldus Colonienses archiepiscopi ipsum theoloneum preteritis tempori-

139. ^{a)} . . add. or.^{b)} donodamus or.^{c)} abhinc mutato stilo or.

bus habuerunt. Inhibemus itaque universis et singulis sacri Romani imperii fidelibus, ne quis ipsum archiepiscopum, suos successores et ecclesiam Coloniensem in premissis vel eorum aliquo impedire audeat vel quomodolibet perturbare. In cuius rei testimonium presentes litteras eidem archiepiscopo et ecclesie sue Coloniensi dedimus nostre
5 maiestatis sigillo ex certa nostra sciencia communitas.

Datum Bunne, V. Kal. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

140. *Concessio telonei altera.* Nov. 27.

*Originale ibidem l. c. 508. Contulimus nos. Pendet sigillum parum lacsum filis
10 sericis rubei flavique coloris. — Ed. Lacomblet l. c. III, 103 nr. 138 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. deest.

Cf. supra nr. 25 cap. 8.

Fredericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus salutem et infrascriptorum imperpetuum cognoscere veritatem.

15 Inter alia, quibus maiestatis nostre culmen refulget, precipuum reputamus, ut sic principes nostros et sacri imperii tamquam columpnas nostras specialibus graciis attolamus, ut quo amplius munificencie nostre dona perceperint, tanto ad nostra et imperii obsequia firmiter astringantur. Propter quod venerabilem Henricum Coloniensem archiepiscopum volentes tamquam principem precipuum et columpnam imperii ardentius et
20 sumptuosius nostris et ipsius imperii sollicitudine continua et cura pervigili negociis insistentem prevenire gracia speciali, octo Turonenses grossos de carrata vini ultra theolonium antiquum Bunnense per dive recordationis Henricum quondam Romanum imperatorem predecessorem nostrum ad certos annos pro expensis, quas in ipsius imperatoris et imperii serviciis sustinuit, eidem concessos ad dies vite sue ulterius con-
25 cedimus et donamus, innovamus et confirmamus eidem recipiendos et habendos per eundem quo advixerit de rebus singulis theolonium solventibus, prout proporcionabiliter competunt et nunc recipiuntur in dicto loco. Ceterum in amplioris favoris, quo eundem archiepiscopum suis meritis exigentibus amplectimur, indicium, quia inprovisae in nostra creatione expensas immensas sustinuit, theolonium decem Turonensium de
30 carrata vini prius in Hamersteyn et deinde apud Ludistorp ab eodem predecessore nostro dum vixit impositum et exnunc Andernacum translatum, eidem similiter concedimus et donamus habendum et recipiendum per eundem de vinis et rebus aliis, de quibus theolonium solvi debet. Sic tamen quod successu temporis pro utilitate rei publice et mercatorum ac negociatorum relevacione et comodo^a ipsum theolonium aut
35 omnino deponat vel in parte diminuat et moderetur ad tempus sibi conveniens, quod sit mercatoribus tollerabile et consonum rationi^b, quod eius discretionis duximus relinquendum. Si etiam per eum diminutum vel depositum fuerit, nolumus ipsum theolonium vel quodlibet aliud reponi precipue infra limites conductus dicti . . archiepiscopi in Reno loco sui, ut mercatorum descensus in Reno existat liberior et ascensus. In
40 cuius rei testimonium presentes litteras eidem archiepiscopo nostre maiestatis sigillo dedimus communitas.

Datum Bünne, V. Kal. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

140. ^{a)} in rasura cr.

^{b)} corr. ex rationis or.

141—166. PRIVILEGIA LUDEWICI PRINCIPIBUS ELECTORIBUS CONCESSA.

1314. Dec. 1.—23.

141—153. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO.

1314. Dec. 1.—23.

141. *Scriptum super fructibus castri Lindenfels.* Dec. 1.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 10. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. In verso scriptum est: lecta. Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 12.

Quae concordant cum Scripto supra nr. 60, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus, quod in tractatibus inter nos et venerabilem Petrum sancte Moguntine sedis archiepiscopum sacri imperii per Germaniam archicancellarium principem et secretarium nostrum karissimum habitis actum est et tractatum, quod in obligacione castri nostri Lindenfels^a cum bonis acceptis de abbacia in Lors, que iam actualiter ibidem deserviunt, et aliis suis pertinenciis, quam eidem ¹⁵ *archiepiscopo, sicut in aliis nostris litteris promisimus, facere tenemur, *fructus in sortem non debent computari, quos fructus ipsi *archiepiscopo et ecclesie Moguntine exnunc damus liberaliter et donamus*. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre typario tradimus communitas.

Datum Colonie, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, Kalendas ²⁰ Decembr., regni vero nostri anno primo.

142. *Confirmatio promissionum.* Dec. 2.

Originalia duo 1 et 2 ibidem KLS nr. 13 et 19. Descripsimus vel contulimus nos. Pendet sigillum autographi 1 fere illaesum filis sericis caerulei, rubei, flavi coloris; in verso scriptum est: lecta. Autographi 2 sigillum laesum pendet item filis sericis. — ²⁵ In forma latina ineditum.

Autographon 1 eadem manu scriptum est ac nr. 141.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 13.

Quae concordant cum Promissione supra nr. 57, ea typis minoribus excussa sunt.

nr. 57
c. 1.

1. *Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus recognoscimus, quod Deum, ³⁰ iusticiam, equitatem necnon fidelem diligenciam et devocionis purissime constanciam, quam venerabilis *Petrus sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri *imperii per Germaniam archicancellarius princeps et secretarius noster karissimus circa nos et nostri exaltacionem habet et habuit cum effectu, nostre consideracionis oculis preponentes, promisimus et promittimus fideliter, immo sponte et liberaliter nos per fidem nostram et iuramentum nostrum quod desuper prestiti- ³⁵ mus corporaliter tactis sacrosanctis obligamus, quod quia divina providencia disponente et ipso archiepiscopo ad hoc fideliter promovente ad fastigium sive culmen regie maiestatis regni Romanorum proveci sumus, ea que inferius sunt contenta propter causas iustas, veras et

141. ^{a)} secunda n corr. ex 1 or.

notorias que in ipsis esse noscuntur conservabimus^a, manutenebimus et ad plenum effectum Deo propicio perducemus^{*}.

2. In primis ecclesiam sanctam Dei et specialiter ecclesiam Moguntinam per omnia membra c. 2. sua tam in spiritualibus quam temporalibus et ecclesias sibi subiectas civitatis, dyocesis et provincie Mogunt(ine) defensabimus fideliter, conservabimus et manutenebimus efficaciter in omnibus suis iuribus, honoribus, libertatibus, bonis, possessionibus, privilegiis et graciis sibi datis et factis a divis^{*} imperatoribus et Romanorum regibus.

3. Item gracias, privilegia et libertates huiusmodi et litteras quascumque divorum impera- c. 3. torum et Romanorum regum dicto^{*} archiepiscopo et ecclesie Moguntine concessas approbamus, confirmamus et ex certa sciencia innovamus sicut iacent de verbo ad verbum et in specie per speciales litteras^{*} innovabimus, prout idem^{*} archiepiscopus eis indiguerit et eas requisiverit, sub regio et imperiali eciam, si ad culmen provecti fuerimus imperiale, sigillo confirmabimus^b et innovabimus easdem consignandas.

4. Item predictum ^{*}archiepiscopum, ^{*}successores suos et ecclesiam Moguntinam^{*} pro toto c. 4. posse nostro sine dilacione adjuvare promittimus cum effectu, eciam personaliter, si fuerit hoc necesse, contra quoslibet iniuriatores, temerarios offensores, turbatores ipsorum ad iusticiam optinendam ab ipsis et iniuriam quamlibet propellendam, quando et quociens per ipsum, successores suos vel ecclesiam Moguntinam fuerimus requisiti.

5. Item causas ecclesiasticas nullo modo alibi tractari seu decidi nisi coram suis^{*} iudici- c. 5. bus permittemus. Personas eciam ecclesiasticas pro quacumque causa non alibi nisi coram suis^{*} iudicibus permittemus aut sustinebimus conveniri seu eciam iudicari.

6. Item theloneum in Lonstein, quod propter causas certas, veras et iustas institutum c. 6. dinoscitur et traditum ecclesie Moguntine per dive memorie reges Romanorum, confirmacione sedis apostolice ad hoc postmodum subsecuta, laudamus ex certa sciencia et ex super habundanti confirmamus^{*}, innovamus et damus eidem.

7. Item opidum^c Seligenstad^d et comitatum Bachgowie propter veritatem opinione cedente c. 7. compertam et iusticiam expeditam clare dicimus et publice declaramus ad prefatam ecclesiam Moguntinam sine dubio pertinere.

8. Item specialem prerogativam, quam habet et habere debet super ministerialibus et c. 8. castrensibus ecclesie Moguntine non trahendis in ius coram aliquo seculari iudice, nisi prius coram domino suo ^{*}archiepiscopo^{*} qui pro tempore fuerit convenientur et ibi ius deficiat, pro quacumque causa conservabimus inviolabiliter et ab aliis faciemus similiter observari.

9. Item conservabimus et manutenebimus eundem archiepiscopum et ecclesiam suam c. 9. Moguntinam predictam in iuribus, honoribus, dignitatibus et utilitatibus universis archicancellarie sacri imperii per Germaniam et specialiter in cancellario, prothonotario et notariis institutendis et destituendis, quando et quociens voluerit, in aula regia per eundem, qui sibi loco et vice nostri pro obediencia, reverencia et fidelitate debita observanda facient iuramentum. Et in decima sibi et ecclesie sue debita de sturis, exactionibus sive obvencionibus Iudeorum ac aliis, que de curia regia cedere sibi debent intuitu archicancellarie predictae. Nullum eciam in hiis vel aliquo c. 10. premissorum seu aliis suis iuribus sibi, successoribus suis aut ecclesie Moguntine impedimentum^e quomodolibet faciemus per nos aut alios clam vel palam, directe vel indirecte, vel fieri ab aliquo vel aliquibus permittemus.

10. Item damus, conferimus et sine difficultate qualibet dimittemus ipsi archiepiscopo c. 10. theloneum apud castrum suum Erenvels, donec de ipso a tempore creacionis nostre recipiat integraliter et complete, quicquid adhuc de residuo sibi deficit, quod sue estimacioni relinquimus, in hiis que dive memorie dominus Henricus^f Romanorum imperator predecessor noster in prima creacione sua in Romanorum regem, tam pro hiis que quondam Albertus Romanorum rex quam

142. a) et add. 2. b) firm in rasura 1. c) oppidum 2. d) Seliginstad 2. e) impedimentum 2. f) Henricus 2.

pro hiis que ipsemet dominus imperator sibi tenebantur, in eodem theloneo sibi deputaverat, et quousque receperit tria milia marcarum, quas prout nobis constat expendit in servicio imperii, cum ad predictum dominum imperatorem arripuisset iter ad partes ultramontanas veniendi, et quousque perceperit expensas, quas in servicio dicti domini imperatoris et imperii fecit procedendo in Boemiam. In cuius* pecunie perceptione usque ad perfectam et completam eius solutionem prefatum* archiepiscopum sue consciencie relinquemus.

- c. 11. 11. Insuper ipsi* Petro archiepiscopo predicto efficax et fidele adiutorium faciemus contra nobilem virum Rudolfum comitem de Monteforti dictum de Sangans et suos* complices, qui eum per iniuriam captivavit, exactionavit et dampnificavit ad octo milia marcarum argenti, et laborabimus cum effectu, ut emenda et satisfaccio debita de comite prefato suisque* complicitibus sibi fiat.
- c. 12. 12. Item cavebimus et defendemus eundem archiepiscopum, ne aliquis ipsum vel ecclesiam suam prefatam impignoret^g vel molestet pro debitis a predecessoribus suis contractis aut quibuscumque causis aliis, nisi prius coram suo iudice in iure rationabiliter desuper sit convictus.
- c. 13. 13. Ceterum promittimus et nos specialiter obligamus et firmiter, quod omnes questiones seu controversias, si que propter factum eleccionis seu promocionis, inunccionis seu coronacionis nostre sunt iam vel in futurum fuerint sibi mote a quocumque vel quibuscumque, cuiuscumque status aut condicionis existant, coram sede apostolica vel alio quocumque iudice spirituali vel seculari, ordinario vel delegato, sub nostris laboribus et expensis ipsum archiepiscopum et ecclesiam suam Moguntinam predictam defendemus et huiusmodi questiones et controversias ad finem et exitum perducemus pro ipso.
- c. 14. 14. Item prohibemus efficaciter nec aliquialiter permittemus homines ecclesie Moguntine recipi in civitatibus, opidis seu castellis ad imperium pertinentibus in burgenses, qui palburger vulgariter appellantur.
- c. 15. 15. Item promittimus predicto* archiepiscopo tria loca in proprio fundo ecclesie sue, quandoque nos super eo requisiverit, libertare.
- c. 16. 16. Item damus sibi potestatem bona imperii redimendi in sua dyocesi sita impignorata aliis quibuscumque et tenendi pro eadem pecunia, pro qua obligata sunt aliis, quousque per regem Romanorum qui pro tempore fuerit redimantur¹. Fructibus medii temporis bonorum huiusmodi que sic redemerit in sortem minime computandis, quos exnunc sibi et ecclesie sue damus liberaliter et donamus.
- c. 17. 17. Item de quolibet articulo premissorum omnium indilate dabimus litteras speciales sigillo regio et imperiali, si ad culmen provecti fuerimus imperiale, consignatas, quando et quociens super eo fuerimus requisiti per* archiepiscopum predictum aut ecclesiam Moguntinam.
- c. 18. 18. Preterea specialiter et expresse confirmamus, approbamus et innovamus ipsi* archiepiscopo et ecclesie Moguntine inter alia continenciam litterarum sibi a* Romanorum regibus^h traditarum super ungelto et Iudeis in Frankenvord².
- c. 19. 19. Item nobili viro Eberhardoⁱ de Brüberg^k procurabimus restitutionem castri Erpach, quod perdidit in servicio ecclesie Moguntine, et iusticiam sibi procurabimus et faciemus super opido Mosbach et iure suo, quod habere debet in moneta in Hallis, secundum continenciam litterarum suarum, quas habet super eo³.
- c. 20. 20. Item* Ottoni lantgravio terre Hassie domino seu eius heredibus non conferemus feoda, que per mortem Iohannis quondam fratris ipsius Ottonis vacaverunt imperio. sed ipsa petemus et ad ius imperii, sicut tenemur, revocabimus. Et nos predictum* archiepiscopum, quando per eum requisiti fuerimus, et* successores suos fideliter adiuvabimus et adiuvare promittimus nostris laboribus et expensis ad petendum, optinendum et adipiscendum feoda, que per mortem eiusdem

142. g) impignoret 2. h) sequ. regibus delet. 1. i) Eberhardo 2. k) Brüberg 2.

1) Cf. infra nr. 150. 2) Cf. infra prooemium ad nr. 151. 3) Cf. infra nr. 153.

Iohannis vacaverunt similiter ecclesie Moguntine. Et ipse* archiepiscopus ad consequenda huiusmodi feoda imperii similiter nos iuvabit suo posse.

21. Item promittimus, si terram Thuringie acquisiverimus, quod universa feoda, que* lant- c. 21. gravii Thuringie ab ecclesia Moguntina et* archiepiscopis ibidem tenuerunt et tenere consueverunt, et specialiter opidum Gotha cum suis attinenciis ipsi* archiepiscopo et ecclesie Moguntine assignabimus, dabimus, trademus et relinquemus et ipsum ac successores suos eis sicut aliis suis bonis propriis uti libere permittemus.

22. Item* prefato* archiepiscopo* committimus libere vices nostras dando sibi plenam c. 22. potestatem porrigendi primarias preces nostras vice et nomine nostro in singulis ecclesiis maiori ac aliis ecclesiis collegiatis et conventualibus civitatis et dyocesis Moguntine pro personis inibi recipiendis, sicut hoc hactenus per divos Romanorum imperatores et reges laudabiliter est consuetum, prout sibi videbitur expedire. Promittentes quod numquam contra hoc nostrum indultum veniemus directe vel indirecte, sed preces, quas ipse archiepiscopus ratione dicti indulti vice nostra fecerit, ut debitum sorciantur effectum manutenebimus cum effectu 15 et exnunc decernimus irritum et inane, si forte per ignoranciam facti per nos, alium seu alios quoscumque quidquam contra nostrum indultum huiusmodi attemptatum est aut contigerit attemptari.

23. Renunciamus autem omnino et expresse excepcioni doli mali, accioni in factum, non c. 23. numerate, non tradite nec solute pecunie et generaliter et specialiter quibuslibet excepcionibus, 20 auxiliis et defensionibus iuris vel facti, eciam de quibus mencio deberet fieri specialis, quibus huiusmodi nostre donaciones, innovaciones, promissiones et obligaciones seu disposiciones predictae impediri seu impugnari possent quomodolibet vel infringi.

In cuius rei testimonium et perpetuam firmitatem presens scriptum tradimus consignatum nostre typario maiestatis.

25 Dat. Colonie, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, III. Non. Decembr., regni vero nostri anno primo.

143. Confirmatio privilegiorum ecclesiae Moguntinae. Dec. 2.

Originalia duo 1 et 2 fere omnino inter se concordantia ibidem KLS nr. 17. Descripsimus vel contulimus nos. Autographon 1 valde corrosum est; pendet sigillum fere 30 illaesum filis sericis rubei viridisque coloris; in verso scriptum est: lecta. Autographon 2 alia manu, cancellariae ut videtur Moguntinae scriptum est; pendet sigilli fragmentum linis sericis viridis coloris.

Autographon 1 eadem manu scriptum est ac nr. 141.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 8 (= 9).

35 *Cf. nr. 142 cap. 3. Quae concordant cum Confirmatione Heinrici VII. supra tom. IV, 1 p. 336 nr. 387, ea typis minoribus excussa sunt.*

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus tam presentibus quam futuris presentes auditoris litteras aut visuris graciam suam et omne bonum.

(1) Decet nostre celsitudinem maiestatis, ut nos divorum clarissime recordacionis imperatorum 40 et regum Romanorum predecessorum nostrorum sequentes vestigia cunctarum ecclesiarum et pocius ecclesie Moguntine^a, per quam et nos in persona venerabilis Petri archiepiscopi Moguntini^a principis nostri karissimi ad regale fastigium promoti magni culmen honoris accepimus, cuncta privilegia sub nostre felicitatis evo modis omnibus conserventur illesa. (2) Cuncta itaque privilegia, munimenta, documenta seu eciam instrumenta libertatum ecclesiasticarum et mundanarum, eciam super non tra- 45 hendis archiepiscopis, episcopis, prelatiis, collegiis, cenobiis, clericis et^b personis ecclesiasticis uni-

143. ^a) Magunt. 2. ^b) deest 2.

versis civitatis et dyocesis Mogunt(ine) quomodolibet ad iudicium seculare, super dignitate, utilitate et honore archicancellarie, super comitatu Bachgowie^c, super opido Seligenstad^d, super ministerialibus, fidelibus, castrensibus, hominibus supradicte ecclesie Moguntine annexis cuiuscumque et qualiscumque debito vel officio servitutis vel servicii ad nostre serenitatis seu alterius iudicis nostri examen super causis aliquibus antea non trahendis, quam archiepiscopus Moguntinus^e qui pro tempore fuerit⁵ requisitus de ipsis in reddenda^f iusticia^g negligens fuerit vel remissus¹, necnon generaliter et universaliter omnia quarumcumque graciaram, largicionum, donacionum, libertatum, terrarum, possessionum, iurisdictionum, beneficiorum, indultorum, iurium et honorum privilegia seu munimenta, que archiepiscopis, episcopis, prelatiis, ecclesiis seu monasteriis et personis ecclesiasticis civitatis et dyocesis Moguntine a divis nostris predecessoribus imperatoribus et Romanorum regibus et nominatim¹⁰ a pie recordacionis quondam rege Adolfo predecessore nostro hactenus sunt concessa, rata tenentes et grata quasi tradita de nostris manibus ex certa sciencia confirmamus regiaque liberalitate perusi presentibus innovamus, nolentes ea in aliqua parte sui cuiusquam improbitate convelli seu novitate mutari, sed illesa potius et intacta perpetuis temporibus custodiri. (3) Nulli ergo hominum liceat hanc nostre confirmacionis paginam, innovacionis seu tradicionis scripturam infringere vel eidem ausu¹⁵ quolibet contraire. Si quis autem hoc facere vel quomodolibet attemptare presumpserit, nostre indignacionis acrimoniam se noverit incurrisse, pena gravi pro culpa huiusmodi feriendus. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre typario tradimus communitas.

Dat. Colonie, IIII. Non. Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

20

144. *Innovatio concessionis telonei.* Dec. 2.

Originalia duo 1 et 2 fere omnino inter se concordantia ibidem KLS nr. 14. Descripsimus vel contulimus nos. Autographi 1 sigillum parum laesum pendet filis sericis caerulei, rubei, flavi coloris. In verso legitur: lecta. Autographi 2 alia manu exarati sigillum, quod olim pendebat filis sericis, desideratur, paucis filis nigri coloris²⁵ relictis. — Ineditum.

Cf. supra nr. 142 cap. 6. Quae concordant cum Innovatione Heinrici VII. supra tom. IV, 1 p. 237 nr. 270, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presens scriptum auditoris, intelligentibus aut visuris gratiam suam et omne bonum.³⁰

Litteras dive ac recolende memorie domini Henrici quondam Romanorum imperatoris tunc Romanorum regis predecessoris nostri nobis exhibitas^a sub vero sigillo suo regio non cancellatas, non abollitas, omni suspicione carentes et in nulla sui parte viciatas vidimus et tractavimus. Quarum tenor de verbo ad verbum talis est:

‘Henricus Dei gratia — anno primo.’ *supra tom. IV. nr. 270.*³⁵

Et nos Lud(owicus) Romanorum rex predictus venerabilis Petri sancte Moguntine sedis archiepiscopi sacri imperii per Germaniam archicancellarii principis nostri karissimi supplicacionibus inclinati ad honorem Dei omnipotentis et gloriose virginis Marie necnon beati Martini divorum predecessorum nostrorum vestigiis inherentes, suprascriptam concessionem sive donacionem et translacionem thelonei sicut iacet de verbo ad verbum ratam habentes et gratam ex iustis causis et digne ac recte⁴⁰ moventibus ex certa sciencia confirmamus, approbamus, laudamus regiaque liberalitate perusi sub

143. ^c) Bachachowie 2. ^d) Seligenstat 2. ^e) Magunt. 2. ^f) reddendo 2. ^g) iustia 2.

144. ^a) nobis exhibitas *des.* 2.

1) *Cf. infra nr. 149.*

presentis scripti patrocinio innovamus. Nolentes prescripta cuiusquam improbitate convelli seu novitate moveri. In cuius rei certitudinem et perpetuam firmitatem presens scriptum tradimus consignatum nostre typario maiestatis.

Dat. Colonie, IIII. Non. Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo quarto-
5 decimo, regni vero nostri anno primo.

145. *Privilegium super officio archicancellariae.* Dec. 2.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 12. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei viridisque coloris. In verso legitur: lecta.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 10 (= p. 2 nr. 21).

10 *Cf. supra nr. 142 cap. 9. Quae concordant cum Privilegio Alberti regis supra tom. IV, 1 p. 13 nr. 15 (Privilegium Heinrich VII. deperditum est), ea typis minoribus excussa sunt.*

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus*.

Animadversione dignissima recolentes, quanta efficacia et fidei puritate nobis astiterit vene-
15 rabilis Petrus archiepiscopus Moguntinus princeps et secretarius noster karissimus ad regale nos fastigium specialiter promovendo et promotos in ipso firmando, ut ipsum et contemplacione sui ecclesiam eius non solum in eorum libertatibus, iuribus et honoribus foveamus, sed et alias preveniamus uberioribus gracia et favore, dignum censemus et conveniens arbitramur. Recognoscentes prefatum principem et quemlibet eius in archiepiscopatu predictae ecclesiae successorem esse et fore
20 debere sacri imperii per Germaniam archicancellar(ium) et fideliter promittentes ad hoc presentibus litteris obligati, quod eundem archiepiscopum et successores eius in iuribus, honoribus, dignitatibus et libertatibus, que ratione archicancellarie predictae debent habere, videlicet in accipienda semper nobiscum decima parte de bonis, petitionibus et exactionibus Iudeorum, preficiendo cancellarium loco
25 sui, ponendo prothonotarium et notarios aule nostre, perpetuis temporibus, quociens sibi visum fuerit expedire, aliisque suis utilitatibus, sive sint in nostra curia sive extra curiam
iidem archiepiscopi constituti, manutenebimus, defendemus et tuebimur ut presentes, eorum eciam absencia non obstante. Dantes eis has litteras nostras consignatas nostre typario maiestatis in testimonium super eo.

Dat. Colonie, IIII. Non. Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo quarto-
30 decimo, regni vero nostri anno primo.

146. *Concessio precum primariarum.* Dec. 2.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 16. Descripsimus nos. Pendent sigilli fragmenta filis sericis rubei nigrique coloris. In verso scriptum est: Littera super precibus primariis regis. — Ineditum.

35 *Quae concordant cum cap. 22 Promissionis supra nr. 142, ea typis minoribus excussa sunt.*

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus, quod sicut venerabili Petro archiepiscopo Moguntino principi et secretario nostro karissimo commisimus vices nostras dando sibi plenam potestatem in aliis litteris nostris desuper con-
40 fectis¹ porrigendi preces nostras primarias* in maiori et singulis* aliis ecclesiis collegiatis et conventualibus Moguntine civitatis et dyocesis pro personis inibi recipiendis iuxta laudabilem consuetudinem per divos Romanorum imperatores et reges predecessores nostros introductam*

1) *Supra nr. 142 cap. 22.*

sic eidem archiepiscopo damus plenam potestatem porrigendi eciam preces nostras primarias vice nostra et nomine nostro singulis prelati aliisve personis ecclesiasticis quibuscumque, cuiuscumque status aut eminencie existant, qui beneficia aliqua Moguntine civitatis et dyocesis curata vel non curata conferre habeant vel providere de eisdem. Dantes sibi has nostras litteras consignatas nostre typario maiestatis in testimonium super eo. 5

Datum Colonie, IIII. Non. Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

147. *Commissio conquirendi servitores. Dec. 2.*

Originale (or.) ibidem KLS nr. 11. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, lori membranacei fragmentis relictis. In verso legitur: lecta. — Imago photographica 'Kaiser- 10 urkunden in Abbildungen' fasc. IX nr. 14; cf. 'Text' p. 311.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 11.

Quae concordant cum Commissione supra nr. 61, ea typis minoribus excussa sunt.

Lüdwicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus, quod cum adhuc essemus in minoribus constituti, venerabili Petro archiepiscopo Moguntino principi et 15 secretario nostro carissimo commiseramus* dando eidem plenam potestatem conquirendi nobis ad servitium nostrum super adipiscendo Romanorum regno* .. episcopos, .. principes, .. abbates, .. comites, .. nobiles, .. milites et alios armigeros nobilis et militaris condicionis quoscunque, qui sibi ad serviendum nobis expedire viderentur, necnon tractandi super huiusmodi eorum serviciis nobis inpendendis et paciscendi cum eisdem. Promittentes per fidem nostram prestitam desuper loco 20 iuramenti, quod gratum et ratum haberemus quidquid in premissis tractaret et integraliter adimpleremus quidquid pro nobis promitteret* archiepiscopus antedictus. Et exsolveremus summas pecunie quas pro nobis promitteret eisdem in terminis quos ad hoc duceret deputandos. Et promisimus litteras desuper tunc traditas, si in regem Romanorum eligeremur, sigillo maiestatis regie innovare. Volentes igitur promissum nostrum huiusmodi inviolabiliter obser- 25 vare et fideliter adimplere ipsumque archiepiscopum conservare indempnem, supradicta omnia et singula presentibus ex certa sciencia approbamus et innovamus. Promittentes pecunias, quas memoratus archiepiscopus .. episcopis, ..^a principibus, .. abbatibus, .. comitibus, .. nobilibus, .. militibus et aliis armigeris nobilis et militaris condicionis quibuscunque pro serviciis nobis inpensis vel in posterum inpendendis pro nobis pro- 30 misit, in terminis, sub modis et condicionibus per ipsum ad hoc deputatis nos sine difficultate qualibet soluturos. Et de hoc litteras nostras regias, si quas forte ipse archiepiscopus dandas pro nobis promisit, dabimus indilate, quandocunque per eum super eo fuerimus requisiti. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre typario tradimus communitas. 35

Datum Colonie, quarto Non. Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

148. *Declaratio super oppido Seligenstadt et comitatu Bachgowe. Dec. 20.*

Originalia duo, quorum unum valde corrosus est, ibidem KLS nr. 23. Iam inveniri non poterant. Copia (c.) in Libro regestorum IV fol. 124 tabularii regii Herbipolensis. 40 Iussu praefecti descripta est. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 32.

Cf. supra nr. 142 cap. 7. Quae concordant cum Declaratione Heinrich VII. supra tom. IV, 1 p. 237 nr. 271, ea typis minoribus excussa sunt.

147. ^a) deest in initio lineae or.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii Romani fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Dignum iudicat nostra serenitas, ut que iuris et rationis auxilio fulciuntur, regalis auctoritatis approbacione forcius solidentur. Tunc enim iniuncti nobis divinitus curam officii debite execucionis observancia gerimus et gratum Deo credimus obsequium exhibere, cum unicuique et specialiter ecclesiis et ecclesiasticis personis que sua sunt tribuimus et servamus. Hinc est quod tenore presencium publice profitemur, quod nos equitatis et iusticie zelo fervencius excitati, per diligenciam consideratis privilegiis ecclesie Maguntine veritateque comperta, quemadmodum per dive memorie quondam Albertum Romanorum regem et demum per dominum Heynricum quondam Romanorum imperatorem, tunc Romanum regem antecessores nostros pronunciatum, declaratum seu etiam diffinitum extitit¹ lucide et expresse, quod opidum Selgenstad et comitatus Bachgowie cum universis pertinentiis suis, iuribus et honoribus pleno iure pertinent et spectant ad ius, dominium sive proprietatem ecclesie Maguntine, declaramus predictum opidum Selgenstat et comitatum Bachowie cum pertinentiis suis, iuribus et honoribus universis pleno iure ad ius, dominium seu proprietatem eiusdem ecclesie Maguntine libere pertinere, predicta ipsi ecclesie innovantes et ex certa sciencia pronunciacionem, declaracionem seu diffinicionem predecessorum nostrorum prefatorum presentis scripti patrocinio confirmantes. Super quibus aliisque suis iuribus omnibus eandem ecclesiam Moguntinam et archiepiscopos eius, qui pro tempore fuerint, manutenebimus, defendemus, manutenendos et defendendos per regalem potenciam nostris successoribus indicamus. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Maguntie, terciodecimo Kalend. Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

149. *Privilegium de non evocando.* Dec. 20.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 21. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubei nigrique coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 36.

Cf. nr. 142 cap. 8. Quae concordant cum cap. 2 Confirmationis supra nr. 143, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus tam presentibus quam futuris presentes audituris litteras seu visuris gratiam suam et omne bonum.

Etsi divorum imperatorum et regum Romanorum predecessorum nostrorum sequendo vestigia, cuncta privilegia, munimenta, documenta seu eciam instrumenta libertatum ecclesiasticarum et mundanarum data, concessa et donata ecclesie Moguntine confirmanda et innovanda duxerimus, illud tamen specialiter confirmamus et ex certa sciencia innovamus, quod ministeriales, fideles, castrenses et homines supradicte ecclesie Moguntine annexi cuiuscunque vel qualiscunque debito vel officio servitutis vel servicii ad nostre serenitatis seu alterius iudicis nostri examen super causis aliquibus antea non trahentur, quam archiepiscopus Moguntinus qui pro tempore fuerit requisitus de ipsis in reddenda iusticia negligens fuerit vel remissus. Nulli ergo iudicum nostrorum liceat hanc nostre confirmacionis et innovacionis paginam seu scripturam infringere vel ei ausu quolibet contraire. Si quis autem hoc facere vel quomodolibet attemptare presumpserit, nostre indignacionis acrimoniam se noverit incurrisse, pena gravi pro culpa huiusmodi feriendus. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre typario tradimus communitas.

Datum Moguntie, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, XIII. Kalendas Ianuarii, regni vero nostri anno primo.

1) *Supra tom. IV, 1 p. 14 nr. 16.*

150. *Scriptum de redditibus imperii redimendis.* Dec. 20.

Originalia duo 1 et 2 omnino inter se concordantia ibidem KLS nr. 22. Descripsimus vel contulimus nos. Pendent parva fragmenta sigilli autographi 1 filis sericis rubei nigrique coloris. Autographi 2 sigilli fragmentum pendet filis sericis flavi, viridis, nigri coloris; in verso legitur: consimil.

Autographon 1 eadem manu scriptum est ac nr. 141.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 33.

Cf. supra nr. 142 cap. 16.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod attendentes quam grata quam utilia servicia, que venerabilis Petrus archiepiscopus Moguntinus princeps et secretarius noster karissimus nobis et imperio prestitit sub gravibus laboribus et expensis, sibi ex liberalitate regia indulgendum duximus et presentibus indulgemus, quod redditus feudales quingentarum marcarum argenti vel minores in castris, opidis, villis vel aliis rebus, qui a nobis et imperio tenentur in feodum, emere seu comparare licite valeat, ubicumque vel apud quoscumque ipsos redditus venales poterit invenire. Ita tamen quod ipse et successores sui a nobis et imperio in feodum seu iure feudali recipiant et teneant redditus supradictos. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Dat. Moguntie, XIII. Kalend. Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

151. *Confirmatio telonei.* Dec. 20.

Originale deperditum. Copia (c.) in Libro regestorum IV fol. 124 tabularii regii Herbipolensis. — Ed. Gudenus 'Codex diplomaticus' III, 110 nr. 86 ex c., ut videtur. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 34.

Confirmationem concessionis ungelti et Iudaeorum in Frankfurt ab Heinricho VII. a. 1310. Iun. 10 factae, in quo documento inserta est concessio Adolphi a. 1297. Iul. 7 data, hic ponere supersedimus (Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 35). Exstant duo originalia, unum in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 24, alterum in tabulario Moenofrancofurtano. Quae praeter haec notantur Böhmer-Lau II, 5 ad nr. 6, erronea sunt.

Nos Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod indempnitati et commodo subditorum nobis populorum ut tenemur providere volentes, venerabili Petro archiepiscopo Maguntino principi et secretario nostro karissimo et suis in ecclesia Mag(untina) successoribus duximus indulgendum et presentibus indulgemus, ut thelonium in Mildinberg, per quod negotiatores, mercatores et alii homines transeuntes ibidem a predonum insultibus defensantur, sicut olim tempore vacationis imperii propter commodum transeuntium augmentatum fuit et usque ad hec tempora per archiepiscopos Maguntin(os) receptum, inantea perpetuis temporibus percipere valeant libere et licenter. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre typario tradimus communitas.

Datum Maguntie, XIII. Kal. Ianuarii, anno Domini MCCC quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

152. *Augmentatio obligationis.* Dec. 21.

Originale ut supra KLS nr. 25. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 285 nr. 451 ex cop.

Eadem manu scriptum est ac supra nr. 141.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 37.*

Cf. supra nr. 107 et 108.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus recognoscimus in hiis scriptis, quod venerabili principi et secretario nostro karissimo Petro archiepiscopo et ecclesie Mogunt(ine) pecunie, pro qua sibi castrum nostrum Vürstemberg nuper obligavimus
10 sub certis modis et condicionibus, prout de hoc nostras habet litteras sub sigillo nostro comitatus palat(ini) Reni ducatus Bawarie¹, addimus tria milia librarum Hallensium legalium et bonorum, quas idem archiepiscopus in nostro et imperii servicio expendit, nobiscum pro coronacione nostra Aquisgran(um) procedendo et nobiscum redeundo, et triginta libras grossorum Thuronensium, quas nobis in parata mutuavit pecunia, volentes
15 quod dictum castrum nostrum Vürstemberg pro dictis tribus milibus librarum Hallensium et triginta libris grossorum Thuronensium, sicut pro ea et cum ea pro qua primo obligatum est pecunia, obligatum sit sub eisdem modis et condicionibus et tenore presencium obligamus. Dantes sibi has nostras litteras in premissorum testimonium sigillo nostro regio communitas.

20 Dat. Moguntie, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, XII. Kalend. Ianuar., regni vero nostri anno primo.

153. *Scriptum pro Eberhardo de Bruberg.* Dec. 23.

Originale (or.) in tabulario Wernigerodano. Contulit v. cl. Ed. Jacobs. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo.

25 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 43.*

Quae concordant cum Scripto supra nr. 59, ea typis minoribus excussa sunt.

Cf. infra ad a. 1314. Dec. 23.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus promittimus, sicut eciam in tractatibus cum venerabili * Petro archiepiscopo Maguntino per nos habitis hoc promissimus ante
30 electionem nostram, *nobili viro Eberhardo de Bruberg advocato nostro provinciali procurandam restitutionem castri Erpach, quod perdidit in servicio ecclesie Maguntine, et iusticiam sibi faciemus et procurabimus super oppido Mosebach et iure suo, quod habere debet in moneta in Hallis, secundum continenciam litterarum suarum, quas habere dinoscitur super eo. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

35 Dat. Maguntie, X. Kalen. Ianuar., regni nostri anno primo.

154—164. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

1314. Dec. 2.—18.

Ad Scripta nr. 154—164 edenda cf. R. Lüdike 'Die Sammelprivilegien Karls IV. für die Erzbischöfe von Trier' in 'Neues Archiv' XXXIII, 346 sqq. passim.

40 *Cf. etiam infra nr. 166.*

1) *Supra nr. 107 et 108.*

154. *Confirmatio privilegiorum prior.* Dec. 2.

Cf. infra nr. 159.

Originalia tria 1—3 in tabulario regio Confluentino 'Kurtrier' nr. 110—112. Descripsit vel contulit R. Lüdicke. Pendent sigilla plus minusve laesa filis sericis rubei flavique coloris. In verso e. gr. autographi 1 scriptum est: Collacio novorum privilegiorum ecclesie Treverē. Lud. Bal. III.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 1 nr. 15.

Quae concordant cum Promissionum supra nr. 63 capp. 2—4, 16, 17, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras auditoris vel visuris gratiam suam et omne bonum.

1. Quoniam regalem decet celsitudinem subditos suos quoslibet benemeritos remunerare et condignis graciis et favoribus extollere et specialiter ecclesias et ecclesiasticas personas, que principatus titulis sunt honore et nomine insignite, hinc est quod nos attendentes grata et fructuosa obsequia, que nobis et imperio venerabilis Balde-
winus^b Treverensis^c archiepiscopus princeps noster dilectus gravibus laboribus et expensis iam dudum exhibuit et adhuc cottidie impendit^d necnon impendere^d poterit in futurum, volentes etiam eidem et ecclesie sue pro predictis dignas retribuere retributiones et personam ipsius nichilominus erga nos et sacrum imperium benemeritam graciosius honorare, omnia privilegia, gratias seu libertates a nostris predecessoribus regibus et
nr. 63
c. 2. imperatoribus Romanorum^e concessas, omnia^e similiter feuda, possessiones et iura, que ipse et ecclesia sua Treverensis predicta^e tenent et possident vel quasi de nostra regia benignitate innovamus, approbamus et confirmamus et promittimus, quod ipsum archiepiscopum vel eius ecclesiam in promissis vel eorum aliquo non molestabimus nec a quoquam molestari permittemus.
- c. 16. 2. Item promittimus, quod ipsum archiepiscopum, nobiles et vasallos, castrenses et ministeriales, cives, opidanos^e et quoscumque^f subditos ecclesiasticos ac seculares suos et ecclesie sue conservabimus et tuebimur per sacrum imperium in libertatibus, bonis statutis et consuetudinibus suis hucusque habitis per eos et usitatis. Et quod nullum ex premissis ad iudicium curie nostre evocabimus nec evocari permittemus, quam diu Treverensis archiepiscopus paratus fuerit facere
querulantibus^g de eis iusticie complementum.
- c. 4. 3. Item omni iuri, actioni et persecutioni, quod seu quam habemus seu habere possumus in bonis et possessionibus ac iuribus ab eodem archiepiscopo^e et ecclesia^h Treverensi detentis,^e nobis hereditario seu quocumque alio iure competentibus seu competere valentibus, pro nobis et nostris heredibus natis et nascituris integraliter^e renuntiamus et specialiter quitamus
ea que habemus et habere possumus vel debemus in opido Monasteriiⁱ Meineveltⁱ et in castro Thuron^k ac eorum appendiciis^l quibuscumque^f.
- c. 17. 4. Item concedimus et donamus eidem archiepiscopo, successoribus suis et ecclesie sue Treverensi in perpetuum in augmentum feudorum suorum, que a nobis et imperio tenent^m, merum et mixtum imperium et plenam iurisdictionem in omnibus^e villis et hominibus earumdem sue Treverensis dyoc(esis), ubi villani seu homines dictarum villarum iudicia reddere et exequi in causis criminalibus, civilibus et mixtis hactenus consueverunt, que iurisdictionesⁿ vulgariter vriheinrede^o appellantur^p. Ita tamen quod^e nulli alteri in aliis^q suis iuribus preiudicium inferatur.

154. ^a) Ludewicus 2. 3. ^b) Bald. 3. ^c) Trevern^e semper 1—3. ^d) inp. 2. ^e) oppi-
danos 2. ^f) -cunque 3. ^g) querelantibus 3. ^h) ecclesie 1. 2. ⁱ) Meynevelt 3. ^k) Thūron 3.
^l) appendiciis 2. ^m) tenet 3. ⁿ) iurisdictiones 2. ^o) vrihemgerichte 3. ^p) appellatur 1. ^q) deest 1.

5. Promittentes contra omnia et singula predicta vel aliqua eorum unquam^r in posterum non venire nec Treverensem archiepiscopum aut eius ecclesiam ullo unquam^r tempore molestare. Nulli ergo omnino^s hominum liceat hanc paginam^t infringere vel ei ausu temerario quomodolibet contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit^u nostre indignationis aculeos^v merito poterit formidare^w.

In quorum omnium et singulorum certitudinem et roboris firmitatem presentes litteras sigillo nostre^x maiestatis tradimus communitas.

Dat. Colonie, quarto^y Non. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo^z, regni vero nostri anno primo.

10 155. *Ratificatio concessionum regum praecedentium.* Dec. 2.

Originalia tria 1—3 ibidem l. c. nr. 113—115. Contulit R. Lüdike. Pendent sigillorum fragmenta filis sericis rubei flavique coloris.

Böhmer, Reg. Ludic. p. 2 nr. 16.

Cf. etiam supra nr. 14. 15.

15 Ludowicus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Cum serenissimus princeps felicissime recordationis Rudolfus^b Romanorum rex predecessor noster ad petitionem venerabilis Boemundi olim Trevirorum archiepiscopi opida sua et ecclesie sue, scilicet Sarburg^c, Pilliche^d, Berencastel^e, Meygene et Montabûr^f ac quodlibet eorum ex plenitudine regie potestatis libenter et liberaliter libertaverit et eisdem locis omnem emunitatem concesserit, qua imperatores et reges Romanorum predecessores nostri dive memorie munitiones consueverant libertare, indulgens et concedens eisdem locis et civibus eorundem neenon ceteris personis quorumcumque locorum ad dicta loca se transferre volentibus, ut omni iure, honore et honesta consuetudine, quibus cetera imperii opida muniuntur, gauderent et uterentur, et ad hoc dederit predicto archiepiscopo et suis successoribus, ad quos dicta opida devolvi contingeret, plenam et liberam potestatem per se vel per vicarium animadvertendi in facinerosos^g et punire scelera neenon iusticias alias exercere, salva iusticia et iurisdictione in predictis opidis iure vel consuetudine competentibus¹. Adolfus^h vero et Albertus eciam Romanorum reges predecessores nostri successive et eorum quilibet per se eidem Boemundo propter multa et diversa obsequia, que immensis laboribus et gravibus expensis idem archiepiscopus prefatis nostris predecessoribus Romanorum regibus haecenus exhibuit et impendit, specialem feceruntⁱ gratiam, videlicet quod omnes excommunicatos et excommunicandos eiusdem archiepiscopi et subditorum eius auctoritate ultra annum et diem in excommunicatione pertinaciter perseverantes extunc ad ipsius archiepiscopi et subditorum suorum requisitionem promiserint subiicere sentencialiter banno regali quod vulgariter dicitur 'dun in de^k achte' et in tali banno eos tenere, quousque redirent ad ecclesie unitatem², item quod omnes^l ecclesias et monasteria,

154. ^r) unquam 3. ^s) deest 3. ^t) pagnâ 1. ^u) preter add. 3. ^v) quos add. 3.
40 ^w) ipsum multam centum librarum auri ipso facto decernimus incursum, medietatem fisco nostro, aliam medietatem camere archiepiscopi Treverensis totaliter inferendam add. 3.
^x) regie add. 3. ^y) III 2. 3. ^z) MCCCXIII 2.

155. ^a) Ludewicus 3. ^b) Rudolphus 3. ^c) Sarbourn 3. ^d) Philliche 2. ^e) Berenkastel 2. 3. ^f) -bur 2; -bour 3. ^g) facinorosos 3. ^h) Adolphus similiter semper 3. ⁱ) fecerint 2. 3.
45 ^k) dñ in die 3. ^l) coes male 2.

1) Reg. imp. VI, 2465—68.

2) Supra tom. III nr. 486 cap. 5 et IV nr. 23 cap. 3.

clericos et religiosos sue civitatis et dyocesis, cuiuscumque ordinis aut status existerent, a^m quibuscumque molestatoribus specialiter ad suam vel eorum alicuiusⁿ requisitionem tueri et defendere promiserunt, ac eciam omnia privilegia, indulgentias, sentencias et litteras concessas sibi et ecclesie sue a suis et nostris quondam predecessoribus regibus et imperatoribus Romanorum, cuiuscumque tenoris existerent, approbaverunt, ratas et gratas habuerunt et ipsorum litteris et sigillis communiverunt¹, item cum predictus Adolfus antecessor noster consideratis fructuosis serviciis recolende memorie predicti Boemundi archiepiscopi ac gravibus expensis, quas in ipsius electione et post pro evidenti utilitate prefati domini Adolphi antecessoris nostri et sacri imperii fecerat, ipsi quondam Boemundo archiepiscopo et ecclesie Treverensi ac eius successoribus castrum de Kochenme^o cum omnibus suis iuribus et appendiciis obligaverit pro tanta summa pecunie^p, quod vix spes esse poterat luitionis, et propter hoc dictus Albertus olim Romanorum rex attendens, quod memoratus archiepiscopus pro bono et pacifico statu regni ac utilitate sacri imperii frequenter et magnifice se et sua exposuit, volens eundem archiepiscopum et ecclesiam Treverensem recompensando condignis attollere favoribus, eidem archiepiscopo, eius successoribus ac ecclesie Treverensi regali largitate donatione irrevocabili predictum castrum Kochenme^q cum suis iuribus et pertinenciis universis in emendationem suorum feudorum donaverit et contulerit pleno iure, ita tamen quod predictus archiepiscopus et sui successores dicti castri hereditarii burgravii perpetuo remaneant et existant, tali adiecta conditione quod quociens ipsum quondam Albertum regem et suos successores iusta et certa necessitate contra hostes suos et sacri imperii dicto castro indiguerint, liceret eis et suis intrare dictum castrum et exire de voluntate dicti archiepiscopi et successorum suorum ad impugnandum et invadendum hostes et adversarios memoratos², cumque excellentissimus princeps Henricus sanete memorie olim Romanorum imperator, cum adhuc regali fungeretur preeminencia, venerabili Baldewino Trevirorum archiepiscopo principi nostro karissimo propter fructuosa et obsequiosa servicia, que idem Baldewinus archiepiscopus et sui predecessores in ecclesia Treverensi nostris predecessoribus et sacro imperio pluries impenderunt^r, se et vasallos ecclesie sue pro defensione et recuperatione status sacri imperii necnon statu pacifico et utilitate rei publice magnifice exponendo, ex speciali gratia indulserit, ut omnes redditus castri de Kochenme^q quibuscumque personis pignori obligatos pro ea summa redimere valeret, pro qua sunt obligati, et eodem iure ab ipso archiepiscopo, suis successoribus et ecclesia Treverensi, quo dictum castrum de Kochenme^q et redditus non obligati possidentur, inantea possidendos et tenendos³, insuper concesserit, ut opida sua videlicet Sarburg^s, Pillehe, Berencastel^t, Meygene, Montabur^u et quodlibet eorum ad instar dive memorie Rudolphi Romanorum regis nostri predecessoris, qui dicta opida libertavit, omni iure, honore, honesta consuetudine, franchisiis et libertatibus gaudeant et utantur, quibus cetera sua et imperii opida muniuntur, gaudent et fruuntur⁴, cum etiam idem imperator ius eudendi monetam, quod idem archiepiscopus et ecclesia sua a nobis et imperio habere dinoscitur, ex certa scientia innovaverit eidem et ecclesie sue, ratificaverit, confirmaverit et de novo ex superhabundanti de plenitudine potestatis expresse concesserit, ut in civitate Treverensi et extra in opidis, castris, villis et locis quibuscumque sui dominii vel districtus idem archiepiscopus et sui successores prout eis videretur expedire eudi faciant et fabricari⁵, item cum prefatus imperator omnia supradieta collata et concessa

155. m) aut male 1—3. n) alterius eorum 3. o) Cocheme 3. p) pecunie 2. 3. q) Kochême 1. 2; 45 de Cocheme 3. r) inp. 2. s) Serburg 2; Sarbouch 3. t) Berenkastel 2. 3. u) -bur 2; -bour 3. v) Rud. 3.

1) *Supra tom. III nr. 486 cap. 6. 7 resp. cap. 4. 5.* 2) *Supra tom. III nr. 486 et Böhmer, Reg. Ad. nr. 204 et 205; supra tom. IV nr. 23.* 3) *Böhmer, Reg. Heinr. p. XXXIV et nr. 131 et 159.* 4) *Ibidem nr. 251.* 5) *Ibidem nr. 246.*

a prefatis Adolfo et Alberto regibus et^w predecessoribus nostris memorato Boemundo Treverensi archiepiscopo et sue ecclesie confirmaverit, ratificaverit, approbaverit et innovaverit¹ et de omnibus premissis sepedictus^x Baldewinus^y Treverensis archiepiscopus nobis fecerit plenam fidem, nostre regie maiestati supplicando, quatinus eidem et sue ecclesie ex nostra regia benignitate omnia premissa et singula data, concessa et confirmata confirmare, approbare et de novo concedere dignaremur, nos eius iustis et piis supplicationibus favorabiliter annuentes premissa omnia et singula superius ab Adolfo, Alberto et Henrico nostris predecessoribus antedictis data^z, concessa, confirmata, innovata seu approbata ratificamus cum cause cognitione et ex certa scientia, in nomine Domini confirmamus et de novo conferimus et innovamus ac presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam infringere^a vel ei ausu temerario quomodolibet^b contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit^c, nostre indignationis aculeos^d merito poterit formidare^e. In quorum omnium et singulorum certitudinem et roboris firmitatem presentes litteras sigillo nostre^f maiestatis tradimus communitas.

Dat. Colonie, III. Non. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo^g quarto-decimo^h, regni vero nostri anno primo.

156. *Confirmatio obligationis civitatum Bopardiae et Wesaliae. Dec. 2.*

Originalia duo 1 et 2 ibidem. Contulimus nos. Sigillum autographi 1 deest, filis sericis rubei flavique coloris relictis. In margine dextro eadem manu plicae inscriptum est nomen scriptoris: Iohes, scriptoris scilicet cancellariae Heinrichi VII, qui Revocationem immunitatum civium Ianuensium supra tom. IV nr. 928 scripsit; cf. ibidem. Autographi 2 sigilli fragmentum pendet item filis sericis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 2 nr. 18.

Quae concordant cum Promissionum supra nr. 63 cap. 7, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentem paginam inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Solet enim regia celsitudo devotos imperii condignis gratiis et favoribus attollere et precipue ecclesiasticas personas, que aliis in conferendis beneficiis sunt merito preferende. Hinc est quod nos attendentes grata et fructuosa obsequia, que venerabilis Baldewinus Treverensis archiepiscopus princeps noster dilectus arduis laboribus et gravibus expensis nobis et imperio iam dudum exhibuit et adhuc cotidie^b impendit necnon impendere poterit in futurum, obligationi eidem Treverensi^c archiepiscopo et sue ecclesie de Bopardia et Wesalia cum suis iuribus et pertinentiis facte per dive recordationis dominum Henricum^d olim Romanorum imperatorem predecessorem nostrum pro^e duodecim milibus librarum Hallen(sium)^{e.2}, addentes eidem obligationi iurisdictionem de Galgenscheit prope Bopardiam cum suis universis pertinentiis, assentimus et eandem innovamus, approbamus et ex certa scientia confirmamus. Et pro expensis factis ab eodem archiepiscopo occasione promotionis nostre in Romanorum regem et adhuc faciendis, de quibus cum ipso sol-

nr. 63
c. 7.

155. w) deest 2. 3. x) .. add. 1—3. y) Balduynus 3. z) et add. 3. a) infringere 2. b) deest 3. c) preter add. 3. d) quos add. 3. e) ipsam mulctam centum librarum auri ipso facto decernimus incursum, medietatem fisco nostro et aliam medietatem camere archiepiscopi Treverensis totaliter inferendam add. 3. f) regie add. 3. g) MCCC. 3. h) XIII 2. 3.

156. a) Ludewicus 2. b) cottidie 2. c) .. add. 2. d) Heinrichum 2. e) hallm 2.

1) Supra tom. IV nr. 274 et 314. 2) Supra tom. IV nr. 833.

lempniter et specifice convenimus, viginti duo milia marcarum argenti puri et boni ponderis Coloniensis solvere promittimus eidem. Et ad maiorem securitatem sibi faciendam^f iterato bona predicta titulo pignoris seu ypothece eidem^g archiepiscopo et eius ecclesie una cum omnibus iuribus obligamus, regalibus, dominiis, mero et mixto imperio ac omni iurisdictione omnibusque fructibus, redditibus, proventibus, precariis, sturis, exactionibus, honoribus et serviciis tam in liberis et servis quam Iudeis, monetis regalibus et theloneis^h et aliis quibuscumque iuribus ibidem ad imperium pertinentibus. *Consentimus etiam expresse, quod idem^g archiepiscopus et sui successores levare possint et percipere in Bopardia seu eius districtu theloneumⁱ quatuor Thuronensium^k de qualibet carrata vini et de aliis mercimoniis per Reni alveum transeuntibus iuxta consuetam grossorum taxationem. Concedimus etiam expresse et de certa sciencia, quod omnes et singulos^l fructus perceptos et percipiendos ab eodem^g archiepiscopo et sua ecclesia de omnibus et singulis superius expressis suos faciat nec in sortem aliquam^m computenturⁿ et eosdem pacifice recipiat ipse et sui successores absque alicuius contradictione, quousque de predictis summis, que in Hallen(sibus) et argento ad viginti sex milia marcarum ascendunt^m, qualibet marca pro tribus libris Hallen(sibus) et grosso quolibet pro quatuordecim Hallen(sibus) computatisⁿ, pro quibus^o predicta coniunctim aut divisim volumus esse^o obligata, quousque eidem archiepiscopo vel eius successoribus integraliter extiterit satisfactum. Promittentes quod eadem pignora divisim non redimemus nec redimi permittemus. Promittentes etiam procurare et efficere, quod oppidani oppidorum Bopardie et Wesalie predictae obligationi consenciant^p et super eo dent litteras sigillis dictorum oppidorum sigillatas¹. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam infringere^q vel ei ausu temerario quomodolibet contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, preter nostre indignationis aculeos^q, quos poterit merito formidare, ipsum multam centum librarum auri^r decernimus incursum, medietatem fisco nostro, aliam medietatem camere^s archiepiscopi Treverensis totaliter inferendam. In cuius rei testimonium et debitam firmitatem presentes scribi iussimus et sigillo nostre maiestatis regie communiri.²⁵

Dat.^s Colonie, IIII. Non. Decembr.^t, anno Domini millesimo trecentesimo^u quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

157. Concessio precum primariarum. Dec. 2.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum filis sericis rubei flavique coloris. In verso legitur: Coꝛ, itemque p̄ p̄. Sub plicae parte sinistra scriptum est: Treueren.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 2 nr. 14.

Quae concordant cum Promissionum supra nr. 63 capp. 9 et 10, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii³⁵ fidelibus presentem paginam inspecturis graciam suam et omne bonum.

Quoniam que ecclesiasticis conveniunt officiis, decencius est committere ecclesiasticis personis et eas in talibus honorare, hinc est quod nos personam venerabilis Baldwini ecclesie Treverensis archiepiscopi principis nostri dilecti graciis et favoribus attollere cupientes, [concedimus] eidem, quod ipse preces primarias regales et imperiales per⁴⁰ omnes ecclesias kathedrales, collegiatas et conventuales suarum civitatis, dyocesis et provincie porrigere valeat auctoritate regali et imperiali, et ultra quod ipse extra suas predictas

nr. 63
c. 9.

156. f) faciendam 2. g) . . add. 2. h) theloneis 2. i) theolonium 2. k) Turoneū 2.
l) comp. 2. m) ascendunt 2. n) 2put. 2. o) esse volumus 2. p) sic or.; cf. supra pag. —
not. —. q) acculeos 2. r) ipso facto add. 2. s) Datū 2. t) Decemb. 2. u) CCC 2. 45

1) Cf. infra nr. 164.

civitatem dyocesim et provinciam per primarias preces regales et imperiales conferre valeat c. 10.
prebendas Aquensem, Traiectensem, Spirensensem et Leodiensem. Dantes eidem plenam pote-
statem predictas preces nostras primarias auctoritate nostra porrigendi capitulis, con-
ventibus necnon aliis singularibus personis, ad quas beneficiorum spectat collatio con-
ferendorum pro personis ydoneis, quas idem Treverensis archiepiscopus duxerit eligendas,
ac coercendi rebelles et contradicentes nostra auctoritate regia predicta eisdem penis
et coercicionibus, quibus nos eos compellere et coercere possemus et predecessores
nostri Romanorum reges et imperatores in consimilibus casibus coercere et compellere
consueverunt. In cuius rei evidenciam presentem litteram conscribi iussimus et sigillo
magestatis regie communiri.

Dat. in Colonia, quarto Non. Decembris, anno Christi millesimo trecentesimo quarto-
decimo, regni vero nostri anno primo.

158. *Confirmatio privilegii de non evocando.* Dec. 2.

Originalia duo 1 et 2 ibidem l. c. nr. 116 et 117. Contulit R. Lüdicke. Pendent
fragmenta utriusque sigilli filis sericis rubei flavique coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 2 nr. 17.

Quae concordant cum Promissionum supra nr. 63 cap. 16, ea typis minoribus
excussa sunt.

Ludowicus^a Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani
imperii fidelibus graciam suam et omne bonum.

Quoniam regalem decet celsitudinem subditos suos quoslibet benemeritos remune-
rare et condignis graciis et favoribus extollere et specialiter ecclesias et ecclesiasticas
personas, que principatus titulis sunt honore et nomine insignite, hinc est quod nos
attendentes grata et fructuosa obsequia, que nobis et imperio venerabilis Balduynus
Treverensis archiepiscopus princeps noster dilectus gravibus laboribus et expensis iam
dudum exhibuit et adhuc cottidie impendit necnon impendere poterit in futurum,
volentes eidem et ecclesie sue pro predictis dignas reddere retributiones¹, dictum
Treverensem archiepiscopum, nobiles et vasallos, castrenses et ministeriales, cives, opidanos et
quoscumque subditos ecclesiasticos et seculares suos et ecclesie sue promittimus conservare per
sacrum imperium et tueri in libertatibus, bonis statutis et consuetudinibus suis hucusque habitis
per eos et usitatis. Et quod nullum ex promissis ad iudicium curie nostre evocabimus nec
evocari permittemus, quam diu Treverensis archiepiscopus paratus fuerit facere querelantibus de
eis iusticie complementum. Decernentes exnunc irritum et inane, quicquid^b contra pre-
missa vel aliquod premissorum ullo umquam tempore fuerit attemptatum. In cuius
rei testimonium presentes litteras sigillo nostre maiestatis tradimus communitas.

Datum Colon(ie), quarto Non. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo
quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

159. *Confirmatio privilegiorum altera.* Dec. 3.

Cf. supra nr. 154.

Originale (or.) ibidem l. c. nr. 328. Contulit R. Lüdicke. Pendet sigillum laesum
filis sericis rubei flavique coloris. In verso leguntur: Privilegia concessa domino
Bal(dewino) ad vitam II. Lud. Bald. — In editione, quam paravit Honthemius 'Historia

158. ^a) Ludewicus 2. ^b) quidquid 2.

1) Cf. arengam supra nr. 154.

Trevirensis diplomatica II, 92 nr. 616 (H), aliud exemplar autographum adhibitum esse videtur, in quo capita 7 et 8 deerant, cuius lectiones varias paucas adnotamus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 2 nr. 19.

Quae concordant cum Promissionum supra nr. 63 capp. 5. 6. (8). 11—15, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

1. Regalis celsitudo illorum promocionibus^a consuevit libencius intendere, qui ad imperialium negotiorum obsequia se red[d]unt frequentius prompiciores. Hinc est quod nos attendentes venerabilis Baldewini archiepiscopi Treverensis principis nostri dilecti¹⁰ grata obsequia ipsumque et ecclesiam suam Treverensem super expensis gravibus et immensis, quas pro expeditione nuper negotiorum nostrorum et imperii sustinuit, [intendentes] cf. nr. 63
c. 8. aliququaliter relevare, sibi et ecclesie sue permittimus et ex certa sciencia concedimus tenore presencium, quod ipse quoad vixerit ultra quatuor grossos Turon(enses), quos ipse et ecclesia sua Treverensis ex nostra et aliorum nostrorum predecessorum¹⁵ Romanorum principum concessione perpetuo pro qualibet carrata vini et aliis mercimoniis iuxta consuetam taxationem in Confluen(cia) super Renum ratione theolonii recipit et recipere debet, alios duos grossos Turon(enses) ibidem recipiat atque levet¹.

c. 11. 2. Similiter permittimus et concedimus eidem, quod omnia bona imperii, ubicumque in sua dyocesi reperiantur obligata, coniunctim vel divisim eo precio, modo et forma, quibus sunt²⁰ obligata, redimere valeat ac eo iure tenere.

c. 12. 3. Et quia ex nostri officii debito unicuique sua iura illibata conservare tenemur, promittimus et volumus, quod si contingat nos intrare terminos archicancellerie predicti archiepiscopi Treverensis, videlicet terminos Gallie aut regni Arlatensis nostri aliorumque locorum, in quibus debet et consuevit ipse vel sui predecessores iura archicancellerie exercere, quod custo-²⁵ diam sigillorum nostrorum, iura archicancellerie predictae ac redditus et bona eiusdem levare et percipere cum insigniis officii antedicti per se vel per alium permittemus^b et concedemus^b eidem* ac eciam potestatem constituendi vicecancellarium et destituendi et de omnibus, que spectant ad dictam cancellariam, disponendi, prout, quando et quociens sibi videbitur expedire.

c. 13. 4. Volumus eciam et de speciali gracia concedimus eidem quod ipse nec ultra³⁰ montes nec citra ad parlamentum vel expeditionem nostram publicam vel privatam, nisi omnes alii principes electores nostri ad hoc fuerint evocati et negotium tantum sit, quod merito simul convenient, ire teneatur nec propter hoc offensam nostram vel indignacionem incurrere valeat ullo modo.

c. 14. 5. Et licet quorumcumque iniurias propellere teneamur, quia tamen circa ecclesias³⁵ et personas ecclesiasticas ex nostri officii debito id facere specialius sumus astricti, nos promittimus, quod eundem archiepiscopum et eius ecclesiam quam diu vixerimus contra quoscumque invadentes et iniuriantes toto posse nostro iuvabimus et tuebimur et assistere tenebimur eidem et ecclesie sue et pro iuribus ac pignoribus seu ypothecis suis et ecclesie sue adipiscendis, recuperandis et retinendis iugiter assistemus.⁴⁰

c. 15. 6. Insuper cum res pluribus onerosas prohibere et deicere ex iuris debito debeamus,⁴⁵ promittimus eciam eidem archiepiscopo, quod nullum novum theolonium, quod receptum non fuerit a tempore regis Rudolphi citra, infra districtum eius, iurisdictionem aut conductum in aqua nec in terra ponemus nec recipi permittemus nec eciam de Wesalia usque *Hamersteyn inclusive sine ipsius voluntate.

159. ^a) sequitur in fine lineae erasum consuevit or. ^b) corr. ex pmittimus et concedimus or.; permittimus et concedimus II.

1) Cf. etiam nr. 160.

7. Item^c promittimus nos acturum et curaturum pro posse nostro, quod illustres principes Rudolfus c. 3. comes palatinus Reni dux Bawarie germanus noster karissimus pro se et suis heredibus omni iuri, accioni seu persecucionis, quod seu quam habet seu habere potest in bonis et possessionibus ac iuribus ab eodem archiepiscopo Treverensi et eius ecclesia detentis et possessis, integraliter et sponte renunciabit et eadem sibi et ecclesie sue quitabit et specialiter ea que habet et habere potest in opido Monasterii* Meynevelt et in castro Thūron ac eorum appendiciis quibuscumque. Et dictum archiepiscopum Treverensem et eius ecclesiam contra quoscumque tuebimur, manutenebimus et defendemus in eisdem.

8. Item^c promittimus curare et efficere pro posse nostro, quod *Rudolfus dux Bawarie ger- c. 6. manus noster karissimus omnes litteras obligacionum, quas habuit et habet ab ipso archiepiscopo et domino Iohanne rege Bohemie, ac eciam promissionum sigillis eorum sigillatas occasione promoci-
10 ocionis faciende de dicto . . rege Bohemie in regem Romanorum ipsi archiepiscopo restituat integraliter et ad plenum.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam infringere presentem vel ei ausu temerario quomodolibet contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, preter^d
15 nostre indignacionis aculeos, quos^d merito poterit formidare, ipsum^f multam centum librarum auri ipso facto decernimus incursum, medietatem fisco nostro et aliam medietatem camere archiepiscopi Trev(erensis) totaliter inferendam^f.

In quorum omnium et singulorum certitudinem et roboris firmitatem presentes litteras sigillo nostre regie maiestatis tradimus communitas.

20 Datum Colonie, III. Nonas Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

160. *Confirmatio ad teloneum Confluentinum spectans. Dec. 3.*

Originalia tria 1—3 ibidem, quorum 3 partim corrosum. Descripsit vel contulit R. Lüdicke. Pendent sigilla plus minusve laesa filis sericis rubei flavique coloris. —
25 *Ineditum.*

Cf. supra nr. 159 cap. 1. In cap. 2 nonnulla conveniunt cum Promissionum supra nr. 63 cap. 8.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

30 1. Cum serenissimus princeps felicis recordationis dominus^a Henricus divina disponente clementia Romanorum imperator, cum adhuc regali excellentia fungeretur, venerabili Baldewino sancte Treverensis ecclesie archiepiscopo principi nostro karissimo propter graves expensas per ipsum archiepiscopum factas in servicio et obsequio dicti domini imperatoris et imperii ob evidentem rei publice et sacri imperii utilitatem, que
35 non sine gravi et perpetuo dispendio ecclesie Treverensis sustineri nec solvi poterant, necnon propter fructuosa servicia, que idem archiepiscopus pluries eidem imperatori et imperio exhibuit cum effectu, se necnon nobiles et vasallos ecclesie sue pro defensione et recuperatione status imperii necnon rei publice statu pacifico exponendo, et ut securior conductus transeuntibus prebeat plurisque alias causas legitimas prefato
40 archiepiscopo suisque successoribus et ecclesie Treverensi, que una de nobilioribus et antiquioribus sacri imperii principatibus esse dinoscitur et sub augusto meruit incrementis prosperis multipliciter augmentari, serenitatis sue munificentiam favorabiliter convertens, premissa recompensans suo et suorum successorum Romanorum regum et imperatorum nomine duorum grossorum Turonensium de qualibet carrata vini et de aliis mercatibus
45 iuxta consuetam taxationem pedagium, vectigal, guidagium^b seu theloneum^c in dominio,

159. ^c) capp. 7 et 8. desunt H. ^d) preter deest H. ^e) quos deest H. ^f) ipsum — inferendam desunt H.

160. ^a) . . add. 1—3. ^b) gvidagium 2. 3. ^c) teloneum 2. 3.

districtu, iurisdictione et conductu ipsius archiepiscopi et ecclesie Treverensis super alveum Reni in Confluentia vel alibi superius aut inferius ubi voluerit donatione irrevocabili levandum, colligendum et percipiendum perpetuo merito duxerit concedendum¹, prout ex parte eiusdem archiepiscopi nobis facta extitit ante datam presentium plena fides, nos causa cognita et ex certa scientia premissa omnia et singula ratificamus^d, approbamus, confirmamus et de novo conferimus per presentes.

cfr. nr. 63
c. 8.

2. Attendentes insuper obsequia grata et utilia tam ultra Alpes quam citra sacro imperio et nobis post dictam gratiam suis sub expensis gravibus exhibita et que in posterum exhiberi poterunt per archiepiscopum antedictum, de largitate regalis celsitudinis nostro et nostrorum successorum Romanorum regum et imperatorum nomine predictis duobus Turonensibus grossis duos alios Turonenses grossos adiungimus ab eodem archiepiscopo, successoribus suis et ecclesia Treverensi eodem titulo^e et iure in omnibus et per omnia perpetuo colligend(os), levand(os) et percipiend(os), ita quod in universo quatuor Turonenses grossi^f perpetuo colligantur insimul et leventur. Nulli ergo^g hominum liceat hanc paginam infringere^h vel ei ausu temerario quomodolibet contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit preterⁱ nostre indignationis aculeos, quos^k merito poterit formidare, ipsum^l multam centum librarum auri ipso facto decernimus incursum, medietatem fisco nostro aliam, medietatem camere archiepiscopi Treverensis totaliter inferendam¹. In quorum omnium et singulorum certitudinem et roboris firmitatem presentes litteras sigillo nostre maiestatis tradimus communitas.

Dat.^m Colonie, III. Non. Decembris, anno Domini MCCCXIII, regni vero nostri anno primo.

161. Confirmatio obligationis pecuniae. Dec. 3.

Originalia duo 1 et 2 ibidem. Contulimus nos. Pendet utrumque sigillum filis sericis rubei flavique coloris. In plica autographi 1 legitur: C, itemque in dorso: coll(atio) facta est. Böhmer, Reg. Ludw. p. 2 nr. 20.

Quae ex Scripto supra nr. 65 petita sunt, ea typis minoribus excudenda curavimus.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentem paginam inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Ad universitatis vestre noticiam pervenire volumus, quod nos tenore presencium publice recognoscimus et confitemur, quod tenemur et efficaciter obligati sumus venerabili *Baldewino *Treverensis ecclesie archiepiscopo principi nostro dilecto et eius ecclesie, habito inter nos super hoc finali tractatu ac convencionem sollempni, pro expensis per eum factis occasione electionis nostre in regem Romanorum in decem milibus marcarum argenti puri *et legalis ponderis Coloniensis, tribus libris Hallen(sibus) pro marca qualibet et grosso Turonensi quolibet pro quatuordecim Hallen(sibus) computatis. Quas ei legitime stipulanti *solvere promittimus bona fide et sine dolo in oppido suo Confluentie terminis infrascriptis, videlicet sex milia marcarum argenti in festo nativitatis Domini proxime venturo, *quorum sex milium duo milia cedere debent consiliariis *dicti archiepiscopi Treverensis ac illustris *Iohannis regis Bohemie, qui pro nostra promotione actenus laborarunt, et residua quatuor milia marcarum in festo Pasche ex tunc^a proxime subsequenti loco quo supraolvere pollicemur. In cuius rei testimonium presentes scribi iussimus et sigillo maiestatis^b nostre regie communiri.

Dat.^c Colonie, III. Non.^d Decembr., anno Domini millesimo quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

160. ^d) rectificamus 3. ^e) tytulo 2. 3. ^f) grossi Turonenses 2. 3. ^g) omnino add. 3. ^h) infrigere 1. ⁱ) preter deest 3. ^k) quos deest 3. ^l) ipsum — inferendam deest 3. ^m) Datum 2. 3.

161. ^a) exnunc 2. ^b) magestatis 2. ^c) Datū 2. ^d) Nonas 2.

1) Cf. supra nr. 159 cap. 1 et tom. IV nr. 276 et 569.

162. *Confirmatio iurisdictionis.* Dec. 4.

Originalia duo 1 et 2 ibidem l. c. nr. 125. 126. Descripsit vel contulit R. Lüdike. Pendet utriusque sigilli fragmentum filis sericis rubei flavique coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 2 nr. 22.

Quae concordant cum Promissionum supra nr. 63 cap. 17, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Regalem decet celsitudinem principes suos continuiis obsequiis imperii insudantes
 10 non solum in sibi factis graciis conservare, sed eos ad uberiora servicia maioribus graciis provocare. Hinc est quod nos ad venerabilem Balduynum Treverensem archiepiscopum principem nostrum dilectum et suam ecclesiam nostre largitatis oculos convertentes, eidem Balduyno^a et suis successoribus *inperpetuum in augmentum suorum feudo-
 rum, que a nobis et imperio tenet, merum et mixtum imperium et plenam iurisdictionem in
 15 omnibus et singulis villis sue Treverensis dyocesis ac hominibus earumdem villarum, ubi homines seu villani dictarum villarum iudicia reddere et exequi in causis criminalibus, civilibus et mixtis hactenus consueverunt, que iurisdictiones vulgariter vriheingerichte appellantur^b, ex certa scientia donamus et concedimus per presentes, ita tamen quod per hanc gratiam nulli alii in suis iuribus preiudicium inferatur. Quare villanis seu hominibus dictarum villarum presentibus
 20 nostris litteris precipiendo damus firmiter in mandatis, quatinus eidem Balduyno et suis successoribus in omnibus predictis obediant et intendant ac ipsum Balduynum suosque successores dictas iurisdictiones de cetero exercere per se vel per alium seu alios libere permittant nec se deinceps de talibus intromittant. Dantes eidem archiepiscopo et suis successoribus preter penam centum librarum auri, quas contradicentes ipso facto incur-
 25 rere volumus et rebelles, plenam potestatem mulctandi et alias penas infligendi, quas ipse vel sui successores fuerint arbitrati, rebellibus contradicentibus aut contraire attemptantibus, quocienscumque et quandocumque contra premissa vel premissorum aliquod venire presumpserint quoquo modo, necnon propria auctoritate exigendi et levandi easdem penas seu mulctas ac in suam utilitatem aut ecclesie sue prout voluerit
 30 convertendi. In cuius rei testimonium has litteras sigillo nostre maiestatis regie iussimus communiri.

Datum Colonie, II. Non. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

163. *Mandatum civitatibus directum.* Dec. 15.

*Originalia duo 1 et 2 ibidem. Descripsimus vel contulimus nos. Autographi 1 sigilli fragmenta parva pendent filis sericis rubei flavique coloris; in verso legitur: Lrā ad Bopardiam et Wes(aliam), quod obediant dño Trever. Lud. Bald. 1. Autographon 2 ad solam civitatem Bopardiensem missum eadem manu cancellariae Trevirensis scriptum est; sigillum illaesum pendet loro membranacco; in verso legitur: Prima littera ad Bopardiam
 40 per se, quod obediant dño Tre. sine hulda. 1. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 30 (ad autographon 1).

162. ^a) Bald. *semper* 1. 2. ^b) appellatur 1.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . .^a magistris^b burgen(sium), scabinis^c ac universitatibus^d oppidorum^e Bopardie^f et Wesalie^g, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum serenissimus dominus Henricus olim Romanorum imperator^h predecessor noster pro certa summa pecunieⁱ oppida Bopardie^k et Wesalie^l predicta^m cum suis iuribus et pertinenciis obligaverit venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principi nostro dilecto et ecclesie sue Treverensi, quam obligacionem nos confirmavimus et eidem addidimus iurisdictionem de Galgenseitⁿ prope Bopardiam cum suis pertinenciis universis, necnon ob evidentem utilitatem nostram et imperii ipsi Baldewino et ecclesie sue eadem oppida^o cum omnibus suis iuribus et pertinenciis pro maiori summa obligaverimus, prout in litteris nostris^p super hoc confectis plenius continetur¹, fidelitati vestre^q presentibus nostris litteris sub obtentu gratie nostre precipiendo mandamus districtius iniungentes, quatinus eidem Baldewino et suis successoribus tanquam nobis firmiter obediatis in omnibus premissis et singulis, prout in predictis nostris continetur, et eum in eisdem contra quoscunque inperturbatum conservetis integraliter et illesum, iurantes eidem suo et ecclesie sue nomine vos universaliter et unanimiter omnia predicta et singula servaturos. Volumus etiam, ut vos super omnibus premissis eidem^r archiepiscopo et sue ecclesie litteras patentes sigillis vestrorum oppidorum^s tradatis efficaciter sigillatas ac eis aut eorum nuncio vel nunciis de redditibus et proventibus universis respondeatis et responderi faciatis, quemadmodum Romanorum regibus seu imperatoribus nostris predecessoribus obedire ac respondere de fructibus et proventibus consuevistis, quousque per nos seu successores nostros Romanorum reges aut imperatores de predictis summis in aliis nostris litteris contentis sibi et sue ecclesie plenarie fuerit satisfactum. Salvo semper debite fidelitatis iuramento, quod nobis et imperio salvum esse volumus et presentibus reservamus expresse. In cuius rei testimonium has litteras sigillo regie maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Bacharaci^t, XVIII. Kalen. Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo XIII^u, regni vero nostri anno primo.

164. *Promisso civitatis Wesaliensis.* Dec. 18.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Günther 'Codex diplomaticus' III, 164 nr. 64 ex or.

Nos . . . scultetus, . . . scabini, . . . consules totaque universitas opidi Wesaliensis Treveren. dyoc. unanimiter et concorditer confitemur ac promittimus bona fide in hiis scriptis de voluntate et mandato expressis serenissimi principis ac domini nostri domini Ludowici Dei gratia Romanorum regis semper augusti, quod reverendo in Christo patri ac domino nostro Balduyno Dei gratia sancte Treverensis ecclesie^a archiepiscopo, successoribus suis et ecclesie sue Treverensi servabimus toto posse nostro in omnibus et singulis ea, que in litteris sibi concessis et nobis directis tam a dive recordacionis domino Hein(rico) Dei gratia Romanorum imperatore² quam a prefato domino nostro domino

163. a) . . . deest 2. b) is corr. ex o 1; magistro 2. c) . . . praecedat 2. d) universitatibus 2. e) opidi 2. f) Bopardiense 2. g) et Wesalie deest 2. h) ultima r in corr. 1. i) pecunie 2. k) Bopardiense predictum 2. l) Wessaliense 2. m) deest 2. n) Galginscheid 2. o) opida 2. p) post plenius 2. q) v corr. ex p 1. r) . . . add. 2. s) sigillo vestri opidi 2. t) Bacheraci 2. u) quartodecimo 2.

164. a) sequitur . . . or.

1) Supra nr. 156.

2) Supra tom. IV nr. 889.

Ludowico Romanorum rege¹ plenius continentur, sub penis in eisdem litteris additis et expressis. In cuius rei testimonium has litteras prefato domino nostro domino Bald(uyno) Treverensi^b archiepiscopo predicto tradidimus et tradimus sigillo opidi Wesaliensis predicti sigillatas pariter et munitas.

5 Datum Wesalie, die XVIII. mensis Decembr. anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

165. 166. SCRIPTA PRO REGE BOHEMIAE.

1314. Dec. 4.—17.

165. *Confirmatio privilegiorum.* Dec. 4.

10 *Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum filis sericis rubei flavique coloris. Copia in Copiario Baldewini archiepiscopi qui est comitum de Kesselstadt pag. 515. Transsumtum Baldewini archiepiscopi a. 1335. Aug. 18 confectum, cuius autographon in tabulario caesareo Vindobonensi servatur, hic negleximus; sed cf. infra suo loco; quo usque huc editiones omnes*
15 *redibant.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 2 nr. 26.

Quae concordant cum Promissionibus supra nr. 67, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

20 1. Ad universitatis vestre notitiam volumus pervenire, quod nos attendentes grata et fructuosa obsequia, que nobis et imperio illustris Iohannes Boemie et Polonie rex princeps noster dilectus iam dudum exhibuit et impendit ac impendere poterit in futurum, necnon graves expensas et labores varios, quos sustinuit circa nostram promotionem in regem Romanorum, promittimus eidem bona fide tenore presentium, quod nos toto posse
25 nostro contra omnes homines assistemus in suis regnis, *dominiis, aliis honoribus et iuribus quibuscunque habitis ac iuste et rationabiliter habendis ultra Renum et citra, quandocunque et quotienscunque fuerit necesse, retinendis et etiam hiis recuperandis et adipiscendis, que ad ipsum et dicta regna ac dominia debent et consueverunt pertinere. Et specialiter omnia castra, terras, possessiones, dominia et iura, que umquam possedit dive memorie rex Wenzelaus socer suus ubicunque fuerint dum
30 vixit in partibus Polonie, Grachovie, Missen.^a et alibi, ac promittimus et efficiemus pro posse nostro, quod idem rex Boemie^b eidem pacifice gaudere valeat et eum in eisdem tuebimur ac ea sibi concedemus in feudum et defendemus.

2. Insuper omnia privilegia sibi et suis predecessoribus in regnis et dominiis antedictis coniunctim aut divisim concessa aut indulta, omnes gratias, donationes et libertates a regibus seu
35 Romanorum imperatoribus factas innovamus et presentibus confirmamus.

3. *Promittimus etiam, si contingat . . ducem Lotringie, Brabancie et Lymburgie consanguineum dicti *regis Boemie decedere liberis proprii corporis non relictis, quod nos eidem regi Boemie in ducatibus antedictis cum eorum iuribus et pertinentiis adipiscendis et retinendis sicut proximiori duci toto posse nostro contra omnes homines assistemus et in omni alio dominio, in quo
40 successor suus legitimus deberet succedere, et de eisdem* ipsum regem infendabimus ac omne ius, quod nos ratione imperii possemus petere in dicta successione, eidem regi Boemie liberaliter remitemus.

164. ^{b)} sequitur . . or.

165. ^{a)} en. in loco raso or.; cf. supra pag. 66 not. a. ^{b)} B corr. ex R or.

45 1) Supra nr. 163.

4. Item promittimus, quod nos ipsum regem nec ultra montes nec citra ad parlamentum vel expeditionem nostram privatam vel publicam sine eius voluntate ire cogemus ultra privilegia sibi vel suis predecessoribus a divis Romanorum regibus seu imperatoribus concessa nec propter hoc offensam nostram incurret vel indignationem.

5. Item promittimus, quod ipsum regem Boemie, . . nobiles, . . vasallos, . . castrenses, . . ministeriales, . . cives, . . oppidanos et quosunque subditos ecclesiasticos et seculares suos regnorum suorum et dominiorum servabimus et tuebimur per sacrum imperium in libertatibus, bonis consuetudinibus et statutis suis hucusque per eos habitis et usitatis. Et quod nullum ex premissis ad iudicium curie nostre evocabimus nec evocari permittemus, quam diu idem rex querulantibus de eis paratus fuerit facere iusticie complementum.

6. Item promittimus procurare et efficere pro posse nostro, quod dux Austrie omnes litteras, quas habet, virtute quarum aliquod ius sibi posset vendicare in regno Boemie vel eius appendiciis aut in nobilibus, civibus et incolis dicti regni, restituat. Quas etiam vivente domino Henrico Romanorum imperatore bone memorie reddere promisit.

7. Item promittimus procurare et efficere pro posse nostro, quod Rudolphus dux Bawarie germanus noster omnes litteras obligationum et promissionum, quas habet et habuit ab eodem rege et venerabili Bald(ewino) Treverensi archiepiscopo principe nostro dilecto sigillis eorum sigillatas occasione promotionis faciente de eodem rege Boemie in regem Romanorum per ipsum ducem, *restituatur.

8. Item cum dux Austrie teneat in Moravia quasdam terras, videlicet Znoman castrum et oppidum et Boarlitz^c oppidum, cum eorum attinenciis pro certa summa pecunie obligata et quedam pars dictae pecunie sit soluta, promittimus dictum ducem ad hoc inducere, ut dictas terras, castrum et oppida cum eorum universis attinenciis eidem regi restituat^d mediante summa pecunie, ut tenetur.

9. Item promittimus, quod summas pecuniarum promissas et adhuc solvendas nobilibus viris Gerardo comiti Iuliacensi et Adulpho comiti de Monte et Ottoni de Kâk a dicto rege Boemie occasione sue promotionis in regem Romanorum* eisdem persolvemus iuxta suarum continenciam litterarum a dicto rege Boemie ipsis concessarum. Et * eidem dictas litteras suas obligatorias super dictis pecuniarum summis datas liberas restitui procurabimus et faciemus.

10. Item* obligamus sibi pro decem milibus marcharum argenti terram Egrensem et castra Vlos et Barkensteyn cum omnibus regalibus, dominiis, mero et mixto imperio, fructibus, redditibus, iuribus et aliis quibuscunque pertinentiis pro expensis factis per eundem occasione promotionis nostre in Romanorum regem, quousque sibi aut suis heredibus de dicta summa integre fuerit satisfactum, percipiendis sibi et heredibus suis in sortem minime computandis.

In quorum omnium testimonium has litteras sigillo maiestatis nostre regie iussimus communiri.

Dat. Colonie, II. Non. Decembr., anno Domini MCCC quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

166. *Obligatio telonei.* Dec. 17.

Originalia duo 1 et 2 ibidem, quorum 2 in parte superiori valde corrosa. Descripsimus vel contulimus nos. Pendet sigillum autographi 1 laesum filis sericis rubei flavique coloris, autographi 2 item laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 349 nr. 3137 (Addit. III).

Quae concordant cum Promissione supra nr. 90, ea typis minoribus excussa sunt.

(1) Ludowicus Dei gratia *Romanorum rex semper augustus recognoscimus per presentes et publice profiteamur, quod quia illustris princeps Iohannes Bohemie et Polonie rex princeps noster dilectus ob nostras et imperii evidentes et urgentes necessitates obligavit nostrarum

165. ^{c)} o supra lineam add. or. ^{d)} restituatur or.

precum interventu thelonium suum in Brabantia^a apud Antwerpen pro certis pecuniarum summis in nostram et imperii utilitatem conversis, *eidem in decem et octo milibus librarum Hallen(sium) bonorum et legalium, Turonensi grosso pro quatuordecim Hallen(sibus) computando, item venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principi nostro karissimo eius patruo, quia
 5 exposuit et expensas fecit insistendo nostris obsequiis apud Frankenford in electione et Aquisgrani in nostra coronatione ultra terminum nobis promissum, in duodecim milibus librarum dicte monete recognoscimus eisdem nos teneri et efficaciter esse obligatos. (2) Pro quibus pecuniarum summis videlicet triginta milibus librarum Hallencium^c ipsis persolvendis^d de thelonio nostro meliori apud Bacheracum supra Renum quatuor Turonen(ses) grossos^e levandos,
 10 percipiendos et colligendos per duos nuncios suos et in nostris expensis et sumptibus assignamus. Quibus etiam nunciis clavem de cista, ubi pecunia thelonii reponitur, assignabimus eorum arbitrio ad aperiendam ipsam cistam et porcionem suos dominos contingentem in dicta pecunia omni tempore quo voluerint recipiend(am) libere relinquentes, tam diu quousque ipsis de predictis pecuniarum summis integraliter fuerit satisfactum, perceptis de dicto thelonio in sortem computan-
 15 (dis)*. (3) Et ad maiorem securitatem omnium promissionum^f [et]^g obligationum predictarum castra nostra Stahelberch, Stahelecke et Brunshorn cum opido de Bacheraco et villis in ipsa Valle iacentibus cum omni suo iure et omnibus suis pertinenciis nobili viro Gisoni de Mollesperg militi fideli nostro a nobis hinc inde recepto assignamus et promittimus eosdem* regem et archiepiscopum seu eorum nuncios in possessionem dicti thelonii mittere et missos defendere ac tueri
 20 et dicta castra cum opido et villis in Valle iacentibus cum suis pertinenciis assignare dicto Gisoni, antequam de Bacheraco recedimus, volentes ut ipse Giso dicta castra cum dictis pertinenciis nostris expensis custodiat et gubernet, donec de dicta summa eisdem regi et archiepiscopo vel suis successoribus plene fuerit satisfactum, perceptis prout premissum est de dicto thelonio in sortem computandis. (4) Et si contingeret quod *premissa in toto vel in parte
 25 non observarentur dictis *regi et archiepiscopo vel non adimplerentur, prout superius est expressum, vel eis eciam vel eorum nunciis violentiam inferri contingeret, volumus ut dicta castra sine alio nostro mandato per ipsum Gisonem nomine et vice dictorum *regis et archiepiscopi post duos menses, cum requisitus fuerit, teneantur et possideantur et de omnibus fructibus, proven-
 30 tibus et pertinenciis predictis per eundem Gisonem eisdem regi et archiepiscopo vel alteri eorum vel nuncio seu nunciis eorum integraliter respondeatur, quousque de dampno, usuris et interesse eisdem regi et archiepiscopo ad plenum fuerit satisfactum. Quo facto prefata castra cum suis pertinenciis ut prius nomine nostro possidere debet et tenere, prout superius est expressum. Permittentes et concedentes memoratis regi et archiepiscopo pecuniam estimationis predictorum dampnorum et interesse mutuo
 35 recipere sub usuris consuetis. (5) Licitum eciam erit dicto Gisoni, ne indignationem Rodulfi^h ducis Bawarie nostri germani incurrat, quam evitare desiderat, lapso termino purificationis beate Virginis proxime venturo aliam ydoneam personam loco sui subrogare, que dicta castra teneat et ea deliberet, prout superius extitit enarratum. (6) Per hanc autem nostram obligationem et promissionem nolumus aliis nostris obligationibus et promissionibus, prout in litteris super hoc confectis
 40 continetur pleniusⁱ, inferri preiudicium vel derogari, seti eas in suo robore permanere. In quorum testimonium presentes ipsis tradimus nostre maiestatis sigillo consignatas.

Dat. in Bacheraco, XVI. Kalend. Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

1315.
Febr. 2.

166. a) Brabantia 2. b) Thuroneñ *similiter semper* 2. c) Hallm 2. d) persolvendas 1. 2.
 45 e) grossos Thur. 2. f) premissorum 1. 2. g) excidit 1. 2. h) Rudolff 2. i) sed 2.

1) *Supra nr. 63—68.*

167. MANDATUM LUDEWICI SUPER SCULTETATU AQUENSI.

1314. Dec. 2.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 105 nr. 140 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 269 nr. 2604 (Addit. I).

Cf. supra nr. 64 cap. 3.

Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . . scabinis, consulibus, magistris civium ceterisque civibus Aquensibus, fidelibus nostris dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum nos officium scultetatus Aquensis nobili viro Reynaldo domino de Falkenburg titulo pignoris obligatum spectabili viro Gerardo comiti Iuliacensi fideli nostro dilecto ex speciali favore concesserimus et commiserimus redimendum, vobis precise scribimus et mandamus, quatinus ipso comiti in dicto officio sic redempto nostro et imperii nomine assistatis ut tenemini et obediatis in omnibus reverenter. Qui quidem dominus de Falkenburg si in hiis difficultatem ingesserit, volumus omnino, ut dicto . . . comiti Iuliacensi fideli nostro in recuperando dictum officium ad manus et opus suum nostro et imperii nomine potenter et modis quibus expedit assistatis. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Colonie, III. Non. Decembris, anno Domini millesimo CCC quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

168. ELECTIO VICARII IN LUNIGIANA.

1314. Dec. 5.

Copia (c.) in Copiario 'Armario III nr. 81' saec. XIV. (Atti di Castruccio reg. I) fol. 9 tabularii regii Lucani. Contulimus nos. — Ed. Manucci 'Le Azioni di Castruccio Castracane. Terza Edizione' (Lucca 1843) p. 188 nr. 2 ex c.; Giov. Sforza 'Atti e Memorie delle RR. Deputazioni di Storia patria per le provincie Modenesi e Parmensi' V (1870) p. 344 nr. 1 ex c.

Cf. Manucci l. c. p. 187 nr. 1.

In Dei nomine amen.

Anno Domini a nativitate eius MCCCXIII, ind. XII, die quinto Decembris. . . .
 Pagine huius serie pateat omnibus publice, quod cum ad aures et notitiam comunis et hominum de Sarezana et Castri nuper pervenerit regem Romanorum Dei gratia in
 Nov. 1. festivitate Omnium sanctorum proxime preterita fuisse noviter electum, ea igitur collegia XVIII et novem sapientum virorum ad dicti comunis negotia deputata ex balia auctoritate atque licentia eis per consilium generale et artium et adiunctorum dicti comunis . . . Sarezane et Castri ad infrascripta facienda specialiter attributa, timentes ne quisquam tyrannus infidelis vel rebellis Romani imperii dictam terram et eius iura occuparet de facto ipsamque terram tanquam cameram Romani imperii futuro imperatori volentes ut devoti fideles illesam conservare, considerata potentia et virtute egregii viri Castrucci condan Gerii de Antelminellis de Luca et bonis operibus, que habuit et habet et . . . exercuit ad exaltationem Romani imperii, et suorum fidelium, Dei omnipotentis et beate Marie virginis nomine invocato, nemine discordante, dato inter eos partito ad pissides et palloctas, dictum Castruccium hinc ad eventum futuri regis Romanorum vel sui

vicarii, quem in Italiam faciet infra duos annos, et si infra dictum terminum dictus rex vel suus vicarius non veniret in Ytaliā, hinc ad duos annos proximos elegerunt, creaverunt et nominaverunt cum mero et mixto imperio secundum constitutiones vicarie Lunigiane in vicarium, defensorem et protectorem pro Romano imperio
 5 comunis et hominum de Sarez(ana) et Castro tanquam camera per spetialia privilegia imperatorie maiestatis, salvis et reservatis iuribus et iurisdictionibus, introitibus, statutis, privilegiis et consuetudinibus dicte terre, quibus non intelligatur esse propterea in aliquo derogatum, immo ipsa potius augmentando. Ita ut ex dicta electione vel officio exercendo occasione ipsius electionis habere non possit vel debeat
 10 dictus Castrucciū a dicto comuni Sarzane et Castri salarium aliquod vel mercedem et quod propter dictam electionem iuribus alicuius ecclesiastice persone intelligatur esse derogatum in aliquo. Insuper quod dictus Castrucciū immediate teneatur et debeat iurare corporaliter tacto libro ad honorem et exaltationem dicti Romani imperii dictum comune Sarezane et Castri et homines et personas et bona hominum dicti loci et
 15 habitantium in dicto loco, iura, iurisdictiones, honores, consuetudines, introitus, privilegia atque statuta et iurisdictiones vicarie Lunigiane defendere, manutenere et augmentare^a pro posse et observare et observari facere et contra non facere vel venire toto tempore suprascripto, Romani imperii iuribus reservatis. Et quod elapso dicto tempore dictam terram Sarezane et Castri restituet in pristinam libertatem et statum, in qua et quo
 20 erat ante electionem superius memoratam, vel in virtutem et baliā dicti domini imperatoris vel eius vicarii.

Actum Sarezane in ecclesia san[c]ti Andree, presentibus magistro Guiglelmo magistri Clarii, Masello Bonacursi, Allegrino Venutetti et Iohanne Iohannis Bonapartis de Sarezana testibus ad hec vocatis et rogatis.

25 Postea vero incontinenti in eodem loco, ind(ictione) et die predictis collegia ut supra dicitur cohadunata presentaverunt dictam electionem eidem Castruccio supplicantiā eidem, ut ipsam electionem et officium deberet recipere et acceptare. Qui Castrucciū visa dicta electione de se facta et audita supplicatione ipsorum collegiorum volens et affectans eisdem liberaliter complacere et servire, Christi nomine invocato et beate
 30 Marie semper virginis et omnium sanctorum et sanctarum Dei, ad honorem et exaltationem dicti Romani imperii benigne et libenter ipsam electionem et officium^b acceptavit et recepit, iurans ad sancta Dei euangelia corporaliter tacto libro in omnibus et per omnia, ut supra in dicta electione plenius continentur.

Ego Mannes Gucgii de Sancto Miniāte imperiali auctoritate iudex ordinarius atque
 35 notarius predictis omnibus interfui et quia scriba dicti comunis rogatus scribere scripsi et fideliter publicavi secundum cursum et consuetudinem provintie Lunigiane.

169. FOEDUS INTER WORMATIENSES ET SPIRENSIS.

1314. Dec. 7.

Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis nr. 564. Sigilla laesa pendent loris
 40 *membranaceis. — Ed. Hilgard 'Urkunden' p. 226 nr. 283 ex or. Editionem repetimus.*
Böhmer, Reg. Ludw. p. 243 Reichssachen nr. 84.

Wir der rad und die burger der stedde von Wormez unde von Spire durch gut, vriden unde ere unsir stedde hant zu sammene globet und uns verbunden gegeneinandir

168. a) augment. c. b) ipsam et off. et elect. c.

uf den eit in dirre zweiungen, die iezzent ist undir disen zwein herren herzoge Lude-
 wige von Beyern und herzoge Frideriche von Ostirriche, der ieweddir künig wil sin,
 daz wir von beden stedden mit einander uz einm munde unde mûte antwurten unde dun
 sollen unde wollen, daz unsirn stedden fûgit, waz und wie an uns gevordirt odir mit
 uns gerecht werde von ieweddirm herren, und daz eine stat ane die andern nit ant-
 wurten noch dun sol in heine wis. Diz wollen wir halten an alle geverde mit einandir,
 die wile dise zweiunge wert, unde wan die zweiunge abe get, so sollent dise brive
 auch dot sin unde creftelos. Und daz diz undir uns stede und veste verlibe, als hie
 vor gescriben stat, so han wir der rad unde die burger von beden stedden unser bedir
 stedde insigel gehenckit an disen brief.

Der wart geben do man zalte von Gots geburte druzenhundirt jar in dem virzen-
 hendeste jare da nach, an dem Sammesztage nach sante Niclaus tage.

170. LITTERAE LUDEWICI CIVITATI CONSTANTIENSI MISSAE.

1314. Dec. 9.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 198. 15
Denuo contulimus. Inscriptio est: Prudentibus viris ministro, magistro civium, con-
 sulibus et civibus Constancien. fidelibus nostris dilectis. *Sigilli dorso impressi vestigia*
parva adsunt. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 314 nr. 37 ex or.

Cf. supra nr. 113 et 126.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . 20
 ministro, [. .] magistro civium, consulibus et civibus in Constancia, fidelibus suis di-
 lectis graciam suam et omne bonum.

Cum divina preordinante^a clemencia solium regie maiestatis conscendentes sol-
 lempnia nostre coronacionis, prout nuper etiam vobis scripsimus¹, in civitate nostra
 Aquensi recepimus solitum iuxta morem, et quia dignum est, ut cuius precellimus 25
 munere, eidem pareamus omnino in operatione, qualiter vos et alii subditi Romano
 imperio pace et quiete letemini^b et letentur, curis sollicitamur continuis et assidua
 meditatione urgemur. Quare fidelitatem vestram attencius requirimus et monemus,
 quatinus ad nos volentes una cum principibus, nobilibus, vobiscum et aliarum civitatum
 consulibus et sapientibus de huiusmodi negocio plenius pertractare duos de vestris 30
 consulibus cum pleno mandato recipiendi, faciendi et exequendi, quidquid pro conser-
 vacione pacis et tranquillitate terre ordinatum, diffinitum vel decretum fuerit, qui sint
 Dec. 25. apud nos Spire constituti in festo nativitatis Domini venturo proxime, transmittatis.

Dat. in castris apud Montabûre, V. Id. Decembr., regni nostri anno primo.

170. ^a) preordinate or. ^b) letamini or.

1) *Supra nr. 126.*

171—173. SCRIPTA AD ELECTIONEM FRIDERICI
REGIS SPECTANTIA.

1314. Dec. 12.—17.

171. *Litterae comitis Palatini et ducis Saxoniae ad civitatem
Constantiensem. Dec. 12.*

5 *Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Konstanz-Reichenau Spec.' nr. 208. Denuo contulimus. Inscriptio est: Prudentibus et honorandis viris . . magistro civium, . . consulibus et universis civibus Constancien. sacri Rom. imperii fidelibus et specialibus nostris amicis. Sigillum dorso impressum erat. — Iam edidimus 'Neues Archiv'*
10 *XXIII, 315 nr. 38 ex or.*

Rûd(olfus) Dei gracia comes palatinus Reni dux Bawarie et Rûd(olfus) eadem gracia Saxonie dux prudentibus et honorandis viris . . magistro civium, . . consulibus et universis civibus Constan(ciensibus), sacri Romani imperii fidelibus et specialibus suis amicis sinceri affectus omnimodam benivolenciam et salutem.

15 (1) Discrecionis et circumspeccionis vestre prudencie innotescat, quod nuper per mortem dive recordacionis quondam domini H(einrici) Romanorum imperatoris vacante heu Romano imperio, post multos tractatus de substituendo sibi ydoneo suc[c]essore apud eos quorum interest habitos, tandem dies ad eligendum regem futurum exstitit concorditer nominata, statuta et in Franckenfurt assignata. Ad quem locum convenienti-
20 bus die predicta electoribus principibus, qui voluerunt et potuerunt comode interesse, nos . . duces predicti nostro ac reverendi in Christo patris domini H(einrici) Coloniensis archiepiscopi ex rationabili et manifesta causa absentis ac nobis comiti palatino predicto vices suas in hac parte committentis nomine et inclitus dominus H(einricus) Bohemie et Polonie rex dux Carinthie considerantes et discreti animi iudicio atten-
25 dentes christiane fidei religionem, erga sedem apostolicam devocionem, generis claritatem, animi virtutem et constanciam amicorum et armorum potenciam, diviciarum preeminenciam et alias bonas condiciones tanto regimini convenientes, que in illustri principe domino Frid(erico) duce Austrie excellenter plus quam in aliis principibus et baronibus¹ ad eiusdem regiminis apicem aspirantibus concurrebant, in eundem Frid(eri-
30 cum) divina inspirante gracia direximus vota nostra et cum die ut predictum est peremptorie statuta in loco predicto elegimus in regem et principem Romanorum, reverendis in Christo patribus dominis P(etro) Moguntino et Bald(ewino) Treverensi archiepiscopis ac illustribus dominis Wold(emaro) marchione Brandenburgensi et Iohanne comite Lutzelburgensi, qui regnum Bohemie detinet, illustrem Lud(owicum) ducem
35 Bawarie non in die ut predictum est statuta, sed proxima subsequenti nec in loco, de quo conductum fuerat, sed extra eligentibus ex adverso. Dictus igitur dominus Frid(ericus) noster electus iuri sibi per nostram eleccionem quesito insistens pro coronacione sibi debita sicut moris est, versus civitatem Aquensem porrexit. Et cum ipsi propter rebellionem et iniquam contradiccionem burgensium eiusdem civitatis introitus non
40 pateret, extra dietum locum per reverendum in Christo patrem dominum H(einricum) Coloniensem archiepiscopum, cui hoc de iure competit, coronacionem suam obtinuit iusticia exigente. Que omnia testes vivi, privilegia sedis apostolice² et instrumenta publica super hiis confecta³, cum oportunum fuerit, demonstrabunt. (2) Rogamus igitur

1) Cf. 'Neues Archiv' XXIII, 316 not. 1.

2) Cf. supra pag. 116 not. 1.

3) Supra nr. 118.

vestram amicitiam et sollertem vestram prudenciam commonemus, quatinus hec et alia, que prudentes informare debent animos, advertentes et preveniendo universalem turbacionem rei publice, quid expediat et quomodo ac per quem verisimilius tanto regimini salubriter consulatur, discreti animi iudicio intuentes, predictum dominum regem per nos, apud quos illa vice ut predictum est resedit eleccio, canonice electum et ab eo, cui hoc de iure ac approbata consuetudine competit, exigente iusticia coronatum recognoscatis regem Rom(anorum) et rei publice defensorem sibi que faveatis et debita ac consueta honorificencia fideliter intendatis, ut proinde ipse delectetur ex debito in libertatum et iurium vestrorum conservacione ac eorundem augmento nosque circa hec reddamur fideles et seduli promotores. Nos Rûd(olfus) dux Saxonie memorati (?) sigillum penes nos proprium non habentes prenotati domini Rûd(olfi) ducis Bawarie avunculi nostri karissimi sigillo utimur in premissis.

Dat. in Selse, II. Idus Decembr.

172. *Litterae Friderici eidem civitati directae.* Dec. 17.

Originale (or.) ibidem 'Select der Kaiserurkunden' nr. 172. Denuo contulimus. Inscriptio est: Prudentibus viris . . . advocato, magistro civium, consulibus et civibus Constant. fidelibus nostris dilectis. *Sigillum dorso impressum erat. — Iam edidimus l. c. XXIII, 317 nr. 39 ex or.*

Cf. etiam infra ad a. 1315. Jan. 13 et Mart. 8.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . . advocato, . . . magistro civium, consulibus et civibus Constant(iensibus), fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Cum nos divino largiente munere a saniori parte principum electorum omni exceptione maiorum^a in termino ad eligendum peremptorie et precise prefixo in regem Romanorum electi, a reverendo in Christo patre domino Heinricho sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopo, cui de iure et ex antiqua et approbata consuetudine Romanos coronare reges competit, existamus in loco, quo idem coronare potuit, ut docebat plene per litteras apostolicas, quas sub bulla vera vidimus¹, coronam regiam cum unecione divina, observatis hiis que observari debent in talibus, assecuti, cumque universa sacro Romano subiecta imperio nostre celsitudini fide per hoc et obsequio prompta mente parere et intendere teneantur, universitatem vestram, quam eidem imperio semper novimus ex devocionis vestre promptitudine fuisse fidelem, affectuose requirimus, vos in fidei debito quo prefato astringimini imperio commonentes, quatinus non inspecto, quod quidam principes ad providendum vobis de generalis amenitate pacis fervidum minus quam decebat habentes affectum, illustrem Lud(owicum) ducem Bawarie in termino, quo eligere non poterant, eligendum duxerint, vos in nostram declinando partem nostre eminencie, que personam, consanguineos et res^b pro republica et quiete fidelium imperii promptis affectibus exponere non veretur, ea devocionis et fidei vestre promptitudine^c parere curetis et intendere, qua delectet non solum vestra vobis servare iura, libertates et gratias a divis imperatoribus et Romanorum regibus vobis datas liberaliter ampliare, set et nos semper et ubilibet inveniri debere benignos ad omnia, que sunt vel esse poterunt consona votis vestris.

Dat. in Selse, XVI. Kal. Ianuar., regni nostri anno primo.

172. ^a) sic or. ^b) et res in initio liniae bis scriptum or. ^c) promptitudinem or.

1) Cf. supra pag. 116 not. 1.

173. *Mandatum eiusdem ad civitatem Argentinensem. Dec. 17.*

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Sigillum dorso impressum erat. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 270 nr. 321 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 164 Friedrich nr. 1.

5 *Cf. infra nr. 213.*

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus et discretis viris . . magistro civium, . . consulibus et universis civibus Argentinensibus, suis et imperii dilectis fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Universitatem vestram affectuose requirimus et rogamus, quatinus mercatores et
10 cives vestros monere velitis, ut vina, annonam, merces et alias res suas, quas intendunt vendicioni exponere, per Reni alvium ad nos usque in Selse ducere non formident, quia nos quam diu in Selse moram fecerimus, ipsos et res suas in veniendo ad nos, stando nobiscum et redeundo ad propria in nostram et imperii specialem protectionem recipimus et conductum vobis et ipsis tenore presentium promitemus. Quod si eisdem
15 per nos vel nostros servitores aut fautores de memoratis bonis suis aliqua quod absit auferentur, nos ea sibi plene restituere nullatenus omitemus. Harum testimonio litterarum^a maiestatis nostre sigilli robore munitarum.

Dat. in Selse, XVI. Kalen. Ianuarii, regni nostri anno primo.

174. 175. SCRIPTA LUDEWICI NOBILIBUS
CONCESSA.

20

1314. Dec. 15.

174. *Infeudatio comitis de Spanheim. Dec. 15.*

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 20. Descripsimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendeat, desideratur. — Ed. Mone 'Zeitschrift für die
25 Geschichte des Oberrheins' XII, 321 nr. 69 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 29.

Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras audituris vel visuris gratiam suam et omne bonum.

Cum a nobis petitur, quod equitatis vigore fulscitur^a, presertim in hiis que per-
30 sonarum, quas puritatis et fidei constancia nostris et imperii serviciis laudabiliter dedicavit, commodum, favorem et profectum respiciunt, dignum arbitratur nostra serenitas, ut ad hoc nostrum benignum accomodemus ascensum^a. Eapropter instantivis nobilis viri Iohannis comitis de Spanheim dicti de Starkenberg fidelis nostri dilecti supplicationibus favorabiliter annuentes et exploratam persone sue industriam ac proborum
35 actuum suorum exigenciam, qua erga nos et sacrum imperium studiosius claruit et rutilat^a, attendentes, omnia et singula iura, privilegia, libertates et gratias eidem a divis Heinrico imperatore et regibus Romanis predecessoribus nostris collatas et concessas, prout easdem rationabiliter et rite possidet, innovamus, approbamus, confir-

173. ^a) *supra lineam add. or.*

40

174. ^a) *sic or.*

mamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre innovacionis, approbacionis, confirmacionis et muniminis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem nostram indignacionem regiam merito formidabit. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre tradimus communitas.

Datum Bacheraci, XVIII. Kal. Ianuar., anno Domini MCCC quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

175. *Receptio nobilis de Brunshorn in vassallum imperii. Dec. 15.*

Originale deperditum. Copia (c.) saec. XIX. in. facta in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. — Ineditum.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentes inspecturis vel visuris gratiam suam et omne bonum.

Attendentes devotionis ac fidei puritatem, qua nobilis vir Iohannes de Brunshoren fidelis noster dilectus se nostris et imperii beneplacitis nititur adaptare, et quod vasallus noster et imperii factus est, de liberalitate regia sibi damus, tradimus et concedimus, ut in theloneo nostro in Bacharaco dimidium Turonensem grossum de qualibet carrata vini et aliis mercimoniis secundum consuetam taxationem levet, colligat et percipiat tam diu, quousque trecentas marcas argenti levaverit, collegerit ac perceperit cum effectum. Quibus perceptis tenebitur viginti marcarum redditus de novo comparare vel tantundem de propriis redditibus in nostris et imperii manibus libere resignare et easdem a nobis et imperio in feodum recipere. De quibus etiam ipsum et successores suos nostro et imperii nomine tanquam vasallos nostros tenebimur nos et nostri successores perpetuo infeodare. Ipsi vero et nobis et imperio fidelitatis et sinceritatis homagio tenebuntur astricti^a, qua ceteri vasalli imperii obnoxii nobis et imperio astringuntur. Dantes sibi presentes in testimonium super eo nostri sigilli munimine consignatas.

Datum in Bacharaco, XVIII.^b Kalen. Ianuarii, anno Domini MCCC quartodecimo, regni nostri anno primo.

176. CONFIRMATIO OBLIGATIONIS A FRIDERICO FACTA.

1314. Dec. 18.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bauarici 'Kaiserslect Nachtrag' nr. 182. Descripsimus nos. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 164 Friedrich nr. 2.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Frid(erico) episcopo ecclesie Augusten(sis) principi suo dilecto gratiam suam cum plenitudine omnis boni.

Quoniam virtutum premia merentibus tribui convenit et qui pocioribus serviciis se fideliter extollunt, suis devocionibus^a principali munificencia sunt exhibenda beneficia pingwiora, nos hac equitate permoti regalis excellencie lumina consideracionis intuitu sollicite diffundentes circa devocionem, qua fideliter regno Romanorum obsequia

175. ^a) affecti c. ^b) IIX° decimo c.

176. ^a) suis devoc. se fid. ext. cum signo transpositionis or.

frequenter exhibuisti remuneratione dignissima tamquám reipublice fervidus emulator, tibi et ecclesie tue presentibus obligaciones et inpignorationes advocacie Faucensis cum omnibus suis pertinenciis, sicut ex parte dive recordacionis domini Heinrici Romanorum imperatoris pro servicio per te sibi prestito versus partes Ytalie facta fuit¹ pro
 5 quadringentis marcis argenti, cum omnibus formis, modis et condicionibus suis confirmamus, ratificamus et approbamus, volentes eandem obligacionem, sicut tibi facta fuit, secundum continenciam traditarum tibi super hoc litterarum inviolabiliter perdurare. In quorum omnium evidenciam presentes tibi et ecclesie tue dedimus sigilli nostri munimine legitime roboratas.

10 Datum in Sæls, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, proxima feria quarta post diem beate Lucie virginis, regni vero nostri anno primo.

177. PROMISSIO SUPER SERVITIO MILITARI FRIDERICO REGI FACIENDO.

1314. Dec. 19.

15 *Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsit K. Hönel. Pendet sigillum. — Ineditum.*

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLIII nr. 187 (= 188)².

Wir grave Rûdolf von Hohemberg tûn chunt allen den die disen brief sehent oder hõrent lesen, daz wir mit dem hohgebornen fursten unserm lieben lieben herren
 20 dem Rõmschen chunig Fridrichen uber ain chomen sint, daz wir ime gelopt habent ze wartenne und ze dienne und allen sinen brüdern und sunderlich wider herczog Ludwigen von Paiern und wider alle sine helfer, die er hat oder hernach gewinnen mag, die wile der chrieg wert, der ufgestanden ist umbe daz Rõmsche riche und der davon noch ufgestan mag, usze und usze uncz uf ain gances ende und wider allermangellichem
 25 inrehalp des landes mit hundert helmen und mit aller unser maht ze rosse und ze fûszen, als verre wir immer mugen ane geferde, und usserhalp landes mit sehzig helmen und mit unsern vestinan ufzetûne in und allen ir dienern und anzegriffenne alle die wider unserm vorgeanten herren oder sine brüder, ob er niht were, dehainen chrieg hettent oder haben woltent durch den vorgeschriben herczog Ludwigen oder gen sinen
 30 helfern mit ainander, die wil der chrieg geweren mag. Des suln wir in beholfen sin. Dez haben wir uns verbunden gegen in mit unsern truwen und gesworen ze den hailigen ze vollefûren und ze enden ane alle geværde. So hat aber uns der selbe unser herre die burg die man nennet den Bussen und Rõdelingen die stat mit siner brüder gust und willen darumbe gesezset ze pfande fur funfzehnhundert march silbers Chostencer
 35 gewihtes mit allen nuczen und rechten, waz unbekumberecz darzû gehõret, ane die edeln lute, die suln in vor usz beliben. Wir suln ouch in mit der burg und stat warten und allen iren vōgten und dienern in der zit offen sin, swanne si dez bedurfent. Wir haben ouch si von aller gult und von allem schaden, den wir in irem dienste empfangen habent, ledig lassent uncz uf disen tag, und swaz wir briefe darumbe haben,
 40 die sulen chaine chraft han und sulnt si wider geben âne die briefe, die wir habent umbe die burg ze Lupphen. Und swenne wir õch oder unser erben dez vorgeanten

1) *Supra tom. IV nr. 1142—1145.* 2) *Cf. scripta similia a. 1314. inter Nov. 19. et Dec. 24. data l. c. p. CCCLII sq. nr. 279. 280. 282. 283. 285. 289.*

gütes verchert werdent von in oder von ir erben, so ist in diu vorgeant stat und burg vrie und ledig âne allen chrieg. Und darumbe so geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelt.

Der ist geben ze Selsze, an deme Dornstage vor sant Thomans tage, do man zalt von Christes geburte dreuzehenhundert jar in dem vierzehenden jare.

178. MANDATUM LUDEWICI SUPER TURRI CASTRI FRIDEBERGENSIS.

1314. Dec. 21.

Originale (or.) in tabulario Darmstadiensi. Sigillum deest, foraminibus relictis. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Friedberg' I, 89 nr. 206 ex or. Editionem repetimus.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris consulibus et universitati civium in Frideberg, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Devotis precum vestrarum instantiis annuere propter fidei vestre constanciam, quam circa Romanum hactenus habuistis imperium et habere vos non ambigimus in futurum, de benignitate regia cupientes, vobis concedimus ut turrin, quam iuxta castrum Frideberg construxistis, tegere debeatis tecto congruo et decenti, ita quod murum ipsius turris nullatenus altius extollatis, ipsamque turrin in ipsa altitudine, prout presentialiter constructa est, concedimus et volumus de cetero permanere. Dantes vobis presentes super eo in testimonium sigillo maiestatis regie communitas.

Dat. Moguntie, XII. Kalend. Ianuarii, anno Domini MCCCXIII, regni vero nostri anno primo.

179. FACULTAS BONA IMPERII EMENDI A LUDEWICO CIVIBUS TREMONIENSIBUS CONCESSA.

1314. Dec. 22.

Originale (or.) in tabulario civitatis Tremoniensis. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei coloris. — Ed. Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 233 nr. 334 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 349 nr. 3141 (Addit. III).

Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . . sculteto, consulibus et universis civibus Tremoniensibus, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Instantivis vestris supplicacionibus favorabiliter annuentes vobis emendi et possidendi bona quecunque a nobili viro . . . comite Tremoniensi a nobis et imperio iure feodi dependencia, prout inter ipsum et vos rationabiliter conventum fuerit, salvis huiusmodi bonis, que nobis et imperio vacant vel vacare possent, in quibus nobis preiudicari nolumus, concedimus facultatem. Permittentes ut eadem bona, que ut premittitur ab ipso . . . comite comparaveritis, eo iure, quo ipse possidebat eadem, habeatis et possideatis de nostra gratia speciali. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo nostre regie maiestatis vobis tradimus communitas.

Dat. Oppenheim, XI. Kalen. Ian., anno Domini MCCCXIII, regni vero nostri anno primo.

180—183. SCRIPTA LUDEWICI SUPER RECEPTIONE
CASTRENSIUM ET VASSALLORUM.

1314. Dec. 22.—27.

*Cf. supra nr. 175.*180. *Receptio Wilhelmi de Akers. Dec. 22.*

Originale (or.) iam in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 26. Descripsimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis. In verso scriptum est manu saec. XIV.: F. Wil. de Akers in Lut(re)a. 14. Lud. rex, itemque: R. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 269 nr. 2609 (Addit. I).

Cf. supra tom. IV, 164 nr. 192.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum notitiam volumus pervenire, quod propter obsequia grata et fructuosa quam plurimum, que nobis et imperio Wilhelmus de Akys miles fidelis noster dilectus impendit hactenus et imposterum impendere poterit et promisit^a, eundem in castrensem nostrum apud
 15 Lutream libenter et liberaliter duximus conquiendum. Dantes et assignantes eidem et heredibus suis legitimis de corpore suo descendantibus quindecim maldra siliginis de molendino nostro in Lutrea necnon viginti capones et quinque solidos Hallensium de censibus nostris et imperii ibidem in redditibus annuis colligendis et recipiendis et perpetuo tenendis et possidendis per eum et dictos heredes suos nomine et titulo
 20 feodali. Hoc specialiter adiecto quod nobis et imperio idem Wilhelmus et heredes sui in fidelitatis et homagii debito et servitiis prestandis in dicto castro Lutrensi et alibi sint astricti fideliter et constanter, sicut alii castrenses nobis et aliis suis dominis astringuntur. Et quia prefatus Wilhelmus super hoc fidelitatis debite nobis^b prestitit iuramentum, ipsum de dicto feodo sollempniter investivimus et presentibus investimus.
 25 Dat. Maguntie, XI. Kalen. Ianuar., anno Domini MCCCXIII, regni vero nostri anno primo.

181. *Receptio Eberhardi de Bruberg. Dec. 23.*

*Originale (or.) in tabulario Wernigerodano. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2
 30 p. 133 nr. 137 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 41.

Cf. Reg. Ludw. nr. 42 et supra nr. 153.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.
 35 Grata et fructuosa obsequia, que nobilis vir Eberhardus de Bruberg nobis et imperio fecit et exhibuit hactenus et promisit facere et exhibere fideliter in futurum, diligentius adtendentes ipsum in vasallum et hominem nostrum et imperii ligium libenter conquisivimus et duximus conquiendum. Dantes sibi propter hoc quadringentas marcas argenti puri ac pro eisdem ungeltum, quod in opido nostro Geylnhusen recipi
 40 nostro et imperii nomine consuevit, tenore presencium titulo pignoris obligamus tenen-

180. ^a) *supra lineam alia manu adhuc saec. XIV. hic add. vac or.* ^b) *debite | nobis in loco raso or.; prius scriptum erat: et homa | gii.*

dum, percipiendum et colligendum integraliter et pacifice per eum et heredes suos, donec pro eadem summa pecunie, perceptis medio tempore minime in sortem computandis, per nos vel nostros in imperio successores fuerit absolutum. Hoc adiecto quod idem Eberhardus aut heredes eiusdem habita summa pecunie prenotata de bonis suis propriis usque ad valorem quadraginta marcarum argenti in redditibus annuis nobis et imperio libere resignabit seu resignabunt vel totidem redditus de novo cum dicta pecunia comparabit vel comparabunt. Quos idem Eberhardus et heredes sui predicti de corpore suo legitime descendentes a nobis et imperio tenebunt in feodum perpetuo et nobis et imperio facient servicia, que suis dominis vasalli singuli pro suis feodis facere consueverunt. Et quia prefatus Eberhardus pro feodo huiusmodi prestitit fidelitatis et homagii debitum sacramentum, ipsum de prefato feodo per baculum quem manu gestamus sollempniter, ut moris est, investivimus et presentibus investimus. Nulli ergo hominum omnino hanc nostre obligationis, feodi concessionis et ipsius investiture paginam infringere liceat vel ei^a ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram regiam se noverit incursurum.

Dat. Moguncie, X. Kalen. Ianuar., anno Domini MCCC quartodecimo^b, regni vero^c nostri anno primo.

182. *Receptio Petri de Bertholsheim.* Dec. 24.

Originale (or.) in tabulario liberorum baronum de Dalberg, quod est Aschaffenburgi. Pendet sigillum lacsum lori membranaceo. — Ed. Mone 'Zeitschrift für die Gesch. des Oberrheins' XXV, 127 nr. 5 ex or. Editionem repetimus.

Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus universis innotescere cupientes, [quod] nos consideratis obsequiis per virum strenuum Petrum filium Iohannis de Bertholsheim militis nobis et imperio bona fide ac devocione impensis et exhibitis fideliter atque prompte necnon inantea prom[p]icius impendendis, ipsum nobis et imperio [in] castrensem apud Oppenheim duximus conquiendum ideoque sibi redditus annuos quinque marcarum denariorum Coloniensium, tribus Hallensibus pro denario quolibet taxatis, assignavimus ei per Iudeos nostros in Oppenheim universos Nov. 11. in festo sancti Martini episcopi hiemali dandos et persolvendos, eventu aliquo non obstante. Iudeos ipsos ad huiusmodi persolucionem reddituum firmiter obligantes et rigide astringentes per presentes litteras, quas nostre sigillo celsitudinis mandavimus roborari.

Datum Oppenheim, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, nono Kalendas Ianuarii, regni [vero] nostri anno primo.

183. *Receptio Heinrichi Pube de Geispesheim.* Dec. 27.

Originale (or.) ibidem. Sigillum deest, lori membranacei fragmento relicto. — Ed. Mone l. c. XXV, 128 nr. 6 ex or. Editionem repetimus.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus Henrico Pube de Geypisheim castrensi suo fideli gratiam suam et omne bonum.

Attendentes grata servicia, que nobis et imperio fideliter exhibuisti et que facere poteris in futurum, te in nostrum et imperii acquisivimus vasallum et pro eo tibi castrense feodum in castro nostro Odernheim cum bonis ad ipsum feodum spectantibus,

181. ^a) liceat vel ei in loco raso artius scripta or. ^b) uar in loco raso or. ^c) reg | ni, ni in fine lineae erasum, ni vero in initio lineae in loco raso scripta or.

videlicet quatuor marcarum puri argenti redditibus in agris, pratis et censibus ibidem, regali munificencia contulimus et conferimus hiis scripturis, deserviendum fideliter per te et tuos heredes iure hereditario ac titulo feodali perpetuo possidendum. Dantes tibi has nostras litteras nostre maiestatis typario consignatas in testimonium super eo.

Datum Oppenheim, anno Domini MCCC quartodecimo, sexto Kalendas Ianuarii, regni vero nostri anno primo.

184. LIBERTATIO A STURIS A LUDEWICO CIVITATI OPPENHEIMENSI CONCESSA.

1314. Dec. 23.

10 *Originale (or.) in tabulario Darmstadiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum lacsum filis sericis rubei viridisque coloris.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 349 nr. 3142 (Addit. III).

Cf. Reg. Ludw. nr. 3144.

Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis hoc scriptum
15 visuris innotescere cupimus et constare, quod cum benignitatis^a regie elementiam deceat et sit equum, devotos et fideles necnon subditos imperii gratiosis preveniri muneribus, eo quod larga in subiectos beneficentie diffusio statum principis de bono in melius feliciter provehit, provehendo consolidat et consolidando prospere dirigit ac sublimat, compassi ergo tribulacionibus et gravibus pressuris, quibus tempore vacacionis imperii
20 pro eiusdem iuribus conservandis . . castrenses, . . consules et . . cives Oppenheimenses, fideles nostri dilecti multis et variis expensis et laboribus desudarunt, has ipsis gratias duximus faciendas, quod per unum annum a proximo festo natalium Domini compu- Dec. 25.
tandum, quod quidem festum est proxime nunc venturum, ab omnibus sturis, petitionibus et exactionibus, cuiuscunque sint generis, esse debent liberi et soluti. Deinde vero
25 ad quatuor annos continue subsequentes in dacione centum marcarum Coloniensium denariorum, tribus Hallensibus pro quovis denario computatis, atque postmodum ad vite nostre dies in persolucione ducentarum marcarum prediete monete Coloniensis nomine sture, petitionis et exactionis anno quolibet ab eisdem debemus et volumus contentari, nullas ab eis sturas, petitiones seu exactiones insuper exacturi. Preterea
30 ungeltum, quod ipsimet sibi duxerunt imponendum pro conservacione iuris et civitatis imperii, quam incolunt, ipsis dimittimus et relinquimus pro dicte nostre civitatis usibus habendum cunctis temporibus vite nostre. Nolentes itaque per quemquam hominum has nostre donacionis gratias violari ausu temeritatis aliquo nec infringi, presentes litteras nostre sigillo maiestatis propter contentorum in eis robur ac memoriam effeci-
35 mus communiri.

Datum Oppenheim, X. Kalendas Ianuarii, indictione terciadecima, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo, regni vero nostri anno primo.

184. ^a) benignitatis or.

185. MANDATUM LUDEWICI PRO CIVIBUS MOGUNTINIS.

1314. Dec. 24.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 27. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 44.

Quae concordant cum Mandato a. 1285. Iun. 26 supra tom. III, 348 nr. 364, ea typis minoribus excussa sunt.

Nos Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam volumus pervenire, quod nos ob fidem inpermutabilem et preclare devocionis memorandam constantiam, quibus prudentes viri . . cives Moguntinenses dilecti nostri fideles nos et imperium iugiter venerantur, ad instar dive memorie quondam serenissimi domini et avi nostri carissimi domini Rudolphi regis Romanorum¹ nobili viro . . iudici curie nostre inhibuimus et presentibus inhibemus, quod de eisdem civibus Moguntinensibus vel eorum aliquo nulli iudicet conquerenti, set volentes de eisdem civibus vel eorum aliquo querelari ad nos eosdem dictus iudex debet transmittere et nos [eos] ad civitatem Moguntinensem remitemus amore vel iustitia complaudandos. Quod si ibidem factum non fuerit, nos utrique parti exhibebimus iustitie complementum. Dantes eis has nostras litteras in testimonium super eo.

Datum Moguntie, nono Kalen. Ian., indictione XIII, anno Domini MCCCXIII, regni vero nostri anno primo.

186. 187. SCRIPTA FRIDERICI PRO KRAFTONE DE HOHENLOCH.

1314. Dec. 26.

186. *Scriptum prius.* Dec. 26.

Originale (or.) in tabulario Oehringensi. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 66 nr. 87 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 164 Friedrich nr. 3.

Nos Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam publicam cupimus pervenire, quod nos pro gratis et utilibus serviciis, que nobilis vir Krafto de Hohenloch fidelis noster dilectus nobis et imperio exhibuit et adhuc durante inter nos et karissimos fratres nostros . . duces Austrie illustres ex una et illustrem ducem Bawarie Ludwicum ex parte altera discordia exhibere debebit fideliter, ut promisit, nos, fratres nostros et servitores quoscunque ad castra sua recipiendo et conservando, cum centum armatis suis in nostro servicio infra limites terre Franconie residendo ac in nostrum adiutorium cum quinquaginta galeatis, ubicunque in campis collocabimur, veniendo, eidem Kraftoni castrum et opidum in Rotenburg nobis et imperio pertinencia cum omnibus proventibus, iuribus et pertinenciis suis pro mille et quingentis marcis argenti Spirensis ponderis tenore presencium obligamus tam diu

1) *Supra tom. III, 348 nr. 364.*

per ipsum aut suos heredes libere tenenda et possidenda, quousque per nos aut nostros in imperio successores pro predictae summa pecunie redimantur. Dantes sibi has nostras litteras maiestatis nostre sigillo communitas in testimonium super eo.

Datum in Selse, VII. Kalendas Ianuarii, anno Domini MCCCXIII, regni vero nostri anno primo.

187. *Scriptum alterum.* Dec. 26.

Originale (or.) ibidem. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Weller l. c. II, 67 nr. 88 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 165 Friedrich nr. 4.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Ad illos specialius regalis nostre liberalitatis munificentia se extendit, quos noscit erga sacrum Romanum imperium fide perspicuos, prepollentes potentia et opere efficaes. Sane nobilis viri Kraftonis de Hohenloch fidelis nostri dilecti fructuosa et indefessa, que nobis et imperio hucusque continuatione laudabili impendit servicia et in futurum impendere gratiora poterit, pro oculis collocantes, sibi suisque heredibus, ut maior imperio apud eos crescat devotio et augmententur servicia, castrum Geylenowe, opidum Kreylsheim ac villam Hohenhart cum omnibus suis iuribus et pertinentiis, que quondam nobili viro Cunrado comiti de Otingen dum viveret pertinebant, ex liberalitate regia duximus concedendos a nobis et imperio feudali titulo perpetuo possidendos. Harum testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Datum in Selse, VII. Kalendas Ianuarii, anno Domini M trecentesimo quarto-decimo, regni vero nostri anno primo.

188. PROMISSIO LUDEWICI PRO COMITE DE FRIBURG.

1315. Ian. 2.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 200. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Mone 'Zeitschrift f. d. Gesch. des Oberrheins' XII, 96. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 317 nr. 2936 (Addit. II).

Cf. Reg. Ludw. nr. 2935 et infra ad a. 1315. Mart. 20.

Wir Ludewig von Gottes gnaden Romescher kunig allewege ein merer dez riches verjehent an diseme gegenwertigen brieve, daz wir deme edelen manne graven Conraten von Friburg unserme und des riches getruwen umbe den dancberen dienst, den er uns getan hat und noch tûn sol und uns gelobet het zû tûnde gegen den herzogen von Osterrieh und allen iren helferen, unser und des riches viende und widersachen, schuldig sint zweitusint phunt Haller zu zwein ziten zu geltende, tusint phunt zu santte Johannes mes zu sünjechten daz allernechst komen sol und die anderen tusint phunt dar nach zwusschunt den zwein unser Frowen messen. Were aber daz daz wir die sellen schulde zu den zilen nût ungûlten also da vor geschriben ist, so urlöben wir dem vorgeanten Cûnrate uns zû phendende und anzugriffende ane allen zorn, sunder usgenomen unser hovegesinde, daz wir in der phandunge nut wellen beslossen

Jun. 24.
Aug. 15.
Sept. 8.

haben. Und zû einre bestetigunge der vorgeschribenen dinge hiessent wir disen brief schriben und besigelen mit unserme kûnglichen ingesigele.

Dirre brief ist gegeben do man zalte von Gottes geburte tusint jar und druhundert jar in deme vunfzehenden jare, an deme nesten Durrestage^a vor deme Zwol[f]ten tage, in deme ersten jare unsers riches.

189. SCRIPTUM EIUSDEM SUPER CONSTITUTIONE ADVOCATI PROVINCIALIS.

1315. Ian. 3.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos. Pendet sigillum illaesum loro membranaceo. In verso legitur: R. — Ed. Winkelmann 10 'Acta imperii inedita' II, 286 nr. 453 ex or.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . . scultetis, . . . magistris civium, . . . consulibus ac universis civibus in Hagenowe, Columbaria, Sletzstat, Ehenhein, Roshein, Brisach, Nuwemburg, Mûlnhusen, Keisersberg et in Mûnster necnon ceteris hominibus villarum et locorum ad advocaciam Alsaciensem 15 pertinentium, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

De fidei puritate necnon circumspectionis industria nobilis viri Ioffridi de Liningen, dilecti fidelis nostri plenam obtinentes fiduciam, ipsum in advocatum vestrum provincialem diligenti deliberatione prehabita statuimus et tenore presencium duximus statuendum, sperantes quod in commisso sibi regiminis officio quoad honorem nostrum et imperii ac 20 pacificum statum provincie vestre ferventer studeat facere posse suum, sic quod prosit utiliter atque presit. Quapropter universitati vestre precipimus et mandamus volentes, quatinus eidem Ioffrido tanquam advocato vestro provinciali vice et nomine nostro in omnibus et singulis, que ad officium advocatie huiusmodi pertinent et consueverunt haecenus pertinere, pareatis humiliter et fideliter intendatis. Presencium testimonio 25 litterarum maiestatis nostre sigilli robore munitarum.

Dat. in Oppenheim, III. Non. Ianuar., regni nostri anno primo.

190—194. PRIVILEGIA EIUSDEM PRO CIVITATIBUS SPIRENSI ET WORMATIENSI.

1315. Ian. 4.—19.

190. *Privilegium generale. Ian. 4.*

A exemplar Spirensense, cuius duo autographa 1 et 2 in tabulario civitatis Spirensis. Pendent sigilla autographi 1 illaesum, autographi 2 laesum filis serieis. — Ed. Winkelmann 35 'Acta imperii inedita' II, 286 nr. 454 ex 1 et 2; Hilgard 'Urkunden zur Gesch. der Stadt Speyer' pag. 227 nr. 285 ex 1. Editiones adhibemus.

B exemplar Wormatiense, cuius duo autographa 1 et 2 in tabulario civitatis Wormatiensis. Pendent sigilla autographi 1 illaesum, autographi 2 laesum filis serieis rubei coloris. — Ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II, 57 nr. 93 ex 1 et 2. Editionem contulimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 50 et p. 4 nr. 52.

188. ^a) durrestare or.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus imperpetuum.

1. Totiens regie celsitudinis sceptrum extollitur altius et ipsius status solidius sublimatur, quotiens fidelium devotorum vota benigno respiciuntur affectu et ad ipsorum iura et libertates servandas et commoditates augendas graciosam protectionem principis invenitur. Cum enim^a omnis gloria sive potentia principatus in subditorum precipue consistat solidata fortunis, expediens arbitramur et congruum, ut simus subiectis et in iustitia faciles et in gratia liberales. Noverit igitur presens etas et futuri temporis successura posteritas, quod nos integre fidei puritatem, qua prudentes viri . . . cives Spirenses^b fideles nostri dilecti erga nos et imperium hactenus claruerunt, gratiosius attendentes, considerantes quoque benignius, quam grata nobis et imperio impenderunt obsequia et adhuc impendere poterunt gratiora, devotis eorum supplicationibus motu benignitatis solite gratulabundius annuentes et hoc^c nichilominus digna consideratione pre oculis collocantes, quod in civitate Spirensi in ecclesia Virginis gloriose divorum imperatorum, imperatricum et regum Romanorum illustrium predecessorum nostrorum corpora requiescunt^d, omnia privilegia et iura omnesque libertates et gratias, quas a sancte memorie . . .^e summis pontificibus et a divis^e imperatoribus et regibus Romanorum illustribus nostris antecessoribus et ab^e episcopis iidem cives habent et usque ad hec tempora habuerunt, necnon ipsorum iudicia et consuetudines approbamus, confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbationis et confirmationis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Quod qui facere presumpserit, indignationem et offensam maiestatis nostre cum pena centum librarum auri, quarum medietas cedet fisco seu camere nostre, alia medietas civibus memoratis, ipso facto se noverit incurrisse^f.

2. Statuentes auctoritate regia ipsis civibus et civitati Spirensi^g super dicta pena centum librarum auri pro iudice imperpetuum unumquemque^e advocatum nostrum provincialem Spirgaugie^h ita: quicumque ipsorum civium privilegia, iura, libertates et gratias, quas habent a summis pontificibus, imperatoribus et regibus Romanorumⁱ et^k episcopis, ut prescriptum est, ac quas a nobis habent specialiter communiter vel divisim, necnon ipsorum iudicia et consuetudines infringeret in toto vel in parte et contra tenorem earundem ipsos cives infestaret, gravaret seu dampnificaret, quod ipsi cives coram eodem iudice per tres honestas personas quecumque ille forent probarent, quod extunc idem iudex de corpore atque bonis illius qui hoc infringeret iudicare debet improtracte per suum iuramentum et ipsos cives vel ipsorum certos nuncios mittere in possessionem omnium bonorum eiusdem ac ipsos defensare in eisdem et ipsi cives se possunt auctoritate propria contra quoslibet tueri et defendere in hoc facto. Et quicumque tempore vacationis imperii advocatiam huiusmodi tenuerit, ille iurisdictionem huiusmodi per suum iuramentum exercebit, donec prefectus alius statuatur. Infligentes cuilibet tali nostro et imperii advocato hanc penam, videlicet si quis ipsorum in iudicio huiusmodi esset negligens et remissus et monitus a dictis civibus vel ipsorum nunciis in presencia honestorum iudicare recusaret, quod extunc idem advocatus dictis civibus teneatur obligatus in dicta pena centum librarum auri et quod pro eadem pena ab eodem advocato iudicium petere et recipere possint ipsi cives, quodcumque voluerint et in locis quibus voluerint, sine offensa nostra et aliorum nostrorum successorum imperatorum et regum Romanorum.

In quorum omnium et singulorum premissorum testimonium, robur et firmitatem presentem litteram exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Oppenheim^l, II. Non. Ianuarii, indictione XIII, anno Domini millesimo tricentesimo^m quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

190. ^a) deest B 2.

^b) Wormacienses B 1. 2.

^c) et hoc — requiescunt desunt B 1. 2.

^d) . . . deest B 1. 2.

^e) . . . add. B 1. 2.

^f) incurrisse A 2.

^g) Wormaciensi B 1. 2.

^h) circa

50 Wormaciam B 1. 2.

ⁱ) Romanis B 2.

^k) ab add. B 1.

^l) Oppenheim A 2; B 1. 2.

^m) trecentesimo A 2; B 1. 2.

191. *Privilegium noviter concessum.* Ian. 4.

A exemplar Spirense, cuius duo autographa 1 et 2 in tabulario civitatis Spirensis. Pendet utrumque sigillum parum laesum filis sericis. — Ed. Hilgard l. c. pag. 228 nr. 286 ex 1. Editionem repetimus.

B exemplar Wormatiense, cuius duo autographa 1 et 2 in tabulario civitatis Wormatiensis. Pendet sigilla autographi 1 fere illaesum, autographi 2 valde laesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Boos l. c. II, 59 nr. 94 ex 1 et 2. Editionem contulimus. Böhmer, Reg. Ludw. p. 3 nr. 51 et p. 4 nr. 53.

1. Wir Ludowig von Gotes gnaden ein^a Romischer^b kunig unde ein merer dez riches dun kunt allen den die disen brif ummer sehent odir hörent lesen, daz wir hant 10 angesehen truwe unde stedikeit, die wir gentzliche befunden hant an den wisen luten den^c . . burgern von Spire^d, unde hant gemerket kost unde schaden, die sie geliden hant in grozen diensten, die sie dem riche getruliche getan habent, da von wir sie billiche liben unde eren hin wider sollen mit sundern gnaden unde lipnisse. Unde dar umbe so hant wir in dise vriheit, gnade unde reht geben von unserm kuniclichen 15 gewalt vür uns unde alle unser nachkomen keiser unde kunigen von Rome, die ewecliche stete sollent bliben unverbrochenlich, als hie nach geschriben stat:

2. Wir globen den selben bürgern, daz wir niemer kein lantfaut^e gesetzen in ir gegen, der selbe lantfaut^e swere danne vor den burgern zu den heiligen ze haltene unverbrochenlich den selben bürgern von Spire^f ir vriheit, hantvesten, reht unde gnade, 20 die sie hant von bebesten, keisern, kunigen von Rome unde biszhoven unde von uns selben, unde auch ir gerichte unde gewonheit, daz sie biz her bracht hant, unde daz er sie dar an schirme unde in rihte umbe die pene, die wir dar uber gesetzit hant, als an andirn unsirn briven stat geschriben¹.

3. Wir wollent auch unde setzent unde gebiden, daz nieman uf der selben burger 25 lip odir güt uzwenig irre stat clage vor keime gerihte, alle die wile sie rehtes gehorsam sint ze tünne in irre stat. Wir globent auch, daz wir noch keinre unser nachkome keinen, der von irs gerihtes wegen verwisit ist von ir stat, niemer wider in ir stat setzent noch vürent.

4. Wir gebent in auch die macht unde die gewalt, daz sie enphahen mögent 30 zü bürger in ir stat Juden welhe des begerent an alle irrunge unde setzen dar uf eine pene, wer daz iemer geirrete, daz der hundert phunt goldes schuldig ist zu gebenne, halber unser kammer unde halber der stat.

5. Wir frient in auch ir bach die durch ir stat rinnet unde setzent dar uf eine pene zwenzig marc silbers luters unde lodiges ir stete geweges, also wer die bach 35 von irme rehten flozze unde runse kerte oder wisette, daz der als dicke er daz düt die zwenzig marc schuldig ist ze gebenne, halber unsir kammer unde halber der stat.

6. Wir wollent auch unde erleibent den selben burgern, ist daz sie ieman angrifet an ir libe odir an ir gûte unde niht reht in ir stat heischen odir nemen von in wolte, daz sie an den sich rechen mogent an ir libe unde ir gute, wenne unde wie 40 in daz fûgit, unde sollent dar umbe keine vrevell noch heinsuche noch keine andir pene verwirket han noch schuldig sin.

7. Wir wollent auch unde gebitent, wer niht bûliche unde hebeliche sitzet in steten stedelichen, daz nieman den sol vür ein bürger haben odir verantwûrten.

191. a) *deest* B 1. b) Romisz B 1. 2. c) . . *deest* B 1. 2. d) Wormsz B 1. 2. e) lant- 45 fogit B 2. f) Wormz B 1. 2.

1) *Supra* nr. 190 cap. 2.

8. Wir sagent auch vûr uns unde alle unsir nachkomen die selben burger unde ir stat nû unde ewelichen ledig unde fri alles dienstes unde helfe uber daz gebirge gegen Lamparten.

Unde zu eim urkunde unde bestetigunge aller dirre vorgeschriben dinge geben wir den vorgenanten^g burgern von Spire^h disen brif besigelt mit unserm kuniclichen insigel.

Der wart gegeben zu Oppenheim, an dem nehesten Samztage vor dem Zwolftentage, da man zalte von Gotes geburte dritzehenhundert jar unde funfzehn jar, in dem ersten jare unsers riches.

192. *Scriptum foederis.* Ian. 4.

A exemplar Spirense, cuius autographon in tabulario civitatis Spirensis. Pendent fragmenta sigilli. — Ed. Hilgard l. c. p. 229 nr. 287 ex A. Editionem repetimus.

B exemplar Wormatiense, cuius autographon in tabulario civitatis Wormatiensis. Pendet sigillum laesum. — Ed. Boos l. c. p. 60 nr. 95 ex B. Editionem contulimus.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 3 nr. 49 et p. 4 nr. 54.

Wir Ludewig von Gotes gnaden Romischer^a künig unde ein merer des riches globent mit guten truwen an alle geverde den erbern lûten dem rade unde den bürgern gemeinlich von Spiere^b, geschehe in in diseme crîge dehein gewaltig gedrang oder schade von iemanne umb ir stat, daz wir in, wan sie daz an uns vordernt, helfent mit den unsern als verre wir mogent in guten truwen. Unde wenne wir mogent, so sollen wir unsir fürsten solich haben, daz sie in das selbe globen ze tûnne unde ouch tûnt¹. Wir hant sie ouch erlazzen unde entladen gütlich unde willecliche in diseme crîge alre uzverte unde dienstes unde wollent in dar umbe niemer desten mütiger werden. Were ouch daz wir spise von in gerntent, waz sie uns dar an ze fruntscheften tûnt, do mit sol uns wol gnügen. Unde ze eime urkunde unde bestetigunge dirre dinge han wir unser kuniclich insigel an disen brif gehenket.

Der wart geben ze Oppenheim, an dem Samztage vor dem Zwölftentage, da man zalte von Gotes geburte druzehenhundert jar unde funfzehn jar, in dem ersten jare unsers riches.

193. *Scriptum archiepiscopi Moguntini.* Ian. 5.

Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis. Pendet sigillum parum laesum. — Ed. Hilgard l. c. p. 230 nr. 288 ex or. Editionem repetimus.

Wir Petir von Gotz gnaden ein erzebischof von Meintze des heiligen Rômeschen riches erzekanzler in Tûtshin landen globent mit disem gegenwortigen brive den wisen lûten dem rade unde den bürgern von Spire gemeinlich, geschehe in in diseme krige dehein gewaltig gedrank odir schade von iemanne umb ir stad, dar umbe daz sie künig Luduwigen han in gelazen, daz wir in, wan sie daz an uns vordent, helfent mit den unsirn als verre wir mogent in gutin truwen. Dar ûbir geben wir in disen brif mit unsirn ingesigel versigelt.

Dise brif is gegeben zu Oppenheim, als man zalte von Gotz geburte drizenhundert jar unde vunfzen jar, an dem neesten Sundage vor dem Zwelften dage.

191. ^g) Wormz B 1. 2. ^h) selben B 1. 2; loco den — Spire (Wormz) B 2: in.

192. ^a) Romisz B. ^b) Wormz B.

1) Cf. *infra* nr. 193.

194. *Iuramentum advocati provincialis.* Ian. 19.

Originale deperditum, ut videtur. Copia (c.) ibidem in Copiario civitatis p. 122 nr. 1008. — Ed. Hilgard l. c. p. 231 nr. 291 ex c. Editionem repetimus.

Wir Georie der grave von Veldentze, dez edelsten herren Lûdewiges dez Romischen kuniges lantfогt in Spirkowe, gelobent bi gesworm eyde, den wir zû den heiligen getan hant zû Spire vor den burgern offenliche, do zû gegene was unser herre kunig Lûdewig der vogenante, ze haltenne unverbrochenliche den selben burgern und der statd zû Spire ir friheit, hantvesten, reht und gnade, die sie hant von bebesten, keysern und kunigen von Rome und byschofen und von unserm herren dem vogenanten kunig Lûdewige selber, und ir gerihte und gewonheit, die sie biz her braht hant, und daz wir sie dar an und vor unrehtem gewalte schirment getruweliche und in rihtent unverzogenliche uf unsern eyt ane alle geverde umbe die pene, die unser herre der vorgeschribene kunig Lûdewig dar uber gesetzet hat, also an sinen kuniclichen briefen, die er den burgern von Spire dar uber geben hat, stat geschriben¹. Und sollent diz verbunden sin al die wile wir lantfогt sint. Und gebent dar umbe den vogenanten burgern diesen brief besigelt mit unserm ingesigel zû eime urkunde und vestenunge der vogenanten dinge.

Dirre brief wart geben do man zalte von Gotes geburte drutzeenhundert jar in dem funfzehenden jare, an dem Sunnendage nach dem Ahtzehenden dage.

195—197. SCRIPTA LUDEWICI
SUPER CONSTITUTIONE VICARII GENERALIS
PER ITALIAM.

1315. Ian. 4.—9.

195. *Constitutio vicarii generalis.* Ian. 4.

Originale, quod olim in tabulario Montensi EE 77 exstabat², deperditum. Transsumtum (tr.) a. 1315. Apr. 19 confectum³ iam in tabulario regio Pisano, ubi sequuntur documenta nr. 196 A et B. Contulimus nos. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Römerzugs' p. 1 nr. 1 ex tr.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 350 nr. 3146 (Addit. III).

1) *Supra nr. 190 cap. 2.* 2) *Cf. J. de Saint-Genois loco supra ad nr. 105 citato I, 425; Muller 'Regesta Hannoniensis' p. 57.* 3) *Verba transsumti hic ponimus:*

Ego Dyonisius condam Bambi de Florentia filius apostolica et alme Urbis prefecti auctoritate iudex ordinarius publicusque notarius prescripta omnia, prout in originalibus licteris suprascriptis, ex quibus presens transscriptum sumptum est, inserta inveni, nil addito vel deminuto, mutato vel innovato, quod sensum mutet vel variet intellectum, collatione de ipsis originalibus ad huiusmodi transscriptum cum Andrea et Ymolese notariis publicis infrascriptis diligenti peracta, in hanc publicam formam rite fideliterque transscribendo redegimus meoque solito signo conscripsi una cum nobilium virorum dominorum Guill(el)mi Hanonie, Hollandie, Zelandie dominique Fris[i]e comitis necnon Iohannis de Hanonia domini de Bello Monte Romanorum regis et imperii per totam Ytaliā generalis vicarii predictorum sigillorum appensione fienda.

Et nos Guillelmus comes et Iohannes vicarius memorati sigilla nostra propria presenti publico transscripto apponi fecimus ad maiorem confirmationem evidentiusque testimonium premissorum omnium et cautelam. *Sequuntur nomina testium, civium scilicet Florentinorum; deinde subscriptiones notariorum:* Andreas de Guinichellis de Pistorio ordinarius inperialis ac serenissimi principis domini . . Francie regis illustrissimi auctoritate iudex atque tabellio publicus et Imolese Florentine dyoc.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Iohanni domino de Bellomonte, fratri nobilis viri Guillelmi comitis de Hollandia, fidei suo gratiam suam et omne bonum.

Regalem decet sollertiam, ut fidei puritate ac devotionis affectu pre ceteris cum experta prudentia erga nos ac imperium iugiter pollentibus inmensiora^a offitia et imperii negotia, cum circa maiora cautius sit agendum, fiducialius commictamus, in hoc divorum imperatorum et regum Romanorum predecessorum nostrorum illustrium vestigia non tam iuste quam provide persequentes^b. Quapropter de tua quam plurimum provida circumspectione ac providentia circumspecta, prout exacti temporis consideratio nos edocuit, spetialiter confidentes, te in generalem vicarium et balivum imperii per totam Ytaliam statuendum decrevimus et statuimus per presentes. Concedentes tibi merum et mixtum imperium ac volentes, ut per omnes totius Ytalie partes tibi tanquam generali vicario nostro et imperii obediatur ab omnibus et fideliter intendatur. In quorum evidentiam et testimonium presentes lieteras sigillo maiestatis nostre tradimus communitas.

Datum Oppenheim, II. Non. Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo quindecimo, regni vero nostri anno primo.

196. *Mandatum subditis directum.* Ian. 4.

Mandatum A principibus, B civitatibus directum in eodem transsumto ut nr. 195.

Contulimus nos. — Ed. Ficker l. c. p. 1 sq. nr. 2 et 3 ex tr.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 350 nr. 3145 (Addit. III).

Cf. infra ad a. 1316. Febr. 3.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus

A.

B.

universis et singulis illustribus, spectabilibus, clarissimis ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus et aliis nobilibus, cuiuscumque conditionis vel status existant, per Ytaliam constitutis,

universis et singulis civitatibus, munitionibus, castellis, oppidis, burgis, villis et locis quibuscunque in Ytalia necnon potestatibus, capitaneis, antianis, consulibus, civibus, incolis et hominibus civitatum, munitionum, castellorum, oppidorum, burgorum et locorum eorundem,

ad quos presentes pervenerint, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Regalem decet sollertiam, ut fidei puritate et^a devotionis affectu pre ceteris cum experta providentia erga nos et imperium iugiter pollentibus inmensiora^b offitia et imperii negotia, cum circa maiora cautius sit agendum, fiducialius commictamus, in hoc divorum imperatorum et regum Romanorum predecessorum nostrorum illustrium vestigia non tam iuste quam provide persequentes^c. Eapropter de provida quam plurimum circumspectione et providentia circumspecta nobilis viri Iohannis domini de Bellomonte, fratris spectabilis viri Guillelmi^d comitis de Hollandia, prout exacti temporis consideratio nos edocuit, spetialiter confidentes, ipsum in generalem vicarium et balivum imperii per totam Ytaliam statuendum decrevimus et statuimus per presentes. Monentes vos universos et singulos ac vobis firmiter iniungentes, quatinus eidem generali vicario nostro et imperii per omnes totius Ytalie partes obediatis in omnibus et fideliter

195. ^a) inmensoria tr. ^b) p corr. ex p tr.

196. ^a) ac B. ^b) inmensoria B. ^c) p corr. ex p A. B. ^d) Guillelmi B.

intendatis. In quorum evidentiam et testimonium has lieteras maiestatis nostre sigillo tradimus communitas.

Datum Oppenheim, II. Non. Ian., anno Domini millesimo trecentesimo quinto-decimo, regni vero nostri anno primo.

197. *Litterae civitati Tervisinae missae.* Ian. 9.

Copia (c.) in bibliotheca Tervisina 'Raccolta Scoti tom. V' saec. XVII. pag. 90 'del Libro di Riformazioni della Cancelleria del Comune segnata 1315' hodie deperdito fol. 13'. Contulit v. cl. H. Bresslau. — Ed. Verci 'Storia della marca Trivigiana' VII, 93 nr. 725 ex c. (= Böhmer, 'Fontes' I, 192 n. 1).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 4 nr. 60.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . . potestati, consulibus et universitati civitatis Tervisine, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum nova de bono statu et prosperis successibus principis ad aures producta fidelium in ipsis iocunditatis materiam efficiant, fidelitatis constantiam augeant et rebellium 15 corda timore valido tremefaciant et perturbent, vobis qui honorem imperii et statum eius prosperum sinceris affectibus diligitis duximus intimandum, quod divina disponente providentia in regem Romanorum sumus per electionem canonicam principum, ad quos 20 Oct. 20. ius eligendi pertinet, in crastino^a beati Luce evangeliste in Franchenfurt^b loco consueto Nov. 25. et solito sublimati et deinde in die beate Catharine virginis subsequente in civitate 25 nostra regali Aquensi cum ea, qua regalem decuit excellentiam reverentia, suscepti et intronizati in ecclesia beate Marie virginis ibidem, loco^c ad hoc solito, et cum solemnitatibus consuetis et debitis regium suscepimus diadema. Et iam divina cooperante clementia in gubernatione huius regni nostri successus habemus prosperos et felices, prout etiam vobis [...] clericus^d plenius poterit enarrare, quem pro comparandis nobis 30 quibusdam exeniis in partes Lombardie destinavimus, et eundem pro nostra reverentia vobis in omnibus habeatis recommissum. Fidelitatem itaque vestram requirimus et monemus, quatinus pro bono statu terrarum et pacifico conservando, sicut consuevistis hactenus, opem et operam apponatis, quousque negotiis imperii in partibus Alemanie prout opportunum fuerit dispositis possimus in partibus Lombardie de pacis conservantia 35 uberiori providentia perfectius cogitare. Super quo breviter ad vos ydoneos nostros nuncios transmittemus.

Dat.^e Wormatie^f, V. Id. Ian., regni nostri anno primo.

198. 199. INFEUDATIO ABBATIS.

1315. Ian. 6.—26.

198. *Mandatum Ludewici regis.* Ian. 6.

Originale in tabulario regio Bruxellensi. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. Reiffenberg in opere supra ad nr. 131 citato 'Monuments' etc. VIII, 487 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 269 nr. 2612 (Addit. I).

197. ^a) castris c. ^b) Franchoufurt c. ^c) et add. c. ^d) ita coniecit K. Zeumer (dis = clis); Displemus c. ^e) Data c. ^f) Vormatie c.

Ludowicus Dei gratia Rom(anorum) rex semper augustus spectabili viro Guil-
h(elmo) comiti de Hollandia, fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Instantiis venerabilis viri Martini abbatis monasterii Sancti Guillh.^a ordinis sancti
Benedicti Cameracen. dioc. supplicacionibus favorabiliter annuentes et personam tuam
5 honorare et per honorem tibi exhibitum volentes eidem gratiam facere specialem,
fidelitati tue committimus per hec scripta, quatinus eidem feuda regalia a nobis et
imperio dirivancia sibi et ecclesie sue competencia nostro et imperii nomine concedas
et racione huiusmodi fidelitatis iuramentum nomine quo supra recipias ab eodem, ipsum
investiundo de predictis, sollempnitatibus adhibitis debitis et consuetis.

10 Dat. Oppenheim, VIII. Id. Ian., anno Domini MCCCXV, regni vero nostri anno primo.

199. *Instrumentum super infeudatione confectum. Ian. 26.*

*Originale ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. —
Ed. Reiffenberg l. c. VIII, 488 ex cop.*

Universis presentes litteras inspecturis Guillelmus Dei gratia comes Hollandie.
15 Zelandie et Hanonie dominusque de Frizia salutem in Domino sempiternam.

Notum facimus universis tam presentibus quam futuris, quod nos anno Domini
MCCC quartodecimo, Dominica prima post festum conversionis beati Pauli apostoli in
presentia testium subscriptorum ad mandatum speciale serenissimi ac potentissimi domini
nostri domini Ludovici Dei gratia Romanorum regis semper augusti auctoritateque, vice et
20 nomine eiusdem, prout in suis patentibus litteris commissoriis super hoc nobis ab eius
maiestate directis evidenter apparebat¹, a religioso viro dompno Ph(ilippo) dicto Martino
abbate Sancti Gilleni in Cella ordinis sancti Benedicti Cameracen. dioc. recepimus
debite fidelitatis et homagii sacramentum, commissa et mandata serenissimi ac poten-
tissimi domini nostri domini Ludovici Dei gratia Romanorum regis predicti totaliter
25 adimplentes omniaque et singula huiusmodi negotium tangencia executioni debite
demandantes. In quorum omnium et singulorum testimonium et munimen sigillum
nostrum presentibus litteris ex certa scientia duximus apponendum.

Acta sunt hec in presentia dilecti fratris nostri domini Iohannis domini de Bellomonte,
domini Gerardi domini de Vornes, domini Arnulphi domini de Praiaus, domini Arnulphi
30 de Boulans, Iohannis Biernier baillivi nostri de Hanonia, Iohannis dicti Caufechere et
Sewardi de Saint Piere hominum nostrorum feodaliū ac magistri Nicolai curati de Sancto
Gilleno et Petri dicti Mainnet hominum feodaliū abbatis memorati et plurium aliorum
ad hoc specialiter vocatorum, anno et die predictis, in castro nostro apud Quercetum.

200. OBLIGATIO CIVITATIS IMPERII A FRIDERICO FACTA.

35

1315. Ian. 6.

*Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 173.
Contulimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 165 Friedrich nr. 6.

Wir Fridrich von Gotes gnaden Romischer kunig allezit ein merer des rihes tûn
40 chunt allen den di disen brief ansehent oder borent lesen, daz wir den edeln mannen
margraven Frid(riehen) und margraven Rud(olfen) von Baden unsern liben getrewen

198. ^a) sic pro Gisleni or.

1) *Supra* nr. 198.

umb irn dinst, den si uns tûn suln, und fur ir schaden, den si in unserm dinst enphahen mohten, unser und des rihes stat ze Sunsheim und daz chloster dabi mit alle diu und darzû gehort versetzen^a und versatzet haben umb tusent march silbers Costnitzer gewihtes. Also bescheidenlich daz si diselben stat und swaz darzu gehort mit dem chloster und ir erben also lang suln inne haben, untz wir oder unser nahchomen an dem rihe si des vorgeanten gûtes gentzelich verrihten an allen irresal. Und daruber so geben wir in disen brief versigelt mit unserm hangundem insigel.

Der brief ist geben ze Sels, do von Christes gebûrd sint ergangen driuzehen-hundert jar und darnah in dem fumftzehentem jar, an dem zwelften tag nah Winahten, in dem ersten jar unsers rihes.

10

201. MANDATUM LUDEWICI CIVITATI ARGENTINENSI MISSUM.

1315. Ian. 10.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Sigillum dorso impressum erat. In verso: Prudentibus viris . . sculteto, consulibus et universis civibus in Argentina, fidelibus nostris dilectis. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 271 nr. 323 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 4 nr. 61.

Cf. supra nr. 173 et infra ad a. 1315. Febr. 25.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . sculteto, . . consulibus et universis . . civibus in Argentina, fidelibus suis gratiam suam et omne bonum.

Cum tota nostra intencio pre ceteris nostris et imperii negociis versetur ad hoc vehemencius, ut pacem patrie et tranquillitatem per districtus imperii transeuntibus prepararemus, fidelitati vestre committimus et mandamus, quatinus quatuor ex vobis pleno mandato suffultos in quartam feriam post octavas epiphanie Domini apud Wormaciam ad nostre maiestatis presenciam destinatis, ut mediante eorum consilio instauranda salubrius circa premissa huiusmodi instaurentur. Ceterum quemadmodum alias vos meminimus rogavisse¹, sic iterum vos affectuose requirimus et rogamus, ut Friderico duci Austrie nostro et imperii publico inimico victualia nullatenus ministretis, exhibituri nobis in hoc obsequium bene gratum.

30

Dat. Wormacie, IIII. Idus Ianuarii, regni nostri anno primo.

202. SCRIPTUM EIUSDEM SUPER ABSOLUTIONE AB USURIS.

1315. Ian. 10.

Originale deperditum. Copia (c.) in Copiario Eistetensis ecclesiae saec. XIV. tabularii generalis regni Bawarici. — Ed. W. Füsslein 'Neues Archiv' XXXII, 639 nr. 12 ex c. Editionem repetimus.

Cf. privilegium generale eodem die concessum Böhmer, Reg. Ludw. p. 4 nr. 62.

Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

200. a) versetzt or.

40

1) Quae litterae deperditae sunt.

Inter diversas sollicitudines nostras illam non minimam reputamus, ut hiis, qui ardenciori studio et devocione precipua nostris et imperii serviciis perseveranter insistere curaverunt, nostra regalis benignitas clementer provideat de uberiori indempnitatis comodo et quietis. Hinc est quod devota servicia, que nobis et imperio per venerabilem Philippum episcopum Eystetensem principem nostrum dilectum reverenter exhibita sunt et in posterum poterunt exhiberi, diligentius attendentes sibi et ecclesie sue, que gravi debitorum onere est oppressa, succurrere de benignitate regia cupientes, omnia privilegia, litteras, gratias seu indulgencias sibi et ecclesie sue per preclare recordacionis Henricum Romanorum imperatorem, tunc regem, illustrem predecessorem nostrum¹ necnon per illustrem Iohannem regem Bohemie et Polonie sacri imperii citra montes tunc vicarium generalem, principem nostrum dilectum², concessas et traditas super eo, quod ad solucionem usurarum accrescencium super pecuniarum summis sibi et ecclesie sue per Iudeos quoscumque creditis nullomodo teneantur, dummodo ipsis Iudeis sortem persolvant et restituant principalem, ratas habere volumus et easdem auctoritate regia confirmamus, approbamus eisdem inpendendo robur debite firmitatis. In cuius rei testimonium et evidenciam plenioram presentes sigillo maiestatis nostre tradimus communitas.

Datum Wormacie, III. Idus Ianuarii, anno Domini MCCCquintodecimo, regni vero nostri anno primo.

203 — 209. SCRIPTA SUPER OBLIGATIONE CIVITATUM IMPERII.

1315. Ian. 11.—Febr. 16.

203. Mandatum Ludewici prius. Ian. 11.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi. Descripsimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis. In verso scriptum est: Lrā dñi regis Lud, quod hii qui castrum Rych[en]sth(ein) habent vel possident ex parte Io. Hol et Cūnr. Dymari, quod presentent dño Petro archiepō Mogunt., itemque manu adhuc saec. XIV.: Nullius sunt valoris. — Ed. Winckelmann 'Acta imperii inedita' II, 288 nr. 456 ex cop., ubi datum male indicatum est (Ian. 9).

Cf. infra ad a. 1315. Mai. 6.

Wir Ludewig von Godis gnaden Romescher kûng allewege ein merer des ryches inbiden unsern getrûwen Heinriche von Winterheim und Emerchen Breitscheide unser gnade und alles gûth.

Wir gebiden uch bi unsern hûlden und heiszen uch an dieseme geginwrtigen brieve und wollen ez, daz ir die bûrg Rychinsthein antwrtent und ufgebent unsermme lieben fûrsten erzebizof Peter von Meintzen und sime stifthe von Meinzen, wanne ez uch heiszet Iohan Holderbaumer und Cūnrat Dymar bûrgere von Wormisze bit ir selbes mûnde oder bit irn gûden brieven. Und globen uch dez zû verantwortene^a und zû beschirmme gein unsermme brûdere herzogen Rûdolf, gein sinre vrauwen Methilde und gein allen irn erben und gein menlicheme ane allen uweren kûstz und

203. ^a) \tilde{v} in linea post add. or.

1) Supra tom. IV, 1 nr. 357. 358 et 680. 681. 2) Supra tom. IV, 2 nr. 1136.

schaden nû und umberme. Daruber zû eime gezûgnisse geben wir diesen brief besigelt bit unsermme^b ingesigele.

Der istz gegeben zû Wormisze, do man zaltde von Cristes gebûrthe drûzehinhûndert und fûnfzehin jar, an deme nehesthen Sambesthage nach deme Zwolfthenthage, in deme ersthen jare unsers ryches.

204. *Eiusdem obligatio prior.* Ian. 16.

Originale (or.) in tabulario generali regni Baiarici KLS nr. 31a. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum.

(1) Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus recongnoscimus publice et fatemur, quod venerabili Petro archiepiscopo Moguntino principi et secre-¹⁰ tario nostro karissimo et ecclesie sue obligavimus et per presentes obligamus opidum et castrum Oppenheim, opidum Odernheim, castrum Swabesberg, villas utramque Ingelnheim et villam Nërstein cum omnibus eorundem opidorum, castrorum et villarum iuribus, honoribus, fructibus, redditibus, obvencionibus et pertinenciis universis, quocumque iure vel nomine censeantur, que ad ipsa opida, castra et villas pertinent et¹⁵ ab antiquo pertinere consueverunt, pro duobus milibus marcarum denariorum Coloniensium legalium et bonorum, tribus Hallensibus pro denario quolibet computandis, quas nobis tempore electionis nostre apud Frankenvord in parata pecunia mutuavit, integraliter numeravit, tradidit et persolvit et in nostram ac sacri imperii utilitatem convertimus, et pro tribus milibus librarum Hallensium legalium et bonorum, quas in²⁰ nostris et imperii serviciis expendit nos associando Aquisgranum pro coronacione nostra optinenda, et pro triginta libris grossorum Thuronensium, quas nobis similiter mutuavit in parato. Et predictam obligationem sibi fecimus sub omnibus modis et condicionibus, sub quibus castrum Vûrstemberg predicto archiepiscopo in aliis nostris litteris confectis desuper¹ pro supradicta pecunia promiseramus obligare. Hoc acto expresse quod²⁵ sculteti, officii, castrenses dictorum castrorum et omnes incole opidorum et villarum predictarum dicto archiepiscopo et successoribus suis qui pro tempore fuerint de parendo et obediendo in omnibus, quam diu huiusmodi duraverit obligacio, tamquam nobis et de amministrandis omnibus redditibus, utilitatibus et obvencionibus dictorum opidorum, castrorum et villarum, sicut divis predecessoribus nostris imperatoribus et³⁰ Romanorum regibus ministrari consueverunt, corporale iuramentum prestabunt. (2) Renunciamus quoque in premissis excepciioni doli mali, non numerate, non solute, non tradite pecunie et omni alii excepciioni seu iuris beneficio scripto vel non scripto, per que huiusmodi nostra obligacio impugnari posset quomodolibet vel infringi. In cuius rei testimonium et firmitatem plenioram has litteras dedimus signatas nostre typario³⁵ quintodecimo, maiestatis.

Dat. Wormacie, XVII. Kalend. Februar., anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

205. *Eiusdem obligatio secunda.* Ian. 16.

Duo originalia 1 et 2 ibidem KLS nr. 31 et 31½. Descripsimus vel contulimus⁴⁰ nos. Pendent sigilla autographi 1 laesum, autographi 2 fere illaesum filis sericis rubei flavique coloris. Textus autographi 2 in margine sinistro partim abscissus est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 4 nr. 63.

203. ^{b)} umfünne or.

1) *Supra* nr. 107.

(1) Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus^a publice et fatemur, quod venerabili Petro archiepiscopo Moguntino principi et secretario nostro karissimo et ecclesie sue obligavimus et per presentes obligamus opidum et castrum Oppenheim, opidum Odernheim, castrum Swabesberg, villas utramque
 5 Ingelnheim et villam Nêrstein^b cum omnibus eorundem opidorum, castrorum et villarum iuribus, iurisdictionibus meri sive mixti imperii, districtibus, honoribus, fructibus, redditibus, obvencionibus et pertinentiis universis, quocumque iure vel nomine censeantur, que ad ipsa opida, castra et villas pertinent vel ab antiquo pertinere consueverunt, pro
 10 decem milibus librarum Hallensium et viginti libris Hallensium legalium et bonorum, quas nobis in parata pecunia mutuavit, integraliter numeravit, tradidit et persolvit et in nostram ac sacri imperii utilitatem convertimus evidentem. Hoc acto expresse quod . . sculteti, officiiati, castrenses dictorum castrorum et omnes incole opidorum et villarum predictarum dicto archiepiscopo et^c successoribus suis qui pro tempore fuerint de parendo et obediendo in omnibus, quam diu huiusmodi duraverit obligacio, tam-
 15 quam nobis et de amministrandis omnibus redditibus, utilitatibus et obvencionibus dictorum opidorum, castrorum et villarum, sicut divis predecessoribus nostris imperatoribus et Romanorum regibus ministrari consueverunt, corporale iuramentum prestabunt. (2) Et quia predictus archiepiscopus predictas pecunias non de bonis ecclesie Moguntine, sed de proprio peculio erogavit, actum est et expressum, quod liberum
 20 sibi esse debeat transferre in quemcumque vel quoscumque velit de parentela sua vel ad pia loca pro salute anime sue post obitum suum ius quod habet ex obligatione huiusmodi in castris, opidis et villis memoratis. Si vero in nullum alium transtulerit, extunc successores sui archiepiscopi Moguntini qui pro tempore fuerint et ecclesia Moguntina sibi debent succedere in eodem, ita tamen quod ad subeundum onera, que
 25 eisdem successoribus suis et ecclesie Moguntine dictus archiepiscopus iniunxerit ratione predictorum bonorum, omnimode teneantur. (3) Item est actum quod predicta opida, castra^d et ville non possint nec debeant redimi, nisi prius predicto^e archiepiscopo et ecclesie Moguntine dederimus et tradiderimus plenam possessionem castri Lindenvels et eorum que ad ipsum castrum pertinent, prout hoc in aliis litteris nostris sub sigillo
 30 nostro comitatus palatini Reni ducatus Bawarie confectis desuper¹ duximus promittendum. (4) Fructus quoque, utilitates et obvenciones predictorum^f opidorum, castrorum^d et villarum in sortem minime debent computari. Eos etenim exnunc damus et donamus liberaliter predicto archiepiscopo et ecclesie Moguntine vel ei vel eis, in quos predictorum opidorum, castrorum^d et villarum obligationem seu ypothecam duxerit
 35 transferendam. (5) Renunciamus quoque in premissis excepcioni doli mali, non numerate, non solute, non tradite pecunie et omni alii excepcioni seu iuris beneficio scripto vel non scripto, per que huiusmodi nostra obligacio impugnari posset quomolibet vel infringi. I[n] cuius rei testimonium et firmitatem pleniorum has litteras dedimus signatas nostre typario maiestatis.
 40 Dat. Wormacie, XVII.^h Kalend. Februar., anno Domini millesimo trecentesimoⁱ quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

205. a) recognoscimus 1. b) Nerstein 2. c) . . add. 2. d) castr. opid. 2. e) dicto 2.
 f) dictorum 2. g) ypotecam 2. h) abscissum 1. i) MCCC. 2.

1) Supra nr. 58 cap. 4 et nr. 60, itemque nr. 141 et infra ad a. 1315. Mai. 25.

206. *Eiusdem mandatum alterum civitatibus directum.* Ian. 19.

Originale (or.) *ibidem* KLS nr. 33. *Descriptimus* nos. *Sigilli dorso impressi vestigia apparent.* *Transsumtum* (tr.) in *Hulda infra* nr. 208. — *Ed. Würdtwein* 'Subsidia diplomatica' I, 429 nr. 82 ex tr.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 4 nr. 64.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus . . scultetis, . . castrensi-
bus, . . consulibus, . . civibus ac incolis universis in Oppenheim, Odernheim, Swabsberg,
utroque Ingelnheim et in Nêrstein, fidelibus suis dilectis graciā suam et omne bonum.

Cum propter nostras et imperii utilitates evidentes et necessitates urgentes pre-
dicta castra, opida et villas cum suis districtibus et pertinentiis universis pro certis
pecuniarum quantitibus in nostras et imperii utilitates conversis evidenter venerabili
Petro archiepiscopo Moguntino principi et secretario nostro karissimo tytulo pignoris
seu ypothece^a obligaverimus, secundum quod in instrumentis super hoc confectis plenius
continetur, hoc adiecto specialiter, quod vos omnes et singuli eidem principi nostro
huldā et obedienciam faciatis tamquam nobis et desuper prestetis corporale iuramen-
tum, volentes igitur iuxta premissa eidem per vos in omnibus obediri, fidelitati vestre
districte precipiendo mandamus, quatinus eidem hulda et obediencia sibi factis per
omnia et in omnibus dicta obligacione durante tamquam nobis fideliter intendatis.

Dat. Wormacie, sub sigillo nostro a tergo, anno Domini millesimo trecentesimo
quintodecimo, XIII. Kalend. Februar., regni vero nostri anno primo.

207. *Indultum ab archiepiscopo civitatibus concessum.* Ian. 22.

Originale (or.) in *tabulario secreto domus regiae Bavaricae.* *Deest sigillum, foraminibus relictis.* — *Iam edidimus* 'Neues Archiv' XXIII, 319 nr. 11 ex or.

Petrus Dei gracia sancte Moguntine sedis archiepiscopū sacri imperii per Ger-
maniam archicancellarius strennuis ac prudentibus viris . . scultetis, . . castrensibus,
. . militibus, . . consulibus et universis civibus in Oppenheim et in Odernheim, fidelibus
suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ut super causis secularibus ad forumulare pertinentibus auctoritate nostra vel
iudicium nobis subiectorum ad aliquod iudicium ecclesiasticum trahi non possitis vel
conveniri, vobis de speciali gratia presentibus indulgemus. Iudeis apud vos in predictis
opidis commorantibus, ut eadem contemplacione vestra gaudeant gratia, concedentes.

Dat. Moguntie, anno Domini MCCCXV, XI. Kalend. Februar.

208. *Hulda civitatum pro archiepiscopo.* Ian. 24.

Originale (or.) in *tabulario generali regni Bavarici* 'Mainz Erzstift fasc. 58'.
Descriptimus nos. *Sigillum deest loris membranaceis relictis.* — *Ed. Würdtwein l. c.*

In cancellaria regia scriptum esse videtur.

Nos . . sculteti, . . castrenses, . . consules, . . cives ac incole in Oppenheim, Odern-
heim, Swabsberg, utroque Ingelnheim et in Nêrstein universi recognoscimus nos man-
datum seu litteras serenissimi domini nostri domini Ludowici Romanorum regis rece-
pisse tenoris et continencie in hec verba:

'Ludowicus Dei gracia — nostri anno primo.' *supra* nr. 206.

206. ^a) seu ypothece in loco raso, ubi prius scriptum erat obligaverimus or.

Nos itaque . . sculteti, . . castrenses, . . consules, . . cives ac incole predicti iuxta mandatum ipsius domini regis venerabili in Christo patri et domino nostro domino Petro archiepiscopo Moguntino huldam et obedienciam ac super intendendo eidem in omnibus, ut tenemur, corporale prestitimus iuramentum. In cuius rei testimonium
5 presentes litteras sigillo civitatis Oppenheimensis fecimus communiri.

Dat. Oppenheim, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, IX.^a Kalend. Februar.

209. *Obligatio Ludewici tertia. Febr. 16.*

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 34. Descripsimus
10 *nos. Pendent sigilli fragmenta loro membranaceo. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 8 nr. 11 ex cop.*

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus per presentes, nos teneri et obligatos esse venerabili Petro archiepiscopo Moguntino principi nostro karissimo in duobus milibus librarum Hall(ensium) racione decime provenientis
15 de exaccione seu obvencione pecunie recepte per nos a Iudeis in Frankenford, in Oppenheim, Wormacia et Spira camare nostre servis. Pro qua pecunie quantitate eidem civitatem nostram Oppenheim cum suis pertinenciis denuo obligamus, quemadmodum ipsam civitatem prius eciam sibi obligavimus¹ pro aliis pecuniarum summis, in quibus similiter tenemur archiepiscopo memorato. In cuius rei testimonium sibi has
20 litteras sigillo nostre maiestatis tradimus communitas.

Dat. in castris apud Osthoven, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, XIII. Kalend. Marci, regni vero nostri anno primo.

210. LITTERAE FRIDERICI REGI ARAGONUM DIRECTAE.

1315. Ian. 13.

25 *Copia (c.) coeava in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 3^a hic illic evanida. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 16 nr. 7 ex c. Editionem repetimus. Cf. responsionem regis Aragonum infra nr. 223.*

Simili modo circa idem tempus civitati Barcinonensi scriptum esse, apparet ex responsione civitatis infra nr. 229 edenda.

30 Magnifico [et excellenti principi et domino Iacobo regi] Aragonum, patri suo karissimo Fredericus Dei gracia Rom[anorum rex semper augustus dileccionis plenitudinem cum affectu regio et sincero.

Ex[cellencie vestre], quam de nostris et imperii fortunatis successibus gratulari [non a]mbigimus, ad incen[tivum no]vi et singularis ga[udii] nunciamus, quod innata
35 nobis a progenitoribus nostris rei publice gerende [consuet]udo nos illexit, quod nuper, cum per mortem dive recordacionis quondam d[omini] Henrici Romanorum imperatoris Romanum vaccasset imperium et nos a saniori parte principum in eleccione Romanorum regis ius habencium in termino crastino videlicet festi beati Luce ad hoc peremptorie
ac precise prefixo ad idem regnum canonice fuisset electi ac per venerabilem Hen-
40 ricum sante Coloniensis ecclesie archiepiscopum sacri Romani imperii per Italiam archicancellarium, principem nostrum dilectum, cui ex inveterata et inconcussa aprobate

208. a) corr. ex X or.

1) Supra nr. 204 et 205.

consuetudinis observancia Romanorum reges coronare competit, in loco quo idem coronare potuit, ut apparet ex privilegiis sedis apostolice sibi et ecclesie sue datis¹, cum solempnitate debita in regem Romanorum inuncti et regali diademate exigente iusticia coronati, regimen regni predicti ad ho[norem] omnipotentis Dei, propagacionem orthodoxe fidei, sacrosante Romane ac universalis e[cclesie et] tocius rei publice defensionem suscepimus^a in spe cooperacionis divine potencie gubernandum. Q[uare]^b dileccionis vestre constantem amicitiam et puritatem fidei in sincera, quam de vobis gerimus, confidencia commonemus, quatinus prematuro consilio viisque et^c modis inductivis, prout expedire sciveritis, apud cardinales sedis apostolice aliosque vestros amicos velitis efficere cum effectum, quod nedum pro assumpti honoris onere per nos sustinendo quociens ipsiusque regni habenis feliciter opitulante Deo dirigendis nos in iure nobis ex predictis eleccione, inunccione et coronacione conquisito confovere, sed et sinistros conatus quoscunque nobis adversari volentium paterni dignentur favoris benivolencia et circumspeccione provida refrenare. Pro constanti tenentes, quod quicquid circa huiusmodi nostram impenderitis promocionem seu promiseritis quibuscunque, ad ea solucione subsequente volumus obligari.

Datum apud Selsam, Idus Ianuarii, regni nostri anno primo.

211. OBLIGATIO PECUNIAE PER LUDEWICUM FACTA.

1315. Ian. 21.

Originale (or.) in tabulario regio Marburgensi valde corrosum. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Winckelmann 'Acta imperii inedita' II, 288 nr. 457 ex or. Editionem repetimus.

Cf. privilegium generale Ian. 20. datum, Reg. Ludw. p. 5 nr. 67.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum notitiam [volumus pervenire]^a, quod nobili viro Bertoldo comiti de Catzenellenbogen dilecto nostro fideli pro obsequiis nobis et imperio ebit et faciet indefesse, mille ducentas marcas argenti legalis promittimus nos daturus. Et quia pa[ratam] pecuniam non habemus, eidem comiti in thelonio nostro Bakaracensi de qualibet carrata vini aut de aliis mercationibus quibuscunque valorem unius carrate vini habentibus in Reno descendantibus, duos Thuronenses grossos percipiendos dabimus ante festum Pasche proxime affuturum. Quo thelonio deficiente vel translato ob communem pacem predicto comiti in thelonio nostro in Udendorf de qualibet carrata vini aut de aliis mer[cationibus carratam] vini valentibus unum Thuronensem grossum ante predictum festum Pascha percipiendum deputabimus comes predictum argentum videlicet mille ducentas marcas oi ensis et dampn et integre et complete. Si autem thelonium in Udendorf n[on] ha[buerit] processum thelonium in Bakaraco, predicto Bertoldo comiti concedimus et auctoritate regia indulgemus, ut [in thelonio nostro in] Brubach de qualibet carrata vini et aliis mercationibus, ut predicatur, duos grossos Thuronenses et percipiat, donec dictum argentum cum expensis et dampnis, que in

210. a) abhinc alia manu c. b) incertum c. c) supra lineam add. c.

211. a) uncis inclusa suppleta sunt.

1) Cf. supra pag. 116 not. 1.

nostro sustinuerit servicio, racionabili computacione habenda de illis, integraliter consequatur. Adiciamus etiam, quod predictum comitem de Bakeracen[si thelonio] non removebimus quoad percepcionem sue pecunie, quam diu ipsum thelonium Bakaracense stare [contigerit]. In quorum premissorum omnium testimonium hanc litteram exinde
 5 conscribi et maiestatis nostre sigillo [iussimus communiri].

Actum Wormacie, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, XII. Kalendas Februarii, [regni vero nostri anno] primo.

212. EXECUTIO PRECUM PRIMARIARUM.

1315. Ian. 22.

10 *Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Pendet sigillum lacsum loro membranaceo. — Ed. Böhmer 'Codex diplomaticus Moenofrancofurtanus' p. 411 ex or.; Böhmer-Lau II, 7 nr. 9 ex or. Nos hanc editionem repetimus.*

Philippus decanus, Reynhardus cantor, Petrus custos, Fridericus de Carben et magister Hermannus canonici ecclesie Frankenvordensis recognoscimus et presentibus
 15 publice profitemur, quod cum reverendus pater dominus noster dominus P(etrus) archiepiscopus Moguntinus suas litteras nobis et toti capitulo direxerit super primariis precibus serenissimi domini domini Ludewici Romanorum regis, qui dominus rex quoad primarias preces in singulis ecclesiis et monasteriis civitatis et dyocesis Moguntine porrigendi suas vices commiserat, super canonicatu et prebenda in ecclesia nostra predicta pro
 20 Heylmanno clerico nato Heylmanni dicti Froys civis Frankenvordensis, si qui in ecclesia nostra vacarent vel quam primum ad id offerret se facultas, ac pluries iteratis huiusmodi precibus et litteris, nos . . decanus et canonici predicti necnon alii de capitulo, omnes nostri concanonici, nondum aliquibus canonicatu et prebenda in ecclesia nostra vacantibus, in nostro capitulo necnon coram aliis probis et honestis publice protestati
 25 fuerimus et confessi, quod precibus suprascriptis reverendi patris domini nostri . . archiepiscopi obtemperare vellemus benivole, cum ad id offerret se facultas. Nos . . decanus et canonici prenotati postmodum vacantibus in ecclesia nostra canonicatu et prebenda per mortem bone memorie Wernheri de Appenheym olim nostri concanonici et corpore eius tradito ecclesiastice sepulture, insistentibus et petentibus cum instantia procura-
 30 toribus et amicis Heylmanni clerici prenotati, cum facultas se obtulerit, providendi sibi in ecclesia nostra de canonicatu et prebenda secundum tenorem precum primariarum prescriptarum nobis ut predicatur et toti capitulo pluries directarum, presente nobis cum domino Iohanne scolastico in capitulo, ob reverenciam dominorum nostrorum . . regis et archiepiscopi prescriptorum et merita ipsius Heyl(manni), eorum precibus
 35 ut tenebamur volentes benivole et cum omni reverencia obedire. Gerlacum Fabri vicarium ecclesie nostre predictae, procuratorem in hac parte dicti Heyl(manni) clerici nomine procuratorio ipsius Heyl(manni) in nostrum recepimus concanonicum et confratrem, sibi prebendam ex morte dicti quondam Wernheri ibidem vacantem assignantes ac ipsum Gerlacum nomine procuratorio prescripto in possessionem corporalem canoni-
 40 catus et prebende induximus, stallum in choro et locum in capitulo cum omni plenitudine iuris canonici assignantes eidem, adhibitis etiam circa hoc sollempnitatibus debitis et consuetis. In cuius rei testimonium sigillum ecclesie nostre predictae presentibus est appensum.

Datum anno Domini MCCCXV, XI. Kalendas Februarii.

213. SCRIPTUM FRIDERICI PRO CIVITATE ARGENTINENSI.

1315. Febr. 25.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Sigillum dorso impressum erat. In verso legitur: Prudentibus viris . . sculteto, . . magistro civium, . . consulibus et civibus Argentinensibus, nostris dilectis fidelibus. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 272 nr. 325 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 165 Friedrich nr. 10.

Cf. supra nr. 173.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus . . sculteto, [. .] magistro civium, . . consulibus et civibus Argentinensibus, suis dilectis fidelibus¹⁰ graciam suam et omne bonum.

Privatis vestris vestreque civitatis commodis et profectibus propter grata, que nobis nostrisque progenitoribus fideliter et frequenter impendistis, obsequia benignitate regia semper et ubilibet gratiosius intendere et dispendiis precavere volentes, scire vos cupimus universos, quod si theloneum a vobis per Reni alveum de vestris mercibus¹⁵ apud Selsam exactum est aliquammodo vel receptum, id^a cum satisfactione plenaria volumus libenti animo retractare.

Datum in castris prope Stakmat, V. Kalendas Marcii, regni nostri anno primo.

214. OBLIGATIO LUDEWICI PRO COMITE DE VELDENTIA.

1315. Mart. 3.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Denuo contulimus. Pendet sigillum lacsum loro membranaceo. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 676 nr. 7 ex or. Ed. J. Fr. Knöpfler 'Forschungen zur Geschichte Bayerns' XI, 121 nr. 1 satis male lectum ex or.

(N)os Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus tenore presencium²⁵ profitemur, nos nobili viro Georio comiti de Veldentze in duobus milibus librarum Hall(ensium)m, quas nobis mutuavit seu concessit, existere obligatum, easdem sibi red-
 Mart. 16. dere promisimus et solvere tenemur super dominicam Palmarum proxime affuturam. Pro quibus eidem Georio venerabilem Emchonem episcopum Spirensen principem nostrum dilectum et nobiles viros infrascriptos videlicet Schöfridum de Liningen, Berh-³⁰ toldum de Nifen, Georium Irsutum comitem, Ludowicum de Öthingen, Hermannum de Castel, Andream de Brünecke, Cûnradum de Hohenloch, Eberhardum de Brûberg, Hermannum de Liechtenberg cancellarium nostrum, Cûnradum Engelhart filium Cûnradi de Winsberg, Thiebaldum de Stralenberg canonicos Spirenses, Lûdewicum ducem de Thecke, Heinricum de Northenberg magistrum curie nostre, Lupoldum fratrem eiusdem³⁵ magistrum coquine nostre, Alberhtum Hummel de Liechtenberg, Ceissolfum de Magenheim, Wilhelmum de Frankenstein, Alberhtum Iudeman, Iohannem de Hohenhart et Paularium vicedominum nostrum in Heidelberg, constituimus et dedimus in solidum omnes obsides^a sub hac condicione, modo sive forma, quod si prefatam summam pecunie dicto Georio super predictum terminum plene et totaliter non persolverimus⁴⁰ vel solveremus, extunc predicti obsides mox lapso dicto die Dominico pro arbitrio seu

213. ^{a)} sequitur rasura or.

214. ^{a)} omnes obsides in loco raso; prius scriptum erat fideiussores or.

voluntate sepedicti Georii in Spira vel Wormacia se recipient et recipere tenebuntur propriis in personis sub fideidacione, quam singuli singulariter prestiterunt, ad conmesaciones solitas et consuetas per obsides faciendas, abinde nullomodo exituri, quousque dicto Georio de sorte principali et dampnis, si forsitan ipsi Georio apud Iudeos vel alio quocumque modo accrescerent, integraliter et plenarie satisfiat. Licitum eciam erit predictis obsidibus^b de die ire vel quocumque voluerint equitare, dummodo ad hospicia ipsis deputata ante noctis tenebras revertantur, fraude et dolo penitus circumscriptis. In cuius rei evidenciam presentes sibi dedimus maiestatis nostre sigilli munimine consignatas.

Dat. in castris Walhsheim prope Spiram, anno Domini MCCCXV. V. Non. Marcii, regni vero nostri anno primo.

215. 216. PRIVILEGIA EIUSDEM PRO CIVITATE HAGENOWENSI.

1315. Mart. 4.

Cf. *infra* nr. 240 et 241.

215. *Privilegium prius.* Mart. 4.

Originale (or.) in tabulario regio Berolinensi. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei coloris. — Ed. Winckelmann 'Acta imperii inedita' II, 289 nr. 458 ex or.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 5 nr. 74.

Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Etsi maiestatem regiam generaliter ad omnes deceat manum extendere debitoricem, precipuè tamen eos, quos in nostris et imperii obsequiis paratiores seu fideliores ceteris reperimus, ampliori gratia tenemur prosequi et favore. Hinc est quod prudentibus viris civibus nostris et imperii in Hagenowe, fidelibus nostris dilectis propter incorruptam fidei sue constanciam, qua erga nos et sacrum imperium actenus claruerunt et ad presens clarent et ut speramus inantea conplacebunt, ad instar divorum imperatorum et Romanorum regum predecessorum nostrorum illustrium ungeltum civitatis ipsius in usus eiusdem civitatis pro arbitrio dictorum civium donamus et concedimus convertendum et predecessorum nostrorum in eo factas gracias confirmamus. Preterea omnia privilegia eorum a quibuscumque predecessoribus nostris ipsis indulta seu concessa quoad libertates, honores, gracias, consuetudines approbatas, prout rite et rationabiliter data sunt et concessa, sive in genere facte sint sive in specie, ex liberalitate regia confirmamus. Ad hec premissis graciis gratiam adicimus specialem, quod nec sturam a predictis civibus solvendam seu Iudeorum sturas inibi commorantium alicui de cetero in toto vel in parte non obligabimus titulo feodali. Nul[li]^a ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre donationis et confirmationis infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram gravissimam se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. in castris prope Spiram, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo. III. Non. Marcii, regni vero nostri anno primo.

214. ^b) in loco raso; prius scriptum erat fideiussoribus or.

215. ^a) li deest in fine lineae or.

216. *Privilegium alterum.* Mart. 4.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'Habelsches Archiv fasc. 9'. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 677 nr. 8 ex or. Ed. J. Becker 'Mitteilungen der Gesellschaft für Erhaltung geschichtlicher Denkmäler im Elsass' XXI, 377 nr. 3 ex or.

Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Promptitudinis indefesse gratos obsequio et probatos fidei puritate convenit fructuosus nostre munificentie favoribus preveniri. Hinc est quod prudentes viros cives nostros et imperii in Hagenowe, fideles nostros dilectos propter incorruptam fidei sue constanciam, qua erga nos et sacrum imperium actenus claruerunt et ad presens clarent et, ut speramus, inantea conplacebunt, in sublevationem debitorum suorum ex parte imperii contractorum et reconpensam dampnorum ipsis illatorum per biennium continuum a data presentium ab omni stura, exactione seu quolibet servicio dimittimus et exnunc dicimus et facimus liberos et solutos. Volumus etiam, ne hec eis facta gracia in posterum in dispendium convertatur, ne post lapsum dicti biennii per nos seu officiatos nostros, qui pro tempore fuerint, ultra consuetum sturam et solita servicia quomodolibet pregraventur. Item de gracia speciali ex liberalitate regia predictis civibus concedimus et permittimus, ut edulio in sacra foresta in parte nos contingenti per predictum biennium libere perfruantur. In cuius rei testimonium presentes exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. in castris prope Spiram, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, IIII. Non. Marcii, regni vero nostri anno primo.

217. 218. TRANSMUTATIO FEUDI AB IMPERIO
MOVENTIS.

1315. Mart. 6.

217. *Promissio feudatarii.* Mart. 6.

Originale (or.) in tabulario Coburgensi. Contulimus nos. Supersunt trium sigillorum lora membranacea; pendet sigillum secundum laesum. Orthographiam omnino servavimus. — Ed. (Schultes) loco supra ad nr. 84 citato I, 181 nr. 17 ex or., ut videtur.

Cf. scriptum eiusdem feudatarii eodem die datum l. c. I, 182 nr. 18.

Ich Eberhart von Schowemberg bekenne offenliche an disem brife allen den die gesehen oder horen lesen, daz ich mime liben herren greven Bertolde von Hennenberg unde sinen erben entruwen gelobet han unde Heinr(ich) min sun mit mie, daz wir daz hûis zû Schowemberg unde alleiz daz daz zû deme hûis gehoret, daz von deme ricche zû lehene get, uf geben unde uf senden sullen deme ricche und sullen einen kunich biten, daz her dem vorgeanten herren greven Bertolde unde sinen erben lihe zû eime recchen lehene daz huis unde swaz wir dar zû han von dem ricche zû lehene. Swenne he oder sine erben die lehenschaft umme einen kunich dir kobirn odir dir kobir mügen, so sal der vorgeante herre unde sine erben uns unde unsen erben daz hûis unde alleiz daz daz dar zû gehoret zû eime recchen lehene wider lihen. Die wile abir der vorgeante herre noch sine erben die lehenschaft umme ein ricche niht ir kobirt han,

so sal daz vorgenante hūs ir offen hus sie unde sullen siech iren vigenden da vone were also von andern iren vesten. Swenne ouch sie die lehenschaft umme ein riche dir werben des vorgenanten huses, so sulle wir in alle die brife geben, die wir haben von dem ricche ubir daz hūs unde daz dar zū horet. Hie bie sin gewest dise erbern rittere her Cunrat von Hesseburg, her Cunrat von Heldrit, her Bertolt der Voyt unde her Herman der Sperrer von Scalchen unde dise erbern knechte Irinch von Kemenate, Frider(ich) von Wal unde Cunrat von Schonstat.

Zū eime urkunde diser vor gescribenen teidinch han ich Eberhart gegangen min insigel an disem brif unde han ouch gebeten unse frünt hern Cunrat von Hesseburg unde hern Cunrat von Heldrit die rittere, daz sie ire insigel haben unde gegangen haben mit mime insigel an disem brif zū eime bekentnisse alle dirre teydinch.

Dirre brif ist gegeben zū Slusungen^a, nach Gotes geburte tusent jar druhundert jar in dem fmfzehnden jare, an dem Dunristage nach Mittevasten.

218. *Petitio Ludewico regi porrecta.* Mart. 6.

15 *Originale ibidem. Descripsimus nos. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. — Ineditum.*

Serenissimo domino domino L(udowico) Rom(anorum) regi inclito et semper augusto Eyrberh(ardus) de Schowemberg ministerialis cum subieccione et fidelitate debita se ad mandata quelibet preparatum.

20 Vestre regali celsitudini castrum dictum Schowemberg, quod a regno possidere dinoscor et habeo titulo feodali, duxi in hiis scriptis liberaliter et nichilominus pactis et condicionibus subsequenter resignandum. Ita videlicet quod vestra maiestas regia spectabili viro domino Bertoldo comiti de Hennemberg suisque heredibus predictum castrum cum pertinenciis suis, que de regno in feodo procedere dinoscuntur, eo titulo, 25 quo ipsum a regno possedi, porrigere dignetur benigniter et conferre.

Datum in Slusungen, IIe. Non. Marcii.

219—222. SCRIPTA LUDEWICI
PRO ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO.

1315. Mart. 7.— Mart. 25.

30 219. *Obligatio iterata.* Mart. 7.

Originale deperditum. Copia (c.) in Libro regestorum IV. fol. 134 tabularii regii Herbipolensis. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II. 9 nr. 12 ex c. Editionem repetimus.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus et 35 tenore presentium publice profitemur, nos teneri et obligatos esse venerabili Petro archiepiscopo Maguntino, principi et secretario nostro karissimo, in sex milibus librarum Hallensium partim ex causa mutui in nostram et imperii utilitatem conversi et partim ratione decime sibi debite de stura et exactione Iudeorum camere nostre servorum.

217. ^a) Slusingen or.

Pro qua pecunie summa sibi et successoribus suis vel aliis, quibus ipse duxerit deputandum, obligamus iterato castra et opida Oppenheim, Odernheim, Swabestberg et villas Ingelnheim et Nersteyn cum Iudeis et universis districtibus et pertinenciis eorundem sub eisdem condicionibus et pactis, quemadmodum sibi prius eadem pro alia summa pecunie per alias nostras litteras¹ dinoscimur obligasse. Et quia redditus seu obventiones municionum et locorum predictorum non sufficiunt pro conservacione et custodibus eorundem, ipsi archiepiscopo, successoribus suis seu aliis, quibus hoc deputaverit, propter hoc deputamus redditus trecentarum librarum Hallensium, percipiendos annis singulis a Iudeis in Franckford camere nostre servis. Hoc adiecto quod infra spacium anni computandum a data presencium redditus eosdem pro tribus milibus librarum Hallensium assignemus. Quod si forte non fecerimus, extunc ipse et successores sui seu hii, quibus hoc deputaverit, redditus eosdem trecentarum librarum ab eisdem ad usum predictum tam diu percipiant, donec per nos vel successores nostros dicta pignora redimantur, fructibus perceptis per eosdem minime computandis in sortem, quos sibi propter sua grata servicia facta et facienda nobis et imperio liberaliter condonamus. Volumus insuper, quod quam diu ipsum archiepiscopum et successores suos vel eos, quos ad hoc deputaverit, percipere contigerit a prefatis Iudeis redditus predictarum trecentarum librarum, nec per nos nec per alios interim ipsi Iudei aliquibus exactionibus, sturis, gravaminibus vel dispendiis vexentur quomodolibet vel graventur. Salvis semper eidem archiepiscopo et successoribus suis seu aliis, quibus hoc duxerit deputandum, aliis obligacionibus competentibus eisdem in predictis Iudeis quovismodo vel causa, in quibus eis preiudicium aliquod nolumus irrogari. Renunciantes in premissis pro nobis et imperio excepcioni^a non numerate pecunie nec solute ac in nostram et imperii utilitatem non converse et omni alii auxilio, per quod posset contrairi premissis vel alicui premissorum. In quorum omnium evidenciam et robur presentes litteras sigillo maiestatis nostre tradimus communitas.

Datum in castris apud Spiram, anno Domini millesimo CCCXV, Nonas Marcii, regni vero nostri anno primo.

220. *Mandatum ad civitatem Francofurtanam.* Mart. 7.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 36. Descripsimus nos. Sigilli dorso impressi vestigia adsunt. — Ed. Böhmer-Lau l. c. II, 9 nr. 13 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 5 nr. 75.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . sculteto, . . consulibus et civibus in Frankinford, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Cum nos venerabili Petro archiepiscopo Maguntino et successoribus suis vel eis, quibus ipse hoc deputaverit, assignaverimus trecentarum librarum Hallensium redditus, percipiendos annis singulis a Iudeis Frankinfordensibus camere nostre servis, pro conservacione castrorum et opidorum Oppenheim, Odernheim et Svabesberg et quorundam aliorum locorum, que sibi pro certis causis obligavimus, prout in aliis litteris nostris confectis desuper plenius continetur², fidelitatem vestram requirimus mandantes vobis et omnino volentes, quatinus prefatos Iudeos ad hoc, ut predictum archiepiscopum et successores suos vel eos, quibus ipse deputaverit hoc, annis singulis expediant sine

219. ^a) excepcione c.

1) *Supra* nr. 204 et 205. 2) *Supra* nr. 219.

difficultate de pecunia memorata, donec pignora prefata redimantur, informetis et efficaciter teneatis nec permittatis eosdem ultra id vexari quomodolibet vel turbari. Salvis tamen eidem archiepiscopo, ecclesie Maguntine ac successoribus suis aliis obligationibus sibi competentibus ex quacumque causa seu quovis modo in Iudeis predictis.

5 Datum in castris apud Spiram, anno Domini MCCCXV, Non. Marcii, regni vero nostri anno primo.

221. *Mandatum de redimendis bonis imperii.* Mart. 18.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 37. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo.

10 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 5 nr. 79.*

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus venerabili Petro sancte Maguntine sedis archiepiscopo sacri imperii per Germaniam archicancellario, principi et secretario suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Quia castrum et oppidum Oppenheim cum omnibus suis pertinenciis propter urgen-
15 tem necessitatem et evidentem utilitatem nostri et imperii tibi duximus obligandum, nolentes quoque huiusmodi obligationis tempore nos et imperium in aliquibus iuribus et honoribus dictorum castri et oppidi negligi quomodolibet vel fraudari, sinceritati tue serius iniungimus et mandamus, quatinus omnia bona mobilia sive immobilia et iura quolibet de predictis castro et oppido alienata, distracta, subtracta vel neglecta quovis
20 modo a retroactis temporibus usque modo nomine nostro et vice nostra repetas, exigas et requiras et ad ius nostrum et imperii reducas modis et viis quibus videris expedire. Tantam in hoc exhibens diligenciam, ut ex eo de regali munificencia digne commendar mereris.

Dat. in castris apud Spiram, XV. Kalen. Aprilis, anno Domini millesimo trecento
25 tesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

222. *Mandatum de castrensibus feudis privandis.* Mart. 25.

Originale deperditum. — Ed. Gudenus 'Codex diplomaticus' III, 120 nr. 95. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 5 nr. 82.

30 Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Petro archiepiscopo Maguntino principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum hii, qui nos debitis suis serviciis non recognoscunt, graciis et beneficiis, que a nobis et imperio tenent, reddunt se indignos, sinceritati tue committimus volentes, quatinus castrenses in Oppenheim tam antiquos quam novos, qui nuper nobis apud
35 Spiram neglexerunt contra nostros et imperii hostes obsequi vel servire, feudis suis castrensibus ibidem, quibus et nos eos privamus in hiis scriptis, auctoritate nostra regia privare nullatenus pretermittas.

Datum apud Wimpinam, anno Domini MCCC quintodecimo, VIII. Kal. Aprilis, regni vero nostri anno primo.

223—229. LITTERAE REGIS ARAGONUM ET CIVITATIS BARCINONENSIS.

1315. Mart. 8. — Mart. 21.

223—228. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1315. Mart. 8.

Cf. supra nr. 172 et 210 et infra ad a. 1315. Apr. 9.

223. *Litterae ad Fridericum regem.* Mart. 8.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 3' hic illic evanida. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 16 nr. 8 ex c. Editionem repetimus.

Excellenti et magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto [ben]edicto, karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone ac sancte Romane ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis paterne dileccionis plenitudi[nem ac] votiv[e] felicitatis continuum incrementum.

(1) Letatus est animus noster gaudio magno valde sensusque [nostros . . . cumu-
lata] materia pre dulcedine cause multipl[ica]tis [ex]ultacionibus [innovavit?]. [Littere]
noviter misse tenor nobis aperuit et patule nunciavit, cum post mortem felicis recor-
dacionis domini Henrici Romanorum imperatoris Romanum vacasset imperium et vos
a san[iore] parte principum in electione Romanorum reg[is] i[u]s habencium ad [idem
regnum canon]ice [e]lecti et per venerabilem Henricum sancte Coloniensis ecc[lesie]
archiepiscopum in regem] Romanorum inuncti et regali diademate coronati [regimen
regni predicti . . .] et ex causis consequ[entibus] [. . .]^a suscepistis in spe cooperacionis
divine [potencie] gubernandum. [Hu]ius autem exaltacionis [vestre] et prosperitatis
eximie graciam desuper [vobis datam] a Domino, quam [nos in persona] vestra velut
pater in filio nobis ascribimus, Deo benedicimus et nomini sancto eius, in[trinsecis]
oracionibus postulantes, ut qui sic tam feliciter vestrum preservavit principium, felicius
concomitari dignetur et medium ac in eventus felicissimos sua pietate producat et
finem. (2) Ad requisicionem vero, quam facitis in littera supradicta, ut apud dominos
cardinales sedis apostolice aliosque nostros amicos velimus efficere cum effectum, quod
nec in iure vobis ex predictis eleccione, inunccione et coronacione conquisito con-
fovere, set et sinistros conatus quorumcumque vobis adversari volencium paterni dignen-
tur favoris benivolencia et circumspeccione provida refrenare, taliter vestre magnificencie
respondemus, quod nos actus promocionis vestre et vestra negocia veluti propria aut
nostri filii merito et prout convenit racionabiliter assumentes et quibus possimus favori-
bus prosequentes, scripsimus multum intente precantes, prout vidimus ad presens suf-
ficere, reverendis patribus dominis cardinalibus apostolice sedis, ut ius vestrum et
vestram iusticiam paterna benivolencia amplectentes vestra negocia benigne recipiant
et favorabiliter promoveant temporibus oportunitis adversariorumque quorumcumque
vestrorum impetus provisione circumspecta compescant, eisdem dominis cardinalibus
predicentes expresse, quod quicquid erga vos et vestra negocia auxilii prestiterint et
favoris nobis in persona nostra propria vos habentibus in karissimum filium prestitum

223. ^a) desunt quatuor litterae c.

accipiemus et factum. Apud alias eciam personas et modis aliis congruis, quibus vobis videbitur et nos poterimus arbitrari, proponimus pro huiusmodi et aliis dirigendis vestris utilitatibus atque honoribus sollicitam diligenciam^b et diligentem sollicitudinem promptis et paternis affectibus exhibere et specialiter, cum ab alta Dei providencia in ecclesia
5 sancta sua fuerit de pastore provisum.

Datum Ilerde, VIII. Idus Marcii, anno Domini MCCCXIII.

Bernardus de Aversone mandato regio.

224. *Litterae ad Elizabeth reginam.* Mart. 8.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 4' partim evanida. — Ed. Zeissberg l. c. p. 18 nr. 9 ex c.
10 *Editionem repetimus.*

Iacobus D[ei] gracia rex Aragonum etc. excellenti [su]e karissime filie Elizabet per eandem Romanorum [regine] salutem et bened[i]cci[o]nem paternam ac votive felicitatis augmentum.

(1) Ad noticiam vestram [deferimus, nos noviter]^a a serenissimo principe domino
15 Frederico R[o]manorum re[ge] [mari]to v[est]ro karissimo filio litteras recepisse, per quas nobis ad incentivum novi et singularis gaudii nunciavit, [quod] ipse a saniori parte principum in eleccione Romanorum regis ius habencium ad idem [regnum] canonice fuisset electus et per]^b venerabilem Co[lo]niensis ecclesie archiepiscopum, cui hoc facere compet[it], [in loco quo idem coronare potuit]^c exigente iusticia coronatus, regimen
20 [r]eg[ni] ad honorem [omnipotentis Dei suscepit in spe cooperacionis]^d divine potencie gubernandum. Propter huius autem ex[altacionis] et prosperitatis ex[im]ye^e gratiam desuper datam a Domino, quam nos velut pater [in filio] nobis ascribimus, letatus est animus noster gaudio magno valde sensusque n[ost]ro[s] grandis leticie a[ccumulata]^e [ma]teria pre dulcedine [c]ause multiplicatis exultacionibus innovavit. Pr[opterea?] Deo
25 benedicimus et nomini [sancto]^f eius, intrinsecis oracionibus postulantes, ut qui sic tam feliciter dicti regis prosperavit principium, felicius concomitari dignetur et medium et in eventus felicissimos sua pietate producat et finem. Vosque et, karissima filia, pro tanto honoris et beneficii munere apud dominancium Dominum continuatis oracionibus insistatis. (2) Sane scientes vos tociens novi gaudii materiam sumere, quociens
30 [prosperita]tem^f intelligitis status nostri, filiacioni vestre propterea nunciamus, quod prestante illo, per quem reges regnant et salutem recipiunt, nos una cum inclitis karissimis liberis nostris fratribus vestris corporea sospitate potimur. Et quod simile audire de vobis plenis desideriis affectamus, quesumus et rogamus, ut inde nos, quociens vobis
opportunum occurrerit, informetis.

35 Datum Ilerde, VIII. Idus Marcii, anno Domini MCCCXIII.

Idem ut supra.

225. *Litterae ad Rudolfum ducem Saxoniae.* Mart. 8.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 4' partim evanida. — Ed. Zeissberg l. c. p. 18 nr. 10 ex c. Editionem repetimus.

40 Iacobus Dei gracia rex Aragonum etc. egregio viro Rodolfo duci Saxonie, Ang[arie], West[falie]^a, comiti in Bren, burgravio in^b Magdeburg salutem et omne bonum.

223. ^b) diligencie ed.

224. ^a) desunt circiter 20 litterae c. ^b) 25—30 litterae. ^c) 25 litterae. ^d) circiter 30 litterae.
45 ^e) 6—8 litterae. ^f) 4—5 litterae.

225. ^a) Voestfalie ed. ^b) et ed.

Recepta littera vestra noviter nobis missa, per quam intelleximus, vos de [. .]dita sospitate nostra esse gavisum et quod ubilibet staretis nostris desideriis atque obsequiis, nobis in omnibus et singulis complacendo nosque rogando, ut serenissimi domini Frederici Romanorum regis avunculi vestri, generi nostri et filii karissimi commodum et honorem, cum fuerit opportunum, in Romana curia apud dominos cardinales et alibi procuraremus, nobilitati vestre taliter respondemus, quod cognoscentes aperte affectionem sinceram, quam et ad dictum Romanorum regem et nos ferventer geritis et habetis, intencionem vestram bonam placidam recipimus atque gratam. Et quod vos [sc]ire(?) . . .^c nobilitatem vestram facimus certam, quod faciente illo, per quem reges regnant et salutem recipiunt, nos una cum inclitis karissimis liberis nostris corporea sospitate potimur. A[d alia nunc?] rescribimus, [quod?] ^d litteris domini Regis de negocio eleccionis sue in Romanorum reg[em . . .]^e | eiusdem multiplicum gaudiorum exultacionibus renovat[i . . .] dictis dominis cardinal[ibus] specialia scripta nostra, intente et affectuose rogantes eisdem pro negociis dicti regis, prout [id?] pro suis utilitatibus cognovimus ex[ped]ire. Et ulter . . . sollicita diligencia hostenderimus.

D[at.] [Ille]rd[e ut supra.]

226. *Litterae nonnullis cardinalibus missae.* (Mart. 8.)

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 5 hic illic evanida. — Ed. Zeissberg l. c. p. 19 nr. 11 et 12. Editionem repetimus.

Cf. infra pag. 220 not. 1, itemque Relationem procuratoris infra nr. 260 edendam.

Reverendo in Christo patri domino B[ere]ng[ari]o divina providencia episcopo [Tuscul]ano, speciali amico nostro Iacobus Dei gracia rex Aragonum etc. salutem et devotam reverenciam cum hon[ore].

Q[u]ia usque hactenus de bonitate vestra sentimus et operis exhibicione^a probamus, quantum vestra p[aternal]itas erga nos et domum nostram affectionem karam et laudabilem gerit, ex eo spes nostra indubitanter inducitur, ut amicieiam vestram cum casus incumbit fiducialiter requiramus. Ad vestram igitur noticiam presentis littere tenore referimus, nos noviter per litteras excellentis et magnifici domini Frederici Dei gracia Romanorum regis filii nostri karissimi collegisse, quod cum post mortem felicitis recordacionis domini Henrici Romanorum imperatoris Romanum vaccasset imperium ipseque a saniori parte principum in eleccione Romanorum regis ius habencium ad idem regnum canonice fuisset electus et per venerabilem Henricum sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopum, cui ex inveterata et inconcussa approbate consuetudinis observancia Romanos reges coronare competit, in loco quo idem coronare potuit, ut apparet ex privilegiis sedis apostolice sibi et ecclesie sue datis¹, cum sollempnitate debita in Romanorum regem inunctus et regali diademate exigente iusticia coronatus, regimen regni predicti ad honorem omnipotentis Dei, propagacionem orthodoxe fidei, sacrosante Romane ac universalis ecclesie et tocus reipublice defensionem suscepit in spe cooperationis divine potencie gubernandum. Considerato, inquam, inter dictum regem et nos affinitatis contracto debito, quod audistis, ob quod habemus eum in filium, sue exaltacionis huiusmodi et prosperitatis eximie gracia desuper a Domino [sibi] data, quam nos in persona sua velut pater in filio nobis ascribimus, inde benedicentes Altissimo, nobis nove leticie causam prebuit et nos ad gaudium multipliciter excitavit. Sane equum arbitantes et nos pro dicto Romanorum rege sicut pro filio apud amicos

225. ^c) accat. c. ^d) 6—8 litterae desunt c. ^e) 5 litterae.

226. ^a) in corr. c.

1) Cf. supra pag. 116 not. 1.

nostros congruis intercessionibus insistamus, paternitatem vestram, quam ad benevolentiam nostram scimus esse paratam, intrinsecis affectibus deprecamur, quatinus memoratum regem in iure s[uo] ex predictis eleccione, inunccione et coronacione quesito loco et tempore opportunis nostris precibus et nostri [co]ntemplacione hono[r]is confovere placeat et velitis ac auxilii vestri opem et opera effec[tualiter] [i]mp[ertiri?] et sin[istros] conatus quorumcumque sibi adversari volencium paterni favoris be[nivolencia] et circum[speccione]^b provida refrenare. Hee autem summe placida recipiemus et grata et ad [...]c. Si qua in regnis et terris nostris placida vobis occurrerint, fiducialiter requi[ratis].

¹⁰ [Datum Ilerde, VIII. Idus Martii], anno Domini MCCCXV.

Reverendo in Christo [patri domi]no A(rnaldo) divina providencia titulo Sante Prisce cardinali, speciali amico nostro.

Reverendo in Christo patri domino P(etr)o de Columpna divina providencia sacrosante Romane ecclesie cardinali, speciali amico nostro¹.

¹⁵ Reverendo in Christo patri domino Iacobo de Columpna divina providencia sacrosante Romane ecclesie cardinali, speciali amico nostro².

Reverendo in Christo patri domino Luche divina providencia Sancte Marie in Via lata diacono cardinali, karissimo consanguineo nostro.

Reverendo in Christo patri domino Napoleoni divina providencia Sancti Adriani ²⁰ diacono cardinali, speciali amico nostro³.

Reverendo in Christo patri domino A(rnaldo) divina providencia Sancte Marie in Porticu diacono cardinali, speciali amico nostro.

227. *Litterae breviores aliis cardinalibus directae.* Mart. 8.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 5^r hic illic evanida. Est rubrum: Alia forma infra- ²⁵ *scriptis cardinalibus super eodem. — Ed. Zeissberg l. c. p. 21 nr. 13. Editionem repetimus.*

Reverendo in Christo patri domino fratri Nicholao divina providencia episcopo Hostiensi et Velletrensi, speciali amico nostro Iacobus Dei gracia rex Aragonum etc. salutem et debitam reverenciam cum honore.

³⁰ Sicuti noviter ad nostram audienciam est deductum, cum excellens et magnificus princeps dominus Fredericus Romanorum rex post eleccionem suam canonice factam in regem fuisset inunctus et regali diademate exigente iusticia coronatus, regimen regni predicti ad honorem omnipotentis Dei suscepit in spe cooperacionis divine potencie gubernandum. Cumque ex contracto debito inter dictum regem et nos, quod audistis ³⁵ et ob quod eum habemus in filium, sit equum, ut pro suis negociis paternis sollicitudinibus insistamus, paternitatem vestram intente precamur, quatinus circa felicem expedicionem negocii memorati regis . . . eidem velitis et placeat nostro respectu nostrisque precibus auxilii vestri et favoris o[pe]m suis congruis temporibus effectualiter exhibere conatusque sibi adversari volencium propulsare. Hee [au]t[em] summe nostris ⁴⁰ [placebunt?] affectibus et ad gratiam reputabimus specialem. Si qua in regnis et terris nostris placida vobis [occurr]erint, fiducialiter requiratis.

Datum Ilerde, VIII. Idus M[ar]t[i], anno predicto.

226. ^b) desunt circiter 10 litterae or. ^c) 12 litterae.

1) Cf. infra nr. 257. 2) Infra nr. 256. 3) Infra nr. 258.

Reverendo in Christo patri domino Iac(obo) divina providencia episcopo Portuensi.
 Reverendo in Christo patri domino A(rnaldo) divina providencia episcopo Sabi-
 nensi, s[peciali amico nostro].

Reverendo in Christo patri domino G(uillelmo) divina providencia episcopo Prene-
 stensi, speciali amico [nostro]¹.

Reverendo in Christo patri domino fratri G(uillelmo) divina providencia tituli Sancte
 C[ecil]ie presbitero cardinali, speciali amico nostro².

Reverendo in Christo patri domino Ra(ymundo)^a divina providencia tituli Sa[ncte
 Potentiane] presbitero cardinali, speciali amico nostro².

Reverendo in Christo patri domino fratri Vitali divina providencia tituli Sancti 10
 Martini in Montibus presbitero cardinali, speciali amico nostro².

Reverendo in Christo patri domino fratri Nicholao divina providencia tituli Sancti
 Eusebii presbitero cardinali, speciali amico nostro.

Reverendo in Christo patri domino R.^b divina providencia titulo Sante Anastasie
 presbitero cardinali, speciali amico nostro³.

Reverendo in Christo patri B(ernardo) divina providencia Sancte Agathe diacono
 cardinali, speciali amico nostro².

Reverendo in Christo patri domino Francisco divina providencia Sancte Marie in
 Cosmedin diacono cardinali, speciali amico nostro².

Reverendo in Christo patri domino G(uillelmo) divina providencia Sancti Nicholai 20
 in carcere Tulliano diacono cardinali, speciali amico nostro.

Reverendo in Christo patri domino Iacobo divina providencia Sancti Georgii ad
 Velum aureum diacono cardinali, speciali amico nostro^c.

228. *Litterae ad procuratorem in Romana curia.* Mart. 8.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 6' partim evanida. — Ed. Zeissberg l. c. p. 22 nr. 14. 25
Editionem repetimus.

Cf. infra ad a. 1315. Apr. 19 et 30.

[Iacobus Dei gracia] rex Aragonum etc. dilecto suo Ioanni Luppi archidiacono
 de Guarga in [diocesi Iaccensi, proc]uratori nostro in Romana curia salutem etc.

Scire vos volumus, quod de[ductum est?] ad [nostram audienciam?]^a per litteras 30
 excellentis et magnifici principis domini Frederici [Romanor]um regis [fi]lii karissimi
 nostri, quod cum post mortem domini Henrici Romanorum imperatoris Romanum vac-
 casset [imperium] ipseque a saniori parte principum in eleccione Romanorum regis ius
 habencium ad idem [regnum] canonice fuisset electus ac per venerabilem Coloniensis
 ecclesie archiepiscopum, cui hoc facere comp[etit, in] regem Romanorum inunctus et 35
 regali diademate exigente iusticia coronatus, regimen [regni] predicti ad honorem omni-
 potentis Dei, propagacionem orthodoxe fidei, sacrosante Romane ac universalis ecclesie
 et tocius reipublice deffensionem suscepit in spe cooperacionis divine potencie guber-
 nandum. Nos ex huius exaltacionis et prosperitatis eximie [graci]a memorato regi a
 Domino desuper data velut pater in filio multiplicatis gaudiis exultantes arbitantesque 40
 esse equum, ut nos pro eo sicut pro filio apud amicos nostros congruis intercessionibus
 insi[stam]us, providimus circa hec reverendis in Cristo patribus dominis cardinalibus
 apostolice sedis per cursores nostros latores presencium litteras rogatorias destinare,

227. a) Ia. ed. b) R^o c. c) sequitur alia manu additum Idem c.

228. a) desunt 10 litterae c.

1) Cf. infra nr. 259. 2) Cf. infra pag. 220 not. 1. 3) Quis sit nescio.

per quas eos intente precamur, ut memoratum regem in iure sibi ex predictis eleccione, inunccione et coronacione quesito loco et tempore oportunis nostris precibus et nostri contemplacione honoris confovere placeat et auxilii sui opem et opera effectualiter impertiri acque sinistros conatus quorumcumque sibi adversari volentium paterni favoris
 5 benivolencia et circumspeccione provida refrenare. Cumque velimus, ut vos litterarum nostrarum predictarum presentacionibus intersitis, vobis dicimus et mandamus, quatenus vos una cum dictis nostris cursoribus adsitis, cum litteras nostras presentaverint supra-
 dictas, et procuretis litteras quam cicius poteritis rescriptivas, sic ut alter dictorum cursorum qui ad nos rediturus est et alter in Alamaniam iturus ad curiam nostram
 10 breviter revertatur. Certificetis etiam nos sepius de rumoribus Romane curie et aliarum parcium, quos scire poteritis et nobis videritis intimandos. Super autem^b premissis diligenciam ostendatis.

Datum Ilerde, VIII. Idus Marcii, anno Domini MCCCXIII.

Idem ut supra.

15 229. *Litterae civitatis Barcinonensis ad Fridericum regem.* Mart. 21.

Cf. supra ad nr. 210.

Copia (c.) in Libro ordinationum ab anno 1314. usque ad 1315. tabularii civitatis Barcinonensis. — Ed. Antonio de Capmany y de Montpalau 'Memorias historicas sobre la marina, comercio y artes de Barcelona' II (1779) p. 73 nr. 41. Editionem repetimus.

20 Illustrissimo ac magnifico principi domino Friderico Dei gratia Romanorum regi semper augusto consilarii et probi homines ac tota universitas civitatis Barchinone se ipsos cum debita reverentia et honore.

Magnificentie vestre litteras recepimus continentes, quod nuper vacante Romano imperio a saniori parte principum in electione Romani regis ius habentium in termino
 25 ad hoc prefixo peremptorie et precise electus canonice ad prefati regni insignia exististis necnon per venerabilem Henricum sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopum sacri imperii per Italiam archicancellarium, cui soli ex inveterata et inconcussa appro-
 bate consuetudinis observantia Romanos reges competit coronare, in loco quo idem archiepiscopus coronare potuit, ut apparet ex privilegiis sedis apostolice sibi et ecclesie
 30 sue concessis¹, in Romanorum regem cum sollemnitate debita fuistis inunctus et regali diademate exigente iustitia coronatus. Requirentes nos et monentes attente, quod vestre serenitati pro tanto suscepti honoris onere sustinendo convenientius ipsiusque
 regni habenis feliciter dirigendis viis et modis opportunis, prout expedire videremus, adeo utiliter vellemus intendere et favere, quod apud principes seu terras nobis vicinas
 35 iniuriosi conatus quorumcumque vobis et imperio rebellare volentium nostro mediante auxilio valerent validius procurari. Ad cuius littere seriem respondentes vestre ex-
 cellentie defferimus per presentes, quod attenta affinitate, quam cum serenissimo domino Iacobo Dei gratia rege Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice comiteque Barchinone ac sancte Romane ecclesie vexillario, amiranto et capitaneo generali, nostro
 40 domino singulari Omnipotens vos coniunxit, premissa littera per nos cum ea quam decet reverentia accepta, de tanta exaltatione et promotione vestri non immerito materiam gaudii sumpsimus vehementem necnon omnium Creatori, per quem principes
 dominantur et succedunt prospere, universas gratiarum tulimus actiones. Et licet nulli alii simus subiecti, fulgeat preeminencia quantacumque, nisi tantum iam dicto domino

45 228. ^b) alia manu supra lineam add. c.

1) Cf. supra pag. 116 not. 1.

regi Aragonum, quem unicum dominum nostrum et principem in terris tantummodo profiteamur, tamen pensantes debitum predictum, quo cum ipso domino rege estis annexus, ut predicatur, Altissimo operante, sperantesque ex hoc predicto nostro domino complacere, parati sumus et nos offerimus facere que nos deceat ac votis serenitatis vestre cedant commodo et honori.

Datum Barchinone, duodecimo Kalendas Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo quartodecimo.

230—239. SCRIPTA LUDEWICI PRO DIVERSIS.

1315. Mart. 17.—26.

230. 231. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

1315. Mart. 17.

230. *Scriptum super iuramentis civitatum obligatarum.* Mart. 17.

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 269 nr. 2614 (Addit. II).

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis vel audituris gratiam suam et omne bonum.

Cum nos Bopardiam, Wesaliam et iurisdictionem de Galgenscheld prope Bopardiam [cum]^a omnibus iuribus et pertinenciis suis, regalibus dominiis, mero et mixto imperio ac omni iurisdictione, omnibus fructibus, redditibus, proventibus, precariis, sturis, exactionibus, honoribus et serviciis tam in liberis et servis quam Iudeis, monetis regalibus et theloneis et aliis quibuscumque iuribus ibidem ad imperium pertinentibus obligaverimus venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principi nostro karissimo et ecclesie sue Treverensi pro viginti sex milibus marcarum argenti puri et boni ponderis Coloniensis, prout in litteris nostre regie celsitudinis sigillo sigillatis super hoc confectis et traditis plenius continetur¹, et post datam dictarum litterarum nostrarum ab hominibus et opidanis in opidis et iurisdictione predictis et districtibus sive pertinenciis suis commorantibus nobis iuramentum et fidelitatis prestacionem fecerimus exhiberi, nos ad grata et fructuosa servicia nobis ac imperio per eundem venerabilem Baldewinum exhibita et que exhibere poterit in futurum consideracionis nostre intuitum convertentes, omnia iuramenta et fidelitatum prestaciones nobis et imperio debita in Bopardia, Wesalia ac iurisdictione predictis necnon eorum attinenciis et districtibus universis a quibuscumque personis vel hominibus in eisdem commorantibus, cuiuscunque status aut condicionis existant, nostro et successorum nostrorum regum et imperatorum Romanorum ac imperii nomine predictae obligacioni subicimus ac ea predictis bonis et rebus obligatis ex certa sciencia adiungimus omni titulo et iure, quibus eidem archiepiscopo et ecclesie sue predicta opida et iurdictio cum suis attinenciis obligata sunt, prout in dictis litteris nostris regalibus lucide continetur. Renunciantes expresse iuramentis et fidelitatum prestacionibus nobis ibidem, ut dictum est, factis et successoribus

230. ^a) excidit or.

1) *Supra* nr. 156.

nostris regibus et imperatoribus Romanorum faciendis ac ea in eundem archiepiscopum, successores suos et ecclesiam suam Treverensem libere transferentes, nichil omnino iuris nobis vel dictis successoribus nostris regibus vel imperatoribus Romanorum sive imperio in predictis vel eorum aliquo, quousque interveniat eorum redemptio, reservando. Ac volentes, consentientes et mandantes expresse quibuscunque personis et universis hominibus predictis, ut iuramenta et fidelitatum prestaciones predicta eidem archiepiscopo, successoribus suis et ecclesie sue Treverensi seu eorum certo mandato inantea faciant et exhibeant sine contradictione qualibet, quousque dicta redemptio interveniat, adhibitis omnibus et singulis sollempnitatibus debitis et consuetis, sub penis
 10 que in predictis nostris obligationum litteris continentur. Si quid autem contra premissa vel eorum aliquod actum est vel in futurum contigerit attemptari, revocamus presentibus et nullius penitus esse volumus firmitatis. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre tradimus communitas.

Datum in castris apud Spiram, anno Domini MCCC quintodecimo, XVI. Kalend.
 15 Aprilis, regni vero nostri anno primo.

231. *Mandatum civitatibus directum.* Mart. 17.

*Originalia tria 1, 2, 3 ibidem. Descripsimus vel contulimus nos. Autographi 1 sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. Autographi 2, quod soli civitati Bopardiensi missum est, sigillum parum laesum item pendet; in verso legitur: R. Autographi 3 ad
 20 solam civitatem Wesaliensem dati sigilli fragmenta item pendent. In verso legitur: R^a. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 269 sq. nr. 2616 et 2615 (Addit. II) (ad autographa 1 et 3). Quae concordant cum Mandato supra nr. 163, ea typis minoribus excussa sunt.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobilibus^a et sapientibus
 25 viris . . scultetis, militibus, scabinis, consulibus et universitatibus oppidorum Bopardiensis et Wessaliensis necnon vasallis, castrensibus, ministerialibus, nobilibus et ignobilibus ac aliis universis et singulis hominibus in dictis oppidis et in iurisdiccione Galgenseid ac dictorum oppidorum et iurisdiccioni attinenciis et districtibus universis commorantibus, cuiuscumque status aut condicionis existant^a, fidelibus suis dilectis gratiam suam
 30 et omne bonum.

Cum serenissimus dominus Henricus^b olim^c Romanorum imperator predecessor noster pro certa summa pecunie oppida Bopardie et Wesalie predicta^d cum suis iuribus et pertinentiis obligaverit venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principi nostro dilecto et ecclesie sue Treverensi, quam obligationem nos confirmavimus et eidem addidimus iurisdiccione de
 35 Galgenseid prope Bopardiam cum suis pertinentiis universis, necnon ob evidentem utilitatem nostram et imperii ipsi Baldewino et ecclesie sue eadem oppida cum omnibus suis iuribus et pertinentiis pro maiori summa obligaverimus et eidem obligationi omnia iuramenta et fidelitatum prestaciones nobis et imperio debita a vobis omnibus et singulis predictis nostro et successorum nostrorum regum et imperatorum Romanorum nomine subiecerimus ac
 40 ea predictis bonis et rebus obligatis ex certa sciencia adiunxerimus et renunciaverimus expresse iuramentis et fidelitatum prestationibus nobis ab hominibus et oppidanis in oppidis et iurisdiccione predictis et districtibus sive pertinentiis suis commorantibus factis ac ea in eundem archiepiscopum, successores suos et ecclesiam suam Treverensem libere transtulerimus et nichil omnino iuris nobis vel dictis successoribus nostris regibus

45 231. ^a) loco nobilibus — existant 2. 3: prudentibus viris . . sculteto (. . 3) consulibus et universis civibus Bopardiensibus (Wesaliensibus 3). ^b) Henricus 2. 3. ^c) olim 2. 3.
^d) predicta deest 2. 3.

vel imperatoribus Romanorum sive imperio durantibus dictis obligationibus in vobis et predictis omnibus vel eorum aliquo reservaverimus, prout in litteris nostris regalibus super hoc confectis et traditis plenius continetur¹, fidelitati vestre sub obtentu nostre gratie presentibus nostris litteris^e precipiendo mandamus districcius iniungentes, quatinus eidem Baldewino et suis successoribus tamquam nobis firmiter obediat in omnibus premissis et singulis et iuramenta ac prestaciones fidelitatum faciat et exhibeat, prout in predictis nostris litteris continetur, et eum in eisdem contra quoscunque inperturbatum conservetis integraliter et illesum, iurantes eidem suo et ecclesie sue nomine vos universaliter et unanimiter omnia predicta et singula servaturos. Volumus eciam, ut vos super omnibus premissis eidem archiepiscopo et sue ecclesie litteras patentes sigillis vestrorum oppidorum^f tradatis efficaciter sigillatas ac eis aut eorum nuncio vel nunciis de redditibus et proventibus universis respondeatis et responderi faciatis, quemadmodum Romanorum regibus seu imperatoribus nostris predecessoribus obedire, iuramenta ac fidelitatum prestaciones facere ac respondere de fructibus et proventibus consuevistis, quousque per nos seu successores nostros Romanorum reges aut imperatores de predictis summis in aliis nostris litteris contentis sibi et ecclesie sue plenarie fuerit satisfactum.* In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo* maiestatis nostre tradimus communitas.

Dat. in castris apud Spiram^g, anno Domini MCCC quintodecimo, sexto decimo^h Kalen. Aprilis, regni vero nostri anno primo.

232. *Litterae ad Valles superiores.* Mart. 17.

Originale Latino sermone scriptum deperditum est; cf. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 129 not. 3. Versio Germanica apud Tschudi 'Chronik' I, 268. Quam editionem repetere oportet.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 5 nr. 78.

Ludwig von Gottes gnaden Römischer kunig zu allen ziten merer des richs allen und ietlichen lüten der tälere ze Ure, ze Schwitz und ze Underwalden sinen lieben getrûwen sin gnad und alles guts.

Damit ûwer trûw die warheit unser hârfart und wesens geoffenbaret und der schwâtzeren böse münd verschlossen werdind, wellend wir ûch der sachen was bisshar gehandelt worden ordenlich berichten. Als wir vor unss gesetzt hattend in das Elsass ze ziehen und wir uff dem weg untz gen Spir warend und dem bischoff von Trier und andern edlen us dem Niderland lange zit allda wartetend, die dann uff das zil als si uns verheissen hattend nit kamend, habend wir also mit rat des ertzbischoffs von Mentz und andern fürsten und edlen, die uns und dem rich anhangend, damit wir unser recht, das unss von Gott und den menschen zustat, beschirmen und die ungestümme hoffart der hertzen von Oesterreich, die allenthalben den wolstand des gemeinen nutzens ze zerrûten und mit ir macht ze zerstören understand, tûmen mógend uff Pfingsten nächstkünftig einen gemeinen hof und richstag gen Nurnberg usskünden lassen. Do werdend wir handeln mit Gottes hilff mit rat der churfürsten und andern fürsten und edlen, ouch der stetten botten alles das sich zu einem heilsamen rûwigen stand des gemeinen nutzes ziechen wird. Darumb wir ûch ermanend in ûwerer trûw und unzerbrochenen beständigkeit mittler zit stoff und vest ze bliben.

Geben zu Spir, am 17. tag Mertzen, ze latin 16. Kalend. April., unsers richs im ersten jare.

231. ^e) pres. nostris litt. ante sub obt. nostre gr. 2. 3. ^f) vestri oppidi 2. 3. ^g) Spyram 2. ^h) XVI 2. 3.

1) *Supra nr. 156.*

233—235. SCRIPTA PRO EBERHARDO DE BRUBERG.

Mart. 17.—19.

233. *Scriptum primum.* Mart. 17.

Originale (or.) in tabulario Wernigerodano partim corrosum. Contulimus nos.
Sigillum deest, loro membranaceo relicto. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2
p. 140 nr. 143 ex or.; Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 11 nr. 17 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 5 nr. 76.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . .
 scultetis, . . scabinis, . . consulibus et universis civibus civitatum Frankenfordensis, Fride-
 bergensis, Wetflariensis ac Geylhusensis, fidelibus suis dilectis gratiam suam et
 omne bonum.

Ad vestram ac universorum noticiam volumus pervenire, nos nobili viro Eber-
 hardo de Bruberg fideli nostro dilecto ex causa mutui nobis et per eum ad instanciam
 nostram facti in sexcentis libris Hallensium minus viginti existere obligatos, excepta
 summa mille ac trecentarum librarum Hallensium, pro quibus sibi prius nostra dedimus
 specialia instrumenta¹. Quas tum priores tum posteriores, ut de sturis seu petitionibus
 proximis nobis per vos super festum beati Martini proxime affuturum solvendis colligat
 et recipiat per se vel heredes suos, ordinamus et disponimus per presentes. Nec
 eisdem obstare volumus litteras nostras cuiuscunque donationis seu ordinationis alterius,
 si que forsitan per oblivionem seu occupationem nimiam a nobis date forent seu post
 datam presencium forsitan emanarent. In cuius rei testimonium presentes litteras
 sibi dedimus maiestatis nostre sigilli munimine roboratas.

Datum Spire, secunda feria proxima post Palmarum, anno Domini MCCC quinto-
 decimo, regni vero nostri anno primo.

234. *Scriptum secundum.* Mart. 17.

*Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigillum, quod olim pendeat loro mem-
 branacco, iam desideratur. Eadem manu scriptum est ac nr. 233.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 5 nr. 77.

Nos L[u]dow[ic]us Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum
 volumus noticiam pervenire, nos nobili viro Eberhardo de Bruberg necnon heredibus
 suis in quadringentis et viginti libris Hallensium ex causa mutui nobis ad instanciam
 nostri per eum facti existere obligatum. Quas eidem seu eisdem super festum beati
 Mychahelis affuturum proxime solvere pollicemur vel in loco seu locis huiusmodi
 easdem sibi disponere et ordinare, in quo vel quibus duxerint acceptandas. In cuius
 rei evidenciam presentes litteras sibi dedimus maiestatis nostre sigilli munimine roboratas.

Datum Spire, feria secunda proxima post dominicam Palmarum, anno Domini
 MCCC quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

235. *Scriptum tertium.* Mart. 19.

*Originale ibidem. Contulimus nos. Sigillum desideratur, filis sericis rubei flavique
 coloris relictis.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 5 nr. 80.

¹) *Serrata non sunt.*

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Cum sit dignum et rationi consonum, quod benemerentibus debeat condignis graci-
arum actionibus responderi, nos attendentes grata et fidelia obsequia, que nobilis
vir Eberh(ardus) de Bruberg advocatus noster provincialis nobis et imperio impendit
et impendere poterit in futurum, et volentes sibi propter hoc facere graciam specialem,
ipsi de liberalitate nostra presencium auctoritate plenam et liberam damus et concedi-
mus facultatem assignandi, deputandi et constituendi nobili matrone Mechtildi de Wal-
deke uxori sue legittime et . . filiabus suis, quas ex eadem in presenti habet vel
habebit imposterum, mille marcas argenti nomine dotis super quibuscunque bonis suis,
quocunque nomine censeantur, que a nobis et imperio tenet et possidet titulo feodali.
In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. in monasterio Sancti Sepulcri extra muros Spiren(ses), XIII. Kalen. Aprilis,
anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

236. *Scriptum pro nobili de Lichtenberg.* Mart. 19.

*Originale (or.) in tabulario Darmstadiensi. Contulimus nos. Sigillum deest, loris
membranaceis relictis. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 290 nr. 459 ex or.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 317 nr. 2937 (Addit. II).*

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum
noticiam volumus pervenire, quod inspectis et consideratis sinceritatis et fidelitatis
obsequiis nobis et imperio per nobilem virum Iohannem filium Iohannis de Liechten-
berg, fidelem nostrum dilectum exhibitis et inantea exhibendis, duo milia marcarum
argenti super festum Penthecostes proxime affuturum promisimus et promittimus
nos daturos. Profitemur eciam, quod si remissi vel negligentes in solucione eiusdem
debiti super premissum terminum fuerimus, extunc idem Iohannes si voluerit ab
obsequiis nostris liber esse poterit et solutus et nichilominus pro debito premissum
nostra poterit in rebus imperii vel propriis pignora occupare, excepta familia curie
nostre et omnibus aliis, qui nostro conductu specifico perfruuntur. In cuius rei testi-
monium presentes sibi dedimus maiestatis nostre sigilli munimine roboratas.

Datum Spire, XIII. Kalen. Aprilis, anno Domini MCCC quintodecimo, regni
vero nostri anno primo.

237. *Scriptum pro Iohanne de Rappoltstein.* Mart. 19.

*Originale (or.) in tabulario secreto reipublicae Bavaricae. Contulimus nos. Pendet
sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. 'Rappoltsteinisches Urkundenbuch' I, 226
nr. 316 ex or.*

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum
noticiam volumus pervenire, quod inspectis et consideratis sinceritatis et fidelitatis
obsequiis nobis et imperio per Iohannem filium Anshelmi de Rappoltzstein, fidelem
nostrum dilectum exhibitis et inantea exhibendis, mille marcas argenti ex liberalitate
regia promisimus et promittimus nos daturos, quarum quingentas in octava Penthe-
costes proxime affutura eidem dabimus et solvemus, reliquas vero quingentas marcas
super diem beati Michahelis proxime subsequentem. Adicimus etiam, quod si remissi
vel negligentes in solutione prescripti debiti super premissorum terminorum aliquem
fuerimus, extunc idem Iohannes si voluerit ab obsequiis nostris liber esse poterit et

solutus et nichilominus pro debito, in quo sibi ad eundem terminum vel terminos obligabimur, nostra poterit in rebus imperii vel propriis pignora occupare, excepta familia curie nostre et aliis omnibus, apud quos conductum nostrum invenerit^a specialem. In cuius rei testimonium sibi presentes dedimus et maiestatis nostre sigillo iussimus roborari.

5 Datum Spire, XIII. Kalen. Aprilis, anno Domini MCCCXV, regni vero nostri anno primo.

238. *Scriptum iteratum pro comite de Friburg.* Mart. 20.

Originale (or.) *in tabulario generali Karlsruhano. Sigillum desideratur.* — *Ed. Mone 'Zeitschrift' XII (1861) p. 98 ex or. Editionem repetimus.*

10 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 317 nr. 2939 (Addit. II).*

Cf. supra nr. 188.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod inspectis et consideratis sinceritatis et fidelitatis obsequiis nobis et imperio per nobilem virum Cunradum comitem de Friburg, fidelem
15 nostrum dilectum exhibitis et inantea exhibendis, mille marcas argenti sibi ex^a liberalitate regia promisimus et promittimus nos daturos, quarum quingentas marcas super octavam festi Penthecostes proxime affuturi eidem dabimus et solvemus, reliquas vero
20 quingentas marcas super diem beati Mychaelis proxime subsequentem. Adicimus^b etiam, quod si remissi vel negligentes in solucione prescripti debiti super premissorum terminorum aliquem fuerimus, extunc idem Cunradus si voluerit ab obsequiis nostris
30 liber esse poterit et solutus et nichilominus pro debito, in quo sibi ad eundem terminum vel terminos obligamur, nostra poterit in rebus imperii vel propriis pignora occupare, excepta familia curie nostre et aliis omnibus, apud quos conductum nostrum invenerit specialem. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre
35 sigillo iussimus communiri.

Datum Spire, XIII. Kalendas Aprilis, anno Domini MCCCXV, regni nostri anno primo.

239. *Infeudatio Ugutionis de Fagiola.* Mart. 26.

Copia (c.) *sacc. XV. in tabulario regio Florentino 'Atti pubblici I nr. 12'.* — *Ed. Ficker 'Urkunden zur Geschichte des Römerzugs' p. 2 nr. 4. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 350 nr. 3150 (Addit. III).

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras specturis gratiam suam et omne bonum.

Benemerentibus et utiliter servientibus^a dignum est et rationi consonum maiores
35 impertiri gratias et specialibus ipsos muneribus premiari. Hac itaque consideratione commoti nobilibus et strenuis viris Ugucioni de Fagiola, Francisco et Nerio filiis suis, fidelibus nostris dilectis, qui sicut experti sumus et fide dignorum testatur assertio, sacro Romano imperio hactenus utilia impenderunt obsequia et nobis [et] eidem imperio imposterum utiliora impendere poterunt, ut speramus, volentes pro labore et sumptibus
40 suis premium reddere gratiosum, ipsis castra infrascripta sita in valle Arni Lucane diocesis, videlicet Fiseclum, Castrum Francum, Castrum Sancte Crucis, Castrum Sancte

237. ^a) inuenerit or.

238. ^a) et ed. ^b) Adicimus ed.

239. ^a) finientibus ed.

Marie in Monte, Monte Calvuli, Monte Falconem et Pözum cum omnibus suis pertinentiis, pedagiis, pascuis, silvis, aquaminibus, iuribus, honoribus et iurisdictionibus universis, insuper alias terras et castra quecumque in partibus Tuscie vel alibi in Ytalia consistentia, que nunc per adversarios et rebelles nostros et imperii occupata tenentur aut tenebuntur, si eadem sic occupata vel eorum aliqua de manibus inimicorum et rebellium eorundem ipsi vel aliquis eorum per se vel alium seu alios erripere poterunt et recuperare valuerint, cum omnibus suis pertinentiis, pedagiis, pascuis, silvis, aquaminibus, iuribus, honoribus et iurisdictionibus universis de liberalitate regia, tanquam exnunc nominata fuerint et expressa, in feudum concedimus et donamus tenenda et possidenda titulo feudali, quousque concessio seu donatio huiusmodi per nos vel successores nostros Romanorum imperatores aut reges fuerint revocate. Tamen hoc adiecto quod prefati eius filii teneantur pro feudo huiusmodi, de quo ipsos absentes tanquam presentes tenore presentium investimus, nobis et nostris [in] imperio successoribus servitia debita exhibere et quod postquam ipsi feudum corporali^b possessione acceperint, intra annum per se vel procuratorem suum idoneum ad hoc legitime constitutum nobis et successoribus nostris predictis et imperio Romano, quibus iura sua in omnibus fore salva decernimus, prestant fidelitatis et homagii debita sacramenta. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis, donationis et investiture paginam infringere vel ei ausu temerario contrayre. Si quis autem hoc atemptare presumpserit, gravem indignationis nostre offensam se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes litteras exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum in Vimpina, septimo Kalendas^c Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni nostri anno primo.

240—252. SCRIPTA FRIDERICI PRO DIVERSIS.

1315. Mart. 17. — Apr. 11.

240. 241. PRIVILEGIA PRO CIVITATE HAGENOWENSI.

1315. Mart. 17.

Cf. supra nr. 215 et 216.

240. *Privilegium prius.* 1315. Mart. 17.

Originale (or.) in bibliotheca Heidelbergensi¹. Contulimus nos. Sigillum desideratur. Böhmer, Reg. Ludw. p. 165 Friedrich nr. 12.

Quae concordant cum Privilegio Ludewici supra nr. 215, ea typis minoribus excussa sunt.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii Romani fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Etsi maiestatem regiam pietatis et clementie truttinam* ad omnes fideles imperii deceat* extendere*, precipue tamen eos, qui zelum habentes puritatis devotione sunt fervidi et fide preclari, iocunde respici et ingenti benivolentia gratisque affectibus convenit prosequi graciose. Ex hoc enim regalis excellentie dignitas vere laudis tytulis sublimatur et ingenti fulget decore, subditi quoque ad exhibitionem devotionis et obsequii

239. ^b) corporale *ed.* ^c) kalendis *ed.*

1) *Cf. Mone 'Zeitschrift' XXIV (1872) p. 166 nr. 27.*

promptioribus assurgunt animis et in constantia devotionis et fidei maioris ardentius inflamantur. Hinc est quod prudentibus viris civibus nostris et imperii in Hagenowe, fidelibus* dilectis propter incorruptam fidei sue constanciam, qua erga nos et sacrum imperium hactenus claruerunt et ad presens clarent*, ad instar divorum imperatorum et Romanorum regum predecessorum nostrorum illustrium ungeltum civitatis ipsius in usus eiusdem civitatis pro arbitrio dictorum civium donamus et concedimus perpetue convertendum et predecessorum nostrorum in eo factas gracias confirmamus. Preterea omnia iura et privilegia eorum a quibuscumque predecessibus nostris ipsis indulta seu concessa quoad libertates, honores, gracias et consuetudines hactenus apud ipsos cives usitatas et approbatas, sive universaliter omnibus facta sint in genere sive singulariter unicuique ipsorum in specie, approbamus, ratificamus et ex liberalitate regia confirmamus. Ad hec premissis graciis gratiam adicimus specialem, quod nec sturam a predictis civibus solvendam seu Iudeorum sturas inibi comorantium alicui de cetero in toto vel in parte non obligamus tytulo feodali. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre donationis et confirmationis infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram gravissimam se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum XVI. Kalend. Aprilis, anno Domini millesimo CCC quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

241. *Privilegium alterum.* Mart. 17.

20 *Copia (c.) in Copiario AA 99 p. 38 tabularii civitatis Hagenowensis. — Ed. J. Becker 'Mitteilungen der Gesellschaft für Erhaltung geschichtlicher Denkmäler im Elsaß' XXI, 378 nr. 4. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 331 Friedrich nr. 261.

Quae concordant cum Scripto Ludewici supra nr. 216, ea typis minoribus excussa sunt.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Promptitudinis indefesse gratos obsequio et probatos fidei puritate convenit fructuosis nostre munificentie favoribus preveniri. Hinc est quod prudentes viros cives nostros et imperii in Hagenowe, fideles nostros dilectos, propter incorruptam fidei sue constanciam*, in sublevationem debitorum suorum ex parte imperii contractorum* hinc usque ad instans festum Martini episcopi et abinde per biennium continuum* ab omni stura, exactione seu quolibet servicio dimittimus et exnunc dicimus et facimus liberos et solutos. Volumus etiam, ne hec eis facta gracia in posterum in dispendium convertatur, ne post lapsum dicti biennii per nos seu officiatos nostros, qui pro tempore fuerint, ultra consuetum sturam et solita servicia quomodolibet pregraventur. Item de gracia speciali ex liberalitate regia predictis civibus concedimus et permittimus, ut edulio in sacra foresta in parte nos contingenti per predictum biennium libere perfruantur. In cuius rei testimonium presentes exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum XVI. Kalend. April., anno Domini MCCC quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

40 242. *Litterae ad civitatem Constantiensem.* Mart. 18.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 174. Descripsimus nos. In verso legitur: Viris prudentibus . . magistro, . . ministro et . . consulibus civitatis Constancien. fidelibus nostris dilectis. Sigilli dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum.

45 *Cf. nr. 243 et infra nr. 254.*

Frid(ericus) Dei gratia Rom(anorum) rex semper augustus viris prudentibus . . . magistro, . . . ministro et . . . consulibus civitatis Constant(iensis), fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ad reprimendas insolencias perversi conaminis Ludewici ducis Bawarie pacis turbatoris iniuriarum mucrones contra nos et imperium acuentis et ad preparanda subiectis imperii tranquillitatis commoda collecto per nos breviter exercitu glorioso, contra ipsum festinanter ultra Spiram, ubi idem se in campis receperat, direximus gressus nostros. Et dum idem Lud(ewicus) vicinum nostrum percepisset adventum, abhorrens bellicos sudores et erroris sui conscius fugitivus una die campi loca, in quibus se locaverat, mutavit pluries et tamquam avis territa diverticula fuge querens se presentare conspectibus aquile verebatur. Dumque ferventem nostram insecucionem sentiret experientia certiori, ad atrium Iudeorum muris Spiren(sibus) contiguum, firmatum fossatis et aliis roboratum fortificiis, ita quod abinde erui et evelli non poterat, profugus se recepit. Quo audito Spiram et atrium predictum feria quinta proxima ante dominicam

Mart. 13. Palmarum aggressi fuimus manu forti, ibidem aciebus nostris ordinatis per duos dies 15 continuos et unam noctem potenter sine omni resistencia dominantes, et deinde cum omni potencia nostra ad partes Alsatie redeuntes, dum ad sacram silvam prope Hagenowe venissemus, pociores civium de Hagenowe cum honorabili comitiva concivium suorum nobis occurrentes se ac suam civitatem hilari vultu et prompta mente nostro culmini reverenter et humiliter subiecerunt nosque cum principum et aliorum nobilium 20

Mart. 17. ac fidelium nostrorum comitiva decenti ad civitatem Hagenowe crastina die Palmarum cum reliquiis sanctorum et cetus clericorum religiosorum et secularium processione

Mart. 18. celebri tamquam regem et dominum receperunt et feria tertia proxima post diem Palmarum mane conveniente toto populo civitatis ipsius fidelitatis et obedientie nobis fecerunt debitum iuramentum. Et cives in Ehenhain eodem die ibidem fidelitatis et 25 obedientie iuramentum nobis similiter prestiterunt. Quapropter vestram prudentiam requirimus attentius et hortamur, quatinus considerantes quod, pro re publica feliciter gubernanda et pacifico statu terre et imperii preparando ac nos in iure et iusticia conservando, ad que nostra ex intimis aspirat intencio, res proprias diffuse exponimus, fideles nostros angustiis et pressuris subicimus, immo nec parcimus vite nostre, nobis, quem 30 ad regimen et tutelam imperii dextera Domini iuste prefecit, debitum fidelitatis et obediencie studeatis facere reverenter, ut ob id ad libertates et iura vestra amplianda nostra maiestas gratiosa vobis inveniri debeat et benigna. Transmittentes celsitudini nostre devota promptitudine^a vestros nuncios speciales cum pleno mandato, ut vestro consilio et auxilio toti terre pacis commodum et requies opulenta salubriter ordinetur. 35

Datum in Hagenowe, XV. Kalen. Aprilis, regni nostri anno primo.

243. *Litterae civitatis Hagenowensis ad civitatem Constantiensem.* (Mart. 18.)

Originale (or.) in tabulario civitatis Constantiensis. In verso scriptum est: Den erberen burgern von Costentze. — Ed. Mone 'Zeitschrift' VIII (1857), p. 172 nr. 35 ex or. Editionem repetimus. 40

Eodem die datas esse ac supra nr. 242, opinari licet.

Den erberen unde bescheiden dem burgermeister, dem rate und den burgeren gemeinlich von Costentze enbiete wir der meister und der rat von Hagenowe unseren dienst.

Wir tûnt uch kunt, daz wir mit dem hohen fursten herzoge Ludwig von Peyern 45 der sich kunig nennet und och mit unserem herren kunig Friderich dem Römischen

242. ^a) promptitudine, secunda d ex n corr. or.

kunige, da si beide sammenunge hatten und ze velde lagen, uns underredten, welre under in daz velt behübe, daz wir den wolten haben ze unserem herren. Des zogete unser herre kunig Friderich gegen Spire, wanne sich hertzoze Ludwig von Peyern in die vorstat ze Spire hatte geleit, und wolte gestriten han mit imme, ob er ze im mohte
 5 komen sin. Und da er niht mohte ze imme komen, da für er ze uns und enphingen wir in ze eim kunige, wanne er daz velt behüb, und hant imme gehuldet und getan alles daz wir eime Romischen kunige tûn sulent, wanne uns dunket, daz er dem lande rehte komme und es wol befriden mûgen^a. Und bittent ûch ernstlich, daz ôch ir in enphahent ze eim kunige durch iemer unsern dienst.

10 244. *Privilegium pro civitate Colmariensi.* Mart. 20.

Originale in tabulario civitatis Colmariensis. Contulimus nos. Pendet sigillum lacum loro membranacco.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 165 Friedrich nr. 15.

Nos Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum
 15 sacri imperii fidelium noticiam publicam cupimus pervenire, quod quia viri prudentes . . . scultetus, . . . consules et universitas civium Columbarien(sium) erga nos et dive recordationis imperatores et reges Romanos predecessores nostros servicii promptitudine et fidei puritate hactenus comendabiliter claruerunt, ipsis omnia privilegia, libertates, iura, gratias et bonas consuetudines ab imperatoribus et regibus nostris predecessoribus sibi datas scriptis presentibus confirmamus. Et ut iidem cives Columbarienses
 20 ab onere debitorum causa servicii nostri et imperii contractorum melius releventur, ungeltum civitatis sue ipsis perpetuo concedimus in usus sue civitatis utiliter convertendum et ipsos ab omni exactione collectarum et sturarum usque ad biennium continuum volumus esse liberos et solutos. Nolentes hanc gratiam sibi factam de cetero
 25 dispendium aliquod generare, sed lapso biennio predicto contentari debemus serviciis, que nostris predecessoribus hactenus facere consueverunt. Insuper si strennuis viris Iohanni sculteto Columbariensi et Cûnrado de Wittenhain rationabiliter videbitur dicte civitati quidquam amplius necessarium fore fieri pro eisdem, hoc ad consilium eorundem promittimus ampliare. Harum testimonio litterarum regalis nostri sigilli signaculo
 30 signatarum.

Datum in Stakmatton, XIII. Kalen. Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

245. 246. PROMISSIONES SUPER SERVITIO FRIDERICO REGI FACIENDO.

1315. Mart. 24.

35 245. *Scriptum Ottonis lantgravii Hassiae.* Mart. 24.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsit K. Hönel. Pendet sigilli fragmentum loro ex ipsa membrana exsecto. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLV nr. 313.

Wir Otte [von] Gotis gnadin lantgrave und herre Hessin landis kûndigin allin
 40 lûtin an disme geginwortigim brive, daz wir unsme herrin kûnig Frideriche von Rome unde allin sinen . . . helfen suln truwelich beholfin sin mit unsin lûtin unde mit allin

243. ^a) sic or.

unsir macht wider hertzogin Ludwign von Beyirn unde wider den ertzebischovin Petirn von Mentze unde wider alle ir helfere unde mit namen wider die stete, di in an des richis gûte hindirn, unde widir alle die, widir den wir ime mit erin helfin mögn. Dise vorgeante helfe han wir unsme vorgeanten herrin künig Frideriche von Rome in truwin globt zu tûne unde globn mit disme brieve, der dÛrch urkÛnde unsis glubdis ist besigilt mit unsme ingesigle unde ist gegeben zu Strazburg, nah Gotis gebÛrt drizenhÛndirt jar unde in dem fÛnfzending jar, an dem Mântage in der Ostirwochin.

246. *Scriptum Heinrichi comitis de Furstenberg. Mart. 24.*

Originale (or.) ibidem. Contulit R. Salomon. Pendet sigillum fere illaesum loco ex ipsa membrana exsecto. — Ed. 'Fürstenbergisches Urkundenbuch' II, 52 nr. 79 ex or. 10 Reg. Lichnowsky l. c. nr. 314.

Wir grave Heinrich von Fürstemberg verjehen und tûn kunt allen den die disen brief ansehent und horent lesen, daz wir dem hochwirdigen herren hern Frideriche dem Romischen künige und hertzoze LÛpolte sinem brÛdere gesworn haben ze den heiligen, inen und iren brÛderen und helferen ze ratend und ze helfend mit lÛte, mit gûte und mit vesten, mit unser selbes libe und sunderlich mit zweintzig helmen, die wil der krieg weret, der zwisschent inen einsit und hertzoze Lud(wig) von Peyern und sinen helferen andersit erhaben ist, mit gÛten triwen a[ne] geverde. Und ze einem urkÛnde dirre dinge ist diser brief besigelt mit unserm ingesigel.

Der ist geben ze S[traz]burg, an dem Mantag in den Osteren, do man zalte von 10 Gotz gebÛrte dritzehnhundert jar und da nach i[n] dem fÛnftzehenden jar.

247. *Foedus inter Fridericum regem et nobiles partis oppositae. Mart. 26.*

Originale (or.) ibidem. Contulit R. Salomon. Ex octo sigillis pendent sex plus minusve laesa loris membranaceis. — Ed. 'Notizenblatt' (Wien) 1851 pag. 44 nr. 12 ex or.; 'Rappoltsteinisches Urkundenbuch' I, 227 nr. 318 ex or. 15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 414 Reichssachen nr. 404 (Addit. III).

Dirre gegenwertige brief tûnt kunt allen den die in lesent oder hÛrent lesen, daz die erwirdigen herren her Heinrich der ercebischof von Colle, her Johannes der bischof von Strazburg unde her Johannes der alte von Liehtemberg zwuschent dem hohen fursten künig Frideriche von Rome unde allen den die ime zu hÛrent ein site unde hern Ûlriche dem lantgraven in Nidern Elsz, hern Hanemanne hern CÛnrates seligen sÛne unde hern Johannese dem jungern von Liehtemberg, hern Johannese hern Heinriches seligen sÛne und hern Johannese hern Anshelmes seligen sÛne von Rapoltstein, hern Hûge von Geroltzecke uf dem Waszichen, hern Burkarte unde hern Reimbolte von Windecke unde allen den die in zuhÛrent unde ire helfere sint ander site beredet hant unde zubraht eine trostunge unde ein steten friden untze an den Sonnen- tag zu Ûsgander Phinegestwochen der nu zu nehest kummet unde den tag allen, also daz nieman von ietwederme teile dem andern da zwuschent sol schaden tûn an libe oder an gûte. (2) Unde ensÛlent Ûch der lantgrave unde sine geselleschaft, die davor genemmet sint, dem herzoze Ludewige von Peiern der sich künig nemmet da zwuschent wider den vorgeanten künig Frideriche keine helfe tûn noch schaffen getan mit Worten noch mit werken, mit reten noch mit geteten noch mit botschefte, heime-

liche noch offenliche in alle wis ane alle geverde. (3) Und kummet es ^uoch also daz den vorgenanten lantgrave Ulriche zwei dusent mark unde den zwein herren von Liehtemberg¹ vier dusent mark unde den zwein von Rapoltstein² zwei dusent mark lötiges silbers unde hern Hüge von Geroltzecke zwei dusent phunde Hallere, die in von des vorgenanten herzoge Ludewiges wegen unde von ime umbe irn dienst gelobet sint, niht werdent vor dem vorgenanten Sunnentage ane burgen unde sicherheit unde ane phant, mit gereitem silbere oder phenningen ganzliche und gangliche vergolten, so sulent sie darnach wider den vorgenanten herzoge Ludewige diener werden des vorgenanten kunig Frideriches unde sol er in darumbe mit sime gûte helfe tûn, der die vorgenanten herren von Strazburg unde von Liehtemberg einhullecliche ubereinkumment. Mohte men aber mit in darumbe also niht ubereinkummen, so sulent sie doch niht dienen weder mit reten noch mit geteten wider den vorgenanten kunig Frideriche noch die sinen und sülent stille siczen in dem kriege, den er wider den vorgenanten herzoge Ludewige sin ôheim hat umbe daz kunigriche. Unde daz hant sie alle gelobet mit gûten truwen und bi den hulden, die sie irn herren hant getan, stete zu habende und zu behaltende ane alle geverde. (4) Werdent aber sie stille sitzende, so sülent sie unde alle ire helfere mit dem vorgenanten kunig Frideriche unde allen den sinen eine gûte sûne haben umbe alles, daz sie wider in in des vorgenanten herzoge Ludewiges dieneste getan hant, unde sol ^uoch er dem vorgenanten lantgrave Ulriche lihen sine lehen, die sine vordern an in hant braht unde alles daz er ime durch recht lihen sol. (5) Unde zu eime urkunde der vorgeschriben dinge, sint der vorgenanten drier herren von Colle, von Strazburg unde von Liehtemberg ingesigele mit des vorgenanten lantgrave Ulriches unde der andern herren, die davor genemmet sint, ingesigeln an disen brief gehenket.

(6) Wir Ulrich der lantgrave in Nidern Elsz, Haneman unde Johannes der junge die zwene herren von Liehtemberg, Johannes unde ^uoch Johannes die zwene herren von Rapoltstein unde Hug der herre von Geroltzecke uf dem Wasichen die vorgenanten verjehent offenliche, daz es von unsern wegen unde mit uns beredet unde getegetinget ist, also da vor geschriben stat, unde gelobent es ^uoch stete zu habende mit gûten truwen ane alle geverde. Unde des zu eime urkunde sint unsere ingesigele an disen brief gehenket.

Dis geschach zu Strazburg, an der Mittewochen in der Ohsterwochen, des jares da men zalte von Gotz geburte druzehenhundert unde funfzehn jar.

248. 249. PRIVILEGIA PRO OPPIDO LANDOWENSI.

1315. Mart. 28.

248. *Scriptum prius.* Mart. 28.

Copia (c.) ex Copiario oppidi Landowensis fol. 93^r facta in bibliotheca Heidelbergensi 'Lehmann, Pfälz. Urkundenbuch' II, 238. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 269 nr. 420 ex c. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 382 Friedrich nr. 299 (Addit. III).

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus omnibus in perpetuum.

Regalis excellentie dignitas tunc vere laudis titulis sublimatur et gloria atque eminenti decore prefulget, cum fidelium suorum devotionem accendit et eis de sua

1) Cf. *supra* nr. 236. 2) *Supra* nr. 237.

liberalitate confirmat, que a suis predecessoribus iuste sibi collata videntur, cum in observandis beneficiis non minus quam in largiendis laus accrescat regie dignitatis. Sane prudentum virorum castrensiū, consulum et civium de Landaw, dilectorum nostrorum fidelium petitionibus favorabiliter annuentes, ipsis omnia iura, libertates, privilegia et honestas consuetudines sibi a divis Romanorum imperatoribus et regibus nostris predecessoribus traditas et concessas auctoritate nostra regia innovamus, approbamus et presentis scripti patrocinio confirmamus. Et ut specialius nobis iidem sentiant se dilectos, addicimus uberioris gratie nostre donum^a ungeltum predicti opidi nostri Landawe, quod ipsis civibus convertendum in memorati opidi fortificationem et ad necessariorum reparationem seu reformationem communem perpetuo ex liberalitate regia¹⁰ donavimus et presentibus donamus colligendum et recipiendum pacifice et quiete sine impedimento quovis nostro ac nostrorum officialium quorumcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre innovationis, approbationis, confirmationis et donationis nove gratiam infringere vel ei aliquo ausu temerario contraire. Quod qui facere presumpserit, gravem nostre maiestatis offensam se noverit incurrisse. In cuius rei testimonium¹⁵ presentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Sletstat, V. Kalendas Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

249. *Scriptum alterum.* Mart. 28.

Copia (c.) ex eodem Copiario fol. 94 facta ibidem l. c. II, 234. — Ed. Winkelmann l. c. II, 270 nr. 421 ex c. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 382 Friedrich nr. 298 (Addit. III).

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus gratiam suam cum notitia subscriptorum.

Ne singularis dilectionis affectus, quem erga opidum nostrum Landaw et eius²⁵ incolas augustalis^a gerit clementia, per alienationem aliquam diminui valeat, sed potius ex frequenti familiaritatis assistentia et servitiorum continuatione salubriter augeatur, cives eiusdem opidi, fideles nostros dilectos regia clementia assecurare decrevimus et ipsos presentibus certos reddimus et securos, quod opidum antedictum nullo unquam tempore cuiquam obligare seu in feodum conferre aut alio alienationis modo vel forma³⁰ alienare volumus a nobis et imperio, sed ipsum et incolarum ipsius grata obsequia nostro culmini specialiter reservare. Harum testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli munimine^b signatarum.

Datum apud Sletstat, V. Kalendas Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

248. ^a) sequitur ut c.

249. ^a) augustialis c. ^b) in munimine c.

250. *Scriptum pro comitibus de Nassow.* Apr. 2.

Cf. *supra* nr. 33.

Originale (or.) *Hagae Comitum in tabulario domus regiae. Descripsimus ad imaginem photographica benivolenter transmissam. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.* — *Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 166 Friedrich nr. 25.

Cf. *Reg. Friedr. nr. 24.*

Wir Friderich von Gotes genaden Romischer kunig allezit ein merer des riches
verjehen und kunden mit disem^a brief allen den die^b in sehent oder lesen horent, daz
10 wir den edlen mannen graven Johann und graven Heinr(ich) brüdern von Nassow und
allen iren erben umb den getruwen dinst, den si unserm liben vater kunik Alb(recht)
von Röm selig, dem Romischen rich und ouch uns getan habent, versetztzet haben den
burkberg ze Griffensteyn mit allem dem rechtem und güt daz dar zu gehoret, lüt und
land, ze holtzze, ze veld, gebowen und ungebowen, swie ez genant ist, als ez der^b
15 vogenant unser vatter kunik Alb(recht) choufft umb^c Krafften von Griffenstein fur
achthundert mark phenning, immer dri haller fur den phennik ze zelen, der in der
egenant unser vatter suldik war. Darzu geben wir gewalt und maht den vogenanten^d
graven Johann und graven Heinr(ich) von Nassow, daz si den vogenanten burkberk
ze Griffenstein an sich erlosen von irem brüder graven Emichen von Nassaw umb
20 hundert driunddrizik mark phenning und vier schilling, drey haller fur den phennik,
da im daz selb phant umb stêt, und verbinden uns und alle unser nachkomen an dem
rich hintz den offft genanten graven Johann, graven Heinr(ich) und iren erben umb
diu nunhundert dreyunddrizig mark phenning und vier schilling, drei haller für den
phennik, da in der burkberg ze Griffenstein [.]^e umb versatzzet ist, daz si den
25 mit allem nutz und recht inne haben suln und nützen, [untz]^f si von uns oder von unsern
nachkomen an dem rich der vogenanten summe gar und gentzlich verricht werent.
Wir loben in ouch, daz wir in, ob wir keyser wurden, uber daz selb phant einen brief
geben under dem keyserlichem insigel. Und geben in dar uber disen brief besigelt
mit unserm kuniklichem insigel.

30 Der gegeben ist ze Brisach, nach Gotes geburd dreuzehenhundert jar, dar nach
in dem funfzeden jar, zehen tag nach Östern, in dem erstem jar unsers riches.

251. *Remissio sturarum pro reaedificatione civitatum imperii.* Apr. 8.

Exemplar 1 pro civitate Constantiensi autographum in tabulario generali Karlsruhano
'Select der Kaiserurkunden' nr. 176. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro
35 *membranaceo.* — *Ineditum.*

Exemplaris 2 pro oppido Sancti Galli originale in tabulario Sangallensi. Pendet
sigillum valde laesum loro membranaceo. — *Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen*
Bünde' IV, 2 p. 450 nr. 3 ex or.; Wartmann 'Urkundenbuch' III, 393 nr. 1222 ex or.
Contulimus ad editiones.

40 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 382 Friedrich nr. 305 (Addit. III) ad 2.*

250. ^a) mit disem *bis scriptum, sed subpunctum or.* ^b) den or. ^c) sequitur rasura duarum
litterarum spatium adaequans or.; videtur scriptum esse He. ^d) g corr. ex: G or. ^e) corrosum or.;
lacuna quinque litterarum spatium adaequans. ^f) corrosum or.; lacuna quatuor litterarum spatium
adaequans.

Nos Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus tenore presentium publice profiteamur, quod cum nostra^a et imperii civitas Constant(iensis)^a ex ignis incendio seu voragine adeo desolata et devastata^b existat, quod nisi ipsius reedificationi et reformationi gratiose^c nostra intendat serenitas, numquam statum recuperabit pristinum et debitum, set manebit perpetuo desolata^d, nos eiusdem cupientes civitatis^e comodis consulere et quibuslibet^f periculis obviare, prudentes viros . . . ministrum, . . . magistrum civium^g, . . . consules et universos predictae Const(antiensis) civitatis^h cives, fideles nostros dilectos, ut eo attentius dicte reedificationi civitatis^e intendere valeantⁱ utque^k ad nostra et imperii servitia efficiantur in posterum apciores, ex nunc usque ad Nov. 11. festum beati Martini venturum proxime et ab eodem festo per quinque annos continue 10 subsequentes ab omni stura^l, exactione seu collectione nobis et imperio per ipsos solvenda ex mera liberalitatis regie gratia dimittimus liberos et solutos. Dantes ipsis presentes litteras^m maiestatis nostre sigillo signatas in testimonium super eo.

Dat.ⁿ in Baden, VI. Idus Aprilis, anno Domini MCCC quintodecimo, regni vero nostri anno primo. 15

252. *Scriptum pro civitate Constantiensi.* Apr. 11.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 179. Descriptum nos. Pendet sigillum laesum filis sericis viridis coloris. Eadem manu scriptum est ac supra nr. 251 sub 1. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 382 Friedrich nr. 306 (Addit. III). 20

Cf. cetera privilegia eodem die concessa 'Zeitschrift für Gesch. des Oberrheins. Neue Folge' I, 86 sub nr. 177. 178. 180 hucusque inedita.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Gratiosis affectibus civium Constant(iensium) prosequentes^a commodum et profectum, 25 propter sua grata que hactenus nobis et imperio impenderunt obsequia et exhibere in posterum poterunt gratiora hanc ipsis civibus universis et singulis prerogative gratiam duximus liberaliter auctoritate regia concedendum, ut a nullo nec pro episcopo Constantien(si) vel alio quolibet inpingorari debeant, nisi iusticia fuerit actori vel actoribus ab eorundem civium iudice denegata. In cuius rei testimonium presentes exinde 30 conseribi litteras et sigilli nostri munimine fecimus communiri.

Dat.^b Constantie, III. Idus Aprilis, anno Domini MCCC quintodecimo, regni vero nostri anno primo^b.

251. ^a) loco nostra — Constant(iensis) 2: opidum Sancti Galli nobis et imperio pertinens. ^b) desolatum et adeo devastatum 2. ^c) ferventer 2. ^d) desolatum 2. ^e) opidi 2. ^f) quibuslibet deest 2. ^g) . . . magistrum civium deest 2. ^h) dicti opidi Sancti Galli 2. ⁱ) loco intendere valeant 2: intendant. ^k) necnon 2. ^l) stura 2. ^m) nostras add. 2. ⁿ) Datum 2. 35

252. ^a) tes in loco raso eadem manu atramento fusciori artius scriptum; prosequens prius scriptum erat or. ^b) linea dati eadem manu atramento fusciori exarata est or.; cf. not. a.

253. PROMISSIO BURCGRAVII NORIMBERGENSIS
PRO LUDEWICO REGE.

1315. Apr. 4.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsimus nos.
5 *Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. 'Monumenta Zollerana' II, 329*
nr. 511 (ad D. Fr. Chr. Jon. Fischer 'Kleine Schriften' II (1781) pag. 595 nr. 18).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 47.

In cancellaria regia scriptum est; cf. not. ^a.

Wir Friderich von Gotes gnaden purgrave ze Nurenberch verjehen offentlichen an
10 disem briefe allen den die in sehent, lesent oder hörent lesen, daz wir dem durch-
lūchtigen herren hern Ludowigen Romischen chūnige unserem gnedigen herren geloben
und gehaizen ze dienen inner lande mit aller der macht die wir haben und warten
getriwelichen mit allen unseren vesten und sūlen in erchennen als ainen Rōmischen
chūnig, wann das billich und recht ist. Wir sūlen im ouch auzer landes mit hundert
15 helmen in unsers selbes chost triwelichen dienen ain vierteil jares. Ist aver das wir
über das vierteil jares in seinem dienste auzer landes beliben, so sol er uns verchosten
und alle die die in unserem dienste seint. Wer aver swenn wir das vierteil jares
gedienen und wider haim ze lande chomen, ob er danne anderstunt unsers dienstes
auzer landes geruchte, des insei wir im niht schuldich, dann als verre als er uns sein
20 helfe tūt, daz wir ez erzūgen mūgen und getūn. Er sol uns ouch ūmb das vierteil
jares das vorgenant ist so getan gūt verrichten, als er uns mit seinen briefen gelobt
hat, die wir dar über haben¹. Daz wir im das stete haben, darūmb geb wir im
disen brief versigelt mit unserm aigen insigel das daran henget.

Der brief ist geben ze Nurenberch, do man von Christes gebürt zalte dreuzehen-
25 hundert jar darnach in dem fumfzehenden jar, an dem Vreitage nach der Osterwochen^a.

254. LITTERAE ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS
AD REGEM ARAGONUM.

(1315.) Apr. 9.

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD 11190. Sigillum dorso im-
30 *pressum erat. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 350 nr. 238 ex or. Editionem repetimus.*
Cf. supra nr. 242 et 243, itemque responsionem regis infra nr. 277 edendam.

Excellentissimo principi domino Iacobo Arrogonum regi Henricus Dei gracia
sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancel-
larius se ad ipsius beneplacita quelibet benivolum et paratum.

25 (1) Vestre dominacioni ad gaudium duximus declarandum, quod serenissimus
dominus noster dominus Fridericus Romanorum rex gener vester per nos et alios
conprincipes nostros in Romanorum regis electione ius habentes et nobis in eadem

253. ^a) sequitur locus rarus or.; prius scriptum erat: des ersten jars unsers riches.

1) Quae deperditae sunt.

consencientes die ad hoc prefixa rite et canonice electus et per nos, qui de iure et hactenus pacifice observata consuetudine Romanorum regem coronare habemus, unctus et coronatus in omnibus suis factis et agendis divina disponente clemencia prosperratur. (2) Nam hiis diebus, cum illustris Ludewicus dux Bawarie, qui se in regem Romanorum a quibusdam aliis principibus electum asserit, non tamen die ad hoc a principibus prefixa nec de consensu principum prorogata, set Dominica die sequenti, cum de iure non poterat electio celebrari, vires et fautores suos congregaverit ad invadendum partes regni Romanorum, idem dominus noster econtra validam armatorum multitudinem instauravit et continuatis dietis pluribus ad reprimendum temerarios conatus dicti ducis direxit gressus suos. Cumque idem dux ipsum dominum nostrum sibi appropinquare percepit, terga vertit et fugit ad civitatem Spirensensem, que sue temeritatis fautor existebat, et in loco sepulture Iudeorum ibidem ipsi civitati c[on]tig[uo]^a, eo quod civitatem eandem intrare non potuit, se recepit. In quo prefatus dominus noster per aliquot dies obsedit eundem, cupiens ut animum recipere deberet exeundi. Quod cum non faceret, ipsum dimisit sua confusione depressum et se divertit ad civitates imperiales, que ipsum, cum potenciam suam cognoscerent, tamquam dominum suum et Romanorum regem honorifice receperunt et recipiunt omni die, sibi multis honoribus certatim occurrentes et fidelitatis debitum eidem exhibentes. In estate igitur futura cooperante Altissimo taliter facta sua expediet, quod cessantibus adversancium insultibus rem publicam sacri Romani imperii debeat in tranquillitate pacis feliciter gubernare. (3) Insuper n[on]verit excellencia vestra, quod in instanti festo Mai. 11. Penthecostes illustrissimam dominam nostram dominam Elizabet filiam vestram cum debitis et preordinatis ad hoc festivitatum insigniis in civitate Basiliensi coronabimus in reginam Romanorum. (4) Ista vestre dominacioni scribimus, cui nos in omnibus expositos reddimus, ne sinistra et veritati contraria relacio circumveniat mentem vestram. Utimur secreto nostro in hac parte.

Datum Baden, IX. die mensis Aprilis.

255. LITTERAE LUDEWICI AD CIVITATEM ARGENTINENSEM.

1315. Apr. 11.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Sigilli secreti ceræ rubeae dorso impressi vestigia adsunt. In verso scriptum est: Prudentibus viris [. .] magistro civium, . . consulibus et universis civibus Argentinensibus, fidelibus suis dilectis. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 274 nr. 329 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 5 nr. 83.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . magistro civium, [. .] consulibus et universis civibus Argentinensibus, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

(1) Sincere devocionis et fidei puritatem, quam erga nos et imperium inpermixtam fermento malicie gessistis hactenus, et adhuc geritis, sicut evidenciam facti declarat specialiter in eo, quod . . ducem Austrie, qui se veste vestit aliena, nomine regio se describens, non ut regem, sed ut alium supervenientem hospitem civitatem Argentinensem ingredi permisistis, in nullo sibi communicantes auxilio

254. ^a) desunt verba duo or.; forsitan supplendum firmato fossatis; cf. supra pag. 210 lin. 12.

vel consilio in communi, sicut littere vestre nobis misse declarant¹, licet per clerum et religiosos dicte civitatis vestre receptus extiterit, inde tamen sibi vindicare non poterit regiam maiestatem. Vos autem, qui vidistis ea que facta sunt, sicut in statera iudicii verum falso pretulistis et nullius timore perterriti iusticiam preamastis hactenus, sic et inantea vestra maturitas faciat et in eo constanter et invariabiliter perseveret. Speramus enim in Domino, quod iustus iudex vos de iusticia, quam diligitis in aperto, premiabit in retributione iustorum et ad hoc nostrum confortabit brachium, quod vobis pro meritis dignam suo tempore possimus reddere recompensam. (2) Ceterum statum nostrum per Dei gratiam noveritis esse prosperum et felicem. Nam receptis fidelitatibus a civibus opidorum, ad que in directo tramite versus partes nostras Bawarie divertimus, et honoribus congruis regie maiestati civitatem Nürenberg ingressi et ibidem a civibus recepti fuimus non ut hospes, sed ut rex potius Romanorum. In quo loco quidem moram aliquam traximus et principibus necnon nobilibus circumquaque parciū illarum, quod nobis et imperio cum tota potencia sua se servituros astrinxerunt, sumus finaliter concordati. Deinde Monacum civitatem nostram aggredimur ad firmandam concordiam inter nos et fratrem nostrum initam et pro velle nostro tractatam, ubi dicti fratris nostri fruti^a consilio et iuvamine stipulati cito veniemus pro recuperacione nostrorum iurium, que quorundam incursibus lacerantur et indebite distrahuntur. Si qui vero sinistri relatus vobis fierent seu facti essent, de hiis scriptis nostris pre omnibus fidem credulam apponatis. Vice versa de vobis simile fecimus et eciam faciemus.

Datum in Ingolstat, tercio Idus Aprilis, regni nostri anno primo.

256—259. RESPONSIONES CARDINALIUM REGI ARAGONUM FACTAE.

(1315.) Apr. 12.—18.

Cf. supra nr. 226 et 227, itemque Relationem procuratoris infra nr. 260.

256. *Responsio Iacobi de Columna.* Apr. 12.

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD Ap. 78. — Extractum ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 359 sq. sub nr. 241, 2 ex or. Editionem repetimus.

Vestre celsitudini non est ignotum, qualiter duo in regem Romanorum in discordia sunt electi, quorum quilibet pro iure sibi ut asserit competenti contendit. Verum cum tempus advenerit, quo dante Deo talia in Romana curia dirimi valeant et discerni, alma mater ecclesia, que non solum in arduis, verum etiam in quibusque minimis quorumcumque iustitiis liberalem se exhibet et benignam, quod gratum erit Altissimo suadebitque iustitia, diffiniet et decernet. Et nos quidem pro veritatis et iustitie cultu libenter instabimus et eo magis et promptius, quo desiderabilius affectamus, ut cui suffragantur iustitie merita, suorum honorum et iurium plenitudinem assequatur.

Dat. Valentie, die XII. mensis Aprilis.

255. ^{a)} sic ed.

1) Quae deperditae sunt.

257. *Responsio Petri de Columna.* Apr. 12.

Originale eiusdem fere tenoris ibidem CRD Ap. 39. — Extractum item l. c. sub nr. 241, 3. Repetimus.

Cf. infra nr. 289. 290.

... Cuperemus tamen ob amplitudinem^a honoris ducis eiusdem, ut Romanorum regis electio fuisset ad divini laudem nominis iuxta competenciam et statum tanti negotii in maiori concordia celebrata ...

258. *Responsio Neapoleonis de Ursinis.* Apr. 13.

Originale (or.) ibidem CRD 11213. — Ed. Finke l. c. sub nr. 241, 1 ex or. Editionem repetimus.

Excellenti et magnifico principi domino Iacobo Dei gratia regi illustri Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comitique Barchinonensi ac sancte Romane ecclesie vexillifero, ammirato et capitaneo generali, amico nostro carissimo Napoleo miseratione divina Sancti Adriani diaconus cardinalis cum sincera dilectione salutem et feliciū successuum incrementa.

Serenitatis vestre litteras qua decuit affectione recepimus et ipsarum tenorem intelleximus diligenter. Ad quas magnitudini vestre duximus respondendum, quod nos et homines domus nostre serenissimo principi domino Frederico Dei gracia regi Romanorum illustri eiusque domui ab antiquo fuimus et nunc sumus in benivolentia et amicitia^a specialiter coniuncti suamque et domus sue affectavimus et affectamus exaltationem et promotionis augmenta et ad manutenendum et promovendum statum ipsius intendimus pro posse impendere auxilium et iuvamen. Verum quia super hoc regia nobis precamina porrexistis, nos eo libentius et efficacius animamur et inducimur ad premissa, quo vobis tanquam specialissimo amico nostro desideramus et semper desideravimus complacere. Noscat igitur serenitas vestra, nos pro prefato domino Romanorum rege in eius exequendis comodis promptos existere, ita quod nostre voluntatis affectus ad honorem suum et vestrum loco et tempore per effectum debitum Deo dante operibus apparebit.

Dat. Valentie, die XIII. Aprilis.

259. *Responsio cardinalis episcopi Penestrini.* Apr. 18.

Originale ibidem CRD Ap. 37. — Extractum item ed. Finke l. c. sub nr. 241, 4. Editionem repetimus¹.

Domino Iacobo ... regi Aragonum Guillermus miseratione divina episcopus Penestrinus ...

Super negotio magnifici principis domini Frederici in regem Romanorum electi, pro quo nobis vestra excellentia suas deprecatorias litteras destinavit, parati erimus vestri honoris intuitu oportunis loco et tempore favorem, quem cum Deo et honestate

257. ^a) amplitudinem *ed.*

258. ^a) amicitie *or.*

1) *Aliorum cardinalium responsiones adnotat Finke l. c. in nota, i. e. Berengarii card. ep. Tusculani (Apr. 6), Vitalis card. presb. S. Martini in Montibus (Apr. 6; cf. infra nr. 260 cap. 4), Guillelmi card. presb. S. Caeciliae (Apr. 17), Raymundi card. presb. S. Potentianae (Apr. 18), Bernardi card. presb. S. Agathae (in Ponte Sorgie Apr. 18), Francisci card. diac. S. Mariae in Cosmedin (Apr. 11).*

nostra poterimus, prompte sollicitudinis studio exhibere. Sane ipsum dominum Fredericum ea sola de causa nominare regem omittimus^a, quia ecclesie Romane, quam sequi necesse habemus, moris existit, ut nullum Romanorum regem nominet, donec per eam fuerit approbatus . . .

⁵ Dat. Avinione, die XVIII. mensis Aprilis.

260. RELATIO PROCURATORIS REGI ARAGONUM TRANSMISSA.

1315. Apr. 19.

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD 11262 partim evanidum.
¹⁰ *Vestigia sigilli adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 353 nr. 240 ex or. Editionem repetimus.*

Cf. nr. 256—259.

Serenissimo . . . dompno Iacobo . . . Iohannes Lupi archidiaconus de Guarga in ecclesia Iaccensi, eius devotissimus famulus cum reverencia suplici et humili
¹⁵ recomendacione se ipsum.

(1) Regie vestre celsitudini clareat per presentes, quod die Sabbati Nonas Aprilis ^{Apr. 5.} recepi literas vestras regias novissime michi missas. Et quia monachus vester ac Iohannes de Constancia illustris regis Romanorum, carissimi filii vestri, cursores non venerunt illa die, ut ipsi presentacioni literarum per vos directarum reverendis patribus
²⁰ dominis cardinalibus super negocio electionis prefati filii vestri faciendo personaliter interessent, usque in diem sequentem ipsas literas distuli presentare. Sequenti vero ^{Apr. 6.} die literas vestras dominis cardinalibus presentavi cuilibet in camera sua et nichilominus vive vocis oraculo ad partem negotium ipsum eisdem recomendavi et quilibet ipsorum presentibus eisdem cursoribus respondit, quod vos reputabant brachium istius
²⁵ ecclesie et devotum filium [preter omnes]^a fideles principes huius mundi, et quod ista ecclesia propter devocionem vestram ac discrecionem et providenciam, in qua . . .^b dictos principes christianos multum tenetur vobis et domui vestre et quod consideracione vestri honoris, vestrorum . . .^b, cum negotium ipsum deduci contingat ad curiam, quatenus sepedicto filio vestro assistant consiliis et auxiliis oportunis^c. Et non solum
³⁰ in hiis, que rigorem iusticie respiciunt, ut vestre videbantur deposcere litere, set eciam in his omnibus, que favorem iusticie respiciunt et concernunt, pro expedicione optata istius negotii facient quidquid possint verbo et facto et eidem filio vestro, quantum cum Deo poterunt, ob honorem vestrum favere cupiunt et intendunt. Iste fuit effectus responsionis, licet aliqui magis et alii minus dixerint.

³⁵ (2) Literis vestris omnibus cardinalibus citramontanis Avinione existentibus presentatis, Valenciam personaliter me contuli et cardinalibus Italicis vestras literas presentavi. Et licet ipsi sint VII numero et eorum cuilibet vestre litere regie fuerint presentate, duo tamen ex ipsis vobis rescribere noluerunt, videlicet dominus Iacobus Gayetani, qui dixit michi, quod ipse totus vester est, specialiter propter dominum Matheum Rubei
⁴⁰ avunculum suum, qui dum vixit tenerrime vos dilexit. Set super negocio imperii nullo modo rescriberet, quia multa pericula fuit passa sua domus in Urbe per imperatorem

259. ^a) omittimus ed.

260. ^a) uncis inclusa fere omnino evanida or. ^b) desunt tria verba or. ^c) operi(?) . . .
(verbum deest) ed.

proximo nunc defunctum. Dominus Guyllelmus de Pergamo etiam non rescribit, set dixit michi, quod secure confidatis de eo, quod et in isto negotio et in quocumque alio honorem vestrum vel vestrorum tangente paratus est vobis gratificare et fideliter laborare. Et vellet vobis affectionem benivolam, quam ad vos gerit, factis magis ostendere quam per verba. Et certe, serenissime princeps, valens homo est et sani consilii et magne literature et est amicus factorum, non dictorum.

(3) Item apud Valenciam didisci, quod archiepiscopus Maguntinus, qui favet illi Ludovico Bavaro, scripsit omnibus cardinalibus narrando totum processum negotii et informando eos in favorem Ludovici predicti¹, prout dominus Iacobus de Collumpna michi dixit, qui desiderat prosperitatem imperii et profectum. Quidquid tamen scripserit et quidquid gerant cardinales in cordibus suis, omnes dicunt se velle favere sepedicto filio vestro, considerantes quod si ipsum obtinere contingat cum favore vestro et potencia, de facili tota Italia subicietur imperii dicioni.

(4) Reverendus pater frater Vitalis tituli Sancti Martini in Montibus presbiter cardinalis, qui Vasco est et origine Vasatensis, multum desiderat se obsequiosum vobis exhibere et secrete exposuit michi, quod deberem vobis rescribere, quod aliquando est factum verbum inter cardinales de istis electionibus regis Romanorum. Et videtur ipsis, quod minus sapienter agant illi electi, quia neuter ipsorum misit aliquem nuncium ad curiam ad petendum aprobacionem sue persone et prestandum iuramenta et alia faciendum, que electi retro principes Romane ecclesie sunt facere consueti, et quod expediret, quod dictus filius vester mitteret ad faciendum predicta vel saltem ad prestandum ecclesia Romana vacante. Intellexi tamen per dominum P(etrum) de Collumpna, quod sibi scriptum fuit, quod iam predictus vester filius disposuit mittere sollempnes procuratores. Si tamen occurrat aliquis nuncius et vestre dominationi faciendum videbitur, bonum est per vos sibi significari.

(5) Sane quia iuxta finem litere michi misse mandastis, ut nova de curia vobis literatorie intimarem, infrascripta sunt que vestre excellencie regie congruit intimari. Noveritis namque, serenissime princeps, quod episcopus Suesionensis et comes Bononie, nuncii regis Francie fuerunt expediti a cardinalibus citramontanis Avinione existentibus, qui sunt numero XVI, die Sabbati XIII. Kalendas Maii. Et expeditio ipsorum est ista, videlicet quod omnes predicti XVI cardinales consenciant et volunt ire ad civitatem Masticonensem, que est in dominio regis Francie, ad novem leucas supra Lucdunum ad tractandum de electione futuri summi pontificis, si domini cardinales Italici consenserint illuc ire. Ita quod quantum ad istos citramontanos regis peticio est concessa, que solum tendebat ad hoc, quod cardinales se transferrent ad terram sue iurisdictionis de electione Romani pontificis tractaturi, nulla specificie nominata persona. Verum quia dubium est, utrum domini Italici consentiant Masticonem accedere, aduc nescitur, quid erit determinate^d. Set ipsi nuncii iam sunt Valencie. Nescitur tamen aduc, quid cum Italiciis est tractatum.

(6) Item noveritis, mi domine excellentissime, quod comes Avelini noviter factus est senescallus Provincie et vices gerens regis et est potencior homo de Provincia. Est enim dominus de Bausio et recepit literas regis Roberti, quod personaliter deberet accedere ad cardinales citramontanos et Italicos et insistere apud eos, quod simul convenire vellint ad aliquem locum Provincie ad futurum summum pontificem eligendum. Nam ipse cum potencia regis et sua est paratus utrisque securitatem prestare. Et loquutus fuit Avinione cum citramontanis et ipsi parati sunt ubilibet in Provincia convenire, ubicunque domini Italici elegerint consentire. Et ecce quod nuper accessit

260. ^d) sic or.

1) Quae litterae servatae non sunt.

Valenciam et nondum rediit. Set quantum ego, qui diligenter exploravi, perpendere potui, dominus Hostiensis et domini Iacobus et P(etrus) de Collumpna nullo modo se transferrent ad terram iurisdictionis regis Roberti. Reputant enim eum capitalem inimicum, unde nullo modo se crederent ei propter aliquam securitatem.

5 (7) Item intellexi, quod illa regina Navarre aduc vivit et sibi alleviata est penitencia. Non enim rex Francie est ausus ipsam occidere, dubitans quod tota Burgundia insurgeret contra eum. Set est inventa via, per quam et ipsi regine reservabitur vita et ea vivente rex poterit contrahere matrimonium cum secunda. Dicitur enim, quod
10 licet tempore, quo rex Navarre tune, nunc Francie contraxit matrimonium cum ipsa, fuerit dispensatum super impedimento consanguinitatis^e, qua sibi in gradu prohibito ad invicem atinebant, in ipsa dispensacione non fuit facta mencio de quadam publice honestatis iusticia, que impediabat matrimonium contrahi inter eos, et sic propter defectum dispensacionis non potuit matrimonium contrahi inter ipsos et sic non fuit uxor, set adultera. Utrum autem hoc verum sit, Deus scit. Unde idem rex intendit
15 contrahere cum filia Caroli Martelli, sorore regis Ungarie, que est Neapoli. Et iam iverunt pro ea Iohannes et Guydo Delfini. Nam ipse Iohannes Delfini habet sororem aliam in uxorem. Nescio si hoc veniet ad efectum vel si Deus permitet tantam iniquitatem et tantum scelus, quod ille rex duas simul possit habere uxores.

(8) Item noverit regia celsitudo: Engerranus, secundus rex in Francia, vivente
20 inclite memorie domino Filipo, fuit captus de enormibus criminibus delatus et impetitus per dominum Carolum patruum regis et per maiores, qui sint in regno Francie. Et licet aliquociens dictum fuerit, quod fuit suspensus, tamen didisci a personis fidedignis, quod tractatur, quod mitatur in exilium et relegetur in insulam de Rodis, nunquam rediturus nisi de mandato domini Caroli vel filiorum suorum. De hoc autem^f . . . ,
25 quia venerabilis vir dominus sacrista Maioricensis, nuncius vestre regie excellencie in Franciam serius et magis fundate(?) hec et alia nova curie regis Francie explicabit.

(9) Hiis diebus supervenerunt nova de civitate Ianuensi, quod propter brigam, que fuit inter quendam de Spinola et alium de Flesco, illi de Oria una cum ipsis de Flesco expulerunt omnes de Spinola et fautores ipsorum de civitate, ita quod omnes
30 fautores regis Roberti de Ianua sunt expulsi, etiam admirantius suos. Dictum fuit hic pridie, quod rex Robertus fuit infirmus et quod convalescerat. Nunc dicitur, quod recidivavit.

(10) Alia non sunt nova magestati regie notificanda, hoc excepto quod magnificus princeps dominus Fredericus rex Romanorum illustris filius et gener vester cum excer-
35 citu grandi existens iuxta civitatem de Spira, in qua erat ille Lodovicus adversarius suus, cum propter multitudinem gentis(?) deficerent sibi et genti sue victualia, in manu potenti et brachio extenso ipsam civitatem ingressus fugavit adversarium suum. Qui non expectato eius ingressu aufugit, prout domini Teotonici, qui sunt in curia, referunt, aserentes se super hoc literas recepisse.

40 (11) Ad hec quia que ultimo dicuntur, efficacius memorie comendantur, serenitatem regiam scire cupio, quod licet vestra magnificencia michi in subsidium expensarum annuatim mille Turonenses mandaverit ministrari et a tempore procuracionis vestre michi commisse quadriennium sit elapsum, non tamen gratia per vos michi concessa fuit nisi pro unico anno per vestrum thesaurarium ministrata . . . Suplico . . .
45 quatinus quod solvendum restat michi de tempore preterito racione gracie michi facte per curie vestre thesaurarium mandare dignemini michi solvi . . .

Scripta Avinione, XIII.^g Kalendas Maii.

260. ^e) consanguineitatis ed.

^f) verbum deest or.

^g) XIII or.

261. SCRIPTUM LUDEWICI PRO MARSCHALCO DE POKSBERCH.

1315. Apr. 21.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 42½. Descripsimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 6 nr. 88.

Wir Ludewich von Gotes genaden Römischer chunich ze allen zeiten ein merer des riches verjehen und tûn chunt offenleichen an disem brief, daz wir mit unserm getrewen Hainreichen dem marschalek von Poksberch also getâdingt haben und über ain chômen sein, daz wir im und allen seinen erben den kirchensacz ze Ähingen mit der zukirchen da ze Plankenburch mit allen zûgehorent klain und grôz nichts aus genomen geaygent und fûr rechez aygen geben und aygenen und gebn in auch mit disem brief unser egenanten kirchen mit allen iren rechten und zûgehôrnden, als vor geschriben stet und als sy im und seinen erben vor von ûns verseczt waren. Dar umb daz er ûns geschworn hat ze warten und ze dienen mit seiner pûrg ze Poksberch von Dec. 25. hinnen hinez Weyhenachten diu schierst chumt, und von danne über zechen gancze jar. Und sol auch ûns diu selben zeit dienen innerhalb landes so er pest mag an gevârd und auserhalb landes selb vierd berait an den Reyn und in Elsazzen. Wâr aber daz wir auz dem land varen wolten, ez wâr gen Walhen, gen Österreich oder swa wir anderthalben auz dem lande varen wolten, so sûllen wir im umb seinen dienst tûn, daz er ez erleiden mûg. Wir haben im auch diu besundern genad getan, daz er mit den egenant kirchsâezen tûn mag und sol nach seinem und seiner erben nutz und frumen an ûnser und all unser nachkomen widersprechen und einvâll. Und ob yemand von ûns und ûnser nachkomen brief hiet oder noch gewinnen môchten, die sullen im und seinen erben unschedleich sein vor gaistlichem und weltlichem gericht oder wo in dez not beschicht. Er sol ûns auch wider geben alle die brief, die er von ûns inne hat, die auch haben sullen drewhundert pfunt und sechzich pfunt Auspurger pfenning und sullen auch ledich sein von im der hundert pfunt, der wir im aynen brief schuldig sein. Und wer den brief inne hat mit seinem und seiner erben gunst und willen, wie daz châm, der sol alle die recht auf den chyrchsâezen haben, die vor geschriben stend, an aller mânchleichs irrung. Dar über zu einen waren urchunt geben wir im und seinen erben disen brief mit unserm insigel versigelt.

Der geben ist ze Mûnchen, do man zalt von Christes gebûrt driuzehenhundert jar darnach in dem fûnfzehenden jar, dez Mântages vor sant Georgen tach, in dem ersten jar unsers riches.

262. UNIO INTER ARCHIEPISCOPOS MOGUNTINUM ET TREVIRENSEM.

1315. Apr. 26.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 43 laceratum. Descripsimus nos. Sigilla desunt, foraminibus relictis. In verso: unio inter dñm Mogunt. et dñm Treueren.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 48.

1. Nos Bald(ewinus) Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius recognoscimus publice et constare volumus uni-

versis, quod prospicientes commune bonum terrarum et specialiter imperii ac ecclesiarum nostre Treverensis et Maguntine cum venerabili domino Petro Maguntine sedis archiepiscopo infrascriptam unionem seu confederationem, quam diu nos ambo simul vixerimus, duraturam fecimus et inivimus ac eam firmiter observare promissimus et presentibus
5 bona fide promittimus.

2. Videlicet quod nos predicto domino P(etro) archiepiscopo Maguntino in omnibus suis et ecclesie sue necessitatibus contra omnem hominem, exclusis curia Romana et sacro imperio, et specialiter in casu electionis imperii, quam de serenissimo domino Lud(ewico) Romanorum rege simul fecimus, et omnibus ancietatibus^a seu perturbatio-
10 nibus, que eidem occasione dicte electionis imminebunt, nos astabimus eumque iuvabimus, cum per eum requisiti fuerimus, per nos vel homines nostros toto posse nostro, omni dolo et fraude exclusis que argelist vulgariter appellantur.

3. Hoc adiecto, quodocunque ad vocationem predicti domini regis Romanorum simul convenerimus, neuter nostrum ab altero expensas petere poterit aut debebit.
15 Quando vero nos predictum dominum archiepiscopum Maguntinum pro adiutorio nobis impendendo vocaverimus, sibi et suis, postquam ultra nemus quod vocatur der Yder vel ad Mousellam vel ex alia parte Reni ultra aquam Loene ad nos pervenerint, excepto pabulo in necessariis expensarum providebimus. Si vero ipsum vel homines suos ad cotidianam guerram in aliqua munitione, in cuius districtibus pabulum haberi non posset,
20 teneremus, extunc sibi in pabulo et in aliis expensis tenebimur providere. Si autem nos ambo simul de communi voluntate aliquem vellemus invadere, in eo casu neuter nostrum alteri in expensis providebit.

4. In prefata^b quoque unione spectabilem virum Iohannem comitem de Spanham dominum de Starkemberch fidelem nostrum et consanguineum simpliciter et absque
25 conditione duximus eximendum. Item nobiles viros Georgium de Valdentia, Ioffridum de Ligneges iuniorem, Guillelmum de Kachenelebove comites ac nobilem virum Theodoricum de Ysembourch dominum de Arvels excipimus. Quos ad reddendam iusticiam domino Maguntino vel suis et recipiendum^a ab eisdem, si forte inter eos oriretur dissentio, modis et viis quibus poterimus inducemus. Alioquin ipsis nullam contra pre-
30 dictum dominum Maguntinum et suos assistantiam^a faciemus.

5. Et generaliter excipimus omnes nostros vassallos, castrenses et subiectos cuiuscumque conditionis existant hoc modo, si inter predictum dominum Maguntinum vel suos et aliquem de predictis nostris vassallis, castrensibus et subiectis orta fuerit dis-
sentionis materia, quod de illa Harduynus de Winighy scultetus noster in Confluentia,
35 Baurus officiatu noster in Bobardia, Ricardus de Schonemburg et Fridericus nepos suus burgravius in Loynstene milites per nos communiter ad hoc electi cognoscere debebunt infra mensem. Et quemcunque ius habere dixerint, illi ad consequendam iusticiam astare debebimus.

6. Ceterum ab unione predicta omnes consanguineos nostros infra Mousellam ex
40 utraque parte Reni absque omni conditione esse volumus exclusos. Alios autem nostros consanguineos citra Mousellam ita demum volumus esse exemptos, si iuxta diffinitionem nostram a predicto domino Maguntino iusticiam recipere voluerint aut eam^c sibi exhibere. Alioquin nos eidem domino Maguntino contra eosdem astare tenebimur pro iustitia consequenda. Harum testimonio litterarum sigilli nostri munimine signatarum.

45 Dat. Bopardie, vicesima sexta die mensis Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo quindecimo^a.

7. Item Georgium comitem Yrsutum fidelem nostrum, sicut alios superius nominatim exceptos excipimus, duximus eximendum. Adicientes quod si aliquem de pre-

262. a) sic or.

b) corr. ex Imprefata or.

c) in rasura or.

dietis quatuor diffinitoribus superius expressis mori aut impediri contingerit, in locum decedentis vel impediti alium infra mensem eligemus. Predictos autem consanguineos nostros citra Mousellam exceptos intelligi volumus illos, qui nobis infra quintam consanguinitatis lineam sunt astricti.

Dat. ut supra.

263—266. LITTERAE REGIS ARAGONUM ET REGIS SICILIAE.

1315. Apr. 30. — (inter Apr. 30 et Iun. 18).

263—265. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1315. Apr. 30.

263. *Litterae ad regem Maioricarum.* Apr. 30.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 7 hic illic evanida. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 24 nr. 15 ex c. Editionem repetimus.

Illustri principi consanguineo nostro karissimo Sancio Dei gracia regi Maioricarum, comiti Rossilionis et Ceritanie ac domino Montispezzulani Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem etc.

Noverit magnificentia vestra nos recepisse litteras a serenissimo principi Frederico Dei gracia Romanorum rege karissimo genero nostro, in quibus nobis significavit [st]atum suum et negociorum suorum prosperum et iucundum. Misit eciam nobis quasdam alias litteras suas v[obis] presentandas¹ nosque eas vobis mitti instantissime postulavit. Nescimus tamen super quibus scribit, sed ut credimus [et putamus]^a super suis negociis scribit vobis. Nos itaque litteras ipsas providimus vobis per cursorem dicti regis, qui dictas litteras aportavit, [citi]ssime presentari. Igitur vos attente rogamus, quatenus considerato debito, quo prefatus rex nobis et [vobis astrictus est]^b, litteras ipsas manu leta recipiatis audiatique gratis et diligenter ea que continentur in [eis, responsuri eidem re]gi^c curialiter et animo gratulanti, prout [t]anto regi convenit et expedit responderi. Mandetis [. . .]^d faciatis dictum c[ursorem] expediri cicius, ut cum responsione possit redire ad dominum suum celeriter [expeditus?]. [Ho]c quippe [nobis erit] valde placidum atque gratum.

Datum Modiliani, II. Kalendas Madii, anno Domini M[CCCXV].

P(etrus) Luppet(i) mandato domini regis, qui dietam litteram tradidit manualiter, eam expedire absque subscripcione vicecancellarii, qui erat absens.

264. *Litterae ad Fridericum regem Siciliae.* Apr. 30.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 7 partim evanida. — Ed. Zeissberg l. c. p. 25 nr. 16 ex c. decurtatas. Editionem repetimus.

Excellenti principi Frederico Dei gracia Sicilie regi illustri, karissimo fratri nostro Iacobus per eandem rex Aragonum etc. votive prosperitatis augmentum cum fraterne dileccionis plenitudine et salutem.

263. a) desunt 6—8 litterae c. b) 10—12 litterae. c) 12—14 litterae. d) 4—6 litterae.

1) Deperditae sunt.

Serenitati vestre deferimus per presentes, nos recepisse litteras . . .¹ scribit vobis. Nos itaque litteras ipsas² providimus vobis per latorem presentium destinare. Igitur fraternitatem vestram rogamus atente, quatenus considerato debito, quo prefatus Romanorum rex nobis et vobis astrictus et annexus est, litteras ipsas manu leta recipiatis
 5 aud[iatis]que gratis et diligenter ea que continentur in eis, responsuri eidem regi curialiter, prout tanto regi vobis fore videbitur respondendum. Et si forte vobis non fuerit opportunum mittere dicto Romanorum regi vestram litteram responsivam, mittatis eam nobis, quoniam nos, qui sepius mittimus litteras nostras, ipsam vestram responsivam dicto regi procurabimus destinare.

10 Datum in Modiliano, II. Kalendas Madii, anno predicto.

P(etrus) Lupp(eti). Idem ut supra in alia littera proxime registrata.

265. *Litterae ad consiliarium.* Apr. 30.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 7. — Ed. Zeissberg l. c. p. 25 nr. 17 ex c. Editionem repetimus.

15 Iacobus etc. dilecto consiliario nostro B[e]rtr[a]ndo de Can[e]llis salutem etc. Noveritis nos recepisse litteras a serenissimo principe Frederico Dei gracia Romanorum rege karissimo genero nostro, in quibus nobis significavit statum suum et negotiorum suorum prosperum et iocundum. Misit etiam nobis alias litteras suas¹ presentandas illustri Frederico regi Sicilie karissimo fratri nostro, quas per nos mitti dicto
 20 fratri nostro instantissime postulavit. Nos itaque litteras ipsas simul cum quadam alia littera nostra³, quam dirigimus dicto fratri nostro, involutas in quadam capsula vobis mittimus per hunc cursorem nostrum presencium portatorem. Vos igitur ipsas litteras sic involutas in dicta capsula dicto fratri nostro per personam notam et ydoneam quam cicius et celerius poteritis mittere festin[eti]s.

25 Datum ut supra.

266. *Responsio regis Siciliae Friderico regi Romanorum missa.*
(inter Apr. 30. et Iun. 18.)

Copia (c.) ibidem CRD 10227 valde corrosa. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 352 nr. 239 ex c. Editionem repetimus.

30 *Copiam hanc regi Aragonum missam esse ab ipso rege Siciliae a. 1315. Iun. 18, notat Finke l. c. I, 353 not. ad nr. 239.*

Excellentissimo principi domino Frederico Romanorum regi semper augusto, affini suo karissimo Fredericus Dei gracia rex Sicilie cum fraterna dilectione . . . optate exaltacionis augmenta.

35 (1) Magnificentie vestre litteras², quas nobis nuperius direxistis, ylari vultu et animo iocun[do rece]pimus, et que ipsarum aperuit series, attente audivimus et pleno collegimus intellectu. Per quas insinuat nobis felicibus vestris successibus ac vestre promocionis auspiciis ad Romani regni apicem, quam estis divinitus assecuti, nobis id cessit ad cumulum gaudiorum ac in hoc laudamus et glorificamus Altissimum, sperantes
 40 in eo firmiter, qui ex alti consilii disposicione rei publice Romani imperii de adeo digno et sufficienti rectore et gubernatore providit, per quem ipsa res publica per eiusdem imperii emulos et rebelles a longis retroactis temporibus lacessita reformationis

1) Ita in editione; cf. supra pag. 226 lin. 18 — lin. 23.

2) Deperditae sunt.

3) Supra nr. 264.

et restauracionis optabilis auctore Domino suscipiet incrementa. (2) Super eo sane, quod circa premissam promocionem vestram impendi vobis nostri favoris subsidia postulastis, serenitati vestre rescribimus, quod libenti animo pro viribus faciemus inducti causis et rationibus subnotatis. Primo namque, quod nobis excellencie vestre faventibus et vos foventibus in hac parte proinde Regi regum placere indubitanter extimamus, dum in hoc credamus^a agere, quod iusticia exigit et requirit. Secundo quod zelus e[t] devocio nobis naturaliter sunt innati circa imperium memoratum, eo quod ex [suis au]gustis origo nostra processit, [sicut est?] notorium. [Pro]inde satis paret, quod ex opere ostendimus manifeste erga personam inclitam domini Henrici memorie celebris, vestri in eodem imperio predecessoris, pro cuius exaltacione et dominio promovendis grandes expensas subicimus labores plurimos et pericula [su]stinendo, ob quam eciam causam tantummodo varie nobis fuere persecuciones illate. Iusti [manus] iudicis dextera, qui recitudinem [dili]git et equitatem deprimi non permittit, nostrorum contrivit hostium impetus et conatus^b nostro maximo eosque hostes ac eorum^b Dominus exercituum per suam misericordiam [de? re]gni nostri finibus efugavit, quod vestram [excelle]nciam credimus non latere. Semper enim confortacionem assumimus in verbo, quod in [nost]ro evangelio legitur: 'Beati qui persecucionem propter iusticiam paciuntur'¹. Nos etenim ad ea, que vestri culminis respiciant incrementa quantum poterimus diligenciam adhibere curabimus, sic quod operis [co]lligatis effectum^b una vobiscum in eandem amoris et fidei gratiam convenire.

267. SCRIPTUM FRIDERICI SUPER OFFICIO MONETE IN LINDOW.

1315. Mai. 3.

Originale in tabulario generali regni Bavarici 'Kaiserslect Nachtrag' nr. 183. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 166 Friedrich nr. 35.

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod quia discretus vir Winmannus civis Lindowensis fidelis noster dilectus officium monete in Lindow quondam Chunrado Holle obligatum pro triginta marcis argenti ponderis Const(anciensis) absolvit et insuper viginti marcas argenti eiusdem ponderis ad nostram cameram ministravit, eidem Winmanno et suis heredibus predictum officium monete pro predictis quinquaginta marcis argenti obligavimus et assignavimus tam diu per ipsum et suos heredes cum omnibus eidem officio pertinentibus de iure et consuetudine tenendum et possidendum, quousque per nos aut nostros in imperio successores pro predictis quinquaginta marcis fuerit absolutum. Harum testimonio litterarum sigilli nostri munimine signatarum.

Dat. in Constancia, III. Non. Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quinto-decimo, regni vero nostri anno primo.

266. ^a) credemus or. ^b) desunt duo verba or.

1) Matth. 5, 10.

268. UNIO INTER LUDEWICUM ET RUDOLFUM FRATREM.

1315. Mai. 6.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 47. Contulimus nos. Pendent sigilla fere illaesa loris membranaceis. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittels-
bacensia' II, 232 nr. 253 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 6 nr. 99. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1766 et 1930.

1. Wir Ludowich von Gots gnaden^a Romischer chüning ze allen zeiten merer
 des riches und wir Rudolf von Gots gnaden pfallentzgraf bi dem Rine und hertzog in
 Baiern verjehen und tun chunt allen den di disen brief ansehent oder hōrent lesen, daz
 10 wir aller der chriege und missehelling, diu zwischen unser her gewesen sint, hinder
 unser lieben und getriwen von unser chüning Ludewigs wegen gangen sein Ber(tolden)
 den truchsezzzen von Chüllental, Albrechten den Iudeman unsern oberisten marschaleh
 ze Bayern, Heinrichen von Gumpenberg und Albrechten den Rindesmaul und von unser
 hertzog Rud(olfs) wegen hinder Heinrichen den Preisinger von Wolntsach, Herman von
 15 Rorbach, Dythrichen von Parsperg und Heinrichen von Wildenstein und von unser
 beder wegen hinder Liebharden von Nansheim, den wir baide ze einem gemainen
 mann darüber genomen haben, und habent uns di von dem gewalt, den wir in baide
 geben haben aûf ir aide, di si darüber uns gesworen habent, mit einander versvnt, ver-
 richtet und verainet, als hernach geschriben stet:

2. Des ersten daz wir sulen sein war und gût friunt und brüderlich und lieblich
 mit einander fürbaz sulen leben und wellen. Und daz wir hertzog Rud(olf) ietzunt hi
 ze München oder ze Nürenberg, swederthalb unser lieber herre und brüder der chüning
 wil, alle unseriu lehen, diu wir von dem Romischen riche haben und enphahen sülen,
 von unserm vorgeanten herren und brüder dem chüning enphahen süllen als von einem
 25 Romischen chüning von reht. Di sülen wir auch also enphahen, ob unser vorgeanter
 herre der chüning sün gewinnet, daz wir derselben lehen siner sün ir getriwer trager
 sülen sein.

3. Ez sol auch Heinrich der Saller und alle gevangen, di zwischen unser bedent-
 halben gevangen sint, ledig sein und swaz genomen ist bedenthalben, damit man vest
 30 und pûrg gespeiset hat, daz sol auch abe sin und sülen wir bedenthalben unser diener
 ergetzen. Wir sülen auch baide in unser triwe und in unser ayde und in di pünde,
 da wir selber inne sein, nemen, daz alle unser edelleute, dienstman, stet, diener edel
 oder unedel, swi si genant sein, unser baiden hulde und gnade haben sülen gar und
 gantzlich umb allez daz si untzher getan habent in unser baiden dienst und sulen wir
 35 daz bedenthalben mit nichtiu übertvaren.

4. Wir hertzog Rudolf und unser hausfrowe Mechtilt verzeihen uns auch für uns
 und für unser erben Weinnheim pûrg und stat und Reichenstein für rechtes aigen gen
 unserm herren dem bischof von Mayntze und sinem gotshaûs. Und swes di vorgeanten
 gût tiwrer sint, dan si vor stent, daz sol uns unser herre der chüning widerlegen auf
 40 unser baiden gemainem gût nach der vorgeanten newen rat oder swen si darzu
 schaffent und sol daz geschehen zwischen hinne und sand Margareten tag der schirst 101. 13.
 chûmt. Wir hertzog Rudolf verjehen auch für uns und unser hausfrowen und erben,
 daz ez unser gût wille ist umb den satz, den unser herre und bruder der chüning getan
 hat unserm herren dem bischof von Mayntze und sinem gotshaûs umb di purch Linden-

45 268. ^{a)} secunda n corr. ex m or.

vels, und umb als vil er di selben pûrch versetzt hat, als vil sol er uns widerlegen auf unser baiden gemainem gût in der vorgenanten frist, als vor geschriben stet. Tæt er des nicht, so sulen uns, unser hausfrowen und unsern erben alle edelleute, dienstman, pûrg und stet und alle di an dem lande hie und an dem Rine gesezzen sint beholfen, wartent und dienen sein und unserm herren und bruder dem chûning nicht, als lang untz daz uns di vorgenant widerlegung geschiht. Wir chûning Ludowich sulen unser lieben fürstinnen und swester Mechtilt der hertzogin in Baiern und pfallentzgrafin bi dem Rine widerlegen diu ubertiurung an Weinheim und an dem satz Lindenvels auf gemainem unserm und unsers bruders gûte nach der vorgenanten newen rat oder swen si darzu schaffent in der vorgenanten frist¹.

5. Wir hertzog Rudolf sulen auch unserm herren und bruder di briefe und hantfesten, di wir haben von dem chûning von Beheim und von dem bischof von Trier umb den Pilser chraizz² antwurten und geben von dem Pfingstag der schirst chûmt inner vier wochen und solen auch im unser hantfest und briefe darüber geben nach der newen rat mit der beschaidenheit, ob unser herre von Mayintze und unser swager graf Gerlach von Nazzowe sagen, daz ez mit rede her chomen sei und daz di vorder sûn also gemachet würde, daz wir diselben brief widergeben sûlen, so sulen si ledig sein. Sagent si des nicht und hellent des mit einander nicht, so hat unser herre und brüder der chûning diu wal, daz er uns diselben briefe widergebe oder nicht. Und geit aber er uns der briefe nicht wider, so stet ez an den newenen und swaz di daraûz machent, als ez mit rede herchomen ist, daz sulen wir beidenthalben stæt halten und sol daz geschehen und geendet werden biz sand Michels tag der schirst chûmt.

6. Wir chûning Ludowich mûgen auch unsers gemainen gûtes versetzen und anwerden swaz wir wellen und sol uns unser bruder daran nichts irren. Doch sol er diu hant darumb nicht rechen noch sein gûnst darzu geben, ez werde im vor dann von uns widerleget. Swenn auch wir im ez widerlegen, wolt er uns dann darüber irren, so sûlen uns land und leute, pûrg und stet, edel und unedel beholfen sein als lang biz er sein gûnst darzu geit. Wir sûlen auch deheine pûrch noch stat anwerden noch versetzen noch hin antwürten dann ainu, ez wær dann daz purg und stat bei einander gelegen wæren und einen namen hetten und an derselben purch und stat sulen uns di purchman noch di purgere nicht irren. Wolten aber si uns daran irren, so sol uns unser bruder darzu beholfen sein, so er best mach mit leib und mit gûte und auch land und leute und wir im hin wider, ob sein not geschiht. Und swen wir im di widerlegen, so mûgen wir aber ainu hin antworten, versetzen oder anwerden, als vorgeschriben stet. Wir hertzog Rudolf mûgen auch hin antwurten, versetzen oder anwerden von gemainem gût, swaz wir wellen in allem dem rechten, als unser herre und brüder der chûning, und swaz auch wir versetzen, hin antwurten oder anwerden, daz sûlen wir im wider legen in dem rechten, als vorgeschriben stet. Wir mugen baide unsern dienern in unserm lande umb ir dienst und umb ir gelt versetzen und geben, swaz wir wellen an pûrg, stet, mæcht, an alle widerlegung bedenthalben. Welten aber wir in pûrg, stet oder mæcht versetzen, daz sulen wir einander widerlegen, als vorgeschriben ist. Sweder auch under uns baiden anwirt, versetzt oder hin antwurt, daz wir einander widerlegen sulen, als vorgeschriben stat, in swelhem vitztumamt daz geschiht, ez sei ze München, ze Lengenvelt oder an dem Rine, in demselben vitztumamt sol diu widerlegung geschehen. Swaz auch unser frowen und swester der chuningin widerlegung ietzunt ist oder fûrbaz ir widerlegung wirt, daz sulen wir hertzog Rudolf ir nicht anwerden noch versetzen an ir will und an ir wort. Also sulen auch wir chuning Ludowich unser lieben swester Mechtilt unsers bruders hausfrowen ir wider-

1) Cf. *supra* nr. 58 et *infra* nr. 269—271.2) Cf. *supra* nr. 63 cap. 6 et nr. 159 cap. 8.

legung oder swaz noch von uns ir widerlegung wirt nicht anwerden noch versetzen an ir will und an ir wort.

7. Wir chüning Ludowich sülen auch unserm vorgeanten bruder zwaitausent mark silbers, di wir baide auf Vlozz und auf Parchstein haben, widerlegen auf des
5 reiches gût daz wir bede inne haben oder auf unser baiden gût in dem vitztumampt ze Lengenvelt. Und swenn wir im di widerlegen, so sol er uns Parchstein ein antwurten und wolten uns di purchman daran irren, so sol er uns darzu beholfen sein, als her-
nach von andern purchmannen geschriben stat. Und swenn wir im der tausent mark silbers geben, di unser aines sint, so sint di vorgeanten vest gemaine unser baiden als
10 vor, aber di tausent mark sint unsers bruders ain.

8. Ez sol auch unser entweder uber halben tail unsers landes ze Bayern oder an dem Rine nicht anwerden noch versetzen an des anderen willen und gûnst. Wir sülen auch unser vest baide besetzen mit einander mit den leuten, di in unserm lande
gesezzen sein und darzu gehörent, und sülen di uns baiden sweren ze warten und ze
15 dienen ainem als dem andern. Und wær daz wir ze chriege würden ûmb einen purchman, so sol ez sten an den^b vorgeanten newnen, und an swen di merer menig gesleht, den sülen wir ze purchman nemen. Wir sülen auch baide mit einander vitztûm setzen und nemen in Baiern und an dem Rine und swelhen wir nemen oder setzen, der sol uns baiden sweren ze warten und ze dienen von land und von leuten gemainlich, als
20 vere er chan und mach ane geværde. Und swelhen wir setzen, dem sülen wir hertzog Rudolf den pan und daz ampt mit unser hant leihen. Und wær daz wir mit einander nicht uberein chomen möhten umb einen vitztum, so sülen wir baide nach der vorgeanten newn rat einen vitztum setzen, und an swelhen vitztum di grozzer menig under in gesleht, der sol fûrganch haben und sol auch der uns baiden sweren ze warten
25 und ze dienen, als vor geschriben stet. Wær auch daz uns hertzog Rudolf dæucht, daz ein vitztum swelher der wære uns, land noch leuten nicht enfûgt, so haben wir gewalt in ze verchere nach der newn rat, an swelhen diu merer menig gevellet. Dæucht aber uns chuning Ludewig, daz ein vitztum swær der wære uns, land und leuten nicht fûget, so sülen wir unserm bruder enbieten, daz er in verchere nach der newn rat.
30 Tæt er des nicht in einem maned darnach und wir im enbieten, so haben wir gewalt selbe einen ze setzen nach der newen rat, an swelhen di merer menig under in gesleht, und sol dem danne unser bruder den pan und daz ampt leihen. Wolt er des nicht tûn, so sülen doch demselben vitztûm land und leute warten und beholfen sein alslang biz er im den pan geliht, und sol danne derselbe vitztum uns baiden sweren ze warten
35 und ze dienen von land und von leuten, als vor geschriben stet.

9. Swenn auch wir chüning Ludowich inner landes sein ze Baiern oder an dem Rin, so sülen wir allen den gewalt haben, den unser bruder hat, ane als vil daz unser brüder, di weil er lebt, elliū lehen und di chirschensätze und pænn sol leihen und swen er nicht ist, so sülen unser sūne oder sein sūne, swenn ez an di chūmt, di vor-
40 genanten pænn, chirschensätze und lehen leihen und erben in allem dem rechten, als diu hantfest saget, di wir bede geben haben dar über. Swaz auch wir chuning Ludowich bi dem riche gewinnen, daz sol unser und unser erben sein und haben wir hertzog Rudolf noch unser erben dehainen tail daran. Wir sülen auch baide unser lieben vettern Heinr(ichen), Otten und Heinr(ichen) der hertzogen in Baiern pflege mit einander
45 haben getriwelichen und bruderlichen und mit einander besetzen und entsetzen, und swaz wir ampteleute und purchman setzen, di sülen uns baiden sweren, gemainlichen ze warten und ze dienen einem als dem andern.

10. Ez sol auch unser entweder Albrechten den Judeman unsern obristen marschalch in Bayern an sinem marschalchamt nicht irren mit dehainerlai sachen, in noch sein erben und sūlen in daz lazzen mit allen den eren, rechten, gewonheit und nützen, als er ez untz her inne gehabet hat. Wir chuning Ludewich sūlen Heinrich dem Wildensteiner Chelheim wider einantwurten und sūlen in sein setzen in nutz und in gewer in allem dem rechten, als er ez vor von uns, von unserm bruder und von unserm vettern hertzogn Heinr(ichen) inne het und als diu hantfest sagt, di er von uns allen drein darūmb inne hat. Wir sūlen auch Hiltprant von Chamer di purch Geren wider einantwurten und Heinrich dem Preisinger von Wolntsach Ræuter vogtai und Albrechten dem Nothaft Waldowe di purch halbe und sūlen si derselben vest und gūt wider setzen in nutz und in gewer, als si sein vor sazzen und als di hantfest sagent, di si darüber inne habent. Ez sūlen auch alle zölle und gelaite ze dem Grünenwald ab sin.

11. Wær auch daz der vorgenanter newner ainer oder mer abgieng oder dabi nicht gesein möht an geværde, so sūlen wir chuning Ludewich, ob er von den unsern vieren abgieng, einen andern oder ander an derselben stat geben. Sam sūlen wir hertzog Rudolf tūn, ob einer oder mer von den unsern vieren abgieng oder dabei niht gesein möht ane geværd. Wær aber daz der niwnt, der gemainlich dar zu genomen ist, abgieng oder dabei nicht gesein möht ane geværde, so sūlen di æcht einen an sine stat nemen und sūlen danne di, die darzū genomen werdent, sweren als die vordern gesworen habent, und auch in allen den pünden, aiden und rechten sein, darinne di vordern sint.

12. Wir hertzog Rudolf haben auch uns zu unserm herren und brüder dem chuning verbunten und im einen aid ze den heiligen gesworen, daz wir im beholfen sūlen und wellen sein mit leib und mit gūte bei im triwelichen, bruderlichen und stæticlichen beleiben sūlen und übel und gūt mit im leiden und nimmer von im cheren mit leib und mit gūte, ane daz wir für in nicht versetzen noch anwerden sūlen, an als vor aūz genomen ist, wir tūn ez danne gerne. Und wir chuning Lud(wich) haben uns ze unserem bruder verpunden und haben im unser triwe geben in aydes weis, daz wir daz selbe gen im hinwider tūn sūlen und wellen und triwelichen, bruderlichen und friuntlichen mit im leben mit leibe und mit gūte in allem dem rechten, als er sich gen uns verpunden hat und als vor geschriben ist. Sweder auch under uns baiden di vorgenanten tæding fürbaz uberfüre, so sūlen alle edelleute, dienstman, pürg und stet und mæchte und alle di in dem lande gesezzen sint oder darzu gehörent dem andern beholfen sein auf den, von dez wegen di auflæufe und di stöße geschehen sint, als lange biz daz er daz widertū, daz von sinen wegen aufgelaufen ist und ubervaren, und habent aūch des alle unser vorgenant læut edel und unedel gesworen.

Daz auch di vorgenant sūn, richtigung, tæding und pūtnuzze di zwischen uns gemachet sint stæt und unzerbrochen beleiben, geben wir disen brief ze einem ūrchūnde und stæticheit mit unser baiden insigeln versigelten.

Der geben ist ze Munchen, da man von Christes geburt zalt driuzehenhundert jar darnach in dem fünfzehenden jare, an dem næhsten Eritag nach des heiligen Chreuces tag, als ez funden wart. Und wir chuning Ludewich haben disen brief geben in dem ersten jare unsers riches.

269—271. MANDATA LUDEWICI AD
ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM SPECTANTIA.

1315. Mai. 6.—25.

269. *Mandatum primum.* Mai. 6.

5 *Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 46 ex archivo capituli ecclesiae cathedralis Moguntinae proveniens. Descripsimus nos. Sigilli dorso impressi vestigia parva adsunt.*

Scriptum est eadem manu ac supra nr. 141.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 6 nr. 98.

10 *Cf. supra nr. 203.*

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus dilectis sibi . . Holderbōmerio et Conrado Dyemari civibus Wormacien(sibus) gratiam suam et omne bonum.

Fidelitatem vestram volumus non latere, quod propter grata obsequia nobis per venerabilem Petrum archiepiscopum Moguntinum multipliciter exhibita ac in refusionem
15 expensarum gravium, quas pro nostra utilitate ac promocione sustinuit, sibi et ecclesie Moguntine castrum nostrum in Rychenstein tradidimus et donavimus tytulo proprietatis per ipsum et ecclesiam Moguntinam perpetuo possidendum¹. Quare vobis damus firmiter in mandatis et sub debito fidelitatis, quo nobis astringimini, vobis committimus seriose, ut prefatum castrum nostrum, postquam a vobis absolutum fuerit, sibi et ecclesie sue
20 Moguntine vel eius successori, si forte quod absit, antequam a vobis ipsum castrum absolveretur, eum decedere contingeret ab hac luce, cum per ipsius vel successoris sui aut capituli Moguntini litteras aut certos nuncios requisiti fueritis, tradatis sine contradiccione qualibet et assignetis, ipsos in corporalem possessionem eiusdem castri inducendo. Et de hoc statim visis presentibus sibi caucionem sufficientem faciatis, de qua
25 bene valeat contentari.

Dat. Monaci, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, pridie Non. Maii, regni vero nostri anno primo.

270. *Mandatum secundum.* Mai. 6.

30 *Originale deperditum. Copia (c.) in Rotulo tabularii secreti domus regiae Bavaricae. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 290 nr. 460 ex c. Editionem repetimus.*

Ludewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus Henrico de Wintherheim militi et [. .] dicto Breytscheyt armigero, fidelibus suis gratiam suam et omne bonum.

35 Fidelitatem vestram volumus non latere, quod propter grata obsequia nobis per venerabilem Petrum archiepiscopum Moguntinum exhibita ac in refusionem expensarum gravium, quas pro nostra utilitate ac promocione sustinuit, sibi et ecclesie Moguntine castrum nostrum Richensten tradidimus et donavimus titulo proprietatis per ipsum et ecclesiam Moguntinam perpetuo possidendum¹. Quare vobis damus firmiter in mandatis
40 et sub debito fidelitatis vobis committimus seriose, ut prefatum castrum, sicut idem,

1) *Cf. supra nr. 58 cap. 3.*

postquam a Holderboimerio et Conrado Dymari civibus Wormacensibus fuerit liberatum, nobis assignare promisistis, prefato archiepiscopo vel successori suo et ecclesie Moguntine, si forte quod absit, antequam ipsum castrum absolveretur, eum decedere contigerit ab hac luce, cum per eius vel successoris sui aut capituli Moguntini litteras aut certos nuncios requisiti fueritis, tradatis sine contradictione qualibet et assignetis, ipsum in corporalem possessionem inducendo. Et de hoc sibi statim visis presentibus faciat sufficientem, de qua contentari valeat, caucionem.

Datum Monaci, anno Domini MCCCXV, II. Nonas Maii, regni vero nostri anno primo.

271. *Mandatum tertium.* Mai. 25.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 55. Descripsimus nos. 19 Sigilli dorso impressi vestigia apparent. In verso eadem manu scriptum est: Super castro Lindenvels. — Ineditum.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus Gotfrido Paulerio vice-domino suo in Reno gratiam suam et omne bonum.

Ignorare te non credimus, quod castrum nostrum in Lindenvels cum suis pertinen-¹⁵ciis et redditibus secundum formam placitorum inter nos et illustrem Rud(olfum) comitem palatinum Reni ducem Bawarie, germanum nostrum karissimum nunc novissime habitorum¹ venerabili Petro archiepiscopo Moguntino et ecclesie Moguntine tytulo pignoris debeat assignari. Fidelitati igitur tue sub debito fidelitatis et iuramenti damus firmiter in mandatis, quatinus prefatum castrum sibi, cum per ipsum vel per litteras²⁰ aut certos nuncios ipsius requisitus fueris, tradas sine contradictione qualibet et assignes.

Dat. Nüremberg, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, VIII. Kalend. Iunii, regni vero nostri anno primo.

272. TESTIMONIUM SUPER CONTROVERSIA
INTER MOGUNTINUM ET TREVIRENSEM ARCHIEPISCOPOS. ²⁵

1315. Mai. 9.

Originalia tria, quorum 1 et 2 in tabulario regio Confluentino, 3 in tabulario regio Berolinensi. Descripsimus vel contulimus nos. Autographon 1 cum octo foraminibus; pendent adhuc quatuor sigilla (primum, quartum, septimum, octavum) plus minusve laesa loris membranaceis. Autographon 2 cum septem foraminibus; pendent adhuc tria sigilla ³⁰ (tertium, sextum, septimum) plus minusve laesa loris membranaceis. Autographon 3 cum septem sigillis, quorum sex plus minusve laesa, septimi fragmentum pendent loris membranaceis. In verso autographi 1 et 2 legitur: de coronacione Aquis; in verso autographi 3: R.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 49.

1. 2.

1. Nos Gerardus Iuliacensis, Adolphus de Monte^a, Iohannes de Spainheim dominus de Starkenberch^b comites, Henricus de Spainheim^d prepositus Aquensis, Theode-

3.

1. Nos Gerardus Iuliacensis, Iohannes de Spainheim dominus de Starkenberch comites, Henricus de Spainheim^c prepositus Aquensis, Theodericus de Ysembourch do-

272. ^{a)} Adolphus de Monte desunt 2. ^{b)} Starkemberch 2. ^{c)} .. add. 3. ^{d)} .. add. 1. ⁴⁰

1) *Supra nr. 268.*

ricus de Ysenburch dominus de Arvelsch, Egidius dominus de Rodemachra, Iohannes de Brunshorn^e et Gyso dominus de Molsperch milites presentibus profiteamur et constare volumus universis, quod nuper imminentibus^f coronatione et inunctione de serenissimo principe domino Ludowico Dei gratia in regem Romanorum electo in regali civitate Aquensi, absente tunc archiepiscopo Coloniensi, faciendis convenientibusque simul predicto principe ac venerabilibus patribus dominis^h Balduino sancte Treverensis ecclesie ac Petro sedis Moguntine archiepiscopis ac eisdem . . archiepiscopis pro iure coronationis et inunctionis invicem altercantibus, domino Moguntino simpliciter asserente ius coronandi, inungendi ac officium et ea que circa hoc exhiberi consueta sunt exercendi sibi et ecclesie sue competereⁱ ac offerente se premissa plene probaturum, domino autem Treverensi asserente sibi et ecclesie sue predicta ita demum competere, si Coloniensem . . archiepiscopum abesse contingat, qui tunc aberat, tandem habita deliberatione diligenti iidem . . archiepiscopi super huiusmodi dissensione^k in predictum serenissimum electum compromiserunt, promittentes eius arbitrium se super hoc inviolabiliter servaturos.

30

2. Predictus autem electus habito consilio diligenti super dissensione^l antedicta arbitratus fuit in hunc modum: videlicet quod Moguntinus . . archiepiscopus ea vice instanti ipsum electum coronaret et inungeret ac officium et ea que circa hoc consueta sunt adhiberi exerceret, hiis pactis, modis et conditionibus, quod idem Moguntinus infra mensem festum nativitatis Domini tunc proximo venturum, nunc vero proximo preteritum continuo sequentem inter Baccheracum et Wezalias^m sibi et ecclesie sue predicta competere plene probareⁿ deberet. Quod si in probatione premissorum defice-

minus de Arvelsch, Egidius dominus de Rodemachra, Iohannes de Brunshorn et Gyso dominus de Molsperch milites presentibus profiteamur et constare volumus universis, quod nuper imminentibus coronatione et inunctione de serenissimo principe domino Ludowico Dei gratia in regem Romanorum electo in regali civitate Aquensi, absente tunc archiepiscopo Coloniensi, faciendis convenientibusque simul predicto principe ac venerabilibus patribus dominis^g Balduino sancte Treverensis ecclesie ac Petro sedis Moguntine archiepiscopis ac eisdem . . archiepiscopis pro iure coronationis et inunctionis [et] aliis, que circa hec tunc imminebant facienda, invicem altercantibus, domino Moguntino simpliciter asserente ius coronandi, inungendi ac officium et ea que circa hec exhiberi consueta sunt exercendi sibi et ecclesie sue competere ac offerente se premissa plene probaturum, domino autem Treverensi asserente sibi et sue ecclesie predicta ita demum competere, si Coloniensem . . archiepiscopum abesse contingat, qui tunc aberat, tandem inter eos habita deliberatione diligenti, nobis ibidem presentibus ad hoc specialiter vocatis et rogatis, iidem archiepiscopi super huiusmodi dissensione in predictum serenissimum electum suo et ecclesiarum suarum nomine compromiserunt, promittentes eius arbitrium se super hoc inviolabiliter servaturos.

2. Predictus autem electus habito consilio diligenti super dissensione antedicta arbitratus fuit in hunc modum: videlicet quod Moguntinus . . archiepiscopus ea vice instanti ipsum electum coronaret et inungeret ac officium et ea que circa hoc consueta sunt adhiberi exerceret, hiis pactis, modis et conditionibus, quod idem Moguntinus infra mensem festum nativitatis Domini tunc proximo venturum, nunc vero proximo preteritum continuo sequentem, vocato ad hoc specialiter domino Treverensi per eundem dominum Moguntinum, inter Bachera-
cum et Wesalias sibi et ecclesie sue pre-

1314.
Dec. 25.

272. e) Brunshorn 2. f) imminentibus 2. g) . . add. 3. h) . . add. 1—2. i) competere 2. k) . . deest 2. l) dissensione 2. m) Weizalias 2. n) corr. ex probaret 1.

ret, tunc coronationem, inunctionem et officium, que facienda iminebant^o circa personam eiusdem electi per dominum Moguntinu(m) antedictum, ex arbitrio eiusdem electi nomine domini Treverensis et eius ecclesie et pro ipso fecisset et exhibuisset ac idem Moguntinus ius predictum competere domino Treverensi et eius ecclesie, prout ab eo petitum extiterat, recognoscere deberet.

3. Super quibus iidem electus et Moguntinus . . archiepiscopus suas litteras dare promiserunt. Probationes autem nullas infra mensem predictum super premissis a prefato . . archiepiscopo Moguntino fore exhibitas estimamus.

4. Premissis autem omnibus et singulis nos interfuisse recognoscimus per presentes. In quorum testimonium sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum Syberch Colon. dioc., die nona Maii, anno Domini millesimo CCC quinto-decimo.

dicta competere plene probare deberet. Quod si in probatione premissorum deficeret, tunc coronationem, inunctionem et officium, que facienda iminebant circa personam eiusdem electi per dominum Moguntinum antedictum, ex arbitrio eiusdem electi nomine domini Treverensis et eius ecclesie et pro ipso fecisset et exhibuisset ac idem Moguntinus ius predictum competere domino Treverensi et eius ecclesie, prout ab eo petitum extiterat, recognoscere debebat.

3. Super quibus iidem electus et Moguntinus . . archiepiscopus suas litteras dare promiserunt. Probationes autem nullas infra mensem predictum super premissis a prefato . . archiepiscopo Moguntino fore exhibitas estimamus, cum numquam sciverimus aut audiverimus dictum dominum Treverensem ad hoc fuisse vocatum nec aliquas probationes super premissis ab ipso domino Moguntino productas extitisse.

4. Premissis autem omnibus et singulis nos interfuisse recognoscimus per presentes. In quorum testimonium sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Dat. Syberch Colonien. dyoc., die nona Maii, anno Domini millesimo CCC quinto-decimo.

273—275. SCRIPTA CONRADI DE HOHENLOCH ET LUDEWICI REGIS.

1315. inter Mai. 12. et 17. — 1316. Mart. 9.

273. *Scriptum Conradi pro archiepiscopo Moguntino prius.*

1315. inter Mai. 12. et 17.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici. Pendet sigillum laesum. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 72 nr. 94. Editionem repetimus.

Reg. Boica V, 307.

Wir Cûnrat der edele von Hohenloch verjehen und bekennen offenliche, daz unser bure ze Schipphe, die wir ze lehen haben von dem riche, und alle unser veste offen sint und offen sûlen sin unserm gnedigen herren dem hertzbischove von Meintze und seines stiftes nachcomen, doch âne unsern schaden. Were aber daz daz der selbe

272. ^o) iminebant 2.

unser gnediger herre der hertzbischove von Meincz die eigenschaft der selben vorge-
 nannten bürge ze Schipphe im und sinem stifte erwürbe, so sulen wir und unser erben
 die selben bure ze Schipphe ze lehen von in enphahen. Und zû eym warn urkünde,
 daz ditz von uns und von unsern erben veste und stête und unzerbrochen blibe, dar
 5 umme haben wir disen brief mit unserm insigele bevestent, daz dar an hanget.

Dirre brief wart geben nach unsers herren Jesu Christi geburt dreuzehenhundert
 jare und darnach in dem vunfzehenden jare, in der Phingstwuchen.

274. *Scriptum Ludewici regis.* 1315. Mai. 28.

*Originale perditum. Copia (c.) in Libro regestorum IV fol. 135' tabularii regii
 10 Herbipolensis. Contulit v. cl. Göbl. — Ed. Weller l. c. II, 75 nr. 98 ad Oesterreicher
 'Neue Beiträge zur Geschichte' III (1824) p. 67.*

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus, ut nobilis vir Con-
 radus de Hohenloch et sui heredes castrum Schifffen, quod ab imperio hactenus tene-
 bant in feodo, a venerabili Petro archiepiscopo Maguntinensi principe et secretario
 15 nostro karissimo et ab ecclesia Maguntinensi propter grata ipsius Petri archiepiscopi
 Maguntinensis obsequia inantea recipere valeant in feodum in augmentum feodorum,
 que archiepiscopi Maguntinenses habent ab imperio, gracie concedimus et annuimus
 per presentes. Absolventes dictum Conradum a iuramento fidelitatis, quod nobis et
 imperio prestitit et prestare tenetur successoribus nostris ratione feodi supradicti.
 20 Dantes has nostras litteras sigillo nostro sigillatas in testimonium super eo.

Datum Nuremberg, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, V. Kalen-
 das Iunii, regni vero nostri anno primo.

275. *Scriptum Conradi pro archiepiscopo Moguntino alterum.*
 1316. Mart. 9.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Mainz Erzstift fasc. 59'. Contulit
 25 H. Herre. Pendet sigillum fere illaesum loco ex ipsa membrana exsecto. In verso legitur:
 R^{ta}. — Ed. Weller l. c. II, 79 nr. 106 ad Gudenus 'Codex diplomaticus' III, 137 nr. 108.
 Reg. Boica V, 327.*

Nos Cunradus dominus de Hoenloch recognoscimus per presentes et ad universorum
 30 noticiam volumus pervenire, quod castrum Gzips^a, quod hucusque ab imperio in feodum
 tenuimus, de mandato speciali serenissimi domini nostri domini Ludowici Romanorum
 regis semper augusti, qui de eodem castro infeodavit dominum P(etrum) archiepiscopum
 et ecclesiam Maguntinam, ab eodem domino P(etro) archiepiscopo Maguntino in feodum
 recepimus et heredes nostri ab eo, successoribus suis et ecclesia Maguntina recipere
 35 tenebuntur. Promittentes eidem domino archiepiscopo et ecclesie sue eam quam ratione
 dicti feodi tenemur fidelitatem et obsequium exhibere. Dantes super eo has litteras
 nostro sigillo communitas.

Datum Nurenberg, anno Domini millesimo trecentesimo sextodecimo, VII. Idus
 Marcii.

40 275. a) sic or.

276—280. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1315. Mai. 13.

276. *Responsio Friderico regi missa.* Mai. 13.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 7 hic illic evanida. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 26 nr. 18 ex c. Editionem repetimus.

Cf. supra nr. 223—228.

Excellenti et magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto benedicto et karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum etc.^a salutem et cum paterne affectionis plenitudine felices ad vota successus.

(1) Scriptum vestrum noviter in nostris manibus presentatum¹ more patris pro filii felicitatibus ilarescentis cordis alacritate recipimus, leti legimus et suam continenciam plenarie colligimus intellectu. Et siquidem, licet sicuti iam per aliam litteram rescriptivam ad aliam vestram serius respondentem, per quam primo ad nostram noticiam deduxistis gaudium magnum valde, significavimus^{b, 2}, eleccionis negocio celebrate de vobis in Romanorum regis^c dignitate[m] letatus fuerit animus noster sensusque nostri grandis leticie multiplicatis exultacionibus fuerint innovati, nunc quia ex tenore dicti scripti vestri rei postea gest[e] seriem, ne circumveniret nos aliquorum sinistra relatio, declaramus^d in nobis iterata significatio . . solacia gaudiorum eo prorsus, dum conspiciamus factum vestrum . . .^e [successus?] in suis [. . .] mediis recipere prosperatos, in illo intencius confidentes, in quo suma sapiencia digne describitur, [ut] eum vere credimus hoc opus sua provisione esse pa[tra]tum, sic idem ad honorem et gloriam nominis sancti eius ad [finem?] et utilem exitum producet. Et illud adven[it] . . .^f nostris affectibus plene gratum, quia ut [ex?] eiusdem scripti vestri tenore [collegimus?]^g, coronacionis illustris et karissime filie nostre vestre consortis necnon in[ter vos et illam] nupc[iarum] sollemp[n]ia ac inter illustrem Lupoldum fratrem vestrum et sponsa[m] in instanti tunc
Mai. 11. [festo nunc preter]ito Pentecostes edicta fuere. Precantes Altissimum, ut vos et dictam karissimam filiam nostram vestram coniugem vivere ac l[e]tari faciat omnibus prosperis plenis [bo]nis. (2) Sane quia idem scriptum vestrum in suo fine taliter continebat, vos sollempnes nuncios vestros mississe pro negociis vestris apud cardinales sancte Romane ecclesie promovendis placeretque nobis aliquem vel aliquos de nostris secretariis ad eosdem mittere, qui cum vestris apud amicos nostros efficiant, que vobis fuerint utiliter profutura, quique abinde cum vestris ad vos revertentibus presentiam vestram accedant, quibus loco nostri [vest]ra possitis communicare secreta et per quos de hiis, que circa vos et negocia vestra in proposito gerimus, informari plenius valeatis, vestre magnificencie respondemus, quod nos vos et vestra negocia paternis voluntatibus amplectentes et vestris beneplacitis annuentes dictos legatum aut legatos nostros sub modo et forma quibus petitis transmittemus. Scilicet quia ignorabatur a nobis, quod vestri nuncii adhuc venerint, scripsimus et expresse mandavimus procuratori nostro³, quem in curia Romana tenemus, ut quam cito dicti nuncii vestri in eam venerint vel proprias [fac]ta diligenti indagacione illorum adventum in eam proximum esse cognoverit, continuo significet illud nobis nosque extunc nostros nuncios absque dilacionis obstaculo ut predicatur transmittemus. (3) Magnificentiam vero vestram ignorare

276. ^a) alia manu add. c. ^b) significatus c. ^c) regia ed. ^d) desunt 12—14 litterae c.
^e) 6 litterae. ^f) 2 litterae. ^g) 10—12 litterae.

1) Serratum non est. 2) Supra nr. 223. 3) Cf. infra nr. 279.

[no]lumus, quod a reverendis patribus dominis cardinalibus apostolice sedis nostris amicis, quibus, sicuti iam vobis per premissam litteram nostram notum fecimus, multum intente precando scripsimus, ut ius vestrum et vestram iusticiam paterna benivolencia amplectentes vestra negocia benigne recipiant et favorabiliter promoveant, provisione circumspecta adversariorum impetus compescendo, litteras recipimus responsales¹ in summa taliter continentes, quod consideracione nostri honoris et nostrorum obtentu precaminum vobis in premissis, in quantum secundum Deum et iusticiam poterint, assistant auxiliis et interponent efficaciter partes suas, congrui suffragii auxilii efficacis et fructuosi favoris operam impensuri.

10 Datum Barchinone, III. Idus May, anno Domini MCCCXV.

Bernardus de Aversone m(andato) r(egis) et fuit ei lecta.

277. *Responsio archiepiscopo Coloniensi data.* Mai. 13.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 7^v partim evanida. — Ed. Zeissberg l. c. p. 27 nr. 19 ex c. Editionem repetimus.

15 *Cf. supra nr. 254.*

Iacobus etc. reverendo in Christo patri Henrico divina providencia sante Coloniensis ecclesie archiepiscopo sacri imperii per Italiam archicancellario salutem et sincere dilectionis affectum.

Scriptum vestrum noviter nobis missum² grata manu recipimus, leti regimus suamque continenciam intelleximus diligenter. Et siquidem quia ex tenore huiusmodi scripti vestri nos per seriem informastis de eleccionis negocio celebrate de magnifico principi domino Frederico karissimo filio nostro in Romanorum regem a vobis et aliis principibus vestris in Romanorum regis eleccione ius habentibus^a et unccionis ac coronacionis sue et quod in omnibus suis factis et agendis divina disponente clemencia prosperatur necnon certificastis nos de hiis, que postmodum acta sunt inter eum et inelitum Ludovicum ducem Bavarie, qui se in regem Romanorum a quibusdam aliis principibus dicit electum, in quibus antefatum karissimum filium nostrum esse scribitis prosperatum quodque ipsum civitates imperiales cognoscentes eundem tanquam suum dominum et Romanorum regem honorifice receperunt et recipiunt omni die sibi multis honoribus occurrentes et fidelitatis debitum exhibentes eidem, quia in pretacto eciam scripto vestro nobis notum fecistis de coronacione in Romanorum reginam illustris ac karissime filie nostre Elizabet dicti regis Romanorum consortis celebranda in tune venturo nunc preterito proxime festo Pentecostes, ex premissis exaltacionibus et prosperitatum eximiarum graciis desuper datis a Domino, quas nos velut pater in filiis nobis ascribimus, letatus est animus noster gaudio magno valde sensusque n[ostros] leticie cumulata materia innovavit. Et quia ex premissis et aliis vos promocionis acque honoris antedictorum regis et regine karissimorum filiorum nostrorum ferventem cognoscimus zelatorem et sollicitum ac continuum promotorem, a[c]tus vestros et voluntatem laudabilem comendantes, vobis inde graciaram [r]eddimus acciones, precantes int . . . pro huiusmodi negocio tam feliciter incoato, sicuti bene cepistis, utilibus et sollicitis c[on]tinuationibus . . .^b iis quibus melius vestre probate discrecioni videbitur insistatis, ut votivum atque . . .^c recipiat f[inem]. Si qua in regnis et terris nostris vobis occurrerint placida, ea que sint [fiducialiter] requiratis.

Datum ut supra.

Idem.

45 277. a) habencium ed. b) desunt 3 litterae c. c) quinque litterae.

1) *Supra nr. 256—259.*

2) *Supra nr. 254.*

278. *Litterae ad procuratorem Friderici regis.* Mai. 13.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 8. — Ed. Zeissberg l. c. p. 28 nr. 20 ex c. Editionem repetimus.

Iacobus etc. prudenti viro dilecto devoto suo Frederico de Scherding doctori decretorum, excellentis principis Frederici Romanorum regis karissimi filii nostri in curia procuratori salutem et dileccionem^a.

Litteram vestram noviter recepimus¹, per quam significastis nobis ad gaudium memoratum regem Romanorum nostrum karissimum filium quibusdam expressis in littera vestra predicta novis successibus circa negocium sui regiminis feliciter prosperari. Cuius littere serie plenarie intellecta vestram proinde diligenciam commendantes providentie vestre rescribimus, quod^b hiis felicibus auditis rumoribus leticiam corde nostro prout pater in prosperitate filii assumpsimus affluentem, rogantes vos, quatenus ulterius nova negocii predicti, quociens sciveritis, nobis avide scire volentibus intimetis.

Datum ut supra.

Idem. 15

279. *Litterae ad procuratorem suum.* Mai. 13.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 8. — Ed. Zeissberg l. c. p. 28 nr. 21 ex c. Editionem repetimus.

Iacobus etc. dilecto suo Iohanni Lupi archidiacono de Guarga in ecclesia Iaccensi, procuratori nostro in Romana curia salutem et dileccionem. 20

Scire vos volumus nos noviter ab excellenti et magnifico principe domino Frederico Romanorum rege karissimo filio nostro litteras recepisse², in quibus inter cetera nos rogavit, quod cum ipse sollempnes nuncios suos miserit pro negociis suis apud dominos cardinales sancte Romane ecclesie promovendis, placeret nobis aliquem vel aliquos de nostris secretariis ad eosdem mittere, qui cum suis apud nostros amicos²⁵ efficiant, que sibi fuerint utiliter profutura. Cumque nos ipsius regis beneplacitis annuentes intendamus nuncium aut nuncios nostros ad curiam propterea destinare, quam cito sciverimus nuncios antefati regis, quos dicit iam ut premittitur se misisse, advenisse in curiam vel constiterit in proximo adventuros, ideo vobis dicimus et mandamus, quatenus cum sciveritis memorati regis Romanorum nuncios in curiam advenisse vel vobis e certo³⁰ innotuerit de indubitato et proximo illorum adventu, nos inde continuo per vestram litteram more cuiuslibet sublato dispendio informetis, ut ex tunc confestim ad mittendos nostrum vel nostros nuncios procedere valeamus. Et in hoc sitis sollicitus et intentus.

Datum ut supra.

Idem.

280. *Litterae ad Elizabeth reginam.* Mai. 13. 35

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 8 partim evanida. — Ed. Zeissberg l. c. p. 29 nr. 22 ex c. Editionem repetimus.

Iacobus etc. excellenti sue karissime filie Elizabet per eandem Romanorum regine salutem et cum benediccionis paterne plenitudine votive felicitatis augmentum.

Ad noticiam vestram [pres]enci[um t]enor[e] defferimus, nos noviter a serenissimo⁴⁰ principe domino Frederico Romanorum rege marito vestro karissimo nostro filio litteras²

278. ^a) in loco raso alia manu scriptum c. ^b) pro c.

1) Servata non est. 2) Cf. p. 238 not. 1.

recepisse¹, per quas nobis ad gaudium nunciavit se [esse] voluntate divina [in negotio]^a assumpti regiminis feliciter prosperatum et continuos felices [...] habere successus neenon et quod coronacionis vestre regie ac inter eundem regem et vos ac inter illustrem Lupoldum fratrem suum et sponsam suam nobilis comitis Sabaudie filiam nupciarum sollempnia apud civitatem Basiliensem in instanti tunc festo Pentechostes nunc preterito indicta fuerunt. In premissis autem significatis nobis delectabiliter conquievimus et ex hiis novis rumoribus novorum assumpsimus affluentem letitiam gaudiorum. Rogantes filiacionem vestram, quatenus de prosperitate status et successuum felicium prelibati regis et vestri, quos Altissimus de bono in melius letos et prosperos faciat ac conservet, nos frequencius ut poteritis informetis. Sane scientes vos tocies novi gaudii materiam sumere, quociens de nostra felici continencia rumores letos suscipitis, vos propterea presentibus informamus, quod actore illo, a quo queque bona procedunt, nos una cum inclitis infantibus nostris filiis vestris fratribus corporea sanitate vigemus.

Datum ut supra.

Idem.

281. LITTERAE FRIDERICI AD REGEM ARAGONUM.

1315. Mai. 13.

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi. — Ed. Zeissberg l. c. p. 32 ad nr. 25 ex or. Editionem repetimus.

Responsionem regis Aragonum v. infra nr. 311.

Magnifico principi domino Iacobo regi Aragonum, Valencie, Sardinie ac Corsice comitique Barchinone patri suo karissimo Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus filialis dileccionis augmentum continuum cum salute.

(1) Qualiter de sublimacione status nostri ad apicem regalis dileccionis, ad quam manus Altissimi nos provexit, letatus sit vester animus et grandi exultacionis tripudio dulcoratur, tenor litterarum vestrarum² nobis aperuit evidenter. Ut autem assumptum gaudium germinata vobis leticia innovetur, magnificencie vestre duximus declarandum, quod subiugatis et adtractis potencie nostre universis civitatibus, munitionibus, nobilibus et incolis terrarum Suevie et Alsacie, quod partem pociolem et cor Alemanie reputamus, serenissimam Elyzabeth Romanorum reginam conthoralem nostram dulcissimam vestram natam de partibus Austrie ad nos evocavimus et in civitate Ravensburgo in Suevia nupciarum sollempnia, multis principibus ecclesiasticis et mundanis existentibus ibidem, consumavimus III. Kalendas Maii celebriter, ut decuit, cum eadem procedentes abinde in Alsaciam ac civitatem Basiliensem, ubi curiam pro imperii et reipublice utilitate procuranda edixeramus. Et prefatam conthoralem nostram ibidem in die sancto Pentecoste per manus venerabilis Henrici sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopi principis nostri dilecti, cui soli hoc de iure competit, procuravimus cum sollempnitatibus consuetis et debitis coronari. In occasione siquidem eiusdem festi inter illustrem Liupullum^a ducem Austrie fratrem nostrum et preclaram Katerinam spectabilis viri Amedei comitis Sabaudie filiam nupcias fecimus celebrari. Qui quidem comes consiliis et auxiliis suis nobis adherere fideliter se astringit, volens statim creato papa futuro ad curiam Romanam una cum aliis sollempnibus principibus et nobilibus, quos sibi adiungemus, pro nostris negociis fideliter et utiliter laborare. (2) Verum quia, sicut vestris et aliquorum

280. a) desunt 8—10 litterae c. b) 6 litterae.

281. a) sic ed.

1) Cf. p. 238 not. 1. 2) Supra nr. 223.

cardinalium epistolis nobis patuit, reverendis in Christo patribus dominis cardinalibus, prout tunc vobis videbatur sufficere, nos et nostra recomendastis negocia et super promotione nostra ipsis paterna benevolencia institistis, vobis graciaram acciones uberrimas referimus et omni qua possumus instancia supplicamus, quatenus statim non expectata creacione pape aliquos de cetu cardinalium, qui firmiter nostre promocioni intendant, vobis et nobis attrahere et eorundem nobis significare nomina studea[ti]s. Nos etiam id ipsum tempore medio faciemus, sic quod creato papa amicos et promotores certos et indeficientes comperiamus in cetu cardinalium prenotato. Et ut favor eorundem cardinalium promotoribus fulciatur autenticis ac personarum sollempnium presencia ad votum ducatur effectum, ex benignitate paterna et consueta nobis per vos hucusque exhibita audaciam petendi sumimus vosque in quantum licet sub confidencia non modica exhortamur, quatenus pro relevacione multorum sumptuum et laborum ad futuri pape presenciam personaliter, si quoquomodo fore poterit, veniatis, indubitanter credentes, quod ex persone vestre desiderata presencia ac eciam ex prefatorum ambassatorum nostrorum ibidem vobiscum contraencium legalitate conspicua negocium eleccionis nostre breviter approbetur et fini congruo mancipetur. (3) Sic quod statim expedito eiusdem approbacionis negocio, ad ardua et maiora imperii negocia in partibus Ytalie sine quovis obstaculo nos ponamus, confidentes de adiutorio Altissimi, quod medio tempore adversarios nostros in finibus Alemannie, quos omni nostra potencia et exercitu valido, quem ad presens instauramus, hostiliter invademus, adeo humiliabimus, quod nullam controversiam deinceps paciemur in finibus Alemannie et audaciter conscendere poterimus ad maiora. Statum vestrum, quem felicem tamquam nostrum fore desideramus, nobis rescribi cum novis curie vestre et si qua pro vobis facere debeamus, mandare petimus cum affectu.

Datum Basilee, X. Kalendas Iunii, regni nostri anno primo.

282. 283. PRIVILEGIA LUDEWICI PRO CIVITATE RATISPONENSI.

1315. Mai. 16.—22.

Cf. privilegium generale aliaque scripta Böhmer, Reg. Ludw. p. 7 sq. nr. 101. 103. 104. 112.

282. *Privilegium noviter concessum. Mai. 16.*

Originalia duo 1 et 2 in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 50. Descripsimus vel contulimus nos. Pendet fragmentum sigilli autographi 1, sigillum autographi 2 fere illaesum filis sericis rubei flavique coloris. In verso autographi 2 legitur R. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 7 nr. 102.

¶ Ludowicus ¶ Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis vel audituris gratiam suam et omne bonum.

1. Principis dextera^a tociens leditur, quociens a dono retrahitur liberali. Quanto enim profundius gratie largitatis inmergitur, tanto graciosius exaltatur et si a nostra

282. ^a) dextra 2.

munificencia subiectis benemeritis munus liberalitatis libere conceditur, ipsorum voluntas ad nostra obsequia fervencius animatur et ampliatur exinde gloria regie maiestatis. Quapropter scire volumus universos tam posteros quam presentes, quod nos volentes dilectis et fidelibus nostris . . civibus Ratisponensibus in iustis et rationabilibus eorum
 5 petitionibus non deesse, gratiam ipsis a predecessoribus nostris divis imperatoribus ac regibus Romanorum concessam, indultam et confirmatam tum^b ex longa et rationabili consuetudine^c observatam, ne a sentenciis iudicum eorum^b interlocutoriis quam diffinitivis intra muros civitatis Ratisponensis ius reddentium nisi ad ipsorum consistorium extra iudicium vel in iudicio aliquo aliter appelletur, quam dictam gratiam necnon con-
 10 suetudinem approbatam inantea conservandam auctoritate regia confirmamus. In tantum etiam quod omnis abinde interposita seu facta appellatio frustatoria ipso facto nulla sit, irrita et inanis.

2. Item addentes gratie gratiam volumus et expresse ipsis concedimus, ne delictum vel delicta singularis vel singularium personarum in dampnum generale universitatis
 15 dictorum civium debeat retorqueri, sed ut omnis forensis seu extraneus extra muros civitatis, cuiuscumque sit vel fuerit condicionis, cui actio vel questio realis seu personalis competat vel competere possit contra quemcumque, cuiuscumque condicionis fuerit, civium predictae civitatis iudicium et examen querat et subeat iudicium civitatis nec ante attemptatam et quesitam ibidem iusticiam eundem nec quemlibet seu quoslibet
 20 alium vel alios in personis, rebus mobilibus vel immobilibus^d aliquo aliter aggraves vel perturbet. Maxime cum dicti . . cives quibuslibet de se querulantibus parati sint et esse velint facere iusticie complementum.

3. Insuper ius quoddam consuetudinarium ipsis approbamus et volumus observari, quod quicumque dictorum civium domum vel domos, areas, curias, prata, vineas, fundos
 25 seu possessiones cultas vel incultas per annum continuum quiete et sine iuris impetitione possederit, inantea a nullo debeat vel valeat impugnari^e, si possessor ipse tercia sua manu prescriptam annalem^f possessionem pacificam probaverit ac quietam.

4. Ad hec approbamus et concedimus, ne quis, cuiuscumque preeminencie, condicionis vel officii fuerit, res eorum naufragas^g, de incendio seu ruina evasas sibi attrahere,
 30 appropriare^h vel usurpare audeat vel debeat quoquo modo, prout infamie perpetue notam et imperialis proscriptionis mucronem voluerit evitare.

5. Ex mera etiam et gratia quodammodo speciali approbamus et confirmamus omnes dictae civitatis et civium obtentas consuetudines, quas ab antiquo seu tempore cuius non est memoria in iudicio seu extra iudicium pro lege hactenus observarunt.

35 Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis, concessionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, se noverit indignacionem nostre maiestatis regie incursum. In cuius rei testimonium has conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

40 Datumⁱ Lantshüte^k, septimodecimo Kalen. Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

283. *Privilegium contra turbatores pacis concessum.* Mai. 22.

Originale ibidem KLS nr. 54. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum.

45 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 7 nr. 107.*

282. b) ita 1. 2. c) consuetudine similiter semper 2. d) immob. 2. e) inp. 2. f) annualem 2. g) naufragas 2. h) appropriare 2. i) Dat. 2. k) Lantshute 2.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam publicam volumus pervenire, quod insinuacione prudentum virorum . . civium Ratispon(ensium) fidelium nostrorum dilectorum percepimus, quod per predones et violentas invasiones turbatorum pacis iidem cives ac alii viatores et mercatores exeuntes vel intrantes civitatem Ratispon(ensem) capiuntur, depredantur et diversis gravaminibus offenduntur, super quo sibi petierunt de regali clemencia salubriter provideri. Affectantes igitur, prout ex iniuncto nobis tenemur officio, eorundem tamquam devotorum et fidelium imperii quietis comodum preparare, indulgemus et concedimus eisdem, ut auctoritate regia turbatores pacis et homines facinorosos in civitate Ratisponensi et extra civitatem capere valeant in iudicio seu dominio quorumlibet dominorum et captos in civitatem ducere memoratam. Ita quod de talibus captis extra civitatem primum iudicium fieri petant per eum, in cuius iudicio capti sunt, secundum consuetudinem ante concessionem talis gratie observatam. Qui si in exhibicione iusticie petite seu iudicio faciendo negligens aut remissus fuerit, extunc dictis civibus licebit in civitate sine iuris alieni preiudicio de talibus malefactoribus iuxta civitatis iudicium iudicare. De hiis autem qui in civitate deprehensi fuerint malefactoribus iudicari volumus secundum civitatis iudicium haecenus observatum. Addicientes ac volentes, quod memorati cives Ratisponenses suis inimicis et adversariis resistere valeant et contra ipsos auctoritate regia efficaciter se defendere ac tueri per nostre defensionis et auxilii presidium ac iuvamen. Et ut pacis commodo gaudeant pleniore, addicimus quod predictis civibus contra quoscumque, qui predones et turbatores ipsorum ad castra sua seu municiones receptaverint et de hoc convicti fuerint, prout fuerit oportunum, si res ipsis civibus ablatas reddere neglexerint, postquam requisiti et moniti fuerint super eo, idem ius competere debeat et actio, que ipsis civibus de iure competere dinoscitur contra turbatores huiusmodi seu predones. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Ratispona, XI. Kalend. Iunii, anno Domini millesimo CCC quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

284—286. SCRIPTA FRIDERICI PRO COMITIBUS DE HELFENSTEIN.

1315. Mai. 20. 21.

284. *Scriptum prius.* Mai. 20.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgartiensi. Contulimus nos. Sigillum regis deest, sigillum ducis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 468 nr. 663 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 382 Friedrich nr. 312.

Cf. scriptum regis a. 1315. Apr. 28 datum Reg. Friedr. nr. 308.

Wir Friderich von Gotes genaden Römischer künig allezit ein merer des riches und wir Liupolt von den selben genaden herzog ze Österich und ze Styre, ein herre ze Kreyn, uf der Marche und ze Portnow, grave ze Habisburch und ze Kyburch und ein lantgraf in obern Elsz verjehen und tûen kunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir uns und alle unser brüder darzû gebunden hant, swa daz geschähe, des wir uns niht versehen, daz den edelen mannen graven Ulrichen von

Helfenstein und graven Iohans sinem sun das phant, daz wir inen an Spitzenberch und an Kûchen und swaz dar zû gehôret gesetzzet hant umb driutusent phunde Haller umb ir dienst, dar umb si ouch vorstûnden graven Eberhart von Wirtenberg von dem rich, der sin reht ouch inen geben het nah den briefen, die dar über gemachet sint¹, mit reht an wërde gewunen, da son wir inen und iren erben daz selbe phant widerlegen an ainem als gûten oder aber si der vorgenanten driutusent phunde berihten. Und ze einem urkunde geben wir in disen brief versigelten mit unsern insigeln.

Der gegeben ist ze Basel, do man zalt von Gotes gebûrt driuzehenhundert jar und in dem fünfzehenden jar, an dem Zinstag nah der Phingstwochen.

285. *Scriptum alterum.* Mai. 21.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendeat, desideratur. — Ed. Böhmer l. c. p. 468 nr. 664 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 383 Friedrich nr. 313.

Wir Friderich von Gotez genaden Römischer kunig allezit ein merer des riches verjehen und tûn kunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir gelobet haben ze werben und sûlen schaffen nah unserer maht, daz des riches kurfürsten, die wir nu ze mal an uns haben oder noch an uns gewinnen, ir gunst und ir willen tûn und geben sûlent mit ir offen briefen zû dem phantschatz, den wir getan haben den edelen mannen graven Ulrichen von Helfenstein und graven Iohans sinem sun an Spitzenberg und an Kûchen und swaz dar zû gehört, diu wir in versetzset haben umb driutusent phunt Haller, und ouch allen andern pfantschetzen, die si von dem rîche habent. Und ze einem urkunde^a geben wir in disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der gegeben ist ze Basel, da man zalt von Christes gebûrt driuzehenhundert jar und in dem fünfzehenden jar, an der Mitwochen nah der Phingstwochen, in dem ersten jar unsers riches.

286. *Promissio Iohannis comitis de Helfenstein.* Mai. 21.

Originale (or.) in tabulario caesarco Vindobonensi. Contulit K. Hönel. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 452 nr. 6 ex or.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. d. Hauses Habsburg' III p. CCCLV nr. 311.

Ich grave Iohans des edelen herren graven Ulriches von Helfenstein sun vergihe offenliche an disem gegenwertigen briefe, daz ich und min vorgenanter herre und vater, der ouch sin briefe dar über geben hat², gelobet han und gesworn mit ufgehabeten handen zû den hailgen, minem herren kûnig Friderichen von Rome und sinen brûdern den herzogen von Österrîche getruweliche ze ratende und ze dienende mit allen unsern vesten und unsern dienern und unsern lûten ze ros und ze fûz wider herzog Ludwigen von Pairen, alle die wile der krieg weret, der zwischent in und inne uferstanden ist umb daz kunigriche von Rom, und wider alle die, die des vorgenanten herzogen Lûdwiges helfer und diener in dem selben kriege sint, ane wider grave Ludwigen von Öttingen und Cûnraten den herren von Hohenloch. Die han ich usgedinget, daz ich

285. ^a) sequitur geben bis scriptum delet. or.

1) Cf. scriptum Eberhardi Mai. 8. datum, quod notat Kopp 'Geschichtsblätter' I, 247, itemque Reg. Friedr. 320 (Addit. III). 2) Quae serratae non sunt.

wider si sunderlingen niht sol riten noch tûn. Wrde aber min herre der vorgeant kunig oder deheiner siner brüder mit sammenunge wider si ritende, mit den sol ouch ich varn, ob es an mich wirt gevordert. Oder woltent die vorgeanten grave Lûdwige und Cûnrat von Hohenloch oder ir ainer minen herren den vorgeanten kûnig oder die sinen schadigen, daz sol ich helfen wern mit aller miner maht. Und sturbe da zwischent min herre der vorgeant kûnig, daz Got wende, so bin ich doch des selben dienstes und helfe schuldig mit gûten truwen ze tûnde . . den herzogen von Österich sinen brüdern, alle die wile der vorgeant kriege weret. Und han darumb von minem herren dem vorgeanten kûng und sinen^a brüdern enphangen driutuset phunt Haller, der ich gewert bin mit ainer phantschaft uf Spitzenberg und Kûchen und den lûten und dem gût, die darzû gehôrent, und driuhundert mark silbers, der ich ouch mit sicherheit gewert bin, also daz es mich begnûget. Und ze ainem urkunde han ich min aigen insigel gehenket an diesen brief.

Der brief ist gegeben ze Basel, do man zalt von Gotes gebürt driuzehenhundert jar und in dem fünfzehenden jar, an der Mitwochen nah der Phingstwochen.

287. LITTERAE LUDEWICI AD VALLES SUPERIORES.

1315. Mai. 25.

Originale (or.) in tabulario Switensi. Descripsit Ph. Jaffé. Inscriptio est: Prudentibus viris . . vallium in Underwald, . . Urach et [.] in Sweitz, fidelibus nostris dilectis. Sigilli dorso impressi vestigia apparent.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 8 nr. 108.

Cf. infra nr. 305.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . vallium in Underwald, . . Urach et^a . . in Sweitz, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Maiestatem noveritis regiam adversitatibus vestris ex animo condolere. Verumtamen annuente nobis Altissimo speramus vestris doloribus brevi in tempore per nos remedia salubria exhiberi. Unde tamquam viri constantissimi adversariorum comminacionibus non sinatis animos vestros aliququaliter demulceri. Preterea ut ex scriptis vestris collegimus, vos ex parte cuiusdam . . abbatis dicti de Einsidel ad proscripcionis sentencias pervenisse, a quibus vos presentibus absolvimus, restituentes personas et res vestras in statum pristinae libertatis. Ad hec de sentenciis excommunicacionum in vos latis venerabilis Petrus archiepiscopus Moguntinus, princeps noster dilectus absolucionem committendam . . decanis et^a . . rectoribus ecclesiarumstrarum nobis veraciter repromisit et se eisdem suas velle dirigere litteras auctorizabiles et patentes. Et securos vos reddimus, quod omnibus advocatis et fautoribus nostris tum nobiles tum civitatensibus vos defendari et coadiuvare precipimus et monemus, quociens et quandocumque per vos fuerint requisiti.

Datum in Nurenberch, VIII. Kalendas Iunii, regni nostri anno primo.

286. ^a) kung und sinen *in loco raso or.*

287. ^a) . . et *or.*

288. SCRIPTUM FRIDERICI PRO CIVITATE GAMUNDIAE.

1315. Iun. 2.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 167 Friedrich nr. 40.

Nos Frid(ericus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod nos ob notabilium dampnorum, que viri prudentes cives de Gamundia fideles nostri dilecti in servicio nostro et imperii haecenus sunt perpessi, reformatione aliquali eisdem civibus ex liberalitate regia concedimus et donamus, ut usque ad festum beati Martini proximum et abinde ad quinque annos continue subsequentes ab omni sturorum exactione et collectione esse debeant liberi et immunes. Item ungeltum predictae civitatis nostre in Gamundia eisdem civibus per iam dictum quinquennium remittimus et donamus ad ipsius civitatis utilitatem communem et usus necessarios convertendum. Census etiam vulgariter dictos fürzinse predictis civibus per prelibatum quinquennium remittimus et donamus. Item Iudeos civitatis Gamundie prenotate ad petitionem dictorum civium ab exactione cuiuslibet sture usque ad festum beati Martini et deinde ad annum continuum relinquimus absolutos. Presencium testimonio litterarum regalis nostri sigilli robore firmatarum.

Datum in Baden, IIII. Non. Iun., anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

289. 290. SCRIPTA LUDEWICI IN FAVOREM PETRI DE COLUMNA CARDINALIS EMISSA.

1315. Iun. 3.

Cf. supra nr. 257.

289. *Litterae executoriae ad episcopum et capitulum ecclesiae Valentiniensis super bastida de Confluenti. Iun. 3.*

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Instrumenta miscellanea 1312—1315'. A scriba curiae Romanae in membrana Italica exaratum est. In verso leguntur circiter a. 1366. scripta (cf. pag. 251 not. 1): R | Lietere exequatorie misse episcopo et capitulo Valentin. per Ludovic. | Super Bastita. | Dat. anno dñi MCCCXV, III. Nonas Iunii. | Hic sunt due^a lietere una concessionis et una^a executorie^b regis Ludovici super Bastitam. Littera igitur concessionis deperdita est. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 724 nr. 5 ex or.

Löher 'Archival. Zeitschrift' V (1880) p. 237 nr. 1; Preger-Reinkens 'Auszüge' (= Preger 'Ueber die Anfänge des kirchenpolitischen Kampfes unter Ludwig dem Baier' in 'Abhandlungen der bayer. Akademie III. Cl.' XVI (1882) p. 156 sqq.) p. 157 nr. 1; Riezler 'Vatikanische Akten' (1891) p. 1 nr. 2.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus venerabili patri episcopo et comiti Valentin(ensi) et Dien(s) principi ac honorabilibus viris .. preposito,

289. ^{a)} in loco raso mutato stilo scripta. ^{b)} sic.

decano et capitulo ecclesie Valentin(ensis), dilectis et fidelibus nostris salutem et gratie nostre ac dilectionis augmentum.

(1) Honores nostros agere ac magnificentiam regiam credimus honorare, si gratie nostre personis quibuscumque, sed presertim generis nobilitate conspicuis et in ecclesia Dei precellentem locum habentibus et alias specialibus nostris amicis munificentia nostra concessa, ut debita prosecutione non careant, sed plenum et debitum effectum obtineant, celsitudinis nostre partes apponimus et executionem ipsarum utilem fieri iuxta petentis et concedentis animos regia auctoritate iubemus. Dudum itaque significante nobis reverendo patre domino Petro de Columna sancte Romane ecclesie diacono cardinali, amico nostro karissimo, quod vos credentes tam vestra quam ecclesie vestre conditiones et iura in spiritualibus et temporalibus facere meliora et quod per ipsum eadem ecclesia et eius iura in spiritualibus et temporalibus multipliciter augmentari poterunt ac etiam conservari, dedistis sibi ac heredibus et successoribus eius universalibus vel in rem et in feudum francum et liberum concessistis donatione pura, simplici et inrevocabili inter vivos, nomine vestro et dicte ecclesie Valentin(ensis) ac vestrorum in ea perpetuo successorum, bastidam de Confluenti ab hactenus eidem ecclesie regali seu imperiali largitione donatam cum ipsius iuribus, pertinentiis et appenditiis universis, ab annis triginta et citra desertam, omnino inhabitatam et sterilem sitam in territorio sive mandamento Valentie prope fluvios Rodani et Isare, cuius bastide rehedificatio non solum Valentin(ensi) ecclesie supradicte, sed toti circumposite regioni perquam utilis et necessaria fore dignoscitur necnon ad tutelam, securitatem et custodiam fluviorum Rodani et Isare circa loca predicta et omnium itinerantium seu navigantium ac mercimonia queque deducuntur in locis predictis, directum vobis et successoribus vestris ac eidem ecclesie dicte bastide dominium retinentes, ac investivistis vos episcopo et comes prefatum cardinalem presentialiter de eisdem, prout in instrumentis publicis inde confectis dicti cardinalis ac vestris sigillis munitis¹ plenius premissa omnia detinentur, et instanter nos dicto cardinali rogante, ut donationem et concessionem vestras huiusmodi ratas et gratas habere ac auctoritate regia confirmare et insuper bastidam ipsam sibi et dictis heredibus et successoribus suis de novo donare ac in eum et illos plene transferre auctoritate eadem deberemus, nos provida consideratione pensantes persecutiones multiplices, sumptus et dampna gravissima, que idem cardinalis et sui preteritis temporibus adversantibus eis potissime propter obsequia predecessorum nostris Romanorum regibus et imperatoribus per cardinalem ipsum et suos ac progenitores eorum in honoribus et iuribus imperii conservandis et manutenendis multipliciter et diversimode sunt perperissi, ad quorum satisfactionem nos et imperium eisdem recognoscimus obligatos, et propter hec habentes ad ipsos multe compassionis affectum ac volentes eis premissorum obtentu de alicuius satisfactionis et aliqualis restorationis in dictorum dampnorum compensationem providere remediis, sperantes etiam, quod quanto potioribus ipsos favoribus prosequemur et gratiis, tanto constituemus ipsos ex debito ad honores nostros et imperii promptiores, volentes insuper propter hec dictum cardinalem, tam sublime membrum ecclesie Dei, peculiarem reddere nobis in nostris et imperii iuribus conservandis amicum, postulationibus eius annuimus et prelibatas donationem et concessionem vestras de dicta bastida sicut premittitur factas ratas et gratas habentes, non obstantibus quibusvis dictorum predecessorum nostrorum privilegiis seu mandatis fortasse contrariis, et volentes habere ipsas et illa perpetui roboris firmitatem, eas et ea auctoritate regia confirmavimus quoad alia et tenore presentium confirmamus ipsamque bastidam cum iuribus, pertinentiis et appenditiis prelibatis cum libertate, immunitate et exemptione, mero quoque et mixto imperio ac iurisdictione totali memorato cardinali ac heredibus et successoribus eius universalibus

1) *Servata non sunt.*

vel in rem, ad quem vel quos de iure seu ipsius cardinalis dispositione, ordinatione vel voluntate devenerint, de novo concedenda duximus et donanda, in ipsum cardinalem ac prelibatos heredes et successores ipsius prefatam bastidam cum omnibus premissis iurisdictione et iuribus plenarie transferentes ipsamque a cuiuslibet alterius potestate et dominio in totum exemimus et ipsam liberam esse censuimus et supplevimus omnem defectum, si quis forsan in donatione, concessione et translatione pretactis extitit, de nostre precellentia potestatis. (2) Et volentes dictos cardinalem et heredes ac successores favore prosequi gratie potioris, non obstante privilegio imperiali seu mandato, quo dicitur inter cetera contineri, ne quis hominum preter electum vel episcopum et comitem Valentin(ensem) a flumine Isare usque ad castrum Montilii et a castro Creste usque ad villam de Subdione et in toto episcopatu Valentie pedagium vel guidangium recipere quoquomodo presumat, quod quidem privilegium necnon et omnia alia et singula privilegia, immunitates et libertates concessa eidem ecclesie Valentin(ensi) per predecessores nostros Romanorum imperatores et principes, cuiuscunque tenoris existant, obtentu dicti cardinalis nos specialiter super hoc et attente rogantis et ex certa scientia confirmavimus et tenore presentium confirmamus, certa sibi in dicta bastida et appenditiis et circumadiacentiis eius pedagia seu guidangia per aquam in supradictis videlicet fluminibus Rodani et Isare et per terram videlicet per stratas publicas eidem bastide circumadiacentes, illam videlicet per quam ad predicta flumina Rodani et Isare itur prope bastidam predictam, stratam etiam per quam itur ad terram Romani in circumadiacentiis bastide predictae, sive ascendendo sive descendendo iuxta quantitatem et formam in aliis ac presentibus nostris privilegiis seu litteris specificè comprehensas, ex proprio nostro motu et liberalitatis arbitrio, rem nostram et imperii credentes ex hoc facere meliorem ac nos et dictum imperium exonerantes satisfacere de predictis, propter causas supradictas, quas ad concessionem huiusmodi iustas et legitimas et canonicas, sufficientes, ydoneas ac probabiles iudicamus atque decernimus, necnon et aliis iustis et legitimis causis ac plene ydoneis et sufficientibus ad concessionem predictas, quas ex causa iusta et rationabili presentibus non duximus inserendas, duximus auctoritate regia concedenda, prout in dictis et aliis ac presentibus nostris privilegiis seu litteris regii nostri sigilli appensione munitis premissa omnia continentur¹. (3) Inhibuimus etiam inter cetera per eadem privilegia nostra seu litteras universis et singulis principibus, comitibus, baronibus, nobilibus, civitatibus, comunitatibus, castris, villis et terris aliisque subditis nostris ecclesiasticis vel mundanis sub ammissione privilegiorum, libertatum atque feudorum, que habent et tenent seu tenere debent a nobis, quibus omnibus omnes et singulos contrarium facientes dictorum privilegiorum nostrorum auctoritate privavimus, districtius iniungentes, ne dictum cardinalem aut heredes et successores ipsius in pacifica possessione dicte bastide ac in dictorum pedagogiorum seu guidagiorum receptione, levatione et exactione contra dictorum privilegiorum nostrorum tenorem impedire presumant quomodolibet seu molestant. Dedimus etiam dicto cardinali ac heredibus et successoribus suis eudendi et eudi faciendi monetam auream, argenteam et eream vel ere contaminatam, cuiuscunque congii vel impressionis existat, absque contradictione cuiusquam plenam et liberam per eadem nostra privilegia potestatem. (4) Cupientes igitur et volentes, ut huiusmodi nostra gratia dicto cardinali ac heredibus et successoribus suis iuxta suos et nostros affectus proveniat fructuosa, sperantes insuper vos et vestrum quemlibet erga nos et Romanorum regnum et Deo favente subsequenter imperium inter ceteros devotos nostros speciali devotione pollere, fidelitatem vestram ad vitandas penas in dictis nostris privilegiis contentas et in presentibus repetitas, quas etiam in presentibus innovamus, presentium tenore requirimus ac rogantes edicimus, quatinus eidem cardinali iuxta

1) *Servatae non sunt; cf. prooemium.*

fidelitatis debitum, quo tenemini nobis, in premissis omnibus et singulis premissorum et
 potissime in perceptione, levatione et exactione passagiorum, pedagiorum seu guida-
 giorum in dictis nostris privilegiis pretaxatis nullum impedimentum nullamque iniuriam,
 calumpniam sive molestiam, quominus gratia nostra libere uti valeat, per vos vel alium
 seu alios inferatis nec inferri ab aliis permittatis, sed assistatis ei ac heredibus et suc-
 cessoribus suis ac super hoc deputando seu deputandis ab ipsis consiliis, auxiliis et
 favoribus oportunis, ut per hec devotionem vestram ad nos et imperium ostendentes
 mereamini a nobis et ipso auxiliante Domino favores et gratias uberes successu temporis
 obtinere. Quod si forsán quis alii sive principes, comites, barones, nobiles sive civi-
 tates, communitates, castra, ville et terre aut alii singulares subditi et vassalli nostri
 quicunque, cuiuscunque conditionis et status ecclesiastici vel mundani, huiusmodi privi-
 legiorum et mandatorum nostrorum fuerint, quod non credimus, contemptores et pre-
 fatum cardinalem ac heredes et successores ipsius aut deputandum super hoc vel
 deputandos ab eis, quominus dicta pedagia seu guidagia in prefata bastida et appen-
 ditiis et circumadiacentiis eius iuxta nostre concessionis tenorem et modum in prelibatis
 et presentibus nostris privilegiis expresse contentos libere recipere, levare ac exigere
 valeant, impediverint seu molestaverint atque turbaverint aut impediri, molestari et
 turbari per alios fecerint publice vel occulte aut iniuriam, violentiam, resistentiam vel
 obstaculum intulerint vel inferri quomodolibet aut qualitercumque fecerint et requisiti
 a dicto cardinali aut heredibus et successoribus eius vel ex parte ipsorum infra octo
 dierum spacium a die requisitionis huiusmodi computandum non resipuerint et in totum
 cum effectu cessaverint neque dicto cardinali aut prelibatis heredibus et successoribus
 eius de huiusmodi iniuriis, violentiis, molestiis et dampnis ac etiam interesse congrue
 satisfecerint, ipsos et ipsorum singulos omnes predictas penas decrevimus et tenore
 presentium decernimus incurrisse ac ipsos et ipsorum singulos omnibus et singulis pri-
 vilegiis, liberfatibus, immunitatibus, feudis, iurisdictionibus et iuribus ac bonis mobilibus
 et immobilibus, que habent et tenent seu tenere debent a nobis, regia auctoritate pri-
 vamus et decernimus esse privatos, illa dicto cardinali ac prefatis heredibus et succes-
 soribus eius, qui ex predicto contemptu principaliter dampnificantur atque leduntur et
 quorum singulariter interesse versatur necnon et illi vel illis, in quem vel quos idem
 cardinalis prefata bona et iura ex huiusmodi nostro contemptu sibi incursa atque con-
 cessa transferre voluerit vel transtulerit, auctoritate presentium plenarie concedentes
 dictorumque bonorum ut predicatur incursorum et concessorum ex inobedientia et con-
 temptu predictis possessionem eidem cardinali ac heredibus et successoribus suis uni-
 versalibus vel in rem seu illi vel illis, in quem vel quos bona et iura predicta ex
 eiusdem cardinalis concessione, translatione, ordinatione seu voluntate devenerint, ingre-
 diendi auctoritate nostra plenam et liberam concedimus tenore presentium facultatem.
 Supplentes omnem defectum, si quis forsán in supradictis concessionibus et penarum
 impositionibus ac aliis prelibatis seu supradictorum singulis quomodolibet existeret de
 regalis nostre precellentia dignitatis. (5) Vos igitur, de quorum fidelitate plene con-
 fidimus, sic obedientes, devote et fideliter nostris in hac parte mandatis et beneplacitis
 parere curetis, faventes et assistentes dicto cardinali ob eius et nostri reverentiam et
 honorem circa utilem effectum huiusmodi nostre gratie consequendum, quod sibi et
 nobis effectualiter satisfiat et non solum vitetis gravitatem penarum in presenti et aliis
 nostris privilegiis expressarum, sed mereamini a nobis et imperio Deo favente gratias
 uberes obtinere. In quorum omnium testimonium et perpetuam firmitatem presentes
 litteras fieri et nostri regalis sigilli iussimus appensione muniri.

Dat. apud Noremberg, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, III. Non.
 Iunii, regni vero nostri anno primo^a.

290. *Litterae executoriae ad civitatem Valentinensem super motta de Subdione. Iun. 3.*

Originale (or.) ibidem l. c. Item sigillum deest foraminibus relictis; cf. prooemium praecedens. Item a scriba curiae Romanae in membrana Italica exaratum est. In verso
leguntur circiter a. 1366. scripta: ·161· | R | Lictere exequatorie Ludovici de
Bavaria^a misse populo civitatis et dioc.^b Valentin. per Ludovicum de Bavaria super
concessione seu confirmatione castri de Mota dictae dioc. P. card. de Columpna. | Super
Mocta. | dat. anno Dni MCCCXV, III. Nonas Iunii. | Et sunt iste III lre eius-
dem tenoris et date¹. — Iam edidimus l. c. XXV, 730 nr. 6.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 270 nr. 2617 (Addit. I). Löher l. c. p. 237 nr. 2; Preger-Reinkens 'Auszüge' p. 158 nr. 2; Riezler l. c. p. 1 nr. 1.

Textus partim concordat cum litteris praecedentibus.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris populo civitatis et diocesis Valentin(ensis), dilectis et fidelibus nostris salutem et gratie nostre ac dilectionis augmentum.

(1) Honores nostros agere ac magnificentiam regiam credimus honorare, si gratie nostre personis quibuslibet, sed presertim generis nobilitate conspicuis et in ecclesia Dei precelsum locum habentibus et alias specialibus nostris amicis munificentia nostra concessa, ut debita prosecutione non careant, sed plenum et debitum effectum obtineant, celsitudinis nostre partes apponimus et executionem ipsarum utilem fieri iuxta petentis et concedentis animos regia auctoritate iubemus. Dudum itaque significante nobis reverendo patre domino Petro de Columpna sancte Romane ecclesie diacono cardinali, amico nostro karissimo, quod religiose mulieres . . . abbatissa et conventus monasterii Sancti Petri de Subdione ordinis sancti Benedicti Valentin. dioc., credentes tam sua quam ipsius monasterii condiciones et iura in spiritualibus et temporalibus facere meliora et quod per cardinalem ipsum dictum monasterium et eius iura in spiritualibus et temporalibus multipliciter augmentari poterunt et etiam conservari, dederunt sibi ac heredibus et successoribus eius universalibus vel in rem et in feudum francum et liberum concesserunt seu dare et concedere parate sunt et intendunt donatione pura, simplici et inrevocabili inter vivos, nomine suo et dicti monasterii et sibi in eo perpetuo succedentium, mottam^{c.2} Subdionis et insulam sitam in flumine Rodani dictae motte vicinam ab haecenus dicto monasterio regali seu imperiali largitione donatas cum ipsarum iuribus, pertinentiis et appenditiis universis, cuius quidem motte reh edificatio, refectio atque constructio non solum eidem ecclesie Valentinensi, sed toti circumposite regioni perquam utiles et necessarie fore noseuntur necnon et ad tutelam, securitatem et custodiam dicti fluminis Rodani circa loca predicta et omnium itinerantium seu navigantium ac mercimonia queque deducuntur in locis eisdem, directum sibi et succedentibus eis ac eidem monasterio dictarum motte et insule dominium retinentes, prout in instrumentis publicis inde confectis seu conficiendis dictorum cardinalis et abbatisse et conventus

290. ^{a)} Lud. — Bav. *supra lineam add.* ^{b)} et dioc. *supra lineam add.* ^{c)} 'moctam' similiter *semper or.; etiam lictere, actente.*

1) Cf. 'Catalogum chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae' a. 1366. iussu pontificis Arminione confectum (Muratori 'Antiquitates Italicae medii aevi' VI, col. 75 — 190, de quo v. etiam *supra* tom. III ad nr. 206 — 209) l. c. col. 189 ^{VII}. Contulimus codicem tabularii Vaticani 'Armar. XXXV tom. 9'. Ubi haec: Sunt primo tres littere patentes eiusdem tenoris Ludovici de Bavaria, misse populo civitatis et diocesis Valentin(ensis) per Ludovicum de Bavaria super concessione seu confirmatione castri de Mota dictae diocesis factis cardinali de Columpna. Dat. III. Nonas Iunii MCCCXV. Cf. *Neues Archiv* l. c. p. 724 not. 3. 2) motta, mota = collis seu tumulus, cui inaedificatum castellum, Ducange s. v.

sigillis munitis premissa omnia plenius contineri debebunt, et instanter nos dicto cardinali rogante, ut donationem et concessionem huiusmodi dictarum abbatisse et conventus ratas et gratas habere ac auctoritate regia confirmare et insuper predictas mottam et insulam sibi et dictis heredibus et successoribus suis de novo donare ac in eum et illos plene transferre auctoritate eadem deberemus, nos provida consideratione pensantes persecutiones multiplices, sumptus et dampna gravissima, que idem cardinalis et sui preteritis temporibus adversantibus eis potissime propter obsequia predecessorum nostris Romanorum regibus et imperatoribus per cardinalem ipsum et suos ac progenitores eorum in honoribus et iuribus imperii conservandis et manutenendis multipliciter et diversimode sunt perpassi, ad quorum satisfactionem nos et imperium eisdem recognoscimus obligatos, et propter hoc habentes ad ipsos multe compassionis affectum ac volentes eis premissorum obtentu de alicuius satisfactionis et aliqualis restorationis in dictorum dampnorum compensationem providere remediis, sperantes etiam, quod quanto potioribus ipsos favoribus prosequemur et gratiis, tanto constituemus ipsos ex debito ad honores nostros et imperii promptiores, volentes insuper propter hoc dictum cardinalem, tam sublime membrum ecclesie Dei, peculiarem reddere nobis in nostris et imperii iuribus conservandis amicum, postulationibus eius annuimus et prelibatas donationem et concessionem dictarum abbatisse et conventus de dictis motta et insula sibi sicut premittitur factas vel fiendas ratas et gratas habentes, non obstantibus quibusvis dictorum predecessorum nostrorum privilegiis seu mandatis fortasse contrariis, et volentes habere ipsas et illa perpetui roboris firmitatem, eas et ea auctoritate regia confirmavimus quoad alia et tenore presentium confirmamus ipsasque mottam et insulam cum iuribus, pertinentiis et appenditiis prelibatis cum libertate, immunitate et exemptione, mero quoque et mixto imperio ac iurisdictione totali dicto cardinali ac heredibus et successoribus eius universalibus vel in rem, ad quem vel quos de iure seu ipsius cardinalis dispositione, ordinatione vel voluntate devenerint, de novo concedenda duximus et donanda, in ipsum cardinalem ac prelibatos heredes et successores ipsius supradictas mottam et insulam cum omnibus premissis iurisdictione et iuribus plenarie transferentes ipsasque a cuiuslibet alterius potestate et dominio in totum exemimus et ipsas liberas esse censuimus et supplevimus omnem defectum, si quis forsitan in donatione, concessione et translatione pretactis extitit vel existet, de nostre precellentia potestatis. (2) Et volentes dictos cardinalem ac heredes et successores favore prosequi gratie potioris, non obstante privilegio imperiali seu mandato, quo dicitur inter cetera contineri, ne quis hominum preter electum vel episcopum et comitem Valentin(ensem) a flumine Isare usque ad castrum Montilii et a castro Creste usque ad villam de Subdione et in toto episcopatu Valentie pedagium vel guidagium recipere quoquomodo presumat, quod quidem privilegium necnon et omnia alia et singula privilegia, immunitates et libertates concessa eidem ecclesie Valentin(ensi) per predecessores nostros Romanorum imperatores et principes, cuiuscunque tenoris existant, obtentu dicti cardinalis nos specialiter super hoc et attente rogantis ex certa scientia confirmavimus et tenore presentium confirmamus, certa sibi in dicta motta et appenditiis et circumadiacentiis eius pedagia seu guidagia sive per aquam in flumine videlicet Rodani sive per terram in stratis et locis eisdem motte et insule circumadiacentibus et vicinis, que ad executionem gratie supradicte aptiora, tutiora et habiliora idem cardinalis duxerit eligenda seu etiam deputanda, sive ascendendo sive descendendo iuxta quantitatem [et] formam in aliis ac presentibus nostris privilegiis seu litteris specificis comprehensas, ex proprio nostro motu et liberalitatis arbitrio, rem nostram et imperii credentes ex hoc facere meliorem ac nos et dictum imperium exonerantes satisfacere de predictis, propter causas supradictas, quas ad concessionem huiusmodi iustas, legitimas et canonicas, sufficientes, ydoneas et probabiles iudicamus atque decernimus, necnon et aliis iustis causis et legitimis ac plene ydoneis

et sufficientibus ad concessionem predictas, quas ex causa iusta et rationabili presentibus non duximus inserendas, duximus auctoritate regia concedenda, prout in dictis aliis ac presentibus nostris privilegiis seu litteris regii nostri sigilli appensione munitis premissa omnia plenius continentur¹. (3) Inhibuimus etiam inter cetera per eadem privilegia nostra seu litteras universis et singulis principibus, comitibus, baronibus, nobilibus, comunitatibus, castris, villis et terris aliisque subditis nostris ecclesiasticis vel mundanis sub ammissione privilegiorum, libertatum atque feudorum, que habent et tenent seu tenere debent a nobis, quibus omnibus omnes et singulos contrarium facientes dictorum privilegiorum nostrorum auctoritate privamus, districtius iniungentes, ne dictum cardinalem aut heredes et successores ipsius in pacifica possessione dictarum motte et insule ac in dictorum pedagiorum seu guidagiorum receptione, levatione et exactione contra dictorum privilegiorum nostrorum tenorem impedire presumant seu molestent. Dedimus etiam dicto cardinali ac heredibus et successoribus suis eudendi vel eudi faciendi monetam auream, argenteam et eream seu ere contaminatam, cuiuscunque congii vel impressionis existat, absque contradictione^d cuiusquam plenam et liberam per eadem nostra privilegia potestatem. (4) Cupientes igitur et volentes, ut huiusmodi nostra gratia dicto cardinali ac heredibus et successoribus suis iuxta suos et nostros affectus proveniat fructuosa, sperantes insuper vos et vestrum singulos erga nos et Romanorum regnum et Deo favente subsequenter imperium inter ceteros devotos nostros speciali devotione pollere, fidelitatem vestram ad vitandas penas in dictis nostris privilegiis contentas et in presentibus repetitas, quas etiam in presentibus innovamus, presentium tenore requirimus ac rogantes edicimus, quatinus eidem cardinali iuxta fidelitatis debitum, quo tenemini nobis, in premissis omnibus et singulis premissorum et potissime in perceptione, levatione et exactione passagiorum, pedagiorum seu guidagiorum in dictis nostris privilegiis pretaxatis nullum impedimentum nullamque iniuriam, calumpniam sive molestiam, quominus gratia nostra libere uti valeat, per vos vel alium seu alios inferatis nec inferri ab aliis permittatis, sed assistatis ei ac heredibus et successoribus suis ac super hoc deputando vel deputandis ab ipsis consiliis, auxiliis et favoribus oportunis, ut per hec devotionem vestram ad nos et imperium ostendentes mereamini a nobis et ipso auxiliante Domino favores et gratias uberes successu temporis obtinere. Quod si forsitan vos aut quivis alii sive principes, comites, barones, nobiles sive civitates, communitates, castra, ville et terre aut alii singulares subditi et vassalli nostri quicunque, cuiuscunque conditionis aut status ecclesiastici vel mundani, huiusmodi privilegiorum et mandatorum nostrorum fueritis, quod non credimus, contemptores et prefatum cardinalem ac heredes et successores ipsius aut deputandum super hoc vel deputandos ab eis, quominus dicta pedagia seu guidagia in prefata motta et appenditiis ac circumadiacentiis eius iuxta nostre concessionis tenorem et modum in prelibatis et presentibus nostris privilegiis expresse contentos libere recipere, levare ac exigere valeant, impediveritis seu molestaveritis atque turbaveritis aut impediri, molestari et turbari per alios feceritis publice vel occulte aut iniuriam, violentiam, resistantiam vel obstaculum intuleritis vel inferri quomodolibet aut qualitercunque feceritis et requisiti a dicto cardinali aut heredibus et successoribus eius vel ex parte ipsorum infra octo dierum spacium a die requisitionis huiusmodi computandum non resipueritis et in totum cum effectu cessaveritis neque dicto cardinali aut prelibatis heredibus et successoribus eius de huiusmodi iniuriis, violentiis, molestiis et dampnis ac etiam interesse congrue satisfeceritis, vos et ipsos et vestrum et ipsorum singulos omnes predictas penas decrevimus et tenore presentium decernimus incurrisse vosque et ipsos ac vestrum et ipsorum singulos omnibus et singulis privilegiis,

290. d) contradittione *or.*1) *Servatae non sunt.*

libertatibus, immunitatibus, feudis, iurisdictionibus et iuribus ac bonis mobilibus et immobilibus, que vos et ipsi habetis et tenetis seu tenere debetis a nobis, regia auctoritate privavimus et privamus ac decernimus esse privatos, illa dicto cardinali ac prefatis heredibus et successoribus eius, qui ex dicto contemptu principaliter dampnificantur atque leduntur et quorum singulariter interesse versatur necnon et illi vel illis, in quem vel quos idem cardinalis prefata bona et iura ex huiusmodi nostro contemptu sibi incursa atque concessa transferre voluerit sive transtulerit, auctoritate presentium plenarie concedentes dictorumque bonorum ut predicitur incursorum et concessorum ex inobedientia et contemptu predictis possessionem eidem cardinali ac heredibus et successoribus suis universalibus vel in rem seu illi aut illis, in quem vel quos bona et iura predicta ex eiusdem cardinalis concessione, translatione, ordinatione vel voluntate devenerint, ingrediendi auctoritate nostra plenam et liberam concedimus tenore presentium facultatem. Supplentes omnem defectum, si quis in predictis seu predictorum singulis quomodolibet existeret vel existet de regalis nostre precellentia dignitatis. (5) Vos igitur, de quorum fidelitate plene confidimus, sic obedienter, devote et fideliter nostris in hac parte mandatis et beneplacitis parere curetis, faventes et assistentes dicto cardinali ob eius et nostri reverentiam et honorem circa utilem effectum huiusmodi nostre gratie consequendum, quod sibi et nobis effectualiter satisfiat et non solum vitetis gravitatem penarum in presenti et aliis nostris privilegiis expressarum, sed mereamini a nobis et imperio Deo favente gratias uberes obtinere. In quorum omnium testimonium et perpetuam firmitatem presentes litteras fieri et nostri regalis sigilli iussimus appensione muniri.

Dat. apud Noremberg, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, III. Non. Iunii, regni vero nostri anno primo.

291. LITTERAE ALAMANDAE SAPERAE AD REGEM ARAGONUM.

1315. Iun. 6.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD Ap. 58. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 361 nr. 242 ex or. Editionem repetimus; cf. l. c. notam 7 et 8. Cf. supra nr. 242, 243, 254 et infra nr. 321.

... Devant tuyt en public, que aquell qui te les reliques de nostre senyor, quis pertanyen al regne, aquell es rey et laltre qui no les te, no es rey ne negun hom nol deu appellar rey et siu fa, es vedat. Item hi ha major poder, per ço com se posaren a batalla els camps et laltre fugili et amagas, et mes se, com no poch alre fer, en lo ciminteri dela ciutat appellada Spira. Et el ciminteri dels Iuheus era vallat et aquí el senyor rey nostre estech davant la ciutat et el ciminteri III dies et III nits esperant, que ixis laltre a batalla et ell de nit amagadament ixisen. Et es li fuyt et null hom nel prea re. Et tantost lo senyor rey nostre partis daqui. Et totes les ciutats et les viles et els castells pertanyens al emperi, qui son en les parts d'Alsacia et de Sueuia, qui es la millor part del imperi, obeyren et juraven lo nostre rey per senyor e tal altre no negun. Et apres daço fou les noces lo senyor rey IIII. Kalendas Maii et jae ab la senyora en I castell del imperi, qui ha no Raiburch. Et en continent, fetes les noces, venguen en I ciutat apellada Bala, on damunt ja es dit, que mostraren les reliques. Et aquí el dia de Siquagesima fo coronada la senyora nostra ab gran sollempnitat et ab grans gens, qui foren a la cort, duchs et comptes, prelats et moltes

daltres jens. Et apres daço vol se posar els camps contre laltre et vol lo gitar de terra o que venga a batalla. Mas no creu null hom, que laltre lo gos esperar.

Item vos faç a saber, que nos que yeh havem hauts grans treballs et despes tot quant hic aportam. Et axi nos volem esperar, pusque tant ho havem esperat, quina fi auran los affers. Cor si passavem en Lombardia, gran profit nos pensam, quens seria. Prech vos, quem perdonets, com nous fas letres especials, que en tant grans affans et trebals som enfre moltes letres, que he a fer de la senyora et un et als, que yo nous pux escriure longament. Non sé, en quin punt me parti de la cort del senyor rey, que no he fet negun de mon prou. Mas he fe en Deu, que ell me millor, que apres de gran mal ve gran ben. Item vos faç saber, jo Nalamanda, que apres dels correus Johan et monge vench un correu, qui viu la mort den R. Et aporta letres vostres, de la qual cosa jo agui molt gran gog et gran plaer. Et entenia si entre les altres coses, que jo que degues recaptara I carta del senyor rey nostre, que anas al rey F[rederic],^a el queus levas trer de la sua terra III m[...]^a salmes de forment. Et jo fas vos saber, que negun non loa^b, que la agues del rey, et axi jo mostre la vostra letra a la reyna. Et ella atorgam la carta molt volenterosament. Et he la hauda et tramet laus per aque[s]ts correus aquexa et I altra, quen he recaptade de la reyna, que va al rey d'Arago de prechs, que ell que deja deliurar iversosament los diners a mes sors . . .

²⁹ Scruta in Baden, VIII. Idus Iunii.

292—295. SCRIPTA FRIDERICI PRO DIVERSIS.

1315. Iun. 11.—Aug. 11.

292. *Scriptum pro comitibus de Homberg et de Habsburg. Iun. 11.*

*Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulit R. Salomon. Pendet
25 sigillum fere illaesum loro membranaceo.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 167 Friedrich nr. 43.

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod constituti in nostre maiestatis presencia nobiles viri Wernherus comes de Homberge et Iohannes comes de Habisburch, consanguinei et fideles nostri karissimi, cupientes iidem nobiles bona et recta intencione propter ydemp-
30 titatem sanguinis, cum fratres couterini existant, ut unius bona ad alterum ex ipsis debeant provenire, prefatus Wernherus theloneum in Flülen sive ius quod in ipso theloneo habere dinoscitur prefato Iohanni et viceversa idem Iohannes ipsi Wernhero comitatum suum in Kletgöwe ac advocaciam in Rynowe et generaliter omnia alia feoda, que a
35 nobis et imperio dicti comites tenent et possident et tenere ac habere debent, accedente ad hoc nostro consensu et auctoritate expressis, per manus nostras regales unus alteri pepigit et legavit, quod vulgariter dicitur ain gemaechd. Reservavit tamen sibi pre-
fatus Wernherus, qui nondum uxoratus existit, quod de feodis suis predictis uxori, cum qua ipsum matrimonialiter contrahere continget, donacionem propter nupcias et mor-
40 gonaticam valeat assignare. Omnem nichilominus defectum, si quis in huiusmodi contractu esse posset propter minoritatem annorum prefati Iohannis patruelis nostri, sup-
plentes de plenitudine regie potestatis, presertim cum in iudicio curie nostre foret obtentum,

291. a) *foramen or.* b) *lea or.*

prefatum Iohannem adeo in annis processisse, quod contractus secum celebrati firmi debent et validi merito reputari. Adhibitis in premissis omnibus et singulis verborum et gestuum sollempnitatibus debitis et consuetis. In cuius rei testimonium sigillum nostre maiestatis presentibus est appensum.

Datum in Constancia, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, III. Id. Iunii, regni vero nostri anno primo.

293. 294. LITTERAE CIVITATI ARGENTINENSI MISSAE.

1315. Iun. 13. — Aug. 11.

293. *Litterae priores.* Iun. 13.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Sigillum dorso impressum erat. In verso leguntur: strennuis et prudentibus viris Gotzolino de Kagenegge magistro et consulibus in Argentina, fidelibus nostris dilectis. — *Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 277 nr. 331 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 167 Friedrich nr. 44.

Frid(ericus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus strennuis et prudentibus viris^a Gotzolino de Kagenegge magistro et [. .] consulibus civitatis Argentinensis, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Quemadmodum nostro cūmini supplicastis, ut pro Egnolfo de Lantsperg concive vestro, quem per Heinr(icum) marchionem de Hahperg dicitis captivatum, eidem marchioni pro liberatione ipsius mitteremus nostras litteras efficaces, ita noveritis nos iam dicto marchioni nostris litteris dedisse firmiter in mandatis, ut Egnolfum predictum indempnem per omnia pristinae restituat libertati.

Datum in Constantia, Id. Iunii, regni nostri anno primo.

294. *Litterae alterae.* Aug. 11.

Originale (or.) ibidem. Sigilli dorso impressi fragmenta adsunt. In verso leguntur: strennuis et prudentibus viris . . magistro, . . sculteto, [. .] consulibus et universitati civium Argentinensium, fidelibus nostris dilectis. — *Ed. l. c. II, 281 nr. 335 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 167 Friedrich nr. 48.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus strennuis et prudentibus viris . . magistro, [. . sculteto]^a . . consulibus et universitati civium Argentinensium, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Quemadmodum nostram maiestatem vestris nuper litteris requisistis, ut advocatos nostros per Alsaciam et civitates ibidem vobis adesse mandarem suis auxiliis contra Heinr(icum) marchionem de Hachberg pro liberatione Egelolfi de Lantsperg, ita noveritis nos nobilibus viris Ūl(rico) comiti Phirretarum et Ottoni de Ohsenstein advocatis nostris provincialibus dedisse firmiter in mandatis, ut vobis in hoc negotio una cum civitatibus imperii cooperentur auxilio efficaci.

Datum in castris ante Ezzelingen, crastino Laurencii, regni nostri anno primo.

293. ^{a)} . . add. or.

294. ^{a)} uncis inclusa exciderunt or.

295. *Scriptum pro abbate Sancti Galli.* Jun. 28.

Originale in tabulario Sangallensi. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 455 nr. 10 ex or.; Wartmann 'Urkundenbuch' III, 398 nr. 1228 ex or. Editiones contulimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 383 Friedrich nr. 315 (Addit. III) (= p. 167 nr. 42).

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus tenore presencium publice profitemur, quod quia venerabilis Heinricus abbas monasterii Sancti Galli princeps noster dilectus nobili viro Wern(hero) comiti de Homberg advocato provinciali, fidei nostro dilecto de omnibus sturis et exactionibus, quas idem abbas ab hominibus
10 advocatie Sancti Galli nobis et imperio pertinentis a tempore vacationis imperii usque nunc recepisse dinoscitur, nostri nomine satisfecit, nobis fore ex hoc plenarie satisfactum, quittantes ipsum et monasterium suum pro nobis et imperio super illis. Harum testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore firmatarum.

Datum in Mengen, III. Kal. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo quinto-
15 decimo, regni nostri anno primo.

296—306. SCRIPTA LUDEWICI PRO DIVERSIS.

1315. Jun. 22.—Iul. 30. (—Sept. 13.—1316. Mart. 7.)

296. *Infeudatio abbatissae.* Jun. 22.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 65. Descripsimus
20 nos. Pendet sigilli fragmentum filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 8 nr. 120.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentes litteras inspecturis vel auditoris gratiam suam et omne bonum.

Quanto nos Deus exaltavit sublimius, tanto benignius inspiravit nobis spiritum
25 voluntatis illius, qui ad zelum fidei christiane nos provocat, ad rectitudinem iusticie dirigendam sollicitat et ad sacrosanctas ecclesias et ecclesiasticas personas, in quibus et per quas pro nostre salutis augmento ipse Deus omnipotens placabiliter exoratur, promovendas favorabiliter ac exaudiendas supplicationes illarum invitat et afficit mentem nostram. Hinc est [quod]^a cum venerabilis et religiosa in Christo Berhta abbatissa
30 Superioris Monasterii infra muros Ratispon(enses) ordinis sancti Be[nedicti]^a princeps nostra dilecta a maiestate nostra regia requisierit humiliter et devote, ut ipsam dignaremur secundum ius et consuetudinem sue ecclesie de iuribus regalibus sibi pertinentibus infeodare, nos vero attendentes, quod iuste ac honeste petencium desideriis assensus facilis et benivulus est prebendus, ipsi ex liberalitate regia universa et singula iura,
35 quocumque vocabulo censeantur, que dicte ecclesie ac Berhte predictae competunt vel competere debent et poterunt in hominibus, possessionibus, iurisdictionibus, bonis, feodis seu rebus aliis quibuscumque integre et in toto concessimus et infeodavimus pleno iure. In cuius rei testimonium has litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

40 Dat. Ratispone, decimo Kalend. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo quinto-decimo, regni vero nostri anno primo.

296. ^a) uncis inclusa corrosa or.

297. 298. SCRIPTA PRO EPISCOPO EISTETENSI.

1315. Iun. 30. — Iul. 1.

297. *Scriptum prius.* Iun. 30.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 68. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 9 nr. 129.

Lûdewicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii suisque fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Regalis excellentie dignitas tunc precipue laudum suarum titulos ampliat, cum illorum merita provida liberalitate prosequitur, quos per effectum operis experientia probavit et invenit ydoneos et constantia gratos in oculis regie mayestatis constituit et acceptos. Ad venerabilem igitur Philippum Eystetensem episcopum principem et secretarium nostrum karissimum et ecclesiam suam propter grata et fidelia, que nobis et imperio hucusque impendit obsequia et adhuc impendere poterit gratiora, nostri favoris plenitudinem convertentes, oppidum nostrum Wizzemburg situm in dyocesi Eystetensi cum universis suis attinentiis, cultis et incultis, quesitis et inquirendis, viis, inviis, agris, hortis, pratis, pascuis, villis, molendinis, prediis, silvis, nemoribus, venationibus, advocatiis, consuetudinibus, iudiciis, utriusque sexus mancipiis ac iuribus aliis quibuscumque ac omni fructu, comodo et utilitate, quo nos et imperium ipsum oppidum cum omnibus eisdem suis attinentiis possedimus et tenuimus ab antiquo, in premissorum obsequiorum remunerationem debitam ac dampnorum gravium ac dispendiorum multiplicium, que in obsequiis nostris sustinuit, recompensam eidem episcopo et ecclesie sue obligavimus et presentibus obligamus tenendum, utendum, percipiendum et in usus suos tam diu libere convertendum, quousque per nos aut successores nostros imperatores et reges Romanorum pro mille ducentis et quinquaginta libris Hallensium ab eadem Eystetensi ecclesia fuerit absolutum. De speciali benivolentia volentes ac concedentes eidem, ut ea, que ante absolutionem huiusmodi et quam diu in ipsius potestate fuerit per ipsum episcopum et ecclesiam suam exinde percepta fuerint, in sortem debeant minime computari. In cuius obligationis nostre testimonium presentes sibi dedimus litteras nostre mayestatis sigilli robore communitas.

Actum et datum aput oppidum nostrum Ingoltstat, pridie Kalend. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

298. *Scriptum alterum.* Iul. 1.

Originale ibidem KLS nr. 69. Descripsimus nos. Adest fragmentum sigilli, loris membranaceis relictis. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 9 nr. 131.

Nos Ludwicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus tenore presencium profitemur et constare volumus presencium inspectoribus universis, quod licet venerabili Philippo episcopo Eystetensi principi nostro karissimo et ecclesie sue opidum nostrum Wizenburch cum universis suis pertinentiis in suorum refusionem dampnorum obligaverimus pro certa quadam pecunie quantitate et sub certis condicionibus, prout a nobis ei data super hoc publica continent instrumenta¹, quia tamen ad obligacionem huius-

¹) *Supra nr. 297.*

modi horum principum qui sunt electores imperii pro habundanti cautela fuit forsitan requirendus assensus, ut in hac parte obligacio per nos facta debitum firmitatis et roboris sorciatur effectum, promittimus quod quam primum iidem principes electores, quorum aliqui inter se iam quodammodo discordare noscuntur, concordati fuerint ad invicem et uniti, ad obtinendum ad hoc eorum consensum interponemus et adhibebimus omni qua poterimus sollicitudine partes nostras. In cuius testimonium presentes sibi dedimus litteras nostre maiestatis sigillo munitas.

Datum apud Ingolstat, Kalen. Iulii, anno Domini MCCCXV, regni nostri anno primo.

299—303. SCRIPTA PRO COMITE DE HENNEBERG.

1315. Iun. 30.—Iul. 25. (—Sept. 13. — 1316. Mart. 7.)

299. *Scriptum primum.* Iun. 30.

Originale in tabulario Meiningensi. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. In verso leguntur: Littera dñi Lud. Romanorum regis super eo quod dñm Ber. recepit ad gratiam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 9 nr. 130.

(1) Wir Ludowich von Gotes gnaden Römischer chünig ze allen zeiten merer dez riches verjehen und tûn chunt allen den die disen brief ansehent, lesen oder hörent lesen, daz wir den edelen man greven Bertolden von Hennemberg unsen liebn getreuwen han genûmen an unser gnade unde haben in gezogen zû unserme raite unde zû unser hemelicheit. Da hat her uns ouch gelobet bie zû sinne mit guten treuwen, eiz ensie denne, dez Got nicht ewelle, daz he daheime zû erige wrde mit siner mumen der herczogin von Breszelav umme daz gût daz he wider sie gekoft hat, so sal he bie dem lande blibe also lange. Wenne daz ume Got gehilfet, daz he daz ubir windet, so sal he wider zû uns kûmen. (2) Wir habn ouch gelobt, daz wir in sülln nemen in unseñ schirm, swa heiz bedarf, gegn aller menlichen zû sinne rechen. Wir sülln in ouch nyman staten und lazen gegn uns ergere und ouch nymanne von yme nieches geloben, wir hören sine wort alrest dar umme, ab in ymant ergere wolte. Wir sülln ouch nyman staten, daz he in von unseme dienste dringe oder tribe, he vordines denne wider uns. (3) Queme eiz ouch also verre daz wir uns sûnte mit unseme ohem von Osterliche, so solte wir in in unser sûne nemen. (4) Wir vorjehen ouch dez, daz he uns gelobet hat, dürfe wir sines sûnes, daz he in uns sal senden mit lûten, swenn wir sin bedürfen. Gegn dem sülle wir tun nach sin selbes raite, waz zitlich ist. Ouch swenne der sîn bi uns ist, so sal he die wile da heme sin. (5) Wir sülln ouch alle die brife, die he hat von keysern und von kunegn, swenne he die brenget, sehen unde sülln im die stetege von worte ze worte als sie sten von unser waren gewizent. Wir sülln ume ouch alle die brife stete unde unverbrochen halten unde swaz wir ûme dar an gelobet habn, die wir ûme gegeben habn, dû wir dannoch hertzoge zû Bayer warn, e wir zû kunige gekorn wrden, die her hat mit unseme insigel von Beyern¹. (6) Wenne he nu in grozer schult ist unde von der schult wegn zû disem male mocchte von sineme lande nicht gesin, so gelûbe wir im zû helfene mit turent marchen silbers loteges zû siner schult unde sülln ume die beriechte uffte sente Jacobs tag der nehest kûmet oder zû dem lengesten achttage darnach. Were daz daz wir ume dez nicht enleysten, so sal he unsen gnaden dez die verrer nicht einsie, ab he bie uns nicht gesin möchte. (7) Wenn eiz an uns gebreche und an ume niht, wenn he von siner schult

¹) *Supra* nr. 72. 73; *cf.* nr. 52.

niht bie uns blibe möchte, so sülln wir ume dannoch allez daz stete halte, daz hie vor geschriben stet, wenn eiz an yme nicht gebrichet. (8) Bie diser gelubede und disen teydingen seint gewest unse lieben getreuwen herren burgrave Friderich von Nürenberg, Ulreich lantgreve von dem Leutemberg, greve Ludowich von Ötingin, greve Friderich von Trudendingen. Und darüber ze urchünd geb wir disen brief mit unserem insigel versigelt.

Der ist gebn zû Ingolstat, do man zalt von Christes gebürt driuzebenhundert jar darnach in dem fünfzehenden jar, des nächsten Mäntages nach der zwelifboten sancti Petri et Pauli tag, in dem ersten jar unsers riches.

300. *Scriptum secundum.* Iul. 11.

Originalia duo 1 et 2 ibidem. Contulimus nos. Sigillum autographi 1 parum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. Autographi 2 pars sinistra abscissa est; sigillum desideratur; textus omnino concordat.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 9 nr. 133.

Ludowicus dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Digna consideratio laudabilium meritorum spectabilis viri Bertoldi comitis de Hennenberg, consilarii et fidelis nostri dilecti, pro quibus persona sua merito meruit honorari, necnon plurium obsequiorum inspectio, que idem nobis et imperio fideliter et constanter impendit hactenus et impendere poterit in futurum, regalem inducunt excellentiam ad promovendum ea frequentius, que sibi et suis commodum afferunt et honorem. Ipsius itaque comitis supplicationibus favorabiliter inclinati, hanc sibi et suis heredibus gratiam specialem de regie potestatis plenitudine duximus faciendam, quod si quis actionem aliquam adversus homines suos, cuiuscunque status vel conditionis existant, super quacunque causa civili vel criminali habuerit, illam coram ipso comite vel suis heredibus et nullo alio iudice primitus prosequatur illique reddatur per eum et eos de hominibus eisdem iuxta iuris exigenciam iusticie complementum. Quod si idem comes aut heredes sui in reddenda iusticia querelanti seu querelantibus coram eo vel eis negligentes fuerint vel remissi, volumus ut extunc ipsi homines comitis memorati vel heredum suorum, qui sic tracti sunt in causam, coram nobis seu iudice curie nostre nec alibi convenientur et ibidem recipiatur a partibus hinc inde, quod dictaverit ordo iuris. Si quis autem aliquem vel aliquos ex hominibus comitis vel heredum suorum predictorum contra huiusmodi gratie nostre tenorem coram alieno iudice vexare vel quomodolibet convenire presumeret, is nostram indignacionem se senciat incurrisse et nichilominus omnes processus et sentencias contra dictos homines latos seu latas nullam habere decernimus roboris firmitatem nec ipsis in iure suo nocumentum afferant vel preiudicium aliquod valeant generare. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Monaci, V. Id. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

301. *Litterae consensus principum electorum ad scriptum praecedens.*

Iul. 25. (— Sept. 13.—1316. Mart. 7.)

Litterae comitis Palatini autographae (1) ibidem. Contulimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deest. In plica scriptum est manu omnino coeva: Kûfsteyn; cf. not. n. — Regesten der Pfalzgrafen nr. 1776.

Litterae regis Bohemiae autographae (2) *ibidem*. *Contulimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendebat, desideratur.*

Litterae archiepiscopi Moguntini deperditae. Ed. Schöttgen et Kreysig 'Diplomataria' II, 593 (= 3). Extractum ad Copiarium saec. XIV. ex. ed. Brückner 'Hennebergisches Urkundenbuch' V, 29 nr. 51.

Litterae archiepiscopi Trevirensis item deperditae. Extractum ed. l. c. II, 593 (= 4).

Nos Rūdolffus Dei gracia comes palatinus Reni dux Bawarie^a notum facimus presencium inspectoribus universis, quod quia^b inspectis et consideratis fidelibus obsequiis, que spectabilis vir Bertoldus^c comes de Hennemberg sacro imperio exhibuit et
 10 adhuc exhibet incessanter, serenissimus dominus noster dominus Ludowicus^d Romanorum rex semper augustus hanc graciā ipsi Bertoldo et suis heredibus de regie potestatis plenitudine statuit largiendam, videlicet quod quicumque adversus suos aut suorum heredum homines, cuiuscumque status vel condicionis existant, super quacumque causa civili vel criminali actiones habeat^e aliquales, is ipsos homines coram ipso aut suis
 15 heredibus et nullo prorsus alio iudice pro iusticie prosecucione debeat primitus convenire, et si forsitan ipse Bertoldus aut sui heredes prehabiti in reddenda querelanti vel querelantibus iusticia negligentes fuerint vel remissi, extunc iidem, quibus in ipsos prefati comitis aut suorum heredum homines competunt actiones, homines huiusmodi coram ipso^f domino rege^g seu iudice curie sue qui pro tempore fuerit nec alibi debeant
 20 convenire et ibidem debeat recipi a partibus hinc inde, quod dictaverit iuris ordo, et si quis contra huiusmodi gracie regalis donum et tenorem aliquem vel aliquos ex hominibus comitis^h vel heredum suorum premissorum coram alieno iudice vel iudicio vexare vel quomodolibet convenire presumeret et iudicii processus seu sententias aliquas inferret aliquid contra ipsos, extunc ipsi processus seu sententie late contra ipsos
 25 homines comitis et heredum suorum predictorum nullam prorsus habere debeant roboris firmitatem nec ipsis hominibus in iure suo nocumentum aliquod aut preiudicium debeant aut valeant aliquid generare, nos igitur, cum non immerito sit persona laudabilis dono laudabili premianda, in huiusmodi gracie regalis donum predicto comiti et suis heredibus iure perpetuo collatum consentimus et ipsum nichilominus presentibus appro-
 30 bamus. Dantes ipsi Bertoldo comiti prehabitoⁱ presentes pro evidencia sigilli nostri munimine de certa nostri^k sciencia legitime^l roboratas.

Dat.^m Kūfsteynⁿ, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo in die beati Iacobi apostoli.

302. *Scriptum tertium. Iul. 12.*

35 *Originale ibidem. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis rubei flavique coloris.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 9 nr. 135.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus spectabili viro Bertholdo comiti de Hennemberg, consiliario et fideli suo dilecto graciā suam et omne bonum.

40 **301.** ^{a)} *intitulatio in 2:* Nos Iohannes D. gr. Boemie et Polonie rex neenon Lucemburgensis comes; *in 3:* Nos Petrus D. gr. sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius; *in 4:* Nos Baldewinus D. gr. Treverorum archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius. ^{b)} *deest 3.* ^{c)} *Berth. 3 semper.* ^{d)} *Ludewicus 2.* ^{e)} *habeant 2.* ^{f)} *prefato 2. 3.* ^{g)} *Romanorum add. 2. 3.* ^{h)} *excidit 2.* ⁱ⁾ *predicto 3.* ^{k)} *nostra 3.* ^{l)} *legittime 2. 3.* ^{m)} *eschatocollon in 2:* Dat. Prage, a. D. MCCCXV, Idus Septembris; *in 3:* Datum a. D. MCCC sextodecimo, in dominica Reminiscere, in opido Nurenberg; *in 4:* Datum Nurenberg, a. D. MCCC sextodecimo, in dominica Reminiscere. ⁿ⁾ *postea exaratum esse videtur 1; cf. prooemium.*

Constitutus in nostre maiestatis presencia nobis humiliter supplicasti, quod licet non credas ex consultatio seu regimine officiorum aut provinciarum vel terminorum tibi commissorum eo tempore, quo divorum predecessorum nostrorum quondam Heinrici imperatoris et aliorum quorundam regum Romanorum illustrium serviciis institisti, aut ex aliquibus modis vel condicionibus sive causis aliis publicis vel occultis aliquid lucri vel questus indebite percepisse, de quo lesam conscienciam habeas vel contractam, tamen quia bonarum est mencium, ibi culpam timere, ubi minime reperitur, tibi ad cautelam ex innata nobis clemencia providere dignaremur auxilio remedii salutaris, nos digna consideratione pensantes tue laudabilis fidelitatis constanciam et fructus uberes ac felices, quos ex maturitate tui consilii necnon fidelium obsequiorum tuorum prestatione ipsis predecessoribus nostris et imperio ac nobis, prout oculata fide sentimus, multipliciter provenerunt queque possunt imposterum uberiores et feliciores producere temporibus oportunis, dignum reputamus et debitum quibuslibet tuis accomodis per maiestatem nostram sollicitie providendum. Eapropter tuis instantivis supplicationibus favorabiliter inclinati omnia et singula lucra, questus, obventiones seu salaria, que ex huiusmodi consultatio seu regiminibus officiorum, provinciarum vel locorum quorumlibet quibuscumque causis vel modis servicio predictorum predecessorum nostrorum ut premittitur insistens a Christianis vel Iudeis dinosceris esse sortitus, etiamsi minus rationabiliter, et propter hoc ad eorum restitutionem faciendam digne forsitan nobis et imperio tenereris, tibi et heredibus tuis ad cautelam imperpetuum de speciali gracia ex certa nostra scientia remittimus et donamus. Abolentes omnem consciencie tue scrupulum et infamie notam, si quam ex premissis insecius quomodolibet contraxisti, de regie plenitudine potestatis. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Monaci, IIII. Idus Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

303. *Scriptum quartum.* Iul. 12.

Originale ibidem. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis rubri flavique coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 9 nr. 134.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Tot et tanta spectabilis vir Bertholdus comes de Hennenberg, consiliarius et fidelis noster dilectus, divis quondam predecessoribus nostris . . imperatori et . . regibus Romanorum ac nobis et imperio fructuosa impendisse dinoscitur obsequia, quod proinde merito meruit specialis remunerationis gratia premiari. Quamobrem in subsidium expensarum gravium, quas idem comes in huiusmodi serviciorum prestatione fecit et adhuc ipsum in serviciis nobis et dicto imperio prestandis ac etiam pro fortificatione oppidorum suorum Choburg, Künigeshoven et Smalkhalden ac reparatione eorundem in locis, quibus fuerit oportunum, facere continget, sibi ungeltum aliquod moderatum iuxta consciencie sue arbitrium in eisdem oppidis suis instituendi et faciendi colligi de rebus singulis impedimento seu contradictione quorumlibet cessante de speciali gracia et plenitudine potestatis regie duximus indulgendum. Dantes sibi has litteras maiestatis nostre sigillo munitas in testimonium super eo.

Dat. Monaci, IIII. Idus Iulii, anno Domini millesimo tricentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

304. *Mandatum ad Iudaeos Wormatienses.* Iul. 15.

Originale (or.) in tabulario Wormatiensi. Contulimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deest. — Ed. Boos 'Urkundenbuch' II, 69 nr. 104 satis male.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 9 nr. 139.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis Iudeis in Wormacia camare sue servis gratiam suam.

Intellecta et considerata gracia, quam Heinricus recolende memorie imperator predecessor noster strennuo viro Wipfelino de Rosengarten militi fecerat¹ in remunerationem obsequiorum sibi et imperio per eum multiplicium^a exhibitorum de decem
10 marcis argenti sibi per vos annis singulis assignandis de censu annuo, in quo estis imperio obligati, eandem sibi ex regia benignitate pensatis suis fidelibus et indefessis obsequiis approbamus. Informati eciam per eum, quod per continuum quadrigennium nunc
lapsus in solucione eadem fueritis negligentes, volumus et precise vobis iniungimus, ut solucionem eandem incaute pretermisam suppleatis et nunc ex quinto anno instanti
15 decem marcas similiter persolvatis. Ita quod nunc in proximo solucionis termino sibi in quinquaginta marcis eritis obligati. Quas precise sibi vel suis heredibus volumus assignari. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Monaci, Idus Iulii, anno Domini MCCCXV, regni vero nostri anno primo.

305. *Absolutio a sentiis proscriptionis.* Iul. 17.

Originale deperditum. Ed. Tschudi 'Chronik' I, 269. Editionem repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 9 nr. 142.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani
25 imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Etsi quorumlibet fidelium imperii teneamur ex officii nostri debito opportunitatibus consulere remediis opportunis, ad eorum tamen subventionem necessariam nostre mentis affectus dirigitur, quos indebito pati cognoscimus quosque, licet multis afflictionibus opprimantur, nunquam in hiis, que ad honorem imperii pertinent, desides invenimus
30 neque tardos. Cum itaque dilecti fideles nostri universitas hominum in Urach, in Swiz et in Underwalden sint, sicut intelleximus, quibusdam proscriptionum sentiis eorum demeritis^a exigentibus innodati, nos propter eorum incorrupte fidei constantiam, quam erga nos et sacrum gerunt imperium, ne diutius ex huiusmodi sentiis tedium habeant seu pericula sustineant aliqua personarum vel rerum suarum, liberaliter consulere
35 cupientes, omnes et singulas proscriptionum sententias contra dictos homines latas indebite coram quocunque iudice, quantum digne possumus, tenore presentium duximus relaxandas, absolventes ipsos nichilominus ab eisdem de regie plenitudine potestatis. In cuius rei testimonium has conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Monaci, XVI. Kalend. Augusti, anno Domini MCCCXV, regni vero nostri
40 anno primo.

304. ^{a)} sic or.

305. ^{a)} et add. ed.

1) Scriptum servatum non est.

306. *Remissio sturarum.* Iul. 30.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 75. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Th. Herberger 'Kayser Ludwig der Bayer und die treue Stadt Augsburg' (= Jahresbericht des histor. Vereins von Schwaben und Neuburg XVII. 1852) p. 53 nr. 5 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 10 nr. 147.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Licet ex inposito nostris humeris teneamur officio universos subiectos imperio in suis iuribus confovere et eorum profectus et conmoda pro viribus ampliare, illorum tamen emunitates, iura ac utilitates, quos pluribus affectibus et effectibus ad ea, que nostros sunt et imperii procuranda profectus^a, abiliores et utiliores ceteris experimur, largioris favoris benivolencia non solum conservare, sed augere favorabiliter delectamur. Tunc etenim decus imperii et honorem promovemus, cum eius fideles ad devocionis fervorem gratiosis et allectivis muneribus excitamus. Quapropter nosse volumus universos tam posteros quam presentes, quod nos dilectos fideles nostros . . cives Augustenses ob grata et fructuosa, que nobis et imperio impenderunt obsequia et que inantea Sept. 29. impendere poterunt gratiora, abhinc usque ad festum beati Michahelis proxime affuturum et abinde per continuum subsequens quadrigennium ab omni steura seu exaccione nobis imperii nomine debita et consueta libertamus ac exnunc liberos esse dicimus et volumus absolutos. Insuper huic gratie gratiam adiungentes publice profiteamur, quod post lapsum prescripti quadrigennii diete exaccionis aut steure nomine non amplius quam quadringentas libras denariorum Augusten(sium) ab eis quoad vixerimus exigere tenebimur annis singulis aut requirere quoquo modo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre specialis benivolentie gratiam infringere aut ei aliquialiter contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, se noverit indignacionem regiam graviter incursurum. In cuius rei testimonium has conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Auguste, tercio Kalen. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo quinto-decimo, regni vero nostri anno primo.

307. 308. PRIVILEGIA FRIDERICI PRO CIVITATE
ESSLINGENSI.

1315. Iul. 1.

307. *Privilegium prius.* Iul. 1.

Originale (or.) in tabulario Stuttgardiensis. Pendet sigillum. — Ed. Pfaff-Diehl 'Urkundenbuch der Stadt Esslingen' I, 205 nr. 446 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 167 Friedr. nr. 47.

Cf. privilegium generale Reg. Friedrich nr. 46.

308. ^{a)} sic or.; cf. eadem verba in arenga privilegii a. 1316. Mai. 17 dati 'Urkundenbuch der Vögte von Weida etc.' I, 221 nr. 469 ex or.; procuranda pro procuratura.

(1) [W]ir Friderich von Gotz genaden Römischer kunig allezit ein merer des riches tûn kunt mit disem brief allen die in ansehent oder hõrent lesen, das wir den wisen luten . . dem burgermaister, . . dem schulthaissen, . . dem rat und der gemainde únsrer stat ze Esselingen, únsren getrúwen lieben burgern von únsren kúncklichen genaden bestáten alle die vrihait, genade, reht und alle ir gúten gewonhait, die si von kaisern und von kúngen herbraht hant. Wir tûn in ðch die genade umbe die dienst, die si uns und dem ríche getan hant, und das sie dest bas ir schaden und ir arbeit des selben dienstes ergetzet werden, so lan wir si vri und ledig aller stúre von sant Jacobs ^{Jul. 25.} tage der nu náhist kumt und darnah dú náhisten zwelf jar und geben in ðch darzû an gemainen nutz der stat dú selben zwelf jar das ungelt und únsren einse us dem zol ze Esselingen. (2) Wir haben in ðch ergeben dú selben zwelf jar, das si ainen schulthaissen nemen mugen nah irm willen, und wár das uns der niht gevieler, so son si ainen andern nemen der uns fúge und sol der das ampt von uns oder von únsren pflegern enphahen und sol uns und únsren pflegern gehorsam sin. Und von dem selben ampt haben wir in ðch ergeben allú jar dú selben zwelf jar zehen und hundert pfúnde ðch an gemainen nutz der stat. (3) Es ist ðch zwischen uns und inen gerett, das wir von inen innemen son Stúgarten und Waibelingen lút und gút und swas darzû hõret und swas si innehant lút und gút, das si . . dem von Wirtemberg abe betwngen hant von des riches wegen, und súln das innehan, biz das wir, die selben únsrer burger von Esselingen und die burger von Stúgarten und von Waibelingen und das lant mit grave Eberhart von Wirtemberg verrihtet werdent umbe alle sache. Und wár das wir enwáren, davor Got si, ê das wir ain rihtunge gemachten zwischen den vorgeantten burgern und stetten und graven Eberhart von Wirtemberg, der rihtunge si uns vollen gewalt gegeben hant, so sol únsrer brúder herzog Lúpolt von Ósterreich die vorgeantten stet Stúgarten und Waibelingen und lút und gút, als es vorgeantmet ist, als lange innehan, biz das er ain ganze rihtunge, der er ðch gewaltig sin sol, zwischen den vorgeantten stetten und burgern und graven Eberhart von Wirtemberg gemacht, des er ðch sinen brief darúber geben sol, da sin aide anstat umbe dú vorgeschriben dink ze berihten und ze behalten. (4) Wir behalten ðch uns und dem ríche Grúningen und das darzû gehõret. (5) Es sol ðch der selbe von Wirtemberg, dieweil dú vorgeantte rihtunge niht geschehen ist, kain vesti buwen noch widerbuwen. Es sol ðch der selbe grave Eberhart von Wirtemberg uf dem gút ze Kerse niemer kain vesti gemachen noch gebuwen, wa aber er anderswa nah der rihtunge gebuwen oder widergebuwen muge oder niht, das sol an uns stan. (6) Es ist ðch gerecht, das die helfer unser vorgeantter burger von Esselingen, Cúnrat von Winsperg, Walther von Urbach, Johans von Bernhusen, . . der elter Herter, Friderich von Stóffenegge, . . der junge Wolf vom Staine und . . sin brúder, die ir dienst gelobt hant gen Paiern, wa die stille sitzen went, da son si in der selben rihtunge mit uns sin, als únsrer burger von Esselingen. Swa aber si unsern oder des riches schaden werben woltin, da haben wir unsern burgern von Esselingen die genade getan, das si gen den selben irm helfern stille sitzen mugen, ob si wen. (7) Wir haben in ðch die genade getan, das si herzog Symon von Tecke und sinen brúder, graven Gótzen von Thúwingen, graven Cúnrat von Vaihingen, graven Diepolten und graven Ulrich von Aichilperg, Cúnraten von Winsperg und andern irm helfern des rehten helfen mugen gen dem selben graven Eberhart von Wirtemberg, des si zû im hatten, ê das kaiser Hainrich sálig sin ungenade an in laite. Wir haben in ðch die genade getan, das wir in ainen lantvogt geben nah ir rat und nah ir willen, untz das wir mit in und mit anderen stetten ze rat werden, wie wir das lant besetzen mit lantvõgten, als wir wánen, das uns und dem ríche nütz si. Wir wellen in ðch fúgen, das der selbe grave Eberhart von Wirtemberg die gúlte, swes er in schuldig ist redelicher schulde, gelte und aberihte. Wir

son si ouch überheben uszogens uf die von Hailigbrunnen und die von Halle, alle diewil si wider uns niht gesworn hant. Und ze ainem urkunde dirre dinge, so hievor geschriben stant, geben wir in disen brief besigelt mit unserm insigel.

Der wart geben ze Mengen, do man von Gotz geburt zalt drúzehenhundert jar darnah in dem funfzehenden jar, an dem nächsten Zinstag nah sant Peters und sant Pauls tage, in dem ersten jar unsers riches.

308. *Privilegium de non evocando.* Iul. 1.

Originale ibidem. Pendet sigillum. — Ed. l. c. I, 208 nr. 447 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 167 Friedrich nr. 45.

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium, quos oportunum nosse fuerit, noticiam volumus pervenire, quod affectantes ex intimis dilectorum nostrorum fidelium . . civium de Ezzelinga propter sincere fidei puritatem, qua nos semper et Romanum venerantur imperium, ubilibet precavere dispendiis et commoditatibus providere, ipsis hanc de liberalitate regia gratiam duximus faciendam, quod pro nulla causa ad regalis curie nostre vel ad aliquot alterius secularis iudicii examen extra civitatem Ezzelingensem, dummodo querelantibus iusticia coram diete civitatis iudice non negetur, trahi debeant atque possint. Presencium testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Datum apud Mengen, Kalendis Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo quinto-decimo, regni vero nostri anno primo.

309. SCRIPTUM EIUSDEM AD CIVITATEM CONSTANTIENSEM.

1315. Iul. 3.

Originale in tabulario Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 190. Descripsimus nos. In verso leguntur: Prudentibus viris . . advocato, magistro civium, consulibus et civibus Constantien. fidelibus nostris dilectis. Sigilli secreti ceræ rubeae dorso impressi vestigia apparent. — Ineditum.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . advocato, . . magistro civium, consulibus et civibus Constantiensibus, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Fidelitas vestra sciat, quod vocato super captivitate . . vestri concivis, de quo dolemus plurimum, strennuo viro Iohanne dapifero de Waltburg ad nostre maiestatis presenciam, sibi seriusissime commisimus, ut liberacioni sue intenderet cum effectum. Qui si in eo negligens fuerit aut remissus, strennuo viro Marq(uardo) de Schellemburg advocato nostro provinciali districcius dedimus in preceptis, ut, ad quod idem paratus est, ubicumque vester ducetur concivis captivus ex ista parte Danubii, per obsidionem et modum omnem ac viam ad sui liberacionem fideliter elaboret.

Dat. apud Ravensburg, V. Non. Iulii, regni nostri anno primo.

310. COLLATIO FEUDORUM PER LUDEWICUM FACTA.

1315. Aug. 2.

Originale deperditum. Copia (c.) in Libro copiariorum Luneburgensi saec. XIV. ex tabularii Hannoverani. — Ed. Sudendorf 'Urkundenbuch' I, 151 nr. 268 ex c. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 350 nr. 3152 (Addit. III).

Nos Ludowicus^a Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod nos ad instanciam et requisicionem supplicem illustris Ottonis ducis Luneburgensis principis et sororii nostri karissimi, qui ad presens propter viarum discrimina et terrarum gwerras plurimas maiestatis nostre presenciam, ut desiderabat, accedere non valebat, sibi licet absenti omnia pheoda ipsi ab imperio debita conferimus et de hiis ipsum ex liberalitate regia infeudamus. In cuius rei testimonium presentes conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Monaci, quarto Nonas Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo quinto-decimo, regni vero nostri anno primo.

311—313. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1315. Aug. 3.—6.

Cf. supra nr. 281.

311. *Litterae ad Fridericum regem. Aug. 3.*

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 9 hic illic evanida. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 30 nr. 24 ex c. Editionem repetimus.

Illustrissimo et magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto benedicto et karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem et cum paterne dileccionis plenitudine votive prosperitatis augmentum.

(1) Nova nobis . . . natur leticia corque nostrum velut patris in successibus prosperis filii multiplicatis gaudiis dulceratur, quociens sive scriptis vestris sive linguis memorancium aut quomodolibet sensus nostri tam corporalium aurium quam mentalis ad audiendum parati et avidi rumores bonos colligunt ex affluentibus vobis desuper a manu Domini graciaram multiplicum copiis in assumpto regimine regni vestri. Etsi iam aliis vicibus gavisi fuerimus, nunc litterarumstrarum¹ noviter receptarum, quarum tenor nos patule docuit, quod subiugatis et adtractis vestre potencie universis civitatibus, municionibus, nobilibus et incolis terrarum Suevie et Alsacie, quas partem pociozem et eor Alamanie reputatis, sollempnia nupciarum cum serenissima Elizabet Romanorum regina conthorali vestra nata nostra karissima multis principibus ecclesiasticis et mundanis presentibus celebriter ut decuit consumastis eandemque procurastis postmodum

310. a) Luderus c.

1) *Supra nr. 281.*

cum sollempnitatibus consuetis et debitis coronari, gaudia nova et nova recreacione huiusmodi in eis dulciter paternis affectibus quiescentes, intrinsecus deprecantes Altissimum, absque quo nihil stabile, pro sua infinita clemencia sic vestri et dictae regine coniugis vestre nostre karissime nate progressus et actus dirigat, quod ambos celestium et temporalium graciaram continuis accionibus donis repleat, prolem multiplicatam conferat et dies vestros et eius in evum senectutis obtate perducatur. (2) Ad alia in dictis litteris vestris contenta celsitudini vestre rescribimus, quod gratum ac placidum gerimus vestreque circumspecte discrecioni ascribimus, quia ad vos egregium virum Amadeum comitem Sabaudie ex contractu nupciarum incliti Leopoldi ducis Austrie fratris vestri nobis karissimi et ipsius comitis filie in amicabili federe atraxistis. Ipse etenim precipue in suis partibus et forsitan in Romana curia vobis poterit fructuosa servicia congruis temporibus exhibere. Verum quia pro hiis^a, que pro vobis egimus apud reverendos patres dominos cardinales Romane ecclesie sacrosancte, vestra eis recomendando negocia, nobis graciaram acciones referitis uberrimas, postulantes ut statim non expectata pape creatione^b studeremus aliquos de cetu cardinalium vobis et nobis atrahere, qui firmiter vestre promociioni intendant et illorum vobis nomina significarem, non respondentes ad relacionem graciaram huiusmodi, cum refferre talia inter patrem et filium non procedit, ad aliud subsequens rescribimus, visum esse nobis id duplici ex causa presenti tempore non expedire: Prima quidem, ut cum vos deceat et negotii vestri condicio vehementer competat, vos quantum plus possibile fuerit omnes cardinales retinere amicos, non convenit presertim ante pape creacionem aliquos ex eis sub specie consignare, quoniam a[li]i ex hoc fortasse se videntes excludi animosos^c s[e] pre[be]rent^d. Secunda vero quia tales nunc possent attrahi, qui parum aut nihil potuerint cum illo, qui promotus fuerit ad apicem apostolice dignitatis. Sicque hoc, usquequo papa creatus fuerit, relinquatur. Tunc etenim in eo, prout excellencie vestre videbitur et nobis^e, qui partes sollicitudinis nostre dabimus, utilius procedetur. Ad id autem quod ob causas in premissis litteris vestris conscriptas petitis, ut nos ad futuri pape presenciam personaliter, si quoquo modo fore poterit, veniamus, respondemus, quod nos actus promocionis vestre et vestra negocia veluti propria aut nostri filii in omnibus quibus poterimus favoribus prosequemur et tam eundo^e in persona nostra^e ad futuri summi pontificis presenciam, si quoquomodo et commode fieri poterit, proponimus pro huiusmodi et aliis dirigendis vestris utilitatibus atque honoribus sollicitam diligenciam et diligentem sollicitudinem promptis et paternis affectibus exhibere. Demum vobis postulanti de statu nostro avide informari tenore presencium nunciamus, quod faciente illo, per quem reges regnant et salutem recipiunt, nos una cum inclitis infantibus karissimis liberis nostris corporea sospitate vigemus.

Datum Barehinone, III. Nonas Augusti, anno Domini MCCCXV.

Bernardus de Aversone mandato regis et fuit ei lecta.

312. *Litterae ad Elizabeth reginam.* Aug. 3.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 9'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 32 nr. 25 ex c. Editionem repetimus.

Cf. l. c. p. 34 sqq. nr. 26—30.

Iacobus Dei gracia rex Aragonum etc. serenissime sue karissime filie domine Elizabet per eandem Romanorum regine salutem et cum paterne benediccionis plenitudine votivorum successum incrementa.

311. ^a) hoc c. ^b) creationis c. ^c) animosi ed. ^d) non omnino certum; pro . . . arent ed. ^e) supra lineam add. c.

Littere vestre¹ noviter recepte tenor grata mente perlectus atque plene collectus novam leticiam affectibus nostris affluenter induxit. Per ipsam enim nobis patule nunciastis corpoream sospitatem serenissimi principis domini Frederici Romanorum regis semper augusti filii nostri karissimi atque viri vestri et quomodo rex ipse in actibus
sui regiminis feliciter continuis successibus prosperatur quomodoque rex idem honorabiliter presentibus multis principibus ecclesiasticis et mundanis nobilibus et proceribus regni sui nupciarum suarum atque vestrarum sollempnia ea celebritate qua decuit consumavit, per quam fuistis postmodum adhibitis sollempnitatibus consuetis et debitis coronata. Ex huiusmodi autem felicitate successuum intrinsecus deprecamur Altissimum,
absque quo nichil stabile, pro sua infinita clemencia sic memorati regis et vestros progressus dirigat, quod ambos celestium et temporalium graciaram continuis accionibus donis repleat, prolem multiplicatam conferat et dies eius et vestros in evum senectutis obtate producat. Demum vobis postulanti de statu nostro avide informari tenore presencium nunciamus, quod faciente illo, per quem reges regnant et salutem recipiunt,
nos una cum inclitis infantibus karissimis liberis nostris fratribus vestris corporea sospitate vigemus.

Datum Barchinone, III. Nonis Augusti, anno Domini MCCCXV.

313. *Litterae ad Liupoldum ducem.* Aug. 6.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 11'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 39 nr. 31 ex c. Editionem repetimus.

Egregio viro Lupolo duci Austrie et Styrie, domino Carniole, Marchie ac Portus Naonis, comiti in Habsburg et Kiburg necnon lantergravio superioris Alsacie generali Iacobus etc. salutem et cum sincere dileccionis affectu votive felicitatis augmentum.

Litteram vestram¹ noviter missam grata manu recepimus, continenciam eius leto corde audivimus ac intelleximus diligenter. Et quia per eam nobis liquide declarastis omnia negocia seu gesta serenissimi principis domini Frederici Romanorum regis semper augusti fratris vestri karissimi, nostri filii se ad votum disponere atque succedere, animum nostrum propterea implevistis leticia ac renovastis exultacionibus gaudiorum in
hiisque gaudemus ilariter veluti pater in eventibus filii feliciter succedentibus. Sane quia petivistis in littera supradicta, ut exortaciones ac petitiones fideles, prout iam fecimus, sicut vobis innotuit, pro negocio dicti regis apud reverendos patres dominos cardinales cum omni diligencia dirigamus, nobilitati vestre rescribimus, quod nos pro procurandis et promovendis dicti regis negociis, que proprie ut filii nostri diligimus, iam
apud dictos dominos cardinales, ut audistis, institimus et operam dedimus, de qua cognovimus expedire et in eisdem eciam deinceps congruo tempore proponimus diligenciam sollicitam et diligentem sollicitudinem paternis affectibus exhibere.

Datum Barchinone, VIII. Idus [Augusti] anno predicto.

Idem.

1) *Serrata non est.*

314. 315. SCRIPTA FRIDERICI PRO CASTRUCCIO DE ANTERMINELLIS.

1315. Aug. 5. 6.

314. *Scriptum prius.* Aug. 5.

Originale deperditum. Copia non exstat. — E prima editione Aldi Manutii repetitum loco supra ad nr. 168 citato p. 190 nr. 3. Repetimus hic illic correctum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 383 Friedrich nr. 316 (Addit. III).

Fridericus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Etsi ad quoslibet, quos Romanum^b dilectioni^c habet imperium, munificentie dexteram debeamus extendere debitricem, illos tamen prerogativa favoris complectemur et specialiori prosequemur dilectionis affectu, qui gratos se nostris representant affectibus quique regalis favoris augmentum^d per zelum purioris fidei, devotionis perfecte et fructuosa, que dive recordationis Romanis imperatoribus et regibus predecessoribus nostris ac imperio retroactis temporibus impertirentur, obsequia multipliciter meruerunt. Ad personam itaque Castrucci de Antelminellis de Luca, fidelis nostri carissimi, quem affectione benevola prosequimur, ut tenemur, et opportuni patrocinii gratia confovere disponimus, et honorem specialis dilectionis considerationem habentes, dignum reputamus et debitum, ut qui de nostrorum familiarium probitate eximia iocundamur, eos nostre familiaritatis participio et suavi regali iugo placidis nexibus arctius adstringamus. Ut autem idem Castruccius in effectum percipiat, quod noster suggerit affectus, et inantea regalibus [eo] devotius insistat obsequiis, quo locum apud maiestatem nostram habeat digniorem, ipsum secretariorum et familiarium nostrorum predictorum consortio libenter et liberaliter duximus aggregandum. Sperantes quod affectus sincerus et fidei fervor, quibus in animo suo erga imperium diuturnitate convaluit, incrementa suscipere semper debeant conducta continue vehiculo solide firmitatis. Et ut ex hoc de bono in melius studiis virtuosis proficiat^e, sic quod exinde gratiam nostre serenitatis valeat uberius promereri, eundem Castruccium in omnibus castris, castellis, suburbiis^f, vicis sive villis imperialibus, que tenet et possidet, nostrum constituimus vicarium per presentes litteras regali nostro sigillo sigillatas in^g testimonium super eo.

Datum in castris ante Ezzeling[en], Nonis Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

315. *Scriptum alterum.* Aug. 6.

Originale deperditum. Copia non exstat. — Item ed. l. c. p. 191 nr. 4. Repetimus hic illic correctum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 383 Friedrich nr. 317 (Addit. III).

Fridericus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili et prudenti viro Castruccio de Antelminellis de Luca, fidei nostro sincere dilecto gratiam suam et omne bonum.

314. ^a) Federicus ed. ^b) Romanae ed. ^c) dilectionis ed. ^d) augmentum ed. ^e) perficiat ed. ^f) suburbanis ed. ^g) earundem add. ed.

315. ^a) Fredericus ed.

Quia in nostri imperii exordiis te culmini nostro devotum obtulisti, tum per Lanfrancum de Brodariis de Volterris virum idoneum et legalem, tum etiam scriptis tuis, dignum arbitramur [et] equum, ut te nunc et semper nostrarum faciamus participem gratiarum. Et sicut vicariatum petivisti, ita tibi de sincera tua fide, legalitate et industria nostre elementie per nobilem virum Wernherum^b comitem de Homberg^c fidelem nostrum dilectum multipliciter commendata fiduciam plurimum obtinentes, assumpto te in nostre maiestatis secretarium et familiarem, vicari[at]um transmittimus, quem petisti, sicut ex litteris patentibus tibi missis colligere poteris evidenter¹. Mandantes fidelitati tue, ut in hec pauca te sic fidelem exhibeas, quod processu temporis regalis auctoritas te delectetur constituere supra multa.

Datum in castris ante Ezzelingen, VIII.^d Idus Augusti, regni nostri anno primo.

316—318. SCRIPTA LUDEWICI PRO DIVERSIS.

1315. Aug. 11.—31.

316. *Potestas comiti de Oetingen et civitati Esslingensi data.* Aug. 11.

15 *Originale in tabulario Stuttgardiensi. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 483 nr. 694 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 10 nr. 148.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus viro nobili Ludwico comiti de Ötingen ac prudentibus viris sculteto, consulibus et universis civibus in Ezze-
20 linga, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Fidei puritatem et sincere devocionis constanciam, quam in cunctis nostris agendis negociis vos semper promptis animis habuisse cognovimus, nostre consideracionis oculis preponentes, dignum reputamus, ut nostra et imperii negocia, que per vos provide ac utiliter tractari et procurari speramus, vobis reconmittere confidentius debeamus. Hinc
25 est quod plenam vobis et liberam tradimus potestatem tractandi et ordinandi cum comitibus, baronibus, civitatibus ac aliis nobilibus omnia, per que ipsos nostris et imperii valeatis serviciis adaptare. Ratum et gratum habituri, quidquid per vos in premissis ordinatum fuerit et tractatum, ac nos presentibus obligantes ad faciendum et solvendum omnia, que per vos data fuerint nostro nomine vel promissa. Dantes vobis presentes
30 in testimonium super eo sigilli nostri munimine roboratas.

Dat. Monaci, III. Idus Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

317. *Mandatum civitati Egreysi missum.* Aug. 26.

Originale (or.) in tabulario Egreysi. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. —
35 *Ed. Gradl 'Monumenta Egrana' I (1886) p. 234 nr. 635 ex or.; 'Codex iuris municipalis regni Bohemiae' II (= 'Privilegia regalium civitatum provincialium annorum 1225—1419' ed. Čelakovský, 1895) p. 171 nr. 97. Editionem illam repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 10 nr. 151.

315. ^{b)} Vonsherum ed. ^{c)} Hombris ed. ^{d)} IIX ed.

40 ¹⁾ *Supra nr. 314.*

Wir Ludowich von Gotes genaden Römischer chünig ze allen zeiten merer dez reiches enbieten unseren lieben getriwen dem rat und der gemain der purger von Eger unser hulde und allez güt.

Wir lan euch wizzen, daz wir durch gemainen frumen und ere des reiches und auch durch fride vil nach der christenheit euch mit gewönlichem dienst und undertanicheit, der ir Römischem reiche schuldich seit, dem hochgebornem Iohannes chünige von Behaim und des reiches getriwen fürsten versetzt haben. Mane wir ewer bescheidenheit, wan er uns besünder gehaizzen hat, daz er euch hilflich und fürderlich sein welle an allen sachen, daz ir im an unser stat undertänich und gehorsam seit. Und wizzet, gewinne wir den gewalt, den wir zu rechte haben sullen, daz wir immer darnach trachten wellen, wie wir euch ze rechten staten wider bringen und euch erlösen ümb die pfenning, da wir euch im ümb gesetzt haben. Und seit uns an disen sachen gehorsam, als lieb euch alle unser ere sei.

Der brief ist gebn ze München, dez Eretages nach sand Bartholomes tach, do man zalt von Christes gebürt dreuzehenhundert jar darnach in dem fünfzehenden jar, in dem ersten jar unsers reiches.

318. *Scriptum pro episcopo Eistetensi.* Aug. 31.

Originale deperditum. Copia (c.) in Copiario Eistetensis ecclesiae saec. XIV. tabularii generalis regni Bawarici. — Ed. W. Füsslein 'Neues Archiv' XXXII, 642 nr. 16a ex c. Editionem repetimus¹.

Cf. assignationem pecuniae eodem die factam l. c. p. 641 nr. 15.

Nos Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod grata, fidelia et fructuosa obsequia, que nobis et imperio venerabilis Philippus Eystetensis episcopus inpendit et graviora que inantea inpendere poterit, serenitatis nostre regie animum invitant efficaciter et inclinant, quod exnunc sibi ac per eum ecclesie sue per nos promissa denuo sincere promittimus debitum perducere in effectum, prout de hiis per litteras nostras ipsi datas erimus informati. Ad hec bone consciencie testimonio eidem ac prediete sue ecclesie pollicemur nos ipsum ab omnibus et singulis debitis, sorte vel accrescenciis, in quibus quibuscumque Iudeis obligatus est vel esse dinoscitur, debere quitare in toto et absolvere et omnimodis reddere liberum et indempnem. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostri sigilli munimine iussimus communiri.

Datum Auguste, pridie Kalen. Septembris, anno Domini MCCC quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

¹) In adnotatione ponimus versionem Germanicam huius scripti omnino ut videtur coeam eodem Copiario editam l. c. p. 641 nr. 16:

Wir Ludewich von Gotes genaden Romischer chunig ze allen ziten merer des riches tün chunt allen den die disen brief ansehent oder hörent lesen, daz wir durch geneime getriwe und nutzper dinest, die uns und dem riche der erber fürst Philipp bischof ze Eysteten getan hat und für baz getun mach, im und sinem gotshus nu anderweid lauterlich geheizzen, daz wir alle die geheizze, die wir in emalen getan haben, als wir der von in mit unsern briefn bewiset werden, geintzlich volführen und volbringen wellen. Dar zu gehaizzen wir im und dem bischtüm ze Eysteten mit guter gewissen züchnisse, daz wir si von allem gelt gemeinlich und besonderlich, des si allen Juden schuldich sint, ez si houptgüt oder gesüch, ledich und frey, an allen schaden machen süln und des rehten selbschol und gewer an aller stat, do in des not geschit, sein und wesen süln. Dar uber ze urchünd geben wir in disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der ist gegeben ze Auspürch, an sant Egidius abent, do man zalt von Cristes gebürt driuzeenhundert jar darnach in dem fünftzehendem jare, in dem erstn jare unsers riches.

Nam e cancellaria regia emanaverit, nescio; sed cf. infra nr. 366 et 367.

319. SCRIPTUM FRIDERICI PRO CIVITATE BURONENSI.

1315. Sept. 4.

Originale in tabulario generali regni Bavarici 'Kaiserselect Nachtrag' nr. 184. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 167 Friedrich nr. 50.

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod pro dampnorum notabilium, que viri prudentes . . . minister, . . . consules et universitas civium in Burron, fideles nostri dilecti in servicio nostro et imperii sunt perpassi, reformatione aliquali
 10 eisdem civibus de mera liberalitate regia concedimus et donamus, quod ipsi usque ad festum beati Martini proximum et abinde ad tres annos continue subsequentes ab omni Nov. II. sturarum exactione et colleccione esse debent liberi et immunes. Item eisdem omnia privilegia, gracias, libertates, iura et bonas consuetudines hactenus a divis imperatoribus et regibus Romanis ipsis traditas et concessas innovamus, approbamus et presentis
 15 scripti patrocinio confirmamus. Volentes ut lapsis tribus annis supradictis a festo beati Martini proximo abinde remanere debeant in statu servicii nobis et imperio impendendi, sicut fuerunt hactenus apud nostros in imperio precessores. In cuius rei testimonium evidens predictis nostris civibus in Burron presentes nostras litteras regali nostro sigillo tradimus communitas.

20 Datum in castris ante Lantsperg, II. Non. Septembr., anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, regni vero nostri anno primo.

320. MANDATUM EIUSDEM TERTIUM SUPER PRECIBUS PRIMARIIS.

1315. Sept. 8?

25 *Originale valde evanidum in tabulario capituli ecclesiae Veronensis. Contulimus nos. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia adsunt.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 167 Friedrich nr. 51.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris . . . archipresbitero totique capitulo ecclesie Veronen(sis), devotis suis gratiam suam et omne
 30 bonum.

Cum nobis ad memoriam reducitur et in nostra presentia ventilatur vestre protervie obstinate elationis materia, ammiratio simul et indignatio se in mentis nostre secretario commiscens regiam elementiam in ulciscensem iracundiam non immerito provocarent, pro eo quod celsitudinis regie immemores iura regia surripitis, dum debita
 35 regalia denegatis. Certe privatorum ius auferens, denegans vel non exequens predoni non absone perhibetur parilis, quanto amplius peculatus crimine censer potest notabilis principis ius defraudans. Cum itaque iteratis precibus et mandatis vobis direxerimus scripta nostra¹, ut honestum virum magistrum Iohannem de Verona² nostrum et illustris Lupoldi ducis Austrie et Styrie principis et fratris nostri carissimi phisicum domesticum

40 1) Deperditae sunt. 2) Cf. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 35.

dilectum reciperetis in canonicum et fratrem ob precumstrarum primitias, nostram et sacri imperii reverentiam, ius ad nos delatum a divis imperatoribus et Romanorum regibus servaturi, sicut a ceteris imperii Romani prelati et personis ecclesiasticis observatur, vos autem more surde aspidis preces nostras huiusmodi non curastis admittere in elusionem et contemptum imperatorii culminis nostreque regie dignitatis. Quapropter sine iuris iniuria in condescendentis comminationis strepitu in vos possemus exardescere vique per vim repulsa cum inculpate tutele moderamine ius, quod antiqua et approbata consuetudo ad nos detulit, illibatum penitus conservare. Verum ut simplicitati vestre parcere videamur, tertio vobis conscribimus scriptisque devotioni vestre precipimus nostre gratie sub obtentu, quatinus relegato excusationis velamine per discretum virum Parmexanum vestrum concanonicum nuper nostro proposito culmini, quod nullius fore momenti, immo verius irritum decernimus et inane, memoratum magistrum Iohannem, cuius legalitas non modicum sibi locum in nostra curia conquisivit, adhuc recipiatis voluntarie in canonicum et in fratrem, de beneficio seu plena prebenda in eadem vestra ecclesia eidem adeo liberaliter provisuri, quod devotionis et fidei vestre promptitudinem merito commendantes vos et ecclesiam vestram gratiosi semper favoris benivolentia debeamus extollere ac condignis honoribus ampliare. Pro certo quidem credimus et tenemus, quod in sui receptione magis providebitur ecclesie quam persone. In premissis taliter facientes, quod vos ad hoc faciendum per bonorum vestrorum arrestationem ac per alia, que circa predicta expedire videbuntur, artare ac compellere non cogamur. Super eo nobis vestram rescribi nolumus excusationem inantea vel aliquo qualiter demandari.

Dat. in castris prope Mindelberg, VI. Non.^a Septembr., regni nostri anno primo.

321. LITTERAE ELIZABETH REGINAE AD ALFONSUM FRATREM.

(1315.) Oct. 1.

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD 12750. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 370 nr. 249 ex or. ad annum 1320; sed potius anno 1315. adiudicandas esse, ex scripto supra nr. 242 apparet, ubi eadem fere verba adhibentur. Editionem repetimus.

Cf. nr. 254 et 291.

Elizabeth Dei gracia Romanorum regina magnifico principi Alfonso comiti Urgelli fratri suo dilecto salutem et quicquid potest amicitie et amoris.

Ut de novis letabundis que apud nos sunt novum tuis precordiis innascatur gaudium, tibi presentibus declaramus, quod ordinacione deifica subiugatis nobis universis civitatibus, municionibus, nobilibus et incolis universis terrarum Alsacie et Swevie, quas tanquam partem precipuam et cor imperii reputamus, serenissimus dominus noster dominus Frid(ericus) Romanorum rex conthoralis noster dilectus ad reprimendas insolencias perversi conaminis Lud(ovici) ducis Bavarie pacis turbatoris in campis cum exercitu copioso circa civitatem Ulmam est constitutus ad preparanda comoda tranquillitatis imperii fidelibus sibi que dilectis, et quod idem Lud(ovicus) vicinum domini nostri adventum abhorrens tamquam avis territa diverticula fuge querens se presentari conspectibus domini nostri pertimescit. Ceterum cum corporea fruamur sospitate

cunctaque nobis arrideant negocia et applaudant, quod et de te scire omni vice affectamus, tue fraternali dilectioni supplicamus plenissimo cum affectu, quatinus tuum statum utinam felicem et optatum nobis tuis litteris velis multociens intimare. In quo nobis te exhibere noveris fraternum amorem ac gaudium et solacium nostrum augmentare.

5 Dat. in Ravensburg, Kalendis Octobris in die beati Remigii.

322. 323. MANDATA REGIS FRANCIAE SUPER INQUISITIONE LIMITUM IMPERII.

1315. Oct. 24. — Dec. 21.

Cf. supra nr. 137.

10 322. *Mandatum prius.* Oct. 24.

Originale perditum¹. Copia (c.) in Cartulario Haynonensi II. nr. 91 tabularii Insulensis. — Ed. Devillers loco supra ad nr. 131 citato III, 53 nr. 148 ex c. Editionem repetimus.

Ludovicus Dei gratia Francie et Navarre rex dilectis et fidelibus nostris
15 episcopo Suessionensi et domino de Mercolio militi salutem et dilectionem.

Cum inter nos et dilectum et fidelem nostrum comitem Hanonie de plerisque rebus circa Tornacum, Faemy et alibi existentibus in regni nostri et dicti comitatus Hanonie confinibus ortum ab antiquo sit dubium, utrum de regno et iurisdictione nostris vel de dicto comitatu et eius iurisdictione extra regnum nostrum in imperio ipse
20 res et loca fuerint et existant, cuius occasione inter nos et eundem comitem debatum vertitur super iure^a dicti comitis si quod habeat declarari, vobis, de quorum fidelitate confidimus, presentium tenore committimus et mandamus, quod vos duo cum duobus aliis probis viris per dictum comitem eligendis seu alter vestrum cum altero eorundem, antea tamen vobis exhibitis validis litteris regis Romanorum, quod ratum habeat et
25 approbet pro se et successoribus suis regibus Romanorum, quicquid vos et alii college vestri predicti feceritis in hac parte, vocatis ydoneo defensore pro nobis et aliis evocandis super premissis, inquiratis sine figura iudicii veritatem celeriter et de plano, quicquid inde reperiretis sub vestris et dictorum proborum virorum sigillis inclusum fideliter nobis quantocius remittentes. Si vero pendentibus huius aliqui resorti casus in locis
30 contentiosis evenerint, ipsos casus ad vestram et dictorum proborum virorum manum teneatis et faciatis interim ut iusticia dictaverit exerceri. Hec autem omissis quibuslibet ceteris vobis commissis negociis illico presentibus receptis celeriter exequi studeatis, a dictis partibus quacumque de causa nullatenus discedentes, donec omnino compleveritis antedicta. Damus igitur omnibus iusticiariis et subditis nostris presentibus in man-
35 datis, ut vobis in premissis et ea tangentibus pareant et intendant.

Datum Parisiis, vicesima quarta die Octobris, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo.

322. ^a) eis et *ed.*

1) Olim in tabulario Montensi D 37; cf. Saint-Genois loco supra ad nr. 105 citato I, 244.

323. *Mandatum alterum.* Dec. 21.

*Originale deperditum*¹. *Copia (c.) in Cartulario citato nr. 89. — Ed. Devillers l. c. III, 56 nr. 151 ex c. Editionem repetimus.*

Cf. infra ad a. 1317. Mai. 15 etc.

Ludovicus Dei gratia Francie et Navarre rex dilectis et fidelibus nostris G(erardo) episcopo Suessionensi ac domino de Varannis militi salutem et dilectionem.

Cum inter dominum genitorem nostrum dum viveret ac dilectum et fidelem nostrum G(uillelmum) comitem Haynonie conventum fuerit et pactum, prout nobis exposuit idem comes, quod per quatuor fidedignos viros per dictum dominum genitorem nostrum et ipsum comitem eligendos equaliter inquireretur de plano, quid et quantum de terra de Ostrevant, quam in parte de regno et feodo nostris esse dicimus, dicto comite dicente contrarium, est, fuerit et esse debeat de eo regno nostro seu quantum protenditur et protendi debeat in ea regnum ipsum, quod nundum pluribus impedimentis obstantibus extitit executum, ex quo dictus comes nobis conquestus extitit hoc fieri requirendo, nos ideo iuxta conventiones predictas volentes super hiis informari et vos ad hoc eligentes, presentium tenore vobis committimus et mandamus, quatinus vos duo cum duobus, quos ad hoc dictus comes eligerit, vel alter vestrum cum altero eorundem, exhibitis nichilominus prius vobis litteris Romanorum regis, quod gratum habeat et approbet, quicquid per vos et eos actum fuerit in hac parte, vocato ydoneo defensore iuris nostri pro nobis et aliis evocandis, inquiratis super premissis de plano diligentius veritatem, quicquid inde reperiretis nobis sub vestris et ipsorum duorum sigillis clausum fideliter quantocius remittentes. Si vero pendentibus hiis aliquis casus ressorti in dicta terra evenerit, ipsum ad vestram et ipsorum manum ponatis et faciatis ut iusticia dictaverit exerceri. Ad premissorum autem expeditionem sollertius intendatis propter hoc ad dictam terram illico receptis presentibus et omissis ceteris quibuslibet vobis commissis negotiis accedentes nec inde quomodolibet recedentes, donec ea sint completa. Damus igitur omnibus iusticiariis et subditis nostris presentibus litteris in mandatis, ut vobis in premissis et ea tangentibus pareant et intendant.

Datum apud Vincenas, die vicesima prima Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo.

324. SCRIPTUM LUDEWICI PRO CIVITATE ESSLINGENSI.

1315. Oct. 27.

Originale (or.) in tabulario Stuttgardiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis varii coloris. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 483 nr. 695 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 350 nr. 3154 (Addit. III).

Cf. infra nr. 331 et 332.

(1) ¶ Wir Lūdowig von Gotes gnaden Römischer chunig ein steter merer dez richen tun chunt allen den die disem brief ansehent oder hōrent lesen, daz wir hant angesehen die unzerbrochen liebe, rechte trūwe und gantze stetikeit, die zu uns und dem riche die wisen lūte der .. bürgermeister, der .. schulthaize, .. der rat und die gemain der burger zu Ezzelingen, unser liben getrūwen gehabt hant und noch hant,

1) Olim in tabulario Montensi D 39; cf. Saint-Genois loco supra ad nr. 105 citato I, 244.

und auch da bi han wir gemerchet die groze chost, schaden und arbeit, die sie an libe und an gute von unsern und dez riches vienden küntlich geliden hant durch unser und dez riches ere willen. Und darumb von unser künclichen gnaden zu lieb und zürgetzunge irs schaden und arbeit han wir in die vrihait und die gnad getan, als her nach geschriben stat: (2) Dez ersten tun wir den vorgeanten burgern von Ezzelingen die gnade, daz sie aller stüre vri suln sin, die wil ir krieg wert mit dem von Wirtemberg. Und swenne der erieg mit dem von Wirtemberg versunet wirt, so sulnt si nach der sune aller stüre ledig und vri sin zehen jar, die sie nach ir gewonhait andern chünigen unsern vorfarn da her gegeben hant. Und nach den zehen jaren suln si jergeliches geben tusen phunt haller und niht me. Si suln auch ir ungelt han ewecliche an iren bûwe. (2) Wir wöln auch, daz die stat zu Ezzelingen und die zünfte alle ire recht behalten, die sie bi andern künigen unsern vorfarn her bracht hant. (3) Wir suln auch niemer rihtigunge nemen mit dem graven von Wirtemberg ane der vorgeanten burger von Ezzelingen willen. (4) Wir tun auch den burgern zu Ezzelingen armen und richen und Iohans von Bernhûsen und Wolfram sinem bruder und den clöstern, die an in sint, die besunder gnade, daz alle die . . Juden, die in unserr gebit sint, sie sin zu Ezzelingen oder anderswa, umb die schulde, die sie in itzo schuldig sint, da von chein gesuht sulnt nemen von nû sant Martins tag uber zwai jar. (5) Wir suln auch den vorgeanten bürgern von Ezzelingen uber alle die vor geschriben artikel unserr . . fürsten, die nû an uns sint oder hernach an uns choment, brief und insiegel gewinnen, also verr wir mügen an alle geverd. Und zu urchünd aller der vorgeschriben dinge, daz in die stete und unzerbrochen bliben eweclich, so han wir disem brief mit unserm künclichen insigel versigelt.

Der geben wart in dem gesez vor Wolfrathusen, an der hailigen zwolfbotten abent Symonis et Iude, da man zalt von Gotes gebürte druzehenhundert jar darnach in dem funfzehenden jare, in dem ersten jare unsers riches.

325. SCRIPTUM EIUSDEM PRO DUCE KARINTHIAE.

1315. Oct. 31.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 78. Descriptus nos. Sigillum, quod olim pendebat loro membranaceo, deest. — Ineditum.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 10 nr. 154.

Wir Ludewich von Gotes gnaden Römischer chünich ze allen ziten ein merer des riches verjehen und tûn chunt allen den di disen brief sehent, hörent oder lesent, daz wir uns verbunden haben bei unsern triwen an eins aides stat hinder unser getriwe Hermannen von Haldenberch unsern vitztum von München, Seifriden von Rotenburch und hinder ainen unsers lieben ôhaimen von Chærnden rat swelhen er dar zu schaffet, daz wir gen unserm vorgnanten ôhaim von Chærnden tûn sullen alles daz, daz uns di vorgnanten drei haizzent tûn umb alle sache, swie di gnant sein. Und verbinden uns des hinder si mit disem brief, den wir in dar über ze urchünd geben versigelten mit unserm chünchlichem insigel.

Der geben ist vor Wolfrathausen, an Allerheiligen abent, da man zalt von Gots geburt driuzehenhundert jar dar nach in dem funfzehenden jar, in dem andern^a jar unsers riches.

325. ^a) sic or.

326. PROMISSIO HARTMANNI DE KIBURG PRO FRIDERICO REGE.

1315. Nov. 3.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulit K. Hönel. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Kopp 'Geschichtsfreund' I, 73 nr. 12 ex or.; Fontes rerum Bernensium IV, 643 nr. 625 ex or.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. d. Hauses Habsburg' III p. CCCLIX nr. 353.

Wir graf Hartman von Kyburg verjehen vúr uns und vúr unsern brüdere Eberharten und tûn kunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir gesworn ze den heiligen mit uf erhabener hant ein gestalten eit dem durchlúchten unserm herren dem edeln kunig Friderich von Rome, unserm herren hertzog Lúpolten von Osterich und allen sinen brüdern, di wil der krieg wert der erhaben und uf gestanden ist umb daz Rõmisch reich, gegen hertzog Ludwigen von Baigern der sich da nennet kunigh und gegen allen sinen helfern, die nu sint oder her nach werdent, und gegen allermenlichen, an gegen unserm õheim graven Chûnraten von Friburgh mit zwaintzig rossen dienen sullen an allen den stetten dishalb dez Lampartischen gebirges, so si sin bedúrffen an alle geverde und mit namen gen Switz und gegen allen Waltsteten mit únern lúten ze ros und ze fuezz an alle geverde. Wir sullen in ouch dienen mit unsern lúten ze rozz und ze fuezz inreunt den zilen so di brief sagent, di wir dem vorgeanten unserm herren hertzog Lúpolten und sinen brüdern gegeben haben, do wir mit inen bericht wrden. Wir geloben ouch bi dem vorgeanten eide, daz wir unserm vorgeanten brüder Eberhartn, swen er her wider heim ze lande kumt, solichen haben sullen an geverde, daz er dem vorgeanten gelúbde aller zu glicher wise sich binde, alz wir ir jetz an disem brief gebunden sin. Und zu eim offen urkunde der vorgeanten dinge verjehen wir, daz wir unser insigel vúr uns und unser brüdere Eberharten an disen brief gehenchet haben.

Der ward gegeben ze Baden, dez Mentags nach Allerseltage, dez jares do man zalt von Christes gebúrde drútzechenhundert jar dar nach in dem fúftzehenden jar.

327. SENTENTIA IUDICII PACIS GENERALIS IN THURINGIA.

1315. Nov. 10.

Originale (or.) in inferiori parte corrosum in Musaeo Germanico Norimbergensi. Sigillum deest, quod loro ex ipsa membrana exsecto pendeat. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 319 nr. 41 ex or.

Cf. promissionem civitatis Mulhusensis de pace generali procuranda a. 1314. Oct. 1 Friderico landgravio datam 'Urkundenbuch der Reichsstadt Mühlhausen' p. 307 nr. 667: so sulle wie ame beholfen si zu eyne lantfrede, also von aldere zeyth gewest ist.

Nos Guntherus Dei gracia comes de Svarzburg iudex et . . duodecim pacis conservatores per Thuringiam generalis recognoscimus publice profitendo, quod discreti viri Henricus de Hallis et Bertoldus dictus Unsoche cives Erfordenses strennuum virum Rudolfum dominum castri in Varila ad nostram presenciam generalibus plebiscitis pecierunt et procuraverunt tribus edictis litteratorie evocari. Ultimo vero termino peremptorie sibi prefixo videlicet in vigilia beati Martini episcopi communi sententia ipsorum duo-

decim pacis conservatorum inventum fuit et decretum, ut quidquid per publica instru-
 menta probari posset, firmitatis robur et effectum coram ipsis et iudiciis in execucione
 iuris et facti deberet per omnia obtinere. Et cum iidem Henricus et Bertholdus per
 bonas et valentes litteras . . plebanum ecclesie Sancti Laurencii Erfordensis, ipsam
 5 ecclesiam et ipsos nomine eorundem et parrochialium ibidem nomine procuratorio ad
 manum fidelem in possessione molendini quod dicitur Nuwemûl siti in Varila, unius
 mansi et dimidii sitorum in campis ville eiusdem emptione rationabili docuerint se
 fuisse per decem annos et amplius in possessione eciam pacifica et quieta, quibus
 omnibus nichil contrarium doctum fuit vel ostensum, set a possessione molendini [et]
 10 mansorum predictorum se fuisse eiectos et esse per ipsum Rudolfum contra iusticiam
 spoliatos, petentes sibi possessionem eorundem bonorum cum instancia sentencialiter
 restitui atque reddi, quare communis iuris, . . nostra et omnium presencium sententia
 approbante^a sentenciavimus, sentenciamus et in hiis scriptis sentenciando pronunciamus,
 predictos Henricum et Bertoldum nomine procuratorio . . plebani ecclesie Sancti Laurencii
 15 et parrochialium inibi prefatorum in possessionem molendini et mansorum pretactorum
 posse et debere restitui iusticia exigente et ipsum Rudolfum tamquam violentum occu-
 patorem et detentorem illicitum removeri.

Act. et dat. anno Domini MCCCXV, IIII. Idus Novembr.

In quorum omnium evidenciam firmiorem presentes litteras scribi et dari fecimus
 20 sigilli generalis pacis munimine roboratas. Presen[tibus] . . .^b ûdo de Bûlwitz, Her-
 manno Goltacker, Henrico de Schouwenvorst, Con[rado] . . .^c de Ilmene, Iohanne de
 Kolledde civibus Erfordensibus et aliis quam [pluribus] . . .

328. SCRIPTUM LUDEWICI PRO EPISCOPO FRISINGENSI.

1315. Nov. 21.

25 *Originale deperditum. — Ed. Meichelbeck 'Historia Frisingensis' II^a p. 126.
 Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 10 nr. 161.

Cf. Reg. Ludw. nr. 160.

Wir Lud(wich) von Gotes genaden etc. verjehen etc., wan unser lieber fürst der
 30 ersam bischof Chunr(at) von Frisingen sein gült und sein gut ein michelteil ligent hat
 under des hertzen gewalt von Oesterreich und er an dem selben gut grozzen schaden
 mocht wol nemen von dem von Oesterreich, ob er ze disen zeiten seinen lehen von
 uns empfieng, haben wir in und sein gotshaus von besundern genaden besorget und
 haben in uberhebt, daz er sinen lehen ze disen zeiten niht sul emphahen, biz der chriech
 35 zwischen uns und dem von Oesterreich werde beriht und vollendet. Und sulen in auch
 darumb in der frist nihtes derwingen oder benöten und haben im auch die selben frist
 sinen lehen und sinen reht erlaubet. Wir haben auch den vorgeanten bischof C(hunrat)
 in unser besunder genade und scherm genomen und wollen niht, daz im oder sinem
 gotshaus iemand iht tu an reht. Und swer in an reht angriffe, haben wir in geheizzen,
 40 in und sein gotshaus ze scherm auf ein reht, als verre unser gewalt ist. Daruber
 ze einem urchunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm hangenden insigel.

Dat. Monaci, [anno] millesimo CCC quintodecimo, sexta feria ante Katherine, regni
 nostri anno primo.

327. ^a) corr. ex approbata or.

^b) desunt 6 litterae or.

^c) 15 litterae.

329. PROMISSIO COMITIS DE HOMBERG PRO CIVIBUS DE URACH.

1315. Nov. 22.

Originale (or.) in tabulario Uracensi. — Ed. Kopp loco supra ad nr. 76 citato p. 125 nr. 64. Editionem repetimus.

Cf. ea quae notat Kopp l. c. p. 126 sq.

Wir grave Wernher von Homberg verjehin und tûn chund alle den die disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir die lantlût und daz lant ze Ura wisen wellen von allem dem schaden und ansprach, die sie angan mohten nach recht von ûnsers zolles wegen ze Flûlon, es si gen dem ryche oder gen ieman anders, so ein einwelig chûnig wirt. Und des ze einem urchund geben wir in disen brief besigelt mit ûnserm insigel.

Der ist geben ze Strasburg, an dem Samstag vor sant Katherinen tag, do man zalt von Gotz geburt driuzehenhundert jar und da nach in dem funfzehenden jar.

330. LITTERAE LUDEWICI AD SWITENSES.

1315. Nov. 24.

Originale deperditum. Inscriptio est: Dilectis fidelibus nostris officiato, consilio, civibus et universis hominibus in Swiz. — Edidit Tschudi 'Chronik' I, 274. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 11 nr. 162.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus dilectis fidelibus suis officiato, consilio, civibus et universis hominibus in Swiz gratiam suam et omne bonum.

Gratum de fidelitatis vestre constantia sentientes odorem et considerantes graves labores necnon varia personarum pericula, quibus frequentius subiecti fuistis et a nostris et imperii hostibus gravati multipliciter et acriter, vobis elementia nostra digne compartitur. Sed regalis excellentia studiosius ad hoc laborat merito, quod pro meritis uberem reddat ubilibet consolationis fructum et debitam recompensam. Quod autem fidelitas vestra confortationis solide recipere valeat fulcimentum, vos tenere volumus pro constanti, quod omnem ad hoc adhibere volumus diligentiam et operam efficacem, ut vernali tempore sic muniamur potentia servitorum nostrorum, quos nunc habemus et continue conquirimus, quod vos et alios nostros fideles de manibus inimicorum nostrorum possimus eripere ac de cetero magnifice defensare.

Datum Monaci, VIII. Kalend. Decembr., regni vero nostri anno primo.

331. 332. MANDATA LUDEWICI IN FAVOREM
CIVITATIS ESSLINGENSIS.

1315. Nov. 24.—25.

331. *Mandatum prius.* Nov. 24.

5 *Originale in tabulario Stuttgardiensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere
illaesum loro membranaceo. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 11 nr. 163.

Wir Ludowich von Gotes genaden Römischer künich ze allen zeiten merer des
riches enbieten unsern lieben getriwen . . dem rat . . der gemain der pürger von
10 Ezzelingen und datz allen den die der selben pürger von Ezzelingen pürgen worden
seint gen den Juden von Überlingen von chainer^a hande sache unser hulde und
allez güt.

Wann die vorgeanten Juden von Überlingen, die als auch alle ander Juden mit
leibe und mit güte besunder in unser chamer gehörent, so grôzlich wider unser genade
15 und unser chünichlich gebot getan habent, dūrch daz si unserm veinde dem hertzogen
von Osterreich in unser und des riches smacheit und grozen schaden wartent und
gehorsam seint offenliche und uns nicht, do mit si billich ūmb uns groze bŭzze ver-
dienet und verschuldet habent, so biten wir iuch ernstlichen und gebiten iuch auch bi
unsern hulden, daz ir den vorgeanten Juden von Überlingen ūmb die pürgeschafft die
20 ir getan habent mit nichtiu laistet und dazē auch nīhtes nīht tūt, da von ir pürger
von Ezzelingen noch auch nieman von ewern wegn, der mit iuch bŭrge worden sei, in
dehainen schaden chūmen müget, wann wir iuch gen den vorgeanten Juden aller
pürgeschafft und gelubde von unser chünichlicher gewalt ledich und loss sagen. Und
wer daz ieman, es seit ir pürgere von Ezzelingen oder die andern pürgen swie die
25 genant sein, unser gebot an disen dīngen ūberfŭre und den Jūden von Überlingen
laistet veravelich, der sol zehant unser genade dar ūmb enpern und liep und güt gen
uns und dem rīche verwŭrchet haben. Und ze urchŭnd gebn wir iuch disen brief mit
unserm insigel versigelt.

Der ist gebn ze München, an sand Kathereinen abent, do man zalt von Christes
30 gebŭrt dreuzehenhŭndert jar darnach in dem fŭnfzehenden jare, in dem ersten jare
unser riches.

332. *Mandatum alterum.* Nov. 25.

*Originale ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. —
Ineditum.*

35 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 11 nr. 164.*

Cf. infra nr. 346.

Wir Lud(owich) von Gotes gnaden Romischer kŭnig ze allen ziten merer des
riches enbieten allen den die diesen brief ansehent oder hören lesen und sunder-
lingen dar zŭ dem . . rat und der gemain der purger von Ezzelingen, dar zŭ mit namen
40 allen den die bŭrgen worden sint der purger von Ezzelingen gemainliche oder sŭnder-
liche gain den . . Juden ze Überlingen und gein andern Juden, swa sie gesezzen
sint unser huld und allez güt.

331. a) chamer or.

Wanne wir von unser kûneceleicher gewalt den bûrgern gemainlichen ze Ezzelingen um[b]^a den grozen schaden, den sie durch unsern unde des riches willen geliden haben, in zû einer ergetzûnge die besunder gnade getan habn, daz von kainer schulde wegen, die sie den . . Jûden von Überlingen oder anderen Juden gelten sullen, von sand Nov. 11. Marteins tag der nû nest was über zwai jar nieman uf sie kain schaden triben sol von laistung oder von anderen sachen und auch die selben zwai jar kein wûcher uf die selben schult gen^b sol, so gebieten wir vestecliche bi unsern hulden, daz ir den selben . . Jûden nicht enlaistent noch kainen schaden machent den vorgenanten purgern von Ezzelingen von der schûlde wegen, der ir burgen sint, und die wile die selben zwai jar wernt, so wellen wir daz ir den Juden allensamt nichtes gebunden seint ze laisten 10 oder ze tûn, da von den burgern von Ezzelingen kein schade chûmen mag. Und ze urchunde han wir diesen brief mit unserm ingesigel versigelt.

Der gebn ist ze Munchen, an sand Katherinen tag, do man zalte von Cristes gebûrte driuzehenhundert jar dar nach in dem fûnfzehen[den] jare, in dem ersten jar unsers riches.

333. PRIVILEGIUM EIUSDEM PRO NOBILIBUS ROMANIS.

1315. Nov. 30.

Originale deperditum. Transsuntum (tr.) a. 1452. in Registratura Friderici IV. P. fol. 35 tabularii caesarei Vindobonensis. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 800 nr. 1112 ex tr. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 11 nr. 165.

Ludovicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus dilectis sibi Stephano et Iacobo dicto Sciarre fratribus ac Iordano^a et Petro filiis quondam Agapiti^b de Columpna nepotibus eorum, nobilibus civibus suis Romanis gratiam et omne bonum.

Illos tenemur favore prosequi gratie specialis, quos haecenus Romano imperio et 25 dive recordacionis imperatoribus et regibus Romanis nostris predecessoribus obsequiales reperimus et devotos quosque nobis et imperio sumpta de preteritis probabili coniectura inantea digne speramus placide servitutis obsequia impensuros. Quapropter exigentibus vestris meritis iudicatus ordinarii et publici notariatus officia ac omnia alia ad hec per- 30 tinentia cum execucione debita illis, quos ad hoc ydoneos inveneritis, concedendi necnon quoscunque illegitime natos legitimandi ac abiles ad omnes actus legitimos faciendi omnemque defectum, maculam vel infamiam contractam ex illegittimitate huiusmodi abolendi vobis et vestrum cuilibet ac singulis masculis ex vobis de legitimo matrimonio 35 descendentibus et insuper cudendi seu cudi faciendi monetam auream, argenteam et eream cuiuscumque cangii vel impressionis in terris et castris ac locis vestris sine con- tradiccione cuiusquam plenam et liberam de speciali gracia tenore presencium concedimus potestatem. In quorum evidenciam et perpetuam firmitatem presens scriptum seu 40 litteras fieri et nostri imperialis sigilli iussimus appensione muniri.

Datum Ratispone, pridie Kal. Decembris, anno Domini MCCC [decimo] quinto, regni nostri anno secundo.

332. ^a) und, d *erasa or.* ^b) e *corr. ex i or.*

333. ^a) Iardano *tr.* ^b) Agripti *tr.*

334. SCRIPTUM EIUSDEM PRO CIVITATE NORIMBERGENSI.

1315. Dec. 17.

Originale (or.) in tabulario generali regni Baicarici KLS nr. 83. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranacco. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 484 nr. 696 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 11 nr. 171¹.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras visuris vel auditoris gratiam suam et omne bonum.

Grata, fidelia et accepta obsequia, que nobis et imperio prudentes viri cives in
10 Nüremberch, fideles nostri dilecti fideliter impenderunt et que inantea impendere poterunt
gratiora, serenitatem nostram regiam efficaciter ammonent et invitant, ut simus eisdem
in conferendis gratiis liberales. Quapropter scire volumus universos presentium inspec-
tores, nos universitatem predictorum civium ab epiphania Domini proxime affutura per ^{1316.}
continuum biennium ab omni steura, exactione et petitione reddere liberos et solutos. ^{Ian. 6.}
15 Profitemur etiam predictos cives nobis et conthorali nostre karissime quingentas libras
Hallensium exsolvisse. Insuper adicimus sepefatos cives se benivole astrinxisse, ut per
annum continuum quinquaginta stipendiarios forenses equites habere debeant propriis
suis expensis nobis in obsequium ipsisque proprium in profectum. In quorum eviden-
tiam presentes ipsis dedimus maiestatis nostre sigillo munitas.

20 Dat. in Amberch, XVI. Kalend. Ianuarii, anno Domini MCCC quintodecimo, regni
vero nostri anno secundo.

335—340. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1316. Ian. 7.—8.

335. *Litterae priores ad Elizabeth reginam. Ian. 7.*

25 *Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 43'. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 45 nr. 38 ex c. Editionem repetimus.*
Cf. l. c. nr. 39.

Eidem regine².

Litteram vestram, per quam postulastis a nobis, ut nos et principem excellentem
30 Fredericum Romanorum regem semper augustum karissimum nostrum filium, virum
vestrum non cessaremus comittere reverendis patribus dominis cardinalibus nostris
fautoribus et amicis, ut statum dicti regis prosequantur gracia et favore, nos recepisse
noveritis et quod tam super premissis quam aliis [que] continebat plene audivimus ac
intelleximus diligenter. Ad que filiacioni vestre taliter respondemus, quod negocia dicti
35 regis et vestra ut nostra propria seu filiorum nostrorum merito reputantes iam apud
dictos dominos cardinales comissionem huiusmodi fecimus et ulterius, quociens profuturum
esse [u]tile et opportunum viderimus, faciemus. Filios autem^a dilecte nostre Blanche
de Calderiis et Adamandam materteram Cardone servitoris vestri, sicut rogastis in littera
supradicta, habebimus comendatos.

40 Datum Barchinone, VII. Idus Ianuarii, anno Domini MCCCXV. Idem³.

335. ^a) ac ed.

1) Quae notantur apud Böhmer, Reg. Ludw. p. 11 nr. 172, omnino delenda sunt. Falso indicantur
culpa Regestorum Boicorum, quae loco illic adlato documentum citant in tabulario generali regni Baica-
rici haud existens. 2) Praecedit nr. 340. 3) Cf. pag. 286 lin. 10.

336. *Litterae ad camerarium reginae.* Ian. 7.

Copia (c.) *ibidem* l. c. fol. 14. — *Ed. Zeissberg* l. c. p. 46 nr. 40 ex c. *Editionem repetimus.*

Iacobus etc. discreto Frederico capellano nostro, illustris Elizabet Romanorum regine karissime filie nostre magno camerario, canonico Fris[a]censi salutem et gratiam.

Recepta littera vestra noviter destinata et intellecto que continebantur in ea respondemus, quod placuit nobis multum, quod significastis nobis prosperitatem status illustrium karissimorum filiorum nostrorum Frederici Romanorum regis et Elizabet sue coniugis et placebit in posterum, quociens per vos aut eciam alios statum prosperum audiverimus eorundem. Litteras autem deprecatorias, quas petivistis per nos destinari quibusdam cardinalibus, ut vos in beneficio ecclesiastico obtinendo apud futurum pontificem promoverent, non vidimus, donec papa creatus fuerit, concedendas. Litteram verum mittimus, sicut petivistis, dicto Romanorum regi¹, ut vobis nostris precibus de beneficio provideat competenti.

Datum Barchinone, VII. Idus Ianuarii, anno Domini MCCCXV.

Idem.

337. *Litterae primae ad Fridericum regem.* Ian. 7.

Copia (c.) *ibidem* l. c. fol. 14. — *Ed. Zeissberg* l. c. p. 42 nr. 41 ex c. *Editionem repetimus.*

Serenissimo ac magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto benedicto et karissimo filio suo^a Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem etc.

Recolentes servicii vobis et nobis exhibiti per Fredericum capellanum vestrum et illustris Elizabet regine Romanorum coniugis vestre karissime filie nostre camerarium, canonicum Fris[a]censem preces nostras apud vos dirigimus pro eodem, magnificenciam vestram rogantes, quatenus de beneficio ecclesiastico ei convenienti, cuius presentacio ad vos spectet, dicto canonico nostris precibus liberaliter provideatis et habebimus istud gratum.

Datum Barchinone, VII. Idus Ianuarii, anno Domini MCCCXV^b.

Idem.

338. *Litterae secundae ad eundem.* Ian. 7.

Copia (c.) *ibidem* l. c. fol. 14. — *Ed. Zeissberg* l. c. p. 46 nr. 42 ex c. *Editionem repetimus.*

Cf. l. c. p. 47 nr. 43.

Excellenti ac magnifico principe domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto benedicto et karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem et cum plene paterne dileccionis affectu votive prosperitatis augmentum.

Ut Ioanem de Constança cursorem vestrum et nostrum, qui noviter ad nos venit cum litteris vestris et illustris domine Elizabet Romanorum regine consortis vestre karissime filie nostre, excusatum habeatis, quia non transfretavit ad partes Sicilie pro presentando illustri Frederico regi Sicilie karissimo fratri nostro litteras, quas vos et dicta regina mittebatis eidem, significamus vobis, quod nos manda[vi]mus ipsum remanere.

337. ^a) benedicto — suo *supra lineam* add. c. ^b) MCCCXVI ed.

1) *Infra* nr. 337.

ut rediret ad vos cum nostris^a litteris responsivis. Veruntamen fecimus cum effectu, quod diete littere vestre et prefate regine presentabuntur et mittentur regi Frederico predicto.

Dat. Barchinone, VII. Idus Ianuarii, anno Domini MCCCXV.

Similis fuit missa domine Elizabet Romanorum regine filie domini regis.

Idem.

339. *Litterae tertiae ad eundem.* Ian. 8.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 13. — Ed. Zeissberg l. c. p. 42 nr. 36 ex c. Editionem repetimus.

10 Serenissimo ac magnifico^a principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto benedicto et karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem et cum pleno paterne dileccionis affectu votive prosperitatis augmentum.

(1) Litteram vestram ultimo missam leta manu recipimus, eius seriem intente
15 audivimus ac plenario collegimus intellectu. Ad contenta autem in prima parte littere supradicte, in qua colligitur vos consilium nostrum datum de non eligendis hoc tempore inter reverendos patres dominos cardinales promotoribus cause vestre gratanter esse amplexum, cupientes nostra in hiis et aliis vestris agendis consilia imitari, serenitati vestre rescribimus, quod nos promocionem vestram et vestra negocia ut nostra propria
20 aut nostri filii racionabiliter reputantes, intendimus vos et ea et consiliis et quibus possimus favoribus utiliter dirigere et tractare. (2) Secunda vero pars diete littere sic habebat, quod quia desiderabile animis vestris inest, ut nexum sanguinis inter vos et nos contractum, licet principalior esse non possit, in quibus poteritis in accesoriis dilatare et intimastis nobis negocium, quod ad sugestionem sinceram quorundam amicorum
25 illustris Frederici regis Sicilie karissimi fratris nostri ordinari concepistis, si de nostri consilio et de nostra processerit voluntate, videlicet de conjugio primogeniti dicti regis Sicilie pro preclara Caterina sorore vestra, et quod inde vobis significaremus nostre voluntatis intentum. Et quibus bene consideratis sub hoc taliter respondemus, quod nostris affectibus admodum complacetur, si inter domum vestram et nostram efficax et
30 tenax et indissolubile vinculum iam contractum posset quibuscumque aliis roborari. Set ecce quod, sicuti vidimus per tenores quorundam scriptorum nobis dudum missorum confectorum ex pactis certis olim initis inter bone memorie Henricum Romanorum imperatorem et memoratum fratrum nostrum regem Sicilie, idem imperator affirmavit se contraxisse et firmasse sponsalicia et matrimonium per verba de presenti iuxta sacrorum
35 canonum instituta inter inclitam Beatricem filiam suam ex una parte et spectabilem prefati regis Sicilie primogenitum ex altera, super eo prestitis iuramentis¹. Convertentes

338. ^a) *supra lineam add. c.*

339. ^a) *ac magnifico supra lineam add. c.*

1) *Hic in adnotatione ponere liceat litteras ad eandem rem facientes Balduini archiepiscopi Treverensis, quae anni indicatione carent, quas a. 1315. vel 1316. vindicandas esse crediderim. Servantur in L. 'Collectaneis Rudolphi Losse' saec. XIV. in. fol. 3 (3) tabularii Darmstadiensis. Contulimus nos. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 771 nr. 1108 ex L.*

Excellenti principi domino F(rederico) Dei gracia Sicilie regi illustri Bald(ewinus) etc. dilectionis integre constanciam sincerumque affectum in omnibus complacendi.

45 Serenitatis vestre litteras cum ea qua decuit reverencia recepimus et que nobis prudentes viri dominus Thom(asius) et Thicius vestri familiares ex parte vestra curaverunt provide et sapienter exponere, pleno collegimus intellectu, ex quibus statum serenitatis vestre sanum et yla rem cognoscentes consolacionibus fuimus uberibus recreati. Et quia super statu inclite domine B(eatricis) matris

autem ad hoc mentem nostram, vidimus, si talia extant pacta, negocium quod significastis nobis non posse procedere nec debere neque nos posse commode intromittere de eodem. Verumtamen si vos hiis auditis aliud sentiveritis vel aliud nos facturos videritis, rescribatis. (3) Tercia autem et ultima pars dicte littere nos de vestris succesibus et processibus informavit, quos utique letos habuimus et iocundos. Et quia vos de prosperitate status nostri audire delectat, serenitati vestre ad gaudium intimamus^b, quod agente illo a quo bona cuncta procedunt nos una cum liberis nostris karissimis plena et votiva sospitate vigemus.

Datum Barchinone, VI. Idus Ianuarii, anno Domini MCCC quintodecimo.

Bernardus de Aversone m(andato) r(egis) et fuit ei lecta. 10

340. *Litterae alterae ad Elizabeth reginam. Ian. 8.*

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 13'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 43 nr. 37 ex c. Editionem repetimus.

Iacobus Dei gracia rex Aragonum etc. excellenti sue karissime filie Elizabeth per eandem Romanorum regine semper auguste salutem et cum paterne benedictionis plenitudine prosperos ad vota succesus. 15

Litteram vestram noviter nobis missam leta manu recepimus. eius seriem intente audi[vi]mus et plenario collegimus intellectu. Ad contenta autem in prima parte littere supradicte, per quam expositis virtutum insigniis, quibus magnifica et egregia Caterina Austrie et Styrie ducissa soror vestra prefulget, postulastis, ut eius promocioni et honori viis et modis quibus expedit intenderemus, ad que filiacioni vestre taliter respondemus, 20

339. ^{b)} ad gaudium intimamus *supra lineam add. c.*

nostre et illustris domini Iohannis regis Bohemie et Polonie nepotis nostri ac inclite Lo.^a filie vestre grata nova vestri gracia libenter suscipitis, eum vobis favente divina clemencia incolumem nunciamus et id ipsum de vobis scire sepius affectamus. Super eo enim, quod inclitam B(eatricem) neptem nostram^b, natam felicis recordacionis domini quondam H(enrici) imperatoris Romanorum nostri germani karissimi, pro inclito P(etro) vestro primogenito ad matrimoniale coniugium, quod prout per eundem dominum nostrum imperatorem tractatum extitit, incliti mater et nepos nostri ac nos ratificamus et approbamus, vestra serenitas tam sollempniter requirere dignata est, animadvertentes procul dubio hoc ex ferventis dilectionis zelo, quam erga quondam predictum dominum imperatorem gessistis, 50 procedere speciali, vestre dominacioni acciones quas possumus incessanter referimus graciaram. Sane predicti ambaxiatores super tempore, quo eandem neptem nostram ad vos vellemus transmittere, necnon de loco, ubi vestre maiestati debeamus presentare, inter cetera duxerunt nos requirendos, super quibus sic expositis volentes magnificencie vestre mentem nostram exprimere, prehabito diligenti consilio de convivencia inclite domine matris nostre necnon illustris principis domini Io(hannis) Bohemie et Polonie regis cum predictis vestris ambaxiatoribus extitit ordinatum, quod a mense Aprilis venturo proximo anno revoluto, cum tempus anticipare nequeamus inspecta puerili ipsius etate et terrarum nostrarum condicionibus, si votis nostris faveat Altissimus, [ipsam] transmittemus. De loco siquidem, ubi deliberari debeat, vos certos reddere non possumus ea vice, set satis breviter ambaxiatores prefati illustris regis Bohemie, attributa eius potestate plenaria dotem pro sepefata 40 nostra nepte promittendi ac assignacionem donacionis propter nuptias nomine ipsius vestri primogeniti ad opus eiusdem nostre neptis recipiendi necnon de loco conveniendi, in quo vobis tradi debeat, cooperante super hoc vestro consilio, curabimus destinare. Dignetur autem vestra maiestas regia inclitam dominam matrem nostram et ipsum dominum regem Bohemie habere efficaciter excusatos super eo, quod singulariter vobis litteras suas non dirigunt, cum tempore emissionis presencium a nobis 45 dispersi fuerint nec eciam nobis hinc inde prius vestris votis facultas aderat respondendi. Si quid enim vestre excellencie nos facturos placuerit, nobis velitis fiducialiter intimare, ad que exequenda nos pro viribus promtos et voluntarios exhibemus.

Datum Trev(eris), die XXVIII. Septembris.

Cf. etiam ea quae notat Zeissberg l. c. p. 43 sq. 50

^{a)} sic L. ^{b)} predictam *add. L.*

quod vestris postulacionibus ut bone rationi convenientibus favorabiliter annuentes vos reddimus certam, quod in quibuscumque poterimus honori et promocioni premisse puelle efficaciter intendemus, prout et similiter de hoc scripsimus excellenti principi filio nostro karissimo Frederico Romanorum regi semper augusto viro vestro¹ et qui de huiusmodi materia serius scripsit nobis. Ad aliam vero partem vestre littere supradicte, qua nobis de prosperitate status dicti regis et vestri et inclitorum fratrum et sororum vestrorum rumores bonos et placidos intimastis, rescribimus, quod istud occurrit nostris affectibus valde gratum, et filiacioni vestre avide scire volenti ad gaudium nunciamus, quod per Omnipotentis gratiam nos una cum inclitis infantibus karissimis filiis nostris vestris fratribus corporea incolumitate vigemus.

Datum Barchinone, VI. Idus Ianuarii, anno Domini MCCCXV.

Idem.

341—344. SCRIPTA PRO CIVITATE AUGUSTANA.

1316. Ian. 9. — Apr. 9.

341. 342. PRIVILEGIA LUDEWICI REGIS.

1316. Ian. 9.

341. *Privilegium concessum.* Ian. 9.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 88. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis varii coloris. — Ed. Th. Herberger loco supra ad nr. 306 citato p. 53 nr. 6 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 11 nr. 180.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus imperpetuum.

(1) Si fidei merita et devota fidelium obsequia, qui pro honoribus imperii se et sua exponere et labores sufferre sedulos non formidant, largifluis nostre beneficentie premiis compensamus, ex hoc non solum ceteri ad nos et sacrum imperium devotionis et fidei suscipiunt incrementum, sed etiam status noster et imperii ad meliora sublimatur et dirigitur salubriter ad maiora. Cum enim omnis gloria seu potentia principis in subditorum consistat solidata fortunis, expediens arbitramur et congruum, ut simus subiectis et in iusticia faciles et in gratia liberales. Noverit igitur presens etas et futuri temporis successura posteritas, quod nos integre fidei puritatem et devotionis constantiam, qua viri prudentes consules et universitas civium fidelium nostrorum dilectorum in Augusta erga nos et sacrum imperium actenus claruerunt, gratiosius attendentes, considerantes quoque obsequia grata, expensas multiplices et dampna gravia, que pro defensione honoris nostri hiis diebus subierunt et quod obsequia gratiora nobis exhibere poterunt in futurum, ipsis de liberalitate regia ad conservationem iurium et libertatum a dive recordationis regibus et Romanis imperatoribus predecessoribus nostris illustribus traditas et concessas necnon in augmentum ipsarum gratias infrascriptas duximus faciendas: (2) Primo quod post quadriennium istud, per quod ab omni stura ipsos reddimus absolutos², predicti cives perpetuo nobis et successoribus nostris nomine imperii nichil impendant vel impendere debeant nomine sture nisi annis singulis quadringentas

1) *Supra nr. 339 cap. 2.*

2) *Supra nr. 306.*

libras denariorum Augustensium. Quibus solutis ab omni alia exaccione seu stura liberos esse volumus et immunes. (3) Item cum prefata civitas Augustensis una de honorabilioribus et principalioribus imperii civitatibus esse dinoscatur, volumus quod predicta civitas sub dominio imperii perpetuo teneatur, ita quod vendicione, permutacione, infeodacione vel quovis alio alienationis modo ab imperii potestate et dominio nullatenus subtrahatur. (4) Item cum secundum sanctiones legitimas a iuris exercicio et prosecutione persone quedam tamquam indigne et inabiles tantummodo excludantur, volumus ut prefati cives Augustenses, qui discreti probantur et ydonei, tamquam alii fideles et ministeriales regni in quovis consistorio iurisdicionis temporalis valeant sententias sive ius dicere cum aliis nobilibus et vasallis, contradiccione quorumlibet non obstante. (5) Ad hec volumus et statuimus, quod nullus, cuiuscumque preeminentie, conditionis vel status fuerit, res ipsorum naufragas vel de incendio seu ruina evasas invadere, rapere vel aliter sibi usurpare presumat, sicut infamie perpetue notam et proscriptionis imperialis mucronem voluerit evitare, consuetudine que grūntrū dicitur vel quacumque alia non obstante. (6) Addentes ad hec gratiam gratiis supradictis, omnia privilegia seu libertates et gratias a divis imperatoribus et regibus Romanis predecessoribus nostris illustribus sub quacumque forma verborum ipsis concessas, aesi de verbo ad verbum presentibus essent incluse, et consuetudines laudabiles ipsius civitatis pro communi utilitate actenus observata auctoritate regia et ex certa scientia confirmamus. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc nostre concessionis, donationis, approbationis et confirmationis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, se indignacionem maiestatis regie graviter noverit incursum. In cuius nostre concessionis, donationis, approbationis et confirmationis testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Ingolstat, quinto Idus Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo sexto-decimo, regni vero nostri anno secundo.

342. *Scriptum alterum.* Ian. 9.

Originale ibidem KLS nr. 87. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet loco membranaceo. — Ed. Herberger l. c. p. 14 nr. 7 ex cop.

Cf. Böhmer l. c.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . advocato, consulibus ac universitati civium in Augusta, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Cupientes indempnitatibus vestris propter grata et multiplicia, que nobis et imperio impendistis, obsequia quantum possumus precavere ac iura, libertates et consuetudines civitatis vestre temporibus nostris non minui sed augeri, vobis promittimus, quod ad cautelam maiorem et firmitatem pleniorē apud illustres principes nostros electores imperii sine capcione qualibet laborabimus et diligencia qua possumus efficiemus, quod graciis, libertatibus, approbacionibus et confirmacionibus vobis et civitati vestre predictae per nos factis et traditis consensum suum adhibeant voluntarium et expressum sub scripture testimonio sigillorum suorum robore communito.

Datum in Ingolstat, quinto Idus Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo sextodecimo, regni vero nostri anno secundo.

343. 344. LITTERAE CONSENSUS ELECTORUM.

1316. Mart. 8. — Apr. 9.

343. *Litterae archiepiscoporum Moguntini et Trevirensis.* Mart. 8.—9.

Exemplaria 1 (Moguntinum) et 2 (Trevirensis) autographa ibidem 'Augsburg Reichsstadt' fasc. 27 II. Descripsimus vel contulimus nos. Fragmentum sigilli autographi 1 filis sericis viridis flavique coloris, autographi 2 sigilli fragmenta filis sericis rubei flavique coloris pendent. In verso utriusque scriptum est: .K. — Inedita.

Exemplaria manu eadem in membrana eiusdem generis exarata sunt.

Petrus^a Dei gratia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius^a universis ad quos presentes littere pervenerint sinceram in Domino karitatem.

Supplicantibus nobis tamquam uni ex principibus precipuis, cuius tam^b de iure quam^b de approbata consuetudine interest regem Romanorum eligere in imperatorem postea consecrandum, prudentibus viris . . . consulibus^c et universitate civium Augusten-
(sium), ut gratias ipsis ob evidentia sua et fructuosa obsequia per serenissimum dominum Ludowicum Romanorum regem factas dignaremur ex vigore auctoritatis, que nostri interest, esse debet et poterit, approbare, que per privilegium cuius tenor hic subiungitur specialiter^d exprimuntur:

'Ludowicus Dei gratia — nostri anno secundo'. *supra nr. 341.*

nos igitur

1.

2.

votivis eorum desideriis, inspectis et pensatis affectuosis et effectuosus eorum obsequiis, favorabiliter annuentes premissas gratias, prout rite date sunt et racionabiliter approbamus.

instantivis predictorum civium Augustensium supplicationibus, pensatis eorum serviciis, favorabiliter inclinati premissas gratias, prout rite et racionabiliter facte et concesse sunt, auctoritate nobis congrua approbamus et consensum presentibus adhibemus.

In cuius nostre approbacionis^e testimonium has litteras^f conscribi et nostro sigillo iussimus communiri.

Dat. in^g Nüremberch, VIII.^h Idus Martii, anno Domini millesimo CCC sextodecimo.

344. *Litterae regis Bohemiae.* Apr. 9.

Originale (or.) ibidem l. c. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum.

Manu diversa ab altera in membrana eiusdem generis exaratum est.

Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex et Lucemburgensis comes fatemur tenore presencium universis tam presentibus quam futuris, serenissimum dominum nostrum dominum Ludwicum Romanorum regem semper augustum pridem per suas litteras benigniter nos rogasse, ut ad instar aliorum conprincipum nostrorum electorum imperii gratias et libertates per eum et litteras suas, quarum tenorem de verbo ad verbum presentibus intercludi mandavimus, prudentibus et inviolate fidei viris civibus civitatis

343. a) intitulatio in 2: Baldewinus D. gr. sacrosancte Treverensis ecclesie archiep. s. R. i. per Gallyam archic. b) tum 2. c) . . . add. 1. 2. d) verbaliter 2. e) et consensionis add. 2. f) loco has litteras 2: presentes. g) in deest 2. h) VII. 2.

Augusten(sis) propter sue probitatis merita et integritatem fidei, quibus se sibi ymo verius Romano imperio gratiosos reddidere multipliciter et acceptos, concessas pro parte nostri ratas habentes et gratas, eis ad ipsius domini nostri Romanorum regis preces et instanciam nostrum adhibemus^a consensum, sigilla nostra ratihabicionis et consensus nostri litteris apponentes. Tenor siquidem ipsarum litterarum regaliū predictis civibus donatarum est talis:

‘Ludwicus Dei gracia — nostri anno secundo’. *supra nr. 341.*

Preces igitur ipsius domini nostri Romanorum regis predicti estimantes preceptum et volentes tam ad eius preces quam preceptum semper proni ac benivoli reperiri, pensantes etiam cives predictos Romanorum regi predicto quinyo Romano imperio utiliter et fideliter servivisse, gracias, et libertates seu immunitates predictas pro parte nostri ratas habentes et gratas eis ut digne ac mature concessis velut princeps et membrum imperii^b nostrum in hiis scriptis adhibemus consensum voluntarium et expressum. In cuius ratihabicionis et consensus testimonium presentes litteras fieri et sigill(is) maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Prage, V. Id. April., anno Domini millesimo trecentesimo sextodecimo, regnorum vero nostrorum anno sexto.

345. DECLARATIO CIVITATIS MULHUSANAE.

1316. Ian. 23.

Originale (or.) in tabulario civitatis Mulhusanae. Pendet sigillum laesum loco ex ipsa membrana exceto. Contulimus nos. — Ed. Mossmann ‘Cartulaire de Mulhouse’ I, 121 nr. 153 ex or.

Wir . . der schultheiz und der rat jung und alt und di zunftmeistere nuwe und alt und di burgere gimenlich von Mulnhusen tûn kunt allen di disen brief sehent oder gihorent lesen, das wir rittere und eidelknechte und di burgere gimenlich mit bidahtem sinnen sin zi rate worden mit ein andir rih und arm, das wir han gisetzt einberliche ubir uns selben, das niemant von Mulnhusen sol werben an ein Romischin kunig noch an ein keiser noch an dikein andren unsirn herren, den wir zi herren heitten, so das Romischi rich asetzi ist, umbe dihein gût noch umbe dihein stûre zi gende von den burgeren von Mulnhusen ane umbe des kungis giwerf, wenne es givallet. Wer da wider tût in dihein weg, ist er ein burger, der sol sin bürgrecht iemerme verlorn han niemer burgere wider zi werdende, und allis das er hat ligindis und varendis in dem banne zi Mulnhusen, ist givallen der stat zi Mulnhusen und sol och das di stat an sich sien. Ist er nicht ein burger, weder in^a noch sin erben sol man einphahen zi burgere zi Mulnhusen. Und sollen uns setzin zi wendende di vorginante gabe mit allir unsir macht und was briefe wir iemande geben zi sicherheit umbe soliche gabe, di widerrufen wir nu offenliche vor hin fur bikwungine briefe, also das di briefe uns noch der stat von Mulnhusen sollent einkein schade sin. Und das dis war si und stete blibe, dar ubir heinken wir der stette ingisigile von Mulnhusen zenn ewigin urkunde an disen brief.

Der wart geben nah Gottis giburt druzehenhundert jar in dem sechzehendem jare, an dem Vritage nah sant Agnesin tage.

344. a) *sic or.* b) *inuperii or.*

345. a) *weder in in loco raso or.*

346. SCRIPTUM LUDEWICI PRO CIVITATE ESSLINGENSI.

1316. Ian. 31.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensis. Descripsimus nos. Pendet sigillum illaesus fere lora membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 12 nr. 183.

Cf. supra nr. 331 et 332.

Wir Ludowich von Gotes genaden Römischer künich ze allen zeiten merer des
riches tûn chunt allen den die disen brieff ansehent oder hõrent lesen, daz wir an haben
gesehen den grozen genemen dienst und die state triwe, die uns und dem riche die
10 wisen laute der schulthaizze, der rat und die gemain der pûrger zu Ezzelingen erzeiget
habent. Do bi haben wir auch gemerchet den grozen schaden, den sie dar ûmb daz
sie uns und dem riche bi gestanden seint, von unseren vienden geliden habent und noch
lident, des wir sie billich gnædichlichen ergetzen sullen. Dar ûmb tûn wir in, dazû
Johansen von Bernhausen, Wolframen seinen brüder und Waltherren von Urbach, die
15 mit den vorgenanten purgern in unserem dienst gewesen seint und schaden genûmen
habent, von unser künichlicher gewalt die sûnderliche genade, daz sie alle und ir erben
gen allen den Jûden swie sie genant seint, die sich von uns und von unser gewalt zû
unseren und des riches vienden gezogen habent, ûmb alle die schûlt, die sie in zu disen
zeiten schuldich seint und gelten sullen, ledich und los und unschuldich sein und wesen
20 sullen nû und immer mer. Und sagen auch sie und alle ir bûrgen, die sie den selben
Juden ûmb ir schûlt gesetzt habent, vrey, ledich und lozz der selben schûlt und des
wûchers, schaden und laistûng, die dar auf gangen seint von dem tage, daz die schult
genûmen und die bûrgen gesetzt wurden. Und gebieten vestichlich bi unseren hûlden,
daz dehainer der bûrgen den vorgenanten Jûden ûmb die schûlt laisten oder dehainen
25 anderen schaden auf die pûrger von Ezzelingen, Johansen von Bernhausen, Wolframen
seinen brüder und auch Walthern von Urbach die vorgenanten triben noch machen,
wann wir sie aller gelûbde, gehaizze und bûrgeschafft, die sie getan habent den selben
Juden mit briefen oder mit anderen sachen, von unser künichlicher gewalt ledich, lozz
und vrey sagen und wellen, daz sie dehain chrafft noch macht fûrbaz haben und auch
30 sie nieman dar ûmb an gesprechen mûg vor dehainem gerichte noch richter, vor dem
sie auch dehain recht nimmer nieman dar ûmb tûn sullen. Und daz in daz stete und
unzerbrochen beleibe, dar ûmb geben wir in disen brieff ze urchûnd mit unserem insigel
versigelt.

Der ist geben ze Gerolfingin, des Samtztags vor unser Frowen tag der Lichtmessen,
35 do man zalt von Christes gebûrt driuzehenhûndert jar darnach in dem sechzehenden
jare, in dem anderen jare unseres riches.

347. SCRIPTUM VICARII GENERALIS AD CIVITATEM PISANAM.

1316. Febr. 3.

*Originale (or.) in tabulario regio Pisano. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des
40 Römerzugs' p. 4 nr. 7 ex or. Editionem repetimus.*

Nobilibus sapientibus et strenuis viris capitaneo, anthianis, consilio et communi
civitatis Pisanum Iohannes de Haynonya dominus de Bellomonte vicarius generalis

imperii per totam Ytaliā constitutus per serenissimum principem dominum nostrum dominum Ludovicum Dei gratia Romanorum regem et semper augustum salutem cum gaudio et prospera ad vota successus.

Litteras serenissimi principis domini nostri predicti recepimus formam que sequitur continentes:

'Ludovicus Dei gratia — nostri anno primo'. *supra nr. 195.*

Secunde vero littere supradicte tenor sequitur per hec verba:

'Ludovicus Dei gratia — nostri anno primo'. *supra nr. 196 sub A.*

Tercie autem et ultime littere tenor sequitur in hunc modum:

'Ludovicus Dei gratia — nostri anno primo'. *supra nr. 196 sub B.*

Quarum litterarum auctoritate ad vos dilectos et fideles nuncios nostros Gillermum de Forgis militem, Iohannem Dedour et Betinum Venture duximus destinandum vos specialiter requirentes, ut ipsis fidem credulam in hiis, que ex parte nostra vobis exponent, adhibeatis in omnibus tanquam nobis. In quorum ore verba nostra posuimus eisque dedimus in mandatis, ut de omnibus agendis [in] nostris partibus Ytalie vestro consilio et auxilio se ordinent et disponant. In quorum testimonium presentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum.

Datum anno Domini MCCC sextodecimo, tertia die Februarii mensis.

348. LITTERAE FRIDERICI AD CARDINALES.

1316. Mart. 7.

Copia (c.) in cod. Mellicensi K. 51 membr. saec. XIV. in fol. ultimo¹. Descripta G. H. Pertz. — Ed. G. Waitz 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 434 ex e. Böhmer, Reg. Ludw. p. 383 Friedrich nr. 323 (Addit. III).

Reverendis in Christo patribus sacrosancte Romane ac universalis ecclesie cardinalibus universis, amicis karissimis Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus fidem, reverenciam et honorem.

Fons sapientie ineffabili semper affluens pietate unigenitum Dei verbum dominus Iesus Christus circa sanctam matrem ecclesiam suam sponsam sic benignitatis sue continuavit affectum, ut se testetur cum illa usque ad consummacionem seculi permansurum. Et licet post ipsius Redemptoris regressum ad Patris gloriam, unde venerat, ipsius corporalis presentia fuerit destituta, tamen quoad regimen eius corporis sui vicarios illi pretulit, ut successiva substitutione pontificum haberet perseverantie fuleimentum. Quod per mortem sanctissimi patris quondam dom[ini] Clementis pape iam diucius videtur in perniciem salutis humani generis interceptum. Quapropter universitatem vestram, o patres sancte Romane ecclesie cardinales, cardines et columpne, affectu ardenti et sincero rogamus desiderio, quatenus ad hoc ferventes curas, vigilias, officinas et efficaces operas applicetis, ut alme matri ecclesie ocius presul necessarius eligatur, ne lupine rapacitatis discrimini periculose diu subiaceat grex dominicus, populus christianus, ut vobis hoc in futurum crescat ad meriti cumulum apud Deum et in presenti ad boni nominis et beacioris ominis incrementum.

Datum Wienne, Nonis Marcii, anno Domini MCCCXVI, regni nostri anno secundo.

1) Cf. 'Archiv' III, 314 et X, 606.

349—351. SCRIPTA LUDEWICI PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

1316. Mart. 9.—10.

349. *Scriptum super castro Cochme. Mart. 9.*

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. In verso legitur: R. — Ed. Günther 'Codex diplomaticus' III, 174 nr. 77 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 12 nr. 191.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Cum felicis recordationis Albertus Romanorum rex predecessor noster castrum de Chocheme venerabili Boemundo^a quondam Treverensi archiepiscopo, suis successoribus et ecclesie Treverensi cum suis iuribus et attinenciis universis contulerit et donaverit, demum vero inclite memorie Heinricus Romanorum imperator noster predecessor, cum adhuc dignitate regali fungeretur, et nos ad supplicationem venerabilis principis nostri Bald(ewini) nunc Treverensis archiepiscopi inspectis eius gratiosis obsequiis circa nos et Romanum imperium magnifice expositis ipsam donationem et collationem cum cause cognitione et ex certa sciencia approbaverimus, innovaverimus, ratificaverimus ac in Dei nomine confirmaverimus iuxta formam et continenciam litterarum a nobis super hoc concessarum¹, volentes iura memorati castri de Chocheme lucidius declarare, eadem iura et attinencia cum cause cognitione et ex certa sciencia se extendere volumus ad omnes castrenses, fideles, vassallos et ministeriales seu quoscunque alios, cuiuscunque conditionis aut status existant, ac eciam ad omnes alias iurisdictiones et pertinencias, que ad ipsum castrum a retroactis temporibus spectare consueverunt, quocunque nomine seu titulo censeantur. Mandantes nichilominus omnibus et singulis ipsius castri de Cocheme fidelibus, castrensibus, vassallis et ministerialibus ac aliis quibuscunque ad ipsum castrum spectantibus, quatinus eidem principi nostro Treverorum archiepiscopo, suis successoribus ac ecclesie Treverensi in omnibus licitis obediant et intendant. Penas vero et summas, quas inflixerint seu promulgaverint idem archiepiscopus aut sui successores in rebelles, si qui sint vel fuerint, ratas haberi volumus et eas auctoritate regia confirmamus. Harum testimonio litterarum maiestatis nostre sigilli robore munitarum.

Dat. Nuremberg, VII. Idus Marcii, anno Domini MCCC sextodecimo, regni vero nostri anno secundo.

350. *Facultas bona imperii redimendi. Mart. 9.*

Originale (or.) ibidem. Descripsit R. Lüdicke. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei flavique coloris. In verso legitur: R. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 270 nr. 2621 (Addit. I).

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus venerabili Bald(ewino) Treverensi archiepiscopo principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cupientes inspectis gratiosis et fructuosis serviciis nobis et sacro imperio per te exhibitis personam tuam prerogativa gratie prosequi specialis, ut quoad vixeris quando

349. a) Bēmundo or.

1) Cf. supra nr. 155.

et quociens volueris coniuncti[m ve]^a divisim castrum de Sternemberg supra Renum sive partem eiusdem castri ac omnia alia et singula castra, municiones, fortalicia, oppida, villas^a, curias, thelonia et iurisdictiones necnon bona alia quaecumque in tua dyocesi sita et consistencia cum omnibus eorum iuribus et attinenciis, qui ad nos et Romanum imperium pertinent et a nobis seu predecessoribus aut successoribus nostris imperatoribus vel regibus Romanis obligata sunt vel fuerint, erga quascumque personas ea tenentes vel etiam ad quascumque manus sunt vel fuerint devoluta, pro te, successoribus tuis ac ecclesia Treverensi supradicta tanquam nos seu quicumque rex vel imperator Romanorum reemere possis et redimere per^b te, successores tuos et dictam ecclesiam habenda, tenenda et possidenda eo iure et titulo quo illi, quibus obligata sunt vel fuerint, ea tenere, habere et possidere poterant et debuerunt vel possent et deberent, plenariam tibi conferimus presentibus facultatem. Mandantes auctoritate regia omnibus et singulis, cuiuscumque status, sexus aut conditionis existant, bona sic obligata quocumque titulo tenentibus, ut dum per te seu tuos successores aut per nuncios tuos seu procuratores super ipsis bonis partim vel coniunctim reemendis vel redimendis tibi modo expresso superius pareant, sicut nostram indignationem curaverint evitare. Non obstantibus quibuscumque litteris a nobis seu nostris predecessoribus Romanorum imperatoribus et regibus super hoc traditis aut concessis, quibus effectus presencium posset in aliquo per quemcumque quomodolibet impediri. Penas etiam, quas tu seu tui successores contra rebelles, si qui sunt vel fuerint, quocumque iure vel nomine censeantur inflixeris ratas haberi volumus easque presentis scripti patrocinio approbamus. Harum testimonio litterarum maiestatis nostre sigilli munimine signatarum.

Dat. Nuremberg, VII. Id. Marcii, anno Domini MCCC sextodecimo, regni vero nostri anno secundo.

351. *Obligatio bonorum.* Mart. 10.

Originalia duo 1 et 2 ibidem. Descripsimus vel contulimus nos. Sigillum autographi 1 deest, filis sericis rubei flavique coloris relictis; autographi 2 parum laesum item pendet. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 270 nr. 2622 (Addit. I).

(1) Nos Ludewicus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus notum facimus universis et publice profitemur, quod habito inter nos et venerabilem principem Baldewinum Treverensem archiepiscopum finali tractatu eidem, successoribus suis et ecclesie Treverensi ex causa veri mutui ante confectionem presencium in pecunia numerata facti et in nostram et heredum nostrorum evidentem utilitatem conversi^b in quinquaginta octo milibus et trecentis libris Hallensium legalium tenemur. De qua summa pecunie illustri principi Iohanni regi Bohemie et Polonie ac suis heredibus in comitatu Lützelburgensi^c in decem et octo milibus lib(ris) Hallensium occasione bonorum suorum hereditariorum in nostram relevacionem obligatorum sumus et iam dudum fuimus obligati, quam summam pecunie eidem archiepiscopo legitime stipulanti solvere promittimus bona fide. (2) Et ad maiorem securitatem castra nostra Stahelberch, Stahелеккe^d, Praunshorn^e et oppidum Bachrach^f cum tota valle ac omnibus iuribus, pertinenciis, dominiis, mero et mixto imperio, iurisdictione omnibusque fructibus, redditibus, proventibus, precariis, steuris^g, exactionibus, honoribus et serviciis tam in liberis quam in servis, Iudeis, theloniis, iuramentis, fidelitatum prestacionibus tam a fidelibus, castrensi-

350. ^a) lacuna or. ^b) in loco raso or.

351. ^a) Ludowicus 2. ^b) corr. ex conversis 2. ^c) Luczelub. 2. ^d) Stahелеcke 2. ^e) Brünshorn 2. ^f) Bacherach 2. ^g) sturis 2.

bus, ministerialibus quam oppidanis et ruralibus ac aliis iuribus quibuscumque in dicto oppido et valle cedentibus ad nos seu dignitatem comitatus palatini Reni spectantibus omni eo iure, quo nos tenebamus seu tenere consuevimus, eidem archiepiscopo, suis successoribus et ecclesie Treverensi titulo pignoris seu ypothece obligamus, nichil domini nobis quam diu ipsa obligacio duraverit inibi reservando, tenenda, possidenda et percipienda unâ cum quatuor grossis Thoronensium^h et dimidio de qualibet carrata vini et de omnibus aliis mercimoniis iuxta consuetam estimacionem per Reni alveum ascendentibus et descendentibus percipiendis per suos nuncios, tam diu et quousque de predictis pecuniarum summis tam pro debito suo proprio quam pro debito dicti regis Bohemie, ut expressum est superius, solucionem plenariam fuerit consecutus. (3) De quibus percipiendis solvere et assignare tenebitur nostro nomine nobili viro Iohanni de Praunshorn^e quingentas marcas puri argenti aut estimacionem eiusdem, et dum completam solucionem idemⁱ archiepiscopus de suis debitis consecutus fuerit, nobilibus viris Egidio domino de Rodenmachra, Paulo de Eyche, Heinrico dicto Pauro^k de Popardia et Hertwico^l de Winningen sculteto Confluentino^m militibus sexcentas marcas iuxta suarum continenciam litterarum necnon magistro Freuntⁿ coco ipsiusⁱ archiepiscopi centum marcas eiusdem pagamenti ac notariis eiusdem octuaginta libras Hallensium, quibus certis de causis sumus efficaciter obligati. (4) Expense autem nunciorum theloneum colligencium et unius notarii nostri, qui colligendis et distribuendis ex parte nostra intersit, ac purgravii^o, castrensiarum, custodum, vigilum castrorum predictorum recipi debent, ubi usque nunc recipi consueverunt, in defalcacionem memorati debiti nullatenus defalcande et quicquit ultra hec exposuerit, sibi defalcabitur de perceptis. Verum etiam si iam aliqua pecunia de theloneis Bacheraci vacat vel ipsam vacare contingerit in dicto Reno ultra iam expresso superius, volumus ut eadem venerabili principi nostro Maguntino^p archiepiscopo, cui ex certis causis in octo milibus marcarum argenti sumus obligati, necnon predicto Treverensiⁱ archiepiscopo cedant per se et eorum nuncios eque percipienda, levanda et colligenda, et quicquit perceperint de memoratis debitis nobis defalcanda. Et quam cito idem Maguntinus^p archiepiscopus solucionem dicte pecunie sue consecutus fuerit plenariam, totum theloneum ad ipsum Treverensemⁱ archiepiscopum per suos nuncios colligendum et levandum, quousque sibi satisfactum fuerit, devolvetur nec aliquos alios ad percepcionem thelonei^q ipsius aliqualem in parte vel in toto assignabimus preter hos qui iam in percepcione consistunt aut summas alias preter iam impositas superaddemus. Dantes eidem Treverensiⁱ archiepiscopo potestatem plenariam ordinandi et disponendi de custodibus dictorum theloneorum, prout nostris utilitatibus et honoribus ac suis visum fuerit expedire. (5) Est eciam adiectum, quod eidem Treverensiⁱ archiepiscopo medietatem omnium reddituum, proventuum, fructuum et obvencionum oppidi Reynbullen^r cum suis pertinenciis et in quibuscumque rebus aliis consistentibus, videlicet in hominibus, cuiuscumque condicionis, sexus aut status existant, oppidanis, villis, pratis, pascuis, nemoribus, stagnis, aquis, piscinis, serviciis, iurisdictionibus et rebus aliis ubique supra montem infra exitus vallium de Dyepach et Bacherach ad nos et comites palat(inos)^s Reni spectantibus omni eo iure et forma, prout eidemⁱ archiepiscopo dictum oppidum Bacherach et vallem obligavimus, assignamus levand(am), percipiend(am) et colligend(am) annis singulis ac nobis percepta huiusmodi defalcand(am). (6) Debemus eciam nos ambo unumⁱ officiatum supra dictum montem constituere, si in hoc concordare possumus, vel saltem duos hinc inde a nobis assumendos, qui iura nostra conservabunt ac de ipsis iuribus respondebunt nobis equali porcione ac ipsiⁱ archiepiscopo, suis successoribus et ecclesie Treverensi debita prestabunt et prestari faciant servicia et obsequia ad ipsius seu nunciorum eius requisicionem

351. h) Taronen. 2. i) . . . add. 2. k) Bauro 2. l) Hertewico 2. m) Confluenti 2.
n) Frünt 2. o) burgravii 2. p) Mogunt. 2. q) sequitur al eras. 2. r) Rinbál 2. s) palatini 2.

sicut nobis. Quibus super hoc ut intendant et obediant, preceptum facimus per hec scripta. (7) Promittimus insuper bona fide eidem Treverensi^t archiepiscopo, suis successoribus et ecclesie Treverensi, quod antequam concordiam vel pacem fecerimus cum spectabili viro Rudolfo fratre nostro, eundem aut suos heredes, si ipsum decedere contingat, modis omnibus inducemus, ut super premissis obligacionibus seu alienacionibus consensum suum voluntarium per suas efficaces litteras adhibeat et expressum. Tenebimurque eundem archiepiscopum Treverensem, successores suos et ecclesiam predictam in dictis possessionibus et aliis sic sibi obligatis, quam diu eas tenuerit aut sui successores tenuerint, tueri ab omnibus et defensare. Nec permittemus aliquod theloneum novum in comitatu palat(ino) Reni vel usquam alibi supra Renum instituere vel instituta augmentare aut eciam iam in dicto oppido Bacherach constituta minuere aliquo modo, nisi de ipsius^t archiepiscopi Treverensis aut successorum eius processerit voluntate. (8) Cum vero predictiⁱ rex Bohemie et Treverensis^t archiepiscopus persoluti fuerint de debitis suis universis, predicta castra, oppida^u, possessiones et terre in omni eo iure quo ea antea tenebamus ad nos et heredes nostros libere revertentur. Mandantes insuper omnibus^t officiatis, fidelibus, castrensibus, ministerialibus, vasallis, oppidanis et ruralibus ac aliis quibuscumque quocumque nomine censeantur in dicto oppido Bacherach, valle eiusdem et supra montem constitutis, quatinus eidem Treverensi^t archiepiscopo aut eius certo nuncio fidelitatem prestant et in omnibus obediant sicut nobis exnunc inantea et intendant. Penas autem quas idem^t archiepiscopus in rebelles inflixerit, ratas habere volumus et ipsas presentis scripti patrocinio approbamus. In cuius rei testimonium has litteras exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. in Nûrenberch^w, sexto Idus^x Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo sextodecimo, regni vero nostri anno secundo.

352. 353. SCRIPTA PRO CIVITATE HEILBRUNNEN.

1316. Mart. 9.

352. *Litterae Ludewici regis. Mart. 9.*

Originale in tabulario regio Stuttgardiensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 12 nr. 192.

(1) Nos Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod attendentes puritatem fidei et constanciam incorruptam, quibus prudentes viri . . consules et universi cives de Heilprunnen dilecti nostri fideles se nobis et imperio reddiderunt constantes, benivolos et paratos, disponentesque ipsos propter hoc specialibus favoribus, graciis et libertatibus prosequi, eos a stura seu exaccione, si quam usque nunc nobis debebant solvere, absolvimus et ipsos ad quatuor annos affuturos proxime ab omni stura seu exactione dimittimus liberos penitus et solutos. Quibus quidem quatuor annis libertatis expletis pariter et transactis, extunc et inantea semper annis singulis sexcentas libras Hallen(ses) pro stura seu exactione nobis persolvent et ipsos cives ad maiorem sture solucionem nullatenus compellemus vel per-

351. ^t) . . add. 2.
Id. 2.

^u) corr. ex oppidum 2.

^v) sequitur delet. litt⁷ 1.

^w) Nurenberch 2.

mittemus compelli. (2) Ut autem dicti nostri cives de Heilprunnen magna sua debitorum onera commodius possint solvere et nobis servire valeant utilius, eis ex specialissima gracia universos Iudeos in Heilprunnen camere nostre servos ad sex annos immediate affuturos cum omni utilitate sua et fructu liberaliter obligamus, sic quod postquam dicti cives a dictis Iudeis quatuor milia librarum Hallen(sium) acceperint et extorserint, ipsi Iudei ad nostram cameram libere revertantur. Insuper omne pecunie subsidium, quod Iudei de Heilprunnen usque ad presentem diem dictis civibus exhibuerunt vel fecerunt, hoc ipsis civibus remittimus et ex regali liberalitate donamus eisdem. (3) Preterea memoratis civibus cupientes facere gratiam plenioram concedimus et volumus, ut nullus civium extra civitatem Heilprunnen ad seculare iudicium evocetur, nisi prius per scultetum et consules conquerenti iusticia denegetur. (4) Supradicta vero universa et singula cum suis articulis nos servaturos promittimus bona fide. Dantes has nostras litteras maiestatis nostre sigillo signatas dictis civibus in evidens testimonium super eo.

Dat. in Nuremberg, anno Domini MCCCXVI, VII. Idus Marcii, regni vero nostri anno secundo.

353. *Scriptum archiepiscopi Treverensis. Mart. 9.*

Originale ibidem. Descripsimus nos. Sigilli fragmenta pendent loro membranaceo. — Ineditum¹.

Nos Baldewinus Dei gratia archiepiscopus Treverensis ad universorum noticiam volumus pervenire, quod serenissimum dominum nostrum dominum Ludowicum Romanorum regem illustrem hortabimur, monebimus et pro viribus inducemus, ut libertates, donationes et gratias, quas . . prudentibus viris . . consulibus et . . civibus in Heilebrunnen concessit pariter et indulsit, prout in litteris ipsius domini . . regis confectis super hoc² plenius continetur, in omnibus suis articulis illibatas teneat et observet. Presencium testimonio litterarum nostri sigilli robore signatarum.

Dat. Nürenberg, anno Domini MCCCXVI, feria tertia ante diem beati Gregorii pape.

354—356. **SCRIPTA LUDEWICI DIVERSA.**

1316. Mart. 9.—Apr. 8.

354. *Assignatio telonei. Mart. 9.*

Originale (or.) in tabulario regio Marburgensi. Descripsit E. Stengel. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 12 nr. 193.

Cf. supra nr. 211.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus constare volu[mus] presen]cium^a inspectoribus universis, quod nos nobili viro Berchtoldo comiti de Chatzenellenbogen fideli nostro dilecto [int]uitu^a servicio[rum], que nobis grata exhibuit et gratiora exhibere poterit in futurum, concessimus et presentibus indulgemus, ut idem possit tollere et recipere unum Thuronensem grossum in theloneo iuxta Lüdenstorf

354. ^a) uncis inclusa corrosa sunt or.

1) Reg. Knapfer 'Urkundenbuch der Stadt Heilbronn' I (= 'Württemberg, Geschichtsquellen' V) p. 39 nr. 89. 2) Supra nr. 352.

inferiori instituendo de novo tam diu, quousque pecunie summa totalis per nos sibi d[e]bita, prout in litteris sibi a nobis super hoc traditis continetur¹, fuerit integraliter exoluta. Si vero quod absit dictum Thuronensem aliqua de causa prepediente in loco pretacto idem levare non poterit, volumus ut idem apud Brubach^b pro dicto Thuronense duos recipiat per modum theloni, quod exnunc instituimus et esse volumus auctoritate regia i[n]stitutum. Dantes eidem has litteras in testimonium super eo.

Dat. Nüremberch, VI. Id. Marcii, anno Domini MCCCXVI, regni vero nostri anno secundo.

355. *Sententia super bonis ducum Austriae.* Mart. 26.

Originale in tabulario Switensi. Descripsit b. m. Jaffé. Pendet sigillum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 12 nr. 194.

Cf. infra ad a. 1323. Oct. 7 et a. 1324. Mai. 5.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis vel audituris gratiam suam et omne bonum.

Regie celsitudinis maiestas ad laudem bonorum vindictamque malorum divinitus collocata, etsi cunctos maleficos persequi teneatur, quia reipublice interest, ne crimina remaneant impunita, illos tamen dignissime persequitur et punit penis debitis et condignis, qui crimine inmaniori veluti perduellionis seu lese maiestatis non tam inprovidam quam temerarie implicantur. Hinc est quod nos communicato consilio principum nostrorum et aliorum fidelium imperii, quos ad hoc et ad alia maiora negotia regni pertractanda nuper apud Nüremberg duximus colloquio edicto desuper publice convocandos, unanimi decreto decrevimus et declaravimus omnes curtes, iura et bona ducum Austriae et aliorum adversariorum nostrorum et imperii, sita et posita in vallibus Switz, Ura et Undernwalde seu locis aliis contiguis et vicinis cum hominibus, iuribus et pertinentiis et aliis universis, ex eo quod nobis et imperio temerarie et improvide adversantes crimen lese maiestatis incidisse publice dinoscuntur et in eodem pertinacia solita adhuc intrepide debachantur, tamquam ipso iure confiscata ad nos et imperium esse devoluta totaliter et addicta. Sanctientes et volentes omnimode, ut inantea ad nos et imperium tamquam dominos veros et possessores dictarum curtium, hominum et iurium et ad nullos alios respectus penitus habeatur ac census et iura ratione dictarum curtium nobis et imperio absque impedimento quolibet persolvantur. Preterea censuimus et inviolabiliter decrevimus, quod diete curtes cum hominibus, rebus et iuribus universis necnon hominibus dictarum vallium et dominiis earundem nullo umquam tempore a nobis et imperio quovis alienationis tytulo alienari debeant vel aliquatenus separari et quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostrarum declarationis, sanctionis et decreti paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire, sicut indignacionis regie aculeum voluerit evitare.

Datum in obsidione oppidi Herriden, septimo Kalendas Aprilis, anno Domini MCCCXVI, regni vero nostri anno secundo.

354. ^{b)} u corr. ex o? or.

1) Videntur esse supra nr. 211.

356. *Constitutio iudicum provincialium.* Apr. 8.

Originale (or.) in tabulario Schleiziano. Sigillum deest, foraminibus relictis. — Ed. 'Urkundenbuch der Vögte von Weida etc.' I, 220 nr. 467 ex or. Editionem repetimus. Böhmer, Reg. Ludw. p. 13 nr. 199.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobilibus viris Heinrico seniori et Heinrico iuniori de Plawen et Heinrico de Gera advocatis fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Effrenata cupiditate, que est pacis emula et mater litium, oppido faciente natura novas semper deproperans edere formas, litigia cottidie invenire conatur, ut nisi iustitia
 10 conatus eius reprimeret, pax et quies subditorum, quam semper affectamus, extra mundi terminos exularet. Ideoque iura et executores eorundem provide statuuntur, quod appetitus noxius sub iuris regulis limitetur. Quapropter prehabita deliberatione provida et matura vos et quemlibet vestrum in solidum, in quos actuum vestrorum strennuitas et experientia, efficax rerum magistra, quibus erga nos et imperium actenus mirifice
 15 claruistis, nostre serenitatis artant aciem declinare, civitatibus nostris et imperii videlicet Zwickowe, Aldemburch et Kemnitz necnon toti terre Plisenensi iudicis ac iuris executione longo tempore viduatis in iudices provinciales duximus statuendos. Etiam habentes confidentiam, quod per vestram pervigilem providentiam dictis civitatibus et earum incolis salubriter sit provisum. Mandamus igitur predictis civitatibus, earum
 20 incolis ac toti terre Plisenensi, ut vobis et cuilibet vestrum in solidum in omnibus et singulis, prout tenentur, obediant humiliter et intendant. Recognoscimus insuper per presentes, quod indempnitati vestre providere cupientes, super omni dampno, quod vos pro conquirendis rebus nobis et imperio vel alias in servitiis nostris vos incurrere contigerit, indempnes penitus volumus conservare. Dantes vobis has litteras nostre
 25 maiestatis sigillo munitas in testimonium premissorum.

Datum in castris ante Wartperch, sexto Idus Aprilis, anno Domini MCCCXVI, regni vero nostri anno secundo.

357. PROMISSIO RUDOLFI DE HEWEN PRO FRIDERICO REGE.

1316. Apr. 11.—17.

30 *Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.*

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXII nr. 381.

Ich Rudolf von Heon vergieh und tûn chunt allen luten di disen brief ansehent oder horent lesen, daz ich mit gesworin ayde minem gnedigen herren kunig Frid(rihen)
 35 von Rom und allen sinen brudern unverseidenlich disen chrieg, der ouf erstanden ist umb daz rîche gen herzog Lud(ewigen) von Beyrn, ouzze und ouzze uncz ouf ein gantzes ende gelobt han ze dienen mit zehen mannen und gebunden an alles geverde. Und daz ich daz stet und unzebrochen behalt, han ich ze einem urchunde disen brief versigelt mit minem insigel geben.

40 Der brief ist gegeben ze Wienn, do von Christes geburd sint ergangen driuzehen- hundert jar und darnach in dem sehtzehentem jar, in der Osterwochen.

358. 359. SCRIPTA FRIDERICI PRO COMITISSA PALATINA.

1316. Apr. 22.

358. *Scriptum prius.* Apr. 22.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 169 Friedrich nr. 75.

Wir Frider(ich) von Gottes gnaden Römischer kunig allezit ain merer dez riches tûn kunt mit disem brief allen die in ansehent oder hõrent lesen, daz wir angesehen haben die besunder truwe und fruntschaft, die uns unser liebiu mûme Meth(ilt) phallencz-¹⁰ grævenne bi dem Rine und herezogin ze Payern erzõget hat, und haben ir gestæteget und stategen ouch mit disem unserm brief alles, daz ir unser lieber õheim und furste herezog Rud(olf) von Payern ir wirtze ze widerlegunge gegeben hat¹, es sie dez riches gût oder sin selbes gût, in allem dem reht, als ir es unser vatter kunig Alb(reht) mit sinen briefen gestæteget hat¹. Und dez ze ainem urkunde ist unser kuniglich ingesigel¹⁵ gehencket an disen brief.

Der brief ist geben ze der Nûwenstat, an dem Dunrestage vor sant Georgien tag, do man von Gottes geburt zalte driuzehenhundert jar darnach in sehtzehenden jar, in dem andern jar unsers riches.

359. *Scriptum alterum.* Apr. 22.

Originale (or.) ibidem. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 169 Friedrich nr. 76.

Wir Frid(erich) von Gottes gnaden Römischer kunig allezit ain merer dez riches tûn kunt mit disem brief allen die in ansehent oder hõrent lesen, daz wir unsrer lieben²⁰ mûmen der hochgebornen Meth(ilt) phallentzgrævinne bi dem Rine und herezogin ze Payern den zol ze Bacherach, den ir unser lieber õheim herezog Rud(olf) ir wirtze mit sines brüder herezog Lud(wiges) gûtem willen, gunst und mit siner hant ze morgengabe gegeben hat¹, stategen mit disem unserm brief mit allen den rehten, die siu ir dar uf geben habent, daz si da mit tû alles daz ain vrõwe mit ir morgengabe tûn sol und³⁰ mag ane allen irresal. Und dez ze ainem^a offenne urkunde geben wir ir disen brief mit unserme kunglichen ingesigel versigelt.

Der brief ist geben ze der Nuwenstat, an dem Dunrestage vor sant Georgien tag, do man von Gottes geburt zalte driuzehenhundert jar darnach in dem sehtzehenden jare, unsers riches in dem andern jar.

359. ^a) aine in loco raso or.

1) Cf. *Reg. der Pfalzgrafen nr. 1320 et nr. 1382, itemque supra tom. IV, 1 nr. 137.*

360. SCRIPTUM LUDEWICI PRO LANTGRAVIO
DE LEUCHTENBERG.

1316. Mai. 12.

*Originalia duo 1 et 2 eadem manu exarata in tabulario generali regni Bavarici
KLS nr. 99. Descripsimus vel contulimus nos. Pendet autographi 1 sigilli fragmentum
loro membranaceo. Autographum 2 foramina primo tantum sigillo, scilicet regis appen-
dendo apta praebebat; sigilla electorum nunquam affixa sunt. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 13 nr. 207.

Wir Ludowig^a von Gotes gnaden Romischer chunig ze allen ziten merer dez
riches tun chunt allen den die disem brief sehent oder horent lesen, daz wir

2.

mit verdachten müte und mit willen und
verhengnisse unser lieben fürsten ärze-
bischof Peters von Meintze, ärzebischof
Balduwins von Trier, Rudolfs pfaltzgraven
bi dem Rine und hertzogen in Peyern
unsern lieben bruders, marggraven Wolde-
mars von Brandenburg und . . . dez her-
zogen von Sachsen, darzu unsern lieben
swagers Johans dez chuniges von Pehaim

unserm lieben Ulrich dem lantgraven von Lüttemberg unser und dez riches burge Flozz
und Barchstein^b mit allem dem daz darzu gehöret besucht und unbesucht versetzt
haben umb die funfzendehalb hundert march silbers, dar umb sie ime unser^c lieber
fürste und swager Johans^d der chunig von Pehaim, der sie von uns und dem riche zu
pfande inne hat, versetzzet sient^{d*}, als sien hantvesten¹ saget, die er dar uber hat, und
wollen daz der selbe lantgrave und sine erben die vorgeanten bürge und allez daz
darzu gehöret in allem dem reht und pfandes wise inne haben, als wir unserm vor-
genanten fürsten und swager dem chunige von Pehaim sie^e versetzt und in geant-
wurtet haben, untz daz sie^f umb die vorgnanten^g funfzehendehalb hundert march
silbers von ime oder sien erben wider erlæset werden. Were auch daz der vorgeante
lantgrave ane erben verfüre, so wollen wir daz unser lieber getruwer Cunrad^h von
Schlusselberg allez daz reht an der versetzung der vorgeanten burge Flozz und Barch-
stainⁱ und swaz dar zu gehöret an siner stat habe und niezzen solle und in nieman
dar an irre. Und daz daz stete und unzerbrochen blibe, haben wir

1.

2.

disem brief mit unserm chuniclichen insigel
versigelt.

und unser vorgeanten fürsten mit uns
disem brief mit unsern insigeln besigelt
und bevestent.

Der geben ist zu Nuremberg, an der Mitichen da^k sant Pancracien tag waz, da
man zalt von Criestes geburte druzehenhundert jar dar nach in dem sechzehenden jare,
in dem andern jar unsers riches.

360. a) Lud. 2. b) Bargstein 2. c) vorgeanter add. 2. d) Johans deest 2. d*) sie 1. 2.

e) sie post wir 2. f) die selben burge Flozz und Parchstein add. 2. g) vor benanten 2.

h) Chunrat 2. i) Parchstein 2. k) der Mitichen da . . . waz desunt 2.

1) *Deperditae esse videntur.*

361. SCRIPTUM EIUSDEM SUPER CASTRIS HERRIDEN ET WARTPERCH.

1316. Mai. 19.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 102. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 81 nr. 110 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 13 nr. 210.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad perpetuam rei memoriam.

Exigit plerumque perversorum presumptuosa temeritas et nephandi flagicii et criminis inmanitas, ut nedum contra ipsos patratores scelerum, sed eciam contra loca et latibula receptatoresque eorundem, sine quibus diu latere nequiunt, tam iuste quam provide animadvertat regia celsitudo. Quapropter decrevimus et sancimus per presentes, quod oppidum quondam Herrieden per manus Craftonis de Hohenloch nostri et imperii adversarii indebite ocupatum, quod latibulum predonum extitit et spelunca, ob hoc dextera nostre potencie per ignem et gladium dirutum et destructum nullis umquam perpetuis temporibus inposterum per fossata et circundaciones murorum per modum oppidi, ne maleficiorum similium inveniatur successores et ut flagiciorum huiusmodi notam perpetua ruina testetur, aliquatenus reparetur, quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. Porro quia venerabilis Philippus Eystetensis episcopus princeps noster dilectus ipsum et ecclesiam suam, cuius dictum oppidum existebat, in diruione^a et demolicione huiusmodi oppidi Herrieden dampnificatum et gravatum omnimode asserebat, nos ex regali providencia volentes ipsum et ecclesiam suam conservare indemnes, in reconpensam et restaurum privacionis predicti oppidi necnon ad conservanda et manutenenda iura et redditus ad dictum oppidum et alias possessiones et bona ibidem pertinentia castrum Wartperch una cum suis pertinentiis et iuribus universis eidem . . episcopo pro se et sua ecclesia ac suis . . successoribus recipienti tradidimus et duximus assignandum per eum suosque . . successores et ecclesiam Eystettensem tenendum et perpetuo possidendum. Volumus igitur et districcius inhibemus, ne quis umquam . . cives nostros Nurenbergenses vel alios nostros et imperii fideles, qui de mandato nostro nobis ad huiusmodi diruicionem et demolicionem prefati oppidi Herrieden opem et operam impenderunt, aliququaliter infestare seu molestare presumat, sicut indignacionem regiam voluerit evitare. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus roborari.

Datum in Nurenberch, XIII. Kalen. Iunii, anno domini millesimo CCC sexto-decimo, regni vero nostri anno secundo.

362. ARBITRIUM DUCISSAE WRATISLAVIENSIS.

1316. Iun. 27.

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Schöppach 'Hennebergisches Urkundenbuch' I, 66 nr. 121 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 338 Reichssachen nr. 379 (Addit. II).

(1) Wir Anne von Gotes gnaden herzoginne zu Brezla bekennen öffentlich an disem brieve, daz wir von der gewalt, die uns der hochgeborne fürste herre Friderich Römisch-

361. ^a) duricione or.

seher künik unde allewege merer dez rychez gegeben hat zu teydingene ðmme eine sūne zwūsschen ime unde deme edeln herren greven Bertolde von Hennenberg unsem oheim, eine ganze sūne geteydinget haben, als her nach geschriben stet:

(2) Ez sal von erst unse vorgenanten bruder greven Bertoldez von Hennenberg unsez oheims gūte vrūnt unde gnediger herre sin unde sal ime lien alle sine lehen, die her von deme ryche hat, unde sal ime bestetigen alle sine brieve, die her von künigen ader von kūrfürsten hat¹, von rechter wysne mit sime küniclichen insigele. Ez sal ouch greve Bertolt unse oheim der vorgenanten bie unsem brudere mit dienste, mit rate unde mit ganzin truwen bliben unde sal sich nimmer wider in gesetzen mit keinerleyge sache die unfrūntlich ist^a unde sal sich von ime mit libe noch mit gūte nimmer gescheiden. (3) Wir haben ouch geteydinget, were daz unse brūder der vorgenanten Rōmische künik wolde, daz ime greve Bertolt ader sin sun mit lūten sūlde dinen, unde wenne her daz ane hūlfe nicht zu brengen mak, so sal unse bruder der vorgenanten künik ime helfen mit gūte unde sal ime dar ðmme tūn, daz hers gewesen mūge unde bescheidenlich ist unde ouch vrūntlich unde daz her ime desten baz gedynen mūge. Dor ūber sal unse bruder kein unsem oheim keinen arkwan habn ðmme keinerleige sache, ab her in ader wider in icht getan hette. Daz dise vruntschaft unde dise teydink alle ganz bliben unde unvorbrōchenlich, dez gebe wir deme vorgenanten greven Bertolde disen brief vorsigelt mit unsem^b insigele zu eime rechten urkūnde unde zu eime zūknisse der vorgenanten vrūntschaft.

Der ist gegeben nach Gotes gebūrt thusent jar driehundert jar in deme sechzehenden jare, an deme nehesten Suntage nach sente Johans tage baptiste.

363—365. LEGATIO FRIDERICI IN ITALIAM MISSA.

1316. Iun. 30. — Aug. 30.

363. *Procuratorium generale.* Iun. 30.

Copia (c.) exemplaris civitati Tervisinæ missi in 'Raccolta Scotti' tom. V p. 240 bibliothecae Tervisinæ. — Ed. Verci 'Storia della marca Trivigiana' VIII, 13 sub nr. 805 ex c. Editionem repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 169 Friedrich nr. 86.

Die 24. m. Augusti in consilio civitatis lectum est; cf. Verci l. c.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus omnibus principibus tam ecclesiasticis quam secularibus, [...] ducibus, . . marchionibus, . . comitibus, . . baronibus, . . vicariis, [...] potestatibus, . . capitaneis, communitatū^a officialibus et universis sacri Romani imperii fidelibus per Italiam constitutis gratiam suam et omne bonum.

Honorabilium virorum magistri Iohannis de Verona phisici canonici ecclesie Metensis, consilarii et secretarii nostri necnon Friderici de Gloyaco canonici Frisacensis magistri camere inclite Elisabeth Romanorum regine, consortis nostre carissime, nobis dilectorum per nos zelantes salutem et pacem omnibus in quibusdam nostris et imperii negotiis ac ad ea que sint honoris Dei, ecclesie, imperii et status prosperi Italie ab aula regia ad partes ipsius Italie transmissorum indemnitatibus precavere suisque comoditatibus providere cuilibet intendentes, vobis universaliter singulis et singulariter

362. ^{a)} *supra lineam add. or.* ^{b)} *m corr. ex n or.*

363. ^{a)} *communitatibus ed.*

1) *Cf. supra nr. 299 cap. 5.*

universis eosdem, in quibus honoramur et contemnimur, recomittimus diligenter. Universorum et singulorum vestrorum sinceritatem et fidelitatem rogantes plenissimo cum affectu, quatinus eosdem magistrum Iohannem et Fridericum, cum ad vos venerint, benigno recipiatis affectu et grato pertractetis favoris affectu, non permittentes^b ipsis quicquam in personis, familia vel rebus suis inferri molestiam vel gravamen, sed illis, prout vos in genere vel in specie requisierint, conductus vestri presidium impendatis, in eo nostre exhibentes celsitudini obsequium valde gratum. Presentium testimonio litterarum regalis nostri sigilli signaculo signatarum.

Dat.^c Scafusie, II. Kal. Iulii, anno Domini MCCCXVI, regni veri nostri anno secundo.

19

364. *Litterae super matrimonio contrahendo.* Iun. 30.

Exemplaris civitati Tervisinæ missi copia 1 in 'Raccolta Scoti' l. c. — Ed. Verci l. c. Editionem repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 170 Friedrich nr. 87.

Die 24. m. Augusti in consilio civitatis lectae sunt; cf. Verci l. c.

15

Exemplaris Castruccio de Antelminellis missi autographum iam deperditum. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 168 citato p. 194 nr. 7 (= 2). Editionem, quae mendis scatet, contulimus, malarum lectionum ratione omnino non habita.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 384 Friedrich nr. 333 (Addit. III).

Fridericus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobilibus^b et discretis viris . . potestati, . . antianis, . . consulibus et comuni civitatis Tervisine, suis et imperii dilectis fidelibus^b gratiam suam et omne bonum.

Inter cetera, quorum nos, quem reipublice et Romane glorie promotorem prefecit Altissimus, pervigil cura sollicitat, quorum desiderabilis expeditio mentem nostram exagitat incessanter, illud potissimum regio acuit cogitatus, qualiter gloriam et decorem et laudem Romani imperii attollemus qualiterque cunctis nobis et imperio fidelibus ac devotis procuretur tranquille beatitudo quietis et felicitas sancte pacis. Et licet ad singulas regiones in Romano imperio constitutas nostre mentis intuitum diffundemus, precipue tamen super statu nob(ilis) Italie, partis utique dicti Romani imperii pretiose iam dudum multis hinc inde guerrarum conflictationibus in personis et rebus pre ceteris imperii partibus afflicte graviter et attrite, salubriter reformando, prout ex officii nostri tenemur debito, ne talentum nobis creditum negligenter abscondere videamur, nos convenit consultius cogitare, ut gravibus turbationum^c periculis, quibus ipsa Italia iugiter distrahitur, extinctis ampla semina pacis et concordie, que tantum et non aliud extollere^d querimus, in subiectis sic partibus ipsis^e fructuose valeamus inserere, ut optate pacis iocunda fertilitas possit in tellure Itala utiliter^f pullulare. Et quia huic serenitatis nostre salubri proposito nova quedam^h federa per magnificum principem Robertum Ierusalem et Sicilie regem nuper a maiestate nostraⁱ petita et per matrimonii vinculum inter illustrem Carolum ducem Calabrie^k primogenitum suum et preclaram Catherinam sororem nostram carissimam contracta affectande nobis pacis et quietis aminicula sunt, ut credimus, immo nec^l ambigimus, quam plurimum allatura, fidelitatem vestram^m rogamus affectu sincero, quatinus vobisⁿ dicta federa, per que prefatos . . regem et . . ducem nobis et

363. ^b) promittentes *ed.* ^c) Data *ed.*

364. ^a) Federicus 2. ^b) loco nobilibus — fidelibus 2: nobili viro Castruccio de Antelminellis suo et imperii vicario et fideli dilecto. ^c) tribulationum 2. ^d) excellere 1. ^e) ipsis 45 partibus 2. ^f) Italica Versilie *male* 2. ^g) . . . 1. ^h) quidem 2. ⁱ) loco a maiest. nostra *male* 2: contra maiestatem. ^k) ducem Calabrie *excidit* 1. ^l) non 1. ^m) tuam 2. ⁿ) deest 1; tibi 2.

imperio disposuimus atrahere, allicere et nuptiarum placare probabili blandimento, debea[n]t complacere^o. Illa quippe ad laudem tantum sacri Romani imperii et comoda salutifera principaliter vestra et aliorum nostrorum peregrinorum subditorum, pro quorum quiete inquietas noctes elegimus ducere et insomnes, et ex dicto quoque federe nobis coronam glorie vobisque solacia pacis et delectamenta quietis tanto firmiter credimus provenire, quanto verisimilius illa nobis preconcepte spei prelude repromittunt. Et ut pacis tranquillitas vobis^p efficacius procuretur, sana vestra^q consilia de viis et modis ad hoc^r congruis nobis^s novimus oportuna et pro requisitione vestri^t consilii mittimus ad vos^u honorabiles viros magistrum Io(hannem) de Verona phisicum canonicum ecclesie Metensis consiliarium et familiarem^v necnon Fridericum^w canonicum ecclesie Frisacensis magistrum camere inclite Elisabethe^x Romanorum regine consortis nostre carissime, dilectos nostros, quibus super premissis et aliis fidem placeat adhibere^y. Requirentes et rogantes, ut per vestros certos^z nuncios super prelibatis nobis curetis^a vestrum mittere^b consilium et responsum, cooptantes vos^c obedientie et fidelitati nobis et imperio debite tam prompte tamque devote, ut perinde^d nostra maiestas gratiosa vobis^e per omnia inveniri debeat et benigna.

Dat.^f Scafusie, II.^g Kal. Iulii, regni nostri anno secundo.

365. *Provisio civitatis Tervisinae.* Aug. 30.

Copia (c.) in 'Raccolta Scoti' tom. V p. 246. — Ed. Verci l. c. VIII. 15 nr. 896.

20 *Editionem repetimus.*

Cf. alia consilia a commune habita Verci l. c. p. 12 nr. 895 (d. 24. m. Aug.) et p. 16 nr. 897 (d. 12. m. Sept.), itemque ea quae notantur in Provisionibus senatus Venetiani iam deperditis, quarum rubricas vulgavit G. Giomo 'Le Rubriche dei Libri Misti del Senato perduti' ('Archivio Veneto' Tom. 24. (Anno XII.) pag. 310, ad cuius editionem 25 verba hic adiungimus. Sumpta sunt ex libro IV. sub rubro Imperator Romanorum et Alamania:

Respondeatur ambaxatoribus domini Federici Romanorum regis ad ambaxatam suam et super facto sororis sue sponse filii regis Roberti.

(1) Die penultimo Augusti consilio CCC civitatis Ter(visine) in minori palatio dicti comunis coram iam dicto domino potestati ad sonum campane et voce preconia 30 more solito congregato proponit idem dominus potestas et poscit sibi consilium exhiberi, quid facere habeat super infrascripta provisione, cum alias firmatum fuerit per consilium CCC, quod quidquid foret per infrascriptos sapientes provisum, deberet reduci ad presens consilium CCC.

35 (2) Tenor autem eiusdem provisionis talis est:

In Dei nomine amen.

Provident sapientes ad hoc electi, quod ad litteras et ambaxatam serenissimi principis domini Friderici Romanorum regis semper augusti fiat responsio in hunc modum per dominum potestatem, antianos, consules, consilium et comune Ter(visinum):

40 (1) Poseunt namque supplicatione precipua, ut Trinitas individua et super celestes incolas ipsi domino principi vite longeve et optate salutis gaudia conferat, ipsius desiderium et pium propositum coroboret ad litium incomoda decidenda, guerrarum

364. ^o) non debeant displicere 2. ^p) tua 2. ^q) hec 2. ^r) ultra 2. ^s) vobis 1.
^t) tui 2. ^u) te 2. ^v) nostrum add. 2. ^w) de Bloiate(?) add. 2. ^x) Catherine male 1.
 45 ^y) adhiberi 2. ^z) certos tuos 2. ^a) cures 2. ^b) remittere tuum 2. ^c) cooptans te 2.
^d) abinde 2. ^e) tibi 2. ^f) Data 1; Datum 2. ^g) X 1, quod errorem typographi esse, nemo est quin videat.

discrimina removenda et desiderande pacis oblectamenta universo populo Christiane religionis suaviter conferenda.

(II) Item quod nunciata letitia federum noviter contractorum cum magnifico principe domino Roberto Ierusalem et Sicilie rege firmatorum vinculo nuptiali inter illustrem Carolum ducem Calabrie primogenitum suum et serenissimam Catharinam sororem ipsius domini principis Romanorum regis Ter(visinum) comune comuniter et divisim multifarie dicit et declarat, cum eadem federa presentivit ad universi Romani imperii principum^a Italie regionis quietem, pacem et concordiam salubriter redundare.

(III) Item ad id quod queritur consuli eidem domino regi de viis et modis aptis et utilibus ad sue intentionis propositum exequendum, offerunt se Tervisini pre ceteris Italie civitatibus Romano imperio fideles et devoti ac affectioni et devotioni regali conformes, iuxta possibilitatem exigentie^b ipsorum eidem domino regi in suis et Romanorum imperii agendis, ut providentia divina permiserit, consilia et obsequia opportuna fideliter impertiri.

(IV) Item quod domine memorate tempore transitus sui per civitatem et districtum Ter(visinum) exhibeantur per^c Ter(visinos) honoris et letitie tantus cultus, quantus utriusque regis excellentiam decet et congruit, secundum quod per dominum potestatem et curiam et consilium CCC aporinquantem tempore deliberatum exstiterit, prehabita consideratione et doctrina, qualiter alie vicine civitates in honorem huiusmodi se habebunt.

(3) Dominus Benvenutus de Castagnedo antianus comunis Ter(visini) pro se et aliis suis sociis antianis iam dicti comunis consuluit, quod dicta provisio in omnibus et per omnia obtineat firmitatem, et posito partito per dictum dominum potestatem ad bux(ulas) et ball(ottas) firmatum fuit per CCIX consiliarios concordantes, VIII discrepantibus, quod fiat, prout consuluit dictus antianus.

366. 367. CASSATIO LITTERARUM REGIARUM A LUDEWICO CONCESSARUM.

1316. Iul. 17.—19.

366. *Forma latina.* Iul. 17.

Originalia duo 1 et 2 eadem manu scripta in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 105. Descripsimus vel contulimus nos. Pendent sigillum maiestatis autographi 1 fere illaesum, sigillum secretum autographi 2 laesum loris membranaceis. — Ineditum.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam et omne bonum.

Veritatem rerum gestarum erroribus iuxta sacrarum legum sanctiones non convenit viciari. Litteram quandam que a cancellaria nostra emanavit pro prudentibus viris civibus Nurembergen(sibus) super inpignoracionibus quibusdam committendis ac permissis adversus prudentes viros cives Ratisponenses, in qua error expresse compertus est, sic quod aliter quam intencionis nostre extitit preter nostram scientiam data fuit^a, decernimus carere omni robore firmitatis. Pronunciantes omnia et singula, que per

365. a) Principem ed. b) negligentie ed. c) pro ed.

366. a) data fuit deest 2.

eam acta sunt vel fieri possent inantea, nulla fuisse ac esse inania et irrita ipso facto. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis^b sigillo iussimus communiri.

Dat. Ratispone, XVI. Kalen. Augusti, anno Domini MCCC sextodecimo, regni vero nostri anno secundo.

367. *Forma germanica.* *Iul. 19.*

Originalia duo 1 et 2 ibidem KLS nr. 107. Descripsimus vel contulimus nos. Pendent sigillum maiestatis autographi 1 fere illacsum, sigillum secretum autographi 2 lacsum loris membranaceis. — Ineditum.

10 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 13 nr. 214.*

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer kunig^a ze allen zeiten merer des riches tün^b chünt^c allen den die disen brief ansehent oder horent^d lesen, daz wir wellen von rechter wisse, daz der brief, den die bescheiden laute die burger von Nüremberg^e ümb phantung^f gen den bescheiden weisen läuten^g den pürgern^h von Regenspürch
15 von unseren wegen habent, dehain krafft noch macht habe, wann er anders geschriben ist, dann wir in schreiben hiezzen. Wir wellen auch daz allez daz von des selbenⁱ briefs wegn an phantung oder an anderen sachen den egenanten pürgern^h von Regenspürch geschehen ist, sider er geben wart, oder noch geschehe, dehain^k krafft noch
20 macht gehabt habe noch fürbaz haben sülle. Des geben wir disen brief ze urchund^l mit unserem insigel versigelt.

Der ist geben ze Regenspürch, des Montags nach Alexii, do man zalt von Christes gebürt dreuzehenhundert jar^m darnach in dem sechzehendem jar, in dem anderen jar unsers riches.

368. PROMISSIO LUDEWICI PRO PRINCIPIBUS ELECTORIBUS.

1316. Iul. 25.

Originale in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illacsum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 351 nr. 3160 (Addit. III).

Nos Lud(owicus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus recognoscimus
20 obligatos esse et presentibus nos firmiter obligamus, quod illustri Iohanni regi Bohemie affini nostro et venerabilibus Petro Moguntino ac Baldewino Treverensi archiepiscopis principibus et secretariis nostris karissimis nobis in subsidium suffultis armata milicia venientibus contra nostros et imperii adversarios providebimus et procurabimus de expensis. Et hoc modo quod a loco Vahendrez ipsis in omnibus expensis, quousque regio
25 potentatui contra rebelles imperii se adiungent et quam diu in terra nostra morantur et districtu, plane et plenarie curabimus providere. Et extunc inantea nobiscum stando eosdem in vino procurabimus dumtaxat et in pane. Si vero quod absit ob expensarum ipsis amministrandarum carenciam et defectum eosdem principes nostros sua pignora contingeret obligare, eadem pignora nos absolvemus vel fideiussores infrascripti luent

30 365. ^b) loco nostre maiestatis 2: nostro secreto.

366. ^a) kunich 2. ^b) tun 2. ^c) chunt 2. ^d) hörent 2. ^e) -berch 2. ^f) phantunge 2.
^g) .. add. 2. ^h) burgern 2. ⁱ) selbes 2. ^k) kain 2. ^l) urchünd 2. ^m) jare 2.

procul dubio et absolvent. Insuper dictis principibus nostris in recessu suo a nobis usque oppidum Rotenburch vel Windesheim providebimus plenius similiter in expensis. Super premissis omnibus et singulis firmiter observandis damus eis fideiussores et constituimus infrascriptos videlicet nobilem virum Fridericum de Truhendingen et strenuos viros Wulfingum de Goltecke, Bertoldum dapiferum de Chunlental, Hermannum de Haldenberg, Albertum dictum Judenman, Albertum dictum Rindesmaul, Wigelinum de Trauznicht et Ulricum dictum Haspel vicedominum in Monacho. In cuius rei testimonium hanc litteram sigillo nostro secreto iussimus communiri.

Dat. in Rain, in die beati Iacobi apostoli, anno Domini MCCCXVI, regni vero nostri anno secundo.

369. PROTESTATIO CIVITATIS PISANAE.

1316. Iul. 27.

Originale (or.) in tabulario regio Pisano. — Ed. Kopp 'Geschichtsblätter' II (1856) p. 206 ex or.; Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Römerzugs' p. 4 nr. 8 ex or. Editionem hanc repetimus.

Cf. ea quae notat Kopp l. c. p. 208 sqq.

Universis et singulis tam principibus quam baronibus et comitibus, nobilibus, comunitatibus et singularibus personis, ad quorum presenciam presentes advenerint littere Franciscus de Mirandula de Mutina Pisanorum potestas, Rainerius comes de Donnoratico capitaneus et antiani Pisani populi, consilium et comune civitatis Pisanorum sacro devoti Romano imperio et fideles recommendationem sui maioribus ac eis et aliis honorum incrementa felicium cum salute.

(1) Ad premiandas virtutes et vitia reprimenda decrevit Altissimus, quod veritas incommutabilis permaneret et nil posset fieri tam occultum, quin ad notitiam deveniat aliorum, simulatorum velaminum refragantia non obstante. Sane volentes cum preter debitum universale cuiuslibet de infrascriptis sit nobis precipuum cuilibet reddere famam suam, ut subscriptorum virtuosorum legalitas dignum ubique laudis preconium consequatur, infrascripte rei seriem presenti pagina simplicis undique veritatis testimonium allatura tam legentibus quam audientibus declarare, ecce dicimus quod dum Pisana civitas in partibus Ytalie Romano imperio fidelissima ceterarum pro conservatione et defensione nominis imperii eiusque fidelium et infidelium conculcatione finali partium predictarum infrascriptos nobiles banderarios et alios Ultramontanos, de quibus non aliter quam de Pisanis fidelissimis confidebat, suis stipendiis et excellentibus guagiis retineret multimode honoratos cum pactis et conventionibus, ad que tenebantur et erant ultroneis promissionibus, iuramentis fidei et aliis solennitatibus obligati, hostis humane nature mentes et corda quorundam ipsorum seduxit in tantum a recte cognitionis iudicio, quod stantibus tunc Pisanis cum eisdem in campis contra emulos in partibus ubi dicitur Vallis Arni, promissiones et iuramenta sua prefata temere contempnentes, fama et honore legalitatis venerande postpositis, conspiracy et ligam sub novis et orrendis iuramentis et clandestinis promissionibus contra Pisanos et Pisanam civitatem et in ipsius civitatis letale preiudicium contraxerunt. Ad quam ligam ceteros Ultramontanos in dicto Pisanorum exercitu et obsequio existentes secretis et sedulis seductionibus invitabant et reducere conabantur, quod perficere aliorum qui subscribuntur sincere legalitatis et fidei constantia nequiverunt. Quo deducto ad notitiam ducum prefati Pisanorum exercitus, ipsum exercitum oportuit pro maiori evitando discrimine

absque perfectione victoriosi propositi resilire. Post quem reditum propinquantis hostibus Pisano comitatui iidem Ultramontani iam ut predicatur fermentati ad defensionem dumtaxat, nedum ad inimicorum offensionem equitare nullatenus voluerunt, credentes conceptum nefandum in actum perfectionis adducere, quod quidem esse non poterat absque civitatis ipsius et status imperialis eiusdem depressione totali et per consequens cunctorum imperio fidelium provincie memorate. (2) Quorum occasione comune Pisanum predictos Ultramontanos precipitados in laqueum seductionis diabolice tam orrendum licentiavit a suis guagiis et obsequio sepedictis et alios fidei constantes retinuit digne in suis honoribus augmentatos, contra quos aut in virtutis eorum derogatione si quid contrarii simulata quorumcunque relatio palliaret, absque credulitatis fide pertranseat et sicut dignum et iustum est, reciprocet in dicentes. Hec autem presens fidelis nuntia, ubicunque sibi auditus prestabitur, significet et declaret ad perpetuam memoriam et testimonium veritatis. (3) Nomina quidem honoranda virtute banderariorum Ultramontanorum servate legalitatis pollentium sunt hec:

- 15 Dominus Petrus de Brustat
- Dominus Iohannes Iudeus
- Dominus Guifferanus de Vallegrignosa
- Dominus Federicus de Namur
- Dominus Gualterius de Blethesvic
- 20 Dominus Henricus de Surimbac
- Dominus Perinus olim filius domini Henrici de Loray
- Dominus Io[h]annes de Vico
- Dominus Io[h]annes de Ayes
- Dominus Io[h]annes de Amaz.

25 (4) Nomina vero banderariorum Ultramontanorum fedatorum prefato scelesti flagitio hec sunt:

- Dominus Egidius de Bellayr
- Dominus Conradus de Salac
- Dominus Conradus iuvenis eius filius
- 30 Dominus Guilielmus de Anglia
- Dominus Albertus de Distracto
- Dominus Oliverius de Vichinsoven
- Dominus Simon Forsto de Bromat
- Dominus Andreas de Claravilla
- 35 Dominus Iohannes de Inghilen
- Dominus Marculinus Stehellin
- Dominus Aloysus de Lore
- Dominus Artimannus de Traspurg
- Dominus Bartholomeus de Barma
- 40 Dominus Ugo de Padella
- Dominus Roricus de Otenhen.

Scripte Pisis, dominice incarnationis anno millesimo trecentesimo septimodecimo, indictione quartadecima, sexto Kalendas Augusti, secundum cursum et consuetudinem Pisanorum.

370. 371. SCRIPTA SUPER COMITATU TREMONIENSI.

1316. Aug. 11.—13.

370. *Scriptum Friderici.* Aug. 11.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 114 nr. 153 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 170 Friedrich nr. 93.

¶ Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum. Licet cunctorum sacro Romano subiectorum imperio profectibus ex regalis sollicitudinis debito intendere teneamur, illis tamen nostre munificentie manus tenemur liberalius aperire, qui specialius fide et opere pro sacri Romani imperii et reipublice gerendis et defendendis negociis in nostro resplendent culmine pre ceteris operosi. Sane ad venerabilem Heinricum Coloniensem archiepiscopum sacri imperii per Italiam archicancellarium principem et secretarium nostrum carissimum, qui pro sacri Romani imperii et nostri status magnificentia procuranda, non solum sua sed semet ipsum impendet intrepide, sicut factorum suorum experientia edocet operis per fulgorem, nostre maiestatis oculos convertentes et dignum arbitantes ecclesiam suam suorum meritorum obtentu adiectione plurimorum feodorum liberaliter augmentare, comitatum Tremoniensem ac iudicium quod dicitur vreygraschaf necnon iudicium seu iurisdictionem temporalem, monetam, theloneum et fermentum ac bona alia feodalia quecumque in opido Tremoniensi Coloniens. dyoc. et alibi sita, que quondam Conradus comes Tremoniensis a nobis et sacro Romano imperio in feodo tenebat, eo quia ex eius morte, cum absque herede ullo legitimo decesserit, ad nos et sacrum Romanum imperium sunt libere devoluta, cum eius attinentiis universis ipsi archiepiscopo et ecclesie sue Coloniensi in augmentationem feodorum suorum imperialium concedimus in feodo seu ipsum et ecclesiam suam de comitatu, iudiciis et aliis supradictis ex speciali nostre maiestatis gratia presentibus infeodamus, ab ipso, suis successoribus et ecclesia Coloniensi habenda, tenenda et perpetuo possidenda, sic ut nullo umquam tempore ab ipso archiepiscopo, suis successoribus et ecclesia Coloniensi per cuiusvis inversionis ingenium abstrahantur, ut quanto pocioribus a nobis ditatur honoribus, tanto plus delectet eundem, nobis et sacro imperio liberalius deservire. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis et infeodacionis gratiam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, libertatibus et bonis, que ab imperio tenet, privetur et nichilominus viginti marcarum auri puri penam incidat, pro media parte fisco et pro alia parte dicto archiepiscopo persolvendam. In horum omnium robur, testimonium et perpetuam firmitatem presentes litteras dicto archiepiscopo et ecclesie sue super hiis conscriptas et nostre maiestatis regie sigillo appenso presentibus dedimus communitas.

Acta sunt hec presentibus illustre Heinrico duce Austrie et Styrie germano et principe nostro karissimo et spectabilibus viris Rud(olfo) marchione de Baden, Eberhardo comite de Wirtemberg ac strennuis viris et nobilibus Ottone domino de Ochsenstein, Rudolfo de Hewen avunculis nostris, Conrado de Ofenstein, Heinrico et Ulrico fratribus de Walsse, Ottone et Rud(olfo) fratribus de Liechtenstein et Iohanne dapifero de Dyezzenhoven curie nostre magistro necnon aliis pluribus fidedignis.

Dat. in castris ante Ezzelingam, III. Idus Augusti, anno Domini M trecentesimo sextodecimo, regni vero nostri anno secundo.

371. *Scriptum Ludewici.* Aug. 13.

Originale (or.) in tabulario Tremoniensi. Contulimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis. — Ed. Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 243 nr. 346 ex or.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus viro nobili Hermanno
de Tremonia dicto de Lindenhurst, fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Constitutus in nostre regie maiestatis presencia Chûnradus dictus de Lindenhurst
filius tuus, asserens quod tu senio, senectute et debilitate adeo magna pregravatus
nostro te non posses conspectui presentare et premissa coram nobis suo conprobavit
iuramento, supplicans humiliter, ut te de feodis et bonis feodalibus, que tu et progeni-
tores tui a Romano imperio tenuerunt, dignaremur liberaliter investire, nos igitur
precibus humilibus predicti filii tui favorabiliter inclinati et tibi tamquam amico con-
patientes te de omnibus feodis et bonis feodalibus, que tu et progenitores tui in
civitate et extra civitatem Tremoniensem ab antiquo ab imperio haecenus tenuerunt
et pacifice possederunt, de liberalitate regia infeodamus et predictum filium tuum de
prefatis feodis tuo nomine investivimus et etiam investimus, volentes te omni libertate
et prerogativa, qua omnes predecessores tui hucusque gavisi fuerunt in prefatis feodis,
liberaliter perfrui et gaudere. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo
secreto nostro iussimus communiri.

Dat. Auguste, Idus Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo sextodecimo,
regni vero nostri anno secundo.

372. SENTENTIA IUDICUM PACIS GENERALIS.

1316. Aug. 16.

*Originale (or.) in tabulario Mulhusensi. Pendet sigillum. — Ed. Herquet 'Ur-
kundenbuch' (= 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' III) p. 324 nr. 702 ex or.
Editionem repetimus.*

Cf. infra nr. 454.

Wir Frederich von Gotis gnaden lantgreve zu Duringen maregreve von Misen
unde wir Gunther von Gotis gnaden greve von Swarzburg richter unde . . di zwelfe
die ober den vride des landes sint gekorn wir bikennen an disme genwerdien brive,
das [wir] di zwei hus zu deme Hain das oberste hus unde das nederste zubrochen
haben mit rate unde mit hulfe der lanthern unde der lantlute durch einen vride des
landes zu Duringen. Unde swer dawider icht tete, der sal wisse, das her ist in der
achte des landes zu Duringen. Unde ob si imant wolde buwe oder veste mache, der
solde si in derselben achte der hern unde des landes. Unde ob imant di erbern lute
di burger von Mulhusen umme di sache anvertigete oder wurdechte, der hette vurlorn
die hulde der hern unde were in der achte des landes. Des habe wir disen brif
gegeben zu eime waren gezugnisse bisigelt mit dem insigele des landes zu Duringen.

Der brif der ist gegeben nach Gotes geburte tusint jar drihundert jar in deme
sechzende jare, an dem Manttage noch unser Wrowen tage.

373. ENCYCLICA PONTIFICIS REGIBUS MISSA.

1316. Sept. 5.

Originalia servata non sunt. Copia exemplaris Ludewico directi (1) in Registrorum tabularii Vaticani tom. 109 (= Secr. tom. I ann. I) nr. 4. Contulit H. Pogatscher. Copia exemplaris Friderico missi (2) ibidem tom. 63 fol. 333 ep. de curia ad nr. 1. Edidit Riezler 'Vatikanische Akten' p. 1 nr. 3 ex 2. Editionem adhibuimus, in fine demum contulimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 214 Päbste nr. 2. Löher p. 237 nr. 3; Preger-Reinkens p. 46 nr. 3; cf. ad nr. 289.

Iohannes episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio

1.

2.

Ludovico duci Bavarie in regem Romano-
rum electo

Friderico duci Austrie in regem Romano-
rum electo

salutem et apostolicam benedictionem.

(1) Mira et inscrutabilis providentia Dei summi firmam retinens in sua dispositione censuram circa sacrosanctam ecclesiam catholicam, quam sibi caritatis ineffabili dulcedine copulavit, ita sue benignitatis affectum et protectionis auxilium gratiose continuat, quod ubi ex insurgentis fremitu tempestatis submergi creditur, paratur eidem ex commotione tranquillitas et in auram mitescens procellosi turbinis fluctibus ab instantibus periculis prorsus servatur immunis. Hoc quippe multifarie multisque modis ipsa magistra rerum experientia olim edocuit et novissime diebus istis id ipsum evidenter ostendit, dum ipse pius Pater et misericors Dominus ecclesiam ipsam inter longe et periculose nimis viduitatis angustias fluctuantem de suo habitaculo preparato oculo benigno respexit. Dudum siquidem, sicut tuam credimus noticiam non latere, sancte recordationis Clemente papa V. predecessore nostro de presentis vite meroribus ad celestem patriam evocato, nos et fratres nostri eiusdem ecclesie cardinales, de quarum numero tunc eramus, cupientes eidem ecclesie de pastore celeriter providere iuxta constitutionem apostolicam super hoc editam nos inclusimus in conclavi, quod in civitate Carpentoracensi, ubi tunc Romana curia residebat, ad hoc exstiterat preparatum. Demum vero electionis predictae negotio imperfecto ex certis causis legitimis conclave predictum egredi necessitate compulsi nos ad diversa loca transtulimus, prout unicuique nostrum expediens visum fuit. Cumque postmodum diffusi temporis spatio, sicut Domino placuit, interiecto ad civitatem Lugdunensem pro eiusdem electionis negotio concorditer venissemus, vias nostras illo Aug. 7. dirigente, qui novit, et tandem die septima preteriti mensis Augusti in loco fratrum ordinis Predicatorum Lugdun., in quo residebamus, insimul pro prefato electionis negotio fuisset in loco solito congregati, benignus sapientie spiritus nesciens tarda molimina tam prolixè ipsius ecclesie viduitati pie compaciens, cum eam nollet ulterioris viduitatis incomodis subiacere, fratrum ipsorum corda sic adduxit ad spiritus unitatem, quod miro Dei et nobis nimirum stupendo consilio ad imbecillitatem nostram oculos dirigentes, nos tunc Portuensem episcopum ad suscipiendum onus nobis ex humano defectu im- portabile curam videlicet universalis gregis dominici concorditer nemine discrepante in summum pontificem elegerunt. Nos autem difficultatem officii pastoralis, continui laboris angustias et precellentiam dignitatis apostolice infra nostra precordia recensentes nostrarumque mecientes virium parvitatem, timore ac tremore concussi hesitavimus nec indigne. Quid enim tam timendum tamque pavendum quam fragili labor, indigno sublimitas et dignitas non merenti? Verum ne post eiusdem vacationis tam diffusa et

dispendiosa tempora obstinata contradictionis reluctatio profusioris dispendii occasionem induceret, nos quamquam de nostra quam noster nobis animus attestatur insufficientia desperantes, humiles nostros ad montem illum convertimus oculos, unde nobis spe multa promittitur auxilium opportunum. Sicque de superhabundantia illius omnipotentie concepta fiducia, cui cum voluerit subest posse, necnon de ipsorum fratrum nostrorum eminenti scientia, industria circumspecta et experientia multa in agendis comprobata confisi, quorum sano consilio dirigi speramus in dubiis et fulciri suffragiis in adversis, in humilitatis spiritu consensum prebuimus electioni predictae tantique oneris sarcine imbecilles supposuimus humeros, debiles misimus manus ad forciam et colla nostra huiusmodi iugo submisimus apostolice servitutis, suppliciter implorantes, ut ipse, qui per huiusmodi vocationem in maris mundi altitudinem nos deduxit, non paciatur nos ab ipsius tempestate demergi, set illam nobis sue potentie dexteram porrigat, que apostolorum principem ambulanti et hesitanti in fluctibus ne mergeretur erexit et coapostolum eius Paulum nocte ac die in profundo maris positum liberavit, viamque nobis et tibi cunctisque catholicis principibus ac ceteris christianis, illis presertim qui ad hoc vivificae crucis signaculum assumpserunt, salubrem et paratam operiat, nostris et illorum cordibus pium infundat affectum et infusum augeat et conservet viresque opportunas sua dignatione tribuat ad parandum festinum et efficax Terre Sancte subsidium et ad recuperandam hereditatis dominice preclare funiculum de infidelium manibus, ad quod utique desiderium habemus insensum. Et quia quod in hac parte nostris assequi meritis non valemus, multiplicatis intercessoribus nobis confidimus elargiri, tua et aliorum fidelium suffragia humiliter imploramus. Ideoque magnificentiam tuam attente rogamus et obsecramus instanti in domino Iesu Christo, quatinus sub timore Domini tuas continue dirigens actiones, mentem nostram filialis devotionis exhibitione letifices, ecclesiam matrem tuam et presidentes eidem ceterasque personas ecclesiasticas, Redemptoris nostri ministros, pro sui nominis gloria solerter honores et eas promptis favoribus in suis iuribus et oportunitatibus tuearis.

(2) Ceterum quanta de concordia inter te et carissimum in Christo filium nostrum

1.

2.

Fridericum ducem Austrie in regem Romanorum electum, Ludovicum ducem Bavarie in regem Romanorum electum, si votis nostris annueret Dominus, reformanda utilitas proveniret, ipsa dispendiorum, que iam ex pernitiola inter te et ipsum discordia hiis temporibus emergerunt, consideratio manifestat. Sopiret quidem pacis lenitas mala, que guerrarum calamitas introduxit, et multiplicata comoda ex illius reformatione succrescerent, precis incommotis, que dissentionis iniquitas germinavit. Propterea quesumus, dilectissime fili, ut persuasiones paternas devota mente suscipiens, ad pacis et concordie federa cum eodem electo Deo propitio reformanda cuiusvis occasione rancoris exclusa, mentem tuam habilites^a et coaptas, ut matris eiusdem sincera precordia, que tuam et eiusdem electi multorumque populorum sentit in prefata dissentione iacturam, reformatio predictae concordie grata letificet ipseque misericordiarum Dominus vota tua suis beneplacitis te conformari conspiciens preter retributionis eterne mercedem, quam inde mereberis, adaugeat in benedictionibus dulcedinis dies tuos. Nos enim pro eiusdem reformatione pacis eo libentius studia proponimus apostolice servitutis impendere, quo magis illam necessariam et utilem in terris agnoscimus et fore speramus placidam in excelsis.

Dat. Lugduni, Non. Septembr., pontificatus nostri anno primo.

373. a) abilitas 1.

374. 375. PAX TERRAE FRANCONICAE.

1316. Sept. 15.

Originalia duo 1 (episcopi Babenbergensis) et 2 (comitis Hennebergensis) in tabulario generali regni Bawarici 'Würzburg Hochstift fasc. 54'. Contulimus nos. Pendet utrumque sigillum plus minusve laesum loris ex ipsis membranis exsectis. — Ed. 'Monumenta Boica' XXXIX, 62 sqq. ex 1 et 2.

Reg. Boica V, 340.

374. *Scriptum episcopi.*

1.

1. Wir bruder Wulvinch von Gotes gnaden bischof ze Bab(en)b(erg) bekennen offenliche an disem briefe, das wir ze den erberen herren .. dem thumprobst, .. dem thechant und ze dem capitel gemeinliche ze Wirtzburch und ze dem edelem manne graven Bertholt von Hennenberg mit bedachttem mütte einen lantfrid globt haben. Und in dem lantfrid sol sein der edel man .. burchgrave Frid(erich) von Nür(enberg), ob er wil.

2. Auch hab wir bei dem lantfrid globt ein ander ze helfen uf aller menneclich an uf daz ryche und auf den vorgeanten burchgraven von Nür(enberg), den wir und auch grave Ber(tholt) von Hennenberg mit worten aus nemen.

3. Wir haben auch globt, ob ieman unser einen an griffe und wolt mit im kriegen, das die anderen zwene suln maht haben dar under ze tedingen nach minne oder nach rehte. Und wer das der der mit dem urlouge runge niht woltte minne oder recht nemen und geben, so suln im die anderen zwene fürbaz umbeholffen sein. Wil man aber im niht rehttes tun, so suln sie im beholffen sein.

4. Wer auch das under uns vorbenanten drin herren zwene wurden ze kriege, so sol der dritte maht und gewalt haben dar under ze tedingen nach minne oder nach rehte und des suln sie im gehorsam sein. Und swelher des rehttes aus gienge, so suln die anderen zwene beholffen sein auf den der rehttes aus gegangen ist.

375. *Scriptum comitis.*

2.

1. Wir Bertolt von Gots gnaden greve zu Hennenberg bekennen offembar in disem brieven, daz wir zu dem ersamen herren herren Wolvinge bysschoffe zu Babenberg unsem lieben herren, zu dem techande, zu dem tumprobeste und zu deme capitel gemeinliche von Wirzburg mit bedachtem mute ein lantfride gelobt haben. Und in deme lantfride sal sin der edele herre burgreve Frid(erich) von Nüremberg, unse lieber sweher, ab her wil.

2. Ouch habe wir bie deme lantfride gelobt ein ander zu helfene uf menlich ane uf daz ryche und uf den vorgeanten burgreven von Nüremberg, den unse vorgeante herre von Babenberg und wir mit worten uys^a nemen.

3. Wir habn ouch gelobt, ab ieman unser einen ane griffe und wolde mit ime kriegen, daz di anderen zwene suln macht habn dar under zu teydingen nach minne ader nach rechte. Und were daz der der mit dem urlouge rünge nicht wolde minne ader recht nemen und geben, so suln ime die andern zwene vürbaz uf den unbeholfen sin. Wil man aber ime nicht rechtez tun, so suln sie ime beholffen sin.

4. Were ouch daz under uns vorgeanten drin herren zwene würden zu kriege, so sal der dritte macht und gewalt haben dar under zu teydingen nach minne ader nach rechte und dez suln sie ime gehorsam sin. Und swelcher deme rechtez uys gienge, so suln die andern zwene beholffen sin uf den der da rechtez uys gegangen ist.

375. a) vñs *semper* 2.

5. Es ist auch globt, ob kein man wer
der sich mit einer vesten wolt aus schiezzen
und wolt mit unser eime kriegen, so suln
im die ander zwene beholfen sein. Und
5 suln uns mit enander alle drei fur die veste
legen mit sulher maht, als uns dunche das
sich ze der veste geziehe, das wir sie ge-
winnen. Und suln von der veste niht
chomen, biz das wir sie gewinnen. Und
10 suln sie auch brechen und mit dem gütte
das ze der veste gehört sol man gelten
dem, dem von der veste schad ist ge-
sehen.

6. Wir haben auch globt^a, ob in unser
15 eines lant ein name geschehe und wurd
vor der anderen zweier herren veste ge-
fürt, so suln die amptleut das aus vorderen
uf recht. Und wolt man in auf recht des
niht aus geben, so suln die amptleute und
20 das lant die name wern glicher weis als
si irs herren were.

7. Ez hat auch unse ieglicher zwen
siner manne bescheiden dar zu, ob iht
auflaufendes wurd zwischen uns oder un-
seren mannen oder um nēwe schuld di da
25 redlich ist, daz suln sie entscheiden. Und
swelhe zwen herren das an get, so suln
die zwen man des dritten herren maht
haben das nach minne oder nach recht ze
entscheiden. Und swelhen herren sie be-
sagen um die schulde, der sol die abrihtten.
Und tet er des niht und pfent in der den
die schuld an get zu der nesten vesten,
und hat der amptmann des maht aus ze
35 geben, so hat er dar an niht missetan.
Des hab wir von unseren wegen bescheiden
unsere getriwen^b Förrschen von Turnawe
und unseren schultheizzen ze Bab(en)b(erg).
So sint bescheiden von der herren wegen
40 von Wirtzburch Appel Fuhs und Andres
von Tungeden, von greven Ber(tholt)
wegen Johans Flieger und Rycholf von
Wenkeim. Die selben suln auch maht
haben alles das ze setzen und ze teidingen
45 das zu dem lantfrid gehört. Und des suln
wir in gehorsam sein und swo in das ent-
wüchse, da suln wir in beholfen sein mit
leib und mit gütte.

5. Ez ist ouch gelobt, ab kein man
were der sich mit einer vesten wolde uyz
schyzen unde wolde mit unser eime kriegen,
so suln im die andern zwene beholfen sin.
Und suln uns mit ein ander alle drie vor
die vesten legen mit sulcher macht als uns
dunke daz sich zu der vesten gezihe, daz
wir sie gewinnen. Und suln von der vesten
nicht kumen, biz daz wir sie gewinnen. Und
suln sie ouch brechen und mit deme gute
daz zu der vesten gehöret sal man gelden
deme, dem von der vesten schade ist ge-
sehen.

6. Wir habn ouch gelobt, ab in unser
einer lant ein name geschehe und wurde
vor der anderen zweyger herren vesten
gevurt, so suln di amptlute daz uyz vorderen
uf recht. Unde wolde man in dez nicht
uf recht uyz geben, so suln die amptlute
und daz lant die name weren glycher wys
als [si] irs herren were.

7. Ez hat ouch unser ieclicher swene
siner manne bescheiden dar zu, ab icht uf-
laufendez würde zwuschen uns ader unsen
mannen ader ümme nūwe schult die da
redelich ist, daz suln sie enzecheiden. Und
swelche zwene herren daz ane geht, so suln
die zwene man dez dritten herren macht
habn daz nach minne ader nach rechte zu
enzedene. Und swelchen herren sie be-
sagen ümme die schult, der sal die abe-
richten. Und tete her dez nicht und pfente
in der den die schult ane gehet zu der
nehesten vesten, und hat der amptman dez
macht uyz zu gebene, so hat her nicht dar
an missetan. Dez sint von unsers herren
wegen von Babenberg bescheiden her Vör-
sche von Turnowe und der scultheize von
Babenberg, von dez gotshuz wegen von
Wirzburg her Apel Vuchs und her Andres
von Tüngenden, und von unser wegen her
Johans Flyger und Rycholf von Wenheim.
Die selben suln ouch macht haben allez
daz zu setzene und zu tuhende daz zu
deme lantfride gehoret. Und dez sulle
wir in gehorsam sin und swo in daz ent-
wüchse, da sulle wir in beholfen sin mit
libe und mit gute.

374. ^a) sequitur Wir — globt bis scriptum delet. 1. ^b) . . . add. 1.

8. Wir haben auch verret, das keines herren leute suln sammunge noch kein herberge haben uf clöstern noch auf iren höven noch auf iren gütten mit reisigen leuten noch keine füttrunge tûn. Tût es aber ieman uber das, so sol es der herre wern, in des lant es geschiht, und sol wider nieman dar an getan haben.

9. Es sol auch ieder herre von den sinen helfen nach sinem lantrechtte den worten das ieder herre sein lantrecht behabe.

10. Das alle dise glubd gantz und [un]verbrochen bliben, des geb wir disen brief zu urchunde versigelt mit unserem insigel.

Der ist geben nach Gotes geburt teusent jar dreuhundert jar in dem sehzehendem jare, an dem ahttem tage unser Frauwen als sie geborn wart. Und sol niht lenger wern biz uf^e einen kunftigen bischof ze Wirtzburch der des landes gewaltich wirt und einen manden darnach.

8. Wir haben ouch verret, daz keinez herren lûte suln samenunge nach keine herberge haben uf clöstern nach uf ir höfe nach uf ir gut mit reysigen luten nach keine vûnteruge tun. Tut ez aber ieman uber daz, so sal ez der herre weren. in dez lant ez geschiet, und sal wider nieman dar an getan haben.

9. Ez sal ouch ieder herre von den sinen helfen nach sinem lantrechte den worten daz ieder herre sin lantrecht behabe.

10. Daz alle dise gelubede ganz und unvorbrochen bliben, dez gebe wir disen brief zu urkunde versigelt mit unserm heymelichen insigele, wenne wir daz groze insigel verlorn haben.

Dirre brief ist gegeben nach Gotes geburt thusent jar driehundirt jar in deme sechzehenden jare, an deme achten tage unser Vrowen als sie geborn wart. Und sal nicht lenger weren biz uf ein kumpftigen bysschof der dez landez geweldik wirt und ein mahenden dar nach.

376. 377. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1316. Sept. 19.

376. *Litterae ad Fridericum regem.* Sept. 19.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 14'. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 47 nr. 44 ex c. Editionem repetimus.

Cf. notam l. c. p. 50 sq.

Serenissimo et magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto benedicto karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem et cum sincero paterne dileccionis affectu affluencium votivorum succesuum incrementa.

(1) Litteras vestras noviter in nostris manibus presentatas¹ grata manu avidaque voluntate recepimus, in eis contenta bene audivimus ac plenarie colligimus intellectu. Ad significata autem in eis, prout subiungimus, per singula respondemus. (2) Primum quidem significatus partus illustris Elizabet karissime filie nostre vestre coniugis, quam filium peperisse describitis, ad novam nos leticiam primariis audicionibus excitavit, set verbum subsequens, quo novimus natum ipsum ad mansiones celicas extitisse vocatum.

374. c) supra lineam 1.

375. b) abhinc stilo acutiori scriptum 2.

1) Serratae non sunt.

aliqualem tristicie causam intulit, quia si placuisset et Domino, de aviticis fuisset et votis, ut eum Altissimus dierum longitudine replevisset. Instanter autem placida consolationis nos excitavit materia confidenter habentes, ut qui iam vos et dictam coniugem vestram in sic annis teneris florere prolis huiusmodi fructu fecit, ex ambobus multiplicata gracia alios prodi[re] et germinare faciet ad laudem et gloriam Salvatoris. De statu autem vestro et dicte karissime nate nostre, quem incolumem intimastis et prosperum, fuimus novitate gaudii renovati. (3) De significatis vero exercitus vestri processibus contra hostes sperando proficere contra eos, nos prosperitate agendorum vestrorum veluti karissimi filii iugiter affectantes, ab alto petimus in cunctis vos actibus feliciter prosperari et prosperatum iugi proteccione fovere. (4) Ad id, de quo nos certos fecistis in littera predicta, quod preclaram Caterinam sororem vestram sicut filiam dilectam a vobis inclito Karolo duci Calabrie illustris regis Roberti primogenito matrimoniali federe copulastis hocque nobis minime displiceret, quia inter dictum regem Robertum et illustrem Fredericum regem Sicilie karissimum fratrem nostrum vigent discordie et actenus viguere, cum credatis quod matrimonium ipsum vobis viam debeat aperire, ut super hiis dissensionibus esse debeatis pro utriusque voto idoneus et utilis mediator, serenitati vestre super hoc sic ducimus respondendum, quod perspecto, qualiter domus vestra nostraque sunt indisolubili firmitate coniuncte equaliter, dux predictus nostre sororis filius noster est karissimus nepos et memoratus rex Robertus et nos, quanta sumus ut scitis affinitate connexi, ex qua nos eum habemus in fratrem, coniugalis hec copulatio beneplacitis nostris displicenciam non inducit, quin imo eam placidam plurimum gerimus atque gratam. Licet enim nos actenus inter memoratos regem Robertum et regem Fredericum pro confirmandis eis ad pacem operam prebuerimus efficacem, quod usque nunc ineffectum est, arbitramur acque confidimus, ut res hec vestris interces[s]ionibus acque nostris causam prebeat et viam dirigat ad reducendos memoratos principes in semitam pacis et concordie resecatis guerrarum discriminibus intra eos. Super quo ut opportunum videbitis et cogitationes ac operationes extendere placeat efficaces. (5) Ad ultimum in littera vestra conscriptum, ut incontinenti creato summo pontifice apud illum vellemus promociones vestras utiliter procurare, vestre magnificencie respondemus, quod habita nuper certificacione de nova creacione summi pontificis, de qua extunc vos credimus informatum, misimus sollempnes nuncios nostros ad eius presenciam, [quo]s pro negociis vestris feliciter dirigendis assistendoque consilio, auxilio et favore vestris ambaxiatoribus, quos vos misisse vel missurum proxime ad Romanam curiam arbitramur, specialiter et expresse duximus informandos. (6) Denique pro negocio electi in episcopum ecclesie Herbipolensis^a, pro quo vos intencius rogavistis in Romana curia promovendo, intercessum nostrum interposuimus acque intentas preces apud reverendos patres dominos cardinales amicos nostros, prout vidimus negocio utilius expedire. (7) Sane quia de statu nostro cerciorari continuis voluntatibus affectatis, magnificenciam vestram facimus certam, quod faciente bonorum omnium Donatore nos una cum tota domo nostra incolumes vivimus et regnorum nostrorum regimini feliciter presidemus, precantes quatenus de status vestri prosperitate nos scire avidos sepius informetis.

Datum Ilerde, XIII. Kalendas Octobris, anno Domini MCCCXVI.

Bernardus de Aversone m(andato) r(egis) et fuit ei lecta.

43 376. ^a) Herbipolensis *ed.*

377. *Litterae ad Elizabeth reginam.* Sept. 19.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 15'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 48 nr. 45 ex c. Editionem repetimus.

Iacobus etc. serenissime et preclare sue karissime filie domine Elizabet per eandem Romanorum regine salutem et cum paterne benediccionis affluencia felices ad vota successus.

(1) Litteras vestras duas noviter in nostris manibus presentatas¹ affeccione paterna avidaque voluntate recipimus, in eis contenta bene audivimus ac plenario collegimus intellectu. Ad significata autem in eis, prout subiungimus, per singula respondemus, audaciam, quam sumpsisse describitis in significandis nobis vestris successibus, [quod] eandem crebrius ad venturum tempus traxeritis, plurimum commendantes. (2) Primum quidem, quod significavistis, partus vester, in quo filium peperistis, ad novam nos leticiam primariis audicionibus excitavit, set subsequens verbum, quod novimus natum ipsum post dies aliquos perceptis baptismatis et crismatis sacramentis viam fuisse univ-
erse carnis ingressum, aliqualem tristicie causam attulit, quia si placuisset et Domino, de aviticis fuisset et votis, ut eum Altissimus dierum plenitudine replevisset. Instanter autem placida consolacionis nos excitavit materia confiderenter habentes, ut qui iam vos in sic teneris annis florere prolis huiusmodi fructu fecit, multiplicata gracia alios ex vobis prodire et germinare faciet ad laudem et gloriam Salvatoris. (3) De statu autem excellentis principis Frederici Romanorum regis viri vestri filique nostri karissimi atque vestro quem votivum et incolumem intimastis et de significatis ipsius regis felici-
bus successibus contra hostes fuimus novitate gaudii renovati, ab alto petentes, ut eum et vos faciat Dominus^a in cunctis agendis prosperari feliciter et iugi proteccione defendat. (4) Rursus contracta federa copule coniugalis inter inclitum Karolum illustris regis Roberti filium karissimum nepotem nostrum et preclaram Katerinam dieti Romanorum regis sororem et vestri, que nobis in dictis vestris litteris reseristis, placida habuimus acque grata, sperantes exinde operante Dei ministerio debere procedere bona multa. (5) Ad id vero, quod petivistis, ut futuro summo pontifici dictum regem virum vestrum et vos studeremus recomendare, obtinendo vobis per vias et modos quibus possemus ipsius gratiam et favorem, filiacioni vestre rescribimus, quod habita nuper certificacione de nova creacione summi pontificis, de qua extunc vos credimus informatam, misimus sollempnes nuncios nostros^a ad eius presenciam, quos pro negociis memorati regis feliciter dirigendis assistendoque auxilio, consilio et favore ambaxia-
toribus regis ipsius, quos eum misisse vel missurum proximo ad Romanam curiam arbitramur, specialiter et expresse duximus informandos. (6) Peticionem autem quam fecistis nobis pro Alamanda Saper^b et pro fratre magistri camere vestre et pro Berengario Sa[p]era favorabiliter exequimur. (7) Denique quia de continencia status nostri refici et renovari desiderat affeccio filialis, vestris desideriis respondentes vos serie presencium facimus certam, quod agente illo, per quem regnamus et vivimus, nos una cum inclitis infantibus karissimis liberis nostris fratribus vestris corporea sospi-
tate et prosperitate vigemus, rogantes quatenus de prosperitate status dieti Romanorum regis et vestri nos scire avidos sepius, cum se ingesserit opportunitas, informetis.

Datum Ilerde, XIII. Kalendas Octobris, anno Domini MCCCXVI.

Idem.

377. ^{a)} post add. c. ^{b)} de Petra ed.

1) *Servatae non sunt.*

378. 379. LITTERAE LUDEWICI PRO THEODERICO
DE ISENBURG.

1316. Sept. 19. — Oct. 20.

378. *Assignatio pecuniae.* Sept. 19.

5 *Originale in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deest, foraminibus relictis. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 351 nr. 3162 (Addit. III).

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri
Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod nos nobili viro Theoderico
10 de Isemburch fidei nostro dilecto in solutum suorum debitorum videlicet quatuor milium
librarum Hallensium, in quibus ratione obsequii nobis per ipsum prestiti ei tenemur,
duos Thuronenses grossos in Bacheraco, quos thelonio nostro ibidem ultra cursum solutum
adicimus, usque ad exolucionem totalem levandos et percipiendos presentibus assignamus.
Hoc modo quod si thelonium novum in inferiori parte alvei Reni medio tempore
15 surrexerit, prout iam dudum decrevimus principum nostrorum consilio et assensu, quod
extunc dictorum Thuronensium percepcione cessante duos T[h]uronenses grossos idem
Theodericus in solutum ut supra recipiat in thelonio noviter instituto. In cuius rei
testimonium has litteras conscribi et nostro sigillo iussimus communiri.

Dat. in castris prope Ezzelingam, XIII. Kalen. Octobr., anno Domini millesimo
20 trecentesimo sextodecimo, regni vero nostri anno secundo.

379. *Donatio feudi castrensis.* Oct. 20.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 351 nr. 3163 (Addit. III).

25 Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Theoderico
de Isemburch fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Probitatis tue merita, que personam tuam apud maiestatem nostram plurimum
commendarunt, necnon grata fidelique obsequia nobis et imperio per te exhibita
hactenus et que poteris exhibere temporibus oportunis debite considerationis studio
30 pensantes, domum nostram et imperii sitam in oppido Sinzehe necnon duodecim
Iudeos hospites in eodem oppido continuam residenciam facientes tuis et tuorum
heredum usibus deservientos perpetuo tibi et tuis heredibus de corpore tuo legitime
descendentibus in feodum castrense deservendum statutis temporibus, prout oportuno
fuerit, in oppido memorato de liberalitatis nostre munificencia liberaliter concedimus
35 et donamus. Universis nostris et imperii fidelibus firmiter precipiendo mandantes, qua-
tinus te tuosque heredes predictos in huiusmodi concessione et donacione feodi castrensis
contra tenorem presencium aliququaliter non impediant indebite vel perturbent, sicut
indignacionem regiam voluerint evitare.

Dat. in Ingolstat, XIII. Kalen. Novembr., anno Domini MCCCXVI. regni vero
40 nostri anno secundo.

380. LITTERAE EIUSDEM PRO CIVITATE HALLENSI.

1316. Sept. 29.

Originale in tabulario regio Stuttgardiensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — In forma integra ineditum. Extr. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 85 nr. 114.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 14 nr. 221.

(1) Wir Ludowig von Gotes gnaden Römischer chünig ze allen ziten merer dez riches verjehen öffentlich an disem brief und tun chünt allen den die in sehent oder høerent lesen, das wir den bescheiden lüten . . pürgern und der stat gemeinlich zu Halle soelich^a gnade habn getan, daz sie suln sitzen gerüweelich, lediclich und vrilich¹⁰ vor uns von sant Martins tag der nû nehest chünt uber ein jar und suln uns dan hulden als ein Römischen chünige und swan sie uns gehülden, so sülñ sie dar nach vri sien und ledig vor aller sture und dienst zwei jar und suln der jare eins haben und niezzen die Juden bi in, zölle, ungelt und schulthaizze ampt ze stüre und ze hilfe. Und nach den vorgenanten jaren sülñ wir von in und der stat nemen alle jar vûrbaz¹⁵ sechshundert pfunt Haller zû stüre. (2) Wir geben in auch merer den vorgeschriben pürgern und der stat alle die vrihait und die reht, die sie und die stat von unsern vorfarn keysern und chünigen han gehabt von gewonheit und von gnaden. (3) Wer auch daz die vorgenanten pürger und die stat in den genanten jaren dhain erieg oder arbeit ane gienge, so sülñ in beholfen sien grave Ludowig von Otingen, Andres von Brüneche,²⁰ Chunrad von Winsperg und der Humel von Liechtenberg, darzu Friderich der Schenche von Limpurch, wan sie der bedürfen, mit ir selbes chost, die wir in haben bescheiden zu schirme und ze hilfe. (4) Wir verjehen auch, swaz die vorgenanten pürger und die stat wider uns hant getan, daz wir in daz gar und gentzlich han abgelazzen. Daz in daz stete und unzerbroche[n] blibe, zu urchunde habn wir disem brief mit unserm²⁵ chüniclichen^b insigel versigelt.

Der gebn ist in dem dorfe zu Thüngental bi der stat zu Halle, an sant Michels tag, da man zalt von Criestes gebürt druzehenhundert jar darnach in dem sechszeihen den jare, in dem andern jare unsers riches.

381. SENTENTIA SUPER IUDICIIS PROVINCIALIBUS.

1316. Nov. 15.

Originale deperditum. Copia (c.) in Copiario Eistetensis ecclesiae saec. XIV. tabularii generalis regni Bawarici fol. 69', ubi rubrum: Sentencia in iudicio provinciali obtenta. — Ed. Füsslein 'Neues Archiv' XXXII, 644 nr. 18 ex c. Editionem repetimus.

Wir Chunrat von Haslach sazzen ze geriht uf der trat ze Dytfürtte, als uns unser³⁵ herre der Römisch chünich Ludewich daz lantgeriht in der grascheft ze Hirzperch enpholhen hat mit vollem gewalt, an dem nächsten Montage nach sand Martins tage. Do chom für uns der erbærig herre her Marquart von Hageln gemainer ph[l]eger des gotshus ze Eystet mit vorsprechen und auch ander erbærig leut, di dorfgeriht in der graschaft habent, und elagten, daz man in anders dæt von gerihtes wegen denne reht⁴⁰

380. ^a) e corr. ex l or. ^b) li corr. ex h or.

wær, und gert eins gemainen rehts, wie ein lantrihter sinu reht suchen und vadern solt in der grascheft und in irn dorfgerihten. Do wart ertailt uf den eyt von den eltsten rittern, di in der grascheft gesezzen und geerbet sint, und gemainlichen gevolget und behabt, daz dehein lantrihter noch sin gewalt auf ymanst gut oder in ymanst dorfgeriht iht dehein sache versuchen solt, danne di im an offner schranne und mit rehter clage fürpraht werdent, on drei sache: umb diube, notnunft und umb totschlege. Swo er der mit der worheit geinnert würde in swelhem dorffe, an des selben dorffes rihter sol der lantrihter di selben schedilichen leut voder selbe oder mit sinen boten. Und sol auch denne der selbe dorfrihter im die selb schedilichen læut antwürten oder sinen boten für daz valletor on geværde also gevangen, irm gut doch on schaden. Und sol der lantrihter uber irn leip rihten als reht ist. Über dis urtail gerten si brief, die würden in ertailt und geben in si ze einem offen urchünde mit des vorgeanten lantgerihts insigel versigelt.

Der ist geben do man von Christes geburt zalt driuzehenhundert jar und dar nach in dem sehtzehenden jar, an dem vorgeschriben Montage.

382—384. SCRIPTA FRIDERICI PRO CIVITATE GRUNINGENSI.

1316. Nov. 20.—25.

382. *Scriptum primum.* Nov. 20.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis viridis flavique coloris. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 470 nr. 670 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 170 Friedrich nr. 94.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis grariam suam et omne bonum.

Generalis iuris edictum postulat et requirit, ut actor sequi debeat forum rei¹. Ad hec consideracionis nostre ad instar dive recordationis domini Alberti Romanorum regis genitoris et predecessoris nostri karissimi intuitum convertentes, prudentibus et discretis viris civibus in Grüningen fidelibus nostris dilectis tenore presencium indulgemus, ut a nullo iudice provinciali vel alio ex causis quibuscumque in ius vocari debeant sive trahi, sed coram predictae civitatis sue sculteto omnibus querelantibus facere teneantur iusticie eo(n)plementum, nisi . . . scultetus diete civitatis in facienda iusticia negligens fuerit vel remissus. Dantes ipsis civibus nostris in Grüningen has litteras sigillo nostro regali sigillatas in evidens testimonium super eo.

Dat. in Scaffusa, XII. Kalen. Decembr., anno Domini millesimo CCC sextodecimo, regni vero nostri anno secundo.

383. *Scriptum secundum.* Nov. 22.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet item filis sericis. — Ed. Böhmer l. c. p. 471 nr. 671 ex or.

Eadem manu scriptum est ac nr. 382.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 170 Friedrich nr. 95.

¹⁾ *Cod. 3, 13, 2, 5.*

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

(1) Regalis dignitas laude decoratur et gloria, dum subiectorum comodis invigilat, quorum nutu divino tutele et regimini est prefecta. Attendentes itaque, quod viri prudentes cives oppidi in Grūningen nobis et imperio pertinentis multis lapsis temporibus 3 gravibus laborum et expensarum oneribus ob fidei et devocionis plenitudinem, quam tenebant ad imperium, afflicti sunt multipliciter et attriti, pro profectibus eorundem efficaciter ampliandis et dispendiis sollicite precavendis, ipsum oppidum in Grūningen ac cives, incolas et inhabitatores ipsius, qui nunc sunt vel inantea fuerint, sive nobiles vel ignobiles, clerici vel layci, cuiuseunque condicionis aut status existant, cum pos- 10 sessionibus suis, bonis, rebus et iuribus universis in nostram et imperii protectionem presencium per tenorem recipimus specialem. Illis firmiter pollicentes, quod eos nobis et imperio perpetuo retinebimus, ita quod nec per nos nec per successores nostros nullo umquam tempore vendicionis, donacionis, permutacionis, infeodacionis, pingne- 15 racionis vel alienacionis cuiuscunque titulo possint vel debeant ab imperio alienari. Hanc eis gratiam super hiis mansuram perpetuo presentibus facientes ac volentes, quod postquam ad plenum liberati fuerint a nobili viro Eberh(ardo) comiti de Wirtenberg, extunc ad advocaciam Rūthelingen(sium), Gamundien(sium) et aliorum eiusdem advocacie regiminis debeant perpetuo pertinere. (2) Item promittimus eisdem, quod contentari volumus ab ipsis stūra ab antiquo solita et consueta. Et [ut] oppidum predictum 20 Grūningen in muris suis, fortificiis, stratis publicis aliisque locis communitati et usui publico servientibus reficere, munire et firmare valeant, ipsis ungeltum oppidi Grūningen predicti duximus largiendum, theoloneo tamen, redditibus vini et frumenti aliisque iuribus ibidem nobis et imperio reservatis. Concedimus eciam dictis nostris civibus, ut iura sua vulgariter dicta ir holtz market teneant et habeant ea forma, qua illa hactenus 25 tenuerunt. (3) Demum ex benigna clemencia in principe graciaram optima eisdem civibus in Grūningen fidelibus nostris dilectis omnes libertates, gracias, iura et bonas consuetudines, quibus iidem cives nostri a dive recordacionis imperatoribus et regibus Romanis vel aliis quibuscunque sunt gavis, presentis scripti patrocinio ex certa nostra sciencia liberaliter confirmamus, approbamus et eciam innovamus. Nulli ergo omnino hominum 30 liceat hanc nostre serenitatis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui fecerit gravem nostre maiestatis offensam se noverit incurrisse. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et regalis nostri sigilli signaculo iussimus communiri.

Dat. in Schaffusa, X. Kalen. Decembr., anno Domini millesimo CCC sextodecimo, regni vero nostri anno secundo. 35

384. *Scriptum tertium.* Nov. 25.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum deest foraminibus relictis. — Ed. Böhmer l. c. p. 472 nr. 672 ex or.

Eadem manu scriptum esse videtur ac nr. 382 et 383.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 170 Friedrich nr. 96. 40

Wir Friderich von Gotes gnaden Romscher kunig alle zit ein merer des richen enbieten unsern getriwen lieben . . dem schultheizen, . . dem rat und . . den burgern gemeinlich von Grūningen unser gnade und alles güt.

Durch iwer bete und durch frides und nutz willen der stat ze Grūningen erloben wir uch gnedeclich, das ir alle die wile ir nit erlediget sint gentzelich von unserm 45 lieben oheim grave Eberh(ard) von Wirtenberg, jārlich einen schultheizen kiesen mugent, den wir bestetigen sūln, ob er uns gevallet, von dem uns ouch die selben vrist und zit

genügen sol ie des jars vier und zweinzig pfunde Haller. Und uf die selben vrist wellen wir uns bedenken und ervarn, wie wir nach dem zil mit dem selben schulteizen ampt varen, a[l]s bescheidenlich ist. Wir wellen ouch das unser lieber ôheim Craft von Hohenloch, dem wir uch enpholhen han, ûch alle gemeinlich und iederman sunderbarlich an iuern rehten und an den gnaden, so wir iu tûgen, halten und schirmen sol. und das er niemanne phaffen noch leyen da kein unreht oder gewalt tûge oder andern lûten gestat, das in das geschehe, und das er ûch schirmen sol gen maniglichem. Were och das iwer keiner in die acht gevallen were in der vrist, do ir in unsers vorgnanten ôhemes des von Wirtenberg gewalt warent, also das ir ûch nit versprechen mohtent, us der aht lazen wir ûch und iwer ieglichen mit disem gegenwertigen brief. Und des zû einem offenne urkunde geben wir ûch disen brief versigelt mit unserm kûniglichem insigel.

Der ist gegeben ze Schafhusen, an sant Katherinen tag, da man zelt von Cristes geburt drûzehenhundert jar dar nah in dem sehtzehenden jar, in dem dritten jar unsers riches.

385. SCRIPTUM LUDEWICI PRO ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO.

1316. Dec. 12.

Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 117. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo. In verso eadem manu scriptum est: de supersessionem theoloneorum. — Ineditum.

Eadem manu scriptum esse videtur ac supra nr. 141.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus in hiis scriptis, quod venerabilis Petrus archiepiscopus Moguntinus princeps et secretarius noster karissimus causa melioris status communis et generalis pacis necnon ob nostram et imperii reverenciam a recepcione theoloneorum suorum et ecclesie sue Moguntine, que in alveo Reni obtinet, supersedere decrevit ad tempus. Et quantum ab eisdem theoloneis medio tempore posset percipere vel habere, tantum a theoloneo nostro, quod de novo prope Coloniam instituere volumus, idem archiepiscopus percipiet in restaurum. Quandocumque autem defectum vel impedimentum ipse in eodem restauro aliququaliter pateretur, libere suis theoloneis predictis eo iure uti poterit, sicut prius. Nolumus enim, quod propter hoc quia predictus archiepiscopus sic ad tempus a recepcione suorum theoloneorum predictorum supersedere decrevit, aliquid preiudicium habeat in futurum. Et in huius rei roboris firmitatem has nostre regie maiestatis litteras eidem archiepiscopo tradidimus sigillatas.

Datum Nappûrg, IIe. Idus Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo sexto-decimo, regni vero nostri anno tercio.

386. LITTERAE FRIDERICI AD CIVITATEM TERVISINAM.

1317. Ian. 5.

Copia (c.) in 'Raccolta Scotti' tom. V p. 357 bibliothecae Terrisinae. — Ed. Verci 'Storia della marca Trivigiana' VIII, 46 nr. 828 ex c. Editionem repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 170 Friedrich nr. 98.

Cf. supra nr. 363 et 364.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris potestati, antianis, consilio, comuni et populo Tar(visine), suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Insinuante nostro culmini inclita et preclara Catharina ducissa^a Calabrie soror[e] nostra carissima litteris aliorumque nostrorum familiarium et fidelium presentium didicimus ex relatu, quod predictae sorori nostre vestros transeunti districtus curialibus curialitatibus, honoribus honorificis multisque aliis virtutum et solatiorum indiciis fidem ac dilectionem vestram^b, quas ad nos habetis, ut patet in pluribus coniecturis, vos ostendistis affectuose operis in effectum. Super quo vestre sinceritati eximie gratiarum referimus multiplicatas actiones, volentes abinde in omnibus, que vestrum honorem et commodum respiciunt, inveniri benivoli, ultronei et parati. Et ut avide^c aviditati vestre^d in nostrorum felicium successuum prosperitatis auditione sitibunde aliquantulum satisfiat, vobis ad gaudium nunciamus, quod omnium regentis gratia nostra et imperii negotia^e sue potentis virtutis potentia ubique potentialiter se disponunt, sic quod nobis^e sua propiciatione propitia virum posse iuxta nostri desiderii affectum circa protectionem^f non solum fidelium in istis partibus, verum etiam in vestri^g boni status essentiam, quietis comoda et pacis pulchritudinem consequi nos speramus.

Dat.^h Scaffuse, Non. Ian(uarii), regni nostri anno tercio.

387. EIUSDEM RECEPTIO COMITIS DE COLLALTO IN CONSILIARIUM.

1317. Ian. 5.

Originale deperditum. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 472 nr. 673 ad copiam a Chlumecky ut videtur ex apographo saec. XV. tabularii principis de Collalto¹ iam Brunnae asservati factam. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 384 Friedrich nr. 338 (Addit. III).

Cf. infra ad a. 1318. Febr. 20.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Cum nos nobilem virum Rambaldum comitem de Colalto nostrum et imperii fidelissimum servitorem propter ipsius grata, fidelia et laudabilia nobis et nostris hucusque impensa obsequia et inantea efficacius impendenda in nostrum presentium testimonio litterarum receperimus consiliarium domesticum et servitorem, volentes ipsum cum rebus et familia videlicet nostri et sacri Romani imperii protectione vigere et tutela necnon

386. a) duchissa ed. b) fidei ac dilectioni vestre ed. c) av di ed. d) vestra ed. e) vobis ed. f) procreationem ed. g) vestris ed. h) Data ed.

1) Cf. Chlumecky 'Die Regesten der Archive im Markgrathume Mähren' I (1856) p. 221 nr. 16.

a nobis et a cunctis nostris servitoribus et fidelibus honore debito preveniri, quapropter universitati vestre auctoritate regia districte precipimus et mandamus attentius vos hortantes, quod ipsum cum rebus et familia pro nostra et imperii reverentia veluti specialem consiliarium et servitorem domesticum vobis habere velitis propensius recom-

missum, non sinendo sibi, si presentibus requisiti fueritis, pro posse lesionem inferri aut iacturam. In quo nostre maiestati vestra fidelitas complacentiam exhibebit summe gratam.

Datum apud Scafusam, Non. Ianuarii, anno Domini millesimo tricentesimo decimo septimo, regni vero nostri anno tercio.

388. 389. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1317. Ian. 20.

388. *Litterae ad Fridericum regem.* Ian. 20.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 16'. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 51 nr. 46 ex c. Editionem repetimus.

Cf. notam l. c. p. 53 sq.

15 Serenissimo ac magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto benedicto et karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem et cum paterne dileccionis plenitudine felicium succesuum incrementa.

(1) Ex vestra parte ad nostram presenciam noviter venientes honorabiles et discretos viros magistrum Dietricum de Wolfsowe^a prepositum Gurnicensem^b utriusque iuris professorem et Albertum prepositum ecclesie Poseniensis secretarios et familiares vestros scriptum vestrum in nostris manibus presentantes credenciam a celsitudine vestra eis habunde commissam continens vultu sereno ac animi alacritate suscipimus et tam scripti continenciam supradicti^c quam missorum exposicionem seriose, provide et discrete factam bene audivimus, diligenter consideravimus ac plenario collegimus intel-

25 lectu. (2) Nuncii autem ipsi primum^d expositis^e salutacionis solaciis et vestri excellentisque Elizabet Romanorum regine vestre coniugis filie nostre karissime status incolumis et votivi prosperitate relata, que cor nostrum ad nova gaudia amenitate non modica renovarunt, sue legacionis effectum in duo capitula expresserunt: Primum quidem expositis exponendis et inter cetera quomodo vos amicorum vestrorum illarum parcium

30 requisito et obtento consilio provideratis pro negotio regni vestri utiliter Deo propicio et feliciter expediendo nuncios et ambaxatores vestros multum sollempnes iam nominatos acque paratos ad iter sub nostri tamen expectatione consilii ad sedem apostolicam proximo destinare, postulantes a nobis, ut nostrum, si hos ambaxatores expediret et nostro videretur examini esse mittendos neene, exhibere vobis consilium

35 deberemus. Secundum vero, ut si hec ambaxata procederet, nos vestris filialibus precibus interiectis cum affectuositate rogarunt, ut pro bono negotii causis plurimis per ipsos prudenter explicitis adesse personaliter, quando dicti ambaxatores vestri aderunt in Romana curia, deberemus. (3) Nos autem qui personam vestram kare diligimus velut proprii filii dilectissimi nobis et qui negocia vestra paternis affeccionibus ferventer

40 appetimus prosperari et cuius honores recipimus et reputamus ut nostros, super expositis hiis plenam consideracionem convertimus mentis nostre et in utroque casu predictorum responsiones nostras iam dictis prepositis fecimus per eos vestre magnificencie exponendas, quibus credere poteritis indubie super eis. Super premissis inquam opinio nostra tenet, quod nostris auditis responsionibus suisque causis debite circumductis vestra proinde

45 388. a) vuolfoiue c. b) Turnocensem c. c) supradictam ed. d) primis ed. e) exposicionis ed.

serenitas debebit et poterit contentari. Et quia scimus semper vestrum animum ad gaudium recrea[ri], quociens prosperos rumores recipitis status nostri, magnificencie vestre deferimus, quod operante illo qui regibus dat salutem nos cum tota domo nostra votiva incolumitate et prosperitate vigemus. Et [quoniam?] simile audire de vobis continuis desideriis affectamus, quesumus, ut nos inde cum se facultas obtulerit sepius informetis. 5

Datum in Villafrancha Penitencie, XIII. Kalendas Febroarii, anno Domini MCCC sextodecimo.

Bernardus de Aversone mandato
regis, cui fuit lecta.

Expedita absque signo vicecancell(arii)
ma(ndato) r(egis) illatenus facto
Bernardus de Aversone. 10

389. *Litterae ad Elizabeth reginam. Ian. 20.*

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 17. — Ed. Zeissberg l. c. p. 52 nr. 47 ex c. Editionem repetimus.

Cf. etiam l. c. p. 54 sqq. nr. 48—52.

Iacobus Dei gracia rex Aragonum etc. serenissime et karissime sue filie domine 15
Elizabet per eandem Romanorum regine salutem cum paterne benediccionis habundancia feliciū successuum incrementa.

Litteram vestram gratanter recepimus noviter nobis missam et per honorabiles et discretos viros magistrum Dietricum de Wolfsowe^a prepositum Gurnicensem^b utriusque iuris professorem et Albertum prepositum ecclesie Posoniensis per serenissimum principem Fredericum Romanorum regem virum vestrum filium karissimum nostrum ad nostram presenciam destinatos in nostris manibus presentatam et tam littere continenciam quam predictorum prepositorum relacionem ex credencia per vos eis commissam in presenciam nostra factam bene audivimus ac plenario collegimus intellectu. Ad hec autem filiacioni vestre taliter respondemus, quod nuncios memoratos, sicuti rogastis et 25 sicuti iam nostrum habebat propositum, benigne recepimus et super pro parte memorati regis nobis per eos expositis responsiones nostras convenientes fecimus, prout per ipsorum regrediencium nunciorum relatum poteritis serius informari. Ad id autem quod petivistis ad vos litteras super matrimonii vestri accessoriis, quas habemus, ad vos ex causis in vestra littera predicta conscriptis remitti, nos super ea cum memoratis 30 prepositis colloquacionem habuimus et eis causas diximus, propter quas ad presens non convenit litteras remitti predictas. Et eos eciam informavimus de intencione nostra de quibusdam primo expediendis pro securitate vestra, antequam ad vos predictae littere remittantur. Igitur credatis predictorum prepositorum relatibus in premissis. Et quia scimus etc. ut supra verbis competenter mutatis pro statu domini regis et 35 dominorum infantium.

Datum ut supra.

Idem ut supra et expedita modo quo supra.

390. LITTERAE ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI COMITI DE FRIBURG MISSAE.

(1317). Ian. 20.

Originale (or.) in tabulario caesarco Vindobonensi. Ad imaginem photographica[m] contulimus. Inscriptio est: Nobili viro et domino Conr(ado) spectabili comiti de Friberg,

389. ^a) volfoiue c. ^b) Turnocen. c.

domino et amico nostro sincero detur. *Sigilli dorso impressi vestigia supersunt.* — *Ed. Kopp 'Geschichtsblätter' I, 129 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 414 Reichssachen nr. 403 (Addit. III).

Originale denuo inspectum, quamvis in eo de morte Woldemari, de successione Heinrici
5 nova ficta referantur, quin authenticum sit, dubitari non potest. Itaque partim ea secuti,
quae Schrohe loco supra ad nr. 25 citato p. 278—283 exponit, a. 1317. vindicandum esse
putavimus.

Petrus Dei gratia sancte Maguntine^a sedis archiepiscopus sacri imperii per Ger-
 maniam archicancellarius^a nobili viro et domino domino Conrado^a spectabili comiti de
 10 Friberg^a, domino et amico nostro karissimo salutem cum sincere dilectionis affectu.

(1) Quemadmodum tua nobis dilectio semper se servilem exhibuit atque promptam,
 pro eo ad omnia, que tuam respiciunt utilitatem pariter et profectum, merito precogitare
 tenemur. Hinc est quod status domini nostri gloriosissimi Lu(dowici)^a Romanorum regis
 in omnibus^b succedit prospere. Procuratores seu nuncii, qui transmissi fuerunt per dictum
 15 dominum nostrum ad curiam Romanam, ad nutum et pro voluntate dicti domini nostri
 Romanorum^a regis omnia negocia in secretis expediverunt et bene^c expediti ac^c lauda-
 biliter sunt reversi, sed quedam summa pecunie impedit, quam nos infra hinc et festum
 Pasche de nostra pecunia propria finaliter expediemus. Expedita illa pecunia, tunc *Apr. 3.*
 dictus dominus noster tamquam confirmatus rex Romanorum per sedem apostolicam
 20 publice ac undique proclamatur. (2) Deinde rex Ungarie cum pocioribus dominis^c regni
 eiusdem cum domino nostro antedicto Romanorum^a rege est confederatus, de quo magnum
 indubitanter habebit subsidium. (3) Icirco^d dominus Woldemarus Brandenburgensis^a
 marchio est defunctus¹ et dominus^e Henricus inclitus marchio in hereditatem marchi[o]-
 natus successit predicti, cum quo in epiphania^f Domini tractavimus pro factis domini *Jan. 6.*
 25 nostri R(omanorum) r(egis) memorati. Qui fide data promisit necnon privilegiis suis fir-
 missimis^g se obligavit servire cum quingentis dextrariis magnis ipsi domino regi in suis
 etiam expensis propriis. (4) Insuper prefatus dominus noster Romanorum^a rex cum
 fratri suo domino Rudolfo illustri principi duci^d Bawarie^a mediante nostro consilio et
 pro voluntate amborum laudabiliter est reconciliatus² taliter, quod dicta reconciliacio
 30 nunquam per aliquem ipsorum infringatur. Sic omnia facta sepedicti domini nostri de
 gratia Dei fortunate se disponunt. (5) Quare tuam rogamus dilectionem, de qua non
 modicam gerimus fiduciam, quatinus in parte domini nostri antedicti Romanorum^a regis
 fideliter, prout hucusque fecisti, velis perseverare. Nos enim prenotatum dominum
 nostrum ad hoc effectualiter inducemus, ut tibi et tuis de dampnis in servicio ipsius
 35 receptis satisfaciet^d nolit velit, de quo tibi sit indubitabilis certitudo. Alioquin nos tibi
 satisfaciemus de nostra pecunia propria. (6) Tandem rogamus, ut ad nos Spiram in
 dominica Quasi modo geniti infantes postpositis omnibus negociis propria in persona *Apr. 10.*
 venias vel saltem fratrem tuum honorabilem virum dominum prepositum Argen-
 tinensem^a nullatenus obmitte[ns]^h dirigas, ibidem tecum tractaturi vel cum fratri^d
 40 tuo predicto in quibusdam secretis, que tibi et fratri tuo sunt utilia, nobis [et]^h imperio
 proficua. (7) Ultimo petimus, ut verbis latoris, notarii ac secretarii nostri dilecti in
 hiis omnibus fidem velis adhibe[re]^h credulam in dicendis.

Dat. Prage, in die sancti Sebastiani. Sigillo nostro secreto pro presentibus usi
 sumus.

45 390. ^a) sequitur . . or. ^b) in omnibus supra lineam add. or. ^c) supra lineam add. or.
^d) sic or. ^e) sequitur dñs delet. or. ^f) Epiphā? or. ^g) irm in loco raso or. ^h) uncis inclusa
 abscissa or.

1) Obiit a. 1319 m. Aug.; cf. Schrohe l. c. 2) Cf. infra nr. 392—394.

391. MANDATUM FRIDERICI AD IUDAEOS CONSTANTIENSES SPECTANS.

1317. Febr. 3.

Originale in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 191. Descripsimus nos. Pendent sigilla loris membranaceis. — Ineditum.

Wir Friderich von Gotes genaden Romische kunik allezit ein merer des riches und Lúpolt und Heinrich von den selben genaden hertzogen ze Osterrich und ze Stír enbieten den wisen mannen dem vogt, dem amman und dem rat und den burgern gemeinklich ze Kostentz unser genade und allez gût.

Dec. 25. Wan uns die Juden die bi eu gesezzen sint solichen dīnest getan hant, des uns ze disen ziten wol genūget, und darumbe sagen wir sū und lazzen ledik und frei vor aller stūre und vor allem dīnste, daz sū uns noch unsern vōgten des nit sulen gebunden sin noch tūn von disem tag biz ze den nechsten Wichnachten und von dannen uber vier gantze jar die darnach koment. Und ob daz geschehe daz wir des vergezzen und darwider tūn wolten oder ieman von unsern wegen, so bitten wir ūch mit allem flizze und wellen und gebieten eu, daz ir uns des ermanen solent, daz wir da von lazzen. Wolten wir ez daruber tūn, so geben wir eu den gewalt mit disem brīf, daz ir den Juden die danne bi eu sitzent des mugent mit unserm gūten willen und an unsern zorn und haz, den wir darumbe nit sulen an euch legen, vōr sin und in darinne beholfen sin. Und des ze einem urchunde geben wir kunik Frid(erich) und hertzog Lup(olt) fur uns und unsern bruder hertzogen Hein(richen) disen brief besigelt mit unsern insigeln.

Der ist geben ze Schafhusen, an sant Blesien tag, do man zalt von Gots geburt dreuzehenhundert jar darnach in dem sibentzehenden jar.

392—395. UNIO INTER LUDEWICUM ET RUDOLFUM FRATREM ALTERA.

1317. Febr. 26.—Mart. 27.

392. *Scriptum Rudolphi.* Febr. 26.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bauvarici 'Herzogliche Länder-Theilungen' fasc. 2. Contulimus nos. Pendent sigilla parum laesa loris membranaceis. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 246 nr. 255 ex or. Editionis Wittmannianae capitula typis minoribus expressa uncis inclusa nostris addidimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 248 Reichssachen nr. 133. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1785.

Cf. supra nr. 268, itemque Schrohe loco supra ad nr. 25 citato p. 105 sqq.

1. Wir Rūdolf et cet.^a daz wir umb allen chrieche und misshellung, die zwischen uns und unsers lieben brüder und herren künich Ludwigen gewesen ist untzher, von swelhen sachen und auflōffen daz geschehen ist, gütlich, lieplichen und brüderlichen mit einander verrihtet und versūnet sin, als hernach geschriben stet:

392. ^a) *sic or.*

2 (1). Daz wir herzog Rûdolf habn angesehen den arbeit, diu unser lieber brüder der vorgnant chünich Ludwig lidet von des riches wegen, und durch unser beder frum und nutz habn wir uns verwegen, mit im ze liden gewin und flust, daz er sin arbeit und den chriech, den er lidet durch daz riche und durch uns, durch unser baiden not
 5 dest baz überwinden mug. Und wan wir laider von chranchait unsers libes im niht wol gehelfen mugen mit unsers selbes libe, habn wir uns ganzlichem hintz sinen triwen lazzen und habn im geantwurtet und enpfolhen in rechten triwen unser beder land und lût ze Bayren und an dem Ryn, daz er im selben davon geholfen si, so er best mug, also daz er da mit schaffen mach mit versetzen, mit leihen, mit geben und mit anwerden
 10 nach sinen triwen, als im und uns und unser baiden chinden allernutzlichest und notdurftich ist.

3 (2). Wir suln auch unsern herren dem chunig dienen und selber mit im varn, swenn wir von chranchait mugen unsers libes. Er sol auch uns chost geben, darnach als er uns habn wil, daz wir erlich mit im gevarn mugen.

15 4 (3). Wir bed haben auch siben genomen auf unser beder rat, als si hernach genant sint, unser getriwe Hainrichen von Erenvels, Albr(echten) den Judman unsern marschalch ze Bayren, Wûlfingen von Goldegge, Dyetrichen von Parsperch, Albr(echten) den Rindesmaul, Albr(echten) den Nothaft und Ekgen von Liechtenberch, daz unser herre und brüder der chünich nach der vorgnanter sibner rat und haizze uns und unser
 20 hausfrawn solheu gût und vest antwurten sol in den dreien vitztumampten ze München, ze Lengenvelt und an dem Ryn, davon wir erlich geleben mugen.

5 (4). Swas gûtes und vest uns auch geantwurtet wirt nach der vorgnanter sibner rat, die suln wir nemen und stæt habn und damit sol nieman ze schaffen habn denn wir und swen wir darzû schaffen. Swaz auch edler lût in denselben gûten und gerihten
 25 sitzent, die suln unsern herren und brüder dem chünig hulden und sweren, alz daz lant gemainlichen tût.

6 (5). Es sol auch unser herre und brüder der chünich unsrer lieben hausfrawn Mehthilden, swas er irer morgengab oder ir widerlegung bi dem Ryn anworden ist oder versetzt hat, daz ist Winnhain burch und stat und Lindenvels und swaz darzû gehört,
 30 widerlegen bi dem Ryn nach der drier rat unserr getriwen Drigels von Aushayn, Hertwigen von Stainichlingen und Johans von dem Stainhus des alten vogtes von der Newenstat, die der chünich und wir darzû genomen habn.

7 (6). Wir habn auch bed den gewalt, daz unser ietweder von sinen wegen ainen unser burchman an dem Ryn zû den vorgenanten dreien geben mugen, ob wir wellen,
 35 daz ir fünf werden, und swas dieselben drei oder fünf unser hausfrawn ze widerlegung schaident von den vorgenanten gûten Winnhayn und Lindenvels, daz sol unsrer hausfrawn ê gevertigt werden, ê si ir willen darzû geb, daz man dieselben gût dem bischof von Meintz antwurte. Und swas unser hausfrawn êmalen morgengab und widerlegung ist und widerlegung wirt, daz sol der chünich niht anwerden noch versetzen an ir
 40 willen und gunst.

8 (7). Wer auch daz unser lieber brüder der künich unser swester der chüniginn ir morgengab und widerlegung iht an wurde oder versatzte oder anworden wær oder versetzt hiet, daz sol er ir auch widerlegen und darzû suln wir auch unsern willen und gunst gebn in allen den rechten als unser hausfrawn.

45 9 (8). Wir suln auch unsern willen und gunst darzû gebn umb Richenstain, das unser brüder der chünich dem bischof von Meintz gebn hat. (9). Wir suln auch unsern willen darzû geben umb Stahelberch, Stahellegge und Braunshorn, die man ze underpfant gesetzet hat uber die zölle ze Bachrachen, die dem bischof von Mainz und dem bischof von Tryer und dem chünig von Behaym versetzt sint. Und sol Gôrig der
 50 Rauhgraf oder swem di vorgenanten vest hinnach geantwurtet wurden uns sweren und

sin brief darüber gebn, swenn die zölle sich abgedienen der summe, darumb si den vorgenanten bischofen und dem chünig von Behaym versetzt sint, daz er denn dieselben vest unserm ainem dem chünig oder uns und unser baiden erben, swer denn daz lant under uns zwaien oder unsern erben inne hat, als es her mit taidingen chomen ist und als es hernach geschriben stat, widerantworten.

10 (10). Es hat auch unser lieber brüder der chünich gewalt alleu güt an dem Ryn ze versetzen und ze verchummeren umb sin notdurft an unser hausfrawen widerlegung und morgengab und an die widerlegung, die ir iezû geschehen sol, und an allein di vest, der sol er niht anwerden. Wer aber daz er si müst versetzen den fürsten, daz sol er niht tûn an unsern willen. Möhten wir bed des niht uberain chomen, so sol er ez tûn nach der fünfer rat, der unser ietweder aus dem land zwen nemen sol, und sol der fünfte sin, den wir baid mit unsern briefen genennet habn. Swelhem unserm ainen der ainer oder mer abgienge, derselb sol einen andern an des abgenten stat ze hant nemen, der zû dem land gehör. Dieselben fünf suln auch sicherhait daruber vinden, daz sich die vest niht vervallen mugen und daz man si uns beden und unser baiden erben widergeb ze lösen.

11 (11). Es sol auch unser lieber brüder der chünich der vest niht anwerden noch versetzen in dem land ze Bayren, die hernach geschriben stant, daz sint Chûfstain, Wazzerburch, Lengenvelt, Rietenburch, Nappurch und Newenburch vor dem Walde. Er mach aber die güt, die zû den vorgnanten vesten gehören, versetzen, verchummern und anwerden, als ander güt ze Beyren, an die grafenschaft ze Hyrsperch und diu purchgrafschaft ze Rytenburch, der sol er niht anwerden. Wolt aber er si versetzen, daz sol er niht tûn an der vorgnanter sibner oder der funfer rat, an swelhy wir gen wellen. Müst aber er dieselben vest, ir ain oder mer versetzen den fürsten, daz sol er niht tûn an unsern willen und gunst, und möhten wir bed des uberain niht chomen, so sol es sten an den vorgenanten fünfen, und suln wir denn tûn, swaz uns der merer tail haizzet, und sol uns daz denn vermachtet werden nach der fünfer rat also, daz wir gewis sin, daz man die vest uns baiden und unser baiden erben widergeb ze lösen, swenn wir wellen.

12 (12). Wir suln auch alle chirensätz lihen also, daz wir die ersten chirchen, di nu ledich wirt, leihen suln swem wir wellen und die andern darnach nach unsers liben brüders des chüniges bet und haizze wem er wil. Und fürbaz mer alle die wil der chünich daz lant inne hat, so suln wir lihen ie ain swem wir wellen und diu andern nach des chüniges bet und haizze. Und swenn uns daz lant ingeantwortet wirt, so suln wir si denn lihen, swie wir wellen und swem wir si gern leihen.

13 (13). Wir suln auch elleu lehen lihen, die uns ledich werden nach unsers herren chünich Lud(wigen) haizz und bet an als vil swaz bi zehen pfunden giltet, in swelherlay münzze daz gelt ligt, das mugen wir lihen swem wir wellen von uns selben an daz deu salbüch antriffet. Und swas lehen ledich wirt, deu erben habent, die suln wir auch lihen. Darzû suln wir lihen, swas lehen ainer dem andern machet und aufgit. Swenn auch uns daz lant wider ingeantwortet wirt, so suln wir lihen elleu lehen, swie si genant sint, mit aller gewonhait und rehten, als wirs herbraht habn.

14 (14). Wir suln auch alle bæne lihen den den unser brüder der chünich deu ampt lat oder sin vitzûm, alle di wil er des landes von unser baiden wegen gewaltich ist. Wer aber daz wir bi dem land ze Bayren und an dem Ryn niht wæren, so suln wir in ieglichem vitztumampt einen nemen ze Bayren und an dem Ryn mit unsers lieben brüders des chüniges rat und den sol unser lieber brüder der chünich gewalt gebn und verlihen nach unser bet und haizze, daz si den pan lihen mugen, als wir selben.

15 (15). Es sol auch unser lieber brüder der chünich lant und lût als lang inne habn und niezzen ze versetzen und anzewerden, an als vor aus genomen ist, bis er

sinen chriech gen dem von Österich überwindet an geverde. Swenn auch dann die vorgnanten siben sehent oder ervarent und auf iren ayt gesagen mugen, daz er gen dem von Österich sinen chriech hab überwunden in der mazze, daz er uns das lant pillichen antwurtet, daz sol er tûn und suln wir im dann davon geholfen sin mit lib und mit gût
 5 von unser baiden land und lûten, als ein brüder dem anderen von untailtem gût und als ein fürst dem chünig von reht sol, und er uns herwider an alles geverde.

16 (16). Es habent auch die vorgnanten siben gewalt, swas si daruber vident umb den fûdrung und umb die dienst, den wir iezû unserm lieben brüder dem chünig mit der inantwortung des landes tûn, daz daz uns, unsern erben, herscheft, land und
 10 lûten an der Pfalentz und ze Bayren fürbaz dehein schad si gen dem rîche und gen andern Römischen chünigen.

17 (17). Es sol auch unser brüder der chunich und wir bed einen amptman an dem Ryn setzen. Wer aber daz wir bed uberain niht chomen möhten umb denselben amptman, so sol ez sten an unsern lieben getriwen graf Berhtolden von Nyffen, Wül-
 15 fingen von Goldegge, Dytrichen von Parsperch, Alb(rechten) dem Nothaft und Hainrichen dem Saller vitzum ze München, die wir baid darzû genomen haben. Nach der rat suln wir bayd denn einen amptman nemen und sol der unserm brüder dem chünig warten, als diseu taydlich gemacht sint, als von anderm unserm lande an als vil, ob ez ze schulden chôm, daz Got niht geb, daz wir in der vrist niht enwaren, so sol der ampt-
 20 man unsern hausfrawen ir morgengab und ir widerlegung, die iezû ist und noch wirt, in antwurten, und sol auch daz vermachtet werden also, daz unser hausfraw des sicher si. Diu sicherhait sol vervestent werden mit des amptmannes ayd und mit sinen briefen und die purchman auf den vesten, die suln in den pünden sin gen unser hausfrawn, als si her gewesen sint. Wer aber daz wir beid den amptman an dem Ryn vercheren
 25 wolden, durch welhie sache daz gescheh, und umb einen anderen dahin ze setzen uberain niht chomen möhten, so sol es aber sten an den vorgnanten fünfen. Nach der rat suln wir einen amptman dahin setzen. Wer daz unser ainer den amptman vercheren wolt wider des andern willen, so sol den vercherung sten aber an den vorgnanten fünfen.

18 (18). Es suln alle pünd und ayd absin, die wider uns von land und von lûten gesworen sint, an die ayde und die pünd allein, die land und lût zû einander getan habent uns beden ze gût, ze eren und ze frum, als die hantfest sagent, die si daruber geben habent. (19). Es suln auch alle diener, grafen, freyen, dynstman, ritter und chnechte, amptlût, burger, arm und rich, swie si genant sint, von allen unsern steten
 35 und mæchten in allen unsern landen ze Bayren und an dem Ryn, die wider uns getan habent baidenthalben in disem chrieg, gentzlichen, triwlichen und lüterlichen unser baiden huld und genad haben. (20). Es suln auch alle gevangen ledich sin, die zwischen unser baiden in disem chrieg gevangen sint, und besonderlich Swigger von Eglingen von siner pûrgschaft.

19 (21). Es sol auch unser lieber brüder und herr der chünich unser diener des schadens, den si genomen habent in disem unserm chrieg, ergetzen nach der vorgnanter sibner rat und in derselben ergetzung sol iederman sicher und gwis sin sines erbes und sines aigens und sines lehens, daz im daz wider werde, und des wider gesetzt werden in nutz und in gwer. Und mag iederman sin vest und sin hæuser, die im in disem chrieg
 45 zerbrochen sint, wider bawen, ob er wil. Wolt man in des irren, so sol in der chünich davor beschirmen. Swenn auch die siben gesprechent uber die ergetzung irs schadens, so suln si ze hant sweren und hulden unserm lieben brüder dem chünig, als ander unser land und lût tûnt.

20 (22). Swaz auch unser lieber brüder der chünich bi dem rîche gewinnet und wir bed bi dem herzogentûm, daz sol sin und unser und unser baiden chind gemayn

sin. (23). Wer auch daz unser brüder der chünich niht enwær in der vrist, des Got niht geb, so suln wir mit sinen chinden leben nach der hantfest sag, diu in dem Achloch geben wart¹, mit dem gût, daz wir habn und daz bi dem riche gewonnen wirt, und daz selb sol er auch tûn unsern chinden, ob wir niht enwæren.

21 (24). Wer aber, daz Got verbiet, daz under den vorgnanten sibem Hainrich 5 von Erenvels, Albreht der Judman, Wûlfinch von Goldegge oder Albreht der Ryndsmaul ir ainer oder mer abgieng oder da bi niht môht sin an geværde, so sol unser lieber brüder der chünich sibem nennen, die zû dem land gehören, swelhy er wil, auz den selben sibem suln wir hertzog Rûdolf einen nemen an des stat des gebresten ist. Wer auch, des Got niht gæb, daz Dytrich von Parsperch, Albrecht der Nothaft, Ekge 10 von Liechtenberch, die under den vorgnanten sibem von unsern wegen genennet sint, ir ainer oder mer abgieng oder dabei niht gesin môht an geværde, so suln wir hertzog Rûdolf sibem nennen, die zû dem lande gehören, swelhie wir wellen, auz den selben sibem sol unser lieber brüder der chünich einen nemen^b an des stat des denn gebresten ist. 15

22 (25). Swelhie pûnd auch wir ervinden mit unserm rat, daz uns, unser hausfrawn und unsern dieneren, die bi uns in disem chrieg gewesen sint, iht übervaren werde, diseu sûn und deu taydinch die sol uns unser lieber brüder der chünich darüber tûn. Wir suln auch ieglichem ubervaren einen punt machen, der daruber groz gnûch ist. Die selben pûnde sol unser lieber brüder^c der chünich, unser swester diu chüniginn 20 und ir diener arm und reiche iezû und swann uns daz lant wider in geantwurtet wirt, von uns hinwider habn.

23 (26). Wir suln auch stätigen und vervesten mit unserm insigel und briefen und mit unser hant, swaz unser lieber brüder der chünich her an worden ist und versetzt hat oder verlihen und auch fürbaz an wirt, versetzt oder verlihet mit sinen 25 briefen und mit siner hant an als vil swaz vor aus genomen ist, daz an den sibem oder an den fûnf gesten sol, als vor geschriben ist.

Mart. 6.

24 (27). Es suln auch die sibem von nu Suntag uber aht tag bi einander sin ze München oder ze Aybling und suln da schaiden die sache, di an si gelazzen sint, und suln auch uns pûnd über diu gût und die veste machen, di uns geschaiden werdent, 30 daz uns daz volfüret werde und stæt belibe, und suln auch wir dann ze hant schaffen, daz unserm lieben brüder dem chünig land und lût hulden und sweren, als getaidingt ist. Swaz auch die sibem, die fûnf und die drei und ob der dreier fûnf werdent, der vorgnanten sache ausrihten suln, swa hin denn der merer tail driffet und cheret, daz sol chraft und maht haben. 35

25. Der vorgnanten taiding als si vor geschriben sint von worte ze worte sin wir fûnf graf Ber(htolt) von Nyffen, Wûlfinch von Goldegge, Dytrich von Parsperch, Albrecht der Nothaft und Hainrich der Saller vitztum ze München von unser beder herren wegen, von irem geschæfte und gehaizze uberain chomen und habn darüber unser beder herren und unser selber brief gebn, daz deu taidinch stæt beliben zwischen 40 in und volfürt werden mit den pûnden, die daruber gemachet sint. Und an swelhem tail daz gebrist und niht volfürt wurde, die sint vervallen und mugen si di anderen manen, als die brief sagent, di wir under einander geben habn. Daruber und ze urchûnd habn wir alle an disem taidinges brief und notel unseren insigel gehenchet.

Daz ist geschehen ze München, des Samptztages vor Reminiscere, do man zalt 45 von Christes geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem sibenzehenden jar.

392. ^{b)} in loco raso or. ^{c)} supra lineam add. or.

1) Documentum, cuius etiam in Tractatu inter reges a. 1325. Mart. 13 habito mentio fit, videtur esse supra tom. IV nr. 1232. V. etiam Schrohe l. c. p. 112 not. 3.

393. *Scriptum fideiussorum.* Mart. 1.

Originale (or.) *ibidem* 'K. Haus- und Familiensachen' fasc. 6. *Contulimus nos. E tribus sigillis duo pendent laesa loris membranaceis.* — *Ed. l. c. p. 255 nr. 256 ex or. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1786.*

5 Wir graf Berhtolt von Marsteten genant von Niffen, Wülfinch von Goldekk und Heinrich der Saller vitztum von München verjehen und tûn chunt offenlichen an disem brief, daz wir alle unser triwe in aides weis geben haben elliû diu teiding, die Dyetrich von Parsperch und Albreht der Nothaft mit uns getan habent umb diu rihtigung zwischen unser beider herren chûnig Lud(wigen) und hertzog Rud(olfen) und der si auch baid herren
10 verjehen habent und ir brief darüber geben, stæt ze haben und ze volführen, als der taidingesbrief und diu notel sagt, diu versigelt ist under unsrer vorgeantanten fûnfer insigel graf Berht(oldes) von Niffen, Wûlfinges von Goldekk, Dietriches von Parsperch, Alb(rehtes) des Nothaftes und Heinr(iches) des Sallers¹, und als wir und si der teiding überainchomen sein. Und wær, daz diu teiding und rihtigung von unsers herren chûnich
15 Lud(wigen) wegen abgiengen und niht volführt wurden, von swelherlay sachen daz geschæh, so sûln wir alle mit leib und mit gût und mit allen pflegen und pfanden, die wir von unsern beiden herren haben oder von ir ainem, beholfen sein unserm vorgnanten herren hertzog Rudolf und sinen erben, alle die weil und der chrieg zwischen unsern vorgnanten herren wert. Es ist auch getaidingt und gesprochen, ob ez ze schulden chæm,
20 daz wir dem vorgeantanten unserm herren hertzog Rud(olfen) warten und dienen sûln, als vor geschriben stet, so sol uns derselb unser herre hertzog Rudolf stæten und vesten alle di brief, die uns unser herre der chûnich Ludwig geben hat über alles gût, es sein lehen, pfantschaft oder gelt. Und darüber ze einem urchûnde geben wir disen brief mit unsern insigeln versigelten.

25 Der geben ist ze Chûfstain, do man zalt von Christes geburt driutzehenhundert jar darnach in dem sibenzehenden jar, des Eritages nach dem Sunntag als man singet Reminiscere.

394. *Scriptum arbitrorum.* Mart. 19.

Originale (or.) *ibidem* 'Herzogliche Länder-Theilungen' fasc. 2. *Contulimus nos. Pendent quatuor sigilla fere illaesa loris membranaceis. Eadem manu scriptum est ac nr. 392.* — *Ed. l. c. p. 256 nr. 257 ex or. Editionis Wittmannianae capitula typis minoribus expressa uncis inclusa nostris addidimus.*

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1787.

1. Wir Heinrich von Erenvels, Albreht der Judman marschalch in Beyern,
35 Wûlfinch von Goldekk, Dyetrich von Parsperch, Ekke von Liechtenberch, Albreht der Nothaft und Albreht der Rindsmaul verjehen umb diu sache und umb die rihtigung, die unser bede herren kûnich Ludwig von Rom und hertzog Rudolf in Beyern an uns gæntzlich gelazzen habent, daz der merer tayl under uns siben also gescheiden hat und überain chomen ist der tæding, als hernach geschriben stet.

40 2 (1). Dez ersten haben wir gescheiden, daz man geben sol unserm genædigen herren hertzog Rudolf alle jar fûnftausent pfûnt Mûncher pfenning, zwelf fûder weines von dem pirg, und driutaudent chæse und sol in dez geltes auzrihten in dem vitztûm-
ampt ze München zwair tausent pfûnd, in dem vitztûmampt ze Lengenvelt tausent pfûnd und an dem Reyn zwair tausent pfûnd, und swez man in ainem ampt niht auz-
45 gerihten mach, dez sol man in auzrihten in dem anderen ampt, da ez der kûnich inne-

1) *Supra* nr. 392.

gehaben mach nach unser sibener rat on allez geværde. Und swa unser der merer tayl hin gevellet, daz sol stæt beleiben, wan ez also mit tædingen herchomen ist an der notel¹.

3 (2). Wir haben auch gescheiden in dem vitztûmamt ze München unserm vorge-
nanten herren hertzog Rudolf die pûrch ze Dachawe und daz gerihte und swaz
lediges gûtes darinne ist. Und swez in der kûnich da berihten mach, daz sol er an
den vorge-
nanten zwain tausent pfûnden Münchern abslahen.

4 (3). Wir haben im auch gescheiden alle zölle halb ze Wazzerbûrch und swez
er davon berihtet mach werden, daz sol er auch abslahen an den vorge-
nanten zwain
tausent pfûnden. (4). Darüber haben wir im auch gescheiden in dem amt ze Chitz-
pûhel sehs hundert pfûnt Müncher pfenning von stiuren ze dem Mayen und ze dem
herbste, und dieselben sehshûndert pfûnt sol er abslahen an den vorge-
nanten zwain
tausent pfûnden. (5). Wir haben auch gescheiden, daz man Charelsperch pawen sol
zû einem jaghaus, daz bede herren da jagen mügent, swenne si wellent.

5 (6). Daz auch unserm herren hertzog Rudolf diu schidûng in dem vitztûmamt
ze München, als vor geschriben ist, umb diu pûrch ze Dachawe und diu gût, darauf in
der kûnich beweisen sol der zwair tausent pfûnd, volfüret werde und stæt beleib, so
haben wir siben von dem gewalt, den uns unser bede herren darüber geben habent,
als diu notel¹ sagt, den pûnd darüber gemachet und sein also überein chomen, daz
unser bede herren der kûnich und der hertzog antwûrten sûln Chûfstain und Wolfrat-
hausen zwain bescheiden mannen, der si bed mit einander überain chomen. Môhten
si aber niht überain chomen, so sol es an uns siben sten und swem man danne nach
unserm rat in anwûrtet die vorge-
nanten veste, die sûln beden herren sweren, und sûln
die veste inne haben in der bescheidenhait: Wær daz unser vorge-
nanter herre hertzog
Rudolf niht berihtet würde der gût, die wir im gescheiden haben und der in der kûnich
rihten sol in dem vitztûmamt ze München, als vor geschriben stet, so land und leut
dem kûnige gesweret und gehuldet, als die notel¹ sagt, die si bedenthalben darumb
inne haben, darnach in einem monayt, so sol man dem hertzogen die vorge-
nanten veste
Chûfstain und Wolfrathausen inantwûrten mit alle diu und darzû gehôret, und sol er
die als lang inne haben, biz er des vorge-
nanten gûtes berihtet wirt nach unser sibener
rat, als vor geschriben stet. Swenne auch er dez vorge-
nanten gûtes berihtet wirt, so
sol man unserm herren dem kûnige die vorge-
nanten veste und gût wider antwûrten und
ledich lazzen.

6 (7). Wir haben auch unserm herren hertzog Rudolf gescheiden ienhalb Tûnawe
in dem vitztûmamt ze Lengenvelt die pûrch ze Regenstein mit dem gerihte und
mit allen den gûten die darinne ledich sint. Darzû haben wir im auch mer gescheiden
aus dem gerihte ze Lengenvelt swaz dishalb der Nab ist gen Stauffe on diu pûrch
und den marcht ze Lengenvelt, und diu dörffer Teublitz, Chûnstorf, Saltendorf, Wölan,
Rotygen bei Lengenvelt und Schirendorf und daz holtz Rauych und diu march, die
wir auzgenomen haben, damit wir daz gerihte getaylet haben. Wir haben im auch
gescheiden den marcht ze Nitenawe und daz schergenamt daz darzû gehôret.

7 (8). Swez in auch der kûnich mit den vorge-
nanten gerihten und gûten, die
darinne gelegen sint, berihten mach, daz sol er an den vorge-
nanten tausent pfûnden,
die wir im gescheiden haben, als vor geschriben stet, abslahen. Wær aber daz er mit
den vorge-
nanten gerihten und gûten tausent pfûnd Müncher niht berihtet môht werden
oder als vil Regenspûrger, als dafür geziuhet, so sol in der kûnich swaz abganges ist
berihten in den nêhsten gerihten dabei, da er ez ge-
haben mach, nach unser sibener
rat on allez geværde. Wær aber daz iht überiges da wær, daz sol der kûnich wider
davon nemen.

1) *Supra* nr. 392.

8 (9). Der vorgenanten veste, gerihte und güt, als wir si im in dem vitztūmamt ze Lengenvelt gescheiden haben, als vor geschriben stet, sol der künich unserm herren dem hertzen auzrihten in allem dem rechten als in dem vitztūmamt ze München, und ob in dez niht widerfūre, so ist im darumb ze pfand gesetzet Waldekk diu pūrch und
 5 swaz darzū gehōret, Lengenvelt daz gerihte gar, ze Velbūrch daz gerihte. Diu sol er inne haben in allen dem rechten, als di veste Chūfstain und Wolfrathausen, die im gesetzet sint in dem vitztūmamt ze München.

9 (10). Wir haben im auch gescheiden in dem vitztūmamt an dem Reyn Wizenloch pūrg und stat und swaz gūtes im der künich darzū allernæchst geledigen mach.
 10 Swez aber der hertzog da niht berihtet mach werden, dez sol in der künich berihten auf dem zolle ze Chūbe, untz daz er berihtet wirt zwair tausent pfūnd Müncher oder als vil Haller, als dafür geziuhet. Würde aber unser herre der hertzog von dem künige niht berihtet der veste und der güt, als wir si im gescheiden haben und als vor geschriben stet, in dem vitztūmamt an dem Reyn, so ist im darüber ze pfand gesetzet
 15 Chūbe die pūrch, der zol und swaz darzū gehōret.

10 (11). Wær auch daz bede herren der pūrg ungewaltich wæren on allez geværde, so sol der künich unserm herren dem hertzen inantwūrtē Heydelberch pūrch und stat und den zol ze Manneheim und sol er diu inne haben als lang, biz er der vorgenanten veste Wizenloch pūrg und stat und der güt darzū berihtet wirt, als vor
 20 geschriben stet, nach unser sibener rat. Swenn auch daz geschieht und er berihtet wirt, so sol unserm herren dem künige die vorgenanten veste und güt, die dem hertzen gesetzet sint ze pfant, ledich sein und im warten in allem dem rechten als vor.

11 (12). Wir haben gescheiden, swez unser herre der hertzog von dem künige in ainem vitztūmamt niht berihtet mach werden an der sūmme geltes, der in der künich
 25 darinne rihten sol, als vor geschriben stet, dez sol er in berihten in dem anderen vitztūmamt, da er es gehaben mach on geværde nach unser sibener rat oder des merern tayles.

12 (13). Wir haben auch gescheiden, dieweil unser vorgenanter herre hertzog Rudolf seines gūtes niht berihtet ist, als vor geschriben stet, so sol im unser herre der künig chost geben mit fünfzich menschen.

30 13 (14). Wær auch daz unser frawe diu hertzoginne ze land chōm, ê daz er dez gūtes berihtet würde, so sol er im und auch ir chost geben mit hūndert menschen. Und sūln auch im darumb sprechen sehs pūrgen ze München, swenn er hie dishalb der Tūnawe ist. Swenne er aber ienhalb der Tūnawe ist, so sūln im dafür sprechen vier purger von Amberech und zwen von Nappūrch. Und in swelhem vitztūmamt ze München
 35 oder ze Lengenvelt unser herre der hertzog seines gūtes berihtet wirt von unserm herren dem künige, als wir im vor gescheiden haben und als vorgeschriben stet, so sint dieselben pūrgen, die im für diu chost gesprochen haben, von im ledich und loz gar und gæntzlich.

14 (15). Wir sprechen auch und scheiden, daz unser herre der künich allen unsers
 40 herren hertzog Rud(olfen) dienern ir erb, ir aygen und ir lehen, der si in disem chrieg, der zwischen in gewesen ist, entweret sint, widergeben sol und si der auch setzen in nūtz und in gewer. Umb diu ergetzung ires schaden, den si in demselben chrieg genomen habent, wan si denselben schaden so gar groz ahtent, dafür haben wir in gescheiden, daz si die ergetzung umb den schaden gæntzlich lazzen sūln an unsers herren des
 45 küniges gnade. (16). Swaz auch an uns siben stet, daz wir noch scheiden sūln, swa hin der merer tayl under uns siben gevellet und ūberain choment, daz sol maht und chraft haben und stet beleiben.

15 (17). Diu vorgenanten schidūng und rihtigūng der sache, die bede herren an uns siben gelazzen habent, hat der merer tayl under uns siben also auzgerihtet und

gescheiden, als vor geschriben stet, und haben daz auf unseren ayd getan, daz wir niht pezzers westen, darnach als unser beder herren sache gelegen ist.

Darüber ze urchünde haben wir Heinrich von Erenvels, Albreht der Judman marschaleh in Beyern, Wülfinch von Goldekk und Albreht der Rindsmaul unseriu insigel an disen brief gehenkchet.

Daz is geschehen ze München, dez Samtztags nach Mittervasten, do man zalt von Christes gebürt driuzehenhundert jar darnach in dem sibenzehenden jar.

395. *Litterae securitatis per regem datae.* Mart. 27.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 292 nr. 464 ex or.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1789.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des riches verjehen offenlichen an disem briefe, daz wir unserm lieben brüder und fürsten Rud(olfen) pfallentzgrafen bi dem Reyn und hertzog in Bayern sicherhait und gelait¹⁵ geben für uns und alle die unsern ze uns ze chomen und bi uns ze sein, untz daz die teiding volfüret werden, die zwischen uns und im geschæhen seint. Und wer daz er von uns an ende schiede, so sol er und die seinen unser sicher gelait haben von uns ze varen wider an ir gewarheit, swa sie hin varen wellen, und sullen auch wir sie dohin gelaiten. Dar uber ze urchund geben wir im disen brief mit unserm insigel²⁰ versigelt.

Der ist geben ze München, an dem Palmtag, in dem dritten jare unsers riches.

396. 397. SCRIPTA LUDEWICI PRO CONRADO DE MOSE.

1317. Mart. 1.

396. *Collatio advocatiae.* Mart. 1.

Originale (or.) Altdorfii in tabulario reipublicae Uraniae. Descripsit L. Bethmann. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 317 nr. 2945 (Addit. II).

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus notum facimus universis,³⁰ quod dilecto nobis Chûnrado de Mose et heredibus suis advocaciam in valle Lyventine cum omnibus et singulis iuribus, iurisdictionibus, iudicio, dominio, honoribus, redditibus, proventibus et specialiter suiten et teilballen vulgariter nuncupatis et generaliter cum universis utilitatibus et pertinenciis suis, in quibuscumque rebus consistant et quibuscumque vocentur nominibus, ad ipsam advocaciam iure vel consuetudine spectantibus,³⁵ exceptis dumtaxat theloniis ibidem per nos aliis certis personis concessis, contulimus, concessimus et donavimus, sicut iure aut digne id facere potuimus, salvis iuribus aliorum. Mandantes firmiter et districte universis et singulis hominibus in predicta terra Liven-tine commorantibus, cuiuscumque condicionis^a aut status existant, quatinus supradicto Chûnrado et heredibus et successoribus suis tamquam nostro et imperii ibidem advocato⁴⁰

396. ^a) condicionibus or.

in omnibus, que huiusmodi advocacie officium respiciunt, parere et intendere debeant et effectualiter obedire. Si qui autem contrarium attemptare presumpserint, indignationem regiam et penam gravissimam se noverint incursuros. Presencium sub nostre magestatis sigillo testimonio litterarum.

5 Datum Monaci, Kal. Marcii, anno Domini MCCCXVII, regni vero anno tercio.

397. *Infeudatio officii.* Mart. 1.

*Originale ibidem. Descripsit Bethmann. Sigillum parum laesum pendet loco membranaceo*¹.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 351 nr. 3168 (Addit. III).

10 Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Considerantes Heinricum de Ospental tamquam male meritum et irretitum lese crimini maiestatis et abinde non immerito per nos feodis et honoribus esse privandum, officium districtus in Ursere cum universis suis pertinenciis, quod tum ipse tum prede-
15 cessorum sui in feodum ab imperio tenuerunt seu debuerant habuisse, eidem suisque heredibus sufferimus, immo ablatum esse potius publicamus et Chunradum de Mosen, qui nobis, imperio reique publice fructuosa impendit obsequia et impendere poterit inantea gratiora, tamquam fidelem vasallum imperii de predicto officio cum universis attinenciis infeodamus. Precipientes districtius universis eiusdem officii hominibus, ut
20 dicto Chünrado et non alteri obediant vel intendant in quibuslibet licitis et consuetis. In cuius rei evidenciam presentes sibi dedimus maiestatis nostre sigilli munimine roboratas.

Dat. Monaci, Kal. Marcii, anno Domini MCCCXVII, regni vero anno tercio.

398. UNIO FRIDERICI ET PRINCIPUM SUPER PACE GENERALI.
1317. Mart. 10.

²⁵ *Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Pendent quinque sigilla fere illaesa linis sericis vel laneis. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 307 nr. 356 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 171 Friedrich nr. 100.

30 *Cf. Schwalm 'Landfrieden' p. 82.*

1. Wir Friderich von Gotz gnaden ein Römesserher kunig merer dez riches zū allen ziten und Johannes von Gotz gnaden bisschof zū Strazburg tūnt kunt allen den die disen brief gesehent und gehörent lesen, daz ez vor uns beteigedinget ist zū Offen-
burg und übertragen durch fride und gnade des landes und der köflute zwischent
35 marggrave Rüdolfe dem eltern und marggrave Frideriche herren von Baden ein site und den nunzehen die uber den friden zū Elsasze gesetzt sint von des landes wegen und aller köflute wegen ander site, daz margrave Rüdolf und margrave Friderich die vorgeanten kein zol von nymanne nemen sullent noch nymman von iren wegen untze zū Wihennachten die nū zū nehest koment in irme lande uff dem lande oder uff dem waszer. Dec. 25.
40 2. Aber durch daz daz men deiste sicherlicher und vridelicher vāre durch ir lant uf und abe beide uff dem waszer und uff dem lande, so hant sū mit einander uber-

1) Cf. Kopp 'Gesch. der eidgenöss. Bünde' IV, 2 p. 212 not. 6 et 7.

tragen, daz mengelich der den Rin abevert von iedem fuder wines oder von anderme köfschatze, an welicher habe der lit, der glichet eime fuder wines an der swere, der sol geben iegwederme margraven den vogenanten ein schilling pfenninge an der abeverte zû geleite und nû zû zolle, die burgere von Strazburg iedem margraven den vogenanten sehs pfenninge, die burgere von Hagenowe nûsnû. Und sol ðch daz geleite weren untze 5 zû Wihennachten die nû zû nehesten koment.

3. Ez ist ðch beret, daz die vogenanten margrave Rûdolf und margrave Friderich von des vogenanten geleites wegen mengelichen nach dem vogenanten geleite schirmen sullent in irme lande uf und abe uffe dem waszer und uffe dem lande vor mengelicheme untze zû dem vogenanten zile zû Wihennachten ane alle geverde. Und 10 were, daz Got wende, daz ieman untze zû dem vogenanten zile zû Wihennachten in irme lande beröbet wurde oder gefangen und daz kuntlich wurde gemacht mit erbern biderben lûten vor den vogenanten nûnzehen, daz sullent die vogenanten margrave Rûdolf und margrave Friderich helfen, daz ez ufgerichtet werde und gebeszert mit libe und mit gûte und mit iren vesten bi gûten truwen, als were ez ir selbes, ane alle 15 geverde. Were ðch daz die vogenanten margrave Rûdolf und margrave Friderich daz nût mochtent ufgerichten ane der nûnzehene helfe und sprehent daz bi irme eide, so sullent in die nunzehene mit dem friden beholfen sin, daz daz ufgerichtet werde. Dettent die vogenanten margrave Rûdolf und margrave Friderich des nût, so sol der fride uffe sie beholfen sin und sol man ir lûte und ir gût anegriffen mit gerichte und 20 ane gerichte. Und sol der anegrif an kein gerichte gan noch an kein friden noch an kein lantfriden.

4. Ez ist ðch beret, daz die vogenanten margraven noch ire zollere noch nÿman von iren wegen keine gruntrûre nemen sullent noch keinen win stehen sullent noch kein brot nemen sullent noch kein ander ding ÿmanne untze zû dem vogenanten zile 25 zû Wihennachten. Were daz su oder ire zollere oder ÿman von iren wegen daz brehent und daz die vogenanten nunzehene erkantent, daz sullent die vogenanten margraven ufriichten ane allen verzog.

5. Ez ist ðch beret, daz ein ufgande schif, daz da treit alse swere als ein hundert saltzes, an welicher hande ding daz ist, nût me geben sol denne daz alte geleite, 30 daz man von alter untze her gegeben het margrave Rûdolfe dem eltern dem vogenanten. Und uber daz sol der vogenante margrave Rûdolf nÿman drengen an alle geverde.

6. Sû hant ðch mit einander ubertragen, daz die vogenanten margraven sullent glöben des . . meisters und des râtes von Strazburg briefen, als man untze her die 35 briefe gegeben het, ane alle rechtvertigung und ane alle widerrede.

7. Und des zû eime urkunde so hant wir kunig Friderich und bisschof Johannes die vogenanten unsere ingesigele mit der vogenanten margrave Rûdolfes und margrave Frideriches und Heinriches herren von Eberstein ingesigelin an disen brief gehenket. Wir die vogenanten margraven verjehent, daz die vorgesriben ding alle 40 mit unserme willen und gehelle geschen sint, und globent sie ðch stete zû habende ane geverde bi dem eide, den wir unsern herren getan hant. Und der vorgesriben dinge zû eime urkunde so hant wir die vogenanten margraven unsere ingesigele mit der vogenanten herren kunig Frideriches und bisschof Johanneses und mit unsers ðheimes Heinriches herren von Eberstein ingesigelen gehenket an disen brief. So verjehe 45 ðch ich Heinrich herre von Eberstein der vogenante, daz ich mit den vogenanten margrave Rûdolfe und margrave Frideriche dröste, daz sû die vorgesribene ding stete haben untze zû dem vogenanten zile zû Wihennachten ane alle geverde. Und des zû eime urkunde so han ich Heinrich herre von Eberstein der vogenante min ingesigel mit der vogenanten herren kunig Frideriches und bisschof Johanneses, margraven 50

Rüdolfe und margraven Frideriches der vorgeanten minre öheime ingesigeln gehenket an disen brief.

Der wart gegeben zū Offenburg, an dem ersten Dunrestage vor sante Gregorien tage, in dem jare do men zalte von Gotz geburte druzehenhundert jar und süben-
5 zehen jar.

399. 400. HOMAGIUM CIVITATUM VERONAE, VICENTIAE, MANTUAE PRO FRIDERICO.

1317. Mart. 16. — Apr. 16.

399. *Scripta homagii.* Mart. 16. sqq.

10 *Originalia deperdita. Extr. in Historia Cortusiorum l. II c. 8 apud Muratori 'Scriptores' XII, 798. Editionem repetimus.*

Die XVI. Martii MCCCXVII, coram nobilibus viris dominis Conrado cōmite Basile et Iohanne a Lettis cive Veronensi legatis et ambasciatoribus solemnibus^a illustris viri domini Federici de Austria Romanorum regis electi magnificus dominus Canis Grandis
15 de la Scala sacri imperii vicarius in Verona et Vicentia, dominus Ugolinus de Sesso eiusdem potestas in Verona, gastaldiones, antiani et consilium communis Verone iuraverunt subiectionem, obedientiam et honorem prefati domini Federici regis. Et pro communi et hominibus Vicentie similiter iuraverunt. Et hoc super scala maiori palatii communis Verone, ubi more solito erant congregati.

20 Item iuraverunt ligam et unionem firmiter tenere cum ipsis ambasciatoribus et syndicis presertim ad hoc recipientibus vice et nomine illustris viri domini Leopoldi fratris dicti regis et ducis Austrie et aliorum fratrum suorum.

Similiter et ipsi syndici iuraverunt de manutenendo et adiuvando sese ad invicem contra quascumque personas.

25 Et illud idem fecerunt vicarii Mantue his diebus.

400. *Epistola Nicolai Auriac quondam Iacobi ad regem Aragonum.*

Apr. 16.

Originale chartaceum (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD ad nr. 5614. Extr. apud Finke 'Acta Aragonensia' I, 369 nr. 248 ex or. Editionem repetimus.

30 . . . Significo quod ambassiatores domini regis Federici ducis de Hostaricha regis Alamanie venerunt ad partes Lombardie et iam dominus Canis de la Scala fecit eis fidelitatem de civitate Verone et Vicentie. Similiter dominus Pesarinus de Mantua de civitate Mantue. Dicitur enim quod de presenti intendunt Mediolanum suos dirigere gressus ac etiam per alias partes Lombardie. Tamen non audiui ipsos Mediolanum
35 iterum fore adiunctos^a . . .

Dat. Ianue, die XVI. Aprillis.

399. ^a) sollemnis et ed.

400. ^a) ita or.

401. BULLA IOHANNIS XXII. PAPAE SUPER VICARIATU
IMPERII.

1317. Mart. 31.

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 63 p. 352' ep. de cur. 76. Descripsimus vel contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 214 Pabste nr. 5.

In Corpore iuris canonici recepta est c. un. Extrav. Ioh. XXII. 5.

[Iohannes etc.] Ad futurum rei memoriam.

1. Si fratrum et coepiscoporum nostrorum et aliorum quorumlibet iura illibata
servari et ab omni fore dispendio diminutionis extranea cupimus et ad id libenter
nostre sollicitudinis studium adhibemus, multo fortius equidem pro nostris et Romane
ecclesie sponse nostre iuribus et honoribus conservandis ex iniuncto nobis officii debito
apostolice provisionis partes tenemur impendere, ne temporibus nostris usurpationis
iniuriam subeant aut detrimentum cuiusvis derogationis incurrant. Sane in nostram et
fratrum nostrorum deductum est fama divulgante notitiam, quod licet de iure sit liqui-
dum et ab olim fuerit inconcusse servatum, quod vacante imperio, sicut et nunc per
obitum quondam Henrici Romanorum imperatoris vacasse dignoscitur, cum in illo ad
secularem iudicem nequeat haberi recursus, ad summum pontificem, cui in persona beati
Petri terreni simul et celestis imperii iura Deus ipse commisit, imperii predicta iuris-
dictio, regimen et dispositio devolvuntur et ea tempore durante ipsius vacationis^a imperii
per se vel alium seu alios exercuisse noscitur in imperio memorato, nonnulli tamen in
Italie partibus potestatis et dignitatis fastigium illicite ambientes in nostrum et sancte
Romane matris ecclesie quantum in eis est preiudicium evidens ac diminutionem honoris
et iuris, vicariatus seu alterius cuiuscumque nomen officii, quod ipso imperatore vivente
ex ipsius commissione gerebant, in certis terris, territoriis sive locis post decessum ipsius
absque nostra vel apostolice sedis petita vel obtenta licentia retinere sibi et nonnulli
etiam de novo assumere quod non gesserant aut gestum antea posteaque dimissum
resumere temerariis ausibus presumpserunt, quo vel quibus adhuc non verentur abuti
ac sub eius vel eorum colore multa facere et fecisse noscuntur, que in nostram et ec-
clesie predictae iniuriam aperte redundant, non abhorrentes per id variis involvi criminibus
nec divine maiestatis formidantes offensam.

2. Quia igitur error, cui non resistitur, approbari videtur et latum pandit delin-
quentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit, nos volentes nostris et
ecclesie sponse nostre iuribus et honoribus in hac parte prospicere et malis ac scandalis,
que ex retentione, assumptione seu resumptione huiusmodi orta sunt hactenus et que
periculose possent inantea suboriri, celeriter obviare ne non periculis animarum huius-
modi retinentium, assumptium seu resumentium nomina et eis abutentium, ut prefertur,
salubriter occurrere cupientes, presentium auctoritate monemus sub excommunicationis
pena omnes et singulos, cuiuscumque status, preeminentie, dignitatis aut conditionis existant,
etiamsi patriarchali vel quavis alia superiori aut pontificali vel regia seu alia quacumque
prefulgeant dignitate, qui post vacationem imperii absque nostra vel sedis predictae licentia
huiusmodi vicarii seu cuiusvis alterius officii nomen sibi ubilibet retinuerunt, assumpserunt
seu resumpserunt et retinent et qui assument vel resument fortassis imposterum et sub
talis denominationis pallio abusi sunt et abutuntur vel etiam abutentur potestate vel

iurisdictione quacumque seu eius executione publice vel occulte, quatinus de cetero a denominatione huiusmodi seu nominis assumptione, resumptione ac retentione predictis necnon usu, potestate et exercitio supradictis prorsus abstineant et omnino desistant. Inhibentes insuper sub pena predicta omnibus et singulis patriarchis et prelatibus etiam aliis superioribus et inferioribus ac regibus, civitatibus, communitatibus, universitatibus, capitaneis, potestatibus, rectoribus, comitibus, vicecomitibus, baronibus et aliis omnibus, cuiuscumque sint dignitatis, conditionis aut status, ne predictos huiusmodi nomen seu aliud quodlibet in eodem imperio retinentes, ut prefertur, aut assumentes vel resumentes vel eorum aliquem sub denominatione vel titulo huiusmodi nominum seu procuratores, commissarios, iudices aut vices eorum gerentes quocumque colore quesito recipiant vel admittant nec ut vicariis seu vicario aut officialibus imperii pareant vel intendant aut pareri vel intendi faciant vel permittant nec in hiis eis vel ei quodlibet prestant auxilium, consilium vel favorem.

3. Alioquin in omnes et singulos patriarchas, prelatos etiam superiores et inferiores et ceteros denominationem predictam, ut premissum est, retinentes, assumentes seu resumentes ac illius pretextu exercentes quocumque officia, potestates seu iurisdictiones et in recipientes eos ut vicarios vel officiales imperii aut commissarios eorum ut talium et in parentes seu obediens eis ut talibus aut prestantes in hoc sibi auxilium, consilium vel favorem, nisi infra duorum mensium spatium a die date presentium numerandum penitus resipuerint vel se licentia sedis apostolice super hoc ostenderint communitos, excommunicationis in singulares personas et in terras et loca ipsorum et quaslibet communitates, universitates, civitates aut villas interdicti sententias de fratrum nostrorum consilio publice promulgamus, contra eos nichilominus spiritualiter et temporaliter gravius processuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti suaserit et viderimus expedire. Et ut quibuslibet parendi talibus tollatur occasio, omnes et singulos, qui huiusmodi vicariatus nomen retinentibus, assumentibus seu resumentibus iuramento fidelitatis tenentur astricti, a iuramento huiusmodi quantum ad hoc de potestatis plenitudine absolventes auctoritate apostolica firmiter inhibemus eisdem, ne talibus ut vicariis vel officialibus imperii aliquatenus pareant vel intendant. Et insuper omnes pactiones, obligationes, confederationes et colligationes a quibuscumque super hoc quomodolibet initas iuramento vel quacumque firmitate vallatas omnino dissolvimus, iuribus vacuumus, irritamus et quatenus de facto processerint revocamus ac huiusmodi et quelibet alia iuramenta a quibuslibet super hiis prestita, per que posset in predictis nostris et ecclesie predictae iuribus derogari, presertim cum iuramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, relaxamus. Ceterum ut huiusmodi noster processus ad communem omnium notitiam deducatur, cartas seu membranas processum continentes eundem in ecclesia Avinionensi appendi vel affigi ostiis seu superliminibus faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo inditio publicabunt, ita quod omnes et singuli, quos processus ipse contingit et contingere potest, nullam postea possint excusationem pretendere, quod ad eos talis processus non pervenerit vel quod ignoraverint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Dat. Avinione in domo episcopali, II. Kal. Aprilis, anno primo.

402. LITTERAE REGIS ARAGONUM AD FRIDERICUM.

1317. Apr. 15.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 17'. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 60 nr. 53 ex c. Editionem repetimus.

Cf. litteras reginae directas l. c. p. 61 nr. 54.

Serenissimo et magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto benedicto et karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone ac sante Romane ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis salutem et cum paterne dileccionis plenitudine prosperos ad vota succesus.

Animo iocundanti ab excellencia vestra litteram recepimus noviter destinatam, cuius continenciam bene audivimus ac plenario collegimus intellectu. Ad que serenitati vestre taliter respondemus, quod si hucusque curas nostras circa expeditionem vestri negocii quantum nobis occurrit factibile exercuimus, fecimus, quod paternus pro filiali negocio requirit affectus, prompti semper operacionis nostre actus extendere ad queque honori profectuique sublimitatis vestre quomodolibet oportuna. Prorogacionem autem usque ad octabas festi Pentecostes venturas proxime ex significata causa super hiis, quibus ad nostram presentiam pridem^a transmisistis honorabiles viros magistrum Dietricum de Wolfsove^b prepositum Gurnicensem^c utriusque iuris professorem et Albertum prepositum Possoniensem secretarios vestros, quos ad vos de responsione nostra misimus informatos^{d, 1}, intelleximus satis clare. Insistentes itaque in responsione nostra quam fecimus per vestros nuncios predictos intendimus^d, nisi retenti casus obstiterint, qui sunt aut incursus hostium in regnum nostrum aut si persone nostre impedimentum forsitan imineret, quod avertat Altissimus, prout significavimus, nostrum adimplere responsum. Si tamen hiis vel altero impedimentis hec adimplere nequiverimus prepediti, nostros honorabiles et sollempnes nuncios trasmitteremus, qui una cum vestris et aliis pro expeditione votiva vestri negocii, quod proprium velut de karissimo filio reputamus, apud apostolicam sanctitatem sollicite supplicabunt. Nec inclitum primogenitum nostrum fratrem vestrum ut petitis destinare possemus, cum esset contra ordinationes et morem regni nostri, qui sunt ut primogenitus qui regnaturus est a regno aliquatenus non discedat.

Datum Barchinone, XIII. Kalendas Madii, anno Domini MCCCXVII.

Bernardus de Aversone mandato r(egis) et fuit ei lecta.

403. SENTENTIA LUDEWICI SUPER BONIS RELIGIOSORUM.

1317. Apr. 28.

Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 132. Descripsimus nos, Sigilli fragmenta pendent loro membranaceo. In verso legitur: Sententia Lud. regis Rom. super possessionibus habitis et possessis secundum consuetudinem generalem².

Böhmer, Reg. Ludw. p. 15 nr. 242.

Cf. infra ad a. 1318. Iul. 23.

402. a) pridie ed. b) vaylfojhe c. c) Turnocencem c. d) informatos — intendimus supra lineam add. c.

1) Supra nr. 388.

2) Transsumtum fere coacervum servatur ibidem nr. 133.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer künich ze allen zeiten merer des riches verjehen offenlich an disem brief und tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz fûr uns chom in gerihte der erwær geistlich man der apte von Halsprünne von seines chlosters wegen und vragt mit fûrsprechen einer
 5 ûrtayl: swa geistlich closterleute etlich eygen heten gehabt in gewer und in gewelte jar und tach nach landes reht unversprochenlichen vor allen den die in dem land wonent und sint, ob die fûrbaz icht pillich sûln mit gerûter hant sitzen an ansprache. Daz wart im ertaylet da und als vil mer: daz si nieman fûrbaz schõlte noch enmõchte angevertigen oder angesprechen darumb vor dehainem werltlichen gerihte sûnder vor
 10 ir ober geistlich rihtern, vor den si pillich scholten ze reht sten. Diu urtayl sprachen die edeln erbærn ritter und sint darûber zinge Gõtfrid von Haydekk, Gõtfrid von Wolfstain, Romûnch von Vestenberch, Dietrich von Parsperch, Heinrich von Salaeh, Seifrid der Swepferman und Lûdwich von Eybe. Darûber ze urchûnde geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

15 Der geben ist ze Winsheim, des Pfintztags nach sant Jõrgen tag, do man zalt von Cristes gebûrt driuzehenhundert jar darnach in dem sibenzehenden jar, in dem dritten jar unsers riches.

404—406. MANDATA REGIS FRANCIAE SUPER INQUISITIONE LIMITUM IMPERII ITERATA.

1317. Mai. 15.—16.

20

Cf. supra nr. 322 et 323.

404. Mandatum primum. Mai. 15.

*Originale*¹ *in tabulario Insulensi B. 1171 nr. 5146. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro ex ipsa membrana exsecto. Copia (c.) in Cartulario Haymonensi II nr. 93*
 25 *eiusdem tabularii. — Ed. Devillers loco supra ad nr. 131 citato III, 76 nr. 159 ex c.*

Philippus Dei gratia Francie et Navarre rex dilectis et fidelibus nostris . . abbati monasterii Sancti Germani de Pratis Parisiensis et Bocharde de Montemorenciaci, Iohanni de Gaillon ac Guillelmo de Marcilliaci militibus salutem et dilectionem.

Mandamus vobis et committimus per presentes, quatinus vos omnes aut saltim vos
 30 abbas cum altero dietorum militum in commisso dudum per carissimum dominum . . germanum nostrum . . episcopo Suessionensi, loco cuius vos abbatem subrogavimus et subrogamus ex causa, ac Iohanni de Varenis militi, loco cuius vos G(uillelmum) de Marcilliaci subrogamus, negocio super debato de Sollemens et de Faimy, a quibus manus regia est amota, iuxta formam diete commissionis et confectarum super hoc carissimi
 35 domini et germani predicti litterarum², de quibus liquebit indilate, vocatis vocandis, procedere studeatis huiusmodique negocium diligenter perficere et complere curetis, quid super hoc feceritis, nobis fideliter relaturi vel missuri sub vestris interclusum sigillis.

Datum Parisiis, XV. die Maii, anno Domini millesimo CCC decimo septimo.
 per vos Gervas.

40 1) Olim in tabulario Montensi in D 42; cf. Saint-Genois loco supra ad nr. 105 citato I, 244.

2) Supra nr. 323.

405. *Mandatum secundum.* Mai. 15.

*Originale deperditum*¹. *Copia* (c.) in *Cartulario citato nr. 95.* *Contulimus nos.* — *Ed. Devillers l. c. III, 77 nr. 160 ex c.*

Philippus Dei gratia Francie et Navarre rex universis litteras inspectu-
ris salutem.

Notum facimus, quod cum dilectus et fidelis noster comes Haynn(onie) illam partem terre de l'Ostrevant, de qua inter nos et ipsum debatum existit, asserit non de regno nostro, sed infra metas imperii existere ac eidem imperio subiacere, nobis contrarium tenentibus, ne inter cetera collectio subsidii decimalis nobis concessi pro negocio Terre Sancte in dicto regno nostro facienda prefato comiti preiudicialis existat, inter nos et ipsum est quoad hoc taliter concordatum, quod in dicta terra de l'Ostrevant predictum decimale subsidium per executores super hoc a sede apostolica deputatos pendente inquesta, quam nos et dictus comes ad sciendum, si dicta pars terre sit de regno nostro vel imperio, consensimus fieri, habebit, colligi et levari, ita quod per hoc prefato comiti quantum ad eandem partem terre contentiose nullum preiudicium generetur. Sed nos promittimus per presentes, quod si dicta pars ipsius terre contentiose non in regno nostro reperiatur consistere, quicquid de dicto decimali subsidio levatum ibidem ut prefertur fuerit, personis, a quibus ipsum constiterit extitisse levatum, integre restitui faciemus.

Dat. Parisiis, XV. die Maii, anno Domini millesimo CCC decimo septimo.

406. *Mandatum tertium.* Mai. 16.

*Originale*¹ (or.) in *tabulario Insulensi l. c. nr. 5151.* *Contulimus nos.* *Pendet sigilli fragmentum loro ex ipsa membrana exsecto.* *Copia* (c.) in *Cartulario citato nr. 94.* — *Ed. Devillers l. c. III, 77 nr. 161 ex c.*

Cf. infra ad a. 1318. Mart. 19.

Philippus Dei gratia Francie et Navarre rex dilectis nostris commissariis tam ex parte nostra quam dilecti et fidelis nostri G(uillelmi) comitis Hanonie super facto d'Ostrevant, de Sollemes et de Faymi deputatis salutem et dilectionem.

Mandamus vobis, quatinus omnes et singulos casus superioritatis ac ressorti, qui pendente commisso vobis pretacto negotio in terris contenciosis^a predictis emergerint, in manu vestra teneatis et per eam exerceri faciatis iuxta tenorem commissionis alias per carissimum germanum nostrum L(udovicum) dictorum regnorum regem super hoc vobis facte², inquesta super premissis facienda pendente. Damus autem omnibus iusticiariis ac subditis regni nostri presentibus in mandatis, ut vos non impedian in hac parte, quin ymo pareant vobis super hoc et intendant parerique faciant ab omnibus et intendi.

Dat. Parisiis, die Lune post ascensionem Domini, anno eiusdem^a millesimo CCC decimo septimo.

per vos Bar.

406. ^a) in loco raso or.

1) Olim in *tabulario Montensi* in D 42; cf. *Saint-Genois loco supra ad nr. 105 citato I, 244, 40*

2) *Supra nr. 322.*

407 — 409. SCRIPTA LUDEWICI IN FAVOREM COMITIS CLEVENSI.

1317. Mai. 20.—22.

407. *Privatio comitis de Marca a feudis.* Mai. 20.

5 *Originale deperditum. Copiae non exstant. — Ed. Teschenmacher 'Annales Cliviae etc.' (Francof. 1721) 'Cod. diplomaticus' p. 35 nr. 44. Editionem hic illic correctam repetimus. Böhmer, Reg. Ludw. p. 15 nr. 244.*

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

10 Indignum est, ut bonis seu feudis imperialibus debeant [frui]^a et gaudere, qui sacra-
menti fidelitatis imperio prestiti immemores tanquam ingrati in rebellionem contra
imperium ac fideles ipsius se erigere non formidant. Cupientes igitur ab Engel-
berto comite de Marca, qui se nostrum ac imperii inimicum constituit se contra
honoris et nominis nostri statum inimicorum nostrorum familiaritati et consortio ad-
15 stringendo, tante superbie et pertinacie materiam amputare, ut punite transgressionis
vindicta aliis transeat in exemplum, ipsum, cuius excessus adeo sunt notorii, quod^b
tergiversatione aliqua palliari non potuerunt vel celari, omnibus et singulis bonis, que
ab imperio titulo feudali aut nomine pignoris hactenus tenuit, privamus et privatum
remanere decernimus iustitia exigente. In cuius rei et nostre privationis testimonium
20 presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Frankfurt, XIII. Kalend. Iunii, anno Domini millesimo tricentesimo
septimodecimo, regni vero nostri anno tertio.

408. *Scriptum infeudationis generale.* Mai. 22.

Originale hic illic corrosus in tabulario regio Dusseldorpiensi. Descripsimus nos.
25 *Sigillum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Teschenmacher l. c. p. 35
nr. 43 et 45 (bis insertum).*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 15 nr. 246.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus spectabili viro Theode-
rico comiti Clevensi, consanguineo suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

30 Tuis exigentibus meritis [e]t ut nobis et imperio fortius ad obsequ[e]ndum et
diligentius astringaris, om[nia] et singula bona [qu]ocumque nomine censeantur per
Engelbertum comitem de Marca a nobis et imperio tytulo feudali [seu] quovis obliga-
tionis modo hactenus habita et possessa, quibus ipsum propter sua demerita n[ee]non
ingratitude vitium et rebellionem manifestam contra nos et imperium habitam per
35 alias nostras litteras¹ privavi[mus] de plenitudine regie potestatis, tibi tamquam bene-
merito de speciali gratia conferimus et de ipsis te auctoritate presentium investimus.
Volentes ut eadem tam tu quam heredes tui legitimi de tuo corpore descendentes a
nobis et imperio tyt[u]lo feudali teneatis et possideatis ac etiam recognoscere debeatis
quodque nobis et successoribus nostris imperatoribus et regi[bus] Romanis proinde

40 407. ^a) ita fere supplendum. ^b) qui ed.

1) Supra nr. 407.

debita servitia faciat et prestetis consuetum fidelitatis et homagii sacramentum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Heidelberch, XI. Kalen. Iunii, anno Domini millesimo CCC septimodecimo, regni vero nostri anno tertio.

409. *Scriptum infeudationis alterum.* Mai. 22.

Originale (or.) in initio valde dissipatum ibidem. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum item pendet. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 116 nr. 157 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. decst.

Quae in initio textus desiderantur, partim ex Scripto nr. 408, partim ex copia sacc. XVIII. eiusdem tabularii suppleri poterant.

L[udowicus Dei gratia Romanorum] rex semper augus[tus] specta[bil]i vi[ro] Theoderico comiti Clevensi, consanguineo suo dilecto gratiam] suam et omne bonum. T[uis] exigentibus meritis et ut nobis et imperio fortius ad obsequendum et diligentius astringaris, infra]scriptas possessiones et bona vid[elicet] advocaciam regalis ecclesie Werdenen(sis), advo[caciam Iudeorum Tremoniensium, curtem dictam] Webe-
lingenwerde^a, curtem in Brak[el, cur]tem imperii prope Tremoniam, bona imperii [sita prope Altena et curtem dictam] ten Westhoven cum universis hominibus, iurisdictionibus, iuribus et pertinentiis dictarum curtium ac homines dictos stapellude de Tremonia necnon omnia et singula bona alia quocumque nomine censeantur per Engelbertum comitem de Marca a nobis et imperio tytulo feodali seu quovis obligationis modo hactenus habita et possessa, quibus ipsum propter sua demerita necnon ingratitude vitium et rebellionem manifestam contra nos et imperium habitam per alias nostras litteras¹ privavimus de plenitudine regie potestatis, tibi tamquam benemerito de speciali gratia conferimus et te de ipsis auctoritate presentium investimus. Volentes ut eadem tam tu quam heredes tui legitimi de tuo corpore descendentes a nobis et imperio tytulo feodali teneatis et possideatis ac etiam recognoscere debeatis quodque nobis et successoribus nostris imperatoribus et regibus Romanis proinde debita servitia faciat et prestetis consuetum fidelitatis et homagii sacramentum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Heidelberch, XI. Kalen. Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo septimo-decimo, regni vero nostri anno tertio.

410. SCRIPTUM EIUSDEM PRO ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO.

1317. Mai. 21.

Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 134. Descripsimus nos. Sigilli ceræ rubæe dorso impressi fragmenta adsunt. In verso leguntur: de dandis lris de ūrveyda per Er. natum dñi H. ducis de Brunswik.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 15 nr. 245.

Lud(ewicus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus recognoscimus, quod in nostri presencia Ludewicus natus illustris Ottonis ducis de Luneburg avunculus noster

409. ^a) ita legendum est; virgula, quae litterae i supraduci solet, etiam nunc videri potest or.

1) Supra nr. 407.

promisit fide prestita loco iuramenti pro Ernesto nato illustris Heinrici ducis de Brunswig, quod idem Ernestus litteras de urfeyda sua, quam ipse E(rnestus) fecit venerabili P(etro) archiepiscopo Maguntino, dabit et tradet eidem archiepiscopo infra hinc et festum nativitatis beate Virginis. Alioquin dictus Lud(ewicus) intrabit curiam pre-
 5 dicti archiepiscopi inde non exiturus, nisi dicte littere tradite sint et date. Super quo damus has litteras secreto nostro a tergo sigillatas.

Dat. Frankinford, XII. Kal. Iunii, anno Domini MCCCXVII. regni vero nostri anno tercio.

411. LITTERAE REGIS ARAGONUM AD FRIDERICUM.

1317. Iun. 6.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 18'. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 61 nr. 55 ex c. Editionem repetimus.

Cf. litteras reginae missas l. c. p. 62 nr. 56.

Serenissimo et magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi
 15 semper augusto benedicto et karissimo filio suo Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem et cum paterne dileccionis plenitudine felicium succesuum incrementa.

Scriptum vestrum novissime missum animi alaeritate recepimus, cuius quoque seriem bene audivimus ac plenario collegimus intellectu. Cum autem inter nos velut patrem ad honores et commoda filii ferventibus affectionibus anhelantem et inter vos
 20 filium graciosum et amantissimum nobis referre grates vel gracias necessitas vel ratio non requirant, cum absque hoc dicte affinitatis indisolubilis et obligationis annexitas utrumque ad honores et bonum alterius teneat colligatos, non ad hoc quia non convenit set^a ad alia respondentes serenitatem vestram scire volumus, quod sicut hucusque quantum potuimus sic ulterius quantum poterimus curas nostras circa vestri expeditionem
 25 negotii, prout occurrerit nobis factibile, exercebimus, ut paternus pro filiali negotio requirit affectus, prompti semper operationis nostre actus extendere, prout per alia scripta nostra regali sublimitati detulimus, ad queque honori profectuique vestre magnificencie quomodolibet oportuna in hocque perseverabit continuacione laudabili affectio paternalis. De regressu autem ad vos nunciorum vestrorum, quos ad magnificum regem
 30 Robertum miseratis¹, cuiusdam nuncii, quem ad nos mittere volebatis, quem alii priores nuncii ad nostram presenciam reduxerunt, [relatu]^b quod significastis audivimus nec minus quomodo ipse rex Robertus, qui apud dominum summum pontificem status et negotii vestri intendit et vult, ut scripsistis eum firmiter asseruisse, et promisit^c vigil et fervens esse promotor, quod plurimum expediens et utile reputamus, non potuit propter
 35 brevitatem termini ad hoc dare operam, sicut facere disposuit, efficacem, set quod brevi et congruo tempore in ipso negotio operatione sollicita laborab[it]. Nos vero sicut requiritis et rogatis, quando significaveritis, nisi retenti casus obstiterint, quo vel quibus per sollempnes nuncios nostros rem explicare disponimus, responsum nostrum, prout et per nuncios quos ad nostram presenciam destinastis et per aliud scriptum nostrum
 40 altitudini vestre intimavimus, exequimur.

Datum Ilerde, VIII. Idus Iunii, anno Domini MCCCXVII.

Bernardus de Aversone mandato r(egis) et fuit ei lecta.

411. a) scilicet ed. b) sic fere addendum. c) et promisit supra lineam add. c.

1) Cf. etiam Finke 'Acta Aragonensia' II, 575 in nr. 374.

412—417. UNIO LUDEWICI CUM PRINCIPIBUS ELECTORIBUS.

1317. Iun. 19.

412—415. SCRIPTA GENERALIA.

412. *Scriptum regis.* Iun. 19.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS 135½ (olim 'Mainz Hochstift Nachträge' fasc. 14). Descripsimus nos. Sigilli fragmenta pendent loro membranaceo. In verso legitur: Magunt. | Colligacio generalis. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 15 nr. 251¹.

Exaratum esse videtur eadem manu, quae Scriptum foederis inter reges a. 1325, 10 Mart. 13. habiti scripsit.

(1) Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen zeiten mærer des riches verjehen und tûn^a chunt allen den die disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir uns mit unsern lieben fürsten den erbern Petern ertzebischofen ze Mantze, Baldewinen ertzebischofen von Trier und mit unserm swager Johans chunige von Behaim und von Polen vereinet haben und ze einander verpünden und mit gûten triwen an eides stat geheizzen und gelobt wir in und sie uns her wider, einer dem andern immer mer die weile wir geleben ze helfen und ze raten mit leibe und mit gûte und mit aller unser macht gen aller mengelich und mit namen auch gen hertzogen Friderichen von Osterreich, . . seinen brüdern und irn helfern, so verre wir chûnnen und mûgen an alles geverde. (2) Und were daz wir oder unser vorgeanten fürsten mage, manne, diener oder helfer hettn, die mit uns und in in disem pünde weren oder nicht sein wolten, die mûgen wir und auch sie iederman die seinen versprechen auf ein recht. Datzû hat unser iglicher geheizzen und gelobt, daz er alle seine freunt und seine diener, die er nû hat und hernach gehalten mach ze im, in disen pûnt ze uns bringen und verpinden sol, also daz sie uns und wir in hin wider, swa sein not geschicht, beholfen sûllen sein mit gûten triwen, als vorgeschriben stet. (3) Wer auch daz dehain unser freunt oder diener, die wir nû haben an uns oder die wir hernach ze uns gezihen und gewinnen möchten, sein besunder gelûbde und verpûntniûz ze uns und ze den vorgeanten fürsten tûn wolt und auch uns und den fürsten seinen brief dar über geben, den sûllen wir und die fürsten ze uns in den pûnt und in die einûng^b nemen und im hin wider unser briefe geben. (4) Und wer auch daz under uns vieren einer oder mer stûrben und abgiengen, so sûllen die andern die do lebende beleiben des oder der andern chindern, stiften, freunden, helfern und dienern, die sie ze den zeiten haben oder darnach an sich bringent, also ob sie in den vorgeanten pûnden beleiben wellent, getriwelich beholfen und geraten sein, swa es in not wirt, gleicher weis als er oder sie lebten an alles geverde. (5) Wir haben auch mit unsern vorgeanten fürsten gelobt besûnder, daz unser dehainer ane den andern mit dem vorgeantem hertzog Friderich von Osterreich, . . seinen brüdern und iren helfern und dienern dehain sûne oder richtigûng^c nimmer genemen und gemachen sol danne mit unser aller vier oder der die do lebent wizen, willen und rat. Daz die vorgeschriben

412. a) tûn similiter semper or. b) einvûg or. c) -ûng or.

1) Ubi datum male indicatur ad Regesta Boica, quae loco illic citato de documento erronea notant.

teiding, einung^d und pünde gantz und stet beleiben, dar uber ze urchunde geben wir disen brief mit unserm chüniehlichen insigel versigelt.

Der ist gegeben ze Bacherach, des Sūtags^e nach sande Vitus tach, do man zalt von Cristes gebürt dreutzehenhūndert jar dar nach in dem sybentzehendem jare, in dem
5 dritten jare unsers riches.

413. 414. *Scripta archiepiscoporum.* Jun. 19.

Scriptum archiepiscopi Moguntini prius A autographum in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Descripsimus nos. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo. In verso legitur: Ista detur dñō Lud. Rom̄ regi.

10 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 51.*

Scriptum archiepiscopi Trevirensis B autographum in tabulario generali regni Bawarici 'Mainz Erzstift' fasc. 197 (olim 'Nachträge' fasc. 14). Descripsimus nos. Pendent fragmenta sigilli loro membranaceo. In verso legitur: Colligacio generalis dñi Treveren. — Ineditum.

15 *Eadem manu exarata esse videntur ac supra nr. 412.*

413. *Exemplar archiepiscopi Moguntini.*

A.

(1) Wir Peter von Gotes gnaden des heiligen stūles ze Mäntze ertzebischof und
20 des heiligen Romischen riches in Deutschen landen ertzecantzeler tūn chūnt allen den die disen brief ansehent oder hōrent lesen, daz wir uns mit unserem genedigen herren chunig Ludowige von Rome und mit den
25 erbern herren und fürsten hern Baldewinen ertzebischofen ze Trier und mit hern Johans chunige von Behaim und von Polen vereinet haben und ze einander verpūnden und mit gūten triwen an eides stat geheizzen
30 und gelobet wir in und sie uns her wider, einer dem andern immer mer die weile wir leben ze helfen und ze raten mit leibe und mit gūt und mit aller unser macht gen aller mængelich und mit namen auch
35 gen hertzog Friderich von Osterreich, . . . seinen brüdern und iren helfern, so verre wir chūnnen und mūgen an alles ge-
verde. (2) Und were daz wir oder die vorgenanten herren der chunich Ludowich
40 und der ertzebischof von Trier und chūnig Johans von Behaim mage, manne, diener oder helfer heten, die mit uns und mit in in disem pünde weren oder nicht sein wolten, die mūgen wir und auch sie ieder
45 herre die seinen versprechen auf ein recht. Datzū hat unser iglicher geheizzen und ge-

414. *Exemplar archiepiscopi Trevirensis.*

B.

(1) Wir Baldewin von Gottes genaden der heiligen kirchen ze Trieren ertzebischof und des heiligen Rōmschin riches in Wælschen landen ertzecanceler tūn chunt allen den die disen brief ansehent oder hōrent lesen, daz wir uns mit unserm genedigen herren kunig Ludowige von Rome und mit den erbern fürsten hern Peter ertzebischof ze Mentze und mit unserm lieben vettern hern Johans kūnig ze Beheim und ze Polen vereinet haben und ze einander verpūnden und mit guten triwen an eides stat geheizzen und gelobet wir in und si uns herwider, einer dem andern immer mer die wile wir leben ze helfen und raten mit libe und mit gūte und mit^a aller unser maht^b
gen aller mængelich und mit namen auch gen hertzogen Friderich von Österreich, sinen brüdern und iren helfern, so verre wir chūnnen und mūgen ane allez ge-
verde. (2) Und were daz wir oder die vorgenanten herren kūnig Lud(owich) von Rome, her Peter der ertzebischoff von Mentze und her Johans der kūnig von Beheim unser vetter mage, manne, diener oder helfer hetten, die mit uns und in in disem bunt weren oder niht sein wolten, die mūgen wir und auch sie ieder herre die sinen uff ein recht versprechen. Datzū hat unser

412. d) -ung² or. e) Sūū- or.

414. a) mīht or. b) praecedit littera crasa or.

lobt, daz er alle seine freunt und seine diener, die er nū hat und hernach gehabt mach ze im, in disen pūnt ze uns bringen und verpinden sol, also daz sie uns und wir in hin wider, swa sein not geschicht, beholfen sullen sein mit gūten triwen, als vorgeschriben stet. (3) Were auch daz dehein unser freunt oder diener, die wir nū haben an uns oder die hernach wir ze uns geziehen und gewinnen möchten, sein besunder gelubde und verpūntniūz ze uns und ze dem vorgenanten herren dem chūnige Ludowigen, dem ertzebischofen und dem chunige von Behaim tūn wolt und auch uns und den herren seinen brief dar über geben, den sullen wir und die herren ze uns in den pūnt nemen und im hin wider unser briefe geben. (4) Und were auch daz under uns vieren einer oder mer stürben und abgiengen, so sullen die andern die do lebende beleiben des oder der andern chinderen, stifften, freunden, helfern und dienern, die sie ze den zeiten haben oder darnach an sich bringent, also ob sie in den vorgenanten pūnden beleiben wellent, getriwelich geholfen und geraten sein, swa es in not wirt, gleicher weis als er oder sie lebeten an alle geverde. (5) Wir haben auch mit unserm vorgenanten herren dem chunige Ludowigen, dem ertzebischof von Trier und mit dem chūnige von Behaim gelobt besunder, daz unser dehainer ane den andern mit dem vorgenanten hertzog Friderich von Osterreich, . . seinen brüderen und iren helfern und dienern dehain sūne oder richtigūng nimmer genemen und gemachen sol danne mit unser aller vierer oder der die do lebent wizen, willen und rat. Daz die vorgeschriben teiding einūng und pūnde gantz und stet beleiben, dar uber geben wir ze urchunde disen brief mit unserm grozzen insigel versigelt.

Der ist gegeben ze Bacherach, do man zalt von Cristes gebürt dreutzehnhundert jar dar nach in dem sybentzehendem jare, des Sontags nach sande Vitus tach.

ieglicher geheizzen und gelobet, daz er alle sine frunt und sine diener, die er nū hat und hernach gehabt mag ze im, in disen bunt ze uns bringen und verbinden sol, also daz sie uns und wir in hin- 5 wider, swa sin nōt geschiet, beholfen sullen sin mit gūten triwen, als vor geschriben stet. (3) Wer auch daz dehein unser frunt oder diener, die wir nū haben an uns oder die wir hernach ze uns geziehen und gewin- 10 nen mochten, sein besunder gelūbde und verpūntniūz ze uns und ze den vorgenanten herren kūnig Lud(owige) von Rome, dem ertzebischof von Mentze und dem kunige von Beheim unserm vettern tūn wolte und 15 auch uns und den herren seinen brief dar ubir geben, den sūln wir und die herren kūnig Lud(owich) von Rome, der ertzebischoff von Mentze und der kūnig von Beheim unser vettere ze uns in den bunt 20 nemen und ime hinwider unser briefe geben. (4) Und wer auch daz under uns viern einer oder mer stürben und abgiengen, so solt die andern die do lebende beliben des oder der andern chindern, stifften, frun- 25 den, helfern und dienern, die sie ze den zeiten haben oder dar nach bringent an sich, also ob sie in den vorgenanten bünden beliben wellent, getriwelich geholfen und geraten sin, swa ez in nōt wirt, gleicher 30 weis als er oder sie lebeten, ane allez geverde. (5) Wir haben auch mit unsern vorgenanten herren hern Lud(owige) dem kunige von Rome, dem ertzebischof von Mentze und mit dem kūnige von Beheim 35 gelobt besunder, daz unser deheiner ane den andern mit dem vorgenanten hertzen Friderich von Osterreich, seinen brüdern, iren helfern und dienern dehein sūne oder richtigung nimmer genemen und gemachen 40 sol dann mit unser aller vier oder der die do lebent wizen, willen und rat. Daz die vorgeschriben teding, einung und bünde gantz und stete beliben, dar ubir ze urchūnde geben wir in disen brief mit 45 unserm ingesigel versigelt.

Der geben ist ze Bacherachen, des Sontages nach sand Vitus tage, do man zalte von Cristes gebürte druzenhundert jar dar nach in dem sibentzenden jare. 50

415. *Scriptum regis Bohemiae prius. Iuu. 19.*

Originale (or.) partim corrosum in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsimus nos. Pendet sigillum lacsum loro membranaceo. In verso nihil exaratum est. — Ineditum.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 184 Iohann nr. 35.*

Eadem manu scriptum esse videtur ac supra nr. 412.

(1) Wir Johans von Gotes gnaden chunig ze Behaim und ze Polen und grafe ze Lützembürch tûn chûnt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir uns mit unserm genedigen herren chunig Ludowigen von Rome und mit den erbern
10 herren herren Peter ertzebischofen von Mäntze und mit unserm lieben vettern hern Baldewinen ertzebischofen von Trier vereinet haben und ze einander verpünden und mit gûten triwen an eides stat geha[i]zen^a und gelobt wir in und sie uns herwider, einer dem andern immer mer die weile wir leben ze helfen und ze raten mit leibe und mit gûte [und mit al]ler^a unser macht gen aller mengelich und mit namen auch gen
15 hertzog Friderich von Osterreich, . . seinen brudern und iren h[el]fern, so verre wir chûnn[en]^a und mûgen an allez geverde. (2) Und were daz wir oder die vorgenanten herren der chunig und die ertzebischof[e mage, manne, diener]^a oder helfer hettn, die mit uns und in in disem pûnde weren oder nicht sein wolten, die mûgen wir und a[uch sie ieder herre die sinen]^a versprechen auf ein recht. Datzû hat unser iglicher geheizzen
20 und gelobt, daz er alle seine freunt und seine [diener, die er nû hat]^a und hernach gewinnen und gehaben mach ze im, in disen pûnt ze uns bringen und verpinden sol, also [daz sie uns und wir in hin]wider^a, swa sein not geschicht, beholfen sullen sein mit gûten triwen, als vorgeschriben stet. (3) Wer auch daz [dehein unser freunt oder d]iener^a, die wir nû haben an uns oder die hernach wir ze uns gezihen und gewinnen
25 möchten, sein besûnder [gelübde und verpûntnûz ze uns]^a und ze den vorgenanten herren dem chûnige und den ertzebischofen tûn wolt und auch uns und den herren sein[en brief dar ubir geben]^a, den sullen wir und die herren der chûnig und die ertzebischofe ze uns in den pûnt nemen und im hinwi[der unser briefe]^a geben. (4) Und were auch daz under uns vieren einer oder mer stûrben und abgiengen, so sullen die andern die
30 do lebende be[leiben]^a des oder der andern chindern, stifften, freunden, helfern und dienern, die sie ze den zeiten haben oder darnach an sich bringent, also ob sie in den vorgenanten pûnden beleiben wellent, getriwelich geholfen und geraten sein, swa es in not wirt, glicher weis als er oder sie lebeten, an alles geverde. (5) Wir haben auch mit unsern vorgenanten herren dem chunige und den ertzebischofen gelobt besûnder,
35 daz unser dehainer an den andern mit dem vorgenanten hertzog Friderich von Osterreich, . . seinen brüdern und iren helfern und dienern dehain sûne oder richtigung nimmer genemen und gemachen sol danne mit unser aller vierer oder der die do lebent wizen, willen und rat. Daz die vorgeschriben teiding, einûng und pûnde gantz und stet beleiben, dar uber ze urchunde geben wir disen brief mit unserm chûnichlichen insigel
40 versigelt.

Der ist gegeben ze Bacherach, des Sûntags nach sande Vitus tach, do man zalt von Cristes gebûrt dreutzeenhundert jar dar nach in dem sybentzehendem jare, in dem sybenden jare unser riche.

415. ^a) *uncis inclusa abscissa sunt or.*

416. *Scriptum archiepiscopi Moguntini alterum.* Iun. 19.

Originale (or.) ibidem. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In verso legitur: Regi Rom. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 320 nr. 42 ex or.

Nos Petrus Dei gracia sancte Magunt(ine) sedis archiepiscopus sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius recognoscimus et constare volumus universis, quod licet serenissimus dominus noster dominus Ludowicus Romanorum rex cum venerabili in Christo patre domino Baldewino sancte Treverensis ecclesie archiepiscopo sacri Romani imperii per Galliam archicancellario illustrique Iohanne Boemie et Polonie rege amico nostro carissimo et nobiscum mutuam colligationem fecerit generalem, traditis nobis ad maiorem famam suis et receptis nostris et eorum litteris generalibus patentibus super eo¹, hoc tamen de communi consensu specialiter ordinatum, tractatum et provisum extiterit, quod prefatus dominus noster Ludowicus Romanorum rex virtute predictae colligationis generalis nobis contra Fridericum ducem Austrie, eius fratres et adiutores in hac parte dumtaxat et contra nullum alium astare tenebitur. Harum testimonio litterarum nostri sigilli robore signatarum.

Dat. Bacheraci, anno Domini MCCCXVII, X. Kalen. Iulii.

417. *Scriptum regis Bohemiae alterum.* Iun. 19.

Originale (or.) in tabulario secreto reipublicae Bavaricae. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittelsbaccensia' II, 261 nr. 258 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 184 Iohann nr. 36.

Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex ac Lucemburgensis comes ad universorum noticiam volumus pervenire, quod quia serenissimus dominus noster dominus Lud(owicus) Romanorum rex nostris et regnorum nostrorum intendens utilitatibus et commodis nobis pro resistendo melius nostris in ipsis regnis nostris adversariis et rebellibus ducentos viros galeatos, quibus iuxta terre consuetudinem de expensis providere promittimus et debemus, mittere et subsequenter, si per Frid(ericum) ducem Austrie personaliter terre nostre invaderentur, cum tota sua potencia ad iuvandum nos contra ipsum ad requisicionem nostram procedere et in propria persona ad predictum regnum nostrum venire promisit, nos vice versa eidem domino nostro regi, si per ipsum ducem Austrie in partibus Reni vel alibi invasus fuerit, similiter ducentos viros galeatos, quos de amicis et servitoribus nostris habere poterimus, concedemus, quibus eciam iuxta illius terre consuetudinem de expensis providere debet. Nosque si de gwerris nostris in regno nostro Boemie^a respirare poterimus bono modo, ipsum dominum nostrum regem invasum tamen per predictum ducem Austrie in predictis partibus cum tota nostra potencia subsequemur. Et si dictus dominus noster rex invasus per prefatum ducem Austrie ut premittitur suis quos nobis miserit indigeat armatis, nos sibi remitemus eosdem ipseque nostros quos sibi mitemus homines nobis gwerris in ipsis regnis nostris vel comitatu Lucemburgensi incumbentibus remittere similiter tenebitur et promisit. In cuius robur et testimonium presentes [litteras]^b fieri et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. apud Bacharacum, XIII. Kalend. Iulii, anno Domini millesimo CCC septimo-decimo, regni vero nostri anno septimo.

417. ^{a)} Boem̃e or. ^{b)} lacuna or.

1) *Supra* nr. 412—415.

418. 419. EIUSDEM SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

1317. Iun. 19.

418. *Scriptum prius.* Iun. 19.

5 *Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Günther 'Codex diplomaticus' III, 179 nr. 74 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 15 nr. 249.*

(1) Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus presentibus profite-
mur, quod nos venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principi nostro carissimo
10 promissimus et presentibus promittimus bona fide infrascripta, videlicet quod litteras
renuntiacionis, contractuum, promissionum et obligacionum habitorem inter illustres prin-
cipes nostros Iohannem Boemie et Polonie regem et venerabilem Baldewinum predictum
archiepiscopum ex una parte et Rudolfum comitem palatinum Reni ducem Bawarie
germanum nostrum karissimum ex altera¹ infra duos menses a data presentium dictum
15 archiepiscopum habere faciemus. (2) Item quod idem frater noster obligacionem
eidem archiepiscopo factam per nos de bonis comitatus palatini Reni approbabit et rati-
ficabit per suas patentes litteras suo sigillo sigillatas et quod per alias suas litteras mandabit
fidelibus, ministerialibus, castrensibus, burgensibus et subditis quibuscunque cuiuscunque
condicionis existant ipsius comitatus palatini Reni, ut eidem archiepiscopo super dictis
20 bonis comitatus fidelitatem et homagii sacramentum ac alia debita et consueta servitia
exhibeant, que consueverunt comitibus palatinis exhiberi, et sibi obediant fideliter et
intendant, prout in litteris nostris super hoc confectis et dicto archiepiscopo traditis
plenius continetur². (3) Item quod obligacionem predicto archiepiscopo factam per
nos de bonis imperii idem frater noster tamquam princeps imperii ratificabit et con-
25 firmabit per patentes litteras suas. (4) Quas litteras dicti fratris nostri ratificacionis
et approbacionis bonorum comitatus palatini et imperii ac mandati predictorum cum
prima concordia vel confirmacione concordie verbis vel litteris faciend(a) inter nos et
predictum fratrem nostrum fieri faciemus et eas una cum omnibus litteris unionis,
promissionis et obligacionis, quas dictus dux frater noster habet de dictis illustribus
30 principibus nostris rege et archiepiscopo, extunc infra duo menses primos ad manus dicti
archiepiscopi faciemus pervenire.

Dat. Bacheraci, XIII. Kalen. Iulii, regni nostri anno tercio.

419. *Scriptum alterum.* Iun. 19.

*Originale ibidem. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membra-
35 naceo. — Ed. Günther l. c. III, 176 nr. 78 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 15 nr. 250.*

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presentibus profite-
mur, quod dampnis et expensis, que venerabilis Bald(ewinus) Treverensis archiepiscopus
princeps noster karissimus sustinuit et fecit nobiscum in expedicione nostra de Ezzelinga,
40 sumus eidem archiepiscopo in quatuor milibus marcarum argenti puri bone lige et iusti
ponderis Coloniensis efficaciter obligati. De quibus eidem bona fide infra festum

1) Cf. supra nr. 63 cap. 6. 2) Supra nr. 351 cap. 8.

1318
Apr. 23.

Pasche proxime venturum satisfacere promittimus dolo et fraude cessantibus penitus et exclusis omnique occasione remota. Dantes sibi has nostras litteras^a super eo in testimonium sigilli nostri robore communitas.

Dat. Bacharaci, XIII. Kalend. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo septimodecimo, regni vero nostri anno tercio.

420. EIUSDEM SCRIPTUM PRO COMITI DE MORS.

1317. Iun. 22.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi. Descripsimus nos. Sigillum deest, lori membranacei fragmento relicto. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 119 nr. 160 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 271 nr. 2629 (Addit. I).

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Theoderico comiti de Mürse, fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Strennue probitatis tue merita, que personam tuam longe lateque reddunt laudabilem et decoram, tuaque fidelitas, quam ad nos et sacrum geris imperium, magnificentiam nostram tibi non inmerito constituunt pre ceteris debitricem. Volentes igitur obinde te gratiose prosequi, ut per effectum operis sencias, quod gerimus in affectu, bannum ferarum terre tue necnon pedagium vulgariter wegegelt appellatum per te tuosque predecessores ab olyn usque nunc recipi consuetum, prout eadem actenus a spectabili viro Theoderico comiti Clevensi suisque progenitoribus in feodum tenuisti, tibi et tuis heredibus auctoritate regia de speciali gratia confirmamus. Dantes universis et singulis sacri imperii fidelibus firmiter in mandatis, ne quis [te] in huiusmodi banno ferarum et pedagio gravare et impedire quomodolibet presumat, sicut indignacionem regiam voluerit evitare. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Bacheraci, X. Kalen. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo septimodecimo, regni vero nostri anno tercio.

421—438. PAX RHENI GENERALIS.

1317. Iun. 22. — Aug. 9.

421 — 423. SCRIPTA LUDEWICI REGIS.

1317. Iun. 22. — Iul. 3.

421. *Scriptum pacis generalis. Iun. 22.*

Originalia duo, quorum 1) in tabulario civitatis Spirensis; sigillum deest, quod loro membranaceo pendebat; ed. Hilgard 'Urkunden der Stadt Speyer' p. 243 nr. 307 ex 1; editionem repetimus.

419. ^a) litās or.

2) in tabulario civitatis Coloniensis nr. 878; contulimus nos; sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo; ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 118 nr. 159 ex 2; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 168 nr. 172 ex 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 15 nr. 252 et p. 243 Reichssachen nr. 87.

Cf. Schwalm 'Landfrieden' p. 12 sqq.

1. Wir Lûdewig^a von Gottes gnaden ein Rômescher^b kûnig ûnde^c zû allen ziten ein^e merer dez rîchez wollent wizsen alle die disen brief ansehent unde^d hõrent lesen, daz wir mit gemeinem rate unde^e gûten willen ûnser erber fursten Peters von Meintze ûnde Baldewins von Trieren der ertzebischoffe unde ûnserz lieben swagerz Johans dez kûniges von Beheim ûnde von Polan ûnde der andern herren, graven, vrien^f, dienesteman mit unsern lieben unde getruwen den burgern von Kôlne^g, von Meintze^h, von Wormezseⁱ, von Spire, von Ache, von Oppenheim^k, von Franckenfûhr^l, von Frideberg, von Geilnhusen unde von Wepphelar^m dûrch gemein gût dez landez unde der stette^f, daz die koflûte unde anderz ein ieglicher mûgent wandeln fridelichen, habent ein lantfriden gemachet von Herde oberthalb Spire bitze Colne ûf lande unde uf wasser. Unde habent alle zolle abe getan uf lande unde uf wasser in den vorgenanten zîh ane die alten geleite uf dem lande ane geverde. Wer die nimet, der sol die koflûte beschirmen da von, alse recht ist. Unde niderthalb Kolne bitze Antwerfⁿ sollent die nûwen zölle ðch abe sin, die alten mûgent da beliben niderthalb Kolne unde nit obewendig. Unde sol niergen^o me kein zol sin wande der eine, den wir mit den fûrsten ûns ûnde den stetten den friden ze beschirmen unde ze behelfenne uf gesetzt habent. Den mûgen wir och heissen nemen, wa wir ûnde^e die fursten unde die stette noch zû rate werdent. Unde sol man von dem fûder wines da nemen drie unde driszig grozser Tûrnose. Dar zû sol man zû Sante Gewere nemen den uf genden alten zol ûnde zû Gysenheim den alten schifzol unde zû Bohbarten^p den alten zol, dez ist siben unde zwentzig Heller, der greve Bertolt^{q, 1} werden sol.

2. Man sol och nemen an dem vorgenanten zolne, den wir nû uf geriht haben zû den friden, alse da vor gescriben stat, von deme hûndert kornes ûnde wëssen ahtzehn schillinge grozser, von deme hûndert saltzes driszig schillinge grozser unde anderz iegliche kofmanschaft, in welchem werde die ist, sol zollen da nach marzal^r ane geverde. Vûrbas sollent die zoller^s von den kofluten nit me nemen unde sie nit leidigen an ir wine oder an^e ander kofmanschaft. Unde waz geltes an dem zolle da gevellet, dez sol daz zweiteil ûns dem kûnige unde den fûrsten unde daz dritteil den vorgenanten stetten vallen ane widerrede den friden ze beschirmen unde ze behelfenne. Unde wil der ertzebischof von Kolne bi ûns in disem friden ûnde verbuntnûsse sin, deme sollen sehs grozse turnose werden von den zwein unde zweintzig turnosen, die ûns unde den fursten werdent. Wil aber er dez nit dûn, so sollen wir der kûnig unde die fursten in dringen, daz er sine zolle abe lazse unde den friden mit ûns halte. Unde sollent die herren ûnde die stette dar zû beholfen sin, alse gevellich ist nach ir eren.

3. Unde sol der vriden unde der zol wern syben jar die nach ein ander koment unde an vahent an sante Johans dage dez dõfferz der nû nehest kômet. Wenne och^{tan. 24.} die syben jar ûz kûment, so sol der selbe zol och gar abe sin unde nit vûrbassern wern. Wer och in disen friden zû ûns komen wil, den sollen wir enphahen, ebe ez ûns fûget ûnde wir denne zû rate werden mit den fûrsten ûnde^e den stetten. Unde ist

421. ^a) Lud. 2. ^b) Romschir 2. ^c) deest 2. ^d) oder 2. ^e) mit add. 2. ^f) unde add. 2. ^g) Chollen *similiter semper* 2. ^h) Mentze *semper* 2. ⁱ) Wormze *semper* 2. ^k) Oppenheim 2. ^l) Frankenford 2. ^m) von Wetzlar unde von Geilnhusen 2. ⁿ) Antwerp 2. ^o) niendert 2. ^p) Boparten 2. ^q) Berhtolde 2. ^r) marczal 2. ^s) zolner 2.

1) Scil. de Katzenellenbogen; cf. *infra* p. 363 lin. 38.

daz ieman dehein zol in den vorgenanten ziln anderz uf rihten wil unde nemen uf lande oder^t uf wasser, daz^u sollen wir unde die fürsten abe dūn unde sōllent die herren unde die stette ūns dar zū helfen, also ez denne gelegentlich ist unde ir ere.

4. Unde swa dirre fride gebrochen wirt uf lande oder uf wazser, in welches herren gerihte oder lande daz geschicht, der sol mit siner maht dar zū helfen, daz ez geriht⁵ werde. Mag er daz getūn ane ander helfe, daz sol er dūn, mag er aber daz nit getūn, er sol die nehesten herren unde die nehesten^v stette bi ime dar zū manen unde sōllent sie ime helfen die herren mehteelichen unde die stette, also ez^w in erlich ist. Wir wollent och, daz in diseme fride nieman den ander angriffe, er endū ez denne mit rehtem gerihte, wande ez sol iederman von dem andern reht nemen unde dūn. 19

5. Wir wollent och, daz die fürsten unde die herren beliben an ir rehte^x. Wir wōllent och, daz ein ieglich stat belibe^y an ir rehte^z, friheit unde gewonheit.

6. Wir wollent och den nidern stetten ein hōbtman, den Wettreibeschen stetten ein hōbtman unde den obern stetten Meintzen, Wormeiszen, Spiren^a unde Oppenheim^b och ein hobtman geben zū deme friden. Den friden sollent die von Colne unde die 15 andern nidern stetten mit irme hobtmanne unde irn^c lantherren haben nach ir gewonheit, also sie vormales den gehabet^d hant. Die stette von der Weteribe sōllent och also dūn mit ir hobtman unde^e landes herren.

7. Aber die obern stette^f Meintze^f, Wormezse unde^g Spire^h unde^g Oppenheimⁱ sōllent disen friden mit ir landesherren^k, die den och geschworn hant, alsus halten, daz 20 die selben herren sōllent sehs man unde iegliche der selben vier stette zwein man weln unde kiesen, der werdent viertzehene, den friden ze besitzene unde ze rihtene. Unde sollent die vierzehene unde der hobtman alle mande zesamene rihten^l an ein genante stat in der selben stetten gegen. Claget den ieman, daz der fride an ime gebrochen sie, oder wizensent sie ez selber, so sollent sie den, der daz getan hat, vū 25 sich laden unde sōllent daz nach kuntschaf unde nach reht rihten nach ir vierzehenre urteil oder dez mereteiles der selben vierzehenre^m. Die vorgenante vierzehen unde derⁿ hobtman sōllent och swern ūf den heiligen, den friden reht ze rihtene unde ze beschirmene ane geverde. Kūmet aber der nit fur der da vūr geladen wirt oder wil nit wider tūn, ebe man ez im gebūtet, gegen dem sol man dūn unde in twingen, daz er ez 30 uf rihte unde bessere, unde sollent die herren dar zū helfen nach ir maht unde die stette nach ir eren, also^o vorgeschriben stat. Unde ist daz der vierzehenre deheinre vor ehaffer not etzeliches dages zū deme gerihte nit komen mag, so sol die stat dannen der ist oder der herre der den gewalt hat ein andern geschwornen man zū deme dage dar senden.

8. Unde ist daz in disen ziln ieman den kōfman oder ieman der in disem friden 35 ist gewalt dūt an libe oder an gūte, dar zū sol mengelich helfen unde vrūmeelichen dūn daz ze wernde unde ze beschūtene^p, unde waz man dar zū tūt, dar an sol nieman freveln, ebe man zū der dat den hobtman oder die fridenrihtere nit hette oder haben mohte so geheliche. Unde ze criegene, die bitz her gewesen sint unde vūrbasser geschehen mūgent, daz Got wende, die zū diseme friden nit enhōrent, da sōllent die stette 40 nit zū beholfen sin. Was aber von diz friden wegen ieman der zū disem friden hōret geschicht, deme sol man beholfen sin, bitz daz ez^q gebessert unde uf geriht werde^r.

9. Unde sollent die von Kolne^s mit den nidern stetten dienen zū deme^t friden mit so vil lūten, also sie verbunden warent zū den herren mit ir briefen unde eiden, da man zū Wūring^{u1} streit, sie enwellent denne von in selbe me dūn. 45

421. t) unde 2. u) den 2. v) die nehesten *deest* 2. w) *deest* 2. x) an irn rehten 2. y) verlibe 2. z) iren rehten 2. a) Spyre 2. b) Oppenheim 2. c) *deest* 2. d) gehalten 2. e) iren *add.* 2. f) von *add.* 2. g) von 2. h) Spyre 2. i) Oppenheim 2. k) iren lantherren 2. l) riden 2. m) *loco* der selben vierz. 2: under in. n) ir 2. o) da *add.* 2. p) schirmen 2. q) ime 2. r) *abhinc series capitum in* 2: *capp.* 10. 12. 11. 9. 13. s) Chohn 2. t) disem 2. u) Woring 2. 50

1) A. 1288. *Iun.* 5.

10. Wer^v in disen friden nit wil sin mit ûns, der sol och dez nit geneizsen. Waz dem geschiht, dez enwalten wir nit.

11. Ûnde ist daz den stetten nach den^w syben jaren ieman von diz friden wegen ûnde^x ûmbe daz in disen friden geschiht dehein leit oder schaden dette, den stetten
5 sôllen wir beholfen sin deme ze widersteinde.

12. Die zweiunge umbe die name, die den burgern von Meintze geschehen ist, also sie elagent von Conrat^y von Kerpen^z unde sine brûder ûnde Willehelme von Mandelscheit^a ûnde irn helfern, nemen wir in disen friden, also daz man mit dem ersten daz rihten sol, also ez in disem friden geschehen sie.

13. Were nû daz wir der kûnig ûns vergessent unde nit hieltent den burgern von Wormesze umbe Jacoben Ebirtzen^b, den Holderbomer^c unde Contzeln^d Diemarn^{e.1}, also wir ine nûwe briefe geben haben, so sollent die selben ir burgere mit ir rehte, daz sie hant, also ir alten briefen sagent, sin in disen friden in ze helfene ûnde ze schirmenne von dez friden wegen.

14. Disen friden unde allez daz da vorgeschriben stat geloben wir kûnig Lûdewig^f bi unser kûnglichen eren unde trûwen unde hant gelobt die vorgenanten fûrsten mit irn trûwen an eides stat unde die andern herren unde die stette bi geswornen eiden, die sie dar umbe getan hant, stete ze habenne, unverbrochenlich ze schirmenne unde ze helfenne getruwelich ane alle geverde.

Unde dez zû ûrkûnde unde steitter vestekeit so haben wir^g unser kûnglich in-gesiegel gehenket an disen brief.

Der wart gegeben zû Bacherach, an der Mitwochen vor sante Johans dage dez dôfferz, do man zalte von Gottes^h gebûrtte drûzehenehundert jar in dem sybenzehende jare, in dem dritten jare ûnserz rîchez.

422. *Scriptum secundum.* *Iun. 23.*

Originalia duo, quorum 1) in tabulario Spirensi: sigillum deest, quod loro membranaceo pendebat; ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 294 nr. 468 ex 1; Hilgard l. c. p. 245 nr. 308 ex 1; editionem hanc repetimus.

2) in tabulario Coloniensi nr. 885; sigillum parum laesum pendet loro membranaceo; ed. 'Quellen zur Gesch. der Stadt Köln' IV, 38 nr. 42 ex 2; editionem contulimus.
Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 16 nr. 253.

Cf. etiam notam apud 'Winkelmann' l. c. adiectam.

Wir^a Ludewig von Gotz gnaden Romescher kûng und^b zû allen zithen ein^b merer des ryches verjehent und wollent wissen alle die diesen brief ansehent oder horent
35 lesen, daz wir mit unsern fursten Peter erzbischof von Meintze^c, Baldewine erzbyschof von Tryren^d und Johanse kung von Beheim und von Bolan^e unserm lieben swager den zol, den wir zû dem fryden ûf gesetzet haben, als an dem lantfryde briebe stat, legent unde setzent alsus: Von den zwene und zwentzig grozzen turnosin, die uns und den .. fursten werden sollent, sieben grozze zû Kobelentze^f und nûne grozze zû Rin-
40 magen zû nemenne. Die andern sehse, wil der erzbyschof von Collen^g diesen fryden mit uns halten, sol der selbe^b erzbyschof nemen alsus, dry zû Andernachen unde dry

421. v) auch *add.* 2. w) disen 2. x) von — ûnde *desunt* 2. y) Cunr. 2. z) Kerppin 2.
a) Willehelme von Manderscheit 2. b) Ebirtzen 2. c) -baumer 2. d) Chûnzeln 2. e) ir burger
add. 2. f) Lûdowig 2. g) der kunig *add.* 2. h) Cristes 2.

422. a) .. *add.* 1; *similiter saepius.* b) *deest* 2. c) Mentze 2. d) Triere 2. e) Polin 2.
f) Chobelentz 2. g) Chollen 2.

1) *Cf. supra nr. 203 et 269.*

zû Bünne. Wil aber er den fryden nit haben mit uns, so sollen wir der . . kûng der selbe sehse turnose nemen, dry zû Kobelentze^h unde dry zû Rinnagen. Aber die eilfe grozze, die wir hant geben und benûmet den steten den fryden zû beschirmenne, setzen wir alsus zû nemenne von den steten, fünf grozze zûⁱ Kobelentze und die andern sehs grozze^k zû Collen^l, unde wollent, daz die burgere zû Kobelentze von ir gûte, daz⁵ in wehsit in ir stete marke und termin^m, keinen zol geben zû Kobelentze an dem zolle. Und zû urkunde und zû^k festekeit dirre dinge han wir unser kunglich ingesiegel gehenket an diesen bryf.

Der wart geben zû Bacherachen, an santeⁱ Johans abende dez deiffers, do man zalte von Crist geburte druzehenhûndert jar dar nach in dem siebenzehesteme jar, in¹⁰ dem dryten jar unsers riches.

423. *Scriptum tertium.* Iul. 3.

Originalia duo, quorum 1) in tabulario Spirensi; sigillum deest, quod loro membranaceo pendebat; ed. Hilgard l. c. p. 246 nr. 310 ex 1 (male ad Aug. 7); editionem repetimus.

2) in tabulario Coloniensi nr. 895; sigillum laesum pendet loro membranaceo; ed. 15 'Quellen' IV, 41 nr. 50 ex 2 (male ad Aug. 8); editionem contulimus.

Quae in dissertatione nostra 'Die Landfrieden' p. 17 not. 2 de tempore egimus, erronea sunt. Diei 3. m. Iulii potius documentum adiudicandum est.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des riches verjehen offentlichen an disem brieft, daz wir mit unserer fürsten rat und willen²⁰ setzen und wellen: Ist daz ieman, ez sei herre oder stat, ritter oder knecht, in den gemainen lantfriden, den wir die fürsten, die herren und die stete gemachet haben, zû uns chûmen wil, der sol sweren den friden ze behalten, ze beschirmen und ze behelfen, als der lantfrides brief sagt, und sol daz tûn vor dem houbtmanne und vor der houbtstat, die dem der zû dem friden chûmen wil aller nehest gelegen ist, an alle ge-²⁵verde. Dar uber zû einem urchunde geben wir disen brief mit unserem insigel versigelt.

Der ist gegeben zû Oppenheim, des Sûntags nach sande Peters tach, do man zalt von Cristes gebûrt dreutzeenhûndert jar darnach in dem sybentzehendem jare, in dem dritten jare unsers riches.

424—435. IURAMENTA DE PACE SERVANDA.

1317. Iun. 22.—Aug. 9.

424—426. LITTERAE PRINCIPUM ELECTORUM.

Iun. 22.

424. *Scriptum archiepiscopi Moguntini.* Iun. 22.

Originale (or.) in tabulario Coloniensi nr. 881. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ed. 'Quellen' IV, 37 nr. 38 ex or.

Wir Peter van Godis gnaden erchebuschof zû Menze des heyligen richis in Tuizen lande overste kanzeleyr verheint ind willent wizzen alle de de deysen bryf seynt oder horent leysen, dat wir mit truwen an eyd stad gelobent haint inde gelobent,⁴⁰

422. ^{h)} Chobelentz 2. ⁱ⁾ . . add. 1; similiter saepius. ^{k)} deest 2. ^{l)} Chohn 2. ^{m)} termene 2.

den lantvreden, den kuning Lodewich ein Romischer kunich zû Bacherache gemacht hait mit uns inde mit andern vûrsten inde andern heyren ind den steten, stede ze habene, zû beschirmene ind zû bevredene getruweliche, as der lantvrede breyf. de dar geleysen wart ind tar uber gemagt is, stait geschrevin. Unde des zû urkunde ind
5 vester steiticheyt so hayn wir unser ingesegil gehengt an desen breyf.

Der wart gegeben zû Bacherache, an der Mitwechen vor senthe Johans dag des toufers, dû man zalte van Godis geburten druzeynhundert jar dar na des sebenzeynden jars.

425. *Scriptum archiepiscopi Trevirensis.* Iun. 22.

10 *Originale (or.) ibidem nr. 882. Contulimus nos. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo. — Ed. 'Quellen' IV, 36 nr. 36 ex or.*

Wir Baldewin von Gotz gnaden erzebieschof zû Tryren und dez Romschen richis in Walin ein oberster canceler verjehent und wollent wiszen alle die diesen brief sehent oder horent lesen, dz wir mit truwen an eidis stat gelobet hant und gelobent den lant-
15 fryden, den kûng Ludewig ein Romscher kung zû Bacherachin gemaht hait mit uns und mit andern . . fursten und andern herren . . und den stetten, stede zû habenne, zû schirmenne und zû frydenne getruwelichen, als der lantfrydebrief, der da gelesen wart und dar über gemaht ist, stet gescriben. Unde ist unser gût wille, dz die stete die funf grozze und was von ander kaufmanschaft do vellit nach marzal, als der lantfryde brief seit, als in zû
20 Kobelentz ist gegeben und gesetzit, da nement und sol ir gesinde, die des zolles do warthent und innement, sin in unserme fryden, schirme und geleide und auch daz gût, daz in da vellit, sol auch sin in unserme fryden und geleide da zû Kobelentz und dannen zû fûren, als verre als unser gewalt get an geverde. Unde dez zû urkunde und vester stedekeit so han wir unser ingesiegel gehenket an diesen brief.

25 Der wart gegeben an der Mittewochen vor sante Johans tag dez dauffers, zû Bacherachin, do man zalte von Crist geburthe druzehenhundert jar dar nach in dem sybenzehsten jare.

426. *Scriptum regis Bohemiae.* Iun. 22.

30 *Originale (or.) ibidem nr. 883. Contulimus nos. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo. — Ed. 'Quellen' IV, 37 nr. 40 ex or.*

Wir Johans von Gotz gnadin kûng zû Beheim und zû Polan und grave zû Lutzelnbürg verjehent und wollent wiszen alle die diesen brief sehent oder horent lesen, dz wir mit truwen an eides stat gelobet hant und gelobent, den lantfryden, den kûng Ludewig ein Romscher kûng zû Bacherachen gemaht hat mit uns und mit
35 andern . . fursten und anderen herren . . und den stetten, stede zû habenne, zû schirmenne und zû frydenne getruwelichen, als der lantfryde brief, der da gelesen wart und dar über gemaht ist, stat gescriben. Unde dez zû urkunde und fester stedekeit so han wir unser kûnglich ingesiegel gehenket an dysen brief.

Der wart geben zû Bacherachen, an der Mittewochen vor sante Johans tage dez
40 deiffers, do man zalte von Christ geburthe drûzehenhundert jar darnach in dem siebenzehesteme jar, in dem siebenden jar unsers rieches.

427—434. LITTERAE DIVERSORUM.

Iun. 22. — Aug. 9.

427. *Scriptum comitis de Spanheim.* Iun. 22.

*Originale ibidem nr. 884. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo*¹. — *Ineditum.*

Wir Johan grève van Spaynheym dūn kūnt allen den gienen dē desen breif seynt inde horent lesen, dat wir gelovet hayn inde geloven inde gesworen up ten heyligen den lantfride, den unse herre her Ludewich van Godes genaden Romeschge koninc zū Bachgerachge gemachtget hait mitten . . fursten inde anderen . . herren inde den steiden, stēde ze haldene, zū schirmene inde zū vridene getrulichgen, alse der lantfridebreif de vūrgenūmden . . koninx gelesen wart inde da over gemachtget is, steit geschreven. Des zū eyne ūrkunde inde vaste steidigeit so hayn wir unse ingesigel gehangen an dēsen breif.

De gegeven is zū Bachgerach, in der Mitwechgen voir sentte Johannes dage des doiffers, an me jare Godes durent inde druhundert inde sevenzeyn jar.

428. *Scriptum comitis de Arnsberg.* Iun. 28.

*Originale ibidem nr. 886. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo*¹. — *Ineditum.*

Wir Wilhelm greve van Arnesberg dūn kūnt allen den gienen dē dēsen breif seint inde horent lesen, dat wir gelovet hayn inde geloven inde gesworen hayn up ten heyligen den lantfride, den unse heirre her Lūdewich van Godes genaden Romesch koninc zū Bachgerachge gemachtgit hait mit den . . fursten inde anderen heirren inde den andern steden, steide zū haldene, zū schirmene inde zū vriedene getruuligen, alse der lantfriedebreif des vūrgenūmden . . koninx gelesen wart zū sente Marien zū greden binnen Kolne inde da over gemachtget is, steit geschreven. Des zū eyne urkunde inde vaste steidigeit so hayn wir unse ingesiegel gehangen an diesen breif.

Dē gegeven is zū Kolne, up sente Pēters inde Paules avent der apostelen, an me jare Godes durent druhundert inde sevenzeyn jar.

429. *Scriptum domini de Greifenstein.* Iun. 28.

*Originale ibidem nr. 887. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo*¹. — *Ineditum.*

Wir Kracht van Gryphensteyn dūn kūnt allen den gienen dē dēsen breif seint inde horent lesen, dat wir gelovet han inde geloven inde gesworen up ten heiligen den lantfride, den unse heirre her Lūdewich van Godes genaden Romesger kūninc zū Bachgerachge gemachtget hait mitten . . fursten inde andern . . heirren inde den . . steden, steide zū haldene, zū schirmene, zū vriedene getrulichge, als der lantfridebreif des vūrgenūmdes . . koninx gelesen wart zū sentte Marien zū den grēden binnen Kolne inde dar over gemachtget is, steit geschreven. Des zū eyne ūrkunde inde vaste steidigeit so hayn wir unse ingesigel gehangen an desen breif.

Der gegeven is zū Kolne, up sentte Peters in Paules avent der apostelen, an me jare Godes dusint druhundert inde sevenzeyn jar.

1) Cf. 'Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln' V, 28.

430. *Scriptum Wilhelmi comitis Iuliacensis.* Jun. 28.

Originale (or.) *ibidem* nr. 888. *Contulimus nos.* *Pendet sigillum laesum loro membranaceo.* — *Ed. 'Quellen' IV, 39 nr. 44 ex or.*

Wir Wilhelm eirste sun unses lieven heirren heren Gerardes des greven van
5 Gulege dūn kūnt allen den gienen dē dēsen breif seint inde horent lesen, dat wir
gelovet han inde geloven inde gesworen hain up ten heyligen, de lantfride, den unse
heirre her Ludewich van Godes genaden Romesche kūninc zū Bachgerachge gemachtget
hait mit ten . . fursten inde andern heirren inde den steiden, stiede zū haldene, zū
schirmene inde zū vriedene getruligen, als der lantfride breif des vūrgenumdes kūnix
10 gelesen wart zū sentte Marien zū den grieden binnen Kolne inde da over gemachtget
is, steit geschreven. Des zū eyne urkunde inde vaste stēdigeit so hayn wir unse
ingesigel gehangen an dēsen breif.

Dē gegeven is zū Kolne, up sentte Peters inde Paulus avent der apostelen, an
me jare Godes dusent druhundert inde sevenzeyn jar.

15 431. *Scriptum comitis de Monte.* Jun. 29.

Originale ibidem nr. 889. *Descriptimus nos.* *Pendet sigillum laesum loro membranaceo*¹. — *Ineditum.*

Wir Ailf greve van dēme Berge dūn kūnt allen den gēnen die dēsen breyf seynt
inde horent leysen, dat wir geloyft hayn inde geloven inde mit gegevenre trūwen
20 gesiggert hayn an eydis stat den lantvriede, den unse heirre her Lodewich van Godes
genaden Roymesche koninc zū Bachgerag gemagt hait mit den . . vūrsten inde anderen . .
heirren inde den . . steyden, stēde zū haldene, zū schirmene inde zū vriedene getrūwe-
lighen, als der lantvriede breyf des vūrgenoynden . . koninx geleysen wart zu sentte
Marien zū grēden binnen Kolne inde da over gemagt is, steit geschreven. Inde des
25 zū eyne urkunde inde vaste stedegeit so hayn wir unse ingesegel gehangen an
diesen breif.

Dē gegēven is zū Kolne, up sentte Peters inde Pauwils dage der apostele, an
me jaire Godes dūsent drūhūndert inde sevenzeyn jair.

432. *Scriptum civitatis Dusburgensis.* Jun. 30.

30 *Originale ibidem* nr. 890. *Descriptimus nos.* *Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo*¹. — *Ineditum.*

Wir . . richter, . . bürgermeistere, . . scheffene, . . rait inde gemeyne . . bürger
van Dusebūrg dūn kūnt allen den gēnen dē dēsen breif seynt inde horent lesen, dat
wir geloveit hayn inde geloven inde gesworen hayn up den heyligen den lantfriede,
35 den unse heirre her Lūdewich van Godes genaden Rūmesche kūninc zū Bachgerach
gemachtget hait mitten . . vūrsten inde anderen . . heirren inde mitten . . steiden, stēde
ze haldene, zū schirmene inde zū vriedene getrulichgen, als der lantfriede breif des
vūrgenūymden . . kūnix gelesen wart zū sentte Marien zū greiden binnen Kolne inde
dar over gemachtget is, steit geschrievē. Des zū eyne ūrkunde inde vaste stēdigeit
40 so hayn wir unser stede gemeyne ingesigel an dēsen breif dūn hangen.

Dit is gescheit des neisten dages sentte Peters inde sentte Paulus dage der
apostelen, in me jaire unses heirren dusent druhundert inde sevenzeyn jair.

1) Cf. *'Mittheilungen'* V, 29.

433. *Scriptum comitis Gelriae.* Jul. 7.

*Originale ibidem nr. 892. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo*¹. — *Ineditum.*

Wir Reynalt der jünge greve van Gelren dūn kūnt allen den gēnen de deysen breyf seynt inde horent leysen, dat wir geloyft hayn inde geloven inde geswoyren hayn up den heylgen den lantvrede, den unse heirre her Lodewich van Godes genaden Roymische koninc zū Bachgerag gemagt hait mit den . . vūrsten inde anderen . . heirren inde den steiden, stede zo haldene, zo schirmene inde zo vredene getruwelichen, als der lantvrede breyf des vūrgenoymden . . koninx geleysen wart zo sentte Marien zū greden binnen Kolne inde daover gemacht is, steit geschreven. Inde des zū eyne urkūnde inde vaste stedichgeit so hayn wir unse ingeseygel gehangen an dēsen breyf.

De gegeyven is zū Kolne, des Dūnresdaygs vūr sentte Margraten dayge der jūnevrouwen, an me jayre Godes dūsent druhūndert inde sevenzeyn jayr.

434. *Scriptum comitis Haynoniae.* Aug. 9.

*Originale in media parte corrosum ibidem nr. 896. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo*². — *Ineditum.*

Wir Gwilhelm van Henegouwe, van Hollant, van Selant grēve inde heirre van Freyslant inde lantvait des riichs dūn kūnt allen den gienen dē dēsen breif ane seynt inde horent leysen, dat wir geloyfet hayn inde geloven inde gesworen hayn up den heylghen den lantvriede, den unse heirre her Lodewich van Godes genaden Roymische koninc zū Bach[gerag gemagt]^a hait mit den . . vūrsten inde anderen . . heirren inde den steiden, stede zū haldene, [zū schirmene inde z]ū vriedene getrūwelighen, als der lantvriede breyf des vūrgenoymden . . koninx geleysen war]t zū sentte Marien zū grēden binnen Colne inde da over gemacht is, st[eit geschreven. Inde d]es zū eyne urkūnde inde vaste stedegeit so hayn wir unse ingesegel geh[angen an desen breyf.]

De gegeven is zū Colne, up sentte Laurenciis avent, an me jaire Gode[s dūsent dru]hūndert inde sevenzeyn jair.

435. *Scriptum archiepiscopi Coloniensis.* Jul. 9.

Originale (or.) ibidem nr. 893. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — *Ed. 'Quellen' IV, 41 nr. 48 ex or.*

Wir Heynrich van Godes genaden der heylger kirghen van Colne erschebischop inde des heylgen riches overste kantzelere over berg dūn kūnt allen den gienen de diesen breif aneseynt ove horent leysen, dat wir die eyndreichtegeit inde dē satzūnge des lantfrieden, des de steide overdragen haynt, umbe gemeyne noit inde nūtz inde den koifman zū beschirmene upme wassere inde upme lande, seven jair zū dūrene hayn geloift in goden trūwen inde siggereit in eytstat zū haldene, zū beschirmene na unser maigt. Beheltenisse uns dat wir deme koninge, den wir gekoren hayn, helpen mogen mit al unser maigt inde dat wir damede weder den lantvriede neit in missedūn. Des zū eyne urkūnde hayn wir unse ingesegel gehangen an diesen breif.

Die gegeven is an me jair Godes dūsent druhundert inde sevenzeyn jair, des Satersdages vūr sentte Margeraten dage.

434. ^a) *uncis inclusa iam abscissa sunt or.*

1) Cf. *'Mittheilungen'* V, 29.

2) Cf. *'Mittheilungen'* V, 30.

436 — 438. SCRIPTA VARIA AD TELONEA SPECTANTIA.

1317. Iun. 24. — Aug. 1.

436. *Computatio super teloneo Bacheracense facta.* Iun. 24.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Einzelne Städte und Orte' s. v. Bacherach. Contulimus nos. Quatuor sigillorum fragmenta pendent loris membranceis. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 780 nr. 1119 ex or.

Reg. Boica V, 361.

Universis presentes litteras inspecturis volumus fieri notum, quod per nos Hermannum de Liechtenberch imperialis aule cancellarium computacio facta est super perceptis
 10 in theloneo Bacheracensi a feria quinta proxima ante Dominicam qua cantatur Quasimodo geniti sub anno Domini MCCC sextodecimo usque ad diem beati Martini proximum subsequentem cum Heinrico de Lutthinsdorf et Gobelino socio suo ex parte domini Treverensis, presentibus domino Georio Irsuto comite, Ulrico de Lapide, Wolframo de Lewenstein, Cunrado de Rudinsheim vicedomino . . domini Moguntini et castrensi-
 15 bus domini regis. Item et alia computacio per nos facta est a festo beati Martini predicto usque in feriam terciam ante diem Penthecostes proximum subsequentem, presentibus Chunrado de Rudinsheim et thelonariis predictis. Invenimus tam de prima quam de secunda summa, quod Heinricus de Lutthinsdorf recepit de quatuor grossis et duobus Hall.^a et specialiter de novem Hall. de festo Pasche proximo
 20 sequenti duo milia lib. minus duodecim sol. Hall.

Item dominus Georius Irsutus comes recepit terminis predictis de duobus grossis octingentas sexaginta septem lib. undecim sol. Hall. Item recepit pro custodia castrorum CCCXLII lib., quod in summa domini regis non defalcatur. et pro edificiis C lib. VII lib.

25 Item dominus de Brunshorn recepit terminis predictis de dimidio grosso duas lib. sedecim lib. III sol. sex Hall.

Item dominus Engelhardus de Winsberch recepit de XVIII Hall. sexcentas quinquaginta quatuor lib. XIII sol. VIII Hall. terminis predictis.

Item Abraham Iudeus recepit terminis predictis tantum usque ad diem Pasche et
 30 tunc fuit pagatus in toto, et a die Pasche usque in feriam terciam predictam ea, que recepta fuerunt medio tempore, computata sunt pro medietate^b domino Treverensi et pro medietate domino Moguntino, prout inferius specificatur.

Item universitas recepit de XIII Hall. terminis predictis CCCC lib. IX lib. IX Hall.

35 Item domini de Runkel et de Isenburch receperunt a vigilia Symonis et Iude apostolorum sub anno Domini predicto usque ad festum sanctorum Viti et Modesti martirum subsequens de quatuor grossis Turonensibus noningentas sexaginta lib.

Item Berhtoldus comes de Catzenelnbogen recepit de duobus grossis a crastino Thome sub anno Domini predicto usque in diem Viti et Modesti CCCXXXIII lib.

40 Item Heinricus de Colonia recepit sub anno et die predictis de sex grossis, de vinis Alsaticis et aliis mercemoniis Alsaticis mille octingentas lib. XXXV lib. XIII sol. Hall.

Item Cunradus vicedominus de Rudinsheim recepit ex parte domini Moguntini terminis prescriptis de duobus Hall. et specialiter a festo Pasche proxime transacto de
 45 novem Hall. LXXXIX lib. VIII sol. II Hall.

436. ^a) hlt. semper or.

^b) hic supra supra lineam add. or.

Prefate computacioni inter nos videlicet Her(mannum) cancellarium, Georium Irsutum comitem, Cunradum de Rudinsheim vicedominum et Heinricum de Lutthinsdorf thelonarios predictos facte et ordinate^c sigilla nostra in testimonium et evidenciam appendimus huic scripto.

Act. in Bach(eraco), anno Domini MCCCXVII, in die beati Iohannis baptiste.

437. *Scriptum civitatis Spirensis.* Iul. 5.

Originale (or.) in tabulario Coloniensi nr. 891. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. 'Quellen' IV, 42 nr. 52 ex or.

Cf. infra ad a. 1317. Oct. 19. et Dec. 27.

Honore dignis viris prudentibus et laudandis consulibus Coloniensibus consules 10
Spirenses sincerum animum in omnibus famulandi.

Heinricum de Regensburg concivem nostrum presencium exhibito rem pro nuncio ex parte nostra thelonium apud vos respiciente vobis mittimus, cui clavem unam ciste, in qua idem thelonium reponetur, assignetis. Qui coram nobis iuravit vobis, Moguntinensibus et Wormaciensibus in recepcione dicti thelonii sicut et nobis fideliter se tenere. 15
Et hoc idem iurare debent coram vobis vestri eciam nuncii in presenciam eiusdem nostri et dictarum civitatum nuncii^a similiter hoc iurabunt. In cuius rei testimonium sigillum nostre civitatis presentibus est appensum.

Datum anno Domini MCCCXVII, in crastino Udelrici.

438. *Scriptum civitatis Moguntinae.* Aug. 1.

Originale (or.) ibidem nr. 894. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Iam edidimus 'Landfrieden' p. 17 not. 1 ex or.

Nos Crafft sculthetus, . . iudices, . . consules ac universi cives Moguntini promittimus per iuramentum nostrum, quod prestitimus ad consilium et honorem civitatis nostre, quod nos omnem pecuniam proveniente[m] de theloneo in Confluentia, postquam 25
nobis presentata fuerit, Moguntie conservabimus sub nostris clausura, tuicione ac defensione. Et ad conservationem eiusdem thelonei quatuor viros in nostro consilio iuratos et ydoneos elegimus. Qui habebunt quatuor claves dissimiles et variatas ad unam eistam, quam numquam aperient preter scitum et voluntatem Coloniensis, Moguntine, Wormaciensis et Spirensis civitatum et nisi ad communem necessitatem et utilitatem iurate 30
pacis patrie generalem. In quorum testimonium et debitam roboris firmitatem presentes litteras sigillo nostro tradimus communitas.

Actum et datum anno Domini MCCCXVII, ipso die beati Petri apostoli ad vincula.

439—442. LITTERAE LUDEWICI PRO ARCHIEPISCOPO
MOGUNTINO.

1317. Iun. 26.—29.

439. *Mandatum super homagio archiepiscopo praestando.* Iun. 26.

Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 137. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 16 nr. 258.

436. ^c) facta et ordinata or.

437. ^a) nunciis or.

Lud(owicus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis officiatis et incolis villarum superioris et inferioris Heimbach et Drehtigeshusen, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Fidelitatem vestram requirimus nichilominus omnino volentes et seriose mandantes, quatinus venerabili Petro archiepiscopo Moguntino principi et secretario nostro dilecto fidelitatis et homagii sacramentum prestetis iuxta suarum quas a celsitudine nostra habet super eo continentiam litterarum¹. Absolutos enim vos a fidelitatis iuramento, quod nobis prestitistis et quo hactenus nobis astricti fuistis, dicimus. Harum testimonio litterarum, quas vobis mittimus super eo.

Dat. Moguntie, VI. Kalen. Iulii, anno Domini MCCCXVII, regni vero nostri anno tercio.

440. *Scriptum super castris Lindenfels et Reichenstein. Jun. 27.*

Originale ibidem KLS nr. 138. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 295 nr. 469 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 16 nr. 260.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus recognoscimus, quia venerabilis Petrus archiepiscopus Moguntinus princeps et secretarius noster karissimus, eo quia ea, que sibi de castris Lindenvels et Rychenstein facienda promisimus, adhuc determinare, sicut debuimus et teneremur, non possumus iustis impedimentis obstantibus, favorabiliter supersedendum duxit, quod infra hinc et proximum festum assumptionis beate Virginis obsides et fideiussores, quos sibi de assignandis predictis castris Lindenvels et Rychenstein constituimus, non monebit, eidem archiepiscopo iteratis vicibus fide sincera promittimus infra hinc et idem festum beate Virginis omnia, que de predictis castris Lindenvels et Rychenstein et universis eorum pertinenciis sibi promisimus, integraliter adimplere, sicut hoc in litteris nostris primo desuper sibi datis plenius est conscriptum², vel saltem, si ex quocunque casu hoc quod absit facere non possemus, castrum nostrum Furstemberg cum eius pertinenciis eidem infra idem tempus assignabimus habendum et tenendum una cum castro et opido Altzey, que sibi iam assignavimus, quousque premissa nostra de predictis castris Lindenvels et Rychenstein possimus adimplere. Et si deficeremus in eo, quod nec prima promissa nostra de castris Lindenvels et Rychenstein nec secunda de castro Furstemberg infra predictum tempus adimpleremus, extunc idem archiepiscopus opidum et castrum Altzey, sicut idem habet, obtinebit et nichilominus obsides et fideiussores sibi per nos constitutos monere poterit ad prestandum sibi obsidionem et fideiussionis debitum, sicut per fidem et iuramentum promiserunt, quousque nos sibi promissa nostra expleamus. Et est actum, licet predicta infra predictum tempus facere promiserimus, si tamen ea faciendi prius facultatem habuerimus, quod hoc dolo et fraude exclusis utique faciemus et quam primum ea faciendi facultas nobis affuerit. Si non faceremus, extunc dictus archiepiscopus, licet de hoc usque ad predictum tempus supersedendum decreverit, sine omni dilacione monere poterit fideiussores et obsides antedictos. In quorum firmitatem et evidenciam plenior sibi dedimus has litteras sigillo maiestatis nostre communitas.

Dat. Moguntie, anno Domini millesimo trecentesimo decimo septimo, V. Kal. Iulii, regni vero nostri anno tercio.

1) *Supra nr. 58 cap. 3.*

2) *Supra nr. 58 cap. 3 et 4.*

441. *Mandatum castro Alzey missum.* Iun. 27.

Originale iam dissectum ibidem KLS nr. 139. Contulimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis. In verso legitur: Lud super obediencia subiectorum in Alzeigia.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 16 nr. 259.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus . . buregravio et uni-
versis castrensibus castri Altzey neenon . . scultheto, . . magistris civium, . . consulibus
et universis civibus opidi ibidem, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Vobis universis et singulis sub obtentu gratie nostre et in virtute iuramenti per
vos nobis prestiti iniungimus et mandamus, quatinus castrum et opidum Altzey predicta
cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, redditibus, utilitatibus, obvencionibus et perti-
nenciis eorundem assignetis et presentetis statim visis presentibus venerabili Petro
archiepiscopo Mogunt(ino) principi et secretario nostro karissimo vel eius nuncio, quem
ad hoc cum suis litteris ad vos destinaverit. Prestantes eidem . . archiepiscopo vel
suo nuncio eius nomine huldam, homagium et fidelitatis iuramentum, quod sibi in
omnibus et per omnia, sicut nobis parvistis hucusque, tamquam vestro domino pareatis.
Nos enim de hulda, homagio et fidelitatis iuramento, in quibus nobis tenemini, absol-
vimus et absolutos dicimus in hiis scriptis. Castrum enim et opidum predicta obli-
gavimus predicto archiepiscopo sub certis modis et condicionibus, prout in litteris desuper
confectis¹ plenius continetur. Fructus etiam, quos de eis perceperit, sibi et ecclesie
sue donamus, nolentes quod in sortem computentur. Et si eo tempore, quo ipse habebit
castrum et opidum predicta, aliquos redditus ad ea pertinentes vel iura alia redemerit,
pecuniam quam pro eis erogaverit sibi ante omnia restituemus, quando dicta castrum
et opidum duxerimus redimenda. In cuius rei testimonium sigillum nostre maiestatis
regie presentibus litteris est appensum.

Datum Moguntie, V. Kalen. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo decimo
septimo, regni vero anno tertio.

442. *Constitutio fideiussorum.* Iun. 29.

*Originale ibidem KLS nr. 140. Contulimus nos. Sigillum deest, foraminibus
relictis. In verso legitur: Lud super opido Alzeigia.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 16 nr. 261.

Cf. etiam infra ad a. 1318. Oct. 27.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus recognoscimus et constare
volumus universis, si venerabilis Petrus archiepiscopus Mogunt(inus) princeps et secre-
tarius noster karissimus ultra redditus pertinentes ad castrum et opidum Altzey, que
sibi obligavimus, aliquas expensas super custodia et observacione dictarum municionum
fecerit, illas sibi singulis annis in festo beati Martini sine dilacione qualibet refundemus.
Et ut de refusione expensarum huiusmodi cercior sit idem archiepiscopus, de hoc sibi
constituimus fideiussores in solidum honorabilem virum Hermannum de Lychtemberg
scolasticum ecclesie Spyrensis cancellarium nostrum, spectabilem virum Fridericum
comitem de Thruendingen et nobilem virum Humblonem de Lychtemberg fideles nostros
in hunc modum: si dictas expensas in assignato ad hoc termino non solveremus nec
refunderemus eidem, quod dicti fideiussores extunc infra quindenam moniti per eundem
archiepiscopum per se vel quilibet eorum per unum famulum nobilem vel militarem
cum duobus equis intrabunt civitatem Moguntinam et ibidem in communi hospicio,

1) *Supra nr. 440.*

quod eis deputaverit dictus archiepiscopus, tam diu prestabunt fideiussionis debitum, quousque nos predictas expensas predicto archiepiscopo integraliter refundamus, et hoc tociens facient, quociens in refusione earum in assignatis terminis fuerimus negligentes. In cuius rei testimonium sigillum maiestatis nostre presentibus est appensum.

5 Dat. Mogunt., anno Domini MCCCXVII, III. Kal. Iulii, regni vero nostri anno tercio.

Nos quoque Hermannus de Lychtemberg cancellarius, Fridericus comes de Thrüendingen et Humblo de Lychtemberg¹ predicti recognoscimus et fatemur, quod predictam fideiussionem apud predictum dominum archiepiscopum pro prefato domino nostro domino Lud(owico) Romanorum rege semper augusto sub predictis modis in solidum
10 fecimus. Promittentes fide prestita, quod tociens prestabimus fideiussionis debitum, sicut prescribitur, quociens propter defectum solutionis sibi faciende requisiti fuerimus per dominum archiepiscopum memoratum. Et quia sigilla nostra apud nos non habuimus, premissa omnia sub sigillo prefati domini nostri regis confitemur.

Dat. loco, anno et die, ut supra.

15 443. IOHANNIS XXII. CONFIRMATIO CONSTITUTIONIS
CLEMENTINAE.

1317. Iul. 16.

Forma A regi Siciliae directa autographa in tabulario secreto Vaticano. A nobis investigata haud reperiri poterat. — Ed. Theiner 'Codex diplomaticus' I, 471 nr. 637 ex A.

20 *Forma B civitatibus missae autographa duo 1 et 2 ibidem inter 'Instrumenta miscellanea'. Descripsimus vel contulimus nos. — Ed. Felten 'Die Bulle Ne preteceat' I, 75 ex B 1.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 304 Pabste nr. 202 (Addit. I).

Extr. Theiner l. c. p. 472 nr. 638.

Iohannes episcopus servus servorum Dei

25 A.

B.

carissimo in Christo filio Roberto regi Sicilie illustri, partium Italie Romano subiectarum imperio vicario in temporalibus generali salutem etc.

dilectis filiis potestati, capitaneo, consulis et comuni civitatis Florencie^a salutem et apostolicam benedictionem.

30 Ex iniuncti nobis officii debito circa ea, que ad nostri apostolatus regimen pertinent, feliciter gubernanda nostre sollicitudinis studium libenter impendimus, sed ut ea precipue, que in illis predecessores nostri Romani pontifices salubriter ordinarunt, casu adventicio fructu debito non frustrentur, libentius providemus. Sane dudum felicitis recordationis Clemens papa quintus predecessor noster super concessione vicariatus
35 generalis in temporalibus parcium Italie Romano imperio subiectarum, civitate Ianue cum districtu, territorio et pertinenciis suis certis ex causis excepta, usque ad sedis apostolice beneplacitum

de fratrum consilio tibi facta

carissimo in Christo filio nostro Roberto regi Sicilie illustri facta de fratrum consilio

40 mandavit apostolicas litteras confici, quarum tenor per omnia talis erat:

443. ^a) Senensis B 2.

1) Cf. infra ad a. 1318. Iul. 27.

'Clemens episcopus servus — anno nono.' *supra tom. IV. nr. 1164.*

Verum quoniam predecessor ipse noster, antequam prescripte sue littere in forma prescripta grossate bulla bullarentur ipsius, sicut Domino placuit, debitum carnis solvit, propter quod

tu officium vicariatus predicti suscipere ac gerere nequivisti, rex ipse nequivit suscipere ac gerere predicti vicariatus officium

unde discriminosa guerrarum dissidia, animarum pericula, strages corporum et immensa dispendia facultatum in illis partibus successisse creduntur, nos qui iam dicto predecessori, sicut in apostolatus officio Domino permittente, sic et eodem inspirante in affectus plenitudine ad tranquillitatem et comodum subiectorum et tue^b celsitudinis incrementa successimus, probabili coniectura sperantes, immo supponentes indubie, quod parcium incole predictarum sub tuo^c felici regimine utiliter et prospere in iusticia gubernabuntur et pace et a periculis et detrimentis que subiere preteritis utcunque resurgent, litteras ipsas et omnia et singula contenta in illis, que novimus per predecessorem facta et concessa fuisse predictum de fratrum consilio, de quorum numero tunc eramus, rata gerentes et grata ac approbantes de certa nostra sciencia ea omnia perinde valere decernimus, acsi iam dicte littere ipsius predecessoris bulla munite fuissent. Reservantes nobis expressim, quod et nos civitates, castra et loca cetera in predictis consistencia partibus, de quibus nobis expediens esse videbitur, a predicta generali concessione, quodocunque et quocienscunque nobis placuerit, possimus eximere ac ea ad nostrum vel alterius per nos vel alium exercendum regimen revocare

. Tuam itaque celsitudinem sollicitandam providimus et rogandam, ut honorem et onus dicti vicariatus officii prompte suscipiens et ad forciam sub spe divini auxilii viriliter manum ponens, sic circa executionem illius instet circumspectio regia, sic vigilet, sic laboret, quod in partibus ipsis tue, ut premissum est, gubernationi commissis fidelium fulciatur devotio, subditorum commoditas augeatur, rei publice tranquillitas optate serenitatis, prout desideramus, arrideat, tocus contrate securitas sperata resultet et improbitas malignancium tue potencie malleo constricta marcescat.

, prout hec in aliis nostris inde confectis litteris plenius continentur. Quocirca universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente per apostolica vocis scripta mandantes, quatinus considerato prudencius, quanta ex regis prefati regimine vobis accrescet utilitas quantusque in diversis mundi partibus favor accedet, ipsum devote recipientes ac honorificenciam tanto principi congruentem exhibentes eidem, sibi tanquam vicario parcium predictarum aut illi vel illis, quem vel quos ad ipsius vicariatus officium duxerit deputandum vel deputandos, in omnibus que ad ipsius spectabunt officium pareatis humiliter et plenarie intendatis, ut exinde reipublice tranquillitatis optate serenitas, prout desideramus, arrideat et tocus contratte securitas sperata resurgat.

Dat. Avinion., XVII. Kal. Augusti, pontificatus nostri anno primo.

444. 445. LITTERAE LUDEWICI PRO CASTRENSIBUS IN LUTREA.

1317. Iul. 23.

444. *Scriptum prius.* Iul. 23.

5 *Originale iam in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 136. Descripsimus nos. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. In verso legitur: f. Lutern Wil. de Akers militis 17. Lud. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 352 nr. 3173 (Addit. III).

Cf. supra nr. 180.

10 Wir Lud(owig) von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen ziten merer des riches verjehen offenlich an disem brif, das wir dem erbern rittere Wilhelm von Akers durch sins dienstes willen, den er uns getan hat und noch tûn mak, sin burglehen ze Lutern gebezert haben mit funf malter korngeltes, die im vallen sulent von der mulen ze Lutern zu den funfzehn maltern, die wir im ee bewiset haben uf der selben mûlen,
15 also daz er furbas alle jar zweinzig malter korngeltes von der mule innemen und haben sulle, biz si wir oder unser nachkomen an dem riche von im losen, als unser vordern brief¹ sagen, die wir ime uber daz selbe burglehen geben haben. Ez sol auch der vorgenante Wilhelm und sin erben umb die korngulte unser burgman ze Lutern sin und uns und dem riche warten und dînen, als ein burgman ze rehte sol sinem
20 herren. Dar uber ze urkunde haben wir im disem brif geben mit unserm ingesigel.

Der ist geben an dem nehsten Samsdage nach sant Marien Magdalenen tage, do man zalte von Cristes gebûrte driuzehenhundert jare dar nach in dem sibenzehenden jare, in dem dritten jare unsers riches.

445. *Scriptum alterum.* Iul. 23.

25 *Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 295 nr. 470 ex or.*

Wir Lud(owig) von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen ziten merer des riches verjehen offenlich an disem brief, daz wir Jacob von Wachenhein umb dienst, den er
30 uns und dem riche getan hat und noch tûn sol, lihen zû einem burglehen ze Lutern alle die gulte, die von unserr mûle ze Lutern vallende sint uber die zweinzig malter korngeltes, dî Wilhelm von Akers dar uf hat², also lange ze haben, biz wir dem vorge-
nanten Jacobe zweinzig mark silbers gegeben, dar fur wir ime die gulte versetzt haben. Wan wir ime auch dî zweinzig mark silbers gegeben, so sol er uns daz gelt
35 belegen uf sin eigen, da^a von er und sin erben sullent unser burgman sin ze Lutern und sollent uns und dem riche auch dînen und warten, als ein burgman ze rehte sol sinem herren. Ez sol auch der vorgenante Jacob von der gulte die mûle in buwe han, daz si it zervalle. Dar uber ze urkunde haben wir im disen brif geben besigelt mit unserm ingesigel.

40 Der ist geben an dem Samsdage nach sant Marien Magdalenen tage, do man zalte von Cristes gebûrte driuzehenhundert jar dar nach in dem sibenzehenden jare, in dem dritten jar unsers riches.

445. a) dan or.

1) *Supra nr. 180.* 2) *Cf. nr. 444.*

446. 447. INFEUDATIO ABBATIS.

1317. Iul. 26. — Aug. 5.

*Cf. supra nr. 198. 199.*446. *Mandatum Ludewici regis.* Iul. 26.

Originale in tabulario regio Bruxellensi. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. Reiffenberg in opere supra ad nr. 131 citato 'Monuments' etc. VIII, 490 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 271 nr. 2630 (Addit. I) (= p. 16 nr. 262).

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobilibus viris Iohanni de Barbenchon, Hugoni de Barbenchon eius fratri ac Fastredo domino de Linea militibus, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Volentes venerabili viro Stephano abbati monasterii Sancti Gyleni in Cella ordinis sancti Benedicti Cameracen. dyocesis, principi nostro dilecto suis ad hoc instantivis supplicationibus inclinati hac vice gratiam facere, eidem feoda sua regalia transmittimus ipsumque investimus auctoritate presentium de eisdem. Volentes ac fidelitati vestre committentes, quatinus vos aut alter vestrum, qui super hoc requisitus fuerit, ab eodem abbate recipiatis debite fidelitatis et homagii nostro nomine sacramentum, sollempnitatibus adhibitis debitis et consuetis. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostro sigillo iussimus communiri.

Dat. in Wormatia, VII. Kalend. Augusti, anno Domini MCCCXVII, regni vero nostri anno tercio.

447. *Instrumentum super infeudatione confectum.* Aug. 5.

Originale deperditum. — Ed. Reiffenberg l. c. ex cop. Editionem repetimus.

Universis presentes litteras inspecturis Fastredus dominus de Line miles salutem in Domino sempiternam.

Noverint universi, nos anno Domini MCCCXVII, feria sexta post festum beati Petri ad vincula, litteras serenissimi ac potentissimi domini nostri domini Ludowici Dei gratia Romanorum regis semper augusti vidisse, tenuisse vel audiisse ac humiliter recepisse non abolitas, non abrasas nec cancellatas nec in aliqua sua parte vitiatas, sed integras ac omni prorsus suspicione carentes, sigillo proprio predicti domini nostri Romanorum regis sigillatas, prout prima facie apparebat, tenorem qui sequitur continentes:

'Ludowicus Dei gratia — anno tercio.' *supra nr. 446.*

Quibus litteris diligenter a nobis ut decuit receptis et inspectis, nos vice, auctoritate et nomine predicti domini Ludowici Romanorum regis a dicto religioso viro Stephano abbate monasterii Sancti Gisleni recepimus debite fidelitatis et homagii sacramentum, comissa et mandata serenissimi ac potentissimi domini nostri domini Ludowici Romanorum regis predicti totaliter adimplentes omniaque et singula in suis litteris predictis contenta totaliter executioni debite demandantes. In quorum omnium testimonium et munimen sigillum nostrum nos predictus Fastredus presentibus litteris ex certa scientia duximus apponendum.

Datum anno Domini MCCCXVII, feria sexta post festum beati Petri ad vincula.

Acta sunt hec in presentia virorum discretorum magistri Nicolai curati de Hornuto, Godefridi Renart, Nicolai de Warnier, Iohannis de Basecles, Iohannis de Truille, Nicolai Balet, magistri Iohannis le Carpentier, Iacobi Broustant et Iacobi de Ponte hominum feodaliū dicti abbatis et ecclesie Sancti Gisleni in Cella predictae et multorum aliorum
5 ad hoc specialiter vocatorum, anno et die predictis, in porticulo sub camera abbatis memorati.

448. SCRIPTUM LUDEWICI PRO COMITE DE WERTHEIM.

1317. Iul. 27.

Originale (or.) in tabulario principum de Loewenstein-Wertheim. Denuo contu-
10 *limus. Pendet sigillum secretum laesum loro membranaceo. — Ed. Aschbach 'Geschichte der Grafen von Wertheim' II (1843) p. 75 nr. 69 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 271 nr. 2630a (Addit. I).

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod volentes nobilis viri Rudolphi comitis de Wertheim
15 fidelis nostri dilecti supplicationibus inclinari, consensum et assensum nostrum adhibuimus et presentibus adhibemus ad id, quod idem Rudolfus thelonium in Wertheim, quod a nobis et imperio tenet in feodum quodque singulis annis ad centum libras Hallensium in redditibus estimatur, possit licite nobili viro Eberhardo de Brûberch, prout tractatus
20 cum eodem inivit¹, pro mille libris Hallensium obligare tenendum et percipiendum, donec per eum vel heredes suos pro dicta summa pecunie absolvatur. Presentium testimonio litterarum.

Dat. in Aschaffemburch, VI. Kalend. Augusti, anno Domini MCCCXVII, regni vero nostri anno tercio.

449—451. PRIVILEGIA FRIDERICI COMITI 25 GELRIAE CONCESSA.

1317. Aug. 1.

Cf. supra nr. 117.

449. Privilegia noviter concessa. Aug. 1.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Sigillum fere illacsum,
30 *quod filis sericis diversi coloris pendebat, iuxta servatur. In verso legitur: Frider. de VI mil. marc. — Iam edidimus l. c. XXIII, 322 nr. 44 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 332 Friedrich nr. 278 (Addit. II).

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus imperpetuum.

35 (1) Nutu divino regali prefectos fastigio erga cunctos benivolos et fideles et precipue circa sublimes generis nobilitate pollentes et qui copiosa favoris et graciae in oculis regiis incrementa suis virtutibus meruerunt, decet et expedit esse munificos et ipsorum vota per optimam graciaram in principe benignam clemenciam piis favoribus

1) Cuius rei documenta servata non sunt.

prevenire. Sane cum spectabilis vir Reynaldus comes Gelrie dilectus noster, in quo nobis bene complacuit, nobis et imperio placide servitutis obsequia exhibuerit et inantea impendere valeat pociora, ad que consideracionis nostre intuitu merito convertentes eidem Reynaldo comiti Gelrie et heredibus suis super castro et opido Novimagensi, que pro pignore tenet ab imperio, sex milia marcarum argenti puri accumulantes sorti prius sibi pretextu dicti pignoris debite augmentamus. (2) Ad hoc eidem Reynaldo comiti Gelrie de benignitate regia indulgemus, ut stratam, semitam sive viam dictam dich, quam secundum indultum dive recordacionis domini Heinrici imperatoris predecessoris nostri¹ ponere poterat inter Novimagium et Arnem, nunc inter Wageningen et Doudenwert per congruam congeriem construat et componat. Concedimus etiam eidem comiti Gelrie, ut theloneum suum in Lobeth liceat sibi apud Newembech super Yslam et apud Arnem super Renum ac apud Wamele super Walum prope Tyel sic rationabiliter collocare, quod pluralitas iam dictorum locorum occasionem non tribuat quantitatem thelonei veteris excedendi vel mercatores et transeuntes plus solito pregravandi, cum hoc per presentes nequaquam concedere intendamus². (3) Insuper sepefato comiti indulgemus et concedimus hiis in scriptis, quod pro locis Wansheim, Eystern et Hurtzenvorst alia tria loca videlicet Wagening(en), Mekerke et Geystern valeat liberare². (4) Postremo societatem Insule Dei³ per prelibatum comitem pie institutam et laudabiliter ordinatam auctoritate regia approbamus et presentis scripti patrocinio confirmamus. Et in horum omnium et singulorum evidentem certitudinem presentem paginam regalis nostri sigilli signaculo duximus consignandam.

Datum in Vienna, Kalen. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo decimo septimo, regni vero nostri anno tercio.

450. *Concessio principatus.* Aug. 1.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei flavique coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 171 Friedrich nr. 103.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis tam ecclesiasticis quam secularibus principibus, baronibus, comitibus, nobilibus, ministerialibus, militibus, militaris conditionis hominibus, civitatum civibus necnon aliis quibuscumque sacri Romani imperii fidelibus imperpetuum.

Cum princeps principum sacrum Romanum gubernans imperium in multitudine procerum latera sua circumdantium gloriatur thronusque regni sui ipsorum fortitudine solidetur nomenque regium principum sibi subiectorum titulis magnificum per orbem latius predicetur, expediens arbitramur et condecens, ut nobiles fidelium nostrorum conditiones, potissime tamen illorum, quibus ea que circa hoc requiruntur plus ceteris suffragantur, in dignioris status preeminentiam transmutemus. Sane quia spectabilis vir Reynaldus comes Gelrie, nobile utique membrum imperii, clara clarificatus sanguinis claritate, generositate generis generosus, dotatus multarum insignium dotarum dotibus, fulcitus virorum et virium fulcibili fulcimento, quique inter divitias possidentes non mediocris dicitur, sed eis habundando habundantius habundare, hiis itaque sibi cooperantibus in sublimioris sublimationis sublimitate desiderat sublimari, nos de plenitudine potestatis regie nomen principis comitatus titulo cumulando ipsum suosque heredes imposterum de gradu comitum exaltantes principum nostrorum et imperii perpetuo

1) A. 1310. Sept. 19, Böhmer, Reg. Heinr. 324; cf. supra nr. 117 cap. 6.

2) Cf. ibidem cap. 7.

3) Cf. supra p. 113 not. 2.

comprincipes facimus, ipsorum eos asseribentes numero et participio participes statu-
tes. Quapropter hoc edicto volumus regio et sanctimus, ut idem Reynaldus noster
dilectus princeps suique ut premittitur heredes privilegio in omnibus principum gaudeant
et utantur, in monetis videlicet, theloneis et officialium constitutione, prout principes
5 condecet et est moris, necnon quibuscumque aliis iuribus indultis principibus et con-
cessis. Ita ut ipsi a nostris nostrorumque in imperio successorum sceptrigeris manibus
dicti principatus dignitatem cum iuribus sibi annexis per viginti vexillorum sollempni-
tatem et apparatus congruum suscipere debeant festivanter. Mandantes vobis universis
et singulis nostre gratie sub obtentu, ut ipsos tamquam nostros et imperii dilectos
10 principes inantea habeatis et honore honorifico impendendo principibus cum reverentia
honoretis. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et nostre maiestatis
sigillo iussimus communiri.

Dat. Wienne, Kal. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo decimo septimo,
regni vero nostri anno tercio.

15 451. *Confirmatio privilegiorum.* Aug. 1.

*Originale (or.) ibidem. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei flavique
coloris. In verso legitur: confirmacio F. regis ad omnia. — Iam edidimus 'Neues Archiv'
XXIII, 321 nr. 43 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 332 Friedrich nr. 277 (Addit. II).

20 Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani
imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Totiens regie celsitudinis sceptrum extollitur altius et ipsius status solidatur
solidius, quotiens fidelium devotorum vota benigno respiciuntur affectu et ad ipsorum
iura et gratias servandas gratiosa protectio principis invenitur. Cum enim omnis gloria
25 sive principatus potentia in subditorum precipue consistat solidata fortunis, expediens
arbitramur et condecens, ut simus subiectis et in iusticia faciles et in gratia liberales.
Noverint igitur universi, quod nos integre fidei puritatem et sincere devotionis con-
stantiam, quibus illustris Reynaldus comes Gelrie princeps noster karissimus erga nos
et sacrum Romanum imperium sinceris et laudabilibus claruit actibus, haecenus gratiosis
30 oculis intuentes, considerantes quoque benignius, quam grata quamque fructuosa nimium
et accepta dive recordationis nostris progenitoribus et predecessoribus in imperio
impendit obsequia et adhuc impendere poterit gratiora, devotis suis supplicationibus
benignitate solita annuentes ac volentes suis iustis petitionibus tam benignum prebere
consensum, quod sua devota fidelitas et fidelis devotio promptiori studio ad ea, que
35 honoris sunt imperii atque nostri, ferventioribus animis se disponat, omnia privilegia,
iura, libertates, concessionem et gratias sibi a nostris predecessoribus inclitis impera-
toribus et regibus Romanorum illustribus traditas et indultas innovamus, approbamus,
ratificamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum
liceat, hanc nostre innovationis, approbationis, ratificationis et confirmationis paginam
40 infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Quod qui attemptare presumpserit,
gravem nostram indignationem se noverit incurrisse. In cuius rei testimonium pre-
sentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Wienne, Kal. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo decimo septimo,
regni vero nostri anno tercio.

452. 453. SCRIPTA RUDOLFI MARCHIONIS DE BADEN PRO FRIDERICO.

1317. Aug. 10.—11.

452. *Scriptum quitationis.* Aug. 10.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Iussu praefecti descriptum est. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ineditum.

Regesten der Markgrafen von Baden nr. 732. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXVII nr. 429.

Wir marggraf Rudolf von Baden dem man spricht Hesse verjehen mit disem brief und tun chunt allen die in sehent, lesent oder horent lesen, daz wir von dem hochwirdigen herren chunich Friderich von Rom an der gült der er uns schuldich ist empfangen haben zwayhundert march silbers, der wir gentzlich von im gewert sein. Und umb daz ander, daz er uns dannoch schuldich verlibet, haben wir im vrist gegeben von nu Weichnacht diu nu schierst chumt uber ein jar. Und des ze einem urchunde geben wir im diesen brief mit unserm insigel versigelten.

Der ist geben ze Wienn, do man von Christes geburt zalt drutzehenhundert jar dar nach in dem sibentzehenden jar, an sant Laurenzen tak.

453. *Scriptum promissionis.* Aug. 11.

Originale ibidem. Item descriptum est. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ineditum.

Regesten der Markgrafen von Baden nr. 733. Lichnowsky l. c. nr. 430.

Wir marggraf Rudolf von Baden dem man spricht Hesse verjehen öffentlich an disem brief und tun chunt allen die in sehent, lesent oder horent lesen, daz wir uns gebunden haben bi dem ayde, den wir dar über dem hochwirdigen herren kunich Friderich von Rome geschworn haben, daz wir im den krieg vol us uf ain ende, der zwischen im und hertzog Ludwich von Bayern umb daz Romische rich uf erstanden ist, wider dem selben hertzog Ludwich und wider sinen helfern und dienern dienen sullen mit zehen helmen ussert dem lande und inner dem lande mit aller unserr mechte und mit allen unsern vesten dar uf und dar ab daz urluige an ze griffen und sullen im unser veste den selben krieg offen sein dar uf und dar ab sinen frum ze schaffen. Und wer daz unser vorgeanter herre chunich Friederich in der vrist ab gienge, so sullen wir den hochgeboren herren den hertzogen von Osterich, ob si dehein arbeit von des selben krieges wegen an gienge, des selben dienstes, als er vorgeschriben stat, gebunden sein bi dem ayde, den wir dar umbe geschworn haben. Und des ze einem offen urchunde geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der ist gegeben ze Wiene, do man zalt von Christes geburt drutzenhundert jar dar nach in dem sibentzehenden jar, des nechsten Pfintztages nach sant Laurencien tak.

454. SENTENTIA IUDICUM PACIS GENERALIS.

1317. Sept. 11.

Originale (or.) in tabulario Mulhusensi. Pendet sigillum laesum. — Ed. Herquet 'Urkundenbuch' p. 333 nr. 720 ex or. Editionem repetimus.

5 *Cf. supra nr. 372 et infra ad a. 1318? Mart. 11.*

Wie Ditherich von Aldenburge lantrichter unde die zewolfe die obir das lant
gesazet sind bekennen an disme offen brife umme den Juden, den er Heyne von
Slatheym hait ufgehalden unde gevangen, das haben die zewolfe gesprochen uff iren
eyt unde begriffen, das er Heyne von Slatheim denselben Juden ledic sage und lase
10 ane allerleie hindernisse. Thethe he des nicht, so hette he den lantfride gebrochen.
Des habe wie zcu enim urkunde des landes ynsigel an disen brif gehangen.

Dit ist geschen zcu Gotha, an deme Suntage nach unsir Vrowen tage der leztern,
nach Cristes geburthe thusent jar undrichundirt jar in deme sybenzcenden jare.

455—462. LITTERAE LUDEWICI PRO DIVERSIS.

15

1317. Oct. 15. — Dec. 20.

455. 456. SCRIPTA PRO NOBILIBUS DE BRUBERG.

1317. Oct. 15.—22.

455. *Scriptum pro Eberhardo. Oct. 15.*

*Originalia duo 1 et 2 in tabulario Wernigerodano. Contulimus nos. Utriusque
20 sigilla plus minusve laesa pendent filis sericis varii coloris. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex
diplomaticus' II, 77 nr. 77 ex 2; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 175 nr. 180
ex cöp.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 17 nr. 278.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum
25 noticiam volumus pervenire, quod consideratis et inspectis multimodis fructuosis obse-
quis, que nobilis vir Eberhardus de Brüberch^a advocatus noster provincialis per
Wedrebiam^b nobis et imperio diligenter impendit hactenus et impendere poterit in
futurum, eiusdem votivis supplicationibus propter hoc benignius annuentes, consensum
nostrum et assensum impertimur benivolum et expressum, quod idem Eberhardus super
30 bonis inferius annotatis videlicet octava parte silve Būdingen, quarta parte iudicii in
Būdingen, duabus partibus iudicii ville Selbolt, iudicio ville Grindowe et villarum
attinentium, hereditario feodo castrensi in Geylenhausen, moneta ibidem, parte sua
iudicii in Chüppern, intersticio facto in Mogo prope Franchenfūrt, iudicio villarum Berge
et Rod, aula regia in Franchenfūrt et agris extra muros ibidem qui dicuntur buhinde,
35 septuaginta octalibus avene forestarie que singulis annis in villa dicta Langen ministran-
tur, censu trium marcarum cum dimidia super domibus suis in platea doleatorum in
Franchenfūrt, villa Schellecrüpp^c neenon vineis sitis in villa Hūrste, que quidem supra-

455. a) Brüberch 2. b) Wetrebiam 2. c) Schellentrüpp 2.

scripta bona a nobis et imperio sicut asserit tenet tytulo feodali, mille marcas argenti puri nobili mulieri Mechthildi de Waldekk uxori sue legitime nomine dotis deputare, donare valeat et etiam assignare. Volentes quod eadem dos super bonis predictis prefate Mechthildi^d per eundem Eberhardum in nostre maiestatis presentia deputata, si ipsam Mechthildim^e decedere contingeret, ad Elysabeth^f et Lûchardim^g filius ipsius libere devolvatur. Et super hoc prefatas Mechthildim^e matrem necnon Elysabeth^f et Lûchardim^g filias, recepto prius ab eis et earum singulis osculo, prout in talibus de iure et consuetudine fieri consuevit, de dote et donacione huiusmodi investivimus et auctoritate presentium investimus. In cuius rei testimonium presentes^h conscribi et nostre maiestatis sigilloⁱ iussimus communiri^k.

Dat. in Aschaffenburg^l, Idus Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo septimodecimo, regni vero nostri anno tercio.

456. *Scriptum pro Arosio. Oct. 22.*

Originale (or.) ibidem. Pendet sigillum parum laesum. — Ed. Reimer l. c. p. 177 nr. 181 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 17 nr. 281.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Nostra gloriatur regalis sublimitas, quotiens nostrorum fidelium precibus annuimus et eisdem benivolentie nostre gratiam impartimur. Igitur ad vestram noticiam deducimus, quod nobilis viri Arrosii de Bruberg fidelis nostri dilecti suis exigentibus meritis et ut eo fortius idem et heredes sui nostris et imperii servitiis astringantur, devotis supplicationibus volentes benivolum exaudicionis ostium aperire, hanc de liberalitatis nostre magnificentia gratiam Chuntzinne et Mechthildi filiabus suis devotis nostris duximus faciendam, quod eedem puelle sibi in bonis infrascriptis, primo videlicet in sexta parte iurisdictionis ville Grindowe, in parte silve diete Bûdinger walt, in villa Bûdingen medietate omnium bonorum necnon in decem marcis argenti singulis annis de iure feodi castrensis in Franchenfûrt, que sicut asserit tenet et possidet a nobis et imperio tytulo feodali, succedere possint et debeant tamquam heredes legitimi, lege vel constitucione qualibet in contrarium edita non obstante. Nos etiam prefatas puellas ad tenendum et possidendum in feodum bona predicta, postquam ad eas devoluta fuerint, abiles, ydoneas et capaces fecimus et facimus, investientes ipsas presentialiter de eisdem. Sic tamen quod nos et imperium pro feodo huiusmodi bonorum predictorum debitis et consuetis servitiis non fraudemur. Alioquin gratiam dictis puellis factam invalidam fore decernimus et inanem. In cuius rei testimonium has litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Geylnhausen, XI. Kalend. Novembr., anno Domini M trecentesimo septimodecimo, regni vero nostri anno tertio.

455. ^d) Mehthildi 2. ^e) Mehthildim 2. ^f) Elizabeth 2. ^g) Liuchardim 2. ^h) litteras add. 2. ⁱ) sig. mai. nostre 2. ^k) cōmuniri 2. ^l) Aschaffenburg 2.

457. 458. SCRIPTA SUPER OPPIDO LANDOWENSI.

1317. Oct. 18.—19.

457. *Scriptum prius.* Oct. 18.

Originale (or.) *in tabulario civitatis Spirensis. Sigillum deest.* — *Ed. Hilgard*
5 *'Urkunden'* p. 250 nr. 313 ex or. *Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 17 nr. 279.

Wir Ludewig von Gotes gnaden Romischer chünig ze allen ziten merer dez
riches tun chunt allen den die disen brief sehen oder hørent lesen, daz wir unsern
lieben getruwen . . dem rat unde den bürger zu Spire globet han und geloben an
10 disem gegenwortingē brief bi unsern künichlichen triuwen und eren, ist daz uns
gelinget an Landowe der stat, wie uns gelinge, daz wir die gewinnen, daz wir danne
die turne und die müren alumb die stat und in der stat nider brechen sullen und die
graben fullen oder schleiffen sollen und daz niemer, die wile daz Landave und daz
darzu høret von den selben burgern zu Spire niht gelöset ist, chein graben, müren,
15 türne, dūnel oder ander vestigung oder schloz umb die selbe stat machen oder lazzen
machen von unser oder von ieman anders wegen an alle geverde. Und were daz
ieman die da machen wolte, daz sollen wir weren in gūten triuwen nach allen unsern
mechten. Daz diz stete blibe und unzerbrochen, dar uber zu urchunde haben wir an
disem brief unser chunielich insigel gehenket.

20 Der ist geben zu Franchenfurdt, dez Dienstages nach sant Gallen tag, da man zalt
von Criestes gebürt druzehenhundert jar dar nach in dem sibentzehenden jar, in dem
dritten jar unsers riches.

458. *Scriptum alterum.* Oct. 19.

Originale ibidem. Pendent sigilli fragmenta. — *Ed. Hilgard l. c. p. 251 nr. 314*
25 *ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 17 nr. 280.

Cf. scriptum a. 1318. Ian. 3 datum apud Hilgard l. c. p. 252 nr. 316.

Wir Ludewig von Gotes gnaden Römischer chünig ze allen ziten merer dez riches
han angesehen den grozzen schaden, den herzog Friderich von Österich und sin helfer
30 und sunderlingen die bürger von Landow getan haben uns und dem riche ze leide
unsern lieben getruwen dem rat und den bürger zu Spire an iren høfen, hæusern und
gūten, und sehen auch aber an die triuwe und die hilfe, die die selben bürger uns
tunt gein unsern und dez riches vienden, da von sie anderwarbe grozzen schaden und
grozze chost und auch arbeit liden müzzen für ander lüte, und ist billich, daz wir sie
35 dar umb für ander lüte auch eren und sie irs schaden ergetzen in etzlicher mazze.
Dar umb versetzen wir in Landowe lüte und gūt und alle die recht, die wir und daz
riche da habent, zu einem rechten pfande für sechsthalb tusent pfund Haller, also daz
die selben bürger von Spire die selben Landowe lüte und gūte und recht haben, nützen
niezzen sullen und mügen an unser stat ane geverde, also lange biz daz wir oder
40 unser nachomen an dem riche in die sechsthalb tusent pfund Haller geben und gelten
gentlych und alleelichen, den nütz niht abe zu rechenne noch abe zu schlahenne, wan
wir wol erchennen, daz sie verre merer und grozzern schaden und chost gehabt hant
und habent. Und geloben wir bi unsern chunielichen trüwen und eren dem rate und

den bürgern zu Spire diz stete und vestieliche haben und halten und in zu helfenne getriuweliche, ob sie ieman dar an irren wölte, und gegen . . den von Landowe, ob sie in widersteindig wölten sien. Und haben zu urkunde disem brief mit unserm chüniclichen insigel versigelt.

Der geben ist zu Franchenfurt, der Mittewuchen nach sant Lucas tage, da man zalt von Cristes gebürte druzehenhundert jar dar nach in dem sibenzehendem jare, in dem dritten jare unsers riches.

459. *Litterae pro civitate Ratisponensi.* Oct. 27.

Originale (or.) *in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 145. Descripsimus nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.* 19

Böhmer, Reg. Ludw. p. IX (Addit. I) et p. 419 (Addit. III).

Wir Ludowich von Gotes gnaden^a Romischer chunig ze allen zeiten merer des riches tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder horent lesen, wann wir unsern lieben getriwen den pûrgern von Regenspûrch alle die recht, gnaden und vreyhait, die si von unsern vorvarn keysern und kûnigen untz an uns bracht haben, und mit namen die vreyhait, daz si nieman ûmb dehain sache fûr daz lantgerichte zû Nûremberg auz irr stat laden sol, bestetigt haben von unsern kûnichlichen gnaden mit unsern hantvesten und briefn¹ und uns wol chuntlich worden ist, daz unser bûrger von Nûremberg in die gnade ein teil ubervarn haben und si wider unser vorgeante hantvest und ir vreyhait an daz lantgerichte zû Nûremberg geladen habent und daz recht nicht nemen wolten vor irem richter in der stat ze Regenspûrch, des si alle zeit berait waren ze tûn, darumb wellen wir und setzen und gebieten aller menglich, daz si den^b pûrgern von Regenspûrch die vreyhait fûrbaz mit nichtiu ubervarn und si auz der stat fûr daz lantgerichte zû Nûremberg nicht laden, ez sei dann daz si vor irem richter des rechten nicht wellen gehorsam sein. Ist aver daz si ieman uber daz fûr daz lantgerichte ze Nûremberg lûde auz der stat, wie offte daz geschit, daz sol dehain craft noch macht haben und sûln si auch nieman do antwrtten und auch dehain pene noch bûzze dehainem richter darumb schuldich sein. Des geben wir in disen brief zû urchund mit unserm insigel versigelt.

Der ist geben zû Nûremberg, des Pfintztags vor Symonis et Jûde, do man zalt von Cristis gebûrt dreutzeenhundert jar darnach in dem sybentzehendem jare, in dem dritten jare unsers riches.

460. *Mandatum ad Iudacos Spirenses.* Nov. 19.

Originale (or.) *ibidem KLS nr. 146. Contulimus nos. Sigilli secreti cerac rubrae dorso impressi fragmenta adsunt. In verso legitur: Littera dñi Lud. quod mandat Iudeis Spireñ, ut dent decimam stûre dño P. archiepō.* 35

Böhmer, Reg. Ludw. p. 17 nr. 287.

Lud(owicus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis Iudeis Spirensibus, camere sue servis gratiam suam.

Volumus et universitati vestre firmiter iniungimus et mandamus, quatinus venerabili Petro Moguntino de decima steure vestre, prout eandem sibi^a singulis annis dare

459. ^{a)} *abhinc stilo acutiori scriptum or.* ^{b)} *in loco raso or.*

460. ^{a)} *supra lineam add. or.*

1) *Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 7 nr. 101.*

de iure tenemini, satisfaciatis impedimento cessante quolibet integraliter et complete. Sic facientes, ne sitis eiusdem archiepiscopi iurium neglectores, ob quod idem archiepiscopus coram nobis de cetero conqueri teneatur.

Dat. in Heidelberg, XIII. Kalend. Decembr., regni nostri anno tercio.

461. *Receptio castrensis.* Dec. 15.

Copia (c.) in Copiario saec. XVII. Wisbadeni in tabulario regio. — Ed. E. Schaus 'Mittheilungen des Instituts' XXVI, 551 nr. 9 ex c. Editionem repetimus.

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum notitiam volumus pervenire, quod strenuo viro Wigando de Dienheim militi, dilecto
10 fidei nostro fidelium servitiorum suorum obtentu domum nostram sitam in castro nostro Swabesburg que cenaculum appellatur necnon piscariam sive lacum situm prope castrum predictum in feodum castrense tenendam et possidendam per eum et heredes suos perpetuo de liberalitate nostra concessimus et tenore presentium concedimus et donamus. Ita tamen quod prefatus Wigandus eandem domum cenaculi in locis, ubi indiget, con-
15 grua reparatione reformet et cum nos in dicto castro hospitari contigerit vel heredes nostros, ipsam domum nobis et nostris heredibus aperiat et patentem faciat ad hospitandum in ea, sicut fuerit oportunum. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et sigillo nostro iussimus communiri.

Datum in Oppenheim, XVIII. kal. Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo
20 septimodecimo, regni vero nostri anno quarto.

462. *Concessio sturac.* Dec. 20.

Originale (or.) in tabulario Assenheimensi. Descripsit E. Schaus. Pendet sigillum valde lacum loro membranaceo. — Ed. R. Arnold 'Neues Archiv' XI, 583 nr. 6 ex or.; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 178 nr. 183 ex or.

25 *Cf. infra ad a. 1318. Febr. 26. et notam apud Reimer l. c.*

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod quia nobiles viri Philippus senior et Philippus iunior de Valkenstein, Gotfridus de Eppenstein et Ulricus de Hanowe, dilecti fideles nostri nobis et imperio utiliter hactenus servierunt et inantea servire promiserunt fideliter et
30 constanter, eisdem propter hoc, ut commodius et promptius quaecumque servicia nobis et imperio facienda valeant exhibere, steuram, quam prudentes viri . . cives Friedbergenses et Weflarienses nobis et camere nostre solvere tenentur, que ad octingentas marcas denariorum Wedrebien(sium) se extendit, in solucionem debitorum nostrorum, in quibus ipsis obligari dinoscimur, assignandam et deputandam duximus per presentes.
35 Sic quod eandem steuram summe predictae singulis annis tam diu colligere et percipere debeant, donec ipsis de debitis huiusmodi iuxta litterarum nostrarum tenorem, quas a nobis desuper obtinent integraliter satisfactum extiterit, perceptis in sortem continue computandis. Damus igitur prefatis . . civibus firmiter in mandatis, quatinus eisdem nobilibus steuram suam predictam assignare liberaliter studeant nostro nomine, sicut
40 superius est expressum.

Dat. in Oppenheim, XIII. Kalen. Ian., anno Domini MCCCXVII, regni vero nostri anno quarto.

463. 464. SCRIPTA SUPER TELONEO RECIPIENDO.

1317. Oct. 19.—Dec. 27.

463. *Scriptum prius.* Oct. 19.

Originale (or.) *in tabulario Coloniensi*¹. *Descriptimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur. — Ineditum.*

Prudentibus viris ac honestis . . magistris, consulibus ac universis civibus Coloniensibus magistri civium, consules ac universi cives Spirenses amicitiam sinceram et obsequiosam cum salute.

Cum Heinricus de Rataspana noster concivis, quem ad respiciendum et recipiendum nomine nostro theolonium apud vos instituimus, pre debilitate corporis ac aliis suis negociis prepeditus illuc redire non poterit quoquo modo, vobis igitur discretum virum Hermannum de Bruhsella presencium exhibito rem ad respiciendum et colligendum dictum theolonium nostro nomine, qui coram nobis corporaliter fideliter agere et laborare iuravit, loco prefati Heinrici mittimus et instituimus² per presentes. Rogantes etiam, ut cum terminus divisionis collectae pecunie advenerit, nulli quitquam presentetis nisi hiis qui nostras patentes litteras vobis assignaverit et portaverit super eo. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus appendendum.

Datum anno Domini MCCCXVII, in crastino Luce ewangeliste.

464. *Scriptum alterum.* Dec. 27.

Originale (or.) *ibidem.* *Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. 'Quellen zur Gesch. der Stadt Köln' IV, 38 nr. 41 ex or.*

Den erbern wisen lüten den burgermeistern und deme rate von Colne enbientent wir der rat von Spire unsern getruwen dienst mit aller erberkeit.

Fritzen Grawen unseren geswornen heinburgen, der uch disen unsern offen brief entwurtet, senden wir uch ze botten mit deme selben unserme brieve von unsern wegen, so sendent uch die burgere von Menze ir botten und die burgere von Wormesze irn botten mit irn offen brieven ze nemene und ze enphahenne von deme zolle, der bi uch ist, daz gût, daz zû deme solde der soldener vallen sol, alse ez ze Bacherach wart gered und ubertrage und die stette do von enander schiedent. Und bittent uch, daz ir in daz gût entwurtent und sie dar an fürdernt iemer durch unsern dienst. Und dez zû eime urkunde senden wir uch disen brief besigelt mit unser stette insigele.

Der wart geben do man zalte von Gotes geburte druzehenhundert jare in dem sibenzehenden jare, an sante Johans dage ewangelisten.

465. LITTERAE FRIDERICI AD CIVITATEM WIENNENSEM.

(1317. Oct.)

Copia (c.) *in cod. 1747 (Nov. 309) bibliothecae Vindobonensis. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 473 nr. 675 ex c. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 385 Friedrich nr. 343 (Addit. III).

463. ^{a)} *sic or., is in loco raso.*

1) *Cf. 'Mittheilungen aus dem Staatsarchiv von Köln' V, 30.*

2) *Cf. supra nr. 437.*

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus strennuis et prudentibus viris magistro, consu[libus] et universitati civium in Wienna, fidelibus suis dilectis graciā suam et omne bonum.

Iocundum vobis esse non ambigimus, si eventus nostros Dei munere prosperos
 5 frequentatis vobis litteris nunciamus. Fidelitati igitur vestre iterum significamus, quod nos forti manu grandique armatorum multitudine ob amorem illustris principis regis Ungarie fratris nostri karissimi, cui tam naturalis quam conventionalis federis ligamini-
 bus quam etiam blanda et amica familiaritatis societate adeo coniungimur et unimur
 una cum fratribus nostris ducibus Austrie, quod de cetero a mutuis consiliis et auxiliis
 10 non separabimur nisi morte quodque prospera et adversa equo participio inantea inten-
 dimus, ut tenemur, pro multis affectibus alternare. Castrum Gummar, quod Matheus palatinus de Thrinthsinio multo tempore per iniuriam detinebat, obsedimus, ante castrum
 ipsum inter Danubium et flumen dictum Wage nobis nostroque exercitu coll[oc]atis ad
 expugnandum id machinis, buccis aliisque instrumentis ad hoc^a necessariis iam erectis,
 15 sperantes immo nullatenus dubitantes, si vita fuerit nobis comes, quod dictum castrum
 debili fundamento fulcitum debeamus valde breviter vel vi vel placitis obtinere. Qua-
 mobrem tale ac tantum auxilium et adiutorium a iam dicto fratre nostro rege Ungarie in
 estate proxima consequimur, quod per hoc nobis et imperio corone gloria^b vobis aliisque
 cunctis nobis fidelibus et devotis quietis beatitudo et pacis tranquillitas omnino proveniat,
 20 quemadmodum indubitate spei preludea firmiter repromittunt. Peracto quoque dicto
 obsidionis negotio gressus nostros ad partes superiores et ad vos celeriter dirigemus.

Datum etc.

466. PROMISSIO COMITIS DE WARTSTEIN PRO FRIDERICO.

1317. Dec. 15.

25 *Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Iussu praefecti descriptum est. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXVII nr. 432.

Ich grave Hartman von Wartstain vergihe offentlich an disem brief und tun chunt
 allen die in ansehent, lesent oder horent lesen, das ich mich gebunden habe bi dem
 30 aide, den ich dar uber gesvorn habe, das ich dem hochwirdigen herren kunig Friderich
 von Rome den krieg volle us untz uf das ende, der zwischen im und hertzog Ludwig
 von Paiern umb Romisches riche uf erstanden ist, dienen sol wider den selben hertzog
 Ludwigen um sin helfer und diener mit sechs helmen ze velde und da haime mit aller
 miner macht und suln im auch mine vestinen offenn sin uf und abe den selben krieg
 35 volle us. Were auch das der selbe min herre kunig Friedrich in der vrist abgienge,
 so sol ich den hochwirdigen herren den hertzogen von Osterreich sinen brudern, ob si
 von des selben krieges wegen kain arbeit anegienge, des selben dienstes, als er vor
 verschriben ist, sol ich^a in gebunden sin bi dem selben aide. Und des zu ainem
 urkunde han ich min insigel an disen brief gehenket.

40 Der ist gegeben ze Wiene, do man zalt von Christes geburt dreuzehenhundert
 jar dar nach in dem sibentzehenden jar, des nehssten Dunrstags nach sant Lucien tag.

465. a) adhuc c. b) glorie c.

466. a) sic or.

467. PROCURATORIUM FRIDERICI COMITI DE COLLALTO MISSUM.

1317. Dec. 21.

Originale (or.) in tabulario principis de Collalto iam Brunnae asservato¹. Descripsimus nos. Inscriptio est: Nobili viro Ramboldo de Colalto comiti Tervisii nostro et imperii fideli dilecto. Sigilli dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 386 nr. 361 (Addit. III ad a. 1319.).

Cf. infra ad a. 1318. Febr. 25 et 1319. Ian. 13 et Febr. 18.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Ramboldo de Colalto comiti Tervisii, suo et imperii fideli dilecto graciam suam et omne bonum.

Venerabilem Dietricum Lavantin(um) episcopum principem nostrum, honorabiles viros magistrum Chunr(adum) de Maynwank imperialis aule prothonotarium, Mathiam capellanum nostrum, nobiles viros Hertnidum de Wildonia marsealeum Stirie et Nyeolaum de Rubeo legis doctorem militem de Tervisio, secretarios nostros dilectos, exhibitores presencium, mentis nostre plene concios^a ad te duximus destinandos. Rogantes fidelitatem tuam plenissimo cum affectu, quatinus eisdem super referendis tibi ex parte nostre celsitudinis fidem credulam adhibeatis^a tamquam nobis.

Dat. in Gretza, XII. Kalen. Ianuarii, regni nostri anno quarto.

468. FOEDUS NOBILIUM BOHEMORUM CUM FRIDERICO.

1317. Dec. 27.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulit K. Hoenel. Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. — Ed. Kurz 'Oesterreich unter K. Friedrich dem Schönen' (1818) p. 466 nr. 17 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 251 Reichssachen nr. 166. Reg. Lichnowsky 'Gesch. d. Hauses Habsburg' III p. CCCLXVII nr. 433.

(1) Wir Heinrich von der Lyppe, Heinrich und Schennig seine sune, Benesche von Michesberg, Heinman Berce von Glatz, Heinman der junge von der Dube, Pote von Wildenberg, Frideman von Sman, Bertholt Birchern von Tempelstein, Alber von der Dube, Alber von Seberg, Otte von Pergowe, Alber der burggraf von Lisnik, Wilhelm von Lantzstein, Pote von Potenstein und sin sune, Brezlaus von Bisenberg, Protiba von Lutitz, Wabarus von Wabarowe, Pirkosch und Wilhelm von Hirstein, Reimund und Heinrich von Luhtenburg, Sanko von Sternemberg, Hrabisch von Pabyanitz, Ulrich von dem Nuwen Huse, Czesema und sin brüder von Usk, Benesch von Wartemberg und sin brüder und Johans seiligen sune von Wartemberg, Nyeolaus von Potenstein, Muchina von Dobruschk, Zmilo von Primizlabz, Wilhem von Egerberg, Hartlieb von Pozkowitz, Ingram von Ungersberg und Buzo von Buzowe tûn chunt mit disem brief

467. ^a) sic or.

1) Cf. Chlumecky loco supra pag. 324 not. 1 citato I, 221 nr. 14.

allen die in ansehent, lesent oder hōrent lesen, das wir und alle unser friunde, die wir dar in bringen mugen und die durch uns tūn und lazsen wellent, gebunden haben und binden uns mit disem brief dem hochwirdigen herren kunig Friderich von Rome und unsern herren den hertzen von Österreich sinen brüder hertzog Lupolt, hertzog
 5 Albrecht, hertzog Heinrich und hertzog Otten in irn dienst, als verre uns lib und gūt wert, und mit unsern vestinen ze wartenn, daruf und darabe ze tūnn und anzegriffenn und ir lute darin und darus ze lazsen, wenn si sin bedurfen, und beholfen ze sinn mit lib und mit gūt als verre das wert ane alles geverde mit solicher bescheidenheit, das wir in beholfen suln sin und si uns beschirmen und ouch beholfen suln sin mit namen
 10 wider kunig Johans von Beheim graven von Lutzelburg und wider alle die die uns verderben wellen. (2) Wir suln uns ouch mit dem vorgnanten kunig von Beheim nit verrichten kains dinges ane unser vorgeschriben herren kunig Friderich und sin brüder die vorbenennet sint, in werd danne gentzlich usgerihtet von dem kunig von Beheim funfzigtausent mark silbers kuniges gewichtes, ie sehsundfunfzig grozser Be-
 15 heimscher phenninge fur ain mark, oder die phant dafur, als es ze Spire getedinget wart mit kunig Heinrich¹ seiligen von Rome, der sit keiser wart, als sie sin brief daruber habent, die er in gegeben hat. Und ist das wir mit dem kunig von Beheim nit verricht werden, so suln wir, wenne das kunig Friderich von Rome gūt dunket, und er und wir mit enander des ze rat werden, einen welhen wir wellen under hertzog
 20 Heinrich von Kärnten, hertzog Lupolten, hertzog Albrechten, hertzog Heinrichen oder hertzog Otten hertzen ze Österreich sinen brüder uns ze kunige nemen ze Beheim und ze Polan. Und sol kunig Friderich von Rome uns den bestätigen zū einem kunige und suln wir dem beholfen sin mit aller unser macht, mit unsern vestinen ze wartenn, daruf und darabe ze tūnn und anzegriffenn und sin lute in und us ze lazsen, wenn er
 25 sin bedarf, und beholfen sin mit lib und mit gūt als verre das wert ane alle geverde, das er gewaltig werde. Und sol im ouch desselben beholfen sin kunig Friderich von Rome und ander sin brüder, mit aller ir maht und suln wir im gehorsam sin mit gantzen triwen und hulden als unserm rechten herren. Und sol er uns danne raten und helfen und bestätigen und halten alleu unseru recht. (3) Es suln ouch die vor-
 30 gnanten unser herren kunig Friderich von Rome und sin brüder ze täglichem krieg uns beholfen sin mit funfhundert beraiten mannen mit helmen ane geverde in ir kost in das lant ze Beheim und ze Märhern und suln uns der druhundert schikken ze der nehsten Liehmisse du nu komet und darnach die anderen zwaihundert ze der Mitter-
 vasten deu nu nehste chunftig ist. Und ob es darzū keime und not beschehe, so suln
 35 si uns beholfen sin mit aller ir macht ane geverde. (4) Und das alles das vorgeschriben stat ware und stāte belibe, das loben wir die vorgnanten Heinrich von der Lyppe, Benesch von Michelsberg, Heinman Berce von Glatz, Heinman der junge von der Dube, Pote von Wildenberg, Frideman von Sman und Bertholt Birchern von Tempelstein stāt ze haltenn bi dem aide, den wir daruber unsern vorgnanten herren kunig Friderich von
 40 Rome und sinen brüder gesworn haben, und nemen in denselben aide, das wir werben suln und wellen mit gantzen triwen des besten, so wir kunnen und mugen, gen den herren die hie vorbenennet sint und gen allen andern die wir zū uns geziehen mugen, herren, steite, rich und arme, das sich die ouch verbinden mit ir brieven und insigeln aller dieser tedinge, als sie hie verschriben stent. Und swelher herren brief und insigel
 45 kunig Friderich von Rome und sinen brüder in werdent hinnen ze der nehsten Liehmisse, den suln si gebunden sin diser tedinge als uns. Darnach stet es an in gen den andern. (5) Und des zū ainem offenn und waren urchunde henken wir Heinrich von der Lyppe, Benesch von Michelsberg, Heinman Berce von Glatz, Heinman der junge

1318.
Febr. 2.
Apr. 2.

Febr. 2.

1) Cf. *supra* tom. IV nr. 319 cap. 2 et pag. 280 not. 3.

von der Dube, Pote von Wildenberg, Frideman von Sman und Bertholt Birchern von Tempelstein die egenanten unseru insigel an disen brief.

Der ist gegeben ze Wienn, do man zalt von Cristes geburt druzehenhundert jar darnach in dem achtzehenden jar, an sant Johanstag ze Wihennacht.

469. SENTENTIA COMITIS DE MARCA SUPER VINDICTA.

5

(1317?)

Originale (or.) deperditum, ut videtur. — Ed. Kindlinger 'Sammlung merkwürdiger Nachrichten' I (1806) p. 130 ex or. iam tunc corroso. Editionem repetimus.

Signo chronologico caret. Tamen huic tempori vindicandum esse videtur; cf. notam a Kindlinger l. c. adiectam.

10

Nos Enghelbertus comes de Marka universis presentia visuris cupimus esse notum, quod constituti in civitate Alensi una cum nobilibus viris domino Symone de Lippia, de Waldecghe, de Seyna et de Tekeneburg comitibus necnon et multis aliis tam militibus quam militaribus in sententia requisivimus: quod si aliquos bona aliena rapientes a patientibus iniuriam rapinam per modum defensionis casu occumbere contigerit, an vindicta de hoc debeat aliqua comitari. Super quam questionem predictus Symon nobilis dominus de Lippia cum predictis comitibus ac aliis quam pluribus prudentibus et fidedignis tam militibus quam famulis sagaci deliberatione prehabita simpliciter sententiando diffinivit: taliter occumbentes esse nullatenus vindicandos. Quam sententiam ab omnibus approbatam appensione sigilli nostri protestamur.

20

470. 471. SCRIPTA COMITI DE ANHALT MISSA.

1318. Ian. 1. — 22.

470. *Scriptum infeudationis. Ian. 1.*

Originale (or.) in tabulario Zerbstiano. Descripsit K. Pertz. Pendet sigillum fere illaesum lino serico rubei flavique coloris. — Ed. 'Codex diplom. Anhaltinus' III, 242 nr. 370 ex or.

25

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des richen tûn chûnt allen den die disen brief ansehent oder hôrent lesen, daz wir Bernharden von Anhalt und von Aschersleib unserm lieben fürsten rechte und redelich verlihen haben und verleihen an diesem gegenwertigem briefe allez daz daz er von uns und dem Romischen ryche dûrch rechte ze lehen haben sol, ez sein uanlehen oder anderiu. Wir verlihen im auch allez daz daz grafe Otte von Anhalt selige sein vetter von dem rîche gehabt hat ze lehen. Wir vristen in auch von unsern besundern gnaden und mit gûtem willen, untz er ze uns an allez geverde chûmen sicherlich mach und seine lehen leiplich von uns enphahe. Dar ûber ze urchûnd geben wir im disen brief mit unserm kuniclichem insigel besigelt.

35

Der ist gegeben zû Nuremberch, an dem nehesten Sûntag nach des heiligen Cristes tach, do man zalt von Cristes gebûrt dreutzeenhûndert jar darnach in dem achtzehendem jare, in dem vierden jare unsers rîches.

471. *Mandatum super principatu Ascharie.* 1318. Ian. 22.

Originale deperditum. Copia (c.) in Copiario Marchico R. 78a. 3 saec. XIV. fol. 13' tabularii regii Berolinensis. Contulit R. Salomon.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 17 nr. 290.

Lud(owicus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Bernhardo comiti de Anhalt, fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum nos illustrem Woldemarum marchionem Brandenburgensem principem nostrum dilectum de vacante nobis et imperio principatu Ascharie auctoritate regia infeudaverimus cum universis suis pertinentiis pleno iure, fidelitatem tuam attentius exhortamur, quatinus si quas possessiones, castra vel munitiones eidem principatui pertinentes teneas vel tenueris usque modo, dicto Woldemaro, nisi de consensu suo expresso inantea possideas, dimittas continuo liberas et solutas.

Datum Ratispone, XI. Kalen. Februarii, anno MCCCXVIII, regni nostri anno quarto.

472. MANDATUM FRIDERICI SUPER TELONEIS RHENI.

1318. Febr. 10.

Originalia duo 1 et 2 in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Kurköln 519'. Contulimus nos. Utriusque sigilli fragmenta pendent loris membranaceis. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 137 nr. 168 ex 1.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 385 Friedrich nr. 345 (Addit. III).

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Heinricho Coloniensi archiepiscopo^a sacri Romani imperii per Italiam archicancellario^a, principi et affini suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Vatum piis oraculis colligationes impietatis dissolvere ammonemur et nimirum rectitudo rationis increpat et abscidit, quod obliqua consideracio approbavit. Sane ad nostre celsitudinis pervenit auditum, quod nobis pro sacri Romani imperii negociis in partibus Austrie existentibus quedam communitates quarundam civitatum in Reni partibus existencium sub cuiusdam prave conspiracionis velamine, asserentes se quandam velle communis patrie pacem procurare, ut eandem pacem tucius defendere, ymmo suas concepciones fraudulentas palliare possent, quedam nova thelonea apud Confluentiam^b, Remagen et Coloniam instituerunt, pretextu quorum nedum seculares sed et ecclesiasticas personas non solum humano sed^c et divino iure ab huiusmodi solutione theloneorum immunes in prefatis locis longe plus quam prius talliant, exactionant atque gravant. Verum cum hec in sacri Romani imperii et nostre regie maiestatis contemptum non sit dubium fore temere attemptata, presertim cum non solum hiis contenti, verum eciam thelonea, que ob tua et ecclesie tue merita in Andernaco et Bunna tam nostra quam predecessorum nostrorum auctoritate tenebas, ausu nefario deposuerint teque, ut per septennium eorum in hac parte sub simulate pacis umbra conspiracioni consentire, induxerint, ne te renitente pacis concepte turbacio eveniret, nos hec in scrinio nostri pectoris revolventes tanto gravius ferimus, quanto contemptibilius contra nostram maiestatem regiam hec sunt acta. Et quia ad presens in remotis agentes hiis, ut nostra

472. ^a) archy- 2. ^b) Confluentiam 2. ^c) set 2.

exigit sublimitas, occurrere non possumus propria in persona, te tamquam sacri imperii columpnam potissimam requirimus et rogamus ac sub ea qua nobis et sacro Romano imperio teneris fidelitate tibi iniungimus seriose, quatinus invocato ad hoc nobilium, baronum et universorum sacri Romani imperii fidelium, quibus ut absque alterius mandati nostri expectatione sub obtentu gracie nostre in hoc per te requisiti tibi assistant, precipimus per presentes, auxilio omnia et singula, que nobis absentibus et preter nostram auctoritatem in premissorum theloneorum, ymmo depredacionis imposicione aliaque ad eadem conservanda condicta sunt attemptata, nostras in hoc et sacri imperii iniurias propulsando et pro iuribus nostris et imperii conservandis nobis in hoc assistendo disolvas et retundas, prohibendo ne deinceps thelonea, ymmo prede huiusmodi invalescant, resumendo^d tibi thelonea tua haecenus habita a nobis et nostris predecessoribus tibi indulta. Circa eorum tamen moderacionem sic te habens, sicut honori sacri imperii et pro reipublice statu tranquillo videris expedire, quod tue duximus industrie committendum. Et ne sine vindicta se hiis oponentium crescat audacia, committimus tibi, ut vice nostra in hac parte rebelles, eciam cuiuscunque status fuerint, tamquam reos criminis lese maiestatis sic compescas, ut debite severitatis pro modo culpe senciant ulcionem. Nos enim ea, que in hac parte feceris, faciemus auctore Domino in signum deliquentium supplicii banno et iudicio maiestatis regie confirmari et firmiter observari. In cuius rei testimonium presentes tibi damus litteras nostri regalis sigilli munimine communitas.

Datum^e in Gretz^f, IIII. Idus Febr., anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, regni vero nostri anno quarto.

473. SCRIPTUM LUDEWICI PRO CIVITATE HALLENSI.

1318. Febr. 11.

Originale in tabulario regio Stuttgardiensis. Descripsimus nos. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 18 nr. 294.

Cf. infra ad a. 1320. Nov. 15.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Cum prudentes viri . . cives Hallenses fideles nostri dilecti ex hostilibus insultibus ab adversariis nostris et imperii rebellibus eisdem incumbantibus non solum rerum, sed et personarum dampna cottidiana et discrimina patiantur nec ut expediret extra oppidum ipsorum suis profectibus intendere valeant ut deberent, metu qui in constantes cadere poterit repugnante, premissis civibus ex auctoritate regia tenore presentium indulgemus, quod si a iudicibus Herbipolensibus citati vel evocati fuerint seu ab aliis iudicibus quibuscunque, causa premissa eos tamquam legitima defensante, impunes possint et valeant non parere. Processus vero quoscunque sententiarum seu proscripcionum in eosdem prolatos vel proferendos obinde, quod consistoriis, ad que vocati vel citati fuerint, cum hec absentia non in contumaciam valeat retorqueri, se non presentaverint, decernimus nullos et irritos ipso facto.

Dat. Monaci, III. Idus Febr., anno Domini MCCCXVIII, regni vero nostri anno quarto.

472. d) resūmendo 1. e) Dat. 2. f) Gretze 2.

474. PAX GENERALIS RHENI SUPERIORIS.

1318. Febr. 16.

Minuta (m.) vel originale cassatum in tabulario civitatis Argentinensis. Foramina sedecim sigillis appendendis apta videntur. In margine dextro membrana abscissa est, ita ut 10—12 sillabae in fine uniuscuiusque lineae desiderantur. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 302 nr. 354 ex m. Editionem repetimus. Cf. notas l. c.

De tempore cf. ea quae disseruimus 'Landfrieden' p. 132 sqq.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 421 (Addit. III).

Wir Johannes von Gotz gnaden^a bischof zū Strazburg, Gerhart von Gotz gnaden^a
 10 bischof zū Basele, Lūpolt hertzoge zū Osterreich, Ulrich lantgrave zū Eilsasze, Cūnrat
 gra[ve von Friburg, Otto von Ohsenstein lantvoget]^b |
 in Eilsasze, Waltere der eltere herre von Geroltzecke, die . . schultheissen, die [. .] meistere,
 die . . rete von Strazburg, von Basele, von Friburg, von Hagenowe, von Rodesheim,
 von Eh[enheim, von Sletzstat, von Kaysersberg, von Münster]^b |
 15 von Turingheim, von Colmar, von Brisache, von Nuwenburg, von Mūlnhusen und von
 Rinvelde tūnt kunt allen den die disen brief gesehen[t] und gehōrent lese[n], . . |
 hertzoge Lūpolt der vorgenante bi den hulden, die^c wir getan hant dem^a riche, gelobet
 hant und gelobent und wir lantgrave Ulrich, grave Cūnrat, Otto [der lantvoget] . . . |
 die . . schultheissen, die . . meistere und die . . rete der vorgenanten stette von der
 20 vorgenanten stette wegen gesworn hant und gelobent einen friden zū haltende und zū
 schirmen[de] |
 also hie nach geschriben stat, hie disite Rynes von der Lutern zwisschent dem Rine und
 dem gebirge uf untze an den Howenstein und von dem Howenstein untze an G . . . |
 von Pfirt und von Mūmpelgart zwisschent Befort und Rotbach hie dissite der virst und
 25 jensite Rines von der Osen zwisschent dem Rine und dem gebirge uf untze . . . |
 stetten oder ieman anders, der reht het in keinre der vorgenanten stette, keine missetat
 tūt in den vorgenanten stetten oder ussewendig den selben stetten, also verre der . . |
 rihter rihten, der rihter ist in der stat, do jenre burger inne ist, oder der der reht in der
 selben stat het, von deme men claget, nach der selben stette rehte und gewonheite . . |
 30 stetten oder in iren gerihten ūt tete oder ime ūt geschehe, daz sol aber der vorgenante
 rihter rihten nach der selben stette rehte und gewonheite, ob men ez elage . . . |
 stetten oder ieman, der reht in den vorgenanten stetten het, eine missetat tūt mit rōbe,
 mit brande, mit gevangnüsse oder mit morde uszewendig den vo |
 und daz geclaget wurde den die ūber disen friden gesetzet sint, so sūllent die selben
 35 die ūber disen friden gesetzet sint dem . . schultheissen, dem . . mei[stere]. |
 inne^d ist oder der der do reht het in die selbe stat, von dem die missetat geclaget ist,
 botscheften, daz sū den vorgenanten, von dem die missetat geclage[t] |
 dem der von ime geclaget het und den elegier unclagehaft mache. Ist daz der meister
 und der . . rat oder daz merreteil under in in der selben stat enl |
 40 irme rāte getan hant, daz er schuldig ist. Und sol ōch^e den elegier domitte begnügen.
 Und vellet dem elegier ūt mit gerihte von der missetete wegen, daz so |
 ez si denne sin gūt wille. Were aber er belūmet von dem men claget, so sol aber der
 vorgenante meister und der rāt von ime rihten nach der |

474. ^a) . . add. m. ^b) ita supplendum esse videtur ed. ^c) bi — die in loco raso m. ^d) sequitur

45 gesessen delet. m. ^e) supra lineam add. m.

daz der, von dem men claget, dem gerihte entwiche, so sol die selbe stat und die andern die disen friden gesworn hant sin lip und sin gût anegriffe[n] |
in enthaltet oder ime beholfen ist, untze daz er widertût, also do vor geschriben stat. Wolte ðch die vorgeante stat von ime nût rih[ten] |
die disen friden gesworn hant, uffe die selbe stat beholfen sin, untze daz sie von ime 5
gerihtet, als do vor geschriben stat. **C** Ist aber daz |
oder iren gerihten in dem lande keine der vorgeanten missetete tût, wirt der ergriffen uffe der getât in dem lande, der rihter, in dez gerihte d |
nach den [s]chulden, als er begangen het, ist ez kûntlich und offentlich, daz er ein ubeltetig man ist. Ist ez aber nût kûntlich und offentlich | 10
gesetzt sint, ervarn und erkennen, waz mannes er si, in den nehesten viertzeihen nahten, so es in gekûndet wirt^f. Und sol ðch der vorgeante rihter do zwisschent von ime nût rihten. Er sol in enthalten alle |
erkennet, [w]az mannes er si, schedelich oder unschedelich. Und sol ðch nach der ervarunge der rihter rihten uffe sinen eit, in dez gerihte e | 15
gerihtet, [so] sol dem selben rihtere vallen, waz ime billiche vallen sol. **C** Ez ist ðch berret, daz die die^g über disen friden gesetzt sint nût anders |
umbe gevanenüsse und umbe mort, also do vor geschriben stat. **C** Alle geste und alle köflûte sullent in diseme friden sin [in] den vorgeanten zi[ln] |
stette den köfluten und den gesten von diseme lande friden bern und su schirmen in 20
irs friden zilm uf dem lande und [uf de]m wassere. Daz selb[e] |
gesten tûn [in] unsers friden zilm ane geverde. **C** Were ieman der in den vorgeanten zilm gesessen ist, der disen selben friden nût [swer]n wolte in den zilm al |
sine dekeinre hande ding, also do vor geschriben stat, innewendig den vorgeanten zilm oder iemanne der disen friden gesworn het ussewendig | 25
sine sullent alle die die disen friden gesworn hant oder noch swernde werdent beholfen sin, untze daz er und die sine widertûnt un[d] gebesserent, also do v[or] |
geschehe, daz ensol an disen friden nût gan. Und wer in ût tete, der entût wider disen friden nût. **C** Ist ieman der disen [fride]n gesworn het |
ussewendig diz friden zilm keinre hande ding tût, als do vor geschriben stat, daz sol 30
men rihten und ahten, daz ez gebessert [werde] in alle wiz, als ob |
die vorgesch[riben] ding, so sullent die vorgeanten stette in iren friheiten, rehten und gûten gewonheiten bliben und mit [namen die st]ette von Strazburg |
[reh]ten und gûten gewonheiten bliben. **C** Die usgeslagen, die die burgere von Strazburg usgeslagen hant und verwiset hant von e wegen von ir¹ | 35
C Nieman s[ol] den andern angriffen noch pfenden in den vorgeanten zil umb[e] dekeine schulde, die gemacht ist von dez crieges w[egen] kûnigrich |
mit der hende gelobet und sol ðch daz selbe tûn mit gerihte und an den stetten, do men darumbe rihten sol, umbe gûlte, zi[nse] ein ieclich |
gewonheite wol pfenden und angriffen. **C** Het ieman briefe über sich geben, daz men 40
in angriffen sülle, oder ez het e er sich ane br |
riche anegat, den mag men wol angriffen und pfenden und engat daz an disen friden nût. **C** Es ist ðch beret, were d[az] . . . [vor]genanten dez ri |
nach in disen friden bindende werdent, kûnig Frideriche keine helfe tetent, zû der helfe sullent die vorgeanten der bisschof von Ba[sele], lantgra[ve] Ûlrich, grav[e]^h | 45

474. ^f) in den — wirt *supra lineam add. m.* ^g) *supra lineam add. m.* ^h) der bisschof — grav
in loco raso m.

1) Cf. *supra tom. IV nr. 409 cap. 18 et pag. 358 not. 1.*

von Baseleⁱ und^k von Friburg nüt gebunden sin von diz friden wegen, sū tetent es denne
gerne. Und sullent ouch von diz friden weg[en] vorgeante erie
gebunden sin keine helfe zū tūnde, sū wellent ez danne gerne tūn. C So sullent ouch
des riches stette in der verbuntnüsse bliben [k]ünig Frideriche
5 sachen und eriegen beholfen sin ane alle geverde, die von diz friden wegen^k ufstant.
C Wirt iemanne helfe erteilet von den eilfen ent die helfere
helfe kunig Frideriche zū helfende, varent von der helfe dez vorgeanten kunig Frideriches
dienere oder dez riches stette, die [an] der helfe helfere ge
dannan varn. Und wenne dez vorgeanten künig Frideriches helfere und dez riches
10 stette die vorgeanten dez vorgeanten künig Frideri[ches]
die andern helfere, die zū helfe gegeben sint, vallent ane geverde wider in die ersten
helfe der eilfe und sullent die helfe vollefūren, alse su
ouch usgedinget mit namen die vorgeanten der bischof von Basele, lantgrave Ulrich zū
Elsasze, grave Cūnrat von Friburg, die burgere von
15 an diseme brieve geschriben stat von künig Frideriches helfern, daz selbe sol ouch be-
halten sin kunig Ludewiges helfern. C Kument die vorgean[ten]
kein herre oder stat oder ieman anders, die harnach disen friden swerende werdent,
von diz selben friden wegen in keinen crieg, zū dem criege sol m[en]
ane geverde. C Ist daz ieman disen friden brichet oder üt tūt wider die vorgeschriben
20 ding und disen brief, wie men uf den helfen sülle
iren eit daz zweiteil oder me under in, an die dirre fride gesetzt ist, daz selbe sol
ouch sin in andern sachen. C Wer disen friden nüt enswert untze an d
[ne]hest kumet, den sol men donach nüt enphahen. Und claget ieman von ime, daz er
den friden gebrochen habe oder wider die vorgeschriben ding getan
25 ben stat. C Claget aber er von yemanne umbe diz vorgeschribene ding, men sol ime
nüt rihten. C Der herren lüte, die disen friden nüt swern
hen, die herren habent denne e gesworn disen friden. C Het ieman üt erkobert vor
den nüntzehen und het dez brieve, do sullent ime deran
gotzhüser und dinghöve, die in den vorgeschriben ziln gelegen sint, sullent in iren
30 rehten bliben und sol in ir reht behalten sin. C
drie von dez vorgeanten künig Frideriches wegen, die do git von sinen wegen der
vorgeante lantvoget, zwene von des vorgeanten bischofes Iohanneses w[egen] . . .
wegen, einen von dez vorgeanten herzogen wegen, ein von dez vorgeanten lantgraven
Ulriches wegen, zwene von der vorgeanten burgere wegen von Str[azburg] . . .
35 von Basele. C Dirre fride hūp an an dem ersten Zistage vor sante Agnese tage in Jan. 18.
dem jore, do men zalte von Gotz gebürte drützehenhundert
an sante Georgien tage, der darnach aller nehest komet, und von dez selben sante Apr. 23.
Georgien tage dannan über ein jor. Und der vorgeschribenen dinge
.. herren und .. stette unsere ingesigele an disen brief gehenket.
40 Der wart gegeben an dem ersten Dünrestage nach sante Valentines tage, in
dem vorg

475—477. SCRIPTA FRIDERICI PRO NOBILIBUS DIVERSIS.

1318. Febr. 18. — Mart. 16.

475. *Potestas comitibus de Nassowe et Sponheim data.* Febr. 18.

Originale (or.) in tabulario genenerali regni Bawarici 'Kaiserslect Nachtrag' nr. 186½. 5
Descriptimus nos. Sigillum desideratur, lori membranacei fragmento relicto.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 385 Friedrich nr. 346 et pag. 421 (Addit. III).

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani
imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Universorum noticie presentibus declaramus, quod singulariter confidentes de fide 10
et legalitatis industria nobilium virorum Gerlaci et Iohannis comitum de Nassowe,
Symonis et Iohannis comitum de Spanheim et Gerlaci domini de Lympurg eisdem et
cuilibet eorum damus insolidum potestatem, ut vice, nomine et ex parte nostra possint
tractare, convenire et concordare cum nobilibus, civitatibus aliisque hominibus, cuius-
cumque condicionis aut status existant, ut illos ad nostra et imperii attrahant obsequia. 15
Ratum et gratum habituri, quicquid per ipsos in premissis titulo pingnoris^a obligando
res et bona imperii factum fuerit vel eciam ordinatum. Presente commissione et pote-
state prefatis nobilibus per nos traditis usque ad festum nativitatis Domini proximum
tantummodo valituris.

Dat. sub sigillo nostro regali in Villaco, XII. Kalen. Marcii, anno Domini millesimo 20
CCC decimo octavo, regni vero nostri anno quarto.

476. *Obligatio bonorum imperii.* Mart. 12.

Originale (or.) in tabulario regio Wisbadensi. Contulit E. Schaus. Pendet sigillum
fere illaesum loro membranaceo. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 475 nr. 678
ex or., ut videtur; Becker 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XVI, 103 nr. 14 ex or. 25

Böhmer, Reg. Ludw. p. 171 Friedrich nr. 109.

Wir Friderich von Gotes genaden Romischer kunich allezeit ein merer des riches
verjehen offenlich an disem brief und tûn chunt allen den die in ansehent, lesent oder
horent lesen, daz wir angesehen haben die getrewen dienst, die uns und dem riche
getan habent und noch tûn sullen unser getrewe Gerlach, Walrab, Heinrich, Emche, 30
Iohan grafen von Nassowe, Symon, Iohan grafen von Spanheim, Gerlach herre ze Lym-
purch und Lutter von Eysenburch, haben wir ir jeglichem gelobt ze geben tausent
march lôtiges silbers. Und auf swelherlay gût, daz daz reich angehoret und daz uns
hertzog Ludwich vor hat, ir ieglicher sein tausent march haben wil, daz im aller beste
gelegen ist, daz sullen wir in setzzen. Und swenne si uns dar umb brief sendent, di 35
sullen wir in besigeln mit unserm insigel an widerrede und aufschub an geverde.
Willicher auch daz ist, daz wir oder si daz selbe gût betwingen, also daz ez in unser
gewalt chumt, so sollen si ez inne haben und niezzen mit allen rechtten, gewonheiten
und diensten, als ez an uns her von dem reiche chomen ist, als lange ieder man daz
im versetzzet ist, biz wir ez von im losen umb die tausent march silbers. Und swenn 40

475. ^{a)} o corr. ex e or.

wir ez wider losen, so soll ir ieglicher umb sein tausent march uns beweisen auf seinem
aygen güt hundert march silber geltes oder ander güt chauffen, als vil da fur geburt,
und sullen daz von uns und dem reiche ze lehen haben und da von unser und des
riches man sein. Swaz gutes wir in auch setzzen, daz sullen si nicht hoher dringen,
5 danne biz es von gewonheit her chomen ist. Und loben in auch des besten ze werben,
so wir mugen an geverde, an die fürsten, daz in die phant bestetiget werden. Und des
ze einem offen urchunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm kunichlichen
insigel.

Der ist geben ze Wiene, an sant Gregorii tak, do man zalt von Christes geburt
10 druzehenhundert jar, dar nach in dem achtzehenden jar, unsers riches in dem
vierden jare.

477. *Confirmatio privilegiorum.* Mart. 16.

Originale (or.) ibidem. Contulit E. Schaus. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Böhmer l. c. p. 476 nr. 679 ex or., ut videtur.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 171 Friedrich nr. 110.*

Wir Friderich von Gotes genaden Romischer kunich allezeit ein merer des riches
tun chunt mit disem brief allen die in ansehent, lesent oder horent lesen, daz wir durch
der dienst willen, die uns und dem reiche getan habent unde noch tûn sullen unser
getrewe Gerlach, Walrab, Heinrich, Emche, Iohan grafen von Nassowe, Symon, Iohann
20 grafen von Spanheim, Gerlach herre ze Lympurch und Lutter von Eysenburch, in die
genade tûn, daz wir in bestetigen alle die brief, die si habent von unsern vordern
Romischen kunigen und von dem reiche. Und swen auch si in unsern dienst bringent,
den selben bestetigen wir auch ir brief, di si von dem riche habent. Und des ze einem
offen urchunde haben wir disen brief versigelt mit unserm chunichlichen insigel.

25 Der ist geben ze Wienn, des Phintztages nach sant Gregorii tag, do man zalt von
Christes geburt druzehenhundert jare dar nach in dem achtzehenden jar, unsers riches
in dem vierden jare.

478. PROMISSIO EIUSDEM PRO DUCE KARINTHIAE.

1318. Febr. 20.

30 *Originale deperditum, ut videtur. — Ed. Hormayr 'Werke' II (1821) p. CXXVIII
nr. LXVI ex cop. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 171 Friedrich 106.

Wir F(riderich)^a von Gotes genaden Römischer chunick alle zeit ain merer des
reyches verjehen offenbar an diesem brief, daz wir durch die natürleichen fründtschaft und
35 drüe und liebe, die wir haben zu unsern lieben oheim den edlen chunik H(einrich) vo[n]
Behaim etc. von niwen dingen im gelobe und uns darzu pünden, daz wir im mit leib und
mit gut, mit landen und mit lüten und mit allen der und wir gehaben mügen helfen
wellen und sule wider zu seine chunikreich ze Behaim und ze Merheren und zu allen der
und darzu gehöret, da er an reht von vertribe ist und gewaltichleich entwert, daz er des
40 gewaltlich wider wert und da pei beleibe. Und verpinden uns sunderlich darzu, daz
wir die Behaim darzu pringen als werre wir mügen mit ganzen trewen an alle geverde,
daz si unsern vorgeanten oheim chunik H(einrich) wider in das land nemen als von reht

478. a) H. ed.

iren chunik und herrn und chainen andern für in nemen. Und wellen auch wir nieman andern unser willen und unsern gunst und fürdrung darzu geben wan im aleine. Und die vorgeantanten sachen alle geloben wir für uns und für alle unsre prüder bei unsern genaden und bei unsern trewen ze vollfuren und stete ze halten und geben im des offenen brief ze aine waren urchund versiegelten mit unsern hangenden insigel.

Daz ist geschehen ze Villach, da man zalt nach Christes geburt dreüzehnhundert jar und darnach in dem achzenden jar, des Montages nach sand Valenteins tak, unsers reiches in dem vierden jar.

479. PROMISSIO RUDOLFI COMITIS PALATINI PRO FRIDERICO.

1318. Febr. 22.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Pendent sigilla loris membranaceis. — Ed. Kopp 'Geschichtsblätter' I, 131 ex or. Editionem repetimus.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 1800.

Cf. l. c. nr. 1802.

Wir Rudolf von Gotes gnaden pfallentzgraf bei dem Rein und hertzog in Beyern und Machthilt von den selben gnaden pfallentzgrafinn bi dem Rein und hertzoginn in Beyern sin husfrowe verzihen uns an disem offenen brif aller der teidinge, so wir ubereinchomen waren mit dem hochwirdigen unserm herren chunig Friderich von Rom und mit sinen brüdern hertzogen ze Österriche und ze Steyr umb Niwenburch, und wellen daz diu gar und gäntzlich ab sin. Und wellen auch, daz di brif di si uns darüber geben habent tod sein und chein chraft mer haben, und sülñ auch in diselben brif widergeben, so wir immer erst mügen. Und dez ze einem offenen urchunde geben wir in disen brif versigeln mit unsern insigeln.

Der ist geben ze Wienne, do man zalt von Christes gebürt dreutzeinhundert jar darnach in dem ahtzehenden jar, der nächsten Mitichen vor sant Mathias tag.

480. FRIDERICI RECEPTIO COMITIS DE COLLALTO IN PROTECTIONEM.

1318. Febr. 25.

Cf. supra nr. 387.

Originale deperditum. Copia (c.) saec. XVI. in tabulario principis de Collalto¹ iam Brunnae asservato. Contulit B. Bretholz. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 475 nr. 677 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 385 Friedrich nr. 349 (Addit. III).

Cf. privilegium Febr. 20. concessum Böhmer l. c. p. 474 nr. 676 (Friedrich nr. 347) et infra ad a. 1319. Ian. 13. et Febr. 18.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus, presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Ratione^a ferventis fidei sincereque dilectionis, quibus nob[il]is vir Rambaldus de Colalto comes Tarvisii, noster et imperii fidelis dilectus, nos et ipsum sacrum Romanum

480. a) Rebus c.

1) Cf. loco supra pag. 324 not. 1 citato I, 221 nr. 17.

veneratur imperium, necnon [propter]^b probitatis sue merita, quibus commendatus multipliciter meruerat, quod suis ubilibet precavere dispendiis et providere commoditatibus sollicitudine regia plurimum affectamur, et ut ipse de grato habeatur gratior et favorem sibi sentiat regium vendicasse, ipsum, homines et bona sua universa in nostram et sacri Romani imperii protectionem et defensionem recepinus specialem, desiderantes ipsum desiderabiliter sub alarum nostrarum defensionis umbraculo respirare. Quapropter universitatem vestram in genere et in specie affectuose requirimus et rogamus auctoritate regia vobis nichilominus iniungentes, quatinus predictum Rambaldum, nostrum et imperii fidelem dilectum, in persona, hominibus et bonis suis offendere nullatenus presumatis nec perturbari ab aliquo permittatis, sicut gratiam vobis comparare regiam et indignationem volueritis evitare. In cuius protectionis nostre testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum apud Grechz, quinto Kal. Martii, anno Domini MCCCXVIII, regni vero nostri anno quarto.

481. MANDATUM LUDEWICI AD CIVITATEM WETZLARIENSEM.
1318. Febr. 26.

Originale (or.) in tabulario civitatis Wetzlariensis. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 184 nr. 190 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 18 nr. 301.
Cf. supra nr. 462.

Lud(ow)icus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . sculteto, . . consulibus^a et universitati civium Wetflariensium, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Fidelitatem vestram piis exhortacionibus requirimus et monemus, quatinus nobilibus viris Philippo et Philippo de Valckenstein, Gotfrido de Eppenstein et Ulrico de Hanowe fidelibus nostris dilectis summam pecunie apud vos auctoritate regia deputatam expedite velitis solvere et iuxta solite solucionis terminos ipsis cooperabiliter satisfacere de eadem. Pro certo scituri, quod per satisfaccionem seu solucionem prefatis nobilibus factam et exhibitam nobis et officiatis nostris quibuslibet satisfactum^b publice profiteamur. In cuius rei testimonium presentes litteras iussimus sigillo nostro communiri.

Dat. Ratispone, III. Kalend. Marcii, anno Domini millesimo CCCXVIII, regni vero nostri anno quarto¹.

480. ^b) excidit c.

481. ^a) . . add. or. ^b) satisfactam or.

1) In adnotatione ponimus quitationem Ulrici de Hanowe a. 1318. Mai. 2? datam, quam dedit Reimer l. c. p. 187 nr. 194 ex originali eiusdem tabularii. Editionem repetimus.

Nos Ulricus dominus in Hanowe viros discretos . . oppidanos Wetflarienses de centum marcis denariorum Coloniensium nobis traditis et solutis, quas nobis ex parte serenissimi domini nostri domini Lud(ow)ici regis Romanorum in festo beati Martini nunc proxime elapso solvisse debuissent, pronunciamus quitos et solutos. Promittentes dictos opidanos ab omni impetitione et dampno ipsis occasione huiusmodi pecunie per prefatum dominum nostrum regem ingruente conservare liberos et indempnes. Et damus has litteras predictis oppidanis nostri sigilli appensione communitas in testimonium super eo.

Anno Domini MCCCXVIII, VII. (an legendum VI.?) Nonas Maii.

482. 483. SCRIPTA AD DEBITA FRIDERICI SPECTANTIA.

1318. Mart. 8.—15.

482. *Potestas ab archiepiscopo Coloniensi data.* Mart. 8.

*Originale valde corrosum in tabulario caesareo Vindobonensi. Iussu praefecti 5
descriptum est. Sigillum deest, quod loro ex ipsa membrana exsecto pendebat. — Ineditum.*

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III, CCCLXVIII nr. 445.

Nos Heinricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii
per Italiam archicancellarius universis presentes litteras visuris et audituris [not]um
facimus, quod religioso viro fratri Everhardo de Virneburg germano nostro com[men- 10
da]tori generali terre Westfalie ordinis Hospitalis beate Marie Ierusolym(itan)e damus
potest[atem] et mandatum speciale nomine nostro tractandi cum illustri principe domino
Lupoldo duce Austrie et Styrie necnon cum aliis fideiussoribus nostris super solucione
debitorum, pro quibus apud nos pro serenissimo domino nostro domino Friderico Roma-
norum regi se obligarunt, eosdem fideiussores pro eisdem debitis monendi et eadem 15
debita recipiendi in parte vel in toto et eis receptis quitanciam et refutacionem faciendi
et de residuis debitis induciendi eosdem, secundum quod hoc sibi pro status presenti
exigencia videbitur expedire. Hoc [tan]tum excepto quod quatenus [iam tractata] et
tractanda de premissis per eundem nobis no[n sunt] adimpleta, quod per [ea no]bis in
prioribus obligacionibus per litteras principalis d[ebiti] predicti ab eodem domino nostro 20
[concessi]s nolumus in aliquo derogari. Ratum et gr[at]um habentes, quicquid per eundem
..... [in hiis] actum fuerit vice nostra secundum continenciam premissorum. Pre-
Apr. 15. sentibus vero usque ad [instan]s festum Palmarum tantummodo valitu[ris].

Datum Gudensberg, ipsa d[ie] Cynerum, anno Domini millesimo CCC decimo
octavo. 25

483. *Quitatio procuratoris duci Austriae data.* Mart. 15.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Tirol fürstl. Archiv aus
Innsbruck' fasc. 5. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. — Iam edidimus 'Neues
Archiv' XXIII, 323 nr. 45 ex or.*

(1) Wir brüder Eberhart von Virneburg dez ordens vom Tutschen hus lanteomentur 30
ze Westfahn verjehen und tûn kunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen,
daz wir von dem gewalt, als uns der hochwirdige herre der ertzbischof von Kõlne unser
brüder mit sinen offen brieven gegeben hat¹, dem hochgeborn fürsten herzog Lupolt
von Österich und den andern bürgen und giseln, die mit sampt im dem vorgenanten
unserm herren dem ertzbischof von Kõlne gebunden sint ze leisten, tag und zil gegeben 35
haben umb daz übergig gût, darumb er und die bürgen noch gebunden sint dem vor-
Apr. 23. genanten ertzbischof von Kõlne, zwischent nu und Ostern und von dannen siben gantze
jar, umb daz daz er an der schulde, dar umb er und die bürgen unserm herren von
Kõlne gebunden waren, gerichtet hat ze Strasburg drûtusent march silbers, die unser
herre da schuldig was. (2) Were ouch daz inr und den siben jaren der hochwirdig 40
herre künig Fridr(ich) von Rome sins kunigrichs gewaltig wurde und daz er dez wider-

1) *Supra* nr. 482.

satzes von herzog Lud(wig) von Beyern ledig wurde ane geverde, in welihen den sibem jaren daz beschicht, so ist diz vorgenant zil us und weret dar nach núwant ein gantz jar. Und wenne daz jar us kumt, so mag unser herre von Kölne herzog Lupolt von Oster(ich) und die burgen manen umb daz überig güt. (3) Were aber daz herzog
 5 Lupolt ze velde lege mit her oder heres wart und were oder einen offen gewerb hette oder wart und were, daz man uf in zogen wolte, oder ze lantwer lege mit sin selbs libe, so hat er und die bürgen, die im dez beholfen sind ane geverde, tag und zil ane geverde, und mag unser herre von Kölne die andern bürgen manen, die in disen sachen nicht bekummert sint mit im in sinen nōten. Und verzihen vûr unsern herren von Kölne
 10 und vur uns umb diz vorgenanten teidinge aller gericht und rechtes geistlichs und weltlichs, da mit wir möchten komen wider dise vorgenanten teidinge und disen brief. Und dez ze eim urkunde so ist der brief besigelt mit unserm insigel.

Der ist gegeben ze Strasburg, an der Mitwochen nach sand Gregorien tag, do man zalt von Christes gebûrd drutzehen hundert und achtzehen jar.

15 484. SENTENTIA PACIS GENERALIS THURINGIAE.

1318? Mart. 11.

Originale (or.) valde corrosum in tabulario regio Dresdensi nr. 2054. Pendunt adhuc quatuor sigilla loris membranaceis. — Iam edidimus 'Landfrieden' p. 164 nr. 10 ex or. De tempore cf. l. c. p. 102 not. 1.

20 Wir Gunther von Gotis gnaden grave von Swartzbürg lantrichter über den lantfride zû D[oringen unde wir Heinrich von Gotis]^a gnaden grave zû Orlemunde, Herman von Kranisfelt, Friderich der junge grave von Byehlingen, Friderich [von Salza. . . viztum zu]^b Ekstete, Heinrich marschalk von Gozerstete und Henrich von Erfa, de da sin der zewelver, de über d[en lantfride g]esazt^c sin, bekennen an disme offen brieve, daz wir
 25 bi unsen truwen, bi unsen eren und bi dem eyde, also wir gelobt [und] gesworn haben, sprechn und zû eyme rechte vunden haben und vinden: oft iemant, de zû disme lantfride gelobt und gesworn hat, mit cheyme herren oder mit cheyme manne, her si swer he si, uzwendig des landes oder da bin voreynt, vorlobt oder verbunden hat mit hulfe oder mit rate wider me rechten^d uf unses lieben herren lantgraven Friderichs zû
 30 Duryngen schaden, siner man, siner lute oder sines landes, sint den mal daz sich der lantfride anhop zûm ersten, wen her daz was an sente Mychelis tage, der da was nach Gotis gebûrte tusent jar drihundert jar in dem wufzeenden jare, oder noch sich voreynte, vorlobte oder verbunde in der wis also vorgeschrib[en stat bis zû]^e sente Mycheles tage der neyst kumt, wan der lantfride also lange sten sol in siner craft, also he gelobt und
 35 gesworn ist [.]^f und erlos si und nicht rechte gevarn habe. Und daz wir also mit eynander und mit d[.]^g do behulffen sin unsme herren dem lantgraven und dem, dem ouch des selben not ist [.]^h habn. Daz haben ouch mit uns vunden und gesprochn uf irn eyt bi irn truwen und bi i[rrn eren]^h Tustorph und Henrich Hoterman von Erforte und Kirstan von Langelo, burger zû Mûlhu[sen]^h lantfride.
 40 Hir über habe wir gegeben dissen brief vorinsigelit mit unser aller insigele a[.]^b

1315.
Sept. 29.

484. a) desunt 10—13 sillabae or. b) 8—10 sillabae. c) 4—5 sillabae. d) wider me rechten *supra lineam* add. or. e) desunt 3—4 sillabae or. f) 10—12 sillabae, e quibus adhuc legi videntur: los, vrid (?). g) 10—12 sillabae. h) 11—13 sillabae.

insigele hatten und uns alle der vorgeschriben rede gesten und bekennen willen an alle[r]ⁱ mant, de in dem lantfride ist bedarf.

Diz ist geschen zû Gotha, nach Gotis gebûrte tusent [jar drihundert jar in dem . . .]^k jare, an sende Gregories abende.

485. 486. SCRIPTA AD STURAM CIVITATIS ROTEMBURGENSIS SPECTANTIA.

1318. Mart. 12. — Apr. 28.

485. *Promissio Conradi de Truhendingen.* Mart. 12.

Originale in tabulario generali regni Bawarici 'Rothenburg Reichsstadt VI fasc. 1'. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. Boica V, 378.

Wir grave Friderich von Trûhendingen und ich Chûnrad sin sûn tûn kûnt an disem gegenwertigen briefe allen den die in sehen oder hæren lesen, swenne wir von den ersamen lûten den bûrgeren ze Rotemburg vierhûndert pfûnde Haller an unserre schulde do selbes werden gewert, so verjehen wir ôffenlichen, daz die vorgenanten bûrgere ze Rotemburg alles des versprechens und aller der gelûpnissche, die sie uns von unsers herren des kûniges wegen haben getan, ledie sin und fry. Und swaz wir briefe von iren wegen haben, ez si von dem kûnige oder von ir selbes wegen, die schûln in unschedelich sin und schuln auch furbaz keine kraft mer haben. Und dar umb daz disû vorgeschribenû rede alle stete und war belibe, des haben wir der vorbenante grave Friderich von Trûhendingen unser insigel zû einer gezûcknissche an disen gegenwertigen brief gehangen.

Der brief wart geben do man zalte von Cristes gebûrt drûzehenhûndert jar und in dem ahzehenden jare, an sant Gregorien tage in der vasten.

486. *Quitatio super receptione sturac.* Apr. 28.

Originale ibidem l. c. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. Boica V, 382.

Wir greve Friderich von Trûhendingen tûn kunt an disem gegenwartigen briefe allen den die in sehen oder horen lesen und verjehen ôffenlichen umb die vierhûndert phûnt Haller, die uns die burger von Rotenburg shuldie woren, dez bekennen wir daz sie uns der gewert haben und sagen sie der ledie. Und dor umb daz dez war si, so geben wir in disen brief versigelt und bevestent mit unserm insigel.

Diser brief wart geben do man zalte von Cristes geburt drûzehenhûndert jar in dem ahtzehenden jar, an dem Fritage in der Osterwuchen.

484. i) 11—13 sillabae. k) 10—12 sillabae.

487. COMMISSIO REGIS FRANCIAE SUPER INQUISITIONE
LIMITUM IMPERII TERTIA.

1318. Mart. 19.

Cf. supra nr. 404—406.

5 *Originale deperditum*¹. *Copia (c.) in Cartulario Haynonensi II nr. 92 tabularii Insulensis. Contulimus nos. — Ed. Devillers loco supra ad nr. 131 citato III, 83 nr. 164 ex c.*

Ph(ilippus) Dei gratia Francie et Navarre rex dilectis et fidelibus . . episcopo Ambrincensi ac magistro Amisio archid(iacono) Aurel(ianensi) clericis, Fremino de
10 Coquerello ac domino de Pois militi ac consiliariis nostris salutem et dilectionem.

Vobis committimus et mandamus, quatinus vos aut duo vestrum, de quorum vos episcopo minimo sitis unus, ad partes de l'Ostrevant omissis omnibus aliis negociis sine dilatione qualibet vos personaliter conferentes, in commisso al(ias)^a negotio ab inclite recordationis carissimo domino germano nostro Ludovico quondam dictorum regnorum
15 rege dilecto et fideli nostro episcopo Suessionensi ac Iohanni de Varenis militi, loco cuius vos dominum de Pois ac Philippum de Pressiaco per nostras alias postmodum subrogavimus litteras², quorum loco omnium vos Ambrincensem episcopum, archidiaconum et Freminum predictos una cum predicto milite tenore subrogamus presentium, iuxta
tenorem et formam litterarum commiss(ionis)³ eiusdem germani nostri carissimi ac nostrarum
20 etiam predictarum diligenter ac celeriter vocatis, qui evocandi fuerint, procedatis ac inquestam inchoatam super hoc ut dicitur perficere et complere curetis id nullatenus omissuri et eam completam nobis seu gentibus nostris defferatis aut mittatis sub sigillis vestris fideliter interclusam.

Datum Par(isiis)^b, die XIX Martii, anno Domini millesimo CCC decimo octavo.

25 488—494. SCRIPTA AD PACEM GENERALEM RHENI
SPECTANTIA.

1318. (ante Apr. 2.) — Iun. 19.

488. *Querimonia civitatibus porrecta. (ante Apr. 2.)*

Transsumtum (tr.) infra in nr. 489.

30 Den ersamen wysen lüden den raydherren von Meynze, von Wormeze, von Spire, von Oppinheym, von Frankenford, von Wetflare, von Frideberg unde von Geylnhusen, dye da sint zu Oppinheym boden von den vorsprochen stedin up den Sündach zu
halphvasten ich Johan von Beyene eyn burgere von Kolne begerin ure wysheyt zu
wyszene, also also mirh de greve van Gûliche min herre unde der rayd der stede von
35 Kolne an uch mit yren gelouwe bryeve haynt gesant, uch yren willen zu sagene. (1) Also sagen ich uch, also sye mir bevolin haynt, zû irst so bydent sye ûch vleliche unde manint uch, also ir vorsprochen stede haynt gelovet unde verbûnden siit zû me landfride zu dyenne na uren eren und also iz uch wol gezimet, hir umme manint sye ûch, wa[n]de

487. ^a) at cum rasura duarum litterarum spatium adaequanti c. ^b) supra lineam add. c.

40 1) *Olim in tabulario Montensi D 44; cf. Saint-Genois loco supra ad nr. 105 citato I, 245.*
2) *Servatae non sunt.* 3) *Supra nr. 323.*

der ertzbiſſchof von Kolne ſine trûwe gegevin hayt an eynes eydes ſtad und ouch dar
 ûp ſyne offene bryeve¹, daz wol landkûndich is, den landfride zu beſchirmene unde den
 koufman in alle ſyme ſtiche, und wande her dys nycht endûyt unde der koufman ver-
 lûſit ſyn gûyd unde ſyne habe unde wirt gezollit unde gevangen unde beroubet, dar
 umme manin ich uch von den vorſprochin greven unde ſtede wegene, daz ir dar zu 5
 dûyt also ir ſchuldich ſint zu dûynne. Ouch hayt uch der ertzbiſſchof van Tryere min
 herre gemaynt mit ſyme offenen bryeve zu helfene, wande her der neſte herre is unde
 fürſte. by deme da der koufman beroubet unde überenze wirt gezollit in deme ſtiche
 van Kolne, unde wan her daz an uwer helfe nicht gewern mag. Dar umme ſo geſinnet
 her helfe an uch, also ir uch haynt zu Bacherach verbûnden unde verbûndent und ouch 10
 des landfride bryve ſprechint, dye da wûrden gegebin unde gemachit². (2) Ouch hayd
 der ertzbiſſchof von Tryere wol daz geſprochen: wolden dye oberen ſtede nicht dyenen
 up daz ſtiche van Kolne, da der landfride wirt gebrochin unde der koufman wirt beroubet
 und ouch der ertzbiſſchof von Tryere verlûſit zwenzichdûſint phunt geldes alle yar,
 umme daz nyeman varen unde wandern mag up noch nyder in deme ſtiche von Kolne, 15
 ſo wolde her nicht, daz dye ſtede ynigen zol zû Kovelenze nemen. Were daz ſache,
 daz der zol gehindert wûrde, alſe her geſprochin hayt, ſo hayt mich uch heyzin ſagin
 der raid von Kolne, geſche daz daz ſye des dycheynen ſchadin willint hayn noch enſûnt
 von rechte, wande ſye dûynt up daz ſtiche von Kolne, also ſye von rechte ſchuldich
 ſint zû dûynne, mit allir ir machte, alſe daz wol landkun[dich]^a is. (3) Ouch ſo is 20
 mir uch bevolin zu ſagene von deme gelde, dan af ir uch beklaget, daz zû Kolne von
 deme zolle gefallen is, daz upgehaven ſy unde inwech gegebin is an ûren willen, des
 nicht ſyn enſolde, dar up daz ich uch antwûrde, also mir is bevolin: daz irſte daz dye
 ſtede zû gadere kument, ſo wil der rayd von Kolne zû uch ſendin erſame lûde von
 irme rayde, dye uch dar up beſcheydenliche unde rechtliche antwûrden ſûlint na deme 25
 daz uch dûnket unde mûgelichen dûnken ſal beſcheydenlich unde recht ſin. Unde
 wyſſent ouch, daz dye ſtad von Kolne allewege ire bryeve, dye ſye hant gegebin,
 gerne haldin ſulint unde willint, also ſye von rechte ſûlnt. (4) Wande uch ouch der
 greve von Hollant der erſame herre der landvoyt von Nederland unde der greve von
 Guliche unde dye ſtad von Kolne uch boden und bryeve geſaynt haynt und ouch uch 30
 gemaynt haynt unde gebedin, daz ir quement yen zû helfe ûp daz ſtiche von Kolne,
 dar by daz der landfride ſwerliche wirt gebrochin und iſt ubel unde boſlichen, dar by
 ûch ûwer ere und irre unde des landis nûtz ûnder gedayn wirt unde verdrûcket, dar
 ûp daz ſye neye diehkeyn endeliche antwûrde mochten gehabin, unde wande man
 diehkeyne vriſte gehabin mag noch wol ſteyt unde wande dye ziit von deme yare nû 35
 wol zû kûmen is, daz man dye viende wol mag gedrûcken, dar umme haynt ſye mir
 bevolin ûch zû ſagene min herre von Gûliche unde der rayt der ſtede von Kolne, na
 miner bodenſchaft uch nûmmer boden noch bryeve zu ſendene umme dyſe urbûre unde
 umme dyſe rede, dye hir vor geſcriven ſint, rayd noch helfe an uch me zû ſinnene,
 des ſelvin ſulint ir ſyher ſin von yen. 40

489. *Transsumtum litterarum praecedentium.* Apr. 3.

Originale (or.) in tabulario civitatis Coloniensis nr. 922. Contulimus nos. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 139 nr. 170 ex cop.

In nomine Domini amen.

Per hoc presens publicum instrumentum pateat universis, quod constitutus per- 45
 sonaliter discretus vir Iohannes dictus de Beyene civis Coloniensis, missus per venera-

488. a) deest in initio lineae tr.

1) *Supra* nr. 435. 2) *Nr.* 421.

bilem in Christo patrem et dominum dominum Baldewinum archiepiscopum Treverensem et nobilem virum dominum Gerhardum comitem Iuliacensem necnon prudentes et honestos viros . . consules civitatis Coloniensis cum litteris credencie eorundem, de quibus litteris michi notario publico infrascripto facta fuit et est plena fides, coram
 5 prudentibus et discretis viris consulibus seu . . civibus missis a civitatibus videlicet Mogunt(inensi), Wormac(iensi), Spirensi, Oppenheim^a, Frankenford(ensi), Wetflariensi, Fridebergensi et Geylnhusen(si) et in presenciam mei notarii publici infrascripti et testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, idem Iohannes unam cartam pergameni tenens in manibus suis, in qua scripta fuit una littera lingua materna, quam
 10 litteram predictis consulibus seu civibus dedit et presentavit. Cuius quidem littere fuit et est talis tenor:

'Den ersamen wysen — sin von yen.' *supra* nr. 488.

Acta sunt hec anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, indictione prima, tertia die Aprilis hora sexta in stupa fratrum Minorum domus in
 15 Oppenheyn, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini domini Iohannis divina providencia pape vicesimi secundi anno secundo. Presentibus strennuis et honestis viris necnon discretis Petro dicto de Lapide milite, Ortlibo ad Iuvenem abam et Nicolao dicto zū Eckenkelre iudice seculari Mogunt(inensi), Heylmanno dicto de Pieta domo et Heylmanno dicto Holtmag de Wormacia, Sygelone dicto Hüyn et Hartmanno dicto zū
 20 me Roden schilde de Spira, Wygando de Dynheim milite et Velzone dicto de Alzey de Oppenheim, Conrado dicto Ryntfleysch et Henrico dicto von der Ecken de Frankenvord, Iungone de Frideberg, Gerlaco dicto Modersele et Merkelone dicto de Nüvern de Wetflaria et Herbordo dicto Rynch de Elmena milite ac aliis quam pluribus fidedignis pro testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Hartradus de Medebeke clericus Colonien. dyoc. publicus imperiali auctoritate notarius presentationi predictae littere per predictum Iohannem de Beyene una cum presentibus testibus presens fui dictis dominis consulibus seu civibus civitatum predictarum et ea omnia et singula suprascripta, prout scripta sunt, [audivi]^b et in hanc publicam formam redegei meoque signo consueto signavi, rogatus et requisitus per pre-
 30 dictum Iohannem de Beyene.

490. *Protestatio advocati provincialis.* Mai. 4.

Originale (or.) ibidem nr. 924. Contulimus nos. Pendet sigillum lacum loro membranaceo. — Ed. 'Quellen zur Gesch. der Stadt Köln' IV, 48 nr. 59 ex or.

Nos Gwilhelmus Hannonie, Hollandie, Selandie comes dominusque Frisie et pro-
 35 vincialis advocatus terre inferioris notum facimus et tenore presencium publice protestamur, quidquid honorabiles viri . . cives Colonienses ad iussum spectabilis viri Iohannis domini de Beamunt fratris nostri dilecti fecerunt et intereeperunt ad obsidendum et circumvallandum castrum et opidum de Brūyle, de quibus per spolia et rapinas ac alia multa mala perpetrata sancta pax terre generalis multipliciter fuerat violata, quod hoc
 40 idem . . frater noster, quem propter hoc premisimus Coloniam, de auctoritate nostra iussu fecit et consensu et sibi warandiam de hoc prestamus per presentes. Quibus sigillum nostrum est appensum in testimonium super eo.

Datum Colonie, crastino invencionis sancte Crucis, anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo.

45 489. ^a) sic or. ^b) excidit or.

491. *Commissio arbitrii.* Jun. 17.

Originalia duo 1 et 2 ibidem nr. 926 et 927. Contulimus nos. Pendent utriusque sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. — Ed. 'Quellen' IV, 49 nr. 60 ex 1.

Wir Johan greve von Sphainheim, Craift von Grifinstein, Gerart von Endilsdorf troissesse von Juliche, Gerart Overstolz, Goitschale Overstolz, Godert der Greve und Godart Hardefust burgere von Kolne don kunt, daz wir von unsen heren de greven von Juliche und unse stait von Kolne und unse burger gemeynecliche und ander unse eytgenozen, die zu deme lantfrieden horent, und andere unse helfere haben bevolen den erbern heren und fürsten, die auch mit uns in deme lantfriden verbunden sint, heren^a Peter van^b Godes genaden erzebischof des heylingen stoles van Meynze eirzekenzelir des heyligen riches ober Duze lant unde heren Balduyne van Trire van Godes genaden eyn erzebischof der heyligen kirchen van Trire eirzekenzeler des heyligen riches ober Welzelant^a und auch heren Karle deme hoenmeyster van deme Duzin husen, alle die brüiche, die unse here her Henrich eirzebischof von Kolne und sin helfere binnen deme lantfriden sint der ziit, dacz her den lantfriden mide gelobede und sine brife¹ dar of gaf zu haldene, uns, unse burgern und andern koufluden und eyme eyklichen manne, gedayn haint ader von in gescheyn sint, also dacz si zû eynem male oder zû me ziden samenkliche oder sunder, ir zwene oder ir eyner, op ir keyner abegeingen, des Got nicht in wellen, ob nicht darbi kûme mochte umbe etzeliche noit oder kûmen in wolde, tuschen hie und des heyligen Cristes abende uns ende geben und sprechen² of ir bescheydinheyt oder wayt si vor recht sprechen und auch naich irer bescheydinheyt sullen si bestellen und bewaren, dat der lantfriden diese seis jair gehalten werde von dem vorgeanten unsme herren von Kolne, also asse her gelobt hait¹. Und wat si sprechen, dat moge si in derselben ziit ercleren, ob si wollen, und sullen auch den Brûil hûys und stait also lange^c halden in irre gewalt mit der gulde und notze, der darzu gehôret, bis dat si uns na irre bescheydenheyt bewaren an den vorgeanten stûcken. Und sollen den Brûyl inne halden alle dri oder ir zwene oder ir eyner, also da obene von ende geschriben stiet. Und haben wir zû eyme urkunde alre disser vorgeanten dingen diesen brif besiegilt mit yngesigelin des eydelen mannes herren Gerardis des grebe van Guliche und der stait von Kolne und hangen die ingesigele daran. Und wir Petir van Menze und Balduwin van Trire erzebischofe vorgeant, und heren Karle deme hoenmeyster uns^d des dinges ane genûmen haben, asse it beschriben steyt, und wir her Karle der vorgeante homeyster erkeynen uns ouch des selben^e und haben wir ouch unse yngesigele zû eym urkunde des an diesen brif gehangen.

Und geschach daz na Godis gebûrte dusent jair druhundert jair und eichtzen jair, an deme Samzdage in der Pingestwochen.

492. *Arbitrium archiepiscopi Moguntini.* Jun. 17.

Originale (or.) ibidem nr. 929. Contulimus nos. Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. — Ed. 'Quellen' IV, 51 nr. 62 ex or.

Wir Peter van Goydes genaden eyn erzebischof van Menzeen inde her Karl overste meyster des Duetschen hûses sûynlude mid deme eirbern heren herren Baldewyne dem

491. a) loco heren Peter — Welzelant 2: heren Baldewin von Treyren und heren Peter von Menzen den eyrzenbuschoven. b) von Meynze sequ. delet. 1. c) inne sequ. delet. 1. d) *anacoluton* in 1; in 2: Und wir Baldewin irkennen, dat wir bit den vorgeanten heren Peter und heren Karlu diem hoimeister uns etc. e) und haben wir sequ. delet. 1.

1) *Supra* nr. 435.

2) *Cf. infra* nr. 519.

erzebischoeve van Tryren gekoeren van deme eydelen manne greven Johanne van Spaynheym inde den burgeren van Kolne an den sachehen, der sii inde ir helpere schült gâven dem eyrberen herren hern Heynriche dem erzebyschove van Kolne, dat hē den gemeynen gesworen lantvreēde szolde gebrogchen haben, setzeen inde spregchen van der macht inde gewalt, die uns bevolen is, dat die priore, prelaten, paffen, leygen, mūngehe inde nūnnen, dē da bestūnden der stad zū Kolne inde deme lantvreēden inde niet dem erzebyschove van Kolne, sūlen siin in aller irre vriiheid inde in alle ir gūlde inde nūzee inde eren, alsii vor wāren, inde sūlen dar inne bliiven, also dat man sii van den sagchen, die siigh van den dingen her verloefen haben sint des lantvreēdes cziet, 15 nicht sal schūldighen inde also sūlen sii geszūent siin. Dar over hain wir unse ingesziegele ain diesen brief gehangen zu Kovelencee, du man zalte na Godes gebūrdē dūsent jār driihūndert jār in deme achzeiendem jāre, an deme Samezdage nach Phynkosten.

493. *Arbitrium archiepiscopi Trecirensis.* Jun. 17.

15 *Originale* (or.) *ibidem* nr. 928. *Contulimus nos. Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis.* — *Ed. 'Quellen' IV, 50 nr. 61 ex or.*

Cf. infra ad a. 1318. Dec. 24.

Wir Baldewin von Godes gnaden eyn erzebischof von Triere und her Karl obirte meister des Duitzen huses soinclude bit dem erbern heren hern Petir erzebischof zū 20 Mentze gekorn von dem edelen manne greben Johanne von Spanheym und den burgern von Kolne an den sachen, der si und ir helfere scholt gaben dem eirbern heren hern Henriche erzebishove zū Kolne, dat her den gemeynen geswornen lantfriden solde gebrochen haben, setzen und sprechen von der macht und gewalt, die uns bevolen ist, dat die prior, prelaten, paffen, leyen, mūniche und nonnen, die da bestoinden der stat 25 von Kolne und dem lantfriden und nicht dem eirzebischove von Kolne, solen si in aller irer vriheit und in al irer gulde und nutz und ere, assi vor waren, und solen dar inne bliiven, also dat man si von den sachen, die sich von den dingen heir verloufen haben sint des lantfriden ziit, nicht sal schuldigen und also sūlen si gesonet siin. Dar uber han wir unse yngesigele an diesen brief gehangen zū Kovelence, do man zalte von 30 Gódis geburte dūsent jair druhundert in dem eichtzeinden jare, an deme Samzdage na Pingisten.

494. *Renuntiatio advocati provincialis.* Jun. 19.

Originale (or.) *ibidem* nr. 930. *Contulimus nos. Sigillum valde laesum pendet loro membranaceo.* — *Ed. 'Quellen' IV, 74 nr. 83 ex or.*

35 *Nobilibus et potentibus principibus, dilectis consanguineis suis comiti Iuliacensi et comiti de Montibus ac aliis principibus prudentibusque ac discretis viris iudicibus, scabinis, consulibus et magistris civium sancte civitatis Coloniensis necnon universis civibus regalis sedis Acquensis ac omnibus aliis iuratis sancte pacis* Guillelmus comes Haynnonie, Hollandie, Zelandie dominusque Frisie salutem cum noticia veritatis.

40 *Cum vos de communi concordia me licet indignum dicte pacis per annum termino elegeritis advocatum dictusque annus sit completus in festo beati Iohannis Baptiste nunc* Jun. 24. *futuro et ego sim multis guerris et validis occupatus, vos certificare curavi, ne dicta pax remaneat indefensa, quod advocatum alium eligatis, quia me ultra ingerere non propono. Hoc tamen salvo quod iuramentum in dicta pace per me expositum semper una cum*

aliis conservare curabo. Protestans hiis presentibus omnia supradicta. Et ut firmitatem contineant, meum duxi sigillum presentibus litteris apponendum.

Dat. apud Montes in Haynonia, anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, in crastino Trinitatis.

495. PROMISSIO HEINRICI DE ROTENBERG PRO FRIDERICO REGE.

1318. Mai. 16.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Iussu praefecti descriptum est. Pendet sigillum loro membranacco. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXIX nr. 454.

Ich Heinrich von Rotenberg vergich öffentlich an disem brief und tun chunt allen die in sehent, lesen oder horent lesen, daz ich mich gebunden hab bei dem ayde, den ich dar uber gesworn han, dem hochwirdigen herren kunig Friderich von Rom, daz ich im den chrieg vol auz untz auf daz ende, der zwischen im und hertzog Ludwigen von Bayren umb Romischez reich auf erstanden ist, dienen sol wider den selben hertzog Ludwigen und seinen helfern und dienern mit zehen helmen ze velde und do heim mit aller meiner maht und sullen im auch mein vesten offen sein auf und ab den selben chrieg vor auz. Wer auch daz der selbe mein herre kunig Friderich in der vrist abgieng, so sol ich den hochwirdigen herren den hertzen von Osterreich seinen brudern, ob si von des selben chriegs wegen chein arbeit angieng, des selben dienstes als er vor ver- schriben ist gebunden sein bei dem selben ayde. Und des ze einem urchunde henk ich der vorgenant Heinrich von Rotenberg mein insigel an diesem brief.

Der is geben ze Wienne, do man zalt von Christs geburd dreutzeenhundert jar dar nah in dem ahtzehenten jar, an dem Erigtag nah sand Pancratzen tag.

496. SENTENTIA LUDEWICI ITERATA SUPER BONIS RELIGIOSORUM.

1318. Iul. 23.

Cf. supra nr. 403.

Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 162. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris.

Cf. etiam privilegium generale Böhmer, Reg. Ludw. p. 19 nr. 318.

‘Wir Ludowich von Gotes — dritten jare unsers riches.’ *supra nr. 403.*

Und wan das also mit frag und mit irtayl her braht und behabt ist, wellen wir das das closter ze Pülenhoven diu selben reht auch habe. Des geben wir ze urchünd disen brief mit unserm chünichlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Regenspurch, des Sûntags nach sant Marien Magdalen tag, do man zalt von Crists gebürt dreuzeeenhundert jare dar nach in dem ahtzehenden jare, in dem vierden jare unsers riches.

497. RESIGNATIO FEUDI AB IMPERIO MOVENTIS.

1318. Iul. 26.

Originale (or.) in tabulario civitatis Goslariensis. Sigilla pendent loris membranaceis. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Goslar' III, 324 nr. 473 ex or. Editionem
 5 *repetimus.*

Serenissimo ac excellentissimo domino suo Lodwico Romanorum regi semper
 augusto Dei gratia Conradus, Iohannes et Ludolfus comites dicti de Wolden-
 berghe cum omni honore et reverentia servicii sui promptitudinem cum effectu.

Regali vestre magnificencie nobis semper colende advocaciam super quindecim
 10 mansos sitos in villa Tsemmenstede pertinentes ecclesie sanctorum apostolorum Symonis
 et Iude in Goslaria, quam ab inclito Romano imperio et nostri progenitores tenuerunt
 et nos hucusque tenuimus in pheodo, quam eciam dominus Ecbertus dictus de Asse-
 borch miles a nobis tenuit in pheodo, voluntarie ac libere per presentem litteram
 resignamus. In cuius rei testimonium duximus hanc presentem litteram sigillis nostris
 15 firmiter roborandam.

Datum anno Domini MCCCXVIII, in crastino beati Iacobi apostoli.

498. PROMISSIO FIDEIUSSORIS PRO ARCHIEPISCOPO
MOGUNTINO.

1318. Iul. 27.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Mainz Erbstift' fasc. 197
 20 *(olim 'Nachträge fasc. 14'). Descripsimus nos. Sigillum, quod loro ex ipsa membrana*
exsecto pendeat, desideratur. — Ineditum.

Reg. Boica V, 388.

Ego Alberhtus Hummel de Liechtenberch fideiussor constitutus reverendo in Christo
 25 patri domino Petro archiepiscopo Moguntino ex parte serenissimi domini mei domini
 Lud(owici) Romanorum regis publice recognosco, cupiens^a ad cunctorum presencium
 inspectorum noticiam pervenire, quod ego induciatus a prefato domino meo . . archiepi-
 scopo Moguntino usque ad festum assumptionis beate Marie virginis proxime affuturum Aug. 15.
 promitto fideliter et astrictum^b me esse fateor sub iuramento, quo in prioribus meis
 30 litteris¹ eidem domino . . archiepiscopo sum ligatus, quod ad obstagium et solvendum
 fideiussionis debitum venio et venire teneor absque omni monicione in Aschaffenburg
 super festum assumptionis beate Marie virginis prenotatum inde nullatenus recessurus,
 donec eidem domino . . archiepiscopo ex parte prefati domini mei . .^c regis de hiis,
 pro quibus sum astrictus, que in litteris meis prioribus sigillo meo sigillatis continentur,
 35 plenarie satisfiat. Pactis meis et litteris prioribus, quibus eidem domino . . archiepiscopo
 noseor obligatus super fideiussione huiusmodi, omnino in suo robore duraturis. Harum
 testimonio litterarum sigilli mei munimine signatarum.

Dat. Strubing(en), VI. Kalen. Augusti, anno Domini MCCC decimo octavo.

498. ^a) praecedit rasura unius litterae spatium adaequans or.
 40 linea post add. or.

^b) prima t corr. ex s or. ^c) . . in

1) Serratae non sunt. Cf. supra nr. 442.

499. SCRIPTUM LUDEWICI PRO WOLDEMARO MARCHIONE
BRANDENBURGENSI.

1318. Aug. 4.

Originale (or.) in tabulario civitatis Lubicensis. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ed. 'Codex diplom. Lubecensis' II, 311 nr. 362 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 352 nr. 3178 (Addit. III).

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, nos illustri Woldemaro marchioni Brandenburgensi principi nostro dilecto in solucionem aliqualem debitorum suorum, in quibus nos eidem noscimus obligatos, redditus annuos a prudentibus viris . . civibus Lubicensibus fidelibus nostris dilectis nobis et imperio debitos exolvendos per duodecim annos continuos deputasse. Mandantes . . civibus memoratis, ut in solucione predicta dicto marchioni Woldemaro nostro et imperii nomine pareant et intendant. Reddimus etiam predictos cives Lubecenses per satisfaccionem ipsi Woldemaro factam quoad numerum prescriptorum annorum quitos, liberos et solutos. Iniu[n]gimus etiam tibi prefato Woldemaro principi nostro et imperii caritativis monitis et preceptis, quatinus memoratos cives fideles nostros dilectos, qui imperio immediate subesse dinoscuntur, ab iniuriis insultibus ex sinceritate et puritate fidei nostro et imperii nomine fideliter protegas et defendas, eo maxime temporis spatio, quo premissos redditus tibi indulsumus colligendos. Harum testimonio litterarum^a nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Dat. Ratispone, IIe. Non. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, regni vero nostri anno quarto.

500. 501. DIVISIO VICARIAE REGALIS
ECCLESIAE AQUENSIS.

1318. Aug. 6. — 28.

500. *Mandatum Ludewici abbati Indensi missum. Aug. 6.*

Originale (or.) deperditum. — Ed. Quix 'Codex diplom. Aquensis' p. 220 nr. 316 male lectum ex or. Editionem hic illic correctam repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 271 nr. 2631 (Addit. I).

Ludovicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili viro abbati Sancti Corneli Indensis Colonien. dioc. ordinis sancti Benedicti, principi suo devoto gratiam suam et omne bonum.

Cum iuste petentium desideriis ex innata nobis clemencia deceat favorabiliter inclinare et precipue in hiis, que cultum divinum augent et augmentant, requisiti suppliciter et instanter per venerabiles viros decanum totumque capitulum ecclesie Aquensis devotos nostros dilectos, ut vicariam regalem ecclesie regia collacione pertinentem, quam constanter asserunt tot et tantis redditibus et facultatibus abundare, quod

499. ^a) *liat or.*

ex ipsius proventibus duo sacerdotes possint et valeant honeste et commode sustentari, ad prebendam memoratam post obitum nunc possidentis duos vicarios sacerdotes institui permittamus nobis nostrisque successoribus in imperio collationis ius earundem prebendarum perpetuo reservando. Et quia de redditibus seu facultatibus vicarie memorate nobis certa notitia non est, industrie tue circumspecte id committimus sollicite perquirendum, ut si rei veritas sic habeat, adhibitis solemnitatibus canonicis et debitis, que in sectionibus adhiberi solent et consueverunt, sepedictam vicariam nomine regio procuret dividi et^a duos inantea vicarios per nos et successores nostros in imperio ad eandem perenniter presentari. Sin autem duo decenter et competenter in sectione huiusmodi sustentari nequeant, sepefatam vicariam permittas integraliter in statu antiquo et pristino reservari.

Datum in Engelstadt, octavo Idus Augusti, anno [Domini] MCCCXVIII, [regni vero nostri anno quarto].

501. *Scriptum abbatis.* Aug. 28.

15 *Originale (or.) item deperditum. — Ed. Quix l. c. p. 221 nr. 317 ex or., ut videtur. Editionem, quae mendis scatet, hic illic correctam repetimus.*

Universis presentes litteras visuris et audituris Reimarus divina providencia abbas monasterii Sancti Corneli Indensis Colonien. dioc. ordinis sancti Benedicti salutem in Domino.

20 Noveritis quod nos litteras serenissimi domini nostri Ludovici Dei gratia regis Romanorum semper augusti non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte vitiatas, [sigillo] vero ipsius domini sigillatas [recepimus] cum reverentia qua decuit in hec verba: 'Ludovicus Dei gratia — nostri anno quarto.' *supra nr. 500.*

Harum igitur auctoritate litterarum ad inquirendum de valore vicarie regalis pre-
25 dietae, prout nobis a dicto domino rege exstitit^a datum in mandatis, descendimus et^b inquisitione diligenti per testes idoneos et iuratos super dicto valore per me facta invenimus, dictam vicariam regalem et ipsius redditus, quolibet anno alium coadiuvante, bene valuisse et adhuc valere centum et viginti libras argenti^c Turonensium nigrorum et simplices^d, ita quod divisione^e facta dietae vicarie in duas partes quelibet pars sexaginta
30 libras et simplices Turonensium nigrorum ac dimidietatem continebit. Inde consideratis considerandis circa premissum et extangencia, prefatam vicariam regiam et ipsius redditus virtute mandati regalis predicti super hoc [dati] in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti in duas vicarias regales post obitum ad presens dietam vicariam possidentis dividimus^f, habendas et deserviendas iuxta formam mandati regalis supradicti. In
35 cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum anno [Domini] MCCCXVIII, feria secunda post festum sancti Bartholomei.

502. 503. CONFOEDERATIO ARCHIEPISCOPORUM.

1318. Aug. 23.

Scriptum archiepiscopi Moguntini A. autographum in tabulario regio Dusseldorpiensi.
40 *Descriptimus nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. Sub plicae parte sinistra*

500. ^{a)} in ed.

501. ^{a)} existit ed. ^{b)} ex ed. ^{c)} argenteas ed. ^{d)} simplicis ed. ^{e)} loco quod divisione ed.: condivisione. ^{f)} afficiendam ed.

sigillum parvum anulo impressum apparet, itemque litterae eadem manu exaratae: . xp . . dg (?) . Quae sibi velint, nescio. — Ed. Bodmann 'Codex epistolaris' p. 322 nr. 14 ex A, ut videtur.

Scriptum archiepiscopi Trevirensis B autographum ibidem. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. Item sub plica adest sigillum parvum, itemque litterae: . xp . . k̄j . (?) — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 141 nr. 172 ex B.

Exemplar archiepiscopi Coloniensis nusquam servatum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 52.

502. *Exemplar archiepiscopi Moguntini.*

A.

(1) Wir Peter von Godes gnaden erzebischof von Mense und erzecanselere des Rûmezgen riches over Dûtzgelant erkennen uns en dîn kûnt allen den di disen brief horent lesen, daz wir mitten erberen heren und vederen hern Baldewin van Triren und hern Henric von Kolne erzebischof und si mid uns over komen sin end unser icklic deme anderen gelobede hayt in goden trowen ane arge list, daz unser iclich des anderen aller beist warven sal, wo her mach oder kan, also verre also har ummer vor eren und beschedenheyt gedun macht. (2) Und mach og unzer icklich deme her dykoren hayt so Romenschin konynchen beholfen sin nach siner mûge, also doch daz unser ghein an den dincgen weder den anderen ichsi[t] dū an allen den vesten oder gode, dar wir dri inne siezen und itzū inne haben. Und quemes also daz der tweyer di dor gekoren sin to koninchen ein mechtich konine bleve und vorvore an deme riche, so solen di di den gekoren haynt oder di en gekoren hait alle ir beist und alle ūr macht getrûelich dar zū dîn, daz di di den anderen gekoren hatden oder der di den anderen gekoren hayt bi [eris] oder sines gestiftes eren bliven oder blive. (3) Wer och daz unser genes mage weder unser [gei]nen [oder] unser gein weder des ander mage e[ri]g have wolde, so sollen di andern swene under uns drin macht have, den erig hin ze legen und zo beriethen, also reich ist. Und solen di swene daz en dri manden dîn von der zit, daz en daz gekundicht wort von den di der erige anne geyt. Wer aver daz unser sweir man,

503. *Exemplar archiepiscopi Trevirensis.*

B.

(1) Wir Baldewin von Godis genadin erzebischof von Triere und des heiligen Romischin rigis ūbir Galliin erzekanzelare irkennen uns und dîn kunt allen den die dūsen brief horent liesen, daz wir bit den 15 erberen heren und vaiteren heren Petere von Meinze und heren Heinrich von Kolene erzebischovin und si mit ūns ūberkomen siin unde ūnser eiclich deme anderem geloboit hait in goiden truין aine 20 argeliest, daz unser eiclich des anderen aller beste werven sal, wa he mach oider kan, als so verre als so her ummer vor eren unde bescheidenheit gedoin mach. (2) Unde mach aūch unser eiclich deime den her 25 gekorin hait zo Romeschem kûnenge beholfen syn naich siner moiche, als doch das unser ken ayn den dincgen wieder den anderen eit do an allen de vesten oider goide, da wir dri inne siiezin und itzoi inne haben. 30 Und kvamis also daz der zweier die da gekorren sijn zo koningen ein maichtich kûnine blieven und voirvoire ain deime riche, so solin die die den gekorin haint oider de in gekorin hait all er beiste und 35 aller her maicht getruweliche dar zo don, daz die de den anderen gekorin hattin oider den ander gekorin hait bi eris oider sines stieftes eren bliven oider blive. (3) Waire auch daz daz unser keines mage wieder 40 ūnser keinen oider unser kein weider des anders maige eriech haiben woilde, so solden die anderen zveine under ūns drien maicht haben, den eriech hein zo leigene und zo beriechtene, also riecht is. Und 45 soilin die zvene daz in drein mainden doin von der ziit, daz in daz gekundichet wiert von den die der eriech aine geit. Weir

boreman, dinstman, borgere, lude oder undertanen mid ein ander crige have wolde, so sule der dritte under uns drin des selves criges macht haben so berichene und hein zo legene, also der vor gesereven steit. (4) It solen och allen di gelobeden und brief, di wir vor over den lantfriden gedan und gegeben hoven, steid ond veyst bliven, also si biscriven und bisigelt sin¹. Und han seine orkünde der vor gescriven dine unse ingesigel an disen brief gehangen.

Daz gescach zo Kovelenze, do men zalt von Godes gebort druttynhundert jar ende agthin jar, an suntes Bartholomeus oveynt des apostolen.

aybir daz unser zveir man, bureman, dienstman, burgere, lude oider undertane mit ein ander eriee hayven woildin, zo sal der driette under uns drien des selven crigis maicht haben zo beriechtene und hien zo leigene, also als da vor geschriben stait. (4) Und it solin auch alle geloibede und brieve, die wir voir über den landvrieden gedain oider geigeiven haiven, steide unde veste bliven, als so als si bescriven und besiegelt siint¹. Unde hain zo eime ürkünde der vorgeschrieven dine unse ingesigel ain doisen brief gehangin.

Daz geschach zo Covelenze, do man zalte von Goids gebürten druzheinhundert jar und eiichzein jar, ain sente Bartolomeis ayvende des apostolen.

504. LUDEWICI DONATIO IURIS PATRONATUS.

1318. Sept. 27.

Originalia duo 1 et 2 in tabulario Moenofrancofurtano. Utriusque sigillum plus minusve laesum pendet filis sericis. Autographum 2 in cancellaria regia scriptum est. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 188 nr. 196 ex 1 et 2; Böhmer-Lau 'Codex diplom.' II, 102 nr. 115 ex 1 et 2. Editionem hanc repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 19 nr. 324.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras visuris vel audituris presentibus et futuris graciam suam et omne bonum.

Regie liberalitatis munificentia, cui largicionis immensitas est mensura, tunc vere largitatis opus ostendit, cum ad honorem et cultum eius quid largitur, qui dives in omnes bonorum^a omnium habundantissimus est largitor. Eapropter exemplis dive recordacionis imperatorum et regum Romanorum predecessorum nostrorum edocti et legibus piissimis, que ecclesiis Dei fundandis et fovendis favorem concedunt precipuum, informati ecclesie nove sub patrocinio sancte Marie et beati Georii martyris in opido nostro regali Frankenfurt^b Moguntin. dyoces. erecte noviter et constructe ad ipsius gloriose Virginis et dicti martyris gloriam et honorem nostreque et ipsorum predecessorum nostrorum salutis meritum augmentandum^c, ius patronatus ecclesie parrochialis in Prümheim diete Moguntin. dyoces. et annexarum sibi filiarum, quod ex antiquo^d nobis et sacro imperio pertinebat, donavimus^a, tradidimus et presentibus tradimus et donamus et in ipsam ecclesiam sanctorum Marie et Georii martyris transferimus pleno iure. Volentes quantum in nobis est predictam parrochiale ecclesiam in Prümheim cum annexis filiabus^e et omnibus redditibus, iuribus et pertinenciis suis predictae ecclesie in-

504. ^a) deest 2. ^b) Franchenfürt 2. ^c) necnon devotis ac iustis supplicacionibus venerabilis Petri archiepiscopi Moguntini principis et secretarii nostri carissimi generosius et favorabiliter inclinati add. 2. ^d) ex antiquo post imperio 2. ^e) filiabus, iuribus et pertinenciis suis 2.

¹) *Supra* nr. 421.

corporari et canonicis eiusdem collegii ad commodiorem sustentacionem suam fructus ipsius integraliter applicari. Ut vero incorporacio huiusmodi auctoritate eorum quorum interest facta fuerit cum effectum, extunc nobis et successoribus nostris in imperio perpetuo ius competet presentandi unum sacerdotem ydoneum aut alium, qui infra annum in sacerdotem valeat promoveri, ad canoniam et prebendam in ipsa ecclesia collegiata predicta, qui libere recipietur inibi cum plenitudine iuris canonici in stallum, choro et capitulo ac singulis aliis, que ceteris canonicis conceduntur. In cuius rei testimonium et roboris firmitatem^f has litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Frankenfurt^g opido nostro regali, quinto^h Kalend. Octobrisⁱ, anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, regni vero nostri anno quarto.

10

505. LITTERAE REGIS SICILIAE AD REGEM FRANCIAE.

(circiter 1318. m. Sept.)

Copia (c.) in cod. 3311 f. 112 saec. XIV. bibliothecae Vindobonensis. Descripsit J. Ficker. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 782 nr. 1120 ex c.

Cf. infra ad a. 1319. Mart. 9 et Mai. 4.

15

Cristianorum serenissimo principi domino Phylippo honorabili regi Franchorum Robertus Ierusalem Sicilieque rex salutem et prosperos ad vota successus.

Dum viget consanguineitatis linea mutua repleta dulcedine, sub qua nos et progenitores nostri sumus in unitate sanguinis alligati, non vereor benignitatis vestre suffragia in meis necessitatibus fiducialiter implorare. Noscat igitur vestra serenitas per presentes, quod Gibelinorum nephanda scelleritas sub aplauso quodam, quin immo potius deceptione fortune in Ytalie partibus ellevata, civitatem Ianuam, ad cuius dominationem de communi concordia civium noviter sumus electi, cum quibusdam magnatibus Gibellinis diete terre rebellibus opprimunt cum obsidionis exercitu, mea non obstante presentia, sed nocente. Respuunt enim^a extrinseci concordiam intrinsecorum et in civitat(em) redditum, me astante et mandatis meis obtemperare nolentes, suum undique fortificaverunt exercitum, putantes Appulie domus abolere potentiam et altitudinem deprimere Gallicorum, dillectorum Petri fratris nostri et Karulli nepotis nostri interitu, quos in campestri bello Tuscorum provincie occisserunt, velud famelici canes et ultionis insatiabiles non contenti. Ducunt quoque insanes Ianue civitatis pallatia et turres quam plurimas eorum machinis in ruinam, quibus in belli certamine obviare non possumus, sufficienti militia non suffultus. Barones namque mei, tocius Appulie regni primates, de quibus in animorum opere et cordium intimitate confido, ad ipsius regni custodiam necessitate non modica remanserunt, dum Siculi hostis impii sagacitatem vereor et dum de quibusdam Neapolitanis civibus, quos inficit imperialis macula, non confido. Ea propter, Christianorum serenissime princeps, vestre magnificentie potentiam presentibus humiliter deprecor et exoro, quatinus michi vestrum velitis velociter exhibere succursum, in ea videlicet militum quantitate, que prudentie vestre salubrius expedire videbitur ad Gibellinorum cornua confringendum. Neque postulati succursus gratia differatur. Tedet namque animam vite mee, dum sub obsidionis iugo manet invitus Robertus dux Appulie Scicilieque rex, nepos etiam Karuli bone memorie Provincie comitis de regum progenie Galicorum, qui in Appulie partibus velut fidei chatholice pugil, sancte quoque ecclesie Romane propugnator, Gibellinorum superbiam in mansuetudinem iam convertit

35

40

504. ^f) et roboris firmitatem *desunt* 2. ^g) Frankenfurt 2. ^h) V. 2. ⁱ) Septembris *male* 2.

505. ^a) eius c.

45

et aspera in vias planas. Nam dextera eius impietatis dexteram Gibelinis deduxit in stramine, ut quasi non esset eorum memoria super terram. Propter quod si tardus fuerit vestrorum militum succursus, quod non credo, non multum patiar tantam Gibellinorum putredinem, qui conspectui domus Karulli ausu temerario presumpserunt com-
 5 parere, quin immo potius cum militum et populi quantitate, quam habeo, licet pauca, civitatem penitus egrediar ad pugnandum. Volo quidem potius in bello mori, inimicorum sanguinem effundendo, quam callamitatis vitam ducere per longuevum. Quod si festinus fuerit, ut credo, clarificabor in gaudio magno Galicorum fulcitus munimine, quibus armorum probitas est innata. Mecum etenim omni mora postposita sub liliorum in-
 10 signibus victricibus consurgentes, taliter in tubarum sonitu et armorum strepitibus seviemus in hostes, quod lancearum cuspidibus dirumpemus exercitum et in ensium ictibus dispergemus taliter oves gregis, quod in personarum exterminium et confussionem perpetuam deducemus adversos et lavantes in eorum sanguine stollas nostras, dilectissimos nostros Petrum et Karulum vindicabimus innocentes. Sicque Galicorum regum proprietates in me
 15 non delinquet, quibus a natura datum est iniuriarum sarcinam non portare, cum iniuriarum omnium ultores non suas in testamento relinquant ultiones posteris fatiendas.

506—509. SCRIPTA LUDEWICI SUPER OBLIGATIONE CIVITATIS BOPARDIENSIS.

1318. Oct. 3.—15.

20 506. *Absolutio ab homagio imperio praestito.* Oct. 3.

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Contulimus nos. Sigilli fragmenta pendent loro membranaceo. In verso legitur: R, itemque .L. ren(un)ciat hulde Bop. — Ed. Günther 'Codex diplomaticus' III, 184 nr. 92 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 19 nr. 325.

25 Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strennuis et prudentibus viris . . sculteto, . . militibus, . . consulibus^a et universis civibus Bopardiensibus, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

A debito fidelitatis homagii sub sacramentis iurisiurandi nobis imperii nomine pre-
 stiti vos exnunc universos et singulos nostro et imperii nomine absolvimus et absolutos
 30 pronunciamus et liberos dicimus atque quitos. Fatemur etiam vos nobis ex vinculo dicti homagii per vos facti ammodo non astringi. Harum testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Dat. in Frankenfurt, V. Non. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, regni vero^b nostri anno quarto.

35 507. *Mandatum de homagio novo praestando.* Oct. 3.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis. In verso: R, itemque .L. quod Bop iurant dño Tre. — Ed. l. c. III, 185 nr. 93 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 19 nr. 326.

506. ^a) . . add. or. ^b) in loco raso; prius scriptum erat nri or.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strennuis et prudentibus viris . . . sculteto, . . . militibus, . . . consulibus^a et universitati civium Boppardiensium, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Fidelitati vestre iniungimus et mandamus, quatinus venerabili Baldwino Treverensi archiepiscopo ac per ipsum successoribus suis in archiepiscopatu, ymo et ipsi ecclesie Treverensi fidelitatis homagium nobis ex parte vestri et imperio debitum voluntarii et benivoli faciatis sub eo modo forma et consuetudine, sicut nobis et predecessoribus nostris in imperio facere consuevistis, tam diu predicto archiepiscopo ac ecclesie sue sub fidelitatis homagio devote et fideliter intendentes, quousque a sepedicto archiepiscopo seu ab ecclesia sua per nos vel successores nostros in imperio absolvamini et liberemini pro certa sūmma pecunie, que in privilegiis nostris sepe memorato archiepiscopo ac ecclesie sue traditis est expressa¹. In cuius rei testimonium presentes litteras^b dedimus sigillo maiestatis nostre communitas.

Dat. in Franchenfūrt, V. Non. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo XVIII, regni vero nostri anno quarto.

15

508. *Scriptum ad archiepiscopum Trevirensē. Oct. 14.*

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. l. c. III, 185 nr. 94 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 19 nr. 327.

Ludowicus Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Quia sicut didicimus cives nostri opidi Bopardiensis secundum quod ipsis auctoritate regia duximus iniungendum tibi et ecclesie tue homagium facere rennuerunt, volumus et fidelitati tue permittimus in hiis scriptis, quod si et quando tibi vel successori tuo placuerit, possis predictos cives auctoritate et vice nostra diffidare, et nos pro posse tibi cooperabimur contra ipsos. Nec ad gratiam nostram ipsos aliququaliter resumemus, nisi tu aut successor tuus de omnibus expensis et contumeliis fateamini vos contentos.

Dat. in castris ante Wisbadem, IIe. Idus Octobr., anno Domini MCCCXVIII, regni vero nostri anno quarto.

509. *Scriptum super libertatibus civitatis servandis. Oct. 15.*

30

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deest. — Ed. l. c. III, 186 nr. 95 ex or.

Originale alterum tabularii civitatis Bopardiensis non inspeximus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 19 nr. 328.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus notum facimus presentium inspectoribus universis, quod licet nos opidum Bopardiense venerabili Baldewino Trevirorum archiepiscopo suo, successorum suorum et ecclesie sue nomine obligaverimus, nostre tamen intentionis existit et volumus, ut ipse et successores sui predicti predictum opidum et opidanos gaudere permittat iuribus eisdem, consuetudinibus, honoribus et libertatibus eorum, quibus nos et predecessores nostri imperatores et reges Romanorum eos gaudere permittere tenebamur. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in castris apud Wisbadem, Idus Octobr., anno Domini MCCCXVIII, regni vero nostri anno quarto.

507. ^{a)} . . . add. or. ^{b)} lras or.

45

1) *Supra nr. 156; cf. nr. 230, 231.*

510. EIUSDEM STATUTUM CIVITATI WETZLARIENSI MISSUM.

1318. Oct. 25.

Originale (or.) valde corrosum in tabulario civitatis Wetzlariensis. Contulit E. Wiese. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Gudenus 'Sylloge' p. 487 nr. 9 ex or.
 5 *Uncis inclusa ex Gudenusio suppleta sunt.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 20 nr. 332.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . scabinis, . . consulibus^a et universis civibus Wetzlariensibus, fidelibus suis dilectis graciam et omne bonum.

10 Pervenit ad noticiam nostram, quandam inter vos consuetudinem, que potius abusus dici debet, contra rationis debitum et iuris ordinem paucis fore temporibus introductam, videlicet quod alter alterum civis civem in causis civilibus, sprete quasi iuris[dictione nostra], que per officialem nostrum [apud vo]s exerceri consuevit, ad forum ecclesiasticum trahit et ibidem inde[bite vos invicem] gravatis multis [laboribus et
 15 expen]sis. Quod quia in nostrum et imperii necnon iurisdictionis [nostre temporalis preiu]dicium et dispe[ndium non modicum] vergi videtur, volumus et statuimus auctoritate [regia sub pen]a trium librarum den[ariorum usual]is monete, quas quicumque, quocienscumque contrarium edicto nostro [attemptave]rit, sine relaxatione qualibet solve teneatur, quos etiam denarios per nuncium generalem oppidi colligi precipimus, eosdem
 20 etiam in usus communes iubemus ipsius oppidi convertendos. Sic quod nulla utriusque sexus persona, que civili vobiscum gaudet privilegio, de cetero personam aliam fori sui concivem vestram extra locum vel infra super actione sua civili coram iudice ecclesiastico convenire presumat, sed potius coram temporali nostro iudice, a quo sibi petat et exigat iusticiam exhiberi. Si quis autem secus facere presumpserit rationabili
 25 sine causa, preter penam predictam quam solvat gravem nostre maiestatis offensam incurrat. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Dat. in castris apud Wisbadem, VIII. Kal. Novembr., anno Domini MCCCXVIII, regni vero nostri anno quarto.

511—513. EIUSDEM SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO.

1318. Oct. 27.—Nov. 8.

511. *Scriptum super castro Alzey. Oct. 27.*

Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 165½. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, loro membranaceo relicto.

35 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 20 nr. 334.*

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus recognoscimus in hiis scriptis, quod ad omnes expensas et inpensas, quas venerabilis Petrus archiepiscopus Mogunt(inus) vel successor ipsius circa castrum et opidum Alzey, que sicut in aliis nostris regalibus litteris, quas super eo sibi dedimus, continetur¹, eidem archiepiscopo
 40 et sue ecclesie titulo pignoris obligavimus, in conservando et tenendo eadem castrum

510. ^a) . . add. or.

1) *Supra nr. 440; cf. nr. 441. 442.*

et opidum ultra redditus ad ipsa pertinentes fecerit, prefato . . archiepiscopo et ecclesie sue teneri volumus obligati. Et pro illis expensis et inpensis eadem castrum et opidum sibi et sue ecclesie obligamus, volentes super ipsarum taxatione sive quantitate stare et credere fidei . . archiepiscopi supradicti. Et quia non ambigimus, quin in custodiendo dicta castrum et opidum ipse . . archiepiscopus adhibeat diligentiam oportunam, volumus 5 ut si aliquo casu fortuito videlicet expugnationis, incendii, traditionis vel quocunque casu alio perderentur, quod talis perditio non ipsi archiepiscopo debeat aliququaliter imputari, set quod ad omnia, pro quibus sibi et ecclesie sue predicta castrum et opidum obligata existunt, sicut prius nichilominus teneamur. Dantes has litteras nostri sigilli appensione munitas in testimonium super eo. 10

Datum in castris ante Wisenbaden, VI. Kalend. Novembr., anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, regni vero nostri anno quarto.

512. 513. SCRIPTA SUPER TELONEO IN LANSTEIN.

1318. Nov. 7.—8.

512. *Scriptum archiepiscopi Moguntini.* Nov. 7. 15

Originale in tabulario regio Wisbadensi, ex archivis archiepiscopatus Trevirensis proveniens. Descripsit E. Schaus. Pendet sigillum secretum loro ex ipsa membrana exsecto. In verso legitur: R Bal. de thel. Loenstein. — Ineditum.

Reg. Sauer 'Codex diplom. Nassovicus' I, 3 p. 108 nr. 1658.

Nos P(etrus) Dei gratia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per 20 Germaniam archicancellarius notum facimus universis et recognoscimus per presentes, quod in theloneo, quod serenissimus dominus noster dominus Lud(owicus) Romanorum rex semper augustus levare intendit ad tempus pro necessitatibus suis in Reno ante opidum nostrum Loenstein, nos non debemus nec possumus nobis vel ecclesie nostre Moguntine aut cuicumque alteri aliquid proprietatis, dominii, iuris aut possessionis vel 25 quasi in posterum ratione nove institutionis huiusmodi vindicare. Iure thelonei nostri antiqui in Loenstein nobis et ecclesie nostre Moguntine semper salvo. In cuius rei testimonium sigillum nostrum est appositum huic scripto.

Dat. in castris ante Wysebaden, VII. Id. Novembr., anno Domini MCCCXVIII.

513. *Protestatio regis.* Nov. 8. 30

Originale (or.) ibidem. Descripsit Schaus. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In verso: rex L. propter (?) quod^a thel. in Loenstein est ad tempus. — Ed. Sauer l. c. nr. 1659.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 271 nr. 2633 (Addit. I).

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus notum facimus uni- 35 versis et recognoscimus publice per presentes, quod in thelonio, quod pro nostris et imperii necnon reipublice necessitatibus et accommodis^b procurandis levare intendimus ad tempus in Reno prope oppidum Laynstein, non debemus nec volumus nobis vel imperio aut cuicumque alteri per hoc quicquam proprietatis, dominii, iuris aut possessionis vel quasi in posterum vindicare. In cuius rei testimonium presentes dedimus sigillo 40 nostro communitas.

Dat. in castris apud Wisbadem, VI. Idus Novembr., anno Domini millesimo CCC decimo octavo, regni vero nostri anno quarto.

513. ^a) abhinc alia manu scriptum.

^b) acc. corr. ex adc or.

514. EIUSDEM REMISSIO STURARUM.

1318. Nov. 14.

Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Pendet sigillum fere illaesium loro membranaceo. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 104 nr. 118 ex or.; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 190 nr. 198 ex or. Nos editionem illam repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 20 nr. 339.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod considerantes interne mentis nostre oculis obsequia gratuita, fidelia et fructuosa nobis et imperio per prudentes viros cives ac opidanos opidorum
 10 Frankenfurt, Wettlar, Frideberg et Geilenhausen, fideles nostros dilectos, exhibita et que inantea exhibere poterunt gratiora, consideravimus etiam expensas graves in obsequiis nostris per ipsos habitas nec non discrimina, quibus personas proprias exponebant, steuram consuetam per singula opida persolvendam videlicet mille sexcentarum marcarum, quas in festo sancti Martini nunc preterito nobis imperii nomine debuerant exolvere
 15 iuxta consuetudinem retroactis temporibus observatam, in toto remittimus et omnimodis relaxamus, reddentes predictos opidanos de pretaeta summa steure exnunc quitos, liberos et solutos. Dantes eis has litteras in testimonium super eo.

Dat. in Frankenfurt opido nostro regali, XVIII. kalend. Decembr., anno Domini MCCCXVIII, regni vero nostri anno quarto.

20 515. SCRIPTUM LANTGRAVII THURINGIAE SUPER IUDICIO PACIS INSTITUENDO.

1318. Nov. 18.

Ex originali, quod rei privatae est, editum 'Urkundenbuch der Stadt Erfurt' I, 440 nr. 621. Editionem repetimus.

Wie Friderich van Gotes gnaden lantgrave zeû Duringen, maregrave zeû Mysne
 25 und in dem Osterlande und herre in dem lande zeû Plisne bekennen in disem gegenwerdigen brîfe, das geteydinget ist zewischen uns ensyt und zewischen den herren und den steten und ôrn helferen andersyt, als hie nach geschribn stet: Wie sullen dise
 30 zewelfe abe setzen und sullen selber sitzen unse gerichte zeû Mittelhusen oder wem wi ez bevelen von unser wegen, und sullen zeû sente Mertines tage, der nehst chômt,
 besenden die herren und die stete zeû Duringen und sullen mit örme rate zewelfe setzen, als wie mer getan habn, und sullen danach zewei jar den lantfrede halden.
 Die wile sulle wie mit gute lazen sten, was wie nû schult habn zeû gebene den herren und den steten und irn helferen, die zesusammene gelobt habn, ab sie sich die wile mit
 35 uns vruntlichen nicht berichten. Und wenne die zewelfe gesatzt werden, so sulle wie beclagen, wen wie wolle an der stat, da wie in zeû rechte beclagen sullen. Were aber daz die zewelfe ein recht sprechen solden, daz sullen sie sprechen in einer gemeynen stat, da sal in der lantrichter hin bescheiden. Haben ouch die herren und die stete oder ire helfere zeû uns, zeû unsen helfern oder unsen mannen keyne
 40 schult, wurde die di wile vruntlichen nicht berichtet, so solde ez gütlichen besten wan uf den vorgenannten tag sende Mertins, ane die beydersyt in der ächte sin. Die

herren und die stete und ire helfere sullen mit deme wapene riden, also sie bizher getan habn. Teten sie an uns, an unsen helferen und an unsen mannen chein unrecht, das sullen sie widertûn. Daz selbe sal man in allen widertûn. Die strazze sulle wie in offenen. Über dise rede gebe wir disen brîf besigelt mit unsem insigele offentlich an allerley argelist.

Dirre brîf ist gegeben zeû Wartberg, nach Gotes geburd tusend jar drihundert jar in dem achzcendem jare, an unser vrowen abende sende Elzebethen. Des sint gezeuge greve Henrich von Swartzbûrch, her Walther tûmprobst zeû Misne, Hartmud von Bulewitz, Herman Goltacker und Cunrad Weger und anderre vrôme lute.

516. LITTERAE FRIDERICI PRO ARCHIEPISCOPO SALISBURGENSI.

1318. Dec. 5.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsit K. Hönel. Sigilla desiderantur.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 172 Friedrich nr. 126.

Cf. Lichnowsky 'Gesch. d. Hauses Habsburg' III p. CCCLXXII sq. nr. 476—479 et 487.

Wir Friderich von Gotes genaden Romischer chunich allezeit ein merer des riches und wir Albrecht, Heinrich und Otte von des selben gnaden hertzogen in Osterriech und ze Steyr, herren ze Krayen, auf der March und ze Portenaw verjehen offentlichen an disem brief, daz wir dem ersamen herren Friderichen ertzbischof von Saltzburch gelobt haben und loben mit disem brief, ob daz wer daz hertzog Ludwig von Bayern phallentzgraf ze Rein von unsern wegen im und seinem gotzhause veint wolt sein und in angreiffe von seinen vesten und mit seinen dienern von seinem besondern geschefte, daz wir im danne beholfen sein und in und sein gotzhaus ergetzzen des schaden den er davon nimt mit rat und mit hilfe, als wir im des schuldich sein. Auch loben wir, daz wir unsern leuten, die wir in des vorgenanten ertzbischof Friderichs von Saltzburch stete und vest wider unser ôheim Heinrich, Otten und Otten hertzogen ze Bayrn in dem nidern lant und phallentzgrafen ze Rein von uns selben oder von des selben ertzbischof Friderichs von Saltzburch vordrûnge senden oder die wir in seinen vesten haben, willichlich und gûtleich verchosten sullen ane allez geverde. Und daruber ze einem urchunde geben wir kunich Friderich und wir hertzog Heinrich an unser und an der vorgenanten unsrer brûder hertzog Albrechtz und hertzog Otten stat, wan si selben niht insigel habent, durch ir bete willen disen brief versigelt.

Der brief ist geben ze Judemburk, an sant Nyelas abent, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar darnach in dem achtzehenden jar, unser chunik Friderichs riches in dem funften jar.

517. EIUSDEM INSTITUTIO STUDII GENERALIS TERVISINAE.
1318. Dec. 15.

Copia 1 in Libro Statutorum collegii medicorum Tervisini in bibliotheca Tervisina nr. 575 asservato; exemplavit Bethmann: 2 in codice Trevisano tabularii regii Veneti fol. 341; descripsit G. H. Pertz. — Ed. Winckelmann 'Acta imperii inedita' II, 275 nr. 434 ex 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 172 Friedrich nr. 130.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

10 Inter cetera virtutum insignia scientia animi possessio generosa, que sparsa colligitur, erogata revertitur, humana corda nobilitat et non mediocriter multiplicata peritia subiectorum potentiam principis exaltat, quia tanto felicius imperii status componitur, quanto maiori sapientum numero fecundatur, semperque reipublice prospera felicitas affuit, quociens illam peritorum et proborum providentia gubernavit. Hac igitur con-
15 sideratione commoti et in hoc civitatem nostram Tarvisinam, que per debite fidelitatis propositum nostre celsitudini, sicut debuit, se subiecit, magnificare volentes, eidem statuendo concedimus, quod in ipsa civitate utriusque iuris traditiones et scientia et quelibet scientie solempniter et generaliter legi possint et studeri^a negotioso studio in eisdem, concedentes tam legentibus quam studentibus in iam dicta civitate, ut omnibus et singulis
20 privilegiis pociantur, quibus in aliis generalibus studiis legentes et studentes soliti sunt gaudere. Et quia ipsum Tarvisinum studium tamquam virorum talium nutritivum ad incrementum laudabile perducere cupimus, venerabili Tarvisino episcopo, qui pro tempore fuerit, tenore presentium tribuimus auctoritatem, ut quociens aliquis eiusdem studii occurrerit alumnus alicuius scientie doctrinis imbutus, illum prompte ad gratiam promo-
25 veat et ad honorem libenter extollat, sic si talis de sua scientia presumens conscendere ad statum cupiat magistratus, ipsum per doctores facultatis huiusmodi in Tarvisino studio commorantes congregatos in unum in ipsorum presentia examinari faciat cum summa diligentia solempniter et discrete. Et si sufficientem eum inveniri in dicta facultate contingerit per examinationem publicam et privatam, super quo doctorum conscientias
30 in virtute iuramenti ad hoc specialiter prestiti volumus onerari, aliasque sibi mores laudabiles suffragantur, recepto ab eo corporali ad sancta Dei euangelia iuramento, quod erga regiam maiestatem se gerat fideliter et devote, sibi in facultate ipsa per magistrum aliquem ipsius doctorem vel alium, prout consonum fuerit, scientie magistratum et conventum concedi auctoritate presentium faciat et licentiam legendi facultatem illam ibi
35 et ubique sibi tribuat, ut ex hoc promovendus reipublice status honorifica ampliacione concreseat et ut licentiandus, quia bonorum laborum gloriosus est fructus, de suis laboribus gloriam consequatur. Et in huius rei evidens testimonium et robur perpetuum presens scriptum regalis nostri sigilli signaculo duximus consignandum.

Dat. apud Gretzam, XVIII. Kalendas Ianuarii, anno Domini M trecentesimo decimo
40 octavo, regni vero nostri anno quinto.

518. LITTERAE SUPER SERVITIO ARCHIEPISCOPO
MOGUNTINO FACIENDO.

1318. Dec. 17.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'Mainz Erzstift' fasc. 197 (olim 'Nachträge fasc. 14'). Descripsimus nos. Sigillorum parva fragmenta pendent loris 5 membranaceis. In verso legitur: Lrā dñi de Hirzeshorn, quod dns conquisivit eum in servitorem.

Reg. Boica V, 396.

Nos Albertus miles et Conradus dictus Rinch armiger fratres de Hyrzeshorn recognoscimus publice in hiis scriptis, quod venerabilis in Christo pater et dominus 10 noster dominus Petrus archiepiscopus Moguntinus nos in suos servitores conquisivit, ita videlicet quod nos cum quatuor aliis armatis decenter expeditis^a durante gwerra inter serenissimum dominum nostrum dominum Ludow(icum) Romanorum regem semper augustum et dominum Fredericum ducem Austrie et postea per unum annum continuum 15 contra quoscunque suos et ecclesie sue adversarios et etiam cum castro nostro Hyrzes- horn ipsum et ecclesiam suam Moguntinam iuvare tenebimur fideliter toto posse, exceptis solummodo hiis qui nobis consanguinitatis linea sunt astricti, contra quos ipsum dominum nostrum . . archiepiscopum predictum et ecclesiam non iuvabimus nec iuvare tenebimur, quam diu voluerint iusticia contentari. Si autem nollent iusticia contentari, tunc contra 20 ipsos sicut contra alios iuvare tenebimur fideliter ipsum et suam ecclesiam supradictam. Nos etiam medio tempore tamquam alios suos castrenses pro iure nostro manutenebit et pro nostro servitio sibi et ecclesie sue inpendendo ducentas et quinquaginta libras Hallensium nobis dabit, quarum centum et quinquaginta libras iam nobis persolvit et in centum nobis remanet obligatus. In cuius rei testimonium et evidenciam ampliorem sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa. 25

Dat. XVI. Kalend. Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo.

Superscripcionem horum vocabulorum 'decenter expeditis'¹ presentibus approbamus.

Dat. ut supra.

519. ARBITRIUM ARCHIEPISCOPI TREVIRENSIS ITERATUM.

1318. Dec. 24.

Cf. supra nr. 491 et 493.

Originale (or.) in tabulario Coloniensi nr. 949. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. 'Quellen zur Gesch. der Stadt Köln' IV, 56 nr. 68 ex or.

(1) Wir Baldwiin von Godes genaden erzbischof der helier kirchen von Tiren des helien riches erzcancelere in Gallia dūn kunt allen den di disen brief gesient oder 35 hürent lesen, dat wir und der ersam geistlich man brüder Karl homeister des Duzes ordens in den dingen, der wir und er beliden waren und siin, bit dem erberen vörsten hern Petre dem erzbiscove von Menze inswischen dem ersamen vorsten hern Heinriche erzbiscove ze Kollen vor sich und sine helfere uf eine syte, dem edelen manne hern

518. ^a) decenter expeditis supra lineam add. or.

1) Cf. not. a.

Gerarte greven ze Gulche, di stat von Kollen vor sich und ir helfere uf di ander syte, zo andren ziten gesproken han vor dem Brule, dat alle di gevangene von beiden syten, die in irme erige gevangen siint von der ziit, dat der bischof von Kollen den lantfriden gelobte und dar uf sinen brief gaf besigelt, solen los und ledich siin irs
 5 gevangenisses, und paffen, muniche, nonnen und alle geisliche lude und ouch wertlich von beiden syten in ir recht, güt und eren solen wider gesat siin, als si waren vor dem vorgescrevenen erige, und der lantfride gehalten sal werden, als er gemacht, gescreven und besigelt is, und von dem bischof von Kollen, als er gelobt hat bit sinen
 10 brieven¹. Nû anderwerven spreichen wir bit dem biscove von Menze, wat wir vor dem Brule sprachen, als da vor gescreven is, dat daz beide parten halden solen und volbreingen. (2) Und were yet dar wider gedaen an verbuntnisse oder gelobte von den paffen von Kollen wider irme hern den biscov von der ziit, dat er den lantfriden gelobte und dar uf sinen brief gaf, dat hin hindren müchte an eren oder an gûde, dat sal slechts abe siin und nyet macht han. (3) Und spreichen vorbaz, swat der bischof
 15 von Kollen oder sine helfere, di er betwingen mach, uf strassen oder wasser genomen hant eyne ilichen oder wat der namen in di vesten, di er betwingen mach, comen is von weme it si, von der ziit dat er den lantfriden gelobte und besigelte zo haltene bis hude, di name sal er wider tûn bis sente Mertins dach, [de]^a nû kûmen sal, den genen, Nov. 11. si siin paffen, leyn oder wer si siin, di si irelagent und kûntlich machent bit besceiden-
 20 heit, bis Oysteren cûmende. Were ober dat daz di gene, di sich clagent bit dem 1319. Apr. 8. bischove von Kollen, irre clage und irre kûntscap nyet eindrechtich inworden, di ûneindrechticheit mûgen wir und der erzbischof zû Menze ûz rechten. Dan ûz nemen wir rouf und brant, di in offintlicher vientscap gesceen siint von beiden syten, und ouch di Riinsce zûlle. (4) Und spreichen ouch, dat der bischof von Kollen sal geloben under
 25 sinen brieven bit sime ingesigele und bit mûnde, also lange also stat und bûrch zûm Brûle in unsen handen steent und na sinen brieven, dat er dar zû encheinerleye airchlist keren sal noch encheine sine vrunt oder helfere. Und dat selve sal di andre partie dûn. (5) Und spreichen me, dat der bischof von Kollen sal scaffen, dat sine dri stede Andernache, Bonne und Nusse solen geloben bit iren offenen brieven, di man sal
 30 lesen vor iren gemeinden under iren ingesiglen, of der bischof di stücke, di davor gescreven siint, nyet steede en hilde und dar wider queme und hin, dat ûmbûden wir und der erzbischof von Menze, dat er sich bit hen nyet behelfin ensole noch inmoge, also lange bis her die clage kûntliche gerichte, und dat si da in binnen wider des bishoves widersachen sûnderliche noch samencliche helfin noch dûn insolen oder
 35 si hinderen. (6) Und spreichen, dat alle dise stücke solen di parten halden an airchlist.

Und geschach dat zû Covelenze und wart dirre brief gegeben under unsme ingesigele, dû man zalte von Godes geburte dûzent druhondert und achzeen jair, uf den virentzwentzichsten dach vame Decembre.

40 519. ^{a)} *deest or.*

1) *Supra* nr. 435.

520—529. ACTA AD CIVITATEM TARVISINAM SPECTANTIA.

1319. Ian. 6. — Febr. 18.

520. *Provisiones super iuramento Friderico regi praestando.* Ian. 6.

*Copia (c.) in codice 'Documenti Trivigiani' comitis Scotti nr. 6 bibliothecae Ter-
sinac. — Ed. Verci 'Storia della marca Trivigiana' VIII, 160 nr. 915 ex c. Editionem
hic illic correctam repetimus.*

Curia antianorum et consulum et sapientum cum dicta curia deputatorum super statu civitatis Ter(visine) pacifico conservando coram nobile et potente milite domino Armano de Guelfonibus de Eugubio potestate Ter(visii) in camino antianorum palatii 10 comunis ad sonum campane ut moris est solemniter congregata, proposuit idem dominus potestas et sibi petiit consilium exhiberi, quid agendum sit super eo quod requiritur ex parte serenissimi principis domini Friderici Dei gratia Romanorum regis et semper augusti per infrascriptos eius legatos litteras eiusdem domini regis sigillo cere simplicis 15 communitas dictis dominis potestati et antianis, consulibus et consilio et comuni Ter(visinum) deferentes, quarum tenor inferius declaratur¹, quod ipse dominus potestas tamquam vicarius electus ab ipso domino rege confirmatus in civitate et districtu Ter(visino) iurare debeat officium sui vicariatus et fidelitatem ipsi domino regi per tempus sui regiminis secundum formam tractatus facti et confirmati per ipsum dominum regem. Et quod similiter omnes et singuli de consilio CCC iurare debeant fidelitatem 20 domino regi predicto.

Demum in reformatione dicte curie posito partito per dictum dominum potestatem ad bux(ulas) & ballot(tas) obtentum et firmatum fuit per XVIII consiliarios concorditer nemine discrepante, quod fiat et procedatur, prout inferius consuluit dominus Iohannes de Lavazola iudex. Qui consuluit in hunc modum: videlicet quod dominus potestas 25 tamquam vicarius confirmatus per dictum dominum regem iurare debeat coram dictis ambaxatoribus ipsius domini regis officium sui vicariatus et regere civitatem et districtum Ter(visinum) secundum statuta et reformationes comunis Ter(visini) facta et fienda, approbata per dictum dominum regem secundum formam tractatus initi per reverendum virum dominum Mathiam plebanum in Stilifride capellanum dicti domini 30 regis et confirmati per dominum regem predictum, de quibus omnibus et singulis constat per publica documenta scripta per Ottonem de Portu not(arium) dicti domini potestatis, et quod omnes et singuli de consilio CCC corporaliter et singulariter iurare debeant tactis scripturis fidelitatem ipsi domino regi seu venerabili in Christo patri domino episcopo Laventino utriusque iuris doctori et egregio viro domino Hertnido de 35 Vildonia^a marescalco in Stiria et honorabili viro domino magistro Conrado protonotario imperialis aule, nunciis et legatis eiusdem domini regis² recipientibus pro ipso domino rege de observando et attendendo omnia et singula alias promissa et tractata hinc inde vicissim, nunc acceptata et confirmata per dictum dominum regem secundum quod patet per publica privilegia regie maiestatis.

520. ^a) Valdonia c.

1) *Serratae non sunt.*

2) *Cf. supra nr. 467.*

521. *Iuramentum vicarii super officio exercendo.* Ian. 7.*Copia (c.) ibidem. — Ed. Verci l. c. ex c. Item repetimus.*

In Christi nomine amen.

Anno eiusdem nativitatis MCCCXIX. ind. II, die Dominico VII. Ianuar., Tervisii
 5 in publica et generali concione civitatis Ter(visine) ad sonum campane et voce preconia
 ut moris est in sala maiori palatii comunis Ter(visini) coram nobile et potente milite
 domino Armano de Guelfonibus de Eugubio vicario civitatis Ter(visine) et eius districtus
 pro serenissimo principe domino Friderico divina providentia rege Romanorum et semper
 augusto solemniter congregata, in qua quidem concione fuerunt M conceives et con-
 10 siliarii et ultra, presentibus reverendo in Christo patre et domino domino Castellano
 Dei gratia episcopo Ter(visino), reverendo viro domino Corsio canonico et decano maioris
 ecclesie Ter(visine), nobilibus viris dominis Rizolino et Altenerio de Azonibus fratribus,
 Zaffono de Zanzis, Gerardo quondam domini Dalmadelle, Gerardino de Bragis iudicibus
 civibus Tervisinis testibus vocatis et rogatis et aliis quam pluribus ad infrascripta
 15 specialiter congregatis, nobilis miles dominus Armanus de Guelfonibus de Eugubio
 vicarius supradictus delato sibi corporaliter sacramento per reverendum patrem dominum
 Castellatum episcopum supradictum in conspectu venerabilis in Christo patris domini
 Dietrici^a Dei gratia episcopi Laventini et honorabilis viri magistri Conradi de Meinwanc^b
 imperialis aule protonotarii ac nobilis viri domini Hertnidi^c de Vildonia^d marescalci
 20 Stirie secretariorum^e prefati domini regis et legatorum ad infrascripta cum plena legatione
 specialiter transmissorum corporaliter iuravit ad sancta Dei euangelia tactis scripturis
 ad honorem et magnificentiam ipsius domini regis et imperialis maiestatis civitatem
 Ter(visinam) et districtum secundum statuta et ordinamenta et iura et reformationes
 comunis Ter(visini) factas et fiendas per sex menses proxime secuturos regere bona
 25 fide et officium sui vicariatus secundum formam sui sacramenti traditi per formam
 statutorum et secundum consuetudines dicte civitatis approbatas fideliter exercere et
 iustitiam parvis et magnis facere equa lance, secundum quod pro honore et magnifi-
 centia ipsius domini regis et statu pacifico et [quieto]^f comunis ipsius civitatis credi-
 derit expedire.

30 522. *Iuramentum consilii pro Friderico rege.* Ian. 7.*Copia (c.) ibidem. — Ed. Verci l. c. ex c. Item repetimus.*

Post hec et incontinenti iterato consilio CCC in palatio minori comunis Ter(visini)
 coram supradicto domino vicario ad sonum campane et voce preconia solemniter con-
 gregato ut moris est, presentibus testibus supradictis et aliis ad hec specialiter con-
 35 vocatis, delato per ipsum venerabilem patrem dominum Castellatum episcopum
 Ter(visinum) sacramento unicuique de consiliariis eiusdem consilii CCC ibidem astantibus,
 consiliarii supradicti singulariter iuraverunt corporaliter tactis sacrosanctis scripturis
 fidelitatem prefatis legatis domini regis predicti ibidem presentibus et recipientibus
 nomine et vice dicti domini regis et honores et comoda ipsius domini regis fideliter
 40 pertractare et incomoda evitare pro posse et [omnia facere que]^a magnificentie^b huius
 domini regis cedere dignoscuntur, iuxta eorum possibilitates et vires.

521. ^a) Diserti c. ^b) Meinroane c. ^c) Hendrici c. ^d) Valdonia c. ^e) secretarii c.
^f) excidit c.

522. ^a) sic forsitan supplendum c. ^b) magnificentia c.

45 1) Cf. supra nr. 467.

523. *Iuramentum episcopi pro rege.* Ian. 8.*Copia (c.) ibidem. — Ed. Verci l. c. ex c. Item repetimus.*

Eodem millesimo et ind., die Lune VIII. Ian., curia antianorum et consulum in camera habitationis supradicti domini vicarii palatii comunis coram domino vicario ad sonum campane ut moris est solemniter congregata, presentibus nobilibus viris dominis Rizolino et Altenerio de Azonibus, Io(hanne) de Lavazola iud(icibus), Alberto de Gaulello, Pasio de Fontanis not(ariis) et aliis pluribus ad hoc spetialiter convocatis, venerabilis in Christo pater dominus Castellanus Dei gratia episcopus Ter(visinus) delato sibi sacramento per reverendum patrem dominum episcopum Laventinum corporaliter tamquam vassalus prefati domini regis et fidelis imperialis maiestatis iuravit ad sancta Dei euangelia puram fidelitatem ipsi domino episcopo Laventino et aliis cum eo legatis ipsius domini regis recipientibus nomine et vice eiusdem domini regis et honores et comoda ipsius domini regis et regalis maiestatis fideliter pertractare et incomoda pro viribus evitare et quod non erit ubi tractetur et ordinetur, quod minuantur honores regalis maiestatis vel quod ipse dominus rex perdat vitam seu membrum, sed quam citius poterit dicto domino regi per litteras aut nuncium indicabit.

524. *Iuramentum vicarii pro rege.* Ian. 8.*Copia (c.) ibidem. — Ed. Verci l. c. ex c. Item repetimus.*

Die predicta et incontinenti prefatus dominus Armanus vicarius ipsius domini regis delato eidem per dictum dominum episcopum Ter(visinum) corporaliter iuramento iuravit ad sancta Dei euangelia fidelitatem ipsis dominis legatis dicti domini regis recipientibus nomine et vice dicti domini regis et eius comoda et honores fideliter pertractare et incomoda evitare pro posse et non esse in tractatu, quod minuantur honores ipsius domini regis vel quod vitam seu membrum ipse dominus rex perdat nec quod imperialis maiestatis suis honoribus deprivetur.

525. *Provisiones super statu reformando.* Ian. 8.*Copia (c.) ibidem. — Ed. Verci l. c. ex c. Item repetimus.*

Die Lune VIII. Ian., curia antianorum et consulum comunis Ter(visini) et sapientibus cum dicta curia deputatis super statu pacifico civitatis Ter(visine) et districtus conservando coram sapiente viro domino Iacobo de Capuelis de Forlivio iud(ice) assessore nobilis militis domini Armani de Guelfonibus de Eugubio vicario civitatis Ter(visine) et districtus pro serenissimo principe domino Friderico Dei gratia Romanorum rege et semper augusto in camino palatii comunis solito ad sonum campane ut moris est solemniter congregata, proposuit idem dominus Iacobus et sibi petiit consilium exhiberi, quid agendum sit super hiis que restant agendum super reparatione status civitatis Ter(visine) et districtus.

Demum in reformatione dicte curie proposito per dictum dominum Iacobum ad bux(ulas) et ball(ottas) firmatum fuit per XXX consiliarios concorditer, duobus ab eis discrepantibus, quod vocentur et requirantur IV sapientes alias electi ad conferendum cum reverendo viro domino Mathia capellano et ambaxatore supradicti domini regis super reformatione civitatis et districtus Ter(visini), quorum nomina hec sunt videlicet dominus Rizolinus de Azonibus, dominus Regempretus de Braida iudices, dominus Albertus de Gaulello et Pasius de Fontanis notarii, cum quibus esse debeat dominus Iohannes de Lavazola iudex, ad conferendum, tractandum et ordinandum cum reverendis

et egregiis viris dominis legatis domini regis Romanorum, quidquid eis videbitur pro statu et reformatione quietis et pacis civitatis Ter(visine) et districtus et recuperatione castrorum et locorum occupatorum et invasorum per inimicos et rebelles dicti comunis et quod per eos cum predictis legatis collatum, tractatum et ordinatum fuerit in predictis, reducatur presenti curie et tunc procedatur super predictis, sicut dicte curie pro honore et statu civitatis ipsius comunis [quieto]^a et pacifico conservando videbitur obtinendum.

526. *Provisiones super carceratis.* Ian. 8. 9.

Copia (c.) ibidem. — Ed. Verci l. c. ex c. Item repetimus.

Die predicta curia antianorum et consulum comunis et sapientibus cum dicta curia super conservatione civitatis Ter(visine) et districtus deputatis coram nobile et potente milite domino Armano de Guelfonibus de Eugubio civitatis Ter(visine) et districtus vicario pro serenissimo principe domino Friderico Dei gratia Romanorum rege et semper augusto in camino palatii comunis solito ad sonum campane ut moris est solemniter congregata, proposuit idem dominus vicarius et sibi petiit consilium exhiberi super eo quod petitur per ambaxatores domini regis a dicto domino vicario et a comuni Ter(visino). Qui petunt, quod placeat domino vicario et comuni Ter(visino) relaxare et relaxari facere de carceribus comunis Ter(visini) omnes et singulos carceratos, qui ad presens ad petitionem comunis Ter(visini) sunt in carceribus, habentes pacem, ubi pax requiritur a suis adversariis. Et hoc petunt sibi fieri de gratia speciali ob reverentiam domini regis et dictorum ambaxatorum precum^a interventu. Demum in reformatione dicte curie et sapientum predictorum posito partito per dictum dominum vicarium ad bux(ulas) et ball(ottas), proposita negativa, reformatum fuit per XXV consiliarios concorditer, uno ab eis discrepante, quod dicta proposita proponantur consilio XL, ut consuluit Iohannes de Maunico not(arius)¹.

Die Martis IX. Ian., consilio CCC etc.

Dominus Michael de Ciglano not(arius) antianus pro se et aliis sociis suis antianis dicti comunis super dicta proposita consuluit, quod omnes et singuli carcerati comunis Ter(visini), qui ad presens sunt in carceribus comunis ad petitionem comunis Ter(visini) quacumque occasione, habendo pacem, si pax requiritur haberi a suis adversariis quandoque, ob reverentiam dicti domini regis et dictorum ambaxatorum precum^a interventu debeant de carceribus libere relaxari et quod eorum condemnationes et banne et dacie cancellentur et pro cancellatis omnimode habeantur et pro predictis sive aliqua occasione, qua forent obligati, de cetero non debeant molestari².

527. *Promissio comitis de Collalto Friderico regi facta.* Ian. 13.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky 'Geschichte des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXIII nr. 486.

Nos Rambaldus de Colalto comes Tervis(ii) universorum noticie declaramus et presentibus profitemur, quod serenissimo domino nostro domino Friderico Romanorum regi promissimus corporali super hoc prestito iuramento et ad hec nos tenore presencium obligamus, quod quandocumque iam dictum dominum regem vel unum de

525. a) excidit c.

526. a) precibus c.

1) 'Fu dal Consiglio de' XL. rimessa a quello de CCC' additur in c. 2) 'Fu preso' additur in c.

fratribus suis ad partes nostras venire contingerit, illos cum gente sua ad castra nostra recipiemus et eadem castra illis apperiemus ad ipsorum requisicionem et voluntatem aliasque ipsis cum persona, rebus et toto nostro posse auxilio et consilio adharebimus fideliter, firmiter, bona fide. In cuius rei testimonium sigillum nostrum appendimus huic scripto.

Dat. apud Sanctum Salvatorem, anno Domini millesimo trecentesimo decimo nono, 5
Id. Ianuar.

528. *Legatio civitatis ad regem. Ian. 30.*

Copia (c.) ut supra ad nr. 520. — Ed. Verci l. c. VIII, 169 in nr. 921 ex c. Editionem repetimus.

Cf. ea quae praecedunt l. c. p. 167 nr. 921 (ad Ian. 26.—28.).

10

Die Martis penultimo Ianuar., in reformatione curie antianorum etc.

Forma ambaxate fiende serenissimo principi domino Friderico Dei gratia regi Romanorum semper augusto ex parte nobilis militis domini Armani de Eugubio vicarii pro dicto domino rege civitatis Ter(visine) et districtus, antianorum, consulum et consilii et comunis civitatis eiusdem, quam ferre debent ambaxatores predicti: 15

1. In primis namque ipsos dominos vicarium, antianos, consules, consilium et comune Tervisinum et districtum ipsi domino regi cum summa et prona devotione humiliter recomendent.

2. Secundo gratias referant ipsi domino summo regi de eo, quod idem dominus rex dignatus fuit eos tam honorabiliter visitare per suos tantos venerabiles et strenuos 20 legatos, super reaptatione sue civitatis, castrorum occupatorum restitutione et relaxatione captivorum detentorum indebite per rebelles et aliis, que spectarent ad honorem ipsius domini regis et bonum statum iam dietae sue respicerent civitatis. Quorum legatorum personas de magna fide et industria plurimum recomendent, inopinatum casum domini Conradi etiam exponentes et qualiter omnes fuerunt ex hoc usque ad mortem ama- 25 rissime contristati.

3. Tertio dicant, quod eum inimici et rebelles ipsius domini summi regis et iam dietae sue civitatis monitionibus et preceptis ipsius et suorum legatorum nollent obedire, quod dignetur ad ipsam suam civitatem et castra citius, et quorum apertas portas invenient quodcumque et omnes paratos suis mandatis quibuslibet nunc et semper, 30 festinato potenti auxilio taliter providere, quod ad laudem celsitudinis regie et statum ipsius civitatis sufficiat et districtus.

4. Item circa predicta et in predictis omnibus et singulis et dependentibus et prorsus extraneis et connexis dicant, exponant et faciant omnia, que honori ipsius domini regis convenient et [ad] statum bonum pertineant civitatis. 35

Que quidem ambaxata die Martis predicto in reformatione curie antianorum et consulum dicti comunis coram dicto domino vicario ad sonum campane ut moris est solemniter congregatae, posito partito per ipsum dominum vicarium ad buxolas et ballotas approbata fuit per XIX consiliarios concorditer nemine discrepante.

529. *Litterae Friderici ad comitem de Collalto. Febr. 18.*

40

Originale (or.) in tabulario principis de Collalto¹ iam Brunnae asservato. Descripsimus nos. Inscriptio est: Nobili et potenti viro Rambaldo de Colalto comiti Tervisii, nostro et imperii fideli dilecto. Sigillum, quod dorso impressum erat, desideratur. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 385 Friedrich nr. 355 (Addit. III).

Cf. supra nr. 467 et 480, itemque infra nr. 549.

45

1) Cf. loco supra pag. 324 not. 1 citato I, 220 nr. 13.

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili et potenti viro Rambaldo de Colalto comiti Tervisii, suo et imperii fideli dilecto graciam suam et omne bonum.

Ex insinuacione venerabilis Dietrici Lavantini episcopi principis et secretarii nostri dilecti aliorumque nostrorum legatorum¹ ac strenui viri Nycolai de Rubeo legum doctoris, fidelis nostri dilecti nuper ad nostre celsitudinis pervenit auditum, quod civitas nostra Tervisina cum districtu, castris et comitatu ad dictam civitatem Tervisinam pertinentibus gravibus et immensis turbacionibus et periculis sit subiecta. Super quo tibi et ipsis Deo teste ex intimis condolemus, prout ex fidei puritate, quam in te et ipsis comperimus quaque nos et sacrum Romanum imperium diligitis, recognoscimus nos teneri. Rogantes tue sincere fidei puritatem, quatinus meroris^a incommodo a tuis precordiis effugato consolacionis et firmissime spei animum tibi sumas^b, cum tuis et prediete civitatis nostre Tervisine laboribus et fatigacionibus manu potenti celeriter succurrere benignitate regia delectemur tibi que unâ cum eisdem tamquam nostris et imperii fidelibus dilectis studeamus pacis et tranquillitatis commoda, ad que summo aspiramus desiderio, cooperante nobis Altissimi gracia preparare. Unde tamquam vir prudencie fortis animi fiduciam habeas, cum auxiliante Domino tuis et prediete civitatis Tervis(ine) foribus salus celeriter appropinquet.

Dat. Styre, XII. Kalen. Marcii, regni nostri anno quinto.

530. 531. SCRIPTA LUDEWICI PRO BURCGRAVIO NORIMBERGENSI.

1319. Ian. 12.

530. *Scriptum prius.* Ian. 12.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 169½. Contulimus nos. Sigilli fragmenta pendent loro membranacco. — Ed. 'Monumenta Zollerana' II, 349 nr. 536 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 271 nr. 2634 (Addit. I).

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des riches tûn chûnt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir haben angesehen und erchant, daz wir nicht aleine dodûrch ze des riches pflæge erwelt sein, daz wir des pflægen, sunder daz wir es meren an eren und an gûte, als verre wir mit rechte chûnnen und mügen. Und davon haben wir die bûrch ze Coemberch und den marcht zu Læutershausen, mit allem dem daz datzû gehört unverseidenlich, daz uns und unser herzogtum ze Baiern ze rechtem eigen angehort, dem heiligen Römischen rîche ze rechtem eigen gegeben und eigen es im auch mit disem offen briefe, also daz es ewiglich ze dem rîche gehören sol. Und haben die vorgeanten bûrch ze Coemberch, den marcht ze Leutershausen, mit allem dem daz datzû gehört dem edeln manne Friderichen burgraven von Nuremberch und allen seinen erben, die elich von seinem leibe chomen, ûmb den getriwen und nützen dienst, den er uns getan hat, und auch daz er uns und dem rîche fûrbaz dester steticlicher gepûnden sei ze dienste, ze rechten lehen verlihen und verleihen es in auch von unser kunielicher milt ze haben und ze besitzen

529. ^{a)} corr. ex erroris or. ^{b)} sūmas or.

1) Cf. *supra* nr. 467.

ewiglich von uns und dem riche. Dar über ze urchünd geben wir disen brief, mit unserm küniclichem insigel versigelt.

Der ist geben ze Waldekk, des Freytags nach dem Obersten tag, do man zalt von Crists gebürt dreutzehenhundert jar darnach in dem neuntzehendem jare, in dem fünften jare unsers riches.

5

531. *Scriptum alterum.* Ian. 12.

Originale ibidem l. c. nr. 169. Contulimus nos. Sigilli fragmenta pendent loro membranaceo. — Ed. l. c. II, 350 nr. 537 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 20 nr. 348.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig zu allen zeiten merer des riches tûn chûnt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir geheizzen haben und auch geheizzen mit disem briefe, daz wir mit unserm brüder hertzog Rudolf uns mit nichte verrichten sûln noch dehain sûne næmen, er habe dann stete und bestetige auch mit seinen offen briefen die eigenûng, die wir dem riche getan haben mit der bûrch ze Colemberch, mit dem marchte ze Leutershausen und mit dem daz datzû gehõrt, daz uns und unser hertzogtum zu Baiern angehort von eigenschaft, und daz wir die vogenanten bûrch und marcht dem edelen manne Friderichen burgraven von Nûremberg und seinen erben mit allem dem daz datzû gehõrt ze rechtem lehen verlihen haben ewiglich ze haben von uns und dem riche. Darüber ze urchund geben wir disen brief mit unserm insigel versigelt.

20

Der ist geben ze Waldekk, des Freytags nach dem Obersten tag, do man zalt von Crists gebürt dreutzehenhundert jar darnach in dem neuntzehendem jare, in dem fünften jar unsers riches.

532. PROMISSIO COMITUM DE BERGE PRO FRIDERICO.

1319. Ian. 21.

25

Originale in tabulario caesarvo Vindobonensi. Descripsit K. Höncl. Pendent sigillaris membranaceis. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXIII nr. 489.

Cf. l. c. p. CCCLXXV sq. nr. 510 et 516 (Kurz 'Oesterreich unter K. Friedrich dem Schönen' p. 470 nr. 18).

30

Wir graf Ülrich von Berg genant von Schelklingen und graf Chûnrat min sun tûn kunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir gesworn haben ze den hailigen, daz wir dem hohwirdigen unserm gnedigen herren chûnk Fridrichen von Rôm, hertzog Liupold von Österliche seinem brüder und allen iren brüdern beholfen sûlen sin mit aller unserre maht, lûten und gûten, die wir han inrund dem lande, gegen mênglichem niemen uzgenomen on gevêrde und in und ir helffern und dienern mit allen unsern vesten ze warten, daruz und darin ze lazzen, swenne si sin bedürffent, und sunderlich mit drizzik helmen uzzer landes und inre landes. Und sulen daz tûn al die wile und der krieg weret, der sich erhaben hat zwischen dem vogenanten unserm herren chûnk Fridrichen von Rom und hertzog Ludwigen von Bayern umb daz Rômsche riche. Wir sien in aber durch daz gebirge noch gein Österliche noch gein Behaim kainer dienst gebunden, ez si denne als verre daz si uns darzû helffen als andern ir helffern und dienern, die in den selben gelûbden sint. Und wêr ouch, daz Got wende, daz der

40

vorgenante unser herre chûnk Fridrich abgienge, so sien wir gebunden ze helffen dem vorgeantem herzog Liupolde und sinen brüdern aller der dinge, als vor beschaiden ist, die wil der krieg weret oder in swelh arbeit si von des krieges wegen koment. Und des ze ainem urkûnde geben wir disen brief gevestent mit unsern insiglen.

5 Der wart gegeben an sant Agnesen tag, da von Christes gebûrte waren drizzehen-
hundert jar darnach in dem neuntzehenden jar.

533. PACTUM DUCUM BAWARIAE CUM HEINRICO DUCE KARINTHIAE.

1319. Ian. 23.

10 *Transsumtum* (tr.) *infra* in nr. 546. *Denuo contulimus.* — Ed. Wittmann 'Monu-
menta Wittelsbaccensia' II, 265 nr. 261 ex tr.

Wir Heinrich, Ott und Heinrich von Gots genaden pfalntzgrafen ze Reyn und hertzogen ze Beiern verjehen an disem brîf, daz wir durch liebe und durch natûrlich trewe, die wir haben gen unserm lieben ôheim hern Heinrich chûnig ze Beheim und
15 ze Bolan, hertzog ze Chærnten und grafen ze Tyrol und ze Gôrtz, vogt der gotshæuser ze Aglay, ze Triend und ze Brixen ain ainung und ain freuntschaft haben wellen und uns dez verbinden gen im und er gen uns, daz wir an anander geholfen sûln sein mit gûten triwen an allez geværd gegen allermænechleich von nu unser Vrawen tag ze der
liehtmesse der schîrst chumt ze fûnf gantzen jaren mit rat, mit helf, mit leib und mit
20 gût und mit aller unser maht, als oft er dez bedarf und er uns monet oder wir in hinwider, mit so getanem gedinge und so getanen bûnden, daz wir næmlichen auznemen Rômisch reich, unsern lieben herren chûnich Lud(owich) und seinen bruder hertzog Rudolf ze Beiern. Und wær daz di vorgeantent, di wir auzgenomen haben, unsern egenantent ôheim von Chærnten angreifen wolden an landen oder an leuten oder an
25 seiner herschaft, den selben sûln wir auf in ungeholfen sein. Und wær daz in ander ieman angriffe, gen den sûln wir im geholfen sein mit leib und mit gût, als vor geschriben stet. Und ob unser lieber ôheim von Chærnten niht enwær, dez Got niht enwelle, so sûln wir dez selben gelûbdes mit allen den vorgeschriben artikeln gebunden sein und stæt ze haben unser lieben mûmelin vraun Alhaiden von Braunsweik seiner hausfrawen
30 und ir landen und si uns her wider. Dise vorgeschriben sache und artikel gehaizzen wir bei unsern trewen und bei dem ayd, den wir im geschworn haben, stæt ze haben an allez geværd und geben im dez disen brîf ze einem urchûnd darüber versigelten mit unsern insigeln.

Der ist gegeben ze Halle in dem Intal, do man von Christs geburt zalt tausent
35 jar dreuhundert jar in dem neuntzehenden jar, dez Eritags vor sand Pauls becherung.

534. 535. LITTERAE FRIDERICI AD CIVITATEM CONEGLANI.

1319. Febr. 24. — 28.

534. *Litterae priores.* Febr. 24.

*Copia (c.) in Collectaneis Dominici Dal Giudice saec. XVIII. tabularii civitatis Coneglani*¹. *Contulimus nos.* — *Ed. Verci 'Storia della marca Trivigiana' VIII, 170 nr. 922 ex c. Böhmer, Reg. Ludw. p. 173 Friedrich nr. 134.*

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobilibus et sapientibus viris potestati, consulibus et consilio et comuni civitatis Coneglani, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Nuper per nostros legatos ex parte nostre celsitudinis ad vos transmissos intelleximus, quod nobilis vir Guecello de Camino vos obsidionibus et a suis damnis et gravaminibus incessanter occupet et perturbet in nostrum^a et imperii contemptum non modicum et gravamen. Super quo vobis non immerito condolemus, sicuti auxiliante Domino sencietis operis per effectum sibiue nostris litteris sub obtentu nostri favoris et gratie strictissime iniunximus, ut a vestris damnis et gravaminibus ex toto et absque mora suum animum retrahet et reffrenet. Quapropter vestre fidei puritatem affectuose requirimus et rogamus, quatinus consolationis et firmissime spei animum assumatis, cum nostra maiestas vobis celeriter manu potenti in auxilium cooperante nobis Altissimo succurrere sit parata, vobisque studebimus pacis et tranquillitatis commoda preparare, ad que etiam summo desiderio aspiramus.

Dat.^b in Stiria, VI. Kal. Martii, regni nostri anno quinto.

535. *Litterae iteratae.* Febr. 28.

Copia (c.) ibidem. Contulimus nos. — *Ed. Verci l. c. VIII, 171 nr. 923 ex c. Böhmer, Reg. Ludw. p. 173 Friedrich nr. 135.*
Cf. infra nr. 540—542.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strenuis et prudentissimis viris potestati, consulibus et comuni terre Coneglani, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Quemadmodum nuper nostra scripsisse recordatur serenitas, sic vestre constantissime fidei puritatem denuo affectuose requirimus et hortamur, quatinus tanquam viri strenui et prudentes firmum et inperter[r]itum habentes animum vos contra vestros emulos viriliter deffendatis nec propter brevis expectationis morula[m] gravi capiamini tedio, cum de consilio et auxilio nostrorum et sacri Romani imperii amicorum et fidelium dilectorum, quos iam super eo convocavimus, vobis tamquam nostris et imperii fidelibus dilectis celeri progressu et absque percuntatione aliqua ad liberandum vos ab adversariorum vestrorum manibus potenti brachio succurrere favente nobis Altissimo festinemus. Quia ad hoc nostre mentis et considerationis iugi meditatione incessanter convertimus, ut vobis et toti districtui pacis et tranquillitatis valeamus commoda preparare, prout nostram et imperii decet magnificentiam et honorem.

Dat. Stirie, II. Kal. Martii, regni nostri anno quinto.

534. ^a) vestrum c. ^b) Data c.

1) Cf. Botteon 'Archivio vecchio comunale di Conegliano. Relazione' (Conegliano 1898) p. 13.

536. EIUSDEM RECEPTIO ABBATIS IN CAPELLANUM.

1319. Mart. 4.

Copia (c.) in codice Seitenstettensi saec. XIV. in. fol. 27. Descripsit Wattenbach. — Ed. 'Fontes rerum Austriacarum' B XXXIII, 164 nr. 152 ex c.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 386 Friedrich nr. 357.*

Cf. l. c. nr. 358.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Regalis honoris sublimitas provida meditatione gubernans imperium sublimioris
10 fastigii suscipit incrementa et eius immensitas per orbem latius predicatur, dum pollentes viros bonorum operum sectatores exquirimus et eisdem grate familiaritatis benevolentiam impertimur. Nam ex eo utique imperii nomen nascitur gloriosum et in tempore oportuno sumit obsequia fructuosa. Sane cum venerabilis Gundacherus abbas monasterii in Sytansteten ordinis sancti Benedicti in sincere dilectionis et fidei puritate continuo nos
15 et sacrum Romanum veneretur imperium amatorque virtutum existat, prout nobis adhuc in minoribus constitutis constitit et nunc laudabilis fame preconium nos informat, nos in ipsius probitatis operibus delectati ipsum in capellanum et familiarem nostrum specialem libenter, liberaliter et desideranter duximus assumendum. Et quoniam non sunt indigne ab omnibus venerandi, quibus regius favor favet per quosque regalis decoratur
20 curia quique in domo regia ambulant cum consensu, universitatem vestram in genere ac in specie attente requirimus et rogamus volentes pariter et mandantes^a, quatinus eundem abbatem tanquam nostrum capellanum specialem pro nostre petitionis reverentia studeatis ubilibet prevenire favoribus et honoribus prosequi gratiosis. Non permittentes ipsum, quem cum omnibus bonis suis in nostram et imperii protectionem suscipimus, in
25 persona, familia sive rebus suis iniuriarum, molestationum seu gravaminum oneribus pregravari. In hoc celsitudini regie exhibebitis obsequium bene gratum. Volumus etiam et ex speciali gratia predicto . . abbati benignitate regia favorabiliter indulgemus, ut si alicui aut aliquibus ex vobis contra ipsum abbatem aut suum monasterium aliqua competat actio aut competere videatur, coram nobis aut nobis absentibus coram . . fratri-
30 bus nostris illustribus ducibus Austrie et Styrie aut coram . . marsealeo Austrie qui pro tempore fuerit, dumtaxat ius suum exigit et requirat et per omnia prosequatur.

Datum Styre, IIII. Non. Martii, anno Domini MCCCXVIII, regni vero nostri anno quinto.

537. 538. LITTERAE LUDEWICI ET ARCHIEPISCOPI IANUENSIS.

1319. Mart. 9. — Mai. 4.

537. *Litterae regis. Mart. 9.*

Copia (c.) in cod. hist. nr. 247 (Peutinger.) f. 178^r bibliothecae Stuttgardiensis. Contulimus nos. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 298 nr. 473 ex c.

40 536. a) mandamus c.

Ludovicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili fratri
 Porcheto archiepiscopo Ianuensi, suo et imperii principi dilecto grariam suam et
 omne bonum.

Ut fidelitas tua, quam habere noticiam status nostr[i] necnon eorum que circa nos
 aguntur avide concupiscere non ambigimus, spiritum votive recreacionis assumat, ecce
 regales apices tibi dirigimus te certitudinaliter scire volentes, nos nutu voluntatis divine
 iuxta votum benefica perfrui corporis sospitate^a, successibus etiam prosperis in diversis
 imperii partibus habundare, ubi nostra negocia tam apud nobiles et civitates quam
 comunis populi multitudinem maiori quam unquam affectus promptitudine diriguntur.
 Unde firma nobis spes assumitur, quod secundum presens intencionis propositum auspice
 Deo sic adversariis nostris debeamus breviter in magna potencia prevalere, quod honori
 nostro, cuius est auctor Altissimus, insidiari sua de cetero crudeli persecutione desistent.
 Rogamus igitur fidelitatem tuam attente, quatinus quemadmodum actenus in devo-
 cione nostra [et] sacri imperii tua sincera fidelitas laudabiliter claruit, ut fidedignorum
 relacio nobis facta testatur, sic inantea ferventibus animis incommutabiliter perseveres,
 cuncta que nobis et^b eidem imperio profectum et honorem agere poterunt, sicut de
 te sincere confidimus, diligencius procurando. Insuper celsitudini nostre parcium et
 incollarum Ytalie, tui tuorumque consanguineorum et amicorum continenciam status,
 quem felicem optamus, a te rescribi petimus presencium per latorem. Eum enim plene
 cognoscere desideranter appetimus, ut in cunctis prosperis augendis asistamus et repel-
 lendis adversis succurramus eidem remediis oportunis.

Dat. in Ratispona, VII. Ydus Marcii, regni nostri anno quinto^c.

538. *Responsio archiepiscopi.* Mai. 4.

*Copia ibidem f. 179. Contulimus. Textum sanare haud ubique licuit. — Ed.
 l. c. II, 783 nr. 1121.*

Serenissimo principi et domino suo domino Ludovico Dei gracia Romanorum regi
 semper augusto suus frater Porchetus archiepiscopus Ianuensis, princeps eius cum
 recommendatione reverenciam et se totum.

Melliflui sermonis imperialis celsitudinis epistola destinata summa nuper visa
 reverentia et honore tante meis precordiis et consanguineorum meorum, illorum de
 Spinulis et ceterorum Ianuensium extrinsecorum imperii subditorum, ad quorum pre-
 gaudium^a continenciam reseravi, fuit leticie affluentis, quod rescribens maiestati vestre
 calamus ad presens sufficere fere^b posset. Quadrupartita enim eiusdem apicis series
 michi et ipsis fidelibus optantibus regalis sospitatem corporis^c gratam^d innotescit, successus
 in arduis per diversas imperii partes votivos enarrat cum spe firma rebellium humilia-
 cionis in brevi, ad ea etiam, que profectionem honoris sui prospiciant, me invitat et^e
 de Ytalieis partibus informacionem requirens provisionem et succursum oportuni sub-
 sidii regalis benivolentia pollicetur. Ex quibus apertis non tantum cooperis, set corporis^f
 ad debitas graciaram acciones agendas meis visceribus vestre clemencie inclinatis
 Altissimo genu flecto, per quem hec bona fieri non debet^g quispiam dubitare^h, quod
 ipsam gencium regiam maiestatem, in cuius salute omnes Deo propicio prosperantur,
 vigere concessit incolumiⁱ sospitate, iubilare non cesso, devocionem ad ipsam in nobili-
 bus, civitatibus et populorum multitudine germinasse quodque faciente illo, qui tanti
 fuit luminis institutor, hii qui ab eo lumine recedebant, eiusdem claritate clarentes sint

537. ^a) benefico perfrui corpore sospitatis c. ^b) te c. ^c) V c.

538. ^a) pre gaudio c. ^b) ferre c. ^c) sospitatis corpore c.; cf. nr. 537 not. a. ^d) grariam c.
^e) set c. ^f) quid haec sibi velint nescio. ^g) debent c. ^h) exitare c. ⁱ) incolum? c.

contrarias tenebras abiecturi. Imbecilles quoque humeros meos non minus tamen solito, set ardencius in fide inperii extuantes ultroneos ad suum augmentum subicio et pro salute sui, quam diu michi spiritus vitalis affuerit^k, incommutabiliter sibi offero pre-
 5 paratos. Et ut mandato predicto^l tam dulci paterna dilectione mananti avide pur-
 10 puratur, breviter status consanguineorum meorum et aliorum fidelium imperii Ianuensium regalibus oculis inno[te]scat, videlicet quod dicti fideles imperii Ianuenses extrinseci nunc fallaciis quorundam persecutorum imperii adhuc intrare civitatem post ipsorum exitum minime potuerunt, licet gracia summi Regis tanta fuerit ipsorum potencia cum Lombardorum et aliorum^m imperii devotorumⁿ auxilio, quod ipsam civitatem Ian(uensem)
 15 quasi per annum in obsidione tenuerint, adversarios in personis et bonis multipliciter affligentes. Nec dubitatur quod nisi domini regis Roberti fuisset obstaculum, qui ipsam civitatem intravit, dicti imperii filii ad propria rediissent. Ceterum in exercituum Domino confidendo, qui causam nostram iustam diiudicat, firmiter creditur, quod si dicti imperiales subiecti et alii istarum partium eiusdem fidei zelatores^o per mare et
 20 terram ad exercitum manu forti redeant, ut intendunt, civitatem et habitationes proprias recuperabunt, cum iam de ipsa retrocesserit rex prefatus. Ad que placeat Creatori, quod sic regales vestri motus efficaciter se protendant^p, ut sua dextra faciente, qua et ipse regius dirigitur digitus, pollicitati subsidii dicti fideles in brevi sentiant desideratum remedium, ita quod que sua sunt imperialis celsitudo regat, possideat et defendat nec
 25 dimitat extraneos sue hereditatis substantiam usurpare.

Dat. [in] imperiali civitate Sagone, anno Domini MCCCXVIII^q, die IIII. Madii.

539. LEGATIO CANIS SCALIGERI AD DUCEM VENETORUM.

(1319.) Mart. 30.

Copia (c.) in codice bibliothecae Marcianae cl. 14. cod. 41. nr. 93. — Ed. Ficker
 25 *'Urkunden zur Gesch. des Römerzugs' p. 6 nr. 10 ex c. Editionem repetimus in minutis correctam.*

¹ Responsio facta per dominum Canem ambaxatoribus Venetiarum.

Primo grata recomendatione premissa respondet dictus dominus vicarius, quod sequitur vestigia predecessorum suorum de la Scala et indifferenter Veronenses, qui
 30 dictum dominum ducem et comune Venetiarum stricta et pura hinc inde benevolentia dilexerunt. Libenter vidit et videt et semper videre disposuit gratiose ambaxatores prefacti domini ducis et comunis Venetiarum. in hiis maxime que mutuam respiciunt comodum et honorem et dictam benevolentiam augeant et conservent. Sed cum serenissimus dominus F(redericus) Romanorum rex semper augustus miserit noviter per suas
 35 litteras speciales dicto domino vicario, quod suos speciales nuntios ad presentiam regiam ista vice pro ipsius domini vicarii promotione honoris mittat, et intendat dictus dominus vicarius suos eiusmodi nuntios ad prefacti domini regis presentiam transmittere, de presenti placeat dicto domino duci et suo consilio non ferre moleste, si dictus dominus vicarius ipsi domino duci et comuni Venetiarum ad petita non respondet ad presens.
 40 cum intendat in redditu dictorum nuntiorum suorum eidem domino duci et suo consilio ac comuni Venetiarum super omnibus requisitis et contingentibus amicabiliter respondere

538. ^k) auferit affuerit c. ^l) predictae c. ^m) aliis c. ⁿ) deimnicorum? c. ^o) celatores c.
^p) ptedāt c. ^q) XVIII c.

et semper facere gratiose ea que honorem et amorem dicti domini ducis et comunis Venetiarum spectant ac ipsius domini vicarii et suorum gratis obsequiis amplectetur.

Die penultimo Martii.

540—542. COMMISSIO VICARIATUS CIVITATIS TERVISINAE.

1319. Apr. 3. — Apr. 30.

540. *Friderici regis scriptum civitati Coneglani missum.* Apr. 3.

*Copia (c.) in Collectaneis Dominici Dal Giudice tabularii civitatis Coneglani*¹.
Contulimus nos. — Ed. Verci 'Storia della marca Trivigiana' VIII, 173 nr. 925 ex c.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 173 Friedrich nr. 136.
Cf. supra nr. 534. 535.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strenuis et prudentibus viris potestati, consulibus, consilio et comuni civitatis in Coneglano, suis et [imperii]^a fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Quemadmodum nostre celsitudini vestris litteris et ambaxatoribus supplicastis, ut
unum de fratribus nostris cum potenti comitiva vobis in auxilium transmittere dignaremur,
hi[n]c vestre fidelitati presentibus intimamus, quod propter varia et immensa negotia
nostram magnificentiam urgentia fratrem nostrum iuxta status sui et honoris nostri
decentiam ad vos in tam succinto temporis spatio, prout vestra et tocius districtus
Tarvisini requirit necessitas et exigit, non potuimus destinare. Idecirco multas noctes
insomnes^b ducentes nostre mentis sollicitudinem et considerationis intuitu[m] ad hoc
studio magno convertimus, ut vobis tamquam nostris et imperii fidelibus dilectis vestro-
rum adversariorum malitiam reffrenantes possimus pacis et tranquillitatis commoda pre-
parare, ad quod etiam efficiendum summo desiderio affectamus. Et cum in mentis
nostre arcano undique quesitum^c fecerimus, tandem cogitamentum nostrum super specta-
bilem virum Henricum comitem Goritie avunculum et fidelem nostrum dilectum duximus,
extimantes quod ipse pre omnibus aliis, quousque vobis unum de fratribus nostris trans-
mittere poterimus, quod cooperante nobis Altissimo fiet breviter, vos et vestra nomine
nostro contra omnes vestros adversarios manutenere poterit, deffendere et tueri. Quare
ipsum vobis preficimus sibique usque ad nostri fratris transmissionem regimen et guber-
nationem vestre civitatis et tocius comitatus et districtus Tarvisini duximus comittendam.
Rogantes vestre fidei puritatem, mandantes pariter et volentes, quatinus eidem nostro
et imperii nomine studeatis intendere efficaciter et parere, cum predictus avunculus
noster se ad hoc inviolabiliter obligaverit, quod vestrum honorem, commodum et utili-
tatem debeat iuxta posse suum fideliter promovere vestrisque esse debeat inimicis
adversarius, quicumque fuerit hostis, et perpetuus inimicus vosque studeat ubilibet benignis
prosequi favoribus et caritativis affectibus pertractare. Et si aliquas perturbationes vobis
inferre, quod nullatenus credimus^d, presumeret, dissimulare et tolerare procul dubio non
possemus. Ceterum si ad ipsum aliquem timoris motum ex quibuscumque causis habetis,
vobis securitatem faciat sufficientem et ydoneam, quod nichil adversitatis vobis inferet,
sed quod per ipsum omnia vestra salva erunt et in toto sua sollicitudine permanebunt
quodque vestra castra per vestros adversarios occupata per ipsum restitui ordinatur.

Dat. apud Gretzam^e, tercio Nonas Aprilis, regni nostri anno quinto.

540. ^{a)} excidit c. ^{b)} insomnios c. ^{c)} situm c. ^{d)} concedimus c. ^{e)} Guriciam c.

1) Cf. supra pag. 426 not. 1.

541. *Scriptum vicarii eidem civitati directum.* Apr. 30.

Copia (c.) olim in Libro actorum consilii eiusdem tabularii. — Ed. Verci l. c. p. 177 nr. 928 ex c. Editionem hic illic correctam repetimus.

Viris nobilibus et discretis amicis suis carissimis Volperto Calze capitaneo, potestati, consilio et comuni de Coneglano Henricus Goritie et Tirolis comes, Aquileiensis, Tridentine, Brixinensis ecclesiarum advocatus et terre Foriulii capitaneus generalis salutem et sincere dilectionis affectum.

Cum serenissimus et excellentissimus dominus Fredericus Romanorum rex et semper augustus, quem in dominum et gubernatorem assumpsistis, non modico temporis spatio supersederit, volens vobis protectorem et defensorem dare, qui vos ab hostibus vestris, a quibus circumvallati estis, posset defendere et tueri, placuit regie maiestati cum summa et matura deliberatione sui sapientis consilii nobis vices suas in hac parte imponere et tradere in mandatis, ut onus predictum nobis assumere deberemus. Nos vero nolentes transgredi regium mandatum ac etiam ob respectum et amorem pure dilectionis, quam erga vos semper habuimus et habemus, nobis assumpsimus officium protectionis et defensionis terre vestre et totius comitatus et districtus civitatis Tarvisine, anhelantes vos ab hostibus eripere et terram vestram ad statum pristinum et tranquillum et pacificum reducere et reformare, iura et statuta vestra et terre vestre augmentando, non minuendo cupientes semper observare. Ad que petimus, ut vos ad mandatum regium, sicut in suis litteris¹, quas vobis transmittito, videre poteritis², inclinari velitis, offerentes nos ut predictum est promptos et paratos ad vestre beneplacitum voluntatis intromissionis dicti officii, quandocunque vobis placuerit et de vestra processerit voluntate. In quo nobis nullam tarditatem impingere debeatis, quia nos ad predicta semper promptos invenietis. Super quibus petimus, ut nos de intentione vestra de predictis scriptione per exhibitorem presentis certificare velitis.

Data Goritie, die ultimo Aprilis.

542. *Legatio eiusdem ad eandem civitatem missa.* (Apr. 30.)

Copia (c.) olim ibidem. — Ed. Verci l. c. p. 178 nr. 929 ex c. Item repetimus². Cf. infra nr. 548.

Conferendae sunt litterae Iohannis XXII. papae nuntiis suis a. 1319. Apr. 24. directae (Riezler 'Vatikan. Akten' p. 88 nr. 156), quas ad eandem rem facientes tamen hic ponere longum est.

Haec est forma ambaxiate ex parte magnifici domini Henrici illustris comitis Goritie ad potestatem, consules, consilium et comune de Coneglano.

Primo quidem ipse requirit ipsos, ut sibi loco serenissimi domini Friderici regis Romanorum obedire et ad ipsum intendere debeant, cui ipse dominus rex dictam custodiam commisit¹. Considerantes dicti de Coneglano, qualiter memorato domino regi ex fidelitate debita sunt coniuncti, quia terra Coneglani est camera imperii et dignum est, ut omnia membra caput sequantur, cum ipse dominus rex caput sit, ideo dignum est, ut ipsi debeant ipsum sequi. Quod quidem si dicti de Coneglano facient, ipse

541. ^{a)} sed add. c.

1) Supra nr. 540. 2) Extractum v. in Collectaneis ad nr. 540 citatis, ubi haec praecedunt: 'Reperitur ... in libro Reformationum comunis Coneglani infrascripta ambaxata retracta per dominum Bernardum de Strauno (cf. infra pag. 436 l. 19 et pag. 438 l. 11) et Albertum scribanum, nuncios domini comitis Goritie'.

dominus comes intendit ipsos prosequi honoribus, favore et promocionibus tanquam fideles imperii et suos caros amicos. Et si secus facere presumerent, quod non credit, tunc sciant dicti homines de Coneglano, quod mandatum regium intendit adimplere totis suis viribus et pro posse. Rogat insuper prelibatus dominus comes, ut dicti de Coneglano adimplere vellint predicta tanquam filii obedientes et suis in hac parte parcere laboribus et expensis.

543. QUITATIO MILITIS DE LUTERBACH.

1319. Apr. 24.

Originale (or.) in tabulario civitatis Mulhusanae. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ed. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 124 nr. 157 ex or. Editionem repetimus.

Ich Jacob von Luterbach ein ritter tûn kunt allen den dî disen brief sehent oder gihorent lesen das ich fruntlich und liepliche bin girihtet gar und genzlich mit .[.] dem schultheissen, mit dem rate und mit allen burgeren von Mulnhusen umbe den schaden und umbe den bresten, den ich han gelitten von der botschaft, das si mich santent zi keiser Heinrich seligen ubir das gebirge, also das ich dar umbe niemer sol anspreche noch forderunge han noch giwinnen noch min erben an dî vorginanten stat noch an den schultheissen noch an den rat noch an dihein burger von der vorginanten botschaft wegen mit girihte noch ane girihte. Und furzihe mich der briefe, ob ich dhein han da wider, das in oder iemande der brief dikein schade sol sin ane alli giverde. Dar umbe han ich min ingisigile fur mich und fur min erben gihenkit an disen brief zeim urkunde.

Dis gischach und dirre brief wort geben nah Gottis giburt druzehenhundert jar in dem nünzehenden jare, an dem Cistage vor sant Marx tage.

544. PROMISSIO COMITIS DE OTTINGEN PRO FRIDERICO REGE.

1319. Apr. 26.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 476 nr. 40 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 414 Reichssachen nr. 407 (Addit. III).

Wir grave Ludewich von Ötingen tûn kunt allen den die disen brief ansehent, lesent oder horent lesen, das wir uns mit unserm lieben herren dem Rômiscen kunich Friderich ze aller zeit ain merer des riches vnd mit vnserm lieben herren herzogen Liupolt sinem bruder vnd andern iren brüdern haben beriht lieblichen und gütelichen mit solicher beschaidenheit, das wir in gesworn haben ze den heiligen, das wir wider sie niht sin suln durch unsern herren kûnich Ludewigen noch durch kainen sinen diener noch sulent nieman uf sie beholfen sin, es wer danne das nach disen kunigen a[i]n ainmütiger Rômiscer kûnich worde oder da wir uns vor verbunden heten mit unsern trûwen oder aiden ane alle geferde. Wir verjehent auch, das wir alle ir sache ze gût bringen

suln mit rede und mit werken, als ferre wir geturren vor unsern eren und aiden, die wir vor gesworn haben. Wir sulent in auch, swen es dar zu kumt das wir in vor unsern eren und aiden geturren, als wir gesworn haben, beholfen sin als ain friunde dem andern ane alle geferde. Ich Johans von Rechberch, Eberhart von Kirchen, 5 Sifrit von Tünchelkingen, Cûnrat von Lierhein und Cûnrat von Phalhein unsers vorgenanten herren graven Ludewiges von Ötingen ritter und ratgeben verjehen offentlich an disem brief, das wir ze den heiligen auch haben gesworn, das wir alle die sache als vorbenant ist suln fûrdern und unsern oftgenanten herren dar an wisen, das es fûrganch habe auch ane alle geferde, als ferre wir kunnen oder mûgen. Das disitu 10 thedinge stete und unzerbrochen beliben des geben wir grafen Ludewich von Ötingen der vorgenant disen brief versigelt mit unserm insigel ze ainem offenne urkûnde.

Der ist geben ze Baden, do man zalt von Gotes geburt driuzehenhundert jar und in dem niunzehenden jar, an dem Dunderstage vor sant Walpurch tage.

545. 546. PACTUM LUDEWICI CUM DUCIBUS BAWARIAE.

15

1319. Mai. 1.

545. *Litterae regis.* Mai. 1.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'K. Haus- und Familiensachen' fasc. 7. Contulimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ed. 20 Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 266 nr. 262 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 21 nr. 359.

(1) ¶ Wir ¶ Ludowich von Gotes gnaden Romischer chûnich ze allen zeiten merer des riches verjehen an disem brief, daz wir mit verdahtem mûte vnd mit gûtem rate unsern lieben fûrsten und vetern Heinrichen, Otten und Heinrichen hertzogen in Beyern 25 und pfallentzgraven bei dem Reyn geben haben ahttausent march silbers Regenspurgær gewihtes umb den dienst, den si uns hilfleich tûn sûln ze disen zeiten, und daz si den dester baz volbringen mûen, als ir brief¹ sagent, di wir von in darûber haben und si von uns. Und fûr daz selbe gût haben wir in versetzt und ingeantwûrt unser pûrg und veste Chûfstain, Chitzpûhel, Werberch und Ebse mit den clausen die zu dem lande 30 gehôrent, leut vnd gût, edel und unedel und mit allen die darzû gehôrent an gerihte, stewer, wazzer, waide und ander herschaft und gemainlichen, als wirs selber untz an disen hiutigen tach inne gehabt haben. Und sûln in di vorgenanten leute sweren und gebunden sein, als si uns gewesen sint, und mûgent die vorgenanten veste und ampt besetzen und entsetzen mit ir leuten oder mit swem si wellent mit allem gewalt, als 35 wir selber, also daz wir den vorgenanten unsern vetern zu den obgenanten vesten und clausen ein sûln antwûrten und zaigen tausent phunt Müncher phenning jærlicher gûlte an gewônlichem dienst, als wir in gehabt haben, nach der eltsten und der besten rat, die der stewer niht geben, die in dem lande gesezzen sein, es sei an stewer, an gewônlicher vogtay, chäsen, phenningen oder wein. (2) Swaz auch in demselben lande 40 von denselben pûrgen und vesten iezunt versetzt ist, das habent gewalt unser vorgenant vetern ze lösen umb als vil gûts als es stet, ob wir es selber e niht gelôset heten, und sûln daz danne inne haben in allen dem rehten, als diu gût, da wir in iezunt die tausent phunt geltes aufgeben und zaigen. Und swaz auch des wirt, da si

1) *Infra* nr. 546.

umb lösent, daz sūln si raiten auf die obgeschriben ahttausent march und sūln wir si des rihten mit dem vorgeschriben gūt, swenn wir von in lösen. Swaz wir auch lediges oder überigs gūtes gewinnen, es sei in Pfallentzgrafer ampt vnd Awrær ampt oder anderswa in dem lant, daz Wūlfinch von Goldekk oder ander leute von unsern wegen inne habent oder daz wir selber lösen von den gūten, diu iezunt versetzt sint, über die tausent phunt Müncher gūlte, die wir unsern vetern iezunt antwurten, daz mügen wir geben, versetzen und schaffen damit unsern frūm, swie wir wellen. (3) Und sūln unser vetern über diuselben gūt niht rihten danne umb die drei sache: todsleg, notnūft und dief oder swaz an den tod get, und sol daz geschehen den gūten an schaden und sūln auch rihten umb aigen und umb lehen. Swaz aver umb erbreht oder umb alle ander sache ist, daz sol man auf den gūten rihten, also doch daz die obgenanten unser vetern an ir tausent phunt gūlte und an ander ir rehten, vesten, clausen und herschaft des niht entgelten. (4) Wær auch daz unser obgenanten vetern dehainen chuntlichen schaden nāmen in der zeit, und si uns des diensts schuldich sint, an offem streite oder an houbtvesten, steten oder pūrgen, denselben schaden sūln wir in widercheren in sehs moneiden nach ir forderung. Tāten wir aver des niht in den sehs moneiden, so sūln dieselben unser vetern denselben schaden haben auf den obgeschriben unsern vesten und auf alle diu, und wir und unser erben hie ze Beyern haben, und auch auf andern des riches gūt. (5) Wir sūln auch uns niht berihten mit unserm brūder hertzog Rūdolff noch unser erben weder mit tayl noch mit andern tædingen, es stæt und vesten derselb unser brūder unsern vorgeanten vetern disiu tædinch und satzung in allen dem rehten, als dise hantvest sagt. Ze gelicher weis sūln unser erben sich mit unsers brūder erben niht verrihten mit tayl noch andern tædingen, untz si unsern vetern diu obgeschriben tædinch aller ding bestætigen. (6) Wir und unser erben haben auch vollen gewalt, die obgeschriben veste vnd gūlte ze ledigen und ze lösen umb die vorgeanten ahttausent march von den obgenanten unsern vetern und ir erben, swenn wir wellen, und sūln uns der losung niht wider sein. Wærn aver wir und unseriu chint niht, so mag unser brūder und sein erben die vorgeschriben veste und gūt lösen umb daz obgeschriben gūt und umb swaz des gūtes wirt darumb si lösen und anders niht. Wir sūln auch mitsampt unsern erben unserer vorgeanten vetern der vorgeanten veste und gūt gewer und versprecher sein an allen den steten, da si des bedürffen. Es sol auch diu losung mit einander geschehen an dem silber, vesten und gūten, und niht ain veste noch gūt an daz ander. Daz die vorgeschriben tædinch und satzung also stæt und unzerbrochen beleiben, darüber ze urchūnde haben wir unser chūnichleich insigel an disen brief gehenchet.

Der geben ist ze Lantshūt an sant Walpurgen tag, do man zalt von Christes gebürt dreuzehenhundert jar darnach in dem neuntzehenden jar, in dem fünften jare unsers riches.

546. *Promissio ducum.* Mai. 1.

Originalc (or.) ibidem. Contulimus. Pendent sigilla, quorum duo fere illacsa, loris membranaceis. — Ed. l. c. II, 269 nr. 263 ex or.

(1) Wir Heinrich, Otte und Heinrich von Gotes genaden pfallentzgraven ze Reyn und hertzogen ze Beieren verjehen offenbar an disem brif, daz uns unser lieber herre und veter der hochgeborn her Ludweich Römischer chūnich immer merer dez reiches verriht hat ahttausent markh silbers Regenspurger gewihtes, daz wir im dester baz ze disen zeiten gedinen mügen, auf den vesten Chūfstein, Chitzpūhel, Werberch, Ebs mit allen den chlausen di darzu gehōrent und auf andern gūten, als wir dez hantvest

haben¹. Und darumb gehaizzen und gelüben wir im und haben auch im mit verdahtem
müt nach unsers rates rat gesworn ze dñnen in unserm land und auch in seinem land
ze Beiern, als weit unser beider lant ist ze Beiern, mit aller unser macht ze rozzen
und ze füzzen bei unsern trewen an allez geværd von nu an dem Auffertt tag über Mai. 17.
5 zwai gantzeu jar wider allermænnlechlich, an daz wir auznemen unsern lieben ôheim
hern Heinrich chûnich ze Beheim und ze Bolan und hertzog ze Chærnten, als verre
di bûnde sagent der hantvestt², di wir im gegeben haben, als di von wort ze worte
niden an disem brîf geschriben stet. Tæt auch wir im dheimen dñst auz dem land
fürbas, daz stet hintz unserm trewen. Doch sein wir im von den abttausent markh
10 niht mer dñstes schuldich. (2) Wir mügen auch wol satze haben gen dem von
Österreich und gen seinen helfern, doch also daz wir alle durchvart heimlich und offen-
leich durch unser lant weren, irren und understen sûln. Und ob der von Österreich
oder dheim sein helfer, swer der wær, unserm herren dem chûnig in sein land hie ze
Beiern rit oder angriffe, dez sûln wir im gen in geholfen sein die oben geschriben
15 zwai jar und er uns ze geleicher weiz herwider, als verr wir immer mügen an allez
geværd. Swaz auch wir satze haben, der sûln wir alle zeit gewalt haben, daz wir di
ze einem moneyd oder ê, ob wir wellen, widersagen. (3) Ez sol auch dise hantvestt
dheimen andern hantvesten, taydingen, gelübden und pünden, die wir vor gegen
enander gegeben und getan haben, an nihten schaden tûn. Und daz im die oben-
20 geschriben taydinch und di hantvestt, di wir im gegeben haben, umb di vorgeanten
vestt und pûrg an der losung und an andern bûnden und artikeln, die daran stent,
stæt und unzebrochen beleiben und gar und gæntzlich volfüret werden, haben wir im
zusamt uns alle di unsers rates sint und ander unser dñstman und edelleute von dem
lande haizzen sweren, die auch im besunder brîf darüber gegeben habent³, daz si uns
25 darzu haben bei iren trewen an allez geværd, als verr si mügen. Und stet di hantvest
di oben benant ist gen unserm lieben ôheim dem hertzogen von Chærnthen also:

‘Wir Heinrich, Ott — sand Pauls becherung.’ *supra* nr. 533.

Daz unserm vorgeantem herren dem chûnig Lud(owich) allez daz stæt beleib
und volfüret werd, als oben geschriben stet, dar über ze urchûnd geben wir im disen
30 brîf mit unser aller dreier insigeln versigelten.

Daz ist geschehen ze Lantshût, do man von Christs geburt zalt tausent jar
dreihundert jar in dem neunzehnten jar, an sand Walpurgen tag.

547. EIUSDEM SENTENTIA SUPER BONIS MONASTERIORUM.

1319. Mai. 23.

35 *Originale ibidem KLS nr. 182 ex archivo monasterii Furstenfeldensis proveniens.*
Descriptimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 21 nr. 366.

Wir Ludewich von Gotes genaden Römischer chûnich ze allen ziten merer des
riches verjehen offenlich an disem brief, daz wir vor unserm rat und vor rittern und
40 chnechten in unserm hof einer urteil fragten: wie lang ein gotshaus sogtaner gûte
in nutz und in gewer solt sein, diu selgeræt waren, daz ez fürbas an ansprach dar
umb solt sein. Da wart erteilet auf den eyt: daz es jar und tach und sechs

1) *Supra* nr. 545.

2) *Supra* nr. 533.

3) *Quae litterae serratae non sunt.*

wochen in nutz und in gewer solt sein und fürbas danne an alle ansprache beliben. Des wart umb und umb vor erbern rittern und chnechten gevolget. Und daz diu selb urteil also vor uns in unserm hof erteilet und geschehen sei und auch fürbas also stæt und unzerbrochen belib und auch behalten werde, des geben wir ze urchünde disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der ist geben ze München, der Mitichen vor dem Pfingstach, do man zalt von Christes geburt driutzehenhundert jar darnach in dem nüntzehenden jar, in dem fümften jar unsers riches.

548—551. SCRIPTA AD VICARIATUM CIVITATIS TERVISINAE SPECTANTIA.

1319. Iun. 13. — Iul. 19.

Cf. supra nr. 534. 535. et 540—542.

548. *Iuramentum civitatis Coneglani vicario praestitum. Iun. 13.*

Originale (or.) in tabulario civitatis Coneglani. Contulimus nos. — Ed. Verci 'Storia della marca Trivigiana' VIII, 179 nr. 931 ex cop.

(S. N.) Anno Domini millesimo trecentesimo decimo nono, indie. secunda, die Mercurii tertiodecimo Iunii. Presentibus nobilibus viris domino Ranbaldo comite Tar(visii), domino Ugone de Duyno, domino Vinterio de Novo Castro, domino Iacobo de Sancto Michaellespurch, domino Hosalcho de Mimigliano, domino Bernardo de Stralso^a, domino Henrico Graylando, Alberto de Goricia scriba infrascripti domini eomitis, domino Altinorio de Azzonibus de Tar(visio), domino Beraldino de Caserio dicti loci, domino Iohanne de Lavaz(ola) iudice dicti loci, Paxio notario de Fontanis de Tarvisio et aliis pluribus rogatis ad hoc testibus et vocatis.

(1) Cum per illustrem et excellentissimum dominum dominum F(ridericum) Dei gratia Romanorum regem et semper agustum per literas suas suo qua[m]que sigillo munimine^b roboratas mandatum et iniunctum fuerit ac denotatum potestati, consilio et comuni Coneclani, suis fidelibus et imperii Romanorum, quod expectabillem virum dominum Henricum Comitem Goritie avunculum suum duxerat destinandum et ipsius comunis et hominum terre coneclani ac districtus contra omnes suos adversarios protectorem et deffensorem destinabat, mandantes ei[s] et iubentes ipsi comuni et hominibus de Con(eclano), quod ipsi domino Henrico nomine suo et imperii prelibati effectualiter inte[n]dere, parere et obedire [debeant], volentes etiam dictum comune et homines terre Con(eclani) mandatis domini excelentissimi integraliter obedire et parere. et convocato et clamato consilio maiori comunis Con(eclani) in domo comunis castri Con(eclani) more solito ad sonum campane die predicto domini Leonardus de Crusniga, Odoricus condam domini Caradonis et Morandus de Seomico consules Coneclani de voluntate totius consilii et ipsum consilium unanimiter et concorditer fecerint, voluerint atque creaverint discretum virum Vivianum not(arium) condam domini Guibarati de Con(eclano) presentem et volentem suum et dicti comunis syndicum et procuratorem ac nuncium comunis et universitatis ac hominum terre Con(eclani) et districtus ad comparandum coram presencia predicti domini comitis ad sua mandata ac sacri imperii obedienda et facienda, qui Vivianus syndicus et syndicario nomine comunis et hominum terre Con(eclani) et districtus coram presentia magnifici domini domini Henrici comitis vicarii

548. ^a) cf. pag. 431 l. 44 et pag. 438 l. 11. ^b) nunc or.

sacri imperii Romani, ut superius denotatur, se presentavit et nomine ac vice comunis et hominum terre Coneclani et districtus eiusdem obtulit se paratum nomine antedicto omnibus mandatis et preceptis ipsius domini integraliter parere et obedire et eidem domino comiti nomine sacri imperii dictus syndicus assignavit et obtulit ad eius voluntatem terram, fortilicias, claves et iurisdicciones terre Con(eclani) et districtus.

(2) Qui dominus comes auditis verbis dicti syndici nomine sacri imperii cum prompta benignitate acceptavit et ibidem incontinenti dictus dominus comes nomine sacri imperii Romani eidem syndico recipienti nomine et vice dicti comunis, hominum et universitatis terre Coneclani confirmavit, aprobavit et retificavit omne privilegium et omnes iurisdicciones et auctoritates ac omnes gratias et libertates, quod et quas ipsum comune et homines Con(eclani) haberent et habere viderentur seu sibi concessa et largite essent a sacro imperio Romano usque ad presentem diem, et ad gratiam et benivolentiam sacri imperii auctoritate sibi concessa presentialiter reduxit et pertractavit. Insuper voluit dictus dominus comes nomine prescripto et sibi placuit ac corporaliter ad sancta Dei euangelia iuravit tactis sacris scripturis ac etiam nomine sacri imperii promisit eidem syndico recipienti et agenti nomine et vice comunis predicti, toto suo posse et sacri imperii deffendere et manutenere ipsum comune et homines Coneclani et districtus et iurisdicciones eiusdem comunis et honores a quacunque persona et universitate et recuperare a detinentibus et possidentibus contra voluntatem dicti comunis et iurisdicciones et homines suos non minuere, set potius in quantum poterit ampliare et recuperare. Voluit enim et comisit dictus dominus comes nomine sacri imperii ipsum comune et homines ac terram de Coneclano cum suis iurisdictionibus et honoribus fore exemptos libere a dominio cuiusecunque civitatis, castri, domini seu cuiusecunque persone, colegii et universitatis tam secularis quam spiritualis preterquam sacri imperii. Et quod per totum tempus sui regiminis seu suorum subcessorum in quantum poterit non gravabit ipsum comune et homines terre Coneclani, set potius manutenebit et non permitet vel relaxabit in dicta terra suo nomine pro rectore vel sacri imperii, qui sit de districtu Cenetensis seu episcopatus Feltri et Belluni ac Fori Iulii. Et quod dabit operam omni effectui suo posse, quod quandocumque ipse dominus rex per sanctam Romanam ecclesiam fuerit coronatus, retificabit et confirmabit de gratia concessa ipsi comuni et hominibus Con(eclani) omne privilegium et omnes iurisdicciones, auctoritates et honores, statuta et reformationes factas et fiendas, quod et quas ipsum comune et homines Coneclani haberent a sacro imperio datas et concessas.

(3) Et ibi dictus syndicus nomine et vice dicti comunis et hominum terre Con(eclani) flexis genibus eorum presentia dicti domini comitis nomine antescripto corporaliter iuravit tactis sacris scripturis ad sancta Dei euangelia in animabus dictorum hominum et comunis terre Con(eclani) premisse et districtualium eidem domino comiti nomine premissa perpetualiter obedire et mandata sua observare ac sacrum imperium et ipsum deffendere et eorum honores fideliter tractare et manutenere toto suo posse contra quascumque personas et universitates ad sui beneplacitum et mandatum.

Actum in valle prope terram Coneclani subtus pavignonum predicti domini comitis Henrici.

Ego Antonius de Conto imperiali auctoritate not(arius) hiis omnibus interfui et rogatus scripssi.

549. *Receptio vicarii in dominum civitatis Tervisinae.* Jun. 25.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi¹. Descripsit K. Höncl. Pendet sigilli fragmentum linis sericis varii coloris. — Ineditum.

C In Christi nomine amen.

(1) Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo decimo nono, indictione secunda, die Lune vigesimo quinto Iunii, curiis ancianorum et consulum comunis Tarvisini coram nobile et potente milite domino Armano de Guelfonibus de Eugubio vicario civitatis Tervisine et districtus pro regia maiestate in camino ipsius domini vicarii ad sonum campane more solito congregatis proponit et dicit dictus dominus vicarius et petit sibi consilium exhyberi, quid facere habet super infrascripta requisicione facta per dominum Bernardum de Strausolt et Henricum de Orçono notarium domini Henrici comitis Goricie pro parte ipsius domini comitis, cuius tenor talis est:

‘Pro parte domini Henrici comitis Goricie petitur, quod cum negocia comunis Tervisini secundum condiciones ad presens exstantes necessario requirant, quod per meliorem et utiliorem modum et ordinem procedatur quam per ordinem consiliorum civitatis Tervisine, ut ipsa negocia dicti comunis melius et utilius expediantur ad bonum et tranquilum statum civitatis et populi Tervisini et honorem eiusdem domini comitis, placeat domino vicario, ancianis, consulibus et consiliis quadraginta et trecentorum super hiis in ipsis consiliis facere fieri propositam ac providentiam.’

Dominus Articus de la Rosa consul comunis Tervisini consului, quod dicta requisicio proponatur consilio quadraginta. Quod posito partito per dictum dominum vicarium ad busullos et balottas firmatum fuit per quidecim concordēs, quatuor discrepantibus ab eisdem, quod proponatur consilio quadraginta, ut consuluit dictus dominus Articus de la Rosa consul.

(2) Item eodem millesimo, indictione et die predicta consilio quadraginta comunis Tarvisini coram nobile et potente milite domino Armano de Guelfonibus de Eugubio vicario civitatis Tervisine et districtus pro regia maiestate in minori palacio dicti comunis ad sonum capane more solito congregato proponit et dicit dictus dominus vicarius et petit sibi consilium exhiberi, quid facere habet super dictam requisicionem. Dominus Thomeus de Beraldis, qui est de dicto consilio quadraginta, consuluit, quod dicta requisicio proponatur consilio trecentorum. Quod posito partito per dictum dominum vicarium ad busulos et balottas firmatum et obtentum fuit per vigintiquatuor concordēs sex discrepantibus ab eisdem, quod proponatur consilio trecentorum, ut consuluit dictus dominus Thomeus.

(3) Item eodem millesimo, indictione et die in pleno et generali consilio civitatis comunis et populi Tarvisini nominatim pro infrascriptis omnibus ad sonum campane more et loco solitis congregato, in quo secundum mores et statuta diete civitatis interfuit solempnis, sufficiens et plenus consiliariorum numerus pro infrascriptis omnibus peragendis, qui numerus predictus tocus consilii ac tocus populi Tarvisini instar representat, proposicione de infrascriptis solepniter inter dictos consiliarios facta per nobilem et potentem militem dominum Armannum de Guelfonibus de Eugubio honorabilem regie maiestatis vicarium civitatis Tervisine et districtus, placuit maiori parti et longe maiori dictorum consiliariorum, scilicet centum et quinquagintiuni concordēs, septuagintanovem discrepantibus ab eisdem, ac per ipsos consiliarios firmatum, stabilitum, statutum et decretum est, quod dicta civitas Tervisina cum suo districtu, integro statu cum mero mixto imperio et iurisdicione in dominium et dicionem liberum et liberam magnifici

1) Cf. Kopp ‘Gesch. der eidgenössischen Bünde’ IV, 2 p. 424 not. 6.

domini domini Henrici comitis Goricie et Tirolis ad regendum, protegendum et libere dominandum iuxta suum arbitrium et liberam voluntatem detur, tradatur et conferatur. Ideoque dicti consiliarii ibidem in dicto consilio presentes prefatum dominum comitem auctoritate prefate reformationis statuti et decreti et legis dicte civitatis, que
 5 ut premititur de dominio prefati domini comitis nunc presencialiter lata est, ipsum dominum comitem in suum dicte civitatis et districtus ac populi Tarvisini protectorem, gubernatorem et dominum elegerunt ac ei et in eum nomine suo et populi Tarvisini omne suum et dicti populi imperium merum, mixtum et iurisdicionem ac potestatem dederunt, contulerunt et transtulerunt. Ita quod omnia in dicta civitate et districtu manu
 10 ab ipso domino comite gubernentur, nullis obsta[n]tibus statutis, reformationibus vel aliis quibuscunque iuribus factis vel faciendis, que omnia secundum plus et minus et in totum sint suposita coreccioni, mutacioni, revocacioni, ordinacioni, interpretacioni et generaliter arbitrio et voluntati gubernatoris, defensoris, protectoris et domini supradicti, et non obstante quod si forte statutum vel statuta aliquid vel aliqua reperirentur continencia,
 15 quod ad hoc, quod statutum aliquod absolvi, tolli, revocari vel suspendi possit, illud in consilio legi debeat per ordinem usque ad finem clare et aperte, ita quod illud intelligant et intelligere possint omnes de consilio, qui erunt presentes. Et absolvendo, interpretando, suspendendo vel declarando aliquod precisum statutum concordare esse debeant ad minus tres partes vel plures ipsius consilii, in statuto vero non preciso due
 20 partes. Nec aliter possit peti fieri vel haberi absolutio, suspensio, interpretacio vel declaracio, nisi ut dictum est et quacunque solempnitate alia adhybenda. Et hoc, ut consuluit dominus Beraldinus de Caserio . . .^a ancianis dicti comunis.

(4) Que omnia acta et facta sunt presentibus domino Bernardo de Strasolt et Henrico de Orçono notario dicti domini comitis recipientibus et acceptantibus nomine et
 25 vice dicti domini comitis omnia supradicta. In cuius rei plenius testimonium et plenioram cautellam mandatum extitit presens instrumentum sigillo predicti comunis munimine roborare.

(S. N.) Ego Landus condam Altemanni sacri palatii notarius et tunc notarius domini vicarii predicti hiis omnibus interfui et scripsi signoque meo solito roboravi et
 30 in publicam formam reduxi.

550. *Instructio vicarii pro nuntiis Venetias missis.* 1319. Iun. 26.

Copia (e.) in codice supra ad nr. 539 citato nr. 94. — Ed. Ficker l. c. p. 7 nr. 11 ex c. Editionem repetimus in minutis correctam¹.

Die vigesima sexta Iunii secunde indictionis.

35 Hee est forma ambaxate illustris et magnifici viri domini Henrici Goricie et Tirolis comitis, patriarcatus Aquilegensis capitanei ac civitatis et districtus Tarvisii pro regia maiestate vicarii exponenda domino duci et comuni Venetiarum per prudentes viros ambaxatores ipsius domini comitis.

1. Ipsi namque ambaxiatores premissis decentis salutationis honore dicant et ex-
 40 ponant eidem domino duci et comuni Venetiarum, quod ipse dominus comes ex concessione eidem facta per serenissimum principem dominum Fredericum regem Romanorum habet in civitate et districtu Tarvisii vicariatus titulum et honorem, comunis et populi Tarvisini leto et tranquillo accedente consensu. Quod factum ipsis suis dominis duci et comuni Venetiarum ipse dominus comes libenter significat, quia pro certo tenet
 45 hoc ad ipsius domini ducis et comunis Venetiarum gloriam et laudem proficere, cum

549. ^a) hic 5-6 verba abscissa sunt or.

1) Cf. etiam (Predelli) *'I Libri Commemorativi della repubblica di Venezia regesti'* I (Ven. 1876) p. 204 nr. 166.

ipse dominus comes sit ipsis domino duci et comuni Venetiarum gratia citadinantie et antique dilectionis sinceritate congiuntus.

2. Item dicant et exponant, quod ipse dominus comes predictam civitatem Tarvisii et eius districtum favente Deo disposuit regere, protegere ac conservare servata iustitia in statu pacifico et tranquillo, intendens omnino conventiones habitas inter ipsum dominum ducem et comune Venetiarum et comune Tarvisii et bonas et laudabiles consuetudines actenus hinc inde obtentas efectualiter observare et cives ac fideles ipsius domini ducis tam super exhibitione iustitie quam super quibuscunque aliis imminentibus negotiis gratiosis favoribus prosequi et tractare.

3. Item eundem dominum ducem et comune Venetiarum rogent cum debitis reverentia et honore, quod huiusmodi intentionibus ac propositis eiusdem domini comitis sue benignitatis et gratie favorem dignentur impendere et alia dicant et exponant, que circa predicta fuerint oportuna.

551. *Litterae Canis Scaligeri ad eandem civitatem.* Iul. 19.

Copia (c.) ibidem nr. 95. — Ed. Ficker l. c. p. 7 nr. 12 ex c. Item repetimus¹.

Illustri et magnifico domino Iohanni Superantio inclito Venetiarum, Dalmatie atque Croatie duci, quarte partis et dimidie totius imperii Romanie [domino] Canisgrandis de la Scala imperiali auctoritate vicarius Verone et Vicentie ac capitaneus et rector unionis et societatis dominorum et fidelium imperii Lombardie salutis et felicitatis concursus.

Ad dominationis et care amicitie vestre nuper acceptas litteras respondentes significamus vobis, quod cum domino comite Goritie vicario Tarvisii pro regia maiestate fuimus hiis diebus proximis atque sumus in tractatu compositionis et concordie gratiose, quem speramus auctore Deo sine longo tractu temporis amicabile terminatione compleri. Quo completo ad petita ipsarum litterarum vestrarum serie curabimus amicabilem respondere et vestris semper beneplacitis adherere, sicut cordi nobis est, in omnibus possibilibus vobis gratis. Sane sororibus, fratribus et familia atque loco beati Zacharie in Monte Silice, in quantum cum honore fieri poterit, mandabimus gratiose faveri Dei et beati Zacharie venerantia ac vestris precibus et amore.

Datum Verone, die XVIII. Iulii.

552. SCRIPTUM ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS SUPER TELONEIS RHENI.

1319. Iul. 4.

Originale (or.) in tabulario civitatis Coloniensis. Contulimus nos. Pendent quinque sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 142 nr. 174 ex cop.; 'Quellen zur Gesch. der Stadt Köln' IV, 61 nr. 72 ex or.

Nos Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Ytaliam archicancellarius notum facimus universis presentes litteras visuris et audituris, quod quando naves cum vinis et frumento seu aliis rebus et bonis, quocunque nomine censeantur, de Confluentia pervenerint usque Reymagen, nos ipsas naves cum personis in eis existentibus et bonis in nostram recipiemus protectionem et conductum.

1) Cf. (Predelli) l. c. I, 205 nr. 169.

Promittentes bona fide tam personas quam naves^a cum bonis in eis existentibus secure conducere usque Coloniam sine dolo, salvo nobis in Bunna de qualibet carrata vini pro thelonio tribus grossis Turonensibus et de aliis bonis secundum porcionem equalem. Et ut premissa firmiter observentur, fecimus^a promittere nobiscum pro hiis nobiles viros
 5 Rupertum comitem de Wirnenburg consagwineum nostrum dilectum, Iohannem comitem de Nasouwen, Hartradum dominum de Merenberg et Fredericum de Erenberg militem. Super hiis in testimonium sigillum nostrum presentibus apponi fecimus.

Et nos Ropertus comes de Wirneburg, Io(hannes) comes de Nasouwen, Hartradus dominus de Merenberg et Fredericus de Erenberg predicti super hiis in testimonium,
 10 quia vera sunt, sigilla nostra duximus presentibus appendenda, omni dolo et fraude hiis amotis.

Datum anno Domini MCCC decimo nono, feria quarta post octavam beati Iohannis baptiste.

553. LUDEWICI VENDITIO IUDICIORUM EPISCOPO FRISINGENSI FACTA.

15

1319. Sept. 10.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 186. Contulimus nos. Sigillum deest, loro membranacco relicto.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 22 nr. 373.

(1) Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chûnich ze allen zeiten merer
 20 des riches verjehen offenlich an disem brief, daz wir mit verdahtem mût und mit gutem willen unserm lieben fürsten bischof Chûnraden von Freysingen und seinem gotshaus verchoufft, geantwurtet und auch ewichlich dem gotshaus ze Freysingen veraigent haben für uns und an unsrer erben stat und wegen und auch unsers bruder sæligs hertzog
 25 Rudolfs erben stat alle diu lantgeriht, diu wir und der vorgeant unser bruder hertzog Rudolf gehabt haben auf dem Rayn bei der Iser in den dörffern, diu her nach geschriben sint: ze Obernvergen, ze Nidernvergen, ze Engelschalching, ze Taggolfing und ze Ismaning. Also daz der bischof und daz gotshaus ze Freysingen und swer ir pfleger sint, den si es enpfelhent, fürbaz in den selben dörffern und swaz dar zu gehört über
 30 læute und gût alle lantgeriht ze dorff, ze velde, ze wazzer, ze waide und ze walden und swaz dar zu gehört haben, niezen und volfüren sûln und mûgen, es sei umb deuff, umb brant, umb notnunft, umb mort oder swaz an den tot oder diu gelider trifftet, also daz der bischof und daz gotshaus stoch und galgen fürbaz auf dem Rayn in den vorgeanten dörffern und swaz zu den dörffern gehört sol haben freylich und
 35 gæntzlich an alle unser und unserer erben und unsers bruder sæligen hertzog Rudolfs erben widerrede oder irrsal. (2) Noch sol dehain rihtær von Wolfrathausen oder dehain ander unser rihtær, vitztûm oder amptman fürbaz mit dem selben lantgeriht niht ze schaffen noch ze wandeln haben, wan wir daz selb lantgeriht und dar zu den pan dem bischof und dem gotshaus ze Freysingen gæntzlich und ewichlich veraigent
 40 haben und verchoufft. Und mag der bischof den galgen haizzen setzen und zimern, als oft sein not geschieht, an swelhi stat er wil zwischen Nidernvergen und Ismaning oder hinder dem Prûl. (3) Zu dem vorgeanten gewerbt und chouff erchennen wir und offen, daz wir alle diu vorgeschriben reht, ere und geriht dem oftgeanten

552. ^a) sequitur rasura unius litterae spatium adaequans or.

bischof und dem gotshaus ze Freysingen für uns und für unser erben und unsers brüder erben hertzog Rudolfs geben und verchouffen und verzeihen dar auf von unsers fürstentums wegen des hertzentums ze Beyern für uns, für unser und unsers bruder hertzog Rudolfs erben und an ir stat, bestäten im daz auch von des riches wegen, daz er es fürbaz von dem riche mit ander seinen lehen haben sol. (4) Umb so gtan ere und reht, die wir dem bistum als oben begriffen ist erchennen verchoufft haben, geit uns der bischof hundert march lötigs silber Müncher gewihtes, der wir von seinen wegen mit rehtem gewihte und gantzer zal gar und gäntzlich berihtet sein. (5) Swaz auch der bischof und daz gotshaus ze Freysingen anderer hantveste oder brief habent von unsers sæligen vater wegen weilant hertzog Ludwigs, von unser selbes wegen oder von unsers bruder wegen hertzog Rudolfs oder von des riches wegen umb sogtaniu lantgerihte, dorfgerihte oder anderiu gerihte swie diu genant sint, si sein chlain oder groz, diu gehörent und sint zu den vorgeanten dörffern, und diu der bischof ennher in nütz und in gewer gehabt hat, den sol der chouff und disiu hantveste dehainen bruch noch schaden tûn, si beleiben damnoch in aller der chraft und bei allen dem rehten, als si vor gewesen sint. Und sol auch von den voderen hantvesten diser gewerbt und der chouff an dehainen sachen bechrenchet werden, er beleib stæt und gantz. (6) Wir gehaizzen auch dem egenanten bischof und dem gotshaus ze Freysingen, daz wir und unser erben des selben lantgerihtes ir gewer sein sûln und wellen an aller der stat, da wir und unser erben daz billich tûn und swa sein dem bistum not ist. (7) Dar zu loben wir und gehaizzen dem bischof und dem gotshaus ze Freysingen mit guten triwen, swenn wir berihtet werden mit unsers brüder erben hertzog Rudolfs, daz wir oder unser erben daz selb lantgerihte mit ir gûtem willen dem bistum ze Freysingen bestäten sûln und vertich machen, als verre es die selben unsers bruder erben antriffet, swenn wir oder unser erben von dem bistum oder von seinem pfleger in Beyern des gemanet werden. Dar über ze urchûnde, daz der chouff und diu tædinch von uns, von unsern erben und von unsers bruder erben dem bischof und dem gotshaus ze Freysingen stæt und unzerbrochen beleib, geben wir disen brief mit unserm chûnichlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Freysingen, des nâhesten Montags nach unser Frowen tag als si geborn wart, do man zalt von Crists gebürt dreuzehenhundert jar dar nach in dem neuntzehnten jar, in dem fünften jar unsers riches.

554. SCRIPTUM FRIDERICI PRO COMITIBUS DE NASSOW ET SPANHEIM.

1319. Oct. 13.

35

Originale in tabulario regio Monasteriensi. Descripsit P. Richter. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 173 Friedrich nr. 145 et p. 386 nr. 360 (Addit. III).

Nos Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam tenore presencium cupimus pervenire, quod intuitu placidorum et gratorum obsequiorum, que nobiles viri Iohannes de Nazzawia et Symon de Spanheim comites, fideles nostri dilecti una cum ipsorum amicis nobis et imperio exhibuerunt haecenus et exhibere poterunt in futuro, ipsis theloneum, quod ad nostrum servitium supra Renum in Hamerstain ex nostro beneplacito receperunt et adhuc

recipiunt, ad quinque annos a tempore, quo idem theloneum inchoarunt recipere, computandos recipiendum et sumendum sine quovis obstaculo de benignitatis nostre gratia liberaliter deputamus. Harum testimonio litterarum regalis nostri sigilli munimine signatarum.

5 Dat. in castris prope Abensperg, III. Id. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo decimo nono, regni vero nostri anno quinto.

555. PAX GENERALIS TERRAE WESTFALICAE.

1319. Nov. 5.

Originale deperditum. Copiae coevae membranaceae litterarum caractere grosso
 10 *exaratae: 1 in tabulariociuitatis Osnabrugensis; 2 in tabulario civitatis Tremoniensis.*
Contulimus nos, copiae 2 varias lectiones potiores tantum neque mere orthographicas
vel dialecticas adnotantes. — Ed. (Friderici) 'Geschichte der Stadt Osnabrück' I (1816)
p. 225 nr. 65 ex 1; Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 261 nr. 377 ex 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 415 Reichssachen nr. 408 (Addit. III).

15 Wi Henrik van Godes genaden en archibiscop van Kolne dot kundich allen den
 de dissen bref seyt unde horet lesen, dat wi dor dat beste unses landes to Westfalen,
 unser man unde unser denestman unde alle der gener de dar inne wonachtig sint van
 der Wippere bet an de Wesere sin overkomen^a eynes gemeynen lantvredes mit den
 craftigen heren biscop Lodewige van Monstere, biscop Engelbrachte van Osenbrugge,
 20 mit der stat van Monstere, mit der stat van Osenbrugge unde mit er tvier gemeynen^b
 stichten, mit unser stat van Sost unde mit der stat van Dortmunde, den selven vrede
 to holdene sunder alle ergelist in allen voreworden, also hir na gescreven steit:

1. Also dat wi vorgesprokenen heren unde en iewelie stat bi erme rechte unde
 bi erre alden wonafticheit bliven.

25 2. Vortmer so wille wi dat, dat nin man de strate nog ninigen man ofte sin gut
 mit rove, mit brande ofte mit ienigerhande gewolt anverdigen sole, he nedo dat mit
 gerichte, ane dat dat iewelik here deyt sinen luden, de eme to bewarene stat.

3. Ok wille wi dat, dat men ninigen manne in de slot de in dissen vrede horet
 sal geleyde geven, sunder mallik kome unde vare oppe sin recht ane van geldes wegene.

30 4. Vortmer oppe dat disse vrede stede, vast unde unverbroke blive, so verbinde
 wi vorgenomede Henrik en archebiscop van Colne uns, dat wi vifundevertigh mit orsen
 mit unser stat van Sost unde mit unseme lande solen holden unde becostigen oppe unse
 aventure to beschermene den vorgesprokenen vrede. Vortmer sal becostigen der
 vorsprokene biscop Lodewig van Monstere mit siner stat van Monstere unde mit sime
 35 ganzen stichte to dissen voresprokenen vrede dertich man mit orsen. Vortmer sal biscop
 Engelbracht van Osenbrugge mit siner stat van Osenbrugge unde mit sime stichte
 becostigen viftin man mit orsen. Ok sal de stat van Dortmunde becostigen vif man
 mit orsen. Dit sal mallik don oppe sine aventure. Were ok dat es noth were, disse
 vorgenomden volgere to merrene, des solen macht hebben de gene de to dissen vrede
 40 gesvoren hebbet unde dar to gesath sint.

5. Were ok dat en screy ume broke des vorgenomden vredes gesche, dem schreye
 solen volgen alle de gene de den horet unde vernemet, also verre alse dorren vor lives

555. a) hebent overdregen 2. b) stede unde 2.

noth, unde dar ensolen se nicht ane breken weder de heren noch weder er gerichtē. Wolde aver dar enboven se iman veden, des solde de lantvrede en behulpelik sin. Were ok dat disse vornomde vrede verbroken worde, dar nin volgen ofte nin wapenscrey to hant na gesche, so solde men de gene de den vrede broken hedden verboden to verten nachten under des vredes ingesegele, den broke to beterne na des vredes rechte. Were oc dan dat ienig here ofte man disse vredebrekere husede oder hovede, de were also sculdich als de hantdedige man.

6. Vortmer en solen nine heren ofte stede gelt^c oder denest nemen van vredebrekeren, of se begrepen werdet, mer se solen richten na des vredes rechte.

7. Were ok dat de gene de den vrede waren solen van der heren wegene unde ok der stede unde de dar to gesvoren hebbet, dat de forbodet worden van des vredes wegene, schege den ienig schade ut oder to hus, dar sal men to don na vredes rechte.

8. Vortmer sal de vrede en meyne ingesegel hebben, dat solen de van Sost erst waren ene mant van eres heren wegene des archibiscop Hinrikes van Colne und erre stat van Sost unde des gemeinen stichtes, de in dissē vrede horent. Dar na de stat van Monstere ene mant van eres heren biscop Lodewiges wegene unde eres selves unde des gemeynen stichtes wegene. Dar na de stat van Osenbrugge van eres heren biscop Engelbrachtes wegene unde eres selves unde eres gemeynen stichtes wegene. Dar na de stat van Dortmunde enen mant van erre stat wegene. Unde aldus sal dit ingesegel umegan under dissē veir steden, de wile dat disse vrede waret. Ok bi wiliker stat dat ingesegel is, de sal magt hebben to verbodene de gene de to den vrede horent unde dage to leghene, war se wenet dat it nutlic si.

9. Vortmer de gene de gesat werdet den vrede to warene unde dar gesvoren hebbet, de solen macht hebben na rade der heren unde der ver stede, de to dem vrede horent, to untlande in dissē vrede de den vrede nutlic sint.

Nov. 4. 10. Vortmer so sal disse vrede anstan des nesten Sunnendages vor sunte Mertins dage do men talde van Godes gebort dusent jar drihundert jar in deme negentinden Dec. 25. jare unde sal waren van des hiligen Karstes dage darna over dre jar.

11. Vortmer sint wi vorgenomde de archibiscop Hinric van Colne in Westfalenlande to allen tiden nicht wesen mogen, so bevele wi deme edelen manne greven Rotbrachte^e van Virneborg^f unseme neven unde unseme marschalke van Westfalen unse gewolt, den vornomden vrede van unser wegene to hodene, to sverene unde to holdene geliker wis als wi dat selven don solden, also dat he en hoder and en beschermere si be dissit de Lippe des vredes in unseme hertogrike. Unde wi vorgenomde greve Rotbragt van Virneborg en marchalk in Westfalenlande bekennet, dat wi uns underwunden hebbent dissē lantvrede to warene unde dar to gesvoren hebbet, als an dissē bref gescreven is. Oc sole wi greve Rotbragt van Virneborg macht hebben^g to richtene in unses heren hertochrike, wat sik belopt van vredebrokes wegene, na rade der stat van Sost unde der stat van Dortmunde mit minne ofte mit recht mit willen des elegeres unde dat sal geschen binnen vertin dagen. Were ok dat dat wi des nicht en vermochten, so sole wi dat vervolgen na des vredes rechte.

12. Vortmer so sal de vorgenomde biscop Lodewich van Monstere de selve gewolt unde macht^h, de wi greve Rotbragt van Virneborg hebbent in deme hertochrike unses heren des archibisopes Hinrikes van Kolne, hebben in sime hertochrike unde in deme stichte van Osenbrugge na rade des bisopes van Osenbrugge, siner stat van Osenbrugge unde der stat van Monstere.

555. ^c) solt 2. ^d) darna van *add.* 2. ^e) Roprecht *semper* 2. ^f) Verneborch *semper* 2.
^g) dissē — hebben *exciderunt* 2. ^h) hebben *male add.* 2.

13. Vortmer wat er disseme dage to rove ofte to brande komen is, desⁱ en sal de lan[t]vrede nicht to richtene hebben ofte to donde.

14. Vortmer bekenne wi archibiscop Hinrik van Colne, were dat unse neve greve Rotbragt van Virneborg unse marschale unse amet up geve oder uns avegenge mit dode
5 ofte mit anderen saken, wene wi dan settet in sine stat, de sal dat selve don unde sal de selve macht hebben to disseme vrede, de he hadde in unseme hertochrike.

15. Vortmer were dat de gene de wi vorgenomden heren unde wi ver stede to dissem vrede gesath hebbet unde den gesvoren hebbet, ener volge ofte enes rechtes nicht overkomen kunden, war de meste menie to velle^k, dat solde vortgan in allen
10 dingen.

16. Vortmer were dat inich here van dissen vorgenomden heren oder disser stede de hir bescreven sin ene clage brochte vor de gene den de vrede bevolen is, de solen ere clage don unde gan emphor unde laten sie de anderen beraden ume de clage.

17. Vortmer were ienich man van allen den genen de nu in disseme vrede sint
15 ofte hirna h[er]in komen mogen, de anders dede dan also alse dise vorgenomde vrede bescreven is unde darume angesproken worde van den genen de dissen vreden gesvoren hebbent to bewarene, wolde he dar icht wederspreken, des solde he naer wesen to overgande na seggene der mesten menie, alse hir vor gesproken is, dan he es sik were to unseghene.

20 18. Vortmer wi bischop Lodewig van Monstere unde wi bischop Enge[l]bragt van Osenbrugge sveret unde lovet alle disse voregesprokenen stücke ande dine vast unde stede to holdene, dar umbe hebbe to enen orkunde dissen bref besegelet mit unsen ingesegelen. De ingesegelet oc is mit ingesegelen der craftigen heren des archibiscops Hinrikes van Kolne und des greven Rotbrachtes van Virneborg unde der stede van
25 Monstere, Osenbrugge, Sost unde Dortmunde.

Disse bref is gegeven des Manendages vor sunte Mertines dage, in deme jare van Godes borth dat hir vor bescreven ist^l.

556—561. FRIDERICI TRACTATUS CUM CIVITATE PADUANA.

30

(1319. Dec.) — 1320. Febr. 27.

556. *Procuratorium regis.* (1319. Dec.)

*Copia (c.) in cod. Vaticano lat. 2962 saec. XV. fol. 153 = Albertini Mussati 'De gestis Italicorum post Henricum VII.' l. XII. cap. 4. — Ed. L. Padrin 'Sette libri inediti' etc. ('Monumenti storici' Ser. III Vol. 3 Venezia 1904) p. 61 ex c. Editionem
35 repetimus. Editionem priorem eiusdem viri doctissimi 'Il principato di Giacomo da Carrara' (Padova 1891) p. 47 sqq. item adhibuimus.*

Nos Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam publicam cupimus pervenire, quod confisi de^a prudentia et legalitate nobilis viri Ulrici de Valse capitanei Stirie, fidelis nostri dilecti, de cuius

40

555. i) *super das deleto c.* k) *van en add. 2.* l) *Amen add. 2.*

556. a) *e c.*

sufficientia et fide laudabile testimonium serenitas nostra per experientiam recepit, ipsum nostrum ac imperii constituimus et facimus auctoritate presencium procuratorem legitimum. Dantes eidem plenam et liberam potestatem cum nobili viro Cane Grandi de la Scala vicario Verone et Vincentie nostro dilecto ac aliis nobilibus et personis quibuscumque necnon civitatibus et comunitatibus, castellis, munitionibus et castris in^b Lombardie^c partibus sitis et constitutis tractandi, placitandi et concordandi ipsosque ad nostra et imperii obsequia attrahendi et nostro nomine recipiendi, prout cum ipso conventum et ordinatum fuerit. Et omnia et singula faciendi, que procurator negotiorum et tractatum facere potest et debet, etsi mandatum exigant speciale^d.

557. *Iuramentum vicarii super officio exercendo.* 1320. Ian. 5.

Copia (c.) ibidem fol. 156 (l. XII. cap. 7). — Ed. l. c. p. 66 ex c. Editionem repetimus, editione priori item inspecta.

Anno Domini MCCCXX, indictione III, die Sabati V. mensis Ianuarii, Padue in [maiori]^a sala maioris palatii comunis Padue. Presentibus magnifico domino domino Iacobo de Cararia civitatis Padue et districtus capitaneo generali, Pantaleone condam domini Falconis de Buzzacharinis, Petro condam domini Iohanis Rubei de Murfis, Iohane condam domini Tebaldi de Viguncia militibus, Manfredo condam domini Petri de Manfredis legum doctore, Paulo condam domini Bartolomei de Titolo, Schinela condam domini Pauli de Doto testibus rogatis et ad hec specialiter convocatis et multis aliis militibus Theotonicis et aliis. In pleno et generali aringio et concione ad sonum campanarum et vocibus preconis cum tubetis more solito congregatis in maiori sala maioris palatii comunis Padue, ubi arenga ipsius comunis fieri consueverant, in quo quidem arengo interfuit populi et hominum civitatis Padue maxima multitudo, sedente ad banchum pavonis nobile viro Uldrico^b de Walse Stirie capitaneo, infrascriptum sacramentum continens hanc formam lectum et publicatum fuit per me notarium infrascriptum:

‘Ad honorem et reverentiam domini nostri Ihesu Christi et gloriose matris eius semper virginis Marie et beatorum san[c]torum Prosdocimi^c et Iustine virginis, Antonii et Danielis martiris et tocus celestis curie et ad honorem et statum sanctissimi domini Iohannis pape vigesimi secundi et sancte Romane ecclesie et ad honorem, exaltationem et statum invictissimi et serenissimi domini nostri domini Friderici Romanorum regis semper augusti et sacri Romani imperii, etiam ad honorem et laudem et reverentiam nobilis viri domini Uldrici de Walse Stirie capitanei, pro regia maiestate in civitate Padue et eius districtu vices gerentis, et ad conservacionem status pacifici civitatis Padue et districtus. Iuro ego Uldricus de Walse^d Stirie capitaneus, vices gerens in civitate Padue et districtu, regere et rationabiliter gubernare et quemlibet intrinsecorum de civitate Padue et districtu in suo iure et iusticia asservare et ius reddi facere per potestatem et eius iudices in civitate Padue et districtu tam in civilibus quam in criminalibus causis, ubi ad eum vel suos iudices civiles cause fuerint devolute, secundum formam statutorum, reformationum, ordinamentorum et consuetudinum dicte civitatis, que hodie sunt et que et quas fieri contingeret in futurum, salva semper voluntate et beneplacito meo tamquam vices gerentis pro regia maiestate et imperii, reformationibus et statutis faciendis in posterum et secundum iura comunia, ubi deficerent ordinamenta, reformationes sive statuta. Et satisfieri faciam quam cito

556. ^{b)} deest c. ^{c)} Longbardie c. ^{d)} reliqua desiderantur c.

557. ^{a)} excidit c. ^{b)} vldrico c. ^{c)} prosdocimum c. ^{d)} vberalse c.

fieri possit de bonis comunis Padue omnibus soldatis sive stipendiariis comunis Padue tam equitibus quam peditibus et quibuscumque aliis personis debentibus habere a comuni Padue tam cum instrumentis quam sine aut per statuta vel provisiones aut ordinamenta actenus factas et facta et illis, qui lignamen, ferrum et alia huiusmodi
 5 comuni dederint pro munitionibus in presenti civitati Padue faciendis. Et recuperare omnes terras et loca Paduani districtus, fortilicias et castra, quas et que ipsa civitas Padue tenebat et possidebat ante V annos nuper elapsos et abinde citra habuit, tenuit et possedit aliquo tempore, ita quod sint in forciam prefati domini Romani regis et meam et comunis Padue, non obstante aliqua pactione vel recessione per comune
 10 Padue facta de aliquibus ex dictis locis cuiquam persone. Que loca, terre et fortilie sunt hec et hee: Rodigium cum castro et villis comitatus Rodigii, terra Abacie cum villis sue curie, Lendenaria cum sua curia, fortilie Pizonis ab utroque latere Athesis, Castrum Baldum cum turri ex opposito fluminis Athesis, Venez cum sua curia, Montagnana, Turris et pons^e, passus terre de Hest, Mons Silicis et castrum Citadela
 15 et quidquid aliud territorii hodie occupatum est in Padue districtu. Et bannire et perpetuo pro bannitis habere de civitate Padue et districtu omnes et singulos rebelles comunis Padue sive cives sive forenses sive de civitate sive de villis, castris vel locis Paduani districtus, qui adversus Paduam, patriam quam incolebant vel inhabitabant seu aliquo tempore incoluerunt vel inhabitaverunt, vel districtu[m] arma sumpserunt
 20 et hostibus comunis Padue se iunxerunt ad patrie oppugnationem et prodicionem et eorum bona in comune Padue publicare. Et omnia consilia et officia civitatis Padue et districtus in suo solito ordine conservare et electiones potestatum et rectorum ipsius civitatis et districtus, qui singuli singulis successivis sex mensibus durent, per maius consilium more solito factas et michi presentatas recipere et ex tribus electis quem
 25 voluero confirmare, qui pro sex mensibus sit et esse debeat ipsius civitatis potestas et rector et ipsam^f civitatem et districtum iure debito gubernare. Et hec omnia et singula suprascripta attendere et observare bona fide sine fraude, salva semper voluntate et beneplacito dicti domini regis [Romanorum et regis]^g Boemie et Karinthie ducis usque ad diffinicionem per eos factam.²

30 Quo quidem sacramento perlecto et publicato dominus Iohannes de Partonopeo iudex ancianorum pro se et dominis ancianis dictum sacramentum oretenus exposuit et explanavit et dicto domino Uldrico ipsum sacramentum detulit. Qui quidem dominus Uldricus corporaliter ad sancta Dei euangelia tacto libro ipsum sacramentum^h sumpsit et iuravit.

35 558. *Iuramentum civitatis vicario praestitum.* 1320. Ian. 5.

Copia (c.) ibidem fol. 157 (l. XII. cap. 7). — Ed. l. c. p. 68 ex c. Editionem item repetimus.

(1) Eodem die, loco et testibus. In pleno et generali arengo et concione comunis Padue ad sonum campanarum et voce preconia in maiori sala maioris palacii congregato. Nobilis vir dominus Iacobus de Carraria civitatis Padue et districtus [capitaneo
 40 generali]^a una cum dominis ancianis et hominibus, qui in dicto arengo erant, et ipsi homines de dicto arengo una cum dicto domino Iacobo et ancianis et eorum auctoritate fecerunt, creaverunt et constituerunt discretum virum magistrum Marchum condam domini Viviani Calcaterre ibidem presentem et sponte suscipientem suum et comunis
 45 Padue syndicum legitimum, specialiter ad iurandum et prestandum iuramentum fidelitatis

557. ^e) sic coniecit *Padrin*; ipsos c. ^f) causa c. ^g) exciderunt c.; ita coniecimus. ^h) iuramentum c.

558. ^a) exciderunt c.

et obedientie in animabus omnium predictorum nobili viro domino Uldrico de Walse^b Stirie capitaneo procuratori et procuratorio nomine serenissimi principis et domini Friderici Romanorum regis semper augusti et sacri Romani imperii et nomine ipsius domini regis et imperii recipienti, conditionibus in sacramento ipsius domini de Walse insertis et scriptis¹. Promittentes solempniter dicti domini capitaneus, anciani et sapientes de arengo dictum sacramentum et prestacionem sacramenti, que fiet per dictum eorum syndicum, firmum semper et ratum atque gratum habere et tenere et non contra facere vel venire in animabus eorum, cum obligatione eorum et cuiuslibet eorum et diete civitatis bonorum.

(2) Eodem die, loco et testibus. In pleno et generali arengo et concione comunis et populi Padue ad sonum campanarum et voce preconum more solito congregatorum in maiori sala maioris palatii comunis Padue, in quo quidem arengo intererat hominum civitatis Padue maxima multitudo, discretus vir magister Marchus condam domini Viviani de Calcaterra syndicus et syndacario nomine comunis et hominum civitatis Padue, ut constat publico instrumento scripto per me Sachetum notarium infrascriptum, ad honorem et laudem Ihesu Cristi eiusque matris et tocus curie celestis et exaltationem serenissimi principis domini nostri domini Friderici Romanorum regis semper augusti sacrique Romani imperii et conservationem et tuitionem populi et civitatis Padue suique districtus, in manibus nobilis viri domini Uldrici de Walse^c Stirie capitanei procuratoris et procuratorio nomine dicti domini regis et imperii antedicti et pro eodem domino rege et sacro imperio recipientis fidelitatem et obedientiam sacramento corporaliter tacto libro ad sancta Dei euangelia condicionibus insertis in sacramento ipsi domino Uldrico prestito et exhibito¹ iuravit et promisit in animabus hominum civitatis Padue.

Post quod magnificus dominus dominus Iacobus de Cararia, qui capitaneus erat civitatis Padue et districtus, suo nomine et nomine tocus populi, Christi nomine invocato laudeque regie maiestatis et imperii premissa, vexillum magnum comunancie et populi, claves etiam omnes portarum civitatis Padue publice et palam in dicto arengo in signum traditionis et consignationis ipsius civitatis Padue et districtus ipsi domino Uldrico pro dicto domino rege et imperio recipienti et procuratorio nomine antedicto dedit, tradidit et consignavit. Qui quidem dominus Uldricus nomine ipsius domini regis et imperii clementer et benigne ipsum vexillum, claves totamque civitatem [et]^d ipsius populum universum in protectionem et defensionem conditionibus insertis et conscriptis in sacramento ipsi domino prestito et exhibito amplexatus est^e.

559. *Litterae regis priores.* 1320. Ian. 23.

Copia (c.) ibidem fol. 157^v (l. XII. cap. 7). — Ed. l. c. p. 69 ex c. Editionem item repetimus.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strenuis et prudentibus viris potestati, ancianis, consilio et comuni et universo populo civitatis Padue, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Laudabilis fame vestre preconium gratanter de novo nostris auribus inculcatum, in eo presertim quod debito fidelitatis, quo nobis et sacro astringimini imperio, maiestati nostre obedientes ut pacis et iusticie zelatores vos curastis subicere, plurimum comendamus, eque dignum et benemeritum reputantes, ut quo maturiores fidelitatis et obedientie vestre nobis obtulistis primicias, eo ampliores debeatis gratiarum et promocionum

558. ^{b)} vberalse c. ^{c)} vverasale c. ^{d)} excidit c. ^{e)} ita desinit c.

1) *Supra* nr. 557.

beneficencie regalis exuberanciam reportare. Et ne in hoc aliquo modo dubitetis^a, ad summovendum quevis que pretexto imperii sustinetis gravamina ac ad reformandam pacis et quietis pulcritudinem terre vestre nobilibus viris Henrico comiti Goricie et Tirolis avunculo nostro dilecto, Uldrico capitaneo Stirie vicario nostro necnon Cani Grandi de la Scalla fidelibus nostris dilectis terminum veniendi ad nostram et illustris regis Boemie ac ducis Karinthie principis et amici nostri dilecti presenciam in Posano super Dominicam qua cantatur Reminiscere decrevimus prefigendum. Volentes quatinus^b et vos ali[qu]os ydoneos et maturos civitatis ambaxiatores plenum mandatum omnium agendorum vestrorum habentes cum ipso Uldrico nostre presencie ad dictum terminum transmittatis, ad quorum sugestionem nostra et imperii negotia vos contingencia maturius tractemus ac suaviter finire possimus. Preterea vestre fidelitati regraciamur quam plurimum, quod prefatum Uldricum ad honorem nostrum honorifice recepistis, rogantes universitatem vestram, quatinus eum deinceps omni honoris decentia prosequamini et favore. Nam id ipsum nobis specialiter exhibitum reputamus^b.

15 Dat.^c apud Greiczam, X. Kal. Februarii, regni nostri anno VI.

560. *Commissio vicariatus.* 1320. Ian. 27.

Transsumtum (tr.) a. 1322. Ian. 29. factum in Musaco Paduano 'Archivio diplomatico' nr. 5715. Descripsit v. cl. V. Lazzarini. — Ineditum.

In nomine domini nostri Yesu Christi.

20 Anno nativitatis eiusdem millesimo tricentesimo vigesimo, indicione tercia, die vigesimo septimo Ianuarii, Padue in contrata sancti Nicolay in curtino posteriori domus habitacionis domini Ulrici infrascripti. Presentibus viris prudentibus dominis Negrexollo de Hansoldis legum doctore ipsius domini Ulrici vicario, Iohanne iudice quondam domini Marxilii de Partinipeo iudice ancianorum de mense Ianuarii predicti ac domino Naxim-bene de Ricelleto et alliis. Vir spe[c]tabilis dominus Ulricus de Walse capitaneus Stirie in civitate Padue vices gerens serenissimi principis domini F(riderici) Dei gratia Romanorum regis semper augusti vices suas commisit integraliter exercendas claro milliti domino Ulrico eius nato, quemadmodum ipse prius poterat exercere.

(S. N.) Ego Marchus quondam domini Viviani de Calchateris imperialis auctoritate 30 iudex ordinarius et notarius suprascriptique domini Ulrici prothonotarius, qui habito Padue in quarterio domi centenario et contrata burgi novi predicta iupsus scripsi.

561. *Litterae regis alterae.* 1320. Febr. 27.

Copia (c.) loco supra ad nr. 556 citato fol. 158 (l. XII. cap. 7). — Ed. l. c. p. 69 ex c. Editionem item repetimus.

35 Cf. infra nr. 566—569, itemque privilegium regis Nicolao de Carraria Febr. 26. concessum apud Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 276 nr. 435.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strenuis et prudentibus viris potestati, ancianis, consulibus, consilio et comuni [et] populo [civitatis] Padue^a, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

40 Sciat vestra fidelitas, quod nobis in die Cinerum versus Posanum ad diem et Febr. 13. terminum vobis et aliis nostris et imperii fidelibus per nos ibidem deputatum iter

559. a) ita correxi; quod c. b) reputantes c. c) Data c.

561. a) Paduano ed.

aripere volentibus, nuncii solempnes ex parte illustrium ducum Bawarie inferioris plenum habentes mandatum inter nos et predictos duces amicabilem concordiam et perpetuam
 Febr. 12. amiciciam per tractatus matrimoniales seu etiam per modos alios faciendi in Carnisprivio circa noctem Viennam nostram celsitudinem [adierunt]^b ibidemque una nobiscum tractatus eosdem et amiciciam ad finem optatum et desiderabilem perduxerunt, ex quo noster
 adventus versus Bosanum super terminum memoratum extitit retardatus. Porro quod
 Mart. 2. Pataviam in Dominica qua cantatur Oculi cum predictis ducibus ad ratificandum et consumandum predictos tractatus volumus personaliter convenire, ubi nostra et imperii facta speramus adeo utiliter procurare, quod exinde vobis et omnibus nobis^c et imperio fidelibus amplioris gratie promotionibus liberalius et habundantius poterimus subvenire.
 Mart. 23. Quo facto absque omnis more dispendio versus Bosanum gressus nostros certitudinaliter dirigemus, ita quod ibidem in die Palmarum erimus dante Domino constituti. Quapropter vestram fidelitatem requirimus, quatinus super tam diutina nostri adventus moraurbationis animum non summatis, cum eadem mora nobis et imperio fiat non modicum profutura. Petimus etiam et mandamus, ut cum nobili viro Cani Grandi de la Scala
 Apr. 6. usque ad octavam Pasce, sicut eidem seriosi[u]s nostris dedimus in mandatis, ultiores treguas studeatis fideliter observare. Certi certissime, quod si quos labores pro nostro et imperii honore sustinuistis, gravamina vel expensas, vobis de benignitate regia [satisfacere]^d delectemur, prout effective sentietis loco et tempore operis per effectum.

Dat.^e in Iudenburgo^f, III. Kal. Marcii, regni nostri anno VI.

20

562. 563. LUDEWICI PACTUM CUM REGE BOHEMIAE ET ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

1320. Febr. 22.—23.

562. *Scriptum Iohannis regis Bohemiae. Febr. 22.*

Originalia duo 1 et 2 eadem manu scripta in tabulario regio Confluentino¹. Contulimus nos. Pendet autographi 1 sigillum laesum, autographi 2 fragmentum sigilli loris membranaceis. — Ed. Günther 'Codex diplomaticus' III, 194 nr. 103 ex 2.

Litteras Ludewici regis Febr. 21. regi Bohemiae traditas, Böhmer, Reg. Ludw. p. 23 nr. 386, quas in versione sola Germanica recentioris aevi mendis plena servatas edidit Sommersberg 'Silesiacarum rerum Scriptores' I, 948 nr. 47 (= Lünig 'Codex Germaniae diplom.' I, 985 nr. 31), in editione nostra ponere supersedimus, cum contenta in illis cum Scriptis nr. 562 et 563 convenient.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 186 Iohann nr. 46.

Cf. infra ad a. 1322. Oct. 11.

(1) Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, Lucemb(urgensis) comes marchieque Budysin(ensis) dominus notum facimus universis, quod cum serenissimus princeps et dominus noster dominus Ludwicus^a Romanorum rex semper augustus nobis in triginta quinque milibus marcarum argenti, tribus libris Hallensibus pro marca quolibet computand(is), teneatur, prout in litteris super hoc confectis continetur², reverendus

561. ^b) excidit c.; ita fere addendum. ^c) vobis c. ^d) excidit c.; ita fere supplendum. ^e) Data c. ^f) iudenburga c.

562. ^a) Lud. 2.

1) Unum (1) ex archivo Treverensi, alterum (2) ex Palatino proveniens. 2) Cf. prooemium.

in Christo pater et dominus dominus Baldwinus Treverensis archiepiscopus patruus noster karissimus ad instantes preces dicti domini nostri Romanorum regis suo, successorum suorum et ecclesie Treverensis nomine medietatem pignorum^b suorum videlicet castrorum Stalberch, Stalecke, Brunshorn, oppidi Bacherak, vallis eiusdem, Rimbulle et attinen-
 5 nenciarum eorundem, exceptis theloneis Reni, ipsi per eundem obligatorum cum omnibus proventibus et obventionibus, prout ea nunc possidet, nobis cessit, nos sibi in hac parte associando, sic quod omnes utilitates, redditus et proventus bonorum predictorum pro media parte nostra percipiamus et sicut ipse pro sua media parte percipit et habet, et onera eisdem incumbencia tam circa expensas dictorum castrorum et terre ac deffen-
 10 siones^c eorundem quam alias quascunque emergentes occasione predictorum patiamur equaliter et portemus. Et officiatum vel officiatos ibidem, quando et quociens voluerit, instituere et destituere poterit, ita tamen quod institutionem novam, antequam fiat, ad nostram vel nostri dapiferi comitatus^d nostri predicti aut quibus commiserimus, nobis in remotis agentibus, noticiam deducat. Qui officiatu seu officiatu nobis vel nostro mandato
 15 iuramentum faciet seu facient sicut ipsi domino Bald(wino)^e archiepiscopo patruo nostro, antequam de castris predictis habeat vel habeant potestatem. Quando vero nos vel alter pro nobis castri Furstenberch vel Cûbe possessionem assecuti fuerimus, statim dicta cessio nobis per prefatum patruum nostrum facta sit invalida penitus et extincta et dicta pignora integraliter ad ipsum redeant, sicut prius. (2) Indulsit etiam dictus
 20 dominus noster Romanorum rex theloneum septem grossorum Thuron(ensium) de qualibet carrata vini et aliis mercimoniis iuxta consuetam taxationem per nos seu nostro nomine nostris periculo et expensis ante Bacheracum recipiendum, de quo suo et nostro nomine equaliter mediantibus nostris nunciis redditus debiti fidelibus et castrensibus, qui racionabiliter solvi debent, persolventur. Si tamen et quando nos alterum dictorum
 25 castrorum scilicet Furstenberch vel Cûbe assecuti fuerimus, ut dictum est, theloneum predictorum septem grossorum ibidem transferemus et nichilominus nostro et ipsius nomine dictis fidelibus et castrensibus satisfaciemus, ut est dictum, nec etiam nos vel dictus patruus noster thelonea nostra in omnibus terminis predictis augebimus vel aliqua de novo faciemus, nisi prout in litteris nostris, quas habemus a dicto domino nostro
 30 Romanorum rege vel habebimus, continetur. (3) Si vero quod absit inter nos aliqua discordie insurgerent, illis durantibus neuter nostrum de dictis fortaliciis vel aliquo eorum in dampnum vel detrimentum alterius se iuvabit. Quam diu autem unanimes fuerimus, poterimus coniunctim et divisim contra inimicos nostros de dictis fortaliciis nos iuvare. In omnibus et singulis premissis dolo et fraude cessantibus et exclusis. In cuius rei
 35 testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Dat. Pingwie, anno ab incarnatione Domini millesimo trecentesimo decimo nono, vicesima secunda die mensis Februarii, regnorum nostrorum anno decimo.

563. *Scriptum Ludewici pro archiepiscopo Trevirensi. Febr. 23.*

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro
 40 *membranaceo. — Ed. l. c. III, 200 nr. 107 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 23 nr. 387.

Cf. infra nr. 575.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam cupimus pervenire, quod quia venerabilis Baldewinus Treverensis archiepiscopus
 45 princeps noster carissimus ad seriosas instantias et preces nostras medietatem pignoris

562. ^b) pign. semper 2. ^c) defens. 2. ^d) comit. 1. ^e) B. 2.

sui, quod habebat a nobis, scilicet castrorum Stalberg, Stalekke, Brünshorn, opidi Bacherach, vallis eiusdem, Rinbül et attinentiarum eorundem, prout iam ea possidet, exceptis theloniis Reni et officiatorum institutione, cessit illustri Iohanni Boemie et Polonie regi nepoti suo, prout in litteris super hoc inter eos confectis plenius continetur¹, promittimus eidem archiepiscopo bona fide suo et successorum suorum ecclesieque Treverensis nomine castrum Fürstemberch, Diepach cum valle, partem nostram in Rinbül cum iuribus, iurisdictionibus ac eorum attinentiis universis, quam primum haberi poterunt, assignare et deliberare habenda et tenenda sicut predicta pignora in cessionis huiusmodi recompensam. Si vero, antequam castrum in Fürstemberg predictum assequamur, castrum Chube habuerimus, dictum castrum Chûbe cum eius attinentiis eidem archiepiscopo nomine quo supra assignare tenebimur et promittimus, quousque castrum Fürstemberg ut dictum est sibi detur. Quando enim idem archiepiscopus pro tempore alterum dictorum castrorum scilicet Fürstemberg vel Chûbe habuerit, poterit si voluerit ipsum cum redditibus vel sine redditibus et attinentiis dicto regi Boemie vel eius heredibus in comitatu suo Lutzemburgensi cedere et per hoc cessionem aliam dicto regi Boemie factam ut supra scribitur amovere et predictis pignoribus libere uti, sicut ante predictam cessionem poterat et debebat. Nec poterimus predicta pignora et thelonium per nos dicto Boemie regi obligatum augmentare aut carius obligare sine expressa voluntate archiepiscopi supradicti. Actum est etiam sollempniter, quod dicta pignora adherebunt persone dicti archiepiscopi in quocumque statu fuerit quoad vixerit, nisi prius redempta fuerint, ut in aliis litteris continetur. Volumus insuper alias nostras litteras precedentes² in suo robore permanere, nisi quantum expresse in presentibus continetur.

Dat. in Pinguia, VII. Kalen. Martii, anno Domini MCCCXX, regni vero nostri anno sexto.

564. EIUSDEM LITTERAE SUPER COMITIA TREMONIENSI.

1320. Febr. 27.

Cf. supra nr. 370 et 371.

Originalia duo 1 et 2 in tabulario civitatis Tremoniensis. Contulimus nos. Pendet utrumque sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 264 nr. 379 ex 1 et 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 354 nr. 3187 (Addit. III).

Cf. infra ad a. 1324. Febr. 27.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . consulibus^a et universis opidanis opidi Tremoniensis, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum regalis celsitudinis proprium existat pacem manutenere et dissipatam^b in subditis reformare, cum itaque ex morte strennui viri Cûnradi quondam comitis opidi vestri inter heredes ipsius super comicia, que a sacro imperio ab antiquo dependet, dissensio sit suborta, nos volentes iura nostra et sacri imperii in eorum statu et robore permanere inviolabiliter, sicut est antiquitus introductum, ac dictorum heredum ex offitii nostri debito discordiam amputare, vobis ipsam comiciam cum suis iuribus et pertinentiis universis intra opidum et extra tenendam et regendam in omni statu et modo,

564. a) . . add. or. b) dissipatam 2.

1) Supra nr. 562. 2) Cf. prooemium ad nr. 562.

quibus antedictus quondam Cunradus^c et eius antecessores a divis Romanorum imperatoribus et regibus tenuerunt, quousque prefati heredes super huiusmodi dissensione iusticia vel amore concordati fuerint, committimus per presentes, ita quod concordatis heredibus apud eorum alterum tantum dicta comicia permaneat, sicut est antiquitus
 5 introductum. Si vero concordarentur iidem heredes vel non et ipsam comiciam vendere vellent in toto vel in parte seu iam vobis vendiderint aut antecessores eorundem heredum in quota aliqua, ut vos illam emere et emptam tenere possitis et nullus alius, cuiuscumque condicionis vel status existat, se de eadem comicia quoad empcionem iam factam, si qua facta est, quam decernimus non tenere, aut ad fiendam vel ad aliam
 10 usurpacionem et detentacionem quameunque temerariam aliquialiter intronittat, vobis ex speciali gratia indulgemus, tenendam et possidendam a nobis et sacro imperio eo pleno iure, sicut dependere dinoscitur ab eodem. Vobis nichilominus iniungentes, ne archiepiscopum Coloniensem vel alium episcopum, comitem, baronem vel aliquem forensem ad dictam comiciam quomodolibet admittatis. In cuius rei testimonium presentes
 15 conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Franchenfûrt, IIII. Kalen. Martii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

565. FOEDUS GERLACI COMITIS DE NASSOW CUM LUDEWICO. 1320. Mart. 8.

20 *Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Praeter quartum pendent sigilla, quorum primum et tertium fere illacsum, loris membranceis. — Ed. Riezler 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 241 nr. 5 ex or.*

Exaratum esse videtur eadem manu, quae Scriptum foederis inter reges a. 1325. Mart. 13. habiti scripsit.

25 Wir Gerlach grafe von Nazzawe verjehen offembar an disem briefe, daz wir mit unserm genædigen herren kunich Ludowigen von Rome ûmb alle kriege, sachen und brûche, die zwischen im und uns bis her gewesen seint, gûtlich und lieplich verrichtet seint, als hernach geschriben stet:

1. Des ersten daz wir im dienen sûln gein aller mængelich innewendich landes
 30 mit aller unser macht an geverde und auzwendich landes mit dreizzich helmen, die weile der krieche zwischen im und herezogen Friderichen von Osterreich wert. Doch hat uns unser herre der chunich Ludowich erlazzen, daz wir wider unser swester und ir chint unser ôheim nicht dienen sûln, ez were danne daz si sotan geste in ir vestu liezzen, die unserm herren dem kunige und seinen helfern schædelich weren. Und
 35 swann auch si das tûn, so mach uns unser herre der chunich manen und sûln wir im danne verpunden sein ze dienen wider die selben geste und unser swester und ir chinder helfer. Und sûln den tûn, swas wir mûgn an geverde auzwendich unser swester lant. Aver fûr unser swester vestu ze reiten oder si ze besitzen, des sein wir nicht gepûnden.

40 2. Uns hat auch unser herre der chunich erlazzen, daz wir im nicht beholfen sûln sein wider herren Otten lantgraven von Hessen, wider alle Nazzower, alle Spanheimer, alle von Chatzenellebogen, Gotfriden dem grafen von Sein, Hermannen und Johans grafen von Sûlmes, Heinrichen den jûngen Rûchgrefen. Johan dem Wilden-

564. c) Cûnradus 2.

grefen, Gerlachen von Lympûrch, Lutherren von Isembûrch, Hartra(den) herren von Merenberg, Reinharden und Johan herren von Westerbûrch, es were danne daz si ze dem von Osterreich, ze dem bischof von Cöln oder iren helfern riten, so sûln wir mit unserm herren dem chunige oder seinen amptleuten und dienern reiten und gein in beholfen sein, als vorgeschriben stet, die wile das reiten wert. Und als dicke si das reiten 5 tûn, als dicke sûln wir auch mit unserm herren dem kunige, seinen amptleuten und dienern reiten. Und swenne^a auch das reiten vergeet, so sûln wir unserm herren dem kunige fûrbaz nicht gepûnden sein auf si ze helfen, ez were danne daz si sotan geste in ir vestn liezzen, die unserm herren dem kunige und seinen helfern schædelich weren, so sûln wir unsern herren den kunich oder sein amptleute und diener in unser vestn 10 lazzen und sûln in wider si beholfen sein als lang, als si die geste habent und haltent. Und wer auch daz die vorgenanten unser vreunt einer oder mer von unserm herren dem kunige oder seinen amptleuten und dienern angegriffen würden und si hin wider tæten oder tûn wolten, datz sûln wir in nîhtes geholfen sein wider unsern herren den kûnich, sein amptleute oder diener. 15

3. Wer auch daz dehain krieich oder missehellûng zwischen unsers herren des kuniges, unsers herren des bischofes von Mæntze und unsers herren des bischofes von Trier mag, vreunt, diener und helfer von einem taile und uns und unser selbes mag, vreunt, diener und helfer von dem anderen taile auf stûnde oder biz her auf gestanden were, darûmb sûln si baidersit gein ein ander ein recht næmen und tûn. Und swelher 20 das verslûg, dem sol man ichweder halb nicht beholfen sein noch in nicht beschermen. Wir haben uns auch versprochen ûmb den krieich, den der bischof von Trier mit den von Westerbûrg und grafe Wilhalm von Katzenellebogen, mit unsern vreunden habent, daz wir dar inne gefaren sûln nach unsers herren des kuniges rat und heizze.

4. ûmb disen vorgeschriben dienst, den wir unserm herren dem kunige mit willen 25 und triwen tûn sûln, hat er uns, daz wir in dester baz erzûgen mûgen, gegeben sechstausent phunt Haller an seinem zolle ze Chûbe und sûln do selbest zwene Turnoys ein næmen und inne haben, als lang untz das wir die sechstausent phunt an alle irresalgar und gæntzlich da von auf geheben und enphahen. Wir sûln auch von den sechstausent phunden fûmfhûndert phunt vieren den besten unsern rittern, die wir genennen, 30 geben, die selbn sûln unsers herren des kuniges und des riches man darûmb werden. Wer auch daz uns das uberfarn wûrd oder daran gehindert würden von dem kunige oder von anders ieman, so sûln wir unsern herren den kunich darûmb manen, daz er uns das auf richte. Tût er des nicht, so sol uns der bischof von Mæntze, der bischof von Trier und grafe Schofrit von Lyningen beholfen sein und in ir vestn lazzen pfenden, 35 als die briefe sagen, die wir von in dar ûber haben¹, und sol das sein ane unsers herren des kuniges und seiner amptleute zorn und sûln im doch die weile dester minre nicht dienen.

5. Wer auch daz wir in unsers herren des chuniges dienst kainen schaden næmen, den sol er uns abtûn als andern herren seinen dienern an geverde, doch sûln wir in 40 mit unserm dienst darûmb nicht phenden.

6. Wer auch daz wir unserm herren dem kunige an den vorgenanten teidingen icht uberfûren und nicht hielten, als vorgeschriben stet, so haben fûr uns gelobt dûrch unser bete Philipps der jûnge von Valkenstein, Gotfrit von Eppenstein und Ulrich von Haynowe, daz si unserm herren dem kunige mit gantzen triwen und an alles geverde 45 mit aller ir macht wider uns beholfen sûln sein als lang bis daz wir wider tûn, swas von uns uberfaren ist.

565. ^a) sweiûe or.

1) *Quae deperditae sunt.*

7. Daz wir die vorgenanten teiding, als si von worte ze worte geschriben seint, stæt und unzerbrochen halten und gein unserm herren dem oftgenanten kunige gar und gæntzlich volführen an alles geverde, das haben wir mit unsern triwen gelobt und offentlich einen eyt ze den heiligen gesworn. Und dar über ze einem urchund haben wir
 5 unser insigel an disen gegenwertigen brief gehenchet. Und wir Philippes der jünge von Valkenstein, Gotfrit von Eppenstein, die der vorgeschriben teiding zwischen unserm herren dem kunige und dem grafen von Nazzawe teidinger gewesen sein, und Ulrich von Haynowe geheizzen und geloben mit gûten triwen nach des grafen bete, ob die selben teiding von im nicht also volführt werden unserm herren dem chunige, als si ge-
 10 schriben seint, daz wir danne unserm herren dem kunige gein dem grafen von Nazzawe beholfen sûln sein mit aller unser macht an geverde als lang untz er volführt unserm herren dem chunige die vorgeschriben teiding an gebresten. Dar uber ze urchund henchen wir unser insigel ze des grafen insigel von Nazzawe an disen brief.

Der geben ist ze Franchenfûrt, do man zalt von Christs gebûrt dreutzehen-
 15 hûndert jar darnach in dem zweintzigistem jare, an dem Samtztage vor der Mittervasten.

566—569. FRIDERICI TRACTATUS ITERATI CUM CIVITATE PADUANA.

1320. Mart. 25. — Mai. 29.

Cf. supra nr. 556—561.

20 566. *Litterae regis priores.* Mart. 25.

Copia (c.) in codice supra ad nr. 556 citato fol. 158' (l. XII. cap. 7). — Ed. l. c. p. 70 ex c. Editionem repetimus.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strenuis et prudentibus viris potestati, ancianis, consilio [et comuni et]^a populo civitatis Padue, suis et imperii
 25 fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cordi nobis est, qualiter et imperii fideles in pacis ac quietis pulcritudine ac in statu debito conservemus. Hinc est quod cum ad terminum prefixum in Bosano nostra maiestas magnis et arduis multis negociis impedita non poterat pervenire, nobilem virum Uldricum capitaneum Stirie cum aliis nostris ad Canem Grandem de la Scala super
 30 vestris et civitatis vestre negociis duximus destinandos, iniungentes eidem Uldrico, ut ea, que durantibus treguis ab uterutra partium fuerint perpetrata, studeat plenarie retractare et quod eundem Canem Grandem, spectabili viro Henrico comite Goricie avunculo nostro et prudentibus viris ambaxiatoribus vestre civitatis procul dubio venientibus^b, conducat ad nostre eminenciam maiestatis, secum super bono et pacifico statu
 35 vestre civitatis per omnia tractaturi. Fidelitati vestre mandantes, quatinus hiis, que^c dictus Uldricus post adventum suum ad Canem Grandem vobis demandaverit, integraliter attendatis. Pro certo tenentes, sive dictus Canis Grandis nostram maiestatem ibidem accesserit sive non, quod vestris neccessitatibus in loco predicto taliter studebimus occurrere et remedia talia adhibere Deo propicio, quod exinde vestra civitas
 40 tranquillitate gaudeat et honore.

Dat.^d in Iudenburgo^e, VIII. Kal. Aprilis^f, regni nostri anno VI.

566. ^a) excidit c. ^b) veniemus c. ^c) non bis add. c. ^d) Data c. ^e) iudeburga c. ^f) et add. c.

567. *Litterae eiusdem alterae.* Apr. 24.

Copia (c.) ibidem. — Ed. l. c. ex c. Editionem repetimus.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strenuis et prudentibus viris potestati, ancianis, consulibus, consilio et comuni^a [et] populo civitatis Padue, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Inter varia[s] et multiplices sollicitudines, que nostra continue circumfluunt latera, hec nobis extitit precipua nostraque exagitat precordia incessanter, qualiter sacri Romani imperii fidelibus pacis tranquillitatem, quam in cunctis gentibus summo vigore desiderii^b affectamus, generare feliciter valeamus, quia ad hoc efficiendum multas noctes insomnes ducimus, prout ex imperialis magnificencie, ad quam divinitus vocati sumus, debito obligamur. Ex premissorum igitur contemplatione non inmerito quieti vestre comodis et honoribus tamquam nostrorum et imperii fidelium ex intimis intendentes, nostre mentis studium ad hoc diligenter convertere curabimus, ut vobis erga nobilem virum Canem Grandem de la Scala non sui set nostri causa possimus pacem et concordiam procurare et in statum vobis salubrem et honorificum vestra incomoda reformare. Verum si dictus Canis se in hoc^c nostre celsitudini inobedientem presumeret reddere et rebellem, vos totis viribus et potentia nostra ad humiliandum eius maliciam viriliter defendemus, cum vos ab ipso adversa quecumque tamquam in persona propria pati nullo modo paciamur nec^d offendi sicut pupillam nostri oculi concedamus^e. Et quidquid nobilis vir Nicolaus de Cararia¹ noster secretarius et familiaris dilectus vobis super premissis ex parte nostre celsitudinis retulerit, fidem studeatis credulam adhibere.

Dat.^f in Brixina^g, VIII. Kal. Maii, regni nostri anno VI.

568. *Scriptum ducum Austriae pro comite Goriciae.* Apr. 25.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Iussu praefecti descriptum est. Sigillorum fragmenta pendent loris membranaceis.

Reg. Lichnowsky 'Geschichte des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXVIII nr. 535.

Cf. l. c. p. CCCLXXVII nr. 534.

Wir Lüpolt und Heinrich von Gotz gnaden hertzogen ze Österreich und ze Styr verjehen und tûn kunt allen den die disen brief ansehent oder hörent lesen, daz wir unsern lieben ôheim graven Heinrich von Görtze trôsten aller der dinge, so der hochwirdig unser lieber herre und brüder kûnig Fridrich von Rome mit im umb Tervis die stat übereinkumt, und wellen im dar zû raten und helfen. Und dez ze eim urkûnde geben wir im disen brief besigelt mit unsern insigeln.

Der wart gegeben ze Brichsen, an sand Marx tag, do man zalt von Kristes geburd drutzehenhundert jar darnach in dem zweintzigistem jar.

569. *Revocatio sententiae Heinrichi VII. imperatoris.* Mai. 29.

Copia (c.) in codice ad nr. 556 citato fol. 169' (l. XIV. cap. 4). — Ed. l. c. p. 88. Editionem repetimus.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

567. ^a) Padue add. c. ^b) desiderio c. ^c) hac c. ^d) et c. ^e) deleamus c. ^f) Data c. ^g) berrixina c.

1) Cf. supra nr. 561 prooemium.

Nobile opus sedentis in solio clemencia suadente prosequimur, si per lubrica culpe deliramenta cadentibus^a ad sublevandi remedia cito se nostra manus abilitat et indulgemus obnoxiiis^b post reatum, cum pium reputemus veniam petentibus par[c]lere et sic martialis gladii refrenare licenciam, ut seviendi voluntate sopita temperemus interdum condimento
 5 mansuetudinis rigorem, data nobis ab ipso fragilitatis humane principio voluptate quasi domestica miserendi, ut dum primi parentis in posteros derivata discrimina in generali quodammodo transgressione normam defluxisse cognoscimus, reportationis gloriosa suffragria libenter supplicibus largiamur. Sane quia dive recordationis Henricus Romanorum imperator septimus noster predecessor inclitus ad refrenandam^c rebellionem et
 10 inobedientiam comunitatis et hominum civitatis Padue, nostrorum et imperii fidelium dilectorum, qui regnante dicto Henrico imperatore propter imminentis maliciam temporis vel sicut verius credimus, ad falsas suggestiones emulorum sacri imperii visi^d fuerat a fidei semitis predicti Henrici plurimum declinasse et seductorum verbis deceptorii et mendacibus in eiusdem erroris caligine improvisa magis quam studiosa et voluntaria
 15 perstitisse, ipsos omnibus iuribus, dignitatibus, honoribus, immunitatibus, libertatibus ac privilegiis eidem comuni et civitati Paduane a felicis memorie imperatoribus et regibus Romanorum nostris predecessoribus concessis et indultis privavit et predicta omnia et singula sententialiter annullavit¹, nos vero, qui ex innata nobis clemencia ad instar Conditoris universi, qui compunctis et dolentibus de commissis ad ipsum redire volentibus
 20 viam gratie non denegat ex ingenti sua misericordia nec precludit, cum pulerum genus vindicte extimemus ignoscere et qui misericordiam preponimus iudicio quique magis indulgere eligimus quam ulcisci, omnes processus, sententias [et] banniciones per memoratum Henricum imperatorem contra dictam civitatem Paduanam, comune et homines et studium eiusdem civitatis modo quocumque facta de iure vel de facto de plenitudine potestatis nostre cum omnibus et singulis articulis in dicto processu contentis
 25 penitus revocamus, remittimus et misericorditer relaxamus. Recipientes exnunc inantea civitatem ipsam et homines universos nobis et imperio fideles cum bonis ipsorum sub alas protectionis et ad gremium nostre gratie et favoris, innovando predictae civitati nostre Paduane, populo et comuni ibidem et restituendo ipsis omnia iura, privilegia, libertates et gratias a nostris predecessoribus Romanorum imperatoribus et
 30 regibus indulta et concessa eo modo, iure et vigore, quibus ante sepedicti Henrici imperatoris processum et latam ab ipso sententiam uti^e soliti fuerant et gaudere. Indulgemus eciam predictae civitati ac universitati ibidem in quacumque facultate studencium ex privilegio gratie specialis ad augmentum studii memorati, ut omnibus privilegiis a
 35 sede apostolica seu etiam a Romanorum imperatoribus et regibus studiis Parisiensi, Bononiensi, Aurelianensi ac Montispesulanensi indulta et concessa libere ac plene gaudeant et fruuntur. In cuius revocationis^f, relaxationis, innovationis, concessionis, confirmationis et restitutionis nostre evidentiam firmiorem predictae civitati nostre Paduane, comuni et populo ac ibidem studentibus presentes nostri regalis sigilli robore iussimus
 40 communiri.

Dat.^g apud Greizam, IIII. Kalendas Iunii, anno domini MCCC vicesimo, regni nostri anno VI.

569. ^a) et indulgemus ab noxiis post reatum *add. c.* ^b) ab noxiis *c.* ^c) reformandam *c.*
^d) visa *c.* ^e) unde *c.* ^f) excidisse videtur remissionis; *cf. supra lin. 26.* ^g) Data *c.*

45 1) *Supra tom. IV nr. 982.*

570—573. EIUSDEM SCRIPTA PRO CASTRUCCIO DE ANTELMINELLIS.

1320. Apr. 4.—Mai. 1.

Cf. supra nr. 314. 315.

570. *Commissio vicariatus generalis.* Apr. 4.

Copia (c.) in Copiario 'Armario II nr. 116' saec. XIV. (Capitoli IV) fol. 47 tabularii regii Lucani. Contulimus nos. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 168 citato p. 198 nr. 10 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 293 Friedrich nr. 256 (Addit. I).

Fridericus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Castruccio 10
de Antelminellis suo et imperii fidei dilecto gratiam suam et omne bonum.

Totiens regie celsitudinis sceptrum altius extollitur et ipsius status solidius solidatur, quotiens fidelium subiectorum vota benigno prosequitur affectu et ad ipsorum iura observanda et gratias largiendas benigna principis clementia invenitur. Cum enim gloria sive principatus potentia in subiectorum precipue consistat solidata fortunib^b, expediens 15 arbitramur et condecens, ut simus subditis et in iustitia faciles et in gratia liberales. Cupientes igitur premissorum contemplatione tue constantissime fidei puritatem tueque persone approbatam fidelitatem, quam ad augmentationem^c nostri culminis nostrorumque predecessorum ac sacri Romani imperii sublimationem a longis retroactis temporibus fidelissimam semper invenimus et devotam, condignis retributionum premiis tuis meritis 20 multipliciter exigentibus premiare ac spetialis gratie privilegio benignitate regia largiflue honorare, te tamquam illum, in quo summe nostra confidit magnificentia, in civitate Lucana eiusque districtu sex miliariorum et suburbanorum vel quasi et provinciis Vallium Nebule, Ariane et Lime^d et terris civium Garfagnane^e 1, terris que dicuntur Blancorum², Verucola Bossorum³ et eius curia, Lunigiana, Massa et Versilia, Seravalli cum aliis terris 25 partis imperialis Pistorii subiectis tibi et Valle Arni¹ cum mero et mixto imperio et omnibus iurisdictionibus, iuribus, honoribus et utilitatibus suis, cum terris, pascuis, silvis, venationibus, pratis, nemoribus, paludibus, theloneis, fluminibus, aquis, aquarum decursibus, piscationibus et ceteris pertinentiis omnibus, quocunque nomine censeantur, in ipsa civitate eiusque districtu suburbanorum et sex miliariorum vel quasi, terris, vallibus 30 et montibus ac locis supradictis ad imperium de iure spectantibus nostrum et imperii generalem vicarium usque ad nostrum et imperii beneplacitum de speciali gratia et nostre liberalitatis munificentia constituimus per presentes, ut proinde circa nos et imperium delectet te maioris sollicitudinis studio vigilare. Tibi nichilominus indulgemus, ut huiusmodi merum et mixtum imperium possis et valeas per te vel alium aut alios exercere. Nulli 35 ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis et constitutionis infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam quingentarum librarum auri pro dimidia parte fisco nostro et pro reliqua dimidia passo iniuriam solvendarum se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes litteras exinde conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri. 40

Dat. apud Lantzam^f 4, II. Nonas Aprilis, anno Domini MCCCXX, regni vero nostri anno VI.

570. ^a) Federicus c. ^b) forcius c. ^c) augmentationem c. ^d) in loco raso c. ^e) Garfagnana c. ^f) Lufitzam c.

1) *Cf. supra tom. IV pag. 879 sqq.* 2) *Cf. Repetti 'Dizionario geografico fisico storico della Toscana' III, 326 in art. Monte de' Bianchi (Val di Magra).* 3) *Verrucola Bosi o di Firizzano (Val di Magra), Repetti V, 701.* 4) *Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 423 ad pag. 293 nr. 256.*

571. *Scriptum super homagio praestando.* Apr. 9.

*Copia (c.) ibidem fol. 47'. Contulimus nos. — Ed. l. c. p. 200 nr. 11 ex c.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 386 Friedrich nr. 363 (Addit. III).*

Fridericus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Castruccio
5 de Antelminellis apud Lucam suo et imperii vicario generali, fidei suo dilecto gratiam
suam et omne bonum.

Venientes ad nostre maiestatis presentiam viri discreti magister Andreas Medicus
et Baldus Cancellarius cives, tui domestici familiares, devoti nostri dilecti ex parte tua
nostre celsitudini presentabant quasdam litteras supplicatorias¹ continentis, ut tibi
10 vicariam apud Lucam aliisque locis tuis litteris expressis de benignitate regia committere
dignaremur. Nos vero animadvertentes, quanto fervoris affectu quantaque fidei puritate
nos et sacrum veneraris imperium incessanter, confidentesque de tue sincere fidei puritate,
liberalitatis industria ac circumspectionis tue providentia commendanda, premissis tuis
petitionibus animum benignum favorabiliter inclinamus et consensum, volentes in hoc
15 tuam personam, ut in devotionis et fidelitatis affectu erga^b nos et imperium fidelius
attendas, libenter et liberaliter honorare. Veruntamen volumus et mandamus, quatinus
maiestati nostre, ut teneris et prout consuetudo antiquitus approbata sacri imperii exigit,
prestes et facias fidelitatis et obedientie debitum sacramentum nobisque tuas litteras
obligatorias, quas tibi cum presentibus conscriptas transmittimus sigillandas, destinare per
20 nostrum nuntium non omittas tui sigilli robore communitas². Et super premissis strenuum
virum Ewerbinum^c de Gevla^d camerarium nostrum dilectum, exhibitorem presentium ad
te duximus destinandum, mandantes quatinus eidem fidelitatis et homagii prestes nomine
nostro sacramentum.

Dat. in Brixena^e, V. Idus Aprilis, regni vero nostri anno VI.

25 572. *Missio nuntii ad homagium recipiendum.* Apr. 10.

*Copia (c.) ibidem fol. 47'. Contulimus nos. — Ed. l. c. p. 201 nr. 12 ex c.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 386 Friedrich nr. 364 (Addit. III).*

Fridericus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Castruccio
de Antelminellis auctoritate imperiali in Luca vicario generali, secretario suo fidei
30 dilecto gratiam suam et omne bonum.

Ius et consuetudo antiqua nostra et sacri imperii hoc expostulat et requirit, ut
ratione vicarie tibi ad precum tuarum supplicem instantiam et a munificentia nostre
celsitudinis commisse nobis prestes et facias fidelitatis et homagii debitum sacramentum.
Verum quia propter longinquam distantiam id effectui mancipare non poteris propria in
35 persona, tuis laboribus et expensis ob tue persone reverentiam parcere cupientes, stre-
nuum virum Ewerbinum^b de Gevla^c camerarium nostrum dilectum, exhibitorem presentium
ad te duximus destinandum, dantes [eidem]^d super presentibus plenam ac liberam potes-
tatem, exigendi et recipiendi a te prescriptum nostro et imperii nomine fidelitatis et
obedientie sacramentum. Presentium testimonio litterarum nostri regalis sigilli signaculo
40 signatarum.

Datum in Posano, III. Idus Aprilis, anno Domini MCCCXX, regni vero nostri
anno sexto.

571. a) Federicus c. b) ergo c. c) Elzerbinum c. d) Geula c. e) Bryema c.

572. a) Federicus c. b) Octalierum c. c) Geul c. d) excidit c.

45 1) *Servatae non sunt.* 2) *Videntur esse infra nr. 573.*

573. *Iuramentum vicarii generalis.* Mai. 1.

*Copia (c.) ibidem fol. 48. Contulimus nos. — Ed. l. c. p. 201 nr. 13 ex c.
Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 386 Friedrich nr. 363 (Addit. III).*

In nomine sancte et individue Trinitatis amen.

Ego Castruceus de Antelminellis auctoritate imperiali in Luca vicarius generalis 5
iuro ad sancta Dei euangelia et presentibus me iurasse protestor, quod gloriosissimo ac
invictissimo domino meo domino Federico Romanorum regi inclito teneor et debeo
dolo et fraude semotis fidelitatem et obedientiam tanquam iusto et vero Romanorum
regi inviolabiliter observare et vicarie officium predictae michi de benignitatis sue gratia
creditum et commissum ad suum et imperii honorem fideliter exercere. Debeo etiam 10
sub eodem iuramento predicti domini mei regis et sacri imperii damna, molestationes et
gravamina, quantum sufficio, scio et valeo, fideliter precavere, honores et commoda pro
viribus promovere. Et in evidens premissorum testimonium, ut per me firma per-
manea[n]t et illesa, sue serenissime maiestati transmitto presentes mei sigillo robore
confirmatas. 15

Datum Luce, Kalendis Maii, anno Domini MCCCXX.

574. EIUSDEM SCRIPTUM PRO COMITIBUS DE NASSOW.

1320. Apr. 19.

*Originale in tabulario regio Wisbadensi. Descripsit E. Schaus. Pendet sigillum
fere illaesum loro membranaceo.* 20

Böhmer, Reg. Ludw. p. 174 Friedrich nr. 156.

*Cf. scriptum alterum eodem die concessum, Böhmer l. c. p. 386 nr. 365 (Addit. III),
cuius originale iam exstat in tabulario generali regni Bavarici 'Kaiserslect Nachtrag'
nr. 186 $\frac{1}{3}$, itemque supra nr. 565.*

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum quos 25
oportunum nosce fuerit noticiam volumus pe[r]venire, quod nobilium virorum Gerlaci,
Walr(ami), Heinrici, Emichonis et Iohannis comitum de Nazzowe, Gerlaci domini de
Lympurch et Lutheri de Eysenburch, fidelium nostrorum grata et fructuosa nobis im-
pensa obsequia et imposterum impendenda benignius attendentes, ipsis et unicuique
ipsorum pro serviciis nobis factis et fiendis super castrum in Chaltzmund et civitatem 30
in Wepflaren cum omnibus suis iuribus, redditibus et pertinentiis nobis et imperio apud
cristianos et Iudeos in dicta civitate intra et extra ad dictum dominium pertinentibus,
excepto ungelto ibidem, mille marcas argenti accumulamus, predicta pignora tam diu
tenenda et possidenda, quousque per nos aut nostros in imperio successores ipsis et
heredibus suis de prefata pecunia integraliter fuerit satisfactum. In cuius rei testi- 35
monium regale nostrum sigillum presentibus est appensum.

Dat. in Posano, XIII. Kalend. Maii, anno Domini MCCC vicesimo, regni vero
nostri anno sexto.

575. LUDEWICI SCRIPTUM PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.
1320. Mai. 11.

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Günther 'Codex diplomaticus' III, 196 nr. 104 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 23 nr. 393.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus omnibus presentes litteras inspecturis cupimus esse notum, quod venerabilis Baldewinus Treverensis archiepiscopus princeps noster carissimus suo et ecclesie sue nomine medietatem castri Sterrinberg et attinentiarum universarum ipsius medietatis tenet et iam diu tenuit a nobis et imperio pro quadringentis marcis, tribus Hallensibus pro denario, et quinquaginta marcis argenti puri legitime titulo pignoris obligata¹. Et ut idem archiepiscopus super obligatione, qua Bopardiam, Wesaliam et Galgenseit cum eorum attinentiis universis tenet, reddatur securior in futurum, consilio et deliberacione mature prehabitis, pensatis etiam magnis imperii utilitatibus et gravibus servitiis nobis et imperio nunc et alias sepe per dictum archiepiscopum impensis, ex certa scientia et cause cognicione dictam castri medietatem una cum advocatia de Hirzenawe et eorum attinentiis universis dicte obligationi de Bopardia, Wesalia et Galgenseit sub eisdem libertatibus, modis et conditionibus eidem obligationi appositis expresse adiungimus et unum titulo pignoris seu nomine ypothece, tenenda et possidenda per dictum archiepiscopum, eius successores ac ecclesiam Treverensem tamquam unum solum pignus indivisum, ita quod predicta vel aliquod predictorum divisim ob quaecumque causam non valeant ullo tempore redimi vel absolvi. Recognoscentes insuper alteram medietatem dicti castri Sterrinberg cum eiusdem medietatis attinentiis ad eundem archiepiscopum et dictam ecclesiam Treverensem ante confeccionem presentium dudum pertinuisse et adhuc quiete et pacifice cum iuris possessionis et proprietatis plenitudine libere pertinere.

Dat. in castris apud Crützenach, V. Idus Maii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

576. PROMISSIO SIMONIS COMITIS DE SPANHEIM.
1320. Mai. 14.

Originale deperditum. Copia (c.) coeva in Copiario Balduini archiepiscopi qui est comitum de Kesselstadt p. 800². Cancellata est. Descripsit G. Kentenich. — Ineditum.

Cf. alias litteras comitis eodem die datas, quarum originale habetur in tabulario generali regni Bavarici 'Familiensachen fasc. 8', quas hic non ponimus, itemque infra nr. 586 et 587.

Wir greve Symon von Spanheym verjehen allen den genen de desen brif sient ove horent lesen, dat wir gelovet han mit desen breve bi guden truwen, de wir unsen heirren heren Ludewich deme Romischen kuninge und heren Baldewyne deme ertzbischof van Triere dar umbe geven und geven hain, dat wir noch ingein unse dener noch helfer, der wir geweldich sin ove werden, wider onse vorgeantene herren den Romischen kuning

¹ Cuius rei documenta servata non sunt; cf. autem supra nr. 350.

² Cf. Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 177 not. 3.

und den ertzbischof van Treere noch wider ir beider helfere und denere neit siin noch don solen mit worten noch mit werken noch mit ingeineirleie sachen ane alle geverde, de wile der kreich intwischen in und herzoge Friderich von Oisterriich wert und bis uf einen einmoutigen Romischen kuning. Und dat dat also von uns stede und unverbrochen belive, als vorgeschreven steit, so han wir desen brief mit unseme ingesigile besigelet inde hain gebeden unsen lieven neven greve Jehan van Spanheim und greve Wilhelme van Katzenellenbogen, dat die dieser egenanter dinge urkunde und gezuich siin zû einer merrer stedigunge.

Und wir greve Jehan und greve Wilhelm die vorgeantene durch ernstliche bede unses vorgeanten neven greve Symons van Spanheym erkennen uns, dat wir deser vorgeanter dinge urkunde und gezuich siin, wand wir da bi und da over siin gewesen. Und das zu eime urkunde hain wir unse ingesigile zû deme sinen an desem breif gehalten.

Der wart gegeben bi Gemunde uf deme velde, do man zalte van Godes geburte dusent druhundert und zwentzich jar, des Midwechen vor den Pingesten, der was der vierzende dach in den Meye.

577. LITTERAE IOHANNIS XXII. AD VICARIATUM IMPERII SPECTANTES.

1320. Mai. 19.

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 70 ep. de cur. 62. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 101 nr. 184 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 Pabste nr. 10. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 242 nr. 57; Preger-Reinkens p. 212 nr. 52.

Cf. supra nr. 401 et 443.

Venerabilibus fratribus universis archiepiscopis et episcopis per provinciam Lombardie constitutis.

Apostolice servitutis incumbit officio nosque paterne caritatis affectus multa reddit attentione sollicitos, ut vos ad ea, que vestre salutis et pacis augmenta contingunt, paterne diligentie studiis excitemus. Sane dudum fe(lidis) rec(ordationis) Clemens papa V. predecessor noster, ad quem imperii tunc vacantis, sicut adhuc vacare dinoscitur, regimen pertinebat, attendens quam avide rectorem Italie partes presertim que ad imperium ipsum pertinent exigebant strenuitate, prudentia et potentia utique peditum, cuius providentia inter improbos innocentia tuta persisteret et in ipsis improbis nocendi facultas et audacia que contemptum consuevit parere frenaretur, necnon et in considerationem deducto quod ipse, ad quem negotia undique velut ad mare flumina confluebant, premissa per se exequi non valebat, necessarium fore prospexit, quod alii curam regiminis committeret memorati, ut ubi ipse presens esse non poterat, sua saltem presentaretur auctoritas per eundem, exacte igitur deliberationis examine precedente ad carissimum in Christo filium nostrum Robertum Sicilie regem illustrem, quem noverat sibi et ecclesie Romane devotum, cuius providentiam, strenuitatem et potentiam experientia in magnis et arduis probata negotiis luculentius demonstrabat, oculos sue considerationis convertens, eum de fratrum suorum consilio, de quorum numero tunc eramus, in eisdem partibus dicto tamen subiectis imperio, civitate Ianuensi cum districtu, territorio et pertinentiis suis ex certis causis dumtaxat excepta, vicarium in temporalibus usque ad sedis apostolice beneplacitum constituit generalem, plenam ei potestatem et

liberam litterarum suarum auctoritate concedens, ut dictum vicariatus officium per se vel per alium seu alios, quem vel quos ydoneos reputaret, dicto posset durante beneplacito exercere¹. Cum itaque rex prefatus diversis magnis et arduis occupatus negotiis circa prosecutionem dicti vicariatus officii personaliter vacare non possit et propterea
 5 dilecti filii nobilis viri Philippi comitis Cenomanensis ad hoc nuper eligens prudentiam et virtutem super huius vicariatus officio eidem commiserit in provincia et partibus Lombardie plenarie vices suas idemque Philippus ad presens propter hoc ad dietae Lombardie partes accedat, universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur attentius et per apostolica vobis scripta mandamus, quatinus predictum Philippum qua decet
 10 benignitate recipere et sibi honorificentiam ministrum tanti principis congruentem salubri directi consilio liberaliter exhibere ac ei et officialibus et nunciis suis in omnibus, que ad officium sibi commissum spectare noscuntur, plene intendere et efficaciter, ut tene-
 mini, obedire curetis, ut per hoc idem Philippus valeat in ipsius officii prosecutione facilius prosperari et exinde reipublice tranquillitatis optate, prout desideramus, serenitas
 15 illucescat et partium earundem securitas sperata resurgat.

Dat. Avinion., XIII. Kal. Iunii, anno quarto.

In e(undem) m(odum) dilectis filiis universis marchionibus, comitibus, baronibus, magnatibus et nobilibus per provinciam Lombardie constitutis etc.

Apostolice servitutis et cetera ut supra usque predictum Philippum qua decet
 20 devotione recipere et sibi et cetera usque plene intendere et humiliter obedire curetis, ut per hoc et cetera per totum.

Dat. ut supra.

In e(undem) m(odum) dil(ectis) fil(iis) universis potestatibus, capitaneis, rectoribus et consiliis, universitatibus quoque ac populis civitatum, terrarum, castrorum et aliorum
 25 quorumcunque locorum per provinciam Lombardie constitutis.

Apostolice et cetera ut supra usque predictum Philippum qua decet devotione recipere et sibi honorificentiam et cetera usque plene intendere et humiliter obedire curetis, ut per hoc et cetera ut in eadem per totum.

Dat. ut supra.

30

578. LUDEWICI LITTERAE SUPER STURA CIVITATUM WETTERAVIAE.

1320. Mai. 30.

*Originalia tria, quorum 1 exemplar Moenofrancfurtanum in tabulario civitatis; pendet sigillum illaesum filis sericis varii coloris; 2 exemplar Fridbergense in tabulario
 35 Darmstadiensi; pendet item sigillum fere illaesum; 3 exemplar Wetzlariense in tabulario civitatis; pendet sigillum. Exemplaris Gelnhusani copiam in Copiario qui est Budingae servatam negleximus. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 114 nr. 139 ex 1—3; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 196 nr. 210 ex 1. Editionem illam repetimus.*

40

Böhmer, Reg. Ludw. p. 30 nr. 399.

Cf. infra nr. 615.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad noticiam omnium et singulorum tam principum, comitum, baronum, civitatum, opidorum quam aliorum

1) *Supra tom. IV nr. 1164.*

quacumque dignitate preditorum volumus pervenire, quod propter specialem dileccionem, quam gerimus ad nostros et imperiii fideles Franchenfordenses, Fridebergenses, Wetflarienses et Geylenhüsenses opidanos, mera liberalitate atque motu proprio ipsos ab omni onere exaccionum, collectarum, preciarum seu sturarum^a, quocumque nomine cen-
seatur, ex regali munificentia perpetuo absolvendos duximus et libertati presentibus con-
donamus. Sic quod dicta quatuor opida^b, si ea nostra celsitudo habere supportata non
Nov. 11. poterit, nobis et imperio quolibet anno in festo beati Martini pro omnibus supradictis
oneribus prestandis mille et sexcentas marcas denariorum Coloniensium, triginta et sex
solidos Hallens(ium) pro qualibet marca computandos, ministrabunt. Quibus prestitis et
solutis quolibet anno ipsa opida ab omni onere superius specificato libera reddimus et
soluta. Quam libertatis gratiam ut premittitur ipsis inconvulsam promittimus obser-
vare. In quorum omnium testimonium presentes exinde conscribi litteras et maiestatis
nostre^c sigillo iussimus communiri.

Dat. in Franchenfûrt, III. Kalend. Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo
vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

15

579—582. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE.

(1320. Mai. Iun. Iul.?)

579. Litterae ad Fridericum et Ludewicum reges. (Mai. Iun.?)

*Copia (c.) in cod. 538 (496) bibliothecae publicae Cameracensis¹, qui saec. XIV. ex. e tomo Regestorum archivi Avinionensis iam deperdito eiusdem fere indolis ac Regestorum
tomus 110, qui litteras secretas anni 1—4. continet, descriptus esse videtur, fol. 137 (= cod. Parisin. 'Nouv. acquis. lat.' 2207 p. 526). Copiae mendis scatent. Descripsit A. Werminghoff ex apographo Parisino. — Ineditum.*

Carissimo in Christo filio Frederico duci Austrie in Roman(or)um regem electo.

1. Postquam benignitatis divinae clementia sacrosancte Romane ecclesie sponse Christi
preesse nos voluit sua dignatione pastorem et patrem licet insufficientibus meritis con-
stituere populi Christiani, nostros ad hoc assidue diffudimus cogitatus et ad hoc preci-
pue convertimus desideria mentis nostre, ut pax Dei, que superat omnem sensum, corda
fidelium possideret, tempestuoso procellarum turbine, quo status orbis involvitur, sub
mitis aure dulcedine quiescente. Profecto, dilectissime fili, dum fidei Christiane cultores,
quorum celitus nobis est commissa custodia, voluminibus tribulationum involvi, subverti
scandalis, seditionibus scindi et eorum in partes lacerari conspiciamus unitatem, amara
compellimur ingeminare suspiria et per debite compassionis affectum doloris partimur
incendia cum eisdem.

2. Set illa, quam inter te et carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum ducem
Bavarie in Romanorum regem electum hostis antiquus, multiformis adversarius noster et
emulus, qui genera mille nocendi milleque fallendi modos usu didiscit vetustatis, pre-
textu electionis de utroque vestrum in Romanorum regem in discordia celebrate flatu
pestifero suscitavit, et acerbiores nostris infert precordiis pu[n]ctiones eoque nobis durioris
vexationis molestias coacervat, que periculosiora tam sublimium divisio personarum, a
quibus omni prorsus exclusa discordia prodire pacis deberet amenitas, secum trahere

578. ^a) steurarum 2. ^b) opida quatuor 2. 3. ^c) nostre maiestatis 2. 3.

1) Cf. 'Archiv' VIII, 432 et 'Catalogue général des manuscrits' XVII, 203. Quae de indole codicis Cameracensis referuntur 'Histor. Zeitschrift' LXXXV, 546, erronea sunt.

dispendia consuevit. Revera, magnifice fili, non immerito verisimiliter formidamus, quod huiusmodi durante discordia nobilissimum Alemannie regnum, in cuius utique quiete quiescimus, divisum in partes ac excidiis et ruinis expositum desolationi patebit et furoribus bellicis frementibus in eisdem hostilis bona vastabit impietas, nunc hoc nunc
5 illo gladii occisione consumpto non sine multarum dispendiis animarum. Advocato quidem interim prefata carebit ecclesia et utili, quod non sine turbatione refferimus, frustrabitur defensore, multis ecclesiarum status in dicto reg[n]o vexabitur nocuentis et negocium Terre Sancte, que tuum et aliorum catholicorum principum anxie prestolatur subsidium et succursum, retardationis periculose cogetur obstaculum experiri. Et utinam
10 tua et electi predicti dissensio, que multorum fidelium corda perturbat, in diversis mundi partibus non comminaretur commotionis horrende scandalum et scissuras.

3. Verum quia non nisi pacis tempore congrua devotione colitur pacis actor ac per dissensiones et scandala regio fidei christiane lentescit, morum pervertitur disciplina et salus animarum negligitur, magnificentiam tuam rogamus attentius et hortamur in Domino
15 tibi que paterno consilio suademus, quatinus preces et exhortationes huiusmodi, que de precordiis apostolicis prodeunt, tanquam benedictionis filius devote suscipiens salubriusque consiliis, que paterna non desinit pietas cogitare pro filiis, benivulus et attentus adherens, mentem et animum pro divina et apostolice sedis ac nostra reverentia et honore imperii feli[ci]ter ad eiusdem imperii pacem aurem inclines ferventius^a cordis tui et ad sopiendam
20 omnino dissensionem huiusmodi facilem tuam magnitudinem prebeas et te ipsum, sicut decet catholicum principem, pacis fervidum zelatorem non differas exhibere. Nos enim circa reformationem pacis eiusdem, quam desideranter appetimus, libenter de oportuno remedio providemus et sollicitudinis nostre partes libenter apponimus, quantum nobis ex alto permittitur et ad ministerium pertinet apostolice servitutis. Precibus autem et ex-
25 hortationibus nostris huiusmodi sic tua sublimitas efficaciter acquiescat, ut comperto per effectum operis, te ad instantiam nostram diligere fructum pacis et ex[e]rari dissensiones et odia, devotionem tuam proinde condignis in Domino laudum preconiis attollamus.

4. Preterea ecce quod dilectos filios [. .] et . ., de quibus plenam in Domino fiduciam obtinemus, propter hoc ad tuam et eiusdem electi presentiam sp[eci]aliter destinamus,
30 quibus ea, que tibi circa premissa ex parte nostra retulerint, indubitanter credere studeas et efficaciter adimplere.

Datum.

In eundem modum Ludovico duci Bavarie in Roman(or)um regem electo.

580. *Litterae nuntiis directae.* (Mai. Iun.?)

35 *Copia* (c.) *ibidem* fol. 137' (= l. c. p. 528). *Item descripsit Werminghoff.* — *Ed. W. Abraham 'Księga pamiątkowa uniwersytetu Ławowskiego'*¹ p. 22 not. 2 ex c.

Eisdem nunciis.

1. Postquam benignitatis divine clementia et cetera ut in proxima superiori mutatis mutandis usque salus negligitur animarum², nos predictos electos per diver-
40 sas litteras nostras ipsorum cuilibet dirigendas rogamus attentius et etiam exhortamur eis que paterno consilio suademus, ut pro divina et apostolice sedis ac nostra reverentia et honore imperii augendo feliciter ad eiusdem imperii pacem cordium suorum aures inclinent et ad dissensionem huiusmodi sopiendam, sicut decet catholicos principes, pacis fervidos zelatores, se faciles studeant exhibere.

45 579. a) sequitur intellectus delet. c.

1) Cf. 'Histor. Zeitschrift' l. c. 2) Supra lin. 14.

2. Quare discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatinus onus vobis impositum in hac parte suscipientes humiliter ac devote personaliter ad dictorum electorum presentiam accedatis et eisdem electis diligenter exposito, quam ferventi desiderio ipsorum pacem appetimus et quietem et quam graviter in eorum dissensione turbamur, eos quod super eiusdem pacis amplectenda concordia et discordia sopienda nostris precibus, exhortationibus et consiliis devotis mentibus acquiescant, ex parte nostra iuxta vobis datam a Deo prudentiam inducat, ut bonum pacis eiusdem operatione vestre sollicitudinis et virtutis Deo auspice proventurum precordia nostra letificet et diligentiam, quam in hac parte duxeritis adhibendam, merito commendare possimus vosque nostram et dicte sedis benedictionem et gratiam proinde valeatis uberius promereri.

Datum.

581. *Litterae ad Fridericum secundae.* (Iun.?)

Copia (c.) *ibidem* fol. 138' (= l. c. p. 535). *Item descripsit Werminghoff.* — *Ed.* l. c. p. 25 not. 6 ex c. *Extr. Lang* 'Acta Salzburgo-Aquileiensi' I, 48 nr. 33a (ad Iun. 21).

Carissimo in Christo filio Frederico in regem Romanorum electo.

Venerabilem fratrem nostrum Dietricum episcopum Laventin(um) et alios nuncios tuos, exhibitores presentium, ad nostram presentiam venientes, eos necnon et litteras tuas, per quas eorum adhiberi fidem relatibus postulasti, nostro per eos apostolatu [presentatas]^a paterna benignitate recepimus. Et demum eis audientia benigne concessa, prefatus episcopus tanquam vir multa providentia circumspectus sincere devotionis affectum, quem ad nos et apostolicam sedem claris progenitorum tuorum inherendo vestigiis regalis habere dinoscitur celsitudo, aliaque sibi ac nunciis eisdem imposita prudenter exposuit coram nobis. Et subsequenter iidem episcopus et nuncii quasdam petitiones apostolatu nostro pro parte regie celsitudinis obtulerunt, quibus per nos postmodum diligenter inspectis illas ex eis, quas cum Deo potuimus, ad exauditionis gratiam duximus admittendas, prout iidem nuncii tibi refferre poterunt oraculo vive vocis. Tu vero, dilectissime fili, stabiliter in huius devocionis constancia perseverans, sic eiusdem honorem ecclesie procures ubilibet filia[li]bus studiis promovere sicque cunctas ecclesias et ecclesiasticas personas infra terras tuo subiectas regimini consistentes prompti favoris ope confoveas, quod nos et eadem ecclesia que devoti sunt filii de tuis continue gratis actibus colligamus tuque semper in oculis nostris et eiusdem ecclesie red[d]aris acceptus cumulo meritorum ac proinde nostram et ipsius ecclesie benivolentiam et favorem, quos ad benemeritos filios libenter extendimus, digne reperias in tuis oportunitatibus liberales. Preterea, dilectissime fili, nuncios nostros¹, qui adhuc in ipsis partibus commorantur, tue magnitudini commendamus, rogantes ut sic regie tuitionis presidio fulcianur, quod in prosecutione negotiorum commissorum eisdem facilius prosperentur nosque tibi proinde regraciari possimus

Datum Avinione et cetera.

582. *Litterae ad eundem tertiae.* (Iun. Iul.?)

Copia (c.) *ibidem* fol. 117' (= l. c. p. 432). *Item descripsit Werminghoff.* — *Cap. 4 ed.* l. c. p. 26 not. 1.

Cf. litteras pontificis partim eadem referentes die 23. m. Iulii datas apud Raynaldum ad a. 1320. § 16 et Finke 'Acta Aragonensia' II, 728 sq.

581. ^a) deest c.; ita fere supplendum.

1) *Cf. supra* nr. 579 cap. 4.

Carissimo in Christo filio Frederico in regem Romanorum electo.

1. Licet tuam, dilectissime fili, credamus magnitudinem audivisse, qualiter dudum quasi statim post nostre promotionis auspicia ad statum apostolice dignitatis ad hoc solitudines impendimus et labores et ad hoc vigilanter adhibuimus vigilantie nostre
5 causas, ut inter carissimum in Christo filium nostrum Robertum Sicilie illustrem et Fredericum Trinacrie reges posset bonum pacis et concordie reformari, tamen ut de hiis tibi possit plene constare dictique Frederici motus detestabiles et effrenes, quibus in partum concepte nequicie hiis diebus venena produxit, clarius innotescant, ecce quod negotii seriem tibi duximus presentibus intimandum.

10 2. Noverit igitur magnitud[in]is tue circumspecta prudentia, quod nos ut tractatus huiusmodi feliciorem haberet ex nostre prosecutionis directione processum, treugas que pacis ymaginem representant dudum inter eos per [nuncios nostros, quos ad eorum]^a presentiam duximus destinandos^b, extunc usque ad festum nativitatis Domini proxime
15 venturum, procuratoribus regum presentibus eorundem ac fidelium astante multitudine copiosa, indici facimus duraturas, in omnes et singulos infringentes aut violantes quomodolibet vel treugas non servantes easdem excommunicationis et in terras eorum interdicti sententiis promulgatis. Nuper autem cum dicti Frederici nuncios per eum
20 ad nostram [presentiam]^c destinandos pro huiusmodi prosecutione tractatus anxie nostrum desiderium expectaret, quidam miles, qui dicti Frederici nuncium se dicebat, ad civitatem Avi[ni]onensem, ubi nos cum Romana curia residemus, accedens^d ad hospiciu[m] dicti Sicilie regis in eadem constitutum civitate se contulit et eiusdem hospicii aulam ingressus coram astantibus ibidem improvide nostra providentia et apostolice sedis calcata, quod idem Fredericus prefatum Robertum Sicilie regem suosque valitores, vassallos et homines non advertens, quod de ipsarum treugarum usque ad dictum Nativitatis [festum]^e restabat
25 tempore, diffidabat, [nunciavit]^e. Per quod patenter ostenditur, quod idem Fredericus ad ipsius regis Sicilie dictorumque regni ac terre non absque nostra et eiusdem ecclesie Romane iniuriosa molestia et contemptu impugnationem hostilem et guerrarum commotionem aspirat^d. Nos vero, qui prefatum regnum Sicilie tanquam recreationis nostre pomerium intuitu paterne dilectionis inspicimus et in ipsius non possemus lesione non
30 ledi, talium conatibus occurrere congruis et oportunis remediis intendentes, contra eundem Fredericum et quoslibet alios tam clericos quam laycos, cuiuscumque status, ordinis, conditionis, preminentie vel dignitatis existerent, etiamsi pontificali vel imperiali seu regali aut quavis alia dignitate fulgerent, universitates quoque, communitates ac populos civitatum, terrarum, castrorum et aliorum quorumcumque locorum dictum regnum seu
35 terram citra Farum et insulas adiacentes eidem vel ipsarum homines per se vel alios impugnantes, offendentes vel etiam molestantes certum processum habuimus diversas continens sentencias atque penas, prout in eodem processu, in quo plena forma dictarum treugarum exprimitur¹, poteris plenius intueri.

3. Hec igitur, amantissime fili, tue magnitudini duximus intimanda, sicut nos et
40 Romana ecclesia mater tua personam tuam portamus sincerius in visceribus caritatis, sic tibi dicti Frederici iam enormes excessus et ausus inconsulti displiceant illosque sicut decet devotum filium detesteris.

4. Miretur preterea tue devocionis grata sinceritas preconio multe laudis attolli, quod contra Canem de la Scala fidelium eiusdem ecclesie perfidum persecutorem et hostem
45 sicut benedictionis filius negocium assumpsisti, intendens illud, sicut accepimus, prosequi viriliter et potenter. Cum igitur fidelium civitatis et districtus Paduani ac Marchie Tervisine et aliarum partium vicinarum, contra quos idem Canis validiores sue tyrannidis

582. a) exciderunt c.; suppleta ex Actis Aragon. b) dedestinandos c. c) excidit c. d) ostendit c.

1) Cf. prooemium.

latratus emittit et eis rabidiores morsus solite pestis infligit, sub tui nominis umbra respirent, magnitudinem tuam paterno rogamus et hortamur affectu et per Dei misericordiam obsecramus, quatinus quod tibi super hoc dedit superni legis benignitas inchoari, prompta magnimitate continuans ad illius edomandam superbiam ac vires et conatus nepharios elidendum, ut idem fideles de ipsius Canis faucibus liberentur, in potentia virtutis Altissimi tam celeriter quam potenter victoriosa strenuitate procedas¹.

583. LUDEWICI PROMISSIO SUPER DAMNIS RESARCIENDIS.

1320. Iun. 10.

Originale (or.) in tabulario Arolseni. Pendet sigillum. — Ed. Varnhagen 'Waldeckische Landesgeschichte' I (1825); 'Urkundenbuch' p. 143 nr. 64 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 23 nr. 400.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod quia nobilis vir Henricus comes de Waldekk fidelis noster dilectus nobis contra nostros et imperii rebelles fideliter obsequi et servire promisit, nos eidem et suis amicis, quos ad nostrum invitaverit et traxerit obsequium, dampna, si qua eum et ipsos in servitiis nostris sustinere contigerit, promissimus et presentibus promittimus resarcire.

Datum in castris apud Brunenvels, IIII. Idus Iunii, anno Domini MCCCXX, regni vero nostri anno sexto.

584. ROBERTI REGIS SICILIAE TRACTATUS CUM FRIDERICO.

1320. Iun. 15.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Sigillum desideratur. — Ed. Kopp 'Geschichtsblätter' I, 369 ex or.

Documenta alia servata non sunt; cf. Kopp 'Geschichte der eidgenöss. Bünde' IV, 2 p. 430 not. 4 et l. c. I, 370, ubi etiam ex indice veteri, cui inscribitur 'Briefe der Veste Baden', fol. LXVII' nr. 8 notantur haec:

Ein buntnüsse zwischent künig Friderichen und Rotbertten künig zû Jerusalem und ze Napels etc. und der hertzogen von Österreich umb hilffe, so sû einander tûn solten ze Lamparten.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 415 Reichssachen nr. 410 (Addit. III); Reg. episcop. Constantien. nr. 3933.

Nos Robertus Dei gratia rex Ierusalem et Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue, Provincie et Forcalquerie ac Pedimontis comes notum facimus omnibus quorum interest vel poterit interesse, quod tenore presentium facimus, constituimus et ordinamus nostrum verum et legitimum procuratorem, actorem, factorem et nuncium specialem Leonem de Regio militem magne curie nostre magistrum rationalem, senescallum comitatum Provincie et Forcalquerie, dilectum consiliarium, familiarem et fidelem nostrum presentem et procuracionem huiusmodi sponte suscipientem ad tractandum pro-

1) Cf. etiam Riezler 'Vatikan. Akten' nr. 156 et 199.

curatorio nomine ac pro parte nostra et pro nobis cum venerabili in Christo patre Dyetrico Laventin(o) episcopo ac nobilibus viris Dyethelmo de Chrenching marescallo, Eberhardo comite de Wirtenberg et Rudolpho de Monteforti preposito ecclesie Curien(sis) ac Iordano de Burgelstein milite, procuratoribus et specialibus nunciis excellentis principis
 5 domini Frederici Dei gratia regis Romanorum consanguinei et affinis nostri carissimi, de quorum procuracione per quasdam eiusdem regis litteras pendenti eius sigillo cereo communitas¹, quas vidimus et in nostra camera mandavimus et fecimus conservari, nobis plenarie constitit, procuratorio nomine ac pro parte ipsius regis et pro eodem rege de bono comuni et utilitate publica et ad ordinandum inter eundem Romanorum regem et
 10 nos unionem et ligam sub omnibus pactis et conventionibus, promissionibus et obligationibus ac cautelis, que precipue sanctissimo in Christo patri et reverendissimo domino nostro domino Iohanni divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici placita fuerint ac predictis^a Romanorum regis eiusdem procuratoribus pro eodem rege ipsique Leoni procuratori nostro pro nobis expedire circa hec
 15 videbuntur. Volentes et consencientes, quod omnia in presentibus litteris intelligantur declarata et expressa, que in ipsis tractatibus, ordinacionibus unionis et lige una vice vel pluribus declarata fuerint et expressa, eciam si mandatum exigent speciale. Et ad iurandum per eundem Leonem de Regio procuratorem nostrum in animam et super animam nostram, quod nos huiusmodi tractatum, ordinationem de unione et liga seu
 20 ipsam unionem et ligam et omnia et singula, que continerentur in instrumentis et litteris super huiusmodi unione et liga conficiendis, adimplebimus et curabimus firmiter observare. Et generaliter ad omnia et singula faciendum et exercendum, que in predictis et circa predicta necessaria sunt et erunt que facere nos ipsi possemus, eciam si mandatum exigent speciale, ac proinde si omnes casus, qui mandatum exigunt
 25 speciale, predictam unionem et ligam contingentes essent specialiter in hoc procuratorio denotati. Promittentes firmum, gratum et ratum perpetuo habere, quicquid per dictum^b procuratorem^c nostrum factum fuerit in predictis et quolibet predictorum, sub obligatione omnium bonorum nostrorum. In cuius^d rei testimonium presentes litteras exinde fieri et pendenti maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.
 30 Datum Avinione, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, die quintodecimo mensis Iunii, tercię indictionis, regnorum nostrorum anno duodecimo.

585—597. LUDEWICI SCRIPTA PRO DIVERSIS.

1320. Iun. 18. — Oct. 1. — (Oct. in. vel Nov. ex. — Dec. in.)

585. *Suppletio defectus aetatis.* Iun. 18.

35 *Originale (or.) in tabulario regio Berolinensis. Contulit R. Salomon. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 23 nr. 401.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus illustri Heinrico
 marchioni Brandenburgensi, principi et avunculo suo carissimo graciā suam et
 40 omne bonum.

584. ^{a)} is in loco raso or. ^{b)} um in loco raso or. ^{c)} em in loco raso or. ^{d)} In cuius in loco raso or.

1) *Deperditae sunt; cf. prooemium.*

Quamvis provida legum ac divorum imperatorum et regum Romanorum predecessorum nostrorum illustrium sanxerit auctoritas, ut hiis qui nondum etatis impedi-
 diente defectu sui iuris sunt, tutorum seu curatorum subveniatur suffragio, tue tamen
 sinceritati, quam favoris et amoris precipui merito complectimur amplexu, de habun-
 dancia regalis clemencie graciosius consulentes, auctoritatem tibi super quibuscumque
 contractibus, beneficiorum et feodorum collacionibus, investituris, negociis et gestis, que
 alias rite expedire decreveris, liberaliter concedimus, ut in hiis agendis, exercendis et
 expediendis tamquam alter noster et imperii princeps maior annis gaudeas pleno iure,
 non obstante annorum et etatis tue defectu, quem pateris. Nos enim eundem defectum
 supplemus de plenitudine et largitate munifica regie potestatis. In cuius rei testi-
 monium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Franchenfûrt oppido nostro regali, XIII. Kalen. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

586. *Scriptum pro Simone comite de Spanheim prius.* Aug. 10.

*Originale in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Sigillum secretum
 laesum pendet loro membranaceo.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 24 nr. 404.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chûnich ze allen zeiten merer des
 riches verjehen offentlich an disem brief, daz wir mit graf Symon von Spanheim umb
 die sache umb die bûrg ze Stronburch einen tach haben genomen von dem tag heut
 Aug. 17. daz ist an sant Laurencien tag über aht tag gen Franchenfûrt, also daz wir danne auf
 den selben tach zwen ratman da hin senden sûln, die daz reht auf ein gentzes ende
 umb die selben sache sprechen sûln, als die brief sagent, die er uns dar über geben
 hat. Swa wir des aber niht teten, so sûln wir gen dem vorgenanten graf Symon umb
 die bûrch ze Stronburg dehein ansprache mer haben. Wer aber daz wir selbe auf den
 tach niht chomen môhten, so mûgen wir einen anderen an unserer stat dar senden, der
 uns unser reht wær. Dar über zu einem urchûnde geben wir im disen brief mit unserm
 insigel versigelten.

Der geben ist ze Franchenfûrt, an sant Laurencien tag, do man zalt von Crists
 gebûrt dreuzehenhundert jar dar nach in dem zweintzigsten jare, in dem sehsten jare
 unsers riches.

587. *Scriptum pro eodem alterum.* Aug. 10.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS 193½. Descripsimus nos.
 Sigilli secreti cerae rubrae dorso impressi vestigia adsunt.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 354 nr. 3189 (Addit. III).

Wir Lud(owich) von Gotes gnaden Romischer chûnich ze allen zeiten merer des
 riches verjehen offentlich an disem brief, swen graf Symon von Spanheim auf den tach,
 Aug. 17. den wir von heut über aht tag gen im gen Franchenfûrt umb Stronburg genomen
 haben, sendet, daz die unser sicher geleite habent auf den selben tach ze chomen, da
 ze beleiben und wider an ir gewarheit ze chomen. Ze urchûnde ditz briefs.

Der geben ze Franchenfûrt, an sant Laurentien tag, in dem sehsten jare unsers
 riches.

588. *Litterae ad civitatem Argentinensem priores.* Aug. 27.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Sigilli maiestatis cerae flavae dorso impressi vestigia adsunt. In membrana erasa scriptum est. Inscriptio est: prudentibus viris . . magistro, . . consulibus et universis civibus Argentinensibus, fidelibus nostris dilectis. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 351 nr. 399 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 24 nr. 405.

Cf. infra nr. 595.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . .
10 magistro, . . consulibus^a et universis civibus Argentinensibus, fidelibus suis dilectis gr-
ciam suam et omne bonum.

Fidelitatem vestram, qua erga Romanum imperium viguistis attente, presentibus
amonemus, quatinus nostri iuris contemplacione, cum partes Alsacie nos visitare conti-
gerit cum principibus et aliis nostris fidelibus, vos nobis et nostris exercitibus victualia
15 pro nostra pecunia ministretis, alias eciam exhibiciones, quas vestra prudentia decreverit,
nobis tamquam vero regi Romanorum fideliter exhibendo. Pro eo vestris honoribus et
commodis nostra celsitudo intendet iugiter cum effectum. Scientes pro constanti, quod
dampna nulla a nostris vobis penitus inferentur, sed noster adventus ad vestrum bonum
pocius ordinabitur sic, quod nobis ad graciaram tenebimini actiones. Super hiis vestra
20 sollercia quantocius certitudinaliter nos informet.

Datum in castris prope Landowiam, VI. Kalendas Septembris, regni nostri
anno sexto.

589. *Concessio feudorum.* Sept. 13.

*Originale deperditum. Transsumtum (tr.) a. 1339. Apr. 10 confectum¹ in tabulario
25 caesareo Vindobonensi. Descripsit vel contulit K. Hönel. Sigilla pendent loris membra-
naceis. In plicae parte dextra leguntur: Registrata per Iohannem de Glacz. — Extr.
ed. Emler 'Regesta Bohemiae' III, 258 nr. 613.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 24 nr. 407.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum
30 noticiam presentibus volumus pervenire, quod nos illustris Iohannis Boemie et Polonie
regis ac Lucemburgensis comitis, principis et affinis nostri carissimi affectum et iugem
sollicitudinem, quem circa nos et imperium gerit assidue, advertentes ipsumque Iohannem
ad prosequendum commodum et honorem imperii aliquarum retributionum repensa allicere
cupientes, sibi, heredibus et successoribus suis Boemie regibus marchiam et terram
35 Budesinensem et civitatem Camentz ac universum dominium earundem, que ad imperium,

588. ^a) . . add. or.

1) Verba transsumti hic ponimus:

Nos Iohannes Dei gracia Olomucensis episcopus ac Rudolfus graciaram per eandem dux Saxonie
recognoscimus, domini Ludowici Romanorum regis litteras sue maiestatis sigillo roboratas non can-
40 cellatas, non viciatas, non abrasas, sed in prima et integra sua figura existentes, quarum tenor per
omnia est talis, nos vidisse:

'Nos Ludowicus — anno sexto.'

In cuius visionis evidenciam sigilla nostra presentibus ducimus appendenda.

Datum Prage, anno Domini eiusdem MCCC tricesimo nono, Sabbato ante Dominicam qua can-
45 tatur Misericordias Domini.

ex eo quod quondam Woldemarus marchio Brandenburgensis sine herede decessit, fuerat devoluta, damus, concedimus et donamus ex certa nostra sciencia in feudum et iure feudi tenendum et possidendum perhenniter cum civitatibus, censibus, castris, municionibus, opidis, villis, molendinis, silvis, venacionibus, rubetis, pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus et universaliter cum omnibus et singulis iuribus, quocunque nomine censeantur et in quibuscunque rebus consistent, que ad ipsam terram Budissinensem et civitatem Camentz pertinere dinoscuntur. Volentes ut ipse Iohannes, heredes et successores sui Boemie reges terram et civitatem predictas cum universis pertinenciis et iuribus suis prenotatis habere, iure domini tenere et possidere perpetuis temporibus debeant nobisque et imperio debite fidelitatis obsequia, ut ius feudorum exigit, de terra et civitatibus predictis prestare teneantur. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum in castris prope villam Hasnlach, Idus Septembr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

590. *Scriptum super resignatione feudi.* Sept. 19.

15

Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Contulimus nos. Sigillum deest, foraminibus relictis. In verso legitur: Monetam in Oppinh. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 489 nr. 708 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 24 nr. 408.

Lud(owicus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris .[.]²⁰
sculteto, consulibus et civibus in Oppenheim, dilectis suis fidelibus graciam suam et
omne bonum.

Fidelitas vestra sciat, quod Petrus dictus Rotcholb veniens ad nostre maiestatis presenciam feodum, quod commune habuit cum Sibolone dicto Osche, descendens a nobis et imperio nobis libere resignavit. Qua resignatione recepta, idem feodum cum omni²⁵
iure, quo nobis resignatum extitit, prudenti viro Iacobo dicto ad Veterem monetam civi in Oppenheim duximus concedendum. Presencium testimonio litterarum nostri sigilli robore signatarum.

Data^a in Franchenfürt, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, XIII. Kalend. Octobr., regni vero nostri anno sexto.

30

591. *Infeudatio comitis de Anhalt.* Sept. 27.

Originale deperditum. Transsumtum (tr.) a. 1495. Mai. 11. confectum in tabulario Dessoviensi. — Ed. Heinemann 'Codex diplomaticus' III, 264 nr. 401 ex tr. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 24 nr. 409.

35

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum notitiam volumus pervenire, quod regali circumspectione provide attendentes virtutum merita, quibus illustris Bernhardus comes de Anhalt princeps et affinis noster carissimus longe lateque laudabiliter commendatur ac multiplicia obsequia, que nobis et sacro Romano imperio exhibuit et inantea studiosius exhibebit, eidem Bernhardo⁴⁰
meritorum ipsius obtentu ac illustribus Alberto et Woldemaro comitibus de Anhalt patruis dicti Bernhardi et ipsorum heredibus comitatum palatinum Saxonie, princi-

590. ^a) corr. ex Datum or.

patum et marchiam in Lantsperch cum omnibus munitionibus, villis, curiis, bonis quibuscumque et obventionibus ab utraque parte fluvii Sale ad dicta dominia seu principatus spectantibus, cum omnibus bonis simpliciter ac universaliter, que nunc inclita Agnes^a marchionissa Brandenburgensis soror nostra carissima possidet et que ad ipsam
 5 devoluta sunt ex obitu illustrium Heinrici senioris mariti ipsius ac Heinrici iunioris nati eiusdem marchionum Brandenburgensium queque predicti ab imperio tenuerunt in feodum, contulimus ac dictum Bernhardum, patruos ipsius et heredes eorundem de omnibus prenominationis auctoritate regia liberaliter tenore presentium investimus. Insuper
 10 infeodamus predictos de castris imperialibus Chöffhuszen et Alstede cum omnibus redditibus, fructibus, iuribus spectantibus ad ipsa, hac conditione quod munitionibus et bonis, quas et que dicta soror nostra marchionissa Brandenburgensis nunc tenet et possidet, per vite sue tempora sine diminutione qualibet libere perfruatur. Post cuius obitum omnia predicta dictis Bernhardo, patris suis ac ipsorum heredibus plene cedent. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus
 15 communiri.

Datum in Franchenfurt oppido nostro regali, V. Kalend. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

592. *Litterae reversales eiusdem comitis.* Sept. 27.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici. Contulit H. Herre. Pendet
 20 *sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ed. Riedel 'Codex diplomaticus' B VI, 54 nr. 2265 ex or. (= Heinemann l. c. p. 265 nr. 402).*

Nos Bernhardus Dei gratia princeps de Anhalt et comes Ascarie notum facimus universis presencia inspecturis, quod omnia et singula feoda, que nobis, patris nostris ac nostris heredibus contulit serenissimus dominus noster dominus Ludowicus Romanorum rex semper augustus de sue liberalitatis regie plenitudine copiosa, sibi et Romano
 25 imperio vacabunt libere et solute, postquam idem dominus noster nobis ac nostris heredibus marchionatum Brandenburgensem cum dignitate vocis in electione regis Romanorum et officio camere imperii cum aliis dicti marchionatus dignitatibus in feodum contulerit ac nos et heredes nostros more debito investiverit de eisdem, preter principatum in Anhalt, comitatum Ascarie et alia bona, que nos et progenitores nostri ab antiquo a Romano imperio tenuerunt. In cuius rei testimonium presentes litteras dedimus sigilli nostri robore consignatas.

Dat. in Franchenfürt, V. Kalen. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo.

35 593. *Obligatio civitatis imperii.* Sept. 27.

Originale (or.) in tabulario regio Sleswicensi. Contulimus nos. Adest sigillum parum laesum, quod loro membranaceo pendebat. — Ed. Sudendorf 'Registrum' II, 182 nr. 93 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 354 nr. 3191 (Addit. III).

40 Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod quia illustribus Iohanni et Erico ducibus Saxonie, principibus nostris dilectis in duobus milibus marcis argenti et ducentis sumus obligati, solucioni dicti nostri debiti intendentes eisdem ducibus civitatem nostram et imperii Lübekk cum omnibus iuribus ac fructibus imperialibus ibidem pro pignore legitimo

45 591. ^a) Agnetis tr.

tenore presencium assignamus tenendam, quousque ex ipsa civitate, iuribus et fructibus predictis dictam summam pecunie plene tollant, perceptis in nostro debito nobis et imperio plene continue defalcandis. Harum testimonio litterarum sigilli maiestatis nostre robore signatarum.

Dat. in Franchenfûrt oppido nostro regali, V. Kalen. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

594. *Concessio telonei.* Sept. 30.

Originale (or.) in tabulario regio Marburgensi. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 199 nr. 215 ex or. Editionem repetimus.

10

Böhmer, Reg. Ludw. deest.

Cf. aliud scriptum regis eodem die datum l. c. p. 199 nr. 214.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod ob grata et fidelia obsequia nobis et imperio nuper per nobilem virum Ulricum de Hanowe, fidelem nostrum dilectum versus Alsaciam in-
pensa et pro dampnis sibi in eisdem nostris obsequiis illatis ipsi in tribus milibus lib-
rarum Hallensium bonorum existimus obligati. Pro qua summa pecunie ipsi Ulrico et
suis heredibus duos Turonenses grossos in thelonio nostro Bacharaei duximus deputandos,
tam diu per ipsum Ulricum et suos heredes tollendos et colligendos, donec ipsi de
dicta summa, pro qua ipsis iudicium dictum Brunneheimerberge cum universis suis per-
tinenciis obligavimus, de dictis duobus grossis Turonensibus vel alibi per nos integraliter
fuerint expediti. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre
maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Franchenfûrt, II. Kalen. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

25

595. *Litterae ad civitatem Argentinensem alterae.* Oct. 1.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Sigilli maiestatis ceræ flavæ dorso impressi vestigia adsunt. In membrana erasa scriptum est. Inscriptio est: den weisen und bescheiden leuten Nyclus Zorn und dem rat der burger ze Strazburg, unsern lieben getriwen. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 351 nr. 400 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 24 nr. 411.

Cf. supra nr. 588.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chünich ze allen zeiten merer des
riches enbieten den weisen und bescheiden leuten Nyclus Zorn und dem rat der
burger ze Strazburch, unseren lieben getriwen unser hulde und alles gût.

Als ir uns enboten habt, sult ir wizzen, daz wir nihts von iu gelouben dann daz
gût ist und daz wir deheinen unwillen noch ungenade gen [iu]^a haben noch auch
ungern heten. Ist aber daz iuch unser diener, den schaden in iurer stat und dar auz
geschehen ist, angreifen und beswæren wolten, sult ir wizzen, daz uns daz gar lait ist
und auch daz sicherlich wenden wellen, swa wir chûnnen oder mûgen. Als wir auch
mit sampt unsern lieben fürsten dem chûnig von Beheim und dem bischof von Trier
vor mit iu geredet haben umb einen lantfride, biten wir iuch vleizz[lichen]^a, sei iu iur

595. ^a) lacuna or.

wille güt darzu, daz ir dann an etlich stat, da ir sicher seit, chomet, da wir auch sicherlich hin chomen mügen, und lat uns daz zehant wizen, so wellen wir zu iu chomen und alles daz nach iurem rat darzu tûn, daz wir mügen, daz der selb lantfride bestetigt werde. Und wizzet auch, geet er zu, daz wir iuch dester baz beschermen mügen.
 5 Wær des aber niht, so mähten wir iuch dester minner beschermen. Wir biten iuch auch, swaz iu unser getriwer Stehelin Chage darüber und über ander sache sag, daz ir im daz gantzlich geloubet.

Der brief ist geben ze Franchenfûrt, an der Mitwochen nach sant Michels tag, in dem sehsten jar unsers riches.

10 596. *Procuratorium Cunrado de Gundelfingen datum.*

(Oct. in. vel Nov. ex. — Dec. in.)

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 189. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranacco. — Ineditum.

Reg. Boica VI, 27. Böhmer, Reg. Ludw. deest.

15 *Est exemplar ad tractandum cum civitate Rotenburgensi; cf. not. a. Cuinam tempori vindicandum sit, ex itinere regis accuratius colligi non potest.*

Wir Ludewig von Gottes gnaden Rômescher chûnig ze allen ziten merer dez ryches vergehen offenlich an disem brieve, waz unser lieber getrüwer der geistlich man brüder Cûnrad von Gundolfingen lanteonmendûr ze Franken mit unsern lieben
 20 getrüwen dem rate unde der gemeine unser burgere von Rôtenburg^a von unseren wegen geret und getedinget, daz wir in daz allez stete haben und vollenden sullen ane geverde. Ze urkunde diz briefes.

Der geben ist ze Aschaffenburg mit unserm chuniglichem ingesigel versigelt, do man zalte von Cristes gebürte drûzehenhundert jar dar nach in dem zwenzigest jare, in dem
 25 sehsten jare unsers ryches.

597. *Statutum super iudicio in Hirschberg. Oct. 28.*

Originale iam tribus petiis humore valde exesis et omnino dissipatis constans in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 197. Descripsimus nos. Sigillum deest, lori membranacei parvo fragmento relicto. Ea quae legi non poterant uncis inclusa supplementum e transsumto a. 1459. confecto ibidem l. c. servato. Orthographiam verborum supplementorum ad modum autographi correximus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 24 nr. 413.

1. Wir Ludwich von Gotes genaden Rômischer chûnich ze allen zeiten merer des riches verjehen offenlich an disem brif, daz wir diu reht der graschefte ze Hirzperch,
 35 diu her nach geschriben stent und die unser liber getriwe der edel graf Berhtolt der alte von Grayfspach, Heinrich von Mure und Sifrit von Môrenshaim, als wir in und unser liber getriwer graf Berhtolt von Morsteten genant von Nyffen der selben grascheft lantrihter enpfolhen heten, an den eltsten und pesten rittern und chnechten, di in der grascheft ze Hirzperch geerbet und gesezzent sint, ervaren habent, di dar umb
 40 swuren, bestetiget haben von unserm chûnichlichen gewalt und bestetigen mit disem brif, daz si ein igelicher lantrihter halte und dar nach ewichlichen rihte:

2. Des ersten daz ein lantrihter der vorgeschriben graschefte ze Hirzperch auf sin lantgerichte und wider dann reiten sol den lûten und dem lande an schaden, an daz

596. ^{a)} atramento fusciori eadem manu ut videtur post insertum or.

im auf der schr[annen ertailt wirt mit dem rechten, und daz er holtz nemen sol in welchem] holtze er wil zu dem gal[gen und zu der schrannen.

3. Dar nach] mage der [lantrihter] selbe daz geriht niht [besitzen], so sol er einen frien herren an sin stat setzen, der ze sinen [tagen] komen sei, daz [ist daz er alt vier- und]zwanzig [jar sei, und] darnach danne all sach rihten untz an die æchte. Und sol 5 denne der lantrihter æchten selber und auz der æchte lazzen.

4. Dar nach daz der lantrihter niht gerihten mache, denne er habe ze dem minsten siben ritter, [di] das reht sprechen. Ez sol auch nimant urtail sprechen auf der lantschrannen denne rittere und des reichs erbpurger, di mit der ellen und mit der wage niht verchauft. Ez mügen auch ehnehte auf dem lantgerihte urtail sprechen 10 und doch nur diweil si [vorsprechen] sint und hin nach niht.

5. Dar nach daz der lantrihter alle sache rihten mach, die für in auf di lantschranne [mit klage] choment an aleine gaistlicher læute. Wellent di dar umb vor dem lantgerihte reht tun, daz mügent si wol [getun. Wellent] si des aber niht tun, so sol man si für irn rihter schikken. 15

6. Dar nach daz der lantrihter [ab ie]des mannes [gut mit reht ne]men mag einen notnunfter^a, marder, einen tothshlekker, einen mortprenner, einen diep und einen rauber und sol [uber des selben] leip in vierzehen tagen rihten als reht ist, dem gute und des gutes herren an schaden und sol deheinen [pfenning von im] nemen, daz er in genesen lazze; nimpt er aber pfenn[ing von im] und rihtet niht als reht ist, [so sol er den selben] 20 man des gutes herren wider antwurten und di pfenning di er von im genomen hat und [sol im di haimsuche pez]zern. An in gepannen stæten noch in gepannen märkten, [da hat er inne nicht ze suchen noch ze rihten, die weil man] dar inne den chlagern reht tut. Wolt man aber den chlagern [dar inne niht rehtes tun, so mugent si klagen auf] der lantschranne oder swa si gerihte vindent. 25

7. Dar nach [wer ainen des nahtes nahtludet, chomt er für gerihte] und wil ez nah [reht pezz]ern, so ist er [dem den er genahtludet hat der zwispild schuldig und dem lantrihter ist er leibs und guts verfallen nach genaden und sol man disen seiner zwispilde des ersten verrihten.

8. Dar nach] wes man den ma[n zeih]et, des mag er vor gerihte mit [sein aines 30 aide laugen, di weil er ungepunden und unge]vangen ist, an umb notnunfte. Ist daz ein fraw diu [klaget und si] fürpringe[t als reht ist, so sol man ir nach] reht rihten. Mag si ir aber niht fürpringen als reht ist, so sol [man seinen aid und sein laugen da für nemen].

9. Dar nach swer einen schedlichen man in der grascheft [væhet, daz er in daz nehst geriht in der grascheft] furen mach, ez sei stat oder markte, swez ez sei. [Wirt 35 im da niht geriht, so mag er in furpas mit reht] als verre fûren, untz im gerihtet wirt, und daz sol im [niht gegen dem landrihter schaden. Und wer einen sched]lichen man væhet, der sol in in vierzehen tagen bereden, denne in irre ehafte [not an geverde.

10. Dar nach daz] nimant auf deheiner rechten lantstrazze belaiten sol denne der lantrihter [oder wer es von seinen wegen] tut, als verre di grascheft get, und sunder- 40 lichen umb die Altmûl, daz dar auff dehein [lantstrazze] ist und daz nimant dar auff deheine gelaitte hat, als verre di grascheft get.

11. Dar nach daz der [acht]schatze ist zehen pfunt Ulmischer pfenninge. Die haimsuche dem edeln manne zehen pfunt und dem gepauren [sehtzig] und fünf pfunt¹ Ulmischer pfenninge. Darnach di frævel dem edeln mann sehtzig und fünf pfunt und 45 dem gepauren anderthalp pfunt Ulmischer pfenninge. Darnach die leme dem lantrihter zehen pfunt [und dem] des der gewesen ist, den man gelemet hat, auch zehen pfunt^b

597. ^a) *supra lineam add. or.*

^b) und dem des — pfunt *bis scripta tr.*

1) *Id est fünf pfunt und sehtzig Ulmischer pfenninge.*

Ulmischer pfenninge. Und ist daz der der di leme getan hat mit dem rechten benô[tiget wirt, so gehört] ein lid wider daz ander. Ist aber daz er mit [mutwillen auf] daz reht steet, so gehöret [für di groz leme zehen pfunt und für di klaine sehtzig und fünf pfunt] Ulmischer pfenninge und des selben herren [des aigen] er gewesen ist [ze ietweder leme als vil. Dar nach für ein fliezzende wunden sehtzig und] fünf pfunt Ulmischer pfenninge. Dar nach daz der lantrihter ie für einen [Ulmischen pfenning einen Haller] nemen sol.

12. Dar nach daz nimant deheine niw purche paw, dehein müle von neuen dingen stifte noch dehein niw tavern an des lantrihters willen und wart.

10 13. Und dar umb daz ein lantrihter ewichlichen nach disen rechten rihte und si halte, haben wir si an disen brif hai[zen] geschriben und den selben brif versigelt mit unsern insigel.

Daz ist geschehen ze Nûrmberg, da man von unsers Herren geburt [zalt dreu- ze]henhundert jar und dar nach in dem zwaintzigten jar, an sand Symon und^e Judas 15 tach der zwaier zwelftpoten, in dem sehtsten jar [unsers] riches.

598—610. FRIDERICI SCRIPTA PRO DIVERSIS ET PROMISSIONES RECEPTAE.

1320. Oct. 15.—Dec. 11.

598. 599. PACTA CUM COMITIBUS DE WIRTEMBERG.

1320. Oct. 15.—16.

598. *Scriptum pro Eberhardo.* Oct. 15.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum lacsum loro membranaceo. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 477 nr. 683 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 386 Friedrich nr. 369 (Addit. III).

25 Wir Friderich von Gotes gnaden Romischer kunig allezit ein merer des richs tun chunt mit disem brief allen den die in ansehent, lesent oder hôrent lesen, daz wir unserm lieben ôheim graf Eberhart von Wirtemberg umb die getrewen dienst, die er uns und dem riche untz her getan hat und noch furbaz tûn mag und sol und gelobt hat, geben haben und geloben ze geben mit disem brief driuzehenhundert march gûtes 30 silbers Chostenzer gewichtes oder ie für di^a march vier und sechzik Peheimischer pfenning. Und haben in umb daz selbe silber gestôssen an unser mûtte ze Lyntze, also daz er oder sin erben, swann er der alten schuld von der selben mutte gar und gentzlich verrichtet wirt, die er noch dar uf hat, sol an underlaz die vorgeanten driuzehenhundert march nemen und abniezen an alleu unser irrûng ane geverd. Wir sullen ouch an unsern 35 lieben prûder und fursten Liupolt hertzogen ze Ôsterr(ich) und ze Styr werben an gevêrde, daz er sinen willen darzû geb, daz unser liben getrewen Eberhart und Ulrich von Walsse gebrûder sich verbinden umb daz silber in allen den bûnden, als si im umb die alten schuld bunden sind¹. Und wer daz unsers lieben prûder willen niht, so sol der vôr- genant unser ôheim von Wirttemberch an unsern lieben Purch(ard) von Elerbach und

40 597. c) z or.

598. a) *supra lineam add. or.*

1) Cf. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXV nr. 508.

Purchard sinem sun genûch haben, daz si im wartten und gebunden sin mit der purge und stat ze Sygmaring und mit allem den und darzû gehôrt, als si ez iezund inne habent, swie daz ist genant, in allen den bunden, als si im umb die alten gûlt gebunden sint. Und geben im darumb disen brief versigelten mit unserm kunichlichem insigel.

Der ist geben ze Gruning, des Mittwochen vôr sant Gallen tag, do man zalt von Christes geburd driuzehenhundert jar darnach in dem zweintzgisten jar, unsers richs in dem sechsten jar.

599. *Scriptum pro Ulrico et Ulrico.* Oct. 16.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. l. c. p. 478 nr. 684 ex or.

10

Böhmer, Reg. Ludw. p. 387 Friedrich nr. 370 (Addit. III).

Cf. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXV nr. 510.

Wir Friderich von Gotes gnaden Rômischer kunig allezit ein merer des riches tûn kunt mit disem brief allen den die in ansehent, lesent oder hôrent lesen, daz wir unsern lieben getrewen oheimen graf Ulrich von Wirttemberg und graf Ulrich sines brüder sun umb die dienst, die si uns getan hant und noch tûn mugen und sullen, geben haben nêwenhundert march gûtes silbers Chostenzer gewichtes oder ie fur die march vier und sechzik Peheimischer phenning. Und haben si umb daz selbe silber gewiset und gestôzzen an unser mutte ze Lynceze, also daz si oder ir erben, ob si nit enwêren, antreten sullen daz selbe silber inzenemen von den nechsten Wichnechten ubir ein jar und sullen ane underlaz nemen und abniezzen von der selben mutte daz vorgeschriben silber ane alleu unser irrung. Wir sullen ouch an unserm lieben prûder und fursten Liupolt hertzog ze Osterriich und ze Styr werben ane gevêrd, daz er sinen willen darzû geb, daz unser lieben getrewe Eberh(art) und Ulrich gebrûder von Walsse sich verbinden umb daz selb silber gen inen in allen den bunden, als si vor unserm lieben oheim graf Eberh(ard) von Wirttemberg vôr gebunden sind umb daz gût, daz er uf derselben mutte hat. Und wêr daz unsers bruders hertzog Liupoltz wille nit, so sollen die vôrgenanten unser ôheim an unsern lieben Purchart von Elerbach und Purchart sinen sun genûch haben, daz si inen wartten und gebunden sin mit der purg und stat ze Sygmering und mit allen dem und darzû gehôrt, als si ez iezund innen habent, swie daz genant ist, in allen den bunden, als si dem vorgeanten graf Eberh(art) unserm ôheim umb sin gulte vôr gebunden sind. Und geben inen daruber disen brief versigelten mit unserm chunichlichen insigel.

Der ist geben ze Grûningen, an sant Gallen tag, do man zalt von Christes geburd driuzehenhundert jar dar nach in dem zweintzgisten jar, unsers richs in dem sechsten jar.

600. 601. PACTUM CUM CONRADO DE WEINSBERG.

35

1320. Oct. 25.

600. *Litterae regis.* Oct. 25.

Originale desideratur¹; cf. cap. 7. Transsumtum a. 1387. Nov. 2 confectum in tabulario caesareo Vindobonensi. Iubente praefecto descriptum est. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 175 Friedrich nr. 168.

40

(1) Wir Friderich von Gotes gnade Romyscher konyg aleziit ein merer dez rychs virjehen offenlichen und dun kunt myt diesim brieffe allen den die in ansehent

¹ In archivo etiam Ochringensi nonnisi transsumta a. 1362. et 1392. confecta servantur, que conferre supersedimus.

oder horent lesen, daz nû unser lieber getruwer Conrat von Winsperg der alte zu unsern gnaden komen ist und hat sich genezlich und lieplich myt uns verriicht und hat uns myt guten truwen gelobt zû dienen myt siner macht, so er beste mag, an alle geverde an diesim lande zû Swaben, zû Francken und zû Elsasszen und auch geen
 5 Beyern, ist ob wir sin bederffen und ob wir ez im enbieten. Und sal daz tun die wile der kryg wert zwieschen uns und herezog Ludwig von Beyern von dez Romyschen rychs wegen. Und wan er uns also dienet, so sollen wir im koste geben ungeverlichen als andern unsern dienern. (2) Und umb dieselben dinst so geben wir im engentlichen und frilichen myt gûnst und willen und myt gueten rat und heisze aller unser
 10 bruder und frûnde zweitusent marck lotigen silbers Costanczer gewichtes oder ½ vor ein marck silbers sollen wir im geben vier und syheczig groszer guter und geber Beheymischer phenninge, bis daz wir im also zweitusent marck silbers gewern und virriichten gar und genezlichen. Und dezzelben silbers sollen wir und die vorgebant unser bruder oder ir erben gemeynlich oder ichlicher under in besunderlichen und unverseidenlichen
 15 geben und verriichten an furczûg dem vorgebant Conrat von Winsperg oder sinen erben, ob er enist, tusent marck silbers oder als vyl groszer Beheimischer phenninge, als da vor geburt und als vorgeschriben stat, nû zû der Vasnacht die nû aller nehest ^{1321.} ^{Mart. 4.} ^{Dec. 25.} kompt danach als dieser brieff geben ist, und danach zû den nehesten Wiheachten die danach allerscherist koment, so sollen wir oder unser bruder oder ir erben aber
 20 geben und virriichten tusent marck silbers an silber und an phenningen, als vorgeschriben stat, dem vorgebant Conrat von Winsperg oder sinen erben, ob er enist, an furczug, also daz er uns dez die basz und dez die furderlicher gedienen moge, und were ob im dieselbe werschafft virczogen wurde, so deten wir nit wol noch recht an im und an uns selber. Und dieselben zweitusent marck silbers sollen wir oder unser bruder oder ir
 25 erben im oder sinen erben geben und antworten an allen iren schaden zû ½twederm zyl frilichen und ledeclichen geen Schuerberg off die burg oder geen Sûlme oder in ein andern vesten, die sie uns benennet, also daz sie daran habende sien, ez sy dan daz sie gern und willeclichen umb die werschafft ir botte zu uns senden. (3) Wir virjehen auch one an diesim brieffe, daz wir myt rate und guten willen aller unser bruder haben
 30 geben dem vorgebant Conrat von Winsperg tusent phunt guter Heller umb die dinst, die er uns vor disim kryge dicke getan hat, und auch vor den schaden, den wir und herezog Lupolt und ander etliche unser bruder in diesim kryge im getan haben an sinen luten und guten. Und dieselben dusent phunt Haller sollen wir oder unser bruder oder ir erben alle unverseidenlichen geben und verriichten demselben Conrat von Winsperg
 35 oder sinen erben in dieser jaresfrist, als dieser brieff geben ist, oder wir sollen im oder sinen erben antworten und ingeben ein unser vesten und so vyl lute und gut, darzû drizig marck silbers herren geltes, daz er und sine erben davon dazselbe herrengelt volleclichen an irrunge gehalten mogen und auch geniszen mogen. Und dazselbe gelt und dieselben vesten sal er und sine erben frilichen innehaben und nyszen als lange, biz
 40 daz wir oder unser bruder oder ir erben in genezlichen geben und verriichten tusent phunt guter Haller. (4) Wir sollen in auch ein solche vesten und solich lute und gut ingeben, die uns und daz herezogtum zû Osterreich angehorent und die in auch allernehest gelegen sint zu Swaben oder zu Elsasszen, die sie genennet. (5) Ist auch ob wir sins dinstes bedorffen usz dem lande, daz ist geen Miszen oder geen Dûringen
 45 oder ober die berige geen Welschim lande, dahin sol er uns auch dienen und darumb sollen wir im bysunderlichen aber geben und hellffen, daz er soliche dinst gar wol herezugen und getûn moge. (6) Man sal auch me wissen, daz wir und unser bruder sollen den vorigen Conrat von Winsperg und alle sine vesten und auch sin lute und gût ungeverlichen schirmen vor gewalt und sollen im beholffen sin. Und ist ob in
 50 ieman angriffen und in schedegen wolt on diesim kriege oder von dez krieges wegen,

und were ob wir dazwischen abgingen oder daz der krieg verricht worde oder überwunden worde, der zwieschen uns und herzog Ludwig ist, und daz geschee vor, e daz demselben Conrat von Winsperg oder sinen erben daz vorgeschriben silber und die tusent phunt Haller verriicht und vergolten worden gar und genczlichen, als vorgeschriben stat, daz sal in czû keynen schaden komen an der werschafft und danne alle 5 unser bruder Lupolt, Albrecht, Heinrich und Otte herzogen zû Ostenrich und in Styre gemeynlich und unverscheidenlich und auch ir iglicher under in bysunderlich und alle ir erben gebunden und hafft und schuldig sin myt allem recht und haben sich auch virbunden redelich und recht, daz vorgeschriben silber und die tusent phunt Haller zû geben und uszzuriichen gar und genczlich demselben Conrat von Winsperg oder sinen 10 erben, waz in usze bliebe ist unvergulten. Und welche under denselben unsern brudern dazwischen abgingen, so sint die andern unsern bruder und alle unser erben schuldig und gebunden, dazselbe silber und die Haller zû geben demselben Conrat von Winsperg oder sinen erben, ob er enist, in alle dem rechte als vorgeschriben statt, ez stande danach lange oder kurz, daz sal in zû keynem schaden komen an der werschafft. 15 Und were ob derselbe Conrat von Winsperg dazwischen abginge vor, e daz im dazselbe silber und die Haller geben und virriicht werden gar und genczlich, so sin wir, unser bruder und auch alle unser erben unverscheidenlichen und ichlicher under uns biisunderlichen schuldig und gebunden zu geben und uszzûriichten daz vorgeschriben silber und die Haller dezzelben Conrat von Winsperg kinden und iren erben, waz in 20 usze blieben ist, unvergulten an alle widderrede in alle dem recht, als vorgeschriben stat, ez stande lange oder kurz, daz sal in zu keynen schaden komen. (7) Und derselbe Conrat von Winsperg und sine erben sollen diesin geginwertegen brieff und diese hantfesten als lange innehaben zû eynem waren urkunde aller vorgeschriben dinge, bis daz sie verriicht werden hauptguts und schaden, den sie davon nement. Und 25 diewile sie diesen brieff habent, so sin wir der schulde und dez schaden nit ledig, es sy danne daz wir mit erbern luten und myt eyner erbern guten kûntschafft herczûgen und myt rechte vobringen, daz sie dezzelben silbers und der Haller gewert und verriicht sin. Und alles daz an diesem brieffe vor und nach geschriben stat, daz haben wir und unser bruder alle gelobt off unser sicherheit und myt guten truwen sicher [und] stete 30 zû halten an alle geverde. Und wie ob wir dez nit teiten, daz Got wende, waz schaden dan danach derselbe Conrat von Winsperg oder sine erben davon nement, denselben schaden sollen wir in uszrichten und geben zû dem hauptgût, ez stande lange oder kurz. Und darzû so haben wir und unser bruder herloubt und geben vollen gewalt und gût recht myt diesen brÿffe, uns und unsern bruder gemeynlichen oder biisunder- 35 lichen zû phenden und alle unser erben, dem vogenanten Conrat von Winsperg und sinen erben und daz er und sin erben habent gewalt und gut recht, uns und unser lut und gut anzugriffen und zu noten an alle clage und an allen unsern zorn an allen steten, wo sie mogen, und daran tund sie recht und nit unrecht, und dez sollen wir uns nit wern noch sollen dawidder nit dîn. Und waz schaden sie derselben phandunge nemen, 40 den sollen wir in ablegen. Sie haben auch als vollen gewalt und gût recht, uns darumben und unsre lute und gut zu phenden und anzûgriffen, als offt und als dicke bis daz in hauptgût und schade virgolten wirt gar und genczlichen. Und teten wir dawidder icht, so teten wir in gewalt und unrecht. (8) Und daruber zu eynen waren urkunde aller vorgeschriben dinge so geben wir dem vogenanten Conrat von Winsperg und sinen 45 erben diesim brieff gefestent und versigelt myt unserm konyglichen insigel und myt unser bruder insigel herzog Lupolts und herzog Heinriches, die alle daran anhangen und darunder sich verbunden haben unser bruder herzog Albrecht und herzog Otte, stet und war zû halten, was vorgeschriben stat. Und wir herzog Lupolt und herzog Heinrich die vogenanten von Ostenrich bekennen uns und verjehen offinlichen an diesim 50

brieffe aller vorgeschrieben dinge, daz die myt unserm rait und guten willen und myt unser bruder rait und willen herczog Albrechtes und herczog Otten redelichen und recht gescheen sint. Und auch wir alle vier bruder herczogen von Ostenrich haben uns verbunden myt allen rechte und haben gelobt myt guten truwen off unser sicherheit, stete
 5 zu halten, was vorgeschrieben stat an alle geverde. Und wir die vorgeanten herczog Lupolt und herczog Heinrich virjehen, daz wir unser insigel haben geleit an diesin brieff zû unsers herren und bruder insigel dez Romyschen konÿg Frideriches zû eyner geczugnisse aller vorgeschriben dinge, und unser bruder herczog Albrecht und herczog Otte habent sich virbunden under die drû insigel, die an diesim brieffe hangent, stete
 10 zû halten, waz vorgeschrieben stat. Und wir die vorgeanten herczog Albrecht und herczog Otte von Ostenrich virjehen aller vorgeschrieben dinge, daz die myt unserm rat und willen gescheen sint, und haben sie gelobt und geloben sie off unser sicherheit myt unsern guten truwen stete und sicher zû halten an alle geverde.

Dieser brieff wart geben zu Grûnyngen, an dem nehsten Samystag vor Symonis
 15 et Iude der zwelffbotten, da man zalte von Cristus geburt druczehenhundert jar und darnach in dem zweinczigisten jare, unsers konyg Frideriches dez vorgeanten in dem sehsten jare unsers richs.

601. *Promissio Conradi.* Oct. 25.

Originale ibidem. Item descriptum est. Sigilli fragmentum pendet loro membra-
 20 *naceo. — Ineditum.*

Cf. Böhmer l. c.

(1) Ich Chûnrat von Winsberch tûn chunt mit disem brief allen den die in^{an}sehent oder hõrent lesen, daz ich dem hohwirdigen fursten minem gnedigen herren chunig Friderich von Rom gelobt hab und ze den hailigen gesworn ze dienend mit ahzig helmen
 25 in dem land ane alle geverd und gen Beyern, ob er sin bedarf, die wile der krieg wert zwischen im und dem herczog Ludwig von Beyern von des richs wegen. Und sol er mir chost geben als andern sinen dienern. Und git mir darumb ze Vasnaht diu schierst^{1321. Mart. 4.} chumt tusent march silbers Costenzer gewihtes, ie fur die march vierundsehzig grosser Bohemischer phenninge und ze Wihenheuten die darnach aller schierst choment git er^{Dec. 25.}
 30 mir auch tusent march silbers dez vorgeanten gewihtes, darzû git er mir sehshundert phunt Haller, der sol er mich wisen uf miniu phant, diu ich von dem rich inne han, uf sweles ich denne wil. Wer auch daz dazwischen iht gemelt in miner gebiet und phlege von cristan oder von Juden, daz sol ich innemen und sol daz minem herren dem chunige abgan an den tusent marchen, die uf Wihenheuten gevallent. (2) Ist auch daz er
 35 mines dienstes bedurfend wirt us dem land, daz ist gen Boheim, gen Missen, gen Duringen oder uber die berge gen Welschem land, so sol ich im dahin dienen und sol er mir darumb geben und helfen, daz is erziugen muge. (3) Weri auch daz min vorgeanter herre chunig Friderich dazwischen abgiengi, dez Got niht enwelli, e daz ich dez vorgeanten gûtes gantzlich vort gewert, so sullent mir die hohgebornen fursten hertzog
 40 Liupolt, hertzog Albrecht, hertzog Heinrich und hertzog Otte gebunden sin daz vorgeant gût ze gebend und ze rihtend, swaz mir dez selben dannocht usse stat unvergolten. Ich sol auch den vorgeanten minen herren den hertzogen, ob min herre chunig Friderich niht e[n]weri, dienen und beholfen sin als minem herren dem chunige wider herczog Ludwig von Beyern und wider sin helfer und diener, diewil der krieg zwischen in wert, der
 45 von dem riche ist uferstanden, und sol auch minem herren dem chunige und sinen vorgeanten brudern mit allen minen vesten warten den krieg volle us. (4) Ez sullent auch mine vorgeante herren die herczogen mich schirmen und mir beholfen sin, ob mich

iemman wolt angriffen von dezselden chrieges wegen. Und ze ainem ganzen und offenn urchund aller diser vorgeschriben dinge gibe ich vorgenanter Chünrat von Winsberch minem vorgenanten herren chunig Friderich und sinen vorgenanten brüdern herczogen ze Österreich und ze Styr disen brief versigelt mit minem insigel.

Der ist geben ze Grüningen, an dem Samstage vor Symonis et Jude der zwelf-
boten, do man zalt von Cristes geburt tusent jar driuhundert jar und darnach in dem
zwainzigosten jar.

602. *Scriptum pro Lupoldo duci Austriae.* Nov. 1.

Originale (or.) ibidem. Pendet sigillum valde lacsum. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 480 nr. 45 ex or. Editionem repetimus. 10

Böhmer, Reg. Ludw. p. 384 Friedrich nr. 335 (Addit. III) male ad a. 1316. Nov. 1.

Nos Fridericus Dei gratia rex semper augustus ad universorum noticiam volumus publicam pervenire, quod nos advocaciam in Sancto Gallo interius et exterius cum omnibus suis iuribus, utilitatibus et pertinenciis quibuscumque illustri Liupoldo duci Austrie et Styrie fratri nostro karissimo pro octingentis marcis argenti ponderis Constant(iensis), 15 quas nostris et suis servitoribus nostro exposuit nomine et pro quibus se ex parte nostra debitorem constituit, iusto pingnoris titulo obligavimus et presentibus obligamus, tenendam cum suis iuribus et pertinenciis memoratis tam diu et habendam, quousque dictam octingentarum marcarum argenti summam integraliter consequatur. Quo facto eadem advocacia ad nos et imperium libere revertetur. In cuius rei testimonium sigillum 20 nostrum regale appendimus huic scripto.

Datum in Grüningen, Kalend. Novembris, anno Domini millesimo CCC vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

603. *Promissio Ulrici comitis de Helfenstein.* Nov. 7.

Cf. supra nr. 284—286. 25

Originale ibidem. Iubente praefecto descriptum est. Sigilli fragmentum pendet loro membranacco.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXIX nr. 552.

Cf. infra ad a. 1322. Nov. 16.

Wir graf Ulrich von Helfenstain tûn kunt mit disem brief allen den die in ansehent, 30 lesent oder horent lesen, daz wir gelobt haben und auch ze den heiligen geschworn, dem hochwirdigen herren chunig Friderich von Rome und den edeln fursten herczog Liupolten und herczog Heinrich und iren brudern herczogen ze Österreich und ze Styr ze dienen mit unserm brüder graf Jansen in allen den bunden, ez si mit leib und mit gût und unsern vesten, als er sich mit sinen brieven¹ gebunden hat, den krieg vol uz, der 35 umb daz Romische riche uferstanden ist wider herczog Ludwigen von Payern und sin helfer. Und wer, davor Got si, daz unser brüder graf Johans abgieng, so sin wir doch derselben dienst gebunden unserm vorgenanten herren kunig Friderich und sinen brüdern. Und daz diz also stet und unzerbrochen belib, geben wir den vorgenanten unsern herren disen brîf versigelten mit unserm insigel. 40

Der ist geben ze Gruning, do man zalt von Kristes geburd driuczehenhundert jar darnach in dem zwainzigisten jar, an Fritag nach Allerheiligen tag.

1) *Supra nr. 286.*

604. 605. SCRIPTA PRO CIVITATE HALLENSI.

1320. Nov. 15.—16.

604. *Scriptum prius.* Nov. 15.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Böhmer l. c. p. 479 nr. 685 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 175 Friedrich nr. 170.

(1) ¶ Wir Friderich von Gotes gnaden Rômscher kunig allezit ein merer dez riches tûn kunt mit disem brief allen den die in ansehent, lesent oder horent lesen, daz unser
 10 getriwe liebe . . die burger von Halle zû unsern gnaden kamen ze Wimpfen und zoygten
 uns ein hantvest, die in unser ânin kunig Rudolf seilig von sunderlichen gnaden hatt
 gegeben und die in unser vatter kunig Albrecht seilig durch ir bete hatt gevesttent und
 bestätigt¹, und baten uns demüteclich und gütlich, daz wir in ouch die selben hantvestin
 von unsern kuniglichen gnaden gerüchten ze bestätigen. Diu selb hantvestin waz uberal
 15 also, daz man nieman der ze Halle gesezzen ist oder ze Halle gehöre, ez sy man oder
 vrowe, klein oder grozze, junge oder alte, uzserhalb der stat fur deheinen richter oder
 fur chein gericht sule noch muge gezwungen noch geziehen umb kein weltlich sache,
 swie diu si genennet. Wan swer der ist der wider ir deheinen icht hat ze sprechen,
 ez sy vrowe oder man, der sol daz recht sûchen und nemen von demselben vor sinem
 20 richter ze Halle, swer der denne ist. Nu haben wir angesehen die manigveltigen und
 nutzlichen dienst, die die vorgenanten . . burger von Halle uns und unsern vordern hant
 getan und noch mugen getûn, und haben in die vorgnante gnade bestätigt und gevesttent
 mit disem brief in allen den rechten und in aller der wise, als si in von unserm vor-
 gnanten ânin kunig Rûdolf und von unserm vatter kunig Alb(reht) gevesttent und
 25 bestätigt sint und als ir brief sagent, die si von in dar uber hant. (2) Wir haben
 in ouch zû den vorgnanten gnaden besunderlichen die gnade getan, daz wir nit enwellen,
 daz si ieman ziehe, bezwinge oder lade gen Wirtzburg fur deheinen weltlichen richter
 oder weltlich gericht. Were aber daz ez daruber ieman tett und sy in dehein ächte
 tett oder dehein urteil wider si beschehe, daz wellen wir daz diu selb ächt und urteil
 30 dehein kraft wider si habe und in vor deheinem richter und vor deheinem gericht ze
 schaden muge noch sul komen. Und da von gebieten wir und wellen daz ieman wider
 den vorgenanten gnaden, die wir den vorgnanten burgern ze Halle haben getan, icht tû
 oder geturr tûn. Wan wer daz tett, der wizze daz er wider unsern hulden und wider
 unser gnade swerlichen hat getan. Und dez ze einem offenn und warem urkunde
 35 geben wir unsern vorgnanten burgern ze Halle disem brief versigelt mit unserm kunig-
 lichen insigel.

Der brief ist geben ze Wimpfen, an dem nehsten Samstag nach sant Mertins tag,
 do man zalt von Christes geburd driuzehenhundert jar darnach in dem zweinzigsten jar,
 in dem sechsten jar unsers ryches.

40 605. *Scriptum alterum.* Nov. 16.

*Originale (or.) ibidem. Contulimus. Sigillum fere illaesum pendet loro membra-
 naceo. — Ed. l. c. p. 479 nr. 686 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 175 Friedrich nr. 171.

Cf. l. c. nr. 173.

45 1) *Reg. imp. VI, 504; Böhmer, Reg. Albr. 51; cf. Reg. Ad. 131, Reg. Heinr. 45.*

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri imperii fidelium noticiam publicam volumus pervenire, quod nos providorum virorum . . civium in Hallis, fidelium nostrorum dilectorum dampna gravia et pressuras innumeras, quas hucusque ipsos pertulisse nostra intellexit magnificencia, benignitatis ac compassionis oculo intuentes, ipsis in aliqualem dictorum dampnorum relevacionem hanc de benignitate regia gratiam duximus faciendam, ut abhinc usque ad festum beati Martini affuturum proxime et abinde per unum annum continuum ab omni stiure solucione liberi permaneant et immunes. Presencium testimonio litterarum nostri regalis sigilli robore signatarum. Dat. Wimpine, XVI. Kal. Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri anno sexto.

606—608. PACTUM CUM COMITIBUS DE HENNEBERG.

1320. Nov. 24.

606. *Litterae regis.* Nov. 24.

Originale in tabulario Meiningensi. Contulimus nos. Pendent sigilla primum, quartum laesa, sigillorum secundi, tertii fragmenta loris membranaceis. In verso legitur: Promissum regis Friderici, ut velit domino sua privilegia et iura confirmare.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 175 Friedrich nr. 176.

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam publicam cupimus pervenire, quod ob nexum affinitatis et mere fidei constanciam, quibus illustris Berchtoldus comes de Hennenberch, princeps noster dilectus nostre maiestati familiariter est coniunctus, sibi liberaliter promittimus et spondemus, quod omnia privilegia super iuribus, libertatibus et graciis quibuscumque sibi a dive recordacionis Romanorum regibus et imperatoribus nostris predecessoribus nostris illustribus indulta et tradita approbare et de certa sciencia innovare ipsumque et suos heredes de suis feodis veteris et novi domini sui et nominatim de castro Schâwenberch et suis pertinenciis investire auctoritate regia debeamus, cum primum super hiis per eum fuerimus requisiti. Preterea nostro et karissimorum fratrum nostrorum Liupoldi, Alberti, Heinrici et Ottonis ducum Austrie et Styrie illustrium nomine recognoscimus publice profitentes, quod nobis et eisdem fratribus nostris nichil iuris seu accionis competit in castris, municionibus seu bonis sitis in terra Franconie, que predictus comes Bercht(ol)us a preclara Anna marchionissa Brandenburgensi sorore nostra karissima ac ab illustri Iohanne ipsius filio bone memorie dinoscitur emptionis titulo comparasse¹, quodque sibi unâ cum dictis nostris fratribus ad tuicionem et gubernacionem bonorum predictorum contra violentos invasores et ocupatores ipsorum assistemus et cooperabimur toto posse. In quorum omnium evidenciam atque robur sigillum nostrum duximus presentibus appendendum.

Et nos Liupoldus et Heinricus Dei gracia duces Austrie et Styrie predicti pro nobis et nostris fratribus Alberto et Ottone prenotatis confitemur premissa esse vera ipsaque rata velle habere et cum nostro assensu et consilio esse facta ac in eorum evidenciam sigilla nostra presentibus appendisse.

Nos quoque Iohannes Dei gracia episcopus Argentinensis aule dicti regis cancellarius tractatibus predictis interfuisse eosque comportasse fatemur presentibus, quibus eciam ad maiorem noticiam premissorum nostrum sigillum duximus appendendum.

Dat. Wimpine, VIII. Kalend. Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, regni vero nostri Friderici anno sexto.

1) 1313. Aug. 1.; cf. 'Hennebergisches Urkundenbuch' I, 54 nr. 100.

607. *Scriptum Bertoldi.* Nov. 24.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Copiam iussu praefecti confectam benivolenter nobiscum communicavit v. d. W. Füsslein. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.

5 *Reg. Lichnowsky l. c. nr. 553.*

(1) Wir Bertold von Gots gnaden grafe von Hennemberg bekennen offembar an diesem brieft alln den die in sehen oder hören lesn, daz wir uns in des hohen herren Friderichs des Römischen küniges unsers gnedigen herren dienst also verbunden und vorstricket habn, daz wir in vor unsern herren und vor einen Römischen künig habn
 10 sülln, und daz wir gelobt habn und globn: (2) Swenne er nach uns sendet an eine stat, da wir sicher hin chomen mügen, und uns sogetan geleite schicket, daz wir sicher zu im gevarn oder chomen mügen, so sülle wir im, ob er iz an uns vordert, sinen rat swern ane widerrede. Möchte aber wir nicht sicher zu im chomen oder möchte er uns nicht sicher zu im bringen, swen er danne darzu beschiede von siner wegen und swen
 15 er zu uns darümme sente, deme solte wir den rat swern an siner stat ane widerrede. (3) Ez ist auch geredt und geteydinget zwischen unserm vorgeanten herren und uns, ob in sogetan not oder sache anegienge, daz er vil lichte bedörfte unsers dienstes und hilfe gegn sinem widersachen mit unsern leuten und mit unsern vestenn, deuchte denne den erberen herren byschof Iohanns von Strazburg, daz wirz ane unser
 20 vordürpnisse mochten getün, so solte wir unserm herren dem vorgeanten helfen mit allem deme daz wir vermügen. Er sal auch gegn uns darümme her wider tün mit siner gabe und mit siner hilfe, swaz in der egenante byschof Iohanns gegn uns tün heyzet, damite wirz erliden und getragen mügen nach mügelichen dingen. (4) Wir sulln auch unsers vorgeanten herren ere und nutz, die wile wir sinen rat noch nicht
 25 gesworn haben, werben wa wir chunnen oder mügen mit güten treuwen ane geverde. Und zu einem ũrkünde aller diser vorgeschribenen rede und sache han wir unserm vorgeanten herren gegeben disem brieft bestetiget mit unserm insigele.

Daz ist geschehn zu Wymphen, nach Gots gebürthe tausent jar drihundert jar in dem zwenzigsten jar darnach, an sant Katherinen abnde.

30 608. *Scriptum Heinrichi.* Nov. 24.

Originale ibidem. Item copiam praebuit W. Füsslein. Pendet sigillum laesum loro ex ipsa membrana exsecto. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky l. c. nr. 554. Cf. Böhmer l. c.

Wir Heinrich des edeln herren grefen Bertoldes von Hennemberg sun bekennen
 35 offembar an disem brieft alln den die in sehn oder hörn lesn, daz wir dem hohen herren unserm herren chünig Frideriche von Rome globet und gesworn habn zu helfene mit allem dem daz wir vermügen mit güten treuwen ane geverde und auch unsern lieben swegern den herzogen von Ostereych sinen brüdern von sinen wegn, also lange die weyle daz der krieg wert, den sie habn mit dem von Peyern umme daz Römische
 40 reych, wenne er uns darümme globt und vorgwisset hat fünfhundert mark silbers, die er uns wern und bezaln sal auf sant Egidyen tag der nu schierst chômet. Und ^{1321.}_{Sept. 1.}
 darüber han wir im gegeben disem brieft zu ũrkunde mit unserm insigele bestetiget.

Daz ist geschehn zu Wymphen, nach Gots geburth dreyzehnhundert jar darnach in dem zwenzigsten jare, an sant Katherinen abnde.

609. *Promissio Ulrici de Bruneck.* Dec. 11.

Originale (or.) ibidem. Sigillum desideratur. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 121 nr. 164 ex or. Editionem repetimus.

Reg. Lichnowsky l. c. p. CCCLXXX nr. 555.

Ich Ulrich von Brunek vergihe öffentlich und tuon kunt mit disem brief allen den die 5
ihm ansehent lesent oder horent lesen, daz ich gelopt han und gesworn zu den heiligen
dem hochgebornen minem gnadigen herren kunig Fridrich von Rome ze dienen und im
ze wartend mit zweinzig helmen und mit allen minen vestin den chrieg ze ende us, der
zwischen im und herczog Ludewig von Beyern und daz Romsche riche uf ist erstanden.
Und were daz er abgienge, dez Got nit enwelle, e daz der selb chrieg ein ende nem, 10
so sol ich den hochwirdigen fursten den herczogen ze Osterreich und ze Styr sinen
bruedern den selben chrieg voll^a us beholfen sin und warten in aller wise und in allen
bunden als im. Und dez ze einem offen urchunde han ich disen brief versigelt mit
minem insigel.

Der ist geben ze Wimphen, dez Donrstags vor [sand]^b Lucien tag, do man zalt 15
von Christes gepurt dreizehenhundert jar darnach in dem [zwainzg]istem^b jar.

610. *Promissio Alberti de Hohenloh.* Dec. 11.

Originale (or.) ibidem. Sigillum laesum pendet. — Ed. l. c. p. 121 nr. 165 ex or. Editionem repetimus.

Reg. Lichnowsky l. c. nr. 556.

20

Ich Albrecht von Hohenloch von Mekenmül vergih öffentlich und tun chunt an
disem brief, daz ich dem hohen kunig Frid(erich) von Rom minem gnedigen^a herren
und sinen brüdern den herczogen von Osterrich gesworn han ze den heyligen ze dienen
und ze warten mit minen vesten und mit zehen helmen on geverde, di wil si umb daz
Römsch rich chriegt mit irem widersachen herczogen Ludwigen von Bayren, also 25
beschaidenlich ob nun vorge(n)ter herre kunig Frid(erich) in dem chrieg abgieng, des
Got niht gebe, daz ich danne sinen brüdern den vorge(n)ten herczogen den selben
dienst mit vesten und mit luten laiste den chrieg vol uz, als vorgeschriben ist. Ich sol
in auch dienen und helfen gen dem gotshus von Mainze, ob si daz angriffent, mit gûten
trewen. Und sulent si mir darumb tûn, als min bûle her Chunrat von Winsperg und 30
min vetter her Kraft von Hohenloh si haizzent, daz ich den dienst volenden müge. Und
daruber daz ich daz vorgeschriben ist stête halte, gib ich minen vorge(n)ten herren
disen brief versigelten mit minem insigel.

Der ist geben ze Wimphen, do man zalt von Christes geburt druzehenhundert jar
und darnach in dem zwainzgistem jar, an dem Donerstag vor sand Lucien tag. 35

609. ^{a)} woll ed. ^{b)} uncis inclusa corrosa sunt or.

610. ^{a)} gendigen or.

611. LITTERAE LUDEWICI AD CIVITATEM LUBICENSEM.

1320. Dec. 23.

Originale (or.) in tabulario civitatis Lubicensis. Contulimus nos. Sigilli secreti ceræ rubræ dorso impressi fragmenta adsunt. — Ed. 'Codex diplom. Lubecensis' II, 348
 5 *nr. 399 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 271 nr. 2636 (Addit. I).

Cf. infra ad a. 1321. Mai. 27 et 1322. Mai. 19.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . .
 magistris, . . consulibus^a et universis civibus Lubecen(sibus), fidelibus suis dilectis gratiam
 10 suam et omne bonum.

De captivitate vestrorum concivium ex corde semper doluimus et redempcioni
 ipsorum intendimus et sollicite intendemus. Unde spectabili viro Bertoldo comiti de
 Hennenberg fideli nostro dilecto seriose commisimus, ut circumstantias adverteret et de
 redempcione eorum cum Cunrado de Truhendingin diligentius pertractaret. Qui Bertoldus
 15 nobis innotuit, quod predicti captivi pro ducentis marcis argenti redimi poterunt et ex-
 solvi. Quas tamen ducentas marcas parati essemus dare, sed predictus Cunradus ipsas a
 nobis modis omnibus denegat acceptare. Et quia in presenti aliud remedium huic
 negotio nos non competit adhibere, fidelitatem vestram, de qua plenam gerimus con-
 fidentiam, rogamus attentius et hortamur, quatinus ex parte nostri pro solucione dictorum
 20 captivorum ducentas marcas et predicto comiti de Hennenberg quadringentas et viginti
 marcas argenti, in quibus eidem dudum obligati fuimus, tribuatis et de pensione singulis
 annis nostre celsitudini per vos debita, quousque dictas sexcentas marcas argenti et
 viginti integraliter receperitis, defalcetis^b. Pro eo vestris honoribus et commodis im-
 perpetuum gratiosius intendemus. De dampnis etiam, que ratione captivorum passi estis,
 25 volumus vobis suo tempore respondere.

Dat. in Nuremberg, X. Kalen. Ianuar., regni nostri anno septimo.

612. EIUSDEM SCRIPTUM PRO DUCE SLAVORUM.

1320. Dec. 28.

Originale (or.) in tabulario regio Stetinensi. Sigillum, quod loro membranaceo
 30 *pendebat, desideratur. — Ed. 'Pommersches Urkundenbuch' V, 557 nr. 3431 ex or.*
Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 354 nr. 3192 (Addit. III).

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum
 noticiam volumus pervenire, quod humilibus supplicacionibus illustris Wartizlai ducis
 35 Slavorum, principis et affinis nostri karissimi graciosius inclinati, eidem permittimus, cum
 propter discrimina viarum nostram nequeat accedere celsitudinem, ut a recepcione feo-
 dorum suorum a nobis et imperio recipiendorum supersedeat a festo Pasche proxime
 venturo ad unum annum integrum nec sibi ex hoc aliquod preiudicium quoad predicta
 feoda volumus generari. Medio eciam tempore nulli alteri dominio seu domino pre-
 1321.
 Apr. 19.

40 611. ^a) . . add. or. ^b) in loco raso or.

dictum Wartizlaum subici volumus, eciam si de principe imperii provideremus marchie Brandenburgensi, preterquam nobis et sacro Romano imperio, cui divina favente clementia presidemus. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Nûremberg, V. Kalendas Ianuarii, anno Domini MCCC vicesimo, regni 5
vero nostri anno septimo.

613. LITTERAE ELIZABETH REGINAE AD REGEM ARAGONUM.

1321. Febr. 15.

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD 6602. Sigillum dorso impressum erat. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 371 nr. 250 ex or. Editionem repetimus. 10

V. responsum regis a. 1321. Jun. 9 datum, quod ad nostras res nihil facit, apud Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 67 nr. 63; cf. ibidem nr. 62.

Magnifico et excellentissimo principi domino Iacobo regi Aragonum suo benedicto et gloriosissimo genitori Elizabet Dei gracia Romanorum regina vite longeve spacium, dilectionis pulchritudinem filialis et exuberentis prosperitatis continuum in- 15
crementum.

(1) Recepimus nuper paternitatis vestre litteras ferventis desiderii nostri viscera recreantes ad gaudium, continentes quod vos cum tota domo regia florida sospitate corporum vigeretis, unde non immerito nostra fuerunt gaudia multipliciter renovata. Petivit etiam vestre paternitatis benignitas predilecta, vobis de statu nostro ac serenissimi domini et conthoralis nostri, karissimi domini Friderici Romanorum regis semper augusti ac liberorum nostrorum existencia certitudinem oportunis temporibus intimari. Nosce vos enipimus pro gaudio singulari, nos, dominum nostrum regem et totam domum regiam sponsissimamque nostram filiam annorum fere quinque, de cuius probitate et decencia plurima recipimus diebus singulis solacia, frui iocunda corporum sanitate. 25
Dietique conthoralis nostri favente Altissimo negocia prospere ac feliciter diriguntur, quod de vobis agnoscere crebrius estuanti desiderio aspiramus. (2) Preterea vestram paternitatem volumus non latere, quod dux Ludovicus Bavarus, prefati domini nostri emulus, rex Bohemie, episcopus Treverensis, episcopus^a Guliacensis et alii comites et barones sui fautores termino nunc transacto taliter conspirantes consilio clam inito, quod sibi 30
civitates et nobiles imperii quos possent promissionibus, muneribus et allicionibus et viis aliis quibus possent obtinere pro viribus niterentur, tandem omnis sua potentia congregata terras nostras invadere conabantur hostiliter, quod iuxta premissum consilium fere consumatum fuerat et completum. Nam dominus noster rex nobiscum in Austria fuerat constitutus. Set duce Luipoldo fratre nostro cognoscente id ipsum in campos 35
cum suis adiutoribus et servitoribus contra ipsos cum magna potentia viriliter se recepit, eos adeo persequendo, quod binis vicibus de civitate nostra Argentinensi, in quam iam introitum obtinuerant et expensas, cuneis quasi ad prelium ordinatis, dorsa vertentes in locis aliis tamquam profugi se locarunt. Tandem adveniente domino nostro rege omnibus ex utraque^b parte ad prelium dispositis et utrisque vexillis imperialibus erectis^c 40
evaginatisque mucronibus, idem dux Bavarie nescio quo ductus spiritu cum suis in plano campo, accedente domino nostro, turpiter dedit fugam ipsam per quadriduum continuando, domino nostro tam diu persequente. Nec creditur, quod ammodo se oponere

613. ^{a)} sic pro comes or.

^{b)} extraque or.

^{c)} eiectis or.

valeat quoquomodo, quia multi nobiles et civitates imperii suam hucusque foventes partem se prefato nostro domino subiugarunt. Petimus insuper omni conatu, quatinus statum vestrum nobis intimare curetis pro speciali gaudio utinam hilarem et iocundum.

Dat. in Gretz, Idus^d Februarii, anno Domini MCCCXXI.

5 Petimus^e insuper paternitatis vestre clemenciam, ut per latorem presencium vel per alium proxime exeuntem nuncium nobis de balsamo et teriaca, qua ipse^f frui valeamus, curetis, licet ea in nostris partibus habere possimus, eis tamen, que nobis destinabitis, adhibebimus confidenciam, pro iocalibus destinare.

Valete perenniter et gaudete.

10 614. FRIDERICI RATIFICATIO CONVENTIONIS SUPER FEUDIS
COMITUM DE HABSURG ET DE HOMBERG.

1321. Febr. 17.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulit K. Hönel. Pendet sigillum loro membranacco. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2
15 *p. 481 nr. 47 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 175 Friedrich nr. 181.

Wir Friderich von Gotes gnaden Romischer kunig allezit ein merer des richs tûn kunt mit disem brief allen den die in ansehent, lesent oder horent lesen, daz fur uns komen unser lieber vetter graf Johans von Habsurg an einem teil und graf Wernher
20 unsers ôheims graf Wernhers von Homberg seligen sun mit unserm ôheim graf Ulrich von Phirtte, der im ze vogt vor uns mit urteil als recht waz gegeben wart, wan der selbe Wernher zu sinen tagen nit komen waz, und geschach daz von dem vorgenanten graf Johansen, der des selben knaben rechter vogt ist, an dem andern teil. Und hant gemachet einer dem andern allen diu lehen, die si hant von uns und dem riche und
25 die der vorgenant graf Wernher von Homberg graf Wernhers seligen sun nu von uns emphanen hat, mit unserr hant, gunst und gutem willen und mit unsers oheims graf Ulr(ich) von Phirtte gunst und willen. Und geben in daruber disen brief ze einem offenn urkunde versigelten mit unserm kuniglichem insigel.

Der ist geben ze Colmar, des Dinstags nach sant Valentins tag, do man zalt von
30 Gotes geburd driuzehenhundert jar dar nach in dem ainsundzweintzgistem jar, unsers richs in dem sibenden jar.

615. LUDEWICI MANDATUM SUPER STURA CIVITATUM
WETTERAVIAE.

1321. Febr. 24.

35 *Originale (or.) in tabulario Wernigerodano. Pendet sigillum secretum loro membranacco. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 128 nr. 163 ex or.; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 203 nr. 221 ex or. Editionem illam repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 26 nr. 435.

Cf. infra nr. 644 et 692.

40 613. ^{d)} praecedit rasura or. ^{e)} quae sequuntur in cedula adiecta scripta sunt or. ^{f)} sic or.

Lud(ow)icus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Ebirhardo de Brûberg advocato provinciali per Wedrebiam, fideli suo dilecto graciam suam et omne bonum.

^{1320.}
^{Nov. 11.} Fidelitati tue iniungimus, prout iam pridem nos tibi dedisse recolimus in mandatis¹, quatinus apud quatuor opida nostra et imperii, scilicet Frankenfurt, Frideberg, Wetflar⁵ et Geylnhûsen, steuras nostras solitas, quas in festo beati Martini proxime preterito exolvere debuerant, requiras et colligas requisitas. Et de perceptis porcionem te contingentem iuxta tractatus nostros tecum novissime, cum in Reno essemus, habitos¹ retineas, residuum vero nobilibus viris Philippo seniori et Philippo iuniori de Valkenstein, Gotfrido de Eppenstein ac Ulrico de Hanowe distribuas iuxta cognitum tibi modum tractatum¹⁰ habitorum. Ea condicione premissa, quod sigilla sua appendant litteris nostris, quas strennuo viro Volrado sculteto nostro in Frankenfurt commisimus reservandas. Sin autem hiis annuere rennuerint, partes pecunie eosdem contingentes te reservare volumus, quousque voluntatem nostram, quid de ea fieri debeat, tibi certitudinaliter rescribamus.

Dat. Monaci, in die beati Mathie apostoli, regni nostri anno septimo.

15

616—618. FRIDERICI SCRIPTA PRO CIVITATE RATISPONENSI.

1321. Mart. 5.—12.

616. *Scriptum primum.* Mart. 5.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Kaiserselect Nachtrag' nr. 188.*²⁰
Descriptimus nos. Inscriptio est: Unsern getriwen lieben . . dem burgermeister, . . dem rate und der . . gemein ze Regenspurch. *Sigilli maiestatis ceræ albae dorso ad litteram claudendam impressi fragmenta adsunt. — Ineditum.*

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 175 Friedrich nr. 183.

Wir Frider(ich) von Gotes gnaden Romscher kunig allezit ein merer dez²⁵ riches enb(ieten) unsern getriwen lieben . . dem burgermeister, . . dem rat und . . der gemein ze Regenspurch unser gnade und allez gût.

Wir tûn euch chunt daz der Gumprecht und Hayme sein eydem bi uns sint gewesen und hant von ewern wegen als vil an uns geworben, daz wir euch in unser gnade und in unser hulde und schirme genomen haben als vor in aller weise, als ob ir³⁰ wider uns nicht hettent getan. Und were daz dar uber ieman wider unser prief tett daz eu schâdelich und wider eu moht gesein, daz were uns lait und wolten eu dez beholfen sein und zûlegen wider meniglichen, daz eu icht schade oder unrecht widerfûre.

Der prief ist geben ze Rynvelden, dez Durnstags nach Invocavit, in dem sibenden jar unsers ryches.

35

617. *Scriptum secundum.* Mart. 11.

Originale ibidem l. c. nr. 187. Descriptimus nos. Sigilli secreti ceræ rubrae dorso impressi vestigia apparent. — Ineditum.

Cf. Böhmer l. c.

1) Cuius rei documenta servata non sunt.

Wir Friderich von Gotes gnaden Römischer kunig allezit ein merer des richen embieten allen edeln, luten, freyen, graven, dienstleuten, rittern und ehnechten in unsern landen unser gnade und allez güt.

Wir tûn eu kunt, daz die weisen lute . . der burgermeister, . . der rat und die
 5 purgern ze Regenspurch gemeinchlich umb den unwillen den wir gen in gehabt haben
 unser gnade und hulde gentzlichen gewonnen habent und dar umb haben wir si in
 unsern schirme und fride emphanen als si vor waren, ê si wider uns getan heten. Da
 von so bitten wir euch und embieten eu ernstlichen und wellen, daz ir eu die selben
 burgern empholhen lazzent sin und si furdernt durch unsern willen ane allen den sachen,
 10 darzû si ewer bedurffen, und auch in von ieman deheinen gewalt noch widerdriez
 beschehen lazzent. Dar an tût ir uns einen besundern dienst.

Der brief ist geben ze Rinvelden, des Mitichen vor sant Gregorien tag, unsers richs in dem sibenden jar.

618. *Scriptum tertium.* Mart. 12.

15 *Originalia duo ibidem, quorum 1 l. c. nr. 189, 2 'Erzherzogtum Oesterreich' fasc. 2
 asservatur. Descripsimus vel contulimus nos. Pendent sigilla plus minusve laesa loris
 membranaceis. Variam lectionem autographi 2 praeter mere orthographicam adnotavimus. —
 Ineditum.*

Cf. Böhmer l. c.

20 Wir Frider(ich) von Gots gnaden Romscher kunig allezit ein merer dez richs
 verjehen offentlich an^a disem prief fur uns und unser prûder . .^b hertzogen ze^c Oster-
 r(ich) und ze^b Styr und tûn chunt allen den di in ansehent, lesent oder horent lesen,
 daz wir die wisen bescheiden leute . . den burgermeister, . . den rat und di purger
 gemeinlich ze Regenspurch in unser hulde und gnade in unsern schirm und fride gnomen
 25 und enphanen haben ir libe und ir güt in aller der wise, als wir den selben purgern
 vor unser prief dar umb gegeben haben, und suln si in der liebe und freuntschaft haben
 als si waren, e daz^d si wider uns iht getan hetten. Und swaz si wider uns hant getan,
 daz verkiezen wir luterlich gen in und lazzen daz varn gentzlich fur uns, unser prûder
 und fur unser helfer und diener, als ob ez niht geschehen were. Ez suln ouch die vor-
 30 gnanten purger von Regenspurch gen uns, unsern prûdern, dienern und unsern helfern
 in aller freuntschaft und in allen dingen sin als si vor waren, e si wider uns tetten.
 Wir loben ouch den selben purgern alle ir gult, ir erbe und ir wingarten zo ze helfenn
 und in ze pringenn und daz recht unverzogenlichen in dar umb ze tûn ane allez geverde,
 gen swem si daz vordernt in unserm lande. Und dez ze einen offenn urchunde geben
 35 wir in disem prief versigelt mit unserm kuniglichem insigel.

Der ist geben ze Rinveld^e, an sant Gregor(ien) tag, do man zalt von Crists geburd
 dreuzehenhundert jar dar nach in dem einenundzweinzigsten jar, unsers richs in dem
 sibenden jar.

618. ^{a)} mit 2. ^{b)} die *add.* 2. ^{c)} von 2. ^{d)} *deest* 2. ^{e)} Rinvelden 2.

619. 620. POTESSTATES LUDEWICO A REGE BOHEMIAE CONCESSAE SUPER MATRIMONIIS CONTRAHENDIS.

1321. Apr. 12.

619. *Potestas prior.* Apr. 12.

5

Originale (or.) valde corrosum in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulit et supplevit H. Herre. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Riezler 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 244 nr. 6 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 186 Iohann nr. 48.

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex, Lucemburgensis [comes mar]chie- 10
que^a Budisinensis dominus confitemur, nos serenissimo domino nostro domino Lud(owico)
Romanorum r[egi semper a]ugusto dedisse et concessisse plenam et liberam potestatem
ac mandatum speciale, karissimam [filiam] nostram Margaretam magnifico Henrico quon-
dam domini Ottonis regis Ungarie ac ducis Bav[arie] filio desponsandi et copulandi ac 15
desponsationem et copulam huiusmodi firmandi et vallandi ac plenam matrimonii con-
sumationem perficiendam interpositione iuramenti prestandi in animam nost[ram] et omni
alio modo, sicut melius firmari possunt. Dotem preterea sex milium marcarum arg[enti]
paciscendi, statuendi et promittendi, quas sibi designabimus et demonstrabimus [iuxta
dispositionem] et ordinationem predicti domini nostri regis. Iuxta ordinationem quoque 20
et dispositionem pref[ati domini nostri] regis Romanorum ipse dux Henricus predice
filie nostre duodecim milia marcarum arge[nti dotis seu] donationis propter nuptias
designare tenebitur et demonstrare in certis et bonis [redditib]us dicteque filie nostre
ante consumationem dicti matrimonii assignare nichilominus cum effectu. [Ratum] et
gratum habituri, quitquid per ipsum in premissis et circa premissa aut ea contingentia 25
usque ad plenam explicationem et consumationem actum, firmatum seu quomodolibet
fuerit procuratum. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillo maie-
statis nostre iussimus communiri.

Dat. Egre, II. Idus Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo primo,
regnorum vero nostrorum anno undecimo.

620. *Potestas altera.* Apr. 12.

30

Originale (or.) ibidem. Contulit idem vir doctissimus. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo. — Ed. Weech 'Kaiser Ludwig der Bayer und König Johann von Böhmen' (München 1860) p. 113 nr. 1 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 186 Iohann nr. 49.

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex, Lucemburgensis comes marchie- 35
que Budisinensis dominus confitemur, nos serenissimo domino nostro domino Lud(owico)
Romanorum regi semper augusto dedisse et concessisse plenam et liberam potestatem
ac mandatum speciale, karissimam sororem nostram Mariam magnifico principi domino
Henrico duci Karinthie desponsandi et matrimonialiter copulandi ac inter filium nostrum
Wencezlaum et filiam prefati ducis sponsalia faciendi et contrahendi et premissa firmandi 40

619. *) uncis inclusa suppleta sunt; cf. prooemium.

et vallandi iuramenti interposicione in animam nostram prestandi et omni alio modo, sicut melius firmari et vallari possunt. Dotem eciam seu donacionem propter nupcias, duorum scilicet milium marcarum argenti redditus pro viginti milibus marcarum argenti hincinde pollicitandi, paciscendi et statuendi, ita quod predictus dux in terra sua sorori
 5 nostre Marie predictae duorum milium marcarum argenti redditus assignabit et demonstrabit. Similiter nos pro filio nostro ipsius ducis filie totidem marcarum redditus in terra nostra Boemie designare et demonstrare debemus. Ratum et gratum habituri, quicquid per predictum dominum nostrum in premissis et circa premissa aut ea contingencia usque ad plenam explicationem et consumationem actum, firmatum seu quomodo-
 10 libet fuerit procuratum. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Egre, II. Idus Aprilis, anno Domini millesimo CCC vicesimo primo, regnorum vero nostrorum anno undecimo.

621. LUDEWICI SCRIPTUM PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

15

1321. Apr. 30.

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Contulit R. Lüdike. Pendent sigilli fragmenta loro membranaceo. In verso legitur: R, itemque: Quod dñs Treveren. possit conferre omnia beneficia ad pignora sua pertinentia. Lud Bald. — Ed. Günther
 20 *'Codex diplomaticus' III, 201 nr. 108 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 26 nr. 440.

Cf. infra ad a. 1321. Aug. 19.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus notum facimus universis, quod venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principi nostro karissimo et
 25 eius successoribus archiepiscopis Treverensibus damus et conferimus et in eos libere et totaliter transferimus potestatem presentandi ad omnia et singula beneficia ecclesiastica cum cura vel sine cura, etiamsi dignitates vel personatus habeant annexas, providendi vel disponendi de eisdem, prout nos facere possemus, cum vacare ipsa contigerit, que annexa vel dependentia fuerint a quibuscumque bonis nostris vel
 30 imperii sibi titulo pignoris seu ypotece nomine obligatis vel in futurum quomodolibet obligandis. Sic tamen quod cum prefata bona ab huiusmodi pignoratitia obligatione soluta fuerint, ius huiusmodi presentacionis, provisionis aut alterius dispositionis de huiusmodi beneficiis ad nos seu successores nostros redeat, sicut prius. In quorum testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

35 Datum in Amberg, feria quinta ante Dominicam qua cantatur Misericordia Domini, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo primo, regni vero nostri anno septimo.

622. 623. PROMISSIONES PRO LUDEWICO.

1321. Mai. 1.—22.

622. *Promissio Bertoldi de Marstetten.* Mai. 1.

Originale in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsit H. Herre. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 53.

Cf. l. c. nr. 54 et Riezler 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 246 nr. 8—12 et 14.

Ich grafe Bertolt von Marsteten genant von Nyffen vergich und tû chûnt allen den die disen brief sehent, hõrent oder lesent, daz ich mit guten triwen an allez geværd 10 und an alle bõz liste dem durchluchtigen minem genædigen herren hern Ludewigen dem Romischen chunige geheizzen und gelobt han und gelob und geheizze, daz ich bei im, miner frowen frowen Beatrix der Romischen chuniginne und bei iren erben mit leib und mit gût beliben sol und wil und nimmer von in chûmen in dem chrieg gein dem wol- gebornen herren hern Friderichen dem hertzen von Osterreich, seine brûderen und 15 allen iren helfern und gein mins herren hertzog Rudolfs, dem Got gnade, chindern und allen iren helfern, die sie ietzo habent oder noch gewinnet. Und daz daz also stæt und unzerbrochen von mir an alle arg liste belibe, gib ich disen brief mit minem insigel versigelt.

Der geben ist zû Regenspûrch, do man zalt von Crists gebürt dreutzeenhûndert 20 jar darnach in dem ainenundzweintzigstem jare, an sand Walpûrg tag.

623. *Promissio militum Nordgaviae.* Mai. 22.

Originale (or.) ibidem. Contulit H. Herre. E duodecim sigillis pendent adhuc decem, quorum quatuor fere illaesa. — Ed. Riezler l. c. XX, 245 nr. 7 ex or.

Ich Heinrich von Dachshölre, Rûdger von Wartperch, Ludwich der Ærbe, Rûdger 25 von Mænschendorf. Chunr(at) Zenger, Chunr(at) von Niwenburch, Ulrich mein bruder, Heinrich der Chol von Swarczenekk, Ruppreht von Dachshölre, Albreht von Murach von dem Tanstain, Rûdger von Amestorf sein ôhaim, Heinrich der Zenger von Swarczenekk, Otte mein brûder, Heinrich von Mænschendorf, Heinrich von dem Niwenmarcht, Ulrich der Marschalch, Heinrich von Chramdorf, Chunr(at) von Hûlsteten, Dietpolt von 30 Wartperch, Pablich von Wartperch, Rûdger mein brûder, Ærbe von Guntzheim und Heinrich mein bruder, Ulrich von Pettendorf, der alt von Chætzestorf, Friderich Alber, Friderich von Eglofsreut, Albreht der Probst und Ruppreht der Dachshölraer von Põntingen verjehen und tun chunt allen den die disen brief sehent, hõrent oder lesent, daz wir mit guten triwen an alles geværde und an alle bõz liste dem durchlæuhtigen 35 unserm gnædigen herren hern Lud(owich) dem Rômischen chûnig geheizzen und gelobt haben und geloben und geheizzen, daz wir bei im, unsrer frowen frowen Beatrix der Rômischen chûniginne und bei iren erben mit leib und mit gût beleiben sûln und wellen und nimmer von in chomen in dem chrieg gen dem wolgeborn herren hern Friderichen dem hertzen von Ôsterreich, seinen brûdern und allen iren helfern und gen unsers 40 herren hertzog Rud(olfs), dem Got gnade, chindern und allen iren helfern, die si iezunt habent oder noch gewinnet. Und daz daz also stæt beleib und unzerbrochen von

uns an alle arg liste, dar über ze urchünde geben wir disen brief mit unsern insigeln versigelten. Und die niht aigener insigel habent, die habent sich under unsern insigeln verpunden mit iren triwen stæt ze haben alles, daz vorgeschriben stet.

Der brief ist geben ze Amberg, an dem Freytag vor sant Urbans tag, do man zalt
5 von Christs geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem ainenundzweintzigsten jar.

624. LITTERAE IOHANNIS XXII. IN FAVOREM EPISCOPI VOLTERRANI.

1321. Mai. 1.

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 71 ep. nr. 675. Descripsit
10 *H. Pogatscher. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 130 nr. 245 decurtatam ex c.*

Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 244 nr. 75; Preger-Reinkens p. 222 nr. 68.

Dilectis filiis nobilibus viris comitibus, baronibus necnon universitatibus et communitatibus et singularibus personis civitatum, castrorum et villarum, ad quos presentes pervenerint.

15 Habet venerabilis fratris nostri Raynucii episcopi et dilectorum filiorum capituli Vulterani nobis oblata peticio, quod bone memorie Raynerius episcopus Vulteranus predecessor ipsius attendens, quod Henricus Roman(or)um imperator Guelfis et aliis devotis ecclesie persecucionem publice ingerebat, cum esset citatus ab eo ad locum sibi et ecclesie sue suspectum, timuit coram ipso personaliter comparere, set se per procuratorem excusare curavit. Set idem imperator procuratorem admittere recusans eundem
20 dictumque episcopum reputans, cum non esset, pro suo libito contumacem, ipsum et ecclesiam suam omni dignitate, iurisdictione et beneficio, que dicta ecclesia ab imperiali obtinuerat largitate, per diffinitivam sententiam¹ propria auctoritate privavit. Propter quod a nonnullis castra, iurisdictiones et terre, mansiones ac grangie predictae ecclesie
25 occupantur, quamvis delictum prelati in dampnum ecclesie non debeat redundare², eciam ubi idem episcopus predecessor forsitan deliquisset, licet ad locum sibi suspectum non eundo rationabiliter debuerit a qualibet contumacia excusari. Quocirca vobis universis et singulis per apostolica scripta districte precipiendo mandamus, quatinus preteritu dictae sententie sic prepropere contra predictos episcopum et ecclesiam promulgate contra ipsos
30 non faciatis in castris, iurisdictionibus, terris, mansionibus et grangiis supradictis aliquam novitatem, set si qua de castris, iurisdictionibus, terris, mansionibus et grangiis occupastis eisdem, ipsa restituatis episcopo et ecclesie memoratis, presertim cum super iniusta sententia per Romanum pontificem, qui habet plenitudinem potestatis, sit ecclesie iniuste gravate merito consulendum. Sic in hac parte nostris iussionibus intendentes, quod idem
35 episcopus qui nunc est et successores sui episcopi Vulterani qui fuerint^a pro tempore in castris, iurisdictionibus et bonis predictis aliquorum oppressionibus vel iniuriis non graventur, set sibi et ecclesie sue bona conserventur illesa, ita quod non expediat contra quorumcunque proterviam eisdem episcopo et ecclesie de alio oportuno remedio provideri.

Dat. Avinion., Kal. Maii, anno V.

40 624. a) fuerunt c.

1) Est supra tom. IV nr. 915; cf. cap. 6. 2) c. 76 de reg. iur. in VI.

625. 626. LITTERAE REGIS TRINACRIAE ET REGIS ARAGONUM.

1321. Mai. 1. — Iul. 30.

625. *Scriptum regis Trinacriae ad regem Aragonum.* *Mai. 1.*

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD 9874. Sigilli dorso impressi vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 373 nr. 251 ex or. Editionem repetimus.

Cf. notas l. c. ad nr. 251 et 252.

Serenissimo principi domino Iacobo illustri regi Aragonum . . . fratri suo Fridericus Dei gracia Trinacrie rex salutem. 10

Amantissimam fraternitatem vestram credimus non latere, qualiter inter nos pro nobis, fidelibus, subditis et valitoribus nostris ex parte una et magnificos dominum Canem de la Scala, dominum Matheum Vicecomitem, dominum Raynaldum de Bonacolsis et alios nobiles et magnates lige parcium Lombardie ac nonnullas comunitates earundem parcium pro se, valitoribus et subditis eorum ex altera confederacio, unio et perpetua amicitia tractate, inite et firmate fuerunt. Verum intellecto ex relatione nunciorum dicti domini Mathei nobis desuper transmissorum, quod serenissimus dominus Fredericus in regem Romanorum electus, gener vester karissimus, nepos noster, magnificum dominum Lupoldum fratrem eius in subsidium partis Guelfe Lombardie intendit transmittere cum certo numero equitum et peditum armatorum, ipsique nuncii nos affectuose rogarunt, ut fraternitatem vestram nostris litteris rogaremus, quod dictum generum vestrum a mittendo dictum dominum fratrem suum in subsidium diete partis Guelfe ut supra abstinere deberet, ea ratione dumtaxat quod dictorum nobilium lige partis Gibilline predictae offensiones et dampna nos ratione predictae unitatis afficerent et possent nobis in preiudicium redundare, de quo certe vestra reverenda fraternitas merito condoleret, dum nostre promocionis fastigia et honores vestra censeantur propria et e contrario in adversis. Dictorum itaque nunciorum supplicacionibus auditis, amantissimam fraternitatem vestram attentius deprecamur, quatinus domino genero vestro, sibi notificando premissa vestris litteris, suadere velitis eumque eciam deprecari, ut ab huiusmodi prestando subsidium parti Guelfe predictae consideratione premissa se debeat abstinere. 20

Dat. Panormi, primo Madii, IIII. indiccionis. 30

626. *Responsum regis Aragonum.* *Iul. 30.*

Copia (c.) ibidem in Registro 338 fol. 35. — Ed. Finke l. c. I, 375 nr. 252 ex c. Editionem repetimus.

Cf. notam l. c. et ad nr. 253.

Litteras vestras duas, alteram dudum et alteram nunc per manum communis consiliarii nobilis Bernardi de Sorriano super facto eorum, pro quibus postulastis excellentissimum principem Fredericum Romanorum regem per nos super quibusdam suadere debere, nos noscat vestra fraternitas recepisse et intellexisse plenarie, que continebantur in eis. Ad que taliter respondemus, quod licet diu est de illis, pro quibus litteras destinastis, in hiis partibus fuerit sermo factus, attamen postmodum quibusdam referentibus fidedignis audivimus nichil esse, sicque causa cessante cessavimus procedere in 40

petitis. Si aliter autem esse sciverimus, nos ut expediens et posse prodesse viderimus, precum vestrarum instanciam exequemur.

Dat. Gerunde, III. Kalendas Augusti, anno Domini MCCCXX primo.

627. QUITATIO CONRADI DE TRUHENDINGEN
PRO CIVITATE LUBICENSI.

1321. Mai. 27.

Cf. supra nr. 611.

Originale (or.) in tabulario Lubicensi. Contulimus nos. Pendent fragmenta sigilli loro membranaceo. — Ed. 'Codex diplom. Lubecensis' II, 367 nr. 416 ex or.

10 *Cf. infra nr. 658.*

Omnibus presens scriptum cernentibus Conradus comes de Trûhendinghen salutem in Domino sempiternam.

Recognoscimus publice protestantes, quod de iussu et mandato domini nostri karissimi domini Ludowici Romanorum regis gloriosissimi honorabiles viri consules
15 civitatis Lubecensis in solucionem aliqualem debitorum nostrorum, quibus nobis dictus dominus karissimus obligatur, et etiam ad redempcionem captivorum nunciorum dictorum consulum dudum in nostris vinculis detentorum de pensionibus annalibus imperio debitis nobis ducentas marcas puri argenti dederunt et solverunt in pecunia numerata. Nos igitur dictos consules memoratam pecuniam presentibus nostris litteris pagavisse dicimus
20 racionabiliter et solvisse et nos esse contentos. Et ne super hoc deinceps dubium oriatur, presentes litteras sigillo nostro pendenti iussimus et fecimus roborari.

Datum anno Domini MCCC vicesimo primo, in vigilia asccencionis^a Domini nostri.

628. PROMISSIO MATTHIAE PRAEPOSITI LUCERIENSIS
PRO FRIDERICO.

1321. Iun. 10.

25 *Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographiam. Pendent sigilla loris membranaceis. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 484 nr. 52 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 309 Reichssachen nr. 345 (Addit. I).

30 *Cf. infra nr. 643.*

Ich Mathias von Büchege probst ze Lucerne und custer ze Morbach tûn chunt und vergihe offentlich mit disen brieve und verbind mich mit minem aide, ob mir Got daz glûke git, daz mir daz bistum ze Megentz wirt geben, daz ich denne minem^a herren dem hohgebornen fûrsten chûnig Friderich von Rom sol gebunden sin ze helfend mit
35 dem selben bistum und iemmer bi im gesten und beliben mit hilfe, mit rate^b und mit gantzen steten triwen wider allermenglich. Weri aber daz min herre chûnig Friderich nit enweri und ab giengi, dez Got nit welli, è daz der krieg an end het, der zwischen im und hertzog Ludewig von Bayern umb daz Romsche rich ist uf erstanden, so sol ich den edeln fûrsten hern Liupolt, hern Albrecht, hern Hainrich und hern Otten hertzogen
40 ze Österrich und ze Styr sinen brudern uf den selben ait gebunden sin ze helfend mit

627. ^a) sic or.

628. ^a) praecedat rasura parva or. ^b) r in loco raso or.

dem bistum wider hertzog Lud(ewig) von Bayern und sin diener den chrieg volle us. Ist auch daz der^c vorgeant^d chûnig Friderich dekain chost oder schaden leit uf daz bistum ze Megentz oder geleit hat, den sol ich im oder sinen brüdern, ob er enweri, gar und gentzlich ab legen und si dez ane schaden tûn. Ich sol auch, ob mir daz bistum wirt, minen herren chûnig Friderich gewaltig lazzen sin und im gehorsam wesen ainer ganzen 5 rihtunge umb alle sache, umb alle ansprache und umb alle stözze, di zwischen miner frowen vro Mehthilt hertzog Rûd(olf) seligen wirtinne von Bayern und ir chinden ainhalp sint und der gestift ze Megentz anderhalp. Daz aber diz vorgeschriben allez sicher gantz und stete belibe, so gibe ich vorgeanter Mathias von Bûchegge minen vorgeanten herren chûnig Friderich von Rom und sinen brüdern disen brief versigelt mit minem 10 insigel. Und ze besser sicherhait aller diser vorgeschriben dinge so gibe ich minen vorgeannten herren chûnig Friderich und sinen brüdern mine brüder graven Hûg von Bûchegge und brüder Berhtolt den lantkomentûre ze tröstern der vorgeschriben dinge, daz si stete, unzerbrochen und iemmer sicher und ganz beliben.

Ich graf Hûg von Bûchegge der vorgeant verbind mich mit minem aide und ich 15 vorgeanter brüder Berhtolt der lantchomentûre bi minem orden und bi miner gehorsami stete ze habend allez daz daz an disem brieve von uns gschriben ist. Und dez ze ainem offen urchûnd henchen wir baide unseriu insigel an disen brief mit sament unsers vorgeanten brüder hern Mathias insigel.

Der brief ist geben zu Avion, an der Midechen in der Phingstwochen, do man 20 zalt von Cristes geburt driuzehenhundert jar und in dem ainundzwainzigsten jar.

629. SYNDICATUS CIVITATIS PADUANAE PRO NUNTIIS AD FRIDERICUM MISSIS.

1321. Iul. 19.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descriptum ad imaginem photo- 25 graphicam a socio nostro H. Hirsch benivolenter confectam. Orthographiam omnino servavimus. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXXI nr. 570.

Cf. infra nr. 637—639.

In Christi nomine amen. 30

Anno eiusdem nativitatis millesimo trecentesimo vigesimo primo, indit. quarta, die Dominico decimo nono mensis Iulii, Padue super domo comunis in aula qua consueverunt maiora consilia celebrari, pres(entibus) Francisco filio domini Iacobi de Salgeriis de contrata Ruthene, Nicolao condam domini Petri de Sermacia de contrata 35 Sancte Marie Inconio, Antonio condam magistri Iohannis Sartoris de contrata ageris, Dominico filio domini Iohannis de Camutadi de contrata prati vallis, omnibus notariis ad officium sigilli, ser Petro dicto Sitopino condam Otolini notario cancelario comunis Padue testibus ad hoc specialiter vocatis et per me notarium infrascriptum nominatis et all(egatis).

C In pleno et generali consilio maiori civitatis Padue ad sonum campane et voce preconia loco et more solito congregato de mandato et autoritate infrascripti domini 40 potestatis pro infrascriptis syndicis et negociis specialiter constituendis et faciendis, in quo quidem consilio interfuerunt consiliarii in quatitate seu numero sufficienti ad constituendum syndicum seu syndicos secundum formam stat(utorum) comunis Padue. Nobillis et sapiens vir dominus Gerardus de Almedella de Bonassis de Tervixio potestas una cum dominis ançianis, gastaldionibus et consiliariis omnibus de dicto consilio ibi 45

628. ^c) in loco raso or. ^d) super t rasura or.

pres(entibus) et ipsi omnes et synguli una cum domino potestate et eius autoritate concorditer et unanimiter pro se ipsis et pro universo comuni et populo civitatis Padue suique distritus sponte atque libere fecerunt, constituerunt atque ordinaverunt nobiles et sapientes viros dominos Nicolaum de Cararia, Iohannem de Viguncia iud(icem), Schinellam iudicem de Doto, Iohannem de Campo Sancti Petri, Albertinum dictum Muxatum poetam et Aleardum de Baxiliis cives Paduanos suos et dicti comunis certos et legiptimos nuncios, ambaxatores, actores, procuratores et syndicos et quitquid melius vel amplius dici posset et quemlibet eorum in solidum, ita quod ocupantis non sit melior condicio, set quod p[er] eos vel alterum eorum inceptum fuerit, per quemcunque ipsorum possit prosequi et finiri. Specialiter ad comparendum et se presentandum conspetui serenissimi principis domini Friderici Dei gratia Romanorum regis senper augusti et cuiuslibet alterius principis aut persone delegate vel subdelegate a dicto domino rege, ad suppli-
eandum et inpetrandum plenam atque liberam restitutionem pro dicto comuni Padue de omnibus et syngulis terris, villis, locis et fortiliis Paduani distritus, quas et que dictum
comune et homines civitatis Padue in suo et pro suo districtu seu teritorio consueverunt habere, tenere et possidere et habebant, tenebant et possidebant a quinquenio citra sive per aliquod tempus proxime preteriti quinquenii et per antedecencia tempora contra quancunque personam vel universitatem habentem sive detinentem quomodolibet de ipsis terris et fortiliis, et ad agendum et defendendum pro predictis comuni et hominibus civitatis Padue in omnibus et syngulis suis causis et negociis in quocunque foro et loco et coram quocunque principe et iudice ac persona seculari vel ecclesiastica et contra quancunque personam et universitatem, et ad pascisendum, transigendum, tractandum et terminandum in iudicio et extra iudicium et ad compromitendum in arbitros et arbitratores atque communes amichos de quibuscunque causis, litibus et controversiis ortis vel
que oriri possent, et ad iurandum in animas civium Paduanorum de calupnia et veritate dicenda et ad prestandum atque requirendum ab aversis partibus et cuiuslibet generis iuramentum, et ad sententias audiendum et appellandum et appellacionum causas prosequendum, et ad substituendum alium vel alios procuratores et syndicos, quem vel quos voluerint, et eos revocandum et causas et negocia in se reasumendum, quocienscunque
voluerint, et generaliter ad omnia et syngula faciendum, que merita caussarum exigunt et requirunt et que tam in causis quam in negociis quilibet veri et legiptimi procuratores et syndici sive ipsimet, si personaliter interessent, facere possent. Dantes et concedentes ipsis procuratoribus et syndicis suis et cuilibet eorum in solidum plenam, liberam et generalem administracionem atque plenum, liberum et generale mandatum ac etiam
speciale in premissis et circha premissa. Et promitentes michi notario infrascripto stipulanti et recipienti nomine et vice omnium et syngulorum, quorum interest vel interesse posset, perpetuo firma, grata et rapta habere et tenere atque actendere et observare, quecunque per predictos suos procuratores, syndicos vel alterum eorum gesta fuerint in premissis et circha premissa, et de iudicio sisti et solvere iudicatum. Volentes
quoque atque promitentes per stipulacionem eandem ipsos procuratores et syndicos et eorum quemlibet ab omni honore satisfacionis in omnibus claussulis contempt(us) in iudicatum solvi plenarie relevare sub ypotecha omnium bonorum suorum et comunis Padue presentis et futurorum, constituentes se fid(eiussores) pro eis et quolibet eorum in omnibus supradictis.

(S. N.) Ego Manfredus condam domini Petri notarii de Plaçolla, qui habito Padue in quarterio et cent(uria) pontis molendinorum et contrata ageris, sacri palatii notarius, existens in officio comunis Padue ad discum sigilli, de mandato et voluntate dominorum potestatis ançianorum et quindecim gastaldionum et consiliariorum civitatis Padue predictis interfui et rogatus hec scripsi.

630. LUDEWICI QUITATIO PRO CIVITATIBUS WETTERAVIAE.

1321. Aug. 5.

Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 141 nr. 177 ex or.; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 215 nr. 233 ex or. Nos editionem illam repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 26 nr. 448.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches verjehen offenlich an disem briefe, daz uns die bescheiden manne die pûrger von Frankenfûrt, Frideberg, Weflar und Geylenhûsen, unser lieben getrewen der stewart, die si
Nov. 11. uns und dem riche schuldich sein von sand Martins tag der nû schirest chûmt und von dannen uber zwei jar, die nach einander geen, ietz gar und gaentzlich gewert haben, und sagen si von demselbn sand Martins tag und von dannen uber zwei jar aller stewart ledich und loz. Und swenne die zwei jar auz chumen, so seint si uns und dem riche auf denselbn sand Martins tag, als die zwei jar auz geent, irre stewart wider gepûnden. Dar uber zû urchûnd geben wir in disen brief unter unserm insigel versigelt.

Der gegeben ist zû Frankenfûrt, an sand Oswaldes tag, do man zalt von Crists gebûrt dreutzeenhûndert jar darnach in dem ainenundzweintzigstem jare, in dem sibenden jare unsers riches.

631. PROMISSIO ABBATIS FULDENSIS PRO LUDEWICO.

1321. Aug. 9.

Originale in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Descripsimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 239 Reichssachen nr. 55.

Cf. infra ad a. 1323. Ian. 21.

Sind wir Heinrich von Gots genaden apt zu Fulde von rechte gebunden sin dem rÿche ze helfene wider allermenliche, da iz recht hat, und der erber furste bysschof Gotfrid von Wirzburg sich wider daz recht setzit gein unserm herren Ludewige dem Rômischin kûnege, so gelobin und geheizen wir daz an disem brive, daz wir unserm forgenanten herren kûnig Ludewige beholfen soln sin mit aller unser macht on geverde gein dem selben bysschoffe von Wirzburg. Und were daz wir mit dem bysschoffe von Wirzburg verrichtit wurden um die sache, die wir mit ime zu schaffene haben, dannoch suln wir unserm herren kûnig Ludewige beholfen sin des kriges, den er mit dem bysschof hat zu eim ende. Und zu einer bestedekeit der forgeschriben rede gebe wir unser ingesigele an disein brief.

Der wart gegeben an sente Laurencien abende, du man zalte von Gots geburt tusent jar drihundert jar in deme eynundzwenstein jare.

632—636. LUDEWICI SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO
TREVIRENSI.

1321. Aug. 19. — Sept. 17.

632. *Facultas bona imperii reemendi.* Aug. 19.

5 *Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. Pendent sigilli fragmenta loro membranaceo. In verso legitur: R, itemque: Quod dñs Treveren. redimere, reemere et emere^a possit omnia feoda ab imperio obligata Lud. Bald.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 26 nr. 450.

Cf. supra nr. 63 cap. 11, nr. 159 cap. 2 et nr. 350.

10 Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus et subiectis graciam suam et omne bonum.

Meruit venerabilis Baldwinus Trever(ensis) archiepiscopus princeps noster carissimus gratissimorum obsequiorum tam per suam personam studiis bellicis pro defensione regni Romani et rei publice viriliter insistendo exhibicione quam suos nostris serviciis attentius
15 invigilantes, ut ipsum precellenciori gracia prosequamur, qua et ipse suis magis effici valeat graciosus et nostris reddatur prompior in agendis. Deliberacione igitur diligenti et matura cause cognicione prehabitis ipsi Baldwino archiepiscopo concessimus et concedimus, indulgimus et indulgemus, ut idem archiepiscopus omnia et singula bona ubicumque ab imperio dependencia, que inventa fuerint impignorata vel sub spe reempeionis
20 vendita sive que ipse archiepiscopus emere voluerit, in castris, fortaliis, oppidis, munionibus, castrensibus, fidelibus, ministerialibus et hominibus, cuiuscumque sexus aut condicionis existentibus, iurisdicionibus altis et bassis, mero et mixto imperio, terris, fundis, redditibus, iuribus et eorum pertinentiis universis, eciam si presentaciones, collaciones vel provisiones ecclesiasticorum beneficiorum cum cura vel dignitate aut sine
25 eis nichillominus in temporalibus annexas habeant vel dependeant ab eisdem, consistencia ipse archiepiscopus redimere, reemere vel emere, quandocumque et quocienscumque voluerit et prout detentores seu possessores eorundem tenebant seu habebant eadem, ipsa bona tenere et habere ac eciam deservire valeat atque possit. Verum licebit nobis et successoribus nostris Romanorum regibus, ipsa bona sic redempta, reempta vel empta
30 redimere, reemere vel emere data sūmma pecunie, pro qua ipsa bona redempta, reempta vel empta fuerint et soluta prius archiepiscopo memorato seu successoribus eiusdem archiepiscopis Trever(ensis) ecclesie supradicte. In quorum evidenciam presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Bacharaei, feria quinta post assumptionem beate^b Marie, anno Domini millesimo
35 trecentesimo vicesimo primo, regni vero nostri anno septimo.

633. *Scriptum super obligatione bonorum ad imperium devolventium.* Aug. 19.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo. In verso legitur: R, itemque: Obligacio feodorum ad imperium devolven(tium) usque ad VI^M marcarum argenti redditus^a Lud. Bald.; et supra stilo acutiori scriptum: quod .f. ad imperium cad.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 272 nr. 2645 (Addit. I).

632. ^a) reemere et emere *super lineam eadem manu add.* ^b) *supra lineam add. or.*

633. ^a) redditus argenti cum signo transponendi.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus notum facimus universis, quod cum teneamur venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principi nostro karissimo in quatuor milibus marcis argenti puri veri et iusti ponderis nobis ab ipso archiepiscopo numeratis et mutuatis ac in nostram et imperii Rom(ani) evidentem utilitatem conversis dudum ante plures annos ante confectionem presentium litterarum necnon in duabus milibus marcis etiam argenti puri veri et iusti ponderis ratione dampnorum et expensarum, que sustinuit et quas fecit idem archiepiscopus in obsequio nostro et ratione imperii in expeditione nostra per Alsatiam, de quibus ipsi solutionem non fecimus neque facere possumus bono modo, ut tamen de hac solutione certior fiat aliquo tempore in futurum, eidem archiepiscopo titulo pignoris seu nomine ypotece pro solutione dictae pecunie sibi facienda exnunc obligamus omnia et singula bona in castris, fortaliciis, opidis, municionibus, castrensibus, fidelibus, ministerialibus et hominibus cuiuscumque sexus aut condicionis existentibus, iurisdictionibus altis et bassis, mero et mixto imperio, terris, fundis, redditibus, iuribus et eorum pertinentiis universis, etiamsi presentationes, collaciones vel provisiones ecclesiasticorum beneficiorum cum cura vel dignitate aut sine eis nichilominus in temporalibus annexis habeant vel dependeant ab eisdem, consistentia ad nos seu Rom(anum) imperium exnunc inantea ex defectu heredis, feloniam vel crimine commissis vel committendis aut alias quocumque modo devolvenda, quorum apprehensionem ipse archiepiscopus nobis etiam irrequisitis duxerit acceptandam, usque ad summam sex milium marcarum argenti puri verorum reddituum annuorum. Dantes ipsi archiepiscopo nostro nomine institutionem et destitutionem eorundem bonorum et potestatem ac mandatum apprehendendi eadem et tenendi ac contradictores, rebelles et illicitos detentores eorundem puniendi per multas seu alias quascumque penas pecuniarias vel corporales ac alia omnia faciendi, que nos facere possemus in premissis, quodcumque et quocienscumque voluerit et viderit expedire, et prefata bona deserviendi et tenendi per se et suos successores archiepiscopos Treverenses, prout eorundem bonorum detentores seu possessores tenebant et tenere ac deservire consueverunt, tam diu quousque nos sive nostri successores nostra seu eorum propria pecunia ipsi archiepiscopo seu suis successoribus de summa pecunie satisfecerimus memorata. Si tamen medio tempore ante completam solutionem ex parte ipsius archiepiscopi ad satisfaciendum sibi de dicta summa pecunie requisiti fuerimus, ipsi satisfaciamus vel pignora sufficientia sibi assignabimus in premissorum solutionem, prout ipse archiepiscopus duxerit acceptandum, si hoc poterimus adimplere. In quorum testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Bacheraci, feria quarta post assumptionem Marie, anno Domini MCCC vicesimo primo, regni vero nostri anno septimo.

634. *Libertatio castri Baldenstein. Aug. 19.*

Originale in tabulario regio Wisbadensi. Descripsit E. Schaus. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Lamprecht 'Deutsches Wirtschaftsleben' III, 123 nr. 102 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 272 nr. 2644 (Addit. I).

Cf. Böhmer l. c. nr. 2647.

Conferenda esse etiam ordinamenta officialis ab archiepiscopo Trevirensi a. 1339. Mart. 30. ratihabita (Herquet 'Urkundenbuch des Praemonstratenser-Klosters Arnstein an der Lahn I (Wiesbaden 1883) p. 86 nr. 90), monuit v. d. E. Schaus.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Venerabilis Baldewinus Treverensis archiepiscopus princeps noster karissimus infra dyocesim suam Treverensem erexit pro defensione sue dyocesis novum castrum videlicet Baldenstein super Lonam fluvium non sine suis magnis laboribus et expensis, petens sibi castrum predictum cum valle adiacente per nostram auctoritatem regiam libertari et
 5 privilegiis honorari. Nos igitur suo voto complacere volentes, ipsum castrum cum valle et eius pertinentiis, sicut ipsa possidet, confirmamus et indulgemus et concedimus per presentes, ut idem castrum necnon vallis eidem adiacens ac domus et edificia necnon municio, que in ipsa valle contigerit erigi in futurum, accessu et recessu et foro libero ac omnibus aliis pleno gaudeant libertatibus et privilegiis omnibus, quibus Frankenfurt
 10 et alie civitates imperii gaudent et gaudere ex largicionibus Romanorum imperatorum atque regum dive memorie consueverunt. Ipseque archiepiscopus et sui successores in ipsis castro et valle necnon a descensu eiusdem vallis super Lonam in circuitu territorii quod vriheingereide dicitur, infra quod Crampurg situatum est, cum universis eius pertinentiis iudicium altum, quod ipsi archiepiscopo et ecclesie sue perpetuo conferimus
 15 et donamus, habeant, teneant et perpetuo fruantur pacifice et quiete.

Dat. Bacheraci, feria quarta post assumptionem Marie, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo primo, regni vero nostri anno septimo.

635. *Confirmatio conventionum archiepiscopi cum castrensibus imperii.* Sept. 17.

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Sigillum desideratur. In verso
 20 *legitur: R., itemque: Approbatio retentionum factarum et faciendarum de fortaliciis imperii Lud. Bald. — Ed. R. Lüdicke 'Neues Archiv' XXXIII, 394 nr. 1 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 272 nr. 2648 (Addit. I).

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri im-
 25 perii fidelibus et subiectis cupimus fore notum, quod recepciones per fideles imperii et nostros in Wiltperg et alia quecumque castra, fortalicia et municiones a nobis et imperio dependentia de venerabili Baldewino Treverensi archiepiscopo principe nostro karissimo, eius predecessoribus et successoribus imperpetuum pro iuvando se et suos contra suos adversarios et inimicos et alias retenciones ipsorum archiepiscoporum in
 30 eisdem, convenciones et promissiones quascumque sub quibuscumque formis et tenoribus verborum de voluntate huiusmodi receptantium, retentantium, convenientium et promittentium factas et in futurum faciendas approbamus, ratificamus et eas tenore presentium confirmamus, dummodo prefatus archiepiscopus et eius successores per prefatas recepciones, retenciones, convenciones et promissiones se non iuvent contra nos et im-
 35 perium quoquomodo. Precipientes vobis et cuilibet vestrum sub obtentu gratie nostre et amissionis feodorum vestrorum pena, quatinus prefatas recepciones, retenciones, convenciones et promissiones eidem archiepiscopo et suis successoribus imperpetuum iuxta modos et condiciones appositos, quando et quociens ex parte ipsorum requisitum fueritis, indilate et in quantum ad vos et quemlibet vestrum pertinuerit, integraliter im-
 40 pleatis et fideliter observetis.

Dat. Bacheraci, XV. Kal. Octobris, anno Domini MCCC vicesimo primo, regni vero nostri anno septimo.

636. *Mandatum castrensibus directum.* Sept. 17.

Originale (or.) ibidem. Descripsit R. Lüdicke. Sigilli fragmenta pendent loro membranaceo. In verso legitur: R., itemque: Quod heredes de Wiltperch receiptent B. archiepm Treveren. contra inimicos imperii Lud. Bald. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 272 nr. 2646 (Addit. I).

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus vobis . . filiis et heredibus quondam Hugonis de Smidebûrg ac aliis omnibus et singulis castrum Wiltperg, quod a nobis et imperio tenetur, seu eius partem tenentibus mandamus ac sub nostre gratie obtentu vos et quemlibet vestrum requirimus, quatinus venerabilem Baldewinum Treverensem archiepiscopum principem nostrum karissimum et eius mandatum cum suis adiutoribus in dictum castrum, quivis vestrum pro parte se contingente, ita quod^a in hiis alter alterum non expectet, quando et prout requisiti fueritis, nostro nomine intromittatis et de ipso castro contra nostros et imperii inimicos ipsum archiepiscopum, quem ad hoc destinamus, se iuvare, prout expedire viderit, permittatis. Super qua requisicione et aliis omnibus premissa tangentibus prefato archiepiscopo seu eius mandato ex parte nostri credatis firmiter in dicendis.

Dat. Bacheraci, XV. Kalen. Octobris, regni nostri anno septimo.

637—639. SCRIPTA AD VICARIATUM CIVITATIS PADUANAE SPECTANTIA.

1321. Sept. 5.—6.

Cf. supra nr. 566—569 et 629 et infra nr. 648.

637. *Litterae vicarii.* Sept. 5.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch benivolenter confectam. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 487 nr. 54 ex or.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXXII nr. 575.

Wir Heinrich von Gotes genaden chunik ze Behaim und ze Polan, hertzog ze Chernden und grave ze Tyrol und ze Görtz, vogt der gotshauser ze Aglay, ze Triende und ze Brixen verjehen an disem prief, daz wir unserm liebem heren dem edlen chunik Fridreichen von Rome gelobt und gehaizen haben ze dienen von der pflegnüsse und von der vicareye der stat ze Padaŵ, die er uns enpholhen hat, auzzer landes also ob wir in dem lande an chriek und an urlüge sein und sol der dienst an uns selben sten. Und geben im des diesen prief ze ainem urchünde darüber versigelten mit unserm hangendem insigel.

Der ist geben ze Judenburch, do man zalt nach Christes geburt tausent dreuhundert jar und darnach in dem ainundzwainzigstem jar, des Samztages nach sand Egidien tak.

636. ^a) itaque ? or.

638. *Friderici commissio vicariatus.* Sept. 6.

Originale (or.) valde corrosum ibidem. Item iuvante v. d. Hirsch descripsimus. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 176 Friedrich nr. 191. Lichnowsky l. c. nr. 576.

(1) Wir Friderich von Gotes gnaden Romscher chunig allezit ein merer dez
riches verjehen und tûn chunt mit [disen]^a prief allen den di in ansehent, lesent oder
horent lesen, daz wir unserm lieben oheim und fursten Heinrich chunig ze Beheim und
ze Polen und hertzog[en ze Ch]ärnden mit gûtem rat und gantzen willen enpholhen
haben die phlegnist und die vicarey der statd ze Padowe und der gebiete di dar zû
10 gehoret, al[so] daz [er diselb]en statd und ir gebiete inne habe von uns als ein vicary.
Und sol uns da mit warten und gehorsam sein zû unserm gebote, als ze recht eine[m
... ..]re^b, und der selben vicarey und phlegnist ireu recht stäte und inne ze haben
und ouch die ze merenn ane allez geverde. Und da ez im ze [swer wurde, sul]en^b wir im
dar zû beholfen sein. Ez sol ouch unser vorgnanter oheim chunig Heinrich von der
15 selben stat und der gebiete die dar zû gehoret ane [unser gebote]^b und willen und dez . .
communs von Padowe nicht enpfünden noch verkummern. (2) Und wan er selber mit
seinen libe ze Padowe nicht alleweg [gesin] mag, so sol er einen von den seinen dar
setzen zû einen hoptman an siner stat, an den wir raten. Und sol uns ouch der selbe
sweren, daz er im dar zû halte mit rat und mit allen sachen, als verre er mag ane
20 allez geverde, daz unser vorgnanter oheim volfure und stäte halte allez daz, daz er uns
an seinen priefen gelobet. Und sol ouch der selbe hoptman unsern schaden gen uns
melden, wo er dez innen wurde. Und ob unsers egnanten oheims ch[unig] Heinrich niht
enwere, dez Got niht enwelle, so sol uns der selbe hoptman gehorsam sein und warten
mit der selben stat und der gebiete die dar zu gehoret. Und gieng der selbe abe, so
25 sol unser oheim einen andern von den seinen dar setzen zû einen hoptman an siner
stat, an den wir raten. Und sol sich der selbe uns verbinden allez dez, des sich uns der
vorder verbunden hat. Und als ofte einer abget und geendert wirt, so sol der nach-
gend dez selben sich verbinden, als die erren si[ch] verbunden habent. (3) Ez hat
ouch unser vorgnanter oheim kunig Heinrich uns gelopt und ze den heiligen dar uber
30 gesworn, stäte und unzebrochen ze halten [und ze volf]uren, swaz da vor umb di
phlegnist und di vicarey ze Padowe versriben ist ane allez geverde. (4) Und
habent ouch zû im gesworn Conr(at) [.]¹, He[inrich]^d Gralant, Heinrich von
Rotemburch, Peter von Liebenberg, Heinrich von Aufenstein, Hiltprand der Perechtinger,
Ortolf von San[t Veit, Volehma]r von Tyrol, Herman Pinch, Geory von Vilanders,
35 Conr(at) Mulser, Heinrich Euster, Albreht von Gamian, Conr(at) von Schennach und
Tegen [von Vilanders], daz si dez vleizzich sein mit rate und mit andern sachen ane allez
geverde, daz unser vorgnanter oheim chunig Heinrich daz state habe und volfu[re allez
daz]^e umb Padowe an disen prief versriben ist². Dez selben suln ouch sweren Syfrid von
Rotemburch, Conr(at) von Arberch, Conr(at) Helblinch, Wernher von T[.]^e, Got-
40 schalch der richter von Enne und Heinrich von Schenna und ir prief dar uber
geben³. (5) Ez suln ouch dise gelubde und der eytd andern unsern briefen gelubden
und eyden, die unser vorgnanter oheim chunig Heinrich uns und unsern . . prudern
vor getan hat und wir im hin wider, nicht schaden suln^f noch abnemen. Und zu

638. ^a) *uncis inclusa corrosa sunt or.* ^b) *duodecim litterae desunt or.; fortasse addendum:*
45 vicarie gebû ^c) 8 litterae. ^d) 13—14 litterae. ^e) 5 litterae. ^f) *sic or.*

1) *Videtur esse Conradus de Aufenstein.* 2) *Cf. nr. 639.* 3) *Servatae non sunt.*

einen offenne urchunde der vorgeschriben dinge haben wir disem prief versigelt mit unserm chuniglichem insigel.

Der ist gegeben ze Judenburch, dez nechsten Sunnentages nach sant Gylien tag, do man zalt von Christes geburd dreuzehenhundert jar dar nach einsundzweinzig jar, unsers ryches im sibenden jar.

5

639. *Litterae fideiussorum.* Sept. 6.

Originale (or.) ibidem. Item iuvante v. d. Hirsch descripsimus. Pendent sigilla novem plus minusve laesa loris membranaceis; desunt quinque loris relictis. — Ineditum. Reg. Lichnowsky l. c. nr. 577.

Ich Heinrich Gralant, Heinrich von Rotemburch hofmaister, Peter von Liebenberch, 16
Heinrich von Aufenstein, Hiltprant der Perchtinger, Ortolf von Sant Veit, Volchmar
von Tyrol, Herman Pinke, Georius von Vilanders, Chunrat Mulser, Heinrich der Æuster,
Albrecht von Gamian, Chunrat von Schenna und Tegen von Vilanders, wir verjehen
alle offentlichen an disem brief und tûn chunt allen den die in ansehent, lesent oder
horent lesen, daz wir dem hochwirdigen fursten unserm gnedigen herren chunich 15
Friderichen von Rome gesworen und gelobt haben, daz wir unsern gnedigen herren
chunich Heinrich von Peheim und von Polan und hertzogen ze Kernden also halten und
des flizzich sein mit rat und mit allen sachen, als verre wir mugen ane geverde, daz er
stet hab, volfur und volpringe allez daz daz er dem vorgeanten unserm herren kunich
Friderichen gelobt hat umb die stat ze Padoŭ und ir gebiet die darzû gehort, als an 20
dem brief stet, den er daruber gegeben hat¹. Und daz stet und unzerbrochen beleib
des wir gesworen haben, geben wir dem vorgeanten unserm herren chunich Friderichen
disen brief versigelten mit unsern insigeln.

Der ist geben ze Judemburch, da man zalt von Christes geburd dreuzehenhundert
jar darnach in dem ainundzweintzigisten jar, des Sunnentags nach sant Gilgen tag. 25

640. LUDEWICI LITTERAE AD CIVITATEM ARGENTINENSEM.

1321. Sept. 11.

*Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Rescriptum esse videtur. Inscriptio est: den bescheiden mannen . . dem pûrgermaister, . . dem rat . . und der gemain der pûrger von Strazbûrch, unsern lieben getriwen. Sigilli maiestatis cerae flavae dorso 30
impressi vestigia adsunt. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 356 nr. 407 ex
or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 26 nr. 451.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez
riches enb(iete)n den bescheiden mannen . . dem pûrgermaister, . . dem rat . . und 35
der gemain der pûrger von Strazburch, unsern lieben getriwen unser huld und
allez gût.

(1) Wann ez noch nicht geendet ist, als ez mit teiding zwischen uns und euch
ûmb den zoll zû Germersheim herchûmen ist, hat uns Blenkelin ewer bote gebeten,
daz wir euch die gnade, die wir euch getan haben ûmb unser tail dez selbn zolles, 40
lengern. Dez haben wir, daz ir sehet, daz wir alle zeit gerne tûn, waz euch liep ist,

1) *Supra* nr. 637.

als verre wir chünnen, die selbn gnade gelengert auf sande Gallen tag. Als ir uns dann Oct. 16.
darnach enbütet ümb daz lant gemainlich auch bei Blenkelin, daz wellen wir auch lazzen
sten und sagen sie ietz dez zolles ledich^a auf sand Gallen tag, daz ir darümb die weile
dester baz gewerben mügt. Und vindet ir es dort oben ümb die stat und daz lant
5 gemainlich oder ümb die stat alleine, ez sei zû zilen oder ewiglich, und daz euch daz
versichert wirt, also wellen wir ez euch auch versichern. Und wær daz hertzog Leupolt
ablazzen wolt und die diener nicht, wolt er euch danne helfen auf seine diener die dez
wider weren, daz wellen wir auch tûn euch gein unsern dienern. (2) Ir habt uns
enboten ümb den bischof von Spire, daz er unser diener sei und name zoll. Daz ist
10 war: er ist unser fürste und hat seine lehen von uns enpfangen und erchenet uns für
seinen herren. Doch hat er uns in drein oder vier jaren nicht vil gedient. Daz ist
schült, daz wir im nicht gar vergolten haben, daz wir im schuldich sein. Davon wizzen
wir nicht, ob wir sein gewaltich mügn sein. Wie aver dem sei, so wellen wir an
geverde im darümb schreiben und allez daz datz tûn daz sich fügt. (3) Wizzet auch
15 daz der von Veldentz zû uns chûmt. Mit dem wellen wir reden, ob die diener dort
oben ablazzen, daz er^b auch ablazze sein tail dez zolles. Ümb Burchheim ewern pûrgern
wellen wir die bûrchman und die pûrger von Oppenheim besenden und wellen allen
unsern fleiz datz legen bei in und macht, daz er ledich werde. Ez chûmt auch grafe
Gerlach von Nazzowe nû zû uns, mit dem wellen wir schaffen umb einen længern
20 fride. Alle zeit sein wir berait ze tûn an allen sachen, waz euch lieb ist.

Der brief ist geben zû Frankenfûrt, an dem Freytag nach unser Frowen tag der
letzern, in dem sibenden jare unsers riches.

641. CONVENTIO CIVITATIS MOSBACENSIS CUM FRIDERICO.

1321. Oct. 20.

25 *Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 212 $\frac{1}{3}$. Contulimus
nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ed. Weller 'Hohenlohisches
Urkundenbuch' II, 126 nr. 173 ex or.*

Regesta Boica VI, 48.

(1) Wir . . der schultheize und . . die richter und die burger alle gemeinliche ze
30 Mosebach tun kunt allen den die disen brief sehen oder horen lesen, als ez mit tedingen
und mit rede her ist kumen um einen sazz, der gemachet ist zwisschen dem hoch-
wirdigem herren kunig Frid(erich) von Rome und uns, biz von sante^a Martins tag der Nov. 11.
nu kumt uber dru jar in allen dem rechte ungeverlichen ze sizen als die von Heilie-
prunnen^b, daz wir also alle samt einmuteklichen dem edeln herren hern Kraften von
35 Hohenloch gesworn haben zu den heiligen gestabt eide, in disen selben drin jaren
nieman in ze lazen noch spise ze gebenne noch hilfe ze tun iemanne uf des vorgeanten
kunig Frid(erich) von Rome schaden noch kein sins helpers, an alle geverde. Ez keme
den also, ob sine helfer uns schedigten, die solt wir schadigen und spise uf sie geben,
wan uns der vorgeante herre her Kr(aft) von Hohenloch uf die selben beholfen sol
40 sin. (2) Ez sol ouch der vorgeante herre kunig Frid(erich) von Rome macht haben
oder sin bruder hertzog Lup(olt) von Osterrich, disen sazz wider ze bieten wen sie
wollen mit ir briefen oder guten boten und wir nit^c, und noch ir wider bieten sulle
wir disen fride haben vier wuchen. Wurd aber ein einmutiger kunig in disen drin

640. ^a) sagen — ledich *supra lineam add. or.* ^b) *supra lineam add. or.*

45 641. ^a) *scē or.* ^b) *sequitur also delet. or.* ^c) *sequitur no delet. or.*

jaren, so solt wir ledie sin unser eide, und wen dise dru jar uz kumen, so sin [wir]^d aber ledie unser eide. (3) Und wan wir ouch den vorgenanten herren hern Kr(aften) von Hohenloch ze schirmer haben genumen, do von s[ullen]^e wir ime dise dru jar ieze ze Ostern geben anderthalb hundert phunt guter Heller. Und wan wir sizen sullen als die von Heilieprunen, da von han wir uz genumen, ob sie it heimeliche glube han 5 getan, daz uns daz nit sol schaden. Und an wen uns der vorgenant herre her Kr(aft) von Hohenloch hilfet, an den sulle wir ime ouch helfen. Aller dirre dinge gebe wir ime disen brief versigelt mit unser sted insigel ze eime urkunde.

Der wart geben do man zalt nach Gots geburt druzehenhundert jar dar nach in dem einundzweinzigstem jar, an dem Dinstag^f nach sante^g Gallen tag. 10

642. PROMISSIO HERMANNI DE KASTEL PRO BURCGRAVIO NORIMBERGENSI.

1321. Nov. 11.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici iam reperi non poterat. — Ed. 'Monumenta Zollerana' II, 365 nr. 556 ex or. Editionem repetimus. 15

Wir Herman grave ze Kastel tuen chunt allen den di disen brief sehent, lesent oder horent lesen, wanne der ersam herre purgrave Friderich ze Nurenberg unser liewer oheim durch unser bet und liebe gesprochen hat fur ir schaden den ersam dienern di ze disem mole mit uns gein Lambarten varent¹, daz wir mit samt unser lieben wiertinne gravinne Margret von Kastel gelobt haben und gelobten an disem brief 20 dem vorgenanten puregraven Friderich ze Nurenberg unsern oheim und seinen erben an schaden ze losen von den vorgenanten dieneren, ob si ze schaden chomen, des Got nicht enwolle, und umb allen den schaden, den er nem von der vorgenanten versprach- nusse wegen, hab mir im gesatzt ze rechtem pfande unser burch Kastel und alles daz dar zue gehort. Und ze einem urchunde der vorgenanten sache geb wir im disen 25 brief versigelten mit unserm insigel, daz dar an hanget.

Wir Margret gravinn ze Kastel geloben an disem brief und binden uns under unsers lieben wiertz graven Hermans von Kastel insigel, alles daz ze halten daz vor geschriben stet an alles gever.

Der brief ist geben ze Kadoltzburch, do man zalt von Cristes geburt dreutzehen- 30 hundert jar und in dem ainundzwaintzigsten jar, an sant Merteins tag.

643. PROMISSIO ELECTI MOGUNTINI PRO FRIDERICO.

1321. Nov. 30.

Transsumtum a. 1323. Sept. 14. confectum (tr.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographiam. Sigillum pendet loro membranaceo. Alterius 35 transsumti sine dato ibidem servati lectiones utpote minimi valoris non adnotavimus. Sigillatum non est². — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 487 nr. 55 ex tr.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 309 Reichssachen nr. 346 (Addit. I).

Cf. supra nr. 628. 40

641. ^d) deest or. ^e) lacuna or. ^f) dinstad or. ^g) scē or.

1) Cf. nr. 643 cap. 1. 2) Verba amborum transsumtorum v. apud Kopp l. c.

(1) Wir Mathias von Gotz gnaden erwelter erzbischof des heiligen stüles von Megenze verjehent und tûnt kunt mit diseme gegenwertigen briefe allen den die in ansehent, lesen oder hõrent lesen, daz wir des einen eit zû den heiligen hant gesworn, daz wir unserme lieben herren dem hochgebornen fürsten kûnig Frideriche von Rome bi süllent
 5 gestan unde beholfen süllent sin mit libe unde mit gûte unde mit aller unserre macht getrûweliche unde genzliche unde uns niemer von ime gescheiden mit helfe, mit rate unde mit trûwen, die wile wir lebent. Unde were daz unser vorgenanter herre kûnig Friderich abegienge, daz Got nicht enwelle, so sullen wir den hochgebornen fürsten hern Lûpolte, hern Albrechte, hern Heinriche und hern Otten sinen brüdern herzogen
 10 zû Österriche und zû Styr gebunden sin zû helfende unde zû ratende und bi zû gestande gegen allen den die sie woltent angrifen oder bekûmben^a von des krieges wegen, der da ist uferstanden zwûschent dem vorgenanten kûnig Frideriche unde herzoge Ludewige von Peyern umbe daz riche, mit gantzen trûwen, mit helfe unde mit rate iemerme. Swaz ðch unser vorgenanter herre kûnig Friderich kosten wirt legende unde tûnde
 15 uf den dienst, den er ietzent tût dem heiligen stûle von Rome gegen Lamparten unde tûnde wirt, den sullen wir ime genzliche unde ane allen sinen schaden ablegen. (2) Swaz ðch stezze ist zwûschent der hochwirdigen frôwen frowen Mechtilde der herzoginne von Peyern unde iren kinden einhalb unde uns unde unserme bistûme anderhalb, den han wir ergeben unde genzliche gesetzet in des vorgenanten unsers
 20 herren kûnig Frideriches hant, daz er des gewaltig sol sin zû richtende zû minnen unde zû rechte. Swaz wir ðch bereitschelte vindent uf unserme bistûme an silber unde an golde, uber daz wir haben mûszent zû richtende unde zû bezalende den egenanten dienest unsers herren des kûniges gegen Lamparten, unde uber den kôsten, den wir gehebet^b hant unde haben mûszent umb unser bistûm, daz sullen wir alles geliche teiln unserme
 25 herren dem^a vorgenanten kûnig Frideriche. Unde daz diz alles war, unzerbrochen und iemerme stete blibe, so han wir dem vorgenanten unserme herren kûnig Frideriche gegeben disen brief besigelt mit unserme ingesigele.

Dis geschach zû Colmar, an sante Andreas tage, des jares da man zalte von Gotz geburte drûzehenhundert unde einsundezwanzig jar.

644. QUITATIO DOMINI DE EPPSTEIN PRO CIVITATE WETZLARIENSI.

1321. Nov. 30.

Originale (or.) in tabulario civitatis Wetzlariensis. Descripsit E. Wiese. Sigillum deest, quod olim loro ex ipsa membrana exsecto pendebat. — Ineditum.

35 *Cf. supra nr. 615 et infra nr. 692.*

Wir Godfrit herre van Eppinstein erkennin uns an dysin genwortigin brieve unde erjehin offinberlige umbe dy zweihûndert marc phennige, dy uns dy stat van Wetflaer schuldich was also van unsers herrin wegin des koninges konine Lodewigis Romischer konine nu uf^a dy^b vierzehin nacht nach sante Mertins dage der da neiste hedin ist zu
 40 bezalene, das si uns dy zweihundirt marc bezalit hant gans unde gar unde davan vollindaen, unde saen si davon los unde lere. Unde gebin wir in des dysin genwortigen brief besiegelit undir unserim groistin ingesiegele, daz herane gehenckin ist.

Unde wart dirre brief gescribin unde gegeben du man zalte nach Godis geburte druzehinhundirt jaer in deme einundezwenzichstein jare, an sante Andreas dage.

45 643. ^{a)} in loco raso tr. ^{b)} et in loco raso tr.

644. ^{a)} sequitur sante delet. or. ^{b)} bis scriptum or.

645. LUDEWICI RECEPTIO CASTRENSIS.

1321. Dec. 21.

Copia (c.) in Lehmann 'Pfälz. Urkundenbuch' II, 299 bibliothecae universitatis Heidelbergensis. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 300 nr. 477 ex c. Editionem repetimus.

5

Wir Ludwig von Gots gnaden Römischer kunig etc. dun kont etc., daz wir dem edeln man Georgen graven zu Veldentzen unserm lieben getruwen, den wir umb die getruwe und nutze dienste, die er uns und dem riche getan hat und noch dun sol und mag, zu unserm und des richs burgman uf die burg zu Lutern gewonnen haben, verlihen haben und auch verlihen zu eime ledigen burglehen doselbs das geleide uf straiszen gen 10 Lutern, das da ist von eime rosse das in die stat get zwene schillinge und her wieder usz acht schilling Haller, mit der bescheidenheit, wie vil des selben geleits den von Linigin, den von Zweinbrücke und der wiethwen von Blankenheim, die das geleide auch habent, abegelegt und geminnert wurde, das ime das auch also vil abegen [sol]. Datz verlihen wir ime die hovestat und das husch, das wilende Siegels von dem Thore was, 15 als wit als es begriffen hat, das er die selbe hovestad und das husche buwe und sich davon behelfe gen allermenliche, ane wieder uns und das riche. Daruber zu urkund so geben wir ime diesen brief mit unserm koniglichen ingesiegel besiegelt.

Der geben ist in dem besesz vor Furstenberg, an sant Thomas des heiligen zwolf-boeden dage, do man zalte von Christus geburt 1321 sten jare, in dem achten jare 20 unsers richs.

646. EIUSDEM LIBERTATIO CIVITATIS IMPERII A STURA.

1322. Ian. 28.

Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Pendet sigillum fere illacsum loro membranaceo. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 152 nr. 186 ex or. Editionem 25 repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 27 nr. 453.

Cf. privilegium eodem die concessum l. c. nr. 454.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des riches verjehen offentlich an disem briefe, daz wir angesehen haben die triwen und 30 steten dienst, die uns unser liebe getriwe pürger von Frankenfürt getan habent, und auch die arbeit, die si durch uns und das riche geliden habent und auch noch leident, und haben in von unserer chunielicher milticheit die gnade getan, daz wir si irer Nov. 11. gewonlichen stewart, die si uns von sande Martens tag der nû schirest chûnt uber ein jar geben solten, ledich und frey sagen das selbe jar. Daruber zû urchund geben wir 35 in disen brief mit unserm chunielichem insigel versigelten.

Der geben ist zû Frankenfürt, an dem Dünrestag nach sande Paules tag als er becheret wart, do man zalt von Cristis gebürt dreutzeenhundert jar darnach in dem zweiundzweintzigstem jare, in dem achten jare unsers riches.

647. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD CIVITATEM
BRIXIENSEM.

1322. Febr. 21.

Copia in Regestorum tabularii Vaticani tom. 111 fol. 184 nr. 766. Descripsimus
5 nos. — *Ineditum.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 246 nr. 102; Preger-Reinkens p. 235 nr. 92.
Cf. infra nr. 654—657.

Potestati, capitaneo, consilio et comuni Brixien(s)i.

(1) Venientem ad presenciam nostram dil. fil. Pantaleonem de Burno syndicum et
10 ambassiatozem vestrum, exhibitozem presentium neenon et litteras vestras, per quas
fidem eius voluistis relatibus adhiberi, per eum nobis exhibitas paterna benignitate
recepimus et ei audiencia benigne concessa que sub verbo credencie nobis exposuit
audivimus diligenter et illas de petitionibus vestris per eundem porrectis, quas honeste
15 potuimus, ad exauditionis gratiam duximus admittendas. Super aliis vero certum dedi-
mus responsum eidem, sicut ipse vobis exponere poterit oraculo vive vocis. Preterea
grata nobis est admodum, filii, et multipliciter affectibus nostris placida redditur devo-
tionis vestre sinceritas vestrumque laudabile propositum eo laudabilius commendamus,
quo ex maiori puritate vestra speramus et credimus provenire. Quare universitatem
vestram paterno rogamus et hortamur affectu, quatinus in huiusmodi devotionis et tam
20 laudabilis prosecutione propositi stabiliter persistentes honorem Romane ecclesie matris
nostre, ubicunque vobis possibilitas aderit, studeatis sollicite promovere, contra hostes
et rebelles eius exponentes viriliter et strenue posse vestrum. Nos enim vos et civi-
tatem vestram in paternis gerimus visceribus caritatis, quantum cum Deo possumus,
parati semper ad omnia, que vestra et civitatis ipsius respiciant incrementa.

25 (2) Ceterum significastis nobis per litteras vestras, quod carissimus in Christo filius
noster . . dux Austrie in Roman(or)um regem electus ad vos nuntios suos duxerat
destinandos, qui expresse retulerant, quod idem electus certum equitum et balistariorum
numerus erat ad partes ipsas contra nostros et ecclesie Romane rebelles certo termino
transmissurus. Cum igitur nos prefatum electum carissimum nostrum et ecclesie prefate
30 filium reputemus et propterea nedum ipse, sed et sui per nos et alios eiusdem ecclesie
devotos debeant honorari, universitatem vestram rogamus et hortamur attencius, quatinus
equites et balistarios supradictos, cum eos ad partes^a ipsas applicare contigerit, sic
honorifice recipere sicque benivole tractare curetis et sic ab omni eorum displicencia
continere, quod de vobis merito commendare se valeant et ad ea propter que mittuntur
35 strenue prosequenda efficaciores reddantur et efficiantur merito promptiores.

Dat. Avinion., IX. Kal. Marcii, anno sexto.

648. PROTESTATIO DUCIS KARINTHIAE SUPER TRACTATIBUS
CUM CANE SCALIGERO HABENDIS.

1322. Mart. 30.

40 *Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photo-*
graphicam. Pendet sigillum secretum. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde'
IV, 2 p. 489 nr. 58 ex or.; Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Römerzugs' p. 14 nr. 23
ex cop.

647. ^{a)} sequitur supradictas cancellat. c.

Nos Heinricus Dei gracia Bohemie et Polonie rex, Kar(inthie) dux, Tyrolis et Goricie comes universis presencium inspectoribus declaramus, quod cum serenissimus dominus et avunculus noster karissimus dominus Fridricus Romanorum rex inclitus plenam per suas litteras nobis dederit potestatem tractandi, placitandi, concordandi et componendi inter nobilem virum Canem Grandem de la Scala et commune Padue, si eosdem tractatus, placita et compositiones non finierimus abhinc usque ad festum beati Iacobi, tunc potestas huiusmodi per easdem litteras nobis tradita ulterius expiravit. Presencium quas sigilli nostri munimine signari fecimus testimonio litterarum.

Dat. Brixine, anno Domini millesimo CCC vicesimo secundo, die Martis penultimo Marcii.

10

649. 650. PAX GENERALIS RHENI MEDII.

1322. Apr. 3.

649. *Scriptum pacis.* Apr. 3.

Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis. E sex sigillis pendent quatuor plus minusve laesa. — Ed. Hilgard 'Urkunden der Stadt Speyer' p. 274 nr. 342 ex or.; 15 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 363 nr. 416 ex or. Editionem illam repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 415 Reichssachen nr. 411 (Addit. III).

In Gotz nammen amen.

1. Wir Mathis von Gotz gnaden und dez heiligen stüles zû Rome erwelt zû dem erzbischtûm dez heiligen stüles von Menze und wir die rete und die gemeine burgere von Mentze, von Strazburg, von Wormzen, von Spire und von Oppenheim tûnt kunt allen den die disen brief anesehent oder gehörent lesen, daz wir ane habent gesehen groszen gebresten unde fruchtberigen nutz und ansihtige notdurft der lûte und dez landes gemeinliche und hant einen lantfriden gemaht, also hie nach bescheiden ist, von der Leberahe obernthalp Strazburg die rihte her abe biz zû Bingen uf dem Ryne und iewedirsite dez Rines drie milen uf dem lande, da inne sülent sin Binge und die zwei dörfer Beckelnheim und Sobernheim ane alle geverde. Und da zwiscent den vorgeannten ziln sol men alle unrehte zölle abe tûn uf lande und uf wassere ane die geleite, die der . . bischof von Spire und die . . marggraven von Baden und der . . grave von Nassöwe nement uf dem lande, als ez alle zit lit. Und die alten zölle sülent vürliben uf dem Ryne, als ez von alter her ist kommen ane alle geverde.

2. Öch ist geret und überkommen, daz man uf wassere und uffe lande schirmen unde weren sol in den vorgeannten zilen allen röp, allen brant, alle gevenenüsse und allen gewalt, die den widervarent wider demme rehten, die zû diseme lantfriden gehörent, und allen köfluten und allen gûten lûten, die in disen ziln ritent odir varent ungeargwenet ane alle geverde. Were aber daz ieman in disen ziln sehsse, es si wer er si, ane geistlich orden, die zû disem friden nût helfen woltent, also die stette sù hiessent, den sù gesessen sint, die sülent öch des friden niht genieszen.

3. Were öch daz iemanne in disen ziln dekein schade geschehe, also da vor geschriben ist, der der da geschadiget wirt odir ieman von sinen wegen sol es der nehesten stette öegen unde clagen und sol die stat den schaden ervaren. Und bevindet die uf den eit, daz er geschadiget ist wider dem rehten, so sol sù endelichen und ane verzog dar zû tûn, daz ez gerichtet werde uf den eit. Und wellent sie, so mügent sie ie die nehesten herren unde stette, die zû disem friden gehörent, dar zû manen, daz es

gerihtet werde, und sülent ouch die endeliche dar zû bevolhen sin uf den eit ane alle geverde. Es ist ouch geret, daz dekein herre noch keine stat, die zû disem friden gehörent, nû gebunden noch schuldig sint zû helfende wedirme künige noch dekeime herren von disem friden, sie tûgent ez denne gerne ane geverde. Were ouch daz ieman dar über diende den künigen oder den herren, geschehe dem oder den dekein schade, den sol men nû beholfen sin von diz frides wegen noch ist es nû gebunden, man tûge ez denne gerne ane alle geverde.

4. Ouch ist geret und usgetragen, was untz her geschehen ist, daz wir dar zû von diz friden wegen niht gebunden sint. Were aber daz ieman, es were herre oder stat, von diz friden wegen geschadiget wûrde nû oder hie nach, demme odir den sol men beholfen sin uf den eit also lange, untz daz im widertan werde, also da vor geschriben stat ane alle geverde. Were ouch daz dem vorgenanten erwirdigen herren hern Mathis erwelte zû demme erzebischtûm von Menze kein unreht geschehe in den vorgenanten ziln mit allen den artikelen, also vor geschriben stat, und ist er denne innerthalp zehen milen bi deme Rine, so im der schade geschiht, klaget er es denne den stetten mit sinen briefen oder mit sinen botten, die er dar zû bescheidet, unde nimmet daz uf sine truwe und uf sine ere, daz imme unreht geschehen si, so sol men im beholfen sin, also da vor geschriben stat. Were aber daz daz er von dem Rine usserthalp zehen milen were, swenne imme daz unreht wider fûre, so mag der . . burggrave von Starkenberg, der vitztum von demme Rine und der hœbetman, den er dar zû gesetzt hat, wer der ist, zû Menze in varen vûr den rat und sülent demme kûnden und bewisen uf irn eit daz unreht, so sol der vorgenante rat daz gelœben und in dar zû beholfen sin. Und bi welre stat daz unreht aller nehest geschehen, die sülent sû dar zû manen, also da vor geschriben stat ane alle geverde. Were ouch daz er usser lande were, so sülent die vorgenanten sin ambahtlûte oder andere die er dar zû setzet den stetten zû disem friden beholfen sin, also verre der vorgenante herre schuldig unde gebunden ist ze tûnde, wenne sû da zû gemanet werdent oder ez sus bevindent uf den eit, also da vor geschriben stat ane alle geverde.

5. Ouch ist geret daz ein iegelicke stat der vorgenanten stette ein iegelichen gûten man, er si wer er si, ritter, kneht, pfaffe odir orden, die in disen vorgenanten zielen gesessen sint, enfahen mûgent zû disem friden mit allen den gedingen, also da vor geschriben stat, also sû uf irn eit wenent, daz ez dem friden nûtze unde gût si ane alle geverde. Ane herren, ob men die enfahen wil, so mûgent die von Strazburg ir landes herren enfahen zû diseme friden, die sû wenent uf irn eit, daz sû zû diseme friden nûtze unde gût sint. Aber die andern niedern stette Menze, Wormze, Spire unde Oppenheim sülent deheinen herren enfahen zû disem friden, sû tûgent es denne mit gemeinem willen unde vûrhennüsse ane alle geverde.

6. Ouch ist geret, were daz dekeine stat der vorgenanten stetten geschadiget wûrde in disen vorgenanten ziln oder von diz friden wegen und daz der rat der stette oder daz merre teil under in sprechent uf irn eit, daz sû geschadiget sin, den sol men beholfen sin uf den eit, also vor geschriben stat ane alle geverde. Were es ouch daz ein herre, ein ritter, ein kneht oder wer er si einre der vorgenanten stette vient were unde sû geschadiget hette und daz reht vûrspreche von in, und daz der rat der stette odir daz merre teil under in sprechent uf irn eit, daz man reht von in vûrspreche, wo der herre, ritter, kneht oder wer er si oder ir diener in der vorgenanten stette eine komment und in daz von keinre stat vûrkûndet wûrt, den oder die sülent sie anegrifen unde haben gelicher wis uf den eit, also ob in daz unreht wider varen were ane alle geverde.

7. Es ist ouch geret, wer disen friden brichet er si wer er si oder schaden tût den die zû disem friden gehörent, wer den haltet, huset oder hovet oder ieman ratet

oder hilfet mit worten oder mit wercken, den oder die wer sie sint sol men anegrifen gelicher wis also den der den schaden getan hat unde sol man da zû beholfen sin uf den eit, also vor geschriben stat ane alle geverde. Wer ðch der ist der disen friden also brichet, demme sol nieman keinen veilen kôf geben in disen vorgeanten stetten ane alle geverde.

8. ðch ist geret daz nieman von disen vorgeanten stetten keinre den andern bekumben noch beclagen sol denne sinen rehten schuldener ane alle geverde.

9. Zû diseme vorgeschribenen friden sol der vorgeante herre her Mathis erwelt zû dem erzbischtûm von Mentze dienen mit fünfzig bereiten gerittenen mannen, beide rittere unde knechte, unde sol dar zû helfen unde raten, ob men es bedarf unde not tût, als es sinen eren zeme ane alle geverde, und die von Menze mit vierzigen, die von Oppenheim mit zehenen, die von Wormzen mit fünfundzwenzigen, die von Spire mit fünfundzwenzigen und die von Strazburg mit vierzigen. Geschiht es ðch not, daz men me helfe bedarf, so sol ie die stat der vorgeanten helfen, also sû wenent daz es irn eren wol an stande.

10. Und daz dirre fride stete unde bintlich vûrlibe, so han wir zû nutze, zû fride und zû gemache den lûten und dem lande ein gemeine geleite uf gerihet und uf gesetzet zû Oppenheim. Da sol men nemen von dem fûder wines drisig schillinge Hallere, von dem hundert kornes unde weiszen zwei pfunt Hallere und von dem hundert saltzes vier pfunt Hallere. Und da nach von aller leige frûhte unde kôfmannes schatz sol men nemen nach margzal, also dar umbe gebûrt unde gelimpflich unde reht ist. Von den karren sol men nemen ie von dem pferde drie schillinge Hallere. Unde waz vardelen obenan her abe komment in schiffen, do sol men ie von dem lastkarren zehen schillinge Hallere nemen.

11. Disen vorgeanten friden unde alle die vorgeschriben artikel gelobent wir Mathis erwelt zû dem erzbischtûm von Mentze der vorgeante mit gûten truwen unde eren und wir die vorgeanten stette uf unsern eit, den wir gesworn hant stete zû haltenne ane alle geverde. Und sol dirre fride ane vâhen an demme Palmetage der nehest kunt unde sol weren biz sancte Georgien tag der dar nach schierest kummet und von demme selben sancte Georgien tage vûrbaz ûber ein jar.

12. Und daz diz allez war unde stete belibe, so henkent wir Mathis erwelt zû dem erzbischtûm von Mentze und ðch wir die stette da vorgeant unsere ingesigele an disen brief.

Der wart gegeben do men zalte nach Gotz geburte drizehnhundert jar und dar nach in dem zweinundzwenzigsten jare, an dem Palme abende, zû Wormzen.

650. *Promissio civitatis Oppenheimensis.* Apr. 3.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Pendet sigillum. — Ed. 'Urkundenbuch' II, 366 nr. 417 ex or. Editionem repetimus.

Cf. infra nr. 660 et 661.

Wir Diderich schultheizze, . . ratherren, . . burgman und die andern ritter und burger gemenlich zu Oppenheim dun kunt allen den die disen brief sehent oder horent lesen, daz wir alsolich geleites gelt, als der erber herren her Mathies erwelter zu deme ertzbischtûm zu Menzen mit den steten Menzen, Straizburg, Wormtz und Spiren und ouch mit uns ze behaldenne den gemeinen lantfrieden ufgesetzt haint¹ bie uns ze Oppenheim ze nemen uf wazzer und uf lande, daz da befolen ist den drin steten Menzen, Wormtz und Spir, und die botten, die von den selben steten darzu bescheiden sint oder

¹) *Cf. supra nr. 649 cap. 10.*

bescheiden werdent, beschirmen sūlen vor aller geweld uf unsern eit. Auch geloben wir sōlich gūt als hie vallend ist, daz wir daz nit kūmmern sūlen oder niemanne gestaden sūlen ze kummeren umme keiner sclathe sache uf keinen herren oder uf kein stad oder uf ieman, demme ez vallen sol oder bescheiden wirt. Wir geloben auch daz
 5 wir daz vorgeante geleites gelt nit langer gestaden sūlen ze nemen, danne von sant Georgen tag aller neist kumt über ein jar. Und dise vorgeanten artikel geloben wir mit guden trūwen uf unsern eit staede und vest ze halden aine geverde und aine argen list. Und dez zu eime ūrkūnde so habe wir ūnser ingesigel an disen brief gehangen.

10 Der gemachet wart da man zalte von Gotes gebūrte druzehenhundert jar in dem zweiundzweincigstein jar, an deme Palmabent.

651. 652. FRIDERICI SCRIPTA AD STURAM CIVITATIS CONSTANTIENSIS SPECTANTIA.

1322. Apr. 12. 13.

15 651. *Assignatio debiti.* Apr. 12.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 193. Descripsimus nos. Sigilli secreti ceræ rubræ dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum.

Nos Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus presentibus profitemur, discretum et prudentem virum Gôtzelinum de Constantia hospitem nostrum pro expensis
 20 nostris nobis ibidem de partibus Austrie venientibus una cum illustri Alberto duce Austrie fratre nostro decem et novem libr(as) et septem solid(os) denar(iorum) Constan(tiensium) rationabiliter exposuisse, quas sibi de steura proxime nobis super festum beati Martini danda per cives Const(antienses) defalcare volumus. Presentium testimonio
 litterarum. Nov. 11.

25 Dat. in Prukka, IIe. Id. April., anno Domini MCCC vicesimo secundo, regni vero nostri anno octavo.

652. *Quitatio sturæ.* Apr. 13.

Originale ibidem l. c. nr. 194. Iussu praecepti descriptum est. Sigilli item dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum.

30 Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus tenore presencium profitemur, prudentes et discretos viros cives Constancienses fideles nostros dilectos sturam nobis et imperio per eos debitam usque ad festum beati Martini venturum proxime integraliter persolvisse et expedivisse. Harum testimonio litterarum regalis nostri sigilli signaculo signatarum.

35 Dat. in Prugga, Idus Aprilis, anno Domini MCCC vicesimo secundo, regni vero nostri anno octavo.

653. LUDEWICI INFEUDATIO FRIDERICI SCALIGERI.

1322. Mai. 3.

Originale (or.) in tabulario comitum de Khuen-Belasi olim in castro Gandegg prope Eppan¹, iam in castro Grusbach in Moravia asservato. Sigillum deest. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 800 nr. 1113 ex or. Editionem repetimus.

Cf. privilegium generale eodem die concessum hucusque ineditum 'Archivberichte' l. c. nr. 860, ad quod conferenda sunt privilegia Heinrici VII. a. 1311. Febr. 11. et Sept. 15. data apud Böhmer l. c. p. 795 sq. nr. 1105 et 1107.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

(1) Nichil potest esse decentius nec radio clariore imperialis clemencia elucescit, quam quod fideles suos circa se ipsam colligit, aggregat et fovet, ita quod a capite in membris decurrat gracia dignitatum et digna dignis respondeant premia meritorum. Quia igitur maiore honore cumulare intendimus, quos nostro favore digniores iudicamus, nobilem virum Fridericum natum olim Picardi de la Scala civem Veronensem, fidelem nostrum dilectum universis imperii fidelibus exemplum proponimus, cuius fidem sinceram, cuius constanciam invicticem, cuius labores immensos, cuius opera et servicia magnifica in omni necessitate imperii et nostra sempiterna fide oculata perspeximus, cui non immerito huius donum gracie, quod in sequentibus declaratur, ex nostre magnificencie liberalitate concedimus. Attendentes igitur favorabiliter puram fidem, sinceram devotionem, graciosam servicia, que et quas prefatus nobilis vir Fridericus de la Scala et sui antecessores erga nos et imperium semper habuerunt ac in omni necessitate imperii fideles ac constantes prestiterunt ac idem ipse et heredes sui habere poterunt in futurum, dignum decernimus preclara servicia sua et suorum palma digne retributionis decorare et graciam gracie et benignitatem benignitati adicere in eundem. (2) Quapropter noverit omnium fidelium imperii tam presencium quam futurorum industria, quod nos iuxta regalem munificenciam Friderico memorato et suis heredibus utriusque sexus, ita tamen quod deficientibus masculis femine succedere possint, vallem Pulicellam Veronensis dyocesis cum mero et mixto imperio et omnibus iuribus, honoribus, bonis, iurisdictionibus, utilitatibus et pertinenciis suis, cultis et incultis, montibus, planis, viis, inviis, pratis, silvis, pascuis, vineis, venacionibus, aquis, decursibus, piscationibus, portuis, passagiis, theloneis, ripaticis, vadis molendinorum et ceteris utilitatibus, qualitercumque nominari vel scribi possent, ad nos et imperium spectantibus in eadem, etiam de omnibus hiis, que ab imperio dinoscitur tenuisse infra termina olim posita inter territorium comunis Veronensis et dicte vallis per dictum comune Verone et dominum Fridericum usque ad territorium Tridentinum, prout per comune Verone detentum fuit antiquitus et possessum, in qua valle idem Fridericus a nobis et imperio tenet unum castrum et duas villulas iam in feudum, de regali munificencia et gracia speciali in feudum damus et tenore presencium concedimus et donamus, investientes ipsum presentibus de eisdem, recepto huiusmodi feodi racione sacramento debito ab eodem. Hanc igitur nostram graciam augmentantes et prediete investiture a nobis facte robur et firmitatem inserentes memoratum Fridericum fidelem nostrum in possessionem dicte vallis intrare decernimus et manere. Et si aliquis prefate nostre gracie et concessioni contraire presumpserit, quominus predictus Fridericus in possessione dicte vallis valeat libere permanere, omnes duces, principes, marchiones,

1) Ottenthal-Redlich 'Archivberichte aus Tirol' I (Wien 1888) p. 188 nr. 861.

comites, barones, vicarios, rectores civitatum et locorum, comunidades et comprovinciales personas nobis et imperio subiectos hortamur attente, nichilominus eisdem astrictae sub fidelitatis debito mandantes, quatinus predictum Fridericum predictam vallem intrare et possidere atque viriliter manutenere adiuvent. Ac eidem benigne conferimus, ut huius-
 5 modi merum et mixtum imperium possit et valeat per se vel alium exercere. (3) Con-
 ferentes eidem et heredibus suis ex uberiori largicione, quod a sentenciis tam personalibus
 quam realibus per eos latis in dicta valle sive per suum officialem, qualicumque nomine
 nuncupetur, ne quis ad aliquem vicarium vel officialem nostrum et imperii per cuiusvis
 tenoris litteras constitutum non facientes de presentibus mentionem, nisi coram imperiali
 10 maiestate, ubicumque fuerit, se valeat appellare. Volentes igitur sibi et suis heredibus
 huius nostre liberalitatis gratiam ampliare, indulgemus quod nullus ipsum aut dictos
 heredes super iuribus et iurisdictionibus supradictis in causam trahere, citare vel con-
 venire quacumque auctoritate coram quocumque vicario, iudice aut officiali alio, nisi
 solum in imperiali aula valeat quoquomodo. Corroborantes ex certa sciencia ac aucto-
 15 ritate regia confirmantes omnes empiones et adquisiciones per eum et antecessores suos
 factas et acquisitas ac per ipsum suosque heredes fiendas in futurum et acquirendas in
 valle prenominata vel alibi. Statuentes regia auctoritate et lege perpetuo valitura decer-
 nentes, quod bona et possessiones per eum et antecessores suos empta, emptas, acquisita et
 acquisitas seu que de cetero per eum aut heredes suos ementur et acquirentur, prescripcione
 20 aliqua temporis non amittantur, legibus vel consuetudinibus non obstantibus quibuscum-
 que. (4) Et quia regalis dignitas tante clemencie esse dignoscitur, quod merita
 fidelium suorum atque servitia digna retributione munere consuevit, ideoque de gracia
 speciali sibi et suis heredibus indulgemus atque remittimus, quod investituram feodorum
 suorum a nobis vel successoribus nostris petere teneantur existentibus solummodo in
 25 provincia Lombardie. Si vero dictam investituram non peterent nobis vel successoribus
 nostris commorantibus extra provinciam Lombardie, quod propter hoc non cadant a iure
 feodorum suorum. Quam investituram petere possint per se vel legitimum procura-
 torem. (5) Confirmantes de plenitudine regie potestatis ac ex certa sciencia termi-
 nationem factam inter territorium comunis Veronensis et ipsius comunis sindicum ex
 30 una parte et ipsum Fridericum et territorium diete vallis ex altera, salvo iure imperii,
 privilegiis et concessionibus quibuscumque factis per dive memorie imperatores aut
 reges Romanorum predecessores nostros [...] comiti olim Sancti Bonifacii et . . de
 Turisendis de Urganigo et quibusvis aliis rebellibus nostris et imperii non obstantibus
 quoquomodo. Cuncta etenim bona mobilia et immobilia ipsius Friderici suorumque
 35 heredum sub nostra et imperii protectione recipimus. Nulli ergo omnino hominum
 liceat hanc paginam nostre donacionis, concessionis et constitutionis infringere vel ei
 ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem
 nostram et penam mille marcarum auri^a pro medietate fisco nostro et pro reliqua
 medietate passo iniuriam solvendarum se noverit incursum. In cuius rei testi-
 40 monium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Monaci, in die invencionis sancte Crucis, anno Domini millesimo trecent-
 tesimo vicesimo secundo, regni vero nostri anno octavo.

654—657. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE.

1322. Mai. 18.—24.

654. *Litterae iteratae super vicariatu imperii.* Mai. 18.

Copia A in Regestorum tabularii Vaticani tom. 111 fol. 74 ep. 282. Descripsimus nos. Extractum praebet Lang 'Acta Salzburgo-Aquileiensi' I, 65 nr. 48. — Ineditum. 5

Originale B archiepiscopo Salzburgensi destinatum, quod nunquam bullatum est, in eodem tabulario 'Arm. C fasc. 42 nr. 15'. In plica scriptum est: de cur. Gaucelm. Adhibuit Lang l. c., quod hic repetimus.

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 247 nr. 113; Preger-Reinkens p. 240 nr. 101; Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 286 nr. 604. 10

Quae concordant cum Bulla supra nr. 401, ea typis minoribus excudenda curavimus.

Venerabilibus fratribus . . archiepiscopo Salzburgensi eiusque suffraganeis salutem.

A.

B.

nr. 401.
cap. I.

1. Dudum cum in nostram et fratrum nostrorum deductum fuisset fama divulgante notitiam, quod licet liquidum esset de iure et ab olim fuisset inconcusse servatum, quod Romano imperio vacante, sicut et^a adhuc per obitum quondam Henrici Roman(orum) imperatoris vacare dinoscitur*, ad Romanum pontificem, cui in personam beati Petri terreni simul et celestis imperii iura Deus ipse commisit, imperii predicti iurisdictio, regimen ac dispositio

devolvuntur et ea ipse eiusdem imperii vacatione durante per se vel per alium seu alios exercuerat in imperio memorato, nonnulli tamen in Italie partibus potestatis et dignitatis illicite fastigium ambientes in nostrum et sancte Romane matris ecclesie quantum in eis est preiudicium evidens ac diminutionem honoris et iuris, vicariatus seu alterius cuiuscumque nomen officii, quod ipso imperatore vivente ex illius commissione gerebant, in certis terris, territoriis sive locis post decessum eius absque nostra et apostolice sedis petita vel obtenta licentia retinere sibi et nonnulli etiam de novo assumere quod non gesserant aut gestum antea posteaque dimissum resumere temerariis presumpserant ausibus, quo vel quibus adhuc non verebantur abuti ac sub eius vel eorum colore multa fecerant et etiam faciebant, que in nostram et ecclesie nostre predictae iniuriam redundabant aperte, non abhorrentes per id variis involvi criminibus nec divine maiestatis offensam incurrere formidantes, nos considerantes attentius, quod error, cui non resistitur, approbari videtur et latum pandit delinquentibus sinum, qui perversis eorum conatibus non resistit, ac volentes [nostris]^b et eiusdem ecclesie sponse nostre iuribus et honoribus in hac parte prospicere ac malis et scandalis, que ex retentione, assumptione seu resumptione huiusmodi extiterant orta* et que periculose poterant inantea suboriri, celeriter obviare necnon et periculis animarum huiusmodi retinentium, assumentium vel resumentium nomina et eis abutentium, ut

prefertur, salubriter occurrere cupientes, per litteras nostras sub excommunicationis pena monuimus omnes et singulos, cuiuscumque status, preeminentie, dignitatis aut conditionis existerent, etiamsi patriarchali vel quavis alia superiori aut pontificali seu regia vel quavis alia dignitate* fulgerent, qui post vacationem imperii absque nostra vel sedis apostolice licentia huiusmodi vicarii seu cuiusvis alterius officii nomen sibi ubilibet retinuerant, assumpserant seu resumpserant et etiam retinebant vel qui assumerent vel resumerent fortassis imposterum et sub talis deno-

654. a) tē A. b) excidit A.

minationis pallio abusi fuerant et abutebantur vel abutentur etiam in futurum potestate vel iurisdictione quacumque seu eius exercitio publice vel occulte, ut de cetero a denominatione huiusmodi seu nominis assumptione, resumptione et retentione predicti et cuiuscumque alterius necnon et usu, potestate et exercitio supradictis protinus abstinerent et omnino desisterent.

5 Inhibentes insuper sub pena predicta omnibus et singulis patriarchis et* aliis superioribus et inferioribus prelatibus ac regibus, civitatibus, comunitatibus, universitatibus, potestatibus, capitaneis, rectoribus, comitibus, vicecomitibus, baronibus, et aliis omnibus, cuiuscumque dignitatis, conditionis aut status existerent, ne predictos huiusmodi nomen seu quodlibet aliud in eodem imperio, ut predicatur, retinentes aut assumentes vel resumentes vel ipsorum aliquem sub
10 denominatione vel titulo huiusmodi nominis vel alterius cuiuscumque seu procuratores, commissarios, iudices aut vices eorum gerentes quocumque colore quesito recipere vel admitterent nec ut vicariis seu vicario aut officialibus imperii intenderent vel parerent aut pareri vel intendi facerent vel permitterent a quocumque, nec in hiis illi vel illis prestarent quomodolibet auxilium, consilium vel favorem.

15 2. Alioquin in omnes et singulos patriarchas, prelatos etiam superiores et inferiores ac reges c. 3. et ceteros denominationem predictam vel quamvis aliam, ut premissum est, retinentes, assumentes seu resumentes ac illius pretexto exercentes quecumque officia, potestates seu iurisdictiones et* recipientes eos ut vicarios vel officiales imperii aut commissarios eorum ut talium et in parentes seu obediens eisdem ut talibus aut prestantes sibi in hoc auxilium, consilium vel favorem, nisi
20 infra duorum mensium spacium a die date predictarum litterarum nostrarum numerandum penitus resipiscerent^c vel se licentia sedis apostolice super hoc ostenderent communitos, excommunicationis in singulares personas et in terras et loca ipsorum et quaslibet comunitates, universitates, civitates aut villas interdicti sententias de fratrum nostrorum consilio publice duximus proferendas, predicantes eisdem nos nichilominus contra eos spiritualiter et temporaliter gravius
25 processuros, prout inobedientia ipsorum exigeret, facti qualitas suaderet et expediens videremus. Et ut quibuslibet parendi talibus occasio tolleretur, omnes et singulos, qui huiusmodi vicariatus nomen seu quodvis aliud retinentibus, assumentibus seu resumentibus iuramento fidelitatis tenerentur astricti, a iuramento huiusmodi quantum ad hoc absolventes de plenitudine potestatis auctoritate apostolica eisdem firmiter duximus inhibendum, ne talibus ut vicariis vel
30 officialibus imperii aliquatenus intenderent vel parerent. Et insuper omnes pactiones, obligationes, confederationes et colligationes a quibuscumque super hoc quomodolibet initas iuramento vel quacumque firmitate vallatas dissolvenda[s], vacuanda[s] viribus ac etiam irritanda[s] et quatenus de facto processerant omnino duximus revocanda[s] et huiusmodi et
35 quolibet alia iuramenta a quibusvis super hiis prestita, per que posset in premissis nostris et ecclesie predictae iuribus derogari, presertim cum iuramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, duximus relaxanda. Ceterum ut huiusmodi processus noster ad communem omnium deduceretur
40 notitiam, cartas seu membranas processum continentes eundem in ecclesia Avinionensi appendi vel affigi hostiis sive superliminaribus fecimus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo inditio^d publicarent, ita quod omnes et singuli, quos processus ipse contingebat et contingere poterat, nullam postea possent excusationem pretendere, quod ad eos talis non pervenisset processus vel quod ignorassent eundem, cum non esset verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod erat tam potenter omnibus publicatum.

3. Cum autem omnes et singulos, qui huiusmodi vicariatus seu alterius cuiuscumque nomen officii, quod dicto imperatore vivente ex illius ut prefertur commissione gerebant,
45 post decessum eius absque nostra vel apostolice sedis petita vel obtenta licentia retinere et illos etiam, qui de novo assumere quod non gesserant aut gestum antea posteaque dimissum resumere temerariis ausibus presumpserunt et qui administrationem gesserunt in imperio supradicto, cum de prefata licentia non docuerint infra terminum supradictum

nec prefectum seu aliud nomen vel denominationem deposuerint neque administrationem dimiserint supradictam necnon et alios, qui post terminum ipsum talia vel eorum aliquod attemptarunt, omnesque alios, qui eos vel ipsorum aliquem sub denominatione vel titulo huiusmodi nominis vel alterius cuiuscumque sive procuratores, commissarios, iudices aut vices eorum gerentes quocumque colore quesito receperunt vel admiserunt ut tales sive ut vicariis seu vicario vel officialibus seu administratoribus imperii intenderunt aut etiam paruerunt sive pareri aut intendi fecerunt seu quomodolibet permiserunt aut in hiis illi vel illis prestiterunt quomodolibet auxilium, consilium vel favorem, etiamsi patriarche vel prelati superiores vel inferiores aut reges seu potestates, capitanei seu rectores, comites, vicecomites vel barones et quivis alii, cuiuscumque conditionis existant, excommunicationis ipsorumque terre, castra, loca, civitates, ville et universitates seu comunitates alie in hiis culpabiles interdicti sententias memoratas non est dubium incurrisse, fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatinus vos et quilibet vestrum per vos vel per alium seu alios omnes et singulos supradictos singulis diebus Dominicis et aliis festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, in singulis ecclesiis et locis vestrarum civitatis et diocesis, de quibus videritis expedire, ad hoc fidelium populis congregatis predicta excommunicationis sententia fore ligatos ipsorumque terras, castra, loca, civitates, villas, universitates et comunitates predictas eidem interdicti sententie subiacere denunciare publice ac solenniter studeatis. Et insuper alios omnes et singulos tam clericos quam laicos, cuiuscumque conditionis, ordinis, status, preminencie vel dignitatis existant, etiamsi patriarchali vel maiori seu quavis alia pontificali aut regali seu quacumque alia premineant dignitate, qui contra premissam monitionem nostram aliquid imposterum agere vel attemptare presumpserint, similibus excommunicationis et terras, castra et loca ipsorum et quaslibet alias comunitates, universitates, civitates aut villas in hiis delinquentes interdicti sententiis subiacere in ecclesiis et locis predictis modo simili denunciare curetis. Nos enim omnes pactiones, obligationes, confederationes et colligationes, quas a quibuscumque super premissis iniri vel fieri contigerit in futurum, etiamsi iuramento aut quacumque alia contingat firmitate vallari, omnino dissolvimus, vacuumus viribus et etiam irritamus et quatenus de facto processerint revocamus, similia iuramenta que super hiis prestari contigerit relaxantes. Rescripturi nobis per litteras vestras vel instrumentum publicum harum seriem continens quicquid in premissis duxeritis faciendum^f.

In^g eundem modum venerabilibus fratribus archiepiscopo Coloniensi eiusque suffraganeis.

In e. m. venerabilibus fratribus archiepiscopo Maguntino eiusque suffraganeis.

In e. m. venerabilibus fratribus archiepiscopo Treverensi eiusque suffraganeis.

In e. m. venerabilibus fratribus archiepiscopo Bremensi eiusque suffraganeis.

In e. m. venerabilibus fratribus archiepiscopo Mag[d]eburgensi eiusque suffraganeis^g.

Datum Avinione, XV. Kal. Iunii, anno sexto.

655. *Litterae ad civitatem Brixensem iteratae.* Mai. 20.

Cf. supra nr. 647.

Copia (c.) in Regestorum tomo citato fol. 186 nr. 780. Descripsimus nos. — Ineditum.

Cf. Preger-Reinkens l. c. p. 241 ad nr. 103.

Potestati, capitaneo, consilio et comuni Brixien(si).

Non latet in abditis devotionis clara sinceritas, qua dil. fil. nobilis vir Henricus dux Austrie de carissimi in Christo filii nostri Frederici ducis Austrie in regem Roman(or)um

654. ^e) feceritis *add. B.* ^f) duxeritis faciendum *des. B.* ^g) In — suffraganeis *des. B.*

electi beneplacito et mandato nostris et apostolice sedis beneplacitis sicut filius benedictionis et gratie obsequiosus adheret. Sed illam perducens per fructum laudabilium operum ad effectum, ad Lombardie partes cum honorabili comitiva^a contra illum perdicionis filium Matheum Vicecomitem de Mediolano hereticum pestilentem et perfidum Dei et ecclesie sue adversarium et hostem impium ac severum eiusque filios et sibi adherentes una cum nostro et carissimi in Christo filii nostri R(oberti) regis Sicilie illustris et aliorum fidelium partis Guelfe exercitu strenue in nomine Domini processurus, sicut accepimus leti, nuper accessit in civitate vestra cum eadem comitiva^a residendo. Propterea vos paterne sollicitudinis instancia [monemus]^b, ut idem dux dictum negotium prosequens in vestris reperiatur actibus, que suo grata sint animo vobisque laudis afferant cumulum et honoris. Ideoque universitatem vestram rogamus et hortamur attencius, quatinus in scrutinio debite considerationis adducto, quod per eum nedum Dei et ecclesie negocia, sed vestra et fidelium ipsorum res agitur, duci et comitive predictis prosequentibus negotium memoratum sic vos benignos et benivolos exhibere, sic gratos et obsequiosos offerre et sic honorificentia condigna tractare curetis, de copia victualium, ut illa semper pro foro habere competenti valeant, providendo, quod dux ipse attentioris cure studiis opus Domini prosequi valeat inchoatum nosque circumspectionis vestre prudenciam dignis laudibus attollamus et vobis proinde nostram et apostolice sedis benedictionem et gratiam plenius vendicetis.

20 Dat. Avinione, XIII. Kal. Iunii, anno sexto.

656. *Litterae ad Lombardos missae.* Mai. 20.

Copia (c.) ibidem fol. 187 nr. 781. Descripsimus nos. — Ineditum.

Reg. Löher l. c. p. 247 nr. 117; cf. Preger-Reinkens p. 241 ad nr. 103.

Cf. exemplar patriarchae Aquilegiensi directum apud Preger-Reinkens l. c. nr. 103

25 (= Löher nr. 116).

Universis ecclesie Romane devotis per Lombardie provinciam constitutis.

Cum dil. fil. nobilis vir Henricus dux Austrie de carissimi in Christo filii nostri Frederici ducis Austrie in regem Roman(or)um electi beneplacito et mandato nostris et apostolice sedis beneplacitis devotus adherens ad Lombardie partes cum honorabili comitiva^a contra illum perdicionis filium Matheum Vicecomitem de Mediolano hereticum pestilentem et perfidum Dei et ecclesie sue adversarium et hostem impium ac severum eiusque filios et sibi adherentes una cum nostro et carissimi in Christo filii nostri R(oberti) regis Sicilie illustris et aliorum fidelium partis Guelfe exercitu strenue in nomine Domini processurus, sicut leti percepimus, nuper accesserit, universitatem vestram rogamus et hortamur attencius, quatinus diligencius attendentes, quod per eum nedum Dei et ecclesie negocia, sed et vestra et fidelium ipsorum res agitur vestreque salutis et pacis commoda procurantur, sic eum dictum negotium prosequentem pro nostra et apostolice sedis reverencia benigne tractare et sic honorifice prosequi studeatis, ei solerter et fideliter assistendo, quod ipse attentioris cure studiis opus Domini prosequi valeat inchoatum et nos universitatis vestre circumspectam prudenciam dignis laudibus merito commendare possimus vosque nostram et dicte sedis valeatis benedictionem et gratiam uberius promereri.

Dat. ut supra proxima¹.

655. a) comitiva c. b) deest c.; ita fere supplendum.

45 656. a) comitiva c.

1) Scil. nr. 655.

657. *Litterae ad Heinricum ducem Austriae.* Mai. 24.

Copia (c.) ibidem fol. 186 nr. 777. Contulimus vel descripsimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 Pöbste nr. 22; Löher l. c. p. 248 nr. 119.

Cf. nr. 659.

Henrico duci Austrie.

De beneplacito et mandato carissimi in Christo filii nostri Frederici ducis Austrie in regem Roman(or)um electi te cum decenti equitum comitiva ad Mathei de Mediolan(o) heretici perfidi Dei et ecclesie inimici eiusque filiorum et fautorum exterminium in Dei et nostri et ecclesie obsequium letanter te Brixiam audivimus pervenisse. Sane, fili, non absque admiratione ad nostram audienciam subsequenter deduxit relatio fidedigna, quod tu ad Matheum predictum tuos et ad te ipse suos et demum tuos et suos ad electum predictum duxeratis nuntios destinandos. Et quia, fili, malitia^a et fraudes illius heretici nos non latent, veremur quod cum sua^b astucia te decipiat teque a tuo proposito deviet, ut vel tempus labatur inutiliter vel ad suam fovendam maliciam te satagat inclinare. Verum quia tam electum predictum quam te brachiis amplectimur caritatis et intendimus prosequi quantum cum Deo poterimus gratiose, nobilitatem [tuam]^c duximus exhortandam, ut in scrutinio recte considerationis adducto, quantum, si quod absit Matheo predicto annueres, divinam offenderes maiestatem, quantum cor nostrum graviter sauciares quantumque matrem tuam sacrosanctam ecclesiam contra te merito irritares, tractatus heretici predicti respuens, que profecto veneno non carent, manum mittas ad forcias, ea que cepisti laudabiliter et viriliter prosequendo, ut proinde preter eterne retributionis premium nostram et apostolice sedis gratiam uberius merearis.

Dat. Avin(ione), IX. Kal. Iunii, anno sexto.

658. QUITATIO CONRADI DE TRUHENDINGEN PRO CIVITATE LUBICENSI ALTERA.

1322. Mai. 19.

Cf. supra nr. 611 et 627.

Originale (or.) in tabulario Lubicensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. Eadem manu scriptum est ac supra nr. 627. — Ineditum. Adhibitum est 'Codex diplom. Lubecensis' II, 367 nr. 416 in notis.

Omnibus presens scriptum cernentibus Conradus comes de Truhendinghen salutem in Domino sempiternam.

Recognoscimus et puplice protestamur, quod de iussu et mandato domini nostri karissimi domini Ludowici Romanorum gloriosissimi regis honorabiles viri consules civitatis Lubecensis in solucionem aliqualem debitorum nostrorum et etiam ad redempcionem captivorum nunciorum dictorum consulum dudum in nostris vineulis detentorum de pensionibus annalibus imperio debitis nobis ducentas marcas puri argenti dederunt et solverunt in pecunia numerata, quibus nobis dictus dominus noster extitit obligatus. Nos igitur dictos consules^a memoratam solutam pecuniam presentibus nostris litteris dicimus

657. ^a) malitiam c. ^b) suo c. ^c) deest c.

658. ^a) sequitur de erasum or.

pagavisse racionabiliter et solvisse et nos esse contentos. Et ne super hoc deinceps dubium oriat^bur, presentes nostras litteras sigillo nostro pendent^bi iussimus et fecimus roborari.

Datum anno Domini MCCC vicesimo secundo, in vigilia asscencionis^c Domini nostri.

659. FRIDERICI LEGATIO AD PONTIFICEM.

1322. Mai. 25.

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Instrumenta miscellanea 1322'. Inscriptio est: Sanctissimo in Christo patri et domino nostro domino Iohanni sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia adsunt. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 736 nr. 7 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 176 Friedrich nr. 200.

Cf. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 77 not.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Iohanni sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus cum filiali recommendacione devota pedum oscula beatorum.

Qualiter inducti excellentis et magnifici principis domini Roberti Ierusalem et Sycilie regis, consanguinei et affinis nostri karissimi consilio ad sancte matris ecclesie honorem vestreque beneplacitum sanctitatis, cuius pregrata pluries nobis facta beneficia non ingrati recognoscimus, quin immo a nostra indivulsa memoria ut devotissimus sanctitatis vestre filius retinemus tenaciter, illustrem Heinricum ducem Austrie et Stirie principem et fratrem nostrum carissimum, cuius personam non minus quam propriam estimamus, cum valida milicie et armatorum multitudine versus Lombardiam pro gubernacione hominum et terre Bryssie destinaverimus¹ sumptuose, terrores et incursus hostiles potentum nostrorum in Alamania adversariorum nobis continue insidiantium eo pretexto excuentes, ut voluntati vestre clemencie reddamur conformes, vicem acceptorum ab ipsa beneficiorum aliququaliter rependendo, qualiter eciam universa que erga nos aguntur negocia disponantur in quibusve articulis pro status et honoris nostri ac illustrium fratrum nostrorum augmento vestre sanctitatis gratiam necessario requirendam habemus, religiosum virum fratrem Conradum abbatem monasterii in Salem ordinis Cisterciensis confessorem nostrum necnon viros strennuos Iohannem dapiferum de Diezenhoven regalis et Herbordum de Symonig reginalis curiarum magistros, secretarios et fideles nostros dilectos, plenissime tamquam mentis nostre ymaginarios de premissis omnibus informatos sanctitati vestre benignissime decrevimus destinandos, ipsi humiliter sub confidencia non modica supplicantes, quatinus solita bonitate paterna eisdem nostris secretariis pium et credulum tamquam nobis in nostrarum legacionum et petitionum articulis auditum prebeat et petita clementer exaudiat et admittat, nobis cum eorundem nunciorum expedicione celeri speratarum consuete benignitatis graciaram beneficia pro necessitatis nostre exigencia adeo clementer et favorabiliter impendendo, quod ipsius beneplacitis et honoribus, quorum ampliacioni nativa bonitate innitimur, eo apcius et potencius queamus intendere eandemque bonam nostram intencionem effectuo^o opere exercere.

Dat. apud Offenburg.^a, VIII. Kalen. Iunii, regni nostri anno octavo.

658. ^b) t corr. ex d or. ^c) sic or.

659. ^a) Offenburg or.

1) Cf. supra nr. 655—657.

660. REMISSIO DAMNORUM A PACE GENERALI FACTORUM.

1322. Iun. 3.

Cf. supra nr. 649 et infra nr. 661.

Originale (or.) in bibliotheca Moguntina. Contulit E. Schaus. E quinque sigillis pendet fragmentum secundi loro membranaceo. — Ed. Schaab 'Gesch. des rhein. Städtebundes' II, 95 nr. 65 decurtatum ex or.

(1) Kunt si allen den die diesen brief anesehent oder gehörent lesen, daz wir Ruhegrave^a Heinrich der alte, Ruhegrave^a Conrad der alte, Ruhegrave^a George und Ruhegrave^a Conrad sin brüder und^a Wirich Landir ein edel kneht umbe solichen schaden, als uns geschehen ist und getan hant der ersame fürste her^a Mathias von Gotz gnaden und dez heiligen stüliz zû Rome ein erwelt^a erzebieschof dez heiligen stüles zû Meincze und die erbern stette Meincze, Strazburg, Wormzin, Spir und Oppenheim von dez friden wegen, den sie zûsamene gesworn hant, mit namen an dem kirchove zû Merkensheim, an der bûrg zû Richenberg und an unsern dienern unde knethen, die sie dar uff gefangen hant und entheipt hant, und umbe allen schaden, den sie sunder oder besampt uns gedan hant, daz wir dar ûf verzihent unde verziegen hant gentzlich^[en]^b und gar vor uns und alle unser erbin, diener und helfer. Und hant gesworn funf ges^[tabe]te^b eide gegen den heiligen, daz wir noch kein unser erbin, diener oder helfer noch ieman von unsern wegen gegen deme vorgeanten hern^a Mathias deme herwelten^a erzebieschof von Meincze noch gegen sime stifte noch gegen den vorgeschriben stetten noch gegen keinen irn dienern oder helfern daz nû oder hernach nummerme ewelichen gerechen sollen, heinlich noch uffentlich, mit worten, rethen noch mit werken an aller hande geverde. Und werz daz unser einre daz breche und da wieder dethe oder ieman von sinen wegen, daz Got verbieten, und daz kuntlich und kuntbar worde, wieder den oder die wer die sint sollen wir die andern helfen mit libe und mit gutde und mit aller unser maht, dz sie dar umbe gerechtwertgit werdent, gelicher wis als ob sie es wieder uns gedan hettent. Und sollen dar zû unsern herren hern^a Mathias herwelt zû dem erzebistûm zû Meintze und die vorgeante stette und alle ir diener und helfer, die zû irme lantfriden gehorent, uf alle unser festen lazen und sie in dar zû ûf dîn ane verzûg und wiederrede, doch also daz wir unser festen also bewarn sollen, daz wir sie iht verliesen oder geschadieget werde. Und daz gelobin wir uf unser eide, als wir da vorgeworn hant an aller hande geverde. (2) Auch ist gereht und mit uns usgetragen von den ersamen botden der vorgeanten stette, dz wir den ersamen rietter hern Wirich Landir und ander sine sûne und alle ir erbin und diener solich sollen halten, dz sie vor sich und alle ir erbin, vront, diener und helfer verzihent genczlich und gar umbe allen den schaden unde geschiet, die in geschehen sint von dem vorgeanten hern^a Mathias herwelten erzebieschof zu Meintze und sime stifte und von den vorgeanten stetten und allen ir helfern unde dienern beidersite, und sollent daz verswern gelicher wis als wir. Und werz das sie dez nit endethent noch dîn woltent oder hin nach, so sie verziegent, verbrechent, so sollent sie in den selben eiden verswern, ob sie es brechent, dz alle ir lehen irn herren von den sie gelehet sint ledig sint und in ûf gelazin sint, unde sollen wir da zû gegen in behulffen sin mit libe, gutde, bûrgen, dienern unde helfern, als vorgeschriben stet an alle geverde. (3) Vorwerter me ist von in gereht und usgetragen mit uns umbe soliche name unde gevengnisse, als uns geschehen ist in eim friden, als uns dûnket, dz die vorgeante stette dar zû ersame lute kiesen, schiecken

660. a) sequitur . . or. b) lacuna or.

unde senden sollent. Befindent und erfarn die, dz die name üswendig des lantfriden
geschehen ist und nit durch den lantfriden gefürt ist, so sol man uns wieder tûn an
name und an gevangen an alle geverde. Befindent sie aber, dz die name in dem lant-
friden gefürt ist und man nach folgende ist gewest, der name unde beschûdunge unde
5 geriethe hat geheischet von des lantfriden wegen, so sollen wir den vorgenanden hern^e
Mathias herwelten erzebieschof zû Meintze damitte werden lazin. Und sol uns und
Schoffirten von Morsbach unsern dynern, vor den wir auch gelobt hant, da mitte
begnügen an aller hande geverde. (4) Me ist auch gereht und usgetragen mit uns,
werz daz unser neffe Ruhegrave Heinrich der junge umbe den vorgenanten schaden
10 unde geschiet nit verzihen wolte und es anden oder rechen wolte wieder die vorgeschriben
hern^e Mathias herwelten erzebieschof zû Meintzin, sin stift und die vorgenanten stette
oder ir diener und helfer, so sollen wir stille sitzen und sollen ieme nit helfen mit
rethen noch mit dethen noch mit keiner leige helfe ûf den eit, als vorgeschriben stet an
aller hande geverde. (5) Gereht ist auch, daz wir den hengest, der dem burggreven
15 von Beckelnheim genomen ist, zû hant an allen verzug und wiederrede wieder sollen
geben als gut als er was dez tages, da er genomen wart, mit hengeste oder mit gelte
an aller hande geverde. (6) Alle diese vorgenanten artickel gelobin wir uf unsern
eit alle stete zû halten und nit dawieder zû komen noch zû dünne mit keiner leige
sache, die wip oder man herdenken künden an alle geverde. Und dez zû eim ur-
20 kunde und einer stetekeit so henken wir unser ingesiegele an diesen brief.

Der geben ist da man zalte von Gotz geburthe drûzehenhundert jar darnach in dem
zweinundzwentzgestem jare, an dem Dûnrestage in der Pingestwochen, zû Wormzen.

661—663. FRIDERICI SCRIPTA DIVERSA.

1322. Iun. 13.—18.

25 661. *Ratificatio pacis generalis Rheni medii.* Iun. 13.

Cf. scriptum pacis supra nr. 649.

*Originale (or.) in tabulario Darmstadiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum parum
laesum loro membranaceo.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 387 Friedrich nr. 377 (Addit. III).

30 Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus.

Ut nostri et imperii fideles liberiori pacis commodo et securiori transitu per
terrarum spacia pociantur, statuta seu ordinaciones, que nuper venerabilis Math(ias) sancte
Maguntin(e) sedis archiepiscopus sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius,
princeps et secretarius noster karissimus et communitates civitatum Reni Argentin(e),
35 Spire, Wormac(ie), Oppenheim et Maguncie pro stabilitate pacis et modo receptionis
thelonei in Oppenheim usque ad confirmationem nostram provide statuerint, prout in
eorum litteris iuratis et sigillatis, quas in earum transcripta recepimus, continetur, iuxta
continenciam litterarum ipsarum et tenorem rata habemus et auctoritate regia ipsos
dictum theloneum abhinc usque ad festum beati Georii proximum recipere permitti-
40 mus. Presencium testimonio litterarum regalis nostri sigilli signaculo signatarum.

Dat. in Scaffusa, Idus Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo secundo
regni vero nostri anno octavo.

660. c) sequitur . . or.

1323.
Apr. 23.

662. *Promissio pro archiepiscopo Coloniensi.* Iun. 17.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi. Contulimus nos. Sigillum desideratur, foraminibus relictis. — Ed. Lacomblet 'Urkundenbuch' III, 167 nr. 193 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 293 Friedrich nr. 257 (Addit. I).

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri 5
Romani imperii fidelium noticiam publicam volumus pervenire, quod venerabili Heinrico
archiepiscopo Coloniensi sacri Romani imperii per Ytaliā archicancellario, principi et
affini nostro karissimo, promisimus et promittimus per presentes, quod nullam concordiam
seu tractatus habebimus seu faciemus cum nobili viro Gerhardo comite Iuliacensi vel
eius heredibus, nisi prius municiones nostras videlicet castrum Werd, opida Durn et 10
Zenske cum universis eorum attinenciis, que idem comes nunc tenet, possidet et occupat,
rehabeamus et ipsis ab eodem comite seu eius heredibus nobis aquisitis seu presentatis,
dictas municiones predicto archiepiscopo et ecclesie Coloniensi pro summa pecunie, in qua
sibi obligamur ratione servicii nobis circa utilitatem imperii impensi, prout in litteris
super hoc confectis nostro et fideiussorum nostrorum sigillis sigillatis continetur¹, nomine 15
pignoris seu ypotece obligabimus et presentabimus tenendas et habendas cum eorum
utilitate absque aliqua defalcacione facienda, quousque nos seu nostri in imperio
successores ab ipso archiepiscopo seu eius ecclesia dictas municiones pro dicta summa
pecunie duxerimus redimendas. Hac condicione adiecta quod si dictas municiones pre-
dicto archiepiscopo vel eius ecclesie infra terminum solucionis predictę pecunie illustri 20
Lupoldo duci Austrie et Styrie, fratri nostro ac ceteris nostris fideiussoribus prius datum,
sicut in litteris super hoc confectis exprimitur, et ab eodem termino infra quinque
annos continue subsequentes assignaremus seu presentaremus, quod extunc nos et nostri
fideiussores absoluti et quitati erimus de solucione pecunie antedictę. Si vero sibi infra
predictum terminum et quinque annos subsequentes municiones predictas non assigna- 25
verimus, extunc predicti fideiussores nostri ad monicionem predicti archiepiscopi sibi
usque ad solucionem predictę summe prestare obstagium tenebuntur. Nosque eidem
archiepiscopo extunc, si nostros monuerit fideiussores, ad assignacionem predictorum
castrorum non obligabimur ac cum predicto comite Iuliacensi concordie tractatus inire
poterimus et habere. Sed quam diu nostros non monuerit fideiussores, nullos tractatus 30
nec concordiam cum dicto comite seu eius heredibus facere seu habere debemus. In
cuius rei testimonium regale nostrum sigillum appendimus huic scripto.

Dat. in Scafhusa, XV. Kalen. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo
secundo, regni vero nostri anno octavo.

663. *Procuratorium pro nuntiis in Lombardiam missis.* 1322. Iun. 18. 35

*Transsumta duo, quorum 1) a. 1322. Sept. 14. confectum infra in nr. 671; 2) a. 1322.
Sept. 23. confectum infra in nr. 672. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 799
nr. 1111 ex 2.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 177 Friedrich nr. 202.

Cf. infra nr. 669—672.

40

[Nos]^a Fridericus^b Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum
sacri Romani imperii fidelium noticiam publicam volumus pervenire, quod cum nos

663. ^a) deest 1. 2. ^b) Federichus 1.

1) Cf. supra nr. 25—27. 74. 482. 483.

nobiles viros Rodulfum de Hewen^c consanguineum nostrum et Iohannem de Turi^d dominum Castilionis^e in Valexio^f et honorabilem virum magistrum Hermannum de Stochka^g, secretarios et familiares nostros dilectos, nostros procuratores in solidum constituerimus^h et nuncios speciales ad exigendum, petendum et recipiendum nostro et sacri
5 Romani imperii nomine ab universis civitatibus, castris, villis, burgis et a rectoribus, comunitatibus et hominibus eorundemⁱ in Lombardie partibus constitutis et Romano subiectis imperio necnon a baronibus, aliis nobilibus, vasalis et feodotariis^k et fidelibus parciū earundem recognitionem et fidelitatis debitum sacramentum, eisdem nunciis nostris^l hanc potestatem duximus concedendam, ut prout oportunum fuerit, cum dictis
10 civitatibus, castris, villis et burgis ac nobilibus et fidelibus prefatis tractare valeant de confirmandis ipsis per nos ipsorum privilegiis¹ et graciis a divis imperatoribus et regibus Romanorum predecessoribus nostris rite et rationabiliter concessis ipsaque promittere per nos eciam confirmare. Ratum et gratum habituri, quidquid per eosdem vel duos ex ipsis in hac parte actum fuerit in premissis. Promittentes^m nostras regales litteras eisdem concedere iuxtaⁿ tractatus super huiusmodi confirmationibus habitos et nostro regali
15 sigillo comunire. In quorum omnium testimonium dictis nostris procuratoribus has nostras litteras scribi et nostri sigili munimine iussimus^o comuniri.

Dat.^p in Scaffusa^q, XIII. Kalendas^r Iulii, anno Domini millesimo CCCXXII^s, regni vero nostri anno octavo.

664. PROMISSIO ALBERTI DE HOHENRECHBERG
PRO LUDEWICO.

1322. Iun. 28.

Originale in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsit H. Herre. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ineditum.

25 *Extr. Riezler 'Forschungen' XX, 246 nr. 16.*

Ich Albert von Hohenrechberg vergihe und urkunde an dissem brief, daz ich han gelobet dem erwirdiggem herren kung Ludewig ze helfenne an aller menlich mit der beschaidenhait: wer daz mich der kung kriegen hieze und mir der krieg ze swer worde, so sol mir der kung darumbe tun, daz in haizet und ratet der lantkometure von
30 Gundelfingen und der kanzeler von Lietthenberg. Und gibe des dissen bref gevestent mit mime insigel, daz dar an hanget zū eime urkunde der vorgeschribenen sache.

Dirre brief ist gegeben ze Nörenberg, do man zalt von Gotes geburt driuzehen- hundert jar und in dem zwaiundzwanzigostem, an sant Peters und sant Paulus äbent.

665. PROMISSIO CIVITATIS HEILBRUNNEN
PRO FRIDERICO.

1322. Iul. 8.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch confectam. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. — Ed. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 2 p. 490 nr. 60 ex or.

40 **663.** ^c) Heiven? 2; Hedden male 1. ^d) Turri 1. ^e) Castilionis 1. ^f) Vallisio 1. ^g) Stoelra male 1. ^h) constituimus 2. ⁱ) eorundem deest 2. ^k) feudatariis 1. ^l) privilegiis 1. ^m) Permittentes 2. ⁿ) iusta 1. 2. ^o) deest 2. ^p) Data 2. ^q) Scaffusa 2. ^r) Kallen. 1. ^s) trecentesimo vigesimo secundo 1.

(1) Wir Lûpolt der schültheizze, der rate unde diu gemeinde der bürger von Heiligprunnen vergehen öffentlichen unde tûn kûnt allen den die diesen brief sehent oder hõrent lesen, daz ûns der edel herre grave Eberh(art) von Wirtenberch mit tedingen überein hat braht mit den hochwirdigen herren hertzoze Fridriche von Österliche, sinen bruodern und sinen helfern, als hie nach gescriben stet:

Iul. 25.

(2) Daz wir sullen von sant Jacobes tag der nû schierst kûmet über zwei jare von in, irn helfern unde irn dienern fride unde satze haben, also daz sie ûns den satze niht widerbieten sullen. Wir haben aber gewalt den selben satze zû widerbieten den vorgenanten herren von Österliche einen monede vor. Ist daz denne ûnser herre kûnigke Ludewig von Rome nach dem monede zû ûns zoget inwendig einer milen und da lite nach dem monede dri tage ungeverlichen mit gewalt, tribent in die vorgenanten herren von Österliche dannan niht in den selben drien tagen nach dem monede, so sullen wir ûnsern herren dem kûnigke Ludewige beholfen sin mit libe und mit gûte und mûgen daz tûn gewerlichen die selben dri tage nach dem monede. Auch sullen wir ledig sin der nach gescriben gelûbede gen den vor gescriben herren von Österliche. (3) Ist aber daz die selben herren von Österliche ûnsern herren kûnigke Ludewige dannan triben nach dem monede in drien tagen oder kême ûnser herre kûnigke Ludewig dar niht oder bestûnde ez also, daz der satze niht wrde widerboten, so sullen wir hertzoze Fridriche von Österliche einveltiglichen haben für ein kûnigke unde im hûlden als einem Rêmischen kûnigke. (4) Wir sullen auch den digke genanten herren von Österliche diesiu zwei jare geben ie des jares ahtehûndert phûnde Heller. Und des^a sullen sie mit gûten triwen dar umme ûns schirmen diesiu zwei jare beide ûnser libe und ûnser gûte beide in der stat und da vor und allenthalben ane alle geverde. Und hant ûns geben des ze schirmer unsern herren grave Eberh(arten) von Wirtenberch und sin sûne in allem dem reht, als sie ûns des habent geben vormals ire briefe. (5) Wer auch daz ez also kême daz wir hertzoze Fridrich wrden hulden als einen kûnigke, als vor bescheiden ist, so sol er ûns bestetigen mit sinen briefen alle ûnser vriheit reht, als wir biz her besezen sin bi andern kûnigen. Und sullen dar nach zwei jare aller stûre und bete ledig sin und frie. Und anderiu reht, die er hat in der stat, die sullen im denne volgen. (6) Swaz wir auch den Juden haben abe genomen, des sullen wir ledig sin gentzelichen und dar umme von im kein straffûnge haben noch anforderunge. Swaz wir auch und ûnser bürger den Juden haben an behabet mit geistlichem gerihte, daz sol ûns und ûnsern bûrgern also stete beliben und sol ûns dar an niht irren noch beswern mit keinen sachen, daz ez ûns ze schaden mœchte komen. (7) Auch ist ez also mit tedingen her komen und mit gedingede, swenne hertzoze Fridrich ze lande kûmet nû nehest, so sol er ûns sin brief geben gleicher wise als dirre brief stet bevestent mit sinem hangendem insigel in einem monede, swen wir daz erfordern an hertzoze Lûpolt. Geschiht des niht, so sin wir ûnserre gelûbede der vorgescriben gentzelichen ledig und sol doch dirre satze weren und stete beliben diu vorgenanten zwei jare. (8) Auch ist daz ze wissen, daz wir die vorgescriben achthûndert phûnde Heller zû diesen zweien jaren sullen geben

Nov. 11. ungeverlichen zû sant Martins tag.

Diese vorgescriben dinke haben wir gesworn zû den heiligen stete ze haben und ze halten ane alle geverde. Unde der selben vorgescriben dinge aller zû einem warn gezûgnûsse haben wir diesen brief geben gevestent mit ûnserre stet insigel ze Heilprunnen.

Dirre brief ist geben und geschehen diesiu tedinge da man zalt von^b Cristes gebuirte driuzehenhûndert jare und in dem zweiundzweintzigstem jare, an sant Kylians tag.

665. ^{a)} e corr. ex a or.^{b)} supra lineam add. or.

666. SENTENTIA PACIS GENERALIS THURINGIAE.

1322. Iul. 19.

Originale (or.) in tabulario Mulhusensi. Pendet sigillum pacis fere illaesum. — Ed. Herquet 'Urkundenbuch' p. 366 nr. 778 ex or. Editionem repetimus.

5 Noverint universi, quod nos Guntherus Dei gracia comes de Swarczburg iudex
generalis ac . . duodecim pacis conservatores per Thuringiam recognoscimus, quod omnem
dissensionis et inpeticionis materiam, quam viri strennui Hildebrandus et Iohannes
milites, Bernhardus et Borchardus dicti de Harthenberg ac omnes eisdem adherentes
adversus viros providos . . consules et . . cives Mulhusenses ex occasione castrorum
10 dictorum zu dem Hayn dirutorum propter bonum pacis et utilitatem terre per dominos
et conservatores pacis ac eciam pro quibusdam treugis inter ipsos utrimque factis et
ordinatis dinoscuntur hactenus habuisse, presentibus viris nobilibus dominis Henrico
comite de Swarczburg ac Henrico Advocato de Gera necnon strennuis viris Bertoldo
Vicedomino de Ecstete, Petro dicto Porzik et honestis viris Ludewico de Ilmene et
15 Theoderico de Herversleybin civibus Erfordensibus diffinivimus iusticialiter atque rite,
ita videlicet quod dicti cives Mulhusenses tactis sacrosanctis probaverunt, quod durantibus
treugis predictis nichil mali sive doli prefatis municionibus apposuerint, nisi quod con-
stitutiones et statuta pacis simpliciter requirebant. Unde a nobis decretum existit, quod
dicti de Mulhusen ab inpeticionibus quibuslibet, quas ex parte dictorum de Harthenberg
20 et suorum amicorum omnium peramplius possent seu deberent habere, merito debeant
esse liberi et soluti. In quorum omnium evidens testimonium presentes litteras
predictis civibus de Mulhusen dedimus sigillo pacis generalis firmiter roboratas.

Datum Erford, anno Domini MCCCXXII, feria secunda ante diem beati Iacobi apostoli.

25 667. 668. PACTUM INTER COMITISSAM
PALATINAM ET ARCHIEPISCOPUM TREVIRENSEM.

1322. Aug. 26.—28.

667. *Promissio comitissae et filii pro archiepiscopo
et rege Bohemiae. Aug. 26.*

30 *Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Descripsit W. Wattenbach. E decem
sigillis pendent adhuc sigilla quartum, sextum usque ad decimum plus minusve laesa. —
Ineditum.*

1. Wir Mechtild herzoginne und Adolf ir sūn herzoge in Beyern pallentzgreve des
Rines vor uns und uns erven, Johan van Nassawe und Johan van Spainheim herre zu
35 Crucenache greven vor uns allesament und vor Walrawen greven von Nassawe, Johanne
Wildegreven von Dune und alle unse helfere dūn kunt und verjehen an dieseme breve,
dat wir und die unsen den erzbischof zu Trieren und sinen stift und den edelen fursten
her Johan küninc von Beheim und sine erven solen lassen sitzen gerūliche in den husen
Stailberg, Stalecke, Brunshorn und Bacherachen und Steigen die diele und in Rinbullen
40 und wat zu Rinbullen gehoret half und in deme Nuengerechte und wat darzū gehoret

1323.
Iun. 24.

half und wat in herre Ludowich der Romische künig versat hait¹ und die pende, de der erzbischof und der künig von Beheim vorgenanten von der pallentzen inne haint, wir Mechtild herzoginne und Adolf herzoge vorgenanten vor uns und unse erven dem erzbischoffe und sime stifte und dem künige von Beheim und sinen erven hain bestediget und bestedigen und verstenen mit dîsme geinwortigen brieve, in welcher und aller wiis 5 dat si in sint versat, bis dat der erzbischof of sin stift drissich durent punt Hellere gut und geve und der künig von Beheim of sin erven, des he brieve hait, zweintzich durent punt Hallere minre, da vor si verpant sint, uf deme zolle zu Bacherach, der erzbischof of sin stift von eime Turnoise bis sente Johannes dach do he geboren wart nû kûmende und van deme dage vort von zwein Turnoisen und der künig von Beheim of sin erven 10 von viere Turnosen uf heven ane me uf zû slane. Und van deme selven zolle sal der erzbischof und sin stift zweihundert punt Hallere jarlis one aveslain nemen umb die husere baz zû hûden.

2. Und solen wir unse brieve senden an die dele, dat sie dem erzbischoffe alle de stücke dûen, als des kûniges Ludowiges brieve steint. Und dat dat geschie, solen 15 wir dar zû al unse macht doen und um keiner leiie noit, de uns alle sament ove unser gein vorgenanten anevallen mogen, insolen wir alle noch unser ingein noch die unse wider des erzbischofs und des kûniges von Beheim vorgenanten pende niet doen mit keiner leiie stücken, als lange als si in verpant sint. Und gelicher wiis der erzbischof insal niet doen wider Furstenberg und Diepach und Stroumburch und wat dar zû 20 gehoret, als lange als si pende von der Palentzen inne haint, noch die pende, die der erzbischof und der künig von Beheim vorgenanten inne haint von der Palentzen, insolen wider unser ingein vorgenanter nicht doen, noch ouch Furstenberg, Dypach und Stroumburg und wat dar zû gehoret, ensolent wider die selven erzbischof und konig von Beheim noch wider ire pende nicht doen, als lange als die pende in versat sint. 25

3. Und wir ensolen ouch oder eman van unsen wegen den zol zû Furstenberg oder ergen niderwert uver^a eichtzen penninge, dri Hallere vor einen pennig gezalt, niet hochen und da von sal man allen den burgluden er burglein bezalen mit al solchen vorwertin sunderliche, dat wir alle jar zweihundert punt Hallere gewen, da uns der erzbischof bewisen sal, umb die burglude zû bezalen, de hieme gedien[et] haint. Und 30 over dat insal uns der erzbischof an der andre bezalunge der burglude niet hoirre dringen. Und inmochten wir des huses zu Furstenberg niet inne hain, so sal der erzbischof verdragen, dat wir den selven zol zû Bacherach uf heven bis jarsdach nu komt over ein jar. Und worde das hus Furstenberg e binnen der zît uns of unsen vrunden, so sal man den zol zû Furstenberg uf heven und zu Bacherache niet und he in binnen 35 sal uns der erzbischof in deme zolle zû Bacherache halden.

4. Vort me verzien wir Mechtild herzoginne und Adolf herzoge vorgenanten vor uns und uns erven ewelich uf die gelovede, die der vorgesprochen künig von Beheim, der selve erzbischof of ere vrunt herzoge Rodolfe mins Adolfs vadere, dem Got genade, ove sinen erven gedain hatte mid munde of mit breven, umb dat herzoge Rudolf gestunde 40 ime, dat her zû eime Romischen künig worde erwelt. Und geloven die brieve wider zû gevene dem künig von Beheim of dem vorgenanten erzbischoffe in sime namen, of wir si haven mogen, und willen dat alle die breve und gelofnisse doit sin².

5. Vort me mach der erzbischof vorgenante bidme kunig Ludowich vorgenanter riden uf dat velt mit aller siner macht ime zu helfen des besten das er mach wider ein 45 ekelich und niet anders wider uns. Und mach ouch der erzbischof helfen weren, wa man künig Lud(owichs) erve of kuniglich gut anetastede, und dar umb enmochte

667. ^a) vuer or.1) *Supra* nr. 562 et 563; cf. *infra* nr. 687.2) Cf. *supra* nr. 63 cap. 6 et nr. 159 cap. 8.

noch ensal unser gein wider den selven erzbischof ove sin stift doen. Und dat selve mogen wir doen bit unsen küninc Friderich zû helfen gelicher wiis.

6. Vort me ist geredt, dat die Rugreven Georie und Ebcelin in erme gude zû Simeren und anderswa und ander alle des erzbischofs helfere und alle unse helfere solen
5 sitzen bieder si gerulich, als si vor unsme eriege saissen.

7. Alle dise vorgeante stücke, als verre als si uns anroren mogen, und ein ekelichen sunder geloven wir vestentlich und stedentlich zu halden und done vor uns und unse helfere dem vorgeanten erzbischof ane alre leiie argelist in guden truwen in eides stat. Mit disen vorgesciben artiklen sin wir und uns vrunt und helfere mit dem
10 vorgeanten erzbischoffe und sinen vrunden und helferen fruntlich und minnentlich gesûnet.

8. Der vorgeanter erzbischof hait ouch dorch unser unde^b andere sinre vrunde bede greve Symone^c van Spainheim begnadet, also dat die burg zû Kirperch, die unses Adolfs lein was, sal ummer me sin lein des erzbischofs zu Triere und sinestiftes. Und sal man si von ime und sinen nakomen entfaen und verdienen ummerme,
15 als man sin ander lein mit rechte don sal. Und nach zwein jaren von disme dage, dat der brief gegeben ist, sal der erzbischof greve Symone^c Kirperch laissen wider werden, mid deme dat die burg lein verlive des bischdomes zû Triere. Und binnen den zwein jaren sal der erzbischof Kirperch inne haben gerulich, als it ime gegeben wart mit willen unser Mechtilt und Adolfs vor uns und al uns erven und aller sament vor-
20 genanter. Und hetten wir ove de unse kein manschaf ove recht an der burg. Dar uf vor uns und unse nakomen verzien wir als verre, als si uns anrorent of anroren mogent.

9. Und zû eime urkunde aller der vorgeanter dinge hain wir Mechtild, Adolf, Johan und Johan greven unse ingesigele an disen brief gehangen und hain gebeden de herren Johan greve von Seyne, Heinrich greve von Nassawen, Emichen greven von
25 Nassawe, Symon greven von Spainham und Johan Wildegrevon von Dune vorgeanten, dat si hant er ingesigele gehangen an disen brief. Und wir greve Symon und Johan Wildegreve bekennen, dat diese stücke alle sament vorgeante sint war und also geschien. Und wir Johan von Seine, Heinrich, Emiche und Symon greven und Johan Wildegreve erkennen, dat wir umb bede der vorgeanten Mechtilde, Adolfs, Johans und
30 Johans greven hain unser ingesigele gehangen an disen brief.

Der gegeben ist zu Revingersburg, des nesten Dûmrestais nach sente Barthilmeus dage, do man zalte von Gods geburte dusent jar druhundert jair dar nach in deme zweiundzweinzigisten jare.

668. *Mandatum comitissae et filii oppido Bacheracensi missum.* Aug. 28.

35 *Originale ibidem. Descripsit W. Wattenbach. Pendet sigillum comitissae laesum. — Ineditum.*

Wir Mechtilt von Gotes gnaden pallentzgrafinnen bi dem Ryne und hertzoginnen von Beyern und wir Adolf von den selben gnaden ir sun ouch unsern lieben burgluden, burgern und gemeynde von Bacherache und Stege und allen den die disen brief sehent,
40 die ez aneget, enbieden unsen gruz und allez gut und dun uch kunt, daz wir han bestediget dem hohen fursten heren Baldewine ertzebischoffe zu Triere und sime stifte und her Johanne kuninge von Beheim und sinen erven die pende, daz sint Stailberg, Stailecke, Brunshorn, Bacherache und Stege die dele und Rynbulle und waz dar zu Rinbulle horet half und daz Nuwegerichte und waz dar zu gehoret half, daz in her koning
45 Ludewig der Romsche koning versatz hat, in aller der wies daz si von kuning Ludewige in verpant sint. Des gebiede wir uch allen sament, daz ir dem selben ertzebischoffe und

667. ^{b)} under or. ^{c)} Symone or.

sinem stifte und dem kuninge von Beheyim und sinen erven sit gehorsam und dut in, als in ir brieffe stent, die si von kuning Ludewige hant, als lange als die pende ir pant sint. Und wanne dat die pende los sint, daz ir wider in unser hulde sit, als ir e wart.

Dieser brief ist gebin under unser beider ingesegiln zu Cruzenache, des Samzdages nach sant Bartholomeus dage, do man zalte von Godes geburte drützehenhondert jar dar nach in dem zweiundzwentzigstem jare.

669—672. ACTA NUNTIORUM FRIDERICI IN LOMBARDIAM MISSORUM.

1322. (ad Sept. 4.) — Sept. 23.

Cf. supra nr. 663.

10

669. 670. ACTA AD CIVITATEM VERCELLENSEM SPECTANTIA.

1322. (ad Sept. 4.) — Sept. 4.

669. *Petitiones civitatis.* (ad Sept. 4.)

Transsumtum (tr.) *infra in nr. 670.*

1. Petunt a vobis nobilibus, potentibus et magnificis viris dominis . . ambaxatoribus 15
suprascriptis¹ . . potestas, . . sapientes, co[n]siliu[m] et comune civitatis Vercellarum, fideles
sacri Romani imperii et regie maiestatis predictae¹, quatinus velit et vobis placeat
instare apud regiam maiestatem et curare pro posse, quod dictus dominus rex omnia
et singula pacta, conventiones, consuetudines et iura quecunque et quocunque nomine
censeantur, cedentes et cedencia ad utilitatem comunis Vercellarum et fidelium imperii 20
ipsius civitatis predictae, que dictum comune et homines Vercellarum habent aut habuerunt
ex iustis causis aut habebunt seu acquirent iustis modis in futurum a quibuscunque
personis, comunibus et universitatibus super quibuscunque rebus et iuribus, undecunque
et a quibuscunque processerint, confirmabit et faciet inviolabiliter observari, honore et
iure imperii semper salvis. 25

2. Item cum rebellibus et infidelibus imperii civitatis Vercellarum obtinentibus
civitatem prefatam lata fuerit quedam sententia per condam bone memorie dominum
Henricum imperatorem Romanorum contra ipsam civitatem et rebelles ipsius civitatis
predictae, nunc vero per Dei gratiam reiectis ipsis rebellibus fideles imperii obtineant
civitatem predictam, quod ipse dominus rex cassabit ipsam sententiam latam per ipsum 30
condam bone memorie dominum Henricum imperatorem contra comune, civitatem et
homines Vercellarum² in illis capitulis videlicet, que tangerent ipsam civitatem, comune
et homines tam in destructione murorum, vallorum, portarum et turrium, explanatione
fossatorum, privatione meri et mixti imperii et iurisdictionum, usuum, consuetudinum,
gratiarum et privilegiorum quam in pene alicuius peccuniarie impositione^a et captivitate 35
[seu]^b apprehensione hominum et terrarum eiusdem civitatis, restituendo ipsam civitatem
comune et homines, fideles dumtaxat sacri imperii, in omnibus predictis et ad omnia
alia iura, iurisdictiones et possessiones et districtus, que et quas ipsa civitas habebat et
possidebat vel quasi ante ipsam sententiam et eciam tempore adventus dicti domini

669. ^a) imposite tr. ^b) excidit tr.

40

1) Scilicet in nr. 670. 2) Sententia contra civitatem Vercellensem servata non est; cf. tamen ea quae supra tom. IV, 2 p. 929 not. 1 e Nicolao Botrontinensi citantur.

imperatoris tunc regis et ante. Rata et firma remanente ipsa sententia contra nominatos in ipsa et eorum sequaces rebelles et inimicos sacri imperii et eorum res et bona, pro quibus nichil petitur. Faciendo confessionem et finem et remissionem generalem ipsi comuni et civitati Vercellarum de omnibus peccunie quantitibus, quas dictum comune
 5 et homines Vercellarum dare deberent et tenerentur pro penis et quacunque alia de causa in preteritum divis Romanorum imperatoribus et regibus seu camere imperiali.

3. Item quod ipse dominus rex faciet et concedet comuni et civitati Vercellarum et fidelibus imperii nunc ipsam civitatem tenentibus illud, quod fecit et concessit, faciet et concedet comuni et civitati Mediolani et fidelibus eiusdem civitatis¹, super statu dicte
 10 civitatis Vercellarum et rebellium ipsius, et quod ipse dominus rex tenebit civitatem, comune et homines et districtum Vercellarum in eius protectione et gratia, tantummodo nulli alii eam civitatem concedendo. Et quod non faciet nec concedet alicui persone privilegium vel graciam aliquam in diminutionem alicuius iuris comunis et civitatis Vercellarum de aliquo castro, burgo, villa, hominibus et loco nec possessionibus aliquibus,
 15 que vel quas comune et homines Vercellarum olim tenere et possidere consueverunt.

4. Et si contigerit post adventum ipsius domini regis dare rectores civitatibus Lombardie, quod ipsi civitati, comuni et hominibus non dabit rectorem nec potestatem nisi ad sex menses nec ad maius tempus. Qui rector servare debeat statuta, bonos usus et consuetudines dicte civitatis. Quem rectorem ipse dominus rex nec eius nuncii non
 20 dabunt ipsis comuni et civitati Vercellarum usque ad dictum eius adventum in Lombardia.

5. Et quod ipse dominus rex non mitet nec eius nuncii ducent^c aliquas gentes rebelles et inimicas ad ipsam civitatem Vercellarum ultra voluntatem dictorum civium.

670. *Promissio nuntiorum.* Sept. 4.

Originale (or.) in tabulario Vercellensi. Contulimus nos. Sigilla deperdita sunt. —
 25 *Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 785 nr. 1123 ex or.*

Nos Rudolfus de Hewen et Iohannes de Turri dominus Castillionis in Vallexio legati, ambaxiatores et nuncii serenissimi principis domini Friderici Dei gratia Romanorum regis semper augusti in partibus Lombardie, auditis et intellectis omnibus et singulis infrascriptis nobis humiliter requisitis et petitis suppliciter a . . potestate, . . sapientibus et
 30 comuni civitatis Vercellarum et consideratis ob hec persecutionibus et dampnis gravissimis, quas et que ipsum comune et civitas et homines Vercellarum et maxime fideles sacri Romani imperii nunc eam civitatem tenentes substinuerunt et passi sunt in defensione et pro defensione sacri Romani imperii et regie maiestatis predictae ac iurium eorundem, dicimus et promittimus ipsis . . potestati, . . sapientibus, consilio et comuni civitatis
 35 predictae et Vercellino de Scutariis syndico comunis et hominum eorundem instare apud regiam maiestatem predictam et curare pro posse, quod ipse dominus rex concedet et faciet ipsis comuni et hominibus civitatis Vercellarum omnia et singula infrascripta et quodlibet eorum. Et hoc pro honore regie maiestatis ipsius et pro conservatione quietis et status civitatis superius memorate. Quarum requisitionum et petitionum tenor talis est:

40 'Petunt a vobis — dictorum civium.' *supra nr. 669.*

Predictas autem nostras litteras et omnia et singula suprascripta nobis in scriptis traddita et porrecta per comune et homines Vercellarum et syndicum memoratum conscribi iussimus in hoc scripto easque et ipsum nostrorum sigillorum munimine roborari in testimonium premissorum.

45 669. ^c) sequitur delet. re tr.

1) *Super hoc documenta servata non sunt.*

Dat. Vercell(is) in domo fratrum Predicatorum Vercellensium, die quarto mensis Septembr., millesimo trecentesimo vigesimo secundo, inditione quinta. Presentibus dominis comite Antonio de Blandrato, Ottone de Gutueriis Astensi et Alberto de Turri fratre dicti domini Iohannis de Turri.

(S. N.)^a Ego Conradinus dictus Garbaglinus de Arochis Mediolanensis publicus imperiali auctoritate notarius et dictorum dominorum scriba predictis interfui et rogatus in testimonium me subscripsi.

671. 672. *Confirmationes privilegiorum civitatum Triviliensis et Cremonensis.* Sept. 14. et Sept. 23.

Privilegii Triviliensis apographon (A) in cod. bibliothecae Trivulzianae saec. XIV. — 10
Ed. Barelli 'Archivio storico Italiano' Ser. V. tom. 30 (1902) p. 60 nr. 26. Editionem adhibuimus.

Privilegium Cremonense autographum (B) in tabulario Cremonensi 'Capsa Cremonae' C. 79. Descripsimus nos. Sigilla desiderantur. In dorso scriptum est manu saec. XIV—XV.: ponatur cum stravagantibus. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 719 15
nr. 1026 ex B.

671. *Privilegium Triviliense.* Sept. 14. 672. *Privilegium Cremonense.* Sept. 23.
A. B.

Nos Rodulfus^a de Heiven^b miles et Iohannes de Ture^c dominus Castilionis^d in Valixio^e ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam publicam volumus per- 20
venire, quod nos ex potestate nobis concessa a serenissimo principe domino nostro domino Frederico^f Romanorum rege semper augusto per ipsius patentes litteras sue maiestatis sigilo pendente munitas, quarum tenor sequitur in hac forma:

'Fridericus Dei gratia — anno octavo.' *supra* nr. 663.

et omni modo et iure quibus melius possumus nomine eiusdem domini nostri et pro eo 25
ad suplicationem

comunis castri de Trivillio grasso,

comunis et hominum Cremone dicti domini
nostri et Romani imperii fidelium,

debito tractatu et deliberatione premissis, promittimus per hec scripta, quod idem dominus
noster omnia et singula privilegia^g et gratias eidem comuni a divis imperatoribus et^h 30
regibus Romanorum rite et racionabiliter concessa et concessas confirmabit et
suo regali sigillo comunibit ad instar dive huiusmodiⁱ confirmationem suo regali sigilo
recordationis domini Henrici Romanorum co(mun)ibit. In^k quorum testimonium pre-
regis immediate predecessoris prefati do- sentes litteras fecimus nostrorum sigillorum
mini nostri. In quorum testimonium pre- appensione muniri^k. 35
sentes fieri fecimus et nostrorum sigillorum
appensione muniri.

Acta et data in dicto castro de Trivillio
grasso in platea eiusdem comunis, anno
Domini millesimo trecentesimo vigesimo

Data Cremone, anno Domini millesimo
tricentesimo vigesimo secundo, indictione
quinta, die vigesimo tercio mensis Sep- 40

670. ^a) *abhinc alia manus or.*

671. 672. ^a) Rodolfus A. ^b) Hedden male A. ^c) Turre A. ^d) Castelionis A. ^e) Vallesio A.
^f) Federicho A. ^g) privilegia A. ^h) et deest B. ⁱ) sequitur In quorum et rasura duorum ver-
borum spatium adaequans. ^k) In quorum — muniri scripta sunt post octavo B.

secondo, indictione sexta, die Martis quattodecimo Septembris. Presentibus Alberto de Turre fratre nostri Iohannis predicti, Ottone de Gutueris Astensi et Fredericho dicto Bet de Scafusa et pluribus aliis testibus vocatis et rogatis huiusmodi confirmationis.

(S. N.) Et ego Conradinus dictus Garbaglinus de Arochis publicus Mediolanen(sis) imperiali auctoritate notarius, dictorum dominorum scriba predictis interfui et rogatus publicavi et in testimonium me subscripsi.

(S. N.) Ego Petrinus filius domini magistri Zamboni de Cascho de Pergamo notarius publicus imperiali auctoritate hanc cartam iussu suprascripti Conradini dicti Garballii notarii scripsi.

(S. N.) Ego Gabriel de Cermenate filius quondam domini Dyonisii publicus imperiali auctoritate notarius Mediolanensis porte Vercelline parochie sancte Marie ad portam premissa privilegia et instrumenta numero decem extracta et exemplata ab orriginalibus privilegiis prefatorum dive memorie serenissimorum principum dominorum imperatorum ac vicariis prefati domini ultimi Henrici imperatoris et per me cum eis privilegiis et instrumentis autenticis diligenter examinata et ascultata cum infrascriptis personis subscripsi propria manu meo anteposito signo tabelionatus in testimonium veritatis.

tembr., regni vero domini nostri predicti anno octavo.

673. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD LUDEWICUM.

1322. Sept. 23.

³⁵ *Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 111 fol. 256 nr. 1068. Descripsimus vel contulimus nos. Decurtatam ed. Riezler 'Vatikanische Akten' p. 151 nr. 295 ex c. Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 249 nr. 137; Preger-Reinkens p. 249 nr. 119. Cf. Riezler l. c. p. 144 nr. 275 et p. 151 nr. 293.*

Carissimo in Christo filio Ludovico in regem Romanorum electo.

⁴⁰ 1. Magnificentie regie litteras per dilectum filium magistrum Ulricum Wildonis^a clericum, nuncium tuum et familiarem^b, per quas ei fidem adhiberi credulam petiisti, nostro apostolatu presentatas affectione paterna recepimus et tam ea que continebantur in eis quam que dictus nuncius sub verbo credentie proponere voluit intelleximus dili-

673. ^a) Wildonus c. ^b) familia c.

genter, ad que ut subter sequitur respondemus. Et quia pro parte tua in premissis proposuit nuncius antefatus, quod ex provisione, quam fecimus ecclesie Maguntine, pro eo quod persona, quam illi prefecimus, tuo adversario favorabilis nimium existebat, extimabas tuis nobilitatibus plurimum derogatum, dicto respondimus nuncio tibi-
que nichilominus respondemus, quod cum nostra versaretur intentio de persona, que
nec dicto adversario foret infesta, prefate ecclesie providere, tandem multis adversis
nobis nominatis personis, occurrit nobis iste, quem prefecimus ecclesie prelibate, de quo
fidei relatione percepimus, quod inter alios minus existeret parcialis, presertim cum
dilectus filius nobilis vir Hugo comes de Buchek^c frater^d eius domui tue diceretur esse
gratus quodque cum illis de domo ipsa fuerat inclite memorie Henrici imperatoris tem-
pore in partibus Lombardie, quare de ipso eidem ecclesie duximus providendum. Si
enim ad tuum quod absit gravamen noster conversus fuisset intuitus, tua prudentia non
ignorat, quod non deerant alii, qui tuo faverent emulo tibi-que forent amplius importuni.
Speramus enim, quod istum virum pacis invenies nec aliquid obtentu alterius aget
reprehensibile nec pacta, que habes cum illa ecclesia honesta et licita, violabit. Super
quo sibi dirigimus scripta nostra.

2. Adiecit etiam postmodum nuncius antedictus, quod quia ad ecclesiam Pata-
viensem persona tibi grata et favorabilis per nos prompta non erat, tuis timebas opor-
tunitatibus non modicum obviari. Super quo tuam excellentiam volumus non latere,
quod nos conditione prelibate ecclesie in terris tui predicti adversarii constitute^e et
haecenus innumera perpesse dispendia considerata sepius diligenter, ecclesiam ipsam non
vidimus aliter posse resurgere ab eisdem, nisi persona dicto grata adversario preficeretur
in ea. Quamobrem nos ad ecclesiam ipsam pie dirigentes compassionis affectum talem
preficiendo sibi personam potius ecclesie providere volumus et intendimus quam persone.
Porro Bambergensi ecclesie de persona libenter providimus tibi grata¹.

3. Super eo vero quod idem nuncius nobis et ecclesie Romane devotionem tuam et
benivolentiam offerendo super electionis tue negotio tuam nobis iusticiam^f commendavit,
volumus indubie te tenere, quod illam, quantum cum Deo et absque iuris cuiusvis
alterius lesione poterimus, favorabiliter prosequemur, ita quod regum^g aut principum
seu aliorum quomodolibet, cuiuscunque preminentie vel dignitatis existant, favores aut
preces, de quibus te timere prefatus nuncius asserebat, eidem iusticie nullatenus apud
nos afferre poterunt detrimentum, quin equa lancea et libera iusticie predictum elec-
tionis negotium, quantum in nobis fuerit, pertractetur. Oblationem autem, quam de
obsequendo nobis et eidem ecclesie sincera devotione fecisti, letanter et animo grato
audivimus ac tibi pro illa gratiarum^h referimus actiones. Insuper petitiones tuas nobis
oblatas favorabiliter recepimus et eas, quas secundum Deum potuimus, ad exauditionis
gratiam duximus admittendas. Ceterum nonnulla alia proposuit nuncius antedictus, que
modo honeste nequeunt adimpleri, sed oportuno tempore veniente ad ea dante Domino
intendemus.

Dat. Avin(ione), VIIIⁱ. Kal. Octobr., anno septimo.

673. ^c) Rincheke c. ^d) fracter c. ^e) constituti c. ^f) iciam in loco raso c. ^g) regnum c.
^h) tibi add. c. ⁱ) corr. ex VIII c.

1) Cf. Riezler l. c. p. 144 nr. 275.

674—688. SCRIPTA POST BELLUM APUD MULDORF EMISSA.

1322. Sept. 28. — Oct. 11.

674. *Ducis Silesiae infeudatio Arnoldi militis.* Sept. 28.

5 *Originale (or.) in archivo Peterswaldaviensi. Pendet sigillum fere illaesum. — Ed. Wattenbach 'Zeitschrift des Vereins für Gesch. u. Alterthum Schlesiens' III (1861) p. 199 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 415 Reichssachen nr. 412 (Addit. III).

In nomine Domini amen.

10 Quoniam si subditorum exquisita fidelitas pro serviciorum suorum impendiis expectate mercedis fructum non percipiet, ex hoc re vera ad serviendum quam plurimi non inmerito reddentur desides et ignavi, hinc est quod nos Bernhardus Dei gracia dux Slezie et dominus de Furstinberch notum fieri publice volumus universis presentibus et futuris, quod quia strenuus et honestus miles dominus Arnoldus de Petirswalde fidelis
15 noster et dilectus, quem ante conflictum sacri Romani imperii militari investivimus dignitate, pro nostri honoris incremento corpus rerumque facultatem sepiissime exponere periculo non expavit, nos ideoque volentes suis laboribus et obsequiis aliquod condignum mercedis premium elargiri, ipsi domino Arnoldo predicto, omnibus quoque suis heredibus
20 veris et legitimis et successoribus in infrascriptis suis bonis sitis in districtu Richinbach videlicet in villa Petirswalde super triginta duobus mansis, super villa Syfredesdorf tota, in Habirdorf in superiori allodio super quatuordecim mansis, in inferiori Pilavia super sex mansis, item in districtu Frankinsteyn in villa Frankinberch tota, in villa Bomgarten
super sex mansis et quatuor virgis et scultetia ibidem, in Hartha super sex mansis et molendino ibidem omne ius nostrum ducale, maius et minus iudicium, exactiones pecu-
25 niales et annonales, defectum monete sive pecuniam monetalem cum omni iure et libertate perpetuis temporibus habenda, possidenda, utenda, fruenda dedimus et contulimus bona mente. In cuius rei certitudinem presentes nostras dari iussimus litteras nostri sigilli munimine roboratas.

Actum in Bavaria apud Othingam in prato quod dicitur dy Veewyze, anno Domini
30 millesimo trecentesimo vicesimo secundo, in vigilia sancti Michahelis. Presentibus hiis testibus nostris militibus Henrico de Hugvicz, Cunczeone de Richinbach, Iohanne Sekelonis de Tepelwoda, Heynmanno de Petirswalde, Iohanne dicto Wegeste de Cedelicz, Schibcone de Czeheczchow, Kekelone de Cirnen, Iohanne curie nostre notario et aliis.

675. *Appellatio episcopi Ratisponensis ad duces Bavariae spectans.* Oct. 1.

35 *Autographi cognitionem nacti non sumus. Deperditum esse videtur. — Ed. Ried 'Codex diplomaticus' II, 797 nr. 824 ex or. Editionem repetere oportet hic illic correctam.*

In nomine Domini amen.

1. Coram vobis honorabilibus viris Chunrado preposito, Ulrico decano, Sifrido Chastenario, Læutwino Gamereti scolastico, Richkero de Æheim, Werntone pincerna de
40 Reichenekke, Chunrado de Satelpogen archidiacono canonicis Ratispon(ensibus), magistro Meinhardo plebano in Slakenwerd et Chunrado plebano in Erling capellano nostro constituti nos Nycolaus Dei gratia ecclesie Ratisponensis episcopus dicimus et proponimus,

quod cum reverendus in Christo pater et dominus dominus Fridericus Dei gratia sancte Salzburgensis ecclesie archiepiscopus apostolice sedis legatus contra illustres principes dominos Heinricum et Ottonem comites palatinos Reni duces Bawarie quasdam excommunicationum in personas et in terram eorum interdicti necnon quasdam alias sententias certis ex causis protulisset, declarasset, denunciasset et ostendisset, videlicet pro eo quod in terris et districtibus per Salzburgensem, Ratisponensem, Frisingensem et Chyemensem dyoceses Salzburgensis provincie de universis et singulis iumentis, pecoribus, pecudibus et porcis apud homines et in bonis ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum repertis indebitam collectam contra libertatem ecclesiasticam recipere presumpserunt, nobisque precipiendo mandasset suis litteris sub certis penis, ut receptione dictarum litterarum infra X dies, quos nobis pro duobus edictis et tertio peremptorio assignavit, sententias, declarationes, denunciaciones et ostensiones predictas in nostra kathedrali ecclesia necnon in singulis collegiatis et parochialibus ecclesiis civitatis nostre publicaremus et publicari mandaremus et interdictum generale predictum in terris prefatorum dominorum ducum per nostram dyocesim faceremus inviolabiliter observari et nichilominus in dictis nostre civitatis et dyocesis ecclesiis ipsos dominos duces predictos faceremus pulsatis campanis, extinctis candelis excommunicatos denunciari singulis diebus Dominicis et festivis ac alia faceremus predictis litteris suis comprehensa, ubi id absque periculo denunciandum fieri posset, quod nostro duxit arbitrio relinquendum, alioquin in nos suspensionis et si infra alios X dies continuos mandatum huiusmodi exequi tardaremus, excommunicationis sententias protulisset, nosque parati essemus cum omni reverentia et honore predictis mandatis humiliter obedire et devote, licet satis grave nobis foret in tam angusto dierum spacio talia exequi et huiusmodi publicacionis litteras confici fecissemus et conscribi nec restaret nisi earum sigillacio et per civitatem et dyocesim missio, repente in medio noctis silencio rumor nostris auribus insonuit de victoria serenissimi domini Ludowici Romanorum regis semper augusti, cuius adiutores in ipsa victoria fuerant domini duces antedicti, propter quod non immerito timore et metu, qui in constantem cadere poterant, perter[r]iti, cum ante victoriam potentes ex victoria effecti fuerint potentiores, mandatum nobis directum exequi perhorruimus, periculum tam vite nostre quam tocus status nostre ecclesie formidantes, cum exercitus predictorum dominorum adhuc in loco, in quo factum est prelium, qui proximus est castris ecclesie nostre in Teispach, Eberspeunt et Hohenburch in fixis tentoriis consistebant, nichilominus timentes per nostros processus duces antedictos contra predictum dominum archiepiscopum et suam ecclesiam iam provocatos amplius provocare, cum maior multitudo nobilium ipsius Salzburgensis ecclesie in ipso conflictu devicta foret et eciam captivata, turbabamur eciam non modicum ex intimo cordis nostri bonum obediencie, ad quod tenebamur, preterire.

2. Unde sencientes nos ex mandato predicto predicti domini nostri archiepiscopi pregravari et pregravatos esse, cum per eius executionem non timore vano, sed timore, qui cadere potest in constantem, verisimiliter timere possemus et possimus non solum periculum status tocus ecclesie nostre, verum etiam vite proprie et persone, presertim cum non fuerit mandati intencio, ut ex executione sui mandati talia pericula prompta et certissima incidamus, qui ubi sine periculo denunciandum posset fieri, denunciacionem fieri demandavit nec etiam, ut certo certius scimus et credimus, si eventum talem prescivisset, nobis illa vice mandatum tale direxisset, non ex contemptu, rebellione aut inobediencia, sed ne sententiis contra nos latis non exequendo mandatum involvamus aut exequendo tam vite ac persone nostre et status tocus ecclesie nostre prompta pericula incurramus, necess[itat]e coacti, non voluntate ducti ad sedem apostolicam appellamus in hiis scriptis, subiicien[te]s nos, ecclesiam nostram, res et honores, iura, libertates et statum ipsius protectioni sedis antedictae.

3. Protestamur eciam, quod hanc nostram appellationem coram prenominato domino archiepiscopo libenter fecissemus, si eius copiam poteramus habuisse, et sicut citius commode facere poterimus, ei ipsam intimabimus et eam innovabimus coram ipso. Petimus etiam super ipsa appellatione nostra vestras testimoniales litteras vestris sigillis
5 communitas.

Interposita est hec appellatio anno Domini MCCCXXII, prima die intrante Octobre, presentibus suprascriptis.

676. *Litterae Ludewici Italicis missae.* Oct. 3.

Exemplaris 1 ad ducem Venetorum copia in Librorum Commemorialium¹ tomo II. Venetiae in tabulario regio asservato fol. 127'. Descripsimus nos.

Exemplaris 2 ad vicarium Mediolanensem copia in cod. hist. nr. 247 (Peutinger.) saec. XV. fol. 180 bibliothecae Stuttgardiensis. Contulimus nos.

Ed. 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' IV, 89 ex 1; Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 300 nr. 478 ex 2.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 28 nr. 471.*

Ludowicus^a Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro^b duci^c Iohanni Superancio Venecie, Dalmacie atque Chroacie duci necnon prudentibus viris . . consilio et co(mmun)i civitatis Veneciarum), suis et imperii fidelibus dilectis^e gratiam et omne bonum.

20 Deus iudex iustus, fortis² et paciens humilitatem et iusticiam servi sui respiciens in vigilia Michaelis archangeli^d nunc transacta de ducibus Austrie, nostris et imperii adversariis nobis de sua gracia victoriam et triumphum magnifice est largitus. Quod fidelitati^e vestre tamquam nostris et sacri imperii fidelibus^e per Heinricum Vreymannarium^f presentium exhibito^g, fidelem nostrum dilectum, pro congaudii^h materia nun-
25 ciamusⁱ.

Dat. Ratispone oppido^k nostro regali, Dominico die^l post Michaellem, regni nostri anno octavo^m.

677. 678. EIUSDEM SCRIPTA PRO CONRADO DE SLUSSELBERG.

1322. Oct. 3.

30 677. *Scriptum Latino sermone confectum.* Oct. 3.

Originale in tabulario regio Stuttgardiensis. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, filis sericis flavi viridisque coloris relictis.

Böhmer, Reg. Lud. p. 28 nr. 472.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Chûnrado
35 de Slûzzelberch fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Dignum, conveniens ac debitum arbitramur, ut quos nobis et sacro imperio fide et opere devociore conspiciamus, potioribus honoribus et favoribus prosequamur. Atten-

676. a) Ludovicus 2. b) viro deest 2. c) loco duci — dilectis 2: domino Galeacz vicario Mediol(anensi), suo et imperii fidei dilecto. d) archangeli deest 2. e) loco fidelitati — fidelibus 2: tibi tanquam nostro et imperii dilecto. f) Fraymameñ 2. g) exhib. pres. 2. h) gaudii 1. i) intimamus 2. k) oppido 1. l) deest 2. m) VIII 2.

1) Cf. 'Archiv' IV, 199 et 'Predelli' loco ad nr. 350 citato I, 245 nr. 339.

2) Ps. 7, 12.

dentes igitur, quod tu semper nobis et ipsi imperio gratis obsequiis et puritate fidei devotus extitisti et continue astitisti, et specialiter pre oculis collocantes, quod tu vexillifer in magnifico triumpho belli nostri strenuus fuisti, te pro huiusmodi serviciis, fide, laboribus et strennuitate remunerare volentes, ut te reddamus inantea prompociorem, tibi et tuis heredibus premissorum consideracione civitatem et castrum Grūningen cum omnibus suis iuribus, feodis, iure patronatus, iurisdiccione, villis, pascuis, nemoribus, aquis et aquarum decursibus necnon hominibus et vassallis ceterisque ipsorum redditibus et pertinenciis quibuscumque in feodum directum et perpetuum duximus concedendum. Mandantes universis et singulis hominibus et vassallis ad dictam civitatem et castrum pertinentibus, ut tibi et tuis heredibus de predictis iuribus et pertinenciis respondeant vobisque prompte et humiliter obediant et intendant. In cuius nostre concessionis testimonium presentes exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo cum annotatione testium subscriptorum iussimus communiri, videlicet honorabilium et nobilium virorum Hermanni de Liechtenberch cancellarii nostri, fratris Chūnradi de Gundolfingen provincialis commendatoris Frankonie, Bertoldi comitis de Greyspach senioris, Friderici comitis de Trūhendingen, Ulrici lantgrafii de Liutenberg, Bertoldi comitis de Nyfen, Bertoldi comitis de Greyspach iunioris, Alberti Humelonis de Liechtenberch, Heinrici de Ernvels, Heinrici de Paulsdorf et plurium aliorum.

Dat. et actum Ratispone, proxima die Dominica post festum beati Michahelis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo secundo, regni vero nostri anno octavo.

678. *Versio Germanica.* Oct. 3.

Originale ibidem. Descriptimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubei viridisque coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. l. c.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer dez riches enbieten dem edeln manne Cunraden von Sluzzelberg unserm lieben getriwen unser hulde und allez gūt.

Wir achten billich, bescheiden und recht sein, daz wir die die wir uns und dem heiligen riche mit triwe und werchen andechtiger vinden, mit grozzern eren und gūnsten fūrdern. Nu haben wir angesehen, daz dū alle zeit uns und dem riche mit genāmen diensten und luterheit der triwe andechtich gewesen und steticlich ze gestanden bist, und besunder setzen wir fūr ougen, daz dū vanfūrer in dem groztetigen sige unsers strites veste warest, wellen wir dir umb sulche dienst, triwe, arbeit und vesticheit lonen, daz wir dich fūrbaz dester bereiter haben mit triwe und dienst, verlihen wir dir und deinen erben ze rechtem und ewigem lehen Grūningen stat und būrch mit allen iren rechten, lehen, kirchsätze, gerichte, dorfern, weiden, wālden, wazzern und wazzerflūzzen und mit lāuten und mannen und mit ander ir gūlte und mit allem dem daz dartz gehōrt. Und gebieten allen und iglichen lāuten und mannen die zū den vorgenanten stat und būrch gehōrent, daz si dir und deinen erben von den vorgeschriben rechten und daz dartz gehōrt antwūrten und euch bereitlich und dymutlich gehorsam und undertenich sein. Und zū urchund unsers lihens haben wir dise briefe heizzen schriben und mit unserm chunichlichem insigel mit anmerchunge der undergeschriben gezūge versigeln. Daz seint die erbern und edel manne Herman von Lichtemberg unser cantzeler, bruder Cunrat von Gundolfingen lantchumentewer zū Franchen, Bertolt der alte von Greispach, Friderich von Truhendingen, Bertolt von Nyffen und Bertolt der junge von Greispach grafen, Ulrich lantgrave von dem Liukemberg, Albrecht Hūmel von

Lichtemberg, Henrich von Erenvels, Henrich der Paulstorfer von Ruden und ander manige.

Daz ist geschehen zû Regenspûrch, an dem nehestn Sûntag nach sand Michels tag, do man zalt von Crists gebûrt dreutzeenhundert jar darnach in dem zweiund-
5 zweintzigistem jare, in dem achten jare unsers richs.

679—686. EIUSDEM SCRIPTA PRO IOHANNE REGE BOHEMIAE.

1322. Oct. 4.—11.

679. *Assignatio telonei.* Oct. 4.

Copia (c.) in Registro cancellariae Ludewici¹, quod in tabulario generali regni
10 *Bawarici servatur in codice 'Liber Privilegiorum Nr. 25' signato fol. 73a. Contulit H. Herre.*
— *Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 490 nr. 709 ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 28 nr. 473.

Wir Lud(owich) etc. verjehen etc., daz wir unserm lieben swager bescheiden haben und bescheiden ze næmen acht grozze^a Turnoys an unserm zolle zû Bacherach, der er
15 viere sol nemen und aufheben an der schult, der wir im schuldich sein, der do ist hunderttusent phunt und zweintzichtusent phunt Haller, do für er ze phande hat Bacherach den tal mit den vestn Stalberg, Stalekk, Brûnshorn und Rynbul alles halbes und an den er uns sechs tusent phunt Haller von dem, daz er aufgehaben hat an disen heutigen tach, abgeslagen^b hat. Die selbn viere Turnoys sol er und sein erben^c als
20 lang einnemen und aufheben, uncz daz si^d hunderttusent phunt und vierzehentusent phunt Haller, die noch do beliben, gar und gæntzlich do von auf geheben^e. So sullen si^f die anderen viere Turnoys einnæmen lediclich umb den dienst, den er uns an dem strite getan hat etc., und die vorgenanten bûrge ze berichten do mit der bûrhhûte. Und swenn die obgenanten hunderttusent und viertzehentusent phunt Haller von den vier
25 Turnoys genomen werden, so sullen die anderen vier Turnoys auch ledich sein.

Dat.^g Rat(ispone), anno Domini millesimo CCCXXII, feria secunda post Michaelis, regni nostri anno octavo^g.

680. *Promissio super infeudatione marchionis Misnensis.* (Oct. 4.)

Copia (c.) ibidem fol. 73a. Contulit H. Herre. — Ed. l. c. p. 490 nr. 710 ex c.

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 28 nr. 474.*

Cf. infra ad a. 1323. Mai. 7.

Wir Lud(owich) etc. verjehen etc., daz wir durch liebe, bete und dienst, den uns unser lieber fürst und swager etc. an dem strite bei Muldorf mit unsern und des riches veinden Frider(ich) und Henr(ich) brâderen hertzogen von Osterreich, do si und ir helfer ge-
35 vangen würden, an sande Michels abend getan hat, geloben, seinem aydem Frider(ich) Sept. 28. dem jûngen marchgrafen von Missen ze leihen die lant Dûringen, Missen und das Osterlant, die von uns und dem riche ze leben geen, mit der hant, swenn er zû uns nehest chûmt und si von uns enphahen wil nach gewonheit der fürsten.

679. ^a) *supra lineam add. c.* ^b) abgeshagen c. ^c) und sein erben *supra lineam add. c.*
40 ^d) *corr. ex er c.* ^e) *en corr. ex t c.* ^f) *corr. ex sol er c.* ^g) *linea dati alia manu coaeva add. c.*
Cf. infra nr. 682 not. b et nr. 684 not. a.

1) *Cf. Chroust 'Monumenta palaeographica' fasc. I tab. 8; Bresslau 'Handbuch der Urkundenlehre' I, 110 sqq.; 'Kaiserurkunden in Abbildungen. Text' p. 309 sq.*

681. *Scriptum super cessione captivorum.* (Oct. 4.)

Copia (c.) ibidem fol. 73a. Contulit H. Herre. — Ed. l. c. p. 491 nr. 711 ex c. Böhmer, Reg. Ludw. p. 28 nr. 475.

Wir Lud(owich) etc. verjehen etc., daz wir für chost und schaden, den unser etc. an dem strite etc. getan und genomen hat, gegeben haben und geben alle die ge-
vungen, die er gevungen hat an dem selbn strite, ze schaffen mit in seinen frûm und
nütz in alle weis, als er beste chan und mach. Und swaz er von in gehalten und ge-
winnen mach, ez sei an erbe, bürgen oder an gûte, das ist unser gûter wille. Und
swas des, daz er von in also gewinnet, von uns und dem riche ze lehen rûret, das
geloben wir im ze leihen und in dar inne ze behalten und ze beschermen. 10

682. *Obligatio civitatis et terrae Egrensis.* Oct. 4.

Copia (c.) ibidem fol. 74a. Contulit H. Herre. — Ed. l. c. p. 491 nr. 712 ex c. Böhmer, Reg. Ludw. p. 28 nr. 476.

Cf. scriptum regis Bohemiae civitati Egrensi a. 1322. Oct. 23 missum apud Böhmer, l. c. p. 187 Iohann nr. 55, cuius textum hic ponere supersedimus. 15

Wir Lud(owich) etc. tûn chûnt etc., daz wir umb den^a nützen und erbern dienst, den uns und dem riche unser lieber furste und swager Iohans chunig von Beheim und von Polen getan hat an dem strite bei Muldorf mit unsern und des richen veinden Fride-
r(ieh) und Henr(ieh) bruderen hertzog[en] von Osterreich, do si und ir helfer gevungen
wurden, an sand Michels abend, versetzen im Eger die stat und das lant mit den vestn 20
Hohemberg¹, Seberg, Kynsperg, mit herscheft, rechten, vogtaye, clostern, kirchlehen, Juden, manschaft, nützen und mit allem dem das dacz gehört für zehentûsent march silbers, drei phunt Haller für ie die march ze reiten, und auch für zehentûsent march, die wir im vor dar auf geben haben, als er des unser briefe gehabt hat², dieselbn stat, lant und vestn ze haben und ze niezzen von im und seinen erben an allen abslach, 25
was si sein geniezzen, als lang uncz daz wir es oder unser nachchumen an dem riche von im oder seinen erben umb die vorgeantanten zweintzichûsent march silbers wider lösen.

Dat.^b Rat(ispone), anno Domini MCCCXXII, feria secunda post Michahelis, regni nostri anno octavo^b.

683. *Obligatio aliarum civitatum imperii.* (Oct. 4.) 30

Copia (c.) ibidem fol. 74a. Contulit H. Herre. — Ed. l. c. p. 491 nr. 713 ex c. Böhmer, Reg. Ludw. p. 28 nr. 477.

Wir Lud(owich) etc. verjehen und tûn chûnt etc., daz wir umb den^a nützen und erbern dienst etc., versetzen etc. unser und des richen stete Altemburch bûrch und stat, Zwichowe³ und Chemnitz mit dem lande, herscheft, rechten, clostern, kirchlehen, vogtaye 35
und mit allem dem das dacz gehört für zehentûsent march silbers, drei phunt Haller für ie die march ze reiten, die selben stete, burch und lant von im und seinen erben oder swem er es antwûrtet ze haben und ze niezzen an allen abslach, swas si sein geniezzen, als lang etc.

682. ^a) umb den corr. ex durch c. ^b) linea dati alia manu add. c., eadem ac supra nr. 679 40 not. g et infra nr. 684 not. a.

683. ^a) umb den corr. ex durch c.

1) Cf. infra nr. 684.

2) Supra nr. 90; cf. nr. 165 c. 10.

3) Cf. infra nr. 686.

684. *Scriptum super cessione castri obligati.* Oct. 4.

Copia (c.) *ibidem* fol. 75a. *Contulit* H. Herre. — *Ed.* l. c. p. 491 nr. 714 ex c. Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 28 nr. 478.

Sequuntur in c. haec verba: Und wirt ein semelich brief umb Kayserzlüter und
 5 umb das haus zû Wolfstein auf sand Remigii tag der nehest chûmt, an daz man nicht
 darf laister senden, ob es nicht geschehe. *Cf. infra* nr. 685. 1325.
Oct. 1.

Wir Lud(owich) etc. verjehen und tûn chûnt etc., daz wir gelobt haben und ge-
 loben daz haus zû Hohemberg, daz wir unserm lieben fürsten und swager etc. mit
 anderen unsern briefn versetzt haben¹, ze ledign und ze entwerren und in seine oder
 10 seiner erben gewalt lediglich ze antwürten zwischen hie und Ostern die nehest chumt. 1325.
Apr. 7.
 Teten wir des nicht, so sullen wir acht ritter senden in laystûng gein Nuremberg in die stat,
 die also lang do laistn sullen in einem gemainem gasthûse, uncz daz wir das obgenant haus
 entledigen, entwerren und in ir gewalt geantwürten an geverde, als ob geschriben stet.

Dat.^a Rat(ispone), anno Domini MCCCXXII, feria secunda post Michahelis, regni
 15 nostri anno octavo^a.

685. *Obligatio civitatis et castri imperii.* Oct. 11.

Originale (or.) *in tabulario regio Confluentino.* *Descriptus* nos. *Sigillum, quod*
loro membranaceo pendebat, desideratur. In verso legitur: R, *itemque* Bald. per Lud.
 regem *Obligacio Lutern et Wolfstein^a facta^b . . regi Boemie.* — *Ed.* Winkelmann '*Acta*
 20 *imperii inedita*' II, 301 nr. 479 ex or.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 273 nr. 2654 (*Addit. I.*).

Cf. provemium ad nr. 684.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer des
 riches verjehen und tun chunt allen den die disen brief ansehent oder horent lesen,
 25 daz wir umb den nützen und erbern dienst, den uns unser lieber furst und swager
 Johans chunig von Beheim und von Polen an dem strite bei Muldorf mit unsern und
 des riches veinden Friderichen und Henrichen brüderen hertzogen von Osterreich, do
 si und ir helfer gefangen wurden an sand Michels abend, getan hat, versetzen im Sept. 28.
 Kayserzlüter stat und bûrch und das haus zû Wolfstein mit herscheft, manschaft, rechten,
 30 clostern, Juden, kirchlehen, vogtay, nützen und mit allem dem das datz gehort fur zehen-
 tusent phunt Haller, die selbn stat und bûrge von im und seinen erben ze haben und
 ze niezzen an allen abslach der nütze, als lang untz daz wir oder unser nachchûmen
 an dem riche si von im oder seinen erben umb die vorgeanten zehentusent phunt
 Haller widerlosen. War auch daz er die selbn stat und bûrge selber ledigte umb das
 35 gelt, dar umb si von des riches wegn iet̃z phant sein, daz sol er und seine erben auch
 dar auf haben ze phande zû den vorgeanten zehentusent phunt Hallern, untz es von
 im oder seinen erben von uns oder unsern nachchumen an dem riche umb eins und
 das ander widerloset wirt. Dar uber zû urchund geben wir in disen brief mit unserm
 insigel versigelten.

40 Der geben ist zû Regenspûrg, an dem Montag nach sand Dyonisii tag, do man
 zalt von Crists gebürt dreutzehnhûndert jar in dem zweiundzweintzigistem jare, in dem
 achten jare unsers richs.

684. ^a) *linea dati alia manu add. c., eadem ac supra* nr. 679 not. g et nr. 682 not. b.

685. ^a) et Wolfstein *stilo acutiori supra lineam add.* ^b) *sequ. R delet.*

45 1) *Supra* nr. 682.

686. *Mandatum ad civitatem Zwickaviensem.* Oct. 11.

Copia in cod. Statutorum tabularii Zwickaviensis¹ saec. XIV. fol. 5. Descripsit v. d. Langer. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 354 nr. 3198 (Addit. III).

Ludwicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris ad-
vocatis, consulibus et universis civibus in Zwicko^a, fidelibus suis dilectis gratiam
suam et omne bonum.

Cum nos illustri Iohanni [Boemie et Polonie]^b regi, principi et affini nostro karis-
simo in recompensam dampnorum et expensarum, que in conflictu nostro triumphali
cum ducibus Austrie^c, nostris et imperii adversariis pertulit, vos et civitatem vestram
predictam cum universis suis pertinenciis pro certa pecunie summa per alias nostras
litteras² duximus obligandum, volumus et fidelitati vestre mandamus firmiter per pre-
sentes, quatinus eidem seu cui suo nomine voluit debitum fidelitatis et homagii sacra-
mentum prestantes in omnibus fideliter et efficaciter pareatis.

Datum Ratispone, V. Idus Octobr., regni nostri anno octavo.

15

687. *Litterae regis Bohemiae pro Ludewico.* Oct. 11.

Originale in tabulario secreto reipublicae Bawaricae. Descripsit H. Herre. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 187 Iohann nr. 53.

Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex ac Lucemburg(ensis) comes notum
facimus universis, quod serenissimo domino nostro Lud(owico) Romanorum regi semper
augusto de valle Bacharacensi et castris Stalberch, Stalecke et Brunshorn ac de Rinbûl,
que pro media parte obligata nobis per predictum dominum nostrum regem tenemus³,
quando ipsa a nobis redimere voluerit et ipsam nobis in parato pecuniam, in qua extunc
nobis tenebitur, solverit, condescendere et sibi huiusmodi resignare libere promittimus
per presentes.

Dat. Ratispone, V. Id. Octobr., anno Domini millesimo CCC vicesimo secundo,
regnorum vero nostrorum anno duodecimo.

688. *Unio ducum Bawariae cum regibus Ludewico et Iohanne.* Oct. 11.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'K. Haus- und Familiensachen, 30 Bundesbriefe' fasc. 1. Contulimus nos. Pendent sigilla, quorum duo parum laesa, loris membranaceis. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 275 nr. 266 ex or.

Quae concordant cum Unione principum supra nr. 413, ea typis minoribus excussa sunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 309 Reichssachen nr. 347 (Addit. I).

35

(1) Wir Heinrich, Otte und Heinrich pfallentzgrafen bei dem Reyn und hertzogen
in Beyern tun chunt allen den die disen brief ansehent oder hörent lesen, daz wir uns mit

686. ^a) nostris add. c. ^b) uncis inclusa illegibilia c. ^c) illustribus ? c.

1) Cf. 'Archiv' XI, 467. 2) Supra nr. 683. 3) Cf. supra nr. 562 et 563.

unserm gnædigen herren chünig Ludwigen von Rom und mit den erbern herren* hern Johansen chünich
 ze¹ Behaim und ze¹ Polan und mit hern Baldewin ertzbischof ze Trier verainet haben und zu ein-
 ander verbunden und mit gûten triwen an aydes stat geheizzen und gelobt wir in und si uns her
 wider, ainer dem andern immer mer dieweil wir leben ze helfen und ze raten mit leib und mit gât
 5 und mit aller unserer maht gen aller mæniglichen und mit namen auch gen hertzogen Friderichen von
 Österreich*, seinen brüdern und iren helfern, so verre wir chünnen und mügen an alles geværde.
 (2) Und wær daz wir oder die vorgeanten herren der chünich von Rom^{1*}, der* von Behaim und
 der ertzbischof* mage, mann, diener oder helfer heten, die mit uns und in in disem pûnde waren
 oder niht sein wolten, die mügen wir und auch si ieder herre die seinen versprechen auf ein reht.
 10 Darzu hat unser ieglicher geheizzen und gelobt, daz er alle sein freunt und sein diener, die er nû hat
 und hernach gewinnen und gehaben mach zu in, in disen pûnt zu uns bringen und verbinden sol,
 also daz si uns und wir in hin wider, swa sein not geschieht, dem beholfen sûln sein mit gûten triwen,
 als vorgeschriben stet. (3) Wær auch daz dehain unser freunt oder diener, die wir nû haben an
 uns oder die wir hernach zu uns geziehen und gewinnen möhten, sein besunder gelübde und verpûnt-
 15 nütze zu uns und* den vorgeanten herren dem chünig von Rom¹, dem* von Behaim und dem ertz-
 bischof tûn wolte und auch uns und den herren seinen brief dar über geben, den sûln wir und die
 herren der chünig von Rom, der von Behaim und der ertzbischof¹ zu uns in den pûnt nemen
 und im hin wider unser brief geben. (4) Und wær auch daz under uns sehssen ainer oder mer
 stürben und abgiengen, so sûln die anderen die da lebent beleibent des oder der andern chindern
 20 stiften, freunden, helfern und dienern, die si zu den zeiten haben oder dar nach an sich bringent, also
 ob si in den vorgeanten pûnden beleiben wellent, getriwelich beholfen und geraten sein, swa es in not wirt,
 gelicher weiz als er oder si lebten an alles geværde. (5) Wir haben auch mit unsern vorgeanten
 herren dem chünig vom Rom^{1*}, dem* von Behaim und dem ertzbischof* gelobt besunder, daz unser
 dehainer an den andern mit dem vorgeanten hertzog Friderichen von Österreich*, seinen brüdern und
 25 iren helfern und dienern dehain sûne oder rihtigung nimmer genemen noch gemachen sol dann mit
 unser aller sehsser oder der die da lebent wizen, willen und rat. Daz die vorgeschriben tædinch,
 aynung und pûnde gantz und stæt beleiben, dar über ze urchûnde geben wir disen brief mit unsern
 insigeln versigelten.

Der ist geben ze Regenspurch, an dem næchsten Montag nach sant Dyonisii tag,
 30 do man zalt von Crists geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem zweiundzwein-
 tzigsten jare.

689. PROMISSIO COMITIS DE OTTINGEN PRO LIUPOLDO DUCE AUSTRIAE.

1322. Oct. 8.

35 *Cf. supra nr. 544.*

*Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus ad imaginem photo-
 graphicam. Sigillum deest, loris membranaceis relictis. — Ineditum.*

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXXV nr. 604.

*Cf. l. c. nr. 605, 606, 610; cf. etiam privilegium a Ludewico iunioribus comitibus
 40 a. 1322. Oct. 13 concessum apud Böhmer, Reg. Ludw. p. 29 nr. 480.*

Wir graf Ludwig von Ötingen tûn kunt und verjehen offenlich an disem brief,
 daz wir geloben ze tûn, als wir vormals gesworen haben², daz wir mit eren getûn mügen,
 allez daz daz dem edelen fürsten unserm herren hertzog Lupolt von Öster(rich) und von

1) *Cf. supra nr. 414.*

2) *Supra nr. 544.*

Styr und sinen brüderen hilflich und nützlich ist gegen hertzog Lud(wig) von Beyern. Und dez ze eim urkunde ist der brief besigelt mit unserm insigel.

Der wart geben ze Stüggarten, an Fritag vor sand Dyonisien^a tag, do man zalt von Kristes geburde drützehenhundert jar dar nach in dem zweiundzweintzigstem jar.

690. LUDEWICI SCRIPTUM PRO CIVITATE BOPFINGENSI.

5

1322. Oct. 20.

Originale (or.) in tabulario civitatis Bopfingensis. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 492 nr. 715 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 444.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer des¹⁰ riches enbieten den bescheiden mannen .. dem rat^a und der gemain der purger von Bopfingen, unsern lieben getrewn unser huld und alles güt.

Wann wir euch und allen den die des riches undertan seint mit besunderen gnaden maynen sullen und mit getrewen scherme bewaren, bestetigen wir euch von besunder¹⁵ günst alle die recht und gnade, die euch von alten jaren von kaysern und von chunigen an dem riche verlihen und behalten sein. Und ob ir in kurtzen jaren dar an icht bechrenchet seit zû holtze, zû wisen und zû aeckern mit gerichte, das vor uns nicht ergangen ist, wellen wir und gebieten euch, daz ir das in nütz und gewer wider bringet in den rechten, als ir es vor gehabt habt. Swer hintz euch dar umb icht ze sprechen²⁰ habe, dem wellen wir ein recht tûn.

Der brief ist geben zer Niwembürg, an der Mitwochen nach Luce ewangeliste, do man zalt von Crists geburt dreutzehenhundert jar darnach in dem zweiundzweintzigstem jare, in dem achten jare unsers riches.

691. PROMISSIO COMITUM DE HELFENSTEIN PRO LUDEWICO.

1322. Nov. 16.

25

Cf. supra nr. 603.

Originale in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Descripsit H. Herre. Pendent sigilla duo, quorum prius laesum est, loris membranaceis. — Ineditum.

Extr. Riezler 'Forschungen' XX, 246 nr. 17.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 309 Reichssachen nr. 348 (Addit. I).

30

Cf. aliud scriptum eorundem comitum eodem die datum, quod hic non ponimus, Reg. Boica VI, 75, cuius originale exstat in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 225.

Cf. item Riezler l. c. XX, 246 sq. nr. 18, 19 (Böhmer l. c. nr. 349), 20.

Wir Johan und Ulrich brüder grafen von Helfenstein verjehen offentlich an disem³⁵ briefe, daz wir dem durchluchtigen herren chunich Ludewigen von Rome unserm herren

689. ^{a)} ultima i corr. e or.

690. ^{a)} sequitur .. or.

geheizzen haben und geheizzen getrewelich ze dienen mit allen unsern vestn und mächte
 zû rossen und zû fûzzen wider aller mængelich, der wider in und das riche ist und
 besunderlich die des riches vestn und gût inne haben, swa er sein bedarf. Doch nâmen
 wir auz hertzogen Lupolden von hinnan untz auf sande Georg tag der nû schirest ^{1323.}
 5 chûmt, daz wir den an sein selbs gûten nicht angreifen noch beschædigen sullen, als ^{Apr. 23}
 verre aver er des riches gût innen hat oder es beschirmen wil, daran sullen wir in
 ze hant angreifen und wider in dienen. Swenn auch der vogenant sand Georg tag
 vergeet, so sullen wir in gemainlich an allen gûten, die er inne hat oder beschirmen wil,
 si sein des riches oder sein selbs, angreifen und wider in und seine diener dienen nach
 10 unsers egenanten herren des chuniges gebot und heizzen. Wir haben auch auzgenomen
 die edeln manne die von Wirtemberg und Rudolfen von Hohemberg¹ grafen, daz wir
 wider die nicht dienen sullen, dann als verre ob si des riches gût swie das genant were
 inne haben, schirmen oder angreifen wolten, so sullen wir wider si dienen und si angreifen
 an den selbn guten nach unsers offtigenanten herren gebot an geverde. Daruber zû
 15 urchund geben wir disen brief mit unsern insigeln versigelten.

Der geben ist zû Mûnchen, do man zalt von Crists gebûrt dreutzeenhundert
 jar darnach in dem zweiundzweintzigstem jare, an dem Eritag nach sand Briccii tag.

692. QUITATIO DOMINI DE EPPSTEIN PRO CIVITATE WETZLARIENSI ALTERA.

1322. Nov. 19.

Cf. supra nr. 644.

*Originale in tabulario civitatis Wetzlariensis. Descripsit E. Wiese. Sigillum laesum
 pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. 'Neues Archiv' XVI, 634 (male ad a. 1332).

25 Wir Godfrid herre zu Eppinstein erkennin uns an dysin genwortigin brievin unde
 erjehin offinberlich, das dy vierhundirt marc penninge, dy uns dy stat van Wetflaer
 sculdich was zu gebene unde zu bezalene unde gelobit hattin van unsirs herrin wegin
 konine Lodewichs Romischir konine zu zwein jarin bezalene, dy da nu neist vorhedin
 sin, das si uns dy vierhundirt marc gans unde gar bezalit han ides jaris zweihundirt
 30 marc, also in den brievin steit, dy darubir gemachit sint. Unde sagin wir si ledich der
 vorbenantin phennige unde auch dy burgin, dy si uns darvor versast hattin, mit dysin
 genwortigin brievin.

Dy da sint gescribin unde besiegelit mit unsin grostin ingesiegele unde gegeben
 du man zalte nach Cristus geburte druzeinhundirt jaer in deme zweiundezwenzichstin
 35 jare, an sante Elisabet dage.

1) *Cf. Lichnowsky loco supra ad nr. 689 citato nr. 695.*

693. 694. LUDEWICI SCRIPTA PRO NOBILIBUS DE HOHENLOCH.

1322. Nov. 27.

693. *Scriptum prius.* Nov. 27.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 228. Contulimus 5 nos. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia supersunt. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 165 nr. 187 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 354 nr. 3199 (Addit. III; ad Reg. Boica VI, 117, ubi datum male indicatum est).

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . 10
consulibus^a et universis civibus in Rotenburg, fidelibus suis dilectis gratiam suam et
omne bonum.

Prout iam pridem vos et oppidum vestrum nobilibus viris Chûnrado, Ludowico et
Gôtfrido de Hohenloch, fidelibus nostris dilectis commiseramus nomine regio defen-
sandum, sic et exnunc committimus vicibus repetitis. Volentes ut quemadmodum 15
eisdem nomine nostro et imperii intendistis, sic et inantea ex precepto serenitatis regie
sub fidelitatis omagio et subieccione debita intendatis.

Dat. Auguste, Sabbato post Katherine, regni nostri anno nono.

694. *Scriptum alterum.* Nov. 27.

Extractum tantum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad. nr. 679, 20 fol. 99'. Adhibuimus imaginem photographica, quam praebeet Chroust 'Monumenta palaeographica' fasc. I tab. 8. — Ed. Weller l. c. II, 164 nr. 186.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 29 nr. 492.

C Item nota quod rex deputavit nobilibus viris Chûnr(ado), Gôtfrido et Ludwico
de Hohenloch de prima steura in Rôtemburch et civium et Iudeorum mille et quingentas 25
libras Hallensium, quas ipsi tenentur in debitis regiis defalcare.

Dat. Auguste, Sabbato post diem beate Katerine, anno Domini millesimo CCCXXII,
regni nostri anno nono.

695—699. EIUSDEM PRECES PRIMARIAE.

1322. Nov. 28. Sine dato.

30

695. *Preces pro Hugone Fulle.* Nov. 28.

Originale deperditum. — Ed. Würdtwein 'Subsidia diplomatica' XII, 112 nr. 19. Editionem hic illic correctam repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 29 nr. 495.

Cf. l. c. nr. 482.

35

693. ^a) sequitur . . or.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris preposito, decano totique capitulo ecclesie sancti Florentii in Haslach dioc. Argentinens., devotis suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Predecessores nostri Romanorum reges et imperatores post sublimacionem suam
5 apud singulas ecclesias super unius persone ydonee receptione habebant petere et cum
promptitudine qualibet exaudiri. [Predecessorum]^a igitur nostrorum dive memorie
vestigiis insistentes, ne iura nostra et imperii negligere videamur, qui ex officio
administracionis desuper nobis tradite alios debemus in sua iusticia confovere, vobis
racione creacionis nostre regie pro discreto Hugone filio Hugonis Fulle nobis dilecto
15 dirigimus primarias preces nostras. Devocionem vestram attente requirentes et hortantes,
quatinus eundem Hugonem, cuius promocionem sincero diligimus ex affectu, ob iura et
primariarum precumstrarum reverenciam in vestrum et ecclesie vestre recipiatis
canonicum et confratrem, eidem de prebenda vacante ad presens vel proxime vacatura
adeo liberaliter providentes, ut obinde^b vestris et ecclesie vestre commoditatibus et
15 profectibus favorabiliter intendere nos delectet.

Datum apud Augustam, IV. Kal. Decembris, anno Domini MCCCXXII, regni nostri anno nono.

696 — 699. FORMULAE PRECUM PRIMARIARUM.

Sine dato.

20

696. *Formula prior.*

Servatur in Libro cancellariae (c.) Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 76. — Ed. H. Bresslau 'Neues Archiv' XIV, 432 nr. 1 ex c. Editionem repetimus.

Lud(owicus) etc. honorabilibus vel venerabilibus^a viris p(reposito), d(ecano) Tong(rensis) c(apituli), devotis suis dilectis etc.

25

Inclite recordacionis divorum imperatorum et regum Romanorum, predecessorum nostrorum illustrium, qui secundum antiquam et approbatam sacri Romani imperii consuetudinem apud singulas kathedrales, collegiatas seu conventuales ecclesias sui regni super provisione unius persone ydonee habebant petere et cum promptitudine qualibet exaudiri, vestigiis inherentes, vobis pro dilecto nobis . . , cuius promocionem sincero
30 diligimus ex affectu, preces nostras primarias fiducialiter duximus porrigendas, devocionem vestram attentius requirentes, quatinus eundem . . obstrarum precum primariarum reverenciam in vestrum recipiatis canonicum et confratrem, sibi de prebenda, si qua vacat vel quam primum vacare ceperit, adeo liberaliter provisuri, ut obinde vestris et ecclesie vestre commodis et profectibus favorabiliter intendere debeat regia celsitudo
35 vel intendere debeamus vel peramplius intendere nos delectet.

697. *Formula altera.*

Servatur ibidem. — Ed. l. c. XIV, 433 nr. 2. Item repetimus.

Lud(owicus) etc. venerabili episcopo etc., fidei suo dilecto etc. — religiosi personis abbati et conventui — abbatissae et conventui — prioris, magistri et conventui,
40 devotis suis dilectis.

Inclite recordationis etc. — fidelitatem sive devocionem attentius requirentes, — vel intimo ex affectu — quatinus eidem de beneficio ecclesiastico ad vestram colla-

695. ^a) excidit ed. ^b) abinde ed.

696. ^a) vel venerabilibus in margine adiectum c.

cionem, donacionem, provisionem seu presentationem coniunctim vel divisim pertinente, si quid vacat vel quam primum vacare ceperit, prostrarum precum primariarum reverencia velitis adeo liberaliter providere, quod proinde etc.

vobis pro honesta puella . . tali filia, devota nostra dilecta porrigimus fiducialiter primarias preces nostras, devocionem vestram attentius requirentes, quatinus eandem, cuius promocionem sincero diligimus ex affectu, contemplacione precumstrarum primariarum in vestram et vestri monasterii recipiatis monacham et sororem receptamque caritativis in Domino affectibus benignius pertractando, ut obinde etc.

vobis pro dilecto nobis clerico, cuius promocionem sincere diligimus, qui spretis huius mundi deliciis sub regularis vite observantia in vestro monasterio cupit Altissimo famulari, devocionem vestram attentius requirentes, quatinus eundem obstrarum precum primariarum reverenciam in vestrum et monasterii vestri recipiatis monachum et confratrem ac ipsum caritativis in Domino affectibus pertractetis.

698. *Formula litterarum iteratarum.*

Servatur ibidem cum rubro: Ammonitorie. — Ed. l. c. XIV, 433 nr. 3. Item repetimus.

Lud(owicus) etc.

Licet iam pridem vobis preces nostras primarias direxerimus, ut talem in vestrum ac ecclesie vestre reciperetis canonicum et confratrem, vos tamen, ut intelleximus, nondum ad effectum debitum perduxistis. Quapropter vobis iniungimus et mandamus, quatinus de necessitate virtutem facientes¹ pretactas preces nostras, que iuris et approbate consuetudinis tramite fulciuntur, adhuc cum effectum exaudire velitis, sic in eo casu liberaliter acturi, ne quamvis inviti cogamur contra vos stimulos erigere compulsivos.

699. *Formula litterarum executoriarum.*

Servatur ibidem cum rubro: Executorie. — Ed. l. c. XIV, 434 nr. 4. Item repetimus.

Lud(owicus) etc. honorabilibus . . viris^a vel religiosis personis aut venerabili episcopo . . etc., devo(tis) . . — nobilibus — spectabilibus — strennuis — fidelibus^b.

Quia preces nostras primarias, que iuris et approbate consuetudinis tramite fulciuntur, . . honorabilibus viris preposito, decano et capitulo talis ecclesie et dyocesis pro honesto viro vel religioso^c tali clerico nostro dilecto, ut ipsum in suum recipiant canonicum et confratrem, duximus porrigendas, quas, qua moti temeritate nescimus, admittere non curaverunt, nos vero ius nostrum et imperii nolentes negligere in hac parte fidelitati vestre vel tue iniungimus et mandamus, quatinus predictos tales tuis vel vestris perswasivis monicionibus inducas vel inducat, ut easdem preces nostras adhuc admittere studeant cum effectum, predictum talem in suum canonicum et confratrem assumendo sibi que de prebenda, si qua ad presens in dicta eorum vacat ecclesia vel quam primum vacare ceperit, adeo liberaliter provisuri Et si forte in recepcione seu provisione huiusmodi rebelles fuerint, ipsos ad hoc nostro nomine modis et viis quibus poteris arceas et compellas vel ipsos ad hoc modis et viis arceatis, etiam per subtractionem bonorum suorum ac nostro nomine compellatis.

Datum etc.

699. ^{a)} *supra lineam ad.*

^{b)} nobilibus — fidelibus *supra lineam c.*

^{c)} vel religioso *in margine add. c.*

1) Cf. ea quae notat Levison 'Neues Archiv' XXXII, 445 not. 1.

700. LITTERAE IOHANNIS XXII. BERTRANDO
CARDINALI DIRECTAE.

1322. Nov. 30.

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 111 fol. 367 nr. 1521. Descripsi-
mus nos. — Ineditum.

Extr. praebet Riezler 'Vatikanische Akten' p. 162 nr. 318 ex c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 251 nr. 153; Preger-Reinkens p. 255 nr. 134.

Dicto legato¹.

Ut quascunque personas ecclesiasticas et seculares, nobiles et ignobiles, communitates,
 10 universitates, officiales ac populos et quosvis alios civitatis et districtus Mediolan(ensis)
 et aliarum partium Lombardi[e], cuiuscunque conditionis existant, qui carissimo in Christo
 filio nostro Frederico in regem Romanorum electo vel cuicunque alii eius nomine et
 mandato fidelitatis vel quodcunque aliud iuramentum in nostrum et ecclesie Romane,
 ad quos imperii regimen ipso vacante, sicut et nunc vacat, pertinere dinoscitur, preiudi-
 15 cium prestitissent aut colligationes, liguas, confederationes seu pactiones fecissent seu
 inivissent in nostri et eiusdem ecclesie iuris detractionem et dispendium sub quibusvis
 modo, forma vel expressione verborum, etiamsi iuramento, promissionibus, obligationibus
 et penarum adiectionibus sint vallate, a dictis iuramentis absolvere valeas, presertim cum
 iuramentum vinculum iniquitatis esse non debeat², ac dictas colligationes, liguas, con-
 20 federationes et pactiones nullas, cassas et irritas nunciare et quatenus processerunt de
 facto, annullare, cassare et irritare et iuribus penitus vacuare neenon contra quoscunque
 tam clericos quam laycos, qui deinceps uterentur eisdem, per spirituales et temporales
 penas et sententias procedere, prout discretioni tue videbitur expedire, plenam tibi
 concedimus auctoritate presentium facultatem.

25 Datum Avinione, II. Kal. Decembr., anno septimo.

701. FRIDERICI REMISSIO IURAMENTORUM AB OPPIDIS
PRAESTITORUM.

1322. Dec. 2.

Copia (c.) in Copiario oppidi Landowensis fol. 91. — Ed. Böhmer 'Acta imperii
 30 *selecta' p. 481 nr. 690 ad exemplar a Lehmann paratum. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 177 Friedrich nr. 204.

Wir Friederich von Gots gnaden hertzog von Osterreich verjehen offennlich an
 diesem brieff, wann die erberigen leut die burgman und die burger gemeynlichen allen
 sampt der stede zu Lanndaw und zu Anwyler zu uns gesannt habent die erberigen hern
 35 hern Heinrichen den apt von Ussestalle und her Iohannsen seinen cappellan und herrn
 Reichart den comethur von Heimbach, das wir sie leddig liessen und sagten alles des
 gelubdes und eyde, die sie uns oder anders iemant von unsern wegen gethane hetten,
 das haben wir alles gethane und haben sie williglichen und gern leddig lassen und gesagt
 aller der aide und des gelubdes, das sie uns und anders iemant an unnsere statt oder
 40 von unsern wegen habent und hetten gethane. Unnd da ist bey gewesen, die dieser

1) Scil. Bertrando cardinali.

2) C. 1 in VI. de iureiur. (II, 11).

sach zeug seint, die vorgeschrieben hern und die dieser sach botten sein gewesen: her Heinrich der apt von Ussestale und her Iohann sein caplan, herr Reichart der comethur von Heimbach, und die erberigen leut, die bey uns zu Traussnicht sein: her Ott von dem Stein und her Heinrich der Zenger zwen ritter, her Weigant von Traussnitz, der Wolff von Nappurg, Heinrich der Grenstater, Chunrad der Calenperger. Und bitten auch die vorgeanten burgman und burger alle sampt der vorgeschriben stede vleissig-
lichenn, das sie unserm lieben hern dem Romischen konig vaste und drewlichen dienen.
Wann wir kein eigen insigel heten, geben wir ine diesen brief zu einem urkhunt dieser
sache mit Weigandes von Tra[u]ssnicht insigel versigelt.

Der geben ist zu Traussnitz, da man von Gots geburt zalt dreyzehenhundert 10
jar darnach im zweiundtzwentzigstem jar, an dem nehsten Pfintztage nach sant Andres dag.

702—710. LUDEWICI SCRIPTA PRO DIVERSIS.

1322. Dec. 6.—24.

702. 703. *Scriptum pro comite de Sayn et reversales comitis.* Dec. 6.

*Originale regis A in tabulario regio Wisbadensi. Descripsit E. Schaus. Sigillum 15
deest, loro membranaceo relicto.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 30 nr. 509.

Cf. l. c. nr. 510.

*Reversales comitis autographae B in tabulario generali regni Bavarici 'K. Haus-
und Familiensachen' fasc. 8. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membra- 20
naceo; in dorsi parte inferiori fragmenta parvi sigilli cerae viridis apparent. — Ineditum.*

Reg. Boica VI, 77.

702. *Scriptum regis.*

A.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum
rex semper augustus notum facimus universis
presentibus et futuris, nos nobili viro Got-
frido comiti de Seyn primogenito Iohannis
comitis de Seyn, fideli nostro dilecto liberam
facultatem et posse contulisse in monte et
fundo Grifenstein proprietatis imperii castrum
de novo suis laboribus et sumptibus extruendi
et edificandi, ita ut per eum duo milia
libr(arum) Hallensium eidem structure, que
luculenter videri et bonorum iudicio com-
probari valeant, impendantur. Et castrum
huiusmodi sic extructum dictus Gotfridus
et heredes sui cum opido suberigendo et
aliis, que ad ipsum de novo acquiri conti-
gerit, in pignore detinebunt, donec per nos
aut alios nobis in imperio succedentes pro
tribus milibus et quingentis libris Hallensium

703. *Reversales comitis.*

B.

Nos Gotfridus comes de Seyn primo- 25
genitus Iohannis comitis de Seyn notum
facimus universis presentibus et futuris,
nobis serenissimum dominum nostrum Ludo-
wicum Romanorum regem liberam facultatem
et posse contulisse in monte et fundo Grifen- 30
stein proprietatis imperii castrum de novo
nostris laboribus et sumptibus extruendi et
edificandi, ita quod per nos duo milia
libr(arum) Hallensium eidem structure, que
luculenter videri et bonorum iudicio com- 35
probari valeant, impendantur. Et castrum
huiusmodi sic extructum nos et heredes
nostri cum opido suberigendo et aliis, que
ad ipsum de novo acquiri contigerit, in
pignore detinebimus, donec per ipsum aut 40
alios sibi in imperio succedentes pro tribus
milibus et quingentis libris Hallensium

absolvatur. Interea vero ipsi nobis toto posse suo fideliter obsequentur contra quoslibet nostros adversarios se constituendo adversarios principales, et specialiter contra
5 . . comites de Nazzowe, quibus movebunt bella, facient instantias adversando eis omni modo tamquam suis capitalibus inimicis, nullatenus facturi pacem, treugas aut pacta
10 eis exclusis cum dictis comitibus de Nazzowe debemus aliquatenus concordare. Ac de castro prefato nos et nostros respicient recepturi eos, si opus fuerit et necesse. Si vero per nos vel successores nostros in im-
15 perio, ut predictum est, ad absolucionem castri predicti deveniatur per pecuniam numerandam, extunc duo milia libr(arum) Hallensium prescriptorum sepedicto Gotfrido pro erectis sunt edificiis assignande. Item mille libras
20 recipiet in peculium castrense et de propriis suis redditibus centum libras Hallensium nobis vel successori resignabit et easdem ab imperio in feodum recipiet et ex hiis ipse seu heredes sui castrenses liberi erunt
25 in castro perpetuo sepedicto nec ab hiis castrum sepetactum per nullum modum seu colorem quemcumque absolvi debet, nisi ut usibus regiis et honori imperii reservetur. Nichilominus tamen, ut predictum est, in
30 predicto castro tamquam castrenses liberi perpetuo permanebunt. Residue vero quingente libre de summa prescripta nobilibus viris Gotfrido de Seyn filio Engelberti de Seyn et Dytrico de Rûnchel, fidelibus
35 nostris dilectis vel heredibus eorum equaliter dividuntur et quisque dictorum duorum vigintiquinque libras Hallensium de propriis suis redditibus in manibus imperii resignabit et easdem a rege vel imperatore qui pro
40 tempore fuerit in feodum castrense recipient et tamquam castrenses liberi in castro deservient sepetacto. Circa vero principium structure predictae ipsis, si necesse fuerit et id ipsum requisierint, nobilem virum
45 Gotfridum de Eppenstein advocatum provincialem per Wedrebiā cum civitatibus Wedrebie in auxilium dirigemus. In cuius rei testimonium presentes litteras

absolvatur. Interea vero nos sibi toto posse nostro fideliter obsequemur contra quoslibet suos adversarios nos constituendo adversarios principales, et specialiter contra . . comites de Nazzowe, quibus movebimus bella, fatiemus instantias adversando eis omni modo tamquam nostris capitalibus inimicis, nullatenus facturi pacem, treugas aut pacta citra ipsius domini nostri regis licentiam cum
eis exclusis cum dictis . . comitibus de Nazzowe debet aliquatenus concordare. Ac de castro prefato ipsum et suos respiciemus recepturi eos, si opus fuerit et necesse. Si vero per eum vel successores suos in imperio, ut predictum
est, ad absolucionem castri predicti deveniatur per pecuniam numerandam, extunc duo milia libr(arum) Hallensium prescriptorum nobis pro erectis sunt edificiis assignande. Item mille libras recipiemus in
peculium castrense et de propriis nostris redditibus centum libras Hallensium sibi vel successori resignabimus et easdem ab imperio in feodum recipiemus et ex hiis nos seu heredes nostri castrenses liberi erimus
in castro perpetuo sepedicto nec a nobis castrum sepetactum per nullum modum seu colorem quemcumque absolvi debet, nisi ut usibus regiis et honori imperii reservetur. Nichilominus tamen, ut predictum est, tam-
quam castrenses liberi perpetuo in castro permanebimus prelibato. Residue vero quingente libre de summa prescripta nobilibus viris Gotfrido de Seyn filio Engelberti de Seyn et Dytrico de Rûnchel vel heredibus
eorum equaliter dividuntur et quisque dictorum duorum vigintiquinque libras Hallensium de propriis suis redditibus in manibus imperii resignabit et easdem a rege vel imperatore qui pro tempore fuerit in feodum
castrense recipient et tamquam castrenses liberi in castro deservient memorato. Circa vero principium^a structure predictae nobis, si necesse fuerit et id ipsum requisierimus, nobilem virum Gotfridum de Eppenstein
advocatum provincialem per Wedrebiā cum civitatibus Wedrebie in auxilium diriget et transmittet. In cuius rei testimonium

703. ^a) imm corr. ex um B.

conscribi et nostro sigillo iussimus communiri.

Dat. Auguste, VIII. Idus Decembr.,
anno Domini millesimo trecentesimo vice-
simo secundo, regni vero nostri anno nono.

presentes litteras conscribi et nostro sigillo
iussimus communiri.

Dat. Auguste, VIII. Idus Decembr.,
anno Domini MCCC vicesimo secundo.

704. *Confirmatio obligationis pro episcopo Augustano.* Dec. 7.

Originale (or.) in eodem tabulario KLS nr. 233. Descripsimus nos. Sigilli fragmenta itemque lorum membranaceum supersunt. In verso legitur: Instrumenta super advocacia in Faucibus. — Ed. 'Monumenta Boica' XXXIII, 1 p. 459 nr. 364.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 30 nr. 511.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus tenore presentium profitemur nos litteras infrascriptas non viciatas non abollitas sed salvas per omnia in hec verba vidisse:

'Nos Iohannes — nostrorum anno tercio.' *Supra tom. IV, 2 nr. 1144.*

Nos itaque considerantes dictam obligationem nomine imperii esse factam, attendentes nichilominus fidelitatem et servicia que prefatus episcopus nobis et imperio impendere poterit et debet, eandem obligationem advocacie sub forma et condicionibus premissis ex certa sciencia confirmamus. In cuius nostre confirmationis testimonium presentes litteras conscribi et nostro sigillo iussimus communiri.

Dat. Auguste, VII. Idus Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo secundo, regni vero nostri anno nono.

705. *Reversales episcopi Augustani.* Dec. 7.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 232. Descripsimus nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. l. c. XXXIII, 1 p. 458 nr. 362.

Nos Fridericus Dei gracia ecclesie Augustensis episcopus tenore presencium publice profitemur, quod cum serenissimus dominus noster dominus Ludwicus Romanorum rex semper augustus universa et singula feoda, que ab ipso nomine imperii tenemus, sollempnitatibus debitis intervenientibus nobis gracie contulerit investiendo nos sceptro regio de eisdem, nos per sacramentum corporaliter sibi prestitum obligamur eidem et nos obligatos recognoscimus per presentes ad serviendum et cooperandum sibi contra quoslibet iuxta posse ac tene[n]dum sibi fidem et devocionem tanquam vero regi et nostro domino gracioso. Dantes has nostras litteras sigilli nostri maioris appendencia roboratas in testimonium super eo.

Datum et actum Auguste, VII. Idus Decembr., regi[s] predicti nostri domini anno nono.

706. *Infeudatio marchionum Estensium.* Dec. 11.

Copia (c.) in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 98'. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 30 nr. 514.

Lud(owicus) Dei gratia et cet. spectabilibus viris Reynaldo Obyzoni^a et Nycolao fratribus marchyonibus Estensibus et Angkonitanis, suis et imperii fidelibus gratiam suam.

706. ^{a)} secunda o corr. ex a c.

Feoda vestra recta et legalia, que in diocesi Adryensi et districtu abbacie de Vangadicia habetis et tenetis et antiqui progenitores vestri habere et tenere consueverunt ab imperio et a Rom(anis) imperatoribus et regibus retroactis tam in terris, aquis, iurisdictionibus, castris, fortaliciis, villis quam aliis quibuscunque, cum omnibus dingnitatibus, honoribus et iuribus suis vobis et cuilibet vestrum conferimus ac de eis vos presentibus litteris investimus, salvis nostris et imperii iuribus et alterius cuiuscunque. Transmittentes ea vobis in persona legali et prudentis viri Pyni de Parganariis de Mutina procuratoris et nuncii vestri recipientis pro vobis, a quo ex parte vestri fidelitatis et omagii corporaliter prestitum recepimus iuramentum. In cuius rei et cet.

10 Dat. Auguste, III. Id. Decembr., anno Domini millesimo CCCXXII, regni nostri anno nono.

707. *Libertatio sturæ.* Dec. 13.

Originale (or.) in tabulario Augustano. Descripsit Iaffé. Sigillum desideratur. Böhmer, Reg. Ludw. p. 354 nr. 3200 (Addit. III).

15 Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des riches verjehen offentlich an disem brieft, daz unser liebe getriwen die pûrger von Auspûrch uns verrichtet habent unser stewart biz auf sande Martins tach der nû schirest chûmt. Und ûmb ir getriwen dienst, die si uns getan habent, haben wir in die gnade getan, daz wir si ledich sagen aller stewart biz auf den vorgeantten sand Martins 20 tach der nû schirest chûmt und von dem selbn sand Martins [tach]^a uber ein jar, daz wir noch niman von unsern wegn in der selbn vrist dhain stewart an si vordern sullen. Daruber zû urchund geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

1323.
Nov. 11.

Der geben ist zû Auspûrch, an sand Lucien tag, do man zalt von Crists gebûrt dreutzeenhundert jar darnach in dem ezweiundezwintzigstem jare, in dem neunten jare 25 unsers riches.

708. 709. *Scriptum pro marchione de Baden et reversales marchionis.* Dec. 19.

Originale regis A in tabulario generali Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden' nr. 203. Descripsimus nos. Sigillum deest, loro membranaceo relicto.

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 31 nr. 517.*

Reversales marchionis autographae B in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 234½. Descripsimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ineditum. Reg. Boica VI, 78.

708. *Scriptum regis.*

A.

35 Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam cupimus pervenire, quod nos spectabili viro Friderico marchioni de Badem 40 fideli nostro dilecto suisque heredibus de suo corpore legitime descendantibus contemplacione fidei et obsequiorum suorum, que nobis et heredibus nostris ac sacro imperio interposicione iuramenti corporaliter

709. *Reversales marchionis.*

B.

Nos Fridericus marchio de Badem notum facimus presentium inspectoribus universis, quod serenissimus dominus noster dominus Ludowicus Romanorum rex semper augustus nobis et heredibus nostris de nostro corpore legitime descendantibus contemplacione fidei et obsequiorum nostrorum, que sibi et heredibus suis ac sacro imperio interposicione iuramenti corporaliter prestiti

45 707. ^a) excidit or.

prestiti iuravit fideliter inantea exhibere et facere cum effectum contra omnem hominem, specialiter dumtaxat exceptis Rudolfo fratre et Rudolfo ac Hezzone patruis suis marchionibus de Badem, sicut inferius est expressum, in feodum donavimus et contulimus et presentibus litteris conferimus et donamus redditus recipiendi tredecim denarios Argentinensium monete de quolibet plaustro vini cum quatuor denariis de navi, in qua plastra huiusmodi in Reni alveo veherentur per loca districtus terre sue, ubi huiusmodi hactenus recipere consuevit. Pro quo feodo dictus marchio et sui heredes nobis et heredibus nostris et ipsi imperio sub iuramenti debito ad omne posse suum contra omnem hominem, prescriptis personis exceptis ut premititur, astabunt fideliter et efficaciter auxilio, consilio et favore. Diffidendo primum quoslibet nostros adversarios et bellum movendo eis cottidianum et diurnum sicut propriis inimicis nec statuendo cum eis treugas seu pacta vel aliquam concordiam faciendo citra nostram licentiam specialem. Ad hec idem marchio et heredes sui nobis et heredibus nostris et imperio iuxta nobilitatem et magnitudinem suam sub eiusdem iuramenti debito servire tenentur armis et hominibus ad singulas partes Reni, Suevie, Franconie et Bavarie contra quoscunque ut supra dicitur, ad quas eos duxerimus evocandos. Ad alias vero terras ad serviendum nobis non erunt obnoxii ex obligatione suprascripta, nisi quatenus ipsis placuerit et nos aliis beneficiis aut modis habere poterimus ab eisdem. Ceterum ratificationem huius nostre collacionis seu infeodacionis a principibus imperii ipsis procurare debemus, ut melius possumus bona fide.

Dat. Monaci, XIII. Kalen. Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo secundo, regni vero nostri anno nono.

iuravimus fideliter inantea exhibere et facere cum effectum contra omnem hominem, specialiter dumtaxat exceptis Rudolfo fratre et Rudolfo ac Hessone patruis nostris marchionibus de Badem, sicut inferius est expressum, in feodum donavit et contulit redditus recipiendi tredecim denarios Argentinensium monete de quolibet plaustro vini cum quatuor denariis de navi, in qua plastra huiusmodi veherentur in Reni alveo per loca districtus terre nostre, ubi huiusmodi hactenus recipere sumus soliti et consueti. Pro quo feodo nos et nostri heredes sibi et heredibus suis et ipsi imperio sub iuramenti debito ad omne posse nostrum contra omnem hominem, prescriptis personis exceptis ut premititur, astabimus fideliter et efficaciter auxilio, consilio et favore. Diffidendo primum quoslibet suos adversarios et bellum movendo eis cottidianum et diurnum sicut propriis inimicis nec statuendo cum eis treugas seu pacta vel aliquam concordiam faciendo citra suam licentiam specialem. Ad hec nos et heredes nostri sibi et heredibus suis et imperio iuxta magnitudinem nostram sub eiusdem iuramenti debito servire tenemur armis et hominibus ad singulas partes Reni, Suevie, Franconie et Bavarie contra quoscunque ut supra dicitur, ad quas nos duxerint evocandos. Ad alias vero terras ad serviendum eis non erimus obnoxii ex obligatione suprascripta, nisi quatenus nobis placuerit et a nobis aliis beneficiis aut modis poterunt obtinere. Ceterum ratificationem huius sue collacionis seu infeodacionis a principibus imperii nobis procurare debet, sicut melius poterit bona fide. In cuius rei testimonium presentibus litteris nostrum sigillum duximus appendendum.

Dat. Monaci, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo secundo, XIII. Kalen. Ianuarii.

710. *Scriptum pro civitate Hagenowensi.* Dec. 24.

Originale in archivo Habeliano fasc. 10. Inspicere non potuimus. — Ed. Schöpflin 'Alsacia diplomatica' II, 129 nr. 921 'ex chartulario civitatis Hagenoensis'. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 31 nr. 521.

Wir Ludewig von Gotz gnaden Römischer kunig zu allen ziten merer des riches
verjehent offentlich an disem briefe, daz wir von besonderer gnaden unsere liebe burger
ze Hagenowe fry und ledig geseit haben aller stüre drü gantze jor von Wihenachten Dec. 25.
an ze zelnde. Darzu wollen wir, daz nieman ir ussburger swa die gesessen sin beclagen
5 soll noch müg denne vor unserme schultheissen von Hagenowe. Darzu wollen wir in
dheinen schultheissen geben von Strazburg und deheinen unsern amptmann. Und sol
Selse und Wegelnburg vürbas gehören in die pflege zu Hagenowe. Und ze einem
urkunde darüber geben wir in disen brief mit unserm ingesigel versigelten.

Der geben ist ze Regenspurg, an dem Fritag vor Winahten, do man zalt von
10 Cristus geburt drüzenhundert jar darnach in dem zweyundzwenzigsten jor, in dem
nünden jore unsers riches.

711. LITTERAE IOHANNIS XXII. LUDEWICO MISSAE.

1322. Dec. 18.

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 111 pag. 259 nr. 1078. Contuli-
15 *mus nos.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 Päbste nr. 13.

Carissimo in Christo filio Ludovico in regem Romanorum electo.

Excellentie tue, fili carissime, recepimus litteras¹, quas nobis lator presentium pre-
sentavit, quarum contenta et que lator idem proponere voluit intelleximus diligenter.
20 Et quia ex ipsarum serie litterarum percepimus evidenter, victoriam quam contra^a tuum
coelectum habueras hiis diebus te il[l]i qui bella novit conterere humiliter ascribere et
prudenter, necnon et quam humaniter in ipsius coelecti captione ac post in eiusdem
custodia te geras et gesseris, ipsius nuncii nobis relatio patefecit. super^b quibus provi-
dentiam tuam in Domino plurimum commendantes, magnificentiam tuam rogamus
25 attentius et hortamur, quatinus in hiis inviolabiliter perseverans ei, a quo cuncta bona
procedunt, gratias agere studeas ac que illi grata exequi et vitare que sibi displicibilia
noveris non ommittas, erga coelectum predictum, quem in tua manu conclusit Altissimus,
ob ipsius concludentis honorem sic clementer sicque pie te habeas, ut misericordiam
assequi valeas, quam misericordibus veritas repromit[t]it. Nos autem ad tractandum et
30 procurandum, que ad pacem et concordiam inter te et ipsum pertinent, offerimus nos
paratos. Super quo si nobis tua prudentia sue innotuerit beneplacitum voluntatis, ad
exequendam, que ad illa oportuna viderimus, absque cunctatione aliqua procedemus.
Super aliis autem nuper providentie tue per tuum nuncium scripsisse meminimus, quare
ad presens ea non repetimus, set in illis inviolabiliter permanemus.

35 Datum Avinione, XV. Kal. Ianuarii, anno septimo.

711. ^{a)} *supra lineam add. c.* ^{b)} *Sub c.*

1) *Deperditae sunt.*

712—715. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1322. Dec. 21.

712. *Litterae ad Fridericum regem.* Dec. 21.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 23, ubi rubrum: Infra sequuntur que scripta fuerunt postquam sinistra venerunt negocia domini Frederici 5 predicti. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 72 nr. 72 ex c. Editionem repetimus.

Cf. litteras eodem die Elizabeth reginae itemque Liupoldo duci fratribusque missas, quae fere eadem verba praebent, l. c. p. 73 sq. nr. 73 et 77.

Illustri et magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper 10
augusto filio nostro karissimo Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem
cum sincere dileccionis integritate.

Duri et infelicis casus materiam, quam excellencia vestra nobis tristi calamo
nunciavit^a in litteris nobis noviter cum discreto Frederico de Gloyach vestro familiari et
clerico destinatis¹, non absque magna displicencia et cordis amaritudine intelleximus 15
eaeque novit Deus moleste pertulimus, condolentes vobis tanquam illi, quem loco
filii gerimus et paterna affeccione sincere diligimus. Et nempe pro liberacione vestra ac
vestri status reintegracione in persona propria, prout petiistis, ad Romanam accessissemus
curiam aut inclitum infantem Alfonsum karissimum primogenitum et generalem procu-
ratorem nostrum illuch misissemus, si hoc persone nostre dispositio ac ardua et urgencia 20
regni nostri negocia permisissent. Etenim intellexisse vos credimus, qualiter vere proxime
instanti viribus congregatis cum magno galearum stolio ac militum et peditum multitudine
copiosa missuri sumus dictum infantem Alfonsum ad partes Sardinie et Corsice pro ad-
quisicione regni eiusdem, qui quidem infans, cum dictum tempus veris instet quam
plurimum, iam quasi est in precinctu sui viagii constitutus. Et ideo mittimus cum dilecto 25
consiliario nostro Vitali de Villanova, qui est persona nobis multum secreta et sanctis-
simo summo pontifici et illustri regi Roberto² familiaris et cognita, scripta nostra multum
efficacia tam dicto summo pontifici quam dicto regi Roberto, per que intima cordis
affeccione rogamus eosdem, ut idem summus pontifex, prout statui suo congruit, [et]
dictus rex, sicut tenetur ex debito quo vobis anectitur, ac nostri speciali consideracione 30
viis et modis congruis ac vobis expedientibus ex maturitate eorum ingenii exquisitis
tractare et cum effectu procurare velint vestram et egregii germani vestri absolucionem
et liberacionem, que quidem liberacio tamquam de filiis multum insidet cordi nostro.
Ad quos quidem tractatus dictum Fredericum nuncium vestrum plenius de statu negocii
et hiis que vobis expedirent informatum per dictum nostrum nuncium iussimus admitten- 35
dum. Nos enim in brevi ad partes vestras mittere intendimus quendam abbatem regni
nostri, qui personam vestram si fieri poterit et illustris regine filie nostre ex parte nostra
consoletur et visitet ac in negocio liberacionis vestre pro parte nostra tractet et faciat,
quicquid boni et utilitatis ei possibile fuerit. Vos autem ex casu predicto nolitis nimium
desolari, immo recreari velitis in illo qui post nubilum dat serenum et qui vulnerat et 40
medetur³, sperantes in eo, quod post hunc sinistrum eventum alia vobis felicia et pro-

712. ^a) *supra lineam add. c.*1) *Deperditae sunt.*2) *Nr. 713 et 714.*3) *Iob 5, 18.*

spera preparabit. Super hiis itaque credatis indubie dicto Frederico de eis a nobis plenius infirmato.

Datum Terrachone, XII. Kalendas Ianuarii, anno Domini MCCCXX secundo.

Franciscus de Bastida m(andato) r(egis) et fuit ei lecta.

713. *Litterae ad pontificem.* Dec. 21.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 24. — Ed. Zeissberg l. c. p. 74 nr. 74 ex c. Editionem repetimus.

Sanctissimo et reverendisimo in Christo patri et domino domino Iohani divina providencia sacrosante Romane et universalis ecclesie summo pontifici Iacobus etc.

Non ambigimus, quin pervenerit ad vestre audienciam sanctitatis casus ille infelix, qui nudius accidit illustri Frederico duci Austrie genero nostro in regem Romanorum electo in conflictu habito inter eum et ducem Bavarie, in quo quidem conflictu idem electus et germanus suus per hostes suos capti et retenti fuerunt. Et siquidem inter ceteros mundi reges et principes eidem electo coniunctos nos ex affinitate, qua nobis unitur, multum pro eius liberatione debemus insistere. Quamobrem cum attenta regni nostri distancia et incumbentibus nobis impresenciarum negociis tractando seu alias circa liberationem dicti electi et fratris sui personaliter nequeamus intendere, ad vestre sublimitatis providenciam super hiis decrevimus recurrendum, supplicantes clemencie vestre, ut tam divino intuitu, tam pro reformando et pacificando statu parcium illarum quam nostri speciali contemplacione, prout vestram decet sanctitatem, dignemini vias et modos salubres exquirere, per que dictus electus cum fratre suo, prout melius ad eius honorem fieri poterit, liberetur. Super hiis autem informavimus dilectum consiliarium nostrum Vitalem de Villanova, quem ad sanctitatem vestram transmittimus, cuius relatibus benignitas vestra dignetur fidem credulam adhibere. Qui cuncta disponit, personam vestram conservet incolumem plenis annis.

Datum Terrachone, XII. Kalendas Ianuarii, anno Domini MCCCXX secundo.

Idem.

714. *Litterae ad Robertum regem Siciliae.* Dec. 21.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 24'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 75 nr. 75 ex c. Editionem repetimus.

Illustri et magnifico principi domino Roberto Dei gracia Ierusalem et Sicilie regi karissimo fratri nostro Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem et prosperorum succesuum incrementa.

Infortunati et duri casus eventum, qui nuper illustri Frederico duci Austrie genero nostro in regem Romanorum electo contigit in conflictu habito inter eum et ducem Bavarie, in quo idem electus cum fratre suo captus et retentus extitit, iam ad vestram credimus noticiam pervenisse. Et nempe inter ceteros mundi reges et principes eidem regi electo coniunctos vos et nos ex affinitate, qua nobis anectitur, multum pro eius liberatione et status sui reformatione debemus insistere. Sane attenta regni nostri distancia et incumbentibus nobis impresenciarum negociis nobis opportunum non existit circa dicti ducis liberationem, ut deceret, intendere. Quocirca vos licet ex superabundanti, cum pro firmo geramus circa id fore sollicitum, rogandum et sollicitandum ducimus, quatinus una cum sanctissimo summo pontifice, cui super hoc scripta nostra dirigimus¹, tractare et vias ac modos congruos et dicto electo expedientes perquirere

¹) *Supra* nr. 713.

velitis, per que dictus rex valeat liberari. Super hiis autem plenius informandum duximus dilectum consiliarium nostrum Vitalem de Villanova, cuius relatibus fidem indubiam adhibere velitis.

Datum Terrachone, XII. Kalendas Ianuarii, anno Domini MCCCXX secundo.

Idem. 5

715. *Litterae consiliario datae.* Dec. 21.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 24'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 75 nr. 76 ex c. Editionem repetimus.

Iacobus etc. dilecto consiliario nostro Vitali de Villanova etc.

Credimus vos vidisse litteras¹, quas nobis misit illustris Fredericus Austrie dux in 10 regem Romanorum electus gener noster super casu infelici, qui ei accidit in conflictu, quem habuit cum duce Bavarie. In quibus inter cetera postulabat, quod nos in persona propria accederemus ad summum pontificem pro liberatione sua et fratris sui aut illuch ea de causa mitteremus inclitum infantem Alfonsum karissimum primogenitum et 15 generalem procuratorem nostrum, quod nobis, ut scitis, hoc tempore non liceret. Set cum nos dicto regi tanquam filio teneamur et eius liberationem debeamus totis viribus procurare, expedit omnino, quod vos cum fueritis cum summo pontifice, opportunitate captata introducendo et admittendo vobiscum discretum Fridericum de Gloyac dicti generi nostri familiarem super predictis ad nos destinatum, supplicetis cum ea maiori 20 qua poteritis efficacia dicto summo pontifice, quod ob honorem Dei et ad providendum statui partium illarum ac nostri speciali contemplacione, qui dictum generum nostrum karum habemus ut filium, velit vias et modos^a expedientes perquirere, per que idem electus et frater suus a capcione valeant liberari, recipiendo inde informacionem, quam dictus Fridericus nuncius dicti ducis sanctitati sue offerre voluerit, quoniam nos, qui 25 condicionem^b partium illarum ignoramus, tractatus et modos specificare et exprimere non possumus, set sanctitas sua ex providencia et maturitate sui ingenii sic eo pensare et deliberare dignetur². De hiis autem, que multum ardua sunt et nobis cordialia, mox oportunitate adepta domino pape colloqui velitis nec expectetis finalem aliorum negotiorum expedicionem. Super hiis ita scribimus domino summo pontifici et eciam illustri regi Roberto per litteras nostras³, in quibus vobis missa est credencia, quas 30 vobis mittimus cum presenti.

Datum Terrachone, XII. Kalendas Ianuarii, anno Domini MCCCXX secundo.

Franciscus de Bastida m(andato) r(egis).

715. ^{a)} et *add. ed.* ^{b)} *condempnacionem ed.*

1) *Cf. supra pag. 558 not. 1.* 2) *Cf. instructionem apud Finke 'Acta Aragonensia' I, 378 35 nr. 255: Item loquendum de facto regis Romanorum cum domino papa et rege Roberto per generalia verba, ut ipsi velint intendere et dare operam, ut bene videbitur eis in negotio ipsius regis. Et si ipsi dicerent de modis, si quos cogitaverit rex Aragonum, dicat, quod de nullis nescit in illis negociis, set ipsi potius, et sic placeat eis intendere.* 3) *Supra nr. 713 et 714.*

716—718. LUDEWICI SCRIPTA PRO KRAFTONE DE HOHENLOCH.

1323. Ian. 5. — Mai. 4.

716. *Receptio in gratiam.* Ian. 5.

5 *Originale (or.) in tabulario Oehringensi. Pendet sigillum. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 166 nr. 189 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 31 nr. 524.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chünig ze allen zeiten merer des
riches verjehen offentlich an diesem brief, daz wir dem edeln manne Chraften von Hohen-
15 loch und allen seinen dieneren umb alle die tat, die si bisher wider uns und des riches
stet getan habent, unser hulde gäntzlich und lauterlich gegeben haben und auch
geben. Darüber zu einem urchunde geben wir in disen brief mit unserm insigel
versigelten.

Der geben ist ze Amberg, an dem Perhten abent, do man zalt von Christs gebürt
15 dreuzehenhundert jar darnach in dem dreiundzweintzigsten jar, in dem neunnden jar
unsers riches.

717. *Obligatio oppidi.* Febr. 26.

*Originale ibidem. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ed. Weller l. c. II, 167
nr. 191 ex or. Editionem repetimus.*

20 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 32 nr. 537.*

*Cf. Weller l. c. II, 168 sq. nr. 192 et 194 (= Böhmer, Reg. Ludw. p. 32 nr. 538
et p. 273 nr. 2663 (Addit. I)).*

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez
richs verjehen offentlich an disem briefe, daz wir dem edeln manne Craften von Hohen-
25 loch unserm lieben getrewen umb den dienst, den er uns getan hat und noch tûn sol,
versetzt haben und versetzen Crewelshen die stat und Lare mit allem dem daz datz
gehört fur zweitusent phunt Haller, die vorgeschriben stat Crewelshen und Lare mit
allem dem daz datz gehört von im und seinen erben als lang ze haben und ze niezzen,
untz daz wir oder unser erben ez von im oder seinen erben umb die zweitusent phunt
30 Haller widerlösen. Daruber zû urchund geben wir in disen brief mit unserm insigel
versigelten.

Der geben ist zû Ingolstat, an dem Samestag vor dem Sûntag Oculi, do man
zalt von Christs gebürt dreutzehenhûndert jar darnach in dem dreiundzweintzigsten jare,
in dem neunnden jare unsers richs.

35 718. *Reversales Kraftonis.* Mai. 4.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici. Pendet sigillum laesum. —
Ed. Weller l. c. II, 169 nr. 195 ex or.*

Reg. Boica VI, 93.

Cf. Weller l. c. II, 170 nr. 196.

40 Ich Kraft von Hohenloch tun kunt allen den die disen brief sehen oder horen
lesen und vergihe offentlich dar an, als der edel hochwirdige herre min gnediger herre

min herre kunig Ludewich von Rome mir hat gesezzet Kreuwelshein die stat und daz dar zu gehort fur tusent phunt Haller, wer daz daz der vorgeante min herre kunig Lud(ewig) von Rome abe gienge oder enwere, daz Got lange verbiete, daz ich die selben stad ze Creuwelshein und daz dar zu hort sinen kinden wider sol geben ze losen um tusent phunt Haller ungeverlich ich oder min erben. Und dar uber gib ich mime vorgeanten herren kunig Lud(ewig) von Rome und sinen kinden disen brief versigelt zu eime urkunde mit mime insigel.

Der wart geben ze Nurenberg, do man zalt nach Gots geburt druzehenhundert jar dar nach in dem drittenundzweinzigstem jar, an der Mitewuchen nach sante Walpurg tage.

10

719. PROMISSIO ELECTI HERBIPOLENSIS PRO LUDEWICO.

1323. Ian. 21.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulit H. Herre. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ed. Riezler 'Forschungen' XX, 247 nr. 21 ex or.

15

Cf. confirmationem regis a. 1323. Nov. 18. datam; Böhmer, Reg. Ludw. p. 38 nr. 661.

Nos Wolframus Dei gracia electus et confirmatus ecclesie Herbipolensis recognoscimus et tenore presentium confitemur, quod quia serenissimus dominus noster dominus Ludowicus Romanorum rex semper augustus in collacione feodorum nostrorum, que iure ecclesie nostre predictae ab eodem recepimus, nobis fecit adeo graciose, quod nos sibi reputamus ex debito ad omnem gratitudinem obligatos, illius pretextu ac quod alias tamquam princeps suus et imperii eidem astringimur ad omnem fidem et obsequia exhibenda, promittimus ipsi nos in hiis scriptis nichilominus obligando, quod sibi astabimus et adharebimus ipsumque iuvabimus contra omnem hominem suosque et imperii adversarios et rebelles quoslibet ad tempora vite nostre. Et specialiter promittimus et spondemus in estate ventura proxime aut immediate sequenti vel alia quam maluerit subsequenti eidem obsequi et servire, prout sibi et imperio utile et nobis decens perspexerimus, in persona propria cum armatis. In cuius rei testimonium hoc scriptum prefato domino nostro regi sigilli nostri patrocínio diligentius consignatum.

25

Dat. Ratispone, anno Domini millesimo trecentesimo XXIII, XII. Kalen. Februarii.

30

720. LUDEWICI SCRIPTUM INFEUDATIONIS.

1323. Ian. 22.

Originale (or.) in tabulario Greiziano. Pendet sigillum laesum. — Ed. 'Urkundenbuch der Vögte von Weida etc.' I, 255 nr. 529 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 31 nr. 528.

35

Cf. alias infeudationes Böhmer l. c. nr. 529 et 530.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus tenore presentium confitemur, nos nobili viro Henrico iuniori advocato de Plawen dicto Rūzze, fidei nostro dilecto subscripta feoda sua, que a nobis et sacro imperio ex successione progenitorum suorum se tenere proposuit, cum sollempnitate debita contulisse, castrum videlicet Mylin et opidum Rychenbach cum eorum pertinentiis universis. Ad hec eidem contulimus

40

iudicia in terris suis, conductus, venaciones, theolonia seu tributa, item montana seu mineralia que berchwerch vulgariter appellantur, si forte in terris suis ea contingent reperiri, item bona sua feodalia sita in iudicio Altenbûrch, sicut illa et prescripta alia feoda dictus Henricus et progenitores sui hactenus a sacro imperio tenuerunt. Salvis tamen
 5 in premissis et circa premissa nostris et imperii iuribus et alterius cuiuscunque. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone, XI. Kalendas Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio, regni vero nostri anno nono.

721. 722. TRACTATUS MATRIMONII INTER 10 LUDEWICUM ET MARCHIONISSAM MISNENSEM.

1323. Ian. 24.

721. *Promissio marchionissae. Ian. 24.*

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulit H. Herre. Pendet sigillum illaesum loro membranaceo. — Ed. Weech loco supra ad nr. 620 citato
 15 *p. 114 nr. 2 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 415 Reichssachen nr. 413 (Addit. III).

Wir Elsebeth von Gots gnaden lantgrefin zû Düringen marchgrefin zû Meysen und in dem Osterlande und frowe in dem lande zu Plysen verjehen offenlich an disem briefe und verbinden uns, ob daz geschicht daz die gelubde und die teidinch, die
 20 geschehen seint zwischen herren Johans chuniges von Beheim tochter und unserm sune Friderichen, mit dem rechten abgeen und nicht fûrganech gewinnen und wir uns bedenthalben an einander ledich sagen und alle gelubde ablazzen und briefe, die daruber geschriben sein, bedenthalben wider geben und daz geschicht zwischen hie und sand Walpûrg tag der schirest chûmt, daz wir danne mit unsers herren chunich Ludowiges
 25 von Rome tochter Mechthilden und mit unserm sûn Friderichen ein eliche hierat machen und volbringen wellen. Und sol der vorgeante unser herre der chunich unserm sune geben ze zûgelt und ze brûtschatz zehentûsend march silbers, der er in richten wil auf Mûlhûsen und auf Northûsen oder auf andern phanden, die wir als gerne genamen, und sol er uns die phant entwerren, ledigen und ein gehelfen. So sullen wir seiner
 30 tochter auch hinwider geben zweintzich tûsent march silbers ze widem, der wir si berichten sullen auf steten und auf bûrgen, do si ir wol berichtet ist, nach widems recht, nach rat der edeln manne Frideriches burchgrafen von Nuremberg, Ulrichs lantgrafen von dem Leukemberg, Henrichs grafen von Swartzbûrch und Henriches des jungen Vogtes von Plawen genant Rûzze. Und sol unser obgenanter herre der chunich
 35 unserm sune als daz volgeet sine lehen ve[r]leihen, als si seine altvoden vor von dem riche gehabt habent. Und geschehe, des Got nicht welle, daz unsers herren des chuniges tochter vor dem zile stûrbe und nicht were, so wil er durch liebe und guten willen, den wir zû im gehabt haben, dannoch unserm sune sine lehen lihen. Aver unser sûn sol sich vor gein im mit besunder verbindenwz verbinden auzer dem ayde
 40 triwe und hilfe, die er im doch von den lehen sol als sein furste, ewiglich ze helfen mit sein selbes leibe gein allermaennlich mit aller seiner macht. Daruber zû urchunde geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist zû Regenspurch, do man zalt von Cristes gebûrt dreutzehenhundert jar darnach in dem dreiundzweintzigstem jare, an sande Pauli als er becheret wart abende.

722. *Scriptum regis.* Ian. 24.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Iussu praefecti collatum est. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 355 nr. 3201 (Addit. III).

Cf. infra nr. 744.

5

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des riches verjehen an disem briefe offentlich, daz es unser gûter wille und urloup ist, swenn wir uns gesamnet haben mit hierat unser tochter und mit dez durchluchtigen marchgrafen von Mysen sûn, daz derselbe marchgrafe oder die marchgrafinne die phant zû Altenbüch, Zwikowe und zû Chemnitz erlosen und erledigen mügen von unserm lieben fursten und swager Johans chunige von Beheim und von Polen umb die summe und umb daz gelt, do sie nu von uns umb versetzt sein, des zehentûsend march silbers ist, als die briefe sagent, die er dar uber hat. Also daz si dieselben phant in phantweis inne haben sullen, als lang biz wir oder unser nachhumen an dem riche sie von in lösen umb die vorgeschriben summe gûtes. Daruber zû einem urchund geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist zû Regenspurch, an sand Pauli als er becheret ward abend, do man zalt von Crists gebürt dreuzehenhûndert jar darnach in dem dreiundzweintzigisten jare, in dem neunden jare unsers riches.

723. LUDEWICI LITTERAE AD VICECOMITES.

20

1323. Ian. 25.

Copia (c.) in cod. hist. nr. 247 (Peutinger.) saec. XV. fol. 181' bibliothecae Stuttgardiensis. Contulimus nos. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii' II, 301 nr. 481 ex c.

Ludovicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobilibus viris Galeaceo et fatribus eius de Vicecomitibus de Mediolano, suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum.

Litteras vestras presentatas recepimus, ex quarum tenore ea que circa vos acta sunt intelleximus et gravem, quam a domino cardinali patimini, instanciam cum aliis, que in ipsis litteris exprimuntur. Ad alia scire vos volumus, quod ad eundem dominum cardinalem et ad vos fideles nostros et imperii mox solempnes nuncios dirigemus, qui usque ad X dies quolibet impedimento cessante ab opido nostro Monaco iter arripiant, continuato itinere processuri. Per quos singula vobis mandabimus, que fuerint oportuna. Nee nunc aliquid aliud^a vobis scribimus propter viarum pericula et propter nunciorum nostrorum proutum adventum, qui ad omnia que scripsistis plene respondebunt ac dicent et facient ad consilium vestrum, que vobis et sacro imperio proficua videbuntur.

Dat. Ratispone, VIII. Kalendas Februarii, regni nostri anno octavo^b.

723. ^a) ad aliquid ? c. ^b) VIII c.

724—726. EIUSDEM SCRIPTA PRO BERTHOLDO DE HENNEBERG ET REVERSALES COMITIS.

1323. Febr. 2.— Mart. 12.

724. *Scriptum infeudationis.* Febr. 2.

5 *Originale deperditum. Copia (c.) in Copiario tabularii Meiningensis fol. 241. — Ed. 'Henneberg. Urkundenbuch' V, 51 nr. 87. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 31 nr. 533.

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 273 nr. 2658 (Addit. I).

Wir Ludewig von Gots gnadin Romischer kunig tzu allin ziten merer des riches
10 vorjhehin offentlichin an disem briefe, daz wir dem edeln manne grafen Bertolt von
Hennenberg unserm lieben getruwin in unser gunst und in unser gnade genumen han,
und habin gelihin und lihin im und alle sin erbin alle die lehin, die er und sin erbin
zu recht von dem riche zu lehin habin sullin in der herschaft, die er kauft umb die
15 marggraffen von Brandenburg. Und bei namen habin wir im gelihin und lihen auch und
alle sin erbin Koburg und was dartzu gehort, Schauwinberg und waz die von Schauwin-
berg von dem riche dartzu gehabt habin und auch waz Ebirtin von Schauwinberg von
dem riche had¹, Kunigsparg und waz dartzu gehort, die vogtie ubir Rotin, den tzehen-
den tzu Bachfeild und dartzu Herbslebin und allis daz er und sin erbin zu rechte von
20 dem riche habin sullin zu lehin. Dise vorbeschriben gut und lehin bestetigen wir
mit dem vorgevantin grafen Bertholt von Hennenberg und sine erbin an disem brife.
Und gebin in darubir zu eime urkunde disen brif mit unserme kuniglichin insigel.

Der gebin ist zu Munichen, an unser Frauwin tage tzu lichtmesse, da man tzalt
nach Cristi geburt dritzehinhundert jar darnach in dem drieundtzwentzigstem jare, in
dem nundin jar unsers riches.

25 725. *Reversales comitis.* Febr. 2.

Originale (or.) in margine corrosum in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Sigillum, quod loro membranaceo pendeat, desideratur. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 324 nr. 46 ex or.

Wir Bertold von Gots gnaden graf von Hennenberg bekennen offembar an disem
30 briefe alln den die in sehn oder hören lesen, daz wir dem hohen herren herrn Ludo-
wyge dem Römischen chünige unserm gnedigen herren, wenne er uns gütliche in sine
gunst und in sine gnade gnumen hat und er uns unsere lehen, die wir von dem ryche
habn sulln, gelihen hat und unseren erben, globt und gesworn habn als unserm rechten
herren und einem Römischen chünige, ewicliche bi im zu blibene und im bi zu gestenne
35 und zu helfene wider alle die die wider in sin wellen. Ez sal ouch Heinrich unser
sun ewicliche bi unserm vorgevanten herren bliben und im bi gestalten und helfen wider
alle die die wider in sin welln. Und er sal daz selbe auch unserm herren globn und
swern und im sine briefe dar über gebn, swenne er schierst selber zu im kûmet. Ez
sal auch Heinrich unser sun unserm vorgevanten herren dienen auf daz felt mit sin
40 selbes leibe uff den nehten sumer der nu kûmt oder swenne er in des aller neht
gemant, in aller der weyse als der edele man buregraf Friderich von Nûremberg unser

1) Cf. *supra* nr. 217. 218.

sweher zwischen in beiden heyzet. Und über ein ũrkũnde diser vorgeschribenen glũbde und rede han wir gegeben disen brief mit unserm insigel bestetiget.

Daz ist geschehn zu Mũnichen, nach Cristes gebũrthe dreuzehnhundert jar und dar nach in dem dreuundzwenzigsten jare, an unsrer Frawen tage lyechtmesse.

726. *Confirmatio concessionis iurium principum.* Mart. 12.

5

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Descripsit E. Koch. Pendet sigillum parum laesum filis sericis rubei viridisque coloris. In verso legitur: ut dominus et sui heredes habeant per omnia iura principum littera data a domino Ludowico Romanorum rege. — Extr. 'Henneberg. Urkundenbuch' I, 91 nr. 158 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 273 nr. 2660 (Addit. I).

10

Cf. Böhmer l. c. nr. 2661 et 2662, itemque p. 32 nr. 549 et 550.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Accedens ad nostram presenciam spectabilis vir Bertoldus comes de Hennenberg fidelis noster dilectus nobis humiliter supplicavit, ut privilegium dive recordacionis 15 Henrici Romanorum regis predecessoris nostri sibi de benignitate regia approbare, innovare et confirmare dignaremur. Cuius privilegii tenor est talis:

'Heinricus Dei gracia — nostri anno secundo.' *supra tom. IV, 1 nr. 404.*

Nos vero predicti Bertoldi comitis peticionibus graciose et favorabiliter inclinati predictum privilegium quod vidimus cum universis suis articulis auctoritate regia 20 ex certa sciencia approbamus, innovamus, confirmamus et presentis pagine munimine roboramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis, innovacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui facere presumpserit, gravem nostre maiestatis offensam se noverit incurrisse. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus 25 communiri.

Datum apud Nuremberg, IIII. Idus Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

727. UNIO DUCUM AUSTRIAE CUM REGE UNGARIAE.

1323. Febr. 20.

30

Originale (or.) in tabulario caesarco Vindobonensi. Contulit K. Hönel. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. Kurz loco supra ad nr. 468 citato p. 472 nr. 20 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 255 Reichssachen nr. 204.

Cf. alia documenta a. 1323. Apr. 8. data apud Kurz l. c. p. 476 sq. nr. 21 et 22 35 (= Böhmer, l. c. p. 256 Reichssachen nr. 205 et p. 315 Reichssachen nr. 398 (Addit. I)).

1. Nos Karolus Dei gracia Hungarie Rex universis christifidelibus presentes litteras inspecturis volumus esse notum, quod attendentes innatam amiciciam et dileccionem, quibus magnificis principibus et dominis domino Friderico Romanorum regi, Leopoldo,

Alberto, Henrico et Ottoni ducibus Austrie et Stirie, fratribus nostris carissimis nexu sanguinis et promissionibus anterioribus¹ astringimur, necnon amiciciam nobis iam in resignacione castri et civitatis Poseniensis cum iuribus et pertinenciis suis liberaliter factam, ipsis in eiusdem amicicie recompensam promisimus bona fide et promittimus per presentes, 5 quod eis consiliis et auxiliis, in quantum vires magnificencie nostre in rebus et personis se extendunt, debemus perpetuo adherere contra omnes inimicos suos, quos nunc habent vel habebunt in futurum, et nominatim contra illustres principes dominum Iohannem regem Boemie, dominos Ludwycum ducem Bawarie et suos heredes, Henricum et Ottonem fratres filios quondam domini Stephani et Henricum filium quondam domini Ottonis 10 ducum Bawarie et ipsorum coadiutores, sicut et iidem fratres nostri vice versa nos contra eosdem principes ac alios hostes nostros auxiliis et consiliis adiuvere bona sua fide et litteris² se cum tota sua potencia perpetuo astrinxerunt.

2. Item promittimus eadem fide nostra, quod cum predictis principibus, suis et nostris inimicis ac aliis quibuscumque hostibus nostris, quos habemus nunc aut habebimus 15 in futurum, ad nullam concordiam vel amiciciam pervenire debeamus, nisi de ipsorum fratrum nostrorum spontanea processerit voluntate, sicut ipsi e converso in huiusmodi concordiiis nostram debent respicere voluntatem. Eo dumtaxat excepto quod predicti domini duces Austrie dominum Fridericum Romanorum regem et Henricum ducem Austrie, suos ac nostros fratres iam captivos cum ipsorum ministerialibus et servitoribus 20 placitis et conposicionibus aliquibus possint absolvere, quibus, dummodo nos eisdem placitis et conposicionibus includamur, presentibus nostram tradimus voluntatem, cum forte mora nos desuper requirendi ipsis esset nimium nocitura. Et si per placita et conposiciones huiusmodi dicti fratres nostri et alii captivi fuerint deliberati, nichilominus amicicia, unio et obligacio inter nos ut premittitur mutuo facta debet inviolabilis et 25 integra perpetuo permanere.

3. Item promittimus eisdem fratribus nostris, quod si nos in persona propria cum tota nostra potencia aut partem potencie nostre seu certum numerum hominum nostrorum pro necessitatibus suis, que ipsis in terris suis vel extra terras suas imminet, per se ipsos vel aliquem ex eis aut per nuncios seu litteras ipsorum in auxilium et adiutorium 30 evocaverint, quod ipsis adiutorium et auxilium secundum suam requisicionem indilate prestabimus bona fide et quod de terris et metis regni nostri terras hostium et hostes ipsorum hostiliter invadere et guerras cotidianas exercere debemus, quocienscumque ab eis fuerimus requisiti. Et si necesse foret, debemus homines nostros in suis municionibus et metis ipsorum sitis pro ipsorum subsidio colloquare.

4. Item promittimus predictis fratribus nostris, si ipsos vel aliquem ipsorum personaliter cum sua potencia aut certum numerum hominum armatorum suorum nobis in auxilium contra nostros inimicos evocaverimus aut ipsorum homines in terris nostris locaverimus, quod ipsis in terris nostris expensas ministrabimus, sicut ipsi nobis ac nostris hominibus expensas tribuere promiserunt, eosque ab omnibus molestiis et iniuriis 40 a nostris inferendis penitus assecurantes. Si quos eciam de hostibus captivaverint, cum hiis disponere possint iuxta libitum proprie voluntatis.

5. Ex speciali eciam gracia et amicicia et ne in posterum aliqua materia turbacionis aut occasio discordie alicui prebeat promittimus predictis fratribus nostris bona fide, quod ipsos barones et homines ipsorum in metis nostris circa Austriam et Stiriam 45 ac alias terras suas constitutos antiquis iuribus et consuetudinibus suis stare et gaudere permittamus, quemadmodum apud predecessores nostros reges Hungarie hactenus tenuerunt.

1) A. 1321. Nov. 23; Böhmer, Reg. Ludw. p. 255 Reichssachen nr. 203.

2) Servatae non sunt.

6. Et ut hec omnia et singula, sicut superius sunt conscripta a nobis integra et incorrupta permaneant eisdem, domino Friderico Romanorum regi et aliis suis ac nostris fratribus ducibus Austrie et Stirie tam litteris quam iuramento nostris, sicut e converso ipsi se nobis astrinxerunt, nos cognoscimus per presentes perpetuo astrinxisse, volentes per has nostras litteras seu promissa anterioribus nostris litteris, iuramentis et promissionibus nullatenus derogare, sed ipsas potius et suo robore ratas et firmas per omnia inviolabiliter remanere.

In cuius promissionis, amicitie et obligationis evidenciam plenioram sepedictis domino Friderico Romanorum regi et dominis Leopoldo, Alberto, Henrico et Ottoni ducibus Austrie et Stirie, fratribus nostris karissimis presentes litteras regalis sigilli nostri novi et autentici munimine cum specialibus litteris episcoporum et baronum regni nostri, qui omnia et singula supradicta nobiscum observare et adimplere fideliter promiserunt¹, tradimus consignatas.

Datum in Waradino Petri, in Dominica Reminiscere, anno Domini millesimo CCCXX tercio.

15

728. LUDEWICI REMISSIO STURARUM PRO CIVITATE IMPERII.

1323. Febr. 26.

Originale in tabulario Darmstadiensi. Contulit J. R. Dieterich. Pendet sigillum lacsum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 273 nr. 2659 (Addit. I) = p. 32 nr. 539.

20

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Considerantes dispendia gravia et labores multiplices atque graves, quibus prudentes viri cives Wimpinenses fideles nostri dilecti ex gwerrarum disturbacionibus per annos plurimos sunt oppressi, in restaurationem aliqualem ipsis ex liberalitate regia gratiam facimus infrascriptam, sic quod ad instar predecessorum nostrorum imperatorum et regum Romanorum pro stewra eorum solita et consweta annuatim nil amplius quam ducentas libras Hallensium requiremus. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Ingolstat, III. Kalen. Marci, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

729. EIUSDEM COMMISSIO VICARIATUS GENERALIS LOMBARDIAE, TUSCIAE, MARCHIAE.

1323. Mart. 2.

Transsumti a. 1324. Aug. 18. facti² copia (c.) in codice 'Documenti Trivigiani' comitis Scotti nr. 6 bibliothecae Trevisinae, 'tratta da una bergamena dell' Archivio dello

1) A. 1321. Nov. 23; Böhmer, Reg. Ludw. p. 255 Reichssachen nr. 203.

2) Verba transsumti in

adnotatione ponere liceat:

Ego Zambonus quondam domini Zamboni de Villanova de Bononia imperiali auctoritate notarius formam et tenorem suprascripti mandati, vicariatus concessionis et privilegii visam, attentam et cum magna diligentia recensitam, cum illud et illam vidissem, legissem et diligenter examinassem una cum laso notario infrascripto et in presentia iudicis infrascripti et testium infrascriptorum videntium,

Spedale segnata 1323. 2. Martii: Exemplum auctoritatis concesse domino Bertoldo.² Contulit v. cl. H. Bresslau. — Ed. Verei 'Storia della marca Trivigiana' IX, 31 nr. 958.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 32 nr. 543.

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus.

De fide et prudentia nobilis et legalis viri Bertoldi comitis de Marsteten dicti de Niffem fidelis nostri indubitata[m] fiduciam obtinentes, plenam sibi auctoritate regia concedimus facultatem in singulis terris, civitatibus, castris, opidis et villis Lombardie, Tuscie et Marchie ad consilium collegarum suorum Bertoldi de Greispah et Friderici de Truhendigen comitum vicarios, capitaneos, potestates, iudices seu rectores auctoritate regia et vice et nomine nostro et Romani imperii de novo creandi, faciendi, instituendi ac ordinandi, institutos olim a predecessoribus nostris imperatoribus seu Romanorum regibus in quibuscumque officiis, dignitatibus, potestatibus seu vicariis confirmandi, locandi et institutionem ipsorum renovandi ad tempus vel ad vitam ipsorum ac etiam in perpetuum eosdemque vicarios, potestates ac alios officiales seu officiatos, quocumque nomine censea[n]tur sive quibuscumque presint civitatibus, dignitatibus, officiis vel beneficiis, quorum institutio vel destitutio nobis et Romano imperio dinoscitur pertinere, removendi, deponendi, destituendi et privandi ac privatos, destitutos et remotos nunciandi, in locum ipsorum seu loco eorundem alios subrogandi, multas et penas eorum preceptis et mandatis rebellantibus [vel] resistantibus imponendi, ab eisdem exigendi et absolutionem eorum compellendi, privilegia ipsorum innovandi, renovandi et confirmandi, in quacumque verborum forma impetrata fuerint vel concessa, ecclesiasticas dignitates, canonica[tu]s, prebendas seu alia beneficia in collegiatis ecclesiis tam regularibus quam secularibus nomine primariorum nostrarum precum conferendi, personas etiam expeditas in milites, consiliarios, capellanos, familiares et domesticos nostros et imperii recipiendi et aggregandi ac sic receptis concedendi cum nostris militibus et familiaribus parem privilegii, stipendii, honoris et status dignitatem, necnon ordinandi, creandi et conficiendi publicos notarios, filios naturales tam spurios quam manzeres et alios quoscumque ex incestu coitu procreatos legitimandi et cum ipsis super defectu quolibet

audientium et intelligentium totum tenorem prescriptum non vitiatum neque abolitum in aliqua parte sui, sed integrum et illesum et cum bulla cerea seu sigillo pendenti supradicti domini regis apparente vera, integra et illesa, in qua quidem sculptura seu imago ipsius regis sedebat in solio seu trono regali, tenens sceptrum regium in manu dextra et pomum in manu sinistra, cui littere erant circumscripte dicentes: 'Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus'. Quem cum sic invenissem, cum auctoritate, licentia et mandato sapientis viri domini Albertini de Lambertis iudicis, consulis comunis Verone et iudicis ordinarii, decernentis auctoritate iudiciali huic exemplo sive sumpto fidem plenariam perpetuo adhiberi debere, transcripsi, exemplavi et in hanc publicam formam redegi, nil addito vel diminuto seu mutato, quod sensum vel sententiam mutet in aliquo, et de voluntate domini comitis suprascripti ad instantiam nobilis viri Thomasii olim domini Salinguerre de Ferraria. Die Sabbati XVIII. Aug., MCCCXXIV, ind. VII, in civitate Verone in hospitio della Spata, in quo magister Henricus de Schirichsteich cancellarius suprascripti comitis Bertholdi tunc temporis habitabat, in presentia R. Taschi quondam domini Iohannis Theotonici notarii infrascripti, Baxalerii notarii filii domini Libanorii de Sancto Benedicto, Iohannis filii domini Thomasii de Sturletis de Bononia, Folleti quondam domini Avansii de Iohanne domicelli magnifici viri domini Canis Grandis della Scala et Hentechi filii domini Lamberti de Ciprianis de Florentia.

Ego Iasus quondam domini Iohannis iudicis de Thedesco domini Henrici imperatoris notarius omnibus suprascriptis presens cum omnia suprascripta vidissem et cognovissem de licentia et auctoritate suprascripti iudicis consulis adhibitus per dictum Thomasium et invenissem tenorem suprascripti exempli cum predicto vero originali et autentico concordare, die, loco et presentia suprascriptis me subscripsi, ad maiorem firmitatem signum mei tabellionatus consuetum apponens.

Scriptum legitimationis a vicario concessum, quod a magistro Heinricho de Chirichsteig dicti domini vicarii cancellario scriptum est, datum Veronae a. 1324. Aug. 17. ex indice tabularii Hospitalis Terrisini notavit H. Bresslau.

huiusmodi dispensandi, feuda quoque antiqua, recta et legalia, si tamen comitatus aut superiores dignitates non fuerint, conferendi ac infeudandi vassallos imperii de feudis, qui manu vel ore fuerint conferenda, recipiendi et[iam] a vassallis nostris fidelitatis et homagii sacramenta, exercendi preterea et agendi quecumque ad merum et mistum imperium pertinent, et omnia et singula faciendi, que facere possemus in premissis et circa premissa propria in persona, etiamsi mandatum quantumcumque exigant speciale. Promittentes nos rata, firma et grata habituros nomine nostro et imperii Romani, quecumque per dictum Bertholdum comitem de Marsteten dictum de Niffen ordinata, facta vel gesta fuerint seu quomodolibet procurata^a in predictis et quolibet prescriptorum. Iniungentes exnunc cancellario nostro sub debito fidelitatis, ut concessionem, infeudationem, confirmationem, institutionem seu destitutionem, placita seu conventiones, contractus, renovationes privilegiorum seu privilegia per ipsum acta, data et concessa, postquam ei per litteras et sigillum antedicti comitis presentata et insinuata fuerint, in formam publicam redigantur et sigillo maiestatis regie roborentur. Que si roborata, insinuata, sigillata et redacta fuerint sive non, nichilominus ipsa vires et vigorem ac firmitatem habere volumus, acsi redacta, consignata et sigillata fuissent et per nos ipsos concessa, ordinata, placita et promissa. In cuius rei testimonium presentes sibi dedimus nostre maiestatis sigillo munimine roboratas.

Datum Ingolstat, VI. Non. Martii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno nono^b.

730—734. LUDEWICI SCRIPTA AD DIVERSOS MISSA.

1323. Mart. 21. — Apr. 8.

730. *Litterae ad civitatem Argentinensem.* Mart. 21.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. *Sigilli secreti cerae rubrae dorso impressi vestigia apparent.* *Inscriptio est:* Prudentibus viris Syglino dicto Pilgrein magistro et consulibus civitatis Argentinensis, fidelibus nostris dilectis. — *Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 492 nr. 716 ex or.; 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 372 nr. 423 ex or. Editiones adhibemus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 355 nr. 3203 (Addit. III).

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris^a Siglino dicto Pilgrein^a magistro et consulibus civitatis Argentinensis, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Petitionem vestram litteratorie nobis directam de factis Hanemanni de Liechtenberg perpendimus diligenter, sic quod ob eam causam et alia quedam motiva legacionem nostram honestam et per bonos ac sapientes nuncios ad partes Alsacie continuo dirigemus, qui una de vestro neenon advocatorum nostrorum provincialium consilio mature pertractabunt omnia, que pacem et concordiam poterunt procreare.

Datum in Nurenberg, XII. Kalend. April, regni nostri anno nono.

731. *Mandatum civitati Tremoniensi directum.* Mart. 21.

Originale (or.) in tabulario Arolseni. *Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo.* — *Ed. Varnhagen loco supra ad nr. 583 citato p. 145 nr. 66 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 33 nr. 553.

729. ^a) ordinatum — procuratum c. ^b) IX c.

730. ^a) . . add. or.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris consulis et universitati civium Tremon(iensium), fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Decernentes profectibus et commoditatibus vestris, prout ex iniuncto nobis tenemur officio, fideliter providere, nobili viro Heinrico comiti de Waldekk vos commisimus et committimus defensandos. Volentes firmiter et mandantes, quatinus eidem in iuribus, consuetudinibus et obsequiorum prestationibus solitis et consuetis nomine regio intendatis et cum obediencia debita pareatis ipsumque de universis iuribus et pensionibus nobis et imperio tum in civitate Tremon(iensi) tum extra in districtu plenarie informetis sibi que cooperari velitis, ut distracta, male alienata seu per negligenciam tempore aliquo premissa possit ad statum pristinum et debitum revocare. Volumus etiam, ut si qua de rebus imperii per tempora aliqua collegistis, ipsi Heinrico sine diminucione qualibet assignetis. Preterea precipimus et mandamus, ut Iudeos civitatis vestre, camere nostre servos tales habeatis, ut sepedicto Heinrico contemplacione regia, sicut de iure et consuetudine tenentur, obediant et intendant.

Datum in Nurenberg, XII. Kalend. April., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

732. *Mandatum ad civitatem Bernensem.* Mart. 21.

Originale (or.) in tabulario Bernensi. Descripsit b. m. Jaffé. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 302 nr. 482 ex or.; 'Fontes rerum Bernensium' V, 329 nr. 284 ex or.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chünig ze allen zeiten merer des riches enbitten den bescheiden læuten . . dem schultheizen. . . dem rat^a und der gemain der burger ze Bern, unsern lieben getrewen unser hulde und alles güt.

Wir tûn iu chunt, daz wir nach iurer bet, als ir uns gebeten habt, den edeln man graf Eberharten von Kyburch auf daz reht in unsern scherme nemen und genomen haben, und biten iuch, daz ir im dar auf diensthaft und beholfen seit von unsern wegen als verre ir mügt, untz wir zû iu an daz lant chomen und ze rat werden, waz wir darzû tûn, daz reht und redlich sei. Wir haben auch daz selb unsern burgern ze Solotern und ze Mürte enboten, daz si beidiu im und auch iu von unsern wegen dar zû auf daz reht beholfen sein.

Der brief ist geben ze Nürenberg, an dem Montag nach dem Palmtag, in dem neunnden jar unsers riches.

733. *Infeudatio lantgravii Hassiae.* Apr. 7.

Originale (or.) valde corrosum in tabulario Marburgensi. Iubente praefecto collatum est. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 33 nr. 557.

L[o]dowicus Dei [gratia] Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne [bon]um.

Accedens ad nostre maiestatis presentiam illustris Otto lantgravius Hassie princeps noster dilectus nobis humiliter supplicavit, [quatinus] sibi et heredibus suis feoda regalia, que quondam pater et Iohannes frater suus ab imperio [tenuerunt], conferre de benignitate

732. ^a) . . add. or.

733. ^a) uncis inclusa corrosa sunt or.

nitare [regia] dignaremur. Nos eius supplicationibus inclinati, ipsi et suis h[eredi]bus omnia ac singula feoda, que quondam predicti pater et Iohannes frater a predecessoribus nostris in imperio tenuerunt, contulimus [gratiose] ipsumque investivimus de eisdem cum solempnitate que in huiusmodi requiritur et servatur. In [cuius] rei testimonium has litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. apud Nuremberg, VII. Idus Aprilis, anno [Domini] millesimo trecent[esimo] vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

734. *Confirmatio privilegii pro Argentinensibus.* Apr. 8.

Originalia duo 1 et 2 in tabulario civitatis Argentinensis. Utrumque sigillum desideratur. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 373 nr. 425 ex 1 et 2. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 33 nr. 558.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Accedentes ad serenitatis nostre presenciam prudentes viri cives Argentinenses fideles nostri dilecti nobis humiliter supplicarunt, ut privilegium quarundam graciaram ipsis per Heinricum dive memorie Romanorum regem predecessorem nostrum illustrem indultarum ac concessarum dignaremur ex serenitatis nostre clemencia approbare, innovare ac confirmare. Cuius privilegii tenor talis est:

'Heinricus Dei gracia — nostri anno secundo.' *supra tom. IV, 1 nr. 408.*

Nos vero considerantes petitiones ipsorum rationabiles et honestas, precibus predictorum civium graciosius acclinati prescriptum privilegium quoad singulos suos articulos, prout rite ac rationabiliter datum et concessum est, approbamus, innovamus et auctoritate regia confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc nostre approbacionis, innovacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Quod qui facere presumpserit, gravem nostre maiestatis offensam se noverit incursurum. In^a cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri^a.

Datum in Nürenberg, VI. Idus Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni^b nostri anno nono.

735. EIUSDEM CONSTITUTIO PACIS GENERALIS.

1323. Apr. 9.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 245. Denuo contulimus. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Iam edidimus 'Die Landfrieden' p. 139 nr. 1 ex or. Cf. l. c. p. 8 sq.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 33 nr. 559 et p. 244 Reichssachen nr. 89.

Dise satzung des lantfrides haben wir Lud(owig) von Gotes gnaden Romischer chunich ze alln zeiten merer des riches mit gunst und auch mit rat der erbern herren der fürsten gaistlicher und wertlicher, grafen, vreyen, dinestman und stete gesetzt zu Nurenberch, als her noch gescriben stet:

734. a) In cuius — communiri desunt 2. b) vero add. 2.

1. Des ersten setzen und wellen wir, daz alle zöll und gelaite, die auf gesetzet und geleet sint seit kaisers Heinriches tot unsers varvarn, des nehsten^a gar und genzlich ab sein.

2. Wir gebiten und wellen auch, daz die fū[r]sten, grafen, vreyen, dinestman und stete die strazze befride^b und aller mengelich auf wazzer und auf lande beschirmen, als verre si mügen an alles geverde, ie der fürste, graf, vreye dinestman^c und stat in sinem gebite und gerihte. Eylet auch ieman dem raube nach auz siner gebiete oder gerihte, in ein ander gebiete oder gerihte, dem selben sol der herr oder amptman oder diener beholfen sein und mit eylen, als er beste mach an geverde. Und swer des niht tet, der sol uns und dem riche die saumnūzz bezzern noch unsern gnaden, er mūg sich dann mit sinem gerihte da von genemen.

3. Wir setzen auch und gebiten, daz chain rauber, dyep, brenner und morder fride und gelaite habe bei fürsten, herren, steten noch noch dehainer stat. Und swo der elager den selbn begreiffet, dem sol man rihtten, als reht ist. Swer dem widerstuend, der sol dem elager seinen schaden ab tuen und sol uns und dem riche bezzern noch unsern gnaden.

4. Wir verbiten auch bei des riches hulden alle fueterung. Und swer der fütterung gezigen wirt, sie sei clain oder groz, mag sich der da von niht genemen mit tzwain unversprochen mannen, uber den sol [man]^d rihten als uber einen schedelichen man, swo er beclagt wirt. Wirt er aber an der hanttat begriffen, so sol man^e uber in an underloz rihten. Ane do die fursten oder herren von reht oder alter gewonheit fütterung haben und do si ir ampleut haizzen füttern.

5. Wir gebiten und welln auch, daz ie der furste und herr, dar nach und er heim chūmt, in vier wochen alle seine diener und undertanen haizz sweren, ze halten alle die satzung und gebot, als vor geschriben stet und als der fürste und herre selber gesworn hat. Swer auch den lantfride niht sweret oder innen niht sein wil, dem selben sol der lantfride niht beholfen sein und swaz man wider den selben tuet^f, dar an hat man den lantfride niht zeprochen. Und fuer einer der lantfride niht sweren welt under ein andern, daz sol uns der von dem er gevaren ist chunt tuen, so sūlln wir gein dem der do enfaren ist und auch gen dem der in genomen hat beholfen sein, als lange untz daz si den lantfride sweren.

6. Wir welln auch, daz man die satzung und den lantfride verste umb die sache, die nu furbaz geschehen.

Dat. apud Nurenberch, anno Domini millesimo tricentesimo vicesimo tercio, an dem nesten Samtztage noch der Osterwochen, in dem niuten jar unsers riches.

736—738. EIUSDEM SCRIPTA DIVERSA.

1323. Apr. 22. — Mai. 2.

736. *Mandatum iteratum super principatu Aschariae.* Apr. 22.

Cf. supra nr. 471.

Originale (or.) in tabulario Zerbstiano. Descripsit K. Pertz. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. 'Codex diplom. Anhaltinus' III, 297 nr. 450 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 33 nr. 564.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobilibus viris . . de Hohenstein, . . de Valkenstein, Burchardo de Mannsvelt, . . de Werigenrode, . . de

735. a) h corr. ex f or. b) sic or. c) dinestmand or. d) excidit or. e) supra lineam add. or. f) t finalis corr. ex n or.

Regenstein, . . de Bicheligen et . . de Schrapelowe comitibus necnon de Hademersleibe, . . de Stalberg, Alberto de Barley^a, . . dictis de Lindowe, . . de Hachenbûrn et . . dicto de Helderung, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum spectabili viro Bernhardo comiti de Anhalt principi et affini nostro dilecto iuris et fidei sue sacro imperio exhibite et exhibende imposterum ob respectum principatum Ascharie dux[er]imus conferendum eumque secundum morem et sollempnitates servandas in huiusmodi infeodaverimus de eodem¹, fidelitatem vestram requirimus et monemus, quatinus debite fidelitatis sibi homagium faciendo feoda, que ab ipso dicti principatus intuitu obtinetis, recipere cum debite devocionis promptitudine non tardetis. Per hoc nostram benivolenciam et ipsius favorem amplius vobis poteritis vindicare. Alioquin per vestram negligenciam seu contemptum penam amissionis contraheretis huiusmodi feodorum.

Dat. apud Nûrenberg, X. Kal. Maii, regni nostri anno nono.

737. *Confirmatio sententiarum contra Iudeos latorum.* Apr. 29.

Originale (or.) *ibidem.* Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. In verso leguntur manu sacc. XV. scripta: Privilegium contra quendam Iudeum, itemque manu adhuc sacc. XIV.: de Salmano de Storz.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 355 nr. 3204 (Addit. III).

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus presentibus profiteamur, quod ob favorem specificum, quem venerabili Henrico abbati Fuldensi principi nostro dilecto ac ipsius ecclesie gerimus, sentencias ecclesiasticas latas pro ipso et ecclesia sua contra Salmannum dictum ze dem Storehen, Furman dictum de Babenhusen et socios suos necnon Vinis dictum Rot ac heredes ipsorum Iudeos, camere nostre servos irretractabiles fore volumus et inviolabiliter observandas, sic quod de hiis tamquam de re iudicata per quoscumque seculares iudices nichil inantea retractetur. Fideiussores etiam ex parte prefati abbatis et ecclesie predictis Iudeis obligatos vel constitutos dicimus ob hanc obligationem nullatenus ad obstagia evocandos. Si vero ausu contrario vocati fuerint, obstagia subintrare nullatenus teneantur. Preterea volumus, ut heredes quondam Philippi senioris de Valkenstein, qui se principalem pro quadam summa pecunie ad predictum Salmannum et heredes suos constituerat et fideiussores nomine suo et dicte ecclesie obligarat, prout prescriptum est, ab omni impetitione seu inquietacione coram quocumque iudice seculari a sepedicto Salmanno et suis heredibus liberi maneant et soluti nec strepitibus iudiciariis pregraventur.

Dat. apud Nuremberg, III. Kalendas Maii, anno Domini MCCC vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

738. *Mandatum contra citationes iudiciorum ecclesiasticorum.* Mai. 2.

Originale 1 in tabulario Mulhusensi. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Herquet 'Urkundenbuch' p. 368 nr. 781 ex 1. Editionem repetimus.

Originale 2 in tabulario Northusano. Pendet sigillum. — Ed. Förstemann 'Geschichte der Stadt Nordhausen' I, 2 p. 14 nr. 13 ex 2. Editionem contulimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 33 nr. 568 et 567.

736. ^{a)} sic pro Barbey or.

1) Scriptum infeudationis servatum non est.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris consulis et universitati civium in Mülhusen^a, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Noveritis ad serenitatis nostre audienciam pervenisse, quod per quendam abusum in casibus multis atque causis, que iudicium ecclesiasticum minime contingant, citemini ad forum ecclesiasticum et ex huiusmodi citacionibus vobis labores graves proveniant et expense. A quo inconvenienti sub nostre obtentu gracie^b precipimus inantea abstineri, sic quod per vos talibus citacionibus minime pareatur. Citatores vero ab huiusmodi vocacionibus per vias et modos quos poteritis auctoritate regia desistere compellatis. Sed coram iudice civitatis vestre omnes cause^c non mere spiritales, prout in aliis fit civitatibus, iusticiam prosequantur^d.

Dat.^e apud Nurenberch, in crastino beatorum apostolorum Phylippi et Iacobi, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

739. PROVISIO CIVITATIS TERVISINAE SUPER SUCCESSIONE VICARIATUS.

1323. Apr. 25.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi¹. Descripsimus nos ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch paratam. Orthographiam omnino servavimus. — Ineditum.

(S. N.) In Christi nomine amen.

Anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, indic. sexta, die Lune vigesimo quinto Aprilis. Curiis ancianorum et consulum civitatis Tarvisii^a in camino ancianorum, ut moris est, ad sonum campane et vocem preconis solempniter congregatis coram nobili et potenti milite domino Iacobo de Rubeis de Florencia potestate Tarvisii. Petit idem dominus potestas sibi [consilium^b exhiberi, quid sit faciendum super infra-scripta [provi]sione facta per curias domini potestatis, ancianorum et consulum de consilio quam plurium sapientum. Cuius tenor talis est:

C 'Ad laudem, gloriam et honorem omnipotentis Dei et gloriose beate Marie virginis et beatorum Petri et Pauli et beati Liberalis confessoris et tocus curie celestis, ad honorem et magnificenciam et exaltacionem illustris et magnifici domini Iohannis Henrici Goricie et Tirolis comitis et civitatis Tarvisii et districtus vicarii generalis pro regia maiestate, ad bonum et pacificum statum civitatis Tarvisii et districtus, habita deliberacione et communicato consilio quam plurium sapientum et nobilium civitatis Tarvisii unanimiter et concorditer provider(unt), quod prefactus illustris dominus Iohannes Henricus comes eligatur et confirmetur dominus et vicarius civitatis Tarvisii et districtus pro regia maiestate, secundum quod erat clare recordationis dominus Henricus eius genitor. Et quod nobilis et potens dominus Ugo de Duyno debeat esse et rema[nere]^b eius vicarius in civitate Tarvisii cum gente et familia, que [ei] videbatur expedire pro conservacione et statu ipsius civitatis. Et quod idem dominus Ugo teneatur et iuret conservare et regere ipsam civitatem et districtum et ipsius iura et iurisdicciones secundum statuta et consuetudines ipsius civitatis et cum consilio

738. a) Northusen 2. b) obt. grac. nostre 2. c) causas 1. 2. d) persequantur 2. e) Datum 1.

739. a) tar semper or. b) uncis inclusa abscissa sunt or.

1) Cf. Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' V, 1 p. 104 not. 2.

sapientum, qui videbunt[ur] quam meliori^c deputandi eidem, ad honorem, magnificenciam et statum ipsius domini Iohannis Henrici et civitatis et districtus Tarvisii. Et si placuerit, quod proponatur ad consilium XL et trecentorum.²

C Dominus Beraldinus de Caserio ancianus comunis Tarvisii consuluit, quod dicta provisio sit firma et vallida, ut iacet, et quod proponatur ad consilium quadraginta. 5
Demum in reformatione dicti consilii posito partito ad bux(olas) et balotas per dictum dominum potestatem firmatum fuit per XXXVII consiliarios in concordia, nemine discrepante, quod dicta provisio proponatur ad consilium XL et sit firma, ut consuluit dictus ancianus.

C Item eo die consilio quadraginta comunis Tarvisii in palacio minori dicti comunis 10
ut moris est ad sonum campane et vocem preconis coram dicto domino potestate solempniter congregato. Petit idem dominus potestas sibi consilium exhiberi, quid sit faciendum super predicta provisione.

C Dictus dominus Beraldinus consuluit, quod dicta provisio proponatur ad consilium trecentorum. Unde in reformatione dicti consilii posito partito ad bux(olas) et balutas 15
per dictum dominum potestatem firmatum fuit per triginta septem consiliarios in concordia, tribus existentibus in contrarium, quod dicta provisio proponatur ad consilium trecentorum, ut consuluit dictus dominus Beraldinus.

C Item eo die consilio trecentorum comunis Tarvisii in palacio minori dicti comunis
ad sonum campane et vocem preconis ut moris est solempniter congregato coram dicto 20
domino potestate. Petit idem dominus potestas sibi consilium exhiberi, quid sit faciendum super predicta provisione.

C Dictus dominus Beraldinus ancianus comunis Tarvisii pro se et aliis [s]uis sotiis ancianis consuluit, quod dicta provisio sit firma et vali[da]^d, ut iacet. Unde in reformatione dicti consilii posito partito ad bux(olas) et balotas per dictum dominum pote- 25
statem firmatum fuit per trecentos et quatuor consiliarios concordantes, XXXI existentibus in contrarium, quod dicta provisio sit firma, ut iacet et ita procedat, ut consuluit dictus ancianus. Cum hac adiectione quod mitantur duo ambaxatores, unus civis et alius Teotonicus, cum decenti ambax(ata) super lamentacione dicti condam domini comitis fienda domine comitis et cum illis adiectionibus, que placuerint sapientibus. 30

C Item eo die in palacio comunis Tarvisii in pleno consilio presente domino Rambaldo comite de Colauto, domino Altinerio de Aconibus, domino Ricolino eius fratre, domino Cafono de Sanctis et aliis pluribus. Dominus Ugo de Duyno corporaliter tactis scripturis iuravit vicariam comunis Tarvisii pro domino Iohanne Henrico nato condam domini H(enrici) comitis Guricie et Tirolis secundum formam provisionis firmate 35
per curias ancianorum et consulum, consilium quadraginta et trecentorum, si Deus eum adiuvet ad sancta Dei euangelia.

Ego Ricardus de Lavaçola sacri palatii notarius nunc notarius dicti domini potestatis omnibus predictis interfui et scripsi.

739. ^c) ita or.^d) uncis inclusa abscissa sunt or.

740. LITTERAE IUDICIS PISANI AD FRATREM.

(1323.) Mai. 2.

Copia (c.) coaeva in tabulario regio Barcinonensi CRD 4235. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 386 nr. 260 ex c. Editionem repetimus.

5 Suo fratri carissimo domino Falcono de Falconibus de Messina iurisperito Albizus
iudex salutem et se ipsum totum.

1. Litteras vestras factas die decimo septimo Aprilis, sexte indictionis, recepi cum Apr. 17.
magno gaudio die prima Madii, quia sunt plures menses et plures a vobis litteras non Mai. 1.
recepi, quibus respondeo. De factis novitatibus Ytalie parcium, Lombardie et Tuscie et
10 circumstanciarum sic rescribo. Et primo in facto Lombardie nova presencia sunt hec,
quia legatus pape est Placencie et milites suos numero bene MDCCC habebat apud
Monciam prope Mediolanum per octo miliaria et ibidem steterunt bene uno mense.
Nuper hiis diebus mille milites de gente legati fuerunt ad prelium cum domino Marco
Vicecomite germano domini Galeas, qui habebat DCCC Theotonicos et ibi prelium fuit
15 durissimum. Finaliter gens domini Marci superavit et ita rescripsit dominus Galeas et
alii. Verum de hoc Tusci dicunt contrarium, tamen veritas est, quod gens legati habuit
inde peius satis et dominus Galeas est dominus Mediolani et res stat ita in pendentia.
Creditur, quod iterum fiet alia coadunacio. Dominus iuvet veritatem! Dominus Galeas
facit maximas expensas et Mediolanenses per vim sibi respondent tamquam afflicti ex-
20 pensis. Et de hoc solo est dubitandum, ipse non exit de terra. Dominus Cane et
dominus Passarinus in nichilo eum iuvant et se intromittunt, ut illi de Spania, qui dicunt
se esse in concordia cum papa et^a hec sensimus . . .^b secrete, iam sunt duo anni et
ultra, et concordaverunt cum papa^a et promiserant non iuvare et ita in veritate faciunt,
et si dominus Galeas perdet, ipsi destruentur, ut extimatur.

2. De partibus Alamanie dicebatur, quod venerant ambassatores ad partes Lom-
bardie ad precipiendum, quod terras imperii legatus non impediret. Et verum fuit.
Tamen repertum est, quod erant falsi ambassatores et paruerunt tamquam mendaces et
falsas litteras habentes, ut dicitur. Ita de eis nulla est mencio. De facto regis Roma-
norum Pisis nulla sunt nova, nisi quod in curia spectantur sui ambassatores. Ipse
30 autem et rex Bohemie et rex Francie sunt in magna concordia in omnibus. Fuit dictum
hiis diebus, quod rex Bohemie debebat interfici ad petitionem etc. etc. et ipse fecit
quosdam capi. Ipse rex Bohemie valde dicitur affectare venire in Ytaliam, tamen ut
alias scripsi, nisi commune Pisanum haberet ab eo litteras, sunt verba, non est sperandum,
nisi litteras mittat ad commune Pisanum.

3. Inter regem Robertum et comitem Sabaldie tractatur concordia et matrimonium
inter filiam comitis et filium regis, quia eius uxor decessit, et valde efficaciter. In
facto Ianue est hoc, quod propter discordiam, que erat inter Spinulos et Aureos, intrin-
sece ceperunt burgos et ipsi extrinsece sunt reducti prope Ianuam per septem miliaria
vel inde circa in burgo vocato Vultri et apud Sahonam et habent satis facere propter
40 eorum discordiam. Dominus faciet inde melius. In contrata Marchie sunt hec, quia
plures civitates videlicet civitas Esini et civitas Fermi sunt contra marchionem pape et
se defendunt ibidem viriliter cum aliis certis civitatibus. In contrata Tuscie non est
alia novitas, nisi quod valde timent, ne rex Aragonum habeat Sardineam, quia nollent
eum vicinum . . . Factum extrinsecorum de Ianua ibit, nisi per mare aliud fieret, ut

45 740. ^a) et — cum papa *supra lineam add. c.* ^b) *deest verbum c.*

ibit factum de Lombardia domini Galeas. Tamen credo, quod rex Robertus nollet Guelfos de Ianua ex toto expeditos et ita ostendit in opere.

4. Stephanus de Columea in opere factus unum cum rege Roberto et magnam guerram habet cum Sarra de Columea. Et alia die Sarra requisivit commune Pisanum de adiutorio contra Stephanum et certi de Ursinis tenent cum Sarra. Postquam hec scripsi, venit nobis nuncius a curia Romana a sindico nostro, qui est Pisanus, et vadit ad papam ut ego ad domum meam gracia communis. Qui nuncius venit per Mediolanum et de prelio dicit veritatem, isto modo videlicet quod prelium fuit ita asperum, quod utraque pars recessit cum magno damno et sponte. Miraculum est hoc secundum quod fuit, tamen ita est veritas.

5. Super facto Sardinee vobis respondeo, quod commune Pisanum in dicta insula facit pro defensione terrarum suarum, facit et fecit, quicquid habet facere per vim, ac si firmiter esset iam in insula Sardinee. Et de facto iudicis Arboree commune Pisanum non curat, sive sit in concord[i]a cum^c rege Aragonum sive non, quia per se commune intendit defendere in terra insule. In facto ambassatorum mittendorum ad dominum nostrum regem Sicilie, quem meum dominum specialem teneo et tenere volo, donec vivam, respondeo quod commune plene confidit de domino rege, tamen non videretur conveniens, quod commune Pisanum mitteret ideo suos ambassatores. Ipse autem dominus rex tamquam zelator partis imperialis, videns periculum destruccioni partis imperialis in Ytalia, ut est, scribere haberet per se et ex se scribere ad regem Aragonum et scire de intencione sua convenienti, et postea scribere inde communi Pisano, quod intendit se intromittere de a[r]tando dominum regem Aragonum cum communi Pisano, et tunc commune Pisanum providebit. Et sum certus, quod volet et vult exire de istis verbis, in quantum rex Aragonum ad conveniens venire velit. Et si hoc fiat, erit summum bonum. Si non essem Pisanus, libencius scriberem infrascripta, tamen quia vera sunt, non obmitto scribere et de hoc tamquam Gibellinus et quia Guelfis in summo odio habeor, doleo. Tamen accipietis, sicut vobis videbitur. De hoc sitis certus, quod papa et rex Robertus et commune Florencie et comes Sabaudie, modo de novo inde scribi fecit hodie commune Pisanum, desiderant et procurant unionem cum communi Pisano et volunt, quod ibi sit commune Ianue. Et rex in sua specialitate iterum facit dici comiti Raynerio de Donoratico de faciendo cum eo specialem pacem et de faciendo omnem securitatem eidem. Et dico vobis, quod si rex vel filius eius Aragonum veniet in Sardineam, ut nunc sit manifestum mundo, quod rex Aragonum moverit guerram in Sardineam cum Pisis, ut sit excusatum commune^d Pisanum. Sit manifesta^e mundo et aliis de parte imperiali: comune Pisanum cum quocunque domino et rege et qualitercunque iuvabit se, ita quod terras suas de Sardinea Deo propicio defendet a domino rege Aragonum et ante dimitterent civitatem Pisanam quam possessionem terrarum suarum. Non dico de terris iudicis Arboree, quia de illis commune non multum curaret. Videte ergo [quo]^f in casu est pars imperialis et etiam in quo periculo se ponet filius regis Aragonum. Credo quod pec(unias) habemus ad revolvendum iterum partem mundi. Et tamquam desperati facient Pisani, quia ille dominus, qui debet eos a Guelfis defendere, vult Pisanos destruere, ita quod Pisani erunt excusati. Si veniet, videbitis oculata fide mirabilia, si possibile est fieri, et si commune habet pecuniam et si alii possunt execucioni mandare et si creditis, quod velit vos tamquam sapiens, consideretis, et si Pisani habebunt materiam sic faciendi et non credatis verbis meis, si credatis hiis, que vos tamquam sapiens potestis imaginari, quod sit facile quod supra scripsi, et videbitis quod est. Et voluntates sunt parate, quia hoc procedente Deus scit, quid esset de residuo. Ergo est necessarium, ut tanto malo obvient et ut

740. ^{c)} in concordatum c.^{d)} communis c.^{e)} scilicet res?^{f)} excidit c.

Guelfi etc. Non possum habere intencionem eorum et habere destruccionem illorum, quorum magis desiderant, qui eorum terras tenent per partes marinas. Or non scribo plus, qui ad mortem doleo. Et commune Pisanum in hoc in defensione Sardinee sunt unanimes^g, quia eorum sanguine acquisita. Dominus provideat, dominus noster Ihesus Christus conservet vos in caritate Dei et paciencia Xristi. Ego autem semper paratus sum. Bene facit dominus rex, quod Pisanos honorat, quod commune ipsum diligit, et miratur, quod patitur germanum ad talia accedere. Tamen credit, quod non potest aliud. Dat. Pisan.^h, die II. Maii.

741. REVERSALES DUCIS BRUNSWICENSIS PRO LUDEWICO.

1323. Mai. 4.

10

*Litterae regis deperditae sunt.**Reversales autographae (or.) in tabulario generali regni Bavarici. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo.**Böhmer, Reg. Ludw. p. 415 Reichssachen nr. 414 (Addit. III).*

1. Dei gratia nos Otto dux in^a Brunswich ad universorum noticiam volumus pervenire, quod serenissimus princeps dominus noster dominus Lodewicus Romanorum rex semper augustus volens nobis iusticiam nostram servare et circa nobis debita ab ipso et imperio affectum benivolum exhibere, nobis presentibus, requirentibus et cum instancia petentibus pheoda nostra recta et legalia, que ab ipso et sacro imperio tenemus et nostri progenitores haecenus tenuerunt, nobis contulit ac de ipsis sollempniter nos investivit more, qui consuevit in talibus observari, recipiens a nobis fidelitatis et homagii sacramentum, quod sibi corporaliter prestitimus in presencia principum, magnatum et fidelium imperii, qui fuerant tunc presentes.

2. Et sub eodem iuramento et extra hoc sollempni promisso fide data nos astrinximus et obligavimus ad iuvandum ipsum dominum nostrum regem ac illustrem principem Lodewicum marchionem Brandeburgensem et astandum ipsis fideliter contra omnem hominem perpetuo, magnifico principe domino Ottone duce Luneburgensi et ipsius filiiis, patris nostris karissimis dumtaxat exceptis, et cooperandum ipsis efficaciter per effectum in dicta marchia Brandenburgensi cum omni posse et virtute nostra ad omnem locum et omni modo, sicut fuerit oportunum, extra marchiam vero iuxta nostri decenciam et sicut ipsis necessitas ingruerit nostrum auxilium et obsequium deprecendi. Similiter dominus noster rex et marchio antedicti nos iuvabunt nobisque astabunt et cooperabuntur contra omnem hominem fideliter et efficaciter nobis adversari et iniuriari volentem, sicut nobis idem dominus noster rex pro se et dicto marchione suo filio promisit^b bona fide.

3. Et ut nos per fidem devotionis et promptitudinis suis et sacri imperii obsequiis amplius obliget, nobis dono concessit gracie specialis, quod opida Tangermunde cum castro, Stendal, Gardeleghe, Osterburch, Soltwedele cum castro cum terris, iudiciis, theoloneis, monetis ac universis pertinentiis et iuribus suis, que inclita Agnes conthoralis nostra karissima nunc tenet iure precario, post decessum eiusdem nos simili iure precario tenere debemus per omnia tempora vite nostre et dictorum castrorum et opidorum homines et vasalli nobis exnunc tenentur promittere et iurare, quod post

740. ^g) unanimos c. ^h) Pisan c.741. ^a) corr. ex de ? or. ^b) corr. ex promiserat or.

obitum diete nostre conthoralis parebunt nobis fideliter et intendant. Primum tamen ante omnia supradicto marchioni fidelitatem facient et iurabunt, quod post mortem nostram et Agnetis conthoralis nostre memorate sibi tamquam vero domino suo obedient in omnibus ac intendant. Et interea in huiusmodi opidis et castris dominus noster rex et marchio supradicti nos warandabunt et contra quemlibet volentem impetere debent defendere cum effectu. 5

4. Ad hoc ut suis obsequiis reddamur promptiores et ex factis nobis liberalitatibus sibi forcius teneamur, castra Betzendorp, Gardeleghe et Borchstal cum eorum pertinentiis, que nostra et fratrum nostrorum pecunia acquisivimus, nobis idem dominus noster rex concessit possidenda pacifice ad tempora vite nostre, ita sane quod post mortem nostram ab heredibus nostris, si quos habuerimus, vel a fratribus nostris ea dominus noster rex et marchio prefati pro summa quinque milium et quingentarum marcarum argenti Stendalensis ponderis redimere et absolvere libere valeant, quandocumque ipsis fuerit oportunitas. Agnes vero conthoralis nostra predicta exnunc resignabit opida et castra inferius annotata, videlicet Berlin, Spandowe, Middenwalde, Levenwalde, Kopenick, Landesberg, territorium Teltowe et Rathenowe cum hominibus, bonis, iuribus et pertinentiis suis libere et spontanea voluntate, que illustris princeps Rodolfus dux Saxonie et dominus Hinricus Magnopolensis dominus occupant et detinent occupata. Quecunque vero opidorum, castrorum sive bonorum prescriptorum aut vasalli vel homines eorundem facta resignatione reniterentur vel se opponerent marchioni, contra hec vel illos nos eidem marchioni adiutor erimus usque in finem cum omni posse et virtute nostra, auxilio, consilio et favore, et ad id dominus noster rex et marchio antedicti eorum auxilium afferent cum effectu et quodecunque illorum opidorum vel castrorum nos maluerimus, Berlin excepto, nobis marchio cum suis pertinentiis pro duobus milibus marcarum argenti Stendalensis ponderis obligabit, donec ipsum a nobis aut heredibus nostris vel fratribus pro eadem summa argenti redimat et absolvat et in huiusmodi obligatione nos dominus rex et marchio prefati manutenebunt et medio tempore protegant et defendant. 15 20 25

5. Inter dominum nostrum regem et marchionem predictos et nos taliter est conventum, quod si nos in quocumque bello facto ad obsequium et intuitum marchionis contingeret triumphare contra hostes et captivos habere, quicquid per depecuniationem extorserimus ab eisdem, ad tantum nobis tantummodo retinebimus, ad quantum dampna in bello pertulimus vel etiam sumptus fecimus, residuum vero restituemus marchioni. Castrum quoque pertinens Marchie vel ipsius marchionis obsequio constituti si quod nos expugnare contingerit, mox ipsi trademus marchioni, qui nobis de dampnis, que ea occasione sustinimus, satisfaciet et expensis. 30 35

6. Ceterum quociens nos per eundem marchionem ad Marchiam de nostra terra contingerit evocari, marchio expensas nobis tenebitur ministrare. Quod si non fecerit, nichilominus ad ea[s] solvendas et refundendum dampna, si que forte incurremus, obnoxii remanebimus^c. Et in casu presenti et in aliis casibus suprascriptis, ubi refusio dampnorum et solutio debet fieri expensarum, illa fient effectualiter a die dampnorum receptorum et expensarum factarum infra annum continue computandum, sive in equis sive in captivis vel in aliis quibuscumque constat dampna huiusmodi provenisse. 40

7. Et si quod absit nos vel aliquem de nostris nobilibus in servicio domini nostri regis vel ipsius marchionis vel civitatem aliquam seu munitionem aut locum captivari contingerit vel amitti, nullam prorsus compositionem inibunt dominus rex et marchio sepedicti, nisi prius nos et nobiles nostri captivati simus liberi et civitatem, castra vel loca amissa rehabeamus cum effectu. 45

741. ^c) sic pro obnoxius remanebit or.

8. Et in premissorum omnium testimonium et plenam roboris firmitatem sepe-
dictus dominus noster rex premissa in litteris suis nobis datis¹ conscribi et sigillo
maiestatis sue regie pro se ac ipso marchione sigillo carente ac se sub ipsius domini
regis sigillo obligante fecit communiri, pollicens in dictis suis litteris, quod quam primum
5 dictus marchio primogenitus suus sigillum pro marchionatu habuerit et eo usus fuerit,
sub eodem sigillo premissa omnia [debeant]^d ratificari et singula confirmari.

In evidenciam et memoriam plenam omnium prescriptorum sigillum nostrum pre-
sentibus duximus apponendum.

Datum et actum apud Nurenberghe, anno Domini MCCC vicesimo tercio, quarto
10 Nonas Maii.

742. PRAECEPTUM AMBASIATORUM LUDEWICI DE AUXILIO PRAESTANDO.

1323. Mai. 5.

*Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Instrumenta miscellanea 1323'. Denuo con-
15 tulimus nos. In verso leguntur manu coeva scripta: Instrum̄ de iniuncto facto per
ambaxatores Lud. regis Romanorum Cani de Scala, quod iuvaret Mediolaneñ. — Iam
edidimus 'Neues Archiv' XXV, 737 nr. 8 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 309 Reichssachen nr. 350 (Addit. I).

Cf. acta varia infra nr. 752—756.

20 In nomine Domini amen.

Congregatis venerabilibus in Christo patribus dominis fratre Iacobo Mantuano et
Guidone Mutinensi episcopis et venerabili viro domino Stephano Hugoneti decretorum
doctore domini pape capellano et eius sacri palatii causarum auditore curieque reverendi
in Christo patris et domini nostri domini Bertrandi Dei gratia tituli Sancti Marcelli
25 presbiteri cardinalis apostolice sedis legati cancellario ac nobili milite domino Vervisio
de Lando² pro sancta Romana ecclesia rectore civitatis Placencie et districtus et reli-
gioso viro fratre Benevenuto priore Sancti Marchi Asten(sis) ordinis Cruciferorum necnon
nobilibus et magnificis viris dominis Cane Grandi de Scala et Passarino de Mantua ad
tractandum super reductione ipsorum dominorum Canis et Passarini ad devotionem et
30 obedienciam sancte Romane ecclesie et relaxatione sententiarum et processuum³ contra
ipsos et terras quas regunt latarum et habitorum per dominum nostrum papam, ea occa-
sione quia in quibusdam civitatibus et terris aliis imperii se vicarios imperii nominabant
et nominant, iurisdiccione, dominium seu potestatem in eisdem civitatibus et terris ut
vicarii ipsius imperii exercendo absque licencia domini nostri pape et sancte Romane eccle-
35 sie, ad quos vacante ipso imperio, sicut nunc vacat, regimen ipsius imperii noscitur pertinere.
Venerunt ad eos nobiles viri domini Bertoldus de Marsteren^a dictus de Niffen et Fredericus
de Truendingen ambaxiatores magnifici principis domini Ludovici ducis Bavarie, quem
iidem ambaxiatores nominabant regem Romanorum, et ibidem in publico quandam litteram
ipsius domini ducis sigillo ipsius inpendenti sigillatam, mandatum et potestatem eorum
40 continentem per discretum virum magistrum Nicolaum de Parma iurisperitum legi
fecerunt. Qua quidem littera lecta dieti domini ambaxiatores ex parte eiusdem domini

741. ^d) excidit or.; ita fere supplendum.

742. ^a) sic or.

1) Cf. prooemium.

2) 'messer Vergiù di Landa' apud Villanum.

3) Supra nr. 401.

ducis, quem appellabant regem Romanorum, preceperunt et iniunxerunt dominis Cani et Passarino predictis sub fidelitate, quam fecerant domino Henrico quondam imperatori, ac sub pena amissionis et privationis vicariatuum et omnium aliorum bonorum, que ab ipso tenent imperio, quod iuvarent fideles imperii et precipue civitatem Mediolanensem contra exercitum, quem dictus dominus noster legatus contra civitatem eandem fecerat congregari. Et tunc dictus dominus cancellarius, audiens premissa in detractationem iuris et honoris sancte Romane ecclesie redundare et derogationem fidei christiane, mandavit michi Poncio Alpay notario publico infrascripto, quod de precepto et iniunctione predictis publicum conficerem instrumentum.

Acta fuerunt hec Mantue in palacio episcopali in camera domini episcopi Mantuani, sub anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, indictione sexta, die quinta mensis Maii, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Iohannis divina providencia pape XXII. anno septimo. Presentibus dominis episcopis ac omnibus aliis dominis supradictis necnon nobilibus viris dominis Spineta marchione de Malespinis et Paratasino de Pacitatis de Arrimino ac discretis viris magistris Nicolao de Parma predicto et Nicolao de Legibus iurisperito testibus ad premissa.

(S. N.) Et ego Poncius Alpay clericus de Naiaco Ruthenen. dioc. publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius predictis omnibus presens fui et ea omnia et singula in fidem et testimonium premissorum in hanc publicam formam redegei meoque consueto signo signavi rogatus.

20

743—750. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1323. Mai. 7.—Iun. 20.

743. 744. LITTERAE MARCHIONI MISNENSI CONCESSAE.

1323. Mai. 7.

743. *Scriptum infeudationis.* Mai. 7.

25

Originale in tabulario Vimariensi. Descripsit W. Füsslein. Pendet sigillum linis sericis rubei coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 33 nr. 570.

Cf. supra nr. 680.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer dez riches verjehen offenlich an disem brieft, daz zû uns chom unser liebe furste Friderich lantgrafe zû Düringen und marchgrafe zû Misen und bat uns, do engagen waren fursten, grafen, vreyen und getriwe unser und dez riches, daz wir im verlihen wolten seine vorgeante fürstentum und daz Osterlant. Der bete gewert wir in, wan si recht und redelich was, und verlihen im offenlich und erlich, als gewönlich ist den fursten zu lihen, die selben fürstentüm der lantgrafschaft zû Düringen und der margrafschaft zû Misen und daz Osterlant mit den berchwerchen, rechten und mit allen werden und eren, die dartz gehörent. Dar uber zû urchunde haben wir disen brief heizzen schreiben und mit unserm chuniclichem insigel versigeln.

Der geben ist zû Nuremberch, an dem nehesten Samestag nach dem Aufferttag, do man zalt von Cristes gebürt dreutzehnhundert jar darnach in dem dreiundzweintzigstem jare, in dem neunenden jare unsers riches.

744. *Obligatio civitatum imperii.* Mai. 7.

Originale in tabulario regio Dresdensi. Descripsit W. Lippert. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei coloris. In dextra parte plicae manu coacta scriptum est: Kulo etc.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 33 nr. 571.

5 *Cf. supra nr. 721 et 722.*

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer dez riches verjehen offentlich an disem brieft, daz wir unserm lieben aydem und fürsten Friderichen lantgrafen zû Düringen und marchgrafen zû Misen zû brütschacz und heystewer unser lieben tochter Mechthilden seiner wirtinne gegeben haben zehentûsent
10 march silbers und haben im darûmb versaczet und eingewürtet Mulhûsen und Nort-
hûsen unser und dez riches stete, als wir daz wol getûn mûgn nach recht und alter gewonheit der Romischen chunige. Die selbn stete sol er und seine erben mit allen nûezen als lang inne haben, uncz wir oder unser nachehûmen an dem rîche si von im oder seinen erben umb daz vorgeschriben gût wider ledigen und erlösen. Dar uber
15 zû urchund geben wir in disen brief mit unserm chunielichem insigel versigelt.

Der geben ist zû Nuremberg, an dem nehestn Samestag nach dem Aufferttag, do man zalt von Crists gebürt dreuzehenhundert jar darnach in dem dreiundzweinczigstem jare, in dem neunten jare unsers riches.

745. *Remissio sturarum.* Mai. 10.

20 *Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 247. Descripsit H. Herre. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, iam desideratur.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 34 nr. 572.

Wir Ludewich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen [zeiten]^a merer des reiches verjehen offentlich und tuen chunt allen den die disen brief sehent, hörent oder
25 lesent, daz wir von unsern lieben getrewen den purgern und der gemain der stat zu Fäutwanch ze gewonlicher steur niht mer alle jar nemen sullen dann funfezich pfunt Haller ze dem Mayen und funfezich pfunt Haller ze dem Herbst. Und wellen und gebieten auch allen unsern amptleuten swer der ist, daz er uber die hundert pfunt Haller nihtes mer ze stiur von in voder noch neme. Wir bestetigen in auch alleu
30 iriu reht, die si von andern chûngen unsern vorvordern untz her gehabt habent. Dar uber zu einem urchunde geb wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben [ist]^a ze Nurenberch, an dem Eritag vor dem Pfingstag, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar darnach in dem dreiundzwainzigstem jar, in dem niunten jar unsers reiches.

35 746. *Litterae civitati Ratisponensi concessae.* Mai. 27.

Cf. supra nr. 282 et 283.

Originale ibidem KLS nr. 250. Descripsit H. Herre. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 34 nr. 576.

40 *Cf. l. c. nr. 577.*

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod quia prudentibus viris . .

745. ^a) excidit or.

civibus Ratisponen(sibus), fidelibus nostris dilectis per antecessores nostros imperatores vel reges Romanorum concessum est et per nos postmodum confirmatum, ut ad nullum iudicium extra civitatem suam trahi valeant aut vocari, volentes per huiusmodi gratiam dictis civibus nullum gravamen sed commodum evenire, declarando concedimus, ut nullus civium predictorum ad alicuius instanciam deinceps proscriptiois sententia valeat innodari. 5
Decernentes exnunc irritum et inane, siquid contra nostram huiusmodi declaracionem et concessionem attemptatum est vel imposterum contingeret attemptari. In cuius rei testimonium nostre maiestatis sigillum presentibus est appensum.

Dat. apud Nuremberg, V. Kalendas Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono. 10

747. *Receptio in favorem.* Mai. 27.

Originale in tabulario regio Stuttgardiensi. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, filis sericis rubei viridisque coloris partim relictis. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 34 nr. 575.

Cf. privilegium a. 1323. Mai. 28. concessum apud Böhmer l. c. p. 355 nr. 3205 15 (Addit. III).

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chünig ze allen zeiten merer des riches verjehen offenlich an disem brief, daz wir unseren lieben getriwen purgeren von Ulme unser hulde und gnade gäntzlich geben haben und auch geben umb alle sache, die bis her geschehen sint. Wir nemen in auch von unserm chüniglichem gewalt abe 20 diu chlag, dar umb si her ze hof für uns geladen sint. Und dar über zu einem urchünde geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Nürenberg, an dem nähsten Vreytag nach sant Urbans tag, do man zalt von Crists gebürt dreuzehenhundert jar darnach in dem dreiundzweintzigsten jar, in dem neunden jar unsers riches. 25

748—750. SCRIPTA PRO COMITE WIRTEMBERGENSI.

1323. Iun. 20.

748. *Litterae super pignoribus ducum Austriae.* Iun. 20.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, foraminibus relictis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 34 nr. 582. 30

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des riches verjehen offenlich an disem briefe und tûn chûnt allen den die in ansehent oder hõrent lesen, daz wir den edeln man unsern lieben getriwen grafen Ebirharden von Wirtemberch und sin erben bei den pfanden, die in unser lieben fürsten und ohaimen Friderich und Liupolt hertzogen von Osterreich versetzt hant, sulln lan beliben, biz 35 uns die selbn phant die vorgeanten unser ohaimen von Osterreich von in erlosent. Geschehe aver des nicht und næmen wir andern herren semeliche pfande, so hat sich des der vorgeante grafe Ebirhart von Wirtemberg umb seine phant an unser gnade gelazzen. Und geben im und seinen erben darumb ze einem offen urchünd disen brief mit unserm kuniclichem insigel besigelten. 40

Der brief ist geben zû Munchen, an dem Montag vor dem Sûnwende tag, do man zalt von Crists geburt dreutzehenhundert jar darnach in dem dreiundzweintzigstem jare, in dem neunden jare unsers riches.

749. *Litterae super iuribus haereditariis.* Jun. 20.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigillum item desideratur.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 34 nr. 583.

Wir Ludewich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen ziten merer des
 5 reiches verjehen offenlich an disem brief und tuen chunt allen den die in ansehent
 oder hörent lesen, daz wir den edlen man unsern lieben getrewen graven Eberharten
 von Wirtenberch und sein erben sullen lan beliben bei den rehtten, die sein vatter und
 sein bruder an in hant braht und di er auch bis her braht hat, und sullen im dehainen
 10 gewalt dar an tuen. Und geben dar umb dem vogenanten graven Eberhart von
 Wirtenberch und seinen erben disen brief zu einem offen urchunde besigelten mit
 unserm^a kunichlichem insigel.

Der brief wart gegeben ze München, des Montags vor dem Sunwenttag, in dem
 nunden jar unsers reiches, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar und
 in dem dreiundzwainzigstem jar.

15 750. *Litterae super castro Welresowe.* Jun. 20.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Sigillum item desideratur. — Ineditum.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 34 nr. 584.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chünig ze allen zeiten merer des
 riches verjehen offenlich an disem brief und tun chunt allen den die in horent oder
 20 lesent, daz wir den edeln man grafen Eberhart von Wirtenberg unsern lieben getriwen
 und sein erben bei der burch Welresowe sullen lan beleiben, bis si unsers bruder seligen
 hertzog Rudolfs von Beyern wirtinne oder ir erben von in erlösent umb tusent pfunt
 Haller, es wær dann daz wir in ander ir güt næmen, so sol der vogenant graf Eber-
 hart von Wirtenberg da mit tûn daz wir wellen. Und geben im und seinen erben dar
 25 umb zu einem offenne urchûnde disen brief versigelt mit unserm chüniglichen insigel.

Der brief wart geben ze München, an dem Montag vor dem Sûnnewende tag,
 do man zalt von Crists geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem dreiundzweintzig-
 sten jar, in dem neunden jar unsers riches.

751. PROMISSIO COMITIS DE SCHELKLINGEN PRO FRIDERICO.

30 1323. Mai. 13.

Cf. supra nr. 532.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Iussu praefecti descriptum est.
Pendet sigillum. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXXVI nr. 620.

35 Wir graf Chûnrat von Schelklingen verjehen und tûn chunt allen den die disen
 brief ansehent oder hörent lesen, daz wir den hohwirdigen herrn chûnk Fridrichen von
 Rom, herzogen Liupolden und allen iren brüdern gezworn haben, disen krieg uz ze
 helffen und ze warten mit unsern vesten und mit uns selber, der sich umb daz Römische

749. ^{a)} umserm or.

riche erhaben hat, des wir in ouch vor unser brief gegeben haben¹, swie die selben brief stant, daz wir daz noch fürbaz willeklich volführen vnd stêt wellen han. Und dez ze ainem ũrkünden geben wir den vorgeanten unsern herren von Österliche disen brief mit unserm insigel.

Der wart gegeben ze Rütlingen, an dem Fritag vor Phingsten, da von Christes gebürte waren drizzehenhundert jar darnach in dem driundzwainzigsten jar.

752—756. ACTA AMBASIATORUM LUDEWICI IN ITALIA.

1323. Iun. 23. — Oct. 5.

Cf. supra nr. 729 et 742.

10

752. *Iuramentum civitatis Mediolanensis vicario praestitum.* Iun. 23.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. In verso legitur: Homagium Mediolan. Orthographiam servavimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 56.

Cf. alia iuramenta infra ad a. 1323. Dec. 14—16. proponenda.

15

In nomine Domini amen.

(I) Millesimo trecentesimo vigesimo tertio, indictione sexta, die Iovis vigesimo tertio mensis Iunii. In pallatio novo comunis Mediolani convocato et congregato consilio generali comunis Mediolani sono campane et voce preconia more solito de mandato magnifici millitis domini^a Galeaz Vicecomitis civitatis et districtus Mediolani protectoris et deffensoris et nobilium et potentium virorum dominorum^a Calzini de Torniellis honorabilis potestatis comunis Mediolani et Suardini de Suardis comunis et populi Mediolani honorabilis capitanei et in presentia dominorum . . duodecim prepositorum negotiis comunis Mediolani. Predicti magnificus milles dominus^a Galeaz Vicecomes comunis et populi Mediolani protector et deffensor et domini Calzinus Torniellus honorabilis potestas Mediolani^a, Suardinus de Suardis de Pergamo comunis et populi Mediolani capitaneus et domini . . duodecim sapientes prepositi negotiis comunis Mediolani de voluntate et consensu omnium consiliariorum in dicto consilio existentium et ipsi omnes consilarii cum auctoritate et decreto predictorum dominorum . . protectoris, . . potestatis, . . capitanei et . . duodecim et ipsi omnes domini cum eis omnes unanimiter et concorditer fecerunt et constituerunt et fatiunt et constituunt providum et discretum virum^a Gasparinum Scaziosum cancellarium comunis Mediolani eorum dominorum et comunis et hominum civitatis, suburbiorum et districtus Mediolani sindicum, procuratorem et nuntium spetialem ad prestandum et fatiendum debitum fidelitatis iuramentum in manibus inlustris viri domini^a Bertoldi comitis de Niffen vicar(ii) et personam presentantis serenissimi domini nostri domini^a Ludovici Romanorum regis semper augusti in animabus omnium et singulorum hominum civitatis et districtus Mediolani et consiliariorum et dicti comunis, quod ipsi et quilibet eorum erunt veri et fides et prompti servitores sacri imperii et prefati domini^a Ludovici Romanorum regis et eiusdem honoris et domini . . vicarii predicti et dicto domino . . vicario tamquam vero vicario et spetiali nuntio prefati domini

752. ^a) . . add. or.

1) *Supra nr. 532.*

Romanorum regis et cuilibet eius nuntio, qui personam regiam presentaret et mandatum spetiale haberet, erunt obedientes et veri et prompti servitores, salvis et reservatis privilegiis, consuetudinibus, observantiis et moribus comunis et hominum Mediolani per divos Romanorum reges dictis comuni et hominibus liberaliter concessis servatis et con-
 5 servatis et auctis actenus per eosdem. Et ad promitendum nomine dicti comunis et hominum Mediolani, quod erunt sacri imperii et prefati domini Romanorum regis fideles et devoti et honoris et iuris imperii et dicti domini Romanorum regis in quacumque parte amatores, deffensores et ferventissimi promotores toto posse. Et si quid eius honori et iuri [senserint]^b derogativum aut que ad suum et persone eiusdem cederent
 10 ad periculum aut alicuius membri regie mayestatis lesionem, id quam citius poterunt per ipsos vel alios curabunt fideliter et celeriter revellare et breviter omnia, que ad decus et reverentiam sacri imperii et domini nostri prefati proveniant, fatient. Et ad cetera alia fatienda, gerenda et explicanda, que in predictis et circa predicta fuerint utillia et neccessaria. Dantes et concedentes eidem syndico plenam, liberam et generalem
 15 administrationem et plenum, liberum et generale mandatum in predictis et quolibet predictorum ac promittentes sub obligatione omnium bonorum comunis Mediolani, sese et comune et homines Mediolani ratum, gratum et firmum habituros, quicquid per ipsum syndicum actum, dictum, gestum fuerit in predictis et quolibet predictorum et circa predicta.

Actum in dicto pallatio et dicto consilio, presentibus domino Henrico de Grunesten
 20 millite, domino Meliaduxio de Arongono conestabillibus comunis Mediolani, domino Iohane Pancera de Regio potestate Laude, domino Galeoto de Madiis de Brixia, domino Ottorino de Moscardis vicario domini capitanei et Stefano de Vagis de Novaria et Guillielmino Scaliola de Novaria notariis predicti domini potestatis testibus.

(II) Ibique in dicto consilio convocato et congregato ut supra predictus Gasparrinus
 25 Scazosus syndicus dominorum^c Galeaz Vicecomitis civitatis et districtus Mediolani protectoris et deffensoris^c, Calzini Tornielli potestatis comunis^c, Suardini de Suardis capitanei populi Mediolani et . . duodecim sapientum prepositorum negotiis comunis Mediolani, . . consilii et consiliariorum et comunis et hominum Mediolani ad infradicta spetialiter constitutus per predictos dominos et consiliarios et consilium nomine comunis et homi-
 30 num et singularum personarum dicte civitatis et districtus, ut patet per publicum instrumentum¹ inde traditum per me notarium, in pleno et generali consilio predicto nomine et vice comunis et hominum civitatis et districtus Mediolani iuravit ad sancta Dei euangelia corporaliter tactis scripturis in manibus predicti domini . . vicarii recipientis nomine prefati domini^c Ludovici Dei gratia Romanorum regis et sacri imperii et eidem
 35 nomine predicto fecit et prestitit debitum fidelitatis iuramentum in animabus et super animabus predictorum dominorum, consilii et consiliariorum, comunis et hominum Mediolani, quod ipsi et quilibet eorum erunt veri et fideles et prompti servitores sacri imperii et prefati domini^c Ludovici Dei gratia Romanorum regis et eiusdem honoris et domini . . vicarii predicti. Et dicto domino . . vicario tamquam vero vicario et spetiali nuntio
 40 prefati domini Romanorum regis et cuilibet eius nuntio, qui personam regiam presentaret et mandatum spetiale haberet, erunt obedientes et veri et prompti servitores et ferventissimi promotores honoris et iuris sacri imperii et prefati domini Romanorum regis in quacumque parte et contra quoscumque. Et si quid honori et statui sacri imperii et domini Romanorum regis et dicti domini . . vicarii senserint derogativum^d aut que ad
 45 regie mayestatis persone et dicti domini . . vicarii cederent ad periculum vel alicuius membri regie mayestatis et dicti domini . . vicarii lesionem, id per se vel per alios quam

752. ^b) excidit hic or.; cf. infra lin. 45. ^c) . . add. or. ^d) senserint derogativum scripta sunt post lesionem or.

1) Supra cap. I.

citius poterunt nuntiabunt et cetera, que ad decus et gloriam sacri imperii, prefati domini Romanorum regis et . . vicarii eius [proveniant]^e, fatient et complebunt toto posse, salvis et reservatis omnibus privilegiis, consuetudinibus, observantiis et moribus comunis Mediolani per divos Romanorum reges comuni et hominibus Mediolani liberaliter concessis, servatis et conservatis et auctis actenus per eosdem. Et de predictis rogavit me not(arium), ut inde conficerem publicum instrumentum.

(S. N.) Ego^f Rubertinus Burrus filius domini Vercelli civitatis Mediolani porte Romane publicus auctoritate imperiali et dicti domini . . vicarii notarius, camere palatii comunis Mediolani ad refformationes consiliorum dicti comunis constitutus, predictis omnibus interfui et rogatus tradidi et subscripsi meoque solito signo signavi et ad scribendum dedi infradicto Franceschollo notario.

(S. N.) Ego^g Francischolus filius domini Castelli de Ariverio civitatis Mediolani porte Ticinensis notarius iussu suprascripti Robertini notarii scripsi.

753. *Foedus comitis de Truhendingen et dominorum cum marchionibus
Estensibus et civitate Ferrariae. Iun. 28.*

15

*Originale in tabulario regio Mutinensi. Contulimus nos. Orthographiam servavimus.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 57.*

(S. N.) In Christi nomine.

1. Anno eiusdem nativitatis millesimo trecentesimo vigesimo tercio, indictione sexta, Ferrarie, die vigesimo octavo mensis Iunii, in maiori ecclesia Ferrariensi. Presentibus testibus vocatis et rogatis nobilibus viris dominis Zilimberto domini Zauliveti milite et socio domini Canis Grandis de la Scala, Manoelo de Menabobus, Manfredo de Costablis militibus, Francisco de Medicis, Nicolao de Tabula iurisperitis, Tolomeo de Costablis, Raynaldo de Bochimpanibus, Foresio notario condam ser Manetti Floren(tin). dioc., Bertarino notario condam domini Quirici de Verona et aliis. Ad honorem prefati Regis¹, unitatis et pacis et gloriose Marie virginis eius matris et omnium sanctorum et sanctarum eius et ad reverenciam sacrosancte Romane ecclesie et ad augmentum sacri Romani imperii et exaltationem serenissimi principis Ludowici Romanorum regis et semper augusti et omnium fidelium ipsius sacri imperii et ad honorem et bonum statum infrascriptorum dominorum, civitatum, locorum et amicorum suorum, videlicet magnificorum dominorum Canis Grandis de la Scala civitatum Verone et Vincencie imperiali auctoritate vicarii generalis, Raynaldi et Botironi fratrum de Bonacolsis eadem auctoritate vicariorum Mantue et dominorum generalium civitatis Mutine et Francisci de Bonacolsis filii dicti domini Raynaldi dicte civitatis Mutine capitanei generalis ac etiam illustrium et magnificorum virorum dominorum Raynaldi, Obizonis, Bertoldi et Nicolay Estensium et Anchon(itanorum) marchionum et terrarum et locorum sibi vel alteri eorum qualitercumque subditarum et subdictorum et hominum amicorum eorum et comunis et hominum civitatis Ferrarie et terarum et locorum ei subdictorum et amicorum suorum.

2. Spectabilis vir dominus Fridericus comes Truhendingen suo nomine tamquam nuncius et ambasiator dicti domini Ludowici Romanorum regis et semper augusti ac procuratorio nomine et vice et nomine spectabilis viri domini Bertoldi comitis de Marhsteten dicti de Nifen et ex vigore comissionis sibi facte a dicto domino Bertoldo et dominus Petrus de Sacho iurisperitus sindicus et procurator et sindicario et procuratorio

752. ^e) excidit hic or.; cf. supra pag. 587 lin. 12. ^f) alia manus or. ^g) prior manus or.

1) Scilicet Christi.

nomine prefati domini Canis et civitatum, comunium, terrarum et locorum subiectionum et subiectionum eidem domino Cani et dominus Bernardinus de Nuvolono civis Mantue iurisperitus syndicus et procurator et sindicario et procuratorio nomine dictorum dominorum Raynaldi, Botironi et Francisci de Bonacolsis et civitatum, comunium, terrarum et locorum subiectionum et subiectionum eisdem dominis ex una parte et prefati domini marchiones pro se et nomine et vice terrarum et locorum eis vel alteri eorum qualitercumque subditarum et subditorum et hominum et universitatum eorum et dominus Mons de Ducatu civis Ferrarie iurisperitus syndicus et sindicario nomine civitatis, comunis et hominum Ferrarie ex altera contraxerunt, inierunt et fecerunt ad invicem perpetuam societatem, fedus, ligam et unionem.

3. Promittentes prefati domini comes Fridericus, marchiones Estenses et syndici omnibus nominibus quibus supra, solempnibus stipulationibus hinc inde intervenientibus, sibi invicem silicet una pars alteri et altera alteri se ad invicem iuvare, manutenere et defendere contra quamecumque personam et personas, comunia et universitates, cuiuscumque status et conditionis existant seu existerent, habendo amicos uniuscuiusque partis pro amicis et inimicos pro inimicis.

4. Et quod de aliqua guerra, briga vel discordia, que mota esset vel moveretur dictis partibus vel alteri earum vel quam ipse partes vel altera earum hinc retro movisset quocumque modo, via vel causa simul vel divisim quomodocumque et qualitercumque vel quam ipse partes comuniter et concorditer moverent in futurum, non faciet aliqua ipsarum partium sine consensu alterius partis treugam, pacem, pacta, finem seu concordiam nec aliquid in fraudem eorum, set ipsam gueram et gueras, discordias seu brigas diete partes simul viriliter, prout expediet, prosequantur.

5. Et omnia et singula supradicta promiserunt prefati domini comes Fridericus, marchiones et prefati syndici et procuratores predictis nominibus sibi invicem, solempnibus stipulationibus hinc inde intervenientibus, perpetuo firmiter attendere, observare, manutenere et non contra facere vel venire aliqua ratione vel causa sub pena et in pena decem millium marcharum argenti et sub obligatione omnium suorum bonorum presencium et futurorum. Que pena tocians comitatur et peti et exigi possit cum effectu, quociens factum vel ventum fuerit contra predicta vel aliquod predictorum. Semper ratis et firmis manentibus omnibus et singulis supradictis in quibuscumque capitulis eorundem.

6. Et pro omnibus et singulis supradictis firmis habendis et perpetuo observandis prefati domini comes Fridericus, marchiones et prefati syndici et procuratores predictis nominibus tactis scripturis corporaliter iuraverunt ad sancta Dei euangelia, sese perpetuo rata, grata et firma habere, tenere et observare omnia et singula supradicta.

7. Et insuper promisit prefatus dominus comes facere et curare, quod dictus dominus Bertoldus comes de Nifen huic contractui et societati suum sigillum apponet et suis literis sigilatis suo sigilo predictam societatem, contractum et convectionem approbabit, ratificabit et confirmabit et eas sic sigilatas cancelario dicti domini regis insinuabit et presentabit.

8. Et pro predictis attendendis et observandis se asstrinxit vinculo sacramenti et corporaliter iuravit omnia et singula attendere et firmiter observare et attendi et observari facere tam per dictum dominum Lodovicum Romanorum regem quam per dictum dominum Bertholdum sub iam dicta pena et obligatione, ratis manentibus omnibus et singulis supradictis.

Ego Petrus de Fabro imperiali auctoritate Ferrariensis publicus notarius filius magistri Merchadantis de contrata Sancti Clementis predictis omnibus presens fui et rogatus una cum suprascriptis Forexio et Bertarino notariis scribere scripssi.

754. *Litterae vicarii ad ducem Venetorum.* Iul. 7.

Copia (c.) in Librorum Commemorialium¹ tomo II. Venetiae in tabulario regio asservato fol. 138. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 720 nr. 1027 ex c. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 415 Reichssachen nr. 415 (Addit. III).

Illustri ac magnifico domino Iohanni Superantio Dei gratia Venetiarum, Dalmatie etc. Bertoldus comes de Marsteten dictus de Niffen, serenissimi domini Ludowici Romanorum regis semper augusti in partibus Italie vicarius generalis salutem et gratos ad vota successus.

Intellectis gratanter vestre magnificentie litteris tam de spoliatione Bertutii de Molino quam restitutione septem ballarum robatarum inter Angleriam et Sextum facientibus mentionem, amicitie vestre breviter respondemus, quod non solum pacta habita inter commune vestrum et commune Mediolani servare volentes, verum modo cupientes vobis et dicto communi vestro in omnibus complacere, statim ballas omnes erreptas et alia restitui fecimus Bertutio memorato, denarios vero nondum redditos reddi faciemus eidem qualibet sine mora, et sic dictum Bertutium de predictis reddidimus tacitum et contentum. Ad restituendas vero ballas, que robate fuerunt inter Angleriam et Sextum, tum propter inimicorum vicinitatem tum propter rebellionem dictorum communium non possumus aliquammodo intendere de presenti. Expulsis autem et in ruinam positis hostibus ipsis, quod statim erit iniuncto nobis potenti presidio, quod continuo prestolamur, et proinde dictis communibus ad nostram reductis obedientiam, restitutionem earum recuperabimus cum effectu. Quocirca magnitudinem et prudentiam vestram attente rogamus, quatinus terminum vestris litteris assignatum aut annullare velitis aut illum ad tempus debitum prorogare, cum nostra sit excusatio satis patens.

Dat. Mediolani, die septimo Iulii.

755. *Vicarii confirmatio edicti de monetis.* Iul. 26.

Originale olim Mediolani in Musaeo Sitoniano² exstans deperit; cf. supra tom. IV pag. 670 lin. 22 sq. — Ed. Argelatus 'De monetis Italiae' II, 263 sqq. ex or. Editionem repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 58.

Nos Bertholdus comes de Maresteten^a dictus de Niffen, serenissimi domini Ludovici Romanorum regis semper augusti in partibus Italie vicarius generalis omnibus, ad quos presentes devenerint salutem et notitiam subscriptorum.

Attendentes quod regalis elementie^c provida circumscriptio eos in libertatibus et immunitatibus condignis consueta est attentius conservare, per quorum assidui laboris et fidelis^d sollicitudinis operam utilitates et negotia imperii diligentius promoventur, ideo consideratis fidelibus et gratis servitiis et laboribus ac impensis imperio hactenus et in posterum impendendis per discretos et fideles viros magistros, operarios et monetarios monete regie et imperialis civitatis Mediolani ac specialis favoris et libertatis gratia, qua eosdem quondam piissime recordationis Henricus imperator septimus domini nostri predicti predecessor ab oneribus, factionibus et datis communis predictae civitatis imperiali exemit elementia, prout in privilegio eis per eum super hoc dato cum bulla sua cerea

755. a) Marestetem ed. b) Nifren ed. c) clementia ed. d) fid. et ed.

1) Cf. 'Predelli' loco ad nr. 550 citato I, 252 nr. 373; itemque litteras Galeatii l. c. nr. 374.
2) Iohannes Sitonius de Scotia iurisconsultus et advocatus.

plenius continetur, predictis magistris, operariis et monetariis auctoritate nobis tradita et concessa per prefatum dominum nostrum dominum Ludovicum regem Romanorum semper augustum, veluti etiam in mandato nobis per eum super hoc dato cum bulla regia cerea continetur¹, predictum privilegium seu instrumentum quondam domini Henrici imperatoris predicti magistris, operariis et monetariis sepefatis in omnibus et singulis suis capitulis innovamus seu de novo concedimus et in perpetuum valiturum ex certa scientia confirmamus. Cuius privilegii seu instrumenti tenor est per omnia in hec verba videlicet:

'Henricus Dei gratia — nostri anno tertio.' *supra tom. IV, 1 nr. 697 sub A.*

10 Ut igitur premissis libertatibus et immunitatibus liberius valeant congaudere, inhibemus omnibus et singulis personis, cuiuscumque conditionis aut status existant, auctoritate nobis competente sub pena quinquaginta librarum argenti, quarum medietas camere regie, alia medietas passo vel passis iniuriam absque relaxatione applicetur, ne contra predictam innovationem, concessionem, confirmationem et privilegium in parte vel in
15 toto predictos magistros, operarios et monetarios aut aliquem ex eis per se vel per alium gravent aliququaliter vel molestant. In quorum testimonium premissorum ipsis damus presens privilegium nostro sigillo seu bulla cerea ex certa nostra scientia sigillatum.

Datum et actum in Mediolano in curia archiepiscopali, anno Domini millesimo
20 trecentesimo vigesimo tertio, indictione sexta, die vigesimo sexto Iulii.

756. *Confirmatio feudi pro civitate Savonensi. Oct. 5.*

Originale (or.) in tabulario Savonensi 'Pergamene sparse nr. 23'. Contulimus nos. Sigillum desideratur, linis sericis rubei coloris relictis. — Ed. Cipolla 'Nuove notizie intorno ai diplomi imperiali conservati nell' Archivio comunale di Savona' (= 'Atti dell'
25 *I. R. Accademia di Scienze, Lettere ed Arti degli Agiati in Rovereto Serie III' Vol. VI (1900)) p. 17 nr. 3 ex or.*

Bertoldus comes de Marsteten dictus de Nyffen, serenissimi principis domini Ludewici Romanorum regis semper augusti in partibus Italie vicarius generalis prudentibus viris . . potestati, . . ancianis, . . consilio et comuni civitatis Saone salutem cum
30 plenitudine omnis boni.

Dignum et rationi consonum iudicamus, ut hii in beneficiorum exhibicione ceteros antecellant, quos labor prolixior et stipendia meliora fecerint anteire. Cum igitur per discretos viros Petrum Argentum et Pontzinum Constancium ambassiatores vestros nobis ex parte vestra fuerit suplicatum, ut auctoritate nobis competente a predicto domino
35 nostro rege castrum quod vocatur Signum cum castellanis, hominibus et pertinenciis ipsius vobis et civitati vestre applicare et concedere dignaremur, quod vos evicisse et obtinuisse contra comune et homines Nauli, quando in sacri imperii steterunt rebellione, asserunt et proponunt, attendentes itaque vestram fidelitatem et merita, de quibus vos volumus non inmerito premia reportare, ut alii vestro exemplo laudabili ad bene meren-
40 dum forcius animentur, vobis predictum castrum cum castellania, hominibus et pertinenciis ipsius auctoritate nobis concessa comittimus et comendamus usque ad domini nostri regis prefati, nostrum vel imperii beneplacitum gubernandum. Comittentes vobis merum et mixtum imperium in dicto castro, castellania, hominibus et pertinenciis ipsius et omnia alia iura exercendi, que ipsius exigit regimen, quantumcumque mandatum exigant

45 1) *Supra nr. 729.*

speciale. In cuius rei testimonium presentes vobis dedimus nostri sigilli munimine roboratas.

Dat. Mediolani, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, quinto die mensis Octobris, septime indiccionis.

757. LUDEWICI RECEPTIO IN FAVOREM.

1323. Iul. 6.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensis. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 493 nr. 718 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 35 nr. 587.

Cf. privilegium l. c. nr. 586, itemque supra nr. 747.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chünig ze allen zeiten merer des riches verjehen offentlich an disem brief, daz wir den bescheiden læuten den purgern ze Ezzelingen unser hulde und gnade gæntzlich geben haben und auch geben, dar umb daz si bis her mit dem hertzogen von Österreich wider uns gewesen sint und umb alle sache. Und dar über zu einem urchünde geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Nürenberg, an der Mitichen nach Processi und Martiniani, do man zalt von Crists gebürt dreuzehenhundert jar dar nach in dem dreiundzwaintzigsten jar, in dem neunden jare unsers riches.

758. CONVENTIO REGIS DANORUM CUM LUDEWICO SUPER MATRIMONIO CONTRAHENDO.

1323. Iul. 13.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 325 nr. 47 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 415 Reichssachen nr. 416 (Addit. III).

Cf. infra ad a. 1324. Mart. 5.

Omnibus presens scriptum cernentibus Cristoforus Dei gratia Danorum Selavorumque rex, dux Estonie salutem in Domino sempiternam.

1. Notum facimus universis presentibus et futuris, quod inter serenissimum principem dominum Lodowicum regem Romanorum semper augustum per nobiles dominos Fredericum burgravium de Norenbyergh et Borchardum comitem de Mandzsweld ex una parte et nos, filium nostrum dominum Ericum ex altera super matrimonio inter magnificum principem dominum Lodowicum marchionem Brandenburgensem dicti domini Lodowici regis Romanorum primogenitum et domicellam Margaretam filiam nostram karissimam legitime contrahendo in modum qui sequitur exstat placitatum:

2. Videlicet ut inter predictos principes dominos Lodowicum regem Romanorum, Lodowicum marchionem Brandenburgensem filium suum et ipsorum liberos ac inter nos et liberos nostros concordia firma, amicieia rata et inviolabilis roboratur et stabilitur

perpetuis temporibus duratura, dicto domino Lodowico marchioni Brandenburgensi dictam filiam nostram Margaretam dare debemus in uxorem legitime et matrimonialiter copulandam cum duodecim milibus marcharum puri argenti in terminis subsequentibus, videlicet sex milibus marcharum puri argenti infra diem et annum post sollempnitatem
 5 nupciarum et carnalem ipsorum copulacionem, tribus milibus marcharum puri argenti in fine secundi anni primo subsequentis, residuis vero tribus milibus marcharum puri argenti in fine tercii anni duobus primis annis immediate subsequentis per nos vel heredes nostros Lybek integraliter persolvendis. Condicionibus talibus prehabitis quod si dictum dominum Lodowicum marchionem Brandenburgensem sine prole cum dicta Margareta de
 10 hac vita decedere contigerit, dictus dominus Lodowicus Romanorum rex pater dicti domini Lodowici marchionis Brandenburgensis vel ipsorum heredes, utputa dicti domini Lodowici regis Romanorum et Lodowici marchionis Brandenburgensis filii eiusdem, viginti quatuor milia marcharum puri argenti dicte Margarete filie nostre restituere debent et totaliter assignare in terminis infrascriptis, scilicet duodecim milia marcharum puri
 15 argenti infra diem et annum post mortem dicti domini Lodowici marchionis Brandenburgensis, sex milia marcharum puri argenti in fine secundi anni primo anno proximo subsequentis, residua vero sex milia marcharum puri argenti in fine tercii anni primis duobus annis immediate subsequentis per sepedictum dominum Lodowicum regem Romanorum seu ipsorum heredes utique persolvenda.

3. Pro quibus quidem viginti quatuor milibus marcharum puri argenti prenotatis supradicte Margarete restituendis et assignandis totaliter predicti principes domini Lodowicus rex Romanorum et Lodowicus marchio Brandenburgensis eiusdem filius dicte Margarete certitudinem firmam et caucionem sufficientem cum terris, castris, municionibus, civitatibus, villis et opidis et ipsarum redditibus universis, hominibus, proprietatibus,
 25 dominiis, iudiciis, possessionibus, iuribus et singulis earum attinenciis, cum mero, mixto et integro imperio facere debeant et adimplere cum effectu, ipsam eciam caucionem et certitudinem litteris patentibus magnificorum principum dominorum Lodowici regis Romanorum semper augusti, Lodowici marchionis Brandenburgensis filii sui, Adulphi filii fratris predicti domini Lodowici regis Romanorum ducis Bavarie, Frederici marchionis
 30 Misnensis iunioris, Bertoldi comitis de Hennebyergh, Frederici burgravii de Norenbyergh et Borchardi comitis de Mandzsweld et ipsorum sigillorum appositione et eorundem fideidacione firmiter roborare. Homines equidem dictarum terrarum, municionum, castrorum, civitatum, villarum et opidorum dicte Margarete seu alteri vel aliis nomine ipsius Margarete fidelitatis homagium facere teneantur.

4. Preterea si dictum dominum Lodowicum marchionem Brandenburgensem post prolis procreacionem cum dicta Margareta mori acciderit ipsis liberis viventibus, dictus princeps dominus Lodowicus rex Romanorum vel ipsorum heredes prefate Margarete duodecim milia marcharum puri argenti cum donacione propter nupcias dicte morengawe restituere et refundere teneantur. Pro quibus duodecim milibus marcharum puri argenti
 40 et donacione propter nupcias ut premittitur dicte Margarete filie nostre cum terris, municionibus, castris, civitatibus, villis, opidis, ipsarum redditibus, proprietatibus et possessionibus universis, ut premissum est, firmam facere debeant caucionem. Residua vero duodecim milia marcharum puri argenti de viginti quatuor milibus marcharum puri argenti prenotatis liberis predictorum domini Lodowici marchionis Brandenburgensis et
 45 Margarete filie nostre cedere debeant in ipsorum commodum et profectum.

5. Si eciam dicta Margareta apud dictos liberos suos residere et moram facere elegerit, tunc prenotatus dominus Lodowicus rex Romanorum seu ipsorum heredes dicte Margarete de quolibet millenario puri argenti in certis redditibus terrarum, municionum,

castrorum, civitatum, villarum, opidorum et ipsarum singulis attinenciis centum^b marchas puri argenti pro ipsius usibus certitudinaliter assignare debeant annuatim^b. Si autem dicta Margareta a suis liberis recedere decreverit, dictus dominus Lodowicus Romanorum rex seu ipsorum heredes prelibate Margarete sepedicta duodecim^b milia marcharum puri argenti assignare et donacionem propter nupcias dictam morengawe redimere teneantur.

6. Si dictus dominus Lodowicus Romanorum rex et ipsorum heredes dicte Margarete filie nostre antedicta duodecim milia marcharum puri argenti non solverint et donacionem prefatam non redemerint, de quolibet millenario puri argenti centum marchas puri argenti in certis redditibus terrarum, municionum, castrorum, civitatum, villarum, opidorum cum ipsarum attinenciis universis singulis annis pro ipsius Margarete usibus libere assignabunt, prestita caucione et certitudine sufficiente ut supra cum terris, municionibus, castris, civitatibus, villis, opidis, ipsarum redditibus singulis, proprietatibus et possessionibus et predictorum principum omnium apertis litteris eorundem sigillorum appensione super hiis omnibus firmiter roboratis, ne ab eadem Margareta temporibus vite sue omnia supradicta, scilicet terre, municiones, castra, civitates, ville, opida seu quicquam de eorundem omnium attinenciis vel redditibus aliququaliter auferantur, donec sibi de omnibus plenarie et integraliter fuerit satisfactum.

7. Si vero Deus ipsam Margaretam filiam nostram ab hoc seculo vocare dignetur, antequam ad annos discrecionis pervenerit, dicti principes domini Lodowicus rex Romanorum et Lodowicus marchio Brandenburgensis filius eiusdem nobis Cristoforo et domino Erico filio nostro regibus Dacie duodecim milia marcharum puri argenti in terminis superius expressis, scilicet infra diem et annum a die mortis dicte Margarete filie nostre sex milia marcharum puri argenti, tria milia marcharum puri argenti in fine secundi anni primo anno proximo subsequentis et residua tria milia marcharum puri argenti in fine tercii anni duobus primis annis immediate subsequentis exsolvant totaliter et exponant. Si eciam post annos discrecionis ipsam Margaretam ab hoc seculo sine prolis procreatione Deus vocare voluerit, de predictis duodecim milibus marcharum puri argenti secundum debitam iuris tramitem stare debeat et manere.

In cuius facti evidenciam nos Iohannes Dei gracia comes Holzsacie et Stormarie, qui dicte placitacionis tractatui interfuimus, litteras presentes sigilli nostri munimine in testimonium fecimus roborari.

Datum Sieburgh, anno Domini millesimo trescentesimo vicesimo tercio, die beate Margarete virginis et martiris.

759—762. LUDEWICI SCRIPTA PRO ELECTO MOGUNTINO.

1323. Iul. 20.

759. *Scriptum primum.* Iul. 20.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 255. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis viridis coloris. In verso leguntur: Obligacio opidorum et villarum Oppenh., Odernh., Nerstein et cet. facta per dominum L. regem Romanorum ecclesie Mog. pro XXX^M lb. H., itemque alia manu: et recipiet V sol. Hall. in theolonio Oppenh. defalcando de predictis debitis et si aliqua inopinorata

758. ^b) centum — annuatim in loco raso or. ^c) duodecim in loco raso? or.

redemerit, quod hoc superaddetur debitis. — *Ed. Riezler 'Forschungen' XX, 248 nr. 22 ex or.*

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chünig ze allen zeiten merer des riches verjehen offentlich an disem brief, daz wir dem erbern Mathis erwelt und gewihte
 5 ze ertzbischof ze Mentz und ertzeantzlär des heiligen riches in Tüschen landen, unserm lieben fürsten und seiner stift schuldich sein dreizzich tusent pfunt Haller guter und geber. Da für sol er inne haben die stat ze Oppenheim, Odernheim, Swobsperch, Nerstein, diu dorffer ze Ingelnheim und alliu gut und pfant die dar zu gehörent, diu er von des riches wegen iezunt inne hat. Er sol auch von dem zolle ze Oppenheim
 10 fünf schilling Haller vor auz nemen, daz übergig sullen wir gleich teilen und den halben teil den er nimet sol er uns an den dreizzich tusent pfunden abslahen. Und ob der zol ze Oppenheim abgieng, swa er dann gelegt würde, da sol er den teil und diu reht haben als vorgeschriben steet, untz im und der stift diu dreizzich tusent pfunt vergolten werden. Es ist auch also geredet, ob wir dem egenanten bischof oder der stift unser
 15 veste ze Heidelberg, die bürge bede und diu stat mit bürchmannen, leuten und gûten und allen dörffern, nützen, rehten und gerihten besucht und unbesucht, wie si genant sint, die dar zu gehörent, setzen und einantwurten wellen, des haben wir gewalt ze tun zwischen Pfingsten und Sûnnewenden die nû schierst choment oder von dann zwischen den selben hohzeiten über ein jar und fürbaz niht. Swenn auch in die veste geantwurt
 20 werdent als vorgeschriben ist, so sol uns diu stat ze Oppenheim mit dem zoll und mit allen vorgeschriben pfanden loz und ledig sein und sullen si die vorgeantanten veste ze Heidelberg inne ze pfande haben für diu dreizzichtusent pfunt ane alles verre, als si nach rehter rechenung über die fünf schilling an dem zoll gewert sint. Ist auch ob der oftgenant bischof oder diu stift der gut, diu von den vesten versetzt sint, iht löset,
 25 diu selben losung sullen si slahen auf diu pfantung und sullen die haben umb alle pfantung, als lang untz wir oder unser erben si lösen umb die vorgeantanten pfenning und als vorgeschriben ist. Ist auch daz wir in Heidelberg setzen wellen, diu satzung sullen wir in vertigen mit unsers bruder chinder willen und gûnst. Wer daz diu pfantung umb Heidelberg für sich gieng, so sullen si von den gûlten und nützen die
 30 burge und die veste und diu gerihte haben und niht an den dreizzich tusent pfunden abslahen. Dar über ze urchünde geben wir in disen brief mit unserm chüniglichem insigel versigelten.

1324.
Iun. 3.
Iun. 24.

Der geben ist ze Nûrnberg, an der Mitwochen vor sant Jacobs tag, do man zalt von Cristes gebûrt dreuzehenhundert jar dar nach in dem dreiundzweintzigsten jar, in
 35 dem neunden jare unsers riches.

760. *Scriptum secundum. Iul. 20.*

Originale (or.) ibidem l. c. nr. 256. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis viridis coloris. In verso leguntur: Quod L. rex Romanorum promittit dare dno M. VIII^m mr. arg. puri et pro eo obligat sibi et ecce theol. in Erenvels IIII gross. —
 40 *Ed. Riezler l. c. XX, 249 nr. 23 ex or.*

Wir Ludwich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des reiches verjehen offentlich an disem brief, daz wir durch gemainen nûtz und frûmen des reiches und des landes dem erbern Mathis erweltem und geweihtem ze ertzpischof ze Meinzz und ertzeanzlern des heiligen reiches in Teuschen landen, unserm lieben
 45 fürsten und seiner stift geben und haben geben ahttausent march lötiges silbers und erlauben und geben in dar umb einen zol ze nemen ze Erenvels, vier grozz Tûrnais von dem fûder, als lange untz si der aht tausent march gar und genzlich gewert werden.

Nov. 11. Der zol sol angen an sand Martins tach der nu schierst chûmt und sol abgen, swenn in die aht tausent march gevallent. Und die weil sülle wir in und diu stift schirmen an dem vorgenanten zoll. Dar uber ze einem urchund geb wir in disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist ze Nurenberch, an der Mitwochen vor Jacobi, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar und in dem dreiundzwainzigstem jar, in dem nûnten jar unsers reiches.

761. *Scriptum tertium.* Iul. 20.

Originale deperditum. Copia (c.) in Rotulo Moguntino tabularii secreti domus regiae Bavaricae. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 303 nr. 484 ex c. Editionem hic illic correctam repetimus.

Wir Ludewig von Gotz gnaden Römischer künig zû allen zyten merer des riches verjehen offelichen an disem briefe, daz iz^a zwischen uns und dem erberen Mathye erweltem und gewiheten ze erzbischofe zû Mentze und erzeanceller dez heiligen riechez yn Duschen landen, unserm lieben fürsten also geredit und gedi[n]get ist, daz wir ym und sinem stifte bevestent und bestediget haben die zwo vesten Winhem und Schawenberg mit allen den gûten die darzû hörnt und alle die gût, die er und sin stift itzund ynne sitzind, und sullent yn unsers bruders kinde gûnst und willen darzû gewinnen, daz sy ez auch bevesten und bestedigen mit iren briefen. Dieden sii dez nit, so sollen wir dehein richtunge mit yn haben noch in dehein veste einantworten, untz sie daz bestedigen als vor geschriben ist. Iz sol ouch der crig, der zushen dem egenanten bischoffe und sime stifte und zwisschen unsers bruder herzoge Rodolf selgen husfrawe und iren kindern gewesen ist, gentzlichen abe sin und sullen alle gevangene ledig sin und alle schetzunge und geding abe sin. Wolte dez unsers bruder kint oder die stift zû Mentze yeman irren, wider den sollen wir yn beholfen sin. Und dar uber zû eynem urkûnde geben wir disen brîf mit unserem kuniglichen ingesigele besigelt.

Der geben ist zû Norenberg, an der Mitwochen vor sante Iacobs tage, da man zalte von Cristes gebûrte druzeinhundert jar darnach in dem dryundzweinzigstem^b jare, in dem nunden jare unsers riches.

762. *Scriptum quartum.* Iul. 20.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 257. Descriptimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranacco. — Ed. Riezler l. c. XX, 250 nr. 24 ex or.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus recognoscimus in hiis scriptis, quod propter eorum merita et fidelia servicia consiliariis venerabilis Mathie electi et consecrati Moguntini, principis nostri karissimi damus et donamus graciose et liberaliter mille libras Hallensium^a legalium et bonorum et predictam pecuniam deputamus eis recipiendam et Hartmodo de Chronberg militi purgravio in Starchenberch eorum nomine presentandam de ea parte, quam nos percipimus in theolonio in Oppenheim, ita videlicet quod quatuor solidos Hallensium de eodem theolonio tam diu percipiant continue, quousque dictae mille libre ipsis integraliter persolvantur. Mandamus quoque collectoribus nostris, qui iam sunt vel erunt pro tempore in theolonio predicto, quatinus exnunc et continue predicto Hartmodo nomine quo supra predictos quatuor

761. a) ist c. b) dryunddrisigistem male c.

762. a) Halleñ semper or.

solidos Hallensium de memorato theolonio usque ad plenam solutionem dictarum mille librarum tradant, solvant ut premittitur et assignent. Non obstantibus quibuscumque litteris nostris in contrarium datis sive dandis. Si vero predictum theolonium alibi poni contingeret, extunc ubi transponetur, ibi similiter solvi debet consiliariis predictis modo quo supra peccunia antedicta. In cuius rei testimonium ipsis presentes dedimus sigilli nostri robore communitas.

Dat. apud Nurenberch, feria quarta ante festum beati Iacobi, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

763. LITTERAE OBSEQUIOSAE CAPITULI
10 FRATRUM HEREMITARUM THURINGIAE LUDEWICO MISSAE.
1323. Iul. 22.

Originale (or.) ibidem 'Familiensachen' fasc. 8. Descripsit et nobiscum benivolenter communicavit W. Füsslein. Sigillum oblongum provinciae Thuringiae ordinis fratrum Heremitarum fere illaesum pendet loro ex ipsa membrana exsecto. — Ineditum.

15 Illustrissimo et serenissimo principi domino Ludowico divina providentia regi inclito Romanorum humiles ac devoti sui cappellani fratres Henricus sacre theologie professor vicarius . . prioris generalis, frater Hermannus prior provincialis et diffinitores capituli fratrum Heremitarum ordinis sancti Augustini in Munrestad celebrati provolutis genibus cum devotis orationibus suum obsequium indefessum.

20 Cum altitudo divine dispositionis vestre generosissime magnificentie tocius orbis disposuerit principatum, nos qui vestre piissime clementie favorabiles propiciosque respectus cum pauperibus nostris fratribus undique singularius^a persentimus, vestre dominationis serenitati pre cunctis religiosis paupertatis obnixius obligamur. Eya igitur ut Deus omnipotens, per quem reges regnant¹ et optinent principatum, vos vestrosque
25 liberos cum omnibus regni vestri fidelibus pacifice glorioso omnium adversancium triumpho semper ad altiora dirigat et disponat ad subdendum vestre gloriosissime magnanimitati tocius o[r]bis dominium omnesque barbaros naciones, sex missas, tres quidem de sancto Spiritu et tres de Virgine gloriosa per quemlibet sacerdotem nostre provincie de thesauro nobis credito singulariter et devotissime imposuimus celebrandas. Adicientes super hoc
30 ut in omni missa conventuali tocius nostre provincie una specialis collecta pro felici statu vestri regni diebus omnibus et singulis teneatur cum plenissima et singularissima participatione omnium missarum et orationum singulorumque et omnium bonorum operum, que per singulos fratres tocius nostre provincie operari dignabitur clementia Salvatoris. Vigeat et valeat vestra serenissima magnificentia in felici et prospero statu iugiter per
35 secula seculorum.

Dat. in Munrestad, in festo Marie Magdalene capitulo ibidem celebrato, anno Domini MCCCXXIII.

763. a) cum — singularius in loco raso or.

1) Prov. 8, 15.

764. LUDEWICI MANDATUM AD IUDAEOS RATISPONENSES.

1323. Iul. 25.

Originale ibidem KLS nr. 258½. Descripsit H. Herre. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 35 nr. 598.

5

Wir Ludweich von Gots genaden Römischer chünich ze allen zeiten merer des reiches enbieten unsern lieben chamerschnechten den Juden ze Regenspurch unser huld.

Wir wellen und gebieten eu, daz ir unsern lieben fürsten und vetern den hertzogen in Bayern dienet, wortet und undertanich seit mit allen diensten, chlainen und grozzen, und gemainleich mit aller voderung in allen dem rechten als uns und dem reiche und als deu hantfeste sagt, die diselben unser fürsten und vettern von uns habent. Wan wir euch aller dienest und voderung von uns und von dem reiche, alle deu weil und ir derselben unserer fürsten und vettern pfant seit, frey und ledig sagen mit dem brief, also daz wir noch anders nieman von unsern noch von des reiches wegen euch, dieselben zeit und ir unserer vor genanten fürsten und vettern pfant seit, mit deheinem dienst noch mit dehainerlay voderung mit nichteu beswären sullen. Und daz eu daz also stæt und unzerbrochen beleib, dar über ze einem urchünd geben wir eu den brief versigelten mit unserm insigel.

Der ist gegeben ze Nürmberch, do man zalt von Christes geburtt dreuzehenhundert jar dar nach in dem dreuundzwainzigisten jar, an sand Jacobs tag, in dem neunenden jar unsers reiches.

765. EIUDEM COLLATIO FEUDI CASTRENSIS.

1323. Iul. 26.

Copia (c.) in Copiario saec. XVII. Wisbadeni in tabulario regio. — Ed. E. Schaus 'Mittheilungen des Instituts' XXVI, 552 nr. 10 ex c. Editionem repetimus.

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum notitiam volumus pervenire, quod strenuo viro Emerico de Leonstein fideli nostro dilecto feodum castrense in Oppenheim, quod quondam Ludolfus de Smideburch sororius suus a nobis et imperio tenuit, ad instantiam et requisitionem Demudis eiusdem sororis consulimus et conferimus perpetuo possidendum et heredes ipsius sibi succedere volumus in feodo memorato. Ex ea etiam infeudatione predictus Emericus ac heredes sui nobis et imperio tenentur sub fidelitatis homagio deservire. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum in Nurenberg, VII. Kal. Augusti, anno Domini MCCC vicesimo tertio, regni vero nostri anno nono.

766. PROROGATIO PACTI SUPER TELONEO OPPENHEIMENSI.

1323. (inter Iul. 26. et Aug. 14.)

Originalia tria non confecta nec sigillata

1) *in tabulario civitatis Argentinensis; foramina quatuor adsunt, quorum tribus superscriptum est R; ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 374 nr. 427 ex 1 et 2; editionem adhibemus;*

2) *in tabulario civitatis Spirensis; unum foramen adest; in verso legitur: littera civitatum super theolonio; ed. Hilgard 'Urkunden der Stadt Speyer' p. 280 nr. 347 ex 2; editionem contulimus;*

3) *in bibliotheca Moguntina; contulimus nos; foramina quatuor adsunt, quorum tribus, i. e. secundo, tertio, quarto superscriptum est R; ed. Schaab 'Geschichte des rheinischen Städtebundes' II, 97 nr. 66 ex 3; quae de sigillo civitatis Moguntinae l. c. adnotantur, erronea esse videntur.*

Tempus ex terminis in textu allatis conicere licet.

In Gotes namen amen.

Wir die .^a rête der stette .^b von Mentze, .^b von Strasburg, von Wormesze unde von Spire^c dun kunt allen den die disen brief iemer gesehent oder horent lesen, daz wir den zol unde geleites gelt zu Oppenheim, daz wir mit dem erwirdigen fursten hern Mathyse erweltem^d erzebischofe von Mentze^e unde willen des hochgebornen herren Ludewiges von Gotes gnaden des Romeschen kuniges ufgesetzit hatten durch gemeine gut unde nutz der liute unde des landes biz zu sante Georien dage der neheste enweg ist, also die briefe besagent, die daruber besigelt sint¹, unde vorwerter von dem selben sante Georien dage biz zu sante Jacobes dage des heyligen zwelfboten der neheste ouch enweg ist bestalt hatten, den selben zol unde geleites gelt zu Oppenheim vorwerter durch gemeine gut unde nutz der lute unde des landes bestellen unde bestellt hant zu nemenne gelicher wis, also man in vormals da genomen hat, biz zu unser Vrowen dag also siu ze hymel für die nu erste kümet, auch also: Ist ez daz der hochgeborne herre Ludewig von Gotes gnaden der Romesche kunig sine verhengnisse zu dirre bestellunge git, so sol der selbe zol unde geleites gelt weren unde bestalt sin gelicher wis also vor biz zu unser Vrowen dag der andern also sie geborn wart. Auch ist gerêt unde under uns heinlichen üzgetragen, were ez daz der kunig sine verhenenisse zu dirre bestellunge gebe oder nit engebe, daz wir die .^f rete der vorgeanten stete von Meinze, von Strasburg, von Wormesze unde von Spire umbe den zol unde von des zolles wegen zu Oppenheim deme vorgeanten kunig Ludewige noch iemanne von sinen wegen keine rede, deidinge noch entworde haben noch geben sullen heinlich noch offenlich, wir tun ez denne beretenlichen mit gemeineme willen unde verhengnüsse ane alle geverde. Unde ensol keine stat vorschiesen umbe den zol oder von des zolles wegen ane die andern in keine wis, wan waz einer stat leit ist, daz sol auch der anderen leit sin, also vor geschriben stet ane alle geverde. Auch ist gerêt unde usgetragen, were ez daz ein stat it zu deidingen, zu sachen, zu werben oder zu reden hetten mit deme kunige oder mit iemanne von sinen wegen, daz disen zol nit enrurte noch von des zolles wegen zu Oppenheim nit enwere, daz daz ein stat ane die andern zu irme nutze unde zu irme gefugnusse wol reden unde werben mag ane alle geverde. Unde daz diz

766. ^a) deest 3. ^b) deest 2. ^c) . . add. 1. 3. ^d) add. 2. ^e) Menze 2. ^f) deest 1. 3.

1) *Supra* nr. 649.

war unde stette unde veste verlibe, so henken wir die vorgeanten . . rête unser stete ingesigele an disen brif.

Der wart geben do man zalte von Cristes gebürte druzehenhundert jare unde druundezwenzig jar an^g.

767—778. LUDEWICI LITTERAE PRO DIVERSIS.

5

1323. Iul. 30.—Aug. 28.

767. *Quitatio sturarum.* Iul. 30.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 262. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illacsum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 35 nr. 603.

10

Wir Ludowich von Gotes genaden Romischer chûnich ze allen zeiten merer des riches verjehen offenlich an disem brief, daz uns unser liebe getriwe purger von Nûren-
 Nov. 11. berg unser stewart, die si uns nu auf sand Marteyns tag der schierst chûmt und auf
 1324. sant Marteyns tach den nächsten dar nach, daz ist von dem nu sand Marteyns tag uber
 Nov. 11. ein jar geben solten, ietzûnt gegeben und verrichtet habent. Und sagen si der selben
 zwair stewart, daz ist von sand Marteyns tag der nu schierst chumt uber zwai gantzju
 jar, ledich und löz mit disem brief.

Der geben ist ze Nûrenberg, an dem Samzttag nach sand Jacobs tag, do man zalt von Christes geburt dreutzeenhundert jar dar nach in dem dreiundzwæintzigsten jar, in dem neunden jar unsers riches.

20

768. *Confirmatio contractus matrimonii.* (Iul. Aug.)

Copia (c.) in Cartulario Haynonensi II. nr. 50 tabularii Insulensis, ubi rubrum: Li dis roys conforme le dowaire medame de Iulers. Contulimus nos. — Ed. L. A. Pfeffel in Zepernick 'Analecta' II, 153 nr. 3 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. deest.

25

Confirmationem regis, quae dato caret, paullo post litteras comitis Iuliensis in adnotatione citatas emanavisse, opinari licet.

Nos Ludovicus et cet. publice profiteamur, quod cum spectabiles viri Willelmus Hanonie, Hollandie et Zeelandie necnon Gerardus Iuliensis comites Willelmo et Iohanne liberis ipsorum matrimonium contraxerint eos ad invicem copulando ac idem
 comes Iuliensis Willelmum filium suum prefatum in comitatu Iuliensi adheredare
 promiserit, sicut postmodum de consilio amicorum et nobilium terre sue, de assensu
 quoque conthoralis sue et filiorum suorum dinoscitur perfecisse, plures etiam hinc inde
 inter comites predictos pretextu contractus matrimonii huiusmodi conventiones, promissi-
 ones et pacta intercesserint, prout in litteris inter partes super eo conscriptis liquide
 continetur¹, nos ad eorundem comitum communem petitionem omnia et singula in
 eisdem litteris contenta approbamus et confirmamus ac ipsa auctorisamus, declarantes ea
 de nostro ac karissimorum fratruelium nostrorum Adolphi, Rudolphi et Ruperti comitum
 palatinorum Reny et ducum Bavarie assensu et beneplacito facta esse. In cuius rei
 testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis et cet.

40

766. g) ita desinunt 1—3; reliqua desiderantur.

1) Litteras comitis Iuliensis super tractatu iam a. 1317. Iun. 24 habito (Devillers loco supra ad nr. 131 citato III, 711 nr. 482) a. 1323. Iun. 26. datas v. Devillers III, 800.

769—772. SCRIPTA AD CIVITATES THURINGIAE SPECTANTIA.

1323. Aug. 9.—21.

769. *Receptio civitatis Northusensis in gratiam.* Aug. 9.

Originale (or.) *in tabulario Northusensi. Pendet sigillum.* — *Ed. Förstemann*
5 *‘Geschichte der Stadt Nordhausen’ I, 2 p. 44 nr. 14 ex or. Editionem repetimus.*
Böhmer, Reg. Ludw. p. 36 nr. 608.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presentibus profiteamur
prudentes viros cives Northusenses fideles nostros dilectos super omnibus impetitionibus
nobis contra eos competentibus et etiam super retentis per eos, que nobis fuerant
10 assignanda, favorabiliter nobis reformatos et in eventum quemlibet concordatos. Sic
quod omnis accio, que nobis in ipsos seu opidum ipsum usque in presentem diem, hoc
est in die beati Cyriaci martyris, competeat vel competere poterat, sopita est penitus Aug. 8.
et extincta. Iudeos quoque civitatis eiusdem servos camere nostre nobis specialiter
reservamus. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre ius-
15 simus communiri.

Dat. in Arensteten, V. Id. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo
tercio, regni vero nostri anno nono.

770. *Scriptum pro civitate Mulhusensi.* Aug. 11.

Originale (or.) *in tabulario Mulhusensi. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.* —
20 *Ed. Herquet ‘Urkundenbuch’ p. 369 nr. 785 ex or. Editionem repetimus.*
Böhmer, Reg. Ludw. p. 36 nr. 60.
Cf. Herquet l. c. p. 370 nr. 786.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani
imperii fidelibus presentes litteras inspecturis grariam suam et omne bonum.
25 Volentes prudentes viros cives Mulhusenses fideles nostros dilectos ad instar ali-
orum civium regalium in civitatibus regiis commorancium a laboribus relevare, periculis
et expensis, edicto perpetuo prohibemus, ne quisquam cuiuscumque status seu con-
dicionis existat ipsos cives ad quemcumque prefectum, advocatum seu iudicem extra
civitatem Mülhusensem trahere audeat vel presumat, sed coram iudice civitatis Mul-
30 husensis cuicumque contra ipsos seu quempiam ipsorum actio competat, debeat experiri.
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc ipsis per nos factam grariam infringere vel ei
in aliquo ausu temerario contraire. Quod qui facere presumpserit, indignacionem regiam
se noverit incurssurum. In cuius rei evidenciam presentes ipsis dedimus maiestatis
nostre sigilli munimine roboratas.

35 Datum in Arensteten, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, III. Idus
Augusti, regni vero nostri anno nono.

771. *Scriptum comitis de Henneberg pro eadem civitate.* Aug. 19.

Originale (or.) *ibidem. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo.* — *Ed.*
Herquet l. c. p. 370 nr. 787 ex or. Editionem repetimus.
40 *Cf. infra ad a. 1324. Apr. 20.*

Wir Bertold von Gots gnaden grefe von Hennenberg bekennen offentlichen an
diesm briefe alln den die in sehen oder horen lesen, daz wir daz schultheyzenamt in

der stat zu Molhusen, daz uns der hochgeborne herre herre Ludewich der Roemischer künig unser gnediger herre gelazen hat, han gelazen und damite begnadet die erbern lute die burgere gemeynlichen zu Molhusen. Und daruber zu eyner stetekeyt gebn wir in diesn brief vorsigelt mit unserm insigele.

Daz ist geschehn zu Arnstete, nach Gots geburte druzehnhundirt jar darnach in dem druundzwezigistin jare, an dem nehsten Vritage nach unsere Vrowen tage als man wurze wicht.

772. *Obligatio civitatum.* Aug. 21.

Copia (c.) in Copiario civitatis Northusensis saec. XIV. ex. — Ed. Förstemann l. c. 'Nachträge' (1840) p. 39 nr. 58 ex c. Editionem repetimus.

10

Böhmer, Reg. Ludw. p. 36 nr. 617.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer konig zu allen zeiten merer des richs vorjehen offentlich an disem brive, daz wir den edeln mannen Henrich von Swarzburg, Henrich von Honstein, Burchard von Mansveld und Conrad von Werningerade grafen, unsern lieben getruwen um irn getruwen dinst, den su uns und dem riche getan haben und noch^a tun sullen, schuldig sin thusent marg silbers. Und vor desselben silbers vunfhundert marg vorlien wir on unser schultheysenamt, di monzce und den zcol zu Northusen als lang inne zu haben und zu nyezen, untz daz wir eder unse nachkomen an dem riche die vorgeanten schultheyzenamt, monzce und den zcol um diselben vunfhundert marg silbers von on ledigen und wider losen. Der andern funfhundert marg silbers sull^b su von unser wegen der edel man Bertold grafe von Hennenberg in der marke zu Brandenburg berichten und beweren. Tete her des nicht, so sullen su derselben vunfhundert marg silbers zu uns selben warten und sullen su on auch selben geben. Dar ober zu orkunt geben wir on dissen brief met unserm ingesegel vorsigeld.

Der geben es zu Arnstete, in dem Suntage vor Bartholomei, do man zealte nach Christus gebort dritzenhundert jar darnach in dem [druund]zewenzigesten^c jare, in dem nunden jare unsers richs.

773. 774. INFEUDATIO MARCHIONIS BRANDENBURGENSIS.

1323. Aug. 10.

773. *Scriptum episcopi Halberstadensis.* Aug. 10.

30

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici. Contulimus nos. Pendet sigillum. — Ed. G. Schmidt 'Urkundenbuch des Hochstifts Halberstadt' III, 237 nr. 2108 ex or.

Nos Albertus Dei gratia Halb(erstadensis) ecclesie episcopus ad universorum notitiam volumus pervenire, nos ad requisitiones et instantias serenissimi domini nostri domini Ludowici Romanorum regis illustrem dominum Ludowicum marchionem Brandenburgensem primogenitum suum de infrascriptis possessionibus, iurisdictionibus et honoribus, que quondam marchiones Brandenburgenses predecessores sui ab ecclesia nostra et predecessoribus nostris in feodo habuerunt et possiderunt, recte et legaliter infeodasse, videlicet castrum in Angermünde cum opido, castrum Gardeleghe cum opido, opidum Stendal, opidum Osterburch, decimas, monetas, theolonia cum iurisdictionibus districtuum predictorum, sub ea condicione seu moderamine si huic infeodationi consensus illustris

772. ^{a)} nach c. ^{b)} sullen c. ^{c)} uncis inclusa exciderunt c.

principis domini Ottonis ducis Brünsvicensis et domine Angnetis uxoris sue accesserit et assensus. De subscriptis vero ipsum marchionem omni cessante condicione rite et legaliter infeodamus, utpote castro Chrûmbeche, Sehûsen, Werben opidis, castro Arenburch cum decimis, monetis, theoloneis et iurisdictionibus districtuum predictorum.

5 Fatemur etiam et promittimus, quod tamquam verus et legalis feodorum pretactorum dominus de ipsis, si necessitas ingruerit, in regali curia gwarandiam debitam et solitam faciemus. In cuius rei testimonium presentes sibi dedimus nostri sigilli munimine roboratas.

Datum in Arensteten, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio, in die
10 beati Laurentii martiris.

774. *Scriptum regis. Aug. 10.*

Originale in tabulario regio Magdeburgensi. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 36 nr. 609.

15 Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Quia venerabilis Albertus ecclesie Halberstadensis episcopus princeps noster dilectus illustrem Ludwicum marchionem Brandenburgensem primogenitum nostrum carissimum de infrascriptis possessionibus, iurisdictionibus et honoribus, que quondam marchiones
20 Brandenburgenses predecessores sui ab ecclesia Halberstadensi et predecessoribus prefati Alberti in feodo habuerunt et possederunt, videlicet castrum Angermünde cum oppido, castrum Gardeleghe cum oppido, opidum Stendal, opidum Osterburch, castrum Chrumbeche, Sehusen, Werben opida, castrum Arenburch et decimas, monetas, thelonia cum iurisdictionibus districtuum predictorum ad requisiciones et instancias nostras recte
25 et legaliter infeodaverit¹ nomine proprio et ipsius pretacti filii nostri, cuius tutelam gerimus, presentibus profitemur ipsum filium nostrum ac heredes suos recognoscere debere, pretacta feoda ab ipsa ecclesia in feodo habere et tenere et quod ab ecclesia feodali tytulo recipere teneantur. Preterea si forsitan aliqua de pretactis sepedicto filio nostro vel heredibus suis evicta fuerint, ad eviccionem seu reconpensam eorundem
30 ipsam ecclesiam Halberstadensem seu episcopum qui pro tempore fuerit nec teneri volumus nec quomodolibet obligari. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Arensteten, IIII. Idus Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

35 775. *Infeudatio abbatissae Quedlinburgensis. Aug. 19.*

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 36 nr. 615.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus venerabili in Christo
40 Ieute abbatisse in Quedelburg ecclesie secularis, principi sue dilecte gratiam suam et omne bonum.

Quia fidedignorum relatibus sumus certitudinaliter informati te tanta debilitate corporis pregravatam, quod ad suscipienda regalia feoda tibi et ecclesie tue pertinentia

1) *Supra nr. 773.*

nostre adire nequeas presentiam maiestatis, nos vero ex innata nobis elementia requisicionibus tuis supplicibus favorabiliter inclinati, tuis volentes parcere laboribus et expensis, sinceritati tue quamvis absenti feoda regalia tibi et ecclesie tue pertinentia conferimus et te de hiis adhibitis sollempnitatibus debitis et consuetis auctoritate regia infeodamus. Precipientes universis vasallis tuis et ecclesie tue, ut tibi tamquam principi nostre dilecte, prout de iure tenentur, cum reverencia debita pareant et intendant. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. in Arensteten, XIII. Kalendas Septembr.^a, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio, regni vero nostri anno nono.

776. *Infeudatio marchionissae Brandenburgensis.* Aug. 21.

10

Originale in tabulario regio Hannoverano. Descripsit G. H. Pertz. Pendet sigillum lacsum filis sericis rubei coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 355 nr. 3208 (Addit. III).

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, nos inclite Sophie carissime sororis nostre Agnetis relictę quondam Henrici marchionis Brandenburgensis filię, matertere nostre omnia feoda, que predictus Henricus pater eius ab imperio tenuit, contulisse ipsamque de hiis ex benignitate regia infeudasse, sic quod quoad vixerit ea possidere debeat et tenere. Presentibus nobilibus viris Bertoldo comite de Hennenberg, Friderico burgravio de Nuremberg, Cunrado de Sluzzelberg, Kraftone de Hohenloch et aliis pluribus fidedignis. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. apud Arensteten, XII. Kalendas Septembr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

777. *Obligatio terrae Lusatiae.* Aug. 21.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Pendet sigillum lacsum loro membranaceo. In plicae parte sinistra scriptum est: Ber(toldus?)¹. — Ed. W. Lippert 'Wettiner und Wittelsbacher' (Dresden 1894) p. 222 nr. 5 ex or. Editionem repetimus.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus illustri Fridrico marchioni Missenensi, principi ac genero suo karissimo graciā suam et omne bonum.

Quia terram Lūsacie cum districtibus, iurisdic[t]ionibus, honoribus, comoditatibus et utilitatibus ac incolis eiusdem tibi commisimus defenssandam, qua ex tuicione tibi dampna suboriri poterunt et expensse, obinde indemnitati tue precavere volentes, tibi terram predictam ac districtus ipsius cum universis iurisdictionibus ac honoribus, comoditatibus et utilitatibus nostro et imperii nomine obligamus tenendam et possidendam, quousque tibi inpenssas factas seu dampna exinde illata videlicet pro recuperacione terre predictę integraliter refundamus. In cuius rei evidenciam presentes tibi dedimus sigilli nostri munimine roboratas.

Datum in Sleussungen, XII. Kalendas Septembris, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio, regni vero nostri anno nono.

775. a) Semptembr. or.

1) Scil. de Tuttlingen?

778. *Commissio tutelae marchionis Brandenburgensis.* Aug. 28.

Originale (or.) *in tabulario Meiningensi.* *Contulit* W. Füsslein. *Pendet sigillum loro membranaceo.* *In dorso leguntur:* Quomodo dominus Lud. Rom. rex recommisit filium suum Lud. marchionem Brand. domino comiti Bertholdo.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 36 nr. 620.*

(1) Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer des riches bechennen offentlich an disem briefe, daz wir dem edeln manne Bertolden grafen von Hennemberg, unserm lieben getriwen enpholhen haben den hohen fursten Ludowigen marchgrafen von Brandembûrch unsern lieben erstgebornen sûn und die marche zû
10 Brandembûrch mit allem dem das dartzû gehört und haben im daruber gegeben vollen gewalt an allen dingen ze tûn und ze lazzen, was in das beste dûnchet, die wile er do bei ist. Wir geloben auch im und seinen erben auzrichten allen den schaden, den er und sin sûn und die iren an gevænchniuzz oder an anderer^a irre habe næmen, die wile er pfleger ist unsers vorgeanten erstgebornen sûns und der Marche. Wær^a aver
15 daz im der selbe schade in der Marche möcht werden abe gericht, so sullen wir des ledich sein. (2) Und wann er auch in die Marche dûrch unser bete vert mit chranchem leibe, so geloben wir im, ob er in der Marche vor chrancheit seins leibs nicht længer beliben möcht, daz wir im des gûnnen sullen und das nicht vor ûbel næmen und auch in darûmbe nicht verdenehen, ob er auzvert. Wær auch daz in ein chrancheit so
20 snell an viele, daz wir im ze verre weren, also daz er uns sein auzvart nicht enbieten möcht also snell, swelhem herren er danne unsern erstgebornen sûn und das lant enphilhet biz an uns, daz wir danne selber do mit tûn, was wir wellen, das sullen wir nicht vor ûbel næmen. Wir sprechen auch das gein im, ob in ieman gein uns ergern oder besagen wolt, des sullen wir nicht gelouben noch dhainen unmût auf in haben,
25 wir hören danne vor daruber sein wort. Wir gelobn auch, ob er vor chrancheit seins leibes auzvarn müste oder ob er uns dar inne nicht langer fûgte, hett er danne vor unsern erstgebornen sûn icht dar inne gelobt, des sol er in entlösen. (3) Wir wellen auch, daz unser vorgeanter erstgeborner sûn der marchgrafe alle die lehen, die in der Marche und das dartzû gehört ledich werden, die wile er pfleger ist, sie sein geistlich
30 oder wertlich, sol leihen nach seinem willen, swem er wil. Dar uber zû urchund geben wir disen brief mit unserm chuniclichem insigel versigelten.

Der geben ist zû Nuremberg, an dem Sûntag nach Bartholomei, do man zalt von Crists gebûrt dreutzehenhûndert jar darnach in dem dreiundzweintzigstem jare, in dem neunden jare unsers riches.

35 779. PACTUM SUPER MATRIMONIO LUDEWICI REGIS.

1323. Aug. 15.

Originale (or.) *in tabulario secreto domus regiae Bawaricae.* *Contulimus nos.* *E sex sigillis quartum et quintum pendent loris membranaceis, duorum fragmenta adiacent, duo desiderantur.* — *Ed. Scheidt 'Bibliotheca historica Gottingensis' p. 234 nr. 29 ex or.*

40 *Copia* (c.) *in Cartulario Haymonensi III. nr. 133 tabularii Insulensis.* *Est rubrum:* Traities dou mariage le . . roy d'Alemagne Loeys et me demisielle Margharite de

778. ^a) *in loco raso scriptum or.*

Haynn(au). *Contulimus nos, sed varias lectiones utpote minimi pretii hic negleximus.* —
Ed. Pfeffel loco supra ad nr. 768 citato II, 119 nr. 1 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 59.

Cf. infra ad a. 1324. Ian. 2 sqq.

1. Nos Gerardus Iuliensis et Adolfus de Monte comites presentibus profiteamur, 5
 quod in presencia nostra ac nobilium virorum Guilhelmi et Godefridi fratrum de Iuliac, 5
 Sifridi domini de Eppenstein, Rogeri de Levedale, Arnoldi de Bagheim senioris, Arnoldi de 5
 Bolant, Henrici de Boltirsheim, Philippi de Wildenberg, Gerardi de Endilsdorp, Gerardi de 5
 Pottus, Arnoldi de Bacheim iunioris, Rasonis dicti Mascherel, Wilhelmi de Sergis, 5
 Everardi Brennarii, Henrici de Baldove, Alberti dicti Stoissair militum et plurimorum 10
 aliorum nobilium constituti personaliter spectabilis vir Guillelmus comes Hannonie, Hol- 10
 landie, Zelandi ac dominus Frisie ex una parte et religiosus vir frater Conradus de 10
 Gündolfinge commendator provincialis fratrum domus Theutonice per Franconiam ac no- 10
 bilis vir Ulricus langravius de Luchtenberg, procuratores serenissimi principis et domini 10
 nostri domini^a Lodvici Dei gracia regis Romanorum illustris semper augusti, habentes 15
 specialem potestatem matrimonium contrahendi nomine ipsius regis et pro ipso cum 15
 preclara Margareta antiquiore filia dicti comitis Hollandie et alia faciendi, que circa hec 15
 fuerant oportuna, prout apparebat in quadam littera integra omni vicio carente, sigillo 15
 maiori dicti domini regis sigillata¹, predictus comes matrimonium contrahere inten- 15
 dens legitimum inter predictam eius filiam et dominum regem antedictum promisit 20
 solempniter et iuravit, quod eius filiam antedictam daret et traderet predicto domino 20
 regi in uxorem legitimam, predictis procuratoribus vice versa solempniter promittentibus 20
 nomine procuratorio ipsius regis et pro ipso ac in animam eius iurantibus, quod dominus 20
 rex antedictus dictam Margaretam predicti comitis filiam in uxorem legitimam reciperet 20
 et eam pro legitima haberet et tractaret. Contrahentes predicti comes et procuratores 25
 inter predictos dominum regem et Margaretam antedictam matrimonium legitimum. 25

2. Quibus factis et promissis promiserunt dicti procuratores nomine ipsius domini 30
 regis et pro ipso dare et sufficienter assignare in dotem seu donacionem propter nupcias 30
 predicto comiti stipulanti nomine filie sue et pro ipsa perpetuos redditus usque ad 30
 valorem undecim milium librarum singulis annis^b Hallen(cium), grosso pro sedecim 30
 denariis computato ad antiquam estimacionem. Pro quibus redditibus recipiendis obli- 30
 garunt dicti procuratores pro dicta dote seu donacione constituenda dicto comiti nomine 30
 sue filie castrum de Cûba, castrum de Vurstinberg, castrum de Rikistein et castrum de 30
 Lindinvelz cum omni honore, dominio, iurisdictione, mero et mixto imperio, fructibus, 30
 redditibus, iuribus, obvencionibus ac universis et singulis pertinenciis et attinenciis ac 35
 thelonio, quod subtus dictum castrum de Cuba recipitur, ac ipsa castra cum ipso the- 35
 lonio, ut dictum est, cum suis attinenciis et pertinenciis pro dote seu donacione propter 35
 nupcias dicte Margarethe nomine dicti regis, constituerunt, promittentes ipsa ab omni 35
 obligatione tradere libera. Promiserunt insuper dicti procuratores nomine dicti domini 35
 regis, quod si dicta bona non sufficerent singulis annis pro dictis perpetuis redditibus 40
 undecim milium librarum Halle[n]cium exsolvendis, quod dominus rex alios redditus 40
 sufficientes suppleret et assignaret usque ad complementum dictarum undecim milium 40
 librarum pro dicta dote ad plenum constituenda propinquius dictis castris, quo idem^c 40
 rex facere posset.

3. Post quam donacionem propter nupcias constitutam dictus comes nomine filie 45
 sue dictis procuratoribus pro ipso domino rege stipulantibus promisit dare in dotem pro 45

779. ^a) . . . add. or. ^b) ita or. ^c) corr. ex iisdem or.

1) *Dependita est.*

sua filia dicto domino regi quadraginta septem milia librarum Hallencium monete predictae solvendarum pro media parte post consumacionem matrimonii inter dictum dominum regem et predictam Margaretam contracti et aliam mediam partem in fine anni a tempore consumacionis predictae. Pro quibus quadraginta septem milibus libris a dicto rege recipiendis promiserunt dicti procuratores nomine ipsius regis et pro ipso superaddere dictae doti seu donacioni propter nuptias constitute seu constituende dictae Margarete ex parte dicti domini regis valorem perpetuorum reddituum quinque milium librarum monete predictae singulis annis ad estimacionem prescriptam in certis et fixis redditibus perpetuis^d. Hoc acto expresse quod dictum primum pagamentum videlicet viginti trium milium et quingentarum librarum dicto domino regi solvere non tenebitur dominus comes, quousque quinque milia librarum in redditibus annuis perpetuis pro augmento dictae dotis seu donacionis propter nuptias eius filie ad estimacionem fidedignorum de hiis plenam noticiam habencium plenarie fuerint assignata.

4. Pactum quoque exstitit in dictis convencionibus ex parte dicti comitis, quod si contingeret quod absit predictam eius filiam in matrimonio decedere liberis ex ea non existentibus, quod extunc dicta quadraginta septem milia librarum comiti predicto vel suis heredibus restituentur et de earum restitutione per dominum regem dicto comiti seu suis heredibus facienda ante quodlibet pagamentum dictarum quadraginta septem milium librarum plena fiat satisfactio et securitas per dominum regem antedictum.

5. Haec omnia et singula promiserunt et iurarunt solempniter dicti comes et ipsi procuratores facere invicem et observare bona fide absque omni dolo et fraude. In quorum omnium testimonium sigilla nostra duximus apponenda.

6. Nos etiam comes Hannonie et Hollandie antedictus, nos quoque frater Karolus magister generalis fratrum ordinis domus Theutonice, nos quoque procuratores antedicti in testimonium omnium et singulorum premissorum sigilla nostra una cum sigillis spectabilium virorum comitum antedictorum presentibus apposuimus.

Datum et actum Colonie in domo fratrum ordinis domus Theutonice^e, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, in die assumptionis Virginis gloriose.

780. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE AD FLORENTINOS.

1323. Aug. 24.

Copia (c.) in tabulario regio Florentino 'Capitoli' XVI nr. 8. — Ed. Ficker 'Urkunden' p. 15 nr. 25 ex c. Editionem repetimus.

Iohannes episcopus servus servorum Dei dilectis filiis potestati, capitaneo, [prioribus artium, vexillifero iustitie], consilio et communi Florentinorum salutem et apostolicam benedictionem.

Prevenientes, o filii, nocuam temporis tarditatem, quam more prolixitas rebus paratis ingereret, vobiscum succinte perecurrimus preconcepte narrationis eloquium, quibus facti negotium tam voto quam opere novimus esse notum. Dum enim noster et ecclesie Romane favente Domino felix exercitus civitatem Mediolanensem intra burgos pre foribus, sicut nostis, cum gente vestra, quam devote ac liberaliter transmisistis, duriter obsideret, quia stipendiariorum Theutonicorum quedam proditrix multitudo transfugit ad hostes et superveniente postmodum intemperie aeris estivalis idem exercitus morbescebat, eius ex hiis quodammodo viribus diminutis, duces belli de ipso exercitu salubriter disponentes et attendentes, quod ex hoc exterminium eorundem hostium paulo differri

poterat, non auferri, dictum exercitum versus Modœciam retraxerunt. Hostes vero prefati extimantes ex istis inequali iudicio conatus suos conatibus dicti exercitus prevalere, progressi sunt cum aliquali sua potentia et eorum castra in obsidionem predicti exercitus defixerunt, illud minime providentes, quod etsi taliter est ipse debilitatus exercitus, adhuc tamen debilitata non noscitur Altissimi dextera in paucis assueta convincere multitudinem contumacem¹, quamvis dicta ecclesia a tot laboribus atque angustiiis sub divina semper protectione respirans se in illius auxilio sepe reficiat et de propicio devotorum suffragio non diffidat. Ne deseramus pro modico igitur quod suscepimus vobis et multis maxime deplorandis Ytalicis Deo actore proficuum, ecce ipsius ecclesie peculio tenui reserato ducimus ipsum exercitum quo valemus exfortio nove militie restaurandum, sperantes a vobis potissime, quos ad id novimus effectum operum magis promptos, cum non sint semper humana consilia divino presidio relinquenda, quod circa hoc in nobis presentialiter deficit, devotionis vestre remedio percompleri. Quocirca sinceritatem vestram fiduciose requirimus et rogamus attente, quatinus attento secundum humana iudicia imminenti periculo exercitus memorati festinas manus operi exhibentes in aliquo convenienti subsidio gentis armigere ad oportunitatem exercitus predicti succursum nobiscum ylariter quesumus concurratis. Confidimus enim in illius misericordia tam immensa, qui victoriam dat de celo, quod in presenti casu nostris vestrisque viribus coiunctis sic prosperabitur belli predicti negotium, quod nos et vos ac reliqui, quod pie cupimus affectantes, perveniamus de ipsis hostibus ad intentum.

Dat. Avinione, VIII. Kal. Septembr., pontificatus nostri anno septimo.

781. 782. TRACTATUS REGIS BOHEMIAE CUM DUCIBUS AUSTRIAE.

1323. Sept. 18.

781. *Scriptum prius.* Sept. 18.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Iussu praefecti demum collatum est. E duodecim sigillis, quae plus minusve laesa pendent loris membranaceis, quartum, septimum, ultimum desiderantur.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 188 Iohann nr. 62.

Cf. l. c. nr. 64.

Wir Johans von Gotes genaden chunig ze Behem und ze Polan und grafe ze Luczemburch verjehen offenlichen mit disem brife und tun chunt allen den die in ansehent, lesent oder horent lesen, daz unser lieber brüder der hohgeborn furste chunig Karel von Ungern uns und die hohgeborn fursten und herren hern Fridrichen, Leupolden, Albrechten, Heinrichen und Otten gebrudern herezogen ze Osterich und ze Styr, unsern liben swaegern versûnet und verrichtet hat lieplich und gütlich mit unserm willen baidenthalben umb alle die chrieg und missehelung, die zwischen uns und unsern landen baidenthalben gewesen sint uncz uf disen heutigen tage, also daz wir furbaz dieweil wir lebn gancze fruntschaft und sune mit ein ander haben sullen an allez geverde. Wir sullen ouch uf die vorgeanten herren und fursten uns[er] liebe swaeger noch uf ireu lant Osterich und Styr und daz dar zû gehoret nicht zogen ze schaden noch durch unser lande Behem und Merhern und daz dar zu gehoret lazzen ziehen noch yman

1) Cf. 1. Mac. 3, 20.

gestaten ze ziehen, der in unsern landen gesezzen ist. Ez were denne daz ein Romischer chunige uf sie ziehen und schaedign wolt, dem mugn wir beholfen sein mit andern leuten und dienern, die wir haben und gewinnen, an alein mit den leuten, die in unsern landen ze Behem und ze Merhern und waz darzu gehoret, mit den sullen wir uf sie nicht ziehen. Wir nemen ouch ouz unsern lieben bruder den^a vorgenanten chunig von Ungern, daz wir dem helfen mugen und dienen, als unser gelubde gen im stent. Und daz die sune, fruntschaft und gelubde, als vorgeschriben ist, von uns unzbrochen und stete beliben, des haben wir zu den heiligen gesworn stete ze haben an allez geverde. Und geben daruber den vorgenanten herren und fursten unsern lieben swaegern herczogen ze Osterich und ze Styr disen brif mit unsers lieben bruder des chunigs von Ungern und unserm, darnach unser fursten Conrates bischofs ze Olomuncz und Nyclas herczogen ze Troppow und unser lieben getrewen graf Heinrichs von Wilnow, Heinrichs von der Lypen des alden, Heinrichs von der Lypen sines sunes, Peters von Rosemberch, Wilhelms von Landstein, Ulrichs von dem Niwen House, Wockens von Crawarn und Thymens von Colticz insigel, die sie ze einer zeuchnuzze der vorgenanten sune und sache durch unser bete willen geben habent, versigelten.

Wir Karel von Gotes genaden chunig ze Ungern, Cunrat bischof ze Olomuncz, Nyclas herzog ze Troppow, Heinrich graf ze Wilnow der alt und der jung, Heinrich von der Lypen, Peter von Rosemberch, Wilhelm von Landstein, Ulrich von dem Niwen House, Wocke von Crawarn und Thyme von Colticz verjehen offentlich mit disem brife, das wir der sune, der fruntschaft und der richtigunge, als vor geschriben ist, gezeug sin und haben durch bete des vorgenanten chunigs von Behem und von Polan und grafen ze Luczemburch zu einem urchunde mit samt dem sinen gegeben unser insigel an disen brif.

Der brif ist gegeben ze Göding an der Marich, des Sumtags vor sand Matheus tag, do man czalt von Christes geburt dreuzehenhundert jar und darnach in dem dreu- undzwain[zi]gisten jare.

782. *Scriptum alteram.* Sept. 18.

Originale deperditum. Copia (c.) in codice II 664 (olim fol. 33, 25) fol. 111 saec. XV. bibliothecae Grazensis. Est rubrum: De adiutorio prestando dno Ludwico quondam Ro(manorum) rege. Contulimus nos. In forma integra ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 188 Iohann nr. 63.

Cf. supra nr. 417.

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex ac Lûcemb(urgensis) comes ad universorum noticiam volumus pervenire, quod inter nos et illustres principes dominos Albertum, H(ein)ricum et Ottonem fratres duces Austrie talis ordinacio et compositio intervenit, quod pendente et durante discordia inter serenissimum dominum nostrum dominum Ludwicum Ro(manorum) regem et ipsos duces Austrie ipsum dominum regem Ro(manorum) de singulis alienis terris cum ducentis galeatis hominibus adiuvare tantummodo possumus et debemus. De regno vero nostro Boemie et terra Moravie nullum eidem penitus auxilium faciemus, prout in litteris nostris compositiois eisdem traditis ducibus plenius continetur. Ordinata autem et facta concordia inter ipsum dominum Rom(anorum)¹ regem et duces prefatos litteras presentes nullius vigoris esse volumus vel momenti et nos ipsi domino regi Romanorum servire poterimus de aliis terris preterquam de regno Boemie et terra Moravie, prout nostre placuerit voluntati. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillo nostro maiori iussimus communiri.

Datum in Göding, anno Domini MCCCXX tercio, XIII. Kal. Octobr.

781. ^a) der or.

1) *Supra nr. 781.*

783—785. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1323. Sept. 19. — Oct. 7.

783. *Receptio in capellannum prior.* Sept. 19.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 269. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 37 nr. 628.

Cf. nr. 785.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum volumus noticiam pervenire, nos religiosum virum fratrem Ulricum abbatem monasterii in Cesaria Cisterciensis ordinis in capellannum nostrum recepisse ob sue devocionis merita ac virtutum et per consequens ipsam domum in Cesaria in personis religiosis seu secularibus ac universa ipsius monasterii predia in tuicionis et protectionis nostre presidium specificum asumpsisse. Volentes ne per quosquam iniuriis ac dispendiis pregraventur, prout indignacionis nostre aculeos voluerint evitare. In cuius rei testimonium presentes maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Monaci, XIII. Kalen. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

784. *Scriptum pro burcgravio Norimbergensi.* Sept. 27.

Originale ibidem KLS nr. 271. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum filis sericis rubei viridisque coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 37 nr. 629.

Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum notitiam volumus pervenire, quod pensatis fidelibus et devotis obsequiis nobis et sacro imperio per nobilem virum Fridericum burgravium de Nürenberg fidelem nostrum dilectum haecenus impensis et in futurum non minus fideliter impendendis, maxime quod in die dimicationis et belli pro ipsius sacri imperii ac nostris summis honoribus per nos habiti cum Friderico duce Austrie ipse miles strenuus et adiutor de multa comitiva extitit illo die, eidem et suis heredibus opidum dictum Rægentzhof sacro pertinens imperio cum iure patronatus ecclesie ibidem et iudicio eidem opido spectante et ceteris iurisdicionibus, iuribus, honoribus, possessionibus, rebus et aliis pertinentiis universis in feodum perpetuum conferimus et de ipso eos presentibus litteris investimus, tenendum et possidendum per eos legaliter et realiter iusti feodi tytulo a nobis et aliis Romanorum regibus successive. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Monaci, V. Kalendas Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

785. *Receptio in capellannum altera.* Oct. 7.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 273½. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 37 nr. 636.

Cf. supra nr. 783.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus honorabili ac religioso viro Marquardo abbati Sancti Udalrici in Augusta, capellano suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Tue devocionis constantia tuaque laudabilia merita, quibus in serenitatis nostre
5 presencia plurium fidedingnorum testimonio^a multipliciter commendaris, nos ad hoc alli-
ciunt et inducunt, ut te ac monasterium tuum aliquo specialis gratie favore prosequamur.
Hinc est quod te tuorum meritorum obtentu in nostrum recipimus capellanum teque ac
monasterium tuum una cum hominibus et rebus suis universis in nostre tuicionis et pro-
tectionis assumpsimus et assumimus presidium speciale. Volentes ut nullus advocatus
10 provincialis, vicedominus, iudex seu officialis quicumque et quocumque nomine censeatur
ad instanciam alicuius te nomine tui monasterii inpetentis audeat contra te super rebus
quibuscumque actum iudicarium aliquomodo exercere. Universis ac singulis actionem
sive actiones adversus te vel ipsum monasterium competentibus districtius inhibentes,
ne te earundem actionum pretextu ad examen alicuius iudicis preter quam^b ad^c sere-
15 nitatis nostre presenciam trahant aut evocare presumant, sed suas in maiestatis nostre
audiencia usque ad iusticie complementum et non alibi prosequantur omnimode acti-
ones. In cuius rei testimonium presentes tibi dedimus nostre magnificencie sigilli
munimine roboratas.

Dat. in Werdea, Non. Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio,
20 regni vero nostri anno nono.

786. ARBITRIUM DUCIS KARINTHIAE INTER LUDEWICUM REGEM ET DUCES AUSTRIAE HABITUM.

1323. Sept. 21.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Pendet prioris
25 *sigilli lorum, alterius fragmentum loro membranaceo. — Ediderunt Kurz loco supra ad*
nr. 468 citato p. 481 nr. 24 ex or.; Kopp 'Gesch. der eidgenössischen Bände' V, 1 p. 477
nr. 2 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 309 Reichssachen nr. 351 (Addit. I).

Es hat der hertzog von Cherrend geteidingt zwischen dem chunige und seinen
30 oheimen Leupolden, Albrechten und Otten hertzogen von Osterreich, daz er si sol bringen
zû dem chunige von Sûntag der nû schirest chûmt uber vier wochen und sulln do nemen Sept. 25.
ir lehen und die sol in auch der chunich leihen. Mit der bescheidenheit daz der hertzog
von Cherrend, hertzog Heinrich von Beyern, Friderich burgrafe von Nuremberg und
bruder Cunrat von Gundolfingin lantehûmentewer zû Franchen, die ze schiedmannen
35 geben seint, scheiden sulln umb allen schaden, der dem chunige und dem riche von
den hertzogen von Osterreich geschehen ist, und umb alle gevangen ane umb hertzogen
Friderichen und die gevangen, die der chunich von Beheim und die hertzogen von
Beyern habent. Und die selbn viere schidman habent gewalt vor pûnde ze machen
einen oder mer, swas si scheiden, daz das die von Osterreich stete halten und ob si
40 das uberfûren, daz si danne zehant in die pûnde gevallen seint. Es ist auch geredet,
ob sich die vorgeanten schiedman zweiten, swo hin danne der merer teil gevellet, daz
sol stete sein. Und wellen die von Osterreich dise teiding stete halten, so hat der

785. a) ultima o corr. ex ù or. b) sequitur in fine lineae rasura trium litterarum spatium ad-
aequans or. c) in loco raso or.

1324.
Apr. 23.

hertzog von Cherrend gewalt fride ze machen zwischen dem chunige und den hertzogen von Osterreich auf sand Georii tag der nû schirest chûmt. Mit der bescheidenheit daz der chunich stete und herren des richs, die gerne zû seinen gnaden chûmen wellen, ein nemen mach, doch sol er nimans datzû twingen die wile. Und wirt der fride gemachet, so sullen die teidinch geendet werden an dem vorgenanten tag zû Auspurch. Wirt er 5 aver nicht gemachet, so sol in der chunich dennoch gelaite geben gein Auspurch, ob si teidingen wellen auf den vorgenanten tach. Zû urchund diser teiding haben wir vorgenanter hertzog von Cherrend und wir Nyela bischof von Regenspurch unser insigel an dise notel gehenchet.

Das ist geschehen zû Munchen, an sand Mathei tag, do man zalt von Crists ge- 10 buert dreutzehenhûndert jar darnach in dem dreiundzweintzigstem jare.

787. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE AD LIUPOLDUM
DUCEM AUSTRIAE.

1323. Sept. 24.

*Copia in Regestorum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 74^v nr. 901. Contu- 15
linus nos.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 305 Pübeste nr. 205 (Addit. I).

Lipoldo duci Austrie.

Nobilitatis tue litteras nobis noviter presentatas¹ paterna benignitate recepimus et que continebantur in eis pleno collegimus intellectu. Sane quia, sicut ex illarum 20 tenore percepimus, iuxta naturalis affectus debitum fratri compateris captivato, scire te volumus nos et[iam] eius adversitati humane compati et eidem in Domino condolemus. Licet dudum pro ipsius liberatione oportunis precibus et exhortationibus per nostras litteras² institerimus nec tamen, quod displicenter referimus, fuerint exaudite, nichilominus liberationi eidem pio desiderio aspirantes parati sumus adhuc, si tua nobilitas 25 expedire decreverit, super eodem insistere viis et modis convenientibus, quantum cum Deo poterimus et nostre congruet honestati.

Datum Avinione, VIII. Kal. Octobr., anno octavo.

788—790. LITTERAE SUPER PRIMO PROCESSU
PONTIFICIS.

1323. Oct. 3.—4.

Cf. nr. 792.

788. *Litterae Ferrarii de Apilia ad curialem quendam regis
Aragoniae³. Oct. 3.*

*Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 4142. Sigilli dorso im- 35
pressi vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 391 nr. 261 ex or. Editionem
repetimus.*

1) *Deperditae sunt.*
l. c. I, 393 not. ad nr. 261.

2) *Supra nr. 711.*

3) *Videtur esse Bernardus de Aversone; cf. Finke*

1. Noveritis nova que hic sunt que poterunt regiam providenciam in pluribus informare. Ambaxiatores utriusque partis Ianue hic sunt et sub miris dolis et fraudibus non tam ad concordiam civitatis Ianue quam ad discordia[m] parentele de Spinolis et parentele de Aurea laboratur. Creditur quod inter Gebelinos et Guelfos concordia
 5 nulla fiet et quod predictae due parentele cognitis seminatibus fraudibus inter eos recedent magis unite quam venerint et unde illa pars Gebelina confringi creditur, roborari videtur. Quid facient Spinule finaliter, adhuc non est plene certum, set creditur quod reunientur aliis, quia cum intrinsicis non possunt reperire quod volunt. Illi de Aurea sunt fixi et habent nuncium^a hic valde prudentem, qui nititur alios trahere ad hoc ipsum,
 10 qui vocatur Angelus Tartaro. Causa[ru]m, quare non videtur posse fieri concordia inter Gebelinos et Guelfos, una est occulta et alia manifesta. Manifesta est, quia non conveniunt nec convenire potuerunt adhuc in articulis, qui tangunt pacem communis status sue civitatis. Occulta causa est, quam nondum propalaverunt nec pape nec regi nec Guelfis adversariis eorum, quod habent singularem impositionem ambaxiatores, qui venerunt de Spinolis et de Auria, a tota sua comunitate partis Guebeline, quod esto quod
 15 in omnibus aliis articulis concordarent, nullo modo consenciant in aliquam pacem, nisi fiat simul cum sua pax regis Frederici. In quo articulo licet Spinule forsitan vacillarent, si in aliis haberent quod vellent, tamen illi de Aurea sunt fixi nullam pacem recipere, nisi rex Fredericus esset simul cum eis in pacis tractatu. Et creditur finaliter quod
 20 Spinule starent fixi. Propter quod non est possibile illam pacem fieri, ut videtur. Set quia in aliis articulis satis est adhuc de discordia, ideo istum tenent occultum.

2. De Francia sunt hic nuntii domini regis, qui multa petunt, que non consueverunt ab ecclesia ista peti, maxime quia non sunt contenti de decimis regni sui, set petunt decimas totius mundi. Quedam alia dicuntur aliunde peti quam per nuntios istos, que
 25 sunt ardua et magna et difficiliora predictis, que non possumus explicare. Et fixus dicitur dominus rex, quod illa fiant sibi. Mittimus vobis in Gallico articulos¹, quos dominus papa fecit legi in consistorio sicut petitos ab eis, et perpendet sapientia vestra, quod compleri non possunt, quia alii reges non acceptarent nec alie regiones.

3. Nova sunt hic hodie exorta magna, quod sanctissimus pater dominus noster proposuit
 30 hodie scilicet die Lune tercia Octobris et intendit processus graves facere contra regem Romanorum tanquam contra fautorem et defensorem hereticorum, dicens quod non habet ius in regno nec potest administrare nec donare aliquid de iuribus regni Alamannie nec se impedire de iuribus imperii, allegans quod legato apostolico qui est in Lombardia noluit favere nec suis litteris dignatus est respondere et quod opprimit ecclesias in
 35 Alamannia et condempnavit aliquem episcopum vel aliquos in certa pecunie quantitate. Propter quod intendit procedere totis viribus contra eum et excitare sibi bricas in Alamannia et^b conferre dominationes Alamanie, maxime marchionatum Madeburgensem, quem rex Romanorum tradidit filio, dans sibi unam puellam uxorem, que heres illius marchionatus dicitur esse, si tamen invenerit, qui velit accipere ab eodem^b. Et dixit pro fixo,
 40 quod nullus rex Alamannie potest administrare, donec eleccio sua sit per papam examinata et confirmata, et de hoc se asserit velle facere decretalem. Tamen plures cardinales non consentient libenter tam periculosam incipi novitatem. Intendit etiam excommunicare et similibus sentenciis involvere omnes cuiuscunque status et conditionis
 45 Et ad diem Mercurii futuram datus^c est terminus, quod cardinales veniant parati^c ad oct. 3.
 dandum consilia sua super istis.

Dat. die Lune tercio Octobris.

788. ^a) multum *ed.* ^b) et conferre — eodem *cancellata in or.* ^c) datus — parati *super verbis*
 dilatum fuit ad faciendum processus *deletis or.*

1) *Finke l. c. I, 494 nr. 329.*

789. *Litterae eiusdem ad regem Aragonum.* Oct. 4.

Originale (or.) ibidem CRD nr. 12783. Item sigilli vestigia apparent. — Ed. Finke l. c. I, 393 nr. 262 ex or. Editionem repetimus.

Sacre regie magestati.

1. Amicus vester¹ multa vestre regie magestati scribit circa tractatus Pisanorum, 5
que ommitto, tamen hoc sciat regia magestas pro certo, omnem favorem habent a papa
et a rege Roberto, qui multum libencius vellent, quod Pisani haberent insulam Sardinie
quam vos, et a papa operant pecuniam mutuo obtinere ad armaturam suam faciendam,
set ipse vult nimis eis vendere salsam in assecuracionibus petendis, nam petit insulam
del Elba pro securitate. Et hoc duplici de causa, ut possit sibi in perpetuum remanere 10
et auferre regie magestati, quia credit vos predictam insulam omnino occupare, eo quod
Pisani non haberent decenter, ubi vellent aliunde regie magestati satisfacere in dampnis
et expensis, que regie magestati intulerunt iniuste. Set parum confidunt ipsi Pisani de
stabilitate promissorum tam a predictis duobus quam a Guelfis de Ianua. Et durum est
eis cum illis se iungere. Et propter hoc moventur a tractatu non tamen ad . . .^a qui 15
per regiam magestatem debeant acceptari, sicut amicus fidelis lacius scribit. Si tamen
regia magestas intendit tenere tractatum cum eis, mittat virum sapientem et discretum
ac etiam fidelem, de quo amicus possit bene confidere, non familiarem pape, regis
Ro(berti) nec qui velit negligere facta regia ac beneficia obtinere.

2. Item sciatis quod circa factum regis Alamannie, de quo eciam scribitur regie 20
magestati, tantam voluntatem ostendit et tantam iracundiam contra ipsum, quod mirabile
est. Set dominus N(eapoleo) cardinalis in consistorio statim incepit resistere, sicut ad
rem insolitam et nocivam, et quod malam speciem pretenderet dicere modo, quod non
habet ius, quando habuit victoriam de adversario suo. Et quod a VII annis dimisit omnes
eos debellare mutuo et totam Alamanniam perturbare et nunquam dixit, quod non habe- 25
rent ius et quod frustra bellarent, nec unquam unum verbum concordie posuit inter eos.
Et multa alia ad hoc dixit, ut posset eum retrahere a predicto proposito ruinoso.

3. Dominus etiam Petrus de Columpna dixit, quod dubium erat, utrum posset
facere que dicebat, quia consuetudines inconcusse et hactenus observate in regno Ala-
mannie contrarium habebant hiis que dicebant, quia electus et coronatus in regem 30
Alamannie in loco debito et cum circumstanciis, cum quibus iste coronatus fuit et electus,
dicunt, quod aministrare potest iura imperii et quod non petitur ab ecclesia confirmacio,
set quod electus et coronatus habeat favores ecclesie solitos et auxilia consueta.

4. Tunc respondit papa: 'Male dicitis, male dicitis. Nos faciemus decretale[m] in
contrarium'. Respondet dominus Petrus: 'Decretalis per vos facta nullam novam vobis 35
tribuet potestatem'. Dominus Iacobus Gayatanus dixit similiter: 'Pater sanete, timen-
dum est et dubitandum de furia Theotonicorum'. Tunc papa respondit: 'Per Deum!
Et furiam invenient et iterum furiam invenient!' Plures cardinales do[lent?], set non
audent resistere. Isti tres resistunt et nunquam consencient et forte aliqui alii pauci.

5. Multum communiter hic dicitur, quod iste dominus non querit nisi turbare 40
mundum et inter christianos principes mundi discordiam seminare. Multis videtur quod
si papa et rex Ro(bertus) procurant contra vestram magestatem regiam unire Ianuenses
intrinsicos cum Pisanis, quod hic est notorium et patet per opera, quod magestas regia
haberet se unire cum omnibus, cum quibus potest istorum malicie obviare. Et si tene-
retis Saonam cum Gebellinis extrinsecis et rex Fredericus unit fortitudinem suam cum 45
vestra, parum poterit prodesse Pisanis liga et adiutorium predictorum.

789. ^a) verbum deest or.; forsitan articulos?

1) Scil. Neapoleo de Ursinis cardinalis.

6. Hec scribo regie magestati, ut sciatis, que hic dicuntur. Et communiter dieitur, quod nisi reges concordent ad invicem ad infrenandam furiam istius, quod ipse turbabit medullitus omnem statum. Mito regie magestati de mandato amici petitiones in Gallico, que fuerunt oblate pape ex parte nunciorum regis Francie¹ . . .

5 Dat. Avinione, IIII. die mensis Octobris.

790. *Litterae Christiani Spinulae ad eundem.* Oct. 4.

Originale (or.) *ibidem* CRD nr. 12782. *Item sigilli vestigia adsunt.* — *Ed. Finke l. c. I, 396 nr. 263 ex or. Editionem repetimus.*

Cf. infra nr. 798—804.

10 Dominus papa heri die Lune fecit consistorium, in quo pronunciatum fuit, do- Oct. 3.
minum regem Romanorum excommunicacionis sentencie subiacere tribus ex causis: Prima
est quia dedit auxilium filiis quondam domini Mediolani hereticis et rebellibus ecclesie.
Secunda quod dum dominus legatus in Lombardia constitutus misisset ad ipsum domi-
num regem suos nuncios, ipse rex dixit eisdem, quod eo quod ipse legatus procedebat
15 non de iure contra suos amicos in Lombardia, ipse rex eos adiuveret cum armis. Tercia
quia ipse rex prohibuit, ne Iudei existentes in Alamania solverent condempnaciones per
ipsum dominum papam factas contra eos occasione usurarum, quas exegerunt a chri-
stianis. Et secundum quod rellator predictorum michi asseruit, dicta sentencia publicari
debet Mercurii crastina. Insuper noscat serenitas vestra, quod postquam ambaxatores Oct. 5.
20 intrinsecorum de Ianua fuerunt in curia, [i]vimus cum eis ad tractandum die Martis
XXVII. Septembris et die Mercurii sequenti super arduis punctis . . . Sept. 27. 28.

Dat. Avinione, die IIII. Octubris.

791. TESTIMONIUM SUPER HOMAGIO A COMMUNIBUS
IMPERII FACTO.

25 1323. Oct. 7.

Originale (or.) *in tabulario Obwaldensi.* — *Ed. Kopp loco supra ad nr. 76 citato p. 137 nr. 68 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 338 Reichssachen nr. 380 (Addit. II).

Cf. supra nr. 355 et infra ad a. 1324. Mai. 5.

30 Wir graf Jo(hans) von Arberg herre ze Vallensis und lantvogt ze Underwalden,
ze Switz und ze Uren tûn kunt allen dien die dissien brief sehent oder hõrent lesen,
das die vorgescriben Waltstette unz an unserz hoherbornen herren kunig Ludviges stat
gumeilich huldu hant getan und gesworn ze des riches handen mit dien gedingen und
mit dem rechte, alz si ie da her kungen und keisern hant getan ieklicher in dien len-
35 dern nach sinem recte. Und mit solichen gedingen han wir den eit von inen genomen,
das si unser herre der kunig dem heiligen riche behaben sol noch von dem riche nimer
sol denkeinen weg verlazen. Wer aber, des wir Gotte nicht getruwen, das si dekeinen
weg von dem riche werden verlassen, das sol dien vorgescribenen Waltstetten an ir
eit nit gan noch rûren keinen weg. Wir vergehen ouch, das si mit dien gedingen huldu
40 hant getan, das si von ir lendern nieman sol vur tegedingen an keinen lanttag noch an
kein gerichte uz ir lendern noch enkeinen richter uber si setzen wan einen lantman

1) *Cf. pag. 613 not. 1.*

ane geverde. Und das wir dissen eit mit disen gedingen an des riches stat han enphangen, dar umbe so geben wir unser ingesigel an disen offennen brief zeinem geweren urkunde alles des hie vorgeschriben stat.

Der wart gegeben ze Beggenriet, an dem nechsten Vritage nach sant Leodegarien tage, in dem jare do man zalte von Gottes guburte drizehnhundert jar und druundzwenzig jar.

792. IOHANNIS XXII. PAPAE PRIMUS PROCESSUS CONTRA LUDEWICUM REGEM.

1323. Oct. 8.

Originalia servata non sunt. Editionem instruximus e codicibus qui sequuntur: 10

M minutae originalis fragmentum (inde a pag. 617 lin. 10 usque ad lin. 34) in Regestorum Avinionensium tabularii Vaticani tom. 204 fol. 401; detexit et collationem nobiscum benivolenter communicavit a. 1899. v. d. Henricus Pogatscher;

1 Regestorum Vaticanorum eiusdem tabularii tom. 112 fol. 105¹ ep. 472 in forma ad archiepiscopum Ravennatem missa infra nr. 793 edenda; contulimus nos; praecedit 15 rubrum: Primus processus; ed. Raynaldus ad a. 1323. cap. 30—33 ex 1;

2 cod. bibliothecae Dresdensis A 70 saec. XIV. ex. fol. 5, ubi rubra sequentia: Processus facti contra Ludovicum ducem Bavarie in discordia in regem Romanorum electum, itemque Contra Bavarum quod resiliat a fautoria hereticorum et rebellium ecclesie, ut deserat administrare ac vocare se regem, donec per ecclesiam approbetur; contulimus 20 nos; codex diligentissime exaratus, qui olim fuit Caroli Ioach. Colbert episcopi Montispessulani¹, certe redit ad 'Librum processuum' omnino coaevum e Regestis compilatum, quem notariis cancellariae usui fuisse in ipsis Regestis ad a. 1328. Apr. Mai. commemoratur: etc. usque — sicut in Libro processuum continetur et etc. ut est in Libro processuum²; ed. Martene et Durand 'Thesaurus Anecdotorum' II. 644 ex 2; 25

3 copia coaeva exemplaris ad episcopum Argentinensem missi, quae in tabulario civitatis servatur; contulimus nos; negligentissime scripta est, itaque paucas lectiones varias adnotavimus.

Cf. alia exemplaria ad nr. 793 citata, quae omnino non inspeximus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 Pabste nr. 14. 30

Iohannes^a episcopus servus servorum Dei^a. Ad perpetuam rei memoriam.

I. Attendentes, quod dum errori non resistitur, is ad quem resistere^b pertinet illi utcumque presumitur consentire, quodque plerumque iustitiae opprimitur veritas, si defensionis opportune illi beneficium subtrahitur^c, profecto nec errori dampnabili consentire per resistentie negligentiam volumus neque pati ob defectum opportune defensionis presidii 35 iustitiam opprimi sponse Christi. Dudum siquidem per obitum clare memorie Henrici Romanorum imperatoris imperio Romano vacante principes ecclesiastici et seculares, ad quos translato ab olim per sedem apostolicam predicto imperio de Grecis in personam magnifici Caroli in Germanos, futuri Romanorum regis in imperatorem postmodum pro-

792. a) Iohannes — Dei desunt 1. b) restare 1. c) subtrahatur 1. 3. 40

1) 'Katalog der Hss. der Kgl. öff. Bibliothek zu Dresden' I, 30; cf. Martene l. c. II, 637. 2) Riezler 'Vatikan. Akten' p. 372 nr. 995 et notam 1. Epitome eiusdem 'Libri processuum' item coaeva, quae numerum, initium, indicationem folii viginti octo processuum praebet, sed in fine manca esse videtur, superest in notissimo cod. Paris. lat. 4113 (olim Colbert. 753), de cuius indole v. supra tom. IV, 2 ad nr. 1251, fol. 21—30.

movendi electio pertinebat, votis eorum in diversa divis^d duos sicut dicitur in discordia elegerunt, quibusdam eorum in dilectum filium magnificum virum Ludovicum Bavarie, quibusdam vero in dilectum filium Fredericum Austrie duces nominando et eligendo ipsos in Roman(or)um reges dirigentibus discorditer vota sua.

2. Verum prefatus Ludovicus^e, a nobis, ad quem sue electionis huiusmodi sicut premittitur in discordia celebrata ac persone ipsius examinatio, approbatio ac^f admissio, repulsio quoque et reprobatio noscitur pertinere, electione predicta nequaquam admissa nec eius approbata persona, sicut notoria fama notoriat et publica facti evidentia manifestat, non querens ut deberet per ostium^g ad huiusmodi regni seu imperii conscen-
dere^h dignitatis fastigium, sed potius aliunde nescimusⁱ quo ductus vel verius seductus consilio^k prefati Roman(i) regni nomen sibi et titulum regium usurpavit, quamvis priusquam alterutrius eorum per sedem apostolicam fuisset approbata vel reprobata persona, neutri electorum ipsorum assumere licuit nomen et titulum prelibatum, cum nec interim Roman(i) reges existant, sed in reges electi, nec sint habendi pro regibus nec reges
etiam nominandi. Idem etiam Ludovicus^l eodem presumpto titulo non contentus ad-
ministrationem iurium regni et imperii predictorum in gravem Dei offensam et con-
temptum ac manifestam iniuriam Romane ecclesie matris sue, ad quam eiusdem vacationis imperii regimen, sicut et impresentiarum^m vacat, pertinere dinoscitur, necnon
et plurimorum scandalum et rei turbationem et lesionem publice ac sue anime detri-
mentum prosilire seque illi inmiscere irreverenter ac indebite presumpsit haecenus et
presumit, exigendo et recipiendo sub prefato titulo regio fidelitatis in Alamannieⁿ et
nonnullis Italie partibus tam a personis ecclesiasticis quam secularibus vassallis imperii
per se et alios iuramenta ac de dignitatibus, honoribus et officiis ad eiusdem Romani
regni seu imperii dispositionem spectantibus pro suo libito disponendo^o, sicut hiis proximis
diebus preteritis de marchionatu Magdeburgensi, quem . . .^p primogenito suo de facto
publice contulit, ordinavit, necnon alia plurima exercendo, que ad eiusdem Romani regni
et imperii regimen non est dubium pertinere. Eiusdem insuper ecclesie Romane sicut
Galeatio de Vicecomitibus et eius fratribus, quamvis sint de crimine heresis a suis
competentibus iudicibus exigente iustitia per^q diffinitivam sententiam condemnati, et
nonnullis aliis ecclesie prefate rebellibus se exhibere fautorem et defensorem contra
dictam ecclesiam prosequentem adversus eosdem rebelles iura^r imperii et negotium
fidei^s in gravem divine magestatis iniuriam, contemptum eiusdem ecclesie et anime sue
perniciem non est veritus nec veretur.

3. Nos itaque tam temerariis ausibus, ne mos tam perniciosus^t invaleseat^u im-
posterum, obviare ac prout ad apostolatus nostri spectat officium, iusticiam sponse Christi
in hac parte defendere dictumque Ludovicum a tam periculoso erroris devio ad veritatis
callem reducere cupientes ac considerantes, quod ad eius presentiam ad proponendum
coram eo presentialiter, per que posset et deberet retrahi a predictis, nequaquam tutus
patet accessus quodque in premissis formidatur, quod mora periculum et dissimulatio
dampnum forent procul dubio allature, ad providendum super premissis excessibus et
obviandum eisdem subscriptum modum de fratrum nostrorum consilio ac ex certa scientia
et de apostolice potestatis plenitudine eligentes, prefatum Ludovicum presente fide-
lium multitudine copiosa presentium tenore monemus, eidem sub virtute sancte obe-
dientie ac excommunicationis pena, quam ipsum, nisi cum effectu huiusmodi monitioni
nostre paruerit^v, incurrere volumus ipso facto, auctoritate apostolica nichilominus in-

792. ^d) diversis 1. ^e) L. *abhinc semper* 1. ^f) et 2. 3. ^g) hostium 1. ^h) consendere 1.
ⁱ) *incipit M.* ^k) concilio *M.* ^l) L. *M.* ^m) *inpresentiarum M.* ⁿ) *Alamannie 2; Aleman. 3.*
^o) *disponendo M; disponere 1-3.* ^p) *. . deest M.* ^q) *sequitur suam delet. M.* ^r) *ipsius add. 1;*
ipsius deest M. 2. 3. ^s) *ipsius hic add. 2.* ^t) *perntiosus 1.* ^u) *cum litteris in desinit M.*
^v) *paruerint 1.*

1324.
Jan. 7.

iungentes, ut infra trium mensium spacium a data^w presentium computandum, quos^x ei^y de eorundem fratrum consilio pro peremptorio termino assignamus, ab administratione, fautoria et defensione predictis prorsus abstineat ac desistat, administrationem ipsam per se vel alium seu alios non resumpturus ulterius nisi tunc demum, cum et si electionem suam huiusmodi, que de ipso dicitur celebrata^z, ac personam eiusdem per sedem apostolicam approbari contigerit et admitti, quodque gesta per eum post prescriptum ab eo titulum memoratum circa premissa, quatenus processere de facto, cum de iure non teneant velut ab ipso cui ius faciendi non competebat nec competit attemptata, curet infra predictum terminum quantum patietur possibilitas realiter revocare aperte. Per presentium seriem intimantes^a eidem, quod si in premissis per eum infra prefatum terminum exequendis negligens fuerit vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem penarum, in quas propter premissos excessus notorios incidisse noscitur vel incidet in futurum, et alias quantum suadebit iusticia eius non obstante absentia^b procedemus.

4. Universis insuper patriarchis, archiepiscopis et episcopis et aliis personis ecclesiasticis quibuscunque sub pena suspensionis ab officio et beneficio, quam eos incurrere volumus ipso facto, nisi infra predictum terminum infrascripte inhibitioni nostre efficaciter studuerint obedire, et tam ipsis quam omnibus et singulis civitatibus, comunitatibus^c et universitatibus necnon personis secularibus quibuscunque, cuiuscunque conditionis aut status existant, etiamsi regali aut alia quacunque dignitate prefulgeant, in virtute sancte obedientie et sub penis excommunicationis in personas et interdicti in terras eorum necnon privationis privilegiorum quorumcunque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que ab ecclesia vel imperio obtinent, districtius^d inhibemus, ne predicto Ludovico in premissis vel aliis regni seu imperii tangentibus regimen tanquam regi seu in regem Romanorum electo, nisi et quousque dictam electionem et personam ipsius per sedem eandem approbari contingeret vel admitti, in aliquo pareant seu intendant neve eidem in quibuscunque ad regimen prelibatum spectantibus prebeant auxilium, consilium vel favorem. Non obstante si ipsi vel eorum aliqui ad hoc se dicto Ludovico ut regi seu in regem electo adstrinxerint^e per fidelitatis vel alterius cuiuslibet generis iuramenta, que quidem, cum prestita fuerint ei, cui minime prestari debuerant nec servari sine eterne salutis valeant detrimento, prestantes eadem non astringunt. Que nichilominus ad cautelam auctoritate apostolica relaxamus illaque cassa et irrita nunciantes decernimus penitus non tenere nec fore aliquatenus observanda, seu si prefato Ludovico vel quibusvis aliis comuniter vel divisim per litteras sedis eiusdem foret sub quacunque verborum forma vel expressione concessum vel concederetur imposterum, quod excommunicari, suspendi vel eorum terre seu loca interdicti non possint, quas contra presentem processum nostrum in nullo eis volumus^f suffragari, sed ipsas quoad hoc^g viribus volumus omnino carere. Ex premissis autem nos nequaquam intendimus nec volumus obligari, quin ad publicationem dictarum penarum et alias contra dictum Ludovicum possimus pendente huiusmodi dilatione procedere, prout iustum fuerit et nobis visum fuerit expedire.

5. Ut autem huiusmodi processus noster^h ad ipsius Ludoviciⁱ et aliorum quorum interest comunem noticiam deducatur, cartas sive membranas processum continentes eundem in ecclesia Avinion(ensi)^k appendi vel affigi ostiis^l seu superliminaribus^m eiusdem ecclesie faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ut idem Ludovicus et alii quos processus ipse contingit nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile quoadⁿ ipsos remanere^o incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus

792. w) dat. 1. x) quod 3. y) eis 1. z) celebratam 1. a) nunciantes 3. b) absentia 1. c) commun. 2. d) distrius 1. e) extrinixerint 1. f) nolumus 1. g) hec 2; ea 3. h) sequ. processus delet. 1. i) sequ. noticiam delet. 1. k) Avin. eccl. 2. l) hostiis 3. m) superlumin. 1. n) quod ad 2. o) remaneret 2.

publicatur. Volumus autem et apostolica auctoritate decernimus, quod huiusmodi processus eundem Ludovicum et alios supradictos apprehendat et artet, ac si eisdem personaliter publicatus et insinuatus solenniter extitisset, constitutione quacunque per predecessores nostros Ro(manos) pontifices in contrarium edita non obstante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre monitionis, mandati, inhibitionis, relaxationis et constitutionis infringere vel^p ei ausu temerario contraire^r. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem^a omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum^q.

Datum Avinion(e) in palatio episcopali, VIII. Id.^r Octobris, anno octavo.

10 793—797. EIUSDEM LITTERAE SUPER PRIMO
PROCESSU AD DIVERSOS MISSAE.

1323. Oct. 8.—15 (18).

793. *Litterae ad regem Franciae.* Oct. 8.

Copia (c.) ibidem tom. 112 II fol. 4^r ep. 504. Descripsimus nos. — Extr. Riezler
15 *'Vatikan. Akten' p. 167 nr. 333 ex c.*

Regi Francie.

Ut de hiis, que die dat(e) presentium in consistorio publi[c]o de fratrum nostrorum consilio contra nonnullorum ausus presumptuosos et stolidos multisque utique nisi occurreretur ocus parantes viam scandali ordinandum providimus, celsitudo^a regia certitudinem
20 habeat plenior, ecce interclusas presentibus cedula¹ formam processus per nos habiti super hiis² continens serenitati regie lacius declarabit.

Dat. Avinion(e), VIII. Id. Octobr., anno octavo.

794. *Litterae ad archiepiscopum Ravennatem aliosque.* Oct. 9 (18).

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 112 fol. 105^r ep. 471; cf. supra
25 *nr. 792; contulit H. Pogatscher³. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I (München 1839)*
pag. 83 nr. 59. 60 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 Pübsste nr. 15.

Venerabili fratri Aymerico archiepiscopo Ravennat(ensi) Romandiole rectori.

Nuper contra dil. fil. magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie super eo quod
30 electione sua in regem Roman(or)um promovendum [in]^a imperatorem per quosdam, qui vocem in electione huiusmodi habere dicuntur, in discordia celebrata per sedem apostolicam, ad quam electionis huiusmodi et persone electe examinatio, approbatio admissio ac etiam reprobatio et repulsio noscitur pertinere, non admissa nec etiam approbata, administrationi regiminis Roman(i) regni seu imperii se irreverenter ac indebite per se
35 et alios ingerebat, de fratrum nostrorum consilio et apostolice sedis plenitudine potestatis, presente multitudine copiosa fidelium, videlicet VIII. Id. Octobris processum fecimus continentie infrascripte:

792. ^p) loco vel — contraire 1: etc. ^q) loco indignationem — incursurum 1: etc. ^r) Idus 3.

793. ^a) celsitudo c.

40 794. ^a) excidit c.

1) In c. exarata non est. 2) Supra nr. 792. 3) Autographon exemplaris archiepiscopo Ravennati missum in archivo archiepiscopali serratum notat Bethmann 'Archiv' XII, 582 sq. Teste viro cl. H. Bresslau datum praebet XV. Kal. Novembr.; cf. infra pag. 620 lin. 20. Conferre non licuit.

'Primus processus. Ad perpetuam rei memoriam.

Attendentes, quod dum errori non resistitur, is ad quem etc.

Datum Avinion(e) in palatio episcopali, VIII. Id. Octobris, anno octavo.¹

Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta distric[t]ius precipiendo mandamus, quatinus premissa in predicto processu contenta facias in decreta tibi provincia firmiter et inviolabiliter observari ac in civitatibus et aliis eiusdem provincie locis de quibus expedire videris per te vel per alium seu alios solenniter publicari, ad id loci cuiuslibet ubi fiet huiusmodi publicatio clero et populo convocatis specialiter ac etiam congregatis, faciens de publicatione huiusmodi fieri publica instrumenta, que nobis quanto-cius comode fieri poterit mittere non postponatis, nobis diem significaturus [receptionis]^b 10 presentium et quecumque super hiis duxeris faciendum.

Datum Avinione, VII. Id. Octobris anno octavo.

In eundem modum episcopo Terracin. vicario Urbis mutatis mutandis

In eundem modum Roberto de Albarupe patrimonii beati Petri in Tu[s]cia rectori mutatis mutandis 15

In eundem modum Iohanni de Amelio ducatus Spoletani rectori mutatis mutandis

In eundem modum Stephano de Serinesio vicereктору Beneventan(e) civitatis mutatis mutandis

In eundem modum Amelio marchie Anconitan(e) rectori sub data XV. Kal. No- 20 vembris

In eundem modum archiepiscopo Strigonien. eiusque suffraganeis

In eundem modum episcopo Olomucen.

In eundem modum episcopo Herbipolen.

In eundem modum episcopo Patavien. 25

In eundem modum episcopo Ainsten.

In eundem modum . . episcopo Tridentin.

In eundem modum . . episcopo Basilien.

In eundem modum . . episcopo Augusten.

Item . . abbati monasterii S. Cornelii ord. s. Benedicti Colonien.^c dioc. 30

Item administratori et capitulo ecclesie Pragen.

795. *Aliae litterae episcopis Germaniae directae. Oct. 9.*

Copia 1 exemplaris episcopo Constantiensi missi in transsumto a. 1324. Febr. 4 facto infra edendo, quod servatur in eodem tabulario 'Arm. C fasc. 54 nr. 28'; contulimus nos; cf. infra nr. 796; Reg. ep. Constant. nr. 3972; 35

copia 2 exemplaris archiepiscopo Salzburgensi directi in transsumto a. 1324. Mai. 30 confecto infra edendo, quod servatur in eodem tabulario inter 'Instrumenta miscellanea' ad a. 1324; contulit H. Pogatscher;

copia 3 exemplaris ad episcopum Argentinensem dati, quae superest in tabulario eiusdem civitatis, dorso copiae primi Processus supra ad nr. 792 sub 3 adhibitae inscripta; 40 desunt tamen verba Iohannes — infrascripte (= pag. 621 lin. 5 — lin. 15); descripsimus nos.

Transsumtum exemplaris ad archiepiscopum Coloniensem missi, quod Henricus a. 1324. Aug. 18 episcopo Ultraiectensi destinavit, in archivo civitatis Ultraiectensis servari, notat Brom 'Bullarium Traiectense' I, 292 nr. 628; quod inspicere supersedimus.

794. ^{b)} excidit c. ^{c)} Clannen c.

1) Supra nr. 792.

Exemplar archiepiscopo Bremensi directum adhuc servatur in tabulario Vaticano 'Arm. C fasc. 61 nr. 6'. In verso leguntur: litterae dñi Io. pape XXII. directe archiepō Bremensi eiusque suffraganeis etc., ut in Catalogo a. 1366. confecto¹, de quo v. supra pag. 251 not. 1; cf. etiam Mollat 'Jean XXII Lettres communes' nr. 20581 et 23392.

⁵ *Tamen huius exemplaris textum non contulimus.*

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 Pabste nr. 16.

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri episcopo Constan(cien)si salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra dil. fil. magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie^a, super eo quod
¹⁰ electione sua in regem Romanorum futurum imperatorem per quosdam, qui vocem in electione huiusmodi habere dicuntur, in discordia celebrata per sedem apostolicam, ad quam electionis huiusmodi et persone electe^b, examinatio, approbatio, admissio ac eciam reprobatio et repulsio noscitur pertinere non admissa nec eciam approbata, administrationi regiminis Roman(i) regni seu imperii se irreverenter ac indebite per se et alios
¹⁵ ingerebat, de fratrum nostrorum consilio et apostolice plenitudine potestatis, presente multitudine copiosa fidelium, videlicet VIII. Idus Octobr. processum fecimus continencie infrascripte:

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Attendentes quod — se noverit incursum.

²⁰ Datum Avinion. in palacio episcopali, VIII. Idus Octobr., pontificatus nostri anno octavo.²

Quocirca fraternitati tue^c per apostolica scripta in virtute obedientie districtae precipiendo mandamus, quatinus tu^d premissa in predicto^e processu contenta firmiter observes ac^f facias^g per alios inviolabiliter observari ac nichilominus in^h civitate et
²⁵ dyocesi tuisⁱ per te^k vel^l alium seu alios predictum processum sollempniter publices^m, ad id clero et populo loci cuiuslibet, ubi huiusmodi publicatio fiet, convocatis specialiter etⁿ etiam congregatis, faciens^o de publicatione huiusmodi fieri publica instrumenta, illa nobis quam cicius commode fieri poterit transmissurus^p ac significaturus^q nobis diem receptionis presencium et quecunque super hiis duxeris^r faciendum^s.

³⁰ Datum Avinion(e), VII. Idus^t Octobr., pontificatus nostri anno octavo.

796. Litterae aliae ad episcopum Constantiensem. Oct. 10.

Cf. supra nr. 795 sub 1.

Copia (c.) ibidem tom. 112 II fol. 67 ep. 860. — Ed. Rieder 'Römische Quellen zur Konstanzer Bistumsgeschichte' (1908) pag. 174 nr. 640 ex c. Editionem repetimus. Extr.
³⁵ *Riezler l. c. p. 168 nr. 334 ex c.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 253 nr. 187; Reg. ep. Constant. nr. 3973.

795. a) Bavarie 2. b) electio add. 1. c) vestre 2. d) deest 3; vos et quilibet vestrum 2.
 e) dicto 3. f) et 3. g) observetis et faciatis 2. h) tuis hic add. 3. i) civitatibus et dyo-
 c(esibus) vestris 2. k) vos 2. l) per add. 2. 3. m) publicetis 2. n) ac 2. o) facientes 2.
⁴⁰ p) transmissuri 2. q) significaturi 2. r) duxeritis 2. s) facienda 2. t) Id. 2.

1) Ubi notantur l. c. col. 189 VII: Item due littere eiusdem tenoris domini Iohannis pape XXII. directe archiepiscopo Bremensi eiusque suffraganeis, quod denunciarent et publicarent processus factos per ipsum dominum papam contra Ludovicum de Bavaria, qui erat electus in discordia et ante confirmationem sese ingesserat^a administrationi imperii.

⁴⁵ Dat. Avinione, VII. Idus Octobris, pontificatus sui anno VIII.

2) *Supra nr. 792.*

^a) iniesserat c.

Rodulpho episcopo Const(antiensi).

Litteras tuas benigne recepimus, quas per dilectum filium Iohannem Etterlani clericum et nuntium tuum dato sibi verbo credentie nobis noviter transmisisti, plenoque intellectu concepimus tam que continebant huiusmodi littere quam que idem nuntius ex parte tua nobis retulit viva voce. Super quibus cum intentionem nostram tibi petieris explicari, care frater, quid super illis intendimus, tibi series indicat processus nostri novissime habiti, cuius tenorem cedula continet interclusa.

Dat. Avin(ione), VI. Id. Octobris, anno octavo.

Tenor cedulae intercluse: 'Iohannes etc. Attendentes quod dum errori etc.'¹, ut supra in prima nota processus.

10

797. *Litterae ad ducem Calabriae.* Oct. 15.

Copia (c.) ibidem tom. 112 II fol. 77 ep. 915. Descripsimus nos. — Extr. Riezler l. c. p. 168 nr. 336 ex c.

Nobili viro Carolo carissimi in Christo filii nostri Roberti regis Sicilie illustris primogenito, duci Calabriae.

15

Ut de processibus ad reprimendos cuiusdam ausus temerarios et nocivos per nos nuper videlicet VIII. Id. Octobr. habitis noticiam habeas plenioram, ecce quod ipsorum processuum¹ seriem indicabit tibi cedula presentibus interclusa².

Datum Avinion(e), Id. Octobris, anno octavo.

798—804. LITTERAE AD REGEM ARAGONIAE
PROCESSUM PONTIFICIS TANGENTES.

20

1323. (post Oct. 8) Oct. 11. — Dec. 9. Sine dato.

Cf. supra nr. 788—790.

798. *Litterae primae (Ferrarii de Apilia).* (post Oct. 8).

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 4155. Sigilli vestigia apparent. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 396 nr. 264 ex or. Editionem repetimus.

Cf. notam l. c. additam.

Sacre regie magestati.

1. Hiis diebus regie magestati per meas speciales litteras³ exposui, quomodo summus pontifex conceperat aliqua, que in consistorio proposuerat contra electum Almannie facere, que die Sabbati proximo preteriti, que fuit IX.^a dies presentis mensis Octobris, publice in consistorio publico peperit et evomuit et non sine magna nota ecclesie per suos processus manifestavit, solis tribus cardinalibus non consencientibus, videlicet dominis Neapoleone et Petro de Columpna et Iacobo Gayetani cardinalibus.

2. Ianuenses non concordaverunt, ymmo Gebellini volebant recedere predicta die Sabbati et fuerunt rogati per regem Robertum, quod expectarent per totam septimanam sequentem, quia ipse intendebat loqui cum papa et cum ipso invenire talem viam, quod

798. a) sic pro VIII or.

1) Supra nr. 792.

2) Quae l. c. exarata non est.

3) Supra nr. 789.

omnes viderent, quod culpa errorum Gebellinorum esset, si non concordarent. Set hoc est verum, ut dominus Angelus dicit, quod ista concordia nullo modo fieri potest, cum ipsi habent certum et limitatum mandatum a suis, quod aliquo modo non possunt transire, nec rex Robertus nec Guelfi Ianuenses pacta sua acceptarent.

5 3. Pisani eciam nullam concordiam invenire poterunt cum intrinsecis Ianuensibus, quia talia petebant, que nullo modo Pisani implere potuissent. Multum videntur voluntarii ad concordiam vestram regiam et videretur michi pro meliori, quod magestas regia super tractatibus eorum deberet mittere procuratorem talem, qualem ego iam in alia mea littera descripsi. Et non veniret ultra Montempesulanum, ymmo staret ibi et inde
10 significaret amico¹ adventum suum. Verum tamen quod magestas regia scriberet amico unam litteram, in qua conquereretur de iniusticiis passis per dictos Pisanos, immiscendo aliquid de mansuetudine et benignitate vestra, quomodo potuissetis eos, si voluissetis, magis gravare. Et tenendo vos multum alte, quia multum erit talis littera accepta ab amico, quia dicti Pisani multum credunt, quod concordia faciat pro vobis. Et ex hoc
15 tenent se magis et credunt magestatem regiam ad voluntatem suam facilius inclinare. Ista littera esset multum bona et necessaria ad tollendum eis istam oppinionem. Nam amicus talem litteram ad cautelam bene ostenderet eis. Conclusio tamen predictae littere esset, quod cum predictus amicus requirat vos de predictis tractatibus, videtur regie magestati turpe et indecens tanto amico istud denegare, precipue cum indubitanter
20 credatis, quod ipse amicus nollet nisi quod esset ad vestrum honorem. Et ipse bene sciat et videat, quod cum adiutorio Dei vos habeatis intentum vestrum et quod super hoc volentes condescendere requisicioni et precibus suis vos ordinastis super istis mittere vestrum procuratorem, quem non vultis quod ultra Montempesulanum vadat, nisi prius sciat predictus procurator per amicum, utrum Pisani requirant et velint in dicto negotio
25 ad honorem regium intendere. Istud amicus vult propter dolositates et fraudes vitandas dictorum Pisanorum et cum talibus oportet ire cum astuciis et sagacitatibus. Bene credit amicus, quod si regia magestas vellet perpetuum dominium eorum, quod Sardiniam et aliqua alia dimitterent regie magestati et satisfacerent in dampnis et expensis modo debito et convenienti. Alias desperabunt et facient sicut desperati. Quicquid
30 sit, amicus intendit omnino, quod insula del Elba debeat regie magestati penitus remanere, quia istud est pulerius iocale, quod possit ibi esse. Placeat regie magestati michi parcere, si non scripsi debito modo, sicut debui, quia hoc fuit propter festinanciam cursoris. Recommendo me gracie regie.

799. *Litterae priores Michaelis Stephani.* Oct. 11.

35 *Originale (or.) ibidem CRD nr. 3287. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke l. c. I, 398 nr. 265 ex or. Editionem repetimus.*

1. Seynor, les noves de la cort de Roma son aquestes. Be creem, que sabes, com . . . lo papa trames legaços al rey de França sobre lo feyt del pasage doltramar, que lo papa volia saber, si lo pasage se faya, si hiria lo rey de França personalment,
40 ho en Carles de Valeys, et tot aço faya lo papa per complaure al rey de França, qui era fort mogut contra lo papa et toçs los seus et fo en aquela saho, que fon penjat en Jordan de la Ylla. Lo rey de França respos als legaços, que ell li respondria per sos misages. Axi que laltre dia venguen misages del rey de França al papa. Los tractamengs son secreços entre ells. Enpero yo e vista la peticio, que ells han feyta al
45 papa, e es aytal: que lo rey de França demane IIII milia homens a caval et XII milia de peu a sou del papa. Mas que ell personalment ni en Carles de Valoys no hirien ab tan poca companya, sens que no aguesen a sou de la esglesia X milia homens a

1) *Est Neapoleo cardinalis.*

caval et de peu una gran infinitat, mas que hi trametan en Loys de Clarmont ab les damontdiçs IIII mil homens a caval et XV mil de peu et ab moltes daltres gençs, que hiran per devocio. E an feyt comte et raho, quant monten los IIII mil homens a caval et XII milia de peu. Et segons lo comte dels Franceses demanen daquests V ans per cascun a XVI vegades C milia libr. de Torneses petiçs solament per lo sou de les persones damontdi[tes] . . . part, aço demanen a ops de naus, gualees, domens de mar et de tot ço, que sia mester a armada a V ans totes les decimes del mon, axi que sien pagades en V ans decimes de X ans, axi com a quinta^a

2. Item, senyor, lo papa la major dolor que ha si es, quan los Franceses et Todeschs son una cosa, et fa son poder, que hi pogues metre alguna cisma et departiment et volen complaure al rey de França tracta, que fos enperador lo dit rey.

Oct. 3. Diluns, que fo III. jorns de Octubre, en consistori dix lo papa, que volia enantar contra en Loys de Bauera, quis diu rey d'Alamayna, axi con contra fautor de hereges et volch lo encontinent deposar molt vilment. Los cardenals foren tots maraveyllaçz et nengu noy gosa respondre, salvant miser Neapolio et miser P. de la Colona et miser Jacme Gayeta, et dixeren, que gran escandel sen seguiria et no era altre sino tornar a la guerra del imperi et de la esglesia. Lo papa fo fort mogut, specialment contra en P. de la Colona, qui mes li contrastava, et dix, ques faria de
Oct. 5. tot en tot. En apres dimecres seguent foren en consistori. E los III cardenals hi
Oct. 7. contrastaren et no volgren consentir. Lo divenres seguent dixeren los III cardenals,
Oct. 8. que fes ço que li plagues, que tot ho comanaven aell, axi que disapte, que fo VIII. jorns de Octubre feu los proceses contra lo rey d'Alamaya, mas no en aquella manera, que volia fer; jasie que tant son forçs, que no poden pus, que diu: que vol, que nol tingue hom per rey nil napell ni nuyll hom no vol, quel obeesca com a rey, ni donacio, que ell aie feyta, no aie valor: aço vol dir per lo marquesat de Mandeburch, que ha donat a son fyll, que dien, que val mes de DC mil florins de renda. Et ha absolt domenage, de sacrament a tot hom, quel li aient feyt. Totes aquestes coses poreçs veer pus compladament en los proceses, los quals aureçs en breu, si a Deu plau, que encara non avem pogut aver copia. Yo, seynor, los e a trametre al seynor rey Friderich et al seynor infant don Alfonso, quim feu manament de tot ço ques fes en la cort, que li trametes a dir, quan parti de Barcelona. Si aço, seynor, se fa ab consentiment del rey de França, nous sabem. Alguns dien, que nos pot fer, altres dien, quel papa no ho gosara fer, si lo rey de França no ho volgues et axi no sap hom, que sen cregue, que los Franceses son pregaçs tant de son prou et utilitat, que no guardarien res. Dien encara, quel papa ha promes an Carles de Valoys lo marquesat damont dit. E no romania en lo papa, si fer ho pot, que la eleccio, que han los Todeschs, que la translara et la mudara en los Franceses. Daquests feyçs nous pux ben certifficar, que tot lo mon veg, que es en gran trebayll et sera aytant com . . . alguns, que huy viven.

3. Lo matrimoni del fyll del rey Robert de la fylla den Carles de Valoys es estat tractat tro ara, dien alguns, que es feyt. Enpero en Carles demanave seguritat XXX milia libr. de dote renda, que fosen assegurades a sa fylla sobre lochs de Proença, que en lo regne del rey Robert no hi volria neguna securitat . . . Seynor, lo vostre procurador¹ ma dit, que ell vosstrameta los proceses feyçs contra lo rey d'Alamayna,

799. ^a) quae sequuntur super facto Ianiensium l. c. registrata sunt.

1) In adnotatione ponimus epistolam P. de Abbacia procuratoris die 10. m. Oct. regi Aragoniae missam, quam partim edidit Finke l. c. I, 384 nr. 259 sub 1, ubi haec:

. . . Ecce, illustrissime domine, quod mitto regie vestre maiestati copiam processuum per dominum papam die Sabbati proxime preterito in publico consistorio publicatorum, hodie appensorum in foribus maioris ecclesie Avinionensis contra electum in regem Romanorum seu imperatorem . . .

Dat. Avinione, X. die Octobris.

sino yo les vos trametere. Seynor, miser Angel Tartaro vos tramet una letra et pregam, que yo la vos degues trametre ab la mia ensempt.

Scrita en Aunio, dimarts XI. jorns de Octubre.

800. *Litterae Neapoleonis cardinalis.* Oct. 22.

5 *Originale (or.) ibidem CRD nr. 4138. Sigilli vestigia in dorso habentur. — Ed. Finke l. c. II, 602 nr. 386 ex or. Editionem repetimus.*

Serenissimo principi domino Iacobo Dei gracia regi Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comitique Barchinonensi ac sancte Romane ecclesie vexillario, ammirato et capitaneo generali, amico nostro carissimo Neapoleo miseratione divina Sancti Adriani
10 diaconus cardinalis salutem et paratam ad beneplacita voluntatem.

1. Noverit serenitas regia hic alia nova non fore nisi de processibus factis contra regem Romanorum, quos vobis debuit procurator vester misisse iam dudum, qui iudicio plurium multas in futuro possunt parere novitates. De rege Francie dicitur, quod gressus suos dirigit versus partes Tholosanorum, inde ad partes istas, ut ab eisdem dicitur, transi-
15 turus. Quid eius adventus pariat, scietur etiam in futurum, sed nunc quid intendat in suo adventu facere, comuniter ignoratur. Tractatus Ianuensium inter Gebelinos et Guelfos ad nichilum sunt deducti et discordes recedent. Dominus comes Sabaudie, cuius anima requiescat in pace, hic in curia XVII. die huius mensis diem clausit extremum, nulla
20 concordia inter ipsum et dominum regem Robertum quomodolibet inita vel firmata, licet multa tractata fuerunt, que dicebantur etiam concordata, que comite mortuo ad nichilum redacta videntur. Hic dicitur pro certo, quod dominus Barnabo de Aura de voluntate incliti domini infantis Alfonsi tractat concordiam inter predictum dominum infantem et comitem Nerium sive comune Pisanorum, de quo gaudemus multum, si bona et utilis concordia reperitur. Expectabamus cotidie audire nova de Villa ecclesie, quod ad
25 manus domini infantis venisset, et ideo retinuimus nuncium usque modo. Siquid novi sapientia regia habuerit vel velit nos aliquid facere, significet prompto animo . . .

2. In die XVIII. huius mensis recepimus serenitatis vestre duas litteras, unam
30 datam IV. Idus Octobris. Cuius continencia erat post graciaram acciones de consilio
per nos dato, quod regia sapientia de amoris fonte procedere cognoscebat, quod per manum nostram et cum consilio nostro procederetur per regiam magestatem in Pisanorum tractatibus, si qui forent. Ad quod ex consueta fidelitate sapientie regie respondemus, quod pensatis turbinibus, qui videntur debere oriri ex processibus iam factis contra regem Romanorum, si contingat, quod predictus dominus Bernabo aliquid utile et acceptabile magnificencie regie cum Pisanis tractando repererit, in quo possitis
35 firmari, exnunc consulimus, quod acceptentur per sapientiam regiam, ut expedita illa briga sive discordia possit ad maiora attendere, si fuerit oportunum, quia videtur tempus appropinquare, in quo viri valentes intra christianitatis gremium reperiant locum suum. A nunciis autem Pisanorum, qui hic sunt, nichil habemus adhuc firmum, licet dicant se suo comuni scripsisse et responcionem super hoc expectare. Si nobis dicerent aliquid
40 acceptandum, statim sapientie regie scriberemus. Hoc pro prima littera. Pro secunda vero, que continebat felices progressus incliti et carissimi primogeniti vestri illustris domini infantis Alfonsi respondemus, quod gaudenter legimus tam litteras serenitatis regie, quam litteras predicti infantis illustris. Et speramus cotidie ipsum dominum infantem felicioribus hauspicis a Rege celico illustrari. Et quod factum est de tribus
45 castris per iudicem Arboree domino infanti traditis credimus secundum ipsius domini infantis litteras bene factum. Ianuenses autem extrinseci Gebelini, ut iam prescripsimus, hic nichil fecerunt et firmiores, ut credimus, cum preteritis amicis ad propria revertuntur

quam venerint, quia palpaverunt, quid hic potest per ipsos et sui similes reperiri. Articulos autem, quos dederunt domino pape et domino regi Gebellini de Ianua, vobis mittimus presentibus interclusos.

Dat. Avinione, XXII. die presentis mensis Octobris.

801. *Litterae secundae (Ferrarii de Apilia). Oct. 22.*

5

Originale (or.) ibidem CRD nr. 4147. Sigilli vestigia apparent. — Ed. Finke l. c. I, 401 nr. 266 ex or. Editionem repetimus.

Sacre regie magestati.

1. Nova que hic sunt et novitates que currunt sub brevibus verbis scribit regie magestati amicus.¹ Qui loquens mecum ad partem dixit, quod relatum fuerat sibi per 10 personas sollempnes, quod dicte novitates fuerunt facte de voluntate regis Francie. Et quod adhuc ordinantur alii processus contra electum Alamannie graviore et iniustiores ad complacendum predicto regi Francie, cui ut dicitur oblatum est per dominum papam imperium. Et ad istud obtinendum anxie dictus rex intendit. Dictum eciam fuit pre-
dicto amico per easdem personas, quod predictus rex Francie debet venire ante festum 15
Dec. 25. nativitatis Domini ad partes Tolosanas et ibi debet accedere rex Robertus et ibi unire se cum rege Francie et rege Boemie, quem in istis intendunt habere, ut ipsi dicunt. Hoc tamen non dixerunt assertive. Set bene dixerunt, quod isti processus, quos fecerat papa, fuerunt facti de voluntate regis Francie, ut ab ore eiusdem pape dixerunt se habuisse. Dicitur eciam, quod dictus rex Francie debeat transitum facere per curiam. 20

2. Amicus non requiritur per Pisanos, sicut consuevit requiri. Credit quod hoc sit, quia intellexit per ambaxiatores Ianuenses Gebellinos, quod dominus infans tenet tractatum cum Pisanis, de quo ipse amicus multum gaudet, dummodo utiles et honora-
biles sint regie magestati. Multum dicti Pisani videntur prosternati ex predictis novitati-
bus et iam non habent tantum de favore, quantum consueverunt habere. Amicus, qui 25
de nocte et de die circa exaltacionem et honorem regium sollicitatur et qui continue cogitat vias et modos, per quos domus regia possit exaltari, nunc noviter ex se signi-
ficavit marchioni Montisferrati, qui est magnus et potens in Ytalia, set miser et nullius audacie sive strenuitatis, sicut qui est naturaliter et a progenitoribus suis Grecus, inducendo et consulendo, quod ipse deberet contrahere parentelam cum domo vestra, 30
dando filiam suam uni de filiis vestris vel filio domini infantis cum toto tamen marchio-
natu. Et credit amicus eum inducere ad hoc, ita quod ipso facto, quod contrahet dictam parentelam, debeat totum predictum marchionatum tradere filie sue et ipse redeat ad patrem suum imperatorem Constantinopolitanum cum uxore et filio suo, qui dictus imperator multum desiderat eum habere et vult sibi dare pro hereditate regnum 35
Thessalonissensem. Puella dicitur quod est X annorum. Dictus marchio supra omnem personam mundi confidit de vestro amico. Multum regia maiestas tenetur sibi, nam qui totum se ipsum dat, non potest amplius dare. Et vere se ipsum totum vestre regie maiestati dedit, quia in veritate non desino admirari, unde venit tantus zelus et tantus amor ad regiam magestatem. 40

3. Pisani nichil fecerunt cum Ianuensibus Guelfis et iam videntur innuere in publico venire ad devocionem et dominacionem regiam. Spectant responsionem de Pisis et aliquem vestrum tractatorem, cum quo possint tractare. Et ut habui a quodam prelato, de quo dicti Pisani multum videntur confidere, si aliquis tractator fuisset hic pro regia magestate, iam incepissent tractare. Et ut predictus prelatus innuebat, volun- 45
tatis sunt non solum Sardiniam vobis dimittere, ymmo Pisas dare, si regia magestas

1) *Scil. Neapoleo cardinalis; cf. nr. 800.*

voluit recipere. Dixit tamen michi, quod dicti Pisani iam miserant XXXV galeas ad invadendum vestram armatam. Deus velit, quod ex parte vestri ammiratus sit bona diligencia. Dolet enim amicus in immensum, quia usque huc in dictis negociis taliter est processum. Dicit enim, quod facilior via acquirendi Sardiniam et cum minori periculo, dampno et expensis erat, si armata regis fuisset et stetisset continue in insula Elbe, ubi sunt optimi portus. Fuisset ex hoc civitas Pisarum obsessa et guerram garrogatam facere in Sardinia et non oportebat mittere tantum exercitum. Indubitanter credit, quod vos iam habuissetis intentum, nam Pisani nunquam talem armatam potuissent facere, qualem vos posuistis in mari, nec quantitate nec qualitate. Et nullum subsidium
10 mittere potuissent in Sardiniam.

4. Nuncii regis Francie dicunt expresse et publice, quod processus facte per papam contra electum Alamannie sunt facti rege Francie penitus ignorante. Dicunt etiam, quod rex Francie, rex Boemie et dictus electus Alamannie sunt unum et idem¹ et quod ista multum displicebunt predicto regi Francie. Quid possit nec debeat credi, nescio,
15 cum papa in consistorio et quibusdam in secreto, ut predixi, dixerit et dicat contrarium.

5. Ianuenses, ut amicus significat, recedunt discordes magis quam venerint. Articulos Gebellinorum de Ianua mittit vobis amicus, quos quando dominus papa inspexit, fere insanivit. Responsionem dictis articulis factam per Guelfos amicus nondum in scriptis habuit, set debet habere. Statim cum receperit, intendit mittere regie
20 magestati.

6. Quidam qui facta regis Boemie procurat, dixit cuidam sollempni persone note amico vestro et michi, quod rex Ro(bertus) scripsit multum humiliter regi Boemie, offerendo se ipsum ad omnia beneplacita sua et ad omnem exaltacionem status sui procurandam cum ecclesia. Quam oblationem, ut ille dicebat, dictus rex Boemie gratanter
25 recepit, versa vice per suas speciales litteras offerendo se ad omnia beneplacita dicti regis Roberti, requirendo insuper eum in dictis suis litteris super quodam negocio multum sibi cordi, quod deberet procurare cum domino papa. Ista scribo, ut regia magestas deliberet, quomodo currunt negocia.

Dat. Avinione, XXII. die mensis Octobris.

30 802. *Litterae alterae (Michaelis Stephani). Oct. 27.*

Originale (or.) ibidem CRD nr. 12978. Sigilli vestigia apparent. — Ed. Finke l. c. I, 405 nr. 267 ex or. Editionem repetimus.

. . . Aquest feyt de Cerdeyna ha molt hom desplau, que vos la ajaçs. Primera-
ment desplau a molts Gebelins per rahon de Pisa. Desplau a Guelfs, que no vos
35 volrien per vesi ni que tan prop les foseçs, que entenen, que la vostra casa deie esser Gebellina. Si desplau al papa et al rey Robert, Deus ho sap. Et tot lo mon ho veu, sens raho, que non han . . . Lo rey de França dien, que deu esser en breu a Tolosa et penses hom, que vinra a la cort de Roma, per aventura fara . . . alguna novetat. Gran escandel se mou el mon per aquests processses, que lo papa ha feyt contra lo
40 rey d'Alamayna. Lo dia de sent Marti lo dit rey d'Alamayna deu pendre per muyller Nov. 11. la fylla dell comte da Hanaut² et deu esser cavalier lo duch de Brabant per lo rey d'Alamayna et seran justaç ensemps tote los princeps d'Alamayna. Lo fill del rey d'Alamayna deu pendre per muyller la fylla del rey de Dacia³ e lo fyll del comte da Hanaut la fylla del duch de Brabant⁴ . . .

45 Scripta en Avynion, XXVII. jorns de Octubre.

1) Cf. supra nr. 740 cap. 2. 2) Cf. supra nr. 779. 3) Cf. supra nr. 758. 4) Sed cf. supra nr. 768.

803. *Litterae tertiae (Ferrarii de Apilia). Dec. 9.*

Originale (or.) ibidem CRD arm. C—I nr. LXXXI. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke l. c. II, 606 nr. 389 ex or. Editionem repetimus.

Cf. notam l. c. adiectam.

Sacre regie magestati.

Pluries me magestati regie significasse iam memini, qualiter vester fidelis et verus amicus redditur timidus tractatus aliquos exordiri, ymmo etiam audire aut prosequi celsitudinem regiam contingentes regie voluntatis incertus. Ex quo fit, quod licet negocia magna et magnates quasi omnes Ytalie eum respiciant et eius in eorum negociis consilium et deliberationem expectent, multa intacta remanent, ex quibus celsitudini vestre possent honores et comoda resultare. Novissime quidem consideravi michi condicionem imprisie de conquesta regni Sardinie et statum vacillantem et timidum civitatis Pisane, cui Luchana civitas hoc tempore cernitur esse frenum. Conspicienti enim et ab experto palpanti, quod Castrucchius de Interminellis, qui presidet civitati predictae, domicellus et familiaris domesticus et de raubis etiam ab olim fuit et se profitetur publice et continue eiusdem amici vestri singularem esse facturam, meo animo scintilla prompte cogitationis obrexit, quod supradictae imprisie esset decisio finalis et terminus, si dictus Castrucchius statum et potenciam suam supponeret et exponeret libere disposicioni atque mandato celsitudinis vestre. Quod quidem michi satis videretur factibile ymmo facile, si per dictum amicum contingeret hoc assumi. Et utinam celsitudo regia palparet experientia et videret per signa ea, que de promocione magnificencie vestre amicus anelat et gestit in animo, sicut continue ego palpo, quia certe non dubito, quod plurimum animo regio consolatorium esset et gratum. Vere enim tunc dumtaxat delectabiliter nutriri videtur et pasci, cum ymaginatur et conferendo tractat partes Ytalie et suos ibidem amicos subditos et devotos gubernacioni domus Aragonie subiecisse . . . Prebet etiam michi magnam progrediendi ad predicta materiam, quod hec omnia et alia, que in Ytalia per regiam celsitudinem possent acquiri, amicus vester prefatus perpetui tituli robore procuraret per electum Romanorum, qui potest facere, confirmari. Recomendo me magestati vestre.

Dat. Avinione, IX. die presentis mensis Decembris.

804. *Litterae quartae (eiusdem). Sine dato.*

Cedula (c.) ibidem CRD Ap. n. 68. — Ed. Finke l. c. I, 405 nr. 268 ex or. Editionem repetimus.

Postquam presens littera fuit clausa venit quidam ad amicum, qui dixit sibi se audivisse a papa, quomodo rex Francie significaverat sibi per litteras suas, quod multum gaudebat de processibus, quos fecerat contra electum Alamannie et quod usque huc fuerat de sanctitate sua non bene informatus. Bene videbat, quod erat deceptus et quod ipse intendebat ad sanctitatem suam venire sicut suus verus filius et devotus.

805. LUDEWICI MANDATUM IN FAVOREM CAPELLANI REGII.

1323. Oct. 13.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 275. Sigilli secreti rubei coloris dorso impressi vestigia apparent. In verso scriptum est: pertinet ad loculum regum¹. — Imaginem heliographicam 'Kaiserurkunden in Abbildungen' fasc. IX tab. 23 a adhibuimus; cf. 'Text' p. 330 sq.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 37 nr. 642.

Lud(owicus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Friderico Augustensi episcopo principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

10 Scias nos post recessum tuum a Werdea circa nobiles viros Iohannem et Ulricum comites de Helfenstein^a advocatos provinciales nostros dilectos impedimentum, quod ingerere conceperant super ecclesia in Blinthein discreto viro Friderico dicto Glait capellano nostro dilecto, quem ad ipsam abbas Cesar(iensis), cui ius presentandi ex nostra donacione competit, presentavit, penitus sustulisse. Quare sinceritatem tuam
15 requirimus plenius ex affectu, quatinus dictum capellanum^b nostrum sine dilacione ulteriori de ecclesia liberaliter investias memorata. In eo nostre celsitudini gratam conplacenciam exhibendo.

Dat. in Werdea, III. Id. Octobr., regni nostri anno nono.

806. SYNDICATUS MARCHIONUM ESTENSIUM.

1323. Oct. 14.

20 *Originale (or.) in tabulario regio Mutinensi². Descripsimus nos. Orthographia servata est. — Ineditum.*

Cf. supra nr. 706.

In Christi nomine amen.

25 Anno eiusdem nativitatis millesimo trecentesimo vigesimo tercio, indictione sexta, die quartodeccimo mensis Octubris, Ferarie in camera domini Raynaldi marchionis infra-scripti, presentibus nobilebus et sapientibus viris dominis Nicholao a Tabula iurisperito, magistro Bertholameo a Palleis notario curie dominorum marchionum et Bertholameo de Marchoaldis de Mantua testibus vocatis et rogatis. Illustres et magnifici viri domini
30 Raynaldus, Obizo et Nicholaus fratres Dey gratia Esten(ses) et Anchonitan(i) marchiones et quilibet eorum in solidum fecerunt, constituerunt et ordinaverunt discretum virum ser Albertinum a Bobus eorum notarium presentem et mandatum sponte suscipientem suum et cuiuslibet eorum verum et legitimum procuratorem, actorem, factorem, gestorem et nuncium specialem, specialiter ad conparendum et se presentandum procuratorio nomine
35 ipsorum et cuiuslibet eorum et pro eis et quolibet ipsorum coram inclito et serenissimo principe domino Lodoyco Dey gratia Romanorum rege et semper augusto et ad suplicandum, petendum, impetrandum et obtinendum pro eis et eorum nomine et cuiuslibet eorum a dicto domino rege, sibi dicto nomine et his quorum est procurator per ipsum dominum regem regia et imperiali liberalitate concedi et per donum et munificentiam
40 transferri et elargiri inperpectum sibi et suis heredibus ea que inferius certis vocabulis exprimuntur. Silicet Rodigium et totum eius comitatum cum omnibus suis pertinenciis,

805. ^{a)} l corr. ex f or. ^{b)} e videtur esse corr. ex p or.

1) Cf. supra nr. 783.

2) Cf. 'Neues Archiv' XXIX, 637.

Arquadam de Salto cum omnibus suis pertinenciis, villam Fracte et Choste cum omnibus suis pertinenciis, Adriam et Adrianum cum omnibus suis fortiliiciis, aiacenciis et pertinenciis, Venezum cum omnibus suis pertinenciis et fortiliiciis, villam que vocatur abbatia de Vangadicia cum suis fortiliiciis, adiacenciis et pertinenciis et cum castellis sive castris positis in pertinenciis diete abatie seu iusta dictam abatiam ab utraque parte 5 Aticis et fluminis Veteris, totum flumen Vetus cum ripis, usu et iure riparum ab utraque parte ipsius fluminis, et generaliter quecumque predicti nobiles tenent et possident vel quasi in locis predictis et eorum pertinentiis et in diocessi Adriensi tam in terris, aquis, fluminibus, valibus, paludibus, villis, castris, fortiliiciis, iuribus et iurisdictionibus quam in aliis quibuscumque. Et ad ipsam concessionem, largitionem, munificentiam et liberalitatem 10 regiam sive imperialem predictorum nomine recipiendam, obtinendam et consequendam. Et ad petendum, postulandum et obtinendum et recipiendum assensum et aprobationem et confirmationem concessionum et elargitionum imperialium atque regaliū factarum in personas marchionum Obizonis et Azonis marchionum Estensium per Rodulfum¹ et Federicum² secundum olim Romanorum reges atque imperatores et quarumcumque 15 aliarum concessionum et elargicionum factarum in personis suorum predecessorum et cuiuscumque ipsorum a quibuscumque aliis retro principibus Romanorum regibus et imperatoribus. Et ad impetrandum et consequendum ab ipso domino Lodoyco Romanorum rege et regia celsitudine privilegia et litteras tenoris et forme et tam simplices quam legendas gratiam et iusticiam continentes. Item ad petendum investituram et 20 confirmationem et etiam novam colationem et concessionem sibi dicto nomine fieri et his quorum est procurator omnium feudorum, rerum et iurium feudalium, que prefati nobiles Raynaldus, Obizo et Nicholaus ad presens tenent et possident et quasi queque eorum predecessores soliti sunt habere et tenere iure feudi a regibus Romanorum et imperatoribus retroactis. Et maxime Lendenariam cum tota eius curte et districtu et 25 omnibus suis adiacentiis et pertinentiis, fortiliiciis, castris. Et generaliter de omnibus aliis suis feudis, rebus et iuribus feudalibus, que predecessores eorum habuerunt iure feudi a Romanorum regibus et principibus retroactis in diocessi Adriensi et aliis quibuscumque locis tam in terris, aquis, valibus, paludibus, paschuis, villis, castris, fortiliiciis, iuribus et iurisdictionibus quam in aliis quibuscumque. Et ad petendum, impetrandum, acqui- 30 rendum et consequendum nomine suprascripto omnia et singula que suprascripta sunt cum alio quocumque iure, prout sibi melius et utilius videbitur, cum plenaria iurisdictione, cum omni honore, dignitate, districtu et dominatu et cum omnibus publicis factionibus, cum angariis et perangariis, cum iure merchati et pedagii et toloniis tam in aquis quam in terris, cum potestate animadvertendi in facinorosos et quaecumque iurisdictionis 35 speciem exercendi, cum pratis, silvis, paschuis, salicibus, venationibus, pischationibus, molendinis, terris cultis et incultis, novalibus, aquis, aquemoliis, salicetis aquarumque decursibus et paludibus et cum omnibus, que ad plenam iurisdictionem pertinent et pertinere videntur. Et ad ipsam investituram et concessionem de novo obtinendum et consequendum et ad promittendum nomine predictorum Raynaldi, Obizonis et Nicholay 40 et pro ipsis ipsi domino regi et cuicumque alteri recipienti pro ipso et deputato per eum fidelitatem et ea, ad que huiusmodi vasalli de iure et ex consuetudine feudorum astricti sunt, et fidelitatis sacramentum prestandum et subeundum in singulis eius capitulis et cuiuslibet alterius generis sacramentum. Et generaliter ad omnia et singula gerenda, facienda et exercenda, que in predictis et circa predicta et quo[d]libet predictorum fuerint 45 necessaria et utilia et oportuna, etiamsi mandatum exigent speciale et que ipsi videlicet constituentes facere et exercere possent, si personaliter interessent. Dantes insuper et concedentes predicto eorum procuratori plenum, liberum et generale mandatum et

1) *Reg. imp. VI, 1377. 1378. 1946. 1947.*2) *Reg. imp. V, 1255.*

eciam speciale cum plena, libera et generali administratione in predictis et quolibet predictorum. Promisserunt etiam prefati nobiles Raynaldus, Obizo et Nicholaus et quilibet eorum michi notario infrascripto stipulanti et recipienti nomine et vice ipsius domini regis et cuiuscumque alterius, cuius interest vel poterit interesse, se firmum, 5 ratum et gratum habituros, quicquid per dictum suum procuratorem eorum nomine factum fuerit sive gestum in predictis et quolibet predictorum sub obligatione omnium suorum bonorum presentium et futurorum.

(S. N.) Ego Cato de Lendenaria imperiali auctoritate notarius publicus et nunc curie dictorum dominorum marchionum notarius predictis omnibus presens fui et rogatus scripsi. 10

807. 808. PROMISSIONES PRO LIUPOLDO DUCE AUSTRIAE.

1323. Oct. 18.—28.

807. *Promissio Friderici de Zolre. Oct. 18.*

15 *Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Iussu praefecti descriptum est. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur. — Ineditum.*

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXXVII nr. 629.

Wir graf Fridrich von Zolr genant der Ostertag verjehen und tûn kunt allen den die disen brief sehent oder hõrent lesen, daz wir gesworn haben einen eit zû den heiligen 20 mit gelerten worten, unsern genedigen herren hertzog Lupolden von Österreich und allen sinen bruedern gemeinlich ze helfend, ze ratende und ze dienende mit unsrer burg ze Zolr, mit unsrer stat ze Hechingen und mit aller unsrer macht, ze rosse und ze fûsse in dem lande und ouch us dem lande ze rosse, so wir best mugent, ane alle geverde den krieg us untz an daz ende, den si hant mit hertzog Ludwigen von Beyern, mit sinen helfern 25 und mit sinen dienern, gegen den wir und unser erben inen beholfen sülent sin an alle geverde mit gantzen trewen, wand si uns darumb vierhundert march silbers gelobt und verburget hant. Und ist darumb unser eigen insigel an disen brief gehenkt.

Der wart geben ze Diessenhoven, an dem Cinstag nach sand Gallen tag, do man zalt von Kristes geburde drützehenhundert jar darnach in dem drûundzweintzigsten jar.

30 808. *Promissio episcopi Constantiensis. Oct. 28.*

Originale ibidem. Item descriptum est. Sigillum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. l. c. nr. 630; Regesta episcoporum Constantiensium nr. 3975.

Wir Rudolf von Gottes genaden bÿschof ze Costentz und gemainer phleger ze Cur 35 verjehent offentlich an disem gegenwirtigen brief allen den die in ansehent oder hõrent lesen. Wan wir wol erkennen, daz wir dem hoherbornen unserem herren hertzog Lûpolt von Österreich und von Stÿre vormalles gesworn habent ze den hailigen ze ratende, ze helfende und ze dienenne¹, daz wir aber gelobent bi dem selben aide dem vorgehenden unserm herren hertzog Lûpolt und sinen brûdern ze diende, ze ratende und ze helfende 40 mit gûten trûwen diesen crieg us ane geverde wider hertzog Ludwigen von Paiern und sinen helfern mit solcher beschaidenhait, ist daz es wider unserm hailigen vatter dem

1) *Promissio prior servata non est.*

pabest und dem stûle ze Rome nit enist. Und daz wir den selben dienst dest bas erzûgen mugent, so hat der vorgegente unser herre herzog Lûpolt uns gelopt mit gûten trûwen ze rihtende zwai tusent mark silbers genges und gâbes Costentzer gewigdes, als die brieve stant offenlich, die er uns darûber geben hat¹. Und ze einem gewâren urkûnde der dinge, diu hie vorgeschriben stant, so han wir disen brief besigelt mit unserm insigel.

Der wart geben an der hailigen zwelfbotten tag sant Symons und sant Iudas, do man zalt von Cristes gebûrte drûzehenhundert jar darnah in dem drûundzwainzgesten jare, in unser burch ze Gotlûben.

809—812. TRACTATUS INTER LUDEWICUM ET REGEM BOHEMIAE.

10

1323. Oct. 23.

809. 810. LITTERAE LUDEWICI REGIS.

1323. Oct. 23.

809. *Scriptum prius.* Oct. 23.

15

Copia (c.) in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 105. Contulit H. Herre. Est rubrum: Reg. Bohem.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 38 nr. 647.

Cf. reversales regis Bohemiae infra nr. 811.

Wir Lud(owig) von Gotes genaden Romischer chûnich ze allen zeiten merer des riches tûn chunt und verjehen allen den die disen brief sehent oder horent lesen, daz umb diu ledigung und umb die antwurtung der burch und stat ze Altenburch, der stat Czwichow und der stat ze Chemnitz und aller der recht und gûlt di darzû gehörent zwischen uns und unserm lieben fursten und swager Johans chûnich ze Beheim und ze Polan und graf ze Lutzelburch ein sôlich berichtigung ist geschehen, daz unser vor-
^{1324.}
^{Jan. 22.} genanter swager Johans chûnich ze Beheim in vier wochen nach Weinachten die nu schierst chömen antwurten sol zweitawsent marck lötiges silbers ze Regenspurch in die stat. Di schûllen wir da nemen in unser gelæitte und schuln si pringen ze Nurenberch in di stat und damit schaffen und bestellen, daz die vorgeganten burch und stet mit allem dem, daz wir im mit andern unsern brifen verschriben haben, gelediget und ge-
^{1324.}
^{Febr. 28.} löst werden von der markgrefinn von Meichsen und von irm sun und geantwûrt werden unserm vorgeganten swager oder dem er daz bevilichet an seiner stat zwischen derselben zeit und Vasnacht die allernæchst darnach chûmt. Wær awer daz wir dez nicht entâten und im nicht geantwurtt wurden die vorgeganten burch und stât, so schul wir und geloben im diselben zwaitawsent marck wider antwûrten in sein oder in seines boten gewalt und demn bringen und beleiten wider ze Regenspurch in di stat und schullen demn und geloben mit gûten triwen an allez geværde und an allen vurzöch die vorgeganten burch und stet mit unser selbes silber ze ledigen und entwerren und antwurten vrey und ledichlich unserm vorgeganten swager oder dem er daz bevilihet an seiner stat auf sand Walpurgentage der darnach allernæchst chûmt. Wær awer daz unser vorgeganter swager in der zeit, des Got nicht engebe, abegieng, so schul

1) *Deperditae sunt.*

wir und geloben mit gûten triwen die vorgeschriben tæiding und gelûbde volenden und volführen Hein(rieh) dem alten oder dem jungen von der Loipen an unsers vorgeanten swagers erben stat. Daruber ze urchûnd [etc.]

Dat. in Werdea, Dominica proxima ante diem apostolorum Symonis et Iude, anno
5 Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno nono.

810. *Scriptum alterum.* Oct. 23.

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Descripsit Wattenbach. Sigillum desideratur, loro membranaceo relicto. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 203 nr. 485 ex or.

10 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 273 nr. 2668 (Addit. II).*

[W]ir Ludowig von Gots gnaden Romischer chunig zu allen zeiten merer des riches globen mit guten treuen an alz geverde an disem gegenwurtigen brif, daz wir unserm liben fursten und swager Johans chunig ze Behem und ze Polan und gref zu Lucelburch daz hauss ze Wolfstein mit allem dem daz dar zu gehort in vier wochen
15 nach Weihnachten di nechst chomen ze ledigen und ze losen von dem iz ze pfande stet und im ledichleich ze antwurten oder im die pfenninge geben, dar umb iz ze pfant stet. Und heizen und gebieten den iz versetzet ist, daz si imz ze losen geben an al oufzog und an al arg list. Dar uber zu einem urchunde gebe wir disen brif mit unserm insigel versigelt. Dec. 25.

20 Der ist gegeben zu Swebischwerd, an dem Suntage vor sand Symon und Judas zwelifpotentag, do man tzalte von Christes geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem dreuundzweingisten jar, in dem neunten jare unsers riches.

811. 812. LITTERAE REGIS BOHEMIAE.

1323. Oct. 23.

25 811. *Scriptum prius.* Oct. 23.

Originale in tabulario secreto reipublicae Bawaricar. Descripsit H. Herre. Pendet sigillum illaesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 188 Iohann nr. 67.

Cf. litteras Ludewici regis supra nr. 809.

30 Wir Johans von Gots gnaden chunig ze Behem und ze Polan und [graf] ze Lucelburch geloben an disem gegenwurtigem brif, daz wir di burch und stat ze Aldenburch und di stet Czwichow und Chemnitz mit allem dem und si uns versetzet sind von unserm herren Ludowigen dem Romischen chunige umb zehentousent mark lotiges silbers fur den dinst, den wir im und dem reich habn getan, ledig lazzen und sagen
35 und in sein gewalt wider antwurten schullen, swen uns oder unsern erben von im oder von seinem nachkomen an dem reich di vorgeanten tzehentousent mark werden vergolten und geantwurt ze Regenspurch in der stat. Wer aber, des Got niht engebe, wir abegiengen, so schullen unser erben oder die dy burch und di vorgeanten stet von unsern erben inne hetten, unserm herrem dem vorgeanten chunig von Rom oder
40 seine(m) nachkomen an dem riche di burch und di stet um tzehentousent mark silbers ze losen geben und antwurten. Dar uber zu einem urchunde gebe wir disen brif mit unserm insigel versigelt.

Der ist gegeben ze Swebischwerde, an dem Suntag vor sand Symon und Judas zwelfpoten tag, do man tzalte von Christes gepurt dreutzehenhundert jar und darnach
45 in dem dreuundzweingistem jare.

812. *Scriptum alterum.* Oct. 23.

Copia in Libro cancellariae citato fol. 105'. Contulit H. Herre. Est rubrum: Reg. Bohem.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 188 Iohann nr. 68.

Wir Johans von Gotes gnaden chünich ze Beheim und ze Polan und graf ze Lutzalburch geloben mit gûten triwen mit disem gegenwurtigen brief, daz wir di burch und die stat ze Chäiserslauter mit allem dem und si uns versetzt sind von unserm herren Ludwigen dem Römischen chünig umb zehentawsent pfunt Haller für den dienst, den wir im und dem rîche habn getan, ledich lazzen und sagen sullen, swenn uns oder unsern erben von im oder seinem nachkomen an dem rîche di vorgeanten zehentawsent pfunt haller werden vergolten und geantwurt [etc.]

Dat. apud Werdeam, Dominica proxima ante diem apostolorum Symonis et Iude, anno Domini MCCCXXIII.

813. LUDEWICI AUCTORITAS PLACITANDI CUM PRINCIPIBUS.

1323. Oct. 23.

15

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Sigillum parum lacsum pendet loro membranacco.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 38 nr. 646.

Cf. l. c. p. 273 nr. 2669 (Addit. I).

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Berholdo^a comiti de Hennenberg, fideli suo dilecto graciam suam et omne bonum.

Quia de fidelitatis tue constancia, quam apud nos et ipsum imperium semper exerceas et haecenus exercuisti, confidenciam gerimus specialem, tibi nomine nostro et sub hoc nostro speciali mandato placitandi ac tractandi cum venerabili Purchardo archiepiscopo Magdeburgensi et illustribus Saxonie et de Stetin ducibus necnon cum nobile viro Heinrico Magnopolensi plenam et liberam presentibus tradidimus et tradimus auctoritatem. Promittentes presentibus nos gratos et ratos habituros, quidquid per te in premissis et cum premissis factum fuerit seu tractatum. In cuius rei testimonium presentes nostre maiestatis sigilli munimine iussimus communiri.

Dat. in Werdea, X. Kalen. Novembr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

814. EIUSDEM QUITATIO STURARUM.

1323. Oct. 31.

Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 104'. Contulit H. Herre.

35

Böhmer, Reg. Ludw. p. 38 nr. 654.

Cf. l. c. p. 37 nr. 638, 639, 641 et infra ad a. 1324. Ian. 23 sqq.

813. ^a) sic or.

Nota quod dominus rex quittavit cives Ulmenses a festo beati Martini proxime Nov. 11. venturo de quatuor steuris immediate subsequentibus.

Dat. apud Werdeam, in vigilia Omnium sanctorum, anno Domini MCCCXXIII. regni vero nostri anno nono.

5 815. IOHANNIS XXII. PAPAE MANDATUM SUPER FEUDIS
ECCLESIAE MAGDEBURGENSIS.

1323. Nov. 6.

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 76 fol. 61 nr. 147. — Ed. a. 1886. G. Schmidt 'Päbstl. Urkunden und Regesten' (= Geschichtsquellen der Provinz Sachsen
10 *XXI) p. 140 nr. 142 ex c. Editionem repetimus, collato extracto quod praebet Riezler 'Vatikan. Akten' p. 168 nr. 337 ex c.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 254 nr. 190; Preger-Reinkens p. 267 nr. 163; Mollat loco supra ad nr. 795 citato nr. 18444.

Cf. infra ad a. 1324. Mart. 8.

15 Venerabilibus fratribus . . Hildesemen. et . . Razeburgen. episcopis ac dilecto filio . . abbati monasterii Sancti Petri Erforden. Maguntine dioc. salutem.

Etsi quibuslibet personis ecclesiasticis, ne afficiantur iniuriis aut molestiis agentur, ex iniuncte nobis servitutis officio defensionis oportune presidiis assistere teneamur, illis tamen favoribus^a adesse nos convenit, qui in sollicitudinis partem assumpti potioris dignitatis sunt
20 titulo insigniti. Sane pro parte venerabilis fratris nostri Bo[r]chardi archiepiscopi Magdeburgensis fuit expositum coram nobis, quod quondam Woldemarus marchio Brandeburgensis, qui plura oppida, castra, villas, terras et possessiones ad ecclesiam Magdeburgensem spectantia ab eadem ecclesia tenebat in feudum, absque liberis dinoscitur decessisse, propter quod huiusmodi opida, castra, ville, terre et possessiones fuerunt
25 per excaementiam ad eandem ecclesiam legitime devoluta. Verum dil. fil. nobilis vir Lodowicus in regem Romanorum electus, qui nuper unico filio suo de marchionatu Brandenburgensi dicitur providisse, eundem archiepiscopum cum importuna instantia requisivit, ut de premissis opidis, castris, villis, terris et possessionibus sic devolutis dictum filium infeudaret. Et quia idem nobilis infeudationem huiusmodi adeo precipi-
30 tanter fieri voluit, quod ipsi archiepiscopo dare dilationem aliquam non volebat ad deliberandum et tractandum cum dil. fil. capitulo eiusdem ecclesie et aliis fidelibus, quid posset facere in hac parte prefatus archiepiscopus, ut vitare valeret huiusmodi importunitatem [et] vehementiam nobilis supradicti, ad nostram duxit super hiis providentiam recurrendum. Nos vero volentes ut de negotio dictorum bonorum, si aliquis
35 se in eis ius habere crediderit, in nostra presentia cognoscatur et eisdem archiepiscopo ac ecclesie, quos in visceribus gerimus caritatis, de illo super hoc remedio mediante iustitia providere, per quod eis bona huiusmodi servantur illesa, discretionis vestre per apostolica scripta mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios eidem archiepiscopo super eisdem bonis sic devolutis efficacis defensionis
40 presidio assistentes, non permittatis eum super illis ab aliquibus, etiamsi regali vel quacunque alia prefulgeant dignitate, indebite molestari. Molestatores huiusmodi per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis. Non obstante si aliquibus a sede apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas

45 815. a) specialibus addendum esse videtur.

non facientes plene et expresse ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Inhibentes nichilominus nobili supradicto, ne contra eundem archiepiscopum vel ecclesiam supradictam aliquam indebitam faciat vel mandet fieri occasione huiusmodi novitatem, presertim cum parati simus unicuique conquerenti de dicto archiepiscopo ratione dictorum bonorum iustitiam exhibere.

Datum Avinione, VIII. Idus Novembris, anno octavo.

816. LUDEWICI SCRIPTUM PRO GERLACO COMITE DE NASSOW. 1323. Nov. 12.

Originale (or.) in tabulario regio Wisbadensi. Descripsit E. Schaus. Sigillum, quod olim pendebat loro membranaceo, iam deest. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 494 10 nr. 720 ex apogr.; 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XVI, 105 nr. 16 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 38 nr. 652 (ad Oct. 30).

Ad lineam dati cf. l. c. Addit. III p. XII (cf. Addit. I p. X).

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus.

Cum in conferendis beneficiis sic velimus aliquibus existere liberales, quod aliorum 15 ius et iusticiam non ledamus, cum non expediat aliquem alterius beneficiis vel odio pregravari, hinc est quod per libertaciones quorumcunque locorum per nos hactenus factas vel quas nos continget facere in futurum, nolumus nobili viro Gerlaco comiti de Nazzoya fideli nostro dilecto in suis hominibus preiudicari vel aliququaliter derogari. In cuius rei testimonium presentes conseribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communire. 20

Dat. in Werdea prope Danubium, prid. Id. Novembr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tercio, regni vero nostri anno nono.

817. EIUSDEM PROCURATORIUM LEGATIONIS AD PONTIFICEM MISSAE.

1323. Nov. 12.

Originale deperiit, quod adhuc commemoratur in Catalogo a. 1366. confecto, de quo v. supra pag. 251 not. 1, l. c. col. 190 VIII:

Littere Ludovici de Bavaria, in quibus constituit procuratores ad habendum processus et litteras contra eum factas per dominum Iohannem papam XXII. Et eis habitis ad petendum dilacionem competentem ab eodem domino papa. 30

Dat. II. Idus Novembris^a, anno Domini MCCCXXIII.

Servatur nonnisi in Processu infra nr. 839 edendo, de cuius codicibus 1—5 v. infra. Quos omnes contulimus nos. Sigilli descriptionem v. ibidem cap. 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 38 nr. 657.

Nos Ludovicus^b Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum 35 quorum interest notitiam volumus pervenire, quod religiosos et honorabiles viros fratrem Albertum^c de Swartzburg^d magnum preceptorem ordinis^e Hospitalis Sancti Iohannis

817. ^a) Decembris c. ^b) Lud 3. ^c) Alberthum 3. ^d) Sirartzburch 1. 5. ^e) ordinis deest 1.

Ierosolimitani per Alamaniam necnon magistrum Ernestum^f de Sebech archidiaconum Herbipolensem et magistrum Henricum^g de Throno canonicum Pragensem familiares et secretarios nostros dilectos, exhibitores presentium, nostros veros et in solidum procuratores legitimos^h et nuntios speciales fecimus et ordinavimus in hiis scriptis ad inquirendumⁱ et sciendum^k apud Romanam curiam, an quidam processus nos, causas et iura nostra contingentes per sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Iohannem divina providentia summum pontificem nuper in eadem curia ut refertur habiti sint et facti, quos nondum certa insinuatione vel^l relatione constat in nostram notitiam devenisse. Et hoc comperto ad representandum se in eiusdem domini nostri^m summi pontificis presentia, petendum et recipiendum nomine nostro ab eo cum reverentiaⁿ et devotione dilationem termini competentisⁿ, in quo per solennes procuratores et nuntios nostros sufficienter instructos in tam arduo negotio super expressis et contentis in ipsis processibus ut dicitur nos, causas et iura nostra de iure possimus defendere et^o de iustitia adiuvere nostramque innocentiam declarare, maxime cum terminus, qui dicitur in eisdem processibus constitutus^p, ad tam arduum negotium, ex^p quo ad nos potuit pervenire, arctus nimium sit et brevis. Dantes dictis procuratoribus et nuntiis nostris et cuilibet eorum^q in solidum in premissis et circa premissa et eorum quodlibet plenam et liberam tenore presentium facultatem. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

²⁰ Datum apud Nuremberg^r, II. Id. Novembr.^r, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio^s, regni vero nostri anno nono.

818. EIUSDEM EXEMPTIO A STURIS.

1323. Nov. 13.

Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 81.

²⁵ *Contulit H. Herre.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 38 nr. 659.

Nota quod dominus rex fecit gratiam civibus in Niunburch ante Nemus, quod sunt exempti ab omni steura et exaccione ab epyphania Domini proxime ventura per octo annos continuos, propter hoc quod civitatem suam municionibus et aliis possint eo melius reformare.

³⁰ Dat. in Nurenberg, Dominica post Martini, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno nono.

819. EIUSDEM LIBERTATIO HEINRICI COMITIS DE WOLDENBURCH.

1323. Nov. 15.

Extractum (c.) in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 104'. Contulit H. Herre.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 38 nr. 660.

³⁵ **817.** f) Ernesturp 1. 2. 3. 5; Enesturp 4. g) Henricum 3. h) legitt. 3. i) requirendum 4.
⁴⁰ k) fasciendum male 3. l) et 4. 5. m) nostri deest 1. n) entia — compete lacuna in 1. o) ac 4.
p) stitutus — ex lacuna in 1. q) eorum deest 1. 4. r) Nuremb. — Nov. lacuna in 1; Norembereh
2. 4. 5. s) CCCXXIII 2; CCC 3; MCCCXXIII 4.

Nota quod rex nobilem virum Heinricum comitem de Woldenberch, qui de matre sua Hildeburgi filia marschalei Ioh(annis) servilis condicionis servus fuit Heinrici ducis Brünswicensis, manumissum per dictum ducem liberavit et iura liberorum^a plene sibi tribuit per totum, sicut progenitores sui habuerunt. Super hoc habet litteras.

Dat. apud Nûrenberg, XVII. Kalend. Decembris, anno Domini MCCCXXIII, regni 5
vero nostri anno nono.

820. QUITATIO CANCELLARII SUPER STURA RECEPTA.

1323. Nov. 16.

*Originale (or.) in tabulario civitatis Wetzlariensis. Descripsit E. Wiese. Sigillum desideratur, loro membranacco relicto, cui inscribitur: ischen kuniges canceler. — 10
Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 787 nr. 1124 ex or.*

Cf. infra ad a. 1324. Febr. 8.

Wir Herman von Liethinberg des Rômschin kuniges Ludowiges canceler bekennin und verjehen uns uffenliche an diseme geginwurtigen brieffe, daz wir von den erbern luden, dem . . schultheizen, den . . scheffen, dem raed unde der gemeinde der stad zu 15
Wetzfelar der sture und der betde, die sie unserm vorgeanten herren kunig Ludowige von diseme geginwortigem jare schuldig ware zu gebene, gar unde gentzeliche gerichtet unde gewert sin. Unde sagin sie der vorgeanten sture und betde von unsers vorgeanten
Nov. 11. herren kunig Ludowiges wegin ledig unde loes von sante Martins tage, der nu nest was, ubir ein gantz jar. Zu urchunde dis brieffes, den wir in dar ubir gegeben han mit 20
unserm ingesigel versigelt.

Der gegeben ist zu Frankinford, do man zalte von Cristes geburte dusent jar druzinhundert jar in deme druundezwenzegisten jare, an der Mittewuchin nach sand Martines tage.

821—823. HOMAGIA CIVITATUM LOMBARDIAE ET PEDEMONTIS.

25

1323. Dec. 14. — 1324. Ian. 7.

Cf. supra nr. 752—756.

821. *Iuramentum civitatis Laudensis vicario praestitum. 1323. Dec. 14.*

*Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae, ubi statim sequitur 30
infra nr. 822. In verso legitur: Homagium Novar. et Lauden. Ab eisdem notariis exarata vel authenticata sunt atque instrumentum supra nr. 752. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 329 nr. 48 ex or. Quod hic repetimus.*

In nomine Domini amen.

Ad honorem omnipotentis Dei et beate virginis Marie matris eius et omnium 35
sanctorum et sanctarum Dei et totius curie celestis. Anno Domini a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo vigesimo tertio, indictione septima, die Mercurii quartodecimo mensis Decembris, in archiepiscopali palatio Mediolani in sala seu eaminata magna dicti palatii, in quo residet magnificus dominus dominus Bertoldus comes de Niffen serenissimi

principis domini Ludovici Romanorum regis semper augusti in partibus Ytalie vicarius generalis, in presentia dominorum Stefani Vicecomitis militis, Boscini Mantegatii, Mulli de Corpello militum, Francini Vicecomitis iuris utriusque periti, Ottonis Burri, Pagani de Mandello civium Mediolani testium vocatorum et rogatorum. Coram prefato domino

5 . . vicario comparuit Vescovinus de Vescovis civis Laudensis syndicus et procurator dicti comunis Laude ad infradieta spetialiter constitutus in presentia et voluntate nobilium virorum dominorum Bergondii de Vistarino et magistri Gratii de Pelato ambaxiatorum dicti comunis Laude et eorum voluntate dictus Vescovinus syndicus nobilium et potentium virorum dominorum Iacobi Millitis et Suzonis de Vistarino civitatis et districtus Laude

10 dominorum generalium et Iulliani de Algixiis vicarii nobilis viri domini Roffini Tetoni honorabilis potestatis comunis Laude et comunis et hominum diete civitatis ad infradieta spetialiter constitutus in pleno et generali consilio diete civitatis Laude per predictos dominos et dictum vicarium potestatis et consilium generale et consiliarios diete civitatis, ut patet per publicum instrumentum inde traditum per Robertum Villanum notarium hoc

15 anno die Sabati decimo mensis Decembris et scriptum per Mafietum Brodam notarium Dec. 10. Laudensem¹, nomine et vice predictorum dominorum generalium diete civitatis et . . vicarii potestatis et consilii et consiliariorum et comunis et hominum diete civitatis cum omni reverentia fecit et prestitit in manibus prefati domini Bertoldi comitis de Niffen serenissimi principis domini Ludovici Romanorum regis semper augusti in partibus Ytalie

20 vicarii generalis recipientis nomine prefati domini Romanorum regis et sacri imperii debitum fidelitatis sacramentum et iuravit ad sancta Dei euangelia corporaliter tactis scripturis in animabus et super animas predictorum dominorum generalium diete civitatis Laude, consilii et consiliariorum et comunis et hominum diete civitatis, quorum syndicus et procurator est, quod ipsi et quilibet ipsorum erunt fideles amatores sacri imperii

25 et prefati domini nostri domini Ludovici Romanorum regis semper augusti et . . vicarii eiusdem et eidem domino Bertoldo comiti et vicario regio et spetiali nuntio dicti domini regis obedientes erunt in omnibus tamquam vero et spetiali domino sibi que respondebunt de iuribus et servitiis imperio debitis et conspectis. Promitens dictus syndicus nomine dictorum dominorum generalium Laudensium et dicti comunis et

30 singularium personarum diete civitatis Laude, quod sacri imperii et prefati domini Ludovici Romanorum regis et dicti . . vicarii honoris et status et iuris in quacumque parte et contra quascumque personas erunt amatores et ferventissimi defensores toto posse et si quid honori aut iuri sacri imperii et dicti domini Romanorum regis et dicti . . vicarii senserint derogativum aut quod persone honoris et iuris cederet ad

35 periculum aut alicuius membri regie mayestatis lesionem, id statim^a ipsi per ipsos seu alios curabunt fideliter et celeriter revelare et quod alicui rebelli nec inimico sacri imperii aut dicti domini regis vel . . vicarii eius nullum prestabunt auxilium vel favorem et cetera fatient, que ad decus et reverentiam sacri imperii et dicti domini nostri perveniant. Promitens dictus syndicus sub obligatione omnium bonorum dicto-

40 rum dominorum, consilii et consiliariorum comunis et hominum diete civitatis predicta omnia et singula attendere et observare et perpetuo contra non venire in toto nec in parte dicto, facto, consilio, auxilio vel opere.

Et de predictis rogavit me notarium, ut inde conficerem publicum instrumentum.
Actum ut supra, presentibus suprascriptis testibus.

45 (S. N.) Ego^b Rubertinus Burrus filius domini Vercelli civitatis Mediolani porte Romane publicus auctoritate imperiali et dicti domini . . vicarii notarius, camere palatii comunis Mediolani ad reformationes consiliorum dicti comunis constitutus, predictis inter-

821. ^a) *corr. ex statum or.* ^b) *alia manus or.*

1) *Servatum non est.*

fui et rogatus tradidi et subscripsi meoque solito signo signavi et ad scribendum dedi infrascripto Franceschollo notario.

(S. N.) Ego^c Francischolus filius domini Casteli de Ariverio civitatis Mediolani porte Ticinensis notarius publicus iussu suprascripti Robertini notarii scripsi.

822. *Iuramentum civitatis Novariensis eidem factum.* 1323. Dec. 16. 5

Originale (or.) ibidem in eadem membrana ac nr. 821. Cf. supra. — Iam edidimus l. c. XXIII, 331 nr. 49 ex or. Quod hic repetimus.

In nomine Domini amen.

Ad honorem omnipotentis Dei et beate Marie virginis matris eius et omnium sanctorum et sanctarum Dei et totius curie celestis. Anno Domini a nativitate eiusdem 10 millesimo trecentesimo vigesimo tertio, indictione septima, die Veneris sestodecimo mensis Decembris, in archiepiscopali palatio, in quo residet magnificus dominus dominus Bertoldus comes de Niffen serenissimi principis domini Ludovici Romanorum regis semper augusti in partibus Ytalie vicarii generalis, in presentia magnifici militis domini Galleaz Vicecomitis comunis et populi Mediolani protectoris et defensoris et nobilis viri domini 15 Iacobi de Ruschonibus de Cumis honorabilis potestatis comunis Mediolani et nobilium virorum Iacobi de Qualiotis iurisperiti et Petri Porchi ambaxiatorum comunis Papie et Bregonzii de Vistarino et magistri Gratii de^a Pelato ambaxiatorum comunis Laude et dominorum Stefani Vicecomitis militis, Borolli de Castelleto et Mulli de Corpello militum civium Mediolani et multorum aliorum de magnatibus Lombardie et Mediolani et coram 20 prefato domino . . vicario comparuit dominus Franceschinus Tetonus civis Novarie syndicus et procurator nobilis viri domini Castellini de Becharia honorabilis potestatis comunis Novarie, consilii et consiliariorum et comunis et hominum diete civitatis Novarie ad infradieta spetialiter constitutus in pleno et generali consilio diete civitatis, ut constat per cartam illius syndicatus inde traditam et imbreviatam per Francinum de Fossato 25 notarium dicti comunis et scriptam per Michaellem de Monticello notarium hoc anno Dec. 11. die undecimo mensis Decembris¹. Et coram dicto domino Bertoldo comite et vicario ut supra cum omni reverentia in manibus dicti domini comitis recipientis nomine serenissimi domini nostri domini Ludovici Romanorum regis et sacri imperii nomine dicti domini . . potestatis et comunis et hominum diete civitatis Novarie et consilii et con- 30 siliariorum, quorum syndicus et procurator est, debitum fidelitatis sacramentum prestitit et fecit in animabus et super animas dictorum . . potestatis, . . consilii et . . consiliariorum diete civitatis Novarie et iuravit ad sancta Dei euangelia corporaliter tactis scripturis in manibus dicti domini . . comitis suprascripto nomine recipientis, quod ipsi et quilibet eorum erunt fideles amatores sacri imperii et prefati domini nostri 35 domini Ludovici Romanorum regis semper augusti et dicti domini . . vicarii et eidem domino Bertoldo comiti ut supra tamquam . . vicario dicti domini regis et spetiali nuntio eiusdem obedientes erunt in omnibus tamquam vero et spetiali domino sibi que respondebunt de iuribus et servitiis imperio debitis et conspectis. Promitens dictus syndicus nomine dicti comunis et singularium personarum diete civitatis Novarie, quod 40 sacri imperii prefati domini nostri Romanorum regis et sacri imperii et dicti domini . . vicarii honoris et iuris in quacunque parte et contra quascunque personas erunt amatores et ferventissimi defensores toto posse et si quid honori aut iuri sacri imperii

821. ^c) prior manus or.

822. ^a) corr. ex p or.

1) Servatum non est.

et dicti domini regis aut eius . . vicarii senserint derogativum aut quod honoris persone et iuris cederet ad periculum aut alicuius membri regie mayestatis lesionem, id statim ipsi per ipsos vel alios curabunt^b fideliter et celeriter revelare et quod alicui rebellii nec inimico sacri imperii nec dicti domini regis aut . . vicarii eius nullum pre-
 5 stabunt auxilium vel favorem et cetera facient, que ad decus et reverentiam sacri imperii et dicti domini nostri perveniant. Promitens sub obligatione omnium bonorum comunis et hominum dicte civitatis Novarie, predicta omnia et singula attendere et observare et perpetuo contra non venire dicto, facto, consilio, auxilio vel opere.

Et de predictis rogavit me notarium, ut inde conficerem publicum instrumentum.
 10 Et plura instrumenta uno tenore fieri rogata sunt.

Actum ut supra presentibus suprascriptis testibus.

(S. N.) Ego^c Rubertinus Burrus filius domini Vercelli civitatis Mediolani porte Romane publicus auctoritate imperiali et dicti domini . . vicarii notarius, camere palatii comunis Mediolani ad reformationes consiliorum dicti comunis constitutus, predictis inter-
 15 fui et rogatus tradidi et me subscripsi meoque solito signo signavi et ad scribendum dedi infradicto Franceschollo notario.

(S. N.) Ego^d Francischolus filius domini Castelli de Ariverio civitatis Mediolani porte Ticinensis notarius publicus iussu suprascripti Rubertini notarii scripsi.

823. *Iuramentum civitatis Vercellensis procuratori vicarii*
 20 *praestitum. 1324. Ian. 7.*

Autographi fragmentum omnino dissipatum atque exesum in tabulario civitatis Vercellensis 'Pergamene senza data sec. 12.—16.' Descripsimus nos, sed paucissima verba egi poterant. — Ineditum.

. Iohanninus de S. procurator Bert[oldi] comitis de Niffen serenissi-
 25 mi domini nostri domini Ludov[ici] Romanorum regis semper augusti in partibus Ytalie [vicarii generalis
 fidelitatis debite sacramentum
 et debent facere versus prelibatam imperialem et regiam magestatem

30 Dat. Vercellis in palacio comunis anno Domini a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo vigesimo quarto, indictione septima, die Sabbato septimo mensis Ianuarii.

824. LUDEWICI APPELLATIO PRIMA CONTRA
 PROCESSUM PONTIFICIS.

35 1323. Dec. 18.

*Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Pendent sigilla quinque fere omnia illaesa loris membranaceis. Sigilli secundi inscriptio est: ✱ S · VLRICI · WILDONIS · PPTI · S · STĒPHI · IN · BABENBER · ; sigilli quinti: ✱ S · OTTONIS · HERWICI · D · WERDEA · — Ediderunt a. 1618. Gewoldus 'Defensio Ludovici IV. imp.'
 40 p. 68 sqq. ex or., quo ceterae editiones omnes redeunt, itemque a. 1906. nos ipsi 'Die Appellation König Ludwigs des Baiern von 1324' p. 10 sqq. columnis dexteris ex or. Quod denuo inspeximus.*

822. ^b) curabit or. ^c) alia manus or. ^d) prior manus or.

Appellationem primam, quae Norimbergensis dici solet, post publicationem a rege reiectam et ulterius non promulgatam esse, inter omnes constat. Cf. Müller 'Der Kampf Ludwigs des Baiern mit der römischen Curie' I, 75 et infra ad nr. 836.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 39 nr. 664.

(I) In Christi nomine amen.

5

Die Dominico quod fuit quintadecima Kalendas Ianuarii, sub anno incarnationis dominice millesimo tricentesimo vicesimo tercio, in Nurenberg in domo Alberti Ebner. Presentibus honorabilibus viris domino Heinricho de Lapide preposito ecclesie Sancte Marie Novi collegii civitatis Eystetensis, magistro Ulrico preposito ecclesie Sancti Stephani civitatis Babenbergensis, domino Chûnrado in Stauff canonico Veteris capelle civitatis Ratisponensis, domino Gotfrido plebano in Amberch dyocesis Ratisponensis, magistro Friderico notario civitatis Nurenbergensis, domino Heinricho plebano in Pfüln-
dorf dyocesis Constanciensis, Heinricho Hausnerio clerico necnon Ottone de Werdea canonico ecclesie Pysane ac multis aliis ecclesiarum prelati et clericis necnon et laicis et multe auctoritatis viris testibus rogatis et vocatis et me Herdegno quondam Cûn-
radi de Babenberg clerico dyocesis Babenbergensis publico imperiali auctoritate notario. Serenissimus princeps dominus Ludwicus Romanorum rex semper augustus coram reve-
rendo patre domino Nycolao venerabili episcopo ecclesie Ratisponensis et testibus supra-
dictis necnon et aliis prelati et ecclesiasticis personis et secularibus tamquam coram
autenticis publicis et honestis personis infrascriptas proposuit et in scriptis fecit protesta-
ciones et deinde appellavit et in scriptis infrascriptam appellacionem interposuit, ut
inferius continetur.

(II) Quarum protestacionum tenor sequitur in hac forma:

Coram vobis venerabili patre domino Nycolao episcopo ecclesie Ratisponensis et vobis honorabilibus viris domino Heinricho de Lapide preposito ecclesie Sancte Marie
Novi collegii civitatis Eystetensis, magistro Ulrico preposito ecclesie Sancti Stephani
civitatis Babenbergensis, domino Cûnrado plebano in Stauff canonico Veteris capelle
civitatis Ratisponensis, [domino]^a Gotfrido plebano in Amberg dyocesis Ratisponensis,
magistro Friderico notario civitatis Nurenbergensis, Heinricho plebano in Pfüln-
dorf dyocesis Constanciensis, Heinricho Hausnerio necnon Ottone de Werdea canonico ecclesie
Pysane et te Herdegno publico imperiali auctoritate notario tanquam coram viris ydoneis
et personis autenticis nos Ludwicus Romanorum rex semper augustus comparemus et
infrascriptas protestaciones nostras coram vobis proponimus et in scriptis offerimus, aesi
in presencia domini nostri . . summi pontificis, cuius copiam artante termino tanquam
absentis et remote distantis habere non possumus, essemus personaliter constituti, pro-
mittentes expresse, quod easdem in ipsius summi pontificis, quam primum comode
poterimus, noticiam deducemus et coram eo innovabimus et publicabimus, prout fuerit
oportunum:

1. In primis protestamur, quod sanctam ecclesiam Romanam, magistram fidei
katholice, matrem et alumpnam nostram colere, diligere et fovere, statum eius solidare
et iura servare semper intendimus bona fide.

2. Item quod hostes eius et rebelles quoslibet quos scimus vel a professione diete
fidei oberrantes tanquam fidelis advocatus et fervidus christiane fidei zelator hostiliter
persequi et exterminare volumus toto posse.

3. Item quod non credimus, contra ipsam sanctam ecclesiam nos unquam in aliquo
excessisse et si quando excederemus, parati sumus ad eius correctionem humiliter emen-

dare et sub regula discipline sue obedienter consistere et suo consilio et regimine gubernari.

4. Item quod eidem volumus reverenciam debitam et honorem [exhibere]^b.

5. Protestamur insuper, quod domino nostro summo pontifici eam quam debemus et quemadmodum Romanis pontificibus Romanorum imperatores et reges predecessores nostri obedienciam, devocionem et reverenciam gesserunt et habuerunt, volumus similiter gerere et habere^c.

6. Item protestamur, quod statum Romani imperii et iura, res et honores suos salvos sine preiudicio cuiuslibet iuxta debitum fidei nostre et virtutem prestiti sacramenti, quantum scimus et possumus, nostris temporibus similiter disponimus custodire.⁷

(III) Tenor vero appellacionis predicti domini Ludowici Romanorum regis dinoscitur esse talis:

In^d Christi nomine amen.

Coram vobis venerabili patre domino Nycolao episcopo ecclesie Ratisponensis et
15 vobis honorabilibus viris domino Heinricho de Lapide preposito ecclesie Sancte Marie Novi collegii civitatis Eystetensis, magistro Ulrico preposito ecclesie Sancti Stephani Babenbergensis, domino Chūnrado de Stauf canonico Veteris capelle in Ratispona, domino Gotfrido plebano in Amberg dyocesis Ratisponensis, magistro Friderico notario civitatis Nurenbergensis, Heinricho plebano in Pfülnsdorf dyocesis Constanciensis, Heinricho
20 Hausnerio neenon Ottone de Werdea canonico ecclesie Pysane et te Herdegno publico notario infrascripto tanquam autenticis personis, honestis et publicis, aesi in presencia domini nostri summi pontificis essemus presencialiter constituti, nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus dicimus, asserimus et proponimus:

7. 'Quod^d licet domino nostro . . summo pontifici et sancte Romane ecclesie matri
25 nostre sincere devocionis affectum cum debita reverencia semper exhibuerimus et honore, ad nostrum tamen, quod contra premissa minime sperabamus, recenter pervenit auditum, eundem nuper in Romana curia quosdam processus contra nos minus gratiosos publicasse, immo quod salva reverencia dicamus animosos nimis, odiosos et iniuriosos, ex causis non veris et contra iura et racionem habitos et confictos, vergentes in nostrum
30 et sacri imperii dispendium et iacturam et scandalum plurimorum, unde dissidiis et seismatibus materia preparatur, cum tam patenter cernitur in dissolidacionem integritatis ecclesie iniurias inde procedere, unde debet fons iuris et iusticie derivari.

8. Idem namque . . summus pontifex in ipsis processibus, sicut fertur, dicit et asserit, nos nomen regni et titulum regum nobis illicite usurpasse, eo quod ad se electionis nostre, quam dicit in discordia celebratam, et persone electe examinacionem, approbacionem, admissionem, repulsionem quoque et reprobacionem astruat pertinere, et priusquam huiusmodi nostra electio admissa et persona^e approbata vel alterius coelecti nostri fuisset per sedem apostolicam reprobata, nobis non licuerit assumere nomen et titulum prelibatum, cum interim non rex fuerimus nec pro rege haberi vel
40 rex nominari debuerimus, set electus¹.

9. Dicit preterea, quod huiusmodi presunto nomine et titulo non contenti ad amministracionem iurium regni et imperii in manifestam iniuriam Romane ecclesie, ad quam vacantis eiusdem imperii, sicut in presenciarum vacat, regimen pertinere dinoscitur, nos ingesserimus et immiscuerimus indebite, exigendo et recipiendo fidelitatis in
45 Alamanie et nonnullis Ytalie partibus a personis ecclesiasticis et secularibus vasallis

824. ^{b)} excidit or.
loco raso or.

^{c)} praecedit rasura unius litterae or.

^{d)} sine a linea or.

^{e)} sona in

1) *Supra* nr. 792 cap. 2.

imperii iuramenta ac de dignitatibus, honoribus et officiis eiusdem imperii, exemplo posito de marchionatu Magdeburgensi, pro libito disponendo et plura alia exercendo, que ad ipsorum regni et imperii regimen non est dubium pertinere¹.

10. Adiecit insuper, quod eiusdem ecclesie rebellibus sicut Galiazio de Vicecomitibus et eius fratribus de heresi condempnatis et nonnullis aliis contra dictam ecclesiam suam iniuriam et negocium fidei et imperii prosequentem nos defensorem constituerimus et fautorem¹. Propter que sumpto modo [de]^f plenitudine potestatis de fratrum suorum, ut dicit, consilio nos monuisse dicitur, quod infra trium mensium spacium ab amministracione, fautoria et defensione predictis prorsus abstinereamus, ipsam amministracionem minime resumpturi, nisi tunc demum cum eleccionem nostram admitti¹⁰ et personam contigerit approbari, quodque gesta per nos post presumptum nomen et titulum studeremus quantum pateretur possibilitas infra eundem terminum realiter revocare. Alioquin contra nos ad publicacionem penarum, quas propter premissos excessus incidisse noscimus, et alias quantum suaderet iusticia procederet nostra ausencia non obstante².¹⁵

11. Ad hec universis personis ecclesiasticis et secularibus, cuiuscunque preeminencie extiterint, eciam si pontificali vel regali prefulgeant dignitate, ac civitatibus, communitatibus et universitatibus sub certis penis inhibuisse dicitur, ne nobis tanquam regi in hiis, que regni et imperii contingunt regimen, nisi tunc demum, cum electionem et personam nostram per sedem eandem approbari et admitti contigerit, in aliquo pareant²⁰ vel intendant et ne nobis in quibuscunque ad prelibatum regimen spectantibus prebeant quomodolibet consilium, auxilium vel favorem. Non obstantibus quibuslibet iuramentis nobis tanquam regi vel in Rom(anorum) regem electo a quibusvis personis prestitis, que decernit penitus non tenere nec fore aliquatenus observanda, cum iurantem non obligent tanquam ei prestita, cui prestari non deberent, et que sine detrimento²⁵ salutis et anime periculo servari nequeant, sicut dicit, seu si eciam quod^g excommunicari, interdici vel suspendi non valeant, alicui vel aliquibus speciali privilegio sit indultum, quod contra premissa nulli vult penitus suffragari³.

12. Protestatur insuper, quod per dilacionem predicti termini trium mensium non vult aliquo modo obligari, quin ea^h pendente ad publicacionem penarum quas incidimus³⁰ procedere valeat vel alias, sicut sibi visum fuerit expedire³. Et ut processus huiusmodi in nostram noticiam deducatur, cum hostiis et liminaribus Avinionensis ecclesie in cartis et membranis conscriptum affixit, ut sic nobis suo sonoro preconio innotescat, ac si personaliter nobis insinuatus et publicatus solempniter extitisset. Constitutione qualibetⁱ in contrarium [edita]^f non obstante⁴.³⁵

13. Verum nos circumeincti stola iusticie et amicti pallio veritatis, in hac parte facti et iuris conscii clare respondemus et dicimus ad premissa, quod hactenus a tempore, cuius non est memoria, circa electos Rom(anorum) reges et principes sic est de iure et consuetudine observatum et sic tenent, dicunt et senciunt et semper tenuerunt, dixerunt et senserunt principes et meliores ac maiores imperii et est maxime in partibus⁴⁰ Alamanie adeo notorium apud omnes, ut non sit qui dubitet vel ignoret, quod Rom(anorum) rex eo solum quod electus est a principibus electoribus, ad quos pertinet ipsius eleccio, omnibus vel maiori numero eorundem et coronatus corona regia in solitis locis et consuetis, rex est et pro rege habetur et rex nominatur et eidem ab omnibus paretur et intenditur sicut^h regi ac iura regni libere amministrat, fidelitates et obedienciam⁴⁵

824. ^f) excidit or. ^g) sequitur eciam delendum or. ^h) supra lineam add. or. ⁱ) qualibet non obstante in contrarium, signo transponendi post qualibet adiecto or.

1) *Supra nr. 792 cap. 2.*

2) *ibid. cap. 3.*

3) *ibid. cap. 4.*

4) *ibid. cap. 5.*

recipit, feuda confert et de bonis, honoribus et dignitatibus et officiis regni iuxta beneplacitum ordinat et disponit.

14. Quare cum notorie constet, nos a longe maiori numero electorum, ad quos ius eligendi regem pertinet, rite esse electos et dyademate regio coronatos in locis debitis et consuetis, et hoc ipso nomen et titulum prelibatum et ius amministrandi iura regni et [de]^k ipsius rebus, honoribus, dignitatibus et officiis disponendi legitime assecuti^l, manifeste^m patet, quod in iniuriam nostram et gravamen dicit, nos illicite nomen et titulum usurpasse et ad amministracionem et disposicionem prefatas indebite ingessisse, cum potius quemadmodum alii Rom(anorum) reges predecessores nostri in hac parte usi sunt, et nos utamur licite iure nostro. Cum eciam circiter decem annos nomen et titulum, amministracionem et disposicionem huiusmodi in pacifica possessione continue scripserimus et gesserimus absque reprobacione electionis et persone nostre, si tamen poterant reprobari, et citra impeticionem et contradictionem, si cuius forte poterant interesse, sicut est notorie manifestum, nimis est iniuriosum et iuri contrarium, quod nunc primum ipse dominus apostolicus lege inperspecta, parte inaudita, negotio indiscusso et iuris ordine pretermisso contra nos graviter invehitur et procedit, intendens acsi abiecto nomine et titulo et deposita amministracione premissa nos ipsos quasi capite minuamus, licet sepe missis ad eum per nos nunciis et rescriptis suis litteris per eas vel in illis nunquam fuerimus reprehensi.

15. Et quia ex premissis per evidenciam et effectum operis patet, quod sacri regni regimen gubernamus, prorsus a veritate discrepat, quod dicit imperium nunc vacare et eiusdem sibi regimen pertinere. Ex quo enim rex sumus et iura regni amministramus ut rex et in possessione regendi regnum Romanum sumus et fuimus multis annis, non poterit dici vacare, quod habet regem regentem et regendi regnum et imperium postestatem habentem, solis dumtaxat infulis imperialibus coronandum.

16. Nec concedimus ita simpliciter, ut proponitur, ad sedem apostolicam examinationem, admissionem et approbacionem electionis et persone nostre repulsionem et reprobacionem pertinere, sicut asserit. Set si quod non credimus pertineret, hoc tunc demum sibi locum vindicare forte posset, si per querelam vel per viam supplicacionis, appellacionis vel provocacionis vel alio modo ad ipsam sedem fuisset devolutum ipsum negocium vel deductum, que locum non optinent in presenti, vel si forte petitis per nos infulis imperialibus vel denominatione nostra ex causis legitimis iure scriptis, quas circa nos locum non credimus habuisse, personam nostram contigisset exigente iusticia refutari. Denominacio quippe persone vel electionis admissio habite subsequenter nobis non ius, nomen vel titulum tribuissent, que iam ex ipsa electione sortiti sumus, set ea potius detexissent, approbassent et laciis commendassent. Hec veritas ratione iuvatur, canonibus et legibus fulcitur et summorum utriusque iuris doctorum sentenciis conprobatur et usu et consuetudine longissimi temporis declaratur.

17. Quod vero adiunxit, nos Galeazio de Vicecomitibus et eius fratribus de heresi condempnatis et nonnullis aliis ecclesie Romane rebellibus, quos tamen non denominat, defensionem exhibuisse, ut asserit, et favorem, penitus nichil scimus. Nam si dicti Galiazii et fratres sui sunt de heresi condempnati, nobis non innotuit nec per ipsum summum pontificem vel alium, qui voluit aut potuit, nobis insinuacione debita est detectum. Ipsum ergo tamquam in facto consistens et in remotis actum racionabiliter poteramus ignorare. Immo quem favorem aut defensionem eis vel aliis, quos nescimus et quos non denominat, exhibuerimus et quomodo sint vel fuerint rebelles ecclesie, non videmus apperte. Connicimusⁿ et per effectum operis cognoscimus, nonnullos rebelles ecclesie nominari^o, qui per fidem devocionis sue molientibus contra statum et iura imperii renituntur.

824. ^k) excidit or. ^l) sic or. ^m) ifeste in loco raso or. ⁿ) cum signo abbreviationis ur or.
 45 ^o) nominari ecclesie cum signo transponendi or.

18. Scimus et in nonnullis partibus Ytalie est auditum, quod ad reverendum patrem dominum . . . cardinalem, qui in istis partibus legacionis officio fungebatur, generosos viros comites nuncios destinavimus, facturos eius auxilio pacem, treugas et concordias inter partes, que sibi invicem guerras, lites et mala plurima inferebant, frequenti earundem parcium querimonia^p et pietatis officio excitati. Ipse vero legatus, qui venit mittere non pacem, set gladium¹, quod sue professioni minime congruebat, dictos nuncios et eorum dicta et bonas exhortaciones et rogamina non attendens, nimis eos dimisit in nostram et ipsorum ignominiam inhoneste et bellum fidelibus Mediolanensibus et obsidionem civitati in virtute valida preparavit ipsamque in nostram et ipsius sacri imperii iniuriam capere nisus fuit, quibus dicti comites quantum poterant presidium afferebant. In quo non Galeazii et fratrum suorum, set nostrum et sacri imperii negocium actum fuit, nec ipsis defensio seu favor sunt exhibiti, quos constat remotos a suis officiis extitisse.

19. Sed certe quam in nos retorqueri nititur hereticorum et rebellium sancte Romane ecclesie fautoriam, nos sibi ipsi obicientes et contra eum Dei zelo ducti et christiane fidei fervore accensi ad conservacionem fidei et extirpacionem zizanie heretice pravitatis dicimus, proponimus et nos astringimus et offerimus coram reverendis patribus dominis cardinalibus non suspectis aut in collatione sacri concilii generalis vel alias, ubi oportunum fuerit, legitime probaturos, quod ipse est dissimulator, defensor et fautor heretice pravitatis eius, que totam sanctam ecclesiam inficit et conturbat et a confessione retrahit penitentes et generandis in spiritu viam claudit. Nam cum ad ipsius summi pontificis audienciam gravibus et frequentibus archiepiscoporum, episcoporum et nonnullorum inferioris gradus prelatorum querimoniis sit deductum et legitime propositum coram eo contra generalem ministrum, custodes, gardianos et fratres Minores ordinis sancti Francisci, quod ipsi sint secrete confessionis penitencium proditores, et peteretur ab eo, ut hoc tanquam perniciosissimum in ecclesia sancta Dei, unde periclitabantur anime, aditus ad gratiam obstruitur et peccatorum remissio negligitur, iuxta debitum pastoralis officii emendaret, ipse tanquam tergiversando, dissimulando et celando morbum huiusmodi pestiferum et letalem mortem anime perpetuam inferentem curare salutifero et debito medicamine non curavit, dictis fratribus in hac parte sancte Romane ecclesie et fidei katholice inimicis constituens se fautorem².

20. Ceterum, prout certis patet indiciis et evidentibus conicitur argumentis, ipse contra divine disposicionis ordinacionem, per quam in firmamento ecclesie militantis duo magna luminaria Deus fecit, pontificalem videlicet auctoritatem et imperatoriam maiestatem, illud ut preesset diei spiritualia disponendo, alterum ut preesset nocti temporalia iudicando³, manifeste nititur luminaris alterius, potestatis scilicet radios secularis suffocare, unde in confusionem et errorem sancta reponetur ecclesia, causabuntur hereses, ingeruntur lites, suscitantur scandala et ecclesia Romana carens proprio advocato resistere non poterit insurgentibus ex adverso.

21. Nos igitur, qui divina disposicione constituti sumus propugnator [et] custos fidei katholice, sacrosancte Romane ecclesie advocatus et sacri imperii rex et princeps, volentes nos ponere murum pro domo Israhel⁴ et fidem, quam defigendo manum apud extraneum⁵ pro hiis dedimus, et iuramentum corporaliter per nos prestitum Dei adiutorio inviolabiliter observare, sencientes^q nos et iura imperii ac nostra, sanctam professionem katholicam et sanctam Romanam ecclesiam ex predictis processibus necnon monicionibus, preceptis, inhibicionibus, comminacionibus, sentenciis, absolucionibus, relaxacionibus et singulis in eis contentis graviter et enormiter suprascriptis de causis aggravatos esse et posse

824. p) querimoniā or. q) corr. ex senciens or.; cf. not. r.

1) Matth. 10, 34. 2) Cap. 19 deest in Appellatione secunda infra nr. 836. 3) Cf. Gen. 1, 16
 4) unque ea quae supra tom. III pag. 213 not. 5. citata sunt. 4) Ezech. 13, 5. 5) Proc. 6, 1.

eciam in posterum quam plurimum aggravari, a supradictis gravaminibus iniquis indebite et iniuste illatis et comminatis et a processibus dicti summi pontificis manifeste iniquis et iniuriis ex causis non veris, prejudicialibus et insolitis iuris ordine non servato contra nos factis et confictis in hiis scriptis sanctam sedem apostolicam nomine nostro et
 5 omnium huic appellacioni adherencium et adherere volencium appellamus et apostolos petimus et iterum ac iterum petimus cum instancia nobis dari, si est qui ipsos nobis dare possit. Subicientes^r exnunc nos et omnia iura nostra et imperii in premissis omnibus et singulis sub protectione dicte sedis apostolice speciali.

22. Quam appellacionem et omnia et singula suprascripta coram eodem domino
 10 summo pontifice interposuissimus et fecissemus, set sui absentis et remote distantis artante termino prefixo copiam habere nequivimus. Eam tamen, quam primum comode poterimus, in eius noticiam deducemus et coram eo interponemus, proponemus et dicemus ac innovabimus ex causis supra expressis et aliis de novo iterum exprimendis et publicabimus loco et tempore, sicut fuerint publicanda.

23. Cum vero propter premissos articulos, quos non est dubium statum fidei
 15 katholice, sancte Romane ecclesie, sacri imperii contingere et omnium interesse, opus sit convocacione concilii generalis, instanter et cum omni devocione ipsum, quam primum comode poterit, ad locum communem et aptum petimus congregari. In quo ad Dei omnipotentis honorem, sancte christianitatis bonum statum et profectum fidelium
 20 necnon pro reverencia reverendorum patrum dominorum cardinalium, patriarcharum, primatum, archiepiscoporum, episcoporum et tocius ordinis ecclesiastici necnon eiusdem sacri concilii solempnitate dante Domino personaliter intendimus interesse.²

Lecta^s et interposita est hec appellacio anno, die, loco prenotatis, presentibus dominis et testibus suprascriptis.

25 Et nos Nycolaus Dei gracia Ratisponensis ecclesie episcopus predictus ac nos Ulricus prepositus ecclesie Sancti Stephani Babenbergensis, Gotfridus plebanus in Amberg, Otto de Werdea canonicus ecclesie Pysane et magister Fridericus notarius civitatis Nurenbergensis supradicti confitemur predictas protestaciones et appellacionem ac cetera suprascripta coram nobis in scriptis facta esse, proposita ac interposita per omnia,
 30 sicut prescribitur, anno, die et loco supra prescriptis et sigilla nostra in testimonium presentibus appendisse. Nos vero Henricus de Lapide prepositus ecclesie Sancte^t Marie novi collegii civitatis Eystetensis, Chunradus plebanus in Stauff, Henricus plebanus in Pfûlndorf et Henricus Hausnerius clericus predicti confitemur, nos omnibus premissis interfuisse, vidisse et audivisse, et quia sigilla nostra nobiscum ad presens non
 35 habemus sub sigillis predictorum dominorum et tui Herdegni notarii publici subscriptione nos testes ad premissa omnia et singula offerimus et ita recognoscimus esse facta.

Anno^u a nativitate Domini millesimo tricentesimo vigesimo tercio, indicione sexta.

(S. N.) Et ego Herdegnus quondam Chunradi de Babenberg clericus dyocesis Babenbergensis publicus imperiali auctoritate notarius predictis omnibus et singulis
 40 presens interfui et ea omnia rogatus scripsi et in publicam formam redegi signumque meum apposui consuetum. Superscripcionem vero huius vocabuli 'Ea' supra in XXXVI. linea descendendo¹ et superscripcionem huius vocabuli 'sicut' supra in XLI. linea descendendo² apparentes, quia eas feci et conscripsi, duxi approbandas et approbo hic in fine.

45 824. ^r) corr. ex subiciens or. ^s) sine alinea or. ^t) supra lineam add. or. ^u) nova linea or.

1) Cf. pag. 644 lin. 30. 2) Ib. lin. 45.

825—831. SCRIPTA AD MATRIMONIUM LUDEWICI REGIS SPECTANTIA.

1324. Ian. 2. — Febr. 26.

Pactum super matrimonio a. 1323. Aug. 15. ictum v. supra nr. 779.

825. *Litterae regis super dote assignanda.* Ian. 2.

5

Copia (c.) in Cartulario Haynonensi III. nr. 135 tabularii Insulensis. Contulimus nos. Est rubrum: Item une autre lettre dou dit roy. Quo redeunt omnes editiones documentorum, quae de his rebus proponimus, praeter nr. 831.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 39 nr. 666. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2005.

Nos Ludovicus Dei gratia et cet. notum facimus presentium inspectoribus universis, 10
quod nos de consensu et bona voluntate illustris Adolphi comitis palatini Reni et ducis
Bawarie pro se ac Rudulfo et Ruperto comitibus palatinis Reni et ducibus Bawarie
suis fratribus auctoritate nostra tanquam curatoris consentientis damus, constituimus et
assignamus in dotem seu donationem propter nuptias karissime sponse nostre preclare
Margharete, spectabilis viri Guillelmi Hanonie, Hollandie [et] Zeelandie comitis ac domini 15
Frieze filie redditus annuos et perpetuos XI^M libr(arum) Hallen(sium) in castris nostris^a
in Cuba, Furstemberg, Rikensteyn et Lindenvens^b cum suis castellanis et hominibus
neenon et eorum pertinentiis et fructibus universis vini, bladi, denariorum et thelonei
sub dicto castro Cuba et sub aliis predictis castris ac iurisdictione et ceteris ipsorum
castrorum redditibus quibuscunque tenendos, possidendos ac recipiendos cum omni utili- 20
tate et usu ipsorum ad omnia tempora vite sue. Et si quid de summa prescriptarum XI^M
lib(rarum) Hallen(sium) deficeret in redditibus predictorum castrorum, supplere debemus
in aliis nostris proximioribus castris predictis redditibus^c, Alzey cum suis pertinentiis
excepto, usque quod predicta somma totaliter sit completa. Debet autem estimatio et
taxatio reddituum predictorum ad modum et taxum fieri, sicut iuxta usitatam^d solutionem 25
ex antiquo ipsi redditus recipi consueverunt. In cuius rei testimonium presentes con-
scribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. in Franchenfurt, IIII. Non. Ianuar., anno Domini MCCCXXIIII, regni vero
nostri anno X.

826. *Scriptum comitum Palatinorum super eodem.* Ian. 2.

30

*Copia (c.) ibidem nr. 138. Contulimus nos. Est rubrum: Item une lettre sour le
dit traitiet des dus de Bawiere.*

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2006.

Nos Adolfus, Rudolfus et Rupertus Dei gratia comites palatini Reni et duces
Bawarie notum facimus presentium inspectoribus universis, quod nos una cum serenissimo 35
domino Ludovico Romanorum rege patruo et coherede^a nostro karissimo, nostri Rudolphi
et Ruperti predictorum curatore, de verbo et auctoritate ipsius damus, constituimus
et assignamus in dotem seu donationem propter nuptias preclare Margharete spectabilis
viri Willelmi Hanonie, Hollandie et Zeelandie comitis ac domini Frieze filie, dicti

825. ^{a)} sequitur de delet. c. ^{b)} sic c. ^{c)} redd. castr. pred. sine signo transponendi ut videtur c. 40
^{d)} visitatam? c.

826. ^{a)} cohere c.

domini et patruī nostri sponse, redditus XI^M librarum Hallensium annuos et perpetuos ad omnia tempora vite sue in castris nostris Cuba, Furstembere, Rikensteyn et Lindenvetz cum castellanis et fidelibus neenon et eorum pertinentiis et fructibus universis vini, bladi, denariorum et thelonei sub dicto castro Cuba et sub aliis castris predictis ac iurisdictione ceterisque eorum redditibus quibuscumque, estimandos et taxandos, sicut ex antiquo recipi consueverunt. Et si quod de predictis redditibus castrorum prescriptorum deficeret, in proximioribus aliis nostris redditibus, Altzey cum suis pertinentiis dumtaxat excepto, supplere debemus usque quod predicta somma totaliter sit completa. Laudantes nichilominus et ratificantes, quod circa constitutionem huius[modi] dotis seu donationis propter nuptias per predictum dominum nostrum factum extitit, prout in suis litteris continetur¹. In cuius rei testimonium presentem dedimus litteram sigillo nostri Adolphi predicti pro nobis omnibus, cum nos Rudolfus et Rupertus prescripti sigill(is) careamus propriis, sigillatam.

Dat. in Frankenfurt, III. Non. Ianuar., anno Domini MCCCXXIII.

15 827. *Litterae regis super liberatione castrorum in dotem assignatorum.* (Ian. 2).

Copia (c.) ibidem nr. 136. Contulimus nos. Est rubrum: Item une autre lettre dou dit roy.

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 39 nr. 666. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2007.

20 Nos Ludovicus et cet. promittimus per presentes, quod castra nostra Cubam, Fursteynbere, Rikenstein et Lindenuens^a, in quibus preclare Margharete spectabilis viri Willelmi Hanonie, Hollandie^b et Zeelandie comitis ac domini Frizie filie, karissime sponse nostre dotem fecimus et constituimus, sicut in aliis nostris litteris continetur¹, infra hinc et festum beati Iohannis baptiste venturum proxime ab omni obligatione et onere faciemus Jun. 24.
25 et reddemus libera et soluta ac infra eundem terminum predictae sponse nostre redditus XI^M librarum Hallensium in dotem sibi constitutos in castrorum dictorum et aliorum locorum eis vicinorum redditibus designabimus et determinabimus expedire. Alioquin castra et munitiones nostre Haydelberch, Welresawe, Wisenloch, Obernehein, Niwnstat^c et Wolfsparg, que super hoc in vadium et pignus constituimus, dictae sponse nostre cum
30 universis eorum redditibus, iurisdictione, castellanis et fidelibus in dotem erunt simul cum predictis castris nostris ad tota tempora vite sue. In cuius et cet.

828. *Scriptum comitum Palatinorum super eodem.* (Ian. 2.)

Copia (c.) ibidem nr. 139. Contulimus nos. Est rubrum: Item une autre lettre des dessusdis.

35 *Cf. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2007.*

Nos Adolfus, Rudolfus et Rupertus Dei gratia comites palatini Reny et duces Bawarie per presentes promittimus et spondemus^a, quod infra hinc et festum beati Iohannis baptiste venturum proxime castra nostra Cubam, Furstembere, Rikenstein et Jun. 24.
Lindenvetz, in quibus preclare Margharete spectabilis viri Guillelmi Hanonie, Hollandie
40 et Zeelandie comitis ac domini Frizie filie, serenissimi domini Ludovici Romanorum regis karissimi domini et patruī nostri sponse, dotem XI^M librarum Hallensium con-

827. a) sic or. b) supra lineam add. c. c) Niwustat c.

828. a) respondemus c.

1) Supra nr. 825.

stituimus, sicut in aliis nostris litteris continetur¹, ab omni obligatione et onere soluta et libera faciemus ac infra idem festum eidem domine Margharete predictas XI^M libras redditus in predictorum castrorum et aliorum locorum vicinorum redditibus iuxta priorum continentiam litterarum¹ demonstrabimus et determinabimus expedire. Alioquin castra et munitiones nostre Heidelberg, Welresawe^b, Wisenloch, Obernheim, Niwenstat et 5 Wolfsperg cum ipsorum castellanis et fidelibus, iurisdictione ac pertinentiis et redditibus universis simul cum predictis castris sibi in dotem erunt ad tota tempora vite sue. In cuius rei testimonium presentem litteram dedimus sigillo nostri^c Adolphi et cet.

829. *Sententia super alienatione bonorum regis liberis irrequisitis.* Ian. 26.

Copia (c.) ibidem nr. 137. Contulimus nos. Est rubrum: Item une autre lettre 10 dou dit roy.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 683.

Nos Ludovicus et cet. ad universorum noticiam volumus pervenire, quod nobis apud opidum Hachemb(ere) iuditio presentibus et facta sigillatim interrogatione spectabilium et nobilium virorum Eberhardi de Wirtemberch, Geralchi^a Iuliacensis, Adolphi de 15 Monte comitum, Friderici comitis de Truhendinch, Gelrachi de Nassawe^b, Godefridi de Seyn comitum, Reynoldi primogeniti comitis Ghelrie, Willelmi et Godefridi fratrum de Iuliao, Engelwertii de Seyn, Dietrici de Usemburch et Gysonis de Molsbere necnon et plurimorum aliorum multe auctoritatis virorum presentium et nobis assistentium ad eorum 20 communem et concordem sententiam diffinitive pronuntiavimus et sentenciavimus: nobis licere et licuisse de iure, quod bona patrimonialia que habemus^c alienare, vendere, donare et dotem seu dotalicium^d facere et constituere in eisdem possimus libere, nostris liberis invitis irrequisitis et in minori etate constitutis, etiam matre mortua eorundem. In cuius nostre pronunciationis et sententie testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri. 25

Actum et datum in loco Hachemb(ere) predicto, VII. Kal. Febr., anno Domini MCCCXXIII, regni nostri anno X.

830. *Litterae regis super successione liberorum.* Ian. 28.

Copia (c.) ibidem nr. 134. Contulimus nos. Est rubrum: Item une autre lettre 30 dou roy d'Alemagne sour le dit traitiet.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 685.

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus publice recognoscimus in hiis scriptis, nos velle et sic ordinasse et statuiss^a, ut liberi nostri, quos dante Domino ex inclita Marghareta conthorale nostra carissima, spectabilis viri Guillelmi Hanonie, Hollandie, Zeelandie comitis et domini Frizie soceri nostri filia procreabimus, equaliter 35 cum^b aliis liberis nostris, quos prius habuimus, in omnibus bonis nostris nobis succedere teneantur et parem cum eisdem in nunc habitis et in futurum habendis per omnia recipere portionem. Ceterum quecumque eidem conthorali nostre per priores nostras litteras² dare promisimus, cum requisiti fuerimus, effectualiter attendere et servare

828. ^b) Welresaire c. ^c) i corr. ex o c. 40

829. ^a) sic c. ^b) Naffaue? c. ^c) hebus c. ^d) dotaliciam c.

830. ^a) et statuiss^a supra lineam add. c. ^b) sequitur suis delet. c.

1) Supra nr. 826. 2) Supra nr. 825 et 827.

spondemus. Dantes in testimonium premissorum has litteras sigilli maiestatis nostre robore communitas.

Actum apud opidum Hachemb(ere), V. Kal. Februar., anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno X.

5 831. *Litterae regis commendatitiae Lubicensibus missae. Febr. 26.*

Originale (or.) in tabulario civitatis Lubicensis. Contulimus nos. Vestigia sigilli secreti cerae rubae dorso impressi adsunt. In cancellaria regis scriptum non esse videtur. — Ed. 'Codex diplom. Lubecensis' II, 396 nr. 449 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 355 nr. 3213 (Addit. III).

10 *Nuptiarum sollemnia diebus 25. et 26. m. Febr. Coloniae habitae sunt; cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 post nr. 690.*

Lud(owicus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus dilectis sibi . . magistris consulum, scabinis ac . . cons(ulibus) Lubicensibus graciam suam et omne bonum.

Exhibito rem presencium Ludolfum clericum nobilis viri Wilhelmi comitis Hannonie,
15 Hollandie, Zelandie et domini Frisie vobis transmittimus petentes, ut ipsum ob honorem ac sollemnitatem nuptiarum nostrarum noviter habitarum vestris donis amicabiliter pertractetis. In quo nobis affectum gratissimum exhibetis.

Datum Colonie, Dominica qua cantatur Esto michi.

20 832—835. ACTA AD AMBASIATAM LUDEWICI
PONTIFICI MISSAM SPECTANTIA.

1324. Ian. 2.—7.

Procuratorium regis a. 1323. Nov. 12. datum v. supra nr. 817. De consistorio a. 1324. Ian. 2. habito cf. infra ea quae ipse Iohannes XXII. in Processu Ian. 7. emisso infra nr. 839 cap. 2 narrat.

25 832. *Litterae Petri de Abbacia ad regem Aragonum. Ian. 2.*

Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 4220. Sigilli vestigia apparent. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 406 nr. 269 ex or. Editionem repetimus. Cf. notam l. c. additam.

Noverit vestra sacra regia maiestas, quod ambaciatores scilicet duo milites sunt
30 hic electi in imperatorem et petunt ut dicatur relaxationem vel saltem suspensionem processuum pridem factorum contra dictum electum necnon et quod det sibi iudicem competentem, coram quo possit ostendere de iure suo, et nichilominus terminum convenientem, infra quem possit mittere suos sollemnes ambaciatores ad ostendendum de iure suo. Super hiis dominus papa tenuit hodie consistorium. Et fuerunt vocati dicti
35 ambaciatores. Quid erit, adhuc ignoratur, set presumitur, quod dominus papa non exaudiet petitionem eorum, imo potius creditur, quod in presencia eorum agravabit dictos processus, transacto termino in huiusmodi processibus assignato, qui erit VIII. Ian. 8.
die istius mensis Ianuarii. Similiter sunt hic duo milites ambaciatores ducis Austrie et ut dicatur intendunt impedire pro posse petitionem dictorum ambaciatorum dicti electi.

De Sardinia sunt nova, prout retulit michi quidam mercator de Perpiniano, qui venit de Ianua infra V dies, quod videlicet inclitus dominus infans Alfonsus tenet ad manum suam omnia fortalicia tam iudicis Arboree quam domini Bernabo de Auria. Reffert eciam, quod Castruxius cum exercitu suo potenter invadit Pisanos, sic quod frequenter currit usque ad portas civitatis Pisane, propter quod Pisani omnia portalia et introitus ipsius civitatis tribus portalibus exceptis clausurunt. Populus de Pisis est multum afflictus tam excessivis exactionibus quam etiam quod non possunt operari nec mercari more solito, cum habeant esse cotidie in exercicio armorum. Hodie tenui et legi unam litteram que venerat de Ianua, in quo continebatur, quod Pisani omnes concordaverant facere pacem cum inclito domino infante Alfonso. Filia domini Caroli de Francia sponsaque ducis Calabrie est, ut dicitur, Lugduni et sic in proximo erit hic.

Ian. 6. Illustris dominus rex Robertus debet hic esse in ephifania Domini . . .

Dat. Avinione, II. die Ianuarii.

833. *Litterae (Ferrarii de Apilia) ad eundem.* Ian. 3.

Originale (or.) ibidem CRD nr. 4294. Sigilli vestigia adsunt. — Excerptum dedit Finke l. c. II, 608 nr. 390 ex or. Quod hic repetimus.

Cf. notam l. c. adiectam.

Nuncii electi Romanorum sunt hic, qui non spectant nisi quod dominus papa rumpat cum eis. Et creditur, quod si faciat, faciet in magnum scandalum suum et ecclesie. Taliter ut dicitur est negocium paratum.

Dat. III. die Ianuarii.

834. *Petitio ambasiatorum pontifici porrecta.* (Ian. 4.)

Originalia duo 1 et 2 eadem manu scil. scriptoris cuiusdam Avinionensis exarata in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea' a. 1337—1338. (1) et a. 1324. caps. II (2). Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 739 nr. 9 ex 1 et 2; cf. notam l. c. additam.

Forma 2, quae in Processum papae infra nr. 839 edendum recepta est, hic illic discrepat a forma 1, quam prius scriptam, sed post reiectam esse crediderim; cf. omissiones in notis citatas. Varias lectiones formae 2, quas praebent Processus infra nr. 839 edendi codices 1—5, adnotare supersedimus.

De tempore v. infra nr. 839 cap. 3.

Pater sanctissime. Ad mandatum sanctitatis vestre in scriptis posuimus, ad quid venimus et quid a sanctitate vestra petere debeamus. Dicimus igitur ex parte domini nostri filii vestri devoti, quod licet paucis diebus elapsis ab aliquibus murmuraretur et absque ulla tamen certa insinuacione^a referretur apud dictum dominum nostrum, processus aliquos esse factos a sanctitate vestra ipsum gravantes^b et iura sua ac statum suum graviter contingentes, tamen dominus noster predictus nullatenus credere poterat^c immo^d estimabat emulorum suorum esse figmenta nec eciam verisimile reputabat, quod sancta Romana ecclesia taliter processisset, cum nunquam antea super hiis fuerit monitus vel citatus. Ad cautelam tamen nos misit ad inquirendum ac investigandum, utrum contra ipsum ut premittitur processus aliqui facti essent, et si inveniremus eos esse factos, quod supplicaremus sanctitati vestre, ut salvo in omnibus iure suo daretis nobis^e

834. ^a) ins. certa 2. ^b) gravantes deest 2. ^c) nec credebat add. 2. ^d) imo 2. ^e) nobis deest 2.

terminum aliquem competentem^f et decentem, inspecta locorum distancia^g et maxime
negocii arduitate considerata, infra quem domino nostro predicto processus huiusmodi
veritatem referre possemus, ut ipse sibi ac iuribus suis ipsum contingentibus de con-
silio suorum principum et procerum valeat super hiis, prout tenetur et debet, salubriter
5 providere, et de informando sanctitatem vestram plenius et melius^h circa dictum pro-
cessum et ipsum contingencia et de ostendenda iusticia sua ac eciam innocencia sua
circa dictum processum et ipsum contingencia, prout sibi videbitur expedire, necnonⁱ
de reformando in statum debitum, si forsan in aliquibus excessisset^k. Igitur, pater
sanctissime, cum invenerimus processus huiusmodi esse factos, supplicamus s(anctitati)
10 v(estre) ex parte domini nostri prefati humiliter et devote, ut salvo in omnibus iure
suo terminum competentem prout premittitur ad^l omnia et singula premissa ac ipsa
contingencia^l dare et concedere dignemini, cum dictus dominus noster intendat, quan-
tum in ipso est, tamquam^m devotus filius sanctitatis vestre paternitatem et sanctam
ecclesiam ut matrem revereri et ipsam filiali obediencia pro posse adiuvare, defendere
15 et tueriⁿ.

Terminum petimus sex mensibus longiorem.

835. *Responsio pontificis. Ian. 7.*

*Servatur nonnisi in Processu infra nr. 839 edendo, de cuius codicibus 1—5 v. infra.
Omnes contulimus nos.*

20 *De tempore v. infra nr. 839 cap. 4.*

(1) Vidimus litteram patentem et supplicationem predictas, quas in nostra et fratrum
nostrorum presentia exhiberi curastis, et contenta in eis intelleximus diligenter ac super
illis cum eisdem fratribus deliberatione prehabita diligenti, attendentes et ad memoriam
reducentes devotionem, quam prefatus dux Bavarie^a per alios nuncios suos ad pre-
25 sentiam nostram hactenus^b destinatos eius litteras de credentia deferentes ad nos et
sepefatam^c Romanam^d ecclesiam se gerere asserebat, et quod inter alia nonnunquam
nobis obtulerat^e per nonnullos ex nuntiis supradictis, se paratum in ecclesie predictae et
nostrum obsequium contra rebelles ecclesie ad partes accedere Lombardie, miramur
quam plurimum et causa^f nobis iuste admirationis ingeritur, quomodo sic subito nulla
30 per nos sibi data occasione vel causa in virum alterum sit mutatus^l. Ipse namque in
contemptum nostrum et magnam iniuriam sancte matris ecclesie se regem Roman(orum)
intitulat, cum de electo in discordia in Roman(orum) regem, sicut iste fuisse dicitur, a
nullo sit in dubium revocandum, quod ante approbationem seu admissionem electionis
sue per sedem apostolicam habitam non debet tali nomine vel titulo appellari, quod
35 utique dudum, cum de intitulatione duorum electorum in reges Roman(orum) contro-
versia^g incidisset, per sedem eandem auditis allegationibus partium in casu simili decre-
tum extitit, deliberatione cum fratribus^h tunc sancte Romane ecclesie cardinalibus prehabita
diligenti². (2) Ac insuper dux predictus Galeatio de Vicecomitibus eiusque fratribus
de Mediolano rebellibus eiusdem ecclesie acⁱ de heresi per eorum competentes iudices

40 834. ^f) competentem 2. ^g) distanciā 1; signum abbreviationis erasum 2. ^h) et melius deest 2.
ⁱ) Necnon 1. 2. ^k) sset in loco raso 1. ^l) ad omnia — contingencia desunt 2. ^m) prima m corr.
ex n 1; tamquam 2. ⁿ) sequitur spatium trium linearum 1. 2.

835. ^a) Bawarie 3. ^b) acthenus 4. ^c) pefatam 3. 4. ^d) deest 3. 4. ^e) obt. nobis 3.
^f) tam male 4. ^g) controvertia 4. ^h) similibus male 3. 4. ⁱ) et 3.

45 1) 1. Reg. 10, 6. 2) Cf. Urbani IV. epistolam supra tom. II nr. 405.

condempnatis favere hactenus^k contra prefatam ecclesiam non expavit nec adhuc, sicut audivimus, a fautoria destitit eorundem. A Ferrariensibus etiam videlicet Raynaldo^l et Opizone^m natis dilecti filii nobilis viri Ildebrandini marchionisⁿ Estensis de labe pravitatis heretice similiter condempnatis ac rebellibus ecclesie memorate ratione civitatis Ferrariensis fidelitatem et homagium presumpsit recipere ipsisque favorem, consilium et 5 auxilium^o impendere in nostrum et eiusdem ecclesie magnum contemptum^p atque dispendium et preiudicium manifestum, cum dicta^q civitas Ferrariensis eiusque districtus^q ad plenum ius atque dominium et proprietatem eiusdem Romane ecclesie pertinere noscantur^q. (3) Administrationi etiam imperii se indebite ac irreverenter immiscuit donando de bonis ipsius, homagia recipiendo et alia indebite attemptando, cum tamen 10 huiusmodi administratio imperio predicto vacante, prout ad presens vacare dignoscitur, ad sedem pertineat memoratam, sicut hoc iure patet, consuetudine declaratur et Romani pontifices predecessores nostri in casu vacationis imperii iure huiusmodi usi sunt velut ad eos pertinente^r indubie, sicut etiam nonnullis exemplis evidentibus patet. Nam fe(lieis) re(cordationis) Clemens papa III. predecessor noster tempore suo existentibus duobus 15 in Roman(or)um reges electis clare memorie Carolus^s regem Sicilie in Tuscia vicarium generalem constituit, qui predictum^t officium exercuit diligenter. Similiter pie memorie Clemens papa V. predecessor noster in provinciis Lombardie et Tuscie carissimum in Christo filium nostrum Robertum regem Sicilie^u illustrem vicarium ordinavit, cuius iuris possessione vel quasi prefatus dux Bavarie^v, quantum in eo est, nos et dictam ecclesiam 20 indebite ac^w presumptuose nimium spoliare conatur.

(4) Si^x igitur predicta neenon verba in dictis littera^y et^z supplicatione per vos exhibitis posita, que magis sunt ad turbationem irritantia quam ad mansuetudinem mentem intelligentis provocantia, vellemus attendere diligenter, nullum vobis responsum dare utique^a deberemus. Tamen memores devotionis preterite dicti ducis vobis prefatis 25 nunciis de dictorum fratrum consilio breviter respondemus, quod cum processus noster predictus contra dictum ducem Bavarie et electum, ut predicitur, factus rite sit et super notorio habitus terminumque competentem contineat, infra quem ad eius deduci, nisi per ipsum steterit, notitiam potuerit ac a^b presumptis per ipsum temere etiam resilire ipsaque quantum erat sibi possibile revocare, quorum neutrum ipsum constat^c fecisse per exhibita, 30 sed potius quod intendat illa, ut dicta scriptura asserit, excusare ac de iure, quod utique electo faciendi premissa^d nequaquam competit^e nec potest competere, se velle docere asserat, intendens per consequens, excessus suos notorios minus provide defensare, non intendimus aliquid innovare ipsum tollendo vel suspendendo vel quoad impediendum effectum sententiarum in eo latarum terminum, dilationem vel^f prorogationem aliquam 35 concedendo, immo^g volumus eum quoad omnia contenta in ipso et ipsorum effectum in suo pleno vigore atque robore permanere. (5) Verum quia in dicto processu nos^h eidem aperte duximus intimandum, quod si in premissis in dicto processu contentis per omnia infra prefixum ad hoc sibi terminum exequendisⁱ foret negligens^k vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem penarum, in quas propter premissos excessus notorios 40 inciderat vel incideret in futurum, et alias quantum suaderet^l iustitia procederemus, eius absentia non obstante, intendimus usque ad duos menses a dat(a) presentium computandos a publicatione penarum et processibus huiusmodi ac ab aggravatione supersedere processus

835. k) aethenus 4. l) Raynoldo 5. m) Opizone 3. n) deest 4. o) aux. et cons. 4.

p) cotemptum 3. q) dicta civitas Ferr. eiusque districtus ... noscantur corr. ex dcām civitatem Ferr. 45 eiusque districtum ... noscantur 1; *nominativum recte praebe* 2; *accusativum praebe* 3. 4. 5. r) pertinere 3. s) Caroli 3. t) dictum 4. u) Silicie 3. v) Bavarie 3. w) et 3. x) corr. ex Sic 1. y) litteris 3. 4. z) in add. 3. a) utique dare 3. b) deest 3. 4. c) constet 3. 4. d) deest 4. e) competit 3. 4. 5. f) et 4. g) ymo 3. h) deest 3. i) exequendum 4. k) negligens 3. l) swaderet 3.

eiusdem, infra quos certificari possimus, quid per eundem circa premissa extiterit reformatum. Per hoc tamen non^m volumus nec intendimus nos aliquatenus obligareⁿ, quin etiam eorundem duorum mensium pendente termino ad aggravationes^o dicti processus et alias^p possimus procedere contra ipsum, si et prout nobis pro conservatione iurium et honoris eiusdem ecclesie viderimus expedire.

836. LUDEWICI APPELLATIO SECUNDA.

1324. Ian. 5.

Copia coeva (c.) in bibliothecae Parisiensis cod. lat. 4113 (olim Colbert. 753) fol. 31—32'. Praecedit rubrum: Hec est appellacio dni Lod. et manu altera contra papam Iohannem, itemque manu posteriori pro una libra Hall. De huius codicis indole v. supra tom. IV, 2 ad nr. 1251 itemque Praefationem editioni nostrae supra ad nr. 824 citatae¹ adiectam p. 3 sqq. Editionem hic repetimus; v. tabulam 1. l. c. additam (= fol. 32').

Appellationem hanc secundam, cuius initium ad modum formae redactum est, a scriba quodam cancellariae Ludewici regis exaratam esse, in illa Praefatione p. 4 sq. evicimus; cf. etiam infra ad a. 1324. Mai. 22 et dissertationem v. cl. Karoli Zeumer illic citatam. Interposita est, priusquam terminus diei 7. m. Ian. in Processu primo a. 1323. Oct. 8 praescriptus cecidisset; cf. supra p. 618 l. 1.

Ea quae concordant cum Appellatione prima supra nr. 824, typis minoribus excudi iussimus, capitum numeros in margine ponentes. Bibliorum loca, quae iam supra adnotavimus, itemque capita Processus primi hic repetita non sunt.

(I) In Christi nomine amen*.

(II) Coram^a vobis honorabilibus viris .. talibus* et te* publico* notario tamquam coram viris ydoneis et personis autenticis nos Lod(wicus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus comparemus et infrascriptas protestaciones nostras et appellacionem coram vobis proponimus, interponimus et in scriptis offerimus, aesi in presencia domini nostri domini Iohannis summi pontificis, cuius copiam [ar]tante^b termino tamquam absentis et re[mote]^b distantis habere non possumus, essemus personaliter constituti, promittentes expresse, quod easdem in ipsius summi pontificis noticiam, quam primum [co]mode^b poterimus, deducemus et coram eo innovabimus et publicabimus, prout fuerit oportunum:

1. 'In primis protestamur, quod sanctam Romanam ecclesiam, fidei catholice magistram, matrem c. 1. et alumpnam nostram [tenemur et]^c colere, diligere et fovere, statum eius solidare et iura servare semper intendimus bona fide.

2. Item quod hostes eius et rebelles quoslibet quos scimus vel a professione dicte fidei ober- c. 2. rantes tamquam fidelis advocatus et fervidus christiane fidei zelator hostiliter persequi et exterminare volumus toto posse.

3. Item quod non credimus, contra ipsam sanctam ecclesiam nos umquam in aliquo excessisse c. 3. et si quando [quod absit]^c excederemus, parati sumus ad eius correctionem humiliter emendare et sub regula discipline sue obedenter consistere suoque consilio et regimine gubernari.

835. ^m) nec 1; nos non 4. ⁿ) obligari 3. ^o) aggravationem 3. ^p) alia 4.

836. ^a) sine alinea c. ^b) uncis inclusa corrosa c. ^c) uncis inclusa eadem manu mutato ductu in margine posita c.

1) Sed cf. ea quae monuit K. Zeumer 'Neues Archiv' XXXI, 756 sq., cuius opinionem secuti iam Appellationes nominamus primam, secundam, tertiam.

- c. 4. 4. Item quod volumus eidem reverenciam debitam et honorem exhibere.
- c. 5. 5. Protestamur insuper, quod domino nostro summo pontifici eam quam debemus et quemadmodum Romano pontifici imperatores et reges Romanorum predecessores nostri obedienciam, devocionem et reverenciam gesserunt et habuerunt, volumus similiter gerere et habere.
- c. 6. 6. Item protestamur, quod statum sacri Romani imperii et iura, res et honores suos salvos sine preiudicio cuiuslibet iuxta debitum fidei nostre et virtutem prestiti iuramenti, quantum scimus et possumus, nostris temporibus similiter disponimus custodire.
- c. 7. (III) 7. C Set^d quamvis eidem domino nostro* summo pontifici et sancte R(omane) ecclesie matri nostre sincere devocionis affectum semper gesserimus et debitam exhibuerimus reverenciam et honorem, ad nostrum^e [tamen, quod contra premissa]^f minime sperabamus, recenter per[venit auditum]^f, eundem nuper in Romana curia quosdam pro[cessus]^f contra nos minus graciosos publicasse, [immo]^f quod salva reverencia dicamus animosos [ni]misque^f odiosos et iniuriosos, ex causis [non]^f veris et contra iura et rationem habitos et confictos, vergentes in nostrum et sacri imperii disp[en]dium^f et iacturam et scandalum plurimorum, unde dissidiis et scismatibus materia preparatur, cum tam pa[tenter ce]r[nitur]^f in dissolidacionem integritatis ecclesie iniurias inde procedere, unde deberet fo[ns iuris]^f et iusticie derivari.
- c. 8. 8. Idem namque* summus [pontifex in]^f ipsis processibus suis, sicut fertur, dicit et asserit, [nos]^g nomen regni et titulum regium nobis [illicite]^f usurpasse, eo quod ad se electionis [nostre, quam dicit]^f in discordia celebratam, [et persone electe]^f examinacionem, approbacionem, admissionem, repulsionem quoque et reprobacionem astruit pertinere, et priusquam huiusmodi nostra electio admissa et persona approbata vel alterius coelecti nostri fuisset per sedem apostolicam reprobata, nobis non licuit assumere nomen et titulum prelibatum, cum interim rex non fuerimus nec pro rege haberi vel rex nominari debuerimus, sed electus.
- c. 9. 9. Dicit preterea, quod huiusmodi presunto nomine et titulo non contenti ad administracionem iurium regni et imperii in manifestam iniuriam Romane ecclesie, ad quam vacantis eiusdem imperii, sicut in presenti iam vacat, regimen pertinere dinoscitur, nos ingesserimus et inmiscuerimus indebite, exigendo et recipiendo fidelitatis^h in Alemanie et nonnullis Ytalie partibus a personis ecclesiasticis et secularibus vassallis imperii iuramenta ac de dignitatibus, honoribus et officiis eiusdem imperii, exemplo posito de marchionatu Brandenburgensi, pro libito disponendo et plura alia exercendo, que ad ipsorum regni et imperii regimen non est dubium pertinere.
- c. 10. 10. Adiecit insuper, quod eiusdem ecclesie rebellibus sicut Galeazio de Vicecomitibus et eius fratribus et de heresi condempnatis et nonnullis aliis contra dictam ecclesiam suam iniuriam et negocium fidei et imperii prosequentem nos defensorem constituerimus et fautorem. Propter que sumpto modo de plenitudine potestatis de fratrum suorum, ut dicit, consilio nos monuisse dici[tur]^f, quod infra trium mensium spacium ab administracione, fautoria et defensione predictis prorsus abstinere[mus], ipsam administracionem minime resumpturi, nisi tunc demum cum electionem nostram admitti et personam contigerit approbari, quodque gesta per nos post presumpsum nomen et titulum studeremus quantum pateretur possibilitas infra eundem terminum realiter revocare. Alioquin contra nos ad publicacionem penarum, quas propter premissos excessus incidisse noscimus, et alias quantum suaderet iusticia procederet nostra absentia non obstante.
- c. 11. 11. Ad hec universis personis ecclesiasticis et secularibus, cuiuscunque preminencie extiterint, eciamsi pontificali vel regali prefulgeant dignitate, ac civitatibus, comunitatibus et universitatibus sub certis penis inhibuisse dicitur, ne nobis tamquam [regi]^f in hiis, que regni et imperii contingunt regimen, nisi tunc demum, cum electionem et personam nostram per sedem eandem approbari et admitti contigerit, in aliquo pareant vel intendant et ne nobis in quibuscunque ad prelibatum regimen spectantibus prebeant quomodolibet consilium, auxilium vel favorem. Non obstantibus quibuscunque iuramentis nobis tamquam regi vel in Rom(anorum) regem electo a quibusvis personis prestitis, que

836. d) nova linea c.

e) corr. ex nram c.

f) uncis inclusa corrosa c.

g) excidit c.

h) fidelitates c.

decernit penitus non tenere nec fore aliquatenus observanda, cum iurantem non obligent tanquam ei prestita, cui prestari non debuerant, et que sine detrimento salutis et anime periculo servari nequeant, sicut dicit, seu si etiam quod excommunicari, interdici vel suspendi non valeat, alicui vel aliquibus speciali privilegio sit indultum, quod contra premissa nulli vult penitus suffragari.

12. Protestatur insuper, quod per dilacionem dicti termini trium mensium non vult aliquo modo obligari, quin ea pendente ad publicationem penarum quas incidimus procedere valeat vel alias, sicut sibi visum fuerit expedire. Et ut processus huiusmodi in nostram noticiam deducatur, eum hostiis et liminaribus Avinion(ensis) ecclesie in cartis et membranis conscriptum affixit, ut sic nobis suo sonoro preconio innotescat, acsi personaliter nobis insinuatus et publicatus sollempniter extitisset. Constitutione
10 qualibet inⁱ contrarium edita non obstante.

13. Verum nos circumcincti stola iusticie et amicti pallio veritatis, in hac parte iuris et facti c. 13. conscii clare respondemus et dicimus ad premissa, quod hactenus a tempore, cuius contrarii non est memoria, circa electos Rom(anorum) reges et principes sic est de iure et consuetudine observatum et sic tenent, dicunt et senciunt et semper tenuerunt, dixerunt et senserunt principes et meliores ac
15 maiores imperii et est maxime in partibus Alemanie adeo notorium apud omnes, ut non sit qui dubitet vel ignoret, quod Romanorum rex eo solo quod electus est a . . . principibus electoribus, ad quos pertinet ipsius electio, omnibus vel maiori numero eorundem et coronatus corona regia in locis solitis et consuetis, rex est et pro rege habetur et rex nominatur et eidem ab omnibus paretur et intenditur sicut regi ac iura regni libere administrat, fidelitates et obediencias recipit, feoda confert et
20 de bonis, honoribus et dignitatibus et officiis regni iuxta suum beneplacitum ordinat et disponit.

14. Quare cum notorie constet, nos a longe maiori numero electorum, ad quos ius eligendi c. 14. regem pertinet, rite esse electum et dyademate regio coronatum in locis debitis et consuetis, et hoc ipso nomen et titulum prelibatum et^k ius administrandi iura regni et de ipsius rebus et honoribus, dignitatibus et officiis disponendi legitime assecuti^l, manifeste patet, quod^m in iniuriam nostram et
25 gravamen dicit, nos illicite nomen regni et titulum regium usurpasse et ad administracionem et disposicionem prefatas indebite ingessisse, cum potiusⁿ quemadmodum alii Rom(anorum) reges predecessores nostri in hac parte usi sunt, et nos utamur licite iure nostro. Cum etiam circiter X annos nomen et titulum, administracionem et disposicionem huiusmodi in pacifica possessione continue scripserimus et gesserimus absque reprobacione electionis et persone nostre, si tamen poterant repro-
30 bari, et citra inpeticionem et contradictionem, si cuius^{*} poterat interesse, sicut est notorie manifestum, nimis est iniuriosum et iuri contrarium, quod nunc primum ipse dominus apostolicus lege inperspecta, parte inaudita, negocio indiscusso et iuris ordine pretermisso contra nos [tam]^o graviter invehitur et procedit, intendens acsi abiecto nomine et titulo et deposita administracione premissa nos ipsos quasi capite minuamus, licet sepe missis ad eum per nos nunciis et rescriptis suis litteris
35 per eas vel in illis nunquam fuerimus reprehensi.

15. Et quia ex premissis et per evidenciam^{*} operis patet, quod sacri regni regimen guber- c. 15. namus, prorsus a veritate discrepat, quod dicit imperium nunc vacare et eiusdem ad se regimen pertinere. Ex quo enim rex sumus et iura regni administramus ut rex et in possessione regendi regnum Rom(anum) sumus et fuimus multis annis, non poterit dici vacare, quod habet regem regentem et
40 regendi regnum et imperium ius^p et potestatem habentem, solis dumtaxat infulis imperialibus coronandum.

16. Nec concedimus ita simpliciter, ut proponitur, ad^q sedem^r apostolicam examinacionem, c. 16. approbacionem et admissionem electionis et persone nostre repulsionem et reprobacionem, sicut asseritur, pertinere. Sed si quod non credimus pertineret, hoc tunc demum fortassis sibi locum vindicare
45 posset, si per querelam vel per viam supplicacionis, appellacionis vel provocacionis vel alio modo ad

836. ⁱ) incipit nova columna c.; cf. supra pag. 644 not. i. ^k) abhinc mutato stilo atramento fusciori c.
^l) sic c.; cf. supra pag. 645 not. i. ^m) supra lineam add. c. ⁿ) sequitur nos delet. c. ^o) eadem manu in margine positum c. ^p) sequitur hñtē delet. c. ^q) post add., deleto vocabulo q c. ^r) corr. ex sedes c.

ipsam sedem fuisset devolutum ipsum negocium vel deductum, que locum non optinent in presenti, vel si forte petitis per nos infulis imperialibus vel denominatione nostra ex causis legitimis in iure scriptis, quas circa nos locum minime credimus habuisse, personam nostram contigisset exigente iusticia refutari. Denominacio quippe persone vel electionis admissio habite subsequenter nobis non ius, nomen vel titulum tribuissent, que iam ex ipsa electione sortiti sumus, set ea potius detexissent^s, 5 approbassent et lacius commendassent. Hec veritas ratione iuvatur, canonibus et legibus fulcitur et summorum utriusque iuris doctorum sentenciis conprobatur ac usu et consuetudine que sunt longissimi temporis declaratur.

c. 17. 17. Quod vero adiunxit, nos Galeazio de Vicecomitibus et eius fratribus de heresi condemnatis et nonnullis aliis ecclesie Romane rebellibus, quos tamen non denominat, defensionem exhibuisse* et 10 favorem, penitus nichil scimus. Nam si dicti Galeazius et fratres sui sunt de heresi condemnati, nobis non innotuit nec per ipsum summum pontificem vel alium, qui voluit aut potuit, nobis insinuacione debita est detectum. Ipsum ergo tamquam in facto consistens et in remotis actum rationabiliter potuimus ignorare. Immo quem favorem aut defensionem eis vel aliis, quos nescimus et quos non denominat, exhibuerimus et quomodo sint vel fuerint rebelles ecclesie, non videmus aperte. 15 Conncimus et per effectum operis cognoscimus, nonnullos rebelles ecclesie nominari, qui per fidem devocionis sue molientibus contra statum et iura imperii renituntur.

c. 18. 18. Scimus et in nonnullis partibus Ytalie est auditum, quod ad reverendum patrem dominum . . cardinalem, qui in illis partibus legacionis officio fungebatur, generosos viros . . comites nuncios destinavimus, facturos eius auxilio pacem, treugas et concordias inter partes, que sibi invicem gwerras, 20 lites et mala plurima inferebant, frequenti earundem parcium querimonia et pietatis officio excitati. Ipse vero legatus, qui venit mittere non pacem, set gladium, quod sue professioni minime congruebat, dictos nuncios et eorum dicta et bonas exhortaciones et rogamina non attendens, nimis eos dimisit in nostram et ipsorum ignominiam inhoneste et bellum fidelibus Mediolanensibus et obsidionem civitati in virtute valida preparavit ipsamque in nostram et ipsius sacri imperii iniuriam capere nisus fuit, 25 quibus dicti comites quantum poterant presidium afferebant. In quo non Galeazii et fratrum suorum, set nostrum et sacri imperii negocium actum fuit, nec ipsis defensio seu favor sunt exhibiti, quos constat remotos a suis officiis extitisse**1.

c. 20. 19. Cⁿ Ceterum, prout ex premissis apparet^v processibus et certis patet indicis et evidentibus conncitur argumentis, ipse contra divine disposicionis ordinationem, per quam in firma- 30 mento ecclesie militantis duo magna luminaria [Deus]^w fecit, pontificalem videlicet auctoritatem et imperatoriam maiestatem, illud ut preesset diei spiritualia disponendo, alterum ut preesset nocti temporalia iudicando, manifeste nititur luminaris alterius, secularis potestatis scilicet radios suffocare, unde in confusionem et terrorem sancta reponetur ecclesia, causabuntur hereses, ingerentur lites, susci- tantur scandala et ecclesia Romana proprio carens advocato resistere non poterit insurgentibus ex 35 adverso.

c. 21. 20. Nos igitur, qui divina disposicione constituti sumus propugnator et defensor fidei christiane et sacrosancte Romane ecclesie advocatus necnon sacri Romani imperii rex et prin- cepts, volentes nos ponere murum pro domo Israhel et fidem, quam defigendo manum apud ex- traneum* dedimus^x, et iuramentum corporaliter* prestitum Dei adiutorio inviolabiliter observare, 40 habentes dictum apostolicum merito et rationabiliter suspectum contra nos in premissis ac sencientes nos et iura imperii ac nostra, sanctam professionem catholice fidei et sanctam Romanam ecclesiam ex predictis processibus necnon monicionibus, preceptis, inhibicionibus, commi- nacionibus, sentenciis, absolucionibus, relaxacionibus et singulis in eis contentis graviter et enormiter supradictis de causis aggravatos esse et posse eciam in posterum quam plurimum aggravari, a supra- 45

836. ^s) incertum, nonne scriptum sit detraxissent? c. ^t) sequitur ē delet. c. ^u) nova linea c.
^v) corr. ex patet, ap supra lineam add. c. ^w) excidit c. ^x) abhinc tab. 1 editioni nostrae supra citatae adiecta.

1) Post haec excidit cap. 19 prioris Appellationis.

dictis gravaminibus iniquis indebite et iniuste illatis et comminatis et a processibus dicti summi pontificis manifeste iniquis et iniuriis ex causis non veris, prejudicialibus et insolitis iuris ordine non servato et a non suo iudice contra nos^z factis et confictis in hiis scriptis sacrum proxime futurum concilium generale nomine nostro et omnium huic appellationi adherentium et adherere volentium appellamus et apostolos petimus et iterum ac iterum petimus cum instantia nobis dari, si est qui ipsos nobis dare possit. Subicientes exnunc nos et omnia iura nostra et imperii in premissis omnibus et singulis sub protectione dicti sacri concilii generalis.

21. Quam appellationem et omnia ac singula supradicta coram eodem domino summo pontifice c. 22. interposuissimus et fecissemus, set sui absentis et remote distantis artante termino prefixo copiam habere nequivimus. Eam tamen, quam primum *potuerimus, in eius noticiam deducemus et coram eo interponemus, proponemus et dicemus ac innovabimus ex causis supra expressis et aliis iterum de novo exprimendis et publicabimus loco et tempore, sicut fuerint publicanda.

22. Et quia propter premissa, que non est dubium statum sacri Romani imperii, c. 23. negocium fidei* et sancte Romane ecclesie contingere et omnium interesse, opus [sit]^a convocatione concilii generalis, instanter et cum omni devocione ipsum, quam primum comode poterit, ad locum communem et aptum petimus congregari. In quo ad Dei omnipotentis honorem, sancte christianitatis bonum statum et profectum fidelium necnon pro reverencia reverendorum patrum dominorum cardinalium et patriarcharum, primatum, archiepiscoporum, episcoporum et totius ordinis ecclesiastici necnon eiusdem sacri concilii sollempnitati dante Domino personaliter intendimus interesse.

20 Lecta^b et interposita est hec appellatio etc. In vigilia Epyphanie, hora ante prandium, sub anno a nativitate Domini MCCCXXIII. Presentibus et attestantibus Ottone duce Bawarie, Bertoldo comite de Grasbach, Lod(wico) de Holocho, God(frido) de Holocho, Heinrico dapifero, Gerlaco pincerna de Ertbach preposito ecclesie Sancte Trinitatis Spirensis, magistro Heinr(ico) de Fulda, magistro Thilmanno, magistro Ulrico 25 preposito Sancti Stephani Babinbergensis.

Lecta fuit per Heinricum dictum Husenarium clericum regis.

837. PROMISSIO FRIDERICI ET EBERHARDI DE WINESTEIN PRO LIUPOLDO DUCE.

1324. Ian. 6.

30 Cf. supra nr. 807. 808.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch benivolenter paratam. Pendet sigillum fere illaesum loro ex ipsa membrana exsecto. — Ineditum.

Reg. Liechnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCLXXXVIII nr. 636.

35 Allen den die disen brief ansehent oder hörent kunden wir Frid(erich) Smalenstein von Winestein ein ritter und Eberh(art) von Winestein, daz wir zû den heiligen gesworn hant, den hochgeborn fürsten hertzog Lûpolt von Öster(ich) und von Styr und allen sinen brüdern ze wartend und ze dienend selbvierde disen krieg us wider hertzog Lud(ewich) von Beyern und alle sin helfer und diener. Ez süllent ouch den vorgeanten 40 unsern herren, ir helfern und dienern die wil unser vesten offen sin ze allen iren nōten, wenne und wie^a dicke si dez bedürfen. Und dez ze einem urkünde hab ich der

836. y) sequitur rasura unius litterae c. z) in initio novae lineae nō scriptum est c. a) ex-cidit c. b) sine a linea c.

837. a) e corr. ex d or.

vorgen(ant) Frid(erich) min insigel gehenkt an disen brief, dez mich Eberh(arten) von Winestein begnüget.

Der wart geben ze Strasburg, an dem zweliften tag, do man zalt von Kristez geburt drützehenhundert jar dar nach in dem vierundzweintzigistem jar.

838. PUBLICATIO PRIMI PROCESSUS PAPAE CONTRA LUDEWICUM IN DIOCESI BASILIENSI.

1324. Ian. 7.

Instrumenta iubente pontifice de publicatione processuum contra Ludewicum regem habitorem confecta, quorum in tabulario Vaticano non est numerus, in editione nostra ne adnotare quidem possumus. Quae omnia iam accuratius enumerantur apud Mollat ¹⁰ *'Lettres communes' inde a numeris 20346 sqq. et 20404 sqq. (cf. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 177 nr. 364 not. 1 et 'Neues Archiv' XXV, 570). Editioni nostrae ea documenta, quae publicationes processuum in ipsa Germania factas respiciunt quaeque maioris sunt momenti, reservamus.*

Tamen animadvertere liceat, primum pontificis processum ultimis a. 1323. mensibus ¹⁵ *in sola Italia publicatum esse¹, praeter priorem praesentationem die 6. m. Dec. Tridenti in ecclesia cathedrali factam, de qua cf. infra ad nr. 847. Prima quae servatur publicatio in Francia habita est ecclesiae Elnensis a. 1324. Ian. 13 data (Mollat l. c. nr. 20421).*

Originalia publicationis in diocesi Basiliensi factae duo 1 et 2 eadem manu scripta servantur in tabulario Vaticano signata 'Arm. C fasc. 59 nr. 14' et 'Instrumenta mis- ²⁰ *cellanea a. 1324. caps I'. Contulimus nos. — Pendent autographi 1 sigillum primum fere illacsum, sigilli secundi et tertii lora membranacea²; autographi 2 sigilla desiderantur, loris membranaceis sigilli secundi relictis. Dorso inscriptum est in 1 Sisgauwie et Frichgauwie, in 2 Citra Renum et ultra Otelsbühel^a. Autographa in signum publicationis a decanis sigillata et Avinionem remissa sunt. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv'* ²⁵ *I, 97 nr. 72 ex 1, adiuncto extracto autographi 2 ib. l. c. I, 98 nr. 73. Extr. ex 2 praebet Riezler l. c. p. 170 nr. 342.*

Reg. Mollat l. c. nr. 20418 et 20351.

Gerhardus Dei gratia episcopus Basiliensis dilectis in Christo Sisgauwie^b et Frichgauwie^c decanatum decanis salutem et obedienciam in mandatis. ³⁰

^{1323.} ^{Dec. 18.} Noveritis nos litteras sanctissimi patris in Christo^d ac domini domini Iohannis digna Dei providentia pape XXII. sub anno Domini MCCCXXIII, die Dominica proxima ante festum Nativitatis eiusdem recepisse tenorem qui sequitur continentes:

'Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri episcopo Basiliensi salutem et apostolicam benedictionem. ³⁵

Nuper contra dil. fil. — super premissis duxeris facienda.

Datum Avinion(e), VII. Id. Octobr., pontificatus nostri anno octavo.^{2 3}

838. ^a) h corr. ex 1 2. ^b) is in corr. or. ^c) loco Sisg. et Frichg. 2: circa Renum et ultra Otelsbuhelu ^d) in Christo patris 2.

1) M. Nov. die 6. Florentiae, Nov. 11. Senis, Nov. 15. Perusii, Nov. 18. Eugubii, Nov. 20. Calli, Nov. 21. ⁴⁰ Forosimfronii, Nov. 23. Fani, Nov. 27. Arimini, Nov. 30. Cesenate, m. Dec. die 2. Faventiae, Dec. 4. Imolae, Dec. 16. Veronae (l. c. 20404, 405, 407, 408, 409, 410, 411, 412 (= 20346), 413, 414, 415, 417).
2) Sunt sigilla episcopi et binorum decanorum, quae ambo post adnexa sunt. 3) Supra nr. 795 ad 1.

Huius igitur virtute mandati iuxta tenorem eiusdem clero et populo civitatis nostre Basiliensis specialiter ad hoc convocato easdem litteras prescriptas cum executione debita fecimus sollempniter publicari. Et ideo iuxta formam eiusdem mandati, ut eodem littere per dyocesim nostram Basiliensem modo debito publicari et executioni debite demandari
 5 valeant, vobis et cuilibet vestrum in virtute sancte obedientie districtè precipiendo mandamus, quatinus^e premissa in prefatis litteris contenta convocatis vestrorum decanatum confratribus in unum iniungatis^f eisdem, quibus et nos presentibus in virtute sancte obedientie districtè precipiendo iniungimus, ut quilibet ipsorum in suis ecclesiis seu locis vocato clero et populo locorum eorundem prefatas litteras cum omnimoda diligentia
 10 exequantur et easdem in materna lingua exponere studeant clero et populo diligenter et in signum obedientie vestre vos . . decani predicti sigilla vestre presentibus appendatis.

Datum sub sigillo nostro episcopali quo utimur in hac parte, anno Domini MCCCXXIII, crastino Epiphanie eiusdem.

839. IOHANNIS XXII. PAPAE SECUNDUS PROCESSUS CONTRA LUDEWICUM REGEM.

1324. Ian. 7.

Editionem instruximus ope codicum qui sequuntur, quos omnes contulimus nos ipsi:

1 copia in exemplari episcopo Herbipolensi die 9. m. Ian. misso infra nr. 840 sub 1;

2 copia in exemplari ad archiepiscopum Pragensem eodem die directum ibidem sub 2;

20 3 copia coeva in exemplari ad episcopum Argentinensem die 13. m. Ian. dato ibidem sub 3;

4 Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 fol. 107^r cp. 474, ubi processus insertus est litteris ad episcopum Frisingensem die 9. m. Ian. missis ibidem sub 4;

25 5 cod. bibliothecae Dresdensis A 70 saec. XIV. ex., de quo v. supra ad nr. 792 sub 2, fol. 7, ubi rubrum: Secundus processus¹. Ad supplicationem nuntiorum Bavari differtur declaratio penarum et sententiarum, quas incurrit ipse Bavarus favendo rebellibus et administrationem ac titulum regia non deserendo iuxta priorem processum.

Cf. publicationem Avinione factam infra nr. 841. 841a.

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 Pübbe nr. 17.*

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad futuram rei memoriam.

1. Dudum VIII. videlicet Id.^a mensis Octobris proxime preteriti contra magni-
 ficum virum Ludovicum^b ducem Bavarie^c, pro eo quod post electiones tam de eo quam
 de^d magnifico viro Frederico^e duce Austrie in Roman(or)um reges electis in discordia
 35 celebratas graves quin immo plurimum preiudiciales excessus contra Deum et sanctam
 Romanam ecclesiam temere et notorie perpetrarat^f et perpetrare continue presumebat,
 quendam processum convocata ad hec^g et presente multitudo copiosa fidelium^h de
 fratrum nostrorum consilio duximus faciendum et ut ad eiusdem Ludovici et aliorum
 quorum intererat communemⁱ et certam notitiam deferretur, patentes litteras bulla nostra
 40 munitas processum continentes eundem fecimus in ostiis ecclesie Avinion(ensis) affigi,

838. e) quatenus 2. f) iniungentes 1.

839. a) Idus 3. b) Ludewicum similiter semper 3. c) Bavarie similiter semper 3. d) deest 5.
 e) Friderico 3. f) perpetravit 4. g) hoc 4. h) fid. cop. 5. i) comunem 4.

1) Cf. Lang 'Acta Salzburgo-Aquileiensi' I, 72 nr. 55 not.

que processum ipsum suo quasi sonoro, preconio et patulo indicio publicarent, ut idem Ludovicus et alii, quos processus huiusmodi contingebat, nullam possent excusationem pretendere, quod ad eos non pervenisset vel quod ignorassent eundem. Cuius processus tenor talis est^k:

‘Iohannes episcopus servus — nostri anno octavo^l.’ *supra nr. 792.*

2. Postmodum vero dilecti filii frater^m Albertusⁿ de Swartzburch^o magnus preceptor ordinis Hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani per Alamaniam^p necnon magister Ernestus^q de Sebech^r archidiaconus Herbipolensis et magister Henricus de Throno^s canonicus Pragensis eiusdem ducis Bavarie nuntii et in discordia, ut predicatur, in regem Roman(or)um
 Ian. 2. electi ad sedem apostolicam venientes et coram^t nobis et eisdem fratribus IIII. Non. 10
 presentis mensis Ianuarii constituti quandam litteram patentem seu apertam quodam sigillo cere albe sigillatam, in cuius sigilli circumferentiis erat scriptum: ‘Ludovicus Dei gratia Roman(or)um rex semper augustus’, ac^u in eodem sigillo erat quedam ymago regia sedens in solio regie maiestatis, tenens in manu dextra unam virgam seu baculum, in summitate^v cuius erat una crux, et in manu sinistra unum pomum, in quo erat desuper 15
 Ian. 4. una crux, exhibere curarunt¹. Ac subsequenter II. Non. mensis eiusdem iidem nuntii coram nobis et eisdem fratribus in consistorio constituti, exhibuerunt quandam supplicationem in pergameno^w conscriptam. Cuius quidem littere tenor de verbo ad verbum talis est^x:

‘Nos Ludovicus Dei — nostri anno nono.’ *supra nr. 817.*

Item supplicationis predictae series de verbo ad verbum talis est:

‘Pater sanctissim. Ad — sex mensibus longiorem.’ *supra nr. 834.*

3. Nos igitur super littera et supplicatione^y predictis cum eisdem fratribus deli-
 Ian. 7. beratione prehabita diligenti, eosdem nuntios VII. Id. eiusdem mensis Ianuarii coram nobis fecimus evocari ac eisdem^z in nostra et dictorum fratrum presentia in consistorio 25
 constitutis taliter duximus preloquendum^a:

‘Vidimus litteram patentem — ecclesie viderimus expedire.’ *supra nr. 835.*

Hanc igitur responsionem nostram providimus presentibus^b annotandam^c, ut nullus eidem addere vel detrudere forte presumat^d vel fingere, quod premissorum obviet veritati.

4. Et ut eadem responsio non solum ad ipsius ducis, sed^e ad communem omnium noticiam deducatur, litteras nostras bulla nostra munitas responsionem continentes eandem in eiusdem ecclesie Avinion(ensis)^f appendi vel affigi ostiis faciemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre responsionis, voluntatis et intentionis infringere vel^g ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc^h attemptare presumpserit, indigna- 35
 tionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Avinione, VII. Id. Ianuar., pontificatus nostriⁱ anno octavo.

839. ^k) loco talis est 2—5: noscitur (dinoscitur 3) esse talis. ^l) loco Iohannes — octavo 4: Primus processus monitorius contra Bavarum habitus. Ad perpetuam rei memoriam. Attendentes — VII. Id. Octobr., anno octavo; 5: Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei 40 memoriam. Attendentes quod dum errori non resistitur et cet. usque in finem superioris processus de verbo ad verbum. ^m) deest 3. 4. ⁿ) Alberthus 3. ^o) Sirartzburch 1. 2. (c *supra lineam add.*) 4; Swartzburg 3; Suartzburch, u *corr. ex w* 5. ^p) Alamanniam 4. ^q) Ernesturp 1. 2. 4. 5; Ernesturp 3. ^r) Sebeth 4. ^s) Thorono 4. ^t) loco et coram 3. 4: ac etiam. ^u) deest 3; et 4. ^v) sumitate 3. ^w) pargameno 4. 5. ^x) deest 3. ^y) suplicatione 3. ^z) eosdem 3. ^a) pro- 45 loqu. 4. ^b) bis scriptum 4. ^c) annotanda 4. ^d) presumant 4. ^e) set 3. ^f) Avenion. 3. 5. ^g) loco vel — contraire 4. 5: etc. ^h) loco hoc — incursurum 4. 5: etc. ⁱ) pont. n. desunt 4.

1) Procuratorium regis accuratius describitur infra nr. 881 cap. 3.

840. EIUSDEM LITTERAE SUPER SECUNDO PROCESSU
EPISCOPIS GERMANIAE DIRECTAE.

1324. Ian. 9 (13).

1 *Exemplar episcopi Herbipolensis autographum in tabulario Vaticano* 'Arm. C
5 *fasc. 61* nr. 3 signatum; pendet bulla plumbea filo canapis; in plicae parte dextera
legitur: de cur. N. Brun.; sub plicae parte sinistra: R(ecipe) G. de Sang̃ de cur. ex
precepto expresso dñi pp̃ et statim sub pena iur(amen)ti et officii. G. de Valle¹; reg.
Mollat 'Lettres communes' nr. 20419; cf. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 170 nr. 342a not. 1;

2 *exemplar archiepiscopi Pragensis autographum ibidem l. c. nr. 9*; pendet bulla
15 *plumbea filo canapis*; in plicae parte dextera legitur: de cur. A. Barrer.; reg. Mollat
l. c. nr. 20420; cf. Riezler l. c.;

3 *exemplaris ad episcopum Argentinensem die 13. m. Ian. missi copia coacta in
tabulario civitatis Argentinensis*;

4 *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 fol. 107 et 110 nr. 473 et*
15 *475, ubi exemplar episcopi Frisingensis exemplatum est*; ed. 'Oberbayerisches Archiv' I,
84 nr. 61 ex 4.

Exemplaria omnia praeter 4 inedita contulimus nos ipsi.

*Exemplar episcopo Spirensi directum autographum adhuc servatur in tabulario
Vaticano* 'Arm. C fasc. 61' nr. 2; pendet bulla plumbea filo canapis; in plicae parte
20 *dextera legitur*: de cur. A. Dracon.; sub plicae parte sinistra: R(ecipe) L. Verul. de
cur. ex mandato expresso dñi pp̃ et statim sub pena iur(amen)ti et officii absque omni
excusatione. G. de Valle¹; in verso leguntur: Octo (corr. ex Sex) lre dñi Iohannis
pape XXII etc., ut in 'Catalogo a. 1366. confecto'², de quo v. supra pag. 251 not. 1,
itemque super facto ducis Bavarie in discordia in imperatorem electi .III.; extr.
25 *praebet Riezler* 'Vatikan. Akten' p. 170 nr. 342 a ad autographum; reg. Mollat l. c.
nr. 20420; quod conferre supersedimus.

Exemplar episcopi Ratisponensis ibidem l. c. nr. 7; pendet bulla plumbea filo canapis;
in plicae parte dextera legitur: de cur. Eustach.; reg. Mollat l. c. nr. 20420 et Riezler
l. c. not. 1; non contulimus.

30 *Processum item archiepiscopo Salzburgensi missum esse notat Lang* 'Acta Salzburgo-
Aquileiensi' I, 72 nr. 55 not. Cf. infra ad a. 1324. Mai. 29 sqq.

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . episcopo Herbi-
polensi^a salutem et apostolicam benedictionem.

Pridem super certis petitis et supplicatis pro parte magnifici viri Ludovici^b Bavarie^c
35 ducis in discordia in regem Roman(or)um electi per dilectos filios Albertum^d de Swartz-
burch^e magnum preceptorem ordinis Hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani per Ala-

840. a) loco ep. Herbip. 2: archiepiscopo Pragensi; 3: episcopo Argent(inensi); 4: episcopo
Frisingen(si). b) Ludewici 3; L. 4. c) Bawarie 3. d) Alberthum 3. e) Suazburch (Sraz-
burch) 1. 2. 4; Swartzburg 3.

40 1) Cf. 'Quellen und Forschungen aus italien. Archiven' VII, 50. 2) Ubi notantur l. c.
col. 189 VII;

Octo littere domini Iohannis papae XXII. continent rationem, al(ias) relacionem, quam fecit
quibusdam ambassiatoribus et litteris sibi missis per Ludovicum de Bavaria. Et ne de hiis posset [esse]
diversitas opinionum vel aliter dari intelligi, fuerunt confecte huiusmodi littere et misse diversis prelati.

45 Dat. Avinione, V. Idus Ianuarii, pontificatus sui anno VIII.

maniam et magistros Ernestum^f de Sebech^g archidiaconum Herbipolensem ac Henricum^h de Throno canonicum Pragensem eiusdem ducis procuratores et nuntios in nostra et
 Jan. 7. fratrum nostrorum sancte Romane ecclesie cardinalium presentia videlicet VII. Idus
 presentis mensis Ianuarii constitutos certam responsionem fecimus, quam ne posset eidem
 addi vel detrahi seu quicquam fingi veritati super hiis obvium, nostris annotandam provi-
 dimus litteris. Quarum tenor dinoscitur esse talis:

'Iohannes episcopus servus — nostri anno octavo.' *supra* nr. 839.

Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatinus in tuis civitate
 et diocesi in locis, de quibus expedire videris, dictam responsionem et alia contenta in
 eisdem litteris per te vel per alium seu alios solemniterⁱ publicare procures, clero et^k 10
 populo loci cuiuslibet in publicatione huiusmodi convocatis. Nos de die receptionis
 presentium et hiis que super premissis facere te continget, redditurus per instrumenta
 publica inde conficienda nichilominus certiores.

Dat. Avinion(e), V. Idus^l Ianuarii, pontificatus nostri anno octavo^m.

841. 841a. PUBLICATIO PROCESSUS SECUNDI AVINIONE FACTA.

15

1324. Ian. 13.

*Imbreviatura J vel notula instrumenti super publicatione secundi processus Avinione
 confecti in Registro notularum Durandi Mercatoris notarii camerae papalis, cuius fragmenta
 exstant in tabulario Vaticano 'Collectoria 379', fol. 217'. Detexit et a. 1900. nobiscum 20
 benivolenter communicavit H. Pogatscher¹. Cancellata est imbreviatura, adiectis verbis:
 de suprascripta nota est grossatum instrumentum et per me restitutum dicto domino
 camerario. — Ineditum.*

*Minuta M vel nota in Notis instrumentorum eiusdem notarii, quarum fragmenta
 supersunt in eiusdem tabularii Reg. 'Avinion. 85' fol. 454. Item praebeuit Pogatscher. 25
 Cancellata est nota, additis verbis: Grossata est suprascripta nota et^a restituta per me
 dicto domino camerario^a. — Ineditum.*

841. *Imbreviatura (J).*

841a. *Minuta (M).*

Anno, die, mense, loco, ind., pontificatu
 et testibus predictis presentibus et requisitis².

In nomine Domini amen.
 Anno a nativitate eiusdem MCCCXXIII, 30
 die XIII. mensis Ianuarii, ind. septima,
 pontificatus sanctissimi patris et domini nostri
 domini Iohannis divina providencia pape
 XXII. anno octavo.

840. ^f) Ernestrup 1. 2. 4; Ernespurg male 3. ^g) Sebach 3. ^h) Henricum 3. ⁱ) sollemp- 35
 niter 3. ^k) deest 4. ^l) loco V. Idus 3: Idus. ^m) linea dati in 4: Datum ut supra, ubi
 sequuntur haec verba: In eundem modum dilectis filiis capitulo Turicen. mutatis mutandis.

841a. ^a) et — camerario mutato ductu post addita esse videntur M.

1) Cf. etiam E. Göller 'Römische Quartalschrift' XV (1901) p. 426 et XXII (1908) p. 144 sq., itemque
 'Die päpstliche Poenitentiare' I (1905) p. 272 sqq. 2) Id est (fol. 216'): Anno a nativitate Domini 40
 millesimo CCCXXIII, ind. septima, die XIII. mensis Ianuarii, pontificatus sanctissimi patris et domini
 nostri domini Iohannis divina providencia pape XXII. anno octavo; itemque (f. 217): Acta fuerunt hec
 Avinion(e) ante portam maiorem ecclesie cathedralis Avinion(ensis), presentibus venerabilibus et discretis
 viris dominis Bernardo de Montealrano archidiacono Tran[s]ligerensi in ecclesia Turonen. et domino
 Petro Marini rectore ecclesie de Avalhaco Catureen. dioc. et magistro Bernardo de Sancta Speria scriptore 45
 domini pape testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Reverendi in Christo patres domini^a Dei
gracia Gasbertus archiepiscopus Arelaten(sis)
camerarius et Ademarius episcopus Massi-
lien(sis) thesaurarius domini nostri pape apen-
derunt^b seu apendi vel affigi fecerunt de^c
mandato dicti domini pape ut dixerunt^e
hostiis ecclesie cathedralis Avinion(ensis)
quandam litteram bullatam cum filo de
cirico continentem processum contra sere-
nissimum et^d potentem virum dominum
Ludovicum ducem Bavarie electum in Ro-
man(or)um regem et quoddam procuratorium
dicti^e domini Ludovici et suplicationem
suorum procuratorum directam domino nostro
pape pro^f ipso domino electo^f ac eciam
supersessionem a gravamine et publicacione^g
sentenciarum in dicto processu contentarum
ad duos menses. Que quidem littera bullata
in prima linea incipit: 'Iohannes episcopus
servus servorum Dei. Ad perpetuam rei
memoriam' et in secunda linea incipit:
'Dudum VIII. videlicet^h Id. Octobr.' et finit
in eadem: 'preiudiciales excres¹' et in
penultima linea incipit: 'eandem in eiusdem
ecclesie'² et finit in eadem: 'apostolorum
eius se'³.

30

Precipientes dicti domini camerarius et
thesaurarius Lippo de Florencia, Raynaldino
de Mediolano, Gerarducio de Castrolieaudi
et Franciscoⁱ de Perutio cursoribus domini
pape, ut dictam^k litteram bullatam custo-
diant in dictis hostiis, quantum dicti domini
nostri pape vel dictorum dominorum came-
rarii et thesaurarii placuerit voluntati, et
eam exemplari vel transcribi permittant
quibuscunque volentibus extrahere vel

Reverendus in Christo pater dominus
Gasbertus Dei gracia archiepiscopus Are-
latensis domini pape camerarius ante portam
maioris ecclesie Avinion(ensis), reverendo in
Christo patre domino Ademario Dei gracia
episcopo Massilien(si) ipsius domini pape
thesaurario ac me notario et testibus infra-
scriptis presentibus, existens quandam litte-
ram apostolicam cum filis de serico bulla
dicti domini nostri pape bullatam, cuius
quidem littere secunda linea incipit: 'Dudum
videlicet VIII. Id. Octobris' et finit in
eadem: 'preiudiciales excres¹', in penultima
vero linea incipit: 'eandem in eiusdem
ecclesie'² et finit in eadem: 'apostolorum
eius se'³, certum processum tunc et alias
habitu per sanctissimum patrem et domi-
num nostrum^a summum pontificem pre-
dictum contra magnificum virum dominum
Ludovicum ducem Bavarie in Roman(or)um
regem electum ac procuracionis quorundam
procuratorum dicti ducis et supplicacionis
porrecte dicto domino nostro pape pro parte
ducis eiusdem per procuratores eosdem teno-
res necnon et supersessionem usque ad certum
tempus publicationis sententiarum et pena-
rum latorum alias contra ducem predictum
inter nonnulla alia continentem legit astanti-
bus et substancialiter vulgarizavit. Et ambo
simul videlicet domini camerarius et thesau-
rarius supradicti dictam litteram bullatam
appendi et affigi fecerunt in foribus ecclesie
maioris Avinion(ensis) supradicte.

Precipientes Lippo de Florencia, Ray-
naldino de Mediolano, Gerarducio de Castro-
liceaudi et Francisco de Perutio cursoribus
dicti domini nostri pape ibidem presentibus,
ut eiusdem littere sic affixe custodiam dili-
gentem haberent, quantum domini nostri
pape vel dominorum camerarii et thesau-
rarii predictorum fuerit voluntatis, quodque
permitterent cunctos volentes inde copiam
ipsam liberaliter extrahere de eadem et

841. ^a) super permissione divina delet. J. ^b) sequitur affigiis delet. J. ^c) de mand. — dixe-
runt supra lineam add. J. ^d) supra lineam add. J. ^e) sequitur electi delet. J. ^f) pro — electo
supra lineam add. J. ^g) et publ. supra lineam add. J. ^h) videlicet octavo cum signo transponendi J.
ⁱ) secunda c corr. ex s J. ^k) m corr. ex s J.

841a. ^a) et dom. nostr. bis scripta M.

1) Supra pag. 661 lin. 35. 2) Supra pag. 662 lin. 32 sq. 3) Ibid. lin. 36.

exemplare et dictam bullam reportent ad cameram domini nostri pape. Et de predictis dicti domini camerarius et thesaurarius requisiverunt me Durandum facere publicum instrumentum.

quod ipsam litteram singulis diebus ad cameram ipsius domini nostri pape reportarent.

Acta fuerunt hec Avinion(e), anno, die, mense, loco, indic. et pontificatu predictis. 5
Presentibus venerabilibus viris dominis Bernardo de Montealtrano archidiacono Transligeren(s) in ecclesia Turonen(s), Petro Marini rectore ecclesie de Avalhaco dioc. Caturen. ac magistro Bernardo de Sancta 10
Speria scriptore domini pape et pluribus aliis testibus ad premissa vocatis et rogatis et me Durando Mercatoris clerico dioc. Caturen. auctoritate imperiali publico notario, qui predictis omnibus et singulis, 15
dum per ipsos dominos camerarium et thesaurarium agerentur, [interfui]^b eaque de mandato eorum scripsi et in^c formam publicam reddegi meoque signo et nomine in premissorum testimonium roboravi requisitus. 20

842—846. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1324. Ian. 14.—19.

842. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores.* Ian. 14.

Copia (c.) in *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 74^a* 25
nr. 903, ubi inscriptio: Eidem regi. Contulimus nos. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 67 nr. 32 ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten zur Geschichte der Rheinlande' I (Bonn 1902) pag. 306 nr. 654 ex c.; Fayen 'Lettres de Jean XXII' I (Rome 1908) pag. 473 nr. 1278 ex c.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 305 Pöbste nr. 209 (Addit. I); Dudik 'Iter Romanum' 30
II, 91 nr. 65.

Magnitudinis regie litteras per dil. fil. Henricum de Godognia canonicum Camera-
censem nuncium regium nostro apostolatu presentatas, quibus eidem petebat nuncio
regia providentia fidem credulam adhiberi, benigne recepimus et ea que predictus nuncius
nobis explicare sub dicta credentia voluit, audivimus et intelleximus diligenter. Cumque 35
ipse pro parte tue celsitudinis a nobis inter cetera duxerit postulandum, quod in certis
processibus per magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie in discordia dudum in
re[ge]m Roman(or)um electum ad tui factos sicut asserebat instantiam contra dil. fil.
nobilem virum ducem Brabantie nichil vellemus per processus nostros, quos certis ex
causis contra predictum Ludovicum ducem Bavarie nuper habuimus, specialiter inmutare, 40

841a. ^b) excidit M. ^c) sequitur hanc delet. M.

nos volentes in hiis, que secundum Deum possumus, annuere votis tuis serenitati tue super hoc respondemus, quod nichil inmutare quoad presens super eisdem processibus intendimus specificè vel expresse.

Datum Avinion(e), XIX. Kal. Febr., anno octavo.

843. *Litterae ad eundem alterae.* (Ian. 14? 19?)

Copia ibidem, ubi bis insertae sunt: 1) tom. 112 II fol. 73^r nr. 897, addita inscriptione: Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri, inter litteras nr. 895 a. 1324. Aug. 21 et nr. 900 Ian. 27 datas; 2) tom. 112 II fol. 74^r nr. 905 cum inscriptione: Regi Boemie inter litteras nr. 904 Ian. 19 (infra nr. 486) et nr. 906 Apr. 6 datas.
10 *Contulimus nos. Textus fere omnino inter se concordant.* — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 72 nr. 43 ex 1 et I, 68 nr. 34 ex 2; Sauerland l. c. I, 313 nr. 667 ex 2.

Reg. Dudik l. c. II, 91 nr. 67 ex 2 (ad Ian. 19).

Excellentie tue litteras noviter nobis missas benignitate recepimus consueta. Que cum insinuaverint nobis grate devotionis et sinceritatis affectum, quem ad nos et sanctam^a
15 Romanam ecclesiam^b pure geris, propterea tibi, fili carissime, non indigne refferimus^c gratias quas valemus. Rogantes magnitudinem regiam et hortantes attente, quatinus sic perseveranter in ipsa dispositione persistas, quod ex huiusmodi perseverantie meritis apud Deum et ipsam ecclesiam laudis et premii clareas incrementis. Petitiones vero nobis pro parte tua per tuum nuncium presentatas exaudibiliter tuo intuitu expeditimus
20 iuxta posse.

844. *Litterae regi Franciae missae priores.* Ian. 19.

Copia (c.) ibidem tom. 112 II fol. 13 nr. 548, ubi inscriptio: Regi Francie. Contulimus nos. — Extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 172 nr. 347 ex c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 254 nr. 194.

1. Nuper, fili carissime, certitudinaliter intellecto, quod dux Bavarie in regem
25 Romanorum electus certos ad nostram presentiam nuncios destinabat, hec ex(c)ellentie regie curavimus intimare¹. Ut autem quid prefati nuncii proposuerint quidque ipsis per nos responsum fuerit, providentia regia non ignoret, ecce quod in summa proposuerunt nuncii antedicti, quod eorum dominus murmurando perceperat ab aliquibus, quod in
30 Romana curia graves processus facti fuerant contra eum, licet super hoc certitudinem alias non haberet, ipsosque ad nostram presentiam miserat, ut se deberent super hoc plenius informare et si processus tales contra ipsum habitos invenirent, nobis pro parte sua supplicare deberent, ut ei ad deliberandum super illis seque excusandum et facta sua iustificandum vellemus certum terminum assignare, cum si forsàn excessisset in aliquo,
35 paratus esset illa reformare. Et hoc idem eorum procuratorium continebat. Nos autem cum fratrum nostrorum deliberatione prehabita diligenti prefati ducis excessibus repetitis de fratrum nostrorum consilio ipsis duximus respondendum, quod nostre intentionis non erat in processu nostro contra dictum ducem habito aliquid innovare ipsum tollendo vel suspendendo vel quoad impediendum effectum sententiarum in eo latarum terminum
40 dilationem vel prorogationem aliquam concedendo, immo volebamus eum quoad omnia contenta in ipso et ipsius effectum in suo pleno vigore atque robore permanere. Verum

843. a) sanctam deest 2. b) eccl. Rom. 2. c) referimus 2.

1) *Litterae pontificis de his rebus servatae non sunt.*

cum in dicto processu sibi duxerimus intimandum, quod si in premissis in ipso processu contentis infra prefixum sibi terminum exequendis foret^a negligens vel remissus, contra ipsum ad publicationem penarum, in quas propter excessus in dicto processu^b expressos inciderat vel incideret in futurum, et al(ias) quantum suaderet iusticia procederemus eius absentia non obstante, intendebamus usque ad duos menses

Jan. 7. a dat(a) presentium computandos a publicatione penarum in processibus huiusmodi ac ab aggravatione supersedere processus eiusdem, infra quos certificari possemus, quid per eundem circa premissa extiterit reformatum. Per hoc tamen nec volebamus nec intendebamus nos aliquatenus obligare, quin etiam eorundem duorum mensium pendente termino ad aggravationem dicti processus et al(ias) possemus procedere contra ipsum, si et prout nobis pro conservatione iurium et honoris eiusdem ecclesie viderimus expedire. Hanc igitur responsionem nostram die dat(e) presentium publicandam providimus, ut ad ipsius ducis et communem omnium noticiam deducatur, ac litteras nostras bullatas responsionem continentes eandem in ecclesie Avinion(ensi) appendi hostiis fecimus et^c affigi¹.

2. Ad hec dilectos filios nobiles viros Petrum Germanum ac Arnaldum Duesa et Petrum de Via nepotes nostros, quos in occursum disposueramus regie magnitudinis nudius destinare, cum adventus regius vicinior quam speremus extiterit, nonnullaque emergentia postmodum, que ipsi regie celsitudini explicabunt oretenus, illorum accessum impediunt, super mora excusantes huiusmodi eidem celsitudini affectius commendamus. Verentes itaque propter viarum discrimina, ne fortassis ad manus regias huiusmodi littere pervenissent, illas sub presentium serie destinare providimus iterato.

Datum ut supra².

In eundem modum comiti Vallesii verbis competentibus mutatis.

845. Litterae alterae eidem directae. Jan. 19.

Copia (c.) *ibidem* tom. 112 II fol. 14 nr. 549, ubi inscriptio: Regi Francie. *Continuus* nos. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 54 nr. 12 ex c.; *Fayen l. c. I*, 474 nr. 1280 ex c. *Böhmer, Reg. Ludw. p. 305 Pabste nr. 210.*

Ad regalis celsitudinis noticiam deducimus per presentes, quod super processu habito contra dil. fil. nobilem virum ducem Brabantie ad instantiam carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris per magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie in discordia in regem Romanorum electum hoc, quod a nobis pro parte dicti regis supplicatum extiterit, videlicet quod circa processum predictum contra dictum ducem Brabantie et pro rege predicto coram dicto duce Bavarie habitum nichil vellemus, si pro parte dicti ducis Brabantie nos requiri contingeret, specialiter immutare, prompte duximus annuendum. Processus autem contra dictum ducem habitos ex[c]ipere a nostris processibus sine evidenti processuum eorundem preiudicio nostraque indecentia, sicut et circumscriptio potest percipere regia, nequiremus, presertim cum tam in curia quam in diversis mundi partibus processus nostri predicti absque exceptione processus alicuius fuerint publicati.

Datum ut supra².

844. a) fores c. b) processus c. c) supra lineam add. c.

1) *Supra* nr. 839. Quae omnia iam die 7. m. Jan. regi Franciae scripta esse videntur et hic iterum proponuntur; cf. *lin. 20 sq.* 2) Litterae praecedentes nr. 545 hanc lineam dati praebent: Dat. Avinion., XIII. Kal. Februarii, anno octavo.

846. *Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. Ian. 19.*

Copia (c.) ibidem tom. 112 II fol. 74^r nr. 904. Contulimus nos. Est inscriptio: Dilecto filio nobili viro Lippoldo duci Austriae. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 68 nr. 33 ex c.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 305 Pabste nr. 211.*

Magnificentie^a tue nuncios nuper ad nostram presentiam venientes benigne recepimus et que voluerunt coram nobis proponere, libenter audivimus et intelleximus diligenter. Sane certis ex causis in consideratione deductis, quas iidem nuncii tibi refferre poterunt, nos in presentiarum nec fuit expediens nec decuit concedere nec admittere postulata.
10 Super quo tua nos habeat nobilitas excusatos. Super hiis etiam carissimus in Christo filius noster Robertus rex Sicilie illustris tue nobilitati scribit plenius per nuncios memoratos¹.

Datum Avinione, XIII. Kal. Febro[a]r., anno octavo.

847—849. PUBLICATIONES PROCESSUUM PONTIFICIS
IN DIOECESI TRIDENTINA.

15 1324. Ian. 21.—Febr. 12.

847. *Publicatio in ecclesia maiori Tridentina. Ian. 21.*

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Armar. C fasc. 56 nr. 2' signatum. Contulimus vel descripsimus nos. — Decurtatum ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 101 nr. 75 ex or.

Reg. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 173 nr. 348; Mollat 'Lettres communes' nr. 20423.

20 *Cf. publicationem similem a. 1323. Dcc. 6 ibidem factam Mollat l. c. nr. 20416, quam iam notavimus supra pag. 660 lin. 15 sq.*

In Christi nomine Amen.

Nativitatis eiusdem anno millesimo trecentesimo vigesimo quarto, indictione septima, die Sabbati vigesimo primo Ianuarii, Tridenti in ecclesia cathedrali, presentibus
25 et ibidem convocatis et congregatis specialiter ad infrascripta ad sonum campane ac voce preconia tam religiosis et ecclesiasticis quam aliis secularibus personis videlicet inter alias personas religiosis et fidedignis ac venerabilibus viris fratribus Petro abbate monasterii Sancti Laurentii sancti Benedicti, Iacobo de Bononia priore, Gabriele de Verona subpriore, Bonaventura, Nicolino et Augustino de Tridento et Iohanne de Verona
30 conventualibus Predicatorum, fratribus Constantino de Monticulo guardiano, Nicolao de Mant(ua), Adriano de Roveredo et Martino de Tolosa conventualibus Minorum ordinum et conventuum prope Tridentum, fratribus Gabriele de Tervisio priore, Partholopeo de Verona lectore, Alberto de Allemania, Symone de Feltro, Bartho(lomeo) de Verona et Franseisco de Boçano conventualibus conventus Heremittarum de Tridento necnon
35 honorabilibus viris dominis Gerardo de Surburg archidiacono, Nicolao de Miksina scolastico, Henrico dicto Agnello, Gerardo de Bononia et Iohanne de Brixia canonicis

846. ^a) regie add. c.

1) Quae litterae servatae non sunt.

Tridentin(is) atque nobilibus viris dominis Gerardo de Archo, Petrozotto de Lodrono, Friderico de Campo, Benedicto de Seyano^a et Henrico de Porta de Bozano Tridentin. dioc. ac etiam dominis Guillelmo de Bellençanis, Matheo de Gardellis, Alberto de Ladonna et Adelperio iurisperitis, Bonaventura de Gardellis, Guillelmo de Castronovo, Marcho de Bellençanis et Oddorico Pacifici civibus Tridentinis atque Martino a Ferro, 5 Guillelmo de Montagna, Gerlaco Henrici de Viarago et Francisco de Merchadentis notariis de Tridento testibus et aliis quam pluribus Christi fidelibus ibidem ut premittitur specialiter congregatis.

C Nicolaus condam Henrici de Brixina famulus ut asseruit honorabilis viri domini Gislemberti decani ecclesie Brixinen(sis) ibidem et in presenti coram suprascriptis 10 testibus aliaque ut premittitur Christi fidelium multitudine copiosa ac me Rolandino notario infrascripto tanquam persona publica dedit, dimisit et manualiter presentavit religioso viro domino fratri Conrado de Ugerstal ordinis Cisterciensis, reverendi patris domini Henrici Dei et apostolice sedis gratia Tridentini episcopi nunc pro arduis ecclesie sue Trident(ine) negotiis in remotis agentis vicario generali, prout de suo vicariatu huius- 15 modi patet ex serie quarundam patencium litterarum ipsius domini episcopi omni suspicione carencium et vero sigillo eiusdem cereo sano, integro et illeso pendente munitarum a me eodem Rolandino iam dicto notario pluries visarum et lectarum, Dec. 13. datarum seu concessarum sub die Martis terciodecimo Decembris, nat(ivitatis) dominice anno millesimo trecentesimo vigesimo tercio, ind. VI¹, recipienti devote et humiliter 20 ac etiam cum omni reverentia quasdam patentes litteras cum processibus contentis in eis sanctissimi in Christo patris et domini domini Iohannis divina providencia pape XXII. bulla papali plumbea ad cordam canapis pendente munitas, que specialiter domino Tridentino episcopo diriguntur tenoris et continencie infrascripte. Quas quidem litteras et processus contentos in eis dominus frater Conradus predictus, volens quantum in se 25 erat ac vice et loco dicti domini episcopi sicut iam dictum est in remotis agentis mandatum apostolicum exequi reverenter, statim ibidem et in presenti post presentationem litterarum ipsarum absque ullo intervallo tanquam obediencie filius in modum executionis earum coram populo legi et publicari cum omni solennitate et diligentia mandavit et fecit per me Rolandinum notarium memoratum et in lingua materna per 30 suprascriptum fratrem Iacobum priorem Predicatorum pariter explicari. De quarum litterarum et processuum presentatione, recepcione, publicatione et explicacione materna ac omnibus aliis supradictis ibidem dominus frater Conradus vicarius similiter rogavit et mandavit per me eundem Rolandinum et omnes alios suprascriptos asstantes notarios unum et plura eiusdem tenoris publice confici documenta. 35

Ipsarum autem litterarum et processuum contentorum in eis tenor sequitur in hec verba:

'Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . . episcopo Tridentino salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra dil. — nostri anno octavo².

(S. N.) Ego Rolandinus Petri Bonandree civis Bononiensis imperiali auctoritate notarius et suprascripti domini episcopi Tridentini scriba suprascriptarum litterarum presentationi, recepcioni, publicationi et explicacioni materne ceterisque premissis una cum infrascriptis Gerlaco, Martino, Guillelmo et Francisco tabellionibus et testibus interfui et ea rogatu et iussu dicti domini fratris Conradi vicarii publice scripsi. 45

847. ^a) an Seyano? or.

1) *Servatae non sunt.* 2) *Supra nr. 795 ad 1.*

(S. N.) Ego^b Gerlacus filius condam domini Henrici de Supramonte sacri pallatii notarius suprascriptarum litterarum presentationi, receptioni, publicationi et explicationi materne omnibusque premissis una cum suprascripto Rolandino et cum infrascriptis Martino, Guilielmo et Francisco tabelionibus et testibus interfui et hinc ad eorum
5 maius testimonium atque fidem me in testem subscripsi meisque signo et nomine roboravi.

(S. N.) Ego^b Martinus condam Bonomi imperialli auctoritate notarius suprascriptarum litterarum presentationi, publicationi et explicationi materne ceterisque premissis una cum suprascripto Rolandino^c et infrascriptis Guillelmo et Francisco tabelionibus et testibus interfui et hinc ad eorum maius testimonium atque fidem me in testem sub-
10 scripsi meisque signo et nomine roboravi.

(S. N.) Ego^b Guilielmus imperialli auctoritate notarius infrascriptum litterarum presentationi, publicationi et explicationi materne ceterisque premissis una cum suprascriptis Rolandino, Gerlaco et Martino et infrascripto Francisco tabelionibus et testibus interfui et hinc ad eorum maius testimonium atque fidem me in testem subscripsi
15 meisque signo et nomine roboravi.

(S. N.) Ego^b Franciscus de Marchadentis imperiali auctoritate notarius suprascriptarum litterarum presentationi, publicationi et explicationi materne ceterisque premissis una cum suprascriptis Rolandino, Gerlaco, Martino et Guilielmo tabelionibus et testibus interfui et hinc ad eorum maius testimonium atque fidem me in testem subscripsi meisque
20 signo et nomine roboravi.

848. *Litterae vicarii generalis. Ian. 21.*

Copia (c.) nonnisi in instrumento Publicationis infra nr. 849. Continuumus nos. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 98 in nr. 74 ex or.

Frater Conradus de Uçerstal ordinis Cisterciensis, reverendi patris domini Heinrici
25 Dei et apostolice sedis gratia Tridentini episcopi nunc pro arduis ecclesie sue Tridentine negotiis in remotis agentis vicarius generalis discretis viris universis et singulis . . abbatibus, . . prioribus, . . prepositis, . . archipresbiteris, . . plebanis et aliis ecclesiarum rectoribus et prelati eorumque vicesgerentibus per Tridentinam civitatem et eius diocesim constitutis, ad quos presentes pervenerint salutem in Domino et mandatis
30 nostris, immo verius apostolicis firmiter obedire.

(1) Noveritis nos nuper videlicet die date presentium quosdam patentes processus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Iohannis divina providentia pape XXII. bulla papali plumbea ad cordam canapis pendente munitos, qui specialiter prefato domino episcopo dirriguntur ex parte ipsius domini pape, cum omni devotione
35 et humili reverentia recipisse. Quorum per omnia tenor sequitur in hec verba:

'Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . episcopo Tridentino salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra dil. — nostri anno octavo^{1,2}.

(2) Nos itaque frater Conradus predictus volentes quantum in nobis est ac vice et
40 loco dicti domini episcopi sicut premittitur in remotis agentis mandatum huiusmodi apostolicum reverenter exequi, ut tenemur, statim ipsa die date presentium tanquam obedientie filius in cathedrali ecclesia Tridentina convocata voce preconia et specialiter congregata ad hoc cleri et populi ac religiosorum aliorum multitudine copiosa processum

847. ^{b)} alia manus or. ^{c)} sic or.

45 1) *Supra nr. 795 ad 1.*

ipsum insertum presentibus publicari solenniter et in lingua materna exponi mandavimus diligenter et inde unum per Rolandinum de Bonis notarium nostrum confici et per alios plures notarios subscribi publicum instrumentum prefato domino nostro summo pontifici transmittendum¹. Verum ut talis processus et eius publicatio pretextu et auctoritate mandati apostolici iam dicto domino episcopo in hac parte directi ad omnium et singulorum eorum potissime quorum interest noticiam lucidius deducatur, vos universaliter singulos et singulariter universos auctoritate qua fungimur semel, secundo et tertio perhemtorie requirimus et monemus, nichilominus sub excommunicationis officii et beneficii privationis penis districte mandantes, quatinus vos et quilibet vestrum prefatum processum apostolicum presentibus ut dictum est insertum in ecclesiis vestris vel aliis locis publicis vestrorum plebatuum, in quibus expedire videritis, immediate post receptam ab infrascriptis presentium copiam coram populis vestris utriusque sexus vocandis ad hoc et specialiter congregandis solemniter publicetis et quam clarius eis vulgariter exponatis. Facientes fieri de publicatione huiusmodi publica instrumenta harum seriem continentia, que nobis sub penis predictis quam cicius poteritis transmittatis vel alias per vestras patentes litteras harum seriem continentes sub vestris sigillis solenniter intimetis, ut instrumenta ipsa seu litteras postmodum, sicut in mandatis habemus, prefato domino nostro summo pontifici transmittere valeamus. Volumus insuper et mandamus, quatinus cum vobis omnibus presentes fuerint presentate, vos ecclesiarum prelati et rectores de Tridento et adiacentibus sibi partibus apud prefatum Rolandinum notarium nostrum, vos de partibus Longiatis Theotonici apud prepositum de Augea, vos de vallibus Annanie et Solis apud plebanum de Clesio, vos de Iudicaria apud archipresbiterum de Ripa, vos vero de valle Lagarina apud archipresbiterum de Lizana Tridentin. dioc. copiam presentium huiusmodi vestris tamen sumptibus et expensis studeatis recipere indillate, ut predicta omnia efficaciter possitis exequi que mandantur.

(3) Quibus Rolandino, preposito, plebano et archipresbiteris tenore presentium damus firmiter in mandatis, ut dictas nostras litteras et processum apostolicum contentum in eis, quam cicius eis presentate fuerint et per eos, dicto Rolandino dumtaxat, excepto solenniter publicate, copient et eas originales videlicet restituant presentanti. Quarum copiarum per ipsos, cum ab eis petieritis, absque mora alia vobis et vestrum cuilibet cum effectum volumus exhiberi. Alioquin si mandati nostri immo verius apostolici, quod non credimus, negligentes in aliquo fueritis vel remissi, contra vos et vestrum quemlibet non super hoc requirendum ulterius nec monendum procedemus, quantum sciverimus et poterimus iusticia suadente. De presentatione presentium seu notificatione, quas registrari ad cautellam et sigillo nostro fecimus roborari, relationi . . . latoris earum cuiuslibet episcopalis curie Tridentine iurati nuncii aut publico super hoc condito documento fidem indubitabilem prebituri.

Dat. Tridenti in supradicta cathedrali ecclesia, die Sabbati XXI. Ianuarii, nativitatís dominice anno millesimo trecentesimo vigesimo quarto, indictione septima.

849. *Publicatio in plebe Vallis Flemarum.* Febr. 12.

Originale (or.) in eodem tabulario inter 'Instrumenta miscellanea a. 1324. caps. I'. Contulimus nos. — Ed. l. c. I, 98 nr. 74 ex or.

Reg. Riezler l. c. p. 173 nr. 348; Mollat l. c. nr. 20359.

Cf. etiam publicationes in diversis plebibus inter dies 29. m. Ian. et 12. m. Febr. habitas apud Mollat l. c. nr. 20353. 20354. 20428. 20357. 20358. 20432, quas ordine chronologico enumeramus.

1) *Supra nr. 847.*

(S. N.) In Christi nomine amen. Anno nativitat^{is} eiusdem millesimo trecentesimo vigesimo quarto, indicione septima, die Dominico duodecimo mensis Februarii, in ecclesia Sancte Marie plebis Vallis Flemarum dioc. Tridentine, presentibus domino Altomo iudice, Cambio notario, ser Otone notario, ser Bertoldo condam domine Hermanine, Iorio notario
 5 eius filio, Benasudo notario, Frederico notario, Omnebono notario omnibus de villa Cavalesii, ser Coradino de villa Castelli, Bartholameo condam Hengledie de villa Avarene, Iohanne Maçorento de villa Tesedi, omnibus de dicta valle Flemarum testibus et aliis.

C Discretus vir dominus Iohannes viceplebanus dicte ecclesie Sancte Marie asserens ibidem et in presenti sibi ex parte domini fratris Conradi infrascripti presentatas fuisse^a
 10 litteras infrascriptas et eius sigillo impresso munitas, continentes quemdam processum apostolicum, ut inferius plene constat, et ipsas per eum benigne susceptas fuisse et propterea volens tanquam obedientie filius mandatum in eis insertum apostolicum videlicet exequi reverenter, convocato prius ad sonum campane universo sue plebis populo utriusque sexus et ad hoc specialiter congregato, fecit in dicta sua ecclesia ipsas litteras
 15 et processum in modum publicationis earum legi solenniter per me Iohannem notarium infrascriptum et per Petrum notarium infrascriptum vulgarizari et nichilominus ipsemet in lingua materna etiam horetenus cum omni diligentia explicavit et omnia que scivit ad hec utilia et neccessaria ob reverentiam mandati apostolici effectualiter adimplevit. Rogans me Iohannem notarium memoratum, ut de hiis omnibus publicum deberem con-
 20 ficere documentum. Ipsarum autem litterarum et processus tenor sequitur in hec verba:

‘Frater Conradus de — quarto, indicione septima.’ *supra* nr. 848.

Ego Iohannes notarius comitis palatini de Alehat premissis omnibus interfui et ea rogatus publice scripsi.

Ego^b Petrus condam Otoneli inperhiali autoritate notarius premissis omnibus
 25 interfui et ea rogatus publice scripsi.

850—852. LUDEWICI SCRIPTA AD STURAS CIVITATUM SPECTANTIA.

1324. Ian. 22. — Febr. 8.

850. *Exemtio a sturis.* Ian. 22.

30 *Originale 1 in tabulario Lichensi valde corrosum. — Ed. ope Copiarii recentioris Reimer ‘Hessisches Urkundenbuch’ II, 2 p. 243 nr. 260 ex or. Editionem contulimus.*

Copia 2 in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 107^r. Contulit H. Herre.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 681.

35 Ludewicus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus^a religiosis viris abbati et conventui monasterii in Arnspurg ordinis Cisterciensis Moguntine diocesis, devotis^b suis dilectis, gratiam suam et omne bonum^b.

Regalis elementia consuevit viris religiosis divino cultui mancipatis esse favorabilis et benigna, ut eorum votiva intercessione salutis sibi crescat meritum apud Deum.
 40 Sane in Christo dilecti^c vestris supplicationibus gratiosius annuentes, curias vestras in

849. ^a) suas *add. or.* ^b) *alia manus or.*

850. ^a) *loco* Ludewicus — augustus 2: Lud. etc. ^b) *loco* devotis — bonum 2: etc. ^c) *dil. in Chr.* 2.

oppidis nostris Franchinfurt, Frideberch, Weflar et Geylenhusen^d situatas ab omnibus vecturis curruum, steiuris^e et serviciis singularibus nobis seu Romanis regibus inantea prestandis, salvo iure civium predictorum oppidorum, eximimus et auctoritate regia liberamus, maxime cum clare ostenditur^f, quod a preteritis temporibus huiusmodi vecturas, steuras et servicia Romanis regibus non consueveritis de predictis curiis exhibere. In^g 5 cuius nostre exemptionis et libertacionis testimonium presentes conscribi et nostro sigillo iussimus communiri^g.

Datum in Franchinfürt^h, XI. Kalendas Februar.ⁱ, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto^k, regni vero nostri anno decimo.

851. *Quitatio pro civitate Francofurtana. Ian. 23.*

10

Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 188 nr. 241 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 682.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des 15 riches verjehen an disem brieft, daz uns unser liebe getrewen . . de pûrger von Franchenfürt verricht und gewert haben ietz der stewart, der si uns schuldich sein zu geben an sand Martins tag der nû schirest chûmt, daran si uns ein besunder gevellicheit 20 getan haben, und sagen si der selbn stewart ledich und los. Von besundern gnaden und auch ze ergetzûng des schadens, den si in unserm und des riches dienst genomen haben, sagen wir si auch ledich und los der stewart, der si uns schuldich werden ze 1325. Nov. 11. geben von dem vorgeantten sand Martins tag uber ein jar, also daz si an dem dritten 1326. Nov. 11. sand Martins tag darnach uns schuldich sein ze gebene ir stewart als vor. Dozwischen sullen wir dhain stewart von in vordern. Zu ûrchund dises briefs.

Der geben ist zû Franchenfürt, an dem Montag vor sand Pauli tag als er bechert 25 wart, do man zalt von Crists gebûrt dreutzehenhundert jar darnach in dem vierundzweintzigistem jar, in dem zehenden jar unsers riches.

852. *Quitatio pro civitate Wetzlariensi. Febr. 8.*

Originale (or.) in tabulario civitatis Wetzlariensis. Descripsit E. Wiese. Sigillum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

30

Cf. notam Libri cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 107^v:

Nota quod dominus rex quittat cives in Wepflaria et in Fridberch de steura consweta in festo beati Martini venturo proxime persolvenda.

Dat. in Franchenfurt, VI. Id. Febr., anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

35

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 687 (= p. 39 nr. 671).

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presentibus litteris profiteamur, prudentes viros . . cives Wetflarienses fideles nostros dilectos nobis de steura 40 consueta in festo beati Martini venturo proxime persolvenda satisfecisse eamque persolvisse integraliter et complete. Unde de ipsa eos quittos, liberos et solutos dicimus et reddimus. Presencium testimonio litterarum, quas super eo conscribi et sigillo nostro iussimus communiri.

Datum in Franckenfürt, VI. Idus Febr., anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

850. d) Franchenfurt, Frideberg (et delet.), Geylenhausen et Wepflær 2. e) sic 1; steuris 2. 45
f) ostenderitis 2. g) In — communiri des. 2. h) Franchenfurt 2. i) Febr. 2. k) MCCCXXIII. 2.

853. REMISSIO HOMAGII CIVITATUM MARCHIAE
BRANDENBURGENSIS.

1324. Ian. 27.

*Originale in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulit H. Herre. Sigillum
5 parum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Riedel 'Codex diplomaticus' II, 2
pag. 12 nr. 610.*

Wie Agnes van Godis gnaden hertoginne tû Brunsw(ik) enbieden den truwen luden
riddern, knechten, ratmennen unde gemeinen borgern in den landen, up den husen unde
in den steden tû Berlin, Spandow, Middenwolde, Copenik, Landisberg, Teltow unde
10 Rathenow al lief unde al gut unde segken iuk alle ledich unde los mit gudeme willen
der huldunge, der eide unde alle des lövedes, dat ie us gesworen unde gelovet hebbin,
unde wisen iuk an den weldigen fursten usen herren konig Lodewigh van Rome oder
an den ersamin fursten maregreven Lodewich van Brandenboreh usen ômen, oft ene die
sulve koning dar mede belegen heft. Unde sende iuk tû einer bewisunge dessen openen
15 brief besegelt mit useme ingesegele.

Dit is geschen unde dese brief is gegevin tû Stendal vor den ratmennen, na der hort
uses Herren dusint jar drihundert jar vierundetvintich jar, des Vridages vor Lichtmissen.

854. LUDEWICI PERMUTATIO TELONEI.

1324. Ian. 28.

20 *Originale in tabulario regio Dusseldorpiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum fere
illaesum loro membranaceo.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 686.

Cf. infra ad a. 1344. Sept. 17.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Adolfo
25 comiti de Monte fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Nolentes thelonium, quod ante nemus Dusburgense hueusque de vinis, mercimoniis
et aliis rebus per alveum Reni deductis recepisti, per te ibidem inantea recipi vel
exquiri, tibi concedimus per presentes, quatinus idem thelonium apud Dusseldorf inantea
exigere et recipere valeas, sicut hoc ante dictum nemus hactenus recepisti. Dantes
30 tibi super hoc has litteras maiestatis nostre sigilli munimine roboratas.

Dat. apud Hachenberg, V. Kalen. Februar., anno Domini millesimo trecentesimo
vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

855. MANDATUM EPISCOPI CONSTANTIENSIS SUPER
PUBLICATIONE PROCESSUUM PONTIFICIS.

1324. Febr. 4.

35 *Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Arm. C fasc. 54 nr. 28'. Contulimus nos.
E quinque sigillis pendent quinti fragmentum loro membranaceo, lorum sigilli primi,
ceteris omnibus deperditis. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 96 nr. 71 ex or.*

Reg. ep. Constant. nr. 3985; Mollat 'Lettres communes' nr. 20427. Cf. Rieder 'Römische Quellen' p. 174 not. ad nr. 640.

Cf. infra ad a. 1324. Mai. 5 sqq.

Rûd(olfus) Dei gratia Constanciensis episcopus et ecclesie Curiensis gubernator dilectis in Christo . . . abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, rectoribus, presulibus, vicepresulibus et aliis ecclesiarum personis per Constanciensem civitatem ac dyocesim constitutis et specialiter . . . abbatibus in Campidona, in Brigancia, in Wingarto, in Isnina monasteriorum ordinis sancti Benedicti Constan(cien.) dyoc. salutem et sinceram in Domino caritatem.

Noveritis nos litteras sanctissimi patris ac domini domini Iohannis divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summi pontificis non cancellatas nec in aliqua sui parte viciosas recepisse sub vera ipsius bulla plumbea in filo canapis pendente, tenorem qui sequitur continentes:

*'Iohannes episcopus servus — nostri anno octavo.'*¹

Ceterum cum nos iuxta mandatum apostolicum nobis in litteris predictis directum easdem litteras clero et populo in civitate Constanciensi convocatis publicavimus, vobis sub pena suspensionis ab officio vestro divinorum et excommunicationis late sententie in vos, si presens mandatum efficaciter non fueritis executi, districte precipimus monitione trium dierum previa, quatinus convocatis clero et populo opidorum seu locorum in Campoduno, in Ravenspurg et in Lindaugia ac aliorum, prout lator presencium petiverit, litteras papales predictas sollempniter iuxta tenorem et continenciam earundem litterarum et mandati in eisdem litteris nobis facti publicetis et exponatis, taliter quod intencio earundem litterarum eciam laicis detegatur. Et in signum executi mandati sigilla vestra presentibus appendatis, subscribendo nichilominus litteris presentibus, ubi et quando per vos ad executionem presencium sit processum, nobisque per vestros certos nuncios presentes litteras remittatis.

Datum Constancie, anno Domini MCCC vicesimo quarto, II. Non. Febr., ind. septima.

856—870. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1324. Febr. 5.—Mart. 22.

856. *Commissio protectionis monasterii. Febr. 5.*

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 281. Descripsimus nos. Sigilli secreti ceræ rubæe dorso impressi vestigia apparent. — Ineditum.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Eberhardo comiti de Wirttenberch, advocato suo provinciali fidei dilecto graciam suam et omne bonum.

Nobilitati tue committimus nichilominus tibi firmiter iniungentes^a ac mandantes, quatinus devotos nostros dilectos decanum et capitulum canonicorum ecclesie in Mosbach, quos cum rebus, personis et hominibus suis in nostram protectionem recepimus specialem, secundum tenorem privilegiorum indultorum et concessionum, que a nobis vel ab aliis Romanorum imperatoribus et regibus predecessoribus nostris habent et hactenus habuerunt, foveas, manuteneas et conserves, non permittens eos contra libertates, bonas consuetudines et emunitates suas necnon concessionem, privilegia et indulta prefata a

856. ^a) iniungentes or.; cf. nr. 860 not. a.

1) *Supra nr. 795 ad 1.*

quoquam indebite molestari. Specialiter vero cum cives in Mosbach, sicut intelleximus, quedam statuta derogancia ecclesiastice libertati preiudicancia iuribus et consuetudinibus decani et capituli memorati de novo ediderint ac ipsos ad contribuciones et onera civilia cum eis subeunda compellere moliantur, a quibus ipsos litteris nostris¹ mandavimus abstinere et presumpta effectualiter revocare, tibi committimus et mandamus, ut vice nostra etiam tu ab huiusmodi eosdem cohibeas et conpescas, faciens presumpta per eos realiter et efficaciter retractari.

Dat. in Franchenfurt, Non. Februarii, regni nostri anno decimo.

857. *Legitimationes diversorum.* Febr. 19. — Mart. 22.

¹⁰ *Extracta in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 123^r et 108. Contulit H. Herre.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 sq. nr. 689. 692. 693. 704.

Cf. infra ad a. 1324. Apr. 9.

Item dominus rex legitimavit Heinr(icum) familiarem Heinr(ici) de Rōtenstein fol. 123^r.
¹⁵ canonicum Mogunt(inum).

Dat. in Franchenfurt, XI. Kalen. Marcii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero Febr. 19. nostri anno decimo.

Item dominus rex legit[t]imavit Symonem dictum de Myrabello et Iohannem dictum fol. 108.
de Cale natos de soluto et soluta ad omnes actus legitimos et civiles et quod succes-
²⁰ sionem habere possint in bonis paternis et maternis.

Dat. in Colonia, II. Kalend. Marcii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero Febr. 29. nostri anno decimo.

Legit[t]imati Heinricus de Heistvelt, Iohannes de Sarn et Chûnr[adus] de Lympen. fol. 108.
Dat. in Colonia, II. Kalend. Marcii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri Febr. 29.
²⁵ anno decimo.

Legittimatus Iohannes filius Alberti de Ödendorf civis Colon(iensis). fol. 108.

Dat. sub castro Furstenberch, XI. Kalend. Aprilis, anno Domini MCCCXXIII, Mart. 22.
regni vero nostri anno decimo.

858. *Revocatio sententiae curiae regiae.* Febr. 21.

³⁰ *Originale ibidem KLS nr. 282. Descripsimus nos. Sigilli secreti ceræ rubæe dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum.*

Wir Ludwich von Gotz genaden Römischer chûnich zallen ziten merer des riches verjehen offenlich an disem brief, daz wir Chunraden dem Haerrieder purger ze Rotenburch elliu diu recht, diu Chunr(at) der Koresel von Aychstet vor unserm hofgericht zû
³⁵ im mit dem rechten erlangt und erehlagt hat, abgenomen haben, wan uns unser getriwe die purger da selb beweiset habent, daz si von unsern vorvarn an dem ryeh die freiheit haben und diu recht, daz si nieman ze hof noch fûr chein ander gericht laden sûl, er vorder danne vor vor irem stetrichter ein recht und im wurd danne recht verzigen.

1) *Deperditae esse videntur.*

Und dar über wan der vorgenant Choresel vor disem rechten dort recht niht gevordert hat, wellen wir daz er dort recht vorder und nem, und swas er hie erlangt hab mit dem rechten, daz daz dem vorgenanten Haerrieder unschedlich sei. Es waer danne daz im recht dort verzigen wurd und nicht widerfür, so mag er ein recht vor unserm hofgericht vordern und nemen, als im erteilt wirt.

Der brief ist geben ze Frankenfurt, des naechsten Dinstags vor sand Mathiastag, in dem zehenden jar unsers riches.

859. *Auctoritas super alienatione bonorum Marchiae Brandenburgensis. Febr. 23.*

Originale in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 690.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presentibus litteris confitemur, de nostro esse beneplacito et favore, quod spectabilis vir Bertoldus comes de Hennenberg fidelis noster dilectus nomine carissimi filii nostri illustris Ludowici marchionis Brandenburgensis ad eius necessitates et utilitates seu quaslibet commoditates de bonis eciam immobilibus ipsi marchioni vel Marchie pertinentibus, castris et municionibus exceptis, vendere, impignorare, obligare et distrahere possit usque ad summam mille marcarum argenti et hoc litteris, promissionibus vel aliis modis necessariis et legitimis confirmare. Ratum habentes et gratum, quod circa hoc nomine dicti filii nostri predictus . . comes duxerit faciendum. Super quo presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. in Weffaria, VIII. Kalendas Marcii, anno Domini MCCC vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

860. *Mandatum ad comitatum Tremoniensem spectans. Febr. 27.*

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illacsum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 274 nr. 2674 (Addit. I).

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Adolfo comiti de Monte, fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Conquesti sunt nobis fideles nostri dilecti . . cives Tremonen(ses), quod strennui viri Cunradus dictus Stekke, Cunradus dictus Lindenhorst et Wennemarus de Tremonia ac eorum quilibet, asserens sibi ius in comitatu Tremonen(si) et rebus ac iuribus per quondam Cunradum comitem de Tortmünde relictis ad eundem comitatum spectantibus pertinere, que tamen nunc nobis et sacro imperio vacare dinoscuntur, petit sibi exhiberi, solvi et reddi obsequia, census, bona et iura pertinencia ad comitatum supradictum et pro eisdem dictos cives incomodis, laboribus, rapinis et incendiis multiplicibus afficit et molestat. Quocirca volentes ipsis civibus consulere et nobis ac ipsi sacro imperio, cuius in hac parte negocium agitur, providere, circumspeccioni tue auctoritate presencium committimus et nichilominus iniungimus^a districtissime et mandamus, quatinus dicto Cunrado et aliis prenotatis evocatis, ipsos super premissis audias et iura eorum intelligas et inquiras ac diligenter examines et prout inveneris, salvo tamen iure nostro et imperii ac civitatis

860. ^a) iniungimus or.; cf. nr. 856 not. a.

Tremonen(sis) prediete, pronuncies, diffinias et sentencies inter eos et si quem ex eis ius habere in premissis sufficienter inveneris, illum tua execucione in iure suo potestate nostra manuteneas et defendas, reliquis duobus perpetuum silentium imponendo^b et a quibuslibet, si quas inferrent postea ipsis civibus, infestacionibus conpescendo. Quod si
 5 forte pro nullo^c ipsorum ius fatere^d inveneris, inposito omnibus ipsis silencio, a quibuslibet molestiis dictis civibus ammodo inferendis eos cohereceas et conpescas, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio nobilis viri . . comitis de Marchia et aliorum nostrorum fidelium vicinorum. Quidquid autem feceris in premissis, mox tuis litteris nobis rescribere non obmittas. Presentes quoque registro nostro ad habendam predictorum
 10 memoriam de verbo ad verbum fecimus annotari¹.

Dat. in Colonia, IIII. Kalen. Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

861. *Privilegium pro civitate Durensi.* Mart. 1.

Extractum in Libro cancellariae citato fol. 108. Contulit H. Herre.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 694.*

Item dominus rex confirmavit ex certa sciencia omnia privilegia civibus et opido Durinensi Coloniensis dyocesis sive ab eo sive ab aliis regibus vel imperatoribus concessa. Item recepit eos in specialem protectionem suam. Item incorporavit eos camere sue et dedit eis iura et privilegia civitatis Aquensis et quod sine thelonio per omnes terras
 20 imperii possint ire.

Dat. in Colonia, Kalend. Marcii, anno Domini MCCCXXIIII, regni vero nostri anno decimo.

862. *Scriptum ad Ericum ducem Saxoniae.* Mart. 2.

*Originale in tabulario regio Sleswicensi. Contulimus nos. Inscriptio est: Illustri
 25 Erico duci Saxonie principi nostro dilecto. Sigilli secreti ceræ rubæe dorso impressi vestigia adsunt.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 355 nr. 3214 (Addit. III).

Lud(owicus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus illustri Erico duci Saxonie principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

30 Excusacionem tuam per religiosum virum . . exhibito rem presentium, tuum nuncium nobis factam recepimus, tuam absenciam pro nunc tollerabiliter sustinentes. Hortamur itaque sinceritatem tuam attente, quatinus illustrem Ludowicum marchionem Brandemburgensem filium nostrum carissimum tibi commendatum habeas, sibi iuxta quod nobilibus viris Bureh(ardo) comiti de Mannesvelt et Friderico burgravio de Nuremberg fidelibus
 35 nostris dilectis nostro nomine promisisti, in Marchia obsequendo. Tuis eciam petitionibus, quam primum te ad nos venire continget, favorabiliter annuemus.

Dat. in Colonia, VI. Non. Marcii, regni nostri anno decimo.

860. ^b) im corr. ex int or. ^c) o corr. ex ū? or. ^d) sic or.

1) In Libro cancellariae, quem saepius adhibemus, non invenitur.

863—866. SCRIPTA PRO WILHELMO COMITE HOLLANDIAE.

1324. Mart. 2.—3.

863. *Confirmatio privilegiorum.* Mart. 2.

*Originale in tabulario regio Montensi 'Trésorerie des chartes' nr. 365 (olim DD 36)¹.
Contulimus nos. Sigillum desideratur, loro membranaceo relicto.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 696.

¶ Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus omnibus sacri imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Ad hoc sumus in solio regie dignitatis constituti divinitus, ut cunctis fidelibus imperii ad augmentum honoris sui regalis magnificencie benevolenciam prebeamus. 10
Tunc quoque salubriter presidere credimus, dum quod honestum et iustum existit, largimur petentibus et quosque in suis iuribus favorabiliter conservamus. Noverint igitur universi, quod nos devocionem sinceram spectabilis viri Wilhelmi Hannonie, Hollandie et Selandie comitis necnon domini Frisie, fidei quoque puritatem, qua erga nos et sacrum Romanum imperium afficitur, graciosius intuentes, suis votivis petitionibus 15
inclinati omnia et singula privilegia, libertates, concessiones et iura progenitoribus suis aut sibi a nobis vel ab aliis Romanorum imperatoribus ac regibus nostris predecessoribus inclitis perpetuo tradita et concessa ex certa sciencia innovamus et innovata confirmamus, approbamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre innovacionis et confirmacionis paginam infringere vel eidem in aliquo 20
contraire. Quod qui facere presumpserit, gravem nostre indignacionis offensam se noverit incursurum. In cuius rei testimonium ac perpetuam roboris firmitatem presens scriptum conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. in Colonia, VI. Nonas Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

864. *Commissio inquisitionis limitum imperii iterata.* Mart. 2.

Cf. supra nr. 137.

*Originale deperditum². Copia 1 in Cartulario Haynonensi II. nr. 98 tabularii Insulensis, 2 ibidem nr. 51. Contulimus nos. Est rubrum in 1: Item une autre commissions donn̄ dou . . roy d'Alemagne pour chierkemaner entre le contet de Hayn̄ 30
et le contet de Cambr. et pour le terre d'Ostrevant. — Ed. Devillers loco supra ad nr. 131 citato III, 154 nr. 193 ex 1.*

Böhmer Reg. Ludw. p. 274 nr. 2675 (Addit. I).

Nos^a Ludovicus Dei^b gratia Romanorum rex semper augustus^b publice profiteamur, quod nos spectabili viro Willelmo Haynn(onie)^c, Hollandie^d et Zeelandie comiti nec- 35
non domino Frizie^e pro nobis et sacro imperio damus et concedimus liberam tenore presentium potestatem, quod ipse per se vel alios, quos ipse constituerit, una cum electis seu constitutis ex parte illustris Karoli Francorum regis possit in omnibus

864. a) . . add. 1. b) loco Dei — augustus 2: etc. c) Hanoñ semper 2. d) loco Hol-
landie et Zeel. 1: etc. e) necnon dom. Frizie des. 1.

1) Cf. Saint-Genois loco supra ad nr. 105 citato I, 417.

2) Apud Saint-Genois non enumeratur.

locis circa ipsum comitatum Haynn(onie) et circa comitatum Cameracen(sem) dictum imperium dividere, bonare et terminos ponere ubicumque necesse fuerit et specialiter in terra que dicitur Ostrevant. Promittentes pro nobis et ipso sacro imperio ac nostris successoribus Romanorum regibus et imperatoribus, nos ratum et gratum habituros in
 5 perpetuum, quicquid inter imperium et regnum Francie terminatum, bonatum, divisum et limitatum fuerit per dictum comitem vel electos ab eo in supradictis partibus et in qualibet earundem. In cuius rei^f testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

Dat. in Colonia, VI. Nonas Martii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo
 10 quarto, regni vero nostri anno decimo^f.

865. *Approbatio pacis cum comite Flandriae initae.* Mart. 3.

Originale deperditum¹. Copia (c.) in Cartulario citato nr. 47. Contulimus nos. — Ed. Devillers l. c. III, 153 nr. 192 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 40 nr. 698.

15 Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus.

Sencientes quam sit gravis et periculosa nobilium et potentum imperii discordia, unde subditis incommodum et ipsis labor et periculum procreantur, digna sollicitudine curamus ad pacis reformationem et reformatæ conservationem faciendam per nostram diligentiam inter eos. Sane cum dura guerra et discordia inter potentes viros comites
 20 Flandrie^a ex parte una et comites Hanonie, Hollandie et Zeelandie ex altera fuerit a pluribus annis citra, pro eo quod comites Flandrie sibi petebant fieri homagium a comitibus Hannonie de pluribus insulis in comitatu Zeelandie constitutis, pro eo etiam quod ipsi comites Flandrie ad se pertinere dicebant plures terras et bona mobilia, que eis ex successione Iohannis comitis Hollandie filii quondam comitis Florentii evenerunt,
 25 econtra vero dicti comites Hollandie et Zeelandie ad se pertinere dicebant plures terras, quas dicti comites Flandr(ie) possidebant, pro eo etiam quod una pars ab altera plura alia repetebat et ad se pertinere dicebat, et tandem cum guerris huiusmodi sedatis^b et discordia inter eos per modos amicabiles sit sopita et pax reformata, sicut hinc inde super hiis confectis, traditis et conscriptis litteris liquidius continetur², nos prout ex
 30 iniuncto tenemur officio, dictis comitibus ac nobis et sacro imperio, cuius in hac parte geritur negotium, providere volentes ad perpetuam roboris firmitatem omnia acta et facta ac in litteris reformationis pacis et concordie scripta et contenta in omni forma, modo et tenore suo auctoritate regia laudamus, approbamus et de certa scientia confirmamus, declarantes omnia et singula de nostra scientia et beneplacito processisse. Ad
 35 hoc inhibentes partibus, ne ordinationi et compositioni pacis et singulis in ipsis litteris expressatis ac per nos confirmatis attemptent quomodolibet contraire. (2) Quod si forte dicti comites Flandrie de ipso comitatu Zeelandie vel insulis in ipso comitatu existentibus quicquam contrarium premisse compositioni et ordinationi pacis et litteris super eo scriptis et confectis disposuerint vel etiam ordinaverint, dictum homagium vel
 40 proprietatem dictarum insularum vel comitatus alicui donando vel vendendo vel quocumque alienationis titulo distrahendo vel quodlibet aliud faciendo, illud irritum decernimus et inane et nullius obtinere roboris firmitatem, cum prefatos comitatum et homagium

864. ^f) loco rei — decimo 2: etc.

865. ^a) Flandrenses c. ^b) in margine add. c.

45 1) *Olim in tabulario Montensi DD 37 signatum; cf. Saint-Genois l. c. I, 417. a. 1323. Mart. 6; cf. Devillers l. c. III, 121 nr. 180.*

2) *Datæ sunt*

non sit dubium ad sacrum imperium pertinere. Propter quod ipsos comites Hollandie et eorum heredes declaramus comitibus Flandrie ad homagium non teneri. Similiter si comites Hammonie, Hollandie et Zeelandie predicti eidem reformationi pacis et contentis in litteris super eo conscriptis quid contrarium attemptarent, hoc invalidum decernimus et nullius esse roboris vel momenti. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum in Colonia, V. Non. Martii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno X.

866. *Prolongatio termini receptionis feudorum.* Mart. 3.

Originale in bibliotheca Parisiensi 'Chartes de Colbert' nr. 531. Iam olim descripsit G. Waitz. Demum contulit R. Salomon. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. Böhmér, Reg. Ludw. p. 40 nr. 697¹.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus spectabili viro Wilhelmo Hammonie, Hollandie et Selandie comiti, socero et fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Ut spectabili Lud(owico) comiti Flandrie vice nostra de recepcione feodorum suorum regalium, que a nobis et sacro debet imperio obtinere, inducias possis concedere ad terminum quem decreveris quodque cum eodem comite de parte nostra tractare, mediare et componere et finaliter terminare valeas de hiis, que inter nos et ipsum fuerint^a, prout videris expedire, plenam tibi concedimus tenore presencium potestatem. Ratum et gratum habituri, quidquid in premissis vel circa premissa et eorum quolibet per te fuerit ordinatum. Dantes tibi presentes litteras sigillo maiestatis nostre sigillatas in testimonium super eo.

Actum et dat. apud Coloniam, V. Nonas Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

867. *Mandatum in favorem civitatis Tremoniensis.* Mart. 4.

Originale (or.) in tabulario civitatis Tremoniensis. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia adsunt. — Ed. Höhlbaum 'Hansisches Urkundenbuch' II, 176 nr. 415 ex or. Editionem repetimus.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili episcopo Monasteriensi et prudentibus viris consulibus et universis civibus Lubyensis et in Deventir, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Quamvis prudentes viri cives Tremonienses speciales nostri dilecti a pedagiis et theloneis de personis, rebus ac mercibus suis quibuscunque ubique locorum ubi transierint persolvendis Romanorum imperatorum et regum concessionibus et privilegiis sint exempti, vos tamen, ut eorum conquestione cognovimus, ab eis, rebus et mercibus ipsorum contra indulta privilegiorum huiusmodi predicta thelonea extorquetis non absque eorum iniuria et nostra offensa vestreque salutis, qui alienum et indebitum recipitis, detrimento. Cum vero quemadmodum vos vultis vestra servari, sic eciam teneamini aliis sua privilegia conservare, vos communiter et divisim attente requirimus et monemus vobis precise nichilominus inhibendo, ne de cetero a predictis civibus premissa thelonea exigatis vel exigi faciatis, suis eos uti et gaudere privilegiis permittentes. Alioquin si contrarium intellexerimus, ipsis in iusticia non deerimus per iuris et facti remedia oportuna.

Datum in Colonia, IIII. Nonas Marcii, regni nostri anno decimo.

866. ^a) sic or.

1) Quae notantur l. c. p. 41 nr. 699, erronea esse videntur.

868, 869. SCRIPTA PRO LUDEWICO DE HOHENLOCH.

1324. Mart. 13.

868. *Scriptum prius.* Mart. 13.

*Originale (or.) in tabulario civitatis Rotemburgensis. Contulimus nos. Sigillum
5 deest, loro membranaceo relictio. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 180
nr. 212 ex or.*

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus notum esse volumus
presencium universis inspectoribus, quod attendentes quod cum obsequia nostrorum et
imperii fidelium mente largiflua conspiciamus et eis digna pro inpensis nobis et imperio
10 serviciis premia liberaliter elargimur vel etiam elargiciones, donaciones, promissiones aut
obligaciones ipsis per dive memorie Romanorum reges et imperatores nostros prede-
cessores graciose vel debite factas eorundem predecessorum nostrorum inherendo
vestigiis ratas habemus, approbamus et confirmamus, ipsos nostros fideles ad purioris
devocionis constanciam et indefessam obsequiorum promptitudinem fervencius excitamus,
15 nos intuitu gratorum obsequiorum per nobilem virum Ludowicum de Hohenloch fidelem
nostrum dilectum nobis et imperio hactenus inpensorum et in futurum nichilominus in-
pendendorum obligacionem villarum nostrarum et imperii subscriptarum videlicet
Westheim, Urversheim, Tachsteten, Totenheim, superioris et inferioris villarum Nezzel-
bach et hominum, iudiciorum, iurisdicionum et aliarum pertinenciarum earundem villarum
20 per dive memorie Albertum Romanorum regem illustrem nostrum predecessorem pro
ducentis marcis puri argenti per eundem nostrum predecessorem pro castrensi feodo
nobili viro Alberto quondam de Hohenloch patri dicti Ludowici promissis eidem Alberto
de Hohenloch et suis heredibus factam eo iure, modo et forma, quibus in ipsius Alberti
nostri predecessoris confectis desuper litteris¹ facta huiusmodi obligacio apparet, ratam
25 habemus et gratam ac eam presentibus approbamus. In cuius nostre ratihabicionis
et approbacionis testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus
communiri.

Dat. in Franchenfurt. III. Idus Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo
XXIII, regni vero nostri anno decimo.

30 869. *Scriptum alterum.* Mart. 13.

*Originale (or.) eadem manu scriptum ibidem. Item contulimus. Sigillum deest,
loro membranaceo relictio. — Ed. Weller l. c. II, 181 nr. 213 ex or.*

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus notum esse volumus
presencium inspectoribus universis, quod propter grata servicia nobis et imperio per
35 nobilem virum Ludowicum de Hohenloch fidelem nostrum dilectum exhibita fideliter et
in futurum nichilominus exhibenda nos obligacionem bonorum sub Montibus cum villis
Saunsheim, Herensheim, Uffenheim, Wygenheim et bonorum circa Mogum cum villis
Sumerahusen, Winterahusen, Lindelwach et curie dicte Lützelvelt et earum pertinen-
ciarum per dive memorie Heinricum Romanorum regem illustrem nostrum predecessorem
40 nobili viro quondam Alberto de Hohenloch patri dicti Ludowici et eiusdem Alberti
heredibus pro duobus milibus librarum Hallen(sium) factam eo iure, modo et forma, quibus

1) A. 1300. Sept. 24; cf. Weller l. c. I, 445 nr. 621.

in eiusdem Heinrici confectis desuper litteris¹ facta apparet, ratam et gratam habemus et eam presentibus approbamus. Harum testimonio litterarum, quas conscribi et maiestatis nostre sigillo communiri iussimus in testimonium nostrarum^a ratihabicionis et approbacionis earundem.

Dat. in Franchenfurt, III. Idus Marci, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

870. *Vocatio ad curiam.* Mart. 18.

Autographon deperiit. Summarium ex Inventario 'Stifels A de anno 1600', quod exstat in archivo buregraviatus de Sinzich, tunc Nassoviae in tabulario liberorum baronum a Stein servato, fol. 28' descripsit A. Wyss b. m. — Ineditum.

10

Cf. infra ad a. 1324. Apr. 13.

Ein lateinische missiva könig Ludwigs an Gerhard von Landskron, dorin der könig begert, die mit ihme jüngst bei Bacharach angefangene contractus zu volnziehen, derhalben angesicht derselben briefe er sich uff Franckfurt erheben und in der person bei hrer majestät erscheinen solle.

15

Sub dato 15. Cal. Aprilis, regni 10.

871. EPISCOPI BASILIENSIS RECEPTIO PROCESSUUM
PONTIFICIS.

1324. Mart. 2.

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Arm. C fasc. 61 div. 2 nr. 7' signatum. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranacco. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 94 nr. 69 ex or.; 'Urkundenbuch der Stadt Basel' II, 50 nr. 52 ex or.

Reg. Mollat l. c. nr. 20436.

Nos^a Gerhardus Dei et sedis apostolice gratia episcopus Basil(iensis) presentibus confitemur, nos ab hon(orabili) viro^b Giselberto decano Brixinensi cum debita qua
Mart. 2. decuit reverentia recepisse feria sexta post diem Cinerum, in Basil(ea) maiori, sub anno Domini MCCCXXIII. processum apostolicum contra dominum^a Ludewicum ducem Bawarie editum, cuius narratio sic incipit: 'Attendentes, quod dum errori non resistitur, is ad quem resistere pertinet etc.'², cuius finis talis est: 'Hanc igitur — ostiis faciemus etc.'³

Dantes sibi has litteras nostras sigillo nostro sigill(atas) in testimonium super eo^a.

Datum anno, die et loco predictis.

869. a) corr. ex nostre or.

871. a) .. add. or. b) sequitur dñō delet., itemque .. or.

1) Supra tom. IV, 1 nr. 431; cf. nr. 186.
secundus supra nr. 839, pag. 662 lin. 28—33.

2) Processus primus supra nr. 792.

3) Processus

872. QUITATIO COMITIS IULIACENSIS PRO LUDEWICO.

1324. Mart. 3.

Originale in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsimus nos. Sigillum equestre parum laesum pendet loro membranacco. — Ineditum.

5 Universis ad quos presentes littere pervenerint nos Gerardus comes Iuliacensis notum facimus et fatemur, quod serenissimus dominus noster dominus Lud(owicus) Romanorum rex de viginti septem milibus librarum Hallensium, quas nobis idem tenebatur, genero nostro Ottoni duci Babar(ie) quindecim milia lib(rarum), quas eidem in dotem contulimus cum filia nostra karissima Rychardi, porrexit et persolvit et sex milia
10 lib(rarum) Hallensium addidit supra castrum et theloneum in Werda ad litteras, quas a dominis Alberto et Henrico Roman(or)um regibus obtinemus.¹ Sic quod dictum dominum nostrum regem Lud(owicum), suos heredes ac universos quorum interest a viginti uno milibus lib(rarum) Hallensium pro nobis et nostris heredibus absolvimus et quitamus. Salvis nobis et nostris heredibus litteris prenotati domini nostri regis Lud(owici) sex milia
15 librarum Hallensium continentibus sigillo sue maiestatis roboratis, quas habemus¹. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Dat. Colonie, Sabbato post Cineres, anno Domini millesimo CCC vicesimo quarto.

873. LITTERAE REGIS DANORUM SUPER MATRIMONIO CONTRAHENDO.

1324. Mart. 5.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranacco. Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 60.

Cf. supra nr. 758 et infra ad a. 1324. Iun. 27 sqq.

Omnibus presens scriptum cernentibus Cristoforus Dei gratia Danorum Selavo-
25 rumque rex dux Estonie salutem in Domino sempiternam.

Notum facimus universis presentibus et futuris, quod media fide nobili domino domino Bertoldo comiti de Hennenberch ad manus serenissimorum^a principum domini Ludowici regis Romanorum semper augusti et Ludowici filii sui primogeniti marchionis Brandenburgensis promissimus et promittimus in hiis scriptis, quod filiam nostram Margaretam infra octo dies
30 post proximum festum beati Iohannis baptiste, nisi morte vel infirmitate notabili preventa¹ fuerit, personaliter Nykøpingh adducere debeamus, ubi matrimonium inter Ludowicum marchionem Brandenburgensem predictum dicti domini Ludowici regis Romanorum primogenitum et ipsam Margaretam filiam nostram effectui mancipetur. Si vero ipsa Margareta filia nostra interim aliqua notabili infirmitate fuerit prepedita, nichilominus dictum
35 matrimonium nullatenus dissolvi, set in sua firmitate stare debeat et vigore, ac ipsius habita sanitate infra sex septimanas nupcias eiusdem Margarete filie nostre cum antedicto Ludowico marchione in dicto loco Nykøpingh ducemus celebrandas. In cuius promissionis evidenciam firmiorem sigillum nostrum presentibus duximus apponendum.

Dat. Worthingburgh, anno Domini millesimo CCC vicesimo quarto, proxima
40 secunda feria post Dominicam qua cantatur Invocavit.

873. ^a) or corr. ex i or.

1) Quae servatae non sunt. Cf. infra ad a. 1336. Aug. 16.

874—879. SCRIPTA AD ECCLESIAM MAGDEBURGENSEM SPECTANTIA.

1324. Mart. 8. — Apr. 30.

874. *Iohannis XXII. papae mandatum super inimicis ecclesiae
Magdeburgensis. 1324. Mart. 8.*

5

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 76 fol. 240 nr. 721. — Ed. Schmidt loco supra citato p. 143 nr. 150 ex c. Editionem repetimus.*

Reg. Löher l. c. p. 254 nr. 195; Preger-Reinkens p. 268 nr. 166; Riezler l. c. p. 174 nr. 351; Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 307 nr. 657; Mollat l. c. nr. 19 112.

Cf. supra nr. 815.

10

Dilectis filiis . . Hildesemensis et . . Sancti Andree decanis ac . . preposito Sancti Severini Coloniensis ecclesiarum.

1. Generalis ecclesie regimini disponente Domino presidentes singulis ecclesiis earumque prelati, cum afficiuntur iniuriis et molestiis agitantur, debemus apostolice protectionis presidio suffragari, ut conatus nepharii compescantur ac ipsis ecclesiis et prelati in suis bonis iuribus et libertatibus remaneat pacis amenitas et assit amena tranquillitas duratura. Pro parte siquidem venerabilis fratris nostri Borchardi archiepiscopi Magdeburgensis nostro fuit apostolatui referatum, quod cum nobilis vir Ludowicus dux Bavarie, qui se dixit in regem Romanorum electum, contra dictum archiepiscopum eo pretexto, quod ipse archiepiscopus primogenitum dicti ducis de certis castris, opidis, villis et bonis, que quondam Woldemarus marchio Brandenburgensis in feudum ab ecclesia Magdeburgensi tenuerat et que fuerant ad eam ex ipsius Wolde- mari obitu per excadentiam legitime devoluta, noluerat ad requisitionem ipsius ducis subito infeudare, prout nec debuerat, deliberatione debita in tanto negotio non premissa, iracundie turbine se ducente calliditate[m] maligni spiritus concepisset idque devenisset in publicam notionem, consules et universitas civitatis Magdeburgensis, quanquam etiam sint dicti archiepiscopi temporali iurisdiccioni subiecti, fidem tunc in eorum cordibus vacillantem cum tempore variantes, contra eundem archiepiscopum rebellionis calcaneum dampnabiliter crexerunt seque a iurisdiccionem predicta subtrahere volentes eiusdem ducis dominio de facto se subicere et submittere presumpserunt. Et hoc non contenti adhuc se perversum convertentes in arcum¹ et velut filii degeneres contra ecclesiam matrem et archiepiscopum prefatos, patrem et dominum eorundem nequiter insurgentes, sub favore ac pallio predicti ducis [cum]^a Bertholdo de Hennemberch et Henrico eius filio, Henrico de Swarzemburch, Henrico de Honsten, Bossoni de Mansvelt, Conrado de Wernigerode, Alberto et Bernardo de Reghensten comitibus necnon Gharduno^b de Hadmersloue et Brunoni de Quernvorde Maguntine, Herbipolen. et Halberstaden. dioc. ac nonnullis aliis nobilibus et potentibus circumposite regionis, Belial filiis, in exterminium, desolationis obprobrium et ruinam dictorum archiepiscopi et ecclesie conspirarunt². Dictique consules et universitas cum eisdem comitibus, nobilibus et potentibus conflatis ad invicem viribus, duce annuente et mandante predicto, castra, opida, villas et alia bona ipsius ecclesie hostilibus incursibus invaserunt, impugnarunt, consumpserunt et consumere non desistunt per incendia et rapinas, cedendo vasallos et alios homines eiusdem ecclesie

874. ^{a)} excidit c. ^{b)} sic c.

1) Cf. Ps. 77, 57.

2) Cf. scriptum a. 1323. Aug. 9 datum, quod in Supplemento proponemus.

ipsoque de propriis eliminando edibus et quos potuerunt etiam captivando, et pro ipsorum liberatione substantiam exeunt eorundem.

2. Et licet prefatus archiepiscopus mediantibus bonis viris a dietis consulibus et universitate aliisque persecutoribus huiusmodi quesierit bonum pacis et suam exposuerit illis pacem et ad omnem honestum et communem concordie tractatum ac satisfactionem impendendam, si teneretur ad illam, se ultroneum obtulisset quodque paratus erat prestare de pace servanda idoneam cautionem et equipollentem cautionem super hoc postulaverit ex adverso et super hiis dicto duci facta notitia extitisset, predicti tamen consules et universitas sub favore ipsius ducis flatu superbie fortius tumefacti responderunt proterviter, quod nulla cautio, que a dicto archiepiscopo prestaretur, esset idonea, nisi munitiones et fortalicia deinde certorum castrorum et terrarum ipsius ecclesie in custodia reciperent ab eodem, gerentes in nequam proposito, quod a concordia eiusdem archiepiscopi descenderent quando vellent et ab eius obedientia pro eorum libito resilirent.

3. Quamvis autem super premissis corrigendis manum potuissemus aliter apostolice correctionis apponere gravitate huiusmodi excessuum exigente, cum super predictis per litteras plurimorum fidedignorum illarum partium facta nobis notitia extitisset ea fore notoria describendo, volentes tamen more pii patris super hiis uti potius mansuetudine quam rigore ac intendentes nichilominus, prout officii nostri debitum exigit, indempnitati archiepiscopi et ecclesie predictorum in hac parte de oportuno remedio providere ipsisque precipui favoris suffragium impertiri, presertim cum idem archiepiscopus se paratum offerat super hiis coram competenti iudice stare iuri, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum, cum auctoritas iudiciaria debeat primitus experiri, an partes ad concordiam reducere valeat, antequam ad examinationem procedat negotii, ex qua Dominus exerceat inter eas officium gladii bis acuti, apud consules et alios persecutores predictos et quoslibet alios, quos inveneritis impugnare hostiliter ac persequi archiepiscopum et ecclesiam prelibatos, vice nostra et eiusdem sedis paciarios intromittere studeatis et quatenus super hoc suprema dignatio fuerit, utramque parte[m] super predictis et aliis articulis, ex quibus ea processerunt et qui ex ipsis resultarunt vel conspexeritis resultare, ad equum et congruum hinc et inde tractatum pacis et concordie reducere satagatis. Si vero partes ipsas ad id vos reperire contigerit minus pronas et faciles ac etiam renitentes et de supradictis vobis constiterit, summarie ac de plano sine strepitu iudicii et figura predictos consules et alios persecutores et quoslibet alios contradi[c]tores et rebelles, cuiuscunque status et condicionis ac preeminentie fuerint, etiamsi pontificali vel regali seu quavis alia prefulgeant dignitate, ad desistendum ab huiusmodi persecutionibus, iniuriis, violentiis et pressuris ac satisfaciendum congrue dictis archiepiscopo et ecclesie de dampnis, expensis et interesse, que propterea subierunt et incurrerunt, monitione premissa per censuram ecclesiasticam, sublati appellationis ac exceptionis quarumlibet frivolarum obstaculis, compellatis eosdem, archiepiscopum et ecclesiam super prefatis omnibus et singulis per censuram eandem nichilominus defensando, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Concedentes vobis et cuilibet vestrum, ut possitis extra civitates seu dioc(eses), in quibus deputati estis, in premissis et singulis procedere aliisque committere vices vestras. Non obstantibus etc.

Datum Avinione, VIII. Idus Martii, anno VIII.

875—879. PUBLICATIO PROCESSUUM PONTIFICIS
IN DIOECESI MAGDEBURGENSI.

1324. Mart. 22. — Apr. 30.

875. *Scriptum archiepiscopi Magdeburgensis ad episcopum
Nuemburgensem. Mart. 22.*

5

Copia servatur in Instrumento inedito infra nr. 876. — Ineditum.

Hee est copia litterarum sedis apostolice, quas vos venerabilis domine Nuemburgensis ecclesie episcopo sub sui forma vidistis et recitare de verbo ad verbum audivistis apud opidum Oschersleve, ibidem presente multorum prelatorum ac aliorum multitudine copiosa. Quarum est per omnia tenor talis:

10

‘Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . archiepiscopo Magdeburgensi eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra dil. fil. magnificum virum Ludewicum ducem Bawarie et cetera.

Datum Avinion(e), VII. Id. Octobr., pontificatus nostri anno octavo¹.

In quarum litterarum receptionis ac continentie earundem testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum.

15

Datum in castro nostro Wolmerstede, anno Domini MCCCXXIII, feria quinta post Dominicam qua cantatur Oculi mei semper ad Dominum.

876. *Instrumentum super publicatione in dioecesi Nuemburgensi
facta. Mart. 26. — Apr. 9.*

20

Originale (or.) in tabulario Vaticano ‘Armar. C fasc. 51 nr. 25’ signatum. Descripsimus nos. Sigillum deest, loco ex ipsa membrana exsecto relicto. In verso leguntur manu coeeca scripta: Recognitio publicationis primorum processuum sanctissimi patris domini Iohannis pape XXII. habitorum contra dominum Lod. ducem Bawar(ie) facta per dominum episcopum Nuemburgensem suffraganeum Magd(eburgensis) archiepiscopi. — Ineditum.

25

Reg. Mollat ‘Lettres communes’ nr. 20 456.

In nomine Domini amen.

Anno ab incarnatione eiusdem millesimo trecentesimo vicesimo quarto, indictione septima, die vicesima sexta mensis Martii, hoc est feria secunda proxima post Dominicam qua cantatur Iudica^a pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini domini Iohannis pape XXII. anno octavo. Reverendo in Christo patri domino Henrico Nuemburgensis ecclesie episcopo in curia habitacionis sue castri Cycen(sis) ante opyræ suum in lobio circa horam meridiei per quendam famulum quidam processus, sigillo cere glaucke rotundo ymaginem presulis infulati in manu sinistra curvaturam super baculum tenentis et in curule sedentis, cuius circumferentia est: ‘S(igillum) Borchardi Dei gratia sancte Magdeburgensis ecclesie archiepiscopi’ sigillatus, oblatus est et exhibitus, cuius principium tale est:

35

‘Hee est copia — Domini MCCCXXIII.’ et sequitur talis finis: ‘feria quinta — semper ad Dominum’. *supra nr. 875.*

Quem processum predictus pater et dominus recepit humiliter et devote, ipsum in choro katedralis ecclesie Nuemburgensis hora quasi tertia quinte ferie proxime sequentis convocato clero et populo, presentibus etiam religiosis et honorabilibus dominis Gunthero abbate et . . priore ac aliis fratribus monasterii Sancti Georii ordinis Sancti

Mart. 29.

45

876. a) sic pro Letare or.

1) *Supra nr. 794.*

Benedicti, Ludewico preposito et . . priore ac aliis fratribus monasterii Sancti Mauricii canonicorum regularium prope Nuemburg, . . priore monasterii Portensis Cysterciensis ordinis, item in die Palmarum in ecclesia Cycensi, ipso domino episcopo ibidem pre-
 5 fecit et publicari et laicorum multitudini quasi innumerabili ibidem presenti per magistrum Wernherum eiusdem ecclesie Cycensis vicarium perpetuum ad intellectum de verbo ad verbum ligwa laica reserari. Deinde convocatis honorabilibus viris dominis . . prepositis Nuemburgensis et Cycensis ecclesiarum necnon . . terre Plisnensis et . . trans Muldam archidiaconis iurisdictionem ordinariam per diocesim Nuemburgensem obtinentibus idem
 10 pater et dominus episcopus ipsis firmiter iniunxit, ut ipsi congregatis archipresbiteris suis ipsis processum huiusmodi publicarent. Mandans etiam, ut ipsi archipresbiteri subditis^b suis ecclesiarum rectoribus processum predictum, quem per copiam ipsis edi iussit, similiter fideliter publicarent. Item feria secunda diem Palmarum immediate
 15 sequenti processus memoratus in ambitu monasterii Puzaviensis ordinis sancti Benedicti post horam meridiei in presentia . . abbatis, . . prioris et conventus eiusdem monasterii necnon honorabilis viri domini Ottonis decani et magistri Wernheri predicti^c est cum sollempnitate similiter publicatus, multis aliis honestis et ydoneis ad hoc semper vocatis specialiter et rogatis.

(S.N.) Et ego Conradus de Cyce clericus Nuemburgen. dioc., publicus sacri Romani
 20 imperii auctoritate notarius oblationi et exhibitioni processus predicti eiusque lectioni et publicationi factis in locis predictis et eorum temporibus una cum memoratis testibus vocatus interfui, vidi et audiui ac diligenter auscultavi necnon in hanc formam publicam manu propria redegei meoque solito et consueto signo, sigillo ac nomine signavi rogatus, in curia habitationis honorabilis viri domini Ottonis decani Cycensis predicti, sub anno,
 25 indictione, die ac pontificatu predictis.

877. 878. *Litterae archiepiscopi Magdeburgensis pontifici missae. Mart. 26 et Apr. 17.*

Originalia duo A et B in eodem tabulario l. c. nr. 19 et nr. 2. Descripsimus nos. Prioris scripti sigilli fragmentum pendet loro membranaceo; alterius plica abscissa est. —
 30 *Inedita.*

Reg. Mollat 'Lettres communes' nr. 23394 et 20458.

877. 1324. Mart. 26.

A.

Sanctissimo in Christo patri domino
 35 suo domino Iohanni divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Borchardus archiepiscopus ecclesie Magdeburgen(sis) cum omnimoda reverentia devota pedum oscu-
 40 la beatorum.

1. Sanctitati vestre notum facio per presentes, quod litteras apostolicas non cancellatas, non abolitas nec in parte aliqua viciatas sub vera bulla plumbea ad me

878. 1324. Apr. 17.

B.

Sanctissimo in Christo patri domino suo domino Iohanni divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Borchardus archiepiscopus Magdeburgen(sis) cum debita reverentia devota pedum oscula beatorum.

1. Sanctitati vestre notum facio per hec scripta, quod litteras apostolicas non cancellatas, non abolitas nec in parte aliqua viciatas sub vera bulla plumbea ad me

45 876. b) d corr. ex s or. c) secunda i corr. ex o or.

meosque suffraganeos a sede apostolica destinatas ylariter et devote recepi, duobus ex ipsis suffraganeis videlicet . . Nuenburgen(s) et . . Merseburgen(s) presentibus, anno Domini millesimo CCCXXIII, XIII. Kalen. April. In quibus quidem litteris salutatio more solito premittitur sub hac forma:

‘Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . archiepiscopo Magdeburgen(s) eiusque . . suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra dil. fil. magnificum virum Lûdewicum ducem Bawarie etc.’^a

Et deinde scribitur^a totus tenor de verbo ad verbum processus vestri nuper contra virum illustrem dominum Lûd(ewicum) ducem Bawarie in regem Roman(or)um discorditer electum facti et habiti sub data VIII. Ydus Octobr. Quem quidem processum credidi non fore necessarium litteris presentibus totaliter inserendum. In fine tamen litterarum apostolicarum mandatum vestrum de novo adiungitur sub tali tenore:

‘Quocirca fraternitati vestre — VII. Yd. Octobr.’ *supra pag. 621 lin. 22—30 (ad 2).*

2. Ego vero tamquam filius obediens et devotus vestra mandata desiderans omni devotione ac promptitudine debita adimplere ea que sunt in prefato processu contenta haecenus fideliter observavi et inantea firmiter observabo, facturum pro posse meo, ut etiam ab aliis inviolabiliter observentur. Quod similiter dicti duo suffraganei se facturos fideliter asserebant. Et processum eundem et in eo contenta in civitate Magdeborch et in pluribus locis aliis mee diocesis iam feci et in aliis faciam congrua festinancia solempniter publicari, ad id clero et populo loci cuiuslibet, ubi facta fuit publicacio, specialiter congregatis. Super qua publicatione iam fidelem relationem suscepi ab hiis, quibus per me commissa fuerat eadem publicacio facienda.

3. Et quia propter gwerras duras et multiplices, que iam dudum in partibus nostris

meosque suffraganeos a sede apostolica destinatas ylariter et devote recepi, duobus videlicet Nuenburgen(s) et Merseburgen(s) episcopis meis suffraganeis presentibus, anno Domini MCCCXXIII, XIII. Kalen. April. In quibus quidem litteris salutatio more solito premittitur sub hac forma:

‘Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . archiepiscopo Magdeburgen(s) eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.’

Et deinde in eisdem scribitur totus tenor de verbo ad verbum processus vestri nuper contra virum [illustrem]^a dominum Lode- wicum ducem Bawarie in regem Roman(or)um discorditer electum facti et habiti sub data VIII. Ydus Octobr. Quem quidem processum credidi non fore necessarium litteris presentibus totaliter inserendum. In fine tamen litterarum apostolicarum mandatum vestrum de novo adiungitur sub tali tenore:

‘Quocirca fraternitati vestre — VII. Yd. Octobr.’ *supra pag. 621 lin. 22—30 (ad 2).*

2. Ego vero tamquam filius obediens et devotus vestra mandata desiderans cum devotione ac promptitudine debita adimplere ea que sunt in prefato processu contenta haecenus fideliter observavi et inantea firmiter observabo, facturum pro posse meo, ut etiam ab aliis inviolabiliter observentur. Quod similiter iidem duo suffraganei se facturos fideliter asserebant. Et processum eundem et in eo contenta in civitate Magd(eborch) et pluribus locis aliis mee dyocesis iam feci et in aliis faciam congrua festinancia solempniter publicari, ad id clero et populo loci cuiuslibet, ubi facta fuit publicacio, specialiter congregatis.

3. Et quia propter gwerras duras et multiplices, que iam dudum in partibus nostris

877. ^a) etc. — scribitur *super verbis* in regem Romanorum discorditer electum *deletis A.*

878. ^a) *excidit B.*

invaluerunt, nequaquam securum erat, ut littere apostolice supradicte ad singulos meos suffraganeos deferrentur, vocavi eos qui erant absentes tam auctoritate vestra quam mea, ut ad quendam locum mee diocesis in litteris meis expressum certo eis assignato termino communiter attenderent, visuri et recepturi mandata apostolica et facturi omnia et singula que in eisdem litteris sunt expressa secundum formam et modum qui in eisdem litteris annotantur.

4. In quorum omnium testimonium et recognitionem publicam presentes litteras, quia usus tabellionum in partibus nostris non habetur¹, feci sigilli mei appensione fideliter communiri. Quas sanctitati vestre iuxta tenorem mandati vestri transmitto loco et vice publici instrumenti per discretum virum Iohannem de Lithmete canonicum Sosatiensem, qui michi litteras predictas bullatas anno et die pretactis vestro nomine presentavit.

Datum in castro Wolmerstede, VII. Kln. April.

invaluerunt, nequaquam securum erat, ut littere apostolice supradicte ad singulos meos suffraganeos^b deferre[n]tur, vocavi ipsos tam auctoritate vestra quam mea, ut ad quendam locum mee dyocesis in litteris meis expressum certo eis assignato termino communiter attenderent, visuri et recepturi mandata apostolica et facturi omnia et singula que in eisdem litteris sunt expressa secundum formam et modum qui in eisdem litteris annotantur.

4. In quorum omnium testimonium et recognitionem publicam presentes litteras, quia usus tabellionum in partibus nostris non habetur, feci sigilli mei appensione fideliter communiri. Quas sanctitati vestre iuxta tenorem mandati vestri transmitto loco et vice publici instrumenti.

Datum in opido Haldesle(ve), anno ut supra, XV. Kalen. Maii.

25 879. *Responsio pontificis.* Apr. 30.

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 112 fol. 67 nr. 862. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 49 nr. 2 ex c.; Schmidt l. c. p. 145 nr. 151 ex c. Editiones contulimus. Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pabste nr. 217 (Addit. I).

Venerabili fratri Borchardo archiepiscopo Magdeburgensi.

30 Patent nobis utpote crebris fidelium assertionibus reserata devotionis fervor, constantia fidei, diligentie studium et promptitudo servitii, quibus tu frater te nobis et apostolice sedi gratificas et utrimque ad grata rependia tue prosecutionis invitas. Presentialiter autem illud tue fraternitatis obsequium amplo famine recensemus, quod tu processus nostros pridem contra virum magnificum Ludovicum ducem Bavarie discorditer
35 electum in Romanorum regem [habitos]^a velut integra fide ac devotione solidus et fundatus in petra firmitatis immobili iuxta votum nostrum solenniter mentis excussa formidine publicasti. De quibus te dignis in Domino laudibus attollentes, processus alios, quos subsequenter habuimus tum contra ipsum quam nonnullos labefactos hereticos², prout ex illorum tenore perspicias, solenniter etiam publicandos tibi per . . latorem presentium
40 tuum nuntium destinamus. Quocirca fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatinus approbata diu tue virtutis exordia ferventer continues in laudis continuas actiones, insurgendo viriliter contra tyrannos, hereticos et rebelles sancte matris tue ecclesie Romane, adversarios quoque tuos et emulos, eisque resistendo pro posse, qui de reconciliatione ad gratiam ipsius ecclesie sine tue pacis medio a nobis sperare non possunt, sicque in

45 878. b) suffraganeos B.

879. a) excidit c.

1) Cf. infra nr. 907 cap. 2. 2) Infra nr. 881 et processus contra Vicecomites ibidem in prooemio citatos.

premissis et aliis honorem et favorem ipsius ecclesie magnanimiter proseguendo, de nostro nichilominus actore Deo et diete sedis tibi a[f]futuro presidio speraturus, ut retributionis premium, quod a Deo et ipsa sede propterea promittitur, merito tua prudentia consequatur.

Datum Avinione, II. Kal. Maii, anno octavo.

5

880. LUDEWICI CONFIRMATIO FEUDI CASTRENSIS.

1324. Mart. 15.

Originale in tabulario regio Confluentino sine dubio in cancellaria regia scriptum. Exemplavimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Cf. notam Libri cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 107': 10

Item dominus rex confirmat nobili viro Gerlaco de Lympurch litteras, quas habet super feodo castrensi in Chälsmünt.

Dat. in Franchenfürt, Id. Marcii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 41 nr. 702.

15

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus.

Consideratis gratis et fructuosis obsequiis nobilis viri Gerlaci de Lintburch fidelis nostri dilecti, que nobis et sacro imperio more predecessorum suorum hactenus exhibuit et in futurum poterit exhibere, litteras predecessorum nostrorum Romanorum regum datas et traditas¹ sibi super feodo castrensi in castro Chalsmünd in modo, forma et 20 tenore suo eidem auctoritate regia confirmamus. Dantes sibi has nostras litteras sigillo maiestatis nostre sigillatas in testimonium super eo.

Scriptas in Franchenfurt, Idus Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

881. IOHANNIS XXII. PAPAE TERTIUS PROCESSUS CONTRA LUDEWICUM REGEM.

25

1324. Mart. 23.

Originalia servata non sunt. Contulimus copias quae sequuntur:

1 *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 fol. 110 ep. 476, ubi processus insertus est litteris infra nr. 883 sub 1 edendis, addito rubro in margine:* Tertius 30 processus excommunicationis contra Bavarum;

2 *cod. bibliothecae Dresdensis A 70 saec. XIV. ex., de quo v. supra ad nr. 792 sub 2, fol. 9', ubi rubrum:* Tercius processus sententie excommunicationis late in dictum ducem Bavarie discorditer electum in regem Romanorum;

3 *copiam coaevam in exemplari ad episcopum Argentinensem die 28. m. Martii dato* 35 *infra nr. 883 sub 2 edendo.*

Quae in cap. 2 conveniunt cum Processu primo supra nr. 792, ea typis minoribus excudenda curavimus.

1) *Cf. supra tom. III, 366 nr. 385 et 534 nr. 570; tom. IV, 75 nr. 98.*

Alia exemplaria ad nr. 883 citata omnino non inspeximus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 nr. 18.

Cf. processus contra Vicecomites eodem die datos, Böhmer l. c. nr. 19.

Iohannes episcopus servus servorum Dei^a. Ad certitudinem presentium et
5 memoriam futurorum.

1. Urget nos caritas sponse Christi, ut^b eius iura volentibus^c presumptuosis
ausibus et^d reprobis usurpare conatibus curemus oportunis remediis obviare. Angit
insuper suscepti cura regiminis, ut quos timor Dei a molestiis^e et iniuriis sponse prefate
non retrahit, salutaris discipline vigore retrahere satagamus. Hoc^f profecto dudum ad
10 nostram et fratrum nostrorum sancte Romane ecclesie cardinalium fama divulgante
deducto noticiam, quod nonnulli^g potestatis et dignitatis fastigium illicite ambientes
vicariatus seu alterius cuiuscunque^h nomen officii assumpserant seu assumebant in imperio,
quod tunc vacabat, sicut adhuc vacare dinoscitur, illudque absque nostra seu apostolice
sedis petita licentia vel obtenta sibi retinere seu de novoⁱ assumere temerariis ausibus
15 presumpserant et etiam presumebant multaque sub eius colore faciebant et fecerant,
que in nostram et ecclesie sponse Christi, ad quam regimen vacantis imperii pertinet,
gravem iniuriam et enorme preiudicium redundabant, ob zelum eiusdem ecclesie nos
inquietos et nimirum anxios adeo reddiderunt, ut contra omnes et singulos, cuiuscunque
status, preminentie, dignitatis aut conditionis existerent, etiamsi^k patriarchali vel quavis
20 alia superiore aut pontificali seu quacunque alia dignitate fulgerent, qui post dicti
vacationem imperii absque licentia diete sedis huiusmodi vicariatus seu cuiuscunque
alterius officii nomen sibi ubilibet usurparant seu usurparent vel retinerent et^l sub tali
denominatione abusi erant seu abuterentur potestate vel iurisdictione quacunque seu
eius exercitio publice vel occulte, nisi infra duorum mensium spatium ad data^m litterarum
25 nostrarum super premissis confectarum numerandum a predictis omnibus penitus
desisterent et cessarent vel licentia sedis eiusdem se super hoc munitos ostenderent,
II.ⁿ Kal.^o mensis Aprilis^p, pontificatus nostri anno primo, processus publicos continentes
monitiones, prohibitiones ac excommunicationis et interdicti sententias de eorundem
fratrum consilio faceremus. Et ut iidem processus ad communem omnium noticiam
30 devenirent, cartas sive membranas processus continentes eosdem in maioris ecclesie
Avinionensis hostiis^q seu superliminaribus^r appendi fecimus et affigi^l.

2. Hec insuper hiis proximis diebus preteritis videlicet VIII. Id.^s mensis Octobris^t
proximo^u iam elapsi specialiter contra magnificum virum Ludovicum^v ducem Bavarie^w
in discordia in regem Romanorum electum promovendum in imperatorem futurum, qui
35 nullis privilegiis nullaque licentia sedis predictae vel aliis munimentis legitimis, ex quibus
sibi quomodolibet predicta licerent, infra dictorum duorum mensium spatium seu postea
per eum exhibitis vel ostensis nec eius electione admissa nec approbata persona sibi
nomen regis Romanorum^x indebite usurpavit ac administrationem dictorum regni et
imperii in eiusdem ecclesie manifestam iniuriam, plurimorum^y scandalum, sue et aliorum
40 multorum animarum periculum presumptuose ac periculose^z nimium^a se ingessit nec
non prefate ecclesie rebellibus, sicut Galeatio^b de Vicecomitibus et eius fratribus,
quamvis essent de crimine heresis per diffinitivam sententiam a suis competentibus

(f. nr. 792.
cap. 2.

881. a) loco episcopus — Dei 1: etc. b) et 1. c) volentes 3. d) ac 2. e) violentiis 2. 3. f) hec 1. g) sequ. po in fine lineae 1. h) cuiuscunque alterius 2. i) denuo 3. 45 k) etiam 3. l) et deest 1. m) dat. 1. n) pridie 3. o) Kalen. 3. p) April. 3. q) ostiis semper 2. r) sup in loco raso 3. s) Idus 3. t) Octobr. 2. 3. u) proximi 2. v) Lud. semper 3. w) Bavarie 3. x) Roman. 3. y) que add. 2. z) perniciose 2. a) nimiam 1. b) Galeacio 3.

1) Supra nr. 401.

iudicibus exigente iusticia condemnati, et nonnullis aliis perfidis Dei et ecclesie predictae
 hostibus se^e fautorem^d et defensorem exhibuerat contra dictam ecclesiam et adhuc
 exhibebat, procedere de eorundem fratrum consilio compulerunt ipsumque propter
 nr. 792
 cap. 3. premissos excessus per edictum publicum presente multitudine fidelium copiosa* monuimus,
 ei^e in virtute sancte obedientie ac^f sub excommunicationis pena, quam ipsum, nisi cum effectu
 huiusmodi monitioni *pareret, incurrere voluimus^g ipso facto, auctoritate apostolica districtius
 iniungentes, ut infra trium mensium spatium a data litterarum nostrarum super hoc confec-
 tarum computandum, quos ei de ipsorum fratrum consilio pro peremptorio termino duximus
 assignandos, ab administratione, fautoria et defensione huiusmodi penitus abstinere*, admini-
 strationem ipsam per se vel alium seu alios nullatenus resumpturus, nisi* si et quando electionem
 suam huiusmodi, que de ipso celebrato dicitur, ac personam ipsius per sedem apostolicam approbari
 contingeret et admitti, quodque gesta per eum post presumptum^h ab eo memoratum titulum
 circa premissa, quatenus processere de facto, cum de iure non teneant nec tenerent velut ab
 eo cui ius non competebat nec competit eadem faciendi attemptata, curaret infra *dictum
 terminum quantum sibi foret possibile realiter revocare aperte. Sibi nichilominus intimantes*,
 quod si in premissis per eum infra dictum terminum exequendis negligensⁱ existeret vel remissus,
 nos contra ipsum ad publicationem penarum, in quas propter premissos excessus notorios incidisse
 noscebatur vel incideret in futurum, et alias quantum suaderet iusticia procederemus eius
 cap. 4. absentia non obstante. Universis insuper^k patriarchis, archiepiscopis et^k episcopis aliisque
 personis ecclesiasticis quibuscunque sub pena suspensionis ab officio et beneficio, quam eos incurrere
 voluimus^l ipso facto, nisi infra* dictum terminum huiusmodi nostre inhibitioni efficaciter*
 obedirent et tam ipsis quam omnibus^m et singulis civitatibusⁿ, communitatibus et^o universitatibus
 necnon personis singularibus quibuscunque, cuiuscunque conditionis aut status existerent, etiamsi
 regali aut alia quacunque dignitate *fulgerent, in virtute sancte obedientie et sub pena excom-
 municationis in personas et interdicti in terras eorum necnon privationis privilegiorum quorum-
 cunque apostolicorum et imperialium ac feodorum^p, que ab ecclesia vel imperio quomodolibet,
 obtinerent, districtius duximus inhibendum, ne predicto Ludovico in premissis vel aliis regni
 seu imperii tangentibus regimen tamquam regi seu in Roman(or)um regem^q electo, nisi et quo-
 usque dictam electionem et personam ipsius per sedem eandem approbari contingeret et admitti,
 parerent in aliquo seu intenderent quovismodo neve eidem in quibuscunque ad regimen pre-
 libatum spectantibus preberent consilium, auxilium vel favorem. Non obstante si ipsi vel eorum
 aliqui se ad hoc dicto Ludovico ut regi seu in Roman(or)um regem^r electo astrinxissent^s per
 fidelitatis vel alterius cuiuslibet generis iuramenta, que* cum prestita fuissent ei, cui minime
 prestari^t debuerant, nec* prestantes ad eorum astringebant observantiam nec astringant.
 Que nichilominus ad cautelam auctoritate apostolica^u duximus relaxanda* seu si prefato electo
 vel quibusvis^v aliis* per litteras sedis eiusdem foret sub quacunque verborum forma vel ex-
 pressionem^w concessum vel concederetur imposterum^x, quod excommunicari, suspendi vel eorum
 terre seu loca interdicti non possent, quas contra* processum nostrum predictum in nullo eis^y
 cap. 5. voluimus suffragari **. Voluimus^z insuper et apostolica auctoritate^a decrevimus, quod dictus
 processus eundem electum et alios supradictos apprehenderet et artaret^b, ac si eisdem perso-
 naliter publicatus et insinuatus solenniter extitisset, constitutione quacunque per^c predecessores
 nostros Romanos pontifices in contrarium edita non obstante. Et ut idem^d processus* ad^e
 eiusdem electi et aliorum quorum interest^f communem deduceretur noticiam, cartas sive
 membranas processum continentes eundem* in hostiis* eiusdem Avinionensis ecclesie appendi

881. c) *deest* 1. d) *fauorem* 1. e) *et* 1. f) *et* 2. g) *volumus* 1. 3. h) *resumptum* 2. 45
 i) *negligens* 3. k) *.. add.* 2. l) *volumus* 3. m) *quam omnibus* *deest* 3. n) *et add.* 2. 3.
 o) *ac* 2. p) *feodorum* 3. q) *regem Romanor(um)* 2. 3. r) *regem Romanor(um)* 2; *Rom. regem* 3.
 s) *astinxissent* 1; *astrixissent* 2. t) *prestare* 3. u) *predicta* 2. v) *quibus cumque* 2. w) *sequ.*
verborum delet. 1. x) *in posterum* 3. y) *deest* 2. z) *Volumus* 3. a) *auct. ap.* 3. b) *artaret* 2.
 c) *.. add.* 2. d) *corr. ex* *iidem* 2. e) *ac* 1. f) *interesset* 2. 50

fecimus seu affigi, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo inditio publicarent, ut dictus electus et alii quos idem contingebat^g processus nullam possent excusationem pretendere, quod ad eos non pervenisset vel quod ignorassent eundem, cum non esset verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod esset tam patenter omnibus publicatum.

3. Post hec^h autem dilecti filii Albertus de Swartzburchⁱ magnus preceptor^k ordinis hospitalis Sancti Iohannis Ierosolimitani per Alamaniam necnon^k magistri^l Ernestus^m de Sebech archidiaconus Herbipolensis et Henricusⁿ de Throno canonicus Pragensis ad sedem apostolicam personaliter venientes ac coram nobis et eisdem fratribus^o infra dictum terminum videlicet IIII. Non. mensis Ianuarii^p proximo preteriti eiusdem Ludovici^q Jan. 2. procuratorio nomine comparentes super huiusmodi procuratione^q quandam patentem litteram eiusdem Ludovici^r ut asserebant sigillo cere albe sigillatam, in cuius sigilli circumferentiis erat scriptum 'Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus' ac in eodem sigillo erat sculpta quedam ymago regia sedens in solio regio, tenens in manu dextera sceptrum regale, in cuius summitate erat una crux et in manu sinistra unum pomum, in quo similiter erat desuper quedam^s crux, exhibere curarunt^t. Que quidem littera in prima linea sic incipit: 'Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum quorum interest notitiam^s volumus pervenire'¹ et continuatur in secunda: 'quod religiosos et honorabiles fratrem Albertum de Swartzburch^u magnum preceptorem ordinis hospitalis Sancti Iohannis Ierosolimitani'^{s. 2.} Nona vero linea eiusdem littere incipit 'summi'³ et XV.^v 'tatem'⁴ et in XVI. incipit 'Nuremberch'^{w. 5} et finit 'nostri'⁶ et in ultima linea sunt due dictiones tantum, videlicet 'anno nono'^{x. 6.} Subsequenter vero pridie^y videlicet Non. mensis eiusdem dicti procuratores Jan. 4. coram nobis et eisdem fratribus exhibuerunt in consistorio quandam supplicationem in scriptis specialiter continentem, per nos eorum domino aliquem competentem et decentem terminum^z indulgeri^{7.} Qua supplicatione diligentius intellecta de ipsorum fratrum consilio duximus breviter respondendum, quod cum dictus processus noster contra dictum ducem ac electum rite et super notorio esset factus competentemque terminum contineret, infra quem ad eiusdem ducis seu electi, nisi per eum stetisset, deduci noticiam potuisset et ipse a temere presumptis per eum resilire ipsaque quantum erat sibi possibile potuerat revocare, non intendebamus dictum processum tollere vel suspendere vel quoad impediendum effectum sententiarum in eo latarum terminum prorogare, ymmo^a volebamus eum quoad omnia contenta in ipso et ipsorum effectum in suo pleno vigore atque robore permanere. Hoc tamen salvo quod intendebamus usque ad duos menses a data litterarum nostrarum confectarum super hoc^b computandos a publicatione penarum, quas idem electus propter excessus predictos incurrerat et ab aggravatione processus huiusmodi abstinere^{8.} prout in litteris nostris inde confectis, quas ut processus contentus in eis ad ipsius electi et omnium communem noticiam deveniret, in eiusdem Avinionensis ecclesie hostiis appendi similiter fecimus et affigi, plenius continetur^{9.} Quam quidem dilationem dicti procuratores cum gratiarum actionibus acceperunt.

4. Sane quamvis prefati electi in non parendo^c predictis nostris monitionibus et mandatis inobedientia pertinax nec infra secundum terminum sibi super huiusmodi

881. g) contigebat 3. h) hoc 3. i) Sirartiburch 1; Siratzbruch 2. k) preceptor — necnon desunt 1. l) magister 1. 2. m) Ernesturp 1. 2; Ernesturb 3. n) Henricus 3. o) nostris add. 2. p) Ianuar. 2. 3. q) p add. 1. r) procuratorio — huiusmodi (lin. 11) sequ. bis scriptum, sed delet. 1. s) deest 1. t) procurarunt 1. u) Sirarcburch 1; Siratzburch 2; Swartzburg 3. v) quintadecima 2. w) Nüremberg 3. x) IX. 1. y) II. 2. 3. z) term. et dec. 2. a) immo 2; Immo 3. b) super hoc conf. 3. c) parendi 3.

1) Supra pag. 636 lin. 35 sq. 2) Ibid. lin. 36 sq. 3) Pag. 637 lin. 10. 4) Ibid. lin. 18. 5) Ibid. lin. 20. 6) Ibid. lin. 21. 7) Supra nr. 834. 8) Nr. 835 cap. 4. 9) Nr. 839.

dilatione concessum comparendo coram nobis per se vel procuratorem legitimum¹, nec etiam postea de benignitate sedis apostolice diebus pluribus expectati contemptus evidens^d exigant, scandalum quoque, pericula plurima, que profecto premissorum dissimulatio et impunitas vel dilata iusticia probabiliter comminatur^e, desiderent super premissis contra dictum electum de remedio celeri per oportunam^f et rigorosam iusticiam 5 provideri, nos tamen adhuc volentes cum eodem electo uti potius mansuetudine quam rigore ac probare, utrum mansuetudinis nostre benignitas ipsum a tam periculoso devio valeat, quod desideriis intensis appetimus, revocare, de dictorum fratrum consilio auctoritate apostolica per infrascriptum modum duximus ordinandum, videlicet quod ad publicationem sententie excommunicationis per nos ut premittitur promulgate, in quam 10 idem electus propter suam in premissis commissam inobedientiam^g et contemptum incidisse dinoscitur, procedentes ab aliarum penarum publicatione, in quas similiter incidit, supersedeamus ad presens. Ideoque prefatum electum de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica in predictam excommunicationis sententiam incidisse^h presente hac multitudine copiosa fidelium declaramus ipsumque predicta excommuni- 15 cationis sententia innodatum et velut excommunicatum preter casus exceptos evitandum ab omnibus nunciamus eumque nichilominus astante predicta multitudine copiosa fidelium per hoc presens edictum publicum sollemniter auctoritate predicta monemus, sibi auctori- tate apostolica sub pena privationis omnis iuris, si quod sibi ex sua electione predicta, que de ipso dicitur celebrata, velⁱ ad regnum et imperium Romanum^k quoquomodo 20 competit et posset competere, quam si monitioni et mandato huiusmodi efficaciter non parebit, eum incurrere volumus ipso facto, districtius iniungentes, ut infra^l trium mensium spatium a data presentium inantea computandum se regem Roman(or)um non intitulet, non denominet nec describat^m nec per alios faciat quantum in eo fuerit tali intitulari titulo vel etiam nominari, ab intitulatione et denominatione regali huiusmodi per eum 25 indebite usurpata ac administratione regni et imperii predictorum etⁿ rerum ac iurium eorundemⁿ abstinendo^o, denominationem, intitulationem et^p administrationem predictas non resumpturus ulterius, nisi si et quando personam ipsius et electionem, que de ipso celebrata fuisse dicitur, per sedem eandem approbari contigerit^q et admitti.

5. A fautoria quoque et defensione^r tam dictorum hereticorum Mediolanensium^s 30 rebellium Dei et ecclesie quam Ferrarien(sium) videlicet Raynaldi et Opizonis filiorum dilecti filii nobilis viri Ildebrandini marchionis Estensis, qui quidem filii sunt similiter^t de labe pravitatis heretice condempnati ac rebelles ecclesie memorate, eorumque fautorum, valitorum et sequatium^u prorsus abstinere procuret. Fidelitati etiam et homagio, que ratione civitatis Ferrariensis, que ipsius Romane ecclesie pleni iuris et proprietatis 35 existit, presumpsit recipere ab eisdem in nostrum et eiusdem ecclesie magnum contemptum atque dispendium et preiudicium manifestum, publice et omnino renunciaret illaque a se prorsus^v abiciat, quasi numquam sibi prestita extitissent, nec ratione illorum^w aliquid penitus iuris usurpet in civitate Ferrariensi predicta eiusque districtu vel civibus ac^x districtualibus eorundem. Sed potius predicta omnia usurpata, presumpta et 40 attemptata per ipsum sub denominatione et intitulatione predictis seu colore vel occasione ipsorum^y curet effectualiter infra dictum terminum, prout sibi possibile fuerit,

881. ^d) eiusdem 1. ^e) comminantur 2. ^f) optimam 2. ^g) inhob. 1. ^h) insidisse 1.
ⁱ) deest 3. ^k) Romanorum 1; Rom. 3. ^l) post 3. ^m) describet 3. ⁿ) loco et . . eorundem 3:
 eorumque. ^o) deest 1. 2. ^p) ac 3. ^q) contingerit 3. ^r) deff. 1. ^s) Mediolanentium 3. 45
^t) deest 2. ^u) sequassium 1. ^v) prorsus a se 3. ^w) illarum 1. ^x) aut 2. ^y) ipsarum 1. 3.

1) Cf. *epistolam P. de Abbacia regi Aragoniae a. 1324. Mart. 12 missam, ubi haec*: Die Veneris Mart. 9. proxime preterita electus in imperatorem fuit ter proclamatus et nullus pro eo comparuit. Dicitur quod processus agravabuntur contra eum . . .

solenmiter ac^z publice revocare ac parere in omnibus predictis nostris monitis, inhibitionibus et mandatis necnon et ad eiusdem ecclesie redire gremium studeat, satisfactionem debitam impensurus de offensionibus et iniuriis supradictis ac nichilominus infra dictum terminum, quod predicta omnia revocaverit ac paruerit in eisdem omnibus huiusmodi^a nostris monitionibus, inhibitionibus et mandatis plenarie cum effectu, nos per autenticas^b litteras vel instrumentum publicum certificare procuret ac insuper infra dictum terminum per se vel procuratorem seu procuratores ydoneos compareat coram nobis super dictis excessibus, offensionibus et iniuriis ac super pena privationis iuris, si quod sibi competit vel competiit ad regnum seu imperium supradicta^c, declaranda vel inferenda necnon et penis aliis, quibus excessus ac inobedientia et contemptus predicti eundem electum obnoxium reddiderunt, diffinitivam sententiam et nostrum^d beneplacitum, quantum officium nostrum patitur, auditurus et alias facturus et recepturus, quod iusticia suadebit. Huiusmodi vero terminum eidem electo de dictorum fratrum consilio ad premissa et premissorum singula peremptorium esse volumus et pro peremptorio assignamus, apertius predicentes eidem, quod nos ad premissa coniunctim vel divisim, si neque venerit neque miserit, procedemus, prout expedire viderimus, eius absentia^e non obstante.

6. Universos quoque^f patriarchas^g, archiepiscopos et episcopos aliasque personas ecclesiasticas, qui parere forsitan neglexerint^h predictis nostrisⁱ monitionibus, inhibitionibus et preceptis, eidem duci tanquam regi seu in regem Romanorum^k electo parendo, obediendo vel intendendo seu prestando quomodolibet per se vel alium seu alios auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, auctoritate predicta de ipsorum fratrum consilio declaramus penam suspensionis ab officio et beneficio^l contra eos promulgatam in dictis nostris processibus incurrisse. Rursus eosdem patriarchas^g, archiepiscopos et episcopos aliasque personas ecclesiasticas presentium auctoritate monemus tam sub excommunicationis^m, quam ipsos et eorum singulos contra inhibitionem, monitionem ac mandata nostra huiusmodi temere venientes incurrere volumus ipso facto, quam sub privationis dignitatum, personatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum penis et sententiis, ad quarum etiam inflictionem contra non parentes procedemus, sicut viderimus expedire, eisque districtius iniungimus et etiam inhibemus expresse, ne ipsi vel eorum aliqui prefato duci tanquam regi seu in regem Romanorum electo in quibuscumque regni seu imperii predictorum regimen seu administrationem tangentibus pareant, adhereant quomodolibet vel intendant nec eidem per se vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte super predictis prestant auxilium, consilium vel favorem. Auctoritate apostolicaⁿ decernentes eosdem perinde^o ligari predictis penis et^p sententiis et astringi, ac si propriis eorum nominibus nominati essent specialiter et expresse^q, eis nichilominus predicentes, quod contra eos ad privationis dignitatum, personatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum quorumcunque necnon privilegiorum et inhabilitationis et^r penas alias procedemus, si contra monitionem, inhibitionem et precepta huiusmodi facere presumpserint vel venire.

7. Et licet contra civitates, communitates, universitates ac^s singulares personas alias, que in predictis vel circa ea forsitan deliquerunt^t, contra monitionem et inhibitionem nostram^u predictas temere veniendo, ad debitam impositionem penarum propter hoc fuisset^v merito procedendum, tamen de sedis apostolice^w gratia adhuc amplius providimus expectandum. Ideoque omnibus et singulis civitatibus, communitatibus, universitatibus et personis singularibus quibuscunque, cuiuscunque preminentie^x, dignitatis, status vel

881. z) et 3. a) *deest* 3. b) autenticas 2. 3: *sequ. personas delet.* 1. c) supradictos 1.
d) *deest* 2. e) absentia 1. f) que 3. g) . . *add.* 3. h) neglexerunt 3. i) nostr. pred. 2.
k) Romanum 1; Rom. 3. l) officio 3. m) pena *male add.* 1. n) predicta 2. 3. o) proinde 1.
p) penis et *deest* 2. q) expressi 1. r) ac 2. 3. s) et 2. 3. t) deliquerint 2. u) *nra* 1.
v) fuisse 2. w) ap. sed. 2. 3. x) *pmin. semper* 2.

conditionis existant, etiamsi regali aut alia dignitate quacunque prefulgeant, in virtute obedientie et sub excommunicationis in singulares personas et interdicti in civitates, terras et loca ipsarum^y ac communitates et universitates predictas, quas eas si contrarium fecerint incurrere volumus ipso facto, necnon privationis privilegiorum quorumcunque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que a^z Romana vel aliis ecclesiis vel^a imperio quomodolibet obtinent, penis et sententiis iniungimus ac districtius inhibemus, ne prefato electo in predictis vel aliis dictorum regni seu imperii regimen vel administrationem quoquomodo tangentibus tanquam^b regi seu in regem Romanorum electo, nisi si et cum dictam electionem ipsius admitti eiusque personam per predictam^c sedem apostolicam approbari contigerit^d, in aliquo pareant vel intendant nec in premissis vel ea quomodolibet tangentibus eidem adhereant aut prestant per se vel^e alium seu^e alios auxilium, consilium vel favorem. Alioquin contra eos vel illos ex eis, qui contrarium attemptare presumpserint, ad illationem harum penarum et alias procedemus, prout fuerit^f oportunum. Non obstantibus fidelitatis et quibusvis aliis iuramentis, per que ipsi vel eorum aliqui se dicto electo quomodolibet astrinxissent, ad quorum observantiam, cum prestita fuerint ei, cui minime prestari debuerant, prestantes eadem nullatenus astringuntur, que nos etiam ad cautelam auctoritate apostolica duximus relaxanda, seu quibusvis privilegiis et indulgentiis prefato electo aut quibusvis aliis communiter vel^g divisim sub quacunque forma vel expressione verborum ab eadem sede concessis, que sibi vel eorum alicui contra presentem et alium processum nostrum super hiis habitum in nullo volumus suffragari.

8. Confederationes quoque, pactiones et societates, si que inter ipsum electum et quascunque civitates, communitates, universitates aut^h singulares personas, cuiuscunque sint preminentie, dignitatis, conditionis vel status, etiamsi patriarchali aut alia superiori, pontificali vel regali seu quavis alia prefulgeant dignitate, super predictis vel ea tangentibus facte seu inite fuerint sub quacunque forma vel expressione verborum, etiamsi penarum adiectione et iuramentorum prestatione vel quacunque fuerint alia firmitate vallate, utpote in divine maiestatis offensam ac contra iura et honorem sancte matris ecclesie ac in dampnum et prejudicium reipublice et periculum animarum presumptas decrevimusⁱ nullas, cassas, irritas et inanes ac nullius existere firmitatis et eas, quatenus processere de facto, revocamus, cassamus, irritamus, dissolvimus et omnino viribus vacuumus, iuramenta insuper super hoc prestita de apostolice potestatis plenitudine relaxamus, omnes et singulos, qui confederationes, pactiones et societates huiusmodi cum dicto electo contra processus huiusmodi post dictum terminum presumpserint observare, predictas excommunicationis et^k alias penas et sententias incurrere volumus ipso facto, contra eos gravius spiritualiter et temporaliter processuri, prout viderimus expedire.

9. Ceterum predictas suspensionum et excommunicationum et interdicti sententias sic firmiter sicque inviolabiliter volumus observari, quod absolvendi ab eis vel relaxandi easdem nisi tantum in mortis articulo tam omnibus penitentiariis nostris quam quibuscunque aliis confessoribus generalibus vel specialibus seu familiaribus quarumcunque vel quantumcunque sublimium personarum ubilibet consistentium, etiamsi eis a nobis vel aliquo predecessorum nostrorum sub quacunque verborum forma absolvendi a sententiis hominis vel canonis seu eas relaxandi generalis vel specialis sit vel fuerit concessa facultas, adimimus potestatem, absolutionem huiusmodi soli Romano pontifici reservantes. Quod si forte eos vel eorum aliquem in predicto mortis articulo absolvi contingeret, nisi sanitate recepta sedi apostolice, quam primum commode poterunt, se presentaverint

881. y) ipsorum 2. 3. z) *deest* 1. a) seu 2. b) *deest* 1. c) dictam 1. d) contingerit 3. e) per *add.* 3. f) *sequi. rōis delet.* 1. g) et 1. h) ac 3. i) decernimus 2. k) ac 2. 3.

satisfacturi de premissis iuxta mandatum Romani pontificis, ipso facto in predictam excommunicationis sententiam relabantur.

10. Et ut presens processus ad eiusdem electi et aliorum quorum interest communem noticiam deducatur, cartas sive membranas processum continentes eundem in eiusdem
5 Avinionensis ecclesie appendi vel affigi hostiis¹ faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo inditio publicabunt, ut predictus electus et alii, quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit^m vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenterⁿ omnibus publicatur. Ceterum volumus et
10 auctoritate apostolica decernimus, quod dictus processus prefatum electum et alios supradictos apprehendat et artet^o, ac si eisdem personaliter publicatus et insinuatus solenniter extitisset, constitutione quacunque per predecessores nostros Romanos pontifices in contrarium edita non obstante, cum ad eiusdem electi presentiam pro eodem processu publicando et insinuando securus accessus non pateat nec posset commode singulorum
15 quos tangit auribus inculcari.

Datum^p Avinione, X. Kalen.^q Aprilis^r, pontificatus nostri^s anno octavo^t.

882. LITTERAE AD BERNARDUM DE AVERSONE SUPER PROCESSU PONTIFICIS.

1324. Mart. 24.

20 *Litterarum Petri de Abbacia procuratoris originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 4261. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 407 nr. 270 ex or. Editionem repetimus.*

Karissime domine. Tenore presencium vobis significo, quod dominus papa heri Mart. 23. tenuit publicum consistorium, in quo per processus suos denunciavit electum in regem
25 Romanorum in excommunicationis sententiam contra eum per alios suos processus latam incidisse. Item privavit ipsum iure, si quod sibi ex huiusmodi sua electione compete-
bat, nisi infra tres menses revocaverit ea que alienavit tanquam imperator et quod amodo non nominet se regem Alamannie nec imperatorem, nisi demum si contingerit electionem
suam per sedem apostolicam aprobari. Et rursum per alios suos processus dominus
30 papa in eodem consistorio [publica]vit cruciatam contra Galeatium et Marchum de Vicecomitibus Mediolani et alios fratres suos [ac] omnes fautores et defensores eorum
tanquam contra hereticos et ecclesie Romane rebelles¹. Sic quod quicunque laboraverit
per annum continuum sequendo vexillum ecclesie vel infra duos annos per unum annum
serviverit seu laboraverit propriis sumptibus vel miserit stipendiarium, tam mitens quam
35 stipendiarius ipse habeant illam plenam indulgenciam, quam ecclesia Romana consuevit
dare tra[n]sfrettantibus ultra mare. Qui vero non per annum continuum serviverit,
secundum quantitatem lucrabitur indulgenciam et qui etiam dederit elemosinam seu
aliud subssidium, secundum quantitatem muneris lucrabitur indulgenciam, prout ista lacius
continentur in processibus inde factis² . . .

40 Dat. Avinione, vigilia annunciationis beate Marie.

881. 1) deest 2. m) pervenerint 1; potuerit male 2. n) patentes 1. o) artet 2. p) Dat. 2.
q) Kal. 1. 2. r) April. 3. s) pontificatus nostri des. 1. 2. t) VIII 2.

1) Cf. Mollat 'Lettres communes' nr. 20362. 2) Cf. Finke l. c. I, 408 not. 1.

883. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE SUPER
TERTIO PROCESSU EMISSAE.

1324. Mart. 28.

1 *Copia in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 fol. 110 ep. 476; contulit Henricus Pogatscher; linea dati caret;*

2 *copia coeva exemplaris, quod ad episcopum Argentinensem pervenit, in tabulario civitatis servata; contulimus nos.*

Cf. varia exemplaria diversis, etiam per Franciam et Italiam missa, quae citat Mollat 'Lettres communes' nr. 20363 — 20367 cum notis l. c. adiectis.

Ed. 'Oberbayrisches Archiv' I, 85 nr. 62 ex 1.

Reg. Lang 'Acta Salzburgo-Aquileiensi' I, 73 nr. 56.

Cf. litteras executorias eodem die ad processum contra Vicecomites datas reg. apud Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 254 nr. 196; Riezler 'Vatikan. Akten' p. 175 nr. 355 et 356; Lang l. c. sub nr. 57.

Iohannes^a episcopus servus servorum Dei^a venerabilibus fratribus . . .^b patri-
archis, . . .^b archiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus et aliis ecclesiarum
prelatis exemptis et non exemptis, ad quos presentes littere pervenerint salutem^c
et apostolicam benedictionem^c.

Nuper contra magnificum virum Ludovicum^d ducem Bavarie^e in discordia in regem
Roman(orum)^f electum super nonnullis gravibus et enormibus excessibus, inobedientiis
et contemptibus per eum contra Deum, nos et Romanam ecclesiam ac in preiudicium
rei publice et multorum scandalum perpetratis certos processus de fratribus nostrorum
consilio et presente multitudine copiosa fidelium habuimus, per quos ipsum electum, qui
processui nostro alias^g contra eum ratione dictorum excessuum habito non paruerat,
excommunicatum et vitandum preter casus exceptos ab omnibus nunciavimus ac prelatos
et personas ecclesiasticas, qui sibi tanquam regi seu in regem Roman(orum)^f electo
super hiis, que ad regni seu imperii predictorum regimen et administrationem pertinent,
contra monitiones, inhibitiones et mandata nostra paruerant, in penam suspensionis ab
officio et beneficio contra ipsos alias promulgatam incidisse declaravimus et ad^h alia
nonnulla processimus, sicut in eisdem processibus plenius continetur. Quorum tenor
sequitur sub hiis verbis^h:

Iohannes episcopusⁱ servus servorum Deiⁱ — nostri^b anno octavo^k 1.

1.

Quocirca fraternitati vestre per aposto-
lica scripta mandamus, quatinus in civitati-
bus et dioc(esibus) et locis aliis vestris, de
quibus expedire videritis,

2.

Quocirca discretioni vestre^l per aposto-
lica scripta in virtute obediencie et sub ex-
communicationis pena, quam nullis contra-
riis privilegiis vel indulgenciis apostolicis
vobis vel aliquibus vestrum sub quacumque
verborum forma concessis suffragantibus in
hac parte vos et vestrum singulos, qui super
executione mandati nostri presentis inobe-

883. a) Iohannes — Dei desunt 2. b) deest 1. c) sal. — benedictionem desunt 2. d) Lude-
wicum 2. e) Bavarie 2. f) Romanorum 2. g) deest 2. h) loco hiis verbis 2: hac forma.
i) loco episcopus — Dei 1: etc., additis in margine verbis: Tertius processus excommunicationis
contra Bavarum. k) VIII. 1. l) supra lineam scriptum est: alias fraternitati tue 2.

1) Supra nr. 881.

dientes fueritis, incurrere volumus ipso facto, districtius precipiendo mandamus, quatinus

per vos vel per alium seu alios tam religiosos quam seculares, exemptos et non exemptos, quos ad hoc per censuram ecclesiasticam si necesse fuerit compellatis, non obstante si eis vel eorum aliquibus communiter vel divisim, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de^m indulto huiusmodi mentionem seu si religiosis ipsis vel eorum ordinibus, quod de negotiis, que auctoritate litterarum diete sedis committerentur eisdem, se non teneantur intromittere, ab eadem sede indultum existat, quod^m predictum electum excommunicatum predictosque prelatos et personas ecclesiasticas, que parendo vel intendendo sibi tanquam regi seu in Roman(or)um regemⁿ electo monitionum et inhibitionum nostrarum predictarum extiterint^o temerarii transgressores, dictam suspensionis penam et sententiam incurrisse et^p alia omnia contenta in eisdem processibus

in ecclesiis et locis aliis vestrarum civitatum et dyoc(esium)

diebus dominicis et festivis, de quibus vobis videbitur, astante fidei populo, cum^u convenerit ad divina, denunciare et publicare solemniter^r procuretis, facientes de publicatione huiusmodi fieri publica instrumenta^s nobis fideliter transmittenda^t per vestras litteras continentes principium et finem presentium. Nichilominus rescripturi, quicquid in predictis duxeritis faciendum.

Datum Avinion(e), V. Kalen. Aprilis, pontificatus nostri anno octavo^u.

In eundem modum legato Lombardie, mutatis mutandis et multis aliis prelati per universum orbem.

884—887. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1324. Mart. 29.—Apr. 17.

884. *Confirmatio venditionis.* Mart. 29.

Originale (or.) in tabulario Budingensi. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 247 nr. 264 ex or. Editionem repetimus.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presentibus confitemur, nos ratam et acceptam habere ac auctorizare vendicionem et empcionem factam et habitam¹ inter nobiles viros Gotfridum de Brūnekk, Lutherum de Isembūrch et Cunradum de Trimperch de iuribus dicti Gotfridi de Brunek, que in burgraviatu in castro Geylenhūsen et in silva dicta Būdingerwalt obtinebat, venditis per eum Luthero et Cunrado nobilibus antedictis. Auctoritate et testimonio presencium litterarum, quas super eo conscribi et nostro sigillo iussimus communiri.

Dat. in Franchenfūrt, IIII. Kalendas Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

883. m) deest 2. n) regem Rom. 2. o) extiterunt 2. p) ac 2. q) dum 2. r) sol. publ. 2. s) que add. 2. t) transmittatis 2. u) linea dati deest 1.

1) Cf. Reimer l. c. p. 244 nr. 262.

885. 886. OBLIGATIONES TELONEI.

1324. Mart. 31. — Apr. 17.

885. *Scriptum pro civibus Francofurtanis.* Mart. 31.

Extractum (c.) in *Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 109. Contulit H. Herre.* — *Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 193 nr. 248 ex c.* 5
Böhmer, Reg. Ludw. p. 41 nr. 710.

Cf. notam Böhmeri l. c. adiectam, itemque p. 37 nr. 639.

Item dominus rex obligavit Wilhelmo Wæcher et Götfrido Slechpech, Iohanni dicto Chöch civibus in Franchenfurt hospitibus suis dilectis in theloneo suo in Cuba tres grossos Turonen(ses) tam diu per ipsos tenendos et percipiendos sine quolibet impedimento, 10 donec mille et ducentas libras Hallen(sium), in quibus ipsis pro expensis^a sibi datis tenetur, plene colligant de eisdem, et si de eadem pecunia nomine suo aliquid perderent, hoc sibi et non ipsis perditum esse debet.

Dat. in Franchenfurt, II^c. Kalend. Aprilis, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo. 15

886. *Scriptum pro Gerlaco comite de Nassow.* Apr. 17.

Extractum (c.) *ibidem fol. 81. Contulit H. Herre.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 41 nr. 713.

Scriptum simile pro cancellario regis, quod notat Widder 'Beschreibung der Pfalz' III (1787) p. 411 (= Sauer 'Codex diplom. Nassovicus' I, 3 nr. 1797), cuius autographon 20 Confluentiae exstare per errorem asserit Fliedner 'Die Rheinzölle der Kurpfalz' (Trier 1910) p. 124, unde iam servatur nescio.

Item dominus rex tenetur nobili viro Gerlaco de Nazzeya tria milia CCCCLX lib(ras) et IX s(olidos) Hallen(sium). Item tenetur sibi DL lib(ras) Hallen(sium), quas dedit Bereth(olde) Forehtel. Et pro predicta pecunia obligavit sibi IIII Turonen(ses) 25 in theloneo suo in Chuba per ipsum tenendos, quousque sibi de predicta pecunia plenarie fuerit satisfactum. Et si ante percepcionem plenam aliquod dampnum per obstagia sive quocunque modo reciperet, dominus rex tenetur^b refundere, si sibi rationabile videtur.

Dat. in Franchenfurt, feria tertia in ebd(omada) Pasche, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo. 30

887. *Exemptio ab exactionibus.* Apr. 1.

Extractum (c.) *ibidem fol. 101. Contulit H. Herre.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 274 nr. 2676 (Addit. I).

Item dominus rex exemit Iæklinum Iudeum de Rötweil cum suis liberis ab omni 35
 Mai. 1. exaccione et peta a festo Walpurg(is) proxime venturo ad octo annos continue subsequentes.

Dat. in Franchenfurt, Kalen. Aprilis, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

885. ^{a)} sequ. nobis datis delet. c. ^{b)} sequ. sibi delet. c.

888—890. PUBLICATIO PROCESSUUM IN CIVITATE ARGENTINENSI.

1324. Apr. 1. — (post Apr. 1).

888. *Litterae pontificis ad episcopum Argentinensem.* Apr. 1.

5 *Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 76^v nr. 912. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 50 nr. 4 ex c. (= 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 384 nr. 436) et Hauwiler 'Analecta Argentinensia' I, 27 nr. 17 ex c. Nos hanc editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 305 Pabste nr. 212 (Addit. I).

10 Venerabili fratri Iohanni episcopo Argentinensi.

Fraternitatis tue litteris¹ consueta benignitate receptis et earum serie diligenter inspecta circa publicacionem per nos pridem habitorum processuum super quibusdam excessibus viri magnifici Ludovici ducis Bavarie discorditer in regem Romanorum, sicut fertur, electi diligenciam et devocionem tuam, quam in nostris et sedis apostolice piis
15 honestisque preceptis probabiliter promptam esse supponimus, dignis in Domino laudibus commendamus. Mirantes autem magistri consulum et scabinorum Argentinensium esse duriciam adeo renitentem, quod ipsi non in levem Dei, nostram et prefate sedis offensam in civitate predicta publicacionem non permiserint fieri memoratam, nec ex paterne pietatis affectu hanc pertinaciam ipsis expedire salubriter estimantes, fraternitatem tuam
20 rogamus et hortamur attente, quatinus pro nostra et dicte sedis reverencia ferventer instes et operanter adhibeas tue solitudinis studium, unde cives huiusmodi velut quodam inductive salutis glutino attrahas ad veram devocionem nostram et sedis eiusdem ac debitam obedienciam mandatorum. Nichilominus ipsarum parcium nova seu condiciones et statum sepe nobis et fideliter tuis litteris relaturus teque sic habiturus demum in hiis
25 et aliis respicientibus nostrum et prefate sedis commodum ac honorem, quod sicut diligencius illa prosequeris, sic preter divine retribucionis premium benevolenciam nostram et sedis eiusdem uberius merearis.

Datum Avinione, Kalendis Aprilis, anno octavo.

889. *Forma scripti a civitate Argentinensi ad eundem missi.* (post Apr. 1.)

30 *Minuta (c.) membranacea in tabulario civitatis Argentinensis. Contulimus vel descripsimus nos. — Partim ed. 'Urkundenbuch' II, 388 nr. 439 ex c.*

Cf. Böhmer l. c.

1. Cause^a infrascripte sunt motive cause civium Argentinensium, quare in civitate Argent(inensi) publicacio processus per summum pontificem dominum Iohannem vice-
35 simum secundum papam directi reverendo in Christo patri ac domino nostro^b domino Iohanni Dei gracia episcopo Argent(inensi) ad publicandum ipsum per eundem contra illustrem principem dominum Lud(ewicum) ducem Bauwarie in Romanorum regem electum^c, et ne de cetero aliqua in dicta civitate Argent(inensi) contra cives ipsius in genere vel in specie processuum apostolicorum publicacio ab aliquo procuretur.

40 889. a) praecedit . . c. b) supra lineam add. c. c) addendum esse videtur: facta non est vel fieri non debet.

1) *Deperditae.*

2. Dictus enim illustris princeps in regem Romanorum electus multas civitates et municiones circumiacere habet pretextu imperii prope civitatem Argent(inensem) predictam et circumeirca, item multos nobiles potentes habet coadiutores et fautores habentes fortalicia et municiones circa dictam civitatem Argent(inensem), de quibus ad mandatum dicti principis ob dictorum processuum publicacionem in dicta civitate Argent(inensi) 5 faciendam procul dubio facerent dictis civibus et incolis tam in rebus quam in personis infestaciones gravissimas et incomoda infinita.

3. Preterea si processuum predictorum de cetero in civitate Argent(inensi) aliqua fieret publicacio, propter ipsam publicacionem cedes magna et inevitabilis accideret inter ipsos cives propter servitores et fautores^d in ipsa civitate existentes, cum quidam ex 10 dictis civibus uni electorum in Romanorum regem et quidam alteri adhereant auxilio, consilio et favore.

4. Preterea dicti cives erga ambos electos predictos hactenus legaliter se gesserunt, ut ipsa communitas non magis uni favebat quam alteri et in ipsorum electorum gracia et amicitia existebat et in statu tranquillo. Quas dicti^e cives, si aliquod mandatum in 15 dicta civitate Argent(inensi) contra dictum principem publicaretur, erga ipsum et eius coadiutores et fautores, qui ipsis gravia pericula et infinita incomoda inferre possunt, ut est prelibatum, amitterent et ipsorum indignacionem et hostile hodium incurrerent, immo sibi adversarios eosdem in perpetuum ordinarent et constituerent principales nec^f in partibus Alamanie cum rebus suis secure pergere possent vel auderent, sicut hactenus 20 consueverunt.^f

5. Preterea si aliquod mandatum in dicta civitate Argent(inensi) contra dictum principem publicaretur, idem princeps ex hoc indignari posset et sibi sumere materiam et occasionem revocandi privilegia dicte civitati et eius civibus et incolis concessa^g a regibus Ro(manis) et imperatoribus, sumptuosis expensis, gravissimis laboribus et gratissimis 25 serviciis acquisita.

6. Preterea processuum apostolicorum publicacio in dicta civitate Argent(inensi) facienda ipsis civibus valde esset periculosa et nociva, ut ex premissis liquido apparet, summo tamen pontifici parum vel nichil utilitatis allatura.

7. Premissa, pater reverende domine Iohannes episcopo Argent(inensis), vestrum 30 moveant animum et inclinent ad scribendum summo pontifici, excusando cives predictos apud ipsum, quare dictam publicacionem in dicta civitate Argent(inensi) propter causas predictas et ad evitanda dicta pericula obmisistis. Cetera supleat vestra paternitas reverenda.

890. *Forma petitionis a civitate pontifici porrectae. (post Apr. 1.)* 35

Minuta (c.) membranacea duobus foliis constans ibidem. Contulimus nos. In verso folii prioris manu coeva scriptum est: contra processum pape. — Ed. 'Urkundenbuch' II, 386 nr. 438 ex c.

Quae concordant cum Forma nr. 889, typis minoribus excussa sunt.

Documenta nr. 889. 890 post Apr. 1 conscripta esse crediderim; v. 'Urkundenbuch' II, 40 387 notam ad nr. 438.

Cf. infra ad a. 1324. Mai. 31.

889. ^d) servitores et fautores *supra lineam addita super loco raso 5—6 litterarum spatium adaequantur c.; prius scriptum esse videtur potentes.* ^e) *corr. ex dcis c.* ^f) *nec — consueverunt in margine inferiori add. c.* ^g) *sequ. delet. et indulta c.* 45

Sanctissimo in Christo patri ac piissimo universorum^a domino domino Iohanni vicesimo secundo divina^b providentia sacrosancte Romane et totius militantis^b ecclesie summo pontifici magister, cons(ules), scabini ac universitas civitatis Argentinensis, sui devoti^c cum omni humilitate devota pedum oscula beatorum.

1. Paterna pietas merito filiorum excusationem exaudiet, quam non ex superbie typo^d, set evitandi^e necessitate proprii periculi^e et ob hominum corpora, que cunctis rebus preferuntur, conservanda noverit processisse. Hinc est quod ad vestre sanctissime in Christo paternitatis noticiam significando cum omni humilitate et reverentia deducimus, reverendum in Christo patrem et dominum Iohannem Dei gracia Argent(inensem) episcopum voluisse quoddam mandatum a vobis patre sanctissimo directum contra illustrem principem dominum Lud(ewicum) ducem Bauvarie in Romanorum regem electum in nostra civitate Argent(inensi) publicasse. Cui publicacioni^f ad nostras preces seriosissimas supersedit et ob pericula infrascripta et^g adhuc graviora et periculosiora^g evitanda ex parte nostra proposita coram eo. Periculorum autem tenor dinoscitur
15 esse talis:

2. Dictus enim illustris princeps in Romanorum regem electus multas civitates et municiones nr. 889
circumiacere habet pretextu imperii prope nostram civitatem predictam et circumcirca eidem cap. 2.
faventes et adherentes, item multos nobiles fortes et potentes habet coadiutores et fautores habentes fortalicia et municiones circa nostram civitatem predictam, de quibus ad mandatum dicti
20 principis ob dicti mandati publicacionem in^{*} nostra civitate faciendam procul dubio facerent nobis et nostris incolis tam in rebus quam in personis infestationes gravissimas et incomoda infinita.

3. Preterea si aliquod mandatum de cetero in nostra civitate contra dictum principem cap. 3.
publicaretur, propter talem publicacionem cedes magna et inevitabilis accideret in nostra civitate propter servitores^{*} hinc inde potentes^h utriusque electorum ad regnum Romanorum,
25 videlicetⁱ principis predicti et domini Friderici ducis Austrieⁱ, in eadem existentes, cum quidam ex nostris concivibus uni electorum predictorum^{*}, quidam alteri adhereant auxilio, consilio et favore^k.

4. Item nos erga ambos electos predictos hactenus legaliter nos gessimus in communi, cap. 4.
ut ipsa communitas non magis uni electorum favebat quam alteri et in ipsorum^{*} gracia et
30 amiciecia existeret et in statu tranquillo. Quas nos, si aliquod mandatum in^{*} nostra civitate contra dictum principem publicaretur, erga ipsum et eius coadiutores et fautores, qui nobis gravia pericula et incomoda infinita inferre possunt, ut est prelibatum, amitteremus et ipsorum^l indignacionem et hostile hodium incurreremus, inmo nobis adversarios eosdem in perpetuum ordinaremus et constitueremus principales nec^{*} secure possemus vel auderemus, sicut hactenus consuevimus,
35 cum rebus nostris partes Alamanie pertransire.

5. Item si aliquod mandatum in nostra civitate predicta contra dictum principem publi- cap. 5.
caretur, ^{*}ex hoc indignari posset et sibi sumere materiam et occasionem revocandi privilegia nobis^{*}, nostris incolis ac civitati nostre predictae concessa a regibus Romanis et imperatoribus sumptuosis expensis, gravissimis laboribus et gratissimis serviciis acquisita.

40 6. Item si^m alicuius mandati publicatio in nostra civitate Argentinensi predicta contra cap. 6.
dictum principem facienda nobis pre ceteris civitatibus et communitatibus valde esset periculosa et nociva, ut ex premissis liquide apparet, vestre tamen paternitati sanctissime parum vel nichil utilitatis procul dubio allaturaⁿ.

890. a) piissimo universorum *supra lineam add. c.* b) divina — militantis *supra lineam add.*
45 *super universalis delet. c.* c) sui devoti *supra lineam add. c.* d) *supra lineam super contemptu delet. c.* e) evitandi — periculi *supra lineam add. super humilitatis radice delet. c.* f) *supra lineam add. super publicato (?) licet invitus delet. c.* g) et — periculosiora *supra lineam add. c.*
h) hinc inde potentes *supra lineam add. c.* i) videlicet — Austrie *supra lineam add. c.* k) *sequitur delet.* Preterea *c.* l) *sequitur delet.* od(ium) *c.* m) *delendum est.* n) *incipit folium alterum c.*

7. Quare vestre in Christo paternitati sanctissime devote et humiliter supplicamus, quatenus dicta nostra pericula et multo graviora et periculosiora, que longum esset vestre in Christo paternitati piissime exponere, nobis inconbentia ob mandati alicuius publicationem in nostra civitate faciendam contra principem predictum vestre sanctitatis animum mitigent et inclinent, si in aliquo, quod tamen non speramus, vestram sancti-
tatem piissimam offendimus ob^o vestri mandati predicti^p publicationem non^a aliqua temeritate vel contemptu, set^a propter nostras preces et causas predictas retardatam^r, ad parcendum nobis in premissis et ad nostram excusationem premissam paterno susci-
piendam favore exemplo illius, cuius vicem in terris geritis, cui proprium est misereri et parcere, et ad providendum nobis^p vestra solita sanctitate piissima more patris piissimi¹⁰ ad avertenda a nobis pericula premissa, ne in civitate nostra predicta alicuius mandati publicatio facienda contra principem predictum alicui inantea committatur. Vestram sanctitatem incolomem letamque, pater sanctissime, evo tueatur longissimo qui est in seculorum secula benedictus.

891. 892. LUDEWICI INFEUDATIO MARCHIONIS MISNENSIS.

15

1324. Apr. 5.

891. *Scriptum infeudationis.* Apr. 5.

Originale (or.) in tabulario generali Dresdensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rosei viridisque coloris. — Ineditum.

20

Böhmer, Reg. Ludw. p. 318 nr. 2954 (Addit. II).

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus notum esse volumus presencium inspectoribus universis, quod nos volentes illustrem Fridricum marchionem Missen(ensem) principem et generum nostrum karissimum favoris regii, quem sibi propter sue sinceritatis circa nostros et imperii honores et comoda intenttam^a quam ipsum²⁵ habere cognovimus fervenciam gerimus, benivolenciam percipere et sentire et nichilominus suorum obsequiorum, que nobis et imperio grata et utilia impendere poterit expositam promptitudinem nobis et ipsi imperio comparare^b, castrum Schellenberch cum suis redditibus et pertinenciis universis ac alia bona quelibet, que Heinr(icus) de Schellenberch olim ab imperio in feodum tenuit et possedit, nostre collacioni ex proscricpionis³⁰ contra eundem Heinr(icum) propter certos suos excessus et forefacta in iudicio provinciali in Aldenburch dudum lata sententia vacancia prefato marchioni et suis heredibus concedimus in feodum et conferimus, per ipsum et suos heredes tenenda et possidenda in perpetuum a nobis et imperio iure et titulo feodali. Investientes^c ipsum tenore presencium de eisdem. In cuius rei testimonium presentes conscribi et maiestatis³⁵ nostre sigillo iussimus communiri^d.

Dat. in Gailenhusen, Nonas April., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

890. ^o) *supra lineam super propter delet. c.* ^p) *supra lineam add. c.* ^a) non — set *supra lineam add. c.* ^r) *sequ. delet. que alias tamen est notoria c.*

40

891. ^a) *sic or.* ^b) *prior a corr. ex e or.* ^c) *I corr. ex i or.* ^d) *altera i corr. ex e or.*

892. *Mandatum castellanis missum.* Apr. 5.

Originale (or.) ibidem. Item descripsimus. Sigilli maiestatis cerae albae dorso impressi vestigia habentur. — Inciditum.

Cf. Böhmer l. c.

5 Lud(owicus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis racione
castri Schellenberch vel eius reddituum vel pertinenciarum aut eciam aliorum quorum-
cunque bonorum feodaliū, que Heinrichus de Schellenberch olim ab imperio tenebat,
tunc eiusdem Heinrichi vassallis et hominibus, fidelibus suis dilectis graciā suā et
omne bonum.

10 Fidelitatem vestram requirimus vobis nichilominus omnibus et singulis iniungendo
districcius et mandando, quatinus cum nos illustri Friderico marchioni Missnensi principi
et genero nostro karissimo castrum predictum Schellenberch, redditus et pertinencias
eius ac alia bona feodalia supradicta^a collacioni nostre ex proscriptiois sententia contra
prefatum Heinrichum de Schellenberch certis suis excessibus et forefactis exigentibus
15 dudum lata vacancia conferenda duxerimus et contulerimus, prout in aliis nostris litteris
desuper confectis¹ hec apparent, vos omnes et singuli eidem marchioni fidelitatis omagio
et aliis quibuslibet racione predictorum bonorum per vos debitis intendere et parere cum
effectu debito studeatis.

Dat. in Gaylenhusen, Non. Aprilis, regni nostri anno decimo.

20 893—895. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD
ARCHIEPISCOPUM ET CIVITATEM COLONIENSEM.

1324. Apr. 6.—15.

893. *Litterae ad archiepiscopum.* Apr. 6.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 75 nr. 906,
25 *ubi inscriptio: Archiepiscopo Coloniensi. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 68 nr. 35*
ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 312 nr. 665 ex c. Editionem hanc repe-
timus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 305 Pübbe nr. 213 (Addit. I).

Gratanter audivimus, quod tu frater sicut devotus filius sancte Romane ecclesie
30 matris tue litteras, qua[s] super processu per nos pridem habito contra virum magnificum
Lodovicum ducem Bavarie discorditer in Romanorum regem electum pridem tibi duximus
[destinandas]^{a, 2}, cum reverentia debita recepisti. Non tamen audivimus, quod haberemus
procul dubio valde gratum, quod eas fueris executus. Et quia ex graviore contumacia
dicti ducis processum alium³ urgente iusticia fecimus contra ipsum, prout ex aliis litteris
35 nostris tibi directis⁴ eundem continentibus seriose processum latius apparebit, fraternitatem
tuam rogamus et hortamur attente, quatinus in hiis et aliis, que honorem ecclesie
predicte respiciant, sicut devotus eiusdem ecclesie filius et verus obediens munus dili-

892. ^a) supra corr. esse videtur ex p̄ or.

893. ^a) excidit c.

40 1) Supra nr. 891. 2) Cf. nr. 839. 840. 3) Supra nr. 881. 4) Cf. nr. 883.

gentis executoris impendens super dictis processibus tam^b primas litteras quam secundas, cum illas ad te pervenire contigerit, pro nostra et apostolice sedis reverentia sic solícite ac favorabiliter exequaris, quod propterea eternum habeas a Domino premium et apud nos et ipsam sedem super hoc tibi laudem vendices et gratiam pleniorē.

Dat. Avin(ione), VIII. Id. Aprilis, anno octavo.

5

894. *Litterae ad civitatem priores.* Apr. 6.

Copia (c.) ibidem tom. 112 II fol. 75 nr. 907. — Ed. l. c. I, 57 nr. 16 ex c.; Sauerland l. c. I, 313 nr. 666 ex c. Editionem hanc repetimus.

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 305 Pöbste, nr. 214 (Addit. I); Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 255 nr. 199.

10

Iudicibus, scabinis, consulibus, proconsulibus, magistris civium totique universitati Coloniensi.

Inter parentes et liberos insolubile vinculum amoris velut optima mediatrix natura constituit sicque ipsos gratia mutue caritatis alexit, quia se omni tempore diligunt et alternas vices in suis desideriis sibi reddunt. Sane vos filii sanctam Romanam ecclesiam 15 matrem vestram sinceris affectibus continue diligentes circa eius placita laudis non modice gloriam ex impenso vestre devocionis obsequio vobis hactenus vendicastis. Propter quod fiducialiter extimantes, quod tanquam viros note prudentie ac erga ipsam ecclesiam inextinguibili devotione ferventes semper continuare preterita vos delectet, universitatem vestram rogamus et hortamur attente, quatinus venerabili fratri nostro 20 H(enrico) archiepiscopo Coloniensi circa illa precipue, que honorem prediete ecclesie respiciunt, pro nostra et apostolice sedis reverentia sic favorabiliter assistatis, quod propterea crescant laudis vestre preconia et preter premium retributionis eterne assint vobis in casibus eiusdem sedis presidia oportuna.

Dat. ut supra proxima¹.

25

895. *Litterae ad eandem alterae.* Apr. 15.

Copia (c.) ibidem tom. 112 II fol. 75 nr. 909. — Ed. l. c. I, 58 nr. 18 ex c.; Sauerland l. c. I, 314 nr. 668 ex c. Editionem hanc repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 305 Pöbste nr. 214 (Addit. I).

Iudicibus, scabinis, rectoribus, consulibus, proconsulibus totique universitati 30 Coloniensi.

1. Requiratur in prolatione sermonis quedam armonie et in veritatis effectibus quedam similiter concomitantia petitur actionis, videlicet ut sua singulis proprietate servata sonus verbi cum cordis intentione conveniat et a suo significato vocabulum non recedat. Sane de integritate devotionis et fidei erga nos et sanctam Romanam eccle- 35 siam matrem vestram apud nos assertio plurium et litterarum vestrarum continuata descriptio vos commendat. Et quamquam de vobis velut viris catholicis Deumque timentibus supponamus verisimiliter ita esse, cupimus tamen, ut commendationis vox idem cum animo senciat et relatio operi maritetur.

2. In huiusmodi vero contrarium nuper auribus invitis audivimus plurimum admi- 40 rantes, quod vos virum magnificum Ludovicum ducem Bavarie discorditer in Romanorum

893. ^{b)} per *add. c.*

1) *Supra nr. 893.*

regem, sicut scitis, electum parendo sibi ut regi multipliciter honorastis, ex hoc nostrum contra eum contempnentes longe antea habitum in hac parte processum¹ inter cetera summarie continentem, quod Romano vacante imperio, sicut nunc vacare dinoscitur, et ad dictam ecclesiam regimine ipsius imperii rationabiliter pertinente neque adhuc examinata
 5 per nos electione huiusmodi suaque approbata persona iamque usurpato sibi nomine ac titulo regio, se administrationi eiusdem regni tam indebite quam irreverenter immiscuit et dampnatis in Lombardia favens hereticis ac rebellibus aliis eiusdem ecclesie dampnabiliter alia plura committens excesserat in gravem divine magestatis iniuriam, nostrum et ecclesie prefate contemptum, anime sue perniciem, in preiudicium quoque ac scandalum
 10 dil. fil. magnifici viri Friderici^a ducis Austrie coelecti sui et tam eundem eligentium Alamani[e] principum quam plurium mundi fidelium aliorum, propter quod electum ipsum sub virtute sancte obediencie ac excommunicationis pena expresse monuimus, quam incurrere ipsum volumus ipso facto, nisi effectualiter huiusmodi nostre monitioni pareret, ut infra certum sibi prefixum terminum diutius iam elapsum a premissis desisteret et
 15 quecunque taliter excedendo commiserat, infra dictum terminum revocaret², universis prelatiis, quacunque pontificali seu quavis alia dignitate prefulgeant, et personis ecclesiasticis ac universis et singulis civitatibus, communitatibus et universitatibus necnon personis secularibus quibuscunque regali aut quacunque alia dignitate fulgentibus in virtute similiter sancte obediencie ac sub penis excommunicationis in personas et inter-
 20 dicti in terras eorum necnon privationis privilegiorum quorumcunque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que ab ipsa ecclesia vel imperio obtinent, districtius inhibentes, ne in aliquibus dicti regni seu imperii tangentibus regimen prefato Ludovico tanquam regi seu in Romanorum regem electo, nisi et quousque dictam electionem ac personam ipsius per eandem sedem approbari et admitti contigerit, in aliquo pareant seu intendant
 25 neque sibi in quibuscunque ad regimen ipsum spectantibus prebeant auxilium, consilium vel favorem³. Et quia prenomatus electus huiusmodi monitionem nostram contempnisset^b dinoscitur, iam ipsum per alium processum nostrum noviter habitum⁴ declaravimus eandem excommunicationis sententiam incurrisse ac eum excommunicatum nunciavimus et preter casus exemptos ab omnibus evitandum, dictos prelatos et personas ecclesiasticas,
 30 qui contra monitionem et inhibitionem nostras huiusmodi, quas in eodem processu novissimo repetere duximus observandas, predicto Ludovico tanquam regi seu in regem Romanorum electo paruerant, in penam suspensionis ab officio et beneficio contra ipsos alias promulgatam incidisse nichilominus declarantes⁵. Et licet contra civitates, communitates, universitates ac singulares personas alias, que in predictis vel circa ea forsitan
 35 deliquerint, contra predictas monitionem et inhibitionem nostras temere veniendo, ad debitam impositionem penarum propter hoc fuisset merito procedendum, tamen de gracia dicte sedis amplius adhuc providimus expectandum⁶, prout hec et alia serius in eisdem contenta processibus tamquam acta diu, patenter et publice iam ad vos credimus pervenisse.
 40 3. Hiis igitur diligenter [pensatis]^c, cum honor et premium in virtutis testimonium prebeat et quem honoraverit Dominus, sit ab omnibus honorandus, discretio vestra consideret, an electus idem, donec in ipsius erroris deliramento permanserit, vestro amore sit dignus aut obediencie vel honoris obsequio alicuius, qui^d sic, hoc dissimulare non vultis, huiusmodi nostra monitione contempta per inobediencie sue demeritum tam
 45 Deo quam dicte sedi et ipsi ecclesie, a cuius potestate dependet, se reddidit odiosum. Preterea, fili, numquid vos filiorum dulci vocabulo servientes ipsum, quem velut ex excessibus suis iniquum in hac parte dicta odit ecclesia, vos habebitis odio et legem

895. ^a) Henrici c. ^b) sic c. ^c) excidit c. ^d) quis c.

1) *Supra* nr. 792. 2) *Ibid.* cap. 2. 3) *Ibid.* cap. 4. 4) *Supra* nr. 881. 5) *Ibid.*
 50 cap. 4—6. 6) *Ibid.* cap. 7.

ipsius ecclesie ex eisdem iustis piisque processibus editam diligentes^e nichilominus in hiis et aliis, que maternis affectibus ecclesia prefata desiderat, non verbis tantummodo, sed rebus ut condecet honorantes, ne ad vos, quod absit, illud referri valeat Christi verbum, quo illum exprobrasse legimus populum, a quo labiis et non corde se noverat honoratum¹. Absit a vobis igitur tanta mentis insania, quin, sicut firmiter credimus et speramus, dictis et factis concordantibus invicem per fructus exhibitos condecetium operum semper agnoscatis ut filii materne reverentie meritum et reddatis in omnibus ipsi ecclesie devotionis et fidei debitum filiale.

4. Quocirca universitatem vestram rogamus et hortamur et monemus attente, quatinus monitionem et inhibitionem nostras huiusmodi pro reverentia nostra et sedis ipsius sic tenaciter et efficaciter observetis, ne in illarum incidatis edictum, ac in hiis et aliis, que reverentiam et honorem Dei, nostrum, prefate sedis et ecclesie prediete respiciant, prebeatis vos debitis et oportunis studiis operosos, quod erga nos et dictam ecclesiam realiter vestra recensita fides et devotio pateat, creseat vobis per consequens laudis condigne preconium et vendicetis vobis a divina retributione propterea votiva stipendia premiorum. Parati enim sumus, quantum cum Deo licet, suis loco et tempore speciali vos prosequi benivolentia et favore.

Dat. Avinione, XVII. Kal. Maii, anno octavo.

896. LUDEWICI DISPENSATIO SUPER DEFECTU NATALIUM.

1324. Apr. 9.

20

Originale deperit. — Ed. Gudenus 'Codex diplomaticus' II, 1025 nr. 92 ex 'archico domus burgravialis imperii de Landscron'. Editionem repetere oportet.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 41 nr. 712.

Cf. supra nr. 857.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudenti viro Heinrico filio Gysonis de Greynde, fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Licet sacre leges ad repellendum illicita libidinum desideria contra amplexus nepharios sic rigide sint invente, quod nedum in actores ipsorum scelerum feriretur ulcio, sed eciam in propaginem huiusmodi transgressorum, tamen nobis, qui sumus supra ius, non est per hoc in hiis adempta dispensandi facultas, maxime ubi eorum, qui sibi in huiusmodi nostrum suppliciter petunt dispensacionis adhiberi suffragium, priorum actuum virtuosa merita hoc exposcunt. Cum igitur ex parte prefati Gysonis patris tui nobis existat humiliter supplicatum, ut tecum, quominus [ut]^a in bonis suis possis succedere et ad honores ac iura quelibet admitti, tanquam de thoro suo esses legitimo procreatus, defectus natalium quem pateris de ipso soluto genitus et soluta obstare non valeat, dignemur misericorditer dispensare, nos nedum ad supplicacionem eiusdem, sed eciam propter tua laudabilia probitatis et aliarum virtutum merita te legitimamus presentibus auctoritate regia et habilitamus, ut in bonis dicti tui genitoris possis succedere et ad quelibet alia iura et honores civiles admitti debeas, qui possent quoquo modo competere de thoro legitimo procreatis, super defectu natalium huiusmodi

895. ^e) diligentis c.

896. ^a) excidit ed.

1) Cf. Matth. 15, 8; Marc. 7, 6.

tecum de benivolencia regia dispensantes. Harum testimonio litterarum, quas tibi super hiis sub maiestatis nostre sigillo dedimus conscriptas et eiusdem sigilli nostri munimine roboratas.

Datum in Franchenfurt, V. Idus Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

897. 898. IOHANNIS XXII. PAPAE PROCESSUS CONTRA LUDEWICI AMBASIATORES IN LOMBARDIAM MISSOS.

1324. Apr. 12.—16.

897. *Processus pontificis.* Apr. 12.

Contulimus 1 copiam coacram in exemplari ad episcopum Argentincensem die 13. m. Apr. misso infra nr. 898 sub 1;

2 cod. bibliothecae Dresdensis A 70 saec. XIV. ex., de quo v. supra ad nr. 792 sub 2, fol. 63, ubi rubrum: Pronunciantur Bertoldus de Nyffen et alii duo fautores hereticorum et irritantur que pro Bavaro egerunt in partibus Lombardie.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 216 Pübste nr. 23.

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad futuram rei memoriam.

1. Vinee domini Sabaoth licet inmeriti permissione divina gerentes^a solitudinem atque curam providere et agere circumspectius nos oportet, ut non solum pretergredientes
20 catholice fidei semitam et prevaricationem^b addentes, ut eandem vineam valeant demoliri, sed^c etiam favores et auxilia ministrantes eisdem tamquam degeneres propagines noti fiant et a veris fidei cultoribus evitentur^d. Sane quia, licet dudum Galeatius, Luchinus, Marchus^e, Iohannes et Stephanus fratres filii dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Mediolano de labe pravitatis heretice convicti legitime fuerint^f et per competentes
25 iudices sentencialiter condempnati ac processus et sententie condempnationis huiusmodi^g tam in Lombardie quam in aliis diversis partibus sollempniter^h publicati multique catholice fidei professores non solum de circumvicinis, sed etiam de aliis partibus contra dictos hereticos in expugnationem eorum arma sumpserunt, qui cum exercitu ecclesie accesseruntⁱ, Bertholdus^k de Marsteron dictus de Niffen et Bertholdus de Groyspach^l
30 ac^m Fridericusⁿ de Truendingen, qui se magnifici viri Ludovici^o ducis Bavarie^p in regem Romanorum^q electi, quem regem nominant Roman(orum), ambaxiatores^r et nuncios fore dicebant dictusque Bertholdus de Marsteron^s eiusdem electi in illis partibus pro vicario publice se gerebat^t, dictis Galeatio et fratribus favorem multiplicem impendeba[n]t eosdemque hereticos velut complices et fautores eorum defendere nequiter presumebant, ordi-
35 nationes per civitates Lombardie ac mandata et precepta ex parte eiusdem electi sub penis gravibus facientes in dictorum hereticorum favorem et auxilium manifestum, gentes etiam armigeras per unum ex eis, videlicet prefatum Bertholdum de Marsteron^s Mediolanum mittendo adversus exercitum fidelium eiusdem ecclesie contra dictos hereticos

897. a) div. ger. perm. 2. b) prevaricationem *similiter semper* 1. c) set *semper* 2. d) eice-
40 tur 1. e) Marchus, Luchinus 1. f) fuerunt legitime 2. g) huiusm. cond. 2. h) sollempniter
similiter semper 2. i) accesserit 1. k) Berchtoldus 1. l) Grünspach 1. m) et 2. n) Frede-
ricus 2. o) Ludewici 1. p) Bawarie 1. q) Romanum 1; Roman. 2. r) ambasciatores 1.
s) Masteron 2. t) se ger. publ. 2.

congregatum, dicti Bertholdus de Marsteron^u et alter Bertholdus ac^v Fridericus per competentes iudices, quibus legitime constitit de premissis, sententialiter iudicati, pronuntiati et declarati fuerunt fore fautores et defensores hereticorum supradictorum et^w propter fautoriam huiusmodi excommunicationis sententie et perpetue infamie subiacere omnesque penas reales et personales, spirituales et temporales contra fautores hereticorum editas incurrisse, prout in processibus et sententia super hiis habitis^x et prolata contra eos plenius continetur¹. Ut autem excessus huiusmodi ipsorum Bertholdi de

897. ^u) Masteron 2. ^v) et 2. ^w) ac 2. ^x) habita 1.

1) *Processus inquisitorum a. 1323. Iun. 21. publicati originale in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea a. 1323.' ineditum nobis petentibus benivolenter descripsit Henricus Pogatscher Romanus. Pendunt sigilla duo. In verso legitur: [Senten]tia fautorie et confiscat(ionis) ambaxiatorum Alamanie. Cf. Mollat 'Lettres communes' nr. 18164 (= 18196). Quod hic in adnotatione integrum proponere liceat.*

Fratres Barnabas prior provincialis et Honestus de Papia ordinis fratrum Predicatorum inquisitores heretice pravitatis in provincia Lombardie superioris. Ad perpetuam rei memoriam.

Cum tam iuxta^a sententiam apostoli quam etiam secundum canonicas sanctiones cuncti fideles teneantur hereticos devitare¹, ne grex dominicus morbo tam contagioso infectus faciliter corrumpatur, et Galeatius, Luchinus, Marchus, Iohannes et Stephanus fratres filii dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Mediolano per nos et coinquisitores nostros ex speciali commissione domini nostri domini Iohannis pape XXII. iuxta formam canonum et alias, sicut nobis per iura scripta et apostolica privilegia super crimine heresis concessum existit, matura et diligenti discussione premissa legitime convicti fuerint manifesti heretici condempnati, sicut patet per sententias per nos et dictos coinquisitores nostros coram cleri et populi multitudine copiosa latas et solemniter publicatas, nuperque post dictas sententias Bertholdus de Marsteron^b dictus de Niffen et Bertholdus de Greyspach et Phedericus de Truhendingen coram nobis per multos fidedignos de multiplici favore dictis Galeatio et fratribus suis hereticis condempnatis per eos exhibito fuissent graviter infamati, nos in luce ambulare² volentes, ut super premissis possemus clarius informari, ipsos prenomatos tam ex iniuncto nobis officio quam ex speciali commissione a prefato domino nostro papa super hoc nobis facta peremptorie citavimus, ut certis terminis comparerent personaliter coram nobis, veritatem dicturi et se excusaturi si possent legitime de premissis et alias facturi et recepturi super eisdem, quod foret consonum rationi. Alioquin contra eos et ipsorum quemlibet super fautoria predicta secundum iura super hoc edita et apostolica privilegia procederemus ad ea que facienda incumberent et etiam ad sententiam et sententias diffinitivas, ipsorum absentia non obstante eisque ulterius non citatis, sicut hec omnia patent per publica instrumenta. Verum quia nullus de prenomatis in dictis terminis aut postea quamvis diucius expectatis comparuit, ut debebat, eosdem reputantes merito contumaces, excommunicationis sententiam tulimus contra eos. Iuxta igitur formam dicte comissionis nobis facte ad receptionem testium procedentes et ad alia, que facienda in eodem negotio incumbabant, visis et cum diligentia recensitis probacionibus per nos receptis per testes iuratos et diligenter examinatos, matura deliberatione nobiscum habita et cum pluribus utriusque iuris peritis, quia legitime nobis constat, quod prefati omnes et singuli, postquam dicti Galeatius et fratres tanquam rebelles sancte matris ecclesie fuerant multis excommunicationum sententiis innodati et publice nuntiati, insuper et postquam idem Galeatius et fratres legitime convicti de labe heretice pravitatis per sententias fuerint iudicati heretici manifesti ac expositi a fidelibus capiendi, non destiterunt a sequella et adhesionem ac defensione hereticorum supradictorum, sed velud eorum complices et fautores, ut eosdem hereticos a pena sibi debita possint eximere, de se velud improvidi minime formidantes, ne prefati heretici a fidelibus capi possent ac subdi sancte Romane ecclesie discipline, defendentes nequiter presumpserunt, ordinationes per civitates Lombardie facientes et mandata et precepta ex parte nobilis viri domini Ludovici ducis Bavarie electi in regem Romanorum, cuius ambaxiatores et certos nuntios se esse dicunt, sub penis gravissimis fulminantes^c in manifestum dictorum Galeatii et fratrum suorum hereticorum condempnatorum favorem, gentes etiam armigeras cum uno ex eis scilicet Bertholdo de Marst[eron]^c dicto de Niffen ad civitatem Mediolanen(sem) transmittentes contra exercitum fidelium ecclesie pro executione dictarum sententiarum contra eos tanquam contra hereticos congregatum et per consequens impedire volentes, ne funus dicti Mathei heretici ignibus merito coneremandum inveniri vel apprehendi possit et ne fideles

^a) Cum — iuxta in loco raso scriptum esse videtur or. inclusa evanida or.

^b) eron in loco raso or.

^c) unciis

1) Cf. Tit. 3, 10.

2) Cf. 1. Iohan. 1, 7.

Groyspach^y et Friderici ac^z sententia contra ipsos promulgata in publicam noticiam deducantur, eosdem fuisse et esse fautores, complices et defensores dictorum hereticorum publicos et notorios ac propterea excommunicationis sententie et perpetue infamie subiacere omnesque alias penas reales et personales, spirituales et temporales contra
 5 fautores, complices et defensores hereticorum editas incurrisse, de fratrum nostrorum consilio auctoritate apostolica nuntiamus et publicamus presente hac multitudine fidelium copiosa.

2. Ceterum quia multorum insinuatio fidedigna ad apostolatus nostri perduxit auditum, quod idem Bertholdus de Marsteron dictus de Niffen post et contra processus
 10 nostros super hiis habitos et in illis partibus sollempniter publicatos velut vicarius ut predicatur in partibus Ytalie^a electi predicti, quem regem nominant Roman(or)um, gentes armigeras et exercitum congregavit et congregat de diversis civitatibus, castris, terris et locis^b in dictorum Galeacii et fratrum suorum favorem, presidium et iuvamen contra exercitum fidelium ecclesie memorate contra prefatos hereticos eorumque fautores et
 15 defensores per ipsam ecclesiam ordinatum et quod cum gentibus illis non absque hereticorum predictorum fautoria notoria et sequela eiusdem ecclesie gentes invasit et bellum movit et exercuit et exercet contra eas, nec hiis contentus ad frangendum vota fidelium presumpsit et presumit facere mandata communitatibus et personis singularibus civitatum, castrorum et aliorum locorum illarum partium sub gravibus penis, ne ipse et gentes

20 897. y) Greispach 1. z) et c. a) Italie 2. b) locis et terris 2.

ad eorum captiones destinati possent et possint intrare civitatem Mediolanen(sem), in qua dominatur Galeatius hereticus supradictus, imo nec ad ipsam pro inquirendo et capiendo personas dictorum hereticorum et ossa dicti defuncti Mathei heretici appropinquare, cum armis et violentis ausibus prohibere et adhuc intrare dictam civitatem Mediolan(ensem) prohibent, nos inquisitores prefati nolentes nec valentes
 25 tot et tanta nefanda scelera impunita relinquere et ne forte ipsorum impunitas ceteris delinquendi tribuat incentivum, Christi nomine invocato, sedentes et procedentes secundum canonicas et legitimas sanctiones ac etiam privilegia officio inquisitionis concessa, omnes ac singulos prenomatos per sententiam iudicamus, pronunciamus et declaramus fautores et defensores hereticorum supradictorum et excommunicationis sententie et perpetue infamie subicimus seu decernimus subiacere ac etiam omnes
 30 penas reales et personales, spirituales et temporales contra fautores hereticorum editas incurrisse decernimus et sententialiter iudicamus. Omnia insuper bona eorum mobilia et immobilia, iurisdictiones et iura, ubicunque et in quibuscunque consistent, per hanc nostram sententiam confiscamus et officio inquisitionis nomine sancte Romane ecclesie applicamus, retenta nobis auctoritate interpretandi et permutandi in dicta sententia et penitentia, prout nobis secundum Deum videbitur expedire. In quorum omnium
 35 testimonium presentem sententiam per infrascriptum notarium publicum scribi et publicari mandavimus ac inde confici publica instrumenta et nostrorum sigillorum appensione muniri.

LECTA, lata et pronunciata fuit in scriptis sententia supradicta per religiosum virum fratrem Honestum inquisitorem predictum sedentem vice sua et prefati domini fratris Barnabe prioris et inquisitoris etiam sedentis apud eum in episcopali palatio Placent(ino), ubi est habitatio reverendi
 40 patris domini Bertrandi Dei gracia tituli Sancti Marcelli presbyteri cardinalis apostolice sedis legati. Sub anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio, indictione sexta, die Lune^d vicesimo primo mensis Iunii, pontificatus sanctissimi patris domini Iohannis pape XXII. anno septimo. Presentibus venerabilibus patribus dominis Hugucione Novarien(sis), fratre Iacobo Mantuan(o), Guidone Regin(ensi), fratre Leone Laud(en)sis et Guidone Mutinen(sis) ac Hugolino Parmen(sis) episcopis, Stephano Hugoneti
 45 canonico Mimaten(sis) domini pape cappellano et ipsius sacri palatii curieque dicti domini legati causarum auditori^e, Uberto Nota de Mediolano decretorum doctore apostolice sedis capellano, fratre Lafrancho abbate monasterii Sancti Salvatoris et Nicolino preposito ecclesie Sancti Iuventii Papien(sis) ac aliorum cleri et populi multitudine copiosa.

(S. N.) Et ego Paulinus de la Porta dictus de Caurono clericus Mediolanen(sis) publicus imperiali
 50 auctoritate notarius lectioni, prolationi et declarationi supradicte sententie omnibusque premissis factis ut superius continetur anno, indict., mense, die, loco et pont. predictis una cum predictis testibus et multitudine cleri et populi copiosa presens interfui et de mandato prefatorum dominorum inquisitorum hoc instrumentum inde confeci, publicavi et scripsi meoque signo consueto signavi.

^{d)} sic or. ^{e)} corr. esse videtur ex auditoribus c.

ipsarum ad exercitum fidelium ecclesie conveniant vel eisdem inhereant vel sequantur eosdem^c seu asistant eisdem. Et tamquam vicarius eiusdem electi communitatibus civitatum, castrorum et locorum predictorum obedientibus sibi privilegia dudum concessa eisdem de facto innovat et confirmat aliaque eis de novo concedit, privilegia vero dictis communitatibus in devocione eiusdem ecclesie consistentibus sibi minime obedientibus concessa de facto revocat, adimit et annullat. Penas etiam fidelibus eisdem infligit ipsosque condempnat et punit rerum et fame iactura, quamquam nullam faciendi predicta habeat quomodolibet potestatem. Propter quod tante presumptioni et usurpationi, prout ad apostolatus nostri spectat officium, occurrere intendentes, eundem Bertholdum de Niffen per publicum presentis processus edictum de ipsorum fratrum consilio monemus, 10 ei^d sub excommunicationis ac privationis privilegiorum et feodorum^e, que a Romana vel aliis quibuscumque tenet ecclesiis, penis et sententiis, quas eum ipso facto incurrere volumus, si monitioni et mandato huiusmodi non parebit, districtius iniungentes, ut infra duorum mensium spacium, quod sibi pro peremptorio termino assignamus, premissa omnia et singula, quatenus ad illa de facto processit, eatenus quantum in ipso erit et 15 possibile fuerit ipsa de facto studeat revocare, similia proprio vel eiusdem vicariatus vel alio quocumque vocabulo seu colore quesito in posterum nullatenus presumpturus, quin inmo a fautoria, defensione omnique adhesionem dictorum hereticorum et rebellium ac predicto presumpto et^f usurpato vicariatus officio et quolibet exercitio eiusdem officii infra dictum terminum omnino desistat nec se de illis per se vel per alium seu alios 20 directe vel indirecte, publice vel occulte aliquatenus intromictat. Nosque nichilominus predicta omnia et singula per dictum Bertholdum de Niffen sub eiusdem nominis vocabulo vel alio quovis modo presumpta vel attemptata auctoritate predicta revocamus, cassamus et annullamus^g et irritamus et viribus vacuumus ac cassa, vacua et irrita nuntiamus et nullius existere decernimus firmitatis. 25

3. Mandamus nichilominus universis et singulis patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac aliis ecclesiarum prelatiis necnon ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus et nobilibus, universitatibus quoque et communitatibus civitatum, castrorum et aliorum locorum et^h aliis personis singularibus quibuscumque, cuiuscumque status, condicionis vel dignitatis existant, sub excommunicationis in personas eorum et interdicti in communitates, 30 universitates, civitates, castra et loca predicta penis et sententiis, quas exnunc in ipsos ferimus et eos, nisi infra duorum mensium spatium a data presentium computandos huiusmodi monitioni et mandato nostris parere curaverint cum effectum, incurrere volumus ipso facto, ut dicto Bertholdo de Marsteron seu de Niffen tamquam vicario ut premittitur vel alias super premissis vel similibus in nullo pareant vel intendant. Processibus aliis 35 quibuscumque per nos seu per dilectum filium nostrum Bertrandum tituli Sancti Marcelli presbyterum cardinalem apostolice sedis legatum vel alios iudices competentes habitis tam contra dictum Bertholdum de Marsteron quam alios et parentes eisdem in suo robore duraturis.

4. Ut autem processus huiusmodi ad communem omnium noticiam deducatur, 40 cartas sive membranas processum huiusmodi continentes in maioris ecclesie Avinionen(sis) appendi velⁱ affigi hostiis faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ut dictus Bertholdus et quicumque alii, quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem pretendere vel ignorantiam allegare, quod ad eos processus huiusmodi non pervenerit vel quod ignoraverint^k eundem, cum non sit veri- 45 simile remanere quoad^l ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus fuerit publicatum.

Dat. Avinion(e), IIe. Idus^m April., pontificatus nostri anno octavo.

897. c) easdem 1; eos 2. d) ut 1; et 2. e) feodorum 2. f) deest 1. g) et annullamus des. 1. h) ac 2. i) seu 2. k) ignorarint 2. l) quod ad 1. m) Id. 2. 50

898. *Mandatum eiusdem executorium praelatis Germaniae aliisque directum. Apr. 13 (16).*

1 *Copia coeva exemplaris ad episcopum Argentinensem die 13. m. Apr. missi in tabulario civitatis Argentinensis existens; contulimus nos;*

2 *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 fol. 119^r nr. 481, ubi exemplar episcopi Constantiensis die 16. m. Apr. emissum descriptum est; contulit H. Pogatscher; est rubrum: Alia executoria prelat(is); ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 88 nr. 66 ex 2.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 255 nr. 204; Reg. ep. Constant. nr. 3992; Rieder 'Römische Quellen' p. 177 nr. 647.

10 *Aliam executoriam Bertrando legato et rectoribus sanctae sedis die 17. m. Apr. directam (Reg. Vat. l. c. f. 119 nr. 480) fere omnino similem nec hic ponimus nec conferendum esse credidimus; cf. 'Oberbayerisches Archiv' I, 87 nr. 65; Böhmer, Reg. Ludw. p. 216 Päbste nr. 24.*

Iohannes^a episcopus servus servorum Dei^a venerabili fratri . . episcopo Argentinensi^b salutem^c et apostolicam benedictionem^c.

Nuper contra Berchtoldum^d de Marsteron^e dictum^f de Nifen et Berchtoldum dictum de Groispach ac Fridericum de Truendingen se dicentes ambascatores et nuncios magnifici viri Ludewici ducis Bawarie in discordia in regem Roman(or)um electi, quem regem nominant Roman(or)um, ad partes Ytalie destinatos, qui fore fautores, complices et defensores Galeacii de Vicecomitibus et fratrum suorum hereticorum, filiorum dampnate memorie quondam Mathei de Vicecomitibus heretici, per competentes iudices iudicati, pronunciati et declarati fuerunt, certum processum presente multitudo copiosa fidelium de fratrum nostrorum consilio habuimus. Cuius tenor dinoscitur esse talis:

'Iohannes episcopus servus — nostri anno octavo^f.' supra nr. 897.

25 Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta in virtute obediencie et sub pena suspensionis ab officio et beneficio, quam nullis privilegiis apostolicis et indulgenciis contrariis sub quacunque forma verborum concessis tibi in hac parte suffragantibus te, si mandatum huiusmodi, postquam ad te pervenerit, exequi contumaciter neglexeris, incurrere volumus ipso facto, districcius iniungendo mandamus, quatinus per te vel per
30 alium seu alios tam seculares quam religiosos, exemptos et non exemptos, quos ad hoc per censuram ecclesiasticam si necesse fuerit appellacione postposita compellas, non obstante si eis vel eorum aliquibus, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem seu si^g religiosis ipsis aut eorum ordinibus,
35 quod de negociis, que sibi per sedem apostolicam committerentur, se intromittere non teneantur, ab eadem sede foret indultum, predictos Bertholdum de Marsteron^e alias dictum de Niffen et Bertholdum de Groispach ac F[r]idericum^h de Tröendingenⁱ fuisse et esse fautores, complices et defensores dictorum hereticorum publicos et notorios ac propter hoc excommunicacionis sentencie et perpetue infamie subiacere omnesque penas
40 alias reales et personales, spirituales et temporales contra fautores, complices et defensores hereticorum editas incurrisse ac omnia alia in eodem processu contenta in ecclesiis, terris et locis tuarum civitatis et dyoc(esis) singulis diebus dominicis et festivis, de quibus et quociens expedire videris^k, denunciare et sollempniter publicare procures, clero et populo in locis singulis, ubi fiet huiusmodi publicacio, propter hoc specialiter

45 898. ^a) Iohannes — Dei des. 2. ^b) Constancien(s)i 2. ^c) salutem — benedictionem des. 2.

^d) Bertholdum 2. ^e) Masteron 2. ^f) loco dictum — anno octavo 2: etc. ut in alia superiori usque ibi. ^g) deest 2. ^h) Fredericum 2. ⁱ) Truendingen 2. ^k) cognoveris 2.

convocatis. Nos enim universitates et civitates¹ et personas singulares quascumque tam seculares quam religiosas, cuiuscumque status, ordinis, dignitatis vel condicionis existant, que tam nostrarum quam tuarum litterarum presentacionem super hoc ac denunciacionem et publicacionem huiusmodi faciendas presumerent temerariis ausibus impedire, videlicet singulares personas excommunicacionis et universitates ac civitates¹ interdicti sentenciis, quibusvis privilegiis dicte sedis contrariis nequaquam obstantibus, eo ipso volumus subiacere. Faciens super denunciacione et publicacione huiusmodi confici publica instrumenta principium et finem presencium continentia, que nobis fideliter transmittere studeas. Nobis nichilominus per tuas litteras rescripturus, quicquid in hac parte duxeris faciendum.

1.

Datum Avinion(e), Idus April., pontificatus nostri anno VIII.

2.

19

Datum Avinion(e), XVI. Kal. Maii, anno octavo.

In e(undem) m(odum) . . archiepiscopo Magdeburgensi eiusque suffraganeis

In e. m. . . archiepiscopo Coloniensi eius-
que suffraganeis 15

In e. m. . . archiepiscopo Salseburgensi
eiusque suffraganeis

In e. m. [. .] archiepiscopo Treverensi
eiusque suffraganeis 20

In e. m. . . episcopo Leodiensi¹

In e. m. episcopo Frisingensi

In e. m. episcopo Bononiensi².

899. LUDEWICI VOCATIO AD CURIAM ITERATA.

1324. Apr. 13.

25

Autographon deperiit. Summarium ex J Inventario 'Stifels A de anno 1600', quod exstat in archivo burcgraviatus de Sinzich, tunc Nassoviae in tabulario liberorum baronum a Stein servato, fol. 42^a descripsit A. Wyss b. m. — Ineditum.

Cf. supra nr. 870.

Ein lateinischer brief Ludovici regis an Gerhard von Landskron, das er den vier-
Apr. 29. zehnten tag nach Ostern sich bei ihrer majestät instelle^a zu Franckfurt. 30

Idib. Apr., regni anno decimo.

898. 1) communitates 2.

899. a) sub da sequitur delet. J.

1) Cf. *Fayen 'Lettres de Jean XXII' 1, 486 nr. 1317 reg.* 2) *Huius exemplaris autographon* 35
in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea a. 1324. caps. I' exstans notat Mollat l. c. nr. 20371.

900. 901. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD
DIVERSOS MISSAE.

1324. Apr. 17.—20.

900. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum.* Apr. 17.

5 *Copia* (c.) in *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112* ¹¹ fol. 76 nr. 910. *Contulimus nos. Est inscriptio:* Archiepiscopo Maguntino. — *Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 60 nr. 19 ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pübste nr. 215 (Addit. I).

(1) Solita benignitate recepimus litteras nuper nobis a tua fraternitate transmissas¹
10 et earum tenorem intelleximus diligenter. Sane licet multi multa fuerint^a de familia-
ritate, quam magnifico viro Ludovico duci Bavarie in regem Romanorum electo tua
fraternitas exhibebat et exhibet, tamen quantum erga promotionem tuam apostolice sedis
gratia exuberans fuerat attendentes et que circa materiam istam tua nobis sepius
prudentia scripserat ad memoriam reducentes, credere nolumus, quod a petra, unde
15 abscisus fuisse^b nosceris, timore vel amore debeas separari. Tuam itaque providentiam
exhortamur, ut que scripto nobis sepius obtulisti, sic opere adimplere studeas, quod
apud Deum et sedem predictam gratus reputari merito debeas et uberioris gratie premium
valeas promereri. (2) Ceterum licet infeste nuper intellexerimus, processus per nos
contra ducem eundem habitos noviter, qui publicandi per te ac tuos suffraganeos tibi
20 pro parte nostra extiterunt oblati, te recipere, publicare ac exequi iuxta mandatum
apostolicum improvide renuisse, adhuc processus alios contra ducem ipsum a nobis
postmodum habitos² per dil. fil. nobilem virum comitem de Buchek germanum tuum
eidem fraternitati tue duximus destinandos, illam attentius exhortantes, quatinus in
ipsorum publicatione et executione talem cures devotionem ac promptitudinem exhibere,
25 quod prioris negligentie vel contumacie abolere maculam censearis nosque tuam inde
obedientiam debeamus merito commendare.

Datum Avinion(e), XV. Kal. Maii, anno octavo.

901. *Litterae ad civitatem Leodiensem.* Apr. 20.

Copia (c.) *ibidem l. c. fol. 76'* nr. 911. *Contulimus nos. Est inscriptio:* Uni-
30 versitati Leodiensi. — *Ed. l. c. I, 50 nr. 3 ex c.; Fagen 'Lettres de Jean XXII' I, 487*
nr. 1319 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pübste nr. 216 (Addit. I).

Audivimus noviter, quod vos^a venerabilem fratrem nostrum . . Leodiensem episcopum,
quem pro bonis operibus debetis defendere, inpu gnantes ratione nostrorum processuum
35 contra magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie discorditer in Romanorum regem
electum ex notoriis culpe sue demeritis habitorum, quibus idem episcopus obedienter
obtemperat, ipsum iam torvo^b respicitis oculo et variatis effectibus estis ei multipliciter
obvii et molesti. Cumque prefatus episcopus convenienter aliud facere nequeat, quin

900. a) locuti addendum esse videtur. b) fuerat c.

40 901. a) sequitur noviter delet. c. b) secunda o in loco raso c.

1) Deperditae. 2) Supra nr. 881.

sancte Romanae ecclesie prout tenetur obediat, nec ipsum deceat mandatis apostolicis contraire, vos insuper, filii, qui sicut supponimus devotionem integram ipsius ecclesie colitis, sentire in hiis idem cum predicto episcopo debeatis, universitatem vestram rogamus, hortamur et monemus attente, quatinus pro reverentia nostra et apostolice sedis ipsum episcopum tanquam vestrum spiritualement patrem sicut devoti eiusdem ecclesie filii reverenter ut condecet et caritative tractantes, remoto cuiuslibet contradictionis et molestie tedio, sibi tam circa observantiam dictorum processuum quam alia, que obedientiam et honorem ecclesie predictae respiciunt, prout expediens fuerit, sic favorabiliter assistatis, quod toto posse cognoscamini prosequi, quod etiam [ipse]^c prosequitur, et propterea vestra devotio apud nos et ipsam sedem dignis in Domino laudibus commendetur. 10

Datum Avinion(e), XII. Kal. Maii, anno octavo.

902—905. LUDEWICI SCRIPTA PRO DIVERSIS.

1324. Apr. 20. — Mai. 7.

902. *Mandatum civitati Mulhusensi directum.* Apr. 20.

Originale (or.) in tabulario Mulhusensi. Sigillum secretum ceræ rubæe dorso impressum erat. — Ed. Herquet 'Urkundenbuch' p. 374 nr. 794 ex or. Editionem repetimus. 15

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . magistris, . . consulibus et universis civibus Mulhusensibus, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum. 20

Sicut aliis vobis nostris iniunximus litteris¹, ita presentibus fidelitati vestre iniungendum duximus districtius et mandandum, ut spectabili viro Bertholdo comiti de Hennenberch secretario nostro fidei dilecto vice et loco nostri studeatis in omnibus cum effectu debito intendere sine difficultate qualibet et parere.

Datum in Fulda, XII. Kalendas Maii, regni nostri anno decimo. 25

903. 904. SCRIPTA PRO CIVITATIBUS SILVANIS.

1324. Mai. 4. 5.

903. *Litterae ad Switenses.* Mai. 4.

Originale (or.) in tabulario Switensi. Descripsit b. m. Jaffé. Inscriptio est: Prudentibus viris . . universis hominibus vallis in Switze nostris et imperii fidelibus dilectis. Sigillum dorso impressum erat. 30

Böhmer, Reg. Ludw. p. 41 nr. 716.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . universis hominibus vallis in Switze suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum. 35

Super pressuris et tribulacionibus, quibus per nostros et imperii emulos afficimini, prout referente religioso viro . . exhibitore presencium intelleximus, vobis compatimur puro corde. Fidelitatem vestram nobis precaram scire volentes, quod in instanti festo

901. ^c) excidit c.

1) *Serratae non sunt; cf. supra nr. 771.* 40

Pentecostes cum armatorum multitudine in campis erimus constituti contra nostros et imperii inimicos potenter et magnifice processuri. Immo treugas inter nos et Liupoldum ducem Austrie initas revocavimus, ita quod in die Penthecostes eedem treuge expirant. Unde et vos taliter disponatis, ut treugas, si quas cum nostris et vestris hostibus inivistis, similiter revocetis, sic quod treugis vestris expirantibus, cum a nobis requisiti fueritis, in succursum cum armis sicut melius poteritis veniatis ipsosque nostros et vestros adversarios predictis vestris treugis expirantibus modis omnibus ad hoc aptis hostiliter invadatis. Ceterum sciatis, quod si aliquas litterarum concessionones propter inopportunitatem petencium admisimus vobis infructuosas pariter et molestas, illas inspectis vestris incommodis moderabimus in adventu nostro ad illos terminos, secundum quod sciverimus vestris desideriis arridere. Demum sciatis, quod si cum Liupoldo duce Austrie nos aliquos tractatus pacis vel concordie habere contigerit, vos illis, sicut et alias vobis scripsimus, nullatenus excludemus.

Datum in Frankenfurt, IIII. Nonas Maii, regni nostri anno decimo.

904. *Sententia super bonis ducum Austriae iterata.* Mai. 5.

Originale (or.) in tabulario Altorfensi. Item contulit Jaffé. Pendet sigillum loro membranaceo.

Quae concordant cum priori sententia supra nr. 355, typis minoribus excussa sunt. Böhmcr, Reg. Ludw. p. 41 nr. 717.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis vel auditoris gratiam suam et omne bonum,

1. Regie celsitudinis maiestas ad laudem bonorum vindictamque malorum divinitus collocata, etsi cunctos maleficos persequi teneatur, quia reipublice interest, ne crimina remaneant impunita, illos tamen dignissime persequitur et puni[e]t penis debitis et condignis, qui crimine inmaniori veluti per-duellionis seu lesae maiestatis non tam improvide quam temerarie implicantur. Hinc est quod* communicato consilio principum et consulum nostrorum ac aliorum fidelium* nostrorum** deliberavimus, decrevimus et declaravimus omnes curtes, iura et bona ducum Austrie et aliorum adversariorum nostrorum et imperii, sita et posita in vallibus Swicz, Ura et Underwalden seu locis aliis contiguis et vicinis cum hominibus, iuribus et pertinenciis et aliis universis, ex eo quod nobis et imperio temerarie et improvide adversantes crimen lese maiestatis incidisse publice dinoscuntur et in eodem pertinacia solita adhuc intrepide debachantur, tanquam ipso iure confiscata ad nos et ipsum imperium esse devoluta totaliter et addicta. Sanctientes et volentes omnimode, ut inantea ad nos et imperium tanquam ad dominum verum et possessorem dictarum curtium, hominum et iurium et ad nullum alium respectus penitus habeatur**.

2. Preterea censuimus et inviolabiliter decrevimus, quod dicte curtes cum hominibus, rebus et iuribus universis necnon hominibus dictarum vallium et dominia earundem nullo unquam tempore a nobis et imperio quovis alienacionis titulo alienari debeant vel aliquatenus separari* et quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. Et mancipia seu homines prefatis ducibus pertinentes sub iurisdictione imperiali foveantur nec ipsi obsequia aliqua aliquibus prestare nisi sacro imperio permittantur nostre gratie sub obtentu, quia eosdem nobis et imperio libertamus.

3. Ad hec volumus, ut nullus deinceps dictarum vallium inhabitator, incola aut homo quilibet coram ipso duce Leupoldo, suis fratribus ducibus Austrie vel ipsorum iudicibus, sed in nostro et sacri imperii iudicio et coram nostro iudice super quacumque causa debeat stare iuri. Nulli ergo hominum liceat hanc nostram declarationis, sanctionis

et decreti paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire, sicut indignationem regie potestatis voluerit evitare.

In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

Datum in Frankenfurt, III. Nonas Maii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

905. *Scriptum super moneta Spirensi.* Mai. 7.

Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo. — Ed. Hilgard 'Urkunden der Stadt Speyer' p. 287 nr. 358 ex or. Editionem repetimus.

19

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presentibus confitemur, quod quia prudentes viri . . magistri, . . consules et monetarii Spyrenses fideles nostri dilecti ad requisicionem nostram de cudenda moneta in auro, argento et Hallensibus in civitate Spyrensi se devotos et voluntarios rediderunt, libenter volumus, quando per domesticos diete civitatis qui hausgenossen dicuntur requisiti fuerimus et rogati, monetam ipsam transferre ad locum alium opportunum.

Datum in Franchenfurt, Nonas Maii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

906—908. SCRIPTA AD PUBLICATIONEM
PROCESSUUM IN GERMANIA SPECTANTIA.

20

1324. Mai. 5.—22.

906. *Missio nuntii ad quosdam praelatos.* Mai. 5.

Notitia (c.) in Librorum 'Introitus et exitus' tom. 57 fol. 104^r tabularii Vaticani. Descripsimus nos. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 316 nr. 669 ex c.

Die V. m(ensis) Maii frater Henricus de Alamannia de ordine fratrum Heremitarum sancti Augustini conventus Basilien(sis) fuit missus per dominum nostrum papam ad partes Alamannie cum processibus factis et publicatis contra hereticos et rebelles ecclesie directis^a ad archiepiscopos Colonien(sem) et Maguntinum et episcopum Constantien(sem) et pro expensis suis eundo et redeundo tradidimus sibi de mandato domini nostri XXV. flor. auri.

30

907. *Publicatio processuum in ecclesia Constantiensi.* Mai. 13.

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Armar. C. fasc. 44 nr. 5' signatum. Descripsimus nos. Pendet sigillum episcopi fere illaesum cum novem sigillis, quorum loris membranaceis nomina eorum qui sigillaverunt inscripta sunt; secundum, tertium, quartum desunt; quintum, sextum, septimum, octavum fere illaesa sunt; nonum laesum est; ultimum desideratur loro membranaceo relicto. — Ineditum.

Reg. ep. Constant. nr. n 106 (I, 474); Mollat 'Lettres communes' nr. 20460.

Cf. supra nr. 855.

906. ^a) directos c.

Sanctissimo in Christo patri ac domino domino Iohanni divina providencia sacro-sancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Rüdolfus de Monteforti Dei et apostolice sedis gracia Constanciensis episcopus et administrator ecclesie Curien-sis devota pedum oscula beatorum.

(1) Litteras vestre sanctitatis sanas et integras et bulla vestra bullatas processus contra Galeacium, Marcum, Lucinum, Iohannem et Stephanum filios quondam dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Mediolano manifestos hereticos et de heresi mani-festa per ecclesiam condemnatos continentes, que sic incipiunt:

Iohannes episcopus^a servus servorum Dei venerabili fratri . . episcopo Con-
10 stancien(s)i salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra Galeacium, Marchum, Lucinum et . . alios filios quondam dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Mediolano hereticos manifestos ac de labe pravi-tatis heretice sententialiter condemnatos eorumque fautores, auxiliares, valitores, sequaces et adherentes eisdem per victricis crucis suffragium in virtute Altissimi de
15 fratrum nostrorum consilio providimus expurgandum^b. Contra quos super hiis de eorundem fratrum consilio presente multitudine copiosa fidelium per nos certi processus sunt habiti, certas^c remissiones et indulgentias per nos concessas fidelibus Dei et ecclesie ac fidei catholice negotium contra dictos hereticos eorumque fautores, auxiliares, valitores, sequaces et eisdem adherentes prosequentibus continentes. Quorum processuum
20 tenor sequitur sub hac forma:

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Cogit nos temporis qualitas et nequicia plurimum detestanda sollicitat et cec.²
et taliter finiuntur:

Predictas remissiones et indulgentias ac omnia contenta in eisdem processibus in
25 ecclesiis et locis aliis tuarum civitatis et dyocesis diebus dominicis et festivis, de quibus tibi videbitur expedire, astante fidei populo dum convenerit ad divina sollempniter publicare procuret, fideles ad acquirendum huiusmodi remissiones et indulgentias per verbum predicationis et alias solerter, prout expediencius fuerit, inducturus, faciens de publicatione huiusmodi fieri publica instrumenta, que nobis fideliter transmittas. Et
30 nichilominus per tuas litteras continentes principium et finem presencium rescribas, quidquid in predictis duxeris faciendum.

Datum Avinion(e), V. Kal. April., pontificatus nostri anno octavo.¹

cum debita sicut decuit reverencia per manus strennui viri Iohannis dicti Rin-egg(er) magistri curie mee undecima die intrante Maio, sub anno Domini millesimo
35 trecentesimo vicesimo quarto, pontificatus vero vestri anno octavo, recepi, studiose perlegi et cum omni fidelitate terciadecima die eiusdem anni intrante Maio, convocatis et congregatis clero tam seculari quam religioso et populo civitatis Constancien(sis), vocatis etiam ad hoc specialiter tamquam autenticis et fidedignis personis honorabilibus et religiosis viris fratribus Donato Sancti Iacobi ordinis sancti Benedicti, Walthero Sancti
40 Udalrici in Crützingen ordinis sancti Augustini prope muros Constancien(ses) mona-steriorum abbatibus, . . offic(iali) cur(ie) Constan(ciensis), Diethelmo preposito, Iohanne decano maioris, Alberto preposito Sancti Stephani ecclesie^d Constan(ciensis), . . prioribus Predicatorum et Heremitarum sancti Augustini et guardiano Minorum fratrum conven-tuum Constan(ciensis) civitatis et alia fidelium multitudine copiosa in ecclesia Constan(cien-si)
45 omnia et singula in eisdem litteris contenta sollempniter publicavi, fideles ad acqui-

907. ^a) supra lineam add. or. ^b) expurgandum or. ^c) cartas or. ^d) sic or.

1) Est executoria a. 1324. Mart. 28, emissa, quae processum contra Vicecomites die 23. m. Mart. publicatum continet; Böhmer, Reg. Ludw. p. 215 Pabste nr. 19; Lang 'Acta Salzburgo-Aquil.' I, 73 nr. 57; cf. supra nr. 883 prooemium in fine.

rendum remissiones et indulgencias in predictis litteris contentas exhortacionis et predicacionis verbo cum omni sollicitudine atque diligencia fideliter inducendo. (2) Ceterum quia tabellionum usus in Alamannie partibus non habetur sicque de publicatione predicta instrumentum publicum per manus tabellionis fieri non valeat¹, ideo has patentes litteras fieri feci de huiusmodi publicatione ipsasque sigillo proprio sigillavi et obtinui sigillis . . abbatum et . . offic(ialis), . . prepositorum, . . decani, . . prior(um) et guardiani predictorum in testimonium exhortacionis et publicationis predictae, ut vicem instrumenti publici subeant, sigillari ipsasque ad rei geste noticiam vestris conspectibus per dilectum in Christo Cūnradum pincernam clericum familiarem meum presentari.

(3) Nos . . fratres Donatus et Waltherus abbates . . officialis curie Constancien(sis), Diethelmus prepositus, Iohannes decanus, Albertus prepositus, . . priores Predicatorum et . . fratrum Heremitarum ac guardianus Minorum fratrum supradicti fatemur et testificamur, quod publicationi et exhortacioni predictis factis in ecclesia Constancien(sis) per venerabilem in Christo patrem dominum Rūdolfum Dei gracia Constanciensem episcopum terciadecima die intrante Maio, sub anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto interfuimus una cum multitudine fidelium copiosa. Et in testimonium publicationis et exhortacionis predictarum sigilla nostra ad petitionem predicti domini episcopi duximus presentibus appendenda.

Datum Constancie, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, terciadecima die intrante Maio, indie. septima.

908. *Litterae pontificis ad episcopum missae. Mai. 22.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum eiusdem tabularii tom. 112 II f. 67^v nr. 864. Est inscriptio: Episcopo Constantiensi. — Ed. Rieder 'Römische Quellen' p. 178 nr. 650 ex c. Editionem repetimus.

Reg. ep. Constant. nr. 3995.

Cf. infra nr. 914.

Zelum sincere devotionis, quem ad Romanam ecclesiam matrem tuam te constanter habere percepimus, plurimum in Domino commendantes fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatinus sic in eadem devotione persistas intrepide, quod apud Deum et sedem apostolicam uberioris augmentum gratie merearis. Processus autem, quos eidem fraternitati tue, de qua plenius confidimus, per . . latorem presentium destinamus eis quibus diriguntur publicandos solemniter, retentis tamen illis, quos tibi specialiter pro consimili publicatione facienda dirigimus, e vestigio facias presentari. Nos de receptione predictorum processuum et hiis, que super predictis egeris, redditurus per tuas litteras certiores.

909. 910. LUDEWICI APPELLATIO TERTIA CONTRA PROCESSUM PONTIFICIS.

1324. Mai. 22.

Appellationes regis prima et secunda supra nr. 824 et 836 post primam interpositionem ulterius promulgatae non sunt. Appellationem hanc tertiam, quae Sachsenhusana dici solet, consilio fratrum Minorum, qui interim curiam regis intraverant, conceptam Ludewicus rex item contra primum pontificis Processum (supra nr. 792) edidit².

1) Cf. supra nr. 877. 878 cap. 4 et 'Neues Archiv' XXV, 742 et not. 2. 2) Cf. Priesack 'Zur Sachsenhäuser Appellation Ludwigs des Bayern' in Zeitschrift für Kirchengeschichte' XVII (1896) p. 86 sqq.

In duobus formis servata est. Priorem fratres Minores regi porrexisse videntur (nr. 909), posterior in cancellaria regis redacta est (nr. 910). Cf. iam de his rebus dissertationem v. cl. Karoli Zeumer 'Zur Kritik der Appellationen Ludwigs des Baiern' in 'Neues Archiv' XXXVII.

5 Cap. 28 Formae prioris, i. e. Tractatum super altissima paupertate, qui 'spiritualistischer Exkurs' nominatur, proponimus ex omnibus codicibus, quos ad edendas tam Formam priorem (A 1—5) quam etiam posteriorem (B 1—2) adhibemus, textum emendantes.

909. Forma prior a fratribus Minoribus concepta.

Editionem instruximus ope codicum qui sequuntur:

10 1 libellus qui Monaci in tabulario secreto domus regiae Bavaricae servatur, foliis novem constans omnino coaevus; fol. 9^r inscripta sunt haec verba, iam fere evanida: Alternat. uti delectabile est [duplicetur?]; contulimus nos;

2 libellus qui superest in cod. Paris. lat. 5376 (olim Mazarin.) fol. 8—13, foliis sex constans item coaevus; fol. 13^r leguntur manu coaeva, ut videtur curiae Avenionensis, 15 scripta: Quaternus unus, item mutato stilo et atramento fusciori: alius est per omnia similis Rubricatus, et sunt sine data; cf. prooemium editionis nostrae supra ad nr. 824 citatae p. 6; contulimus nos;

3 fragmentum copiae coaevae, quod adhuc foliis sex constans (cf. infra pag. 730 lin. 42 not. n et pag. 744 lin. 36 not. c; deesse videntur folia duo in initio, unum in fine) 20 servatur in tabulario civitatis Argentinensis; contulimus nos;

4 cod. Pl. XX, 12 bibliothecae Laurentianae adhuc saec. XIV. fol. 11^r—15^r; contulimus nos;

5 cod. Paris. lat. 5154 saec. XIV. fol. 22—33; contulimus ad apographon huius codicis iam olim a Bethmanno confectum, quod Berolini servatur.

25 Recentiores codices eiusdem indolis ac 4 et 5, Vaticanos nempe lat. 4008 et 4010 saec. XV., itemque cod. Pl. XVII, 19 bibliothecae Laurentianae conferre supersedimus.

Initia capitum ex solis codicibus 1—3 adnotavimus. In cap. 28 paragraphos distinximus ad codicem B 1, cetera paragraphorum signa e codicibus A 1—3, B 2 in varia lectione adnotantes.

30 Ad ea quae in capitibus nostris 31—33 sumpta sunt ex scriptis a Philippo rege Franciae a. 1303. contra Bonifacium VIII. papam emissis, enuntiata quae concordant in adnotationibus posuimus.

Hanc formam forsitan rege inscio saepius promulgatam esse, probant aliqui codices, in quibus data varia textui adnectuntur; cf. infra.

35 Ed. a. 1693. Baluzius 'Vitae paparum Avenionensium' II, 748 ex 2, additis nonnullis, capite integro, enuntiatis quibusdam, eschatocollo ex Formae nr. 910 cod. 1 sumptis. Extr. praebet Raynaldus 'Annales ecclesiastici' a. 1324. § 14 ex codicibus Vaticanis supra allegatis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 42 nr. 719.

40 1. Nos Ludwicus^a Dei gratia Romanorum rex^b semper augustus proponimus contra Iohannem qui se dicit papam vicesimum secundum^c, quod inimicus sit pacis et intendit ad discordias et scandala suscitanda non solum in Ytalia^d, quod notorium est, sed^e etiam in^f Alemania^g, suscitando^h prelatos et principes commovendo per nuncios fre-

909. ^a) Ludovicus 4. 5. ^b) et add. 5. ^c) XXII. 5. ^d) Italia 5. ^e) set ita saepius 2.
45 ^f) deest 5. ^g) Alamania similiter semper 4. 5. ^h) incitando 4. 5.

quentes et litteras et sollicitando, ut contra sacrum imperium et nos debeant gwerram i
movere et pro viribus rebellare. Et quod sit sator discordiarum et seminator zizanie^k
inter Christi fideles, apparet manifeste. Nam publice dicere^l dicitur, quod quando inter
reges mundi et principes est discordia, tunc papa est verus papa et timetur papa^m et
quilibet timet eum et facit quidquid libet, ex hoc manifeste se convincens sitireⁿ effu- 5
sionem sanguinis christiani. Maxime autem dicere dicitur, quod discordia principum^o,
nobilium et^p populi Alemanie salus est et pax^q Rom(anorum) pontificum^r et ecclesie.
Unde cum multiplicarentur in Alemania occasione electionum diversarum^s cedes, occi-
siones et^t vulnera et gwerre et sanguinis effusiones pro^h dolor innocentis, nunquam
unam litteram vel qualemcunque nuncium misit ad obviandum^v predictis periculis atque 10
malis, cum tamen multos haberet in partibus^w exactores et collectores pecuniarum pro
ipso^x, quibus hoc committere sine aliquo suo onere potuisset, si voluisset vel^y sibi de
hoc cura aliqua^z fuisset. Ostendens se per^a hoc^b contra doctrinam facere^c et vitam et
exempla Christi, cuius vicarium se mentitur et dicit.

2. ^d Item actor omnis malitie factus simul et iudex omnino subvertit iudicium. 15
Et tantum excecavit ipsum^e malitia publice et notorie, quod una clavium in ipso prorsus
errante insontes, pios et innocentes, iustos atque fideles catholicos, sicut patet late et
notorie^f, in tota Lambardia^g et in diversis Ytalie partibus tanquam Paterenos^h et here-
ticos condempnavitⁱ. Ita quod longe plures, si veritatem contineret sua prava et iniquaⁱ
sentencia, heretici essent et hereticorum fautores, quam alii, cum generaliter omnes 20
fideles imperii et devotos nulla alia causa obtenta, hoc ipso^k quod fideles sunt imperii,
perperam et inique pronunciat Paterenos, non attendens, quod tunc manet Petri privi-
legium, ubi^l ex^m ipsius fertur equitate iudicium. Quod una autemⁿ clavium erret in
ipso, patet, cum membra Christi facit et iudicat membra dyaboli et veros catholicos
tanquam veros hereticos condempnat^o et punit. Ipse autem Phariseorum sibi assumens 25
supercilium putat se absolvere quos Deus ligat et ligare quos Deus solvit, in hoc
contra Deum et fidem catholicam et sacram scripturam et veritatem et iustitiam faciendo.

3. ^d Item statuta et canones^p sanctorum patrum eciam declarativos^q veritatis fidei
mutat et variat, prout vult, et ipsis apertissime contradicit, cum tamen^r inconvulsis
radicibus vivat antiquitas, cui decreta patrum sanxerunt reverenciam, cum eciam^r huius- 30
modi declaratio immutabilis sit omnino.

[4. Item per ista cogit homines ad desperationem et in errorem multipliciter
mittit, cum tamen apostolica auctoritas tam errantes quam in errorem mittentes iudicet
condempnandos^s.]

5. ^t Item non recogitat, quod beato Silvestro pape latenti tunc temporis in 35
spelunca magnificentissime^u contulit Constantinus, quicquid ecclesia libertatis hodie
obtinet vel honoris. Ipse autem Silvestri successor ut dicit male respondet imperio² de
predictis, immo sacrum imperium exterminare conatur^v per fas et nefas et per omnem^w
modum suos fideles et devotos destruere, sicut patet in processu³ nuper contra sacrum

909. ⁱ) guerram *similiter semper* 4. 5. ^k) cizanie 4. ^l) sitire *in loco raso* 1. ^m) *deest* 5; et 40
timetur papa *des.* 4. ⁿ) scire 1. ^o) et *add.* 5. ^p) ac 5. ^q) salus et pax est 4. ^r) Rom. pontificis 4. 5.
^s) div. el. 5. ^t) *deest* 5. ^u) pro 4; proch 5. ^v) oviandum 2. ^w) Alamanie *add.* 5. ^x) se 4.
^y) si *add.* 5. ^z) cura de hoc aliqua 4; c. a. d. h. 5. ^a) *loco* se per 4: ex. ^b) per hoc *des.* 5.
^c) facere contra doctrinam 2. 5. ^d) *cum signo paragraphi* 1. 2. ^e) eum 5. ^f) late et notorie
des. 2; cf. nr. 910. ^g) Lombardia 4. 5. ^h) Patarenos *similiter semper* 4. 5. ⁱ) et iniqua *des.* 1. 4. 5. 45
^k) nisi *add.* 4. 5. ^l) cum 4. ^m) *deest* 4. 5. ⁿ) autem una 5. ^o) dampnat 4. ^p) ipsorum *add.* 5.
^q) et declarationes 4. 5. ^r) *deest* 5. ^s) *cap. 4 casu quodam excidisse videtur* 1. 2. 4. 5. ^t) *sine*
signo paragraphi 1; *cum signo* 2. ^u) magnifice 4. ^v) nititur 5. ^w) eundem 5.

1) Cf. *Reg. imp. V, 2434 apud Huillard-Bréholles V, 309 (= Petr. de Vineis I, 1); v. W. Felten*
‘Forschungen zur Geschichte Ludwigs des Bayern’ (Neuss 1900) p. 60. 2) Cf. l. c. 312. 3) *Supra nr. 792.* 50

imperium et nos et iusticiam nostram facto. In quo eciam abutitur notorie plenitudine potestatis, que nonnisi ad edificacionem ecclesie datur. Et cum^s non possit iudicare nec debeat nisi secundum iusticiam, malitiose et iniuriose iuris pervertit ordinem, processus suos fundando super notoriis, que tamen non solum non sunt notoria, sed mani-
5 feste falsa, ut in suis processibus clare patet.

6. ^s Item patet evidenter, quod in dicto processu, qui potius excessus est nuncu- pandus, omnino defuit pars citata, quia^z nec^a fuimus^b presens nec per contumaciam absens nec aliqua de nobis facta fuit citacio, prout expostulat ordo iuris, cum scriptura sacra^c testetur, non^d esse consuetudinem^e Romanis pontificibus, dampnare aliquem
10 hominem, priusquam is qui accusatur presentes habeat accusatores locumque ad defen- dendum se accipiat ad abluenda^f crimina, et divina lex non iudicat hominem, nisi audierit ab ipso prius^g et cognoverit, quid fecerit. Ipse autem iura divina et humana omnino subvertit. Et breviter ipse pronunciacionis^h, que dicitur factaⁱ, tenor sententiam nullam esse decernit^k eciam^l propter defectum iudicis, ut^m suo loco et tempore et
15 coram quibus debemus et ubi debemusⁿ, manifestissime ostendemus et^o ostendetur^p.

7. ^q Item apparet evidenter intencio sua prava, que^r ad exterminium sacri imperii tendit et nostrum et principum et devotorum ipsius, cum constet Romanum imperium a Deo preparatum^s ad preparacionem et dilatacionem ewangelii^t et ad^u catholicam fidem a^v cunctis malignis incursibus eruendam. Et sic sacri ewangelii est subversor
20 notorius et destructor.

8. ^w Item constat, quod per istos et^x alios suos processus malignos, qui excessus verius dici possunt, tendit ad exterminium sacri imperii atque nostrum et principum imperii electorum et aliorum principum et devotorum imperii et libertatis et dignitatis ipsius et ad destructionem inconcussarum^y imperii consuetudinum, que apud nos pro iure
25 indubitato servantur et servate sunt ab antiquo.

9. ^w Item archiepiscopatus^z, episcopatus et abbatias confert partialiter et indignis omnino, cuiuscunque etatis sint^a, qualiscunque vite, dummodo sint imperio rebelles et inimici, quantumeunque sint naturaliter vasalli^b imperii. Nullus autem imperialis per ipsum potest quomodolibet promoveri, nisi forte se simulet^c sue inique voluntati contra
30 imperium velle favere, quantumeunque dignus et sufficiens, quantumeunque peritus et doctus, quantumeunque bone et sancte vite. Ex hoc egit et agit continue in contemptum Dei et in dampnum ecclesiarum et in periculum animarum et notorie in preiudicium sacri imperii et notabile preiudicium iusticie nostre atque iuris^d et imperii^e subditorum et devotorum ipsius.

10. ^f Item patet aperte in processu^g, si tamen processus dici possit, qui excessus est potius^h censendus, quem nuper fecisse dicitur, quodⁱ ad exterminium et destructionem sacri tendit imperii et^k notabile preiudicium^l nostre iusticie atque iuris et ad perpetuum gravamen et preiudicium principum imperii^{k,m} electorum et ad destruendas et annullandas consuetudines imperii approbatas rationabiles et prescriptas et servatas in factis et pro-
40 cessibus imperii ab eo tempore, cuius memoria contrariiⁿ non existit, ut patet in omnibus et singulis infrascriptis capitulis^o.

909. ^x) ubi 2. ^y) nova linea 1; cum signo paragraphi 2. ^z) que 4. 5. ^a) non 4. 5.
^b) fuit 2. 4. 5. ^c) canonica 4. 5. ^d) nec 2. ^e) consuetudinis 4. 5. ^f) abolenda 4. ^g) loca
ab ipso prius 4: ab ore ipsius. ^h) pronuncians 5. ⁱ) facta dic. 4. ^k) decrevit 4. ^l) et 4. 5.
45 ^m) quod 4. 5. ⁿ) debemus 4. 5. ^o) deest 2; etiam add. 2. 4. 5. ^p) ostenditur 2. ^q) sine signo
paragraphi 1: cum signo 2. ^r) quod 4. ^s) et add. 4. ^t) evang. semper 4. 5. ^u) deest 4.
^v) deest 4. 5. ^w) cum signo paragraphi 1. 2. ^x) per add. 5. ^y) sacri add. 4. 5. ^z) et add. 5.
^a) et add. 4. 5. ^b) vassalli similiter fere semper 4. 5. ^c) similet 1. ^d) iris 1. ^e) ac add. 1.
^f) sine signo paragraphi 1. 2. ^g) in proc. ap. 4. 5. ^h) est exc. pot. 4. 5. ⁱ) et 1. 2. ^k) et —
50 imperii exciderunt per dittographiam 2. ^l) deest 4. 5. ^m) deest 1. ⁿ) contr. mem. 4. ^o) cap.
infr. 4. 5.

11. ^p Primo quia ille censetur in concordia electus ad imperium, qui a maiori parte electorum, puta a quatuor electus fuerit^q. Et tamen cum nos fuerimus^r non solum a maiori parte^s, immo a duabus partibus principum electorum electus^t, sicut notorium est^u, tamen^v temerarius et falsitatis amator et veritatis et iusticie inimicus falso dicere^w dicitur, electionem nostram in discordia factam esse^{x,1}, quod est contra consuetudines approbatas imperii⁵ et in preiudicium principum imperii electorum et in preiudicium sacri imperii et gravamen atque nostrum et omnium Christi fidelium^y precipue Alemanie scandalum manifestum.

12. ^z Item cum consuetudo imperii approbata^a, que apud nos pro iure servatur^b, habeat manifeste, quod electus in loco ad eligendum regem Romanorum in^c imperatorem postmodum promovendum, videlicet^d in opido de^e Franchenfurt^e, ab omnibus electoribus¹⁰ sive a maiori parte ipsorum sive etiam a minori, dummodo fiat electio a duobus electoribus ibidem presencium^f ad minus et in die ad eligendum prefixa per eum, ad quem spectat prefigere, huiusmodi electus est habendus tamquam in^g vera concordia electus et sibi debet obediri ut^h regi a subditis et vasallis imperii et corona preberi sibi in Aquisgrani, quodocumque voluerit, et si qui vasalli et fideles imperii^g eidem non obedierintⁱ, sunt ipso facto omnibus que tenent ab imperio privandi. Iste^k autem malignus¹⁵ maligne ad exterminium tendens sacri imperii et principum imperii^l electorum et^m destructionem et subversionemⁿ nostre iusticie atque iuris et consuetudinum et libertatum approbatarum^o imperii, electionem de nobis factam non solum a maiori parte, immo a duabus partibus electorum et^p in loco de^p Franchenfurt^q ad hoc antiquitus deputato et in²⁰ die ad eligendum prefixa^r per eum, qui prefigere potuit, falso et mendaciter dicit esse in discordia celebratam et nos sic electum administrare non posse nec legitime^s administrasse et homagia^t et iuramenta fidelitatum et iura alia^u imperii non potuisse exegisse nec posse recipere². Quod tamen^v constat in omnibus esse falsissimum et a veritate omnimode^w alienum et contra consuetudines predictas^x imperii approbatas.²⁵

13. ^y Item cum sic electus^z coronati fuerimus et inuncti in loco ad coronandum et inungendum reges Rom(anorum) electos in imperatores promovendos antiquitus deputato, videlicet in opido^a Aquisgrani, ex quo et^b electione predicta^{c,d} a precedenti statim^e secundum predictas consuetudines approbatas, que pro lege servantur, est electus verus rex Romanorum et sibi ut vero regi debet^f a subditis et vasallis imperii obediri et eidem³⁰ homagia et fidelitatis iuramenta prestari et iura imperii assignari. Iste^g autem maliciosus subversor canonum et iurium violator et consuetudinum predictarum, intendens totaliter ad exterminium sacri imperii et imperii^e libertatum et dignitatum et ad exterminium et annulationem principum imperii electorum et omnium imperii subiectorum et^h Alemanie totiusⁱ, falso dicitur affirmare in^k processu, si tamen processus dici potest,³⁵ qui potius excessus est nuncupandus^l, quod nobis electis taliter et inunctis et coronatis in regem adhuc vacat imperium, cuius imperii sic vacantis regimen ad se^m ipsum asserit pertinere². Quod constat esse falsissimum et ab omni veritate omnino alienum, sicut ex predictis patere potest cuilibet intuenti. Et quod nos marchionatum Brandenburgensemⁿ,

909. ^v) nova linea 1; cum signo paragraphi 2. ^q) fuit 4. ^r) fuimus 4. ^s) electorum 40
 add. 4. 5. ^t) electi 4. 5. ^u) ipse add. 4. 5. ^v) tanquam add. 4. 5. ^w) sitire 1. ^x) esse
 factam 4. ^y) et add. 4. 5. ^z) cum signo paragraphi 1. 2. ^a) approb. imp. 4. ^b) pro iure serv. ap. nos 4. 5.
^c) deest 1. ^d) scilicet 4. 5. ^e) Franckenfurt 2; Frankenfort 4; Frankefort 5. ^f) presentibus 4. 5.
^g) deest 5. ^h) sicut 5. ⁱ) obedirent 4. ^k) Ipse 4. 5. ^l) imperii deest 4. 5. ^m) ad add. 4. 5.
ⁿ) subliationem? 2. ^o) deest 2. ^p) deest 1. ^q) Frankenfort 4; Frankefort 5. ^r) prefixo 4. 5. 45
^s) legitime 4. ^t) omagia similiter semper 2. 4. ^u) alia iura 4. 5. ^v) deest 4. 5. ^w) omnimoda
 omnino 4. 5. ^x) pred. cons. 4. 5. ^y) nova linea 1; cum signo paragraphi 2. ^z) electi 4. 5.
^a) de add. 4. 5. ^b) ex 4. 5. ^c) precedente 4. 5. ^d) huiusmodi coronationem (coronatione 5) ac
 inunctione subsequente add. 4. 5. ^e) deest 4. ^f) de[bet] 1. ^g) Ipse 4. 5. ^h) deest 2. 4. 5.
ⁱ) tot. Al. 5. ^k) deest 1. ^l) nunc. est 4. 5. ^m) deest 2. 4. 5. ⁿ) Brandenburg. 2. 50

1) Supra nr. 792 cap. 1. 2) Ibid. cap. 2.

quem Magdeburgensem^o nominat¹, quem vacantem et ad imperium devolutum primo-
genito nostro cum consilio magno contulimus et alia multa, que fecimus et que ad eius-
dem regni et imperii regimen spectare noscuntur, facere non potuimus et de facto fecimus².
Quod constat esse omnino^v iniustum et temerarium et iniquum et magna falsitate asser-
tum et de profunditate summe malicie emanasse et contra Deum et iusticiam et contra
iura imperii atque^q nostra^r et contra consuetudines approbatas predictas et contra
sacri imperii libertatem et dignitatem et utilitatem et contra iura et libertates principum
imperii electorum et aliorum principum et Alemanie totius et omnium imperii subditorum
et vasallorum et in preiudicium ac^s gravamen prefati filii nostri marchionis Brande-
burgensis^t et contra iusticiam suam et iura et aliorum, qui ex^u eisdem processibus quo-
modolibet lederentur.

14. ^v Item contineri dicitur in eodem processu, si processus dici possit, qui in
veritate excessus notorius^w est censendus, cum^x omnimode^y veritate careat^z et totus sit
et totaliter iniquitate et iniusticia plenus, quod si vasallis nostris favemus, quos fovere^a
et adiuvere iuravimus et pro posse tenemur, qui contra Deum et iusticiam et omnimodam
equitatem in diversis partibus Ytalie et nulla^b alia occasione vel causa, nisi quia vasalli
imperii existentes et^c in devocione imperii persistentes nomen imperii invocant, et suis
malignis conatibus, quibus eos sibi contra Deum et iusticiam subicere et subiugare nititur
per vias bellicas et a Dei sacerdotibus alienas et per tales circumventiones et fraudes
et dolos varios et diversos, quos pudor est enarrare, ipsos conatur subicere faucibus
inimicorum suorum, quos filios ecclesie nominat, crudeliter devorandos, se et suam iusti-
ciam pro posse iuste et secundum Deum et veritatem defendunt, crimen, ut dicit, incur-
rimus fautorie², quod absit a seculo. Nos enim veri fideles atque catholici^d veri exi-
stentes tenemur et volumus fidem catholicam^e totis viribus defensare et defendere^f et
veros hereticos et Paterenos et fautores, defensores et receptatores^g ipsorum^h totis viribus
expugnareⁱ. Set^k si hoc volumus et velle debemus, sic^k nec decet nos pati nec volumus
nec debemus, quod nostri vasalli et subditi imperii per vias malignas ac dolos et fraudes^l
varias ac commenta diversa veri catholici et fideles christiani existentes falso et contra
veritatem dicantur heretici, ut ipsos ex hoc hostium nequicia atque malicia destitutos
multorum auxiliis, qui adherent eisdem, facilius valeat conculcare^m. Quinⁿ verius dici
potest et iustius, eos, qui falso et contra iusticiam eis imponunt talia, excommunicatos
fore et arguendos graviter ac eciam puniendos, cum falso imponentes talia sint de iure
pena eorum^o, quibus talia imponuntur, si vera essent, debita plectendi ac eciam puniendi.
Et sic ipse talia perperam^p agens ac falso imponens et imponi faciens est potius pena
consimili^q puniendus ac eciam^r condemnandus^s, cum ipse idem^t contra predictos sit
accusator simul et iudex et testis, prout est notorium^u toti mundo, non sine magno
contemptu Dei et^v scandalo^w fidelium et preiudicio^x et gravamine^y imperii et imperii
subditorum et devotorum. Maxime cum notorium sit taliter ut asserit iudicatos de heresi,
quod tamen nobis non constat nec constitit, fidem catholicam et articulos fidei et perti-
nencia ad ipsam et sacramenta ecclesie et pertinencia ad ipsa et quicquid sancta ecclesia

909. ^o) Magdenburg. 2; Merdeburgen. 4. 5. ^p) omni. esse 4. 5. ^q) et 4. ^r) iura ponunt
hic 2. 4. 5. ^s) et 2. 4. 5. ^t) Brandenburg. 2. ^u) pro 4. 5. ^v) nova linea 1; cum signo para-
graphi 2. ^w) notorie 4. ^x) omnino add. 4. 5. ^y) omnimodo 2. ^z) car. ver. 5. ^a) favere 1. 5.
^b) nonnulla 4. 5. ^c) deest 4. ^d) katholici 1. 2. ^e) catholicam 2. ^f) et defendere des. 1;
45 defendere et defensare 5. ^g) receptores 1. 5. ^h) eorum 4. ⁱ) impugnare 4. ^k) loco Set —
sic 4. 5: Set hoc de nobis perperam dicit, quia (qui 5) hoc volumus quod velle debemus, sicut. ^l) et
add. 2. ^m) conculcare 4. ⁿ) Cum 1; Quamvis 4. ^o) eorum deest 1; cf. nr. 910. ^p) perp. talia 4. 5.
^q) simili 4. 5. ^r) deest 4. ^s) impuniendus 4. ^t) idem ipse 4. 5. ^u) not. est 4. 5. ^v) in
add. 4. ^w) scandalum 4. 5. ^x) preiudicium 4. 5. ^y) gravamen 2. 4. 5.

tenet et predicat, publice coram populis et notariis publicis, quos de^z hoc rogaverunt conficere publica instrumenta, fuisse professos simpliciter atque fideliter, et hoc non obstante, ad testimonium suorum inimicorum capitalium, vilium personarum, qui possent legitima^a exceptione repelli, et per inimicos eis iudices fuisse, ut dicitur, indicatos et non citatos omnino vel ad locum omnino notorie eis suspectum fuisse citatos, ubi sine mortis periculo non poterant comparere nec tenebantur de iure, eis nichilominus petentibus et in petitione persistentibus, tutum locum sibi assignari, in quo possent sine mortis periculo comparere, in quo comparere, prout et sicut et coram quibus de iure tenerentur, se^b humiliter et devote^c offerendo, sicut in appellacionibus et supplicacionibus per eosdem et^d procuratores eorum per instrumenta publica factis continetur expresse. De quibus 10 suo^e loco et tempore, ubi et quando et prout^f et coram quibus expedierit et de iure tenebimur et^g tenebuntur, parati sumus et parati sunt predicti facere plenam fidem eciam per publica instrumenta. Ex quo patet manifestissime iniusticia et iniquitas notoria^h processuum predictorum, qui excessus potius dici possunt. Nos autem de iure et equitate 15 tenemur et obligati sumus ad hocⁱ proprio iuramento, quod in coronacione nostra prestitimus, ab iniusticiis et oppressionibus et callumpniis falso impositis ita vasallos nostros et subditos defendere et tueri, sicut ipsi nos defendere et tueri tenentur. Et^k si^l non faceremus, contra Deum et iusticiam faceremus et graviter erraremus.

15. ^m Preterea cum videremus et sentiremus et a fidedignis audiremus et per famam publicam ad nostram noticiam pervenisset, quod diverse partes imperii precipue in Ytalia, 20 sicutⁿ est manifestum toti mundo nec aliqua potest^o tergiversacione celari, commote erant atque turbate, immo fere destructe propter falsam inposicionem heresum, quam predictus qui se Dei dicit^p vicarium diversis fidelibus et devotis imperii falso inposuerat et continue^q inponebat et faciebat inponi, videlicet civitatibus infrascriptis et maioribus fidelibus et vasallis imperii in eisdem, videlicet civitati Mediolanensi^r, civitati Cumane^s, 25 civitati Pergamensi, civitati Cremonensi, civitati Verzellensi^t, civitati Novariensi^u, civitati Papiensi, civitati Laudensi, civitati Mantuen^(si)^v, civitati Mutunen^(si)^w, civitati Veronensi, civitati Vicencie^x, civitati Feltrensi^y, civitati Ballunensi^z, civitati Placencie^a, civitati Parmensi, civitati Brixien^b, civitati Alexandrie^c, civitati Terdonensi, civitati Bobien^d et diversis aliis villis et^e castris et locis, que dum prius per fideles imperii tenerentur, 30 in omni pace erant atque quiete, tandem nonnulli ex eis vexate per gentes eiusdem domini et legati ipsius per intollerabiles eis gwerras, incendia, depopulaciones et cedes, que eciam requisite, quod ad mandata^f sancte Romane^g ecclesie redirent, licet omnes prediete de iurisdictione temporali^h sacri imperii et nulliusⁱ alterius esse noscantur, dum ad dicte ecclesie^k redierunt fiducialiter et^l spe certa^m eis data quod bene tractarentur 35 mandataⁿ, expulsis inde omnibus, qui nomen sacri imperii invocabant, omnino crudeliter fractaque fide traditi sunt nequiter inimicorum suorum faucibus devorandi et^o pro libito dominandi^p. Ex^p quibus satis patet, quod idem fieri fecisset de omnibus aliis, si ad eorum potuisset dominium pervenire quod absit, ad quod totis viribus^q est conatus. Et precipue domino Matheo quondam Vicecomiti et domino Galeatio^r Vicecomiti vicariis 40 imperii in civitate Mediolanensi et domino Cani de la^s Scala vicario imperii in civi-

909. z) ad 4. 5. a) legitime 1. b) se deest 2; cf. nr. 910. c) se add. 4. 5. d) deest 4. e) suis 4. 5. f) et sicut add. 4. g) de iure ponit hic 4. h) memorata 4; mera 5. i) ad hoc des. 4. k) vel 4. 5. l) deest 4. m) cum signo paragraphi 1. 2. n) ut 4. 5. o) nec al. pot. des. 2. p) dicit Dei 5. q) cotidie 4. r) Mediolanen. semper 2. s) Curman. 1. t) Ver- 45 cellen. 4. 5. u) civ. Vicentin. ponit hic 4. v) Mantuan. 4. 5. w) sic 1. 2; civ. Mut. des. 4. 5. x) Vicentin. 5. y) Seltien. 4; Saltrenen. 5. z) Basualen. 4; Ballivalen. 5. a) Placentin. 4. 5. b) Bissen. 2. c) Alexandrin. 5. d) Sagonen., civ. Albinganen. 5. e) deest 4. 5. f) mandatum 4. g) deest 4. h) temporaliter 1. i) non 4. k) voluntatem add. 4. 5. l) sub 5. m) et add. 2. n) deest 4. 5. o) dominantis 4. 5. p) deest 2. q) est totis nisibus 4; totis vir. et nisibus est 5. r) Galeacio 4; 50 Galeaceo 5. s) della 4; la deest 5.

tatibus^t Veronensi et Vincen(cie)^u et domino Passerino de Bonacorsis^v vicario imperii in civitate Mantue^w et Mutine^x supradictis, devotis eciam^y nostris atque^z fidelibus Ianuensibus, qui in fidelitate^a imperii persistentes expulsi sunt nequiter et expulsi detinentur de civitate Ianuen(su)^b per vicinos ipsorum, ipso domino iubente atque mandante et in omnibus favente, prout est notorium et^c omnibus manifestum, eandem heresim et fautoriam falso et perperam conatur inponere et facere inponi^d et^e civitatibus et terris, que detinentur per ipsos, videlicet civitati^f Sagane^g, civitati^h Nolaneⁱ, civitati^h Albingane^k et omnibus et^l singulis faventibus quoquomodo et assistentibus et auxilium et consilium et favorem prebentibus publice vel^m occulteⁿ, omnibus et singulis civitatibus et terris et nobilibus et vicariis antedictis sub quibusdam verborum involucris atque^o generalitatibus, que comprehendunt omnes imperii devotos atque fideles, precipue civitatem Lucanam et Castrucium de Antelminellis^p vicarium imperii in eadem^u et civitatem Pysanam^r et nobilem virum comitem Nerium regentem civitatem predictam^s et civitatem Arecii^t et^u devotos et imperii fideles et nostros^u nobiles de Petramala et nonnullos alios marchiones, marchionem precipue Montisferrati et marchionem Saluciarum et marchionem de Cena, et omnes alios comites imperii palatinos^v et alios marchiones, comites et barones, qui^w omnes sicut veri catholici fidem catholicam^x firmiter credunt et simpliciter confitentur. Numquit^y devotos et fideles imperii sic crudeliter tractatos et immaniter de tanto et tali scelere contra Deum et iusticiam^z indicatos deberemus deserere a^a tot et tantis oppressionibus, tot^b et tantis calumpniis^b contra Deum et iusticiam indefensos? Certe nequaquam, cum manifestum sit et in corpore iuris redactum imperatorum et principum antiquorum, quod neque^c occasione religionum heresumque questionum non^d permittantur provincie imperii commoveri atque turbari aut aliter quadam^e precepcione iniungi et subiugari provincias, immo providendum esse cum competenti utilitate fiscalibus et^f que facta sunt oportet diligentissime perscrutari et nullo modo permittere circa^g imperii precepciones aliquid fieri occasione religionum vel heresum^h. Set predictis heresibus Deo amabilis et decens et conveniens terminus detur, ut et orthodoxa fides custodiatur illesa^h et indempnitasⁱ iuribus fiscalibus procuretur, et devoti et subiecti^k imperii^l a predictis falsis inposicionibus illesi^m et inviolati servantur. Quanta autem huiusmodi sit commotio tocus provincie, quanta autemⁿ turbacio tot et tantarum et^o talium civitatum et tot et tantorum nobilium talis^p et tanta calumpniosa oppressio, quilibet sane mentis advertit.

16. ^q Item ipse non sequens eius^r viam, cuius se dicit vicarium, set pocius contraria agens^s barones et prelatos regni Alamanie vasallos imperii^t et nostros et plures principes et vasallos imperii et nostros de Ytalie partibus excitare nisus^u est et inducere per litteras atque^v nuncios frequentes, quod nobis et imperio rebellent et rebellantibus nobis adhereant, inducendo ipsos per hoc ad transgressionem^w iuramentorum et fidei et effusionem non modicam^z, quem^x ut^y crudelis crudeliter sitit, sanguinis christiani, sicut nobis constat et aliis constare potest et constabit suo loco et tempore per ipsius bullatas

909. ^t) civitate 4. 5. ^u) Vicen. 2. ^v) Bonacursis 4; Banacallis 5. ^w) Mantuana 4. 5.
^x) Mutinensi 5. ^y) tamen 4. ^z) et 5. ^a) nostri *add.* 4. ^b) Ianue 2; Ianna 5. ^c) in
add. 5. ^d) imp. facere 5. ^e) et *deest* 4. ^f) civitatibus 5. ^g) Sagone 2; Sagonensi 4. 5.
^h) *deest* 5. ⁱ) Noli 4. 5. ^k) Albinganensi 4. 5. ^l) et *deest* 1. ^m) et 1. ⁿ) et *add.* 4.
^o) et 4. ^p) Interminellis 4. ^q) civitate *add.* 4. 5. ^r) Physanam 1; Phisanam 2 et *add.* 2. 4.
^s) ipsam 4. 5. ^t) Aretinam 4. 5. ^u) et dev. imp. et fid. n. 4; et dev. imp. fid. et n. 5. ^v) palenti-
45 nos 5. ^w) et 4. ^x) fid. cath. *des.* 4. 5. ^y) Numquid 4. 5. ^z) *deest* 4. ^a) et 4. 5.
^b) tot — calumpniis *des.* 4. 5. ^c) nec 4. 5. ^d) *deest* 4. 5. ^e) qualibet 4. 5. ^f) *deest* 5.
^g) contra 4. 5. ^h) inlesa 4. ⁱ) ydemptitas 1. ^k) subditi 4. ^l) imperio 5. ^m) inlesi 4.
ⁿ) *deest* 4. ^o) et tal. civ. et tot et tant. *des.* 4; et talium *post* civitatum 5. ^p) talia 1. ^q) *nova*
linea 1; *cum signo paragraphi* 2. ^r) *deest* 4. 5; *cf.* nr. 910. ^s) et *add.* 2. ^t) imp. vas. 4. 5.
59 ^u) visus 1. ^v) per *add.* 4. ^w) transgressionem 4. 5. ^x) quam 4; quamquam 5. ^y) et 1.

1) *Inveniri non potuit.*

2) *Supra nr. 792 cap. 4.*

litteras et per^z relaciones illorum^a, quibus talia commisit atque^b committit, qui sicut viri probi atque fideles sacri imperii atque nostri tales commissiones^c abhominantur et horrent^d. Non sunt hec pontificis opera, non vicarii ut se nominat Ihesu Christi, sed crudelis et dyri^e tyranni^f, qui in profundum malorum noscitur^g descendisse et ad exterminium sacri imperii et nostrum tendere^h toto corde.

17. ⁱ Ad hoc autem venenum^k plenius evomendum in predicto processu sive excessu^l mandare^m dicitur subditis nostris ecclesiasticisⁿ et mundanis et^o secularibus^p, cuiuscunque status vel condicionis^q existant, etiamsi regali vel alia quacunque^r prefulgeant^s dignitate, sub penis gravibus inflictis ac etiam comminatis, ne nobis tamquam regi^t vel^u in regem Romanorum electo pareant vel intendant neve^v nobis prestant^w auxilium, consilium et^x favorem¹. Quod constat esse manifestissime iniquissimum et omnino iniustum et impium et ad effusionem gravem pertinere sanguinis^x christiani et contra nostram manifestam iusticiam atque iura, ut ex predictis apparet, et contra libertatem et dignitatem et utilitatem sacri imperii^y et principum imperii electorum et aliorum principum et omnium imperii subiectorum^z et contra consuetudines imperii^{aa} approbatas predictas, que pro lege servantur et servate sunt ab antiquo, precipue contra illam consuetudinem approbatam atque servatam ab eo tempore, cuius memoria contrarii non existit, qua cavetur, quod si vota principum, ad quos spectat eligere, ad eligendum conveniencium dividantur in plures et duo in discordia eligantur, alter electorum, qui potentior fuerit et prevaluerit, debeat obtinere². Sicut^a victoriam nobis contulit plenam^{ab} atque plenissimam misericors Dominus, a^b quo est bellorum victoria^b, ut victo hoste et adversario conculcato potencio^crem atque victorem nos fecerit per misericordiam suam.

18. ^c Licet electio eiusdem adversarii nulla fuerit et sibi^d nullum ius tribuere^e potuerit nec nostre in aliquo derogare, quia a minore^f parte principum fuit electus, videlicet a duobus, et quia facta^g fuit^h ex intervallo post primam electionem nostramⁱ et ideo nulla nullum ius sibi tribuere potuit nec nostre in aliquo derogare. Item quia electio sua facta fuit non in loco debito de Franchenfurtⁱ et sic nulla de iure et per consuetudines imperii^k approbatas predictas. Item quia facta fuit non in termino et die prefixo ad eligendum per eum, ad quem spectat prefigere, et sic nulla per iura^l communia et per consuetudines imperii approbatas, que pro iure servantur. Item quia coronatus fuit et inunctus in regem non in loco ad hoc antiquitus deputato, videlicet Aquisgrani. Et^m ex pluribus aliis rationibus evidentibus atque causis, quas numerare et exprimere non expedit velud notorias et omnibus manifestas.

19. ⁿ Diffusius autem patere dicitur veneni predicti effusio in^o excessu prefato totaliter iniquitatibus et iniusticiis pleno, dum reservare^p sibi dicitur, quod possit pendente dilatione contra nos procedere, prout sibi videbitur expedire¹. Ex quo manifestissime^q patet odium notorium, quod ad sacrum imperium et nos gerit^r, et sua maligna intencio et manifesta iniquitas et iniusticia iudicantis et ex animo et ex ordine et ex causa.

909. ^z) deest 4. ^a) scilicet add. 4. 5. ^b) et. 4. ^c) comm. tal. 2. 4. 5. ^d) orrent 4. 5. ^e) diri 4. 5. ^f) tirampni 4. ^g) dignoscitur 4; dinoscitur 5. ^h) intendere 4. 5. ⁱ) nova linea 1; cum signo paragraphi 2. ^k) suum add. 4. 5. ^l) sive exc. des. 4. ^m) mandasse 4. ⁿ) cum hoc verbo incipit 3. ^o) seu 4. 5. ^p) etiam add. 4. 5. ^q) cond. et stat. 4. ^r) quac. alia 4. 5. ^s) fulgeant 4. ^t) Romanorum add. 4. ^u) et 4; vel in regem des. 5. ^v) ne 2; aut ne 4. 5. ^w) vel 4. 5. ^x) sangw. 2. ^y) imperii fere semper 4. ^z) subditorum 4. ^{aa}) Set 4; Sed 5. ^{ab}) ad quem b. spectat v. 4. 5. ^c) nova linea 1. 2; signum paragraphi 3. ^d) deest 4. 5. ^e) eidem add. 4. ^f) minori 2. ^g) deest 4. ^h) fuerit 3. ⁱ) Frankenfurt 3; Frankenfort 4; Frankefort 5. ^k) deest 4. 5. ^l) per nulla iura 3. ^m) eciam 4. ⁿ) nova linea 1; signum paragraphi 2. 3. ^o) processu immo potius add. 4; processu immo add. 5. ^p) reservasse 4. 5. ^q) manifeste 4. 5. ^r) egerit 2.

1) Supra nr. 792 cap. 4.

2) Cf. epistolam Urbani IV, supra tom. II nr. 405 cap. 7.

20. ^s Item manifestissime^t patet, quod se sacro imperio et nobis prius inimicum^u constituit capitalem^v, nos et devotos sacri imperii ubilibet^w persequendo et rebelles et hostes imperii ubilibet^x locorum^y publice et notorie confovendo^z, inimicorum nostrorum et sacri imperii continue utendo consiliis, immo se ipsum et actus suos et opera^a dirigendo in omnibus et per omnia consiliis eorundem. Et post hec iudicem nostrum se constituere nititur contra antiquos canones decernentes, quod suspecti et inimici iudices esse non debent.

21. ^b Preterea cum constet et notorium sit, omnes reges Romanorum electos eciam in discordia, licet electio nostra haberi debeat omnino ex causis evidentibus pro concordi, prout^c superius est narratum, et tam Lottarius^d quam Corradus^e, tam Philippus quam Otto, tam Riccardus^f quam Alfonsus^g, tam Adolfus quam Albertus electi fuissent in discordia, tamen administraverunt^h semper imperium, sicut et potuerunt de iure. Nec per quemquam Romanorumⁱ pontificem presumpsum fuit, quod per istum^k nuper noscitur attemptatum in preiudicium et gravamen notorium sacri imperii atque nostri et principum electorum imperii et plurium^l principum aliorum.

22. ^b Preterea electione nostra a maiori parte, immo a duabus partibus principum facta et que causis evidentibus et notoriis pro concordi debet haberi^m, nobilis vir Fridericusⁿ dux Austrie, licet non in loco electionis nec in die ad eligendum prefixa, a longe minori parte principum, videlicet a duobus tantummodo, se eligi^o fecit in regem. Et ex predicta electione non solum nos, qui de iure notorio poteramus et debebamus, possumus et debemus, amministravimus^p, immo etiam^q ipse^r Fridericus^s. Cui in amministrazione sua ipse procedens^t, immo verius excedens favit pro posse^u, sicut notorium est et manifestum nec aliqua potest tergiversacione celari. Nunquam tamen non solum nobis, sicut nec debuit nec potuit, set nec ipsi Friderico, quem amministrare sciebat amministrationem, quomodolibet interdixit. Cum tamen et ante assumptionem suam et post ipsam iam per annos octo^v et ultra amministraverimus et amministrare nos sciret notorie ac eciam evidenter, sicut poteramus et debebamus, possumus et debemus, ut patet ex supradictis^w. Ex quibus manifestissime^x patet, quod non iusticiam, non veritatem prosequitur in predictis, set ad predicta movetur animo iniquo et malo et ad plantandum in mundo discordias et scandala, per que sanguinis humani effusio possit sequi, quas totis viribus nisus est^y per universa mundi climata^z seminare.

23. ^a Item per diversas mundi partes et provincias persequens imperiales ac sacrum imperium, parti eos impugnantib^b favit et favet^c, prout est notorium toti mundo, ipsos filios ecclesie karissimos^d appellando et conando pro viribus subiungere devotos imperii et fideles eorum faucibus devorandos, adeo quod^e se iactat, quod non remanebit in brevi de omnibus imperialibus^f et imperio^g adherentibus unus, quin ipsum destruxerit et confunderit^h, ita quod nemo de imperialibus et imperio adherentibus atque fidelibus remanebit, quod absit. Et nos ex iuramento, quod in nostra coronacione prestitimus, tenemur et obligati sumus ad resistendum viriliter et obviandumⁱ impietati et crudelitati predictae, ne manus ipsius plene sanguine et animus eius crudeliter sitiens^k sanguinem

909. ^s) nova linea 1; signum paragraphi 2. 3. ^t) manifeste 4. ^u) se add. 2. 3; cf. nr. 910.
^v) cap. const. 4. 5. ^w) deest 2; super videlicet deleto 3; videlicet 4. 5. ^x) videlicet 4. 5. ^y) deest 4.
^z) et add. 4. ^a) sua add. 4. 5. ^b) nova linea 1; signum paragraphi 2. 3. ^c) ut 4. 5. ^d) Lottarius 4. 5. ^e) Conradus 1; Conradus 4. 5. ^f) Notardus 3; Ricardus 4. 5. ^g) Alfonsus 2. 3.
^h) amministr. fere semper 3. ⁱ) Romanum 4. 5. ^k) ipsum 4. 5. ^l) deest 4. 5. ^m) loco pro — haberi 4. 5; debet esse legitima (legiptima 4). ⁿ) Fred. semper 4. 5. ^o) elegi 2. 3. ^p) amministrabimus 2. 3. ^q) et 5. ^r) ipse etiam 2. 3. 4. ^s) Frederico 4. 5. ^t) p cedens 4. ^u) suo add. 4. 5.
^v) VIII annos 4. ^w) superscriptis 2. 3. ^x) manifeste 4. ^y) nis. est tot. vir. 4. 5. ^z) climata 3.
^a) nova linea 1; signum paragraphi 2. 3. ^b) imp. 4. 5. ^c) favet et favit 2. 3. 4. 5. ^d) ear. 3.
^e) ipse add. 4. ^f) imp. omn. 4. ^g) imperii. 2. ^h) confunderit 2. 3. 4. ⁱ) oviandum 2.
^k) scitiens 4.

christianum possint complere et implere, quod circa¹ predicta cogitaverunt, conceperunt atque^m ceperuntⁿ.

24. ^o Item ipse^p non sequens eius viam, cuius se dicit vicarium, qui nascendo pacem annunciare fecit^q in terris et vivendo pacem servavit et finaliter pacem suis^r discipulis dereliquit^s, cum nobiles viros de Greyspach^t, de^u Druhendingen^v et^w de Neyffen^x 5 comites ad legatum^y in Ytaliā legatos de nostro latere mitteremus facturos eius ope^z et auxilio pacem et concordiam inter partes, que illic sibi bellum et duras gwerras movebant continue, ipsarum parciū invitacione et pietatis officio excitati^a, ipse^b renitebat^c et bellum ad^d obsidionem fidelibus Medyolanensibus^e paravit et parari^f mandavit, sicut hoc^g in istis partibus est notorium et manifestum. Quod tamen sue professioni^h 10 minime congruebat, dictos comites in nostrum et ipsorum velⁱ verius^k ipsius vituperium dimisit nimium inhoneste.

25. ¹ Item ille^m crudelis usurpator iura principum imperii privata negotio indiscusso, parte inaudita nititur usurpare. Cum enim vacante imperio comiti palatino Reni de iure et approbata consuetudine imperii observata haecenusⁿ inconcusse presertim in 15 partibus Alemanie competat ius^o amministrandi iura imperii^p, feoda^q ecclesiastica et temporalia conferendi et cetera^r alia negocia disponendi, ipse in dicti principatus et principum suorum iniuriam^s contendit, quod in^t nullum casum sibi competit, ad se amministracionem vacantis imperii pertinere.

26. ¹ Item idem in consistorio manifeste dixit, quod ipse ad conculcandum 20 serpentem eneam, imperium Alemannorum omni tempore suo pro viribus laborare vellet et intendere toto posse, sicut effectum^u operis declarat^v et conprobat^w tota die.

27. ¹ Item nobis electis et amministrantibus iura regni et^x imperii vicarios constituisse dicitur, ipsum^y imperium sic sibi usurpare^z satagit et conatur et tanquam vulpes^a subdola nunc nobis, nunc duci Austrie, qui se ingessit^b ad imperium, se favere 25 fraudulenter ostendit, ut nos ad invicem concitaret et ipse nobis contententibus et invicem nos^c extenuantibus^d partem suam redderet pinguiorem. Ille enim inimicus pacis, hostis imperii, qui venit mittere non pacem, set gladium¹, pro statuendis^e saltem treugis inter nos vel facienda pace vel discucienda^{f,g} iusticia nec manus apposuit nec operam ullam dedit, diligens gwerras et siciens^{f,h} sanguinem, ut animam suam inebriaret 30 sanguine innocenti et circa occupacionem vel subversionem imperii suosⁱ appetitus^k malivolos^l saciaret.

28. (1) ^m Non² suffecitⁿ autem sibi temporalis imperii iura attemptare, subvertere et in^o coronam nostram et^p in^q fideles imperii tam nequiter deservire^r, nisi et^s ipsum

909. ¹) contra 4. 5. ^m) adque 3. ⁿ) cep. et concep. 4. 5. ^o) nova linea 1; signum para- 35
graphi 2. 3. ^p) deest 5. ^q) fec. ann. 4. 5. ^r) deest 4. 5. ^s) reliquid 4; reliquit 5. ^t) Grays-
pach 3; grabath 4; Grazbach 5. ^u) et add. 4. ^v) Drühendingen 2; . . Trühendingen 3; Treuerlingen 4;
Treveligen 5. ^w) deest 2. ^x) . . Nyffen 3; Suffen 4. 5. ^y) eius add. 4. 5. ^z) opere 4.
^a) exercitati 4; exitati 5. ^b) eos add. 1. ^c) retinebat 2; renuebat 4. 5. ^d) ac corr. ex ad 3;
et 4. 5. ^e) Mediolanens. 3. 5; Mediolani 4. ^f) parare 2. 3. 4. 5. ^g) deest 4. 5. ^h) prof. sue 5. 40
ⁱ) immo 4. ^k) in add. 4. 5. ^l) nova linea 1; signum paragraphi 2; sine signo 3. ^m) ipse 4. 5.
ⁿ) actenus 4. ^o) ius comp. 4. 5. ^p) iura imp. des. 5. ^q) feuda 4. 5. ^r) cuncta 4. 5. ^s) in-
iuria 1. 5. ^t) deest 5. ^u) effectus 1. ^v) decl. op. 4. 5. ^w) approb. 5. ^x) regni et des. 5.
^y) ipsumque 4. 5. ^z) usurp. sibi 4. ^a) vulpis 4. 5. ^b) gessit 1. ^c) nobis 4. 5. ^d) exterminantibus 4.
^e) statuentibus 5. ^f) discucienda — siciens exciderunt 3. ^g) statuenda 4; de statuenda 5. 45
^h) scitiens 4. ⁱ) deest 4. ^k) appetitos 2. 3; et add. 5. ^l) cogitatus add. 5. ^m) nova linea A 1—3.
Cf. pag. 723 lin. 5 sq. ⁿ) sufficit A 4. 5. ^o) deest A 1. ^p) ac A 4. 5. ^q) deest A 1. 4. 5. ^r) destruere
A 1. 2. B 2; deservire corr. super destruere delet. A 3; deservire B 1. ^s) deest A 1; in add. A 1. 4. 5.

1) Matth. 10, 34. 2) Varia huius Tractatus de paupertate altissima enuntiata concordare cum Appellatione Bonagratiae, Quaestionibus Petri Olivi, Tractatu de altissima paupertate Ubertini de Casali, 50
evicerunt K. Müller 'Der Kampf Ludwigs des Baiern' I, 360, Fr. Ehrle 'Archiv für Literatur- und Kirchen-

dominum Ihesum Christum, regem regum et dominum dominancium principem regum terre et eius sacratissimam^g matrem, que^h eiusdem voti etⁱ status^k cum filio in observancia paupertatis vixit^l, et sanctum apostolorum collegium ipsorum denigrando vitam et actus insurgeret et^m doctrinam ewangelicam de paupertate altissima in qua exemplaris perfectio exterioris vite ipsorum de pleno et perfecto mundi contemptu tanquam in fundamentoⁿ immobili^o est firmata. Quod^p fundamentum non solum sua mala vita et a mundi contemptu aliena conatur evertere^p, set^q heretico dogmate et venenata^r doctrina in predicacionibus publicis et sollempnibus et variis asserecionibus affirmando asseruit, Christum et apostolos habuisse bona temporalia^s in communi eo modo, quo alia collegia^t habent. Quod dictum est notorie hereticum et prophanum et contra ewangelii^u sacrum textum. Innumera enim sunt dicta sanctorum prophetarum predicencium^v Christi paupertatem altissimam, cuius renovator fuit principalis seraphicus vir Franciscus. Tota enim silva sacri ewangelii quoad Christi ortum, incolatum et exitum et dicta sanctorum doctorum^w discipulorum ipsorum apostolorum usque ad hec tempora omnia clamant, Christum^x et apostolos vixisse in altissima paupertate predicta, que consistit in nichil habendo civiliter in hoc mundo. Quod si queratur, quid vult dicere paupertas altissima^y, de qua apostolus dicit: 'Altissima paupertas eorum etc.'^z, respondet^z Innocencius papa V.^a: 'Alta paupertas^b habere pauca propria propter Deum, alior que nulla habet propria, habet tamen in suo collegio in communi, altissima que nichil habet in hoc mundo in proprio vel^c communi, et hec fuit Christi et apostolorum². In hoc immobili fundamento almus Christi confessor Franciscus pater^d eiusdem ordinis ordinem^d fundavit et sancta mater ecclesia regulam, quam Christo^e sibi revelante composuit, approbavit et confirmavit et per plures Romanos pontifices^f, videlicet Honorium^g, Gregorium IX^h, Alexandrumⁱ quartum^k, Innocentium quartum^k, Innocencium V.^l et Nycolaum tercium et quartum et per diversos alios pontifices^m declaravit, omnibus una etⁿ concordi voce^o dicentibus, quod hec est^p regula ewangelica^q Christi et apostolorum imitativa^r, que nichil habebat vel^s habet in hoc mundo proprium vel commune, set in rebus, quibus utebantur et utuntur^t, habebant et habent^u tantummodo^v simplicem^w facti usum. Et ut regula beati Francisci ostenderetur vere a Deo exisse et^x non oporteret professores ipsius timere, ne perirent^y penuria, ad subvencionem^z paupertatis ipsius probata est multociens miraculose eidem tota^a mundi machina^b deservire, prout in vita ipsius per ecclesiam appro-

909. g) sanctissimam A 5. h) est add. A 1. i) voti et *corrosa* in B 1; voti in *fine linear* deest B 2. k) statuti B 2. l) vixit deest A 1. 2. 3. B 2. m) in add. A 4. 5. n) *corr.* ex fundamentū B 2. o) immobili — Quod in *marginē scripta* B 2. p) avertere A 1; subvertere A 4. 5. q) etiam add. A 1. r) venerata B 2. s) communia A 4. 5. t) ewangelii B 1. u) predican-
35 tium A 3 (a *corr.* ex e). 4. 5. v) et add. A 4. 5. w) scilicet add. A 4. 5. x) alt. paup. A 4. 5. y) deest B 2. z) respondit A 3. a) quintus A 1. b) est add. A 1. 4. 5. B 2. c) nec A 4; in add. A 1. 4. 5. d) loco pater — ordinem B 1. 2: qui ordinem fratrum Minorum. e) XPS A 2. f) pacifices B 2. g) tertium add. A 4. 5. h) nonum A 3. i) Allexandrum B 2. k) IIII A 3.
40 l) Inn. V deest A 1; V deest A 3; Inn. quintum B 2. m) deest A 4; Romanos add. A 4. 5. n) deest A 4. 5. o) voce conc. A 5. p) deest B 2. q) et add. B 1. 2. r) imitata A 2. 3 (in *corr.*). s) habebat vel des. A 4. 5. t) utimur B 2. u) et habent des. A 3. v) immo A 1. w) deest A 1. x) ut add. A 4. 5. y) pie'rent B 2. z) sub excidit A 1. a) totam A 1; totius A 4. 5; toti B 1. 2. b) machinam A 1.

geschichte III, 540 sqq., E. Knoth 'Ubertino von Casale' (Marburg 1903) p. 144 sqq. Nos vero loca concor-
45 dantia ex illis scriptis in nostra editione ponere supersedimus. Appellationem dudum ... in partibus Lombardie fabricatam et masticatam esse, archiepiscopus Moguntinus pontifici m. Aug. a. 1324. scripsit; cf. infra. Itaque fratres tam Bonagratiam quam Ubertinum a redigendo Tractatu non alienos esse, opinari licet; v. etiam Knoth l. c. p. 156; Felten l. c. p. 25 sqq. et 47 sqq. Contra Tractatum a. 1324. Nov. 10 pontifex emisit bullam 'Quia quorundam', in qua Ludewici regis ceterorumque Appellationis capitum praeter
50 capita Tractatus mentio minime fit; cf. c. 5 Extrar. Ioh. XXII. 14; 'Bullarium Franciscanum' V, 271 nr. 554; K. Müller l. c. I, 360 sq.; K. Zeumer 'Neues Archiv' XXXVII.

1) 2. Cor. 8, 2. 2) Inveniri non potuit.

bata plenius continetur. Et ut apparet^c evidenter presentibus et futuris, regulam a beato Francisco editam et ab ecclesia confirmatam^d esse vere illam, quam Christus apostolos docuit et in se ipso exemplo firmavit quoad hunc articulum, eandem regulam in suo actore^e Francisco dignatus est Ihesus Christus bullare^f stigmatibus sue sacratissime passionis. § Unde et paucis elapsis diebus^h a condicioneⁱ eiusdem regule meruit^k predictis stigmatibus insigniri^l, ut non presumeret homo mortalis evertere bulla plumbea, quod^m immortalis Deus regnansⁿ in celo sue passionis et crucis signaculis^o stabilivit. Et omnes Romani pontifices predecessores ipsius^p et plura generalia concilia cum multa devocione et reverencia predictae regule continenciam^q et^r paupertatem altissimam, que est in nichil habendo mundane in proprio vel^s communi, multiplicibus roboracionibus^t confirmarunt^u. Hic autem oppressor^v pauperum et vite Christi et apostolorum inimicus^v predicta omnia parvipendens ac volens Christi paupertatem altissimam de medio tollere et sub miris dolis et fraudibus et venenatis fallaciis ipsam totaliter annullare^w, duo nephanda statuta, in quibus heresiarcha et hereticus perfectus cum aliis assercionibus alias^x factis notorie conprobatur et in Christi vitam blasphemus^y et sacris diffinicionibus^z sanctorum priorum pontificum predictorum^z aperte contrarius, promulgavit. Que constitutiones ipsum sicut manifestum hereticum et de compositione^a ecclesie precisum^b incidisse in factum dampnatum hereseos et per consequens ab omni statu prelacionis depositum eiecerunt^c. Prima constitucio est promulgata per ipsum in Avinione^d, VIe Idus Decembris^f, millesimo trecentesimo vicesimo secundo^g, que incipit 'Ad conditorem^h'. In cuius constitutionis textura quam viliterⁱ, quam inepte et irreverenter ad dictum^k ordinem professorem altissime paupertatis et quam heretice contradicat constitutioni^l katholice felicis recordacionis domini Nycolai^m tereii et declaracionibus predictorum pontificum, patet lucideⁿ perlegenti^o. Et in ipsa constitucione involvit^p et confundit^q multas sentencias iuris et philosophie^r et nostre fidei non tam sermonibus^s imperitis quam hereticis et insanis^s. Et ex^t personarum defectibus insipienter et heretice arguit^u contra statum religionis Minorum fratrum Christi imitatorium^v, devotum, catholicum et sublimem. Et in magnum obprobrium ipsius ordinis et contumeliam summi legislatoris domini^w Ihesu Christi per cavillationes legum principum mundanorum nititur ipsius perfecta consilia, que verbo docuit et exemplo firmavit, tamquam impossibilia denigrare. immo verius ut hereticus^x annullare, non attendens, quod omnis^y lex humana Christi consiliis est^z subiecta. Et^a hunc statum de simplici usu facti sepe vocavit et vocat in suis assercionibus^b mathematicum, ypocritalem^c et deceptorium, impossibilem^d ad servandum et nullum, et heretice affirmavit, quod talis expropriacio in communi, quam Christus et apostoli servaverunt et fratres Minores ipsorum imitatores^e observant, non est perfectior statu aliorum collegiorum habencium in communi, qui

909. ^c) apparet A 1. 2. 3. 4. 5. B 2. ^d) approbatam A 4. ^e) auctore A 4. 5. ^f) bullatis A 3. ^g) signum paragraphi in B 2. ^h) diebus elapsis B 2. ⁱ) conditore A 5. ^k) meruerit A 5. ^l) insigniri B 2. ^m) quam A 4. ⁿ) regnans B 2. ^o) signaculis B 2. ^p) istius A 3. 5. ^q) continencia A 3. ^r) per A 4. 5. ^s) in add. A 4. 5. ^t) rationibus A 4. 5. B 2. ^u) confirmaverunt A 4. 5. ^v) loco oppressor — inimicus A 4: predictus dominus Iohannes. ^w) annullare B 1. 2. ^x) aliis A 5. B 1. 2; et aliis A 1. ^y) blasphemus A 2; blasphemus A 4; blasphemus A 5. B 2. ^z) deest A 4. ^a) corpore A 1. 4. 5. ^b) prescisum A 5. ^c) eiecerunt A 5. ^d) Avione A 3. ^e) sexto A 1. 3; V B 2. ^f) anno Domini add. A 4. 5. ^g) MCCCXXII A 1. 4. 5. B 2; mill. CCCXX secundo A 3. ^h) canonum add. A 4. 5. ⁱ) viriliter A 3. ^k) nostrum A 1. 2; praedictum A 4. 5. ^l) constitutionem A 2; 45 in corr. A 3. ^m) Nicholai A 4. 5. ⁿ) lucidum A 4. ^o) per legem A 1. ^p) involvi A 4. 5. ^q) confundi A 4. 5. ^r) philosophye A 1; philosophie A 2; prophetie A 4. ^s) in famis B 1. ^t) affectibus pravis et add. A 4. 5. ^u) arguunt A 2. ^v) sic A 1—5. B 1; imitatorum B 2; et add. B 1; in add. B 2. ^w) deest A 4. 5. ^x) ut hereticus deest A 4. ^y) deest A 4. ^z) sit A 1. 3. ^a) deest A 3. ^b) sermonibus A 5. ^c) ypocritale A 1. 2. 3. B 1. ^d) impossibile A 1. 2. 3. 4. 50

possunt pro hiis^e que habent licite litigare. Qualis autem impudencia^f est, qualisque^g heresis^h illud quod in eadem constitucione allegat, quod dominium retentum per sanctos pontifices et patrimonioⁱ ecclesie reservatum de rebus, de^k quibus pauperes ewangeliei habent solummodo simplicem facti usum^l, ecclesie extitit^m inutile et dampnosum, quia nullum ex hoc consecutaⁿ est commodum temporale. "Vere de officina^p heresis Epicuri^q, qui nichil credit de alia vita vel sperat, videtur hoc^r emanare lamentum. Quod satis concludit, ipsum a se Dei evacuasse^s timorem et de supernis premiis nil sperare. Et vere^t, ex quo talis est, non est mirum, si a se repulit^u, dominium^v tanquam inutile, quod^w aurum non congregat nec argentum. Estne^x inutile dominium vero pastori et Christi vicario, sicut ipse se dicit^y, per cuius retencionem^z ewangeliei pauperes vivunt, per quorum ora et^a ecclesiasticos^b cantus Deo in divinis officiis ubilibet iubilatur, verbum Dei et veritas fidei per cuncta mundi climata seminatur^c et per fidelia consilia et ornamenta^d salubria et vite sancte exempla anime fidelium de faucibus demonum eruuntur. Vere quia^e animarum est^f proditor^g et non pastor, predicta^h dampna reputat et non lucra. Ut autem pateat, quomodo tam in ista constitucione 'Ad conditorem canonum' quam in alia 'Cum inter nonnullos'¹, quam promulgavit ILⁱ Idus^k Novembris, constitucionibus et diffinicionibus predictorum pontificum Romanorum^l maxime domini Nycolai^m tereii evidentissime contradicatⁿ, attendendum est, quod predictus^o dominus Nycolaus pro immobili fundamento perfectionis^p ewangelice quoad^q altissimam paupertatem dicit: 'Dicimus quod abdicacio proprietatis huiusmodi omnium rerum^s propter Deum meritoria est^t et sancta, quam et^u Christus viam perfectionis ostendens verbo docuit et exemplo fundavit^v quamque^w primi fundatores^x militantis ecclesie, prout ab ipso fonte hauserant^y, in volentes perfecte vivere per doctrine ac^z vite ipsorum alveos derivarunt². Et quod ista regula recte sit vita Christi et apostolorum quoad paupertatem dicit in hec verba: 'Illi sunt illius sancte regule professores, que ewangelico fundatur^a eloquio, vite Christi roboratur exemplo, fundatorum^b militantis ecclesie, apostolorum eius sermonibus actibusque firmatur. Hec est apud Deum et patrem^c munda et immaculata religio^d, que descendit^e a patre luminum, per eius Filium exemplariter et verbaliter apostolis tradita et demum per Spiritum sanctum^f beato Francisco et eum sequentibus inspirata totius in^g se quasi^h continetⁱ testimonium^k Trinitatis^l.² Que verba quantum distent^m a blasphemiiis huiusmodi heretici et blasphemi inⁿ supra descriptis^o cuilibet satis patet. Dicit eciam idem Nycolaus infra: 'Nam cum in rebus temporalibus sit considerare precipuum proprietatem, possessionem, usufructum, ius utendi et simplicem facti usum et ultimo tanquam necessario egeat, licet primis carere possit^p vita mortalium, nulla prorsus

35 909. c) eis A 4. f) imprudentia A 4. 5. g) qualis A 4; et qualis A 5. h) est ponit hic A 5.
 i) preconio A 5; sancte Romane add. A 4; Romane add. A 5. k) in A 2. l) eidem add. A 4. 5. m) ex-
 stitit B 2. n) consecuta A 1; obsecuta A 3; consecutum A 5. o) signum paragraphi in B 2. p) corr.
 ex . . vicino A 1; offutina B 1; offritina B 2. q) Epicurii A 1. 4. 5; Epycuri A 3. r) deest A 1. 2. 3. 4. 5.
 s) emanasse B 2. t) nunc A 4. u) tale add. A 4. v) dñm A 1. w) qui A 1; quia A 4. x) Etne A 1.
 40 y) dixit A 4. z) intencionem B 2. a) deest A 5. b) ecclesiasticus B 1. 2; ecclesiastici A 5.
 c) seminantur A 3. d) hortamenta A 3; ornamenta B 2. e) qui B 1. 2. f) est anim. A 4. 5.
 g) perditor A 1. B 1. h) predictis A 3. i) secundo A 3. k) Ydus A 4. l) Rom. pont. A 4.
 m) Nicholai similiter semper A 4. n) contradicant B 2. o) prefatus A 4. 5. p) deest A 3. q) quod
 ad A 1. r) signum paragraphi in B 2. s) tam in speciali quam etiam in communi add. A 4. 5.
 45 t) deest A 4. u) etiam A 4. v) firmavit A 4. 5. w) quam quoque A 4. x) fundatoris B 1. 2.
 y) auxerant B 1. 2. z) et B 2. a) fundantur B 1. 2; fundantur A 3. b) fundatoris B 2.
 c) et patrem des. A 4. d) munda rel. et imm. A 3. e) descendens A 4. 5. f) sanct.
 Spir. A 4. g) deest A 3. B 1. 2. h) quod B 2. i) continens A 1. k) vestigium A 4.
 l) et add. B 1. m) distant A 4. 5. n) deest A 2. 3. B 1. 2. o) suprascriptis A 1. 4. 5.
 50 p) possint A 1.

1) c. 4 Extrar. Ioh. XXII. 14; l. c. V. 256 nr. 518.

2) c. 3 in VI. de verb. signif. (V. 12).

potest esse professio, que a se usum necessarie sustentacionis^a excludat^r. Verum condecens fuit ei^s professioni, que sponte devovit Christum pauperem in tanta paupertate sectari^t, omnium abdicare dominium et rerum sibi concessarum necessario usu fore contentam^{1,2}. In quibus verbis^u claret aperte^v, quod predictus sacer pontifex Nycolaus et predicti alii pontifices ipsum precedentes in suis diffinitionibus et verbis predictis per clavem sciencie tanquam veri summi^w pontifices aperte et expresse diffiniunt paupertatem Christi et apostolorum perfecte consistere in expropriacione cuiuslibet domini temporalis^x, civilis atque mundani rerum omnium huius mundi, et sustentacionem vite ipsorum in solo et^y nudo consistere usu facti, quo solo, ut asserunt et precipue Nycolaus prefatus, indiget vita mortalium, licet iure utendi et usufructu et proprietate et dominio quolibet possit carere meritorie et perfecte, et tanto perfectius et^z Christo decentius, quanto magis per solum et nudum simplicem facti usum observatores paupertatis huiusmodi ab omni iure temporalium abstrahuntur^a. Decens autem fuit dominum Ihesum Christum, qui celestes divicias et verum mundi contemptum venerat predicare, perfecte in se ipso relinquere mundi divicias, ut^b perfectos imitatores suos doceret^c suis consiliis taliter relinquendas, quod solo usu necessario vite mortali eorum summa perfeccio esset contenta. ^dNec predictis obstat, quod hic veritatis subversor dicit, in sola caritate perfectionem^e consistere, quia nos^f de illa paupertate loquimur, que ex seraphico ardore divini amoris et summa apreciacione celestium^{g,h} caleat propter Deum omnia temporalia quasi lutum. Et hoc summum gradum caritatis in mente supponit et in conversatione^h extrinseca huius amoris ostendit incendium per contemptum omnium mundanorum. Huic paupertati altissime et perfecte hic hereticus manifestus perversis statutis et nephandis operibus et processibus se opponit. Et nobis est fidedignorum veridica relacione relatum, quod hic in statu Christi et apostolorum inpingens, qui paupertatem ewangelicam suprascriptamⁱ in fratrum Minorum regula^k propagarunt, dixit coram pluribus^l magnis viris^m fidedignissimis de ordine supradictoⁿ quod iam a magnis temporibus forte a XL annis vel circa conceperat, regulam beati Francisci tanquam fantasticam et impossibilem ad servandum, si Deus daret sibi potestatem, destruere ac^o tollere et^p Minorum ordini aliam regulam^{q,r} dare, qua^s possent bona in communi possidere, sicut alie religiones faciunt^t. Prelatis eciam maioribus dicti ordinis suasit acute et efficaciter, sicut probari poterit suo loco^u et tempore manifeste, quod regulam novam reciperent, in qua habere^v possent aliqua in communi et suam reicerent, tanquam ad servandum^w impossibilem et fatuam, que tamen perfectionem ewangelicam^x continet evidenter. ^dEx quo patet, quod sicut inveteratus hereticus et precisus ab ecclesie corpore et vera fide non potuit^y ad pontificatum assumi. Et postquam ipsius manifesta est heresis in constitutionibus promulgatis incidit in factum dampnatum heresis^z et suo proprio et notorio^a scelere^b heresis^c est ab omni statu deiectus. ^dConstitutio eciam^e illa^f 'Cum inter nonnullos^g diffinit hereticum fore dicere, nichil Christum et apostolos eius^g habuisse^h

909. ^a) sustentacionis B 1; sustent. similiter semper A 4. 5. ^r) excludit A 2. 5. ^s) eam A 1. ^t) seculari B 1. ^u) deest A 5. ^v) aperte clar. A 4. ^w) deest B 2. ^x) temp. tom. A 1. 4. 5. ^y) deest B 2; 40 in add. A 1. ^z) pro add. A 1. ^a) abstrahuntur A 1. 2 (in marg.). 3. ^b) et B 1. 2; et ut A 4. 5. ^c) deberet A 2. ^d) signum paragraphi in B 2. ^e) et perfectione B 2. ^f) non A 1. ^g) deest B 2. ^h) celestium — conversatione exciderunt A 1. ⁱ) supra descriptam B 1. ^k) regulam B 1. ^l) deest A 1. 4. ^m) loco magnis viris A 4: omnibus magistris. ⁿ) suprascripto A 2. 3. ^o) et A 4. 5. ^p) ac A 4. ^q) reg. al. A 1. 2. 3. 4. ^r) deest A 5. ^s) per quam A 3. ^t) fac. rel. B 2. ^u) suo 45 loco des. B 2. ^v) haberi A 1. ^w) ad serv. tanquam B 2. ^x) ewangelii tam A 1; deest B 2. ^y) de iure add. B 2. ^z) deest B 2. ^a) notorie B 1. 2. ^b) zelere B 1. 2. ^c) per quod add. B 2. ^d) signum paragraphi in B 2. ^e) deest spatio vacuo relicto in fine lineae B 1; est B 2. ^f) illa deest A 4; ista A 5. ^g) eius ap. A 4. ^h) supra lin. A 3.

in speciali et eciam in communi, cum nullus unquamⁱ sane mentis negaverit, ipsos habuisse necessaria vite, set in predicacionibus et sermonibus asseruit firmiter, quod ipsi habuerunt eo^k modo quo^l habent cetera collegia, que bona temporalia^m possideruntⁿ in communi. ° Luce igitur clarius patet, quod diffinire voluit et intendit fore hereticum dicere, Christum et apostolos nichil possedissee^p in communi civiliter et mundane, et sicut ostensum est supra, sicut impudens hereticus Christi ewangelium et sanctos apostolos^{p*} et doctores antiquos sacre scripture et diffiniciones^q predictorum^r summorum^s pontificum ut blasphemus et sacrilegus falsum continere et mentiri ° dicit aperte. Quod eciam esse hereticum et vesanum, universitas fratrum Minorum in 10 generali eorundem capitulo congregato Perusii^t aperte sensit et sentenciavit¹ expresse asserendo, quod dicere Christum et apostolos nichil^u habuisse in communi non erat nec est hereticum, set sanum, catholicum et fidele et^v per sanctos patres summos^w pontifices tanquam catholicum diffinitum et contrarium reprobatum et tanquam reprobum excommunicacionis et anathematis sententia^x innodatum. Et^y ordo predictus fratrum Minorum 15 sic istam veritatem asseruit, quod universis^z Christi fidelibus ipsam tenendam inviolabiliter tanquam omnino catholicam publicavit et nunciavit et eciam^a ministrorum et magistrorum in^b theologia, qui dicto capitulo preerant, sigillis munivit ad maiorem rei certitudinem, prout^c in eorum littera per mundum universum^d dispersa plenius et serius continetur. Quod enim per clavem sciencie per Romanos pontifices^e semel determinatum 20 est in fide et^f moribus recte^g vite, est inmutabile^h, eo quod ecclesia Romana est inerrabilisⁱ in fide^f et^k veritate nec potest dare regulam falsam vel malam in recte vivendo nec in veritatis iudicio ecclesia Romana potest sibi^l esse contraria. Si enim in uno esset falsa vel sibi contraria, in omnibus vacillaret^m. Et super hocⁿ fundamento ° generale capitulum se in predicta littera stabilivit. ° Nam quod semel per summos pontifices^q 25 Dei vicarios per clavem sciencie est diffinitum esse de fidei veritate, non potest per successorem aliquem in dubium revocari vel eius quod diffinitum est^r contrarium affirmari, quin hoc agens manifeste hereticus sit censendus. ° Cuius veritatis ratio et fundamentum est, quia fides catholica est de vero perpetuo et inmutabili prorsus. Et ideo quod semel est^s diffinitum^t verum esse in ipsa fide vel^u moribus, in eternum verum est^v 30 et inmutabile per quemcunque. Secus autem^w in hiis, que statuuntur^x per clavem potencie^y. ° Nam sepe quod uno tempore expedit fieri, alio tempore expedit prohiberi. Constat autem predictos pontifices et generalia concilia secundum clavem^z sciencie contrarium apertissime diffinisse^a et libellum et dicta magistrorum et^b asserencium, dictam paupertatem et vitam non esse paupertatem ewangelicam et apostolicam, sentencialiter 35 dampnaverunt, ° per litteras apostolicas districtius inhibentes, ne quisquam premissa vel aliquod premissorum pertinaciter astruere^d vel quomodolibet defensare presumat. Statuentes quod quicumque^e presumpserit adtemptare, tanquam contumax et ecclesie

909. i) nunquam A 1; deest A 4. 5. k) eodem A 1. 4. 5. l) qua B 2. m) deest A 4.
n) possident A 3. o) signum paragraphi in B 2. p) possidissee A 1. B 2. p*) prophetas A 4.
40 q) diffinitores A 2. r) si dictorum A 3. s) summ. pred. B 2. t) Parusii A 3; Perusigi B 2; Per. congr. A 4. 5. u) taliter add. A 4. 5. v) deest B 2. w) suos B 1. x) sentenciis A 3. y) Eciam A 4.
z) cōversis A 3. a) deest A 4. 5. b) sacra add. A 4. 5. c) etiam add. A 4. d) deest B 1. 2.
e) Romanum pontificem A 4; Rom. summus pontifices A 5. f) et moribus — in fide exciderunt A 1.
g) necē B 2. h) innotabile B 2. i) inenarrabilis B 1. 2. k) in add. A 1. B 2. l) deest B 2;
45 sibi potest A 4. m) svaccillaret A 1; vacce, v corr. ex f A 2. n) deest B 1. 2. o) fundato A 1.
p) signum paragraphi in B 2. q) pont. per summos B 2. r) deest B 2. s) deest A 4. t) est add. A 5.
u) et A 4. 5. v) est verum A 1. 2. 3. 4. 5. w) est add. A 4. 5. x) statuerunt B 2.
y) potestatis A 4. 5. z) claves A 1. 2. 3. 4. 5. a) diffinire A 4; diffinivisse A 5. b) et deest A 1. 2. 4. 5.
c) signum paragraphi in B 2. d) constituere A 1; contrastruere A 2. e) assump-
50 serit vel add. A 1; hoc add. A 4. 5.

1) A. 1322. Iun. 4.

Romane rebellis et hereticus ab omnibus fidelibus habeatur, prout hec^f et plura alia circa hec^g in determinacionibus^h, declaracionibusⁱ et litteris apostolicis super hiis^k confectis plenius continentur. ¹Liquet^m igitur quod in^m predictis constitucionibus contrarium faciens incidit in factum dampnatum et semetipsum involvitⁿ dampnacioni^o hereseos. ^p¹ Similiter in secundo articulo, ubi diffinit hereticum dicere, quod non habuerint^q ius utendi illis rebus, quas eos habuisse sacra scriptura testatur, quia ex hoc concluditur^q, ut dicit constitucio, usum eorum non fuisse iustum^r, fallax, subdolosus^s et dolosus et ignorans perfectionem Christi vite vel eam maliciose impugnans semetipsum sic arguendo decipit et confundit. ¹Nam sicut dictum est, abdicacio^t iuris in cuiuscunque rei proprietate vel in^u usu eius est sancta et meritoria propter Deum et a Christo in se ipso^v servata et apostolis inposita et ab ipsis sub voto^v assumpta nec per hoc nullus^w usus facti ad sustentacionem^x nature in Christo et^y apostolis convincitur esse non iustus, sicut hic contrarius Christi vite^z concludit, set tanto iustior ac^a perfectior et^b Deo^c acceperior et mundo exemplarior^d, quanto plenius renunciatum est^e omni iuri, per quod posset sic utens pro usu huiusmodi quomodolibet contendere^f vel in iudicio litigare. Et sic patet¹⁵ manifestissime, quod in utraque^g constitucione convincitur esse hereticus manifestus.

(II) Preterea apparet manifeste^h, quod quicumque dicit hanc paupertatem altissimam, que est lampas nostre fidei et fundamentum, non precellere vitam et professionem habencium in communi sive in proprio, necessarioⁱ concludit^k, Christum non fuisse vere^l Christum nec Messiam^m illum, quem lex et prophete promittunt. In estimacione enim²⁰ diviciarum sive communium sive propriarum est principale fundamentum et ianua singularis secteⁿ antichristi^o et tocius erroris Iudaici et eciam^p secte Sarracenorum, ^q cum enim^r lex et prophete in verborum superficie promittant^s tempora^t Christi^u sive Messie^v et per ipsum dari eis^w regnum^x plenum diviciis et^y opulencia inestimabili et universale dominium mundi et hoc sub illis figuris ac^z methaforis^a magnificent miro modo, sicut²⁵ quilibet videre potest in scripturis divinis et in^b prophetis^c. Si verum^d est melius et^e divinius esse, vivere in communibus diviciis sive propriis, quam in altissima paupertate, prout constituciones predictae loquuntur^f, tunc^g necessario sequitur, quod Christus ad litteram debuit talia ferre secum, quia id^h quod melius fuit, pro se habere debuit et Iudeis dare, ⁱtum^k etiam quia tunc nulla ratio est, quare lex et prophete in promissione³⁰ diviciarum et maxime^l illarum, quas promittit pro tempore adventus Christi sive Messie, ad litteram non intelligantur^m de diviciis temporalibus, sicut littera sonat. ¹Certum est autem, Christum ad Iudeos in habundanciamⁿ diviciarum^l non venisse. Ergo sequitur necessario ex istis^o Christum non fuisse vere^p Christum nec^q verum^r Messiam et tunc apertissima est ianua ad concludendum verum Christum et verum Messiam adhuc in³⁵

909. ^f) *deest* A 3; hoc B 2. ^g) hoc B 2. ^h) et *add.* A 4. 5. ⁱ) *deest* A 3. ^k) *hiis* A 3. ^l) *signum paragraphi in* B 2. ^m) *Liquid* B 2. ^m) *deest* A 4. 5. ⁿ) *inv.* *deest* A 4. ^o) *dampnatione* A 4. 5. ^p) *signum paragraphi in* A 1. ^q) *concludit* A 1. ^r) *fuisse non iust.* A 1. 4. ^s) *sedolus* B 2. ^t) *omnis add.* A 4. 5. ^u) *in* *deest* A 4. ^v) *corr. ex voce* A 1; *vota* A 2. 3. ^w) *ullus* A 4. 5. B 2. ^x) *sustencionem* B 1. ^y) *in add.* A 4. 5. ^z) *vite Christi (deest A 4) contrarius* A 4. 5. ^a) *et* A 4. 5. ⁴⁰ ^b) *et* A 1. 5; *atque* A 4. ^c) *eo* A 2. B 1; *deest* B 2. ^d) *contemplacior?* A 1. ^e) *deest* B 2. ^f) *contempnere* A 1. 2. 3. B 1; *contempdere* A 4. ^g) *unaquaque* B 2. ^h) *manifestissime* A 3; *man. app.* A 4. ⁱ) *necessaria (alt. a corr. ex o)* A 1. ^k) *excludit* A 3. ^l) *verum* A 4. 5. ^m) *concessum* A 1; *Messyam* A 3. ⁿ) *deest* A 5. ^o) *autechristi* A 5. B 1. ^p) *ecce* B 1. ^q) *signum paragraphi in* B 2. ^r) *tamen* A 3. ^s) *perm.* A 1; *permittat* A 3. ^t) *temporale* B 1. ^u) *Christi* ⁴⁵ *tempore* A 5. ^v) *Messye sim. semper* A 1; *missie* A 4. ^w) *eis dari* B 1. 2. ^x) *regimen* A 3; *regnum corr. ex regimen* A 2. ^y) *deest* A 2. ^z) *et* A 1. 5; *deest* A 4. ^a) *methaphoris* A 1. 2. 3; *methaphoricis* A 4; *methaforicis* A 5; *metafforis* B 2. ^b) *deest* A 4. 5. ^c) *prophecis* B 2. ^d) *iterum* B 2. ^e) *deest* A 1. ^f) *locuntur* A 4. 5. B 1. ^g) *mō* A 1. ^h) *illud* A 4. 5. ⁱ) *signum paragraphi in* B 2. ^k) *Cum* A 1. 2. 3; *Cum corr. ex Tum* B 2. ^l) *et maxime — diviciarum excide-* ⁵⁰ *runt* A 2. ^m) *intelliguntur* A 1; *est intelligendum* B 2. ⁿ) *habundancia* A 3. 4. 5. ^o) *ex istis nec.* A 4. ^p) *verum* A 4. 5. B 2. ^q) *et* B 2. ^r) *vere* A 1. 2. 3. 4; *verum esse* B 2.

plenitudine diviciarum ad Iudeos venturum. Et per hanc viam paratur ianua et fundamentum antichristi secte, qui se dicit verum Christum^s atque Messiam, ^t paratur eciam via ad errores Iudeorum iudaizantium^u, qui dicunt Christum non inpluisse prophecias^v eorum^w et promissiones eis per prophetas factas^x, quod veniret in habundanciam^y diviciarum Messias ipsorum. Et sic disponuntur ad errorem recipiendi^z antichristum, quem dicunt esse verum Christum et verum Messiam eorum, qui implebit promissiones eis^a per prophetas factas, veniendo in multitudo diviciarum et^b habundancia^c. Ex hoc eciam fundatur error legis Saracenorum, que^d felicitatem diviciarum et luxuriarum^e pro beatitudine eterna ipsis promittit^f, prout in lege eorum manifeste patet. ^g E contrario autem si dicamus, quod paupertas altissima sit melior^h et diviniore, sicut in veritate est, totus Iudeorum error et exspectacio vana funditusⁱ enervatur^k. ^l Sequitur enim, quod quidquid lex et prophete promittunt eis de diviciis et opulencia regni Christi sive^l Messie, intelligatur et intelligi debeat de spiritualibus diviciis et opulenciis et nullo modo de temporalibus^m. Et tunc habebunt credereⁿ necessario^o, Christum fuisse vere^p Christum et verum^q Messiam et datorem^r felicitatis spiritualis et verum regem et Deum^s summum. Et breviter quidquid spirituale de Christo credimus, credere cogentur omnino et totam scripturam veteris testamenti quantum ad^t omnia dicta de Christo et Messia spiritualiter implendam^u et non sonare aliud nisi spirituales divicias et glorias. ^v Ex hoc eciam tolletur secta Sarracenice^v legis et error, que felicitates et divicias temporales et luxurias repromittit. Sic patet quod conclusio constitutionum predictarum, que concludunt contrarium, et quod^w felicior status et diviniore^x est habere in proprio vel^y communi, sicut cetera collegia habent, quam^z altissima paupertas, quam profitentur huius sacre^a regule professores, est origo et fundamentum totale secte antichristi et erroris Iudaici et Sarraceni^b, ut superius est probatum.

(III) Preterea^c constitucio 'Ad conditorem' expresse concludit errorem, quia quod alii Romani pontifices antedicti per clavem sciencie declaraverunt^d, scilicet vitam non habencium in proprio nec in communi esse altissimam paupertatem et a Christo institutam atque servatam, ut in decretali 'Exiit' et in diffinicionibus pontificum predictorum^e videtur^f, si retencio^g talium bonorum datorum Deo^h nichil retinentibus dantibusⁱ in communi facta per summum pontificem est inutilis. Quare^k receptio et donacio est inutilis ad perfectionis statum. Sed quod sit inutilis secundum hanc constitutionem et^l perfecta secundum decretalem 'Exiit'^{m.1} et secundum decretalem^m 'Exivi'² et eciam secundum Gregoriumⁿ, Alexandrum et Innocencium^o III. et Innocencium V. et Nyeolaum tercium, patet. Sequitur igitur necessario contrarietas inter constitutiones et diffiniciones predictorum et hanc constitutionem manifesta, quia^p constitucio dicit inutilem et alie^q perfectam dicunt donacionem Deo factam. Dedicacio autem sui et suorum et

909. ^s) ver. Chr. dicit (dicet A 4) A 1. 2. 3 (se post Chr.). 4. 5. ^t) signum paragraphi in B 2.
^u) iudaizantium B 1; iudaizantium B 2. ^v) prophetiam A 1. ^w) ipsorum B 1. 2. ^x) fact. p. proph. A 4. 5. ^y) habundantia A 4. 5. ^z) recipiendum A 1; recipientium A 4. 5. ^a) eorum A 1. 4. 5.
^b) in add. A 4. ^c) habundancia A 5. ^d) qui A 4. 5. ^e) et lux. des. A 4. ^f) promittunt A 4. 5. ^g) signum paragraphi in B 2. ^h) verior A 4. ⁱ) supra lineam A 3; funditur B 1. 2.
^k) enervabitur A 4. ^l) et eciam sine B 2. ^m) impialibus A 1. ⁿ) cred. deest A 3. ^o) nec. cred. A 4. 5. ^p) verum A 4. 5. B 2. ^q) eadem manu corr. super verbum delet. A 1. ^r) doctorem B 1. 2. ^s) Dominum A 3. ^t) quoad A 4. ^u) implenda A 2. 4. 5 (impl.). ^v) Sarracenicis B 2.
^w) quod deest A 4; loco et quod B 2: quid. ^x) et div. status B 1. 2. ^y) et in A 1. 4. 5. ^z) que B 2.
^a) Sarracenicis male A 3. ^b) Sarracenicis B 2. ^c) ad constitutionem add. B 2. ^d) declarant B 1; corr. ex declamaverunt A 1; declaraverit A 3. ^e) aperte add. A 4. 5. ^f) quia add. A 4. 5. ^g) receptio A 4; retentor A 3; domini add. A 4. 5. ^h) pauperibus A 4. 5. ⁱ) deest A 4. 5. ^k) et add. A 4. 5.
^l) sit utilis (inutilis A 4) et add. A 4. 5. ^m) Exiit — decretalem exciderunt B 2. ⁿ) IX. Innocencium add. A 5. ^o) et Innocencium des. A 5. ^p) hec add. A 4. 5. ^q) alio B 1. 2.

1) c. 3 in VI. de verb. signif. (V, 12).

2) c. 1 in Clem. de verb. signif. (V, 11).

receptio talis donacionis est a lege divina, que precipit et consulit preceptorum et consiliorum observanciam, ita et retencio^r. ^{s, t}Preterea quomodo^u ecclesia^v Romana potest^w ordinare, quod servi sui et filii^x non sibi acquirant, ut in decretali 'Exiit' §^y 'Ad hec', ista autem constitutio tollit ius adquisicionis Christi et ecclesie et^z per consequens tollit^a iura servitutis Dei et curam pauperum. Ergo heresim continet manifestam.

(IV) Preterea hec constitutio dicit, pacienciam^b circa^c modum ipsum Romane ecclesie subsecutam, et sic^d patet contrarietas quantum ad statum. Nam Romana ecclesia per pacienciam non tollerat^e modum status, sed^f decernit talem modum observandum. Sed quia constitutio 'Ad conditorem' manifeste^g impingit in^h statum, patet quod primis pontificibus supradictis^h contradicit expresse. Ergoⁱ vere hereticus^g 10 est censendus.

(V) Preterea^k constitutio dicit, quod dicere posse dominium^l separari in rebus talibus^m, est contrarium rationi et iuri. Sed manifestum est, quod omnesⁿ religiosi nichil habent in proprio, licet aliqui habeant in communi. ^oIgitur in eis eciamⁿ non separatur usus a dominio in talibus rebus. Ergo omnes essent proprietarii in alimentis 15 et vestimentis et pecunia. Et^p Christus eciam fuit proprietarius et apostoli secundum hoc et per consequens omnis vita monastica et religiosa est falsa et ficta^q, ista ratione et doctrina^r Christi ficta est^s, Math. XIX: 'Si vis perfectus esse' etc. Et sic^t perfectio ewangelice vite^u consisteret^v in habere in proprio et non in communi, licet pauca et vilia. Et sic tota^w principalis ratio^x perfectionis vite ewangelice^v esset circa usum 20 pauperum et vilium et nullo modo esset in abdicacione^y proprietatis, quod^z est contra diffinitiones pontificum predictorum et contra decretalem 'Exiit'. Ergo conditor constitutionis 'Ad conditorem' vere hereticus est censendus.

(VI) Preterea dicit constitutio 'Ad conditorem', quod carencia talis domini pauperiorem non facit non habentem^a nec habentem diciorem. Sed contrarium est, 25 quia nec^b Nycolao et aliis pontificibus supradictis nec Christo et^c apostolis nec religiosis omnibus repugnaret, in proprio talia habere. Hoc autem est contra fidem^d catholicam et contra scripturas sacras, ^eest^f eciam^g destruere^h omnem religionem et ordinem habentem aliquaⁱ in communi, nam habentes in communi nichil possunt habere in proprio, ut in decretali 'Cum ad monasterium'^l. Ergo conditor^d constitutionis 'Ad con- 30 ditorum' heresiarcha^k verus et perfectus hereticus est censendus.

(VII) Preterea in^l constitutione 'Ad conditorem'^m dicitur, quod specialis retencio Romane ecclesie nichil facit speciale ultra alios mendicantesⁿ, qui habent in communi quoad altissimam paupertatem, que est contra^o non habere in communi. Nam tunc nichil perfectionis adderet^p non habere in communi et sic Romana ecclesia et omnes 35 predicti pontifices et omnes sacre scripture^q in Christo et^r apostolis, qui habuerunt et docuerunt paupertatem altissimam, approbarent simulationes^s esse atque figmenta, quod

909. ^r) receptio A 4; et ita receptionem A 5. ^s) signum paragraphi in A 1. ^t) signum paragraphi in B 2. ^u) potest hic A 4. 5. ^v) eciam B 2. ^w) potuit corr. ex ponit A 1. ^x) sui add. A 4. ^y) deest A 2. ^z) deest A 3. ^a) deest A 4. ^b) in A 3 hic sequuntur non tollit — 40 observandum adiecto va-cat. ^c) curā B 1. 2. ^d) hoc B 2. ^e) tollit A 3. 4. 5. B 2. ^f) licet A 4. 5. ^g) manifeste — hereticus supra lineam A 3. ^h) deest A 3. ⁱ) verus A 3. 4. 5. ^k) hec add. A 4. 5. ^l) dom. posse A 4. ^m) temporalibus A 4; usu consumptibilibus A 5. ⁿ) deest B 2. ^o) signum paragraphi in B 2. ^p) sic add. A 4. 5. ^q) picta A 1. ^r) doctr. etiam A 4. 5. ^s) est ficta A 2. 3. 4; est falsa A 5. ^t) deest A 3. ^u) vite ew. A 1. 2. 4. 5. ^v) consisteret — ewangelice ex- 45 ciderunt A 1. ^w) totalis A 4. ^x) rat. princ. A 4. ^y) abdicare B 2. ^z) et B 2. ^a) habencium A 1. ^b) in A 1. ^c) nec A 3. 5. ^d) deest B 2. ^e) signum paragraphi in B 2. ^f) et A 4. 5. ^g) autem A 3. ^h) destrueret A 4. 5. ⁱ) aliqua hab. A 4. 5. ^k) heresiarcha semper A 2; heresearcha B 1. 2. ^l) ipsa add. A 4. 5. ^m) Ad cond. des. A 4. 5. ⁿ) iudicantes A 1. ^o) deest A 4. 5. ^p) addetur B 2. ^q) doctores add. A 4. 5. ^r) in add. A 1. 5. ^s) simulatos B 1. 2. 50

1) C. 6 X de statu monach. (III, 35).

dicere^t summe hereticum est. Ergo conditor predictae constitutionis 'Ad conditorem' hoc dicens^u heresiarcha verus et perfectus hereticus est censendus.

(VIII) Preterea si talis retencio specialiter facta addidit^v aliquid ultra^w alios mendicantes^x habentes in communi^y, oportet necessario, quod per ecclesiam non habentibus in communi provideatur in necessariis, ut licite rebus uti possint, quod fit per retencionem ortam ex hoc, quod tales perfecte se dantes^z Deo nichil retinendo nec in proprio nec in communi, sed devote profitendo altissimam paupertatem, quam Christus^a docuit et exemplo firmavit et eius apostoli servaverunt in se ipsis et^b aliis servandam^c tradiderunt^d. Constat autem, quod ecclesia se et sua dantes non potest abicere nec debet. Ergo contra predicta statuens^e heresiarcha et perfectus^f hereticus est censendus.

(IX) ^g Preterea constitucio predicta dicit, quod non est honor Romane ecclesie predictum dominium reservare. Sed hoc est expresse contra legem Dei^h, quia ecclesiaⁱ debet pascere oves Christi, Iohannis ultimo, et defendere contra quoscunque oppressores et impugnantes^k. Ergo conditor^l constitutionis 'Ad conditorem'^m vere heresiarcha etⁿ hereticus est censendus.

(X) Preterea^o in^p constitucione 'Ad conditorem'^m dicitur, huiusmodi dominium esse perniciosum. Et sic reputat perniciosum, quod factum est et adinventum^q per ipsum Christum^r et Romanam ecclesiam. Nam dominus Gregorius^s nonus et Alexander III. et Nycolaus^t in decretali 'Exiit' et dominus^u Innocencius quartus et^v Clemens quartus et plures alii Romani^v pontifices in declaracione hoc dominium^w Romane ecclesie^x declarant^y. Ergo conditor constitutionis 'Ad conditorem' vere^z hereticus est censendus aut omnes supradicti pontifices heretici fuerunt, quod nullatenus est sciendum, set de isto^a potius, qui contrarium statuit veritati et omnibus supradictis.

(XI) Preterea dicit constitucio supradicta, ecclesiam Romanam^b non plus habere velle^c in talibus, que^d nichil retinent^e in communi, quam in aliis mendicantibus habentibus in communi, quod est contra rationem voti et doni. Quo^f enim plus Deo et ecclesie datur, ecclesia ibi plus habet. Set professores^g altissime paupertatis^h plus dantⁱ, quia nichil sibi retinent^k vel^l in proprio vel^m in communi. Ergo ecclesia plus accipit. Nisi velimusⁿ dicere, quod non habere in communi nichil facit ad perfectionis statum. Quod dictum esset contra Christum et apostolos, qui paupertatem altissimam servaverunt^o et servare docuerunt, professores ipsius et contra scripturas sacras. Et tunc ecclesia diceretur approbare figmenta et destruere Christi iura^p, quod est omnino^q hereticum. Igitur conditor constitutionis^r 'Ad conditorem' ex predictis omnibus et singulis vere hereticus est censendus.

29. ^s Item ipse^t est sacramentorum Christi impius^u prophanator atque^v contemptor et sacrorum canonum impius^w et temerarius violator^x atque subversor et generalis status

909. ^t) servire in corr. A 1. ^u) hoc dic. des. A 4. 5. ^v) addit A 4. ^w) supra A 5. ^x) mendicantes A 3. ^y) in com. hab. A 4. ^z) dantes se A 3. ^a) verbo add. A 4. 5. ^b) in add. A 2. ^c) servanda A 2. ^d) reddiderunt A 1. ^e) vere add. A 3. ^f) deest A 4. ^g) sine signo paragraphi in A 1. ^h) contra l. D. expr. B 1. 2. ⁱ) eciā B 1. 2. ^k) impugnatores A 4. 5; impugnantes B 1. ^l) huius add. A 4. 5. ^m) Ad cond. des. A 4. 5. ⁿ) deest B 2. ^o) Porro A 5. ^p) dicta add. A 4. 5. ^q) loco et adinv. A 1: p muentū delet.: A 4. 5: et inventum. ^r) deest B 2. ^s) Gregorius nonus — et dominus des. A 1. ^t) tertius add. A 2. 3. 4. 5. ^u) dominus add. A 4. ^v) Romanorum A 3. ^w) sancte add. A 5. ^x) eccl. Rom. A 4; fore add. A 4. 5. ^y) non tamen propter hoc novum ius statuentes, sed quod erat in veritate ab ipso iure divino potius detegentes¹ add. A 4. 5. ^z) verus A 3. ^a) illo A 4. 5. ^b) Rom. eccl. A 5. ^c) loco hab. velle A 1. 2. 3: debere velle habere; debere velle A 4. 5. ^d) qui A 3. ^e) reiciant A 3. ^f) Quanto A 1 (corr. ex quomō) 4. 5. ^g) possessoris B 2. ^h) quia B 2. ⁱ) datur B 2. ^k) retinet B 2. ^l) nec A 4. 5; deest B 2. ^m) nec A 4. 5. ⁿ) volumus B 2. ^o) servav. alt. A 3. ^p) vitam A 4. ^q) non B 2. ^r) const. cond. B 1. 2. ^s) nova linea 1; signum paragraphi 2. 3. ^t) deest 4. 5. ^u) impius 1. 2. ^v) et 4. 5. ^w) malignus 4. 5. ^x) sequ. violator — temerarius bis scripta 1.

1) Haec redire ad Bonagratiae appellationem notat W. Felten l. c. p. 59.

ecclesie subdolos et presumptuosus et temerarius inmutator^t multifarie multisque modis. Et de predictis monitus, quod se corrigat^u, omnino se corrigere non vult nec se correxit, immo est in predictis omnino incorrigibilis et sic hereticus notorius est censendus.

30. ^v Item Terre Sancte est impius et crudelis et thesauros pecuniarum, quos de diversis mundi partibus^w exegit et exigit et exigi facit, quos sancti predecessores sui statuerant atque decreverant^x in Terre Sancte subsidium convertendos et convertere consueverant, ipse in predictum subsidium non convertit, immo in effusionem impiam et crudelem sanguinis christiani et suo dolo seu lata culpa, que dolo comparanda est, diete Terre Sancte debitum non facit^y subsidium et sic perditur continue^z et perdita est et devenit ad manus impiorum Sarracenorum^a inimicorum Terre Sancte^b et Dei, hostium fidei christiane, heu heu^c proch^d dolor, quibus in predictis et multis aliis favere^e videtur contra fidem catholicam et contra totum^f populum christianum. Et tamen pro predicto subsidio et eius occasione per totum mundum exegit et exigi^g facit precipue in Alemanie partibus magnos pecuniarum thesauros de decimis duplicatis et triplicatis et de^h annalibusⁱ sive fructibus beneficiorum vacancium, quas et quos per totum quasi mundum exegit et^k exigi^l facit, precipue in regno Alemanie et regno Arelatensi et in diversis Ytalie^m partibus. Et tamen diete Terre Sancte crudeliter non succurritⁿ, immo proch^d dolor desolata omnino remanet^o absque aliquo subsidio vel succurso. Quod est contra fidem catholicam et contra omnes Christi fideles, qui christiano nomine deco-
rantur, et in^p Dei contemptum et omnium Christi fidelium scandalum^q manifestum.

31. ^r Quibus^s sic propositis^t idem rex Ludwicus^u protestatus fuit, dixit, iuravit^v, provocavit, appellavit et supposuit legendo in scriptis, ut inferius continetur^s:

32. ^w Nos Ludwicus^x Dei gratia^y rex Romanorum^z semper augustus protestamur¹, quod predicta non proponimus nec dicimus propter odium aliquod ipsius, qui se dicit Iohannem papam XXII, quia non habemus eum odio, set iniusticias suas et maleficia sua predicta, nec^a iniuriam et^b infamiam^c ipsius, sed propter zelum fidei et propter devotionem, quam habemus ad sanctam Dei^d ecclesiam, cuius defensor, patronus et advocatus existimus, quam² sub dicti domini^e presidentia periculose deprimi ac deformationem

909. ^t) imitator 1; inimitator 2; imitator 3. ^u) corrigeret 4. ^v) nova linea 1; signum paragraphi 2; sine signo 3. ^w) part. mundi 4. ^x) atq. decr. des. 1; docuerant 3. ^y) non fac. deb. 4. 5. ^z) cotidie 4. 5. ^a) Sarac. 4. ^b) S. T. inim. 4. ^c) deest 4. 5. ^d) proh 3. 5; pro 4. ^e) fovere 2. ^f) deest 3. ^g) exegi 1. 2. ^h) deest 4. ⁱ) annualibus 1; annalibus 3. 4. 5. ^k) deest 3. ^l) exegi 3. ^m) Italye 3. ⁿ) subvenit 4. 5. ^o) manet 4. 5. ^p) deest 2. ^q) scandalum 2. ^r) nova linea 1. ^s) Quibus — continetur des. 2. 3. ^t) pro predictis 4. ^u) Ludovicus 4. 5. ^v) deest 5. ^w) nova linea 1—3. ^x) Ludew. 3; Ludovicus 4. 5. ^y) Dei gratia des. 1—3. ^z) Rom. rex 4. 5; et add. 4. 35. ^a) in add. 4. ^b) nec add. 5. ^c) et infam. des. 4. ^d) deest 5. ^e) deest 3.

1) Cf. enuntiata Appellationis Guillelmi de Plasiano a. 1303. Iun. 14 editae apud (P. Dupuy) 'Histoire du différend d'entre le pape Boniface VIII. et Philippes le Bel roy de France' (Paris 1655) Preuves p. 106: Quibus sic propositis et perlectis idem Guillelmus protestatus fuit, dixit, iuravit, provocavit, appellavit et supposuit legendo in scriptis per hec verba: Protestor autem ego Guillelmus de Plesseiano miles, quod predicta non propono nec dico propter odium aliquod speciale ipsius Bonifacii, quia non habeo eum odio, sed maleficia sua predicta, nec iniuriam nec infamiam ipsius nec alterius, sed propter zelum fidei et propter devotionem, quam habeo ad sanctam Dei ecclesiam et ad sanctam sedem Romanam. Dicens quod per ea que vidi et a fidedignis audivi de factis eiusdem et ex verisimilibus coniecturis et probabilibus presumptionibus collectis ex predictis et aliis quam plurimis diversis articulis suo loco et tempore declarandis ad sancta Dei eaangelia tacta manu mea iuro, me credere ipsum esse perfectum hereticum et me etiam credere, quod de predictis et aliis talia probari poterunt contra eum, que secundum statuta sanctorum patrum sufficient ad eundem hereticum iudicandum. Iuro etiam me pro viribus contra eundem persecuturum predicta in concilio generali congregando in loco mihi tuto et securo ad honorem Dei et exaltationem fidei christiane.

2) Cf. in Actis diei 13. Iun., quae appellationem Guillelmi citatam praecedunt, l. c. p. 101: sacro-sancte Romane ac universali ecclesie matri suae, quam sub dicti domini Bonifacii presidentia periculose

enormem et iacturam pati videmus, compacientes sibi ab intimis, et propter sanctam fidem catholicam, que proch^f dolor languescit^g omnino^h sub ipso, et propter relevacionem sacri imperii et principum suorum et vasallorumⁱ et devotorum ipsius, quod et quos defendere et tueri ex iuramento tenemur, ad quorum exterminium ipse tendit^k, et nostram et nostrorum iusticiam confovendam^l, quam opprimere iniuste incepit et pro posse intendit, sed^m propter^l illa, que de ipso et factis ipsius audivimus et sensimusⁿ et ex verisimilibus coniecturis et probabilibus et ex factorum ipsius evidencia claret^o aperte^p et ex^q aliis quam plurimis^r articulis suo loco et tempore declarandis^s. Et ad sancta Dei ewangelia^u tacto libro iuravimus^v, omnia et singula supradicta nos credere vera esse, et quod^w de predictis talia probari poterunt contra eum, quod^x secundum statuta sanctorum patrum sufficienter sufficient ad eundem hereticum iudicandum. Iuramus^y eciam, nos pro viribus contra eundem^z persecuturum^a predicta in concilio generali congregando^b in loco tuto atque securo ad honorem Dei et exaltacionem fidei christiane et sancte Dei ecclesie et sacri imperii et principum et devotorum et vasallorum ipsius conservacionem et augmentum Domino concedente. In quo nos favente Domino intendimus personaliter interesse, supponentes^c sacrum imperium et^d principes, nos^e, subditos et vasallos et devotos nostros et adherentes nobis et adherere volentes nunc et in futurum, bona sacri imperii et ipsorum^f et nostra et dignitates et status sacri imperii, nostra et ipsorum^g sub protectione divina et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius et dicti sacri congregandi concilii et sancte^h ecclesie et apostolice sedis et apostoliceⁱ, catholici et legitimi futuri summi pontificis.

33. ^k Licet^z enim pudenda patris proprio libenter pallio tegeremus, ob favorem tamen catholice fidei et devocionem, quam ad sanctam ecclesiam Romanam^l matrem

909. ^f proh 3. 4. 5. ^g langw. 3. ^h deest 4. 5. ⁱ suorum add. 4. 5. ^k intendit 25 2. 4 (in supra lineam add. 2). ^l fovendam 5. ^m et add. 5. ⁿ sentimus 5. ^o clare 4. 5. ^p patet 4. 5. ^q deest 5. ^r pluribus 4. 5. ^s declarandum 2. ^t Etiam 5. ^u evang. 2. 4. ^v iuramus 4. ^w deest 2. 3. ^x que 4. ^y iuravimus 5. ^z contra eund. pro vir. 5. ^a persecuturum 1. 2. 3; persecuturos 4. 5. ^b congregato 4. ^c idem add. 2. 4. 5. ^d deest 5. ^e nobis corr. ex nos 3; nostros et 4. 5. ^f nostrorum 4. 5. ^g et ipsorum des. 1, lacunae spatio indicato; ponentes add. 4. 5. 30 ^h matris add. 4. 5. ⁱ et add. 4. ^k nova linea 1. 2; signum paragraphi 3. ^l Rom. eccl. 5.

deprimi ac deformationem enormem et iacturam pati dicebant, compacientes ab intimis ac christiane fidei, in qua salus animarum consistit et que suis temporibus proh dolor miserabiliter contabescit et deperit, ut dicebant, periculo condolentes.

1) Cf. p. 742 not. 1, itemque l. c. p. 102: iurantes ad sancta Dei ewangelia facta corporaliter, se premissa omnia et singula credere esse vera et posse probari.

2) Cf. protestationem Philippi regis Francie, quae appellationem Guillelmi citatam statim sequitur, l. c. p. 107 sq.: Nos Philippus Dei gratia Francie rex, auditis et intellectis propositis et obiectis per vos contra Bonifacium nunc Romane ecclesie regimini presidentem, licet pudenda patris cuiuslibet proprio libenter pallio tegeremus, ob fervorem tamen catholice fidei ac devotionem eximiam, quam ad sacrosanctam Romanam et universalem ecclesiam matrem nostram et omnium fidelium, sponsam Christi, progenitorum nostrorum inherendo vestigiis gerimus, qui pro exaltatione ac defensione ecclesiastice libertatis et fidei proprium sanguinem fundere minime dubitaverunt, fidei negotio et ecclesie statui consuli cupientes, pro vitando dispendio scandali generalis premissa nequeunt ulterius urgente conscientia sub conniventia vel dissimulatione transire, cum super his ex frequentibus et assiduis clamoribus per fidedignos et magne autoritatis viros sepe et sepius inculcatis eius opinio vehementer et notabiliter sit gravata vosque evocatos instantanter requirimus et obsecramus per viscera misericordie Iesu Christi, quatenus huiusmodi convocacioni et congregationi concilii, in quo personaliter intendimus interesse, totis ut condecet studiis intendatis ac viis et modis congruis efficaciter laboretis. Ne autem dictus Bonifacius, qui animose et iniuriose contra nos pluries fuit procedere comminatus, impedire satagens, ne sua si qua sint in lucem veniant opera tenebrarum, huiusmodi convocacioni et congregationi concilii directe vel indirecte impedimenta prestando vel aliter quovis modi, [quin] status vester in eo integer existat, contra nos, statum nostrum, ecclesias, prelatos, barones et alios fideles, vasallos et subditos nostros, terras nostras vel ipsorum, regnum nostrum et ipsius regni statum in aliquo spiritali gladio abutendo de facto procedat excom-

nostram habere tenemur, fidei negotio et ecclesie statui consuli cupientes, pro vitando dispendio scandali generalis nequeunt^m consciencia predicta et alias ipsius nequicias sub connivencia et dissimulacione transire, cum super predictis ex frequentibus et assiduisⁿ clamoribus per fidedignos sepe^o sepius inculcatis^p eius opinio vehementer^q et notabiliter sit gravata^r, predictum concilium generale pro predictis congregari petimus^s et^s cum instancia petimus^s repetita. Ne autem dictus Iohannes, qui animose et iniuriouse contra nos et sacrum imperium iam incepit procedere^t et processit ut dicitur nullo prorsus iuris ordine observato^u et procedere gravius comminatur, impedire^v satagens, ne sua in lucem veniant opera tenebrarum, convocacioni^w huiusmodi^x et congregacioni^y concilii generalis^z directe vel indirecte impedimenta prestando vel alias, quin status¹⁰ sacri imperii et noster^a et^b nostrorum^c principum et subditorum ipsius in ipso integer existat, contra sacrum imperium, nos et statum nostrum et iura^d imperii et nostra et terras ipsorum^e et nostras, ecclesias, prelatos, principes ecclesiasticos et mundanos, barones et alios fideles, vasallos et subditos nostros et terras nostras et ipsorum et contra ipsum^f sacrum imperium et ipsius^g sacri imperii statum in aliquo spirituali gladio¹⁵ abutendo de facto procedat excommunicando, interdicendo, suspendendo^g, privando, transferendo vel alios quomodolibet ordinando, pro nobis et^b pro^f nobis adherentibus etⁱ nunc et in futurum adherere volentibus, cuiuscunque status et condicionis existant ecclesiastice vel mundane, ad predictum generale concilium, quod instanter et^g cum^k instancia repetita^l in^f loco tuto nobis et nostris convocari petimus^m, et ad verumⁿ legi-²⁰ timum futurum summum pontificem et ad sanctam ecclesiam matrem nostram^o et apostolicam sedem^p vel ad^g alios, ad quem vel ad quos fuerit appellandum, provocamus et^g appellamus in scriptis et appellationes per nos factas alibi innovamus et apostolos testimoniales a vobis principibus nostris^q ecclesiasticis et mundanis et notariis publicis hic presentibus^r cum instancia postulamus et iterum^s cum instancia postulamus. Ac^s 25 protestamur expresse de innovando provocaciones et appellationes et protestaciones predictas, ubi^r, quando et sicut et coram quibus nobis^f visum^t fuerit expedire et de iure tenebimur atque^u debebimus^v pro tutela et securitate sacri imperii et nostra et omnium^k singulorum^w supradictorum^x.

4. 5.

30

Acta et^y publicata fuit hec appellatio
anno Domini MCCCXXIII¹.

909. ^m) nos *add.* 4. 5. ⁿ) et assiduis *des.* 5. ^o) et *add.* 4. 5. ^p) conculcatis 4. 5. ^q) sit
ponunt hic 4. 5. ^r) aggravata 4. 5. ^s) *verba et et petimus des.* 4. 5; et — petimus *exciderunt* 2. 3.
^t) *excidit* 1. ^u) servato 5. ^v) *excidit* 2. ^w) convocationem 4. 5. ^x) *deest* 4. 5. ^y) con- 35
gregationem 1. 4. 5. ^z) *loco conc. gen.* 4. 5: huius gen. conc. ^a) *nri* 1. ^b) vel 5. ^c) *hic*
desinit 3. ^d) sacri *add.* 4. 5. ^e) nostrorum 5. ^f) *deest* 4. 5. ^g) *deest* 5. ^h) pro nobis et
des. 2. 5. ⁱ) ex 4. 5. ^k) *deest* 4. ^l) *in loco raso* 1. ^m) et congregari *add.* 4. 5. ⁿ) et
add. 1. 4. 5. ^o) matr. nostr. (*deest* 5) *eccl.* 4. 5. ^p) et ad alium *add.* 4. 5. ^q) et *add.* 4.
^r) et *add.* 4. 5. ^s) iterum — postulamus. *Ac des.* 4. 5. ^t) *excidit* 2. ^u) et 4. 5. ^v) tenebimus 40
2. 4; tenemur 5. ^w) sing. omn. 5. ^x) predictorum 4. 5; *hic desinunt* 1. 2. ^y) *deest* 4.

municando, interdicendo, suspendendo vel alio quoquo modo, pro nobis et nobis adherentibus et ad-
herere volentibus ad predictum generale concilium, quod instanter convocari petimus, et ad verum
legitimum futurum summum pontificem vel alios, ad quem vel ad quos fuerit appellandum, provoca-
mus et appellamus in scriptis, non recedendo ab appellatione per dictum G. de Nogareto interposita, 45
cui extunc adhesimus ac etiam adheremus, apostolos testimoniales a vobis prelati et notariis cum
instantia postulantes ac expresse protestantes de innovando provocationem et appellationem huius-
modi, ubi, quando et coram quibus nobis visum fuerit expedire.

1) *Unde linea dati, quam praebet Goldastus I, 328 post textum ex Arentino descriptum: Datum*
Reginoburgii, mense Augusto, anno Domini MCCCXXIV, sumpta sit nescio. Codex bibliothecae Laurentianae 50
Pl. XVII, 19, de quo cf. Bandini 'Catalogus' I, 352 sq. et prooemium editionis nostrae citatae p. 7, hanc

910. *Forma posterior in cancellaria regia redacta.* Mai. 22.

Contulimus nos 1 copiam coaevam in cancellaria regis exaratam, quae seruetur in cod. lat. 4113 (olim Colbert. 753) fol. 32^a—40^a, ubi Appellationem secundam supra nr. 836 statim sequitur; cf. supra. Iam edidimus 'Die Appellation König Ludwigs des Baiern' (Weimar 1906) p. 19 sqq.; cf. prooemium p. 3 sqq. Editionem codice iterum inspecto hic repetimus; cf. etiam tabulas 1—3 l. c. additas (= fol. 32^a, 39^a col. 2, 40 col. 1, 40^a);

2 copiam fere coaevam in cod. Vindob. lat. 2373 (Univ. 881) fol. 145—154, ubi rubrum: Sequitur appellatio domini Lud. imperatoris. Cf. prooemium editionis citatae p. 7.

Quae cum Forma priori conveniunt, typis minoribus excussa sunt, capitibus Formae prioris in margine positae.

1. Nos^a Lud(wicus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus proponimus contra Iohannem^{a. 1.} qui se dicit papam vicesimum secundum, quod inimicus sit pacis et intendat^b ad discordias et scandala suscitanda non solum in Ytalia, quod notorium est, set eciam in Alamania, suscitando prelatos et principes commovendo per nuncios frequentes et litteras et sollicitando, ut contra
15 sacrum imperium et nos Lud(wicum) in^c imperatorom electum debeant gwerram movere et pro viribus rebellare. Et quod^{*} sator discordiarum et seminator zizanie sit inter Christi fideles, apparet manifestissime. Nam publico dicere dicitur, quod quando inter reges mundi et principes est discordia, tunc papa est verus papa et timetur ut^d papa et quilibet timet ipsum et facit quidquid^e vult libere, ex hoc se manifeste convincens sitire effusionem sanguinis christiani.
20 Maxime autem dicere dicitur, quod discordia principum Alamanie et aliorum nobilium Alamanie et populi Alamanie sit salus^{*} et pax Rom(anorum) pontificum et ecclesie. Unde cum multiplicarentur in Alamania^f occasione electionum diversarum cedes^g, occisiones^h et vulnera et gwerre et sanguinis effusiones proch dolor innocentis, nunquam unamⁱ litteram vel qualemcunque nuncium misit ad obviandum predictis periculis atque malis, cum tamen multos haberet in partibus^k exac-
25 tores et collectores peccuniarum pro ipso, quibus hoc committere sine aliquo suo onere potuisset, si voluisset vel sibi de hoc^l cura aliqua fuisset. Ostendens se per hoc^m facere contra doctrinam et vitam et exempla Christi, cuius vicarium se mentitur et dicit.

2. Cⁿ Item^o actor omnis malicie factus simul et iudex omnino subvertit iudicium. Et^{e. 2.} tantum ipsum excecavit malicia publice et notorie, quod una clavium in ipso prorsus^p errante,
30 insontes et pios et innocentes, iustos atque fideles catholicos, sicut patet^{*}, in tota Lombardia et in diversis Ytalie partibus tanquam^q Paterenos et hereticos condempnavit. Ita quod longe plures, si veritatem contineret sua prava et iniqua sententia, heretici essent et hereticorum fautores, quam alii, cum generaliter omnes fideles imperii et devotos nulla alia causa obtenta, hoc ipso quod fideles sunt imperii, perperam et inique pronunciat Paterenos, non attendens, quod tunc manet
35 Petri privilegium, ubi ex ipsius fertur equitate iudicium. Quod una autem clavium errat in ipso, patet, cum menbra Christi facit et iudicat menbra^r dyaboli et veros catholicos tanquam^q veros hereticos condempnat et punit. Ipse autem Phariseorum sibi assumens supercilium putat se absolvere quos Deus ligat et ligare quos Deus absolvit, in hoc contra Deum et fidem catholicam et sacram scripturam et veritatem et iusticiam faciendo.

40 910. a) littera initialis in 1. 2. b) et add. 2. c) deest in fine lineae 2. d) et 2. e) quid in fine lineae 2. f) Alimania hic 2. g) cedos 2. h) ciciones 2. i) deest 2. k) in part. hab. 2. l) loco de hoc 2: ad hec. m) hec 2. n) sine signo paragraphi in 2. o) littera initialis in 2. p) prosus 1; prossus 2. q) tamq. 2. r) menbra 2.

lineam dati ponit: Hec appellatio et omnia suprascripta fuerunt interposita de anno Domini MCCC
45 vigesimo quinto, indit. octava, die Martis VIII. Ianuar. Et hoc secundum scripturam illam, quam reperi. Cf. K. Müller 'Der Kampf Ludwigs des Baiern' I, 349 sqq. et 354 sqq.; 'Neues Archiv' XXV, 578; prooemium citatum p. 7.

- e. 3. 3. C^s Item^t statuta et canones sanctorum patrum eciam declarativos^u veritatis fidei mutat et variat, prout vult, et ipsis apertissime contradicit, cum tamen inconvulsis radicibus vivat antiquitas, cui decreta patrum sanxerunt reverenciam, cum eciam huiusmodi declaracio immutabilis^v sit omnino.
- e. 4. 4. C^w Item per ista cogit homines ad desperationem et in errorem multipliciter mittit, cum tamen apostolica^x auctoritas tam errantes quam in errorem mittentes iudicet condemnandos.
- e. 5. 5. C Item non recogitat, quod beato Silvestro pape latenti tunc temporis in spelunca magnificentissime contulit Constantinus, quidquid ecclesia^y libertatis habet hodie^{*} vel honoris. Ipse autem successor Silvestri ut dicit male respondet imperio de predictis, immo sacrum imperium exterminare conatur per fas et nefas^z et per omnem modum fideles et devotos suos destruere, sicut patet in processu nuper contra sacrum imperium et nos et iusticiam nostram facto. In quo eciam abutitur notorie^a plenitudine potestatis, que nonnisi ad edificacionem ecclesie datur. Et cum non possit iudicare nec debeat nisi secundum iusticiam, maliciose et iniuriose iuris pervertit ordinem, processus suos fundando super notoriis^b, que tamen non solum non sunt notoria, set manifeste falsa, ut in suis processibus clare patet.
- e. 6. 6. C Item patet evidenter, quod in dicto processu, qui potius excessus est nuncupandus, omnino defuit pars citata, quia nec fuimus presens nec per contumaciam absens nec aliqua de nobis facta fuit citacio, prout expostulat ordo iuris, cum scriptura sacra testetur, non esse consuetudinem Romanis pontificibus dampnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur presentes habeat accusatores^c locumque ad defendendum se accipiat ad abluenda crimina, et divina lex non iudicat hominem, nisi audierit ab ipso prius et cognoverit, quid fecerit. Ipse autem iura divina et humana omnino subvertit. Et breviter ipse pronunciacionis, que dicitur facta, tenor^d sententiam nullam esse decernit^e eciam propter defectum iudicis, ut suo loco et tempore et coram quibus debebimus et ubi debebimus, manifestissime ostendemus et ostendetur.
- e. 7. 7. C Item apparet evidenter^f intencio sua^g prava, que ad exterminium sacri imperii tendit et nostrum et principum et devotorum ipsius, cum constet Rom(anum) imperium a Deo preparatum ad preparacionem et dilatacionem ewangelii et ad catholicam fidem a cunctis malignis incursibus eruendam. Et sic sacri ewangelii est subversor notorius et destructor.
- e. 8. 8. C Item constat, quod per istos et alios suos malignos processus, qui excessus verius dici possunt, tendit ad exterminium sacri imperii atque nostrum et principum imperii electorum et aliorum principum et devotorum imperii et libertatis et dignitatis ipsius et ad destructionem inconcussarum imperii^h consuetudinum, que apud nos pro iure indubitatoⁱ servantur et servate sunt^f ab antiquo.
- e. 9. 9. C Item archiepiscopatus, episcopatus et abbacias confert parcialiter et indignis omnino, cuiuscunque etatis^k sint, qualiscunque vite, dummodo sint imperio rebelles et inimici, quantumcunque sint naturaliter vasalli imperii. Nullus autem imperialis per ipsum potest quomodolibet promoveri, nisi forte se simulet^l sue inique voluntati contra imperium velle favere, quantumcunque dignus et sufficiens, quantumcunque peritus et doctus, quantumcunque bone et sancte vite. Et hoc egit^m et agit continue in contemptum Dei et in dampnum ecclesiarum et in periculum animarum et notorie in preiudicium sacri imperii et notabile preiudicium nostre iusticie atque iuris et imperii subditorum et devotorum ipsius.
- e. 10. 10. C Item patet aperte in processu, si tamen processus dici possitⁿ, qui excessus potius est censendus^o, quem^p nuper fecisse dicitur, quod ad exterminium et destructionem sacri tendit imperii et notabile^q preiudicium iusticie nostre atque iuris et ad perpetuum gravamen et preiudicium principum imperii electorum et ad destruendas et annullandas consuetudines imperii approbatas rationabiles et

910. ^s) sine signo paragraphi in 2. ^t) littera initialis in 2 exarata non est. ^u) declinativos 2.
^v) mutabilis 2. ^w) sine signo paragraphi in 1. ^x) corr. ex applicam 2. ^y) etiam 2. ^z) phas et nephas 2.
^a) notarie 2. ^b) notarius in initio lineae 1. ^c) excatores 2. ^d) tenet 1. 2.
^e) decrevit 2. ^f) deest 2. ^g) supra 2. ^h) ad add. in initio lineae 2. ⁱ) indebitato 2. ^k) corr. ex etas 2.
^l) silr 2. ^m) egit 1. ⁿ) posset 2. ^o) censendus 1. ^p) que 2. ^q) notabilie 2. 50

prescriptas et servatas in factis et processibus imperii ab eo tempore, cuius memoria contrarii non existit, ut^r patet in omnibus et singulis infrascriptis capitulis.

11. C Primo quia ille censetur in concordia electus ad imperium, qui a^s maiori parte electorum, c. 11. puta a quatuor electus fuerit. Et tamen cum nos fuerimus non solum a maiori parte, immo a duabus
5 partibus principum electorum electus, sicut notorium est^t, tamen temerarius et falsitatis amator et veritatis et iusticie inimicus falso dicere dicitur, electionem nostram in discordia factam esse, quod est contra consuetudines approbatas imperii et in preiudicium principum imperii electorum et in preiudicium et gravamen sacri imperii atque nostrum et omnium Christi fidelium precipue Alamanie scandalum manifestum.

12. C Item cum consuetudo approbata imperii, que apud nos pro^u iure servatur, habeat mani- c. 12. feste, quod electus in loco ad eligendum regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum, videlicet in opido^v de Franken(furt)^w, ab omnibus electoribus sive a maiori parte ipsorum sive eciam a minori, dummodo fiat electio a duobus electoribus ibidem presentium ad minus et in die^x ad eligendum prefixa per eum, ad quem spectat prefigere, huiusmodi electus est habendus tanquam^y in vera^z con-
15 cordia electus et sibi debet obediri^a ut regi a subditis et vasallis imperii et corona preberi sibi in Aquisgrani, quandocunque voluerit. Et si qui vasalli et fideles imperii eidem^b non obedierint, sunt ipso facto omnibus, que tenent ab imperio, privandi. Iste autem malignus maligne ad exterminium tendens sacri imperii et principum imperii electorum et destructionem et subversionem nostre iusticie atque iuris et consuetudinum et libertatum approbatarum imperii, electionem de nobis factam non
20 solum a maiori parte, immo a duabus partibus electorum et in loco de Frankenfort^c ad hoc antiquitus deputato^d et in die ad eligendum prefixa per eum, qui prefigere potuit, falso et mendaciter dicit esse in discordia celebratam et nos sic electum administrare non posse nec legitime administrasse et homagia^e et iuramenta fidelitatum^f et iura alia imperii non potuisse exegisse nec posse recipere. Quod tamen constat in omnibus esse falsissimum et a veritate omnimodes^g alienum et contra consuetudines
25 predictas imperii approbatas.

13. C Item cum sic electus coronati fuerimus et inuncti in loco ad coronandum et inungendum c. 13. reges Rom(anorum)^h electos in imperatores promovendos antiquitus deputato, videlicet in opido Aquisgrani, ex quo et electione predicta precedenti statim secundum predictas consuetudines approbatas que pro lege servantur, est electus verus rex Romanorum et sibi ut vero regi debet a subditis et
30 vasallis imperii obediri et eidem homagia et fidelitatisⁱ iuramenta prestari et iura imperii assignari. Iste autem maliciosus subversor canonum et iurium violator et consuetudinum predictarum, intendens totaliter ad exterminium sacri imperii et imperii^j libertatum et dignitatum et ad exterminium et annullacionem principum imperii electorum et omnium imperii subiectorum et Alamanie tocius, falso dicitur affirmare in processu, si tamen processus dici potest, qui potius excessus est nuncupandus, quod
35 nobis electis taliter et inunctis et coronatis in regem adhuc vacat imperium, cuius imperii sic vacantis regimen ad se ipsum asserit pertinere. Quod constat esse falsissimum et ab omni veritate omnino alienum, sicut ex predictis patere potest cuilibet intuenti. Et quod nos marchionatum Brandenburgensem, quem Magdeburgensem^m nominat, quem vacantem et ad imperium devolutum primogenito nostro cum consilio magnoⁿ contulimus et alia multa, que fecimus et que ad eiusdem regni et imperii regimen
40 spectare noscuntur, facere non potuimus et de facto fecimus et non de iure, et quod infra certum tempus revocare debeamus, quod fecimus. Quod constat esse omnino iniustum et temerarium et iniquum et magna falsitate assertum et de profunditate summe malicie emanasse et contra Deum et iusticiam et contra [iura]^o imperii atque nostra et contra consuetudines approbatas predictas et contra sacri imperii libertatem et dignitatem et utilitatem et contra iura et libertates
45 principum imperii electorum et aliorum principum et Alamanie tocius et omnium imperii subditorum

910. ^r) et 2. ^s) q2 2. ^t) supra lineam add. 2. ^u) pio 2. ^v) opp. semper 2. ^w) Franckenford 2. ^x) in die supra lineam add. 2. ^y) tamq. 2. ^z) deest 2. ^a) obedire 2. ^b) c'est 2. ^c) Franckinford 2. ^d) approbato 2. ^e) omag. semper 2. ^f) fidelitatē in fine lineae 2. ^g) sequ. delet. auxilium 2. ^h) Romanorum 2. ⁱ) fidelitates 2. ^k) signum paragraphi in 2. ^l) et imperii
50 des. 2. ^m) Madeburgen. 2. ⁿ) m̄gūno 2. ^o) excidit 1. 2.

et^p vasallorum et in preiudicium et gravamen prefati filii nostri marchionis Brandenburgen(sis) et contra iusticiam suam et iura et aliorum, qui ex eisdem processibus quomodolibet lederentur.

c. 14. 14. C Item contineri dicitur in eodem processu, si processus dici possit, qui in veritate excessus notorius est censendus, cum omnimode veritate careat et totus sit et totaliter iniquitate et iniusticia plenus, quod si vasallis nostris favemus, quos fovere^q et adiuvere iuravimus et pro posse tenemur^r, qui 5 contra Deum et iusticiam et omnimodam equitatem in diversis partibus Ytalie et nulla alia occasione vel causa, nisi quia vasalli imperii existentes et in devocione imperii persistentes nomen imperii invocant, et suis malignis conatibus, quibus eos sibi contra Deum et iusticiam subicere et subiugare nititur per vias bellicas et a Dei sacerdotibus alienas et per tales circumvenciones et fraudes et dolos varios et diversos, quos pudor est enarrare, ipsos conatur subicere faucibus inimicorum suorum, quos filios 10 ecclesie nominat, crudeliter devorandos, se et suam iusticiam pro posse iuste et secundum Deum et veritatem defendunt^s, crimen, ut dicit, incurrimus fautorie, quod absit a seculo. ^tNos enim veri fideles atque katholici^u veri existentes tenemur et volumus fidem catholicam totis viribus defensare et defendere et veros hereticos et Paterenos et fautores, defensores et receptatores ipsorum totis viribus expugnare^v. Set si hoc volumus et velle debemus, sic nec^w decet nos pati nec volumus nec debemus, 15 quod nostri vasalli et subditi imperii per vias malignas ac dolos et fraudes varias ac comenta^x diversa veri katholici^u et fideles christiani existentes falso et contra veritatem dicantur heretici, ut ipsos ex hoc hostium nequicia atque malicia destitutos multorum auxiliis, qui adherent eisdem, facilius valeat conculcare. Quin verius dici potest et iustius, eos, qui falso et contra iusticiam eis imponunt talia, excommunicatos fore et arguendos graviter ac eciam puniendos, cum falso imponentes talia sint de 20 iure pena [eorum]^y, quibus talia imponuntur^z, si vera essent, debita^a plectendi ac eciam puniendi. Et sic ipse talia perperam agens ac falso imponens^z et imponi^b faciens est potius pena consimili puniendus ac eciam condemnandus, cum ipse idem contra predictos sit accusator simul et iudex et testis, prout est notorium toti mundo, non sine magno contemptu Dei et scandalo fidelium et preiudicio et gravamine^c imperii et imperii subditorum et devotorum^d. Maxime^e cum^f notorium sit taliter ut asserit 25 iudicatos de heresi, quod tamen nobis non constat nec constitit, fidem catholicam^g et articulos fidei et pertinencia ad ipsam et^h sacramenta ecclesie et pertinencia ad ipsa^h et quidquid sancta ecclesia tenet etⁱ predicat, publice coram populis et notariis publicis, quos de hoc rogaverunt conficere publica instrumenta, fuisse professos simpliciter atque fideliter, et hoc non obstante, ad testimonium suorum inimicorum capitalium, vilium personarum, qui possent legitima excepcione repelli, et per inimicos 30 eis iudices fuisse, ut dicitur, iudicatos et non citatos omnino vel ad locum omnino notorie eis suspectum fuisse citatos, ubi sine mortis periculo non poterant^k comparere nec tenebantur de iure, eis nichilominus petentibus et in petitione persistentibus, tutum locum sibi assignari, in quo possent sine mortis periculo comparere, in quo comparere, prout et sicut et coram quibus de iure tenerentur^{*}, humiliter et devote offerendo, sicut in appellacionibus et supplicacionibus per eosdem 35 et procuratores eorumⁱ per instrumenta publica factis continetur expresse. De quibus suo loco et tempore, ubi et quando^{*}, prout et coram quibus expedierit et de iure tenebimur et tenebuntur, parati sumus et parati sunt predicti facere plenam fidem eciam per publica instrumenta. Ex quo patet manifestissime iniusticia et iniquitas notoria processuum predictorum, qui excessus dici potius possunt. Nos autem de iure et equitate tenemur et obligati sumus ad hoc proprio iura- 40 mento, quod in coronacione nostra prestitimus^l, ab iniusticiis et oppressionibus et callumpniis^m falso impositisⁿ ita vasallos^o nostros et subditos defendere et tueri, sicut ipsi nos defendere et tueri tenentur. Et si non faceremus^p, contra Deum et iusticiam faceremus et graviter erraremus.

910. p) deest 2. q) favere 2. r) tenentur 1. s) signum abbreviationis pro us in 1. t) signum 45 paragraphi in 2. u) cathol. 2. v) et defendere — expugnare des. 2. w) non 2. x) omnia 1. y) excidit 1. 2. z) inpon. 2. a) bita deest 1, spatio 4 — 5 litterarum vacuo relicto. b) inponi 2. c) gravamen 2. d) et devotorum des. 2. e) tamen add. 2. f) in margine adiectum 2. g) cathol. 2. h) et sacramenta — ipsa des. 2. i) deest 2. k) poterat 1. l) prestimur 1. m) calump. 2. n) inpos. 2. o) fasallos 2. p) fecerimus 2.

15. C¹ Preterea ^r cum videremus et sentiremus et a fidedignis audiremus et per famam publicam ^e 13
ad nostram noticiam pervenisset, quod diverse partes imperii precipue in Ytalia, sicut est manifestum
toti mundo nec aliqua potest tergiversacione celari, commote erant atque turbate, immo fere destructe
propter falsam inposicionem heresum^s, quam predictus qui se Dei dicit vicarium diversis fidelibus et
5 devotis imperii falso inposuerat et continue inponebat et faciebat inponi, videlicet civitatibus intrascriptis
et maioribus fidelibus et vasallis imperii in eisdem, videlicet civitati Mediolanen^(si)^t, civitati Cuman^(e),
civitati Pergamen^(si), civitati Cremonen^(si), civitati Verzellen^(si), civitati Novarien^(si)^u, civitati Papien^(si),
civitati Lauden^(si), civitati Mantuan^(ensi), civitati Montinen^(si)^v, civitati Veronen^(si)^w, civitati Vincencie^x,
civitati Feltren^(si)^y, civitati Bellunen^(si), civitati Placen^(cie)^z, civitati Parmen^(si)^a, civitati Brixien^(si),
10 civitati Alexandrie, civitati^b Terdonen^(si)^c, civitati Bebien^(si)^d et diversis aliis villis et castris et locis,
que dum prius per fideles imperii tenerentur, in omni pace erant atque quiete, tandem nonnulli ex
eis vexate per gentes eiusdem domini et legati ipsius per intollerabiles eis gwerras, incendia, depopu-
laciones et cedes, que eciam requisite, quod ad mandata sancte Romane^e ecclesie redirent, licet omnes
predicte de iurisdictione temporali sacri imperii et nullius alterius esse noscantur, dum ad dicte ecclesie
15 redierunt fiducialiter et spe certa eis data quod bene tractarentur mandata, expulsis inde omnibus
qui nomen sacri imperii invocabant, omnino crudeliter fractaque fide traditi^f sunt nequiter inimicorum
suorum faucibus devorandi et pro libito dominandi. ^f*Ex quibus satis patet, quod idem fieri fecisset de
omnibus aliis, si ad eorum potuisset dominium^g pervenire quod absit, ad quod totis nisibus^h est
conatus. Et precipue^{*} Matheo^{*} Vicecomiti et domino Galeazeoⁱ Vicecomiti vicariis imperii in civitate
20 Mediolan^(ensi)^k et domino Cani de la Scala vicario imperii in civitate Veronensi atque Vicen^(cie)^l
et^{*} Passerino de Mala colsis vicario imperii in civitate Mantue et Mutine supradictis, devotis eciam
nostris atque fidelibus lanuensibus, qui in fidelitate imperii persistentes expulsi sunt nequiter et expulsi
detinentur de civitate lanue^m per vicinos eorum, ipso domino iubente atque mandanteⁿ et in omnibus
favente, prout est notorium et omnibus manifestum, eandem heresim et fautoriam falso et perperam
25 conatur inponere et facere inponi et civitatibus et terris, que detinentur per ipsos, videlicet civitati
Sagone, civitati^o Nolane, civitati Albingane et omnibus singulis faventibus quoquomodo et assistentibus
et auxilium et consilium et favorem prebentibus^p publice vel occulte, omnibus et singulis civitatibus
et terris et nobilibus et vicariis antedictis sub quibusdam verborum involucris atque generalitatibus,
que comprehendunt omnes imperii devotos atque fideles, precipue civitatem Lucanam et Castrucium
30 de Interminellis vicarium imperii in eadem et civitatem Pysanam et nobilem virum comitem Nerium^q
regentem civitatem predictam et civitatem Arecii et devotos et fideles imperii et nostros nobiles de
Petramala et nonnullos alios^r marchiones, marchionem precipue Montisferrati et marchionem Salu-
ciarum et marchionem de Cena, et omnes alios^r comites imperii palatinos et alios marchiones, comites
et barones, qui omnes sicut veri katholici fidem catholicam firmiter credunt et simpliciter confitentur.
35 Numquid devotos et fideles imperii sic crudeliter tractatos et inmaniter^s de tanto et tali scelere contra
Deum et iusticiam iudicatos deberemus deserere a tot et tantis oppressionibus, tot et tantis calumpniis
contra Deum et iusticiam indefensos? Certe nequaquam. Cum manifestum sit et in corpore iuris redac-
tum imperatorum et principum antiquorum, quod neque occasione religionum heresumque questionum
non permittantur provincie imperii commoveri atque turbari aut aliter quadam precepcione iniungi et
40 subiugari provincias, immo providendum esse cum competenti utilitate fiscalibus et que facta sunt oportet
diligentissime perscrutari et nullo modo permittere circa imperii precepciones aliquid fieri occasione
religionum vel heresum. Sed^t predictis heresibus Deo amabilis et decens et conveniens terminus detur,
ut et orthodoxa fides custodiatur illesa et idempnitas^u iuribus fiscalibus procuretur et devoti et subiecti
imperii a predictis falsis inposicionibus illesi et inviolati servantur. Quanta autem huiusmodi sit con-

45 910. ^a) sine signo paragraphi in 2. ^r) littera initialis in 2. ^s) heresim 2. ^t) Medyolanen. 2.
^u) Novanen. 2. ^v) Mutinen. 2. ^w) Vernen. 2. ^x) civitati Vincencie des. 2. ^y) Celtren. 2.
^z) Platenen. 2. ^a) civitati Parmen^(si) des. 1. ^b) Tar sequ. del. 2. ^c) Terdenen. 2. ^d) Belien. 2.
^e) matris 2. ^f) tradituri 1. ^f*) signum paragraphi in 2. ^g) ad dominium eorum 2. ^h) visibus 2.
ⁱ) Galezzeo 2. ^k) Medyolanen. 2. ^l) Vincen. 2. ^m) et add. 2. ⁿ) mandanti 2. ^o) civitate 2.
50 ^p) loco fav. preb. 2: faventibus ^q) verium 2. ^r) .. add. 2. ^s) inmaniter 2. ^t) Set 2. ^u) ydempnitas 2.

mocio tocius provincie, quanta autem turbacio tot et tantarum et talium civitatum et tot et tantorum^v nobilium talis^w et tanta calumpniosa oppressio, quilibet sane mentis advertit.

e. 16. 16. C Item ipse non sequens [eius]^x viam, cuius se dicit vicarium, set potius contraria agens barones et prelatos regni^y Alamanie vasallos imperii et nostros et plures principes et vasallos imperii et nostros de Ytalie partibus excitare nixus est et inducere per litteras atque nuncios frequentes, quod 5 nobis et imperio rebellent et rebellantibus nobis adhereant^z, inducendo ipsos per hoc ad transgressionem iuramentorum et fidei et effusionem non modicam quem ut crudelis crudeliter sitit sanguinis christiani, sicut nobis constat et aliis constare potest et constabit suo loco et tempore per ipsius bullatas litteras et per delaciones illorum, quibus talia commisit atque committit, qui sicut viri probi atque^a fideles sacri imperii atque nostri tales commissiones abhominantur et horrent. Non sunt hec pontificis opera, non 10 vicarii ut se nominat Ihesu Christi, sed^b crudelis et diri tyranni^c, qui in profundum malorum noscitur descendisse et ad exterminium sacri imperii et nostrum tendere toto corde.

e. 17. 17. C Ad hoc^d autem venenum plenius evomendum in predicto processu sive excessu mandare dicitur subditis nostris ecclesiasticis et mundanis et secularibus, cuiuscunque status vel condicionis existant, eciam si regali vel alia quacunque prefulgea[n]t^e dignitate, sub penis gravibus inflictis ac 15 eciam comminatis, ne nobis tanquam^f regi vel in regem Romanorum electo pareant vel intendant neve nobis prestant auxilium, consilium et favorem. Quod constat esse^g manifestissime iniquissimum et omnino iniustum et impium et ad effusionem gravem pertinere sanguinis christiani et contra nostram manifestam iusticiam atque iura, ut ex predictis apparet, et contra libertatem et dignitatem et utili- tatem sacri imperii et principum imperii electorum et aliorum principum et omnium imperii subiec- 20 torum et contra consuetudines imperii approbatas predictas, que pro lege servantur et servate sunt ab antiquo, precipue contra illam consuetudinem approbatam atque servatam ab eo tempore, cuius memoria contrarii non existit, qua cavetur, quod si vota principum, ad quos spectat eligere, ad eligendum con- veniencium dividantur in plures et duo et in discordia eligantur, alter electorum, qui potencior fuerit et prevaluerit, debeat obtinere^h. Sicut victoriam nobis contulit plenam atque plenissimam misericors 25 Dominus, a quo est bellorum victoria, ut victo hoste et adversario conculcato potenciolem atque vic- torem nos fecitⁱ per misericordiam suam.

e. 18. 18. C Licet electio eiusdem adversarii nulla fuerit et sibi nullum ius tribuere potuerit nec nostre in aliquo derogare, quia a minori parte principum fuit electus, videlicet a duobus, et quia facta fuit ex intervallo post primam electionem nostram et ideo nulla nullum ius sibi tribuere potuit nec nostre 30 in aliquo derogare. ^k Item quia electio sua facta fuit non in loco debito de Frankenfurt^l et sic nulla de iure et per consuetudines imperii approbatas predictas. ^k Item quia facta fuit non in termino et die prefixo ad eligendum per eum, ad quem spectat prefigere, et sic nulla per iura communia et per consue- tudines imperii approbatas, que pro iure servantur. ^k Item quia coronatus fuit et inunctus^m in regem non in loco ad hoc antiquitus deputato, videlicet Aquisgrani. Et ex pluribus aliis racioni- 35 bus evidentibus atque causis, quas numerare et exprimere non expedit velutⁿ notorias et omnibus manifestas.

e. 19. 19. C Diffusius^o autem patere dicitur veneni predicti effusio in excessu prefato totaliter iniqui- tatibus et iniusticiis pleno, dum reservare sibi dicitur, quod possit dilacione pendente contra nos pro- cedere, prout sibi videbitur expedire. ^k Ex quo manifestissime patet odium notorium, quod ad sacrum 40 imperium et nos gerit, et sua maligna intencio et manifesta iniquitas et iniusticia iudicantis et ex animo et ex ordine et ex causa.

e. 20. 20. C Item manifestissime patet, quod se sacro imperio et nobis prius inimicum se^p constituit capitalem, nos et devotos sacri imperii ubilibet persequendo^{p*} et rebelles et hostes imperii ubilibet locorum publice et notorie confovendo, inimicorum nostrorum et sacri imperii continue utendo consiliis, 45 immo se ipsum et actus suos et opera dirigendo in omnibus et per omnia consiliis eorundem. Et post

910. v) tantarum 2. w) taliter 2. x) excidit 1. 2. y) relig 2. z) obedient 2. a) et 2.
b) set 2. c) tyranni 2. d) hec 2. e) prefulgeat 1. 2. f) tamq. 2. g) deest 2. h) b corr.
super p 2. i) sic 1. 2. k) signum paragraphi in 2. l) Franckenford 2. m) iniunctus 2.
n) velut 2. o) ius corr. ex us 2. p) cf. nr. 909. p*) psequendo 1. 2.

hec iudicem nostrum se constituere nititur contra antiquos canones decernentes, quod suspecti et inimici indices esse non debent.

21. **C** Preterea cum constet et notorium sit, omnes reges Romanorum electos eciam in discordia, licet electio nostra haberi debeat omnino ex causis evidentibus pro concordia, prout superius est narratum, et tam Lottarius quam Chunradus, tam Philippus^q quam Otto, tam Rychardus^r quam Alfonsus^s, tam Adolffus^t quam Albertus electi fuissent in discordia, tamen administraverunt imperium semper, sicut et potuerunt de iure. Nec per quendam Romanorum pontificem presumpsum fuit, quod per istum nuper noscitur adtemptatum^u in preiudicium et gravamen notorium sacri imperii atque nostri et principum electorum imperii et plurium principum aliorum.

22. **C** Preterea electione nostra a maiori parte, immo a duabus partibus principum facta et que causis evidentibus et notoriis pro concordia debet haberi, nobilis vir Fridericus dux Austrie, licet non in loco electionis nec in die ad eligendum prefixa, a longe minori parte principum, videlicet a duobus tantummodo, se eligi fecit in regem. Et ex predicta electione non solum nos, qui de iure notorio poteramus et debebamus, possumus et debemus, administravimus, immo eciam ipse Fridericus. Cui in administracione sua ipse procedens, immo verius excedens favit pro posse, sicut notorium est et manifestum nec aliqua potest tergiversacione celari. ^v Nunquam tamen non solum nobis, sicut nec debuit nec potuit, set^w nec ipsi Friderico, quem administrare sciebat, administracionem quomodolibet interdixit. Cum tamen et ante assumpcionem suam et post ipsam iam per annos octo et ultra administravimus et administrare nos sciret notorie ac eciam evidenter, sicut poteramus et debebamus, possumus et debemus, ut patet ex supradictis. Ex quibus manifestissime patet, quod non iusticiam, non veritatem prosequitur in predictis, sed^x ad predicta movetur animo iniquo et malo et ad plantandum in mundo discordias et scandala, per que sanguinis humani effusio possit sequi, quas totis viribus nisus est per universa mundi climata seminare.

23. **C** Item per diversas mundi partes et provincias persequens imperiales ac sacrum imperium parti eos inpugnanti favit et favet, prout est notorium toti mundo, ipsos filios ecclesie karissimos appellando et conando pro viribus subiugare devotos imperii et fideles eorum faucibus devorandos^y, adeo quod se iactat, quod non remanebit in brevi de omnibus imperialibus et imperio adherentibus unus, quin ipsum destruxerit et confunderit^z, ita quod nemo de imperialibus et imperio adherentibus atque fidelibus remanebit, quod absit. Et nos ex iuramento, quod in nostra coronacione prestitimus, tenemur^a et obligati sumus ad resistendum viriliter et obviandum impietati et crudelitati predictae, ne manus ipsius plene sanguine et animus eius crudeliter sitiens sanguinem christianum possint complere^b et implere, quod circa predicta cogitaverunt, conceperunt atque ceperunt.

24. **C** Item ipse est sacramentorum Christi impius prophanator atque contemptor et sacrorum canonum impius et temerarius violator atque subversor et generalis status ecclesie subdolanus et presumptuosus et temerarius inmutator multifarie^c multisque modis. Et de predictis monitus, quod se corrigat, omnino se corrigere non vult nec se correxit, immo^d est in predictis omnino incorrigibilis et sic hereticus notorius est censendus.

25. **C** Item Terre Sancte est impius^e et crudelis et thesauros pecuniarum, quos de diversis mundi partibus exegit et^f exigit et exigi facit, quos sancti predecessores sui statuerant atque decreverant in Terre Sancte subsidium convertendos et convertere consueverant, ipse in predictum subsidium non convertit, immo in effusionem impiam et crudelem sanguinis christiani et suo dolo seu lata culpa, que dolo comparanda est, dicte Terre Sancte debitum non facit subsidium et sic perditur continue et perdita est et devenit ad manus impiorum Saracenorum^g inimicorum Terre Sancte et Dei, hostium fidei christiane, heu heu proch dolor, quibus in predictis et multis aliis favere videtur contra fidem catholicam et contra totum populum christianum. Et tamen pro predicto subsidio et^h eius occasione per totum mundum exegit et exigi facit precipue in Alamanieⁱ partibus magnos pecuniarum thesauros de decimis

910. q) Philippo 2. r) Richardus 2. s) Rudolffus 2. t) Adolphus 2. u) attempt. 2.
v) signum paragraphi in 2. w) sed 2. x) set 2. y) devorando in fine lineae 2. z) confunderit 2.
a) signum abbreviationis pro ur corr. ex signo pro us 1. b) compl. 2. c) multipharie 2. d) immo 2.
e) impius 2. f) ac 2. g) Sarrac. 2. h) deest 2. i) e corr. super a subpuncta 2.

duplicatis et triplicatis et de annalibus^k sive fructibus beneficiorum vacancium, quas et quos per totum quasi mundum exegit et^l exigi facit, precipue in regno Alamanie et regno Arelatensi et in diversis Ytalie partibus. Et tamen dicte Terre Sancte crudeliter non succurrit, immo proch dolor desolata^m omnino remanet absque aliquo subsidio vel succursuⁿ. Quod est contra fidem catholicam^o et contra omnes Christi fideles, qui christiano nomine decorantur, et [in]^p Dei contemptum et omnium Christi 5 fidelium scandalum manifestum.*

- c. 24. 26. C Item ipse non sequens eius viam^q, cuius se dicit vicarium, qui nascendo pacem annu-
ciare fecit in terris et vivendo pacem servavit et servari mandavit et finaliter pacem suis discipulis
dereliquit^r, cum nobiles viros de Graifspach^s, de Truhendingen^t et de Nyffen comites ad legatum in
Ytaliā legatos de nostro latere mitteremus facturos^u eius ope et auxilio pacem et concordiam inter 10
partes, que illic sibi bellum et duras gwerras movebant continue, ipsarum parcium invitacione et
pietatis officio excitati, ipse renitebat et bellum ac obsidionem fidelibus Mediolanensibus^v paravit et parari
mandavit, sicut hoc^w in istis partibus est notorie^{*} manifestum. Quod tamen sue professioni minime
congruebat, dictos^{*} comites in nostrum et ipsorum vel verius ipsius vituperium dimisit nimium inhoneste.
- c. 25. 27. C Item ille crudelis usurpator iura principum imperii privata negotio indiscusso, parte in- 15
audita nititur usurpare. Cum enim vacante imperio comiti palatino Reni de iure et approbata con-
suetudine imperii observata hactenus inconcusse presertim in^y partibus Alamanie competat^z ius
administrandi iura imperii, feoda ecclesiastica et temporalia conferendi et cetera alia negocia dis-
ponendi, ipse in dicti principatus et principum suorum nimiam^a contendit in eorum iniuriam, quod
in nullum casum sibi competit, ad se administracionem vacantis imperii pertinere. 20
- c. 26. 28. C Item idem^{*} palam et manifeste dixit, quod ipse ad conculcandum serpentem eneam,
imperium Alamannorum^b, omni tempore suo pro viribus laborare vellet et intendere toto posse, sicut
effectu operis declarat et conprobat tota die.
- c. 27. 29. C Item nobis electis et administrantibus iura regni et imperii vicarios constituisse dicitur,
ipsum imperium sic sibi usurpare satagit et conatur et tanquam^c fulpis^d subdola nunc nobis, nunc 25
duci Austrie, qui se ingressit^e ad imperium, se favere fraudulenter ostendit, ut nos ad invicem con-
citaret et ipse nobis contendentibus et invicem nos extenuantibus ipse partem suam redderet^f pingui-
orem^g. Ille enim inimicus pacis, hostis imperii, qui venit mittere non^h pacem, setⁱ gladium, pro
statuendis saltem treugis inter nos vel facienda pace vel discucienda iusticia nec manus assercivit^k
nec operam ullam dedit, diligens gwerras et sitiens sanguinem, ut animam suam inebriaret sanguine 30
innocenti et circa occupacionem vel subversionem imperii suos appetitus malivolos saciaret.
- c. 28. 30. C¹ Non^m sufficit autem sibi — vere hereticus est censendus.¹
- c. 32. 31. C¹ Nos^m Lūdwicusⁿ Dei gracia Romanorum rex semper augustus protestamur, quod pre-
dicta non proponimus nec^o dicimus propter odium aliquod ipsius, qui se dicit Iohannem^p papam XXII,
quia non habemus eum odio, set iniusticias suas et maleficia^q sua^r predicta, nec in^r iniuriam et 35
infamiam ipsius, set propter zelum fidei et propter devocionem, quam habemus ad sanctam Dei ecclesiam,
cuius defensor, patronus^s et advocatus existimus, quam sub dicti domini presidencia periculose deprimi
ac deformacionem enormem et iacturam pati videmus^t, compacientes^u sibi ab intimis, et propter
sanctam fidem catholicam, que proch dolor languescit^v omnino sub ipso, et propter relevacionem sacri
imperii et principum suorum et vasallorum et devotorum ipsius, quod et quos defendere^w et tueri ex 40
iuramento tenemur^x, ad quorum exterminium^y ipse tendit, et nostram^z et nostrorum iusticiam con-

910. ^k) sic 1; āmalibus 2. ^l) vel 2. ^m) dissolata 2. ⁿ) succurso? 1. ^o) cath. 2.
^p) excidit 1. 2. ^q) viam eius cum signo transponendi 1. ^r) dereliquid 2. ^s) Graiffphat 2.
^t) Truhindingen 2. ^u) futuros 2. ^v) Medyolanen. 2. ^w) hec 2. ^x) .. add. 2. ^y) supra
lineam add. 1. ^z) competat 2. ^a) iniuriam 1. ^b) Alamanorum 2. ^c) tamq. 2. ^d) vulpis 2. 45
^e) corr. ex ingressit 2. ^f) in marg. add. 2. ^g) pingw. 2. ^h) non mitt. 2. ⁱ) sed 2.
^k) assercivit (afficiūt) 1; appōuit 2; cf. nr. 909. ^l) sine signo paragraphi in 2. ^m) littera initialis in 2.
ⁿ) Lud. 2. ^o) ut 2. ^p) Ioh. 2. ^q) malicia 1. 2. ^r) deest 2. ^s) patronas 2. ^t) videmur 2.
^u) Comp. 2. ^v) langw. 2. ^w) diffendere 2. ^x) tenentur 2. ^y) excrementum 2. ^z) iuramē 2.

1) Variam lectionem v. supra nr. 909 cap. 28.

fovendam, quam opprimere iniuste incepit et pro posse intendit, et propter illa, que de ipso et factis ipsius audivimus et sensimus et ex^a verisimilibus coniecturis et probabilibus et ex factorum ipsius evidencia claret aperte et ex aliis quam plurimis articulis suo loco et tempore declarandis. Et per^b iuramentum quod prestitimus imperio dicimus^b, omnia et singula supradicta^c nos credere esse vera^d, et quod de predictis talia probari poterunt contra eum, quod secundum statuta sanctorum patrum sufficienter^e sufficient ad eundem hereticum iudicandum. Iuramus eciam^f, nos pro viribus contra eundem prosecuturum predicta in concilio generali congregando in loco tuto atque securo^g ad honorem Dei et exaltacionem fidei christiane et sancte Dei ecclesie et sacri imperii et principum et^h devotorum et vasallorum ipsius conservacionem et augmentumⁱ Domino concedente. In quo nos 10 favente Domino intendimus personaliter interesse, supponentes^k sacrum imperium et principes, nos, subditos et vasallos et devotos nostros et adherentes nobis et^l adherere volentes nunc et in futurum, bona sacri imperii et ipsorum et nostra et dignitates et statum sacri imperii^m nostra et subditorum sub protectione divina et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius et dicti sacri^m congregandi concilii et sancte ecclesie et apostolice sedis et apostolici, katholici et legitimiⁿ futuri summi 15 pontificis. Licet enim pudenda^o patris proprii^p libenter paleo^q tegeremus, ob favorem tamen 6.33. katholice fidei et devocionem, quam ad sanctam ecclesiam Romanam matrem nostram habere tenemur, fidei^r negocio et ecclesie statui consuli cupientes, pro vitando dispendio scandali generalis nequeuntis urgente consciencia predicta et alias ipsius nequicias sub connivencia et dissimulacione transire^r, cum super predictis ex frequentibus et assiduis clamoribus per fidedignos sepe sepius inculcatis eius opinio 20 vehementer et notabiliter^s sit gravata, predictum concilium generale pro^t predictis congregari petimus et cum instancia petimus repetita. Ne autem dictus Iohannes, qui animose et iniuriouse^u contra nos et sacrum imperium iam incepit^v procedere et^w processit^x u[t dicitur]^y nullo prorsus iuris ordine o[bservato et]^y procedere gravius conminatur, [impedire sa]tagens^y, ne sua in luce^z venia[nt opera tene]brarum^y, convocacioni huiusmodi et [congregacioni]^y concilii generalis directe vel indi[recte] 25 inpedi[menta]^y prestando vel^a alias, quin status [sacri]^b imperii et noster et nostrorum principum et subditorum ipsius in ipso integer existat contra sacrum imperium, nos et statum nostrum et iura imperii et nostra et terras ipsorum et nostras, ecclesias, prelatos, principes ecclesiasticos et mundanos, barones et alios fideles, vasallos et subditos nostros et terras nostras et ipsorum et contra ipsum sacrum imperium et ipsius sacri imperii statum in aliquo spirituali gladio abutendo de facto procedat excommu- 30 nicando, interdicens, suspendendo, privando, transferendo vel alias quomodolibet ordinando, pro nobis et pro nobis adherentibus et nunc et in futurum adherere volentibus, cuiuscunque status [et] condicionis existant^a ecclesiastice vel mundane, ad predictum generale concilium, quod instanter et cum^c instancia repetita in loco tuto nobis et nostris convocari^d petimus, et ad verum legitimum futurum summum pontificem et ad sanctam ecclesiam matrem nostram et apostolicam sedem vel ad alios, ad quem vel 35 ad quos fuerit appellandum^e, provocamus et appellamus in scriptis et appellaciones prius per nos factas^f innovamus et apostolos testimoniales a vobis principibus nostris ecclesiasticis et mundanis et notariis publicis hic^g presentibus cum instancia postulamus et^g iterum cum instancia postulamus^g. Ac protestamur expresse de innovando provocaciones et appellaciones et protestaciones predictas, ubi, quando et sicut et coram quibus nobis visum fuerit^h expedire et de iure tenebimur atque 40 debebimus pro tutela [et secu]ritate^b sacri imperii et nostra et omnium [singulorum s]upradictorum^h.

Lecte et inter[posite sunt]^b hee appellaciones anno Domini [MCCCXXIII]^b, ind.ⁱ VII, die XXII.^k mensis [Maii hor]a^b circa vespas^l, in cappella [domus]^b habi-

910. a) et ex des. 2. b) loco per — dicimus 2: momen|tum per quod. c) supra-
dicte 2. d) abhinc mutato ductu 2. e) sufficienter deest 2. f) et 2. g) secure 2.
45 h) supra lin. add. 2. i) augmentum 2. k) supponente 2. l) deest 2. m) imperii — sacri
exciderunt 2. n) legitimi similiter semper 2. o) rudenda 2. p) pp 2. q) pabeo 2. r) fidei —
transire des. 2. s) totaliter 2. t) et 2. u) invirose 2. v) incipit 2. w) ut 2. x) processum 2.
y) uncis inclusa evanida in 1. z) lite 2. a) vel — existant exciderunt 2. b) uncis inclusa evanida
in 1. c) cum instanter et 2. d) convocatis 2. e) appellatum 2. f) hinc 2. g) et — postulamus
50 exciderunt 2. h) fuerit nob. vis. 2. i) indic. 2. k) die XXII. exciderunt 2. l) vespasum 2.

tacionis fratrum ordinis sancte Marie Theutonicorum^m in Sachsenhusenⁿ et cet^o. Presentibus^p dominis Bertholdo^q seniore comite de Henenberg^r, Cûnrado^s dicto de Eberstein^t, Arnoldo^u dicto de Heydelberg^v militibus^w, Nyeolao dicto de Mylen^x, Craftone de Sûltz^y commendatore domus in Frankenvord^z, Bertholdo^a decano, Reynhardo^b cantore, Heyil(manno)^c dicto Rana plebano et^d canonico ecclesie Frank(envordensis)^d, magistro 5 Friderico dicto^e de Sultz doctore decretorum canonico ecclesie Babinbûrgen(sis)^f, magistro^g Ulrico prothonotario regis^h, magistro Heinricho dicto de Aldendorfⁱ canonico Worm(a-ciensi), magistro Heinricho^k de Hûsen^l canonico Sancti^m Andree Frisingieⁿ, Ottone de Werde^o canonico ecclesie^p Pysane, Heinricho^q plebano de Phûllindorf^r Const(anciensis) dyoc(esis)^s, Bertholdo^t de Erdintingen^u canonico Sancti Viti Frisingie^v et Symone dicto 10 Noderndorfer^w de Monacho clerico Frisingen(sis)^x dyoc(esis) et cet.

911. FOEDUS DUCUM AUSTRIAE CONTRA LUDEWICUM REGEM.

1324. Mai. 25.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch paratam. Pendent sigillum episcopi Argentinensis 15 laesum, sigilli secundi (ducis Austriae?) fragmentum parvum loris membranaceis. Sigillum tertium (comitis Friburgensis?) omnino desideratur; sigillum quartum (civitatis Colmariensis?) deest loris membranaceis relictis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 251 Reichssachen nr. 170; Lichnowsky 'Gesch. d. Hauses Habsburg' III p. CCCLXXXIX nr. 651.

20

(1) Dirre gegenwrtige brief tû^a kunt allen den die in gesehent oder gehörent lesen, das der hochgeborne furste herzoge Lupolt von Österiche und von Styr von sinen und sinre brüdere wegen und der erwirdige herre bischof Johannes von Strasburg und der edele herre grave Cûnrat von Friburg mit den wisen luten dem burgermeistere, dem ratte und den burgeren gemeinliche von Colmar uber ein sint kumen, also das si 25 ein ander raten und helfen sullent mit gûten truwen ane geverde, alle die wile der krieg weret zwschent den vorgenanten herren und herzog Ludewig von Peyern, gegen menlichem, der des krieges nu ist oder hie nach wrde. Di ensullent ouch ane einander niemer sune noch friden noch deheine richtunge nemen mit dem vorgeschribenen herzog Ludewig von Peyern noch mit niemande anders, der nu wider si ist oder hie noch 30 sinde wrde. Doch were das die vorgenanten herren herzog Lupolt und den bischof von Strasburg duchte, das in und deme lande vûgete ein fride oder ein sune ze nemende, daz mugent sie tûn und in den friden und in die sune sullent si die egenanten burgere und die stat ze Colmar nemen und si da inne besorgen und bedenken alse andere ir lute und stette. (2) Die vorgenanten burgere und die stat von Colmar sullent ouch 35 hie zwschent gehorsam sin und dienen, als ein stat irme herren billich tûn sol, dem vorgenanten herzog Lupolt oder, ob er nicht enwere^b, sinen brüderen und dar zû helfen

910. ^m) Teuton. ord. s. M. 2. ⁿ) Saschinhusen iuxta Francken(ford) 2. ^o) et cet. des. 2.
^p) *littera initialis in* 2. ^q) Bertuldo 2. ^r) Henninberg 2. ^s) Conr. 2. ^t) Ebirsteyn 2. ^u) Arnuldo 2. ^v) Heydilberg 2. ^w) militi 2. ^x) Milen. 2. ^y) Sultz 2. ^z) Franck. 2. ^a) B. 2. 40
^b) R. 2. ^c) H. 2. ^d) *loco* et — Frank. 2: dco in cañ. ^e) *deest* 2. ^f) Babinb. 2. ^g) *prae-*
cedit . . 1. 2. ^h) regi 2. ⁱ) Aldindorf 2. ^k) Henr. 2. ^l) Husen 2. ^m) Scc 2. ⁿ) Frisinge 2. ^o) Wirde 2. ^p) ecclesiastice 2. ^q) Emmerico 2. ^r) Phull. 2. ^s) dioc. 2. ^t) B. 2.
^u) Erdringen 2. ^v) Frisingin 2. ^w) Nydirndorfer 2. ^x) Frisingen 2.

911. ^a) *prima t in rasura or.* ^b) *enw corr. ex ein or.*

45

und ratten dem vorgenanten bischof von Strasburg und dem graven von Friburg, also hie nach geschriben stat unde si mit ein ander uber ein sint kumen. Ze dem ersten so sullent die burgere von Colmar alle und ir iegelicher sunderliche riche und arm, edele und unedele, phaffen und legen, Kawerzin und Juden beliben in irme rechte und
 5 werde, also es unzet har kumen ist, und ouch die klöster, die bi in gesessen sint ane geverde. Da nach sullent si beliben in irre friheit und in irre gewonheit und in iren rechten, als an iren brieven geschriben stat, und an^e ir friheit, die sie unzt har hant gehaben von kunegen und keyseren und von sinen vorderen. Sie sullent ouch zwei jar die nechsten die nu kument nach ein ander lidig sin gewerfes, bette und sture, durch
 10 daz si iren grossen kosten und schulde vergelten mugent. Sie sullent ðch uszoges uf des riches stette erlassen sin, es were denne uf soliche stette, die ouch wider si tetent, und sullent ðch beliben als andere des riches stette, die der vorgenante herzog Lupolt iezent inne het und ime gesworen hant. Sie sullent ouch reisen usser lande erlassen sin, es were denne daz der vorgenante herzog Ludewig von Peyern oder iemant anders
 15 in das lant mit heres kraft riten wolte, wider den sullent si zogen und mit libe und mit gûte beholfen sin. (3) Es en sol och kein des vorgenanten herzog Lupoltz diener noch niemant, den er versöldet hat noch dem der vorgenante herzog Lupolt oder sin brüdere schuldig sint, die burger und die stat an grifen noch phenden umb dekein schulde, sit si fur in nicht phantber sint. Were aber das es iemant tete, wider den sunt die vor-
 20 genanten herren den burgern und der stat beholfen sin, als ob si beroubet weren mit gûten truwen an geverde. Es ist also beret, were das der vorgenante herzog Lupolt abe gienge, so sullent sine brüdere an siner stat gebunden sin gegen den von Colmar alles des sich an disem brief verbundet hat der vorgnante herzog Lupolt. (4) In disen^d tegedingen het us genomen der vorgenante grave Cûnrat von Friburg die burgere
 25 und die stat von Friburg, also das er wider si nût tûn ensol. Und des ze einem urkunde sint der vorgeschribenen herren herzog Lupoltz, des bischofz von Strasburg, grave Cûnratz von Friburg und dar zû der stette von Colmar ingesigele an disen brief gehenket.

(5) Wir ðch Lupolt von Gottes gnaden herzog ze Österich und ze Styr und wir
 30 Johannes von den selben gnaden bischof von Strasburg, grave Cûnrat von Friburg und ðch wir der burgermeister, der rat und die burger gemeilich von Colmar verjehent, daz wir der vorgeschribenen dingen aller^e uberein sint komen, und geloben si och stete ze habende und dawider niemer ze tûnde bi dem eide, den wir dar umbe getan hant. Und des ze einem urkunde sint unser ingesigele^f an disen brief gehenket.

35 Dis geschach an dem nechsten Fritage nach dem Nontage, des jares do man zalte von Gotz geburte druzehenhundert und vierundzwenzig jar.

912—924. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1324. Mai. 26. — Iun. 9.

40 912. *Litterae ad principes electores.* Mai. 26.

Contulimus 1 autographon tabularii regii Confluentini, quod est littera clausa olim circumcirca consuta; bulla desideratur; inscriptio est: Venerabili fratri . . archiepō Treverē;

911. ^e) an corr. ex ane? or.

^d) bis scriptum in initio lineae or.

^e) sequitur rasura? or.

^f) altera g corr. ex b or.

in dorso legitur: R^a; itemque manu cancellariae Trevirensis scripta: derogare iuri electorum per suos processus.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 216 Päbste nr. 27.

2 copiam (c.) in *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 67'* nr. 865, ubi inscriptum est: Iohanni regi Boemie illustri; ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 55 nr. 14 ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten' I. 317 nr. 672 ex c.; reg. Dudík 'Iter Romanum' II, 91 nr. 70.

Cf. Böhmer l. c.

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . archiepiscopo Treveren(si) salutem et apostolicam benedictionem^a.

Infausti rumoris assertio nostris pertulit auribus hiis diebus, quod quidam iniquitatis filii sub veste humili religionis exterius gestantes habitum, sed interius a religionis veritate vacui, iniquitate pleni et malicia non carentes, eius qui ab initio mendax est et pater mendacii opera nequiter imitando, tibi frater^b ac quibusdam aliis regis Romanorum promovendi in imperatorem coelectoribus tuis falso et mendaciter suggesserunt, quod circa processus, quos contra magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie dudum in discordia in regem Romanorum electum propter varios excessus execrabiles contra Deum, nos et Romanam ecclesiam rei que publice utilitatem per eum perpetratos nuper habuimus, ad hoc nostra ferebatur intentio et dirigebantur studia mentis nostre, ut tandem te et coelectores alios eligendi iure huiusmodi privaremus. Et licet credamus te tuosque coelectores huiusmodi falsis suggestionibus ex fermento iniquitatis et malicie prodeuntibus aures non accomodasse faciliter ad credendum, tamen ad confundendum omnino nequiciam huiusmodi detractorum satagentium inter matrem et filios scandala suscitare, premissa fraternitati tue^c providimus describenda, quam tenere volumus^d indubie, quod nostre intentionis nequaquam extitit nec existit per processus predictos vel alias^e tuis et aliorum coelectorum iuribus in aliquo derogare. Indecens enim esset, quod inde sequerentur iniurie, unde iura nascuntur, et illi de paterna manu nocumenta sentirent, qui per eam ad gratiam meruerunt attolli. Quocirca fraternitatem eandem^f attentius deprecamur, quatinus tuum animum ad cuiuscunque sinistre suggestionis instantiam super hiis non inclines, sed potius suggestores eosdem fabricatores mendaciorum reputes et mendaces.

Dat. Avinion(e), VII.^g Kal. Iunii, pontificatus nostri^h anno octavoⁱ.

913. Litterae ad regem Danorum. Mai. 31.

Copia (c.) in *Regestorum tomo citato fol. 68'* nr. 867; contulimus nos. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 56 nr. 15 ex c.; 'Acta pontificum Danica' I, 49 nr. 15 ex c.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 216 Päbste nr. 28.

Carissimo in Christo filio Christoforo regi Danorum illustri.

(1) Magnificentie tue litteris solita benignitate receptis, prout ex illarum tenore perpendimus, magnam devotionem erga nos ut spiritualem patrem et sanctam Romanam ecclesiam matrem tuam habere pretendis, non absque sincere mentis indicio te nobis et tua liberaliter offerendo. Super quo benivolentiam regiam cum gratiarum

912. a) inscriptio in 2: Iohanni regi Boemie illustri. b) fili carissime 2. c) loco frat. tue 2: tue celsitudini. d) volumus 2. e) per proc. — alias in loco raso 1; vel alias desunt 2. f) loco frat. eandem 2: serenitatem regiam. g) septimo 2. h) pont. nostri desunt 2. i) sequuntur in 2: C In eundem modum scriptum est mutatis mutandis archiepiscopo Treverensi C Archiepiscopo Maguntino C Et archiepiscopo Coloniensi.

actione multiplici dignis in Domino laudibus commendantes, ut versa vice de sincera patris affectione confidas, placitum gerimus, quod nos requiras in tuis oportunitatibus confidenter. Nam sicut te ut carissimum filium brachiis paterne dilectionis amplectimur, sic in illis quantum cum Deo poterimus te favorabiliter prosequemur. Ceterum quod
 5 ven(erabilis) frater noster Revaliensis^a episcopus nunc agens in curia repetat de nostra licentia eius ecclesiam hucusque ipsius absentiam verisimiliter deplorantem, quantum in nobis est, placet nobis et ab hactenus procul dubio placuit, dum tamen id alia ipsius hic negotia commode patiantur. (2) Ad hec audivisse te credimus, quod cum magnificus vir Ludovicus dux Bavarie discorditer in Romanum regem electus ante obtentam
 10 ab apostolica sede approbationem et confirmationem ipsius indebite se immiscens administrationi eiusdem regni atque imperii, cuius regimen imperio ipso vacante, sicut vacare noscitur in presenti, ad nos et predictam ecclesiam de iure noscitur pertinere, impertinenter nomen et titulum regium^b sibi assumeret et iura dicti regni et imperii occuparet in offensam Dei, nostram et ecclesie prefate iniuriam, opprobrium pariter
 15 atque dampnum, quamvis ad ipsum publica monitio nostra precederet, ut infra certum competentem terminum sibi prefixum a premissis desisteret et attemptata indebite revocaret, quia tamen sic insania sue mentis invaluit, quod huiusmodi nostra monitione contempta patenter adheret et favet nostris in Ytalia et eiusdem ecclesie rebellibus et hostibus publicis sententialiter tanquam hereticis condemnatis, contra ipsum ducem
 20 processum noviter fecimus, in quo cum pro dolor tam exigente quam clamante iusticia excommunicavimus publice ac processus adhuc alios fecimus, ex quibus dampnandos et reprobos ausus suos salubriter actore Domino reprimamus. Hee sane specialiter et succinte tibi presentibus intimanda providimus, ut ex illis attenta meditatione consideres et videas occultare^c, iungendo te duci prefato, cui et quali rebus sic extantibus te
 25 coniungis, ut honori et fame tue non detrahas et Deum, nos ac ipsam ecclesiam in anime tue periculum non offendas. Et quia ven(erabili) fratri nostro Bartholomeo episcopo Electensi et dilecto filio Bernardo abbati monasterii Sancti Theofredi ordinis sancti Benedicti Anicien. dioc. nunciis nostris exhibitoribus presentium, quos ad partes ipsas transmittimus, super hiis certa commisimus tibi ex parte nostra oretenus referenda,
 30 rogando et hortando subiungimus, ut ipsorum relatibus prebeas plenam fidem.

Datum Avinione, II. Kal. Iunii, anno octavo.

914. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum aliosque.* (Mai. 31).

Copia (c.) ibidem fol. 69 nr. 869; contulimus nos. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 62 nr. 21 ex c.; Rieder 'Römische Quellen' p. 178 nr. 651 ex c.

35 *Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 256 nr. 210; Reg. ep. Constant. nr. 3993.*

Venerabili fratri Mathie archiepiscopo Maguntino.

Singula dignitatum et iurisdictionum officia sic se mutua caritate ac civilitate respiciunt, ut quotiens alterum alterius auxilio indiget, utrumque suas vices in casibus oportuni iuvaminis subalternet. Cumque sicut nuper infesta relatione percepinus, magni-
 40 ficus vir Ludovicus dux Bavarie discorditer in Romanum regem electus venerabilem fratrem nostrum Iohannem episcopum Argentinensem et eius ecclesiam, ex eo quod idem episcopus merito commendandus sibi ut regi obedire contempnit, vi armata comminetur invadere idque universaliter in gravem cedat iniuriam ecclesiastice libertatis, fra(ternitatem) t(uam) rogamus et hortamur attente, quatinus causam hanc agnoscens
 45 et reputans esse tuam, tam adversus prefatum ducem quam quoslibet alios dicti episcopi

913. ^a) Bevalien. c. ^b) sequ. del. f nomen c. ^c) ita corruptum c.; occultate coniecit H. Pogatscher.

et eiusdem sue ecclesie invasores ad requisitionem suam consiliis et auxiliis oportunis pro nostra et apostolice sedis reverentia sic viriliter faveas et assistas, quod non minus in favorem tuum quam predicti episcopi et eiusdem ecclesie sue ac aliarum ecclesiasticarum personarum, ut expedit, ipsa repellatur iniuria et meritoriam tibi frater apud Deum et ipsam sedem tam laude quam premio gratis exemplis legem adimpleas debite caritatis.

In eundem modum venerabili fratri . . episcopo Spirensi.

In eund. mod. ven. fratri . . episcopo Basiliensi.

In eund. mod. ven. fratri . . episcopo Constanciensi.

In eund. mod. ven. fratri . . episcopo Metensi.

10

915. *Litterae ad episcopum Argentinensem. Mai. 31.*

Copia (c.) ibidem fol. 69 nr. 868. — Ed. l. c. I, 61 nr. 20 ex c.; Hauviller 'Analecta Argentinensia' I, 31 nr. 20 ex c. Editiones adhibuimus.

Reg. Löher l. c. p. 255 nr. 208.

Venerabili fratri Iohanni episcopo Argentinensi.

15

Fraternitatis tue litteris solita benignitate receptis et earum serie diligenter inspecta, gaudemus in te frater et tuis humeris confidenter accumbimus de constancia devocionis et fidei, quam extrinsecus per signa prudencie non immerito habere pretendis intrinsecus erga sanctam Romanam ecclesiam matrem tuam. Super quibus sinceritatem tuam dignis in Domino laudibus attollentes fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatinus ferventer et fortiter perseveres in illis, ut meriturus inde multipliciter apud Deum benivolenciam nostram et apostolice sedis uberius propterea merearis. Ceterum petitionibus tuis favorabiliter annuentes, ecce singulis prelati, quos per huiusmodi litteras nominasti, ut tam contra virum magnificum Ludovicum ducem Bavarie discorditer in Romanorum regum electum quam quoscunque alios tuos et eiusdem tue ecclesie invasores tibi ad requisicionem tuam consiliis et auxiliis oportunis assistant¹, ac dil. fil. . . decano, . . preposito et capitulo necnon religiosis Argentinensibus et tue diocesis exemptis et non exemptis, quod in publicacione nostrorum processuum habitorem contra ducem prefatum celeriter ac efficaciter tibi pareant et intendant², dirigimus litteras speciales.

Datum ut supra proxima³.

30

916. 917. *Litterae ad clerum Argentinensem aliosque. (Mai. 31).*

Copia A exemplaris capitulo maioris ecclesiae directi ibidem fol. 69 nr. 870. — Ed. l. c. I, 62 nr. 22 ex A (= 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 385 nr. 437); Hauviller l. c. I, 32 nr. 21 ex c. Editiones adhibuimus. — Reg. Löher l. c. p. 256 nr. 209.

Copia B exemplaris ad religiosos civitatum et diocesum Argentinensis, Spirensis, Basiliensis missi ibidem fol. 71' nr. 882. — Ed. l. c. I, 73 nr. 45 ex B; Hauviller l. c. I, 33 nr. 22 ex B. Editiones adhibuimus.

916. *Litterae ad capitulum.*

917. *Litterae ad religiosos.*

A.

B.

Decano, preposito et capitulo Argentinensibus).

Dilectis filiis religiosis Argentinensis civitatis et diocesis exemptis et non exemptis.

Si diligenti studio perpendatis, filii, quam sit magnum virtutes colere singulas, obedire

1) *Supra* nr. 914.

2) *Infra* nr. 916. 917.

3) *I. c.* Avinione, II. Kalendas Iunii, anno octavo.

pro certo invenietis esse permaximum, cum obediencie sola religio virtutes inserat universas. Itaque universitatem vestram rogamus et monemus attente, quatinus

vobis nichilominus per apostolica scripta mandantes, quatinus non obstante quocumque privilegio sedis apostolice vobis exemptis indulto, etiamsi oporteret de illo de verbo ad verbum plenam et expressam in presentibus fieri mencionem,

10 circa publicacionem et execucionem processuum, quos adversus virum magnificum Ludovicum ducem Bavarie discorditer in regem Romanorum electum hucusque habuimus, venerabili fratri nostro Iohanni episcopo Argentinensi ad requisicionem ipsius sic pro nostra et apostolice sedis reverencia obedienter ac celeriter pareatis et intendatis efficaciter, prout decet, quod nostra non censeamini^a et eiusdem sedis precepta^b contempnere et apud Deum ac ipsam sedem possitis de obediencia prestita benemeriti apparere.

15 Datum ut supra¹.

Datum ut supra proxima.

In eundem modum Spiren.

In e. m. Basilien.

918. *Litterae ad comitem Palatinum.* Jun. 3.

20 *Contulimus 1 autographon non emissum in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea a. 1324. caps. II' servatum; est littera clausa; bulla desideratur; inscriptio est: Dil. fil. nob. viro Adulfo comiti Palatin.; in verso item legitur tenuissime scriptum: grata fuit oblatio [et] quod compleat opere quod verbo obtulit: reg. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 179 nr. 365; Mollat 'Lettres communes' nr. 20389;*

25 *2 copiam in Regestorum eiusdem tabularii tom. 112 II fol. 70 nr. 875; ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 65 nr. 27 ex c.; reg. Löher l. c. p. 256 nr. 212; Regesten der Pfalzgrafen I nr. 2010.*

Iohannes episcopus servus servorum Dei dilecto filio^a nobili viro Adulfo comiti Palatin(o) salutem et apostolicam benedictionem^b.

30 Litteras nobilitatis tue noviter nobis missas^c paterna benignitate recepimus, diligenter illarum inspeximus seriem et demum quod ipsarum baiulus coram nobis pro tua parte proposuit, gratanter audivimus et liberaliter exaudivimus etiam^d quantum licere nobis extimavimus in petitis. Intendentes te ac^e domum tuam recommendatos habere, cum casus exposcerit, in benevolentia et favore. Ceterum oblationem tuam acceptam valde habentes et gratam, rogamus nobilitatem tuam et hortamur attente, quatinus cum

35 effectum debeat oblatio prosequi, adimpleas opere, quod nobis verbotenus obtulisti.

Dat. Avinion(e), III. Non. Iunii, pontificatus nostri anno octavo^f.

916. 917. ^{a)} non cens. nostra *B.* ^{b)} mandata *B.*

918. ^{a)} Iohannes — filio *des. 2.* ^{b)} salutem — benedictionem *des. 2.* ^{c)} as in loco *verso 1*
^{d)} et ? 2. ^{e)} ad 2. ^{f)} loco Avin. — octavo 2: ut supra proxima.

40 1) *I. e.* Avinione, II. Kalendas Iunii, anno octavo.

919. 920. LITTERAE AD ARCHIEPISCOPUM COLONIENSEM.

1324. Iun. 3.

919. *Litterae priores.* Iun. 3.

Copia (c.) in Regestorum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 69' nr. 873. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 64 nr. 25 ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 318 nr. 675 ex c. Editiones adhibuimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pabste nr. 218 (Addit. I).

Archiepiscopo Coloniensi.

Aspirantes ad ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum continua comoda et vitantes illarum quantum possumus detrimenta, ut indemnitati tuorum et ecclesie tue iurium certius et elarius caveatur, non intendimus, quod per processus nostros contra virum magnificum Ludovicum ducem Bavarie discorditer in Romanorum regem electum exigente sue culpe demerito hactenus habitos tibi frater seu eidem ecclesie tue preiudicium aliquod generetur.

Dat. Avinion(e), III. Nonas Iunii, anno octavo.

15

920. *Litterae alterae.* Iun. 3.

Copia (c.) ibidem fol. 69' nr. 874. Contulit K. H. Schäfer. — Ed. l. c. I, 64 nr. 26 ex c.; Sauerland l. c. I, 318 nr. 676 ex c.¹

Reg. Löher l. c. p. 256 nr. 211.

Archiepiscopo Coloniensi.

20

Fraternitatis tue litteris solita benignitate receptis et earum serie diligenter inspecta circa execucionem mandatorum nostrorum directorum tibi, frater, super processibus per nos hactenus habitis urgente iusticia contra virum magnificum Ludovicum ducem Bavarie discorditer in Romanum regem electum tam promptitudinem tue obediencie prestate quam adhibitum per te cautele pariter et providentie studium, ut oportunis temporibus ipsa executio fieret, prout dignum fore conspiciamus, multipliciter in Domino commendamus. Inter cetera tibi notescere cupientes, intencionis nostre non esse cum prefato duce aliquid ordinare, quin providere tibi et ecclesie tue in huiusmodi ordinatione curemus nec aliquo modo vel casu faciemus aliud Domino concedente. Super occupatis vero per bone memorie Albertum Romanorum regem in preiudicium tuum et eiusdem ecclesie, quando de personis detinentibus occupata huiusmodi nos informare curaveris, actore Deo remedio providere curabimus oportuno. Circa indemnitatem insuper tuorum et ipsius ecclesie iurium racione dictorum processuum mandavimus ad cautelam competentes fieri litteras tibi per . . latorem presencium destinandas². De nostra igitur et apostolice sedis benignitate confisus de boro te semper disponas ad melius sicque perseveres in omnibus, que Altissimo placeant et sancte Romane ecclesie matris tue exaltacionem respiciant et promoveant incrementum, quod per virtutis indaginem preter eterne retributionis premium te reddas continue nostra et apostolice sedis benivolentia digniorem.

Datum ut supra in proxima².

40

1) Cf. litteras pontificis die 6. m. Iun. filio regis Franciae directas, Mollat l. c. nr. 20377; quae num ad res nostras faciant, haud scio. 2) Supra nr. 919.

921. 922. LITTERAE AD DUCES AUSTRIAE.

1324. Iun. 8.

921. *Litterae ad Liupoldum et Albertum directae.* Iun. 8.

Copia (c.) ibidem fol. 70^r nr. 879. Contulimus nos. — Ed. l. c. I, 79 nr. 55 ex c. Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pabste nr. 219.

Magnifico viro Lupoldo duci Austrie et Styrie^a.

Venientes nuper ad nostram presentiam dilecti filii nobiles viri Rudolfus de^b Arburch, Hermannus de Baldelk ac magistri Iohannes Pfefferehardi doctor decretorum et Fredericus de Ravenburch nuncii et ambassiatores tui nobilitatis tue de credentia
 10 litteras sincere devotionis affectum, quem tu et dilecti filii nobiles viri duces Austrie fratres tui ad nos et Romanam ecclesiam geritis et gerere perseveranter intenditis, etiam inter cetera recensentes nostro apostolatui presentarunt. Nos autem nuncios ipsos et litteras, quorum missio grata nobis extitit plurimum et accepta, solita benignitate tam consideratione mittentis quam missorum probitatis obtentu recepimus et que ipsi tam
 15 verbo quam scriptis in nostra et quorundam fratrum nostrorum sancte Romane ecclesie cardinalium presentia proponere pro parte tua prudenter et provide^c curaverunt, benigne audivimus et intelleximus diligenter et tandem matura deliberatione habita cum eisdem fratribus super eis visoque tenore^d procuratorii per eosdem nuncios exhibiti coram nobis, quia illud non erat ad proposita per ipsos perficienda sufficiens, tam propter hec quam
 20 alia, que dicti nuncii tibi referre poterunt oraculo vive vocis, visum fuit nobis et eisdem fratribus, quod procedi presentialiter commode non poterat super eis. Quare predictos nuncios ad te duximus cum nostre benedictionis gratia remittendos.

Datum Avinion(e), VI. Id. Iu[n]ii, anno octavo.

In eundem modum dil. fil. magnifico viro Alberto duci Austrie et Styrie^e.

25 Datum ut supra.

922. *Litterae ad Liupoldum alterae.* Iun. 8.

Copia (c.) ibidem fol. 70^r nr. 880. Contulimus nos. — Ed. l. c. I, 79 nr. 56 ex c. Böhmer, Reg. Ludw. p. 216 Pabste nr. 29.

Dicto Lipoldo duci Austrie.

(1) Litterarum tuarum suavis et accepta, fili, descriptio nobis novissime nuntiavit, quantum tuus emulus, qui in altis nidum suum posuerat¹, se humiliaverit hiis diebus, quanta tibi se facturum promiserit, si sui erroris fautor existeres et deffensor. Profecto fili tenemus indubie, quod sic se humilians illorum sit aggregandus numero, de quibus sapiens² commemorat dicens: 'Est qui nequiter se humiliat et interiora eius plena sunt
 30 dolo', quodque ad promittendum illa descenderit dictum poete³ considerans sic dicentis: 'Pollicitis dives quilibet esse potest'. Sed an illa, si se videret potentem resistere, adimpleret, tu qui mores eius nosti plenius, potes certius iudicare. Ideoque fili quesumus loquentis statum, conditionem et tempus considera et a tua memoria dictum non ex[e]idat sapientis⁴: 'Non credas' inquit 'inimico tuo in eternum et si humili[at]us^a

40 921. a) Sstyrie c. b) post add. in linea c. c) et provide in loco raso c. d) tenorii c.
 e) Sityring c.

922. a) humiliter c.

1) Cf. Iob 39, 27. 2) Eccli. 19, 23. 3) Ovid. art. am. 1, 444. 4) Eccli. 12, 10, 11.

vadat curvus^b, adice^c tuum animum et custodi te ab illo^d. (2) Quantum autem temeritas appellationis illius, de qua mentionem prefate littere faciebant, sibi queat proficere quantumque is contra quem interponenda dicitur illi defferre debeat, tuam prudentiam credimus non latere. Quod autem se scire asserat, quod si nobis certa dimiserit, nos nedum sibi sed eius heredibus alia dimittemus, quomodo sit ausus dicere sic evidenter falsa et impossibilia, non sufficimus admirari, cum Deo teste nunquam pro parte sua nobis nec pro nostra sibi de nostra conscientia vel mandato factus de hiis sermo fuerit nec nobis credimus hec licere. Quare verbis talibus nequaquam est fides aliquo prudenti adhibenda, sed ad illum finem loquitur, ut alios in sui erroris attrahere valeat fulcimentum. (3) Pronunciatis autem huiusmodi tuam devotionem in Domino multipliciter commendantes tibi gratiarum referimus uberes actiones, nobilitatem tuam affectuose rogantes, quatinus ab^d ea devotione, quam erga nos et Romanam ecclesiam te habere tue alie atestantur littere, te presertim fraudulenta promissio non avertat, sed in eadem stude perseverare potius immobiliter et constanter, sic quod preter eterne retributionis premium nostram et apostolice sedis gratiam habundantius valeas promoveri.

Datum Avinion(e), VI. Idus Iunii, anno octavo.

923. 924. *Litterae ad clerum.* Jun. 9.

A copia ibidem fol. 71 nr. 881. Contulimus nos. — Ed. l. c. I, 81 nr. 57 ex c. Excerptum praebet Rieder 'Quellen' p. 182 nr. 661 ex c.

Reg. Bullarium Franciscanum V, 264 nr. 535; Lang 'Acta' I, 78 nr. 61.

B copia coeva exemplaris ad clerum diocescos Argentinensis ut videtur missi in tabulario civitatis Argentinensis. Contulimus nos.

923. *Litterae ad clerum Basiliensem.*

A.

Iohannes episcopus servus servorum Dei dilectis filiis universis^a abbatibus, prioribus, prepositis, decanis^b, archidiaconis^c, archipresbyteris^d, plebanis, rectoribus et aliis ecclesiarum prelatis ceterisque personis ecclesiasticis secularibus^e et regularibus, exemptis et non exemptis, Cisterciensibus^f, Cluniacensibus^g Benedicti et Augustini, Grandimontensibus^h, Cartusienibusⁱ, Camaldulensibus^j, necnon magistris, prioribus^k, preceptoribus Hospitalium sancti Iohannis Ierosolimitani et beate Marie Teutonicorum^l, Calatraven. et Humiliatorum, prioribus quoque, ministris, custodibus et gardianis Predicatorum et^m Minorum, Heremitarum sancti Augustini et beate Marie de Carmelo ac universis et singulis fratribus ipsorum ordinum et aliorum quorumcumqueⁿ mendicantium et non mendicantium in civitate et diocesi Basiliensi constitutis ad quos presentes littere^o pervenerint

salutem et apostolicam benedictionem.

Volentes processus nostros nuper de fratrum nostrorum consilio contra magnificum virum Ludovicum^p ducem Bavarie^q discorditer in regem Romanorum electum ac omnes et singulos eidem tanquam regi Romanorum super hiis que ad regnum spectant vel imperium Romanum^r parentes seu intendentes ac prestantes auxilium, consilium et

922. ^b) curius c. ^c) abisse? c. ^d) in c.

923. 924. ^a) . . . add. B. ^b) dec. prep. B. ^c) archidyac. B. ^d) archipresbit. B. ^e) secularibus A. ^f) Cisterciens. B. ^g) sanctorum B. ^h) Cart. Grand. B; Premonstraten. add. B. ⁱ) et add. B. ^k) Theoton. B. ^l) deest B. ^m) et al. qu. ord. B. ⁿ) litt. pres. B. ^o) Ludewicum B. ^p) Bavarie B. ^q) Romanorum B.

favorem certis et iustis causis in eisdem expressis processibus^r serius habitos
solenniter^s publicari, venerabilibus fratribus nostris nonnullis patriarchis, archiepiscopis
et episcopis ac dilectis filiis electis et ceteris aliis personis ecclesiasticis diversas nostras
litteras tenores dictorum processuum continentes, per quas eis dedisse meminimus in
5 mandatis, ut eosdem processus per se et^t alios seculares et religiosos exemptos et non
exemptos, de quibus expedire cognoscerent, publicarent, ad hoc sibi nichilominus eos
auctoritate nostra appellatione postposita compellendi, quibuscumque exemptionis et aliis
privilegiis apostolicis nequaquam obstantibus, concessa potestate plenaria, duximus desti-
nandas. Verum cum sicut displicenter audivimus per nonnullos seculares et religiosos
10 in civitate et diocesi Basiliensi
noeiva negligentia circa publicationem huiusmodi committatur^u, nos cupientes de oportuno
super hoc remedio providere, universitati vestre in virtute obedientie et sub
suspensionis et excommunicationis penis et sententiis, quas nullis exemptionis vel aliis
quibuscumque privilegiis apostolicis locis, ordinibus aut quibusvis personis singularibus
15 sub quacumque forma vel expressione verborum concessis vobis aut^v vestrum alicui
suffragantibus in hac parte, vos et vestrum singulos, qui presenti mandato nostro non
parueritis, cum effectu incurrere volumus ipso facto, districtius precipiendo mandamus,
quatinus predictos processus ac penas et sententias et^w alia^x in eis^y contenta, cum pro-
cessus eosdem vel litteras ipsorum seriem continentes vobis per
20 venerabilem fratrem nostrum . . episcopum ordinarios et eorum
Basiliensem aut eius
vicarios et officiales transmitti^z vel per alios^a presentari contingerit, in locis publicis et
solennibus diebus dominicis et festivis, de quibus expedierit, solenniter publicare curetis,
nullum impedimentum per vos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel
25 occulte, quominus dicti processus ac presentes nostre
dictique episcopi dictorumque ordinariorum
ac vicariorum et officialium suorum^b littere super predictis confecte vobis presentari
libere et^w dicta fieri publicatio valeant, quomodolibet prestituri nec passuri, quantum
in vobis fuerit, quod prestetur per alios quovismodo. Quod si secus facere presump-
30 seritis, vos easdem penas et sententias incurrere volumus eo ipso. Per hoc autem
episcopo predicto derogare derogare predictis ordinariis
non intendimus, quominus ipse^c contra vos possit^d procedere, si super predictis vos
inhobedientes^e repererit^f forsitan vel rebelles.

Datum Avinion(e), V. Kal.^g Iunii, ponti-
ficatus nostri anno octavo.

35 Item in eundem modum in civitate
et dioc. Constancien.

Item in eundem modum in civitate
et dioc. Augusten.

40 Item in eundem modum . . archiepi-
scopo Salzeburgen. eiusque suffraganeis
mutatis mutandis

Item in eundem modum [. .] epi-
scopo Patavien.

45 Datum Avinion(e), V. Idus Iunii, anno VIII.

923. 924. ^r) proc. expr. B. ^s) sollempn. *semper* B. ^t) ac B. ^u) committitur B. ^v) et B.
^w) ac B. ^x) aliis B. ^y) eidem B. ^z) contigerit *ponit hic* B. ^a) etiam *add.* B. ^b) ipso-
rum B. ^c) ipsi B. ^d) possint B. ^e) inob. B. ^f) repererint B. ^g) *ita pro* Idus B.

925—927. LUDEWICI SCRIPTA PRO CASTRUCCIO DE ANTELMINELLIS.

1324. Mai. 29.

Cf. supra nr. 570—573 et infra ad a. 1326. Mart. 9.

925. *Commissio vicariatus civitatis Lucanae. Mai. 29.*

5

Copia (c.) in Copiario 'Armario II nr. 116' saec. XIV. (Capitoli IV) fol. 48 tabularii regii Lucani. Contulimus nos. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 168 citato p. 202 nr. 14 ex c.

Pauca quae conveniunt cum Commissione supra nr. 570, litteris minoribus excussimus. Böhmer, Reg. Ludw. p. 42 nr. 722.

16

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus magnifico viro Castruccio de Antelminellis vicario Lucanorum, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

Regie liberalitatis elementia in suis fidelibus gratiarum dona multiplicans, illis precipue consuevit assurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles pro exaltatione corone singulares^a triumphos et nomen laudabile sunt sortiti. Sane cum veraciter sciamus te precipuum in partibus Italie pro sacro imperio pugilem extitisse nulli parcendo periculo, oneri vel labori ac iustitia tua et animi probitate victos de hostibus devotos pro imperio tenuisse ac devios infideles ad fidem gratiosis meritis invitasse, volentes premissorum obtentu extollere nomen tuum et te prerogativa spetiali magnifice²⁰ honorare, vicariatum civitatis Lucane eiusque districtus^b sex miliariorum et suburbanorum vel quasi et provinciarum^c Vallium Nebule, Ariane et Lime, et terrarum^d civium Garfagnane [cum]^e terris que dicuntur Blancorum, Verucola Bossorum et eius curia, Pontremulo [et]^e eius districtu, Lunigiana et omnibus terris sitis citra et ultra aquam Magre in Lunensi diocesi, Massa et Versilia* et Valle Arni auctoritate regia nostro et sacri imperii vice et nomine usque²⁵ ad nostrum vel successoris nostri Romani imperatoris vel regis beneplacitum et voluntatem tibi committimus et in ipsis civitate, terris et locis et aliis antedictis pro nobis in ipso sacro imperio te vicarium constituimus et facimus generalem. Concedentes tibi plenariam iurisdictionem in omnibus predictis civitate, terris et locis, ut possis inquirere et punire et iurisdictionem sanguinis cum mero et mixto imperio exercere in genere et³⁰ in specie per te vel alium aut alios, cui vel quibus ipsam iurisdictionem commiseris exercendam. Recepto primitus a te iuramento, quod ipsam iurisdictionem fideliter exerceas nulli parcendo vel contra iustitiam offendendo, sed ius suum unicuique tribuendo¹. Volentes per hanc concessionem nostram in premissis omnia et singula tibi esse concessa, quorum spetialem commissionem fieri oporteret et que in generali commissione non³⁵ intelligerentur commissa, nisi de ipsis fieret mentio spetialis. In cuius rei testimonium presentes tibi dirigimus [et]^e tradimus^f appensione sigilli regii communitas.

Datum in regali oppido nostro Franchfort, quarto Kalend. Iunii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno X.

925. ^a) singulos c. ^b) districtum c. ^c) provintiū c. ^d) terriū c. ^e) excidit c. ^f) traddimus c. 40

1) Cf. Dig. 1, 1, 10.

926. *Revocatio sententiarum Heinrichi VII. imperatoris contra civitatem Lucanam latarum.* Mai. 29.

Copia (c.) *ibidem* fol. 49. *Contulimus nos.* — *Ed. l. c. p. 203 nr. 15 ex c.*

Bannitio quae servatur data est a. 1312. Apr. 11, supra tom. IV, 2 nr. 768; cf. p. 929
5 *not. 1 et p. 1064 nr. 1022; cf. etiam supra tom. V nr. 669 cap. 2.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 42 nr. 720.

Nos Ludovicus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus.

Etsi honor regis iudicium diligit, tamen augustalis clementia misericordiam non
refutat, quia nonnumquam per iustitiam condemnatos reddat per gratiam absolutos. Sic
10 quippe fideles nostros et imperii ex intimis diligimus, quod longe carius parcimus rever-
tentibus, quam penam resistentibus infligamus. Sane dudum clare memorie dominus
Henricus quondam Ro(manorum) imperator VII. predecessor noster contra civitatem
Lucanam et eius districtum et contra comune et cives et spetiales personas eiusdem quas-
dam condemnationis sententias promulgavit proscriptiones, multetas, privationes et penas
15 alias infligentes, pro eo quod ipsi tunc a fidelitate recesserant et sacro imperio rebellabant.
Nunc vero, quia civitas, districtus, comune et cives prefati ad fidelitatem et devotionem
reversi sacro se imperio in puritate et integritate fidei reddiderunt et in hoc proposito fidei
se firmos et stabiles opere comprobant et effectu, nos qui eisdem pium et benivolum
affectum gerimus et tanquam filios peramamus, culpam preteritam, quam ipsi student
20 devotis et fidelibus actibus expiare, remittentes, eisdem de gratia spetiali omnes sententias
per dictum dominum Henricum contra ipsos prolatas de plenitudine potestatis regie
relaxamus et revocamus, quidquid ex eis vel ob eas^b factum vel secutum existit, resti-
tuentes eosdem eadem potestate contra ipsas sententias in integrum et in statum pristinum,
acsi ipse sententie non fuissent ab initio promulgate. Ad quos spetialiter nos induxit
25 predictorum fidelium nostrorum nova crescens et firma devotio et fidelissimi et^c strenui
viri Castrue[ci] de Antelminellis sui vicarii pro ipsis interpellantis suplex petitio et favor
multus, quem ipsi^d gerimus ex affectu. Veruntamen predictas sententias non intelligimus
relaxatas ad illos de civibus predictis, qui in rebellionem persistentes nobis et imperio vel
dicto vicario nostro nostro nomine non obediunt nec intendunt, nisi forte ad requisi-
30 tionem dicti Castrucei infra terminum, quem prefixerit, ad fidelitatem redierint et eius
beneplacitis paruerint et mandatis. In cuius nostre remissionis, relaxationis, revo-
cationis et restitutionis testimonium presentes damus litteras sigilli nostri robore com-
munitas.

Datum in Franchenfurt, IIII. Kal. Iunii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero
35 nostri anno X.

927. *Commissio vicariatus civitatis Pistoriensis.* Mai. 29.

Copiae duae 1 et 2 ibidem fol. 48' et 49'. Contulimus nos. — *Ed. l. c. p. 205 nr. 16.*

Quae concordant cum alia Commissione supra nr. 925, ea typis minoribus expressa sunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 42 nr. 721.

40 Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus magnifico viro Castruccio de Antel-
minellis^a vicario Lucanorum, suo et imperii fidei dilecto gratiam suam et omne bonum.

Regie liberalitatis clementia in suos fideles gratiarum dona multiplicans, illis precipue con-
suevit assurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles pro exaltatione corone singulares

926. a) Lodovicus c. b) eis c. c) in c. d) ipsis c.

45 927. a) -nelis 2.

triumphos et nomen laudabile sunt sortiti. Sane cum veraciter sciamus te precipuum in partibus Italiae pro sacro imperio pugilem extitisse nulli parcendo periculo, oneri vel labori ac iustitia tua et animi probitate victos de hostibus devotos pro imperio tenuisse et devios infideles ad fidem gratiosis meritis invitasse, volentes premissorum obtentu extollere nomen tuum et te prerogativa spetiali magnifice honorare, vicariatum civitatis Pistorii et toti[us] comitatus et districtus eiusdem ac in omnibus aliis terris sitis infra confinia supradicta et in diocesi Lucana, Pistoriensi et Lunensi auctoritate regia nostro et sacri imperii vice et nomine usque ad nostrum vel successoris nostri Romanorum imperatoris aut regis beneplacitum et voluntatem tibi committimus et in ipsis civitate et comitatu et districtu, terris et locis ac omnibus antedictis^b pro nobis ac sacro imperio te vicarium constituimus et facimus generalem. Concedentes tibi plenariam iurisdictionem in omnibus predictis civitate, terris et locis, postquam eas acquisieris et pro nobis et sacro imperio tenendas tibi subiugaveris, ut possis inquirere et punire et iurisdictionem sanguinis cum mero et mixto imperio exercere in genere et in spetie per te vel alium aut alios, cui vel quibus ipsam iurisdictionem^c commiseris exercendam. Recepto primitus a te iuramento, quod ipsam iurisdictionem fideliter exerceas, nulli parcendo vel contra iustitiam offendendo, sed ius suum unicuique tribuendo. Volentes per hanc concessionem nostram *omnia et singula tibi esse concessa, quorum spetialem commissionem fieri deberet et que in generali commissione non intelligerentur commissa, nisi de ipsis fieret mentio spetialis. In cuius rei testimonium presentes tibi dirigimus et tradimus^d appensione sigilli regii communitas.

Datum in regali opido nostro Franchfort^e, IIII. Kal.^f Iunii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno X.

928—930. PUBLICATIO PROCESSUUM IN DIOECESI SALZBURGENSI.

1324. Mai. 29. — Iun. 18. — (Iun. Iul.)

928. *Instrumentum publicationis.* Mai. 29. — Iun. 18.

25

Originale tribus membranis constans in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta Miscellanea a. 1324. caps. II'. In dorso legitur: Contra Bavarum. — Ed. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 74 nr. 60 ex or. Editionem repetimus.

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 255 nr. 207; Preger-Reinkens p. 272 nr. 173; Mollat 'Lettres communes' nr. 20385.

30

In nomine Domini amen.

Mai. 29.

(1) Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo vicesimo quarto, die XXIX. [mensis Maii . . .^a re]verendus^b in Christo pater dominus Fridericus archiepiscopus Salzburgensis apostolice sedis legatus in presentia [mei et]^b college mei notariorum et testium infra-scriptorum Salzburge in camera sua commisit discreto viro domino Heinricho notario curie sue, ut pro parte ipsius domini archiepiscopi diceret, preciperet et mandaret venerabili viro domino Chonrado preposito Salzburgensi, quod capitulum et reliquum clerum ecclesie Salzburgen(sis) convocaret et congregaret et tam ipsi quam illi die sequenti convenirent in ecclesia metropolitana hora misse, que eodem die sequenti de sancta Maria debuit sollempniter decantari, ad quam etiam populus consuevit devote concurrere et venire,⁴⁰

927. ^b) supradictis 1. ^c) concesseris vel add. 2. ^d) tradd. 1. ^e) Franchenfurt 1.
^f) Kalen. 2.

928. ^a) aliqua verba illegibilia or. ^b) uncis inclusa suppleta sunt or.

auditori litteras, mandata et processus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Iohannis divina providentia pape XXII. Item ut similiter diceret, preciperet et mandaret venerabili viro domino Chonrado abbati monasterii sancti Petri Salzborgen(sis), ut ad horam eiusdem misse in dicta ecclesia ipse cum monacis sui conventus, qui tunc a divino
 5 possent abesse officio, ob eandem causam personaliter compareret. Item diceret, preciperet et mandaret discreto viro domino Leoni canonico Salzborgen(si) et plebano parochialis ecclesie civitatis Salzborgen(sis), ut populum in ipsa parochiali ecclesia concurrentem moneret, induceret et hortaretur eique ex parte ipsius domini archiepiscopi preciperet et mandaret, ut hora et loco predictis convenirent ob causam predictam.

10 Acta sunt hec loco, anno, die predictis, presentibus venerabilibus viris magistro Friderico de Chotwico decretorum doctore canonico Patavien(si), Gundachoro in Mallentein et Pilgrimo in Guterich parochialium ecclesiarum rectoribus Salzborgen. dyoc. testibus ad hoc vocatis specialiter et rogatis.

(2) Eodem anno et die, presentibus dominis Ortliebo de Staufenekk, Nicolao de
 15 Stadaŵ et Hermanno de Perchaim canonicis Salzborgen(sibus) testibus ad hoc vocatis dominus Heinricus notarius prefatus venit ad predictum dominum Chonradum prepositum Salzborgen(sem) in domo habitationis sue sibi que dixit, precepit et mandavit ex parte domini archiepiscopi supradicti, ut capitulum et reliquum clerum ecclesie Salzborgen(sis) convocaret et congregaret et tam ipse quam illi die sequenti convenirent in ecclesia
 20 metropolitan(a) hora misse beate Marie, auditori litteras, mandata et processus prefati domini nostri summi pontificis. Idem autem dominus prepositus respondit, quod tam libenter quam reverenter mandatum domini archiepiscopi adimpleret.

(3) Eodem anno et die, presentibus Chonrado quondam Chonradi dicti Cholner de Erdinga clerico Frisingen. dyoc., Heinrico quondam Heinrici dicti Prezer de Patavia
 25 et Walchuno quondam Walchuni de Praittenaŵ Patavien. dyoc. dominus Heinricus notarius prefatus venit ad prefatum dominum Chonradum abbatem in domo habitationis sue sibi que dixit, precepit et mandavit ex parte supradicti domini archiepiscopi seriatim per omnia, ut supra in commisso receperat. Ad quod idem dominus abbas respondit similiter, quod paratus esset mandatum domini archiepiscopi exequi reverenter.

(4) Eodem anno et die, presentibus domino Georio filio Georii de Michelsteten
 30 presbytero Patavien. dyoc. socio predicti domini plebani et Iohanne quondam Hartungi de Salzburga et aliis testibus ad hoc vocatis idem dominus Heinricus notarius venit ad prefatum dominum Leonem plebanum infra septa claustrum dominorum canonicorum Salzborgen(sium) in orto prope infirmariam^c sibi que dixit, precepit et mandavit ex parte
 35 eiusdem domini archiepiscopi seriatim per omnia, ut supra receperat in commisso. Qui dominus plebanus respondit, quod mandatum domini archiepiscopi exequeretur omni reverentia, ut debebat.

(5) Veniente itaque predicta die sequenti, hoc est die XXX. eiusdem mensis Maii,
 in ecclesia metropolitan(a) hora misse predictae, presentibus prefatis abbate cum pluribus
 40 monasterii sui monacis, preposito, plebano, canonicis et aliis clericis ecclesie Salzborgen(sis) necnon utriusque sexus fidelium multitudine copiosa ad hoc ut premittitur convocata, lecto evangelio et^e, missa sancte Marie ibidem sollempniter decantata indictoque silentio, ego Chonradus de Schennano canonicus Brixinensis notarius infrascriptus publice et distincte legi et recitavi de verbo ad verbum duas litteras eiusdem domini nostri pape
 45 eius vera bulla plumbea bullatas cum filo canapis, quas litteras idem dominus archiepiscopus se recepisse asseruit per manus discreti viri domini Bartholomei plebani de Novacivitate Salzborgen. dyoc. IIII. Kalend. Maii proxime preteritis^d, continentes pro-
 cessus, monitiones et sententias factos et factas per eum Avinione VIII. Idus Octobris

Apr. 28.
 1323.
 Oct. 8.

pontificatus sui anno octavo contra dominum Ludovicum ducem Bawarie electum in Romanorum regem nec non responsionem eiusdem domini nostri factam ad ambassatam seu legationem, quam eidem domino nostro summo pontifici prefatus dominus Ludowicus dux Bawarie fecit per fratrem Albertum de Swartzburch magnum preceptorem ordinis Hospitalis sancti Iohannis Ierosolymitani per Alemaniam necnon magistrum Ernestum de Sebech archidyaconum Herbipolen(sem) et magistrum Heinricum de Throno canonicum Pragensem. Completa quoque lectione mea statim discretus vir dominus Heinricus quondam Heinrici dicti Empel presbyter vicarius prefati plebani civitatis Salzburgen(sis) assumpsit easdem litteras et stans in ambone expandit eos ad populum et tenorem illarum in vulgari Theotunico interpretatus fuit et exposuit publice coram multitudine ibidem astante et mandavit tam ex parte prefati domini nostri pape quam ex parte dicti archiepiscopi contenta in premissis litteris firmiter observari.

Tenores autem predictarum litterarum tales fuerunt:

'Iohannes episcopus servus — nostri anno octavo.' *supra nr. 795 sub 2.*

Item:

'Iohannes episcopus servus — nostri anno octavo.' *supra nr. 840; cf. p. 663 l. 30 sq.*

Inn. 18.

(6) Eodem anno die XVIII. Iunii Salzburg(e) in presentia Ulrici dicti Rentwin de Salzburg(a) et Friderici quondam Chunradi de Merica Ratisponen. dyoc. laicorum testium ad hoc vocatorum dominus Ludowicus dictus Chatzpech capellanus et camerarius supradicti domini archiepiscopi Salzburgerensis in camera sua, que est in palatio eiusdem archiepiscopi, nomine et vice ipsius archiepiscopi assignavit Zacharie de Salzburga cursori et nuntio iurato iam dicti archiepiscopi duas litteras patentes ipsius eius vero sigillo pendente munitas eiusdem tenoris. Quarum una dirigebatur discretis viris magistro Rudolfo de Dorn plebano in Vogano inferioris et Nicolao plebano de Sancto Dyonisio superioris Marchie archidiaconis, altera vero Symoni preposito Gurnocen(si) superioris et Iacobo plebano in Hous inferioris Karinthe archidiaconis, continentes de verbo ad verbum insertos tenores litterarum apostolicarum tam processus habiti per suprascriptum dominum nostrum summum pontificem VIII. Idus Octobr. proxime preteriti contra dominum Ludovicum ducem Bawarie predictum quam responsionis facte per eundem V. Idus Ianuarii ad ambassatam, quam idem dominus Ludowicus per supradictos suos certos nuntios sibi fecit. Precepit etiam eidem nuntio sive cursori sub iuramento quo tenebatur, quod huiusmodi litteras presentaret fideliter et referret.

1323.
Oct. 8.
1324.
Jan. 9.

(S. N.) Et ego Chonradus quondam^f Iacobi de Schennano Tridentin. dyoc. apostolica et imperiali auctoritate publicus notarius commissioni, dicto, precepto, mandato, publicationi, interpretationi seu expositioni, assignationi ac omnibus et singulis premissis una cum domino Ruberto notario subscripto de mandato supradicti domini archiepiscopi Salzburgen(sis) interfui eaque scripsi et in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi.

Et^g ego Rudbertus quondam Rudberti de Frisaco Salzburgen. dyoc. auctoritate apostolica publicus notarius commissioni, dicto, precepto, mandato, publicationi, interpretationi seu expositioni, assignationi ac omnibus et singulis premissis una cum domino Chunrado notario suprascripto ex mandato supradicti domini archiepiscopi Salzburgen(sis) interfui, ea scripsi et huic publice forme me subscripsi eamque meo signo consueto signavi. (S. N.)

929. *Litterae archidiaconi Marchiae inferioris ad archiepiscopum.* Iun. 27.

Originale (or.) ibidem in eadem capsula. Adsunt sigilli dorso impressi vestigia. — Ed. Lang l. c. I, 79 nr. 62a ex or. Editionem repetimus.

Extr. apud Riezler l. c. p. 181 nr. 370; reg. Mollat l. c. nr. 20391.

Cf. supra nr. 928 cap. 6.

Reverendo in Christo patri et domino suo karissimo domino Frid(erico) venerabili sancte Salzburgen(sis) ecclesie archiepiscopo apostolice sedis legato Rud(olfus) inferioris Marchie archidiaconus ac plebanus in Veg(ano) cum obedientia et devocione servicii totum posse.

10 Paternitatem vestram scire cupio per presentes, quod Zacharias vestre curie cursor lator presencium litteras vestras patentes cum appensione maioris vestri sigilli continentes processum domini apostolici contra Ludwicum ducem Babarie factum ad domum meam me tunc absente feria secunda proxima post diem transactam sancti Iohannis baptiste 15 procuratori meo post meridiem presentavit. Quorum tenorem et mandatum domum reversus feria quarta sequenti sum, prout michi iniunctum extitit, protinus exsecutus, cum 15 ipsi mandato et tenore transscriptis et sigillo meo signatis ad singulos prelatos et alios ecclesiarum rectores per inferiorem Marchiam meos nuncios emittendo.

Script(um) in Veg(ano), feria quarta predicta, anno Domini MCCCXXIII.

930. *Litterae archiepiscopi pontifici missae.* (Iun. Iul.)

20 *Servantur in codicibus Formularum 1 bibliothecae Salzburgensis saec. XIV. in. fol. 43; ed. Fr. M. Mayer 'Archiv für österreichische Geschichte' LXII, 176 nr. 2 ex 1;*

2 Monacensi lat. 1726 saec. XIV. fol. 112; contulimus nos; cf. Simonsfeld 'Münchener Sitzungsberichte, philos.-philol. Classe' 1890 II, 241;

3 Monacensi lat. 97 saec. XIV. m. fol. 111; contulimus nos; cf. Simonsfeld l. c.; 25 ex 2 et 3 potiores tantum lectiones adnotavimus.

Reg. Lang 'Acta' I, 181 nr. 241c.

Cf. infra nr. 973 et 968.

Sanctissimo etc.

Inter varias et diversas anxietates, que me ex omni latere^a coangustant, oculos 30 meos ad^b eximie magnitudinis vestre culmen^c attollo^d et sicut ovis a pastore^e, filius a patre, servus a domino presidium flagito^f et iuvamen ac in eo anchoram spei figo, a quo procedit et emanat subsistencia status mei. Intuens quoque^g, quod obediencia melior est^h quam victime^h et auscultare magis quam adipem arietum offerreⁱ, magis eligo personam pariter et ecclesiam michi commissam quibuscunque periculis subicere^j 35 et exponere quam inobedientie^k notam incurrere et apostolicis iussionibus contraire. Et ob^l hoc postquam recepi^m processus vestrosⁿ contra dominum Lud(wicum)^o ducem Babarie^p in regem Romanorum electum factos, illos universis suffraganeis meis non sine magnis periculis et laboribus notificavi iuxta^q mandati vestri tenorem, in meis civitate^r

930. ^a) me add. 2. ^b) deest 3. ^c) clemenciam 3. ^d) extollo 3. ^e) et add. 2. ^f) flagitat 2.
40 ^g) est melior 3. ^h) victima 1. 2. ⁱ) subiacere 1. 2. ^k) inobedire 1; inobedientiam 2. ^l) ab 2.
^m) recepit 2; recepti 3. ⁿ) vestri 3. ^o) deest 1; n 3. ^p) Bavarie 2. 3. ^q) formam add. 2.
^r) civitatibus 2.

1) 1. Reg. 15, 22.

et dyocesi convocatis ad hoc clero et populo feci solempniter publicari et cum omni diligencia observari. Sane [cum]^s principatus, terre, iurisdictiones, territoria prefati Lud(wici)^t necnon patruorum suorum ducum inferioris Babarie^u eidem^v tenaciter adherencium partibus meis sint contigua et cum iidem patrui^w sui alias^x sint, sicut et maiores^y progenitores eorum semper fuerunt ecclesie mee graves multipliciter et infesti, non modicam partem patrimonii et iurium illius usurpando et ad eius destructionem^z continue inhiando, personam quoque meam hostili odio persequantur, pro eo quod in hiis conatibus eorum pro modico posse meo rebellare et resistere non expavi, nunc dictus Lud(wicus)^a et patrui sui propter execucionem et observanciam mandatorum vestrorum adversum me acrius provocati in meum et ecclesie mee exterminium terribilius^b machinantur et nisi vestra preveniat et succurrat pietas, adunate fortitudinis sue mole me et ecclesiam meam conterent irrecuperabiliter et^c evertent. Sanctitati itaque vestre reverenter^e supplico^d et devote, quatinus super necessitatibus meis aperientes viscera misericordie vestre, illustribus principibus ducibus Austrie et Styrie necnon duci Karinthie et aliis, de quibus vestre placuerit^e vel expedire videbitur^e voluntati^b, vestris¹⁵ devotis me meamque ecclesiam dignemini favorabiliter commendare, mandantes ut prefati Lud(wici)^a suorumque patruorum rebellione durante michi pro vestri et apostolice sedis^f reverencia curent^g assistere prestando auxilium, consilium^h et favorem¹. Et si forte ad sinum matris ecclesie illi redire curaverint, eis reconciliacionis aditum non pandatis, donec nominatimⁱ expresse odium et rancorem, quibus me persecuntur iniuste,²⁰ abiciant et remittant, ut exinde vobis divina^k multiplicetur gracia et ecclesia mea, que diris tempestatibus et procellis utique^l concutitur, destructionis totalis evadat naufragium et ad laudem et gloriam nominis vestri sancti. Qualiter autem in execucione processuum laboraverim, discretus vir . . de . .^m canonicusⁿ talis nuncius meus specialis viva voce et instrumentis^o per eum confectis vos poterit plenius informare. Ceterum²⁵ supplico s(anctitati) v(estre), quatinus quasdam meas supplicationes² in alia littera sigillo meo conclusas concedere dignemini de gracia speciali.

931. 932. LUDEWICI SCRIPTA AD STURAS CIVITATUM SPECTANTIA.

1324. Mai. 30.—Iun. 9.

30

931. *Mandata de stura advocato provinciali solvenda. Mai. 30.*

Originalia duo, quorum 1 civitati Fridebergensi missum in tabulario Darmstadiensi: pendet sigillum lacsum loro membranaceo: ed. 'Urkundenbuch der Stadt Friedberg' I, 104 nr. 249 ex 1;

930. ^{s)} deest 1—3. ^{t)} Ludovici 1; L. 2. ^{u)} Bavarie 2. 3. ^{v)} eisdem 3. ^{w)} deest 2. ^{x)} vel 3. ^{y)} et add. 3. ^{z)} instructionem 2. ^{a)} deest 1; n 3. ^{b)} deest 3. ^{c)} et — reverenter des. 2. ^{d)} suppl. rev. 3. ^{e)} plac. — videbitur des. 1. 3. ^{f)} sed. ap. 2. 3. ^{g)} curetis 3. ^{h)} deest 1. 2. ⁱ⁾ nominati 3. ^{k)} div. nobis 3. ^{l)} undique 3. ^{m)} n de n 2. ⁿ⁾ . . de . . can. des. 3. ^{o)} instanciis 1.

1) *V. infra nr. 968.* 2) *Quas in adnotatione ponere liceat:* Fridericus^a archiepiscopus supplicat, quatinus in festivitate corporis Christi necnon^b quando ipsum et successores suos in ecclesiis cathedralibus, regularibus et collegiatis suarum dyocesis et provincie adesse contigerit^c in^d anniversariis dedicacionum et principalibus festivitibus illarum, sibi^b suisque successoribus usum pallii concedere dignemini de gracia speciali^e. *Cf. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 185 nr. 381.*

^{a)} Fridr. 2. ^{b)} deest 2. ^{c)} contingerit 3. ^{d)} si 3. ^{e)} etc. add. 2; Dat. etc. add. 3. ⁴⁵

2 civitati Wetzlariensi directum valde corrosum in tabulario civitatis; pendet sigillum parum laesum loro membranaceo; ed. Winckelmann 'Acta imperii inedita' II, 304 nr. 488 ex 2.

Editiones adhibuimus.

5 Böhmer, Reg. Ludw. p. 42 nr. 723.

Cf. supra nr. 630.

Wir Ludoweich von Gotes gnaden Römischer chunich ze allen zeiten merer des richs^a enbieten dem schulthas^b, den schöpfen, dem rat^c und der gemain der purger zū Frideberch^d, unsern lieben getriwen unser hulde vnd alles gūt.

10 Wan wir dem edeln mann Gōtfriden von Epenstein unserm lantvogt in der Wetdrai und seinen erben geben und geschaffet haben datz ew unser stewart, der ir uns schuldich seit jærleich^e ze geben, fünf gantzir jar, die sich anhebent von sant Marteins tach der nu schierist chumt über ein gantzes jar, für den schaden, den er in unserm dienst genomen hat, und umb den dienst, den er uns noch tūn schol, als sein 15 brief sagent, die wir im darüber geben haben¹, wellen wir und gebieten ew vestichlichen, daz ir in die selben stewart die vorgeschriben fünf jar gebt und in wartent seit domit an unser stat. Und sagen euch der ledich mit disem brief dieselben fünf jar in ze geben von unsern wegen, ez sei danne daz wir oder unser nachchomen an dem riche die stewart von in erlösten, des wir vollen gewalt haben. Darüber zū urchūde geben 20 wir ew disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist zū Franchenfurt, an dem nächsten Mitwochen vor den^f Pfingsten, do man zalt von Christes geburde dreutzeenhundert jar darnach in dem vierundzwaintzgestem jar, in dem zehenden jar unsers riches.

932. Definitio sturæ. Jun. 9.

25 Copia in Copiario qui rei privatae est. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 252 nr. 271. Editionem repetimus.

Wir Ludewig von Gotz gnaden Romischer künig zū allen ziten merer des reichs verjehin uffentlich an diesim briefe, ob iz geschicht das wir unser gewonlich sture da zū Geylnhusen, die uns unser lieben getrūwen die stad unde die gemeyn daselbiz jærlich 30 dinent, ymans virschuffen inzunemen, dem sollen sie nicht mere denne druwhundert phunt Heller jærlich geben unde soln die geben zū der ziit als gewonlich ist. Ist auch daz wir mit den burgern zū Franckenfort übirtragen, das die von Geylnhusen bie in in der sture blibent als ee, so woln wir³ das dieselben bürger von Geilnhusen glicherweise als die von Franckenfort stüren nach der marczal unde andirs nicht. Wer abir daz wir 35 mit den von Franckenfort nicht ubirtrügen unde die von Geylnhusen in sundir sture bliben, so sollen sie uns alle jar drühundert phunt Heller zū sture geben abir zū den eziten als vor gewonlich ist gewesen. Zū urkunde diz briefis.

Der geben ist zū Franckenfort, an dem nehisten Samstage nach Phingesten, do man zalte von Christz geburte druczehenhundert jar darnach in dem fierundeczwenczigisten, 40 in dem czehenden jar unsers rychz.

931. a) . . add. 2. b) me[ister] 2. c) den sch. dem rat *deesse videtur* 2. d) Wepflaren 2.
e) jærlichlich 2. f) *deest* 2.

1) *Deperditæ sunt*.

933. 934. LITTERAE REGIS ARAGONUM.

1324. Iun. 11.

933. *Litterae ad reginam Romanorum.* Iun. 11.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 26. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 44 citato p. 78 nr. 78 ex c. Editionem repetimus.

Cf. notam l. c. praecedentem.

Iacobus etc. illustri domine Elizabet karissime filie nostre paterne benedictionis plenitudinem cum salute.

Scit, karissima filia, ille summus et omnipotens Rex et Dominus, qui cuncta propria potestate disponit, quod sicut alias ad vos detulimus, durus casus, qui contingit illustri Frederico viro vestro nostro karissimo filio, vehementem causam tristicie visceribus nostris atulit doluimusque atque dolemus magne et sincere dileccionis paterne fervore, quem ad eum et vos indesinenter gerimus, nec remediabimur ab huiusmodi cordis angustiis, donec aliter fuerit divina pietate provisum. Angimur eciam, filia, dolore cordis intrinseco et paterna viscera nimium commoventur, dum statum vestrum, quem putabamus in gaudiis et honoribus constitutum, conspicimus taliter contristatum, eo praesertim quia vos ob terrarum distanciam nec videre ad consolacionem mutuam nec vobis impendere possumus alia remedia que decerent. Arbitrantes tamen discrecionem celitus vobis datam, quamquam intra vos avertitis, unde originem vestram et sanguinem naturaliter protraxistis, pensamus, quod vos ut discreta, sapiens acque bona que Deus ordinat pacienter suscipitis et prudenter agitis et que condicionem vestram sapiunt, sperando continue in illius summa misericordia, qui vulnerat et medetur¹ et qui sperantes in se ab omni tribulacione finaliter eripit et custodit. Igitur, karissima filia, ad hos sermones nostros paternos diligenter attendite et cogitaciones vestras et opera in Domino virtutum constituite, qui vos profecto a pressuris huiusmodi liberabit et proteget, sicque sit placitum nomini sancto eius. In quibuscumque autem utilibus pro premissis casu animum, Deus scit, habemus paratum et faceremus voluntarie que possemus. Sane scientes vos aliquantulum recreari, dum statum nostrum et karissimorum filiorum nostrorum fratrum vestrorum auditis, filiationi vestre presentibus significamus, quod nos et dicti incliti fratres vestri cum inclita domina Elizende regina Aragonum consorte nostra karissima corporea sospitate vigemus, notificantes specialiter vobis de inclito infanti Alfonso filio nostro primogenito, quod in partibus regni nostri Sardinie, [in] quibus est pro adquisicione eius, divina faciente clemencia sanus vivit et in ipsius adquisicionis negocio contritis hostibus feliciter prosperatur. Quesumus insuper, ut nos de statu vestro velitis crebris vicibus, quantum se facultas obtulerit, informare, quia recreabimur plurimum super eo.

Datum Barchinone sub sigillo nostro secreto, III. Idus Iunii, anno Domini MCCCXXIII.

B. de Aversone m(andato) r(egis).

934. *Litterae ad duces Austriae.* Iun. 11.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 26'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 79 nr. 79 ex c. Editionem repetimus.

Egregio viro Leopollo duci Austrie et Styrie, domino Carniole, March[i]e et Portus Nahonis^a, comiti de Asburg^b necnon langrauo superioris Alsacie generali ac inclitis

934. ^a) Mahonis c. ^b) Arburg c.

1) Iob 5, 18.

Alberto et Othoni ducibus fratribus suis sibi karissimis Iacobus etc. salutem et votive succesionis augmentum.

Scit ille summus et omnipotens Rex et Dominus, qui cuncta propria pietate disponit, quod sicut alias ad vos detulimus, durus casus, qui contigit illustri Frederico vestro fratri nostro karissimo filio, vehementem causam tristicie visceribus nostris attulit dolimusque atque dolemus magne et sincere dileccionis paterne fervore, quem ad eum indesinenter gerimus, nec remediabimur ab huiusmodi cordis angustiis, donec aliter fuerit divina pietate provisum. Angimur eciam, quia nos ob terrarum distanciam in predicto negocio adhibere non possumus remedia que dec[er]ent. Nam faceremus super hiis voluntarie que possemus. Sperantes autem, quod divina clemencia tribuente vestra providencia taliter operabitur exquisitis viis et remediis oportunis, quod votivus finis, quod summe nostra desiderat affeccio, subsequetur, nec apud vos super isto aliter curamus^c insistere, cum scimus et fratrum debitum et magne karitatis et dileccionis affectum, quibus Altissimus yicissim naturaliter vos coniunxit. Pro hoc tamen, licet ut credimus ex habundancia, magnificenciam vestram rogamus intente, quatinus illustrem dominam Elizabet karissimam filiam nostram et agenda sua habeatis honore nostri efficaciter commendata et erga eam vos geratis more fraterno et prout alte condiciones vestre et annexum debitum hoc requirunt. In illis namque vestris partibus vos antefate filie nostre habetis et debetis assistere, dirigere et iuvare, quia eius estis succursus et remedium singulare.

Datum Barchinone, III. Idus Iunii, anno Domini millesimo CCCXX quarto, sub sigillo nostro secreto.

Sequuntur haec: Ex predictis duabus litteris proximo registratis (nr. 933 et 934) missis domine Elizabet et Leopollo ac fratribus suis fuerunt faete quatuor littere consimiles sub eadem data, due misse per unum fratrem ordinis Carmelitane, qui erat de illis partibus et venerat ad capitulum Barchinone, et relique duo misse ad curiam domini pape Dominico de Bescarra scriptori domini regis, qui ibi est, tradende nunciis¹ dicti Leopolti, quem^d dictus dominus² significavit domino regi per suam litteram ibi esse.

935. 936. LUDEWICI SCRIPTUM PRO CANCELLARIO.

1324. Iun. 19.

935. *Scriptum regis.* Iun. 19.

Servatur in Transsumto (tr.) infra nr. 936. Descripsit H. Herre. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 42 nr. 724. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2011.

(1) Wir Ludowig von Gotes gnaden Romischer chunig zû allen zeiten merer des riches verjehen offenlich an disem gegenwertigen brieve und tûn chûnt allen den die in gesehent oder gehorent lesen, daz Herman von Lichtenberg unser getriwer canzeler durch unser besunder bette die bûrch zû Winzingen, die iezûnt manig jar zûrvallen ist und ôde gestanden hat, mit sinem gelte wider bûwen und wider machen sol und was er daran verbûwet, darumb sol^a dieselben bûrch sein und seiner erben, die er sein erben mit seinen brieven machet, pfant sein, dafür wir sei im mit disem gegenwertigen

934. ^c) in loco raso c. ^d) ita loco quos c.

935. ^a) er add. tr.

1) Cf. supra nr. 921. 2) An potius dominicus?

briefe verseezzen und verseezt^b han. (2) Wir verseezzen im auch und sinen erben, daz sei die bürch dester baz davon gehalten mogen, sechs sūmerin korngeltes aller wochen ūf unser mūlin, die in der Nuwen Stat gelegen ist, daz schultheizenampth ūf der Hart under der bürch, zehen pfunt Haller geltes von der bette ūf der Hart und daselbes funfthalb pfunt Haller geltes von den zinsen, drittehalb fūder wingeltes und anderhalbes von dem zehenden, der ieclich fūder geaht ist fūr fūnf pfunt geltes, und gemeinlich alle die reht und gewonheit gesūcht und ungesūcht, die darzū gehōrent, und die faugtey zū Mūsbach uber der herren hof von Heynbach mit allen den rehtten und gewonheiten, also sei bizher an ūns chummen seint. (3) Was ōch der vorgenant . . canzeler gūt, die zū der bürch gehōrent, erlōset, die sol er inne haben und sollent sein pfant sein mit der bürch und die sollen wir ane die bürch niht lösen. Bedarf aber er oder sein erben keines unsers briefes uber die erlōzten gūt, den sollen wir in auch daruber geben. Wer ōch, daz seich ieman des gūtes, daz zū der bürch gehort, diewil sei unzervallen was, underzogen hete ane ware urchunde, des sol der vorgenant . . canzeler und sein erben gewalt und maht han, dar an zū sprechen und an seich von unsern wegen zū ziehende. Und was im des selben gūtes in wirt, daz sol sein und seiner erben pfant sein zū der bürch glicher wise also daz ander gūt, daz zū der bürch gehoret, also vor geschriben ist. Und wanne wir oder unser erben dem vorgenanten . . canzeler und sein erben so vil geltes, also er an die bürch verbūwet und umb daz er gelozet hat, genczelich gegeben und geweren, so sol er und sein erben ūns oder unsern erben die bürch und daz gūt lediglich wider geben. (4) Und darumb so gebieten wir den richen und den armen lūten ūf der Hart, daz sei dem vorgenanten . . canzeler gehorsam sein also uns selbe. Wir globen ōch dem vorgenanten canzeler, daz wir in und sein erben an den vorgenanten pfanden^c sollen schirmen und fūrder und niht hinder^d, und gebieten unserm vicztūm der iezūnt ist oder der hernach wirt, daz er den vorgenanten . . canzeler schirme und furder an den vorgeschriben pfanden also unser eygen gūt und in daran niht hinder bei unsern hulden. (5) Und wan der vorgenant unser . . canzeler unsers ingesigels gewaltig was und noch ist, davon haben wir gebetten und geheizen den erwirdigen Heinrichen apthen zū Fūlde unsern fūrsten und die edeln manne Behrtold^d von Hennenberg, Friderichen von Truhendingen, Berhtold den jungen von Graysbach graven und Ūlrichen Haspel vicztūm an dem Rein unser lieben getriwen, daz sei die vor geschriben rede und saczunge under iren ingesigeln von wort zū wort, also sei an disem unserm brieve beschriben stant, beschriben, also daz den vorgenanten unsern . . canzeler ieman daran keiner geverde geziehen moge. Und haben ōch wir alle die vorgeschriben sache zū einem urchūde und gezūgniz lazen geschriben an disen brief und haben den besigelt mit unserm chuniglichen ingesigel.

Der gegeben ist zū Frankenfort, an dem nehsten Dinstage vor sant Johanstage zū sūnegihtten, do man zalt von Cristes gebūrt drūzehenhundert jar und in dem vierden- undzwanzigsten jare, in dem zehenden jare unsers riches.

936. *Transsumtum mandato regis confectum. Iun. 19.*

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsimus nos. Pendent loris membranaceis sigilla fere illaesa praeter sigillum comitis de Henneberg, quod valde laesum est. — Ineditum.

[W]Ir Heinrich von Gotes gnaden apth zū Fūlde, Berhtold von Hennenberg, Friderich von Truhendingen, Berhtold der junge von Graysbach graven und Ūlrich

935. ^{b)} verserezt tr.

^{c)} supra lineam add. tr.

^{d)} ita tr.

Haspel vitztûm an dem Rein verjehen offentlich an disem brieve, daz wir hût an disem tage da bei gegenwertig gewesen sein, da der hohwirdig herre chunig Lud(owig) von Rome gebot dem erbern manne hern Herman von Liechtenberg seinem cantzeler und in hiez, daz er den brief, der her nach von wort zû wort geschriben stat und den
 5 er im da selbes von wort zû wort lesen liez, besigelt mit seinem grôzern chuniglichen ingesigel, und daz uns da selbes unser herre der vogenant chunig bat und hiez, wan der vogenant . . cantzeler des selben ingesigels gewaltig were, daz wir die rede und satzung von wort zû wort, alse sei an dem selben brieve der her nach stat geschriben seint, heizen ôch beschriben und[er] unsern ingesigeln, ûf daz daz ieman den . . cantzeler
 10 an den sachen keiner geverde geziehen möht. Der brief stat also von wort zu wort:

‘Wir Ludowig von — jare unsers riches’. *supra* nr. 935.

Dar umb so haben wir die vogenanten apth Heinrich von Fülde, Berhtold von Hennenberg, Frid(erich) von Truhendingen, Berht(old) der junge von Graysbach graven und Ulrich Haspel vitztûm an dem Rein von heiz und gebot des vogenanten unsers
 15 herren des chunges, alse vorgeschriben stat, die selben rede und sautunge von wort zû wort an disen brief geheizen schriben und dar an zû einem waren urchunde unser aller ingesigel gehenket.

Der gegeben ist in der stat zû Frankenfort, an dem tage alse vorgeschriben stat.

937—941. LUDEWICI SCRIPTA PRO DIVERSIS.

1324. Iun. 24.—27.

937. *Quitatio super stura.* Iun. 24.

Copia (c.) in Copiario Alberti de Bardewik fol. 23^v tabularii Lubicensis. — Ed. ‘Codex diplom. Lubecensis’ II, 399 nr. 453. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 355 nr. 3218 (Addit. III).

25 Ludewicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris
 consulibus et universis civibus in Lubeke, fidelibus suis dilectis gratiam suam et
 omne bonum.

Cum vos ad requisicionem viri spectabilis Bertoldi comitis de Hennenberch secre-
 tarii nostri vobis tunc de hoc nostre concessionis litteras apportanti[s] computationem
 30 reddideritis oportunam de redditibus et censibus annalibus imperio et nobis a vobis
 debitis eidemque satisfeceritis ad integrum nostro nomine de omnibus annis retroactis
 usque ad festum nativitatis beate Marie virginis proxime affuturum de huiusmodi reddi-
 tibus et censibus, in quibus nobis et imperio fueratis obligati, solvendo secundum morem
 antiquum pro quolibet anno sexcentas libras parvorum denariorum Lubeke communiter
 35 currentium nomine census imperialis et pro qualibet libra viginti solidos computando,
 ideo nos indempnitatibus vestris salubriter prospicere cupientes, vos de censibus et
 redditibus, in quibus nobis et imperio usque ad pretactum terminum fueratis obligati,
 presentibus absolvimus et quittamus. Recognoscentes nos a vobis bene pagatos et con-
 tentos et decernentes, quod in pretacto festo nativitatis beate Marie sub anno Domini
 40 MCCCXXV. venturo et sic deinceps annis singulis redditus et census imperio debitos
 erogare et solvere debeatis secundum quantitatem superius designatam. Pro testimonio
 et evidencia premissorum sigillo nostro pendentem roborari fecimus presens scriptum.

Datum in Frankenfur, in festo nativitatis beati Iohannis baptiste, anno Domini
 M trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

1325.
Sept. 8.

938. *Infeudatio marchionis Brandenburgensis.* Jun. 24.

Originale (or.) in tabulario regio Berolinensi. Contulit R. Salomon. Pendet sigilli fragmentum filis sericis viridis flavique coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 42 nr. 727.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presentibus publice 5
profitemur, quod cum omnium terrarum^a dispendiose sint viduitates et dominorum
omnium vacaciones periculose quam plurimum diuturne, illorum tamen principatuum et
terrarum, qui specialiori nexu et prerogativis maioribus immediacius sacrum respiciunt
imperium et quorum incomodum pre aliis ipsum afficit imperium, periculosiores non
inmerito iudicantur, expedit eisdem, cum in ipsis maius vertatur periculum, caucius et 10
celerius provideri. Quapropter ne principatus et marchia Brandeburgen(sis) ac nobilis
archicameratus imperii ibidem cum ducatibus Stetinen(sis) et Deminen(sis), terra Star-
garden(sis), comitatu Wernigerode et omnibus aliis terris, comitatibus et dominiis, que
morte clare memorie quendam Woldemari marchionis Brandenburgensis principis nostri
karissimi, qui absque heredibus masculis et premissorum feodorum capacibus de medio 15
est sublatus, sicut ipsa in feodum a sacro tenuit imperio, ad nos fuerunt et imperium
iure feodi devoluta, viduitatis incomoda diucius deplorarent, predictum principatum ac
marchiam Brandeburgensem cum archicameratu, ducatibus et dominiis [predictis necnon]^b
cum omnibus aliis, que occasione predictorum predictus quondam marchio Woldemarus
tenuit et possedit, omni modo et forma, quibus de iure et [co]nswetudine^b hec fieri 20
debuerunt, illustri Ludowico filio nostro primogenito ac heredibus suis contulimus et
conferimus per presentes cum omnibus iurisdiccionibus, iuribus, honoribus, forestis,
nemoribus, campis, pratis, pascuis, aquis, piscariis, molendinis, monetarum cudicionibus et
omnibus aliis pertinenciis et attinenciis eisdem quesitis et inquesitis, quocunque nomine
nuncupentur, sicut dictus inclite memorie quondam Woldemarus marchio eadem eciam 25
in vita sua tenuit et possedit, ipsumque et heredes suos eciam de omnibus et singulis
premissis investivimus nostre annulo maiestatis. Omnem errorem seu defectum in eisdem
factum et quamecunque sollempnitatem obmissam supplentes de nostre plenitudine pote-
statis et mandantes omnibus dicti principatus marchie Brandenburgensis, archicameratus,
ducatuum, comitatum et dominiorum vasallis fidelibus . . ducibus, . . comitibus, . . nobi- 30
libus, . . baronibus, . . castellanis, . . officiatibus, civibus et omnibus aliis tam parvis quam
magnis in ipsis et ipsorum pertinenciis constitutis, quatinus in omnibus premissis dictum
Ludowicum pro principe et marchione, archicamerario et domino recipiant et pertractent
ac more quondam Woldemari predicti fidelitatis prestent homagia et obediant et intendant.
Sicut maiestatis nostre gravem offensam ac aculeos vindices voluerint evitare. In 35
premissorum igitur testimonium presentes nostre maiestatis sigillo ex certa sciencia
iussimus communiri.

Datum et actum in Nuremberg¹, in die sancti Iohannis baptiste, anno Domini
millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

939. *Confirmatio privilegiorum.* Jun. 26.

*Originale (or.) in tabulario civitatis Brandenburgensis. Contulit idem vir doctissi-
mus. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. — Ed. Riedel 'Codex diplomaticus' I, 9
p. 27 nr. 37 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 42 nr. 728.

Cf. etiam l. c. p. 274 nr. 2681 (Addit. I) et p. 355 sq. nr. 3219 et 3220 (Addit. III). 45

938. ^a) terrorum or. ^b) uncis inclusa corrosa sunt or.

1) Cf. J. Ficker in Böhmer, Reg. Ludw. Addit. III p. X—XIII.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . consulis et universitati civium Nove civitatis in Brandemburch, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Regia munificencia licet omnibus esse consueverit liberalis, illos tamen graciosius amplectitur et favore prosequitur ampliori, quos fide, devocione et operis exhibicione sibi fore conspiciit propiciores. Consideratis igitur fidelitatis et devocionis vestre meritis, porrectis nobis vestris petitionibus benivolencius annuentes, nostri ac illustris Ludowici marchionis Brandenburgensis primogeniti et principis nostri karissimi nomine, cui vos devote et humiliter subdidistis, omnia privilegia, libertates, iura et scripta antiquitus a marchione Woldemaro et prioribus marchionibus Brandenburgensibus vobis tradita et concessa, sicut ea racionabiliter sunt tradita et concessa, approbamus, confirmamus et presentibus litteris innovamus. Ad hec declaramus, diffinimus ac notum facimus universis, quod vos ac civitas vestra cum contingentibus murorum edificiis et toto suo ambitu atque fundo a nullo principe ecclesiastico, archiepiscopo, episcopo vel inferioris gradus prelato vel persona nec eciam seculari, rege, duce vel inferioris status comite, domino vel barone in feodum descenditis, sed immediate ad sacri Romani imperii et regum ac principum collacionem et feodum pertinetis. In quorum omnium testimonium presentes vobis dedimus et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. in Franchenfurt, VI. Kalendas Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, regni vero nostri anno decimo.

940. *Litterae credenciales regi Daniae missae. Iun. 27.*

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In dorso manu fere coeva scripta leguntur: auctoritas recipiendi pecuniam a rege Danorum nomine dotis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 43 nr. 729.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus illustri Cristoforo Danorum regi fratri suo carissimo fraterni amoris et amicie continuum incrementum.

Dedimus et presentibus damus spectabili viro Bertoldo comiti de Hennemberg secretario nostro dilecto liberam facultatem petendi et recipiendi a te pecuniam vel pecunias de dote seu donacione propter nupcias danda filio nostro illustri Ludowico marchioni Brandenburgensi et filie tue Margarete ad ipsorum necessitatem et utilitatem ac commodum et quomodolibet alias, sicut visum sibi fuerit, erogandas et convertendas. Reddentes te quitum, liberum et solutum de omnibus sibi datis et traditis, super quibus tibi litteras suas duxerit in testimonium concedendas.

Dat. in Franchenfûrt, V. Kalendas Iulii, anno Domini MCCC vicesimo quarto, regni nostri anno decimo.

941. *Scriptum pro comitibus de Furstenberg. Iun. 27.*

Originale (or.) in tabulario Furstenbergensi. Sigillum desideratur. — Ed. 'Fürstenbergisches Urkundenbuch' II, 82 nr. 126 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3221 (Addit. III).

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer chunich zû allen zeiten merer des riches tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir umb besunderir gunst, die wir zû den edeln mannen Iohann und Gotfriden brüder grafen zû Furstenberch unsern lieben getriwen haben, und auch dienst, die si uns getan habent,

gegeben haben nutz unser Juden zû Vylinge, die ietzon do wonent und hernach dar choment, als lange von in ze haben und in ze nemen von unser wegen, biz daz wir daz widerrûffen. Wær aber daz wir bei unsern zeiten daz niht widerrûffen, so schullen die vorgeanten grafen der selben Juden nutz inne haben und uf heben, als lange bis daz unser nachomen an dem riche in fumfzich march silbers gelten und si der richten, für die wir wellen, daz danne der nutz ir pfant sei. Und geben in dar über zû urchunde disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist zû Franchenfurt, des Mitihen nach sant Iohanns tag zû sunnwenden, do man zalt von Christes geburde dreutzehenhundert jar dar nach in dem vierundzweintzgestem jar, in dem zehenden jar unsers riches.

942. 943. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD DIVERSOS MISSAE.

1324. Iul. 3.—7.

942. *Litterae regi Bohemiae et archiepiscopo Trevirensi missae. Iul. 3.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 72 nr. 886. Contulimus nos. — Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 75 nr. 49 ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 319 nr. 678 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pábste nr. 220 (Addit. I); Dudik 'Iter Romanum' II, 92 nr. 72.

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri.

Nuper tanquam certi de regali prudentia et filiali constantia confidentes fidei atestante relatu exultanter audivimus, quod tu, fili carissime, fili benedictionis et gratie, stimulatus a quibusdam emulis ac rebellibus nostris et sancte Romane ecclesie matris tue super certis, que regio derogare videbantur honori et solidum erga nos et ipsam ecclesiam filialis devotionis affectum abs[c]indere pretendebant, divina gratia labiis tuis infusa respondisti eis consulte, caute ut decuit, sapienter et prudenter. De quo sinceritatem celsitudinis regie cum gratiarum actione multiplici sonoris in Domino laudibus commendantes, apud Deum supplices preces effundimus, quod sicut circa hec et alia sibi grata sue virtutis dono continue proficis, sic votivo sue retributionis munere prospereris.

In eundem modum mutatis muta[n]dis archiepiscopo Treverensi.

Datum Avinion(e), V. Non. Iulii, anno octavo.

943. *Litterae civitati Coloniensi directae. Iul. 7.*

Copia (c.) ibidem fol. 75 nr. 887. Contulit K. H. Schäfer. — Ed. l. c. I, 75 nr. 50 ex c.; Sauerland l. c. I, 320 nr. 679 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pábste nr. 221 (Addit. I).

Dilectis filiis iudicibus, scabinis, consulibus, proconsulibus, magistris civium totique magistratui civitatis Coloniensis.

Devotionis vestre litteras nuper apostolatui nostro presentatas eo letiori manu recepimus et contenta in eis pleniori collegimus intellectu, quo vestram et insignis civitatis Coloniensis sinceram devotionem et fidem, quibus erga Deum et Romanam ecclesiam

prefulgetis, sicut et predecessores nostri hactenus clarius^a et serius recensebant. Sane, fili, letamur admodum et inde nobis causa magne iocunditatis accedit, quod civitatem eandem et cives ipsius in devotione, fidelitate et obedientia memorate ecclesie matris vestre, postquam ibidem fidei cultus catholice vigit, perstitisse constanter ac persistere velle [et] perseverare in illis, argumentis et rationibus evidentibus recolendo matris eiusdem beneficia prudenter ac provide descripsistis, quas quidem in publicatione processuum per nos nuper contra magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie discorditer in regem Romanorum electum propter graves excessus ab ipso contra Deum et eandem ecclesiam commissos habitorem solemniter facta Colonie ac ipsorum observatione, parendo scriptis apostolicis vobis directis super hoc, sicut litterarum ipsarum grate lectionis habebat series, promptis et devotis operibus ostendistis. Super quibus providentiam vestram cum gratiarum actionibus plurimum in Domino commendamus, illam rogantes et hortantes attentius, quatinus in premissis sic laudabiliter continuatione solida persistatis, quod eiusdem matris, que vos brachiis sincere dilectionis amplectitur, mereamini tamquam benedictionis filii gratiam ampliorem. Super petitionibus autem, de quibus faciebant predictae vestre littere mentionem, vobis favorabiliter, quantum cum Deo poterimus, breviter intendimus respondere.

Dat. Avinion(e) Nonas Iulii, anno octavo.

944. IOHANNIS XXII. PAPAE QUARTUS PROCESSUS CONTRA LUDEWICUM REGEM.

1324. Iul. 11.

Originalia servata non sunt. Contulimus nos ipsi copias quae sequuntur:

1 *copiam coevam autographo infra nr. 945 insertam;*

2 *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 fol. 113^r ep. 478, ubi rubrum:*
processus privationis contra Bavarum; *quem partim tantum inspeximus;*

3 *cod. bibliothecae Dresdensis A 70 saec. XIV. ex., de quo v. supra ad nr. 792 sub 2, fol. 14, ubi rubra:* Quartus processus privationis iuris si quod duci Bavarie discorditer in regem Romanorum electo competiit seu competebat in regno eodem *itemque* Privatus Bavarus iure regni et imperii.

Quae conveniunt cum Processibus primo supra nr. 792 et tertio supra nr. 881, ea typis minoribus excudenda curavimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 216 Pabste nr. 31; Oberbayerisches Archiv I, 86 nr. 63; Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 79 nr. 62b.

Iohannes^a episcopus servus servorum Dei^a. Ad perpetuam rei memoriam.

1. Sicut ad curam periti medici pertinet adhibere fomenta fortia, cum levia non prodesse cognoscit, sic profecto presidentis officio congruit, cum ad correctionem perversorum inflictas penas non sufficere percipit, ut adiciat graviores. Hinc per psalmistam in chamo^b et freno maxillas illius constringere¹ Dominus precipit, qui ad suum presidem eius non obediendo salutaribus monitis appropinquare¹ contempnit. Haec utique circa personam viri magnifici Ludovici ducis Bavarie in discordia^c in regem Romanorum electi nos servasse declarant evidentius que secuntur.

943. ^a) clarue c.

944. ^a) Iohannes — Dei des. 2. ^b) camo 2. ^c) discordiam 1.

1) Cf. Ps. 31, 9.

2. Dudum siquidem pro eo^d quod dictus dux Bavarie in discordia in regem Romanorum promovendum in imperatorem electus discordi electione huiusmodi per ecclesiam Romanam, ad cuius examen persone electi in regem Romanorum in imperatorem assumendi approbatio et electionis admissio pertinet, electione huiusmodi non admissa nec eius approbata persona, nomen regis Romanorum indebite usurpaverat ac regni Roman(i) et imperii administracioni se in eiusdem ecclesie manifestam iniuriam, plurimorum scandalum, sue et aliorum multorum animarum periculum ac etiam contra processus nostros adversus talia presumentes excommunicationis et alias diversas spirituales et temporales penas et sententias continentes factos antea et solenniter publicatos nimis presumptuose et periculose ingesserat^e, exigendo videlicet et recipiendo sub prefato titulo regio fidelitatis in Alamanie^f et nonnullis Italie partibus tam a personis ecclesiasticis quam secularibus vassallis imperii per se et alios iuramenta ac de^g dignitatibus, honoribus et officiis ad eiusdem Roman(i) regni seu imperii disposicionem spectantibus pro suo libito disponendo, sicut^{*} diebus preteritis de marchionatu Brandeburgen(su)^h, quemⁱ primogenito suo de facto publice contulit, ordinavit, et alia plurima exercendo, que ad eiusdem Romani regni et imperii regimen non est dubium pertinere, necnon^{*} ecclesie memorate rebellibus sicut Galeatio de Vicecomitibus^{*} eiusque fratribus^{*} de crimine heresis^{*} a suis competentibus iudicibus exigente iusticia sententialiter et publice condempnatis ac nonnullis aliis perfidis Dei et ecclesie predictae hostibus se contra ipsam defensorem exhibuerat et fautorem^{*} et alia gravia commiserat, que necnon et alia plura^k, que circa premissa temere presumpserat attemptare, adeo erant notoria, quod nulla tergiversacione celari poterant nec sub^l dissimulationis^m neglectu irreprehensibiliter incorrecta relinqui, certos processus, per quos ipsum a deviis huiusmodi ad veritatis et iustitie semitam reducere credebamusⁿ, de fratrum nostrorum consilio diversis temporibus fecimus contra eum. Primo namque^o, videlicet VIII. Id. mensis Octobris proximo iam elapsi, ipsum per edictum publicum presente fidelium multitudine copiosa monuimus et in virtute sancte obedientie ac sub excommunicationis pena, quam ipsum, nisi cum effectu huiusmodi monitioni pareret, incurrere volumus ipso facto, auctoritate apostolica districtius sibi duximus iniungendum, ut infra trium mensium spatium a die predicta inantea computandum, quos ei ad hoc de fratrum ipsorum^p consilio pro peremptorio termino duximus assignandos, ab administratione, fautoria et defensione predictis penitus abstineret^q, administracionem ipsam per se vel alium seu alios nullatenus resumpturus, nisi tunc demum cum et si electionem suam huiusmodi^{*} ac^r personam ipsius per sedem apostolicam approbari contingeret et admitti, quodque gesta per eum post presumpsum^s ab eo memoratum titulum circa premissa, quatenus de facto processerant, cum de iure^{*} velud^t ab eo, cui ius non^u compete^{bat} eadem faciendi^r, presumpta nullomodo tenerent, infra dictum terminum quantum sibi foret^v possibile realiter revocaret. Aperte sibi nichilominus intimantes, quod si in premissis per eum infra prefatum terminum exequendis negligens existeret vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem penarum, in quas propter notorios memoratos excessus inciderat vel incideret in futurum et alias quantum suaderet iustitia procederemus eius absentia^w non obstante. Universis insuper^x patriarchis^x, archiepiscopis et^x episcopis aliisque personis ecclesiasticis, quibuscunque sub pena suspensionis^y ab officio et beneficio, quam eos incurrere volumus ipso facto, nisi infra dictum terminum huiusmodi nostre inhibitioni efficaciter obedirent, et tam ipsis quam omnibus et singulis civitatibus, communitatibus^{*}, universitatibus necnon personis singularibus quibuscunque, cuiuscunque conditionis aut status existerent, etiamsi regali aut alia quacunque dignitate fulgerent, in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis in personas et interdicti in terras eorum necnon privacionis privilegiorum quorumcunque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que ab ecclesia vel

944. d) pro eo des. 3. e) iniesserat 1. f) Alamannie similiter semper 2. 3. g) ac de in loco raso 1. h) Brangdeburgen. 1. i) . . add. 2. 3. k) plurima 2. l) deest 2. 3. m) dissimulacione 2. n) debeamus 2. o) namque 2. p) ips. fratrum 2. 3. q) abstinere 3. r) ac — faciendi in loco raso artius scripta 1. s) resumptum 3. t) velut 2. 3. u) deest 1; in loco raso 2. v) for. sibi 2. w) absentia 2. x) . . add. 3. y) in loco raso 1.

imperio quomodolibet obtinerent, districtius duximus inhibendum, ne prefato^z Ludovico in premissis vel aliis regni seu imperii tangentibus regimen tanquam regi seu in regem Roman(orum) electo, nisi et quousque dictam electionem et personam ipsius per sedem eandem^a approbari contingeret et admitti, parerent in aliquo seu intenderent quovis modo neve eidem circa premissa preberent auxilium,
5 consilium vel favorem.

3. Qua dilatione pendente dilecti filii Albertus de Swartzburch^b magnus preceptor ordinis Hospitalis Sancti Iohannis Ierosolimitani per Alamaniam necnon magister Ernestus^c de Sebech archidiaconus Herbipolensis et Henricus de Throno^d canonicus Pragensis ad sedem apostolicam personaliter venientes^{*} coram nobis et fratribus nostris^{*} videlicet IIII. Nonas mensis Ianuarii proxime preteriti
10 eiusdem Ludovici procuratorio nomine comparere curarunt fidemque^e de suo procuratorio facientes per quasdam patentes litteras ipsius electi, ut asserebant et prima facie apparebat, communitas sigillo^{*}, in cuius quidem sigilli circumferentiis legebatur 'Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus' ipseque^f littere incipiebant 'Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus^f. Ad universorum^{*} etc.' Et subsequenter^{*} II. *Non. mensis eiusdem^{*} pro-
15 curatores ipsi^{*} in consistorio supplicarunt^{*} per nos dicto eorum domino aliquem super premissis^{*} decentem^g terminum indulgeri. Nos vero super hoc cum eisdem fratribus diligenti
deliberatione prehabita et de ipsorum^h consilio eisdem procuratoribus duximus respondendum, quod quia dictus noster processus ad omnia et singula in ipso contenta sufficientem terminum continebat, ipsum in aliquo tollere vel suspendere nolebamus, sed
20 illo in suo totali effectum atque^k robore permanente non intendeabamus usque ad duos menses tunc immediate^l sequentes ad publicationem penarum, quas idem electus propter^m excessus predictos incurrerat, procedere seu nostrum contraⁿ ipsum processum quomodolibet aggravare, prout hec in^o litteris nostris inde confectis plenius continentur^p, Quam
quidem dilationem dicti procuratores cum gratiarum actionibus acceptarunt, infra quos quidem
25 duos menses prefatus electus nec per se coram nobis comparuit nec aliquis alius pro eodem.

4. Quamvis autem eiusdem electi in non parendo^{*} nostris monicionibus et mandatis
inobediencia pertinax et ipsius infra^q predictum secundum terminum et postea etiam^{*} diebus pluribus expectati coram nobis per se vel procuratorem legitimum^r minime comparentis
30 temptus evidens ac scandalum^{*} et pericula plurima, que^{*} premissorum dissimulatio et impunitas vel^s dilata iustitia probabiliter minabantur, omnino exigenter super premissis contra eundem electum de remedio celeri mediante iustitia provideri, nos tamen experiri volentes, utrum per
viam mansuetudinis eum possemus a tam periculoso devio revocare, a publicatione seu
impositione penarum, quibus se propterea obnoxium reddiderat, preter excommunicationis
35 sententiam per nos in eum, nisi nostris pareret monitionibus, ut premittitur promulgatam, quam^t ipsum de eorundem fratrum consilio X. Kal. Aprilis proximo preteriti
astante multitudo copiosa fidelium declaravimus incurrisse, protunc^q duximus abstinendum. Sane adhuc per adiectionem penarum aliarum, cum predictam excommunicationis penam non sufficere videremus, ipsum a tam pernicioso^u devio revocare volentes, dicta
40 die de fratrum eorundem consilio ipsum per nostrum edictum publicum solenniter auctoritate
predicta monuimus sibi que^{*} sub pena privationis omnis^v iuris, si quod ei ex sua electione predicta^{*} ad dicta regnum et imperium compete-
bat, quam si monitioni et mandato huiusmodi efficaciter non pareret, eum incurrere volumus ipso facto, districtius^w duximus iniungendum, ut infra trium mensium spatium a dicta die inantea computandum^{**} ab intitulatione et denomi-
natione regali huiusmodi per eum indebite usurpatis et administratione regni et imperii predic-

944. ^z) predicto 2. 3. ^a) apostolicam 3. ^b) Siratzburch 1. 3; Syratb. 2. ^c) Ernesturp 1—3.
^d) Throno 1; Thorono 2. ^e) fidem 1. ^f) ipseque — augustus per dittographiam exciderunt 3. ^g) competentem 3; cf. nr. 881. ^h) sequ. rasura in 1. ⁱ) set 3. ^k) ac 2. ^l) inn. 2. ^m) per 3.
ⁿ) seu — contra in loco raso 1. ^o) hec in in loco raso 1. ^p) continetur 2. ^q) in loco raso 1.
50 ^r) legitt. 3. ^s) nec 3. ^t) contra 3. ^u) periculoso 3. ^v) deest 2. ^w) ei add. 3.

torum ac rerum et iurium eorundem penitus abstineret, se regem Romanorum non intitulado nec^x denominando nec describendo ulterius nec^y se^z per alios quantum in eo foret tali intitulari vel describi titulo seu nomine faciendo, denominationem, intitutionem et administrationem predictorum^{z*} non resumpturus ulterius, nisi si et quando electionem predictam^{*} et personam ipsius per eandem sedem approbari contingeret et admitti.

cap. 5.

5. A fautoria quoque et defensione tam dictorum hereticorum Mediolanen(sium) rebellium Dei et ecclesie quam Ferrarien(sium), videlicet Raynaldi et Opizonis olim marchionum Esten(sium) de heresi similiter condempnatorum ac rebellium ecclesie supradicte ipsorumque fautorum, valitorum et sequacium omnino desisteret necnon fidelitati et homagio, que ratione civitatis Ferrarien(sis) ad plenum ius et proprietatem Romane ecclesie pertinentis presumpsit de facto 10 ab eisdem recipere in nostrum et eiusdem ecclesie magnum contemptum atque dispendium et preiudicium manifestum, renunciaret omnino et publice ac a se illa prorsus abiceret, quasi sibi numquam prestita extitissent, nec ratione illorum in civitate^{*} predicta eiusque districtu vel civibus ac districtualibus eorundem aliquid iuris presumeret usurpare, sed potius predicta omnia usurpata, presumpta et attemptata per ipsum sub denominatione et intitutione predictis seu colore 15 vel occasione ipsorum curaret^{*} infra dictum terminum, prout sibi foret^a possibile, solenniter et publice revocare ac parere in omnibus predictis^b nostris monitionibus et mandatis et^c ad eiusdem ecclesie rediret gremium, de offensionibus et iniuriis supradictis satisfactionem debitam impensurus. Et insuper postquam predicta omnia revocasset et paruisset in illis effectualiter et plenarie nostris monicionibus, inhibitionibus et mandatis, nos de hiis omnibus infra predictum 20 terminum per litteras autenticas^d vel instrumenta publica certificare curaret et nichilominus compareret infra eundem terminum per se vel procuratorem seu procuratores ydoneos coram nobis super dictis^e excessibus, offensionibus et iniuriis et super pena privationis iuris, si quod sibi compete-^bbat vel competierat ad regnum seu imperium supradicta, declaranda seu inferenda necnon et penis aliis, quibus excessus^{*}, inobedientia et contemptus predicti obnoxium^f eum^{g*} reddiderant, diffini- 25 tivam sententiam et nostrum beneplacitum, quantum nostrum pateretur officium, auditurus et alias facturus et recepturus, quod iustitia suaderet. Quem quidem terminum^h eidem electo de dictorum fratrum consilio ad premissa et premissorum singula peremptorium esse voluimus et pro peremptorio duximus assignandum, eidem apertius predicentes^{*}, nos ad premissa coniunctim vel divisim, si neque veniret neque mitteret, processuros, prout expedire videremus, eius absentia non obstante. 30

cap. 6.

6. Preterea universos patriarchas, archiepiscopos et episcopos ceterasque personas ecclesiasticas, que parere forsitan neglexerant^{*} nostris monitionibus, inhibitionibus et preceptis contentisⁱ in processibus supradictis eidem duci tanquam regi seu in regem Romanorum electo parendo vel obediendo^{*} aut prestando^{*} per se vel alium seu alios auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, incurrisse penam suspensionis ab officio et beneficio in eisdem pro- 35 mulgatam processibus de dictorum fratrum consilio declarantes^{*} eosdem monuimus eis-^bque tam sub excommunicationis, quam ipsos^{*} dictis monitionibus et inhibitionibus non parentes incurrere voluimus ipso facto, quam sub privationis dignitatum, personatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum penis et sententiis, ad quarum^{*} inflictionem contra non parentes nos infallibiliter processuros prediximus, prout nobis expediens videretur, districtius duximus 40 inungendum ac etiam inhibendum^{*}, ne ipsi vel eorum aliqui prefato duci tanquam regi vel in regem Romanorum electo super hiis, que ad regnum et^k imperium supradicta aut eorum regimen et administrationem pertinent, quovismodo parerent, adhererent^{*} vel intenderent seu prestarent per se vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte consilium, auxilium vel favorem^l. Quibus penis et sententiis adeo ipsos ligari et astringi voluimus et 45 decrevimus, acsi propriis eorum nominibus nominati fuissent specialiter et expresse^m.

944. x) vel 3. y) sequitur rasura 1; per add. 3. z) sequitur rasura 1; nec add. 3. z*) predictas 2.
a) foret sibi 3. b) predi in loco raso 1. c) deest 3. d) auttent. semper 3. e) predictis 3.
f) obnoxium 1. g) eum obnox. 3. h) sequ. rasura 1. i) contemptis 1. k) vel 3. l) aux. vel
fav. in loco raso artius scripta 1. m) expressi 1.

7. Et licet contra civitates, communitates, universitates et singulares personas*, que in cap. 7. predictis et circa ea forsitan deliquerant, ad debitam impositionem penarum fuisset merito procedendum, de benignitate tamen sedis apostoliceⁿ illas amplius expectantes*, omnibus et singulis civitatibus, communitatibus, universitatibus et personis singularibus*, cuiuscunque preminentie, dignitatis, status vel conditionis existerent, etiamsi regali aut alia quacunque dignitate* fulgerent, in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis in singulares personas et interdicti in civitates, terras et loca ipsorum ac communitates et universitates predictas, quas illas, si contra facerent, incurrere voluimus eo ipso^o, necnon privationis privilegiorum quorumcunque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que a Romana vel aliis ecclesiis seu imperio quomodolibet obtinerent, penis et sententiis iniunximus* districtius inhibendo, ne predicto electo in premissis vel circa ea tanquam regi seu^p in regem Roman(or)um electo, nisi si et cum electionem suam admitti et personam suam per eandem sedem approbari contingeret et admitti, parerent et^p intenderent aut adhererent seu prestarent per se vel per^q alium seu alios quoquomodo consilium, auxilium^r vel favorem, nos ad illationem penarum huiusmodi et alias contra eos vel illos ex eis, qui contrarium attemptare presumerent^s, processuros sicut oportunum existeret predicentes, non obstantibus fidelitatis et quibusvis aliis iuramentis, per que ipsi vel eorum aliqui dicto electo se quomodolibet astrinxissent, ad quorum observantiam veluti prestitorum ei, cui minime prestari debuerant, iurantes huiusmodi nullatenus artabantur^t, que nos etiam ad cautelam in prefatis nostris processibus auctoritate apostolica duximus relaxanda, seu quibusvis aliis privilegiis et indulgentiis apostolicis sub quacunque forma* verborum eidem electo vel quibusvis aliis* concessis, que sibi vel eorum alicui contra processus nostros prefatos seu eorum aliquem noluimus in aliquo suffragari.

8. Confederationes quoque, pactiones et societates, si que inter ipsum electum et quascunque civitates, communitates et universitates ac singulares personas, cuiuscunque sint preheminentie^u, dignitatis, condicionis vel status, etiamsi patriarchali vel alia superiori* vel^v regali seu quavis alia dignitate fulgerent, super predictis vel ea tangentibus facte seu inite fuerant sub quacunque forma vel expressione verborum, etiamsi penarum adiectione, iuramentorum prestacione vel^w quacunque fuerant alia firmitate vallate, utpote in divine maiestatis offensam ac contra iura et honorem sancte matris ecclesie ac dampnum et preiudicium rei publice et periculum animarum* presumptas^y decrevimus nullas, cassas, irritas et inanes ac nullius existere firmitatis easque, quatenus de facto processerant, revocavimus, cassavimus, irritavimus, dissolvimus et omnino viribus duximus vacuandas. Iuramenta insuper super hoc prestita relaxavimus de apostolice plenitudine potestatis. Omnes etiam illos et singulos, qui confederationes, pactiones et societates huiusmodi dicto electo contra processus huiusmodi post dictum terminum presumerent observare, predictas* penas et sententias incurrere voluimus ipso facto, contra eos gravius spiritualiter et temporaliter processuri, prout nobis expediens videretur.

9. Ceterum predictas suspensionis et excommunicationum ac interdicti sententias sic volumus^z inviolabiliter* observari, quod absolvendi ab eis vel relaxandi easdem nisi tantum in mortis articulo tam omnibus penitentiariis nostris quam quibuscunque aliis confessoribus generalibus vel specialibus^a seu familiaribus quarumcunque vel quantumcunque sublimium personarum ubilibet consistentium, etiamsi^b eis a nobis vel aliquo predecessorum nostrorum sub quacunque verborum forma absolvendi a sententiis hominis vel canonis seu eas relaxandi generalis vel specialis facultas concessa fuisset vel concederetur in posterum^c, ademimus potestatem, absolutionem et relaxationem huiusmodi soli Roman(o) pontifici reservantes. Quod si forsitan eos vel eorum aliquem in predicto mortis articulo absolvi contingeret, nisi sanitate recepta sedi^d apostolice quam primum possent^e comode

944. ⁿ) sed. ap. tamen cum signo transponendi 1. ^o) ipso eo cum signo transponendi 1. ^p) vel 3.
^q) deest 3. ^r) aux. cons. 3. ^s) presumpserint 3. ^t) arctab. 3. ^u) premin. 3. ^v) aut 3.
^w) iuram. — vel in loco raso artius scripta 1. ^x) peric. anim. in loco raso artius scripta 1. ^y) presumentes 3.
^z) sic volumus in loco raso 1; voluimus 3. ^a) in loco raso 1. ^b) etiam in loco raso 1.
^c) impost. semper 3. ^d) rec. sed. in loco raso 1. ^e) posset 1.

se representare curarent satisfacturi de premissis iuxta mandatum Romani pontificis, in predictam excommunicationis sententiam reciderent ipso facto.

cap. 10.

10. Et ut prefati processus nostri ad eiusdem electi et aliorum quorum intererat communem noticiam devenirent, cartas sive membranas processus continentes eosdem temporibus quibus facti fuerunt in* Avinionen(sis) ecclesiae ostiis^f appendi fecimus seu affigi, que ipsos processus suo quasi sonoro preconio et patulo indicio predicarent^g, ut predictus electus et alii, quos processus ipsi tangebant, nullam possent excusacionem pretendere, quod ad eos minime pervenissent vel quod ignorassent eosdem, cum non esset verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter esset omnibus publicatum. Eosdem quoque faciendo processus auctoritate apostolica decrevimus, quod processus ipsi prefatum electum et alios supradictos apprehenderent et artarent, acsi eisdem personaliter publicati et insinuati solenniter extitissent, constitutione quacunque apostolica in contrarium edita non obstante, cum ad eiusdem electi presentiam pro ipsis processibus publicandis et insinuandis eidem securus non pateret accessus nec possent comode singulorum quos tangebant auribus inculcari.

11. Verum^h quia infra prefatum trium mensium spacium eidem Ludovico ad depou-
nendum titulum regium et ab administratione regni et fautoria hereticorum et rebellium
predictorum penitus abstinendum necnon realiter et cum effectum, quecunque de facto,
cum non potuisset de iure, tanquam rex Romanorum gesserat, quantum sibi foret possi-
bile revocandum nobisque et ecclesie satisfaciendum de iniuriis, offensis et gravaminibus
per premissa nobis et eidem ecclesie temere irrogatis ac de premissis per authenticas
litteras vel instrumenta publicaⁱ nos certiores reddendum et hec^k sub pena privationis
omnis iuris, si quod ei ex sua electione predicta ad dicta regnum et^l imperium com-
petebat seu competierat, quam^l nisi premissis pareret efficaciter, eum ipso facto
incurrere volumus, prout superius plenius continetur^m, necnon et super dictis excessibus
et iniuriis ac super pena privationis predicta declaranda seu inferenda et penis aliis,
quibus excessus et inobedientia ac contemptus predicti obnoxium eum reddiderantⁿ,
diffinitivam sententiam et nostrum beneplacitum audiendum, quantum nostrum pateretur
officium, per nos peremptorie assignatum, idem Ludovicus nec per se comparuerit nec
alius pro eodem nec quidem predicta impleverit infra predictum terminum, cum nec ea
curaverit adimplere, sed illis^o potius peiora studuerit cumulare, nec^p nos per autenticas
litteras vel instrumenta publica reddiderit certiores, licet tunc merito potuissemus contra
ipsum procedere eius proterva contumacia exigente, de benignitate tamen sedis apostolice
ac de fratrum predictorum consilio ipsum usque ad diem presentem hora consistorii
duximus expectandum. Cum itaque nec interim^o comparuerit nec adhuc ipse compareat
nec aliquis alius pro eodem, de fratrum eorumdem consilio prefatum electum reputamus^q
et declaramus merito contumacem eiusque contumaciam tam in^o non comparendo quam
in non^r acquiescendo nostris superius expressatis salutaribus monitis et mandatis con-
tinuatam auctamque^s considerantes attente, ne deinceps plures trahat in sui erroris
devium, ad quod sua tota ferri videtur intentio, et ne de tanta contumacia gloriatur, si
iustitia ulterius differatur omnino, nos tam temerariis ausibus, tam periculosis excessibus
tamque obstinate malitie electi prefati^t ocus cupientes occurrere, ne sero medicina
ipsis procedentibus ulterius preparetur^u, attendentes quod ad excessus huiusmodi per-
petrandos gloria tituli regii, quem sibi temere usurpavit, incentivum sibi tribuit ac in
ipsis perseverandi fomentum periculose nimium subministrat, hanc ad Dei honorem et
sancte Romane ecclesie ac totius catholici populi quietem et pacem eiusdemque electi

944. ^f) corr. ex hostiis 1. ^g) publicarent 3. ^h) cum littera initiali 3. ⁱ) publicum instru-
mentum 3. ^k) hoc 3. ^l) et — quam in loco raso artius scripta 1. ^m) plen. contin. in loco raso
artius scriptum 1. ⁿ) reddiderunt 3. ^o) deest 3. ^p) deest 1—3. ^q) corr. ex reputavimus 1.
^r) non in 3. ^s) etā in loco raso 1. ^t) sequitur rasura 1. ^u) ppar in loco raso 1.

salutem, prout^v iustitia exigit, amputare volentes, de fratrum ipsorum^w consilio memoratum electum, qui propter excessus notorios^w, contemptus quoque ac superadditas obstinatas contumacias supradictas tam in non comparando sibi prefixis terminis quam in non parendo nostris salutaribus preceptis et monitis supradictis predictis
 5 regno et imperio reddidit multipliciter se indignum quique propter suam protervam^x ambitionem et superbam proterviam a Deo, ne regnet¹ vel imperet, est abiectus, ipsum Ludovicum ducem Bavarie omni iure, si quod sibi ex electione sua predicta competere seu competiisse poterat, a Domino privatum denuntiamus et ostendimus nosque ipsum iure prefato sententiando privatum declaramus et privamus nichilominus ad cautelam,
 10 de benignitate sedis apostolice et eorumdem fratrum consilio supersedentes ad presens a penis aliis, quibus excessus predicti ipsum reddiderunt obnoxium, cum ad illas infligendas vel declarandas inflictas possemus procedere iuxta tenorem nostrorum predictorum processuum iustitia mediante, reservantes nobis procedendi ad penas ipsas infligendas seu inflictas declarandas coniunctim vel divisim, prout negotii qualitas exigit
 15 eiusdemque Ludovici obedientia vel inobedientia suadebit et expedire viderimus, plenariam potestatem.

12. Rursus universos^y patriarchas^y, archiepiscopos et episcopos aliasque personas ecclesiasticas et eorum singulos, qui contra inhibitionem, monitionem et mandata nostra predicta Ludovico prefato tanquam regi seu in regem Romanorum electo in quibus-
 20 cunque regni seu imperii regimen seu administrationem tangentibus paruerunt vel adhererunt quomodolibet aut per se vel per^z alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte, super predictis prestiterunt eidem auxilium, consilium vel favorem, auctoritate predicta de ipsorum fratrum consilio declaramus penas suspensionis ab officio et beneficio^a ac excommunicationis sententias contra tales promulgatas in dictis nostris
 25 processibus incurrisse. Civitates autem, communitates, universitates et^b singulares personas illarum, que in predictis vel circa ea forsitan deliquerunt, contra monitiones et inhibitiones nostras predictas dicto Ludovico tanquam regi seu in regem Roman(or)um electo parendo, obediendo vel eidem in premissis prestando per se vel^c alium seu alios auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, auctoritate predicta de ipsorum
 30 fratrum consilio declaramus civitates, communitates et universitates predictas interdicti, singulares vero personas excommunicationis sententiis subiacere.

13. Et quia si deinceps prefatus Ludovicus se regem Roman(or)um seu electum intitulare presumeret seu administrationi regni vel imperii se ingerere attemptaret, eius excessus et contumacia graviores existerent, quam ante prefatam nostram sententiam
 35 extitissent, ideirco presente hac fidelium multitudine copiosa Ludovicum prefatum per hoc nostrum edictum publicum monemus, eidem nichilominus auctoritate apostolica districtius iniungentes sub penis excommunicationis et^b privationis feudorum, que ab ecclesia Romana vel aliis seu imperio obtinet, necnon et privilegiorum quorumcunque a sede apostolica vel Roman(or)um imperatoribus eidem vel suis predecessoribus, qua-
 40 tenus eius commodum tangerent, quomodolibet concessorum, ne deinceps se regem Roman(or)um vel electum intituat nec administrationi regni seu imperii se immisceat seu ingerat quoquo modo, a fautoria quoque predicta desistat realiter nec illam ulterius reassumat et que gessit vel fecit sub colore predicti tituli regii temere usurpati revocet, quantum erit sibi possibile, cum de iure non tenuerint velut attempta ab illo, cui ius non
 45 competiit faciendi, que et nos in nostris processibus aliis revocavimus, quatenus de facto processerint, ipsa cassa, nulla et irrita nunciantes eaque presentialiter cassamus, annullamus^d et irritamus ac cassa, nulla et irrita declaramus. Quas penas et earum quam-

944. v) et add. 3.

w) in loco raso 1.

x) perpetuam 2. 3.

y) . . add. 3.

z) deest 3.

a) et benef. des. 3.

b) ac 3.

c) per add. 3.

d) annull. 3.

1) Cf. 1. Reg. 8, 7.

libet ipsum incurrere volumus ipso facto, si premissa contempserit contumaciter adimplere. ^{Oct. 1.} Ipsumque nichilominus citamus per hoc edictum publicum, ut Kal(endis) Octobris proximo venturis^e vel sequenti die non feriata, si dies Kal(endarum) ipsarum fuerit feriata, quam sibi peremptorie de eorundem fratrum consilio assignamus, per se seu^f per procuratorem ydoneum compareat coram nobis super^g penis aliis, quibus excessus⁵ predicti ipsum reddunt obnoxium, sententiam auditurus et alias facturus, quod iustitia suadebit. Predicentes eidem, quod sive venerit seu miserit sive non venerit neque miserit, nos ad sententiam predictam coniunctim vel divisim, prout expedire viderimus, absque citatione alia procedemus.

14. Universis preterea christifidelibus, cuiuscunque conditionis, preminentie^h seuⁱ ¹⁰ status existant, etiam si dignitate patriarchali, pontificali aut alia superiori vel inferiori seu etiam regali forsitan decorentur, necnon et aliis personis ecclesiasticis, secularibus vel regularibus cuiuscunque religionis aut ordinis, ducibus quoque, marchionibus, comitibus, vicecomitibus, baronibus, universitatibus civitatum, castrorum ceterorumque locorum et specialiter universis incolis et habitatoribus eorundem regni et imperii Roman(or)um ¹⁵ inhibemus et mandamus expresse, ne eidem Ludovico super hiis, que ad administrationem regni vel imperii predictorum pertinent, quoquomodo assistant, pareant seu intendant aut prestent eidem consilium, auxilium vel favorem per se vel alium publice vel occulte, quacunque occasione quesita, etiam pretextu^k alicuius homagii vel cuiuscunque colligationis, confederationis, societatis seu cuiusvis conventionis aut lige contracte ²⁰ antea vel in posterum contrahende, etiamsi colligationes, confederationes, societates et conventiones huiusmodi et alia supradieta penarum adiectione, litterarum vel iuramenti seu cuiuslibet alterius essent vinculo firmitatis innexa. Nos enim colligationes, confederationes, societates, conventiones ceteraque huiusmodi premissa quoad hec de plenitudine ²⁵ dissolvimus potestatis, iuramenta super illis prestita penasque propterea premissas penitus relaxantes et^l universos et singulos, qui eas contraxerant se ad observantiam earundem quantumcunque solenniter astringendo, ab ipsarum in premissis observatione penitus absolventes.

15. Specialiter autem incolis et habitatoribus eorundem regni et imperii prohibemus expresse, ne dicto Ludovico vel alii pro eo de redditibus vel^m obventionibus sive iuribus ³⁰ regalibus vel imperialibus seu ratione regni vel imperii predictorum aut domini cuiusvis per eum usurpati in illis respondeant vel aliam impendere sub quocunque velamine satisfactionem attemptent. Alioquin omnes singulares personas, cuiuscunque sint preminentie, conditionis aut status ecclesiastici vel mundani, excommunicationis, terras vero et loca ipsorum necnon civitates, castra, villas et loca quecunque alia ubilibet constituta ³⁵ et universitates eorumⁿ, que predictas inhibitiones vel earum aliquam preterire propria temeritate presumerent, interdicti sententiis, quas exnunc proferimus, decernimus subiacere. Non obstantibus quibusvis privilegiis et indulgentiis apostolicis prefato Ludovico seu quibusvis personis religiosis et secularibus ac aliis tam ecclesiasticis quam mundanis, cuiuscunque preminentie, status, dignitatis vel conditionis existant, etiamsi patriarchali ⁴⁰ vel maiori seu regali aut alia quacunque prefulgeant dignitate, aut universitatibus, communitatibus, civitatibus^o et locis aliis communiter vel divisim sub quacunque forma vel expressione verborum ab eadem sede concessis vel in posterum concedendis, eciam si de illis totoque tenore ipsorum de verbo ad verbum specialiter et expresse oporteret^p fieri mentionem, que sibi vel eorum alicui contra presentem processum vel aliqua con- ⁴⁵ tenta in ipso in nullo volumus suffragari. Que quidem privilegia et indulgentias omnino

944. ^e) venturis proximo 3. ^f) vel(per) 3. ^g) sub 3. ^h) corr. ex preem. 1. ⁱ) sive 3.
^k) textu in loco raso 1. ^l) ac 3. ^m) deest 3. ⁿ) ipsorum 3. ^o) et locis civitatibus non correctis 3.
^p) oporteat 3.

quoad hec volumus et decernimus viribus vacuari. Apertius nichilominus predicentes, quod adversus huiusmodi presumptores et specialiter^a contra prelatos, religiosos et alias ecclesiasticas personas necnon marchiones, duces, comites, barones, incolas, habitatores, civitates, castra, villas, loca et universitates ipsorum ad infligendum penas contra tales
 5 in prefatis nostris processibus contentas et comminatas seu^r declarandum inflictas, videlicet privationis dignitatum, personatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum personarum ecclesiasticarum ipsarum et^s privilegiorum quorumcumque apostolicorum et imperialium earundem, personarum secularium^r et^s etiam civitatum, castrorum, villarum et locorum quorumcumque^t universitatumque^u illorum^v ac feudorum, que a Romana vel
 10 quibusvis aliis ecclesiis seu imperio predictis^w obtinent, et alias spiritualiter et temporaliter, quando et sicut facti qualitas suadebit aut expediens putabimus, absque citatione aut^x monitione alia procedere curabimus divina gratia preeunte.

16. Porro cum nostri Salvatoris exemplo conversionem peccantium^y, quorum non perditionem sed^z salutem querimus, affectemus, universas personas et singulas^a eccle-
 15 siasticas et mundanas, cuiuscunque sint^b preminentie, ordinis, dignitatis, conditionis aut status, necnon civitatum, castrorum, villarum et locorum quorumcumque universitates et communitates, que forsan prefato Ludovico tanquam regi seu in regem Romanorum electo adherendo, obediendo et intendendo seu consilium, auxilium vel favorem pre-
 20 stando directe vel indirecte, publice vel occulte in hiis, que ad regimen seu ad administrationem pertinent regni seu imperii predictorum, aut^c alias quicquam contra tenorem dictorum processuum temere attemptando, penas et sententias contentas^d in
 eisdem processibus propterea incurrissent, per hoc edictum publicum monemus et hortamur in Domino, ut infra dictas Kal(endas) Octobris a predictis adhesione, obe-
 25 dientia, consilio, auxilio et favore resilientes et resipiscentes omnino, non parituri vel adhesuri eidem ulterius quomodolibet in premissis, ad gremium et mandata sancte matris ecclesie cum effectum et sine cuiuscunque fictionis velamine redire procurent, quo casu per oportune absolutionis remedium illorum cupientes benigne providere saluti, metropolitanis eorum absolvendi eosdem a memoratis penis et sententiis, recepta pri-
 30 mitus ab ipsis resipiscentibus cautione iuratoria de ulterius non parendo contra dictos processus et sententiam huiusmodi prefato Ludovico nec prestando super predictis auxilium, consilium vel favorem, plenam concedimus tenore presentium potestatem. Volumus tamen, quod super absolutionibus et cautionum receptionibus predictorum^e metropolitani prefati duo confici faciant publica vel autentica munimenta, quorum altero penes se retento reliquum nobis fideliter mittere nosque de illis per suas patentes litteras
 35 certiores efficere non omittant^f. Si vero aliquem vel aliquos taliter absolutos forsan quod absit contingeret in errores pristinos relabi^g vel aliquem eorundem^h contra processus et sententiam memoratos et contenta in eis temerariis ausibus veniendo, illos in easdem penas et sententias recidere decernimus ipso facto, a quibus postquam ut premittitur recidissent, per alium quam per Romanum pontificem nisi dumtaxat in mortis articulo liberari
 40 nequeant vel absolvi, adimentes tam predictis metropolitan(is) quam quibusvis aliis iuxta prohibitionem precedencium nostrorum processuum omnimodam super hoc potestatem.

17. Licet autem ex presumptuosis et indebitis usurpationibus, iniuriis, inobedienciis, culpis et excessibus predicti Ludovici quadam necessitate compulsi fuerimus procedere taliter contra eum, nequaquam tamen nostre intentionis extitit nec existit^h,
 45 iuri principum ecclesiasticorum etⁱ secularium, ad quos electio Roman(i) regis in futurum

944. a) huiusmodi — specialiter in loco raso artius scripta 1. r) in loco raso 1. s) et deest 3.
 t) deest 3. u) quoque 3. v) ipsorum 3. w) seu imp. pred. desunt 3. x) et 3. y) in loco
 raso 1. z) set 3. a) et sing. pers. 3. b) deest 3. c) vel 3. d) in loco raso 1. e) pre-
 dictarum 3. f) omittit 3. g) relabi ponit hic 3. h) existit nec extitit 1. i) vel 3.

imperatorem promovendi spectare noscitur, per processus^k nostros seu aliqua contenta in eis in aliquo^k derogare^l, immo illud omnino illibatum eis^m volumus observariⁿ 1.

17. Ut autem processus noster huiusmodi^l et^o omnia et singula in eodem contenta ad prefati Ludovici et omnium aliorum quorum interest communem notitiam deducantur^p, cartas sive membranas processum^q continentes eundem in ecclesie Avinonen(sis) appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus^r, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ut idem Ludovicus et alii, quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit vel quod ignorarint^s eundem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Volumus autem et apostolica auctoritate decernimus, quod huiusmodi processus prefatum Ludovicum et alios, quos tangere dinoscitur, apprehendat et artet, acsi eisdem personaliter et singulariter publicatus et intimatus sollemniter extitisset, constitutione quacunque per predecessores nostros Romanos pontifices in contrarium edita non obstante.

Datum Avinion(e), V. Id. Iulii, pontificatus nostri anno octavo.

15

945—947. EIUSDEM LITTERAE SUPER QUARTO PROCESSU AD DIVERSOS MISSAE.

1324. Iul. 15.—21.

945. *Litterae priores.* Iul. 15.

Originale (or.) exemplaris ordini fratrum Minorum directi ex archivo provinciae Germaniae superioris eiusdem ordinis proveniens in tabulario Lucerensi². Descripsimus nos. Pendet bulla plumbea filo canapis. In plicae parte dextra scriptum est: · pro · luca · | · Io · Ni ·; in verso legitur: Luchas. — Ed. Eubel 'Bullarium Franciscanum' V, 267 nr. 544 ex or., Processus quarti textu omisso.

Exemplar archiepiscopi Coloniensis citatur apud Brom 'Bullarium Trajectense' I, 295 nr. 639; Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 321 nr. 680 (cf. ib. nr. 691); cf. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 80 nr. 62c in nota.

Exemplar episcopi Basiliensis notatur infra nr. 966, archiepiscopi Magdeburgensis infra nr. 969.

Reg. Fayen 'Lettres de Jean XXII' I, 504 nr. 1354.

30

Iohannes episcopus servus servorum Dei dilectis filiis . . generali necnon provincialibus ministris ac^a custodibus et^b gardianis fratrum ordinis Minorum vel eorum loca tenentibus, ad quos presentes pervenerint salutem et apostolicam benedictionem.

Propter excessus varias et enormes obstinatas inobedientias ac multiplicatas contumacias et contemptus execrabiles per magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie contra Deum, nos et sanctam Romanam ecclesiam, utilitatem rei publice ac in anime sue periculum et multorum scandalum perpetratos nuper de fratrum nostrorum consilio certos processus habuimus contra eum, privacionis a iure, si quod sibi ex electione, que de ipso in regem Roman(or)um promovendum in imperatorem olim in discordia cele-

944. ^k) processus — aliquo in loco raso artius scripta 1. ^l) derogare — huiusmodi in nova linea super loco raso artius scripta 1. ^m) eis illib 3. ⁿ) reservari 3. ^o) ac 3. ^p) deducatur 3. ^q) processuum 1. ^r) iem in rasura 1. ^s) ignorarit 1.

945. ^a) in loco raso or. ^b) us et in loco raso or.

1) Cf. supra nr. 912. 2) Cf. C. Eubel 'Geschichte der oberdeutschen (Strassburger) Minoriten-Provinz' p. 267 not. 314.

45

brata fuisse dicitur, competebat, sententiam inter cetera continentes. Quorum tenor de verbo ad verbum sequitur in hunc modum:

'Iohannes episcopus servus — nostri anno octavo', *supra* nr. 944.

Quocirca discretioni vestre in virtute obedientie per apostolica scripta districte
5 precipiendo mandamus, quatinus vos et singuli vestrum, ad quos presentes pervenerint, in singulis civitatibus et locis insignibus, in quibus loca seu conventus habetis, processus et sententiam huiusmodi et omnia alia in eisdem contenta processibus in solennibus predicationibus vestris per vos et alios fratres ordinis vestri, quos super hiis duxeritis assumendos, fidelibus populis publicare solenniter et publice studeatis, nos de publicatione
10 huiusmodi et aliis que super predictis feceritis per vestras, litteras seu instrumenta, publica principium et finem presentium continentia reddituri nichilominus certiores.

Datum Avinion(e), Id. Iulii, pontificatus nostri anno octavo.

946. *Litterae alterae archiepiscopis et episcopis missae.* Iul. 19.

Copia (c.) exemplaris ad archiepiscopum Coloniensem dati in Regestorum Vatica-
15 norum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 72^r nr. 888. Contulimus nos. — Ed. 'Ober-
bayerisches Archiv' I, 76 nr. 51 ex c.; Sauerland l. c. I, 321 nr. 681 ex c.

Reg. Lang l. c. I, 80 nr. 62 c.

Exemplaris alterius episcopo Constantiensi missi copia ibidem l. c. nr. 889. — Ed. Rieder 'Römische Quellen' p. 182 nr. 663; cf. Brom l. c. I, 296 nr. 641.

20 Reg. Fagen l. c. I, 50 nr. 1356.

Editiones contulimus.

Archiepiscopo Coloniensi.

Ut processus contra nobilem virum Ludovicum ducem Bavarie per nos de fratrum
nostrorum consilio facti novissime ad tue fraternitatis tuorumque subditorum noticiam
25 deducantur, ecce quod tibi patentes apostolicas litteras continentes processum ipsum mittimus per presentium portitorem, quos cures tuis publicare quesumus subditis et ut tam a te quam ab ipsis observentur tenaciter^a, opem sedulam adhibere, sic quod de prompta obedientia, que Deo carior esse victimis¹ noscitur, valeas merito commendari. Ad hoc operosam diligentiam, quam circa precedentium publicationem processuum
30 adhibere curavit eadem fraternitas, plurimum in Domino commendantes exhortationibus nostris adicimus^b, ut in ceptis circa premissa laudabiliter, constanter et strenue per-
severes.

Dat. Avinione, XIII. Kal. Augusti, anno octavo.

In eundem modum archiepiscopo Salzeburgensi omissa ultima clausula
35 'Ad hoc'

Item in e. m. archiepiscopo Maguntino

Item in e. m. archiepiscopo Magdeburgensi²

Item in e. m. archiepiscopo Treverensi.

Datum ut supra.

40 947. *Transmissio processus et litterarum.* Iul. 21.

Notitia in Librorum 'Introitus et exitus' tom. 57 fol. 105^r eiusdem tabularii. Descripsimus nos. — Ineditum.

946. ^a) teneciter c. ^b) adiscimus c.

1) Cf. 1. Reg. 15, 22.

2) Exemplar archiepiscopi Magdeburgensis notatur infra ad a. 1324. Sept. 13.

Die XXI. mensis Iulii Iacobus de Lorche et Iacobus de Mûmmheim clerici Maguntin. dioc. fuerunt missi ad partes Alamannie cum litteris apostolicis patentibus¹ directis archiepiscopis Colonien(si), Treveren(si) et Maguntino et clausis eisdem^{a. 2} ex parte domini nostri pape et dicte littere continebant processus contra Ludovicum ducem Bavarie super privatione iuris regni et imperii. Et pro expensis dictorum clericorum tam eundo quam redeundo tradidimus eis XXX flor. auri.

948—951. LUDEWICI SCRIPTA PRO DIVERSIS.

1324. Iul. 25.—26.

948. *Litterae civitati Lubicensi missae. Iul. 25.*

Originale (or.) in tabulario civitatis Lubicensis. Contulimus nos. Pendet sigillum 10 parum laesum loro membranaceo. Copia membranacea coeva iuxta servatur. — Ed. 'Codex diplom. Lubecensis' II, 400 nr. 455 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3222 (Addit. III).

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . . consulibus^a et universis civibus Lubecensibus fidelibus suis dilectis graciam suam et 15 omne bonum.

Cum illustris Ludowicus marchio Brandenburgensis princeps et primogenitus noster karissimus pro suarum sollempniis nupciarum vestes, varium, paratam pecuniam et expensas et cetera plura alia necessario habeat oportuna, fidelitatem vestram, que semper se nostris beneplacitis conformavit, fiducialiter requirimus et rogamus, quatinus 20 de predictis et quibuslibet, quorum indiguerit ad sollempnitatem huiusmodi, eidem filio nostro per excredenciarum et cuiuslibet conquisicionis modos et formas nostri amore providere curetis. De quibus iuxta tractatus, convenciones, dispositiones et pacta per spectabilem virum Bertoldum comitem de Hennenberg secretarium nostrum dilectum habenda vobiscum, cuius sibi presentibus plenam concedimus potestatem, vobis certi- 25 tudinaliter satisfiet. Volentes nichilominus pro hoc vobis speciales graciaram reddere acciones.

Dat. in Nappurch, in die beati^b Iacobi apostoli, regni nostri anno decimo.

949. *Scriptum ad comitem de Henneberg missum. Iul. 25.*

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Pendet sigillum 30 parum laesum loro membranaceo. In dorso manu coeva scriptum est: auctoritas recipiendi pecuniam a rege Danorum vel alibi ad conquirendum exercitum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 43 nr. 732.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer dez riches verjehen an disem briefe, daz wir dem edeln manne Bertolden grafen von 35 Hennenberg unserm lieben heimlicher vollen gewalt gegeben haben und geben, den

947. ^a) scilicet directis.

948. ^a) . . . sequitur or. ^b) die beati in loco raso? or.

1) *Supra* nr. 945.

2) Nr. 946.

schaden und die phenninge, do mit er ietzo leute gewinnet in unsern dienst, ze nâmen zû dem chunige von Tenemarche, ob er si do gewisser vinden mach danne anderswa in dem lande. Mocht er aver ir bei dem chunige nicht bechûmen noch gehaben, dannoch hat er gewalt, si ze nâmen in dem lande, swa er si vindet und
5 gehaben mach. Dar uber zû urchund geben wir im disen brif mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist zû Nappurch, an sand Jacobs tag, do man zalt von Crists gebürt dreutzehnhundert jar darnach in dem vierundzweintzigistem jare, in dem zehendem jare unsers riches.

10 950. *Scriptum alterum ad eundem missum.* Jul. 25.

Originale ibidem. Contulit W. Füsslein. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In dorso item scriptum est: ut dominus possit deputare comitem Henricum de Hoenstein et alios dominos Hartonis ad regem Danorum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 43 nr. 733.

15 Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer dez riches verjehen an disem brieft, daz wir dem edeln manne Bertolden grafen von Hennenberg unserm lieben heimlicher vollen gewalt gegeben haben und geben, Henrichen graven von Honstein und die Harezherren ze bewisen und ze bescheiden ires schadens, den si nâmen in unserm dienst iet̃z in der Marche, zu dem chunige von
20 Tenemarche gleicher weis als ires soldes. Dar uber zû urchunde geben wir im disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der gegeben ist zû Nappurch, an sand Jacobs tag, do man zalt von Crists gebürt dreutzehnhundert jar darnach in dem vierundzweintzigistem jare, in dem zehenden jare unsers richs.

25 951. *Scriptum pro civitate Rotemburgensi.* Jul. 26.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 285. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo.

Exaratum esse videtur eadem manu, quae originale Foederis inter reges a. 1325. Mart. 13 icti scripsit.

30 *Ed. Fr. Weech 'Oberbayerisches Archiv' XXIII, 153 nr. 9 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 43 nr. 731 (= 2683 (Addit. D = 2956 (Addit. II)).

Cf. infra ad a. 1324. Oct. 21.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer dez riches verjehen offenlich an disem brieft, ob sich die pûrger von Rotembûrch mit
35 Henrichen Truchtsetzen von Holenstein unserm hofmaister, den wir zû in senden, richten, daz wir si danne der ansprache umb Arnolden von Saekendorf und umb alle ander ansprache, do wir si iet̃z inne begriffen haben, ledich und loz sagen. Wann wir dem selbn unserm hofmaister vollen gewalt gegeben haben und auch geben mit disem brieft, ze enden mit in von unsern wegn umb alle sache. Zû urchund dises briefs.

40 Der gegeben ist zû Nappûrch, an dem Pfintzttag nach Jacobi, do man zalt von Crists gebürt dreutzehnhundert jar darnach in dem vierundzweintzigistem jare, in dem zehenden jare unsers riches.

952. 953. CONVENTIO LIUPOLDI DUCIS AUSTRIAE CUM REGE FRANCIAE.

1324. Iul. 27.

952. *Scriptum ducis.* Iul. 27.

Originale (or.) in tabulario Parisino 'Carton J. 418' nr. 1. Iam olim descripsit G. Waitz; demum contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. Manu Gallica scriptum est. In verso legitur: Confederationes inhite inter dominum regem Franc(ie) et Navarre et Luppoldum ducem Austrie et Stirie. — Ed. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 128 nr. 161 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 314 Reichssachen nr. 395 (Addit. I).

10

(I) Lupoldus Dei gratia dux Austrie et Stirie. Notum facimus universis tam presentibus quam futuris, quod inter excellentissimum principem dominum K(arolum) eadem gratia regem Franc(ie) et Navarre ex parte una et nos ex altera presentes et ad hoc expresse consentientes facte fuerunt confederationes que secuntur:

1. In primis promissimus dicto regi, quod nos bona fide pro toto posse nostro per nos, amicos et valitores nostros procurabimus, quod dictus rex in instanti electione facienda de rege Romanorum in imperatorem promovendo, vacant(ibus) ad presens regno et imperio predictis tam per mortem bone memorie domini Henrici quam per privationem iuris electorum in discordia, eligetur in regem Romanorum per principes et prelatos Alemann(ie), ad quos electio pertinet, et eidem regi ad consequendam electionem predictam et ea que ad ipsam electionem fuerint necessaria et ad ipsam proseguendam fidelis erimus et adiutor pro posse nostro ut dictum est bona fide.

2. Item quod si Lud(ovicus) dux Baverie, qui fuit unus ex dictis electis et qui privatus est noviter per sedem apostolicam a iure, quod sibi competebat ex electione de se in discordia celebrata, esset rebellis vel faceret se adversarium in negotio diete electionis faciende vel provisionis per sedem apostolicam faciende de ipso rege vel postquam facta esset, ipsi regi, nos essemus adiutor bona fide eidem regi et fautoribus eius in negotio diete electionis seu provisionis et prosecutionis ipsius contra dictum ducem Lud(ovicum) et eius fautores faciende eis guerram et resistentiam per vim armorum in partibus Alemann(ie) pro posse nostro bona fide. Precipue ad resistendum sibi pro posse in passagiis ad partes Ytalie ad hoc, quod ipse dux vel eius fautores ad partes illas transire non possent pro proseguendo de facto iura electionis de se in discordia celebrate, quibus ut predicatur est privatus, vel ad impediendum dictum regem Franc(ie) vel suos in prosecutione electionis de se faciende vel cum facta erit vel provisionis predictae.

3. Item quod si dictus rex Franc(ie) pro prosecutione negotii electionis vel provisionis faciende vel cum facta erit requireret nos de adiutorio equitum armatorum extra regnum et partes Alemann(ie), nos iuvaremus eum de tot equitibus armatis quot sibi possemus prestare salva debita et oportuna municione terre et locorum, que nos tenemus ad presens. Et hoc faceremus ad stipendia et ad soldum ipsius regis talia, qualia consueverunt in regno Franc(ie) prestari.

40

4. Item quod nos predictas conventiones et confederationes factas et faciendas cum dicto rege curabimus et procurabimus bona fide pro posse nostro, quod fratres nostri tam dux Austrie Fredericus, qui ad presens est in carcere dicti Lud(ovici), quam alii iuniores ratas et gratas habebunt et ipsas observabunt et ad eas observandas se obligabunt per litteras et iuramenta et omni eo modo quo nos obligamus et quod dictus

45

dux Fredericus et alii fratres nostri ratione electionis de ipso Frederico in discordia
facte vel al(ia) ratione quacumque non adversabuntur per se vel per alios dicto regi
Franc(ie) quibusvis viis vel modis in negotio electionis seu provisionis faciende de
ipso rege vel cum facta fuerit, sed erunt sibi adiutores et fautores pro posse suo bona
5 fide. Quod si contrarium facerent ipsi fratres vel eorum aliquis, nos resistemus eis
per guerram et viis et modis quibus poterimus bona fide. Dictas autem ratificationes
et promissiones dictorum fratrum iuniorum promittimus nos curaturos et procuraturos fieri
facere et litteras seu instrumenta sufficientia super hoc confecta dicto regi transmittere
infra instans festum epyphanie Domini, ratificationem autem et promissionem dicti ducis
10 Frederici, qui ad presens detinetur in carcere, quam citius poterimus bona fide.

1325.
Jan. 6.

5. Predicta autem omnia promissimus bona fide tenere, observare et adimplere ac
prosequi contra omnes modo et forma predictis, excepta solum sedis apostolice sancti-
tate et auctoritate, et quod cum predicto duce Lud(ovico) nullam pacem vel concordiam
faciemus sine rege prefato.

15 (II) Idem autem rex in recompensationem premissorum nobis promisit que
secuntur:

6. Primo quod in adiutorium guerre, quam ad presens habemus cum Lud(ovico)
duce Bavarie, et pro recuperatione fratris nostri ducis Frederici ad presens in carcere
dicti Lud(ovici) detenti ipse rex Francorum dabit et solvet nobis seu nostro mandato
20 pro nobis anno quolibet, quousque dictum fratrem nostrum liberaverimus et recupera-
verimus de dicto carcere, durante dicta confederatione octo milia libr(arum) Tur(onensium)
parvorum solvendorum nobis vel deputatis a nobis in pagamento nundinarum Barri super
Albam et in ipsa villa Barri. Et incipiet prima solutio seu prime solutionis annus in
primis nundinis Barri post istum tractatum occurrentibus, que erunt anno Domini MCCCXXV.
25 id est in festo Pasche.

1325.
Apr. 7.

7. Item pro servitio et labore ac expensis, quas facere et supportare habebimus
in auxiliando et iuvando regem per nos et per amicos nostros, maxime per eos qui
vocem habent in electione, in negotio future electionis seu provisionis de ipso rege
Franc(ie) in regem Romanorum Domino annuente, promittit idem rex Franc(ie) nobis
30 vel heredibus nostris seu mandato nostro dare et solvere viginti mille marchas argenti,
si et cum dicta electio seu provisio facta fuerit infra triennium a tempore dicte electionis
seu provisionis celebrate computandum. Videlicet quolibet anno dictorum trium annorum
terciam partem viginti milium marcharum solvendarum hoc modo, videlicet primo anno
dictorum trium sextam partem infra quatuor menses ipsius primi anni et aliam sextam
35 partem in fine octo mensium dicti primi anni, et sic de duobus annis sequentibus usque
ad completam solutionem predictam. Et tenebitur rex Franc(ie) dictas pagas seu solu-
tiones fieri facere in villa Barri super Albam seu in villa Trecensi, prout eidem regi
magis videbitur expedire. Cum autem per provisionem dictus rex Franc(ie) ad imperium
preficeretur, quia tunc maior difficultas in lite surgeret nobis, quam si per electionem
40 intraret, dictus rex debet hoc inspicere et recognoscere diligenter, prout neccessitas
requirit.

8. Item quia nos asserimus nos et fratres nostros multa sustinuisse dampna et
expensas fecisse in prosecutione iurium regni Romanorum adversus Lud(ovicum) ducem
Bavarie et in guerra propter hoc inter ipsos mota et adhuc durante, et propter hoc
45 pluribus militibus, adiutoribus et valitoribus nostris simus in magnis pecuniarum quanti-
tatibus obligati, prefatus rex Franc(ie) pro supportatione partis dictorum onerum pro-
mittit nobis triginta mille marchas argenti in eventum et in casum electionis seu pro-
visionis de se facte, ita videlicet quod pro dicta summa marcharum, quousque nobis^a semel

952. ^a) in loco raso or.

per regem Romanorum integre fuerit exoluta, nos tenebimus pro pignore secundum consuetudinem et usum nobilium Alemann(ie) villas, civitates, castra seu loca inferius annotata, scilicet Constanciam^b, Sanctum Gallum, Thuregum, Schafussa, Rinvelden, Mulhusen, Niroenburch^c, Brisach, Basilea et Selse, nec^d aliter ad solutionem triginta mil(ium) marcharum predictarum idem rex tenebitur vel ab eodem exigere poterit quomodo. Quas^e villas, civitates et loca tenebimus cum iuribus, consuetudinibus, steiris, Iudeis et aliis quibuscumque, prout Romanum tenentur respicere imperium. Cum autem predictam summam marcharum et quandocumque semel exolverit, tenebimur nos, fratres et heredes nostri villas, civitates, castra seu loca predicta dicto regi Romanorum vel mandato suo reddere et liberare ex integro sine fraude et contradictione quacunque. 10 Et cum nos aliqua castra seu villas, que etiam sunt de patrimonio regis Romanorum, obligaverimus quibusdam militibus seu valitoribus nostris pro quibusdam pecuniarum summis ascendentibus usque ad summam trium mil(ium) march(arum) argenti, promittit idem rex, quod in eventum illum, ubi assumeretur in regem Romanorum, dictam assignationem vel obligationem non revocabit a dictis militibus nisi soluta eis prius summa marcharum 15 predicta, nisi milites contra predicta se opponerent dicto regi vel nobis. Alias autem omnes villas, civitates aut castra ad imperium pertinentes, quas et que tenemus ad presens vel nos tunc tenere continget et que nobis vel predictis militibus non debent in pignore remanere, nos in quantum ad nos pertinuerit et facere poterimus bono modo, liberabimus et reddemus tunc dicto regi ex integro bona fide. Facta tamen prius solucione 20 tercię partis XX mil(ium) marcharum, de quibus supra in precedenti articulo est expressum, nec ante solutionem ipsam potest idem rex exigere homagium aut fidelitatem a predictis villis seu castris.

9. Item durante confederatione predicta dictus rex non iuvabit in predictis vel aliquo predictorum dictam ducem Lud(ovicum), eius fautores et valitores, quicumque 25 sint illi et cuiuscumque conditionis et status existant, nec federa pacis vel alligationis iniet cum dicto duce Lud(ovico) sine consensu et voluntate nostra, salva reverencia et auctoritate apostolice sanctitatis.

10. Item actum et concordatum est inter prefatum regem et nos, quod huiusmodi confederatio duret perpetuo inter ipsum regem et nos, solutio autem predictarum octo 30 mil(ium) librarum Tur(onensium) annualium in casu, ubi electio de dicto rege Franc(ie) in regem Romanorum seu provisio fiet, infra biennium a tempore date presentium durabit usque ad tempus guerre finite et liberationis a carcere predicti ducis Frederici. Eo autem casu quo dicta electio seu provisio non sequeretur infra biennium, dicta confederatio et solutio non durabunt nisi isto biennio a data presentium subsecuturo. Hoc 35 salvo quod si summus pontifex dominus Iohannes papa XXII, qui ad presens Domino disponente presidet universali ecclesie, predictas confederationes et solutiones in ulterius tempus prorogare voluerit, dictus rex et nos concordavimus eius ordinationi et prorogationi stare et ipsas bona fide tenere et observare.

In quorum omnium testimonium et ad maiorem roboris firmitatem fecimus nostrum 40 presentibus apponi sigillum.

Actum apud Barrum super Albam, XXVII. die Iulii, anno Domini millesimo CCCXXIII.

953. *Scriptum regis. Iul. 27.*

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus nos. Pendet sigillum 45 laesum loro membranaceo. — Ed. Kurz 'Oesterreich unter K. Friedrich dem Schönen'

952. ^{b)} in loco raso or.

^{c)} sic pro Niwenburch or.

^{d)} Basilea — nec in loco raso or.

^{e)} Qu in loco raso? or.

p. 482 nr. 25 ex or.; Kopp 'Gesch. der eidgenöss. Bünde' V, 1 p. 481 nr. 6 ex or.; cf. p. 156 not. 2.

Böhmer, Reg. Lud. p. 252 Reichssachen post nr. 170.

Karolus Dei gratia Francie et Navarre rex^a universis presentes litteras inspecturis
5 salutem.

1. Noveritis quod in tractatu confederationis noviter celebrate inter nos ex una parte ac magnificum et^b potentem virum Lupoldum ducem Austrie nos ad supplicationem eiusdem ducis ultra principales conventiones inter nos et ipsum habitas eciam eidem concessimus et servare promissimus, quantum bono modo facere potuimus, que sequuntur:

10 2. Videlicet quod in casum illum, quo annuente Domino essemus in regem Romanorum assumpti, nos eundem ducem, prout nobis liceret, mitemus in possessionem duarum vallium videlicet Switz et Underwalden et pertinenciarum suarum cum suis iuribus, quas quidem valles idem dux dicit ad se et fratres suos duces Austrie iure hereditario pertinere, et ipsum ducem in possessionem earum defendemus, quantum bono modo
15 possemus.

3. Item cum^a comes Eberhardus nefarie interfecerit fratrem suum^a comitem Hartmannum^c, contra pacem per prefatum . . ducem inter dictos . . comites factam nequiter veniendo, propter quod bona ipsius interfectoris sunt secundum formam ipsius pacis ad imperium devoluta, nos in casum premissum dictum . . ducem infeodabimus
20 de dictis bonis et dictum Eberhardum ad nostram gratiam non recipiemus sine consensu dicti . . ducis.

4. Item cum^a comites^d Eberhardus de Wirtemberg, Woilhelmus^e de Monteforti, Iohannes de Holfenstein, Kraftonus de Hohenloch, Ulr(icus) lantgravius^f Alsacie^g, Iohannes de Rappoltzstein in inferiori^h villa iuramentum fidelitatis prefato . . duci et eius fratribus
25 prestitum infregerint, eidem . . duci promissimus in casum premissum, quod eosdem . . comites ad nostram gratiamⁱ non recipiemus sine consensu . . ducis eiusdem.

5. Item dicto . . duci omnia privilegia sibi et fratribus suis a regibus et imperatoribus hucusque concessa, quantum^k ad nos pertinere poterit, in dictum casum promissimus confirmare.

30 6. Item cum per conventiones alias inter nos et ipsum . . ducem habitas certe civitates et ville in dictis conventionibus comprehense^l debeant remanere dicto . . duci obligate, quousque certa summa marcharum^l sibi fuerit persoluta^m, promissimus dicto . . duci, quod in casum predictum, si dicte civitates et ville super hoc redderent se rebelles, easdem ad hoc faciemus compelli viis et remediis opportunis.

35 7. Item promissimus eidem . . duci, quod pro maiori confirmatione pignorum dictarum civitatum seu locorum procurabimus sibi litteras carissimorum fratris nostri . . regis Boemye et avunculi nostri . . archiepiscopiⁿ Treverensis confirmatorias predictorum quam cicius poterimus bono modo.

In cuius rei testimonium presentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum.

40 Datum apud Barrum^o supra Albam, vicesima septima die Iulii, anno Domini MCCC vicesimoquarto.

Per dominum . . regem in suo consilio
ad rel(ationem) domini Andree.

In plicae parte dextra legitur:

G. Juliotj.

953. a) sequ. . . or. b) in loco raso or. c) Hartmannum or. d) ites in rasura or.
45 e) sic or. f) lantgravium or. g) Alfacie or. h) infer in rasura or. i) ad nostram gratiam
in loco raso or. k) sic or. l) arum in rasura or. m) corr. ex personita or. n) rchiepiscopi
in loco raso or. o) r(um) in rasura or.

1) Cf. supra nr. 952 cap. 8.

954. MANDATUM EPISCOPI ARGENTINENSIS SUPER
PUBLICATIONE PROCESSUUM PAPAE.

1324. Aug. 2.

Copia (c.) in tabulario civitatis Argentinensis. Contulimus nos. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 388 nr. 440 ex c.

5

Iohannes Dei gracia episcopus Argent(inensis) executor mandatorum apostolicorum contra magnificum principem dominum Ludewicum ducem Bawarie eiusque fautores directorum a sede apostolica deputatus universis et singulis rectoribus seu vicariis parrochias regentibus necnon religiosis quibuscumque exemptis et non exemptis, cuiuscunque condicionis, status seu ordinis fuerint, per civitatem et dyoc(esim) Argent(inenses) 10 constitutis salutem et mandatis apostolicis firmiter obedire.

Aug. 12.

Auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa vos omnes et singulos ex vobis requirimus et monemus et vobis et cuilibet in virtute san[c]te obediencie et sub pena suspensionis ab officio, quam vos et quemlibet vestrum incurrere volumus ipso facto, canonica tamen monicione premissa, qui non fecerint quod mandamus, iniungimus, ut 15 vos rectores seu vicarii civitatis Argent(inensis) infra missarum sollempnia in cancellis publice vosque religiosi eiusdem civitatis et suburbii ipsius, qui sermones ad populum feceritis, proxima die Dominica post festum beati Laurentii martiris et deinde singulis diebus dominicis et festivis huiusmodi mandata apostolica sollempniter publicetis. Scientes quod si secus feceritis, non solum ad publicationem penarum, quas ex tali negligencia 20 seu inobedientia vos continget incurrere, sed etiam contra vos licet inviti alias procedemus iuxta traditam a dicta sede apostolica nobis formam. Dantes Erboni de Kagen-ecke cellerario ecclesie Sancti Petri Argentin(en)sis clerico nostro presentibus in mandatis hoc nostrum mandatum sive processum presentem vobis una cum mandatis apostolicis predictis presentandi et ad vestram noticiam perferendi. 25

Datum apud Sletzstat, IIII. Non. Augusti, anno Domini millesimo CCC vicesimo quarto.

955—959. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1324. Aug. 3.—7.

955. 956. SCRIPTA PRO COMITE DE HENNEBERG.

30

1324. Aug. 3.

955. *Scriptum prius.* Aug. 3.

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In dorso manu coeva scripta sunt: ut dominus possit tutorem alium dare marchioni Brand.

35

Böhmer, Reg. Ludw. p. 43 nr. 735.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches verjehen offenlich an disem briefe, swenne daz ist daz der edel man Bertolt grafe von Hennemberg unser lieber heimlicher unsers lieben sūns Ludowiges march-

grafen von Brandembûrch und der Marche nicht gepflegen mach oder enwil, swem er danne den selben unsern sîn und die Marche enphilhet, daz das unser gût wille ist und sagen in der pflegniûz ledich und loz. Dar uber zû urchund geben wir im disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist zû Munchen, au dem Vreytag vor Oswaldi, do man zalt von Crists gebûrt dreutzeenhundert jar darnach in dem vierundzweintzigistem jare, in dem zehenden jare unsers riches.

956. *Scriptum alterum.* Aug. 3.

Originale deperditum. Copia (c.) in Copiario eiusdem tabularii fol. 240. — Ed. 10 G. Brückner 'Henneberg. Urkundenbuch' V, 60 nr. 103 ex c. Editionem repetimus. Böhmer, Reg. Ludw. p. 43 nr. 736.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer kunig tzu allin tziten merer dez richis verjehen uffinlich an disem briefe, das wir deme eideln manne Bertholden grafen von Hennenberg unserme liebin heimlicher schuldig sien alles des schaden, den er und sin 15 diner entphangin und genumen haben in deme dinste, den er uns tet, du er unsern lieben sun marchgrafen Ludewigin von Brandenburch furt in die march tzu Brandenburch. Wir sin ime auch schuldig umb den dinst, den er uns nu thut in die selbin march und gegen Tenemarchten, fur solt drithalb tusement pfunt Heller und alles des schadens, den er dez selbin dinstes nymet odder genemen mag, und geben ume vollen gewalt die selbin 20 schult alle dez schaden und des soldes intzunemen von dem kunige tzu Tennemarchen an der werunge, die er sol thun unserme liben vorgebant in sune tzu siner tochter, ab ez yme da werdin mag. Mocht aber si im das nicht gefallen, so mag er sie nemen mit unserme gutem willin in der March adder andirswa sie yme gefallin mugen von unser wegin adder unsers vorgebant suns wegin. Daruber tzu urkunde geben wir 25 yme disen brief mit unserme insigel vorsigilten.

Der geben ist tzu Munchen, an deme Fritage vor Oswaldi, da man tzalt von Cristes geburte druzehenhundert jar darnach in dem vierundtzwentzigistem jar, in deme tzehenden jar unsers riches.

957. *Obligatio civitatis.* Aug. 7.

30 *Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 109^a. Contulit H. Herre.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 43 nr. 739.

Nota quod dominus rex obligavit nobilibus viris Chûnr(ado) et Götfr(ido) de Hohenloch opidum suum in Fæuchtwanch cum iudicio et steuris et aliis pertinenciis 35 quibuscunque pro tribus milibus librarum Hallen(sium) per ipsos ac ipsorum heredes tenendum et possidendum, donec a nobis vel a nostris successoribus in imperio pro predicta pecunia redimatur, perceptis medio tempore minime defalcandis.

Dat. Monaci, feria tertia proxima ante diem beati Laurencii, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

958. 959. SCRIPTA PRO MARCHIONE MISNENSI.

1324. Aug. 7.

958. *Scriptum super obligatione civitatum.* Aug. 7.

Originale in tabulario generali Dresdensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum illaesum fere loro membranaceo. In plicae parte dextra scripta est littera initialis W. 5

Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3223 (Addit. III).

Cf. supra nr. 744.

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer chüng ze allen ziten merer dez riches bechennen an disem offenn briefe, daz wir dem wolgeborn Friderichen marchgrafen ze Missen unserm lieben fürsten und eydem, lantgrafen zû Düringen und sinen erben zû einem rehten pfande gesatzet haben und setzen Aldenburch hus und stat, Kemnitz und Zwickowe die stete, daz lant ze Plysne mit aller herschaft, manschaft, rehte und nütze, die zû reht zû den vorgenanten vesten und lande gehörent, für dritusent march silbers umb dienst, daz er uns und dem riche in die marcke ze Brandenburch getan hat und nu tût, zu den zwaitusent marken, da im si umbe vor von dem riche ze pfande stent. 15 Wir setzen im auch die vorgnanten vesten, lant und herschaft für choste und für schaden, die er vor genomen hat in dem selben dienste und noch nimet. Wir heizzen auch und wellen, daz alle die herren und man, die in dem lande ze Plyssen sitzent und zû Aldenburch, ze Zwikowe und ze Chemnitz in den steten und vesten, daz sich halten an unsern vorgenanten aydem marchgraf Friderichen und im hulden und undertenich 20 sin als irm rehten herren uff die fümftusent march und ouch uff die koste und schaden, als da vor geschriben stet. Wir geloben ouch unserm vorgenanten lieben eydem marchgrafen Friderichen für uns und für unser nachchömling an allerley argelist, daz noch wir noch unse nachchömling die stet und vesten Aldenburch, Zwikowe und Kemnitz und daz lant ze Plyssen mit dem als hie vor geschriben ist niht widerheischen 25 noch in nemen noch an nieman anders wisen süllen, im ensin abe geleit und gantzlichen vergolten fümftusent mark silbers und dar zû chost und schade, die er redelichen bewisen mag. Daz wir alle dise vorgenanten rede unsem lieben eydem marchgraf Friderichen gantz und stete halten, daz geloben wir an disem briefe und geben im dez disen brief behangen und bestetigt mit unserm insigel. Dez sint getziuge graf Bertolt 30 von Hennberg, Friderich burchgraf von Nürenberg, graf Heinrich von Swarzburch, Heinrich voyt von Plawen genant der Ruzze und ander der man dar zû bedarf.

Der brief ist geben ze München, dez Dintzages vor Laurencii, do man zalt von Christes gebürte drizehnhundert jar darnach in dem vierundzwainzigsten jar, in dem zehenden jar unsers riches. 35

959. *Mandatum civitatibus directum.* Aug. 7.

Originalia duo, quorum 1 civitati Zwickaviensi, 2 civitati Kemnitz missum est, in eodem tabulario. Descripsimus vel contulimus nos. Utriusque sigilli maiestatis ceræ albae dorso impressi vestigia adsunt. Eadem manu scripta sunt. Exemplar 2 in margine superiori sinistro partim abscissum est. — Ineditum. 40

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunich zû allen zeiten merer des riches enb(iete)n den bescheiden mannen^a dem rat und der gemain der purger zû Zwikau^b unsern lieben getriwen unser huld und alles gût.

959. a) .. add. 2. b) Kemnitz 2.

Wizzet daz wir dem wolgeborn^e Friderichen^d marchgrave^e von Mysne unserm liben^f fürsten und eydem umb dienst, den er uns und dem riche getan hat und noch tût in die march zû Brandenburch, versetzt haben zû einem rechten pfande daz lant zû Plysne mit ewer stat und mit Aldemburch^g und mit^h Kemnitzⁱ und mit alle^k dem daz darzû gehöret für dreituset march silbers und auch fur chost und schaden, die er getan hat und noch tût in dem selben dienst, zû den zweituset marken, davor die vogenanten vestn und lant im vor von dem riche pfandes stent. Dar umb gebieten wir euch und^l wellen, daz ir im huldet und gehorsam seit und undertanich als ewerm rechten herren, als lange biz daz wir im die fuff tuset march vergelten und ablegen chost und schaden. Daz daz unser wille und geheizze^m sei, des senden wir euchⁿ disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist zû Munchen^o, an dem Eritag^p vor Laurencii, in dem zehenden jare^q unsers riches.

960. LITTERAE ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI AD PONTIFICEM MISSAE.

(1324. Aug. in.)

Originale (or.) valde corrosus in tabulario Vaticano 'Armar. C fasc. 78—87'. Octo foramina parva apparent litteris claudendis apta. Inscriptionem praebet: [Sanctissimo in Christo] patri domino Iohanni divina [providente clemencia] sanete Romane ac universalis [ecclesie summo ponti]fici. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 570 sqq. indicatis tam lineis quam lucunis atque tabula commentarioque fuso adiectis. Editionem nostram repetimus, eis quae supplenda erant, hic illic in melius redactis.

Apud Mollat 'Lettres communes' in fasciculis hucusque editis invenire non potui.

Cf. gratias papae a. 1324. Aug. 21. — Sept. 1. concessas apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 185 sq. nr. 382—384, litteras archiepiscopi Salzburgensis infra nr. 973, responsiones pontificis archiepiscopo Moguntino datas infra nr. 979 et 980.

[Sanctissimo in Christo patri domino Iohanni divi]na^a providente clemencia sacro-sancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici | (2) [domino suo elementissimo miseratione divina Mathias archiepiscopus Magu]ntinus^b sacri inperii per Germaniam archicancellarius se ipsum cum omni | (3) [fervore et reverencia ac devotissima pedum oscula]^b beatorum.

(I) Ad paterne clemencie vestre noticiam, pater sanctissime, explosa verborum | (4) prolixitate . . . deducimus, quod]^c magnificus vir dominus Ludwicus dux Bawarie nuper, cum ad ipsum et ipsius noticiam | (5) [.]^c devenit, quod vestra clemencia ipsum omni iure sibi per eleccionem de eo^d in regem | (6) [factam adquisito^e et omni administracione^f seu regi]mine quibusdam conminacionibus privavit et privatum processibus vestris publice promulgatis | (7) [declaravit^f, qua]ndam^g appellacionem dudum, ut audiui, in partibus Lombardie fabricatam et masticatam, contra vestram |

959. ^e) hochgeborn 2. ^d) in loco raso atramento fusciori scriptum super fürsten Fridrich? eraso 1.
40 ^e) marchgraven 2. ^f) lieben 2. ^g) Zwikowe 2. ^h) deest 2. ⁱ) Aldemburch 2. ^k) al 2.
^l) supra lineam atramento fusciori add. 1. ^m) heizze 2. ⁿ) ew 2. ^o) München 2. ^p) Eritage 2.
^q) jar 2.

960. ^a) desunt 7—8 verba or; cf. supra lin. 18, 19. ^b) desunt 7—8 verba or. ^c) desunt 6—7 verba or.
45 ^d) in linea post add. or. ^e) an potius competenti; cf. notam nostram l. c. additam.
^f) cf. notam nostram l. c. additam. ^g) desunt 5—6 verba or.

(8) [sanctitatem et ecclesiam nostram s]anctissimam^h novitatem magnam continentem, iuri et rationi et specialiter clero contrariam, ut audiui ab aliisⁱ, | (9) [. . . . i]^k quibusdam civitatibus suis et imperii promulgavit et publicavit et publicatam litteraliter personalliter | (10) [proposuit seu exposuit ac die]tam^h appellacionem, cuius copiam nondum habui, ad diversa loca et civitates tam imperii quam suas cum | (11) [litteris suis per 5 certos nuncios^l tra]nsmisit^h, ut refferente fama et amicorum meorum scripturis audiui et veridice percepi. Sic, pater | (12) [sanctissime, dominus Lûdwicus, qui eciam]^k post istam privacionem noviter instauratam premissis et aliis quibus potest se durum exhibet et rebellem | (13) [. . . omnibus | modis et viis]^m, quas invenire et excogitare potest, maxime circa concordiam cum dominis Australibus faciendam | (14) [operam dare minime cessavit, 10 immo nuper domi]no^m Lûpoldo, qui ut dicitur in dicta concordia durum se exhibet et rebellem, studiose et | (15) [attente, ut . . . machinacionibus inimicorum suorum]ⁿ resistat et se et suum honorem deffendat, hiis^o que vestra clemencia contra ipsum in- | (16) [stauravit minime pensatis . . . per litteras suas m]andavit^p.

(II) Super hiis, pater sancte, et aliis diversis negociis et novitatibus emerg- | 15 (17) [entibus tractaturi e]um^p nostris hinc inde amicis duabus vicibus convenimus^q iuxta Bacharacum | (18) [et omnia ad hec spectantia, eorum^l eciam ad hunc locum]^r vocatis consiliariis et amicis, pertractavimus, nichil tamen ad effectum | (19) [op- tatum, quamvis nuncios nostros destinaremus tam nonnullis ex istis opti]matibus^r quam aliquibus imperii civitatibus, perduximus, ea specialiter | (20) [. ad noticiam]^r 20 vestre clemencie per germanum meum et magistrum Iohannem secretarium meum | (21) [intimanda esse censes. Quos cum festinancia destinatis^l informatos]^p informa- cione plena, quid facere debeam et qualiter ad vestrum beneplacitum me et | (22) [omnia mea disponam . . .]^s. Ante quorum redditum et reventum nichil propter mori penitus innovabo, intendens dumtaxat | (23) [semper et ubique vestre sanctitatis mandatis]^t qui- 25 buseunque et beneplacitis omni postposito timore usque ad ultimum obedire et pro meis viribus | (24) [vobis et ecclesie inservire.

(III) Quocirca, pater cle]mentissime^t, vestram clemenciam invoco et inploro, quatinus consideratis novitatibus predictis et periculis | (25) [michi et meis ac statu^u meo]^t specialiter incumbentibus, teste illo qui omnium est cognitor, nuncios meos prefatos ad 30 me mora | (26) [omni postposita ex magna mise]ricordia^v iuxta iniunctam ipsis legacionem informatos remittere michi et meis pro maxima consolacione | (27) [dignemini, ut hiis tam]^v periculosis adversitatibus in tempore michi et meis ad honorem sancte matris ecclesie et vestrum querendo servi- | (28) [cia militaria necnon castra]^w et municiones muniendo, in quibus die noctuque laboro, utiliter possim et valeam precavere. | 35 (29) [Pro certo omnino habentes]^v, quod ad honorem vestre paterne clemencie, cuius sum creatura, me et mea omni periculo et | (30) [oneri paratus sum pro vo]bis^{v,u} sub- mittere vestrisque beneplacitis et mandatis exponere^x realiter et effective. Predictorum novorum, pater | (31) [sancte, seriem oculis meis]^v non^u [vidi]^y, set ipsa ex scripturis amicorum et multorum relatu ad noticiam vestre clemencie perduco. 40

Datum | (32) [in . . .^u, ubi]^w dominus abbas Fuldensis secretarius domini Lûdwici prefati mecum in secretis quibusdam negociis conveniet | (33) [hinc inde tractandis]^w, sub sigillo meo secreto quo utor, cum maius sigillum meum^z penes me non^z haberem.

960. ^{h)} desunt 5 verba or. ⁱ⁾ contrariā sequi in fine lineae, sed delet. or. ^{k)} desunt 5—6 verba or. ^{l)} cf. notam nostram l. c. additam. ^{m)} desunt 6—7 verba or. ⁿ⁾ desunt 7—8 verba or. ^{o)} supra 45 lineam post add. or. ^{p)} desunt 8—9 verba or. ^{q)} convenibus or. ^{r)} desunt 9—10 verba or. ^{s)} desunt 6—7 verba or. ^{t)} desunt 5—6 verba or. ^{u)} cf. notam nostram l. c. additam. ^{v)} desunt 4—5 verba or. ^{w)} desunt 3—4 verba or. ^{x)} sic or. ^{y)} illegibile or. ^{z)} um—non in loco raso or.

1) Cf. E. Vogt 'Erzbischof Mathias von Mainz' (1905) p. 34 n. 6.

961—963. FOEDERA PRINCIPUM IMPERII.

1324. Aug. 7.—14.

961. *Pactum Ottonis ducis Bawariae cum Ludewico rege.* Aug. 7.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulit H. Herre.
 5 *Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittels-*
bacensia' II, 281 nr. 269 ex or.

Cf. etiam scriptum Ludewici die 8. m. Aug. datum Böhmer, Reg. Ludw. p. 357
nr. 3224 (Addit. III).

Wir Ott von Gots genaden pfallenczgraf ze Rein hertzog in Bayern verjehen an
 10 disem brief allen den di in ansehent oder hörent lesen, daz wir durch triwe und lieb,
 di der durchleuhtig herr chünch Ludweig von Rom unser lieber herr und veter ie und
 ie besunderleich zû uns gehabt hat und noch hat, uns zû im, zû seiner hausfrawn der
 hohgeporn frawn Margreten der Römischen chüniginn, zû seinen chinden, di er izun hat
 und noch ob Got wil habent wirt, und zû irn dienârn und helffarn verpunden haben und
 15 verpinden, bei in ze beleiben getriwleich mit rat und mit helff wider alle männnchleich
 niement auz genomen und ewichleich nimmer von in ze chomen. Daz daz allez also
 von uns volfürd werd und stât und ganz beleib, des haben wir gesworn leipleich zû
 den heiligen. Und ze einer vestigung gebn wir in disen brief mit unserm grozzen
 insigel versigelten.

20 Daz ist geschehen ze München, do man zalt von Christes gepürt tausent jar dreu-
 hundert jar darnach in dem vierundzwaintgistem jar, an sand Affre tag.

962. *Scriptum Liupoldi ducis Austriae pro Rudolfo duce Saxoniae.* Aug. 10.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'Haus- und Familiensachen'
fasc. 8. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. In verso
 25 *manu fere coeva scriptum est: quod dux Austrie Leuppoldus non ineat treugas cum*
Lud. Bawar(ie) sine ducibus Saxonie. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 252 Reichssachen nr. 171.

Magnifico viro Rûdolfo duci Saxonie illustri avunculo suo karissimo Lûpoldus
 Dei gratia dux Austrie et Styrie votive prosperitatis exuberantiam cum salute.

30 Ut radix tocius ambiguitatis et dubietatis a corde tuo penitus evellatur et ut certus
 de nobis amodo maneat et securus, cum non minus tuis honoribus et comoditatibus
 quam propriis intendere nos delectet, tibi promittimus bona fide nosque presentibus
 obligamus, quod cum illustri Lûdewico duce Bawar(ie) nullas treugas nullaue pacis et
 concordie federa, tractatus vel pacta inire, dare vel recipere poterimus vel debemus,
 35 nisi unâ nobiscum in eisdem treugis, pace, concordia, tractatibus et pac[t]is^a concurras,
 recipiaris et equanimiter assumaris et modo simili iuxta quod neccessarius fueris inclu-
 daris. Presentium testimonio litterarum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum
 litteris presentibus duximus appendendum.

Dat. in Brugka, in die beati Laurentii, anno Domini millesimo trecentesimo vice-
 40 simo quarto.

962. a) pacis or.

LL. CONSTITUTIONES V.

963. *Scriptum ducum Austriae pro ducibus Saxoniae.* Aug. 14.

Originale (or.) *ibidem l. c.* In superiori parte hic illic exesum est. Descripsimus nos. Pendent duo sigilla, Alberti scilicet laesum et Heinrichi fere illacsum loris membranaceis. In verso eadem manu ac supra ad nr. 963 scripta leguntur: quod duces Austrie non pacificent se cum Ludw(ico) Babarie, nisi incluserint du[ces] Saxonie. — *Ineditum.* 5

Böhmer, Reg. Ludw. p. 252 Reichssachen nr. 172.

Wir Albrecht, H[ainrich]^a und Otte von Gotes gnaden herzogen ze Osterrieh und ze Steyr verjehen und tûn chunt mit disem prief allen den die [in a]nsehent^a, lesent oder horent lesen, daz wir uns mit verdachtem mût und mit unsers rates rat verbunden und verlubt h[aben]^a den erwirdigen fursten unsern lieben oheimen hern Rudolf und 10 hern Wentzla herzogen ze Sachssen, daz wir dehein teiding, [. o]der^b berichtung haben noch nemen sullen mit unserm oheim hertzog Ludewig(en) von Payern und mit seinen he[l]fern, wir n[emen]^c denn si und unsern swager . . den von Mekelenburch und alle ir helfer sunderlichen dar in zû samt un[s]. Wir ge[loben]^a ouch fur den hochwirdigen fursten unsern herren und brüder chunig Frid(erichen), ob er bi dem chunig- 15 riche belibe, daz er die vorgnanten herren unser . . oheim von Sachsen und von . . Mekelenburch bi den burgen, stetten, leuten und gût, die si inne habent in der marich ze Brandenburch und waz si sein noch erchriegent, lazzen sol von sundern gnaden. Wold aber er si da von schaiden, dez sol er nicht tûn, in werde e alle ir schade und ir cost, di si dar auf getan und getragen habent, gar und gentzlichen abgetan und 20 widerchert. Und sol si dennoch ergetzen irs diensts und freuntschaft, di si im und ouch uns untz her trewlich erzaiget habent und noch furbaz erzaigen sullen. Und dez ze einem offenn urchunde geben wir in disem prief versigelt mit unsern insigeln.

Der ist geben ze Wienn(e)^d, do man zalt von Gotes geburd dreuzehenhundert jar und dar nach vierundzweinzich jar, an unser Frowen abent der schydunge. 25

964. 965. MANDATA ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS
SUPER PUBLICATIONE PROCESSUUM.

1324. Aug. 15. 16.

964. *Mandatum Praedicatoribus Coloniensibus missum.* Aug. 15.

Servatur in Instrumento infra nr. 977 cap. II. — Ineditum. Cf. ib. cap. II. 30

Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius dilectis in Christo . . priori, subpriori et lectori fratrum Predicatorum domus Coloniensis salutem in Domino et mandatis apostolicis firmiter obedire.

Noveritis nos iam nuper litteras sanctissimi in Christo patris et domini nostri 35 domini Iohannis XXII. sacrosancte Romane et universalis ecclesie summi pontificis sub veris stilo et filis ac bulla plumbea pendenti non cancellatas, non abollitas nec in aliqua sui parte viciatas, sed omni suspicione carentes, quarum copiis presens nostra littera est transfixa, recepissee, quas vobis in primaria sui forma volumus exhiberi. Vobis auctori-

963. ^a) uncis inclusa exesa sunt or. ^b) desunt 7—8 litterae or. ^c) desunt 8—9 litterae or. 40
^d) Wienn or.

tate earum in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis, quam sex dierum spacio pro termino peremptorio et monicione canonica premissa vos ex sentenciis in hiis scriptis incurrere volumus ipso facto, si non feceritis quod mandatur, precipimus et mandamus, quatinus vos omnes aut duo vel unus vestrum, prout requisiti fueritis, duobus
 5 diebus dominicis immediate sequentibus diem presentationis vobis faete presentium litterarum contenta in eisdem litteris sive copiis earundem predictis infra missarum solempnia post lectionem ewangelii misse maioris in ecclesia vestra de ambone, item eisdem diebus post factum sermonem ad populum in curia vestra christifidelibus inibi presentibus solempniter in vulgari lingua publicetis et ad noticiam eorundem deducatis, iniungentes
 10 eisdem auctoritate apostolica, ut contenta in predictis litteris firmiter teneant et observent eisque obediant reverenter. Facientes de hac publicatione fieri publicum instrumentum principia et fines ipsarum litterarum continens, quod una cum litteris presentibus infra sex dies post publicationem ipsarum per vos factam sequentes nobis remittatis. Per quod vestra diligentia et obedientia domino summo pontifici valeat apparere.

15 Datum anno Domini millesimo CCC vicesimo quarto, decimo octavo Kalendas Septembris.

965. *Mandatum rectoribus ecclesiae Coloniensis directum.* Aug. 16.

Servatur ibidem cap. III. — Ineditum. Cf. ib. cap. III.

Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per
 20 Italiam archicancellarius dilectis in Christo ecclesiarum rectoribus sive eorum vices gerentibus universis civitatis sue Coloniensis salutem in Domino et mandatis apostolicis firmiter obedire.

Noveritis nos iam nuper litteras sanctissimi in Christo patris et domini domini nostri Iohannis XXII. sacrosancte Romane et universalis ecclesie summi pontificis sub
 25 veris stilo ex filis ac bulla plumbea pendenti non cancellatas, non abollitas nec in aliqua sui parte viciatas, sed omni suspicione carentes, quarum copiis presens nostra littera est transfixa, recepisse, quas vobis in primaria sui forma volumus exhiberi. Vobis auctoritate earum in virtute sancte obedientie et sub pena in eisdem contenta precipimus et mandamus, quatinus quilibet vestrum copiam earundem recipiat a camerario vestro
 30 propriis sumptibus et expensis ac duobus dominicis diebus infra mensem immediate insequentem diem presentationis vobis faete presencium litterarum contenta in eisdem litteris sive ipsorum copiis infra missarum solempnia post lectum ewangelium misse maioris in ecclesia sua de ambone christifidelibus inibi presentibus sollempniter et intelligenter publicet per se vel per alium et ad noticiam eorundem deducat, iniungens
 35 eisdem auctoritate apostolica, ut contenta in predictis litteris firmiter teneant et observent eisque obediant reverenter. Et faciat quilibet vestrum de publicatione per ipsum facta fieri instrumentum principia et fines ipsarum litterarum continens, quod infra sex dies publicationem ipsarum factam sequentes nobis remittat.

Datum anno Domini MCCC vicesimo quarto, decimo septimo Kalendas Septembris.

966—970. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD DIVERSOS.

1324. Aug. 18.—21.

966. *Litterae ad episcopum Basiliensem.* Aug. 18.

Copia (c.) in *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 112 II fol. 73 nr. 894.* 5
Contulimus nos. — *Ed. 'Oberbayerisches Archiv' I, 71 nr. 40 ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pöbste nr. 224 (Addit. I).

Venerabili fratri Gerardo episcopo Basiliensi.

Diligentiam, quam in nostrorum publicatione processuum habitorum hactenus contra virum magnificum Ludovicum ducem Bavarie olim discorditer in Romanorum regem electum 10 ferventi et constanti animo devotionis et fidei te nuper adhibuisse didicimus, velut opus Altissimo placidum multipliciter in Domino commendamus. Et quia nostros processus alios contra ipsum ducem subsequenter habitos tibi, frater, iam misimus publicandos¹, fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatinus circa oportunam publicationem et observantiam eorundem et alia, que in ipsis partibus honorem et favorem nostrum 15 et sancte Romane ecclesie matris tue respiciunt, sic in huiusmodi fervore atque^a constantia laudabiliter perseveres, quod ex virtuositas et gratis perseverantie meritis apud Deum et apostolicam sedem digne merearis et laudis premium consequaris.

Datum Avinion(e), XV. Kal. Septembr., anno octavo.

967. *Litterae ad regem Franciae.* Aug. 20.

20

Copia (c.) *ibidem l. c. fol. 32 nr. 682.* *Contulimus nos.* — *Ed. l. c. I, 52 nr. 9 ex c.*
Böhmer, Reg. Ludw. p. 306 Pöbste nr. 225 (Addit. I).

Regi Francie.

Receptis noviter serenitatis regie litteris, que faciebant de tractatis apud Barum cum dilecto filio nobili viro Lipoldo duce Austrie mentionem, exhibuerunt nobis post- 25 modum nuncii regii existentes in curia quandam scripturam conventiones inter celsitudinem regiam et Lipoldum prefatum habitas continentem². Quibus diligenter inspectis, quantum cum eodem Lippoldo agi poterat super hiis, multum processum extimamus probabiliter in negotio extitisse. Exhibuerunt insuper prefati nuncii scripturam aliam avisamenta nonnulla super hiis continentem³, super quibus tenere volumus eandem celsi- 30 tudinem confidenter, quod quatenus nos tangunt avisamenta eadem, quantum cum Deo poterimus procedere, provide disponimus super illis. Verum quia littera quedam regia, cuius formam in cedula³ dictis nunciis dedimus, tam pro nostra iustificatione quam pretaeti negotii acceleratione videtur nobis plurimum oportuna, rogamus providentiam regiam et hortamur, quatinus illam sigillo viridi regio inpendenti munitam secundum tenorem 35 diete cedule quantotius mittere non postponat. Ceterum pro gratiosis litteris regiis super excusatione benigna germani ac nepotum nostrorum a presenti expeditione Vasconie noviter destinatis regali benivolentie gratiarum uberes referimus actiones.

Datum Avinion(e), XIII. Kal. Septembris, anno octavo.

966. ^{a)} et *add. c.*

40

967. ^{a)} quatenus c.

1) *Cf. supra nr. 945. 946.*

2) *Supra nr. 952.*

3) *Quae servata non est.*

968. *Litterae ad duces Austriae et Karinthiae.* Aug. 21.

Copia (c.) *ibidem* l. c. fol. 73' nr. 895. *Contulimus* nos. — *Ed.* l. c. I, 71 nr. 41 ex c. *Böhmer*, *Reg. Ludw.* p. 307 *Päbste* nr. 227 (*Addit. I.*); *Lang* 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 81 nr. 66 ex c.

5 *Cf. supra* nr. 930 et *infra* nr. 993—995.

Nobili viro Lipoldo duci Austriae et Styrie.

Venerabilis fratris nostri Frederici archiepiscopi Salzburgensis nuper insinuatione¹ percepimus, quod nobiles viri Ludovicus Bavarie dux eiusque patruus contra dictum archiepiscopum ea^a occasione gravi rancore concepto, quod ipse tanquam filius obedi-
10 dientie iuxta litterarum apostolicarum sibi directarum continentiam processus nostros dudum adversus ducem eundem suis demeritis exigentibus habitos publicavit [et fecit sollempniter publicari], eundem archiepiscopum et ecclesiam suam crudeliter et hostiliter persecuntur. Nos autem eisdem archiepiscopo et ecclesie adesse super hiis oportunis presidiis cupientes, nobilitatem tuam, de qua specialem in Domino gerimus fiduciam,
15 requirimus et rogamus, quatinus archiepiscopo et ecclesie memoratis, quos tue benevolentie specialiter commendamus, assistas pro nostra et apostolice sedis reverentia consiliis, auxiliis et favoribus oportunis.

Item in eundem modum dil. fil. nobili viro Othoni duci Austriae et Styrie.

Item in eundem modum nobili viro Henrico duci Carinthie.

20 Datum Avinion(e), XII. Kal. Septembr., anno octavo.

969. *Litterae ad archiepiscopum Magdeburgensem.* (Aug. 21).

Copia (c.) *ibidem* l. c. fol. 73' nr. 898. *Contulimus* nos. — *Ed.* l. c. I, 72 nr. 44 ex c.; *Schmidt* 'Päpstliche Urkunden' I, 147 nr. 156 ex c.

Reg. Löher loco *supra* ad nr. 289 citato p. 257 nr. 220.

25 Venerabili fratri Borchardo archiepiscopo Magdeburgen(s).

Litteras fraternitatis tue solita benignitate recepimus, quarum tenore diligenter inspecto sinceritatem devotionis illesam et promptitudinem obedientie vigilem, quas in executione nostrorum processuum habitorum hactenus exigente culpe sue demerito contra virum magnificum Ludovicum ducem Bavarie discorditer in Romanorum regem electum
30 exhibuisti prestanter, dignis profecto, quia dignum ducimus, in Domino laudibus commendamus. Sane velut in parte offensi non modica moleste ferentes tuas et ecclesie tue pressuras, ecce dil. fil. civibus Magdeburgen(sibus) et Hallen(sibus), de quorum oppressione conquereris, efficaces dirigimus litteras² apud eos, si reverenter et devote ut credimus scripta nostra susceperint, divina operante gratia profecturas. Confortare
35 igitur, frater, et firmiter in Deo confide in illo sperans, qui consulit pauperi et novit quid offerat lacrimanti. Persevera^a nichilominus ut cepisti erga nos et sanctam Romanam ecclesiam matrem tuam devotus et constans, ex quibus apostolice sedis favor in casibus tibi pro certo non deerit et denique merces tua versus Altissimum, cuius certa sunt munera, non peribit.

40 968. ^a) eo c.

969. ^a) persevera c.

1) *Supra* nr. 930. 2) *Cf. Schmidt* l. c. p. 148 nr. 157.

970. *Litterae ad episcopum Argentinensem.* (Aug. 21.)

Copia (c.) *ibidem* l. c. fol. 73^r nr. 896. *Contulimus* nos. — *Ed. l. c.* I, 72 nr. 42 ex c; *Hauviller 'Analecta'* I, 34 nr. 23 ex c.

Venerabili fratri Iohanni episcopo^a Argentinensi.

Fraternitatis tue litteras nuper nostro apostolatu presentatas recepimus leta manu⁵ et que continebantur in eis pleno collegimus intellectu. Sane fidelitatem ac devotionem et diligentiam, quas adhibere super hiis, que continebantur in eisdem litteris, studuisti cum gratiarum actionibus plurimum in Domino commendantes, eandem fraternitatem rogamus attentius et hortamur, quatinus in eisdem fidelitate et devotione persistens circa prosecutionem eorum que laudabiliter incepisti constanter et intrepide laborare sicut¹⁰ expedire cognoveris^b non omittas, nobis statum partium illarum et rumores qui tibi occurrerunt sepius rescripturus. Nos autem processus, quos tibi mitti per easdem litteras petisti, proponimus destinare.

971. 972. FOEDERA DUCUM AUSTRIAE IN ALSATIA FACTA.

15

1324. Sept. 1.—18.

971. *Foedus Liupoldi cum episcopo Argentinensi aliisque.* Sept. 1.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Pendebant loris membranaceis duodecim sigilla, quae omnia iam desiderantur. — *Ed. Albrecht 'Rappoltsteinisches Urkundenbuch'* I, 273 nr. 376 ex or. Editionem repetimus.²⁰

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCXC nr. 657.

Cf. supra nr. 911.

(1) Dirre gegenwertige brief tût kunt allen den die in gesehent oder gehörent lesen, daz zwüschent dem erwirdigen herren bischof Johannese von Strazburg und dem hochgebornen fürsten herzoge Lupolte von Österriche unde von Stÿr, dem edeln herren²⁵ grave Cûnrate von Friburg, der stat von Colmar und allen irn lûten, helfern und dienern und ôch des riches stetten, die nu an den selben herren sint oder noch an sie kumment, ein site und dem edeln manne hern Johannese von der Hohen Rapoltstein, hern Wernhere von Bergheim, hern Frantze von Hadestat rittern, Otten von Gyrsberg und der Nidern stat von Rapoltzwilre und dar zû allen irn lûten, helfern und dienern³⁰ ander site ein getruwer fride berêt und gemachet ist, also hie nach geschriben stât. (2) Der vorgenante herre von Rapoltstein, her Wernher von Bergheim, her Frantz von Hadestat, Otte von Gyrsberg mit allen irn helfern und dieneren und die vorgenante stat von Rapoltzwilre sûlent stille sitzen alle die wile der krieg wêret zwüschent dem vorgenanten herzoge Lûpolte unde sime ôheime herzoge Ludewige von Peyern, also³⁵ daz sie wider . . den bischof, den herzogen, den graven von Friburg, des riches stette, die an dem bischofe und dem herzogen den vorgenanten sint und noch an sie kumment, und aller der lûte, helfere und dienerne niemer getûnt heimliche noch offenliche us irn vesten noch dar in noch sus in deheine wiz mit rêten, mit geteten noch mit botscheffe, es enwere danne daz lantgrave Ûlrich von Nidern Elsas, sin son oder sin brûder mit⁴⁰ ufgeworfener bannier und mit offeme gewalte zogete, so mag der vorgenante von

970. ^a) archiepiscopo c. ^b) cog *supra* lineam add. c.

Rapoltstein zû ime riten und ime helfen mit alse manigeme sinre diener, alse er ietze hat, also doch daz er über fünfundzwenzig sins gesindes niht enkumme ane geverde. Unde sol och mit sime gesinde also zogende deheine sundere getât tûn. Swenne er aber daz tûn wil, so sol er es eins bischofes von Strazburg schultheissen zû Kestenholtz und der stat von Colmar einen tag und eine naht vor künden unde sol och mit der einen kündungen genûg sin, alle die wile er zû dem male uße ist. Alse dicke er aber da nach in sine vesten kummet, alse dicke sol er die kündunge ernuwen, so er dem lantgraven helfen wil, alse da obene bescheiden ist. Der selbe von Rapoltstein mach och . . dem lantgraven helfen weren sine vesten mit alse manigeme sinre dienere, alse er nu geritten hat ane geverde. (3) In disen tegedingen ist usgenummen die burg Hadestat, die sol der egenante herzoge Lupolt inne haben, und ensol daz an den friden niht gan. (4) Unde were daz iht beschehe wider disen friden, daz Got wende, dar umbe missehelle wûrde, dar umbe sol der fride niht gebrochen sin. Und dar zû sol . . der bischof, der herzoge und die zû in gehörent, alse da vor bescheiden ist, hern Heinriche den Waffeler und des bischofes vitzdûm von Strazburg, wêr der ist, unde her Johannes von Rapoltstein der egenante und die zû ime gehörent hern Wernhere von Hunewilre unde hern Thiebalt Betschelere von Keyzersberg schicken. Die sülent erkennen, ob die missehelle an den friden gange oder niht. Und wes sie alle viere oder der mêrre teil under in uf den eit über ein kumment, daz sol vûrgang han. Enthullent sie aber geliche, so sol der edele herre her Walther von Geroltzecke der alte des ein obman sin und waz der mit den zwein uf den eid bringet, daz sol stete sin. (5) Unde were daz man der râtlûte einen niht haben mohte, so sol der teil, von des wegen er da waz, einen alse gûten an sine stat geben ane geverde. Unde swenne die râtlûte oder der obeman dar umbe sprechende werdent, daz sülent sie tûn ane geverde in den nehesten ahte tagen da nach, so sie dar umbe gemanet werdent. Unde welre teil dem andern widertûnde wûrt, daz sol er tûn in dem nehesten manote dar nach, so dar umbe gesprochen wûrt ane alle geverde.

(6) Dis alles alse da vor geschriben stât hant der bischof, der herzoge, der grave von Friburg und die stat von Colmar die vorgeanten bi gûten truwen unde her Johannes von Rappoltstein, . . der von Bergheim, der von Hadestat, von Gÿrsberg und die von Rapoltzwilre die vorgeschriben bi irme eide, den sie dar umbe gesworn hant zû den heiligen, vûr sich, ir lûte, ir helfere und dienere zû beden siten gelobet stete zû haltende ane alle geverde. Und durch daz . . der bischof, der herzoge und die zû in gehörent, alse da vor bescheiden stat, dirre dinge destे sichere sint, so hat . . der von Rapoltstein und die zû ime gehörent, gebeten die edeln herren hern Walthere von Geroltzecke den alten, hern Heinriche unde hern Johannese den jungern von Rapoltstein, daz sie des vûr sie und mit in tröstend und ob iht da geschehe, daz sie daz ufrihtent gentzliche und gar. Und dis alles zû eime urkûnde sint der vorgeanten herren, rittere Otten von Gÿrsberg und der zweier stette von Colmar und der Nidern stat von Rapoltzwilre ingesigele an disen brief gehenket.

(7) Wir Johannes von Gotz gnaden bischof von Strazburg, Lûpolt von den selben gnaden herzoge zû Ôsterliche und zû Stÿr, grave Cûnrat von Friburg, Walther von Geroltzecke, Heinrich, Johannes der alte und Johannes der junge von Rappoltstein herren, Wernher von Bergheim, Frantz von Hadestat, Otte von Gÿrsberg unde och wir die rete und die burgere von Colmar und von der Nidern stat Rapoltzwilre die vorgeanten verjehent, daz wir uns verbunden hant zû haltende den friden unde alles daz von uns unde von unserme jegelichen da vor geschriben stât. Und des zû eime urkûnde so sint unsere ingesigele an disen brief gehenket.

Der wart gegeben an sante Egidien tag, des jares da man zalte von Gotz gebûrte drûzehenhundert unde vierundzwenzig jar.

972. *Foedus ducum Austriae cum eodem et lantgraviis Alsatie inferioris. Sept. 18.*

Originale (ör.) ibidem. Contulimus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch paratam. Pendent quatuor sigilla loris membranaceis, quorum secundum deest, tertium, quartum laesa, primi sigilli fragmentum adsunt. — Ed. Lichnowsky l. c. III 5 p. DXLIV nr. 9 ex or. Extr. Albrecht l. c. I, 275 nr. 377 ex or.

Reg. Lichnowsky l. c. p. CCCXC nr. 659.

(1) Dirre gegenwürtig brief tüt kunt allen den die in gesehent oder hörent lesen, daz zwischent den hochgeborn fürsten hertzogen Lüpolt von Österich und von Styr und allen sinen brüdern und dem erwirdigem herren bischof Johansen von Strasburg 10 und ir aller helfern und dienern einsid und den edelen herren lantgraf Ülrich von Nidern Elsassze, jungherren Philips sinem brüder und jungherren Johans sinem sun und allen iren helfern und dienern andersid ein getruwer frid beret und gelobt ist ze halten alle die wile der krieg weret zwischent dem vorgenanten hertzog Lüpolt und hertzog Ludewig von Beyern mit den gedingen, die hie nach geschriben stant. (2) Dez ersten 15 so süllent der vorgenant lantgraf, sin brüder noch sin sun wider die vorgenanten hertzogen noch wider den bischof noch ir helfere oder dienere die wil der frid weret niemmer getün noch schaffen getün noch raten noch helfen heimlich oder offenlich noch keinen iren schaden werben in dheine wiz ane alle geverde und sunderlich daz si nicht werben süllent, daz der hertzog von Beyern in diz lant zoge noch im wege noch für- 20 derunge dar zü geben in dheine wiz noch dez riches steten, die si inne hant und an in sint, raten noch frumen von in ze komende, noch den die nicht an in sint, an si ze komende, daz ze irrende in deheinen weg. (3) Wer aber daz der selbe hertzog Lud(ewig) mit gewalt rite gegen Elsassze, in Mortenowe oder in Briscowe, swenne er danne kume niden her uf über die Selse oder oben her ab vür Basel oder über den 25 Wassichen oder den Swartzwalt, alz der sne smiltzet her ze lande, so mugent der lantgraf, sin brüder und sin sun die vorgenanten in helfen und dienen, wie si wellent. Wenne si aber daz tün wellent, so süllent si ez dem vorgenanten bischof acht tag vor sagen und sol ouch mit dem widerbieten die hertzogen von Österich begnügen. Si ensüllent aber den friden nicht widerbieten, e danne der hertzog Lud(ewig) von Beyern 30 sich ze velde gelege und zogend si in die egenanten zil gegen Elsassze, gegen Mortenowe oder gegen Briscowe und süllent im doch nicht dienen, e danne er in die selben zil kome. Wer ouch, daz Got wende, daz der vorgenant bischof hie zwischent abgienge, so sol man daz widerbieten tün den hertzogen von Österich gen Ensichsheim irem^a vogt ane geverde. Wer aber daz der vorgenant hertzog Lud(ewig) von Beyern in die vor- 35 genanten zil keme, e daz die lantgraven den friden widerbuten, wellent si danne dar nach widerbieten, daz mugent si tün, aber si süllent doch acht tag dar nach stille sitzen und im kein hilfe tün. (4) Wer ouch daz die lantgraven dem vorgenanten hertzogen von Beyern in den vorgeschriben zilen oder uswendig iergent dienende würden, so sol die genad umb die stat von Sand Pölten, die den vorgeschriben hertzogen von Öste- 40 rich uf genad ingeantwürt ist, ab sin. Und süllent si dar nach mit der stat tün, waz in füget. Wer ouch daz die lantgraven brehent dheins dar vorgeschriben dinge, daz ez dem lande oder den steten kuntlich wurde, so sol den vorgenanten hertzogen von Österich und iren erben die stat von Sand Pölten gevallen sin mit allem recht, alz si die lantgraven hatten ane alle geverde und vürzihent sich dez die lantgraven vür 45 sich und alle ir erben mit disem gegenwürtigem brief. Wer ouch daz si heimlich brehent und si dez bezigen würdent, da sol man ir unschulde umb nemen. Wolten si

972. a) ir in loco raso or.

dez nicht tûn, so ist aber den hertzogen von Österich die stat gevallen mit allem recht. (5) Woltent ouch die lantgraven den friden widerbieten in den zilen und in den ziten, alz da vorgeschriben stat, da mit hantz ir truwe nicht gebrochen, aber die genad umb die stat ze Sand Pülten sol ab sin und sülent die hertzogen da mit tûn, 5 waz in füget. Die lantgraven mugent ouch riten zû dem vorgeanten hertzog Lud(ewig) von Beyern umb ir schulde und ir notturft ane der vorgeanten hertzogen und dez bischofs schaden, alz da vor beret ist ane geverde. (6) Waz ouch dienere in der vorgeanten stat ze Sand Pülten besezen warent, die ensülent ouch wider die egenanten herren die hertzogen von Österich und den bischof von Strasburg, ir helfere 10 und dienere in den vorgeanten zilen niemmer getûn noch schaffen getûn von dez egenanten krieges wegen. Füget in aber ieman ze dienende inwendig den vorgeschriben zilen, daz diesen krieg nicht angat, daz mugent si tûn. Uswendig der selben zilen mugen si ouch dienen, wem si wellent. Si mugent ouch wol in den selben zilen wider die egenanten herren dienen, ob die lantgraven den friden wider bietent und der 15 hertzog von Beyern in daz lant zogtte, alz da vor geschriben stat. (7) Gienge ouch der vorgeant lantgraf Ulrich abe, ald daz er vûrsûnet würde, so sülent die vorgeanten dienere dirre vûrbuntenüsse ledig sin. Breche ir ouch deheiner diz gelûbde, dar umb sülent die lantgraven nicht gebrochen haben. Die dienere ouch, die von her Johans wegen von der Hohen Rappoltzstein in der stat ze Sand Pülten warent, die 20 sülent in dez selben von Rappoltzstein friden¹ sin und nicht mit disem zu tûnde han. (8) Disen friden und allez daz da vor geschriben stat hat der vorgeant hertzog Lûpolt vûr sich und alle sin brüdere und der vorgeant bischof vûr sich und si bede vûr alle ir helfere und dienere einsid und lantgraf Ulrich vûr sich und sinem sun und jungherre Philippes sin brüder vûr sich selber und si bede vûr ir aller helfere 25 und dienere ze der andern sid gelobt stet^b ze habende bi gûten truwen ane alle geverde. Dise vorgeschriben artikel und ir ieglichen sunderlich sol man versten ane alle geverde. (9) Und dez ze ein urkûnde sint der vorgeanten herren hertzog Lûpoltz, dez bischofs von Strasburg, lantgraf Ulrich und jungherre Philips sins brüderes insigele an disen brief gehenket. 30 (10) Wir Lupolt von Gotes gnaden hertzog ze Österich und ze Styr, Johans von denselben gnaden bischof von Strasburg, Ulrich der lantgraf in Nidern Elsassze und Philips sin brüder die vorgeanten verjehent dez vorgeanten friden und allez, dez da vor von uns geschriben stat, und gelobend ez ouch stet ze habende bi gûten truwen ane alle geverde. Und dar umb sind unsere insigele gehenket an disen brief. 35 Der wart geben in dem gesezze vor Sand Pölten, an dem nehsten Cinstag vor sande Mauricien tag, do man zalt von Kristes geburt drützeenhundert jar dar nach in dem vierundzweintzigstem jar.

973—978. SCRIPTA VARIA AD PUBLICATIONEM PROCESSUUM PONTIFICIS SPECTANTIA.

40

1324. (Sept. in.) — Sept. 30.

973—976. LITTERAE DIVERSORUM PONTIFICI MISSAE.

1324. (Sept. in.) — Sept. 16.

973. *Litterae archiepiscopi Salzburgensis iteratae.* (Sept. in.)

Cf. supra nr. 930.

45

972. ^{b)} *st in loco raso or.*

1) *Supra nr. 971.*

LL. CONSTITUTIONES V.

Servantur in codicibus Formularum supra ad nr. 930 edendum adhibitis

1 fol. 42'; *ed. Fr. M. Mayer l. c. LXII, 177 nr. 3 ex 1;*

2 fol. 110'; *contulimus nos; est rubrum: Insinuacio facta apostolico super processibus per eum habitis et recommendacione ad papam; ed. Simonsfeld l. c. II, 268 nr. 1 ex 2 et 3;*

3 fol. 110'; *contulimus nos; est rubrum idem, omissis verbis et recommendacione ad papam; cf. Simonsfeld l. c.; potiores tantum lectiones adnotavimus.*

Reg. Lang 'Acta' I, 181 nr. 241 7.

Sanctissimo in^a Christo patri ac domino suo carissimo domino . .^b sacrosancte Romane et universalis ecclesie summo pontifici divina miseracione . .^c archiepiscopus . .^d cum sui recomendacione devota pedum oscula beatorum^a. 10

(1) Processus vestri habiti contra^e ducem . .^f eiusque complices, fautores et^g sequaces sic vigore lucent equitatis et rigore coruscant iusticie, quod omnes vestri^h et sancte matris ecclesie devoti filiiⁱ digne^k illos cum reverencia amplectuntur, recipiunt et observant. De^l persecucionibus quoque, dampnis et incomodis exinde surgentibus salubris eorum paciencia non recordatur^m propter meritum obediencieⁿ, que melior esse victimis 15 comprobatur^{o-1}, et quia paterna pietas pro filiis capere solet consilium, expedit obediencium filiorum tribulaciones et angustias vobis fore cognitatas, ut eorum succursui sollicitius intendatis. Vestre itaque sanctitati notum facio, quod cum iam dudum primos processus^p contra dictum ducem habitos iuxta mandati vestri tenorem in metropoli mea sollempniter publicassem et mandassem in locis aliis publicari, ille nimia contra me iracundia 20 extitit inflammatus. Non tamen propter hoc continui^q secundos processus contra eundem habitos, quos postea recepi simul cum^r processibus contra filios dampnate memorie Math(eum)^s olim Vicecomitis de Mediolano^s neenon contra tales et tales comites² promulgatis, similiter publicare. Propter quod idem dux asperius provocatus custodes turrium et portarum ac vigiles murorum castri mei talis corrumpi procuravit fedis pecu- 25 niarum precii et pollicitis fraudulentis, sicque conflata prodicione turpissima gentes illius in medio noctis silencio in castrum illud irruentes et oppidum subiaccens^t occupantes hominum ibidem repertorum alios gladio trucidarunt, alios vinculis manciparunt, alios vero ad fugam miserabilem compulerunt et absque diferencia condicionis, sexus vel etatis omnes omnibus facultatibus spoliaverunt. Districtum quoque castri eiusdem et alios meos 30 et subiectorum^u meorum ecclesiasticorum et secularium districtus, redditus et bona continuis devastant incendiis, spoliis et rapinis, sed^v nec illis possum resistere, sed usque ad portas civitatis mee hostiles faciunt impetus et incursus. Inter tot^w et tantas angustias recepi tercios et ultimos vel novissimos processus^x, quibus ipsum ducem declarastis fore privatum et privastis eum omni iure, si^y quod illi ex electione facta de eo 35 ad regnum seu ad^k imperium Romanorum competiit^{z-3}, eosque similiter publicavi.

(2) Copias quoque omnium processuum predictorum sigillum meum habentes appensum singulis meis suffraganeis^a transmisi per cursores meos^b iuratos, quos^c illi cum debita reverencia receperunt, duobus videlicet Frisingensi^d et Ratisponensi^e dumtaxat exceptis. Nam Frisingensis^d in vestra ut dicitur curia comoratur eiusque civitatem dux 40 predictus tenet per suum vicedominum occupatam et ob hoc cursor noster^f non valens metu mortis plus facere captata oportunitate copias easdem capitulo directas super

973. a) in — beatorum *des.* 3. b) *des.* 1. 2. c) n 2. d) vel episcopus n talis 2. e) n *add.* 2. f) . . *des.* 1. 2. g) *deest* 3. h) viri 2. 3. i) fil. dev. 3. k) *deest* 1. l) *deest* 2. m) non rec. *des.* 1. 3. n) obedire 1. 3. o) comperabatur 1. 3. p) excessus 3. q) pertinui 3. r) *deest* 1. 3. 45 s) . . 1; n 2. t) adiacens 3. u) subditorum 1. v) set *semper* 2. 3. w) *deest* 1; hec 2. x) proc. vel nov. 1. y) sed 1. 2. z) competit 1. a) suffr. meis 3. b) *deest* 1. 3. c) quas 3. d) Frys. 2. e) Rattisp. 2. f) *deest* 1; tunc 3.

1) Cf. 1. Reg. 15, 22.

2) *Supra* nr. 897.

3) *Supra* nr. 944.

altare principale katedralis ecclesie posuit et recessit. Alius vero cursor episcopum Ratisponensem invenit Ratispone, sed antequam haberet accessum, ivit idem^g episcopus ad castrum suum vicinum in Stauffe^h. Ubi cum ad ipsum cursor velletⁱ accedere, quatuor^k armati viri stantes in porta interrogati per eum de presenciam episcopi dubie
 5 responderunt. Cognito quoque quod^l meas deferret litteras, recluserunt eum in conclavi^m et de mane iussus fuit abire dictumque sibi extitit, quod mortem non evaderet, si cum huiusmodi litteris prendereturⁿ, et ex hoc territus copias ipsas in flumen proiecit vicinum^o. Sic prefati cursores retulerunt sub sacramento^p quo tenentur^q. Id^r autem est notorium, quod ambo prefati episcopi et clerus illorum^s absque prompto periculo personarum et
 10 rerum aut exilii^t dispendio^u duci non possent resistere memorato. Porro in provinciis^v eorundem episcoporum necnon extra meam provinciam in multis aliis civitatibus et dyocesisibus processus ipsi adhuc nullum sorciuntur effectum. In hiis enim partibus^w dux predictus rex Romanorum communiter^x appellatur eique tanquam regi intenditur sicut prius, insuper claves contempnuntur ecclesie, violatur interdictum, divina officia propheta-
 15 nantur, ymmo quod est execrabilius^x nomini vestro^y, quod benedictum et gloriosum est in secula, maledicatur, honori^z detrahitur, dignitati multipliciter derogatur. (3) In pluribus enim civitatibus maioribus convocata cleri et populi multitudinem numerosa, idem dux regio apparatu assistens quandam scripturam sacrilegam verborum quidem foliis diffusam, sed in radice veritatis aridam et inanem, statum, gloriam et honorem sancti-
 20 tatis vestre quantum in se est crudeliter lacerantem, Latino sermone legi fecit et in vulgari Theutonico^a interpretari, subiciens^b quandam appellacionem, si tamen appellacio et non magis^c apostatacio^d dici debet, que^e credo dudum in vestram^f noticiam tanquam notoria^g devenisse^h. Ex hiis autem Dei sapiencia, que de malo scit bonum elicereⁱ et contra sagittantem nonnunquam novit^k retorquere^l sagittam, talem dedit proventum,
 25 quod eadem scriptura quamvis sacrilega et prophana processuum vestrorum crebro replicans mencionem illos multorum inculcavit noticie, quibus alias incogniti remansissent, nec illos ut scribens voluit extinxit, sed contra scribentis propositum notificacionis robore illustravit et^m audientes docuit frivola stultiloquia risui relinquereⁿ processuum eorundem. (4) Ad hec ad vestram cupio venire^o noticiam, quod eciam^p illustribus princi-
 30 pibus ducibus inferioris Babarie^q consanguineis Ludovici ducis pretaxati, quorum adhesio fortitudinem illius hactenus vehementer adauxit, vestros insinuavi^r processus, sed propter aliqualem discordiam inter hunc et illos exortam nondum apparere^s potest, an velint^t resistere vel obedire eisdem. Huius tamen rei exitus diu celari non poterit vel latere. (5) Denique multum intencioni vestre conferret, si fratres ordinum Mendican-
 35 cium vestris parerent processibus et maxime si censuram interdicti ecclesiastici observarent, quod quidem comode facere non possent, nisi alicubi ad^u alia loca se mutarent pro tempore forsitan et transferrent, sed ad talia^v absque superiorum ordinum eorundem coercione non facile compelluntur^w. Quid autem in hiis expediat, vestre interest providencie discutere^x et videre. (6) Sane licet ducis sepedicti et consanguineorum suorum predicto-
 40 rum principatus patrimoniales michi sint contermini et vicini et exinde urgens et ardua necessitas me constringat, nulla tamen adversitas Deo propicio me^y a vestra et sedis apostolice obediencia separabit. Vestre itaque misericordie me fiducialiter commendans^z

973. g) *deest* 1. h) . . 1; n 2. i) *velit* 1. k) IIII 3. l) *deest* 2. m) *loco* enim in
 conclavi 3: cum clavi. n) *penderetur* 1. 3; *presentaretur* 2. o) *vic.* proiecit 3. p) *sacro* 1; sanc-
 45 tuario 3. q) *quo* tenentur *des.* 3. r) *Ideo* 3. s) *eorum* 3. t) *auxilii* 2. u) *suspensio* 3.
 v) *in prov.* *des.* 1. 3. w) *deest* 3. x) *in ex addita lacuna* 3. y) *vero* 1. 3. z) *vero add.* 1. 2.
 a) *thetunico* 1; *deutunico* 3. b) *deest* 3. c) *eius add.* 1. 3. d) *apostacio* 1; *apostotacio* 3.
 e) *quam* 3. f) *vestri* 2. g) *notoriam* 3; *tanquam notoria des.* 2. h) *devenire* 3. i) *eligere* 3.
 k) *non novit nunquam* 3. l) *retorquentem* 2. m) *etiam add.* 3. n) *et add.* 1. 3. o) *revenire* 3.
 50 p) *et* 2. q) *Bavarie* 2; *Bawarie* 3. r) *insinuari* 2. s) *aperire* 3. t) *velit* 3. u) *sed* 1.
 v) *alia* 2. w) *decurrunt* 1; *ducerentur* 3. x) *discurrere* 1. 2. y) *deest* 3. z) *commendans* 3.

devote supplico et instanter, quatinus michi et ecclesie michi commisse circa imminencia pericula de oportunis remediis dignemini providere sicque de regno seu^a imperio Romano disponere sanctitati vestre placeat, ut excusso eorum terrore, qui in sua firmitate^b confidunt, hii qui tantum^c vestrum expectant auxilium, sub umbra^d alarumstrarum^e valeant respirare.

Datum etc.^f

974. *Litterae capituli ecclesiae Aquensis. Sept. 10.*

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Arm. C fasc. 52 nr. 24' signatum. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 324 nr. 689 ex or.

Reg. Mollat 'Lettres communes' nr. 23181.

Sanctissimo patri et benignissimo domino suo domino Iohanni divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici devotissimi vestri . . decanus et . . capitulum ecclesie beate Marie de Aquisgrani^a Leodien. dyoc. obedienciam humillimam ac devota pedum oscula beatorum.

Devotissimos vestros Wilhelmum de Stocheym cantorem et canonicum ecclesie memorate, qui processus vestros in dicta vestra ecclesia Aquen(s) publice contra . . ducem Bavarie quondam electum in regem Romanorum presentibus clero et populo, sibi nobis assistentibus^b, sollempniter publicavit, multis ob hoc periculis insidiis et inimiciciis se et nos exponens, et Iohannem quondam Alardi de Iemblaco presbiterum dicte dyocesis exhibitores presencium pro negociis nostris nos et dictam ecclesiam maxime tangentibus ad pedes vestre sanctitatis duximus destinandos. Quibus placeat sanctitati vestre ex parte nostra ad plenum credere in dicendis. Vestram sanctitatem conservet Altissimus per tempora longiora.

Datum in capitulo Aquen(s) sub sigillo ecclesie ad causas, decima die mensis Septembris, pontificatus sanctitatis vestre anno nono.

975. *Litterae iteratae archiepiscopi Magdeburgensis. Sept. 13.*

Cf. supra nr. 877. 878.

Originale ibidem l. c. nr. 8. Descripsimus nos. Sigillum deest, quod olim loro ex ipsa membrana exsecto pendeat. — Ineditum.

Reg. Mollat l. c. nr. 23277.

Sanctissimo in Christo patri domino suo domino Iohanni divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Borchardus archiepiscopus ecclesie Magdeburgensis cum omnimoda reverentia devota pedum oscula beatorum.

Sanctitati vestre notum facio per presentes, quod litteras sedis apostolice bullatas super processibus contra dominum Ludowicum ducem Bavarie in regem Rom(anorum) electum discorditer novissime factis et habitis recepi per clericum quendam Gotbertum Sept. 12. nomine michi in pridie Septembris Ydibus presentatas. Quarum litterarum initium tale est: 'Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . archiepiscopo Magdeburgen(s) eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem' et

973. a) suo 3. b) veritate 2. c) tamen 1. 2. d) deest 1. 2. e) tutamine add. 2. f) deest 1; Datum etc. des. 3.

974. a) Aquis Grani or. b) sisten in loco raso or.

deinde sic continuantur: 'Propter excessus varios et enormes obstinatas inobedientias et multiplicatas contumelias et contemptus execrabiles per magnificum virum Luduwigum^a ducem Bawarie et cet.' et sic finiunt: 'nos de publicatione huiusmodi et aliis que super predictis feceritis per vestras litteras seu instrumenta publica principium et finem presentium continentia reddituri nichilominus certiores. Dat. Avinion(e), Yd. Iulii, pontificatus nostri anno VIII.²¹

Recepi nichilominus sanctitatis vestre litteram clausam sub bulla, quod processus prefatos meis subditis publicare debeam et curare, ut per me et eos fideliter observentur². Vestre itaque sanctitatis beneplacitum et mandatum in hiis et in aliis pro toto posse meo, sicut teneor, omni excussa formidine volens ac desiderans exequi et servare, ad publicationem et observationem processuum huiusmodi sicut prius opem volo sedulam ac debitam adhibere, quamvis proinde ecclesia mea infestationes gravissimas, sicut in nostris liquet partibus, patiatur, ex eo precipue quod per me solum et suffraganeos ecclesie mee videlicet Misnen(sis), Nuenburgen(sis), Mersburgen(sis) et Havelburgen(sis) ecclesiarum episcopos et nequaquam per alios provincie mee vicinos episcopos vestri processus priores sint hactenus observati. Super quibus benignitas vestra more solito quam cicius per remedium opportunum providere dignetur.

Datum in castro meo Wetyn, anno Domini MCCCXXIII, Ydus Septembr.

976. *Litterae archiepiscopi Bisuntini. Sept. 16.*

Originale (or.) ibidem l. c. nr. 22. Descripsit H. Pogatscher. Sigillum laesum pendet loro ex ipsa membrana exsecto. In tergo legitur: Presentatio processuum contra Bavarum archiepiscopi Bisuntini. — *Ineditum.*

Reg. Mollat l. c. nr. 23184.

Nos Vitalis Dei et apostolice sedis gratia archiepiscopus Bisuntin(us) notum facimus universis, quod venerabilis vir Gizerbertus decanus ecclesie Priciven(sis) presentavit nobis quasdam apostolicas litteras vera bulla plumbea cum filo canapis bullatas, processum privationis a iure, si quod magnificus vir dominus Ludovicus dux Bavarie habebat in Roman(o) regno, inter cetera continentes nobis et nostris suffraganeis directas. Quas recepimus reverenter et easdem tanquam filius obedientie per nos et nostros suffra[ga]-
neos^a volumus executioni efficaciter demandare.

Dat. et act. apud castrum de Castellione nostre dioc(esis), XVI. Kal. Octobris, anno Domini millesimo CCC vicesimo quarto.

977—978. PUBLICATIONES IN CIVITATE COLONIENSI FACTAE.

1324. Sept. 18.—30.

977. *Instrumentum super publicatione in ecclesia maiori habita confectum. Sept. 18.*

Originale (or.) ibidem 'Arm. C fasc. 58 nr. 17' signatum. Contulit K. H. Schäfer. In verso legitur: Contra Bavarum. Publicatio processuum in maiori ecclesia Coloniensi. — *Extr. praebet Sauerland l. c. I, 324 nr. 690 ex or.*

Mollat l. c. nr. 23185.

975. ^{a)} sic or.

976. ^{a)} suffraneos or.

1) *Supra* nr. 945. 2) *Supra* nr. 946.

In nomine Domini amen.

(I) Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo vicesimo quarto, indictione septima, decima octava die mensis Septembris hora tertia vel quasi constituti personaliter in loco capitulari maioris ecclesie Coloniensis venerabiles viri domini Henricus de Virneburgh prepositus Bunnensis et archidiaconus in ecclesia Coloniensi, Iohannes decanus Bunnensis, Heydenricus prepositus Sancti Severini Coloniensis ecclesiarum et Godescalcus de Kirberg officialis curie Coloniensis, commissarii ut dicebatur ad hec specialiter constituti a reverendo patre et domino domino H(enrico) sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopo, in presencia testium infrascriptorum et mei notarii publici imperiali auctoritate infrascripti tres litteras sanctissimi patris domini Iohannis XXII. sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summi pontificis vera bulla plumbea pendenti cum filis canapis bullatas non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte viciatas, sed omni suspicione et nota carentes, processus habitos et factos per eundem dominum dominum summum pontificem contra magnificum virum dominum Ludowicum ducem Bawarie continentes, item contra Galeacium, Marchum, Luchinum et alios filios quondam dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Mediolano et eorum fautores, auxiliores, valitores, sequaces et dependentes discretis viris dominis Thilemanno de Unna canonico Bunnensi et Petro de Essendia clerico legendas et publicandas clero civitatis Coloniensis ad audiendum publicationem earundem litterarum vocato et ibidem presente in multitudine magna et copiosa tradiderunt. Quarum quidem litterarum prima sic incipit: 20

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus [...] archiepiscopo Coloniensi eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra magnificum virum Ludowicum ducem Bavarie — duxeritis faciendum.

Datum Avinione, V. Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno octavo¹.

Item secunda sic incipit:

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus [...] archiepiscopo Coloniensi eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra Galeacium, Marchum, Luchinum et alios filios quondam dampnate memorie [etc.]

et sic finit:

Datum Avinione, V. Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno octavo².

Item tertia sic incipit:

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus [...] archiepiscopo Coloniensi eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

Propter excessus varios et enormes — reddituri nichilominus certiores.

Datum Avinione, Idus Iulii, pontificatus nostri anno octavo³.

Quarum primam et secundam dictus Thilemannus de verbo ad verbum, ultimam vero prefatus Petrus a principio usque ibi: 'ac de dignitatibus, honoribus et officiis ad eiusdem Romani regni seu imperii disposicionem spectantibus pro suo libito disponendo, sicut diebus preteritis de marchionatu Brandeburgensi, quem primogenito suo de facto publice contulit, ordinavit etc.'⁴ Item circa medium ab illa parte ubi continetur: 'Verum quia infra prefatum trium mensium spacium eidem Ludovico ad deponendum titulum regium et ab amministrazione regni et fautoriam hereticorum etc.'⁵ usque ad finem de verbo ad verbum alta voce solempniter et publice legerunt et publicarunt.

(II) Quarum litterarum prima lecta de verbo ad verbum et antequam secunda legeretur, prefati domini [...] commissarii copias omnium trium litterarum predictarum sive

1) *Supra* nr. 883.
5) *Pag. 784 lin. 15 sqq.*

2) *Cf. ibidem in prooemio.*

3) *Supra* nr. 945.

4) *Supra* pag. 780 lin. 12 sqq.

litteras tenorem predictarum litterarum apostolicarum de verbo ad verbum continentes domino . . subpriori fratrum Predicatorum domus Coloniensis ibidem presenti et eas recipienti tradiderunt sive tradi fecerunt. Quibus quidem litterarum copiis littere reverendi patris et domini domini H(enrici) archiepiscopi Coloniensis erant transfixe, que
5 sigillo suo maiori erant sigillate, de verbo ad verbum talis tenoris:

‘Henricus Dei gratia sancte — decimo octavo Kalendas Septembris’¹.

Item similes copias sive litteras tenoris prefatarum litterarum apostolicarum de verbo ad verbum continentes . . subgardiano fratrum Minorum domus Coloniensis ibidem presenti et eas recipienti tradiderunt sive tradi fecerunt. Quibus littere prefati domini
10 archiepiscopi Coloniensis suo sigillo sigillate erant transfixe similis tenoris sub debito titulo, que sic inceperunt: ‘Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius dilectis in Christo gardiano et subgardiano et lectori fratrum Minorum domus Coloniensis salutem in Domino et mandatis apostolicis firmiter obedire etc.’ et sic finiverunt: ‘Datum anno Domini millesimo CCC vicesimo quarto, decimo octavo Kalendas Septembris’².

Item similes copias sive litteras tenorem predictarum litterarum apostolicarum continentes de verbo ad verbum domino priori fratrum Augustinensium domus Coloniensis ibidem presenti et eas recipienti tradiderunt sive tradi fecerunt, quibus similiter littere prefati domini . . archiepiscopi Coloniensis suo sigillo sigillate erant transfixe similis
20 tenoris sub debito titulo, que sic inceperunt: ‘Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius dilectis in Christo filiis . . priori, . . subpriori et lectori fratrum Augustinensium domus Coloniensis salutem in Domino et mandatis apostolicis firmiter obedire etc.’ et sic finiverunt: ‘Datum anno Domini millesimo CCC vicesimo quarto, decimo octavo Kalendas Septembris’².

Item similes copias seu litteras tenorem predictarum litterarum apostolicarum de verbo ad verbum continentes domino . . priori fratrum beate Marię de Monte Carmeli domus Coloniensis ibidem presenti et eas recipienti tradiderunt sive tradi fecerunt. Quibus similiter littere prefati domini archiepiscopi Coloniensis suo sigillo sigillate erant transfixe, que sic inceperunt: ‘Henricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archi-
30 episcopus sacri imperii per Italiam archicancellarius dilectis in Christo . . priori, subpriori et lectori fratrum ordinis beate Marie de Monte Carmelo domus Coloniensis salutem in Domino et mandatis apostolicis firmiter obedire etc.’ et sic finiverunt: ‘Datum anno Domini MCCC vicesimo quarto, decimo octavo Kalendas mensis Septembris’².

(III) Item similes copias sive litteras tenorem prefatarum litterarum apostolicarum continentes de verbo ad verbum domino Symoni . . plebano sancti Petri Coloniensis camerario plebanorum sive rectorum ecclesiarum parrochialium Coloniensium ibidem presenti et eas recipienti nomine suo et aliorum plebanorum sive rectorum tradiderunt sive tradi fecerunt, presentibus ibidem ecclesiarum plebanis infrascriptis. Quibus simili-
40 liter littere prefate domini archiepiscopi Coloniensis suo sigillo sigillate erant transfixe, que de verbo ad verbum tales fuerunt:

‘Henricus Dei gratia sancte — decimo septimo Kalendas Septembris’³.

(IV) Quibus quidem omnibus peractis prefati domini commissarii preceperunt sive precipi fecerunt omnibus ibidem presentibus, ut contenta in eisdem litteris firmiter obser-
45 varent et eis reverenter obedirent. Preceperunt eciam sive precipi fecerunt ecclesiarum plebanis sive rectoribus Coloniensibus ac prioribus, subprioribus et subgardianis ac religiosi ordinum predictorum, ut secundum continentiam directi ipsis mandati easdem

1) *Supra* nr. 964.

2) *Cf. ibidem.*

3) *Supra* nr. 965.

litteras apostolicas in suis ecclesiis et domibus christifidelibus fideliter publicarent et contenta in mandato ipsis directo executioni debite demandarent.

Actum in loco predicto, sub anno Domini, indictione, mense, die et hora tertia que duravit usque ad horam nonam predictis. Presentibus reverendo patre domino Hermanno ecclesie Belonvilensis episcopo vicario in pontificalibus reverendi patri 5 et domini domini . . archiepiscopi Coloniensis predicti ac venerabilibus et discretis viris dominis Iohanne de Cleve decano et archidiacono Coloniensi, Sancti Panthaleonis ac Sancti Martini Coloniensis, Tuiciensis et Bruwilrensis Colonien. dioc. ordinis sancti Benedicti monasteriorum abbatibus, Sancti Gereonis, Sancti Andree, Sancte Marie ad Gradus, Sancti Kuniberti et Sancti Georgii ecclesiarum Coloniensium decanis et . . seo- 10 lasticis earundem ecclesiarum ac Sanctorum Apostolorum, Sancte Columbe, Sancti Lupi, Sancti Kuniberti, Sancti Laurentii, Sancti Iacobi, Sancti Pauli, Sancti Christophori, Sancte Brigide, Sancti Petri, Sancti Albani, Sancte Marie Indulgentiarum, ecclesie Lysolphi, Sancti Iohannis Baptiste, Sancti Iohannis super curiam et beate Marie in pasculo Coloniensium ecclesiarum parrochialium plebanis sive rectoribus et aliis cano- 15 nicis ecclesiarum, monachis monasteriorum, fratribus domorum Mendicantium, clericis et laycis in multitudine copiosa.

(S. N.) Et ego Burchardus de Camene clericus Colonien. dyoc. publicus imperiali auctoritate notarius, quia premissis omnibus et singulis factis sub anno Domini, indictione, mense, die, horis et loco predictis dum agerentur una cum prenominationis testibus 20 presens interfui eaque vidi et audivi, ideo ipsa publicavi, conscripsi fideliter et in hanc publicam formam redegi, quam meo signo consueto et nomine signavi a prefatis dominis . . commissariis rogatus.

978. *Instrumentum super publicatione in ecclesia fratrum Minorum habita confectum. Sept. 23.—30.* 25

Originale (or.) in fine mancum, quod olim rei privatae erat, iam in tabulario regio Dusseldorpiensi. Contulimus nos. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 787 nr. 1125 ex or.

In nomine Domini amen.

(I) Anno nativitatis eiusdem MCCC vicesimo quarto, indictione septima, mensis 30 Sept. 23. Septembr. die vicesima tertia, que est dies beati Lini pape et martiris, hora sexta vel quasi, constitutus personaliter religiosus vir frater Andreas de Dusburg ordinis fratrum Minorum domus Coloniensis in ecclesia dictorum fratrum post lectum ewangelium misse maioris et in loco alto videlicet in ambone^a in presencia mei notarii publici infrascripti et testium subscriptorum quasdam litteras sigillatas sigillo maiori rever(endi) patris et 35 domini domini Henrici sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopi continentes de verbo ad verbum quarundam litterarum apostolicarum trium in numero sive processuum habitum per sanctissimum patrem et dominum dominum Iohannem divina providencia papam vicesimum secundum contra magnificum virum dominum Lodewicum ducem Bauvarie discorditer in regem Romanorum electum et contra Galiacium, Marcum, Lucinum et 40 alios filios quondam dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Mediolano eorumque fautores, valiatores, auxiliores et adherentes, quarum prima sic incipit:

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . archiepiscopo Coloniensi eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

978. ^a) atramento fusciori post insertum or.

Nuper contra magnificum virum Lodewicum ducem Bauvarie in discordia in regem Romanorum electum super nonnullis gravibus et enormibus excessibus, inobedienciis et contemptibus per eum contra Deum, nos et Romanam ecclesiam ac in preiudicium rei publice et multorum scandalum perpetratis certos processus de fratribus nostrorum consilio et presente multitudine copiosa fidelium habuimus, per quos ipsum electum, qui processui nostro alias contra eum ratione dictorum excessuum habito non paruerat, excommunicatum et vitandum preter casus exceptos ab omnibus nunciavimus ac prelatos et personas ecclesiasticas, qui sibi tamquam regi se[u] in regem Romanorum electo super hiis, que ad regni seu imperii predictorum regimen et administracionem pertinent, contra moniciones, inhibiciones et mandata nostra paruerant, in penam suspensionis ab officio et beneficio contra ipsos alias promulgatam incidisse declaravimus et ad alia nonnulla processimus, sicut in eisdem processibus plenius continetur, quorum tenor sequitur sub hac forma:

‘Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad certitudinem presencium et memoriam futurorum.

Urget nos caritas — redundabant et cet.¹ et sic finiunt ‘Datum Avinion(e), V. Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno octavo².

Secunda vero sic incipit:

‘Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . archiepiscopo Coloniensi eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper contra Galeacium, Marchum, Luchinum et alios filios quondam dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Mediolano hereticos manifestos ac de labe pravitatis heretice sentencialiter condemnatos, eorum fautores, auxiliares, valiatores, sequaces et adherentes eisdem per victricis crucis suffragium in virtute Altissimi de fratribus nostrorum consilio providimus exurgendum. Contra quos super hiis de eorundem fratribus consilio presente multitudine copiosa fidelium per nos certi processus sunt habiti, continentes certas remissiones [et] indulgentias per nos concessas fidelibus Dei et ecclesie ac fidei chatholice negocium contra dictos hereticos eorumque fautores, auxiliares, valiatores, sequaces et adherentes eisdem prosequentibus, quorum processuum tenor sequitur sub hac forma:

‘Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Cogit nos temporis qualitas et nequicia plurimum detestanda sollicitat, ut infrascriptorum Dei et ecclesie hostium duris conatibus, quos adversus Deum et christifideles iugiter molliuntur, in virtute divine dextre obsistentes, ecclesie et fidelium predictorum quieti providere caucius studeamus. Dudum siquidem ad nostri apostolatus fama quin immo infamia publica deduxit auditum, quod quondam dampnate memorie Matheus de Vicecomitibus de Mediolano nonnullos de diversis mundi partibus ad sedem apostolicam venientes^b capiebat et etiam detinebat eos bonis omnibus spoliando ac litteras clausas, que nobis per nonnullos ecclesie Romane devotos filios et fideles de diversis mundi partibus mittebantur, per se, officiales ac ministros suos apperire, legere et lacerare et alias pro suo libito contrectare et inspiciendas diversis exponere ausu dampnabili presumebat et cet.² et sic finiunt: ‘Datum Avinion(e), quinto Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno octavo³.

Tercia vero sic incepit:

‘Iohannes episcopus servus servorum [Dei] venerabilibus fratribus . . archiepiscopo Coloniensi eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

978. ^b) venientibus or.

1) *Supra pag. 693 lin. 17.*

2) *Cf. supra nr. 883.*

3) *Cf. prooemium ad supra nr. 883.*

Propter excessus varios et enormes, obstinatas inobediencias ac multiplicatas contumacias et contemptus execrabiles per magnificum virum Lodewicum ducem Bauvarie contra Deum, nos et sanctam Romanam ecclesiam, utilitatem rei publice et in anime sue periculum et multorum scandalum perpetratos nuper de fratrum nostrorum consilio certos processus habuimus contra eum, privacionis a iure, si quod sibi ex electione, que de ipso in regem Romanorum promovendum in imperatorem olim in discordia celebrata fuisse dicitur, competebat, sentenciam inter cetera continentes, quorum tenorem de verbo ad verbum vobis transmittimus, qui talis est:

'Iohannes episcopus, servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Sicut ad curam — indebite usurpaverat et cet.¹ et sic finiunt 'Datum Avinion(e), 15 Idus Iulii, pontificatus nostri anno octavo², ut dicebatur, easque litteras et processus sive contenta in eisdem populo et christifidelibus ibidem presentibus substancialiter et in summa exposuit in lingua materna et sollempniter publicavit, precipiens eisdem, ut contentis in ipsis processibus humiliter et firmiter obedirent eaque diligenter tenerent et observarent.

Actum presentibus viris discretis Elya clerico curie Colon(iensis), Henrico Amatore notario, Iohanne dicto de Pyropo Ade et aliis quam pluribus christifidelibus clericis et laycis civibus Coloniensibus testibus ad hoc vocatis specialiter et rogatis.

(II) Item eodem die post meridiem immediate idem frater Andreas lector domus predictae post sermonem ad populum supra curiam eiusdem domus predictas litteras et processus sive contenta in eisdem dixit eidem populo et christifidelibus ibidem presentibus, sollempniter exposuit in materna lingua et publicavit et similiter precepit, ut ipsi contentis in eisdem litteris humiliter obedirent eaque tenerent et observarent.

Actum anno Domini, indictione, mense, die, hora et loco predictis, presentibus viris discretis dominis Petro dicto^c Oker et Iohanne vicariis ecclesiarum Coloniensium Sanctorum Apostolorum et ecclesie Coloniensis, Wetzelone dicto [de] Strusone, Gobelino dicto Hardeſſ^d et eius sororio Abelone de Swerthove, Iohanne dicto Moyses, Gerardo dicto de Curia abbatis, Emudo dicto Cure civibus Coloniensibus ac aliis quam pluribus christifidelibus testibus fidedignis ad hoc vocatis specialiter et rogatis.

Sept. 30.

(III) Item eodem anno Domini, indictione octava, mense, die ultima eiusdem mensis que est dies beati Iheronimi confessoris hora sexta vel quasi post lectum ewangelium misse maioris in ecclesia fratrum Minorum domus Coloniensis ipse frater Andreas lector eiusdem domus easdem litteras et processus sive contenta in eisdem populo et christifidelibus ibidem presentibus exposuit in lingua materna et sollempniter publicavit et similiter monuit, oratabatur et precepit eisdem, ut contentis in ipsis litteris et processibus humiliter obedirent et ea firmiter observarent.

Actum presentibus viris discretis Iohanne de Myrwilre, Georgio de Ludelscheyt, Iohanne dicto Kanter, Iohanne de Crele, Gobelino dicto Faber, Henrico dicto Weezil, Winando, Hermannio Calvo, Goswino de Monrode, Petro dicto Vammecloeringe, Iohanne dicto Grin et Iohanne dicto Hyrcelin civibus Coloniensibus ac aliis christifidelibus testibus fidedignis ad hoc specialiter vocatis et rogatis.

(IV) Item eodem die post meridiem immediate frater Tilmannus de Koslar post sermonem ad populum supra curiam eiusdem domus predictas litteras et processus sive contenta in eisdem eidem populo et christifidelibus ibidem presentibus dixit et sollemp-

978. ^c) in initio lineae bis scriptum or. ^d) sic or.

1) Supra pag. 780 lin. 5. 2) Cf. supra nr. 945.

niter exposuit in materna lingua et similiter precepit, ut ipsi contentis in eisdem litteris humiliter obedirent eaque tenerent et observarent.

Actum anno Domini, indictione, mense, die et hora predictis, presentibus viris discretis dominis sacerdotibus Henrico celebranti capellam prope ecclesiam Sancti Laurencii
5 Coloniensis, Iohanne sacerdote, Godescalco vicario ecclesie Sancte Cecilie Coloniensis, Iohanne sacerdote sororio Gerlaci [sacerdotis]^e, ipso Gerlaco, Henrico de Heynsberg notario curie Coloniensis, Gobelino dicto Hoyne, Iohanne dicto Moyses, Iohanne dicto [Kanter, Iohanne de Crele, Gobe]lino^e dicto Faber, Iohanne dicto Grin, Winando, [Goswino de Monrode]^e, Engilberto, Gerardo dicto Gurdelsled civibus Coloniensibus ac
10 aliis quam pluribus christifidelibus^f [testibus fidedignis ad hoc specialiter vocatis et rogatis]^e.

979—986. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1324. Sept. 10.—21.

15 979—981. LITTERAE AD ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM.

1324. Sept. 10.—16.

979. *Litterae primae.* Sept. 10.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 40 nr. 324. Contulimus nos. — Decurtatas ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 187 nr. 388 ex c.

20 *Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 257 nr. 222; Preger-Reinkens p. 274 nr. 177.*

Venerabili fratri Mathie archiepiscopo Maguntinen(s)i.

Fraternitatis tue litteras, per quas novitates presumptas, sicut asseritur, per nobilem virum Ludovicum ducem Bavarie post processum per nos dudum contra eum suis culpis
25 et demeritis exigentibus habitos privationis a iure, si quod sibi ad regnum vel imperium Romanum competebat, sententiam inter cetera continentes nobis insinuare curasti¹, benig-
nitate solita recepimus et que continebantur in eis intelleximus diligenter, tuam diligentiam necnon fidem, devotionem et constantiam, quas circa publicationem et obser-
vationem dictorum processuum ac rumorum insinuationem huiusmodi adhibuisti haecenus
30 et constanter adhibere non cessas, plurimum in Domino commendantes. Sane de illis opprobriosis novitatibus velut fundamento veritatis omnino carentibus non curantes, sicut curare etiam non debemus, eandem fraternitatem attentius exhortamur, quatinus in fide,
devotione et constantia consuetis persistere constanter et intrepide non postponas. Certam de nobis fiduciam habiturus, quod in tuis et ecclesie tue oportunitatibus intendimus tibi,
35 quantum cum Deo poterimus, non deesse. Ceterum super hiis, que de consecratione dilecti filii Volfram^a electi Herbipolensis eidem in illis partibus impendenda tue pre-
dictae littere continebant, favorabiliter duximus annuendum, inde sibi nostras litteras concedentes².

Datum Avinion(e), IIII. Idus Septembr., anno nono.

40 978. ^e) uncis inclusa fere omnino evanida spatiorum ratione habita ad fidem seriei testium p. 818 l. 37 sqq. praecedentis supplevimus. ^f) reliqua exsecta sunt or.

979. ^a) Volficanni c.

1) *Supra* nr. 960. 2) *Cf. 'Vatikan. Akten' l. c. not. 1.*

980. *Litterae secundae.* Sept. 15.

Copia (c.) *ibidem* l. c. fol. 41 nr. 328. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler* l. c. p. 189 nr. 395 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 258 nr. 227; *Preger-Reinkens* p. 276 nr. 181.

Mathie archiepiscopo Maguntinen(s)i.

Ad tue fraternitatis noticiam deducimus per presentes, quod tui nuncii novissime ad nos missi sub credentia per tuas missas nobis litteras sibi data tria nobis exponere ac super illis nostrum instanter curarunt beneplacitum postulare. Super quibus ipsis respondimus, sicut ipsi tue circumspectioni proinde poterunt latius aperire¹. Licet autem communis vox fuerit, cui multorum magnorum concordabat assertio, quod tu 10 Ludovico duci Bavarie contra nos et sanctam Romanam ecclesiam adherebas^a omnino, nos tamen attento, quod prefate ecclesie ac nobis, a quibus honorem archiepiscopalem post Deum habere nosceris, iuramenti fidelitatis vinculo stringebaris necnon quanta nobis et ecclesie tenebaris pro tanto tibi impenso beneficio gratitudine respondere quantoque ingratitude vitio apud Deum et homines, si hec faceres, notareris, et insuper recen- 15 santes, quotiens per tuas nobis litteras te nostris beneplacitis sponderis per omnia pariturum², nequaquam premissis fidem dare potuimus Deo teste, immo frequentius apud multos te duximus super hoc excusandum. Nec adhuc tamen multorum cessat assertio, quod processus nostri per te non fuerint publicati publice, sed lecti potius paucis presentibus et occulte, nec te separatim ab eodem Ludovico veraciter extimant, set potius 20 simulate. Quibus nec fidem volumus adhibere. Agat ergo sic palam, sic aperte tua fraternitas quesumus in premissis, quod ora sic loquentium evidentia operis obstruantur. Age sic, quod de fidelitate et gratitudine merito valeas commendari, sic stare stude perseveranter contra ecclesie et nostrum emulum et constanter, quod notam ingratitude 25 detestabilis vicii non incurras, set potius sic gratum erga nos et ecclesiam te exhibeas sedule, quod uberiores tibi possis gratiam merito vindicare. Nos enim parati sumus fraternitati tue iuxta tua merita cum omni promptitudine respondere. Et quia virtus unita fortior est se dispersa, optaremus admodum, ut dilecto filio nobili viro Lipoldo duci Austrie, cui te teneri novimus, unireris. Gratia Domini sit tecum.

Datum ut supra proxima³.

981. *Litterae tertiae.* Sept. 16.

Copia (c.) *ibidem* l. c. fol. 41 nr. 329. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler* l. c. p. 191 nr. 397 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 258 nr. 228; *Preger-Reinkens* p. 277 nr. 182.

Eidem archiepiscopo.

Nuper dilectum filium nobilem virum Hugonem comitem de Bucheka germanum et Iohannem de Constantia clericum nuncios tuos ad nostram presentiam venientes benigne recepimus et tam ea que ipsi curaverunt sepius proponere coram nobis, quam que continebantur in litteris tuis nobis ab eis presentatis, intelleximus diligenter. Sane super negociis tuis pro tue clarificatione conscientie et status securitate iuxta tuam et 40 ipsorum nunciorum instantiam et aliis petitionibus nobis oblatis concessimus et ordina-

980. ^{a)} adherebat c.

1) Cf. *supra* prooemium ad nr. 960. 2) Cf. nr. 960. 3) Scil. Avinion(e), XVII. Kal. Octobr., anno nono.

vimus, quod vidimus expedire, prout in litteris apostolicis confectis super hoc serius tua fraternitas poterit intueri¹.

Datum Avinio(ne), XVI. Kal. Octobris, anno nono.

982. *Litterae ad archiepiscopum Salzburgensem.* Sept. 10.

5 *Copia* (c.) *ibidem* l. c. fol. 40 nr. 325. *Contulimus nos.* — *Decurtatas ed. Riezler* l. c. p. 187 nr. 389 *ex c.*

Reg. Löher l. c. p. 257 nr. 223; *Preger-Reinkens* p. 275 nr. 178; *Lang 'Acta'* I, 82 nr. 68.

Venerabili fratri Frederico archiepiscopo Salzbergensi.

10 Operosam diligentiam ac fidelitatem et constantiam, quas circa publicationem et observationem processuum contra nobilem virum Ludovicum ducem Bavarie per nos dudum habitorum adhibere curavit et curat incessanter tua fraternitas, sicut grata nobis innotuit tuarum lectio litterarum, cum gratiarum actionibus plurimum in Domino commendantes, eandem fraternitatem attentius exhortantes^a, quatinus inceptis et usque nunc
15 continuatis laudabiliter in hac parte constanter et intrepide persistere illaque prosequi continuatione solida non postponas, adhibendo nichilominus sollicitudinem studiosam, ut predicti processus per tuos subditos seculares et religiosos publicentur diebus dominicis et festivis solemniter, ita quod ad communem noticiam omnium illarum partium deveniant et ab eis inviolabiliter observentur, taliter quod proinde retributionis eterne
20 premium ac nostre et apostolice sedis uberioris gratie cumulum merearis. Pro firmo sciturus, quod in tuis et ecclesie tue oportunitatibus tibi, quantum cum Deo poterimus, adesse proponimus auxiliis et favoribus opportunis. Et ecce quod dilectis filiis nobilibus viris Austrie et Styrie ac Carinthie ducibus litteras nostras super hoc dirigimus, ut tua petiit fraternitas, speciales².

25 Datum ut supra³.

983. *Litterae ad episcopum Constantiensem.* Sept. 10.

Copiae (c.) *ibidem* l. c. fol. 40 nr. 326. *Contulimus nos.* — *Decurtatas ed. Riezler* l. c. p. 188 nr. 390 *ex c.*; *Rieder 'Römische Quellen'* p. 185 nr. 670 *ex c.*

Reg. Löher l. c. p. 257 nr. 224; *Preger-Reinkens* p. 275 nr. 179.

30 Venerabili fratri Rodulpho episcopo Constanciensi et administratori ecclesie Curiensis.

Fraternitatis tue litteras, qualiter ad publicationem processuum nostrorum per nos contra nobilem virum Ludovicum ducem Bavarie dudum habitorum processeras, continentes ac fidem, devotionem et constantiam, quam in premissis et aliis nostris et ecclesie
35 Romane beneplacitis exequendis habere dinosceris, plenius describentes recepimus leta manu, easdem diligentiam, fidem, devotionem et constantiam cum gratiarum actionibus plurimum in Domino commendantes. Quocirca eandem fraternitatem tuam rogamus attentius et hortamur, quatinus in eisdem fide, devotione et constantia immobiliter et intrepide perseverans, ut dicti processus per te tuosque subditos seculares et religiosos
40 sic sollemniter publicentur^a diebus dominicis et festivis, quod ad communem noticiam

982. ^a) *ita c.*

983. ^a) *excidit c.*

1) *Cf. pag. 819 not. 1.* 2) *Cf. nr. 968.* 3) *Nr. 979.*

omnium illarum partium deducantur et ab eis inviolabiliter observentur, operosam cures sollicitudinem adhibere, ita quod proinde premiari debeas apud Deum ac nostram et apostolice sedis gratiam uberius merearis. Pro firmo sciturus, quod in tuis et ecclesie tue oportunitatibus tibi, quantum cum Deo poterimus, assistemus gratis et favoribus opportunis.

Datum ut supra¹.

984. 985. LITTERAE AD LIUPOLDUM DUCEM AUSTRIAE.

1324. Sept. 15.

984. *Litterae priores.* Sept. 15.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 40 nr. 327. Contulimus nos. — Non integras ed. Riezler l. c. p. 189 nr. 396 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 217 Pabste nr. 32; Löher l. c. p. 258 nr. 226.

Nobili viro Lipoldo duci Austrie et Styrie.

(1) Benigne recepimus nobilitatis tue litteras nobis per dil. fil. magistros Nicolaum de Frowenvelt et Fredericum de Ravensburg canonicos Constancienses tuos nuncios novissime presentatas. Ad quarum contenta breviter respondemus, quod super litteris germanorum tuorum non missis hactenus tuam habemus circumspectionem providam probabiliter excusatam, quas cum te continget mittere, recipiemus letanter et que ad nos pertineant, more sublato dispendio curabimus adimplere. Sicut autem tue nobilitati meminimus alias nos scripsisse, unio tua et carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Francie et Navarre illustris fuit, cum ipsam factam primum audivimus, et est admodum nobis grata, sperantes ex ea vobis mutua et rei publice desideranda commoda provenitura. De Metensi ecclesia ad presens tuis nequimus annuere precibus, sed dante Domino in alia, cum se facultas offeret, personam, pro qua supplicas, quam reputamus prudentem et ydoneam, curabimus dante Domino promovere. (2) Sane quia in calce litterarum huiusmodi petebat tua nobilitas prefatis nunciis super hiis, que nobis ex parte tua proponerent, fidem credulam adhiberi ipsique nobis duxerint sub dicta credentia exponendum, quod nobilis vir Ludovicus dux Bavarie quendam comitem familiarem tuum ad tuam presentiam super pace inter te fratresque tuos et ipsum reformanda ac liberatione magnifici viri Frederici germani tui in regem Roman(or)um electi duxerat destinandum, quibus sine nostro consensu renueras consentire, set considerans, quod a multis tibi posset ad inhumanitatem ascribi, si a liberatione germani tui predicti prorsus duceres retrahendum, viam unam cogitaveras, per quam posses prefatum opprobrium evitare, videlicet quod liberationem germani tui predicti quasi sub quadam recredientia absque pace alia, datis eidem duci Bavarie quibusdam castris tuis tuorumque fratrum patrimonialibus loco pignoris, procurares, set adhuc viam istam nolebas prosecui absque nostra licentia speciali. Quibus diligenter auditis super hoc, quod sine nostro consensu ad ista non processeris, gratiarum tibi actiones non indigne uberes referentes, ne qua contingat nobis consen[tien]tibus fieri, per que possit principali negotio, quod utique utilitatem concernit publicam, tuoque statui, quem intense successibus abundare prosperis cupimus, preiudicium aliquod generari, diversis tam cum prefatis nunciis quam cum nonnullis aliis, de quibus plene confidimus, collationibus habitis, quia per ipsorum nunciorum assertionem habuimus, quod per viam predictam nec prefato negotio nec tuo statui preiudicaretur in aliquo, immo potius utrique favor accresceret et commoda varia provenirent, castraque talia intendebas eidem Ludovico tradere, cum quibus tibi nequa-

1) Nr. 979.

quam posset molestus existere nec terram tuam aliam perturbare quodque premissa intendebas regi prefato^a Francie nunciare et de eius exequi voluntate, nos qui in hiis et aliis obtamus irreprehensibiliter te habere, tue circumspectioni provide, que premissa potest certius noscere ac super ipsis plenius providere, relinquimus, ut si modo premissis
5 via tacta possit prosegui, ipsam prosegui studeas et provide, quantum ad te pertinet, adimplere. Ante omnia provisurus, ne cum dicto Ludovico, qui iure, si quod sibi ex electione sua quesitum fuerat, suis demeritis exigentibus est privatus ac vinculo excommunicationis sententie innodatus, velut cum rege Romanorum vel in regem electo ad premissa procedas, cum per processus nostros, sicut te nosse credimus, contra talia
10 presumentes pene varie sint inflite.

Dat. Avin(ione), XVII. Kal. Octobris, anno nono.

985. *Litterae alterae.* (Sept. 15.)

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 41 nr. 330. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 189 nr. 396 not. 1 ex c.

15 Dicto Lipaldo.

De hiis, que nobis littera manu tua scripta hiis diebus innotuit et cedula interclusa, tibi, fili, gratiarum referimus multiplices actiones. Quantum autem illa, que fecit communis emulus, sibi proficere quantumque vobis officere valeant, tuam, ut alias scripsimus, credimus prudentiam non latere. In hiis autem, que per illos, quorum recipit nuncios,
20 dicitur procurare, non est dubium, mentietur iniquitas sibi. De ipso autem aliud non videmus, nisi quod velut homo in profundo malorum positus et a Deo prorsus propter sua demerita derelictus ad celeriore ruinam suam se prepararet et disponat. Hec enim agente Deo sine aliis ipsum omni honore indignum reddunt apertius et omni pena et confusione perpetua fore dignum evidenter ostendunt. Cave tibi, fili, ne te cum humili-
25 tate ficta decipiat nec cum vanis promissionibus te seducat. Age viriliter, dum tempus habes, et attente considera, quid ipse contra ageret, si sibi possibilitas responderet. Speramus enim indubie, quod tibi assistet Omnipotentis dextera ac sancte matris ecclesie favore munieris continue et potentia fulcieris. Super nonnullis cum nunciis tuis contulimus, que tibi debent exponere ac tuum nobis responsum super hiis procurare. Gratia
30 Domini sit tecum amen¹.

986. *Litterae ad regem Franciae.* Sept. 21.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 1^a nr. 8. Contulimus nos. — Decurtatas ed. Riezler l. c. p. 191 nr. 400 ex c.

Regi Francie.

35 Noverit regia celsitudo, quod dil. fil. nobilis vir Lippoldus dux Austrie et Stirie dil. filios Nicholaum de Vrowenvelt et Fredericum de Ravesburg^a canonicos Constan-

984. ^{a)} sequitur co delet. c.

986. ^{a)} Ravesburs c.

1) In adnotatione ponimus Notitias ex Libris 'Introitus et exitus' tom. 65 fol. 71 tabularii Vaticani
40 descriptas:

Die IIII. Septembris de mandato domini nostri pape tradidimus et numeravimus fratri Iohanni de Rorbach lectori conventus Bernensis de Alamannia, qui missus fuerat ad dominum nostrum per dominum Lipoldum, pro expensis suis L flor. auri.

Ibidem fol. 71^a: Die II. mensis Octobris tradidimus de mandato domini nostri domino . . episcopo
45 Vigintimilien. pro expensis fratrum R(aimu)ndi Guill(erm)i, R(ainal)di Aymerici de ordine fratrum Minorum, qui missi fuerunt per ipsum dominum nostrum ex certis causis in Alamanniam X flor. auri.

Cf. supra nr. 906 et 947.

tienses suos nuncios ad nostram hiis diebus presentiam cum suis litteris destinavit, inter alia nobis per easdem litteras intimando, quomodo cum excellentia regia in Baro se duxerat amicitia perpetua uniendum¹, ac in fine subiungens, quod dictis nunciis vellemus super hiis, que ex parte sua nobis proponerent, fidem indubiam adhibere. Quid autem super credentia predicta nobis exposuerint quidque ipsis responsum per nos fuerit, ven(erabiles) fratres nostri . . Atrabatensis et . . Vivariensis episcopi regii nuncii circum-
 spectioni regie per suas debent litteras explicare, propter quod obmisimus in earum recitatione aures regias pregravare. Circa negocium principale intenditur sedule ac circa illa, que ad eius felicem exitum oportuna noscuntur, diligentia non tepescit, cum litteram regiam, de qua alias scripsimus, quam prestolamur, receperimus, que proculdubio nos ad procedendum celerius stimulabit. Laudamus autem, quod supra dicta littera consilium illorum, de quibus scripsit providentia regia, fuit postulatum. Gratia Dei in agendis te, fili carissime, dirigat et per longa tempora in bona prosperitate conservet.

Datum Avinio(ne), XI. Kal. Octobr., anno nono.

987. 988. LUDEWICI SCRIPTA PRO CIVITATE AUGUSTENSI.

15

1324. Sept. 16.

987. *Scriptum prius.* Sept. 16.

Originale (or.) in tabulario civitatis Augustensis. Descripsit iam olim Jaffé b. m. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Meyer 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' I, 238 nr. 275 ex or.

Cf. notam Libri cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679, fol. 110: Item dominus rex permittit, quod predicti cives defendant se, ne marschalcus de Piberwach recipiat thelonium ab eis in Piberwach.

Dat. apud Augustam, feria secunda proxima ante diem beati Mathey apostoli, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 746.

Cf. l. c. nr. 747.

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer chûng ze allen ziten merer dez riches.

Wann der edel man Willehalm marschalech von Biberbach unser getrewer, den wir ofte selbe und mit unsern briefen und auch mit unserm vitztûm Heinrichen von Gumpenberg gemanet und gebeten haben, daz er den zol ze Biberbach, den er niwes dar gelegt hat, ab liezze und in fûrbaz da niht neme, uns daran niht erhôrt hat noch uns daran gevolgich gewesen ist, wellen wir niht für ûbel haben, ob unser liebe burger . . der rat^a und die gemeine der burger ze Auspurch im daz werent und niht gestatent und in darumb angrifent, ob er niht ablazzen wolte. Dez wellen wir und unser amptlaeut in geholfen sin. Darûber ze urchûnde geben wir disen brief mit unserm insigel gesigelten.

Der geben ist ze Aychach, dez nehsten Sûntags nach dez heiligen Crûces tag als ez erhôhet wart, do man zalt von Christes gebûrte drizehenhundert jar darnach in dem vierundzweinzigsten jar, in dem zehenden jar unsers riches.

987. ^a) . . sequitur or.

1) Supra nr. 952 et 953.

988. *Scriptum alterum.* Sept. 16.

Originale (or.) ibidem. Item descripsit Jaffé. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Meyer l. c. I, 236 nr. 273 ex or.

Cf. notam Libri cancellariae Ludewici regis fol. 110: Item dominus rex quittat cives
 5 *Augusten(ses) de steura sibi per ipsos danda a festo beati Martini proxime venturo per octo annos continuo subsequentes.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3225 (Addit. III).

Cf. supra nr. 707.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer des
 10 riches verjehen an disem briefe offenlich, daz unser lieben getriwen . . der rat^a und die gemain der pürger von Aupsûrch durch besunder bete uns fûrgegebē haben zwo gewōnliche stewer von irre stat, also daz wir sie von hinnen untz auf sande Martins tag^{1326. Nov. 11.} und von dannen uber zwei jar irre stewer ledig sagen. Dartzû von besundern gnaden und durch den dienst, den si uns nû tûnt ze velde, und fûr schaden und fûr chost, die
 15 si tûnt seint und her getriwelich in unserm und des riches dienst getan habent, geben wir in vreyhelse sechs gantze jar nach den vorgeschriben zwein jaren vor aller stewer, also daz weder wir noch unser vitztûm noch dhain unser amptman von in die acht gancze jar, an ze heben und ze zelen von sand Martins tag der schirest chûmt, dhain^{1332. Nov. 11.} stewer vodern noch næmen sullen. Daruber zû urchund geben wir disen brief mit unserm
 20 insigel versigelten.

Der geben ist zû Aychach, an dem Sûntag nach des heiligen Crûces als es erhohet wart tag, do man zalt von Crists gebûrt dreutzehenhûndert jar darnach in dem vierundzweintzigistem jare, in dem zehenden jare unsers riches.

989. ASSIGNATIO PROCESSUS QUARTI AVINIONE FACTA.

25

1324. Sept. 18.

Imbreviatura J vel notula instrumenti super assignatione quarti processus episcopo Armachano facta Avinione confecti in Registro notularum Durandi Mercatoris notarii camerae papalis, cuius fragmenta exstant in tabulario Vaticano 'Collectoria 379' fol. 277'. Detexit et a. 1900. nobiscum benivolenter communicavit H. Pogatscher¹. Cf. supra nr. 841.

30 — *Ineditum.*

Cf. instrumentum super publicatione finali a. 1325. Iun. 25. habita scriptum apud Mollat 'Lettres communes' nr. 23347 et Theiner 'Monumenta Hibernorum' p. 229 nr. 456.

Anno quo supra², die XVIII. Septembr. reverendus in Christo pater dominus Gasbertus Dei gratia archiepiscopus Arelaten(sis) domini pape camerarius tradidit et
 35 assignavit reverendo in Christo patri domino Stephano Dei gratia archiepiscopo Arma- chan(o) ibidem presenti duas litteras bullatas, unam videlicet patentem³ sibi et suffra- ganeis suis directam continentem processum habitum per dominum nostrum papam et factum contra magnificum virum dominum Ludovicum ducem Bavarie in Roman(or)um regem in discordia electum super privatione iuris, si quod competebat dicto duci in dicto
 40 regno ex virtute huiusmodi electionis, in qua quidem littera mandatur dictis archiepi-

988. ^a) . . add. or.

1) Cf. E. Göller 'Römische Quartalschrift' XXII. (1908) p. 145 not. 2 et supra pag. 664 not. 1.

2) Scil. anno a nativitate eiusdem millesimo CCCXXIII, ind. septima. 3) Cf. supra nr. 945.

scopo et suffraganeis, quod dictum processum et contenta in eo publicent in suis civitatibus et dioc(esibus) et faciant eciam publicari, et aliam clausam¹ directam eidem archiepiscopo Armachan(o). Qui quidem archiepiscopus Armachan(us) cum debita reverencia tanquam filius obediencie dictas litteras recipiens respondit dicto camerario, quod ipse quantum in ipso est contenta in dictis litteris exequetur et adimplebit. De quibus dictus dominus archiepiscopus peciit per me Durandum sibi fieri publicum instrumentum.

Acta sunt hec intus palacium domini nostri pape in domo habitacionis dicti domini camerarii. Presentibus reverendo^a in Christo patre domino A(demario) episcopo Massilien(si) domini pape thesaur(ario), domino B(ernar)do de Montevalrano et magistro B(ernardo) Faraldi.

990—992. LITTERAE AD REGEM ARAGONIAE MISSAE.

(1324.) Sept. 20.

990. *Litterae Michaelis Stephani.* Sept. 20.

15

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 3286. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 408 nr. 271 ex or. Editionem repetimus.

(1) Illustrissime domine, significo magestati vestre, quod quidam magnus prelatus de curia post cardinales dixit michi multum secrete, quod quidam cardinalis fuit cum papa et dixit sibi: 'Sanctissime pater, plures obloquuntur de dispensacione, quam fecistis cum rege Francie², ut posset ducere in uxorem consanguineam germanam suam, maxime postquam causa non suberat talis'. Respondit papa et dixit: 'quod ymo suberat maxima causa, videlicet ut obvietur conatibus malignorum, quia illa pestilens domus Aragonum procurabat, quod rex Francie haberet filiam regis Aragonum in uxorem. Et ne illa pestilens domus augmentaretur vel reciperet aliquod incrementum et exaltaretur, bonum fuit et necessarium occurrere ipsius conatibus. Quare fuit necessaria et utilis dispensacio'. Dixit cardinalis: 'Sanctissime pater, et ecclesia iam dedit sibi regnum Sardinie et tantum illam domum exaltavit et vos eciam confirmastis'. Respondit papa et dixit: 'Certe nos non dedimus, set dedit ille fatuus Bonifacius, qui non habuit potestatem dandi, Pisanis non citatis'. Dixit cardinalis: 'Sanctissime pater, rex Aragonum iam est ita fidelis catholicus et devotus ecclesie. Forte de domino Frederico posset dici, quod sit pestilens homo et rebellis'. Respondit papa et dixit: 'Verum est, quod dominus Fredericus est malus homo et esset peior, si haberet potestatem. Set non habet potestatem et sic non potest multum nocere et illud quod tenet in corde ostendit. Set peior est rex Aragonum, quia unum gerit in animo et aliud ostendit ore. Et sub spe boni tractat et facit malum'. Supradieta dixit michi dictus prelatus, quod habuit a dicto cardinali et pro certo, senyor, quod vera sunt. Et non dubitetis, quia plus odit vos sine causa quam dominum meum cum causa, quamvis ita parum habeat causam contra dominum meum, nisi sicut voluntarie assumit contra eum.

40

(2) Modo noviter facit tractatus cum Ianuensibus intrinsecis et Pisanis et tractat. Si Ianuenses credent sibi, ignoramus, quia nuncii sunt in curia Ianuensium intrinsecorum.

989. *) patri add. J.

1) Cf. supra nr. 946.

2) Cf. notam apud Finke l. c.

Et non venerant propter hoc, set modo moventur eis talia, de quibus, cum ipsi recesserunt de Ianua, non fuit cogitatum. Intellexi, quod alii devoti vestri scribunt vobis de tractatu predicto multum plene et perfecte, qui bene sciunt et noverunt veritatem.

(3) Senyor, bene audivistis de Alamannia, qualiter publicatur ibi papa tanquam hereticus et vir sanguinum, et multa alia crimina et defectus, que opponuntur contra eum. Religiosi communiter adherent regi Alamannie, maxime fratres Minores et quam plures principes et populares. Civitates vero de Ytalia miserunt quam plures syndicos, qui adherebunt apellationi facte contra papam.

(4) Nuncii regis Francie non recedunt de curia. Intendit ipse rex ad imperium et tractat quantum potest. Rex Anglie male defendit terram suam in Vasconia, nullum militem misit ad defendendum nec etiam pecuniam, nisi quia frater suus cum illis de terra defendit iuxta posse. Comes de Armanacho et Nemanu de Lebreto ut fertur prodiderunt eum. Quadringenti^a equites Gallicorum ad stipendia Florentinorum vadunt Florenciam, quorum est capud dominus Thomas de Marçano comes Squilagii, contra Castruchium.

(5) Pax tractatur inter regem Alamannie et ducem Austrie. Set non reperitur modus plene securitatis, quia rex Alamannie timet de duce, cum esset liberatus, quod papa absolveret eum a iuramento et aliis et postea faceret sibi magnam guerram cum potencia, quam ipse iam per se habet. Creditur, quod nisi det magnam terram pro securitate et tuncione sua, non de facili liberabitur, maxime quia ille maledictus Lipoldus vellet, quod frater suus esset mortuus in capcione, ad hoc ut ipse dominaretur ducatus, et papa, qui dat satis verba Lipoldo, ut contradicat regi Romanorum, set pecuniam non mitit sibi, quam dictus Lipoldus a papa pluries peciit. Alia non sunt.

Scripta Avinione, vigilia sancti Mathei.

25 991. *Litterarum Petri de Abbacia fragmentum.* Sept. 20.

Originale (or.) ibidem l. c. Ap. nr. 59. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. l. c. I, 411 not. ad nr. 272 ex or. Editionem repetimus.

Nova¹ de curia ad presens non sunt nisi de appellatione per ducem Bavarie facta a^a processibus domini pape. Cuius quidem appellationis copia hic non potest 30 reperiri, set bene dicitur, quod dominus papa eam habet diu est. Fertur quod dicta appellacio in effectu tria continet, primo totum processum pape, secundo per rationes nititur ostendere predictum processum non tenere de iure, tercio arguit et impingit in personam domini pape aliqua nephanda. Et super hiis dictus dux petit vocari concilium generale in urbe Roma. Dicitur etiam, quod dictus dux huiusmodi appellationem in 35 toto districtu suo Alamannie facit publice predicari tam per prelatos quam ordines Mendicancium, qui pro maiori parte omnes, ut fertur per aliquos, sibi adherent. Nisi Altissimus provideat de oportuno remedio, dubitandum est de scandalo . . .

Dat. Avinione, vigilia beati Mathei.

992. *Litterarum eiusdem ad Bernardum de Aversone fragmentum.* Sept. 20.

40 *Originale (or.) chartaceum ibidem l. c. nr. 4122. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. l. c. I, 410 nr. 272 ex or. Editionem repetimus.*

Fertur¹ quod dux Bavarie apellavit a domino papa et a processibus per ipsum factis contra eum et in apellatione ponit multa et diverssa crimina domino nostro pape,

990. ^a) Quadringenti or.

45 991. ^a) at ed.

1) De eis quae praecedunt cf. Finke l. c. notam.

secundum quod dicitur. Propter que nititur probare, quod ipse non potuit procedere nec potest contra ipsum, et super hoc invocat concilium generale et petit locum pro concilio urbem Romanam, in qua offert se probaturum, quidquid in appellatione continetur. Set non credo ipsum posse probare. Fertur etiam, quod aliqui de ordine Mendicantium, immo plures predicant contra dominum papam, adherendo maliciis ipsius ducis. Et nisi Dominus ab alto provideat, dubito quin magnum scandalum oriatur et ex hiis diversse perturbationes in mundo nascentur. Super hiis et aliis plenum scribo domino regi, ut in litera, quam sibi mito, poteritis evidere . . .

Datum Avinione, vigilia sancti Mathei.

Mito vobis literas domini regis alligatas vestris, ut vos presentetis eas et legatis domino regi. Nam aliqua continentur ibi, que si forte ad auditum aliquorum emulorum devenirent, possent nimium michi nocere. Unde cum literas ipsas legatis ipsi domino regi, si placet, eas ponatis in loco tuto vel ipsas comburatis, quia, sicut scitis, propter istas miseras frater Ferrarius de Apilia patitur hic damnum¹.

Dat. ut supra.

15

993—995. FOEDUS INTER ARCHIEPISCOPUM SALZBURGENSEM ET DUCES AUSTRIAE.

1324. Sept. 21. — Oct. 17.

993. *Scriptum archiepiscopi. Sept. 21.*

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descriptum ad imaginem photographiam a socio nostro H. Hirsch benivolenter transmissam. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCXCI nr. 662.

Wir Fridreich von Gotes genaden erzbischof ze Salzburg legat des stûls ze Rom verjehen offenlichen an disem brief und tûn chunt allen den di in ansehent, lesent oder horent lesen, daz wir angesehen haben di stât und di triwe und grozzeu helfe, di uns und unserm gotshous di erwirdigen fürsten unser besunder vriunt her Leupolt, her Albrecht, her Heinrich und her Ott herzogen ze Österreich und ze Steyr getan habent und noch getûn mugen, haben wir in gelobt und binden uns ouch darzû bi unserm aide, den wir dar uber ze den heiligen gesworn haben, daz wir in beholfen sullen sein wider herzog Ludwigen von Beyern und seineu chint und sein helfer mit unsern landen, mit unsern vesten, mit leuten und mit gût und mit aller unser macht an allez gevârd. Wir sullen uns ouch mit dem vorgeanten herzog Ludwigen und seinen chindern weder vriden noch sûnen noch vertaidingen an di vorgeanten herzogen ze Österreich und ze Steyr, als si sich ouch her wider gen uns mit ir aide und mit ir briefen gebunden habent. Wir wellen ouch mit disem bunde den vordern bunden nicht abnemen, der wir in gebunden sein, wan daz si beliben sullen in aller chraft, als si verschriben sind. Und daz diseu sache von uns stât und unzebrochen beleibe, geben wir den egenanten herzogen ze Österreich und ze Steyr disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der ist geben ze Hous, do man zalt von Christes geburde dreuzehenhundert jar und darnach in dem vierundzwaintzgisten jar, an sant Matheus tag.

1) Cf. l. c. I, pag. CLXXIII sq.

994. 995. *Reversales ducum Austriae. Sept. 21 et Oct. 17.*

Scriptum A Alberti, Heinrici, Ottonis ducum autographum ibidem exstans item descriptissimus. Sigilla tria, quae loris membranaceis pendebant, iam desiderantur. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky l. c. nr. 661; Böhmer, Reg. Ludw. p. 252 Reichssachen nr. 173.

5 *Scriptum B Liupoldi ducis autographum ibidem exstans item descriptissimus. Sigillum fere illaesum pendet lora membranaceo. — Ineditum.*

Reg. Lichnowsky l. c. nr. 663.

994. *Scriptum Alberti, Heinrici, Ottonis.*
1324. Sept. 21.

995. *Scriptum Liupoldi.*
1324. Oct. 17.

10

A.

Wir Albrecht, Heinr(ich) und Ott von
Gotes gnaden hertzogen ze Osterich und ze
Steyr verjehen offenlichen mit disem brief
und tûn chunt allen den die in ansehent,
15 lesent oder horent lesen, daz wir angesehen
haben die stêt und triwe und grozzeû hilfe,
die uns und unsern brüdern . .

der erwirdig herr
20 her Fridrich ertzbischof von Saltzburch
unser besunder herr und^a vreunt getan hat
und noch getûn mag, haben wir im gelobt
und binden uns auch dar zu bei unserm
aide, den wir dar uber ze den heiligen
25 geswaren haben, daz wir im^b behulffen
sullen sein wider hertzog Ludwigen von
Bayern und seine chint und sein helfer^c
mit unsern landen, mit unsern vesten, mit
lûten und mit gût und mit aller unser macht
30 an alles geverde. Wir sullen uns auch mit
dem vorgeanten hertzog Ludwigen und
seinen chindern weder vriden noch suenen
noch vertaidingen ân den vorgeanten
unsern herren ertzbischof Fridr(ichen), als
35 er sich auch her wider gen uns und unsern
brudern mit seinem aide und mit seinen
briefen gebunden hat. Wir lûben im auch
bei dem selben aide, uber dise sache ze
gewinnen unsers lieben bruder hertzog Liu-
40 poldes brief und aide in aller weiz, als wir
im gesworen haben und ez hie verschriben
ist. Wir wellen auch mit disem bunde den
vordern bunden nicht abnemen, der wir im
und seinem goteshus gebunden sein, wan

B.

Wir Leupold von Gotes gnaden herzog
in Östereich und in Steyer

verjehen offenleich mit disem briefe
und tûn chunt allen den di in ansehent,
lesent oder hõrent lesen, daz wir angesehen
haben die stete und triwe und grozze hilfe,
die uns und unsern brüdern Albrechten, Hein-
reichen und Otten den herzogen von Öste-
reich und von Steyer der erwirdig herre
her Fridreich ertzbischof^a von Saltzbûrch
unser besunder herre und vreunt getan hat
und noch getûn mag, und haben im gelobet
und binden uns auch dar zû bei unserm aide,

daz wir im beholfen
sullen sein wider herzog Ludwigen und
seine chint und sein helfer mit unsern
landen, mit unsern vesten, mit leut und
mit gût und mit aller unser macht an allez
geverde. Wir sullen uns auch mit dem
vorgeanten herzog Ludwigen und seinen
chindern weder vriden noch sûnen noch
vertaiding an den vorgeanten unsern herren
ertzbischof Fridreichen, als er sich her
wider gen uns und unser bruder den vor-
genanten mit seinem aide und brifen ge-
bunden hat.

Wir wellen auch mit disen bunden den
vordern bunden nicht abnemen, der wir im
und seinem gotshaus gebunden sein, wan

45 994. ^a) in initio lineae bis scriptum A. ^b) daz wir im in loco raso A. ^c) l in corr. A.

995. ^a) er in loco raso B.

daz si beleiben sullen in aller chraft, als si verschriben sint. Und daz dise sache von uns stet und unzebrochen beleibe, geben wir dem vorgenanten hern Fridr(ichen) ertz-bischolf von Saltzburch disen brief versigelten mit unsern insigeln.

Der ist geben ze Haus, do man zalt von Christes geburde dreutzehenhundert jar und dar nach in dem vierundzwaintzigisten jar, an sant Matheus tag.

daz si beleiben sullen in aller chraft, als si geschriben sint. Und daz diseu taiding von uns stet und unzebrochen beleiben, geb wir dem vorgenanten unserm herren ertz-bischolfe Fridreichen disen brife versigelten mit unserm insigel^b.

Der brif ist geben ze Brukke in Argow, da man zalt von Christes gebürde dreutzehenhundert jar und dar nach in dem vierundzwaintzigisten jar, an sand Lucas obent.

996. LUDEWICI SCRIPTUM SUPER PRINCIPATU ANHALTINO.

1324. Sept. 26.

Copia (c.) in Copiario Marchico nr. 3 fol. 21 tabularii regii Berolinensis. Contulit R. Salomon. Est superscriptio: Collacio comitatus Anhalt domino marchioni. — Ed. Riedel 'Codex diplomaticus' II, 2 p. 18 nr. 620 ex c.

15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 750.

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus presentibus publice profiteamur, quod principatum in Anhalt, quem illustris Bernhardus princeps noster ibidem karissimus in pheodum a sacro tenet imperio, cum omnibus aliis terris et dominiis^a, que idem etiam iure pheodali ab eodem ex quacumque causa tenet imperio, si absque heredibus masculis et premissorum feodorum capacibus ipsum contingat decedere et persolvere debitum naturale, illustri Ludovico marchioni Brandenburgensi principi et primogenito nostro karissimo cum omnibus iuribus, honoribus, iurisdictionibus, forestis, nemoribus, campis, pratis, pascuis, aquis, piscariis, molendinis, monetarum cuditionibus ac omnibus^b aliis pertinenciis et attinenciis quesitis et inquesitis vel inquirendis, quocumque nomine censeantur, sicut predictus Bernhardus possidet eadem atque tenet, exnunc prout extunc contulimus et conferimus per presentes. Investientes ipsum de eisdem nostre annulo maiestatis ac precipientes omnibus et singulis dictarum terrarum fidelibus et vasallis, nobilibus, castellanis, civibus et omnibus aliis tam magnis quam parvis, cuiuscunque conditionis aut status existant, ut extunc dicto Ludovico marchioni Brandenburgensi pro se et heredibus suis fidelitatis prestent homagia ipsumque pro suo domino recipiant et pertractent et in omnibus fideliter obediant et intendant, sicut nostre maiestatis gravem offensam et aculeos vindices voluerint evitare. In cuius etc.

Datum Nürenberg, feria IIII. ante Michah(elis), anno Domini MCCCXXIII, regni nostri anno X.

35

997. PACTUM LIUPOLDI DUCIS AUSTRIAE CUM CIVITATE HAGENOWENSI.

1324. Oct. 3.

Copia (c.), quae manu Bodmanni ad autographum iam deperditum, cui appendebant quatuor sigilla illaesa, exarata est, olim in bibliotheca Moenofrancfurtana, iam in Hagenowensi. Contulimus nos. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 720 nr. 1028 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 252 Reichssachen nr. 174.

995. ^{b)} sequitur spatium unius litterae erasum B.

996. ^{a)} dominis c. ^{b)} bis scriptum c.

Dirre gegenwertige brief tut kunt allen den die in gesehent oder gehorent lesen, daz zwuschent dem hochgebornen fursten herzoge Lupolte von Österriche unde von Styr unde allen sinen helfern und dienern ein site und den wisen und den bescheiden lüten . . dem meister, dem rate und den burgern gemeinliche von Hagenowe ander
 5 site ein getruwer fride gemachet ist unde gelobet von beden teiln zu haltende bi guten truwen ane alle geverde untze an sante Iohanneses tag zu sunichten der nu zu nehest kumet und den tag allen, also daz . . der meister, der rat und die burgere von Hagenowe da zwuschent niemanne in ire stat zu Hagenowe lassen sulent dem vorgenanten herzogen noch sinen helfern oder dienern schaden zu tunde dar us noch dar in ane alle
 10 geverde. Es enwere danne daz herzoge Ludewig von Peyern da zwuschent köme hie dissite des forstes zu in mit herscraft unde mit sollichem gewalte, also ein kunig sich zu velde legen sol. Vuget es in danne, so mugent sie in empfahen unde ime raten unde helfen, unde sol da mitte der fride niht gebrochen sin. Köm er aber da zwuschent also niht, so sulent sich die egenanten burger beherrschen unde zu einem schirmer nemen
 15 den vorgenanten herzoge Lupolte von Österriche oder under sinen drien dienern einen, wer in allerbast vuget, also beret ist, und sulent ðch dem hulden und in vur einen herren unde einen schirmer haben untze an einen einmutigen kunig ane alle geverde. In disem friden sol sin mit . . den von Hagenowe her Eberhart von Frundesberg zu gleicher wis, also irre burgere einre. Und were daz eine missehelle in disem friden
 20 wurde von dis krieges wegen, also daz ein teil spreche, der fride were an ime gebrochen, und der ander spreche, er enwere niht gebrochen, dar zu sol man von beden teiln biderbe lute schicken, die daz erkennen. Und waz die mittenander oder der merre teil under in bringent unde sprechent, daz sol der teil, von des wegen der fride gebrochen ist, danach in eime manote ufrichten ane geverde. Und des zu eime urkunde so sint des
 25 vorgenanten herzoge Lupoltes, des erwirdigen herren bishof Iohanneses von Strazburg, maregrave Rudolfes des eltern von Baden und herrn Otten von Ohssenstein ingesigele an disen brief gehenket.

Wir Lupolt von Gotz gnaden herzoge zu Österriche und zu Styr, Iohanns von den selben gnaden bishof von Strazburg, Rudolf der maregrave von Baden unde Otto herre
 30 von Ohssenstein verjehent, daz dirre fride alsus gemachet ist, und gelobent in ðch also zu haltende mit guten truwen ane alle geverde. Und des zu eime urkunde, so gen wir den vorgenanten burgern von Hagenowe disen brief besigelt mit unsern ingesigeln.

Dis geschach an der Mittewochen nach sante Michahels tag, des jares da man zalte von Gotz geburte druzehenhundert unde vierundzwenzig jar.

35 998—1002. LUDEWICI SCRIPTA SUPER STURIS
CIVITATUM.

1324. Oct. 4.—12.

998. *Quitatio sturac.* Oct. 4.

Extractum (c.) in *Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 679,*
 40 *fol. 110.* Contulit H. Herre.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 752.

Cf. l. c. nr. 751.

Item dominus rex quittat predictos cives¹ de steura danda per ipsos scilicet C^a et L libras Hallen(sium) singulis annis ab epyphania Domini proxime ventura per novem annos continuos.

Dat. in Ingoltstat, feria quinta proxima post Michahel(is), anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

999. *Obligatio sturæ Norimbergensis.* Oct. 12.

Extractum ibidem fol. 110'. Contulit H. Herre.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 753.

Nota quod dominus rex deputavit nobili viro Friderico burchgravio in Nurenberch steuram conswetam scilicet duo milia librarum Hallen(sium) in Nurenberch per duos annos continuos a festo beati Martini proxime venturo per annum incipiendos, pro quolibet anno mille libras Hallen(sium).

Dat. Monaci, feria sexta ante Galli, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

1000. *Obligatio sturæ Nordlingensis.* Oct. 12.

Extractum (c.) ibidem fol. 110'. Contulit H. Herre.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 754.

Cf. l. c. nr. 757.

Item eodem anno, loco^a et die dominus rex deputavit eidem² steuram in Nördlingen pro sexcentis libris Hallen(sium) per duos annos continuos a festo beati Martini proxime venturo per annum sicut supra incipiendos.

Dat. ut supra.

1001. *Obligatio sturæ Iudæorum Herbipolensium.* Oct. 12.

Extractum ibidem fol. 110'. Contulit H. Herre.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 755.

Item eodem anno, die et loco deputavit eidem et Rud(olfo) comiti de Wertheim steuram Iudeorum in civitate Herbipolensi conswetam^a per quatuor annos continuos pro mille et CCC libris Hallen(sium) pro quolibet anno^b CCC et L libras per ipsos percipiendos et incipiendo in festo beati Martini proxime venturo et continuo numerando.

Dat. ut supra.

1002. *Obligatio sturæ Gelnhusanae.* Oct. 12.

Extractum ibidem fol. 110'. Contulit H. Herre.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 756.

Item eodem anno, loco et die dominus rex deputavit predicto Rud(olfo) comiti de Wertheim steuram in Gaylenhausen pro mille libris Hallen(sium) tam diu recipiendam continue, sicut ipse rex recipere potuisset per se, si sibi eam non deputasset, donec sibi exinde de predictis mille libris fuerit satisfactum et percepit in toto.

Dat. ut supra.

998. ^a) corr. ex DC c.

1000. ^a) supra lineam add. c.

1001. ^a) corr. ex conswetatam c. ^b) supra lineam add. c.

1) Scilicet in Dinchelspuhel.

2) Scilicet burchgravio in Nurenberch.

1003. LITTERAE EPISCOPI LAVENTINI AD PONTIFICEM.

(1324) Oct. 12.

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Arm. C fasc. 61 nr. 5' signatum. Descripsimus nos¹. Sigilli impressi vestigia adsunt. Inscriptionem praebet: Sanctissimo in Christo patri et domino suo karissimo domino Iohanni sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici. In dorso leguntur: Episcopus Laventinus quomodo publicavit processus. — Ed. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 83 nr. 69 ex or.

Reg. Mollat 'Lettres communes' nr. 23393.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo karissimo domino Iohanni sacrosancte
10 Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Ditracus miseracione divina episcopus
Laventinensis cum sui reconmendacione devota pedum oscula beatorum.

Sanctitati vestre tenore presencium facio manifestum, quod processus vestros primos,
secundos et tercios habitos contra Ludowicum ducem Bawarie eiusque fautores com-
plices et sequaces necnon eos, quos contra Bertholdum de Neifen, Bertholdum de
15 Grayspach et Fridericum de Truhending(en) comites, eos quoque quos contra filios
dampnate memorie Mathei Vicecomitis de Mediolano promulgare curastis², iuxta mandati
vestri tenorem publicavi sollempniter in ecclesia mea katedrali et feci in aliis locis
dyocesis mee, in quibus expedire credidi, publicari. Offerens totum posse meum vestris
beneplacitis digna reverencia, debita obediencia et promptissima voluntate.

20 Dat. Salz(ur)ge, IIII. Idus Octobr.

1004. 1005. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD
ARCHIEPISCOPOS MAGDEBURGENSEM ET
MOGUNTINUM.

1324. Oct. 15.—27.

25 1004. Litterae ad archiepiscopos. Oct. 15.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 42 nr. 337. — Ed. Schmidt 'Päbstliche Urkunden' I, 149 nr. 159 ex c. Editionem repetimus.

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 258 nr. 235; Preger-Reinkens p. 278 nr. 186; Riezler 'Vatikan. Akten' p. 195 nr. 411.

30 Venerabili fratri . . archiepiscopo Magdeburgensi.

Dudum super publicatione processuum tam contra viros secleratissimos Galeatium,
Marchum, Luchinum et alios filios dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus here-
ticos et de heresi sententialiter et publice condemnatos eorumque fautores, sequaces et
defensores quam nobilem virum Ludovicum ducem Bavarie per nos diversis temporibus
35 de fratrum nostrorum consilio habitorum² in eis partibus solenniter facienda tibi tuisque
suffraganeis ac nonnullis aliis partium earundem prelatis diversas litteras nostras aposto-
licas tenores eorundem processuum continentes, per quas sub certis penis et sententiis
fieri solenniter mandavimus publicationem huiusmodi, duximus destinandas. Et licet per

1) Cf. 'Neues Archiv' XXVI, 709 not. 1.

2) Cf. supra nr. 792. 881. 944. 897 et prooemium ad nr. 881.

te ac nonnullos ex tuis predictis suffraganeis, mandatis predictis apostolicis reverenter susceptis, processum, ut accepimus¹, extiterit iuxta tenorem mandatorum ipsorum ad publicationem processuum eorundem, tamen quidam alii suffraganei tui non absque nota inobedientie aliisque suis gravibus periculis se circa publicationem huiusmodi negligentes multipliciter seu etiam contumaces in nostram et apostolice sedis contumeliam, sicut 5 habet quorundam infesta relatio, reddiderunt, quod grave non inmerito gerimus, si est ita. Nolentes igitur tam dampnandas inobedientias et contumelias execrandas preterire sub dissimulationis neglectu nec incorrectas, si relatus suffragetur veritas, relinquere, sicut etiam nec debemus, fraternitati tue per apostolica scripta in virtute sancte obedientie districtius iniungendo committimus et mandamus, quatinus super predictis et 10 eorum singulis summarie, de plano et simpliciter te informans, quos negligentes vel contumaces esse vel fuisse repereris in hac parte, penas per nos contra tales in eisdem litteris et processibus inflictas et promulgatas incurrisse declares et illis eosdem ligatos facias per te vel alium seu alios publice nuntiari et ab omnibus artius evitari. Nobis nichilominus rescripturus, quicquid in predictis duxeris faciendum, ut nos super eis pro- 15 videre valeamus ulterius, sicut expedire videbimus, de remediis oportunis.

Datum Avinione, Idibus Octobris, anno nono.

Item in eundem modum archiepiscopo Maguntinensi.

1005. *Litterae ad archiepiscopum Magdeburgensem alterae.* Oct. 27.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 43 nr. 341. — Ed. Schmidt l. c. I, 150 nr. 161 ex c. 20 Editionem repetimus.

Reg. Löher l. c. p. 259 nr. 239; Preger-Reinkens p. 280 nr. 190.

Venerabili fratri . . archiepiscopo Magdeburgensi.

Dum de prelatibus ecclesiarum, quos divina dispositio statuit per altitudinem dignitatis in specula, ut quasi lucerna super candelabrum positi aliis doctrine summe viam 25 veritatis ostendant, sinistra nostro apostolatu referuntur, tanto turbamur acerbius et in intimis gravius anxiamur, quo lapsus eorum periculosior esse dinoscitur vergens in subditorum perniciem per exemplum. Nuper siquidem ad audientiam nostram perduxit infesta relationis assertio, quod pridem litteris nostris apostolicis tibi ac tuis suffraganeis directis super processibus per nos de consilio fratrum nostrorum contra Ludovicum ducem 30 Bavarie habitis, quorum seriem eodem continebant littere, in vestris civitatibus et dioc(es)ibus solenniter publicandis, venerabili fratri nostro Iohanni episcopo Brandeburgen(s) suffraganeo tuo pro parte tua, sicut fieri debuit, presentatis, idem episcopus mandata huiusmodi non absque multe temeritatis audacia nostraque et ecclesie Romane contumelia vilipendens, ea non curavit² exequi, quin immo nuntius tuus, quem cum eisdem 35 litteris et processibus ad eundem episcopum destinaras, in civitate Brandenburgensi violenter captus extitit et detentus vinculis per dies aliquos captivatus. Nolentes igitur premissa preterire sub dissimulationis neglectu nec ea relinquere, si veritas suffragetur relatus, incorrecta, fraternitati tue per apostolica scripta committimus et mandamus, quatinus per te vel alium seu alios super predictis summarie, simpliciter et de plano 40 veritatem inquirens, si ea per inquisitionem huiusmodi repereris veritate fulciri, memoratum episcopum peremptorie citare procures, ut infra certum terminum competentem, de quo tibi videbitur, sibi super hoc prefigendum, apostolico conspectui personaliter se presentet, recepturus pro meritis et alias super premissis mandatis et beneplacitis apostolicis pariturus. Diem autem huiusmodi citationis et formam et quicquid inde feceris 45

1) Cf. supra nr. 877. 878. 975, itemque nr. 960.

2) Obiit a. 1324. Aug. 8.

et repereris, nobis studeas per tuas litteras vel instrumentum publicum harum seriem continens fideliter intimare.

Datum [Avinione], VI. Kalendas Novembris, anno nono.

1006. 1007. AMBASIATA NOBILIIUM ITALIAE AD LUDEWICUM REGEM.

1324. Oct. 19.—21.

1006. *Responsio regis.* Oct. 19.

Originale (or.) in tabulario regio Mutinensi. Sigillum desideratur, lori membracei fragmentis relictis. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIX, 598 nr. 20 ex or. Editionem nostram hic repetimus.

Exaratum est eadem manu, quae originale Foederis inter reges a. 1325. Mart. 13 icti scripsit; cf. notam nostram l. c. adiectam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2957 (Addit. II).

Serenissimus dominus Ludowicus Romanorum rex semper augustus ambassiatoribus nobilium virorum marchionum Esten(sium) et aliorum nobilium Lombardie et Marchie ad contenta in ambassiata sua respondit ut sequitur in hunc modum^a:

1. Quod rex ipse dignanter recepit et auscultavit ambassiatam ipsorum et commendat eos de fide devocionis, quam gerunt ad sacrum imperium et ad ipsum.

2. Item quod rex ipse deliberatus est cum principibus electoribus et aliis principibus imperii et secretariis et amicis suis, concordantibus eis omnibus in unum post tractatus varios et maturos, quod in omnem eventum anno nunc venturo potenter intrabit Italiam cum comitiva maiorum principum, comitum, baronum, nobilium et potentum Alemanie ad numerum duorum milium militum strennuorum pro recipiendis sacris imperialibus infulis ad Dei omnipotentis laudem, sancte Romane ecclesie honorem, imperii reformationem et suorum fidelium consolacionem necnon universalis status omnium pacis commodum et salutem.

3. Item quod quia pro stipendio dictorum militum opus est pecuniario subsidio conferendo per dictos nobiles et alios fideles illarum parcium et pro disponendis et ordinandis singulis ad huiusmodi regis introitum necesse est consilium, dirigit ipse rex suos nuncios speciales, ut cum prescriptis nobilibus pertractent in premissis et aliis et ordinent ac faciant abintra queque, sicut fuerit oportunum.

4. Item ne quis alicuius dubii scrupulum habeat de regis introitu et conferendo subsidium pro stipendio militum estimet se fraudari, rex ipse offert omnem caucionem certitudinis dandam per se et cum ipsis principibus secum intransibus, quod suum introitum ordinabunt, facient et disponent omni modo, sicut intus fuerit pertractatum.

5. Item quod ipse rex ad instaurandum huiusmodi suum salubrem introitum requirit omnes amicos suos Rome, Avinione et ubique terrarum, reges, duces, marchiones, comites et nobiles ac communitates civitatum.

6. Item firmavit post tergum Alemaniam, quod inde periculum non timebit, sed veraciter scit, quod per suum ingressum et ante et post eum maior pax et omnium firmior status erit.

7. Item non dubitat, quin cum ducibus Austrie plenam haberet concordiam, cum placeret, set eam vult et expectat, quam pro soliditate status imperii et honoris proprii estimat potius.

1006. ^a) sine alinea or.

8. Item quod petitiones ex parte eorundem marchionum oblatas ob ipsorum amorem et sacri imperii procuratam utilitatem libenter admisit¹.

9. Postremo prefatis marchionibus ceterisque nobilibus commendavit ipsum sacrum imperium et honorem regis ac ipsorum fideles et terras et districtus, quorum curam gerunt, manutenendos, fovendos et strennue gubernandos.

5

Dat. Monaci, XIII. Kalendas^b Novembr., regni regis anno decimo.

1007. *Privilegium marchionibus Estensibus concessum.* Oct. 21.

Originalia duo 1 et 2 inter se concordantia ibidem. Contulimus nos. Sigilla, quae filis pendebant, desiderantur, foraminibus relictis². In cancellaria regis scripta non esse videntur. Orthographiam servavimus.

10

Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3226 (Addit. III).

Quae concordant cum Procuratorio supra nr. 806, ea typis minoribus excudi iussimus.

¶ Ludowicus ¶ Dei gracia Romanorum rex semper augustus omnibus in perpetuum.

1. Decet regalem benivolenciam, cuius est proprium omni tempore prospicere 15
comodis subiettorum et circa genus humanum, in quantum nature est possibile, divinam
elemenciam imitari^a, quociens ab ipsa per fideles imperii et maxime, quorum opera
et sollicitudine^a possunt ipsius utilitates et comoda promoveri, petitur quod iustum
est et consonum equitati, eorumque petitiones et desideria recipere et libenti animo
exaudire. Hac sane consideratione habita omnibus imperii fidelibus presentis etatis et 20
successive posteritatis pateat evidenter, quod nobiles viros Raynaldum, Obizonem et
Nycolaum fratres Estenses et Ancone marchiones, dilectos fideles nostros, quos fidei
puritas et sincera mentis devocio et preclara suorum maiorum obsequia exhibita pluri-
mum recommendant, cum omnibus suis bonis mobilibus et immobilibus et se moventibus
sub imperii et nostra protectione et defenssione recipimus speciali et presentis scripti 25
privilegio communimus. Insuper concedimus, donamus, transferimus et largimur regia
et imperiali liberalitate et ex certa sciencia in perpetuum predictis Raynaldo, Obizoni
et Nycolao suisque heredibus et tibi Albertino notario de Rodigio olim Iacobini, eorum
nuncio et procuratori ad infrascripta specialiter constituto, recipienti nomine et vice
nr. 806. ipsorum et cuiuslibet eorum, Rodigium et totum* comitatum Rodigii cum omnibus adiacenciis 30
et pertinenciis suis in integrum, Arquadam que vocatur Arquada de Salto et totum eius
polcinum cum omnibus adiacenciis et pertinenciis suis in integrum, villam que dicitur Frata
et villam que dicitur Costa cum omnibus adiacenciis et pertinenciis suis in integrum, Adriam
et Adrianum cum* toto eius districtu et comitatu et adiacenciis et pertinenciis suis in
integrum, Venezum cum omnibus adiacenciis et pertinenciis suis* in integrum, villam que 35
vocatur abbacia de Vangadicia cum* omnibus adiacenciis et pertinenciis suis in integrum
et cum castellis sive castris*, que ipsi nobiles Raynaldus, Obizo et Nycolaus tenent et
possident ad presens in pertinenciis dicte terre abbacie de Vangadicia seu iuxta ipsam
terram abbacie ab utraque parte Aticis et fluminis Vecli, totum flumen Vetus quod hodie in
vulgari nominatur flumen Veclo cum ripis, usu*, iure riparum ab utraque parte ipsius fluminis 40
Vecli secundum quod discurret a flumine Aticis usque ad confinia Veneciarum et genera-
liter quecumque* tenent et possident vel quasi prefati nobiles Raynaldus, Obizo et Nycolaus
in locis supradictis et eorum pertinenciis et in dyoc(es)i Adriensi et adiacenciis et pertinenciis
suis in integrum tam in terris, aquis, fluminibus, vallibus et paludibus, villis, castris, fortificiis,
iuribus et iurisdictionibus quam in aliis quibuscumque.

45

1006. ^b) Kts or.

1007. ^a) ut add. 1. 2.

1) Cf. nr. 1007. 2) Cf. 'Neues Archiv' XXIX, 637.

2. Investimus quoque per hanc scripti paginam prefatos Raynaldum, Obizonem et Nycolaum pro se et suis heredibus tam masculis quam feminis et predictum Albertinum procuratorem ipsorum et eorum vice et nomine recipientem de hiis feodis et iuribus, que certis vocabulis inferius duximus nominandum, sibi que eadem de novo ex certa
 5 sciencia in perpetuum iure feodi ad usum regni concedimus et etiam confirmamus videlicet: *Lendenariam cum* eius curte*, districtu et fortificiis, *adiacenciis et pertinenciis suis in integrum et generaliter de omnibus aliis* et singulis rebus, bonis et iuribus*, que prefati nobiles Raynaldus, Obizo et Nycolaus tenent et iure feodi recognoscunt et queque prefati nobiles seu ipsorum predecessores* soliti sunt habere et tenere in feodum et iure
 10 feodi a predecessoribus nostris Romanorum imperatoribus et principibus retroactis in dyocesi Adriensi et aliis quibuscumque locis tam in terris, aquis, fluminibus, vallibus, paludibus, pascuis, villis, castris, fortificiis, iuribus et iurisdictionibus quam in aliis quibuscumque predictos Raynaldum, Obizonem et Nycolaum et dictum Albertinum suum procuratorem recipientem nomine et vice ipsorum investimus sibi que eadem de novo ex certa sciencia
 15 concedimus in perpetuum et etiam confirmamus.

3. Et omnia et singula, que superius dicta sunt, tam iure donacionis quam iure feodi collata et concessa et etiam confirmata eisdem nobilibus et heredibus suis et dicto Albertino procuratori ipsorum et recipienti nomine et vice eorum conferimus, concedimus et confirmamus ex certa sciencia cum iurisdictione plenissima, cum omni honore,
 20 dignitate, districtu et dominatu et cum omnibus publicis factionibus et cum angariis et perangariis et cum iure mercati*, pedagiis*, theloneis tam in aqua quam in terra, cum potestate animadvertendi in facinorosos^b et quancumque iurisdictionis speciem exercendi et cum pratis, silvis, pascuis, saltibus, venacionibus, piscacionibus, molendinis, terris cultis et incultis, novalibus, aquis, aquemolibus, salicetis, aquarum* decursibus*, paludibus et cum omnibus, que ad integram iuris-
 25 dictionem pertinent et pertinere videntur, ad habendum, tenendum, possidendum et quasi possidendum et quidquid eis et cuilibet eorum in predictis, salvo iure fidelitatis debite et eo quod est deinceps perpetuo, placuerit faciendum, cum omnibus et singulis, que infra predicta loca et confines continentur, vel al(iis), si qui forent, cum licencia habendi et apprehendendi sua auctoritate tenutam, possessionem vel quasi rerum et iurium
 30 predictorum.

4. Hoc amplius eisdem Rainaldo, Obizoni et Nycolao suisque heredibus et tibi Albertino suo procuratori recipienti ut supra auctoritate regia et ex certa sciencia confirmamus omnes et singulas concessionem*, largiciones*, donaciones, liberalitates et munificencias quaslibet factas tam in personam avi sui Obizonis bone memorie a Rudolfo
 35 Romanorum rege predecessore nostro quam in personam atavi ipsorum Obizonis bone memorie marchionis Estensis a Friderico secundo olim Romanorum imperatore predecessore nostro et *in personam* cuiuslibet alterius predecessoris ipsorum a quibuscumque aliis retro principibus et regibus Romanorum, ipsas largiciones, donaciones, concessionem, liberalitates, munificencias et investituras predictas, quantum est respectu eorum nobilium Raynaldi,
 40 Obizonis et Nycolai, nichilominus gratas, ratas habentes et totaliter approbantes. Etsi appareret quod predicti nobiles Raynaldus, Obizo et Nycolaus vel supradictus eorum procurator vel aliquis ex eis non essent capaces dictarum concessionum propter aliquod obstaculum, volumus quod cessante dicto obstaculo sive impedimento statim predictae concessionem et omnia et singula supradicta perpetui roboris obtineant firmitatem et
 45 exnunc prout extunc predictis nobilibus Raynaldo, Obizoni et Nycolao sint et intelligantur ipso iure esse quesita, perinde acsi nullum obstaculum affuisset, ita quod intervallo medii temporis nullum eis preiudicium generetur.

5. Et pro predictis iure feodi concessis idem Albertinus procuratorio nomine predicto ad hec specialiter constitutus nobis recipientibus nostro et successorum nostrorum

nomine pro ipsis Raynaldo, Obizone et Nycolao corporale fidelitatis omagii prestitit iuramentum super omnibus et singulis, que in sacramento fidelitatis habentur et in ipsius fidelitatis capitulis continentur. Per has tamen concessionem et investituras et expressa in hoc privilegio et specialiter declarata non volumus, quod in aliquibus iuribus ipsorum nobilium Raynaldi, Obizonis et Nycolai, que predecessores eorum habuerunt a prede-
cessoribus nostris Romanorum imperatoribus et regibus retroactis sub quacumque
forma et tenore verborum, aliquod preiudicium generetur, set omnia eorum iura in totum remaneant eis salva.

6. Statuentes et regali edito firmiter precipientes, ut de cetero nulla civitas, nullum commune, nullus dux, nullus comes, vicecomes, nullus potestas, nulla inquam persona
magna vel parva, ecclesiastica vel secularis huius nostri privilegii et investiture paginam audeat infringere vel ei ausu temerario contraire, set rata maneat predicta omnia et perpetuo inconcussa penitus et illesa. Quicumque autem contra hec attemptare pre-
sumpserit, indignationem nostram se noverit graviter incursum et pro sue temeritatis pena quingentas libras auri optimi compositurum, medietate quidem camere nostre,
reliqua marchionibus predictis et suis heredibus applicanda.

7. Ut autem hec omnia vera credantur et perpetuam obtineant firmitatem, presens privilegium et investituram scribi fecimus et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Huius rei testes sunt nobiles viri Eberhardus de Wirtenberch, Fridericus bure-
gravius de Nürenberch, Ulricus lantgravius de Lūkenberch, Berchtoldus de Marsteten,
Iohannes de Helfenstein, Berchtoldus de Grayspach, Fridericus de Drühendingen senior
et Cunradus de Drühendingen iunior comites necnon Götfridus et Ludowicus de Hohen-
loch, Heinricus de Gumpenberg vicedominus noster, Thomas de Freuntsperch et Hein-
ricus de Preising barones et milites imperii.

Dat. Monaci, XII. Kalen.^c Novembr.^d, anno Domini millesimo trecentesimo vice-
simo quarto, regni vero nostri anno decimo.

1008. LITTERAE EPISCOPI MISNENSIS AD PONTIFICEM MISSAE.

1324. Oct. 19.

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Armar. C fasc. 54 nr. 14' signatum. Descriptus nos. Sigillum deest, lori ex ipsa membrana exsecti fragmento relicto. — Ineditum.
Reg. Mollat 'Lettres communes' nr. 23210.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Iohanni sacrosancte Romane ecclesie summo pontifici Withego episcopus ecclesie Misnensis cum debita reverencia devota pedum oscula beatorum.

(1) Vestra scire dignetur sanetitas, quod copiam litterarumstrarum, quas domino
meo . . archiepiscopo Magdeb(urgensi) et suis suffraganeis direxistis, sub eiusdem sigillo
qua decuit [r]everentia^a recepi continentem inter cetera, quod sanetitati vestre rescribere
deberem principium et finem earundem litterarum et quidquid de ipsis in predictis
ducerem faciendum. Sic vestre reverencie rescribo, quod prima vestra littera quam
recepi taliter incipiebat: 'Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus et
cet. Nuper contra magnificum virum Lod(ewicum) ducem Bawarie in discordia in regem
Romanorum electum et cet.' et finitur sic: 'Datum Avinion(e), V. Kalend. April.,

1007. ^c) Kalend. 2. ^d) Novembris 2.

1008. ^a) *uncis inclusa corrosa sunt or.*

pontificatus nostri anno VIII¹. Secunda vero littera sic incipiebat: 'Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus et cet. Nuper contra Galleacium, Marchum, Lucchinum et alios filios quondam dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Mediolano hereticis manifestis et cet.² et finitur sicut littera prima. (2) Quibus visis et intellectis primo in ecclesiis dyoc(esis) mee, quia sic expediebat, et in locis et in diebus dominicis et festivis, in quibus michi videbatur expedire, omnes et singulo[s] processus^b vestros continentes^c in eisdem litteris de verbo ad verbum astante fidei populo procuravi denuntiari et sollempniter publicari. Deinde in sinodo [cleri mei]^d celebrata in die beati Luce ewangeliste proximo transacto Misne in ecclesia mea cathedrali vestros Oct. 15. predictos processus et litterarum predictarum [seriem]^e presente multitudo [copio]sa^b clericorum et laicorum, quanto prudencius et fidelius potui per me, sollempniter publicavi, licet id fieret non sine timore et periculo mei corporis et meorum et quod ecclesia mea est sita in castro et dominio domini Fridr(ici) marchionis Misnensis, qui est prefati domini Lud(ewici) ducis Bawarie gener novus et quam plurimum sibi carus. Quem quidem dominum marchionem, quia sicut tunc adherebat dicto domino Lud(ewico) sicut regi Romanorum consilio, auxilio et favore, sic et nunc eidem adheret, a vobis excommunicatum esse et terras eius interdictas esse publice nunciavi et in terris suis in mea dyo(cesi) sitis interdictum servavi [et servari]^d precepi et servo et servabo cum clero meo, quousque vestra sanctitas ipsum duxerit relaxandum. (3) Propter quam publicationem et observanciam interdicti neenon publicationem primorum processuum vestrorum, quos fecistis similiter contra predictum dominum Lod(ewicum), idem dominus . . marchio per suos capitaneos et officiales michi et clero meo iam in rebus intulit plura dampna et timeo, quod post dampna rerum, si dictus dominus Lud(ewicus) in suis iniustitiis erga vos prosperabitur quod absit, ad dampna transeat personarum. Et ab huiusmodi dampnis, quod michi nimis est grave, michi et clero meo cavere non potero quoquomodo, eo quod ecclesia mea, sicut premisi, sita est Misne in castro suo et fere omnia bona mea et canonicorum meorum pociora et utiliora sunt taliter in ipsius dominio constituta, quod ea destruere vel auferre potest, quando sue placuerit voluntati. (4) Super hiis et aliis mandatis vestris, que per me vultis exequi, si audeo, sanctitati vestre supplico, quatinus michi et clero meo de remedio providere dignemini gratioso. Non tamen sic quod fiat id quod ego volo, set quod vestre finaliter placuerit sanctitati, etiamsi proin[de]^b cum iact[ur]a^b rerum omnium ecclesie mee certum incurrere periculum deberem mortis. (5) Et si gratiam in oculis vestris inveni³, tunc humiliter vestre sanctitati supplico pro collacione [aliqu]orum b[ene]ficiorum^b, que in ecclesia mea per vestram iustissimam constitutionem videlicet 'Execrabilis'⁴ vobis vacant. Que quia sunt in tantum exilia in suis redditibus, quod expens[a a sanct]itate^b vestra querenda pro eisdem redditus eorum excedunt et inde est quod nemo ipsa apud vestram gratiam desiderat impetrare, inter que est primum decanatus ecclesie [mee]^b, cuius redditus novem marcas non excedunt, secundum est archidyaconatus Lusatie, cuius redditus ad presens propter malum statum quinque marcas non excedunt, tertium est scolastria, cuius redditus tres marcas non excedunt, quartum et ultimum est ecclesia parochialis in villa Tzewitz, cuius redditus sex marcas non excedunt, quatinus michi de vestra gratia concedere et favere dignemini, ut ipsa dignis et ydoneis conferam personis.

Datum Misne, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, in crastino beati Luce ewangeliste.

Testes huius sunt honorabiles viri . . in Cella et . . in Buch abbates monasteriorum Cysterciensis ordinis, . . abbas Kemnitzensis monasterii ordinis sancti Benedicti, . . pre-

1008. ^{b)} uncis inclusa corrosa sunt or. ^{c)} sic or. ^{d)} exciderunt 8 litterae or. ^{e)} ita supplendum esse videtur or.

1) Supra nr. 883.

2) Cf. prooemium ad nr. 883 et pag. 817 lin. 19 sqq.

3) Gen. 18, 3.

50 4) c. un. Extrav. Ioh. XXII. 3.

positus in Tzillen ordinis fratrum Cruciferorum domus Tewtunice, Waltherus maior prepositus ecclesie mee, Chonradus prepositus collegiate ecclesie Wurzinensis, Hermannus prepositus ecclesie Budsinensis, Heinricus prepositus ecclesie Hainensis, Lutoldus archidiaconus Nisicensis, Albertus cantor ecclesie mee et multi alii clerici et laici fidedigni.

1009. SCRIPTUM MAGISTRI CURIAE REGIAE PRO CIVITATE ROTEMBURGensi.

1324. Oct. 21.

Cf. supra nr. 951.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 2'.
Contulit H. Herre. Pendent duo sigilla laesa loris membranaceis.*

10

Ed. Fr. Weech 'Oberbayerisches Archiv' XXIII, 153 ad nr. 9 ex or.

Ich Hainrich Truchsæzze von Holenstein hofmeister des hochgelobten gewaltigen herren künich Ludwiges Römische riches vergihe und tûn kunt offenlichen an disem priefe allen den die in ansehent, lesent oder hõrent, daz ich mit den ersamen lûten den pûrgern gemeinlichen des rates und der gemainde der stat ze Rotenburch han getaidingt, 15 des mir min gnädiger herre der vorgnant künich Ludwich sinen vollen gewalt gegeben hat und an mich geseczt hat, umb allen den gebrechen, den min herre zû disen vorgnanten pûrgern gehabt hat biz an disen tag, und besunderlichen umb den dienst, den im dise benannten lûte solten gedient haben gegen Purgawe. Umb dise und umb aller slachte sache nimt min herre und hat genomen dise oftgnanten pûrger gemainlichen in sin gnade und 20 sagt si des alles æn geværde ledick und fri. Ich bekenne och, daz ich dise beschribenne tædinch han getan mit ratte des erbærigen herren brüder Cûnrades von Gundelfing(en) meisters der brüder des Tutschen ordens ze Tûtschen landen. Und wir vorgnanter brüder Chûnrat von Gundelfing maister der brüder des vorgnanten ordens ze Tûtschen landen bekennen dise taidinck, als davor geschriben und mit worten benant ist, mit unserm ratte 25 geschehen und besichert sint. Und ze urkunde, als wir daz bekennen, haben wir unser insigel gehangen zû des vorgnanten Hainrichs des hofmeisters insigel an disen prief. Und daz den oftgnanten pûrgern dise tædinch, als sie vorgeschriben sint, alliu sicher und ganz beliben, darumb so han ich oftgnanter Hainrich der hofmeister in allen disen gegenwärtigen prief gegeben, gefestent und besigelt mit des vorgnanten herren brüder 30 Cûnrades von Gundelfing insigel und mit minem insigel, diu baidiu hie an hangent.

Der prief ist gegeben do man zalt von Crists geburt driuezehnhundert jar und darnach in dem vierdenundzwainzigsten jar, an der ainliftusent Maigde tak.

1010—1012. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

35

1324. Oct. 23.—27.

1010. *Litterae ad capitulum ecclesiae Aquensis. Oct. 23.*

*Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 42 nr. 339.
Contulit K. H. Schäfer. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 326 nr. 693 ex c.
(decurtatum); Fayen 'Lettres de Jean XXII' I, 534 nr. 1439 ex c.*

40

1) *Cf. infra nr. 1015.*

2) *Cf. supra nr. 596.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 258 nr. 236; Preger-Reinkens p. 278 nr. 187.

Dilectis filiis . . decano et capitulo collegiate ecclesie de Aquisgrano Leodien. dioc.
Sperare plurimum debetis in Domino spem vestram in probabili merito collocantes,
5 dum erga sanctam Romanam ecclesiam matrem nostram devote agitis atque fideliter,
dum nobiscum, o filii, velut cum spirituali patre sic laudabiliter geritis, quod beni-
volentiam nostram et apostolice sedis propiciam vestris et ecclesie vestre profecti-
bus agnoscatis. Nuper siquidem missis nobis per dil. fil. Guillelmum de Stechen
10 ipsius ecclesie vestre cantorem vestris super danda sibi per nos credentia litteris¹
benigne receptis, habuit sue relationis oraculum, quod licet villa de Aquisgrano sit
Romani camera peculiaris imperii et in terris ac locis adherentibus viro magnifico
Ludovico duci Bavarie discorditer olim in regem Romanorum electo pro magna parte
consistant vestre ipsius ecclesie facultates, spretis per vos tamen futuris inde quibus-
cumque periculis, ad partem eiusdem sancte Romane ecclesie per vos et vestros sub-
15 ditos pariter declinantes post processus, quos adversus ipsum ducem habuimus hactenus,
in dicta vestra ecclesia presentibus utique clero et populo diete ville solenniter publicatos
nedum ipsi duci non favistis in aliquo, sed eidem in omnibus resti[t]istis, ex quibus,
prout credentie series explicata subintulit, meremini specialibus ab eadem sancta Romana
ecclesia beneficiis honorari. Porro ex hiis vos illorum reputantes emeritos nosque
20 dispositos ad ipsorum impendenda rependia profitentes, in hac parte devotionis et fidei
vestre presentiam digna in Domino exultatione cordis et exaltatione laudis extollimus
ac vobis grates paterne dulcedinis referentes, pias agimus Altissimo gratias, qui miseri-
corditer circa hoc vestris mentibus signaculum intellectus aperuit et tam insigne grati-
ficationis obsequium vestris manibus adaptavit. Itaque vestram universitatem rogamus
25 et hortamur attente ac nichilominus in remissionem peccaminum obsecramus, quatinus
inter lucida gesta mortalium summam vobis perseverantie gloriam vendicantes, in con-
stantia prenarrate fidei et devotionis assumpta pro reverentia nostra et sedis eiusdem
sic sinceri et solidi, sic securi et immobiles persistatis, quod quamquam illa sit vobis
salutaris ad veniam, possitis inde tamen apud Deum et homines clara laudum culmina
30 consequi et vos ac dicta vestra ecclesia tam a nobis quam prefata sede letemini speratis
et meritis gratiarum premiis prosperari. Petitiones namque per cantorem ipsum pro
parte vestra nobis oblatas noveritis iam nos consideratione premissa exaudisse benigniter,
prout super illis nostre confecte littere indicant evidenter².

Dat. Avin(ione), X. Kal. Novembris, anno nono.

35 1011. 1012. *Litterae ad religiosos Trevirenses.* Oct. 27.

Formae A copia ibidem l. c. fol. 43 nr. 342. Descripsimus nos. — Decurtatam ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 196 nr. 414 ex A; Sauerland l. c. I, 327 nr. 694.

Reg. Löher l. c. p. 259 nr. 240; Preger-Reinkens p. 280 nr. 191.

Formae B copia ibidem l. c. fol. 43 nr. 343. Item descripsimus. — Partim ed. Riezler l. c. p. 196 nr. 414 not. 1 ex B; Sauerland l. c. I, 327 nr. 694.

Reg. Löher l. c. p. 259 nr. 245 (dato male indicato).

Cf. infra nr. 1021.

1) *Supra nr. 974.* 2) *Servatae non sunt.*

1011. *Litterae priores.*

A.

Dilectis filiis Sancti Maximiani et Sancti Mathie extra muros Treveren. monasteriorum abbatibus ac preposito ecclesie Treveren(sis).

1. Volentes quod processus dudum per nos contra Ludovicum ducem Bavarie suis enormibus excessibus et culpis gravibus exigentibus de fratrum nostrorum consilio habiti privationis sententiam a iure, si quid ei ex electione, que de ipso in regem Roman(orum) promovendum^a in imperatorem celebrata fuisse dicebatur in discordia, quomodolibet competebat, inter cetera continentes in civitate ac diocesi et provincia Treveren(sis) solenniter publicentur, venerabilibus fratribus nostris . . . archiepiscopo Treverensi eiusque suffraganeis per alias nostras litteras¹, in quibus eorundem processuum de verbo ad verbum series est inserta, damus districtius in mandatis, ut per se ac alios, de quibus viderint expedire, in ecclesiis et locis suarum civitatum et dioc(es)is, in quibus expediens fuerit, processus eosdem solenniter publicare procurarent^b.

2. Ut autem de presentatione litterarum nostrarum huiusmodi prefato archiepiscopo facienda et illarum executione certiores effici valeamus, discretioni vestre per apostolica scripta in virtute sancte obedientie ac sub excommunicationis pena, quam vos et quemlibet vestrum, qui in executione presentis mandati nostri negligens fuerit vel remissus, incurrere volumus ipso facto, districtius precipiendo mandamus, quatinus vos vel duo aut alter vestrum per vos vel alium seu alios predictas litteras quas vobis mittimus eidem archiepiscopo presentare ac ipsum ex parte nostra instanter requirere studeatis, ut per se dictosque suffraganeos prefatos processus iuxta tenorem et continentiam eorundem publicare procuret et al(ias) contenta in eis diligentius exequatur.

1011. ^a) promovendo A. ^b) procurarent A.

1012. ^a) arc in loco raso B.

1) Cf. supra nr. 945.

1012. *Litterae alterae.*

B.

Eisdem.

1. Volentes etc. ut supra usque procurent.

2. Et ut de presentatione litterarum nostrarum huiusmodi prefato archiepiscopo^a facienda et illarum executione certiores 30 effici valeamus, vobis et vestrum singulis per alias nostras certi tenoris litteras dedisse meminimus in mandatis, ut eidem archiepiscopo predictas litteras dictorum processuum seriem continentes presentare 35 ipsumque pro parte nostra requirere, ut ad executionem earum per se dictosque suffraganeos procedere[t], curaretis. Quocirca discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatinus mandatum nostrum 40 huiusmodi diligenter exequi studeatis et si quod absit forsitan contingeret, quod prefatus archiepiscopus per se dictosque suffraganeos in publicandis dictis processibus et litterarum ipsarum executione se negligen- 45

Facientes de presentatione et requisitione
huiusmodi fieri publicum instrumentum,
quod nobis fideliter mittere nosque certiores
reddere, quid in predictis et circa illa tam
5 per eosdem archiepiscopum et suffraganeos
quam per vos actum quomodolibet extiterit,
non tardetis.

Datum Avinione, VI. Kal. Novembris,
anno nono.

10

tem reddere vel remissum, vos vel duo aut
unus vestrum per vos et alios seculares et
religiosos exemptos et non exemptos, de
quibus vobis expedire videbitur, dictos pro-
cessus iuxta tenorem aliarum litterarum
nostrarum, quas inde vobis dirigimus eorun-
dem processuum continentes tenorem¹, in
ecclesiis et locis civitatis et diocesis ac pro-
vincie predictarum, de quibus fuerit expe-
diens, solenniter publicetis. Illos etiam
publicandos dictis suffraganeis nichilominus
transmissuri nosque de omnibus, que per
vos et quosvis alios facta fuerint in hac
parte, reddituri per vestras litteras vel in-
strumenta publica certiores.

Datum ut supra².

15

1013—1016. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1324. Nov. 7.—10.

1013. *Mandatum civitati Mulhusensi directum.* Nov. 7.

20 *Originale (or.) in tabulario generali Dresdensi. Descripsimus nos. Sigilli ceræ
albae dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum.*

*Exaratum esse videtur eadem manu, quæ originale Foederis inter reges a. 1325.
Mart. 13 icti scripsit.*

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3227 (Addit. III).

25 Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez
riches enbieten den bescheiden mannen . . den ratmeistern, . . dem rat^a und der
gemain der pürger zû Mulhûsen, unsern lieben getriwen unser hulde und allez gût.

Wizzet daz wir unserm lieben fürsten und eydem Friderichen margrafen von
Misne ze brütschatz und mitgab unserer lieben tochter Maechthilden geben haben
30 zehentûsent march silbers und haben im da für gesetzet ze pfande unser und dez riches
stete Mulhûsen und Northûsen mit allem nûtz und mit allem recht, als wir wol getûn
mûgn nach recht und nach alter gewonheit der Romischen chunig, als unser briefe
habent, die wir im dar uber gegeben haben³. Dar umb wellen wir und gebieten euch,
daz ir dem vorgenanten margrafen Frider(ichen) unserm eydem huldet und gehorsam
35 und undertenich seit als ewerm rechten herren, als lang biz wir oder unser nachchûmen
an dem riche umb unsern vorgenanten eydem oder seinen erben abgelösen die vor-
genannten stete umb zehentûsent march silbers als vorgeschriben stet und im auch die
gegeben. Und der vorgeschriben sache sint gezûge unser und dez riches liebe
getriwen bruder Cunr(at) von Gundolfingen zû der zeit maister dez Deutschen ordens
40 in Deutschen landen, Bertolt von Hennenberg, Bertolt von Greispach, Frider(ich) von
Truhendingen, Bertolt von Marsteten genant von Nyfen, Henrich von Swartzbüch grafen,
Frider(ich) burgrafe von Nuremberg, Cunr(at) von Sluzzelberg, Ulrich lantgrave von

1013. ^a) sequitur . . or.

1) *Servatae non sunt.*

2) *Scil. nr. 1011.*

3) *Supra nr. 744.*

Lwkemberg, Albrecht bûrgrave zû Aldembûrch und Henrich vogt von Plawen genant Rûzze, die alle do bei sein gewesen und die ez gehôrt und gesehen haben.

Der brief ist geben zû Werde, an der Mitwochen vor Martini, in dem zehenden jare unsers riches.

1014. *Obligatio bonorum imperii.* Nov. 7. 5

Extractum (c.) in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad. nr. 679, fol. 111. Contulimus nos. Cancellatum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 761.

Nota quod dominus rex obligavit nobili viro Frid(erico) burehgravio in Nurenberch advocatiam suam et imperii pro trecentis libris Hallen(sium) supra hûbis infrascriptis et 10 bonis, scilicet quatuor hûbis in Heidrichestorf et uno molendino ibidem pro media hûba, una hûba in Hûgelspach, una hûba in Pabenshoven^a, una huba auf dem Aigen, octo hûbis in Chrûmpach, una hûba in Hagenmûl, altera media hûba in Chunnehof, quinque hûbis in Alten Sikkenpach, duabus hûbis in Sighartstesdorf per ipsum tenendam, quous- 15 que per nos vel successores nostros in imperio ab ipso pro predicta pecunia redimatur.

Dat. in Werdea, feria quarta ante Martini, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno decimo.

1015. 1016. LITTERAE PRO COMITIBUS DE OTTINGEN.

1324. Nov. 10.

1015. *Obligatio castri Horburch.* Nov. 10. 20

Extractum (c.) ibidem fol. 111. Contulimus nos. Item cancellatum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 763.

Nota quod dominus rex obligavit nobilibus viris Lud(ovico) et Frid(erico) comitibus de Ôtingen castrum suum in Hôrburch cum omnibus suis pertinentiis et omnia iura, que ipse et imperium ibidem antiquitus habent et hactenus habuerunt, pro mille libris 25 Hallen(sium), quas ipsis solvere tenebatur pro servitio per ipsos in Purgawe facto. Item et pro CCCC libris Hallen(sium), pro quibus nostras litteras habuerunt et datis presenti- bus ostenderunt per^a ipsos tenendum et possidendum, quousque a rege^b vel suis^b succes- soribus in imperio pro^c predictis mille et CCCC libris Hallen(sium) redimatur^a. 30

Dat. in Werdea, in vigilia beati Martini, anno Domini MCCCXXIII, regni vero 30 nostri anno decimo.

1016. *Obligatio sturac Iudacorum in Ulma et Nordlingen.* Nov. 10.

Extractum (c.) ibidem fol. 111. Contulimus nos. Item cancellatum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 44 nr. 764.

Item dominus rex tenetur predictis de Ôtingen pro serviciis sibi per ipsos factis 35 et dampnis eis illatis mille libras Hallen(sium) pro quibus ipsis obligavit steuras suas^a et imperii conswetas apud Iudeos Ulmenses et Nôrdlingenses, quas singulis annis dare ac solvere tenentur, per ipsos et eorum heredes tenendas, quousque ab ipsis a predicto rege vel suis successoribus in imperio pro predicta pecunia redimatur.

Dat. apud Werdeam, in vigilia beati Martini, anno Domini MCCCXXIII, regni 40 vero nostri anno decimo.

1014. ^a) P corr. ex R c.

1015. ^a) per — redimatur signo posito in fine addita sunt c. ^b) in loco raso c. ^c) sequ. p delet. c.

1016. ^a) sequ. con delet. c.

1017—1021. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
DIVERSIS MISSAE.

1324. Nov. 13?—26.

1017. 1018. LITTERAE AD LIUPOLDUM DUCEM AUSTRIAE.

1324. Nov. 13?—21.

1017. *Litterae priores.* Nov. 13?

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 44 nr. 348. Contulimus nos. — Decurtatam ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 197 nr. 416 ex c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 259 nr. 242.

10 Dil. fil. nobili viro Lipoldo duci Austrie.

Nobilitatis tue litteras nobis per dil. fil. R(aymu)ndum Guillelmi ordinis fratrum Minorum presentatas benigne recepimus et que dictus Raymundus nobis exposuit dietaque continebant littere, intelleximus diligenter. Sane quia nobis per easdem litteras super generali indulgentia nostra tibi tueque exercitui concedenda inter cetera supplicasti, nos
15 de tua salute solliciti eam tibi necnon carissime in Christo filie nostre Agneti regine Ungarie illustri germane tue, pro qua etiam nobis supplicatum extitit, duximus favorabiliter concedendam, sicut in litteris nostris confectis super hoc plenius continetur¹. Sed cum generaliter in tali casu per Romanos pontifices nequaquam concedi consueverit, sicut per te petebatur, indulgentia memorata, nos super hoc deliberare plenius intendi-
20 mus et concedere, quod secundum Deum poterimus bono modo, nobilitatem eandem attentius exhortantes, quatinus circa conflictum, quem speras habere contra . . ducem Bavarie, ut scripsisti, si te illum subire contingat, sic tue ac germanorum tuorum securitati provideas et saluti, quod tuam et ipsorum personas gravibus periculis non exponas.

25 Datum XVIII.^a Kal. Decembris, anno nono.1018. *Litterae alterae.* Nov. 21.

Copia (c.) ibidem fol. 43 nr. 344. Contulimus nos. — Decurtatam ed. Riezler l. c. p. 198 nr. 421 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 259 nr. 243.

30 Dil. fil. nobili viro Lipoldo duci Austrie.

Nuper ad nostram presentiam venientes dil. fil. magistrum Iohannem Pheffehardi cappellanum nostrum et Albertum familiares et nuncios tuos necnon nobilitatis tue litteras ab eis nostro apostolatui presentatas solita benignitate recepimus et ea, que dicti nuncii sub commissa sibi per litteras ipsas credentia nobis verbotenus explicarunt et in pre-
35 dictis continebantur litteris, intelleximus diligenter. Sane quia super illis tua cum nostra concurrit intentio, magis ordinare realiter et exequi, quod in hac parte viderimus expedire, quam verbis explicare proponimus Domino concedente. Porro de prosperis tuis successibus nobis per dietas litteras nunciatis leti quam plurimum et iocundi contra inobedientiam et excessus prelatorum illorum, de quibus faciebant predictae littere mentionem, providere

40 1017. ^a) ita c.

1) Cf. Riezler l. c. p. 201 nr. 428a.

de remedio intendimus oportuno. Illas autem de petitionibus tuis, quas secundum Deum potuimus, ad exauditionis gratiam duximus favorabiliter admittendas.

Datum Avinion(e), XI. Kal. Decembr., anno nono.

1019. *Litterae ad religiosos Trevirenses iteratae.* Nov. 24.

Cf. supra nr. 1011. 1012.

5

Copiae inter se fere omnino concordantes 1 *ibidem* fol. 43' nr. 345; 2 fol. 154' nr. 958. *Descripsimus vel contulimus nos.* — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 331 sq. nr. 700 (ad 2) et 701 (decurtatum ad 1).

Ea quae concordant cum Litteris supra nr. 1011, typis minoribus excussa sunt.

Reg. Löher l. c. p. 259 nr. 244; Preger-Reinkens p. 281 nr. 193 (ad 2).

10

Dilectis filiis . . Sancti Maximiani et Sancti Mathie extra muros Treveren. monasteriorum abbatibus ac preposito necnon Iohanni Bertaudi^a canonico ecclesie Treverensis.

nr. 1011.

1. Volentes quod processus dudum per nos contra Ludovicum ducem Bavarie suis enormibus excessibus et culpis gravibus exigentibus de fratrum nostrorum consilio habiti privationis sententiam a iure, si quid eidem duci ex electione, que de ipso in regem Roman(or)um promovendum in imperatorem celebrata fuisse dicitur in discordia, quomodolibet competeat, inter cetera continentes in civitate ac diocesi et provincia Treveren(si) solenniter publicentur, venerabilibus fratribus nostris . . archiepiscopo Treverensi eiusque suffraganeis per alias nostras litteras¹, in quibus eorundem processuum de verbo ad verbum series est inserta, damus districtius in mandatis, ut per se ac alios, de quibus viderint expedire, in ecclesiis et locis suarum civitatum et dioc(es)is, in quibus expediens fuerit, processus eosdem et contenta in eis solenniter publicare procurent.

2. Quocirca discretionis vestre per apostolica scripta committimus et mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios predictas litteras, quas vobis cum presentibus mittimus, eidem archiepiscopo presentare*, si commode poteritis, studeatis. Si vero presentationem huiusmodi facere non possetis vel vobis presentationem ipsam eidem non facere visum fuerit expedire, vos eas, acsi vobis directe fuissent, in civitate et diocesi Treverensi exequamini et exequendas prefati archiepiscopi suffraganeis transmittatis. Super quibus vobis et vestrum singulis plenam concedimus auctoritate presentium facultatem. Nos reddituri de hiis, que super predictis feceritis, per vestras litteras vel instrumenta publica certiores.

Datum Avinion(e), VIII. Kal. Decembris, anno nono.

1020. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae.* Nov. 26.

Copia (c.) ibidem fol. 44 nr. 346. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 199 nr. 423 ex c. (decurtatum); Sauerland l. c. I, 333 nr. 704 ex c. (decurtatum).

35

Reg. Dudik 'Iter Romanum' II, 93 nr. 83.

Regi Boemie illustri.

Ex litteris tue celsitudinis per dilectum filium Iohannem Bertaudi canonicum Treverensem nuncium tuum nobis exhibitis noviter percepimus leta mente sincere devotionis et affectionis promptitudinem, quibus erga nos et sanctam Romanam ecclesiam matrem tuam sicut filius benedictionis et gratie clarere monstraris. Super quo regalem

1019. ^{a)} loco Iohanni Bertaudi 2: Parzshuallo de Elz.

1) Cf. supra nr. 945.

excellentiam dignis in Domino laudibus extollentes illam rogamus attentius et hortamur, quatinus in huiusmodi devotionis et affectionis laudando proposito sub divine retributionis et apostolici favoris premiis cum exhibitione operis inviolabiliter perseveret. Ceterum petitiones tuas tam interclusas eisdem litteris quam alias, de quibus in tuis aliis litteris
 5 mentio habebatur, exaudiendas duximus, prout in confectis exinde litteris poterit regalis excellentia intueri.

Datum Avinion(e), VI. Kal. Decembris, anno nono.

1021. *Litterae ad archiepiscopum Trevirenses.* Nov. 26.

Copia (c.) *ibidem* fol. 44 nr. 347. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c. p. 199 nr. 424*
 10 *ex c.*; *Sauerland l. c. I, 333 nr. 703 ex c.*

Reg. Löher l. c. p. 259 nr. 246; Preger-Reinkens p. 282 nr. 194.

Baldevino archiepiscopo Treverensi.

Leta manu fraternitatis tue recepimus litteras nobis per dilectum filium magistrum Iohannem Bertaudi canonicum Treverensem novissime presentatas, quarum tenor devo-
 15 tionem, quam ad nos geris et sanctam Romanam ecclesiam, nobis satis innotuit evidenter. Super quo tibi gratias uberes referentes fraternitatem tuam rogamus attente, ut quantum tuam prudentiam deceat, te adherere petre, a qua excisus nosceris¹, capitique tuo incon-
 cusse assistere consideranter attendens in hiis persistere diligenter studeas nec a quo-
 quam circa hec te seduci permittas. Ex hoc enim preter humane laudis preconium
 20 divinam promereberis gratiam ac nostrum et ecclesie Romane favorem abundantius tibi merito vendicabis. Ad hec processum dudum habitum contra nobilem virum Ludovicum ducem Bavarie fraternitati tue mittimus per presentium portitorem, quem per te vel
 alium in tuis civitate et diocesi ac provincia studeas publicare. Habiturus ad nos recursum fiducialiter in hiis, que tibi ac tue ecclesie fuerint oportuna.

25 Datum ut supra proxima².

1022. PACTUM LIUPOLDI DUCIS AUSTRIAE CUM CIVITATE
 SCAFHUSENSI.

1324. Nov. 16.

Originale (or.) *in tabulario Lucerensi*³. — *Ed. Kopp loco supra ad nr. 76 citato*
 30 *p. 140 nr. 70 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 416 Reichssachen nr. 418 (Addit. III).

Wir Friderich, Egebrecht und Egeli di schultheitzen und wir der rat . . der alt und . . der nuwe und di burger gemainchlichen ze Schafhusen verjehen und tûn chunt
 öffentlich an disem brieft, daz wir uns verbunden haben dem hohen fursten hertzogen
 35 Lupolden von Osterriich und von Stire ze hulden an unsers lieben herren kunig Fridriches von Rom sinen bruders stat nah sand Johans tag ze sunegihten der nu nast
 chumt, swenne daz von sinen wegen an uns gesuchet wirt. Und sulen daz tun an allen
 furzog mit solichen gedingen, daz wir im gebunden sulen sin in allen den rehten, als
 wir sinem vater und andern Romischen kunigen gebunden sin gewesen mit dienst und
 40 mit gûten truwen an alle geverde. Also ob hertzog Ludewig von Payren mit gewalt
 her in daz land zuge, daz wir danne dem vorgeantem unserm herren hertzog Lupolden

1325.
 Jan. 24.

1) Cf. *Isai. 51, 1.* 2) *Scil. nr. 1020.* 3) Cf. Kopp 'Gesch. der eidgenössischen Bünde' V, 1
 p. 85 not. 2.

mit unser maht wider den beholfen sulen sin ane alle geverde. Were aber daz er unsers dienstes bedorfte ze schirmen sin land oder sin lüte, den sullen wir im tûn darnah als ez verre oder nahen ist, gewonlich und mûglich, als wir e Romischen kunigen getan haben. Wir verjehen och, daz wir der puntnusse und des aides, den^a wir im tuon sullen, im als lange gepunden sin, untz daz uns sin bruder der vorgenant 5 kunig Friderich ungevungen, unbetwungen, ungepunden und als ein ledig man do von ledig lasse. Were aber daz der vorgenant unser herre kunig Friderich in der vanchnusse sturbe, des Got niht engebe, oder sust ab gienge, dennoch sullen wir dem vorgenanten hertzog Lupolten gebunden sin in aller wise als do vor geschriben ist, untz daz des riches stete bedenthalt in Kostenzer und in Basler bischthûmen einem 10 Romischen kunige gehuldet hant untz an uns, so sin wir danne alrerst enpunden unser aides. Und daruber ze einem urchunde der vorgeschriben dinge geben wir dem vorgenanten hertzogen Lupolten disen brief versigelten mit unser stette insigel.

Der ist geben ze Schafhusen, an sand Othmars tag, do man zalt von Christes geburte drutzehenhundert jar und dar nah in dem vierundzwainzigstem jare. 15

1023. PROTESTATIO DUCUM SAXONIAE.

1324. Nov. 17.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Descripsimus nos. Sigilla duo fere illaesa pendent loris membranaceis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 61 (cf. p. 333 Friedrich nr. 292 20 (Addit. II) et p. 416 Reichssachen nr. 419 (Addit. III)).

Wie Rudolf unde Wentz(el) herthogen tû Sassen, tû Angern, tû Westphalen, greven tû Bren unde burchgreven tû Meydeburch bekennen und getugen in diseme opene brieve, wen uns konyne Frederic mit willen wiset an den kunyne Ludewic, so scolle wie den kunyne Ludewic vor eynnen rechten heren hebben unde scollen unse 25 gut von em nemen. Des scolle wie umme unsen koir nemen den burchgreven Frederic von Nurnberch unde der kunyne Lud(ewic) scal nemen greven Bartold(en) von Hennenbere. Wat uns die heiten an beider sit, dat scolle wie dun. Des hebbe wie unsen brief gegeben vorsegelt mit unsen insegehn.

Und is gegeben tû Lichtenb(er)g in deme dorpe, nach Godes gebort dusent jar 30 drihundirt jar in deme vierunttwinttichem jare, an deme negesten Sunnabende vor sinte Elsbethen daghe.

1024. FOEDUS DUCUM AUSTRIAE CUM EPISCOPO PATAVIENSI.

1324. Nov. 29.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'Hochstift Passau' fasc. 182. 35 Contulimus nos. Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 252 Reichssachen nr. 175.

Cf. l. c. nr. 176.

1. Wir Albrecht, Heinreich und Otte von Gotes gnaden hertzogen ze Osterreich und ze Steyr, herren ze Chrayn, auf der Marich und ze Portenowe verjehen und tûn 40

1022. ^{a)} dem *ed.*

ehunt mit disem prief allen den die in ansehent, lesent oder horent lesen, daz wir freuntleich getaydingt haben und uns verbunden haben mit dem erwirdigen fursten unserm lieben oheim byschof Albrecht von Pawsowe, also daz wir baydenthallen einander beholfen sullen sein mit leib und mit gût, mit leuten und mit vesten, so wir
 5 pest mugen ane allez geverde, gegen aller mängeleich und sunderleichen gegen hertzog Ludewigen von Payern und gen seinen helffern. Und daz der vorgnant unser oheim byschof Albrecht von Pawsowe dester paz uns muge geholfen sein, geben wir im zû disen zeiten ze einer hilf viertausent phund Wiener phenning, der wir in ze diser stunde weren und verrichten sullen tausent phunde auf die tåg die her nach gesriben
 10 sint, feunfhundert phunde auf die Phingsten die nu schierist choment und feunfhundert phunde auf sant Merteins tag der dar nach schierist chomt. und der uberigen dreutauesent phunt sullen wir in weren und verrichten von den mauten und ampten ze Gmunden, die von den Wihennechten die schierist choment uber ein jar in gent, also
 15 daz er der selben dreutauesent phunt sol gewert werden von denselben ampten und mauten ane allen underlaz gar und gentzleich. Und daz im daz also stât und unzebrochen behalten werde, sullen im . . der purggraf auf dem haus und unser purger in der stat ze Gmunden sweren, ze warten und gehorsam sein mit der vest und mit der stat do selbs, ob im ein bruch dar an geschech, daz er geirret wurde an dem gût, daz im werden sol und gevallen von den selben ampten und mauten. Und sol die weile
 20 mit dem gût, daz von den egnanten ampten und mauten gevallen sol, nieman nicht ze schaffenn haben, als lange untz er dez egnanten gûtes gar und gentzleich verricht und gewert werde.

1325.
Mai. 26.

1325.
Nov. 11.

1324.
Dec. 25.

2. Wer auch ob ez dar zû chem daz wir unser leute senden wolden in unsers oheims . . dez byschofs von Pawsowe vest dar von ze chriegen und dar zû dez man uns
 25 sol gehorsam sein, so sullen wir unser leute selben dar zû richten und verchosten. Wer aber daz der chrieg so lang weret, daz der obgenant unser oheim der pyschof dez nicht wol erleiden noch erzeugen möcht, so sullen wir im furbaz geben und helfen mit phenning und mit cost nach vier mann rat, die wir auz unser bayder rat nemen sullen und der wir zwein nemen sullen auz unsers oheims dez pyschofs rat und er zwein
 30 auz unserm rat, und waz di dar uber sprechent umb gût und umb cost, dez sullen wir in gehorsam sein. Wer aber daz die selben vier dar uber nicht uberein chomen möchten, so sullen die selben vier vollen gewalt haben den feunften, der ein gemain man sei, ze einem uberman ze nemen. Und waz denn der selbe dar uber sprech, daz sullen wir baydenthall stât ane alle ariglist haben. Nem ouch der vorgesriben unser
 35 oheim der pyschof von Pawsowe oder sein gotzhaus schaden an gût mit vanggnuzz seiner leute an vesten oder an weu daz wer, den sullen wir im und seinen gotzhaus richten auch nach vier mann rat in aller der mazze als vorgeschriben stat.

3. Wir luben auch unserm vorgnant oheim dem pyschof von Pawsowe und seinen gotzhaus seinen schaden, den er genomen hat mit unserm brüder chunig Friden-
 40 rich an dem streyt ze Payern, richten gentzlichen, swenn wir unsern brüder hertzog Leup(olt) schierist gesprechen, wir selber oder mit unserr gewizzen botschaft. Und wanne wir denn von dem selben pyschof unserm oheim gemant werden, so sullen wir dar nach in zwein manoden ane allen aufschûb vier oder sechs man baydenthallen nemen, als vorgeschriben ist. Und swaz die selben uber den selben schaden ervindent und
 45 sprechent umb gut und umb tåg, daz sullen wir stât haben ane alle widerrede. Ez sullen ouch die selben vier oder sechs, ob si nicht uberein chomen möchten, vollen gewalt haben ze nemen einen uberman. Und waz der denn dar uber sprech, daz sullen wir auch stât haben, als vorgeschriben stet.

4. Wir haben ouch dem egnanten unserm oheim . . dem pyschof von Pawsowe
 50 gelubt mit unsern trewen, daz wir in und sein gotzhaus an den rechten, die daz gotz-

haus untz an in in nutz und in gewer pracht hat, nicht hindern noch irren sullen. Geschehe aber daz daz ein chrieg dar uber erstuende, so sullen wir baydenthallen zwein man nemen, die sich ervaren sullen einer chuntschaft uber den selben recht und waz die selben denn nach der selben chuntschaft dar uber sprechen, do sol ez bei beliben. Und sullen die selben zwein umb den spruche dehainen ungrüz noch ungunst leyden. 5

5. Swenn wir auch zû unserm brüder hertzog Leu(polt) chomen, so sullen wir vollen gewalt von im gewinnen, also daz der eltist under uns, der bei dem lande belibet, vollen gewalt habe ze taydingen mit unserm oft genanten oheim dem pyschof von Pawsowe und seinem gotzhaus umb alle chrieg die zwischent uns sint, ez sei umb alten recht, die seinem gotzhaus enzogen sullen sein, oder umb ander sache. Und sullen 10 wir uns mit dem selben pyschof von Pawsowe dar uber freuntleichen und gütlich berichten und verebenn und er sich mit uns her wider, so wir schierist mugen ane allez geverde, also daz ietweder furbaz belibe bei dem und er recht hat. Und sol daz geschehen, so unser prüder chunig Frid(erich) ledich wirt. Wer aber daz er in zwein jaren nicht ledich wurde, so sullen wir uns doch mit im verriichten und vereben nach 15 biderben leute rat, die wir baydenthallen dar zû nemen. Wir loben auch fur unsern brüder herzog Leup(olt), daz er in disen bunden sei mit samt uns und dise taydinge, als si vor versriben sint, stät habe und sich dez verbinde mit seinen briefen, als wir uns verbunden haben.

6. Und daz dise taydinge also stäte und unzebrochen behalten werden von uns, 20 daz haben wir geschworn zû den hayligen. Und dar uber ze einem offenn urchunde geben wir dem vorgnanten unserm oheim dem byschof von Pawsowe disem brief versigelt mit unsern insigeln.

Der brief ist geben ze Wiene, do man zalt von Christes geburde dreuzehen- hundert jar und dar nach vierundzweinzich jar, an sant Andres abent. 25

1025—1027. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1324. Dec. 1.—11.

1025. *Litterae ad comitem Iuliacensem.* Dec. 1.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 44 nr. 349. 30
Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 200 nr. 425 ex c. (decurtatum);
Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 335 nr. 707 ex c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 259 nr. 247; Preger-Reinkens p. 282 nr. 195.

Dil. fil. nobili viro Gerardo comiti Iuliacensi.

Solita benignitate recepimus nobilitatis tue litteras per dil. fil. . . decanum ecclesie 35
Brixin(ensis) capellanum nostrum nuper nostro apostolatu presentatas et que prefatus
decanus sub verbo credentie sibi per litteras ipsas commisse pro parte tua nobis exposuit
queve predictae continebant littere, pleno collegimus intellectu. Sane quia tam per
litteras ipsas quam per eiusdem assertionem decani excusationes tuas super hiis, que
[per]^a tuos emulos contra te nostris verebaris fuisse auribus instillata, pretendens te 40
ad nostra et ecclesie Romane beneplacita proseguenda promptum multipliciter obtulisti,
scire te volumus fili, quod quibusvis obloquentibus contra te, quem in nostris et eiusdem

1025. ^a) excidit c.

ecclesie beneplacitis et in illis partibus negociis prosequendis gentes nostre devotum et promptum reppererunt, sicut gratis relatibus sepius vidimus et id nunc delectabiliter recensemus, aures non accomodavimus nec libenter preberemus auditum, quin immo, sicut erga nos et eandem Romanam aliasque ecclesias et personas ecclesiasticas haecenus tua devotio claruit et fulgere continue laudandis operibus non desistit, ut fama testatur celebris dictarumque litterarum series et prefati decani assertio protestantur, sic nos in tuis oportunitatibus propicios, quantum cum Deo poterimus, reperies et benignos. Quocirca tuam rogamus providentiam attentius et hortamur, quatinus in prosecutione huiusmodi laudandi propositi sic constanter et immobiliter perseveres, quod inde nostram et apostolicam sedis benedictionem et gratiam uberius merearis.

Datum Avinion(e), Kal. Decembris, anno nono.

1026. *Missio nuntii.* Dec. 3.

Notitia in Librorum 'Introitus et exitus' tom. 65 fol. 74 tabularii Vaticani. Descripsimus nos. — Ineditum.

Cf. supra nr. 906 et 947, itemque p. 823 not. 1.

Die III. mensis Decembris de mandato domini nostri pape precipientis nobis per magistrum Ar(nal)dum de Petrilis archipresbiterum de Plainhaco cambrensem suum, qui nobis dixit ex parte ipsius domini nostri, tradidimus et numeravimus fratri Radulpho de Alamannia superiori de ordine fratrum Minorum, qui ex certis causis missus fuit in Alamanniam per ipsum dominum nostrum, pro expensis ipsius fratris L flor. auri.

1027. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum.* Dec. 11.

Copia (c.) ibidem in Regestorum tom. 113 fol. 44' nr. 351. Descripsimus nos. — Ineditum.

Reg. Löher l. c. p. 260 nr. 250; Preger-Reinkens p. 283 nr. 198.

Eidem.

Fraternitatis tue recepimus excusatorias litteras, quare distuleras haecenus palam ordinationes apostolicas publicare. Profecto filii multi sunt de publicantibus, qui ad obsequendum mandatis apostolicis non sic consideratis omnibus circumstantiis sicut tu sunt astricti. Quare decet te, qui potens inter alios, si voluntas potentie correspondeat, reputaris, quod devotionem tuam et fidem, [quam]^a habere te ad sedem apostolicam asseris, operibus manifestes. Nosti quidem, quod fides sine operibus mortua reputatur. Fidem ergo tuam, quam sepe scripto pollicitus nosceris, opere monstrare satage, ne mortua, sicut et nunc reputatur a pluribus, ab omnibus reputetur nec de vitio ingratitude tanto quoad Deum et homines reprehendi merito valeas et puniri.

Datum Avinion(e), III. Idus Decembris, anno nono¹.

1027. ^a) excidit c.

1) Publicationem processuum pontificis in dioecesi Brixinensi a. 1324. Dec. 20 habitam, cuius instrumentum exstabat in tabulario Vaticano (cf. Löher loco supra ad nr. 289 citato p. 260 nr. 251; Preger-Reinkens p. 283 nr. 199), iam non inventam hic ponere non possumus. Apud Mollat 'Lettres communes' desideratur.

INDEX NOMINUM.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

A.

- A. Barrer. scriptor papalis 663, 5.
A. Dracon. scriptor papalis 663, 20.
Abatiae terra 447, 10.
de Abbatia: Petrus.
Abelo de Swerthove Colonien. 818, 25.
Abensperg 443, 5.
Abraham Iudaeus 363, 25.
Achloch *Allach prope München* 332, 1.
de Akys, Akers: Wilhelmus.
Adae v. de Pyropo.
Adamanda matertera Cardonae 283, 35.
Ademarius ep. Massilien. 665, 1. 826, 5.
Adolfus, Adulphus ep. Leodien. 28.
33. 114, 5. 130, 10. 716, 20. 717, 30.
frater: Conradus praepos. Wormatien.
Adolfus, Adoulfus rex Romanorum
12, 1. 140, 10. 147, 25. 148, 5. 149.
731, 10.
Adolfus, Adulphus com. palat. Rheni,
dux Bawariae 529—531. 593, 25.
600, 35. 648. 649. 759, 25.
Adolfus, Adolphus, Adulphus comes
de Monte 15, 25. 16, 1. 63, 1. 67, 1.
94, 40. 127, 10. 128, 5. 131. 158, 20.
234, 35. 401. 35. 606, 5. 650, 15. 675,
20. 678, 25; Ailf greve v. d. Berge
361, 15.
Adria 630, 1. 836, 30; Adrien. dioc.
555, 1. 630. 836, 40. 837, 10.
Adrianum 630, 1. 836, 30.
S. Adriani eccl. Rom. card. diaconus:
Neapoleo.
Advocati v. de Gera, de Plawen.
Egidius dom. de Rodemacra (Rode-
maco) miles 122, 5. 235, 1. 295, 10.
Egidius de Bellayr banderarius 309, 25.
de Aheim: Richkerus.
Ähingen *Ehingen* 224, 10.
von Aeusenhoven: Chunrat.
S. Agathae eccl. Rom. card. diaco-
nus: Bernardus.
- Agapiti de Columpna filii: Iordanus,
Petrus.
Agnes regina Ungariae 845, 15.
Agnes ducissa Brunswicen. 579, 35.
580. 603, 1. 675, 5.
Agnes marchionissa Brandeburgen.
473. maritus: Henricus senior
marchio Brandeburgen.; filia:
Sophia.
Aybling 332, 25.
Aychach 824, 35. 825, 20.
von Aichilperg grafen: Diepolt,
Ulrich.
de Ayes: Johannes.
auf dem Aigen 844, 10.
Ailf v. Adolfus.
Aymarus de Bellovidere 88, 15.
Aymerici: Reinaldus.
Aymericus archiep. Ravennas, rector
Romandiola 619, 25.
Ainsteten. v. Eisteten.
Ayter dorf *prope Füssen* 74, 15.
Alamanda Sopera 254, 25. 255, 10.
318, 35.
Alamandi: Guigo.
Alardi: Iohannes.
Alba fl. *Aube* 793. 794, 40. 795, 40.
S. Albani eccl. Colonien. plebanus
816, 10.
de Albarupe: Robertus.
Alber von Chünring 21, 10.
Albertinus a Bobus not. et procurator
marchionum Esten. 629, 30.
Albertinus de Lambertis iudex con-
sul Veronen. 569, 30.
Albertinus Iacobini de Rodigio 836,
25. 837.
Albertinus Muxatus poeta Paduan.
499, 5.
Albertus ep. Halberstaden. 602, 30.
603, 15.
Albertus ep. Patavien. 620, 25. 763, 40.
849. 850.
- Albertus praepositus eccl. S. Stephani
Constantien. 721, 40. 722, 10.
Albertus praepos. Posonien. 325, 20.
326, 20. 342, 15.
Albertus cantor eccl. Misnen. 840, 1.
Albertus de Swartzburg magnus prae-
ceptor ord. Hosp. S. Iohann. Ieros.
per Alamaniam 636, 35. 662, 5. 663,
35. 695. 768, 1. 781, 5.
Albertus de Gaulello not. Tervisin.
420.
Albertus rex Romanorum 12, 5. 36.
40. 44, 5. 52, 30. 63, 15. 71, 5. 137, 45.
143, 5. 147, 25. 148. 149. 215. 293, 10.
300, 10. 321, 25. 483. 683, 20. 685, 10.
731, 10. 760, 30.
Albertus dux Austriae 3. 112, 30.
383. 414. 480. 481. 484. 497, 35.
509, 5. 515, 20. 567, 1. 568, 5. 608, 35.
609, 35. 611. 612, 1. 761, 20. 773, 1.
802. 828. 829. 848, 35.
Albertus comes de Anhalt 472, 40. 473.
Albertus comes de Reghensten 686, 35.
Albrecht burgrave zu Aldenburch
844, 1.
Albertus de Hohenloch 683. filius:
Ludowicus.
Albreht von Hohenloch von Meken-
mül 486, 20.
Albertus fr. Iohannis de Turri 534, 1.
535, 1.
Albertus de Barby 574, 1.
Albert von Hohenrechberg 527, 25.
Albertus Iudeman marschalcus su-
perior in Bawaria 21, 5. 55. 61.
64, 20. 85, 15. 190, 35. 229, 10. 232, 1.
308, 5. 329, 15. 332, 5. 333, 30. 336, 1.
Albertus Humelo (Humblo, Hummel)
de Lichtenberg, fr. Hermannii sco-
lastici Spyren. (*postea* cancellarii)
55. 61. 64, 20. 85, 15. 190, 35. 320, 20.
366, 40. 367, 5. 403, 20. 540.
Albrecht Nothaft 10, 35. 11, 25. 232, 5.
329, 15. 331, 15. 332. 333.
Albertus Rindesmaul 21, 5. 229, 10.
308, 5. 329, 15. 332, 5. 333, 35. 336, 1.

- Albrecht von Alvensleve 7, 15.
 Albertus de Hyrzeshorn miles 416, 5.
 Alberti de Ödendorf filius: Iohannes.
 Albertus Stoissair miles 606, 10.
 Albertus de Distracto banderarius 309, 30.
 Albreht von Vestenberg 4, 10.
 Alberti Ebner domus v. Nurenberg.
 Albertus de Goritia scriba comitis Goritiae 436, 20.
 Albertus familiaris Lupoldi ducis Austriae 845, 30.
 Albingana *Albenga* 729, 5. 749, 25.
 Albizus iudex Pisanus 577, 5.
 Albonen. comes v. Viennen. dalphinus.
 Aldenburch, Altemburch 299, 15. 542, 30. 564, 10. 632, 20. 633, 30. 798, 799; iudicium provinciale 563, 1. 706, 30. burgrave: Albrecht.
 de Aldendorf: Henricus.
 Aleardus de Baxiliis Paduan. 499, 5.
 de Alehat comitis palatini notarius: Iohannes.
 Alemannia, Alamania, Alamanni 10. 180, 25. 201, 5. 241, 25. 242, 267, 35. 523, 20. 577, 25. 613. 614. 617, 20. 643, 45. 644, 40. 656, 25. 657, 15. 704, 20. 705, 35. 720, 25. 722. 723, 40. 724. 726, 5. 727, 5. 732, 15. 742, 10. 745. 747. 751, 45. 752, 15. 780, 10. 790, 1. 792. 823. 827. 835. 851, 20; Alamaniae electus 622, 30; Alemannorum imperium 732, 20. 752, 15; nobles d'Allemagne 47; nobilium consuetudo et usus 794, 1; principes 627, 40. 709, 10; principes electores 6; regnum, reges 47, 15. 30. 465, 1. 613, 40. 699, 25. 729, 30. 742, 15. 750, 1. 752, 1. 827, 5; factum regis Alamaniae 614, 20; regni electio 42, 40; status terrae 14, 30; de A.: Henricus; de A. superiori: Radulphus; per A. magnus praeceptor ord. Hospit. S. Iohannis Ierosol.: Albertus de Swartzburg; v. Iudaei; v. etiam Germania, Romanum imperium, Teutonia.
 Alensis civitas *Ahlen* 384, 10.
 Alexander IV. papa 733, 20. 739, 30. 741, 15.
 Alexandria 728, 25. 749, 10.
 von Alvensleve: Albrecht.
 de Alftere marschalcus: Gerardus.
 Alfonsus rex Roman. 731, 10. 751, 5.
 Alfonsus comes Urgelli, fil. Iacobi regis Aragonum, Alfonso infant 274, 30. 558. 560, 10. 624, 30. 625. 652. 772, 30.
 de Algixiis: Iulianus.
 Alhaid von Braunsweik hausfrawe Heinrichs von Chaernten 425, 25.
 Allegrinus Venutetti 161, 20.
 de Almedella, Dalmadellae: Gerardus.
 Aloysus de Lore banderarius 309, 35.
 Alost. et Geraldomonten, comitatus 132, 25.
 Alpay: Pontius.
 Alpes 24. 154, 5.
 Alsatia, Elsassze, Eilsasze 204, 25. 210, 15. 224, 15. 241. 254, 35. 267, 35. 274, 35. 471, 10. 474, 15. 479. 502, 5. 570, 35. 808; advocatia, advocati 174, 15. 256, 30; Alsatici vini et mercimonia 363, 40. advocati prov.: Ioffridus de Liningen, Otto von Ohnsenstein; Alsatie superioris lantgravii v. Austriae duces; von nidern Elsassze lantgrafen: Philips, Johan.
 Alstede castr. imp. *Allstedt* 473, 5.
 Altemanni: Landus.
 Altena 346, 15.
 Altenerius, Altinorius de Azonibus iudex Tervisin. 419, 10. 420, 5. 436, 20. 576, 30. frater: Ricolinus.
 Altmül 476, 40.
 Altzey, Alzey 365. 366. 411, 35. 648, 20. 649, 5; de A.: Velzo.
 Amator: Henricus.
 de Amaz: Iohannes.
 Amberch, Amberg 48, 35. 81, 10. 283, 20. 335, 30. 493, 35. 495, 1. 561, 10. plebanus: Gotfridus.
 Ambrincen. episcopus *forte pro* Abrincen. *Acranches* 397.
 Amedeus comes Sabaudiae (Sabaudiae) etc. 87, 15. 88. 268, 5. 577, 35. 578, 25. 625, 15. filia: Katerina.
 Amedeus dominus de Ornassiac 88, 10.
 de Amelio: Iohannes.
 Amelius rector marchiae Anconitanæ 620, 20.
 Amenevus v. Nemanu.
 mag. Amisius archidia. Aurelianen. 397.
 S. Anastasiae eccl. Rom. card. presbiter: R.(?)
 Anconitan. marchiae rector: Amelius; Anconitan. marchiones v. Esten.
 Andernacum 25, 20. 41, 1. 417, 25; teloneum 24, 15. 134, 15. 135, 30. 357, 40. 385, 35.
 S. Andreae eccl. Colonien. decanus 686, 10; decanus et scolasticus 816, 5.
 S. Andreae Frisingiae canonicus: Henricus de Husen.
 S. Andreae eccl. in Sarezana 161, 20.
 Andreas de Dusburg ord. Min. lector domus Colonien. 816, 30. 818.
 Andreas Czuppi not. 88.
 Andreas de Guinçellis de Pistorio iudex et tabellio 178.
 Andreas (officiatus cancellariae regis Franciae) 795, 40.
 Andreas de Brunecke 21, 1. 55. 61. 64, 15. 85, 10. 105, 5. 190, 30. 320, 20.
 Andreas Mournart miles 63, 15.
 Andreas de Claravilla banderarius 309, 30.
 Andres von Tungeden 315, 40.
 Andreas Medicus civis (Lucan.) 459, 5.
 Angariae duces v. Saxonia.
 Angelus Tartaro 613, 10. 623, 1. 625, 1.
 Angermunde 602, 40. 603, 20.
 Angleria *Angera* 590.
 Angliae rex: Edwardus II.; de Anglia: Guilielmus.
 Anhalt, Anehalt, principatus 473, 30. 830, 15. comites: Albertus, Woldemarus; de Anhalt (et Aschersleib) comites: Bernhardus, Otte.
 Anicien. dioc. *Le Puy* 757.
 Anna herczogin von Breszelav (Brezla) 259, 20. 302, 40.
 Anna marchionissa Brandeburgen. 484, 30. filius: Iohannes.
 Annaniae vallis (dioec. Tridentin.) 672, 20.
 Anshelmi: Petrus.
 Anshelmi de Rapoltzstein filius: Iohannes.
 de Antelminellis: Castrucci.
 Antonius de Conto not. 437, 40.
 Antonius comes de Blandrato 534, 1.
 Anthonius de Claromonte 88, 15.
 Andwerpe, Antwerp 355, 15; telon. 107, 30. 159, 1.
 Anwylar 551, 30.
 SS. Apostolorum eccl. Colonien. plebanus 816, 10. vicarius: Petrus Oker.
 Appel Fuhs 315, 40.
 de Appenheym: Wernherus.
 Apulia 408; domus 408, 25. dux: Robertus rex Siciliae.
 Aquileien. ecclesiae advocatus v. Goritiae comes.
 Aquisgranum, Aquis, Aque., Ache 3. 15, 35. 16, 5. 18, 30. 23, 1. 26, 10. 28, 5. 34, 5. 43, 15. 54. 55, 1. 69, 25. 81. 82. 83, 20. 106, 35. 107, 15. 108. 109, 15. 111. 114, 30. 115. 116. 117. 121, 30. 122, 30. 125, 40. 126. 129, 25. 130. 145, 10. 159, 5. 160, 5. 162, 25. 163. 180, 20. 184, 20. 235, 5. 355, 10. 401, 35. 679, 15. 726. 730, 30. 747, 15. 750, 35. 841, 10; capitulum 404, 35; praebenda (regalis) 59, 35. 151, 1; praepositura 24, 40. 27, 30. 62, 20. 72, 30; scabini 126, 15; scultetatus, sculteria 27, 30. 43. 62, 25. 160, 10; regalis vicaria 404, 35. 405. ecclesia: S. Mariae; praepositura: S. Mariae; praepositi: Gerlacus de Nassoia, (Henricus de Spanenheym); villicus: Arnoldus.
 Aragoniae, Aragonum, Arrogonum domus 628, 25. 826, 20. rex: Iacobus; regina: Elizenda.
 von Arberg: Johans.
 Arboreae iudex 578. 625, 45. 652, 1.
 de Arburch: Rudolfus.
 Arelaten., Arlaten. regnum 87. 742, 15. 752, 1; regni termini 152, 20; regni archicancellariae termini 59, 40. archiepiscopus: Gasbertus.
 Arenburch castr. *Arensberg* 603.
 Aretium 729, 10. 749, 30.

- Argentina, Argentinien., Strazburg 69, 25. 107, 15. 165, 5. 182, 20. 190, 10. 212. 213, 30. 218. 256. 280, 10. 338. 387, 10. 388, 30. 389, 30. 394, 35. 395, 10. 471, 10. 474. 488, 35. 506, 35. 512. 513, 30. 514. 524, 10. 525, 30. 557, 5. 570, 30. 572, 15. 599. 660, 1. 703. 704. 705. 796, 15; capitulum 758; denarii 556, 5; dioecesis 549, 1. 796, 10; gewecht, pondus 35, 25. 36, 40. 76, 35; Argentinien. praepositus 327, 35; religiosi 759. ecclesia: S. Petri; episcopus: Iohannes; magister consulum: Siglinus Pilgrein; magister civium: Gotzlinus de Kagenegge; cives: Burchheim, Egnolfus (Egelolfus) de Lantsperg; bote: Blenkelin.
- Argentus: Petrus.
- Argow 830, 5.
- Arianac: Vallis.
- de Arrimino: Paratasinus de Pacitatis.
- de Ariverio: Francischulus fil. Castelli.
- Armachan. *Armagh* archiepiscopus: Stephanus.
- de Armanacho *Armagnac* comes 827, 10.
- Armannus v. Hermannus.
- Arnaldus card. ep. Sabinen. 200, 1.
- Arnaldus card. presb. S. Priscæ 199, 10.
- Arnaldus card. diac. S. Mariae in Porticu 199, 20.
- Arnaldus ep. Bononien. 716, 20.
- mag. Arnaldus de Petrilia archipresb. de Plainhaco cambrierius papae 851, 15.
- Arnoldus de Puteo de Colonia not. 95, 1.
- meyster Arnolt oberster schriber herzog Rudolfes 10, 35.
- Arnoldus comes Lossensis 126. 127, 10. 128, 5.
- Arnoldus dom. de Steyne 112, 20.
- Arnaldus Duesa nepos papae 668, 15.
- Arnoldus de Bachheim sen. miles 126, 15. 606, 5.
- Arnoldus de Bacheim iun. miles 606, 5.
- Arnoldus de Bolant miles 606, 5.
- Arnoldus de Heydelberg miles 754, 1.
- Arnoldus de Petirswalde miles 537.
- Arnolt Sak ridder 7, 15.
- Arnolt von Saekendorf (Seggendorf) 4, 10. 791, 35.
- Arnoldus villicus Aquen. 126, 10.
- von Arnesberg greve: Wilhelm.
- Arnhem, Arnsheim 113, 10. 372.
- Arni: Vallis.
- in Arnsburg monast. ord. Cist. 673, 35.
- Arnstete, Arensteten *Arnstadt* 601. 602. 603. 604.
- Arnulphus dominus de Praiaus 181, 25.
- Arnulphus de Boulans 181, 25.
- de Arochis: Conradinus Garbaglinus.
- de Arongono: Meliaduxius.
- Arquada de Salto 630, 1. 836, 30.
- Arras v. Atrebatum.
- Arrosius de Bruberg 376, 20. filiae: Chuntzin, Mechthildis.
- Articus de la Rosa consul Tervisin. 438, 20.
- Artimannus v. Hartmannus.
- de Arvels, Arvelsch dominus: Theodericus de Ysembourch.
- Aschaffenburg 54, 35. 55. 56, 1. 81, 35. 83, 40. 371, 20. 376, 10. 403, 30. 475, 20. vicedominus: Wolframus.
- Aschariae comitatus 473, 30; principatus 574, 5.
- Aschersleib, Oschersleve 688, 5; v. *etiam* Anhalt.
- Aspele castr. 114.
- de Asseborch: Ecbertus.
- Asten. prior: S. Marchi; Astensis: Otto de Gutueris.
- Athesis, Aticis fl. 447, 10. 630, 5. 836; cf. Longiatisis.
- Atrebatum, Arras 47, 5. episcopus: Petrus.
- de Augea (dioec. Tridentin.) praepositus 672, 20.
- Augusta, Augusten., Auspurch 74. 264. 272. 287, 30. 288. 289. 290, 1. 311, 15. 548. 549, 15. 554. 555. 612, 5. 824, 35. 825, 10; civitas et dioecesis 763, 35; episcopus 620, 25; denarii 224, 25. 264, 20. 288, 1; gewige 74. monasterium: S. Udalrici; episcopus: Fridericus.
- S. Augustini ordo 762, 25. monasterium: S. Udalrici in Crützingen; v. *etiam* Heremitae.
- Augustinensium domus Colonien. 815, 20; prior 815, 15.
- de Aurea, Oria, Aurei 223, 25. 577, 35. 613; de Aura: Barnabo.
- Aurelianen. studium 457, 35. archidiaconus: mag. Amisius.
- von Aushayn: Drigel.
- Austria, Österreich 49, 35. 224, 15. 241, 30. 385, 25. 424, 40. 488, 30. 515, 20. 567, 40. 608, 40; Australes domini 800, 10; duces 21, 10. 172, 30. 204, 35. 245, 35. 246, 5. 278. 350. 351. 374, 30. 381. 392, 15. 402, 15. 424, 30. 425, 1. 427, 30. 432, 35. 468, 25. 482. 485, 35. 486. 491, 20. 528. 539, 20. 544, 10. 568, 1. 592, 15. 609, 10. 719, 40. 761, 10. 770, 10. 808. 809. 821, 20. 835, 40; ducum iura et bona 298, 20. 719; herzogtum 479, 40; Austriae marscalcus 427, 30; Australis terra 42, 20. 79, 30. duces: Albertus, Fridericus, Heinricus, Liupoldus, Otto; ducissa: Elizabet; vogt v. Ensisheim.
- de Avalhaco eccl. rector: Petrus Marini.
- Avansii: Folletus.
- de Avarenæ villa: Bartholameus Henglediae.
- Avelini comes: Hugo.
- de Aversone: Bernardus.
- Avinio 221. 222, 25. 223, 45. 341, 40.
- 368, 40. 463, 15. 467, 20. 469, 30. 495, 35. 498, 30. 511, 35. 520, 35. 521. 522, 20. 536, 40. 551, 25. 557, 35. 608, 20. 612, 25. 615. 619. 620. 622. 625, 1. 626, 1. 627. 628, 25. 636, 5. 652, 10. 660, 35. 662, 35. 664. 666, 1. 667, 1. 669, 10. 687, 40. 688, 10. 692, 5. 699. 700, 20. 701, 20. 703, 25. 708, 5. 710, 15. 714, 45. 716, 10. 717, 25. 718, 10. 721, 30. 734, 15. 756, 30. 757, 30. 759. 760. 761, 20. 762, 15. 763. 767, 45. 779, 15. 788, 15. 789. 804. 813, 5. 814. 817. 818, 10. 819, 35. 821, 1. 823, 10. 824, 10. 827. 828, 5. 834, 15. 835. 838, 40. 841, 30. 843. 846. 847. 851; domus episcopalis 341, 40; ecclesia (maior) 341, 35. 618, 40. 644, 30. 657, 5. 661, 40. 662, 30. 664, 40. 665. 668, 10. 693, 30. 694, 40. 699, 5. 714, 40. 784, 5. 788, 5.
- Awraer ampt *Au prope München* 434, 1.
- Azo marchio Esten. 630, 10.
- de Azonibus: Altenerius, Rizolinus.
- B.**
- Babaria v. Bawaria.
- Babenbergen., Bambergen. dioec. 642, 15; ecclesia 536, 25; schultheizz 315, 35. ecclesia: S. Stephani; episcopus: Wulvinch; Babenburg. canonicus: Fridericus de Sultz; de B.: Herdegne Cunradi.
- de Babenhuse: Furman.
- de Bacheim, Bagheim camerarius: Godefridus; de B.: Arnoldus sen., Arnoldus iun., Hermannus.
- Bacharacum, Bacherach, Bakeracen. 10, 40. 11, 30. 26, 35. 28, 40. 32, 20. 33. 34, 10. 36, 35. 37, 20. 69, 40. 108, 10. 156, 25. 159. 166. 235. 294, 40. 295, 40. 296. 319, 10. 349, 1. 350. 351, 40. 352. 353, 30. 354. 357, 20. 358, 5. 359—362. 364, 5. 380, 25. 451. 452, 1. 501, 30. 502, 35. 503. 504, 15. 529, 35. 530. 531. 541, 15. 684, 10. 800, 15; teloneum 105, 35. 107. 159, 5. 166, 15. 188. 189, 1. 295, 20. 300, 25. 329, 45. 363. 474, 15. 530, 5. 541, 10; v. *etiam* Vallis.
- Bachfeild *prope Sonneberg* 565, 15.
- Bachgowiae, Bachowiae comitatus 52, 10. 137, 25. 140, 1. 143, 10.
- von Baden marggraven 512, 25. marchiones: Fridericus, Rudolfus, Rudolfus Hesso.
- Baden *prope Viennam* 216, 10. 218, 25. 247, 20. 255, 20. 278, 25. 433, 10.
- de Baldelk: Hermannus.
- Baldenstein castr. 503, 1.
- Balduinus archiep. Treveren. 12. 13. 15. 16. 49, 5. 58—65. 66, 40. 67. 69, 5. 86. 94. 95. 96, 30. 97, 15. 98—101. 104, 10. 107, 35. 108, 5. 109, 25. 118, 35. 121, 25. 122. 123, 10. 125, 5. 127. 130, 40. 131. 146—156. 157, 1. 158, 15. 159. 163, 30. 202—204. 224, 40. 225. 230, 10. 235. 236. 261, 40. 285, 40. 289, 40. 293—296. 297, 20. 301, 15. 307, 30. 329, 45. 348. 15. 349. 350. 351, 10. 352, 5. 353.

- 355, 5. 357, 35. 359, 10. 363. 398. 399, 1. 400. 401, 15. 406. 410. 416, 30. 451. 452. 454. 461. 462, 1. 474, 40. 488, 25. 493, 20. 501—504. 520, 35. 529, 35. 530. 531. 545. 716, 15. 756. 778, 30. 789, 35. 790, 1. 795, 35. 842. 846. 847, 10. mater: Beatrix comitissa Lucelburgen.; capellanus: Hermannus; cocus: mag. Freunt.
- de Baldove: Henricus.
- Baldum: Castrum.
- Baldus Cancellarius civis (Lucan.) 459, 5.
- Balet: Nicolaus.
- Bambi: Dyonisius.
- Baptista: S. Iohannes.
- Bar. (scriptor cancellariae regis Franciae) 344, 35.
- de Barbenchon: Hugo, Iohannes.
- Barchinona, Barcelona 201, 20. 202, 5. 239, 10. 268, 35. 269. 283, 40. 284. 285, 1. 286, 5. 287, 10. 342, 30. 624, 30. 772, 35. 773; capitulum Carmelitan. 774, 25; comes r. Aragonum rex.
- de Barma: Bartholomaeus.
- fr. Barnabas prior provincialis Praedicatorum, inquisitor (Lombardiae superioris) 712, 10. 713, 35.
- Barnabo r. Bernabo.
- Barrer.: A.
- BARRIERE: Petrus.
- Barrum super Albam *Bar sur Aube* 793. 794, 40. 795, 40. 804, 20.
- de Barro comes: Petrus.
- Bartolomei: Paulus.
- S. Bartholomei ecclesia Frankenvorden. 102, 40; altare 110, 1.
- Bartholomeus ep. Electen. 757, 25.
- Bartholomeus de Turri mag. canon. Vicensis 78, 1.
- Bartholomeus plebanus de Novacivitate 767, 45.
- mag. Bertholameus a Palleis notarius marchionum Esten. 629, 25.
- Bartholomeus de Barma banderarius 309, 35.
- Bartholomeus Henglediae 673, 5.
- Bertholameus de Marchoaldis de Mantua 629, 25.
- de Basecles: Iohannes.
- Basilea, Basel 218, 20. 241. 242, 25. 245. 246, 10. 254, 40. 387, 10. 389. 661, 1. 794, 1. 808, 25; Basilea maior 684, 25; Basiliens. civitas et dioecesis 661, 1. 762. 763, 10; riches stete 848, 10. conventus: Heremitarum s. Augustini; episcopus: Gerhardus; Basile comes: Conradus.
- de Bastida: Franciscus.
- Baurus, Paurus: Henricus.
- de Bausio dominus: Hugo comes Avelini.
- Bawaria, Babaria, Beiern, Paiern 20, 5. 49, 20. 219, 10. 231. 265, 35. 329, 5. 330. 331. 434, 15. 435, 1. 479, 1. 481, 25. 537, 25. 556, 25. 792, 20 (Bavaria). 849, 40; ducatus 423, 30. 424, 15. 442, 1; ducatus sigillum 107. 145, 10. 259, 35; cf. Reni palat. comit. sigillum; duces 21, 1. 450, 1. 598, 5. 611, 30; B. inferioris duces 770, 811, 30. duces: Ludwig d. e., Rudolfus, Ludowicus rex Roman., Otto rex Ungariae, Henricus (II) fil. Ottonis, Henricus (I) et Otto filii Stephani, Adolfus, Rudolfus et Rupertus filii Rudolphi; marschalcus superior: Albertus Iudeman.
- Baxalerius Libanorii de S. Benedicto not. 569, 40.
- de Baxiliis: Aleardus.
- Beamunt r. Bellomonte.
- Beatrix regina Romanorum 106, 10. 494, 10.
- Beatrix comitissa Lucelburgen. 285, 45.
- Beatrix fil. Henrici VII. imp. 285, 35. 286, 25.
- de Becharia: Castellinus.
- Beckelnheim 512, 25; burggreve 525, 15.
- Befort 387, 20.
- Beggenriet 616, 1.
- von Beyene: Iohan.
- de Bellayr: Egidius.
- de Bellomonte, Beamunt dominus: Iohannes dominus.
- de Bellovidere: Aymarus.
- Bellunum, Ballunum 728, 25. 749, 5; r. Feltre.
- Belonvilen. episcopus: Hermannus.
- S. Benedicti ordo 762, 25. monasteria: Brigancia, Bruwilren., Campidona, Kemnitz., S. Georii prope Nuemburg, S. Gisleni Cameracen. dioc., S. Iacobi Constantien., Isnina, S. Martini Colonien., S. Panthaleonis Colonien., S. Petri de Subdione, Puzavien., Superius Monasterium Ratisponen., Sytansteten, S. Theofredi Anicien. dioc., Tuicien., Wingartum.
- de S. Benedicto: Baxalerius Libanorii.
- Beneventan. vicerektor: Stephanus de Serinesio.
- fr. Benevenutus prior S. Marchi Asten. ord. Cruciferorum 581, 25.
- Bevenutus de Castagnedo antianus Tervisin. 306, 20.
- Beppingen villa *Bewingen* 123, 5. domus: Petri Lambekini.
- Beraldinus de Caserio Tervisin. 436, 20. 439, 20; antianus 576.
- de Beraldis: Thomeus.
- de Bercheym dominus: Walramus.
- de Perchaim: Hermannus.
- Berchstrazze 69, 30.
- Berencastel 12, 30. 147, 15. 148, 35.
- Berengarius card. ep. Tusculanus 198, 20.
- Berengarius Sopera 318, 35.
- Berge villae iudicium *Bergen* 375, 30.
- van deme Berge r. de Monte.
- von Berg, von Schelklingen grafen: Ulrich, Chunrat.
- Bergheim in Alsatia 31.
- Bergondius, Bregonzius de Vistarino ambas. Lauden. 639, 5. 640, 15.
- Berka, Berke teloneum *Rheinberg* 24, 40. 134.
- Berlin 580. 675, 5.
- Bern 571, 20. Bernen. lector: fr. Iohannes de Rorbach.
- Bernabo, Barnabo de Auria 625. 652, 1.
- Bernardinus de Nuvolono Mantuan. iurisper. syndicus dominorum de Bonacolsis 589, 1.
- Bernardus card. diac. S. Agathae 200, 15.
- Bernardus abb. S. Theofredi Anicien. dioc. 757, 25.
- Bernardus de Montealvano archidiacon. Transligeren. in ecclesia Turonen. 664, 40. 666, 5. 826, 10.
- Bernardus de Aversone 79, 15. 268, 35. 283, 40. 284. 285, 5. 286, 10. 287, 10. 317, 40. 318, 40. 326. 342, 30. 347, 40. 699. 772, 35. 827.
- mag. Bernardus Faraldi 826, 10.
- Bernardus de Mercato de Yanna not. 88.
- Bernardus de S. Speria scriptor papalis 664, 45. 666, 10.
- Bernhardus dux Sleziae et dominus de Furstinberch 537, 10. curiae notarius: Iohannes.
- Bernhardus comes, princeps de Anhalt et Aschersleib 384, 25. 385, 5. 472. 473. 574, 1. 830. patruus: Albertus, Woldemarus.
- Bernardus comes de Reghensten 686, 35.
- Bernard von Buk 7, 15.
- Bernhardus de Harthenberg 529.
- Bernardus de Sorriano 496, 35.
- Bernardus de Stransolt (Stralso) 436, 15. 439, 20.
- von Bernhusen: Iohans.
- Berhta abbatissa Super. Monasterii Ratisponen. 257.
- Bertarinus Quirici de Verona not. 588, 25. 589, 45.
- Bertaudi: Iohannes.
- Bertholameus r. Bartholomeus.
- Bertholdus decan. eccl. Frankenvorden. 754, 1.
- Bertholdus de Erdintingen can. S. Viti Frisingiae 754, 10.
- Berhtolt von Büchegge lantkomen-tür 498.
- Bertoldus de Tuttlingen 604, 25?
- Bertoldus comes de Catzenellenbogen 188. 297, 35. 355, 25. 363, 35.
- Bertoldus sen. comes de Greisbach (Grayfspach) 55. 61. 64, 15. 85, 10. 475, 35. 540. 569, 5. 659, 20 (Grasbach). 711, 25. 712. 715. 732, 5. 752, 5. 833, 10. 838, 20. 843, 40.
- Bertoldus iun. comes de Greyspach 540. 774. 775, 10.

- Bertoldus, Bartolde comes de Hennemberch 6, 10. 17, 30. 48, 25. 70. 71. 81, 1. 94, 40. 192. 193, 20. 259—262. 303. 314. 315, 40. 484. 485, 5. 487. 565. 566. 593, 30 (Hennebyergh). 601, 40. 604, 15. 605. 634, 20. 678, 10. 685, 25. 686, 30. 718, 20. 754, 1. 774. 775. 777, 25. 790. 791, 15. 796, 35. 797, 10. 798, 30. 843, 40. 848, 25. filius: Heinrich.
- Berhtolt graf von Marsteten (Marsteren, Marsteron) genant von Niffen (Neiffen) 21, 5. 55. 61. 64, 15. 85, 10. 105, 5. 190, 30. 331, 10. 332, 35. 333, 5. 475, 35. 494, 5. 540. 569, 5. 570, 5. 581, 35. 586, 35. 587—590. 591, 25. 638, 35. 639. 640. 641, 20. 711. 712. 713, 5. 714. 715. 732, 5. 752, 5. 833, 10. 838, 20. 843, 40. cancellarius: Henricus de Schirichsteich; procurator: Iohanninus de S.
- Bertoldus dapifer de Chuellental (Chünntal) 21, 5. 61. 64, 20. 85, 15. 229, 10. 308, 5.
- Bertoldus Vicedominus de Ecstete 529, 10.
- Bertoldus Stratzere (de Straze) 55. 61. 64, 20. 85, 15.
- Bertolt der Voyt ritter 193, 5.
- Beretholdus Forchtel 702, 25.
- Bertoldus Unsoche civis Erforden. 278, 35. 279.
- Bertoldus marchio Esten. 588, 35.
- de Bertholsheym: Petrus Iohannis.
- Bertrandus card. presb. S. Marcelli, legatus apostolicus 551, 5. 564, 25. 577, 10. 615, 10. 701, 20. 713, 40. 714, 35. cancellarius: Stephanus Hugoneti.
- Bertrandus de Canellis consiliarius regis Aragonum 227, 15.
- Bertrandus de Galliffa miles 42, 20. 78, 15. 79, 20. 80, 1.
- Bertutius de Molino 590.
- de Bescarra: Dominicus.
- Bet: Frederichus.
- Betinus Venturae 292, 10.
- Betscheler: Thiebalt.
- Betzendorp 580, 5.
- Biberbach zol 824, 30; de B. marschalculus: Wilhelmus.
- von Bibrach: Greter.
- de Bichelingen comes 574, 1. grave: Friderich d. j.
- de Bielaing dominus: Theodericus de Castellari.
- Biernier: Iohannes.
- Bilestein 31.
- Bingen v. Pingwia.
- Bisuntin, dioecesis 813, 30. archiepiscopus: Vitalis.
- Blancha de Calderiis 42. 283, 35; filii 80, 1.
- de Blankenberg dominus v. de Heymsberg.
- von Blankenheim witwe 510, 10.
- de Blanckenwaldt: Symon.
- Blancorum terra 458, 20. 764, 20.
- de Blandrato comes: Antonius.
- Blenkelin Argentinens. 506, 35. 507, 1.
- de Blethesvic: Gualterius.
- in Blinthein eccl. 629, 10.
- Boarlitz 66, 45. 84, 40. 158, 15.
- Bobium, Bebiun 728, 25. 749, 10.
- a Bobus: Albertinus.
- Bochardus de Montemorenciaci miles 343, 25.
- de Bochimpanibus: Raynaldus.
- Boemundus archiep. Treveren. 12. 147. 148. 149, 1. 293, 10.
- Bohemia, Boemia, Behaim, Beheim, Behem 52, 35. 138, 5. 352, 30. 383, 30. 391. 424, 40. 481, 35. 493, 5. 608, 40. 609; Bohemorum nobilium nomina in Indicem non recepta 382, 25—384, 1; Beheimsche phenninge 383, 10. 477, 30. 478, 15. 479. 481, 25; regnum 6. 66, 35. 158, 10; Beheim u. Polan kunig *generaliter* 383, 20; reges 471, 30. 472, 5. reges: Wenzlaus III., Iohannes; B. et Poloniae rex: Henricus dux Carinthiae.
- Boemicum nemus 84, 30.
- de Bolant: Arnoldus.
- de Boltirsheim: Henricus.
- Bomgarten villa 537, 20.
- de Bonacolsis, Bonacorsis: Botironus, Franciscus, Passarinus, Raynaldus. de Bonacolsis dominorum syndicus: Bernardinus de Nuvolono.
- Bonacursi: Masellus.
- Bonandreae: Petri.
- Bonardi: Iohannes.
- de Bonassis: Gerardus de Almedella.
- S. Bonifatii comes 517, 30.
- Bonifacius VIII, papa 742. 743. 826, 30.
- Bonomi: Martinus.
- Bononien. studium 457, 35. episcopus: Arnaldus; civis: Rolandinus Petri Bonandreae.
- de Bononia: Iacobus, Thomasius de Sturletis, Zambonus de Villanova.
- Bononiae *Boulogne* comes 222, 25.
- Bopardia, Bohbart 59. 149, 35. 150, 15. 156. 202. 203. 225, 45. 409, 25. 410. 461; teloneum 150, 5. 355, 25. officiat: Henricus Baurus.
- Bopfingen 546, 10.
- Boppo comes de Henneberg 80, 40.
- le Borgne: Walterus.
- Borchstal 580, 5.
- Borollus de Castelletto miles 640, 15.
- Boschinus Mantegatus miles 639, 1.
- Bosco de Hayda 94, 40.
- Bosso v. Burchardus.
- Bossorum: Verucola.
- Botironus de Bonacolsis vicar. Mantuae, dom. generalis Mutinae 588, 30.
- de Boulans: Arnulphus.
- de Boussoit: Iohannes Sausset.
- de Bocozello: Guillelmus.
- Brabantia 107, 30. 159, 1; dux v. Lutringia.
- Brakele curtis imp. 27, 25. 346, 15.
- de Bragis: Gerardinus.
- de Braida: Regempretus.
- Brandenburg. marchia, Marchia, Marche 488, 1. 579, 25. 580. 602, 20. 605. 678, 15. 679, 35. 791, 15. 797. 798, 10. 799, 1. 802, 15; archicameratus imperii 776; marchionatus 473, 25. 635, 25. 656, 25. 726, 35. 747, 35. 780, 10. 814, 40; *falso* Magdeburgen. (Magdeburgen.) marchionatus 613, 35. 617, 25. 644, 1. 727, 1. 747, 35; de Mandeburch marquesat 624, 25; marchiones 25, 20. 565, 10. 602, 35. 603, 20; principatus et marchia 776; mark Brandemburger sulvers 7, 35. marchiones: Waldemar, Henricus senior marchio Landespergen., Henricus iunior, Lodewicus; marchionissa: Agnes.
- in Brandemburch Nova civitas 777, 1.
- Bregonzius v. Bergondius.
- Breitscheit: Emercho.
- Bremen. archiepiscopus: Iohannes.
- in Bren comes v. Saxoniae dux.
- Brennarius, Brenner: Eberhardus.
- von Breszelav, Brezla herzogin: Anna.
- in Brigancia abbas 676, 5.
- S. Brigidae eccl. Colonien. plebanus 816, 10.
- Brisach 30, 35. 174, 10. 215, 30. 387, 15. 794, 1.
- Briscowe 808.
- Brixia *Brescia* 511, 5. 520, 40. 522, 5. 523, 20. 728, 25. 749, 5. syndicus: Pantaleo de Burno; de Br.: Galeotus de Madiis.
- Brixina, Brixena, Brichsen *Brixen* 456. 459, 20. 512, 5. eccl. decanus: Gislembertus; canonicus: Conradus de Schennano; eccl. advocatus v. Goritiae comes; de Br.: Nicolaus Henrici.
- Broda: Mafietus.
- de Brodariis: Lanfrancus.
- de Bromat: Simon Forsto.
- Broustant: Iacobus.
- Brubach telon. 188, 35. 298, 1.
- de Bruberg: Arrosius, Eberhardus.
- Brugka, Prukka, Prugga *Innsbruck* 515. 801, 35.
- Brukk in Argow 830, 5.
- Brüyle, Brule 399, 35.
- Prül *ad Isaram fl.* 441, 40.
- Brun.: N.
- de Bruneke, Prauncke: Andreas, Gebhardus, Ulrich.
- Brunneheimerberge iudicium *Bornheimerberg* 474, 20.
- Brunenvels *Braunfels* 468, 15.
- Bruno de Quernvorde 686, 35.

Brunshorn, Brouneshorn, Praunshorn castr. 108, 10. 159, 15. 294, 40. 329, 45. 451, 1. 452, 1. 529, 35. 531, 40. 541, 15. 544, 20; de Br.: Iohannes.

Brunswicen. duces: Ernestus, Henricus, Otto; hertoginne: Agnes; von Braunsweik: Alhaid.

de Brustat: Petrus.

Bruwilren. monast. *Brauweiler* abbas 816, 5.

Bruxellis ecclesia: S. Goudulae; de Bruhsella: Hermannus.

in Buch monast. abbas ord. Cist. 839, 45.

von Buk: Bernard, Henning, Nycolaus.

Buksberg v. Pochsberg.

de Buchek, Bucheka, Bûchegge comites: Bertholt, Hugo, Mathias.

Bûdingen 376, 25; iudicium 375, 30; silva (Bûdingerwalt) 375, 30. 376, 25. 701, 35.

Budesinen, Budysinen. marchia 471, 35. 472, 5; dominus v. Boemiae rex; eccl. praepositus: Hermannus.

.. de Bûlwitz civis Erforden. 279, 20.

von Bulewitz: Hartmud.

Bunna, Bunnan. 48, 20. 123, 35. 111. 116. 117. 118, 5. 135. 417, 25; capitulum ecclesiae 116, 40; capituli sigillum 116; teloneum 24, 15. 25, 15. 134, 15. 135, 20. 358, 1. 385, 35. 441, 1. domus: Iohannis de Bunna canon.; monasterium: Minorum; praepositus: Henricus de Virnenburg; decanus: Iohannes; scolasticus: Iohannes de Sowenheim; canonici: Iohannes de Bunna, Thilemannus de Unna; de Bunna: Iohannes canon.

Burchardus, Borchardus archiep. Magdeburgen. 520, 35. 634, 20. 635, 20. 686 — 688. 689, 35. 690, 10. 691, 25. 716, 10. 788, 35. 805, 25. 812. 833, 30. 834, 20. 838, 35.

Burchardus de Camene cler. dioec. Colonien. not. 816, 15.

Burchardus, Bosso comes de Mansvelt 573, 40. 592, 30 (Mandzsweld). 593, 30. 602, 10. 679, 30. 686, 30.

Burkart von Windecke 212, 30.

Purchard (I) von Elerbach 477, 35. 478, 25. sun: Purchard (II).

Purchard (II) von Elerbach 478.

Borchardus de Harkenbergh 529.

Burchheim civis Argentinen. 507, 15.

Purgaw 840, 15. 844, 25.

Burgundia 223, 5. comes: Philippus.

de Burno: Pantaleo.

Bûrron 273. ammann: Rapolt.

Burrus: Otto, Rubertinus.

de Buschvelt: Wilhelmus.

Bussenburg *prope Riedlingen* 167, 30.

de Buzzacharinis: Pantaleo Falconis.

C. K.

Kadoltzburch 508, 30.

S. Caeciliae eccl. Rom. card. presbiter: Guillelmus.

S. Caeciliae Colonien. sacerdos: Iohannes; vicarius: Godescalcus.

Caesaria, Caesarien. monast. 610, 10; abbas 629, 10. abbas: Ulricus.

Chage: Stehelin.

de Kagenhecke, Kagenegge: Erbo, Gotzlinus.

Keyzersberg, Kaysersberg 30, 40. 174, 10. 387, 10; von K.: Thiebalt Betseheler.

Chaiserslauter, Kayserslûter v. Lutrea.

Calabriae ducis sponsa 652, 10. ducissa: Caterina.

Calatraven. domus ordo 762, 30.

Calcaterrae, de Calchateris: Marchus Viviani.

de Calderiis: Blancha.

de Cale: Iohannes.

der Calenperger: Chunrad.

Kalsmunt, Chaltzmund castr. 27, 45. 460, 30. 692; feodum castr. 692. castrensis: Gerlacus de Lymphurch.

Calvuli: Monte.

Calvus: Hermannus.

Calza: Volpertus.

Calzinus de Tornicellis potest. Mediolan. 586. 587, 25. notarii: Stefanus de Vagis, Guilielminus Scaliola.

Camaldulen. ordo 762, 25.

de Camene: Burchardus.

Camentz 471, 35. 472, 5.

von Chamer: Hiltprant.

Cameracen. comitatus 681, 1; dioecesis 181. ecclesia: S. Gaugerici; canonicus: Henricus de Godognia.

.. der Chamerer 21, 5.

de Camino: Guécello.

Campidona, Campodunum 676, 20; abbas 676, 5; von Kempton: Heinrich.

de Campo S. Petri: Iohannes.

Cancellarius: Baldus.

de Canellis: Bertrandus.

Canis Grandis de la Scala vicarius imper. Veronae et Vicentiae 339. 429, 25. 440, 15. 446, 1. 449, 1. 450, 15. 455. 456. 467. 468, 5. 496, 10. 512, 5. 577, 20. 581, 25. 582, 1. 588, 30. 728, 40. 749, 20. domicellus: Folletus Avansii de Iohanne; sindicus: Petrus de Sacho; socius: Zilimburtus Zauliveti.

de Kansme: Ludowicus.

Kanter: Iohannes.

Capuae principatus dominus v. Robertus rex Siciliae.

de Capuelis: Iacobus.

Caradonis: Odoricus.

de Cararia: Iacobus, Nicolaus.

de Carben: Fridericus.

Cardonae matertera: Adamanda.

Charelsperch 334, 10.

Karinthiae, Chaernden nobilium fideiussorum nomina in Indicem non recepta 505. 506. K. inferioris archidiaconus: Iacobus pleban.; K. superioris archidiaconus: Symon praepos. Gurnocen.; dux: Henricus rex Bohemiae; hertzogin: Ofney.

Carmelitan. ord. frater 773, 25; capitulum Barchinonae 773, 25.

Carniola, Chreyn domini v. Austriae duces.

Karl hoemeister, overste meister des Duetschen huses 400. 401, 15. 416, 35. 607, 20.

Carolus (Magnus imperator) 616, 35.

Karolus IV. rex Francia 577, 30. 613, 20. 615, 1. 619, 15. 623. 624, 30. 626. 627. 628, 30. 667. 668. 680, 35. 792—795. 804, 20. 822, 20. 823. 826. 827; filia 652, 10.

Carolus rex Siciliae 654, 15.

Karolus rex Hungariae 78, 40. 327, 20. 381. 566, 35. 608, 30. 609.

Caroli Martelli filia, soror regis Hungariae 223, 15.

Carolus dux Calabriae 304, 35. 305, 35. 306, 5. 317, 10. 318, 20. 622, 10.

Karulus nepos Roberti reg. Sicil. 408, 25. 409, 10.

Karulus comes Provinciae domus 409, 1. nepos: Robertus rex Siciliae.

Karolus comes Valesiae (Vallesii), Carles de Valoys 10, 10. 623. 624. 668, 20; fylla 624.

le Carpentier: Iohannes.

Carpentoracum 312, 25.

Cartusien. ordo 762, 25.

de Cascho: Petrinus.

de Caserio: Beraldinus.

de Castagnedo: Benvenutus.

Kastel burch 508, 20. grave: Hermanne; gravinne: Margret.

Castellanus ep. Tervisin. 419. 420.

de Castellari: Theodericus.

de Castelleto: Borollus.

de Castelli villa: Coradinus.

Castelli filius: Francischulus de Ariverio.

Castellinus de Becharia potestas Novariae 640, 20.

de Castellione castr. dioec. Bisuntin. 813, 30.

Chastenarius: Sifridus.

Castilionis in Valexio dominus: Iohannes de Turi.

de Castrolicaudi: Gerarducius.

Castrucci, Castruxius Gerii de Antelminellis de Luca 160. 161. 270. 304, 40. 458, 10. 459. 460, 5. 628. 652, 1. 729, 10. 749, 25. 764—766. 827, 15.

Castrum Baldum 447, 10.
 Castrum S. Crucis 207, 40.
 Castrum Francum 207, 40.
 Castrum S. Mariae in Monte 208, 1.
 Caterina ducissa Austriae et Styriae, soror Frederici reg. Roman. 285, 286, 15. 304, 35. 305, 25. 306, 5. 317, 10. 318, 25; ducissa Calabriae 324, 10.
 Katerina fil. Amedei comitis Sabaudiae, sponsa Liupoldi ducis Austriae 241.
 Cato de Lendenaria not. 631, 5.
 Caturcen. dioc. 664, 45. clericus: Durandus Mercator.
 de Catzenellenbogen, Kachenelebove comites 453, 40. comites: Bertoldus, Dietherus (Dedericus), Guilelmus.
 Chatzpech: Ludowicus.
 Caufechere: Iohannes.
 de Caurono: Paulinus de la Porta.
 de Cavalesii villa notariorum etc. nomina in Indicem non recepta 673.
 Kawerzin in Colmar 755, 1.
 Kekelo de Cirnen miles 537, 30.
 de Cedelicz: Iohannes Wegeste.
 Ceisolfus de Magenheim 190, 35.
 Chelheim 232, 5.
 in Cella *Altzella* monast. abbas ord. Cist. 839, 45.
 in Cella: S. Gislenus.
 von Kemenate: Irinch.
 Kemnitz, Chemnitz 299, 15. 542, 35. 564, 10. 632, 20. 633, 30. 798. 799, 1; monasterii abbas ord. S. Bened. 839, 45.
 Kempton v. Campidona.
 de Cena marchio *Cera prope Cuneo* 729, 15. 749, 30.
 Ceneten. districtus 437, 25.
 Cenomanen. comes: Philippus.
 de Kentnich: Philippus.
 von Kerkowe: Gherard.
 Ceritaniae comes v. Maioricarum rex.
 de Cermenate: Gabriel.
 von Kerpen: Conrat.
 Kerse gut 265, 30.
 Certamen: Iohannes Gerlaci.
 zu Kestenholtz schultheiss 807, 1.
 Chambariaci praeceptor: Guillelmus de Bocozello.
 Chiemen. dioc. 538, 5.
 von Kyburg grafen: Hartman, Eberhart; comites v. Austriae duces.
 Cyce, Cyce. castrum 688, 30; ecclesia 689, 1; eccl. praepositus 689, 5. decanus: Otto; vicarius perpetuus: Wernherus; de Cyce: Conradus.
 de Cigliano: Michael.
 Kynsperg castr. *prope Egram* 542, 20.
 de Ciprianis: Hentechus Lamberti.
 Kirperch burg *prope Simmern* 531; de Kirberg: Godescalcus.

von Kirchen: Eberhart.
 de Cirnen: Kekelo.
 Kirstan von Langelo Mulhusensis 395, 35.
 Cisterciens. ordo 762, 25. monasteria: Arnsperg, in Buch, in Caesaria, in Cella, Eberacen., Portense, in Salem; frater: Conradus de Uçerstal.
 Citadela castr. 447, 10.
 Chitzpühel ampt 334, 5; burg 433, 25. 434, 45.
 de Claravilla: Andreas.
 Clarii: mag. Guilelmus.
 de Clarmont: Loys; de Claromonte: Anthonius.
 S. Clementis contrata v. Ferrara.
 Clemens IV. papa 654, 15. 741, 15.
 Clemens V. papa 8. 14. 15. 292, 30. 312, 20. 367, 30. 368, 1. 462, 25. 654, 15. capellanus: Petrus Barrerie.
 de Clesio (dioec. Tridentin.) plebanus 672, 20.
 Kletgöwe comitatus 255, 30.
 Clevon., de Cleve comitatus 25, 5. 62, 35. comites: Otto, Theodericus; de Cleve: Iohannes.
 von Chlingenberch: Ians.
 Cluniacen. ordo 762, 25.
 Choburg, Koburg 262, 35. 565, 15.
 Chöch: Iohannes.
 Cochme, Kochenme castr. 12. 148, 293.
 Chöffhuszen castr. imp. 473, 5.
 de Colalto, Colauto comes: Rambaldus.
 Colemberch burch *Kolmberg* 423. 424, 15.
 de Kollede: Iohannes.
 Cholner: Chonradus Chonradi.
 Colonia, Colonien., Kölne, Collen 26. 10. 40, 25. 60. 67. 111, 15. 117, 40. 127. 128. 131. 132. 133. 136, 20. 139, 25. 140, 15. 141. 142. 147, 5. 149, 15. 150, 25. 151. 153, 20. 154. 155, 30. 158, 35. 160, 15. 323, 25. 355. 356. 360—362. 364. 380. 397, 30. 398. 399. 400. 401. 417. 441, 1. 607, 25. 651, 15. 677. 679. 680, 20. 681, 5. 682. 685, 15. 708. 778. 779, 5. 818, 15; capituli sigillum 114; nomina civium 400, 5. 818. 819; clerus civitatis 814, 15; denarii 76, 15. 105. 106. 170, 25. 171, 25. 184, 15. 393, 35. 464, 5; dioecesis 24, 45. 25. 110, 35. 121, 15. 235, 25. 310, 20. 398. 404, 30. 405, 15. 620, 30. 679, 15. 816, 5; domus fr. ord. domus Theutonicae 607, 25; ecclesia 24, 15. 25. 31. 120, 10. 134. 135, 1. 310. 526, 10; ecclesia maior 814, 1; ecclesiarum nomina 816; paffen 417, 10; pondus, Coltsche wicht 29, 10. 59, 5. 63, 30. 71, 35. 109, 1. 150, 1. 154, 35. 202, 25. 353, 40; rectores ecclesiarum 803, 20. 358, 5; teloneum 385, 30. domus: Augustinensium, S. Mariae de Monte Carmelo, Minorum, Praedicatorum; ecclesiae: S. Andreae, S. Cae-

ciliae, S. Laurentii, S. Marien zu greden, S. Petri, S. Severini; monasteria: S. Martini, S. Panthaleonis; archiepiscopi: Syfridus, Wieboldus, Henricus; archidiaconi: Henricus praepos. Bunn., Iohannes de Cleve decan.; maior decanus: Ernestus; decanus: Iohannes de Cleve archidiacon.; scolasticus: Gerhardus de Virnenburg; canonici: Conradus de Thoneburg, Everardus de Thoneburg, Reynardus de Westerburch; (maioris) eccl. vicarius: Iohannes; curiae notarius: Henricus de Heynsberg; curiae officialis: Godescalcus de Kirberg; curiae clericus: Elyas; dioecesis clerici: Burchardus de Camene, Hartradus de Medebeke; cives: Albertus de Odendorf, Johan von Beyene; de Colonia: Arnoldus de Puteo, Henricus.

von Coltiez: Thyme.

S. Columbae eccl. Colonien. plebanus 816, 10.

Columbaria, Colmar 174, 10. 211. 387, 15. 489, 25. 509, 25. 754. 755. 806, 25. 807. scultetus: Iohannes; v. Kawerzin, Iudaei.

de Columpna: Agapitus, Iacobus, Iordanus, Petrus, Sciarra, Stephanus.

de Comeriis: Hugo.

Coneglanum 426. 430, 10. 431. 432, 5. 436. 437; nomina consulum 436, 35. capitaneus: Volpertus Calza; vicarius: Henricus comes Gortiae.

de Confluenti bastida 248, 15.

Confluentia, Cobelens, Kovelencze 13, 25. 39, 20. 49, 10. 57. 61. 62, 5. 63—65. 67, 45. 68. 69, 15. 85, 25. 108, 15. 154, 35. 358, 5. 359, 20. 401. 407, 15. 417, 35. 440, 40; teloneum, zol 59, 30. 152, 15. 154, 1. 357, 35. 358. 364, 25. 385, 25. 398. ecclesia: S. Florini; scultetus: Harduynus de Winighy.

Konigesberg in *Marchia* 7; cf. Kunigsperg.

Constantia, Costenz, Constantien. 3, 1. 41. 110, 10. 117, 45. 126, 25. 162, 20. 163, 10. 164, 20. 210. 216. 228, 35. 256. 266, 25. 328, 5. 515. 676. 721. 722, 15. 763, 35. 794, 1; curiae officialis 721, 40. 722, 10; denarii 515, 20; dioecesis 642. 643, 15. 754, 5. 763, 35; dioec. monasteriorum nomina ord. S. Benedicti 676, 5; dioec. civitates imperii 848, 10; ecclesia (maior) 721, 40. 722, 10; episcopus 216, 25; pondus, gewiht 167, 30. 182, 1. 228, 30. 477, 30. 478, 15. 479, 10. 481, 25. 482, 15. 632, 1. conventus: Heremitarum S. August., Minorum, Praedicatorum; ecclesia: S. Stephani; monasteria: S. Iacobi, S. Udalrici in Crützingen; episcopus: Rudolfus; ecclesiae maioris praepositus: Diethelmus; decanus: Iohannes; canonici: Fredericus

- de Ravensburg, Nicolaus de Fro-
wenvelt; de C.: Götzelinus, Iohan-
nes Etterlani cler., Iohannes cur-
sor; v. Juden.
- Constantinopolitanum imperium 9, 5;
imperator 626, 30.
- Constantinus imperator 724, 35. 746, 5
- Constantius: Ponzinus.
- de Conto: Antonius.
- Kopenick 580, 15. 675, 5.
- de Coquerello: Freminus.
- Koresel: Chunrat.
- S. Cornelii Ynden. monast. abbas 110,
35. 620, 30. abbas: Reimarus.
- de Corpello: Mullus.
- Corsica 558, 20; v. Sardinia.
- Corsius maior decan. Tervisin. 419, 10.
- de Koslar: fr. Tilmannus.
- Chosta villa 630, 1. 836, 30.
- de Costablis: Manfredus, Tolomeus.
- Costel in Moravia 84, 40.
- de Chotwico: Fridericus.
- Cracovia, Grachovia 66, 10. 157, 30.
- Crafto de Sältz commendator domus
Theuton. in Frankenvord 754, 1.
- Crafto, Kraft, Cracht, Cragterus de
Grifenstein 36, 15. 63, 10. 131. 215, 15.
360, 30. 400, 1.
- Krafto de Hohenloch 172. 173, 10.
302, 10. 323, 1. 486, 30. 507, 30. 508.
561. 604, 20. 795, 20.
- Crafto scultetus Moguntin. 364, 20.
- Cragterus v. Crafto.
- Crampurg 503, 10.
- von Crawarn: Wocke.
- von Kranisfels: Herman.
- Kreylsheim v. Crewelshen.
- de Crele: Iohannes.
- Cremona 534. 728, 25. 749, 5.
- de Chrenching: Dyethelmus.
- Cresta castr. 249, 10. 252, 35.
- Crewelshen, Kreuwelshein, Kreyls-
heim *Crailsheim* 173, 15. 561, 25.
562, 1.
- S. Christophori eccl. Colonien. pleba-
banus 816, 10.
- Cristoforus rex Danorum et Selavo-
rum dux Estoniae 592, 25. (593).
594, 20. 685, 20. 756, 35. 777, 25. 791.
797, 20. filius: Ericus; filia:
Margareta.
- Croatiae dux v. Venetiae.
- de Chronberg: Hartmodus.
- Chrûmbeche, Chrûmpach castr. 603.
844, 10.
- Cruciferorum domus Tewtunicae
praepositus in Tzillen 840, 1.
- Cruciferorum ordinis: S. Marchi Asten.
prior.
- S. Crucis: Castrum.
- de Crusniga: Leonardus.
- Crutzenach, Crucenach 29, 10. 36. 40.
41, 1. 48. 71, 45. 461, 25. 532, 1.
herre: Joh. v. Spanheim.
- in Crützingen prope Constantiam
monasterium: S. Udalrici.
- Chube, Cûba castr. 60, 40. 64, 1. 67, 30.
335, 15. 451. 452. 454, 25. 606. 648, 15.
649; teloneum 335. 702. castel-
lanus: Eberhardus Brenner.
- Kûchen 245. 246, 10.
- de Kuk: Otto.
- Kufsteyn, Chûfstain 261, 30. 330, 15.
333, 25. 334. 335, 5. 433, 25. 434, 45.
- de Chuellental, Chûnntal dapifer:
Bertoldus.
- Cumae 728, 25. 749, 5; de Cumis: Ia-
cobus de Ruschonibus.
- S. Kuniberti eccl. Colonien. decanus
et scolasticus 816, 10; plebanus
816, 10.
- Kunigsparg prope Koburg 565, 15.
- Künigeshoven prope Männerstadt
262, 35.
- Chunnehof Kûnhofen 844, 10.
- Cûnradi: Fridericus, Herdegnus.
- Coradinus (rex) 673, 5.
- Conradinus Garbaglinus de Arochis
Mediolanen. not. 534, 5. 535, 5.
- Chunrat III. bischof von Frisingen
279. 441.
- Chunradus IV. ep. Frisingen. 810.
- Conrat bischof ze Olomuncz 609.
- fr. Conradus de Uçerstal ord. Cist.
vicarius generalis ep. Tridentin.
670. 671. 673.
- Conradus abb. mon. in Salem 523, 25.
- Chonradus abbas monast. S. Petri
Salzburgen. 767.
- Chunradus praepos. Ratisponen.
537, 35.
- Chonradus praepos. Salzburgen. 766,
35. 767, 15.
- Conradus praepos. Wormatien. 114, 5.
- Chonradus praepos. eccl. collegiatae
Wurzinen. 840, 1.
- Chunradus de Satelpogen archidia-
con. Ratisponen. 537, 40.
- Cûnradus Engelhart fil. Cûnradi de
Winsberg canon. Spiren. 190, 30.
- Conradus Iacobi de Schennano can.
Brixinen. not. 767, 40. 768.
- Conradus dom. de Thoneburg canon.
Colonien. 114, 5. frater: Ever-
ardus.
- Chunradus plebanus in Erling, capell.
episcopi Ratisponen. 537, 40.
- Chûnradus pleban. in Stauf, can.
Veteris capellae Ratisponen. 642.
643, 15. 647, 30.
- Cûnradus Pincerna cler. famil. epi-
scopi Constantien. 722, 5.
- Chonradus Chonradi Cholner de Er-
dinga cler. dioc. Frising. 767, 20.
- Chunradus de Maynwank prothono-
tarius Friderici reg. Rom. 382, 10.
418, 35. 419, 15. 422, 25.
- mag. Conradus cancellarius Iohannis
reg. Boemiae 17, 15.
- Conradus de Cyce cler. Nuemburgen.
not. 689, 15.
- Conradus de Gundolfingen commen-
dator provinc. domus S. Mariae
Theuton. per Franconiam 122, 1.
475, 15. 527, 30. 540. 606. 607. 611,
30. 840. 843, 35.
- Corradus rex Roman. 731, 10. 751, 5.
- Conradus comes Basile ambasiator
Frederici reg. Roman. 339, 10.
- Chunrat sun Ulrichs graven von
Berg gen. von Schelklingen 424, 30.
585, 35.
- Cûnrat graf von Vaihingen 265, 40.
- Cunradus comes de Friburg 173. 207.
278, 15. 327, 5. 387. (388, 45). 389, 10.
754, 20. 755. 806. 807. frater:
Argentin. praepositus.
- Cunradus comes de Otingen 173, 15.
- Conrad (d. a.) Ruhegreve 524, 5.
- Conrad (d. j.) Ruhegreve 524, 5.
- Conradus comes Tremonien., de
Tortmûnde 310, 20. 452, 35. 453, 1.
678, 30.
- Conradus comes de Truhendingen
396, 10. 487. 497, 10. 522. 838, 20.
- Conrad graf von Werningerade
602, 10. 686, 30.
- Conradus comes de Woldenberghe
403, 5.
- Conradus pincerna de Richenecke
55. 61. 64, 20. 85, 15.
- Chunrat von Eusenhoven 21, 5.
- Chunrat von Haslach lantrichter
320, 35.
- Chunrat von Hohenvels der junger
21, 5.
- Conradus de Hohenloch 21, 1. 55. 61.
64. 85, 10. 105, 5. 190, 30. 236, 35.
237. 245, 40. 246, 1. 548. 797, 30.
- Conradus de Oufenstein 310, 40.
- Chunrat von Potendorf 21, 20.
- Cunradus dominus de Sleyda 33.
- Conradus de Slusselberg 21, 1. 48, 35.
55. 61. 64, 15. 81, 1. 301, 30. 539, 30.
604, 20. 843, 40.
- Conradus dominus de Toneburg 25.
33, 35.
- Cunradus de Trimperch 701, 35.
- Chunrat der Werdær 21, 15.
- Chunrad von Winsperg 265. 320, 20.
479—481. 482, 1. 486, 30. filius:
Cûnradus Engelhart canon. Spiren.
- Cûnradus de Wittenhain 211, 25.
- Cunradus de Rudinsheim vicedomi-
nus archiepiscopi Mogunt. 10, 30.
363. 364, 1.
- Conradus Rûde officiatu in Wildem-
berg 54, 35.
- Cunradus de Eberstein miles 754, 1.
- Cunrat von Heldrit ritter 193.
- Cunrat von Hesseburg ritter 193.
- Cûnrat von Lierhein ritter 433, 5.
- Cûnrat von Phalhein ritter 433, 5.
- Conradus Rinch de Hyrzeshorn ar-
miger 416, 5.
- Conradus (I) de Salac banderarius
309, 25. filius: Conradus (II).

Conradus (II) de Salac banderarius 309, 25.
 Cānrates von Liehtemberg sune: Hanemann.
 Cunrat von Schonstat kneht 193, 5.
 Chānradus de Lymphen 677, 20.
 Chānradus de Mose 336, 337.
 Cunrat Eseler schulthaize ze Nüremberg 4, 5.
 Chunrad der Calenperger 552, 5.
 Conrat von Kerpen 357, 5; bruder 357, 5.
 Chunrat Koresel von Aychstet 677, 30, 678, 1.
 Cunrat, Contzel Dymar (Diemar) burger von Wormiz 183, 35, 233, 10, 234, 1, 357, 10.
 Chunrat Haerrieder Rotenburgen. 677, 30, 678, 1.
 Chunradus Holle 228, 25.
 Chānradus fil. Hermannii de Lindenhurst (Lindhorst) Tremon. 311, 5, 678, 30.
 Conradus Ryntfleisch Frankenforden. 399, 20.
 Cunradus Stekke Tremon. 678.
 Cunrad Weger 414, 5.
 Conradus civis Erforden. 279, 20.
 von Chūnring: Alber.
 Chūnstorf *Kuntsdorf* 334, 35.
 Chuntzin filia Arrosii de Bruberg 376, 20.
 Cunczco de Richinbach miles 537, 30.
 Chūppern iudicium 375, 30.
 Cure: Emudus.
 de Curia abbatis: Gerardus.
 Curien. episcopus: Syfridus; praepositus: Rudolphus de Monteforti; gemaine pfleger v. Constantien. episcopi.
 Kussenach 73, 20; von K.: Eppo.
 de Czeezechow: Schibco.
 Czuppi: Andreas.

D.

Dachaw purch 334.
 (Dacia, Dani.) Tennemarch, Tene-marcht 797, 15; fylla del rey 627, 40.
 Danorum et Sclavorum rex: Cristoforus.
 Dalmadellae v. de Almedella.
 Dalmatiae dux v. Venetiae.
 Dalphini, Delfini: Iohannes, Guydo.
 Daniel de Ippelindorp miles 114, 10.
 Daniel de Lengsdorp miles 114, 5.
 Danubius, Tānaw fl. 266, 35, 334, 30, 335, 30, 381, 10, 636, 20.
 Dedour: Iohannes.
 Dei: Insula.
 Demudis soror Emerici de Leonstein 598, 30.
 Deminen. ducatus 776.
 Dernis opp. in *Bohemia* 68, 30.
 Deventir 682, 30.

Dien. v. Valentinen.
 de Dienheim, Dynheim: Wigandus.
 Diepach, Dypach 105, 30, 295, 40, 452, 5, 530, 20.
 Dyeszenhoven 3. 631, 25. dapifer: Iohannes.
 Diet-, Dit-, Die- v. Theod-.
 Dymar, Diemar: Cunrat (Contzel).
 Dinchelspuhel 832, 1.
 S. Dyonisii eccl. plebanus: Nicolaus archidiaconus.
 Dyonisius Bambi de Florentia iudex et not. 178, 30.
 Dyonisii fil.: Gabriel.
 de Distracto: Albertus.
 Dytfürt 320, 35.
 de Dollendorp: Iohannes.
 Dominicus de Bescarra scriptor regis Aragonum 774, 25.
 Donatus abb. S. Iacobi Constantien. 721, 35, 722, 10.
 de Donoratico comes: Rainerius.
 de Dorn: Rudolfus.
 de Doto: Schinela Pauli.
 Douay 47, 25.
 Doudenwert *Dodewaard* 372, 10.
 Dracon.: A.
 Drechtingeshusen villa *Trechtingshausen* 54, 25, 365, 1.
 Drigel von Aushayn 329, 30.
 Droyseke, Droyseko ridder 7, 15, 17, 30.
 de Ducatu: Mons.
 Duesa: Arnaldus, Petrus.
 de Duyno: Ugo.
 von Dune Wildegrevan v. Silvestri comites.
 Durandus Mercator cler. Caturcen. dioec., not. camerae papalis 664, 666, 826, 5.
 Durin, Thüren op. *Düren* 126, 40, 526, 10, 679, 15.
 Düringheim *Türkheim* 30, 40, 387, 45, in Durinkem *Dürkheim?* ecclesia 27, 45.
 Dusburch, Dusebürg opid. 16, 5, 63, 1, 361, 30; nemus 675, 25; de D.: Andreas.
 Dusseldorf telon. 675, 25.

E.

Ebcelin Rugreve 531, 1.
 Eberacen. monasterii abbas 121, 20.
 Eberhardus abb. Fulden. 82.
 Eberhart von dem Steyn senger zu Mäntz 10, 30.
 Everardus de Thoneburg canon. Colonien. 114, 5.
 Everhardus de Virneburg commendator gener. terrae Westfaliae ord. Hospit. S. Mariae Ierusalem. 394.
 Eberhart graf von Kyburg 278, 571, 25.
 Eberhardus comes (de Habsburg) 795.

Eberhardus comes de Wirtenberg 245, 1, 265, 277, 310, 40, 322, 323, 5, 469, 1, 477, 478, 528, 547, 10, 584, 585, 650, 15, 676, 30, 795, 20, 838, 15.
 Eberhardus pincerna de Erpach 81, 105, 5.
 Eberhardus de Bruberg 53, 20, 55, 56, 25, 61, 64, 15, 85, 15, 105, 5, 138, 35, 145, 30, 169, 25, 170, 190, 30, 205, 371, 15; advocatus prov. per Wedrebiam 145, 30, 206, 5, 375, 490, 1, uxor: Mechtildis de Waldeke; filiae: Elysabeth, Luchardis.
 Eberhart von Frundesberg 831, 15.
 Eberhart, Ebirt von Schowemberg 192, 30, 193, 565, 15, filius: Heinrich.
 Eberhart von Waltse (Walsse) 21, 577, 35, 478, 20.
 Eberhart von Weinstein 659, 35, 660, 1.
 Eberhardus Brenner (Brennarius) miles castellanus in Chube 60, 40, 64, 1, 67, 606, 10.
 Eberhart von Kirchen ritter 433, 1.
 Eberspeunt castr. 538, 30.
 de Eberstein: Cunradus, Heinrich.
 Ebertz: Iacob.
 Ewerbinus de Gevla camerarius Friderici Rom. reg. 459.
 Ebner: Albertus.
 Ebroicensis comes: Ludovicus.
 Ebs burg *prope Kufstein* 433, 25, 434, 45.
 Ecbertus de Asseborch miles 403, 10.
 Ekge von Liechtenberch 329, 15, 332, 10, 333, 35.
 von der Ecken: Henricus.
 zu Ekstete . . viztum 395, 20; de Ecstete: Bertoldus Vicedominus.
 zū Eckenkelre: Nicolaus.
 Edwardus II. rex Angliae 9, 827, 10.
 Egebrecht, schultheitz von Schafhusen 847, 30.
 Egeli schultheitz von Schafhusen 847, 30.
 Egnolfus, Egelolfus de Lantsperg civ. Argentin. 256.
 Eglingen 50, 15; von E.: Swigger.
 Egra, Eger 272, 1, 492, 25, 493, 10, 542, 20; Egren. terra 67, 10, 84, 30, 158, 25; v. Iudaei.
 Ehenheim 30, 35, 174, 10, 210, 25, 387, 10, von Eybe: Lüdwich.
 de Eyche: Paulus.
 de Einsidel abbas 246, 30.
 Eyscheren, Eystern v. Reynansburch.
 de Eisoldesriet: Henricus.
 Eysteten, Ai(n)steten dioecesis 258, 15; 258, 25, ecclesia: S. Mariae Novi collegii; episcopus: Philippus; des gotshus gemainer phleger: Marquart von Hageln; von Aychstet: Chunrat Koresel.
 Elba insula 614, 10, 623, 30, 627, 5.
 Electen. episcopus: Bartholomeus, von Elerbach: Purchard (I), Purchard (II).

Elyas cler. curiae Colonien. 818, 15.
 Elizabet ducissa Austriae et Stiriae 42, 10. 77, 30. 78, 20. 79, 20. 197, 10. 218, 20. 239, 30. 240, 35; Roman. regina 241, 25. 267, 35. 268, 40. 274, 30. 283, 25. 284. 285, 5. 286, 10. 316, 35. 318, 1. 325, 25. 326, 15. 488, 10. 772, 5. 773. magister camerae (mag. nus camerarius): Fridericus de Gloyaco canon. Frisacen.; magister curiae: Herbordus de Symonig.
 Elsebeth lantgrefin zu Düringen etc. 563, 15. sun: Friderich.
 Elizabeth soror comitis de Virnemburg 72, 25.
 Elysabeth filia Eberhardi de Bruberg 376, 5.
 Elizenda regina Aragonum 772, 30.
 de Elmena: Herbordus Rynch.
 Elmenhorst curtis imp. 27, 20.
 Elsenz v. Alsatia.
 Emicho ep. Spiren. 190, 25. 507, 5. 758, 5. 759, 15.
 Emicho, Emecho, Emche comes de Nassowe 36, 25. 48. 116, 30. 215, 15. 390, 30. 391, 15. 460, 25. 531.
 Emercho Breitscheit 183, 30. 233, 30.
 Emericus de Leonstein castren. in Oppenheim 598, 25. soror: Demudis.
 Empel: Henricus Henrici.
 Emudus Cure Colonien. 818, 25.
 de Endilsdorp: Gerardus.
 Engelbrachte biscop van Osenbrugge 443. 444. 445, 20.
 mag. Engelbertus Franzeis archidiacon. Leodien. 123, 40. 125, 20.
 Engelbertus comes de Marka (Marcha) 27, 20. 33. 116, 30. 345. 346, 15. 384, 10. 679, 5.
 Engelbertus comes de Seyn 650, 15. filius: Gotfridus.
 Engilbertus Colonien. 819, 5.
 Engelhardus de Wynsberg 55. 61. 64, 20. 85, 15. 363, 25.
 Engelhart: Cānradus.
 Engelschalching dorf 441, 25.
 Engelstadt 405, 10.
 Engerranus, Enguerrand v. Ingerannus.
 ob der Ens lantrichter 21, 20.
 Ensisheim, Ensichsheim 31; vogt 808, 30.
 Epicurus philosophus 735, 5.
 de Eppenstein, Epenstein: Gotfridus, Sifridus.
 Eppo von Kussenach ritter 73.
 Epternachum 12, 40. 13, 35.
 Erbo de Kagenecke cellerarius eccl. S. Petri Argentinen. 796, 20.
 de Erdinga: Chonradus Cholner.
 de Erdintingen: Bertholdus.
 de Erenberg: Fredericus.
 Erenvels castr. 52, 25. 137, 40; zol 595, 45; de E.: Henricus.

von Erfa: Henrich.
 Erford, Erforden. 529, 20; nomina civium 279, 20. ecclesia: S. Laurentii; monasterium: S. Petri; cives: Bertoldus Unsoche, Henricus de Hallis, Ludewicus de Ilmene, Theodericus de Herversleybin.
 Ericus fil. Cristofori regis Danorum 592, 30.
 Ericus dux Saxoniae 6, 30. 7. 105, 1. 473, 40. 679, 25.
 in Erling plebanus: Chunradus.
 Ernestus maior decan. Colonien. 114, 1.
 Ernestus de Sebech archidiacon. Herbipolen. 637, 1. 662, 5. 663, 1. 695, 5. 768, 5. 781, 5.
 Ernestus fil. Heinrich ducis de Brunsvig 347, 1.
 Erpach, Ertbach castr. 53, 20. 56, 25. 138, 35. 145, 30. pincernae: Eberhardus, Gerlacus.
 Eseler: Cunrat.
 Esinum Iesi 577, 40.
 de Essendia: Petrus.
 Esten. et Anconitan. marchiones 589. 835, 15. marchiones: Azo, Bertoldus, Nycolaus, Obizo (sen.), Obizo (iun.), Raynaldus; marchionum notarii: Albertinus a Bobus, Bertholameus a Palleis; procurator: Albertinus de Rodigio.
 Estoniae dux v. Danorum rex.
 Etich von Liechtenberch 21, 5.
 Etterlani: Iohannes.
 de Eugubio: Armanus de Guelfonibus.
 S. Eusebii eccl. Rom. card. presbiter: Nicolaus.
 Eustach. scriptor papalis 663, 25.
 Everardus v. Eberhardus.
 Ewerbinus v. Eberwinus.
 Ezzelinga, Esselingen 256, 35. 265. 266. 270, 30. 271. 276, 40. 277. 281. 282. 291, 10. 310, 45. 319, 15. 353, 35. 592, 10; v. Iudaei.

F. V germanicum.

Faber: Gobelinus.
 Fabri: Gerlacus.
 de Fabro: Petrus.
 Faemy, Faimy 275, 15. 343, 30. 344, 25.
 Fauchtwanck, Fautwanck 583, 20. 797, 30.
 de Fagiola: Ugutio, Franciscus, Nerius.
 Vahendrez Vohenstrauß 307, 30.
 von Vaihingen graf: Cānrat.
 de Valkenburg dominus: Reynoldus; v. Munyoie.
 de Valkenstein in Hartone comes 573, 40.
 Valkenstein 20, 25; de V.: Philippus senior, Philippus iunior.
 Falco: Monte.
 de Falconibus: Falconus.
 Falconis: Pantaleo.

Falconus de Falconibus iurisper. de Messina 577, 5.
 Vammecloeringe: Petrus.
 Faraldi: Bernardus.
 in Varila castri dominus: Rudolfus; v. Nuwemül.
 Farus 467, 35.
 Fastredus dominus de Linea miles 370.
 Faucen. advocatia Füssen 74. 167, 1.
 Faustorf Feusdorf 121, 15.
 Faverges 88, 10.
 Veewyze pratum prope Othingam 537, 25.
 Veganum v. Vaganum.
 Velbüch geriht 335, 5.
 Veldelfingen 50, 10.
 Veldentze, Valdentia, v. V. der 507, 15. comes: Georie (Gerie).
 Feltre 728, 25. 749, 5; Feltri et Belluni episcopatus 437, 25.
 Velzo de Alzey Oppenheim. 399, 20.
 Fernum 577, 40.
 Ferrara, Ferrarien. 588, 20. 629, 25. 654. 696, 35. 782; contrata S. Clementis 589, 45; ecclesia maior 588, 20; haeretici 696, 30. notarius: Petrus de Fabro; civis et syndicus: Mons de Ducatu; de F.: Thomasius Salinguerrae.
 Ferrarius de Apilia 622. 626. 628. 652. 828, 10.
 Ferretarum v. Phirretarum.
 a Ferro: Martinus.
 von Vestenberg, Vestenberch: Albrecht, Romünch.
 de Vichinsoven: Oliverius.
 Vieches opp. 68, 20.
 Vylinge v. Juden.
 Vinis Rot Iudaeus 574, 20.
 de Vinstinga: Iohannes.
 de Virneburg, Virenburg, Wirnenburg comes: Rupertus; de V.: Everhardus, Gerhardus, Henricus.
 Fiseclum Fucecchio 207, 40.
 Flandria, Flandrenses, Flandres, Flamens 9. 46, 35. 47; comites 681. 682, 1. comites: Ludowicus, Robert.
 Flemarum: Vallis.
 de Felsco Ianuen. 223, 25.
 Flülen, Flülon telon. 255, 30. 280, 10.
 Flieger: Iohans.
 Florentia 367, 25. 578, 25. 607, 30. 827, 10; dioecesis 178, 45; de F.: Dyonisius Bambi, Hentechus Lambertus de Ciprianis, Iacobus de Rubeis, Lippus; Florent. dioec.: Foresius ser Manetti.
 S. Florentii ecclesia in Haslach 549, 1.
 Florentii comitis Hollandiae filius: Iohannes.
 S. Florini Confluentin. praepositus: Iohannes de Nassowe.
 Vlos, Floz, Vlozz castr. 67, 10. 84, 30. 158, 25. 231, 1. 301.

- Voganum, Veganum *Vogau* 769, 15.
plebanus: Rudolfus de Dorn.
der Voyt: Bertolt.
von Volkhenstorf: Heinrich.
Volkolt von Tanne 4, 10.
Folletus Avansii de Iohanne domi-
cellus Canisgrandis 569, 40.
Volradus scultetus in Frankenfurt
490, 10.
Forcalqueria *v.* Provincia.
Forchtel: Beretholdus.
Foresius ser Manetti not. dioec. Flo-
rentin. 588, 20. 589, 45.
de Forgis: Gillermus.
de Forlivio: Iacobus de Capuelis.
de Vornes dominus: Gerardus.
Forsto: Simon.
Förthsche von Turnawe 315, 35.
Forum Iulii 437, 25; terrae capita-
neus generalis *v.* Goritiae comes.
de Fossato: Francinus.
de Fossis ecclesia 133, 30.
Fracta villa 630, 1.
Frankinberch in *Silesia* 537, 20.
Frankenford, Frankenfurt, Franken-
vort 18, 25. 34, 5. 40, 1. 45. 72. 73,
20. 74, 40. 75. 81, 1. 82. 83. 84, 10.
85, 30. 86. 89, 20. 91. 93, 5. 94—97.
98, 15. 99, 25. 102, 40. 103. 104. 105,
15. 106, 25. 107. 108, 30. 109. 110.
115, 20. 118. 119, 1. 121, 25. 122, 30.
124, 30. 159, 5. 163, 15. 184, 15. 194,
25. 205, 5. 345, 20. 355, 10. 375. 377,
20. 378, 5. 397, 30. 399. 408, 5. 409,
30. 410, 10. 413. 455, 10. 464. 470.
472, 25. 473. 474. 475, 5. 490, 5. 500.
503, 5. 507, 20. 510. 638, 20. 648, 25.
649, 10. 674. 677. 678, 5. 683, 25.
684. 692, 20. 701, 35. 702. 711, 1.
716, 30. 719, 10. 720. 726. 730, 25.
747. 750, 30. 754, 35. 764, 35. 765, 30.
766, 20. 771. 774, 85. 775. 777. 778, 5;
aula regia 375, 30; buhinde 375, 30;
civium nomina 702, 5; ecclesia 189;
ecclesia nova 407, 30; feodum
castren. 376, 25; platea doleatorum
375, 35; ungeltum 53, 15. 138, 35.
domus: Theutonicorum; eccle-
sia: S. Bartholomei; decani:
Bertholdus, Philippus; canonici:
Fridericus de Carben, Heylmannus
Rana, mag. Hermannus, Wern-
herus de Appenheym; cantor:
Reynhardus; custos: Petrus;
plebanus: Heylmannus Rana;
scultetus: Volradus; vicarius:
Gerlacus Fabri; cives: Conradus
Ryntfleisch, Heylmannus Froys,
Henricus von der Ecken; *v.* Iudaei.
Frankinsteyn districtus in *Silesia*
537, 20.
de Frankenstein: Wilhelmus.
Francia, Franciae regnum, France
royaume 47. 222, 30. 223. 613, 20.
681, 5; Franceses 624; regis auc-
toritate index 178, 40. reges:
Philippus IV., Ludovicus X., Phi-
lippus V., Karolus IV.; *cf.* Gallia.
Francinus de Fossato not. Novarien.
640, 25.
Francinus Vicecomes iurisper. 639, 1.
Franceschius Tetonus syndicus No-
variae 640, 20.
Francischolus Castelli de Ariverio
Mediolanen. not. 588, 10. 640, 1. 641, 15.
S. Franciscus 733. 734. 735, 25. 736,
25; ordo *v.* Minores fratres.
Franciscus card. diac. S. Mariae in
Cosmedin 200, 15.
Franciscus de Bastida scriptor can-
cellariae regis Aragonum 559. 560.
Franciscus de Merchadentis not.
Trident. 670. 671.
Franciscus de Perutio cursor papae
665, 35.
Frantz von Hadestat ritter 806. 807.
Franciscus de Medicis iurisper. 588, 20.
Franciscus de Bonacolsis capit. gener.
Mutinae 588, 20.
Franciscus de Mirandula de Mutina
potestas Pisan. 308, 15.
Franciscus fil. Ugutionis de Fagiola
207, 35.
Franconia, Francken 172, 35. 479, 1.
484, 30. 556, 25; *v.* S. Mariae Theu-
ton. domus.
Francum: Castrum.
Franzeis: Engelbertus.
Frata villa 836, 30.
Vreymannerius: Heinricus.
Freminus de Coquerello 397.
mag. Freunt cocus Balduini archiep.
Treveren. 295, 15.
von Freuntsperch: Thomas.
Friburg 387, 10. 389, 1. comes: Cun-
radus.
Frichgauwiae decanatus 660, 30.
Frideberg 74, 40. 75. 95, 15. 96. 97.
168, 10. 205, 5. 355, 10. 379, 30. 397,
30. 399. 413, 10. 464, 1. 490, 5. 500, 5.
674. 771, 5; castrum 168, 15; no-
mina castrensium nominatim ex-
pressa 75. 76, 1; de Fr.: Iungo.
Fridericus archiep. Salzburgen., apost.
sedis legatus 414. 518, 10. 538. 539, 1.
716, 15. 763, 40. 766, 30. 767. 768.
769. 770, 40. 788, 30. 805, 5. 810. 811.
821, 5. 828, 20. 829. 830. capella-
nus et camerarius: Ludowicus
Chatzpech; cursor: Zacharias de
Salzburga; curiae notarius: Hein-
ricus.
Fridericus ep. Augusten. 74. 166, 30.
554. 629, 5.
Fridericus de Carben canon. Fran-
kenvorden. 189, 10.
Fridericus de Chotwico doctor decr.
can. Patavien. 767, 10.
Fridericus de Gloyaco canon. Fri-
sacen., capell. Iacobi reg. Arag.,
mag. camerae (magnus camerarius)
Elizabet reginae Rom. 284. 303,
35. 304, 1. 305, 10. 558. 559, 1. 560.
mag. Fridericus de Ravenburch can.
Constantien. 761, 5. 822, 15. 823, 35.
mag. Fridericus de Sultz doctor decr.
can. eccl. Babenberg. 754, 5.
Fridericus Glait capell. Ludewici
regis Roman. 629, 10.
Fredericus de Scherding decr. doctor
procurator Frederici Rom. regis
in curia Romana 240, 1.
mag. Fridericus not. civitatis Nuren-
bergen. 642. 643, 15. 647, 25.
Fridericus, Fridericus secundus im-
perator Roman. 630, 15. 837, 35.
Fridericus, Fridericus dux Austriae
et Stiriae etc. 1—3. 19. 20, 5. 22—
37. 41. 42. 44. 46. 48. 50, 35. 71, 35.
73, 35. 74, 40. 76. 77, 25. 78, 10. 79, 30.
90—93. 110, 20. 162, 1. 163. 173, 30.
182, 25. 218, 40. 259, 30. 279. 281, 15.
331, 1. 348. 349, 35. 350—352.
377, 25. 416, 10. 435, 10. 453, 30. 454, 1.
462, 1. 494. 528. 541, 30. 542, 15.
543, 25. 545. 551, 30. 584, 35. 608, 30.
610, 25. 611, 35. 661, 30. 731. 732, 25.
751. 752, 25. 792, 40. 793. 794, 30.
827, 15; in regem Roman. electus,
rex electus 111. 112. 114, 40. 115.
116. 119, 40. 124, 30. 339, 10. 464, 20.
466, 15. 467, 1. 496, 15. 511, 25. 520,
45. 521, 25. 522, 5. 551, 10. 559. 560,
10. 617. 705, 25. 709, 10. 822, 30; rex
Roman. 116 sqq. *passim*; dux de
Hostaricha rex Alamaniae 339, 30;
nomina procuratorum 469, 1. so-
ror: Caterina; fratres *v.* Austriae
duces; consanguineus: Rodul-
fus de Hewen; ambasiatores:
Conradus comes Basile, Iohannes
a Lettis Veronen.; capellanus:
Mathias pleban. in Stilfride; ca-
merarius: Ewerbinus de Gevla;
confessor: Conradus abbas in
Salem; consiliarius: Iohannes
de Verona phisicus; curiae ma-
gister: Iohannes dapifer de Dyez-
zenhoven; hospes: Götzelinus de
Constantia; phisicus: Iohannes
de Verona; procurator: Ulricus
de Walse; procurator in Rom.
curia: Fredericus de Scherding;
prothonotarius imper. aulae:
Chunradus de Maynwank; secre-
tarii: Albertus praepos. Poso-
nien., Dietricus praepos. Gurnicen.,
Iohannes de Turi dom. Castilionis
in Valexio, Rodulfus de Hewen.
Fridericus, Fridericus rex Siciliae,
rex Trinacriae 226, 35. 227. 284, 35.
285. 317. 467. 496, 5. 613, 15. 614, 35.
624, 25. 826, 30; Siculus hostis 408,
30. filius: Petrus; familiares:
Thicius, Thomasius.
Fridericus marchio de Badem 181,
40. 337, 35. 338. 555, 35. frater:
Rudolfus (II); patru: Rudolfus (I),
Rudolfus Hezzo.
Frederich (I) lantgreve zu Durin-
gen, maregreve von Misen 311, 25.
395, 25. 413.
Friderich (II) d. j. lantgreve zu Du-
ringen, markgreve von Misen
541, 35. 563. 564. 582, 30. 583, 5.
593, 25. 604, 25. 706, 20. 707, 10. 798.
799, 1. 839. 843. uxor: Mechthild.
Friderich buregrave von Nuremberg
4, 5. 217, 5. 260, 1. 314. 423, 35. 424, 15.

- 508, 563, 30. 565, 40. 592, 30 et 593, 30 (Norenbyergh). 604, 15. 610. 679, 30. 798, 30. 832. 838, 15. 843, 40. 844, 5. 848, 25.
- Friderich d. j. grave von Bychlingen 395, 20.
- Fridrich graf von Haunburch 21, 10.
- Fridericus comes de Ötingen 844.
- Fridericus comes Sylvester 84.
- Fridericus comes de Truhendingen 10, 35. 21, 1. 48, 35. 55. 61. 64, 15. 81, 1. 85, 10. 105, 5 (Troninge). 260, 5. 308, 1. 366, 35. 367, 5. 396. 540. 569, 5. 581, 35. 588, 35. 589. 650, 15. 711, 30. 712. 713, 1. 715. 732, 5. 752, 5. 774. 775, 10. 833, 15. 838, 20. 843, 40. filius: Cunradus.
- Fridrich graf von Zolr Ostertag 631, 15.
- Friderich schenche von Limpurch 320, 20.
- Fridericus (de Schonemburg) burgravius in Loynstene 225, 35.
- Fredericus de Erenberg 441, 5.
- Friderich von Salza 395, 20.
- Friderich von Stouffenegge 265, 35.
- Fridrich von Waltse 21, 10.
- Friderich Smalenstein von Winestein ritter 659, 35. 660, 1.
- Federicus de Namur banderarius 309, 15.
- Friderich von Wal knecht 193, 5.
- Friderich schultheitz von Schafhusen 847, 30.
- Frederichus Bet de Scafusa 535, 1.
- Fridericus Chunradi de Merica 768, 15.
- Fritz Grawe Spiren. 380, 20.
- Fridericus Picardi de la Scala civis Veronen. 516. 517.
- Frisacen. canonicus: Fridericus de Gloyaco; de Frisaco: Rudbertus Rudberti.
- Frisiae dominium, domini 18. 27, 15; dominatus 62, 45. 104, 15. 129, 15. 132, 30; terra 129, 35; Frysones 113; dominus v. Hollandiae comes.
- Frisingen., Freysing 442, 30; bistum 442, 20; dioecesis 538, 5; ecclesia 441. 442; bistumspfleger in Beyern 442, 25. ecclesiae: S. Andreae, S. Viti; episcopi: Chunradus III, Iohannes, Chunradus IV; dioec. clerici: Chonradus Cholner, Symon Noderndorfer.
- Froys v. Rana.
- de Frowenvelt: Nicolaus.
- von Frundesberg: Eberhart.
- Fuhs: Appel.
- Fulda 718, 25. abbates: Eberhardus, Henricus; de Fulda: Henricus; v. Iudaei.
- Fulle: Hugo.
- Furman de Babenhusen Iudaeus 574, 20.
- Furstenberg, Fürstemberg castr. 11, 10. 105, 25. 106, 35. 145, 5. 184, 20. 365. 451. 452. 510, 20. 530. 606, 30. 648, 15. 649. 677, 25; zol 530.
- de Furstenberch comites: Gotfrit, Heinrich, Iohann.
- de Furstinberch dominus: Bernhardus dux Sleziae.
- Füzsen v. Faucen.

G.

G. Iulioti 795, 40 (scriptor cancellariae regis Franciae).

G. de Sang. scriptor papalis 663, 5.

G. de Valle scriptor papalis 663.

Gabriel de Cermenate fil. Dyonisii not. Mediolanen. 535, 20.

Gayetani, Gayatanus: Iacobus.

de Gaillon: Iohannes.

Galeatius, Galiazius de Vicecomitibus de Mediolano, vicarius Mediolan. 539, 35. 564, 20. 577. 578, 1. 586, 20. 587, 25. 617, 25. 644, 1. 645. 646, 10. 653, 35. 656, 30. 658. 693, 40. 699, 30. 711 — 713. 715, 20. 721. 728, 40. 749, 15. 780, 15. 814. 816, 40. 817, 20. 833, 30. 839, 1; protector Mediolani 640, 10; fratres 564, 25. 653, 35. frater: Marcus.

Galeotus de Madiis de Brixia 587, 20.

Galgenscheit 59, 5. 149, 35. 156, 5. 202, 15. 203, 25. 461.

Gallia, Gallici 408, 25. 409, 5; archicancellariae termini 59, 40. 152, 20; equites 827, 10; lingua 613, 25. 615, 1; reges 408, 40. 409, 10; cf. Francia.

Galliffa: Bertrandus.

S. Gallus. S. Galli opidum 216. 794, 1; in S. Gallo advocatia 257, 10. 482, 10. abbas: Henricus.

Gamereti: Læutwinus.

Gamundia, Gamundien. *Gmünd* 247; advocatia 322, 15; v. Iudaei.

Gemunde *prope Kreuznach* 462, 10.

Garbaglinus: Conradinus.

Gardeleghe 579, 35. 580, 5. 602, 40. 603, 20.

von Gardiz: Henning.

Ghardunus de Hadmerslove 686, 35.

Garfagnana 458, 20. 764, 20.

Gasbertus archiep. Arelaten., camerarius papae 665, 1. 825, 30.

Gasparinus Scaciosus cancellarius et syndicus Mediolan. 586, 30. 587, 20.

S. Gaugerici eccl. Cameracen. 133, 30.

de Gaulello: Albertus.

Gebhardus ep. Merseburgen. 690, 1. 813, 10.

Gebhardus de Bruneke 55. 61. 64, 15. 85, 15. 105, 5.

Geilnhusen, Geyllenhousen, Gailenhusen, Gaylenhausen 95, 15. 96. 97. 169, 35. 205, 10. 355, 10. 376, 35. 397, 30. 399, 5. 413, 10. 464, 1. 490, 5. 500, 5. 674, 1. 706, 35. 707, 15. 771. 832, 35; castrum 701, 35; feodum castren. 375, 30; moneta 375, 30.

Geylenowe castr. 173, 15.

de Geypisheim: Henricus Pube.

Geystern *Kesteren* 372, 15.

de Geldonia, Godognia; Henricus.

Gelren. comites: Reynaldus (I), Reynoldus (II).

Gemunde v. Gamundia; cf. Gmunden.

S. Georgii eccl. Colonien. decanus et scolasticus 816, 10.

S. Georii Nuemburgen. monast. ord. S. Bened. 688, 40. abbas: Guntherus.

S. Georgii ad Velum aureum eccl. Rom. card. diaconus: Iacobus.

Georius Georii de Michelsteten presb. dioec. Patavien. 767, 30.

Georius comes Irsutus, Georie Rugreve 190, 30. 225, 45. 329, 45. 363, 10. 364, 1. 524, 5. 531, 1.

Georie grave von Veldentze (Veldentia) lantfogt in Spirkowe 69. 178, 1. 190. 191, 1. 225, 25; castrensis in Lutern 510, 5.

Georgius de Ludelscheyt Colonien. 818, 35.

de Gera advocatus: Henricus.

Geraldomonten. comitatus v. Alosten.

Geren burch 232, 5.

S. Gereonis eccl. Colonien. decanus et scolasticus 816, 5.

Gerardinus de Bragis iudex Tervisin. 419, 10.

Gerhardus ep. Basilien. 387, 5. 388, 45. 389, 10. 620, 25. 660, 25. 684, 20. 758, 5. 759, 15. 763, 20. 804, 5.

Gerardus ep. Suessionen. 222, 25. 275, 15. 276, 5. 343, 30. 397, 15.

Gerardus archidia. Treveren. 43.

Gerhardus de Virnenburg scolasticus Colonien. 114, 5. 123, 40. 125, 20. frater: Henricus de Virnenburg.

Gerhardus de Lupo de Treveri not. 95, 1.

Gerardus comes Iuliensis 15, 30. 27, 40. 62. 67, 1. 94, 40. 118, 40. 127, 10. 128, 5. 130. 131, 5. 158, 20. 160. 234, 35. 397, 30. 398. 399, 1. 400. 401, 35. 417, 1. 488, 25. 526, 5. 600, 25. 606, 5. 650, 15. (Geraldus) 685, 5. 850, 30. filius: Willelmus; filia: Rychardis.

Gerardus marschaleus de Alftere miles 114, 5.

Gherard von Kerkowe ridder 7, 15.

Gerardus de Endilsdorp miles 606, 5; troissesse von Iuliche 400, 1.

Gerardus dominus de Vornes 181, 25.

Gerardus dominus de Landesrone miles 76. 111, 25. 684, 10. 716, 30.

Gerardus de Pottus miles 606, 5.

Gerardus de Hamerstein 114, 10.

Gerardus de Curia abbatis Colonien. 818, 25.

Gerardus Gurdelsled Colonien. 819, 5.

Gerart Overstolz Colonien. 400, 5.

Gerardus Dalmadellae (de Almedella) de Bonassis iudex Tervisin. 419, 10; potestas Paduae 498, 40.

Gerarducius de Castrolicaudi cursor papae 665, 35.

- Gerii: Castrucci.
 Gerlaci: Iohannes.
 Gerlacus pincerna de Ertbach praepos. S. Trinitatis Spiren. 659, 20.
 Gerlacus de Nassoia praepos. Aquen. 62, 25.
 Gerlacus Fabri vicarius Frankenvorden. 189.
 Gerlacus sacerdos Colonien. 819, 5. sororius: Iohannes sacerdos.
 Gerlacus Henrici de Viarago, de Supramonte not. Trident. 670, 671.
 Gerlacus dominus de Lymphurg (Lintburch) 116, 35. 390. 391, 20. 454, 1. 460, 25. 692.
 Gerlacus comes de Nazzowe 111, 40. 116, 30. 230, 15. 390. 391, 15. 453—455. 460, 25. 507, 15. 636, 15 (Nazzoya). 650, 15 (Gelrachus). 702, 20 (Nazzeya).
 Gerlacus Modersle Wetflarien. 399, 20.
 Germania, Germani 13, 15. 616, 35; per G. archicancellarius 39, 35 *et saepius*; archicancellariae iura 52, 20. 137, 35; per G. archicancellarii v. Moguntini archiepiscopi; v. Iudaei; cf. Alemannia, Romanum imperium, Teutonia; Germania inferior v. Nederland.
 S. Germani de Pratis monasterii Parisien. abbas 343.
 S. Germani Spiren. praepositus: Hermannus.
 Germersheim zoll 506, 35.
 Gerolfingin 291, 30.
 von Geroltzecke: Hugo, Waltere d. elt.
 Gerunda 497, 1.
 Gervas. (scriptor cancellariae regis Franciae) 343, 35.
 de Gevla: Ewerbinus.
 S. Gewere zol *St. Goar* 355, 20.
 Gibelini, Waibelingen 265. 408. 409, 1. 578, 25. 627, 30; v. Ianua.
 S. Gylenus, Gillenus v. S. Gislenus. von Gyrsberg: Otte.
 Gisibertus, Gislembertus decan. Brixin. (Pricinen.) 670, 10. 684, 25; decan. eccl. 813, 25 (Gizerbertus); capell. papae 850, 35. famulus: Nicolaus Henrici.
 Gyselnriet dorf 74, 15.
 Gysenheim zol 355, 25.
 S. Gisleni (Gilleni) in Cella Cameraacen. dioec.; nomina hominum feodaliu 371, 1. abbates: Martinus, Stephanus; curatus: Nicolaus.
 Gyso de Greynde 710, 30. filius: Henricus.
 Gyso, Giuso dominus de Molsberch miles 108. 131, 5. 159. 235, 1. 650, 15.
 Glait: Fridericus.
 Glatten opp. *Klattan* 68, 30.
 de Gloyaco: Fridericus.
 Gmunden in *Styria* 849.
 Gobelinus Faber Colonien. 818, 35. 819, 5.
 Gobelinus Hardeſſ Colonien. 818, 25; cf. *Emendanda*. sororius: Abelo de Swerthove.
 Gobelinus Hoyn Colonien. 819, 5.
 Gobelinus telonearius 363.
 Godart Hardefust Colonien. 400, 5.
 Godert der Greve Colonien. 400, 5.
 Godescalcus vicarius S. Caeciliae Colonien. 819, 5.
 Godescalcus de Kirberg offic. curiae Colonien. 814, 5.
 Goitschal Overstolz Colonien. 400, 5.
 Godognia v. Geldonia.
 Göding 609.
 von Goldekk, Goldegge, Goldekær: Wülfinch.
 Goltacker: Hermannus.
 de Gontaldo: Guillelmus Raymundi.
 Goritia 431, 25; G. ac Tyrolis comites: Henricus, Iohannes Henricus; de G.: Albertus.
 von Gors burkgraf: Heidenreich.
 Goswinus de Monrode Colonien. 818, 35. 819, 5.
 Goslar. ecclesia: SS. Symonis et Iudae.
 Gotha opid. 53, 30. 139, 5. 375, 10. 396, 1.
 Gotfrid byschop von Wirzeburg 500.
 Gotfridus pleban. in Amberch 642. 643, 15. 647, 25.
 Gotfrit graf zu Furstenberch 777, 40.
 Gotfridus fil. Engelberti de Seyn 553, 30.
 Gotfridus fil. Iohannis comes de Seyn 453, 40. 552. 553. 650, 15.
 Götz graf von Thüwingen 265, 40.
 Gotfr. de Brünekk 701, 30.
 Gotfridus de Eppenstein 379, 25. 393, 25. 454, 40. 455, 5. 490, 5. 509, 35. 547, 25. 771, 10; advocatus provinc. per Wedrebiam 553, 45.
 Godefridus dom. de Heymsberg et de Blankenberg 127, 10. 128, 10.
 Gotfridus de Hohenloch (Holoch) 548. 659, 20. 797, 30. 838, 20.
 Godefridus de Iuliaco 606, 5. 650, 15.
 Godefridus camerarius de Bacheim miles 114, 10.
 Gotfridus Paularius (der Pauler) vicedominus in Heidelberg 10, 35. 190, 35; vicedom. in Reno 234, 10.
 Godefridus de Pomerio dictus Schelart miles 114, 10.
 Götfrit von Haydekk ritter 343, 10.
 Gotfridus de Wolfstein miles 55. 61. 64, 20. 85, 15. 343, 10.
 Godefridus Renart 371, 1.
 Götfritus Slechpech Franchenfurten. 702, 5.
 Gotluben burch 632, 5.
 Gotzlinus de Kagenegge mag. civ. Argentin. 256, 15.
 Götzelinus de Constantia hospes Friderici reg. Rom. 515, 15.
 von Gozerstete marschalk: Heinrich.
 Gözeshusen 73, 40.
 Grachovia v. Cracovia.
 ad Gradus: S. Mariae.
 Graeci 616, 35; Graecus 626, 25 (Theodorus marchio Montisferrati).
 Graylandus: Henricus.
 de Gralea: Iacelmus.
 Grandimonten. ordo 762, 25.
 Grandis: Canis.
 mag. Gratus de Pelato ambas. Lauden. 639, 5. 640, 15.
 Grawe: Fritz.
 Gregorius IX. papa 733, 20. 739, 30. 741, 15.
 de Greynde: Gyso, Henricus.
 Greisbach, Grayfspach, Groyspach, Grasbach comites: Bertoldus sen., Bertoldus iun.
 Greiza 449, 15. 457, 40.
 der Grenstater: Heinrich.
 Greter von Bibrach 2, 30.
 Gretza 382, 15. 386, 20. 393, 10 (Grechz). 415, 35. 430, 40. 489, 1.
 der Greve: Godert.
 Grifenstein, Griffensteyn, Gripfsteyn castr. 36. 63, 10. 215. 552, 3. dominus: Crafft (Cragterus, Kracht).
 de Grifonia: Petrus.
 Grin: Iohannes.
 Grindowe villae iudicium 375, 30. 376, 25.
 Groyspach v. Greispach.
 der Grünburger: Ott.
 de Grunesten: Henricus.
 Grünewald 232, 10.
 Grüningen 265, 25. 321. 322. 478. 481, 10. 482. 540.
 Guegii: Mannes.
 Gudensberg 41, 15. 76, 25. 394, 20.
 S. Goudule (Goudelci) eccl. de Bruxellis 133, 30.
 Gulege v. Iuliacum.
 Gummar castr. 381, 10.
 . . der Gumpenperger 21, 5; von Gumpenberg: Heinrich.
 Gumprecht Ratisponen. 490, 25.
 Gundacherus abb. monast. in Sytansteten 427, 10.
 Gundachorus rector eccl. parroch. in Mallenstein 767, 10.
 de Gundolfingen: Conradus.
 Guntherus abbas S. Georii prope Nuemburg. 688, 40.
 Guntherus comes de Swarzburg iudex pacis generalis per Thuringiam 278, 35. 311, 25. 395, 20. 529, 5.
 Gurcen. episcopus: Henricus.
 Gurdelsled: Gerardus.
 Gurnocen. praepositi: Dietricus de Wolsowe, Symon.
 . . Gütende von Seggendorf 4, 10.
 Guterich eccl. parroch. rector: Pilgrimus.
 de Gutueriis: Otto.
 Gzips v. Schipphe.

H.

- Habirdorf superius allodium 537, 20.
de Habsburg, Habisburg comites:
Eberhardus, Hartmannus, Iohannes;
v. Austriae duces.
Hachembere, Hachenberg 650. 651, 1.
675, 25.
de Hachenbüren nobilis 574, 1.
de Hademersleibe nobilis 574, 1; de
Hadmerslove: Ghardunus.
Hadestat burg 807, 10; von H.:
Frantz.
von Hæunburch graf: Fridrich.
von Hageln: Marquart.
Hagenmül *Hagmühle prope Nürnberg*
844, 10.
Hagenowe *Hagenau* 30, 40. 174, 10.
191, 25. 192, 10. 209. 210. 338, 5.
387, 10. 557. 831; pflege 557, 5;
schultheiss 557, 5; sacra silva
210, 15; v. Iudaei.
de Hahperg marchio: Heinrichus.
de Hayda: Bosco.
von Haydekk: Götfrid.
Hayme Ratisponen. 490, 25.
zu dem Hayn castra 311, 30. 529, 10.
Hainen. eccl. praepositus: Heinrichus.
Haynonia, Hanonia 402, 1; comitatus
275, 15. 681, 1; Hanoniae etc. comi-
tes 681. 682, 1; comes v. Hollandia;
lo fyll, la fylla del comte 627, 40.
balivus: Iohannes Biernier; de H.:
Iohannes dom. de Bellomonte.
Halberstaden. dioecesis 686, 35; eccle-
sia 603. episcopus: Albertus.
von Haldenberch: Hermann.
Haldeleve 691, 20.
de Halen: Iohannes.
Hallae, Halle, Hallen. *Schwäbisch-Hall*
320. 386. 483. 484, 1; in Hallismoneta
53, 20. 56, 25. 138, 40. 145, 30; Hallen-
ses, Haller, Heller 15, 30. 27. 28.
36. 40, 20. 41. 48, 10. 54, 20. 59.
63, 30. 71, 10. 72. 81. 83, 25. 84, 5.
105, 25. 106. 107, 35. 108, 5. 145.
149, 35. 150. 154, 35. 159. 169, 15.
170, 25. 171, 25. 173, 35. 184. 185, 5.
187, 10. 190, 25. 193, 35. 194. 205.
213, 1. 215. 245. 246, 5. 258, 25. 283, 15.
294, 35. 295, 15. 296, 40. 297, 5. 319, 10.
320, 15. 323, 1. 335, 10. 355, 25. 371, 15.
377. 416, 20. 454, 25. 461, 10. 464, 5.
474, 15. 477, 5. 479. 480. 481, 30.
508, 1. 510, 10. 514. 528. 530. 541.
542. 543. 548, 25. 552. 553. 561. 562.
568, 25. 583, 25. 585, 20. 595. 596.
597, 1. 606. 607. 634, 5. 648. 649.
683, 40. 685. 702. 720, 10. 771. 774.
797. 805, 30. 832. 844; von Halle:
Hainrich; v. Iudaei.
Halle in dem Intal 425, 30.
de Hallis: Heinrichus.
von Hals graven 20, 20.
von Halsprünne apt 343.
Hamerstein 60, 15. 152, 40; teloneum
27, 25. 135, 30. 442, 40; de H.: Ge-
rardus.
Hanemann Cānrates sune von Lieh-
temberg 212, 30. 213, 25. 570, 30.
de Hanawe, Hanowe: Ulricus.
de Hansoldis: Negrexollus.
Hardefust: Godart.
Hardeſſ: Gobelinus; cf. *Emendanda*.
Harduynus de Winighy scultetus in
Confluentia 225, 30.
Hart *Haardt* 774.
Hartha in *Silesia* 537, 20.
der Harthenberg: Bernhardus, Bor-
chardus, Hildebrandus, Iohannes.
Hartman graf von Kyburg 278;
frater: Eberhart.
Hartmannus comes (de Habsburg)
795, 20.
Hartman grave von Wartstain 381, 25.
Artimannus de Traspurg banderarius
309, 35.
Hartmannus zu me Roden schilde
Spiren. 399, 15.
Hartmodus de Chronberg miles pur-
gravius in Starchenberch 596.
Hartmund von Bulewitz 414, 5.
Hartradus de Merenberg praepos.
Wetphlarien. 27, 40. 33. 116, 30.
Hartradus de Medebeke cler. Colon.
not. 399, 25.
Hartradus de Merenberg 441, 5. 454, 1.
Hartungi: Iohannes.
Harczherren (*Hartonisdomini*) 791, 15.
Hase: Wilhelmus.
Haslach, Hasnlach villa 472, 10. eccle-
lesia: S. Florentii; von H.: Chunrat.
Hassiae domini, lantgravii: Iohannes,
Otto.
Haus, Hous *prope Salzburg* 828, 40.
830, 5. plebanus: Iacobus.
in Hauge canonicus: Nicolaus.
Hausnerius v. Husenarius.
Havelburgen. episcopus: Heinrichus.
Hechingen 631, 20.
Haidelberch, Heidelberch 38. 87, 5.
112, 5. 335, 15. 346. 379, 1; castrum
595. 649, 25. 650, 5. vicedomi-
nus: Gotfridus Paularius; de H.:
Arnoldus.
Heydenricus praepos. S. Severini Co-
lonien. 116, 30. 123, 40. 125, 20. 686,
10. 814, 5.
Heidenrich burkgraf von Gors 21, 20.
Heidrichestorf *Hedersdorf prope*
Nürnberg 844, 10.
Hailigbrunn, Heilprunn, Heilbrunn,
Heilicprunnen 266, 1. 296, 30. 297.
507, 30. 508, 5. 528. schültheiz:
Lupolt; v. Iudaei.
Heylmannus Rana clericus, *post* ple-
ban. et canon. Frankenvorden. 189.
754, 5.
Heylmanni Froys civis Franken-
vorden. filius: Heylmannus Rana
clericus.
Heylman burchgraf von Starken-
berch 10, 35. 11, 20.
Heylmannus Holtmag Wormatien.
399, 15.
Heylmannus de Pieta domo Worma-
tien. 399, 15.
Heimbach, Heynbach villa 54, 25.
774, 5; Hemmesbach 54, 15; superior
et inferior villae 365, 1. von H.
comethur: Reichart.
de Heymsberg et de Blankenberg
dominus: Godefridus; de H.:
Henricus not.
Heyn von Slatheym 375, 5; sein Jude
375, 5.
Heynmannus de Petirswalde miles
537, 30.
Henrici: Gerlacus.
Henrici: Nicolaus.
Henricus archiep. Coloniensis 8. 10.
15. 14. 17, 40. 18. 19. 24—34. 37.
39. 40. 41, 30. 43. 48, 5. 49. 71, 30.
72, 40. 75, 25. 76, 10. 86. 89, 20. 90.
91, 40. 92. 94. 99. 100. 109, 30. 110,
30. 111, 25. 113, 20. 114. 115. 116, 40.
117. 118. 121, 20. 122—125. 134. 135.
163. 164, 25. 187, 35. 196, 20. 197, 15.
198, 30. 200, 30. 201, 25. 212, 25. 213,
20. 217, 30. 235. 239, 15. 241, 35. 310.
355, 35. 357, 40. 362, 30. 385, 20. 394.
395. 398. 400. 401. 406, 15. 416, 35.
417. 440, 35. 443—445. 453, 10. 454.
1. 520, 30. 526. 707. 708, 20. 716, 15.
720, 25. 756, 45. 760. 788, 20. 790, 1.
802, 30. 803, 15. 814—817. frater:
Everhardus de Virneburg; vica-
rius in pontificalibus: Hermannus
ep. Belonvilen.
Heinricus ep. Gurcen. 86, 35. 90, 1. 92, 5.
Heinricus ep. Havelburgen. 813, 10.
Heinricus ep. Meten. 758, 5.
Heinricus ep. Nuemburgen. 688. 690,
1. 813, 10.
Heinricus ep. Tridentin. 670. 671.
vicarius: Conradus de Ugerstal;
scriba: Rolandinus Petri Bonan-
dreae.
Heinricus abb. Fulden. 500, 25. 574, 20.
774. 775, 10. 800, 40.
Heinricus abbas S. Galli 257, 5.
Heinrich apt von Usserstale 551, 35.
552, 1. cappellan: Iohanns.
Heinricus s. theol. prof. vicarius pri-
oris general. fr. Heremitarum 597, 15.
Heinricus de Spanehym (Spainheim)
praepos. Aquen. 62, 25. 63, 5. 234, 35.
Heinricus de Virnenburg praepos.
Bunnen., archidiacon. Colonien. 33.
114, 1. 116, 30. 123, 40. 125, 20. 814, 1.
Heinricus de Lapide praepos. S. Ma-
riae Novi collegii Eysteten. 642.
643, 15. 647, 30.
Heinricus praepos. eccl. Hainen. 840, 1.
Heyricus techant von Stendal 17, 30.
Heinricus de Geldonia (Godognia)
mag. iurisper. 94, 45. 123, 1; can.
Cameracen. 666, 30.
Heinricus Husenarius (Hausnerius,
de Husen) cler. Ludewici reg. Ro-
man. 642. 643, 15. 647, 30; can. S.
Andreae Frisingiae 754, 5.

- Heinrici de Rôtenstein can. Mogunt. familiaris: Heinricus; *cf. Emendanda*.
 mag. Henricus de Throno canon. Pragen. 637. 662, 5. 663, 1. 695, 5. 768, 5. 781, 5.
 Henricus de Aldendorf can. Wormatien. 754, 5.
 Henricus plebanus in Pfulndorf 642. 643, 15. 647, 30. 754, 5.
 Henricus Heinrici Empel presb. vicarius plebani Salzburgen. 768, 5.
 Henricus sacerdos S. Laurentii Colonien. 819, 1.
 Henricus de Alamannia ord. fr. Heremitarum s. August. conventus Basilien. 720, 25.
 Henricus familiaris Heinrici de Rôtenstein can. Mogunt. 677, 10; *cf. Emendanda*.
 Henricus de Schirichsteich cancellarius Bertoldi com. de Marsteten 569, 40.
 Henricus Amator not. 818, 15.
 Henricus de Heynsberg not. curiae Colonien. 819, 5.
 Henricus de Orçono not. comitis Goritiae 438, 10. 439, 20.
 Henricus notarius curiae Salzburgen. 766, 35. 767.
 mag. Henricus de Fulda 659, 20.
 Henricus VII. imp. Roman. 8, 10. 12, 15. 13, 10. 14, 15. 24, 10. 27, 5. 29, 5. 33, 15. 37, 10. 46, 5. 52, 30. 59, 1. 63. 66, 35. 71. 74, 10. 89, 15. 91, 30. 93, 5. 99, 5. 102, 1. 111, 1. 113, 15. 115, 20. 135, 20. 137, 45. 140. 143, 5. 148. 149. 153, 30. 156. 158, 10. 163. 15. 165, 35. 167, 1. 183, 5. 187, 35. 196, 15. 198, 30. 200, 30. 203, 30. 228, 5. 262, 1. 263, 5. 265, 45. 293, 10. 340, 15. 372, 5. 383, 15. 432, 15. 457. 495, 15. 518, 15. 532. 534, 30. 535, 25. 536, 10. 566, 15. 572, 15. 573, 1. 582, 1. 590, 40. 591, 1. 616, 35. 683, 35. 684, 1. 685, 10. 765. 792, 15. filius: Iohannes rex Bohemiae; filia: Beatrix; notarius: Iasus Iohannis de Thedescio.
 Henricus rex Boemiae et Poloniae, dux Karinthiae 19, 25. 44. 74, 5. 89, 10. 90—92. 93, 30. 112, 35. 115, 25. 124, 35. 163, 20. 277, 35. 383, 20. 391. 425. 435, 5. 447, 25. 449, 5. 492, 35. 504, 25. 505. 506, 15. 512, 1. 611. 770, 15. 805, 15. 821, 26; filia 492, 40. uxor: Alhaid von Braunsweik.
 Henricus dux Austriae 3. 26. 30. 72. 310, 35. 328. 383. 414. 456, 25. 480. 481. 482, 30. 484. 497, 35. 509, 5. 520, 45. 521, 25. 522, 5. 523, 15. 541, 30. 542, 15. 543, 25. 567. 568, 5. 608, 35. 609, 35. 802. 828. 829. 848, 35.
 Henricus (I) fil. Stephani com. pal. Rheni dux Bawariae 19, 25. 20. 231, 40. 232, 5. 414, 25. 425, 10. 433, 20. 434, 40. 538, 1. 544, 35. 567, 5. 611, 30.
 Henricus (II) fil. Ottonis regis Hungariae com. pal. Rheni dux Bawariae 19, 25. 20. 68. 231, 40. 425, 10. 433, 20. 434, 40. 492. 544, 35. 567, 5.
 Henricus dux Brunswicen. 638, 1. filius: Ernestus.
 Henricus marchio Brandenburg. et in Landesperg 23, 5. 103, 30. 109, 30. 327, 20. 469, 35. 473, 5. 604, 15. filia: Sophia.
 Henricus iun. marchio Brandenburg. 473, 5.
 Henricus marchio de Hahperg 256.
 Hinricus dominus Magnopolen. 580, 15. 634, 25. 802.
 Heinrich graf von Furstemberg 212, 10.
 Henricus comes Goritiae ac Tyrolis etc. 80, 5. 430, 25. 431. 449, 1. 455, 30. 456, 30; vicarius Coneclani 436. 437; vicarius Tervisii 438. 439. 440, 20. notarius: Henricus de Orçono; scriba: Albertus de Goritia.
 Heinrich son Bertolds graf von Henneberg 485, 30. 565, 35. 686, 30.
 Henricus comes de Hohenstein (Honestein) 573, 40. 602, 10. 686, 30. 791, 15.
 Henricus comes de Nassowe 36. 48. 116, 30. 215. 390, 30. 391, 15. 460, 25. 531.
 Heinrich grave zu Orlemunde 395, 20.
 Heinrich d. a. Ruhegreve 524, 5.
 Heinrich d. j. Rûchgrefe 453, 40. 525, 5.
 Henricus comes de Swartzburg 414, 5. 529, 10. 563, 30. 602, 10. 686, 30. 798, 30. 843, 40.
 Henricus comes de Spanheim 94, 40. 122, 5.
 Henricus comes de Waldekk 468, 10. 571.
 Heinrich graf von Wilnow 609.
 Henricus comes de Woldenberch 638, 1. mater: Hildeburgis.
 Heinrich marschalk von Gozerstete 395, 20.
 Henrich Truchtsetz von Holenstein hofmaister kunig Ludwiges 791, 35. 840.
 Henricus dapifer *idem ac praecedens ut videtur* 659, 20.
 Henricus de Northenberg magister curiae regiae 190, 35. frater: Lupoldus.
 Henricus marschalcus de Pochsberg (Buchsberg) 55. 61. 64, 20. 85, 20. 224.
 Henricus advocatus de Gera 299, 5. 529, 10.
 Henricus senior advocatus de Plawen 299, 5.
 Henricus iunior advocatus de Plawen dictus Râzze 299, 5. 562, 35. 563. 798, 30. 844, 1.
 Heinrich herr von Eberstein 338.
 Henricus de Eisoldesriet 61. 64, 20. 85, 20.
 Henricus de Erenvels 21, 5. 55. 61. 64, 25. 85, 20. 329, 15. 332, 5. 333, 30. 336, 1. 540, 15. 541, 1.
 Heinrich von Volkhenstorf 21, 10.
 Henricus de Lewenberg 116, 35.
 Heinrich d. a. von der Lype (Loipen) 609. 633, 1.
 Heinrich d. j. von der Lype (Loipen) 609. 633, 1.
 Heinrich von Mure 475, 35.
 Henricus de Paulstorf, der Paulstorf von Ruden 21, 5. 541, 1.
 Heinrich der Preisinger (de Preisinger) von Wolntsach 21, 5. 229, 10. 232, 5. 838, 20.
 Heinrich von Rapoltstein 807. sun: Iohannes.
 Heinrich von Rotenberg 402.
 Heinrich sun Eberharts von Schowenberg (Schaumberch) 21, 10. 192, 30.
 Henricus de Schellenberch 706. 707.
 Henricus de Swarzemburg 55. 61. 64, 20. 85, 20.
 Henricus de Smihen 61. 64, 20. 85, 15.
 Heinrich von Waltse (Walsse) 21. 310, 40.
 Heinrich von Wildenstein 21, 5. 229, 15. 232, 1.
 Henricus de Baldove miles 606, 10.
 Henricus de Boltirsheim miles 606, 5.
 Henricus Graylandus dom. 436, 20.
 Henricus de Grunesten miles constabilis Mediolani 587, 15.
 Heinrich von Hohenvels 20, 25.
 Henricus de Hugvicz miles 537, 20.
 Henricus de Ospental 337, 10.
 Henricus Baurus (Paurus) de Popardia miles 295, 10; officatus in Bobardia 225, 35.
 Henricus Pube de Geyspisheim miles 170, 35.
 Heinrich von Salach ritter 343, 10.
 Henrik Schenke ridder 7, 15.
 Henrik von Stavenowe 7, 15.
 Heinrich Waffeler 807, 10.
 Heinrich der Zenger ritter 552, 1.
 Henricus de Surimbac banderarius 309, 15.
 Henricus Vreymannerius 539, 20.
 Henricus fil. Gysonis de Greynde 710, 25.
 Heinrich der Grenstater 552, 5.
 Heinrich von Gumpenberg vitztum 229, 10. 824, 30. 838, 20.
 Henricus de Heistvelt 677, 20.
 Henrici de Loray filius: Perinus.
 Henricus de Lutthinsdorf telonearius 363. 364, 1.
 Heinrich Sæschenhauser 50, 10.
 Hainrich der Saller vitztum ze München 229, 25. 331, 15. 332, 35. 333.
 Heinrich von Winterheim 183, 30. 233, 30.
 Hainrich von Halle ammann ze Ulme 1.
 Heinrich von Kempton 2, 30.
 Henricus de Colonia 363, 40.
 Henricus von der Ecken Frankenförden. 399, 20.

- Henrich von Erfa 395, 20.
 Henricus de Hallis civis Erforden. 278, 35. 279.
 Henrich Hoterman Erforden. 395, 35.
 Henricus Heinrici Prezer de Patavia 767, 20.
 Henricus de Regensburg (Ratspana) Spiren. 364, 10. 380.
 Henricus de Schouwenhorst civis Erforden. 279, 20.
 Henricus Weezil Colonien. 818, 35.
 Henricus: Iohannes.
 de Heistvelt: Henricus.
 de Helderung nobilis 574, 1.
 von Heldrit: Cunrat.
 von Helfenstein grafen: Iohans, Ulrich (I), Ulrich (II).
 Hellechin 47, 15.
 de Hemberg: Pawinus.
 Hemmesbach v. Heimbach.
 Henglediae: Bartholomeus.
 de Henneberg, Hennemberch comites: Bertoldus, Boppo, Heinrich.
 Henning von Bäk 7, 15.
 Henning von Gardiz 7, 15.
 Hentechus Lamberti de Ciprianis de Florentia 569, 40.
 Heon v. Hewen.
 Herbipolis, Herbipolen., Wirtzburg 6, 15; capitel 314. 315, 40; dioecesis 686, 35; negotium electi 317, 35; episcopus 620, 20. 663, 30; kunftiger bischof 316, 20; indices 386, 35; weltlich gericht 483, 25. episcopus: Gotfrid; electus: Wolframus; archidiaconus: Ernestus de Sebech; v. Iudaei.
 Herbordus Rynch de Elmena miles 399, 20.
 Herbordus de Symonig mag. curiae Elizabet reginae Rom. 523, 30.
 Herbslebin 565, 15; de Herversleybin: Theodericus.
 Herde *prope Spiram* 355, 15.
 Herdegus Cunradi de Babenberg cler. not. 642. 643, 20. 647, 35.
 Heremitarum S. Augustini ordo 762, 30; capituli in Munrestad diffinitores 597, 15. vicarius prioris generalis: Henricus; prior provincialis: Hermannus; frater: Henricus de Alamannia; v. *etiam* S. Augustini ordo.
 Heremitarum s. Augustini conventus Basilien. frater: Henricus de Alamannia.
 Heremitarum s. August. prior Constantien. 721, 40. 722, 10.
 Herensheim *Herrnsheim* 683, 35.
 Hermannus ep. Belonvilen., vicarius in pontificalibus archiep. Colonien. 816, 5.
 Hermannus praepos. eccl. Budesinen. 840, 1.
 Hermannus de Perchaim can. Salzburchen. 767, 15.
 mag. Hermannus canon. Frankenvorden. 189, 10.
 Hermannus prior provincialis fr. Heremitarum 597, 15.
 Hermannus capellanus Balduini archiep. Treveren. 123, 1.
 Hermannus de Liechtenberg scolasticus Spyrensis 55; praepos. S. Germani Spiren. 61, 64, 15. 85, 15; cancellarius Ludewici reg. Roman. 190, 30. 363, 5. 364, 1. 366, 35. 367, 5. 527, 30. 540. 638, 10. 773, 35. 775, 1. frater: Albertus Humlo.
 Hermannus de Stocka secretarius Friderici reg. Roman. 527, 1.
 Hermannus dux de Tecke 55. 61. 64, 15. 85, 10.
 Herman grave ze Kastel 190, 30. 508.
 Herman graf von Sälmes 453, 40.
 Hermanus de Baldelk 761, 5.
 Hermann von Haldenberch vitztum von München 21, 5. 277, 35. 308, 5.
 Hermannus de Bacheim 114, 10.
 Hermannus de Bruhsella 380, 10.
 Herman von Kranisfelt 395, 20.
 Hermannus de Lindenhurst de Tremonia 311, 1. filius: Chünradus.
 Herman von Rorbach 229, 10.
 Herman der Sperrer von Scalchen 193, 5.
 Hermannus Calvus Colonien. 818, 35.
 Hermannus Goltacker civis Erforden. 279, 20. 414, 5.
 Armannus de Guelfonibus de Eugubio potest. Tervisii 418, 10. 419; vicarius 420. 421, 10. 422, 10. 438. assessor; Iacobus de Capuclis; notarius: Otto de Portu.
 Herriden 298, 35. 302; Haerrieder: Chunrad.
 .. Herter der elter 265, 35.
 Hertnidus de Wildonia marscalcus Stiriae 382, 10. 418, 35. 419, 15.
 Herwici: Otto.
 Hertwig von Stainichlingen 329, 30.
 Hertwicus de Wunningen miles scultetus Confluentin. 295, 10.
 von Hesseburg: Cunrat.
 Hesso, Hesse, Hezzo: Rudolfus.
 Hest villa 130, 10; terrae passus 447, 10; cf. Esten.
 de Hewen, Heon: Rudolfus.
 Hezzo v. Hesso.
 Hildebrandus de Harthenberg miles 529.
 Hiltprant von Chamer 232, 5.
 Hildeburgis filia Iohannis marschalci 638, 1.
 Hildesemen. episcopus 635, 15; decanus 686, 10.
 Hyrcelin: Iohannes.
 de Hirzenawe advocatia 461, 15.
 Hyrzhorn castr. 416, 15; de H.: Albertus, Conradus Rinch.
 Hirzperch, Hyrsperch grafscheft 320, 35. 330, 20. 475.
 Hovrauf von Seggendorf 4, 10.
 Hohemberg castr. *prope Egram* 542, 20. 543, 5.
 v. Hohemberg graf: Rudolf.
 de Homberg comites: Wernherus (I), Wernher (II).
 Hohenburch castr. 538, 30.
 von Hohenvels: Chunrat d. j., Heinrich.
 Hohenhart 173, 15; de H.: Iohannes.
 de Hohenloch, Holoch: Albertus, Conradus, Krafto, Götfriedus, Ludovicus.
 von der Hohen Rapoltstein: Iohann.
 von Hohenrechberg: Albert.
 de Hohenstein, Honstein comes: Henricus.
 Hoyn: Gobelinus.
 Holderbaumer: Iohan.
 von Hostenstein: Henrich Truchtsetz.
 Hollandiae et Selandiae comitatus, comites 18. 27, 15. 62, 40. 104, 15. 129, 15. 132, 30. 681, 25. 682, 1; Hollandiae (et Hanoniae) comites: Florentius, Iohannes, Wilhelmus.
 Holle: Chunradus.
 Holtmag: Heylmannus.
 Holzsatiae et Stormariae comes: Iohannes.
 fr. Honestus de Papia ord. Praed. inquisitor (Lombardiae superioris) 712, 10. 713, 35.
 Honorius III. papa 733, 20.
 Hörburch castr. 844, 20.
 de Hornuto curatus: Nicolaus.
 Hosalchus de Mimigliano 436, 15.
 Hospitale: S. Iohannis Ierosolimitani.
 Hostaricha v. Austria.
 Hostien. v. Ostien.
 Hoterman: Henrich.
 House: Niwen.
 Howenstein in *Alsatia* 387, 20.
 Ubertus Nota de Mediolano doctor decr. capell. apostol. 713, 45.
 Hugelspach *Hilsbach* 844, 10.
 de Hugharde ecclesia 133, 30.
 Hugo comes Avelini dominus de Bausio, senescallus Provinciae 222.
 Hugo comes de Bucheka 498. 536, 5. 717, 20. 820, 35.
 Hugo de Geroltzecke 212, 30. 213.
 Hugo frater Iohannis de Barbenchon miles 370, 5.
 Hugo de Comeriis miles 88, 15.
 Ugo de Padella banderarius 309, 40.
 Hugo de Smidebürg castren. in *Wiltperg* 504, 5.
 Hugo Hugonis fil. Fulle 549.
 Ugo de Duyno vicarius comitis Goritiae 436, 15. 575, 35. 576, 30.
 Hugolinus ep. Parmen. 713, 40.
 Ugolinus de Sesso potestas Veronen. 339, 15.
 Hugoneti: Stephanus.

Hugutio ep. Novarien. 713, 40.
 Ugutio de Fagiola 207, 35. filii:
 Franciscus, Nerius.
 de Hugvicz: Henricus.
 Hūyn: Sygelo.
 Humiliatorum ordo 762, 30.
 Humlo, Humblo: Albertus.
 von Hunewilre: Wernher.
 Hungariae reges 567, 45. reges:
 Karolus, Otto.
 Hürste villa 375, 35.
 Hurtzvort, Hurtzenvorst 113, 20.
 372, 15.
 Husenarius, Hausnerius, de Husen:
 Heinrichus cler.

I.

Iaccen. diocesis, ecclesia *Jacca* 200, 25.
 221, 10; v. de Guarga.
 Iacelmus de Gralea 88, 10.
 Iacobi: Conradus.
 Iacobini: Albertinus.
 S. Iacobi eccl. Colonien. plebanus
 816, 10.
 S. Iacobi Constantien. monast. ord.
 S. Bened. abbas: Donatus.
 Iacobus card. ep. Portuen. v. Io-
 hannes XXII. papa.
 Iacobus Gayetani (Gayatanus) card.
 diac. S. Georgii ad Velum aureum
 200, 20. 221, 35. 614, 35. 622, 30;
 Iacme Gayeta 624, 15.
 Iacobus de Columpna card. Rom.
 eccl. 199, 15. 219, 25. 222, 5. 223, 1.
 fr. Iacobus ep. Mantuanus 581, 20.
 582, 10. 713, 40.
 Iacobus de Bononia prior Praedica-
 torum Tridentin. 669, 25. 670, 30.
 Iacobus plebanus in Hous, archidia-
 superioris Karinthiae 768, 25.
 Iacobus de Lorche cler. Maguntin.
 dioec. 790, 1.
 Iacobus de Mūmmheim cler. Magun-
 tin. dioec. 790, 1.
 Iacobus rex Aragonum (Arrogonum)
 42, 10. 77, 20. 78, 15. 79, 20. 187, 30.
 196, 10. 197. 198, 20. 199, 25. 200, 25.
 201, 35. 202, 1. 217, 30. 220. 221, 10.
 226. 227, 15. 238, 5. 239, 15. 240.
 241, 20. 255, 15. 267, 25. 268, 40. 284.
 285, 10. 286, 10. 316, 30. 325, 15.
 326, 15. 342, 5. 347, 5. 488, 10. 496.
 558, 10. 559. 560. 577, 40. 578. 614.
 615. 622, 25. 623—628. 651. 772.
 773. 826. 827; filia 826, 25. filius:
 Alfonsus; capellanus: Frederi-
 cus canon. Frisacen.; consilia-
 rius: Vitalis de Villanova; nun-
 tii: Iohannes Burgundi sacrista
 Maioricens.; procurator in Rom.
 curia: Iohannes Luppi archidia-
 de Guarga; scriptor: Dominicus
 de Bescarra.
 Iacob von Luterbach ritler 432, 10.
 Iacob von Wachenheim burgman
 zu Lutern 369.

Iacobus de S. Michaellespurch 436, 15.
 Iacobus de Ponte 371, 1.
 Iacobus Broustant 371, 1.
 Iacob Ebertz 357, 10.
 Iacobus ad Veterem monetam civis
 Oppenheim. 472, 25.
 Iacobus de Cararia capitan. gene-
 ralis Paduae 446, 15. 447, 40. 448, 20.
 Iacobus Milles dom. generalis Laudae
 639.
 Iacobus de Rubeis de Florentia
 potestas Tarvisii 575, 20.
 Iacobus de Ruschonibus de Cumis
 potestas Mediolan. 640, 15.
 Iacobus de Capuclis de Forlivio iudex
 Tervisin. 420, 30.
 Iacobus de Qualiotis iurisper. ambas.
 Papias 640, 15.
 Iacobus Sciarra civ. Roman. 282, 20.
 de Yanna: Bernardus de Mercato.
 Ianua, Ianuen. 223. 339, 35. 367, 30.
 408. 429, 5. 462, 40. 577, 35. 578, 30.
 613, 1. 622, 35. 652. 729, 1. 749, 20.
 826, 40. 827, 1; Ianuen. Gebelini,
 extrinseci 428, 30. 577, 40. 613. 614,
 45. 622, 35. 623, 1. 625. 626. 627, 15;
 Ianuen. fideles imperii 429, 5;
 Ianuen. Guelfi, intrinseci 578, 1.
 613. 614. 615, 20. 623. 625, 15.
 626, 40. 627, 15. 826, 40. archi-
 episcopus: Porchetus.
 Iasus fil. Iohannis Theotonici (de
 Thedesco) iudicis not. 569.
 der Yder nemus *Idarwald* 225, 15.
 Iæklinus Iudaeus de Rötweil 702, 30.
 de Iemblaco: Iohannes Alardi.
 Ierusalem rex v. Sicilia.
 Ierosolimitani: S. Iohannis Hospitale.
 Ieuta abbatisa in Quedelburg 603, 40.
 Ildebrandini marchionis Esten. filii:
 Raynaldus, Opizo.
 Ilerda 79, 15. 80, 30. 197. 198, 15. 199.
 201, 10. 317, 40. 318, 40. 347, 40.
 de la Ylla: Iordan.
 . . de Ilmene civis Erforden. 279, 20;
 de Ilmene: Ludewicus.
 Immense *prope Küssnacht* 73, 20.
 Ymolese Florent. dyoc. not. 178.
 Ynden. v. S. Cornelii.
 Indulgentiarum: S. Mariae.
 Ingerannus, Engerranus, Enguer-
 rand de Maregny 9. 10, 20. 47, 40.
 223, 15.
 Ingelheim, Ingelnheim dorfer 595, 5;
 utrumque 184, 10. 185, 1. 186. 194.
 de Inghilen: Iohannes.
 Ingolstat 219, 20. 258, 30. 259, 5. 260,
 5. 288. 319, 35. 561, 30. 568, 30. 570,
 15. 832, 1.
 Innocentius IV. papa 733, 20. 739, 30.
 741, 15.
 Innocentius V. papa 733. 739, 30.
 Insula Dei *Wageningen* 113; socie-
 tas 372, 15.

Intal 425, 30.
 Io. Ni. scriptor papalis 788, 20.
 Ioffridus, Schöfridus comes de Li-
 ninge 85, 10. 174. 190, 30. 454, 35.
 Ioffridus com. de Lingneces iunior
 225, 25.
 Schoffirt von Morsbach 525, 5.
 Iohanna fil. Wilhelmi comitis Hol-
 landiae 600, 25.
 de Iohanne: Folletus Avansii.
 S. Iohannis Baptistae eccl. Colonien.
 plebanus 816, 10.
 S. Iohannis super curiam eccl. Colo-
 nien. plebanus 816, 10.
 S. Iohannis Ierosolimitani Hospitalis
 ordo 762, 30. magn. praeceptor
 per Alamaniam: Albertus de
 Swartzburg.
 S. Iohannis Ierosolimitani Hospitalis
 domus Treveren. frater: Wern-
 herus de Wintrich.
 Iohannes XXII. papa 312, 10. 340.
 367. 399, 15. 446, 25. 462. 464—467.
 469, 10. 495. 511. 518—522. 523, 10.
 535. 551. 557. 558, 25. 559. 560.
 582, 10. 607, 30. 612—615. 616, 30.
 621. 622. 635. 637, 5. 652—655.
 660. 661, 30. 663—666. 670. 671.
 676, 10. 686—691. 693—701. 703.
 705—711. 712, 15. 713, 40. 715. 721.
 722. 723, 40. 732sq. 745sq. 752, 30.
 756—763. 767, 1. 768. 778. 790.
 794, 35. 799, 25. 802, 35. 803, 20.
 804—806. 810, 5. 812—814. 816.
 817. 818, 5. 819—824. 826. 827.
 838. 839. 841—843. 845—847.
 850. 851; Iacobus card. ep. Por-
 tuen. 200, 1. 312, 40; nomina cur-
 sorum 665; nomina nepotum 668,
 15. germanus: Petrus; auditor
 sacri palatii: Stephanus Hugoneti;
 camerarii: Arnaldus de Petrilia
 archipresb. de Plainhaco, Gas-
 bertus archiep. Arelaten.; capel-
 lani: Stephanus Hugoneti, Gi-
 selbertus decan. eccl. Brixinen.,
 Ubertus Nota; scriptor: Ber-
 nardus de S. Speria; thesaura-
 rius: Ademarius ep. Massilien.
 Iohannes archiep. Bremen. 520, 35.
 Iohannes ep. Argentin. 26, 30. 28.
 29. 30, 35. 32. 33, 1. 37, 35. 38, 20.
 212, 25. 213. 337, 30. 338. 387, 5.
 389, 30. 484, 40. 485, 15. 663, 35. 703.
 704. 705, 5. 715, 10. 754. 755. 757,
 40. 758, 15. 759, 10. 796, 5. 806. 807,
 40. 808, 10. 809. 831, 25; vitztum zu
 Strassburg 807, 10; schultheiss v.
 Kestenholtz.
 Iohannes ep. Brandeburgen. 834, 30.
 Iohannes ep. Frisingen. 663, 35. 716, 20.
 Iohannes ep. Olomucen. 471, 35.
 Iohannes ep. Pragen. 5, 40. 45, 1.
 Iohannes Luppi archidia- de Guarga
 in dioc. Iaccen., procurator in Rom.
 curia 200, 25. 221, 10. 240, 15.
 Iohannes de Nassowe praepos. S. Flo-
 rini in Confluentia 114, 5.
 Iohannes de Cleve decan. et archi-
 dia- Colonien. 816, 5.

- Iohannes decanus maioris eccl. Constantien. 721, 40. 722, 10.
- Iohannes de Sowenhem scolasticus Bunnan. 116, 35.
- Iohannes de Bunna canon. Bunnan. domus 123, 35. 125, 15; decanus Bunnan. 814, 5.
- Iohannes de Verona phisic., domesticus ducum Austriae, canon. Meten. 273, 35. 274, 10. 303, 35. 304, 1. 305, 5.
- Iohannes de Lithmete can. Sosatien. 691, 15.
- Iohannes Bertaudi can. Treveren. 846. 847, 10.
- Iohannes vicarius eccl. (maioris) Colonien. 818, 25.
- Iohannes viceplebanus S. Mariae Vallis Flemarum 673, 5.
- Iohannes Burgundi sacrista Maioricens., nuntius Iacobi regis Aragonum 223, 25.
- Iohannes Alardi de Iemblaco presb. dioc. Leodien. 812, 20.
- Iohannes sacerdos S. Caeciliae Colonien. 819, 5.
- Iohannes sacerdos Colonien. sororius Gerlaci 819, 5.
- fr. Iohannes de Rorbach lector Bunnan. 823, 40.
- mag. Iohannes Pfefferchardi doctor decr., capellan. papae 761, 5. 845, 30.
- Iohannes cappellan Heinrichs apt von Usserstale 551, 35. 552, 1.
- Iohannes de Amelio rector ducatus Spoletani 620, 15.
- Iohannes de Bunna camerarius (archiepiscopi Colonien.) 76, 20.
- Iohannes Etterlani de Constantia clericus nuntius episcopi Constantien. 622, 1. 820, 35; *cf. infra* Iohannes de Constantia.
- Iohannes Rinegger mag. curiae ep. Constantien. 721, 30.
- mag. Iohannes secretarius archiep. Moguntini 800, 20.
- Iohannes Bonardi not. 88, 20.
- Iohannes Gerlaci dictus Certamen de Spira not. 95, 1. 122, 5. 123, 25. 124, 125.
- Iohannes de Maunico not. Tervisin. 421, 25.
- Iohannes de Spiere cler. Tornacen. not. 125.
- Iohannes Thomasii de Sturletis de Bononia not. 569, 40.
- Iohannes not. com. palatini de Alehat 673, 20.
- Iohannes not. curiae ducis Sleziae 537, 30.
- Iohannes de Constantia cursor Friderici reg. Rom. 221, 15. 284, 35; Iohan correu 255, 10; *cf. supra* Iohannes Etterlani de Constantia cler.
- Iohannes rex Boemiae et Poloniae, vicarius generalis citra montes, comes Lucemburgen. 5, 40. 11, 40. 13, 5. 14, 25. 15, 25. 16, 20. 17, 30. 37, 10. 58, 40. 59, 1. 63. 66—68. 69, 10. 84. 85, 30. 86, 5. 94. 95, 20. 96. 97, 15. 98. 99. 101, 20. 104, 35. 107, 30. 109, 25. 118, 40. 121, 25. 122, 20. 153, 10. 154, 35. 157—159. 163, 30. 183, 10. 230, 10. 261, 40. 272, 5. 286. 289, 35. 294, 35. 295, 10. 296, 10. 301. 307, 30. 329, 45. 330, 1. 348, 15. 349. 350. 351, 5. 352. 353, 10. 355, 5. 357, 35. 359, 30. 383. 450, 35. 452. 471, 30. 472, 5. 474, 40. 488, 25. 492. 529, 35. 530. 531, 40. 532, 1. 541—545. 564, 10. 567, 5. 577, 30. 608, 30. 609. 611, 35. 626, 15. 627. 628, 25. 632. 633. 634, 5. 666. 667. 668, 30. 756, 40. 778, 20. 795, 35. 846, 35; tochter 563, 20. soror: Maria; filius: Wenczlaus; filia: Margareta; cancellarius: mag. Conradus; consiliarii: Petrus archiep. Mogunt., Bertoldus comes de Hennemberch.
- Iohannes dux Lutringiae et Brabantiae 66, 15. 157, 35. 627, 40. 666, 35. 668, 25; filia: 627. 40.
- Iohannes (I) senior dux Saxoniae etc. 6, 25. 7. 94. 95, 20. 96. 97. 98, 40. 99. 101, 20. 104. 105, 1. 109, 30. 121, 30. 122, 20. 301, 15. 473, 40.
- Iohannes (II) dux Saxoniae 7.
- Iohannes Superantius dux Venetiarum 440, 15. 539, 15. 590, 5.
- Iohannes marchio Brandenburg. 8, 5. 17. 39, 10. 70, 35. 109, 5. 484, 30.
- Iohan lantgraf von Nidern Elsazze 808, 10.
- Iohannes lantgravius Hassiae 53. 138, 40. 139, 1. 571, 40. 572, 1.
- Iohann graf zu Furstenberch 777, 40.
- Iohannes Henricus comes Goritiae et Tirolis 575. 576. vicarius in Tervisio: Ugo de Duyno.
- Iohannes comes de Habisburch 255. 256, 1. 489.
- Iohans sun Ulriches graven von Helfenstein 245. 482. 546, 35. 795, 20. 838, 20; advocatus provincialis 629.
- Iohannes fil. Florentii comes Hollandiae 681, 20.
- Iohannes comes Holzsatiae et Stormariae 594, 30.
- Iohannes comes de Nassowe 28, 15. 35, 20. 36. 37, 35. 123, 40. 125, 20. 215. 390. 391, 15. 441, 5. 442, 40. 460, 25. 529, 30. 531.
- Iohannes comes de Seyn 531. filius: Gotfridus.
- Iohannes comes de Spanheim 28, 15. 29, 10. 35, 20. 36, 40. 37, 35. 48, 15. 63, 5. 73, 5. 76, 35. 94, 40. 116, 30. 122, 5. 127, 10. 128, 5. 360, 5. 390. 391, 15. 400, 1. 401. 462, 5; et dominus de Starkenberch 70, 5. 131. 165, 30. 225, 20. 234, 35; herre zu Crucenache 529, 30. 531.
- Iohans graf von Sülmes 453, 40.
- Iohannes Dalphinus (Delfini) Vienen. et comes Albonen. etc. 87, 15. 88. 223, 15.
- Iohan Wildegrefe von Dune 453, 40. 529, 35. 531, 25.
- Iohannes comes de Woldenberghe 403, 5.
- Iohans von Arberg herre ze Vallensis, lantvogt ze Underwalden etc. 615, 30.
- Iohannes de Hanonia dominus de Bellomonte (Beamunt), frater Wilhelmi comitis Hollandiae 130, 30; vicarius generalis imperii per Ytaliam 178. 179. 181, 25. 291, 40. 399, 35.
- Iohannes de Brunshorn miles 17, 15. 94, 40. 166, 10. 235, 1. 295, 10. 363, 25.
- Ians von Chlingenberch 21, 15.
- Iohannes de Dollendorp 116, 35.
- Iohannes (I) de Lychtenberg 107, 15. 212, 25. 213. filius: Iohannes.
- Iohannes (II) de Lichtenberg fil. Iohannis (I) 206. 212, 30. 213.
- Iohannes fil. Anselmi de Rapoltstein von der Hohen Rapoltstein 206. 212, 30. 213. 806. 807. 809.
- Iohannes fil. Heinrichi de Rapoltstein in inferiori villa 212, 30. 213. 795, 20. 807.
- Iohannes dominus de Ryferscheyt 114, 1.
- Iohannes de Turri 533, 25. 534, 15. frater: Albertus.
- Iohannes de Wartemberg 94, 40.
- Iohan her von Westerburch 454.
- Iohannes dapifer de Dyezzenhoven magister curiae Friderici reg. Roman. 310, 40. 523, 25.
- Iohannes, dapifer de Waltburg 21, 15.
- Iohannes de Barbenchon miles 370, 5. frater: Hugo.
- Iohannes de Basecles 371, 1.
- Iohannes Biernier balivus Hanonien. 181, 30.
- Iohannes de Gaillon miles 343, 25.
- Iohannes de Harthenberg miles 529.
- Iohans von Rechberch ritter 433, 1.
- Iohannes Sausset de Boussoit miles 133, 5.
- Iohannes Sekelonis de Tepelwoda miles 537, 30.
- Iohannes de Varenis miles 343, 30. 397, 15.
- Iohannes Wegeste de Cedelicz miles 537, 30.
- Iohannes de Ayes banderarius 309, 20.
- Iohannes de Amaz banderarius 309, 20.
- Iohannes de Inghilen banderarius 309, 35.
- Iohannes Iudaeus banderarius 309, 15.
- Iohannes de Vico banderarius 309, 20.
- Iohans von Bernhusen 265, 35. 277, 15. 291. bruder: Wolfram.
- Iohannes de Cale 677, 15.
- Iohannes Caufechere 181, 30.
- Iohannes Dedour 292, 10.
- Iohans Flieger 315, 40.
- Iohannes de Halen 112, 25.
- Iohannes de Hohenhart 190, 35.

- Iohannes fil. Alberti de Ödendorf 677, 20.
 Iohannes de Sarn 677, 20.
 Iohans von dem Stainhus d. a. vogt von Newenstat 329, 30.
 Iohannes de Truille 371, 1.
 Iohannis marschalci filia: Hildegis.
 Iohannes scultetus Columbarien. 211, 25.
 Iohannes de Beyene civis Colonien. 397, 30. 398, 45. 399.
 Iohannes Kanter Colonien. 818, 35. 819, 5.
 Iohannes Chöch Franchenfurten. 702, 5.
 Iohannes de Kolleda civis Erforden. 279, 20.
 Iohannes de Crele Colonien. 818, 35. 819, 5.
 Iohannes Grin Colonien. 818, 35. 819, 5.
 Iohannes Hartungi de Salzburga 767, 30.
 Iohannes Hyrcelin Colonien. 818, 40.
 Iohan Holderbaumer burger von Wormiz 183, 35. 233, 10. 234, 1. 357, 10.
 Iohannes de Myrwilre Colonien. 818, 35.
 Iohannes Moyses Colonien. 818, 25. 819, 5.
 Iohannes de Pyropo Adae 818, 15.
 Iohannes de Vicecomitibus 711, 20. 712, 15. 721.
 Iohannes Pancera de Regio potest. Laudae 587, 20.
 mag. Iohannes le Carpentier 371, 1.
 Iohannes de Vinstinga mag. iurisper. 94, 45.
 Iohannes de Lavazola iudex 418, 20. 420. 436, 20.
 Iohannes Marxilli de Partinipeo iudex antianorum Paduae 449, 20.
 Iohannis Theotonici (de Thedesco) iudicis filius: Iasus.
 Iohannes a Lettis Veronen. ambasiator Frederici reg. Roman. 393, 10.
 Iohannes Tebaldi de Viguntia miles Paduan. 446, 15. 499, 1.
 Iohannis Bonapartis: Iohannis.
 Iohannes de Campo S. Petri Paduan. 499, 5.
 Iohannes Iohannis Bonapartis 161, 20.
 Iohannes Maçorentus 673, 5.
 Iohannis Rubei: Petrus.
 Iohanninus de S., procurator Bertoldi com. de Niffen 641, 20.
 Iohannis: Petrus.
 Iordan de la Ylla 623, 40.
 Iordanus de Burgelstein miles 469, 1.
 Iordanus fil. Agapiti de Columpna civ. Roman. 282, 20.
 de Ippelindorp: Daniel.
 Irinch von Kemenate kneht 193, 5.
 Irsuti comites, Ruhegreven, Röchgreven: Conrad (d. a.), Conrad (d. j.), Ebcelin, Georius, Heinrich d. a., Heinrich d. j.
 Isara *Isère* 248. 249. 252, 30.
 de Isemburch, Ysemburch, Usemburch, Eysenburch dominus 363, 35; de I.: Luther (Lutter), Theodericus.
 Iser *Isar* v. Rayn.
 Ismaning dorf 441.
 in Isnina abbas *Isny* 676, 5.
 Ytalia, Italia 13, 15. 77, 40. 161, 1. 167, 1. 179. 208, 1. 222, 10. 242, 15. 292, 15. 303. 304. 306. 308, 30. 340, 20. 408, 20. 428. 462, 30. 577. 608, 5. 617, 20. 626, 25. 628. 643, 45. 646, 1. 656, 25. 658, 15. 715, 15. 723, 40. 724, 15. 727, 15. 728, 20. 729, 30. 732, 5. 742, 15. 745. 748, 5. 750, 5. 752, 10. 757, 15. 764, 15. 766, 1. 780, 10. 792, 30. 827, 5. 835, 20; archicancellariae termini 24, 25; pars imperialis 578, 20; Itala tellus 304, 35; Italici cardinales v. Romana ecclesia; in Ytalia marchio v. Sabaudiae comes; vicarius generalis v. Romanum imperium.
 Iudaei 738, 30. 739; Iudaicus error 738, 20. 739.
 Iudaei Alamaniae 615, 15.
 Iudaei, Juden (Germaniae, Romani imperii) 52, 25. 183, 10. 191, 1. 193, 35. 262, 15. 272, 30. 277, 15. 281. 282. 291. 481, 30. 528. 794, 5.
 Iudaei in Kayserlütter 543, 30.
 Juden in Colmar 755, 1.
 Juden zu Kostentz 328.
 Juden in Eger etc. 542, 20.
 Juden zu Ezzelingen 277, 15. 291.
 Juden zu Vylinge 778, 1.
 Iudaei in Frankenfurt 27, 40. 53, 15. 138, 35. 187, 15. 194. 195, 1.
 Iudaeorum Fuldensium nomina 574.
 Iudaei Gamundiae 247, 15.
 Iudaei in Hagenowe 191, 35. 209, 10.
 Juden zu Hall 320, 10.
 Iudaei in Heilprunnen 297.
 Iudaei in Herbipoli 71, 15. 832, 25.
 Iudaei Nördlingen. 844, 35.
 Iudaei in Northusen 601, 10.
 Iudaei in Odernheim 186, 30. 194, 1.
 Iudaei in Oppenheim 170. 186, 30. 187, 15. 194, 1.
 Iudaei Ratisponen. 598, 5.
 Iudaeus de Rötweil: Iæklinus.
 Iudaei in Sinzehe 319, 30.
 Iudaei Spiren. 176, 30. 187, 15. 378, 35.
 Iudaeorum Tremoniensem advocatia 346, 15.
 Iudaei dioc. Treveren. 59, 10. 150, 5; Iudaei archiep. Treveren. 294, 40.
 Juden von Überlingen 281. 282.
 Iudaei Ulmen. 844, 35.
 Iudaei in Wepflaren 460, 30.
 Iudaei in Wormatia 187, 15.
 Iudaeus: Abraham, Iohannes.
 Jude v. Heyn von Slatheym.
 Judeman, Judman: Albertus.
 Judemburk, Iudenburgum 414, 35. 450, 20. 455, 40. 504, 35. 506.
 Iudicaria (dioec. Tridentin.) 672, 20.
 Iuliacum, Gulege, Iuliche, Iuliacen. comitatus 600, 30; comitis terra 114, 35; Iuliacensis parentela 126, 5. comites: Gerardus, Willelmus; troissesse: Gerart von Endilsdorf; de Iuliaco: Godefridus.
 Iulianus de Algixii vicarius potestatis Laudae 639, 10.
 Iulioti: G.
 Iungo de Frideberg 399, 20.
 ad Iuvenem abam: Ortlibus.
 S. Iuventii Papien. praepositus: Nicolinus.
- L.**
- L. Verul. scriptor papalis 663, 20.
 Lagarina vallis (dioec. Tridentin.) 672, 20.
 Laynstein, Loinstein, Lonstein teloneum 52, 5. 137, 20. 412. burgravius: Fridericus (de Schonemburg).
 Lambekini: Petri.
 Lamberti: Henbechus.
 de Lambertis: Albertinus.
 Lamparten v. Lombardia.
 Lana, Lona, Loene fl. *Lahn* 30, 15. 225, 15. 503.
 Lantsperg *Landsberg in Bavaria* 273, 20.
 Landesberg, Landisberg *Landsberg in Marchia* 580, 15. 675, 5; in Lantsperch principatus et marchia 473, 1; marchiones v. Brandenburg.
 de Lantsperg: Egnolfus.
 de Landescrone: Gerardus.
 de Lando: Vervisius.
 Landowe, Landaw 28, 15. 35, 25. 214. 377. 471, 20. 551, 30.
 von Landstein: Wilhelm.
 Landus Altemanni not. 439, 25.
 fr. Lafranchus abb. S. Salvatoris (Papien.) 713, 45.
 Lanfrancus de Brodariis de Volterris 271, 1.
 von Langelo: Kirstan.
 Langen villa *prope Frankfurt a. M.* 375, 35.
 Lantshüt 243, 40. 434, 35. 435, 30.
 de Lapide: Heinricus, Petrus, Ulricus; cf. von dem Steyn.
 Lare *Lohr in Württ.* 561, 25.
 Lauda, Laudan. 639. 728, 25. 749, 5; nomina civium 639, 5. ambasiatores: Bergondius de Vistarino, Gratus de Pelato; domini generales: Iacobus Milles, Suzo de Vistarino; episcopus: Leo; notarius: Mafietus Broda; potestates: Iohannes Pancera de Regio; Roffinus Tetonus; syndicus: Vescovinus de Vescovis.

- S. Laurentii eccl. Colonien. plebanus 816, 10. sacerdos: Hermannus.
 S. Laurentii eccl. Erforden. plebanus 279.
 Lavantin., Laventinen. episcopus: Dietricus.
 de Lavazola: Iohannes.
 Leberahe *Leberau* 512, 25.
 de Lebreto: Nemanu.
 Lechenich 111, 25.
 de Legibus: Nicolaus.
 Lendenaria 447, 10. 630, 25. 837, 5.
 de L.: Cato.
 Lengenvelt 330, 15. 334, 35; gericht 334, 35. 335, 5; vitztumampt 230, 40. 231, 5. 329, 20. 333, 40. 334, 30. 335.
 de Lengsdorp; Daniel.
 Lentzensperg 20, 40.
 fr. Leo ep. Laudon. 713, 40.
 Leo can. et pleban. eccl. parroch. Salzburgen. 767. socius: Georius Georii de Michelsteten; vicarius: Heinrichus Heinrichi Empel.
 Leo de Regio miles magister rationalis magnae curiae Roberti reg. Siciliae. etc. 468, 35. 469.
 Leodium, Leodien. 718, 1; praebenda (regalis) 59, 35. 151, 1; praepositura 24, 45. episcopus: Adolfus; archidiaconus: Engelbertus Franzeis; dioec. presbiter: Iohannes Alardi.
 Leonardus de Crusniga consul Conclani 436, 35.
 de Leonstein: Emericus.
 a Lettis: Iohannes.
 de Leutemberg, Leukemberg, Liutemberg, Liukemberg, Lukemberg (Lwkemberg), Luchtenberg, Lütemberg lantgravius: Ulrichus.
 Laeutershausen marcht 423. 424, 15.
 Læutwinus Gameraeti scolasticus Ratisponen. 537, 35.
 de Levedale: Rogerus.
 de Lewenberg: Henricus.
 de Lewenstein: Wolframus.
 Levenwalde 580, 15.
 Libanorii: Baxalerius.
 Liebhart von Nansheim 229, 15.
 Lichtenberg in *Marchia* 848, 30.
 de Lichtenberg: Albertus Humlo, Hermannus.
 de Lichtenberg, Lychtenberg: Iohannes (I), Iohannes (II).
 von Liechtenberg: Cünrat, Hanemannus.
 von Liechtenberch: Ekge, Etich.
 de Liechtenstein: Otto, Rudolfus.
 von Lierhein: Cünrat.
 Lille 47, 25; cf. de la Ylla.
 Limae: Vallis.
 de Lympen: Chünradus.
 Lympurgia v. Lutrungiae duces.
 Limpurch schenche: Friderich.
 Lintburg *Limburg a. d. Lahn* 30, 10.
 de Lympurch, Lintburch dominus: Gerlacus.
 Lyncia v. Lintza.
 Lindelwach *Lindelbach* 683, 35.
 Lindenvels, Lindinvelz castr. 54, 30. 56, 40. 136, 10. 185, 25. 229, 40. 230, 5. 234, 15. 329. 365. 606, 30. 648, 15 et 649 (Lindenvens).
 de Lindenhurst, Lindhorst: Cunradus, Hermannus.
 de Lindowe nobiles 574, 1; von Lindawe: Woldemar marggreve zu Brandenburg.
 Lindaugium, Lindow 676, 20; officium monetae 228, 25. civis: Winmannus.
 de Linea, Line dominus: Fastredus.
 Liningen, Linigin, Lingnegas der von 510, 10. comites: Ioffridus, Ioffridus iunior.
 Lintburch v. Lympurch.
 Lintza, Lyncia 42, 5. 78, 5; mütte 477, 30. 478, 15.
 von der Lype, Loipen: Heinrich d. a., Heinrich d. j.
 de Lippia dominus: Symon.
 Lippus de Florentia cursor papae 665.
 Lysolphi eccl. Colonien. plebanus 816, 10.
 de Lithmete: Iohannes.
 Liukemberg, Lintenberg v. Leutemberg.
 S. Ludgerien 73, 20.
 Lutherus, Lutter de Isemburch (Eysenburch) 390, 30. 391, 15. 454, 1. 460, 25. 701.
 Lutoldus archidiaconus. Nisicen. 840, 1.
 Ludolfus cler. comitis Hannoniae 651, 10.
 Ludolfus comes de Woldenberghe 403, 5.
 Ludolfus de Smideburch castren. in Oppenheim 598, 25.
 Liupoldus, Lupollus, Leopollus, Leupolt, Lipoldus, Lipaldus dux Austriae et Stiriae etc. 1—3. 14, 25. 22—36. 42, 1. 44, 20. 46, 20. 66. 71, 30. 73. 74, 40. 76. 85, 1. 158. 212, 10. 238, 25. 241. 244, 35. 265, 20. 268, 5. 269, 20. 278. 328. 339, 20. 383. 387. 389, 30. 394. 395. 424, 30. 425, 1. 432, 35. 456, 25. 477, 35. 478. 479, 30. 480—482. 484. 488, 35. 496, 15. 497, 35. 507. 509, 1. 526, 20. 528, 35. 545, 40. 547, 1. 566, 35. 568, 5. 584, 35. 585, 35. 586, 1. 608, 30. 611. 612. 631. 632, 1. 659, 35. 669. 719. 754. 761. 772, 40. 773. 792—795. 800, 10. 801, 25. 804, 25. 805, 5. 806—809. 820, 25. 822, 10. 823. 827, 20. 828. 829. 831. 845. 847, 35. 848. 849, 40. 850, 5; ambasiatores 651, 35. sponsa: Katerina: familiaris: Albertus; phisicus: Iohannes de Verona.
 Lupoldus de Northenberg magister coquinae regiae 190, 35.
 Lupolt schültheiz von Heiligprunnen 528, 1.
 Liventinae vallis advocatia 336.
 de Lizana (dioec. Tridentin.) archipresbiter 672, 20.
 Lobbede, Lobeth telon. *Lobith in Gelria* 113, 15. 372, 10.
 Loene v. Lona.
 Loynstein v. Laynstein.
 Loipe v. Lype.
 Lombardia, Lumbardia, Lamparten, Lambarten, Lombardi 177, 1. 180. 255, 5. 339, 30. 446, 5. 462, 25. 463. 468, 30. 508, 15. 509. 517, 25. 521. 523, 20. 527, 5. 533. 536, 10. 551, 10. 569, 5. 577. 578, 1. 613, 30. 615. 653, 25. 709, 5. 711. 724, 15. 745, 30. 799, 35. 835, 15; imperii devoti 429, 5; liga, pars Gibillina 496; liga, pars Guelfa 496; magnates 640, 20. legatus: Bertrandus card. presb. S. Marcelli; societatis fidelium imperii rector: Canisgrandis de Scala; Lombardiae et Tusciae vicarius: Robertus rex Siciliae; Roberti regis Siciliae vicarius: Philippus comes Cenoanen.; Lombardiae superioris inquisitores: fr. Barnabas, fr. Honestus de Papia; v. Praedicatores.
 Lampartisches gebirge 278, 15.
 Lombardus: Walewanus.
 Lona v. Lana.
 Longiatis Theotonici partes 672, 20.
 de Loray: Henricus, Perinus.
 Lorch, Lors 53, 45. 56; abbatia 54, 30. 56, 40. 136, 15; de Lorche: Iacobus.
 do Lore: Aloysus.
 de Los, Lossensis comes: Arnoldus.
 Lottarius rex Roman. 731, 10. 751, 5.
 Lubek, Lybek, Lubicen. 404. 473, 40. 487, 5. 497, 15. 522, 35. 593, 5. 651, 10. 682, 30. 774, 25. 790, 15; denarii 774, 30.
 Luca, Lucha 458, 20. 460, 15. 628, 10. 729, 10. 749, 25. 765, 10; Lucan. dioec. 207, 40. 766, 5; apud Lucam vicaria 459, 10; vicariatus 764, 20; de Luca: Castrucci de Antelminellis.
 Lucas card. diac. S. Mariae in Via lata 199, 15.
 Luchas scriptor papalis 788, 20.
 Lukemberg v. Leutemberg.
 Lucemburgen., Lützelburg. comitatus 16, 25. 294, 35. 352, 35. 452, 15. comes: Iohannes rex Boemiae.
 ze Lucerne probst: Mathias von Büchege (archiep. Maguntin.).
 Luchardis filia Eberhardi de Bruberg 376, 5.
 Luchinus de Vicecomitibus 711, 20. 712, 15. 721. 814. 816, 40. 817, 20. 833, 30. 839, 1.
 Luchtenberg v. Leutemberg.
 de Ludelscheyt: Georgius.
 Ludembach *Laudenbach* villa 54, 15.
 Ludesdorp, Ludensdorf, Ludistorp *Leutesdorf* teloneum 25, 15. 81, 25. 82. 109, 1 (Luderstopp). 135, 30. 297, 35; de L.: Henricus.

- Ludewicus ep. Monasterien. 27, 40. 443. 444. 445, 20. 682, 30.
- Ludowicus Chatzpech capellan. et camerar. archiep. Salzburgen. 768, 15.
- Ludwicus de Kansme not. 95, 1. 123, 1.
- Ludovicus X. rex Franciae et Nav. 223. 275, 10. 276, 5; nuntii 222, 25.
- Ludowicus dux Bawariae, com. palat. Reni 10, 40. 11, 1. 19. 20. 22, 10. 48, 25. 50—71. 80, 40. 81—84. 95—98. 101. 102. 103, 35. 109, 35. 162, 1. 163, 30. 164, 35. 167. 172, 30. 210. 211, 5. 212. 213. 218. 239, 25. 245, 35. 259, 35. 274. 278, 10. 299, 35. 300, 25. 374, 25. 381, 30. 390, 30. 395, 1. 402. 414, 20. 424, 40. 479, 5. 480, 1. 481. 482, 35. 486. 488, 40. 497, 35. 498, 1. 509, 10. 546, 1. 559. 560, 10. 567, 5. 621, 5. 631. 653. 654. 659, 35. 661, 30. 754. 755, 10. 796, 5. 799. 801, 30. 802, 10. 805, 5. 806, 35. 808—811. 812, 15. 813. 814. 818, 1. 819, 20. 820—822. 823, 5. 827—829. 831. 833. 834. 839. 842, 5. 845, 20. 846, 10. 847. 849; in regem Rom. electus 104, 15. 105, 20. 106. 107. 110, 10. 111. 115, 30. 116, 1. 121. 122, 25. 124. 125, 40. 235. 236. 464, 35. 465, 30. 535, 35. 557, 15. 617. 618. 626, 10. 627. 635, 25. 652, 15. 662. 663, 30. 665—668. 686, 15. 690, 15. 691, 30. 693, 30. 694. 695. 699, 25. 700, 15. 703—705. 707, 30. 708, 40. 709. 713, 10. 715, 15. 717. 756, 15. 757. 758, 20. 759, 5. 760. 762, 35. 768—770. 779—781. 784,—786. 788. 789, 20. 790, 1. 805, 25. 812, 35; discorditer electus 816, 35. 817, 1. 825, 35. 838, 40. 841, 10; olim electus 804, 10; quondam electus 812, 15; rex Roman. 104 sqq. *passim*; Bavarus 222, 5. (223, 35.) 488, 25; dux Bawariae 792. 793. 794, 25; der von Peyern 485, 35; Loys de Bauera 624, 10; nomina secretariorum 636, 35. 637, 1. vater: Ludwig d. e. hertzog von Baiern; uxores: Beatrix, Margareta; filius: Lodewicus marchio Brandeburgen.; tochter: Mechthild; cancellarius imper. aulae: Hermannus de Lichtenberg; capellani: Fridericus Glait, Marquardus abb. S. Udalrici; clericus: Henricus Husenarius; familiaris: mag. Ulrichus Wildonis; magister coquinae: Lupoldus de Northenberg; hofmaister: Henrich Truchtsetz von Holenstein; magister curiae: Henricus de Northenberg; marschaleus superior in Bawaria: Albertus; prothonotarius: mag. Ulrichus; secretarii: Bertoldus comes de Hennenberch, Henricus abb. Fulden.
- Ludwig d. e. hertzog v. Baiern 442, 10.
- Ludewicus fil. Ottonis ducis de Luneburg 346, 35. 347, 1.
- Ludwicus dux de Tecke 55. 61. 64, 15. 85, 10. 190, 30.
- Lodewicus marchio Brandeburgensis 579, 25. 592. 593. 594, 20. 602, 35. 603, 15. 605. 627, 40. 635, 25. 675, 10. 678, 15. 679, 30. 685. 727, 5. 748, 1. 776. 777. 790, 15. 796, 35. 797, 15. 830.
- Loys de Clarmont 624, 1.
- Ludovicus comes Ebroicensis 10, 10.
- Ludowicus comes Flandriae 682, 15.
- Ludovicus comes Nivernensis 14, 25. 46, 40. 47.
- Ludowicus comes de Otingen 190, 30. 245, 40. 246, 1. 260, 1. 271, 15. 320, 20. 432, 30. 433, 10. 545, 40. 844; ritter und ratgeben 433.
- Ludowicus de Hohenloch (Holoch) 548. 659, 20. 683. 838, 20.
- Lüdwich von Eybe ritter 343, 10.
- Ludewicus de Ilmene civis Erforden. 529, 10.
- Lugdunum, Lucdunum 222, 30. 312, 30. 313, 45. 652, 10. monasterium: Praedicatorum.
- Lulli: Petrus.
- de Luneburg duces: Ludewicus, Otto.
- Lunen. dioec. 764, 20. 766, 5.
- Lunigiana 458, 25. 764, 20; vicaria, provincia 161.
- Lüntza *Lienz* 458, 40.
- Lupphenburg 167, 40.
- S. Lupi eccl. Colonien. plebanus 816, 10.
- Luppi: Iohannes.
- de Lupo: Gerhardus.
- Lusatia 604, 30; archidyaconatus 839, 35. dominus: Woldemarus marchio Brandeburgen.
- Lüttemberg v. Leutemberg.
- Luter fl. 387, 20.
- von Luterbach: Iacob.
- Lutrea, Chäiserslauter, Kayserslütter 169, 15. 543. 634, 5; Lutren. castr. 169. 510; burglehen, burgman 369; mule 369; castrenses: Iacob von Wachenheim, Wilhelmus de Akys; v. Iudaei.
- Lutringiae et Brabantiae dux: Iohannes.
- Lützelvelt curia *Lützelfeld* 683, 35.

M.

- Machilinia 130, 10. Machelien. ecclesia: S. Rumoldi.
- de Madiis: Galeotus.
- Mafietus Broda not. Lauden. 639, 15.
- Magdeborch 686, 25. 690, 35. 805, 30; eccl. 635, 20. 686, 20; Magdeburgen. marchionatus v. Brandeburgen. archiepiscopus: Burchardus; burgravius v. Saxoniae dux; cf. *etiam* Meidburch.
- de Magenheim: Ceisolfus.
- Magnopolen., de Mekelenburch dominus: Henricus.
- Magra fl. 764, 20.
- Maguntia, Moguntia, Mentze, Meintze 14, 15. 30, 10. 36, 45. 45, 20. 51, 30. 53, 40. 57, 25. 60, 35. 67, 20. 71, 20. 82, 25. 105, 10. 107, 10. 110, 25. 137, 1. 139. 142, 1. 143—145. 168, 20. 169, 25. 172. 186, 30. 189, 15. 355, 10. 356. 357, 5. 364—366. 367, 5. 380, 25. 397, 30. 399. 512, 20. 513. 514. 524, 10. 525, 35. 599; archiepiscopi 105, 25. 106. 140, 5. 143, 35. 144, 35. 185. 237; capitel und stift 10, 40. 11; capitulum 233, 20. 234, 1; dioecesis 51, 30. 53, 40. 94, 5. 137, 1. 139. 142, 1. 189, 15. 407. 635, 15. 673, 35. 686, 35; ecclesia, stift 45. 51—54. 56, 25. 57, 1. 105, 25. 106. 136—139. 140, 1. 143. 144, 30. 145. 183, 35. 185. 195, 1. 233. 234. 237. 323, 25. 412. 416, 15. 486, 25. 536, 1. 596, 25; episcopus, bistum 497, 30. 498; provincia 51, 30. 137, 1. archiepiscopi: Petrus, Mathias; electus: Mathias; canonicus: Henricus de Rötenstein; sänger: Eberhart von dem Steyn; dioec. clerici: Iacobus de Lorche, Iacobus de Mämmheim; iudex saecularis: Nicolaus zu Eckenkelre; vicedominus: Cunradus de Rudinsheim; scultetus: Crafft; civis: Ortlibus ad Iuvenem abani.
- de Maynwank: Chunradus.
- Mainnet: Petrus.
- Maioricarum, Maioricen. rex: Sancius; sacrista: Iohannes Burchundi.
- Malacolsis v. Bonacolsis.
- de Malespinis marchio: Spineta.
- in Mallenstein eccl. parroch. rector: Gundachorus.
- Mandeburch v. Brandenburg.
- de Mandello: Paganus.
- von Mandelscheit: Willehelm.
- Manebach 105, 30.
- Manetti: Foresius.
- de Manfredis: Manfredus Petri.
- Manfredus Petri de Manfredis leg. doctor Paduan. 446, 15.
- Manfredus Petri not. de Plaçolla not. Paduan. 499, 45.
- Manfredus de Costablis miles 588, 20.
- Manneheim zol 335, 15.
- Mannes Gucgii de S. Miniata iudex et not. 161, 30.
- de Mansvelt comes: Burchardus (Bosso).
- Mantegatus: Boschinus.
- Mantua 339. 582, 10. 728, 25. 749, 5; palatium episcopale 582, 10. episcopus: Iacobus; vicarii: Raynaldus et Botironus de Bonacolsis; Mantuani, de M.: Bernardinus de Nuvolono, Bertholameus de Marchoaldis, Passarinus.
- Manuel de Menabobus miles 588, 20.
- de Marka, Marcha, Marchia comes: Engelbertus.
- Marchadentis v. Merchadentis.
- S. Marcelli eccl. Rom. card. presbiter: Bertrandus.
- Marchia (Anconitana) 569, 5. 577, 40. 835, 15.

- Marchia: Brandenburg.
- Marchia, uf der March domini v. Austriae duces; Marchiae superioris *Obersteyer* archidiaconus: Nicolaus pleban.; Marchia inferior *Untersteyer* 769, 15; Marchiae inferioris archidiaconus: Rudolfus de Dorn pleban.
- Marchia: Tervisina.
- Marchia v. Marka.
- de Marcillaco: Guillelmus.
- de Marchoaldis: Bertholameus.
- Marculinus Stehellin banderarius 309, 35.
- S. Marchi Asten. prior: fr. Benevenutus.
- Marcus Vicecomes, de Vicecomitibus 577, 699, 30. 711, 20. 712, 15. 721, 814. 816, 40. 817, 20. 833, 30. 839, 1.
- Marchus Viviani Calcaterra de Calchateris iudex et not., prothonotarius Ulrici de Walse, syndicus Paduan. 447, 40. 448, 10. 449, 25.
- Margareta fil. Wilhelmi comitis Hollandiae, regina Roman. 606. 607. 648. 649. 650. 801, 10.
- Margareta filia Cristofori regis Danorum 592, 35. 593. 594. 685. 777, 30.
- Margareta filia Iohannis regis Bohemiae 68. 492, 10.
- Margret gravinne von Kastel 508.
- S. Mariae de Carmelo ordo 762, 30.
- S. Mariae de Monte Carmelo domus Colonien. 815, 30; prior 815, 25.
- S. Mariae in Monte: Castrum.
- S. Mariae eccl. Aquen. 812, 15. 841, 1; capitulum 812; praepositura 43. canonicus et cantor: Wilhelmus de Stocheym.
- S. Mariae ad Gradus eccl. Colonien. decanus et scolasticus 816, 5; S. Marien zñ greden binnen Kolne 360. 361. 362.
- S. Mariae Indulgentiarum eccl. Colonien. plebanus 816, 10.
- S. Mariae in pasculo eccl. Colonien. plebanus 816, 10.
- S. Mariae Novi collegii Eysteten. praepositus: Henricus de Lapide.
- S. Mariae Hospitalis Ierusalem. commendator generalis terrae Westfaliae: Everhardus de Virneburg.
- S. Mariae Hospitale v. Teutonicorum domus.
- S. Mariae parochia Mediolanen. 535, 20.
- S. Mariae in Cosmedin eccl. Rom. card. diaconus: Franciscus.
- S. Mariae in Porticu eccl. Rom. card. diaconi: Arnaldus, Matheus Rubei.
- S. Mariae in Via lata eccl. Rom. card. diaconus: Lucas.
- S. Mariae plebis Vallis Flemarum ecclesia 673. viceplebanus: Iohannes.
- Maria soror Iohannis regis Bohemiae 492, 35. 493, 5.
- Marich fl. 609, 20.
- Marichekk *Marchegg* 49, 35.
- Marini: Petrus.
- Marquardus abb. S. Udalrici in Augusta 611, 1.
- Marquart von Hageln gemainer phleger des gotshus ze Eystet 320, 35.
- Marquardus de Schellenberg advocatus provincialis 266, 30.
- Marquart von Sevelt 21, 1.
- Marxilii: Iohannes.
- de Marsteten, Marsteren, Marsteron comes: Bertoldus.
- Martellus: Carolus.
- S. Martini monast. Colonien. abbas 816, 5.
- S. Martini in Montibus eccl. Rom. card. presbiter: Vitalis.
- Martinus abb. S. Gisleini ord. S. Benedicti Cameracen. dioc. (dompnus Philippus) 181.
- Martinus Bonomi a Ferro not. Trident. 670. 671.
- de Marçano: Thomas.
- Mascherel: Raso.
- Masellus Bonacursi 161, 20.
- Massa di *Carrara* 458, 25. 764, 20.
- Massilien. episcopus: Ademarius.
- Masticonen. civitas *Mâcon* 222.
- Matheus Rubei card. diaconus S. Mariae in Porticu 221, 35.
- Matheus Vicecomes de Mediolano 496. 521. 522. 615, 10. 712, 50. 728, 40. 749, 15. 810, 20. 817, 35; filii 833, 15. filii: Galeatius, Iohannes, Luchinus, Marchus, Stephanus.
- Matheus palatinus de Thrinthsinio 381, 10.
- S. Mathiae extra Treverim monast. abbas 842, 1. 846, 10.
- Mathias von Bûchegge probst ze Lucerne, custer ze Morbach 497, 30. 498; electus Moguntin. 509, 1. 512, 15. 513, 10. 514. 524. 525. 595. 596. 599, 15; archiep. Moguntin. 520, 35. 525, 30. (536.) 717. 720, 25. 756, 45. 757, 35. 788, 35. 790, 1. 799, 25. 819, 20. 820. 834, 15. 851, 25. frater: Hugo comes de Bucheka; secretarius: mag. Iohannes.
- Mathias pleban. in Stilifride, capellanus Friderici reg. Roman. 382, 10. 418, 30. 420, 40.
- de Maunico: Iohannes.
- S. Mauritii monast. Nuemburg. ord. Cist. 689, 1.
- S. Maximiani extra Treverim monast. abbas 842, 1. 846, 10.
- Maçorentus: Iohannes.
- Mekelenburch v. Magnopolen.
- von Mekenmûl: Albrecht von Hohenloch.
- Mekerke 372, 15.
- Mechtilt pfalzgrevin, herzogin von Beiern 183, 40. 229, 35. 230. 300. 329. 335, 30. 392, 15. 498, 5. 509, 15. 529—531. 585, 20. 596, 20. sun: Adolf.
- Mechthild tochter kuniges Ludwiges, markgrefin von Meichsen 563, 25. 583, 5. 632, 30. 843, 25.
- Mechtildis filia Arrosii de Bruberg 376, 20.
- Mechtildis de Waldeke uxor Eberhardi de Bruberg 206, 5. 376.
- de Medebeke: Hartradus.
- de Medicis: Franciscus.
- Medicus: Andreas.
- Mediolanum, Mediolanen. 339, 30. 533, 5. 551, 10. 577. 578, 5. 582, 1; 586—588. 590. 591, 15. 592, 1. 607, 35. 638, 35. 646, 5. 658, 20. 699, 30. 711, 35. 712, 50. 713, 20. 728, 25. 732, 5. 749, 5. 752, 10. 782, 5; curia, palatium archiepiscopi 591, 15. 638, 35. 640, 10; nomina civium 639, 1. 640, 15; palatium novum communis 586, 15; haeretici 696, 30; magnates 640, 20. nomina notariorum 588; nomina portarum 535, 20. 588. 639, 45. 640 1. 641, 10; duodecim praepositi 586. 587, 25. parochia: S. Mariae; cancellarius et syndicus: Gasparinus Scaciosus; capitaneus: Suardinus de Suardis; clericus: Paulinus de la Porta; conestabiles: Henricus de Grunesten, Meliaduxius de Arongono; camerae comunis notarius: Rubertinus Burrus; notarius: Francischolus de Ariverio; potestates: Calzinus de Torniellis, Iacobus de Ruschonibus; protector: Galeatius de Vicecomitibus; imperii vicarii: Matheus, Galeatius Vicecomites; de M.: Conradinus Garbaglinus de Arochis, Gabriel de Cermenate, Galeatius de Vicecomitibus, Ubertus Nota, Matheus Vicecomes, Raynaldinus.
- von Meidburch . . burkgraf *Magdeburg*? 21, 10.
- Meigen, Meygene 12, 30. 147, 15. 148, 35.
- in Meynevelt Monasterium 58. 65, 20. 146, 35. 153, 5.
- mag. Meinhardus plebanus in Slakenwerd 537, 40.
- Meliaduxius de Arongono conestabilis Mediolani 587, 15.
- Memmingen 2.
- de Menabobus: Manuel.
- Menchingen 50, 15.
- Mendicantes ordines 811, 30. 827, 35. 828, 5; Mendicantium domorum fratres 816, 15.
- Mengen 257, 10. 266.
- de Merchadentis, Marchadentis Franciscus.
- mag. Merchadantis filius: Petrus de Fabro.
- de Mercato: Bernardus.
- Merkelo de Nâvern Wetflarien. 399, 20.
- Merkensheim kirchov 524, 10.
- de Mercolio dominus miles 275, 15.
- de Merenberg: Hartradus praepos., Hartradus.

- Merhern v. Moravia.
 de Mérica: Fridericus Chunradi.
 Merseburgen. episcopus: Gebhardus.
 Merznich villa prope Thüren 126, 40.
 de Messina: Falconus de Falconibus.
 Meten. eccl. 822, 20. episcopus: Henricus; canonicus: Iohannes de Verona phisicus.
 Michael de Cigiano not. antianus Tervisin. 421, 25.
 Michael de Monticello not. 640, 25.
 Michael Stephani 623. 627. 826.
 de S. Michaellespurch: Iacobus.
 de Michelsteten: Georius Georii.
 Middenwalde, Middenwolde in *Marchia* 580, 15. 675, 5.
 Mildinberg telon. 144, 35.
 Mylin castr. 562, 40.
 de Mylen: Nycolaus.
 Milles: Iacobus.
 Mimaten. *Mende* canonicus: Stephanus Hugoneti.
 de Mimiglano: Hosalchus.
 Mindelberg 274, 20.
 de S. Miniata: Mannes Gucgii.
 Minores fratres ord. S. Francisci, fr. Minorum ordo 646, 20. 733, 35. 734. 736. 737. 762, 30. 788, 30. fratres: Raimundus Guillermi, Rainaldus Aymerici, Radulphus de Alemannia superiori.
 Minores Alemanniae 827, 5.
 fr. Minorum monasterium Bunnense 116, 30.
 Minorum domus. eccl. Colonien. 815, 10. 816, 30. 818, 30; subgardianus 815, 5. lector: Andreas de Dusbürg.
 Minorum guardianus Constantien. 721, 40. 722, 10.
 Minorum domus in Oppenheyn 399, 10.
 von Minzenberg her: Philipp von Falckenstein d. elt.
 de Myrabello: Symon.
 de Mirandula: Franciscus.
 de Myrwilre: Iohannes.
 Misnia, Misna, Misnen., Missen., Meichsen 66, 10. 157, 30. 479, 40. 481, 35. 541, 35. 839; margrabschaft 582, 35; Misnen. ecclesiae decanatus 839, 35; scolastris 839, 40. episcopus: Withego; eccl. maior. praepositus: Waltherus; cantor: Albertus; marchiones, Thuringiae lantgravii: Frederich (I), Friderich (II); markgreffin: Mechtild.
 Mittelhusen 413, 25.
 Mitterenvelz castr. 68, 20.
 Modersele: Gerlacus.
 Modilianum 226, 30. 227, 10.
 Modoetia, Moncia *Monza* 577, 10. 608, 1.
 Mogius, Mogus fl. *Main* 114, 30. 375, 30. 683, 35.
 Moyses: Iohannes.
 de Molino: Bertutius.
 Molnarken castr. 25, 30.
 Molne 6, 35.
 de Molsberch: Gyso.
 Monacum, München 50, 20. 219, 15. 224, 30. 229, 20. 230, 40. 232, 40. 233, 25. 234, 5. 260, 35. 262. 263. 267, 15. 271, 30. 272, 10. 279, 40. 280, 30. 281, 25. 282, 10. 332. 336. 337. 386, 40. 436, 5. 490, 15. 517, 40. 547, 15. 556, 40. 564, 30. 565, 20. 566, 1. 584, 40. 585. 610. 612, 10. 797. 798, 30. 799, 10. 801, 20. 832. 836, 5. 838, 25; gewiht 442, 5; gülte 434, 5; pfenning 50. 333, 40. 334. 335, 10. 433, 35; vitztumamt 329, 20. 333, 40. 334. 335. vitztume: Hainrich der Saller, Hermann von Haldenberch; de Monacho: Symon Noderndorfer.
 Monasterium, Monstere 443. 444. 445, 25; sticht 443, 20. episcopus: Lodovicus.
 Monasterium: Superius.
 Monasterium v. Meynevelt.
 Moncia v. Modoetia.
 de Monrode: Goswinus.
 Mons de Ducatu civis et sindicus Ferrariae 589, 5.
 Monspesulanus 623; Montispesulanen. studium 457, 35; dominus v. Maioricarum rex.
 Mons Silicis 447, 10; in Monte Silice monasterium: S. Zachariae.
 Monstere v. Monasterium.
 Montabür 12, 30. 147, 15. 148, 35. 162, 30.
 de Montagna: Guillelmus.
 Montagnana 447, 10.
 de Monte comes: Adolfus.
 in Monte: S. Mariae.
 Monte Calvuli 208, 1.
 Monte Falco 208, 1.
 de Monteforti comites: Rudolfus, Wilhelmus; de M.: Rüdolfus ep. Constantien.
 de Montemorenciaco: Bocharus.
 de Montealrano: Bernardus.
 Montes *Mons* 402, 1.
 Montes (Franconiae) 683, 35.
 de Monticello: Michael.
 Montilii castr. *Montélimar* 249, 10. 252, 35.
 Montisferrati marchio: Theodorus.
 Morandus de Scomico consul Coneclani 436, 35.
 Moravia, Merhern 66, 45. 158, 15. 383, 30. 391, 35. 608, 40. 609.
 ze Morbach *Murbach* custer: Mathias von Büchegge probst.
 von Mörenshaim: Sifrit.
 von Morsbach: Schoffirt.
 Mortenowe 808; advocatia 63, 15.
 Mosa fl. *Maas* 113, 20.
 de Moscardis: Ottorinus.
 de Mose: Chünradus.
 Mosebach, Musbach 53, 20. 56, 25. 138, 40. 145, 30. 507, 30. 677, 1. 774, 5; ecclesia 676, 35.
 Mosella, Mousella 108. 114, 30. 225. 226, 1.
 trans Muldam archidiaconus in eccl. Nuemburgen. 689, 5.
 Muldorf 541, 30. 542, 15. 543, 25.
 Mulhusen *Mühlhausen* 70. 311, 35. 529. 563, 25. 575, 1. 583, 10. 601. 602, 1. 718, 15. 843.
 Mulnhusen *Mülhausen* 30, 35. 174, 10. 290. 387, 15. 432, 20. 794, 1.
 Mullus de Corpello miles 639, 1. 640, 15.
 de Mümmheim: Iacobus.
 Mümpelgart 387, 20.
 München v. Monacum.
 de Munyoie dominus: Reynoldus.
 Munrestad *Münnerstadt* 597.
 Münster in *Alsacia* 174, 10. 387, 10.
 von Mure: Heinrich.
 de Murfis: Petrus Iohannis Rubei.
 Mournart: Andreas.
 de Mürse *Mörs* comes: Theodericus.
 Mürte *Murten* 571, 30.
 Muxatus: Albertinus.
 Musbach v. Mosebach.
 Mutina, Mutuna, Moutina *Modena* 728, 25. 749, 5. episcopus: Guido; capitaneus generalis: Franciscus de Bonacolsis; de M.: Franciscus de Mirandula, Pynus de Parganariis; domini generales v. Mantuae vicarii.

N.

- N. Brun. scriptor papalis 663, 5.
 Nab fl. 334, 35.
 de Naiaco: Pontius Alpay.
 Namurcen. comitatus 132, 25; de Namur: Federicus.
 von Nansheim: Liebhart.
 Naonis: Portus.
 Nappûrg 323, 35. 330, 15. 335, 30. 790, 25. 791; von N.: Wolff.
 Naximbene de Ricelleto 449, 20.
 de Nassowe, Nazzowe, Nazzeya, Nazzoia comites 453, 40. 512, 30. 553. comites: Gerlacus, Walrab, Henricus, Emicho, Iohannes; de N.: Gerlacus (praep. Aquen.), Iohannes praep.
 Naterenberch castr. 68, 20.
 Naulum, Nolana civitas *Noli* 591, 35. 729, 5. 749, 25.
 Navarrae regina 223, 5.
 Neapoleo, Napoleon card. diac. S. Adriani 199, 15. 220, 10. 614. 622, 30. 623, 10. 624, 15. chapelain: Symon de Pise.
 Neapolis, Neapolitani 223, 15. 408, 30.
 Nebulae: Vallis.

- Negrexollus de Hansoldis leg. doctor, vicarius Ulrici de Walse 449, 20.
 Neiffen v. Niffen.
 Nemanau de Lebreto 827, 10.
 ante Nemus: Niunburch.
 Nerius v. Rainerius.
 Nerstein *Nierstein* 5, 15. 184, 10. 185, 1. 186. 194. 595, 5.
 Neumburch v. Niwenburch.
 Newen- v. Niwen-
 Nezzelbach *Nesselbach* 683, 15.
 Ni.: Io.
 S. Nicolai in Carcere Tulliano eccl. Rom. card. diaconus: Guillelmus.
 Nycolaus III. papa 733, 20. 734, 20. 735. 736. 739, 30. 740, 25. 741, 15.
 Nycolaus IV. papa 733, 20.
 Nicolaus card. ep. Hostien. et Velle-tren. 199, 25. 223, 1.
 Nicolaus card. presb. S. Eusebii 200, 10.
 Nicolaus ep. Ratisponen. 19, 25. 537, 40. 612, 5. 642. 643, 10. 647, 25. 810, 35. 811, 1. capellanus: Chunradus plebanus in Erling.
 Nicolaus pleban. S. Dyonisii, archidiacon. superioris Marchiae 768, 20.
 Nicolaus de Frowenvelt can. Constant. 822, 10. 823, 35.
 Nicolaus phisicus canon. in Hauge 82, 20. 83, 5.
 Nicolaus de Stadaw can. Salzburgen. 767, 10.
 mag. Nicolaus curatus S. Gilleni 181, 30.
 mag. Nicolaus curatus de Hornuto 371, 1.
 Nicolaus Henrici de Brixina famulus decani Brixinen. 670, 5.
 Nycelas herzog ze Troppow 609.
 Nicolaus Balet 371, 1.
 Nycolaus von Buc 17, 30.
 Nicolaus zu Eckenkelre iudex saecularis Mogunt. 399, 15.
 Nycolaus de Mylen 754, 1.
 Nicolaus de Warnier 371, 1.
 Nycelaus Zorn Argentinen. 474, 35.
 Nycolaus marchio Esten. et Anconitan. 554, 40. 588, 35. 629, 30. 630. 836—838.
 Nicolaus de Carraria 456, 20. 499, 1.
 mag. Nicolaus de Legibus iurisper. 582, 15.
 mag. Nicolaus de Parma iurisper. 581, 40. 582, 15.
 Nycolaus de Rubeo legis doctor miles de Tervisio 382, 10. 423, 5.
 Nicolaus de, a Tabula iurisper. 588, 20. 629, 25.
 Nicolinus praepos. S. Iuventii Papien. 713, 45.
 Nykøpingh 685.
 Niderland i. e. Germania inferior 204, 30.
 Nidern Elsass v. Alsatia.
 Nidernvergen dorf 441.
 de Nydowe comes: Rudolfus.
 de Niffen, Neiffen comes v. de Marsteten.
 Nisicen. archidiaconus: Lutoldus.
 Nitenawe 334, 40.
 Nivernensis *Nerers* comes: Ludovicus.
 Newembech super Yslam *Nijenbeck* 372, 10.
 Niwemburg *Neuburg a. d. Donau* 546, 20.
 Niwenburch *Neuburg prope Passau* 392, 15; von Neumburch purkgraf 21, 20.
 Niwenburch, Nuwemburg *Neuenburg prope Müllheim* 30, 35. 174, 10. 387, 15. 794, 1 (Niroenburch).
 Newenburch vor dem Walde, Niunburch ante Nemus *Neunburg (Oberpfalz)* 330, 15. 637, 25.
 von dem Niwen House: Ulrich.
 Nuwemül in Varila 279, 5.
 Nuwenstat, Niwnstat *Neustadt a. d. Haardt* 774, 1; castr. 649, 25. 650, 5.
 de Newenstat vogt: Johans von dem Stainhus d. a.
 Nüwenstat *Wiener-Neustadt* 300.
 Noderndorfer: Symon.
 de Nogareto: G(uillelmus).
 Nolana civitas v. Naulum.
 Nordgaviae militum nomina in Indicem non recepta 494.
 Nordlingen 832, 15; v. Iudaei.
 de Northenberg: Henricus, Lupoldus.
 Northusen 70, 25. 563, 25. 575, 40. 583, 10. 601, 5. 602, 15. 843, 30; v. Iudaei.
 Nota: Ubertus.
 Nothafft, der Nothafft: Albrecht.
 Nova civitas v. Brandenburg.
 de Novacivitate dioec. Salzburgen. plebanus: Bartholomeus.
 Novaria 640. 641, 5. 728, 25. 749, 5. episcopus: Hugutio; notarius: Francinus de Fossato; potestas: Castellinus de Becharia; syndicus: Franceschinus Tetonus; de N.: Stefanus de Vagis, Guillelminus Scaliola.
 Novi collegii: S. Mariae ecclesia.
 Novimagium 112, 40. 113, 10. 372.
 de Novo Castro: Vinterius.
 Nuemburg *Naumburg* 689, 1; eccl. cathedralis 688, 40; eccl. praepositus 689, 5. monasteria: S. Georgii, S. Mauricii; episcopus: Henricus; archidiaconi: Plisnen. terrae, trans Muldam; dioec. clericus: Conradus de Cyce.
 Nuengerechte 529, 40. 531, 40.
 Nuremberg, Nurenberch, Noremberg, Nörenberg 4. 18, 5. 39, 15. 117, 20. 204, 35. 217, 20. 219, 10. 229, 20. 234, 20. 237, 35. 246, 35. 250, 45. 254, 20. 261, 45. 283, 10. 289, 30. 293, 30. 294, 20. 296, 20. 297. 298. 301, 35. 302. 306, 35. 307, 10. 378, 30. 384, 35. 477, 10. 487. 488, 5. 527, 30. 543, 10. 562, 5. 566, 25. 570, 35. 571. 572. 573, 30. 574. 575, 10. 581, 5. 582, 40. 583. 584. 592, 15. 595, 30. 596. 597, 5. 598. 600. 605, 30. 632, 25. 637. 638, 5. 642, 5. 695, 21. 776, 35. 830, 30. 832, 10; domus Alberti Ebner 642, 5; lantgericht 378. burcgravius: Fridericus; civitatis notarius: mag. Fridericus; schulthaize: Cunrat Eseler.
 Nussia, Nussien., Nusse *Neuss* 114. 417, 25; teloneum 24, 15. 134, 15.
 de Nâvern: Merkelo.
 de Nuvolono: Bernardinus.
 Nuwen- v. Niwen-

O.

- Obernhein castr. 649, 25. 650, 5.
 Obernvergen dorf 441, 25.
 Obizo (marchio Esten.) atavus 837, 35.
 Obizo (marchio Esten.) avus 837.
 Obizo sen. marchio Esten. 630, 10.
 Obizo marchio Esten. et Anconitan. 554, 40. 588, 35. 629, 30. 630. 654, 1. 696, 30. 782, 5. 836—838.
 Oker: Petrus.
 de Ohsenstein, Oyssensteyn dominus: Otto.
 de Ödendorf: Albertus, Iohannes.
 Odernheim, Odernhemenses 5. 170, 40. 184, 10. 185, 1. 186. 194. 595, 5. castrensis: Henricus Pube de Geyspisheim; v. Iudaei.
 Odoricus Caradonis consul Coneclani 436, 35.
 Overstolz: Gerart, Goitschale.
 Offenburg 337, 30. 338, 1. 523, 40.
 Ofney hertzogin von Charnden 34.
 Oyssensteyn v. Ohsenstein.
 Olaus ep. Revalien. 757, 5.
 Oliverius de Vichinsoven bandarius 309, 30.
 Olomucen. episcopus 620, 20. episcopi: Iohannes, Conrat; electus: Petrus.
 Oppenheim, Oppenhemen. 4, 40. 168, 40. 170, 30. 171. 174, 25. 175, 45. 177. 179, 15. 180, 1. 181, 10. 184, 10. 185, 1. 186. 187. 194. 195, 10. 355, 10. 356. 358, 25. 379. 397, 30. 399. 472, 20. 507, 15. 512, 20. 513, 35. 514. 524, 10. 525, 35. 595; castrum 5, 15. 170. 184, 10. 185, 1. 194. 195, 10; castrenses 195, 30. 507, 15; civitatis sigillum 187, 5; teloneum 525, 35. 596, 35. 599. domus: fratrum Minorum; castrenses: Emericus de Leonstein, Ludolfus de Smideburch, Petrus de Bertholsheim; sculteti: Diderich, Petrus; cives: Velzo de Alzey, Iacobus ad Vetterem monetam, Wygandus de Dynheim miles; v. Iudaei.
 Oria v. Aurea.
 zu Orlemunde grave: Heinrich.
 de Ornassiaco dominus: Amedeus.

Ortemberg 31.
 Ortliebus de Staufenekk can. Salz-
 burgen. 767, 10.
 Ortliebus ad Iuvenem abam Mogunt.
 399, 15.
 de Orçono: Henricus.
 Osche: Sibolo.
 Oschersleve v. Aschersleib.
 Ose fl. 387, 25.
 Osenbrugge 443. 444. 445, 25; sticht
 443, 20. 444, 45.
 de Ospental: Henricus.
 Osterburch 579, 35. 602, 40. 603, 20.
 Osterlant 541, 35. 582. marchio:
 Fridericus.
 Osterrich v. Austria.
 Ostertag: Fridrich graf von Zolr.
 Osthoven 187, 20.
 Hostien. et Velletren. card. episco-
 pus: Nicolaus.
 Ostrevant terra 276, 10. 344. 397, 10.
 681, 1.
 Ostrogo 129, 35.
 ultra Otelsbuheln decanatus 660, 35.
 de Otenhen: Roricus.
 Othinga 537, 25; v. Veewyze pratum.
 de Otingen comites: Cunradus,
 Fridericus, Ludowicus.
 Otoneli: Petrus.
 Otto decan. Cycen. 689.
 Otto Herwici de Werdeacanon. Pisan.
 641, 35. 642. 643, 20. 647, 25. 754, 5.
 Otto de Portu not. 418, 30.
 Otto IV. rex Roman. 731, 10. 751, 5.
 Otto rex Ungariae dux Bavariae
 68, 15. filius: Henricus.
 Otto dux Austriae 3. 383. 414. 480.
 481. 484. 497, 35. 509, 5. 567, 1.
 568, 5. 608, 35. 609, 35. 611. 612, 1.
 773, 1. 802. 805, 15. 828. 829. 848, 35.
 Otto fil. Stephani dux Bawariae
 com. pal. Rheni 19, 25. 20. 231, 40.
 414, 25. 425, 10. 433, 20. 434, 40.
 538, 1. 544, 35. 567, 5. 659, 20. 685, 5.
 801, 5.
 Otto dux Bawariae? 414, 25.
 Otto dux in Brunswich 579. 580.
 603, 1. uxor: Agnes.
 Otto dux Luneburgen. 267, 5. 579, 25.
 filius: Ludewicus.
 Otto lantgravius Hassiae 53. 116, 30.
 138, 40. 211, 35. 453, 40. 571, 40; pater
 571, 40. 572, 1. frater: Iohannes.
 Otto graf von Anhalt 384, 30.
 Otto comes Cleven. 25, 10.
 Otto comes de Strazberg 26. 28—30. 32.
 33, 1. 38, 20. 72. 76, 45. 77, 10.
 Otto dominus de Ohsenstein (Oyssen-
 steyn) 26. 28, 35. 29. 30. 32. 33, 1.
 38, 20. 72. 77. 310, 40. 831, 25; ad-
 vocatus provinc. Alsatie 256, 35.
 387. 389, 30.
 Otto de Kuk 67, 1. 158, 20.
 Ott der Grünburger 21, 15.
 Otto de Liechtenstein 21, 15. 310, 40.

Ott von Zelking 21, 20.
 Otte von Gyrsberg ritter 806. 807.
 Ott von dem Stein ritter 552, 1.
 Otto Burrus Mediolan. 639, 1.
 Otto de Gutueris Asten. 534, 1. 535, 1.
 Ottorinus de Moscardis vicarius ca-
 pitanei Mediolan. 587, 20.
 de Oufenstein: Conradus.

P.

Pabenshoven 844, 10.
 de Pacitatis: Paratasinus.
 de Padella: Ugo.
 Padua, Paduan., Padaŵ 446—449.
 455—457. 498. 499. 504, 30. 505.
 506, 20. 512, 5; districtus 447. 467, 45.
 499; vicarey 504, 30. 505. 506, 20;
 civium nomina 446, 15; civium
 ambaxatorum nomina 499; con-
 trata S. Nicolai 449, 20; contrata-
 rum nomina in Indicem non recepta
 498; notariorum nomina in Indicem
 non recepta 498. capitaneus
 generalis: Iacobus de Cararia;
 iudex antianorum de m. lan.:
 Iohannes Marxilii de Partinipeo;
 potestas: Gerardus de Alme-
 della de Bonassis de Tervixio;
 syndicus: Marchus Viviani Cal-
 caterrae; v. etiam Theotonici mi-
 lites.
 Paganus de Mandello Mediolan.
 639, 1.
 a Palleis: Bertholameus.
 Pancera: Iohannes.
 Pantaleo de Burno syndicus Brixien.
 511, 5.
 Pantaleo Falconis de Buzzacharinis
 miles Paduan. 446, 15.
 S. Panthaleonis monast. Colonien.
 abbas 816, 5.
 Papia 728, 25. 749, 5. monasteri-
 um: S. Salvatoris; ecclesia: S.
 Iuventii; ambasiatores: Iaco-
 bus de Qualiotis, Petrus Porchus;
 de P.: Honestus.
 Paratasinus de Pacitatis de Arri-
 mino 582, 15.
 Parkstein, Barkenstein castr. 67, 10.
 84, 30. 158, 25. 231. 301.
 de Parganariis: Pynus.
 Parisiis, Parisien. 47, 40. 275, 35. 343, 35.
 344. 397, 20; studium 457, 35. mo-
 nasterium: S. Germani de Pratis.
 Parma 728, 25. 749, 5. episcopus:
 Hugolinus; de P.: Nicolaus.
 Parmexanus canon. Veronen. 274, 10.
 von Parsperch: Dyterich.
 de Partinipeo: Iohannes Marxilii.
 Parzshuallus de Elz can. Treveren.
 846, 40.
 Pasius de Fontanis not. Tervisin.
 420. 436, 20.
 Passarinus de Bonacorsis de Mantua
 vicarius imperii 339, 30. 577, 20.
 581, 25. 582, 1. 729, 1. 749, 20 (Mala-
 colsis).

Patavia, Pazzawe 21, 45. 450, 5; dioe-
 cesis 767, 25; ecclesia 536, 15. epi-
 scopus: Albertus; canonicus:
 Fridericus de Chotwico; dioec.
 presbyter: Georius Georii de
 Michelsteten; de P.: Henricus
 Prezer.
 Patereni 724. 727, 25. 745, 30. 748, 10.
 Paulerius, Paularius, der Pauler:
 Gotfridus.
 Pauli: Schinela.
 Paulinus de la Porta de Cauroño
 cler. Mediolanen. not. 713, 45.
 de Paulsdorf, der Paulstorfer: Hein-
 ricus.
 S. Pauli eccl. Colonien. plebanus
 816, 10.
 Paulus de Eyche miles 17, 15. 295, 10.
 Paulus Bartolomei de Titulo Paduan.
 446, 15.
 Paurus v. Baurus.
 Pawinus de Hemberg miles 114, 10.
 Pedimontis comes: Robertus rex
 Siciliae.
 de Pelato: Gratius.
 Penitenciae: Villafrancha.
 Pergamum 728, 25. 749, 5; de P.:
 Petrinus mag. Zamboni de Cascho,
 Suardinus de Suardis.
 Perinus Henrici de Loray bande-
 rarius 309, 15.
 von Pergaw: Ulrich.
 Perpinianum 652, 1.
 Perusium 737, 10; de Perutio: Fran-
 ciscus.
 Petirswalde villa 537, 20; de P.:
 Arnoldus, Heynmannus.
 de Petramala nobiles 729, 10. 749, 30.
 Petri: Manfredus.
 Petri: Waradinum.
 de Petrilia: Arnaldus.
 Petrinus mag. Zamboni de Cascho
 de Pergamo not. 535, 10.
 S. Petri: Campus.
 de S. Piere: Sewardus.
 S. Petri eccl. Argentinien. cellerarius:
 Erbo de Kagenecke.
 S. Petri eccl. Colonien. plebanus
 816, 10. plebanus: Symon.
 S. Petri Erforden. abbas 635, 15.
 S. Petri monast. Salzburgen. abbas:
 Chonradus.
 S. Petri de Subdione monasterium
 251, 20.
 S. Petri patrimonii in Tuscia rector:
 Robertus de Albarupe.
 Petrus de Columpna Rom. eccl. diac.
 card. 199, 10. 222, 20. 223, 1. 248, 5.
 251, 20. 614. 622, 30. 624, 15.
 Petrus archiep. Maguntinus 4, 40.
 6, 5. 10. 11. 17. 39. 45. 49, 5. 50, 35.
 51—57. 63, 1. 69. 81, 15. 82, 1. 83.
 86, 30. 94. 95, 10. 96. 97, 15. 98—
 101. 102, 25. 105. 106. 109, 25.
 118, 35. 121, 25. 122, 20. 127, 5. 128, 5.
 136—145. 163, 30. 177, 30. 183, 35.

- 184—187. 189, 15. 193, 35. 194. 195. 204, 30. 212, 1. 222, 5. 225. 229. 230, 15. 233. 234, 15. 235—237. 246, 30. 261, 40. 289, 5. 295, 25. 301, 10. 307, 30. 323. 327, 5. 329. 347. 348, 10. 349. 350. 351, 10. 352, 1. 355, 5. 357, 35. 358, 35. 363. 365—367. 378, 40. 400. 401, 15. 403. 406. 407, 40. 411, 35. 412. 416. 417. 454; dyener 10, 30. 35.
- Petrus ep. Atrabaten. 824, 5.
- Petrus el. Olomucen. 5, 40.
- Petrus ep. Vivarien. 824, 5.
- Petrus custos Frankenvorden. 189, 10.
- Petrus Oker vicarius SS. Apostolorum 818, 25.
- Petrus Marini rector eccl. de Avalhaco 664, 45. 666, 5.
- Petrus Anshelmi cler. Treveren. 123, 5.
- Petrus Barrerie capellan. papae, cler. regis Franciae 8—10.
- Petrus de Fabro fil. mag. Merchadantis not. Ferrarien. 589, 45.
- Petrus de Grifonia not. 95, 1.
- Petrus Otoneli not. 673.
- Petrus fil. Friderici regis Siciliae (Trinacriae) 285, 35. 286, 25.
- Petrus frater Roberti regis Siciliae 408, 25. 409, 10.
- Petrus comes de Barro 94, 40.
- Petrus Duesa germanus papae 668, 15.
- Peter von Rosemberch 609.
- Petrus de Via nepos papae 668, 15.
- Petrus Iohannis de Bertholsheym miles 170, 20.
- Petrus de Lapide miles 399, 15.
- Petrus de Brustat banderarius 309, 15.
- Petrus Mainnet 181, 30.
- Petrus de Abbatia 651. 827.
- Petrus Argentus Saonen. 591, 30.
- Petrus Lulli 78, 20. 79, 25. 80, 1.
- Petrus Luppeti 226, 30. 227, 10.
- Petrus scultetus Oppenheimensis 4, 40.
- Petrus Vammecloctrine Colonien. 818, 35.
- Petrus de Essendia 814.
- Petri Lambekini domus in Beppingen 123, 5.
- Petrus Porzik 529, 10.
- Petrus Rotcholb 472, 20.
- Petrus Porchus ambas. Papias 640, 15.
- Petrus de Sacho iurisper. syndicus Canisgrandis 588, 40.
- Petri Bonandreae: Rolandinus.
- Petrus fil. Agapiti de Columpna civ. Roman. 282, 20.
- Petrus Iohannis Rubei de Murfis miles Paduan. 446, 15.
- von Phalheim: Cünrat.
- Pfefferchardi: Iohannes.
- in Pfälndorf plebanus: Henricus.
- Philippus ep. Eysteten. 61. 64. 65, 5. 68, 1. 85. 183, 5. 258. 272. 302. 620, 25.
- Philippus decanus Frankenvorden. 189, 10.
- Philippus dompnus r. Martinus abbas S. Gisleini.
- Philippus IV. rex Franciae 8—10. 223, 20. 743, 35. filius: Philippus comes Pictavensis; clericus: Petrus Barrerie.
- Philippus V. rex Franciae 343, 25. 344. 397, 5. 408, 15.
- Philippus rex Roman. 731, 10. 751, 5.
- Philippus princeps Tharenti 9, 5.
- Philippus comes Cenomanen., vicarius Robertis reg. Siciliae in Lombardia 463.
- Philippus comes Pictavensis et Burgundiae 9. 10.
- Philips lantgraf von Nidern Elzazze 808, 10. 809.
- Philippus senior de Valkenstein dom. de Minczenberg 109. 379, 25. 393, 25. 490, 5. 574, 25.
- Philippus iunior de Valkenstein 83. 15. 379, 25. 393, 25. 454, 40. 455, 5. 490, 5.
- Philippus de Kentnich 114, 10.
- Philippus de Pressiaco 397, 15.
- Philippus de Wildinberg miles 606, 5.
- Pfirt, Phirtte 387, 20. Phirretarum, Ferretarum comes: Ulricus.
- Picardi: Fridericus.
- de Picta domo: Heylmannus.
- Pictavensis comes: Philippus.
- Pilavia inferior *Peilau* 537, 20.
- Pilgrimus rector eccl. parroch. in Guterich 767, 10.
- Pilgreim von Puchheim 21, 15.
- Pilgrein: Siglinus.
- von Pilhdorf: Dietrich.
- Pilliche 12, 30. 147, 15. 148, 30.
- Pilser chraizz 230, 10.
- Pincerna: Conradus cler.
- Pingwia, Bingen 11, 10. 451, 35. 452, 20. 512, 25.
- Pynus de Parganariis de Mutina procurator marchionum Esten. 555, 5.
- de Pyropo Adae: Iohannes.
- Pisae, Pisan. 291, 40. 308. 309. 577—579. 614. 623. 625, 20. 626. 627. 628, 10. 652. 729, 10. 749, 30. 826; cursus 309, 40. canonicus: Otto Herwici de Werdea; capitaneus: Rainerius comes de Donoratico; potestas: Franciscus de Miranda; de Pise: Symon.
- Pistorien. dioecesis 766, 5; partis imperialis terrae 458, 25; vicariatus 766, 5; de P.: Andreas de Guiniçcellis.
- Pizonis fortilitiae 447, 10.
- Placentia 577, 10. 728, 25. 749, 5; palatium episcopale 713, 35. rector: Vervisius de Lando.
- de Plainhaco archipresbiter: Arnaldus de Petrilia.
- Plankenburch *prope Burgau* 224, 10.
- de Plawen advocati: Henricus senior, Henricus iunior dictus Rūzze.
- de Plaçolla: Manfredus Petri not.
- de Plesseiano: Guilelmus.
- Plisenen. terra, Plysne 299. 798. 799, 1; archidiaconus in eccl. Nuemburgen. 689, 5. dominus: Fridericus marchio Misnen.
- Poksberch burg *prope Wertingen* 224, 15; de Pochsberg, Buksberg marschaleus: Henricus.
- de Pois miles 397.
- Polonia 66, 10. 157, 30; rex r. Boemia.
- S. Pölten 808, 40. 809.
- de Pomerio: Godefridus.
- de Ponte: Iacobus.
- Pontius Alpay cler. de Naiaco Ruthenen. dioec. not. 582.
- Pontremulum 764, 20.
- Ponzinus Constantius Saonen. 591, 30.
- Porchetus archiep. Ianuen. 428.
- Porchus: Petrus.
- de la Porta: Paulinus.
- de Porta: Ulricus.
- Porten. monasterii *Pforta* prior 689, 1.
- de Portu: Otto.
- Portuen. card. episcopus: Iacobus.
- Portus Naonis, ze Portenowe domini r. Austriae duces.
- Porzik: Petrus.
- Posanum *Bozen* 449. 450. 459, 40. 460, 35.
- Posonien. civitas *Pressburg* 567, 1. praepositus: Albertus.
- von Potendorf: Chunrat, Rudolf Seibots.
- S. Potentianae eccl. Rom. card. presbiter: Raymundus.
- de Pottus: Gerardus.
- Pozum castr. *Pozzo (Val d'Arno super.)* 208, 1.
- Praedicatorum ordo 80, 20. 762, 30. fratres: Barnabas, Honestus de Papia.
- Praedicatorum ord. domus Colonien. 802, 30; subprior 815, 1.
- Praedicatorum prior Constantien. 721, 40. 722, 10.
- Praedicatorum Lombardiae superioris inquisitores: Barnabas, Honestus de Papia; prior provincialis: fr. Barnabas.
- Praedicatorum locus Lugdunen. 312, 35.
- Praedicatorum Tridentin. prior: Iacobus de Bononia.
- Praedicatorum domus Vercellen. 534, 1.
- Praedicatorum conventus Viennae 80, 20.
- Praemonstraten. ordo 762, 40.
- Praenesten. card. episcopus: Guilelmus.

Praga 261, 45. 290, 15. 327, 40. 471, 40; eccl. administrator et capitulum 620, 30; archiepiscopus 663, 35; pondus 84, 25. episcopus: Iohannes; canonicus: Henricus de Throno.

de Praittenaw dioec. Patavien.: Walchunus Walchuni.

de Praiaus dominus: Arnulphus.

de Pratis: S. Germanus.

der Preisinger: Heinrich.

de Pressiaco: Philippus.

Prezer: Henricus Henrici.

Pricinen. v. Brixinen.

S. Prisca eccl. Rom. card. presbiter: Arnaldus.

Provincia, Proença 222. 624, 40. comes: Karulus; senescallus: Hugo comes Avelini; Pr. et Forcalqueriae comes: Robertus rex Siciliae; senescallus: Leo de Regio.

Prümheim eccl. parrochial. *Praunheim* 407, 35.

Pube: Henricus.

von Puchheim: Pilgreim.

Pülenhoven *Pielenhofen* 402, 30.

Pulicella vallis *Valpolicella* 516.

de Puteo: Arnoldus.

Puzavien. monasterium ord. S. Benedicti *Bosau* 689, 10.

Q.

de Qualiotis: Iacobus.

Quedelburg abbatissa: Ieuta.

Quercetum 181, 30.

de Quernvorde: Bruno.

Quirici: Bertarinus.

R.

R.(?) card. presb. S. Anastasiae 200, 15.

Radulphus v. Rudolfus.

Rægentzhof 610, 25.

Rain *prope Straubing* 308, 5.

Rayn bei der Iser 441.

Rain- Raim- Ram- Rein- Reim- Ren-

Reimarus abbas S. Cornelii Inden. 404, 30. 405, 15.

Rambaldus, Ramboldus de Colalto (Colaauto) comes Tervisii 324, 35. 382, 5. 392, 35. 393, 5. 421, 35. 423, 1. 436, 15. 576, 30.

Reimbolt von Windecke 212, 30.

Reynardus de Westerburch canon. Colonien. 114, 5.

Reynhardus cantor Frankenvorden. 189, 10. 754, 1.

Reinhard herr von Westerburch 454.

Renart: Godefridus.

Raynerus ep. Vulteran. 495, 15.

Rainerius comes de Donoratico capitaneus Pisan. 308, 15. 578, 30. 625, 20. 729, 10. 749, 30.

Nerius fil. Ugutionis de Fagiola 207, 35.

Raymundi: Guillermus.

Raymundus card. presb. S. Potentianae 200, 5.

Raimundus ep. Vigintimilien. 823, 45. fr. Raimundus Guillermi ord. Min. 823, 45. 845, 10.

Raimundus frater 80, 15.

Raynaldinus de Mediolano cursor papae 665.

fr. Rainaldus Aymerici ord. Min. 823, 45.

Reynaldus (I) comes Gelren. 112—114. 372. 373. filius: Reynoldus (II).

Reynoldus (II) primogenitus comitis Ghelriae 362, 1. 650, 15.

Reynoldus dominus de Munyoie et de Valkenburg 27, 30. 33. 43. 62. 72, 30. 160; frater 43.

Reynaldus marchio Esten. et Anconitan. 554, 40. 588, 35. 629. 630. 631, 1. 654, 1. 696, 30. 782, 5. 836—838.

Raynaldus de Bochimpanibus 588, 20.

Raynaldus de Bonacolsis vicar. Mantuae, dom. generalis Mutinae 496, 10. 588, 30. filius: Franciscus.

Raynutius ep. Vulteran. 495, 15.

Regempretus de Braida iudex Tervisin. 420, 40.

Ram- v. Rain-

Rana, Froys: Heylmannus.

Rapolt ammann von Bûron 2, 30.

de Rapoltstein, Rapoltzstein: Anshelmus, Iohannes fil. Anselmi, Henricus, Iohannes fil. Henrici; de Rapoltzstein in inferiori villa: Iohannes fil. Henrici; cf. Hohen Rapoltstein.

von Rappoltzwilre Nidere stat 806. 807.

Raso Mascherel miles 606, 5.

Rathenow 580, 15. 675, 5.

Ratispona, Regenspurch 20. 243. 244. 257, 40. 282, 35. 306, 35. 307. 378. 385, 10. 393, 30. 402, 35. 404, 20. 428, 20. 490, 25. 491. 494, 20. 539, 25. 541. 542, 25. 543. 544. 545, 25. 557, 5. 562, 30. 563. 564. 584, 1. 632. 633, 35. 811, 1; Reginoburgium 744, 50; canonicorum nomina 537; dioecesis 538, 5. 642. 643, 15. 768, 15; gewiht, pondus, pfund 68, 20. 334, 45. 433, 25. 434, 45. ecclesia: Veteris capellae; monasterium: Superiorius Monasterium; episcopus: Nycolaus; praepositus: Chunradus; decanus: Ulricus; scolasticus: Læutwinus Gameraeti; archidiaconus: Chunradus de Satelpogen; de Ratispona, Ratispana: Henricus; v. Iudaei.

Raueych holtz 334, 35.

Rauhgraf v. Silvester comes.

Ravennas archiepiscopus: Aymericus.

Ravensburgum 241, 30. 254, 40 (Raf-burch). 266, 35. 275, 5. 676, 20; de R.: Fredericus, Wolfegger.

Razeburgen. episcopus 635, 15.

von Rechberch: Johans.

Regem- v. Rain-.

Regenstauffe v. Stauffe.

de Regenstein comes 574, 1. comites: Albertus, Bernardus.

Reginen. episcopus: Guido.

Reginoburgium v. Ratispona.

de Regio: Iohannes Pancera, Leo.

Reichart comethur von Heimbach 551, 35. 552, 1.

de Reichenekke pincerna: Wernto.

Reichenstain v. Richenstein.

Reim- Rein- v. Rain-

Reymagen, Rinmagen *Remagen* 357, 35. 358, 1. 440, 40; teloneum 385, 30.

Reynansburch (Eyscheren, Eystern) 113, 20. 372, 15.

Reynbullen, Rynbubel, Rimbulle villa 105, 25. 295, 35. 451, 1. 452. 529. 531, 40. 541, 15. 544, 20.

der Ræingref: Sifrit.

Reys *Rees* 114; teloneum 24, 40. 134.

Ren- v. Rain-

Rennewardus de Stralenberch 55. 61. 64, 20. 85, 15. 105, 5.

Rens, Rense 11, 20. 40.

Rentwin: Ulricus.

Renus, Rein, Ryn fl. 13, 25. 14, 15. 15, 35. 25, 15. 44, 10. 49, 25. 50, 10. 59, 15. 66, 5. 69, 30. 82, 15. 107, 40. 108. 113, 10. 134. 135, 35. 150, 5. 152, 15. 154, 1. 157. 25. 159, 5. 165, 10. 188, 30. 190, 15. 224, 15. 225. 230. 231. 294, 1. 295. 296, 10. 319, 10. 323, 25. 329—331. 338, 1. 352, 30. 372, 10. 385, 25. 387. 412. 442, 40. 490, 5. 512. 513. 556. 675, 25; civitates 525, 30; citra Renum et ultra Otelsbuheln decanatus 660, 35; Reni inferioris iurati pacis 401, 35; telonea 130, 35. 417, 20. 451, 5. 452, 1.

Reni palatin. comitatus, comites, Palentze 295. 296, 10. 331, 10. 353, 15. 530, 20. 732, 10. 752, 15; Pfallentzgrafer ampt 433, 1; comites v. Bavariae duces; comitatus sigillum 107. 145, 10. 185, 30; vitztum, vitztumampt 329, 30. 334, 40. 335. 513, 20. in Reno vicedominus: Gotfridus Paulerius.

Ræuter vogtai 232, 5.

Revalien. episcopus: Olaus.

Revingersburg *Ruengiersburg* 531, 30.

de Ricelleto: Naximbene.

Rychardis filia Gerardi com. Iuliacen. 685, 5.

Riçardus de Lavaçola not. 576, 35.

Riccardus rex Roman. 731, 10. 751, 5.

Richardus de Schonemburg miles 60, 40. 64, 1. 67, 30. 225, 35.

Richinbach districtus (*Silesia*) 537, 15; de R.: Cunczco.

Rychenbach (*Vogtland*) 562, 40.
 Richenberg Richenberg in *Alsacia* 31; burg 524, 10.
 de Richenecke pincerna: Conradus.
 Richenstein, Rikistein, Rikensteyn, Reichenstain castr. 11, 10. 54. 183, 35. 229, 35. 233. 329, 45. 365. 606, 30. 648, 15. 649.
 Richkerus de Aheim can. Ratisponen. 537, 35.
 Rycholf von Wenkeim 315, 40.
 de Ryferscheyt domini: Iohannes, Rodolfus.
 Rimbulle v. Reynbullen.
 Rinch: Conradus, Herbordus.
 Rindesmaul: Albrecht.
 Rinegger: Iohannes.
 Rinvelden 387, 15. 490, 30. 491. 794, 1.
 Rinmagen v. Reymagen.
 Rynowe advocatia 255, 30.
 Ryntfleisch: Conradus.
 de Ripa (dioec. Tridentin.) archipresbiter 672, 20.
 Rietenburch in *Bavaria* 330, 15; Rytenburch purchgrafschaft 330, 20.
 Rizolinus de Azonibus iudex Tervisin. 419, 10. 420. 576, 30.
 Rod villae iudicium *Oberrad* 375, 30.
 Rodanus 248. 249. 251. 252, 40.
 Rödelingen stat *Riedlingen* 167, 30.
 de Rodemaco: Egidius.
 zu me Roden schilde: Hartmannus.
 Rodesheim, Roshein *Rosheim* 30, 35. 174, 10. 387, 10.
 Rodigium *Rovigo* 447, 10. 629, 40. 836, 30; comitatus 447, 10. 836, 30; de R.: Albertinus Iacobini.
 de Rodis insula 223, 20.
 Roffinus Tetonus potestas Laudae 639, 10.
 Roma, Urbs 221, 40. 827, 30. 835, 35; nomina civium 282, 20; Urbis praefecti auctoritate notarius 178, 30; Urbis vicarius v. Terracinen. episcopus.
 Romana ecclesia 14, 30. 33, 20. 188, 5. 198, 35. 200, 35. 221, 1. 222, 20. 238, 30. 340. 408, 40. 437, 30. 446, 25. 462, 40. 464, 25. 467. 511. 518, 25. 536, 25. 551, 10. 581. 582, 5. 588, 25. 617. 642, 35. 643. 645, 40. 646. 647, 15. 652, 35. 653, 25. 654. 655, 30. 656. 658. 659, 10. 661, 35. 667, 15. 691, 40. 696, 35. 698, 5. 699. 707, 25. 708. 713, 30. 714, 10. 718, 1. 722, 25. 724, 5. 728, 30. 737, 20. 738, 1. 740. 741. 742, 50. 743. 745, 20. 749, 10. 753, 15. 756. 758, 15. 760, 35. 761. 762, 10. 778. 782, 10. 783, 5. 784, 45. 785, 35. 787, 5. 788, 35. 804, 15. 805, 35. 817. 818, 1. 820, 10. 821, 35. 834, 30. 835, 20. 841. 846, 40. 847. 850, 40. 851, 1; advocatus (*scil.* Romanorum rex) 90, 35. 91, 5. 93, 20; cardinales 240, 20. 268, 10. 292. 653, 35. 664, 1. 693, 10; cardinales citramontani 221, 35. 222; cardinales Italici 221, 35. 222; curia 198, 5. 201, 10.

219, 30. 225, 5. 238, 40. 241, 40. 268, 10. 312, 25. 317. 325, 35. 327, 15. 467, 20. 558, 15. 578, 5. 623, 35. 627, 35. 637, 5. 643, 25. 656, 10. 667, 30; v. Teotonici domini in curia; eccl. exercitus 607, 35; pontifex, pontifices 89, 10. 367, 30. 495, 30. 518. 619, 1. 643, 5. 654, 10. 656, 1. 694, 40. 698, 45. 699, 1. 724, 5. 725, 5. 731, 10. 733, 30. 734, 5. 735, 15. 737, 15. 739, 25. 741, 20. 745, 20. 746, 15. 751, 5. 783, 40. 784, 1. 788, 10. 845, 15; pontifex futurus 98, 35. 118, 15; pontificis electio 222, 35; sedes 94, 1. 123, 5. 509, 15. 524, 10. 632, 1. 742, 40. cardinales: Iacobus de Columpna, Petrus de Columpna; v. etiam *sub ecclesiarum titulis*; legatus: Bertrandus card. presb. S. Marcelli; legati v. etiam Salzburgenses archiepiscopi; in Rom. curia procuratores: Fredericus de Scherding decr. doctor, Iohannes Luppi archidiacon. de Guarga; rector Placentiae: Vervisius de Lando; vexillifer: Iacobus rex Aragonum.
 Romanum imperium, regnum, regnum vel imperium, Römisch reich 9, 35. 14, 30. 17, 1. 22, 30. 24, 10. 27, 5. 29, 5. 33. 37, 5. 46, 5. 57, 15. 82. 84, 5. 94. 99, 5. 102, 1. 107, 15. 110, 15. 111, 1. 115. 116, 5. 117, 30. 118. 119, 45. 134. 135. 142, 15. 143. 146, 10. 151, 15. 155, 5. 160. 161. 162, 25. 163. 164, 30. 165, 25. 166, 35. 167, 20. 168, 30. 173, 10. 175, 1. 182, 35. 187, 35. 196, 15. 201, 20. 202, 15. 207, 30. 208. 209, 25. 214, 20. 215, 10. 216, 20. 218. 227. 229, 20. 242, 35. 244, 1. 245, 35. 247, 5. 249, 45. 253, 15. 258, 5. 260, 15. 262, 30. 263, 20. 264, 5. 266, 10. 267, 5. 270. 272. 273, 5. 278, 10. 282, 25. 287, 20. 290. 293. 294, 5. 298, 15. 303, 30. 304, 25. 305, 1. 306. 308, 30. 310. 311, 10. 319, 5. 321, 20. 322, 1. 324. 345, 5; 371, 30. 372, 30. 373. 374, 25. 381, 30. 384, 30. 385. 386. 390, 5. 392, 35. 393, 1. 402, 15. 403, 10. 415, 5. 423. 424. 425, 20. 426, 30. 427. 436. 437. 442, 40. 445, 35. 446, 30. 447. 456. 458, 15. 471, 10. 472, 40. 473. 479, 5. 482, 35. 485, 35. 486. 488, 1. 497, 35. 501, 10. 502. 516, 10. 518, 15. 526. 527, 5. 532, 15. 533, 30. 534. 537, 15. 549, 25. 566, 10. 569. 570, 5. 571, 35. 572, 10. 583, 40. 585, 35. 588, 25. 601, 20. 602, 20. 603, 15. 616, 35. 617. 619, 30. 621, 10. 643, 5. 645, 20. 656, 5. 657, 35. 658, 35. 659, 10. 680, 15. 689, 15. 696, 20. 709, 1. 719, 20. 725, 15. 746, 25. 762, 40. 777, 15. 780. 786, 15. 794, 5. 810, 35. 813, 25. 814, 35. 819, 25. 841, 10; imperatores et reges, keiser oder kunig 3, 5. 1. 12. 13. 20. 16. 19, 1. 24. 27, 35. 51, 35. 52, 10. 53. 66. 84, 35. 90, 25. 104, 15. 112, 40. 116, 20. 129, 15. 132. 137—139. 140, 10. 141, 40. 143, 30. 146, 20. 147. 148, 5. 151, 5. 152, 15. 153, 40. 154, 10. 156, 20. 157, 35. 158, 1. 164. 165, 35. 175. 176. 178, 5. 179. 184, 30. 185, 15. 191, 25. 202, 35. 203. 204. 208, 10. 209, 1. 211, 15. 214, 5. 243, 5. 248, 30. 249, 10. 252. 258, 20. 262. 270, 10. 273, 10. 274, 1. 275, 25. 282, 25. 285, 30.

287, 35. 288, 15. 294. 322, 25. 331, 10. 345, 35. 346, 25. 373, 30. 407, 30. 410, 40. 453, 1. 457. 470, 1. 501, 25. 503, 10. 517, 30. 527, 10. 533, 5. 534, 30. 546, 15. 549. 555, 1. 568, 25. 569, 10. 583, 10. 584, 1. 587, 1. 588, 1. 630. 643, 5. 645, 5. 656, 1. 657, 25. 674. 676, 40. 680, 15. 681, 1. 682, 35. 683, 10. 692, 15. 704, 25. 785, 35. 837, 10. 843, 30. 847, 35. 848, 1; rex *genera-liter* 164, 5. 211, 15. 217, 10. 218, 15. 219, 10. 221, 1. 229, 25. 239, 25. 290, 25. 294, 5. 320, 10. 406, 25. 432, 35. 460, 5. 462, 1. 471, 15. 485, 5. 528, 20. 530, 40. 565, 30. 581, 35. 582, 1. 609, 1. 618, 20. 696, 20. 726, 30. 747, 25. 762, 40. 782, 1. 784, 15. 788, 35. 811, 10. 818, 5. 839, 15; imperator vel rex 764, 25. 766, 5; rex vel electus, reges vel electi 644. 653. 654, 45. 656, 45. 657. 697. 700, 25. 701, 10. 709. 730, 10. 750, 15. 817, 5. 823, 5; in regem (-es) electus, electi 14, 5. 617. 618. 704, 10. 705, 20. 731, 5. 751, 1. 780, 1. 781, 1. 782, 40. 783, 10. 785; rex confirmatus 327, 15; rex creandus 8, 15. 32, 35; rex futurus 3. 4, 10. 45. 160, 40. 794; imperii per Germaniam archicancellarius 140, 20 *et saepius*; regni assecutio 15, 2; regni corona 15, 35; in regem coronare, coronari, coronatio 63, 40. 111, 5. 113, 45. 116, 10. 117. 120, 15. 124, 35. 188, 1. 196, 20. 198. 200, 35. 201. 218, 1; reges electos coronare 726, 25. 747, 25; in Rom. reginam coronare 218, 20. 239, 30; in Rom. regem creatio 52, 30; Rom. regni culmen 51, 25. 54, 15. 136, 35; ad regnum Rom., regis Rom. electio, promotio, kure, wal 7. 8. 11, 1. 14. 15. 17. 18, 1. 22, 30. 27, 10. 29. 33, 15. 34, 5. 40, 20. 41, 10. 44. 45. 49, 10. 59, 5. 60, 40. 63. 66, 40. 67. 71, 35. 76, 10. 77, 30. 83, 20. 86, 10. 90. 91, 40. 92. 93, 5. 100. 103, 30. 119, 1. 124, 30. 149, 40. 153, 10. 154, 30. 157, 20. 158. 198, 10. 220, 5. 222, 15. 225, 5. 238, 15. 239, 20. 464, 35. 473, 25. 616, 35. 619, 30. 621, 10. 661, 30. 787, 45. 792, 15. 794, 30. 795, 10. 842, 10. 846, 15; (in) Rom. regem eligere, eligi 18, 30. 23, 24, 10. 26, 25. 27, 5. 32, 40. 33. 35. 36. 39. 40, 1. 45. 46. 53, 35. 56. 57. 58, 10. 62, 20. 66, 1. 70. 74. 81. 82, 25. 84, 25. 86. 89. 91, 35. 92. 93. 94, 30. 95—98. 102. 103, 5. 109. 110, 15. 111, 35. 115, 25. 117, 20. 118, 30. 119, 15. 120. 142, 20. 160, 30. 163. 164, 20. 180, 15. 218, 5. 219, 30. 239, 25. 289, 10. 726, 5. 747, 10; in electione, eligendi ius 8, 15. 23, 15. 37, 10. 39, 35. 89, 20. 91, 35. 99. 100. 102. 115, 20. 118, 35. 124, 35. 187, 35. 196, 15. 197, 15. 198, 30. 200, 30. 201, 20. 217, 35. 239, 20; electores v. *infra* principes; Rom. regis factum 560, 35. 577, 25; Romana gloria 304, 20; Rom. regni iura 793, 40; Rom. regis nomen 693, 35. 780, 5; Rom. regem nominare 221, 1; Rom. imp. praelati et personae ecclesiasticae 274, 1; Romani regni principes 14, 5. 23, 10. 46, 15; principes ad quos pertinet electio, pr. electores, elector 45.

- 89, 15. 90. 94. 104, 15. 122, 20. 756, 10; Rom. regni vacatio 69, 10; Rom. imp. archicameratus *v.* Brandenburg; per Galliam archicancellarii *v.* Treveren. archiepiscopi; per Ytaliā archicancellarii *v.* Colonienses archiepiscopi. vicarius generalis citra montes: Iohannes rex Boemiae; per Ytaliā vicarius generalis: Iohannes dominus de Bellomonte.
- Romandiolae rector *v.* Ravennas archiepiscopus.
- Romani terra *Romans* 249, 20.
- Romaniae imperii dimidia dominus *v.* Venetiarum dux.
- Romūch von Vestenberch ritter 343, 10.
- von Rorbach: Herman; de R.: fr. Iohannes.
- de Rore: Winandus.
- Roricus de Otenhen banderarius 309, 40.
- de la Rosa: Articus.
- von Rosemberch: Peter.
- de Rosengarten: Wipfelinus.
- Roshein *v.* Rodesheim.
- Rossilionis comes *v.* Maioricarum rex.
- von der Rot vitztum 21, 20.
- Rot: Vinis.
- Rotbach 387, 20.
- Rotchob: Petrus.
- von Rotenberg: Heinrich.
- Rotemburg, Rotenburch op. 172, 35. 308, 1. 396. 475, 20. 548. 791, 30. 840, 15. purger: Chunrad Haerrieder; von R.: Seifrit.
- de Rōtenstein: Henricus.
- Rotygen *prope Lengenvelt* 334, 35.
- Rotin vogtie (*Henneberg*) 565, 15.
- Rōtweil *v.* Iudaei.
- Rubei: Matheus.
- de Rubeis: Iacobus.
- de Rubeo: Nycolaus.
- Rubeus: Iohannes.
- Rūde: Conradus.
- von Ruden: Henrich der Paulstorfer.
- von Rudinsheim: Cunradus.
- Ruhegreve *v.* Silvester comes.
- S. Rumoldi (Tremoldi) eccl. Machelien. 133, 30.
- de Runkel dominus 363, 35; de Rūnchel: Dytricus.
- Rud- Rod- Rot- Ru- Ro-**
- Rubertinus Burrus fil. Vercelli not. Mediolan. 588, 5. 639, 45. 641, 10.
- Rudbertus Rudberti de Frisaco not. 768, 35.
- Robertus Villanus not. 639, 10.
- Robertus rex Ierusalem et Siciliae, dux Apuliae etc. 222, 40. 223. 304, 35. 306, 1. 317. 347, 30. 408. 429, 10. 462, 35. 467. 468. 521. 523, 15. 558, 25. 559, 30. 560. 577, 35. 578. 614. 622, 35. 623. 624. 625, 15. 626, 15. 627. 652, 10. 654, 15. 669, 10; vicarius generalis partium Italiae imperii 367. frater: Petrus; primogenitus: Carolus dux Calabriae; nepos: Karulus; magister rationalis magnae curiae: Leo de Regio; vicarius in Lombardia: Philippus comes Cennanen.
- Rupertus com. palat. Rheni dux Bawariae 600, 35. 648. 649.
- Rupertus comes de Virnenburg, Rotbracht greve von Virneborg 33. 72, 20. 76, 10. 114, 1. 116, 30. 441, 5; marschalk in Westfalen 444. 445. soror: Elizabeth.
- Robert conte de Flandres 47, 25.
- Robertus de Albarupe rector patri-monii in Tuscia 620, 10.
- Rogerus de Levedale miles 606, 5.
- Rolandinus Petri Bonandreae Bononien. not. et scriba ep. Tridentin. 670—672.
- Rādolfus de Monteforti praepos. eccl. Curien. 469, 1; ep. Constantien. 621, 5. 622, 1. 631, 30. 676. 715, 45. 720, 25. 721. 722. 758, 5. 821, 30. clericus familiaris: Cūnradus pincerna; magister curiae: Iohannes Rinegger; nuntius: Iohannes Etterlani.
- Rudolfus de Dorn pleban. in Vogano, archidiacon. inferior. Marchiae 768, 20. 769, 5.
- Radulphus de Alamannia superiori fr. ord. Min. 851, 15.
- Rudolfus rex Romanorum 12, 30. 147, 15. 148, 35. 152, 40. 172, 10. 483. 630, 10. 837.
- Rudolfus (I) dux Bawariae com. palat. Reni 10. 11. 14, 25. 17, 30. 19, 25. 20, 5. 22. 30. 32. 37. 41, 35. 50. 54, 40. 58. 60, 40. 63, 45. 66, 40. 67, 25. 86. 89. 90—94. 99. 100. 106, 10. 108, 25. 109, 30. 111, 35. 115, 25. 119. 120. 124, 30. 153. 158, 15. 159, 35. 163, 10. 164, 10. 183, 40. 229—232. 261, 5. 296, 1. 300. 301, 15. 327, 25. 328—335. 336, 15. 353, 10. 392, 15. 425, 20. 434, 20. 441. 442. 530; chinder 494; dyener 10, 35. oberster schriber: meister Arnolt.
- Rudolfus (II.) comes palat. Reni dux Bawariae 600, 35. 648. 649.
- Rudolfus dux Saxoniae etc. 7. 25, 20. 30. 32. 41, 35. 46, 5. 89, 15. 90—92. 93, 30. 115, 25. 116. 120, 20. 124, 35. 163, 10. 164, 10. 197, 40. 471, 35. 580, 15. 801, 25. 802. 848, 20.
- Rudolfus (I) marchio de Baden 181, 40. 310, 40. 337, 35. 338. 556, 1. 831, 25.
- Rudolfus (II) marchio de Badem 556, 1.
- Rudolfus Hesso (Hesse, Hezzo) marchio de Badem 374. 556, 1.
- Rādolf grave von Hohemberg 167, 15. 547, 10.
- Rudolfus comes de Monteforti, de Sargans 52, 40. 138, 5.
- Rudolfus comes de Nydowe 26. 28, 35. 29. 30. 32. 33, 1. 72. 76, 45. 77, 10.
- Rudolfus comes de Wertheim 105, 5. 371. 832.
- Rudolfus dom. in Varila 278, 40. 279.
- Rudolfus de Arburch 761, 5.
- Rudolfus de Hewen (Heon) 299, 30. 310, 40. 533, 25. 534, 15; secretarius Friderici reg. Rom. 527, 1.
- Rudolfus de Liechtenstein 21, 15. 310, 40.
- Rudolf Seibots von Potendorf 21, 15.
- Rudolf von Schærferberch 21, 15.
- Rodolfus de Ryferscheit miles 114, 5.
- de Ruschonibus: Iacobus.
- Ruthenen. dioc. *Rodez* 582, 15.
- Rütlingen 586, 5; advocatia 322, 15.
- Rūzze: Henricus advocatus de Plawen.
- S.**
- de S.: Iohanninus.
- Sabaudiae, Sabaldiae comes: Amedeus.
- Sabinen. card. episcopus: Arnaldus.
- Sak: Arnolt.
- Sachetus not. Paduan. 448, 15.
- de Sacho: Petrus.
- in Sachsenhusen domus: S. Mariae Theutonicorum.
- Saeschenhauser: Heinrich.
- Sagona, Sagana, Sahona *Savona* 429, 20. 577, 35. 591, 25. 614, 45. 729, 5. 749, 25; nomina ambasiatorum 591, 30.
- de Salac: Conradus (I), Conradus (II); von Salach: Heinrich.
- Sale fl. 473, 1.
- in Salem monasterii ord. Cisterc. abbas: Conradus.
- Salinguerrae: Thomasius.
- der Saller: Heinrich.
- Salmannus ze dem Storchen Iudaeus 574.
- Saltendorf *prope Lengenvelt* 334, 35.
- Saluciarum *Saluzzo* marchio 729, 15. 749, 30.
- S. Salvatoris (*di Susegana*) castr. 422, 5.
- S. Salvatoris monasterii Papiensis abbas: Lafranchus.
- S. Salvatoris eccl. de Traiecto 133, 30.
- von Salza: Friderich.
- Salzburga, Saltzburch 22, 15. 766, 35. 768, 15. 833, 20; canonicorum nomina 767; dioecesis 538, 5. 767, 10. 768, 35; ecclesiae clerus 766, 35. 767; ecclesiae nobiles 538, 35; provincia 538, 5. monasterium: S. Petri; archiepiscopi: Weichart, Fridericus; praepositus: Chonradus; canonicus et plebanus

- eccl. parroch.: Leo; de Salzburga: Iohannes Hartungi, Ulricus Rentwin, Zacharias cursor.
- Sancius rex Maioricarum etc. 226, 15.
- de Sanctis: Cafonus.
- de Sang.: G.
- Sangans, Sant Gans v. Sargans.
- Saona v. Sagona.
- Sapera: Alamanda, Berengarius.
- Sarburch 12, 30. 147, 15. 148, 30.
- Sardinia, Sardinea 558, 20. 577, 40. 578, 579, 1. 614, 5. 623, 25. 626, 45. 627. 628, 10. 652, 1. 772, 30. 826, 25; Sard. et Corsicae rex v. Aragonia.
- Sarezana castrum 160. 161; commune 160. 161; nomina civium 161, 20. ecclesia: S. Andreae.
- de Sargans, Sangans, Sant Gans v. Rudolfus comes de Monteforti.
- de Sarn: Iohannes.
- Sarra v. Sciarra.
- Sarraceni 742, 10. 751, 40; Sarracenicus error 738, 20. 739, 20.
- de Satelpogen: Chunradus.
- Saunsheim *Seinsheim* 683, 35.
- Sausset: Iohannes.
- der von Sax 74, 15.
- Saxoniae comitatus palatinus 472, 40; duces 634, 25. duces: Ericus, Iohannes (I), Iohannes (II), Rudolfus, Wentzla.
- de la Scala domini 429, 25; de la Sc.: Canis Grandis, Fridericus Picardi.
- supra Scaldiam terra 132, 25.
- Scaliola: Guilielminus.
- Seaziosus: Gasparinus.
- Scafusia, Schaffusa 304, 5. 305, 15. 321, 35. 322, 30. 323, 10. 324, 25. 325, 5. 328, 20. 525, 40. 526, 30. 527, 15. 794, 1. 848, 10. schultheitzen: Friderich, Egebrecht, Egeli; de Sc.: Frederichus Bet.
- von Scalchen: Herman der Sperrer.
- von Schærffenberch: Rudolf.
- Schawenberg castr. *Schauenburg prope Dossenhein* 596, 15.
- Schâwenberch, Schowemberg, Schawinberg castr. *Schaumberg (Meiningen)* 192, 35. 193, 20. 484, 25. 565, 15; die von Sch. 565, 15; von Sch.: Eberhart (Ebirt), Heinrich.
- von Schaumberch *prope Starhemberg*: Heinrich, Wernher.
- Schelart dictus: Godefridus de Pomerio.
- von Schelklingen: Ulrich, Chunrat grafen von Berg.
- Schellecrûpp villa 375, 35.
- Schellenberch, Schellemberg castr. 706, 25. 707; de S.: Henricus, Marquardus.
- de Schennano: Conradus.
- Scherding, Schærding 20; purkgraf 21, 20; de S.: Fredericus.
- Schibco de Czezechchow miles 537, 30.
- Schiffe, Schipphe (Gzips) castr. *Schüpf (Baden)* 237.
- Schinella Pauli de Doto iudex Paduan. 446, 15. 499, 1.
- Schirendorf 334, 35.
- de Schirichsteich: Henricus.
- in Slakenwerd plebanus: mag. Meinhardus.
- von Slatheym: Heyn.
- Slechpech: Gôtfriidus.
- de Sleyda dominus: Cunradus.
- Sletzestat, Sletzstat 30, 35. 174, 10. 214. 387, 10. 796, 25.
- Sleussungen, Slusungen 193. 604, 35.
- Sleziae dux: Bernhardus.
- de Slusselberg: Conradus.
- Smalkhalden 262, 35.
- Smalenstein: Friderich.
- de Smideburch: Ludolfus.
- de Smihen: Henricus.
- Schöfridus v. Ioffridus.
- de Schonemburg: Fridericus, Richardus.
- von Schonstat: Cunrat.
- der Schönsteinner 20, 30.
- de Schouwenhorst: Henricus.
- Schowemberg v. Schâwenberch.
- de Schrapelowe comes 574, 1.
- Schuerberg burg *prope Weinsberg* 479, 25.
- Swabesberg, Swobsperch castr. *prope Oppenheim* 5, 15. 184, 10. 185, 1. 186. 194. 595, 5. castrensis: Wigandus de Dienheim.
- de Swartzburg comites: Guntherus, Henricus; de S.: Albertus.
- de Swarzburg: Henricus.
- Swartzwalt 808, 25.
- Swebischwerd v. Werdea.
- der Swepfermann: Seifrid.
- de Swerthove: Abelo.
- Swigger von Eglingen 331, 35.
- Swynforthe 71.
- Schwitz, Sweitz, Switze vallis 204, 25. 246, 20. 263, 30. 278, 15. 280, 20. 298, 20. 718, 30. 719, 25. 795, 10; v. Underwalden.
- Sciarra, Sarra de Columpna 578; Sc.: Iacobus, Stephanus.
- Sclavorum dux: Wartizlaus; rex v. Dacia.
- de Scomico: Morandus.
- de Scutariis: Vercellinus.
- de Sebech: Ernestus.
- Seberg castr. *prope Egram* 542, 20.
- Sekelonis: Iohannes.
- von Sevelt: Marquart.
- von Seggendorf, Saekendorf: Arnolt, .. Gâtende, Hovrauf.
- Schûsen (*Marchia*) 603.
- Seibots: Rudolf.
- de Seyna, Seyn comes 384, 10. comites: Engelbertus, Gotfridus, Iohannes.
- Zeelandiae comitatus 681; v. etiam Hollandia.
- Selbolt villae iudicium 375, 30.
- Seligenstad, Seylgenstad opid. 52, 10. 137, 25. 140, 1. 143, 10.
- Selse, Sæls 164. 165. 167, 10. 168, 1. 173. 182, 5. 188, 15. 557, 5. 794, 1. 808, 25; telon. 190, 15.
- Senen. *Siena* 367, 40.
- Senogien. *Sens* canonicus: Walterus le Borgne.
- S. Sepulcri monasterium extra Spiram 206, 10.
- Seravallis 458, 25.
- de Sergis: Wilhelmus.
- de Serinesio: Stephanus.
- S. Servatii Traiecten. praepositura 24, 45.
- de Sesso: Ugolinus.
- S. Severini Colonien. praepositus: Heydenricus.
- Sewardus de S. Piere 181, 30.
- Sextum *Sesto Calende* 590.
- Syberch Colonien. dyoc., Sicburgh *Siegburg* 235, 25. 594, 30.
- Sibolo Osche 472, 20.
- Sikkenpach, Alten- *Sittenbach* 844, 10.
- Sicilia 284, 35; regnum 467, 25. rex: Carolus; Ierusalem et S. rex: Robertus; (Trinacriae) rex: Fredericus.
- Sifritzperg burg 73, 40.
- Syfredesdorf villa 537, 20.
- Syfridus archiep. Colonien. 24, 40. 134, 40.
- Syfridus ep. Curien. 94, 40.
- Sifridus Chastenarius canonicus Ratisponen. 537, 35.
- Sifridus de Eppenstein 83, 15. 606, 5.
- Sifrit von Mörenshaim 475, 35.
- Sifrit der Ræingref 10, 30.
- Seifrit von Rotenburch 277, 35.
- Seifrid der Swepferman ritter 343, 10.
- Sifrit von Tânschelkingen ritter 433, 5.
- Siglinus Pilgrein mag. cons. Argentin. 570, 30.
- Sygelô Hâyn Spiren. 399, 15.
- Siegel von dem Thore 510, 15.
- Sygen 72, 45.
- Sighartstedorf *Siegersdorf prope Nürnberg* 844, 10.
- Sygmaring 478.
- Signum castr. *Segno di Savona* 591, 35.
- Silicis: Mons.
- S. Silvester papa 724, 35. 746, 5.
- Sylvester comes: Fridericus; der Wildegrefe: Iohan.
- Simeren 531, 1.
- SS. Symonis et Iudae eccl. Goslarien. 403, 10.
- Symon praepos. Gurnocen., archidiacon. superior. Karinthiae 768, 25.

- Symon pleban. S. Petri Colonien. 815, 35.
 Symon de Pise chapelain le card. Neapoleon 46. 47.
 Symon Noderndorfer de Monacho cler. Frisingen. 754, 10.
 Symon herzog von Tecke 265, 40; sin bruder 265, 40.
 Symon comes de Spanheim 28, 15. 33. 40. 41, 10. 48, 15. 73, 5. 114, 5. 116, 30. 123, 35. 125, 20. 390. 391, 15. 442, 40. 461, 35. 462, 10. 470. 531.
 Symon dominus de Lippia 384.
 Symon de Blanckenwaldt 82, 20. 83, 5.
 Simon Forsto de Bromat banderarius 309, 30.
 Symon de Myrabello 677, 15.
 de Symonig: Herbordus.
 Sinzehe, Zenske 319, 30. 526, 10; v. Iudaei.
 Sisgauwiae decanatus 660, 25.
 Sytansteten monasterii abbas: Gundacherus.
 de Sittart: Walewanus Lombardus.
 Sobernheim 512, 25.
 Solis vallis (dioec. Tridentin.) 672, 20.
 Sollemes 343, 30. 344, 25.
 Solotern 571, 30.
 Soltwedele 579, 35.
 Sophia marchionissa Brandenburg. 604, 15.
 de Sorriano: Bernardus.
 Sosatien., Sost 443. 444. 445, 25. canonicus: Iohannes de Lithmete.
 de Sownhem: Iohannes.
 Spandow 580, 15. 675, 5.
 de Spanheim comites 126, 5. 453, 40. comites: Henricus, Iohannes, Symon; de Spanheym: Henricus praepos.
 Spania *Hispania* 577, 20.
 della Spata hospitium v. Verona.
 de S. Speria: Bernardus.
 der Sperrer: Herman.
 de Spiere: Iohannes cler.
 Spineta marchio de Malespinis 582, 10.
 de Spinola, Spinulis Ianuen. 223, 25. 428, 30. 577, 35. 613.
 Spira, Speyr, Spire 23. 35. 71, 40. 73, 10. 161, 40. 162, 30. 175—178. 191. 192, 20. 194, 25. 195. 203, 10. 204. 205. 206, 30. 207. 210. 211, 1. 218, 10. 223, 35. 254, 35. 327, 35. 355. 356. 364. 377. 378, 1. 380. 383, 15. 397, 30. 399. 512, 20. 513, 35. 514. 524, 10. 525, 35. 599. 720, 10; atrium, sepultura Iudaeorum, Judenkirchhof 210, 10. 218, 10. 254, 35; bischof 512, 25; monetarii 720, 10; pondus 172, 35; praebenda (regalis) 59, 35. 151, 1. ecclesia: S. Trinitatis; monasterium: S. Sepulcri extra muros; episcopus: Emicho; scolasticus: Hermanus; canonici: Cunradus Engelhart, Thiebaldus de Stralenberg; clerici: Iohannes Gerlaci dictus Certamen; cives: Hartmannus zu me Roden schilde, Henricus de Regensburg, Sygelo Hüyn; de Sp.: Iohannes Gerlaci dictus Certamen: v. Iudaei.
 Spirgaugiae, Spirkowe advocatus provincialis 175, 25. lantfogt: Georie grave von Veldentze.
 Spitzenberch 245. 246, 10.
 Spoletani ducatus rector: Iohannes de Amelio.
 Squilagii comes: Thomas de Marcano.
 Stakmatton, Stakmat 190, 15. 211, 30.
 de Stadaw: Nicolaus.
 de Stalberg nobilis 574, 1.
 Stalberch, Stahelberch, Stailberg, Stailburch castr. 108, 10. 159, 15. 294, 40. 329, 45. 451, 1. 452, 1. 529, 35. 531, 40. 541, 15. 544, 20.
 Staheleкке, Stahelegge, Stalecke, Stailecke castr. 108, 10. 159, 15. 294, 40. 329, 45. 451, 1. 452, 1. 529, 35. 531, 40. 541, 15. 544, 20.
 von Starkenberch *Starkenburgh* burggrave 513, 15. purgravii: Hartmodus de Chronberg, Heylman; de Starkinburch domini v. de Spanheim comites.
 Stargarden. terra 776.
 Stat: Nuwen.
 Stauff, Regenstauff castr. 334. 811, 1. in St. plebanus: Chünradus.
 von Stouffenegge: Friderich.
 de Staufenekk: Ortliebus.
 von Stavenowe: Henrik.
 Stekke: Cunradus.
 Stechen v. Stoeheim.
 Stehelin Chage 475, 5.
 Stehelin: Marculinus.
 Steig, Stege die diele, Vallis 108. 159. 294, 40. 529, 35. 531; cf. Vallis Bacheracensis.
 de Steyne dominus: Arnoldus.
 von dem Steyn: Eberhart; cf. de Lapide.
 vom Staine: Wolf.
 von dem Stainhus: Iohans d. a.
 von Stainichlingen: Hertwig.
 Stendal, Stendalen. 579, 35. 602, 40. 603, 20. 675, 15; pondus 580. techant: Heyricus.
 S. Stephani eccl. Babenbergen. praepositus: Ulricus Wildonis.
 S. Stephani eccl. Constantien. praepositus: Albertus.
 Stephanus archiep. Armachan. 825, 35. 826, 1.
 Stephanus abbas S. Gisleni 370.
 Stephanus Hugoneti doct. decr., can. Mimaten., capell. papae, auditor sacri palat., cancellarius Bertrandi card. legati 581, 20. 713, 40.
 Stefanus de Vagis de Novaria not. 587, 20.
 Stephani ducis Bawariae filii: Henricus, Otto.
 Stefanus Vicecomes miles 639, 1. 640, 15. 711, 20. 712, 15. 721.
 Stephanus de Columpna 578, 1.
 Stephanus Sciarra civ. Roman. 282, 20.
 Stephanus de Serinesio vicerektor Beneventanus 620, 15.
 Sternberg, Sternemberg, Sterrinberg castr. supra Renum 28, 1. 294, 1. 461.
 de Stetin dux 634, 25; ducatus 776.
 in Stilifride plebanus: Mathias.
 Styra, Stiria, Styr 423, 15. 426. 427, 30. 567, 40. 608, 40. capitaneus: Ulricus de Walse; marscalcus: Hertnidus de Wildonia.
 de Stoeheim, Stechen: Wilhelmus.
 Stoissair: Albertus.
 ze dem Storchen: Salmannus.
 Stormariae comes v. Holzsatia.
 de Stralenberch: Rennewardus, Thiebaldus.
 Stralso, Strasolt v. Strausolt.
 Stratzere, de Strazzen: Bertoldus.
 Straubing, Strubingen 20. 403, 35; vitztum 21, 20.
 de Strausolt, Strasolt, Stralso: Bernardus.
 de Strazberg comes: Otto.
 Strazburg v. Argentina.
 Strigonien. archiepiscopus 620, 20.
 Stronburgh, Stroumburch burg 470. 530, 20.
 Strozburg v. Argentina.
 Strubingen v. Straubing.
 de Strusone: Wetzelo.
 Stūgart, Stūggart 265. 546, 1.
 de Sturletis: Thomasius.
 Suardinus de Suardis de Pergamo capitaneus. Mediolan. 586. 587, 25. vicarius: Ottorinus de Moscardis.
 de Suardis: Suardinus.
 de Subdione villa 249, 10. 252, 35; Subdionis motta 251, 30. monasterium: S. Petri.
 Suesionen, Soissons episcopus: Gerardus.
 Suevia, Swevia, Swaben 241. 254, 35. 267, 35. 274, 35. 556, 25. 479.
 Sūlm castr. *prope Weinsberg* 479, 25.
 von Sūlmes *Solms* grafen: Hermann, Iohans.
 de Sūltz: Crafft.
 de Sultz: Fridericus.
 Sumerahusen *Sommerhausen* 683, 35.
 Sunsheim *Sinsheim* 182, 1.
 Superantius: Iohannes.
 Superioris Monasterii Ratisponen. abbatissa: Berhta.
 de Supramonte v. de Viarago.
 de Surimbac: Henricus.
 Suzo de Vistarino dom. generalis Laudae 639.

T.

- de (a) Tabula: Nicolaus.
Tachsteten *Dachstetten* 683, 15.
Taggolfing 441, 25.
von Tanne: Volkolt.
Tangermunde 579, 35.
Tharenti princeps: Philippus.
Tartaro: Angelus.
Tebaldi: Iohannes.
der Tæchinger 20, 40.
de Tecke duces: Hermannus, Ludwigus, Symon.
de Tekeneburg comes 384, 10.
Teckendorf *Deggendorf* 68, 20.
de Thedesco v. Theotonicus.
Teispach castr. *Teisbach* 538, 30.
Teltow 580, 15. 675, 5.
de Tepelwoda: Iohannes Sekelonis.
Terdona *Tortona* 728, 25. 749, 10.
Terra Sancta 8, 35. 9. 10. 313, 15. 344, 5. 465, 5. 742. 751. 752, 1.
Terracinen. episcopus, vicarius Urbis 620, 10.
Terrachona 559. 560.
Tervisium, Tarvisium, Tervisin., Tervis 180, 10. 304—306. 324, 5. 415, 15. 418—423. 431, 15. 438—440. 456, 30. 575. 576; civium nomina 436, 20; districtus 430; episcopus 415, 20; iudicum nomina 419, 10. 420; studium 415. episcopus: Castellanus; eccl. maioris decanus: Corsius; antiani: Benvenutus de Castagnedo, Beraldinus de Caserio, Michael de Cigliano; comes: Rambaldus de Colalto; consul: Articus de la Rosa; potestates: Armanus de Guelfonibus, Iacobus de Rubeis de Florentia; vicarius: Henricus comes Goritiae; de T.: Gerardus de Almedella de Bonassis, Nycolaus de Rubeo miles.
Tervisina Marchia 467, 45.
de Tesedi villa: Iohannes Maçorentus.
Tetonus: Franceschinus, Roffinus.
Teublitz 334, 35.
Teutonia, Teotonici 576, 25. 577. 614, 35; Todeschs 624; Teotonici domini in (Romana) curia 223, 35; Theotunica lingua 768, 10; Th. milites in Padua 446, 20; stipendiarii 607, 40; Theutunicum vulgare 811, 20.
Tewtunicae domus v. Cruciferorum ordo.
Theotonic: Longiatisis.
Teutonicorum Hospitalis S. Mariae ordo 762, 30. Duetschen huses hoemeister (overste meister): Karl.
Theutonicorum domus in Frankenvord commendator: Crafto de Sultz.
Theutonicorum domus S. Mariae per Franconiam commendator provincialis: Conradus de Gundolfingen.
Theutonicorum domus S. Mariae in Sachsenhusen 754, 1.
Theotonicus, de Thedesco: Iohannes.
Theod- Thie- Thi- Ty- Diet- Dit- Did- Ded-
Thieboldus de Stralenberg canon. Spiren. 190, 30.
Diepolt graf von Aichilperg 265, 40.
Tybolt graf von Phyr 76, 40. 77, 10.
Thiebalt Betscheler von Keyserberg 807, 15.
Diethelmus praepositus maioris eccl. Constantien. 721, 40. 722, 10.
Dyethelmus de Chrenching marescallus 469, 1.
Dietherus, Dedericus comes de Katzenellenbogen 28, 1. 73, 5. 116, 30.
Tilemannus de Unna not. 117, 1; can. Bunnan. 814.
fr. Tilmannus de Koslar 818, 40.
mag. Thilmannus 659, 20.
Dietricus de Wolfsowe praepos. Gurnicen., utriusque iuris professor, postea ep. Lavantin. 325, 15. 326, 15. 342, 15. 382, 10. 418, 35. 419, 15. 420. 423, 5. 466, 15. 469, 1. 833, 10.
Theodericus comes Clevensis 62, 35. 127, 10. 128, 10. 345, 25. 346, 10. 354, 20.
Theodericus comes de Mårse 354, 10.
Theodericus, Dietricus de Ysemburch dominus de Arvels 225, 25. 234, 35. 319. 650, 15 (Usemburch).
Ditherich von Aldenburge lantrichter 375, 5.
Dyterich von Parsperch 10, 35. 11, 20. 21, 5. 229, 15. 329, 15. 331, 15. 332. 333. 343, 10.
Dietrich von Pilhdorf 21, 10. 49, 20.
Dytricus de Rånchel 553.
Theodericus de Castellari dominus de Bielaing miles 133, 5.
Diderich scultetus Oppenheim. 514, 40.
Theodericus de Herversleybin civis Erforden. 529, 15.
Theodorus marchio Montisferrati 626, 25. 729, 15. 749, 30.
S. Theofredi ord. S. Bened. abbas: Bernardus.
Thessalonissen. regnum 626, 35.
de Throno: Henricus.
Thicius familiaris Frederici regis Siciliae 285, 45.
Tyel (*Gelria*) 372, 10.
Thyme von Coltitz 609.
Tirolis et Goritiae comes v. Goritiae.
de Titulo: Paulus Bartolomei.
Tolomeus de Costablis 588, 20.
Tholosa, Tholosani 625, 10. 626, 15. 627, 35.
Thomas von Freuntsperch 21, 5. 838, 20.
Thomas de Marçano comes Squilagii 827, 10.
Thomasii: Iohannes.
Thomasius Salinguerrae de Ferraria 569.
Thomasius familiaris Frederici regis Siciliae 285, 45.
Thomeus de Beraldus Tervisin. 438, 30.
de Toneburg comites 116, 35. domini: Conradus, Everardus.
Tongren. ecclesia 549, 20.
von dem Thore: Siegel.
Tornacum, Tornacen. 275, 15. clericus: Iohannes de Spiere.
de Torniellis: Calzinus.
Tortmünde v. Tremonia.
Totenheim *Dottenheim* 683, 15.
Traiectum, Traiecten. praebenda (regalis) 59, 35. 151, 1. ecclesia: S. Salvatoris; praepositura: S. Servatii.
Transligeren. archidiaconus: Bernardus de Montevalrano.
de Traspurg: Artimannus.
Trausniht, Traussnitz, Traussnicht 552. vicedominus: Weigant (Wigelo).
Trecen. villa *Troyes* 793, 35.
Tremonia, Tremonien., Dortmunde, Tortmünde 27, 10. 168, 30. 310, 20. 311, 10. 443. 444. 445, 25. 452, 35. 571. 678, 30. 679, 1. 682, 30; comes, comitatus 168. 310, 20. 678, 30; prope Tr. curtis imperii 346, 15; officium scultetatus 27, 20; homines dicti stapellude 346, 15. comes: Conradus; cives: Chünradus de Lindenhurst, Cunradus Stekke, Hermannus de Lindenhurst, Wenemar; v. Iudaei.
Treveris, Treveren., Trier 12, 35. 15, 15. 148, 40. 286, 45; archiepiscopi 146, 30. 493, 25. 501, 30. 502, 25; bischdom 531, 15; dioecesis 60, 25. 146, 40. 155, 15. 156, 30. 842, 15. 846; ecclesia 12. 13. 58—65. 146. 148. 152. 153. 154, 1. 156, 35. 202, 25. 203. 293—295. 296, 1. 451, 1. 452, 5. 461, 20; eccl. praepositus 842, 1. 846, 10. domus: S. Iohannis Ierosolimitani Hospitalis; archiepiscopi: Boemundus, Balduinus; archidiaconus: Gerardus; canonicus: Iohannes Bertaudi; clericus: Petrus Anselmi; de Treveri: Gerhardus de Lupo; v. Iudaei.
Tridentum 669, 20. 671, 25. 672, 35; dioecesis 671, 25. 673, 1. 768, 30; nomina locorum dioecesis 672, 20. 673, 1; nomina religiosorum, nobilium etc. dioecesis in Indicem non recepta 669; ecclesia 670, 10; ecclesia cathedralis 669, 20. 671, 40. 672, 35; ecclesiarum praelati et rectores 672, 20; episcopus 620, 25; episcopalis curia 672, 35; nomina notariorum 670. 671; territorium 516, 35. monasterium: Prae-

- dicatorum; episcopus: Henricus; ecclesiae advocatus *v.* Tirolis et Goritiae comes.
- de Trimperch: Cunradus.
- Trinaeriae rex *v.* Siciliae.
- S. Trinitatis Spiren. praepositus: Gerlacus pincerna de Ertbach.
- de Thrinthisinio palatinus: Matheus.
- Trivillium grassum *Treviglio* 534.
- Troninge *v.* Truhendingen.
- Troppow herzog: Nyclas.
- Truchtsetz: Henrich.
- von Truhendingen, Drühendingen, Truhundingen, Trudendingen, Truwindingen, Troninge comites: Cunradus, Fridericus.
- de Truille: Iohannes.
- Tsemmensted villa *prope Goslar* 403, 10.
- Tuicien. monast. *Deutz* abbas 816, 5.
- von Tungeden: Andres.
- Thüngental *prope Schwäbisch-Hall* 320, 25.
- von Tünschelkingen: Sifrit.
- Thuregum, Turicen., Zurich 1—3. 794, 1; capitulum 664, 35.
- Thuringia, Düringen 53, 30. 139, 1. 479, 40. 481, 35. 541, 35; achte des landes 311, 30; per Th. pacis generalis duodecim conservatores 278, 35. 311, 25. 375, 5. 413, 25. 529, 5; nomina conservatorum pacis 395, 20; vride des landes 311, 30; insigle des landes 311, 35; lantgrafschaft 582, 35; lantgravii 53, 30. 139, 1; stete 413, 30. per Th. pacis generalis iudex: Guntherus comes de Swarzburg; lantgravii *v.* Misniae marchiones; lantgreffin: Elsebeth.
- .. de Turisendis de Ursanigo 517, 30.
- von Turnawe: Förthsche.
- Thuron castr. 58. 65, 20. 146, 35. 153, 5.
- Turonen. ecclesiae archidiaconatus: Transligeren.; Turonenses, Turnoys (moneta) 24, 40. 25, 15. 150, 5. 223, 40. 454, 25. 530. 702, 25. 794, 30; librae 131, 10; Turonen. grossi 13, 25. 59. 63, 30. 107. 134, 40. 135. 145. 152. 153, 40. 154. 159. 166, 15. 184, 20. 188. 295, 5. 297, 35. 298, 1. 319. 355, 20. 357. 358. 363. 441, 1. 451, 20. 474. 541. 595, 45. 702, 10; Turon. nigri 112, 20. 126. 405; Turon. nigri parvi 131, 15; Turon. parvi 130. 793, 20. 624, 5. (Torneses petiçs).
- de Turve dominus *v.* Viennen. dalphinus.
- Turris et pons *Torre prope Este* 447, 10.
- de Turri: Albertus, Bartholomeus, Iohannes.
- Tuscia, Tusci 208, 1. 408, 25. 569, 5. 577; *v.* etiam S. Petri patrimonium. vicarius generalis: Carolus rex Siciliae; vicarius *v.* etiam Lombardia.
- Tusculanus card. episcopus: Berengarius.
- .. Tustorph Erforden. 395, 35.
- de Tuttlingen: Bertoldus.
- von Thüwingen graf: Götz.
- Tzewitz eccl. parroch. 839, 40.
- in Tzillen praepos. *v.* Cruciferorum domus Tewtunicae.

U.

- Überlingen *v.* Juden.
- Ubertus *v.* Hubertus.
- S. Udalrici in Augusta abbas: Marquardus.
- S. Udalrici in Crützingen monast. ord. S. August. abbas: Waltherus.
- Udendorf telon. 188.
- Uffenheim *Iffigheim* 683, 35.
- Ugo *v.* Hugo.
- Ulma, Ulme 1. 2. 274, 40. 584, 15. 635, 1; Ulmische pfenninge 476. 477. ammann: Hainrich von Halle; *v.* Iudaei.
- Ulricus abbas monast. in Caesaria 610, 5.
- mag. Ulricus Wildonis cler. familiaris Ludewici reg. Roman. 535, 40; praepos. S. Stephani Babinbergen. 641, 35. 642. 643, 15. 647, 25. 659, 20; prothonotarius Ludewici reg. Roman. 754, 5.
- Ulricus decanus Ratisponen. 537, 35.
- Ulricus lantgravius Alsatie inferioris (Nidern Elsz) 212, 30. 213. 387. 388, 45. 389. 795, 20. 806, 40. 808, 10. 809. bruder: Philips; sun: Iohan.
- Ulricus lantgravius de Leutemberg (*varias formas v. sub Leutemberg*) 21, 1. 48, 35. 55. 61. 64, 15. 85, 10. 260, 1. 301, 20. 540. 563, 30. 606. 607. 838, 20. 843, 40.
- Ulrich graf von Aichilperg 265, 40.
- Ulrich graf von Berg gen. von Schelkingen 424, 30. sun: Chunrat.
- Ulrich (I) graf von Helfenstein 244, 40. 245. son: Iohans.
- Ulrich (II) graf von Helfenstein d. j. 482, 30. 546, 35; advocatus provinc. 629.
- Ulricus comes Phirretarum, Ferretarum 26. 28—30. 32. 33, 1; advocatus provinc. 256, 35. 489, 20.
- Ulrich (I) graf von Wirtemberch 478, 15. bruder sun: Ulrich (II).
- Ulrich (II) graf von Wirtemberch 478, 15.
- Ulrich von Brunek 486, 5.
- Ulricus de Hanowe 83, 20. 379, 25. 393. 454, 40. 455, 5. 474, 15. 490, 10.
- Ulrich von Pergaw 21, 15.
- Ulricus de Porta 61. 64, 20. 85, 20.
- Ulricus, Uldricus de Walsse, Waltse capitaneus Stiriae 21, 10. 310, 40. 477, 35. 478, 20; procurator Friderici Roman. reg. 445, 35. 446—449.

455. prothonotarius: Marchus Viviani de Calchateris; vicarius: Negrexollus de Hansoldis.
- Ulricus Haspel vicedom. in Monacho 308, 5. 774. 775, 10.
- Ulricus de Lapide 363, 10.
- Ulrich von dem Niwen House 609.
- Ulricus Rentwin Salzburgen. 768, 15.
- Ultramontani banderarii et milites 308. 309; nomina 309.
- Underwalden 204, 25. 246, 20. 263, 30. 298, 20. 719, 25. 795, 10; *ze U.* etc. lantvogt: Iohans von Arberg.
- Ungariae reges: Karolus, Otto; regina: Agnes; regis soror: Caroli Martelli filia.
- de Unna: Tilemannus.
- Unsoche: Bertoldus.
- Ura, Ure, Urach *Uri* 204, 25. 246, 20. 263, 30. 280, 5. 298, 20. 719, 25; *v.* Underwalden.
- von Urbach: Walther.
- Urversheim *Urfersheim* 683, 15.
- Urgelli comes: Alfonsus.
- de Ursanigo: .. de Turisendis.
- in Ursere officium districtus 337, 10.
- de Ursenis certi 578, 5.
- Usemburch *v.* Isemburch.
- von Usserstalle apt: Heinrich; de Uçertal: fr. Conradus.

V latinum.

- de Vagis: Stefanus.
- Valenciae rex *v.* Aragonia.
- Valentia Valentin. *Valence* 219, 35. 220, 25. 221, 35. 222. 223, 1. 248, 15. 251, 10; dioecesis 251; ecclesia 248. 249, 10. 251, 30. 252, 35; episcopatus 249, 10. 252, 35; episcopus 252, 30. Valentin. et Dien. episcopus et comes: Guilelmus.
- Valesiae, Vallesii comes: Karolus (de Valois: Carles).
- in Valexio: Castilione.
- de Valle: G.
- de Vallegrignosa: Guifferanus.
- ze Vallensis herre*: Iohans von Arberg.
- Vallis *v.* Steig.
- Vallis Ariana 458, 20. 764, 20.
- Vallis Arni 207, 40. 308, 35. 458, 25. 764, 25.
- Vallis Bacharacen. 544, 20; *cf.* Steig.
- Vallisbonesii dominus: Guigo Alamandi.
- Vallis Flemarum 673; nomina villarum 673, 5. ecclesia: S. Mariae.
- Vallis Limae 458, 20. 764, 20.
- Vallis Nebulae 458, 20. 764, 20.
- de Vangadicia abbatia 555, 1. 630, 1. 836, 35.
- de Varannis dominus miles 275, 15.
- Vasaten. 222, 15.
- Veclo fl. 836; *v.* Vetus flumen.

- Venetiae 429, 430, 1. 439, 440, 539, 15. 836, 40. dux: Iohannes Superantius.
- Venez, Venezum 447, 10. 630, 1. 836, 30.
- Venturae: Betinus.
- Venutetti: Allegrinus.
- Vercellae, Verzellae 532, 533, 534, 1. 641, 30. 728, 25. 749, 5. domus: Praedicatorum; syndicus: Vercellinus de Scutariis.
- Vercellinus de Scutariis syndicus Vercellen. 533, 35.
- Vercelli filius: Rubertinus Burrus.
- Verona, Veronen. 339, 429, 25. 440, 30. 516, 517, 25. 569, 35. 728, 25. 749, 5. eccl. capitulum 273, 25; dioecesis 516, 25; hospitium della Spata 569, 35. canonicus: (Iohannes) phisicus, Parmexanus; consul: Albertinus de Lambertis; potestas: Ugolinus de Sesso; civis: Fridericus Picardi de la Scala; de V.: Bertarinus Quirici, Iohannes phisicus, Iohannes a Lettis; Veronae et Vicentiae vicarius imperialis: Canis Grandis de la Scala.
- Versilia 458, 25. 764, 25.
- Verucola Bossorum 458, 25. 764, 20.
- Verul.: L.
- Vervisius de Lando rector Placentiae 581, 25.
- de Vescovis: Vescovinus.
- Vescovinus de Vescovis Lauden. 639, 5.
- ad Veterem monetam: Iacobus.
- Veteris capellae Ratisponen. canonicus: Chünradus plebanus in Stauf.
- Vetus fl. 630, 5; v. Veclo.
- de Via: Petrus.
- de Viarago: Gerlacus Henrici.
- Vicen. Vich canonicus: Bartholomeus de Turri.
- Vicentia 339, 728, 25. 749, 5; vicarius generalis v. Verona.
- Viccomes, de Vicecomitibus: Francinus, Galeaceus, Marcus, Matheus, Stefanus.
- Vicedominus de Ecstete: Bertoldus.
- de Vico: Iohannes.
- Viennen. Dalphinus: Iohannes.
- Vigintimilien. episcopus: Raimundus.
- de Viguntia: Iohannes Tebaldi.
- Villa ecclesiae *Iglesias* 625, 20.
- Villacum 390, 20. 392, 5.
- Villafrancha Penitenciae 326.
- de Villanova: Vitalis, Zambonus.
- Villanus: Robertus.
- Vincenae 276, 25.
- de Vistarino: Bergondius, Suzo.
- Vitalis card. presb. S. Martini in Montibus 200, 10. 222, 10.
- Vitalis archiep. Bisuntin. 813, 20.
- Vitalis de Villanova consiliarius Iacobi regis Aragonum 558, 20. 559, 20. 560.
- S. Viti Frisingiae canonicus: Bertholdus de Erdintinggen.
- Vivarien. episcopus: Petrus.
- Viviani: Marchus.
- Vivianus Guibarati not. Coneclani 436.
- Vulteran. *Volterra* capitulum 495, 15; episcopi 495, 35. episcopi: Raynutius, Raynerus; de Volterris: Lanfrancus de Brodariis.
- Vultri 577, 35.

W. Gu.

- von Wachenheim: Iacob.
- Waffeler: Heinrich.
- Wage fl. 381, 10.
- Wageningen 372; cf. Insula Dei.
- von Wal: Friderich.
- Walchunus Walchuni de Praittenaw 767, 20.
- Waldekk pürch *prope Baireuth* 335, 1. 424.
- de Waldekk, Waldecghe comes 384, 10. comes: Henricus; de W.: Mechtildis.
- Waldowe purch 232, 10.
- Walewanus Lombardus de Sittart 112, 20.
- Walhen v. Welschland.
- Walhsheim prope Spiram 191, 10.
- Walramus, Walrab comes de Nasowe 34. 390, 30. 391, 15. 460, 25. 529, 35.
- Walramus dominus de Bercheym 25, 35.
- Waltherus abb. S. Udalrici in Crützingen 721, 35. 722, 10.
- Waltherus maior praepos. Misnen. 414, 5. 840, 1.
- Walterus le Borgne canon. Senogien. 133, 5.
- Walter d. elt. von Geroltzecke 387, 10. 807.
- Walther von Urbach 265, 35. 291.
- Gualterius de Blethesvic banderarius 309, 15.
- de Waltpurch, Waltburg dapifer: Iohannes.
- von Waltse, Walsse: Eberhart, Fridrich, Henricus, Ulricus.
- Waltstette 278, 15. 615; v. *etiam* Underwalden.
- Walus fl. 113, 10. 372, 10.
- Wamele 372, 10.
- Wansheim supra Mosam *Wanssum* 113, 20. 372, 15.
- Waradinum Petri 568, 10.
- de Guarga in dioec. Iaccen. archidiaconus: Iohannes Luppi.
- de Warnier: Nicolaus.
- de Wartemberg: Iohannes.
- Wartperch castr. *Wahrberg* 299, 25. 302, 25.
- Wartberg *Wartburg* 414, 5.
- Wartizlaus dux Selavorum 487, 30. 488, 1.
- Vasconia, Vasco 9, 1. 222, 15. 804, 35. 827, 10.
- Wazzerburch 330, 15. 334, 5.
- Waszichen, Wassichen 212, 30. 213, 25. 808, 25.
- Wasungen 71, 5.
- Webelingenwerde curtis 346, 15.
- Guecello de Camino 426, 10.
- Weccil: Henricus.
- Wæcher: Wilhelmus.
- Wegelnburg 557, 5.
- Weger: Cunrad.
- Wegeste: Iohannes.
- Weichart ertzpischof von Saltzburch legat des stuls ze Rom 19, 25.
- Weigant v. Wigandus.
- Weinheim, Winheim, Winnhain, Winhem 11, 5. 54. 229, 35. 230, 5. 329, 596, 15.
- Guelfi, Guelfa pars 495, 15. 521. 578, 579, 1. 627, 30; v. Ianua.
- de Guelfonibus: Armannus.
- Welresawe, Welresowe castr. *Wersau* 585, 20. 649, 25. 650, 5.
- Welschland, Walhen 74, 15. 224, 15. 479, 45. 481, 35.
- von Wenkeim: Rycholf.
- Wenzelaus III. rex Bohemiae 66, 10. 157, 25.
- Wencezlaus fil. Iohannis regis Bohemiae 492, 40.
- Wentzla, Wentzel herzog zu Sachsen 802, 848, 20.
- Wennemarus de Tremonia 678, 30.
- Werben 603.
- Werberch burg *prope Kufstein* 433, 25. 434, 45.
- Werda, Werd, Werden. castr. *Kaiserswerth* 526, 10; praepositura 24, 45; teloneum 685, 10.
- Werdea, Swebischwerd *ad Danubium* 611, 15. 629, 633. 634, 635, 1. 636, 20. 844; de Werdea: Otto Herwici.
- Werdenen. *Werden* ecclesiae advocatia 346, 15.
- der Werdær: Chunrat.
- Wernherus de Appenheym canon Frankenvorden. 189.
- mag. Wernherus vicarius perpetuus eccl. Cycen. 689.
- fr. Wernherus de Wintrich ord. Hospitalis S. Iohannis Ierosolimitani domus Treveren. 121—124.
- Wernherus (I) comes de Homberg 72, 76, 45. 77, 10. 255. 271, 5. 280, 5; advocatus provincialis 257, 5.
- Wernher (II) graf v. Homberg 489.
- Wernher von Schaumberch 21, 10.
- Wernher von Bergheim ritter 806. 807.
- Wernher von Hunewilre 807, 15.

- Wernigerode, Werigenrode comes, comitatus 573, 40. 776. comes: Conrad.
- Wernto pincerna de Reichenekke can. Ratispon. 537, 35.
- Wertheim, Wirtheymteloneum 371, 15. comes: Rudolfus.
- Wesalia, Wezalia *Oberwesel* 17, 10. 59. 60, 10. 149, 35. 150, 15. 152, 40. 156. 157. 202. 203. 235, 45. 461.
- Weser fl. 443, 15.
- de Westerburch domini: Iohan, Reynardus.
- Westfalia, Westfalen 443, 15. terrae W. commendator generalis ord. Hosp. S. Mariae Ierusalym.: Everhardus de Virneburg; marschalk: Rotbracht greve van Virneborg; duces v. Saxonia.
- Westhoven, ten W. curtis imp. 27, 20. 346, 15.
- Westrogo 129, 35.
- Westheim 683, 15.
- Wetdrai, Wedrebia, Wettreibesche stette 356. 553, 45; Wedrebien. denarii 379, 30. advocati provinciales: Eberhardus de Brüberch, Gotfridus de Eppenstein.
- Wetflaria, Wetphlaria, Wephalaria, Wetflar, Weflar 30, 15. 95, 15. 96. 97. 109, 20. 205, 10. 355, 10 (Wephelar). 379, 30. 393. 397, 30. 399. 411. 413, 10. 460, 30. 464, 1. 490, 5. 500, 5. 509, 35. 547, 25. 638, 15 (Wetzfelar). 674. 678, 20. 771, 49 (Wepflar); advocatia 27, 45; praepositura 27, 45; stura 27, 45. praepositus: Hartradius de Merenberg; de W.: Gerlacus Modersele, Merkelo de Nüvern; v. Iudaei.
- Wetyn castr. 813, 15.
- Wetzelo de Strusone Colonien. 818, 25.
- Guibarati: Vivianus.
- Wicboldus archiep. Colonien. 24, 40. 134, 40.
- Guido ep. Mutinen. 581, 20. 713, 40.
- Guido ep. Reginen. 713, 40.
- Guydo Delfini 223, 15.
- Guigo Alamandi dominus Vallisbonnesii 88, 10.
- Vienna, Vienna, Wien 42. 44, 25. 46, 25. 49, 35. 79, 1. 292, 40. 299, 40. 372, 20. 373. 374. 381. 384, 1. 391. 392, 20. 450, 1. 802, 20. 849, 20; muntz 49; phenning 849, 5. conventus: Praedicatorum.
- Guifferanus de Vallegrignosa banderarius 309, 15.
- Wigandus de Dienheim castren. in Swabesburg 379; miles Oppenheimen. 399, 20.
- Weigant, Weigel, Wigelo, Wigelinus de Trausniht vice dominus 21, 10. 55. 61. 64, 25. 85, 20. 308, 5. 552.
- Wygenheim *Weigenheim* 683, 35.
- Guigo v. Guido.
- Wildegrefe v. Dune.
- de Wildinberg: Philippus; in Wildenberg officiat: Conradus Råde.
- von Wildenstein: Heinrich.
- de Wildonia: Hertnidus.
- Wildonis: Ulricus.
- Guillermi: Raimundus.
- Guillielminus Scaliola de Novaria not. 587, 20.
- Guillelmus card. ep. Prenesten. 200, 1. 220, 30.
- Guillelmus card. presb. S. Caeciliae 200, 5.
- Guillelmus de Pergamo card. diac. S. Nicolai in Carcere Tulliano 200, 20. 222, 1.
- Guilelmus ep. et comes Valentinen. et Dien. 247, 40. 249, 10.
- Wilhelmus de Stocheym (Stechen) cantor et can. S. Mariae Aquen. 812, 15. 841, 5.
- Guillelmus de Montagna not. Trident. 670. 671.
- mag. Guiglelmus mag. Clarii 161, 20.
- Guillermus Raymundi de Gontaldo mag. 8, 35.
- Guillelmus de Bocozello praeceptor Chambariaci 88, 15.
- Wilhelm greve von Arnesberg 360, 15.
- Guillelmus com. de Katzenellebogen 225, 25 (Kachenelebove). 454, 20. 462, 5.
- Wilhelmus comes Hollandiae et Hanoniae 14, 20. 16, 25. 18. 19. 62, 45. 104, 10. 127, 10. 128, 5. 129—133. 178. 181. 275, 15. 276, 5. 344. 362, 15. 600, 25. 606. 607. 680—682. advocatus provincialis terrae Inferioris 398, 25. 399, 30; advocatus pacis 401, 35. filiae: Iohanna, Margareta regina Roman.; frater: Iohannes dom. de Bellomonte; clericus: Ludolfus.
- Willelmus fil. Gerardi comes Iuliacen. 361, 1. 600, 25. 606, 5. 650, 15.
- Wilhelmus comes de Monteforti 795, 20.
- Wilhelmus marschalcus de Biberbach 55. 61. 64, 20. 85, 20. 824, 30.
- Wilhelmus de Frankenstein 55. 61. 64, 20. 85, 15. 190, 35.
- G(uillelmus) de Nogareto 744, 45.
- Wilhelmus de Akys (Akers) miles 169. 369.
- Gillermus de Forgis miles 292, 10.
- Guillelmus de Marcilliaco miles 343.
- Guilelmus de Plesseiano miles 742.
- Wilhelmus de Sergis miles 606, 5.
- Guilielmus de Anglia banderarius 309, 30.
- Wilhelmus de Buschvelt 114, 10.
- Wilhelm von Landstein 609.
- Willehelm von Mandelscheit 357, 5.
- Wilhelmus Hase 94, 40.
- Wilhelmus Wæcher Franchenfurten. 702, 5.
- von Wilnow graf: Heinrich.
- Wiltperg castr., castrenses 503, 25. 504, 5. castrensis: Hugo de Smidebürg.
- Wimpina, Wimpfen 195, 35. 208, 20. 483—486. 568, 20.
- Winandus de Rore 114, 10.
- Winandus Colonien. 818, 35. 819, 5.
- von Windecke: Burkart, Reimbolt.
- Windesheim, Winsheim *Windsheim* 308, 1. 343, 15.
- von Winestein: Eberhart, Friderich Smalenstein.
- in Wingarto abbas 676, 5.
- Winheim v. Weinheim.
- de Winighy: Harduynus.
- de Guinçcellis: Andreas.
- Winmannus civis Lindowen. 228.
- de Winnigen: Hertwicus.
- de Wunsberg, Wunsperg: Chunrad, Engelhardus.
- Winterahusen *Winterhausen* 683, 35.
- von Winterheim: Heinrich.
- Vinterius de Novo Castro 436, 15.
- de Wintrich: Wernherus.
- Winzingen *prope Neustadt a. H.* 773, 35.
- Wipfelinus de Rosengarten miles 263, 5.
- Wipper fl. 443, 15.
- Wirich Landir edelknecht 524.
- Wirnenburg v. Virnenburg.
- de Wirtenberg comites: Eberhardus, Ulrich (I), Ulrich (II).
- Wirtheym v. Wertheim.
- Wirtzburg v. Herbiopolis.
- Wisbaden 410. 411, 25. 412.
- Wizzemburg *in pago Nordgau* 258.
- Wisenloch, Wizenloch *Wiesloch* castr. 335. 649, 25. 650, 5.
- Withego ep. Misnen. 813, 10. 838, 30.
- Wytlich 16, 15.
- de Wittenhain: Cünradus.
- Wocke von Crawarn 609.
- Wöland *Woelland* 334, 35.
- Woldemarus marchio Brandenburg. etc. 6, 40. 7. 8, 5. 17, 25. 32, 35. 39. 41, 35. 50, 30. 70, 35. 94. 95, 20. 96. 97, 10. 98. 99. 101, 20. 103, 35. 109, 30. 121, 30. 122, 20. 163, 30. 301, 15. 327, 20. 385. 404. 472, 1. 635, 20. 686, 20. 776. 777, 10. underkemerer: Philip von Falckenstein d. eld.
- Woldemarus comes de Anhalt 472, 40. 473.
- de Woldenberghe, Woldenberch comites: Conradus, Heinrichus, Iohannes, Ludolfus.
- Wolff von Nappurg 552, 5.
- Wolf vom Staine d. j. 265, 35.
- Wolfegger von Ravenspurg 2, 30.
- Wolframus el. Herbiolen. 562, 15. 819, 35.

Wolframus de Lewenstein 363, 10.
 Wolframus vicedominus Aschaffenburg. 54, 35.
 Wolfram bruder Iohans von Bernhusen 277, 15. 291.
 Wolfrathusen 277. 334. 335, 5; rihter 441, 35.
 de Wolsowe: Dietricus.
 Wolfsparg *Wolfsburg prope Neustadt a. H.* 649, 25. 650, 5.
 Wolfstein, Wolvenstein castr. *prope Kaiserslautern* 63, 10. 543. 633, 10; de Wolfstein: Gotfridus.
 Wolmerstede castr. 688, 15. 691, 20.
 Volpertus Calza capitaneus Coneglan. 431, 1.
 von Woltsach: Heinrich der Preisinger.
 Wormatia, Wormatien., Wormsze, Wormesse, Wormez, Wormiz 30, 10. 69, 30. 72. 76, 40. 77, 1. 161, 40. 175—177. 180, 30. 182. 183, 15. 184. 185, 40. 186, 15. 189, 5. 191, 1. 355, 10. 356. 357, 10. 364. 370, 20. 380, 25. 397, 30.

399. 512, 20. 513, 35. 514. 524, 10. 525, 35. 599; gewiht 69, 30. praepositus: Conradus; canonicus: Heinricus de Aldendorf; cives: Cunrat Dymar, Heylmannus Holtmag, Heylmannus de Picta domo, Iohan Holderbaumer; r. Iudaei.
 Worthingburgh 685, 35.
 Wulvinch bischof ze Babenberg 314, 10. 315, 35.
 Wülfinch von Goldekk 20, 40. 21, 5. 308, 5. 329, 15. 331, 10. 332. 333. 336, 1. 433, 1.
 Wûring 356, 45.
 Wurzen. eccl. collegiatae praepositus: Chonradus.

X.

Xanctis 114; teloneum 24, 40. 134.

Z. C.

S. Zachariae monasterium in Monte Silice 440, 25.

Zacharias de Salzburga cursor archiep. Salzburgen. 768, 20. 769, 10.
 Zafonus, Zaffonus de Sanctis (Zanzis) iudex Tervisin. 419, 10. 576, 30.
 Zamboni mag.: Petrinus.
 Zambonus Zamboni de Villanova de Bononia not. 568, 35.
 Zanzis r. Sanctis.
 Zauliveti: Zilimbertus.
 von Zelking: Ott.
 der Zenger: Heinrich.
 Zenske r. Sinzege.
 Zilimbertus Zauliveti miles socius Canis Grandis 588, 20.
 Znoym, Znoyma, Znoma *Znaim* 49, 25. 66, 45. 84, 40. 158, 15.
 Zolr burg 631, 20. graf: Fridrich.
 Zorn: Nyclus.
 von Zweinbrücke der 510, 10.
 Zwickow, Zwichow, Zwicko, Czwichow 299, 15. 542, 35. 544, 5. 564, 10. 632, 20. 633, 30. 798. 799, 40.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

SCRIPSIT RICARDUS SALOMON.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

abatia v. abbazia.

abbas 57, 15. 82. 83. 142, 15. 25. 246, 30. 343, 25. 30. 371, 1. 5. 549, 35. 558, 35. 611, 1. 629, 10. 635, 15. 671, 25. 700, 15. 713, 45. 722, 5. 10. 762, 25. 767. 800, 40. 842, 1. 846, 10; apt, apth 343, 1. 500, 25. 551, 35. 552, 1. 774, 45. 775, 10; abbas monasterii ordinis S. Augustini 721, 40; S. Benedicti 181. 370. 404, 30. 405, 15. 427. 620, 30. 629, 25. 676, 5. 688, 40. 757, 25. 816, 5. 839, 45; Cisterciensis 523, 25. 610, 5. 673, 35. 839, 45; abbas princeps imperii 257, 5. 369, 10. 574, 20. 25. 774, 25.

abbazia, abatia, abbacia 54, 30. 56, 40. 136, 15. 555, 1. 630, 1. 5. 725, 25. 746, 30. 836, 35.

abbatissa 251, 20. 35. 252, 1. 15. 549, 35. 604, 5; princeps imperii 257, 25. 30. 603, 40.

abgedienen 330, 1.

abilis v. habilitare.

abniezen 477, 30. 478, 20.

absens, absentia v. contumax, feudum.

absolvere, absolutio. a iuramentis 88, 1. 341, 25. 365, 5. 366, 15. 409, 25. 551, 15. 624, 25. 827, 15; de hulda, homagio 366, 15; a censibus, sturis 287, 35. 296, 35. 775, 35; (a carcere) 558, 30; a poenis, sententiis 246, 30. 263, 35. 569, 15. 646, 45. 658, 40. 698, 35. 40. 765, 5. 783, 35. 40. 787; in mortis articulo 698, 35. 40. 783, 35. 45. 787, 35. 40; absolvere pignus 170, 1. 233, 15. 20. 234, 1. 258, 25. 308, 1. 371, 20. 410, 10. 461, 20. 553. 580, 10. 25; absolvere et quitare 526, 20. 685, 10; quitus et absolutus 26, 25. 28, 30.

abusio 411, 10.

accessoria, accesoria 285, 20. 326, 25.

accommodum, accomodum 262, 10. 412, 35.

accrescentiae Zinsen 272, 25; usurae accrescentes 183, 10.

accusator 725, 10. 727, 35. 746, 20. 748, 20.

acht, aht, achte, ächte, aechte, aehte 413, 40; achte des landes, der hern und des landes (Düringen) 311, 30. 35; dun in de achte, in die ächte tun 147, 35. 483, 25; in die acht vallen 323, 5; us der aht lazen 323, 10. 476, 5. — aehten 476, 5. — achtschatze 476, 40.

acker 546, 15.

acta v. actum.

actio 16, 25. 40. 17, 5. 58, 25. 30. 65, 20. 146, 30. 153, 1. 243, 15. 244, 20. 260, 20. 261, 10. 427, 25. 484, 25. 601, 10. 30. 611, 10. 15; civilis 411, 20; in factum 53, 40. 106, 15. 139, 15.

actor *Geschäftsträger* 468, 35. 499, 5. 629, 30; *Kläger* 216, 25. 321, 25.

actum, acta, act. in linea dati 279, 15. 310, 35. 399, 10. 437, 40. 439, 20. 534, 35. 537, 25. 554, 30. 581, 5. 582, 10. 587, 15. 607, 25. 639, 40. 641, 10. 650, 25. 666, 1. 682, 20. 744, 30. 776, 35. 813, 30. 816, 1. 818. 819, 1.

actus iudiciarius 611, 10; actus legitimi 282, 30; legitimi et civiles 677, 15.

adheredare 600, 30.

adiacentia, aiacentia 630. 836. 837, 5.

adiuncti communis 160, 35.

adiutorium 83, 30. 112, 15. 172, 35. 225, 15. 242, 15. 381, 15. 578, 5. 609, 25. 614, 45. 792, 35. 793, 15.

administrare, amministrare, administratio, amministratio 499, 30. 587, 15. 613, 30. 40. 616, 20. 631, 1. 726, 20. 747, 20. 799, 35; administratio regni, imperii, iurium regni, iurium imperii 519, 45. 520, 1. 549, 5. 614, 30. 617, 15. 618, 1. 619, 30. 621, 10. 40. 643, 40. 644. 645. 654, 5. 10. 656, 20. 35. 657. 661, 25. 693, 35. 694, 5. 696, 25. 697, 30. 698, 5. 700, 25. 709, 5. 731. 732, 15. 20. 751. 752, 15. 20.

757, 10. 780. 781, 45. 782, 1. 40. 784, 15. 785. 786, 15. 787, 20. 817, 15.

administrator ecclesiae 620, 30. 721, 1. 821, 30; administratores imperii 520, 5.

admirantius v. ammiratus.

admittere, admissio, admisio. in dominum 129, 35; in hominem et fidelem 132, 20; ad honores et iura 710, 30. 35; electionis, electi in regem per sedem apostolicam facienda 617, 5. 619, 20. 30. 621, 10. 643, 35. 644. 10. 15. 645, 25. 30. 653, 30. 656, 20. 35. 657, 40. 658, 1. 693, 35. 696, 25. 698, 5. 709, 20. 780, 1. 30. 782, 5. 783, 10; precum primariorum 274, 1. 550, 30. 35.

adultera 223, 10.

advocata, advocacia 105, 30. 258, 15. 554, 15; regis et imperii 257, 10. 844, 10; ab imperio tenta 27, 45. 403, 5/10. — advocatae: Alsatiensis 174, 15. 20; in Faucibus, Faucensis 167, 1. 554, 5; S. Galli 257, 10. 482, 10. 20; de Hirzenawe 461, 15; in valle Lyventinae 336, 30. 35. 337, 1; de Mortenowe 63, 15; Rütthelingsium et Gamundensium 322, 15; in Rynowe 255, 30; Spirgaugiae 175, 35; Iudaeorum Tremoniensium 346, 15; ecclesiae Werdenensis 346, 10/15; Wettlariensis 27, 45.

advocatus 601, 25; regis 246, 35; a. in Augusta 288, 30; Constantiensis 164, 15. 20. 266, 25; de Gera 299, 5. 529, 10; in valle Lyventinae 336, 40; de Plawen 299, 5; in Zwicko 544, 5; Aquilegiensis, Tridentinae et Brixiensis ecclesiarum 80, 5. 431, 5; a. provincialis 5, 25. 25, 5. 206, 5. 256, 35. 257, 5. 611, 5/10. 629, 10. 676, 30; a. provincialis Alsatie, per Alsatiem 174, 15. 20. 256, 30. 570, 35; Spirgaugiae 175; terrae inferioris 399, 30/35; per Wedrebiam 375, 25. 490, 1. 553, 45. —

- a. pacis 401, 40. — rex Romanorum
a. ecclesiae Romanae 14, 5. 90, 35. 40.
93. 20. 101, 35. 465, 5. 642, 40. 646,
35. 40. 655, 30. 658, 35. 742, 25. 752, 35.
— v. lantvoget, vogt.
- aes, aereus v. moneta.
- aetas. in minori aetate constitutus
650, 20.
- affigere cartas, litteras, membranas
ostiis ecclesiae 341, 35. 519, 35.
618, 40. 644, 30. 657, 5. 661, 40. 662, 30.
665. 668, 10. 695, 1. 35. 699, 5. 714, 40.
784, 5; cf. appendere.
- affinis 23, 10. 20. 84, 25. 307, 30. 469, 5.
471, 30. 472, 35. 487, 35. 523, 15. 526, 5.
574, 1; affinitas 9, 40. 198, 40. 317, 20.
347, 20. 484, 15.
- agri extra muros qui dicuntur bu-
hinde (*pro* bulande?) 375, 30.
- aiacencia v. adiacencia.
- ai- v. ei-.
- alienare, alienatio 650, 20. 681, 40.
699, 25; alienatio bonorum imperii
195, 15. 214, 25. 30. 288, 5. 296, 5.
298, 35. 322, 15. 719, 35.
- alienus. de iure alienum se facere
92, 5.
- allegare, allegatio 498, 35. 613, 30.
653, 35. 735, 1.
- alligatio 19, 5. 794, 25.
- allodium 537, 20.
- altare. electum super altare maius
ecclesiae S. Bartholomaei Franco-
furtensis ponere 102, 45—103, 1.
110, 1; litteras super altare prin-
cipale ecclesiae ponere 811, 1.
- altriciari *pro* altercari 235, 15.
- altus v. iudicium, iurisdicatio, pau-
pertas.
- alumpnus studii generalis 415, 20.
- alvius *pro* alveus 165, 10.
- ambahtlute v. amman.
- ambassata, ambassata, ambaxata,
ambaxiata 305, 35. 325, 35. 422, 10.
35. 431, 30. 576, 25. 768, 1. 30. 835, 15;
ambassador, ambassiator, ambasi-
ator, ambaciator, ambascator, am-
baxator, ambaxiator 286. 439, 35.
651, 35. 761. 835; regis Rom. 242, 10.
305, 25. 317, 30. 318, 30. 325, 30. 35.
339. 418, 25. 420, 40. 421. 533, 25.
577, 25. 581, 35. 40. 588, 40. 651. 711,
30. 712, 10. 45. 715, 15; civitatum
Italiae 422, 15. 429, 25. 30. 430, 15.
449, 5. 455, 30. 499, 5. 511, 10. 532, 15.
576, 25. 578, 15. 591, 30. 613, 1. 10.
615, 15. 626, 20. 639, 5. 640, 15.
- ambitus civitatis 777, 10; monasterii
689, 10.
- ambo *pulpitum* 768, 5. 803, 5. 30. 816, 30.
- amet v. ampt.
- amm- v. etiam adm-.
- ammiratus, amirantus, admirantius
223, 30. 627, 1; Romanae ecclesiae
78, 15 (*cf.* 79, 20). 196, 10. 201, 35.
220, 10. 342, 5. 625, 5; *cf.* capitaneus,
vexillarius.
- amman, amptman, amptmann; *plur.*
amptlaeut, amptleut, amptleute,
- amptlute, ambahtlute, ambecht-
lude 7, 5. 73, 40. 315, 15. 30. 331. 441,
35. 454. 513, 25. 557, 5. 573, 5. 20. 583,
25. 824, 35. 825, 15; von Büron 2, 30;
ze Costentz 3, 1. 328, 5; von Mem-
mingen 2, 15. 20; ze Ulme 1, 10. 20.
- ammonitorius, -a, -um 550, 15.
- ampt, amet 265, 10. 15. 320, 10. 323, 1.
333, 40. 45. 334, 5. 433, 30. 434, 1.
445, 1. 849; *cf.* scultetus, vitztum;
ampt leihen 231, 20. 30. 330, 40;
ampt uf tage gekouffet und ver-
golten 1, 20. 2, 20.
- anathema 737, 10.
- anciani, ançiani, antiani, anthiani
179, 25. 291, 40. 304, 20. 305, 35. 306,
20. 308, 20. 324, 5. 338, 15. 418. 420
—422. 438, 5. 15. 439, 20. 447—449.
455, 20. 456, 1. 498, 45. 499, 45. 575,
20. 25. 576. 591, 25; *cf.* curia, iudex.
- ancietas *pro* anxietas 225, 5.
- anegriffen, angriffen 356, 5; lip und
gut a. 388, 1; a. mit gerichte und
ane gerichte 338, 20. — anegrif
338, 20.
- aneraichen wider dem rehten 4.
- angaria 630, 30. 837, 20.
- angesprechen 343, 5.
- angevertigen 343, 5.
- animadvertere 147, 25. 630, 35. 837, 20;
cf. facinorosi.
- annales *fructus beneficiorum* 742, 15.
752, 1; *cf.* census, pensio.
- anniversaria 770, 40.
- annona 165, 10; exactiones annuales
537, 20/25.
- annulus maiestatis *investiturae sym-
bolum* 776, 25. 830, 25.
- annus. dies et a. 593, 1. 15. 594, 20;
in annis procedere 256, 1; anni
discretionis 594, 20. 25; maior annis
470, 5; minoritas annorum 255, 40;
v. defectus.
- anspruch, ansprache, anspreche 35,
30. 280, 5. 343, 5. 432, 15. 435, 40.
436, 1. 470, 25. 498, 5. 791, 35; an-
spreken 445, 15.
- antiani v. anciani.
- antichristus 738, 20. 739.
- antwurten, antwürten, antwrten,
antwürten, geantwurten 162, 1. 5.
183, 35. 378, 25. 540, 35. 543, 10.
- aperire v. castrum.
- apex *litterae* 428, 30; apices *eodem
sensu* 428, 5.
- apostatacio 811, 20.
- apostolatus 367, 30. 368, 5. 466, 20.
535, 40. 617, 35. 666, 30. 686, 15. 714, 5.
761, 10. 778, 35. 806, 5. 817, 35. 834,
25. 845, 30. 850, 35.
- apostolicus *papa* 645, 15. 657, 30. 658,
40. 810, 1; apostolicus, -a, -um v.
constitutio, legatus, paupertas,
protectio, scriptum, sedes.
- apostoli *nuntii* 647, 5. 659, 5; apostoli
testimoniales 744, 20. 45. 753, 35;
apostoli (Christi) 736, 5. 20.
- apparatus 373, 5; regius 811, 15.
- appellare *laden* 517, 10. — appellare,
appellatio, *appellieren*, *Appellation*
499, 25. 539, 1. 635, 40. 642, 20. 643, 10.
645, 30. 647. 655, 5. 20. 659. 715, 30.
728, 5. 742, 20. 40. 744. 745, 5. 748, 35.
753, 35. 40. 763, 5. 799, 35. 811, 20. 827.
828, 1; appellationem interponere
243, 10. 539, 5. 647. 659, 20. 745, 40.
753, 40. 762, 1; ad sedem apostoli-
cam 538, 45; extra iudicium vel in
iudicio 243, 5; a sententiis 243, 5;
a gravaminibus et processibus
647, 1/5. 659, 1/5; appellare, appella-
tionem interponere in scriptis 642,
20. 742, 20. 45. 753, 35; appellationem
promulgare, publicare 744, 30. 800, 1;
appellationum causae 499, 25; ap-
pellatio frivola 687, 35.
- appendere, apendere cartas, litteras,
membranas, processus ostiis eccle-
siae 341, 35. 519, 35. 624, 45. 662, 30.
665. 668, 10. 693, 30. 694, 40. 695, 35.
699, 5. 714, 40. 784, 5. 788, 5; *cf.* affi-
gere.
- appertinentia 130, 10.
- approbare, approbatio, aprobatio
630, 10; approbatio electionis regis,
personae electi a papa danda 91, 5.
93, 25. 120, 35. 221, 1. 222, 15. 242, 15.
616, 20. 617, 5. 10. 618, 5. 25. 619, 30.
621, 10. 643, 35. 644, 10. 20. 645, 25.
653, 30. 656, 20. 40. 657, 40. 693, 35.
694, 10. 25. 696, 25. 698, 5. 699, 25.
709, 5. 20. 757, 10. 780. 782, 5. 783, 10;
cf. confirmatio; approbatio a prin-
cipibus electoribus danda 104, 15.
121, 30. 289, 15. 25; liber ab ecclesia
approbatus 733, 30. — v. consuetudo.
- apt v. abbas.
- aqua v. theloneum.
- aquaemolia 635, 35. 837, 20.
- aquamina 208, 1. 5.
- arbiter, arbitrator 499, 20.
- arbitrium 190, 40. 191, 30. 209, 5. 235,
25. 30. 439, 1. 10. 538, 15.
- archicamerarius (imperii) 776, 30.
- archicameratus imperii 776.
- archicancellaria sacri imperii per
Germaniam 52, 20. 25. 137, 30. 35.
140, 1; Italiae 24, 20. 25; Galliae aut
regni Arlathensis 59, 40. 45. 152,
20. 25; *cf.* officium.
- archicancellarius, erzekanzler, over-
ste kanzelere (*vel simile*) sacri im-
perii per Germaniam; des heiligen
reiches in Teuschen landen 4, 40.
6, 5. 10. 25. 349, 20 *et passim*; eius-
dem ius cancellarium praeficiendi,
prothonotarium, notarios ponendi
141, 20; instituendi et destituendi
52, 20. 137, 35; a. per Italiam, in
Waelschen landen, over berg 18, 15.
33, 10. 34, 5. 349, 20. 362, 30 *et
passim*; per Galliam, ubi Gallien
12, 20. 13, 10. 15, 5. 406, 10 *et passim*.
- archidiaconus, archidyaconus 33, 30.
125, 25. 221, 10. 397, 5. 15. 537, 40.
637, 1. 662, 5. 664, 1. 40. 666, 5. 669, 35.
689, 5. 695, 5. 762, 25. 768, 5. 25. 769, 5.
781, 5. 814, 5. 816, 5. 840, 1. — archi-
dyaconatus 839, 35.

- archiepiscopatus 141, 15. 725, 25. 746, 30.
— archiepiscopalis, -e 638, 35. 640, 10. 820, 10.
archipresbyter, archipresbiter 273, 25.
671, 25. 672, 20. 25. 689, 10. 762, 25.
851, 15.
area 243, 20.
arenga, arengum, aringium *contio*
446, 20. 447, 35. 448, 10. 25.
argelist 225, 10.
argentum, argent 29—31. 47, 30. 72.
150, 10. 188, 40; examinatum 29, 10.
purum 29, 10. 54, 30. 59, 5. 63, 30.
71, 35 *et saepius*. — *v.* libra, marca,
moneta.
arma 27, 10. 87, 30. 101, 10. 163, 25.
409, 5. 10. 447, 15. 556, 25. 615, 15.
652, 5. 711, 25. 713, 20. 719, 5. 792, 25;
homines cum armis 18, 25.
armatus, -a, -um 29, 40; armati, ar-
mati homines, viri 42, 1. 45, 15. 35.
57, 10. 172, 30. 218, 5. 352, 35. 381, 5.
416, 10. 523, 20. 562, 25. 567, 35.
719, 1. 811, 1; militares 114, 30;
militum et famulorum 113, 25/30;
equites 792, 35; pedites 496, 20. —
gens armata 9, 5; armata milicia
307, 30; vis armata 757, 40. — ar-
mata, armada *classis* 624, 5. 627, 1. 5.
armatura 614, 5.
armiger 233, 30. 416, 5; nobilis et
militaris conditionis 57, 15. 142,
15. 25; gens armigera 608, 15. 711,
35. 712, 45. 713, 10.
armonia 708, 30.
arrestatio bonorum 274, 15/20.
artatio iudicialis vel extraiudicialis
24, 35.
artes *Zünfte* 160, 35; priores artium
607, 30.
articulus *ex. gr.* 61, 1. 523, 35. 794, 20;
v. absolvere; articuli fidei 727, 35.
748, 25; articulos *forma latina in*
textu teutonico 70, 35; *teutonice*
artikel, artickel, artikkel 22, 10.
35, 1. 277, 20. 425, 25. 30. 435, 20.
513, 10. 514, 25. 515, 5. 525, 15. 531, 5.
809, 25.
auscultare *v.* auscultare.
asetzi (das rich) *vacans* 290, 25.
assecuratio 614, 5.
assensus *v.* consensus.
assessor vicarii 420, 30.
assignare, assignatio *v.* terminus.
assistantia 225, 30.
associare *comitari* regem 106, 35.
184, 20.
atrium Iudaeorum 210, 10.
attestari 659, 20.
auctorizare 701, 30. — litterae auc-
torizabiles 246, 35.
auditor. sacri palatii causarum a.
581, 20; sacri palatii curiaeque
legati causarum a. 713, 45.
auflaeuffe, auflöffe, auflaufendes,
ufloufendez 19. 315, 20. 328, 35.
augustalis 214, 25.
aula imperialis, regia 52, 20. 137, 35.
303, 40. 517, 10; *v.* cancellarius,
notarius, prothonotarius; a. regia
in Franchenfart 375, 30; hospicii
467, 20; domus comunis 498, 30.
aurum *v.* flor., libra, marca, moneta.
auscultare, ascultare 535, 25. 689, 20.
835, 15.
ausschiezen. sich mit einer vesten
a. 315, 1.
ausvordern uf reht 315, 15.
auzvaren, auzvalt 605.
autenticus, autenticus, -a, -um 242, 5;
litterae 697, 5. 782, 20. 784, 20. 30;
instrumenta 535, 25; munimenta
787, 30; sigillum 131, 2. 568, 10;
persona 642, 20. 30. 643, 20. 655, 20.
721, 35; autenticum (*subst.*) *originale*
569, 45.
auxilia iuris vel facti 53, 40. 56, 5.
131, 35. 139, 20; *cf.* 194, 20. — ausi-
lium 79, 1.
avantagium 18, 40.
avena forestaria 375, 35.
aventure 443, 30. 35.
avisamentum 804, 30.
avitica et vota 317, 1. 318, 15.
baculus 662, 10. 688, 30; *investiturae*
symbolum 170, 10.
baiulus litterarum 759, 30.
balia 160, 30. 161, 20; *cf.* balivus.
balistarii 511, 25. 30.
balivus, baillivus. imperii per totam
Italiam 179, 10. 40; comitis Hollan-
diae 181, 30; *cf.* balia.
balla *Warenballen* 590, 10. 15.
ballotta, balotta, baluta, pallocta
v. partitum.
balsamum 489, 5.
banchum pavonis (in palatio com-
munis Paduae) 446, 20.
banderarii *Bannerherren* 308, 30. 309,
10. 25.
banna *v.* bannire.
bannier. mit ufgeworfener b. 806, 40.
bannire *verbannen* 447, 15; *cf.* ex-
trinseci. — bannitiones revocare,
bannas cancellare 421, 30. 457, 20/25.
bannum, bannus, bann, pan. b. leihen
231; mit der hant 231, 20; bannu(s)
regal(is) *proscriptio* 147, 35; suppli-
cii bannu(s) et iudicium 386, 15.
— bann *banleuca* 290, 30. —
bannu(s) ferarum *Wildbann* 354,
15. 20.
baptisma 318, 10.
barbarae nationes 597, 25.
baro, barones 249, 30. 250, 5. 253, 5
et saepius; imperii, regni Ala-
manniae 729, 30. 750, 1. 835, 20.
838, 20; per Italiam constituti 179,
25. 303, 30; per provinciam Lom-
bardiae constituti 463, 15. 527, 5;
regis Franciae 743, 50; regni Si-
ciliae 408, 30; regni Ungariae 568,
10; regni Boemiae 6, 1; ducum
Austriae 567, 40.
bassus *v.* iurisdiclio.
bastida, bastita = *castrum* 247, 30—
250.
bedegedingen *v.* beteidingen.
befriden, bevredene, frydenne, vri-
dene, vriedene 359—362; di strazze
573, 5.
begreifen, begreifen 573, 10; an der
hanttat 573, 15.
beherren. sich b. 831, 10.
beklagen, beclagen 398, 20. 413, 35.
514, 5. 557, 5. 573, 15.
beleiten, belaiten 476, 35. 632, 35.
beliden 416, 35.
belümet *infamis* 387, 40.
bellum campestre 403, 25; cottidi-
anum et diurnum 556, 20.
benedictio ramorum in die Palmarum
689, 1.
beneficium, benefitium 569, 15; *Wohl-*
tat, Gunst 149, 30. 556, 35; beneficia
pingwiora 166, 35. — b. iuris 106,
15. 107, 5. 131, 35. 184, 30. 185, 35. —
b. ecclesiasticum *Pfründe* 140, 5.
284, 10; cum cura vel sine cura,
curatum vel non curatum, cum
cura vel dignitate aut sine eis
142, 1. 493, 25. 501, 20. 502, 15; va-
cans 549, 40—550, 1. 742, 15. 752, 1.
839, 30/35; fructus beneficiorum
vacantium 742, 15. 752, 1. — bene-
ficiorum praesentatio 493, 25. 30.
501, 20. 502, 15; ad regem spectans
(*cf.* preces) 284, 25; provisio 133,
35. 274, 10/15. 284, 10. 25. 493, 30.
501, 20. 502, 15. 549, 40—550, 1;
privatio 697, 25. 35. 782, 35. 787, 5;
v. collatio, suspendere.
berait, bereit 383, 30. 514, 5.
berc. über die berge, berige, over berg
trans Alpes 362, 30. 479, 45. 481, 35.
berchwerch, berewerg *mineralia* 71,
10. 563, 1; *minera* 582, 35.
berichten, berichtigung, berichtigung
413, 35. 40. 442, 5. 602, 20. 632, 25.
802, 10.
berouben, beröben 338, 10. 398, 755, 20.
beschütten, beschüdtunge 356, 35.
525, 1.
besitzen. vestn b. *obsidere* 453, 35;
friden, geriht b. 356, 20. 476, 1.
besucht und unbesucht 73, 40. 301, 20.
bete, betde, bette 528, 25. 638, 15.
755, 5. 774, 1.
beteidingen, bedegedingen (*part. perf.*
beteigedinget) 7, 10. 40. 337, 30.
biderbe lute 338, 10. 831, 20.
bistum, bistum, bischtum, bischdom
272, 40. 497, 30. 35. 498, 1. 509, 15.
20. 531, 15.
bladum *frumentum* 648, 15. 649, 1.
blasphemus *v.* plaspemus.
bona imperii, imperialia, ad regem
et imperium pertinentia, spectantia
33, 20. 294, 1/5. 345, 10. 353, 25.

- 516, 30. 743, 15. 753, 10; *nominatim enumerata* 346, 10/15; b. ab imperio dependentia 168, 30/35. 501, 15; ab imperio, a rege (titulo feudali) tenta 16, 1. 206, 10. 310, 30. 345, 15. 30. 346, 15/20. 376, 1. 473, 30. 563, 1. 582, 1. 706, 25/30. 707, 5. 726, 15. 747, 15; b. regi et imperio vacantia 168, 35; ad imperium devolvenda 502, 15. 795, 15. — b. i. obligata 59, 40. 63, 15. 81, 5. 152, 15/20. 202, 35. 203, 40. 294, 5. 10. 345, 30. 346, 15/20. 353, 20. 390, 15. 493, 25. 30. 502, 10. 683, 35; recuperanda, redimenda, reemenda, solvenda 46, 15. 53, 10. 59, 40. 152, 15/20. 294, 15. 493, 30. — b. archicancellariae 24, 25. 59, 45. 152, 25. — ecclesiarum 185, 15. 495, 35. 538, 5. — b. temporalia 733, 5. 737, 1; feodalia 310, 20; v. feudum, infeudare; b. feodalia ad dominum devoluta 635, 35; b. propria 170, 1/5; b. Iudaeorum 141, 20; b. mobilia et immobilia 16, 30. 17, 10. 131, 25. 195, 15. 250, 25. 254, 1. 517, 30. 678, 15. 681, 20. 713, 30. 836, 20; b. hereditaria, genitoris, paterna et materna, patrimonialia 294, 35. 650, 20. 677, 20. 710, 30. 35. — bona deservire 502, 25; bonorum arrestatio 274, 15/20; obligatio 59, 40. 81, 5. 87, 40. 202, 35. 203, 40. 294, 5. 10. 353, 20. 448, 5. 469, 25. 587, 15. 589, 25. 639, 35. 641, 5. 683, 35; privatio 310, 30. 582, 1. 726, 15. 747, 15; subtractio 550, 40; bona excutere 62, 5; publicare 447, 20.
- bonare *Francogallis borner* 681, 1. 5. boni 552, 35.
- bore- v. bure-.
- borg- v. burg-.
- bosse 50, 10.
- bote des lantrihters 321, 5. 10; boten, botten, botden, boden (der stette) 204, 35. 380, 25. 397, 30. 398, 35. 506, 35. 514, 45. 524, 30. 552, 1.
- brachii saecularis auxilium 635, 40. 687, 40.
- brant, brand, prant 20, 1. 21, 25. 387, 30. 417, 20. 441, 30. 443, 25. 445, 1. 512, 30.
- brechen. burg, veste, turne, müren 11, 10. 315, 10. 377, 10.
- brenner 573, 10.
- breste 432, 15.
- brief, bryef, brieb. offen, ofen, open b. 7, 10. 245, 15. 380, 20. 25. 392, 1/5. 394, 30. 398, 5; bikwungene briefe *litterae extortae* 290, 35. — lant-fryde b. 357, 35. 398, 10; der kurfürsten briefe *Willebriefe* 71; gelouwe briefe *litterae credentiales* 397, 35; cf. *litterae*.
- briga, brica 223, 25. 589, 15. 20. 613, 35.
- brot 338, 25.
- bruch, broke, plur. brueche, brüiche 21, 45. 48, 30. 400, 10. 444, 5. 453, 25. 849, 15.
- brütschatz, -schacz 563, 25. 583, 5. 843, 25.
- bucca *instrumentum obsidionis* 381, 10.
- buhinde v. agri.
- büle *affinis* 486, 30.
- büliche und hebeliche sitzen 176, 40.
- bullā *sigillum papae ex. gr.* 116, 10. 661, 35. 813; v. filum; b. *litterae papae* 666, 1; b. *cerea* (regis) 569, 30. 590, 40. 591, 1; (vicarii) 591, 15. — bullare, bullatus, -a. -um 368, 1. 665. 668, 10. 691, 20. 721, 5. 729, 35. 734, 1. 750, 5. 767, 45. 812, 35. 825, 35.
- bund, bānt, pūnt 331, 30. 332. 348—351. 425, 20. 435. 545. 611, 35. 40. 828, 35. 829, 40. 850, 15; punt-nuzz 232, 35. 848, 1.
- bure, burch, bürch, burg, bürg, purg, purch, pürg 11, 5. 10. 20, 15. 71, 5. 73, 40. 74, 20. 167, 30. 40. 168, 1. 224, 15. 229. 230. 237, 1. 301, 25. 30. 329, 25. 334. 335. 417, 25. 423, 30. 35. 424, 15. 433—435. 470, 20. 25. 477—479. 508, 20. 510, 5. 524, 10. 40. 531. 540, 25—543. 563, 30. 585, 20. 595, 15. 30. 632—634, 5. 773, 35. 802, 15; offen 167, 35; zurvallen und öde 773, 35; dez riches burge 301, 20. — cf. haus, veste. — burgus in Italia, borgo 179, 25. 30. 449, 30. 527, 5. 10. 533, 10. 577, 35. 607, 35.
- buregravius, burchgravius, borchgravius, burgravius, purgravius, buregraf, buregrave, burchgraf, burchgrave, burchgreve, burggraf, burggrave, burkgraf, burgrafe, burgrave, burgreve, purggraf, purkgraf, purgraf 295, 20; ze Aldenburch 844, 1; castri Altzey 366, 5; auf dem haus ze Gmunden 849, 15; von Gors 21, 10; von Lisnik 328, 30; in Loynstene 225, 35; in Magdeburg 21, 10. 38, 20. 46, 5. 91, 30. 197, 40. 848, 20; von Neumburch 21; von Nürnberg 4. 5. 217, 5. 260, 1. 314, 15. 20. 423, 25. 424, 15. 508, 15. 20. 563, 30. 565, 40. 592, 30. 593, 30. 604, 15. 610, 20. 611, 30. 679, 30. 798, 30. 832, 5. 838, 15. 843, 40. 844, 5. 848, 25; ze Schaerding 21; von Starkenberg 10, 35. 513, 15. 596, 35; castri Kochenme hereditarii burgravi 148, 15. — burgraviatus 701, 35; purchgrafschaft 330, 20.
- burkberg, burkberk 36. 215.
- bürchhüte 541, 20.
- burglehen, burglein 70, 20. 369. 530, 25; ledig b. 510, 10; b. bezzern 530, 25. — cf. *castrens*.
- bureman, boreman, burchman, burgman, purchman; plur. burchmannen, burgmanne, burglude 74, 40. 230, 30. 231. 329, 30. 331, 20. 369, 15. 35. 407, 1. 507, 15. 514, 40. 530, 25. 30. 531, 35. 551, 30. 552, 5. 595, 15; des richs b. 510, 5.
- burgen, bürgen, pürgen, porgen *fideiussores* 21, 15. 76, 40. 213, 5. 281. 291, 20. 394, 30. 35. 395, 1. 5. — bürgeschafft, pürgeschafft, -schefft 281, 15. 20. 291, 25.
- burgenses 163, 35. 353, 15; magistri burgensium 156, 1; b. qui palbürgere vulgariter appellantur 53, 5. 138, 20.
- burger, burgere, borgere, bürger, pürger *circs passim*, ex. gr. 4, 10. 407, 1. 807, 45; v. gemein; zu bürger enphahen 176, 30. 290, 30.
- burgermeister, burgermaister, bürge-meister, pürgermaister, meister 3. 1. 210, 40. 265, 1. 276, 40. 361, 30. 380, 20. 490, 20. 25. 491, 1. 20. 106, 25. 35. 754, 20. 755, 30. 831, 5.
- bürgrecht verlinn 290, 30.
- busullus, buxula, buxola v. partitum.
- büzze 281, 15.
- caballus 83, 20.
- calamus 428, 30. 558, 10.
- calumpnia, callumpnia, calupnia 126, 5. 250, 1. 253, 25. 728, 15. 748, 40; iurare de e. 499, 25.
- cambrerius v. camerarius.
- camera, camara, chamer, kammer *Stube* 221, 20. 371, 5. 420, 1. 582, 10. 629, 25. 766, 35. 768, 20. — c. regia, imperialis *Kammer* 175, 20. 176, 30. 35. 228, 30. 379, 30. 533, 5. 591, 10. 838, 15; officium camerae imperii (=archicameratus) 473, 25; camerae (regis) servi, chamerschnechte *Iudaci* 187, 15. 193, 35. 194, 5. 35. 263, 5. 281, 10. 297, 1. 5. 378, 35. 571, 10. 574, 20. 598, 5. 601, 10; cives Duren-ses camerae regis incorporati 679, 15; camera (peculiaris) imperii *Kammergut*: villa de Aquisgrano 841, 10; terra Coneglani 431, 35; commune Sarzanae 160, 35. 161, 5. — camerae reginae magister 303, 35. 305, 10. 318, 35. — c. papae 666, 1; c. regis Siciliae 469, 5; archiepi-scopi Treverensis 150, 20. 153, 15. 154, 15; palatii communis Mediolanensis 588, 5. 639, 45. 641, 10.
- camerarius, cambrerius 114, 10; regis 459, 20. 35; magnus c. reginae 284, 5. 20; c. papae 664, 20. 25. 665. 666, 1. 15. 825, 30. 826, 1. 5. 851, 15; archiepi-scopi 76, 20. 768, 15; plebanorum sive rectorum 803, 25. 815, 35.
- caminata, caminus *Kemenate* 418, 10. 420, 30. 421, 10. 438, 5. 638, 35.
- campana, canpana, capana, campanela. campanarum sonitus in *con-rocunda contione* 305, 30. 418, 10. 419, 5. 30. 438 et saepius; pulsatio in *excommunicatione promulganda* 520, 15. 538, 15.
- canapis v. corda, filum.
- cancellare bannas et dacias 421, 30.
- cancellaria 60, 1. 152, 25. 306, 35.
- cancellarius, cancelarius, canzelarius, cantzeler, canczer, chantzler, kanzeler 17, 15; regis, imperialis aulae 52, 20. 137, 35. 141, 20. 190, 30. 363, 5. 364, 1. 366, 35. 367, 5. 484, 40. 527, 30. 540, 10. 570, 10. 589, 35. 638, 10. 773—775; oberster chantzler v. archicancellarius; vicarii 569, 40;

- curiae legati 581, 25. 582, 5; communis 498, 35. 586, 30.
- cancelli *Kanzel* 796, 15.
- candelae accensae, extinctae in *excommunicatione promulganda* 520, 15. 538, 15.
- cangium 282, 35.
- canon 38, 5. 30. 86, 40. 112, 1. 285, 35. 645, 35. 658, 5. 698, 40. 712, 15. 726, 30. 731, 5. 741, 35. 747, 30. 751, 1. 30. 783, 40; statuta et canones sanctorum patrum 724, 25. 746, 1; *cf.* *lex*.
- canonia 408, 5.
- canonicatus 189. 569, 20.
- canonicus, -a, -um *v.* electio, ius, monitio, poena. — canonicus ecclesiae *ex. gr.* 78, 1. 284. 537, 40. 713, 45. 847, 10; receptio canonici 274. 549, 10. 30. 550; plenitudo iuris canonici in stallis, choro, capitulo 189, 40. 408, 5; claustrum canonicorum 767, 30; monasterium canonicorum regularium 689, 1.
- cantor 189, 10. 754, 1. 812, 15. 840, 1. 841, 5. 30.
- cantus ecclesiasticus 735, 10.
- capella, cappella 642, 10. 25. 643, 15. 753, 40; celebrare capellam 819, 1.
- capellanus, cappellanus; capellan, cappellan, caplan; chapelain 7, 5; papae, apostolicae sedis 8, 35. 581, 20. 713, 45. 845, 30. 850, 35; cardinalis 46, 35; archiepiscopi, episcopi 123, 1. 537, 40. 768, 15; abbatibus 551, 35. 552, 1; regis 382, 10. 418, 30. 420, 40. 427, 15. 20. 569, 20. 597, 15. 610, 10. 611, 1. 5. 629, 10. 15; regis Aragonum 284, 1.
- capitalis inimicus 223, 1. 553, 5. 728, 1. 731, 1. 748, 30. 750, 40.
- capitaneus 341, 5. 519, 5. 520, 5. 569, 5. 839, 20; c. generalis Romanae ecclesiae 78, 15 (*cf.* 79, 20). 196, 10. 201, 35. 220, 10. 342, 5. 625, 5; *cf.* ammiratus, vexillarius; c. Stiriae 445, 35. 446, 20. 30. 448. 449, 25. 455, 25; terrae Foroiuliensis c. generalis 80, 5. 431, 5; patriarchatus Aquilegensis c. 439, 35; c. et rector societatis fidelium imperii Lombardiae 440, 15; c. *civitatum Italiae* 179, 25. 303, 30. 463, 20; civitatis Brixienensis 511, 5. 520, 40; de Conegliano 431, 1; civitatis Florentiae 367, 25. 607, 30; populi Mediolanensis 586, 20. 25. 587, 25; eius vicarius 587, 20; civ. Mutinae c. generalis 588, 30; civ. Paduae et districtus c. generalis 446, 15. 447, 40. 448, 20; c. civ. Pisarum, populi Pisani 291, 40. 308, 20; civ. Senensis 367, 25. 40.
- capitulum (litterarum *etc.*) 325, 25. 532, 30. 589, 30. 591, 5. 630, 40. 838, 1. — capitulum (ecclesiae), capitel *ex. gr.* 10, 40. 273, 25. 549, 1. 20. 812, 10; locus in capitulo 189, 40. *cf.* 408, 5; sigillum capituli 114, 20. 45; locus capitularis ecclesiae maioris Coloniensis 814, 1. — c. ordinis S. Augustini 597, 15. 35; *cf.* diffinitor; c. ordinis Carmelitani 773, 25; c. generale ordinis Minorum 737.
- capones 169, 15.
- capsa 227, 20.
- captivus 266, 35. 422, 20. 487, 15. 20. 497, 15. 522, 35. 567, 15. 20. 580, 30. 40. — captivitas, captio 266, 30. 487, 10. 532, 35. 557, 20. 560, 20. 827, 20. — captivare, capere 244, 10. 256, 15. 538, 35. 559, 10. 35. 580, 40. 612, 20. 687, 1. 834, 35.
- caput. capite minuere 645, 15. 657, 30.
- carcer 421, 15. 25. 792, 40 — 794; carceratus 421, 15. 20.
- cardinales *ex. gr.* 248. 317, 35. 664, 1; Romanae ecclesiae cardines et columnae 292, 35; coetus cardinalium 242, 5. 268, 15; c. citramontani Avinione existentes 222; c. Italici 222; cardinalis presbyter 200. 222, 10/15. 581, 25. 713, 40. 714, 35; diaconus 199, 15. 20. 200, 15. 220, 10. 248, 5. 251, 20. 625, 10.
- carentia 307, 35.
- caritativus, -a, -um 404, 15. 430, 35. 718, 5.
- carrata, karrata 13, 25. 24, 40. 59, 15. 30. 134, 40. 135, 20. 30. 150, 5. 152, 15. 153, 40. 166, 15. 188. 295, 5. 441, 1. 451, 20.
- carta *ex. gr.* 341, 35. 519, 35. 714, 40; pergameni 399, 5; carta sindicatus tradita et imbreviata per notarium 640, 25. — cartula 51, 25.
- castellanus 60, 40. 64, 1. 67, 25. 591, 35. 648, 15. 649, 1. 30. 650, 5. 776, 30. 830, 25.
- castellania 591, 40.
- castellum 179, 25. 30. 446, 5. 630, 1. 836, 35; castella ad imperium pertinentia 53, 5. 138, 20. 254, 35. 40.
- castrensis 4, 40. 5. 15. 20. 115, 5. 169, 20. 171, 20. 184, 25. 185, 10. 186. 187, 1. 195, 30. 203, 25. 214, 1. 225, 30. 293, 20. 25. 294, 40. 295, 20. 296, 15. 353, 15. 366, 5. 451, 20. 25. 501, 20. 502, 10; castrenses liberi 553; castrenses regis 170, 35. 363, 10/15; regis Bohemiae 66, 25. 158, 5; ecclesiae Moguntinae 52, 15. 137, 30. 140, 1. 143, 35. 416, 20; Treverensis 60, 15. 146, 25. 151, 25. 225, 30. — in castrensem conquirere 169, 10/15. 170, 25. — feudum castrense 27, 45. 195, 35. 319, 35. 379, 10. 553, 40. 683, 20. 692, 10. 20; f. c. hereditarium 375, 30; f. c. a rege et imperio tenere 598, 25; f. c. deservendum 319, 30; ius feodi castrensis 376, 25; *cf.* burg-lehen. — peculium castrense 553, 20.
- castrum *passim*; castra ad imperium pertinentia, imperialia 28, 1. 172, 35. 473, 5. 503, 25. 794, 15; hereditaria 31, 25; patrimonialia 822, 35; a rege feudali titulo possessa *vel simile* 193, 20. 237, 30. 504, 5. 540, 5; regi aperta 422, 1; domus regis sita in castro 379, 10; intrare castrum et exire 148, 20; c. aedificare, extruere, reaedificare 54, 25. 63, 10. 552, 30; obsidere, circumvallare, diruere propter bonum pacis 399, 35. 529, 5/10; c. custodire, custodia castri 5, 15. 60, 40. 45. 64, 1. 5. 67, 25. 30. 108, 20. 114, 25. 159, 20. 363, 20. 366, 35. 687, 10; custodes, vigiles castrorum 5, 15. 20. 194, 5. 295, 20. 810, 25; redditus castri 12, 25. — castra *Lager* 95—98. 104, 20. 106, 25. 107, 25. 461, 25. 472, 10.
- causa. c. legitima 86, 35. 89, 25. 90, 30. 91, 40. 153, 35. 249, 25. 252, 5. 312, 30. 386, 35; iure scripta 645, 30. 658, 1; c. motiva 703, 30. — c. civilis 60, 25. 146, 40. 155, 15. 260, 25. 261, 10. 411, 10. 446, 35; criminalis 60, 25. 146, 40. 155, 15. 260, 25. 261, 10. 446, 35; mixta 60, 25. 146, 40. 155, 15; ecclesiastica 52, 5. 137, 15; non mere spiritalis 575, 10; saecularis 186, 25. — in causam trahere 260, 30. 517, 10; sigillum ecclesiae ad causas 812, 25. — *v.* auditor.
- cautela 469, 10. 785, 5.
- cautio 53, 45. 56, 10. 72, 20. 233, 20. 234, 5. 593, 40. 594, 10. 687, 5. 10. 787, 30; iuratoria 787, 25.
- cedula 125, 10. 15. 804, 30; c. litteris interclusa 619, 20. 622, 1. 15. 823, 15.
- cellerarius ecclesiae 796, 20.
- cen- *v. etiam* coen-.
- cenaculum. domus quae c. appellatur, domus cenaculi 379, 10.
- censura ecclesiastica 635, 40. 687, 35. 701, 5. 715, 30. 811, 35.
- census, cins 105, 30. 171, 1. 265, 10. 298, 30. 375, 35. 472, 1. 678, 35; census annuus imperio debitus, imperialis 169, 15. 263, 10. 775; census vulgariter dicti fürzinse 247, 10/15.
- centenariu(m?) 449, 30.
- centuria (civitatis Paduae) 499, 45.
- cera. sigillum cerae simplicis 418, 10; albae 662, 10. 695, 10; glauckae 688, 30. — cereus *v.* bulla, sigillum.
- certiorare 317, 35.
- ch- *v. etiam* c-, k-.
- chaese 333, 40. 433, 35.
- chaus *calores* 47, 1.
- chierkemanage, chierkemaner *inquisitio limitum* 132, 35. 680, 30.
- chorus 189, 40. 408, 5. 688, 40.
- chouff *Kauf* 441, 40. 442, 15. 20.
- christiani *ex. gr.* 9, 40. 262, 15. 313, 15; christianitas 116, 5. 117, 30. 625, 35; christenheit 272, 5.
- cimiterium, cymiterium; *catalan.* ciminteri, cimiteri, ceminteri 103, 1. 254, 35.
- cins *v.* census.
- circumadiacere, circumadiacentia 249, 15. 20. 250, 15. 252, 40. 253, 35.
- circumstantes 122, 5.
- ciricum *sericum* 665, 5; *cf.* filum.
- cista 108, 1. 159, 10. 364, 10.

citadinantia 440, 1.

citare, citatio 94, 30. 115, 35. 124, 40. 386, 35. 517, 10. 575, 5. 652, 35. 725, 5. 728, 1. 5. 746, 15. 748, 30. 786, 5. 834, 45; peremptorie citare 111, 10. 712, 25. 834, 40; citare ad forum ecclesiasticum 575, 5; ad locum suspectum 495, 15; per edictum publicum 786, 1. — citatores 575, 5.

citra montes, Alpes in Germania 5, 40. 11, 40. 13, 5. 15, 25. 60, 1. 152, 30. 154, 5; cf. vicarius; cardinales citramontani Avinione existentes 221, 35. 222.

cives *passim*; universitas civium, universi cives *ex. gr.* 168, 10. 256, 25. 30. 571, 1. 682, 30. 775, 25; c. nostri (regis) Nurembergenses 302, 25; c. nostri et imperii in Hagenowe 191, 25. 192, 5. 209, 1. 25; c. regales in civitatibus regis commorantes 601, 25; clerici et layci cives Colonienses 818, 35; nobiles cives Romani 282, 20; potiores civium de Hagenowe 210, 15. — c. extra civitatem ad iudicium non trahendi 584, 1. 601, 25. — v. iudex, magister.

civilis, -e. habere, possidere civiliter 733, 15. 737, 5; v. actio, actus, causa, dominium, honor, ius, onera, poena, privilegium.

civitas *passim*. c. imperii, nostra (regis) et imperii, ad imperium pertinens, imperialis 53, 5. 96, 1. 138, 20. 171, 30. 216, 1. 218, 15. 239, 25. 256, 35. 288, 1. 299, 15. 473, 40. 488, 30. 489, 1. 503, 10. 581, 30. 794, 15. 800, 25; regia 601, 25; regalis Aquensis 180, 20. 235, 5; regia et imperialis Mediolanensis 590, 35; sancta Coloniensis 401, 35; c. Italiae 306, 10. 20; regni Boemiae 6, 1. — v. ambitus, ambassata, capitaneus, cives, communis, communitas, consiliarius, consilium, consuetudo, consules, contio, defensor, domesticus, dominus, intrare, introitus, iudex, iudicium, magister, minister, notarius, potestas, protector, rector, reformatio, sapientes, scabinus, scultetus, sigillum, statutum, ungeltum, vicarius.

civitates 246, 35.

clage, klage, chlag 417, 20. 30. 445, 10. 476, 10; mit rechter clage fürpringen 321, 5; chlag abnehmen 584, 20.

clagen, klagen 356, 20. 357, 5. 387, 388, 1. 389, 20. 417, 20. 476, 30. 512, 40. 513, 15; uf lip oder gut 176, 25. — cf. conqueri.

clager, chlager, cleger 387, 35. 444, 35. 476, 20. 573, 10.

clause, chlaue 433, 25. 35. 434, 10. 45.

claustrum canonicorum 767, 30.

clausura 364, 25.

clavis *proprio sensu* 108, 1. 159, 10. 437, 5. 448, 25. 30; quattuor claves dissimiles et variatae ad unam cistam 364, 25; claves ecclesiae

Schlüsselgewalt 811, 10; clavis potentiae 737, 30; scientiae 737, 15. 30. 739, 25.

cleden kleiden 7, 5.

clericus 95, 1. 122, 5. 123, 5 *et saepius*; saecularis, religiosus 210, 20; regis 558, 15. 659, 25; regis Franciae 8, 35. 40; comitis 651, 10; episcopi 796, 20; curiae Coloniensis 818, 15.

clerus *ex. gr.* 219, 1. 621, 25. 841, 15; c. et populus *ex. gr.* 102, 40. 661, 1. 770, 1; c. saecularis et religiosus 721, 35; synodus cleri 839, 5.

climata mundi 731, 30. 735, 10. 751, 20.

closter, chloster 182, 1. 277, 15. 316, 1. 343, 1. 402, 30. 542, 20. 35. 543, 30. — geistlich closterleute 343, 5.

coapostolus 313, 10.

cocus 295, 15.

coelectores, principes c. imperii 14—122 *passim*. 756, 15. 20.

coelectus 111, 10. 115, 35. 557, 20. 25. 643, 35. 656, 20. 709, 10.

coenobium 139, 45.

coepiscopi 117, 30. 340, 5.

cogitamentum 430, 25.

cohercio *coercitio* 151, 5.

coheres 648, 35.

coinquisitores 712, 5. 20.

coitus. ex incesto coitu procreatus 569, 25.

collatio, colatio; conferre. collatio *Übertragung* 16, 35. 146, 1; feudorum 53, 25. 138, 40. 193, 25. 214, 30. 267, 10. 554, 25. 556, 5. 35. 562, 15. 40. 571, 40. 572, 1. 574, 5. 579, 20. 598, 30. 604, 15. 610, 30. 630, 20. 645, 1. 657, 15. 706, 30. 707, 10. 15. 732, 15. 752, 15. 776, 20. 777, 15. 780, 10. 830, 25. 837, 15; manu vel ore facienda 570, 1; absenti facienda 267, 10. 604, 1; beneficiorum ecclesiasticorum 24, 45. 25, 1. 27, 35. 45. 43, 15. 25. 59, 35. 62, 20. 133, 25. 142, 1. 151, 1. 470, 5. 493, 15. 501, 20. 502, 15. 549, 40. 569, 20. 725, 25. 746, 30. 839, 30. 35; regis, regia 24, 45. 27, 45. 404, 35. 405, 1; *Kollationierung* 154, 25. 178, 35; collatio *Konferenz*, conferre *konferieren* 420, 35. 40. 421, 1. 646, 15. 822, 40.

collecta 211, 20. 464, 1. 538, 5. 597, 30. — collectio = collecta 216, 10; collectio sturum etc. 5, 20. 247, 10. 273, 10. 344, 5.

collectores pecuniarum 724, 10. 745, 20; in theloneo 596, 40.

collegiata ecclesia v. ecclesia.

collegium, colegium 139, 45. 642, 5. 25. 643, 15. 647, 30. 733, 734, 35. 737, 1. 739, 20; *civitatum Italiae* 160, 30. 161, 25. 437, 20.

colligatio 341, 30. 348, 5. 349, 10. 352, 5. 10. 385, 20. 519, 30. 520, 25. 551, 15. 786, 20.

colloquare *collocare* 567, 30.

colloquium *parlamentum* edicere 298, 20.

columnae imperii, regis *principes* 134, 10. 15. 135, 15. 386, 1; ecclesiae *cardinales* 292, 35.

comes *passim*, *ex. gr.* 72, 30. 341, 5. 570, 10; gradus comitum 372, 40. — comites imperii palatini 729, 15. 749, 30; c. Palatinus, c. palatinus, pallatinus, palantinus Reni v. *Indicem nominum* Bavariae duces; ius amministrandi iura imperii vacante imperio comiti palatino Reni competens 732, 10/15. 752, 15; c. palatinus de Alehat 673, 20; c. Yrsutus *Raugraf* 225, 45; c. oppidi Tremoniensis 452, 35. — comitem principem creare 113, 1; homines, homines feudales, vasalli comitis 16, 30. 17, 5. 18, 25. 181, 30.

comethur 551, 35. 552, 1.

comitatus *ex. gr.* 18, 35. 352, 35; *gallice* contet 132, 35. 680, 30; comitatus titulus 372, 40; c. palatinus Reni 107, 5. 20. 145, 10. 185, 30. 295, 1. 296, 10. 353; Saxoniae 472, 40. — comicia *comitatus* 452, 35. 40. 453.

comitissa 576, 30.

comitiva 18, 25. 45. 210, 15. 20. 430, 15. 521, 522, 5. 610, 25. 835, 20.

commendator generalis terrae Westfaliae ordinis Hospitalis 394, 10; provincialis fratrum domus S. Mariae Teutonicorum per Franconiam, c. provincialis Franconiae 122, 1. 540, 10. 606, 10; c. domus (ordinis Teut.) in Frankenvord 754, 1.

commessiones v. commun.

commissarius 341, 5. 15. 344, 25. 519, 10. 15. 520, 1. 814, 5. 45. 815, 40. 816, 20.

commissorius, -a, -um. litterae commissoriae 181, 20.

committere; commissio, *gallice* commission, *comission* 27, 35. 57, 15. 132, 35. 133, 1. 340, 25. 343, 25. 30. 344, 25. 370, 15. 35. 390, 15. 397, 10. 15. 405, 5. 431, 35. 449, 25. 466, 35. 518, 25. 519, 40. 588, 40. 680, 30. 712, 715, 35. 730, 1. 750, 10. 764, 766, 768, 30. 40; committere cives defensandos 571, 5; oppidum 548, 10. 15; vicariam 459, 10. 460, 10; in commissio recipere 767, 25. 35.

communantia v. comu.

communis, comunis, -e *adject.* v. consensus, feudum, hospitium, ius, pax, populus, sententia, usus; in communi habere, possidere 736—741. — commune, comune *civitatum Italiae passim*; *praesertim* 436—449; daz commun 505, 15. — communis (*gen.*) antiani 306, 20. 421, 10. 438, 5. 576; arenga, arengum 446, 20. 447, 35. 448, 10; cancellarius 498, 35. 586, 30; capitaneus 586, 20. 25; conestabiles 587, 20; consilium 339, 15. 436, 30. 35. 438, 35. 586, 15. 588, 5; consul 421, 10. 438, 5. 569, 30; cf. curia; domus 436, 30. 498, 30; gastaldiones 339, 15; ordinamenta 419, 20; palatium 339, 15. 418, 10. 419, 5. 420, 1. 30. 421, 10. 576, 30. 586, 10. 587, 15.

- 588, 5. 639, 45. 641, 10. 30; palatium maius (Paduae) 446, 10. 20. 447, 35. 448, 10; minus (Tarvisii) 305, 25. 419, 30. 438, 25. 576, 10. 15; platea 534, 35; potestas 639. 640; scriba 161, 35; sigillum 439, 25; soldati sive stipendiarii 447, 1; statuta 418, 25. 419, 20. 498, 40; syndicus 533, 35. 40. 587, 10. 15. 639, 5. 640, 20. 30; vicaria 576. 30.
- communitas, comunitas 129, 35. 249, 30. 250, 10. 253, 5. 30. 303, 30. 308, 15. 341, 5. 20. 385, 25. 446, 5. 457. 467, 30. 495, 10. 496, 10. 517, 1. 519, 5. 20. 520. 525, 30. 527, 5. 551, 5. 613, 15. 618, 15. 644, 15. 656, 40. 694, 20. 697, 40. 698, 704, 10. 705, 25. 40. 709, 15. 30. 713, 15. 714. 780, 40. 783, 1. 20. 785, 25. 30. 786, 40. 787, 15. 835, 35.
- competens *v.* iudex. — competentia 220, 5.
- completorium. hora completorii 17, 15. 94, 1. 123, 5; *cf.* *Add. et Emend.*
- componere, componere cum alio. 25, 10. 512, 5. 682, 5.
- compositio 440, 20. 512, 5. 567, 20. 609, 35; *c.* pacis 681, 35; litterae compositionis 609, 40.
- comprinceps, conprinceps 38, 1. 25. 45, 5. 30. 86, 10. 30. 89—92. 99, 25. 111, 35. 118, 30. 119, 10. 35. 122, 25. 30. 125, 5. 217, 35. 239, 20. 289, 35. 373, 1.
- compromittere, compromittere (in arbitrum) 235, 25. 30. 499, 20; compromissum 49, 5; compromissiones 5, 30.
- comprovinciales 517, 1.
- compulsivus, -a, -um 550, 20.
- computare *v.* sors. — computatio *Abrechnung* 363, 5. 15. 364, 1. 775, 25.
- comunantia 448, 25.
- concanonicus 189, 25. 274, 10; in concanonicum recipere 189, 35.
- concilium generale 646, 15. 647, 15. 20. 659. 734, 5. 737, 30. 742, 45. 743. 744. 753. 827, 30. 828, 1; forma concilii generalis 86, 15. 119, 20.
- concevis 210, 15. 256, 15. 266, 30. 35. 364, 10. 380, 5. 411, 20. 419, 5.
- conclave 811, 5; *c.* (cardinalium) 312, 25. 30.
- conditio. *c.* militaris 57, 15. 114, 15. 142, 15. 25. 372, 30; servilis 638, 1; ecclesiastica vel mundana 744, 15. 753, 30. — non sit melior *c.* occupantis *formula in procuratoriis* 38, 1. 25. 499, 5.
- conducere, conductus *geleiten, Geleit* 165, 10. 304, 5. 440, 40. 441, 1. 455, 30. 563, 1; conductus securus 13, 25. 153, 35; *c.* (regis) specialis, specificus 206, 25. 207, 1. 20; ius conductus 49, 10. — *c.* *Geleitsbezirk* 13, 25. 60, 10. 152, 40. 154, 1; limites, termini conductus 25, 15. 134, 25. 35. — conducere *verabreden* 83, 20. — *cf.* *geleit.*
- conestabiles communis Mediolani 587, 20.
- conferre *v.* collatio.
- confessio 533, 1; *Beichte* 646, 20.
- confessor *Bekenner* 575, 25. 733, 20. 818, 30; *cf.* professor; *Beichtvater* 80, 15; generalis, specialis, familiaris sublimium personarum 698, 40. 783, 35. 40; *c.* regis 523, 25.
- confines 133, 5. 837, 25; confinia, -ium 133, 10. 275, 15.
- confirmatio regis, electionis regis a papa facienda 327, 15. 613, 40. 621, 40. 757, 10; non facienda 614, 30; *cf.* approbare; electus (episcopus) et confirmatus 5, 40. 562, 10. — litterae confirmatoriae 795, 35.
- confiscare, confiscatio 298, 25. 712, 10. 719, 30; per sententiam 713, 30.
- confortare, confortatio 134, 10. 219, 5. 228, 15. 280, 25.
- confrater 661, 5; in confratrem recipere 189, 35. 549, 10. 30. 550.
- congaudium 539, 20.
- congius 249, 40. 253, 10.
- congiuntus *coniunctus* 440, 1.
- commessiones solitae et consuetae per obsides faciendae 191, 1; *cf.* *einlager.*
- comp- *v.* comp-.
- conqueri 172, 10. 297, 10. 636, 1; *cf.* *clagen.*
- conquesta 628, 10.
- conquirere *v.* castrensis, homo.
- consanguinitas, consanguineitas. *c.* *tis* linea 226, 1. 408, 15. 416, 15; in gradu prohibito impedimentum 223, 10.
- consecratio regis electi 91, 5. 93, 25. 103, 10. 289, 10; episcopi electi 819, 35.
- consentire, consensus, consenssus, consensio, assensus, assensus 17, 20. 25, 10. 31, 30 *et saepius*; principum imperii 129, 20. 218, 5. 319, 15; principum electorum 11, 35. 12, 40. 13. 104, 15. 116, 1. 121, 30. 259, 1. 5. 288, 40. 289, 25. 290; electorum in eligendum dirigendus 18, 30. 23, 20. 25. 37, 10. 86, 40. 92. 93, 10. 101, 30. 102, 15; electi electioni praebendus: regis 120, 5; papae 313, 5.
- conservantia 180, 30.
- conservatores pacis per Thuringiam 278, 35. 279, 1. 529, 5. 10.
- consiliarius, consiliarius, conciliarius 800, 15; regis 260, 15. 261, 35. 262, 30. 303, 35. 305, 10. *cf.* 40. 324, 35. 325, 1. 569, 20; regis Bohemiae 6, 10. 63, 35. 154, 35; archiepiscopi 29, 10. 54, 35. 55, 25. 63, 35. 71, 40. 72, 1. 25. 154, 35. 596, 35. 597, 1; abbatibus Fuldensis 82, 20. 83, 5; comitis 113, 40; terrae Frisiae 129, 35; regis Aragonum 227, 15. 496, 35. 558, 25. 559, 20. 560, 1. 5; regis Franciae 9, 30. 35. 397, 10; regis Siciliae 468, 35; *c.* comitis regum Trinacriae et Aragonum 496, 35; *c.* *civitatum Italiae* 306, 25. 418—422. 438, 35. 40. 439, 1. 498, 40. 45. 499, 45. 576. 586, 25. 35. 587, 25. 35. 639. 640, 20. 30; civitatis Barchinonae 201, 20. — *cf.* *rat.*
- consilium, consilium, consilium *Rat-schlag, Beschluss ex. gr.* 182, 25. 292, 15. 325, 30. 438, 10; electorum, principum 121, 30. 134, 15. 298, 20. 319, 15. 653, 1. — *Ratsversammlung, Ratscolleg* *c.* regis 25, 45. 431, 10; iuratum *c.* regis 25, 40; *c.* regis Franciae 10, 10. 795, 40; in Swiz 280, 15. 20; *civitatum Italiae* 291, 40. 305, 35. 324, 5. 339, 15. 418, 15. 422, 10. 15. 426, 5. 429—431. 436. 447—449. 455, 20. 456, 1. 463, 20. 511, 5. 520, 40. 532, 15. 533, 30. 539, 15. 587. 591, 25. 607, 30. 640, 20. 30; *c.* maius 436, 30. 35. 447, 20. 498, 30; plenum, generale 160, 35. 498, 35. 45. 576. 586, 15. 25. 587, 30. 639. 640, 20; consilia XL et CCC civitatis Tervisinae 305, 25. 30. 306, 15. 418. 419, 30. 421, 20. 438. 439. 576; reformatio consilii 576. 588, 5. 639, 45. 641, 10.
- consistorium, *catalan.* consistori 243, 5. 386, 35. 624, 10. 15; iurisdictionis temporalis 288, 5; *c.* (papae) 613, 25. 614, 20. 615, 10. 627, 15. 651, 30. 662, 15. 25. 695, 20. 699, 30. 732, 20. 781, 15; publicum 619, 15. 622, 30. 624, 45. 699, 20.
- consors *Gemahlin* 77, 30. 78, 20. 238, 25. 239, 30. 284, 35. 303, 35. 305, 10.
- conspetus *conspetus* 499, 10.
- constitutio 376, 30; apostolica, papalis, a pontifice edita 312, 25. 619, 1. 5. 644, 30. 657, 5. 699, 10. 734—741. 784, 10. 788, 10; catholica 734, 20; constitutiones et statuta pacis 529, 15; constitutiones vicariae Lunigianae 161, 1.
- consuetudinarius *v.* ius.
- consuetudo, consuetudo, consuetudines. *c.* antiqua, approbata, bona, honesta, laudabilis *ex. gr.* 12, 30. 141, 40. 151, 30. 440, 5. 549, 25. 726, 25; *c.* longissimi temporis 645, 35. 658, 5; *c.* approbata *etc.* imperii 459, 15. 549, 25. 725, 35. 726. 730, 25. 732, 15. 746, 15. 45. 747. 750, 30. 752, 15; *c.* imperii pro iure, lege servatae 725, 20. 726, 5. 730, 15. 30. 746, 30. 747, 10. 750, 20; consuetudines observatae in regno Alamanniae 614, 25; in iudicio seu extra iudicium pro lege observatae 243, 30; consuetudo nobilium Alamanniae 794, 1; feudorum 630, 40 — ius *et c.* *ex. gr.* 92, 15. 100, 25. 376, 5. 776, 20. — consuetudo, consuetudines terrae 161, 35; civitatis, oppidi 61, 20. 64, 30. 68, 1. 288, 15. 35. 419, 25. 446, 35. 533, 15. 575, 40. 587, 1. 588, 1. — cursus *et c.* *Pisanorum stilus Pisanus* 309, 40; provinciae Lunigianae 161, 35.
- consules. regis 719, 25; civitatum *ex. gr.* 5, 5. 95, 15. 40. 162, 30. 256, 25. 30. 399. 471, 1. 10. 575, 1. 703, 15.
- consultitium 262, 1. 15.
- contemptus clausula 499, 40.
- contet *v.* comitatus.
- conthoralis *uxor* 106. 241, 25. 30. 267, 35. 283, 15. 579, 35. 580, 1. 10. 600, 30.

- 650, 30. 35; *maritus* 274, 35. 488, 20. 25.
- continuatio termini, diei 86, 40. 94. 100, 1; dies continuata, continuati-
onis 100, 10. 20. 102, 5.
- contio *communium Italiae* 419, 5. 446, 20. 447, 35. 448, 10.
- contractus 256, 1. 353, 10. 470, 5. 570, 10. 589, 35; c. matrimonii 600, 30; nuptiarum 268, 5.
- contrahere, contraere cum alqo. *ver-
handeln* 242, 15; = matrimonium
c. 223, 15. — *v.* debita.
- contrata, contratta 368, 30. 35. 449, 20.
30. 498, 30. 35. 499, 45. 577, 40. 589, 45.
- contributiones 677, 1.
- contumax 495, 20. 715, 25. 737, 35.
784, 35. 834, 5. 10. — contumacia
495, 25. 707, 30. 717, 25. 784, 35. 785,
1. 30. 788, 30. 818, 1; per contuma-
ciam absens 725, 5. 746, 15. absentia
in contumaciam retorquenda 386, 40.
- convectio *pro* conventio 589, 35.
- convenire alqm. 62, 1. 186, 30. 517, 10;
coram iudice 52, 5. 10. 137, 20. 30.
260, 30. 261, 20. 411, 20.
- conventionalis, -e *v.* ecclesia, missa.
— conventionales 669, 30.
- conventus, c. monasterii, ordinis 80,
20. 151, 1. 251, 20. 35. 252, 1. 15.
549, 35. 669, 30. 673, 35. 720, 15. 721,
40. 789, 5. 823, 40; scientiae magi-
stratus et conventus 415, 30.
- coopera? 428, 35.
- cooperabiliter 393, 25.
- copia *apographon* 13, 40. 68, 1. 5. 624,
45. 665, 40. 672. 688, 5. 689, 10.
800, 1. 802, 35. 803. 810, 40. 811, 5.
814, 45. 815. 827, 25. 838, 35. —
copiare 672, 25.
- copula, copulatio 492, 15; coniugalis,
matrimonialis 80, 10. 317, 20. 318,
20; carnalis 593, 5. — copulare
matrimonio, matrimonialiter 68,
20. 25. 317, 10. 492, 10. 35. 593, 1.
- coquinae (regalis) magister 190, 35.
- cor imperii, Alamanniae: Alsatia et
Suevia 241, 25. 267, 35. 274, 35; *cf.*
254, 35/40.
- corda canapis (bullae papalis) 670,
20. 671, 30; *cf.* filum.
- corona 381, 15. 732, 30. 764, 15. 765, 40;
c. regni Romani, regia, regalis 15,
35. 60, 30. 67, 15. 69, 15. 113, 25. 122,
35. 164, 25. 644, 40. 657, 15. 726, 10.
747, 15.
- coronare, coronatio; cronen. coronare
in Rom. regem; coronatio regia,
regalis, Aquisgrani facienda 3, 5. 30.
15—34. 54—63. 81—83. 106—125.
138, 15. 145, 10. 159—164. 184, 20.
188, 1. 10. 196—201. 218, 1. 235—241.
614, 30. 644, 40. 645, 1. 657, 15. 20.
726, 25. 35. 747, 25. 35. 750, 30; ius
coronationis (archiepiscopo Colo-
niensi competens) 117, 20. 125, 1.
197, 15. 198, 30. 218, 1. 235. — *cf.*
iuramentum, officium. — coronare
in Rom. reginam, coronatio re-
ginae 218, 20. 238, 20. 239, 30. 241,
35. 254, 40. 268, 1. 269, 5. — in-
fulis imperialibus coronare 645, 25.
657, 40.
- corpus iuris imperatorum et prin-
cipum antiquorum 729, 20. 749, 35.
- couterini fratres 255, 30.
- creatio regis, regia, in regem 5, 30.
8, 15. 14, 35. 25, 35. 27, 10. 29, 50.
32, 35. 43, 30. 52, 30. 135, 25. 137, 40.
45. 549, 5; papae 241, 40. 242, 5.
268, 284, 10. 317, 30. 318, 30; prin-
cipis 113, 1; vicarii 161, 1.
- credentia 325, 20. 326, 20. 560, 30. 666,
35. 820, 5. 822, 25. 824, 5. 841, 5. 15.
845, 30. 850, 35; litterae credentiae,
de credentia 399, 1. 622, 1. 653, 25;
verbum credentiae 511, 10. 535, 40.
622, 1.
- credere. pecuniae creditae 183, 10.
- creditor 114, 15.
- crieg, crīg, erig, eriech, eriec, krieg
177, 15. 20. 259, 20. 277, 5. 320, 15.
356, 35. 388, 35. 389. 406, 40. 45.
407, 1. 417, 1. 5. 531, 5. 596, 20. 631,
20. 40.
- crimen 223, 20. 298, 15. 302, 10. 340, 30.
502, 15. 518, 30. 719, 20. 725, 10. 746,
20; fautoriae 727, 20. 748, 10; hae-
resis 617, 25. 693, 40. 712, 20. 780, 15;
laesae maiestatis 298, 15. 25. 337, 10.
386, 15. 719, 25. 30; peculatus 297,
35; perduellionis 719, 20.
- criminalis *v.* causa.
- crisma 318, 10.
- cronen *v.* coronare.
- cruciatum publicare 699, 30.
- crux in summitate sceptri 662, 15.
695, 15; in pomo 695, 15; vivificae
crucis signaculum assumere 313, 15.
- cudere, euditio *v.* moneta.
- cultus et incultus 243, 25. 258, 15.
630, 35.
- cunei ad proelium ordinati 488, 40.
- cura. beneficia cum c., sine c. 493,
25. 501, 20. 502, 15; curata vel non
curata 142, 1.
- curator 470, 1. 648, 10. 35; curatorio
nomine 68, 15. 35.
- curatus 371, 1.
- curia; *catalan.* cort 624, 30. 688, 30.
689, 20. 818, 20. 40; caelestis 446, 25.
448, 15. 575, 25. 640, 10; regis, regalis
25. 52, 25. 60, 20. 66, 30. 137, 35.
141, 25. 146, 25. 151, 30. 158, 5. 172,
10. 190, 35. 206, 25. 207, 1. 20. 254,
40. 45. 255, 5. 40. 260, 30. 261, 15. 266,
15. 310, 40. 427, 20. 523, 30. 603, 5.
721, 30; curiam edicere 241, 30; c.
reginalis 523, 30; regis Aragonum
201, 5. 223, 45; c. regis Siciliae 468,
35; ducis 78, 20. 79, 25. 537, 30; marchi-
onum 629, 25; c. Romana, papae,
cort de Roma 198, 5. 200, 25. 201,
10. 219, 30. 221, 25. 222, 15. 223, 35.
225, 5. 238, 40. 240. 268, 10. 312, 25.
317, 30. 318, 30. 325, 35. 327, 15. 467,
20. 558, 15. 577, 25. 578, 5. 615, 20.
625, 15. 626, 20. 627, 35. 637, 5. 643,
25. 656, 10. 667, 30. 757, 5. 773, 25. 804,
25. 810, 40. 826, 20. 40. 827, 5; de cur.
- nota in litteris papalibus* 518, 5. 663;
c. cardinalis legati 581, 20. 713, 45;
archiepiscopi 766, 35. 769, 10; epi-
scopalis 672, 35; Coloniensis 814, 5.
818, 15. 819, 5; Constantiensis 721,
40. 722, 10; antianorum, potestatis,
consulum, sapientum civ. Tervisi-
nae 306, 15. 418, 5. 20. 420—422.
438, 5. 575, 20. 25. 576, 35. — curia
= *curtis* 243, 20. 294, 1. 447, 10.
458, 25. 473, 1. 673, 40. 674, 5. 683,
35. — *cf.* clericus, familia, iudex,
iudicium, magister, notarius, nova,
officialis, procurator.
- curialis, -e. curiales curialitates 324,
10; curialiter 226, 25. 227, 5.
- currere (moneta) 775, 35.
- currus 674, 1.
- cursor, *catalan.* correu 200, 40. 201, 5.
227, 20. 255, 10. 15. 623, 30. 768, 20. 30.
769, 10. 810, 35. 40; regis Rom. 221, 15.
20. 226, 20. 25. 284, 35; papae 665, 35.
- curtinum 449, 20.
- curtis 27, 25. 298, 20. 30. 630, 25. 719,
837, 5; imperii 346, 15; ab imperio
obligata 27, 20.
- curulis *subst.* = *sella* 688, 35.
- custer 497, 30.
- custodia *v.* castrum, munitiones, si-
gillum.
- custos ecclesiae 189, 10; ordinis Mi-
norum 646, 20. 762, 30. 788, 30; Prae-
dicatorum 762, 30; thelonei 295, 30.
— *v.* castrum.
- damnum, dampnum. d., (usurae.)
interesse 159, 30. 687, 35.
- dapifer; truchsezz, truchsatz, druch-
saetz, troissesse 451, 10. 659, 20; de
Chuellental 21, 5. 61, 10. 64, 20. 85,
15. 229, 10. 308, 5; de Diezzenhofen
310, 40. 523, 25; von Juliche 400, 5;
de Waltburg 21, 5. 15. 266, 30.
- data litterarum 202, 25. 519, 20. 693,
20. 694, 5. 695, 30. 696, 20. 714, 30.
794, 35.
- datia, dacia 421, 30. 590, 40. — dacio
171, 25.
- debatum 275, 20. 343, 30. 344, 5.
- debitor 482, 15; principalis 62, 1.
72, 5. 83, 30.
- debitum *Geldschuld* 25, 20. 183, 5.
206, 25. 207, 20. 272, 25. 295, 5. 10.
296, 10. 297, 1. 298, 1. 394, 15. 594,
40. 595, 1; principale 106, 1; litterae
principalis debiti 394, 20; debita
contrahere 52, 45. 138, 10. 211, 20;
d. ex parte imperii contracta 192,
10. 209, 30; d. regia 548, 25; solutio,
solutum debitorum 9, 15. 206. 207,
15. 319, 10. 379, 30. 394, 10. 403, 30.
404, 10. 497, 15. 522, 35; defalcatio
debiti, in debito 295, 20. 25. 474, 1.
548, 25.
- decanatus 660, 30. 661, 5. 839, 35.
- decanus, techant, techand, thechand
ex. gr. 17, 30. 189. 246, 30. 248, 1.
314, 15. 660, 30. 841, 1; maior 114, 1.
- decima 9, 15. 602, 40. 603, 1. 20. 613,
20. 624, 5. 742, 10. 751, 45; regni

- Franciae 613, 20; de sturis In-
 daeorum (archiepiscopo Maguntino
 debita) 52, 20, 137, 35, 141, 20, 187,
 10, 193, 35, 378, 35, 40.
 decimale subsidium pro negotio
 Terrae Sanctae 9, 344.
 decretalis 613, 40, 614, 30, 35, 739, 25,
 20, 740, 1, 741, 15.
 decretatus, -a, -um 44, 30.
 decretum 5, 30, 298, 20, 35, 439, 1, 586,
 25, 720, 1; electionis (regis) 91, 1, 10,
 93, 30, 103, 20, 120, 20, 122, 30; de-
 creta patrum 724, 30, 746, 1. — v.
 doctor.
 defalcare, defalcatio 32, 5, 54, 20, 67,
 35, 85, 1, 112, 25, 113, 30, 114, 30,
 295, 40, 363, 20, 515, 20, 526, 15, 487,
 20, 797, 35. — v. debitum.
 defectus personarum 734, 25; cf. 725,
 10, 746, 20; natalium 710, 35, 40;
 aetatis, annorum 37, 10, 470, 1, 5;
 contractus ex illegitimitate 282, 30.
 — v. dispensare.
 defensio, deffensio (regis) et imperii
 specialis (*subiect.*) 393, 5, 836, 25; im-
 perii, reipublicae, status imperii
 (*obiect.*) 148, 25, 153, 35, 198, 35, 200,
 35, 533, 30; iuris et facti 53, 40, 56, 5,
 62, 5, 139, 20.
 defensor ecclesiae Romanae (rex)
 14, 5, 742, 25, 752, 35; reipublicae
 15, 10; civitatum Italiae 161, 1,
 586, 20, 587, 25, 640, 15.
 deiding etc. v. taiding.
 dele, diele *vallis* 529, 35, 530, 10.
 delegare, subdelegare 138, 15, 499, 10.
 deliberare *befreien* 567, 20; *abliefern*
 286, 35; castra 159, 35; 452, 5. —
 deliberari *pro* deliberare *beraten*
 835, 15.
 demonstrare *bewisen* 492, 15, 20, 493, 5,
 650, 1.
 denarius 15, 30, 27, 30, 40, 48, 10, 15,
 461, 10, 606, 30; denarii *Geld* 590, 15,
 648, 15, 649, 1; denarii usualis mo-
 netae 411, 15; Argentinenses mo-
 netae 556, 5, 10; Augustenses 264,
 20, 288, 1; Colonienses 76, 15, 20,
 105, 106, 170, 25, 171, 25, 184, 15,
 464, 5; Constantienses 515, 20;
 Lub(icenses) 775, 30; Wedrebienses
 379, 30.
 denominatio regis, regalis 645, 30,
 658, 1, 696, 781, 40, 782.
 depecuniatio 580, 30.
 deprivare 420, 25.
 deservire bona, feudum 54, 30, 56, 40,
 171, 1, 319, 30, 405, 30, 502, 25, 553,
 40, 598, 30.
 deuff v. diep.
 dextrarius 81, 25, 83, 20, 84, 5, 106, 35,
 107, 15; magnus 327, 20.
 diadema, dyadema regale, regium,
 imperii 93, 25, 103, 10, 121, 30, 122,
 35, 125, 40 et *saepius*.
 dic, dich. fossatum quod vulgariter
 die appellatur 113, 10; strata, se-
 mita sive via dicta dich 372, 5.
 dictare 60, 30, 67, 20.
 didisci = *didici* 222, 5, 223, 20.
 dienen auf daz felt 565, 35; ze rosse
 und ze füsse 631, 20.
 diener, dienaer, dyener, diner, dener
passim; *ex. gr.* 20, 45, 332, 20, 462, 1,
 797, 15; edel und unedel 229, 30.
 dienst, dinst, dñest, dienest, denest
passim; *ex. gr.* 4, 20, 213, 15, 265, 5,
 444, 5, 791, 1, 15; d. tun ze velde
 825, 10; gegen Lamparten 177, 1,
 509, 15, 20.
 diensthaft 571, 25.
 dienstman(n), dinstman, dynstman,
 dienstman, diensteman, dinest-
 man 229, 30, 230, 1, 232, 30, 331, 30,
 355, 10, 407, 1, 435, 20, 491, 1, 572,
 35, 573, 1, 5.
 diep, dyep, dief, deuff, *plur.* diube
 321, 5, 434, 5, 441, 30, 476, 15, 573, 10.
 dies dominica 803, 5, 30; feriata, non
 feriata 786, 1; dies dominici et
 festivi 520, 15, 538, 15, 701, 15, 715,
 40, 721, 25, 763, 20, 796, 15, 821, 15,
 40, 839, 5.
 dieta 108, 5, 10, 218, 5.
 diffidare 410, 25, 467, 25, 556, 15.
 diffinire, diffinitio 447, 25, 679, 1; iusti-
 cialiter 529, 15; sententiando 384,
 15. — cf. sententia.
 diffinitor 226, 1; capituli fratrum
 Heremitarum ordinis S. Augustini
 597, 1.
 dinghōve 389, 25.
 dependentes 814, 15.
 disbrigare, disbrigatio 85, 1.
 discus sigilli 499, 45.
 dispensare, dispensatio 223, 10, 710,
 30, 826, 20, 25; super defectu 569,
 25—570, 1; s. d. natalium 710, 35,
 711, 1; super impedimento con-
 sanguinitatis 223, 10.
 districtuales 437, 35, 696, 40, 782, 10.
 doctor 415, 25, 30; legis, legum 382,
 15, 423, 5, 446, 15, 449, 20; decre-
 torum 240, 1, 581, 20, 713, 45, 754, 5,
 761, 5, 767, 10; utriusque iuris 418,
 35, 645, 35, 658, 5; doctores antiqui
 sacrae scripturae 737, 5.
 documenta publica 418, 30, 672, 35,
 673, 15; publice conficere d. 670, 35.
 dogma haereticum 733, 5.
 doleator *Böttcher* 375, 35.
 domens de mar 624, 5.
 domesticus 324, 35, 325, 1, 569, 20,
 628, 15; physicus d. 273, 35; domes-
 tici civitatis (Spirensis) qui haus-
 genossen dicuntur 720, 15.
 domicellus 569, 40, 628, 10.
 dominium *ex. gr.* 12, 35, 249, 5, 487,
 35, 606, 30, 749, 15; temporale,
 civile, mundanum 113, 10, 736, 5;
 directum 248, 20, 251, 35; perpe-
 tuum 113, 5; usurpatum 786, 30;
 tamquam inutile 735, 5; universale
 mundi, totius orbis 597, 25, 738, 25.
 dominus feudi 169, 20, 170, 5, 603, 5;
 d. superior 130, 15; d. generalis
civitatum Italiae 588, 30, 639.
 domus habitationis 449, 20, 753, 40,
 767, 15, 25, 826, 5; regia (*Palast*)
 427, 20; (regis) et imperii 319, 30;
 regis sita in castro, quae cena-
 culum appellatur 379, 10; domus
 honestae obsidibus assignandae
 61, 20, 40, 64, 30, 65, 1, 67, 45. — v.
 commune. — d. ordinis Hospitalis
 Treverensis 121—124; fratrum or-
 dinis Teutonici 607, 25, 753, 40;
 754, 1; d. = *monasterium* 399, 10,
 534, 1, 610, 10, 802, 30, 815, 816, 15,
 818, 15, 20. — d. *Familie* 221, 40;
Herrscherhaus 198, 25, 220, 15, 285,
 25, 317, 15, 40, 326, 1, 409, 1, 488, 15,
 20, 626, 25, 826, 20, 25.
 donatio inter vivos 16, 35, 248, 10,
 251, 25/30; propter nuptias 112, 35,
 286, 40, 492, 20, 493, 1, 593, 40, 606,
 607, 5, 10, 648, 10, 35, 649, 10, 777, 30;
 dicta morengawe 593, 35, 594, 5; d.
 p. n. et morgonatica 255, 35.
 dorfgeriht 320, 35, 321, 1, 5, 442, 10;
 cf. rihter.
 dos 68, 20, 112, 35, 206, 10, 286, 40,
 376, 1, 5, 492, 15, 20, 493, 1, 606, 607,
 5, 10, 624, 40, 648—650, 685, 5, 777,
 20, 30.
 dota 372, 35.
 dotalitium 68, 25, 30, 650, 20.
 dowaire *douaire* 600, 20.
 druchsætz v. dapifer.
 ducalis, -e v. ius.
 ducatus 24, 15, 26, 10, 66, 20, 107, 5, 20,
 145, 10, 157, 30, 468, 30, 620, 15, 776.
 ducissa 42, 10, 79, 20, 286, 20, 324, 10.
 dünel 377, 15.
 dux *ex. gr.* 6, 25, 430, 1, 669, 5, 10.
 ê. geben ze rehter ê 34, 25.
 ecclesia *passim*; cathedralis, kathe-
 dralis, maior, metropolitana 59, 35,
 150, 40, 419, 10, 538, 10, 549, 25, 588,
 20, 664, 40, 665, 1, 669, 20, 671, 40,
 672, 35, 688, 40, 721, 40, 766, 35, 767,
 20, 770, 40, 811, 1, 813, 35, 814, 1,
 833, 15, 839, 5; collegiata 53, 35,
 59, 35, 139, 10, 141, 40, 150, 40, 408, 5,
 538, 10, 549, 25, 569, 20, 770, 40,
 840, 1; conventualis 53, 40, 59, 35,
 139, 10, 141, 10, 150, 40, 549, 25;
 pa(r)ochialis 407, 35, 538, 10, 767,
 5, 10, 815, 35, 816, 15, 839, 40; regul-
 aris 569, 20, 770, 40; saecularis 569,
 20, 603, 40; v. administrator, advo-
 catia, advocatus, bona, canonicus,
 capitulum, castrensis, cellerarius,
 feudum, investire, ministeriales,
 provisio, rector, sacramentum, si-
 gillum, vasallus, vicarius. — e. =
 e. Romana *passim*; catholica 312,
 15; generalis 686, 10; universalis
 188, 5, 292, 20, 742, 50, 743, 40, 794,
 35, 799, 20, 25, 802, 35, 803, 20, 812,
 10, 814, 10, 833, 5, 10; inerrabilis in
 fide et veritate 737, 20; magistra
 fidei catholicae 642, 35, 655, 30; v.
 advocatus, capitaneus, cardinales,

- claves, defensor, ius, libertas, membrum, patronus, provincia, rebelles, vacatio, vexillum 699, 30. — e. militans 658, 30. 705, 1. 735, 20. 25.
- ecclesiasticus, -a, -um v. beneficium, cantus, causa, censura, conditio, feudum, forum, iudex, iudicium, libertas, officium, ordo, princeps, sententia, sepultura.
- edel, eydel, edeler man, edellente *ex. gr.* 21, 10. 173, 30. 435, 20. 585, 5. 20; edel knecht, eidelknechte 290, 25. 524, 5; diener edel und unedel 229, 30.
- edicere colloquium (= parlamentum) 298, 20; curiam 241, 30.
- edictum, editum 278, 40. 411, 15. 538, 10. 710, 10; regale, regium 373, 1. 838, 5; generalis iuris 321, 25; perpetuum 601, 25; publicum 694, 1. 696, 15. 714, 10. 780, 20. 781, 40. 785, 35. 786, 1. 787, 20; peremptorium 538, 10.
- ehaft *subst.* 73, 40.
- ehaft, ehafte not 21, 35. 356, 30. 476, 35.
- eigen, eygen, aigen, aygen *subst.* 224, 10. 331, 40. 335, 40. 343, 5. 369, 35. 423, 30. 434, 10; rechtes e. 423, 35. — e. güt 34, 30. 109, 5. 391, 1. 774, 25. — eigenschaft 237, 1. 424, 15. — eigen, eigenen *verb.* 224, 10. 423, 35. — eigenung 424, 10.
- ein, ain, eydrechtig konig 17, 35; einmütiger künig (39, 10.) 75, 30. 432, 35. 462, 1. 507, 40. 831, 15; einweliger künig 1, 15. 2, 15. 44, 15. 74, 5. 280, 10.
- (einlager) 76, 40. 77, 1. 85, 25. 191, 1. 5. 347, 1/5. 366, 40.
- eit, eid, eyt, eyd, eytd, aid, ayt, ayd *passim*; e. swern mit gelerten worten 631, 15/20; gestabt e. 507, 35. 524, 15; gestalter eit 278, 10. — e. nemen 615, 35; uf den e. erteilen, sprechen *etc.* 178, 10. 321, 1. 375, 5. 388, 15. 512—514; uf den e. nemen 75, 25. — an eides stat, eytstat 348, 15. 349, 25. 351, 10. 357—359. 362, 35. 398, 1. 545, 1; in aides weis 333, 5.
- eidgenozzen, eytgenozzen 22, 5. 400, 5.
- electio, eligere; erwelen, welen. electio regis Romanorum *passim*; *praesertim* 5—18. 22—41. 82—103; regni Alamanniae 79, 30; eligere (*Kürspruch*) 101, 40. 45; canonica, rite et canonice facta, legitima 91, 1. 93. 109, 40. 111, 1. 116, 1. 117, 20. 25. 120, 5. 30/35. 124, 35. 164, 5. 180, 15. 187, 35. 196—200. 218, 1; concors, in concordia celebrata 220, 5. 726, 1. 10. 731, 5. 747, 1. 10/15. 751, 1; pro concordia habenda 751, 10; discors, discorditer, in discordia celebrata 219, 30. 616, 15. 617, 1. 5. 619, 30. 621, 10. 40. 643, 35. 653, 30. 656, 15. 661, 30/35. 662, 5/10. 663, 20. 35. 666, 35. 668, 30. 690, 15. 20. 691, 35. 692, 30. 693, 30. 700, 15/20. 703, 10. 707, 30. 708, 40. 715, 15. 717, 35. 726, 1/5. 20. 730, 15. 731, 5. 10. 747, 5. 15/20. 750, 20. 751, 1. 5. 756, 15. 757, 5. 40. 758, 20/25. 759, 10. 760, 10. 20. 762, 3. 779. 780, 1. 788, 35. 792. 793, 1. 804, 10. 805, 25. 812, 35. 816, 40. 817, 1. 818, 5. 825, 35. 841, 10. 842, 10. 846, 15; a maiori parte principum electorum (puta a quatuor) facta 110, 15. 644, 40. 645, 1. 657, 15. 20. 726. 731, 15. 747. 751, 10; a saniori parte 187, 35; a minore parte 726, 10. 730, 20. 747, 10. 750, 25. 751, 10; electionem cassare 37, 10. — electio imperatoris 10, 10. 15. 663, 20; imperii 78, 35. 225, 5. — tractatus, tractare super electione 15, 5. 37, 35. 38. 90, 20. 100, 30; ad electionem vocare, evocare 44, 30. 45, 5. 93, 5. 100, 10. 102, 5. 119, 25; ab electione excludere 90, 15. — electionis dies, terminus 23, 15. 25. 38, 5. 25. 40, 1. 45 *et saepius*; dies ad el. peremptorie, rite de comuni voluntate principum praefixa, collecta 45, 5. 86, 5. 89, 20. 95—97. 109, 20. 118, 30. 122, 25. 164, 20. 187, 35. 201, 25. 218, 5. 645, 1. 657, 20. (*cf.* 726, 10. 20. 730, 25. 747, 10. 20. 750, 30); locus electionis 23, 15. 25. 29, 40. 38, 5. 25. 90, 10. 124, 30. 751, 10; l. ad eligendum consuetus, debitus, solitus, antiquitus deputatus 14, 20. 89, 20. 91, 35. 94, 15. 99, 25/30. 118, 30. 122, 25. 180, 15. 726, 5. 20. 747, 10. 20. — ius eligendi, in electione habitum 8, 15. 23, 15. 37, 10. 39, 35. 46, 10. 86, 5. 89, 20. 90, 40. 91, 35. 92, 15. 93, 10. 99, 15. 100, 20. 35. 101, 30. 102. 110, 15. 115, 20. 25. 118, 35. 119, 1/5. 124. 180, 15. 187, 35. 196—201. 217, 35. 239, 20. 645, 1. 657, 20. 756, 20; potestas eligendi 6, 30. 89, 25. 95—98. 115, 25; vox in electione 42, 40. 79, 30. 90, 15. 92, 20. 95—98. 100, 35. 473, 25. 621, 10. 793, 25; translatio electionis 624, 35. — ius ex electione acquisitum *vel simile* 23, 25. 163, 35. 188, 10. 196, 30. 199, 1. 201, 1. 645, 30/35. 658, 5. 696, 15. 697, 5. 699, 25. 781, 40. 784, 20. 785, 5. 788, 35. 792, 20. 30. 799, 35. 810, 35. 818, 5. 823, 5. 825, 35/40. 842, 10. 846, 15. — v. admittere, approbare, confirmatio, consentire, decretum, electores, electus, examen, expensae, processus, reprobatio, votum. — electio papae 222. 312. — electio advocati 401, 40; potestatum et rectorum 447, 20; sapientum 305, 35; vicarii 161. 418, 15.
- electores, principes el. *passim*, *ex. gr.* 6, 25. 77, 30. 35. 89—92. 101—104. 289, 35. 725. 726; eligentes Alamanniae principes 709, 10; principes ius in electione habentes v. electio (ius eligendi); principes ad quos spectat electio *vel simile* 45, 10. 119, 35. 164, 5. 616, 35. 644, 40. 657, 15. 730, 15. 750, 20. 787, 45. 792, 20; ius electorum 756, 1. 727, 5. 747, 40. — v. approbare, consentire, consilium.
- electus in regem Romanorum, rex electus *passim*, *praesertim* 102—125. 700—705; electus Alamanniae 626—628; e. in imperatorem 651, 30. 35. 696, 45; in regem seu imperatorem 624, 45; e. in regem administrare potest iura imperii 614, 30; e. est verus rex (post coronationem) 726, 25. 747, 25; v. admittere, approbare, examen, reprobare. — e. = e. in episcopum; (h)erwelter bischof, erwelt ze bischof 5, 40. 249, 5. 252, 30. 509, 1. 512, 15. 513, 10. 514. 524, 10. 15. 525, 5. 562, 15. 595, 1. 40. 596, 10. 35. 597, 1. 599, 15. 700, 15. 763, 1. 819, 35.
- elemosina 699, 35.
- elich 423, 35; eliche hausfrawe, elichez wip 34, 25. 30; eliche hierat 563, 25.
- elle, mit der ellen verchauffen 476, 5.
- emenda 52, 40. 138, 10.
- emere, emptio 279, 5. 453, 5. 484, 30. 517, 15. 701, 30.
- emunitas 147, 20. 264, 10. 676, 40.
- entheipt 524, 15.
- eques 283, 15. 447, 1. 496, 20. 511, 25. 30. 522, 5. 792, 35. 827, 10.
- er Herr 375, 5.
- eraftig (= erhaft) 443, 15.
- erb, erbe, erve *hereditas* 34, 35. 331, 40. 335, 40. 530, 45. 542, 5. — erben *verb.* 34, 35. — erbe, erve *heres* 290, 30. 291, 15. 301, 30 *et saepius*. — erbreht 434, 10.
- erbpurger des reichs 476, 5.
- erchlagen 677, 35.
- erlos 395, 35.
- erren *priores* 505, 25.
- ertailen, ertaylen, erteilen 321, 1. 343, 5. 435, 40. 476, 1.
- erzeczantzeler v. archicancellarius.
- essentia 324, 20.
- evocare, evocatio 113, 30. 397, 20. 556, 30. 678, 40; ad iudicium 25, 25. 30. 60, 20. 66, 30. 146, 30. 151, 30. 158, 5. 278, 40. 297, 10. 386, 35. 611, 15; ad electionem 45, 5. 93, 5. 102, 5. 110, 15; ad obstagia 574, 25; ad parlamentum vel expeditionem 60, 5. 152, 30. — *cf.* citare.
- exactio 59, 10. 150, 5. 171, 20. 25. 192, 10. 194, 15. 202, 20. 209, 30. 216, 10. 257, 5. 264, 15. 20. 283, 10. 288, 1. 294, 40. 296, 35. 40. 464, 1. 637, 25. 702, 35; Iudaeorum 52, 20. 137, 35. 141, 20. 187, 15. 193, 35; exactiones pecuniales et annuales 537, 20; exactio sturarum *etc.* 211, 20. 247, 10. 15. 249, 35. 250, 1. 15. 253, 10. 273, 10. — exactionare 52, 40. 134, 35. 385, 30. — exactores 724, 10. 745, 20.
- examen, examinatio electionis, electi in regem a papa facienda 613, 40. 617, 5. 619, 30. 621, 10. 645, 25. 657, 40. 709, 1. 780, 1; examinatio publica et privata in studio generali 415, 25. — v. argentum.
- excadentia 635, 25. 686, 20.
- exceptio 53, 40. 139, 15. 164, 20; legitima 728, 1. 748, 30; frivola 687, 35; scripta vel non scripta 56, 5; exceptiones

- diversae enumeratae* 53, 40. 56, 1. 62, 1. 5. 65, 5. 106, 15. 107, 1. 184, 30. 185, 35. 194, 20.
- excessivus, -a, -um 652, 5.
- excommunicare, excommunicatio 90, 10. 92, 15. 100, 25 *et passim*; *v.* sententia; processus excommunicationis 692, 30. 700, 40.
- excredencia 790, 20.
- executor 708, 1; mandatorum apostolicorum a sede apostolica deputatus 344, 10. 796, 5.
- exemplare *abschreiben* 535, 20. 665, 40. 666, 1.
- (exemplaris, -e) *compar.* exemplarior 738, 10.
- exemptus 759, 5; praelati exempti et non exempti 700, 15; saeculares et religiosi exempti et non exempti 701, 1. 715, 30. 758, 25. 40. 763, 5. 796, 5. 843, 1. — exemptionis privilegium 763, 5. 10.
- exenia 180, 25.
- exercitus, exercitus 9, 1. 15, 30. 77, 30. 210, 5. 223, 30. 242, 15. 274, 40. 308, 45. 317, 5. 381, 10. 408, 20. 25. 409, 10. 429, 10. 15. 471, 10. 521, 5. 30. 538, 30. 582, 5. 607, 35. 40. 608. 652, 1. 711—714. 790, 30. 845, 10.
- exfortium 87, 25. 608, 10.
- exilium 223, 20. 811, 10.
- expectabilis *spectabilis* 436, 25.
- expedire. pecuniam expedit(am), expeditate solvere 83, 25. 393, 25.
- expeditio regis, imperatoris 113. 353, 35. 502, 5; regis publica vel privata 60, 5. 66, 25. 152, 30. 158, 1; ultra montes 24, 30. 66, 25. 158, 1.
- expensae in electione, creatione, promotione regis factae ab electoribus 12, 1. 29, 5. 54, 30. 59, 5. 63, 30. 67, 10. 71, 30. 84, 30. 105, 1. 135, 25. 148, 5. 154, 30. 158, 30; in imperatoris, imperii servitiis sustentae 13, 10. 135, 20. 153, 30. 184, 20.
- experientia 210, 10.
- explicatio materna = e. in lingua materna 670, 30. 40. 671.
- expressare 681, 35.
- extangencia 405, 30.
- extraiudicialis, -e 24, 35.
- extraneus *Fremder* 243, 15.
- extrinseci civitatis lanuae 408, 25. 428, 30. 429, 5. 577, 40. 614, 45. 625, 45.
- facinorosi, facinerosi; homines f. 147, 25. 244, 5. 630, 35. 837, 25; *cf.* animadvertere.
- factibilis, -e 342, 10. 628, 15.
- factiones *Leistungen* 590, 40; publicae 630, 30. 837, 20.
- facultas *in studio generali* 415. 457, 30.
- famen 691, 30.
- familia 78, 5. 304, 5. 324, 40. 325, 1. 427, 25. 440, 25. 575, 35; curiae regis 206, 25. 207, 1. 20.
- familiaris 558, 25. 628, 5. 677, 10; regis 270, 15. 20. 271, 5. 305, 10. 324, 10. 325, 20. 427, 15. 456, 20. 527, 1. 535, 40. 558, 10. 560, 15. 569, 20. 25. 637, 1; regis Aragoniae 78, 20. 79, 25. 285, 45; Siciliae 468, 35; ducis 822, 25. 845, 30; papae 614, 15; episcopi 722, 5; *v.* confessor.
- famulus 113, 30. 114, 20. 221, 10. 384, 15. 688, 30; nobilis, militaris, militaris conditionis 105, 10. 114, 15. 366, 40.
- fantasticus, -a, -um 736, 25.
- fatus = *praefatus* 79, 1.
- faugtey *v.* vogtei.
- fautoria 616, 15. 618, 1. 644, 5. 646, 10. 654, 1. 656, 35. 694, 5. 696, 30. 712—714. 727, 20. 729, 5. 748, 10. 749, 20. 784, 15. 780, 25. 785, 40.
- felonia 502, 15.
- fera *v.* bannum.
- fermentum *Braugerechtigkeit* 310, 20.
- festivanter 373, 5.
- feudalis *v.* feudum.
- feudatarius, feodotarius 10, 1. 527, 5.
- feudum, feodum, pheodum 5, 15. 24, 15. 58, 20 *et passim*. — f. a rege, imperatore, imperio obtentum, receptum, descendens *vel simile ex. gr.* 16, 1. 28, 20. 53, 30. 371, 15. 472, 23. 516, 35. 706, 25/30; feuda imperialia 310, 25. 345, 10; (bona) de regno in feodo procedentia 193, 20; *v.* castrensis. — f. ab ecclesia obtentum *vel simile* 53, 30. 139, 1. 603, 25. 686, 20. 698, 5. 709, 20. 780, 45. 783, 5. 785, 35. 787, 5/10. — feuda regalia 181, 5. 370, 10. 571, 40. 603, 40. 604, 1. 682, 15; ecclesiastica et temporalia 732, 15. 752, 15. — expedire alqm. de feudo 5, 20. — feodorum concessio, donatio 66, 10. 157, 30. 170, 10. 181, 5. 208, 5. 248, 10. 251, 25. 310, 25. 319, 35. 379, 10. 472, 25. 516, 35. 540, 5. 554, 25. 556, 5. 562, 40. 706, 30. 837, 5. 45; *v.* collatio; investitura 169, 20. 170, 10. 181, 5. 311, 10. 15. 484, 20/25. 517, 20. 25. 555, 5. 572, 1. 579, 20. 630, 20. 706, 30/35. 776, 25. 837, 1; absentibus tamquam praesentibus facienda 208, 10; *de symbolis v.* investire; feodorum regalia transmissio 370, 10; feodorum receptio, acceptio 26, 1. 208, 10. 237, 15. 30. 487, 35. 553, 40. 562, 20. 574, 5. 603, 40. 682, 15; emendatio, augmentum 12, 10. 28, 20. 60, 20. 70, 10. 146, 35. 148, 15. 155, 10. 237, 15; vacatio 53, 25. 138, 40. 45. 473, 25. 706, 30. 707, 10/15. 727, 1. 747, 35; amissio, privatio 195, 35. 249, 30. 253, 5. 337, 10. 503, 35. 574, 10. 618, 20. 694, 25. 698, 1/5. 709, 20. 714, 10. 780, 45. 783, 5. 785, 35; revocatio ad ius domini 53, 25. 138, 45; devolutio 25, 15. 376, 30. 501, 35. 635, 25. 35. 686, 20. 727, 1. 747, 35. — *v.* deservire, excadentia, gemaechd, infeudare, recognoscere. — f. directum et perpetuum 540, 5; perpetuum 610, 30; (antiquum,) rectum et legale 555, 1. 570, 1. 579, 15; iustum 610, 30; francum 248, 10. 251, 25; commune a duobus habitum 472, 20. — bona feudalia 310, 20. 311, 5. 10. 563, 1. 635, 35. 707, 5; res et iura feudalia 630, 20. 25; redditus feudales 144, 10. 15. — dominus feudi *v.* dominus; homines feudales 181, 30. 371, 1; ius feudi, feodorum, feudale, pheodale 144, 10. 168, 30/35. 376, 25. 472, 1. 10. 630. 776, 15. 830, 20. 837; cadere a iure feodorum 517, 25; consuetudo feodorum 630, 40; titulus feodalis 169, 15/20. 171, 1. 173, 20. 191, 35. 193, 20. 206, 10. 208, 10. 209, 10. 345. 346. 376, 1. 25. 603, 25. 610, 30. 706, 30. — feodorum capax 776, 15. 830, 20.
- fideidatio 191, 1. 593, 30.
- fideiubere 61, 35. 64, 40. 68, 5. 72, 40; fideiussio 55, 30. 45. 61, 45. 65, 1. 365, 30. 367. 403, 30. 35; fideiussor 54, 10. 55. 56, 1. 61—67. 72. 76, 15. 20. 85, 20. 25. 114. 115, 1. 131, 20. 307, 35. 308, 1. 365. 366, 35. 40. 394, 10. 15. 403, 20. 499, 40. 526. 574, 25. 30; fideiussorie 85, 20.
- fideles *Gläubige* 10, 1. 221, 25. 313, 20; f. imperii = *Gibellini* 440, 15. 533, 30. — *v.* manus.
- fidelitas. imperio fidelitate astringi *ex. gr.* 89, 25. 386, 1. 448, 40. — fidelitatem exigere 726, 20. 747, 20. 794, 20; facere, praestare, fidelitatis praestatio 30, 45. 127, 20. 128, 1. 30. 202—204. 237, 35. 294, 40. 296, 15. 472, 10. 580, 1. 582, 1; recipere 219, 10. 644, 45. 654, 5. 657, 15. 696, 35. 782, 5/10. — fidelitatis homagium 166, 20. 169, 20. 409, 25. 410, 5. 548, 15. 574, 5. 593, 30. 598, 30. 830, 30; iuramentum, sacramentum 132, 25. 156, 20. 170, 10. 181, 5. 20. 208, 15. 210, 20. 25. 234, 15. 237, 15. 341, 25. 345, 10. 346, 1. 25. 365, 5. 366, 10. 15. 370, 15. 35. 418. 419, 35. 447, 45. 459. 519, 25. 527, 5. 544, 10. 555, 5. 570, 1. 579, 20. 586, 30. 587, 35. 617, 20. 618, 25. 630, 40. 639, 20. 640, 30. 643, 40. 656, 25. 694, 30. 698, 10. 707, 15. 726, 30. 747, 30. 780, 10. 783, 15. 795, 20. 820, 10. 838, 1. — fidelitatis capitulum 838, 1.
- fides christiana, catholica, orthodoxa *ex. gr.* 90, 25. 257, 25. 408, 40. 646, 40. 729, 25; *v.* articulus; negotium fidei 617, 30. 644, 5. 656, 30. 659, 10. 744, 1. 753, 15. — fidem praestare 85, 20. 367, 10; dare 327, 25; fides praestita corporalis, corporaliter 28, 25. 30, 10. 31. 35 *et saepius*; manualis 105, 5; fides et iuramentum 54, 40. 55, 45. 56, 1. 365, 30; fides vice, loco iuramenti praestita 33, 20. 57, 20. 35. 69, 10. 142, 20. 347, 1; ut est mos episcoporum 31, 25.
- figura 738, 25; iudicii 275, 25. 687, 30.
- filia *Filiakirche* 407, 35. 40.
- filiatio vestra *appellatio filiae a rege Aragoniae adhibita* 197, 30. 241, 5. 283, 30. 286, 20. 287, 5. 318, 30. 326, 25.

- filii imperii *fideles imperii* 429, 10.
 filum in litteris papalibus 116, 10.
 802, 35. 803, 25; f. canapis 676, 10.
 767, 45. 813, 25. 814, 10; de serico,
 cirico 665, 5.
 fiscus 150, 20. 153, 15. 154, 15. 310, 35.
 458, 35. 517, 35 *nonnisi in clau-*
sulis poenalibus. — fiscalis, -e
 729, 20. 749, 40; iura fiscalia 729, 25.
 749, 40.
 flor. auri, florins 624, 25. 790, 5. 823,
 40. 45. 851, 20.
 forefacta 706, 30. 707, 10.
 forensis *Auswärtiger* 243, 15. 283, 15.
 447, 15. 453, 10. — thelonea foren-
 sia 16, 5. 24, 40. 134, 30. 35.
 forest(a), forst 776, 20. 830, 20. 831, 10;
 sacra f. 192, 15. 209, 35. — avena
 forestaria 375, 35.
 fortalitium, fortilitium 210, 10. 294, 1.
 322, 20. 437, 5. 447, 5. 10. 451, 30.
 499, 10. 15. 501, 20. 502, 10. 503, 20. 25.
 555, 1. 630. 652, 1. 687, 10. 704, 1.
 705, 15. 836, 40. 837, 5. 10.
 fortia 447, 5; manum mittere, ponere
 ad f. 313, 5. 368, 25. 522, 20.
 fortificare, fortificatio 214, 5. 262, 35.
 408, 25.
 forum *Markt*: liberum 503, 5. — *Ge-*
richt 321, 25. 411, 20. 499, 20. 521, 15;
 ecclesiasticum 411, 10. 575, 5; sae-
 culare 186, 25.
 fossatum 113, 10. 210, 10. 302, 15. 532, 30.
 fr - v. *etiam* vr-.
 frag, mit f. und urtail 402, 30; v.
 urteil.
 franchisia, franquisia 12, 30. 148, 35.
 francus v. feudum.
 freye, vreye *ex. gr.* 331, 30. 491, 1.
 572, 35. 573, 1. 5; frier her 476, 1.
 — vreyhelse 825, 15.
 fride, friden, fryden, vride, vrede
 = lantfrid 311. 337. 338. 355—358.
 387—389. 443—445. 512—514. 524;
 vridene, vrede, bevredene 359
 —362; vredes ingesegele 444. —
 den f. rihten 356, 20/25; f. brechen,
 verbroken 389. 444, 1. 513. 514.
 807, 10. 831; vredebroke, broke des
 vredes 443, 40. 444, 35; vredebrekere
 444, 5; fridenrihtere, richter ober
 den vride 311, 25. 356, 35. — vrid-
 los? 395, 40.
 fructus *iuridice* 57, 1. 59. 67, 10 *et*
saepius; v. sors; f. imperiales
 473, 40; f. beneficiorum vacantium
 742, 15. 752, 1.
 frustatorius pro frustratorius 243, 10.
 fuder 333, 40. 338, 1. 355, 20. 514, 15.
 595, 45. 774, 5.
 fulscire = fulcire 165, 25.
 furia Theotonicorum 614, 35.
 fürpringen 321, 5. 476, 30.
 fürsprech, vorsprech 320, 35. 343, 1.
 476, 10.
 furst, fürst, vorst *passim, ex. gr.*
 75, 30. 349, 25. 843, 25; gaistlich
 und wertlich 572, 35. — fursten-
 tum 442, 1. 582, 30. 35.
 fürwort 11, 25.
 fürzinse v. census.
 führung *Förderung* 331, 5.
 füttern, fütterung 573, 15. 20.
 gadere. ze g. kumen *convenire* 398, 20.
 galea, *catalan.* gualées (*plur.*) 8, 35.
 558, 20. 624, 5. 627, 1; *cf.* stolium.
 — g. Helm 82, 5. 35. — galeati
 172, 35. 609, 35.
 galgen 441, 30. 40. 476, 1.
 ganerben 35, 30.
 ganglich 213, 5.
 gardianus v. guardianus.
 garragatus v. guerra.
 gast 388, 15. 20. 453, 30. 35. 454, 5. 10.
 gastaldiones 339, 15. 498, 45. 499, 45.
 gasthus, gemain g. 543, 10.
 gebirge 387, 20. 25; (Lampartisches)
 g. *Alpes* 177, 1. 278, 15. 424, 40.
 432, 15.
 gedinge 425, 20. 528, 35. 596, 20. 615,
 30. 35. 616, 1. 808, 15. 847, 35.
 geiselschaft 20, 30. 35.
 geistlich, gaistlich 343, 1. 416, 35.
 417, 5. 475, 15. 476, 10; v. closter,
 furst, geriht, ordo, reht, rihter.
 geleit, geleite, geleide, geleyde, ge-
 lait, gelaite, gelaitte, gelaette
 232, 10. 338. 355, 15. 359, 20. 443, 25.
 476, 40. 485, 10. 510, 10. 512, 25.
 514, 15. 573, 1. 10. 612, 5. 632, 25;
 sicher g. 336, 15. 470, 35; geleites
 gelt 514, 40. 515, 5. 599; gelaiten
 336, 20. — *cf.* conducere.
 gelouwe briefe *litterae credentiales*
 397, 35.
 gelt *ex. gr.* 36, 25. 330, 35. 514, 40. 774.
 gemaeched. feoda per manus regales
 pangere et legare, quod vulgariter
 dicitur ain g. 255, 35.
 gemein, gemain, gemeinde, gemain-
 de der burger; gemeine burger,
 burger gemeinliche 1, 10. 2, 15.
 3, 25 *et passim*; v. *Ind. nom. in*
nominiibus civitatum singularum.
 generalitates 729, 10. 749, 25.
 genozzen 20, 25. 30.
 gens, gentes *Leute, Mannschaften*
 533, 20. 575, 35. 577, 10. 15. 607, 40.
 713, 15. 728, 30. 749, 10; v. armatus,
 armiger.
 gepanne staete, g. maerke 476, 20.
 geriht, gerihte, gericht, geriethe, gi-
 rihte 73, 40. 176, 20. 25. 178, 10.
 320, 40. 334. 335, 1. 5. 338, 20.
 356, 30. 388, 1. 35. 433, 30. 441, 40.
 442, 10. 443, 25. 444, 1. 476. 483, 30.
 525, 5. 540, 35. 595, 15. 30. 615, 40;
 g. *Gerichtsbezirk* 329, 20. 356, 5.
 388, 5. 15. 573, 5; g. (be)sitzen
 413, 25. 476, 1; sitzen ze g. 320, 35;
 für g. laden, gezwingen, geziehen
 483, 15. 677, 35; angesprechen vor
 g. 291, 30; chomen für, in g. 343, 1.
 476, 25; anegriffen mit g. und ane
 g. 338, 20; *cf.* 432, 15; mit rehtem
 g. 356, 5/10; ütvalen mit g. 387, 40;
 bechrenchen mit g. 546, 15. —
 geistlich g. 224, 25. 528, 30; werlt-
 lich g. 224, 25. 343, 5. 483, 25. —
cf. dorfgeriht, iudicium, lantgeriht.
 gerüt. mit gerüter hant sitzen 343, 5.
 gesezzen und geerbet 321, 1. 475, 35.
 gesinde, sinde 7, 5. 359, 20. 807, 1.
 gestift v. stift.
 gestor negotiorum 38.
 gesüch, gesult *Zinsen* 272, 40. 277, 15.
 gevangen 20, 10. 20. 21, 25. 74, 20.
 321, 10. 331, 35. 375, 5. 417, 1. 525, 1.
 541, 35. 542, 5. 15. 543, 25. 596, 20. —
 gevangenisse *vel simile* 387, 30. 388, 15.
 417, 5. 512, 30. 524, 40. 605, 10.
 gewer. nutz und g. 74, 15. 232,
 5. 10. 331, 40. 335, 40. 435, 40. 436, 1.
 442, 10. 546, 15. 850, 1; eygen haben
 in gewer und in gewelte jar und
 tach 343, 5.
 gewër *fideiussor* 272, 45. 434, 30.
 442, 15.
 gewerbt *Vertrag* 441, 40. 442, 15.
 gewerf, giwerf 755, 5; des kungis g.
 290, 30.
 gewern 35, 25. 49, 30. 481, 35. 595, 20.
 674, 15.
 gewesen 303, 10.
 gewege, gewiht v. marca.
 gewonheit, gewanheyt *ex. gr.* 1, 20.
 35, 25. 387, 25. 30. 541, 35. 774, 5.
 gisel 394, 30.
 gladius. spiritualis g. 743, 50. 744, 15.
 753, 25; officium gladii bis acuti
 687, 20/25.
 gog *catalan.* = *gaudium* 255, 10.
 gold 176, 30. 509, 20. — goltwerg
 71, 10.
 graf *passim, ex. gr.* 2, 40. 355, 10.
 582, 30. — gravinne 508, 20. 25. —
 grafschaft, graschaft, grascheft
 320, 35. 40. 321, 1. 330, 20. 475, 30.
 476.
 grangia 495, 20. 30.
 grossare 26, 10. 368, 1. 664, 20. 25.
 grossus 606, 30; g. Turonensis, grozer
 Turnos v. *Ind. nom.* Turonen.
 gruntrür, gruntrüre 288, 10. 338, 20.
 grutimagni terrae Frisiae 129, 35.
 guagia 308, 30. 309, 5.
 guardianus, gardianus fratrum Mi-
 norum 646, 20. 669, 30. 721, 40.
 722, 5. 762, 30. 788, 30. 815, 10.
 guerra, gwerra, guera *ex. gr.* 46, 35.
 313, 30. 416, 10. 732, 20; g. garra-
 gata 627, 5.
 guidagium, gvidagium, guidangium
 13, 25. 153, 45. 249. 250, 1/10. 252,
 35. 40. 253.
 gult, gulte, gült, gälte, gulde, gälde
 167, 35. 265, 50. 279, 30. 369, 30.
 374, 10. 388, 35. 400, 25. 401, 5. 25.
 433, 35. 478, 30. 491, 30. 540, 35.
 595, 25. 632, 20; nach herren gulte
 73, 20.

gut, güt. des riches g. 11, 15. 75, 35. 212, 1. 231, 5. 300, 10. 390, 30. 547; cf. 265, 15; kuninlich gut 530, 55; liep und gut 176. 281, 10. 315, 45. 388, 1. 476, 25; l. u. g. gen dem riche verwürchen 281, 25; lediges g. 334, 5. — güt = *villa* 73, 40. 74, 25. — *v.* eigen.

gwarandia 603, 5.

habe 338, 1. 398, 1.

haber 73, 20.

habere *v.* civilis, communis.

habilitare 710, 35; abilis ad actus legitimos 282, 30.

haeresis, haeretica pravitas 617, 25. 644—646. 654—658. 693, 40. 696, 30. 711, 20. 712. 721, 5. 10. 728. 729. 734—740. 749. 780, 15. 782, 5. 817, 20. 833, 30. — haeresiarcha 734, 10. 740, 30. 741. — haeretici, hereges 521. 522. 613—616. 624, 10. 646, 10. 691, 35. 40. 696, 30. 699, 30. 709, 5. 711—715. 720, 25. 721. 724. 727, 25. 733—745. 748, 10. 15. 752, 30. 757, 15. 782, 5. 784, 15. 817, 20. 827, 1. 833, 30. 839, 1; haeticum dogma 733, 5.

hafft und schuldig sein 480, 5.

haimstür, heystewer 34, 30. 583, 5.

haimsuche, heinsuche 176, 40. 476, 20. 40.

hant, swern mit uferhabener h. 245, 30. 278, 10; mit der h. geloben 388, 35; leihen mit der h. 231, 20. 541, 35; swern ze des riches handen 615, 30; mit (iemandes) h. *cum consensu alcs.* 300, 25. 489, 25; mit gerüter h. sitzen 343, 5.

hantfest(e), hantvest(e) 22, 5. 44, 20. 176, 20. 178, 5. 230, 10. 232, 5. 301, 25. 331, 30. 332, 1. 378, 15. 434, 20. 45. 435. 442. 483, 10. 598, 10.

hanttat 573, 15; hantdedig 444, 5.

haus, hūis, hūs, hus, huse *castrum* 20. 192, 35. 40. 193, 1. 311, 30. 331, 40. 529, 35. 530. 543, 5. 25. 633, 10. 798, 10. 849, 15; offen h. 193, 1.

hausgenossen *monetarii* 720, 15.

hauspicia *auspicia* 625, 40.

hebeliche *v.* bülliche.

heimlicher *secretarius* (regis) 790, 35. 791, 15. 796, 35. 797, 10; hemelicheit *secretarii dignitas* 259, 20. — *v.* insigel.

helm 167, 25. 212, 15. 217, 15. 374, 25. 381, 30. 383, 30. 402, 15. 424, 35. 453, 30. 481, 20. 486, 5. 20.

hengest 50, 10. 525, 10. 15.

her *exercitus*. heres kraft, herscraft 755, 15. 831, 10.

herberge 316, 1.

heredes veri, legitimi, de corpore alcs. legitime descendentes 62, 40. 169, 15. 170, 5. 319, 30. 345, 35. 346, 20. 376, 25. 537, 15. 555, 40; proximiores 68, 35; masculi feodorum capaces 776, 15. 830, 20; masculi et feminae 516, 25. 837, 1; defectus heredis 25, 35. 310, 20. 502, 15.

hereditarius, -a, -um *v.* bona, burc-gravius, castrensis, castrum, ius, munitiones.

herr, herre, here, heirre, heyre *passim*; herren gelt 479, 35; herren gulte 73, 20; herren hof 774, 5; landes herren 513, 30.

hertzogtum, herzogentum, hertzen-tum, hertochrike 331, 50. 423, 30. 424, 15. 442, 1. 444. 445, 5. 479, 40.

hof 316, 1. 377, 30. 774, 5. (kunigs) 435, 40. 436, 1; ze h. laden 584, 20. 677, 35; gemein h. und richstag 204, 35.

hovegesinde 173, 40.

hovestat 510, 15.

hofgeriht 677, 30. 678, 1.

hofmaister, hofmeister 506, 10; des kunigs 791, 35. 840, 10. 25.

hohzeiten *dies festi* 595, 15.

holtz market 322, 25.

homagium, fidelitatis h., homagii iuramentum, sacramentum 353, 20. 365, 5. 366, 10. 410, 5. 20. 544, 10. 574, 5. 586, 10. 593, 30. 638, 30. 681. 682, 1. 707, 15. 776, 30. 786, 15. 830, 30; faciendum, factum, praestandum, praestitum, debitum regi, imperio 110, 1. 129, 20. 132, 25. 166, 20. 169, 20. 170, 1. 346, 1. 25. 409, 30. 410, 5. 459, 35. 548, 15. 579, 20. 654, 5. 10. 696, 30. 726, 20. 30. 747, 20. 30. 782, 5. 794, 20. 838, 1; ab alio nomine regis recipiendum 181, 20. 370, 15. 35. 459, 20. 30. 570, 1; per procuratorem praestandum 208, 15. 555, 5. — sub fidelitatis homagio deservire 598, 30; absolvere de homagio 366, 15. 409, 25. — recipere ad h. 18, 35.

homeister, hoemeyster, overste meyster des Duzes ordens 400. 416, 35.

homo. in hominem regis et imperii recipere, admittere, conquirere 132, 20. 169, 35; homo ligius 169, 35. — *v.* arma, armatus, facinorosi, feudum.

honor, honores imperii, regni 23, 15. 45, 10. 87, 25. 110, 20. 161, 10. 30. 180, 15. 248, 30. 35. 252, 5. 15. 532, 20. 553, 25. 610, 25. 639, 30. 640, 40. 644, 1. 645, 1. 5. 656, 25. 657, 20; ecclesiae 582, 5. 655, 5. 668, 10. 698, 25. 783, 25; archicancellariae 52, 20. 137, 30. 140, 1. 141, 20; archiepiscopalis 820, 10; civiles 710, 35; cf. admittere.

hospes regis 515, 15. 702, 5; Iudaei hospites 319, 30.

hospitium 9, 5. 94, 5. 191, 5. 366, 40. 467, 20. 569, 35.

houptgüt 272, 40. 480.

houbtmann, höbetman, hobtman, höbtman, hoptman 356. 358, 20. 505. 513, 20.

houbtstat 358, 20.

houbtveste 434, 15.

hoven *v.* husen.

huba, hūba, hūbe, hūb *mansus* 50, 10. 15. 844, 10.

hulde *gratia* 20, 10. 15. 229, 30. 281, 15. 282, 5. 311, 35. 383, 25. 483, 30. 490, 30. 491, 5. 20. 532, 1; verbiten bei des riches hulden 573, 15. — h., *lat.* hulda *homagium* 155, 40. 186, 15. 187, 1. 213, 15. 366, 10. 15. 387, 15. 409, 20. 615, 30 (huldu). — hulden *verb.* 2, 15. 329, 25. 332, 30. 334, 25. 798, 20. 799, 5. 831, 15. 843, 30. 847, 35; einem Romischen kunige 320, 10. 528, 15. 25. 848, 10. — huldinge 675, 10.

hundert *mensura* 338, 25. 355, 25. 514, 15. 20.

husen oder hoven 444, 5. 513, 50.

(h)ypocritalis 734, 30.

(h)ypotheca, ypotecha 59, 10. 60, 15. 45. 62—64, 5. 67, 35. 68, 20. 30. 150, 1. 185, 35. 186, 10. 295, 1. 461, 15. 493, 30. 499, 40. 502, 10. 526, 15.

iacere, iacere in obstagio 30, 15. 25. 31, 10. 72, 10. 114, 15. 20. 131, 30. — iacentia *obstagium* 30, 30. 72. 114, 45. — *v.* iniacere, intrare, invaren.

jagen 334, 10.

jaghaus 334, 10.

jar und tach 343, 5; j. u. t. und sechs wochen 435, 40; in kurtzen jaren *vor wenigen Jahren* (*Lexer*) 546, 15.

ignobilis, -e 203, 25. 322, 10. 551, 5.

illegitimitas 282, 30.

imbreviare 640, 25.

immunis a stura *etc.* 247, 10. 273, 10. 288, 1. 484, 5; a solutione thelo-neorum 385, 30.

immunitas, inmunitas 248, 45. 249, 10. 250, 25. 252, 20. 35. 254, 1. 290, 10. 457, 15. 591, 10.

impedimentum *v.* dispensatio.

(impensa), impensa, impenssa 411, 35. 412, 1. 604, 35.

imperator, inperator *passim*; rex Romanorum in imperatorem promovendus *ex. gr.* 46, 15. 93, 15. 788, 35. — *v.* electio, electus, expeditio, notarius, promovere, vicarius.

imperatorius, -a, -um 274, 5. 646, 30.

imperatrix 175, 5.

imperialis, -e *v.* aula, camera, census, civitas, feudum, infula, insignia, ius, macula, munitiones, notarius, pars, preces, proscriptio, sigillum, vexillum. — imperialis *amicus imperii* 429, 10. 725, 25. 731, 30. 35. 751, 20. 25.

imperium. i. temporale, terrenum 340, 15. 518, 20. 732, 30; caeleste 340, 15. 518, 20. — merum et mixtum, mistum i. 59, 10. 60, 20/25. 67, 10. 146, 40. 150, 1. 155, 10. 158, 25. 161, 1. 179, 10. 185, 5. 202, 20. 248, 45. 252, 20. 294, 40. 438, 45. 439, 5. 458, 25. 35. 501, 20. 502, 10. 516, 25. 517, 5. 532, 30. 570, 1/5. 591, 40. 606, 30. 764, 30. 766, 10; merum, mixtum et integrum i. 593, 25. — trans-

- latio imperii de Graecis in personam Caroli in Germanos 616, 35. — Romanum, sacrum, sacrum Romanum i. *passim*, *ex gr.* 12, 110, 15, 116, 5, 117, 30, 304, 25, 726, 727; i. Alemannorum 732, 20, 752, 20. — v. administrare, administrator, advocatia, alienare, archicamerarius, archicameratus, archicancellarius, balivus, barones, bona, camera, castellum, castrum, census, cives, civitas, columnae, consuetudo, cor, curtis, debitum, defensio, diadema, domus, electus, feudum, fideles, filii, homagium, homo, honor, insignia, iudicium, iuramentum, iurisdictio, ius, libertas, magnates, membrum, munitio, negotium, notarius, officialis, officium, oppidum, pax, pensiones, princeps, principatus, procures, processus, protectio, provincia, provisio, rebellare, rebellio, rebellis, recuperatio, redditus, reformatio, regimen, resignare, res publica, servitium, vacare, vasallus, vicarius. — i. Constantinopolitanum 9, 5; Romaniae 440, 15.
- impetitio 243, 25, 393, 40, 601, 5.
- im-, impignorare, impignoratio 28, 20, 52, 45, 53, 10, 63, 10, 138, 10, 167, 1, 216, 25, 306, 35, 501, 15, 594, 40, 678, 15.
- impressio *Prägung* 249, 40, 253, 15, 282, 35.
- imprisia 628, 10, 15.
- incendium 243, 25, 288, 10, 412, 5, 678, 35, 686, 40, 728, 30, 749, 10, 810, 30.
- incorporare, incorporatio 408, 1, 679, 15.
- inducere v. possessio.
- indulgentia *Abläss ex gr.* 721, 722, 783, 20; generalis non concedenda 845, 10, 15; plena transfretantibus ultra mare dari consueta 699, 35.
- indutiae 29, 20, 682, 15; indutiare 55, 50, 394, 15, 403, 25.
- infamia 262, 20, 282, 30, 742, 752, 35; perpetua 243, 30, 288, 10, 712, 1, 713, 1, 25, 715, 35. — infamis 100, 25. — infamare 712, 25.
- infantes (domus Aragonicae) 241, 10, 268, 30, 269, 15, 287, 5, 318, 40, 326, 35, 558, 15, 20, 560, 10, 624, 30, 625, 652, 1, 10, 772, 30.
- infaren v. invaren.
- infeudare, infeodare, -datio 25, 10, 27, 15, 28, 5, 62, 40, 45, 66, 20, 113, 5, 157, 40, 166, 20, 237, 30, 257, 30, 267, 10, 288, 5, 311, 10, 322, 10, 337, 15, 385, 5, 473, 5, 556, 35, 570, 1, 10, 574, 5, 598, 30, 602, 35, 40, 603, 1, 604, 1, 15, 635, 25, 686, 20, 795, 15; i. alqd. 257, 35.
- infirmaria 767, 30.
- infulae imperiales 645, 25, 30, 657, 40, 658, 1, 835, 20. — praesul infulatus 688, 30.
- inhabilitatio 697, 35.
- iniacere (*Einlager*) 105, 10. — v. iacere, intrare, invaren.
- inquesta 344, 10, 30, 397, 20.
- inquisitor haereticae pravitatis 712, 10, 713. — officium inquisitionis 712, 25, 713, 30.
- insensus, -a, -um 313, 20.
- insigel, ingesegel v. fride, lant, lantgeriht, stet.
- insignia 218, 20; regni et imperii 42, 40, 79, 30; imperialia 113, 25; liliorum (regis Franciae) 409, 5; principatus 113, 1; officii archicancellariae 24, 25, 59, 45, 152, 25.
- instantivus, -a, -um 165, 30, 181, 1, 289, 20, 370, 10.
- intercludere sub sigillis 343, 35, 397, 20; cedula (litteris) interclusa 619, 20, 622, 1, 15, 823, 15.
- interdicere 744, 15, 40, 753, 30; alqm. 635, 40, 644, 25, 657, 1, 701, 5, 715, 30; terras 618, 35, 694, 35, 839, 15; interdicti (sc. viri) 90, 10, 92, 15, 100, 25; interdictum 341, 20, 467, 15, 519, 20, 520, 538, 1, 10, 618, 20, 693, 25, 694, 25, 698, 1, 35, 709, 15, 714, 30, 716, 5, 780, 40, 783, 5, 35, 785, 30, 786, 35, 811, 10, 35, 839, 15.
- interesse *subst.* 159, 30, 250, 20, 30, 253, 45, 254, 5, 687, 35.
- interfector 795, 15.
- interpretatio litterarum Latinarum in vulgari Teutonico 768.
- interstitium 375, 30.
- intitulare se regem 653, 30, 696, 20, 782, 1, 785, 30, 40; intitulatio regalis, regia 653, 35, 696, 781, 40, 782.
- intrare obstagium, iacentiam, civitatem, domum non exiturum (*Einlager*) 30, 25, 30, 61, 20, 45, 64, 30, 65, 1, 68, 1, 72, 10, 20, 85, 25, 115, 1, 131, 30, 347, 1, 366, 40; v. iacere, iniacere, invaren. — hostiliter i. 114, 45. — intrante mense in *indicatione temporis* 539, 5, 722, 15.
- intrinseci civitatis Ianuae 408, 25, 577, 35, 613, 5, 614, 40, 615, 20, 623, 5, 826, 40; Paduae 446, 35.
- introductio electi in civitatem Frankenfordensem 102, 40.
- introitus 161, 5, 15.
- intronizare 122, 30, 126, 40, 180, 20.
- invaren, infaren (*Einlager*) 20, 30, 21, 40, 77, 5. — v. iacere, iniacere, intrare.
- investire, investitura 169, 20, 170, 10, 181, 5, 208, 10, 15, 248, 20, 311, 10, 15, 345, 35, 346, 20, 370, 15, 376, 5, 30, 470, 5, 473, 25, 484, 25, 516, 35, 517, 20, 25, 555, 5, 572, 1, 579, 20, 610, 30, 630, 20, 35, 706, 30, 837, 838, 1; *cf.* feudum; investire alqm. de ecclesia 629, 15; militari dignitate 537, 15; *investiturae symbola*: anulus maiestatis 776, 25, 830, 25; baculus 170, 10; sceptrum regium 373, 5, 554, 25; vexilla 373, 5; osculum in investitura ferendum 376, 5.
- iocale 489, 5, 623, 30.
- iudaizare 739, 1.
- iudex, iudices *ex gr.* 175, 25, 30, 260, 25, 30, 418, 25, 611, 10; ecclesiasticus, spiritualis 138, 15, 411, 20; saecularis, temporalis 52, 15, 137, 30, 138, 15, 340, 15, 399, 15, 411, 20, 574, 25, 30; provincialis 299, 15, 321, 30; civium, civitatis 216, 25, 243, 5, 15, 266, 15, 364, 20, 401, 35, 575, 10, 601, 25, 708, 10, 30, 778, 35; ançianorum 447, 30, 449, 20; potestatis 446, 35. — i. Arboreae in Sardinia 578, 10, 35, 652, 1. — i. (regis), noster, (regi) subiectus 25, 25, 140, 1, 143, 25, 40; curiae regis 25, 25, 172, 10, 260, 30, 261, 15, 719, 40. — i. pacis per Thuringiam 278, 35, 529, 5. — i. competens, 'suus' 52, 5, 45, 125, 10, 137, 15, 20, 138, 10, 617, 25, 651, 30, 653, 35, 659, 1, 687, 20, 693, 40, 711, 25, 712, 1, 714, 35, 715, 20, 780, 15; ordinarius 138, 15, 161, 30, 178, 30, 40, 449, 30, 569, 35; delegatus 138, 15. — inimici iudices esse non debent 731, 5, 751, 1; *cf.* 728, 1, 748, 30; accusator, actor simul et i. 724, 15, 727, 35, 745, 25, 748, 20; defectus iudicis 725, 10, 746, 20. — v. convenire.
- iudicare 52, 5, 137, 20, 172, 10, 175, 30, 40, 244, 15, 646, 35, 658, 30, 725, 1, 10, 728, 1, 746, 10, 20, 748, 30; sententialiter, per sententias 712, 1, 40, 713, 30; iudicatum solvere 499, 35, 40; res indicata 574, 25.
- iudicatus ordinarii officium 282, 25.
- iudicialis, -e 24, 35, 569, 35.
- iudiciarius, -a, -um 574, 30, 611, 10, 687, 20.
- iudicium *ex gr.* 60, 25, 457, 20, 650, 10, 797, 30; ecclesiasticum 186, 25, 575, 5; saeculare, temporale 140, 1, 266, 15, 297, 10, 310, 20; provinciale 320, 30, 706, 30, 707, 10; civitatis 244, 15; villae 375, 30; regis et imperii 719, 40; regalis curiae 60, 20, 66, 30, 146, 25, 151, 30, 158, 5, 255, 40, 266, 15; altum 503, 10; supplicii 386, 15; maius et minus 537, 20. — v. evocare, figura. — i. *Gerichtsbezirk* 244, 10; i. *pro* proventus iudicii 375, 30, 474, 20.
- jungherre 808, 10, 809, 20, 25.
- iuramentum, iurare *passim*; iuramentum corporale, corporaliter praestitum *ex gr.* 29, 25, 415, 30, 646, 40; in anima(m) alterius praestitum *ex gr.* 86, 15, 119, 20, 492, 15, 587, 35, 640, 30; comprobare iuramento 311, 5. — i. regis in coronatione, imperio praestitum 728, 15, 731, 35, 748, 40, 751, 25, 753, 1; i. calumniae 499, 25. — poena iuramenti 663, 5, 20. — v. absolvere, fidelitas, fides, homagium.
- iuratorius, -a, -um v. cautio.
- iuratus 364, 25; cursor 810, 35; nuntius 672, 35, 768, 20, 30; pacis 401, 35; testis 405, 25, 712, 35; v. consilium.
- iurisdictio *ex gr.* 13, 25, 295, 40, 437, 518, 15, 693, 20, 837, 15; plena,

- plenaria, totalis 60, 25. 146, 40. 248, 45. 252, 20. 630, 30. 764, 25. 766, 10; alta et bassa 501, 20. 502, 10; ordinaria 689, 5; temporalis 288, 5. 310, 20. 411, 15. 686, 25. 728, 30. 749, 10; cf. consistorium; i. sanguinis 764, 30. 766, 10; imperii, imperialis 340, 15. 518, 20. 719, 30; regis per officialem exercita 411, 10; villae 376, 25; iurisdictiones vulgariter vriheimgerede appellatae 60, 25. 146, 40. 155, 15.
- iurisperitus 60, 30. 67, 20. 94, 45. 123, 1. 577, 5. 581, 40. 588, 20. 40. 589, 1. 5. 629, 25. 640, 15. 670, 1; utriusque iuris peritus 639, 1. 712, 35.
- ius, iura. 1. *obiective*: 260, 25. 740, 10; de iure — de facto 457, 20. 618, 5. 694, 10; iuris ordo 260, 30. 261, 20. 411, 10. 645, 15. 647, 1. 657, 30. 659, 1. 725, 1. 5. 744, 5. 746, 10. 15. 753, 20; regula 299, 10; auxilium, beneficium, defensio, remedium 53, 40. 56, 5. 62, 5. 106, 15. 107, 5. 131, 35. 139, 20. 184, 30. 185, 35. 682, 40; iniuria 274, 5. — i. humanum et divinum 385, 30. 725, 10. 746, 20; generale 321, 25; commune 124, 35. 279, 10. 446, 40. 730, 25/30. 750, 30; canonicum, civile 25, 25. 88, 5; v. consuetudo; utrumque i. v. doctor, iurisperitus, professor, scientia. — i. feudorum, feudale v. feudum. — rex est supra ius 710, 25/30. — iura scripta 712, 15; edita 712, 30; corpus iuris imperatorum et principum antiquorum 729, 20. 749, 35; causae legitimae iure scriptae 645, 30. 658, 1. — in i. vocare, trahere 52, 15. 137, 30. 321, 30; stare iuri 687, 20. 719, 45; in iure convincere 52, 45. 138, 10; ius reddere, dicere 243, 5. 288, 5/10. 446, 35; iuris executio 279, 1. 299, 15; ius deficit 52, 15. 137, 30. — 2. *subiective*: *passim*; *ex. gr.* 16, 25. 40. 244, 20. 484, 25. 756, 25; iuris possessio vel quasi 115, 25. 124, 35. 654, 15 20; privatio iuris, a iure 696, 15. 697, 5. 699, 25. 779, 25. 781, 40. 782, 20. 784, 20. 25. 785, 5. 788, 35. 790, 5. 792, 15. 20. 813, 25. 818, 5. 819, 25. 823, 5. 825, 35. 842, 10. 846, 15; iuris alterius laesio 111, 5. 124, 40. 536, 25. — *singula iura*: i. archicancellariae 24, 45. 52, 20. 59, 45. 137, 30. 141, 20. 152, 25; plenitudo iuris canonici in stallo, choro, capitulo 189, 40. 408, 5; collationis praebendarum 465, 1; conductus 49, 10; consuetudinarium quoddam 243, 20; coronationis v. coronare; cudendi monetam 12, 30. 148, 35; ducale 537, 20; ecclesiae Romanae 582, 5. 655, 1/5. 668, 10. 698, 25. 783, 25; eligendi regem, ex electione acquisitum v. electio; iura feudalia 630, 20. 25; fiscalia 729, 25. 749, 40; ius hereditarium 31, 1. 15. 32, 15. 68, 30. 113, 15. 146, 30. 171, 1. 795, 10; iura dicta holtzmarkt 322, 25; imperii 4, 40. 23, 15. 33, 20. 45, 10. 53, 25. 59, 15. 90, 25. 92, 25. 110, 20. 138, 45. 150, 5. 161, 15. 195, 30. 202, 20. 248, 30. 40. 252, 5. 15. 386, 5. 517, 30. 532, 25. 549, 5. 550, 30. 555, 5. 563, 5. 587, 5. 613, 30. 614, 30. 617, 15. 30. 639, 25. 30. 640, 35. 40. 643, 5. 40. 645, 45. 646, 40. 647, 5. 656, 5. 25. 658, 15. 40. 659, 5. 678. 726. 727, 5. 732, 15. 744, 10. 747. 752, 15. 753, 25. 757, 10. 844, 25; iura imperii recuperanda 46, 15. 219, 15; imperialia 473, 40. 786, 30; liberorum 638, 1; ius mercati 630, 30. 837, 20; patronatus ecclesiae 407, 35. 540, 5. 610, 25; pedagogii 630, 30; perpetuum 261, 25; praesentationis 493, 30. 629, 10; precarium 579, 40; principum 273, 35. 373, 5. 727, 5. 747, 40. 787, 45; iura principum privata 732, 10. 752, 15; ius privatorum 273, 35; iura regalia 257, 30; regia 273, 30; regni 613, 30. 643—645. 656, 25. 657, 15. 35. 732, 20. 752, 20; ius riparum fluminis 630, 5; temporalium 736, 10.
- iusiurandum 409, 25.
- iustitia expedita 25, 30. 27, 40. 52, 10. 137, 25; iustitiam negare, denegare 216, 25. 266, 15. 297, 10; in reddenda i. negligens vel remissus 140, 5. 143, 35. 244, 10. 321, 30; v. vexillarius.
- iusticialiter diffinire 529, 15.
- iustitarius regni Franciae 275, 30. 276, 25. 344, 30.
- (kaiser) chayser, keiser, keyser; chayserlich 3, 10. 35. 35, 1. 35. 36, 25. 290, 25.
- karren 514, 20.
- kirchlehen 542, 20. 35. 543, 30.
- kirchove 524, 10.
- kirchsatz, chyrchsacz, kirchensacz, chirschensatz 73, 40. 224. 231, 35. 40. 330, 25. 540, 35.
- kneht, knecht, chnecht 74, 40. 75, 20. 35. 76, 1. 331, 30. 358, 20. 435, 40. 436, 1. 475, 35. 476, 10. 491, 1. 513. 514, 10. 524, 10. 675, 5; edel k. 524, 5.
- konig, kunig etc. *passim*; enphangen ze eim kunige 211, 5; v. ein, gewerf, gut, hof, hofmaister, hulde, kore, man, marca, velt.
- kore, kôre, koir, kur 848, 25; des koninges 7. 18, 1. 74, 40. 75, 30. 40.
- korevorsten, kurfürsten, churfürsten 17, 35. 204, 35. 245, 15. 303, 5; der k. briefe *Willebriefe* 71.
- korn 355, 25. 514, 15; korngelt 369. 774, 1.
- koufman, köfman, kofman, koifman, plur. -lûte 337, 30. 35. 355. 356, 35. 362, 35. 388, 15. 20. 398. 400, 15. 512, 35; köfmannes schatz 514, 20; köfschatz 338, 1; kauf-, kofmanschaft 355, 30. 359, 15.
- krieg, krieg, kryg, chrieg etc., *verb.* kriegem *passim*; k. umb daz Römische rich, von dez R. r. wegen 278, 10. 299, 35. 374, 25. 381, 30. 402, 15. 424, 40. 479, 5. 481. 482, 35. 485, 35. 486, 5. 25. 497, 35. 509, 10. 585, 35.
- kuntscaf, kuntschaf, kuntschafft 356, 25. 417, 20; erber gute k. 480, 25.
- laden fur geriht 356, 25. 378. 483, 25. 584, 20. 677, 35.
- laicus, laycus, leye, leyge, lege 14, 35. 322, 10. 323, 5. 401, 5. 20. 417, 15. 467, 30. 520, 20. 551, 20. 642, 10. 676, 20. 689, 5. 755, 1. 768, 15. 816, 15. 818, 15. 839, 10. 840, 1; lingua laica 689, 5.
- lancea insigne imperii 113, 25.
- lant 280, 5. 375, 5; l. = incolae terrae 315, 20. — achte des landes 311, 30. 35; insigle des landes 311, 35. 375, 10.
- lantcomentur vel simile 498, 10. 15; des Tutschen ordens 394, 30. 475, 15. 527, 25. 540, 40. 611, 30.
- lantfrid, lantfride, lantfriden, lantfrede, lantvrede vel simile 278, 35. 314. 315. 338, 20. 355, 10. 358—362. 375, 10. 395—401. 407, 5. 413, 30. 417. 443, 15. 444, 1. 35. 474, 40. 475, 1. 512, 20. 514, 40. 524, 25. 525, 1. 5. 573; satzung des l. 362, 30. 572, 35; lantfriede brief 357—362. 398, 10; den l. sweren 573, 25. 30. — v. lant.
- lantgeriht 320, 35. 378. 441. 442, 10. 475, 40. 476, 10; lantgerihts insigel 321, 10.
- lantgraf, -grafe, -graffe, -grave, -greve; lantgravius, -grafius, lantgravius, lantergravius; lantgrefin v. *Indicem nom.* Alsatia, Hassia, Leutemberg, Thuringia, Ulricus.
- lantgrafschaft 582, 35.
- lantherren, landes herren 75, 35. 311, 30. 356, 15. 20. 513, 30.
- landkundich 398, 1. 20.
- lantman, -lute 280, 5. 311, 30. 615, 40.
- lantreht, landes reht 316, 10. 343, 5.
- lantrihter 21, 20. 321. 375, 5. 395, 20. 413, 35. 475, 35. 40. 476. 477, 5. 10.
- lantschranne 476.
- lantstrazze 476, 40; rehte l. 476, 35.
- lanttag 615, 40.
- lantvoget, -vogt, -fogt, -voyt, -vait, -faut 176, 15. 265, 45; von Niderland 362, 15. 398, 25; v. *Ind. nom.* Alsatia, Spirgaugia, Underwalden, Wetdrai. — v. advocatus.
- lantwer 395, 5.
- lastkarren 514, 20.
- lector 669, 30. 802, 30. 815. 818, 15. 30. 823, 40.
- ledic, ledig, ledich man 848, 5; v. burglehen, gut, lehen, sture.
- legare feuda 255, 35.
- legatus apostolicus, apostolicae sedis, legat dez stuls ze Rom 19, 25. 538, 1. 577. 582, 5. 613, 30. 615, 10. 623, 35. 40. 646, 5. 658, 20. 701, 20. 713, 40. 714, 35. 728, 30. 749, 10.

- 766, 30. 769, 5. 828, 20; *v.* auditor, cancellarius; l. regis 339, 10. 418—423. 426, 10. 533, 25. 732, 5. 752, 10; regis Aragoniae 238, 35.
- legen *v.* laicus.
- legere docere in studio generali 415.
- legitimare, legitimare 282, 30. 569, 25. 677. 710, 35.
- lehen, lein *passim*, *ex. gr.* 34, 30. 71, 10. 303, 5. 531, 10. 15. 565, 10. 15; ledich l. 330, 35. 524, 40; l. leihen 44, 20. 71, 15. 213, 20. 231, 35. 40. 303, 5. 330. 542, 10. 563, 35. 565, 10. 30. 605, 30. 611, 30; l. und reht erlauben 279, 35; leihen ze rehtem l. 34, 30. 192, 35. 40. 423, 40. 540, 35; l. enphahen, nemen. 109, 5. 229, 20. 25. 237, 1. 279, 30. 541, 35. 611, 30; l. leiplich enphahen 384, 30; l. haben von dem riche *vel simile* 34, 30. 44, 15. 20. 71, 10. 192, 35. 229, 20. 236, 35. 303, 5. 384, 30. 391, 1. 442, 5. 489, 30. 563, 35. 565; von dem riche zu l. gen. rüren 71, 15. 192, 35. 541, 35. 542, 5; l. aufgeben 330, 35; lihens gut 109, 5. — *cf.* müle.
- lehenschaft 192, 35. 40. 193, 1.
- leihen *v.* lihen.
- leisten, laisten, laystung 21, 45. 77, 1. 5. 281, 20. 282, 5. 10. 291, 20. 394, 35; senden in laystung 543, 10.
- l^{am} Lähmung 476, 45. 477, 1. 5; lemen *verb.* 476, 45.
- leuca 222, 30.
- lex, leges. canon(es) *vel* l. 38, 5. 30. 86, 40. 112, 1. 645, 35. 658, 5; l. Sarracenorum (*Koran*) 739, 5. 15. — *v.* consuetudo, doctor.
- libellus 737, 30.
- liber processuum 616, 20.
- liberi. iura liberorum tribuere manumisso 638, 1.
- libertas ecclesiae, ecclesiastica 538, 5. 677, 1. 725, 35. 743, 40. 746, 5. 757, 40.
- libra 9, 5; auri, argenti *passim* in *formulis poenalibus*; denariorum usualis monetae 411, 15; Augustensium 264, 20. 288, 1; Lubeke currentium 775, 30; Hallensium *v.* *Ind. nom.* Hallae; Turonensium 112, 20. 126, 10. 130, 30. 35. 131, 15. 145, 10. 15. 405, 25. 30. 624, 5. 793, 20. 794, 30; *cf.* *Ind. nom. s. v.*
- licentia legendi 415, 30; licentiandus 415, 35. — licentiare *entlassen* 309, 5.
- lid. ein l. wider daz ander 477, 1.
- liga, ligua 88, 5. 308, 35. 40. 338, 20. 469. 496, 15. 20. 551, 15. 589, 10; l. *Legierung* 353, 40.
- ligindis und varendis (gut) 290, 30.
- ligius *v.* homo.
- lihen, leihen 70, 20. 25. 329, 5. 330. 582, 35; pan 231, 30. 330, 40. 45; ampt 330, 40; pan und ampt 231, 20. 30. — *v.* lehen.
- lilium *v.* insignia.
- lingua materna (*teutonica*) 399, 5. 661, 10. 818. 819, 1; (*italica*) 670, 30. 672, 1; vulgaris 803, 5; laica 689, 5.
- lip, leip. rehte libes not 75, 25; uber den l. rihten 321, 10. 476, 15; l. und gut 176. 281, 25. 388, 1. 476, 25.
- litterae, littera. *patentes ex. gr.* 251, 45. 593, 25. 787, 30; clausae 790, 1. 813, 5. 817, 35. 826, 1; involutae in capsula 227, 20; bullatae *ex. gr.* 117, 35. 691, 20. 813, 25; duplicatae 60, 30. 67, 15. — l. ammonitoriae 550, 15; commissionis, commissoriae 181, 20. 397, 15; compositionis 609, 40; confirmatoriae 795, 35; debiti 394, 20; deprecatoriae 220, 35. 284, 10; excusatoriae 851, 25; executoriae 247, 30. 251, 5; falsae 577, 25; obligationis, obligatoriae 58, 40. 66, 40. 83, 35. 153, 5. 158, 15. 25. 459, 15; originales 178, 30; rescriptae 645, 15. 657, 30; rescriptivae 201, 5. 238, 10; responsales, responsivae 239, 5. 285, 1; rogatoriae 200, 40; supplicatoriae 459, 5; testimoniales 539, 1; de urveyda 346, 35. 347, 1; *v.* autenticus, credentia. — litteras grossare 26, 10; registrare 773, 20; expedire 226, 30. 326, 5. 35; praesentare *ex. gr.* 78, 15/20. 557, 15. 845, 30; insinuare 589, 35/40. — litterae (apostolicae) simplices et legendae 630, 15. — *v.* brief, data.
- litteratorie 89, 25. 222, 25. 278, 40. 570, 30.
- litteratura. homo magnae litteraturae 222, 5.
- lobium 688, 30.
- luminaria duo in firmamento (*papa et imperator*) 646, 30. 658, 30.
- machina (bellica) 381, 10. 408, 30.
- macula imperialis 408, 35.
- mag, mage, maige 69, 35. 348, 20. 349, 40. 351, 15. 406, 40. 454, 15. 545, 5.
- magister, maister, meister, meyster 8, 35. 10, 35. 78, 1. 82, 20. 83, 5 *et passim*; in theologia 737, 15. 30. — m. curiae regalis 190, 35. 310, 40. 523, 30. 721, 30; reginalis 523, 30; rationalis magnae curiae regis Siciliae 468, 35; camerae reginae 303, 35. 305, 10. 318, 35; coquinae regis 190, 35. — m. civium, burgensium 110, 5. 10. 126, 20. 25. 156, 1. 160, 5. 162, 15. 20. 163, 5. 10. 164, 15. 20. 165, 5. 174, 10. 190, 1. 10. 209, 40. 210, 1. 40. 216, 5. 218, 30. 35. 256. 266, 25. 338, 35. 380, 5. 387. 401, 35. 471, 1. 10. 487, 5. 570, 25. 30. 651, 10. 703, 15. 705, 1. 708, 10. 718, 15. 720, 10. 778, 35. 831, 5. — m. generalis fratrum ordinis domus Teutonicae 607, 20; (maister dez Deutschen Ordens in Deutschen landen 840, 20. 843, 35; magistri Hospitalium 762, 30. — m. monetae 590, 35. 591.
- magistra conventus 549, 35.
- magistratus 778, 35; *Magisterwürde* 415, 25.
- magnates 9, 15. 40. 14, 20. 408, 20; imperii 579, 20; Italiae 628, 5; Lombardiae 463, 15. 496, 15. 640, 20.
- maldrum, malter 73, 20. 169, 15. 369.
- malefactor, maleficus 244, 15. 298, 15. 719, 20. — maleficium 302, 15.
- man. des kuniges und des riches m. 391, 1. 454, 30; *v.* ledic, scheduled, unversprochen.
- mancipium 258, 15. 719, 35. 40.
- manschaf, manschaft 531, 20. 542, 20. 543, 25. 798, 10.
- mansus 279. 403, 10. 537, 20.
- manus. ad pectus posita (*in iuramento sacerdotis*) 19, 5. 33, 20; manus impositio 115, 30; ad manus ales. promittere 685, 25; assignare 60, 50. 64, 5. 67, 35; in regis et imperii manibus resignare 166, 20; feoda manu vel ore conferenda 570, 1; *tercia sua manu probare* 243, 25; m. fidelis 279, 5.
- manualis fides 105, 5.
- manzer 569, 25.
- marca, marcha; marc, march, mark, mark, markh 15, 30. 35. 27, 30. 40. 29 *et passim*; auri 310, 35. 517, 35; phenning 215, 15. 20. 509, 35. 547, 25; argenti, silbers *ex. gr.* 113, 30. 301, 20. 522, 35. 683, 20; Argentiniensis ponderis 35, 25. 36, 40. 76, 35; Auspurger gewiges 74, 1. 25; Brandemburger 7, 35; ponderis Coloniensis, denariorum Coloniensium 29, 10. 59, 5. 63, 30. 71, 35. 76, 15. 105. 106. 109, 1. 150, 1. 154, 35. 170, 25. 171, 25. 184, 15. 202, 25. 353, 40. 464, 5; Costentzer gewihtes 167, 30. 35. 182, 1. 228, 30. 477—479. 481, 25. 482, 15. 632, 1; kuniges gewihtes 383, 10; Müncher gewihtes 442, 5; ponderis Pragensis 84, 25; p. Ratisponensis 68, 20. 25. 433, 25. 434, 45; p. Spirensis 172, 35. 176, 35; p. Stendalensis 580, 10. 25; denariorum Wedreben. 379, 30; Wiener gewihts 49, 25; des gewihtes von Wormesse 69, 30.
- marchia; march, marich, marche, marke 334, 35. 358, 5; *v.* *Ind. nom.* Anconitan., Brandenburg., Budesinen.
- marchio; margrave, margreve *vel simile* 179, 25. 303, 30. 463, 15. 516, 40. 577, 40. 714, 25. 729, 10. 15. 749, 30. 786, 10. 787, 1; *v.* *Ind. nom.* Anconitan., Baden, Brandenburg., Cena, Esten., Hahperg, Landesberg, de Malespinis, Misnia, Montisferrati, Saluciarum; in Italia m. 87, 15.
- marchionatus; margraveschaft; marguesat 327, 20. 473, 25. 581, 5. 582, 35. 613, 35. 617, 25. 624, 25. 35. 626, 30. 635, 25. 644, 1. 656, 25. 726, 35. 747, 35. 780, 10.
- marchionissa 473, 1. 10. 484, 30.
- marczal, margzal, marzal 355, 30. 45. 359, 15. 514, 20. 771, 30.
- marder *v.* mort.

- marescalcus, marscalcus, marschal-
cus, marescallus; marschalk, mar-
schalc, marschalck, marschalch
638, 1; regis 469, 1; *v. Ind. nom.*
Alftere, Austria, Bawaria, Biber-
bach, Gozerstete, Poksberch, Styra,
Westfalia. — marschalchampt
232, 1.
- markt, marcht, markht 20, 15, 20.
230, 40. 232, 30. 331, 35. 334, 35. 40.
423, 30. 35. 476, 35; gepanne maerke
476, 20; *cf. mercatus.*
- mathematicus, -a, -um 734, 30.
- matrimonium; matrimonialis, -e 68.
72, 25. 80, 10. 223, 5. 10. 255, 35.
282, 30. 285, 30. 286, 25. 304, 35.
317, 10. 15. 326, 25. 450, 1. 492.
577, 35. 592, 30. 593, 1. 600, 30. 606,
15. 25. 607. 624, 35. 685, 30. 35.
- mautt, mutte, mütte 20, 20. 40. 477, 30.
478, 15. 20.
- membrana 341, 35. 519, 35. 618, 40.
644, 30. 657, 5. 693, 30. 694, 40.
699, 1. 714, 40. 784, 1. 788, 15.
- membrum, membrum imperii 5, 1.
290, 10. 372, 35; ecclesiae 248, 40.
252, 15.
- mercationes *Waren* 188.
- mercator 134, 30. 135, 30. 35. 144, 35.
165, 5. 244, 5. 372, 10. 652, 1.
- mercatus, merchatus 13, 25. 153, 40; ius
mercati 630, 30. 837, 20; *cf. markt.*
- mercimonia, mercemonia 13, 25. 59, 15.
150, 5. 152, 15. 166, 15. 248, 20.
251, 35. 295, 5. 363, 40. 451, 20.
- merus, -a, -um *v. imperium.*
- merx 165, 10. 682, 30. 35.
- mes, messe. sante Iohannes mes,
unser Frowen messen 173, 35.
- methafora 738, 25.
- metropolis 810, 15; metropolitanus
787; ecclesia metropolitana 766, 35.
767, 15/20.
- miles, milles *passim*, *ex. gr.* 72, 40.
169, 10. 292, 10. 422, 10. 449, 25.
586, 20. 651, 25. 35. 838, 20.
- militaris 25, 25. 384, 10; militari in-
vestire dignitate 537, 15; *v. arma-*
tus, armiger, conditio, famulus.
- militia 9, 1. 77, 30. 307, 30. 523, 20.
608, 10.
- mineralia *v. montana.*
- minister 313, 25. 817, 40; *civitatum*
Germaniae 126, 20. 25. 162, 15. 20.
209, 40. 210, 1. 216, 5. 273, 5; ordi-
nis Minorum 646, 20. 737, 15. 762, 30;
generalis, provincialis ord. Min.
788, 30.
- ministeriales 115, 15. 193, 15. 203, 25.
293, 20. 25. 295, 1. 296, 15. 372, 25.
501, 20. 502, 10. 567, 15; regni 288, 5;
regni Bohemiae 66, 30. 158, 5; co-
mitatus pal. Rheni 353, 15; eccle-
siae Maguntinae 52, 15. 137, 25.
140, 1. 143, 35; Coloniensis 25, 20;
Treverensis 60, 15. 146, 25. 151, 25.
- minne oder reht 314, 30. 40. 315, 25.
444, 35. 509, 20.
- minoritas annorum 255, 40.
- missa 597, 25. 30. 796, 15; conventualis
597, 30; maior 803, 5. 30. 816, 30.
818, 30; sanctae Mariae virginis
597, 25. 767, 40; sancti Spiritus
99, 35. 100, 15. 597, 25; hora missae
766, 35. 767.
- missetun, -dun; -tat 315, 35. 362, 35.
387. 388, 5.
- mitgab *dos* 843, 25.
- mixtus, -a, -um *v. causa, imperium.*
- molendinum 169, 15. 258, 15. 279.
472, 1. 499, 45. 516, 30. 537, 20.
630, 35. 776, 20. 820, 20. 837, 20;
cf. mûle.
- monachus, -cus; mûnich, mûngch
221, 15. 401, 5. 20. 417, 5. 550, 10.
767, 1. 40. 816, 15; monacha 550, 5.
— monasticus *v. vita.*
- moneta; mûnzze, munzz, moneze
24, 15. 107, 35. 159, 5. 310, 20. 330, 35.
373, 1. 579, 35. 602, 15. 40. 603, 1. 20.
607, 1. 5; regalis 59, 10. 150, 5.
202, 20. — m. aurea, argentea,
aerea, aere contaminata 249, 40.
253, 10. 282, 30. 720, 10; usualis
411, 15; Argentinensis 556, 5; Co-
loniensis 171, 25; Wiener 49, 25;
defectus monetae 537, 25. — ius,
potestas cudendi, fabricandi mo-
netam 12, 30. 35. 148, 35. 40. 249, 40.
253, 10. 282, 30. 720, 10; monetarum
cuditiones 776, 20. 830, 20. — offi-
cium monetae 228, 25; moneta
officina nummis cudendis 53, 20.
56, 25. 375, 30. 590, 35. 720, 15.
- monetalis *v. pecunia.*
- monetarius 590, 35. 591. 720, 10.
- monitio canonica 111, 5. 796, 15.
803, 1; *cf.* 100, 20; trium dierum
praevia 676, 15.
- monitorius *v. processus.*
- mons. ultra montes = *in Italia(m)*
24, 25. 60, 1. 66, 25. 152, 30. 158, 1;
citra montes = *in Germania* 5, 40.
11, 40. 13, 5. 15, 25. 16, 20. 60, 1.
66, 25. 152, 30. 158, 1. 183, 10; *cf.*
vicarius.
- montana seu mineralia que berch-
werch dicuntur 563, 1.
- morgengab, morengawe, donatio
morgonatica 34, 30. 255, 35. 329.
330, 5. 331, 20.
- mort 387, 30. 388, 15. 441, 30. — mor-
der, marder 476, 15. 573, 10. — mort-
prenner 476, 15.
- motivus, -a, -um *v. causa; motivum*
Motiv 570, 30.
- motta, mocta 251—253.
- mûle, mûl 50, 15. 369. 477, 5. 774, 1.
— mûllehen 50, 15. — *cf. molen-*
dinum.
- munitiones imperiales, imperio atti-
nentes 30, 40—32, 1. 503, 25; here-
ditariae 31, 50. 32, 1; custodia
munitionum 31, 10. 366, 35.
- mutte *v. mautt.*
- mutuare 105, 25. 106, 40. 184, 15. 20.
185, 10. 190, 25. 502, 1. — mutuum
193, 35. 205, 10. 30. 294, 30.
- nacht. viertzehen n. 388, 10. 444, 1.
509, 35.
- nahtluden *nachts auflauern* 476, 25.
- name *rapina* 315, 15. 20. 357, 5. 417, 15.
524, 40. 525, 1.
- natalium defectus 710, 35. 40.
- naturalia? 80, 10; naturalis filius
569, 25.
- naufraeae res 243, 25. 288, 10.
- negotium Terrae Sanctae 10, 5. 344, 5.
465, 5; imperii Constantinopolitani
9, 5; *v. fides.*
- nepotes papae 668, 15. 804, 35.
- nobiles, *gallice* nobles *passim*; regni
Boemiae 6, 1; Lombardiae 496, 15.
835, 15; cives Romani 282, 20; con-
suetudo et usus nobilium Ale-
manniae 794, 1. — nobilis conditio
57, 15. 142, 15. 25.
- nonne, nûnne 401, 5. 20. 417, 5.
- not, noit 4, 15. 485, 15. 530, 15; *v.*
ehaft, lip.
- nota *Konzept, Auszug* 622, 10. 664,
20. 25.
- notarius *passim*; publicus imperiali,
imperii auctoritate *ex. gr.* 88, 20. 25.
399, 25. 535. 689, 20. 816, 15; aposto-
lica auctoritate 95, 1. 122—125.
768, 40; apostolica (Romanae eccle-
siae) et imperiali (imperii) auc-
toritate 88, 25. 123, 5. 125, 25.
582, 15. 768, 30; almae Urbis prae-
fecti auctoritate 178, 30; n. sacri
palatii 439, 25. 499, 45. 576, 35;
imperatoris 569, 45; aulae (cancel-
lariae regiae) 52, 20. 137, 35. 141, 20;
vicarii 439, 25. 588, 5. 639, 45. 641, 10;
potestatis 418, 30. 576, 35. 587, 20;
civitatis 588, 5. 10. 639—643. 647, 25;
curiae (episcopalis) 766, 35. 819, 5;
curiae marchionum Estensium
629, 25; curiae ducis Silesiae 537, 30;
ad officium sigilli 498, 35. — nota-
riatus 282, 25.
- notel 332, 40. 333, 10. 334. 612, 5.
- notnunft, notnunfte, notnûft 321, 5.
434, 5. 441, 30. 476, 30; notnunfter
476, 15.
- notorius, -a, -um *offenkundig* 30, 25.
126, 10. 345, 15. 695, 25. 706—785
passim. — notoriare 617, 5.
- nova curiae, de curia (papali); no-
ves de la cort de Roma 222, 25.
223, 25. 623, 35. 827, 25; (regis Ara-
goniae) 242, 20.
- nundinae 793, 20.
- nundum *pro* nondum 276, 10.
- nuntius *passim*; n. iuratus 672, 35.
768, 20. 30; generalis oppidi 411, 15;
sollemnis 14, 25. 115, 35. 240, 20.
317, 30. 318, 30. 325, 30. 347, 35.
450, 1. 637, 10.
- nutz *v. gewer.*
- obligare, obligatio 16, 10. 27, 20.
28, 20 *et saepissime*; obligare pig-
nus, pignori, titulo pignoris seu
hypothecae; obligatio pignoratitia
12, 25. 68, 30. 84, 30. 106, 40. 148, 30.

- 150, 1. 160, 10. 169, 40. 186, 10. 295, 1. 307, 35. 390, 15. 411, 40. 482, 15. 493, 30. 502, 10; pro subpignore 114, 25; titulo feudali 191, 35. 209, 10. — obligationum, obligatoriae litterae 58, 40. 66, 40. 67, 5. 83, 35. 153, 5. 158, 15. 25. 203, 10. 459, 15.
- obman 807, 20.
- obsequialis, -e 282, 25.
- obses 30, 15. 25. 31, 25. 55, 15. 62, 1. 114, 115, 1. 190, 35. 40. 191, 1. 5. — obsidio *Geiselschaft* 61. 64, 30. 35. 65, 1. 5. 68, 1. 365, 30.
- obstadium 30. 31. 55, 30. 45. 56, 1. 72, 10. 85, 25. 403, 30. 526, 25. 574, 25. 702, 25; cf. iacere, leisten, praestare, stare, subintrare.
- octale *mensura* 375, 35.
- officialis 373, 1. 463, 10. 517, 5. 551, 10. 569, 10. 611, 10. 817, 40. 839, 20; regis, imperii 214, 10. 341. 411, 10. 517, 5. 519. 520, 5; communitatis 303, 30; curiae Coloniensis 814, 5; curiae Constantiensis 721, 40. 722, 5. 10; episcopi 763, 20. 25.
- officiatus 25, 30. 35. 54, 35. 85, 20. 184, 25. 185, 10. 225, 35. 280, 15. 20. 295, 40. 296, 15. 365, 1. 451, 10. 452, 1. 569, 10. 776, 30; regis 192, 15. 209, 30. 393, 30.
- officium *Amt* 30, 40. 121, 35. 125, 1. 161, 5. 174, 20. 243, 25. 262, 1. 15. 340. 341, 15. 367, 30. 368, 35. 431, 20. 518, 25. 40. 519, 15. 569, 10. 15. 571, 5. 617, 20. 646, 10. 658, 25. 681, 30. 780, 10; poena (privationis) officii 663, 5. 20. 697, 25. 782, 35. — o. advocatiae 174, 20. 337, 1; archicancellariae, -rii 24, 25. 40, 5. 45, 5. 30. 59, 45. 94, 15. 99, 20. 152, 25; archiepiscopi Coloniensis (in coronatione regia) 111, 1. 5. 115, 40. 117; camerae imperii 473, 25; civitatis 447, 20; communis Paduae ad discum sigilli 499, 45; districtus 337, 10. 15; ecclesiasticum 150, 35. 672, 5. 697, 35. 787, 5; gladii 687, 20; inquisitionis 712, 25. 713, 30; iudicatus ordinarii 282, 25; iurisdictionis 757, 35; legationis 646, 1. 658, 15; monetae 228, 25. 30; notariatus publici 282, 25; pastorale 312, 40. 646, 25; scultatus 5, 5. 27. 43, 15. 30. 160, 10. 15; sigilli 498, 35; vicarii, vicariae, vicariatus 161, 25. 30. 368. 418, 15. 25. 419, 25. 460, 5. 463. 519, 40. 654, 15. 693, 10. 20. 714, 15. — o. divinum, divinorum *Gottesdienst* 735, 10. 767, 5. 811, 10; poena suspensionis ab officio 618, 15. 676, 15. 694, 20. 697, 20. 700, 25. 709, 30. 715, 25. 780, 40. 782, 35. 785, 20. 796, 10. 817, 10; o. in coronatione exercendum 235, 15. 236, 1; o. coronationis 117, 1.
- onera civilia 677, 1.
- operarii monetarii 590, 35. 591.
- oppidani, opidani 25, 20. 59, 25. 60, 15. 66, 30. 146, 25. 150, 15. 151, 25. 158, 5. 202, 25. 203, 40. 295, 1. 35. 296, 15. 393, 35. 40. 410, 35. 413, 15. 452, 35. 464, 1.
- oppidum, opidum *passim*; o. ac antiquum o. 54, 15; imperii, regi et imperio pertinens, regis, nostrum, regale 12, 30. 30, 35. 53, 5. 99, 25. 138, 20. 147, 25. 148, 35. 172, 35. 214, 25. 216, 30. 258, 15. 35. 322, 5. 407, 30. 413, 15. 474, 5. 490, 5. 539, 25. 610, 25. 674, 1. 764, 35. 766, 20; v. comes, consuetudo, sigillum, stura.
- opyrale 688, 30.
- or *Italis allora* 579, 1.
- ordinamentum 419, 20. 446, 35. 40. 447, 1.
- ordinarius, -a, -um v. iudex, iudicatus, iurisdictionis. — ordinarius (episcopus) 763.
- ordo v. ius; o. ecclesiasticus *geistlicher Stand* 647, 20. 659, 15. — ordo, orden, geistlich orden 148, 1. 498, 15. 512, 35. 513, 30. 701, 5. 715, 30. 716, 1. 740, 25. 763, 10. 786, 10. 796, 10. 815, 45; superiores ordinum 811, 35; v. *Ind. nom.* Augustinus, Benedictus, Calatraven., Camaldulen., Carmelitan., Cartusien., Cisterciens., Cluniacen., Cruciferorum, Grandimonten., Heremitarum, Humiliatorum, S. Iohannis, S. Mariae de Monte Carmelo, Mendicantes, Minores, Praedicatorum, Teutonicorum.
- originalis, -e: litterae, privilegia 178, 30. 535, 20. 672, 25. — originale *subst.* 178, 35. 569, 45.
- orse *equi* 443, 30. 35.
- osculum *in investitura* 376, 5.
- ostium, hostium. (litterae publicandae hostiis ecclesiae affixae) 341, 35. 519, 35. 618, 40. 644, 30. 657, 5. 661, 40. 662, 30. 665. 668, 10. 693, 30. 694, 40. 695, 35. 699, 5. 714, 40. 784, 5. 788, 5.
- pacarius 687, 25.
- paga 793, 35.
- pagamentum 15, 35. 76, 15. 112, 20. 25. 295, 15. 607, 5. 15. 793, 25.
- pagare 54, 35. 55, 1. 363, 30. 497, 15. 523, 1.
- palatinus v. comes, comitatus. — p. (Hungaricus) 381, 10.
- palatium, pallatium 408, 30; sacrum 581, 20. 713, 45; v. notarius; papae 826, 5; (archi)episcopale 582, 10. 620, 1. 621, 20. 638, 35. 640, 10. 713, 35. 768, 20; v. communis.
- palbürgere 53, 5. 138, 20.
- pallentze 530, 1.
- pallium 770, 40; *tropice* 686, 30.
- pallotta v. ballotta.
- pan v. bannum.
- papa, papalis v. bulla, camera, camerarius, capellanus, constitutio, creatio, curia, cursor, electio, familiaris, legatus, litterae, nepotes, rebellis, scriptor, thesaurarius, vacare.
- parentela 9, 40. 10, 10. 126, 5. 185, 20. 613, 1. 5. 626, 30.
- parlamentum (regis) 24, 30. 35. 60, 1. 5. 66, 25. 152, 30. 158, 1.
- parochia, parrochia 535, 20. 796, 5. — parrochialis 279, 5. 15; v. ecclesia.
- pars imperialis in Italia, p. Gibilina 458, 25. 496, 20. 578; Guelfa 496. 521, 5. 30.
- partialis *parteisch* 536, 5. 725, 25. 746, 30.
- partitum ponere ad buxolas (pyxides) et ballottas *Ballottage* 160, 40. 306, 20/25. 418, 20. 421, 20. 422, 35. 438, 20. 30. 576.
- pascisci *pro* pacisci 499, 20.
- passagium, pasage *expeditio* 9, 10. 15. 623, 35. 792, 30; *tributum pro transitu solvendum* 250, 1. 253, 20. 516, 30.
- passus terrae 447, 10.
- pater spiritualis 718, 5. 756, 35. 841, 5. — sanctorum patrum canones, decreta, statuta 724, 25. 30. 742, 45. 743, 10. 746, 1. 753, 5.
- patrimonium 770, 5; regis 794, 10; beati Petri in Tuscia 620, 10. — patrimonialis, -e 650, 20. 811, 40. 822, 35.
- patronatus ius 407, 35. 540, 5. 610, 25.
- patronus ecclesiae: rex 742, 25. 752, 35.
- paupertas ewangelica, apostolica, Christi et apostolorum 735—737; altissima 733—741; religiosi paupertatis 597, 20.
- paviglonum 437, 40.
- pax *passim*; communis, generalis 4, 40. 164, 30. 188, 30. 279, 20. 323, 20. 399, 25. 529, 20. 613, 10; imperii 465, 15. 40; iurata 364, 30; v. advocatus, compositio, conservatores, constitutio, iuratus, reformare, sigillum, statuta.
- pectus v. manus.
- pecunia monetalis 537, 25; numerata, numeranda 55, 1. 294, 30. 497, 15. 522, 35. 553, 15; parata, in parato 68, 20. 25. 81, 1. 184, 15. 20. 185, 10. 188, 25. 544, 20. 790, 15; exceptio non numeratae, non traditae, non solutae pecuniae 53, 40. 106, 15. 107, 1. 139, 15. 184, 30. 185, 35. 194, 20. — exactiones pecuniales 537, 20.
- pedagium 13, 25. 113, 15. 153, 45. 208, 1. 5. 249, 250, 1. 10. 252, 35. 40. 253. 354, 20. 630, 30. 682, 30. 837, 20; vulgariter wegegelt appellatum 354, 15.
- pedes 447, 1. 496, 20. 558, 20.
- pensiones annales regi et imperio debitae 487, 20. 497, 15. 522, 35. 571, 5.
- perangaria 630, 30. 837, 20.
- perduellio 298, 15. 719, 20.
- peremptorius, -a, -um v. citare, edictum, terminus.
- perfectio ewangelica 735—740.
- pergamenum 399, 5. 662, 15.

periurium 26, 15. 29, 25. 31, 25.

perpetuus, -a, -um *v.* dominium, edictum, feudum, infamia, ius, redditus, teloneum.

persona authentica 642, 20. 30. 643, 20. 655, 20. 721, 35; honesta 175, 30. 642, 20. 643, 20; legalis 25, 40. 555, 5; publica 642, 20. 643, 20. 670, 10; secreta 558, 25; sollemnis 626, 10. 627, 20.

personatus 493, 25. 697, 35. 787, 5.

peruti 140, 10.

peta *Bede* 702, 35.

petitio *Steuer* 171, 20. 25. 205, 15. 283, 10; Iudaeorum 141, 20.

phant, pfant, pant 11, 15. 20, 10. 15. 36, 15. 49, 30 *et saepius*; p. in phantweis inne haben 564, 10; losen 49, 30. — phenden, pfenden 173, 40. 315, 30. 388, 35. 40. 454, 35. 40. 480, 35. 40. 755, 15. — phantber 755, 15. — phantung, phandunge, pfantung 173, 40. 307, 15. 480, 40. 595, 25. — phantschaft, phantschafte, pfantschaft 35, 30. 246, 10. 333, 20. — phantschatz, pfantschatz 245, 15. 20.

phlege, pflege, pflaege, pfleg 20, 5. 70, 25. 333, 15. 481, 30. 557, 5; des riches 423, 30.

phleger, pfleger, pflegaer 1, 15. 2, 15. 19, 25. 20, 5. 25. 21, 25. 35. 265, 10. 441, 25. 442, 25. 605, 10. 25; gemainer 320, 35. 631, 30.

phlegnist, pflegniûz 504, 30. 505. 797, 1.

phylosophia 734, 25.

phiscus *medicus* 82, 20. 83, 5. 303, 35. 305, 5; domesticus 273, 35.

pignus *ex. gr.* 28, 1. 206, 25. 473, 40. 794, 15; *v.* obligare. — pingneratio 322, 10.

pincerna 105, 5; *v. Ind. nom.* Erpach, Reichenekke, Richenecke.

piscaria 379, 10. 776, 20. 830, 20.

piscationes, pischationes 458, 25. 516, 30. 630, 35. 837, 20.

piscina 295, 35.

pissides *pyrides* 160, 40.

placitare 446, 5. 512, 1. 592, 35. 634, 20. — placitatio 594, 30.

placitum 234, 15. 381, 15. 512, 5. 567, 20. 570, 10.

plaspheumus, plaspheemia 734, 15. 735, 30. 35. 737, 5.

platea 375, 35. 534, 35.

plaustrum 556, 5. 10.

plebanus 279, 1. 10. 418, 30. 537, 40. 642, 10. 25. 643, 15. 647, 25. 30. 671, 25. 672, 20. 25. 754, 5. 762, 25. 767. 768. 769, 5. 815, 35. 45. 816, 15; camerarius plebanorum Colon. 815, 35; vicarius plebani 768, 5; *cf.* viceplebanus.

plebatus 672, 10.

plebiscita generalia 278, 40.

plebs *Italis piere* 673, 1. 10.

poena. poenae pecuniariae vel corporales 502, 20. 532, 35; reales et personales 712, 5. 713, 1. 30. 715, 40; spirituales et temporales 551, 20. 712, 5. 713, 1. 30. 715, 40. 780, 5; canonicae et civiles 28, 10; poenarum publicatio 618, 10. 35. 644, 10. 30. 654, 40. 656, 35. 657, 15. 665, 25. 668, 1. 5. 694, 15. 695, 35. 696, 10. 780, 35. 781, 20. 30. 785, 20. 796, 20; *v.* absolvere, beneficium (privatio), excommunicatio, feudum (amissio), interdicere, officium, suspendere.

poenitentiarius 698, 40. 783, 35.

poeta 499, 5.

policinus 836, 30.

pomerium papae: regnum Siciliae 467, 25.

pomum (*imperiale*) 569, 30. 662, 15. 695, 15.

pondus *v.* marca.

pontifex summus *papa ex. gr.* 14, 1. 318, 25. 469, 10. 560. 643.

populares 827, 5.

populus catholicus, Christianus 292, 35. 306, 1. 784, 45; p. *civitatum Italiae* 308, 20. 438, 35. 448, 25. 35. 449, 35. 455, 20. 456, 1. 457, 25. 35. 463, 20. 467, 30. 499, 1. 586, 20. 25. 587, 25. 640, 15.

porgen *v.* burgen.

portalia 652, 5.

porticulus 371, 5.

portus, *abl. plur.* portuis 516, 30.

posse *subst.* = *potestas* 127, 20. 128, 10. 30. 552, 30. 553, 1. 556, 15. 580, 20. 587, 5. 639, 30. 690, 30. 691, 40. 792. 793, 1. 813, 10. 827, 10. 833, 15.

possessio annalis 243, 25; corporalis 87, 30. 189, 35. 208, 10. 233, 20. 234, 5; pacifica, quietata 243, 25. 249, 35. 253, 10. 279, 5. 311, 10; plena 185, 25; p. vel quasi 115, 25. 124, 35. 146, 20. 412, 25. 35. 654, 20. 837, 25; in possessionem mittere 108, 15. 159, 15. 175, 30. 795, 10; inducere 189, 40. 233, 20. 234, 5; intrare 516, 40.

possibilitas 90, 20. 419, 40.

potestas *Podestà* 179, 25. 180, 10. 303 — 308. 324, 5. 339, 15. 341, 5. 367, 25. 418. 426, 5. 25. 430, 10. 431, 1. 30. 436, 25. 446—449. 455, 20. 456, 1. 463, 20. 498, 40. 499, 1. 45. 511, 5. 519, 5. 520, 5. 40. 532, 15. 533. 569, 5. 10. 575. 576. 586, 20. 25. 587, 20. 25. 591, 25. 607, 30. 640. 838, 10; *v.* curia, electio, notarius, vicarius.

praeamare 219, 1.

praeagenda 43, 25. 59, 35. 151, 1. 189. 405, 1. 408, 5. 569, 20; plena 274, 10; vacans 43, 25. 189. 549, 10. 30. 550, 35.

praeceptor. praeceptores *ordinum militarium* 762, 30; p. magnus ordinis Hospitalis S. Iohannis Hieros. per Alamanniam (generalis) 636, 35. 662, 5. 663, 35. 695, 5/20. 768, 5. 781, 5; p. Chambariaci (= S. *Antonii de Chambéry*) 88, 15.

praeco; praeconius, -a, -um, vox praeconis, praeconia *in convocanda contione* 305, 30. 419, 5. 30. 446, 20. 447, 35. 448, 10. 498, 40. 575, 20. 576, 10. 20. 586, 15. 669, 25. 671, 40.

praedicare, praedicatio 721, 25. 722, 1. 733, 5. 737, 1. 789, 5. 827, 35. 828, 5.

praedones 144, 35. 244. 302, 10.

praefectus 175, 35. 601, 25; Urbis 178, 30.

praelati superiores et inferiores 341, 1. 519, 5. 15. 520, 5; inferioris gradus 646, 20. 777, 15; religiosi et saeculares 6, 1; exempti et non exempti 700, 15; maiores ordinis Minorum 736, 30; Alamanniae, ad quos electio regis pertinet 792, 15/20.

praepositus, probst 27, 40. 33, 30. 35. 61, 10. 497, 30 *et saepius*; maior 840, 1. — praepositura 25, 1. 27. 43. 72, 30; vacans 24, 40/45. 27, 35. 62, 20.

praesentare, praesentatio (ad beneficia ecclesiastica) 284, 25. 405, 5. 493, 25. 501, 20. 502, 15. 550, 1; ius praesentationis 408, 1. 493, 30. 629, 10.

praesul 676, 5.

precaria 59, 10. 150, 5. 202, 20. 294, 40. 464, 1.

precarius, -a, -um: ius 579, 40.

preces primariae 53, 35. 133, 25. 139, 5. 10. 141, 40. 142, 1. 189. 274, 1. 284, 20. 25. 549. 550. 569, 20; regales, imperiales 59, 35. 150, 40. 151, 1; precum primitiae 274, 1.

previlegia *pro* privilegia 132, 10.

primarius, -a, -um 316, 35. 318, 10. 802, 35. 803, 25; *v.* preces.

primas 647, 20. 659, 15; primates regni Apuliae 408, 30.

primogenitus regis, imperatoris 86, 5. 118, 40. 592, 35. 602, 35. 603, 15. 605. 617, 25. 685, 25. 30. 686, 20. 727, 1. 747, 25. 776, 20. 777, 5. 780, 10. 790, 15.

princeps *ex. gr.* 95, 25. 419, 5. 704; mundi principes 559, 10. 35. 724, 1. 745, 15; principes mundani 734, 25; antiqui 729, 20. 749, 35; catholici 313, 15. 465; christiani 221, 25. 614, 40. — (Romanus) princeps *rex, imperator* 14, 5. 23, 20. 152, 15. 163, 30. 305, 40. 306, 5. 373, 20. 646, 40. 658, 35; princeps principum 372, 30; p. Tarenti 9, 5; principes regni Boemiae 6, 1. — princeps imperii, regni, noster (regis) *passim, ex. gr.* 46, 5. 183, 5. 10. 293, 15. 25. 353. 470, 5. 596, 35. 724, 5; principes regi subiecti 372, 30; praecipui *electores* 289, 10; principes sacri imperii tamquam columnae 134, 10. 15. 135, 15; ecclesiastici et saeculares, mundani 241, 30. 267, 35. 269, 5. 303, 30. 372, 25. 616, 35. 744, 10. 20. 753, 25. 35. 777, 10. 787, 45. — p. et membrum imperii 290, 10; p. et secretarius regis: archiepiscopus Maguntinus

- 105, 25. 106, 30. 136, 10. 30. 141, 15. 35. 142, 15. 144, 10. 30. 145, 5. 184, 10. 185, 1. 186, 10. 193, 35. 195, 10. 237, 10. 307, 30. 323, 20. 365, 5. 15. 366, 10. 30. 407, 40. 525, 30; Coloniensis 310, 15; Trevirensis 307, 30; episcopus Eystetensis 258, 10; Lavantinus 423, 1. — princeps nostra (regis) v. abbatissa. — alqm. principem creare 113, 1; cf. 372, 40; pro principe alqm. recipere 776, 30. — v. abbas, approbare, coelectores, consentire, consilium, electores, ius.
- principalis, -e v. altare, debitor, debitum, sors.
- principatus *dignitas, potestas principis* 146, 10. 151, 20. 175, 5. 373, 25. 597, 20. 732, 15. 752, 15; *terra principis* 13, 20. 32, 35. 153, 40. 468, 30. 472, 40. 473, 1. 25. 574, 5. 770, 1. 776, 830, 15; vacans regi et imperio 385, 15; patrimonialis 811, 40; infudatio principatus 113, 5; v. insignia.
- prior ordinis, monasterii 401, 5. 20. 581, 25. 669, 25. 30. *et saepius*; generalis, provincialis ord. fr. Heremitarum 597, 15; Praedicatorum 712, 10. — priores artium Florentiae 607, 30.
- priorissa 549, 35.
- prisio 61. 64, 30. 35. 65, 1. 5. 68, 1. — prisionarius 62, 1.
- privatio v. beneficium, bona, feudum, ius, privilegium.
- privatus, -a, -um v. examinatio, expeditio, ius.
- privilegium civile 411, 20; Petri 724, 20. 745, 35; publicum 418, 40; privilegiorum amissio, privatio, revocatio 249, 30. 253, 5. 532, 35. 618, 20. 694, 25. 697, 35. 698, 1. 704, 20. 705, 35. 709, 20. 714, 10. 780, 45. 783, 5.
- probare tertia sua manu 243, 25; per tres honestas personas 175, 30; per publica instrumenta 279, 1. — probatio 712, 35.
- probi viri, homines 189, 20. 201, 20. 275.
- proceres imperii, regni 115, 15. 117, 30. 269, 5. 653, 1.
- processio 210, 20. 689, 1.
- processus *Fortgang* 222, 5. 467, 10. 804, 25; *Prozess* 10, 5. 129, 20. 260, 35. 261, 20. 341, 35. 457, 25. 30. 467, 35. 519, 35. 538, 30. 613, 30. 616—847 *passim*; imperii 725, 40. 747, 1; excommunicationis 692, 30. 700, 40; privationis iuris 779, 25; sententiarum seu proscriptionum 386, 35; electionis 91, 10; monitorius 662, 35; rite factus 654, 25. 695, 25. — processus publicatio 619—846 *passim*; cf. ostium; executio 759, 5. 770, 20. 805, 25; relaxatio 581, 30. 651, 30; suspensio 651, 30. 667, 35. 695, 30; revocatio 457, 25; v. appellare. — liber processuum 616, 20; processus edictum 714, 10.
- proconsules civitatis Coloniensis 778, 35.
- procuratio 78, 5. 119, 30. 223, 40. 468, 35. 469, 5. 695, 10.
- procurator 16, 40. 40, 1. 86, 20. 40. *et passim*; legitimus, legitime constitutus 86, 40. 94, 35. 112, 1. 121, 20. 208, 15. 446, 1. 468, 35. 499, 5. 30. 517, 25. 629, 30. 637, 1. 696, 1. 781, 25; generalis 558, 15. 560, 15; in curia Romana 200, 25. 238, 35/40. 240, 5. 20.
- procuratorius, -a, -um. procuratorio nomine 81, 20. 82, 1. 83, 15. 124, 5. 189, 35. 279, 5. 10. 448. 468, 35. 469, 5. 588, 40. 589, 1. 606, 20. 629, 30. 695, 10. 781, 10. 837, 45. — procuratorium subst. 57, 10. 92, 1. 469, 25. 665, 10. 667, 35. 761, 15. 781, 10.
- professor *Bekenner* 733, 20. 734, 20. 739, 20. 741, 25. 30. — p. sacrae theologiae 597, 15; utriusque iuris 325, 20. 326, 20. 342, 15.
- proienies, proienitores *pro* progenies, progenitores 408, 15. 40.
- promovere, promotio. in sacerdotem 408, 5; ad statum apostolicae dignitatis 467, 1; in regem Romanorum, ad regale fastigium *vel simile* 10, 1. 59, 1. 5. 63, 35. 66, 40. 67, 5. 10. 139, 40. 141, 15. 149, 40. 157, 20. 188, 227, 35. 228, 1. 268, 15. 25; rex Romanorum in imperatorem promovendus 23, 20. 25. 40, 1. 45, 5. 46, 15. 86—94. 101, 35. 102, 30. 111, 35. 116—120. 616, 35. 619, 30. 621, 10. 693, 30. 726. 747. 756, 15. 780, 1. 788, 1. 35. 792, 15. 842, 10. 846, 15.
- proposta subst. fem. 438, 15.
- prorogatio termini, diei 94. 116, 1. 218, 5. 342, 15. 590, 20. 654, 35. 667, 40. 695, 30; confederationum 794, 35.
- proscriptio 765, 10; imperialis 243, 30. 288, 10; proscriptionis sententia 246, 30. 263, 30. 35. 584, 5; processus sententiarum seu proscriptionum 386, 35.
- protectio 324, 20. 440, 40; principis 373, 20; (specialis) regis, imperii 165, 10. 322, 10. 324, 40. 393, 5. 10. 427, 20. 448, 30. 457, 25. 517, 35. 610, 10. 611, 5. 676, 35. 679, 15. 836, 25; sedis apostolicae 538, 50. 647, 5. 686, 15; officium protectionis et defensionis terrae 431, 15.
- protector *civitatum Italiae* 161, 1. 431, 10. 436, 30. 439, 5. 10. 586, 20. 587, 25. 640, 15.
- protestari, protestatio 399, 35. 539, 1. 642, 30. 644, 25. 647, 25. 656—657. 742. 752, 30; protestationes in scriptis offerre 642, 30. 655, 20. 25; (in electione regis) 90. 92. 100.
- prothonotarius, protonotarius regis, imperialis aulae 52, 20. 137, 35. 141, 20. 382, 10. 418, 35. 419, 15. 754, 5; vicarii regis 449, 30.
- provincia 309, 5. 731, 30. 749, 40. 751, 20; (imperii) 174, 20. 262, 1. 15.
- 458, 20. 729, 20. 25. 749, 35. 750, 1; Lombardiae 462, 25. 463. 517, 25. 654, 15. 712, 10; Lunigianae 161, 35; Tusciae 408, 25. 654, 15; ecclesiae 59, 35. 116, 5. 117, 35. 150, 40. 151, 1. 538, 5. 620, 5. 770, 40. 811, 10. 813, 15. 842, 15. 843, 5. 846, 15. 847, 20; ordinis 597.
- provincialis v. advocatus, commendator, iudex, iudicium, minister, prior.
- provisio 305, 30. 35. 447, 1. 570, 25. 576; de beneficio ecclesiastico *vel simile* 43, 15. 30. 133, 35. 189, 30. 274, 15. 284, 10. 25. 493, 25. 30. 501, 20. 502, 15. 536. 549. 550; regis, imperio facienda 94, 20. 792. 793.
- publicare, publicatio. publicare electionem, electum (regem) 102, 40. 103, 5. 122, 30; v. affigere, appellatio, appendere, cruciata, poena, processus, sententia. — bona publicare *konfiszieren* 447, 20.
- pur - v. bur -.
- quadrigennum 263, 10. 264, 15. 20.
- quarterium 449, 30. 499, 45.
- quasipossessio v. possessio.
- querela 645, 25; querelari, querulari 60, 20. 66, 30. 146, 30. 151, 30. 158, 5. 172, 10. 243, 20. 260, 25. 261, 15. 266, 15. 321, 30.
- questio 133, 5; realis seu personalis 243, 15.
- quindena 26, 10. 366, 40.
- quitare, quittare 58, 30. 35. 146, 35. 153, 5. 257, 10. 272, 30. 526, 20. 635, 1. 674, 30. 685, 10. 775, 35. 825, 1. 832, 1; quitancia 394, 15; quitatio 104, 10. 15.
- quittus, quitus, -a, -um 26, 25. 28, 30. 29, 40. 72, 20. 25. 393, 40. 404, 15. 409, 30. 413, 15. 777, 30.
- quota 453, 5.
- rapere; rapina 384, 10. 15. 399, 35. 678, 35. 686, 40. 810, 30.
- raptus *pro* ratus 499, 35.
- rat, rad, rayd. 1. *Ratschlag ex. gr.* 259, 30. 329. 334, 45. 2. *Ratscolleg:* regis 259, 15. 435, 35; comitis Palatini 332, 15; ducum Bavariae 435, 1. 20; ducum Austriae 802, 5. 25; episcopi 849, 25; civitatum 1—4. 161, 40. 162, 5. 177, 15. 35. 210, 40. 265, 1. 276, 40. 281, 5. 35. 291, 10. 322, 40. 328, 5. 338, 35. 361, 30. 377, 5. 40. 380, 20. 387. 397. 398. 432, 10. 15. 474, 25. 35. 475, 20. 490, 20. 25. 491, 1. 20. 506, 25. 35. 512, 20. 513, 20. 528, 1. 546, 10. 571, 20. 599, 15. 30. 600, 1. 638, 15. 754, 20. 755, 30. 771, 5. 798, 40. 807, 45. 824, 35. 825, 10. 831, 1. 5. 843, 25; purger des rats 840, 15; r. jung und alt, alt und nuwe 290, 30. 847, 30. — mit unsers rates rat 435, 1. 802, 5; den rat swern 485. — 3. *consiliarius*: ducis Carinthiae 277, 35.

- rata *Rate* 113, 30.
 ratgebe 433, 5.
 rat(rayd)-herren, ratlude, ratmanne 470, 20. 807, 20; *civitatum* 397, 30. 514, 40. 675, 5. 15.
 ratificare, retificare, ratificatio 60, 30. 353, 373, 35. 437, 5. 30. 450, 5. 556, 35. 793, 5.
 rationalis *v.* magister.
 ratmeister 843, 25.
 raub *v.* röp.
 rauba 628, 15.
 rauber 476, 15. 573, 10.
 realis *v.* poena, questio, sententia.
 rebellare 569, 15. 770, 5; regi, imperio, contra imperium 201, 35. 724, 1. 729, 35. 745, 15. 750, 5. 765, 15.
 rebellio 116, 1. 117, 30. 163, 35. 457, 5. 538, 45. 590, 15. 686, 25. 770, 15; contra regem et imperium habita, imperii 345, 10. 30. 346, 20. 591, 35. 765, 25.
 rebellis regis, imperii 160, 35. 208, 1. 5. 227, 40. 307, 35. 386, 30. 422, 25. 468, 15. 517, 30. 532, 25. 533, 1. 562, 25. 639, 35. 641, 1. 725, 25. 731, 1. 746, 35. 750, 40. 764, 15. 765, 40; papae, ecclesiae 511, 20. 25. 615, 10. 616, 15. 617, 30. 642, 40. 644, 1. 645, 40. 45. 646, 10. 653, 25. 35. 654, 1. 655, 30. 656, 30. 658, 10. 15. 691, 40. 693, 40. 696, 30. 699, 30. 709, 5. 712, 35. 720, 25. 738, 1. 757, 15. 778, 20. 780, 15. 782, 5.
 receptator 302, 10.
 recidivare 223, 30.
 recognoscere 345, 35. 346, 25; iure feudi 837, 5.
 recompensa, reconpensa, reconpenssa; recompensare; recompensatio 12, 10. 13, 20. 43, 25. 106, 35. 134, 40. 148, 15. 153, 40. 192, 10. 219, 5. 258, 20. 280, 25. 302, 20. 452, 5. 544, 5. 567, 1. 603, 25.
 rector 341, 5. 437, 25. 462, 30. 519, 5. 520, 10; civitatis 447, 20. 25. 463, 20. 517, 1. 527, 5. 533, 15. 581, 25. 708, 30. 796, 15; marchiae Anconitanæ, patrimonii b. Petri in Tuscia, ducatus Spoletani 620, 15. 20; Romandiolæ 619, 25; unionis fidelium imperii Lombardiae 440, 15; ecclesiae 246, 30. 664, 45. 666, 5. 671, 25. 672, 20. 676, 5. 689, 10. 762, 25. 767, 10. 769, 15. 796, 5. 803, 20. 815, 35. 40. 816, 15.
 recuperatio iurium, status imperii 46, 15. 148, 25. 153, 35. 219, 15; Terræ Sanctæ 9, 1.
 redditus *ex. gr.* 31, 10. 294, 40. 606, 30; imperii, imperio debiti 5, 15. 25. 775; alicui ab imperio competentes 27, 40/45; oppidi 28, 20; castri, munitionum imperialium 12, 25. 32, 1; archicancellariae 24, 25. 59, 45. 152, 25; annui, annuales 112, 35. 169, 15. 170, 5. 25. 404, 10. 502, 20. 648, 15. 649, 1. 775; perpetui 606, 25. 40. 607, 5. 10.
 648, 15. 649, 1; feudales 144, 10. 15; *cf.* 556, 5.
 reemere, reemptio 294, 5. 15. 501.
 reformare, reformatio 214, 10. 216, 1. 227, 40. 247, 5. 273, 5. 313, 35. 559, 15. 35. 601, 10. 637, 30. 653, 5; reformatio pacis 313, 40. 421, 1. 449, 1; imperii 835, 25; reformationes *civitatum Italiae* 418, 20. 25. 419, 20. 420, 35. 421, 20. 422, 10. 437, 30. 439, 1. 10. 446, 35. 40. 576. 588, 5. 639, 45. 641, 10.
 regalis *v.* rex. — regales 270, 20; regalia (*neutr. plur.*) 59, 10. 67, 10. 150, 1. 158, 25.
 regimen imperii, regni 163, 25. 188, 1. 210, 30. 340, 15. 518, 20. 618, 20. 25. 619, 30. 621, 10. 644, 1. 656, 30. 694, 25. 30. 697, 30. 698, 5. 700, 25. 709, 20. 25. 727, 1. 747, 35. 780, 15. 782, 40. 785, 20. 787, 15. 799, 35. 817, 5; r. imperii vacantis ad ecclesiam, papam pertinens 551, 10. 581, 35. 617, 15. 643, 40. 645, 20. 656, 25. 657, 35. 693, 15. 709, 1. 726, 35. 747, 35. 757, 10.
 regina *v.* camera, camerarius, coronare, magister.
 reginalis, -e *v.* curia.
 registrare 227, 10. 471, 25. 672, 35. 773, 20.
 registrum (regis) 679, 5.
 regnum, royaume *v.* administrare, baro, consuetudo, corona, decima, electio, feudum, honor, insignia, ius, iustitarius, ministeriales, nobiles, pomerium, primas, princeps, proceres, regimen, vacare.
 regula 737, 20; disciplinae 643, 1. 655, 35; ewangelica Christi 733, 25; iuris 299, 10; r. *Ordensregel* 733. 734. 736, 25. 30. 739, 20.
 regularis, -e. persona ecclesiastica regularis 762, 25. 786, 10; *v.* canonicus, vita.
 recht, recht *adj.* *v.* elage, ê, eigen, geriht, lantstrazze, lehen, lip, rihten, unml̄sze.
 recht, recht, rect *subst.* 1, 20. 2, 20. 3, 10. 35. 4, 71, 5. 74, 10. 75, 30. 213, 20. 279, 35. 280, 5. 314, 40. 315, 15. 320, 40. 321, 1. 348, 20. 349, 45. 351, 15. 356, 10. 384, 30. 387, 25. 35. 443, 25. 445, 5. 470, 25. 475, 30. 477, 1. 512, 40. 545, 5. 571, 25. 615, 35. 677, 35. 678, 1; geistlich und weltlich 395, 10; r. und gewonheit 387, 25. 30. 583, 10. 774, 5; *v.* lantrecht, minne. — r. suchen, vordern, heischen 176, 35. 321, 1. 483, 15. 678, 1. 5; geren eins gemainen rehts 321, 1; ze r. sten 343, 10; auf daz r. sten 477, 1; rehtes gehorsam sein 4, 15. 176, 25. 378, 25; ertailen mit dem r. 476, 1; daz r. sprechen 413, 35. 470, 20; r. nemen 176, 35. 314, 30. 356, 10. 378, 20. 454, 15. 483, 15; r. tûn 291, 30. 314, 35. 454, 15. 476, 10. 20. 491, 30. 546, 20; *v.* rihten.
 reise 755, 10; reisig, reysig, raisig 74, 20. 316, 1. 5.
 reiten, raiten *computare* 434, 1. 542, 20. 35.
 religio 163, 25. 306, 1. 729, 20. 25. 734, 25. 30. 736, 30. 740, 25. 749, 35. 40. 756, 10. 759, 1. 786, 10. — religiosi *ex. gr.* 6, 1. 210, 20. 597, 20. 715, 30. 827, 5; r. exempti, non exempti 758, 25. 40. 763, 5. 796, 5. 843, 1; *v.* vita.
 reliquiae sanctorum 210, 20; les reliques quis pertanyen al regno *reliquiae imperii* 254, 30. 40.
 repensa 471, 30.
 reprobatio, repulsio electionis regis, personae electi (per papam facienda) 617, 5. 10. 619, 30. 621, 10. 643, 35. 645, 10. 25. 656, 20. 657, 25. 40.
 rescriptum 26, 5; rescriptus, rescriptivus *v.* littera.
 resignare, resignatio 27, 45. 43, 15. 30. 553, 20. 567, 1. 580, 10; r. libere, liberaliter 166, 20. 170, 5. 193, 20. 403, 10. 544, 25; in (regis), imperii manibus 166, 20. 553, 35.
 resorti, ressorti casus 275, 25. 276, 20. 344, 25.
 responsalis, responsivus *v.* littera.
 res publica imperii 13, 15. 218, 20. 227, 40.
 restaurum 302, 20. 323, 25.
 restitutio in integrum 765, 20.
 reus 321, 25. 386, 15.
 rex, roys; regalis, regius. reges Angliae, Aragoniae, Boemiae, Franciae, Poloniae, Ungariae *v.* *Ind. nom.*; Romanorum *passim*; (quare rex sit) 644, 40. 657, 15; *v.* advocatus, ambassata, apparatus, approbare, aula, bannum, baro, beneficium, bona, camera, camerarius, cancellarius, capellanus, castrensis, castrum, cives, civitas, clericus, collatio, conducere, confessor, confirmatio, consentire, consiliarius, consilium, corona, coronare, creatio, curia, cursor, debitum, denominatio, diadema, domus, edictum, electio, expeditio, familia, familiaris, feudum, homo, hospes, intitulare, investire, iudex, iudicium, iurisdictio, ius, legatus, manus, officialis, officiat, oppidum, patrimonium, pensiones, preces, princeps, promovere, protectio, prothonotarius, provisio, rebellis, registrum, resignare, sceptrum, scriptor, secretarius, sedes, servitium, sigillum, solium, thesaurarius, titulus, ungere, vassallus, vicaria, vicarius; *cf.* imperator, kûnig.
 rich, riche, ryche (Romisches) *ex. gr.* 1, 30. 314, 20. 615, 35; *v.* archicancellarius, asetzi, burc, burcman, erbpurger, gut, hant, hulde, krieg, lehen, man, phlege, stat, wal.
 richstag 204, 35.
 rihte 512, 25.
 rihten, rihtten, gerihten 176, 20. 356, 20. 25. 357, 5. 387, 30. 388. 417, 30.

- 434, 10. 476. 477, 10. 481, 40. 573. 638, 15; uf den eit 178, 10. 388, 15. 512, 40; nach recht 356, 25. 476, 30; zu minnen unde zu rechte 509, 20; umb aigen und umb lehen 434, 10; uber den leip 321, 10. 476, 15; den friden 356, 20. 25.
- rihter, rihtaer, richter 291, 30. 311, 25. 361, 30. 378, 20. 25. 387, 25. 30. 388. 441, 35. 476, 15. 483, 15. 30. 505, 40. 507, 25. 615, 40; weltlich r. 483, 25; geistlich r. 343, 10; stetrichter 677, 35; dorffes r. 321, 5.
- ripa. usus, ius riparum 630, 5. 836, 40. ripatica 516, 30.
- riten, reiten, riden 74, 40. 75. 246, 1. 453, 35. 454, 1. 5. 475, 40. 512, 35. 530, 45. 755, 15. 807, 1. 15. 808, 20. 809, 5.
- ritter, ridder *ex. gr.* 4, 10. 7. 76. 358, 20. 513. 659, 35. 806, 25.
- robare 590, 10. 15.
- rogatorius, -a, -um v. litterae.
- ros, roz 74, 20. 245, 35. 278, 15. 435, 1. 510, 10. 547, 1. 631, 20; *cf.* orse.
- röp, rōb, rouf, raub, rove 20, 1. 21, 25. 387, 30. 417, 20. 443, 25. 445, 1. 512, 30. 573, 5.
- rurales 295, 1. 296, 15.
- sacerdos v. promovere.
- sacerdotium 19, 5.
- sacramentum. sacramenta ecclesiae 727, 40. 748, 25; baptismatis, crismatis 318, 10. — s. *Eid* 409, 25. 419. 420. 446—448. 554, 25. 624, 25. 630, 40. 643, 5; v. fidelitas.
- sacrilegus, -a, -um 811, 15. 25.
- sacrista 223, 25.
- saecularis, -e v. brachium, causa, clericus, clerus, ecclesia, exemptus, forum, iudex, iudicium, praelati, princeps.
- saenger 10, 30. 11, 25.
- sala 419, 5. 446, 10. 20. 447, 35. 448, 10. 638, 35.
- salarium 161, 10. 262, 15.
- salbüch 330, 35.
- salicetum 630, 35. 837, 20.
- salsam vendere *proverbialiter* 614, 5.
- saltz 338, 30. 355, 25. 514, 20. — salzwerg 71, 10.
- sanctire 298, 25.
- sanguis v. iurisdicatio.
- sanior pars electorum 164, 20. 187, 35. 196, 20. 197, 15. 198, 30. 201, 20.
- sapientes civitatum 162, 30; *civ. Italiae* 160, 30. 305, 30. 35. 418, 5. 20. 420, 25. 421, 10. 20. 422, 10. 448, 1. 532, 15. 533, 25. 30. 575, 25. 30. 576, 30. 586, 25. 587, 25.
- satz, sazz 229, 40. 230, 5. 435, 10. 15. 507, 30. 40. 528.
- satzung, saczung, sautzunge 434, 20. 30. 573, 30. 595, 25. 774, 30. 775, 5. 15; des lantfrides 362, 30. 572, 35.
- scabini; scheffen, scheppfen, schöpfen 4, 5. 95, 15. 96, 25. 97, 10. 35. 109, 15. 126, 15. 156, 1. 30. 160, 5. 205, 5. 361, 30. 401, 35. 411, 5. 638, 15. 651, 10. 703, 15. 705, 1. 708, 10. 30. 771, 5. 778, 35.
- sceptrum 373, 20; regium 554, 25. 569, 30; in cuius summitate erat una crux 695, 15; *cf.* investire. — sceptriger 373, 5.
- schedlich, schedelich, schaedelich, schedilich 453, 30. 454, 5. 490, 30; sch. man, schedeliche leute 321, 5. 388, 10. 476, 30. 35. 573, 15.
- schenke, schenche *pincerna* 7, 15. 320, 20.
- schergenampt 334, 40.
- schidman, schiedmann 21, 45. 611.
- schif 338, 25. 514, 20. — schifzol 355, 25.
- schilling 215, 20. 338, 1. 355, 25. 510, 10. 514, 15. 20. 595, 10. 20.
- schloz 377, 15.
- schranne 476, 1; offene s. 321, 5.
- schrey, screy 443, 40.
- schuldener 514, 5.
- schultheiz v. scultetus.
- scientia 415; utriusque iuris 415, 15; v. clavis.
- scisma, cisma 624, 10. 643, 30. 656, 10.
- scathe *pro* slahte 515, 1.
- scolasticus 55, 15. 114, 5. 116, 35. 123, 40. 125, 20. 189, 30. 366, 35. 537, 35. 669, 35. 816, 10. — scolastria 839, 40.
- scriba; schriber 534, 5. 535, 10; episcopi 670, 40; comitis 436, 20; communis (*gen.*) 161, 35; oberster schriber (*ducis Austriae*) 10, 35.
- scribere publice 670, 45. 673, 20. 25; ad scribendum dare 640, 1. 641, 15.
- scriptor papae 666, 10; regis Aragoniae 773, 25.
- scriptum. per apostolica scripta mandare *ex. gr.* 462, 5. 620, 1. 834, 5. 25; v. appellare, protestari, sententia, supplicatio.
- scrutare vota 119, 35.
- scultetus, schultheiz *vel simile* 4. 5. 41, 20. 25. 75, 5. 95—97. 109, 15. 20. 110, 5. 10. 156, 30. 168, 30. 174, 10. 182, 15. 20. 184—187. 190. 194, 35. 203. 205, 5. 211, 15. 25. 225, 30. 256, 25. 30. 265. 271, 15. 276, 40. 290, 30. 291, 10. 295, 15. 297, 10. 315, 35. 320—323. 364, 20. 366, 5. 387. 393, 20. 409, 25. 410, 1. 432, 10. 15. 472, 20. 490, 10. 507, 25. 514, 40. 528, 1. 557, 5. 571, 20. 638, 15. 771, 5. 807, 1. 847, 30. — officium scultetatus, schultheizenampt *vel simile* 27. 43, 15. 30. 160, 10. 15. 320, 10. 323, 1. 601, 40. 602, 15. 774, 1. — sculteria 62, 25. 30. — scultetia 537, 20.
- scutifer 131, 25.
- secretarius regis 270, 20. 271, 5. 303, 35. 325, 20. 342, 20. 382, 15. 419, 20.
- 456, 20. 459, 25. 523, 30. 527, 1. 637, 1. 775, 25. 777, 25. 790, 20. 800, 40. 835, 20; v. princeps; s. regis Aragoniae 238, 30. 240, 25; archiepiscopi Maguntini 327, 40. 800, 20.
- secretus, -a, -um v. persona, sigillum.
- secta 738, 20. 739.
- sectio (praebendarum) 405, 5.
- sedes apostolica, sancta Romana 52, 10. 116, 5. 117, 35 *et passim*; v. appellare, capellanus, legatus, protectio, vacare. — s. regalis civitas *Aquensis* 401, 35.
- selbschol 272, 40.
- selgeræt 435, 40.
- senescallus 222, 40. 468, 35.
- sententia, sententialiter, sententiare. sententia *Sinn* 26, 10. 25; sententiae iuris et philosophiae 734, 25. — sententia *iuridice* 126, 15. 148, 1. 260, 35. 261, 20. 279, 10 *et passim*; anathematis 737, 10; condemnationis 711, 25. 765, 10; diffinitiva 243, 5. 495, 20. 617, 25. 650, 20. 693, 40. 697, 10. 712, 30. 782, 25. 784, 25; ecclesiastica 574, 20; excommunicationis 246, 30. 341, 20. 467, 15. 519, 20. 520. 538, 1. 20. 615, 10. 692, 30. 693, 25. 696—699. 709, 25. 712, 30. 40. 714—716. 737, 10. 763. 780—786; excommunicatio latae sententiae 111, 5. 676, 15; s. iniusta 495, 30; interdicti 341, 20. 467, 15. 519, 20. 520. 538, 1. 693, 25. 698, 1. 35. 716, 5. 783, 10. 35. 785, 30. 786, 35; interlocutoria 243, 5; personalis et realis 517, 5; privationis dignitatum *etc.* 697, 25. 698, 1/5. 714, 10. 782, 35. 783, 5/10. 842, 10. 846, 15; proscriptionis 246, 30. 263, 30. 35. 584, 5. 706, 30. 707, 10/15; suspensionis 538, 20. 701, 10. 698, 35. 763. 783, 35. — in sententia requirere 384, 10; sententiare 279, 10. 650, 20. 679, 1. 737, 10. 785, 5; sententiando diffinire 384, 15; sententias audire 499, 25; ferre 457, 30. 532, 25. 654, 35. 695, 30; legere, ferre, pronuntiare in scriptis 713, 35; sententias sive ius dicere 288, 5; sententialiter, per sententias iudicare 712, 1. 40. 713, 30; damnare, condemnare 617, 35. 693, 40. 711, 25. 721, 10. 737, 30. 757, 15. 780, 15. 817, 20. 833, 30; sententiae publicatio, promulgatio *etc.* 495, 25. 538, 10. 615, 15. 665, 15. 25. 696, 10. 711, 25. 712, 20. 713, 1. 50. 765, 10. 20. 785, 20; executio 712, 1. 50. 713, 1. 25; absolutio a sententiis 263, 35. 698, 35. 40. 783, 35. 40. 787, 25; cassatio, relaxatio, revocatio sententiae 457, 25. 532, 30. 581, 30. 698, 35. 765, 20. 783, 35. 40.
- senyor = sire 826, 35. 827, 1.
- sepultura ecclesiastica 189, 25; Iudaeorum 218, 10.
- ser *signore* 498, 35. 588, 20.
- seraphicus, -a, -um 733, 10. 736, 15.
- seriatim 767, 25. 35.
- sericum v. filum 665, 5.
- sermo 737, 1. 796, 15. 803, 5. 818, 20. 40.

- servilis, -e 327, 10; *v.* conditio.
- servitium 12, 1. 20. 13, 15 *et passim*;
regis, imperatoris, imperii 13, 10.
52, 35. 135, 20. 138, 1. 145, 10. 153, 30.
170, 5. 184, 20. 189, 1. 211, 20. 216, 5.
247, 5. 271, 25. 273, 5. 15. 299, 20.
376, 20; praestitum versus partes
Italiae 167, 1; militare 800, 30;
conquirere ad s. 57, 15. 142, 15.
- servus 59, 10. 150, 5. 202, 20. 294, 40.
638, 1. 740, 1; *v.* camera.
- sicherhait, -heit, siggereit 213, 5.
330, 10. 331, 20. 336, 15. 362, 35.
- sigillatim 650, 10.
- sigillatio 538, 20.
- sigillum *passim*; *ex. gr.* regium, re-
gale, imperiale, maiestatis 31, 40.
106, 20. 202, 25. 282, 35; *descriptum*
662, 10; secretum regis 126, 15. 308, 5.
311, 15; secretum regis Aragoniae
772, 35. 773, 20; s. ducatus 26, 10.
107, 5. 20. 145, 10; comitatus 107,
5. 20. 145, 10; archiepiscopi *descrip-*
tum 688, 30; archiepiscopi Magun-
tini maius 800, 40; secretum 800, 40;
ecclesiae Aquensis ad causas 812,
25; capituli 114, 20. 45; civitatis,
oppidi, communis 59, 25. 150, 15.
156, 15. 157, 1. 187, 5. 204, 10.
364, 15. 439, 25; pacis generalis
279, 20. 529, 20; sigilla ministrorum
(ordinis) et magistrorum in theo-
logia 737, 15. — s. autenticum
131, 25. 568, 10; s. cereum 469, 5.
670, 15; cerae albae 662, 10. 695, 10;
cerae simplices 418, 10; s. viride
(regis Franciae) 804, 35; impres-
sum 673, 10; sigilli circumferentiae
662, 10. 695, 10. 781, 10. — custodia
sigillorum 59, 45. 152, 25; officium (ad
discum) sigilli communis Paduae
498, 35. 499, 45. — sigillo carere
581, 1.
- silber, mark silbers 11, 15. 35, 25.
49, 25 *et passim*. — sylberweg
71, 10.
- siligo 169, 15.
- simplex. librae et simplices Turo-
nensium 405, 25. 30.
- sinde *Gesinde* 7, 5.
- slot *castrum* 443, 25.
- societas 113, 20. 372, 5. 589, 10. 35.
698, 20. 30. 783, 20. 30. 786, 20; domi-
norum et fidelium imperii Lom-
bardiae 440, 15.
- soldati 447, 1.
- soldener 380, 25.
- soldus; solt, sold; sou 380, 25. 623, 45.
624, 5. 791, 20. 792, 35. 797, 20.
- solidus *moneta* 169, 15. 464, 5. 515, 20.
596, 40. 597, 1. 702, 20. 775, 35.
- solium regium 162, 20. 569, 30. 662, 10.
695, 10.
- solvere, solutio. solutio pecuniae
ex. gr. 85, 5. 295, 25. 544, 25; *v.*
debitum, stura. — solutus, soluta
Freigelassene 677, 15. 710, 35.
- sors *Kapital* 67, 35. 272, 25. 372, 5;
principalis 32, 5. 114, 30. 183, 10.
191, 1; in sortem (non) computare
56, 40. 59, 20. 61, 1. 64, 10. 67, 10.
106, 5. 45. 112, 45. 136, 15. 138, 30.
150, 10. 158, 30. 159, 10. 20. 170, 1.
185, 30. 194, 10. 258, 25. 366, 20.
379, 35.
- spiritualis, spiritalis, -e 437, 20. 739,
10. 15; *v.* causa, gladius, iudex,
pater, poena. — spiritualia 51, 30.
102, 20. 137, 1. 248, 10. 251, 25.
646, 30. 658, 30; spiritualiter 128, 5.
698, 35. 783, 35. 787, 10; *cf.* tempo-
ralis.
- spise 75, 35. 177, 20. 507, 35.
- spolium 399, 35. 810, 30. — spoliare
279, 10. 817, 35.
- sponsa 238, 25. 241, 1. 305, 25. 648, 10.
649, 652, 10. — sponsissima 488, 20.
- sponsalia, sponsalicia 285, 30. 492, 40.
- spurii 569, 25.
- stallum 189, 40. 408, 5.
- stapellude 346, 15.
- stat, stad, statd, stait *passim*; *ex. gr.*
35, 25. 30. 71, 5. 178, 5. 230, 400.
515, 1. 562, 1; des riches stat 1—3.
182, 1. 389, 561, 10. 583, 10. 755, 10.
806, 25. 35. 808, 20. 843, 30. 848, 5;
gepanne staete 476, 20; stette reht
387, 25; stete marke und termin
358, 5; stette botten 204, 35; stedde
insigel 162, 10; *v.* rat, rihter, stura.
- state. ze rechten staten bringen 272, 10.
- status imperialis civitatis Pisanæ
309, 5; st. religionis fratrum Mino-
rum 734, 25. 30.
- statutum, statuta 25, 25. 60, 15. 66, 30.
146, 25. 151, 30. 158, 5. 677, 1. 734, 10.
736, 20; sanctorum patrum 724, 25.
742, 45. 743, 10. 746, 1. 753, 5; civi-
tatis, communis, terrae 161, 5. 15.
418, 25. 419, 20. 25. 431, 15. 437—439.
446, 35. 40. 447, 1. 498, 40. 533, 15.
575, 40; pacis 525, 30. 529, 15.
- stift, stifth, stieft, gestift, sticht
11, 5. 10. 183, 35. 237, 1. 348, 30. 350,
20. 25. 351, 30. 398, 406, 35. 443.
444. 498, 5. 529—532. 545, 20. 595
—596.
- stigmata passionis 734, 1. 5.
- stilus 116, 10. 117, 35. 802, 35. 803, 25.
- stipendiarius 283, 15. 447, 1. 607, 40.
699, 30. 35.
- stipendium 308, 30. 569, 20. 792, 35.
827, 10. 835, 25.
- stipulare, stipulatio 23, 10. 63, 35.
87, 20. 40. 88, 1. 154, 35. 219, 15.
294, 35. 499, 35. 40. 589, 10. 25. 606, 25.
631, 1.
- stoch und galgen 441, 30.
- stolium galearum 558, 20.
- stolla *stola* 409, 10.
- straffünge 528, 30.
- strata, strasse, strazze 249, 20. 252, 40.
372, 5. 414, 1. 417, 15. 443, 25; pu-
blica 249, 15. 322, 20; di strazze
befriden 573, 5.
- stravagantes *extravagantes* 534, 15.
- strepitus iudiciarius, iudicii 574, 30.
687, 30.
- studium, st. generale *Universität*
415. 457. — studentes 415. 457;
cf. universitas.
- stül ze Rome, heilger st. 509, 15.
524, 10. 632, 1; h. st. ze Meincze
349, 15. 509, 1. 524, 10.
- stupa 399, 10.
- stura, stūra, stūra, steura, stewra,
steira, steiura; stewer, stiwir,
stiwir, sture, stüre, stüre, stiure,
stür, stiur 59, 10. 73, 20. 150, 5.
171, 25. 202, 20. 257, 5. 294, 40. 45.
320, 10. 15. 334, 10. 413, 15. 433, 30. 35.
528, 25. 583, 25. 674, 1. 794, 5; civi-
tatum, oppidorum, stat stiwir *vel*
simile 27, 45. 49, 25. 191, 35. 192, 15.
209, 247, 10. 264, 20. 287, 40. 290, 25.
296, 40. 322, 20. 379, 30. 35. 548, 25.
583, 25. 797, 30. 832; annuatim sol-
venda 568, 25; ad festum S. Mar-
tini persolvenda *vel simile* 1, 25.
2, 25. 205, 15. 216, 10. 413, 10. 490, 5.
500, 5. 10. 510, 30. 515, 20. 30. 555, 15.
600, 10. 635, 1. 674. 771. 825, 10;
absolutio, liberatio civium a stura
vel simile 2, 25. 171, 20. 192, 10.
209, 30. 211, 20. 216, 10. 247, 10.
264, 15. 265, 5. 273, 10. 277, 5.
283, 10. 287, 35. 288, 1. 296, 35.
320, 10. 413, 10. 464, 1. 484, 5.
500, 10. 510, 30. 555, 15. 20. 557, 1.
600, 15. 637, 25. 638, 15. 674, 5. 20.
755, 5. 825, 10. 15; st. Iudaeorum
548, 25. 832, 25. 844, 35; *v.* decima;
absolutio Iudaeorum a stura 247, 15.
328, 10. — stüren *verb.* 771, 30.
- subdelegare 499, 10.
- subgadianus 815.
- subpignus 114, 25.
- subprior, supprior 669, 25. 802, 30.
815.
- subscribere, subscriptio 124, 15. 226, 30.
640, 1. 641, 15. 672, 1. 676, 20; se in
testem subscribere 671.
- subsidium pecuniae, pecuniarium
297, 5. 835, 25; decimale 9. 344;
Terrae Sanctae 8, 35. 313, 15. 742, 5.
751, 40.
- suburbium 94, 5. 99, 25. 108, 30. 270, 25.
586, 30. 796, 15. — suburbana 458,
20. 30.
- succedere, successio 66, 20. 157, 40.
681, 20; in bonis paternis, mater-
nis 677, 15. 710, 35. — successor
legitimus 66, 20. 157, 40.
- suffraganeus 518, 10. 520, 30. 35. 620, 20.
621, 1. 40. 688, 25. 690. 691, 1. 716.
763, 40. 769, 35. 810, 35. 812, 40. 813,
10. 25. 816, 40. 817, 20. 45. 825, 35.
826, 1. 833, 35. 834. 838, 35. 842.
843, 5. 10. 846, 15. 25.
- suiten 336, 30.
- sümer *mensura* 774, 1.
- summarie 834, 10. 40.
- sün, süne, sün, süne 20—22. 213, 15.
230, 15. 232, 35. 303, 1. 332, 15.
348, 40. 350, 35. 424, 10. 545, 25.
608, 35. 609, 5. 15. 754, 30; ewige s.
19, 40. — sünen, sünen 259, 25.
401, 5. 25. 531, 10. 828, 30. 829, 30. —
sünlude, soinlude 400, 40. 401, 15.

sunegihten, sūnegihtten, sunichten, sūnjechten 173, 35. 774, 35. 831, 5. 847, 35.
 superioritas 344, 25.
 superlimina, -aria 341, 35. 519, 35. 618, 40. 693, 30. 788, 5.
 supersessio 323, 20. 665, 15. 25.
 supplicatio 120, 25. 645, 25. 653, 20. 654, 20. 662, 15. 20. 665, 10. 20. 695, 25. 770, 25; exhibere supplicationem in scriptis 695, 20. — litterae supplicatoriae 459, 5.
 supplicium 386, 15.
 suspectus 731, 5. 751, 1; ad locum suspectum citare 495, 15. 728, 5. 748, 30.
 suspendere, suspensio. suspensio processus 651, 30. 667, 35. 695, 30. 781, 15; poena suspensionis (ab officio et beneficio, a divinis) 538, 20. 618, 15. 35. 635, 40. 644, 25. 657, 1. 676, 15. 694, 20. 35. 697, 20. 698, 35. 700, 25. 701, 5. 10. 709, 30. 715, 25. 30. 744, 15. 40. 753, 30. 763. 780, 40. 782, 35. 783, 35. 785, 20. 796, 10. 817, 10. — suspensus 90, 10. 92, 15. 100, 25. 223, 20.
 swue zwei 70, 20.
 syndicus, sindicus 338, 20. 436, 35. 40. 437. 447, 45. 448, 5. 10. 498, 40. 499. 511, 5. 517, 25. 533, 35. 40. 578, 5. 586, 30. 587—589. 639. 640. 827, 5. — sindicatus 640, 25. — syndicario, sindicario, syndacario nomine 436, 40. 448, 10. 589, 5.
 (synodus) sinodus cleri 839, 5.
 tabellio, tabelio 124, 15. 670, 40. 671; publicus 123, 15. 178, 45; usus tabellionum in partibus Alamanniae (septentrionalis?) non habetur 691, 10. 722, 1. — signum tabellionafus 535, 30. 569, 45.
 tag, tach, dagh. t. und zil geben 394, 35. 395, 5; einen t. nemen 470, 20. 35; daghe leghene 444, 20; ampt uf tage koufen 1, 20. — ze sinen tagen komen 476, 1. 489, 20. — v. jar.
 taiding, taidinch, taidinck, tayding, taydinch, taeiding, taeidinch, taeidinch, teiding, teidinch, teyding, teydink, deiding, teding, theding, taeding, taedinch, tegeding 11, 25. 48, 30. 193, 5. 232, 30. 35. 260, 1. 303, 15. 331—334. 336, 15. 349—351. 383, 40. 45. 392, 15. 395, 10. 433—435. 454, 40. 455. 506, 35. 507, 30. 528, 1. 30. 545, 25. 563, 15. 599, 35. 611, 40. 612, 5. 633, 1. 755, 20. 802, 10. 807, 10. 830, 1. 840. 850, 15. 20. — taidingen, taydingen, teidingen, teydingen, deidingen, tadingen, tedingen, tegedingen *verb.* 4, 15. 6, 40. 7, 30. 213, 25. 224, 5. 303, 1. 10. 315, 40. 330, 1. 332, 30. 333, 15. 383, 15. 413, 25. 475, 20. 485, 15. 599, 40. 611, 25. 612, 5. 615, 40. 840. 849, 1. 850, 5; nach minne oder nach rehte 314, 30. 40. — taidingesbrief 332, 40. 333, 10. — teidinger 455, 5.

talliare 385, 30.
 tavern *taberna* 477, 5.
 taxare, taxatio 13, 25. 59, 15. 30. 150, 10. 152, 15. 153, 45. 166, 15. 170, 25. 412, 1. 451, 20. 648, 25. 649, 5. — taxu(m) 648, 25.
 techant v. decanus.
 teilballen 336, 30.
 temporalis, -e 113, 10. 268, 5. 269, 10. 698, 35. 735, 5. 738, 30. 739, 10. 15. 783, 35. 787, 10; v. bona, dominium, feudum, imperium, iudex, iudicium, iurisdictio, poena. — temporalia 51, 30. 102, 20. 137, 1. 248, 10. 251, 25. 501, 25. 502, 15. 646, 30. 658, 30; v. ius, vicariatus, vicarius.
 tentorium 94, 5. 538, 30.
 tenuta 837, 25.
 teratorium *pro* territorium 499, 15.
 teriaca 489, 5.
 terminus; termin 358, 5; t. peremptorius, pro peremptorio, peremptorie assignatus, praefixus 164, 20. 187, 35. 201, 20. 278, 40. 618, 1. 694, 5. 697, 10. 714, 10. 780, 25. 782, 25. 784, 25. 803, 1; v. prorogatio. — *plur.* termina 516, 30.
 testamentum 409, 15.
 testes iurati 405, 25. 712, 35; vivi 163, 40; *cf.* attestari.
 thelonarius; zoller 338, 20. 25. 355, 30. 363, 15. 364, 1.
 theloneum, thelonium, theoloneum, teoloneum, theolonium, tolonium; zol, zoll 20, 40. 135, 25. 265, 10. 320, 10. 323, 20. 336, 35. 337, 35. 338, 1. 356, 1. 364, 10. 373, 1. 386, 10. 573, 1. 599, 5 *et saepe in formulis pertinentiarum.* — thelonea antiqua 24, 15. 355. 372, 10. 512, 30; nova 60, 10. 152, 40. 296, 10. 319, 10. 15. 355, 15. 385, 25; forensia 16, 5. 24, 40. 134, 30. 35; perpetua 134, 30. 40; unrehte zölle 512, 25; in aqua, in terra 60, 10. 152, 40. 355, 15. 630, 30/35. — t. ponere, imponere, instituere 25, 15. 52, 5. 60, 10. 135, 30. 137, 20. 152, 40. 296, 10. 298, 5. 386, 5. 412, 25; levare, percipere, recipere *vel simile* 13, 25. 30. 16, 10. 59, 15. 60, 10. 113, 15. 150, 5. 152, 40. 295, 25/30. 323, 25. 30. 364, 15. 380, 5/10. 380, 10. 443, 1. 451, 20. 682, 35. 40. 702, 10. 25; augmentare 144, 35. 296, 10; diminuire 135, 35. 296, 10; deponere, abe tun 25, 20. 135, 30. 355, 15. 385, 35. 512, 25; transferre, transponere 25, 20. 113, 20. 134, 25. 135, 30. 140, 35. 188, 30. 597, 1; absolutio a theloneo 507, 1. 679, 15. 682, 30/35. — pecunia thelonei 108, 1. 159, 10; collectores in theloneo, nuncii t. colligentes, custodes theloneorum 295, 15. 30. 596, 40. — thelonea Reni *vel simile*, Riinsee zulle 13, 25. 15, 35. 25, 15. 130, 35. 131, 15. 134. 135, 35. 296, 10. 319, 10. 323, 30. 417, 20. 451, 5. 452, 1. 512, 30. — *Loca teloneastica:* Andernacum, Andwerpe, Arnheim, Bacha-

racum, Berka, Biberbach, Bopardia, Brubach, Bunna, Colonia, Confluentia, Chube, Dusburch, Erenvels, Ezzelinga, Flülen, Furstenberg, Germersheim, S. Gewere, Gysenheim, Grünwald, Grünlingen, Hamerstein, Laynstein, Lobbede, Ludesdorp, Manneheim, Mildinberg, Newembech, Northusen, Nussia, Oppenheim, Reymagen, Reys, Selse, Spira, Tremonia, Udendorf, Wamele, Wazzerburch, Werda, Wertheim, Wesalia, Xantcis; v. *Ind. nom.*
 theologia v. magister.
 thesaurarius papae 665. 666, 1. 15. 826, 10; regis Aragoniae 223, 40. 45.
 thesaurus *theologicæ* 597, 25.
 thorus. de thoro legitimo procreatus 710, 30. 40.
 thronus 372, 30. 569, 30.
 titulus. regius 617. 618. 643—645 *et saepius*; v. feudum, obligare.
 tot, tod 434, 5. 441, 30. — totsleg, totshlege 20, 1. 321, 5. 434, 5. — totshlekker 476, 15.
 totalis, -e 101, 30. 248, 45. 252, 20. 298, 1. 25. 319, 10.
 traditio cartae 640, 1. 25. 641, 15.
 transfixus, -a, -um: litterae 802, 35. 803, 25. 815.
 translatio v. electio, imperium, theloneum.
 tranquillitas 69, 15.
 transscriptum, transcriptum 131, 20. 178, 30. 35. 525, 35.
 treuga, treugua, tregua 450, 15. 455. 30. 467. 529, 10. 553, 5. 556, 20. 589, 20. 646, 1. 658, 20. 719, 1. 5. 732, 25. 752, 25. 801, 30. 35; quae pacis imaginem repraesentat 467, 10.
 tributa 563, 1.
 trösten 456, 30. — tröster 498, 10. — trostunge 212, 35.
 truchsezz v. dapifer.
 tubeta 446, 20.
 tumprobest, tūmprobst, thumprobst 314, 10. 15. 414, 5.
 turn; turris 168, 15. 377, 10. 15. 408, 30. 447, 10. 532, 30. 810, 25.
 tutor 8, 5. 470, 1. 796, 30; tutorio nomine 68, 15. 35.
 typarium 51, 25. 142, 5. 35. 143, 40. 144, 40. 184, 35. 185, 35.
 tyrannis 467, 45.
 tyrannus 160, 35. 691, 40. 730, 1. 750, 10.
 ubeltetig man 388, 10.
 überebern 21, 35.
 überenze übermässig 398, 5.
 uberman 849, 30. 45.
 ufgeben 183, 35. 192, 35.
 uflazen 524, 40.
 ufsenden 192, 35.

ultramontanae partes 52, 35. 138, 1;
v. mons.
unclagehaft 387, 35.
underkemerer 109, 1.
underpfant 329, 45.
undertan 407, 1. 546, 10. 573, 20. —
undertaenich, undertanicheit 272, 5.
ungelt; ungeltum 5, 10. 53, 15. 138, 35.
169, 35. 171, 30. 191, 25. 209, 5.
211, 20. 214, 5. 247, 10. 262, 40.
265, 10. 277, 10. 320, 10. 322, 20.
460, 30.
ungere, inungere; unctio, inunctio.
regis 111, 5. 115—117. 120, 15. 25.
124, 35. 138, 15. 164, 25. 188, 1.
196, 20. 199, 30. 35. 200, 35. 201, 30.
218, 1. 235. 236. 239, 20. 726. 747.
750, 30; imperatoris 93, 25. 103, 10.
ungrüz 850, 5.
unio 224, 40. 225. 338, 20. 440, 15. 469.
universitas v. cives; u. studentium
(in studio generali) 457, 30.
unmüße. rechte u. 77, 5.
unreht *subst.* 414, 1. 513; *adj.* 178, 10.
512, 25.
unversprochen man 573, 15.
urbäre 398, 35.
urfeyda, urveyda 346, 35. 347, 1.
urlinge, urlüge, urloug, urloug 20, 5.
314, 30. 374, 25. 504, 30.
urloup 564, 5.
urteil, urtail, urtayl 321, 10. 343, 10.
402, 30. 476, 5. 10. 483, 25. 489, 20;
fragen einer u. 343, 1/5. 435, 40.
usdingen 245, 40.
ussburger 557, 1.
usualis v. moneta.
usufructus 735, 30. 736, 10.
usura 159, 30. 35. 615, 15; usurae
accrescentes 183, 10.
usurpare, usurpatio 243, 30. 453, 10.
696, 35. 40. 714, 5. 15. 782, 10. 786, 30.
787, 40; usurpare nomen, titulum
regium 643, 30. 645, 5. 656, 15.
657, 25. 693, 35. 780, 5. 781, 45.
785, 40. — usurpator 732, 10. 752, 15.
usus facti (simplex) 733—736. 738, 10.
— usus *Brauch* 532, 35. 533, 15.
645, 35. 658, 5. 794, 1.
uszog, uzvart 177, 20. 755, 10.

vacare, vacatio 46, 10. 776, 5; vacatio
imperii, regni; vacans imperium,
regnum 4, 40. 5, 10. 8, 10. 9, 35.
14, 15. 24, 10. 27, 5. 29, 5. 33, 15.
37, 10. 39, 35. 57, 35. 69, 10. 87, 20.
89, 15. 90, 10. 91, 30. 92, 20. 93, 5.
94, 5. 25. 99, 1/5. 101, 1. 102, 1.
111, 1. 115, 20. 118, 25. 144, 35.
163, 15. 175, 35. 187, 35. 196, 15.
198, 30. 200, 30. 201, 20. 340. 462, 30.
518. 551, 10. 616, 35. 693, 10. 20.
726, 35. 747, 35. 792, 15; vacantis
imperii administratio ad papam
pertinens *vel simile* 581, 35. 617, 15.
643, 40. 645, 20. 654, 5. 10. 656, 25.

657, 35. 693, 15. 709, 1. 726, 35.
732, 15. 747, 35. 752, 20. 757, 10;
ius administrandi iura vacantis
imperii comiti palatino competens
732, 10/15. 752, 15; vacatio apostolice
sedis, ecclesiae Romanae
94, 1/5. 121, 15. 123, 5. 222, 20.
312, 45; v. beneficium, bona, feudum,
praebenda, praepositura,
principatus.
vadium 649, 25.
vaench (?) 50, 10.
valitor, valiator 87, 30. 467, 20. 496,
10. 15. 696, 30. 721, 10. 15. 782, 5.
792, 15. 793, 45. 794, 10. 25. 814, 15.
816, 40. 817, 20. 25.
valletor 321, 10.
valor 405, 25.
vanchnuss, vanggnuzz 848, 5. 849, 35.
(vane:) uanlehen 387, 30. — vanführer
vexillifer 540, 30.
vardel *Ballen*, *Last* 514, 20.
varendis (gut) *mobilia* 290, 30.
varium *Rauchwerk* 790, 15.
vasallus, vasalus, vassallus, vassalus
25, 20. 170, 5. 203, 25. 288, 10. 293,
20. 25. 296, 15. 527, 5. 540, 5. 579, 40.
580, 15. 630, 40. 707, 5. 830, 25; regis,
imperii 27, 15. 166, 10. 20. 169, 35.
170, 40. 250, 10. 253, 30. 337, 15.
420, 10. 570, 1. 643, 45. 656, 25. 725—
729. 743—753. 780, 10; regis Bo-
hemiae 66, 25. 158, 5; Franciae
743, 50; Siciliae 467, 20; ecclesiae,
archiepiscopi 12, 20. 13, 15. 60, 15.
146, 25. 148, 25. 151, 25. 225, 30. 604, 5.
686, 40; comitis 16, 30. 17, 5.
vectigal 13, 25. 30. 153, 45.
veden *verb.* 444, 1.
velt. also ein kunig sich ze velde
legen sol 831, 10.
venalis, -e 144, 15.
venationes 258, 15. 458, 25. 472, 1.
516, 30. 563, 1. 630, 35. 837, 20.
vendere, venditio 165, 10. 288, 1.
322, 10. 453, 5. 650, 20. 681, 40. 701,
30. 35; v. salsa.
venerantia 440, 25.
verbum credentiae 511, 10. 535, 40.
622, 1.
verburgen 631, 25.
verkaufen, verchafften, verchouffen
74, 1. 441, 20. 442, 5; mit der ellen
und mit der wage 476, 10.
versetzen 35, 25. 36, 15. 182, 1 *et sae-*
pius; cf. obligare.
vertaidingen, verteidigen, vortege-
dingen, vordegedingen 7, 10. 35. 18, 1.
44, 20. 828, 30. 829, 30.
vervesten 331, 20.
verwisen 176, 25. 388, 25.
vesen *Weizen* 73, 20.
vesten *castra* 11, 15. 20, 35. 40. 21, 25
et passim; offen v. 236, 35/40. 374, 30.
381, 30. 402, 15. 659, 40; cf. aus-
schiezen.

vexillarius, vexillifer 540, 1; sanctae
Rom. ecclesiae 78, 15. 196, 10. 201, 35.
220, 10. 342, 5. 625, 5; vexillifer
iustitiae (Flor.) 607, 30.
vexillum imperiale 488, 40; ecclesiae
699, 30; magnum communantiae
et populi Paduani 448, 25. 30; vi-
ginti vexillorum sollemnitas *in*
investitura 373, 5.
viagium 558, 25.
vicaria, vicarey, vicareye 161, 1. 15.
405, 5. 25. 459, 10. 30. 460, 5. 504, 30.
505. 569, 10. 576, 30; regalis (in
ecclesia Aquensi) 404, 35. 405.
vicariatus 271, 5. 340, 20. 341, 25. 368.
418, 15. 25. 419, 25. 439, 40. 463, 1. 5.
518, 25. 519, 25. 40. 568, 40. 582, 1.
670, 15. 693, 20. 714, 15. 766, 5;
generalis in temporalibus partium
Italiae Rom. imperio subiecta-
rum 367, 30/35.
vicarius; vicary 147, 25. 340, 40. 518, 40;
regis, imperatoris, imperii 161, 20.
341. 519. 520, 5. 535, 25. 732, 20.
752, 20; citra montes generalis
5. 40. 11, 40. 13, 5. 15, 25. 16, 20.
183, 10; per Italiam generalis *vel*
simile 160, 40. 178, 35. 40. 179, 10. 40.
291, 40. 458, 30. 459, 1. 25. 460, 5.
586—591. 639—641. 711, 30. 714,
1. 30; v. (generalis) regis, imperii
in singulis civitatibus et territoriis
Italiae 161. 270, 25. 303, 30. 304, 45.
338, 15. 25. 419—422. 429, 25. 35.
430, 1. 436—440. 446, 1. 505, 1. 517.
539, 35. 569, 5. 10. 575, 30. 35. 581, 30.
588, 30. 728, 40. 729, 1. 10. 749. 764
—766; electus, a rege confirmatus
161. 418, 15. 25; v. potestatis 639,
10. 15; capitanei 587, 20; vicarii
449, 20. — v. papae: partium Italiae
Romano subiectarum imperio v.
in temporalibus generalis 367, 25.
368, 30. 462, 40; in Tuscia, Lom-
bardia 654, 15; Urbis 620, 10. —
vicarius *in officio ecclesiastico*:
189, 35. 405, 1. 597, 15. 670. 671, 25.
689, 5. 763, 20. 25. 768, 5. 796, 5. 15.
816, 5. 818, 25. 819, 5. — v. Dei,
Christi *papa* 292, 30. 724, 10. 729, 30.
730, 1. 732, 1. 735, 10. 737, 25.
745, 25. 749, 1. 750, 1. 10. — v. asses-
sor, cancellarius, electio, notarius,
officium, prothonotarius.
vicecancellarius (regis) 60, 1. 152, 25;
regis Aragoniae 226, 30. 326, 5.
vicecomes 341, 5. 519, 5. 520, 10. 786, 10.
838, 10.
vicedominus 54, 35. 55, 20. 40. 190, 35.
234, 10. 308, 5. 363, 10. 611, 10.
810, 40. 838, 20; cf. vitztum.
viceplebanus 673, 5.
vicepraesul 676, 5.
vicerektor 620, 15.
victualia 182, 25. 223, 35. 471, 10.
521, 15.
villa 54, 15. 25. 60, 25. 105, 25 *et sae-*
pius; v. iudicium, iurisdictio.
villani 60, 25. 146, 40. 155, 15.
villicus 126, 10.
villula 516, 35.

- vinea 243, 20. 375, 35.
 vinum 59, 15. 30. 134, 40. 135, 20. 30.
 150, 5. 152, 15. 153, 40. 165, 10.
 166, 15. 188. 295, 5. 307, 35. 322, 20.
 363, 40. 440, 35. 441, 1. 451, 20. 556, 5.
 virga *sceptrum* 662, 10; *mensura*
 537, 20.
 vischentzze 73, 40.
 vita monastica et religiosa 740, 15;
 regularis 550, 10. — v. (beati Fran-
 cisci) per ecclesiam approbata
 733, 30.
 vitztum, vitztüm, vitzdäm 21, 10. 20.
 231, 277, 35. 330, 40. 331, 15. 332, 35.
 333, 5. 395, 20. 441, 35. 513, 20.
 774, 25. 30. 775, 1. 10. 807, 15. 824, 30.
 825, 15. — vitztumampt 230, 40. 45.
 231, 5. 330, 45. 333—335.
 vogt, voget, voyt 1, 20. 25. 2, 20. 75, 1. 10.
 167, 35. 328, 5. 10. 329, 30. 798, 30.
 844, 1; der gotshaeuser 425, 15.
 504, 25; des knaben 489, 20.
 vogtai, vogtay, vogeteie, vogtie,
 faugtey 3, 35. 50, 15. 73, 40. 74, 10. 20.
 232, 5. 433, 35. 542, 20. 35. 543, 30.
 565, 15. 774, 5.
 volge 445, 5. — volgere 443, 35.
 vormundere 17, 25.
 vorsprech v. fürsprech.
 vorstat 211, 1.
 vota (in electione regis) 14, 25. 40. 15, 10.
 23, 20. 25. 29, 45. 77, 35. 90, 20. 92, 30.
 93, 10. 95—98. 102, 10. 15. 103, 15.
 119, 35. 163, 30. 617, 1. 730, 15.
 750, 20.
 vox v. electio, praeco.
 vr- v. etiam fr-.
 vrevcl 176, 40. — veraevelich = vrev-
 velich 281, 25.
 vreygraschaf 310, 20.
 vriheimgerede, -gerichte, vrihein-
 gere, vriheinrede 60, 25. 146, 40.
 155, 15. 503, 10.
 vulgaris, vulgaris lingua 803, 5;
 vulgare Teutonicum 768, 10. 811,
 20; vulgariter 53, 5. 60, 25. 113, 10.
 138, 20. 146, 40. 147, 35. 155, 15.
 247, 15. 255, 35. 322, 25. 336, 30.
 354, 15. 563, 1. 672, 10. — vulgari-
 zare, vulgaricare 665, 25. 673, 15.
 wal (dez Roemischen richez) 11, 1.
 22, 30. 35.
 wapen 414, 1.
 wapenscrey 444, 1.
 warandare 580, 5.
 warandia 399, 40.
 wart und were 395, 5.
 wegegelt 354, 15.
 weizen, wessen, vesen *Weizen* 73, 20.
 355, 25. 514, 15.
 weltlich, werltlich v. furst, geriht,
 reht, rihter.
 werschafft 479, 25. 480, 5. 15.
 widem 563, 30.
 win, wein 333, 40. 338, 1. 20. 355, 20. 30.
 433, 35. 514, 15. — wingarten 491,
 30. — wingelt 774, 5.
 wücher 291, 20.
 wunden, fliezzende 477, 5.
 ypo- v. hypo-
 zehend, tzehend 73, 20. 565, 15. 774, 5.
 zelare 303, 25. — zelator 90, 25. 92, 25.
 101, 5. 120, 35. 239, 35. 448, 40.
 465, 15. 40. 578, 15. 642, 40. 655, 30.
 — zelus 742, 25. 752, 35.
 zimern 441, 40.
 zins, cins 265, 10. 388, 35. 774, 5.
 zol v. theloneum. — zollen 355, 30.
 398, 1. 5.
 zügelt 563, 25.
 zukirche *ecclesia filialis* 224, 10.
 zunft 274, 10.
 zunftmeister 290, 30.
 zürgetzunge 277, 1.
 zvikore, zvicure *electio discors* 39,
 10. 15.
 zweiteil 389, 20.

ADDENDA ET EMENDANDA.

Praeter leves quosdam typographi errores, quos hic adnotare supersedimus, haec addere vel emendare liceat:

Pag. IX nr. 56 lege Sept. 9. — *p. XIV* nr. 250 videtur esse Apr. 1. — *p. XV* nr. 267 lege Mai. 5; nr. 281 lege Mai. 23; nr. 291 lege ad ignotum. — *p. XVI* nr. 334 lege Dec. 21. — *p. XXVIII* nr. 746 lege Mai. 28. — *p. 1* lin. 6 adde 1313. — *p. 5* l. 4 lege condicionum. — *p. 10* l. 31 adde Regesten der Pfalzgrafen nr. 1723. — *p. 12* l. 5 pone virgam post archiepiscopo. — *p. 15* l. 1 lege Trevirensis; l. 24 adde ex or. — *p. 16* l. 18 post 2. adde ?; l. 20 post 1019 adde ex or. — *p. 17* l. 17 lege completor(ii). — *p. 27* l. 47 legendum esse videtur Durinkem. — *p. 29* l. 12 lege triginta; l. 21, p. 30 l. 7 et 45 in margine loco 1314 lege 1315; p. 30 l. 43 lege Strazberg. — *p. 31* l. 24 lege per iuramentum. — *p. 34* l. 1 add. Mai. 9. — *p. 37* l. 27 adde 1314. — *p. 38* l. 15 adde Mai. 15. — *p. 39* l. 6 post nr. 28 adde ex or. — *p. 45* l. 25 adde Sine dato. — *p. 49* l. 1 loco Coloniensis lege Moguntini. — *p. 50* l. 27 lege Sept. 9. — *p. 51* l. 35 lege inperatoribus. — *p. 59* l. 25. 26 pone virgam post obligata, dele virgam post successoribus. — *p. 68* l. 15 lege nr. 90. — *p. 69* l. 20 lege 18.—23. — *p. 83* l. 27 legendum potius expedit(e); cf. p. 393 l. 27. — *p. 88* l. 14 dele virgam post Amedeo. — *p. 106* l. 32 lege nr. 152. — *p. 109* l. 3 loco edelsten legendum esse videtur eldesten. — *p. 121* l. 7 pone 1314. — *p. 133* l. 36 loco eximere legendum esse videtur existere. — *p. 158* l. 42 lege nr. 110. — *p. 164* l. 10(?) delendum est. — *p. 167* l. 17 lege 287 (=288). — *p. 183* l. 24 loco Dusseldorpiensi lege Confluentino. — *p. 184* l. 36 dele quintodecimo et virgam. — *p. 198* l. 11 lege regis. — *p. 223* l. 19 dele virgam post Francia. — *p. 228* l. 23 lege Mai. 5. — *p. 241* l. 16 lege Mai. 23. — *p. 247* l. 35 adde in principio Reg. — *p. 254* l. 26 loco regem Aragoniae lege ignotum. — *p. 270* l. 2 lege Antelminellis. — *p. 271* l. 14 lege Ottingen; l. 15 post Originale adde (or.). — *p. 272* l. 19 post Bawarici adde fol. 30'; l. 36 post Copiario adde fol. 31. — *p. 280* l. 5 post 64 adde ex or. — *p. 283* l. 2 lege Dec. 21; l. 20 loco XVI lege XII. — *p. 284* l. 17 loco 42 lege 46; l. 22 legendum esse videtur cap. nostrum. — *p. 287* l. 17 dele (or.). — *p. 289* post lineam 34 adde: Böhmer, Reg. Ludw. p. 184 Iohann nr. 33. — *p. 291* l. 3 dele (or.) — *p. 293* l. 8 lege nr. 190. — *p. 295* l. 37 lege Reynbullen. — *p. 297* l. 29. 30 lege Mart. 10. — *p. 318* l. 13 loco quod lege quo. — *p. 324* l. 30 lege saec. XVI. (cf. p. 392 l. 30); l. 33 lege Febr. 25. — *p. 340* l. 5 adde: Cf. Riezler 'Vatikan. Akten' nr. 42; l. 8 lege futuram; l. 19 lege predicti; l. 32 ad videtur adde notam c. 1 in VI. de iureiur. (II, 11). — *p. 341* l. 1 loco executione lege exercitio; l. 31 loco iuribus lege viribus; l. 35 ad debeat adde notam c. 1 in VI. de consuet. (I, 4). — *p. 342* l. 2 lege Apr. 18. — *p. 348* l. 3 adde — 22. — *p. 352* l. 1 lege Iun. 22. — *p. 357* l. 38 lege Turnosin. — *p. 358* l. 2 lege Turnose. — *p. 363* l. 3 lege Bacheracensi. — *p. 364* l. 14 dele virgam post vobis. — *p. 368* l. 25 lege vobis. — *p. 376* l. 5 lege filias. — *p. 379* l. 19 lege Kal. — *p. 385* l. 1 lege Aschariae. — *p. 413* l. 18 lege Kalend. — *p. 415* l. 1 lege Tervisini. — *p. 418* l. 1 lege Tervisinam; l. 16 lege Ter(visinis). — *p. 420* l. 31 lege vicarii. — *p. 424* l. 24 pro Berge lege Schelklingen. — *p. 427* l. 38 post (Peutinger.) pone saec. XV.; lege fol. — *p. 436* l. 21 lege comitis, l. 28 comitem. — *p. 443* l. 10 lege tabulario civitatis. — *p. 449* l. 18 post 5715. adde Cf. 'Wiener Sitzungsberichte. Philos. histor. Classe' XXII (1856) p. 61 not. 1. — *p. 450* nr. 562. Autographon tertium exstare in tabulario secreto reipublicae Bawaricae notat Flidner 'Die Rheinzölle der Kurpfalz am Mittelrhein' usw. (Westdeutsche Zeitschrift, Ergänzungsheft XV) p. 20 not. 1. — *p. 451* l. 41 adde Regesten der Pfalzgrafen nr. 1967. — *p. 486* l. 9 loco und daz lege umb daz. — *p. 488* l. 8 lege Febr. 13. — *p. 490* l. 18 loco 5 lege 11; l. 19 loco 5 lege 12. — *p. 491* l. 2 lege edeln luten. — *p. 492* l. 20 lege predictae. — *p. 501* l. 34 loco quinta lege quarta. — *p. 523* l. 10 adde Mollat 'Lettres communes' nr. 16200. — *p. 526* l. 35 dele 1322. — *p. 529* l. 32 loco Ineditum lege Ed. Höfer 'Auswahl' p. 158 nr. 80. — Litterae reversales servantur in tabulario regio Confluentino; cf. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1981, itemque nr. 1982. — *p. 531* l. 36 loco Ineditum lege Höfer l. c. p. 161, nr. 81. Regesten der Pfalzgrafen nr. 1983. — *p. 532* ad notam 2) adde: Cf. etiam IV, 2 nr. 1022, c. 1. — *p. 548* l. 20 dele virgam post ad. — *p. 554* l. 40 pone virgam post Reynaldo. — *p. 565* l. 6 post 87 adde ex c. — *p. 566* l. 37 lege rex. — *p. 569* l. 28 lege incesto; l. 41 loco R. Taschi

potius legendum est mei Iasi. — p. 570 l. 3 *lege que.* — p. 571 l. 9 *post districtu excidisse videtur contingentibus vel verbum simile.* — p. 574 l. 15 *loco ibidem lege in tabulario regio Marburgensi.* — p. 583 l. 35 *lege Mai. 28.* — p. 591 l. 21 *lege Eiusdem confirmatio.* — p. 597 l. 27 *lege barbaras.* — p. 599 l. 13 *adde Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II, 131 nr. 188 ex 3.* — p. 609 l. 18 *pone virgam post Wilnow, dele virgam post jung; l. 41 lege continetur¹; Romanorum sine signo notae.* — p. 615 l. 29 *lege Mai. 4. 5.* — p. 616 l. 19 *post itemque pone Primus processus; l. 29 lege nr. 795.* — p. 619 l. 14 *loco ibidem pone in Regestorum tabularii Vaticani, l. 24 loco in Regestorum tabularii Vaticani pone ibidem; l. 28 lege Ravennat(i).* — p. 621 l. 33 *loco ibidem pone in Regestorum tabularii Vaticani.* — p. 630 l. 36 *pro salicibus lege saltibus.* — p. 640 l. 14 *lege vicarius.* — p. 641 l. 23 *lege legi.* — p. 642 l. 10 et 643 l. 17 *post Chūn-rado excidisse videtur plebano, cf. p. 647 l. 32.* — p. 660 l. 6 *lege dioecesi; l. 26 post 73. pone 'Urkundenbuch der Stadt Basel' IV, 49 nr. 51 ex 1 et 2; l. 38 loco circa lege citra.* — p. 667 l. 39 *lege terminorum.* — p. 668 l. 15 *lege germanum.* — p. 672 l. 2 *loco Bonis lege Bon(onia).* — p. 676 l. 39 *pone virgam post privilegiorum.* — p. 677 l. 15 *codice denuo inspecto legendum est can(onici) Mogunt(ini).* — p. 678 l. 9 *lege Febr. 22.* — p. 686 l. 35 *dele signum notae b, l. 43 dele notam b.* — p. 694 l. 15 *lege revocare. Aperte sibi; l. 27 lege obtinerent.* — p. 712 not. 1. *Sententiam, quam ex instrumento proponimus, e Registro inquisitorum coaero (= Cod. Vat. lat. 3937) interim dedit H. Otto 'Zur italienischen Politik Iohannis XXII.' in 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' XIV, 225 nr. 7; cf. ib. Acta nr. 1—6 et 8. Data est die 20. m. Iunii.* — p. 720 l. 30 *tolle punctum post XXV.* — p. 722 *pone virgam post abbates.* — p. 723 l. 21 *lege Pl. sin.; l. 26 et p. 744 l. 51 loco 19 lege 29.* — p. 731 l. 24. 25 *pone virgam post sciebat, dele virgam post amministracionem.* — p. 734 l. 19 *ad verbum constitucio adde notam l.* — p. 735 l. 8 *dele virgam post repulit.* — p. 742 l. 46 *lege euangelia.* — p. 743 l. 34 *loco facta lege tacta.* — p. 770 *ad nr. 931 adde: Cf. Scriptum Godefridi eodem die datum 'Urkundenbuch der Stadt Wetzlar' I, 420 nr. 1038, quod etiam nos in Supplementis tomi VII. proponemus.* — p. 773 l. 43 *lege Dominicus.* — p. 776 l. 3 *adde: in dorso legitur 'copientur' (cf. 'Kaiserurkunden in Abbildungen. Text' p. 308).* — p. 780 l. 25 *in margine lege cap. 2.* — p. 788 l. 3 *lege 18.* — p. 789 l. 10 *dele virgas post vestras et instrumenta; l. 16 post 51 ex c. adde (cf. ib. nr. 52).* — p. 813 l. 25 *lege Pricinen(sis).* — p. 818 l. 27 *loco Hardewf, quod in autographo legitur, potius legendum esse Hardevūs monuit R. Salomon.* — p. 821 l. 29 *adde: Reg. ep. Constant. nr. 4011.* — p. 835 *ad nr. 1006. 1007 adde: De Encyelica a. 1324. Oct. 24 data hic adiungenda cf. infra tom. VI p. 33 not. 1.* — p. 843 l. 21 *loco Ineditum lege Ed. E. v. Braun, Geschichte der Burggrafen von Altenburg p. 95 nr. 29 ex or? — pag. 861 col. 1 adde: de Elz: Parzshuallus.* — p. 865 col. 2 *Harduynus de Winighy idem est ac p. 867 col. 2 Hertwicus de Winnigen.*

p. 311 *ad prooemium nr. 372 adde: Sigilli imaginem v. Posse 'Die Siegel der Deutschen Kaiser und Könige' II, tab. 58 nr. 5; p. 375 ad nr. 454 item adde: II, tab. 58 nr. 6; p. 529 ad nr. 666 item adde: II, tab. 59 nr. 1.*

UNIV. OF MICHIGAN

MAR 24 1914

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

LEGVM SECTIO IV.

CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.
TOMVS VI.
PARS I.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MCMXIV — MCMXXVII.

CONSTITUTIONES
ET
ACTA PVBLICA
IMPERATORVM ET REGVM.

TOMVS VI.

PARS I.

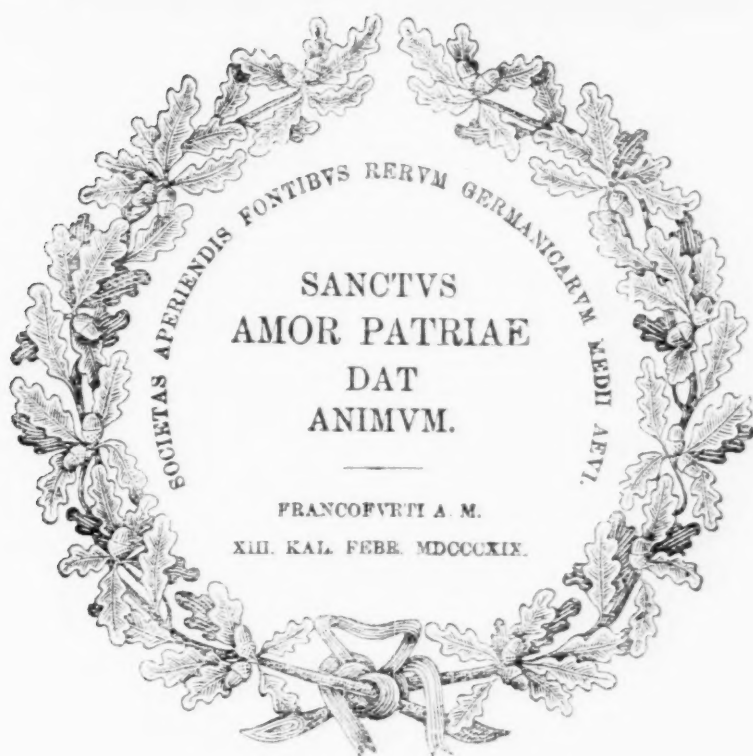
INDE AB A. MCCCXXV. VSQVE AD A. MCCCXXX.

EDIDIT

IACOBVS SCHWALM.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MCMXIV—MCMXXVII.

Ex officina aulae Vimariensis typographica

Constitutionum tomī sexti partis prioris fasciculos I et II, acta Ludovici IV. et Friderici III. regum inde ab a. 1325 usque ad a. 1330 complectentes, v. d. Iacobus Schwalm a. 1914, cum iam ingens bellum immineret, in lucem edidit. Qui officio pro Monumentis Germaniae Historicis humanissime suscepto et per 23 annos egregie peracto die 1. m. Aprilis a. 1915 se abdicavit. Quo factum est, ut volumen ad hunc diem imperfectum remaneret, praesertim cum belli temporibus calamitatibusque quae sequebantur urgentibus nemo iam esset, qui opus coeptum perficeret. Nunc tandem ad finem diu optatum perducī potuit. Nominum indicem v. d. Georgius Winter magna cum cura et diligentia composuit; indicem rerum et verborum conficiendum Guilelmus Finsterwalder sodalis noster suscepit.

Constitutionum tomī sexti partem secundam atque etiam tomum septimum, qui Ludovici imperatoris acta inde ab a. 1331 usque ad a. 1347 continebunt, quam maxima industria elaborandos curabimus.

Dabam Berolini die 15. m. Augusti 1927.

P. Kehr.

Cont.
Harr.
10-4-27
sub.

HOC TOMO CONTINENTUR:

	pag.
Praefatio	V
Acta regni Ludewici IV. et Friderici III. (Continuatio.)	1—565
1. Litterae regis Danorum cardinalibus missae. (1325.) Ian. 2.	1
2. Protestatio episcopi Ratisponensis. 1325. Ian. 3.	2
3. Promissio nobilium de Hohenloch pro civibus Rotenburgensibus. 1325. Ian. 3.	3
4—14. Ludewici scripta varia. 1325. Ian. 9.—29.	3—8
4. Obligatio iudicii. Ian. 9.	3
5. Promissio pecuniae solvendae. Ian. 10.	4
6. Scriptum pro Kraftone de Hohenloch prius. Ian. 10.	4
7. Mandatum civibus Rotenburgensibus missum. Ian. 25.	5
8. Scriptum pro nobilibus de Hohenloch. Ian. 28.	5
9. Scriptum pro Kraftone de Hohenloch alterum. Ian. 28.	6
10. Reversales Kraftonis. Ian. 28.	7
11. Mandatum de stura solvenda. Ian. 28.	7
12. Infeudatio comitis de Kirchberg. Ian. 29.	7
13. Quitatio sturae. Ian. 29.	8
14. Promissio pro comite de Werdenberg. Ian. 29.	8
15—26. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1325. Ian. 23.—Mart. 10.	8—17
15. Litterae ad archiepiscopum Magdeburgensem priores. Ian. 23.	8
16. Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. Ian. 23.	10
17. Litterae ad ducem Lotharingiae. Ian. 24.	10
18. Litterae ad civitatem Coloniensem. Ian. 28.	11
19. Litterae ad archiepiscopum Coloniensem. Ian. 29.	12
20. Litterae ad archiepiscopum Magdeburgensem alterae. Febr. 5.	12
21. Litterae ad episcopum Basiliensem. Febr. 5.	13
22. Litterae ad archiepiscopum Trevirensen. (Febr. 5.)	13
23. Litterae ad episcopum Ratisponensem. Febr. 9.	14
24. Litterae ad archiepiscopum Salzburgensem. (Febr. 11.)	14
25. Litterae ad dominum Magnopolensem. Febr. 20.	15
26. Litterae ad comitem Valesii. Mart. 10.	16
27. 28. Ludewici scripta varia. 1325. Mart. 3.—5.	17—18
27. Obligatio bonorum. Mart. 3.	17
28. Privilegium pro episcopo Eistetensi. Mart. 5.	17
29. Scriptum arbitratorum super concordia inter reges firmanda. 1325. Mart. 13. .	18
30. Foedus principum contra Ludewicum regem. 1325. Mart. 18.	20

	pag.
31—33. Ludewici scripta ad sturas civitatum spectantia. 1325. Mart. 28.—Apr. 20.	22—23
31. Quitatio pro civitate Rotweil. Mart. 28.	22
32. Quitatio pro civitate Heilbrunnen. Apr. 4.	22
33. Scriptum in favorem comitis de Henneberg. Apr. 20.	22
34—46. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1325. Mart. 30.—Apr. 29.	23—30
34. Litterae ad diversos Germaniae nobiles. Mart. 30.	23
35. Litterae ad comitem de Tierstein aliosque. Mart. 30.	23
36. Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. Apr. 1.	24
37. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores. Apr. 1.	24
38. Litterae ad Hermannum de Landenberg. Apr. 1.	25
39. Litterae ad archiepiscopum Trevirenses. Apr. 5.	26
40. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae alterae. Apr. 7.	26
41. Litterae ad episcopum Spirenses priores. Apr. 16.	27
42. Litterae ad eundem alterae. Apr. 17.	27
43. Litterae ad civitatem Spirenses. Apr. 17.	28
44. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Apr. 22.	28
45. Litterae ad civitatem Moguntinam. Apr. 22.	29
46. Litterae ad episcopum Leodiensem. Apr. 29.	29
47. Archiepiscopi Moguntini inhibito appellationis Ludewici regis publicandae. 1325. Mart. 31.	30
48. Litterae Michaelis Stephani ad regem Aragoniae missae. (1325.) Apr. 4. . .	31
49—51. Innovatio pacis generalis Rheni medii. 1325. Apr. 24.—Mai. 5.	33—36
49. Scriptum pacis. Apr. 24.	33
50. Promissio episcopi Spirensis. Mai. 1.	35
51. Ratificatio Ludewici regis. Mai. 5.	36
52—61. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1325. Mai. 4.—14. . . .	36—42
52. Litterae pro Heinricho de Flandria. Mai. 4.	36
53. Litterae pro Hildegere de Danswilre. Mai. 4.	37
54. Litterae ad regem Franciae. Mai. 4.	37
55. Litterae ad Fridericum regem Romanorum. Mai. 4.	37
56. Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. Mai. 5.	38
57. Litterae ad comitem Valesii. Mai. 5.	39
58. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae. Mai. 5.	39
59. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Mai. 13.	40
60. Litterae ad episcopum Spirenses. Mai. 13.	40
61. Litterae ad archiepiscopos Moguntinum, Coloniensem, Trevirenses. Mai. 14.	41
62. Litterae Hugonis de Engolisma pontifici directae. (1325.) Mai. 14.	42
63. Ludewici promissio pro lantgravio Hassiae. 1325. Mai. 20.	43
64. Treuga civium nomine regis pignorum cum comite de Henneberg. 1325. Mai. 31.	44
65—68. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1325. Iun. 1.—20. . . .	45—47
65. Litterae ad archiepiscopum Coloniensem. Iun. 1.	45
66. Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. Iun. 3.	45
67. Litterae ad episcopum Constantiensem. Iun. 11.	46
68. Litterae ad regem Franciae. Iun. 20.	46
69. Fidelitas capituli Bambergensis Ludewico praestita. 1325. Iun. 2.	47
70. Ludewici promissio pro capitulo Frisingensi. 1325. Iun. 12.	48
71. Litterae regis Aragonum Friderico et Elizabeth reginae missae. 1325. Iun. 20.	48
72. Ludewici ratificatio emptionis factae. 1325. Iun. 21.	49
73. Litterae archiepiscopi Salzburgensis pontifici directae. (1325. m. Iun.—Iul.)	50

	pag.
74. Petitiones episcopi Herbipolensis pontifici porrectae. (1325. m. Iun. in.) . .	51
75—77. Procuratoria ad compromissum inter ducem Karinthiae et Canem Grandem spectantia. 1325. Iul. 12.—Aug. 23.	52—54
75. Procuratorium Canis Grandis. Iul. 12.	52
76. Procuratorium ducis Karinthiae. (ante Aug. 23.).	53
77. Litterae eiusdem ad civitatem Paduanam. Aug. 23.	53
78. Sententia iudicii pacis generalis in Thuringia. 1325. Iul. 15.	54
79—87. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1325. Iul. 21.—30. . .	55—60
79. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae. Iul. 21.	55
80. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum et episcopum Argentinensem. Iul. 25.	55
81. Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. Iul. 26.	56
82. Litterae ad Heinricum ducem Karinthiae. Iul. 26.	57
83. Litterae ad Ottonem ducem Austriae. Iul. 27.	58
84. Litterae ad Albertum ducem Austriae. Iul. 27.	58
85. Litterae ad episcopum Pataviensem priores. Iul. 27.	58
86. Litterae ad eundem alterae. Iul. 27.	59
87. Litterae ad regem Franciae. Iul. 30.	59
88. 89. Tractatus Liupoldi ducis Austriae cum civitatibus Alsaciae. 1325. Iul. 22.—27.	60—61
88. Iuramentum civitatis Wissenburgensis pro Liupoldo. Iul. 22.	60
89. Promissio pro civitate Hagenowensi nomine Liupoldi facta. Iul. 27. .	60
90. Promissio Ulrici comitis de Wirtemberg pro ducibus Austriae. 1325. Iul. 27.	61
91—95. Iohannis XXII. papae litterae diversis directae. 1325. Aug. 1.—Sept. 1.	62—66
91. Mandatum incolis Marchiae Brandenburgensis missum. Aug. 1.	62
92. Litterae iudicibus directae ad idem spectantes. Aug. 1.	63
93. Litterae ad duces Slaviae. Aug. 10.	64
94. Litterae ad archiepiscopum Coloniensem. Aug. 13.	65
95. Litterae ad archiepiscopum Salzbургensem. Sept. 1.	65
96. 97. Ludewici scripta pro civitate Norimbergensi. 1325. Aug. 14.—26. . .	66—67
96. Scriptum prius. Aug. 14.	66
97. Scriptum alterum. Aug. 26.	67
98. Eiusdem scriptum pro monasterio Ebersberg. 1325. Aug. 15.	67
99. Litterae capituli ordinis Minorum ad pontificem. 1325. Aug. 15.	68
100. Promissio Friderici marchionis de Baden super pace generali servanda. 1325. Aug. 27.	68
101—106. Continuatio tractatum inter reges habitum. 1325. (Sept. 1. vel ante). Sept. 1.—6.	69—75
101. Scriptum confessorum super compromisso regum. (Sept. 1. vel ante). .	69
102. 103. Promissio Friderici pro Ludewico. 1325. Sept. 1.	70—71
102. Forma originalis. Sept. 1.	70
103. Versio latina. Sept. 1.	71
104. Protestatio regum. (Sept. 1.)	71
105. Unio inter reges habita. Sept. 5.	72
106. Privilegium Friderici pro civitate Monacensi. Sept. 6.	74
107—110. Arbitratio regum inter ducem Karinthiae et Canem Grandem. 1325. Sept. 3. 4.	75—77
107. Declaratio regum pro duce Karinthiae. Sept. 3.	75
108. Eorundem ratificatio procuratorii Canis Grandis. Sept. 4.	75
109. Scriptum procuratorum super compromisso in reges facto. Sept. 4. .	76
110. Pronuntiatio regum super pace tenenda. Sept. 4.	77

	pag.
111—114. Ludewici scripta varia. 1325. Sept. 6.—8.	78—79
111. Credentiales Iohanni de Claromonte missae. Sept. 6.	78
112. Quitatio sturae. Sept. 6.	78
113. Computatio cum buregravio Norimbergensi facta. Sept. 8.	78
114. Promissio eidem super litteris consensus impetrandis data. Sept. 8. .	79
115. Litterae super receptione processuum pontificis in ecclesia Trevirensi. 1325.	
Sept. 14.	79
116. (Ferrarii de Apilia) litterae ad regem Aragonum. (1325.) Sept. 19.	81
117. Liupoldi ducis Austriae promissio Adolfo comiti Palatino facta. 1325. Sept. 20.	82
118. Castrucci de Antelminellis litterae ad ambasiatores Ludewici regis. 1325.	
Sept. 22.	83
119. (Ferrarii de Apilia) litterae ad Alfonsum infantem. (1325.) Sept. 26.	84
120. Ludewici litterae ad Ianuenses extrinsecos. 1325. (Oct.) 1.	85
121. (Ferrarii de Apilia) litterae ad regem Aragoniae. (1325.) Oct. 3.	85
122. 123. Ludewici scripta diversa. 1325. Oct. 9.—23.	86—87
122. Ratificatio infeudationis. Oct. 9.	86
123. Scriptum ad Hallenses super iudicio civitatis. Oct. 23.	87
124. Comitum Palatini collatio feudi nomine imperii facta. 1325. Oct. 14.	87
125. Ducis Calabriae litterae ad Fridericum et duces Austriae. 1325. Oct. 15.	88
126—128. Iohannis XXII. papae litterae ad Liupoldum ducem et archiepi-	
scopum Moguntinum. 1325. Nov. 3.—17.	88—90
126. Litterae ad Liupoldum priores. Nov. 3.	88
127. Litterae ad eundem alterae. Nov. 6.	89
128. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Nov. 17.	90
129. Buregravii Norimbergensis promissio pro civitate Weissenburgensi. 1325.	
Nov. 18.	90
130. Ludewici infeudatio Kraftonis de Hohenloch. 1325. Nov. 30.	91
131—137. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1325. Dec. 5.—1326.	
Ian. 21.	91—94
131. Litterae ad Lubicenses super stura imperii. 1325. Dec. 5.	91
132. Litterae ad rectorem patrimonii in Tuscia. 1325. Dec. 18.	92
133. Litterae ad custodem ecclesiae S. Petri Moguntinae. 1325. Dec. 18. . .	92
134. Litterae ad archiepiscopum Coloniensem priores. (1326. Ian. 15.) . . .	93
135. Litterae ad suffraganeos eiusdem archiepiscopi. (1326. Ian. 15.) . . .	94
136. Litterae ad eundem archiepiscopum alterae. 1326. Ian. 15.	94
137. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. 1326. Ian. 21.	94
138. 139. Petitiones archiepiscopi Salzburgensis pontifici porrectae.	
(1326. in. 1326.)	95
138. Petitiones priores. (1326. in.)	95
139. Petitiones iteratae. (1326.)	95
140. 141. Pactum alterum inter reges firmatum. 1326. Ian. 7.	96—97
140. Scriptum Ludewici. Ian. 7.	96
141. Reversales Friderici. Ian. 7.	97
142. Friderici promissiones pro Bertholdo comite de Henneberg. 1326. Ian. 8. . .	98
143. Ludewici quitatio pro rege Daciae. 1326. Ian. 13.	98
144. 145. Litterae (Ferrarii de Apilia). (1326.) Ian. 17.—Febr. 3.	99—101
144. Litterae ad regem Aragonum. Ian. 17.	99
145. Litterae ad Alfonsum infantem. Febr. 3.	100
146. Provisiones civitatis Tervisinae. (1326.) Febr. 3. 4.	101
147—150. Friderici scripta varia. 1326. Febr. 8.—10.	102—105

	pag.
147. Litterae super civitate Gruningen. Febr. 8.	102
148. Litterae super bonis imperii in Burgundia. Febr. 10.	102
149. Litterae super obligatione civitatum imperii. Febr. 10.	103
150. Arbitrium inter Ludewicum et comites Palatinos. Febr. 10.	104
151. Ludewici unio cum comitibus Palatinis. 1326. Febr. 23.	105
152. Pax generalis terrae Westfalicae. 1326. Febr. 23.	106
153—159. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1326. Mart. 7.—12.	108—111
153. Litterae ad archiepiscopum Coloniensem. Mart. 7.	108
154. Litterae ad archiepiscopum Trevirensen priores. Mart. 9.	109
155. Litterae ad comites de Nassow aliosque. Mart. 10.	109
156. Litterae ad comitem Iuliacensem. Mart. 10.	110
157. Litterae ad abbatem de Montione. Mart. 10.	110
158. Litterae ad archiepiscopum Trevirensen alterae. Mart. 12.	111
159. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae. Mart. 12.	111
160. Castrucci receptio dominatus partis imperialis Florentinae. 1326. Mart. 9.	112
161. Unio prior inter Ludewicum et Fridericum regem Trinacriae. 1326. Mart. 17.	112
162. 163. Litterae regi Aragonum directae. (1326.) Mart.—Apr. 21.	115—116
162. Litterae G. Oulomarii. Mart. 26.	115
163. Litterae nuntiorum. Apr. 21.	115
164. 165. Ludewici scripta pro lantgravio Thuringiae. 1326. Apr. 21.	116—117
164. Litterae pro lantgravio. Apr. 21.	116
165. Mandatum civitati Zwickaviensi missum. Apr. 21.	117
166. Eiusdem quitatio sturae. 1326. Apr. 25.	117
167. 168. Eiusdem collatio feudi castrensis. 1326. Apr. 25.—Iul. 13.	118—119
167. Scriptum regis. Apr. 25.	118
168. Reversales Kraftonis. Iul. 13.	118
169. Litterae regis Aragonum Friderico et Elizabeth reginae missae. 1326. Apr. 30.	119
170. Friderici litterae pro archiepiscopo Coloniensi. 1326. Mai. 7.	120
171. Litterae procuratoris ad regem Aragonum. 1326. Mai. 10.	120
172. Ludewici scriptum pro burcgravio Norimbergensi. 1326. Mai. 12.	121
173. Eiusdem deputatio sturae. 1326. Mai. 25.	122
174. 175. Iohannis XXII. papae litterae pro archiepiscopo Trevirensi. 1326. Mai. 12.—30.	122—123
174. Mandatum ad priorem Praedicatorum Trevirensen. Mai. 12.	122
175. Litterae ad archiepiscopum. Mai. 30.	123
176—182a. Ludewici scripta varia. 1326. Iun. 2.—5.	123—126
176. Mandatum pro ordine Teutonico teloneariis in Cuba missum. Iun. 2.	123
177. Mandatum simile teloneariis in Bacheraco missum. Iun. 2.	124
178. Litterae super castris reginae in dotem assignatis. Iun. 4.	124
179. Litterae super eisdem castris non obligandis. Iun. 4.	124
180. Collatio feudi castrensis prior. Iun. 5.	125
181. Collatio feudi castrensis altera. Iun. 5.	125
182. Collatio comitatus Tremoniensis. Iun. 5.	125
182a. Mandatum ad civitatem Tremoniensem super eadem collatione. Iun. 5.	126
183. Litterae Elizabeth reginae ad regem Aragonum. 1326. Iun. 4.	126
184—188. Litterae Iohannis XXII. papae ad diversos. 1326. Iun. 10.—Iul. 30.	127—129
184. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Iun. 10.	127
185. Litterae ad archiepiscopum Trevirensen. Iun. 24.	127
186. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores. Iul. 2.	128

	pag.
187. Litterae ad eundem alterae. Iul. 8.	128
188. Litterae ad eundem et archiepiscopum Trevirenses. Iul. 30.	129
189. Friderici litterae ad commune Portusnaonis. 1326. Iun. 25.	129
190. Eiusdem facultas matrimonii contrahendi Ludewico data. 1326. Iul. 4.	130
191—193. Ludewici scripta varia. 1326. Iul. 11.—24.	130—132
191. Facultas dotis constituendae. Iul. 11.	130
192. Ratificatio confoederationis civitatum Rheni. Iul. 14.	131
193. Assignatio ad ungeltum civitatis Wetzlariensis. Iul. 24.	131
194. Friderici litterae ad regem Aragonum. 1326. Iul. 29.	132
195—198. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1326. Aug. 1.—11.	132—135
195. Litterae ad archiepiscopos Trevirenses et Colonienses. Aug. 1.	132
196. Litterae ad Albertum ducem Austriae. Aug. 3.	133
197. Litterae ad nonnullos principes electores. Aug. 4.	133
198. Litterae ad civitates Moguntinam, Coloniensem, Trevirenses. Aug. 11.	134
199. Friderici donatio iuris patronatus. 1326. Aug. 17.	135
200—205. Ludewici scripta diversa. 1326. Aug. 17.—Sept. 30.	135—137
200. Scriptum prius super comitatu Graisbach. Aug. 17.	135
201. Mandatum comitibus de Nassow missum. Aug. 24.	136
202. Assignatio sturae prior. Sept. 12.	136
203. Assignatio sturae altera. Sept. 12.	136
204. Scriptum super comitatu Graisbach alterum. Sept. 13.	137
205. Quitatio sturae. Sept. 30.	137
206—208. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1326. Aug. 24.—29.	138—140
206. Litterae ad regem Franciae priores. Aug. 24.	138
207. Litterae ad eundem alterae. Aug. 24.	139
208. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae. Aug. 29.	140
209—213. Litterae a rege Aragonum emissae et responsiones receptae. 1326. Sept. 3.—29.	140—144
209. Litterae regis ad pontificem. Sept. 3.	140
210. Litterae eiusdem ad Napoleonem cardinalem. Sept. 3.	141
211. Litterae eiusdem ad procuratorem in curia. Sept. 3.	141
212. Responsio Napoleonis cardinalis. Sept. 16.	143
213. Responsio procuratoris. Sept. 29.	143
214—218. Litterae Iohannis XXII. papae ad diversos. 1326. Sept. 3.—25.	144—146
214. Litterae iteratae ad regem Franciae. Sept. 3.	144
215. Litterae ad episcopum Argentinensem. Sept. 4.	145
216. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. (Sept. 4.)	145
217. Litterae ad Bertholdum de Buchegg. (Sept. 4.)	146
218. Litterae ad Albertum ducem Austriae. Sept. 25.	146
219. Litterae episcopi Bambergensis ad pontificem super publicatione processuum missae. 1326. Sept. 9.	146
220. Friderici donatio Heinrico de Hallis facta. 1326. Sept. 22.	148
221. Iohannis XXII. papae litterae ad Iohannem regem Bohemiae. 1326. Oct. 2.	148
222—234. Ludewici scripta varia. 1326. Oct. 27.—Dec. 24.	149—153
222. Assignatio sturae prior. Oct. 27.	149
223. Recognitio debiti pro Friderico burgravio Norimbergensi. Oct. 27.	149
224. Quitatio sturae prior. Oct. 28.	150
225. Assignatio pecuniae. Oct. 28.	150
226. Assignatio sturae altera. Oct. 29.	150
227. Collatio feudi castrensis. Nov. 8.	150

	pag.
228. Quitatio sturæ altera. Nov. 15.	151
229. Assignatio sturæ tertia. Nov. 24.	151
230. Assignatio sturæ quarta. Dec. 1.	151
231. Absolutio a debitis. Dec. 1.	151
232. Recognitio debiti pro Bertholdo comiti de Henneberg. Dec. 4. . .	151
233. Confirmatio donationis a Friderico rege factæ. Dec. 12.	153
234. Obligatio civitatis Gelnhusensis. Dec. 24.	153
235. Creatio notarii. (1326.) Oct. 28.	153
236. 237. Litteræ regis Aragonum ad Fridericum et Elizabeth reginam. 1326. Dec. 11.	154—155
236. Litteræ ad Fridericum. Dec. 11.	154
237. Litteræ ad Elizabeth reginam. Dec. 11.	155
238. 239. Litteræ ad Infantem Aragonensem et G. Oulomarum. (1326. ex.) .	155—156
238. Litteræ ad Infantem. (1326. ex.)	155
239. Litteræ ad G. Oulomarum. (1326. ex.)	156
240. Ordo feudi Italici. (Sine dato.)	156
241. Ludewici litteræ duci Brabantiae missæ. (1326. Dec. ex.—1327. Ian. in.)	158
242. Eiusdem litteræ ad Castruccium de Antelminellis. 1327. Ian. 4.	158
243—246. Litteræ Iohannis XXII. papæ diversis missæ. 1327. Ian. 17.—Mart. 18.	159—161
243. Litteræ ad archiepiscopum Trevirenssem. Ian. 17. (Febr. 14?) . . .	159
244. Litteræ ad ducem Calabriae. Febr. 15.	160
245. Litteræ ad archiepiscopum Moguntinum. Febr. 25.	160
246. Litteræ ad Albertum ducem Austriae. Mart. 18.	161
247—267. Ludewici tractatus Tridenti habiti et scripta emissæ. 1327. Febr. 20.— Mart. 15.	161—175
247—253. Scripta super conventionem cum duce Karinthiae. 1327. Febr. 20.	161—165
247. Conventio cum duce Karinthiae prior. Febr. 20.	161
248. Conventio cum eodem altera. Febr. 20.	163
249. Fideiussio cancellarii. Febr. 20.	164
250. Fideiussio magistri camerae. Febr. 20.	164
251. Fideiussio comitum de Ottingen. Febr. 20.	164
252. Promissio Gotschalci iudicis de Enna super stratarum securitate. Febr. 20.	165
253. Promissio Heinrici de Aufenstein super eodem. Febr. 20. . .	165
254. Litteræ ad Iohannem comitem de Claromonte. Febr. 23.	165
255. Litteræ ad Fridericum regem Trinacriae. Febr. 24.	166
256. Litteræ ad Petrum filium Friderici. Febr. 24.	166
257—263. Scripta pro Bertholdo comite de Henneberg. 1327. Febr. 25.— Mart. 15.	167—171
257. Potestas tractandi cum episcopo Herbipolensi. Febr. 25. . . .	167
258. Procuratorium super sponsalibus Ludewici marchionis Branden- burgensis firmandis. Febr. 25.	167
259. Procuratorium super pecunia a rege Danorum recipienda. Febr. 25	168
260. Privilegium super infeudatione terræ Rugensis. Mart. 13. . . .	169
261. Mandatum ad telonearios in Cuba. Mart. 13.	169
262. Mandatum super tutela marchionis Brandenburgensis. Mart. 15.	170
263. Privilegium legitimandi et notarios publicos creandi. Mart. 15.	170
264. Transsumtum Reversalium Friderici. Mart. 9.	171
265. Treuga inter ducem Karinthiae et Canem Grandem aliosque icta. Mart. 13.	172

	pag.
266. Litterae de comitiva praestanda ad comitem Hollandiae priores. Mart. 13.	173
267. Provisio senatus Venetiani. (1327. Ian.—Mart.).	175
268—270. Litterae diversorum ad regem Aragonum et Infantem missae. (1327.)	
Febr. 23.—Apr. 1.	175—176
268. Litterae Bernardi Lulli ad regem. Febr. 23.	175
269. Litterae Corsi Pinelli ad Infantem. Mart. 25.	175
270. Litterae Galeotti de Auria ad regem. Apr. 1.	176
271. Ducis Calabriae encyclica ad civitates et nobiles Italiae missa. 1327. Mart. 11.	176
272. Iohannis XXII. papae litterae ad ducem Calabriae. 1327. Mart. 21. . . .	177
273—277. Iohannis XXII. papae processus varii. 1327. Apr. 3.—9.	178—196
273. Processus contra Ludewicum super privatione ducatus Bawariae. Apr. 3.	178
274. Citatio Ludewici super crimine haeresis. Apr. 3.	185
275. Admonitio Ludewici, ut Italiam relinquat. Apr. 9.	187
276. Citatio Ludewici marchionis Brandenburgensis et excommunicatio tutorum. Apr. 9.	190
277. Processus contra praelatos Ludewico adhaerentes. Apr. 9.	192
278—280. Litterae regi Aragonum directae. (1327.) Apr. 3.—30.	197—198
278. Litterae Bernardi procuratoris priores. Apr. 3.	197
279. Litterae Nicolai de Auria. Apr. 6.	197
280. Litterae Bernardi procuratoris alterae. Apr. 30.	198
281—287. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1327. Apr. 5.—29. .	198—203
281. Litterae ad civitatem Coloniensem. Apr. 5.	198
282. 283. Litterae super processibus publicandis. Apr. 5. 13.	199—200
282. Exemplaria Traiectensia. Apr. 5.	200
283. Exemplar Trevirense. Apr. 13.	200
284. Litterae ad civitatem Florentinam priores. Apr. 27.	200
285. Litterae ad episcopum Constantiensem priores. Apr. 28.	201
286. Litterae ad eundem alterae. Apr. 28.	202
287. Litterae ad civitatem Florentinam alterae. Apr. 29.	202
288. Innovatio pacis generalis Rheni medii. 1327. Apr. 8.	203
289—291. Ludewici encyclicae super comitiva praestanda. 1327. Apr. 10. . .	205—207
289. 290. Mandata ad comitem Hollandie iteratum et ad episcopum Traiectensem prius. Apr. 10.	205
289. Mandatum ad comitem Hollandiae iteratum.	205
290. Mandatum ad episcopum Traiectensem prius.	205
291. Mandatum ad episcopum Traiectensem alterum (post Apr. 10. et ante Mai. 31.)	207
292. Iudicium pacis generalis confirmatio donationis. 1327. Apr. 20.	207
293—297. Ludewici scripta varia. 1327. Mai. 1.—21.	208—210
293. Privilegium pro civitatibus Silvanis. Mai. 1.	208
294. Scriptum pro eisdem alterum. Mai. 1.	209
295. Scriptum pro civitate Nordlingensi prius. Mai. 3.	209
296. Scriptum pro eadem alterum. Mai. 11.	210
297. Quitatio de fodro a communi Trivili recepto. Mai. 21.	210
298—302. Litterae diversorum regi Aragonum et procuratori missae. (1327.)	
Mai. 3.—Iun. 3.	211—212
298. Littera episcopi Maioricensis ad regem. Mai. 3.	211
299. Litterae Nicolai de Auria ad regem. Mai. 3.	211
300. Litterae quorundam de Auria ad eundem. Mai. 11.	211
301. Litterae Bernardi Lulli ad Bernardum de Aversone. Mai. 29. . . .	212

	pag.
302. Litterae eiusdem ad regem. Iun. 3.	212
303. Pax generalis terrae Misnensis et Orientalis. 1327. Mai. 14.	213
304. Iohannis XXII. papae litterae ad Iohannem regem Bohemiae. 1327. Mai. 15.	214
305. Ducis Calabriae litterae ad civitatem Pisanam. 1327. Mai. 17.	214
306. 307. Petitiones praepositi S. Severini Coloniensis et instructio pro pontifice data. (1327.) Mai. 18.	215—218
306. Petitiones Bernardo Stephani archidiacono Figiacensi traditae. Mai. 18.	215
307. Instructio pro pontifice super civitatibus et nobilibus Rheni papae aut regi adhaerentibus. (1327. Mai. 18.)	216
308. Anonymi epistola archidiacono (Carnotensi?) missa. (1327. m. Mai. Iun.)	218
309. Iohannis XXII. papae litterae ad quosdam nobiles Romanos. 1327. Iun. 10.	218
310. Ludewici litterae super coronatione Lombardica. 1327. Iun. 20.	219
311. Petitiones partis imperialis Ianuensium Savonae degentium et responsiones Ludewici. (1327. m. Iun. Iul.)	220
312—315. Ludewici scripta varia. 1327. Iul. 4.—15.	222—226
312. Constitutio iudicis ordinarii cleri ecclesiae Mediolanensis. Iul. 4.	222
313. Donatio pro monasterio Seligenporten. Iul. 4.	224
314. Privilegium pro civitate Savonensi prius. Iul. 7.	225
315. Privilegium pro eadem alterum. Iul. 15.	225
316—319. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1327. Iul. 15—31.	226—230
316. Litterae ad archiepiscopum Trevirensen. Iul. 15.	226
317. Litterae ad civitatem Coloniensem. Iul. 21.	227
318. Litterae super destructione turris in insula Rheni. Iul. 23.	227
319. Litterae super reconciliatione Ludewici regis minime facta universis missae. Iul. 31.	229
320. Unio altera inter Ludewicum et Fridericum regem Trinacriae. 1327. Iul. 25.	230
321. Ludewici quitatio pro civitate Lubicensi. 1327. Iul. 26.	233
322. Eiusdem privilegium Triviliensibus concessum. 1327. Iul. 29.	233
323. Receptio in pacem terrae generalem. 1327. Iul. 31.	235
324—332. Ludewici scripta diversa. 1327. Aug. 1.—23.	236—243
324. Constitutio vicarii generalis imperii in Lombardia. Aug. 1.	236
325. Mandatum iteratum ad telonearios in Cuba pro Bertholdo comite de Henneberg. Aug. 3.	238
326—329. Scripta super comitiva praestanda. 1327. Aug. 4.—11.	238—242
326. Facultas Bertholdo comiti de Henneberg data. Aug. 4.	238
327. Mandatum provinciae Saxoniae missum. Aug. 6.	239
328. Mandatum civitati Lubicensi directum. Aug. 9.	240
329. Mandatum iteratum ad civitates Saxoniae. Aug. 11.	241
330. Recognitio debiti iterata pro comite de Henneberg. Aug. 11.	242
331. Privilegium pro castro Soncini. Aug. 20.	242
332. Collatio iudicii. Aug. 23.	243
333—337. Tractatus cum comite Hollandiae super securitate pontifici facienda. 1327. Aug. 6.—Sept. 3.	244—248
333. Procuratorium comitis. Aug. 6.	244
334. Litterae eiusdem pontifici missae. Aug. 7.	244
335. Instrumentum super negotiationibus coram pontifice habitis confectum. Aug. 29.	245
336. Instrumentum super iuramento praestito confectum. Aug. 29.	246
337. Litterae pontificis ad comitem. Sept. 3.	247
338. Litterae Bernardi de Boxados ad Infantem Aragonensem. (1327.) Aug. 12.	248

	pag.
339. Litterae episcopi Traiectensis ad pontificem super publicatione processuum. 1327. Aug. 15.	248
340. Iohannis XXII. papae litterae ad principes et civitates Alemanniae. 1327. Aug. 17.	249
341. Promissio comitis de Spanheim super adiutorio paci generali praestando. 1327. Aug. 20.	251
342. Ducis Calabriae encyclica altera ad civitates et nobiles Italiae missa. 1327. Aug. 26.	251
343—345. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1327. Aug. 31.— Sept. 12.	253—255
343. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae et archiepiscopum Trevi- rensem. Aug. 31.	253
344. Litterae ad Rudolfum ducem Saxoniae. Sept. 1.	254
345. Litterae ad primogenitum comitis de Marca. Sept. 12.	254
346. Ludewici constitutio vicarii Vallis Arni. 1327. Sept. 10.	255
347. Fidelitas communis Sarzanae Ludewico praestita et receptio in gratiam. 1327. Sept. 24.	256
348. Iohannis XXII. papae litterae ad civitatem Moguntinam. 1327. Oct. 1.	257
349. Litterae Ramonis de Peralta ad Infantem Aragonensem. (1327.) Oct. 1.	257
350. Litterae regis Aragonum ad Fridericum et Elizabeth reginam. 1327. Oct. 7.	258
351. Instrumentum ad Ludewici mandatum super interdicto dimittendo spec- tans. 1327. Oct. 11.	258
352—360. Ludewici scripta varia. 1327. Oct. 17.—29.	260—264
352. Scripta pro marchione Misnensi. 1327. Oct. 17.	260
352. Mandatum civitati Altenburg aliisque missum. Oct. 17.	260
353. Mandatum marchioni Misnensi directum. Oct. 17.	260
354—358. Scripta pro Heinrico Ruzze advocato de Plawen. 1327. Oct. 17.—29.	261—263
354. Scriptum Latinum super castro Gleisberg. Oct. 17.	261
355. Scriptum Latinum super munitionibus Triptis et Ziegenruck. Oct. 17.	261
356. Scriptum Germanicum super castro Gleisberg. Oct. 29.	261
357. Scriptum Germanicum super munitionibus Triptis et Ziegen- ruck. Oct. 29.	262
358. Scriptum super mineris. Oct. 29.	262
359. Infeudatio Iohannis comitis de Sayn. Oct. 18.	263
360. Infeudatio Iohannis comitis de Claromonte. Oct. 23.	263
361. Iohannis XXII. papae declaratio haereseos Ludewici. 1327. Oct. 23.	264
362. Ludewici constitutio ducatus Lucani. 1327. Nov. 17.	269
363—374. Eiusdem scripta pro diversis et acta varia. 1327. Dec. 1.—1328. Ian. 4. Sine dato (1314—1327.)	271—279
363. Scriptum pro Gaetano Malpigli. 1327. Dec. 1.	271
364. 365. Mandatum comitibus Guidi missum et receptio eius. 1327. Dec. 4.—28.	272—273
364. Mandatum de comitiva praestanda. Dec. 4.	272
365. Receptio mandati regii. Dec. 28.	272
366—369. Scripta pro civitate Savonensi et Friderico de Scala vicario eius. 1327. Dec. 12.—15.	273—276
366. Mandatum generale in favorem civitatis. Dec. 12.	273
367. Scriptum pro vicario prius. Dec. 12.	273

	pag.
368. Scriptum pro eodem alterum. Dec. 13.	274
369. Privilegium pro civitate. Dec. 15.	275
370. Acta curiae marescalci regii. Dec. 15. 16.	276
371. Solutio pecuniae pro rege contribuendae. Dec. 18.	277
372. Mandatum iteratum communi Tudertino missum. 1328. Iun. 4. . .	278
373. Forma receptionis in medicum et familiarem. Sine dato. (1314—1327.)	278
374. Scriptum comitis de Wirtemberg super precibus regis primariis. (1314 —1327.) Iul. 28.	278
375. 376. Scripta urbis Panormitanae ad Fridericum regem Trinacriae. 1327. Dec. 15.—28.	279—281
375. Scriptum prius. Dec. 15.	279
376. Scriptum alterum. Dec. 28.	280
377. Prorogatio pacis generalis Rheni medii. 1327. Dec. 21.	281
378—381. Scripta ad publicationem processuum pontificis spectantia. (1328. in.)—1328. Ian. 17.	282—285
378. Petitiones archiepiscopi Salzburgensis pontifici porrectae. (1328. in.)	282
379. Litterae suffraganeorum ad eundem. (1328. in.)	283
380. Petitio alia archiepiscopi Salzburgensis pro suffraganeo. (1328. in.)	284
381. Pontificis litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Ian. 17.	285
382—385. Ludewici coronatio imperialis. 1328. Ian. 17.—18.	285—287
382. Relatio de constitutionibus imperialibus in die coronationis promul- gatis. Ian. 17.	285
383. Castrucci encyclica in die coronationis scripta. Ian. 17.	285
384. 385. Imperatoris preces primariae post coronationem. Ian. 18. Sine dato.	286—287
384. Exemplar capitulo Wimpinensi missum.	286
385. Exemplar capitulo Basiliensi missum.	286
386—401. Eiusdem privilegia post coronationem concessa vel confirmata alia- que scripta. 1328. Ian. 27.—Febr. 21.	287—303
386—392. Privilegia et scripta varia pro marchione Brandenburgensi. 1328. Ian. 27.—Febr. 18.	287—295
386. 387. Infeudatio de bonis rebellium Poloniae. Ian. 27.—Febr. 8.	287—290
386. Forma minor. Ian. 27.	288
387. Forma maior. Febr. 8.	288
388. Mandatum ad duces Slavorum super recognitione feudorum. Ian. 27.	289
389. Facultas Bertholdo comiti de Henneberg super marchionatu Landsbergensi data. Ian. 27.	290
390. 391. Confirmatio infeudationis de marchionatu Brandenbur- gensi. Febr. 12.	290—294
390. Forma maior.	291
391. Forma minor.	291
392. Confirmatio privilegiorum generalis. Febr. 18.	294
393. Praesentatio clerici. Ian. 29.	295
394—400. Privilegia pro Friderico buregravio Norimbergensi. 1328. Febr. 7.—21.	295
394. Confirmatio privilegii Rudolfini a. 1281. Sept. 4. dati. Febr. 7.	295
395. Confirmatio privilegii Albertini a. 1300. Mai. 15. dati. Febr. 8.	296
396. Confirmatio promissionis super litteris consensus impetrandis. Febr. 9.	297

	pag.
397. Confirmatio scripti super hominibus imperii in Offenhusen. Febr. 10.	297
398. Confirmatio scripti super oppido Hof. Febr. 12.	298
399. Infeudatio iterata de eodem oppido. Febr. 18.	298
400. Confirmatio privilegiorum generalis. Febr. 21.	299
401. Innovatio constitutionis super ducatu Lucano. Febr. 15.	300
402. Litterae archiepiscopi Salzburgensis pontifici missae. (1328. post Febr. 7. et ante Mart. 13.)	303
403. 404. Ludewici encyclica super appellatione sua. 1328. Febr. 14.—Mart. 17. (27.)	304—305
403. Exemplar ad episcopum Halberstadensem missum. 1328. Febr. 14.	304
404. Exemplar ad ducem et ducissam Brunswicenses missum. 1328. Mart. 17. (27.)	304
405. Iohannis XXII. papae litterae ad comitem Gelriae. 1328. Febr. 16. . .	305
406. Pax generalis Saxoniae inferioris. 1328. Febr. 20.	306
407. Foedus comitis de Graispach cum civitate Ulmensi. 1328. Febr. 21. . .	307
408. Informatio in curia contra episcopum Castellenum habita. 1328. Mart. 3.	308
409. Iohannis XXII. papae litterae ad Albertum et Ottonem duces Austriae. 1328. Mart. 4.	312
410—413. Litterae diversorum ad curiam regis Aragonum missae. 1328. Mart. 7. —Apr. 14.	313—315
410. Litterae priores Gundisalvi procuratoris ad regem. Mart. 7.	313
411. Litterae Gallatii Fulgosii ad fratrem. Mart. 10.	314
412. Litterae Ferrarii de Apilia ad regem. Mart. 18.	314
413. Litterae aliae Gundisalvi procuratoris ad regem. Apr. 14.	315
414—421. Ludewici privilegia pro diversis et scripta varia. 1328. Mart. 13.—29.	316—325
414. Mandatum civitati Albinganae missum. Mart. 13.	316
415. Privilegium pro Castruccio de Antelminellis. Mart. 14.	316
416. Obligatio pro Conrado de Trimberg. Mart. 22.	317
417. Confirmatio privilegiorum pro Friderico marchione Misnensi. Mart. 27.	318
418. Confirmatio privilegiorum pro Bertholdo comite de Henneberg. Mart. 27.	319
419. Confirmatio privilegiorum pro communi Urbinati. Mart. 27.	320
420. 421. Privilegia pro comitibus Montisferetri. Mart. 27.—29.	322—325
420. Forma maior. 1328. Mart. 27.	322
421. Forma minor. 1328. Mart. 29.	322
422. 423. Imperatricis litterae super coronatione imperiali. 1328. Mart. 14. (Sine dato.)	325—326
422. Litterae ad abbatem Egmondensem datae. 1328. Mart. 14.	325
423. Litterae ad comitissam Hollandiae datae. (Sine dato.)	325
424—426. Promissiones civitatum Lombardiae imperatori praestitae. 1328. Mart. 15.—16.	326—328
424. Promissio civitatis Papiensis. Mart. 15.	326
425. Promissio civitatis Laudensis. Mart. 16.	327
426. Promissio civitatis Vercellensis. Mart. 16.	328
427. 428. Iohannis XXII. papae processus varii. 1328. Mart. 31.	328—337
427. Processus contra coronationem Ludewici imperialem et alia Romae gesta. 1328. Mart. 31.	328
428. Processus contra Romanos. Mart. 31.	335
429. 430. Litterae civitatis Florentinae et Roberti regis Siciliae. 1328. Apr. 4.—16.	337—339
429. Litterae civitatis Florentinae pontifici et Roberto regi missae. Apr. 4.	337

	pag.
430. Litterae regis Roberti ad quosdam capellanos papae. Apr. 16. . .	338
431. Iohannis XXII. papae litterae ad principes electores. 1328. Apr. 5. . .	339
432. Ludewici donatio pro camerario. 1328. Apr. 8.	340
433. Ludewici unio cum comitibus palatinis Rheni. 1328. Apr. 14.	340
434—438. Eiusdem constitutiones contra pontificem editae aliaque. 1328. Apr. 14.—23.	342—362
434. Relatio super constitutionibus emissis. Apr. 14.	342
435. Constitutio contra haereticos vel laesae maiestatis reos. Apr. 14. . .	343
436. Publicatio depositionis a papatu prior. Apr. 18.	344
437. Publicatio depositionis a papatu altera. Apr. 18.	350
438. Constitutio super residentia pontificis. Apr. 23.	361
439. Iohannis XXII. papae litterae ad Iohannem cardinalem legatum. 1328. Apr. 15.	363
440—442. Ludewici scripta pro buregravio Norimbergensi iterata. 1328. Apr. 22. —Mai. 16.	363—365
440. Scriptum super castro Stauff. Apr. 22.	363
441. Facultas civitatis muniendae. Apr. 22.	364
442. Cessio iurium imperii. Mai. 16.	365
443. Iohannis XXII. papae litterae Roberto regi Siciliae legatisque missae. 1328. Apr. 28.	365
444. Ludewici constitutio super episcopatu Ferrariensi. 1328. Mai. 1.	366
445—449. Iohannis XXII. papae litterae ad negotium electionis denuo cele- brandae spectantia. 1328. Mai. 7.—14.	368—370
445. Litterae ad archiepiscopum Moguntinum priores. Mai. 7.	368
446. Litterae ad eundem alterae. Mai. 7.	369
447. Litterae principibus electoribus missae. (Mai. 7.)	369
448. Litterae ad archiepiscopum Coloniensem. Mai. 14.	370
449. Litterae ad praepositum S. Severini Coloniensis. Mai. 14.	370
450. 451. Testimonia super iure electionis Erici ducis Saxoniae. 1328. (m. Mai.)	370—371
452. Imperatricis litterae ad abbatem Egmondensem. (1328. post Mai. 7.) . .	372
453—455. Litterae Florentinorum pontifici missae. 1328. Mai. 19.—23. . . .	372—374
453. Litterae primae. Mai. 19.	372
454. Litterae secundae. Mai. 22. 23.	373
455. Litterae tertiae. Mai. 23.	374
456. 457. Ludewici scripta varia. 1328. Mai. 21. 22.	375—376
456. Constitutio procuratoris fisci generalis. Mai. 21.	375
457. Relatio super renovatione sententiarum Heinrici VII. contra Robertum regem Siciliae, Florentinos, alios datarum. Mai. 22.	376
458—460. Nicolai V. antipapae litterae diversae. 1328. Mai. 24.—27.	376—379
458. Litterae pro Ulrico protonotario imperatoris. Mai. 24.	376
459. Litterae contra Iohannem XXII. emissae. Mai. 27.	377
460. Litterae super sententia ab imperatore contra Iohannem XXII. edita. Mai. 27.	378
461. Litterae (Ferrarii de Apilia) ad regem Aragonum. (1328.) Mai. 27.	379
462. Ludewici constitutio vicarii imperialis civitatis Pisanae. 1328. Mai. 29. .	379
463. Iohannis XXII. papae litterae ad archiepiscopum Moguntinum. 1328. Mai. 30. (Iun. 29.)	382
464. Litterae Castrucci ad Florentinos. (1328. Mai. ex.)	382
465. Anonymi litterae Avinione scriptae. 1328. (Iun. in.)	383
466—468. Ludewici scripta varia. 1328. (Iun. in.)—Iun. 28.	384—386

	pag.
466. Litterae ad civitates Wetteraviae. (Iun. in.)	384
467. Scriptum pro pincerna de Erbach. Iun. 25.	385
468. Scriptum super teloneo Memmingensi. Iun. 28.	385
469. Scriptum super traditione castri paci generali facta. 1328. Iun. 27. . .	386
470. Instructio legati regis Aragonum ad regem Trinacriae missi. 1328. Iun. 29. (28?)	387
471. Litterae civitatis Florentinae ad Robertum regem Siciliae. 1328. Iul. 2.	388
472. 473. Sententia vicarii generalis et appellatio contra eandem. 1328. Iul. 6.-14.	389-391
472. Sententia contra civitatem Albinganam. Iul. 6.	389
473. Appellatio civitatis ad imperatorem. Iul. 14.	390
474. 475. Ludewici assumptiones consiliarii vel familiaris. 1328. Iul. 14. (Sine dato.)	391-393
474. Assumptio Iohannis de Ianduno. Iul. 14.	391
475. Assumptio Conradi de Bunna. (Sine dato.)	392
476. Iohannis XXII. papae litterae ad ducem Saxoniae aliosque. 1328. Iul. 15.	393
477. Ludewici concessio monetae cudendae. 1328. Iul. 27.	393
478-481. Scripta ad tractatus cum civitate Ulmensi spectantia. 1328. Aug. 5.-10.	394-396
478. Scriptum Rudolphi comitis Palatini. Aug. 5.	394
479. Reversales civitatis pro eodem. Aug. 10.	395
480. Scriptum advocati provincialis. Aug. 10.	395
481. Scriptum alterum civitatis. Aug. 10.	395
482-485. Litterae civitatis Florentinae ad diversos. 1328. Aug. 10.-27. . .	396-398
482. Litterae ad ducem Calabriae primae. Aug. 10.	396
483. Litterae ad eundem secundae. Aug. 11.	396
484. Litterae ad eundem tertiae. Aug. 20.	397
485. Litteras ad Robertum regem Siciliae. Aug. 27.	398
486. Litterae anonymi ad Fridericum regem Trinacriae. 1328. Aug. 22.-27.	398
487. Iohannis XXII. papae litterae ad regem Franciae. 1328. Aug. 28. . . .	400
488. Ludewici liberatio civis Tudertini a banno. 1328. (Aug. 30.)	401
489. Publicatio processuum pontificis in dioecesi Pataviensi. (1328.) Sept. 6. .	402
490-494. Litterae civitatis Florentinae ad diversos. 1328. Sept. 8.-27. . . .	402-405
490. Legatio pontifici missa. Sept. 8.	402
491. Litterae ad ducem Calabriae priores. Sept. 14.	404
492. Litterae ad Robertum regem Siciliae priores. Sept. 14.	404
493. Litterae ad eundem alterae. Sept. 19.	405
494. Litterae ad ducem Calabriae alterae. Sept. 27.	405
495. Iohannis XXII. papae litterae ad capitulum Tholosanum. 1328. Sept. 13.	405
496. Nicolai V. antipapae litterae contra fautores Iohannis XXII. papae. 1328. Sept. 14.	406
497. Vicarii imperialis mandatum super introductione in feudum ab impera- tore concessum. 1328. Sept. 26.	408
497a. Legati apostolici absolutio archidiaconi Tiburtini. 1328. Oct. 3.	408
498. Ludewici concessio feudi. 1328. Oct. 7.	409
499. Litterae regis Aragonum pontifici missae. 1328. Oct. 8.	410
500. Acta curiae marescalci regii. 1328. Oct. 12.	411
501. Scriptum iteratum advocati provincialis pro civitate Ulmensi. 1328. Oct. 16.	412
501a. Ludewici privilegium pro civitatibus Silvanis. 1328. Oct. 18.	413
502. Eiusdem assignatio pecuniae. 1328. Oct. 19.	413
503. Litterae civitatis Florentinae ad legatum apostolicum. 1328. Oct. 19. .	414
504. 505. Ludewici confirmatio scriptorum pro civitate Savonensi. 1328. Oct. 20.	415

	pag.
504. Confirmatio prior. Oct. 20.	415
505. Confirmatio altera. Oct. 20.	415
506. Acta curiae vicarii generalis in Tuscia. 1328. Oct. 21.	416
507—509. Ludewici scripta varia. 1328. Oct. 21.—28.	417—418
507. Scriptum super moneta cudenda. Oct. 21.	417
508. 509. Scripta pro Conrado de Trimberg. 1328. Oct. 28.	417—418
508. Scriptum super nemore imperii. Oct. 28.	417
509. Scriptum super pfalburgeris. Oct. 28.	418
510. Iohannis XXII. papae litterae ad Wilhelmum comitem Iuliacensem. 1328. Oct. 29.	418
511. Acta curiae marescalci regii. 1328. Nov. 3.	419
512. Litterae civitatis Florentinae ad legatum apostolicum. 1328. Nov. 5.	421
513. Scriptum stipendiariorum super conventionione cum imperatore facta. 1328. Nov. 6.	422
514. Legatio regis Aragonum ad pontificem missa. 1328. (Nov. 10.)	423
515—524. Ludewici scripta varia. 1328. Nov. 13.—Dec. 2.	424—433
515. 516. Scripta pro dominis de Westerbürg. 1328. Nov. 13.	424—425
515. Receptio in castrenses. Nov. 13.	424
516. Concessio iudicii. Nov. 13.	425
517. 518. Scripta pro civitate Savonensi. 1328. Nov. 24.	426
517. Declaratio super confirmatione gabellarum. Nov. 24.	426
518. Declaratio super restitutione Riperiae. Nov. 24.	426
519. Concessio repressaliarum. Nov. 24.	427
520. Obligatio sturae. Nov. 25.	428
521. 522. Scripta pro communi Sarzanae. 1328. Nov. 26.	429—430
521. Confirmatio privilegiorum. Nov. 26.	429
522. Concessio introituum. Nov. 26.	429
523. Conventio cum civitate Lucana. Nov. 30.	430
524. Concessio feudi. Dec. 2.	432
525. Pax generalis archiepiscopatus Moguntini et Wetteraviae. (inter a. 1328. m. Nov. —a. 1329. m. Aug.)	433
526. 527. Acta curiae vicarii generalis Lungianae. 1328. Dec. 8.—20.	436—437
526. Constitutio vicevicarii. Dec. 8.	436
527. Testimonium super morte cuiusdam roncini. Dec. 20.	437
528—530. Ludewici scripta varia. 1328. Dec. 13. (12.)—22.	437—443
528. Mandatum super sententia contra Iohannem XXII. papam altera publicanda. Dec. 13(12).	437
529. Scriptum pro relicta et filiis Castrucci ducis. Dec. 17.	439
530. Confirmatio privilegiorum civitatis Pisanae. Dec. 22.	440
531. Homagium comitis Iuliacensis pro rege Franciae. 1328. Dec. 22.	444
532. 533. Scripta ad tractatus cum civitate Ratisponensi spectantia. 1328. Dec. 31.	444—445
532. Scriptum vicedomini de Trausnitz. Dec. 31.	444
533. Scriptum comitis Palatini. Dec. 31.	445
534. 535. Iohannis XXII. papae litterae diversae. 1329. Ian. 11.—20.	446
534. Litterae ad comitem Iuliacensem. Ian. 11.	446
535. Litterae ad Albertum ducem Austriae. Ian. 20.	446
536. 537. Mandata vicarii generalis in Tuscia. 1329. Ian. 12.—23.	447—448
536. Mandatum de appellatione pendente vicario missum. Ian. 12.	447
537. Mandatum de comparando eidem directum. Ian. 23.	448

	pag.
538—541. Litterae civitatis Florentinae diversis missae. 1329. Ian.13.—Febr.6.	448—451
538. Litterae ad legatum apostolicum priores (et civitates quasdam). Ian.13.	448
539. Legatio ad Robertum regem Siciliae. Ian.17.	449
540. Litterae ad S. Miniatum. Ian.22.	450
541. Litterae ad legatum apostolicum alterae. Febr.6.	450
542. 543. Litterae ad civitatem Mediolanensem et commune Modoetiae. 1329.	
Ian.18.—30.	451—452
542. Litterae archiepiscopi Mediolanensis et Vicecomitum ad civitatem Mediolanensem. Ian.18.—20.	451
543. Litterae civitatis Mediolanensis ad commune Modoetiae. Ian.30. . .	452
544—546. Actorum curiae vicarii generalis Lunigianae continuatio. 1329.	
Ian.21.—Febr.3.	452—455
544. Receptio pecuniae e dogana salis provenientis. Ian.21.	452
545. Assignatio pagamenti e dogana salis. Febr.2.	453
546. Venditio bonorum rebellis. Febr.3.	454
547—550. Ludewici scripta diversa. 1329. Ian.26.—Febr.15.	455—457
547. Litterae ad civitatem. Ian.26.	455
548. Mandatum in favorem civitatis. Ian.26.	455
549. Confirmatio infeudationis pro Nerio de Fagiola. Febr.15.	456
550. Libertatio civitatis Memmingensis a stura. Febr.15.	457
551—556. Litterae civitatis Florentinae diversis missae. 1329. Febr.25.—Mart.14.	457—460
551. Litterae ad legatos Neapoli degentes priores. Febr.25.	457
552. Litterae ad legatos Senis constitutos priores. Febr.25.	458
553. Litterae ad eosdem alterae. Mart.1.	459
554. Litterae ad Robertum regem Siciliae. Mart.5.	459
555. Litterae ad legatos Neapoli degentes alterae. Mart.5.	460
556. Litterae ad commune Fucecchii. Mart.14.	460
557. Foedus civitatum Guelfarum contra imperatorem. 1329. Mart.2. . . .	460
558. 559. Ludewici scripta varia. 1329. Mart.12.—21.	465—467
558. Concessio processus summarii contra debitores. Mart.12.	465
559. Donatio advocatae civitatis Augustanae. Mart.21.	466
560. 561. Actorum curiae vicarii generalis Lunigianae continuatio. 1329.	
Mart.28.—Apr.13.	467
560. Receptio pecuniae e dogana salis provenientis. Mart.28.	467
561. Receptio mutui. Apr.13.	467
562. Quitatio stipendiariorum pro imperatore. (1329.) Apr.1.	468
563—567. Ludewici scripta diversa. 1329. Apr.2.—(12.)	468—471
563. Litterae recommendatitiae communi Modoetiae missae. Apr.2. . .	468
564. Concessio scultetatus. Apr.2.	469
565. 566. Scripta in favorem relictæ Castrucci ducis. 1329. Apr.10. . .	469—470
565. Absolutio ab impositis. Apr.10.	469
566. Mandatum ad commune Petrasanctae. Apr.10.	470
567. Privilegium pro civitate Pontremulensi. (Apr.)12.	471
568. Litterae Iohannis XXII. papae ad comitem palatinum Rheni. 1329. Apr.4.	472
569—573. Litterae civitatis Florentinae ad diversos. 1329. Apr.8.—27. . . .	472—474
569. Litterae ad legatum apostolicum. Apr.8.	472
570. Litterae ad civitatem Senensem. Apr.14.	473
571. Litterae ad Marcum Vicecomitem capitaneum et comestabiles Societa- tis sancti Georgii. Apr.20.	473
572. Litterae ad civitates Perusinam et Senensem priores. Apr.24. . . .	473

	pag.
573. Litterae ad civitates Perusinam et Senensem alterae. Apr. 27. . . .	474
574. Litterae (Ferrarii de Apilia) ad regem Aragonum. (1329.) Apr. 15. . . .	475
575. Iohannis XXII. papae declaratio haereseos Ludewici iterata. 1329. Apr. 20.	476
576. Confessio fratris Minorum super oratione pro imperatore facta. 1329. Apr. 26.	480
577—581. Ludewici scripta varia. 1329. Apr. 28.—30.	481—484
577. 578. Concessionones pro comitibus de Nassow et Diez. 1329. Apr. 28.	481—482
577. Scriptum pro Emichone de Nassow et Gotfrido de Diez. Apr. 28.	481
578. Scriptum pro Emichone et Iohanne de Nassow. Apr. 28. . .	481
579. 580. Concessionones pro Cane Grandi. 1329. Apr. 29.	482—483
579. Scriptum super vicariatu Mantuano. Apr. 29.	482
580. Scriptum super bonis fratrum de Bonacolsis. Apr. 29.	482
581. Confirmatio privilegii Heinrici VII. pro marchione Malaspinæ.	
Apr. 30.	483
582. 583. Iohannis XXII. papae scripta diversa. 1329. Mai. 1.—3.	484—485
582. Litterae ad episcopum Argentinensem. Mai. 1.	484
583. Legitimatio vacante imperio facta. Mai. 3.	485
584. 585. Ludewici scripta varia. 1329. Mai. 19.—26.	485—487
584. Concessio feudi. Mai. 19.	485
584a. Scriptum pro Gotfrido de Eppstein. Mai. 23.	486
585. Scriptum iteratum pro Conrado de Trimberg. Mai. 26.	487
586. Episcopi Argentinensis litterae super absolutione civitatis Hagenowensis.	
1329. Mai. 30.	487
587. Capitula pactorum inter imperatorem et Azonem Vicecomitem habitorem.	
(1329. inter Mai. 19.—Iun. 14.)	488
588. Iohannis XXII. papae litterae ad regem Franciae. 1329. Iun. 3.	490
589. Ludewici mandatum super sturis Iudaeorum. 1329. Iun. 14.	491
590. Eiusdem privilegium pro communi Vigevani. 1329. Iun. 16.	491
591. Vicarii generalis et civitatis Pisanae litterae ad commune Sarzanae. 1329.	
Iun. 16.	493
592. Anonymi relatio super publicatione processuum pontificis Parisiis habita.	
(1329. post Iun. 18.)	493
593—618. Ludewici privilegia diversis concessa et scripta varia. 1329. Iun. 20.—27.	495—517
593. Facultas bona imperii revindicandi. Iun. 20.	495
594. Privilegium de non evocando. Iun. 20.	495
595. Donatio feudi ab imperio moventis. Iun. 20.	496
596. 597. Exemptio a teloneis. Iun. 20. 23.	496—498
596. Forma minor. 1329. Iun. 20.	497
597. Forma maior. 1329. Iun. 23.	497
598. 599. Confirmatio privilegiorum. Iun. 26. 27.	498—499
598. Forma minor. 1329. Iun. 26.	498
599. Forma maior. 1329. Iun. 27.	498
600. 601. Confirmatio privilegiorum civitatum Wetteraviae. Iun. 26. 27.	500—501
600. Forma minor. 1329. Iun. 26.	500
601. Forma maior. 1329. Iun. 27.	500
602—605. Privilegia pro civitate Cremonensi. 1329. Iun. 21.	501—508
602. Donatio iurium imperii in flumine Olii et castris Guastallae et	
Luzzarae. Iun. 21.	501
603. Donatio eadem in forma maiori. Iun. 21.	504
604. Scriptum super immunitate et tempore iurisdictionis vicarii.	
Iun. 21.	505

	pag.
605. Confirmatio privilegiorum generalis. Iun. 21.	507
606—612. Privilegia pro Friderico marchione Misnensi et scripta varia.	
1329. Iun. 23.—24.	509—513
606. Privilegium super mineris concessum. Iun. 23.	509
607. Confirmatio obligationum civitatum imperii. Iun. 23.	510
608. Infeudatio buregraviatus Altenburgensis. Iun. 23.	510
609. Infeudatio castri et oppidi Leisnig. Iun. 23.	511
610. Mandatum episcopo Nuemburgensi directum. Iun. 23.	512
611. Mandatum marchioni super lantgraviatu Thuringiae missum.	
Iun. 23.	512
612. Facultas bonorum feudalium recuperandorum civibus concessa.	
Iun. 24.	513
613. 614. Scripta pro Advocatis. 1329. Iun. 23.—24.	514
613. Donatio feudi Heinrico Advocato de Plawen facta. Iun. 23.	514
614. Confirmatio privilegiorum generalis Advocatis de Plawen, de	
Gera, de Wida data. Iun. 24.	514
615. Mandatum super restitutione terrae civitatis Cremonensis. Iun. 24.	515
616. Mandatum in favorem civitatum Silvanarum. Iun. 24.	516
617. Mandatum in favorem magistri curiae imperatricis. Iun. 26. . . .	516
618. Recognitio debiti. Iun. 28.	517
619. Litterae civitatis Florentinae ad Robertum regem Siciliae. 1329. Iun. 24.	517
620—624. Ludewici scripta varia. 1329. Iul. 1.—24.	518—522
620. Mandatum ad civitates Northusensem et Mulhusensem. Iul. 1. . .	518
621. Confirmatio obligationis civitatum imperii. Iul. 4.	520
622. Preces primariae Hospitali Ratisponensi porrectae. Iul. 15.	521
623. Confirmatio iudiciorum abbati facta. Iul. 21.	521
624. Scriptum super clipeo exercituali. Iul. 24.	522
625. Quitatio et promissio comitum de Ottingen pro imperatore. 1329. Iul. 20.	523
626. Sententiae per milites Teutonicos Lucanae civitati praesidentes latae. 1329.	
Iul. 31.—Aug. 9.	523
627. 628. Conventio comitum Palatinorum cum imperatore. 1329. Aug. 2.—4.	525—529
627. Comitum Palatinorum ratihabitio concessionum a Ludewico factarum.	
Aug. 2.	525
628. Ludewici scriptum super divisione terrae Bavaricae. Aug. 4. . . .	526
629. Provisio civitatis Florentinae pro Marco Vicecomiti. 1329. Aug. 2. . .	530
630—642. Ludewici scripta varia. 1329. Aug. 6.—27.	531—540
630. Infeudatio Ottorini Vicecomitis. Aug. 6.	531
631. Facultas monetae cudendae Gerlaco comiti de Nassow concessa. Aug. 8.	532
632. Recognitio debiti. Aug. 8.	533
633. Legitimatio filii naturalis. Aug. 11.	533
634. Collatio marchionatus Landisbergensis. Aug. 11.	534
635. Privilegium pro Iacobo episcopo cardinali Ostiensi et Fenzio de Prato	
fratribus. Aug. 14.	535
636. Facultas monetae cudendae Iohanni comiti de Sayn concessa. Aug. 17.	536
637. Mandatum super infeudatione castri Altstede. Aug. 21.	537
638—641. Scripta super obligatione civitatum imperii comitibus Palatinis	
facta. 1329. Aug. 23.—26.	537—539
638. Obligatio civitatum Mosbach et Sinsheim. Aug. 23.	537
639. Mandatum Kraftoni de Hohenloch missum. Aug. 24.	538
640. Mandatum Engelberto de Weinsberg directum. Aug. 24. . . .	539

	pag.
641. Facultas civitatem Gamundensem redimendi. Aug. 26. . . .	539
642. Scriptum super tutela Friderici marchionis Misnensis. Aug. 27. . .	540
643. Unio ducum Austriae cum episcopo Argentinensi. 1329. Aug. 8. . . .	540
644. Sententia conservatorum pacis generalis. 1329. Aug. 23.	541
645. Declaratio civitatis Nordlingensis super sturis comitibus de Ottingen debitis. 1329. Sept. 5.	542
646. Iohannis XXII. papae mandatum super absolutione civitatis Pisanae. 1329. Sept. 15.	542
647—648a. Pactum finale inter imperatorem et Azonem Vicecomitem ictum. 1329. (Sine dato). Sept. 23.—25.	544—547
647. Forma constitutionis vicariatus. (Sine dato).	544
648. Declarationes imperatoris. Sept. 23.	545
648a. Reversales Azonis Vicecomitis. Sept. 25.	546
649. Iohannis XXII. papae litterae ad civitates ligae Guelfae. 1329. Sept. 30. .	547
650—657. Ludewici scripta diversa. 1329. Oct. 1.—27.	549—555
650. Mandatum super teloneo in Fluelen. Oct. 1.	549
651. Confirmatio acquisitionis iurium in episcopatu Vercellensi. Oct. 23.	550
652. Mandatum super protectione ecclesiae Augustanae. Oct. 23.	551
653. 654. Legitimatio Conradi de Greispach. 1329. Oct. 23.—24. . . .	551—552
653. Scriptum prius. Oct. 23.	551
654. Scriptum alterum. Oct. 24.	552
655. Confirmatio privilegii pro civitate Augustana. Oct. 24.	553
656. 657. Mandata super processibus pontificis non publicandis. Oct. 27.	554
656. Exemplar Spirense.	554
657. Exemplar Wormatiense.	554
658. Iohannis XXII. papae litterae regi Franciae missae. 1329. Oct. 28. . .	556
659—664. Ludewici scripta diversa. 1329. Nov. 6.—24.	556—560
659—661. Scripta pro nobilibus de Gonzaga. 1329. Nov. 6.—11. . . .	556—559
659. Facultas super vicariatu Mantuano et aliis tractandi. Nov. 6..	556
660. Commissio vicariatus Mantuae. Nov. 11.	557
661. Concessio bonorum imperii. Nov. 11.	558
662. Litterae capitaneo de Monteviridi directae. Nov. 23.	559
663. 664. Concessionones iteratae pro Emichone comite de Nassow. 1329. Nov. 24.	559—560
663. Concessio prior. Nov. 24.	559
664. Concessio altera. Nov. 24.	560
665. Iohannis XXII. papae litterae Iohanni regi Bohemiae missae. 1329. Nov. 14.	560
666. Creatio notarii. 1329. Nov. 24.	561
667. Scriptum Gotfridi de Eppstein super stura recepta. 1329. Nov. 30. . .	562
668. 669. Ludewici privilegia diversa. 1329. Dec. 7.—24.	562—565
668. Privilegium exemptionis civibus Parmensibus concessum. Dec. 7. . .	562
669. Privilegium pro abbate Sancti Emmerami Ratisponensis. Dec. 24. .	564
670. Iohannis XXII. papae litterae regi Franciae missae. 1329. Dec. 13. . . .	565
Acta regni Ludewici IV. (Continuatio.)	566—741
671—675. Ludewici privilegia et scripta varia. 1330. Ian. 1.—22.	566—574
671. Confirmatio privilegiorum pro Bertholdo comite de Henneberg. Ian. 1.	566
672. Privilegium pro civitate Heilbrunnen. Ian. 4.	569
673. Privilegium pro nobilibus Pergamensibus. Ian. 20.	570

	pag.
674. Obligatio civitatum Wetteraviae comitibus Palatinis facta. Ian. 21.	572
675. Obligatio civitatum et castrorum imperii eisdem facta. Ian. 22. . . .	573
676. 677. Unio ducis Karinthiae cum imperatore. 1330. Ian. 11.—Febr. 6. . .	574—575
676. Foedus contra Scaligeros. Ian. 11.	574
677. Scriptum imperatoris super iure successionis. Febr. 6.	575
678—684. Litterae Iohannis XXII. papae diversis directae. 1330. Ian. 17.—21.	575—581
678. Litterae ad archiepiscopos et episcopos quosdam. Ian. 17.	575
679. Litterae ad praepositum Sancti Severini Coloniensis. Ian. 17. . . .	576
680. Litterae ad civitates et nobiles Germaniae superioris. Ian. 17. . .	577
681. Litterae ad episcopum Argentinensem et electum Spirensem. Ian. 19.	579
682. Litterae nuntiis directae. Ian. 21.	580
683. Litterae ad Nicolaum de Sturionibus. Ian. 21.	581
684. Litterae ad Ottonem ducem Austriae. Ian. 21.	581
685. 686. Processus eiusdem contra imperatorem et comitem de Claromonte. 1330. Ian. 27.	581—588
685. Processus iteratus contra Ludewicum. Ian. 27.	581
686. Citatio Iohannis comitis de Claromonte. Ian. 27.	585
687. Litterae Ottonis ducis Austriae ad pontificem. 1330. Febr. 2.	588
688—690. Foedera ducum Austriae cum diversis contra imperatorem inita. 1330. Febr. 8.—28.	588—590
688. Foedus cum Rudolfo marchione de Baden. Febr. 8.	588
689. Foedus cum episcopo Constantiensi. Febr. 24.	589
690. Foedus cum Rudolfo comite de Hohenberg. Febr. 28.	590
691—694. Litterae Iohannis XXII. papae diversis missae. 1330. Febr. 13.—27.	591
691. Litterae ad civitatem Anconitanam. Febr. 13.	591
692. Litterae cardinali legato directae. Febr. 18.	591
693. Litterae ad Albertum ducem Austriae. Febr. 27.	593
694. Litterae ad Ottonem ducem Austriae. Febr. 27.	593
695. Imperatoris concessio feudi pro comitibus de Ottingen. 1330. Febr. 21. .	593
696. Eiusdem promissio super obligatione facienda. 1330. Febr. 22.	594
697. 698. Donatio bonorum imperii monasterio facta. 1330. Febr. 25.—Mart. 30.	594—596
697. Petitio imperatori porrecta. Febr. 25.	594
698. Approbatio imperatoris. Mart. 30.	595
699—701. Scripta ad civitatem Ratisponensem spectantia. 1330. Mart. 5.—11.	597—599
699. Imperatoris litterae salvi conductus. Mart. 5.	597
700. Pactum ducum Bawariae inferioris cum imperatore. Mart. 8. . . .	597
701. Imperatoris privilegium pro monasterio Sancti Iacobi ad Scotos Ratisponensis. Mart. 11.	598
702. 703. Litterae Iohannis XXII. papae ad diversos. 1330. Mart. 13. . . .	599—601
702. Litterae ad Ottonem ducem Austriae. Mart. 13.	599
703. Litterae ad episcopum Argentinensem. Mart. 11.	601
704—707. Unio ducum Bawariae inferioris cum imperatore. 1330. Mart. 20. .	601—604
704. Imperatoris scriptum obligationis. Mart. 20.	601
705. Reversales ducis Heinrichi senioris. Mart. 20.	602
706. Ratificatio obligationis imperialis a ducibus facta. Mart. 20. . . .	603
707. Imperatoris scriptum declaratorium. Mart. 30.	603
708. Imperatoris privilegium pro monetariis Spirensibus. 1330. Mart. 23. .	604
709—713. Scripta ad obligationes civitatum imperii spectantia. 1330. Mart. 27. —Apr. 4.	608—610
709. Scriptum comitum Palatinorum pro civitate Mosbacensi. Mart. 27.	608

	pag.
710. Scriptum prius imperatoris pro eadem. Mart. 28.	609
711. Scriptum alterum eiusdem pro eadem. Mart. 28.	609
712. Reversales civitatis. Mart. 28.	609
713. Scriptum Rudolphi comitis Palatini pro eadem. Apr. 4.	610
714—719. Ludewici scripta varia. 1330. Mart. 29.—30.	610—613
714. Mandatum castro et civitati Gelnhusensi missum. Mart. 29.	610
715. Confirmatio privilegiorum pro civitate Spirensi. Mart. 30.	611
716. Creatio iudicum. Mart. 30.	611
717. Scriptum super servitiis villarum imperii. Mart. 30.	612
718. 719. Commissiones bonorum imperii nobili de Hohenloch factae. 1330. Mart. 30.	612—613
718. Scriptum prius. Mart. 30.	612
719. Scriptum alterum. Mart. 30.	613
720. Vicarii generalis in Tuscia salvus conductus pro captivo. 1330. Mart. 31.	613
721—731. Imperatoris litterae pro diversis et scripta varia. 1330. Apr. 1.—12.	614—622
721. Litterae pro Iohanni de Rapoltstein. Apr. 1.	614
722. 723. Litterae pro comite de Wirtemberg et reversales comitis. 1330. Apr. 1.—2.	614—615
722. Litterae imperatoris. Apr. 1.	614
723. Reversales comitis. Apr. 2.	615
724—726. Privilegia et litterae pro civitate Esslingensi. 1330. Apr. 1.—7.	616—621
724. Definitio sturae et confirmatio privilegiorum. Apr. 1.	616
724a. Idem privilegium in forma Germanica. Apr. 1.	617
725. Remissio sturae. Apr. 1.	617
726. Statutum super bonis a clericis non acquirendis. Apr. 1.	618
727. Statutum contra clericos Iohanni XXII. papae adhaerentes. Apr. 3.	619
728. Statutum super clericis interdictum servantibus vel non servantibus. Apr. 4.	620
729. Comitis de Wirtemberg quitatio sturae. Apr. 7.	621
730. 731. Scripta in favorem Friderici marchionis Misnensis emissa. 1330. Apr. 11.—12.	621—622
730. Mandatum contra violatores pacis generalis. Apr. 11.	621
731. Mandatum super Iudaeis. Apr. 12.	622
732—736. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1330. Apr. 18.—22.	623—626
732. Litterae ad episcopum Argentinensem. Apr. 18.	623
733. Litterae ad Ottonem ducem Austriae. Apr. 18.	623
734. Litterae ad episcopum Constantiensem. Apr. 18.	624
735. Litterae ad Heinricum ducem Bawariae. Apr. 18.	625
736. Litterae ad Rudolfum ducem Saxoniae. Apr. 22.	626
737. Advocati provincialis conventio cum civitate Oberehnheim. 1330. Apr. 19.	626
738. Absolutio presbyteri Romani cum Ludewico sociati. 1330. Apr. 21.	627
739. Forma conventionis praeviae inter imperatorem et duces Austriae habitae. (1330. ante Apr. 23.)	628
740. Litterae Ottonis ducis Austriae pontifici missae. 1330. Apr. 23.	630
741—748. Imperatoris litterae pro diversis et scripta varia. 1330. Apr. 23.—29.	631—635
741—744. Litterae ad Loysium de Gonzaga aliosque. 1330. Apr. 23.—27.	631—633
741. 742. Imperatoris litterae super expeditione Italica. Apr. 23.	631
741. Litterae ad vicarium Mantuanum.	631
742. Litterae ad civitatem Cremonensem.	631
743. Michaelis de Caesena litterae ad Loysium de Gonzaga. Apr. 25.	632

	Pag.
744. Imperatoris aliae litterae ad eundem. Apr. 27.	633
745. 746. Scripta ad civitatem Gelnhusensem spectantia. 1330. Apr. 25.	633—635
745. Remissio iuramenti fidelitatis. Apr. 25.	633
746. Concessio ungelti. Apr. 25.	634
747. Quitatio sturæ. Apr. 26.	635
748. Mandatum iteratum super precibus primariis. Apr. 29.	635
749. Foedus Iohannis regis Bohemiae cum ducibus Austriae. 1330. Mai. 9.	636
750—754. Imperatoris litterae diversae. 1330. Mai. 10.—20.	637—641
750. Mandatum super episcopatu Lubucensi. Mai. 10.	637
751. Receptio in gratiam. Mai. 12.	638
752. Confirmatio privilegiorum pro civitate Swinfurtensi. Mai. 14.	638
753. Salvus conductus ad parlamentum celebrandum. Mai. 17.	640
754. Concessio nundinarum pro civitate Spirensi. Mai. 20.	640
755. Iohannis XXII. papae litterae civitatibus et nobilibus Germaniae missae. 1330. Mai. 23.	641
756. Foedus episcopi Frisingensis cum ducibus Austriae. 1330. Mai. 23.	642
757—760. Ludewici privilegia pro civitate Oppenheimensi. 1330. Mai. 23.—29.	641—648
757. Privilegium generale civibus et castrensibus concessum. Mai. 23.	641
758. 759. Privilegium speciale civitati concessum. Mai. 26. 29.	641—647
758. Forma minor. Mai. 26.	641
759. Forma maior. Mai. 29.	641
760. Privilegium generale in forma maiori datum. Mai. 29.	647
761—763. Tractatus super reconciliatione imperatoris cum pontifice habiti. 1330. Mai. 24.—26.	648—650
761. Facultas imperatoris principibus data. Mai. 24.	648
762. Informatio principum pontifici missa. (inter Mai. 24.—26.)	649
763. Litterae Ottonis ducis Austriae ad pontificem. Mai. 26.	649
764. 765. Imperatoris privilegia varia. 1330. Mai. 26.—29.	650—652
764. Confirmatio privilegii pro abbate Weissenburgensi. Mai. 26.	650
765. Concessio nundinarum pro civitate Wormatiensi. Mai. 29.	651
766. Iohannis regis Bohemiae quitatio pro imperatore. 1330. Mai. 26.	652
767—769. Litterae consensus principum electorum. 1330. Mai. 26.—Iun. 1.	652—653
767. 768. Litterae pro comite de Wirtemberg. 1330. Mai. 26.—Iun. 1.	652—653
767. Consensus regis Bohemiae. Mai. 26.	652
768. Consensus comitum Palatinorum. Iun. 1.	653
769. Litterae regis Bohemiae pro monasterio Etal. Mai. 31.	653
770. Litterae Iohannis XXII. papae ad Ottonem ducem Austriae. 1330. Mai. 31.	654
771. Promissio comitis de Zolre pro ducibus Austriae. 1330. Iun. 1.	654
772—793. Ludewici scripta varia. 1330. Iun. 1.—22.	655—671
772. Receptio in castrensem. Iun. 1.	655
773. Assignatio pecuniae. Iun. 1.	656
774. Augmentatio summae obligatae. Iun. 2.	656
775. Privilegium pro civitate Wetzlariensi. Iun. 3.	657
776. Cessio bonorum imperii. Iun. 5.	658
777. Mandatum contra pontificem emissum. Iun. 6.	658
778—780. Litterae in Italiam missae. 1330. Iun. 6.—7.	659—661
778. Litterae ad civitatem Mantuanam. Iun. 6.	659
779. 780. Litterae ad Loysium de Gonzaga et comitem de Claramonte.	660—661
779. Litterae ad Loysium de Gonzaga. Iun. 6.	660

	780. Litterae ad comitem de Claromonte. Iun. 7.	pag. 660
781—783.	Litterae pro Petro de Hoheneck. 1330. Iun. 8.	661—662
	781. Litterae priores. Iun. 8.	661
	782. Litterae alterae. Iun. 8.	662
	783. Forma litterarum praecedentium Libro cancellariae inserta. Iun. 8.	662
784.	Receptio in gratiam. Iun. 9.	662
785.	786. Privilegia pro civitatibus Pragensi et Egreysi. 1330. Iun. 10.	663—664
	785. Exemplar Pragense.	663
	786. Exemplar Egreysi.	663
787.	Revocatio donationis iurium imperii. Iun. 11.	664
788.	Litterae iteratae contra pontificem emissae. Iun. 12.	665
789—792.	Scripta pro Wilhelmo comite Haynoniae. 1330. Iun. 14.	668—670
	789. Remissio iuris in comitatibus Hollandiae etc. Iun. 14.	668
	790. Mandatum civitatibus Frisiae missum. Iun. 14.	669
	791. Confirmatio privilegiorum. Iun. 14.	669
	792. Commissio inquisitionis limitum imperii. Iun. 14.	670
793.	Privilegium de non evocando comitibus Palatinis concessum. Iun. 22.	670
794.	795. Conventio Ottonis ducis Austriae cum civitate Brisacensi. 1330. Iun. 11.	671—673
	794. Scriptum ducis.	671
	795. Scriptum civitatis.	671
796.	Iohannis XXII. papae litterae ad comitem Gelrensem. 1330. Iun. 17.	673
797.	Litterae Ottonis ducis Austriae pontifici missae. 1330. Iun. 17.	674
798.	Iohannis XXII. papae processus contra civitatem Tudertinam. 1330. Iul. 1.	674
799.	Iohannis regis Bohemiae litterae ad Azonem Vicecomitem. 1330. Iul. 4.	678
800—808.	Ludewici scripta pro diversis. 1330. Iul. 13.—31.	678—683
	800. Privilegium super feudis abbatis Prumiensis. Iul. 13.	678
	801. Facultas civitates construendi. Iul. 14.	679
	802. Obligatio civitatum imperii. Iul. 21.	680
	803. 803a. Obligatio Iudaeorum in Ladenburg. Iul. 21. (28).	680
	804. Privilegium de non evocando. Iul. 26.	681
	805. Receptio in libertatem. (Iul. 26).	682
	806. Obligatio officii scultetatus. Iul. 27.	682
	807. Cessio iudicii et bonorum imperii. Iul. 29.	682
	808. Statutum super civibus non recipiendis. Iul. 31.	683
809.	Litterae Bernardi Iordani de Insula regi Aragonum missae. (1330.) Iul. 20.	683
810.	Protestatio episcopi Brandenburgensis. 1330. Iul. 28.	684
811—819.	Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1330. Iul. 28.—31.	684—693
	811. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores. Iul. 28.	684
	812. Litterae ad Ottonem ducem Austriae priores. Iul. 28.	685
	813. Litterae ad eundem alterae. Iul. 31.	685
	814. Litterae Iohanni regi, Baldewino archiepiscopo et Ottoni duci directae. Iul. 31.	686
	815. Litterae ad episcopum Argentinensem aliosque. Iul. 31.	691
	816. Litterae ad comitem Iuliacensem aliosque. Iul. 31.	691
	817. Litterae ad eundem et Henricum ducem Bawariae. Iul. 31.	692
	818. Litterae ad administratorem ecclesiae Basiliensis. (Iul. ex.)	692
	819. Litterae ad civitatem Basiliensem. (Iul. ex.)	693
820.	Procuratorium vicarii generalis civitatis Mantuanae. 1330. Iul. 30.	694

	pag.
821—825. Litterae Iohannis XXII. papae diversis missae. 1330. Aug. 1.—21.	694—698
821. Litterae ad comitem Gelrensem aliosque. Aug. 1.	694
822. Litterae ad Rupertum comitem Palatinum. Aug. 3.	695
823. Litterae ad Gerlacum comitem de Nassow. Aug. 3.	696
824. Litterae ad duces Stetinenses aliosque. Aug. 18.	696
825. Litterae ad civitatem Basiliensem. Aug. 21.	697
826—833. Imperatoris privilegia et litterae diversa. 1330. Aug. 3.—7. . . .	698—701
826. Receptio in familiarem. Aug. 3.	698
827. Obligatio telonei. Aug. 5.	698
828. 829. Receptiones in libertatem. Aug. 5.—7.	698—700
828. Scriptum pro Heinrico de Sevelt. 1330. Aug. 5.	699
829. Scriptum pro Bertholdo de Sevelt. 1330. Aug. 7.	699
830. 831. Scripta pro abbate Campidonensi. 1330. Aug. 6.	700
830. Confirmatio obligationum. Aug. 6.	700
831. Concessio iudiciorum. Aug. 6.	700
832. 833. Obligationes Iudaeorum. 1330. Aug. 6.	701
832. Obligatio Iudaeorum Uberlingensium. Aug. 6.	701
833. Obligatio Iudaeorum Constantiensium. Aug. 6.	701
834—839. Scripta ad pacem inter imperatorem et duces Austriae ictam spec-	
tantia. 1330. Aug. 6.—23.	701—705
834. Promissiones ducum Austriae. Aug. 6.	701
835—837. Scripta imperatoris. 1330. Aug. 6.—18.	703—704
835. Confirmatio privilegiorum. Aug. 6.	703
836. Obligatio civitatum imperii. Aug. 6.	703
837. Mandatum civitati Rheinfeldensi missum. Aug. 18.	704
838. 839. Litterae Ottonis ducis Austriae. 1330. Aug. 23.	705
838. Litterae priores. Aug. 23.	705
839. Litterae altera. Aug. 23.	705
840—860. Imperatoris privilegia et litterae diversa. 1330. Aug. 7.—28. . . .	706—716
840. 841. Scripta pro episcopo Argentinensi. 1330. Aug. 7.	706—707
840. Scriptum prius. Aug. 7.	706
841. Scriptum alterum. Aug. 7.	707
842. Scriptum obligationis pro Iohanne rege Bohemiae. Aug. 8.	707
843. 844. Scripta obligationis pro comite Hirsuto. 1330. Aug. 10. . . .	708—709
843. Scriptum prius. Aug. 10.	708
844. Scriptum alterum. Aug. 10.	708
845. Scriptum obligationis pro comite de Geminoponte. Aug. 10. . . .	709
846. Approbatio commissionis Marchiae Brandenburgensis gubernandae.	
Aug. 10.	709
847. Confirmatio feudorum castrensiu. Aug. 12.	709
848. Concessio telonei et ungelti. Aug. 14.	710
849. 850. Scripta pro civitate Oberehnheim. 1330. Aug. 14.—20. . . .	710—712
849. Facultas bona imperii redimendi. Aug. 14.	710
850. Privilegium super iudiciis. Aug. 20.	711
851. Commissio inquisitionis. Aug. 15.	712
852. Constitutiones monetariorum. Aug. 15.	712
853. Constitutio camerarii Urbis. Aug. 15.	712
854. Mandatum contra clericos interdictum servantes. Aug. 18.	712
855. Remissio usurarum et dampnorum. Aug. 19.	713
856. Mandatum ad preces primarias spectans. Aug. 20.	713

	pag.
857. Privilegium de civibus non revocandis. Aug. 21.	714
858. Litterae ad nobiles de Gonzaga. Aug. 27.	715
859. 860. Scripta pro civitate Constantiensi. 1330. Aug. 28.	715—716
859. Confirmatio privilegii de non evocando. Aug. 28.	715
860. Mandatum super sententia proscriptionis non ferenda. Aug. 28.	716
861. Ducis de Teck et comitis de Furstenberg litterae compromissi. 1330. Aug. 17.	716
862—865. Ludewici litterae pro diversis. 1330. Sept. 1.—11.	717—719
862. 863. Scripta pro civitate Brisacensi. Sept. 1.—11.	717—718
862. Privilegium concessum. Sept. 1.	717
863. Mandatum advocatis et officialibus missum. Sept. 11.	717
864. Privilegium super iudicio civitatis Wangen. Sept. 1.	718
865. Vocatio ad curiam. Sept. 5.	718
866. Ottonis ducis Austriae obligatio sturae Iudaeorum Scafhusensium. 1330. Sept. 2.	719
867—872. Iohannis XXII. papae litterae diversis missae. 1330. Sept. 8.—26.	720—726
867. Litterae ad Rudolfum de Ochsenstein. Sept. 8.	720
868. Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores. Sept. 21.	721
869. Litterae ad Ottonem ducem Austriae priores. Sept. 26.	723
870. Litterae ad eundem alterae. Sept. 26.	724
871. Litterae ad regem Bohemiae alterae. Sept. 26.	725
872. Litterae additionales tribus principibus missae. Sept. 26.	726
873. 874. Imperatoris scripta diversa. 1330. Oct. 3.—10.	726—727
873. Commissio procurationis per Lombardiam et Tusciam. Oct. 3.	726
874. Infeudatio Philippi comitis de Spanheim. Oct. 10.	727
875. 876. Pax generalis Sueviae et Bawariae superioris. 1330. Oct. 4.—29.	727—730
875. Litterae imperatoris. Oct. 4.	727
876. Scriptum civitatis Kaufbeuern. Oct. 29.	730
877—879. Imperatoris scripta varia. 1330. Nov. 3.—5.	730—732
877. Scriptum pro Iudaeis Argentinensibus. Nov. 3.	730
878. 879. Scripta super bonis imperii redimendis. 1330. Nov. 5.	731—732
878. Litterae nobilibus de Weinsberg missae. Nov. 5.	731
879. Litterae ad cancellarium. Nov. 5.	732
880. Vicarii generalis privilegium infeudationis praeivium pro nobilibus de Gonzaga. 1330. Nov. 12.	732
881. Iohannis regis Bohemiae potestas Heinrico duci Bawariae tradita. 1330. Nov. 20.	733
882—886. Tractatum inter imperatorem et duces Austriae habitorem continuatio. 1330. Nov. 23.—26.	734—738
882. 883. Scripta imperatoris. 1330. Nov. 23.	734
882. Scriptum super arbitrio statuendo. Nov. 23.	734
883. Facultas arbitratoribus data. Nov. 23.	735
884. Litterae consensus Ludewici marchionis Brandenburgensis. Nov. 25.	736
885. 886. Arbitria pronuntiata. 1330. Nov. 26.	736—738
885. Arbitrium super civitatibus obligatis. Nov. 26.	736
886. Arbitrium super ducatu Karinthiae. Nov. 26.	737
887—894. Imperatoris litterae diversae et scripta varia. 1330. Nov. 26.—Dec. 31.	738—741
887. Concessio iuris pignorandi. Nov. 26.	738
888. Quitatio summae donatae. Nov. 29.	738
889. Libertatio civitatis. Dec. 11.	739

	pag.
890—892. Scripta pro civitate Constantiensi. 1330. Dec. 13.—31. . . .	739—740
890. Scriptum Bertoldi de Graispach super ungelto. Dec. 13. . . .	739
891. Scriptum imperatoris super eodem. Dec. 31.	740
892. Quitatio sturæ. Dec. 31.	740
893. 894. Scripta pro archiepiscopo Trevirensi super precibus primariis. 1330. Dec. 26.	740—741
893. Scriptum prius. Dec. 26.	740
894. Scriptum alterum. Dec. 26.	741

ACTA REGNI LUDEWICI IV. ET FRIDERICI III. (CONTINUATIO.)

1. LITTERAE REGIS DANORUM CARDINALIBUS MISSAE.

(1325.) Ian. 2.

Originale (or.) Monaci in tabulario secreto domus regiae Bawaricar. Descripsimus nos. Sigilli fragmenta pendent loro membranaceo. Eadem manu exaratum esse videtur, qua Litterae regis supra tom. V nr. 873. — Ed. Preger 'Beiträge und Erörterungen zur Geschichte des deutschen Reichs in den Jahren 1330–1334' (= 'Abhandlungen der bayer. Akademie III. Cl. XV (1880) p. 74 nr. 28 ex or.

Ineunti anno 1325. litteras vindicandas esse, ex eis quae referuntur constat.

Reverendissimis in Christo patribus ac dominis sacro cardinalium cetui et collegio honorando C(ristoforus) Dei gracia Danorum rex et cet.^a salutem et se ipsum cum omnimoda qua^b potest reverencia et honore.

15 Reverende paternitati vestre cum^c humilitate qua decet attentius intimamus nos veraciter percepisse, ut inter sanctissimum in Christo patrem ac dominum dominum Iohannem miseratione divina sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summum pontificem ex una parte et magnificum principem dominum Lodowicum Romanorum regem ex altera dissensio plurima et grandis discordia proch dolor est suborta, de quo sine
20 dubio turbati sumus non modicum et dolemus. Ymo dubitamus verisimiliter et timemus, quod exinde provenire poterint non solum personarum et rerum dispendia gravia, ymo etiam animarum pericula^d quam plurima et scandala in populo in maximum christianitatis et fidei per diversas locorum distantias forsitan, quod Deus avertat, notabile detrimentum. Unde vobis et vestrum cuilibet omni instancia qua possumus supplicamus, quat(inus)
25 dominum Iohannem summum pontificem predictum velitis pie monere et inducere, ut predictum dominum Lodowicum regem Romanorum iure suo ac iuris sui prosecutione perfrui amore Dei, iusticie et nostrarum precum interventu velit permittere, prout predecessores sui Romanorum reges pacifice et quiete usi fuerant ab antiquo. Et ad concordiam inter eos faciendam propter Deum cum efficacia vos interponere dignemini,
30 ad quod, sicut etiam pro parte speramus posse, proficere, cooperari et laborare volumus

1. a) sic or. b) corr. ex quam or. c) supra lineam add. or. d) sequ. ^a pluria subpuncta or.

cum effectu. Nec miremini, quod pro ipso et bono ipsius tractare volumus et in suis iustis causis nos intromittere, quia filius suus filiam nostram duxerat in uxorem nec aliud de ipso sentimus, quam quod de fideli christicola est sciendum. Cui testimonium perhibent vite sue et operacionis rectitudo necnon fama eiusdem non solum apud bonos et graves, verum etiam, ut intelleximus, communiter apud omnes. Bono etiam pacis et tranquillitatis sancte Romane ecclesie et predicti patris nostri summi pontificis et totius christianitatis libentissime intendere volumus, ut tenemur.

Valeant in Christo vestre paternitates reverende per tempora longiora.
Scriptum crastino circumcisionis Domini.

2. PROTESTATIO EPISCOPI RATISPONENSIS.

10

1325. Ian. 3.

Originale Romae in tabulario Vaticano 'Armar. C fasc. 52 nr. 9' signatum. Descriptimus nos. — Ineditum.

Reg. Löher 'Archival. Zeitschrift' V (1880) p. 260 nr. 253; Preger-Reinkens 'Auszüge' (= Preger 'Die Verträge Ludwigs des Baiern mit Friedrich dem Schönen in den Jahren 1325 und 1326' in 'Abhandlungen der bayer. Akademie III. Cl.' XVII (1883) p. 103 sqq.) p. 161 nr. 201; Mollat 'Jean XXII Lettres communes' nr. 23290.

In nomine Domini amen.

Per hoc presens publicum instrumentum pateat universis, quod anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo vicesimo quinto, indicione octava, die tertia mensis Ianuarii intrante, in domo habitationis Alberti dicti Ebner opidani in Nurnberg, post completorium in presentia mei notarii publici ac testium subscriptorum ad hec vocatorum specialiter et rogatorum constitutus reverendus in Christo pater ac dominus dominus Nycolaus venerabilis episcopus Ratisponensis tactis sacrosanctis evangeliiis corporaliter prestitit iuramentum, quod cum domino Ludwico duce Bawarie, postquam gracia sedis apostolice caruit, non concordaverit pro ipsius beneplacito prestando sibi favorem et consilium nec adhererit ei tamquam regi Romanorum nec adherere promiserit vel cogitaverit, nisi prius recuperet gratiam dicte sedis. Petens sibi super premissis per me notarium publicum infrascriptum fieri publicum instrumentum.

Acta sunt hec anno, die, indicione, mense, loco et hora prenotatis. Presentibus honorabilibus viris domino Karulo priore domus fratrum ordinis Augustinen(sis) in Nurnberg, domino Hermannno plebano Sancti Seboldi ibidem necnon magistro Friderico notario opidi antedicti dyoc. Babenbergen, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Herdegnus quondam Chunradi de Babenberg clericus imperiali auctoritate publicus notarius iuramento, tactui sacrosanctorum ewangeliorum et petitioni premissis una cum testibus supradictis presens interfui et ea fieri vidi et audiui necnon hoc presens publicum instrumentum exinde confeci et in hanc publicam formam redegi meoque signo solito signavi rogatus.

3. PROMISSIO NOBILIUM DE HOHENLOCH PRO CIVIBUS
ROTENBURGENSIBUS.

1325. Ian. 3.

Originale (or.) *Monaci in tabulario generali regni Bavarici. Contulimus nos.*
 5 *Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 197 nr. 235 ex or.*

Reg. Boica VI p. 150.

Cf. supra tom. V nr. 693 et 694.

Wir Cunr(at), Lud(wig) und Gotfr(it) von Hohenloch verjehen offentlich an disem
 10 brief und tun kunt allen den di in sehen oder horen lesen, daz wir den bescheiden
 mannen dem Schonen Sitzen von Walnhusen, Walthern von Walnhusen, Cunr(at) sinem
 bruder, Sitzen Swartzen dem eltern, Ulrich von Bebenburch, Sitzen von Hemmendorf,
 Cunrat Kursner und Heinrich von Castel burgern ze Rotenburch gelobt und geheizzen
 haben, den rihter hern Wortwin von Cymmern ze endern und ein andern geben an sine
 15 stat, der ein gemein rihter si dem armem und dem^a richem. Wer aber daz des der
 rihter, den wir in geben, niht entete und niht ein gemein rihter wolt sin und daz man
 in des moht uberzugen mit fûnf erbern mannen oder mit sehsen, so sullen wir in ein
 andern rihter geben, der in ein gemeiner rihter si, als vor geschriben stet. Und als oft
 si gebrechen gewinnen an dem rihter ungeverlich, daz sollen wir in wandeln an geverd.
 20 Ez ist auch also geredde, daz wir den vorbenanten burgern des rehten sullen helfen und
 mit dem rehten zu legen an geverd. Und hab ieman mit in ze schaffen oder si an ze
 sprechen, so sullen wir si stellen nach der stet reht, und wolt des der cleger niht
 enemen, so sullen wir den vorbenanten purgern beholfen sin ungeverlich. Wir die
 vogenanten herren verjehen auch, daz wir kein sunderig verbuntnisse oder verspruch-
 25 nisse haben noch tûn sullen mit den bescheiden mannen Eberwin Morder, Ulrich sinem
 bruder, mit Heinrich Vetern, Sefrid von Urenhoven und mit Hansen von Walnhusen,
 die dem vorbenanten Schonen Sifrid und sinen vrunden, die hie vor beschriben sten,
 wider sin oder ze schaden mohten komen an ir wort ungeverlich. Wir verjehen auch,
 daz wir den vogenanten Schonen Sifrid von Walnhusen furdern sullen und beholfen
 30 sullen sin zu den genaden, die im unser herre kûnig Lud(wig) von Rom hat getan, also
 daz er im elleu sineu reht wider gabt^b als des tages, do er uz der stat schide. Die
 vorgeschriben rede haben wir gelobt bi unsern truwen alle stet und war ze halten an
 geverd. Und darumb geben wir in disen brif versigelt mit unsern drien insigeln.

Der wart geben do man zalt von Crist geburt druzehenhundert jar da nach in
 35 dem funfundzwainzigstem jar, an dem Donderstag vor dem Oberstem tage.

4—14. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1325. Ian. 9. — 29.

*Copiae vel extracta (praeter nr. 7, 10, 12, 14) in Registro cancellariae Ludewici¹,
 quod in tabulario generali regni Bavarici servatur in codice 'Liber privilegiorum Nr. 25'
 40 signato. Contulimus vel descripsimus nos.*

3. ^{a)} *segu. rib subpunct. or.* ^{b)} *corr. ex gapt or.*

1) Cf. Chroust *'Monumenta palaeographica'* fasc. I tab. 8; Bresslau *'Handbuch der Urkunden-
 lehre'* I (ed. alt. 1912) p. 133 sqq.; *'Kaiserurkunden in Abbildungen. Text'* p. 309 sq.

4. *Obligatio iudicii.* Ian. 9.*Extractum l. c. fol. 85.**Böhmer, Reg. Ludw. p. 45 nr. 772.*

Nota quod dominus rex obligavit iudicium in Hirsawe et Ehenvelt Heinrico Lengenvelderio et suis heredibus cum omni utilitate et pertinentiis suis pro centum 5 libris Rat(isponen.) in refusionem dampnorum, que pertulit in bello cum duce Austrie prope Muldorf, et pro equis quos vendidit regi. Et tenebant, quousque ab ipsis pro predicta pecunia per dominum regem vel suos heredes redimantur.

Dat. in castris ante Burgowe, feria quarta post epyphaniam Domini, anno Domini MCCCXXV, regni vero nostri anno undecimo. 10

5. *Promissio pecuniae solvendae.* Ian. 10.*Copia (c.) l. c. fol. 112. Cancellata est in codice.**Böhmer, Reg. Ludw. p. 45 nr. 774.*

Wir Lud(wich) et cet. verjehen et cet., daz wir dem edelen manne Frid(rich) purgrafen ze Nurenberch unserm lieben getriwen gegeben haben fur seinen schaden, 15 den er bei uns genömen hat an dem streit, den wir nächst getan haben mit hertzog Frid(riechen) von Österich, fümftusent fümfhündert und sechtzieh pfunt Haller. Die haben wir im verschaffet von der werung, die uns gevallen sol von der vanchnütze dez vesten mannes Dyetricks dez Pilichdorfers unsers gefangen. Und ware daz im die vorgeant summe davon nicht geviel gar oder swaz ir abgieng, so sullen wir in derselben summe 20 gantzer oder swaz dez abganges ist richten auf pfant, als wir^a mit im uberain chomen und ainträchtich werden. Daruber zû urchünd et cet.

Dat. in castris ante Burgowe, feria quinta post epyphaniam Domini, anno Domini MCCCXXV, regni vero nostri anno undecimo.

6. *Scriptum pro Kraftone de Hohenloch prius.* Ian. 10. 25

Copia l. c. fol. 85'. Verbo va—cat posito cancellata est. Cf. infra nr. 9. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 198 nr. 236 ad Oeselum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 45 nr. 774.

Wir Lud(wich) von Gotes gnaden Römischer chünich et cet. verjehen et cet., daz wir dem edelen manne Kraften von Höhenloch unserm lieben getriwen geben haben 30 dreutusent pfunt Haller, darumb daz er bei uns beleiben sol mit seinen triwen und dienst wider allermannichlich, die weil wir und er leben. Und sol uns dienen inner landez mit dreizzich helmen, swenn wir sein bedürfen, und mit seiner macht, swa wir in der genehen sein, da er uns gereichen mach, und suln im gewönlich chöst geben. Geben wir im der nicht, so suln wir im die widerchern, als wir uberein chömen nach 35 güter bescheiden(heit). Umb diu vorgeanten dreutausent pfunt Haller versetzen wir im und seinen erben unser bürch ze Staimsperch mit allem dem daz darzû gehört als lang ze haben und ze niezen, untz das wir oder unser erben si von im oder seinen erben umb diu selben dreutusent pfunt Haller widerlösen. Wær auch daz er in dem vorgeschriben unserm dienst nider gelege, darumb sol er uns mit seinem dienst nicht 40 pfenden. Er mach uns aver an unsern güten wol pfenden daz redelich ist und suln wir darumb nicht zürnen. Wolten wir auch seinen dienst auz dem lande haben, darumb

5. ^{a)} sequ. in cancellatum c.

sullen wir im aver tûn daz zeitlich ist und als wir mit im uberain chömen nach gûter bescheidenheit. Si suln uns oder unsern erben und ander niemans die selben veste geben ze lösen, swenn wir si lösen wellen. Darüber ze urchûnd et eet.

Dat. in castris ante Bûrgowe, feria quinta post epyphaniam Domini, anno Domini
5 MCCCXXV, regni vero nostri anno undecimo.

Et nota quod dominus rex de suprascriptis habet reversam Chraftonis de Hohenloch in camera sua datam loco, die et annis ut supra¹.

7. *Mandatum civibus Rotenburgensibus missum.* Ian. 25.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici. Contulimus nos. Pendet
10 *sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Weller l. c. II, 199 nr. 237 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 45 nr. 781.

Cf. supra tom. IV nr. 693 et tom. V nr. 3.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches enbieten den bescheiden læuten . . dem rat . . und den pûrgern gemainlich zû
15 Rotembûrch und den Juden do selbs, unsern lieben getriwen unser huld und allez gût.

Als wir euch und ewer stat beide cristen und Juden zû Rotemburch den edeln mannen Cunraden, Ludowigen und Gotfriden von Honloch unsern lieben getriwen versetzt haben ze phande für achttusent phunt Haller, also wellen wir und gebieten euch vesticlich mit disem briefe, daz ir in huldet und wartet in pfandes weis und an pfandes
20 stat, und sagen euch ledich ewers aides als ein pfant und in pfantschaft weis, darnach und ir in gehuldet habt. Swenne auch ir ledich werdet von in umb die achttûsent pfunt Haller, so seit ir uns und dem rîche wider gebunden als vor. Dar uber zû urchund geben wir euch disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist zû Ulme, an sand Pauli tag als er bechert wart, do man zalt von
25 Crists gebûrt dreutzehenhûndert jar darnach in dem fûnfundzweintzigstem jare, in dem eylften jare unsers riches.

8. *Scriptum pro nobilibus de Hohenloch.* Ian. 28.

Copia (c.) l. c. fol. 113'. — Ed. Weller l. c. II, 201 nr. 239 ad Oefelium.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 45 nr. 782.

Wir Lud(wich) von Gots gnaden Romischer chûnich ze allen zeiten merer dez
30 riches verjehen offentlich an disem brief, daz wir den edelen mannen Chûnr(aden), Lud(wigen) und Gôtfr(iden) von Hohenloch unsern lieben getriwen geben haben fûnftausent pfunt Haller zû den dreyntausent pfunden Hallern, die wir in vor schuldich sein, als si dez unser brief habent, darumb daz si mit ir triwen und dienst, dieweil wir und si
35 leben, bei uns beleiben sullen wider aller mænnichlich ane wider die, di si an iren briefen auzgenömen habnt. Und suln uns, swo wir inder landez, daz ist ze Elsazzen, ze Swaben, ze Franchen und ze Bayern ze velde ligen, dienen mit sechtzich helmen. Chûnr(ad) und Gôtfr(id) baide mit dreizzichen und Lud(wig) alein mit dreizzichen, und mit irer macht, swa wir in der genahen sein, daz si uns gereichen mugen, und sullen
40 in gewönlich chöst geben. Geben wir in der nicht, so sullen wir in die wider cheren, als wir uberein chomen nach gûter bescheiden. Umb die vorgenanten achttausent pfunt Haller versetzen wir in unser stat ze Rotemburch mit cristen und mit Juden und

1) *Hae reversales servatae non sunt.*

mit allen den rechten die datzû gehörnt als lang ze haben und ze niezzen, untz daz wir oder unser nachchomen an dem rîche si von in oder iren erben umb die vorgeschriben achttausent pfunt Haller wider erledigen und erlösen. Wær auch daz si in dem vorgeschriben unserm dienst schaden næmen, darumb sullen si uns mit unserm dienst nicht pfenden. Si mugen uns awer an unsern^a gûten wol pfenden und sullen wir darumb nicht zûrnen. Wolten wir auch iren dienst auz den vorgenanten landen haben, darumb sullen wir in awer tûn daz zeitlich ist und als wir mit in uberain chomen nach gûter bescheidenheit. Si sullen uns auch nicht abeslahen, swaz si der vorgeschriben stat und allez dez daz darzû gehört geniezzen, dieweil und si in pfandes steet. Daruber ze urchund geben wir in disen brief versigelten mit unserm insigel.¹⁰

Der geben ist zu Ulme, an dem Montag vor der Liechtmesse, anno Domini MCCCXXV, regni vero nostri anno undecimo.

9. *Scriptum pro Kraftone de Hohenloch alterum.* Ian. 28.

Copia l. c. fol. 86. — Ed. Weller l. c. II, 200 nr. 238 ad Oefelium.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 46 nr. 783.

Cf. supra nr. 6.

Wir Lud(wich) von Gotes gnaden Römischer chunig ze allen zeiten merer dez riches verjehen offentlich an disem brief, daz wir dem edelen manne Chraften von Höhenloch unserm lieben getriwen geben haben dreutusent phunt Haller, darumb daz er bei uns beleiben sol mit seinen triwen und dienst wider aller manichlich, die weil wir und er leben. Und hat uns daz gelobt auf seinen æit an gegen den, die wir im erloubt haben auz ze nemen, daz sind unser lieb getriwen graf Eberh(art) und seinen sun graf Ulrich von Wirtenberg, burchgraf Frid(rich) von Nurenberch, der lantgraf von dem Leukenberg und alle von Hohenloch und von Brûnekk. Er sol auch uns dienen mit dreizzich helmen, swen wir sein bedurffen inner landez, daz ist ze Swaben, gegen Elsazzen, ze Franchen und ze Bayern, und mit seiner macht, wo wir in der genæhe sein, do er uns gereichen mach, und suln im gewonlich chost geben. Geben wir im der nicht, so suln wir im die anzrichten, als zeitlich ist. Umb die vorgenanten dreutusent pfunt Haller versetzen wir im und seinen eriben unser burch ze Steinsperch und Hillespach unser stat, læut und gût mit allen rechten daz datzû gehört, besûcht und unbesûcht, als lang ze haben und ze niezzen, bis daz wir oder unser eriben si von im oder von seinen erben umb die selben dreutusent pfunt Haller widerlosen. Wær auch daz er in dem vorgeschriben dienst nider gelæge, darumb sol er uns mit seinem dienst nicht pfenden. Er mach uns aber an unsern gûten wol pfenden daz redlich ist und suln wir darumb nicht zûrnen. Wolten wir auch seinen dienst auz dem land haben, darumb suln wir im aber tûn daz zeitlich ist und als wir mit im uberain chomen nach gûter bescheidenheit. Si sullen uns und unsern erben und anders nieman dieselben burch und stat geben ze losen, swenn wir si lösen wellen. Wir suln auch den vorgenanten Kraften von Hohenloch versprechen und schirmen aufrecht gen aller männichlich. Daruber zû urchund geben wir in disen brief versigelten mit unserm insigel.⁴⁰

Der geben ist ze Ulme, an dem Montag vor unserr Frawen tag ze liechtmisse, do man zalt von Christes geburt dreutzehenhundert jar darnach in dem fufffundzwaintzigstem jar, in dem eylften jar unsers riches.

Et nota quod dominus rex de suprascriptis habet reversam Chraftonis de Hohenloch in camera sua datam loco, die et annis ut supra¹.

8. ^{a)} *supra lineam add. c.*

1) *Sunt Reversales infra nr. 10.*

10. *Reversales Kraftonis.* Ian. 28.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsit Hermannus Herre. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ineditum.

Ich Kraft von Hohonloch^a vergich offentlich an disem briefe und tû chünt allen
5 den die in ansehent oder hörent lesen, ob die edeln manne mine lieben vreunt, die ich
auzgenommen habe mit andern minen briefn¹ gein minem herren chunig Ludowigen von
Rome, von mütwillen oder von unredelichen sachen wider denselbn minen herren wolten
sein, daz ich im danne beholfen sol sein wider si getriwelich an geverde in aller weis
als wider ander, die ich nicht auzgenommen habe. Daz daz also staete und ganz von
10 mir behaften werde, daz geheizz ich mit gûten triwen an eins aydes stat. Und daruber
zû urchund gib ich disen brief mit minem insigel versigelten.

Der geben ist zû Ulme, an dem Montag vor dem Lichtmesse tag, do man zalt
von Crists gebürt dreuzehenhundert jar darnach in dem fûnfundzweinczigstem jare.

11. *Mandatum de stura solvenda.* Ian. 28.

15 *Extractum l. c. fol. 113.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 46 nr. 785.

Item dominus rex mandavit Iudeis in Hagenowe, ut intendant Heinrico de Vinsting,
quousque satisfiat sibi de trecentis libris Argent(inensium). Et hiis solutis quittat eos
de eisdem. Harum testimonio litterarum.

20 Dat. in Ulma, feria secunda ante Purificationem, anno Domini MCCCXXV, regni
vero nostri anno undecimo.

12. *Infendatio comitis de Kirchberg.* Ian. 29.

*Originale in tabulario generali regni Bavarici 'Kaiser-Ludwig-Select' (= KLS)
nr. 293. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ineditum.*

25 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 46 nr. 787.*

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez
riches enbieten dem edeln manne Cunraden dem alten grafen von Kirchperg unserm
lieben getriwen unser huld und allez gût.

Dûrch deine bete und dûrch deine triwe, die dû zû uns und dem riche hast,
30 wellen wir dir besunder gnade tûn und senden dir mit deinem sûn Ebirhart alle die
lehen, die dû von uns und dem riche ze lehen haben solt, und stellen dich dar in mit
disem briefe in aller weis, als dû si von uns selber engagenlich enphangen hettest,
und mit namen dez bûrchsezzes zû Kirchperg und dez wiltbannes. Dartz geben wir
dir gewalt ze losen allez, daz von unsern vorvarn an dem riche oder von iren lant-
35 vögten versetzt ist auz den selbn burchsezze und wiltban, von den den ez versetzt ist.
Und solt daz selbe furbaz mit samt deinen erben von uns und dem riche ze pfande
haben umb daz, darumb dû ez von in lösest in aller weis, als si ez gehabt haben und
haben solten. Und dar uber zû urchund geben wir disen brief mit unserm insigel
versigelten.

40 Der geben ist zû Lougingen, an dem Eritag vor unser Vrowentag der lichtmesse,
do man zalt von Crists gebürt dreutzeenhundert jar darnach in dem fûnfundzwein-
tzigstem jare, in dem eylften jar unsers riches.

10. a) sic or.

1) Deperditae.

13. *Quittatio sturæ.* Ian. 29.*Extractum l. c. fol. 113.**Böhmer, Reg. Ludw. p. 46 nr. 788.*

Item dominus rex quittat cives in Mæmmingem de steura consweta per ipsos danda
Febr. 2 abhinc usque ad Purificationem et abinde per tres annos continuos. Harum testimonio
litterarum.

Dat. in Laugingen. feria tertia ante Purificationem. anno Domini MCCCXXV.
regni vero nostri anno undecimo.

14. *Promissio pro comite de Werdenberg.* Ian. 29.

*Originale (or.) in tabulario regio Stuttgartensi. Contulimus nos. Sigillum desideratur, 19
loro membranaceo relicto. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 495 nr. 722 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3229 (Addit. III).

Wir Lud(owich) von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen ziten merer des
reichs verjehen offentlich an disem brief, daz wir dem edlen mann Heinr(ichen) grafen
von Werdenberch, unserm lieben lantvogt in obern Swaben, geheizzen haben und 15
geheizzen ze gelten und wider ze geben allez daz, daz er den dieneren von unsern
wegen umb dienst gibt, die weil und er bei unserer lantvogtæi ist, und sullen im do
von helfen ane seinen schaden. Und dar uber ze urchunde geben wir im disem brief
versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist ze Lougingen. des Eritages vor unserer Frawen tach ze lihtmesse, 20
do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar dar nach in dem fumfundzwain-
zigstem jar, in dem ainliftem jar unsers reichs.

15—26. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
DIVERSIS MISSAE.

1325. Ian. 23. — Mart. 10.

25

15. *Litterae ad archiepiscopum Magdeburgensem priores.* Ian. 23.

*Copia¹ (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 79 fol. 46^r nr. 1343. —
Ed. G. Schmidt 'Päbstl. Urkunden und Regesten' I (= 'Geschichtsquellen der Provinz
Sachsen' XXI. 1886) p. 159 nr. 177 ex c. Editionem repetimus.*

*Böhmer, Reg. Ludw. p. 217 Pabste nr. 33; Mollat 'Lettres communes' nr. 21446. 30
Cf. infra nr. 20.*

Venerabili fratri Bo[r]chardo archiepiscopo Magdeburgensi salutem.

(1) Collata ligandi atque solvendi celitus beato Petro celesti clavigero potestate
Romanus pontifex eius successor Christique vicarius utitur, prout secundum diversitatem

1) In adnotatione ponimus Notitiam ex Libris 'Introitus et exitus' tom. 65 fol. 75^r tabularii Vaticani 35
descriptam:

Die XII. Ianuarii fuerunt missi processus contra Ludovicum Bavarie archiepiscopo Lunden(sī)
per quendam nomine Laurencium Ozee et pro expensis suis ded(imus) et num(eravimus) sibi II sol.
Tur(onensium) grossorum cum o rot(un)da.

Cf. supra tom. V nr. 906, 947, 1026, itemque p. 823 not. 1.

temporum et negotiorum varietatem conspiciat salubriter expedire. Dudum siquidem ex manifestis, rationalibus et urgentibus causis contra Lodowicum de Bavaria tunc in discordia in regem Romanorum electum, pro eo quod discordi electione huiusmodi per Romanam ecclesiam, ad cuius examen persone electe in regem Romanorum in imperatore assumende approbatio et electionis admissio pertinet, non admissa nec eius approbata persona nomen regis Romanorum indebite usurparat ac regni Romani et imperii administrationi se in eiusdem ecclesie manifestam iniuriam, plurimorum scandalum ac sue aliorumque multorum animarum periculum ingerebat, diversos processus fecimus varias penas et sententias continentes ac insuper omnibus et singulis civitatibus, communitatibus, universitatibus et personis singularibus, cuiuscunque preminentie, dignitatis, status vel condicionis existerent, in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis in singulares personas et interdicti in civitates, terras et loca ipsorum et communitates ac universitates predictas penis, quas illas, si contra facerent, incurrere volumus eo ipso, iniunximus et duximus districtius inhibendum, ne predicto Lodowico in premissis vel circa ea tanquam regi seu in regem Romanorum electo, nisi si et cum huiusmodi eius electionem admitti et personam suam per dictam Romanam ecclesiam approbari et admitti contingeret, parerent vel intenderent aut adhererent seu prestarent per se vel alium seu alios auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, declaravimus civitates videlicet, communitates et universitates interdicti, singulares personas predictas excommunicationis sententiis subiacere et huiusmodi processus et sententias nostras mandavimus per litteras nostras tibi et aliis metropolitanis ac tuis et eorum suffraganeis illarum partium directas solemniter publicari. Rursus conversionem peccantium, quorum salutem querimus, affectantes tibi et aliis metropolitanis eorum, qui ab huiusmodi adhesionem, obedientiam, consilio, auxilio et favore resilire ac resipiscere penitus et ad gremium et mandata sancte matris ecclesie cum effectu et sine cuiusque fixationis velamine redire vellent, non parituri vel adhesuri eidem Lodowico ulterius in premissis, absolvendi eos infra certi temporis spatium iam elapsam a memoratis sententiis, quas ipsos declaravimus, ut predicatur, incurrisse, recepta prius ab eis resilientibus et resipiscentibus iuratoria cautione de ulterius non parendo contra eosdem processus et sententias, quas incurrisset, prefato Lodowico vel prestando ei super predictis auxilium, consilium vel favorem, plenam concessimus facultatem, prout in processibus et litteris prefatis serius continetur, tuque dictos processus et contenta in eisdem litteris publicare solemniter curavisti, prout tua nobis insinuatio patefecit¹. Et quia nonnullas personas et loca tue ditioni subiecta reputasti contra processus et sententias eosdem dicto Lodowico adhesisse ac etiam adherere, tu, prout ex forma litterarum huiusmodi tibi directarum poteras, publice nuntiari mandasti et fecisti personas ipsas tunc nominatim expressas excommunicationis ac loca huiusmodi et specialiter civitatem Magdeburgen(sem), Hallen(sem), Calven(sem), de Burboye et de Roseborg ceteraque alia opida et castra tue dioc(esis) interdicti sententiis subiacere. (2) Verum quia, sicut ex insinuatione predicta percepimus, huiusmodi persone singulares, quas excommunicatas, necnon dicte civitatis ac prenominatorum et aliorum opidorum et castrorum, que interdicta mandasti et fecisti ut premittitur nuntiari, universitates eorum te post huiusmodi spatium proponere curaverunt se predictas sententias minime incurrisse, pro eo quod ipsi contra processus et sententias prefatos eidem Lodowico minime adhererant nec etiam adhererant, offerentes se super hoc purgare seu ipsorum innocentiam ostendere iuxta morem illius patrie per propria iuramenta, nobis humiliter supplicasti, ut illorum statui et saluti providere clementer et misericorditer dignaremur. Nos igitur cunctorum christicolarum tranquillitatem et salutem plenis desideriis affectantes et volentes, ut eos, qui consistunt in fide ac devotione ipsius Romane tueque ecclesiarum, confirmes et corroboret in eis-

¹ *Supra tom. V nr. 877, 878.*

dem et alios, qui forsitan deviarunt ab illis, ad gratiam reconciliationis admittas ipsosque sic admissos verbo informes et stabiliis salutaribus, tuis supplicationibus inclinati fraternitati tue, de qua sinceram et firmam in Domino fiduciam obtinemus, per apostolica scripta committimus et mandamus, quatinus circa illas ex eisdem personis singularibus, quas excommunicatas, et eas ex universitatibus civitatis ac prenominatorum et aliorum obidorum^a et castrorum eorundem, quas et que interdictas seu interdicta mandasti et fecisti ut predicetur nuntiari, queve se sine culpa fuisse asserunt in premissis seque coram te purgaverint seu innocentiam suam ostenderint iuxta morem illius patrie per proprium iuramentum, facias quod iustitia suadebit, alios vero, qui adherendo dicto Lodowico vel prestando eidem auxilium, consilium vel favorem contra processus predictos excommunicationis vel interdicti sententias incurrerunt, ab huiusmodi excommunicatione iuxta ecclesie formam, si tibi videbitur, possis absolvere ac interdictum huiusmodi, quod universitates civitatis, opidorum et castrorum predictorum ob causam similem incurrerunt, auctoritate predicta valeas relaxare, iniungendo eisdem super hiis que de iure fuerint iniungenda. Volumus tamen, quod ipsi vel illi eorum, qui eidem Lodowico contra processus predictos imposterum adhibebunt, si persone singulares, in excommunicationis, si vero universitates extiterint, in interdicti eo ipso predictas sententias relabantur.

Datum Avinion(e), X. Kal. Februarii, anno nono.

16. *Litterae ad Liupoldum ducem Austriae. Ian. 23.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 44 nr. 352. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' (1891) p. 203 nr. 434 ex c. (decurtatum).

Reg. Löher loco ad nr. 2 citato p. 260 nr. 255.

Nob(ili) viro Lipoldo duci Austrie et Styrie.

Significavit nobis venerabilis frater noster Gerardus episcopus Basiliensis, quod tu fili et gentes tue ac homines comitatus Feretarum moventis ab eodem episcopo et Basiliensi ecclesia, sicut fertur, eidem episcopo suisque hominibus blada et vina ipsius episcopi arrestando ac homines capiendo et molestando multas intulistis et inferre vexationes indebitas non cessatis et insuper cursum monete sue, quem per totum dominium suum et presertim per dictum comitatum habere, sicut asseritur, ab antiquis temporibus consuevit, impeditis in eius grande preiudicium et iacturam, quamvis idem episcopus tibi et tuis hactenus adherendo non absque variis expensis et laboribus quam plura dicatur obsequia prestitisse. Quocirca nobilitatem tuam rogamus attentius et hortamur, quatinus cessans a dictis gravaminibus et cessari faciens homines comitatus predicti et ab impedimento cursus dicte monete omnino desistens prefatum episcopum suamque Basiliensem ecclesiam sic velis habere pro nostra et apostolice sedis reverentia favore benivolo propensius commendatos, quod inde tibi augeatur meritum apud Deum et tua devotio commendari amplius mereatur.

Datum Avinion(e) X. Kal. Febroarii, anno nono.

17. *Litterae ad ducem Lotharingiae. Ian. 24.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 44' nr. 353. Descripsimus nos. — Ed. Riezler l. c. 40 p. 204 nr. 438 ex c. (decurtatum); Sauerland 'Vatikan. Urkunden zur Gesch. Lothringens' I, 204 nr. 245 ex c.

Nobili viro Ferrico duci Lothoringie.

Veniens nuper ad nostram presentiam dil. fil. nobilis vir Ancelinus dominus de Giravilla tuus et dil. fil. nobilis viri Iohannis comitis Barensis nuncius, ut dicebat, per

15. ^a) sic c.

nos benigne vestre considerationis intuitu et sue probitatis obtentu receptus, devotionem sinceram, quam te dictumque comitem vestrorum progenitorum inherendo vestigiis gerere ad Romanam ecclesiam matrem vestram ac laudabile propositum, quod vos ad obsequendum nobis et eidem ecclesie concepisse asserunt, coram nobis prudenter explicare procurans, pro parte tua et ipsius comitis per nos tibi et sibi ad huiusmodi prosequendum propositum de certo provideri subsidio postulavit. Sane fili certis ex causis, quas eidem expressimus nuncio et ipse tibi dictoque comiti referre poterit viva voce, eiusdem petitionem super hiis ad exauditionis effectum admittere nequivimus quoad presens, sed causis cessantibus huiusmodi tibi et eidem comiti, quos in mente specialiter retinemus, de subsidiis, que vobis esse utilia et nos decentia viderimus, providere taliter intendimus. Domino concedente, quod inde debebitis merito contentari. Porro devotionem et propositum huiusmodi nobis et apostolice sedi grata non indigne quam plurimum et accepta cum gratiarum actionibus uberibus multipliciter in Domino commendantes, nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatinus in illis sic solida continuatione persistas, quod inde preter divine retributionis premium nostram et eiusdem sedis benedictionem et gratiam valeas uberius promereri.

Datum Avinion(e), IX. Kal. Febroarii, anno nono.

Item in e. mo. dicto comiti Barensi ipsum in narratione preferendo modo quo dux predictus prefertur in sua.

18. *Litterae ad civitatem Coloniensem.* Ian. 28.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 45 nr. 354. Descriptus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 205 nr. 439 ex c. (decurtatum); Sauerland 'Urkunden und Regesten zur Gesch. der Rheinlande' I, 339 nr. 716 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 260 nr. 258; Preger-Reinkens p. 162 nr. 294.

Dilectis filiis iudicibus, scabinis, consulibus, proconsulibus magistrisque civium totique universitati Coloniensi.

(1) Dum clare vestre devotionis insignia, quibus exhibitione laudabilium operum protestante vos et^a progenitores vestri erga Deum et Romanam matrem ecclesiam hactenus claruistis et clarere continue non cessatis, delectabiliter recensemus, tanto ad vos inter alios eiusdem ecclesie dilectos filios et devotos specialis affectum considerationis habentes, magis afficimur in fide devotionis et constantie vestre iocundi, quanto predecessorum vestrorum magnifica merita erga dictam ecclesiam splenduisse recolimus et strenuitatis vestre devotionem eximiam maiorum operum claritate percipimus illustrari. Hec quidem opera, filii, circa publicationem et observationem processuum nostrorum dudum habitorum contra Ludovicum ducem Bavarie, Dei et ecclesie rebellem et hostem produxistis nuper et continuatione solida constanter producit, sicut fama celebris nomen vestrum non parum extollens insinuat in apertum. Super predictis igitur, pro quibus nostram et apostolice sedis benedictionem et gratiam vobis et vestris posteris uberius vendicastis, vos multipliciter cum gratiarum actionibus commendantes, universitatem vestram rogamus attentius in Domino et hortamur, quatinus huiusmodi devotionem et constantiam adeo virtute perseverantie, cui super virtutes alias currentes ad bravium corona promittitur, roboretis, quod apud Deum et sedem eandem excellentioribus et dignioribus laudis et gratie titulis magis ac magis extolli vestra devotio mereatur. Nos enim vos et civitatem vestram intra nostra precordia iugiter recumbentes intendimus, quantum cum Deo poterimus, respicere gratiis et favoribus oportunis. Super quibus dil. fil. Henricus de Iuliaco canonicus Monasteriensis, qui vestram devotionem huiusmodi

apud nos multe laudis preconiiis commendavit, clarius aperire vobis poterit mentem nostram. (2) Ceterum percepto nuper, quod aliqui vestrum occasione iuramentorum, que dudum Ludovico duci Bavarie tanquam electo in regem Roman(orum) dicimini prestitisse, scrupulosos habere remorsus conscientiarum pretenditis, si ab eius adhesione, consiliis et favoribus desistatis, quam plurimum admiramur, cum nos, sicut nosse vos 5 credimus, in processibus nostris de fratrum nostrorum consilio contra ducem ipsum habitis declaraverimus iuramenta huiusmodi tanquam illi prestita, cui minime prestari debuerant, nulla esse ac ea prestantes ad illorum observationem quomodolibet non teneri. Et licet certum sit, quod aliquis ad observationem iuramentorum huiusmodi non tenetur^{b)}, nos tamen ad clarificandum eorum conscientias, qui remorsibus huiusmodi constringuntur seu 10 constringentur forsitan in futurum, venerabili fratri nostro . . archiepiscopo Coloniensi aliis damus nostris litteris¹ in mandatis, ut eis ad cautelam, quamquam non indigeant, curet de absolutionis beneficio providere. Nostris precibus et exhortationibus subiungentes, ut fulgorem tante devotionis et fidei non sinatis quibusvis contrariis offuscari, set potius erga matrem ipsam ecclesiam, que vos brachiis interne dilectionis amplectitur, splendere 15 clarius, ut ab ipsa mereamini semper plus diligere, studeatis.

Datum Avinion(e), V. Kal. Febroarii, anno nono.

19. *Litterae ad archiepiscopum Coloniensem. Ian. 29.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 45 nr. 355. Descripsimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 206 nr. 440 ex c. (decurtatum): Sauerland l. c. I, 340 nr. 717 ex c. 20

Reg. Löher l. c. p. 260 nr. 259; Preger-Reinkens p. 163 nr. 205.

Venerabili fratri . . archiepiscopo Coloniensi.

Licet per processus nostros contra Ludovicum ducem Bavarie, qui adversus Deum, nos et ecclesiam Romanam varios et enormes excessus commisisse noscitur, de fratrum nostrorum consilio et presente copiosa multitudine fidelium dudum habitos fidelitatis et 25 quecunque alia iuramenta sibi tanquam regi seu in regem Roman(orum) electo a quibuscunque velut illi, cui minime prestari debuerant, prestita nulla esse et irrita eaque prestantes ad illorum observationem non teneri declarav[er]imus et ipsos ab eorum observatione absolvendos duxerimus ad cautelam, quia tamen aliqui tuarum civitatum et dioc(es)is Colonien(sis) super huiusmodi iuramentis per eos dicto duci forsitan, ut premittitur, 30 prestitis scrupulosos conscientiarum remorsus habere dicuntur, nos eorum servare conscientias super hiis cupientes, fraternitati tue eos ab huiusmodi iuramentis et ipsorum observatione auctoritate nostra ex abundanti, cum non indigeant, ad clarificandas eorum conscientias specialiter absolvendi plenam et liberam concedimus tenore presentium facultatem. 35

Datum Avinion(e), IIII. Kal. Febroarii, anno nono.

20. *Litterae ad archiepiscopum Magdeburgensem alterae. Febr. 5.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 45' nr. 356. — Ed. Schmidt l. c. I, 162 nr. 180 ex c. Editionem repetimus.

Reg. Löher l. c. p. 261 nr. 261; Preger-Reinkens p. 163 nr. 207. 40

Venerabili fratri Burchardo archiepiscopo Magdeburgen(sis).

Fraternitatis tue litteras² solita benignitate recepimus, que cum inter cetera publicationem missorum per nos tibi processuum habitorum contra Ludovicum ducem Bavarie

18. ^{b)} tenentur c.

1) *Infra* nr. 19. 2) *Supra* tom. V nr. 975.

ac nonnullos alios culpe damnate consortes et promptitudinem aliam tue devotionis ac fidei erga beneplacita nostra et apostolice sedis grata insinuatione retulerint, diligentiam et sinceritatem tuam in talibus claris in Domino laudibus commendamus. Et quia ex tuis huiusmodi meritis de te ac tua consequenter ecclesia specialem sollicitudinis habemus affectum, petimus a te, frater, ut quotiens nobis scribere duxeris, ipsa scripsione significes tuum et eiusdem ecclesie tue statum, pro cuius existimus favore benivoli et disponimur, quantum Domino permittente poterimus, operosi. Eas autem de petitionibus pro parte tua nobis oblatis, quas secundum Deum potuimus, ad exauditionis effectum favorabiliter duximus admittendas¹.

10 Datum Avinion(e), Non. Februarii, anno nono.

21. *Litterae ad episcopum Basiliensem.* Febr. 5.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 45' nr. 357. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum. Reg. Löher l. c. p. 261 in nr. 262; Preger-Reinkens p. 163 nr. 208.

Venerabili fratri Gerardo episcopo Basiliensi.

15 Fraternitatis tue litteras presentatas nuper nobis per dil. fil. Udricum de Aventica solita benignitate recepimus et tam litterarum huiusmodi serie quam relatione ipsius Udrici plenarie intellectis, quod processus nostros contra Ludovicum ducem Bavarie hactenus habitos executus diligenter extiteris tanquam divine iusticie diligens executor et sedulus, diligentiam tuam cum gratiarum actione multiplici multipliciter in Domino com-
20 mendamus. Sane cum ab ipsorum fructibus cognoscendi sint homines² nec ex opinionibus variis seu pravis relatibus iudicandi, exhibent de te, frater, illud nobis pro certo iudicium tue devotionis et fidei opera, ut oblocutoribus sive detractoribus tuis nec aures de facili porrigamus accommodas nec, quod a nostro more proscribimus, fidem eis credulam prebeamus. Ceterum de convalescentia tua, quam ipsius Udrici grata nobis patefecit
25 assertio, tibi sinceris affectibus congaudentes, scire³ te cupimus, quod dilecto filio nobili viro Lipoldo duci Austrie super hiis, que continuit tuarum litterarum huiusmodi pagina, dirigimus efficacia scripta nostra³. Sic igitur melioribus continuisque successibus te disponas ad ea que Deo sint placida, nobis et apostolice sedi ac sancte Romane ecclesie matri tue, quod opinionem tuam optima semper approbatione continues ac preter pre-
30 mium retributionis eterne in nostra et dicte sedis affectione benivola iugiter perseveres.

Datum ut supra proxima⁴.

22. *Litterae ad archiepiscopum Trevirensensem.* (Febr. 5.)

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 46 nr. 359. Descripsimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 262 nr. 600b ex c. (decurtatum); Sauerland l. c. I, 341 nr. 718 ex c.

35 *Huic tempori vindicandae esse videntur; praecedunt enim in Registro Litterae supra nr. 20 et 21, sequuntur infra nr. 23.*

... archiepiscopo Treveren(s)i.

Infeste relationis assertionem percepto, quod dudum dil. fil. Petrus de Boninea clericus litteras nostras apostolicas deferens processus nostros dudum contra Ludovicum
40 ducem Bavarie habitos continentes in tua dioc(esi) per quosdam iniquitatis filios Deum et ecclesiam offendere in suarum animarum periculum non verentes captus extitit et in

21. ^a) ferre c.

1) Cf. Schmidt l. c. I, 161 nr. 178. 2) Cf. Matth. 7, 16. 3) Supra nr. 16. 4) Scil. supra nr. 20.

castro de Sarburch eiusdem dioc(es)is detinetur miserabiliter captivatus, fraternitatem tuam rogamus attentius et hortamur, quatinus prefatum procures liberari clericum et ad sedem apostolicam destinari. Rescripturus nobis per tuas litteras, quid inde feceris et ex quibus causis extiterit memoratus clericus captivatus.

23. *Litterae ad episcopum Ratisponensem.* Febr. 9.

5

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 46 nr. 360. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 207 nr. 446 ex c. (decurtatum).

Reg. Löher l. c. p. 261 nr. 262⁵⁰; Preger-Reinkens p. 164 nr. 209.

Venerabili fratri Nicholao episcopo Ratisponensi.

Fraternitatis tue litteras, per quas constantiam devotionis et fidei, quibus minis et 10 temptationibus Ludovici^a Bavarie ducis contemptis erga nos et sedem apostolicam vigere ac viguisse, necnon turbacionum anxietates, quas propter hoc sustinuisse diceris, describere curavisti, benignitate recepimus consueta, tibi super anxietatibus ipsis compatientes ab intimis ac firmitatem huiusmodi devotionis et fidei multipliciter in Domino commen-
dantes. Sane quia, sicut novit tua prudentia, super virtutes currentes ad bravium sola 15 perseverantia coronatur, providentiam tuam attentius exhortamur, quatinus minis et terroribus impiorum, quorum consilium Altissimus dissipat, contemptis et adversitatibus magnanimitatis et patientie virtute calcatis, in fide ac devotione huiusmodi sic constanter et strenue perseveres eas laudandis operibus nichilominus comprobando, quod preter
perennis remunerationis premium, quod inde consequeris, nostram et eiusdem sedis 20 gratiam uberius valeas promereri.

Datum Avinion(e), V. Idus Febroarii, anno nono.

24. *Litterae ad archiepiscopum Salzburgensem.* (Febr. 11.)

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 46 nr. 361 (et 362). Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 208 nr. 447 ex c. (decurtatum).

25

*Reg. Löher l. c. p. 261 nr. 263; Preger-Reinkens p. 164 nr. 210; Lang 'Acta Salz-
burgo-Aquilejensia' I, 87 nr. 76 cum nota adiecta¹.*

Cf. litteras ad episcopum Bambergensem Febr. 20 datas Riezler l. c. p. 208 nr. 448 et notam ibi adiectam.

23. ^{a)} bis scriptum c.

30

1) In adnotatione ponimus litteras archiepiscopi Salzburgensis pontifici directas, quibus de eisdem rebus tractatur, dato carentes, quae in Libris Formularum servatae sunt, de quibus c. supra tom. V ad nr. 930. E codice 3 fol. 110^r, ubi rubrum: Item supplicatorie ad dominum papam pro episcopo obpresso, descripsimus nos; varias lectiones codicis 2, quas hic ponere supersedimus, vide apud Simonsfeld loco supra tom. V ad nr. 930 citato p. 276:

35

Sanctissimo etc.

Ad decus et devocionem sanctitatis vestre pertinere dinoscitur, ut inter ceteros prelatos illos^a singularis favoris gratia prosequamini, quos immediate subiectionis vobis iungit vinculum quibusve status^b sui^c curastis tribuere dignitatem. Sane venerabilis in Christo pater dominus .. episcopus talis, qui ex provisione vestra kathedram episcopalem acceperat vobisque immediate subiectus existit, servando 40 vobis et ecclesie Romane fidem, devocionem et obedientiam debitas et constantes, tenendo contra se tyrannidem Lud(ovici) ducis Bavarie, bellando eciam contra ceteros ecclesie sue oppressores, diversas patitur molestias, angustias et pressuras nec hiis frangitur, set fervore spiritus sublimiora conscendens forcior redditur et sic[ut] columpna immobilis perseverat. Hic eciam^d, dum gentes dicti Lud(ovici) nuper

^{a)} illis 3.

^{b)} quibus vestatus 3.

^{c)} sequ. delet. tribuistis 3.

^{d)} et add. 3.

45

Venerabili fratri archiepiscopo Salzeburgensi.

Queritur apostolice sedis auctoritas et sancta mater ecclesia precordiali offensione proclamat, quod Ludovici ducis Bavarie sterilis et dampnata tyrannis veluti christiane professionis et dignitatis ac libertatis ecclesie vivida persecutrix patenti contradicitione non patitur, quod venerabilis frater noster Henricus Bambergensis^a episcopus ad dignitatem huiusmodi tam canonice quam digne promotus possessionem et administrationem pacificam eius Bambergensis ecclesie assequatur. Hanc sane vicio universe dampnationis horrendam sine offensa Dei, dicte sedis et eiusdem matris ecclesie derogatione molesta equanimitur tolerare nequitiam nequeunt et cupientes, quod militans Deo favente pro ecclesiastico favore vigor et ratio sensualitatis prave iudicio non succumbat, fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente tibi nichilominus sub virtute sancte obediencie iniungentes, quatinus tam caritatis comitacione laudanda quam verisimili consequentia causam istam cogitans esse tuam, prefato episcopo ad requisitionem ipsius in adeptione possessionis et administrationis eiusdem iuxta facultates tibi a Domino date potentie pro nostra et eiusdem sedis reverentia sic assistas auxiliis, consiliis et favoribus oportunis, ut idem episcopus quod suum est valeat assequi et tu frater in hac parte tibi utiliter consulens apud nos et dictam sedem dignis propterea possis laudibus commendari.

In e. mo. ven. fr. . . archiepiscopo Maguntinen.

Item ven. fr. . . episcopo Herbipolen.

[In e. mo. mutatis mutandis] Henrico duci Austrie.

In e. mo. Lipoldo duci Austriae.

Item Alberto duci Austrie.

Item Ottoni duci Austriae.

Item . . duci Carinthie.

Datum Avinion(e), III. Idus Febroarii, anno nono.

25. *Litterae ad dominum Magnopolensem. Febr. 20.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 46 nr. 363. Contulit H. Pogatscher.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 412 Pabste nr. 246 (Addit. III); Löher l. c. p. 261 nr. 265.

Dil. fil. nobili viro Henrico Magnopolensi), Stagardie et Rostek domino.

Tue nobilitatis litteris missis nobis per dil. fil. Hellembertum de Visbek canonicum Zverinensem sub verbo delegate credentie solita benignitate receptis, habuit verbalis eius assertio, nichilominus et in scriptis pro parte tua nobis oblata petitio effectualiter continebat, ut cum magnam partem marchionatus Brandenburgensis obtineas tam ex infeudatione venerabilis fratris nostri [. . . archiepiscopi Magdeburgensis]^a quam nonnullorum nobilium ac universitatum quarundam civitatum seu locorum marchionatus eiusdem, qui te ad ipsorum defensionem ut asseris evocarunt, et ex hoc factus de

24. ^a) Barabergen. c.

25. ^a) haec addenda esse videntur c.

40 terram meam intrare et hostiliter devastare voluissent, auxilium militie sue^c prompta devocione michi exhibuit, sic quod ope sua illa vice cohibui introitum earundem. Quapropter sanctitati vestre supplico reverenter, quatinus dictum episcopum sicut devotum filium et sicut creaturam et plantulam manus vestre dignemini confovere, protegere et tueri et habere in omnibus suis necessitatibus gratiosius commendatum.

45 Datum etc. anno etc.

Cf. formam codicis 1 fol. 43, 2^a parum discrepantem apud Lang l. c. I, 188 nr. 241, 23.

^c) super 3.

potente potentior ad obviandum et resistendum Ludovici ducis Bavarie iniuriosis illicitisque conatibus tanquam devotus eiusdem ecclesie filius te disponas, marchionatum ipsum tibi et successoribus tuis infeudare atque concedere de auctoritate et benignitate sedis apostolice dignaremur. Sane quamvis, prout ex tue generositatis ac probitatis devotione supponimus, nobis insinuata persentias et illa perducere cupias in effectum, 5 super quibus nobilitatem tuam multipliciter in Domino commendamus, tamen cum nobis non constet, quid et qualiter obtines in marchionatu predicto et an hec procedant de beneplacito prefati archiepiscopi et aliorum nostrorum et eiusdem sancte Romane ecclesie devotorum, a quibus obtines supradieta, ad presens nequivimus, certe fili maturitate servata dicte sedis in talibus, bono modo concedere quod petisti, sed si cures de 10 premissis certos nos reddere, nos per consequens super hoc tantum actore Domino faciemus, quod quantum nobis cum Deo licuerit, inde merito poteris contentari. Quocirca nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatinus in hiis, que honorem nostrum ac favorem dicte sedis et eiusdem sancte Romane ecclesie sapiunt, sic ut speramus te dirigas de bono semper in melius et conformes, quod in predictis et aliis 15 benivolentiam nostram et sedis eiusdem operis et perseverantie meritis probabiliter merearis. Et quoniam de processibus nostris contra prefatum Ludovicum habitis, sicut nuncius tuus prefatus nobis exposuit, certior effici cupiebas, ecce quod processum novissimum¹, in quo resumuntur substantialiter precedentes, per eundem nuncium tue magnitudini providimus destinandum, quem publicari et observari procures quesumus, 20 ubi videris expedire.

Datum Avinion(e), X. Kal. Marcii, anno nono.

26. *Litterae ad comitem Valesii.* Mart. 10.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 8 nr. 73. Descripsimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 211 nr. 457 ex c. (decurtatum).

25

Carolo comiti Valesii.

(1) Litteras tue fili magnificentie utique gratitudine non vacuas ac benivolentia multa plenas leta manu recepimus hiis diebus, quarum series tuum nobis benivolum, quem ad nos et nostros geris, animum apertius indicavit. Super quo eidem non indigne gratiarum referimus uberes actiones. Propositum autem laudabile, quod ad pacis inter reges 30 inclitos . . Francie et . . Anglie reformanda federa eedem littere nunciabant velut Deo acceptum, regibus ipsis accommodum, nobis votivum et universis fidelibus opportunum in Domino plurimum commendantes, tuam circumspectionem providam deprecamur, ut in illo constanter persistere studeas ac queque reformationi predictae obviantia quantum in te fuerit summovere sedule non omittas. (2) Circa processum autem 35 illius negotii, de quo in eisdem litteris mentio habebatur, directione nostra providentia tua fili non indiget. Habes enim multos consiliarios, qui in hiis circumspectionem tuam possunt plenius informare. Set sicut alias nos scripsisse meminimus, expedit ut veritas dicti negotii ulterius occultetur. Quod absit extinguere iniquitatis intendit, sicut percepimus, matrimonia principalis^a. Magistrum Radulphum eiusque filium, de 40 quibus in eisdem litteris fiebat mentio, intendimus habere propensius commendatos. Recommendamus tue benivolentiae negocia nostra et ecclesie ac nostrorum. (3) Profecto ad honorem regium tuumque fili cederet, si illi dampnate memorie Mathei de Vicecomitibus de Médiolano filii de heresi condemnati ac Mediolanenses eorum fautores in regno non reciperentur Francie, sed ipsis captis eorum bona, que in dicto regno 45

26. ^a) Quod absit — principalis verba minus intelligibilia ita in c.: in initio enuntiati nonnulla excidisse videntur.

1) *Supra tom. V nr. 944.*

obtinent, caperentur regali camere applicanda, quod ut fiat optamus tuam magnificentiam et rogamus operosum studium adhibere.

Datum Avinion(e), VI. Idus Marcii, anno nono.

27. 28. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1325. Mart. 3.—5.

27. *Obligatio bonorum.* Mart. 3.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS 295. Descripsimus nos. Pendet sigillum paulum laesum loro membranaceo. In verso legitur: R. — Ineditum.

Extractum quod habetur in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad
10 *nr. 4—14, fol. 87' haec praebet:*

Nota quod dominus rex obligavit strennuo viro Berchtoldo de Sevelt et suis heredibus castrum suum in Peytengaw cum advocacia et civitate Schönngawe pro quadringentis libris Augusten(sium) per ipsos tenendum, donec per ipsum vel suos heredes ab ipsis redimatur pro pecunia supradicta.

15 Dat. ut infra annis, loco et die [= Dat. Monaci, in Dominica Reminiscere, anno Domini MCCCXXV, regni vero nostri anno undecimo].

Böhmer, Reg. Ludw. p. 46 nr. 800.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches verjehen offentlich an disem briefe, daz wir dem vestn manne Bertolden von
20 Sevelt unserm lieben getriwen schuldich sein zweihundert pfunt Auspurger pfenning für den schaden, den er bei uns nam an dem streite zû Mûldorf, do wir striten mit hertzogen Friderichen und mit seinem bruder umb unser ere, und zweihundert pfunt auch Auspurger pfenning für den schaden, den er genomen hat an unserm gemerke von dem Trûchtsetzen von Walpûrch unserm und dez riches veinde. Für die selbn vierhundert
25 pfunt Auspûrger pfenning versetzen wir im und seinen erben unser bûrch Peytengaw mit der stat und der vogtay zû Schongowe und mit allen iren nûzen und rechten die dartz gehörent als lang inne ze haben und ze niezzen, untz daz wir oder unser erben die bûrch, stat und vogtay von im oder seinen erben ûmb die vorgeschriben vierhundert pfunt Auspurger pfenning widerlösen. Dar uber zû urchund geben wir disen
30 brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist zû Munchen, an dem Sûntag so man singet Reminiscere, do man zalt von Crists gebûrt dreutzehenhundert jar darnach in dem fûmfundzweintzigstem jare, in dem eylften jare unsers riches.

28. *Privilegium pro episcopo Eistetensi.* Mart. 5.

35 *Originale ibidem KLS 295 a. Descripsimus nos. Sigilli secreti rubei coloris dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum.*

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches enbieten unserm lieben fürsten Gebharten bischof von Eystet unser huld und allez gût.

40 Wann wir deiner lûtercheit wol getrawen, enphelhen wir dir unsern wiltban in Weizzembûrger forst ze heyen und ze hûten, also daz dû nieman dhainer jægerige dar

inne gestatten solt, er habe danne unser urloub dartz. Und swer dar uber dar inne jagte, den solt dū pfenden von unserm gewalt darumb.

Der brief ist geben zū Ingolstat, an dem Eritag nach Reminiscere, in dem eylften jare unsers riches.

29. SCRIPTUM ARBITRORUM SUPER CONCORDIA INTER REGES FIRMANDA.

5

1325. Mart. 13.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsimus nos. Pendent sigilla comitis de Henneberg fere illaesum, Dietrici de Pilichtorf laesum loris membranaceis. Eadem manu exaratum est qua Scriptum foederis die 5. m. Sept. a. 1325. 10 icti, quod infra edemus. — Ed. a. 1618. ex or. Geicoldus 'Defensio Ludovici IV. imp.' p. 89 sqq., quo ceterae editiones omnes redeunt.

Quae de reversalibus, ut ita dicatur, Ludewici regis contendit W. Preger loco supra ad nr. 2 citato p. 113 sqq., omnino erronea sunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 62¹.

15

1. Wir Bertolt grafe von Hennemberg und Dytrich der Pilichtorfer marschalk in Osterreich verjehen offentlich an disem brieft, daz wir zwischen dem durchluchtigen herren chunig Ludowigen von Rome und den wolgebornen fursten hertzogen Friderichen von Osterreich und seinen brüdern eine gantze und vreuntlich sūne geteidingt haben, als si hernach geschriben stet von worte ze worte:

20

2. Dez^a ersten daz der vorgeante hertzog Friderich sich verzihen sol lauterlich und gantzlich dez chunichriches und aller der ansprache, die er dar an gehaben möcht. Und sol die brieft, domit er erwelt wart, ob ez ein wal geheizen mocht, und alle ander brieft, die im datz geholfen und furderlich möchten sein, von wem im die gegeben und in welher weis die geschriben seint, wider geben dem chunige an allez 25 geverde. Und sol auch nach dem chunigriche nimmer mer gestellen mit dhainen sachen noch dūrch nimans willen oder anhaltūg noch dhain hinderniūz nach iemans anwisiung oder hetzigūg, ez were von dem der sich babest nennet oder von anders ieman, dem chunige dar an tūn, die wile der chunich lebt.

3. Darnach^b sullen die vorgeanten hertzog alle fūmfe dem chunige widergeben waz 30 si dez riches inne habent und sich underzogen, ez sein herren, stete und gemainlich lant, laute und gūt, swie daz genant sei. Und swaz si da von versetzt habent oder auf daz daz von andern keysern und Romischen chunigen dez chuniges vorvarn vor versetzt ist oder geslagen, daz sullen si allez lösen und ledigen.

4. Si^b sullen auch alle fūmfe sich zū dem chunige verbinden ewiglich bei im und 35 seinen ehindern ze beliben und in ze helfen wider aller mangelich, swie si genant sein, pfaffen und leyen und mit namen wider den der sich babest nennet und alle seine helfer und gūnner, die wile er wider den chunich und daz riehe ist. Und zū einer merer sicherheit der verbūndenūz sullen si schaffen, daz ez geschehe daz der hertzog von Cherrend und mere seins rats mit im, daz seint maister Henrich sein schriber, 40 Cunrat von Aufenstein und Syfrit von Rotembūrch und der hofmeister sein vetter, ob si die selbn zwene an geverde gehaben mūgn, und grafe Rudolf von Hohemberg,

29. ^a) sine alinea or. ^b) alinea in or.

1) In Regestis Boicis VI, 190 datum male indicatur: 1326, Febr. 26.

grafe Hûg von Bregentz, grafe Alb(reht) von dem Heiligemberg, der grafe von Schelchelingen, margrafe Rudolf und margrafe Hesse von Badem, der grafe von Furstemberg und Otte von Ochsenstein sweren zû den heiligen und ir briefe dar uber geben, ob daz were daz der von Osterreich einer oder mer die sûne uberfûren oder dem chunige nicht beholfen weren, als vorgeschriben ist, daz si danne dem chunige wider den und die beholfen sein mit leibe und mit gût an alle geverde. Môchten si aver der selbn grafen einen oder zwene nicht gehalten an geverde, so sullen si einen oder zwene als gût an der selbn stat gewinnen nach dez bûrgraven von Nuremberg rat. Dez selbn sûlln sweren zwelfe von Swaben und von Elsazzen, die ir dienstman sein, und zweintzig von Osterreich und von Styr.

5. Si^c sullen auch alle fûnfte ir lehen von dem chunige enphahen und in erchennen und haben fûr iren rechten herren und chunig und im gehorsam und undertenich sein als fûrsten einem Romischen chunige ze recht. Und sulln auch der hertzog von Cherrend und die grafen die obgenant seint mit samt in durchslechtes an alle widerrede ire lehen enphahen von dem chunige und in fûr iren rechten herren haben und erchennen und im gehorsam und undertenich sein als ein fûrste und grafen einem Romischen chunige ze recht. Si sullen auch schaffen, daz alle fûrsten, si sein leyen oder pfaffen, grafen, vreyen, dinstman und ander swie die genant seint, die in irem dienste untz her chûmen seint von des chriegs wegn, ire lehen enphahen von dem chunige und in erchennen und haben fûr iren herren und im gehorsam sein als einem Romischen chunige ze recht. Und welhe fûrsten, si sein leyen oder pfaffen, grafen, vreyen, dinstman oder ander wie si genant seint, daz nicht tûn wolten, gein dem und den sullen si dem chunige beholfen sein mit leibe und mit gût an geverde, als lang biz der selbe oder die ire lehen enphahen von dem chunige und in erchennen und haben fûr iren rechten herren und im gehorsam und undertenich sein als einem Romischen chunige ze recht. Ane wider die aechte die obgenant seint, die mit den hertzogen ir lehen durchslechtes an alle widerrede enphahen sullen von dem chunige.

6. Ez^c sol auch hertzog Friderich seine tochter Elsebeten des chuniges sûn hertzog Stephan geben und si dem chunige ze hant ein antwurten und sol zû der geben, swaz^d wir grafe Bertolt von Hennemberg und der bûrgrave von Nuremberg heizzen. Und fûr daz selbe sol er dem chunige setzen Bûrgowe und Risespûrch mit allem dem daz dartz gehôrt. Und sol der chunig und der hertzog die dispensation mit ein ander gewinnen von dem stule zû Rome, swenn der stul mit einer sotan personen besetzt wirt, von dem in die dispensation fûgt ze biten und ze gewinnen. Und wer auch daz der chunig oder der hertzog Friderich oder si beide ab giengen, dannoch sol die vreuntschaft zwischen ir beider chinder furganch haben und sullen si dez chûniges chinder und dez hertzog Frideriches brûder volenden in aller weis, als vorgeschriben stet.

7. Wær^c auch daz der chunig ab gienge und der hertzog Friderich zû dem chunig-riche chûme, so sol er dez chuniges chindern allez daz verlihen, daz si von dem riche zû lehen haben sullen, und mit namen die marche zû Brandembûrch und allez daz dartz gehôrt und von alter dartz gehôrt hat und gehôren sol, und si dar an beschermen und behalten und in irs glichen teils von wilent hertzog Rudolfs chindern geholfen nach der briefe sag, die zwischen dem chunige und dem vorgeanten wilent hertzog Rudolffen seinem brûder gegeben und geschriben wûrden uber den zûwûrf in dem Aloch.¹⁾ Und sol auch den vorgeanten dez chuniges chindern dûchslechtes beholfen sein wider aller mangelich, er chûme zû dem riche oder nicht, und si im und seinen chindern und seinen brûdern hin wider.

29. ^{c)} *alinea in or.* ^{d)} *sequitur rasura spatium unius litterae adaequans or.*

1) Cf. *supra* tom. IV nr. 1232, tom. V nr. 392 cap. 20, itemque V, 332 not. 1.

8. Ez^e sol auch der chunig in und iren dienern aller ir pfantung bestetigen, die si von keyser Henrichen und von andern Romischen chünigen vor im haben, als si daz mit briefn dez selbn keyser Henriches und der chunige vor im den chunig leren und bewisen sülln. Ez sülln auch alle diener beiderseit hulde haben und alle gevangen ledich sein.

9. Ez^e sol auch der chunig und seine chinder und die hertzogen alle fumfe von Osterreich ewichlich bei ein ander beliben und ein ander beholfen sein in allen sachen wider aller mangelich, als oben geschriben stet. Und swelhe pünde und vestenûz der bischof von Pazzowe und wir grafe Bertolt von Hennemberg, der bûrgrafe von Nûremberg und ich Dytr(ich) der Pilichtorfer dar uber vindent, daz sullen si beidersit stete⁵ behalten und gaentzlich volführen.

10. Daz^e die sune als si geschriben stet von worte ze worte also volfür und gehalten werde^f, dez sol hertzog Friderich sweren zû den heiligen. Möcht er aver der sune^g nicht zû bringen, so sol er sich wider antwürten gein Trausnicht in die
Jan. 24. vanchniûz, dar inne er iet̃z ist, auf sand Johannis tag zû sünnwende der schirest chûmt.¹⁵ Er sol auch dem chunige besûnder verbundeniûz tûn mit sein selbs personen nach unsers von Hennemberg und dez burgrafen von Nuremberg heizze.

Dar uber zû urchund haben wir unser insigel gehenget an dise notel, die gemacht und geschriben ist zû Trausnicht, an der Mitwochen vor dem Sûntag so man singet Letare.

20

30. FOEDUS PRINCIPUM CONTRA LUDEWICUM REGEM.

1325. Mart. 18.

*Originale (or.) in tabulario caesarco Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographiam a socio nostro H. Hirsch paratam. Sigilli primi fragmentum pendet loro membranaceo, cetera desunt loris relictis. — Ed. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habs-
burg' III p. DXLVI nr. 10 ex or.*

Reg. Lichnowsky l. c. p. CCCXCII nr. 675.

1. Wir Mathias von Gotes gnaden ertzbischof ze Megentz und ertzkantzler dez heiligen riches in Dutschen landen, wir Wolfram von den selben gnaden pischof ze Wirtzburg, wir Johans von den selben gnaden pischof ze Strazburg und wir Lupolt von den selben gnaden hertzog in Osterich und in Stir von unseren und unserr lieben brüder Albrehtes, Heinr(iches) und Otten hertzogen in Osterich und in Stir wegen verjehen und tûn kunt offenlich mit disem briefe allen den di [in] ansehent ald horent lesen, daz wir durch frid und gnad und durch schirme unser land und lute und mit namen ze eren und ze dienst unserm heiligen vater dem babest und dem stûle ze Rome zu ein³⁵ ander gelobt haben, daz wir di wil wir leben gen aller menlich und mit namen gen hertzogen Ludwigen von Beyren und allen sinen dieneren und helferen ein ander beholfen sullen sien.

2. Und ist also zwischen uns geredet, ob daz geschehe daz unser eines land an geritten würde ald sin veste besezen würde als mehtiklich, daz er sich selb niht⁴⁰ gehelfen noh beschütten mohte, dem sullen di anderen beholfen sien und in beschutten mit aller irer maht an allen geverde, als verr unser iglicher noch sinen eren und triwen erzeugen mag an sinen landes verdarbust.

29. ^e) *alinea in or.*

^f) *corr. ex werdet or.*

^g) *corr. ex sünen or.*

3. Ez sol ouch unser keiner sich mit dem vorgenanten hertzogen Ludwigen friden ald versünen an der anderen wizen und willen an alleu geverde.

4. Ez sullen ouch di vorgenanten der ertzbischof von Megentz und der pischof von Wirtzburg von unser aller wegen maht und gewalt haben, nidwendig Spir ze teidingen und an sich ze bringen dez riches stete und veste, herren, diener und helfer, also daz si uns beholfen sien ald stille sitzen ald wider uns niht tun und dem vorgenanten hertzogen von Beyren unbeholfen sien. Wer aber daz si dez riches veste, herren, diener und helfer obwendig Spire an uns bringen wolden, als vor geschriben stat, daz sullen si tun mit der vorgenanten pischofes von Strazburg und der hertzogen von Osterich rate, wizen und willen. Swaz aber di selben der pischof von Strazbürg und die hertzogen von Osterich teidingent mit steten, herren ald dieneren obwendig Spir, dez sullen si ouch maht und gewalt haben in aller der wise, als di vorgenanten ertzpischof und pischof nidwendig Spir gewalt haben, als da vor geschriben ist. Und swelich stat, veste, herr ald diener mit teidingen also an uns koment, daz sullen wir alle stete haben.

5. Wir sullen ouch dem vorgenanten pischof ze Wirtzbürg beholfen sien mit güten triwen, daz er, sin stift und sin stat ze Wirtzburg in allem dem rechten und vriheit beliben, als si untz her gehabt haben.

6. Ez ist ouch also geredet, daz di vorgenanten hertzogen von Osterich iren brüder kunig Fridrichen von Rome, wann er von siner vanknütze ledig wirdet, dar zū halten sullen, daz er di vorgenanten verbundnüsse mit uns allen halte, als da vor geschriben ist, und sich dez zu uns verbinde mit seinem eide und briefen.

7. Ez hat ouch der vorgenant ertzpischof von Megentz in dirr bündnisse uz genomen di erwirdigen herren und kürfürsten di ertzbischof von Chölen und von Trier und kunig Johans von Böhheim und alle di pischof, di in daz ertzbistum gen Megentz gehörent, also daz er uns wider die niht beholfen sol sien, ez wer dann daz di ald keiner under in wider uns ald unser deheinen selbe ald mit sinen vesten ald lüten in deheinen weg tetent. Wider die ald den sol uns der vorgenant ertzbischof von Megentz beholfen sien mit aller siner maht an geverde. Ez hat ouch der vorgenant pischof von Wirtzburg uz genomen alle sin lantherren uz der vorgenanten bundnüsse. So hat der vorgenant pischof von Strazburg ouch sin lantherren und sin stat ze Strazburg uz genomen uz der selben bundnüsse. So hant di vorgenanten hertzogen von Osterich uz genomen den kunig von Frankrich, den kunig von Ungerem, di erwirdigen ertzbischof von Chölen und von Saltzbürg und den hertzogen von Kernden. Und sint di uzmernung all geschehen gelich und in aller der wise, als der vorgenant ertzbischof von Megentz sin vriwnde uzgenomen hat, als da vor geschriben ist.

8. Swaz ouch wir vormals verbundnüsse gemeinklich ald besonderlich under ein ander gemachet ald verschriben haben, di sullen also stete beliben und sullen mit disem briefe niht gekrenchet noch getötet werden. Und diseu vorgena[n]ten dink und bundnüsse haben wir gelobt stete ze haltende bi dem eyde, den wir dar uber ze den heiligen geschworen haben. Und haben dar uber ze einem waren urkunde unsereu insigel gehenket an disen briefe.

Ditz geschah ze Dürlach, da man zalt von Kristes gebürt drützehenhundert jar dar nah in dem fünfundzweintzigsten jar, an Mentag nah Mittervasten.

31—33. LUDEWICI SCRIPTA AD STURAS CIVITATUM SPECTANTIA.

1325. Mart. 28.—Apr. 20.

31. Quitatio pro civitate Rotweil. Mart. 28.

Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 4—14, fol. 114. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 47 nr. 806.

Item dominus rex quittat et reddit liberos ac solutos cives in Rötweil de steura consweta singulis annis per ipsos danda a festo beati Martini proxime affuturo per quinque annos continue subsequentes.

Dat. Monaci, feria quinta ante diem Palmarum, anno Domini MCCCXXV, regni sui anno undecimo.

32. Quitatio pro civitate Heilbrunnen. Apr. 4.

Extractum ibidem fol. 114. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 47 nr. 807.

Item dominus rex quittat cives in Hæilbrünn de steura per ipsos danda ad unum annum post exempcionem ipsis prius factam, prout in eorum litteris¹ continetur.

Dat. Monaci, in cena Domini, anno Domini MCCCXXV, regni sui anno undecimo.

33. Scriptum in favorem comitis de Henneberg. Apr. 20.

Originale in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Pendet sigillum fere illacsum loro membranaceo. In dorso leguntur manu coeva scripta: confirmacio regia pecunie (corr. ex pecunia) Lubicen.

Extractum (c.) l. c. fol. 114 contulimus nos, ubi haec praebentur:

Nota quod dominus rex donavit et contulit spectabili viro Bercht(oldo) comiti de Hennenberg censum seu redditus sexcentarum librarum denar(iorum) Lubecensium de civitate et civibus Lubecen(sibus) solvendos sibi singulis annis^a ad tempora vite sue.

Dat. Ratispone, XII. Kalend. Maii, anno Domini MCCCXXV, regni vero sui anno undecimo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 47 nr. 810.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus tenore presencium confitemur, quod propter grata et fructuosa servicia, que nobis et sacro imperio spectabilis vir Bertoldus comes de Hennenberg secretarius noster dilectus fideliter exhibuit et in futurum exhibere poterit et debebit, ad faciendum sibi eorundem digne vicissitudinis recompensam eidem de munificentia regia conferimus et donamus redditus sexcentarum librarum denariorum Lubecensium debitos et consuetos nobis ac ipsi imperio persolvi annis singulis de civitate et civibus Lubecen(sibus) percipiendos et possidendos

33. ^a) singulis annis *supra lineam add. c.*

1) Cf. *supra tom. V nr. 352.*

libere ad omnia tempora vite sue. Volentes ac mandantes civibus memoratis, ut de dictis redditibus prefato . . comiti ad vite sue tempora, ut premittitur, annuatim respondeant cum effectu termino aut terminis consuetis. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum Ratispone, XII. Kalend. Maii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quinto, regni vero nostri anno undecimo.

34—46. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1325. Mart. 30.—Apr. 29.

34. *Litterae ad diversos Germaniae nobiles. Mart. 30.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 48 nr. 373. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum.

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 262 nr. 271; Preger-Reinkens p. 166 nr. 214.

Dil. fil. nobilibus viris Alberto de Altomonte de Hahenberg^a et Willelmo de Calwa^b et de Tungen comitibus.

Solita benignitate recepimus nobilitatis vestre litteras, per quas sincere devotionis affectum, quem velut benedictionis et gratie filii ad nos et Romanam ecclesiam matrem vestram geritis, recensentes ad nostra et ipsius ecclesie beneplacita, presertim circa reprimendam Ludowici Bavarie ducis excommunicati, eiusdem ecclesie rebellis et hostis dampnandam proterviam et presumptuosam humiliandam superbiam prosequenda vos promptis affectibus obtulistis. Super quibus devotionis sinceritatem huiusmodi cum gratiarum actionibus plurimum in Domino commendantes, providentiam vestram rogamus et hortamur attente, quatinus in huiusmodi laudabili proposito continuatione solida persistentes dil. fil. nobili viro Lupoldo duci Austrie adherere et assistere contra dictum ducem Bavarie super predictis auxiliis, consiliis et oportunis favoribus adeo constanter et strenue studeatis, quod perinde valeatis nostram et apostolice sedis gratiam uberius promereri. Vestras autem petitiones nobis oblatas, quas secundum Deum potuimus, ad exauditionis effectum favorabilis duximus admittendas.

Datum Avinion(e), III. Kal. Aprilis, anno nono.

In e. m.o. nobilibus viris Rudolfo seniori et Rudolfo iuniori ac Hessioni marchionibus de Baden.

Datum ut supra.

35. *Litterae ad comitem de Tierstein aliosque. Mart. 30.*

Copia ibidem tom. 113 fol. 48 nr. 374. Item descripsit Pogatscher. — Ineditum.

Reg. Löher l. c. p. 262 nr. 272; Preger-Reinkens p. 166 nr. 215.

Dil. fil. nobili viro Waleriano comiti de Tierstain.

Devotionis tue litteris, per quas te nostris et ecclesie Romane obsequiis et beneplacitis impensurum cum tuis gentibus obtulisti, benigne receptis proinde tibi gratiarum

34. ^a) sic c. ^b) Calma c.

actiones uberes referentes. nobilitatem tuam rogamus attente, quatinus in huiusmodi laudabili proposito exhibitione laudabilium operum comprobando si[c] solida continuatione persistas, quod propter hoc nostram et apostolice sedis gratiam uberius merearis. Petitionem autem tuam nobis oblatam duximus ad exauditionem favorabilem, sicut decenter potuimus, admittendam.

Datum ut supra¹.

Item in e. mo. nobili viro Radulpho comiti de Nidoie.

Item in e. mo. nobili viro Richardo comiti de Castronovo et dilecte in Christo filie nobili mulieri Ma[r]garite matri sue.

Datum ut supra.

36. *Litterae ad Liupoldum ducem Austriae.* Apr. 1.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 47 nr. 366. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 215 nr. 466 ex c. (decurtatum).*

Reg. Löher l. c. p. 262 nr. 273.

Cf. Preger-Reinkens p. 166 nr. 216 et infra nr. 38.

Dil. fil. nobili viro Lipoldo duci Austrie et Styrie.

Innotuit nobis relatio fidedigna, quod nobilis vir Diethelmus^a comes de Thoggenburg intendit infra brevis temporis spacium ad partes Lombardie in subsidium hereticorum et rebellium nostrorum et sancte matris ecclesie ac fautorum Ludovici ducis Bavarie nequam exagitatus spiritu proficisci. Sane cum ipse comes nisi per terras et dominia tua transeundo huiusmodi suum dampnatum desiderium complere nequeat, sicut fertur, nobilitatem tuam rogamus, quatinus prefatum comitem a tam pernicioso proposito in sue salutis dispendium redundante divertere sollicitis exhortationibus et consiliis salubribus non postponas. Quod si tibi super hiis acquiescere forsitan recusaret, eidem sic potenter et viriliter pro divina et apostolice sedis reverentia zeloque orthodoxe fidei suum impediendo transitum et alias, sicut expedire cognoveris, te opponas, quod ipse ab eodem proposito suisque temerariis ausibus refrenetur tuque divine propiciationis abundantiam ac nostram et eiusdem sedis gratiam valeas propter hoc uberius promereri. Porro cum dil. fil. nobilis vir Hermannus de Landenberg cum certa gente armigera ad nostra et ecclesie memorate contra dictos hereticos ac rebelles et fautores obsequia sit venturus, precibus nostris adicimus, ut eum habens propensius commendatum tam sibi quam genti sue predictae per terras et districtus tuos velis conductum concedere ac favorem tuum liberaliter exhibere et si aliqui tui subditi sint in Lombardie partibus cum hereticis, rebellibus et fautoribus supradictis, eos ab illis cogas seu facias omnino recedere, sicut tue nobilitatis prudentie videbitur expedire.

Datum ut supra proxima².

37. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores.* Apr. 1.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 46 nr. 365. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c. p. 216 nr. 467 ex c. (decurtatum); Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 361 nr. 774 ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 217 Pöbste nr. 35.

Iohanni regi Boemie.

Nuper dil. fil. nobiles viri Iohannes comes de Salebruge et Egidius dominus de Rodemacre ac Symon Phillippi milites et nuncii regii venientes nobis tue celsitudinis

36. ^a) Diethelmus c.

1) *Scil.* nr. 34. 2) *Infra* nr. 37.

litteras presentarunt, per quas ad exaltationem et defensionem honoris sancte matris ecclesie ac reverentiam te offerens, eisdem petiisti nunciis fidem credulam adhiberi. Quos quidem nuncios et litteras tam consideratione mittentis quam ipsorum missorum probitatis obtentu benigne recepimus et que sub commissa sibi credentia tam verbo
 5 quam scriptis coram nobis super certis tibi prestandis subsidiis et aliis prudenter exponere curaverunt, patienter audivimus et intelleximus. Sane cum ipsi nuncii te, fili carissime, ad transfretandum zelo fidei catholice in subsidium Terre Sancte et ad ceteros honores nostros et eiusdem ecclesie toto cordis affectu sub eadem credentia coram nobis asseruerint aspirare, personam et bona tua propterea te paratum exponere nichilominus
 10 offerentes, nos oblationem huiusmodi, quam Deo gratam tibi que honorabilem et nobis placidam admodum et acceptam indubitanter supponimus, tuumque in hac parte laudandum propositum gratiarum actionibus uberibus prosequimur et digne laudis in Domino titulis commendamus. Et licet supplicatis pro parte tua per ipsos nuncios qualitate supplicatorum ipsorum et aliis pluribus obsistentibus per nos prefatis nunciis expositis
 15 et tibi referendis per eos non annuerimus usque quaque, ea tamen de illis, que secundum Deum et honeste potuimus, ad exauditionis gratiam admittenda favorabiliter duximus, sicut in litteris confectis super hoc¹ regie patebit magnitudini et ipsi nuncii referre poterunt viva voce. Rogamus igitur excellentiam regiam et obsecramus in domino Ihesu Christo, quatinus in eodem proposito exhibitione fructuosi operis, cum opportunum fuerit,
 20 prosequendo constanter et indefesse perseverare studeat regia celsitudo. Tenemus enim indubie, quod perseverantia ipsa grata divine maiestatis accedet oculis et honoribus et profectibus regiis existere poterit multipliciter opportuna.

Datum Avinion(e), Kal. Aprilis, anno nono.

38. *Litterae ad Hermannum de Landenberg.* Apr. 1.

25 *Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 47 nr. 370. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 216 nr. 468 ex c. (decurtatum).*

Dil. fil. nobili viro Hermannno de Landenberg.

Ecce quod litteris tue nobilitatis receptis et contentis in eis plenius intellectis, super quibus tue diligentie studium plurimum in Domino commendamus, dil. fil. nobili
 30 viro Lipoldo duci Austrie et Styrie dirigimus preces nostras², ut nobilem virum Diethelmum comitem de Thoggenburg a suo dampnando proposito retrahere non postponat nec ipsum gentemque suam armigeram in subsidium hereticorum et rebellium per terras et dominia sua transire permittat, sed ei potius super hiis et aliis, sicut expedire viderit se opponat, quodque subditos suos, si qui sint cum hereticis et rebellibus in partibus
 35 Lombardie, cogat et faciat recedere penitus ab eisdem, et insuper quod te recommendatum habens specialiter tibi et genti tue, cum qua in servitium Dei et ecclesie suorumque fidelium profecturus existis, per terras et districtus suos velit conductum concedere ac favorem suum liberaliter exhibere. Ceterum cum nobis scripseris, te posse habere centum homines in armis fideles, ydoneos et expertos tecum contra dictos
 40 hereticos et rebelles in Italiam profecturos, quod eos computatos in illis quinquaginta, de quibus tibi dederamus licentiam, habeas, placet nobis. Sciturus, quod illos mandabimus ad stipendia recipi consueta.

Datum Avinion(e), Kal. Aprilis, anno nono.

1) Cf. Sauerland l. c. I, 362 nr. 775 et infra pag. 32 not. 4.

2) Cf. supra nr. 36.

39. *Litterae ad archiepiscopum Trevirensensem.* Apr. 5.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 47 nr. 369. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler* l. c. p. 217 nr. 470 ex c. (*decurtatum*); *Sauerland* l. c. I, 363 nr. 777 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 262 nr. 276; *Preger-Reinkens* p. 167 nr. 217.

Venerabili fratri Baldovino archiepiscopo Treverensi.

Nuper dil. fil. nobilis vir Iohannes comes Sarepontensis, dil. fil. nobilibus viris Egidio domino de Rodemaere et Symone Philippi cum ipso presentibus, nobis tue fraternitatis litteras presentavit, per quas nobis te tuamque Treverensem ecclesiam recommendans eisdem comiti et nobilibus nunciis tuis super exponendis nobis pro parte tua fidem petiisti credulam adhiberi. Sane prefati nuncii per nos benigne recepti exponere coram nobis sub commissa sibi credentia prudenter inter cetera curaverunt, quod tu ad nos et Romanam ecclesiam devotionis et fidei precipue zelum gerens paratus existis ea prompte ac fideliter exequi, que nobis et eidem ecclesie noveris esse grata. Super quo tuam prudentiam cum gratiarum actionibus multipliciter in Domino commendantes te ac tuam ecclesiam habemus et habere intendimus gratiis et oportunis favoribus commendatos, sperantes indubie, quod fidem et devotionem predictas manifestare curabis commendabilibus operibus per effectum. Porro nobis mirantibus admodum, quod mandata nostra super publicatione processuum nostrorum contra Ludovicum ducem Bavarie dudum habitorem tantum exequi distuleris, prefati nuncii certas excusationes tuas super hoc pretenderunt, que licet veritate, sicut credimus, fulciantur, te tamen apud alios, quibus ignote sunt, merito super hiis non excusant. Quocirca eandem fraternitatem tuam requirimus et hortamur attente, quatinus ad executionem mandatorum predictorum sic celeriter et viriliter procedere non postponas, quod quevis de te aboleatur in hac parte sinistra suspitio et proinde apud nos et sedem apostolicam merearis digne laudis preconiis commendari. Nec credimus te latere, qualiter venerabilis frater noster . . . archiepiscopus Maguntin(us) predictos processus solenniter publicavit.

Datum ut supra¹ [= Avinion(e), Non. Aprilis, anno nono].

40. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae alterae.* Apr. 7.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 47 nr. 371. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler* l. c. p. 218 nr. 472 ex c. (*decurtatum*); *Sauerland* l. c. I, 364 nr. 778 ex c.

Iohanni regi Boemie illustri.

Ecce, fili carissime, quod dil. fil. nobilis vir Iohannes comes de Salebruge una cum aliis ambassiatoribus et nunciis tuis per te nuper ad nostram presentiam cum litteris tuis credentie destinatis ambassiatu sua prudenter explicata per nosque benigne ac pacienter audita et concessis super ea favorabiliter, que fieri ac concedi secundum Deum et nostram decentiam potuerunt, sicut in litteris apostolicis confectis super hoc plenius continetur², cum nostre benedictionis gratia dirigit ad tue celsitudinis presentiam gressus suos, quem velut virum circumspexit et providum tuique honoris et commodi fervidum zelatorem ex superabundanti, cum non esset necessarium, ut credimus, sublimitati regie commendamus. Ceterum quia signum illud in quibusdam tuis impressum litteris, [quo]^b quoad^c nos in existentibus regio cordi negociis usurum te asseris, invenimus confusis intersignis et caracteribus^a sine signo compressum, quando tibi occurrerit, illud reiteres³ sicque mittas, quod ad nostram possit noticiam integrum pervenire.

Datum Avinion(e), VII. Idus Aprilis, anno nono.

40. ^{a)} caracteribus c. ^{b)} excidisse videtur c. ^{c)} ita c.

1) Praecedunt litterae Riezler l. c. p. 218 nr. 471. 2) Cf. pag. 25 not. 1. 3) Cf. A. Meister 'Die Geheimschrift im Dienste der päpstl. Kurie' (= 'Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte' XI. 1906) p. 10 sqq., itemque 'Neues Archiv' XXVI, 726 nr. 21.

41. *Litterae ad episcopum Spirensem priores.* Apr. 16.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 144 nr. 924. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 218 nr. 473 ex c. (decurtatum).

Reg. Löher l. c. p. 262 nr. 279; Preger-Reinkens p. 167 nr. 218.

5 Venerabili fratri Emichoni episcopo Spirensi.

Licet a iuramentis quibuscumque per te Ludovico duci Bavarie tanquam regi seu in regem Romanorum electo prestitis ac colligationibus, pactionibus, societatibus, obligationibus et confederationibus quibuscumque etiam iuramentis interpositis seu penis adiectis initis quomodolibet cum eodem per processus nostros dudum per nos de fratrum
10 nostrorum consilio contra ipsum Ludovicum suis gravibus culpis exigentibus habitos generaliter absolutus existas, sicut per tenorem eorundem processuum¹ apparere tibi poterit evidenter, nos tamen ex superabundanti ad tuam conscientiam amplius serenandam declaramus specialiter te ab illis et eorum quolibet absolutum et absolvimus tenore presentium nichilominus ad cautelam.

Datum Avinion(e), XVI. Kal. Maii, anno nono.

42. *Litterae ad eundem alterae.* Apr. 17.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 48 nr. 375. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 219 nr. 474 ex c. (decurtatum); extractum apud Sauerland l. c. I, 364 nr. 779 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 262 nr. 280; Preger-Reinkens p. 167 nr. 219.

20 *Cf. infra nr. 59. 60.*

Venerabili fratri Emichoni episcopo Spirensi.

Fraternitatis tue ac nonnullorum religiosorum et secularium tue civitatis et diocesis infesta nobis innotuit lectio litterarum, quod tu et ipsi minas et terrores quorundam adherentium Ludovico duci Bavarie excommunicato et rebeli Dei et ecclesie
25 formidantes mandatum apostolicum super publicatione processuum per nos dudum de fratrum nostrorum consilio contra dictum Ludovicum suis enormibus excessibus et gravibus culpis exigentibus habitorum exequi penitus ommissis. De quo tua et amicorum tuorum, qui de maioribus et potentioribus illarum partium existere dicimini, potentia et generositate pensatis mirari admodum cogimur non indigne, presertim cum nonnulli
30 partium earundem, qui utpote non adeo potentes et generosi minas et terrores dictorum Ludovici et adherentium suorum plus quam vos habent timere merito, tanquam filii obedientie suis volentes precavere periculis dictos processus solenniter publicarint. Quocirca fraternitatem tuam requirimus attentius et hortamur eidem nichilominus in virtute sancte obedientie districtius precipiendo mandantes, quatinus omni pusillanimitate deposita
35 et frivolis ommissis excusationibus quibuscumque per te tuosque subditos mandatum taliter exequi studeas supradictum, quod de promptitudine obedientie commendari potius debeas quam reprehendi merito de negligentia vel defectu.

Datum Avinion(e), XV. Kal. Maii, anno nono.

Sequitur in c:

40 **C** Sic fuit missa patens. Item fuit etiam missa clausa addita clausula que sequitur: Ad hec dil. fil. nobili viro Iohanni comiti de Saraponte^a quedam expressimus et imposuimus per ipsum fraternitati tue referenda, cui fidem adhibeas credulam super eis.

42. ^a) Saraponeses c.

45 ¹) *Supra tom. V nr. 881 cap. 7. 8.*

43. *Litterae ad civitatem Spirenses.* Apr. 17.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 48 nr. 376. *Contulimus nos.* — *Ed. Riezler l. c. p. 219 nr. 475 ex c. (decurtatum).*

Reg. Löher l. c. p. 262 nr. 281; Preger-Reinkens p. 168 nr. 220.

Dil. fil. . . magistro civium, consulibus et toti universitati civitatis Spirensis. 5

Nuper infesta relatione percepto, quod quidam vestri concives una cum quibusdam aliis pridem contra venerabilem fratrem nostrum Emichum episcopum Spirenses et alios nonnullos viros ecclesiasticos religiosos et seculares, qui processus per nos contra Ludovicum ducem Bavarie excommunicatum rebellem Dei et ecclesie suis enormibus excessibus et culpis gravibus exigentibus de fratrum nostrorum consilio dudum habitos 10 publicare in civitate predicta iuxta mandatum apostolicum intendebant, ibidem dampnandis et sacrilegis ausibus irruerunt, eisdem episcopo et aliis prelibatis viris ecclesiasticis minas ferocissimas et terrores horribiles, si ad huiusmodi publicationem procederent, in suarum animarum salutis dispendium inferendo, mirari cogimur admodum, filii, quod in eadem civitate, que velut devota filia intra brachia apostolice sedis recum- 15 bens Deum et sanctam Romanam ecclesiam matrem suam revereri zelo devotionis precipue consuevit, talia in divine maiestatis offensam et eiusdem matris ecclesie contumeliam fuerint sic enormiter attemptata. Quocirca universitatem vestram rogamus et hortamur attentius vobis nichilominus in virtute sancte obedientie ac sub penis contentis in eisdem processibus precipiendo mandantes, quatinus prefatum episcopum et ceteros 20 viros ecclesiasticos civitatis predictae ac districtus^a et pertinentie eiusdem, quominus dictos processus ibidem publicare solenniter valeant, non impediatis nec permittatis quomodolibet impediri, effectualiter revocando quicquid in contrarium extitit attemptatum. Et insuper eisdem episcopo et viris ecclesiasticis circa premissa pro divina et apostolice sedis reverentia taliter assistatis auxiliis, consiliis et favoribus oportunis, pro- 25 cessus eosdem per vos nichilominus tenaciter observando, quod eiusdem sedis indigatione vitata valeatis tanquam filii benedictionis et gratie nostram et ipsius sedis gratiam uberius promereri.

Datum ut supra¹.

44. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum.* Apr. 22. 30

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 49 nr. 380. *Contulimus nos.* — *Ed. Riezler l. c. p. 219 nr. 476 ex c. (decurtatum).*

Reg. Löher l. c. p. 262 nr. 282; Preger-Reinkens p. 168 nr. 221.

Venerabili fratri archiepiscopo Maguntino.

Letanter percepimus hiis diebus, quod dil. fil. cives Maguntini, quos caritatis 35 emulus, cunetorum malorum incentor² ad dissensionis odia contra te provocarat^a, superabundante divina clementia et iram in gratiam convertente tecum ad pacis et unitatis federa fugatis odiis et vitatis dispendiis, que divisio desolatrix solet inducere, sunt reducti. De quo tanto magis letamur in Domino, quanto de dissensione huiusmodi quietem animarum inter patrem et filios lacerante dolumus et ex concessa tibi et eisdem civibus 40 a Deo pacis actore concordia spiritualia et temporalia conspiciamus ampliora commoda proventura. Quocirca fraternitatem tuam rogamus et hortamur attentius, quatinus pacem

43. ^a) corr. ex districti ? c.

44. ^a) at in loco raso c.

1) Supra nr. 42. 2) Cf. 2. Mac. 4, 1.

et unitatem huiusmodi Deo gratam ac nobis et apostolice sedi placidam et acceptam tibi ac civibus ipsis plurimum oportunam manuteneas, quantum in te fuerit, et conserves, ad illam tecum indissolubiliter confovendam cives ipsos more pastoris pervigilis confovendo. Ad hec quia processus nostros contra Ludovicum ducem Bavarie habitos
 5 Maguntie ac certis locis aliis post reformationem pacis predictae, sicut accepimus, publicasti, tue sollicitudinis studium super hiis multipliciter in Domino commendantes providentiam tuam sollicitam reddimus tenore presentium et attentam, ut ibidem et locis aliis, in quibus publicati non fuerint, de quibus expedire tibi videbitur, iuxta mandatum apostolicum in hac parte tibi directum processus eosdem adeo publicare solenniter ac
 10 facere studeas publicari, quod preter retributionis eterne mercedem, quam inde mereberis, nostram et apostolice sedis gratiam valeas uberius promereri. Nobis super predictis et aliis que tibi occurrerint, quotiens oportunum cognoveris, fideliter rescripturus.

Datum ut supra¹.

45. *Litterae ad civitatem Moguntinam.* Apr. 22.

15 *Copia* (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 48 nr. 377. *Contulimus nos.* — *Ed. Riezler l. c. p. 220 nr. 477 ex c. (decurtatum).*

Reg. Löher l. c. p. 262 nr. 283; Preger-Reinkens p. 169 nr. 222.

Dil. fil. . . camerario, . . sculteto, iudicibus, consulibus ac universitati civium civitatis Magun(tine).

20 Grata relatione dil. fil. Raynaldi de Vite et Ebrahardi clericorum vestrorum percepimus pacem, quam inter venerabilem fratrem nostrum . . archiepiscopum Maguntinen(sem) et vos caritatis emulus turbaverat, reformatam processusque nostros dudum contra Ludovicum ducem Bavarie suis excessibus enormibus et gravibus culpis exigentibus habitos de vestro beneplacito vobisque presentibus fuisse Maguntie solenniter
 25 publicatos. Super qua pacis reformatione, que nostris accensse incidebat affectibus, Deo pacis actori ad gratiarum acciones uberes assurgentes vestramque devotionem super publicatione predicta plurimum in Domino commendantes, universitatem vestram affectione qua possumus exhortamur, quatinus circa dietae pacis observantiam sitis in caritatis vinculo solliciti et attenti, contenta in eisdem processibus, quantum vos contingunt,
 30 ob Dei reverentiam et vestrarum animarum salutem tenaciter servaturi sicque super hiis et aliis in devotione sacrosancte Romane ecclesie matris nostre immobiliter permansuri, quod ipsam ecclesiam, que vos tanquam predilectos filios brachiis sincere caritatis et dilectionis astringit, reperire mereamini uberius in vestris et vestrorum oportunitatibus propiciam et benignam.

35 Datum Avinion(e), X. Kal. Maii, anno nono.

46. *Litterae ad episcopum Leodiensem.* Apr. 29.

Copia (c.) *ibidem* tom. 79 f. 54 nr. 1370. — *Ed. Riezler l. c. p. 221 nr. 480 ex c. (decurtatum); Fagen 'Lettres de Jean XXII' I, 561 nr. 1529 ex c. Nos hanc editionem repetimus.*

40 *Reg. Löher l. c. p. 263 nr. 285; Preger-Reinkens p. 169 nr. 223; Mollat 'Lettres communes' nr. 22152.*

1) *Infra* nr. 45.

Venerabili fratri Adulpho episcopo Leodiensi salutem.

Nuper ad apostolatus nostri audientiam deduxisti, quod multi tuarum civitatis et diocesis et etiam aliunde tam clerici ecclesiasticeque persone quam alii nobiles et potentes utriusque sexus illarum partium Ludovico de Bavaria necnon aliis rebellibus Romane ecclesie in eisdem et etiam Lombardie partibus contra prohibitiones, precepta et mandata sedis apostolice et dil. fil. nostri Bertrandi tituli Sancti Marcelli presbiteri cardinalis in dictis partibus Lombardie apostolice sedis legati et officialium sedis eiusdem adherere nequiter presumpserunt, prestando eis consilium, auxilium et favorem, propter que excommunicationis, suspensionis et alias sententias atque penas et multas spirituales et temporales in personas talium sedis eiusdem et prefati legati ac officialium auctoritate prolatas incurrisse noscuntur. Verum cum Domino faciente, sicut asseris, predicti adherentes ad unitatem et obedientiam eiusdem ecclesie sint reversi, nobis humiliter supplicasti, ut eos absolvi a predictis sententiis mandaremus. De tua igitur circumspectionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes fraternitati tue presentium auctoritate committimus, quatinus omnes et singulos clericos ecclesiasticasque personas necnon nobiles et laicos, viros et mulieres, tuarum duntaxat civitatis et diocesis, qui propter premissa predictas sententias incurrerunt, ad unitatem et obedientiam eiusdem ecclesie iam reversos et qui imposterum revertentur, a predictis sententiis auctoritate nostra iuxta ecclesie formam absolvas, iniungens eisdem penitentiam salutarem, presertim quod contra hereticos et rebelles eiusdem ecclesie in personis seu rebus servire debeant, prout videris expedire. Cum illis vero ex eis, qui clerici fuerint et sic ligati per simplicitatem et iuris ignorantiam divina officia forsitan celebrarunt et se ingesserunt eisdem, super irregularitate, quam propterea contraxerunt, auctoritate predicta dispenses, iniuncto eis quod de iure fuerit iniungendum. Si vero prenominati vel aliqui eorundem post huiusmodi absolutionem seu dispensationem pristini reatus macula se fedaverint, in similes ipso facto sententias relabantur.

Datum Avinion(e), III. Kal. Maii, anno nono.

47. ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI INHIBITIO APPELLATIONIS LUDEWICI REGIS PUBLICANDAE.

1325. Mart. 31.

Originale (or.) in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea 1325—1326'. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 214 nr. 465 ex or.; extr. apud Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 361 nr. 773 ex or.

Reg. Mollat 'Lettres communes' nr. 23170.

In nomine Domini amen.

Per hoc presens publicum instrumentum pateat universis, quod anno a nativitate eiusdem millesimo CCCXXV, indiccione octava, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini domini Johannis divina providencia pape XXII. anno nono, ultima die mensis Marcii, que fuit in die dominica Palmarum, hora quasi circa primam bene mane, in loco capituli fratrum Minorum domus in Mogunt(ia), in mei notarii publici et testium subscriptorum presencia constitutis viris discretis Rudolfo dicto zû Silbirberg camerario, Emmerchone sculteto, Scherpelino, Nycolao, Salmanno et Volgmaro iudicibus secularibus civitatis Mogunt(ine) congregatis et convocatis ad hoc, religiosus vir frater Ülricus de Lentzburg prior fratrum Heremitarum ordinis sancti Augustini domus in Mogunt(ia), con-

fessor reverendi patris et domini domini Mathie sancte Mogunt(ine) sedis archiepiscopi. eiusdem domini archiepiscopi Moguntini nomine ex mandato speciali ab eodem domino Moguntino sibi dato, ut dicebat, ad ipsius domini archiepiscopi Moguntini in vigilia diete Mart. 39. diei Palmarum ex relatione veridica in opido dicto Oppenheim tunc primum asseruit
 5 noticiam pervenisse, quod quedam appellacio¹, si sic dici meretur, ex parte nobilis viri Ludowici ducis Bawarie contra sanctissimum in Christo patrem ac dominum dominum Iohannem papam predictum eodem die Palmarum legenda seu publicanda foret in civitate Moguntina predicta. Ac de mandato supradicti domini . . archiepiscopi Mogunt(ini), ut dicebat, karitativa ammonicione premissa eisdem iudicibus iniungendo inhibuit et pre-
 10 cepit, ne dictam appellacionem seu potius abusionem in dicta eorum civitate Mogunt(ini) legi seu publicari permetterent quoquo modo, ne per hoc non solum sedis apostolice, verum eciam ipsius domini . . archiepiscopi Moguntini indignacionem gravem incurrerent et offensam. Exhibens eisdem iudicibus quandam litteram clausam vero, ut prima facie apparuit, sigillo secreto dicti domini archiepiscopi Moguntini sigillatam,
 15 cuius littere superscriptio continebat: 'Prudentibus viris . . camerario, . . sculteto, . . iudicibus secularibus, . . consulibus et civibus Mogunt(inis)', quam instanter aperiri petiit atque legi, dicens eandem litteram² ipsis fore destinatum in effectum premissorum. Verum quia superscriptio diete littere continebat '. . consulibus et civibus Mogunt(inis)', asserebant se non debere predictam litteram apperire, sed . . consules universos civitatis pre-
 20 diete vellent ad hoc libenter convocare et dictam litteram apperire ac eciam fratrem Ulricum predictum ad presentiam ipsorum . . consulum evocare, ut ea, que eis ex parte dicti domini . . archiepiscopi Mogunt(ini) dixerat, et alia, si que plura dicere decerneret, universis . . consulibus predictis in presencia omnium eorundem plenius explicaret. Ad quod faciendum dictus frater Ulricus optulit se paratum. Ceterum dicti . . iudices
 25 responderunt, quod sibi taliter providere vellent, quod nichil facerent nisi quod iustum et rationabile foret in negotio supradicto.

Acta sunt hec anno, indiccione, pontificatu, mense, die, hora et loco predictis. Presentibus religioso viro fratre Rudolfo custode custodie Reni . . fratrum Minorum et discreto viro Symone de Spanheim vicario ecclesie Mogunt(ine) ad premissa vocatis
 30 pro testibus et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes dictus de Ruschenberg clericus Mogunt(inus) publicus imperiali auctoritate notarius premissis omnibus et singulis una cum prenotatis testibus interfui, ea prout superius scripta sunt vidi fieri et audivi, hoc instrumentum publicum inde confeci, manu mea scripsi signoque meo signavi rogatus et requisitus.

48. LITTERAE MICHAELIS STEPHANI AD REGEM ARAGONIAE MISSAE.

(1325.) Apr. 4.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi ('Archivo general de la Corona de Aragon') 'Cartas reales diplomaticas' (= CRD) nr. 7699. Sigilli vestigia
 40 *adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragenensia' I, 412 nr. 273 ex or. Editionem repetimus.*

Sacre regie magestati suus humilis et devotus Michael Stephani . . . humili et devota reverentia terre osculum ante pedes.

1. Illustrissime domine, prima die mensis Aprilis littere certe de Alamannia qui- Apr. 1.
 busdam dominis de curia directe fuerunt continentes, quod pax pro certo facta est

45 1) *Supra tom. V nr. 909, 910.* 2) *Cuius textus serratus non est.*

inter dominos Ludovicum regem Romanorum et Fredericum ducem Austrie. De quorum pace hic plures admodum doluerunt. Modus pacis diversimode narratur, tamen ut communiter ab omnibus dicitur, tractatus fuit iste: Dictus rex Romanorum confirmavit omnes terras et districtus, quos duces Austrie teneant ab imperio, et de eisdem nunc noviter ipsos duces infeudavit, quia allegabat idem Ludovicus, quod duces Austrie contra imperium rebellaverant et sic terre, quas tenebant ab imperio, ceciderant in comissum. Et dictum ducem Fredericum nichilominus de capcione liberavit. Et dictus dux Austrie renunciavit iuri, si quid in eleccione imperii habebat, et homagium prestitit dicto regi et promisit sibi servire cum certis galeatis in Italia. Et ad maiorem tuncionem et securitatem dicti regis fuerunt posite in manu sequestri inter civitates et magna loca XII, que presterunt homagium dicto regi, et nobiles quinquaginta, quod Australes istam pacem servabunt, et dicte civitates et loca sunt de districtu Australium. Iste est unus modus qui hic narratur, alii narrant aliter.

2. Atamen certum est quod dictus dux Austrie de capcione est liberatus. Iam tractatur hic quod dominus papa potest dispensare in iuramento et in aliis¹ et procurant guerram et divisionem inter eos. Et creditur quod omne impedimentum prestatitur, quod dictus rex in Ytaliā non veniat, ymo procuratur quod inter se in Alamannia destruantur. Dicitur quod ipse rex iuravit hoc anno in Ytaliā venire personaliter et Ytalici sibi quantitatem pecunie promiserunt. Cito sciemus veritatem².

3. Rex Robertus pro certo facit maximum apparatus ad eundem in Siciliā. Fertur quod dictus rex Romanorum eum citavit, ut prestat sibi homagium de terris, quas ab imperio tenet, alias procedet contra eum, ut de iure fuerit procedendum. Rex Robertus citacionem misit pape. Ista audiui a cardinalibus. Rex Francie et rex Anglie parant se ad guerram. Rex Francie mandaverat nobilibus de regno suo, quod prima die Madii essent congregati in quodam loco in lingua Occitana. Set facto isto mandato regina Anglie soror istius regis Francie³ XX. die Marci applicuit Parisius et tractatur de pace inter eos. Tamen adhuc nichil est ordinatum. Item rex Boemie misit nuncios suos ad papam pro decimis impetrandis et fuerunt sibi concesse ad tres annos⁴ et nulla scitur causa, quare sibi concesse fuerunt...⁵

4. Nuncii regis Cipri fuerunt in curia. Pecierunt a papa, quod dominus Manfredus de Monfort, qui est magnus homo de Cipro, posset contrahere in tercio gradu affinitatis. Pape placuit et concessit et signavit petitionem et erat iam in cancellaria. Rex Robertus rescripsit pape, quod dominus Manfredus volebat contrahere cum regina Constancia filia domini regis Friderici et dotalicium suum, quod habebat in Cipro, assignabatur domino regi Friderico pro ducendo guerram, et ipse consentiret in ista parentela, et est dotalicium annuatim ut dicitur XV mill. libr. Papa audiens hoc mandavit, quod non transirent litere, et dixit embaxatoribus regis Cipri, quod ipsi volebant eum decipere et volebant contrahere cum inimicis ecclesie. Et dixit eis omnia illa que michi dixerat et etiam plus, quia eis dixit quod dominus rex Fridericus erat hereticus et fautor eorum, cismaticus et peior quam Sarracenus. Ita michi unus nunciorum retulit et hec veritas est, quod ipse ista dixit et manifeste dicit, et nisi fuisset involutus in factis Alamannie, contra eum terribiliter processisset.

Alia non sunt. Recomendo me in gracia magestatis vestre. Mandetis michi sicuti vestro homini naturali.

1) Cf. iam supra tom. V nr. 990 cap. 5. 2) In litteris Bernardi de Boxados Apr. 26 datis apud Finke l. c. II, 810 nr. 506 in fine leguntur haec: Item es certa cosa, senyor, quel due Daustria es exit de la preso e que ses avengut am lo due de Bauera. Comtes aci, que dins breus dies hic duen aver misages del due Leopold. 3) Isabella filia Philippi IV. regis. 4) Cf. supra nr. 37 et Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 377 nr. 809. 5) Nonnulla quae ad nostras res non faciunt, omittimus; cf. Finke l. c.

5. Rex Romanorum scripsit in Ytaliā comūter magnatibus et nobilibus de Ytalia et misit nuncios suos et scripsit cuidam devoto celsitudinis vestre. Et formam litere, quam sibi misit, [de] verbo ad verbum post salutacionem rescribo magestati vestre, quia eius copiam habui ab illis, qui ab illo devoto vestro habuerunt. Forma est ut sequitur:

'Ludovicus — regni nostri anno X'.¹

Scripta Avinione, IIII. Aprilis.

49—51. INNOVATIO PACIS GENERALIS RHENI MEDII.

1325. Apr. 24.—Mai. 5.

49. *Scriptum pacis.* Apr. 24.

Originalia tria praeter formas dialecticas omnino inter se concordantia, quorum

1) *in tabulario civitatis Wormatiensis; contulimus nos; sigilla secundum et quintum pendent laesa loris membranaceis, reliqua desiderantur loris relictis; ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II, 141 nr. 199 ex 1;*

2) *in tabulario civitatis Spirensis; item contulimus; pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis; ed. Hilgard 'Urkunden zur Gesch. der Stadt Speyer' p. 289 nr. 364 ex 2;*

3) *in tabulario civitatis Argentinensis; item contulimus; pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis; ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 401 nr. 452 ex 3, adiectis variis lectionibus autographi 2.*

Proponimus ex 1; formas varias nominum priorum, quae nullius momenti sunt in editionibus citatis. Quae cum praecedenti Scripto pacis a. 1322. Apr. 3. firmatae supra tom. V nr. 649 concordant, ea typis minoribus excudenda curavimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 244 Reichssachen nr. 90.

In Godes namen amen.

1. Wier* die rede unde die gemeinen burger der stete von Mentze, von Strazbürg, von Wormeze, von Spier und von Oppenheim dūn kunt allen den die diesen brief anesehent oder gehorent lesen, daz wier ane haben gesehen grozzen gebresten und fruchtberegen notz und ansihtege notdorft der luthe und des landes gemeinliche und hant einen lantfrieden gemaht, als hie nach bescheiden ist, von der Lebera obertalb Strazbürg die rīhte her abe bīz zu Bingen of deme Rīne und ieweder site des Rynes of deme lande dri milen, do inne sollent sin Bingen*, Beckelnheim und Sobernheim ane alle geverde. Und do tuschent den vorgeanten zielen sol man alle unrehte zolle abe dūn offe lande und offe wazzer ane die geleyte, die der bischof von Spiger und die margraven von Baden und der grave von Nassauwen nement of deme lande, also ez alle zit lit. Und die alten zolle sollent blieben of deme Rine, alz ez von alter her kummen ist ane alle geverde.

2. Auch ist geret und uber kummen, daz man of wazzer und of deme* lande schirmen und cap. 2. weren sol in den vorgeanten zielen allen raup, allen brant, alle gevangnisse und allen gewalt, die den wiedervarent wider deme rehten, die zu dieseme lantfrieden gehorent, und allen kaufluten und allen guten luten, die in dysen zielen rident oder varent ane argwan ane alle geverde. Were aber daz daz ieman in dysen zielen sesze^b, er sie wer er sie, ane bedelorden, die zu dyseme frieden mit helfen wolten, als die stette sie hiezzent, den sie gesezzen sint, die sollent auch des selben frieden mit genizen.

49. a) *deest* 2. 3. b) *excidit* 1.

1) *Hanc encyclicam Ludewici regis a. 1324. Oct. 24 datam Scriptis supra tom. V nr. 1006. 1007 adiungendam, cuius copiam non iam nacti sumus, in Supplementis tomi septimi proponemus; cf. extractum Finke l. c.*

- cap. 3. 3. Were auch daz ieman in dysen zielen diekeyn schade geschehe, als do vor gescriben ist, der* do geschadeget wirt oder ieman von sinen wegen sol ez der nesthen stat eygen und clagen und sol die stat den schaden ervaren. Und findet sie of den eyt, dz er geschadeget ist wieder deme rehten, so sol sie behendelichen und ane verzog dar zu dūn, daz ez gerehtet werde of den eyt. Und wollent sie, so mogent sie ie die nesten herren und stete, die zu dysen frieden horent, dar zu manen, 5 dz ez gerehtet werde, und sollent auch die behendeglichen dar zu beholfen sin offe den eyt ane alle geverde. Ez ist auch geret, dz diekeym herre noch diekeyne stat, die zu dysen frieden gehoret, nit gebunden noch schuldeg sint* diekeyneme herren zu helfene von dis frieden wegen^c, si en dun iz danne gerne ane geverde. Were auch dz ieman dar uber dintle* den herren, geschehe den oder deme keyn schade, den sol man nit beholfen sin von diez frieden wegen noch ist ez nit gebunden, man du 10 iez danne gerne ane alle geverde.
- cap. 4. 4. Auch ist geret und uz gedragen, waz biz her geschehen ist und waz criege die herren nu hant oder her nach gewinnet, daz nit in dyseme frieden geschehen ist noch von dis frieden wegen ist, daz wir da zu* nit schuldeg sint zu helfene. Were aber daz dz ieman, ez were herre oder stat, von dis frieden wegen nu oder her nach gescha[di]get würde, deme oder den 15 sol man beholfen sīn of den eyt als lange, biez daz iemme widerdan werde, als do vor gescriben ist ane alle geverde*.
- cap. 5. 5. Auch ist geret, daz ein iegelich stat der vorgeanten stette ein iegelichen guden man, er sie wer er sie, ritter, kneht, paffe oder orden, die in dysen vorgeanten zielen gesezzen sint, entpahlen mogent zu dyseme frieden bīt allen den gedingen, als do vor gescriben stet, als sie of irn 20 eyt wenent, daz ez deme frieden nutze und gūt sie an alle geverde. Ane herren und stette, obe [man] die enpahlen wīl, so mogent die von Strazburg ir landes herren und stete enpahlen zu dyseme frieden, die sie wenent of irn eyt, dz sie zu dyseme frieden nütze und gūt sīn. Und mogent sie auch den selben frieden ofbaz und breider geziehen, daz mogent sie dūn, als sie of irn eyt wenent, dz ez deme frieden nutze und gūt sie. Aber die niedern stette die andern 25 Meintzen, Wormezzen, Spier und Oppenheim, die sollent auch ir landes herren und stette enpahlen*, die sie wenent of irn eyt deme frieden nutze und gūt sīn, und wanne sie daz dun wollent, so sollent si ez dūn bit gemeyneme willen und verhengnisse an alle geverde.
- cap. 6. 6. Auch ist geret, wer ez daz diekeyne stat der vorgeanten stete geschadeget wurde in dysen vorgeanten zielen oder von dis frieden wegen und daz der rat der stete oder daz merre teil 30 under ien sprechent offe irn eyt, daz sie geschadeget sīnt, den sol man beholfen sīn of den eyt, als do vor gescriben stet ane alle geverde. Were* auch dz ein herre, ein ritter, ein kneht oder wer er sie eyntre der vorgeanten stette fient were und sie geschadeget hette und daz reht verspreche von in, und daz der rat der stete oder daz merre teil under in sprechent offe irn eyt, daz man reht von in verspreche, wo der herre, ritter, kneht oder wer er sie oder ir dyener in der vorgeanten stette 35 eine komment und in daz von genre stat verkundet wirt oder verkundet ist, den oder die sollent sie ane grieffen und halten of den eyt gelicher wīs, als obe in dz unreht widervaren were ane alle geverde.
- cap. 7. 7. Ez ist auch geret, wer dysen frieden breehe er sie wer er sie oder schaden dūt den die zu dysen frieden horent, wer den heltet, huset oder hofet*, redet oder hilfet mit worten oder mit 40 werken, den oder die wer sie sīnt sol man ane grieffen gelicher wīs als den der den schaden gedan hat und sol man dar zu beholfen sin of den eyt, als do vor gescriben stet ane alle geverde. Wer auch der ist der dysen frieden also brichet, deme sol nieman diekeynen veylen kauf geben in dysen vorgeanten stetten^d ane alle geverde.
- cap. 8. 8. Auch ist geret, daz nieman von dysen vorgeanten stetten keyner den andern bekummern 45 noch beclagen sol danne sinen rehten schuldegener ane alle geverde. Were auch daz ein herre sin amptman oder sin dyener, dy wir zu dyseme frieden enpahlen, schaden deden eyne der zu dyseme frieden gehoret und imme verbotscheft wurde, daz er wiederdede,

49. ^c) von dyseme frieden 2. 3. ^d) stettet 1.

wiedertete der nit, man sol des herren gelt als viel vorhanden behalten als er iemne geschadeget hat und sol man jennen do mitte rehten ane alle geverde.

9. Zu dyseme vorgeschribenen frieden* sollent dyenen dye von Meintzen mit hiezeg geretten cap. 9. mannen, die von Strazborg bit hiezegen, die von Wormezzen mit funfunzwenzegen, die von Spier mit funfunzwenzegen und die von Oppen(heim) mit zehen. Geschieht ez* not, daz man me helfe bedarf, so sol ie die stat* der vorgenanten helfen, als sie wene[n]t, daz* irn eren wol ane ste.

10. Und daz dirre friede stede und bintlich verliebe, so han wir zu notze, zu frieden und cap. 10. zu gemache den luten und deme lande eyn gemeyne geleyte of gerehtet und of gesetzt zu Meintze an deme Haubete. Do sol man nemen von deme fuder wines Elsezzers und der obewendeg Landauwen gewassen ist zweneunddrizeg schillinge Haller und von deme fuder wins, daz in Spirer gauwe nidewendeg Landauwe gewassen ist, zehen schillinge Haller und von deme fuder wines, daz in Wormezzer gauwe, in Meintzer gauwe und in Oppinheimer gauwe gewassen ist, aht schillinge Haller, von deme hundert kornes und weizen zwei punt Haller und von deme hundert saltzes fier punt Haller. Und do nach von aller leyge fruchte und kaufmanschatz sol man nemen nach der marzal, als dar umme geboret und gelünplich und reht ist. Von den carrenchen^f sol man nemen ie von den perde drie schillinge Haller. Und waz vardeln obene herabe kummet in schiffen, do sol man ie von deme lastcarren zehen schillinge Haller nemen.

11. Dysen vorgenanten frieden und alle dyse^g furgeschriben artikel gelobent wir* die vor- cap. 11. genanten stette offe unsern eyt* stede zu haltene ane alle geverde. Und sol dirre friede ane vahun an sancte Walpurg dag der nest kummet und sol weren biez zu sancte Mertins dag Mai. 1.
Nov. 11. der dar nach aller schirste kummet und von deme selben sancte Martins dag vorwerter biez uber eyn gantz jar. 1326.
Nov. 11.

Und daz diz* war stete und veste verliebe^h, so han wir die *vorgenanten stette unser ynge- 25 sygele gehenket an dysen brief.

Der geben ist an der Mittewochen vor sancte Marcus dag des ewangelisten, do man von Godes geburte zalte druzehenhundert jar und darnach in deme funfunzwenzegesten jar.

50. *Promissio episcopi Spirensis.* Mai. 1.

30 *Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis. Contulimus nos. Sigillum, quod loro membranacco pendeat, deest foraminibus relictis. In verso leguntur: promissio episcopi de observando pacem expiravit unde inutilis. — Ed. Hilgard l. c. p. 292 nr. 365 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 244 Reichssachen nr. 91.

35 *Cf. infra ad a. 1325. Aug. 27.*

Wir Emiche von Gotez gnaden bischof ze Spire verjehen offentlich unde dânt kunt allen den die disen brief iemer sehent oder hörent lesen, daz wir den lantvriden, den die stette mitenander gemaht, gesworn und gelopt hant, ouch gelobent bi unsern truwen unde bi unsern eren ane alle geverde mit in ze haltenne in alle die wiz, alse 40 er beretd unde gemaht ist unde alse die briefe sagent, die dar uber gemaht unde geschriben sint unde die mit der vorgenanten stette insigeln besigelt sint. Unde dez zû eime warn urkunde so han wir unser insigel gehenket an disen brief.

Der wart geben do man zalt von Cristes gebürt druzehenhundert jar unde dar nach in deme fünfundezweinzigistin jare, an sante Walpurg tage.

45 49. ^e) sat 1. ^f) karren 2. 3. ^g) die 2. 3. ^h) war und stete verliebe 2. 3.

51. *Ratificatio Ludewici regis. Mai. 5.*

Originale (or.) *in tabulario civitatis Wormatiensis. Contulimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur foraminibus relictis. — Ed. Boos l. c. II, 143 nr. 200 ex or.; Hilgard l. c. p. 292 nr. 366 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 47 nr. 814.

5

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . magistris, . . consulibus . . et universis civibus Argentinensibus, Moguntinensibus, Wormatensibus, Spirensibus et Oppenheimensibus fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Relacione Ulrici dicti Haspel vicedomini nostri in Reno didicimus, quod vos pro pacifico statu terrarum et districtuum civitatum vestrarum et securitate itinerancium quandam ligam eiusdem pacificacionis firmaveritis, quam dummodo in preiudicium nostrum et sacri imperii non declinet aut nobis contra inimicos nostros et rebelles nullum inferat nocumentum, et quod in adventu nostro nobis una cum consilio nostro et vestro ipsam moderari liceat et in totum de ea disponere, prout tunc pro meliori nobis visum fuerit, presentibus approbamus.

Dat. in Monaco, dominica Cantate Domino, regni nostri anno undecimo.

52—61. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
DIVERSIS MISSAE.

1325. Mai. 4.—14.

20

52. *Litterae pro Heinricho de Flandria. Mai. 4.*

Copia (c.) *in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 79 fol. 362 nr. 2264. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 222 nr. 485 ex c. (decurtatum).*

Reg. Mollat 'Lettres communes' nr. 22265.

Dil. fil. nobili viro Henrico de Flandria comiti Laudensi.

25

Iustis petentium desideriis — complere¹. Exhibita siquidem nobis tua petitio continebat, quod clare memorie Henricus Romanorum imperator comitatum Laudensem ad donationem imperialem tunc spectantem cum suis iuribus et pertinenciis universis tibi tuisque heredibus concessit in perpetuum et donavit tuque eiusdem imperatoris auctoritate de illo investitus^a et in eius pacificam possessionem inductus fuisti, prestito tibi per fideles comitatus eiusdem homagio ligio et fidelitatis debite solito iuramento, prout in patentibus litteris inde confectis eiusdem imperatoris sigillo munitis plenius dicitur contineri². Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eodem imperatore provide factum est, ratum et gratum habentes illud auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli etc. nostre confirmationis infringere etc.

Datum Avinion(e), III. Non. Maii, anno nono.

52. ^a) investitus c.

1) *Formulam v. apud Tangl 'Die päpstlichen Kanzleiordnungen' (1894) p. 258 nr. 19.* 2) *Cf. supra tom. IV nr. 984.*

53. *Litterae pro Hildegero de Danswilre.* Mai. 4.

Copia (c.) *ibidem* tom. 79 fol. 433 nr. 2453. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c.* p. 222 nr. 484 ex c. (*decurtatum*); *Sauerland 'Urkunden und Regesten' I*, 372 nr. 800 ex c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 263 nr. 287; Preger-Reinkens p. 172 nr. 225;
5 *Mollat l. c. nr. 22269.*

Cf. Sauerland l. c. I, 373 nr. 801.

Dil. fil. Hildegero de Danßwilre clerico Colonien. dioc. salutem.

Exhibita nobis tua petitio continebat, quod tu olim apud villam Modoece Mediolanen. dioc. assistendo dil. fil. nobili viro Henrico de Flandria comiti Laudensi et te ex-
10 ponendo serviiciis sanete matris ecclesie contra hostes eiusdem ecclesie ac hereticos et complices eorundem ad mandatum dicti comitis cepisti et carceri mancipare fecisti quosdam infamatos, qui volebant dictam villam tradere hostibus prelibatis et cum duo ex dictis captivis de quodam homicidio inibi perpetrato infamati forent. tu eos ad mandatum eiusdem comitis . . iudici secularis curie assignasti, qui propter eorum demerita
15 unum detruncatione capitis puniri fecit et alter in eodem carcere debitum nature persolvit. Quare nobis humiliter supplicasti, ut providere tibi super hoc de oportuno dispensationis beneficio misericorditer dignaremur. Nos igitur volentes personam tuam apud nos de probitatis et aliis virtutum meritis fidedignorum testimonio commendatam
20 nequaquam obstantibus possis in susceptis ordinibus ministrare et ad omnes sacros ordines promoveri et beneficium ecclesiasticum obtinere, etiamsi curam habeat animarum, si tibi alias canonice conferatur, auctoritate apostolica de speciali dono gratie dispensamus. Nulli etc. nostre dispensationis infringere etc.

Datum Avinion(e), IIII. Non. Maii, anno nono.

54. *Litterae ad regem Franciae.* Mai. 4.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 11 nr. 98. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c.* p. 223 nr. 486 ex c. (*decurtatum*).

Eidem [= Carolo regi Franciae et Navarrae illustri].

De hiis que in partibus Alamannie hiis diebus percepimus contigisse, excellentiam
30 regiam interclusa presentibus cedula poterit reddere certiore ac super illis et nonnullis aliis venerabilis frater noster Petrus Vivariensis episcopus honoris utique regii zelator sedulus, cui hec commisimus¹, eandem latius informare poterit oraculo vive vocis. Quem ex abundanti benivolentie regie commendamus.

Datum ut supra [= Avinion(e), IIII. Non. Maii, anno nono].

55. *Litterae ad Fridericum regem Romanorum.* Mai. 4.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 49 nr. 384. *Contulimus* nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 217 Pabste nr. 36.

Dil. fil. nobili viro Frederico duci Austrie dudum in regem Romanum electo.

Ad^a nostrum auditum nuper perduxit relatio fidedigna, quod Ludovicus dux
40 Bavarie te pridem a suo carcere, quo diu mancipatum detinuerat, relaxavit. Que utique relaxatio, dummodo sit libera, velut a nobis optata diutius est accepta. Sane quia

55. ^a) in margine adicitur patens c.

1) *Cf. apud Riezler l. c. notam adiectam.*

multorum habet opinio, quod in relaxatione huiusmodi ad multa Deo infesta tibi-
 inexpedientia et rei periculosa publice te promissionibus, obligationibus, iuramentis ac
 penis et aliis vinculis duxeris astringendum, nos super hoc de salubri providere remedio
 cupientes et attendentes, quod ad premissa metus probabilis, qui in constantem caderet
 hominem, te potuit adduxisse necnon quod variis enormibus excessibus contra Deum,
 nos et Romanam ecclesiam per eundem Ludovicum commissis suisque gravibus culpis
 exigentibus dudum diversos processus excommunicationis ac privationis iuris, si quod
 sibi ex electione, que de ipso in regem Roman(orum) facta fuisse in discordia dice-
 batur^b, ad regnum vel imperium pertinebat, et alias diversas penas et sententias con-
 tinentes, habere compulsi urgente conscientia fuimus contra eum, per quos quidem pro-
 cessus inter cetera omnibus et singulis tam clericis quam laicis, cuiuscumque preminetie,
 status vel conditionis existerent, ut nullus eidem Ludovico super hiis, que ad regimen
 vel administrationem regni vel imperii pertinent predictorum, assisteret in aliquo vel
 pareret aut prestare per se vel per alium publice vel occulte consilium, auxilium
 vel favorem, etiam pretextu cuiuscumque homagii aut colligationis, confederationis,
 societatis vel conventionis seu lige contracte tunc vel imposterum contrahende,
 etiamsi penarum adiectione, litterarum vel iuramenti seu cuiuslibet alterius essent
 vinculo firmitatis innexe, colligationes, confederationes, societates et conventiones
 huiusmodi dissolvendo penasque propterea premissas et iuramenta prestita de
 potestatis plenitudine relaxando, duximus expressius inhibendum, propter que patet
 promissiones et obligationes quascumque eidem Ludovico per te factas et iuramenta
 prestita penasque adiectas super hiis nullius firmitatis existere vel momenti, ea ex officio
 nostro cassa et irrita et nulla esse penitus declaramus et quatenus processerunt de
 facto, cassamus, irritamus et omnino viribus vacuumus, decernentes te ad eorum seu
 aliquorum ipsorum observantiam non teneri tibi que nichilominus in virtute sancte obe-
 dientie ac sub excommunicationis pena, quam te, si contrarium feceris, incurrere volu-
 mus ipso facto, districtius inhibentes, ne ad eiusdem Ludovici rebellis et excommuni-
 cati quoquomodo redire carcerem aut sibi, quam diu extra sedis apostolice gratiam
 fuerit, sicut nunc esse dinoscitur, parere in aliquo vel obedire presumas.

Dat. Avinion(e), IIII. Non. Maii, anno nono.

50

56. *Litterae ad Liupoldum ducem Austriac.* Mai. 5.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 49 nr. 383. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 223 nr. 487 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 263 nr. 288.

Cf. litteras Heinrico duci Karinthiae eodem die missas apud Riezler p. 224 nr. 490; 35 Löher p. 263 nr. 289; Preger-Reinkens p. 172 nr. 226.

Lipoldo duci Austrie.

Nobilitatis tue geminas recepimus litteras hiis diebus nonnulla, que in illis con-
 tingerant partibus, nunciantes nosque reddentes de fide tua incommutabili erga nos et
 sanctam Romanam ecclesiam certiores. Profecto fili de te non possemus faciliter
 suspicari, quod a via, quam cepisti velut devotus ecclesie et in qua tibi successit ad-
 modum prospere, debeas aliquatenus deviare. Credimus tamen fili, ut ab illa decli-
 nare debeas, ab hiis, qui tue prosperitati invident et a qua si possent, te deicerent,
 modis variis te temptari. Contra quorum suasiones esto quesumus virilis et constans,
 finem eorum providens provide, quo previsto tenemus indubie inceptis persistere^a te con-

55. ^b) discebatur c.

56. ^a) sistere in loco raso c.

stanter. Sane ad procurandam liberationem noviter relaxati, sicut a tua memoria excidis-
disse non credimus, iam diu est tuis nunciis obtulimus nos paratos. Que nobis grata
extitit admodum, si tamen sit absque promissionibus indecentibus attemptata, quibus si
forsan intervenerint, quantum in nobis est, per oportuna remedia curavimus obviare,
5 prout in nostris aliis patentibus litteris, quas tibi mittimus¹, quibus uteris, si expedire
videris, poteris apertius intueri. Et quia fili multe sunt insidie² inimici, tibi sano con-
silio suademus, ut ad locum non convenias, in quo super te tuus et Dei emulus suam
exercere valeat potestatem. Veremur enim, quod si talis casus quod absit occurreret,
fidem tibi frangeret quibusvis adminiculis communitam, que didicisse te credimus
10 magistra rerum experientia super hoc instruite. Circa tuorum autem expeditionem
nunciorum hactenus plene vacare nequivimus, set intendimus dante Domino negociis aliis
pretermissis. Recordare fili eorum, que illustri regi Francie promisisti. Satis expediens
videretur processum nostrum ultimum contra Ludovicum predictum habitum³, qui ex-
communicationis et privationis iuris, si quod eidem Ludovico ad regnum quesitum
15 fuerat, continet, deduci ad relaxati noticiam et in eius presentia publicari. Quod fili
procura fieri, si facultas se offerat et hoc videris expedire.

Datum Avinion(e), III. Non. Maii, anno nono.

57. *Litterae ad comitem Valesii.* Mai. 5.

*Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 11 nr. 101. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c.
20 p. 224 nr. 488 ex c. (decurtatum).*

Carolo comiti Valesii.

Quia ea, que noviter in partibus Alamannie percepimus contigisse, iam ad tuam
fili credimus noticiam pervenisse, illa tibi omittimus^a latius describenda. Sed venera-
bilis frater noster Petrus Vivariensis episcopus, cui hec commisimus tue magnificentie
25 referenda, ea plenius explicare tibi poterit viva voce. Quem utique, velut promptum
ad ea procuranda, que tuum honorem respicerent et tibi complacere crederet, novimus,
eidem magnificentie commendamus. Ad hec benivolentie tue fili gratias referimus de
sedula diligentia, quam adhibere circa processum faciendum contra Mediolanenses in regno
commorantes Francie curavisti et quia circa illum supplenda videntur aliqua, velis super
30 illis fidem prefato episcopo credulam et ut fiat diligentiam sedulam adhibere⁴.

Datum ut supra [=Avinion(e), III. Non. Maii, anno nono].

58. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiac.* Mai. 5.

*Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 49 nr. 382. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c.
n. 224 nr. 489 ex c. (decurtatum).*

35 Iohanni regi Boemie.

Missas nobis regalis excellentie litteras, per quas de expeditione venerabilis fratris
nostri . . . episcopi Pragensis tua sublimitas nos rogabat, benignitate recepimus consueta.
Super quo circumspectionem regiam volumus non latere, quod in Quadragesima proximo
preterita receptis aliis super hoc litteris regiis pluribus diebus circa expeditionem huius-
40 modi duximus intendendum, sed emergentibus in causa ipsius episcopi nonnullis dubiis,
que non expediebat conniventibus oculis pertransire, tunc ultra, ut optabamus, nequa-
quam procedi potuit, immo diversis impedimentis supervenientibus sic hucusque causa
dormivit predicta. Verumptamen utilitatis ecclesie Pragensis obtentu tueque interven-

57. ^a) committimus c.

45 1) *Supra* nr. 55; cf. *ibidem* notam a. 2) *Eccli.* 11, 31. 3) *Supra* tom. V nr. 944. 4) Cf.
supra nr. 26 cap. 3.

tionis intuitu fiet dante Domino circa expeditionem dicti episcopi, quicquid equitatis ratio patietur. De hiis autem, que referuntur in hiis partibus, venerabilis frater noster Petrus Vivariensis episcopus tuorum negotiorum in curia promotor sedulus poterit magnitudinem regiam reddere certiore, quem benivolentie regie propensius commendamus.

Datum Avinion(e), III. Non. Maii, anno nono.

59. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Mai. 13.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 145 nr. 931. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum.

Reg. Löher l. c. p. 263 nr. 290; Preger-Reinkens p. 173 nr. 227.

Cf. litteras eodem die contra abbatem Fuldensem datas Löher nr. 291; Preger-Reinkens nr. 228.

Venerabili fratri . . archiepiscopo Maguntin(o).

Auditui nostri apostolatus nuper innotuit, quod dudum litteris nostris tenorem processuum per nos contra Ludovicum ducem Bavarie suis enormibus excessibus et gravibus culpis exigentibus de fratrum nostrorum consilio habitorum continentibus, quibus per te tuosque suffraganeos et nonnullas alias illarum partium personas ecclesiasticas dictos processus mandavimus in eisdem partibus sollempniter publicari, venerabili fratri nostro Spirensi episcopo presentatis, prefatus episcopus nescimus quo ductus vel verius seductus spiritu dictas litteras exequi et processus publicare predictos non absque nostra et apostolice sedis contumelia suisque gravibus periculis pretermisit, quod grave non indigne gerimus, si est ita. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatinus eundem episcopum per te vel per alium seu alios requiras ex parte nostra, moneas efficaciter et inducas, ut iuxta litterarum nostrarum continentiam predictarum, cessante cuiusvis morose dilationis obstaculo, processus publicet supradictos eosque observet tenaciter et a suis subditis faciat inviolabiliter observari, ad hoc dictum episcopum per penas et sententias in litteris et processibus predictis contentas et alias, prout tue circumspectioni videbitur, auctoritate nostra, si necesse fuerit, appellatione postposita compellendo. Non obstante si ei ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possit per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Si vero prefatus episcopus quod absit predictos renueret publicare processus, tu frater per te vel alium seu alios religiosos et seculares, de quibus tibi videbitur, in civitate et diocesi Spirensi eosdem publicare procures. Rescripturus nobis fideliter, quicquid per te ac eundem episcopum actum fuerit in hac parte.

Datum Avinion(e), III. Idus Maii, anno IX.

Item eidem archiepiscopo in e. mo. contra . . episcopum Vormaciensem.

Datum ut supra.

60. *Litterae ad episcopum Spirensensem. Mai. 13.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 146 nr. 933. Item descripsit Pogatscher. — Ineditum.

Reg. Löher l. c. p. 263 nr. 293; Preger-Reinkens p. 174 nr. 229.

Cf. supra nr. 41. 42.

Venerabili fratri . . episcopo Spirensi.

Ad audientiam nostram relatio fidedigna perduxit, quod dudum Ludovicus dux Bavarie tunc pro rege Rom(anorum) se gerens tibi quoddam castrum vocatum Landove

Spiren. dioc. ad Romanum pertinens imperium ex certis causis ac pactis et conventionibus inter te ac ipsum habitis nomine pignoris tradidit ac etiam obligavit¹, quod quidem castrum tenere dinosceris et diu in tuis manibus vigore obligationis huiusmodi tenuisse. Verum cum idem Ludovicus suis enormibus excessibus et culpis gravibus
5 exigentibus contra Deum ac nos et ecclesiam Romanam per ipsum commissis et aliis gravibus penis et sententiis spiritualibus et temporalibus per processus nostros de fratrum nostrorum consilio habitos contra ipsum promulgatis subiacere ac a iure, si quod sibi ad regnum vel imperium Roman(um) compete-
10 bat, per nos fore privatus similiter dinoscitur nosque omnes conventiones et pactiones cum eodem Ludovico tanquam rege vel in regem Roman(or)um electo, etiamsi iuramentis interpositis aut penis adiectis vel^a quacunque firmitate vallate fuissent, habitas seu initas cassas, nullas et irritas esse declaraverimus et eos, qui dictas conventiones et pactiones inivissent cum eo, ad illorum observantiam per eosdem processus pronunciaverimus non teneri, fraternitati tue per apostolica scripta in virtute sancte obedientie ac sub penis in predictis contentis pro-
15 cessibus districte precipiendo mandamus, quatinus dictum castrum eidem Ludovico vel cuicunque alii nullatenus restituere, tradere vel assignare presumas, sed illud potius studeas fideliter custodire, donec de persona ydonea Deo et eidem ecclesie Romane devota fuerit imperio predicto provisum vel alias ab apostolica sede, ad quam dicti regimen imperii, eo vacante sicut nunc vacat, pertinere dinoscitur, aliud super hoc recc-
20 peris in mandatis.

Datum ut supra².

61. *Litterae ad archiepiscopos Moguntinum, Coloniensem, Trevirenses.* Mai. 14.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 157 nr. 965. — *Ed. Sauerland l. c. I, 374 nr. 804 ex c. Editionem repetimus.*

25 *Reg. Löher l. c. p. 263 nr. 293; Preger-Reinkens p. 174 nr. 230.*

Cf. infra ad a. 1327. Iul. 23.

Mathie Maguntino archiepiscopo.

Consulte provida decrevit antiquitas contra vetustam consuetudinem per novorum impositiones vectigalium non fore aliquid exigendum, quin imo pedagiorum exactiones
30 tam iure canonico quam civili regulariter et merito sunt dampnate. Vetusto etiam more sanctorum patrum est in sancta Romana ecclesia introductum per Romanos pontifices in certis et precipuis ecclesie prefate solemnitatibus, eos qui novas pedagiorum exactiones statuere vel imponere presumunt, nisi sint legitima auctoritate suffulti, sententia excommunicationis involvi. Cum itaque, sicut ad apostolatus nostri noticiam
35 multorum insinuatio fidedigna deduxit, Ludovicus de Bavaria excessus inculcans excessibus et addens preteritis insolentis novas culpas, in castro de Coube^a Treveren. dioc. novas et graves pedagiorum exactiones universis Christi fidelibus exinde transeuntibus in mercimoniis et rebus suis temere duxerit imponendas in magnum et grave rei publice ac tue et aliarum ecclesiarum ipsarum partium, quibus pedagiorum exactiones huius-
40 modi legitime compete-
bant, tuorumque subditorum preiudicium et gravamen, quamquam eidem Ludovico, qui pro suis demeritis, contumaciis atque culpis necnon consilio, auxilio et favore publice per eum prestitis Galeacio de Vicecomitibus eiusque fratribus de Mediolano, hostibus et rebellibus publicis eiusdem ecclesie et de heresi legitime et

60. ^{a)} ea *add. c.*

45 61. ^{a)} *Conwle c.*

1) *Super his rebus litterae serratae non sunt; sed cf. supra tom. V nr. 457, 458.*

2) *Scil. nr. 59.*

sententialiter condempnatis, fore dinoscitur anathematis sententia innodatus et ab omni iure, si quod sibi ex sua electione discordi in regem Romanorum forte competeret vel competere potuisset, per speciales nostros processus super hoc habitos contra eum apostolica fuit auctoritate privatus, non competiisset nec competere potuisset ius aliquod exactiones pedagiorum huiusmodi quomodolibet statuendi, ac propter hoc eundem Ludovicum predictum excommunicationis sententiam, que in tales in predictis solennitatibus per Romanos pontifices publice promulgatur, non sit dubium incurrisse, que quidem adeo noscuntur esse notoria, quod nulla possunt tergiversatione celari, fraternitati tue in virtute obedientie districte precipiendo mandamus, quatinus . . . prefatum Ludovicum dictam excommunicationis sententiam incurrisse propter hoc per tuas civitatem et diocesisim ac provinciam publice nuncias et facias ab omnibus arctius evitari. Et insuper ecclesie tue et subditis memoratis, quibus per novas impositiones et exactiones dictorum pedagiorum grave et enorme, ut premittitur, preiudicium generatur, cures alias celeriter de oportuno remedio providere, contra predictum Ludovicum et quoscunque alios, qui sibi super hiis prestiterint auxilium, consilium et favorem, spiritualiter et temporaliter procedendo, sicut videris expedire . . .

Dat. Avinion(e), II. Idus Maii, anno nono.

In e. m. Henrico archiepiscopo Coloniensi et Baldewino archiepiscopo Treverensi.

62. LITTERAE HUGONIS DE ENGOLISMA PONTIFICI DIRECTAE.

(1325.) Mai. 14.

20

Autographon (or.) litterarum nuntii papalis in Anglia in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea a. 1325—1326'. Descriptus nos a. 1907. Sigilli oblongi ceræ rubæ dorso impressi vestigia apparent. Inscriptio est: Sanctissimo patri ac domino carissimo domino Iohanni divina providentia pape XXII. — Ed. etiam a. 1911. H. Otto 'Zur italienischen Politik Johannis XXII' (= 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' XIV) p. 230 nr. 9 ex or.

Sanctissime pater.

(Mai. 13.)

1. Dominus Hugo Dispensator(is) iunior pridie ostendit michi quandam litteram per quendam exploratorem in Alamannia existentem evestigio sibi missam. Que quidem littera inter cetera continebat, quod rex Boemie, dux Bavarie, comes Annonie ac nonnulli Alamannie nobiles se confederaverant et se ad congregandum magnum exercitum preparabant. Et erat rumor in illis partibus, prout eadem littera continebat, quod ipsi cum eodem exercitu intendebant contra vos versus Avinionem dirigere gressus suos.

2. Quibus auditis cum de hac re tacitus cogitarem, eodem domino Hugone paulo post interrogante sibi respondi non credere me premissa et^a causas moventes ad non credendum ei prout occurrit melius explicavi. Inter quas interposui, quod comuniter dicebatur quod rex Boemie non erat cum duce Bavarie ad unum ad presens nec se mutuo diligebant, adiciens me magis timere, quod dicta congregatio contra regem Anglie pararetur. Et premittens quod talia, licet non credenda existerent, non debebant omnino contempni et quedam alia occurrentia egi gratias, sicut melius visum est, eidem domino Hugoni de affectione, quam ad personam vestram dignissimam pretendebat. Qui hoc benigne recepto et ostensa affectione huiusmodi per verba bene decencia demum subiunxit se constanter credere, quod dicta congregatio fieret contra regem Anglie, saltem per regem Boemie et comitem memoratos.

62. ^a) *supra lineam add. or.*

45

3. Dissencio dominorum regum Francie et Anglie cum succrescat cotidie paratur ad guerram, nisi de alto per sanctitatis vestre remedium occurratur. Embaxatores enim regis Anglie missi regi Francie se ad aliqua obligarunt, ut intellexi pro certo, ad que non habebant mandatum nec illa rex Anglie, sicut credo, intendit aliquatenus approbare.

4. De hiis tamen plenius et specialius scribam vestre quam primum occurrerit sanctitati et credo, quod rex Anglie scribet in proximo eidem sanctitati super hiis, nisi mutet consilium, cum hoc audiverim ab aliquibus fidedignis. Iam sunt X dies a die dat(e) presentium, quod vestre sanctitati de omnibus tunc occurrentibus per certum nuncium plene scripsi et misi eidem litteras regis et regine Anglie ac domini Hugonis predicti, in quibus respondent ad ea, que illis in litteris^b missis ultimo scripseratis.

5. Gerens se pro rege Scotie¹ tenuit suum solenne consilium in quodam castro quod vocatur Berwicum et licet super quibus ignoretur, creditur tamen comuniter, si sit guerra quam Deus avertat, quod regi Francie omnimodis adherebit.

6. In crastino diei, quo dominus Hugo michi ostendit litteram suprascriptam, (Mai. 14.) consolatus, quia^c vestra sanctitas hoc sciebat^c, audivi a quodam clerico, qui statim de Avinion(e) veniebat, quod iam rumor fuerat in curia, quod dicta congregatio [que]^d fiebat parabatur^e contra sanctitatem vestram et quod hoc in curia minime credebatur et quod hoc vestra sanctitas iam audiverat et penitus contempnebat.

Dominus sanctitatem vestram ecclesie sancte sue per tempora longiora conservet.

20 Dat. London(ii), die Martis ante assencionem Domini.

Servulus vester H(ugo) de Engolisma.

63. LUDEWICI PROMISSIO PRO LANTGRAVIO HASSIAE.

1325. Mai. 20.

25 *Originale (or.) in tabulario regio Marburgensi. Iussu praefecti collatum est. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3231 (Addit. III).

Wir Ludwich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen zeiten merer des reiches verjehen offenbar an disem brief, daz wir von unser chuniglichen gnade geloben und gehaizzen unserm lieben fursten Otten dem lantgrafen von Hessen, daz wir uns nimer verrihtten noch versünen mit dem bischof von Mentz, ez werde dann auch verrihttet der vogenant lantgraf mit im umb den bruch und umb die sache, die er gen im hat. Und wenn auch der bischof den lantgrafen anegreiffet, so sullen wir im gen im beholfen sein. Und swenn wir auch den lantgrafen haizzen und gebieten, so sol er den bischof angreiffen und in beschedigen, swie er mach. Und dar uber ze urchunde 30 geben wir im disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist ze Munichen, des Montags vor dem Pfingsttag, do man zalt von Christes geburt druizehnhundert jar dar nach in dem fumfundzwainzigstem jar, in dem ainliftem jar unsers reiches.

62. ^{b)} sequ. p vos eras. or. ^{c)} quia — sciebat supra lineam post add. or. ^{d)} excidisse videtur e.
40 ^{e)} p corr. ex 9 or.

1) Robertus dictus Bruce.

64. TREUGA CIVIUM NOMINE REGIS PIGNORATORUM CUM
COMITE DE HENNEBERG.

1325. Mai. 31.

Originale (or.) in tabulario Coburgensi. Descriptum editioni nostrae benivolenter porrexit W. Füsslein. Pendunt sigilla oblonga loris membranaceis. In verso legitur manu coeva scriptum: Tractatus abbatis et prepositi in Bretingen. — Ineditum.

Wir Bertold von Gots gnaden apt zu Herrenbreytingen des ordens sent Benedictus. Reynhart eyn probest der clostervrowen zu Chunesbreytingen bekennen des vor alln den die diesn brief sehn und horen lesen, daz her Herman von Ovenbach der da ouch heyzt Cnobelouch vor uns und vor andern frumen und erbern luten uf den 10
Apr. 6. closterhof zu Chunesbreytingen chomen an dem Oesterabende der was als man zalte nach Gots geburthe druzehnhundirt jar dar nach in dem funfundzwezigistem jare, globte und swür eyne rechte ürfede vor sich und alle sine frunt dem edeln herren grefen Henriche von Hennemberg dem jungen und allen sinen luten um daz, daz der selbe herre von Hennemberg hette den vorgeanten Hermannen und sine geselleschaft 15
Jacoben Cnobelouchen, Conraden Lewensteyn, Henrichen Swartzen, Heyneken Vroyschen, Henrichen Alharthen, Thymen von Liechtensteyn, Petern Aptekern, Henneken sinen eydem, Henniken Roten, Henrichen von der Eke, Wikern von Ovenbach, Fritzen Visierer hette^a gepfant vor den Romischen chung. Dar nach in den nehsten vier wochen alle die in diesn brief geschriben sîn swûrn dem selben grefen Henriche von Hennem- 20
berg und sinen luten um die selben pfandunge eyne rechte ürfede, als der vorgeante Herman hette gesworn. Dar uber wolten sie dem vorgeanten grefen Henriche von Hennemberg erwerben eyn ürfede und eyne lutttere fruntschaft um alle tat, die an in were geschehn, des Romischen chunges, des edeln herren grefen Bertoldes von Hennemberg seines vaters und der vier stete der von Fra[n]kenforth, von Geyln- 25
husen, von Frideberg, von Wepfelar in dem nehsten vierteyl jars nach dem selben Oesterabende. Wer ouch daz sie der ürfede nicht gewûnnen, als sie hetten gesworn und die hende uf die heyligen gelegt, so solden sie alle mit eynander chûmen uf daz hus zu Frankenberg und solten dar uff zehne wochen sien ungebunden und ungefangen. Wer ouch daz sie in den zehne wochen nicht vollenbrechten, als sie globt und gesworn 30
hetten, so solden sie rechte gevangene lute sein des vorgeanten herren grefen Henrichs von Hennemberg. Sie globten ouch alle bi den selben eyden, daz sie weder der babest noch keyn byschof noch keyn cardinal noch keyne geystliche gewalt solde erlösen von den eyden. Des sint gezeuge her Ludewich der prior von Herrenbreytingen, her Johans der herren eyner von Vezzere, her Conrad von Liechtenberg der ritter, 35
Wolfram Schrimpf, Otte Marschalk, Goetze voyt zu Frankenberg, Johans Schenke und viel anderre erberre lute. Und wenne der selbe Herman und alle sine vorgeante geselleschaft uns vleichen baten, daz wir unsere briefe gebn dem vorgeanten herren grefen Henriche von Hennemberg, da inne beschriben were die glubde und die eyde, die wir horten und sahen, des habn wir durch irre bete willen diesin brief dar uber zu 40
urkunde gegeben und dar ane unsere insigele gehangen.

Daz ist geschehn nach Gots geburte in dem vorgeschriebennen jare, an dem Fritage in der Pfingstwochen.

65—68. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1325. Iun. 1.—20.

65. *Litterae ad archiepiscopum Coloniensem.* Iun. 1.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 50 nr. 392. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 229 nr. 504 ex c. (decurtatum); Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 376 nr. 807 ex c. ad Mai. 30. Editiones adhibuimus.

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 264 nr. 295; Preger-Reinkens p. 176 nr. 232.

Archiepiscopo Coloniensi.

10 Fraternitatis tue litteras nobis per Godescaleum scolasticum ecclesie beate Marie ad gradus Colonien. clericum et nuncium tuum dudum ad nostram presentiam destinatum^a presentatas benigne recepimus et que ipse nuncius nobis explicare voluit dieteque continebant littere. pleno collegimus intellectu. tue devotionis promptitudinem et fidei constantiam, quas ad nos et Romanam ecclesiam gerere dinosceris, sicut in publi-
15 catione et observatione processuum nostrorum aliisque laudandis operibus manifestius pretendisti, multipliciter commendantes ac tue circumspectionis providentiam attentius exhortantes, quatinus in illis sic constanter et immobiliter perseveres, quod nostram et apostolice sedis gratiam erga te tuamque ecclesiam ampliare de bono semper in melius merearis. Ceterum super facto dictorum processuum cum venerabili fratre nostro
20 Arnaldo episcopo Caminensi et nuncio predicto tractatibus et colloctionibus sepius habitis, quedam, que propter viarum discrimina committere scripture nolimus, prefato nuncio imposuimus per eum tibi serius explicanda. Illas autem de petitionibus tuis, quas cum decencia nostra et absque subditorum tuorum intolerabili gravamine potuimus, ad exauditionis effectum favorabilem duximus admittendas, prompti nichilominus, quantum
25 nostra patietur decencia, super hiis, que tuis et ecclesie tue predictae fuerint honoribus et commoditatibus oportuna.

Dat. Avinioni, Kal. Iunii, anno nono.

66. *Litterae ad Liupoldum ducem Austriae.* Iun. 3.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 51 nr. 393. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 230 nr. 507 ex c. (decurtatum).

Reg. Löher l. c. p. 264 nr. 303.

Cf. varias litteras in eiusdem ducis favorem circa idem tempus datas apud Preger-Reinkens p. 177 sqq. nr. 235—238.

Dil. fil. nobili viro Lipoldo duci Austrie et Styrie.

35 Pridem ad nostram venientes presentiam dil. filii nobilis vir Rudolphus dominus de Harburch et Nicholaus de Frowenvelt^a ac Fredericus de Ravenspurg canonici Constancienses, ambassiatores et nuncii tui nobilitatis tue nobis litteras de credentia presentarunt, quos nuncios et litteras benigne consideratione mittentis recepimus et que ipsi nuncii tam verbo quam scriptis pro parte tua coram nobis proponere voluerunt et eodem
40 littere continebant, intelleximus diligenter. Et demum tam super propositis et petitis

65. ^a) sequitur presentiam his scriptum c.

66. ^a) Forwenvelt c.

per eosdem nuncios quam contentis in quadam membrana per eos exhibita pluribus sigillata sigillis, habitis per nos, vocatis ad hoc nonnullis ex fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus, frequentibus tractatibus cum eisdem, super hiis, que petierunt a nobis, quantum cum Deo et nostra decentia fieri potuit, eis favorabiliter duximus annuendum et nichilominus super contentis in predicta membrana respondimus, sicut ipsi ad tuam cum nostre benedictionis gratia presentia[m] redeuntes referre tibi seriosius poterunt viva voce. Quos super mora, quam contraxerunt in curia, cum eos aliis diversis arduis prepediti negociis citius expedire nequiverimus, habeat tua nobilitas quesumus excusatos. Ceterum tue circumspectionis providentiam rogamus et hortamur attentius, quatinus consideranter attendens, quod non inchoantibus sed perseverantibus est corona glorie repromissa, in devotione sancte matris ecclesie sic constanter et stabiliter perseveres, provisurus attente ne quevis blanda vel aspera seductio in partem sinistri lateris te convertat, quod erga te ipsius ecclesie gratiam iugiter amplies et fama tui nominis clarens de bono semper in melius augeatur. Pro firmo sciturus fili, quod eandem ecclesiam, quam diu in eius devotione prestiteris, in tuis oportunitatibus propiciam reperies et benignam.

Datum Avinion(e), III. Non. Iunii, anno nono.

67. *Litterae ad episcopum Constantiensem.* Iun. 11.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 51 nr. 395. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c. p. 231 nr. 509 ex c. (decurtatum)*; *Rieder 'Römische Quellen zur Konstanzer Bistums-geschichte' p. 195 nr. 702 ex c.*

Reg. Preger-Reinkens p. 180 nr. 241; Reg. ep. Constant. nr. 4039.

Venerabili fratri . . episcopo Constanciensi.

Ad aures nostras nuper infeste relationis assertionem pervenit, quod nonnulli nepotes et amici tui, nedum se dil. fil. nobili viro Lipoldo duci Austrie et Styrie nostro et ecclesie Romane devoto exhibent iniurios et infestos, quin immo Ludovico duci Bavarie rebelli eiusdem ecclesie et excommunicato adherere suumque sibi contra dictum Lipoldum presumunt impendere auxilium et favorem. Unde pridem dicitur contigisse, quod quidam ex tuis predictis nepotibus quosdam predicti Lipoldi ceperunt homines violenter, quos adhuc detinent, ut asseritur, captivos. Verum cum adhesio huiusmodi eisdem nepotibus et amicis propter processus contra dictum Ludovicum suosque fautores et sequaces habitos diversas excommunicationis et alias penas et sententias continentes sit periculosa nimium nobisque et eidem Romane ecclesie quam plurimum odiosa, fraternitatem tuam requirimus et hortamur, quatinus ut dicti nepotes et amici tui ab adhesione dicti Ludovici discedant penitus prefatoque Lipoldo adhereant et faveant ac eius homines predictos pristina restituant libertati, taliter facias et procures. Predicto Lipoldo nichilominus tuum prestiturus, quantum honeste poteris, auxilium et favorem, quod proinde nostram et apostolice sedis gratiam valeas uberius promereri.

Datum Avinion(e), III. Idus Iunii, anno nono.

68. *Litterae ad regem Franciae.* Iun. 20.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 13 nr. 115. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c. p. 232 nr. 513 ex c. (decurtatum).*

Carolo regi Francie illustri.

Ecce fili carissime, quod venerabilis frater noster Petrus episcopus Atrabatensis regalem presentiam visitare desiderans et attendens, quod super negociis, pro quibus ad

sedem apostolicam venerat, ad aliud procedi non poterat in presenti, ad eandem presentiam de nostro beneplacito dirigit gressus suos, quem velut honoris et commodi regii zelatorem fervidum et sedulum promotorem excellentie regie propensius commendamus. Rumores autem, quos de partibus Alamanie recenter audivimus, indicabit sublimitati regie cedula presentibus interclusa¹ et ipse etiam episcopus referre poterit oraculo vive vocis.

Datum Avinion(e), XII. Kal. Iulii, anno nono.

69. FIDELITAS CAPITULI BAMBERGENSIS LUDEWICO PRAESTITA.

1325. Iun. 2.

¹⁰ *Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Sigilla quatuor parum laesa pendent loris membranaceis. — Ed. W. Preger 'Der kirchenpolitische Kampf unter Ludwig dem Baier u. s. w.' (= 'Abhandlungen der bayer. Akademie III. Cl.' XIV (1877)) p. 67 nr. 3 ex or.*

Num ea quae de scripto simili a. 1325. Ian. 13. dato refert K. Müller 'Kampf Ludwigs des Baiern mit der römischen Curie' I. 147 not. 4 Buchnerum secutus, recta sint nescimus: in tabulariis Monacensibus non invenitur: tamen cf. pontificis litteras a. 1325. Ian. 23 datas Mollat 'Lettres communes' nr. 21436.

Wir Leup(olt) tumbrobst, Heinr(ich) techant von Gotes gnaden, Heinrich sanchmaister und Otte von Aufsez ritter pfleger des gotesh(us) ze Bammburg verjehen an
²⁰ disem brief, daz wir unserm genedigen herren hern Lud(wig) dem Romischen kunig geheizen pei unsern trewen, di wir im in aydes weis geben haben, daz wir im mit der pflechnuss des gotesh(us) ze Bambb(erg), di uns von gemainem capitel enpholhen ist, mit landen, mit leuten, mit purgen und mit vesten und mit allem bistum warten sulen wider aller menichleich, alle di weil und der krieck werdent ist. Und griff den kunich
²⁵ yman an von des pabests wegen oder pot mit wertlichen oder mit gaistlichen schachen, wider den schul wir dem kunig geholfen sein, als wir pest mügen mit trewen ane geverd. (2) Und wellen noch entschulen auch bischof Heinrich von Sternberch dehein purch noch veste ein antwurten noch aufün noch deheinen von seinen wegen, di weil der krieck wert. (3) Wir haben im auch pei den selben trewen geheizzen, daz wir
³⁰ niht gestaten und undervaren, als wir verrest und pest mugen, daz dehein prief, pan noch potschaft, process oder dehein urtail, wi di genant ist, wider den kunich oder ze schaden^a dem capitel oder dem gotsh(us) von dem pabst, von dem pischof oder von iren wegen geoffent, vernömen, behalten oder volfuret werd, als lang der krieck werde in der stat und in dem pistum ze Bammburg. (4) Und gescheh daz wir wider ditz
³⁵ unser gelubde, daz wir dem kunig getan haben, von dem babst, von dem pischof oder von iren wegen erledigt wurden, daz si uns ez abnemen oder uns twingen wolten ez niht ze^b behalten, daz schol uns wider unser^c trewe niht helfen, wir halten si stet und gantz. (5) Wir gehaizen im auch pei den selben unsern^d trewen, daz wir uns der pfleg niht entauzzern äne seinen besundern willen. Und wer unser ainer oder mer niht
⁴⁰ oder mohten vor kranchait oder vor ehafter not an geverd pei der pfleg niht gesein, so suln di andern von dem capitel oder auz des gotsh(us) dinestmann an ir stat ander setzen nach^e des kuniges wizen und willen. Dar uber zu ainen urkund geb wir im unsern prief mit unserr vier insigel versigelt.

69. ^{a)} supra lin. add. or. ^{b)} ze post add. or. ^{c)} under or. ^{d)} undern or. ^{e)} setzen
⁴⁵ nach in fine lineae stilo acutiori, atramento fusciori post add. or.

1) Serrata non est.

Der geschriben ist ze Bambb(erg), da man zalt von Gotes geburcht dreuzehen-
hundert jar darnach in dem fufffundzweintzichsten jar, an dem ahten tag nach dem
heiligen Pfingstag.

70. LUDEWICI PROMISSIO PRO CAPITULO FRISINGENSI.

1325. Iun. 12.

*Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 301. Descriptissimus
nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. In dorso legitur: R^{us}. — Ineditum.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 48 nr. 816.*

Wir Ludowich von Gotes gnaden Römischer chüng ze allen ziten merer dez
riches geheizen und geloben mit disem briefe den erberigen mannen Otten dem techant, 10
dem capitel und dem stift ze Frisingen, daz wir ir schermer wellen sein libes und gûtes
und in und den irn rehtes helfen und vor sein wellen wider menschlich und wellen niht
gestaten, daz si unbillich imant leidige noch die irn deheinen wise. Wir wellen in auch
uzrihten fürderlichen, swaz si sache an uns bringent. Were daz der der sich babest
nennet oder Chûnrat von Chlingenberch der sich ze Frisingen bischof schribet wider si 15
in der gemeine oder in der besunder mit banne, mit urteil, mit entwernûzze irer gotz-
gab, irer lehen, irs gûtes oder irer ern oder mit andern sachen mit in iht handelt
oder angriffe, dez sullen und wellen wir in vor sein mit allem unserm gwalte. Wir
geben in auch ze schermern und ze rihtern unsern lieben fürsten und vetern herzogen
Otten in Bayrn und swer unser vitztum in Obern Bayrn ist, daz si die von unsern 20
wegen schermen sullen und reht tûn von menschlichem und den irn, alle die weile und
uns daz gevellet und die selben schermer niht abnemen. Wir sullen uns auch niht mit
dem der sich babest nennet noch mit dem vorgeanten Chûnraden von Chlingenberch
der sich bischof nennet ze Frisingen rihten noch sûnen, wir nemen si genzlich zû uns
in die selben rihtigung und sûn. Dar über ze urchûnde geben wir in disen brief mit 25
unserm insigel gesigelten.

Der geben ist ze Frisingen, an der Mitwochen vor sant Viti tag, do man zalt von
Christes gebûrte drizehenhundert jar dar nach in dem fufffundzweintzichsten jar, in dem
eylften jar unsers riches.

71. LITTERAE REGIS ARAGONUM FRIDERICO ET ELIZABETH REGINAE MISSAE.

1325. Iun. 20.

*Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 27'. — Ed.
Zeissberg 'Das Register Nr. 318 des Archivs der Aragonesischen Krone in Barcelona'
(Wiener Sitzungsberichte Bd. 140 (1898)) p. 80 nr. 80 ex c. Editionem repetimus.* 35

Illustri Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto Iacobus Dei
gracia rex Aragonum etc. salutem cunctis felicitatibus affluentem.

Quia scimus vos ex hiis plurimum congaudere, vobis presencium tenore deduci-
mus, nos et illustrem dominam Elizende consortem nostram karissimam et inclitos in-

fantēs karissimos natos nostros Alfonsū, Petrum Raymundum^a Berengarium et inclitas infantissas Theresiam eiusdem infantis Alfonsi consortem, Mariam, Blancham et Violantem natas nostras karissimas gracia favente divina corporis sospitate vigere, id idem de vobis scire quam plurimum affectantes. Mirantes quoniam quam diu status vestri continenciam vestris litteris minime reserastis, igitur vos rogamus, quatenus nos de prosperi status vestri constancia vestris insinuacionibus velitis, ut cicius poteritis, recreare. De nobis autem non miremini, quia diucius de status nostri prosperitate vos non reddi[dimus] cerciorem. Accidit enim, cum propter plura et ardua negocia, que nobis racione adquisicionis felicis regni Sardinie et Corsice occurrerunt, tum eciam propter locorum distanciam et viarum discrimina, prout scitis, propter que nos excusatos habere velitis, significantes vobis quod deinde Domino annuente, quocienscumque opportunitas se obtulerit, statum nostrum vobis curabimus nostris apicibus intimare. Sane quia perpendimus noviter, quod vos gracias inde refferentes Altissimo a capcione qua detinebamini estis liberatus, cordis nostri intrinseca subiacent gaudio salutari. Regem regum deprecantes, ut vos et vestra negocia faciat de bono in melius prosperari. Ceterum quia fidelis noster Gergoius lator presencium ad partes vestras de presenti accedit, vos rogamus, quatenus honoris nostri intuitu eundem recomdatum habere velitis ipsumque prosequi favoribus graciosis.

Datum Daroce, duodecimo Kalendas Iulii, anno Domini millesimo CCCXX quinto.

B(ere)ng(arius) Sal. m(ando)to domini r(egis) facto per G(uillelmum) Oul(omarii) consiliarium.

Similis fuit missa domine Elizabet Dei gracia Romanorum regine filie domini regis. Datum ut supra.

72. LUDEWICI RATIFICATIO EMPTIONIS FACTAE.

1325. Iun. 21.

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. In verso manu coeva scriptum est: Confirmacio castri Meyenberg regis Ludewici. — Ed. Schöppach 'Hennebergisches Urkundenbuch' II, p. X nr. 187 ex or. (= Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 206 nr. 246).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 48 nr. 819.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus omnibus ad quos presentes littere pervenerint salutem et noticiam subscriptorum.

Constitutus in presencia maiestatis nostre nobilis vir Götfridus de Brunekke fidelis noster dilectus nobis pro se et Margareta uxore sua legitima supplicavit, quod non obstante inpeticione, quam dicta Margareta sibi dicebat competere contra spectabilem virum Bertoldum comitem de Hennenberch secretarium nostrum dilectum de empeione et occupacione castri Meyenberg, quod ad se a suis asseruit pertinere progenitoribus et de quo alias sibi questionem moverat, licet tamen illud castrum non a fratre predictae Margarete, set ab illo de Barbey emerit, eidem empeioni nostrum preberemus consensum ac ipsam eciam confirmare nostra serenitate dignaremur. Nos igitur eisdem supplicacionibus annuere cupientes predicti castri empeioni pro Bertoldo secretario nostro predicto et heredibus suis nostrum consensum tribuimus eandemque empeionem auctori-

71. ^a) et add. c.

tate regia ratificamus et de certa sciencia presentibus confirmamus. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. in Ulma, feria sexta ante festum beati Iohannis baptiste, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quinto, regni vero nostri anno undecimo.

73. LITTERAE ARCHIEPISCOPI SALZBURGENSIS PONTIFICI DIRECTAE.

(1325. m. Iun. — Iul.)

Servantur in codicibus Formularum

1 *bibliothecae Salzburgensis saec. XIV. in. fol. 44; ed. Fr. M. Mayer 'Archiv für österreichische Geschichte' LXII, 182 nr. 5 ex 1;*

2 *Monacensi lat. 97 saec. XIV. m. fol. 108; contulimus nos.*

Reg. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 183 nr. 241s.

Sanctissimo in Christo^a etc.

Ea que facta sunt et in facto consistunt et^b maxime sublimium personarum ad aures vestras deferri^c convenit. Ex hiis namque providencia vestra, in qua omnia iura clauduntur, multa salubria, que alias succumberent, poterit ordinare. Significo itaque sanctitati vestre, quod dominus [Otto]^d illustris^b dux [Austrie] et [Styrie]^e cum domina [Elisabeth]^f sorore^g H(einrici)^h illustris ducis Bavarie inferioris^h, que sibi in tercio gradu consanguinitatisⁱ in linea transversali attinere dinoscitur, hiis diebus publice contraxit matrimonium et eciam consumavit². Ad hec dominus F(ridericus)^f electus in regem Romanorum nunc est cum Lud(ovico)^k duce Bawarie superioris^k, sed^l quid hii simul tractent aut qualis sit vel fuerit eorum compositio et concordia, michi penitus est ignotum, eo salvo quod nunc surrexit publica vox et fama, quod filius ducis Lud(ovici)^m et filia memorati domini F(riderici)^h matrimonialiter coniungentur. Qui filius et filia ambo sunt impuberes et in tercio gradu consanguinitatis mutuo sibiⁿ attinent in linea transversali.

Datum^b etc.

74. PETITIONES EPISCOPI HERBIPOLENSIS PONTIFICI PORRECTAE.

(1325. m. Iul. in.)

Cum nec minuta nec copia nobis ubilibet³ petentibus reperiri possit, repetimus editionem, quam a. 1729. paravit Schannat 'Historiae Fuldensis Codex probationum' p. 239 nr. 134 'Ex Cod. Ms.'

Mensi Iulio incunty litteras adiudicandas esse, ex litteris pontificis Liupoldo duci missis supra nr. 56 et 66 et infra nr. 81 coniicere licet.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 416 Reichssachen nr. 420 (Addit. III).

73. ^a) in Christo des. 2. ^b) deest 2. ^c) deferre 2. ^d) . . talis 2. ^e) [Austrie] et [Styrie] des. 2. ^f) . . 2. ^g) ducis add. etiam hic 1. ^h) loco H. — inferioris 2: talis. ⁱ) huic verbo superscriptum est vel 2. ^k) loco Lud. — superioris 2: domino . . tali duce. ^l) et 2. ^m) loco ducis Lud. 2: dicti .

1) Cf. supra tom. V ad nr. 930. 2) Cf. Lang l. c. I, 98 nr. 98, ubi etiam de tempore, cui litterae nostrae vindicandae sint, disseritur. 3) Scil. Marburgi, Monaci, Wirzburgi, Fuldæ, Kasseli.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Iohanni sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Wolframus Dei et sua gratia Herbipolensis ecclesie episcopus ad humilem recommendationem sui devota pedum oscula beatorum.

1. Noverit sanctissima vestra paternitas, quod propter publicationem processuum a sanctitate vestra contra dominum Ludovicum ducem Bawarie^a editorum ecclesia mea ab eodem duce suisque fautoribus invasiones hostiles et tribulationes plurimas sustinuit et sustinet omni die. Nam venerabilis dominus Henricus abbas ecclesie Fuldensis fautor dicti domini Ludovici quoddam cimiterium^b sub quodam castro meo situm in non modicum meum et ecclesie mee gravamen et preiudicium incastellare pre-
sumpsit, persequens hostiliter me et ecclesiam meam cum suis et dicti domini Ludovici adiutoribus et servitoribus per incendia et rapinas. Procuratores quoque et capitulum ecclesie Babinbergensis tenentes castra et munitiones ipsius ecclesie in rebellionem contra sedem apostolicam versi, se suo episcopo opposcentes dicto domino Ludovico contra ipsam sedem, episcopum suum et contra omnem hominem sedi et sancte matri ecclesie
adherentem una cum aliis dicti domini Ludovici adiutoribus, principibus, comitibus, baronibus et terre nobilibus, in quorum medio ipsa ecclesia mea sita est et hostibus undique circumducta, in meum et ecclesie mee malum totis viribus machinantur.

2. Ne igitur dictam ecclesiam meam propter huiusmodi tribulationes et hostiles invasiones ac etiam propter indignationem, quam prefatus dominus Ludovicus contra me et ecclesiam meam pre omnibus aliis sedi apostolice adherentibus gravius concepisse dignoscitur ac ipsius destructioni pre ceteris plus avide innititur et intendit, ad extreme desolationis opprobrium devenire contingeret, oportebat me universis ministerialibus, vasallis et fidelibus ecclesie mee predictae necnon multis comitibus, baronibus et nobilibus, quos a dicti domini Ludovici servitio retraxi et ad adherendum sanctitati vestre et ecclesie mee conquisi pro presidio michi eo liberalius ac melius exhibendo, ultra summam X milium^c marcarum argenti stipendia erogare, ita quod in meis munitionibus iam in duplo plures viros armatos magnis dextrariis et spadonibus ac aliis necessariis ad bella decentius expeditos sub valde gravibus expensis teneo, sicut et indigeo, quam aliquis predecessorum meorum unquam habuit a temporibus retroactis. Quibus etiam
mediantibus memorato domino Ludovico et suis adiutoribus, licet innumerabilia michi per ipsos sunt irrogata dispendia, divina adiuvante gratia restiti viriliter et potenter. Castrum etiam unum forte et firmum fratris¹ dicti domini abbatis Fuldensis prefato domino Ludovico et suis adiutoribus similiter adherentis pro defensione ecclesie et adiutorum meorum cum meis et eorundem adiutorum meorum servitoribus iam vallavi.

3. Insuper de illustri principe domino Lupoldo Austrie et Stirie duce nil prorsus hesitet vestra sanctitas, quoniam ipse una cum reverendis patribus dominis archiepiscopo Moguntino, episcopo Argentinensi et me, qui propter confederationem ob reverentiam sanctitatis vestre initam² unum sumus, sanctitati vestre [et] sedi apostolice etiam usque ad mortem contra prefatum dominum Ludovicum et suos volumus totis
viribus adherere. Firmiter quoque credo, quod idem dominus Ludovicus, etiamsi nullam aliam preterquam nos quatuor coniuratos, de quibus iam premittitur, haberet resisten-
tiam, quam diu eidem resistimus, nunquam in terra Allamannorum negotii sui finem consequi valeat concupitum. Memoratus quoque dominus dux Lupoldus, cum nuper in magna tribulatione et pressura constitutus existerem, missis michi nunciis suis volebat
michi et ecclesie mee cum magna potencia, etiamsi necesse fuisset, propria in persona in subsidium occurrisset. Sciens ipsum nec metu nec minis nec fratris sui Friderici Austrie ducis precibus flecti posse, quod a sanctitatis vestre favore recedat.

74. ^a) Bawarorum *ed.* ^b) coemiterium *ed.* ^c) millium *ed.*

1) *Videtur esse Eberhardus dominus de Hohenberg.* 2) *Supra nr. 30.*

4. Cum itaque prenotata ecclesia mea cum propter stipendia adiutoribus et servitoribus meis donata, tum propter gravia dispendia michi et ecclesie mee et meis predictis emulis irrogata, tum etiam propter graves expensas, quas continue tenendo servitores meos ad defendendam ecclesiam meam ab incursibus hostium tam potentum facere me oportet, adeo gravibus sit debitorum oneribus irretita, quod ad solutionem illorum absque periclitatione maxima nullo modo sufficiat, nisi sanctitas vestra manum eidem porrigat salubriter subventricem, sanctissime paternitati vestre provolutis genibus supplico humiliter et devote, quatenus humiles petitiones meas sanctitati vestre iam pridem exhibitas, sine quarum subsidiis dicta mea ecclesia propter tenuitatem reddituum et obventionum ipsius ad tam gravia onera supportanda non sufficit, Deo teste, misericorditer admittere dignemini de solite clementia pietatis, michi et ecclesie mee predictae, quam sanctitati vestre una mecum devotissime recomendo, per expeditionem illarum celerem de paterni favoris benevolentia salubriter providendo, ne propter huiusmodi debita ex causis premissis contracta, quorum instat solutio, ecclesia mea ad irrecuperabilis desolationis exterminium deducatur.

5. Ceterum honorabilem virum Lupoldum de Bebenburg canonicum Herbipolensem decretorum doctorem, de nobili prosapia procreatum, cuius amici ecclesie mee vasalli michi et ipsi ecclesie grata ac fructuosa impenderunt auxilia et impendunt ad presens, sanctitati vestre humiliter recomendo. Demum supplico sanctitati vestre, ut inter alias meas petitiones et hanc petitionem meam, quod videlicet preposituram maioris ecclesie Herbipolensis vacantem michi ad X annos vel VIII commendare dignemini, vestra non dedignetur paternitas exaudire.

Datum.

75—77. PROCURATORIA AD COMPROMISSUM INTER DUCEM KARINTHIAE ET CANEM GRANDEM SPECTANTIA.

1325. Iul. 12. — Aug. 23.

Cf. infra nr. 107—110.

75. *Procuratorium Canis Grandis. Iul. 12.*

Serratur in Ratificatione regum infra nr. 108, ubi vide.

Nos Canis Grandis de la Scala imperiali auctoritate Verone et Vincentie vicarius generalis notum facimus presentium inspectoribus universis et hiis maxime, quorum interest vel interesse potest, quod nos sapientem virum dominum Nicolaum de Altemano legum doctorem tenore presentium constituimus nostrum specialem nuncium et procuratorem, specialiter ad compromittendum in serenissimos principes dominos Ludovicum Romanorum regem et Fridericum ducem Austrie et Stirie simul cum illustri domino Henrico duce Karintie, Tirolis et Goritie comite vel eius legitimo procuratore tanquam in arbitros, arbitratores et amicebiles compositores cum additione pene vel sine, specialiter et generaliter de omnibus et singulis litibus, controversiis, contentionibus, questionibus et querelis ortis vel que oriri et esse possent inter nos et dominum Henricum ducem predictum quacunque ratione, modo vel causa et ad promittendum parere sententie et arbitrationi ferende per dictos arbitros et ad alias promissiones et renunciaciones

faciendum et recipiendum, que in predictis et circa predicta prefato nostro procuratori opportuna [et necessaria videbuntur. Dantes et concedentes eidem nostro procuratori plenum et generale mandatum cum plena et libera administratione omnia et singula dicendi, faciendi et promittendi, que in premissis et circa premissa sibi opportuna]^a et
5 utilia videbuntur, etiamsi mandatum exigant speciale, et que nos ipsi presentes facere valeremus. Promittentes quicquid per ipsum procuratorem nostrum dictum, factum vel promissum in predictis et circa predicta fuerit, ratum nos perpetuo habituros et non contraventuros aliqua ratione vel causa sub omnium bonorum nostrorum^b obligatione et etiam ipotheca. In cuius rei testimonium presentes scribi iussimus et nostri sigilli
10 appensione muniri.

Datum Verone, die Veneris XII°. Iulii, VIII. indiet.

76. *Procuratorium ducis Karinthiae. (ante Aug. 23).*

Servatur in Litteris eiusdem ducis infra nr. 77, ubi ride.

Nos Henricus Dei gratia Bohemie et Polonie rex, Karinthie dux, Tirolis et Goritie
15 comes, Aquileiensis, Brixinensis et Tridentine ecclesiarum advocatus et civitatis Padue et districtus vicarius generalis notum facimus presentium inspectoribus universis et hiis maxime quorum interest vel interesse potest, quod nos constituimus et ordinamus sapientem et honestum virum magistrum Henricum prepositum de Volkemargt^a prothonotarium nostrum tenore presentium^b specialem nuncium et procuratorem nostrum,
20 specialiter ad compromittendum in serenissimos principes dominos Ludoycum Romanorum regem semper augustum et Fridericum inclitum ducem Austrie et Stirie simul cum Cane de la Scala pro sacro Romano imperio Verone et Vincentie vicario vel eius legitimo procuratore tanquam in arbitros, arbitratores et amicales compositores cum adiectione pene vel sine, specialiter et generaliter de omnibus et singulis litibus, controversiis, con-
25 tentionibus, questionibus et querelis ortis vel que oriri vel esse possent inter nos et Canem predictum quacunque ratione vel modo vel causa et ad promittendum parere sententie et arbitrationi ferende per dictos arbitros et ad alias promissiones et renunciaciones faciendum et recipiendum, que in predictis et circa predicta prefato nostro procuratori opportuna et necessaria videbuntur. Dantes et concedentes eidem nostro pro-
30 curatori plenum et generale mandatum cum plena et libera administratione omnia et singula dicendi, faciendi et promittendi, que in premissis et circa premissa sibi necessaria et opportuna videbuntur, etiamsi mandatum exigant speciale, et que nos ipsi presentes facere valeremus^c. Promittentes quicquid per ipsum procuratorem nostrum dictum, factum vel promissum in predictis vel circa predicta fuerit^d, ratum nos perpetuo habituros et
35 non contraventuros aliqua ratione vel causa sub omnium bonorum nostrorum obligatione ac etiam ypotheca. In cuius rei testimonium presentes litteras dedimus nostri pendensis sigilli munimine consignatas.

77. *Litterae eiusdem ad civitatem Paduanam. Aug. 23.*

*Autographon vel copia non servantur. Repetimus editionem, quam dedit Verci 'Storia
40 della marca Trivigiana' IX, 74 nr. 991 'Ex apographis in tabulario civitatis Tarvisii existentibus' (ed.)¹.*

75. a) *uncis inclusa per homoioteleuton exciderunt ed.; supplevimus ex Procuratorio ducis Karinthiae infra nr. 76.* b) *meorum ed.* c) *XIII ed.*

76. a) *Vilchemargo ed.* b) *presentis ed.* c) *volumus ed.* d) *fecerit ed.*

45 1) *In adnotatione ponimus verba transsumti: In Christi nomine amen. Hoc est exemplum quarundam litterarum incliti principis domini Henrici Dei gratia Bohemie et Polonie regis etc., Padue*

Henricus Dei gratia Bohemie et Polonie rex, Karinthie dux, Tirolis et Goritie comes, Aquileiensis, Tridentine et Brixinensis ecclesiarum advocatus et pro regia maiestate civitatis Padue et districtus vicarius generalis fidei suo dilecto Chûnrado de Ovenstain capitaneo Padue ac discretis et prudentibus viris [...] potestati, . . antianis, . . gastaldionibus, . . consilio et comuni ibidem, fidelibus suis dilectis gratie sue plenitudinem cum salute.

Ut negotia nostra et vestra, que una cum ambaxatoribus vestris presentibus Mussato poeta et istoriographo Paduano et Petro de Campagnola hoc tempore tractavimus per compromissum ex parte nostra et Canis Grandis de la Scala factum in serenissimos principes avunculos nostros dominos Federicum et Ludoysium in Romanorum reges electos vobis plene pateant, copiam instrumentorum desuper confectorum presentibus subnotamus:

‘Nos Henricus Dei — indictione octava.’ *supra nr. 76.*

Datum in Inspruch, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo quinto, die Veneris XXIII. Augusti, indictione octava.

15

78. SENTENTIA IUDICII PACIS GENERALIS IN THURINGIA.

1325. Iul. 15.

Originale (or.) in tabulario civitatis Mulhusensis. Contulimus nos. Pendet sigillum iudicii pacis generalis laesum loro membranaceo; imaginem v. Posse ‘Die Siegel der Deutschen Kaiser und Könige’ II, tab. 59 nr. (2.) 3. — Ed. Herquet ‘Urkundenbuch der Reichsstadt Mühlhausen’ p. 383 nr. 807 ex or.

Nos Guntherus Dei gratia comes de Swarczburg iudex generalis ac . . duodecim pacis conservatores per Thuringiam recognoscimus in hiis scriptis, quod prudentes viri Henricus dictus Cornegil ac universitas civium in Molhusen coram nobis in plebiscito Mittelhusen tribus edictis, prout de iure debuerant, actionem ipsis competentem contra Thilonem de Westhusen dictum Grawe in Guttern morantem, videlicet pro decem marcis argenti sunt racionabiliter prosecuti. Ipsi vero reis hiis tribus edictis minime comparentibus, pro tuicione iuris sui adiudicatum existit actoribus prenotatis eisdem reos iusticialiter evicisse. Unde per nostram diffinitivam sententiam ad solutionem dictarum decem marcarum ipsos reos duximus finaliter nostraque equitate iudiciaria condempnandos. Dantes^a ipsis actoribus has litteras sigillo generalis officii nostri munitas in evidens testimonium super eo.

Actum Mittelhusen, anno Domini MCCCXXV, feria secunda in Divisione apostolorum.

77. ^a) inter *male ed.*

78. ^a) *sequ. etiam hic has or.*

35

ac districtus vicarii generalis sui veri sigilli, haben[ti]s in se sculptum humanum caput cum diademate regio superposito et in eius circo certas litteras, appensione munitarum. Quarum tenor talis est.

79—87. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1325. Iul. 21. — 30.

79. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae. Iul. 21.*

*Copia*¹ (c.) in *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 52 nr. 401. Contulimus nos.* — *Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 235 nr. 523 ex c. (decurtatum); Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 385 nr. 829 ex c.*

Iohanni regi Boemie.

Dilectos filios nobiles viros Symonem Philippi et Ernoltum de Pithengis regios
nuncios destinatos ad nostram presentiam et missas nobis per eos regias litteras rece-
pimus. Sane inspicientes litterarum huiusmodi seriem et diligenter nunciorum ipsorum
proposita coram nobis oretenus audientes, ipsos ex regalis honorificentie meritis, quantum
cum Deo potuimus, liberaliter exaudivimus in petitis. Rogamus autem excellentiam
regiam, quatinus negocia nostra et sancte Romane ecclesie sic recommendata precordia-
liter habeas, prout in grata potissime per huiusmodi litteras tue serenitatis oblatione
confidimus, quod in favorabili prosecutione illorum regia semper devotio clareat et
preter premium retributionis eterne apud nos et apostolicam sedem continuatis effectibus
se benemeritum potioris benivolentie perostendat.

Datum Avinion(e), XII. Kal. Augusti, anno nono.

80. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum et episcopum Argentinensem. Iul. 25.*

Copia (c.) *ibidem tom. 113 fol. 52 nr. 402. Contulimus nos.* — *Ed. Riezler l. c. p. 236 nr. 526 ex c. (decurtatum); Hauwiler 'Analecta Argentinensia' I, 81 nr. 67 ex c. Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 265 nr. 309; Preger-Reinkens p. 181 nr. 243.*

Venerabili fratri Mathie archiepiscopo Maguntinen(si).

Quasdam a dilecto filio Bertuldo de Bouchegege ordinis sancte Marie Theotonicorum,
germano tuo, recepimus litteras, de quibus te credimus habere noticiam, nobis condi-
tiones et nova ipsarum partium plene multum et particulariter explicantes. Sane cum
iuxta illarum huiusmodi seriem quedam sint in eisdem partibus noviter et ferventer exorta,
ex quibus nonnullorum corda commoveri et turbari dicuntur, que tamen nobis videntur
ceptis negociis oportuna, ne faciliter illa tepescere valeant vel quod absit sinistris even-
tibus immutari, fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, quantum affectuose
possumus te obsecrantes in domino Iesu Christo, quatinus huiusmodi exortorum iniciis,
quantum in te fuerit, perseveranter insistas et ad illa continuanda ferventius alios, de
quibus expedire dinoscitur, sollicitis ac efficacibus studiis introduces. Ita quod in pre-
missis et ceteris, que honorem Dei nostrumque respiciunt et exaltationem sancte Romane
ecclesie sapiunt ac tranquillum statum requirunt et prosperum partium earundem, tuum

¹ In adnotatione ponimus Notitiam ex Libris 'Introitus et exitus' tom. 65 fol. 79 tabularii Vaticani
descriptam: Die IX. mensis Iulii de mand(ato) d(omini) n(ostri) p(ape) verbothenus nobis facto tradidimus
nobili viro Henrico de^a Schueler germano fratris Henrici de Alamannia pro relevamine expensarum
suarum, cum laborasset pluries in Alamannia ut dixit pro domino nostro C flor. auri.

Cf. supra p. 8 not. 1.

^a) an dicto?

aliorumque nostrorum et ecclesie predictae fidelium, ea liqueant tu edevotionis obsequia, ex quibus preter premium retributionis eterne apud nos et apostolicam sedem tam laudis quam favoris et gratie tibi merita vendices pleniora.

Datum Avinion(e), VIII. Kal. Augusti, anno nono.

Venerabili fratri . . episcopo Argentinensi.

Relatione percepimus fidedigna et ad tuam verisimiliter credimus pervenisse noticiam, quod quedam sunt in eisdem partibus et cetera ut supra.

81. *Litterae ad Liupoldum ducem Austriae.* Jul. 26.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 52^r nr. 405. Contulimus nos.

Cf. J. Priesack 'Die Reichspolitik des Erzbischofs Balduin von Trier' (1894) 10 p. 175 sqq.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 217 Pabste nr. 39.

Magnifico viro Lupoldo duci Austrie.

1. Tam ex tuarum fili geminarum serie litterarum quam ex relatione earum baiuli, cui fidem super hiis, que ex parte tua nobis referenda duceret, adhibere 15 indubiam petivisti, evidenter percepimus, quid iuxta relata tibi per germanum hiis diebus preferitis a carceribus liberatum inter ipsum et liberantem in ipsa liberatione fuerit ordinatum quidque a te et tuis aliis fratribus ab ipsis fuerit postulatum. Super quo tuam benevolentiam plurimum in Domino commendantes eidem referimus gratiarum uberes actiones. Profecto fili ordinationem ipsorum non indigne reputamus temerariam 20 et insanam velut de hiis, que ad ipsos non pertinent, attemptatam et que in ecclesie Romane, electorum quoque ac totius rei publice preiudicium et iniuriam, si quod absit procederet, redundaret.

2. Petitiones autem predictae fraudulente sunt, per quas sua venantur commoda non sine tuo fratrumque tuorum tam corporali quam spiritali incommodo evidenti. Per 25 primam quidem satagunt te fratresque tuos predictos sue subicere ditioni, quorum alter vester est capitalis emulus quique, si diem illum videre posset, quod avertat Dominus, non posset de vestris dispendiis variis saciari. Per secundam autem petitionem a devotione Dei et sancte matris ecclesie ac nostra, in qua perstitistis viriliter hactenus et, ut tenemus, indubie persistetis, retrahere vos laborant et ad hostis Dei et ecclesie obe- 30 dientiam inclinare eiusque vos subdere ditioni. Sane fili quia sicut nosti virtuti non minus adscribitur quam acquirere parta servare, circumspectionem tuam providam^a et providentiam circumspectam duximus exhortandam, tibi nichilominus sano consilio suadentes, quatinus fel et venenum, que sub petitionibus huiusmodi latitant, cogitans et recogitans diligenter ipsas a tuo cures abicere animo et contra illas more serpentis, 35 cuius in hac parte prudentia commendatur¹, aures tui cordis studeas obturare² ac amicitiam Dei et ecclesie ac nostram et cunctorum ecclesie fidelium, quas per actus tuos fideles et strenuos merito quesivisti, in ipsis immobiliter persistendo studeas omni diligentia sedula observare, consideranter attendens sapientis³ consilium suadentis, ne inimico tuo te credere debeas in eternum, quia eius nequicia more heruginat heramenti, 40 sed etsi humiliatus curvus incedat, animum tuum ab illo abice teque ab illo provide custodire. Est enim qui nequiter se humiliat, et interiora eius plena sunt dolo⁴. Sed etsi vocem suam sumpserit, cave ne credas te illi, quoniam septem nequicias in suo, ut te decipiat, corde gerit.⁵

81. ^a) tuam pro in loco raso or.

1) *Cf. Matth. 10, 16.* 2) *Cf. Ps. 57, 4. 5.* 3) *Eccl. 12, 10, 11.* 4) *Ibid. 19, 23.* 5) *Prov. 26, 25.*

3. Qualem autem ad fratrem tuum predictum ante liberationem eius gesserimus animum qualemve ex quo extitit liberatus, ex oblati per nos tibi et tuis nuntiis et litteris destinatis¹ tuam credimus prudentiam plenius informatam. Quomodo autem tam in liberatione ipsa quam postea nostram et apostolice sedis gratiam conservare ac
 5 amplio rem studuerit promereri, que gessit in ipsa liberatione ac postea et que gerere et procurare continue non omittit, hec arguunt que scimus tuam providentiam non latere. In ipsa quidem liberatione cum hoste Dei et persecutore ecclesie execrabili fedus et amicitiam copulavit et insuper ad contrahendum parentelam cum ipso contra statuta canonum se astrictum nec hiis contentus te fratresque tuos, quantum in eo fuit, a devo-
 10 tione nostra subduxit et ecclesie et illi tuo singulari emulo nos coniungere laboravit, communitates et principes ad eius obedientiam verbis et litteris nichilominus pertrahendo ipsumque nominando regem et suum dominum ac eidem favendo et totaliter adherendo, non attendens pericula, que per processus nostros incurrunt talia facientes.

4. Rursus si diligenter attenderis, quantum ipsum post liberationem repereris varium.
 15 ne dicamus mendosum, vide quantum nos et tu de eo confidere, quam diu in hiis perstiterit, valeamus, cum indubie supponamus, quod de hiis, que inter ipsos acta sunt, nondum tibi apererint veritatem. Linguas siquidem suas tam liberatus quam liberans videntur docuisse loqui mendacium² et ut iniqua perpetrent convenisse. Propterea suum fecerunt conventiculum, omnibus suis necessariis pretermis-
 20 siss, contenti solis suis duobus confessoribus, quibus forsitan omnia non panderunt. Hoc enim habent perversa tractantes proprium, ut lucem odiant nec ad lucem libenter veniant, ne forte sua opera arguantur.

5. Deduc itaque fili quesumus premissa omnia in consistorio rationis illaque diligenter examina eorum finem prospiciens, ut paratos tibi laqueos valeas evitare nec eorum consilia verearis. Speramus enim in Domino, quod ipse illa velut exosa sibi
 25 merito dissipabit. Persta igitur fili in ceptis tam laudabiliter. Nobis enim videtur indubie, quod continue a suo proposito se elongent quodque ut in foveam, quam tibi et aliis fidelibus paraverunt, incidant, se disponant ac honore, quem ambiunt impudenter assumere, carebunt merito et habitis, si quos habent, reddent, si in ceptis perstiterint, se indignos.

30 Datum Avinion(e), VII. Kal. Augusti, anno nono.

82. *Litterae ad Henricum ducem Carinthiae. Jul. 26.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 52^r nr. 404. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum. Reg. Löher, l. c. p. 265 nr. 310; Preger-Reinkens p. 181 nr. 244.

Dil. fil. nobili viro Henrico duci Carinthie.

35 Cepisti fili auctore Deo sub signi felicis auspicio contra notos tibi execrandos impetus et conatus ipsarum partium sub Altissimi dextera laudanter assistere dil. fil. nobili viro Lupoldo duci Austrie nepoti tuo, immo nobis in ipso ut spirituali patri et sancte Romane ecclesie matri tue. Rogamus igitur no(bilitatem) tuam et affectuose quantum possumus exhortamur, quatinus ceptis huiusmodi perseveranter insistas^a sicque laudabi-
 40 lioribus semper successibus inchoata continues, quod preter divine retributionis premium nos et prefatam ecclesiam matrem tuam dictumque Lupoldum ac dil. fil. nobiles viros Albertum, Henricum et Ottonem duces Austrie similiter nepotes tuos versa vice reperias ad tua servicia prepa-
 45 ratos.

Datum Avinion(e), VII. Kal. Augusti, anno nono.

45 82. ^a) insistat c.

1) *Supra* nr. 55, 56, 66. 2) *Ierem.* 9, 5.

83. *Litterae ad Ottonem ducem Austriae.* Iul. 27.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 53 nr. 409. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c.* p. 236 nr. 527 ex c. (*decurtatum*).

Dil. fil. nobili viro Ottoni duci Austriae.

Nuper dil. fil. Lupoldo duce^a Austrie germano tuo asserente per litteras nobis missas cum quem geris in animo et effective disponis actore Domino gerere erga nos et sanctam Romanam ecclesiam matrem tuam filialis devotionis affectum, nobilitatem tuam exultatione mentis immodica multipliciter commendamus in Domino et actiones tibi fili multiplices referimus gratiarum. Rogantes ipsam nobilitatem tuam et hortantes^b attente, quatinus circa propositum affectus huiusmodi gratis, prout decet, effectibus incalescens prefato Lupoldo circa honorem Dei et nostrum ac exaltationem ipsius ecclesie sic tam voluntate quam opere ferventer et perseveranter adhereas, ut et tu fili pro voto nostro voluisse in hac parte, quod velit, et fecisse, quod fecerit, lucide patefias nichilominus et preter premium retributionis eterne nostram et apostolice sedis benivolentiam propterea loco et tempore tuis invenias desideriis preparatam.

Datum ut supra¹.

84. *Litterae ad Albertum ducem Austriae.* Iul. 27.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 53 nr. 407. *Descripsimus* nos. — *Ineditum*.

Reg. Löher l. c. p. 265 nr. 311; *Preger-Reinkens p. 182 nr. 245*; cf. *Riezler l. c.* p. 236 nr. 527 not. 1.

Dil. fil. nobili viro Alberto militi duci Austrie.

Nobilitatis tue litteras paterne sinceritatis affectu recepimus de liberatione dil. fil. no(bilis) vi(ri) Frederici ducis Austrie germani tui et eius serie nunciata per te nobis ad gaudium tibi plurimum congaudentes nichilominus et de collatione verbali per te secum, sicut notificas, habita et subiuncta per huiusmodi litteras tue liberalitatis oblatione postremo, quas in honorem Dei, nostrum et sancte Romane ecclesie matris tue verissimiliter cessisse supponimus, devotionem tuam multipliciter commendantes in Domino cum actione multiplici gratiarum, quas pro hiis eo uberius tibi fili nec indigne referimus, quo potius de benivolentia pii patris indubia refertum in te gratitudinis^a animum reputamus. Propter quod certiori fiducia rogamus ipsam nobilitatem tuam et hortamur attente, quatinus bono et laudabili per te cepto magnifice circa scripta proposito firmiter et perseveranter insistas ac in illis adhereas dil. fil. nobili viro Lupoldo duci Austrie germano tuo et indesinenter eundem, quantum omnimode poteris, fraterno vestigio imiteris^b. Recursurus ad nos tanquam benemeritus ex premissis nobisque acceptus et ipsi ecclesie in tuis oportunitatibus confidenter.

Datum Avinion(e), VI. Kal. Augusti, anno nono.

In e. mo. dil. fil. nobili viro Henrico duci Austrie.

Datum ut s(u)pra).

85. *Litterae ad episcopum Pataviensem priores.* Iul. 27.

1 *Originale in tabulario generali regni Bavarici 'Hochstift Passau' fasc. 182.* *Contulimus* nos. *Pendet bulla plumbea filo canapis. Inscriptio est:* Venerabili fratri Alberto episcopo Pactavensi;

83. a) duci c. b) hortamur c.

84. a) gratitudinis c. b) imitteris c.

1) *Infra* nr. 84.

2 *Copia* (c.) in *Regestorum Vaticanorum* tom. 113 fol. 53 nr. 408. *Item contulimus.*
— *Ed. Riezler l. c. p. 237 nr. 528 ex c. (decurtatum).*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 217 Pabste nr. 40.

Iohannes^a episcopus servus servorum Dei venerabili fratri^a Alberto episcopo
5 Pactavensi salutem^b et apostolicam benedictionem^b.

Constantie tue devotionis et fidei erga nos et sanctam Romanam ecclesiam matrem
tuam fiduciosis affectibus innitentes^c fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente,
quatinus in hiis, que in honorem Dei cedunt et nostrum, favorem insuper sapiunt ipsius
ecclesie ac tranquillum statum ipsarum partium cunctorumque fidelium, immediate ad-
10 hereas dil. fil. nobili viro Lupoldo duci Austrie sibi que realiter et liberaliter in pre-
missis assistas auxiliis, consiliis et favoribus oportunis. Ita ut quod in te speramus,
nostra fiducia effective reperiat et preter eterne retributionis premium apud nos et
apostolicam sedem tibi frater placidam vendices exuberantiam meritum.

Dat.^d Avinion(e), VI. Kal. Augusti, pontificatus nostri anno nono^d.

15 86. *Litterae ad eundem alterae. Iul. 27.*

Copia ibidem tom. 113 fol. 53 nr. 406. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum.

*Reg. Löher l. c. p. 265 nr. 312; Preger-Reinkens p. 182 nr. 246; cf. Riezler l. c.
p. 237 nr. 529 not. 1.*

Cf. Riezler l. c. p. 237 nr. 529.

20 Venerabili fratri Alberto episcopo Pataviensi.

Dil. fil. Frederici de Ravenspurch clerici et nuncii dil. fil. nobilis viri Lupoldi
ducis Austrie relatione percepimus fidedigna, qualiter dicta et facta execrabilia cuius-
dam clerici Ludovici ducis Bavarie molesta sunt tibi plurimum et exosa eaque patienter
ferre non vales. Super quo predicto Frederico certa tue fraternitati ex parte nostra
25 referenda imposuimus, cui velis fidem credulam super hiis adhibere.

Datum Avinion(e), VI. Kal. Augusti, anno nono.

87. *Litterae ad regem Franciae. Iul. 30.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 15 nr. 141. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 217 Pabste nr. 41.

30 Carolo regi Francie.

1. Diligenter percepimus que continebant littere regie et transcriptum littere de Ala-
mania excellentie regie destinate. Et antequam nobis fuissent presentata predicta, illius
qui de Alamania predicta scripserat, litteras receperamus. Et non tantum eadem quoad
familiaritatem et amicitiam illorum ducum incredibilem continentes adhuc fidedignorum
35 receperamus litteras, quod dietorum ducum ad hoc intentio ferebatur, quod liberatus
deberet remanere in Alamania sub titulo regio et illud ab ipso recognoscere liberante,
liberans autem sub imperiali titulo deberet ad partes Italie se transferre vel si liberanti
esset acceptius, liberatus pro eo deberet ad partes Italie proficisci. Creditur tamen
quod spretis periculis liberans eligat Italiam visitare.

40 2. Profecto, fili carissime, si conceptus iste quod absit perduceretur ad partum,
multa possent pericula et utique ampliora, quam considerari valeant, provenire. Ideo-
que providentia regia tepiditate deposita curet super hoc vigilare. Res enim sic adhuc

85. ^a) Iohannes — fratri *des. 2.* ^b) sal. — benedictionem *des. 2.* ^c) inmittentes *2.* ^d) Dat.
— nono *des. 2.*

sunt disposite, ut regium possit ut prius desiderium adimpleri, quod forsā non poterit, si predicti possint suum propositum stabilire. Tepiditas regia multum negotio obfuit, quia et nos reddit et reddidit tepidos et morosos. Litteram illam, per quam de regio thesauro nil emittitur, tenuit magnificentia regia iam fere per annum, licet sepius spes data fuerit transmittendi. Executiat circumspectio regia quesumus hanc torporem et ope-
retur, si ad hoc intendat, dum dies est, nox enim supervenire poterit, in qua non poterit operari¹. Solicitatur, sicut intimatum est nobis de illis partibus, is^a qui regali excellentie insinuavit predicta, ut nostram liberanti debeat gratiam impetrare, quod si non posset fieri, se cum illo velit coniungere et de imperio recipere quicquid volet. Scribenti rescripsimus, prout vidimus expedire. Ex multis que audivimus credimus, quod nondum¹⁰ liberatus de modo liberationis et factis in ea promissionibus suis fratribus exposuerit veritatem.

3. Prior Sancti Supplicii est in potestate nostra et cum diligentia custoditur. Audivimus eum et per certos cardinales audiri fecimus presente venerabili fratre nostro episcopo Vivariensi, qui debet eius dictum providentie regie explicare. In quo negotio¹⁵ procedi non potest, nisi persone haberentur, que de ipso fecerunt in suis depositionibus mentionem.

Datum Avinion(e). III. Kal. Augusti, anno nono.

88. 89. TRACTATUS LIUPOLDI DUCIS AUSTRIAE CUM CIVITATIBUS ALSATIAE.

1325. Iul. 22.—27.

88. *Iuramentum civitatis Wissenburgensis pro Liupoldo.* Iul. 22.

Copia (c.) in Lehmann 'Pfälz. Urkundenbuch' II, 314 bibliothecae universitatis Heidelbergensis. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 790 nr. 1127 ex c. Editionem repetimus.

Wir der meister, der rat und die burgere gemeinlich von Wissenburg verjehen und thun kunt allen den die dissē brief ansehent oder horen lesen, das wir durch zuversicht schirmes, fride und gnaden gesworn und gehuldet hant, als sant Peters lute billiche eime Romischen konige swern und hulden sollent, dem erwurdiven fursten unserm gnedigen herren hertzog Lupolt von Osterich und von Stire aller der rehte, die
ein Romischer konig bi uns hat, gehorsam zu sinde bisz uf ein einmutigen kunig ane
alle geverde. Und des zu eime urkunde und eime bezugungen so geben wir ime
dissen brief besigelt mit unserre stete ingesigel.

Disz geschach und wart dirre brief gegeben an sant Marien Magdalenen tag, von Cristus geburt warent druzehenhundert jare und in dem funfundzwentzigsten jare.

89. *Promissio pro civitate Hagenowensi nomine Liupoldi facta.* Iul. 27.

Originale in collectione Habeliana. Descripsit Johannes Schultze. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur. In verso manu saec. XIV. scripta sunt: Marggrafe von Baden iuravit. — Ineditum.

In 'Regesten der Markgrafen von Baden' desideratur.

87. ^a) his c.

1) Ioh. 9, 4.

Wir Rudolf von Gotz gnaden marggrave von Baden genant von Phortzheim tûnt kûnt allen den die disen brief gesehent oder gehorent lesen, daz wir von des hochgelobeten herren wegen unseres herren herzoge Lupoldes herzogen zû Ôhsterrieh und zû Styr mit gûten truwen gelobet hant und gesworen zû den heyligen den erberen und
 5 bescheiden . . dem meistere, dem rate und den burgeren gemeinliche von Hagenowe, daz wir sie und ire stat und alle die da inne wonent und alle ire burgere und alle die die zû der stat horent sulent laszen bliben in allen iren rehten und in irre gûten gewonheit, also sie untze her komen sint. Und sulent in ^uoch beholfen sin an allen stetten zû allem irme rehte den burgeren allen und sunderliche ir iegelichem und schirmen gegen
 10 menneglichem, so wir best mûgent bi gûten trûwen ane alle geverde, und zû rihtende nach der scheffen urteil. Wir gelobent in ^uoch zû gebende einen schultheiszen, der ein gemein man si und ein gemein rihter ane alle geverde. Der selbe schultheisze sol den vorgenanten burgeren sweren, daz er in ire gemeine reht und ire gute gewonheit lasze und sie dar ane schirme und in dar zû beholfen si an gerihte und anderswa, und waz
 15 die scheffen von der stat zû Hagenôwe mit urteil bringent, daz er daz stete halte. Wir sulent es ^uoch stete halten. ^uOch sol des rihteres schribere, der zû dem gerihte gesetzt wurt, sweren an gerihte und in gerihte zû den heyligen, menneglichem rehte zû tûnde und war zû sagende und daz nût laszen durch nûtz, liebe noch leide noch durch keine geverde. Und daz wir und unser richtere dise vorgeschriben ding stete
 20 haltent, die wile wir ir phleger sint, so han wir den burgeren gemeinliche von Hagenowe disen brief gegeben besigelt mit unserem ingesigele zû urkunde der vorgeschriben dinge.

Dis geschach und wart dirre brief gegeben an dem ersten Samestage nach sante Jacobes tage des zwelfbotten, in dem jare da man zalte von Gotz geburte drûcehen-
 25 hundert jar und funfundzwenzig jar.

90. PROMISSIO ULRICI COMITIS DE WIRTEMBERG PRO DUCIBUS AUSTRIAE.

1325. Iul. 27.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus nos ad imaginem
 30 *photographicam a socio nostro H. Hirsch paratam. Pendet sigillum parum laesum loco membranacco. — Ineditum.*

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCXCIII nr. 684.

Wir graf Ulrich von Wirtenberg tuen kunt offenlich mit disem briefe allen den di in ansehent, lesent oder hõrent lesen, daz wir gesworn haben einen eyde ze
 35 den heiligen mit gelerten worten, daz wir den^a hohgeborn fürsten unsern^b lieben genedigen herren Lupolten, Alb(rehten), Heinr(ichen) und Otten hertzogen ze Ôsterich und ze Stir beholfen sullen sien mit unsern vestinen, mit unsern lûten und gûten getriwlich und endlichen gegen aller menlich an alle geverde, alle dû wile der krieg werdet, der um daz Rômische rîche uf erstanden ist, und mit namen gen hertzog Lud-
 40 wigen von Bayren und sinen helferen und dieneren. Und werre daz der herren deheiner sich satzte wider hertzog Lûpolt^c sinen brûder, so sullen wir dem vorgenanten hertzogen Lûpolten unserm herren an den beholfen sien. Were ouch daz uns der selb unser herre hertzog Lûpolt hiezze kûnig Friderichen unserm herren sinem brûder

90. ^a) n corr. ex m or. ^b) ultima n corr. ex m or. ^c) virga or.; sed potius addendum esse
 45 videtur und.

beholfen sin, dem sullen wir beholfen^d und gebunden sin in allem rehte, als wir inen allen vieren haft und gebunden sin. Und des ze einem urkunde und zugnüst ist unser insigel gehenket an disen brief.

Der wart geben ze Rotenburg an dem Necker, am Samztage nach sand Jacobes tag, da^e man zalt von Kristes gebürt drützehenhundert jar darnach in dem fufffund-⁵ zweintzigisten jar.

91—95. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS DIRECTAE.

1325. Aug. 1.—Sept. 1.

91. *Mandatum incolis Marchiae Brandenburgensis missum.* Aug. 1. 10

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 177^v nr. 1041. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 218 Pabste nr. 42; Schmidt 'Päbstliche Urkunden' I. 166 nr. 191.

Dil. fil. nobilibus viris universis vassallis necnon communitatibus et universitatibus¹⁵ ac populis civitatum, castrorum, terrarum, villarum et aliorum locorum marchionatus Brandenburgensis.

1. Sicut ad vestram et communem aliorum noticiam supponimus indubie pervenisse, nos dudum fidedignis relatibus intellecto, quod Ludovicus dux Bavarie tunc pro rege Roman(o) se gerens, nondum electione discordi, que de ipso in regem Roman(um)²⁰ promovendum in imperatorem facta fuisse dicebatur, Romane ecclesie, ad quam examinatio ac approbatio seu reprobatio electionis et persone cuiuscunque in regem Roman(um) electi pertinere dinoscitur, presentata nec ea per eandem ecclesiam approbata vel reprobata, eiusdem regni administrationi ambitiose et impudenter et indebite se immiscens, de dignitatibus eiusdem regni seu imperii Romani sicut de marchionatu²⁵ Brandenburgensi, quem primogenito suo de facto contulerat, disponere presumebat necnon dampnatis hereticis ac rebellibus Dei et ecclesie partium Italie manifestis adheserat et adherebat ac prestiterat et prestabat contra Deum et eandem Romanam ecclesiam auxilia, consilia et favores, adversus eundem ducem diversos processus habuimus, per quos ipsum a dictis excessibus et aliis delictis variis per eum nequiter et horribiliter³⁰ perpetratis retrahere salubriter et ad viam veritatis et salutis reducere credebamus. Sed quia ipse velut in sensum datus reprobum¹ paternis monitis obauditis obtemperare predictis processibus non curavit, sed potius fastus^a et superbie currum ascendens peiora peioribus committere non expavit, nos urgente coacti conscientia processus eosdem aggravavimus et exaggeravimus, prout exigebat iusticia, contra ipsum excommunicationis³⁵ et privationis a iure, si quod sibi ex eadem electione ad dicta regnum vel imperium competere poterat quoquomodo, aliisque diversis gravibus spiritualibus et temporalibus penis et sententiis tam contra eum quam quoscunque, qui eundem pro rege Roman(o) haberent aut ei ut tali parerent seu obedirent vel prestarent directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem seu de iuribus, redditibus et pro-⁴⁰ ventibus ad eadem regnum et imperium quoquomodo pertinentibus responderent aut

90. ^d) b in corr. or. ^e) cum rasura unius litterae spatium adaequant or.

91. ^a) corr. ex faustus c.

1) Rom. I, 28.

quicquam de illis sibi vel alii aut aliis pro ipso solverent, promulgatis nichilominus et inflictis, sicut in eisdem processibus, quos presente copiosa fidelium multitudine habuimus ac affigi ostiis ecclesie Avinionensis, ut ad communem omnium deducerentur notitiam, fecimus et ad diversas mundi partes ex superabundanti transmisimus publicandos, ut
5 nullus circa eos posset ignorantie pretextu velamen excusationis assumere, hec et alia plenius et serius continentur.

2. Sane cum idem primogenitus pretextu collationis de dicto marchionatu per eundem ducem patrem suum presumpte de facto, ut premittitur, marchionatum predictum et eius iura, licet certum sit, nullum ius pretextu dicte collationis in eisdem sibi
10 competere, nitatur, sicut asseritur, temerariis ausibus occupare seu occupatum violenter et temerarie detinere, universitatem vestrum monemus, rogamus et hortamur attentius, vobis nichilominus et vestrum singulis in virtute sancte obedientie ac sub predictis penis et sententiis districtius iniungendo mandamus, quatinus eidem primogenito seu alii vel
15 aliis eius nomine vel mandato tanquam marchioni seu super aliquibus iuribus ad dictum marchionatum spectantibus nullatenus pareatis, adhereatis seu presteris per vos vel per alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem nec de iuribus, redditibus, proventibus seu obventionibus quibuscunque marchionatus
20 predicti sibi vel alii^b aut aliis eius nomine respondeatis vel aliquid persolvatis. Quod si contrarium quod absit presumpseritis quovis modo, omnes penas et sententias in processibus supradictis contentas plenius et expressas vos incurrere volumus ipso facto, a quibus ab alio quam a Romano pontifice obtinere absolutionis vel relaxationis beneficium, nisi prout continetur in ipsis processibus, nequeatis. Non obstantibus quibuscunque privilegiis, indulgentiis, gratiis et litteris apostolicis vobis seu vestrum aliquibus communiter vel divisim sub quacunque forma vel expressione verborum concessis, de
25 quibus esset in presentibus etiam specialis et expressa mentio facienda, seu si a sede apostolica sit indultum, quod vos ac loca vestra interdicti, suspendi vel excommunicari non possitis per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

3. Et insuper dilectis filiis . . abbati de Marienwolde et . . preposito de Gramzenwoe per prepositum soliti gubernari monasteriorum Caminen. dioc. ac archidiacono
30 Paswalcensi in ecclesia Caminensi et eorum cuilibet in solidum nostris damus aliis litteris¹ in mandatis, ut illos ex vobis, quos sciverint propter premissa easdem penas et sententias incurrisse, ad illarum publicationem et executionem contra eos per se vel alium seu alios procedere non omittant.

35 Datum Avin(ione). Kal. Augusti, anno nono.

92. *Litterae iudicibus directae ad idem spectantes.* Aug. 1.

Copia ibidem tom. 113 fol. 178 nr. 1042. Item descripsit Pogatscher. — Ineditum.

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 265 nr. 313; Schmidt l. c. I, 166 nr. 190.

Dil. fil. . . abbati de Marienwolde et . . preposito de Gramzenwoe per prepositum
40 soliti gubernari monasteriorum Caminen. dioc. ac . . archidiacono Paswalcensi in ecclesia Caminensi.

1. Sicut ad vestram et communem aliorum noticiam etc. ut supra usque detinere², nos dil. fil. nobiles viros, universos vassallos necnon communitates et universitates ac populos civitatum, castrorum, terrarum, villarum et aliorum locorum marchionatus

45 91. ^b) aliis c.

1) *Infra* nr. 92. 2) *Supra* l. 11.

predicti per alias nostras litteras¹, quas inde sibi dirigimus, monemus, rogamus et hortamur attentius, eis nichilominus et eorum singulis in virtute sancte obedientie ac sub predictis penis et sententiis districtius iniungendo mandamus, ut eidem primogenito vel alii seu aliis eius nomine vel mandato tanquam marchioni aut super aliquibus iuribus ad dictum marchionatum spectantibus nullatenus pareant, adhereant seu prestant per se vel per alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem nec de iuribus, redditibus, proventibus seu obventionibus quibuscunque marchionatus predicti sibi vel alii aut aliis eius nomine respondeant quoquomodo. Quod si contrarium quod absit presumpserint, omnes penas et sententias in processibus nostris predictis contentas plenius et expressas eos incurrere volumus ipso facto, a quibus ab alio quam a Romano pontifice absolutionis vel relaxationis beneficium, nisi prout continetur in eisdem processibus, nequeant obtinere. Non obstantibus etc. ut supra².

2. Quocirca discretioni vestre in virtute sancte obedientie ac sub excommunicationis pena districte precipiendo mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios processus predictos, quos vobis una cum presentibus mittimus, in locis partium illarum, de quibus vobis expediens videbitur, publicantes omnes illos et singulos, [qui] parendo, adherendo seu prestando per se vel alium seu alios dicto primogenito vel alii seu aliis eius nomine et mandato tanquam marchioni aut super aliquibus iuribus ad dictum marchionatum spectantibus sibi respondendo aut quicquam solvendo de illis, penas et sententias incurrerint supradictas, in locis, de quibus vobis videbitur, penas et sententias incurrisse predictas et eis subiacere illisque ligatos existere tam diu publice nuncietis et alias ad ipsarum executionem contra ipsos procedere studeatis, quousque ipsi a premissis omnino destiterint et ab eadem sede meruerint absolutionis beneficium obtinere. Nos et ipsam sedem reddituri de hiis, que super premissis egeritis, nichilominus certiores.

Datum ut supra¹.

93. *Litterae ad duces Slaviae.* Aug. 10.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 54 nr. 414. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 237 nr. 532 ex c. (decurtatum); 'Pommersches Urkundenbuch' V, 286 nr. 3868 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 218 Pabste nr. 43.

Dil. fil. nobilibus viris Othoni et Barnym^a nato suo ducibus Slavie³.

Letanter audivimus filii, quod vos honorem sancte Romane ecclesie matris vestre velut ipsius fervidi zelatores diligitis ipsamque studetis promptis et devotis affectibus revereri, existentes eorum que sibi sunt placita operadores solliciti ac eius rebelles et hostes tanquam proprios abhorrentes. Super quibus Deo ac nobis et eidem ecclesie gratis admodum et acceptis devotionis vestre sinceritatem cum gratiarum actionibus uberibus plurimum in Domino commendantes, nobilitatem vestram rogamus et hortamur attentius, quatinus in premissis, ex quibus favorem et gratiam sedis apostolice vobis et vestris posteris multipliciter vendicastis, constanter et immobiliter persistentes, Ludovico filio Ludovici ducis Bavarie excommunicati, Dei et eiusdem ecclesie adversarii manifesti super marchionatu Brandenburgensi, que[m] occupare nititur indebite, sicut fertur, tanquam marchioni nullatenus pareatis, sed vos opponatis, si necesse fuerit, potius super hoc contra eum, presertim cum nullum ius, ut vestram prudentiam latere non credimus,

93. ^a) Baraym c.

1) *Supra* nr. 91.

2) *pag. 63 l. 22.*

3) *de Stetin.*

sibi competat in eodem nec dictus dux de illo potuit aliquid disponere, sicut in nostris processibus contra eum suis culpis gravibus exigentibus [habitis], per quos revocare debuisset, quicquid de facto et indebite attemptaverat super hiis, plenius continetur. Seituri quod obedientes dicto Ludovico seu sibi prestantes super dicto marchionatu
5 auxilium, consilium vel favorem excommunicationis et alias graves spirituales et temporales penas et sententias contentas in eisdem processibus incurrere dubium non existit.

Datum Avinion(e), IIII. Idus Augusti, anno IX.

Item in e. m. nobili viro Wratilao^b duci Slavie¹.

Item in e. m. nobili viro Iohanni duci Glogoviensi.

10 94. *Litterae ad archiepiscopum Coloniensem.* Aug. 13.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 54 nr. 415. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c. p. 238 nr. 533 ex c. (decurtatum)*; *Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 387 nr. 837 ex c. Reg. Löher l. c. p. 265 nr. 314; Preger-Reinkens p. 182 nr. 247.*

Venerabili fratri Henrico archiepiscopo Coloniensi.

15 Litteras nuper nobis a tua fraternitate transmissas consueta benignitate recepimus et que continebantur in eis intelleximus diligenter. Sane considerato frater erga Deum et apostolicam sedem tue gratitudinis debito, sic consequenter erga nos et sanctam Romanam ecclesiam¹ devotione sincerum te verisimiliter esse supponimus et firma fidei stabilitate fundatum, quod nulla te nebula morbitatis inficiat nec procella turbinis aliqua
20 te pervertat, sed sic in treugis per te initis, prout insinuas, cunctisque tuis et ecclesie tue negociis recte agas atque fideliter, quod in illis, prout a nobis, qui tuos obaudiremus in hac parte maliloquos, firmiter et indubie creditur. Dei iusticia, honor noster et sedis eiusdem ac favor ipsius ecclesie preferatur. Quocirca eandem fraternitatem tuam excitando rogamus et hortamur attente, quatinus in devotione ac fide huiusmodi sic illibate
25 ac immobiliter maneas, quod apud Deum, nos et prefatam sedem spiritualiter et temporaliter tibi prosit ad meritum et in tanta pro dolor dissimilitudine^a regionis proficias aliis per exemplum. Petitiones vero pro parte tua per nuncium tuum exhibitorem presentium nobis oblatas expediendas duxeramus abantea, licet declaraverimus aliqua postmodum, sicut idem^b nuncius tibi oretenus poterit explicare.

30 Datum Avinion(e), Idus Augusti, anno IX.

 95. *Litterae ad archiepiscopum Salzburgensem.* Sept. 1.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 180 nr. 1056 et tom. 79 fol. 319 nr. 2144. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c. p. 240 nr. 540 ex c. (decurtatum)*; *Lang 'Acta Salzburgo-Aquilensis' I, 92 nr. 88 ex c.*

35 *Reg. Löher l. c. p. 266 nr. 316 et p. 270 nr. 366 (male ad a. 1326); Preger-Reinkens p. 183 nr. 248 et p. 197 nr. 281 (male ad a. 1326).*

Venerabili fratri Frederico archiepiscopo Salzbergensi salutem.

Apostolice potestatis auctoritas conditionem pie respiciens fragilitatis humane interdum culpe lapsu cadentibus propitia subvenit et quod iuris negat rigiditas, sua benigni-

40 93. ^{b)} Wratilae c.

 94. ^{a)} dissimilitu in loco raso c. ^{b)} id in loco raso c.

 1) de Wolgast.

tate gratiose concedit. Sane auxiliores, consiliores et fautores Ludovici ducis Bavarie olim discorditer in regem Romanum electi iure, si quod sibi competebat in electione huiusmodi, exigentibus suis demeritis iam privati aut quomodolibet adherentes eidem seu prestantes sibi tamquam in regem Romanum electo auxilium, consilium vel favorem ex nostris, quos tu frater nosti, processibus contra eos habitis incurrerunt latam per nos in ipsos propterea excommunicationis sententiam et ipsorum terre sunt ecclesiastico supposite interdicto. Verum quia, sicut apostolatui nostre nuper innotuit, nonnulli ex 5 ipsis ad cor inspirante Domino iam conversi et usi saniori consilio pravas eiusdem Ludovici semitas declinare volentes derelicto eius errore ad gremium sancte matris ecclesie, ad veram obedientiam et mandata nostra et ipsius ecclesie redire desiderant, nequa- 10 quam ipsi Ludovico tanquam in regem Romanum electo adhesuri de cetero aut prestaturi eidem auxilium, consilium quomodolibet vel favorem, nostre super hiis et dicte sedis misericordie gratiam humiliter implorantes, nos absolvendi eos iuxta formam ecclesie ab huiusmodi excommunicationis sententia et interdictum in predictis eorum terris, tue dumtaxat diocesis, appositum relaxandi, recepta^a ab eis de non adherendo 15 eidem Ludovico vel prestando quomodolibet sibi ulterius tanquam in regem Romanum electo auxilium, consilium vel favorem cautione ydonea, ita tamen quod si secus attemptare presumpserint, ipso facto in eandem relabantur sententiam et ipsorum terre prefate simili subiaceant interdicto, plenam hac vice concedimus tibi et liberam auctoritate presentium facultatem. 20

Datum Avinion(e), Kal. Septembris, anno nono.

96. 97. LUDEWICI SCRIPTA PRO CIVITATE NORIMBERGENSI.

1325. Aug. 14.—26.

96. *Scriptum prius.* Aug. 14. 25

Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 303. Descriptimus nos. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 48 nr. 828.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus.

Cum fideles nostri dilecti . . cives Nurembergenses ad nostrum speciale mandatum 30 et preceptum in negotio et expedicione rei publice et imperialis iusta impugnacione castrum dictum zû dem Tûrm proprietatis et possessionis Cunradi senioris pincerne de Rycheneck et heredum suorum funditus destruxerint et deiecerint ac fuerint in obsidione castri Hertenstein, quod Cunradus Mayr dicti Cunradi filius tenebat per suos homines et armatos, iusticia et racione pensatis de potestate regia ipsos et posteros suos ac 35 civitatem Nurembergensem ab omni exaccione, instancia, iudicio et vindicta, que pro hiis sibi possent fieri vel inferri a predictis Cunradis, eorum heredibus vel quibuslibet eorum consanguineis, fautoribus vel amicis, absolvimus et absolutos dicimus. Testimonio presencium litterarum, quas super eo conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri. 40

Dat. Monaci, in vigilia assumptionis Marie, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quinto, regni vero nostri anno undecimo.

95. a) receptis c.

97. *Scriptum alterum.* Aug. 26.

Originale ibidem KLS nr. 307. Item descripsimus. Sigillum maiestatis fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 835.

5 Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus.

Cum fideles nostri . . cives Nurembergenses de speciali mandato nostro castrum dictum zû dem Tûrm situm intra vallem Widental Cunrado seniori pincerne de Richenecke et suis heredibus attinens deiecerint et funditus destruxerint suis sumptibus et labore, eo quod eius inhabitatores officiosi et nocivi erant terre et strate publice in-
10 sidiis, rapinis, incendiis et aliis multis modis, que diucius exposcente iudicio nequaquam poterant sustineri, ideoque civibus supradictis promittimus per presentes, quod non concedemus nec eciam paciemur in futurum ipsum castrum reedificari vel in pristinum quomodolibet reformari. Quin immo eciam cives ipsos et civitatem Nurembergensem in specie et communi ab omni instancia, iudicio et vindicta dictorum Cunradi et heredum
15 suorum et quorumlibet aliorum, que sibi propterea moveri possent vel quocumque modo inferri, dictante iusticia absolvimus ac de potestate nostra reddimus ac dicimus absolutos. Harum testimonio litterarum.

Dat. Monaci, feria secunda post Bartholomei, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quinto, regni vero nostri anno undecimo.

20 98. EIUSDEM SCRIPTUM PRO MONASTERIO EBERSBERG.

1325. Aug. 15.

Originale (or.) ibidem KLS nr. 304. Contulimus nos. Sigillum secretum pendet loro membranaceo. — Ed. Riezler 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 254 nr. 26 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 48 nr. 829.

25 Wir Ludwich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen ziten merer des reiches verjehen an disem brief offenlich und tuen chunt allen den die in sehent oder horent lesen, besunderlich unsern viztûm, rihtter und andern amptleuten, daz wir den gaistlichen leuten . . dem abbte und dem convente ze Ebersperch unsern angetæhttigen ze ergetzûng und wide[r]legûng der chost, di si unserm lieben oheim hertzogen Fridrich
30 von Osterreich und seinem gesinde auf und abe¹ nach unserm haizze, bet und bot gegeben habent, abelazzen und gegeben haben von nu Weinnahtten vier gantzju jar Dec. 25.
allen den vogtmûthhabern und vogtlempen, die si uns und ir leute in den selben vier jaren alle jar geben solten. Und sagen si der selben vogthabern und vogtlempen ledich alle die vorgescriben zeite mit disem brief und gebieten unsern vorgeantten viztûm,
35 rihtteren und amptleuten, daz si die vorgeantten habern und lempen in der zeit weder von in voderen noch nemen noch in dar umb chainen ungemach tuen. Dar uber ze urchunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist ze Munichen, an unserer Frawen tach als si ze hymel enpfangen ist, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar dar nach in dem funfund-
40 zwainzigstem jar, in dem ainliftem jar unsers reiches.

1) A Trausnitz castro Monacum proficiscendo et redeundo, ut videtur; cf. notam apud Riezler l. c. adiectam.

99. LITTERAE CAPITULI ORDINIS MINORUM AD PONTIFICEM.

1325. Aug. 15.

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Arm. C fasc. 58 nr. 19' signatum. Descripsimus nos. Pendent loris membranaceis septem sigilla, quorum primum, tertium, caetera plus minusve laesa sunt; secundum desideratur loro relicto. — Ineditum.

Reg. ep. Constant. nr. 4049; Mollat 'Lettres communes' nr. 23360.

Sanctissimo in Christo patri ac domino domino Iohanni divina providentia sacro-sancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici frater Hainricus vicarius fratrum ordinis Minorum per Alamanniam superiorem ac etiam^a totum capitulum congregatum Constantie anno Domini MCCCXXV, in assumptione Virginis gloriose cum 10 prompta obedientia pedum oscula beatorum.

Sollemnis publicatio processuum vestre beatitudinis privationis videlicet iuris, si quod magnifico viro domino Ludewico duci Bawarie per electionem de se in discordia ad Romanum imperium celebratam competebat, ac ceterorum in eisdem processibus contentorum dudum per venerabilem in Christo patrem dominum Rūdolfum Constan- 15 tiensem episcopum in omnibus finibus civitatis et dyocesis Constan(tiensis) divulgata sic est manifesta, quod eosdem processus nullus de dictis civitate et dyocesi et circa ipsam potest probabiliter ignorare. Et ideo de huiusmodi publicationibus et obedientia prefati domini episcopi coram sanctitate vestra presentibus veritati testimonium perhibemus. Et ideo ego frater Hainricus vicarius predictus sigillum meum, nos vero frater Hartmannus 20 custos Laci^b, frater Waltherus custos Basiliensis, frater Iohannes custos Alsatie, frater Burch(ardus) custos Reni, frater Ulricus custos Swevie, frater Cūnradus custos Bawarie provincie^c memorate nostrorum officiorum sigilla duximus presentibus appendenda in testimonium predictorum.

Dat. anno, loco et tempore capituli memorati.

100. PROMISSIO FRIDERICI MARCHIONIS DE BADEN SUPER PACE GENERALI SERVANDA.

1325. Aug. 27.

Cf. supra nr. 49—51.

Originale (or.) in tabulario civitatis Argentinensis. Contulimus nos. Sigillum fere 30 illaesum pendet loro ex ipsa membrana exsecto. In dorso legitur: R. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 410 nr. 461 ex or.; cf. notam l. c. adiectam.

Regesten der Markgrafen von Baden nr. 804.

Wir margrave Friderich herre von Baden tūnt kunt allen den die disen brief gesehent und gehōrent lesen, daz wir globent bi gūten truwen und uns darzū ver- 35 bindent mit diseme gegenwertigen brieve zū schirmende disen lantfriden gegen menegliche ane gegen allen unsern vettern den margraven von Baden, den die stetde von Meintze, von Strazburg, von Wormesz, von Spire und von Oppinhein gemaht hant und gesworn in alle wise also die brieve stant, die darüber gemaht sint und besigelt mit

99. ^a) in loco raso or. ^b) sic evidentissime or. contra Reg. ep. Constant. l. c. ^c) provin in 40 loco raso or.

der vorgenanten stetde ingesigel¹, von diseme tage do dirre brief gegeben wart untz zû sante Martins tage danach aller nehst und von dem selben sante Martins tage über Nov. 11. ein jar ane alle geverde. Und dez zû eime urkûnde so haben wir unser ingesigel an disen brief gehenket.

5 Der wart gegeben an dem Zinstage vor sante Adolfes tage, dez jarz do man zalte von Gotz gebûrte trûzehenhundert und fûnfeundzwenzig jar.

101—106. CONTINUATIO TRACTATUUM INTER REGES HABITORUM.

1325. (Sept. 1. vel ante). Sept. 1.—6.

10 101. *Scriptum confessorum super compromisso regum.* (Sept. 1. vel ante).

Copia (c.) in Litteris (Ferrarii de Apilia) ad Alfonsum primogenitum regis Aragoniae infra ad a. 1326. Febr. 3 edendis; v. infra. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' p. 937 sub nr. 275 a. Textum latinum esse versionem documenti Germanici omnino deperditi pro rege Aragoniae confectam, ipsa verba docent; cf. in cap. 1 altenati principis regis Ludovici de Roma (= des hochgebornen fursten kunig Ludwiges von Rom) etc., itemque versionem similem infra nr. 103.

In Dei nomine amen.

1. Nos ego frater Conrardus prior in Monacho ordinis sancti Augustini Heremitarum indignus confessor nobilis et altenati principis regis Ludovici de Roma et ego
20 frater Godefredus prior Vallis Omnium sanctorum in Maurbach ordinis Cartusiensis confessor altenati principis ducis Frederici de Austria confitemur et facimus notum omnibus illis qui istam litteram viderint seu audiverint legi, quod de superfluenti gracia sancti Spiritus, de quo omnis veritas et honor venit, idem altenati principes nostri domini rex Lodovicus de Roma et dux Fredericus de Austria de integro corde unam
25 perpetuam concordiam et integram unionem sine omni fraude cum integro compromisso et cum iuratis iuramentis in nos simpliciter et sincere compromiserunt, sic quod quicquid nos desuper pronuntiaverimus, hoc integrum perpetuo remanebit et illesum.

2. Nos igitur pronunciamus primo, quod ipsi ambo sedi Romane debeant esse obediens secundum rectam fidem et secundum christianam consuetudinem et iuvare
30 ac apponere eidem in omnibus iustis causis. Et debet noster dominus de Austria cum integro conatu et cum amicorum adiutorio ac consilio laborare pro concordia inter nostrum sanctum patrem dominum papam et regem Ludovicum de Roma. Et debet rex de rationabili concordia contentari secundum nostri domini ducis Frederici consilium, prout consueta et rationabilis emenda ostendet et demonstrabit.

3. Etiam debent ipsi ambo Romano imperio sua iura acquirere et tenere cum
35 omni ipsorum potencia et hoc sicut iura Romani imperii locuntur et ostendunt, sicut ipsi antea promiserant et iuraverunt^a.

4. Etiam debent ipsi inter semet ipsos integram et iustam pacem ac unionem servare usque in mortem ipsorum amborum et hoc in suis heredibus continuare et
40 nullum hominem in isto mundo sequi, qui eos in dicta unione facere vellet errare seu vellet impedire.

101. a) sic c.

1) *Supra* nr. 49.

5. Et si ibit eorum unus ad partes Gallicas seu Latinas, tunc sit alius in terris Theoutonicis vel aliter, sicut eis videbitur expedire secundum iura Romane sedis et imperii. Et eleccio de remanendo^b in Alamannia vel eundi extra apud regem predictum residebit.

6. Etiam debent ipsi in ipsorum propriis terris et in tota christianitate cum corporibus ipsorum propriis et omnibus ipsorum hominibus concordiam et pacem ordinare et iustum iudicium servare et obtinere cuilibet toto nisu suo.

7. Etiam debent ipsi ambo ignoscere omnibus, qui verbis vel factis unquam fecerunt contra eos usque ad diem hodiernum, ita quod de hiis nunquam vindictam capient aliquam seu requirant.

8. Etiam debent ipsi omnia iniusta theolonia, sturas et exacciones in omnibus terris dimittere et deponere, sicut ipsi unquam perfeccius poterunt.

9. Etiam debent ipsi omnibus episcopis, prelatiis, ecclesiasticis et clericis iura sua et emunitates servare et eorum homines defendere et pacificare, ubicumque habent potestatem, sicut ipsi perfeccius poterunt.

10. Etiam debent ipsi dampna et despoliationes in exercitibus ipsorum et expeditionibus factas ecclesiis, monasteriis, terris et hominibus resarcire secundum gratiam et ius secundum consilium melius^c confessorum suorum et sicut ipsi perficere melius poterunt et adimplere.

11. Etiam debent ipsi omnia pronunciata servare, quia ipsi ambo corpus Christi^d super hoc receperunt.

Hoc ponimus nos super ipsorum consciencias et animas, sicut ipsi de hoc in die novissimo velint Deo respondere.

102. 103. PROMISSIO FRIDERICI PRO LUDEWICO.

1325. Sept. 1.

102. *Forma originalis.* Sept. 1.

Autographon Monaci in tabulario civitatis 'Privil. 211' signatum. Contulimus nos. Pendet sigillum secretum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 177 Friedrich nr. 207.

Wir Frider(ich) von Gotes gnaden hertzog in Osterich und in Steyr verjehen an disem brief offenlichen, daz wir uns underwunden haben in triwes mannes hant unsers lieben herren kunig Lud(wiges) von Rôm wirtinne vrowen Margareten der kuniginne unnd sein kunig Lud(wiges) chinder und ires landes ze Bayern und alle ir ander lande, lut und gut, swa si daz habent, daz wir ir und der, ob er bei dem lande nicht ist, phlegen sullen in unsers vorgeantanten herren des kuniges namen und von seinen wegen als ir phleger getriwelich und als wir aller beste mugen. Und wellen auch und sullen si versprechen und ir lant, lut und gut an aller stat und beschiermen, befriden und besorgen wider menlichen. Und ob er nicht ist, so wellen und sullen wir dannoch ir phleger sein und si versprechen, untzen si zû iren tagen chomen, und in beholfen sein zu allen irem rechten und in die vodern nach der brief sag, die zwischen im und seinem bruder hertzog Rudolfen seligem unserm ôhem gegeben sint. Auch sullen si uns lant und lut als einem phleger warten, undertenich und geholfen sein ze allen sachen, als wir wenen und versten in, lant und luten aller best sein, auch gen menich-

101. ^{b)} romanendo c. ^{c)} meliorum c. ^{d)} sub c.

lichen. Und sullen auch iedem man bei seinem rechten lazen beleiben. Und dar
uber geben wir disen brief ze einem offen urchunde versigelten mit unserm insigel.

Der ist geben ze Munichen, da man zalt von Christes geburde drutzeenhundert
jar und darnach in dem funfundzwaintzigsten jar, an sant Egidii tag.

103. *Versio latina.* Sept. 1.

Copia (c.) in eisdem litteris ac supra nr. 101. — Ed. Finke l. c.

Nos Fredericus Dei gratia dux Austrie et Styrie confitemur in ipsis litteris publice,
quod nos constituimus^a in fidelis viri seu in fidelitatis manus nostri dilecti domini regis
Ludovici de Roma coniugis^b domine Margarite regine et ipsius regis Ludovici puero-
rum^c et terre ipsorum in Bawaria^d et omnium terrarum aliarum eorum, hominum ac
10 bonorum, in quibuscumque sint locis, quod nos ipsorum et illarum terrarum, si ipse non
fuerit in terra, tutor esse debemus nomine domini nostri regis prenominati et ex parte
nostri tuendo fideliter ipsos, sicut unquam melius possumus. Et volumus etiam ac
debemus pro ipsis respondere et eorum terris, hominibus et bonis ubicumque locorum
15 ac defendere, pacificare et curam eorundem habere contra quemlibet. Et si ipse dece-
deret, tunc volumus et debemus nos adhuc ipsorum tutor esse et pro ipsis respondere,
donec perveniant ad annos aduleionis, et ipsos iuvare ad omnia iura sua et ipsis illa
iura requirere secundum litteras inter ipsum et fratrem eius ducem Rudolfum bone
memorie avunculum nostrum ordinatas et datas. Etiam debent ipsi nobis terre et
20 homines sicut viri muntbaro et tutori subesse et obedire in omnibus causis, sicut nobis
secundum nostrum intellectum extimacione nostra [ipsis]^e, hominibus et terris videbitur
expedire, et hoc contra quemlibet. Et nos debemus etiam quemlibet permittere in suo
iure remanere. Et super hiis omnibus pro testimonio publico presentem litteram
damus sigillo nostro sigillatam.

25 Dat. in Monako, anno Domini MCCCXXV, in die sancti Egidii.

104. *Protestatio regum.* (Sept. 1).

*Copiae 1 olim in 'Collectaneis Rudolphi Losse' saec. XIV. in tabularii Darmstadiensis;
sed folium iam deperditum est. Descripsit olim Julius Ficker, publici iuris fecit a. 1856.
Kopp 'Geschichtsblätter aus der Schweiz' II, 113 ex 1; cf. 'Westdeutsche Zeitschrift'
30 VIII, 85 et J. Priesack 'Die Reichspolitik des Erzbischofs Balduin von Trier' p. 179 sqq.;
Koppii editionem adhibere oportet;*

2 in eisdem litteris ac supra nr. 101 et 103, ubi haec verba praecedunt: Iste sunt
protestaciones, quas principes predicti eadem die et in eodem loco fecerunt. — Ed.
Finke l. c.

35 *Apud Böhrer, Reg. Ludw. Addit. III desideratur.*

1. Protestantur^a serenissimus dominus Ludewicus^b Romanorum rex et illustris
Fredericus dux Austrie, quod sanctam Romanam ecclesiam matrem suam semper vene-
rari volunt et eius sacra instituta reverenter servare.

2. Item quod Stephanum et Elizabet liberos suos prohibito consanguinitatis
40 gradu coniunctos matrimonio volunt coniungere et usque ad^c thori copulam volunt
sociare. Item quod predicti Stephanus puer nondum sextum, sed^d Elizabet nuper

103. ^a) nobis c. ^b) coniugem c. ^c) pueros c. ^d) B corr. ex W c. ^e) excidit c.

104. ^a) Protestatur 2. ^b) Lud. 2. ^c) deest 2. ^d) set semper 2.

octavum etatis sue annum^e perfecerunt. Item quod predicti matrimonii copulam non ex temeritate et^c contemptu, sed bono zelo faciunt, ut scilicet inter eos, qui erant inimicissimi licet consanguinei, ut est notorium, vere^f amicitie et amoris vinculum Dei solius gracia factum^g solidius confirmetur, item ut ambiguitas et suspicio de cordibus sinistre credencium^h tollatur, item ut pax fiat patrie et mundo, item ut gaudium dilatetur, item 5 ut sancta Romana ecclesia inde honoretur et gloria eius magnificeturⁱ.

3. Item quod diuturnam guerram et brigam, quam inter se ad multorum incomodum habuerunt^k, uno spiritu et una fide in bonum publicum^l convertant. Item quod per hoc et per omnem^m alium modum, sicut oportet et sicut vere intendunt, pacem et quietem fidelium procurent. 10

4. Item protestantur, quod sancte Romane ecclesie institutionibusⁿ et consuetudini generali christianitatis in contrahendis matrimoniis per hoc derogare nolunt nec scandalum suscitare, sed dissidia tollere et amicitiam propagare. Item quod ipsius sancte Romane ecclesie, cuius^o sunt et semper esse volunt devotissimi, dispensacionis^p beneficium oportunitate temporis, antequam predicti puer et puella ad annos nobiles per- 15 veniant, volunt cum effectum operis impetrare^q.

5. Protestantur premissa omnia et singula coram vobis principibus ecclesiasticis et secularibus ac prelatibus et clericis necnon spectabilibus comitibus, proceribus, baronibus, nobilibus et aliis qui presentes estis, vestrum super hiis testimonium invocantes dictis et scriptis, sicut opus fuerit, afferendum. 20

6. Et vos magistrum Martinum Liberum civem Monachensem publicum imperiali auctoritate notarium petunt, requirunt et monent, ut de^r hiis conficiatis unum vel plura, sicut requisitus fueritis, publica^l instrumenta.

105. Unio inter reges habita. Sept. 5.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus nos. Pendent 25 sigilla Ludewici fere illaesum, Friderici laesum loris membranaceis.

Eadem manu exaratum est, quae Scriptum arbitrorum supra nr. 29 conscripsit.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 839 et p. 177 Friedrich nr. 211.

1. Wir Ludowich und Friderich von Gots gnaden Romische chunige ze allen zeiten merer dez riches tûn chûnt allen die disen brief sehent oder horent lesen, daz 30 wir in dem namen Gots, Got und seinen heiligen ze lobe, der chirchen zû Rome ze eren, Romischem rîche ze frûm und der heiligen cristenheit ze frîde und ze schirm, nach weiser und gelerter lâte, pfaffen und leyen rat und wisûng uns mit ein ander verainet und verbunden haben ewelich, daz wir daz Romische rîche, darcz wir bede erwelt und geweiht sein, mit allen seinen werden, eren, rechten, lăuten und gûten und 35 swaz ez hat und darcz gehôrt uber al die werlt mit ein ander glich als ein persone, einem nicht baz dann dem andern, ietwederm mer noch minre, besitzen, haben, pflegn und handeln sullen. Und sullen uns mit ein ander beholfen sein mit staeter triwe, mit răten, mit arbeit, mit vleizzicheit, mit reden und werchen und mit allen und an allen sachen, als verre uns leip und gût weret wider aller maennlich. Und sullen einer 40 den andern nicht lazzen noch im entwichen, ob einen sunderliche sache angienge wertlich oder geistlich, sunder swaz eins sache ist, die sol sein dez andern auf alle ort und auf alle not und sullen ubel und gût, frûm und schaden glich tragen an allen dîngen.

104. e) sue etatis annos 2. f) deest 1. g) verum 1. h) loco Dei—factum 1: dicti solius gracia sacrum. i) sin. cred. de cordibus 2. j) manifestetur 2. k) hab. incomodum 2. l) deest 2. 45 m) loco per omnem 1: conventum male lectum ut videtur. n) institutioni 2. o) omnes male 2. p) dispensacionisque 2. q) impetrare 2. r) deest 1.

2. Wir sullen auch gliche ere haben ze strazzen, ze chirchen und an aller stat und uns bede Romische chunige und merer dez riches schriben und nennen und uns brüder heizzen und schriben an ein ander und auch als brüder haben. Und swer under uns dem andern schribet, der sol in für setzen. Schriben aver wir 5 bede mit ein ander hantvest oder briefe, so setze sich der heute der morgen für, daz daran dhain vorganch sei. Handelt unser einer icht, do der ander nicht engagen ist, an swelherley sache daz ist, der sol daz tûn in jenes und in seinem namen und sol in für werfen, daz man icht wæne, daz die handelûng dez baz sei der si tût dann dez andern, wann unser werch von beder wegn unteilich geschehen sullen an allen 10 dingen. Wir sullen zwei niwe insigel machen, in den ietwederem unser beder namen gegraben sein und in unserm chunig Ludowiges insigel sol chunig Frideriches name vorsten, alsam in unserm chunig Frider(iches) insigel sol chunig Ludowiges name vorsteen, unde sullen die insigel gleicher grözze, forme und bûchstab sein.

3. Swaz grozzer lehen als chunichriche, furstentûm, grafschaft, herschaft und die 15 anders grozze lehen seint dem riche ledich werdent, die sullen wir bede mit ein ander leihen und einer an den andern nicht. Ander wertliche lehen und geistliche, probestey, chirchen und swie si genant seint werdent die ledich, swer die e leihet under uns, daz sol der ander stæte haben und hat fûrganch. Leihen wir aver glich, wer die gewere e gewinnet, der gewinnet. Und nach wertlichen lehen die ledich werdent swelher die 20 under uns leihet, der sol den ayt nach den lehen næmen, daz uns beden gesworn werde und der für gesetzet an dem ayde, der nicht engagen ist, und sol er den lehenman zû dem andern wisen, so er schirest zû im chûmen mach, daz er si auch von im enphahe. Sam ist ob ein geistlicher oder wertlicher furste, prelate oder herre, der seine lehen von dem riche naemen sol, von unserm einem enphienge, der sol den ayt von im naemen 25 unde in zû dem andern wisen, als vor geschriben stet.

4. Unser entweder an den andern sol noch mach dez riches stete, bûrg, vestn, herschaft, lant und læute und swaz so grozzes ist nicht enpfremden noch verchûmmern noch gar grozze sache handeln.

5. Vert unser einer ein gein Wælischen landen, dem sol der ander seinen gewalt 30 hin ein geben und jener disem hie auz lazzen volliclich.

6. Swaz auch unser einer furbaz tût, daz sol der ander stete haben und bestetigen mit seinen briefn. Swaz aver vor her unser ietweder getan hat mit gabe, mit lehen, mit versetzen, verchûmmern und swelherley anders daz ist, ez sei an wertlichen oder an geistlichen sachen, do er gewalt hett, daz sol stæte sein iedem manne, ez sei danne 35 daz wir mit gemainem rat und willen dem riche daz gebezzern môgn. Und mit namen swaz wir chunig Ludowich gein unserm sûne dem marchgrafen von Brandembûrch und gein unserm eydem dem marchgrafen von Mysne mit lehen irre furstentûm und mit andern sachen getan haben, daz sol gantz und stæte sein. Haben wir bedersit ein gût oder dinch swaz daz ist zwein oder mer gegeben, verlihen, versetzt oder verchummert, 40 swelher dez in nûtz und gewere sitzet, dem sol daz beliben.

7. Allez auch daz unser ietweder dez riches inne hat oder noch ein gewinnet lant, læute und swie daz genant ist, daz sol er dem andern undertenich machen. Und swer einem gesworn hat oder sweret, der sol dem andern auch sweren, er sei furste wertlich oder geistlich, grafe, vreye, dinstman, stete, maerecht, pfaffe oder leye. Und 45 swer unser eins vreunt und gûnner ist, daz der dez andern vreunt und gûnner sei. Swer aver sich dez sætzte, wider den sullen wir uns an ein ander beholfen sein mit aller macht, daz der oder die sein benötet werden.

8. Wir sullen auch bede einen hofrichter und einen hofschriber haben, daz unser gericht ungeteilet sei. Und die sullen halbs jar oder ein vierteil jares bei unser einem, 50 daz ander teil bei dem andern sein. Und swaz vor unser einem gerichtet wirt, daz

ist vor dem andern staete, und daz angevenget wirt vor einem, daz mach geendet werden vor dem andern und her wider und hin chûmen, als dicke sich die zil verloufen. Und swer vor unser einem geaechtet wirt, der mach vor dem andern da von chûmen, wann ez ein gericht und richter ist. Swaz auch vor uns gerichtet ist zwischen den die uns für chunige hetten, daz sol bedersit staete sein und volfürt werden. Swaz aver wir chunig Frider(ich) gein den, di an chunig Ludowigen jahren nach der unsern clage, und wir chunig Ludowich hin wider gein den, die an chunig Frider(ich) jahren nach der unsern clage, gerichtet haben, daz ist bedersit abe und sol ieder man fürbaz von dem andern recht naemen und tûn.

9. Über daz allez an allen sachen, wurden und eren, in allen landen, über al die werlt, ze allen rechten und wurden und ze allen dingen gein fursten geistlich und wertlich, grafen, vreyen, steten, gein richen und armen, edeln und unedeln sein wir gliches gewaltes und herschaft, daz entweder der vorder noch der hinder, der ober noch der nider ist in allem daz daz riche hat. Und sullen uns bede setzen als ein man, ob man wider uns oder wider unser einen mit geistlichen oder wertlichen sachen, ez sei pfaffe oder leye ichtes icht handeln oder tûn wolt oder vor gehandelt oder getan heft uns oder dem riche zû geverde oder ze schaden, swelherley weis daz ist. Und sullen uns dez an ein ander nicht lazzen dîrch dhain not geistlich oder wertlich.

10. Und wanne wir in Got und mit Got allez daz vor geschriben ist einmütlich getan haben, geheizzen wir bei unsern eyden und triwen, die wir dar über leiplich gesworn und gegeben haben, und bei aller verbundniûz, der wir uns gein Got zwischen uns vor unsern pichtigern vor verbunden haben¹, daz wir ez allez von worte ze worte als oben geschriben ist biz an unser beder ende untzerbrochenlich, stæt und gantz halten lieplich und getrewelich und volfürn an allen seinen stücken. Und^a besunderlich daz wir in der ayniûz dem Romischen riche sein ere, sein gût und wirde vordern, weren, halten und meren mit aller macht als wir verrest mûgn leibes und gûtes, nach rechtem gelouben und cristenlichem leben.

11. Dar über zû urchûnd geben wir disen brief mit unsern hangenden insigeln, der wir iet̃z walten, versigelten und geheizzen bei aller der verbundniûz, als nû vor geschriben ist, daz wir in verniwen und versigeln mit unsern niwen insigeln, als si schirest gegraben werdent.

12. Aller der vorgeschriben sache seint gezeuge grafe Bertolt von Hennemberg, Frider(ich) burgrafe von Nuremberg, brûder Chûnrat von Gundolfingen maister dez Deutschen ordens in Deutschen landen, Herman von Lichtemberg cantzeler, maister Ulrich der Wilde oberster schriber unser chunig Ludowiges, Dytrich von Pilichtorf, Hans Truchtsaetze von Dyezzenhofen, Weignant von Trausnicht, brûder Cunrat prior von München und brûder Gôtfrit prior zû Mowerbach in Allerheiligental unser beder pichtiger, die alle do bei gewesen seint.

Der brief ist geben zû Munchen, an dem Pfintztag vor unser Vrowen tag als si geborn wart, do man zalt von Crists gebûrt dreutzehenhûndert jar darnach in dem funfundzweintzigistem jare, in dem eylften jare unsers riches.

106. *Privilegium Friderici pro civitate Monacensi.* Sept. 6.

Originale Monaci in tabulario civitatis 'Privil. 106' signatum. Contulimus nos. Pendet sigillum secretum fere illaesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 177 Friedrich nr. 212.

45

105. ^{a)} V corr. ex v or.

1) *Supra* nr. 101.

Fridericus Dei gratia dux Austrie et Styrie universis . . iudicibus, . . mutariis et officialibus nostris per Austriam constitutis, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Indulsimus prudentibus et discretis viris . . civibus in Monaco sincere nobis dilectis et presentibus indulgemus, ut de gracia ipsis a dive recordacionis domino Rudolfo Rom(anorum) rege avo nostro karissimo et nobis iuxta continenciam litterarum suarum ipsis per ipsum et nos desuper datarum¹ facta inantea nulla inhibicione obstante tam in aqua quam in terra libere frui debeant et gaudere, qua viri prudentes . . cives Ratisponenses a nobis et nostris predecessoribus gaudent seu hactenus sunt gavisi. Quare vobis universis et singulis tam in genere quam in specie seriose precipimus et mandamus volentes, quatinus eosdem cives de Monaco seu de illis aliquem contra graciam ipsis factam non presumatis quovis impedimento aliquialiter aggravare, sicut vobis nostram graciam conservare et indignacionem volueritis evitare. Harum testimonio litterarum.

Dat. in Monaco, sexta feria proxima ante diem nativitatis beate Marie virginis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quinto.

107—110. ARBITRATIO REGUM INTER DUCEM KARINTHIAE ET CANEM GRANDEM.

1325. Sept. 3. 4.

Cf. *Procuratoria partium supra nr. 75. 76.*

107. *Declaratio regum pro duce Karinthiae.* Sept. 3.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus nos. Pendet sigilla secreta parum laesa loro membranaceo. Imaginem sigilli Friderici ('Königsskret') v. apud Posse 'Die Siegel der Deutschen Kaiser und Könige' I tab. 53 nr. 8.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 836 et p. 177 Friedrich nr. 208.

Wir Ludwich von Gotes gnaden Romischer chunich ze allen ziten merer des reiches und wir hertzog Fridrich von Osterrieh verjehen an disem brief offenlichen, daz wir an der schidung, die zwischen unserm lieben oheim hertzog Heinreichen von Kerenthen und des Hundes von Beren an uns lazzen ist, als ir brief² sagent, die wir von in dar uber haben, unsern vorgeantanten oheim vor allen sachen halten und besorgen wellen, daz er bei der pflege ze Badawe beleiben und si von dem reiche innen haben sol. Auch verjehen wir, daz wir diu selben schidung tuen sullen, ee daz wir chunich Ludwich ein ze Welischen landen chomen sein³. Und dar uber ze urchunde geben wir im disen brief versigelten mit unsern insigeln.

Der geben ist ze Munichen, des nehsten Eritags nach sand Egidii tach, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar darnach in dem fumfundzwainzigstem jar, in dem ainliftem jar unser chunig Ludwiges reiche.

108. *Eorundem ratificatio procuratorii Canis Grandis.* Sept. 4.

Originale deperditum. Dedit Verci 'Storia della marca Trivigiana' IX, 79 nr. 997 'ex apographis in Tabulario civitatis Tarvisii existentibus'. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 837 et p. 177 Friedrich nr. 209.

1) *Reg. imp. VI nr. 1188 (1280. Apr. 12). Litterae Friderici servatae non esse videntur.* 2) *Supra nr. 75. 76.* 3) *Cf. infra ad a. 1327. Mart. 13.*

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Fridericus dux Austrie et Stirie profiteamur, quod sapiens vir Nicolaus de Altemano legum doctor procurator ad infrascripta^a litteras mandati nobilis viri Canis Grandis de la Scala Verone et Vincentii vicarii generalis sigillatas pendenti sigillo Canis Grandis predicti nobis exhibuit scriptas per omnia in hec verba:

'Nos Canis Grandis — VIII. indict.' *supra* nr. 75.

In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Anno Domini ut *supra*, in civitate Monaci, pridie Nonas Septembris, regni vero nostri Ludovici regis Romanorum predicti anno undecimo.

109. *Scriptum procuratorum super compromisso in reges facto.* Sept. 4. 10

1 *Originale in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Pendunt sigilla fere illaesa loris membranaceis. Exaratum est eadem manu qua Scripta supra nr. 29 et 105. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 333 nr. 50 ex 1. Editionem nostram hic repetimus.*

2 *Editio quam 'ex apographis existentibus in Tabulario civitatis Tarvisii' paravit Verci l. c. IX, 80 nr. 998. Tamen paucissimas lectiones adnotavimus.* 15

Sapiens et honestus vir dominus magister Henricus prepositus de Volkenmarch^a, illustris domini Henrici ducis Karynthie, Tyrolis et Goricie comitis prothonotarius, procurator et procuratorio nomine ipsius domini Henrici, ut constat in litteris patentibus¹ mandati domini sui predicti, ex parte una et sapiens et honestus vir dominus Nycolaus 20 de Altemano legum doctor, procurator et procuratorio nomine magnifici viri domini Canisgrandis de la Scala pro sacro imperio Romano Verone et Vincencie vicarii, ut constat in litteris² dicti domini Canis in presencia infrascriptorum principum visis et lectis³, ex altera unanimiter et concorditer simul compromiserunt sese in serenissimos principes dominum Ludovicum Romanorum regem semper augustum et Fridericum illustrem Austrie 25 et Styrie ducem tamquam in arbitros, arbitratores et amiables compositores specialiter et generaliter de omnibus et singulis litibus, controversiis, contencionibus, questionibus et querelis ortis vel que oriri possent et esse inter dominos prefatos . . ducem et Canem quacumque ratione, modo vel causa, ita quod ipsi arbitri, arbitratores et amiables compositores simul possint sentenciare et pronunciare, dicere et arbitrari inter ipsas partes, 30 quitquid eis videbitur et placebit, partibus presentibus et absentibus seu una presente et altera absente, citatis et non citatis, stando et sedendo, die feriata et non feriata, semel et pluries, et omnibus iuris sollempnitatibus pretermisissis et hoc usque ad annum a festo natiuitatis Domini proxime adventura^b. Promittentes sibi invicem dicti partes nominibus quibus 35 supra stipulacione sollempni, quitquid per dictos arbitros et arbitratores simul et concorditer dictum, arbitratum, sentenciatum, declaratum et pronunciatum fuerit, inter ipsas partes attendere et observare et firmum et ratum habere et tenere et non contravenire aliqua ratione vel causa, cum obligacione et ypotheca omnium bonorum suorum sub pena et in pena mille marcarum argenti ponderis curie regalis applicanda parti servanti per partem non servantem et tocies committenda quociens contrafactum fuerit et pro quolibet capitulo non ser- 40 vato. Qua soluta vel non soluta nichilominus predicta omnia et singula teneantur dicte partes attendere et observare. Et quod dictam sentenciam, pronunciacionem et arbitrationem non dicent nullam vel iniquam nec eam petent reduci ad arbitrium boni viri,

1326.
Dec. 25.

108. ^a) infrascriptas *ed.*

109. ^a) Valchenmargo 2. ^b) *sic* 1. 2.

1) *Supra* nr. 76. 2) nr. 75. 3) nr. 108.

renunciant dicte partes expresse et speciali pacto omnibus legibus, iuribus et rationibus eis vel alteri eorum competentibus vel competituris, per que seu quorum vigorem contra predicta vel aliquod predictorum possent modo aliquo facere vel venire. Hoc eciam adiecto pro efficaciori observacione omnium predictorum, quod si qua parcium contra-
 5 faceret, predicti ambo arbitri et arbitratores sint et esse debeant contrarii parti contra-
 facienti et favorabiles parti observanti totis suis propriis viribus et posse. Promittentes eciam dicte partes sub pena predicta, quod interim infra terminum compromissi et promulgacionis arbitrii et sentencie aliqua dictarum parcium alteri vel confederatis et subditis suis et amicis dampnum non dabit in rebus nec personis per se vel per aliquos con-
 10 federatos, subditos vel amicos, intelligendo, si dampna darentur per predictos, haberi perinde^c ac si factum foret per ipsos dominos principales. Et in testimonium premissorum nos magister Henricus prepositus de Volkenmarcht et Nycolaus de Altemano legum doctor procuratores prefati sigilla nostra presentibus appendimus ad plenam roboris firmitatem cum annotatione testium, qui hiis interfuerunt, dominorum scilicet Bertoldi
 15 de Hennenberg et Friderici bûrgravii de Nuremberg comitum, fratris Cunradi de Gundolfingen magistri generalis ordinis domus Theuton(ice) per Alem(aniam), Hermanni de Lichtemberg cancellarii, magistri Ulrici Wildonis prothonotarii, Henrici de Hausen clerici dicti domini Ludowici regis Romanorum, Dytrici de Pilichtorf marschalei et dapi-
 feri de Dyezzenhofen magistri curie Austrie et plurium aliorum.

20 Actum et dat. Monaci, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quinto, prid. Non. Septembr., indictione octava.

110. *Pronuntiatio regum super pace tenenda. Sept. 4.*

Originale deperditum. Dedit Verci 'ex apographis existentibus in Tabulario civitatis Tarvisii' l. c. IX, 82 nr. 999 (1), itemque in Zanetti 'Nuova Raccolta delle Monete e zecche d'Italia' III, 385 (2; = Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 517 nr. 507). Editiones inter se collatas hic illic correximus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 838 et p. 177 Friedrich nr. 210.

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Fridericus eadem gratia dux Austrie et Stirie in causa compromissi per illustrem Henricum ducem Karinthie
 30 avunculum nostrum ex una et nobilem virum Canem de Scala Verone et Vicentie vicarium ex parte altera in nos facti, ut in^a ipsorum litteris continetur¹, dicimus in primis et arbitrando pronunciamus, quod pax sive tregue dudum cum Uolricho^b de Valse tunc capitaneo Padue et cum Cane predicto facta seu facte hinc inde inter dictos ducem et Canem necnon Paduanos firmiter teneri et servari debent per omnes suas clausulas
 35 et articulos, donec ipsum arbitrium nostrum finaliter promulgemus². Et quod Canis prefatus Paduanis restituat et relaxet, quicquid post pacem et treguas prescriptas de ipsorum terris, bonis, possessionibus et iuribus occupavit, remanentibus eidem Cani fortiticiis quibus-
 cunque, quorum quod^c a tempore pacis et treguarum ipsarum curam habuit, obtinuit et evicit, usque quod inter ipsos finalis nostri arbitrii sententia sit prolata. In cuius rei
 40 testimonium presentes sigillis nostris iussimus communiri.

Datum Monaci, II.^d Nonas Septembris, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo quinto, regni vero nostri Ludovici^e regis predicti anno undecimo.

109. ^c) parinde 1; proinde 2.

110. ^a) deest 1. ^b) Volsicho 1. 2. ^c) loco quorum quod 1. 2: que. ^d) secundo 1. 2.
 45 ^e) Lodovici 2.

1) *Supra* nr. 75, 76. 2) *Cf. infra ad a. 1327. Mart. 13.*

111—114. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1325. Sept. 6.—8.

111. *Credenciales Iohanni de Claromonte missae.* Sept. 6.

Copia in codicibus Anonymi Chronici Siciliae vel Siculi cap. 96. Adhibemus editionem (ed.), quam paravit Rosarius Gregorio 'Bibliotheca Scriptorum Siciliae' II (1792) p. 223, quae nititur editionibus antiquioribus Marteniana (Thesaurus novus anecdotorum III (1717) p. 95) et Muratoriana (Scriptores Rerum Italicarum X (1727) p. 898), collatis codicibus Messanensi et Panormitano.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 840.

Cf. infra Scriptum unionis a. 1326. Mart. 17. initae.

10

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Iohanni de Claromonte militi, suo et imperii fideli devoto gratiam suam et omne bonum.

Ad illustrem Fredericum regem Sicilie amicum nostrum generosum virum fratrem Albertum de Swarczburch^a ordinis sancti Iohannis Ierosolymitani per Alamanniam preceptorem, secretarium nostrum dilectum pro quibusdam secretis et specialibus causis nostris nuncium destinavimus. Quem nostri contemplatione preferas et promoveas efficaciter in agendis, ut abinde tibi obligemur ad merita gratiarum. Cui etiam petimus, ut fidem plenariam adhibeas in dicendis.

Datum Monaci^b, VIII. Idus Septembris, regni nostri anno XI.

112. *Quitatio sturac.* Sept. 6.

20

Extractum in Registro cancellariae Ludewici, de quo v. supra ad nr. 4—14, fol. 114'. Descripsimus nos. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 841.

Nota quod dominus rex quittat cives in Pæwern de steura consweta per ipsos singulis annis danda a festo Michahelis proxime venturo per sex annos continuo se sequentes.

Dat. Monaci, feria sexta ante nativitatem beate Marie virginis gloriose, anno Domini MCCCXXV, regni vero sui anno undecimo.

113. *Computatio cum burcgravo Norimbergensi facta.* Sept. 8.

Extractum l. c. fol. 115'. Contulimus nos.

20

Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 844.

Anno Domini millesimo CCCXXV in nativitate beate Marie virginis gloriose dominus rex per rectam computacionem concordavit cum burcgravo de Nuremberch de omnibus, in quibus sibi tenebatur ex dampno et expensis, que pertulit in bello cum duce Austrie et in obsidione castri Burgowe, inclusis quinque milibus quingentis et sexaginta lib(ris) Hallen(sium), de quibus habuit litteram regis, sicut supra scriptum est in registro¹, et mille ac quinquaginta lib(ris) H(allensium), quas habuit super Windesheim

111. ^a) Avareeburch ed.; Avaretburch Mart. ^b) Menaci ed.

1) Supra nr. 5.

per litteras regis¹, et ceteris omnibus debitis suis usque in predictum diem computacionis. Finaliter facta hinc inde conplanacione receptorum et debitorum, dominus rex remansit sibi in novem milibus et trecentis lib(ris) Hallen(sium), pro quibus obligavit sibi civitatem Windesheim cum steura et pertinenciis suis pro tribus milibus librarum Hallen(sium) in pignus. Et si absolvet officium scultetatus addentur mille lib(re) Hallensium, sicut dicit instrumentum suum super eo sibi datum¹. Item pro tribus milibus libr(is) Hallen(sium) obligavit sibi similiter in pignus civitatem in Weizzenburch cum steura et ammanatu ac aliis pertinenciis, sicut littere sue dicunt². Item pro aliis tribus millibus et trecentis lib(ris) H(allensium) habet litteras recongnicionis et nudi promissi¹. Et sic plana sunt omnia inter eos.

Dat. Monaci, anno et die ut supra, anno vero regni undecimo.

114. *Promissio eidem super litteris consensus impetrandis data.* Sept. 8.

Transsumtum (tr.) in Ratificatione a. 1328. Febr. 9 habita infra edenda. Contulit H. Herre.

¹³ *Böhmer, Reg. Ludw. p. 49 nr. 843.*

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer chunig ze allen ziten merer des reychs verjehen an^a disem brieve offentlich^a, daz wir dem edeln manne Friderichen burchgraven von Nurenberg unserm lieben getriwen gehaizen habn und uns gen im versprochen, daz wir uber alle satzung des reychs gutes, die wir im getan haben nach unserr brieve sage, mit allem vlize als wir beste mugen im gewinnen sullen des reychs kurfursten brieve und insigel. do mit si besteten und stet haldent di selben satzung und pfantschaft dem vorgnanten burchgraven und sinen erben ane widerrede. Dar uber zu urkunde geben wir im disen brief versigelten mit unserem insigel.

Der geben ist ze Munchen, an unsrer Frawen tag ze der gepurde, do man zalt von Cristes gepurt dreutzehenhundert jar dar nach in dem funfundzwaintzigstem jare, in dem eylften jare unsers reychs.

115. LITTERAE SUPER RECEPTIONE PROCESSUM PONTIFICIS IN ECCLESIA TREVIRENSI.

1325. Sept. 14.

³⁰ *Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Arm. C fasc. 59 nr. 6' signatum. Descripsimus nos. Pendebant loris membranaceis sigilla tria, quorum primum desideratur, secundi, tertii fragmenta adsunt. — In forma integra ineditum. Extr. apud Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 389 nr. 841 ex or.*

Reg. Mollat 'Lettres communes' nr. 26478.

³⁵ In Dei nomine amen.

Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri domino Iohanni divina providentia pape vicesimo secundo sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici nos Sanctorum Maximini et Mathie monasteriorum extra muros Treveren. . . abbates ordinis sancti Benedicti, [. .] prepositus et Pirzevallus de Elz canonicus ecclesie Treveren(sis),
⁴⁰ humiles filii et devoti cum omni reverencia devotissima pedum oscula beatorum.

114. ^a) an — offentlich eravida tr.

1) *Litterae serratae non sunt.* 2) *Serratae non sunt; sed cf. infra ad a. 1325. Nov. 18.*

Vestre sanctitati significamus, quod anno Domini MCCC vicesimo quinto, in die exaltacionis sancte Crucis reverendo patri domino nostro Balduino archiepiscopo Treveren(si) per Galliam sacri imperii archicancellario litteras vestras cum veris bullis plumbeis et filis canapis, prout prima facie apparebat, nuper cum reverencia qua decuit recepisse^a:

'Iohannes episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Sancti Maximini et Sancti Mathie extra muros Treveren. monasteriorum . . . abbatibus ac . . . preposito necnon Pirzvallo de Elz canonico ecclesie Treveren(sis) salutem et apostolicam benedictionem. Volentes quod processus — pontificatus nostri anno nono.' *supra tom. V nr. 1019 sub 2.*

Item aliam cuius principium sequitur in hec verba:

'Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . . archiepiscopo Treveren(si) eiusque suffraganeis salutem et apostolicam benedictionem.

Propter excessus varios et enormes — inter cetera continentes. Quorum tenor de verbo ad verbum sequitur in hunc modum:

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Sicut ad curam — contra eum. Primo namque videlicet VIII. Idus m. Octobris proxime iam elapsi¹ et cet¹. Que sic finitur: 'Volumus tamen — anno octavo.

Quocirca fraternitati vestre in virtute obedientie — anno octavo'. *supra tom. V nr. 945.*

presentavimus, quas prius bono modo propter diversas occupationes ipsius reverendi patris commode presentare non potuimus. Quas quidem litteras idem reverendus pater reverencia qua decuit recepit et penes eum reservari fecit^b. Facta fuit predicta presentacio in civitate Treveren(si) in palacio episcopali, presentibus ibidem discretis viris magistro Iohanne de Celtanch avvocato et Sancti Symeonis ac Ioffrido Iakelonis beate Marie maioris Treveren. ecclesiarum canonicis, Iohanne dicto Canonicus presbitero capellano in ecclesia Treveren(si), Hermanno de Sancto Symeone et Ludewico de Cleberch clericis Treveren(sibus) publicis imperiali auctoritate notariis, Petro de Monasterio in Euflia, Conrado de Moguncia et Thilmanno de Loreche eiusdem Mogunt(ine) dyocesis clericis ac quam pluribus aliis tam laicis quam clericis personis fidedignis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis. In quorum omnium testimonium sigilla nostra presentibus apposuimus.

Datum anno Domini et die supradictis.

Item ad maiorem certitudinem et verificationem predictorum premissa quidem omnia et singula per nos ut premittitur acta in publicam formam redigi fecimus signisque discretorum virorum Ludewici de Cleberch et Hermanni de Sancto Symeone clericorum publicorum auctoritate imperiali notariorum per nos ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum ac manu ipsius Ludewici conscriptam signari rogavimus. Cuius quidem publice forme instrumentum publicum² una cum presentibus litteris transmittimus vestre sanctitati.

Datum anno Domini et die predictis ut supra.

115. ^a) sic pro receptas or. ^b) penes — fecit in loco raso or.

1) *Supra tom. V, 780 lin. 24.* 2) *Servatum non est; quae notat Sauerland l. c. in nota, erronea sunt.*

116. (FERRARII DE APILIA) LITTERAE AD REGEM ARAGONUM.
(1325.) Sept. 19.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 4110. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' II, 629 nr. 400 ex or. Editionem repetimus.

De tempore cf. apud Finke notam l. c. additam.

Sacre regie magestati.

(1) Noverit excellencia regia hiis diebus venisse duos ambaxiatores pro parte Ianuensium intrinsecorum ad dominum papam, . . . quorum unus est pro parte nobilium et iste vocatur Coraldus Mallon, alter vero est pro parte popularium et hic vocatur Cavallinus. Dictus
10 Corraldus Mallon . . . est perfidus Guelfus, alter vero Cavallinus . . . est unus bonus popularis diligens bonum statum et pacificum civitatis. Propter quod reputatur in civitate, quod senciatur de Gebellino. Et de hoc Ianuenses qui sunt continue in curia pro intrinsecis et specialiter dominus Nicholinus cognomento Cardinalis super condicione istius Cavallini dictum dominum informavit, quod ipse non esset purus Guelfus. Ex hoc autem exortum est,
15 quod prefatus dominus misit pro prenominato Conrado perfido Guelfo, quod sine dicto socio suo iret ad eum, quia secum vellet aliqua loqui. Ivit iuxta factum sibi mandatum. (2) Cui hec dixit: 'O miseri Ianuenses, recolimus a puericia nostra, quod in toto mundo non erat princeps nec eciam comune aliquod citra nec ultra mare, qui non timeret comune Ianue, ipsum comune regentibus Gebellinis, et per eorum potenciam co[e]gerunt regem
20 Karolum auferre vobis Guelfis unum solum fortalicium, quod in tota Riparia tenebatis, scilicet castrum quod vocatur Monachus. Nunc autem ipsis Gebellinis exulibus a civitate et vobis Guelfis tenentibus eam et favorem huius ecclesie et regis Roberti habentibus, ipsi vos propter miseriam vestram superant nec de eis vos scitis iuvare nec potestis.' Ad que ille respondit: 'Pater sancte, hostes nostri sunt hodie magis potentes
25 quam unquam fuerint propter magnos amicos et potentes, quos habent in Lombardia et Tuscia. Habent enim Mediolanenses ex una parte, qui veniunt usque ad civitatem nostram, habent eciam ex alia Castruchium, qui multas terras et castra occupavit nostri comunis. Habent eciam multa alia latera et auditoria magna, que nos non habemus, videlicet regem Fredericum et imperatorem Constantinopolitanum. Et ipsi ita liberi vadunt per mundum
30 ad lucrandum, sicut unquam fecerunt. Nos autem vix audemus nec per terram nec per mare exire civitatem.' Ad quem respondit: 'Totum hoc procedit ex vestra maxima vilitate, quia nescitis nec vultis habere amicos. Nam amici hostium vestrorum, de quibus vos loquimini, tantum habent de se ipsis facere, quod vestros hostes iuvare non possunt. Et hoc non est propter bonitatem nec potenciam vestram, set propter nos
35 qui usque nunc dedimus eis satis facere. Vos autem adiutores habere non vultis. Nam tanta fuit vestra vilitas, quod nolulistis iuvare Pisanos in deffensione Sardinie et Corsice, de quibus vos plus eratis domini quam Pisani, nec eciam Florentinos contra Castruchium vestrum hostem pessimum adiuvistis.' Ad quod ille replicavit, quod licet ipsi teneant civitatem, tamen tota Riparia tenetur per hostes eorum et pro parte per Castruchium
40 supradictum usque prope civitatem, ita quod satis habent se posse deffendere. Cum Pisanis autem non habebant aliquid nec unquam receperunt ab eis, propter quod brigam eorum deberent brigis ipsorum cumulare et principaliter totam domum Aragonie sibi constituere hostem, in qua erant tres corone regie. Ex quibus verbis comotus in furiam incepit dicere: 'Vilissimi omnium hominum, bene certe in verbis vestris vestram ostenditis vilitatem. Modo ergo bene statis, ut vos deceat stare, cum iam per perdicionem Sardinie
45 et Corsice in civitate vestra habeatis remanere obsessi et revendimini tanquam servi.'

Ad quod etiam respondit: 'Certe satis erat nobis guerre portare hostilitatem solius regis Frederici et regni sui, sine quod adderetur^a potencia regum et regnorum Aragonie et Maioricarum.' Ad quod papa: 'Bene ergo statis, ut decet.' Et postea aliquantulum quieciori animo et voce subiunxit: 'Certe adhuc si essetis boni et valentes homines, posset negocium Sardinie reparari. Bene enim scimus, qualiter dicta insula de gentibus et de aliis est dimissa munita, et ideo in istis aliquid iam incipimus operare.' Ad quod ille respondit, quod ipse erat unus solus homo de Ianua non habens aliquid a suo comuni super istis, ita quod per se ad ista respondere non poterat nec debebat. Et in hoc fuit finis verborum.

(3) Quare considerare habet sapiencia regia et multum prudenter avertere, quod dicta insula, que cum tot et magnis expensis, laboribus, dampnis et periculis est feliciter, magnifice et ad magnam gloriam et exaltacionem corone regie aquisita, perdi non possit per incautelam et co[n]temptum, precipue ubi tanta iniquitas habundat et perseverat. Aliqua enim amicus et ego, antequam ista sciremus, de eadem materia audiveramus, set nullo modo poteramus credere, quod predictus dominus adhuc in predictis maliciis perseveraret. Incredibile eciam nobis videbatur, quod Pisani tam cito vellent facere novitatem. Nuncii Pisanorum secundum modum eorum satis sollempnes destinantur ad regiam magestatem, set primo debent transire et loqui cum isto domino. Venit eciam cum eis ad dictum dominum syndicus qui continue ex parte Pisanorum consuevit in curia morari, qui est multum familiaris dicto domino et mediante ipso per totum annum immediate preteritum tenuit illos tractatus quos scitis, et non debet venire nomine syndici nec ambaxiatoris, set nomine suo. Quare omnia ista non carent magna suspicione. Dicitur eciam quod archiepiscopus Pisanus, qui est una falsa persona et talem amicus reputat et invenit, missus fuit nuper per dictum dominum ad Pisanos ad tractandum et ordinandum in predictis. Cardinalis Ostiensis hiis diebus fuit traditus sepulture.

Recomendo me gracie regie. Similem litteram domino Infanti scribo.

Dat. XIX. die presentis mensis Septembris.

117. LUPOLDI DUCIS AUSTRIAE PROMISSIO ADOLFO COMITI PALATINO FACTA.

1325. Sept. 20.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Riezler 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 255 nr. 27 ex or.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2019.

Cf. infra ad a. 1326. Febr. 10.

Wir Lupolt von Gotes genaden hertzog ze Österich und ze Stir verjehen und tuen kunt offentlich an disem brieft, daz wir uns unserm lieben oheim Adolffen phallentz-graven bi dem Rin und hertzogen in Beyren mit guten truwen an eides stat verbunden haben, daz wir uns an in mit hertzogen Ludwigen von Beyren und sinen helferen niht rihten sullen und im an geverde zûlegen und helfen sullen, daz im sin erbteil wider werde. Und des ze einem gezûge und urkunde haben wir unser insigel gehenket an disen brieft.

Der wart geben ze Sekingen, an sand Matheus obent, da man zalt von Kristes gebûrt drûtzehenhundert jar dar noch in dem fumfundzweintzigsten jar.

116. a) addaretur or.

118. CASTRUCCII DE ANTELMINELLIS LITTERAE AD
AMBASIATORES LUDEWICI REGIS.

1325. Sept. 22.

Cum originale Belluni nacti non simus, editionem (ed.) repetere oportet, quam paravit
5 *Verci 'Storia della marca Trivigiana' IX, 90 nr. 1004 'ex autographo penes illustrissimum*
virum Lucium Dolconeum canonicum et decanum ecclesiae Bellunensis'.

Cf. R. Davidsohn 'Geschichte von Florenz' III (1912) p. 736 sqq. et ea quae de
nominibus Teutonicis notat K. H. Schäfer 'Deutsche Ritter und Edelknechte in Italien'
(= 'Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte' XV, 1911) II, 154.

10 Spectabilibus dom(inis) Iohanni apothecario regie camere procuracionum et ma-
gistro Henrico, nunciis et ambaxiatoribus serenissimi domini Romanorum regis semper
augusti Kastrucius de Antelminellis imperiali gratia Luce, Pistorii et Lune vicarius
generalis honorem et gaudium cum honore votivum.

Cum hostibus sacri imperii, cuius iura occupare nituntur et nos illa toto posse
15 defendere, in medio inter campos ipsorum et nostros utraque parte omni sui multitudine
congregata prelium habuimus. Quod obtinuimus et victoriam percepimus Domino bene-
dicto, ipsos hostes confligentes et fugantes usque ad campos ipsorum, in tantum quod
nisi fuisset reparatio fovearum, ipsos campos elevavissemus in totum. Et hoc fuit proxima
die hesterna¹. Ubi de ipsis inimicis caporales remanserunt quasi pro maiore parte aut Sept. 21.
20 mortui vel captivi, ita quod quantitas fuit ultra numerum equitum et etiam resignatos
notis denunciavimus ultra descriptos. Et sicut videtis, de eis est ille dominus Durombach,
de quo vos magister Henrice contulistis nobiscum, quem valde bene facimus custodiri,
ut^a sicut imposuistis nostro domino Romanorum regi representemus et personaliter con-
signemus eundem vel quod aliud melius voluerit disponamus. De qua victoria principali,
25 post quam maiorem absque dilatione expectamus et talem, quod erit totalis expeditio
guerre sacri imperii rebellium totius Italie, letitiam et gaudium assumatis. Et nostra
negotia semper placeat recomandata habere, ut confidimus et speramus. Et litteras, quas
premisso domino nostro dirigimus de predictis¹, sibi placeat destinare, recomandando
nos sibi tanquam sue maiestati fedelissimum et subiectum, prout videritis convenire.

30 Dominus Dorimbach capitaneus Theotonicorum

Dominus Wibertus de Riveroy, dominus Pabul de Hencorth et dominus Thomas
de Lorene capitanei gentis Francigene

Dominus Franciscus dictus Beti de Brunaleschis et Iohannes de Rossi de la Tosa
nobiles Florentini

35 Paienus de la Sella

Arrigus de Bavaria

Dietrichus de Hosterich

Iohannes de Ridonor

Ottolinus de Maretrem

40 Ottolinus de Mongrasso

Hermannus de Bavaria

Heufer de Forimberg

Iohannes de Ragonia

Forbaccher de Norimbergh

45 118. a) et ed.

1) *Servatae non sunt.*

Annechinus de Lambach
 Ioachim de Reistan
 Henricus de Restriff
 Nies de Strasborg
 Rainaldus de Francia.

Dat. in exercitu nostro inter Porcari et Montemclarum, die XXII. Septembris, VIII. indictione.

119. (FERRARII DE APILIA) LITTERAE AD ALFONSUM INFANTEM.
 (1325.) Sept. 26.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 12708. Sigilli vestigia adsunt. In verso leguntur: Excellenti domino infanti Alfonso speciali domino suo, itemque Ex parte amici curie Romane. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 416 nr. 274 ex or. Editionem repetimus.

De tempore cf. apud Finke notam l. c. adiectam, itemque Davidsohn l. c. III, 738 not. 2.

Excellenti domino Infanti speciali domino suo.

1. Nova certa que nunc in curia habentur sunt ista, videlicet quod amicus XXIII. Sept. 23. die presentis mensis Septembris recepit nuncium et litteras a comite Hanonie, qui significabat sibi, quomodo Bavarus perfecte erat pacificatus et concordatus cum duce Austrie et cum omnibus fratribus suis, excepto Lippoldo qui propter promissiones et conventiones, quas cum papa et rege Frantie habebat, dictam concordiam comode facere non poterat. Set dictus Lippoldus, ut credebat, venire debebat citra festum Resurrectionis [ad] curiam et ibi tractare si posset de concordia inter dominum papam et dictum Bavarum. Sed quia dicitur, quod dictus Lippoldus ad curiam venire debebat cum CCC galeatis, adventus suus hic aliquantulum est suspectus.

2. Significabat etiam dictus comes, quomodo predictus Bavarus debebat intrare Ytali-
 Dec. 25. Ytali-
 am ante festum nativitatis Domini cum MD galeatis, et hoc fiebat de voluntate et consilio devotorum imperii, qui ordinaverant et requisiverant, quod plures secum non duceret. Et istis intendebant dicti devoti, quam diu essent in Ytalia, de stipendiis providere et ultra hoc assignare sibi ad proprias expensas tantam gentem, quanta indigeret, cum ipsi devoti possint sibi de aliis stipendiariis, quos continue tenebant et habebant ultra Ytalicos, de tribus milibus militum Theutonicorum providere. Et ex hoc dictus Bavarus iam miserat in Ytali-
 am quendam principem de maio[ribus]^a et melioribus quos secum habebat, qui de die in die[m] a Bavaro spectabatur, qui debebat portare centum viginti milia florenorum, quos dicti devoti nuper pro introitu suo in Ytali-
 am promiserant. [Conti]nebat^a etiam, quomodo dimitebat vicarium suum generalem in Alamannia dictum Australem, cum quo etiam novam parentelam contraxerat. Dimitebat etiam sibi filios suos et filias cum [tota]^a terra sua patrimoniali, quia ita confidebat de eo, sicut pater faceret de unico filio.

3. Nova de Tuscia certa que hic habentur sunt ista, videlicet quod hiis diebus exercitus Florentinorum voluit movere castra sua versus Lucham, set quia Castruchius cum toto exorcio suo est castra metatus coram eis ad unum miliare et tenet eis passum, per quem libere itur Lucham, voluerunt et deliberaverunt dicti Florentini divertere dictum passum et transire per alium locum. Set quia hoc etiam comode facere non

119. a) uncis inclusa evanida or.

poterant, deliberaverunt occupare quendam montem oppositum exercitui Castruchii et illum munire, ut libere possent victualia et alia necessaria habere et recipere. Intendebant enim in dicto monte unam magnam partem exercitus sui dimittere, ne dictus Castruchius possit dicta victualia nec redditum eorum impedire. Unde ut [eo t]utius^a dictum montem possent habere, miserunt subito quingentos milites ut dicitur simpliciter meliores et quingentos pedites, ut dictum montem subito reciperent. Quod cum ad noticiam dicti Castruchii pervenisset, statim misit obviam eis quadringentos equites et duo milia pedites, qui hoc impedirent. Qui statim fuerunt dietos quingentos aggressi et ibi fuit inter eos fortis congressus et debellati fuerunt turpiter dicti Florentini et multi probi viri ex eis capti et mortui. Et fuissent quam plures, nisi quia fuga et reditus ad exercitum eorum erat brevis. Multum desiderarem, quod dicta nova ad dominum regem Fredericum pervenirent. Me vestre gracie humiliter recomendo.

Dat. XXVI. presentis mensis Septembris.

120. LUDEWICI LITTERAE AD IANUENSES EXTRINSECOS.

1325. (Oct.) 1.

Copia (c.) in cod. hist. nr. 247 (Peutinger.) saec. XV. fol. 184' bibliothecae Stuttgartiensis. Contulimus nos. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii' II, 305 nr. 489 ex c.

Kalendis Octobr. potius quam Novembr. adiudicandae sunt.

Ludovicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobilibus viris consilio credencie fidelium imperii de Ianua et ceteris extrinsecis Ianuensibus, fidelibus suis graciam suam et bonam voluntatem.

De multa fidelitate et constancia, quibus circa sacrum et nos veneratis^a imperium et pro quibus non formidatis insidias deportare, vos ut plurimum commendamus, vobis ad gaudium specialiter nunciantes concordiam habitam inter nos et karissimum avunculum nostrum Fre(dericum) ducem Austrie, qui et nostra et imperii negocia tanta sinceritate assumpsit, ut cum eo qui se papam dicit fratres suos et omnes rebelles nostros querat ad concordiam revocare. Et iam cum eo et aliis principibus et nobilibus Alamannie^b nostrum in Ytaliā instauramus introitum ad imperialis dyadematis infulam assumendam, ad pacificandam cristianitatem et fideles nostros imperiali clemencia reducendos, quominus^c consueta fidelitatis servicia exhibere [recusent]^d. Quare animum vestrum sic disponatis, ut cum nostrum quod in proximo est senseritis introitum, cum ceteris sacre corone fidelibus nobis occurrere aliosque^e ad occurrendum provocare valeatis, ut ex hoc exultacionis premia cum eisdem mereamini non inmerito reportare.

Dat. Monaci, Kalendas [Octobr.]^f, regni nostri anno XI.

121. (FERRARII DE APILIA) LITTERAE AD REGEM ARAGONIAE.

(1325.) Oct. 3.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 12766. Sigilli vestigia adsunt. In verso legitur: Ex parte amici curie Romane. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' II, 633 nr. 401 ex or. Editionem repetimus.

⁴⁰ 120. ^a) sic c.; versatis legendum esse videtur. ^b) ad add. c. ^c) c9 c. ^d) excidisse videtur c. ^e) aliisque c. ^f) excidit c.

1. Hodie que est tercia dies presentis mensis Octobris venerunt de Pisis et de
 Sept. 25. Florencia certa nova, quomodo XXV. die mensis Septembris proxime preteriti Castru-
 chius vicit et debellavit Florentinos et ut dicitur fuerunt inter utrasque partes septem
 milia equitum. Castruchius habuit in subsidium suum filium domini Gualeacii cum
 octingentis equitibus. Habuit etiam eadem die trecentos equites a domino Passerino
 de Mantua, item a marchionibus de Ferrara ducentos, habuit etiam a Saonensibus¹ ali-
 quos equites et tria milia ballistarios, et omnes predicti applicuerant in una et eadem
 nocte cum predicto Castruchio. Et mane ipsi fuerunt coram dictis Florentinis, qui
 prescientes adventum predictorum retrocedebant, set dictus Castruchius posuit se inter
 ipsos et passum, per quem libere recedere intendebant. Et ibi mortui fuerunt multi
 valentes viri de Florentia et multi capti. Inter quos capti sunt dominus Raymundus de
 Cardona et filius suus, qui primam scalam tenebant, et totam resistentiam, quam dictus
 Castruchius habuit, a dicto domino Raymundo et suis recepit. Illi autem qui primo
 fugerunt fuerunt Gallici. Creditur quod infiniti sint capti et mortui. Set quia ista sunt
 prima nova que venerunt, numerus predictorum adhuc qui capti et mortui dicuntur
 ignoratur. Magnus planctus et dolor est de dicto conflictu in curia apud multos curiales
 et precipue apud principalem. Dicitur hic comuniter, quod iam sunt centum anni quo
 non fuerit conflictus in partibus Ytalie, ubi tot homines preliantes fuerint sicut in isto.

2. Noviter narratur quod magnificentia vestra recepit ad manus suas totam decimam
 regni Aragonie. De hoc plures cardinales valde gaudent, specialiter amici, precipue
 cum dominus noster voluisset eam habere sine consilio et scitu eorum et ponere ad
 destructionem et mortem christianorum. Videretur michi salvo meliori consilio, quod
 si ita est ut dicitur, quod aliquam causam rationabilem ad dominum nostrum de[sig]-
 naretis, videlicet quod hoc factum est pro necessitate regni et maxime regni Sardinie,
 unde cum predicta peccunia fuisset de regno vestro collecta et acquisita, voluistis vos
 iuvare de ea in utilitate et conservacione regni ecclesie, id est Sardinie. Iterum etiam
 cum dictus dominus^a a regno Frantie et Anglie decimas regnorum eorum nec ab aliis
 regnis temptaverit extra[h]ere, decens videbatur vobis et rationabile, quod illud quod aliis
 regibus et principibus non fiebat^b, fieret vobis, cum vos dominus essetis regni vestri,
 sicut quicumque alius rex regni sui.

Dat. die III. predicta mensis Octobris.

122. 123. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1325. Oct. 9. — 23.

122. Ratificatio infeudationis. Oct. 9.

*Originale (or.) in tabulario Greiziano. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro
 membranaceo. — Ed. B. Schmidt 'Urkundenbuch der Vögte von Weida' (= 'Thüringische
 Geschichtsquellen. Neue Folge' II) p. 282 nr. 589 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 50 nr. 849.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus recognoscimus publice
 per presentes, quod illustris Fridericus marchio Missenensis princeps et gener noster karissi-
 mus de nostro consensu, voluntate ac beneplacito nobili viro Henrico iuniori advocato
 de Plawen dicto Ræuzz fideli nostro dilecto castrum dictum Waldekk et villas Boboch
 et Rechayn contulit pleno iure et ipsum infeodavit libere de eisdem. Habentes eandem

121. ^a) addendum nec. ^b) addendum non.

1) Sunt Ianuenses extrinseci.

collocationem sic liberaliter predicto Henrico factam gratam penitus et acceptam. Dantes sibi presentes nostras litteras sigillo maiestatis nostre regie roboratas in testimonium super eo.

Dat. in Nürenberch, quarta feria ante Galli, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quinto, regni vero nostri anno undecimo.

123. *Scriptum ad Hallenses super iudicio civitatis.* Oct. 23.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgartensi. Contulimus nos. Sigillum secretum ceræ rubæe dorso impressum fere illæsum est. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 495 nr. 723 ex or.

10 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 50 nr. 853.*

Wir Lud(wich) von Gots gnaden Römischer chünich ze allen ziten merer des riches enbieten den bescheiden leüten Hermann dem Löcher schultheizzen, dem rat und der gemain der purger ze Halle, unsern liben getrewen unser huld und allez güt.

Wir haben vernomen, daz man ze Wirtzpurch daz gericht in ewrer stat versmæhe
15 und gehe, daz ez ze nicht sei von pannes wegen, den ir haben sülft von unsern wegen. Und wann der selbe pan unredelich und unzeitlich ist, als wir uns des beruffet haben¹, wellen wir und gebieten eu ez vestichlichen, daz ir des nicht trachtet und für euch richtet und daz gericht volfüret gar und gæntzlich, also daz ewereu gericht chein irrung oder stoz da von gewinnen. Des wellen wir nicht geraten.

20 Der brief ist geben ze Amberch, an der næhsten Mitichen vor Symonis und Iude, in dem eyliften jare unsers riches.

124. COMITIS PALATINI COLLATIO FEUDI NOMINE
IMPERII FACTA.

1325. Oct. 14.

25 *Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 248 Reichssachen nr. 138. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2021.

Nos Adolfus Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie tenore presencium profitemur, quod dominium Triburch cum castris et municionibus ac aliis bonis universis
30 eidem pertinentibus, quod ad presens per mortem nobilis viri Burchardi domini de Triburch ad collacionem imperii devolutum est, karissimo avunculo nostro Rud(olfo) spectabili comiti de Hohenberch auctoritate et iure nobis ab imperio in hac parte dum vacat competentibus tenendum et possidendum feodali tytulo ipsius imperii nomine, quod ad presens vacat, contulimus et presentibus conferimus pleno iure. Dantes sibi has
35 nostras litteras nostri sigilli munimine roboratas in testimonium super eo.

Datum in Nekerburch, anno Domini MCCC vicesimo quinto, feria secunda proxima ante diem beati Galli.

1) Cf. *Appellationes regis supra tom. V nr. 824. 836. 909. 910.*

125. DUCIS CALABRIAE LITTERAE AD FRIDERICUM ET DUCES AUSTRIAE.

1325. Oct. 15.

Copia (c.) in Registrorum Andegavensium tabularii regii Neapolitani tom. 263 f. 20'. Dedit a. 1865. J. Ficker 'Urkunden zur Geschichte des Roemerzuges Kaiser Ludwig des Baiern' p. 23 nr. 38 ex c. Editionem repetimus.

Cf. alias litteras Friderico et fratribus suis ab eodem duce a. 1326. Mart. 2 missas, quibus super liberatione Florentinorum quorundam a Castruccio captorum nonnulla proponuntur, apud Davidsohn 'Forschungen zur Geschichte von Florenz' III, 173 nr. 856.

Inclito principi domino Frederico Dei gracia in regem Romanorum electo honorabili fratri suo Karolus etc. votivam salutem vestris semper successibus habundantem.

Sicut vobis iam pridem scripsisse recolimus, exauditis per nos placidis de liberatione vestra rumoribus noster gavisus est animus, exultavit affectus. Amamus enim valde omne vestrum serenum et prosperum et abhorremus ex corde omne vestrum quod absit nubilum vel adversum. Sic ergo de successibus vestris, quos votiva Dominus prosperitate fecundet, frequentem habere certitudinem affectantes, ex affectu petimus et rogamus, ut quociens vobis habile fuerit, per vestras nos exinde reddatis si placet litteras cerciores. Et quia tenemus a certo, quod de status nostri continencia rumores prosperos libenter auditis, ad noticiam vestram perferimus, quod post depopulationes, incendia et excedes plenarias in insula Sicilie adversus eius indigenas, rebelles paternos et nostros per gentem armigeram nobiscum illic militantem illatas [ad] partes regni huius omni exercitu et armata maritima et terrestri regressi sumus, sani per Dei gratiam corpore, leti mente, ubi cum principe inclito genitore nostro et domino reverendo in statu, benedictus Deus, prospero permanentes, offerimus nos ad omnia, que vestra respicient incrementa.

Data Neapoli, die XV. Octobr., VIII. ind.

Eodem die scriptum est illustribus viris domino Lupoldo duci Austrie, item domino Ottoni duci Austrie et domino Alberto duci Austrie et Stirie verbis competenter mutatis narrando de liberatione dicti domini Frederici etc. ut in precedenti.

126—128. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD LIUPOLDUM DUCEM ET ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM.

1325. Nov. 3.—17.

126. Litterae ad Liupoldum priores. Nov. 3.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 250 nr. 1468. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 250 nr. 570 ex c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 267 nr. 327; Lang 'Acta' I, 97 nr. 96, cuius nota conferenda est.

Lupoldo duci Austrie.

Circumspectionis tue desiderio per tuas nobis litteras intimato, quid scilicet intendamus de illo canonico, qui contra processus nostros^a palam adhesit Bavaro sibi que favere multipliciter ingratitude incurrendo vicium non expavit quique adhuc a premissis, sicut intelleximus, cessare non desinit, breviter respondemus, quod si realiter ab hesione et favore se retraxerit antedictis, si ipsum a suis concanonicis conti[n]gat eligi in prelatum, contemplatione tui eidem nostram gratiam intendimus non negare. Caveat tamen tua prudentia quesumus super retractione predicta taliter providere, quod promotus ecclesie, nobis ac tibi illudere ac contra nos et contra te calcaneum erigere nequeat, sed in retractione huiusmodi potius persistere debeat fideliter et constanter. Optamus tamen fili nichilominus, quod que alias circa materiam istam tibi scripsisse diffuse meminimus, revidere tua providentia deberet et que continentur in ea sedule ponderare, ne sera penitentia, quod tali gratiam nostram impetraveris, te penitere contingat.

Datum Avinion(e), III. Non. Novembr., anno X.

127. *Litterae ad eundem alterae.* Nov. 6.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 249 nr. 1463. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 251 nr. 571 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 267 nr. 328.

Cf. Riezler l. c. p. 253 sq. nr. 580, 581, itemque Lang l. c. I, 100 nr. 102 not.

Luppoldo duci Austrie et Styrie^a.

Consueta fili benignitate recepimus magnitudinis tue litteras nobis per dil. fil. nobilem virum Rodulfum de Artburg et magistros Nicolaum de Kentzingen ac Fredericum de Ravenspurg Constancien(ses) canonicos tuos secretarios, ambaxatores et nuncios presentatas. Per quas quidem nobis tua nobilitas nunciabat, quod sicut prefati ambaxatores et nuncii a nobis pridem recesserant, sic ipsos plena munitos auctoritate et mandato una cum tuis fratribus ducebas ad nostram presentiam remittendos, nobis nichilominus supplicando, ut cum magnis extitisses et arduis negociis prepeditus, de mora nunciorum ipsorum haberemus te benignius excusatum, petens insuper nunciis antedictis super referendis nobis pro tua fratrumque tuorum parte per eos aurem benignam per nos ac fidem credulam adhiberi. Quibus quidem lectis litteris ac nunciis benigne auditis, obtulerunt nobis prefati nuncii quasdam alias litteras¹ facientes de concessa eisdem potestate huiusmodi mentionem, quas cum cedula illa, quam ipsis nunciis dedimus super hoc, dum novissime recesserunt, examinari fecimus et diligentius comparari. Et cum repertus fuerit utriusque tenor in plerisque non levis ponderis valde dissimilis et diversus, in negotio huiusmodi nequivimus ulterius procedere cum eisdem. Quocirca nobilitatem tuam attente requirimus et rogamus, quatinus super hoc nos habeat probabiliter excusatos, gratis admodum in Domino laudibus de oblatis per alias litteras¹ tue nobilitatis promptitudinem attollentes et excusationes pretentas super mora nunciorum ipsorum paterna benivolentia admittentes, parati super tractatis procedere, quam cito huiusmodi litteras in forma conducta duxeris transmittendas. Devotionem tuam, de qua licet multi loquantur varie, confidimus plurimum, rogantes nichilominus attentius et exhortantes, ut in oblatis sepius persistere studeat indefesse.

Datum [Avinion(e)], VIII. Idus Novembris, anno X.

126. ^a) in loco raso c.

127. ^a) Seyrie c.

1) *Deperditae sunt.*

128. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum.* Nov. 17.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 250. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 255 nr. 583 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 267 nr. 331; Preger-Reinkens p. 185 nr. 253.

Mathie archiepiscopo Maguntin(o).

Fraternitatis tue litteras nobis per dil. fil. Ulricum de Lensburch^a ordinis Heremitarum sancti Augustini tuum nuncium presentatas consueta benignitate recepimus et ea que idem nuncius pro parte tua nobis prudenter exposuit dictarumque litterarum intelleximus seriem diligenter. Super quibus eidem nuncio duximus, sicut expedire vidimus, respondendum, petitionibus tuis nobis oblatis, prout secundum Deum et nostram 10 decentiam fieri potuit, nichilominus ad gratiam exauditionis admissis favorabiliter, ut in litteris inde confectis continetur¹ et idem nuncius, qui ad tuam presentiam cum nostre benedictionis gratia dirigit gressus suos, tue poterit prudentie plenius explicare. Qui licet solerter et provide coram nobis negocia, pro quibus missus fuerat, prosequendo frequenter apud nos oportune et etiam importune institerit pro licentia 15 recedendi, nos tamen, quia multi multa et diversi diversa loquuntur de rumoribus illarum partium, super quibus cum eo valeamus plenius informari, ipsum retinuimus usque modo, moram eius, quam gratam admodum habuimus, excusantes. Sane frater, quia te in devotione nostra et ecclesie percepimus delectabiliter inconcussa soliditate fervere, inde fraternitatem tuam multipliciter in Domino commendantes illam attentius exhortamur, quatinus consideranter attendens, quod inter virtutes currentes ad bravium sola 20 perseverantia coronatur, in illa persistas stabiliter et ad idem al(ias) verbis pariter et exemplis non desinas, sicut expedire cognoveris, exhortari, ut inde preter mercedis eterne premium nostram et apostolice sedis gratiam uberius merearis. Rescripturus nobis fideliter que de illis partibus noveris rescribenda. 25

Datum Avinion(e), XV. Kal. Decembr., anno X.

129. BURCGRAVII NORIMBERGENSIS PROMISSIO PRO CIVITATE WEISSENBURGENSE.

1325. Nov. 18.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici. Contulit H. Herre. Pendet 30 sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Ed. 'Monumenta Zollerana' II, 393 nr. 605 ex or.

Wir Friderich von Gotes gnaden puregrafe zu Nuremberch verjehen offenlichen an disem briefe, daz wir mit verdachtem mute und mit gutem rate den weissen leuten dem rate und der gemeine der stat zu Wizenburch und besunderlich der selben stat 35 zu Wizenburch, die uns mit allem rechte, gewonheit und nütze recht und redelichen von dem heiligem riche versetzt ist zu rechtem phande, alle die recht und alle die freijunge und alle gute gewonheit, die sie von alter biz her bracht haben, bestetegen und stet haben wellen. Und verjehen des an disem offen briefe und geloben sie zu

128. ^a) Lensburch c.

1) Cf. Riezler l. c. p. 255 sq. nr. 584 — 586.

furdern, zu schirmen als unsere eygen leute an allez geferde. Und daz diz stete blibe, geben wir in disen brief zu einer bestetegunge der gescriben sache versigelt mit unserm insigel daz dar an hanget.

Der brief ist gegeben zu Chadoltspurch, do man zalte von Cristes geburte dreu-
zehenhundert jar und dar nach in dem funfundzwentzigestem jare, an dem achtem tage
sente Mertines.

130. LUDEWICI INFEUDATIO KRAFTONIS DE HOHENLOCH.

1325. Nov. 30.

Originale (or.) in tabulario Oehringensi. Pendet sigillum loro membranacco. — Ed.
19 *Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 213 nr. 251 ex or. Editionem repetimus.*
Böhmer, Reg. Ludw. p. 50 nr. 857.

Wir Lud(owig) von Gots gnaden Romischer kunig alle zit ein merer des richs
verjehen offentlich an disme briefe und tun kunt allen den die in sehen oder horen
lesen, daz Bertholt von Zymern unser getruwer für uns kam und mit willeklich ver-
15 dachtem müte uf gab in unser hant allez sin gut, erbe, lehen und eigen und wie ez
genant ist. Daz verlihen wir da ze hant dem edeln manne Kraften von Hohenloch
unserm getruwen und sinen erben mit allen nuzzen und mit allem rechte ze rechtem
lehen ze haben von uns und von dem riche eweklich. Dar uber ze urkunde gebe
wir ime disen brief versigelt mit unserm insigel.

20 Der geben wart zu Gundelvingen, do man zalt von Gots geburt druzehenhundert
jar do nach in dem funfundzweinzigestem jar, an dem Sameztage nach sante Katerinen-
tag, in dem zwelften jar unsers richs.

131—137. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1325. Dec. 5. — 1326. Ian. 21.

25

131. *Litterae ad Lubicenses super stura imperii. 1325. Dec. 5.*

*Originale (or.) in tabulario civitatis Lubicensis. Contulimus nos. Pendet bulla
plumbea filo canapis. In plicae parte dextera leguntur: de Cuī · Gaucelmus Martini.*
— *Ed. 'Codex diplom. Lubecensis' II, 417 nr. 472 ex or. (male ad a. 1326).*

30 *Copiam in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 288 nr. 1693
servatam non contulimus. — Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 267 nr. 335;
Preger-Reinkens p. 187 nr. 257.*

Iohannes episcopus servus servorum Dei dilectis filiis consulibus et universitati
Lubicensi salutem et apostolicam benedictionem.

35 Cum Ludovicus dux Bavarie olim discorditer in regem Roman(or)um electus et
per nos suis gravibus culpis exigentibus iure, si quod sibi ex eadem electione compete-
bat, privatus sexcentas libras Lubicenses, quas vero Romanorum imperatori pro tempore
solvere, ut asseritur, tenemini annuatim, a vobis nitatur exigere, sicut fertur, universi-

tati vestre districtius inhibemus et mandamus expresse, quatinus premissas libras sexcentas prefato Ludovico vel alii pro eodem^a nullatenus exolvatis.

Dat. Avinion(e), Non. Decembr., pontificatus nostri anno decimo.

132. *Litterae ad rectorem patrimonii in Tuscia.* 1325. Dec. 18.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tom. 113 fol. 282^r nr. 1667. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum.

Reg. Löher l. c. p. 268 nr. 336; Preger-Reinkens p. 187 nr. 258.

Dilecto filio . . patrimonii beati Petri in Tuscia rectori.

Offensa spiritualis patris affectione non modicum et lesa dominica pietate turbamur in intimis cordis nostri, quod sicut fidedigna relatio nuper ad nostri apostolatus¹⁰ perduxit auditum, communia et nonnulli homines seu speciales persone Viterbien(ses) et castri Corneti variato nature proposito de fidelium genere facti degeneres et mutati de filiis in privignos, ut hostes efficiantur cum hostibus et cum rebellibus sint rebelles, iam cum nonnullis, qui adversus nos et sanctam Romanam matrem ecclesiam adversa¹⁵ rebellione deserviunt, contra fidem ac reverentiam nostram, apostolice sedis et ipsius ecclesie statumque pacificum regionis ordinationes fecerunt, coniurationes et ligas in favorem dampnati hominis Ludovici ducis Bavarie olim discorditer in regem Roman(or)um electi, quem in ipsis partibus velut adventum Messie dicuntur vanis cogitationibus expectare, ipsum nichilominus contra latam rite per nos in eum inter cetera super²⁰ privatione sui iuris in electione huiusmodi et tam in ipsum quam nominantes eundem Roman(or)um regem suo dampnabili exigente demerito excommunicationis sententiam imperatoris nomine nuncupant sub anathemate interdicto quodque iam contra dil. fil. populum, commune ac homines seu speciales personas Urbevetan(as) ac terrarum et castrorum aliorum, nostros et ecclesie predictae fideles, cavalcatas fecerunt prohibitas²⁵ multasque intulerunt eis in personis et rebus offensas, iniurias pariter et iacturas non sine animarum suarum periculo in offensam Dei, nostram et ipsius ecclesie manifestam. Quia vero, ne delinquentes et excedentes huiusmodi excogitate nequitie gloriantur impunes et alii sumant audaciam in similibus delinquendi, ausus tante temeritatis et presumptionis illicitos preteriri non decet bono modo cum Deo nec expedit impunitos,³⁰ discretionis tue per apostolica scripta committimus et mandamus, quatinus contra delinquentes et excedentes ipsos facias pro excessibus et delictis^a huiusmodi iusticie complementum dictisque Urbevetanis et fidelibus aliis de dampnis per ipsos illatis eisdem emendam fieri facias competentem. Ad quam ipsos compellere iuris remediis non omittas, contradictores etc., non obstante si eis vel ipsorum aliquibus etc.

Datum Avin(ione), XV. Kal. Ianuarii, anno decimo.

35

133. *Litterae ad custodem ecclesiae S. Petri Moguntinae.* 1325. Dec. 18.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 290 nr. 1704. Item descripsit Pogatscher. — Ineditum.

Reg. Löher l. c. p. 268 nr. 337; Preger-Reinkens p. 187 nr. 259.

Dilecto filio Salamanno custodi ecclesie Sancti Petri Maguntin(e).

Cum illius vices geramus in terris licet immeriti, qui non mortem, set conversionem et vitam peccatorum inquit, de salute omnium, quos cultus christiane religionis

131. ^a) sequitur rasura unius verbi spatium adaequans or.

132. ^a) debitis c.

includit, solliciti^a libenter apostolice sollicitudinis studium ad[h]ibemus, ut illi quos hostis humani generis fraudibus suis traxit in devium, omissis erroris et peccatorum minis ad veritatis redeant unitatem. Sane ad nostri apostolatus auditum perduxit nuper infeste relationis assertio, quod nonnulli partium Alamannie dampnabili deceptione seducti
 5 Ludovico duci Bavarie excommunicato ac sancte matris ecclesie rebeli et hosti contra processum nostrorum dudum adversus eum suis gravibus culpis et enormibus excessibus exigentibus habitorum prohibitionem et tenorem adhererunt seu prestiterunt auxilium, consilium et favorem, excommunicationis et alias penas et sententias adversus tales inflictas in eisdem processibus deducentes non absque suarum animarum periculis dampna-
 10 biliter in contemptum. Nos autem eorum periculis huiusmodi obviari salubriter cupientes ac de tue circumspectionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, discretioni tue per apostolica scripta committimus et mandamus, quatinus te ad Maguntin(am) et alias civitates et loca partium earundem, de quibus tibi videbitur expedire, conferens quos in devium declinasse huiusmodi repereris, ut ab adhesione, consilio, auxilio et
 15 favore dicti Ludovici iuxta processum predictorum continentiam penitus desistentes eisdem processibus deinceps efficaciter pareant et ad eiusdem ecclesie redeant unitatem, exhortari et efficaciter inducere viis et modis, quibus expedire videris, secundum datam a Deo tibi prudentiam non postponas. Processus eosdem publicaturus nichilominus per te vel alium seu alios in locis, [in] quibus non fuerint forsitan publicati, teque super
 20 predictis taliter habiturus, quod preter mercedis perennis premium nostram et apostolice sedis gratiam valeas uberius promereri.

Datum ut supra [= Avinion(e), XV. Kal. Ianuarii, anno decimo].

134. *Litterae ad archiepiscopum Coloniensem priores.* (1326. Ian. 15.)

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 253^r nr. 1491. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c.*
 25 *p.* 268 nr. 622 *ex c.* (*decurtatum*); *G. Brom 'Bullarium Traiectense' I, 304 nr. 668 ex c.*; *Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 409 nr. 890 ex c.*

Reg. Löher l. c. p. 268 nr. 343 *et Preger-Reinkens p.* 188 nr. 262 (*ad Febr. 1*); *Fayen 'Lettres de Jean XXII' II, 70 nr. 1830.*

Eidem tempori ac infra nr. 136 litteras nr. 134 et 135 vindicandas esse, ex ordine
 30 *Regesti apparet; cf. etiam Brom l. c. in nota.*

Archiepiscopo Coloniensi.

Ex fraternitatis tue litteris, quas consueta benignitate recepimus, accepta letanter diligentia sedula, quam impendisti et proponis impendere erga venerabilem fratrem nostrum Iohannem episcopum Traiectensem et alios suffraganeos tuos super nostrorum
 35 execucione processum contra Ludovicum de Bavaria iusto iudicio habitorum, devocionem tuam, de qua fiducia illibata confidimus, sinceris in Domino laudibus commendamus. Rogantes ipsam fraternitatem et hortantes attente, quatinus huiusmodi laudando proposito constanter insistens sic in premissis et aliis, in quibus Dei, nostra et apostolice sedis reverentia colitur, noster quoque ac sancte Romane ecclesie honor exigitur, incessanter
 40 te diligentem prebeas et devotum, quod preter premium retributionis eterne et perseverantibus tue devotionis obsequiis apud nos et dictam sedem prosecutione continua gaudeas gratie pariter et favoris.

133. ^a) sollicita c.

135. *Litterae ad suffraganeos eiusdem archiepiscopi.* (1326. Ian. 15.)

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 253^r nr. 1492. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c.* p. 268 nr. 622 in nota ex c.; *Brom l. c. I*, 305 nr. 669 ex c.; *Sauerland l. c. I*, 409 nr. 891 ex c. (ad Febr. 1.).

Reg. Fayen l. c. II, 70 nr. 1831.

Iohanni episcopo Traiectensi ceterisque suffraganeis H(enrici) archiepiscopi Coloniensis.

Veridicis intellecta relatibus vestra promptitudine debita in nostrorum executione processuum contra Ludovicum de Bavaria iusto iudicio habitorum et contra rebelles ac hostes nostros et sancte Romane ecclesie vestri constantis animi voluntate, devotionem¹⁰ vestram, de qua etc. ut supra verbis competenter mutatis.

136. *Litterae ad eundem archiepiscopum alterae.* 1326. Ian. 15.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 253^r nr. 1493. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c.* p. 264 nr. 608 ex c.; *Sauerland l. c. I*, 405 nr. 881 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 268 nr. 339; *Preger-Reinkens p.* 188 nr. 260.

Henrico archiepiscopo Coloniensi.

Solita benignitate recepimus tue fraternitatis litteras nobis missas. Sane super eo quod de mutatione Susaciensis provincie ratione loci ordinis fratrum Predicatorum ibi degentium in provinciam Theotonie per easdem litteras petiisti, ut tuis quantum bono modo possumus condescendamus affectibus, dil. fil. Barnabe dicti ordinis generali magistro,²⁰ motivis circa id per te nobis expositis sibi narratis, ut si expedire viderit, mutationem huiusmodi faciat, dirigimus litteras oportunas. Verum frater de uno miramur inmodice, quod cum ea, que in partibus ipsis gesta sunt hactenus, te ibi velut in rerum medio positum^a verisimiliter latere nequiverint, nichil nobis de congregationibus principum Alamannie intimasti. Super istis et aliis igitur honorem Dei, nostrum et ecclesie Romane²⁵ tangentibus sic prudenter de cetero suppleas per te commissos^b hucusque defectus, quod de talibus non sis amodo increpandus.

Datum Avinion(e), XVIII. Kal. Febroarii, anno X.

137. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum.* 1326. Ian. 21.

Copia ibidem tom. 113 fol. 252 nr. 1483. *Descripsimus* nos. — *Ineditum.*

Reg. Löher l. c. p. 268 nr. 341; *Preger-Reinkens p.* 188 nr. 261.

Mathie archiepiscopo Maguntin(o).

Dil. fil. Ulricum de Lenzeburg de ordine fratrum Heremitarum sancti Augustini et Iohannem de Fontanis canonicum Maguntin(um) nuncios tuos ad presentiam nostram proxime destinatos iam audivimus et sicut tibi frater suis patebit oraculis, celeriter³⁵ quantum bono modo potuimus, ipsos expeditivimus in commissis. Sane cum de successibus ipsarum partium continuam cupiamus habere noticiam, fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatinus in scribendo nobis manum sepe mittas ad calamum, quotiens maxime videris opportunum. Circa quod providentiam tuam merito commendamus in Domino, cum sicut tua nobis scriptione prenuncias, nisi vera dumtaxat nobis scribere⁴⁰ non intendas.

Datum Avinion(e), XII. Kal. Febroarii, anno decimo.

136. ^{a)} positum c. ^{b)} commissis c.

138. 139. PETITIONES ARCHIEPISCOPI SALZBURGENSIS PONTIFICI PORRECTAE.

(1326. in. 1326.)

138. *Petitiones priores.* (1326. in.)

Servantur in codicibus Formularum

1 *bibliothecae Salzburgensis saec. XIV. in. fol. 45; ed. Fr. M. Mayer 'Archiv für österreichische Geschichte' LXII, 183 nr. 6 ex 1;*

2 *Monacensi lat. 1726 saec. XIV. fol. 113; contulimus nos.*

Reg. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 183 nr. 241₉.

Sanctissimo in Christo etc.

Inportuna^a in ewangelio¹ mulier tandem audiri meruit et clauso cum^b seris hostio media licet nocte ab amico amicus panes accipit², quanto amplius a patre filius, a creatore creatura, ab ortulano plantula in necessitatibus suis auxilia debent capere vel recipere oportuna. Sane quot et quanta a tyranno crudeli et hoste vestro publico

15 Lud(ovico) duce Babarie^c dampna receperim et incomoda, pro eo quod vestris obedivi mandatis, quibus usque ad mortem sum obedire paratus, qualiter eciam ecclesia mea tantis oppressionibus et molestiis est obruta, quod absque vestro auxilio ulterius subsistere non poterit, iam dudum multiplicatis vicibus auribus vestris insinuare curavi³ et quia urget necessitas et cottidiana me stimulat indigencia, sicut devotus filius, sicut
20 creatura et plantula vestra ad viscera pietatis vestre confugio^d et recurro, supplicans s(anctitati) v(estre), quatinus petitiones meas^e per . . de . . nuncium meum in vestra curia constitutum vobis oblatas admittere vel saltem, ne omnino vacuus remaneam, exigendi subsidium moderatum in mea provincia a personis ecclesiasticis exemptis et non exemptis necnon recipiendi dimidiam partem fructuum primi anni beneficiorum eccle-
25 siasticorum vacancium et vacaturorum in mea dyocesi per triennium certis super hoc executoribus deputatis michi concedere dignemini facultatem. Et quia^f illustris dominus . . dux talis⁴ ad presenciam vestram, ut firmiter creditur, personaliter accedet, supplico ut illi me et meam ecclesiam favorabiliter recommendare curetis eique committatis, ut ad recuperandum castrum meum tale^g, quod cepit et tenet prefatus Lud(ovicus)^h dux
30 Babarieⁱ malo modo, adhibeat opem et operam diligenter.

Datum etc.

139. *Petitiones iteratae.* (1326.)

Servantur item in 1 fol. 43'; ed. Mayer l. c. LXII, 183 nr. 7 ex 1;

2 fol. 112; contulimus nos;

35 3 *Monacensi lat. 97 saec. XIV. m. fol. 106; contulimus nos; cf. Simonsfeld 'Münchener Sitzungsberichte philos.-philol. Classe' 1890 II, 243; ex 2 et 3 potiores tantum lectiones adnotavimus⁵.*

Reg. Lang l. c. I, 183 nr. 241₁₀.

138. a) Importuno 2. b) deest 2. c) Bavarie 2. d) refugio 2. e) nostras 1. f) vir
40 add. 2. g) deest 2. h) L. 2. i) dux Babarie des. 2.

1) Cf. parabolam Luc. 18, 3 sqq. 2) Cf. Luc. 11, 5. 3) Cf. supra nr. 73. 4) De Leopoldo
agi videtur. 5) Cf. supra tom. V ad nr. 930.

Sanctissimo etc.^a

Inter fortes impugnaciones, quibus ille^b . . dux talis^c hostis vester^d publicus, pro eo quod^e intrepide^f mandata vestra exequor et precepta, me et ecclesiam meam concutit, persequitur et conquassat^g, post Deum miseracionis solum vestre^h michi superest auxilium, quod tanto imploro vehemencius, quanto hostis illius contra me sevicia crudeliusⁱ exardescit. Sane resistendo tyrannidi eiusdem in stypendiis et aliis necessariis^j impensis facultates meas expendi, gravia debitorum onera^k contraxi, redditus mei per hostiles incursus desolati^k sunt multipliciter et vastati^l, propter quod nuper supplicavi sanctitati vestre, ut in subsidium et relevamen tante necessitatis fructus primi anni beneficiorum vacancium mee dyoc(es)is iuxta moderamen vestre nove constitutionis¹ michi meis-¹⁰ que^m successoribus usque ad beneplacitum sedis apostolice concedere dignaremini de gracia speciali², supplicatione autem huiusmodi non admissa, ut moderatum subsidium ab exemptis et non exemptis mee civitatis et dyocesis possemⁿ exigere, michi concedere curavistis. Verum in hoc quia^o revera modica^f michi utilitas resultaret, urgente necessitate et venia petita supplico denuo, ut supplicationem prius non admissam adhuc¹⁵ admittere aut de alio remedio oportuno, quo subsistere valeam, iuxta solite pietatis et liberalitatis vestre michi consilium^p dignemini providere, ne super ruina ecclesie mee filie vestre devote vester^q gaudeat inimicus, sed potius sub umbra alarum vestrarum illam protegi³ et ope auxilii vestri hanc contra se fortificari videat et pavescat^r.

Datum etc. anno etc.^s.

29

140. 141. PACTUM ALTERUM INTER REGES FIRMATUM.

1326. Ian. 7.

140. *Scriptum Ludewici.* Ian. 7.

Originale deperditum⁴. Cum in tabulario caesareo Vindobonensi nonnisi copiae²⁵ saec. XVI. existant, repetimus editionem quam paravit Cuspinianus 'Austria' (Basil. 1553) p. 640 sumptam a. 1527. 'ex archivis principum Austriae'. Orthographiam correximus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 50 nr. 858.

Wir Ludwig von Gotes gnaden Römischer künig alle zeit merer des reichs ver-
jehen und tûn kund allen den die disen brief sehend oder hõrend lesen, das wir durch³⁰
gemainen frid der cristenhait uns des bedacht haben, das wir mit gütlichem willen und
mit freiem mût unserm lieben oheim und brüder künig Friderich von Rom entweichen
wellen an dem künigreich von Rom und alles das dar zû tûn mit mund oder mit briefen,
der er notturftig ist und im nutz und fürderlich mag sein zû dem reich an alle geverde,
also beschaidenlich ob er von dem babst bestâtiget wirt an dem künigreiche, es sei³⁵
mit der fürsten willen oder an iren willen. Und geloben diz ze tûn bei gûten trewen

139. a) *inscriptio in 3: Sanctissimo in Christo patri ac domino domino Urb. sacrosancte Romane ac
universalis ecclesie summo pontifici . . divina miseracione . . episcopus talis cum sui recommendacione devota
pedum oscula beatorum.* b) quibus ille *des.* 2. 3. c) talis dux 2. 3. d) vir 1; n̄r 3. e) *deest* 2.
f) *deest* 1. g) cum *add.* 2. h) vestre mis. (solum *deest*) 1. i) negociis 2. k) desoluti 3. 40
l) devastati 3. m) que *deest* 1. 2. n) possim 1. o) quia in hoc 2. 3. p) cons. michi 2. 3.
q) n̄r 3. r) *cetera des.* 1. s) anno etc. *des.* 2.

1) c. un. Extrav. Ioh. XXII. 3. 2) *Supra* nr. 138. 3) Cf. Ps. 16. 8. 4) Cf. Kurz 'Oester-
reich unter Friedrich dem Schönen' p. 499 not. ad nr. 29.

an alle geverde. Und des zu ainem offen urkund henken wir unser kuniclich insigel an disen brief.

Der wart geben ze Ulme, do man zalt von Gotes gepurt dreitzehenhundert jar und in dem sechsundzwaintzigisten jar, an dem Eritag nach dem Zwelften tag, in dem
5 zwelften jar unsers reichs.

141. *Reversales Friderici.* Ian. 7.

*Originale deperditum. Copia in Transsumto (tr.) a nobilibus et cancellario a. 1327. Mart. 9 Tridenti dato, quod infra nr. 264 proponemus, ubi haec leguntur: . . . gelesen haben einen brief der nich gefelschet waz noch geschaben mit gantzem insigel dez
10 Römischen chunig Frid(eriches), quamvis in eschatocollo sigillum regis non commemoretur. — Ed. Preger 'Die Verträge u. s. w.' (cf. supra ad nr. 2) p. 128.*

1. Wir Frid(erich) von Gotez gnaden Römischer chunig ze allen [zeiten]^a ein^b merer dez richez verjehen und verbinden uns bi der sicherheit, die wir unserm lieben bruder chunig Ludewigen von Rom gedan haben, da er uns ledich lie, stete ze halden allez
15 daz hernach gescriben stat:

2. Ist daz uns der babest bestedet zû chunige, so sullen wir bi im und bi sinen kinden und dem von Michssen bliben und beholfen sin wider aller mangelich mit gutten truwen an alle geverden und sullen auch mit unsern bruderen schaffen, daz sich die dez selben zu in verbeinden.

3. Wer auch daz uns der babest nich besteden he zuischen und sant Jacobes
20 dach der nu cumt, so sullen wir beide bi dem riche bliben, als unser briefe sagent, die wir dar uber geben haben¹, und sullen mit unsern brüdern schaffen, daz sie bi uns bliben und uns beiden beholfen sin.

4. Wir sullen im auch und sinen kinden iru lant und mit namen die march zu
25 Brandenburg, als si die marchgrafen her habent brach[t], verlihen und besteden. Wir sullen auch dem marchgrafen von Michssen verlihen und besteden sin lant, als er im die verlihen hat und versezet hat dez richez gut.

5. Wir sullen auch den hirat unser kinde durch^c kainerslachde ding ab lazzen gen und sullen ez werben von einem babest an den andern, biz ez erlaubet wirt.

30 6. Wir sullen uns auch kain gut lazzen irren, wir gewinnen den berg den Nons zu einim closter, ez wer dan daz sich unser bruder chunig Ludewich einz andern mit uns beriede.

7. Wir sullen auch alles daz stete haben, daz er gedan hat mit lihen und mit versetzen und waz er den clösteren durch Got gedan hat.

35 Der brief ist geben ze Ulme, da man zalt von Gotez gebürde^d druzehenhundert jar und in dem sechsundzuainziehstem jare, an dem Eridache nach dem Zuelfdem dache, in dem zuelfdem jare unsers richez.

141. ^a) *deest tr.* ^b) *bis scriptum tr.* ^c) *durah tr.* ^d) *gebütde tr.*

1) *Supra nr. 105.*

142. FRIDERICI PROMISSIONES PRO BERTHOLDO COMITE DE HENNEBERG.

1326. Ian. 8.

Originale in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 178 Friedrich nr. 213.

1. Wir Friderich von Gotes gnaden Romischer chunig zu allen zeiten ein merer des riches bechennen offenlichen an disem brife, daz wir mit gutem willen und von gnaden und ouch durch liebe, die wir zu dem edelem manne grafen Bertolde von Henninberg unserm liben getruwen haben, und zû vorderst durch den dinst, den er vormals dem riche hat getan und noch tun mag, gelobt haben und geloben an disem gegenwertigem briefe zu bestetigen alle briefe und hantvesten von worte zû worte also sie geschriben stent von unser rechten gewizzen, swenne sie fur unser gesichte chumen und bracht werden, die er von chunigen und von keyseren hat, die vor uns gewest sin, und bey namen die briefe, die im kunig Ludewig unser bruder hat gegeben, mit unterschiet des er uf der stat zû Swinfurte, an daz er vor dar uf hat, tusent march silbers sol haben, dar nach die gulte, die daz riche uf der stat zû Lubecke solte haben, daz er die zu sinem libe sol haben und die wile daz er lebet.

2. Dar zû sulle wir im bestetigen die brife uber alle sine lehen von vesten zu vesten, die im unser vorgeanter bruder kunig Ludewig hat gegeben, und sullen im ouch bestetigen die briefe, daz nieman decheinen sinen man sol noch mag uf dechein gerichte laden, er habe in von erst vor dem vorgeanten grafen Bertolde von Henninberg beclaget. Und wer denne daz er nicht rechtes hulfe, so sol man sie nirgen anderswa beclagen denne vor uns oder vor unserm hoverichter.

3. Wir wellen ouch und geloben, ob sich sin sun grafe Heinrich unser swager mit im wolte zweien oder in an sinem gute, an sinen lande, an sinen luten oder an siner herschaft bei lebintigem sinem libe wolte dringen, des Got nicht welle, des sullen wir im nicht gesten noch gestendig sin, sunder wir sullen und wellen dem vorgeantem grafen Bertolde von Henninberg beholfen sin und schirmen vor dem vorgeantem Heinriche sinem sune unserm swager mit hilfe, mit rate, mit libe und mit gûte also verre also ez uns geweren und gelangen mag. Daz dise vorgeschriben dinch stete und unvorbrochen bliben, dar uber so geben wir im disen brief vorsigelt mit unserm kuniclichem insigel.

Der ist gegeben nach Christes geburte dreutzehenhundert jar dar nach in dem sechszweintzigstem jare, an dem nehestem Mitwochen nach dem Oberistem tage, in dem zwelften jare unsers riches.

143. LUDEWICI QUITATIO PRO REGE DACIAE.

1326. Ian. 13.

Originale (or.) ibidem. Item contulit Füsslein. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 50 nr. 860.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus illustri Christoforo Danorum Selavorumque regi fratri suo sincere diligendo fidei et amoris continuum incrementum.

Quia spectabili viro Berchtoldo comiti de Hennenberg secretario nostro dilecto
 5 duo milia marcarum et ducentas marcas minus viginti duabus marcis argenti de pecunia nobis et illustri Lud(owico) marchioni Brandenburgensi primogenito nostro ac genero tuo karissimo pro dote filie tue ac nostre marchyonisse Brandenburgensis debita ac promissa in festo epiphanie Domini, in quibus una cum marchyone prefato obligati sibi ^{Ian. 6.} fuimus^a, integraliter persolvisti, te de eisdem duobus milibus ducentis minus viginti
 10 duabus marcis argenti quittamus et presentibus quittum dicimus penitus, liberum et solutum. Dantes tibi presentes sigillo maiestatis nostre regie roboratas in testimonium super eo.

Datum in Nuremberg, in octava epiphanie Domini, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo sexto, regni vero nostri anno duodecimo.

144. 145. LITTERAE (FERRARI DE APILIA).

(1326.) Ian. 17.—Febr. 3.

144. *Litterae ad regem Aragonum.* Ian. 17.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 10410. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' II, 635 nr. 403 ex or. Editionem
 20 *repetimus.*

Quintadecima die mensis Ianuarii venerunt littere societatum diversarum de Pisis, ^{Ian. 15.} in quibus continebatur quod gualee Pisanorum et Ianuensium fuerunt debellate in Sardinia per gualeas regias et gualee regie retinuerunt in dicto prelio de dictis gualeis quinque Ianuensium et tres Pisanorum. In quibus dicunt quod erant de melioribus
 25 viris Saonensium¹ et Pisanorum, quos ipsi haberent. Narratur etiam in dictis litteris, quod plura dampna diete gualee Pisanorum et Ianuensium passe sunt, quam in civitate Pisana diceretur. Nam gualee eorum nondum venerant et credebatur quod plures alias amiserant. Hic sunt nuncii seu ambaxatores omnium Guelforum² Thuscie et Lombardie et querunt subsidium et succursum a domino nostro summo pontifice. Sunt enim in
 30 pessimo statu et sperant[ur] de propinquo esse in peiori. Florentini recipiunt ducem Calabrie in dominum ad decem annos, ita tamen quod personaliter veniat in auxilium eorum, et tenentur sibi dare ducenta milia florenorum pro mille equitibus citramontanis. Dicitur quod dominus noster et rex Robertus multum vellent treugam domini Frederici et in tali statu sunt devoti eorum de Ytalia, quod bene expediret eis habere eam. Et
 35 bene credo etiam quod si fieri posset, faceret pro dicto rege Frederico pax vel saltim treuga triginta annorum, quia esset una competens pax. Treuga autem brevis non videtur michi quod faciat pro eo, considerando periculum, in quo creditur quod dictus rex Robertus est propter malum statum partis Guelfe de Ytalia et propter adventum Bavari, qui expectatur in proxima primavera. Et creditur quod directe dirigat gressus suos
 40 versus Romam et per consequens immediate contra Regnum.

Gratie regie me recomendo.

Dat. die XVII. mensis predicti Ianuarii.

143. ^{a)} sibi fuimus in loco raso or.

1) Ianuenses extrinseci. 2) Cf. notam apud Finke l. c.

145. *Litterae ad Alfonsum infantem.* Febr. 3.

Originale (or.) chartaceum duabus petiis constans ibidem CRD nr. 7934. In verso leguntur: Domino infanti Alfonso precipuo domino suo, itemque Amicus¹. — Ed. Finke l. c. I, 418 nr. 275 ex or. Editionem repetimus².

Febr. 1. 1. Prima die presentis mensis Febroarii recepit quidam magnus, qui honorem et exaltationem domus Aragonie desiderat et affectat, quandam litteram, in qua continebantur multa adversa partis Guelfe et multa prospera partis Gebeline et in fine prediete littere dimisso aliquo spacio erat scriptum quod sequitur:

Post prescripta noveritis quod quidam nuntius proprius regis Roberti et regine transivit per partes istas, qui portabat litteras pro parte ipsorum domino pape inter alia continentibus, quod ex fidedigna persona presentialiter perceperunt, quod rex Aragonum et eius filius primogenitus se parant potenter ad intrandum et occupandum regnum Maioricarum et specialiter Perpinianum. Quod si esset, posset esse periculum nepoti suo . . ., qui nunquam haberet aliquid facere in dicto regno. Item ipse bene novit quod pacta inita in tractatu matrimonii non sunt servata, ymo primo deberet duci filia d[omini] primogeniti per dictum nepotem suum, quam aliqua novitas fiat in regno. Etiam dictus infans primogenitus, cum interrogaretur de [mis]sione dicte filie sue, habuit pluribus respondere, quod illam non daret infra octavum annum. Super quibus, cum ipse sit dominus et deffensor orfanorum et pupillorum, quod ipsi supplicant, quod ipse debeat super premissis providere et maxime in non concedendo dispensationem consanguinitatis, que est inter eos, non obstante etiam quod dominus Philippus frater eius ad ista ex aliquorum consilio et maxime malignorum condescendat. Hee et alia plura scribunt contra regem, quorum copiam habere non potui ex causa, set ipsas litteras vidi et legi.

Dat. Aretii, die XII. Ianuarii.³

Predicta verbo ad verbum, ut in predicta littera continebatur, transcripsi et per meas speciales litteras excellentie vestre incontinenti significare curavi.

2. Hic dux Calabrie, qui dominium Florentinum ad decem annos recepit, misit pro quingentis militibus de Provincia et pro Amalrico de Narbona, quod veniat cum centum. Mittit etiam Karolo cognato suo, quod debeat venire cum quadringentis, et si non potest personaliter venire, quod dictos quadringentos milites debeat sibi mittere. Est enim in pactis cum dictis Florentinis, quod habeat mille equites citramontanos et quod personaliter dictus dux debeat incontinenti venire Florenciam et triginta mensibus continuis personaliter remanere.

3. Mitto excellentie vestre convenciones et pacta facta et firmata in concordia^a Bavari et Frederici Australis infra presentes interclusas, que supplico quod domino regi

145. ^a) *concorcia or.*

1) Cf. notam apud Finke l. c. additam. 2) In adnotatione ponimus enuntiata quaedam ex litteris Ferrarii die 3. mensis Martii regi Aragoniae missis Finke l. c. II, 636 nr. 404: Dicunt Florentini quod facit dictus rex (scil. Robertus) armari, ut per terram et per mare faciat guerram Castruchio. Quod non est bene credibile, cum dictus Castruchius ex ista parte versus Rippariam Ianuensem habeat terram inexpugnabilem. Dicunt nuntii regis Roberti, qui noviter venerunt et ad regem Francie vadunt, quod rex Robertus debet habere CXX galeas contra regem Fredericum et cum dictis galeis debet mittere dominum Iohannem principem Acaye . . . in Siciliam ad devorandam eam. Nec etiam istud est bene credibile, cum dictus rex multum dubitet de adventu Bavari, qui pro constanti est in Ytaliam breviter venturus. Quem adventum in tantum dictus rex dubitat, quod dicitur ab hiis, qui de Regno veniunt, quod ipse non observare intendit Florentinis illud quod eis promisit, specialiter de mittendo filium suum.

Frederico per excellenciam vestram incontinenti mittantur, cum ex festinancia presencium portitoris domino genitori vestro nec dicto regi Frederico dicta significare ad presens potuerim. Vestre graciae me comendo.

Dat. die tercia presentis mensis Febroarii.

Hec^b sunt conventiones et pacta inita et firmata inter Bavarum et Australem^b:

'In Dei nomine amen.

Nos ego frater Conrardus prior — velint Deo respondere.' *supra nr. 101.*

'Nos Fridericus Dei gracia — in die sancti Egidii.' *supra nr. 103.*

Iste sunt protestationes, quas principes predicti eadem die et in eodem loco fecerunt:

'Protestatur serenissimus dominus Lud(ovicus) — requisiti fueritis, instrumenta.'

supra nr. 104.

146. PROVISIONES CIVITATIS TERVISINAE.

(1326.) Febr. 3. 4.

Edidit Verci 'Storia della marca Trivigiana' IX, 95 nr. 1009 'tratta dal Codice documenti Trivigiani Co: Scotti N. 6.' — Editionem (ed.) repetimus.

Item eodem millesimo, indict(ione) et die¹ curia antianorum predicta in camino antianorum dicti comunis coram discreto et sapiente viro domino Ziliolo predicto etc. Proposuit dictus dominus Ziliolus vicarius predictus petens sibi consilium exhiberi, quid sit faciendum super eo quod videtur esse requisitum et requiritur, quod dominus Ugo de Duyno predictus debeat ire sociatus ambaxatoribus comunis Ter(visii) ad parlamentum, quod fit et fieri debet per dominos de Bavaria, Boemia, Austria et Carinthia ad videndum et tractandum ibidem, quod per dictum dominum de Duyno et ambaxatores predictos comunis Ter(visii) habeat fieri pro honore et statu comunis Ter(visii) conservando et ampliando et potissime quod existentibus treguis per emulos et inimicos comunis Ter(visii) facte fuerunt multe et varie novitates in districtu Ter(visii) contra formam dictarum treguarum².

Item eodem millesimo et indict(ione), die Martis^a IV. Februarii, consilio maiori^{Febr. 4.} comunis Ter(visii) etc. Dominus Thomasius de Galvello iudex antianus comunis Ter(visii) pro se et aliis suis sociis antianis dicti comunis consuluit, quod remaneat in discretione et arbitrio dominorum antianorum cum sapientibus eligendis per eos et sine sapientibus, secundum quod eis videbitur conferre et firmare cum dicto domino de Duyno id quod in predictis et circa predicta pro bono statu et pacifico comunis conservando crediderint expedire. Et quidquid per dictum dominum de Duyno et per dictos antianos cum sapientibus vel sine in predictis et circa predicta factum, ordinatum et firmatum fuerit, auctoritate presentis consilii plenam obtineat firmitatem, statuto vel reformatione in contrarium loquentibus non obstantibus³.

145. ^b) Hec — Australem in dorso cedulae annexae scripta sunt.

146. ^a) Veneris Martis ed.

1) Scil. a. 1326. ind. 9. die 3. m. Febr.
40 in codice.

2) 'Fu remissa a' consigli di XL e maggiore' additur

3) 'Fu presa' additur in codice.

147—150. FRIDERICI SCRIPTA VARIA.

1326. Febr. 8.—10.

147. *Litterae super civitate Gruningen.* Febr. 8.

Originale (or.) *in tabulario Turicensi.* Descripsit iam olim Ph. Jaffé. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ed. a. 1856. Kopp 'Geschichtsblätter aus der Schweiz' II, 303 nr. 1 ex or.; Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 280 nr. 443 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 333 Friedrich nr. 293 (Addit. II)¹.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Ad regie maiestatis fastigium sacrique Romani regni gubernaculum clemencia
Creatoris erecti affectanter, sicut nostri interest, quoslibet nostros ac imperii principes et
fideles in suis iuribus, que sibi in bonorum regni quorumcumque obligationibus seu quo-
modolibet aliter rationabiliter dinoscuntur competere, confovemus. Cum igitur ex notitia
plurimorum publica conprobetur, quod illustres Lupoldus, Albertus, Heinricus et Otto
duces Austrie et Stirie principes et fratres nostri karissimi pro parata ac prompta eorum
peccunia de ipsorum ducatu Austrie allata, videlicet pro quatuor milibus marcarum
argenti Basiliensis ponderis, opidum regale dictum Gruningen a felicis memorie Eber-
hardo comite de Wirtenberg, cui idem opidum per inclite recordationis dominum
Albertum Romanorum regem patrem et predecessorem nostrum karissimum obligatum
extitit, liberarunt, nos eisdem nostris fratribus prefatum opidum cum universis suis per-
tinentiis, iuribus, consuetudinibus et obvencionibus nobis et imperio pertinentibus tam
diu per eos et eorum heredes tenendum et utifruendum libere, quousque per nos aut
nostros in regno successores eandem peccunie summam plene et integraliter persolutam
rehabuerint, auctoritate regia et ex certa scientia tenore presencium pro dicti argenti
summa ratione pignoris obligamus, nolentes quod si quid de hoc usi fuerint, in eadem
summa ipsis in toto restituenda ut premittitur debeat defalcari. Promittentes insuper,
quod ipsos in eiusdem opidi possessionem inducamus et inductos in eadem contra quem-
libet tueamur quodque privilegia vel instrumenta contra hec venientia, si qua cives vel
incole eiusdem opidi tenuerint, cassari facultate habita ordinemus. In quorum omnium
evidentiam sigillum nostrum regale presentibus est appensum.

Datum in opido nostro Selssa, VI. Idus Februarii, anno Domini millesimo trecen-
tesimo vicesimo sexto, regni vero nostri anno duodecimo.

148. *Litterae super bonis imperii in Burgundia.* Febr. 10.

Originale (or.) *in tabulario caesareo Vindobonensi.* Sigilli fragmentum pendet filis
sericis flavi viridisque coloris. — Imaginem heliographicam 'Kaiserurkunden in Abbildungen'
fasc. XI tab. 5 b contulimus; cf. 'Text' p. 468. — Ed. Kopp l. c. II, 304 nr. 2 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 178 Friedrich nr. 214.

[F]ridericus^a Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri
Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

148. ^a) littera initialis exarata non est or.

1) Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCXCIV nr. 693 ad a. 1325.

Serenitatis regie munificenciam semper decet eos uberioribus gracia et beneficiis sublevare et prosequi, quos ad sui status exaltacionem et obsequia reperit prompeiores. Nos ideo, cum illustres Lupoldus, Alb(ertus), Heinricus et Otto duces Austrie et Stirie principes et fratres nostri karissimi ad nostri exaltacionem ac conservacionem sacri
 5 Romani regni, dum esset in periculoso constitutum amfractu, totis suis voluntate et opere indesinenter et imperterrita pre ceteris laborarint, eisdem fratribus nostris eorumque heredibus castra, municiones, opida et villas ac iura patronatus ecclesiarum que ipsis insunt ac omnia alia bona, quocunque nomine censeantur, cum universis suis pertinenciis, iuribus, consuetudinibus et obvencionibus quibuscunque nobis et imperio ex morte felicis
 10 memorie Hartmanni comitis in Kyburch ac de homicidio seu fratricidio in eodem Hartmanno per fratrem suum Ebehardum perpetrato in Burgonia quod vulgariter Burgunden nuncupatur vacancia pro aliquali relevaminis consolacione et laborum recompensa libere in feudum conferimus de regie plenitudine potestatis, ipsos ad eorundem bonorum omnium possessionem tenore presencium ex certa sciencia auctoritateque regia indu-
 15 centes. Promittendo insuper ipsis, si qua deinceps bona ibidem sentencialiter et ex^b actione legitima vacaverint, quod ipsos de eisdem infeodare et in possessionem eorundem inducere ac inductos defendere debeamus. In quorum omnium testimonium sigillum nostrum regale presentibus est appensum.

Datum in Selsa, IIId. Id. Febr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo sexto,
 20 regni vero nostri anno duodecimo.

149. *Litterae super obligatione civitatum imperii. Febr. 10.*

Originale (or.) ibidem. Sigillum parum laesum pendet filis sericis viridis rubeique coloris. — Imaginem heliographicam l. c. fasc. XI tab. 5a contulimus; cf. 'Text' p. 468. — Ed. Kopp l. c. II, 305 nr. 3.

25 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 178 Friedrich nr. 215.*

Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint graciam suam et omne bonum.

Sacri Romani regni regimini ordinacione deifica presidentes libenter, sicut tenemur ex debito, principes eiusdem regni, a quibus idem tamquam per bases egregias et
 30 columpnas immobiles sustentatur, extollimus ipsorumque fructuosa et famosa merita condignis retribucionibus eo liberius compensamus, quo exinde iidem ad extollenciam regalis culminis ac imperialis decoris magis redduntur habiles necnon ipsorum exemplo ceteri ad devocionem eiusdem imperii animosius provocantur. Quocirca cum inter periculosos amfractus et turbaciones innumeras, quibus idem regnum a tempore, quo ei
 35 presedimus, a diversis ipsius emulis persuasione diabolica instigante multipliciter invasum et adeo desolatum existeret, quod quasi, sicut omnibus patuit, ultimam sui ipsius dissipationem et excidium minaretur nec haberet quempiam suis repugnantem emulis et tribulacionibus succurrentem nisi illustres Lúpoldum, Albertum, Heindr(icum) et Ottonem duces Austrie et Stirie fratres et principes nostros karissimos, qui soli dumtaxat pre
 40 ceteris nostris et imperii principibus scuto bone voluntatis et galea debite fidelitatis, qua nobis et imperio tenebantur, armati ausi fuere abiectis quibusvis terroribus ad restringendam tam effrenatam nostri et eiusdem imperii controversie seviciam se et sua exponere dampnaque et expensas intollerabiles sustinere, sic quod Deo volente per ipsorum obsequia idem regnum ad statum tranquillum et pacificum est perductum, nos habito
 45 maturo consilio principum et sapientum nostrorum et imperii ipsis tamquam benemeritis

pro aliquali reformatione dampnorum et recompensa laborum suorum viginti sex milia marcarum argenti puri Constanciensis ponderis ex parte nostra et eiusdem imperii dare et expedire tenore presencium pollicemur. Obligantes et assignantes eisdem fratribus nostris pro eadem summa argenti de nostris et eiusdem imperii bonis, primo videlicet opidum Schaffhusen, item opidum et advocaciam monasterii Sancti Galli, item opidum et ius patronatus ecclesie in Phulndorf, item opidum et castrum in Rinvelden, item opidum et ius patronatus ecclesie^a in Mülhusen, item castrum et opidum in Cheisersberg, item opidum et ius patronatus^b ecclesie^c in Ehenheim, item opidum et advocaciam monasterii in Selsa, item vallem in Ure et advocaciam monasterii in Tysentis cum omnibus aliis iuribus patronatus ecclesiarum nobis et imperio pertinentium, si que predictis bonis inesse noscuntur, ac cum omnibus Iudeis et eorundem steuris nunc in predictis opidis residentibus necnon universis predictorum bonorum iuribus, proventibus et pertinenciis, quocunque nomine censeantur, per eos et ipsorum heredes, sicut a nobis et a nostris in imperio predecessoribus habita sunt, tam diu nomine pignoris a nobis et imperio tenenda et possidenda, quousque eadem a nobis aut nostris in imperio successoribus ab ipsis seu ipsorum heredibus pro predicta argenti summa fuerint absoluta, fructibus exinde obligatione predicta pendente perceptis, quos etiam pro obsequiis ipsorum eis libere donavimus, in sortem principalem minime computatis. Et quia de predictis bonis castrum Rinvelden, advocacia Tysentis et quedam alia prius aliis personis fore noscuntur ex parte imperii obligata, damus et tradimus predictis fratribus nostris plenam auctoritatem redimendi et absolvendi eadem bona pro illa summa, pro qua obligata instrumentis evidentibus edocentur, quam summam summe principali viginti sex milium marcarum superaddi volumus et ascribi, ita quod bona predicta etiam ipsis sint pro summa superaddita obligata quodque illi, qui predicta bona obligata retinent, predictos fratres nostros cum eisdem bonis respiciant eadem libere resignando, quandocunque iidem fratres nostri redimere voluerint bona predicta personis aliis obligata. Et ut predictorum bonorum obligatio ut premittitur salva et incon-
vulsa^d a nobis et nostris in imperio successoribus permaneat nostris fratribus prenotatis, ipsis presentes litteras in evidens testimonium omnium premissorum tradidimus maiestatis nostre sigilli munimine roboratas.

Datum apud Selsam. III. Idus Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo sexto, regni vero nostri anno duodecimo.

150. *Arbitrium inter Ludewicum et comites Palatinos. Febr. 10.*

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Sigilla desiderantur, quae loris membranaceis pendebant. — Ed. Riezler 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 255 nr. 28 ex or.

Cf. supra nr. 117 et infra nr. 151.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 387 Friedrich nr. 382 (Addit. III).

Wir Friderich von Gotes gnaden Römischer künig alle zit ein merer des riches verjehent und tünt künt öffentlich an disem brieft, daz wir mit sampt unserm lieben brüder und fürsten herzoge Lupolte von Österich und von Styre von dem gwalte, den uns beiden unser lieber brüder künig Ludewig einsit und unser lieber fürste und ôheim herzoge Adolf von Baiern und phaltzgrafe bi dem Rine für sich und für sin brüder zu der andern siten gegeben habent über den crieg, den si mit einander umb ir erbe ge-

149. ^{a)} supra lin. add. or. ^{b)} sequ. in erasum or. ^{c)} in loco raso super Ehenh eraso or. 45
^{d)} sequ. rasura quatuor litterarum spatium adaequans or.

habet habent, sprechen des ersten also, daz man die phallentz und daz herzogentum zu Bâyrn gegen einander tailen sol in aller wise, als ob niht dar uz versetzt were, und süllent baidenthalben dar zu nemen erber und gemeine lûte, die in den landen oder dar ûz gesezzen sint, die wol betrachten und geschetzen kûnnen, weder teil bezzer si und
 5 welher böser si. Und süllent die selben von dem bezzern tēile so vil dem bösern geben, swo daz ungeverlich bi dem nehesten gesin mag, also daz die tail beide gelich werden ane alle geverde. Ez süllent ôch die selben lûte beidú tail mit namen, ez si an lûten oder an gûte, als si getēilet habent, an uns und unsern brüder herzogen Lúpolt bringen geschriben mit allen phanden, die uz bëiden tēilen versetzt sint und wem si versetzt
 10 sint, wand wir uns den gwalt behabt haben fûrbaz und behaben in gentzlich mit disem briefe umb alle sache, swie si genant sint, die den vorgenanten crieg an rûrent, also daz wir bëide tēile ansehen und erkennen wöllen und die selben offen und benennen wöllen und ôch allez daz dar zu tûn wellen, daz wir wizzen daz zu bëider sit nûtz und gût gesin mag. Und darûber zu einer sicherheit haben wir mit unserm kûniglichem
 15 ingesigel und der vorgenante herzoge Lúpolt mit sinem ingesigel disen brief besigelt.

Und wir der vorgenant herzoge Lúpolt von Gotes gnaden herzoge in Ôsterich und in Styr tûn kûnt offenlich, daz wir mit sampt unserm vorgenanten herren und brüder dem hohen kûnig Frid(erich) von Rom umb den tēil gesprochen haben, als do vor geschriben stat, und haben uns ôch den gwalt mit sampt im behabt, als do vor ge-
 20 schriben ist. Und dar úber haben wir ôch unser ingesigel gehenket an disen brief zu einem urkûnde der vorgeschribenn dinge.

Diz ist geschehen und ist der brief gegeben zu Sels, an dem Mentage nach Invocavit, do man zalte [von] Cristes gebûrte drûzehenhûndert jar und darnach in dem sehsundzweintzigstem jare und in dem zwelften jar unsers riches.

151. LUDEWICI UNIO CUM COMITIBUS PALATINIS.

1326. Febr. 23.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. Eadem manu exaratum est qua Scriptum supra nr. 29. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 305 nr. 490 ex or.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches tûn chûnt allen den die disen brief ansehent oder hōrent lesen, daz wir mit unsern lieben vettern Adolffen, Rudolffen und Ruprechten hertzogen in Beyern, unsers lieben bruder hertzog Rudolfs, dem Got gnade, sūnen lieplich úber ein chūmen sein eines teiles, also daz wir haben genomen in Obern Beyern hie dishalb Tûnowe viere, daz seint Henrich
 35 von Gumpenberg und Henrich Preisinger von Wolñtsach an unserm taile und an unser vorgenanten vettern tail Hermannen von Rorbach und Rudolffen den Haslanger. Und haben enhalb Tûnowe vor dem Walde in dem ampt genomen wir chunig Lud(owich) Henrichen den Paulestorfer von Rûden und Henrichen von Mûr den alten und unser vettern Henrichen den Wildensteiner von Arnsperg und Weignanden von Trausnicht.
 40 Und bei dem Rin haben wir chunig Ludowich genomen Wiprechten Swenden von Weinheim und Iacoben von Dûrinchheim und unser obgenanten vettern Reynharten von Sickingen und Gotfriden den Pæuler. Und habent die alle gesworn auf den heiligen, daz ie viere in daz ampt reiten sullen do si hin geschaffet seint und sullen anschriben veste, gerichte, gûlte und gût in aller weis als ez niht versetzt were. Und sullen

daz anvahen an allez geverde, so si aller baldest mügn, also daz si daz geendet haben und domit chûmen hintz Ingolstat dez nehestn Mitchin in der Pfingestwochen und den
 Mai. 14. tail do ze machen und ze offen, also daz die Pfallentz ein teil sei und Bayern daz ander teil. Und waere daz ein teil bezzer were danne der ander, so sullen si zû dem andern teil legen, welher swaecher were, daz die teil baide gelich sein. Und gieng auch der tailer ainer abe in der vrist, dez Got nicht welle, so sullen wir, an welchem tail der abgegangen ist, einen andern in den nehestn acht tagn darnach dar geben an allez geverde, swenne uns daz chûnt wirt. Ez sullen auch die vorgesprochen tailer, swenn si den tail gemachent, bringen an unsern lieben brüder¹ und seinen brüder hertzog Leopolden von Österreich und von Steyr und sullen uns die dez ein gantze auzrichtigûng¹⁰ geben, als wir dez an si gegangen sein². Und swaz auch versetzet ist und swem und umb waz, daz sullen die selbn tailer unserm vorgeanten brüder und oheimen chûnt tûn. Wir loben auch mit gûten triwen, daz wir schaffen sullen mit den selben tailern und mit allen unsern amptleuten und mit allen sachen, die wir wizen nûtz und gût dartz sein, daz die sache ein gût ende in dem vorgesprochen zile naeme an allez¹⁵ geverde. Waz auch unser egenanten bruder und oheim uber ein chûment daz uns beidenthalben ze fride und ze vreuntschaft chûmt, dez sullen wir gehorsam sein. Daruber zû urchund geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist zû München, an dem Sûntag so man singet Oculi, do man zalt von Crists gebürt dreutzeenhûndert jar darnach in dem sechsundzweintzigstem jare, in dem²⁰ zwelften jare unsers riches.

152. PAX GENERALIS TERRAE WESTFALICAE.

1326. Febr. 23.

Originale (or.) in tabulario civitatis Tremoniensis. Contulimus nos. Pendent undecim sigilla parum laesa loris membranaceis, in quibus haec scripta sunt: . . dñi . .
 Coloñ comitis de Vinneburg castell. in Ruden houestat wûrstenberg Sû-
 sat brilon Ruden actendern Riclinchusen Tremonia. — Ed. Rübel
 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 296 nr. 428 ex or.

Numeros capitum editionis citatae in margine adnotavimus.

In Godes namen amen.

1. Wi . . Henric van Godes ghenaden ein erchibiscop to Colne ein erchikenceller des rikes over bergh unde wi greve . . Robbracht van Virneborch marschale in Westfalen unde wi ghemeynen borchman van Ruden, van der Hovestat, van den Vûrstenberg, van Snellenberg, van Werle, van Hallenberg, van Almene, van Aldenvilz, van Scharpenberghe unde wi bûrghermeystere unde rayt unde ghemeynen bûrghere van³⁵ Sûyst, van Brilon, van den Berghe, van Attendern, van Riklinchusen, van Dorstene, van Werle, van Geseke, van Ruden, van Warsten, van der Kalenhart, van Bedelike, van Medebeke, van Winterberg, van Hallenberg, van der Smalenborch unde van Volmers duydt kûndich allen den ghenen di disse breeve siit efthe horet lesen, dat wi uns verbunden unde to samene gheloevet hebbet mit den beschedenen luden den bûrgher-⁴⁰ meysteren unde deme raede unde mit den ghemeynen bûrgheren van Dortmûnde umbe dat beste unde umbe unrechte ghewalt to verdrivende unde de strate unde de lude in unsen lande to Westfalen mit der Godes helpe to bevredende in al der wiise alze hiir na beschreven is.

1) Scil. Fridericus rex. 2) Supra nr. 150.

2. To dem eyersten so loeve wii vor ghenoomede . . Henric ein erchibiscop van Colne mit unseme neven greven . . Robbrachte van Virneborch unsen marschale, mit unsen ghemeynen borchmannen unde mit unser stat van Sûyst unde mit al unsen steden di hiir vor geschreven sint der stat van Dortmunde, of inich man binnen der tiit disser gheloevede en unrecht ofthe ghewalt dede unde an rechte sie nicht wolde laten ghenûghen, wanne dat vervolghet wiirt alze hiir na geschreven stayt, so sûle wi en bi stayn mit raede unde mit helpe mit allen dinghen alze disse loevede to seghet. Des ghelikes sûlen de van Dortmunde uns wider dûyn na irre macht alze de stat van Sûyst unde de anderen stede, de in disser loevede sind.

3. Vortmer so sal unser heren iuwelic unde unse ammetlude, unse borchman unde stede bi irme alden rechte unde bi irre alden wontheyt bliven.

4. Vortmer so en sal nimant den anderen anverdighen mit rove, mit brande ofthe mit andere unrechter ghewalt, sûnder ein iuwelic man de sal siin sake vûrderen mit gerichte, ane dat ein iuwelic man mit sinen luden de eeme to horet unde up sime gude dûyn mach, alze van alders ein recht hevet gheweessen. Weyr oyc dat inich man dit verbreke unde begrepen wûrde, so sal men deme cleghere unvertoghet richten. Weyr oyc dat ein royf ofthe ein naeme unser eme ofthe in unsen landen ghenoomen wûrde, dat sal men keren unde unser iuwelic deme anderme helpen beschudden alto hant, alzo verre als men mach. Gesche aver des nicht, so sal de ghene, deme die naeme ghenoomen iis, alzo vort ein lantrecht vûrderen over di selven unrecchten lude ande over den ghenen di de naeme unde die lude heldet, efte he des nicht weder dede, wanne he na formen disses vredes vervolghet wiirt.

5. Oyc sûle wi ein ghemeyne ingheseghel hebben to disser loevede unde dat sal halden de rayt van Sûyst van disser tiit bitte sûnte Mychaeles daghe unde dar na sal dat weesen, wayr de ghene best dûnket, di to disser loevede gesat sint van unser aller weghene. Unde so weeme unrechte ghewalt wirt ghedayn, de sal vort varen, als hiir vor geschreven iis, unde sal dan dat kûndighen unde claghen der stat, de dat ingheseghel hevet. So sal di selve stat van unser aller weghene alto hant breyve unde boden senden deme selven manne ofthe den selven luden unde eysghen unde manen, dat men die naeme weder gheve unde dat unrecht weder do unde kome binnen viirtiin daghen to daghe up eine leyghelike stat unde nehme unde gheve dayr dat ein recht iis. Weyr aver dat di selve man ofthe di selven lude des nicht dûyn ne wûlden, so sal men se vredeloyt kûndighen unde hâlden, alzo vort alze dat gheeysghet wiirt in al den sloeten, di in disser gheloevede begrepen sint.

6. Vortmer so we up der strate ofthe in dissin landen vor einen unrecchten man up ghehalden ofthe ghevanghen wiirt, den sal men vûren in dat neyste sloyt unde sal dat alte hant kûndighen al den anderen sloeten, dat di man dayr ghevanghen si. Unde kûmet dan iemant binnen viirtiin daghen de claghen wil, deme sal men dûyn recht gerichte.

7. Vortmer so hebbe wi vorghenoomede erchibiscop van Colne, greve . . Robbracht van Virneborch unde ghemeynen borchman de stat van Sûyst unde anderen stede twelf man, dre riddere, ses bûrghere uyt deme raede van Sûyst unde dre bûrgere van den anderen steden van unser aller weghene unde de stat van Dortmunde ses man uyt irme raede van irre weghene hiir to ghekoren unde ghesat. Disse achtiin man sûlen macht hebben in allen dinghen van unser aller weghene volghe to settende, recht to wisende unde to sprekende up er eyde unde up er fruwe unde up er bescheidenheyt uppe alle sake, de vor se ghebracht wiirt. Unde wat se vindet umbe dat beste unde wes di meyste menie van ein over ein dreghet, dat sal vort gayn unde dat sal manlie dûyn mit guden willen unde mit guden truwen, alzo verre alze he kan ofthe mach, unde wat se vor ein recht spreket, dat sal vort gayn. Weyr aver dat disser achtiiner

ofthe iemanne van en uppe deme weghe, dayr se reden ofthe weren van disser gheloevede weghene, des God nich ne gheve, icht arghe gesche, dat solde uns alto male ane gayn unde sūlden dayr to dūyn, alze disser loevde recht iis.

c. 7. 8. Vortmer de stat, de dat ingheseghel hevet, di sal macht hebben beede unde mane breyve to ghevende, so weme des noyt iis, unde to verbodende disse achtiene, de hiir to ghesat sint, undé leyghelike daghe to leyghende, wū dicke unde uppe wileke stat des noyt iis. Weyr aver dat disse achtiene up eine stat verbodet wūden unde ofthe er wile nicht ne queme ofthe in siin stat neymant ghesant wūde, wes dan de ghene, de dar to samende kūmet, over ein dreghet, dat sal nochtant vortgayn.

c. 8. 9. Oyc so ensal men neynen vredeloysen manne ofthe straten rovere in allen dissen sloten vrede ofthe vūwarde gheven.

c. 9. 10. Vortmer allet dat er disser gheloevede to rove unde to brande kumen was, dat ne sal neymant in disse loevede tiin ofthe brenghen.

c. 10. 11. Vortmer so geschach unde begūde disse gheloevede unde dit verbūnt des 1326. Sunnendaghes vor Mitvasten, du men schreyf van Godes ghebūrt durent drehūndert 15 Febr. 23. unde sesuntwintich jar, unde sal stayn bit sūnte Michaelis daghe de nū kūmen sal unde dar na over twe jar. Unde ghesche binnen disser tiit unser iemanne enigherhande sake, de to claghe queme unde aenghesat wūde, als hiir vor geschreven iis, de men binnen disser tiit nicht vor enden ne kūden, des sūle wi na disser tiit bi ein bliven van des verbūndes weghene, als hiir vor gherydet iis, alzo langhe wente de sake vor 20 endet wūde, alzo dat de cleghere der sake ende der meysten menie van den achtiinen to aller tiit ghehorech si.

12. Alle disse vor geschrevenen reede de loeve wi vor ghenomede erchibiscop van Colne unde wi greve . . Robbracht van Virneborch ein marschalk vūr uns unde vūr alle de unse unde wi ghemeynen borchman unde wi de stat van Sūyst unde de anderen stede des stichtes van Colne, di in disser gheloevede begrepen sint, unde wi de stat van Dortmūde bi unser truwe ane al arghelist stede unde vast to holdende, alzo verre als wi kūnnen unde moghen. Unde to eeme orckūde unde to eyner vestennūghe alle disser vor geschrevenen dinc so hebbe wi vor ghenomede . . Henric ein erchibiscop van Colne, wi greve . . Robbracht van Virneborch, wi borchman van Ruden, van der Hovestat, van den Vūrstenberghe unde wi de stat van Sūyst, de stat van Brilon unde van Ruden, van Attendern, van Riklinchusen unde wi de stat van Dortmūde van unser aller weghene disse breyve beseghelt mit unsen ingheseghelen.

Dit verbūnt unde disse gheloevede sint ghescheyn up den selven dach unde in deme jare als hiir vor geschreven iis.

35

153—159. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1326. Mart. 7.—12.

153. *Litterae ad archiepiscopum Coloniensem.* Mart. 7.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 254 nr. 1495. 40
Contulimus nos. — *Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 271 nr. 636 ex c. (decurtatum);*
Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 413 nr. 899 ex c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 268 nr. 347; Preger-Reinkens p. 190 nr. 265.

Henrico archiepiscopo Coloniensi.

Dil. fil. nobilis viri Theoderici comitis Clevensis emissā per litteras querela con- 45
tinebat, quod comitatum de Hilkerade, qui ab ipso tenetur in feudum, eo contradicente

penitus et legitime prohibente, ut asserit, iam fraternitas tua^a emit quodque a marcharum annuarum in pedagio tuo ex paterna successione sibi debitarum solucione cessavit, causam aliquam super hoc racionabilem non pretendens. Quia ergo frater considerato munere communi iusticie, ad quod debito universali constringeris, decet et expedit, ut
 5 nullum ledas aut opprimas aut contra illam non offendas iniuste, fraternitatem tuam rogamus, quatinus sic in premissis tu ipse velut iudex et testis promptam exhibeas comiti prefato iusticiam, ut te in hac parte reddente quod debes et vitatis scandalis gravibusque dispendiis, que oriuntur ex litibus, nos dare alium ex officii debito non oporteat iudicem, qui inter utrumque diiudicet querele propositae veritatem tuque super hoc ex
 10 effectui probabili dignis in Domino valeas laudibus commendari.

Datum Avinion(e), Non. Marcii, anno decimo.

154. *Litterae ad archiepiscopum Treverensem priores.* Mart. 9.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 254 nr. 1496. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 272 nr. 637 ex c.; Sauerland l. c. I, 413 nr. 900 ex c.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 219 Pabste nr. 47; Löher l. c. p. 269 nr. 348; Preger-Reinkens p. 190 nr. 266.*

Baldewino archiepiscopo Treverensi.

Fraternitatis tue litteras nobis per dil. fil. Everhardum decanum ecclesie Sancti Petri Maguntin(e) et Conradum ordinis Premo[n]stratensis tuos nuncios presentatas, per
 20 quas petebas eisdem nunciis super hiis, que ex parte tua proponerent, fidem indubiam adhiberi, benigne recepimus ac in eis contenta et que ipsi nuncii voluerunt proponere, intelleximus diligenter. Sane non sufficimus admirari, quod in cor alicuius prudentis, qui nostros processus contra Bavarum habitos noverit^a, ascendere possit vel potuerit, quod concordia, que facta esse inter Australes et Bavarum dicitur, nobis grata sit vel
 25 accepta, presertim cum illa concordia solis tribus ex ipsis, ad plus quatuor nota, omnibus aliis, prout fertur, occulta remanet et^a incerta. Ex quo probabiliter convincitur reproba et indecentia ac iuri sancte Romane ecclesie et illorum, ad quos ius eligendi regem assumendum in imperatorem pertinet, obvia continere, presertim cum Bavarus hiis, que Australes asserunt, non concordet, immo sicut fertur in duabus congregatio-
 30 nibus eligentium habitis pro parte sua hiis fuerit contradictum expresse. Miramur insuper nec sufficimus admirari, cum nobile membrum esse noscaris ecclesie sancte Dei, cur a capite et commembris tuis aliis publicando processus contra dictum Bavarum habitos te renuis conformare. Quocirca fraternitatem tuam requirimus et hortamur, ut attendens attentius, quantum Deum offendis et matrem tuam, que te prefecit ecclesie
 35 Treverensi, quantumque honori tuo detrahis quantisque per hec periculis te exponis, preceptis sedis apostolice totiens iteratis obedire non protrahas, sed ea prompte studeas adimplere. Per hec etenim offensam divinam et sedis placabis apostolice et varia pericula devitabis ad nosque secure recurrere poteris et sedem eandem, quam invenies in tuis oportunitatibus propiciam et benignam.

40 Datum Avinion(e), VII. Idus Marcii, pontificatus nostri anno X.

155. *Litterae ad comites de Nassow aliosque.* Mart. 10.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 254 nr. 1499 et fol. 254' nr. 1500. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 272 nr. 638 ex c. (decurtatum); Sauerland l. c. I, 415 nr. 903 et 904 ex c.

153. ^a) fraternitati tue c.

45 154. ^a) noviter c.

Iohanni comiti de Nassowa^a.

Nobilitatis tue litteras per dil. fil. Ottonem notarium et Henricum de Iuliaco nuncios tuos nostro apostolatu presentatas benigne recepimus. Sane fili quia per easdem litteras et nunciorum relationem ipsorum grandis devotionis affectum, quem ad nos et Romanam ecclesiam gessisse hactenus et gerere dinosceris, exprimendo te liberaliter et prompte ad nostra et ipsius ecclesie obsequia ubicumque, presertim adversus quosvis eiusdem rebelles ecclesie obtulisti, nos super oblatione huiusmodi Deo grata nobisque ac sedi apostolice placida et accepta eidem nobilitati tue gratiarum actiones uberes referentes, tuam providentiam attentius exhortamur, quatinus in huiusmodi laudando proposito sic constanter et strenue operis exhibitione persistas, quod inde apud Deum perennis boni premium ac nostram et eiusdem sedis gratiam uberius merearis. Et ecce quod petitiones tuas nobis oblatas, quas secundum Deum et nostram decentiam lieuit, duximus ad exauditionis gratiam favorabiliter admittendas. Moram prefati Henrici, quem usque nunc certis ex causis retinuimus, excusantes^b.

Datum Avinion(e), VI. Idus Marcii, anno decimo.

Gerlaco comiti de Nassowa.

Nobilitatis tue litteras per dil. fil. Henricum de Iuliaco tuum nuncium etc. ut in alia excepto quod non loquitur nisi de hoc uno nuncio.

Datum ut supra.

In e. m. ut prox(ima) nobili viro Ottoni langravio Hassie

Item comiti Arnsberg^c.

Datum ut supra.

156. *Litterae ad comitem Iuliacensem.* Mart. 10.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 255' nr. 1509. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 273 nr. 639 ex c.; Sauerland l. c. I, 416 nr. 905 ex c.

Gerardo comiti Iuliacensi.

Non ignoramus fili, qualiter sincere devotionis affectum, quem geris ad Romanam ecclesiam, produciens hactenus obsequiosis operibus in apertum, apostolice sedis nuncios per tua dominia transeuntes ob nostram reverentiam favorabiliter conduxisti. Super quibus nobilitati tue graciaram actiones uberes referentes, eandem rogamus, quatinus in devocione huiusmodi solita continuatione persistas. Petitiones autem tuas per dil. fil. Henricum de Iuliaco pro parte tua nobis oblatas, quas secundum Deum potuimus, favorabiliter ad exauditionis effectum admisimus. Moram prefati Henrici, quem usque nunc certis ex causis retinuimus, nichilominus excusantes.

Datum Avinion(e), VI. Idus marcii, anno decimo.

157. *Litterae ad abbatem de Montione.* Mart. 10.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 360 nr. 2118. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 273 nr. 641 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 269 nr. 349; Preger-Reinkens p. 190 nr. 267.

Paulo abbati monasterii de Montione Pisan. dioc.

Litteras tuas, per quas statum et rumores civitatis Pisan(e) nobis seriose describere curavisti, benigne recepimus. Quarum serie diligenter intellecta intencionem tuam

155. a) Nassewa c. b) excusatos c. c) Arrisberg c.

laudabilem super contentis in eisdem litteris ac solitudinem in notificatione premissorum adhibitam plurimum in Domino commendamus, tuam prudentiam exhortantes, quatinus per te ceptis et hactenus continuatis laudabiliter sic vigilanter et constanter cures persistere, quod proinde nostram et apostolice sedis gratiam uberius merearis. Que
5 nuncianda tibi super predictis et aliis occurrerint, nobis quotiens opportunum cognoveris, more solito rescripturus. Ad hec fili te scire volumus, quod ea que de parlamento generali Bavari tenendo iuxta suam assertionem mendosam in medio Quadragesime fore
suggesta dicuntur, nequaquam debent fidelium cordibus timorem incutere nec turbationis alicuius materiam ministrare, cum ille velut a Deo reprobatus se ipsum declaraverit
10 reprobum, se iure, quod habere dicebat ad regnum vel imperium, quamvis nullum sibi competeret, penitus spoliando.

Datum Avinion(e), VI. Idus Marcii, anno X.

158. *Litterae ad archiepiscopum Trevirensensem alterae.* Mart. 12.

Copia (c.) *ibidem tom. 113 fol. 254 nr. 1497. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 275 nr. 645 ex c.; Sauerland l. c. I, 417 nr. 910 ex c.*

Eidem¹.

Fraternitatem tuam volumus non latere, quod illas de petitionibus tuis pro parte tua nobis, postquam littere nostre tibi directe novissime a nobis emanarunt, oblati, quas secundum Deum nostramque decentiam licuit, ad exauditionis gratiam duximus favora-
20 biliter admittendas.

Datum Avinion(e), IIII. Idus Marcii, anno decimo.

159. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae.* Mart. 12.

Copia (c.) *ibidem tom. 113 fol. 254 nr. 1498. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 275 nr. 646 ex c.; Sauerland l. c. I, 417 nr. 911 ex c.*

25 Regi Boemie.

Consueta patris affectione recepimus regalis magnificentie litteras, quas dil. fil. Guillelmus Pinsonus earum nuncius attulit, necnon et petitiones per eum pro parte tua nobis exhibitas, quibus quantum decenter potuimus, duximus annuendum, prout in litteris apostolicis super illis confectis plenius excellentia regia videre poterit contineri. Super
30 non concessis habeat nos quesumus ipsa excellentia regia excusatos. Circa illud autem, quod [pro] venerabili fratre nostro Iohanne Pragensi episcopo de ipsius expeditione vel gratiosa per nos eidem facienda iusticia petisti, noveris fili carissime, quod si casus, pro quo idem episcopus in curia remanet, esse[t] talis, quod nos liberaliter agere cum ipso permetteret, iam diu est quod id factum contemplatione regia procul dubio exti-
35 tisset. Similiter et illud intendimus, quod gratiosam sibi iusticiam, si pateretur negotii qualitas, fecissemus. Verum in ea parte dictus episcopus deficere quodammodo noscitur et sibi, dum non prosequitur ipsum negotium, nisi quando in dicta curia tui presentes sunt nuncii, debet huiusmodi expeditionis sue dilatio imputari. Nichilominus tamen con-
sideratione tam regia quam Pragensis ecclesie prefati negotii expeditioni petite dante
40 Domino sedule intendemus. Iam enim mandavimus, ut in primo consistorio partes coram nobis debeant comparere.

Dat. ut supra².

1) Praecedat supra nr. 154. 2) Scil. nr. 158.

160. CASTRUCCHII RECEPTIO DOMINATUS PARTIS IMPERIALIS FLORENTINAE.

1326. Mart. 9.

Copia (c.) in Copiario 'Armario II nr. 116' saec. XIV. (Capitoli IV) fol. 51' tabularii regii Lucani. Contulinus nos. — Ed. Manucci 'Le Azioni di Castruccio Castracane. Terza Edizione' (Lucca 1843) p. 206 nr. 17 ex c.

In nomine Domini amen.

Magnificus et potens dominus Castruccius de Antelminellis imperiali gratia Luce, Pistorii etc.^a dominus vicarius generalis habens reverentiam ad sacrosanctum Romanum imperium et imperialem partem et affectans augmentum^b perpetuum sacrosancti Romani imperii et eius partis, considerata concordia et unanimi voluntate partis imperialis civitatis, comitatus et districtus Florentie et hominum dicte partis, quam habuerunt circa^c electionem predictam, visa electione de eo facta per dictam partem et homines dicte partis et presentatione eidem facta per syndicos suprascriptos¹, volens condescendere precibus et supplicationibus dictorum syndicorum et dicte partis et hominum dicte partis, super hoc plena deliberatione habita, Christi omnipotentis Dei nomine invocato, ad eius honorem et sacrosancti Romani imperii et partis imperialis ubicumque sit, dictam electionem sibi ut supra dictum est presentatam gratiose et alacriter acceptavit secundum formam electionis predictae et articulorum contentorum in ea¹.

Acta fuerunt predicta Luce in sala palatii dicti magnifici domini, presentibus domino Matheo de Assisio vicevicario dicti magnifici domini, ser Iohanne Cassiani notario cancellarie ipsius domini, Fulcerio de Fuligno et pluribus aliis ibidem existentibus testibus ad hec vocatis et rogatis, sub dictis anno, ind.², die nono mensis Martii³.

161. UNIO PRIOR INTER LUDEWICUM ET FRIDERICUM REGEM TRINACRIAE.

1326. Mart. 17.

Cf. supra nr. 111.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulinus nos. E tribus sigillis, quae linis flavi rubeique coloris pendebant, servatur nonnisi secundi fragmentum; reliqua desiderantur. — Ed. Riezler 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 251 nr. 25 ex or. (male ad a. 1325).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 356 nr. 3230 (Addit. III) (item male ad a. 1325).

De tempore cf. J. Priesack 'Die Reichspolitik des Erzbischofs Balduin von Trier' p. 167.

Cf. infra ad a. 1327. Iul. 25.

In nomine domini nostri Iesu Christi amen.

Uniantur capiti membra sua, ut corpus unionis soliditate^a suffultum conprimat turbinis inpetus fluctuosos et dextera adiutrice orbis gubernator et rector excitata potencia

160. a) praecedit in fine lineae supra lineam scriptum: lime c. b) augmentum c. c) citra c.

161. a) itate in loco raso or.

1) Acta electionis die 24. m. Febr. factae in codice servata non sunt; sed cf. Davidsohn 'Gesch. von Florenz' III, 761 not. 2. 2) A. 1326. indict. nona. 3) Subscriptiones notariorum omisimus.

veniat, calupniantium iniquitates expellat, conterat reprobos, bonos et iustos protegat et conservet. Consurgant igitur et opitulentur mundi principes singulares velut membra nobilia debitum officium adimplentes, magnificam operam adhibeant efficacem, ut omnis anima subesse debeat tamquam preexcellenti principi Romanorum¹. Ex hiis ergo motis
 5 serenissimis et magnificis principibus domino Lodovico Romanorum rege illustri semper augusto et domino Friderico Sicilie rege inclito, dictus illustris rex Romanorum per generosum et venerabilem virum fratrem Albertum de Nigrocastro ordinis sancti Iohannis Ierosolimitani per Alamaniam preceptorem nuncium, ambassiatores et procuratores suum ad hoc per eum specialiter constitutum, ut apparet per quoddam scriptum
 10 ipsius serenissimi domini principis Romanorum suo sigillo pendenti munitum², dictum inclitum dominum regem Fridericum requisivit, ut idem dominus rex Fridericus cum eodem illustri domino rege Romanorum ad confusionem et stragem hostium fidei christiane et aliorum adversantium et rebellium sacri Romani imperii unionem, amicitiam, confederationem et ligam inire deberet, ut sic virtus unita existat validior et
 15 duplex funiculus difficiliter disrumpatur³. Predictus autem inclitus dominus rex Fridericus imitando iusticiam eamque totis viribus amplectendo et pro ea personam et regnum ac omnem substantiam omnibus eventibus disponendo per nobiles et egregios dominum Petrum de Antiochia regni Sicilie cancellarium ac serenissime domine regine Sicilie maiorem domus consanguineum et dominum Simonem de Valguarner(a) capitaneum in-

20 solarum Gerbarum et Lerlenarum milites ad infrascripta procuratores et nuncios suos, ut apparet per quoddam scriptum inde confectum sigillo pendenti dicti domini regis Friderici munitum¹, unionem, amicitiam, confederationem et ligam cum eodem domino fratre Alberto procuratorio nomine et vice dicti serenissimi domini principis Romanorum inivit et fecit, ut inferius denotatur:

2. Videlicet quia dicti procuratores et nuncii dictorum dominorum regum nomine dominorum eorum vicissim eosdem dominos principaliter et effectualiter obligantes contraxerunt presencialiter firmam unionem, confederationem et ligam indissolubilem perpetuo duraturam in partibus tantum Ytalie observandam, scilicet citra montes et specialiter in toto regno Sicilie et usque in insola Sicilie inclusive, quam diu videlicet in
 25 eisdem partibus Ytalie dictus dominus illustris Romanorum rex fuerit vel in ipsarum aliqua commoratus personaliter, ita quod dicti principes sint et esse debeant amici amicorum et inimici inimicorum eorum et unus alterum et alter alterum invicem teneatur et debeat adiuvere bona fide iuxta posse consilio, auxilio et favore contra quascunque personas, cuiuscunque gradus, status et condicionis existant, inimicantes cuicunque
 30 eorum imperio atque regnis, exceptis serenissimo domino rege Aragonum reverendo et karissimo fratre dicti domini regis Friderici et successoribus eius. Si tamen dictus illustris Romanorum rex per totum mensem Iulii primo venturum presentis none indicationis ad partes Ytalie venerit personalis, presens unio, liga et confederacio inviolabilis perseveret. Si autem infra idem tempus dictus serenissimus dominus Romanorum rex
 35 in Ytaliam non venerit personalis, quod eo ipso dicta unio, liga^b, confederacio et sacramenta prestita nullam optineant roboris firmitatem, set uterque princeps ab eadem unione, liga, confederacione et sacramentis prestitis in animabus eorum liber absolutusque remaneat ipso iure, vera tamen semper amicitia remanente. Promiserunt eciam dicti procuratores et nuncii sibi vicissim nominibus quibus supra, quod dicti eorum domini
 40 predictam unionem, confederationem et ligam secundum modum superius limitatum perpetuo bona fide servabunt et inviolabiliter optinebunt.

161. ^b) sequ. et delet. or.

1) Cf. supra tom. IV, 965 lin. 27.

2) Servatum non est.

3) Cf. Eccles. 4, 12.

3. Et pro abundanciori cautela et firmitate omnium predictorum predictus dominus frater Albertus ex potestate sibi concessa a dicto domino Romanorum rege, quod idem dominus rex Romanorum premissa et quodlibet premissorum firmiter observabit, prestitit dictis dominis Petro et Simoni nunciis et procuratoribus dicti domini regis Friderici in animam ipsius domini regis Romanorum ad sancta Dei euangelia iuramentum corporaliter tacto libro. Et versa vice dicti domini^e Petrus et Symon nomine dicti domini regis Friderici in animam ipsius ex potestate eis concessa ab eodem domino rege Friderico prestiterunt eidem domino fratri Alberto nuncio et procuratori dicti illustris domini regis Romanorum simili modo et forma corporale et debitum ad sancta Dei euangelia iuramentum. Ac tam dictus dominus frater Albertus quam predicti domini Petrus et Symon in presenti puplico instrumento et altero huic consimili¹ ad maiorem certitudinem premissorum de cera eorum sigilla pendencia posuerunt, unde ad futuram memoriam et ut de premissis fieri valeat ubilibet in posterum plena fides, et utriusque partis cautelam facta sunt inde duo puplica consimilia instrumenta per manus mei Bartholomei de Adam de Messana regii puplici in tota Sicilia notarii, presens videlicet ad cautelam dicti serenissimi domini Romanorum regis et alterum huic consimile ad cautelam dicti illustris domini regis Friderici, circumscripti iudicis Gualterii de Manna de Messana iudicis civitatis Messane anno presenti, mei predicti notarii et subscriptorum testium subscripcionibus et testimonio roborata.

Acta sunt hec in civitate Messane in hospitali sancti Iohannis Ierosolimitani in presentia predictorum iudicis Gualterii et mei notarii ac nobilium et circumscriptorum domini Mathei de Palicio, domini Perroni de Guerciis militum et domini Falconi de Falconibus civium civitatis ipsius ac domini Francisci de Acollis Panormitani canonici, fratris Iohannis de Spyra commendatoris Ratispone, Friderici dicti Ebenerii, Werenher de Sulcz testium^d ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, anno dominice incarnationis millesimo trecentesimo vicesimo quinto², mense Marcii decimo septimo eiusdem, none indiccionis, regnantibus serenissimis dominis regibus Sicilie illustri domino rege Friderico regni eius anno tricesimo et inclito domino rege Petro secundo suo primogenito in dicti regni administracione suum generaliter locum tenente regni eius anno quinto, feliciter amen amen.

† Ego^e Gualterius de Manna iudex Messan(us)

† Ego Matheus de Palicio de Messana miles domini regis consiliario^f premissis interfui et testor

† Ego Perronus de Guerciis de Messana miles premissis interfui et testor

† Ego Falconus de Falconibus de Messana premissis interfui et testor

† Ego Franciscus de Colle Panormitan(us) canonicus premissis interfui et testor

† Ego^g Fridericus Ebener premissis interfui et testor

† Ego frater Iohannes de Spyra comendator Ratispone^h nesciens scribere per manus Friderici Ebenerii me subscribi feci

† Ego Werenher Wisso de Sulcz nesciens scribere per manus Friderici Ebenerii me subscribi feci.

(S. N.) Ego Bartholomeus de Adam de Messana qui supra regius puplicus in tota Sicilia notarius predictis interfui et ea scripsi et testor.

161. c) *corr. ex dñs or.* d) *bis scriptum or.* e) *quae sequuntur cuiusque testis manu scripta sunt or.* f) *sic or.* g) *Fridericus pro se, Iohanne et Werenhero atramento pallidiori subscripsit or.* h) *com. Rat. supra lineam post add. or.*

1) *Serratum non est.*

2) *Secundum stilum annuntiationis.*

162. 163. LITTERAE REGI ARAGONUM DIRECTAE.

(1326.) Mart. 26.—Apr. 21.

162 *Litterae G. Oulomarii.* Mart. 26.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 34 s. f. Sigilli vestigia apparent. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 420 nr. 276 ex or. Editionem repetimus.

Siats certs quel duch Leopollo d'Ostalrich es mort¹. De la qual cosa lo papa se te per consumat. Car lo dit duch tenia empatxar lo duch de Bauera, que no podia passar deça sino per la terra de Leopollo, qui tenia ab lo papa. Per que a el ha fet gran despagament la dita mort. E los Gelfs meteys se tenen ara perdit, quel duch de Bauera entrara deça per çert . . .

Escrita en Barchinona, Dimecres apres Pasqua.

163. *Litterae nuntiorum.* Apr. 21.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD nr. 11279. Sigilli vestigia apparent. — Ed. Finke l. c. I, 421 nr. 277 ex or. Editionem repetimus.

Altissime regie magestati Aragonum.

1. Significant devoti vestri nuntii . . Oscensis episcopus et Berengarius de Sancto Vicentio, quod die Dominica XII. Kalendas^a Madii recepimus licentiam et comeatum a domino nostro papa, gressus corporeos ad excellentiam vestram per dietas continuas maturantes. Est autem, serenissime princeps, ipsius domini pape intencio, ut quam cicius esse poterit, prius in Siciliam et post in Neapolim acceleremus per mare totaliter iter nostrum, ut excellencie vestre duximus per nostrarum continenciam literarum [nunciandum]^b. De imperatore nova certa in curia non sunt. Dicitur tamen in curia, quod in hac estate veniet in Lombardiam, alii contrarium asserentes. Et videtur fore verum, quia rex Robertus paravit galeas CXXX numerum ascendentes, et fertur comuniter, quod intendit in Siciliam mittere fratrem suum. Et si de imperatore timeret, non curaret in Siciliam mittere dictum stolium galearum. Ex quo videtur serenitatis vestre salvo consilio saniori, quod hec domino regi Frederico notificarentur, quam cicius esse posset, ne confidens de huius pacis tractatus materia eidem interim in regno suo fraus seu dampnum aliquod versupelliter ordiretur, quia pro constanti anno isto dictum stolium galearum regnum Sicilie introibit.

2. Dux Calabrie venit in Florentiam et dominus papa in favorem ipsius mitit ad illa confinia dominum Iohannem Gayetani cardinalem noviter pro legato, qui dux dicti cardinalis vallatus presidio imperatori, si illas partes adeat, resistere valeat plena manu. Insuper Pissani miserunt embaxatores ad regem Robertum et nunc ad dominum papam, qui sunt in curia et tractant, quod dabunt castrum Cayllarii regi Roberto et ducenta millia florenorum et ipse veniret eis in adiutorium contra excellenciam vestram in Sardinea cum dicto stollio galearum. Qui respondit, quod castrum Cayllarii nec regnum eciam Sardinee non duceret acceptandum, set si vellent sibi tradere dominium civitatis de Pissa in perpetuum et ducenta millia florenorum in adiutorium expensarum, accomodaret eis quinquaginta galeas, cum quibus possent se tueri a potencia vestre regie

163. ^a) mensis ed. ^b) sic fere add. or.

1) A. 1326. Febr. 28.

maiestatis. Ipse tamen, eius filii sive fratres non exponerent quoad presens eorum apertius presenciam personalem. Ceterum Ianuenses de Ianua et de Saona promiserunt in omnibus iuvare regem Robertum tanquam eorum dominum specialem et ipse promisit eis auxilium et defensionem contra quoscunque contra eos quomodolibet insurgentes. Et cum minus feriant iacula que previdentur, antequam excellencie vestre assistamus, literatorie hec predicimus . . .

Script. Avinione, XI. Kalendas Madii.

164. 165. LUDEWICI SCRIPTA PRO LANTGRAVIO THURINGIAE.

1326. Apr. 21.

10

164. *Litterae pro lantgravio.* Apr. 21.

1 *Originale in tabulario generali Dresdensi; iussu praefecti descriptum est; pendet sigillum valde laesum filis sericis rubei viridisque coloris;*

2 *copia in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 4—14, fol. 117, ubi rubrum: Marchgravio Myssen.; contulimus nos, sed potiores tantum lectiones adnotavimus.* 15
Böhmer, Reg. Ludw. p. 51 nr. 866.

Wir Ludowich^a von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches verjehen offentlich an disem briefe, daz wir unserm lieben fursten und eydem Friderichen^b lantgraven von Düringen und marchgraven von Misne^c zû den zweintusent marchen silbers, die im gegeben hat unser vorvar cheiser Henrich^d saelige, und zû den dreintusent marchen silbers, die wir im auch gegeben haben umb seinen dienst, den er uns und dem riche getan hat, geben für seinen schaden, den er grôzlich und manichvalt genomen hat in demselbn unserm und dez riches dienst, achttusent march silbers und wirt der summe also uber al dreitzehentusent march lôtiges silbers. Für dieselbn versetzen wir im und seinen erben daz haus und die stat ze Aldembûrche^e, die stete Chemnitz und Zwikowe und daz lant ze Plysen mit læuten, mit guten, mit gerichten, mit lehen, mit aller herschaft und mit allem dem daz datz gehôrt, als daz riche do gehabt hat und hat, alslang ze haben und ze niezzen, untz daz wir oder unser nachchûmen an dem riche daz allez von im oder seinen erben umb die dreitzehentusent march lôtigs silbers widerlösen. Dobei^f seint gewesen die edeln manne Bertolt grafe von Hennenberg, bruder Cunrat von Gundolfingen maister dez Deutschen ordens in Deutschen landen, Friderich von Truhendingen, Bertolt von Nyffen, Albrecht burchgrave von Aldembûrg, Henrich der Lange von Plawen, Henrich von Plawen genant Rûzze und Henrich von Wida vögte^g. Daruber zû urchund geben wir in disen brief mit unserm chunielichem^h insigel versigelten^h. 35

Der geben ist zû NoreMBERGⁱ, an dem Montag vor sand Georritag. do man zalt von Crists gebûrt dreutzehenhûndert jar darnach in dem sechszweintzigstem jare, in dem zwelften jare unsers riches^k.

164. a) Lud. 2. b) Friedrichen 2. c) Mysne 2. d) Heinr. 2. e) Aldemburch 2.
f) Dobei — vögte des. 2. g) excidit 2. h) vers. m. u. i. 2. i) Nurenberg 2. k) sequuntur 40
in 2: Testes Bercht(oldus) comes de Hennenberg, (magr delet.) frater Chûnr(adus) de Gundolfing magister per Alemaniam, Frid(ericus) de Truhending, Bercht(oldus) de Nyffen, Albertus burchgravius in Altenburch, Heinricus der Lang von Plawen, Heinricus de Plawen dictus Rawzz, Heinricus de Wida advocati.

165. *Mandatum civitati Zwickaviensi missum.* Apr. 21.

Copia (c.) in cod. Statutorum tabularii Zwickaviensis¹ saec. XIV. fol. 5. Descripsit v. d. Langer². — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2960 (Addit. II).

Wir Ludewich von Gots gnaden Romischer chunich zû allen zeeiten merer dez riches enbiten den weisen leuten dem rat und der gemeine der purger von Zwickouwe, unsern liben getruwen unser hulde und alles gut.

Wann wir unserm liben fursten und eydem Friderichn dem lantgraven zeu Dur-
ringen und marcgraven von Mysne euch und ewer stat und das lant zur Plysen mit
10 allen dem daz dar zû gehoret versetzt haben fur dryczehentaudent markg lotiges
silbers um sinen dinst, den er uns und dem ryche getan hat, und umme den schaden,
den er in demselben dinst genumen hat, als die brife sagent, dy wir im dar umme
geben haben³, wellen wir und gebiten euwe vestichlich und ernstlich mit disem brife,
das ir im und sinen erben swerett und huldiget an allen furzoch und widerrede, als
15 lange uncz daz wir oder unser nachchomen an dem riche euch und ewer stat und daz
lant von im oder sinen erben umme dryczehentaudent^a march silbers widerlosen.

Der brief ist geben zu Nurenberg, des Mantags vor sant Georii tag, do man zalt
von Christes geburde dreuzehenhundert jar, dar nach in dem sechsundzweinizgesten jar,
in dem zwelftem jare unsers ryches.

166. *EIUSDEM QUITATIO STURAE.*

1326. Apr. 25.

Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 4—14 fol. 116. Contulimus nos.

Praecedunt fol. 116 haec verba postea cancellata: Item dominus rex quittat cives
25 Nurenbergenses de duobus milibus libr(arum) Hall(ensium), de quibus expediverunt ipsum
regem in mille lib(ris) Hallen(sium) in expensis dandis in festo beati Martini proxime Nov. 11.
affuturo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 51 nr. 868⁴.

Item dominus rex quittat cives Nurenbergenses de steura per eos in festo beati
30 Martini proxime affuturo danda, scilicet de duobus milibus librarum Hallen(sium), de Nov. 11.
quibus expediverunt ipsum regem in mille libris Hallen(sium) in expensis ad curiam
suam datis et residue mille libre sunt deputate burchgravio in Nurenberch.

Dat. in Nurenberch, feria sexta ante ascens(ionem) Domini, anno Domini MCCCXXVI,
regni vero sui anno duodecimo.

35 165. ^{a)} dryezenhen- vel dryezeichen- c.

1) Cf. 'Archiv' XI, 467 et supra tom. V ad nr. 686. 2) Copiam recentiore, quae servatur in
tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 315, negleximus. 3) Supra nr. 164. 4) Quae praecedit
nr. 867 quitatio eadem est ac nostra, cuius datum in Regestis Boicis VI, 194 male indicatur.

167. 168. EIUSDEM COLLATIO FEUDI CASTRENSIS.

1326. Apr. 25.—Iul. 13.

167. *Scriptum regis.* Apr. 25.

Originale (or.) in tabulario Oehringensi. Sigillum quod loro membranaceo pendebat iuxta servatur. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 221 nr. 261 ex or. 5 Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 275 nr. 2693 (Addit. I).

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches verjehen offenlich an disem briefe, daz wir von unsers hertzogtûms wegn ze Beyern daz bûrchstal und daz dorf ze Hohenart mit dem chirschensatz und mit laeuten 10 und mit guten und swaz darz gehôrt, swie daz geheizzen sei, verlihen haben und verleihen dem edeln manne Craften von Hohenloch und seinen erben ze einem rechten burchlehen, also daz er und seine erben unser, unser chint und unser erben da von gesworn bûrchman sein und geholfen und ze dienst wider aller maenniglich ane wider ein riche und wider den bûrchgraven von Nuremberg und ander seine geboren mage. Swenne 15 wir oder unser erben gein den ze chriegn haben, so sol er dar under stille sitzen und weder uns noch in dienen. Ez were danne als vil daz si uns, unsern chindern oder unsern erben gewalt oder unrecht taeten, gein dem selbn gewalt und unreht sol er uns geholfen sein ze reten und ze dienen, als verre er mach, er môg si danne da von mit bescheidenheit gewisen. Sunderlich haben wir auch dem vorgenanten Craften erlaubet, 20 daz er von dez vorgeschriben bûrchlehens wegn uns gein allen seinen brûdern dhainer hilfe gebûnden sei. Wir und unser erben sullen in und seine erben auch versprechen, swo daz were oder von swem daz geschehe, daz in ze chriege oder ansprach wûrde daz vorgenant bûrchstal, dorf, laeute oder gût und swaz darz gehôrt, und sullen auch und unser chint den oftgenanten Craft und seine erben gein maenniglich versprechen 25 und schirmen auf recht. Dar uber zû urchund geben wir im disen brief mit unserm chuniglichem insigel versigelten.

Der geben ist zû Nuremberg, an dem Vreytag vor dem Aufferttag, do man zalt von Crists gebûrt dreutzehenhûndert jar dar nach in dem sechsundzweintzigistem jare, in dem zwelften jare unsers riches. 30

Der vorgeschriben sache aller seint gezûge Bertolt grafe von Hennemberg, bruder Cunrat von Gundolfingen maister dez Deutschen ordens in Deutschen landen und Bertolt von Marsteten genant von Nyffen und maister Henrich der Chirchstiger unser lieben getrewen.

168. *Reversales Kraftonis.* Iul. 13. 35

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Weller l. c. II, 222 nr. 262 ex or.

Reg. Boica VI, 201.

Wir Kraft von Hohenloch tun kunt allen den die disen brief sehen oder horen lesen, daz der edel hochwirdige herre kunig Lud(owich) von Rome hat uns und unsern 40 erben verlihen zu eime rechten erbe burgelehen Hohenhart und allez daz dar zu gehort, lut und gut, gesucht und ungesucht, den kyrchensazz mit allen rechten wie die sint, und sollen daz wir und unser erben von ime und sinen kindern haben, besizzen und

niezzen daz selbe burgelehen Hohenhart und waz dar zu gehort eweelichen. Und sollen wir und unser erben dar um mit unsern truwen und dinsten eweulich sin und bliben bi unsers vorgenanten herren kinden kunig Lud(owig) von Rome gen alle menglich. Daz riche und unser lieben bruder Con(rat) und Gotf(rit) von Hohenloch neme wir und unser erben gen in uz mit allen dingen. Wir nemen ouch uz gen in unsern lieben sweher Frid(erich) den burggraven von Nurenberg und alle unser geborn frunt. Wer aber daz unser geborn frunt, die wir also uz han genomen, des vorgenanten unsers herren kinden kunig Lud(owiges) unrecht und gewalt wolten tun, so solt wir und unser erben in mit truwen und mit dinsten gebunden sin gen unsern frunden, als do vor ist gescriben. Unser herre kunig Lud(owich) von Rome und sine kint sollen uns und unser erben versprechen und schirmen uf recht gen alle menglich. Wo ouch daz selbe burgelehen Hohenhart und waz dar zu hort anspreche wirt, so sol unser vorgenanter herre kunig Lud(owich) und sine kint uns und unser erben die selben gut ledigen und weren mit rechte. Diser dinge sint gezug die edeln herren bruder Conr(at) von Gundelvingen magister des Tuschen ordens an Tuschen landen, grave Ber(tolt) von Hennenberg, grave Ber(tolt) von Nyfe, magister Hein(rich) Kyrchenstiger des kuniges scriber. Dar uber ze urkunde gebe wir disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der geben wart ze Nurenberg, do man zalt von Crists geburt druzehenhundert jar do nach in dem sechsundzweinzigstem jar, an sante Margreten tag.

169. LITTERAE REGIS ARAGONUM FRIDERICO ET ELIZABETH REGINAE MISSAE.

1326. Apr. 30.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 27'. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 71 citato p. 81 sq. nr. 81 et 82 ex c. Editionem repetimus.

Illustri principi Frederico Dei gracia regi Romanorum semper augusto karissimo^a filio suo Iacobus per eandem^a rex Aragonum etc. salutem et exuberantium successuum incrementa.

Rumor acceptus regio culmini pertulit, quod misericors Dominus, qui sic interdum irascitur, ut benignius mansuescat, sic corripit, ut bonum consolacionis adiciat, sic affligit, ut alcius elisos extollat, oculo pietatis vos clementer respiciens statum vestrum diversis olim concussum angustiiis pressumque iacturis amena tranquillitatis subsequuta concordia ad debite et optate prosperitatis provexit augmentum, ex quo pluribus^b in Domino gaudiis exultantes multifarias laudes et gracias sibi referimus, confidentes vestris meritis virtuosae vestre dignitatis fastigium atolli magnificis et pocioribus incrementis. Sane cum inter cetera desiderabilia cordis nostri occurrat nobis precipuum, ut frequenter nobis eluceat informacio status vestri, rogamus quatinus frequenter nobis velitis describere vestre consistenciam sospitatis. Vobis significantes ad gaudium, nos cum inclitis liberis nostris fratribus vestris karissimis felici per Dei gratiam incolumitate letari.

Datum Barchinone, II. Kalendas Madii, anno Domini millesimo CCCXX sexto.

Petrus Luppeti m(andato) r(egis).

Iacobus etc. illustri dompne Elyzabet Dei gracia regine Romanorum filie nostre karissime cum paterna benediceione salutem.

169. ^a) karissimo — eandem in loco raso c. ^b) plures c.

Rumor acceptus — extollat oculo pietatis¹, illustrem Fredericum regem Alamanie virum vestrum clementer respiciens statum suum diversis olim concussum angustiis — gratias sibi referimus², confidentes dicti viri vestri meritis virtuosus sue dignitatis fastigium atolli magnificis et potioribus incrementis. Sane cum inter cetera — incolu-
mitate letari³.

Datum Barchinone, II. Kalendas Madii, anno Domini millesimo CCCXX sexto.
Idem.

170. FRIDERICI LITTERAE PRO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI. 1326. Mai. 7.

Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Kurköln nr. 549'. Contulimus 10
nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In verso manu coeva scripta sunt:
In hac littera continetur quod dominus Fridericus de Austria Rom(anorum) rex omnia,
que dominus Luppol(dus) frater suus domino Henr(ico) archiepiscopo Coloniensi promisit,
post ipsius ducis obitum ratificavit, approbavit et innovavit. — *Ed. Winkelmann 'Acta*
imperii inedita' II, 280 nr. 444 ex or. 15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 293 nr. 259 (Addit. I).

Nos Fridericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ad universorum sacri
Romani imperii fidelium noticiam publicam tenore presencium cupimus pervenire, quod
nos habita consideracione gratissimorum ac laboriosorum obsequiorum, quibus venera-
bilis in Christo Heinr(icus) Coloniensis archiepiscopus sacri imperii per Italiam archi- 20
cancellarius, princeps et affinis noster karissimus nobis et imperio utiliter et constanter
complacuit continuacione laudabili et adhesit, sibi motu liberalitatis regie, ut deinceps
predicta continuare queat obsequia, omnia privilegia seu instrumenta, que prius per nos
et felicitis recordacionis illustrem Lupoldum ducem Austrie et Stirie fratrem nostrum
sibi suisque amicis et servitoribus tradita et concessa fore noscuntur⁴, pro certa sciencia 25
approbavimus, confirmavimus et innovavimus, quin imo ipsa secundum tenores in ipsis
contentos approbamus, confirmamus et tenore presencium innovamus. In cuius rei
testimonium presentes litteras conscribi et maiestatis nostre sigillo fecimus communiri.

Datum in Durlaco, anno Domini MCCCXXVI, regni vero nostri anno duodecimo,
Non. Maii. 30

171. LITTERAE PROCURATORIS AD REGEM ARAGONUM. 1326. Mai. 10.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 11491. Sigilli
vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 423 nr. 278 ex or. Editionem repetimus.

1. . . . Nova que in curia comuniter narrantur sunt hec, quod dominus rex 35
Robertus tam per mare quam per terram cum magno stolio et exercitu intendit venire
super Cast[r]uchium, et dicitur quod quidam qui se dicit dux Atenarum⁵ filius comitis
de Brenda . . . veniet preterea contra dictum Castruxium cum magna multitudine equi-

1) p. 119 l. 28. 2) l. 31. 3) l. 35. 4) *Supra tom. V nr. 25—27. 139. 140.* 5) *Gualterus*
de Brienna. 40

tum et peditum et dux Calabrie veniet per mare. Set hoc a pluribus et sapientibus extimatur quod sint fictiones. Nam verisimiliter creditur quod ipse ibit in Ciciliam propter magnum aparatum, quem fecit ad devastandam et damnificandam insulam, in quibus poterit. Galee de Provincia et de Ianua iam receserunt. Et fertur quod debent
5 esse numero quinquaginta.

2. Rursum fertur et pro vero quod omnes barones de Alamannia, civitates et ville de voluntate et mandato ducis Bavarie obediunt duci Austrie, nam dux Bavarie dicitur quod veniet ista estate in Italiam cum potestate maxima, et vult et ordinavit, quod dux Austrie remaneat dominus maior tocius Alamannie, qui procuret sibi mittere milites,
10 pecuniam et alia sibi necessaria. Dicitur eciam quod decima die mensis Madii debet
esse bellum campale, quia ita est indictum, inter Passarinum de Mantua et gentes legati Lombardie. Quid erit, futurus declarabit eventus. Pluries dominus papa hoc anno citavit¹ hic ducem Bavarie et dubito, quin veniat cicius quam ipse vellet. Alia non sunt digna relatu . . .

15 Scripta Avinione, X. die mensis Madii.

172. LUDEWICI SCRIPTUM PRO BURCGRAVIO NORIMBERGENSI.

1326. Mai. 12.

Copia (c.) in Copiario burcgraviatus Norimbergensis dicto 'Ankunftsbuch' saec. XIV. ex. tabularii generalis regni Bawarici. — Ed. 'Monumenta Zollerana' II, 398 nr. 611 ex c.
20 *Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 51 nr. 873.

Wir Ludewig von Gotes gnaden Romischer chunig ze allen ziten merer des riches verjehen und tûn chunt allen den die disen brief sehent oder horent lesen, dasz der edel man burgraf Friderich von Nurenberg unser lieber getrewer mit unserm wort und
25 gutem willen gelost hat des riches und unser leût ze Ovenhusen, den Swap, Hermann Erchlein, den Pûhler von Preitenprunn, den Wolfhart und ir erben umb zweiunddrizzig pfunt Heller von Walthern dem Schenken von Richnekk, dem si vormals unsir frauwe selige frauwe Beatrix, der Got gnade, die Romische chunigin versaczt hett mit unserm worte. Da von wollen wir, daz der vorgenant buregraf Friderich von Nûrenberg die
30 vorgenanten leute und ir erben, ir lieb und ir gut mit allen den rehten, gewonheit und nûezen, als sie Walther der Schenkk inne gehabt hat, haben und niezen sulle^a von uns und von dem riche geruweelichen. Wir mûegen auch und unser nachkomen an dem reiche die vorgenanten leut alle jar widerlosen, swenne wir wollen, umb zwaiunddrizzig pfunt Heller, umb die sie der egenant buregraf gelost hat, als vorgeschriben stet. Und
35 das die vorgeschriben rede ganz und stete beleibe, geben wir in disen brief versigelt mit unserm insigel daz daran hanget.

Diser brief ist geben ze Nurenberg, do man zâlt von Cristes geburt dreuczehen-
hundert jar darnach in dem sechsundzwainczigstem jar, an dem Montag in der Phingsten-
wochen, in dem zwelften jare unsers riches.

40 172. ^a) sullen *ed.*

1) Cf. *Finke l. c. I, 385 ad a. (1326) Ian. 19*: Die Veneris proxime preterita (= *Ian. 17.*) de mane nobis audientibus fuit citatus in consistorio dux Bavarie.

173. EIUSDEM DEPUTATIO STURAE.

1326. Mai. 25.

Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 4—14, fol. 117'. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 51 nr. 874.

Item dominus rex deputavit Iohanni de Wæncheim et Eberh(ardo) de Maspach steuram conswetam in Gaylenh(usen), scilicet trecentas libras Hallen(sium), dandam in
Nov. 11. festo beati Martini proxime affuturo.

Dat. in Sweinsfurt, in die Urbani, anno Domini MCCCXXVI. regni vero sui anno duodecimo.

174. 175. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

1326. Mai. 12. — 30.

174. *Mandatum ad priorem Praedicatorum Trevirensium.* Mai. 12.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 80 fol. 471 nr. 1383. 15
— *Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 430 nr. 946 ex c. Editionem repetimus; lacunas supplevit K. H. Schäfer.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 269 nr. 352; Preger-Reinkens p. 192 nr. 270; Mollat 'Lettres communes' nr. 25262.

Dil. fil. . . priori fratrum ordinis Predicatorum Treveren(su).

Oblata nobis pro parte venerabilis fratris nostri Baldewini archiepiscopi Treverensis peticio continebat, quod ipse ex eo quod forsitan hactenus, postquam processus quosdam fecimus contra Ludovicum de Bavaria, idem archiepiscopus prefatum Ludovicum pro rege Romanorum habuit et tenuit, eidem Ludovico ut regi huiusmodi adherendo et per se vel alios impediendo publice vel occulte nuncios apostolice sedis et quoscumque alios
litteras apostolicas et processus nostros huiusmodi deferentes seu eos publicare volentes
contra Lodovicum prefatum et sequaces eiusdem ac differendo eosdem processus et
litteras usque nunc publicare, intimacionem et publicacionem impediendo litterarum et
processuum predictorum, ac etiam pro eo quod forte theolonea et alia emolumenta inde
proveniencia sicut alii principes Alamannie idem archiepiscopus in sua diocesi vel extra
percepit contra sacrorum canonum instituta, dubitat excommunicationis, suspensionis et
interdicti sententias incurrisse ac ex eo etiam quod forsitan dictis ligatus sententiis im-
miscuit se divinis et missas ac minores et sacros ordines celebravit seu contulit in pon-
tificabilibus et alios pontificales actus exercuit, irregularitatis maculam contraxisse. Quare
pro parte sua nobis extitit humiliter supplicatum, ut providere sibi super hiis de oportuno remedio dignaremur. Nos itaque more pii patris benivoli, qui cunctarum salutem
appetimus animarum, ipsius archiepiscopi in hac parte providere volentes statui et honori
ac de circumspectione tua gerentes in Domino fiduciam specialem discretionis tue per
apostolica scripta mandamus, quatinus eundem archiepiscopum ab huiusmodi excommuni-
cationis, suspensionis et interdicti sententiis, si quas propter premissa vel eorum aliquod
incurrerit, auctoritate nostra in forma iuris absolvas, cum eo super irregularitate huiusmodi

dispensando ac in integrum restituendo eundem, iniunctis sibi prius super hiis penitencia salutari ac nichilominus, quod de cetero talia non attemptet, et aliis que de iure fuerint iniungenda.

Datum Avin(ione), IIII. Idus Maii, anno decimo.

5 175. *Litterae ad archiepiscopum.* Mai. 30.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 256 nr. 1512. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 287 nr. 696 ex c.; Sauerland l. c. I, 439 nr. 973 ex c.

Baldewino archiepiscopo Treverensi.

Etsi tarda tua fuerit obedientia fraternalis, ipsam tamen acceptam habentes et
10 gratam, quicquid mora reprehensionis attulit, a te tolli penitus mandamus et volumus
et a nostra prorsus memoria aboleri, volentes ut ad nos, cum oportuno videris, non
ommittas recurrere confidenter. Nos enim in hiis, que secundum Deum poterimus,
reperies liberales. In presenti autem petitiones tuas multas admisimus, sicut nuncius
referre poterit et littere apostolice super illis confecte latius indicabunt¹. Latorem pre-
15 sentium certis ex causis detinuimus, propter quod ipsum habeat quesumus tua fraternitas
excusatum. Gratia Dei tecum sit teque protegat et dirigat in agendis.

Datum Avinion(e), III. Kal. Iunii, anno decimo.

176—182a. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1326. Iun. 2.—5.

20 176. *Mandatum pro ordine Teutonico teloneariis in Cuba missum.* Iun. 2.

Originale (or.) Viennae in tabulario generali ordinis Teutonici². Contulit H. Hirsch. Sigillum secretum fere illaesum pendet loro membranaceo. — In forma integra ineditum. Böhmer, Reg. Ludw. p. 275 nr. 2695 (Addit. I).

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis . . castella-
25 nis, . . receptoribus . . et notariis thelonei in Chuba, qui nunc sunt vel pro futuro tem-
pore erunt gratiam suam et omne bonum.

Cum religiosi viri . . fratres domus Theutonice in Confluencia devoti nostri dilecti,
quibus favorem gerimus specialem, bladum, vinum et fenum crementi sui necnon ligna
cum aliis rebus necessariis domui sue nedum concessione Romanorum regum prede-
30 cessorum nostrorum, sed et clare memorie comitum palatinorum Reni, quorum successores
sumus, dono sine exactione thelonei a retroactis temporibus deduxerint, nos volentes
huiusmodi concessionis et donacionis gratiam firmam consistere et inviolabiliter obser-
vari, fidelitati vestre striete iniungimus et mandamus, quatinus predictos fratres vel
nuncios ipsorum cum blado, vino et feno crementi sui necnon lignis et aliis rebus
35 necessariis domui sue ut premittitur exnunc inantea sine prefinicione temporis absque
exactione thelonei et requisicione transire libere permittatis.

Dat. in Chuba, IIII. Non. Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo
sexto, regni vero nostri anno duodecimo.

1) Cf. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 285 nr. 687 a—e; Sauerland l. c. I, 431 sqq. nr. 947—951.

40 2) von Pottenegg 'Die Urkunden des Deutsch-Ordens-Centralarchives zu Wien' I, 271 nr. 1037.

177. *Mandatum simile teloneariis in Bacheraco missum. Iun. 2.*

Originale (or.) ibidem¹. Item contulit Hirsch. Sigillum secretum item pendet.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 275 nr. 2694 (Addit. I).

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis receptoribus
 et notariis thelonei sui in Bacharaco, qui nunc sunt vel pro futuro tempore erunt gratiam 5
 suam et omne bonum.

Cum religiosi viri . . fratres domus Theutonice in Confluencia devoti nostri dilecti,
 quibus favorem gerimus specialem, bladum, vinum et fenum crementi sui necnon ligna
 cum aliis rebus necessariis domui sue nedum concessione Romanorum regum prede-
 cessorum nostrorum, sed et clare memorie comitum palatinorum Reni, quorum succes- 10
 sores sumus, dono sine exactione thelonei a retroactis temporibus deduxerint, nos volentes
 huiusmodi concessionis et donacionis gratiam firmam consistere et inviolabiliter obser-
 vari, fidelitati vestre stricte iniungimus et mandamus, quatinus predictos fratres vel
 nuncios ipsorum cum blado, vino et feno crementi sui necnon lignis et rebus aliis domui
 sue necessariis ut premittitur exnunc inantea sine prefinicione temporis absque requisi- 15
 cione et exactione thelonei transire libere permittatis.

Dat. in Chuba sub sigillo nostro, III. Non. Iunii, anno Domini millesimo trecen-
 tesimo vicesimo sexto, regni vero nostri anno duodecimo.

178. *Litterae super castris reginae in dotem assignatis. Iun. 4.*

Copia (c.) in Cartulario Haynonensi III. nr. 142 tabularii Insulensis. Contulimus 20
nos. Est rubrum: Item une autre lettre dou dit roy. Quo redeunt omnes editiones.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 877; Regesten der Pfalzgrafen nr. (2026 et) 2028.

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus presentibus publice
 confitemur, quod nobilis vir Chunradus de Truhendingen castellanus noster in Fu[r]stem-
 berech et Ulricus Wilbrant et Otto Zengerius castellani nostri in Chuba fideles nostri 25
 dilecti spectabili viro Wilhelmo comiti Hollandie socero nostro karissimo iuraverunt,
 quod si quod absit nos decedere contingeret, predicti castellani de dictis castris et fide-
 litate sua ratione dictorum castrorum inclite Margharete Romanorum regine conthorali
 nostre karissime nomine dotis respondebunt, cum eadem castra eidem iuxta alias nostras
 litteras super hoc confectas¹ in dotem dederimus ipsamque dotem ipsi constituerimus in 30
 eisdem. Promittimus etiam predictos nostros castellanos non amovere nec destituere,
 nisi prius subrogati et substituti castellani predictum prestant per omnia sacramen-
 tum. In quorum testimonium presentes dedimus litteras sigilli nostri robore roboratas.

Datum Cube. II.^a Non. Iun., anno Domini MCCCXXVI, regni vero nostri anno XII.

179. *Litterae super eisdem castris non obligandis. Iun. 4.*

Copia (c.) ibidem nr. 141. Contulimus nos. Est rubrum: Item une autre lettre 35
dou roy d'Alemaingne. Quo redeunt omnes editiones.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 878; Regesten der Pfalzgrafen nr. (2026 et) 2027.

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus presentibus confitemur,
 quod quia in castris nostris [Cuba]^a et Fu[r]stemberg inclite Margharete Romanorum 40
 regine conthorali nostre karissime dotem suam constituimus, prout in aliis litteris quas

178. a) prid. c.

179. a) excidit c.

1) von Pettenegg l. c. I, 272 nr. 1038.

super eo [sibi dedimus]^b continetur¹, promisimus ac promittimus, quod ipsa castra predicta nequaquam impignorabimus nec obligabimus, nisi casu tam gravi forsitan nos urgente eadem spectabili Wilhelmo comiti Hollandie socero nostro karissimo, quod similiter promittimus, pro certa summa quanta indiguerimus obligemus. Testimonio presentium
5 litterarum, quas super eo conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Cube, II.^c Non. Iun., anno Domini MCCCXXVI, regni vero nostri anno XII.

180. *Collatio feudi castrensis prior.* Iun. 5.

Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra nr. 4—14, fol. 117'. Contulimus nos.

10 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 880.*

Item dominus rex contulit Widrolto de Wartenvels feodum castrense super castro Furstenberch, de quo percipiet in thelonio nostro in Bacheraco et heredes sui quatuor marcas singulis annis.

Dat. in Chuba, feria quinta hoc est in die Bonifacii, anno Domini MCCCXXVI,
15 regni vero sui anno duodecimo.

181. *Collatio feudi castrensis altera.* Iun. 5.

Extractum l. c. fol. 117'. Item contulimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 881.

Item dominus rex contulit Hermannno de Wassenheim et suis heredibus feodum
20 castrense, quod pertinet in Hamerstain.

Dat. in Chuba, feria quinta post diem beati Erasmi, anno Domini MCCCXXVI, regni sui anno duodecimo.

182. *Collatio comitatus Tremoniensis.* Iun. 5.

Originale deperditum. Copia saec. XVII. in Cartulario nr. 36 fol. 522 tabularii regii Bruxellensis², ubi de sigillo haec leguntur: 'Erat sigillo albo ex pressula pergameni inde dependente signata'. Iussu praefecti descripta est. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 275 nr. 2696 (Addit. I).

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus tenore presentium confitemur, quod propter grata servitia, que nobilis vir Gotfridus comes de Zeyn fidelis
30 noster dilectus nobis et sacro imperio haecenus fideliter exhibuit et exhibere poterit in futurum, eidem et suis heredibus in rectum et legale feodum comitatum Tremoniensem nobis et ipsi imperio vacantem cum omnibus hominibus, honoribus, iuribus, redditibus, iurisdictione et ceteris suis pertinentiis universis intra et extra civitatem Tremoniensem et ubique locorum ex liberalitate regia contulimus ipsumque more consueto investivimus
35 de eodem, recepto ab eo fidelitatis et homagii solito sacramento. Ideoque universis ad dictum comitatum spectantibus sub obtentu nostre gratie strictissime iniu[n]gimus et mandamus, quatinus prefato Gotfrido et ex eo descendentes tanquam comiti et comitibus successive in omnibus antedictis obedienter pareant et intendant et eum et eos in comitem et comites recipiant et habeant re, nomine et honore. In cuius rei testi-
40 monium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Chube, Non. Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo sexto, regni vero nostri anno duodecimo.

179. ^{b)} excidit in initio lineae c.; ita fere supplendum. ^{c)} prid. c.

1) *Supra tom. V nr. 825.* 2) *Cf. 'Archiv' IX, 509.*

182a. *Mandatum ad civitatem Tremoniensem super eadem collatione.* Jun. 5.

Originale deperditum. Transsumtum saec. XVIII. tabularii regii Confluentini iussu praefecti collatum est. Quo niti videtur editio quam a. 1749. paravit Ioh. Iac. Moser 'Staatsrecht der Reichsgrafschaft Sayn' p. 350 (= Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch, Ergänzungsband' I (1910) p. 263 nr. 596).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 879.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris consulis et universis civibus Tremonien(sibus), fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Quia comitatum Tremonien(sem) nobis et imperio vacantem nobili viro Gotfrido comiti de Seyn etc. fidei nostro dilecto in aliis nostris litteris¹ contulimus in feodum ipsumque investivimus de eodem, vobis precipimus et mandamus districte, quatinus in omnibus que ad dictum comitatum pertinent intra et extra civitatem vestram ipsum non impediatis, sed potius contra impediētes vel impedire volentes eundem foveatis et pro viribus defendatis. Ceterum cum eundem capitaneum in ipsa civitate vestra constituerimus loco nostri, vobis iniungimus sub debito fidelitatis nobis preste, quatinus eidem vice et nomine nostro obedienter pareatis et tamquam vestro capitaneo fideliter in omnibus intendatis.

Dat. Chube, Non. Iunii, regni nostri anno duodecimo.

183. LITTERAE ELIZABETH REGINAE AD REGEM ARAGONUM.

1326. Jun. 4.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 8791. Sigilli vestigia apparent. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 71 citato fol. 89 nr. 1 ex or.; Finke 'Acta Aragonensia' I, 379 nr. 256 ex or. Editiones adhibuimus.

Responsionem regis Aragonum v. infra nr. 237.

Serenissimo domino et genitori suo domino . . Iacobo regi Aragonum Elizabeth Dei gracia Romanorum regina diu vivere cum salute et post hanc vitam gloriam sempiternam.

Quod tam diu status nostri continenciam vestris desideriis non curavimus explicare, vestra non miretur paternitas, cum fortuna hiis annis nobis sit plurimum noverca. Nam cum per mancipacionem domini conthoralis nostri, de qua tamen feliciter est ereptus, nova nisi que paternitatis vestre perturbassent precordia, tam eciam post liberacionem huiusmodi gravissimam egritudinem, in quam incidimus continuo, de qua in omni parte corporis nostri heu nondum valuimus, nequivimus nunciare. Infirmetas namque predicta nostri capitis nimis gravis visu, oculos tamen pulcherrimos nobis habentibus, totaliter nos privabit nisi in quantum lucem a tenebris et splendorem solis, cum inspicimus, nos gravantem considerare possumus seu valemus. Quapropter vestram caritatem obnixius deprecamur, quatinus de aliquo magistro experto, qui in partibus vestris subtiliores et prudenciores nostris magistris poterunt reperiri, nobis curetis providere quantocius, sicut nostram gloriam et quod pluris est diligitis sospitatem. Et ut plenius cognoscatis

1) *Supra nr. 182.*

negocium, est quedam infirmitas oculorum, quam vocant medici cataractam, de qua a pluribus curate fuisset^a huiusmodi, quam nullatenus esse asserunt nec affirmant. De status vestri felici continencia et iocunda et couterinorum nostrorum nostra quam plurimum gratulantur precordia et exultant, de quo eciam nos petimus pluries informari. Scientes nos exinde in immensis gaudiis redundare.

Datum in Gretz, II. Nonas Iunii, anno Domini MCCC vicesimo VI.

184—188. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE AD DIVERSOS.

1326. Iun. 10.—Iul. 30.

10 184. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum.* Iun. 10.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 256 nr. 1513. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 288 nr. 700 ex c. (decurtatum).

Mathie archiepiscopo Maguntino.

Fraternitatis tue litteras nobis per dil. fil. Ulricum^a de ordine fratrum Heremitarum sancti Augustini tuum nuncium presentatas benigne recepimus et tam contenta in eisdem litteris quam que idem nuncius proponere voluit, intelleximus et ad exauditionis gratiam introduximus, quantum decenter potuimus, ut ipse nuncius referre poterit et littere apostolice super illis confecte expressius nunciabunt. Cuius moram excusatam habere a tua fraternitate volumus et rogamus. Ipse namque pro sua expeditione oportune institit plerumque etiam importune, sed negocia undique occurrentia et certa alia expeditioni votive multipliciter obstiterunt. Eandem itaque fraternitatem tuam attentius deprecamur, quatinus de rumoribus illarum partium nos cures efficere, quotiens tibi occurrerint, certiores. Optantes ut in tue fidelitatis et strenuitatis constantia continua soliditate persistens tibi prudenter caveas, ne decipiaris in illo, cui multum ad-
25 herere diceris et niteris complacere.

Datum Avinion(e), IIII. Idus Iunii, anno X.

185. *Litterae ad archiepiscopum Treverensem*¹. Iun. 24.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 256 nr. 1516. Descripsimus. — Ed. Riezler l. c. p. 289 nr. 704 ex c. (decurtatum); Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 447 nr. 997 ex c.

30 Baldewino archiepiscopo Treverensi.

Grata nobis fuit admodum fraternitatis tue litterarum continentia novissime transmissarum. Assertioni autem illorum reconsiliatorum in abscondito, ut eorum possit malicia occultari, non est fides faciliter adhibenda. Fratres quidem unius ad hoc dicuntur sedit laborasse, ad quod pervenire ut extimamus minime potuerunt. Heec tamen
35 a tali qui scire veritatem super hoc poterat intelleximus, quod Bavarus ab omnibus promissis alium reddidit liberum et immunem, salvo certo galleatorum numero ad annum sibi concesso quodque ipsum in suo non deberet patrimonio molestare. Ad hec indubie

183. a) fuissent or.

184. a) Wilricum c.

40 1) De litteris quae sequuntur Balduino archiepiscopo et Iohanni regi missis v. ea quae disseruit J. Priesack 'Die Reichspolitik des Erzbischofs Balduin' p. 187 sqq.

volumus te tenere, quod si nuncii prelati illius, de quibus in tuis litteris habebatur mentio, ad nos venerint, providere curabimus, ne quid in tuum preiudicium attemptetur. Et utinam tui cum illis concurrerent nuncii, si venturi sint, ut audisti. De constantia audivimus te laudari, quam erga devotionem et fidelitatem sancte Romane ecclesie obtamus notam diminutionis effugere augmentaque suscipe[re], ut speramus.

Datum Avinion(e), VIII. Kal. Iulii, anno decimo.

186. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores.* Iul. 2.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 256 nr. 1514. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 290 nr. 708 ex c.; Sauerland l. c. I, 448 nr. 998 ex c.

Iohanni regi Boemie.

1. Sublimitatis regie litteras nobis per dil. fil. Guillelmum Pinchon nuncium regium presentatas solita benignitate recepimus et que dictus nuncius sub commissa sibi per easdem litteras credentia explicare voluit coram nobis, intelleximus diligenter. Primo namque prefatus nuncius sub verbo credentie huiusmodi nobis negocia venerabilis fratris nostri . . . episcopi Pragensis et dil. fil. . . electi Wratislaviensis pro parte regia commen-
davit. Super quibus regie celsitudini respondemus, quod eius contemplatione super
negocio dicti episcopi multa tenuimus consistoria et fecimus quicquid honeste potuimus
et ulterius etiam facere intendimus, pro eodem Wratislaviensi vero ecclesie intendimus
et concepimus aliter providere dictumque electum habere oportunis loco et tempore
commendatum.

2. Deinde subiunxit de facto imperii nuncius antedictus, super quo nichil certum occurrit nobis presentialiter rescribendum. Tetigit etiam subsequenter de habenda concordia cum Australi, super qua s[c]it plenius regia providentia quid agendum. Et insuper idem nuncius petiit, ut neque Australis nec Bavarus sine te per nos ad aliquam concordiam seu unionem^a admittantur. Ad que breviter respondemus, quod non inten-
dimus aliquid cum ipsorum aliquo in tui preiudicium attemptare.

3. Postremo vero cum super decimis per nos tibi concessis¹ quedam peteret idem nuncius declarari, sibi respondimus, quod hoc facere non poteramus decenter. Prefatum autem nuncium, qui pro expeditione sua oportune institit apud nos ac etiam inopportune, remittimus, sicut melius et decentius fieri potuit expeditum. Rogantes regalem magnifi-
cenciam attentius et hortantes, quatinus in devotione sancte matris ecclesie solita con-
stanter et strenue celsitudo regia sic persistat, quod preter celestis mercedis premium
nostram et apostolice sedis benedictionem et gratiam uberius merearis.

Datum Avinion(e), VI. Non. Iulii, anno decimo.

187. *Litterae ad eundem alterae.* Iul. 8.

Copiae ibidem tom. 113 fol. 256, ubi bis insertae sunt, 1 nr. 1515, 2 nr. 1517. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 291 nr. 711 ex 1; Sauerland l. c. I, 449 nr. 1000 ex 1.

Eidem^a.

Hoc tenere regiam excellentiam volumus qualibet hesitatione reiecta, quod si ad nostram presentiam venerint illius prelati nuncii, de quibus in regiis litteris habebatur

186. ^a) *inam c.; cf. Priesack l. c. p. 192 not. 1.*

187. ^a) Iohanni regi Boemie 2.

1) *Cf. supra pag. 32 et not. 4.*

mentio^b, providere curabimus, ne quid in tuum possit^c preiudicium attemptari. Ad hec, quia nosce te credimus magistra rerum experientia te docente, quod plerumque qui in promissis sunt faciles, in ipsis adimplendis tardi sunt et tenaces, tue providencie sano consilio suademus, ne nova promissa, saltem quousque antiqua suum fuerint effectum
5 realiter consecuta, te inducant ad talia, que nequeas sine periculo etiam assistente iusticia declinare^d.

Datum Avinion(e), VIII. Idus Iulii, anno decimo^e.

188. *Litterae ad eundem et archiepiscopum Trevirenses.* Iul. 30.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 256 nr. 1518. *Contulimus nos.* — Ed. Riezler l. c.
10 p. 294 nr. 719 ex c.; Sauerland l. c. I, 455 nr. 1016 ex c.

Eidem.

Litteras regias et venerabilis fratris nostri Baldewini archiepiscopi Treverensis nobis per dil. fil. Boemundum archidiaconum Treverensis ecclesie et fratrem Conradum ordinis Premonstratensis ac nobiles viros Symonem Ph(ilipp)i et Thimonem de Koldicz
15 tuos et suos nuncios novissime presentatas manu leta recepimus et contenta in ipsis ac que nuncii ipsi, quibus tua et archiepiscopi supradicti petebat circumspectio fidem indubiam super hiis que pro parte vestra proponerent adhiberi, [explicare voluerunt]^a, pleno collegimus intellectu. Et quia super negotio ducis Austrie principalis eorum legatio versabatur, licet alias per nostras utrique vestrum litteras duxerimus responden-
20 dum, adhuc taliter respondemus, quod absit a nostra mente et tenemus indubie affuturum, quod vobis in devotione sancte Romane ecclesie stantibus aliquid circa prefatum negotium nos in ipsius favorem vestrique preiudicium, nisi quatenus^b nos urgeret iusticia, attemptemus. Aliis autem petitionibus per ipsos oblatis annuimus, sicut expedire vidi-
mus, ut ipsi referre poterint et littere apostolice super illis confecte latius explicabunt.

25 Datum Avinion(e), III. Kal. Augusti, anno decimo.

In e. m. dicto archiepiscopo Treveren(si).

189. FRIDERICI LITTERAE AD COMMUNE PORTUSNAONIS.

1326. Iun. 25.

Originale (or.) olim in archivo P. Montereale. — Ed. G. Bianchi 'Documenti per
30 la storia del Friuli' II (1845) p. 14 nr. 429 ex or.¹ Editionem repetimus in minutis correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 388 Friedrich nr. 384 (Addit. III).

Fridericus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus et discretis
viris potestati, consilio et communi Portusnaonis, fidelibus suis dilectis gratiam suam
35 et omne bonum.

187. ^b) litteris regiis mentio habetur 2. ^c) possint male 1. ^d) declarare 2. ^e) linea dati per errorem in 2: Datum ut supra (= supra nr. 185).

188. ^a) uncis inclusa exciderunt c. ^b) sic c.

189. ^a) Federicus ed.

40 1) Cf. Valentinelli 'Diplomatarium Portusnaonense' (= 'Fontes rerum Austriacarum' B, XXIV (1863)) p. 37 nr. 41.

Scripsit nobis vestra fidelitas, quod quia^b nobilis vir Brizalya de Porcileis civitatem et dominium Portusnaonis, quam nomine pignoris tenet, indempniter sine sui destructione et pro honore nostro usque modo possedit, absolutionem eorundem pignorum, quam per strenuum virum Chonradum de Afenstain capitaneum Padue fidelem nostrum dilectum fiendam promisimus, dignaremur vestre petitionis intuitu revocare.⁵ Super quo vestra fidelitas scire debet, quod hoc bono et convenienti modo facere non possumus, sed volumus quod predictum pignus per eundem Conradum de Afenstain redimatur, cui sicut petiistis seriose mandamus, ut [vos]^c nostro nomine ab incursibus hostilibus ac violentiis quibuscumque potenter defendat vosque in iuribus vestris manuteneat et conservet^d. Volentes semper, ut tenemur ex debito, vos in omnibus agendis¹⁰ vestris respicere gratiose.

Datum in Chiburgo, VII. Kalendas Iulii, regni nostri anno duodecimo.

190. EIUSDEM FACULTAS MATRIMONII CONTRAHENDI LUDEWICO DATA.

1326. Iul. 4.

15

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Sigillum illaesum pendet loro membranaceo. — Ed. Riezler 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XX, 257 nr. 29 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 178 Friedrich nr. 219.

Lieber brüder.

20

Wir geben eu mit disem gegenburtigen brief vollen gewalt ze stifften und ze machen einen heirat zwischen dem edeln fursten hertzog Heinrichen dem jungen in Beyern und unserr lieben tochter . . und dem vogenanten hertzog Heinrichen an unserr stat ze loben und ze geben unser vogenante tochter . . ze einer ewirtinne und ze benennen, ze besetzen und auch ze vergewizzen brütschatz und margengabe und auch²⁵ des selben her wider gewizzheit ze nemen an unserr und unserr tochter . . stat und allez daz ze schaffen und ze tûn, daz gewönlichen ze tûn ist an sotton sachen und daz eu gút dar an dunchet. Dar uber ze einer stetigunge geben wir disen brief versigelten mit unserm kuniehlichen insigel.

Der ist geben ze Schafhusen, an sant Ulriches tag, do man zalt von Christes³⁰ geburde drutzehenhundert jar und darnach in dem segsundzwaintzigisten jar, in dem zwelften jar unsers richs.

191—193. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1326. Iul. 11.—24.

191. *Facultas dotis constituendae. Iul. 11.*

35

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presentibus publice confitemur, quod pro fide et devocione, quam strenuus vir Arnoldus de Schonek miles

189. ^{b)} quidam ed. ^{c)} excidit ed. ^{d)} conservat ed.

40

nobis et sacro exhibuit imperio gratis suis obsequiis et in posterum^a poterit exhibere, ex liberalitate et gratia regia speciali permisimus, quod Irmgardi filie Iohannis de Brünshorn uxori Philippi filii sui dotem ducentarum marcarum Brawantinorum constituere poterat et constituit super domum situatam in castro Schonek ante magnam suam
 5 kayminatam et super domum in parte inferiori eiusdem castri, que situata est iuxta portam posteriorem usque ad domum aliam contiguam, et super vineis suis in Proffen apud Boparten, quas domus et vineas a nobis et sacro tenet imperio et in feodum recognoscit, nos que eiusdem dotis constitutionem modo premissa ratam habemus et presentibus approbamus. Dantes has litteras nostras in testimonium super eo sigilli
 10 maiestatis nostri munimine consignatas.

Dat. in Chûba, sexta feria ante Margarete, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo sexto, regni vero nostri anno duodecimo.

192. *Ratificatio confederationis civitatum Rheni. Iul. 14.*

Originale ibidem. Descripsimus nos. Sigillum secretum illaesum pendet loro membr-
 15 *naceo. In verso super lori foramine leguntur: confederacio bacerae . . .*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 886.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches verjehen offenlich an disem briefe, daz unser gût wille und wort ist, daz sich die wisen læute . . die pûrger von Boparden unser liebe getriwen verbunden haben und
 20 verbinden mit allen læuten unsern lieben getriwen von Bacharach, von Dypach und von Chube und gemainlich mit allen unsern Tælren, in ze helfen und si in her wider ze allen iren nôten auf recht ane wider ir rechte herschaft. Und dar uber zû urchund geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist zû Chube, an dem Montag nach Margarete, do man zalt von Crists
 25 gebûrt dreutzeenhûndert jar darnach in dem sechszweintzigistem jare, in dem zwelften jare unsers richs.

193. *Assignatio ad ungeltum civitatis Wetzlariensis. Iul. 24.*

E copiis recentioribus tabularii Wisbadensis edidit E. Wiese 'Urkundenbuch der Stadt Wetzlar' I (1911) p. 436 nr. 1072. Editionem (ed.) repetimus.

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 890.*

Cf. infra nr. 201.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez richs verjehen an disem briefe offenlich, daz wir dem edeln manne graf Iohan von Nazzowe unsern lieben getruwen an dem ungelt in unser und des riches stat ze Wezlar
 35 gegeben und verschaffet haben zweitusent phunt Haller, der wir im schuldich sein umb seinen getruwen dienst, den er uns und dem riche getan hat, und wellen, daz er das vorgeschriben ungelt als lang einname, biz daz er der vorgenanten zweitusent phunt Haller gar und gaentzlich berichtet werde. Davon wellen wir und gebieten ez ouch vestielich unsern lieben getruwen dem rat und der gemain der purger unser vorgenanten
 40 stat ze Weslar, daz si im also mit dem ungelt gehorsam sein als vorgeschriben stet.

191. a) postu/um ? or.

Dez wellen wir nicht enperen. Daruber zu urchund geben wir^a disen brief mit unsern insigel versigelten.

Der geben ist zu Franckenfurt, an sand Jacobs abend, do man zalt von Crists geburt dreutzeenhundert jar darnach in dem sechszveintzigistem jare, in dem zvelften jare unsers riches.

194. FRIDERICI LITTERAE AD REGEM ARAGONUM.

1326. Iul. 29.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 28. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 71 citato p. 82 nr. 83 ex c. Editionem repetimus.

Responsionem regis Aragonum v. infra ad a. 1326. Sept. 3.

Excellenti et magnifico principi domino Iacobo Aragonum regi domino et tanquam patri suo karissimo Fredericus Dei gracia Romanorum rex semper augustus vite felicitis auspicia et prosperorum successuum incrementa.

Excellencie vestre nobis precare pro gaudio nunciamus, quod Deo disponente nos una cum tota domo nostra regia corporum foveamur plenaria sospitate, quod de vobis audire frequentatis nobis litteris vestris iugiter affectamus. Et quia in instanti ad sanctissimi in Christo patris et domini nostri summi pontificis presenciam nostros ambaxatores super nostris agendis et promociionibus transmisimus et adhuc in brevi temporis spacio sollempniores ad ipsum nuncios transmittemus, magnificenciam vestram rogamus plenissimo cum effectu, quatinus eidem domino summo pontifici nunciis et litteris vestris inibi transmissis per vos instantissime supplicetis, ut eisdem ambaxatoribus nostris in nostris negociis et agendis pium et benignum auditum adhibeat et petita per eos clementer exaudiat et admittat. Ex hoc etenim per nos ad ipsius et sancte Romane ecclesie laudem et honorem tamquam per suum devotissimum filium, qui suis semper mandatis obtemperare tota nostra possibilitate eiusque beneplacitis conformari intendimus, pacis tranquillitas, quies et commodum omni Cristi fidelium universitati volente Domino poterunt pervenire.

Datum apud Columb(ariam), III. Kalendas Augusti, regni nostri [anno] duodecimo.

195—198. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1326. Aug. 1.—11.

195. *Litterae ad archiepiscopos Trevirenses et Colonienses. Aug. 1.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 248 nr. 1452. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 459 nr. 1021 ex c. Editionem repetimus.

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 269 nr. 357; Preger-Reinkens p. 195 nr. 275; Brom 'Bullarium Trajectense' I, 311 nr. 692.

Cf. infra nr. 198.

193. ^{a)} bis scriptum ed.

Baldewino archiepiscopo Treverensi.

Dudum fraternitati tue ac venerabilibus fratribus nostris Maguntino et Coloniensi archiepiscopis per singulas litteras nostras scripsisse meminimus post salutationis eloquium in hec verba:

5 'Consulte provida decrevit — anno nono'. *supra nr. 61.*

Verum quia, sicut displicenter audivimus, nondum per te nec per alios predictos archiepiscopos in grande tue ac ipsorum ecclesiarum et rei publice earum partium detrimentum contenta in eisdem litteris sint executioni mandata, eidem fraternitati tue in virtute obedientie districte precipiendo mandamus, quatinus predictas sententias per
10 tuas civitatem et diocesim ac provinciam facias solenniter publicari. Et si prefatus Ludovicus in removendo prefato vectigali seu theloneo ab illius exactione penitus abstinendo se reddiderit contumacem, tu et archiepiscopi sepefati auctoritate nostra suffulti curetis utroque gladio, prout expedire videritis, providere de oportuno remedio super hiis viriliter et potenter.

15 Dat. Avinion(e), Kal. Aug., anno decimo.

Item in e. m. archiepiscopo Coloniensi.

196. *Litterae ad Albertum ducem Austriae.* Aug. 3.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 257 nr. 1519. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 294 nr. 721 ex c. (decurtatum).

20 *Reg. Löher l. c. p. 270 nr. 359.*

Alberto duci Austrie.

Leta manu fili magnifici viri Frederici germani tui dudum in regem Roman(or)um electi ac tuas recepimus litteras nobis per dil. fil. Nicolaum prepositum Imbriacensem capellanum nostrum et Gotfridum priorem domus Vallis Omnium sanctorum in Maurbach
25 Cartusien. ordinis, nostros nuncios, presentatas earumque seriem et que verbo nuncii predicti voluerunt proponere, intelleximus diligenter. Ad que verbo ipsis respondimus et tibi ut sequitur per hanc epistolam respondemus, quod super negotio nobis per nuncios ipsos proposito germanum tuum predictum principaliter tangente parati sumus prompte et expedite cum fratrum nostrorum consilio, sicut et requirit negocii qualitas,
30 iusticiam exhibere et adhuc gratiose et favorabiliter, quantum sine Dei offensa sueque sancte ecclesie preiudicio ac iniuria principum, ad quos electio regis Romanorum pertinere noseitur, poterit fieri, cum hoc oportune postulatum fuerit, nos habere. Ex causa certa, quam nuncii exprimere poterunt, omisimus germano tuo predicto scribere in presenti, qua cessante prompto scripsissemus animo, super quo tua et ipsius prudentia nos
35 habeat excusatos. Ceterum petitionibus nobis pro parte tua per nuncios prefatos exhibitis^a, quantum cum Deo potuimus^b, duximus annuendum, sicut tam per litteras inde confectas quam relationem nunciorum ipsorum tue magnificencie plenius apparebit.

Datum Avinion(e), III. Non. Augusti, anno decimo.

197. *Litterae ad nonnullos principes electores.* Aug. 4.

40 *Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 257 nr. 1520. Descripsimus nos. — Ed. Sauerland l. c. I, 459 nr. 1022 ex c.*

Reg. Löher l. c. p. 270 nr. 360; Preger-Reinkens p. 195 nr. 277.

Cf. Preger-Reinkens l. c. p. 202 nr. 294.

196. a) exhibitos c. b) poterimus c.

Mathie archiepiscopo Maguntin(o).

Ut de hiis, que . . nunciis magnifici viri Frederici iam dudum in regem Roman(orum) electi ac dil. fil. Alberti ducum Austrie hiis diebus super negotio Frederici predicti ad nostram destinatis presentiam verbo, ipsi Alberto per nostras litteras respondendum duxerimus, tua fraternitas habeat certitudinem pleniorē, tua prudentia nos noverit respondisse, [quod] super negotio nobis per nuncios ipsos proposito prefatum Fredericum principaliter contingente parati sumus prompte et expedite cum fratrum nostrorum consilio, sicut et requirit negotii qualitas, iusticiam exhibere et ad hec gratiose et favorabiliter, quantum sine Dei offensa sueque sancte ecclesie preiudicio ac iniuria principum, ad quos electio regis Roman(orum) promovendi in imperatorem pertinere noscitur, poterit fieri, cum hoc oportune postulatum fuerit, nos habere. Quam utique Deo fore gratam ipsisque ac cunctis, quos prefatum tangit negotium, debere esse acceptabilem extimamus^a.

Datum Avinion(e), II. Non. Augusti.

In e. m. Henrico duci Carinthie

In e. m. Henrico archiepiscopo Colonien(si).

Datum ut supra.

198. *Litterae ad civitates Moguntinam, Coloniensem, Trevirensē. Aug. 11.*

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 257^r nr. 1523. Descripsimus nos. — Ed. Sauerland l. c. I, 460 nr. 1023 ex c. (decurtatum).

Reg. Löher l. c. p. 270 nr. 361; Preger-Reinkens p. 196 nr. 278.

Cf. supra nr. 195.

Dilectis filiis sculteto, iudicibus, magistris consulum et consulibus ac universis civibus Maguntin(ensibus).

Dudum ad nostri apostolatus auditum fidedigna insinuatione perducto, quod Ludovicus de Bavaria excessus inculcans excessibus et accumulans novas culpas in castro de Kuwe Treveren. dioc. novas et graves pedagiorum exactiones universis Christi fidelibus perinde cum mercimoniis et rebus suis transeuntibus in magnum et grave rei publice ac ecclesiarum et fidelium earum partium gravamen et preiudicium duxerit imponendas, quamquam eidem, qui pro suis demeritis, contumaciis atque culpis necnon auxiliis, consilio^a et favore per eum prestitis Galeacio de Vicecomitibus eiusque fratribus de Mediolan(o) ecclesie Romane rebellibus et hostibus manifestis et de heresi sententialiter condemnatis erat, sicut adhuc esse dinoscitur, anathematis sententia innodatus et omni iure, si quod sibi ex sua electione discordi in regem Roman(orum) forte competeret vel competere potuisset, per speciales processus super hoc habitos contra eum apostolica fuerat auctoritate privatus, non competiisset nec competere potuisset ius aliquod exactiones pedagiorum huiusmodi quomodolibet statuendi, nos cupientes sicut ex officii tenemur debito huiusmodi preiudiciis et gravaminibus iustis remediis obviari, venerabilibus fratribus nostris . . Maguntin(o), . . Colonien(si) et . . Treveren(si) archiepiscopis per singulas nostras litteras dedimus et nunc damus etiam in mandatis, ut eundem L(udovicum), quem excommunicationis sententiam, que per Romanum pontificem adversus imponentes nova vectigalia promulgari consuevit in certis solennitatibus, non est dubium incurrisse, huiusmodi ligatum sententia publice faciant nunciari et si forsā in non removendo dictum pedagium et ab illius exactione penitus abstinendo se reddiderit contumacem, contra

197. ^a) extimamus c.

198. ^a) o in loco raso c.

ipsum utroque gladio eadem auctoritate suffulti procedere, sicut expedire viderint, non postponent. Cum autem res vestra et aliorum incolarum dictarum partium, in quorum preiudicium exactiones pedagiorum huiusmodi redundare noscuntur, agatur multipliciter in hac parte, universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur attentius, quatinus
5 ut cessent omnino exactiones pedagiorum predictorum, dantes operam efficacem prefato archiepiscopo Maguntin(o) sic potenter et viriliter super predictis assistere consiliis, auxiliis et oportunis favoribus studeatis, quod vestra debeat circumspectio propter hoc merito commendari.

Datum Avinioni, Idus Augusti, anno decimo.

10 In e. m. Colonien(sibus) mutato in fine, ubi dicitur archiepiscopo Maguntin(o) dicatur archiepiscopo Colonien(s)

In e. m. Treveren(sibus) cum mutatione similiter Treveren(s).

199. FRIDERICI DONATIO IURIS PATRONATUS.

1326. Aug. 17.

15 *Originale in tabulario generali regni Bavarici Reimlingen Deutschordensobervogtei XLI fasc. 2'. Descripsimus nos. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubei viridisque coloris. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 178 Friedrich nr. 220.

Fridericus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani
20 imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Dum huiusmodi personis, quas fructu virtutum suarum Deo placidas et hominibus gratas fore cognoscimus, munera parciamur, gratum Deo obsequium impendere non ambigimus nec ex eo credimus alicui displicencie spiritum generari. Sane quia honorabilem et relig(iosorum) . . fratrum domus Theothonicorum merita multipliciter meruerunt,
25 quod ipsos benigni favoris gracia prosequi delectamur, eisdem fratribus et ordini pure propter Deum ius patronatus ecclesie in Windesheim nobis et imperio pertinens cum omnibus iuribus et pertinenciis suis domicilio sive castro in Virnsperg, quod prefatum ordinem respicere dinoscitur, applicandum contulimus et pleno iure conferimus. Presencium testimonio litterarum regalis nostri sigilli signaculo signatarum.

30 Dat. apud Offenburg(um), XVI. Kalen. Septembr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo sexto, regni vero nostri anno duodecimo.

200—205. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1326. Aug. 17.—Sept. 30.

200. *Scriptum prius super comitatu Graisbach. Aug. 17.*

35 *Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 326. Descripsimus nos. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 357 nr. 3235 (Addit. III); cf. notam l. c. adiectam.

Cf. infra nr. 204.

Wir Ludowich von Gotes genaden Römischer chünich zû allen zeiten merer dez
40 ryches verjehen offentlich an disem briefe und tûn chunt allen den die in sehent oder

hörent lesen, daz wir dem edeln manne Berchtolden^a grafen von Marsteten genant von Nyffen unserm lieben getriwen enpfolhen haben und enpfelhen die grafschaft ze Grayspach mit dem wildpan, dienstmannen, laüten und gûten, lantgerichten und allem dem daz darzû gehöret, besûhte und unbesûhte, also daz er die selben grafschaft mit allen rechten und eren besitzen unde inne haben schol von unsern wegen an alle hinder-
5 nuzze, als si der edel man graf Berhtolt von Grayspach dem Got genade und sein vodem vor her besezzten und inne gehabt habent. Und dar über ze urchunde geben wir im disen briefe versigelten mit unserem insigel.

Der geben ist ze Ingoltstat, dez Suntages nach unser Frawen tag als si ze himel enpfangen warde, do man zalt von Christes gebürde dreutzehenhundert jar dar nach in
10 dem sechszwaintzgestem jar, in dem zwelftem jar unsers ryches.

201. *Mandatum comitibus de Nassow missum.* Aug. 24.

Copia (c.) in Copiario recentiori tabularii regii Wisbadensis. — Ediderunt Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 496 nr. 725 ex c.; Wiese 'Urkundenbuch der Stadt Wetzlar' I, 437 nr. 1074 ex c. Editionem hanc adhibuimus.

15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 891.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer koning zu allen ziiten merer des riichs enbieten dem edelen man graff Iohan von Nassauwe unserem lieben getruwen unser huld und alles gut.

Wir heyßen und enpfelhen dir, das du mit graff Gerlachen von Nassauwe unserem
20 lantvogt die stat zu Wepflarn twingest und notest, das sie graff Gerlachen das ungelt, das sie uffgehaben habent sint der ziit das wir coning wurden, geben und reichen und dir mit dem ungelt das itzunt gevellet gehorsam sin, byß du zweytusent phunt Haller auffgeheffst. Und willich man dir darzu bestanden und beholffen ist, der thut nicht wieder uns und thut uns und dem riiche eynen besunderen dienst dar an.

25

Der brieff ist geben zu Nurenberg, an sant Bartholomei tag, in dem zwelfften jair unsers riichs.

202. *Assignatio sturæ prior.* Sept. 12.

Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra nr. 4—14, fol. 119. Contulimus nos.

30

Böhmer, Reg. Ludw. p. 52 nr. 893.

Anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo sexto, feria sexta post nativitatem beate Marie virginis gloriose dominus rex deputavit nobili viro Frid(erico) burchgravio in Nûrenberch steuram conswetam civium in Nurenberg, scilicet duo milia librarum
1327.
Nov. 11.
Hallen(sium), quam tenentur dare a festo Martini proxime venturo post unum annum
35 et tunc in festo Martini dant.

203. *Assignatio sturæ altera.* Sept. 12.

Extractum ibidem fol. 119. Item contulimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 894.

200. ^{a)} d corr. ex t or.

40

Item deputavit eidem burchgravio steuram conswetam civium in Nördlingen, scilicet trecentas libras Hallen(sium), quas eciā tenentur dare a festo Martini proxime ^{Nov. 11.} venturo post unum annum et dant^a tunc in festo Martini.

Dat. in Nurenberch, anno^b Domini et die prenotatis, regni vero predicti regis
5 anno duodecimo.

204. *Scriptum super comitatu Graisbach alterum.* Sept. 13.

Originale ibidem KLS nr. 328. Item descripsimus. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Cf. supra nr. 200.

10 Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez
riches tūn chūnt allen den die disen brief ansehent oder hōrent lesen, daz wir dem
edeln manne Bertolden grafen von Marsteten genant von Nyffen unserm lieben getriwen
umb seine getriwen und genæmen dienst, die er uns und dem riche getan hat und
noch getūn mach, verlihen haben und verleihen ze rechtem lehen die grafenschaft von
15 Greispach, die uns und dem riche ledich worden ist von wilent Bertolden grafen von
Greispach, mit herschaft, mit wirde, mit eren, mit rechten, mit læuten, mit gūten und
mit allem dem daz datz gehōrt und als si der obgenante wilent Bertolt grafe von Greis-
pach besezzē und her bracht hat. Und gebieten allen læuten die zū der grafenschaft
gehorent, swie die genant seint, vesticlich, daz si dem vorgenanten Bertolden von Nyffen
20 und seinen erben als iren rechten herren und grafen an allen dingen und sachen under-
tenich und gehorsam sein. Dar uber zū urchūnd geben wir disen brief versigelten
mit unserm chūniclichem insigel.

Der geben ist zū Nuremberg, an dem Samestag nach unser Vrowen tag als si
geborn wart, do man zalt von Crists gebūrt dreutzehenhūndert jar darnach in dem
25 sechszweintzigistem jare, in dem zwelften jare unsers richs.

205. *Quitatio sturæ.* Sept. 30.

Extractum in Libro cancellariae citato fol. 93'. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 896.

Nota quod dominus rex quittat Iudeos in Werde de steura consweta a festo Puri- ^{1327.}
30 ficacionis proxime venturo per duos annos continuos per eos danda, scilicet de centum ^{Febr. 2.}
lib(ris) Hallen(sium), hoc est de quolibet anno quinquaginta lib. Hallen(sium).

Dat. in Lougingen, in crastino beati Michahelis, anno Domini MCCCXXVI, regni
vero sui anno duodecimo.

203. ^{a)} supra lineam add. c. ^{b)} annis c.

206—208. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1326. Aug. 24. — 29.

206. *Litterae ad regem Franciae priores.* Aug. 24.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 210 nr. 1224. 5
Descriptissimus vel contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 296 nr. 726 ex c.
(decurtatum); Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 464 nr. 1035 ex c. (decurtatum).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 218 Pabste nr. 44 (male ad a. 1325); Löher loco supra ad
nr. 2 citato p. 270 nr. 363.

Eidem regi.

1. Binas serenitatis regie litteras successive recepimus benivolentia consueta, quarum una nobis insinuavit aperte intentionis esse regie super negocio, pro quo dil. fil. nobilis vir Alfonsus de Ispania dominus de Limello et alii eius in hac parte college ad nos fuerant per regiam magnitudinem destinati, novissime finalem responsionem facere in prefixo ad hoc a nobis termino sive citra, reliqua vero, quod per certos ex dictis regiis, 15 relatione ac scriptura, quam eis dedimus super negocio ipso, auditur, non videbatur providencie regie, arctitudine termini consiliariorumque regionum occupationibus et absentia et aliis ingruentibus impedimentis attentis, citra vel ad ipsum terminum respon-
Nov. 1. dere. Quare nisi tunc ipsam responsionem faceret, quam tamen citra festum Omnium sanctorum proximum facturum offerebat, plenarie haberi se petiit excusatum. Super 20 quibus regali magnificentie taliter respondemus, quod gratum est nobis oportunitatibus favendo regiis dicte dilationi annuere, quantum videlicet ipsum negocium nos concernit. Sed dum attente circa illud attendimus, quod in tractatu dicti negotii prefixioneque termini nonnulli ambaxatores solennes certarum civitatum solennium de ipsorum regio-
rum nunciorum beneplacito affuerunt, veremur quod ipsius termini prorogatio eis incon- 25 sultis vel insciis dubios ipsos reddat et anxios, quod utique non expedit in hac parte¹.

1) *His litteris nr. 206 et 207 negotium regis Franciae eligendi in regem Romanorum ultimum tangi videtur. Enuntiata itaque nonnulla ex Marini Sanuti litteris a. 1327. ad cardinalem presbyterum S. Marcelli datis hic subiungere liceat:*

.... Christianitas multo indiget pacis remedio et hoc non video quod posset ad presens fieri, si 30 non fuerit imperator cum voluntate et beneplacito ecclesie. Nam fideliter et reverenter loquendo exponam quicquid sentio ex predictis.

Quando eram in curia excellentissimi regis Francie domini Karoli qui est ad presens rex Francie habens sororem regis Boemie in uxorem, rex predictus Boemie tractabat ipsum fore imperatorem cum voluntate istius Bavari. Non videtur michi quod illi qui erant prope regem Francie multum conten- 35 tarentur, immo spernebant rem. Sed postea rex Boemie cum comite Hanonie tractabat facere dominum Karolum patrum ipsius regis Francie regem Arelatensem sive Vienensem cum consensu et voluntate predicti Bavari, sed propter filiam domini Karoli antedicti, quam accepit dominus dux^a Calabrie filius excellentissimi domini regis Ierusalem et Sicilie, videtur quod remansisset. Postmodum me veniente Venetiis per spacium aliquod temporis frater Albertus de Nigro Castro de Alemania, qui fuit magnus 40 preceptor sancte domus Hospitalis sancti Iohannis Ierosolymitani de Alemania, venit de Sicilia Venetiis. Qui fuerat meus amicus intimus et dominus longo tempore tam Rodi quam in curia Romana Avinione. Fui cum ipso multis diebus moram ipso faciente Venetiis. Familiariter retulit michi, quod principes Alemanie contentabantur dare coronam imperii predicto regi Francie solum in vita sua et hoc faciebant, ut imperium aliquod bonum haberet principium. Nam reverenter loquendo videtur 45 michi, quod illud ex humilitate maxima et sapientia procedebat. Et postea scivi ab aliis qui sunt

^a) duca ed.

2. Preterea sicut ad aures supponimus regias pervenisse, ambaxiata solennis pro parte viri magnifici Frederici ducis Austrie dudum in regem Romanorum electi dirigenda nobis ordinata extitit pridem, in qua dil. fil. nobilis vir Albertus ipsius Frederici germanus pro eo et . . de Buchek ac de Vinenberk comites pro venerabilibus fratribus nostris . .
 5 Maguntino et . . Coloniensi archiepiscopis fuerunt ad veniendum cum aliis nonnullis personis solennibus specialiter deputati. Qui siquidem Australes duos postmodum precursores nuncios premittentes, a nobis nonnulla in favorem electionis Frederici predicti cum ferventi instantia postularunt. Quibus cum annuendum minime decreverimus, tam
 10 precursoribus ipsis oretenus quam Alberto predicto per speciales litteras¹ duximus taliter respondendum, videlicet quod super negotio per eosdem nuncios proposito prefatum Fredericum principaliter contingente parati eramus prompte et expedite cum fratrum nostrorum consilio, sicut et requirit negotii qualitas, iusticiam exhibere et adhuc gratiose et favorabiliter, quantum sine Dei offensa sueque dicte ecclesie preiudicio ac iniuria principum, ad quos electio regis Romani promovendi in imperatorem pertinere noscitur,
 15 poterit fieri, cum hoc oportune postulatum fuerit, nos habere.

3. Ex quibus providentia quesumus colligat regia, que possent presertim exordio nec non intento fini^a dicti negotii ex prorogatione responsionis huiusmodi maxime Australibus ipsis et sibi adherentibus condictam ambaxiatam prosequentibus obstacula provenire. Nichilominus tamen offerimus nos paratos memoratis civitatum predictarum ambaxiatoribus iuxta regium beneplacitum scribere prorogationem termini antefati rogareque
 20 illos etiam, quod exinde displicentie materiam eorum devotio non assumat.

Datum Avinion(e), IX. Kal. Septembris, anno decimo.

207. *Litterae ad eundem alterae.* Aug. 24.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 210 nr. 1223. Contulimus nos². — Ed. Riezler l. c. p. 297 nr. 727 ex c.

Cf. infra nr. 214.

Regi Francie.

Cuidam devoto nostro fuerunt a quibusdam amicis suis misse littere que continet cedula presentibus interclusa³ continentis. Quam mittere volumus, ut providencia
 30 regia circa responsionem fiendam sibi per illos, ad quos erat destinatus nuncius, possit cautius se habere.

Datum Avinion(e), IX. Kal. Septembris, anno decimo.

de consilio istius Bavari, quod vellet libentissime facere omnem reverentiam domino nostro summo pontifici, que sue sanctitati et magnificentie conveniret. Et sum certus, quod dominus comes Hanonie
 35 est tam sapiens et propinquus domus Francie ac etiam socer istius Bavari, quod per ipsum ad honorem sanctissimi domini nostri omne bonum tractaretur. Idcirco si eidem audientia preberetur, per ipsum cuncta que forent bona et utilia tractarentur.

Que omnia vestre significavi dominationi elementi, quoniam nullum cognosco Deo previo, qui de hoc posset melius dominum nostrum summum pontificem informare ad hoc ut tanta mala cessarent,
 40 ut vestra paternitas reverenda. Idcirco vestra summa solertia de statu gravissimo christianorum providere dignetur. . . . (*Gesta Dei per Francos ed. Bongarsius II nr. 17 p. 309 sq.*)

De quibus rebus omnibus cf. J. Priesack 'Die Reichspolitik des Erzbischofs Balduin von Trier' p. 164 sqq.

1) *Supra nr. 196.* 2) *Pontificis litterae a. 1326. Aug. 24. datae, quas notat Mollat 'Lettres communes' nr. 26474 his verbis: Legato Lombardiae per cedulam. Datum sub annulo Domini . . . die sancti Bartholomaei anno X, cum littera inclusa super parlamento a rebellibus celebrato (Chartaceum parvum), nobis quamvis petentibus a viro d. Henrico Pogatscher reperiri non poterant. Num ad nostras res faciant nescio.* 3) *Servata non est.*

208. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae.* Aug. 29.

Copia (c.) ibidem tom. 113 fol. 258 nr. 1524. Descripsimus vel contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 297 nr. 730 ex c. (decurtatum); Sauerland l. c. I, 467 nr. 1039 ex c.

Iohanni regi Boemie.

Serenitatis regie litteras nobis per dil. fil. Iohannem Pinchon regium nuncium presentatas consue-
te benignitatis affectu recepimus et ea que ipse nuncius explicare sub
verbo concessit sibi credentie voluit et littere huiusmodi continebant, pleno collegimus
intellectu ac illis de petitionibus per ipsum nobis oblatis, [quantum] secundum Deum ad
presens potuimus, favorabiliter duximus annuendum, sicut ipse tue sublimitati referre
plenius poterit et in litteris confectis super hoc plenius continetur. Sane quia quid
pridie . . nunciis Australium respondimus, per tuos ac venerabilis fratris nostri Balde-
wini archiepiscopi Treverensis patrui tui alios nuncios ad tuam supponimus noticiam
pervenisse, id presentialiter non duximus tue magnificentie refreandum.

Datum Avinion(e), III. Kal. Septembr., anno decimo.

209—213. LITTERAE A REGE ARAGONUM EMISSAE
ET RESPONSES RECEPTAE.

1326. Sept. 3.—29.

209. *Litterae regis ad pontificem.* Sept. 3.

*Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 28, ubi haec
praecedunt: Cum dominus rex recepisset litteram ab eccellente principe Frederico
Romanorum rege semper augusto genero dicti regis nostri, cuius littere tenor per omnia
noseitur esse talis: (sequuntur Litterae supra nr. 194), dominus rex noster misit pro
negociis dicti regis Romanorum litteras tres tenorum sequencium. — Ed. Zeissberg loco
supra ad nr. 71 citato p. 83 nr. 84 ex c. Editionem repetimus.*

Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri et domino domino Iohanni divina provi-
dencia sacrosan[c]te Romane et universalis ecclesie summo pontifici Iacobus etc. eius
humilis filius et devotus pedum oscula beatorum.

Si apud sanctitatem vestram pro excellenti principi Frederico Romanorum rege
semper augusto, quem karissimum habemus in filium, suisque agendis prospere diri-
gendis nostrum ponimus intercessum, confidenter hoc agimus favorem benignum aposto-
licum firmiter expectantes. Suscepto igitur noviter per litteram specialem regis pre-
dicti¹ ad apostolicam sanctitatem se suos nuncios iam misisse et sollempniores in brevi
temporis spacio transmissurum, propterea cum ex affectione paterna qua eum prose-
quimur, tum ab ipso in sua de hoc predicta littera inducti precibus, benignitati vestre
solite humiliter supplicamus, quatinus de illa procedat memoratum regem et agenda sua
ac ambaxatores eius oculis respicere graciosis et petita per eos vestra sanctitas clementer
exaudiat et admittat. Significavit etenim nobis, quod per eum ad vestri et sancte
Romane ecclesie laudem pariter et honorem tamquam per vestrum devotissimum filium,
qui vestris semper obtemperare mandatis tota sua possibilitate vestrisque beneplacitis
conformari intendit, pacis tranquillitas, quies et commoda omni Cristi fidelium universi-
tati volente Domino poterunt provenire. Et quia dilectum consiliarium nostrum Petrum

1) *Supra nr. 194.*

de Abacia canonicum Valencie procuratorem nostrum in Romana curia de quibusdam circa hec fecimus informatum, suis placeat relatibus credere in premissis. In hiis autem, benignissime pater, nobis specialem gratiam vestra benignitas exhibebit et obligabit vehementius ad graciaram uberes acciones. Qui cuncta disponit, preelectam personam
5 vestram conservet et vivere faciat suo sancto servicio per tempora longiora.

Datum Barchinone, III. Nonis Septembris, anno Domini millesimo CCCXX sexto.

Dominus rex manu Bernardi de Aversona, cui fuit lecta.

210. *Litterae eiusdem ad Neapoleonem cardinalem.* Sept. 3.

Copia (c.) ibidem fol. 28'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 83 nr. 85 ex c. Item repetimus.

10 Reverendo in Christo patri domino Neapoleoni divina providencia Sancti Adriani
diachono cardinali speciali amico nostro Iacobus etc. salutem et debitam reveren-
ciam cum honore.

Paternitatem vestram nolumus ignorare, nos noviter litteras¹ recepisse ab eccellente
principe Frederico Romanorum rege semper augusto genero nostro, quem karissimum
15 habemus ut filium, per quas nos deprecatus est, ut cum iam ad sanctam presenciam
apostolice dignitatis miserit nuncios suos et in proximo sollempniores intendat mittere,
supplicaremus domino pape, ut in suis negociis et agendis eius ambaxiatoribus pium et
benignum auditum adhibeat et petita per eos elementer exaudiat et admittat. Adiciens
quod ex hoc per ipsum ad ipsius domini pape et sancte Romane ecclesie laudem et
20 honorem tamquam per suum devotissimum filium, qui suis semper mandatis obtemperare
tota sua possibilitate eiusque beneplacitis conformari intendit, pacis tranquillitas, quies et
comodum omni Christi fidelium universitati volente Domino poterunt provenire. Nos
autem, cum ex affectione paterna qua eum prosequimur, tum ex suis predictis inducti
litteris supplicamus domino pape pro negociis dicti regis per litteram specialem², quam
25 per discretum Petrum de Abbacia dilectum consiliarium et procuratorem nostrum in
Romana curia iussimus presentari, quem informavimus, qualiter in premissis se habere
debeat vestro auxilio et consilio requisitis. Eapropter paternitatem vestram intima
affectione cordis rogamus, quatinus memorato Petro consulatis et dirigatis et vestrum
prebere placeat auxilium et favorem et consilium in prescriptis. Ex magno etenim
30 debito, quo dictus rex nobis coniungitur, placida hec plurimum habebimus et accepta.

Datum Barchinone, III. Nonis Septembris, anno Domini millesimo CCCXX sexto.

Idem.

211. *Litterae eiusdem ad procuratorem in curia.* Sept. 3.

Copia (c.) ibidem fol. 29'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 84 nr. 86 ex c. Item repetimus.

35 Iacobus etc. dilecto consiliario et procuratori nostro in Romana curia Petro de
Abbacia canonico Valencie etc.

Scire vos volumus nos hiis diebus litteram¹ recepisse a principe eccellente Frede-
rico Romanorum rege semper augusto genero nostro karissimo nobis ut filio, per quam
significavit nobis se in instanti ad sanctissimi patris domini summi pontificis presenciam
40 suos ambaxatores super suis agendis et petitionibus transmississe et adhuc in brevi
temporis spacio sollempniores ad ipsum nuncios transmissurum, rogando nos, ut supli-
caremus dicto domino pape, ut in suis negociis et agendis dictis eius ambaxatoribus
pium et benignum auditum adhibeat et petita per eos elementer exaudiat et admittat.

1) *Supra nr. 194.*

2) *Nr. 209.*

Adiciens quod ex hoc per ipsum ad ipsius domini pape et sancte Romane ecclesie laudem et honorem tamquam per suum devotissimum filium, qui suis semper mandatis obtemperare tota sua possibilitate eiusque beneplacitis conformari intendit, pacis tranquillitas, quies et commodum omni Christi fidelium universitati volente Domino poterunt provenire, ut premissa omnia, que bene consideravimus in predicta littera, quam vobis in originali forma transmittimus presentibus interclusam, continebantur. Nos autem de industria et suficiencia vestra plenarie confidentes et sperantes, quod prudenter et caute vos habebitis super istis, ea vobis et discrecioni vestre providimus imponenda, volentes ac vobis expresse mandantes, quatinus si ambaxatores predicti iam venerunt et sunt et alii, qui post venturi dicuntur, advenerint, ad ipsius domini pape presenciam vos ipsos ambaxatores adire curetis, exponendo sibi meliori modo et verbis aptis, quibus providencie vestre videbitur, qualiter nos memoratum Romanorum regem karissimum habemus in filium, in cuius adversitatibus condolemus et suis prosperitatibus exultamus plurimum ut de aliquo filiorum, quodque vos, quem specialem procuratorem habemus in curia, recepistis litteram nostram¹, quam eis poteritis exhibere quamque antedicto domino pape dirigimus pro ipso rege in ea et suis promocionibus intentis affectibus supplicantes, cuius eciam copiam vobis mittimus presentibus insertam, quam ipsis ambaxatoribus, si vobis videatur expediens, ostendatis. Cuius littere presentacionem, prout cum eis deliberaveritis, sive eis presentibus vel non presentibus, facietis et domino pape pro nostra parte intencius suplicabitis premisse littere dicti regis continenciam de qua predicatur insequendo et alias, prout utilius pro suis negociis et promocionibus videbitis convenire, et offerendo eciam dictis ambaxatoribus vos prompte facturum ex dicto mandato nostro vobis facto ad omnia que pro eis poteritis peragenda. Et hoc eciam, quantum vobis facultas fuerit, sollicito studio compleatis effectu predicendo apostolice sanctitati, ut que in persona vel pro negociis regis antefati benigne providerit, recipiemus nos pro nobis specialiter facta esse et pro gracia ac munere speciali. Dictam autem litteram memorati regis preterea in originali transmittimus, ut si forsan dominus papa, quia nos ipsum regem nominamus in littera, quam dicto domino pape direximus, 'Romanorum regem semper augustum', admiracionem susciperet, sibi possitis ostendere litteram supradictam, exponendo quod nos aliter ipsum regem decenter nominare non possumus nisi secundum titulum, quo ipse se intitulat et describit. Si eciam dictus dominus papa aliquod verbum diceret aut tangeret circa istud, in hoc eciam casu volumus et iubemus ipsam litteram regis predicti ipsi domino pape per vos similiter exhiberi, ut motum nostrum videat super eo. Postea autem litteram ipsam ad nostram curiam remittatis² cum informatione eorum, que facta fuerint in premissis. Igitur in predictis sic diligenter et sollicite vos habere curetis, cum cordi nobis sint, ut possitis inde et nostris conspectibus occurrere commendandus. Super predictis autem cum littera speciali³ quam vobis mittimus scribimus reverendo in Christo patri speciali amico nostro domino Neapoleoni Sancti Adriani diachono cardinali, ut vobis consulat et dirigat ac suum prebeat auxilium, favorem et consilium in prescriptis, que ab eo pro nostra parte requirere et habere curetis. Cui hec omnia communicare poteritis et conferre plenarie super eis.

Datum Barchinone, tercio Nonis Septembris, anno Domini MCCCXX sexto.

Idem.

211. a) post add. c.

1) Nr. 209. 2) Cf. litteras procuratoris die 1. m. Oct. ut videtur regi missas:

Sacre regie magestati presentibus significo, quod per oblivionem obmisi dominationi vestre mittere per cursorem vestrum litteram excellentissimi domini regis Romanorum vobis missam, quam michi misistis, ut eam ostenderem domino pape, si necessarium esset, et in casu, ubi ipse dominus papa admiraretur, quomodo vestra dominatio ipsum intitulabat regem Romanorum, et quid super hoc dominus papa diceret. Iam scripsi plene in alia litera, quam magestati vestre portavit cursor, qui pro predictis negociis huc venit. Ad presens non sunt nova digna relatu...

Scripta Avinione, prima die Septembris (potius Octobris). (Finke l. c. I, 383 in nota.) 3) Supra nr. 210.

212. *Responsio Neapoleonis cardinalis.* Sept. 16.

Originale (or.) *ibidem* CRD Ap. 78. — *Ed. Finke* 'Acta Aragonensia' I, 380 nr. 257 ex or. *Editionem repetimus.*

... Serenitatis vestre litteras¹ inter alia continentes, ut nuntios serenissimi principis domini Friderici regis Romanorum illustris generi vestri, amici nostri carissimi in brevi ad sedem apostolicam destinandos honorare vellemus et etiam promovere, gratanter recepimus et contentis in eis seriose perlectis vestre celsitudini respondemus, quod tum contemplatione vestra specialiter, tum quia idem rex et alii de domo Austrie sunt nobis quadam speciali dilectione coniuncti, prefatos nuntios cum venerint letanter videbimus et honorabimus affectanter ipsisque in promotione et expeditione felici negotiorum regis eiusdem grato et libenti animo pro viribus assistemus. Et ad hec et quelibet alia excellentie vestre grata sumus et erimus vita nobis comite voluntarii atque prompti.

Dat. Avinione, die XVI. mensis Septembris.

213. *Responsio procuratoris.* Sept. 29.

Originale (or.) *chartaceum ibidem* CRD Ap. 78. *Sigilli vestigia adsunt.* — *Ed. Finke l. c. I, 380 nr. 258 ex or. Editionem repetimus; cf. notam l. c. adiectam.*

1. Noverit vestra sacra regia maiestas, quod receptis litteris eiusdem cum debita reverencia et aliis, que domino pape dirigebantur², super negociis excelsi principis domini Frederici Romanorum regis semper augusti, mox accessi ad reverendum patrem dominum Neapoleonem et sibi litteras vestras¹ super huiusmodi negociis missas eidem presentavi, qui se more solito multum liberaliter optulit ad vestrum honorem huiusmodi negocia et quecunque alia procurare pro posse. Deinde accessi ad ambassiatores dicti domini regis, qui noviter venerant, qui sunt IIII principales persone, videlicet duo comites et unus clericus secularis prepositus Coloniensis et quartus quidam religiosus prior ordinis Cartusiensis, qui est confessor dicti regis. Et iste fecit pacem et concordiam inter prefatum regem et ducem Bavarie. Et coram predictis personis exposui bonam affectionem, quam dominatio vestra ut filialem gerit erga memoratum dominum regem et quod pro votiva exaudicione ac recomendatione negotiorum huiusmodi et persone dicti regis vestra regia maiestas domino pape per suas litteras supplicabat. Et preterea obtuli me eisdem ex parte dominationis vestre ad obsequendum eis, in quibus possem, sicut a celsitudine vestra habueram in mandatis. Et iterum dixi eis, si volebant, quod huiusmodi litteram, que dirigebatur domino pape, in eorum absentia vel presentia presentarem. Et responderunt, quod in eorum absentia potius volebant, quod presentaretur. Et hec omnia grata et accepta plurimum habuerunt.

2. Post hec procuravi oportune et importune tam cum dominis Neapoleone predicto et Sabinensi cardinalibus necnon et dominis P(etro) de Via et Arnaldo de Osia domini pape nepotibus habere ingressum ad huiusmodi litteras presentandas eidem domino pape. Cui per ministerium dicti domini Arnaldi, qui michi ingressum prebuit, huiusmodi litteras presentavi. Et in sui constitutus presentia multum pacienter et favorabiliter super propositione recomendationis huiusmodi negotiorum et persone dicti regis me audivit. Verum est tamen, quod cum incepisset litteram dominationis vestre legere, dixit: 'Non est bene factum, quia eum regem Romanorum vocabatis.' Et ego tunc sibi exposui, quod quia dictus rex in litteris suis, quas vobis miserat, sic se intitulabat, non poteratis eum decenter aliter nominare, et tunc ostendi sibi litteram dicti regis. Et viso sigillo non curavit de alio, set dixit: 'Bene credimus, bene credimus' satis cum bona

1) *Supra* nr. 210. 2) Nr. 209 et 211.

facie, non aliter hoc exasperando. Dixi etiam sibi ultimo, quid placebat sibi, quod super hoc rescriberem dominationi vestre. Et ipse^a respondit: 'Nos scribemus sibi'. Cum huiusmodi litteram suam habuero, ad quod dabo operam quam potero efficacem, magnificencie vestre quamtocius destinabo.

3. Predicta vero omnia preterquam de tituli excusatione retuli ambasiatoribus^b predictis, qui predicta ut supra grata et accepta plurimum habuerunt. Et licet ab eis conatus fuerim scire, quid fecerant et cuiusmodi responsum habuerant, tamen clare non potui scire per eos, set per interpositam personam eorum familiarem intellexi, quod missi erant, ut dominus papa approbaret electionem factam de ipso duce Austrie, cum de hoc sit in concordia cum duce Bavarie. Et quod dominus papa respondit, quod¹⁰ cum ipse dux Austrie fuerit a minori parte electus et electio dicti ducis Bavarie et ipsius persona sint reprobate, huiusmodi electio facienda rediit ad electores, sine quorum preiudicio electionem factam de ipso duce Austrie posset minime approbare. Alii dicunt et puto idius¹, quod dominus papa respondet eis, ut dicti duces tam Bavarus quam Australis alios mittant sollempnes ambasiatores habentes super predictis omnimodam¹⁵ potestatem. Et ut fertur per nonnullos, ista non fiunt nisi ad differendum et prorogandum^c negocium.

Sacratissimam vestram regiam maiestatem conservet dominus Deus^d per tempora longiora.

Dat. Avinione, die beati Michaelis.

Per suum P. de Abbacia canonicum Valentinum et in Romana curia procuratorem.

214—218. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE AD DIVERSOS.

1326. Sept. 3. — 25.

214. Litterae iteratae ad regem Franciae. Sept. 3.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 113 fol. 211 nr. 1227. Descripsimus nos. Extractum apud Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 469 nr. 1043 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 218 Pabste nr. 45 (male ad a. 1325); Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 271 nr. 368; Preger-Reinkens p. 198 nr. 283.

Cf. supra nr. 206 et 207.

Eidem.

Scripsisse pridem regie serenitati meminimus, qualiter nunciis novissimis Australibus verbo et dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie litteris duxeramus ad supplicata^a per eosdem nuncio[s] respondendum². Set quoniam supplicata^a per nuncios ipsos³⁵ tunc insinuare ommisimus, ut de responsionis prefate congruitate plenius celsitudini regie liqueat, ecce formam supplicatorum continet cedula presentibus interclusa³. Ad hec quia relatum nobis extitit^b postmodum, quod prefati duces^c responsionem nostram huiusmodi non habuerunt acceptam quodque nisi sunt per eorum litteras carissimum in Christo filium nostrum I(ohannem) regem Boemie ac venerabilem fratrem nostrum . . .⁴⁰

213. ^a) ipsi or. ^b) ambasiatores or. ^c) porrogandum or. ^d) bis scriptum or.

214. ^a) licata in loco raso c. ^b) extitit c. ^c) es in loco raso c.

1) *A gr. ἰδιος, i. e. proprie, privatim, ut opinor; an potius Idius, ital. Iddio?* 2) *Supra nr. 206.*
3) *Servata non est.*

archiepiscopum Treverensem sibi attrahere, regali excellentie, ut si quid illam expediat agere, circa hoc providere valeat, eadem decrevimus nuncianda. Ceterum nonnulla personam tangentia regiam et aliqua Theutonie ac Vasconie negocia concernentia dil. fil. . . cantori Claromontensi eius nuncio exponenda regie providentie imposuimus. Quem
5 super illis audiat quesumus et disponat, sicut sibi et eisdem negociis secundum Deum viderit expedire.

Datum Avinion(e), III. Non. Septembr., anno X.

215. *Litterae ad episcopum Argentinensem.* Sept. 4.

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 258 nr. 1525. *Contulimus nos.* — Ed. Hauviller
10 'Analecta Argentinensia' I, 100 nr. 91 ex c.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 218 *Päbste* nr. 46 (male ad a. 1325); Löher l. c. p. 266
nr. 317 (male ad a. 1325); Preger-Reinkens p. 198 nr. 284.

Iohanni episcopo Argentino.

Fraternitatis tue litteras, per quas nobis nuncios Australium et negocia, pro quibus
15 mittebantur ad nostram presentiam, comendasti, benigne recepimus et earum intelleximus seriem diligenter. Sane frater mirati fuimus admodum, quod nuncii predicti electionem de magnifico viro Frederico duce Austriæ in regem Romanorum dudum discorditer celebratam decreto electionis non oblato nec data informatione alia super ea coram
nobis petierunt infra brevis temporis spacium confirmari. Et ut responsionem, quam
20 super propositis huiusmodi fecimus, non ignores, ecce quod tam ipsis nunciis verbo quam dil. fil. nobili viro Alberto duci Austriæ litteris¹ taliter duximus respondendum, videlicet quod super ipso negotio parati sumus prompte et expedite cum fratrum nostrorum consilio, sicut et requirit negotii qualitas, iusticiam exhibere et adhuc gratiose et favo-
rabiliter, quantum sine Dei offensa sueque sancte ecclesie preiudicio ac iniuria princi-
25 pum, ad quos electio regis Romanorum promovendi in imperatorem pertinere noscitur, poterit fieri, cum hoc oportune postulatum fuerit, nos habere.

Datum Avinion(e), II. Non. Septembris, anno decimo.

216. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum.* (Sept. 4.)

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 258 nr. 1526. *Contulimus nos*². — Ed. Riezler
30 'Vatikan. Akten' p. 298 nr. 734 ex c.

De tempore cf. notam apud Riezler l. c. additam.

Mathie archiepiscopo Maguntino.

Quid nunciis Australium nuper ad nostram presentiam venientibus duxerimus respondendum, fraternitati tue per alias nostras litteras meminimus intimasse. Sed que
35 ipsi proposuerant et petierant coram nobis, ex eedula interclusa presentibus³ tibi plenius patefiet et nichilominus dil. fil. nobiles viri Hugo comes de Bucchegga familiaris noster, germanus tuus et Iohannes decanus ecclesie Maguntin(e) nuncii tui super predictis et hiis que gesta sunt circa ea et aliis etiam pro quibus missi fuerunt plenius informati fraternitatem tuam reddere poterunt vive vocis oraculo certiore.

40 1) *Supra* nr. 196. 2) *Præcedunt litterae supra* nr. 215. 3) *Supra* nr. 197. 4) *Servata non est.*

217. *Litterae ad Bertholdum de Buchegg.* (Sept. 4.)

Copia (c.) *ibidem* tom. 113 fol. 258 nr. 1527. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler l. c.* p. 298 nr. 735 *ex c.*

De tempore cf. *supra* ad nr. 216.

Bertholdo de Buechegga fratri domus beate Marie Theotonicorum.

Diligentiam tuam nobis gratam admodum et acceptam, quam adhibere circa insinuationem rumorum et status earum [partium]^a curavisti, plurimum in Domino commendantes discretionem tuam exhortamur^b, quatinus illam continuare, quatinus oportunum cognoveris, non postponas. Et ecce quod nobiles viri Hugo comes de Buechegga familiaris noster, germanus tuus et Iohannes decanus ecclesie Maguntin(e) nuncii venerabilis fratris nostri Mathie archiepiscopi Maguntini germani tui de hiis, que super negotio Australium coram nobis proposita nuper et responsa per nos ad illa fuerunt, prudentiam tuam viva voce reddere poterunt^c certiolem.

218. *Litterae ad Albertum ducem Austriae.* Sept. 25.

Copia (c.) *ibidem* tom. 114^{II} fol. 46' nr. 873. — *Ed. Riezler l. c.* p. 299 nr. 739 *ex c.* (*decurtatum*); *Sauerland l. c.* I, 471 nr. 1049 *ex c.* *Editionem* hanc repetimus.

Alberto duci Austrie et Styrie.

Litteras nobis oblatas per dil. fil. Rupertum comitem de Virenbüch et Iohannem de Virenbüch prepositum ecclesie Kerpensis ac Gaufridum priorem de Murbach Colonien. et Patavien. dioc. tuos et magnifici viri Frederici germani tui ambaxatores et nuncios benigne recepimus earumque contenta et que ipsi voluerunt proponere, intelleximus diligenter. Super quibus deliberatione prehabita diligenti tandem extitit ordinatum, quod nos debeamus illos inducere principes, ut ipsi solennes procuratores et nuncios debeant ordinare, qui in instanti festo purificationis beate Marie domine nostre plene instructi super negotio de quo agitur et plena potestate suffulti se nostro conspectui representent, nos reddendo nichilominus certiores quid intendant super hoc facere ac de statu et condicione illorum, quos intendunt ad exequendum talia destinare. Quorum responsione percepta nos te ocius intendimus reddere super hiis certiolem, ut secundum illa possis providere caucius, quid super hoc sis acturus. Quod disponimus omni mora sublata exequi Domino concedente. Ceterum si dicto germano tuo ex causa, quam tua non ignorat nobilitas, non scribimus in presenti, habeat nos eadem nobilitas excusatos.

Datum Avinion(e), VII. Kal. Octobris, anno undecimo.

219. LITTERAE EPISCOPI BAMBERGENSIS AD PONTIFICEM
SUPER PUBLICATIONE PROCESSUM MISSAE.

1326. Sept. 9.

Originale in tabulario Vaticano 'Arm. C fasc. 54 nr. 9' signatum. Descripsimus nos. Septem lora membranacea supersunt, quorum secundo sigillum laesum, sexto sigilli fragmentum pendet; cetera sigilla desiderantur. — Ineditum.

217. a) excidit c. b) exhortantes c. c) poterant c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 2 citato p. 271 nr. 371; Preger-Reinkens p. 199 nr. 288; Mollat 'Lettres communes' nr. 29715.

Quae de publicatione processuum per episcopum Pataviensem facta apud Löher l. c. p. 271 nr. 370 et Preger l. c. p. 199 nr. 287 ad a. 1326. Sept. 6, apud Mollat nr. 23391 ad a. 1324. Sept. 6. notantur, anno potius 1328. Sept. 6 vindicanda et infra edenda sunt; cf. 'Neues Archiv' XXVI, 709 not. 1.

Sanctissimo in Christo patri et domino domino Iohanni sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici frater Heinricus Bambergen(sis) episcopus cum humilitate et obediencia devota pedum oscula beatorum.

10 Vestre beatitudini, cui semper tanquam devotus filius obediencie volo sicut teneor humiliter obedire, duxi presentibus intimandum, quod anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo sexto, V. Yd. Septembr. vestros processus contra dominum Ludovicum ducem Bavarie editos, quos receperam sub bulla vestre sanctitatis conscriptos, quorum quidem principium sic incipit:

15 'Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . episcopo Bambergen(sis), salutem et apostolicam benedictionem.

Propter excessus varios et enormes obstinatas inobedientias ac multiplicatas contumacias et contemptus execrabiles per magnificum virum Ludovicum ducem Bavarie contra Deum, nos et sanctam Romanam ecclesiam, utilitatem rei publice et in sue salutis
20 dispendium et plurimorum scandalum perpetratos nuper de fratrum nostrorum consilio certos processus habuimus contra eum, privationis a iure, si quod sibi ex electione, que de ipso in regem Romanorum promovendum in imperatorem olim in discordia celebrata fuisse dicitur, competeabat, sentenciam inter cetera continentes. Quorum tenor de verbo ad verbum sequitur in hunc modum:

25 'Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Sicut ad curam periti medici pertinet adhibere fomenta fortia, cum levia non prodesse cognoscit' et cet. Quorum etiam finis eorundem processuum sic finitur: 'Dat. Avinion(e), V. Id. Iulii, pontificatus nostri anno VIII'. *supra tom. V. nr. 944.*

Quocirca fraternitati tue in virtute obediencie per apostolica scripta mandamus,
30 quatinus in tuis civitate et dyocesi ac locis aliis earundem, de quibus videris expedire, processus et sentenciam huiusmodi et omnia alia in eisdem contenta processibus per te et alios quoscumque viros ecclesiasticos, religiosos et seculares exemptos et non exemptos per te super hiis assumendos, quos exemptionis vel quibusvis aliis privilegiis sibi aut eorum locis vel ordinibus spetialiter vel generaliter sub quacunque forma vel expressione
35 verborum ab apostolica sede concessis nequaquam obstantibus, que sibi quoad hoc in nullo volumus suffragari, auctoritate nostra per te ad hoc compelli, si necesse fuerit, appellatione cessante volumus et mandamus, publicare clero et populo in locis singulis, ubi fiat dicta publicatio, propter hoc congregatis sollempniter et publice non postponas. Nos de publicatione huiusmodi et aliis, que super predictis feceris, per tuas litteras seu
40 instrumenta publica principium et finem presentium continentia redditurus nichilominus certiores.

Dat. Avinion(e), Id. Iulii, pontificatus nostri anno VIII¹.

feci indutus pontificalibus ad vestrum mandatum et ob honorem sedis apostolice coram universo mee civitatis clero religioso et seculari magnaue populorum multitudine ad hoc per me specialiter ad meam ecclesiam convocatis ea qua decuit honorificencia sollempniter publicari ipsumque dominum Lud(ovicum) suosque fautores iuxta

1) Cf. *supra tom. V nr. 945.*

formam ipsius vestri mandati excommunicatos denunciavi ibidem ab omnibus Christi fidelibus arcius evitandos. Et in horum certitudinem meum sigillum apposui huic scripto.

Nichilominus in maiorem evidentiam rogans honorabiles viros Leupoldum prepositum et capitulum mee ecclesie necnon Hermannum abbatem Montis Monachorum prope muros mee civitatis et [...]m^a Meinw(ardum) decanum et capitulum sancti Stephani, Waltherum decanum et capitulum sancte Marie et Eberhardum decanum et capitulum sancti Iacobi ecclesiarum mee civitatis predictae necnon universitatem civium civitatis eiusdem, qui cum aliis pluribus presentialiter publicationi et denuntiacioni ad-
erant supradictis, ut in recognitionem et testimonium premissorum sua sigilla communia una ad meum hiis litteris, eo spetialiter quod in nostris partibus non est usus publi-
corum notariorum, appendi facerent et apponi.

Et nos Leupoldus prepositus et capitulum dicte ecclesie necnon Hermannus abbas, Meinwardus decanus et capitulum sancti Stephani, Waltherus decanus et capitulum sancte Marie et Eberhardus decanus et capitulum sancti Iacobi ecclesiarum civitatis prefate necnon universitas civium civitatis eiusdem recognoscimus humiliter et devote, quod publicationi et denuntiacioni prefatis factis sollempniter per reverendum patrem dominum Heinricum nostrum venerabilem episcopum eo modo quo premittitur una cum alia et diversa cleri ac populorum multitudine presencialiter affuimus et ob reverenciam sedis apostolice, quam debite revereri tenemur, necnon ad instanciam predicti domini Heinrici nostri episcopi presentes litteras nostris sigillis communibus sigillo ipsius domini nostri episcopi sigillatas fecimus ex certa omnium nostrum sciencia consignari.

Act. et dat. Bambenberch, anno et die superius prenotatis.

220. FRIDERICI DONATIO HEINRICO DE HALLIS FACTA.

1326. Sept. 22.

Extractum in Libro cancellariae Ludewici regis, de quo v. supra ad nr. 4 — 14, fol. 120^r. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 178 Friedrich nr. 221.

Cf. infra nr. 233.

Fridericus Australis dederat sexaginta marcas argenti ponderis Constancien(sis) Heinrico de Hall(is) ministro in Ulma pro fidelitate et obsequiis suis et constituit sibi pro illis redditus triginta librarum Hallen(sium) de banno pistorum et pannificum in Ulma per litteras suas datas^a in die sancti Maurici[i] in Ezzelingen, anno Domini MCCCXXVI, recipiendos per ipsum et heredes suos, donec de predicto argento eisdem fuerit satisfactum.

221. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD IOHANNEM REGEM BOHEMIAE.

1326. Oct. 2.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 47 nr. 878. Descripsimus nos. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' I, 477 nr. 1069 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 272 nr. 380; Preger-Reinkens p. 202 nr. 295.

219. a) verbum illegibile or.; an etiam.

220. a) sequ. feria delet. c.

Regi Boemie.

Negocium imperii sine tuo fili carissime ac venerabilis fratris nostri Baldewini archiepiscopi Treveren(sis) patruī tui periculo procedere desiderantes, attente regie magnificentie nuntiamus, quod in instanti festo Purificationis domine nostre, quod erit die ^{1327.} ^{Febr. 2.} secunda Februarii, vir magnificus Fredericus dux Austrie dudum in regem Roman(orū) electus suos debet, sicut intelleximus, ad nostram presenciam nuncios destinare. Quocirca quod tui et dicti archiepiscopi nuncii cum illis concurrant expediens reputantes, excellenciam regiam duximus exhortandam, ut tales provideatis tu et archiepiscopus ipse nuncios mittere, de quibus plene confidentes intencionem vestram circa tangencia ¹⁰ negocium predictum plene possitis pandere eisque circa illa committere plenarie vices vestras, ut sic securius et promptius procedi possit ad illa, que Dominus circa dictum negocium ministrabit. Super quibus et de conditione ac statu nunciorum, quos intenditis mittere, nos reddat excellentia regia certiores, quia forsan iuxta conditionem ac statum nunciorum, quos tu fili carissime et idem archiepiscopus intenditis mittere, curabit ¹⁵ suos mittere dux prefatus.

Dat. Avinion(e), VIII. Id. Octobr., anno XI^a.

222—234. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1326. Oct. 27.—Dec. 24.

Copiae vel extracta (praeter nr. 234) in Libro cancellariae Ludewici, de quo v. supra
²⁰ *ad nr. 4—14. Contulimus nos.*

222. Assignatio sturac prior. Oct. 27.

Extractum l. c. fol. 93.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 898.

Cf. nr. 225.

²⁵ Nota quod dominus rex deputavit Rugero Longopallio civi Augusten(sī) steuram suam in civitate Werde per duos annos continuos pro octingentis libr(is) Hallen(sium), scilicet pro quolibet anno CCCC lib(ras) Hallen(sium), inchoando^a et recipiendo eam per ipsum et heredes suos a festo Martini proxime venturo post unum annum.

Dat. in Augusta, in vigilia apostolorum Symonis et Iude, anno Domini MCCCXXVI,
³⁰ regni vero sui anno duodecimo.

^{1327.}
Nov. 11.

223. Recognitio debiti pro Friderico burcgravio Norimbergensi. Oct. 27.

Extractum l. c. fol. 119'.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 900.

³⁵ Nota quod dominus rex remansit debitor in duobus milibus librarum Hallen(sium) nobili viro Frid(erico) burchgravio in Nurenberch pro expensis, quas hucusque in servicio nostro veniendo, stando et redeundo fecit, de quibus sibi satisfacere infra annum tenemur, ubicunque se facultas obtulerit. Quod si infra annum non faceremus, tenemur

221. ^a) X c.; cf. notam apud Sauerland l. c. additam.

222. ^a) sequi eam delet. c.

sibi ad arbitrium istius de Hennenberch et Weiglini de Trausnit assignare obligationem pro eisdem.

Dat. in Augusta, in vigilia apostolorum Symonis et Iude, anno Domini MCCCXXVI, regni vero sui anno duodecimo.

224. *Quitatio sturæ prior.* Oct. 28.

Extractum l. c. fol. 119'.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 901.

Nota quod dominus rex quittat Iudeos Augustenses de steura per eos danda in festo beati Martini proxime adventuro et promittit pro illo anno ipsos super ipsa steura non amplius infestare.

Dat. in Augusta, in die apostolorum Symonis et Iude, anno Domini MCCCXXVI, regni vero sui anno duodecimo.

225. *Assignatio pecuniæ.* Oct. 28.

Extractum l. c. fol. 93.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 275 nr. 2699 (Addit. I).

Cf. nr. 222.

Item dominus rex deputavit eidem Rugero et ipsius heredibus apud civitatem suam in Ingolst(at) octingentas libr(as) Rat(isponensium) denar(iorum) recipiendas per eos ab epyphania Domini proxime adventura per quatuor annos continuos, ita quod in quolibet festo epyphanie Domini recipient ducentas libr(as) denar(iorum) Rat(isponensium).

Annotatum per me^a Bercht(oldum) registratorem, in die apostolorum Symonis et Iude, anno Domini MCCCXXVI, regni vero predicti regis anno duodecimo, rege existente in Augusta.

226. *Assignatio sturæ altera.* Oct. 29.

Extractum l. c. fol. 104'.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 899 (ad Oct. 27).

Nota quod dominus rex deputavit Ammano civi Ulmensi centum et LX lib(ras) Hallen(sium) de steura Ulmensi proxima regi danda.

Dat. in Augusta, in crastino beatorum apostolorum Symonis et Iude, anno Domini MCCCXXVI, regni vero sui anno duodecimo.

227. *Collatio feudi castrensis.* Nov. 8.

Extractum l. c. fol. 120.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 51 nr. 865 (ad Apr. 19).

Item dominus rex contulit dicto Iohanni¹ et heredibus suis feodum castrense in Blichesperch, si Rudgerus de Mörswiler castrensis feodi eiusdem sine masculis heredibus decedat.

Dat.^a Sabbato ante Martini, regni regis anno duodecimo.

225. ^a) *supra lineam add. c.*

227. ^a) *sequ. ut supra delet. c.*

1) *de Morswiler.*

228. *Quitatio sturæ altera.* Nov. 15.

Extractum l. c. fol. 116.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 906.

Item¹ anno Domini MCCCXXVI. Sabbato proximo post Martini cives Nuren-
bergenses sunt quittati per regem de mille lib(ris) Hallen(sium) suprascriptis¹ et bureh-
gravio deputatis.

229. *Assignatio sturæ tertia.* Nov. 24.

Extractum l. c. fol. 104'.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 909.

Item deputavit Chüntzelmanno civi Ulmensi de eadem² steura centum lib(ras)
H(allensium).

Dat. in Augusta, in vigilia beate Kateryne, anno Domini et regni ut supra².

230. *Assignatio sturæ quarta.* Dec. 1.

Extractum l. c. fol. 120.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 910.

Cf. ibidem p. 54 nr. 912.

Nota quod dominus rex mille ducentas marcas ponderis in Cholmarn in recompen-
sam serviciorum dedit Iohanni de Mörswiler, Petro de Sunthringen et Nycolao Mächtler
super steura in civitate Cholmarn tam diu, donec de dicta steura de dicta pecunia ipsi
integraliter fuerit satisfactum.

Dat. in Werdea, feria secunda post Andree, anno Domini MCCCXXVI, regni vero
regis anno terciodecimo.

231. *Absolutio a debitis.* Dec. 1.

Extractum l. c. fol. 120.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 53 nr. 911.

Nota quod dominus rex Gerhardum et Iohannem dictum Hertzogen de Chaisers-
perch, Chûnonem de Lyntperch, Rûfelinum Warmannum, Ulr(icum) dictum Chûnich de
Dûrnheim ex plenitudine potestatis absolvit et solutos denunciavit ab omni sorte prin-
cipali et usura, in quibus Iudeis sunt et fuerunt per totam Alsaciam obligati, cum fide-
iussoribus eorundem.

Dat. ut supra³.

232. *Recognitio debiti pro Bertholdo comiti de Hennemberg.* Dec. 4.

Originale deperditum. Copia l. c. fol. 95.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 54 nr. 914.

Cf. mandata teloneariis missa infra nr. 261 et ad a. 1327. Aug. 3.

1) *Praecedat supra nr. 166.* 2) *Supra nr. 226.* 3) *Supra nr. 230.*

1327.
Nov. 30.

1. Wir Lud(wich) et cet. verjehen et cet., daz wir dem edelen manne graf Bercht(older) von Hennenberch unserm lieben heimlicher und swager und sainen erben schuldich sein zwelftausent pfunt Haller umb seinen schaden, den er in unserm dienst gen Sachsen und in die Marich gen Brandemburch genömen hat. Dieselben zwelftusent pfunt Haller habn wir in bescheiden^a an unserm zöll zû Chûb alle jar davon einzenemen tusent pfunt Haller, die in unser zöllner daselbest die nu sind oder hernach werdent an sand Andres tag jærlichen davon geben suln, anzehefen mit der ersten werung an sant Andres tag der schierst chûmt, als lang untz daz si diu zwelftusent pfunt gar ein-
genement. Und darumb schuln in geloben und ir^b offen brief geben^b von unsern wegen Ulr(ieh) Wilbrant, Ott Zenger burchgraven ze Chûb und Rüdger der Nörtweiner probst von Oppenheim, die des zolles ietzund einnemer sind, und^c dieselbn zollner schuln wir nicht wandeln, die andern zollner die wir dar setzen geloben und geben ir offen brief disiu taidinch stat zebehalten als die vordern zollner habnt getan^c.

1327.
Nov. 30.

2. Und habn in darumb zû einem unterpfand gesætzet, daz ez in volfürd werd, unser stat zû dem Niumarcht mit dienst und gelt und mit alliu diu und darzû gehört, diu auch ze hant dem edelen manne Frid(rihen) burchgrafen von Nurenberch in dez vorgeanten graf Ber(chtolder) und seiner erben namen auf diselben taidinch huldigen sol. Und wær daz wir in auz dem vorgeanten zöll oder anderswa die vorgeanten tusent pfunt all jar nicht gæben, so suln si dieselben auf die stat habn und swaz darzû gehört mit dem nütze und davon gevellet. Und swenn hinnach wir si derselben tusent pfunt^d, ob ir icht mer verseezen würd, von dem zoll oder anderswa geweren, die suln uns an den vorgeanten zwelftusent pfunden abgen und sul diu stat darumb daz gegeben ist ledich sein und nicht mer, und^e sol umb daz ander daz nicht gefallen ist ir unterpfand sein als vôr^f als lang untz daz in gænzlich vergolten wirt^e. Wenn auch diu stat ettlichiu jar gefreyet ist vor zyns und gelt, wær daz wir in versæezen diu selben zeit diu tusent pfunt, anzeheben nu an sand Andres tag, so suln si waz diensts und gelts in dieweil môcht gefallen sein, slahen auf die vorgeant summe und stat.

3. Wir haben in auch bescheiden^g driutusent guldein an der vorgeanten summe auz unserm gelt zu Maylan, di schuln uns an der summe abgan, ist daz si in gevalent.

4. Wann auch der vorge(ant) graf Ber(chtold) den schaden, der im widerlegt ist mit den vorgeanten zwelftusent pfunden Hallern in unsers sûns Lud(wigen) des marchgraven von Brandemburch dienst genomen hat, verpint wir in und unsern sûn hertzog Stephan in Bayern demselben grafen und seinen erben gelter und selpscholn desselben gûts, swaz sein nicht gefallen ist. Ob daz wær daz wir nicht enwærn, des Got nicht engeb, und ob in dhein pruch an dem zoll oder an der stat aufgestünd, als verr ob si halt darumb pfanten oder ir læut aufhielten, daz si daran dhein unrecht tûnt. Wir schuln uns auch mit unsers brüder hertzog Rud(olfen) sæligen chindern nicht richten, ez sein dann disiu taidinch ir will und wört.

5. Swa auch die vorge(anten) graf Bercht(olt) und sein erben uns beweisent, da^h in berait gût gefallen môcht^h, ez sei in Bayern, bey dem Reyn, in der March, in dem reich in Wælischen oder in Tautschen landen, di schuln wir in geben^g an irm gelt, untzⁱ daz wir si gar und gæntzlich gewerenⁱ. Daruber ze urchund et cet.

Dat.^k in Werdea, feria quinta ante diem beati Nycolai, anno Domini millesimo trecentesimo XXVI, regni vero nostri anno terciodecimo.

232. ^a) in margine loco verschaffet, quod in linea subpunctum est c. ^b) ir—geben loco geheizen ^c) und—getan signo posito in margine inferiori add. c. ^d) in loco raso c. ^e) und—wirt signo posito in margine superiori add. c. ^f) sequ. untz delet. c. ^g) super verschaffen subpuncto c. ^h) da—môcht in margine superiori loco lediger gûlt in linea delet. c. ⁱ) untz—geweren in fine add. loco oder gæntzlich fur ir gelt ob si sich dar geziuhet an geverd in linea delet. c. ^k) linea dati alio atramento mutato ductu add. c.

233. *Confirmatio donationis a Friderico rege factae.* Dec. 12.

Extractum l. c. fol. 120'.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 54 nr. 915.

Rex easdem¹ LX marcas in eisdem redditibus sub eadem forma nunc de novo
5 dedit litteris suis.

Dat. in Ulma, feria sexta ante Lucie, anno Domini MCCCXXVI, regni sui anno
terciodecimo.

234. *Obligatio civitatis Gelnhusensis.* Dec. 24.

Originale (or.) in tabulario regio Marburgensi. Sigilli fragmentum pendet loro
10 *membranaceo. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 286 nr. 308 ex or.*
Editionem repetimus.

Wir Ludewich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer des
richs verjehen offenleich an disem brief, daz wir dem edeln manne Ulrich von Hanawe
unserm lieben getrewen umbe den dienst, den er uns hat getan zu unser chrönung
15 gein Ache und den er uns und dem riche hernach manichvaltich mit trewen getan hat,
verseczet haben und verseczen umbe achttusent pfunt Haller unser und des richs stat
ze Gaylnhausen mit alle diu und darzu gehoret und auch daz riche da hat, swî daz
genant sei, also daz er und sein erben als lange di vorgeanten stat mit allen und daz
rich da hat inne sullen haben, biz wir in oder unser nachchûm an dem riche dî vor-
20 geschriben achttûsent pfunt Haller geben. Und daruber ze urchûnde geben wir dem
vorgeanten Ulrich von Hanawe und seinen erben disen brief versigelt mit unserm
insigel.

Der gegeben ist ze München, an dem heligen Abent ze Winachten, da man zalt
von Christes geburt dreuczehenhundert jar darnach in dem sechsundzwainzigsten jar,
25 in dem dreuczehenden jar unser riches.

235. *CREATIO NOTARII.*

(1326.) Oct. 28.

Ex Protocollis notarii Melioranza can(onici) P(ortusnaonensis) in Collectione domini
Caroli Fabritii servatis edidit a. 1845. Bianchi 'Documenti per la storia del Friuli' II, 42
30 *nr. 442. Editionem repetimus.*

Cf. infra ad a. 1329. Nov. 24.

Die IV. exeunte Octubri, Utini in domo habitationis infrascripti Iohannis Hospitis,
presentibus domino Petro de Orsaria canonico ecclesie Civitatis, Lanfranco Speciali
filio quondam Iohannis de Arbagnis de Pomponesco, Iohanne dicto Hospite de Civitate
35 Utini habitantibus, Federico filio quondam domini Iacobi de Atems, Nicola filio olim
Giufredi de Papia testibus vocatis et rogatis et aliis.

Nobilis vir dominus Ubertus filius quondam domini Manfredi comitis de Lomello
Guilielmum filium discreti viri magistri Alberti de Tyenis doctoris grammaticae Utini
habitantis in ipsius domini comitis presentia constitutum et ab ipso dotari privilegio

40 1) Praecedunt Litterae Friderici supra nr. 220.

tabellionatus officii humiliter postulantem, inquisita et comperta veritate, quod non erat servus, sed erat liber homo nec in sacris ordinibus constitutus, eundem Guilielmum imperiali auctoritate qua fungitur in hac parte et ex indulto sibi et domui sue ab imperiali maiestate privilegio speciali publicum et autenticum notarium creavit et fecit ipsumque de arte et officio notarie publice operando per pugillare et calamum, quos in manibus suis tenebat, liberaliter investivit. Conferens et concedens eidem plenam licentiam et liberam potestatem conficiendi ubique per totum Romanum imperium omne publicum instrumentum omnesque scripturas et actus ad tabellionatus officium pertinentes. Qui quidem Guilielmus prefato domino comiti nomine Romani imperii recipienti pro se et illis de domo sua corporale prestans fidelitatis debite iuramentum iuravit nichilominus, quod instrumenta tam publica quam privata, quecumque iudiciorum acta ac omnia et singula, que sibi ex ipsius officii debito conscribenda occurrerent, pure et fideliter scribet, leget et faciet omni falsitate, dolo et fraude remotis et in carta bombicina seu de qua vetus scriptura fuerit abrasa publicum non conficiet instrumentum, sententias et dicta testium ante tempus concessum nemini revelabit, ecclesiarum, orphanorum, viduarum et minorum iura manutenebit pro posse ac omnia exercebit legaliter, que ad predictum tabellionatus officium pertinebunt.

In cuius rei testimonium et fidem pleniorum prenomiatus dominus comes mandavit et fecit tam manu mei notarii infrascripti quam sigilli sui presentem paginam munimine roborari.

236. 237. LITTERAE REGIS ARAGONUM AD FRIDERICUM ET ELIZABETH REGINAM.

1326. Dec. 11.

236. *Litterae ad Fridericum.* Dec. 11.

Copia (c.) in tabulario regio Barcinonensi 'Registrum nr. 318' fol. 30. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 71 citato p. 86 nr. 87 ex c. Editionem repetimus.

Illustri et magnifico principi domino Frederico Dei gracia Romanorum regi semper augusto filio nobis karissimo Iacobus per eandem rex Aragonum etc. salutem et felicia votivorum successuum incrementa.

Ex missis culmini nostro litteris¹ per serenissimam dominam Elizabet Romanorum reginam consortem vestram, filiam nostram karissimam percepimus infelicem casum infirmitatis oculorum, que eidem regine sicut Deo placuit supervenit. Et siquidem dolentes plurimum de tam gravis infirmitatis eventu ac anxii et solliciti existentes circa curam eiusdem plures regni nostri convocavimus medicos, exquirentes si quem poterimus invenire, qui Deo propicio possit sibi salutis remedium adhibere. Ut igitur nobis infirmitatis natura et accidentia clarius innotescant, cum misse nobis littere per dictam reginam nobis infirmitatem et accidentia sub nubilo declararint, serenitatem vestram rogamus, ut confestim congregatis aliquibus expertis medicis et electis discerni faciatis, que sit infirmitas et natura eiusdem et quid extiment causam dedisse eidem. Et de hiis ac de aliis eiusdem infirmitatis accidentibus nos clare et liquide per vestras litteras velitis reddere cerciores, ut extune possimus saluti memorate regine nate nostre karissime utilia procurare. De aliis autem excellencie nostre a magnificencia vestra descriptis per Georgium nuncium vestrum vobis nostrum curabimus beneplacitum apperire. Ceterum

1) *Supra nr. 183.*

quia peccistis de statu nostro, quociens se offeret commoditas, informari, excellencie vestre ad gaudium nunciamus, quod divino munere una cum regalibus nostris fruimur beneficio sospitatis, rogantes serenitatem vestram, ut frequencius statum et succes[s]us vestros utinam felices et memorate regine genite nostre ac inclitorum liberorum vestrorum nobis vestris apicibus reseretis.

Datum Barchinone, tercio Idus Decembris, anno Domini MCCCXX sexto.

Franciscus de Bastida mandato regis.

237. *Litterae ad Elizabeth reginam.* Dec. 11.

Copia (c.) ibidem fol. 30'. — Ed. Zeissberg l. c. p. 87 nr. 88 ex c. Editionem repetimus.

Iacobus Dei gracia rex Aragonum etc. serenissime domine Elizabet per eandem Romanorum regine nate nostre karissime salutem et benedictionem paternam.

Ex missis culmini nostro per serenitatem vestram litteris¹ percepimus infelicem casum infirmitatis oculorum, que vobis sicut Deo placuit supervenit. Et siquidem displicenter suscipientes huius infirmitatis eventum ac anxii et solliciti existentes circa curam persone vestre plures regni nostri convocavimus medicos, exquirentes si quem poterimus invenire, qui Deo propicio possit vobis salutis remedium adhibere. Ut igitur nobis infirmitatis natura et accidentia clarius innotescant, cum misse nobis per vos littere infirmitatem et accidentia sub nubilo declararint, serenitatem vestram karissima filia rogamus, ut confestim congregatis aliquibus expertis medicis et electis discerni faciatis, que sit infirmitas et natura eiusdem et quid estiment causam dedisse eidem. Et de hiis ac de aliis eiusdem infirmitatis accidentibus nos clare et liquide per vestras litteras velitis reddere cerciores, ut extunc possimus saluti vestre utilia procurare. Ceterum quia peccistis de statu nostro, quociens se offeret commoditas, informari, excellencie vestre ad gaudium nunciamus, quod divino munere una cum regalibus nostris fruimur beneficio sospitatis, rogantes serenitatem vestram, ut frequencius status et successus illustris regis viri vestri ac vestros utinam felices et inclitorum liberorum vestrorum nobis vestris apicibus reseretis.

Datum Barchinone, tercio Idus Decembris, anno Dmoini MCCCXX sexto.

Idem.

238. 239. LITTERAE AD INFANTEM ARAGONENSEM ET G. OULOMARUM.

(1326. ex.)

238. *Litterae ad Infantem.* (1326. ex.)

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 1637 s. f. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 423 nr. 279, 2 ex or. Editionem repetimus.

A. 1326. ex. potius vindicandae esse videntur, cum de itinere Ludewici versus Oenipontem et Tridentum non iam agatur.

1) *Supra* nr. 183.

Les paraules que frare Ferrer Dabeyla ma fetes saber en la mia letra, de queus tramet copia, son grans paraules e qui fan molt per los vostres afers e del senyor rey Frederich. E jo dir vos he ço que jo hi enten, quem sembla per aquelas paraules, que el duch de Bauera enten a venir la, on lo senyor papa es, ab tot son poder per aver son enteniment e dela coronatio et de tots los altres fets del emperi. Si el duch de Bauera ve a Auinio, tots los fets sen porien endressar e vendria en bon cas al bisba d'Oscha, qui tost hi sera. Si vos senyor hi entenets alre, qui be sabets gloçar paraules cubertes, plassiens que men fessets saber vostre enteniment.

239. *Litterae ad G. Oulomarum.* (1326. ex.)

Copia (c.) in Litteris supra nr. 238, ubi haec praecedunt: La tenor de la letra 10 que frare Ferrer Dabeyla ma tramesa es aquesta. — *Ed. Finke l. c. I, 423 nr. 279, 1 ex c. Editionem repetimus.*

Amice carissime.

De rumoribus e[t] novitatibus que tangunt Pisanos, Ianuenses et Saonenses, de quibus per litteras vestras requisivistis certificari vobis, notificamus vobis quod super 15 hiis dominum infantem Alfonsum per nostras litteras laicius certificamus, ut in eis videbitis laicius contineri. De adventu autem Bavari quod scimus et intelligimus, significare non possumus nec audemus. Set istud sit vobis certum, quod ad longius circa festum
Mai. 31. proxime futurum Pentecosten vita comite indubitanter recedet de Alamannia cum potencia imperiali, set quam viam faciet, non est scribendum. Set unum dico, quod 20 volo quod ponatis in corde vestro, quod in brevi audietis insuspicabilia et incogitabilia magna, imo maxima, qualia et talia oculis nostris nec auribus nostris temporibus nostris non vidimus nec audivimus. Ista autem placeat vobis solum significare secretis dominis et amicis. Vobis quicquid sumus et possumus toto corde offerimus. Dominus amicus multum grater et dulciter vos salutat . . . Multum recomendamus vobis presencium 25 portitorem certificantes vos, quod nullum de officio suo invenimus magis sollicitum, diligentem et expeditum. Ed ideo est promovendus, quia non vadit per tabernas mendicando, sicut multi alii faciunt litteras querendo et facta dominorum suorum dimittendo et retardando.

240. ORDO FEUDI ITALICI.

30

(Sine dato.)

Copia in Registro 341 fol. 1^a tabularii regii Barcinonensis. Exstat inter litteras a rege Iacobo et Alfonso infanti ad Castruccium missas. Iussu praefecti descripta est. Praecedunt haec verba: Cum dominus infans Alfonsus primogenitus et generalis procurator domini regis scripsisset egregio viro Castruccio de Antelminellis super habenda 35 certificacione de more Italicorum feudorum, rescripsit ei inter alia et certificavit ut sequitur. — *In forma integra ineditum. Extr. apud Finke 'Acta Aragonensia' II, 623 sq. ad nr. 395.*

Ordinem hic subiunximus, priusquam Acta ad expeditionem Italicam Ludewici regis spectantia proponerentur.

40

Ordo feudi Italici destinatur infrascripto modo videlicet:

Quilibet vassallus tenetur obedire et servire domino, a quo feudum recipit.

Et primo quando imperator vadit Romam ad suscipiendam coronam, debet dominum suum asociare vel alium domino acceptabilem pro se mittere aut dimidium redditus feudi unius anni eidem subministrare.

Secundo pro imperiali exercitu vel corrodo debet domino conferre secundum qualitatē et quantitatem sui feudi.

Tercio similiter debet conferre et adiuvere dominum simili modo pro filia maritanda.

Quarto pro se vel filio milite faciendo.

Quinto pro domino capto redimendo.

Sexto pro aliqua terra emenda.

Et in hiis quisque semper secundum qualitatem et quantitatem sui feudi. Preter hec tenetur omnia observare, que in sacramento fidelitatis caventur.

Forma sacramenti hec est:

‘Iuro ego . . super hec sancta Dei euangelia, quod ab hac die inantea usque ad ultimam diem vite mee fidelis [ero] tibi domino nostro, excepto quam contra dominum imperatorem, et quod nunquam scienter ero in consilio vel auxilio vel in facto, quod tu amittas personam aut vitam vel membrum aliquod vel quod tu recipias aliquam lexionem vel iniuriam vel contumeliam vel quod tu amittas aliquem honorem, quem nunc habes vel inantea sis habiturus. Et si scivero vel audivero de aliquo, qui velit aliquid istorum contra te facere, pro posse meo ut non fiat impedimentum prestabo et si impedimentum prestare nequivero, quam cicius potero tibi nunciabo et contra eum ut potero tibi meum prestabo auxilium. Et si contigerit te rem aliquam quam habes vel habebis iniuste vel fortuito casu admittere, eam te recuperare iuvabo et recuperatam omni tempore retinere. Et si scivero te velle iuste offendere aliquem et inde specialiter vel generaliter fuero requisitus, meum tibi prestabo auxilium, sicut potero. Et si aliquid michi in secreto manifestaveris, illud sine tua licencia nemini pandam vel per quod pandatur faciam. Et si consilium a me super facto aliquo postulaveris, illud tibi dabo consilium quod michi magis videbitur tibi expedire. Et nunquam ex mea persona aliquid faciam scienter, quod pertineat ad tuam vel tuorum iniuriam vel contumeliam’.

Qui domino suo fidelitatem iurat, ista sex semper in memoriam debet habere:

Incolume Tutum Honestum Utile Facile Possibile.

Incolume videlicet ne sit in dampno domino suo de corpore suo.

Tutum ne sit eidem in dampno de secreto suo vel de monicionibus suis, per quas tutus esse potest.

Honestum ne sit eidem in dampno de sua iusticia vel de aliis causis que ad honestatem ipsius pertinere noscuntur.

Utile ne sit eidem in dampno de suis possessionibus.

Facile ne id bonum quod dominus leviter facere potest, faciat ei difficile.

Possibile ne id quod possibile erat domino, ei reddat impossibile.

Ut fidelis hec documenta caveat iustum est, set quare non sufficit abstinere a malo, nisi quod bonum est faciat, sequitur ut super predicta consilium et auxilium domino suo prestare debeat, si vult beneficio dignus esse.

241. LUDEWICI LITTERAE DUCI BRABANTIAE MISSAE.

(1326. Dec. ex. — 1327. Ian. in.)

Copia (c.) in Formularum codice saec. XIV. tabularii regii Breslaviensis, ubi rubrum: Hic cesar scribit duci Pravancie de curia celebranda et ulterius protracta et quosdam novos rumores. — *Ed. Th. Jacobi 'Codex epistolaris Iohannis regis Bohemiae' (1841) p. 1 nr. 1 ex c. (= Böhmer 'Fontes' I, 193 nr. 2). Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2961 (Addit. II).

Ludwicus Dei gratia sacrosancti Romani imperii procurator^a semper augustus illu-
stri principi Iohanni duci Pravancie amico sibi dilecto gratiam suam et salutis in-
crementum.

Quemadmodum nuper a te recessimus, sic cum fratre nostro . . duce Austrie con-
venimus et pluribus diebus super nostris et imperii negociis stetimus in Inspruka nec
ad ligam aliquam novam aut unionem secum processimus ista vice. Ipse vero nunc
recessit et ad Austriam declinavit. Nos vero iuxta consilium tuum gressus nostros
dirigimus in Tridentum et ad eandem civitatem omnes prefectos, nobiles et civitatum
sacri imperii fidelium ambassiatores vocavimus et cum istis super introitu nostro in
Italiam et super aliis nobis^b, imperio et fidelibus nostris incumbentibus deliberare et
providere intendimus ac proficue convenire, sic quod istam conventionem et parlamen-
tum, quod cum eisdem celebrabimus, ad honorem nostrum, gloriam imperii, commodum
et exaltationem tuam ac omnium fidelium nostrorum cedere speramus ac in relevationem
omnium subiectorum. Quare terminum videlicet octavam purificationis sancte Marie, ad
quem te accedendum nos in Nurnberch iam invitaveramus, nos oportebit usque in
dominicum Reminiscere prorogare. Quare sinceritatem tuam affectuosa instantia
requirimus et rogamus, quatinus eiusdem termini prorogatio tibi displicentiam aliquam
non pareat et quod omnibus impedimentis semotis in dictis Dominica et loco nobiscum
tibi placeat convenire ad unionem indissolubilem diebus nostris tecum et cum venera-
bili Baldw(ino) archiepiscopo Treverensi principe et secretario nostro ac spectabili
Wylh(elmo) comite Hollandie socero nostro celebrandam et ad aperiendum ea, que cum
Lombardis tractabimus in Tridento, ac etiam tractatus et pacta inter nos et fratrem
nostrum . . ducem Austrie, que hucusque secreta fuerant et sub silentio latuerunt.
Insuper rogamus ut omni studio et diligentia predictos archiepiscopum et socerum
nostrum ad veniendum ad nos in dicto termino cures tuis nunciis, consiliis ac litteris
invitare. Ceterum strennuo viro Henr(ico) de Gumpenberg secretario nostro dilecto
latori presentium fidem adhibeas credulam in dicendis et affectum benivolum in agendis.

Datum in Inspruka et cet.

242. EIUSDEM LITTERAE AD CASTRUCCIUM DE
ANTELMINELLIS.

1327. Ian. 4.

Copia (c.) fere coeva in collectione Strozzi-Uguccioni tabularii regii Florentini.
Descriptus nos. Praecedunt haec: Anno Domini MCCCXXVII. ab incarn(atione) Copia

241. ^{a)} ita in c.; quae intitulatio haud genuina quin a formularum compilatore suo Marte variata
sit, non est dubium. ^{b)} vobis c.

lietorum imperialium ad Castruceum. — *Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 306 nr. 491 ex c. ad copiam a v. cl. Ficker paratam; sed non omnia recte lecta sunt.*

Lodovicus Dei gratia Romanorum rex semper a[u]gustus nobili viro Castruccio de Anterminellis Luce, Lune et Pistorii vicario generali, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

Scias quod usque ad VI dies certitudinaliter personaliter erimus in Tridento, ubi parlamentum celebrabimus^a pro factis et negotiis imperii et fidelium suorum et principaliter ac^b potissime pro introitu nostro in Italiam^c ordinando. Ad quod nobiles viros marchiones Ferrarie, Galeassum de Mediolano, Canem de Verona, Passarinum de Mantua, Franchinum de Como et quoslibet nobiles per civitates Lombardie vocavimus i[n]strumentis nostris et intendimus dante Domino ibidem pro sacro imperio et suis fidelibus utilia et proficua pertractare. Et quidem licet ibidem tuam presentiam personalem^d haberemus opportunam, tamen si venire nequiveris, quod timemus, saltem^e [sententiam]^f aliquam vel ratihibitionem aperias in agendis, ut ad minus per aliquem fidedignum tuam nobis detegas voluntatem^g, ut nos et alii fideles tuam nobiscum concordem intentionem et unanimem sentiamus. Et hoc ipsum apud venerabilem Guidonem episcopum Aretinum nostro nomine postules et exigas faciendum. Et scito quod usque ad XX dies a data^h presentium et unum diem tuiⁱ numptii nos invenire poterunt in Tridento. Symonem numptium tuum, qui se bene habuit in agendo, de mora habeas excusatum.

Da(tum) Inspruka^k, pridie Non. Ian., regni nostri anno [XIII]^l.

243—246. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE DIVERSIS MISSAE.

1327. Ian. 17.—Mart. 18.

243. *Litterae ad archiepiscopum Treverensem. Ian. 17. (Febr. 14?)*

²⁵ *Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 48 nr. 887. Descripsimus nos. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 4 nr. 1116 ex c. (decurtatum).*

Reg. Löher 'Archival. Zeitschrift' VI (1881) p. 212 nr. 401; Preger-Reinkens loco supra ad nr. 2 citato p. 206 nr. 305.

³⁰ *Cf. Priesack loco supra ad nr. 185 citato p. 193 sq.*

Venerabili fratri Balduino archiepiscopo Treverensi.

Fraternitatis tue litteras nobis per dil. fil. Heliam et Henricum tuos capellanos et nuncios presentatas benignitate recepimus consueta et tam contenta in eisdem litteris quam que dicti nuncii proponere voluerunt, intelleximus diligenter. Sane quod Australes non duxerint suos solennes nuncios ad nostram presenciam prefixo termino destinandos, hoc in causa fuisse credimus, quia^a nos de conditione mittendorum per te frater ac carissimum in Christo filium nostrum Iohannem regem Boemie illustrem certiorari a

^{242.} a) svabimus c. b) has c. c) Italeam c. d) personalis c. e) psalter c. f) huius generis verbum excidisse videtur c. g) veritatem c. h) date c. i) tue c. k) Inspruola c. ⁴⁰ l) excidit c.

^{243.} a) de add. hic c.

vobis, sicut in litteris nostris vobis directis¹ super hoc continetur, et ipsos Australes certiores efficere, quod nequaquam per vos nec subsequenter per nos factum extitit, debebamus. Sed cur saltem aliquos nuncios non miserint ignoramus. Scripsit enim nobis nobilis vir Albertus dux Austrie, se una cum fratre suo nuncios in eodem termino transmissurum. Nos etiam miramur admodum, quod prefatus rex nullos duxerit nuncios destinandos. Petitiones autem pro parte tua nobis oblatas, quas secundum Deum potuimus, ad exauditionis gratiam duximus favorabiliter admittendas.

Dat. Avinion(e), XVI. Kal. Februar.^b, anno undecimo.

244. *Litterae ad ducem Calabriae. Febr. 15.*

Copia (c.) *ibidem* tom. 114^{II} fol. 61 nr. 976. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler* 10
'*Vatikan. Akten*' p. 318 nr. 810 ex c. (decurtatum).

Reg. Löher l. c. p. 213 nr. 415; *Preger-Reinkens* p. 211 nr. 317.

Carolo duci Calabriae.

Magnificentie tue fili litteras continentes quandam cedulam interclusam² facientem de gestis aliquibus partium Alamanie mentionem benigne recepimus ac in eisdem 15 litteris et cedula contenta intelleximus diligenter. Et licet de partibus ipsis nobis per fidedignos littere frequencius destinarentur, de hiis tamen, que continebat dicta cedula, nil nobis per aliquem extitit nunciatum. Scimus tamen quod tempore quondam . . ducis Luppoldi a nobis fuit dispensatio super tunc contracto matrimonio impetrata, unde miramur, quod scribentem hucusque latuerit matrimonium antedictum³. 20 Sic autem illos, de quibus in eadem cedula fiebat mentio, circa magis eos contingencia credimus occupatos, quod sua auxilia ad minus propria convertere non curabunt. De gente autem recipienda quoad presens alia et habita remittenda considerato statu presentis temporis non videtur, sed quod gens illa multiplicari non debeat, collaudamus.

Dat(um) Avinion(e), XV. Kal. Marcii, anno undecimo.

25

245. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Febr. 25.*

Copia (c.) *ibidem* tom. 114^{II} fol. 49 nr. 895. *Descripsit* H. Pogatscher. — *Ineditum*.

Reg. Löher l. c. p. 213 nr. 417; *Preger-Reinkens* p. 212 nr. 319.

Venerabili fratri Mathie archiepiscopo Maguntin(o).

Nuper ad nostram presenciam veniens dil. fil. Ulricus^a ordinis fratrum Heremi- 30
tarum sancti Augustini tuus familiaris et nuncius nobis tue fraternitatis litteras presentavit. Quibus nuncio et litteris per nos benigne receptis et que ipse voluit explicare dictaeque continebant littere plenius intellectis, demum eundem nuncium de statu nostro et negociorum, pro quibus missus fuerat informatum, sicut ipse tibi viva voce referre poterit, providimus ad tuam presenciam remittendum. Per quem litteras nostras diversas 35
tam tibi super recipiendo et nobis per dictum nuncium transmittendo illum falsarium, quem venerabilis frater noster . . episcopus Herbipolensis suis detinet carceribus mancipatum⁴, necnon exorta inter ipsum episcopum et dilectum filium . . abbatem monasterii Fuldensis discordia pace vel iudicio auctoritate apostolica terminanda⁵ et eidem abbati absolutionis beneficio a sentenciis, quas adherendo contra tenorem nostrorum processuum 40

243. ^b) Martii potius legendum esse coniecit Priesack l. c.

245. ^a) Ulricus c.

1) *Supra* nr. 221. 2) *Serrata non est*. 3) *Conferendum esse videtur supra* nr. 73. 4) *Cf. Preger-Reinkens* l. c. p. 208 nr. 313. 5) *Ibidem* nr. 311 et p. 214 nr. 324, itemque *Riezler* l. c. p. 325 nr. 836.

hosti Dei et ecclesie Ludovico de Bavaria incurrisse dicitur, impendendo¹, prout in eis intueri poteris, quam eidem Herbipolensi ac Bambergensi episcopis, ut ab omni adhesionem dicti Ludovici et fautorum eius resiliant, destinamus. Tu vero frater quid super facto thelonei per dictum Ludovicum in divine maiestatis offensam, lesionem libertatis ecclesiastice ac reipublice detrimentum noviter impositi per te ac alios archiepiscopos, quibus super hoc scripsimus², factum extiterit et de aliis statum illarum partium tangentibus nos cures efficere, sicut oportunitate videris, per tuas litteras certiores.

Datum Avinion(e), V. Kal. Marcii, anno undecimo.

246. *Litterae ad Albertum ducem Austriae.* Mart. 18.

¹⁰ *Copia (c.) ibidem tom. 114^{II} fol. 49^r nr. 897. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 323 nr. 829 ex c. (decurtatum).*

Reg. Löher l. c. p. 214 nr. 425.

Dil. fil. nobili viro Alberto duci Austrie et Styrie.

Nobilitatis tue litteras per dil. fil. Gotfridum priorem Vallis Omnium sanctorum Cartusien(sis) ordinis et nobilem virum Radulphum dominum de Arburg tuos et magnifici viri Frederici germani tui nuncios presentatas, per quas fidem petebas eis adhibere credulam, benignitate recepimus consueta. Quibus audiencia benigna prebita, cum nichil aliud in effectu coram nobis pro tua tuique fratris prenominati parte adiciendo vel detrahendo proposuerint, quam quod hactenus nuncii missi duxerant proponendum, nichil aliud nunc, quam quod tunc missis ac tue nobilitati per nostras litteras providimus tenore presencium respondendum, videlicet quod super negotio per nuncios ipsos nobis proposito germanum tuum predictum tangente principaliter parati sumus prompte et expedite cum fratrum nostrorum consilio, sicut et requirit negotii qualitas, iusticiam exhibere et adhuc gracie et favorabiliter, quantum sine Dei offensa sueque sancte ecclesie preiudicio ac iniuria principum, ad quos electio regis Roman(or)um pertinere noscitur, poterit fieri, cum hoc oportune postulatum fuerit, nos habere.

Dat. Avinion(e), XV. Kal. Aprilis, anno undecimo.

247—267. LUDEWICI TRACTATUS TRIDENTI HABITI ET SCRIPTA EMISSA.

1327. Febr. 20.—Mart. 15.

247—253. SCRIPTA SUPER CONVENTIONE CUM DUCE KARINTHIAE.

1327. Febr. 20.

247. *Conventio cum duce Karinthiae prior.* Febr. 20.

³⁵ *Copia in transsumto (tr.) a. 1327. Mart. 20. ab Ottone notario confecto³, quod in tabulario caesareo Vindobonensi servatur. Descripsimus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch paratam. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 357 nr. 3237 (Addit. III).

⁴⁰ 1) *Ibidem* nr. 312. 2) *Supra* nr. 195. 3) *Verba transsumti in adnotatione ponimus:* (S.N.) Ego Otto filius Chunradi in porta Bozani sacri pallatii notarius presens exemplum auctoritate prefati principis domini Heinrici ducis Charinthie sub anno Domini millesimo CCCXXVII, indictione decima, die Veneris XX. intrante Marcio ad Gries in presenciam dominorum Heinr(ici) magistri curie, Seifridi de Roetenburch, Gralandi de Charinthia et aliorum sumpsit et transscripsi ex privilegio sigillato pendenti sigillo maiestatis domini Ludwici Romanorum regis sano et integro et in nulla sui parte viciato et ut in eo continebatur, sic et in presenti legitur exemplo, nichil addito nec diminuto, quod sensum vel sententiam mutet, preter forte punctum, litteram vel sillabam et sub meo nomine et signo fideliter transscripsi.

1. Wir Ludowich von Gotz gnaden Roemischer chunich ze allen zeiten merer des reiches vergehen offentlich an disem briefe, daz wier unsrem liebn oheim Heinr(ichen) herzogn in Chernden geholfen sullen sein auf den Hunt von Werne mit unsers selbes leibe und mit allen unsern helferen Deutsch und Walhen und swie si genant sint, die wier gehabn mugen mit gueten trewen an geverde. Und sullen auch ab dem Hunde 5 niht ziehen noch varen, er werde überwunden, ez sei dan mit unsers oheim willen, und die seinen auch. Und swaz wier dem Hunde ab twingen, daz ze Padawe und ze Tervis gehoeft und daz si vor inne gehabt haben, daz sulle wier unserme oheim einantworten und enphelhen in sein gewalt. Wer auch ob der Hunt niht wære, swer sich danne des chrieges gen uns und gen unserm oheim underwunde, des sullen wier unserm oheim 10 geholfen sein in allen bünden, als vor gescribn stet.

2. Und wer auch daz ez dar zue chæme, daz wier tædingen wurden zwischen unserm oheim und dem Hunde auf suene oder auf fride, daz sullen wier tuen mit unsers oheim willen und wizen und do im an genueget.

3. Und ware daz wier vride oder suene zwischen in beiden mahen und funde 15 sich daz mit der warheit, daz der Hunt die^a suene oder friden uberfuere, daz sol unser oheim haizen widren, daz ez widertan werde in vier wochen. Geschæhe des niht, swen er uns danne ermant nach den selben vier wochen^b, so sullen wier im geholfen sein mit allen bunden und tædingen, als vor gescribn stet, dar nach in den næsten vier wochen. Waer auch ob wier friden zwischen in mahten und swenne die fride aus 20 giengen, so sullen wier im aver geholfen sein, swenne er uns manet dar nach in den næsten vier wochen in allen den bunden, als vor gescribn stet. Und sullen auch daz tuen, als offte ez ze schulden und ze manunge chumt.

4. Ez ist auch mer getaidinget, daz unser vreunt und diener swelhe unser oheim vodert ime ir briefe geben¹, daz si uns auf die vorgeantanten sachen halten, daz si fur- 25 ganch habn. Und daz sullen die selben lobn und geheizen, daz wier ez volfueren, bey iren trewen an aydes stat an geverde, als ob ez ir selbes sache wære.

5. Moht oder enwolde unser vorgeanter ohaim mit sein selbes leibe bei uns niht geligen, so sol er ze uns schiken einen haubtman mit als vil leuten, als die hant-veste sprechent, die wir pedenthalben dar uber gebn haben². Und der selbe haubtman 30 sol uns wartende do mit sein, als er selber bei uns wære.

6. Er sol uns auch niht geholfen sein wider den der sich babest nennet und wider die heiligen chirchen von Roeme und wider seine ohaim von Osterreich.

7. Er sol uns auch die straze offen lazen durch sein lant und sol lazen varen ze uns und von uns auz und ein alle die ze uns und von uns varen wellent, als lange wir 35 sein bedurfen, und sol uns und allen den, die ze uns und von uns varen aus und ein, die straze friden und schermen vor aller maenglich, daz si vrey und sicher varen an alle hinderniûz und irresal. Und sol uns dar umb troester setzen³, swelhe wier von seinem lande vordren und mueten.

8. Ez sullen auch alle die unsren im und seinem lande ane schaden durch varen, also 40 ob der unser dehainer^c deheinen schaden tæte, der sol den widertuen und gelten und sol den andren dar umb die straze niht verslozen sein noch gehindert werden mit deheinen sachen. Chôm aber der selbe fur, der den schaden getan hette, so sullen wier mit schaffen, daz er daz wider tue.

9. Er sol auch allen den seinen uns gunnen ze dienen die uns dienen wellent. 45

Dise vorgescriben tæding mit allen iren stuken und bünden gehaizen wir pei unsern chunichlichen trewen an aydes stat stæte ze halten und ze volfueren an alles

247. a) *supra lineam add. tr.* b) *wochen tr.* c) *supra lineam add. tr.*

1) *Cf. nr. 249—251.* 2) *Infra nr. 248.* 3) *Cf. nr. 252. 253.*

geverde und gebn dar uber ze urchunne disen brief mit unserm chunichlichem insigel versigeltem.

Der gebn ist ze Trient, an dem Vreytag vor kathedra Petri, do man zalt von Christes geburt dreizehnhundert jar darnach in dem sibnundzwainzigistem jare, in dem dreizehendem jare unsers reiches.

248. *Conventio cum eodem altera.* Febr. 20.

Copia in transsumti eodem die ab eodem notario confecti¹ exemplaribus duobus 1 tabularii generalis regni Bawarici KLS nr. 335 ex archivo Tirolensi proveniente; 2 tabularii caesarei Vindobonensis. Contulimus nos, variam lectionem praeter orthographiae minutia
adnotantes. — Ed. J. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 30 nr. 50 ex 1.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 357 nr. 3238 (Addit. III).

Wir Ludowich^a von Gotz gnaden Roemischer chunch ze allen zeiten merer des reiches verjehen offenlich an disem brief, daz wier unsrem lieben oheim Heinr(ichen) herzog in Chernden gehaizen und gelobt habn, daz wier im dreihundert helme gueter
 15 Deutscher læute ane geverde vertigen und senden sullen ime ane schaden und ime ze hylfe gen Padawe^b oder gen Tervis oder swa er ir hin bedarf. Und die læute^c sullen da sin vierzehen tage nach sand Gorien tag der nu schierist chumt an allen aufschupf^d.
 Wier habn im auch mer verhaizen, daz wier noch vor Phinxten die schierist choment
 20 sullen sein mit unsers selbs leibe und mit aller unserre maht Deutsche und Walhen und swie si genant sint, auf des Hundes schaden und sullen dar ab niht chomen newer nach unsers oheims rat und willen und als die hantveste sprechent, die wier pedenthalben dar uber gebn habn², und sullen auch da hin ziehen, da wir in aller hartigist beschædigen mugen. Ez ist auch mer geteidingt, daz unser Oeheim oder sein haubtman mit den sibenhundert helmen, die er uns geheizen hat, daz auch guete Deutsche
 25 læute sull sein an geverde, und mit den dreinhundert helmen, die wir ime verhaizen haben, und also mit den tûsent^e helmen sol er oder sein haubtman auch den Hunt beschedigen, so er pest mach an geverde. Wier sullen auch ze rat werden, an swelher stat wir ze einander ziehen sullen, da ez uns peiden erlich und nutzlich sei und dem Hunde aller schædlichest. Wier habn im auch mer verheizen, ob daz wære^e daz der
 30 Hunt auf seinen schaden ziehen wolte, swen daz ist, so sullen wier mit unsern helferen und dieneren Deutsch und Walhen schaffen, daz si hin wider auf des Hundes schaden ziehen, so si best mugen, und in des hindern und irren, so si best chunnen und mugen, er ziehe auf unsers oheims schaden in fride oder an friden. Dise vorgescriben sache

248. ^a) Ludwich 2. ^b) Padowe 2. ^c) a *supra* lin. scripta 1. ^d) aufschuptz ? 1. ^e) deutschen
 35 male 1; deutschen (*cancellatum*) tûsent 2.

1) *Verba transsumti in adnotatione ponimus ad 1 et 2 collata:* (S.N.) Ego Otto filius^a Chunradi in porta Bozani sacri pallatii publicus notarius^a presens exemplum auctoritate prefati principis domini Heinr(ici)^b ducis Charinthie sub anno Domini millesimo CCCXXVII, indictione decima, die Veneris XX. intrante Marcio, in castro^c Gries in presencia domini^d Heinrichi magistri curie, Seifridi de
 40 Rotenburch^e, Gralandi de Charinthia et aliorum^f sumpsi et transcripsi ex privilegio sigillato pendenti sigillo maiestatis domini Ludowici^g Romanorum regis sano et integro et in nulla sui parte viciato et ut in dicto privilegio^h continebatur, sic et in presenti legitur exemplo, nichil addito nec diminuto, quod sensum vel sententiam mutet, preter forte punctum, litteram vel sillabam et sub meo nomine et signo exemplavi fideliterⁱ. 2) *Supra* nr. 247.

45 ^a) s. p. p. n. et fil. Ch. in p. B. 2. ^b) *sequ.* regis *cancellatum* 1. ^c) *loco* in castro 2: ad.
^d) dominorum 2. ^e) Roetenburch 2. ^f) *testium* add. 2. ^g) Ludwici 2. ^h) *loco* dicto privilegio 2: eo. ⁱ) *loco* ex. fid. 2: fideliter transscripsi.

lob wier pei unsren chunichlichen trewen an aydes stat stæte ze haben und ze volfueren an alles geverde. Und geben dar uber ze urchunne disen brief mit unsrem chunichlichem insigel versigeltem.

Der geben ist ze Trient, an dem Vreytag vor chathedra^f Petri, do man zalte von Christes geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem sibnundzwainzigistem jare, in dem dreizehendem jare unsers reiches.

249. *Fideiussio cancellarii.* Febr. 20.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 338. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Originalia nr. 249—251 ex archivo Tirolensi proveniunt.

10

Reg. apud Ficker l. c. p. 31 nr. 51.

Wir Herman von Lichtemberg dez durchluchtigen herren chunig Ludowiges von Rome cantzeler verjehen offentlich an disem briefe, daz wir geheizzen haben und auch geheizzen bei unsern triwen an eydes stat, daz wir unsern vorgeanten herren dartz halten sullen, daz er dem wolgebornen herren hern Henrichen hertzen von Cherrende volfüre die teiding, die si mit ein ander gehabt haben, als die briefe sagent die si bedenthalben dar uber geben haben, in aller weis als die teiding uns selber antræfen und unser weren. Dar uber ze urchund geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Trient, an dem Vreytag vor kathedra Petri, do man zalt von Cristis gebürt dreitzehenhundert jar darnach in dem sibnundzweintzigistem jare.

250. *Fideiussio magistri camerae.* Febr. 20.

Originale ibidem KLS nr. 336. Item descripsimus. Sigillum secretum laesum pendet loro membranaceo. Scriptum est eadem manu ac infra nr. 265. — Ineditum.

Reg. Boica VI, 218; Ficker l. c.

25

Wir Ludowich hertzog von Tecke dez durchluchtigen herren chunig Ludowiges von Rome cameraister verjehen offentlich an disem briefe, daz wir geheizzen haben und auch geheizzen bei unsern triwen an eydes stat, daz wir unsern vorgeanten herren dartz halten sullen, daz er dem wolgebornen herren hern Henrichen hertzen von Cherrende volfüre die teiding, die si mit ein ander gehabt haben, als die briefe sagent die si bedenthalben dar uber geben haben, in aller weis als die teiding uns selber antræfen und unser wæren. Dar uber ze urchund geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Trient, an dem Vreitag vor kathedra Petri, do man zalt von Cristis gebürt dreitzehenhundert jar dar nach in dem sibnundzweintzigistem jare.

35

251. *Fideiussio comitum de Ottingen.* Febr. 20.

Originale ibidem KLS nr. 337. Item descripsimus. Pendent sigilla secreta parum laesa loris membranaceis. Scriptum est eadem manu ac infra nr. 265. — Ineditum.

Reg. Ficker l. c.

Wir Ludowich und Friderich brüder grafen von Oetingin verjehen offentlich an disem briefe, daz wir geheizzen haben und auch geheizzen bei unsern triwen an eydes

stat, daz wir den durchluchtigen herren chunig Ludowigen von Rome unsern lieben herren dartz halten sullen, daz er dem wolgebornen herren hern Henrichen hertzogen von Cherrende volfür die teiding, die si mit einander gehabt haben, als die briefe sagent die si bedenthalben dar uber geben haben, in aller weis als die teiding uns selber anträfen und unser wæren. Dar uber ze urchund geben wir disen brief mit unsern insigeln versigelten.

Der geben ist ze Trient, an dem Vreytag vor kathedra Petri, do man zalt von Crists gebürt dreitzehenhundert jar darnach in dem sibenundzweintzigistem jare.

252. *Promissio Gotschalci iudicis de Enna super stratarum securitate.* Febr. 20.

10 *Originale (or.) ibidem KLS nr. 338a ex archivio Tirolensi proveniens. Item descriptus. Sigillatum non est, itaque confectum non esse videtur. — Ineditum.*

Reg. Boica VI, 218.

Ich Gotschalch rihter von Enne^a vergich offentlich an disem brief, daz ich nach heizze und gebot meines lieben herren hern Heinrichs chunigs von Beheim und Polan und hertzogen in Cherenden geheizzen haben und gehaizzen mit gûten triwen an geverde, dem durchleuhtigen herren hern Ludowige dem Romischen chunig und allen den, die zu im und von im varen auz und ein, di strazze ze schermen und ze friden in aller weis als di brief sagent, di si bedenthalben dar uber geben habent. Dar uber zu urchund gib ich disen brief versigelt mit meinen insigel.

20 Der geben ist zu Trient, an den Feitag vor sand Petri tag als er auf den stûl gesetzt ward, do man zalt von Christs geburth dreitzehenhundert jare dar nach in dem sibenundzwaintzigisten jare.

253. *Promissio Heinrichi de Aufenstein super eodem.* Febr. 20.

25 *Originale (or.) ibidem KLS nr. 339, item ex archivio Tirolensi proveniens. Descriptus nos. Item nusquam sigillatum est. — Ineditum.*

Reg. Ficker l. c. p. 31 nr. 52.

Ich Heinrich von Aufenstein vergich offentlich an disem brief, daz ich nach heizze und gebot meines lieben herren hern Heinrichs chuniges von Beheim und Polan und hertzogen in Cherenden geheizzen habe und geheizze mit gûter triwen an geverde, dem durchluchtigen herren [hern]^a Ludowige dem Romischem chunig und allen den^b die ze im und von im varent aus und ein, die strazze ze schermen und ze friden in aller weis als di brief sagent, di si bedenthalben [dar]^a uber geben habent. Dar uber ze urchund gib ich disen brief versigelt mit meinem [insigel]^a.

35 Der geben ist ze Trient, dez Freytages vor kathedra Petri, do man zalt von Christs geburt dreitzehenhundert jar dar nach in dem sibenundzweintzigistem jare.

254. *Litterae ad Iohannem comitem de Claromonte.* Febr. 23.

Copia in codicibus Anonymi Chronici Siciliae vel Siculi cap. 96. Adhibemus editionem (ed.), quam paravit Rosarius Gregorio 'Bibliotheca Scriptorum Siciliae' II (1792) p. 224, de qua v. supra ad nr. 111, hic illic correctam.

40 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 54 nr. 923.*

252. ^a) ne in loco raso or.

253. ^a) uncis inclusa evanida or. ^b) dein or.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Iohanni de Claromonte comiti Mohac et domino Ragusie multipliciter diligendo gratiam suam et omne bonum.

Significandum tibi duximus ex affectu quo te prosequimur, augere tuam letitiam et firmare tuam constantiam cupientes, quod in Italiam in presenti progredimur absque quolibet intervallo ad coronam imperialis culminis Rome cum gloria et reverentia assumendam. Quocirca nobilitatem tuam requirimus et hortamur, quatinus apud^a predictum regem Sicilie dominum tuum ad felicem confirmationem predictorum tuis insistas consiliis et persuasionibus inductivis, ut ipse velit et curet iuxta bonum posse suum dare operam et effectum^b. Et super hiis et aliis, que circa nos geruntur^c et gesta sunt in partibus Alamannie et in parlamento quod nunc habuimus in Tridento, sapientis viri Francisci de Acellis nuncii dicti regis dictis vel scriptis tamquam eius qui vidit, interfuit et audivit ac testificari poterit, fidem poteris^d adhibere.

Datum apud Tridentum, VII. Kalendas Martii, regni nostri anno XIII.

255. *Litterae ad Fridericum regem Trinacriae. Febr. 24.*

Copia ibidem cap. 96. Ed. Gregorio l. c. p. 223. Editionem (ed.) repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 54 nr. 924.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus illustri Friderico regi Sicilie tanquam fratri dilecto salutem et eterni amoris et amicitie affectum.

Magnificentie regie legationes per sapientem virum magistrum Franciscum nuncium vestrum expositas benigno auditu percepimus et auscultavimus diligenter et quod super hiis respondere voluimus queque nobis super secretis cordis nostri placuit demandare, capitulatim^a dicto vestro nuncio commisimus referenda, cuius dictis et scriptis^b vestra serenitas fidem plenariam adhibeat tamquam nobis. Specialiter tamen hoc vobis duximus intimandum, quod Deo favente firmum, pacificum et felicem statum habemus Alemannie et tam principes quam ceteri alii ad nostra beneplacita sunt intenti. Nunc etiam in parlamento quod habuimus cum Italicis in Tridento, de quo prefatus magister Franciscus, qui presens fuit et interfuit, latius vos poterit informare, omnes^c ad vota nostra tales invenimus, quod nichil restat nisi quod Deo duce progrediamur in Italiam, Rome sacras imperiales infulas recepturi.

Datum Tridenti, VI. Kal. Martii, regni nostri anno XIII.

256. *Litterae ad Petrum filium Friderici. Febr. 24.*

Copia ibidem cap. 96. Ed. Gregorio l. c. p. 224. Editionem (ed.) repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 925.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus illustri Petro regi Sicilie secundo amico sincere dilecto salutem et plenum amoris affectum.

Ut intentionem nostram et statum felicem quem habemus favente Deo vestra serenitas excipiat et cognoscat, amicitiam vestram scire volumus ex fiducia speciali, quod bene ordinatis circa nos que sunt in Alemannia, ubi tam principes quam alii in-

254. ^a) ad ed.; cf. pag. 167 lin. 7. ^b) affectum ed. ^c) gerimus ed. ^d) poteritis ed.

255. ^a) capitulanti ed. ^b) huiusmodi ed.; sed cf. supra lin. 12. ^c) vos ed.

feriores parent nostris beneplacitis et mandatis, Lombardiam attigimus in Tridento. In quo nobiles Italici per se et civitates per suos syndicos ultro in nostri presentia comparentes^a se et suos mandatis regiis subdiderunt, sic quod singulis bene dispositis hinc et inde in Dei nomine progredimur etiam usque Romam sacras imperiales infulas recepturi, procuraturi nichilominus vestrum et omnium amicorum nostrorum et fidelium ipsius sacri imperii commodum et profectum. Quocirca magnificentiam vestram intentis animis exoramus, quatinus et per vos et instantiam vestram apud illustrem Fridericum regem Sicilie patrem vestrum ad tam salubrem intentionis nostre confirmationem cooperari velitis, vestrum nobis conferendo consilium et iuvamen, ut nostra regia maiestas ad grata[m] vobis intendere debeat vicissitudinem et^b ad augmentum vestri nominis et honoris. Et super premissis magistro Francisco latori presencium fidem adhibeatis credulam in dicendis.

Datum Tridenti, VI. Kal. Martii, regni nostri anno XIII.

257—263. SCRIPTA PRO BERTHOLDO COMITE DE HENNEBERG.

1327. Febr. 25.—Mart. 15.

257. *Potestas tractandi cum episcopo Herbipolensi. Febr. 25.*

Originale in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. In verso legitur: Auctoritas ut possit reconciliari dominum Wolfram(um) Herb(ipolensem) episcopum domino Ludowico Rom. regi.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 926.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus tenore presencium confitemur, quod spectabili viro Bertoldo comiti de Hennenberg secretario nostro dilecto plenam dedimus et damus presentibus potestatem et mandatum speciale venerabilem Wolframum episcopum Herbipolensem nobis reconciliandi et nos et ipsum ad invicem concordandi super omnibus questionibus et dissensionibus nostris qualitercumque subortis usque in presentem diem ex quacumque causa et abolendi quitquid est inter nos odii et rancoris omni meliori modo et medio, sicut crediderit expedire. Ratum et gratum habituri quitquid idem comes ordinaverit, statuerit vel egerit in premissis et quolibet premissorum. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostro sigillo iussimus communiri.

Dat. Tridenti, V. Kalendas Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

258. *Procuratorium super sponsalibus Ludewici marchionis Brandenburgensis firmandis. Febr. 25.*

Originale ibidem. Item contulit Füsslein. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. In verso legitur: Auctoritas data domino Bertoldo comiti, ut possit videre de sponsalibus et uxore domini marchionis Brandenburgensis. Scriptum est eadem manu ac nr. 259.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 927.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus constare volumus presencium inspectoribus universis, quod nos de fide et circumspeccione spectabilis viri

256. ^a) comparuerunt *ed.*; comparent *Mart.* ^b) et *vic. ed.*

Bertholdi comitis de Hennenberch secretarii nostri dilecti plene confisi et experti eundem nostrum fecimus et facimus in hiis scriptis procuratorem legitimum et nuncium specialem, dantes et concedentes eidem plenariam potestatem et mandatum speciale, illustri Ludowico marchioni Brandenburgensi primogenito et principi nostro karissimo, cuius curam gerimus et tutelam, in sponsam et uxorem ducendi quamcumque secundum condicionem et genus suum sibi viderit et crediderit expedire et sponsalia eciam de presenti hinc inde firmandi iuramentis et caucionibus quibuscumque et omni modo, sicut fuerit opportunum, dotem et donacionem propter nuptias alterutrum promittendi, constituendi et paciscendi et quelibet alia faciendi, quorum in premissis vel circa premissa quomodolibet opus fuerit, eciamsi mandatum exegerint speciale. Ratum et gratum habituri quicquid idem procurator noster in premissis vel circa premissa et ea contingencia et quodlibet eorundem procurandum duxerit et agendum. Promittentes bona fide quod ratificabimus, laudabimus et confirmabimus scriptis nostris et modis aliis oportunis ex postfacto totum, quod idem comes egerit et procuraverit in omnibus et singulis antedictis, statim postquam in nostram noticiam sunt deducta. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo regie maiestatis iussimus communiri.

Dat. Tridenti, V. Kalen. Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

259. *Procuratorium super pecunia a rege Danorum recipienda. Febr. 25.*

Originale (or.) ibidem. Contulit Füsslein. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. In verso legitur: Auctoritas data domino exigendi et recipiendi a domino Christoforo Danorum rege XII milia marc. argenti. Scriptum est eadem manu ac nr. 258.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 928.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus notum facimus per presentes hiis maxime quorum interest vel poterit interesse, quod nos de persona spectabilis viri Bertholdi comitis de Hennenberg secretarii nostri dilecti et eius sinceritate et fide plene confisi, ipsum nostrum procuratorem, ambassiatozem et nuncium fecimus et facimus in hiis scriptis, dantes et concedentes eidem pro nobis et illustri Ludowico marchione Brandenburgensi primogenito et principi nostro karissimo, cuius curam gerimus et tutelam, liberam potestatem et mandatum speciale, a magnifico Christoforo Danorum et Sclavorum rege fratre nostro summam duodecim milium marcarum argenti puri et phini^a Magdeburgensis ponderis et valoris promissam, constitutam, pactam et stipulatam per eum nostro filio antedicto in dotem et pro dote inclite Margarete filie sue sibi desponsatam et traditam^a in uxorem exigendi, petendi, requirendi et recipiendi in toto et in parte simul et successive, sicut oblata sibi fuerit et placuerit recipere, necnon eandem summam pecunie receptam tenere, erogare et distribuere secundum divisionem et partitionem dudum per nos pro singulis ordinatam et super huiusmodi pecunie quantitate recepta et distributa dictum regem pro nobis ac ipso filio nostro quittandi, quitum et solutum reddendi et clamandi, cartas et instrumenta super eo conficiendi et tradendi, cauciones dandi et quelibet alia faciendi, quorum in premissis vel circa premissa vel quodlibet premissorum opus fuerit, eciamsi mandatum exegerint speciale. Ratum et gratum habituri quicquid prefatus comes procuratorio nomine nostri et prefati marchionis in omnibus et singulis antedictis quomodolibet procurandum duxerit vel agendum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo regie maiestatis iussimus communiri.

Dat. apud Trident(um), V. Kalen. Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

259. ^a) sic or.

260. *Privilegium super infeudatione terrae Rugensis.* Mart. 13.

Originale deperditum. Copia (c.) in Copiario tabularii Meiningensis. — Ed. 'Hennebergisches Urkundenbuch' V, 67 nr. 118 ex c. Editionem repetimus in orthographicis correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 929.

Wir Ludewig von Gots gnadin Romischir kunig zû allin ziten merer dez riches
vorjehen offenlich an disem briefe, das wir deme ediln manne Bertholde grafen von
Hennenberg unserme liebîn getruwen heimelicher und sinen erbin durch den dinst, den
er allewege uns und deme riche vormals getruwelich getan had und noch getûn mag,
10 gelihen habin das lant zû Rûen mit alme rechte und nûtze, als die briefe sprechen die
wir in darûber gegeben habin. Und were das das selbe lant deme vorgenanten grafen
Bertholde und sinen erbin nicht werden mochte, von welchen sachin das were, oder
dehein gut in danne wûrde, so globe wir in mit gûten truwen, das wir in ein fursten-
tum da fur sullen geben und lihen als gut als das egenante lant zû Rûen ist, das allir
15 schirst uns und deme riche ledig wirt an allis geverde. Und were das sich das vor-
zihin und lengin wûrde, so glob wir deme vorgenantin grafen Bertholde und sinen
erben, das wir in und sine erbin zû fürsten sullen machin mit alme rechte und gewon-
heid und dartzu gehoret, wenne er das wol um uns und umb daz riche vorschult had.
Und zû deme selbin furstentum zû stiur glob wir im und sinen erben zu gebene
20 zwentzigtûsent marg silbers oder alzo vil gutes, alz sich gegen deme gelde gezihen mag
und auch dez geldis wert ist. Darûber zû urkunde geben wir in disen brief vor-
sigilten mit unserme insigel.

Der geben ist nach Gots geburte dritzenhûndert jar und darnach in dem sabin-
undzwentzigisten jare, an deme nesten tage nach sente Gregorien tage, in deme drit-
25 zehenden jare unsers riches, in der stat zû Trient.

261. *Mandatum ad telonearios in Cuba.* Mart. 13.

*Originale deperditum. E Copiario, cuius cognitionem nacti non sumus, olim dedit
Schultes 'Diplomat. Geschichte des grâfl. Hauses Henneberg' II (1791) p. 81 nr. 59.
Editionem (ed.) repetimus in minutiis correctam.*

Cf. infra nr. 325.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 930.

Wir Ludwig von Gots gnaden Romischer chunig ze allen ziten merer des
richs entbieten Otten dem Zengern^a burehgraven ze Chube und Rudolphen den
Nortwiner probest ze Oppenheim unsern liben getruwen unser huld und alles^b gut.
35 Wizzet daz wir unsern lieben haimlichen graf Bertolden von Hennenberg ze gelt
an seiner schult, der wir im schuldig sein und der er unser ofen prief hat¹, gegeben
und verschafet haben auz unserm zolle ze Chube alle jar tusent phunt Haller, die man
im antwurten und geben schal vor allen dingen und vor allen geltern an sant Andres Nov. 29.
abend in ieclichen jare. Und haben im ze pfant gesetzet unser stat ze dem Newen-
40 marcket mit grozen punten, pen und vellen, die im vorschribent sint. Darumbe biten
wir euch und gebieten ez vestichlich und er[n]stlich, daz ir^c im alle jar dieselben tusent
pfunt und auf demselben tag voderlich gebet und bewart, daz uns an der stat chein

261. a) Jengern ed. b) aller ed. c) er ed.

1) *Supra* nr. 232.

schade oder chein val widervar, wan ir daran grozlich wider uns tet und mocht[t] auch daz nicht vertantwurten.

Der brif ist geben ze Trient, des Fritages nach sant Gregorien tag, in dem treutzehenden jare unsers riches.

262. *Mandatum super tutela marchionis Brandenburgensis.* Mart. 15.

Originale in tabulario Meiningensi. Contulit Füsslein. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. In verso legitur: ut curam marchionis et Marchie possit alteri committere Lud.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 933.

Nos Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus publice confitemur, quod quia plene confisi sumus de fide et industria spectabilis et sapientis viri Bertoldi comitis de Hennenberg collateralis nostri et secretarii predilecti, eidem commisimus et iniunximus, ut ad consilium et de consilio nobilium et prudentum virorum Guntheri comitis de Lyndowe, Henrici advocati de Plawen dicti Rütze, Segeri prepositi in Stendal, Grifkonis et Hassonis de Wedel fidelium nostrorum dilectorum, de quorum fide et industria certam similiter fiduciam obtinemus, curam filii nostri karissimi illustris Ludowici marchionis Brandemburgensis et totius Marchie cum plena amministrazione, gubernacione, disposicione et regimine generali nostri nomine et vice personis uni vel pluribus coniunctim vel divisim debeat commendare, quas secundum suam conscienciam et discrecionis arbitrium ad huiusmodi curam et ministerium conspexerit apciores. Cumque sepe que bono inchoata sunt principio, successu temporis tendant et vergant in noxam, nos dicimus et spondemus, quod predicto comiti in culpam nolumus impingere vel obiectum, si forte ex huiusmodi commissione, quam bona fide faciet omni provisione, diligencia adhibitis et cautela, quocumque modo sive circa personas regencium vel regimen sive statum principantis vel subiectorum terre, hominum vel bonorum, quod Deus auferat, aliquid contrarii grave vel magnum eveniat aut sinistri. In cuius rei testimonium presentes sibi damus sigilli nostre maiestatis munimine communitas.

Dat. Tridenti, Idus Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

263. *Privilegium legitimandi et notarios publicos creandi.* Mart. 15.

Originale (or.) ibidem. Item contulit Füsslein. Sigilli fragmenta pendent filis serieis flavi rubique coloris. In verso legitur: ut quilibet habens comitatum Henninbergensem possit quasdam legitimare personas et publicos notarios facere.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 934.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus presencium inspectoribus universis suis et imperii fidelibus et devotis graciam suam et noticiam subscriptorum.

I. Dignum credit nostre consideracionis provisio, ut viros spectabiles et sublimes dignioribus graciis et beneficiis honoremus, presertim illos qui per graciore obsequia fideliter exhibita pre aliis se fecerunt nostris graciis et beneficiis digniores. Sane cum vir spectabilis Bertholdus comes de Hennenberg collateralis noster et secretarius predilectus nobis et aliis Romanorum imperatoribus et regibus ac sacro imperio multo et longo tempore gratissima prestiterit obsequia et per fidei devocionem consilio, gladio et lingua multisque modis aliis numquam desierit esse gratus et non minus adhuc idem et eum de dicta domo sequentes nobis possint obsequi ac eciam esse grati, non indignum et

proficuum arbitramur, ut in eorum memoriam et compensam ad specialem dicti comitis et suorum de dicta domo sua succedencium gloriam et honorem specialis sibi prerogative gratiam faciamus.

2. Hinc est quod predictorum pretextu ac quod ipsum comitem amore diligimus singulari, eidem et castrum ac dominium Hennenberch post eum tenentibus ut sequitur concedimus per presentes, ut videlicet auctoritate nostra regia per tempora vite sue viginti personas, dumtaxat manzeres, spurios vel aliter illegitime natos legitimare valeat ad succedendum parentibus, obtinendum honores civiles et quoslibet actus legitimos exercendum omni modo, acsi essent legitime procreati, non obstante lege, que spurios, manzeres et alios illegitime natos legitimari prohibet¹, et cuiuslibet alterius iuris edicione contraria, quibus quantum est ad presentem legitimacionis casum, ex certa nostra sciencia et auctoritate speciali ipse poterit derogare.

3. Ad hoc eidem concedimus ex eadem gracia speciali, quod similiter per tempora vite sue eadem fultus auctoritate decem dumtaxat notarios publicos possit instituere et facere ad suum arbitrium eligendos, tamen ydoneos et fideles, qui sciant et valeant rite huiusmodi officium exercere.

4. Easdem quoque legitimacionis et institutionis notariorum gracias in descendentes ex eo filios et heredes legitimos diffundentes concedimus de plenitudine² graciae ac nostre regie potestatis, ut quicumque proximus nunc post eum castrum et dominium Hennenberch tenuerit, legitimandi decem personas illegitimas, ut supra dicitur, et instituendi sex notarios publicos, donec vixerit, similiter ydoneos et fideles liberam auctoritate predicta habeat potestatem. Sic eciam consequenter sine prefinicione temporis quilibet alius castrum et dominium predictum tenens et possidens legitimandi decem personas et faciendi sex publicos notarios omni modo, ut predictur, eadem concessione, auctoritate et gracia nostra plenariam obtinet facultatem.

5. Ex uberiori preterea dono graciae prefato dumtaxat comiti et suis heredibus hanc gratiam personaliter duximus faciendam, ut quecumque bona et feoda a nobis et sacro imperio descendencia a quibuscumque personis, cuiuscumque status et condicionis existant, valeant precio comparare vel alio modo dono, cessione vel qualiter aliter conquirere et ammodo a nobis et ipso imperio tenere in feodum omni modo et iure, sicut alter vel alii antea tenuerunt. De quibus feodis eundem comitem et heredes suos exnunc ut extunc infeodamus et presentibus investimus. Licet eciam predictis Bertholdo comiti de Hennenberg^b et suis heredibus ex hac nostra permissione, feodum et feoda a nostris et imperii fidelibus comparare et conquirere, ut premittitur, et eosdem reinfeodare denuo de eisdem, sic quod ipse comes et sui heredes de predictis feodis immediati nostri et imperii sint vasalli.

In premissorum omnium testimonium et plenam roboris firmitatem presentes litteras conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Tridenti, Idus Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

264. Transsumtum Reversalium Friderici. Mart. 9.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Descripsimus nos. Pendens loris membranaceis sigilla primum, secundum, tertium, quintum parum laesa; quartum desideratur. Orthographiam servavimus. Manu ipsius cancellarii scriptum esse contenderim. — Ed. Preger loco supra ad nr. 141 citato p. 128.

263. ^{b)} comiti de Hennenberg in loco raso or.

1) Nov. 89, 15; cf. Cod. 5, 27, 10.

Wir graf Ber(tolt) von Hennenberg und bruder Chunr(at) von Gundolfingen meister von Tutschem lande und Frid(erich) burcgraf von Nuremberch und Ber(tolt) grafe von Grayspach und von Marstetden genant von Nyffen und Herman von Liechtenberg dez Romschen chuninges cancel(er) verjehen offentlich uf unser aide an disem brief, den vir^a versigelt han mit unsern insigeln^b, daz wir gehort und gesehen und gelesen haben^c einen brief der nich gefelschet waz noch geschaben mit gantzem insigel dez Römischen chunig Frid(eriches), der stunt von wort zu worte alsos:

‘Wir Frid(erich) — jare unsers richez’. *supra* nr. 141.

Und wir die vorgenan^a henken unser insigel an disen brief ze einnem warem urcunde der ob gescriben dinge.

Der geben ist ze Trint, da man zalt von Gotz^c geburte drizehenhundert jar und sibenundzwainzich jar, an dem Mandach vor sant Gregorien dache.

265. *Treuga inter ducem Karinthiae et Canem Grandem aliosque icta.* Mart. 13.

Originale (or.) *in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 340, ex archivio Tirolensi proveniens. Contulimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendeat, desideratur, foraminibus relictis.* — Ed. J. Ficker ‘*Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges*’ p. 33 nr. 56 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 931.

1329.
Apr. 23.

1. Nos Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus presentibus publice profiteamur, quod nos inter carissimum avunculum nostrum Henricum ducem Karinthie pro se, comitibus Goricie et quod de comitatu eodem eidem avunculo nostro et ipsis²⁰ sive ratione advocacie vel cuiuslibet alterius modi et iuris pertinet necnon pro Paduanis, Tervisinis et omnibus ipsorum familiaribus et servitoribus ac ipsis attinentibus hominibus atque bonis ex una et inter nobilem virum Canem de Verona pro se et marchionibus Ferrarien(sibus) necnon Veronen(sibus), Vincen(tinis) et omnibus ipsorum familiaribus et servitoribus ac ipsis attinentibus hominibus atque bonis ex parte altera treugas fidas et²⁵ firmas constituimus et fecimus a die beati Georii venturo proxime per duos annos continue se sequentes. Et treugas easdem constituendi ipsi nobis ex utraque parte dederunt et concesserunt plenariam potestatem, facto et recepto voluntario ipsorum promisso per eorum fidem ipsas treugas ratas tenendi et inviolabiliter observandi.

2. Et ad ampliorem securitatem huiusmodi treugarum ipsi nobis hinc inde pro³⁰ parte qualibet quisque tria castra in potestatem nostram libere assignarunt et tradiderunt cum burchutis, redditibus, hominibus atque bonis plene, sicut haecenus habitum est ea teneri, esse et servari cum omnibus que ad dicta castra seu munitiones pertinent quoquo modo. Ipse quidem avunculus noster pro parte sua castra Perseni, Chunigesperg et Visiun, ipse vero Canis pro parte sua castra Marostica apud Passanum, Suave et³⁵ Rocka Maseseni super Lacum prope Rifin in nostram forciam tradiderunt.

3. Et utrimque ex eorum voluntate, petitione et iussu pro ipsis treugis hinc inde securatores et conservatores sumus positi, ut ipse treuge servantur inviolabiliter ab eisdem, ita quod neuter alterum ipsis treugis durantibus nec in se nec in suis familiaribus vel famulantibus nec sibi pertinentibus hominibus sive bonis nullis causis, viis vel modis⁴⁰ debeat quomodolibet molestare vel pati eam molestari et omnes strate utrobique patere debent et consistere libere et secure.

4. Si qua forte violencia vel temeritas presumptiva inter eorum homines casu vel proposito accideret, que tamen per forciam non fieret, super eo ius debet et iusticia a passis violenciam peti et recipi nec propter hoc in treugas vel dici conqueri poterit⁴⁵

vel impingi, nisi forte iusticia conquerentibus negaretur vel per negligenciam differretur. Si vero casus aliquis vel quid aliud emergeret vel eciam eveniret, propter quem in ipsas treugas dici posset conqueri vel impingi, usque ad nos deduci debebit et a nobis disbrigacio et expedicio eius peti, ad quam faciendam tres de consilio nostro destinare habebimus infra mensem, qui talia audient et cognoscent et amore et bonitate si poterunt expedient et decident. Sin autem quem tunc secundum iusticiam culpabilem iudicaverint, puta quod ipse fuerit facti reus, idem infra mensem postea subsequentem commissum emendare tenebitur et satisfacere cum effectu. Et si huiusmodi reus taliter iudicatus hoc non faceret, extunc ipsi nos quod omisum vel neglectum est, ex pre-
dictarum parcium voluntate et iussu iam habitis et concessis habebimus et volumus sicut promisimus disbrigare. Homicidium autem vel plura si contingeret perpetrari, cum talia in esse nequeant reparari, quitquid iterum tres de consilio nostro ad hoc deputati et electi constituerint pro emenda, ille vel illi qui rei sunt homicidii luere, attendere et exequi tenebuntur et satisfacere ad arbitrium eorundem. Nec propter illum vel
quemeunque casum alium sive causam nexus treugarum rumpi poterit vel dissolvi, set firme debet consistere sicut ante.

5. Cum eciam treugas alias dudum inter partes constituerimus antedictas¹, hoc actum est et a partibus acceptatum, quod tres de consilio nostro ad secundam feriam post Penthecosten venturam proxime debemus transmittere, coram quibus partes inter
Vincenciam et Paduam sufficienter debent convenire pro omnibus in ipsis treugis hinc inde a partibus contra constitutionem treugarum factis presumptis et attemptatis redintegrandis, reformandis, restituendis, expediendis et sicut debitum fuerit emendandis cognitione dictorum trium, primum per amorem et amicitiam, si quiverint. Alioquin quem secundum ius reum et culpabilem iudicaverint, viderint seu dixerint, quod per eum
factum, presumptum vel attemptatum est quocumque modo, emendare, expedire et satisfacere tenetur infra mensem proxime subsequentem. Quod si factum non fuerit, nos ipsi, cuius commissionem et iussum nunc habemus a partibus, debemus et volumus ipsum, sicut visum fuerit et placuerit, expedire.

6. Omnes eciam utrobique captivi ad octavas Penthecostes proxime venientes
debent excredi de rebus et personis suis et qui detectus fuerit esse ex causis rationabiliter captivatus, captus remanere debebit. Qui vero absque causa et ratione captus exstitit, liber esse debebit de rebus pariter et persona.

In cuius rei testimonium presentes conseribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Tridenti, III. Idus Marcii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

266. *Litterae de comitiva praestanda ad comitem Hollandiae priores.* Mart. 13.

Copia (c.) in cod. hist. 17 fol. 99^r bibliothecae Hamburgensis publicae, qui Wilhelmi Procuratoris Chronicon Egmondanum continet, quo omnes editiones redeunt. Contulimus
nos. — Ed. C. Pijnacker Hordijk 'Willelmi capellani in Brederode etc. Chronicon' (= 'Werken uitg. door het Historisch Genootschap (Utrecht). 3. Serie' Nr. 20. Amsterdam 1904) p. 184 sqq. ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 55 nr. 932.

Cf. infra nr. 289.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus spectabili viro Willelmo comiti Hollandie socero suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

1) Supra nr. 110 et 247.

1. Licet quemadmodum alias¹ sinceritati tue patefecimus, ob causas quasdam speciales sacro imperio ac corone nostre fidelibus necessarias, animo tamen redeundi in Alemanniam venerimus in Tridentum, omnes nobiles civitatum, castellorum et castrorum imperialis corone fideles nobis obviam occurrerunt, exponentes afflictiones et attritiones suas innumerabiles, quibus professores imperialis nominis amplius resistere non valerent, cum lacrimis nobis et amaris singultibus supplicantes, personas suas et posse decem et novem episcopatum, castellorum et castrorum quodammodo innumerabilium cum pecunia maxima offerentes et personam nostram sub sacramento per nos de conservandis iuribus imperii prestitio obtestantes et quod sicut ex debito eiusdem imperialis gubernaculi assumpti et divinitus nobis crediti tenemur, ad relevanda ipsorum onera importabilia descenderemus et ad assumendum dyadema cesareum more solito et sedem imperii principalem, que iam attrita et polluta nefandis rebellium ausibus a temporibus divine et clare memorie quondam imperatoris Henrici predecessoris nostri pene^a usque ad ultimum exitium et usque irrecuperabilis desolationis obprobrium sunt deducta. Protectiones suas, sicut nos duos suis senserunt postulationibus, coram nobis publice in presentia nostri consilii, multorum sapientum Lombardie ac notariorum publicorum, quos de conficiendis instrumentis super eisdem interpellabant, facientes et cum cordis amaritudine proponentes, quod nisi absque processu retrogrado in Italiam procederemus ad liberandum eos et nomen imperii sustinendum, quod ex hoc nunc renuntiarent fidei^b eidem et quod de necessitate naturali dominio^c relicto ipsos se oporteret peregrine committere servituti in non modicum nostrum, principum electorum, domus nostre Bavarie^d et totius nationis Alemannie obprobrium et verecondiam perhennalem et quod deinceps apud Deum et homines de hoc deberent teneri in perpetuum excusati.

2. Nos vero hiis auditis multis que nos, sicut Deo placuit, tetigerunt adversitatibus superatis, ne nostris temporibus persone et domus nostre Bavarie^d ac totius Theutonie et specialiter ne iura principum Roman(um) principem eligentium, de quorum propagine et nos processimus et in quorum etiam cum nostra posteritate numero sumus, sic dampnabiliter obsorberentur et per indirectum occuparentur per nationes alienas et frequenter antecessui Alemannico invidentes [et] regnum mundi multo generoso Alemannorum sanguine acquisitum ad eosdem deduceretur exteros et raptores, de consilio procerum et sapientum nostrorum ante mori quam vivere et huius[modi] exspectare impropria eligimus, illius misericordie nos commit[t]entes, per quem reges regnant² et principes dominantur et in cuius manibus cor nostrum est, videlicet domini nostri Ihesu Christi, ad laudem et honorem ipsius Dei omnipotentis et beatorum apostolorum Petri et Pauli ac sancte matris nostre ecclesie Romane, non tamen iam presidentis, et ad exaltationem nostri nominis perpetuumque ac desiderabile commodum omnium fidelium amicorum ad statum imperii pro viribus conservandum descendimus et ad imperialia dyademata assumenda.

3. Quapropter dilectionem tuam ex intimo affectu sub plenissima fiducia requirimus et hortamur, [ut] ad huiusmodi nostrum propositum feliciter assequendum tuum in persona propria vel saltem per potentem et paratum tuum exercitum celeriter nobis conferas adiuvamen, memor quod ad hoc nos semper sollicitasti quodque nobis in Italiam obsequi promisisti, quia honor tuus ac filie tue conthoralis nostre karissime propterea gloriosissime sublimatur, non minus etiam quod ad hoc nobis et sacro imperio ex fidei debito obligaris. Ex quibus promissis^e et omni alio modo quo possumus te contestantes attentissimeque rogantes tuum auxilium invocamus et ad obsequendum nobis ut premittitur et corde et labiis invitamus. Sciturus certissime, quod propterea

266. ^a) sequi. usque ad delet. c. ^b) sequitur linea quinque litterarum spatium adaequans in fine lineae atramento pallidiori scripta c. ^c) atramento pallidiori corr. ex dno c. ^d) Rauonie c. ^e) pmissis c.

1) Litterae servatae non sunt; sed cf. supra nr. 241.

2) Prov. 8, 15.

ad tui honoris augmentum et ad sublimiorem tuum statum intendere volumus et prescriptorum gratissimas reddere tibi vices. Noveris etiam quod ipsam conthoralem nostram inclitam Margaretam Rom(anorum) reginam nobis transduci mandavimus, ut simul nobiscum apud Mediolanum in proximo coronetur et exinde Rome coronis imperialibus infulemur.

Datum Tridenti, III. Idus Martii^f, regni nostri anno XIII.

267. *Provisio senatus Venetiani.* (1327. Ian.—Mart.)

Provisionem ad tractatus Tridenti habitos spectantem subiungimus, quam publici iuris fecit G. Giomo 'Le Rubriche dei Libri Misti del Senato perduti' ('Archivio Veneto' Tom. 24 (Anno XII.) p. 310. Sumpta est ex libro X. sub rubro: Imperator Romanorum et Alamannia¹. Editionem repetimus.

Dicatur ser Leonardo de Molin, quod respondeat ad litteras sibi missas a comite de Henebergh qui est in Tridento petente suum consilium, utrum videatur quod dominus rex mitteret suos ambaxatores Venecias, quod civitas Veneciarum regit se multum solemniter et ideo super hoc non potest nec scit plene consulere.

268—270. LITTERAE DIVERSORUM AD REGEM ARAGONUM ET INFANTEM MISSAE.

(1327.) Febr. 23.—Apr. 1.

268. *Litterae Bernardi Lulli ad regem.* Febr. 23.

20 *Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 10721. — Partim ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 385 nr. 8 ex or. Editionem repetimus.*

Alia non sunt nova nisi de duce Bavarie, qui ut dicitur habuit parlamentum in Tridento cum aliquibus de parte Gibilina. Multi murmurant quod in brevi est intraturus Ytaliā, aliqui dicunt quod non poterit, quia multum opprimitur paupertate. Dicitur etiam quod Castrucciū accepit unum castrum in Ripparia Ianue et tenet aliud obcessum^a. Bononienses receperunt sine prefinicione temporis in dominum dominum cardinalem legatum in Ytalia et intendunt facere guerram contra dominum Pacerinum de Mantua, cum quo iniverant pacis federa iurata . . .

Scriptum Avinione, VII. Kalendas Martii.

30 269. *Litterae Corsi Pinelli ad Infantem.* Mart. 25.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD nr. 10967. — Partim ed. Finke l. c. I, 385 nr. 9 ex or. Editionem repetimus.

. . . Nova que sunt scribenda non sunt in istis partibus, salvo de aventu domini inperatoris, qui de certo ut aserunt homines venientes de Pisis et de Saonna, est in

35 266. ^f) sub add. c.

268. ^a) sic or.

1) Cf. iam supra tom. IV ad nr. 1311.

civitate de Trinto, que civitas est in confineis Aramanie^a et Lombardie et multi nobiles et potentes de Lombardia et Tuscia iverunt oviam ei¹. Dominus cardinalis legatus de Lombardia et Tuscia est in Beronia et omni die expetabat^a dominum ducam^a filium domini regis Roberti, qui erat in Florencia pro consiliando et tractando, qualiter possint evitare, ne dominus imperator possit ire Romam . . .

Dat. in castro Calari, XV. mensis Marcii.

270. *Litterae Galeotti de Auria ad regem.* Apr. 1.

Originale (or.) *chartaceum ibidem CRD nr. 11122.* — *Ed. Finke l. c. I, 386 nr. 10 ex or. Editionem repetimus.*

Mart. 19. Ecce quod die decima nona Marcii excellentissimus dominus Lugdovicus Romanorum rex semper augustus cum multo triumpho suam civitatem Pergami intravit, in qua per dominos Galeacium Vicecomitem et alios magnifice receptus, sicut hoc tam ex litteris dicti domini Galeacii quam aliorum multorum fidedignorum factis in Pergamo certitudinaliter est notum . . .

Data Saone, die prima Aprillis.

271. DUCIS CALABRIAE ENCYCLICA AD CIVITATES ET NOBILES ITALIAE MISSA.

1327. Mart. 11.

Copia (c.) in Registris Andegavensibus tabularii regii Neapolitani tom. 266 fol. 127'. Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 31 nr. 53 ex c. Editionem repetimus. 20
Cf. alias encyclicas litterasque eiusdem ducis l. c. p. 32 sqq. nr. 54, 55, 58—60.

Karolus etc. nobilibus et discretis viris rectoribus, consilio et communi Excoli dilectis et devotis paternis et nostris salutem etc.

Ex vulgaris fame preloquio ad vos pervenisse iam credimus, qualiter generosus vir dux Bavarie conceptum virus extrinsecus evomens sibi nomen usurpans imperii 25 tyrannorum Ytalie promissione seductus, reverentia et honore sancte Romane matris ecclesie chisticolarum fidelium moderatricis et domine temere parvipensis, arma parat, ingenium acuit et rebellium ac dampnatorum nequaquam sibi in nefandorum perpetratione disparium synagogam adaugens, est in offensionem cunctorum devotorum ac fidelium de proximo infelici omine auctore Domino processurus, aesi ipsos quod absit 30 imbecilles et tenues ad resistendum conatibus eius inspiceret et immunitos per securitatis negligentiam inveniret. Illius igitur verbi dominici non existentes immemores, quo censetur dormiendum non fore, sed potius vigilandum, ne hostis superveniens, cuius est hora incerta², dormientes inveniatur offendendos, licet ipsorum devotorum ac fidelium potentia consilioque fulti ipsius Bavari non ambigamus conatus cum auxilio divine gratie 35 propulsare, sunt tamen ante tempus adinvenienda consilia et ea que expediunt liberacius ordinanda. Cumque die dominico Palmarum immediate sequente coram reverendo in

269. ^{a)} sic or.

1) *A. (1327.) Mart. 8 filii Christiani Spinulae Saonae degentes regi Aragonum nuntiant quod dominus imperator Alamanie aplicuit in quadam civitate cui dicitur Trent . . . cum maxima quantitate 40 baronum et equitum et intendit dictus dominus imperator esse ad faciendum festum Pasce (Apr. 12.) . . . in Verona; cf. Finke l. c. I, 386 nr. 12.* 2) *Cf. Marc. 13, 33.*

Christo patre domino I(ohanne) Dei gratia Sancti Theodori dyacono cardinali apostolice sedis legato et nobis in civitate Florentie providerimus super predictis generale fieri parlamentum et de expedientibus singulis ibidem provisius ordinari, devotionem vestram attente requirimus et hortamur, ut statim sine more dispendio ambassiatores vestros solempnes plena auctoritate suffultos, cum quibus de hiis valeat oportune disponi, ad ipsius cardinalis et nostrarum presentiam destinare velitis, ita quod ipso die Dominico coram eodem cardinali et nobis Florentie infallibiliter sint presentes, ut conferentibus invicem sequatur inde consulta provisio, qua hostibus et rebellibus succumbentibus duce Deo devoti ac fideles ceteri ingenti leticia glorientur.

10 Datum Florentie, anno Domini MCCCXXVII, die XI. Marcii, X. ind., regnorum etc. anno XVIII¹.

272. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD DUCEM CALABRIAE.

1327. Mart. 21.

15 *Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 60^r nr. 971. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 324 nr. 831 ex c.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 214 nr. 426.

Eidem duci.

Quamvis fili de Bavari ad partes Italie dicatur adventu, illum tamen suo et tyrannorum Gibellinorum attento statu minus formidabilem reputamus. Et quia forsitan adventus eiusdem suspicione durante multa tu et dil. fil. Iohannes Sancti Theodori diaconus cardinalis apostolice sedis legatus, cui super hoc scribimus², ad securitatem et utilitatem fidelium ordinare poteritis, nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente tibi nichilominus paterno consilio suadentes, quatinus circa hec, prout decet magnificentiam tui status et nomen, agas viriliter et potenter. Nos autem faciente Domino circa confusionem dicti Bavari et tuitionem prefatorum fidelium intendimus modis omnibus quibus sciemus atque poterimus vigilare, sperantes in eo cuius res agitur, quod circa hec nobis vie non deerunt, sed potius aderunt oportune.

Dat. Avinion(e), XII. Kal. Aprilis, anno undecimo.

30 1) *In Registris l. c. sequuntur haec*: Eodem die similes facte sunt: Rectoribus, consilio et communi civitatis Fulginii. Rectoribus, consilio et communi Urbis Veteris. Archiepiscopo Ravennati comiti Romandiole. Rectoribus, consilio et communi Prati. Rectoribus, consilio et communi civitatis Perusii. Rectoribus, consilio et communi civitatis Regii. Rectoribus, consilio et communi civitatis Bononie. Domino Riccardo de Manfredis capitaneo Imole necnon rectoribus, consilio et communi dicte terre. Rectoribus, consilio et communi Cesene. Rectoribus, consilio et communi Sancti Miniati. Rectoribus, consilio et communi Vulterrarum. Rectoribus, consilio et communi Sancti Giminiani. Domino Ferantino capitaneo civitatis Arimini necnon rectoribus, consilio et communi civitatis eiusdem. Rectoribus, consilio et communi Camerini. Comitibus de Battifolle. Rectoribus, consilio et communi Collis. Comiti Rogerio de Adoadolo. Rectoribus, consilio et communi civitatis Parme. Domino Amelio de Lautrico abbati Sancti Saturnini Tholosani Marchie Anconitane rectori. Rectoribus, consilio et communi Eugubii. Rectoribus, consilio et communi civitatis Senarum. Francisco de Manfredis capitaneo civitatis Faventie necnon rectoribus, consilio et communi dicte terre. Domino Nastagio domino civitatis Ravenne ac rectoribus, consilio et communi civitatis eiusdem. Clause processerunt. 2) *Cf. Riezler l. c. p. 323 nr. 830.*

273—277. IOHANNIS XXII. PAPAE PROCESSUS VARII.

1327. Apr. 3.—9.

273. *Processus contra Ludewicum super privatione ducatus Bavariae.* Apr. 3.

Copia (c.) in cod. bibliothecae Dresdensis A 70 saec. XIV. ex fol. 20, ubi rubra sequentia: Quintus processus. Processus privationis ducatus Bavarie et omnis iuris si quod ei in eodem ducatu competebat et omnium feudorum ecclesiasticorum et imperialium, itemque Privatur Bavarus ducatu Bavarie ac feudis ecclesiasticis et imperialibus ac declaratur fautor hereticorum citaturque super diversis criminibus sententiam auditurus; contulimus nos; codex diligentissime exaratus, olim Caroli Ioach. Colbert episcopi Montispestulani, certe redit ad 'Librum processuum' omnino coaerum, qui notariis cancellariae usui fuit; cf. iam supra tom. V prooemium ad nr. 792.

Quae conveniunt cum prioribus Processibus, ea typis minoribus excudenda curavimus. Böhmer, Reg. Ludw. p. 219 Pöbste nr. 53; Mollat 'Lettres communes' nr. 29700.

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

1. Divinis exemplis informamur, ut perversorum continuata nequitia penas penis curemus adicere, ut sic saltem ipsos a sue vesanie ausibus et proterva contumacia retrahere satagamus. Hoc utique utilitas publica postulat, cuius interesse noscitur, ne per impunitatem excessuum ad similia invitentur alii ac per eandem fiant qui nequam fuerant iniquiores.

2. Sane dudum ad nostri apostolatus auditum fama seu potius infamia divulgante perducto, quod Ludovicus de Bavaria, qui in regem Roman(or)um ab una parte principum, ad quos dicti regis electio pertinet, in discordia dicebatur electus, eius electione a nobis, ad quem* electionis huiusmodi* ac persone electi examinatio, approbatio et admissio, repulsio quoque et reprobatio noscitur pertinere, nequaquam admissa nec eius approbata persona*, non querens ut deberet per ostium ad huiusmodi regni seu imperii conscendere dignitatis fastigium, set potius aliunde* nomen sibi et titulum regium in nostrum et ecclesie Romane contemptum et preiudicium, temere usurpavit, administrationi iurium regni et imperii predictorum se ingerere in gravem Dei offensam* ac manifestam iniuriam sancte Romane ecclesie matris sue, ad quam eiusdem imperii regimen vacationis eiusdem tempore, sicut et tunc vacabat et inpresentiarum vacat, pertinere dinoscitur, necnon et plurimorum scandalum*, turbationem et lesionem reipublice ac sue detrimentum anime se presumpserat* indebite immiscere*, exigendo et recipiendo sub prefato titulo regio fidelitatis in Alamanie et nonnullis Italie partibus tam a personis ecclesiasticis quam secularibus vassallis imperii per se et alios iuramenta ac de dignitatibus, honoribus et officiis ad eiusdem Romani regni seu imperii dispositionem spectantibus pro suo libito disponendo, sicut* patet de marchionatu Brandenburgensi, quem* suo primogenito de facto offerre presumpsit, necnon et alia plurima exercendo, que ad eiusdem Romani regni et imperii regimen non est dubium pertinere, et insuper intellecto, quod idem L(udovicus) Galeatio de Vicecomitibus de Mediolano et eius fratribus de crimine heresis a suis competentibus iudicibus exigente iusticia per diffinitivam sententiam condemnatis necnon et nonnullis aliis ecclesie Romane rebellibus se factorem et defensorem contra dictam ecclesiam exhibebat, nos* tam temerariis ausibus* obviare* dictumque L(udovicum) a tam periculoso erroris devio ad veritatis callem reducere cupientes considerantesque, quod ad eius presentiam ad sibi proponendum presentialiter, per que posset et deberet a predictis retrahi, nequaquam tutus patebat accessus quodque circa premissa formidabatur probabiliter fore mora periculum et dampnum dissimulatio* allature, ad providendum* et obviandum malis huiusmodi de fratrum nostrorum consilio et ex certa scientia ac de apostolice plenitudine potestatis* prefatum

V nr. 792
cap. 2.

cap. 3.

L(udovicum) presente fidelium multitudine copiosa* monuimus, eidem sub virtute sancte obedientie ac excommunicationis pena, quam ipsum, nisi cum effectu huiusmodi monitioni nostre pareret, incurrere voluimus ipso facto, eidem auctoritate apostolica nichilominus iniungentes, ut infra trium mensium spatium a die monitionis huiusmodi computandum, quos ei de eorundem fratrum consilio pro peremptorio termino duximus assignandos, ab administratione, fautoria et defensione* prorsus desisteret supradictis, administrationem ipsam per se vel alium* nequaquam resumpturus ulterius nisi tunc demum, cum et si electionem eius, que de ipso celebrata dicebatur, et personam eiusdem per sedem apostolicam approbari contingeret et admitti, quodque gesta per eum sub predicto regio titulo in premissis, quatenus de facto processerant, cum non tenerent de iure velut ab ipso, cui ius faciendi minime competeat nec competere poterat, attemptata, curaret infra predictum terminum quantum pateretur possibilitas realiter revocare*. Eidem apertius intimantes, quod si in premissis per eum infra prefatum terminum exequendis foret negligens vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem penarum, in quas propter premissos notorios excessus inciderat vel infra prefatum incideret terminum, et alias procederemus quantum suaderet iusticia eius absentia non obstante.

3. (I) Qua dilatione pendente* Albertus de Swartzburch^a tunc magnus preceptor ordinis Hospitalis Sancti Iohannis Ierosolimitani per Alamaniam necnon dil. fil. magister Ernestus^b de Sebech archidiaconus Herbipolen(sis) ac Henricus de Trono canonicus Pragen(sis)* eiusdem Ludovici procuratorio nomine coram nobis et fratribus nostris comparere curarunt fidem* de suo procuratorio facientes per quasdam patentes litteras ipsius Ludovici, ut asserebant et prima facie apparebat, communitas sigillo, in cuius quidem sigilli circumferentiis erat scriptum 'Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus'* et consequenter* procuratores ipsi nobis et fratribus nostris constitutis in consistorio supplicarunt per nos dicto eorum domino sex mensium super predictis terminum indulgeri. Nos vero super hoc cum eisdem fratribus diligenti deliberatione prehabita et de *consilio eorundem eisdem procuratoribus duximus taliter preloquendum: (II) Attendentes et ad memoriam reducentes devotionem, quam prefatus L(udovicus) per alios nuntios suos ad presentiam nostram hactenus destinatos eius litteras de credentia deferentes ad nos et sepefatam Romanam ecclesiam se gerere asserebat, quodque inter alia* nobis obtulerat per nonnullos ex nuntiis supradictis, se paratum in ecclesie* et nostrum obsequium contra rebelles ipsius ecclesie ad partes accedere Lombardie, mirabamur quam plurimum*, quomodo sic subito nulla per nos sibi data occasione vel causa esset in virum alterum transmutatus, cum ipse in contemptum nostrum et magnam iniuriam sancte matris ecclesie se regem intitularet Roman(orum), quia de electo in discordia in Roman(orum) regem, sicut ipse dicebatur fuisse, a nullo foret in dubium revocandum, quod ante approbationem seu admissionem electionis sue per sedem apostolicam habitam non debeat tali nomine vel titulo nuncupari, quod utique dudum, cum de intitulatione duorum electorum in reges Roman(orum) controversia incidisset, per sedem eandem auditis allegationibus partium ac deliberatione cum* tunc sancte Romane ecclesie cardinalibus prehabita diligenti decretum extiterit, regem illorum neutrum, quousque alterutrius electio admissa existeret, appellandum, quodque Ludovicus predicto Galeatio de Vicecomitibus eiusque fratribus de Mediolano* aliisque hereticis et rebellibus dicte ecclesie superius nominatis hactenus contra prefatam ecclesiam faverat et alia contra ipsam ecclesiam commiserat superius expressata. (III) Administrationi vero imperii se indebite presumpserat immiscere, homagia tam in Almania quam in Italia a vassallis imperii recipiendo temere et alia indebite attemptando, cum tamen imperio vacante predicto, prout tunc vacabat et adhuc vacare dinoscitur, ad sedem huiusmodi administratio pertineat memoratam, quo iure predecessores nostri* usi fuerant, sicut exempla sequentia manifestant. Felicis namque recordationis Cle(mens) papa IIII. predecessor noster, cum suo tempore duo existerent in reges Roman(orum) electi, clare memorie Carolus regem Sicilie imperii vicarium constituerat generalem, qui predictum officium exercuerat diligenter. Similiter pie memorie

V nr. 344
cap. 3.V nr. 835
cap. 1.

cap. 2.

cap. 3.

Cle(mens) papa V. predecessor noster in provinciis Lombardie et Tuscie carissimum in Christo filium nostrum Robertum regem Sicilie illustrem vicarium ordinarat. Cuius iuris possessione vel quasi prefatus L(udovicus), quantum in eo erat, nos conabatur et dictam ecclesiam indebite* spoliare. cap. 4.

(IV) Si igitur predicta necnon et verba in dictis littera et supplicatione ipsorum posita, que magis erant ad turbationem irritantia quam ad mansuetudinem* inductiva, vellemus attendere diligenter, eius nuntiis responsum aliquod non daremus. Set memores devotionis preterite Ludovici predicti eisdem procuratoribus et nuntiis de dictorum fratrum consilio breviter duximus respondendum, quod cum processus noster predictus contra dictum L(udovicum) rite factus existeret et super notorio habitus terminumque competentem contineret, infra quem ad eius deduci, nisi per ipsum steterit, noticiam potuerit ac a presumptis per eum temere etiam resilire ipsaque quantum erat sibi possibile revocare, quorum neutrum constet ipsum per exhibita compluisse*, circa edictum predictum non intendebamus aliquid innovare ipsum tollendo vel suspendendo vel quoad impediendum effectum sententiarum in eo latarum terminum, dilationem vel prorogationem aliquam concedendo, immo volebamus eum quoad omnia contenta in ipso et ipsorum effectu in suo pleno vigore atque robore permanere. cap. 5. (V) Verum quia in dicto processu nos eidem aperte duximus intimandum, quod si in premissis in dicto processu contentis per omnia infra prefixum sibi ad hoc terminum exequendis foret negligens vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem penarum, in quas propter premissos excessus notorios inciderat vel incideret in futurum, et alias quantum suaderet iustitia procederemus eius absentia non obstante, intendebamus usque ad duos menses a die responsionis predictae computandos a publicatione penarum et processibus huiusmodi ac ab aggravatione supersedere processus eiusdem, infra quos certificari possemus, quid per eundem circa premissa existeret reformatum.

V nr. 881
cap. 3.

V nr. 839
cap. 4.

4. Quam quidem dilationem dicti procuratores et nuntii Ludo(vici) predicti cum gratiarum actionibus acceptarunt. Et ut eadem responsio non solum ad ipsius L(udovici), set ad omnium communem noticiam perveniret, litteras nostras bulla nostra munitas responsionem continentes eandem in* ecclesie Avinion(ensis) ostiis appendi fecimus et affigi.

V nr. 944
cap. 3.

5. Et licet infra duos menses predictos Ludovicus prefatus per se nequaquam comparuerit coram nobis nec aliquis alius pro eodem nec postea diutius expectatus, propter quod evidens eiusdem L(udovici) in non comparendo contemptus et inobedientia pertinax in non parendo nostris monitionibus et mandatis ac scandala et pericula plurima, que premissorum* impunitas et dilata iusticia probabiliter minabantur, super premissis* exigent contra eundem de remedio celeri mediante iustitia provideri, nos tamen adhuc experiri volentes, utrum per viam mansuetudinis ipsum possemus a tam periculoso devio revocare, a publicatione seu impositione penarum, quibus se propterea obnoxium fecerat, preterquam excommunicationis sententie per nos in eum, nisi nostris pareret monitionibus, ut premittitur promulgate* duximus abstinendum. Quam quidem excommunicationis sententiam eundem L(udovicum) de eorundem fratrum consilio* astante multitudine copiosa fidelium declaravimus incurrisse et nichilominus, cum predictam excommunicationis penam non sufficere videremus, ipsum per adiectionem penarum aliarum a tam pernicioso devio revocare volentes, dicta die de fratrum eorundem consilio ipsum Ludo(vicum) per nostrum edictum publicum solenniter monuimus et auctoritate predicta sibi sub pena privationis omnis iuris, si quod ei ex sua electione predicta ad dicta regnum et imperium competebat, quam si monitioni et mandato huiusmodi efficaciter non pareret, eum incurrere voluimus ipso facto, eidem districtius duximus iniungendum, ut infra trium mensium spatium a dicta die inantea computandum ab intitutione et denominatione regali huiusmodi per eum indebite usurpatis et administratione regni et imperii predictorum ac rerum et iurium eorundem penitus abstineret, se regem Romanorum non intituyendo nec denominando nec describendo ulterius nec per se nec per alios quantum in eo foret tali intitulari vel describi titulo seu nomine faciendo, denominationem et intitutionem predictas et administrationem predictam non usurpaturus ulterius, nisi si et quando electionem predictam et personam ipsius per eandem sedem approbari contingeret et admitti.

cap. 5.

6. A fautoria quoque et defensione tam dictorum hereticorum Mediolanen(sium)* quam Ferrarien(sium), 50

videlicet Raynaldi et Opizonis olim marchionum Esten(sium) de heresi similiter* dampnatorum* rebellium Dei et ecclesie supradicte* abstineret omnino necnon et fidelitati et homagio, que ratione civitatis Ferrarien(sis) ad plenum ius et proprietatem Romane ecclesie pertinentis presumptum erat de facto recipere ab eisdem*, prorsus renuntiaret et publice ac a se illa* abiceret, quasi sibi numquam prestita extitissent, nec ratione illorum in civitate predicta eiusque districtu vel civibus ac districtualibus eorundem aliquid sibi iuris presumeret usurpare, set potius predicta omnia usurpata, presumpta et per ipsum sub denominatione et intitulatione predictis seu colore vel occasione ipsorum quomodolibet attemptata curaret infra dictum terminum, prout sibi foret possibile, solenniter ac publice revocare ac parere* predictis nostris monitionibus et mandatis, ac ad eiusdem ecclesie rediret gremium, de offensionibus et iniuriis supradictis satisfactionem debitam impensurus*, nosque de hiis omnibus infra predictum terminum per litteras auctenticas vel instrumenta publica curaret certiores reddere et nichilominus infra eundem terminum per se coram nobis vel procuratorem seu procuratores ydoneos compareat super predictis excessibus, offensionibus et iniuriis ac super pena privationis iuris, si quod sibi competebat vel competierat ad regnum seu imperium supradicta, declaranda seu etiam infligenda necnon et super penis aliis, quibus excessus, inobedientia et contemptus predicti obnoxium ipsum reddiderant, diffinitivam sententiam et nostrum beneplacitum, quantum nostrum pateretur officium, auditurus et al(ias) facturus et recepturus, quod iustitia suaderet. Quem quidem terminum eidem* de dictorum fratrum consilio ad premissa et premissorum singula peremptorium esse volumus et eundem sibi pro peremptorio duximus assignandum, eidem apertius predicantes nos ad premissa coniunctim vel divisim, si nec veniret nec mitteret, prout videremus expediens, eiusdem non obstante absentia processuros.

7. Et ut prefati processus nostri ad eiusdem L(udovici) et aliorum quorum intererat communem cap. 10. noticiam devenirent, cartas sive membranas processus continentes eosdem* in Avinion(ensis) ecclesie ostiis appendi fecimus seu affigi, que ipsos processus suo quasi sonoro preconio et patulo inditio publicarent, ut predictus Ludo(vicus) et alii, quos processus ipsi contingebant, nullam possent excusationem pretendere, quod ad eos minime pervenissent vel quod ignorassent eosdem, cum non esset verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter esset omnibus publicatum. Eosdem quoque faciendo processus decrevimus auctoritate apostolica, quod ipsi processus prefatum Ludo(vicum) et alios supradictos apprehenderent et arctarent, acsi eisdem personaliter publicati et insinuati solenniter extitissent, constitutione quacunque apostolica in contrarium edita non obstante, cum ad eiusdem L(udovici) presentiam pro ipsis processibus publicandis et insinuandis eidem* securus non pateret accessus nec possent commode singulorum quos tangebant auribus inculcari.

8. Verum quia infra prefatum trium mensium spatium eidem L(udovico) ad deponendum titulum cap. 11. regium** et faciendum alia supradicta per nos peremptorium assignatum idem L(udovicus) nec per se comparuerit nec alius pro eodem neque predicta impleverit infra predictum terminum, cum nec ea curaverit adimplere, set illis potius peiora studuerit cumulare nec nos per auctenticas litteras vel instrumenta publica reddiderit certiores, licet tunc merito potuissemus contra ipsum procedere eius proterva contumacia exigente, de benignitate tamen sedis apostolice ac de fratrum predictorum consilio* usque ad diem V. videlicet Id. Iulii, pontificatus nostri anno octavo, hora consistorii ^{1324.} Jul. 11. duximus expectandum. Cumque nec infra predictum terminum nec post usque ad dictam diem et hora[m] consistorii de clementia sedis apostolice expectatus comparuisset ipse nec* alius pro eodem nec tunc etiam compareret, de fratrum eorundem consilio eundem L(udovicum) reputavimus et declaravimus merito contumacem eiusque contumaciam tam in non comparendo quam in non acquiescendo nostris superius expressatis salutaribus monitis et mandatis continuatam auctamque considerantes attente, ne deinceps plures traheret in sui erroris devium, ad quod sua tota ferri videbatur intentio, et ne de tanta gloriaretur contumacia, si iustitia ulterius differretur omnino, nos tam temerariis ausibus, tam periculosus excessibus tamque obstinate malitie Ludovici prefati otius cupientes

- occurrere, ne sero medicina ipsis procedentibus ulterius pararetur, attendentes quod ad excessus huiusmodi perpetrandos gloria tituli regii, quem sibi temere usurparat, incentivum tribuebat eidem ac in ipsis perseverandi fomentum periculose nimium ministrabat, hanc ad Dei honorem et sancte Romane ecclesie ac totius catholici populi quietam* pacem eiusdemque L(udovici) salutem, prout exigebat iusticia, amputare volentes, de fratrum ipsorum consilio memoratum L(udovicum), qui propter excessus notorios, contem[p]tus quoque ac superadditas obstinatas contumacias supradictas tam in non comparendo sibi prefixis terminis quam in non parendo nostris salutaribus preceptis et monitis supradictis regno et imperio predictis reddidit multipliciter se indignum quique propter suam proterviam ambitionem et superbam proterviam a Deo, ne regnaret¹ vel imperaret, erat abiectus, ipsum Ludovicum* omni iure, si quod sibi ex electione sua predicta competere seu competiisse poterat, a 10 Domino privatum denuntiavimus et ostendimus nosque ipsum iure prefato sententiando privatum declaravimus et privavimus nichilominus ad cautelam, de benignitate sedis apostolice et eorundem fratrum consilio supersedentes pro tunc a penis aliis, quibus excessus predicti reddiderunt ipsum obnoxium, cum ad illas infligendas vel declarandas inflictas potuissemus procedere iuxta tenorem nostrorum processuum iustitia exigente, reservantes nobis procedendi ad penas ipsas 15 infligendas seu inflictas declarandas coniunctim vel divisim, prout negotii qualitas exegerit eiusdemque Ludo(vici) obedientia vel inobedientia suaderet et expediens videremus, plenariam potestatem.
- cap. 13. 9. Et quia si deinceps idem Ludovicus se regem Roman(orum) seu electum intitulare presumeret seu administrationi regni vel imperii se ingerere attemptaret, eius excessus et contumacia graviores 20 existerent, quam ante nostram sententiam extitissent, idcirco presente* multitudine fidelium copiosa Ludo(vicum) prefatum per* nostrum edictum publicum monuimus, eidem nichilominus auctoritate apostolica districtius iniungentes sub penis excommunicationis ac privationis feudorum, que ab ecclesia Romana vel aliis seu imperio obtinebat, necnon et privilegiorum quorumcunque a sede apostolica vel Roman(orum) imperatoribus eidem vel suis predecessoribus, quatenus eius commodum tangerent, quomodolibet concessorum, ne deinceps se regem Romanorum vel electum intitulare 25 presumeret nec administrationi regni seu^d imperii se immisceret seu ingereret quoquo modo, a fautoria quoque predicta desisteret realiter nec illam ulterius reassumeret ac que gesserat vel fecerat sub colore predicti tituli regii temere usurpati revocaret, quantum esset sibi possibile, cum de iure non tenuissent velut attemptata ab illo, cui ius non competierat faciendi, que et nos*, quatenus de facto processerant, cassa, nulla et irrita nuntiantes ea* nichilominus cassamus, annullamus 30 et irritamus ac cassa, nulla et irrita duximus declaranda. Quas penas et earum quamlibet ipsum incurrere voluimus ipso facto, si premissa contempneret contumaciter adimplere. Ipsumque 1324. Oct. 1. nichilominus citavimus per nostrum edictum publicum, ut Kal(endis) Octobr(is) tunc ventur(i) proxim(e) vel sequenti die non feriata, si dies Kal(endarum) ipsarum existeret feriata, quam sibi perempt(orie) de eorundem fratrum consilio assignavimus, per se vel per procuratorem compareret 35 ydoneum coram nobis super penis aliis, quibus excessus predicti reddebant ipsum obnoxium, auditurus sententiam et facturus al(ias), quod iusticia suaderet. Predicentes eidem, quod sive veniret aut mitteret vel non veniret nec mitteret, nos ad predictam sententiam coniunctim vel divisim absque citatione procederemus alia, prout expedire videremus.
- cap. 17. 10. In eodem processu adicientes expresse, quod licet* ex presumptuosis et indebitis 40 usurpationibus, iniuriis, inobedientiis, culpis et excessibus predicti Ludo(vici) quadam necessitate compulsi fuisset procedere taliter contra eum, nequaquam tamen nostre intentionis seu propositi existerat*, iuri principum ecclesiasticorum et secularium, ad quos electio Roman(i) regis in futurum imperatorem promovendi noscebatur spectare, per processus nostros seu aliqua contenta in eis in aliquo derogare, immo illud omnino illibatum eis volumus reservari. 45
- cap. 18. 11. Et ut* processus noster* ac omnia et singula in eodem contenta ad prefati L(udovici) et omnium aliorum quorum interesset communem deducerentur notitiam, cartas sive membranas

processum continentes eundem in ecclesie Avinionen(sis) appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus fecimus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicarent, ut idem L(udovicus) et alii, quos processus ipse contingeret, nullam possent excusationem pretendere, quod ad eos non pervenisset vel quod ignorassent eundem, cum non esset verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus existeret publicatum. Voluimus autem et auctoritate apostolica decrevimus, quod processus ipse prefatum Ludovicum et alios, quos tangere noscebatur, apprehenderet et arctaret, acsi eisdem personaliter et singulariter publicatus et intimatus solenniter extitisset, constitutione quacunque per predecessores nostros Ro(manos) pon(tifices) in contrarium edita non obstante.

12. Et quia memoratus Ludovicus nec tantis nec talibus remediis acquiescens a predictis, videlicet usu regalis tituli, administrationis immixtione regni Roman(i) et imperii, fautoria hereticorum de Mediolano, Raynaldi et Opizonis dudum marchionum Esten(sium) predictorum necnon et aliorum rebellium sancte matris ecclesie noluit abstinere, set ea contumacius prosequens et de sui perversi obstinatione propositi glorians manifestiora circa premissa exhibere non erubuit solito argumenta, sicut convocatio predictorum hereticorum de Mediolano et de Ferrara et universaliter omnium rebellium ecclesie in partibus Italie per ipsum facta novissime in Tridento tractatusque diutius habitus cum eisdem, quomodo posset Lombardiam ingredi in dictorum hereticorum et aliorum rebellium ecclesie presidium et tutelam ac ut regni et imperii administrationem posset exercere plenius et devotos sancte ecclesie pregravare, immo exterminare liberior, evidentius manifestant necnon et quod divinis offitiis audiendis non absque contemptu clavium se ingerit et in locis ecclesiastico interdicto suppositis sic ligatus aliosque ad non servandum ecclesiasticum interdictum velut in profundum malorum perductus inducere ac nonnumquam compellere non veretur, cotidie peramplius in continuatione seu contumacia intumescens, ne igitur ulterius gloriatur vir tam reprobus sue perversitatis opera absque condignis saltem in partem meritorum stipendiis preteriri, nos propter eiusdem L(udovici) excessus detestabiles et culpas horrendas, iniusticias et iniurias tanto continuatas et auctas tempore, cum premissa sint adeo notoria, quod nequeant aliqua tergiversatione celari, presente hac multitudine copiosa fidelium contra eum cogente conscientia et iustitia exigente de fratrum nostrorum consilio procedentes ipsumque reputantes et declarantes merito contumacem denuntiamus et declaramus ipsum Ludovicum privatum feudis omnibus, que ab ecclesia Romana vel ecclesiis aliis seu ab imperio obtinebat et specialiter ducatu Bavarie et omni iure, quod in eodem ducatu seu eius continuatione vel causa sibi competebat seu competere poterat quoquo modo, exponendis vel concedendis catholicis, si, prout et quando ac quibus vel de quibus sedes apostolica duxerit ordinandum, principalis domini iure salvo, necnon et omnibus privilegiis apostolicis et imperialibus sibi seu eius predecessoribus indultis, quatenus ipsum contingere poterant vel quomodolibet contingebant, ipsumque privamus omnibus et singulis supradictis, vassallos quoque ipsius a iuramento fidelitatis et quolibet fidelitatis vinculo et homagio expressius nuntiantes penitus absolutos.

13. Et quia excommunicatus pro fautoria hereticorum excommunicationis sententiam sustinuit per biennium et ultra animo indurato, ideo declaramus prefatum Ludovicum fore manifestum hereticorum fautorem ipsumque penas omnes a canonibus inflictas talibus incurrisse, rursus eundem Ludo(vicum) per presens edictum publicum monemus tam sub excommunicationis quam aliis spiritualibus et temporalibus penis contra fautores et defensores hereticorum per sacros canones impositis et inflictis, quas ipsum, nisi monitioni nostre huiusmodi paruerit cum effectum, incurrere volumus ipso facto, ut a fautoria, defensione et adhesionem dictorum hereticorum eorumque fautorum, sequatium et valitorum desistat penitus, eis vel eorum aliquibus de cetero, quam diu in sua perfidia et extra gratiam predictae sedis et communionem fidelium perstiterint, nullatenus adhesurus nec eos defensurus vel eisdem prestiturus per se vel alium seu alios directe vel indirecte,

publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem nec se regem Roman(orum) seu ducem Bavarie intitulet vel appellet nec se intitulari faciat vel etiam appellari, ab administratione quoque regni vel imperii Romani et ducatus Bavarie ac rerum et iurium absteineat eorundem, illa ulterius nullatenus resumpturus. Et^e nichilominus ipsum per idem edictum
 Oct. 1. de dictorum fratrum consilio citamus peremptorie, ut infra Kal(endas) Octobr(is) proxime futuri, quem terminum sibi pro peremptorio assignamus, apostolico conspectui se presentet super penis aliis, quibus excessus omnes predicti eundem obnoxium reddiderunt, sententiam auditurus ac factururus et recepturus quod iustitia suadebit, expressius intimantes eidem, quod sive infra predictum terminum comparuerit sive non, nos super predictis, que adeo notoria sunt, quod non possunt aliqua tergiversatione celari, sicut suadebit iustitia et expedire videbimus, procedemus eius absentia non obstante.

V nr. 944
 cap. 14.

14. Preterea universis Christi fidelibus, cuiuscumque conditionis, preminentie, dignitatis aut status existant, etiamsi dignitate patriarchali, pontificali aut alia superiori vel inferiori seu etiam regali premineant, necnon et aliis quibuscumque personis ecclesiasticis, secularibus et regularibus cuiuscumque religionis seu ordinis, ducibus quoque, marchionibus, comitibus*, baronibus ac universitatibus et communitatibus civitatum, castrorum, villarum et aliorum locorum quorumlibet* inhibemus et mandamus expresse, ne prefato L(udovico) super hiis, que ad administrationem regni vel imperii seu ducatus predictorum pertinent, quoquo modo assistant, pareant seu intendant aut prestant eidem per se vel alium seu alios auxilium, consilium vel favorem* nec sibi tanquam regi seu duci Bavarie pareant in aliquo seu intendant quacumque occasione vel causa, etiam pretextu* homagii aut fidelitatis vel cuiuslibet alterius prestiti iuramenti aut cuiusvis colligationis, confederationis, sotietatis, pactionis seu* conventionis aut lige contractarum* vel contrahendarum imposterum, que omnia cassamus, annullamus et irritamus, cassa et irrita nuntiamus et penas ac iuramenta predicta, si qua super hiis intervenerint, relaxamus.
 cap. 15. Alioquin omnes singulares personas, cuiuscumque sint preminentie, conditionis et status, ecclesiastici vel mundani, excommunicationis, terras vero et loca eorum necnon civitates, castra, villas et loca quecumque alia ubilibet constituta et universitates ipsorum, que* inhibitiones huiusmodi* preterire propria temeritate presumerent, interdicti sententiis, quas exnunc proferimus, et extunc volumus et decernimus subiacere preter alias penas in processibus nostris predictis al(ias) habitis, ut superius continetur, contentas et contra tales inflictas, quas in sui roboris efficacia volumus perdurare easque innovamus ac ratas et gratas habemus ac de dictorum fratrum consilio ratas et firmas volumus et decernimus permanere, quarum absolutionem vel relaxationem soli Romano pontifici, sicut alias reservavimus, in predictis processibus reservamus.

15. Ut autem processus huiusmodi ad eiusdem Ludovici et aliorum quorum interest communem notitiam deducatur, cartas sive membranas processum continentes eundem in predictae Avinion(ensis) ecclesie appendi vel affigi ostiis faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ut predictus L(udovicus) et alii, quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Ceterum volumus et auctoritate apostolica decernimus, quod dictus processus prefatum L(udovicum) et alios supradictos apprehendat et artet, acsi eisdem personaliter publicatus et intimatus solenniter extitisset, constitutione quacumque per Romanos pontifices predecessores nostros in contrarium edita non obstante, cum pro eodem publicando et insinuando processu ad eiusdem L(udovici) presentiam securus accessus non pateat nec possit commode singulorum quos contingit auribus inculcari.

Dat. Avinion(e), III. Non. Aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

274. *Citatio Ludewici super crimine haeresis.* Apr. 3.

Copia (c.) ibidem fol. 25'. Contulimus nos. Est rubrum: Citatur Bavarus ad audiendum sententiam super crimine heresis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 219 Pübste nr. 54; Mollat nr. 29701 et 29702.

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad futuram rei memoriam.

1. Quia iuxta doctrinam apostoli¹ peccantes publice sunt publice arguendi publiceque utilitatis intersit, ut peccata nocentium deducantur in publicam notionem, idcirco nonnullos excessus graves et offensas execrabiles, quas Ludovicus de Bavaria in discordia dudum ut fertur in regem Roman(or)um electus divino timore ac humano pudore cal-
10 catis committere non expavit, sicut et fama notoriatur publica et multarum personarum sublimium relatione non absque turbatione percepimus animi, multitudini fidelium, cum ad ipsum non sit tutus accessus, per quem ad eum redargutio nostra perveniat, referimus cum dolore, per quos vehementer presumitur, immo conatur potius clavium ecclesie sancte contemptor existere et labe respersus heretice pravitatis.

2. Licet enim nos dudum de fratrum nostrorum consilio, deliberatione prius tam cum ipsis quam cum numerosa prelatorum et doctorum theologie ac utriusque iuris multitudine diligenti prehabita, duxerimus declarandum², quod^a assertio qua pertinaciter asseritur, quod Christo et apostolis in hiis, que ipsos habuisse sacra scriptura recolit, ius illis utendi seu ea consumendi non competierit nec illa vendendi seu donandi ius habuerint,
20 que tamen ipsos de premissis fecisse scriptura sacra testatur seu potuisse facere supponit aperte, cum talis assertio evidenter includat usum et gesta premissorum non iusta, quod de Christo sentire nefas noscitur, scripture sacre contrarium ac doctrine catholice obvium, erronea et heretica est censenda, ipse tamen velut datus in sensum reprobum³ contra predictam declarationem presumptione temeraria, immo potius insania execranda
25 ausus est facta mentione expressa de constitutione predicta contrarium asserere publice ac in eius presentia per alios, ut plures secum in erroris devium traheret, facere publicari et etiam ut^b sua insania ad plurimum deduceretur notitiam et manifestius appareret, libellum quendam sigillo suo in eodem appenso inter alia multa falsa et erronea predictam continentem heresim⁴, videlicet^c quod immo Christo et apostolis in rebus quas
30 habuerunt nullum ius competiit, set tantummodo usus facti, hoc adiecto quod dicere contrarium hereticum est censendum, in quo quidem libello expresse asserit in multorum presentia se iurasse, premissa et omnia alia in dicto libello contenta se credere esse vera⁵, per certos nuntios ad diversas civitates et principes transmisit Alamannie et Italie et aliarum partium necnon et ad tyrannos hereticos partium predictarum, libellum
35 illum poni faciens in locis publicis et exponi publice, ut haberet de tanta et tali insania plures testes. Ex quibus evidenter convincitur ipsum asseruisse, verum esse pertinaciter quod iudicavit hereticum constitutio antedicta ac hereticum quod dicta constitutio ordinavit.

3. Adhuc cumulans mala malis, sicut dudum ad nostri apostolatus auditum multorum fidedignorum tam litteralis perduxit insinuatio quam verbalis, duos viros nequam
40 perditionis filios⁶ et maledictionis alumpnos, quorum unus Marsilium de Padua et alter Iohannem de Ianduno se faciunt nominari, qui in Paris(iensi) studio annis pluribus a veritate suum avertentes auditum ad fabulas sua duxerant studia, sicut rei probat exitus, convertenda quique dum in eodem studio, cum in eo catholici principis auctoritas vigeat ac studium ipsum orthodoxorum theologorum et canonistarum copia sit munitum,

274. ^a) in margine add. heresis c. ^b) in c. ^c) in marg. add. repetitio heresis c.

1) Cf. 1. Tim. 5, 20. 2) 'Cum inter nonnullos'; cf. c. 4 Extrav. Ioh. XXII. 14. 3) Cf. Rom. 1, 28. 4) Supra tom. V nr. 909 cap. 28. 5) Supra tom. V, 743 lin. 9 sq. 6) Cf. 2. Thess. 2, 3.

vesanie sue virus effundere non auderent, [ad] L(udovicum) predictum, quem suis demeritis exigentibus velut hereticorum fautorem et persecutorem sancte Ro(mane) ecclesie ac plurium atrocium aliorum excessuum patratores de fratrum ipsorum consilio privavimus iure, si quod ei ex electione predicta fuerat acquisitum, gressus suos properaverunt dirigere sibi librum quendam quem composuerant erroribus profecto non vacuum, set plenum heresibus variis, sicut fidedignorum multorum catholicorum habet assertio, qui librum ipsum examinaverunt in multis articulis, presentarunt, offerentes se paratos contenta in eodem defendere ac docere, quod et facere publice dicto L(udovico) presente ausu temerario pluries presumpserunt, sicut habet fama publica et premissorum insinuatio hoc fore notorium in illis partibus manifestat. Et licet nonnulli viri catholici sacris litteris eruditi eidem L(udovico) exposuerint doctrinam illam hereticam ipsosque velut hereticos puniendos periculosumque sibi fore dixerint, tales ad familiaritatem suam admittere aut in terris sue dictioni subditis sustinere, ipse tamen velut credens illorum hereses ipsos in familiares suos retinuit, et adhuc cum eo erat Marsilius in Tridento predictus, ipsosque errores manifestissimos et dampnatos publicare permisit, ex quibus se fautorem et defensorem hereticorum, immo credentem eorum hereses arguit vehementer.

4. Adhuc diversis ligatus excommunicationum sententiis in locis etiam interdictis divina facit nonnumquam contra rectorum et religiosorum voluntatem et beneplacitum celebrari, immo potius quantum in eo est prophanari illisque interesse non metuens alios ad celebrandum in locis interdictis, excommunicatis et interdictis presentibus, inducere ac compellere non omittit.

5. Rursus ut se manifestaret evidentius canonum contemptorem, filio suo secundo-genito quandam puellam nobilem eidem filio in gradu consanguinitatis prohibito attinentem contra interdicta canonum in uxorem, quantum in eo fuit, dedit dictumque matrimonium, immo potius incestuosam copulam inter eos solennizari fecit in ecclesia publice ecclesiastico interdicto supposita, dispensatione super hoc non obtenta.

6. Nos igitur in predictis lesionem fidei ac iniurias Christi, patrum quoque sanctorum contemptus et probra necnon et presentium scandala et varia posterorum pericula attendentes ac tantis malis occurrere salubriter cupientes, licet iustitia exigente possemus ad sententiam super premissis proferendam procedere contra ipsum, cum adeo noscantur, quod nequeant tergiversatione aliqua occultari, volentes tamen adhuc de benignitate apostolica exspectare, si dimissis prefatis erroribus ad sinum sancte matris ecclesie et viam redire voluerit veritatis, de fratrum predictorum consilio ipsum citamus^d presente oct. 1. hac multitudine fidelium per hoc edictum publicum, ut infra Kal. Octobr. proximas personaliter compareat coram nobis super premissis facturus quod rationis fuerit et sententiam auditurus, quem terminum eidem de predictorum fratrum consilio peremptorium assignamus. Predicantes eidem quod sive venerit sive non venerit, ad proferendum sententiam et al(ias) super omnibus premissis et singulis coniunctim vel divisim absque citatione alia, prout expedire viderimus et suadebit iustitia, procedemus.

7. Ut autem processus noster et cetera ut supra¹.

8. Predictum insuper citandi modum eligendum decrevimus, cum ut predicatur ad dicti L(udovici) presentiam propter viarum pericula et alia discrimina varia tutus minime pateret accessus. Volentes ac auctoritate apostolica et de potestatis plenitudine decernentes, ut perinde processus noster citationis huiusmodi eundem L(udovicum) apprehendat et aretet, ac si eidem insinuatius personaliter et al(ias) solenniter extitisset, constitutione quamcumque per predecessores nostros Ro(manos) pontifices in contrarium edita non obstante.

Dat. ut supra proxima².

274. ^d) in marg. add. Citatio c.

1) Pag. 184 lin. 35 sqq. 2) Scil. nr. 273.

275. *Admonitio Ludewici, ut Italiam relinquat.* Apr. 9.

Copia (c.) *ibidem* fol. 27. *Contulimus nos. Est rubrum:* Monetur Bavarus quod exeat Lombardiam¹.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 219 Pabste nr. 55.

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad futuram rei memoriam.

1. Ad speculatoris officium noscitur pertinere illis, quos per iter devium currere conspiciat, ut gressus suos attente considerent pedesque suos ab illo convertere nequaquam differant, nunciare, illis quoque, quibus per impios parari periculum percipit, tenetur illud pandere, ut providentie studium sibi contra illud valeant precavere, et ut hec vitare possint innocentes, debet ipse etiam oportuna remedia adhibere. Cum igitur in notionem publicam per facti evidentiam sit deductum, quod vir ille venundatus, ut faciat malum², Ludovicum dicimus, qui dudum erat dux Bavarie et rex Roman(or)um in discordia dicebatur electus quique suis exigentibus demeritis utroque videlicet ducatu et iure, si quod ei ex electione huiusmodi acquisitum fuerat, est privatus³, adeo sit ambitionis igne succensus, quod vias non cessans querere, per quas de facto saltem, cum de iure nequeat, ad imperialis possit conscendere solium dignitatis, hereticos de Mediolano et de Ferraria aliosque rebelles ecclesie sancte Dei in partibus Italie constitutos hiis diebus preteritis in Tridento ad suum consilium convocavit. In quo ad nostram et fidelium sancte matris ecclesie in partibus Italie et precipue carissimi in Christo filii nostri R(oberti) regis Sicilie illustris et regni predicti ad nos et Romanam ecclesiam iure directi domini pertinentis, quodque a nobis et eadem ecclesia Romana in feudum rex idem obtinet et pro quo noster et ecclesie Romane vassallus existit, turbationem et scandalum aspirantes iniisse dicuntur consilium pessimum et ordinata in eodem consilio pactis et iuramentis illicitis firmavisse, et ut conceptus suos iniquos possint in partu producere, rebelles et heretici supradicti iam ipsum Ludovicum datum in sensum reprobum⁴ in Lombardiam ad sui, ut speramus in Domino, confusionem perpetuam deduxerunt, ut sic mutuo se invantes rebelles ipsi sub umbra culminis per eum indebite usurpandi possint in suis rebellionibus et heresibus perseverare libere ac devotos ecclesie de finibus illarum partium effugare ipseque L(udovicus) eorum fultus potentia nomen regium, quod usurpat indebite, retinere valeat ac nomen imperiale similiter promptius usurpare. Ad que exequenda sua iniqua studia congerunt ac vires et potentias conglobare non cessant, non attendentes quod exercituum Dominus reproborum novit infatuare consilia⁵ ac etiam dissipare.

cf. nr. 273
cap. 12.

2. Ut igitur in hac parte utcumque saltem partes nostri officii exequamur, presente hac multitudine fidelium copiosa Ludovicum ipsum ac rebelles et hereticos supradictos, quorum conversionem et salutem paterno more desideranter appetimus, per hoc publicum commonemus edictum et in Domino exhortamur, ut a tam periculoso devio eurent pedes suos retrahere ac in hac valle miserie sic ipsos in viam veritatis et pacis convertere studeant, quod post huius vite transitum immarcessibilis coronam glorie⁶ feliciter assequi mereantur. Et ut tam Ludovici et aliorum predictorum perversis conceptibus, tam gravibus malorum initiis tantisve periculis acceleratis remediis obviemus, ne tam horrenda principia invalescant, set suo potius prefocentur in ortu, per nostrum edictum publicum presente hac multitudine fidelium copiosa eundem L(udovicum) monemus, eidem nichilominus districtius iniungentes sub pena anathematis et penis aliis a iure quocumque seu constitutionibus nostris inflictis seu comminatis hiis qui titulum regium falso temeritate propria ausi sunt usurpare aut se administrationi imperii immiscere, que ipso vacante

1) Cf. Preger-Reinkens loco supra ad nr. 2 citato p. 219 nr. 330—332.

2) 3. Reg. 21, 25.

3) Supra nr. 273 et tom. V nr. 944.

4) Cf. Rom. 1, 28.

5) Cf. 2. Reg. 15, 31.

6) Cf. 1. Petr. 5, 4.

imperio sicut et nunc vacat ad Ro(manam) ecclesiam noseitur pertinere, ipsam ecclesiam in eadem administratione ausu temerario perturbando, immo quantum in eis est spoliando, aut hiis qui hereticis aut Ro(mane) ecclesie rebellibus presumunt contra ecclesiam impendere consilium, auxilium vel favorem, quasque infligunt iura hiis qui guerram movere presumunt indebite pacemque gratam cunctis mortalibus perturbare, et quas imponunt pro maleficiis que consueverunt subsequi ex predictis, quas omnes et singulas preter mortis et mutilationis membrorum supplicium ipsum, si huic nostre monitioni presumpserit temere non parere, incurrere volumus ipso facto, quatinus infra duorum mensium
 Iun. 9. spatium numerandorum a data presentium, deponat nomen regium seque regem Romanorum non intitulet ulterius nec denominet nec describat nec per alios faciat quantum in eo fuerit tali intitulari titulo vel etiam nominari ac sigillum curet abicere, ubi talis titulus est descriptus ipsum nequaquam ulterius nec simile resumpturus nec administrationi eiusdem regni seu imperii et iurium eorundem nullo modo se immisceat, privilegia, immunitates, feuda, bona vel iura quecumque in eisdem regno vel imperio aut eorum parte aliqua concedendo vel tanquam rex Roman(or)um vel imperator quicquam temptet agere, cum ius hoc sibi non competat faciendi, neque dominium vel subiectionem aliquam in quascumque personas singulares aut terras ipsarum vel potestariam seu quamcumque rectoriam seu offitium, quocumque nomine censeantur, in civitate aliqua vel quovis loco alio, maxime in urbe Rome seu in ipso regno Sicilie vel terris aliis Ro(mane) ecclesie subditis aut alicuius partis Italie, vel cum hereticis et ecclesie rebellibus predictis assumere non attemptet, insuper contra ecclesiam societatem sive aliquam confederationem non contrahat vel observet qualitercumque contractam. Eidem sub eisdem penis
 Iun. 9. nichilominus iniungentes, ut infra duorum mensium spatium a data presentium numerandum de tota Italia exeat nequaquam ulterius, quousque ad obedientiam et gratiam ecclesie Ro(mane) redierit, reversurus quodque sub titulo regio vel imperiali nequaquam presumat aliquem vel aliquos ad partes aliquas presertim Italie destinare.

3. Universis quoque patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac aliis personis ecclesiasticis quibuscumque sub virtute obedientie et penis suspensionis ab offitio et beneficio, quam eas incurrere volumus ipso facto, nisi infrascripte inhibitioni nostre efficaciter studuerint obedire, necnon omnibus et singulis civitatibus, communitatibus et universitatibus ac personis aliis singularibus quibuscumque, cuiuscumque conditionis aut status existant, etiamsi imperiali seu regali vel alia quacumque dignitate prefulgeant, et specialiter hereticis et rebellibus supradictis in virtute sancte obedientie et sub penis excommunicationis in personas et interdicti in terras eorum, quas ipsos incurrere volumus ipso facto, si nostris renuerint obedire monitionibus et mandatis, necnon privationis privilegiorum quorumcumque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que ab ecclesia vel imperio obtinent, inhibemus, ne Ludovico ipsi in premissis pareant, faveant vel intendant, eidem circa regni seu imperii regimen vel administrationem eorum contingentia favendo vel etiam assistendo, privilegia, immunitates, feuda vel iura quecumque in eisdem regno vel imperio ab eodem recipiendo, dominium vel subiectionem aliquam tanquam regi seu in regem Roman(or)um electo vel imperatori recognoscendo vel impendendo, terras, potestarias, rectorias seu alia officia, quocumque censeantur nomine, in civitate aliqua vel quovis loco alio, maxime in urbe Rome seu in regno Sicilie vel terris aliis Romane ecclesie subditis aut alicuius partis Italie supradictis, ab ipso vel sub eius nomine recipiendo vel etiam exercendo, societatem quoque seu confederationem aliquam cum eo contra ecclesiam nequaquam contrahant vel observent nec consentiant contrahende nec retinendo ipsum seu fovendo quomodocumque vel qualitercumque in Italia eidem faveant, assistant aut prestant auxilium cum armis vel sine armis consilium vel favorem publice vel occulte, a quibus quidem excommunicationis et interdicti sentenciis nullus nisi dumtaxat Romanus pontifex preterquam in mortis articulo pretextu cuiusvis auctoritatis

seu privilegii generaliter seu specialiter sub quavis forma verborum concessa eis absolvere valeat vel etiam liberare. Quod si forte aliquem vel aliquos de predictis in dicto mortis articulo absolvi contingeret, nisi sanitate recepta sedi apostolice quam primum commode potuerint se presentent satisfacturi de premissis iuxta mandatum Ro(mani) pon(tificis), in predictam relabantur excommunicationis sententiam ipso facto. Aperte nichilominus predicentes, quod contra prelatos et personas ecclesiasticas alias supradictas ad depositionem, privationem et inhabilitationem prelationum, dignitatum, officiorum et beneficiorum suorum ecclesiasticorum quorumcumque, contra civitates vero, communitates, universitates, collegia, castra, loca seu villas et personas singulares quas-
 10 cumque, cuiuscumque preeminentie, dignitatis, status vel conditionis extiterint, etiamsi imperiali, regali vel alia dignitate quacumque prefulgeant, que contra inhibitionem, monitionem aut mandata nostra huiusmodi directe vel indirecte, publice vel occulte presumpserint temere aliquid attemptare, ad privationem privilegiorum quorumcumque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que a Romana vel aliis ecclesiis seu imperio
 15 quomodolibet obtinent, et al(ias) procedere coniunctim vel divisim intendimus absque citatione alia, prout facti qualitas exiget, sicut et quando viderimus expedire. Non obstante si predictis aut L(udovico) prefato seu quibusvis aliis per litteras apostolicas foret sub quacumque forma verborum vel expressione concessum vel concederetur imposterum, quod excommunicari, suspendi vel eorum terre seu loca interdicti non possint
 20 per litteras sedis eiusdem non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et quibusvis aliis privilegiis, constitutionibus seu indultis, quod contra processum nostrum huiusmodi eis vel eorum alicui nolumus suffragari, set ipsa quoad hec viribus volumus penitus vacuari.

4. Ceterum colligationes, confederationes, pactiones, sotietates et ligas contra premissa
 25 vel premissorum aliqua factas vel initas inter quoscumque sub quacumque forma vel expressione verborum, etiamsi penarum adiectione, iuramentorum prestatione vel quacumque firmitate vallate fuerint, utpote in divine maiestatis offensam ac contra iura et honorem sancte matris ecclesie ac in dampnum et preiudicium reipublice et periculum animarum presumptas decernimus cassas, nullas, irritas et inanes ac nullius existere
 30 firmitatis et eas, quatenus processere de facto, revocamus, cassamus, irritamus, dissolvimus et omnino viribus vacuumus, iuramenta quoque super hoc prestita de apostolice potestatis plenitudine relaxamus. Omnes et singulos, qui confederationes, pactiones et sotietates huiusmodi cum dicto L(udovico) contra processus huiusmodi post dictum terminum presumpserint observare, predictas excommunicationis ac alias penas et senten-
 35 tias incurrere volumus ipso facto.

5. Et ut processus noster huiusmodi ad eiusdem L(udovici) et aliorum predictorum ceterorumque quorum interest vel interesse potest communem notitiam deducatur, cartas sive membranas processum continentes eundem in portis Avinion(ensis) ecclesie appendi vel affigi faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo inditio
 40 publicabunt, ut predictus L(udovicus) et alii quos ipse processus contingit nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Volumus autem et apostolica auctoritate decernimus, quod dictus processus prefatum L(udovicum) et alios supradictos apprehendat et aretet, acsi eisdem
 45 personaliter publicatus et insinuatus solenniter extitisset, constitutione quacumque per predecessores nostros Ro(manos) pontifices in contrarium edita non obstante, cum ad eiusdem L(udovici) presentiam pro eodem processu publicando et insinuando securus accessus non pateat nec posset commode singulorum quos tangit auribus inculcari.

Dat. Avinion(e), V. Id. Aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

276. *Citatio Ludewici marchionis Brandenburgensis et excommunicatio
tutorum. Apr. 9.*

Copia (c.) ibidem fol. 29. Contulimus nos. Sunt rubra sequentia: Processus contra Ludovicum de Bavaria primogenitum Bavari ac Ulricum^a et Guicherum comites de Lundowe *itemque* Citatur filius Bavari super usurpatione marchionatus Brandeburgen(sis).
Böhmer, Reg. Ludw. p. 219 Pabste nr. 56; Mollat nr. 29704 et 29676, 29705.

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad futuram rei memoriam.

1. Olim contra Ludovicum de Bavaria certos processus diversis temporibus habuimus, in quibus inter cetera continetur, quod deducto ad nostri apostolatus auditum prefatum L(udovicum), qui in regem Roman(or)um in discordia dicebatur electus, electione huius-
modi per nos, ad quos et Romanam ecclesiam electionis et persone cuiuscumque in regem Romanorum electi examinatio, approbatio et reprobatio seu repulsio pertinere noscitur, nequaquam admissa nec eius approbata persona, usurpando nomen et titulum regium indebite se administrationi iurium regni et imperii ambitiose ac periculose nimium ingessisse, de dignitatibus ad regnum et imperium predicta pertinentibus disponendo, sicut de marchionatu Brandeburgensi, quem Ludovico primogenito suo infra annos
pubertatis constituto non providendo dignitati, set persone potius presumpserat de facto conferre, nos eundem L(udovicum) per edictum publicum sub excommunicationis pena, quam ipsum, nisi cum effectum monitioni pareret huiusmodi, incurrere volumus ipso facto, monendum duximus et eidem districtius iniungendum, ut premissa que sic improvide
gesserat de facto, cum de iure non posset, curaret infra dictum sibi prefixum terminum revocare, que nos etiam cassa, nulla et irrita esse tanquam per illum attemptata, cui ius ea faciendi minime competeat, declaravimus atque nulla illaque cassavimus, irrita-
vimus et annullavimus nichilominus ad cautelam. Et insuper monuimus omnes et singulos tam clericos quam laicos, cuiuscumque forent preeminentie, conditionis et status, etiamsi pontificali vel imperiali seu quavis alia dignitate fulgerent ecclesiastica vel
mundana, necnon communitates et universitates civitatum, castrorum, villarum et aliorum locorum quorumcumque, ne prefato L(udovico) super hiis, que ad administrationem regni vel imperii predictorum pertinent, parerent vel intenderent quoquo modo nec sibi quoad hoc prestarent auxilium, consilium vel favorem et hoc sub pena excommunicationis, quam contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, ac aliis penis et sententiis in
predictis processibus inflictis seu comminatis et specialiter privationis feudorum et privilegiorum apostolicorum et imperialium, ad quas infligendas nos, prout videremus expediens, eisdem duximus absque monitione et citatione alia processuros.

2. Verum quia, sicut fama publica notoriat, nobilis vir Ludovicus dicti Ludovici de Bavaria primogenitus ac Ulricus et Guicherus comites de Lundowe dicti Ludovici primogeniti pro gubernatoribus seu administratoribus se gerentes prefato L(udovico) de Bavaria excommunicato, Dei et ecclesie rebelles et hostes ac de fautoria hereticorum sententialiter condemnato adhererunt super predictis, que ad administrationem regni et imperii pertinent, ac prestiterunt et prestant eidem contra tenorem dictorum processuum auxilium, consilium et favorem, sibi tanquam regi seu in regem Roman(or)um electo parendo et obediendo ac usurpando quantum in eis est marchionatum predictum pretextu temerarie collationis iam dictae, que omnia sic fore noscuntur notoria, quod nulla possint tergiversatione celari, nos licet contra eundem primogenitum ad declarandum ipsum in sententias predictas contra tales in dictis processibus promulgatas et alias

penas eorundem processuum incurrisse iuste procedere valeremus, tamen propter ipsius etatem teneram ab hiis de benignitate apostolica supersedentes ad presens, prefatos Ulricum et Guicherum pro administratoribus seu gubernatoribus dicti primogeniti se gerentes in eandem excommunicationis sententiam incidisse ipsosque tanquam excommunicatos preter casus exceptos a iure fore vitandos ab omnibus, de eorundem fratrum consilio declaramus.

3. Et insuper per hoc edictum publicum presente multitudine copiosa fidelium eosdem primogenitum, Ulricum et Guicherum se gerentes pro gubernatoribus et administratoribus ipsius monemus eisdemque sub excommunicationis, quam ipsos et eorum quemlibet monitioni huiusmodi forsitan non parentes incurrere volumus ipso facto, ac privationis feudorum, bonorum, honorum et iurium ac privilegiorum quorumcumque, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis seu imperio obtinent, penis et sententiis mandamus expresse, ut ab occupatione dicti marchionatus ac iurium et pertinentiarum ipsius et quavis molestatione prelatorum et personarum ecclesiasticarum necnon nobilium et aliorum quorumlibet incolarum predicti marchionatus cessent penitus et desistant, ipsosque citamus peremptorie^b, ut infra quatuor mensium spatium a data presentium numerandum, Aug. 9. quos eis pro peremptorio termino de ipsorum fratrum consilio prefigimus ac etiam assignamus, apostolico conspectui, ipse videlicet Ludovicus primogenitus per se vel alium, alii vero duo personaliter se presentent super predictis facturi et recepturi ac sententiam audituri, prout iustitia suadebit. Eisdem nichilominus predicentes, quod sive infra predictum terminum comparuerint sive non, nos contra ipsos et eorum quemlibet ad declarationem inflictionum dictarum et aliarum penarum contentarum in predictis processibus, prout et sicut expedire videbimus, absque monitione et citatione alia procedemus eorum absentia non obstante.

4. Et insuper omnibus et singulis tam clericis quam laicis, cuiuscumque preminentie, dignitatis et conditionis existant, etiamsi pontificali vel regali seu quacumque alia ecclesiastica vel mundana prefulgeant dignitate, necnon communitatibus seu universitatibus, civitatibus, castris et locis sub excommunicationis in personas singulares et interdicti in communitates, universitates, civitates, castra et loca predicta penis et sententiis mandamus et inhibemus expresse, ne prefato primogenito tanquam marchioni aut prefatis Ulrico et Guichero ut gubernatoribus seu administratoribus ipsius super aliquibus dictum marchionatum tangentibus assistant, adhereant seu intendant vel prestant quomodolibet per se vel per alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem necnon de redditibus, proventibus, obventionibus, iurisdictionibus et dominiis eiusdem marchionatus vel alicuius partis ipsius respondeant quoquo modo. Contrarium facientes personas singulares excommunicationis, universitates vero, communitates, civitates, castra et loca interdicti sententiis subiacere volumus et decernimus ipso facto.

5. Ut autem processus noster huiusmodi ad dictorum L(udovici) primogeniti ac Ulrici et Guicheri et aliorum quos tangit communem notitiam deducatur, cartas sive membranas processum continentes eundem appendi seu affigi in ecclesie Avinion(ensis) ostiis faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo inditio publicabunt, ita quod ipsi vel alii, quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem pretendere vel ignorantiam allegare, quod ad eos idem processus non pervenerit vel quod ignorarint eundem, quia non est verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Ceterum volumus et auctoritate apostolica decernimus, quod processus noster huiusmodi adeo prefatos primogenitum, Ulricum et Guicherum ac alios omnes et singulos, quos tangere noscitur, apprehendat

et artet, acsi eisdem insinuatus personaliter et publicatus solenniter extitisset, quacumque constitutione a predecessoribus nostris Ro(manis) pontificibus in contrarium edita non obstante.

Dat. Avinion(e), V. Id. Aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

277. *Processus contra praelatos Ludewico adhaerentes.* Apr. 9.

Copia (c.) ibidem fol. 31. Contulimus nos. Sunt rubra sequentia: Processus habiti contra nonnullos prelatos et alias personas ecclesiasticas adherentes et obediens Bavaro, *itemque* Privantur Marsilius et Iohannes cum duobus aliis et excommunicati ac suspensi ceteri prelati adherentes Bavaro nunciantur.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 219 Pöbste nr. 57.

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

1. Dudum propter notorios excessus detestabiles ac culpas enormes, contumacias quoque diutius continuatas et auctas Ludovici dudum ducis Bavarie et in regem Romanorum in discordia ut dicebatur electi, quos in Dei contemptum, nostrum et ecclesie Romane preiudicium regis Roman(orum) assumendo titulum seque administrationi dicti regni et Romani imperii, eius electione per nos, ad quos electionis in regem Roman(orum) assumendum in imperatorem de aliquo celebrate ac persone electi examinatio, admissio et approbatio ac reprobatio et repulsio pertinet, nequaquam admissa, perpetrare presumpserit necnon et propter excessus alios varios detestabiles et enormes per eundem L(u doviciu)m contra Deum, nos et dictam ecclesiam perpetratos diversos contra ipsum processus cogente conscientia et iusticia exigente fecimus, eidem penas comminando diversas et successive infligendo eidem aliquas, prout eius continuata nequitia et aucta contumacia exigebant, prout in dictis nostris processibus, quos promulgavimus presente fidelium multitudine copiosa quosque in portis Avinion(ensis) ecclesie affigi fecimus, plenius continetur. In quibus quidem processibus nos considerantes attente, quod si Ludovico predicto catholicorum virorum subtraherentur suffragia, posset facilius a tam obstinata malitia et periculoso devio revocari, in prefatis processibus habitis contra ipsum, diversos processus tam contra personas ecclesiasticas in dignitatibus ecclesiasticis constitutas quam alias personas ecclesiasticas, cuiuscumque status vel conditionis existerent, fecimus, in quibus diverse pene eisdem comminate fuerunt, si nostris non parerent super hoc monitionibus et mandatis, et aliquas iuxta ipsarum continuatam et auctam contumaciam presente multitudine copiosa fidelium infliximus, sicut sequentia manifestant.

2. In primis quidem cum nos de fratrum nostrorum consilio prefatum L(u doviciu)m per edictum publicum monuissemus presente multitudine fidelium copiosa eidem sub virtute sancte obedientie ac excommunicationis pena, quam ipsum, nisi cum effectu nostris pareret monitionibus, incurrere volumus ipso facto, auctoritate apostolica districtius iniungentes, ut infra trium mensium spatium extunc inantea computandorum, quos sibi de eorundem fratrum consilio pro peremptorio termino duximus prefigendos, ab administratione regni seu imperii ac nomine et intitulatione regis Romanorum per eum, ut predictum est, indebite usurpatis desisteret, illas non resumturus ulterius, nisi, si et quando personam ipsius et electionem, que de ipso celebrata dicebatur in discordia, approbari contingeret et admitti, necnon et quod a fautoria hereticorum aliorumque rebellium ecclesie abstineret omnino, universis patriarchis, archiepiscopis et episcopis aliisque personis ecclesiasticis quibuscumque sub pena suspensionis ab officio et beneficio, quam eos incurrere volumus ipso facto, nisi infra dictum terminum huiusmodi nostre inhibitioni efficaciter obedirent, in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis districtius duximus inhibendum, ne predicto Ludovico tanquam regi seu in regem Roma-

cf. V nr. 792
cap. 3.

cap. 4.

norum electo, nisi et quousque dictam electionem et personam ipsius per sedem eandem
 approbari contingeret et admitti, in tangentibus regni seu imperii regimen parerent in
 aliquo seu intenderent quovis modo neve eidem circa premissa preberent auxilium,
 consilium vel favorem. Quam quidem penam suspensionis ab officio et beneficio patri-
 5 archas, archiepiscopos et episcopos ceterasque personas ecclesiasticas supradictas, que
 parere forsitan neglexerant nostris monitionibus, inhibitionibus et preceptis contentis in
 processibus supradictis, eidem L(udovico) tanquam regi seu in regem Roman(orum) electo
 parendo vel obediendo aut prestando per se vel per alium seu alios auxilium, consilium
 vel favorem publice vel occulte, de dictorum fratrum consilio subsequenter per alios
 10 processus post dictos tres menses¹ et plures alios, videlicet X. Kal. Aprilis, pontificatus
 nostri anno octavo², presente copiosa multitudo fidelium declaravimus incurrisse. Eos-
 dem necnon universos alios patriarchas, archiepiscopos et episcopos ac alias quascumque
 personas ecclesiasticas eadem presente multitudo copiosa fidelium monentes nichilominus
 et eisdem tam sub excommunicationis, quam ipsos dictis monitionibus et inhibitionibus
 15 non parentes incurrere volumus ipso facto, quam sub privationis dignitatum, personatum,
 offitiorum et beneficiorum ecclesiasticorum penis et sententiis, ad quarum inflictionem
 contra non parentes nos infallibiliter processuros prediximus, prout nobis expediens
 videretur, districtius iniungentes ac etiam inhibentes, ne ipsi vel eorum [aliqui]^a prefato
 L(udovico) tanquam regi vel in regem Romanorum electo super hiis, que ad regnum
 20 vel imperium supradicta aut eorum regimen ac administrationem pertinent, quovis modo
 parerent, adhererent vel intenderent seu prestarent per se vel alium seu alios directe
 vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem. Quibus penis et
 sententiis adeo ipsos ligari et astringi volumus et decrevimus, acsi propriis eorum
 nominibus nominati fuissent specialiter et expresse. Non obstantibus quibusvis fide-
 25 tatis et aliis iuramentis, per que ipsi vel eorum aliqui dicto L(udovico) se quomodolibet
 astringissent, ad quorum observantiam veluti prestitorum cui minime prestari debuerant
 iurantes huiusmodi nullatenus artabantur, que nos etiam ad cautelam in nostris prefatis
 processibus auctoritate apostolica duximus relaxanda, seu quibusvis aliis privilegiis et
 indulgentiis apostolicis sub quacumque forma vel expressione verborum eidem Ludovico
 30 vel quibusvis aliis concessis, que sibi vel eorum alicui contra processus nostros prefatos
 vel eorum aliquem noluimus in aliquo suffragari. Verum quia infra prefatum trium
 mensium spatium tam eidem L(udovico) ad deponendum titulum regium et ab admini-
 stratione regni penitus abstinendum necnon et ad alia nonnulla faciendum, que in dictis
 processibus plenius continentur, quam dictis patriarchis, archiepiscopis, episcopis et per-
 35 sonis aliis ecclesiasticis ad ea que sunt expressa superius [assignatum]^a idem L(udovicus)
 nec per se comparuisset nec alius pro eodem nec alia curasset contenta in nostris pro-
 cessibus infra predictum terminum adimplere ac nonnulli prelati et persone alie eccle-
 siastice contempsissent parere predictis nostris monitionibus et mandatis, licet tunc
 potuissemus contra ipsum L(udovicum) et prelatos ac personas supradictas processisse
 40 merito eorum proterva contumacia exigente, de benignitate tamen sedis apostolice et
 de fratrum predictorum consilio ipsum L(udovicum) usque ad diem videlicet V. Id. Iulii,
 pontificatus nostri anno VIII. hora consistorii duximus expectandum. Cumque nec
 comparuisset hactenus nec tunc etiam ipse L(udovicus) compareret nec aliquis alius pro
 eodem nec prelati ipsi ac persone ecclesiastice predictis nostris monitionibus paruissent,
 45 de fratrum eorundem consilio contra dictum Ludovicum processimus, ut in processu
 nostro super hoc habito plenius continetur³. Universos autem patriarchas, archiepiscopos
 et episcopos aliasque personas ecclesiasticas et earum singulas, qui contra inhibitionem,

1327.
 Mart. 23.
 cf. V nr. 881
 cap. 6.

cap. 7.

cf. V nr. 944
 cap. 11.

1324.
 Iul. 11.

277. a) excidit c.

1) *Supra tom. V nr. 839.* 2) *nr. 881.* 3) *nr. 944.*

- monitionem et mandata nostra predicta Ludovico prefato tanquam regi vel in regem Romanorum electo in quibuscumque regni seu imperii regimen seu administrationem tangentibus paruerant vel adhererant quomodolibet aut per se vel alios directe vel indirecte, publice vel occulte super predictis prestiterant eidem auxilium, consilium vel favorem, auctoritate predicta de ipsorum fratrum consilio declaravimus penas suspensionis ab officio et beneficio ac excommunicationis sententias contra tales promulgatas in dictis nostris processibus incurrisse. Universis insuper personis ecclesiasticis, cuiuscumque conditionis, preminentie seu status existerent, etiamsi dignitate patriarchali, pontificali aut alia superiori vel inferiori fulgerent, necnon et aliis personis ecclesiasticis secularibus vel regularibus cuiuscumque religionis aut ordinis et specialiter incolis et habitatoribus eorundem regni et imperii Romani inhibuimus et mandavimus expresse, ne eidem L(udovico) super hiis, que ad regni seu imperii predictorum administrationem pertinent, quoquo modo assisterent, parerent seu intenderent aut prestarent eidem auxilium, consilium vel favorem per se vel alium seu alios publice vel occulte quacumque occasione quesita neve Ludovico eidem vel alii pro eo de redditibus vel obventionibus sive iuribus regalibus vel imperialibus seu ratione regni vel imperii predictorum aut domini cuiusvis per eum usurpati in illis responderent vel aliam satisfactionem sub quocumque velamine impendere attemptarent. Alioquin personas ipsas, cuiuscumque preminentie, conditionis aut status existerent, que predictas inhibitiones vel earum aliquam preterire presumerent, excommunicationis sententie, quam extunc protulimus, decrevimus subiacere. Non obstantibus quibuscumque privilegiis et indulgentiis apostolicis prefato L(udovico) seu personis ipsis communiter vel divisim sub quacumque forma vel expressione verborum ab eadem sede concessis vel imposterum concedendis, etiamsi de illis totoque tenore ipsorum de verbo ad verbum specialiter et expresse oporteret in nostris litteris fieri mentionem, que sibi vel eorum alicui contra processum nostrum eundem vel aliqua contenta in ipso in nullo volumus suffragari, que quidem privilegia et indulgentias omnino quoad hec volumus et decrevimus viribus vacuari. Apertius nichilominus predicentes, quod adversus huiusmodi presumptores, prelatos, religiosos et alias ecclesiasticas personas predictas ad infligendum penas contra tales in prefatis nostris processibus contentas et conminatas seu declarandum inflictas, videlicet privationis dignitatum, personatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum, et al(ias) spiritualiter, quando et sicut facti suaderet qualitas aut putaremus expediens, absque citatione et monitione alia curaremus procedere divina gratia preeunte. Confederationes quoque, pactiones et societates, si que inter ipsum L(udovicum) et personas predictas super premissis vel ea tangentibus facte seu inite sub quacumque forma vel expressione verborum, etiam penarum adiectione, iuramentorum prestatione vel quacumque alia firmitate vallate fuissent, utpote in divine maiestatis offensam ac contra iura et honorem sancte matris ecclesie ac in dampnum et preiudicium reipublice et periculum animarum presumpte, decrevimus nullas, cassas, irritas et inanes et nullius existere firmitatis, eas quatenus de facto processerant revocavimus, cassavimus, irritavimus, dissolvimus et omnino viribus duximus vacuandas, iuramenta insuper super hoc prestita relaxavimus de apostolice plenitudine potestatis. Omnes etiam illos et singulos, qui confederationes et societates huiusmodi dicto L(udovico) contra processus eosdem post dictum terminum presumerent observare, predictas penas et sententias incurrere volumus ipso facto, contra eos spiritualiter et temporaliter gravius processuri, prout nobis expediens videretur. Ceterum predictas suspensionis et excommunicationis sententias sic volumus inviolabiliter observari, quod absolvendi ab eis vel relaxandi easdem nisi tantum in mortis articulo tam omnibus penitentiariis nostris quam quibuscumque aliis confessoribus generalibus vel specialibus seu familiaribus quarumcumque vel quantumcumque sublimium personarum ubilibet consistentium, etiamsi eas a nobis vel aliquo predecessorum nostrorum sub

quacumque forma verborum absolvendi a sententiis hominis vel canonis seu eas relaxandi generalis vel specialis facultas concessa fuisset vel concederetur imposterum, ademimus potestatem, absolutionem et relaxationem huiusmodi soli Roman(o) pontifici reservantes. Quod si forsitan eos vel eorum aliquem in predicto mortis articulo absolvi contingeret, nisi sanitate recepta sedi apostolice quam primum possent commode se representare curarent satisfacturi de predictis iuxta mandatum Ro(mani) pontificis, in predictam excommunicationis sententiam reciderent ipso facto. Ut autem processus nostri pre-^{cap. 18.} dicti ad eiusdem L(udovici) et aliorum quorum intererat communem noticiam devenirent, cartas seu membranas processus continentes eosdem in Avinion(ensis) ecclesie ostiis appendi temporibus quibus facti fuerunt fecimus seu affigi, que ipsos processus et in eis contenta suo quasi sonoro preconio et patulo inditio publicarent, ut idem L(udovicus) et alii quos tangebant processus predicti nullam possent excusationem pretendere, quod ad eos minime pervenissent vel quod ignorassent eosdem, cum non esset verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter existeret omnibus publicatum. Eosdem quoque faciendo processus decrevimus, quod ipsi prefatum L(udovicum) et alios supradictos comprehenderent et artarent, acsi eisdem extitissent insinuatim personaliter et solenniter publicati, constitutione quacumque apostolica in contrarium edita non obstante.

3. Sane cum nonnulli prelati et alie persone ecclesiastice et specialiter Emicho^b Spiren(sis) et Gebehardus^c Eysteten(sis) episcopi necnon Hermannus dictus Humele de Lechtemberch scolasticus ecclesie Spiren(sis) et Henricus^d de Gundvinchen preceptor Hospitalis sancte Marie Theotonicorum per Alamaniam et Rudgerus de Amberg prepositus ecclesie sancte Catherine in Openheim Maguntin. dioc. et Marsilius de Padua ac Iohannes de Ianduno tanquam acceptorum beneficiorum immemores et ingrati, terga non faciem vertentes¹ ecclesie ac fidelitatem qua tenentur eidem in perfidiam non absque suarum animarum periculis et plurimorum scandalis commutare non verentes, prefatis nostris processibus et contentis in eis obedire temerariis ausibus contempserint, prefato adherendo Ludovico post publicationem eorundem processuum ac super hiis, que ad regni seu imperii Romani regimen pertinent, parendo et obediendo et eum pro rege tenendo sibi tanquam regi reverentiam exhibendo et aliter assistendo et prestando eidem contra tenorem dictorum processuum auxilium, consilium et favorem eosdemque processus publicare contumaciter dicti prelati videlicet omittendo et nichilominus eodem Ludovico, sicut predicatur, diversis excommunicationum sententiis innodato presente et in locis etiam ecclesiastico suppositis interdicto ipsorum videlicet aliqui divina celebrare seu^e potius quantum in eis est prophanare officia non sine divine maiestatis contumelia et contemptu clavium presumpserint sepius et presumant, sicut fama publica notoriatur et rei evidentia manifestat, predicti etiam Marsilius et Iohannes tam prefato L(udovico) quam pluribus aliis dampnatos hereses et errores publicare, predicare ac dogmatizare dampnabiliter presumpserint, que omnia adeo sunt notoria, quod nulla possint tergiversatione celari, nos nolentes excessus horribiles et inobedientias et contumacias execrandas huiusmodi absque correctione debita preterire, ne inobedientes ipsi de sua valeant malicia ex eisdem horrendis excessibus gloriari, episcopos ac personas ecclesiasticas superius nominatos et omnes alios et singulos tam prelatos quam alios, cuiuscumque sint preminencie, dignitatis, ordinis, conditionis et status, etiamsi pontificali vel quavis alia premineant dignitate, qui dictis processibus parere, sicut premititur, contempserunt, suspensionis ab officio et beneficio et excommunicationis sententias contra tales in eisdem processibus promulgatas declaramus de dictorum fratrum consilio incurrisse ipsosque

277. ^b) Emoche c. ^c) Gebohardus c. ^d) ita c. ^e) s; c.

1) Cf. Jerem. 32, 33.

tanquam excommunicatos fore preter casus expressos in iure ab omnibus evitandos. Prefatosque Hermannum scolasticum ac Henricum^d preceptorem et Rudigerum prepositum dicte ecclesie in Openheim ac Marsilium et Iohannem omnibus beneficiis ecclesiasticis, etiam dignitatibus, personatibus et offitiis cum cura vel sine cura, que ubilibet obtinent, quibus propter excessus predictos notorios ac contemptus, contumacias et inobedientias⁵ supradictos se reddiderunt indignos, sententiando privamus^f.

4. Et licet contra dictos episcopos ad privationem dignitatum possemus procedere propter predictos eorum excessus notorios iusticia exigente, nos tamen iusticiam ipsam volentes oleo misericordie temperare et agere mitius cum eisdem, ipsos episcopos per hoc edictum publicum hac presente multitudine copiosa fidelium necnon dictos scolasticum, preceptorem, prepositum ac Marsilium et Iohannem citamus peremptorie^g, ut infra
 Aug. 9. quatuor mensium spatium, quod eis et eorum cuilibet de dictorum fratrum consilio pro peremptorio termino prefigimus ac etiam assignamus, apostolico conspectui personaliter se presentent super predictis excessibus et delictis ut prefertur notoriis iustam dante Domino sententiam audituri ac responsuri, facturi et recepturi, quod iusticia suadebit,¹⁵ ac mandatis et beneplacitis apostolicis humiliter parituri. Eisdem apertius predicantes, quod sive infra predictum terminum coram nobis comparuerint sive non, nos ad privationem dignitatum predictorum episcoporum et aliarum personarum ecclesiasticarum nominatarum superius, inhabilitationem [ac] alias penas, de quibus expedire videbimus, absque monitione et citatione alia procedemus eorum absentia non obstante. Non inten-²⁰ dentes nos astringere quoquo modo, quominus contra prelatos et alias personas ecclesiasticas inobedientes quomodolibet in hac parte singulariter et nominatim, coniunctim vel divisim super predictis et ea tangentibus procedere, quanto et quotiens nobis expedire videbitur, valeamus.

5. Processus autem omnes predictos tam contra dictum L(udovicum) quam contra²⁵ alias personas ecclesiasticas et mundanas, cuiuscumque status, conditionis aut dignitatis existant, etiamsi pontificali vel imperiali seu regali vel quavis alia prefulgeant dignitate, de eorundem fratrum consilio ratos esse decrevimus eosque ratificamus et approbamus expresse. Volentes nichilominus ac etiam decernentes citationem predictam, etiamsi termini predicti prefixio in tempore forsitan caderet feriato, perinde valere suumque³⁰ debere sortiri effectum, acsi tempus feriatum non existeret, quacumque constitutione super hoc in contrarium edita non obstante.

6. Ut autem processus noster huiusmodi et omnia contenta in ipso ad predictorum episcoporum et aliorum tam nominatorum superius quam aliorum quos tangere dinoscuntur communem notitiam deducantur, cartas sive membranas processum continentes³⁵ eundem in maioris ecclesie Avinion(ensis) appendi vel affigi ostiis faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ut ipsi episcopi et alii quos processus ipse contingit nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Ceterum⁴⁰ volumus et auctoritate apostolica decernimus, quod idem processus episcopos et alios citatos predictos apprehendat et artet, acsi eis insinuatus personaliter et publicatus solemniter extitisset, constitutione quacumque per Roman(os) pontifices predecessores nostros in contrarium edita non obstante.

Dat. Avinion(e), V. Id. Aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

277. f) in marg. add. Privatio c.

g) in marg. add. Citatio c.

278—280. LITTERAE REGI ARAGONUM DIRECTAE.

(1327.) Apr. 3.—30.

278. *Litterae Bernardi procuratoris priores.* Apr. 3.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 12741. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 425 nr. 280 ex or. Editionem repetimus.

Regie celsitudini cum debita reverencia ac humili recomendacione significat vester clericus et factura Bernardus Lulli, quod hodie que est tertia dies Aprilis dominus papa in consistorio publico processit contra ducem B[av]arie et recitatione facta omnium processuum, quos fecerat contra eum, propter excessus et multiplices contumacias et causas expressas in processibus pronunciavit eum fautorem hereticorum et suspectum de heresi et causas fautorie et suspicionis expressit, quod esset longissimum enarrare secundum prolixitatem negotii. Et finaliter omnes civitates, castra et loqua^a quecunque, qui^a eum reciperent, consilium vel favorem darent, ecclesiastico supposuit interdicto et homines excommunicavit, assignans sibi peremptorie et de gracia terminum Kalendarum Octobris Oct. 1. proximi venturi, responsurus super predictis personaliter comparendo et sententiam auditurus. Ipse est in Bergamo¹. Quid intendat vel non, diversi diversa dicunt. Gibilini asserunt, quod recto tramite ibit Romam, et si ibi recipiatur benigne, circa quod est diversitas opinionum, erit . . .^b, sin au[tem], . . .^c ire ad terram regis Roberti. Guelfi dicunt aliter, scilicet quod rex Robertus ibit Romam et restringet et impedit sibi passus. Fecit Poxcellum de Urssinis et Stephanum de Columpna cum magno festo milites et officiales suos, qui ut dicitur, sunt potentiores de Roma, qui se ponent obices Bavaro. Dicitur tamen quod Bavarus erit cum forti manu et magna militum multitudine. Videntur parata terribilia scandala in mundo. Ihesus Christus det nobis suam pacem qui potest.

De Cicilia etiam sunt nova, quod XII galee regis Roberti, que ex convencionem prodicionali iverant ad recipiendum unum castrum fortissimum de Cicilia, cum confusione et gentis amissione sua spe frustrati redierunt Neapolim. Frater Ferrarius de Apilia, qui vere honorem magnifice domus vestre regie diligit, hic est impeditus, pauper et depressus. Misericordiam et honorem facietis vestrum, si regia celsit[ud]o domino pape per dominum archiepiscopum Tholetanum, qui in brevi venturus est, pro ipsius expeditione faciat supplicari. Ihesus Christus vobis longissimam et bonam vitam prestat.

Dat. Avinyone, die qua supra.

279. *Litterae Nicolai de Auria.* Apr. 6.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD nr. 11164. Sigilli vestigia item adsunt. — Ed. Finke l. c. I, 426 nr. 281 ex or. Editionem repetimus.

Significo per presentes serenissimum nostrum dominum dominum regem Romanorum noviter ad civitatem Cumarum territorii Lombardie feliciter appulisse, ad quem omnes domini et ambassiatores terrarum Lombardie imperio subiectarum ire festinant ad tractandum et ordinandum coronacionem accipiendam in civitate Mediolani et statum

278. ^a) sic or. ^b) verbum quoddam excidit or.; an bene? ^c) verbum excidit or.; an intendit?

1) Cf. litteras eiusdem procuratoris a. 1327. Mart. 21. l. c. II, 837 nr. 518.

procurandum salubrem imperii et omnium fidelium devotorum, ex quo cuncti fideles imperii gaudiis ineffabilibus exaltantur et rebeles terrore maximo deprimuntur. Et speramus quod ipse dominus noster procedet in brevi contra hostes ad Dei laudem et gloriam et omnium fidelium augmentum.

Noscat eciam regia celsitudo illustrissimum dominum regem Sicilie filiam suam olim reginam Cipri illustri d[omino Steph]ano domini nostri regis Romanorum nepoti^a tradidisse veram et legitimam in uxorem . . .

Scripta Saone, VI. Aprilis.

280. *Litterae Bernardi procuratoris alterae.* Apr. 30.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD. nr. 11361. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. 10 Finke l. c. I, 427 nr. 282 ex or. Editionem repetimus.

Magnifice regie celsitudinis receptis litteris ac viso quorundam litterarum iuratorum et procuratorum [civitatis]^a vestre Cesaraug(ustane) necnon cuius[dam] protestationis seu requisicionis facte per Eximi(num) Alvari de Rada coram officiali diete civitatis tenore, statim informavi dominum Neapoleonem de negocio et de malignanciis dicti Eximini¹⁵ Alvari, pro tanto quod si idem in reprobum sensum¹ deductus in consistorio per se vel per alium contra honorem regium vel officiales seu iura aliquid proponeret, dictus cardinalis me faceret vocari, ut moris est, et ego coram domino papa et consistorio defendam honorem et iura regia et in hiis et aliis iuxta mandata faciam quid incumbit.

Alia nova non sunt nisi de illo Bavaro qui est Cumis. Aspectat ut dicitur uxorem²⁰ cum multitudine militum. Littere sunt hic, quod ambaxatoribus regis Roberti petentibus auxilium a Romanis per eosdem fuit diversemode responsum, a nobilibus quod aliqui intendunt eum iuvare, aliqui non, a populo quod non intendunt nec reciperent aliquem nomine sui, set si dominus papa iret ad Urbem, eum solum et insolidum in dominum recipient. Legatus erit cito ibi dominus Iohannes Gaytani. Nescitur si convertet eos.²⁵

Ex parte novi regis Anglie sunt ambaxatores, qui petunt instanter comitem de Lancastre², quem pater nunc a regno depositus decapitaverat, canonizari. Asserunt quod Deus fecit et facit miracula per eum.

Nuper in facto Rotomagensis ecclesie pro domino Tholetano scripsi magnificencie regie. Maximum et pinguissimum beneficium est. Supplico magestati regie, quatenus³⁰ divino intuytu saltem dignetur in speciali recomendare promocionem meam domino Tholetano, quamvis eidem sit cordi michi benefacere . . .

Scripta Avinione, ultima die Aprilis.

281—287. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
DIVERSIS MISSAE.

1327. Apr. 5.—29.

281. *Litterae ad civitatem Coloniensem.* Apr. 5.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114¹¹ fol. 51^r nr. 912. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum.

*Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 215 nr. 433 et Preger-Reinkens p. 217 nr. 327.*⁴⁰

279. ^{a)} sic or.

280. ^{a)} excidit or.

1) Cf. Rom. I, 28.

2) Cf. notam apud Finke l. c. additam.

Dil. fil. iudicibus, scabinis, consulibus, proconsulibus magistrisque civium totique universitati Coloniensi.

Absurdum foret o filii tam credulitate quam dictu, quin sicut erga vos viget integra magna benignitas matris ecclesie, sic erga eam gratitudinis filialis integritas in vestro clareat probitate. Verum circa processus et sententias contra Ludovicum ducem Bavarie olim discorditer in Romanum regem electum per nos, demeritorum eius horribili exigente convicio, hactenus habitos et iam in ipsis partibus auctoritate nostra solenniter publicatos, ut nostis, nostrarum exhortationum instanciam ad vos dudum in hac parte manancium nondum constat, prout in vobis extitit, ad effectum totalis obediencie ac executionis admissam. Circa quod non immerito admirari possemus, nisi considerandum nobis occurreret, quod profecto nec ingratum^a, ut credimus, vestra devotio memor saltem illius benignitatis insignis, qua privilegiis reducta magnificis vos dicta ecclesia multipliciter insignivit, nec communis vestri commodo nec saluti expedire prudencius existimat^b, huiusmodi processus atque sententias quoquo modo negligere vel eos in easdem inciendo sententias aliquatenus violare. Quamvis igitur ex premissis non putemus expediens vos ad hec ulterioribus inducere monitis aut rogatibus exhortari, ut salutiferis tamen affectibus nostris vestrisque profectibus vos reddamus paterna sollicitudine plus intentos, universitatem, prudentiam et sinceritatem vestram monemus, rogamus pariter et hortamur attente, vobis nichilominus paterno sanoque consilio suadentes, quatinus huiusmodi processus atque sententias in eo, in quo minus obedienter forsitan executione previa observastis, pro nostra et apostolice sedis reverencia debita, quantum in vobis est, sic servetis integraliter et patenter, super hoc nos reddentes ut expedit per documenta legitima certiores, in aliquo eidem Bavaro, sicut in nullo tanquam Romano regi sibi tenemini, contra tenorem processuum et sententiarum huiusmodi obediendo vel parendo aut prestando sibi quomodolibet auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte. Sicque vos nichilominus in premissis et aliis, que honorem sedis predictae respiciant et erga dictam matrem ecclesiam reverentiam sapiant filialem, obedientes sitis ut debetis et condecet ac devoti, quod preter premium retributionis eterne ipsius devotionis et obediencie meritum apud sedem prefatam et eandem ecclesiam favoris et gracie vobis et vestris posteris auctore Domino pariat incrementum.

Datum Avinion(e), Non. Aprilis, anno undecimo.

282. 283. *Litterae super processibus publicandis.* Apr. 5. 13.

Adhibemus 1 a exemplar episcopo Traiectensi die 5. m. Aprilis missum, ut Processum supra nr. 274 publicaret, quod autographum servatur in tabulario regio Ultraiectensi; ed. Brom 'Bullarium Traiectense' I, 317 nr. 714; editionem contulimus;

1 b exemplar item episcopo Traiectensi directum, ut Processum supra nr. 273 publicaret, quod transsumtum est in litteris eiusdem episcopi pontifici a. 1327. Aug. 16. missis infra edendis; cf. infra;

2 exemplar archiepiscopo Trevirensi destinatum, ut processum supra nr. 275 publicaret, quod autographum servatur in tabulario regio Confluentino; contulimus nos; pendet bulla plumbea filo canapis; in plicae parte dextera scripta sunt: de curia | B. de Pont. In dorso leguntur haec: Nota quod secunda die Iunii fuerunt domino presentate hec quatuor littere et una clausa sub bulla in palatio Trever(ensi) per Reynh(ardum) thesaurarium ecclesie sancti Severini Trever(ensis) presente Bertrando de Confluentia publico notario; itemque supra eadem manu scripta: Item nota quod hec IIII littere

281. ^a) ingrata c. ^b) in add. c.

Inl. 21. anno Domini MCCCXXVII in vigilia beate Marie Magdalene (*sequuntur quatuor lineae fere omnino illegibiles*). — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 31 nr. 1175 ex 2 (*decurtatum*)¹.

282. *Exemplaria Traiectensia.*

Apr. 5.

Iohannes episcopus servus servorum Dei
venerabili fratri . . episcopo Traiectensi
salutem et apostolicam benedictionem.

283. *Exemplar Trevirense.*

Apr. 13.

venerabilibus fratribus . . archiepiscopo
Treverensi^a eiusque suffraganeis.

Pridem contra Ludovicum de Bavaria excommunicatum Dei et ecclesie sancte sue fideique catholice rebellem manifestum et hostem de fratrum nostrorum consilio certum¹⁰ processum habuimus, cuius tenor sequitur sub^b hac forma:

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad futuram rei memoriam.

Quia iuxta doctrinam — nostri anno
undecimo^c.^c *supra* nr. 274.

Ad speculatoris officium — nostri
anno undecimo^c. *supra* nr. 275.

Et licet necessarium non existeret, processum eundem sic solenniter presente¹⁵ multitudo copiosa fidelium habitum et, ut in eo continetur, ostiis ecclesie Avinionensis affixum alibi quam apud sedem apostolicam publicari, nos tamen ex superhabundanti, ut cunctis clarius earum partium fidelibus innotescat, illum ad
te tuasque civitatem et diocesim vos vestrasque civitates et dioceses
providimus serie presentium destinandum, fraternitati tue^d in virtute sancte obedientie²⁰ per apostolica scripta mandantes, quatinus
tu in locis tue civitatis et diocesis, vos et singuli vestrum in locis vestrarum
civitatum et diocesum,

quibus fuerit expediens, per te^e et alios religiosos et seculares, de quibus tibi^f videbitur, quos ad hoc per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compellere²⁵ valeas^g, exemptionibus et quibusvis aliis dicte sedis privilegiis quibuscunque locis seu personis sub quacunque forma verborum vel conceptione concessis, etiamsi de illis esset specialis et expressa ac de verbo ad verbum in presentibus mentio facienda, que quoad hoc nulli volumus suffragari, nequaquam obstantibus, dictum processum et contenta in eo etiam in vulgari in locis solennibus, ubi multitudo populi fuerit et alias expedierit,³⁰ publices^h ac facias solenniter publicari^h. Nos redditurusⁱ de publicatione huiusmodi per tuas^k litteras vel instrumenta publica principium et finem presentium continentia infra prefixum in eodem processu terminum certiores.

Dat. Avinion(e), Non. Aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

Dat. Avinion(e), Id. Aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

284. *Litterae ad civitatem Florentinam priores.* Apr. 27.

Copia (c.) in tabulario regio Florentino 'Capitoli' XVI nr. 15. — Ed. J. Ficker 'Urkunden zur Geschichte des Roemerzuges' p. 35 nr. 57 ex c. Editionem repetimus.

282. 283. a) alio atramento mutato stilo post insertum 2. b) in 2. c) loco Quia — undecimo 1b: Divinis exemplis informamur — non querens etc. (= *supra* nr. 273) et sic finiunt. d) vestre 2. 40 e) vos 2. f) vobis 2. g) valeatis (tis in loco raso) 2. h) loco publices — publicari 2: solenniter publicetis. i) reddituri 2. k) vestras 2.

1) Cf. litteras diversas a pontifice super publicatione processuum missas die 9. m. Apr. ad archiepiscopum Pisanum ('Archiv' XII, 738; partim mutilum); die 13. m. Apr. ad archiepiscopos et episcopos apud Riedel 'Codex diplom. Brandenburgensis' B II, 37 nr. 639; die 22. m. Apr. item ad archiepiscopos et episcopos varios apud Sauerland l. c. II, 34 nr. 1184; die 5. m. Maii ad archiepiscopum Pisanum apud Preger l. c. p. 222 nr. 337.

Iohannes episcopus servus servorum Dei dil. fil. prioribus artium, vexillifero iustitie, consilio, populo et communi Florentin(o) salutem et apostolicam benedictionem.

(1) Ad nostram nuper veniens presentiam dil. fil. nobilis vir Symon de Pactzis miles civis et ambaxiator vester nobis vestras de credentia litteras presentavit, quem benigne mittentium consideratione ac eiusdem missi probitatis obtentu recepimus et que sub commissa sibi per dictas litteras credentia tam verbo quam scriptis voluit proponere coram nobis, patienter audivimus et intelleximus diligenter. Primo namque petiit ambaxiator predictus, quod cum Ludovicus olim dux Bavarie tractatibus et colloquiis iniquis cum hereticis et rebellibus habitis ac pactionibus, confederationibus et colligationibus initis dampnabiliter cum eisdem ad offendendum Deum et ecclesiam ac fideles Lombardiam dampnate intentionis proposito sit ingressus, tam ad ipsum quam dictos rebelles et hereticos eorumque fautores et sequaces citius et felicius extirpandos crucem predicari contra eos faceremus. Super quibus duximus respondendum, quod cum fratribus nostris deliberatione super hiis habita pleniori annuente Domino proponimus, quod expediens in hac parte videbitur ordinare¹. (2) Deinde vero ambaxiatore subiungente predicto, quod si extrinseci civitatis Bononiensis reintroducerentur ad illam, esset eadem civitas suis reintegrata civibus fortior ad resistendum quibusvis hostibus ascendere molientibus ex adverso, nobisque supplicante, ut super hoc intendere curaremus, fuimus plurimum admirati, quod dictos extrinsecos, qui post expulsionem eorum cum hereticis de Ferraria conversationem habuisse noscuntur, pro parte vestra postulentur reduci, cum hoc non esset aliud quam fideles intrinsecos, quos idem expulsi odiunt sicut hostes, exponere discrimini et favere ipsis extrinsecis ad dictam civitatem in hostium et inimicorum manibus, quod abvertat Dominus, exponendam. Nec probabiliter estimamus, quod si dil. fil. nobilis vir Carolus carissimi in Christo filii nostri Roberti regis Sicilie illustris primogenitus dux Calabrie vellet vestre civitatis extiticios reintroducere, vestris affectibus esset gratum. Nos tamen mandamus dil. fil. nostro Bertrando tituli Sancti Marcelli presbitero cardinali apostolice sedis legato, ut super hoc procuret et faciat, quod statui civitatis predictae pacifico viderit expedire. (3) Rursus eidem ambaxiatori pro parte vestra nobis humiliter supplicanti, ut Ferrarienses hereticos, si redire ad gremium sancte matris ecclesie cum satisfactione debita et reincorporari cetui fidelium voluerint, ut tenentur, ad misericordiam recipere de benignitate sedis apostolice dignaremur, breviter respondimus in hunc modum, quod licet de ipsorum fidelitate sperare probabiliter non possimus, cum multipliciter se aliis hereticis et rebellibus innuerint et obligaverint eisdem novissime, specialiter in Tridento, quia tamen ecclesia nulli consuevit claudere gremium redeunti, parati sumus eos recipere, si ut debent redierint, et postmodum gratiose tractare. Super quo dicto legato plenam concedimus per alias nostras litteras² potestatem, vestram providentiam attentius exhortantes, quatinus super hiis et aliis, que qualitas temporis ingerit, prudenter et provide vos gerentes viriliter et potenter in constantia solita persistatis, de nobis fiduciam habituri, quod vobis et aliis fidelibus cum domini nostri Redemptoris auxilio, cuius res agitur, assistere proponimus, sicut ipse ministraverit oportune.

Dat. Avinion(e), V. Kal. Maii, pontificatus nostri anno undecimo.

285. *Litterae ad episcopum Constantiensem priores.* Apr. 28.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tom. 114¹¹ fol. 51 nr. 906. Contulimus nos.

45 — *Ed. Rieder 'Römische Quellen' p. 220 nr. 786 ex c.*

Löher l. c. p. 215 nr. 443; Preger-Reinkens p. 221 nr. 333; Reg. ep. Constant. nr. 4126.

1) Cf. Böhmner, *Reg. Ludw.* p. 220 Pabste nr. 64.

2) Cf. Preger l. c. p. 220 nr. 332.

Episcopo Const(antiensi).

Fraternitatis tue litteras rumores earum partium ac nobilem virum Hugonem comitem de Monteforti nepotem tuum fautoriam, sequelam et adhesionem Ludovici de Bavaria excommunicati Dei, ecclesie ac fidei catholice persecutoris et hostis suisque horrendis excessibus et culpis gravibus exigentibus iure, si quod [ei] ex electione, que de ipso dicebatur celebrata discorditer, ad regnum Romanum vel imperium competebat, et subsequenter ducatu Bavarie privati et de fautoria hereticorum sententialiter condempnati te procurante totaliter dimisisse benigne recepimus describentes et que continebantur in eis pleno collegimus intellectu. Super quibus tue circumspectionis diligentiam plurimum in Domino commendantes fraternitatem eandem attentius exhortamur, quatinus in tua devotione solida continuatione persistens ac predictum nobilem et alios partium predictarum in illa confovere procurans nobis sepius rescribere, que tibi nuntianda occurrerint, non postponas. Et ecce quod super absolutione predicti nobilis a sententiis, quas propter adhesionem et sequelam dicti Ludovici incurrerat, litteras tibi mittimus oportunas¹.

Datum Avinion(e), IIII. Kal. Maii, anno undecimo.

13

286. *Litterae ad eundem alterae.* Apr. 28.

Copia (c.) ibidem tom. 114^{II} fol. 43^v nr. 856. Contulimus nos. — Ed. Rieder l. c. p. 220 nr. 787 ex c.

Löher l. c. p. 215 nr. 444.

Radulpho episcopo Const(antiensi).

20

Cum nobilis vir Hugo comes de Monteforti nepos tuus ab invio, quo Ludovico de Bavaria excommunicato Dei et ecclesie sancte sue rebeli et hosti favendo et adherendo contra tenores nostrorum processuum deambulaverat diutius, retraxerit, sicut accepimus, saniori ductus consilio pedes suos, ab adhesionem, fautoria et sequela dicti Ludovici se totaliter subtrahendo, nos volentes sibi, si sit vera conversio ut credimus, pietatis et gratie ianuam aperire, ut ipsum comitem ab excommunicationis et aliis penis et sententiis per nostros processus adversus dictum Ludovicum suosque fautores, sequaces et adherentes habitos generaliter promulgatis, quas per huiusmodi adhesionem et fautoriam incurrisset, iuxta formam ecclesie auctoritate nostra valeas absolvere, adiecto tamen specialiter et expresse, quod si prefato L(udovico), quam diu extra gratiam nostram et apostolice sedis extiterit, adhereret et pareret seu obediret aut prestaret per se vel alium seu alios auxilium, consilium vel favorem, in easdem penas et sententias recidat ipso facto, plenam et liberam fraternitati tue concedimus facultatem.

Datum Avinion(e), IIII. Kal. Maii, [anno undecimo].

287. *Litterae ad civitatem Florentinam alterae.* Apr. 29.

35

Copia (c.) in tabulario regio Florentino 'Capitoli' XVI nr. 16. — Ed. Ficker l. c. p. 37 nr. 61 ex c. Editionem repetimus².

Iohannes episcopus servus servorum Dei dil. fil. communi Florentino salutem et apostolicam benedictionem.

(1) Dum vestrorum progenitorum vestramque fidem invictam ac devotionem sinceram, quam exactis temporibus habuistis erga matrem vestram sanctam Romanam ecclesiam spretis rerum dispendiis et personarum non vitatis periculis, delectabiliter recensemus,

1) *Infra* nr. 286.

2) *Cf. etiam litteras pontificis apud Preger-Reinkens l. c. p. 222 nr. 338.*

profecto spe tenemus indubia, quod ab illis nec prospera imposterum vos avellere poterunt nec adversa. Sane licet nos apud vos super hiis exhortationibus vel precibus supponamus indubie non egere, quia tamen sollicitare solictos nonnunquam noscitur expedire, circumspectionem vestram providam vestramque providentiam circumspectam
 5 exhortandam duximus et attentius deprecandam, quatinus in premissis utique Deo gratis vestroque honori expedientibus et utilitatibus multipliciter oportunis perseverare immobiliter studeatis nec adventus in Lombardiam illius viri reprobi Ludovici de Bavaria, qui regis Romani presumptuose usurpat et indebite sibi nomen, vos terreat seu conturbet, sed potius sic vos invicem et cum circumvicinis fidelibus in pacis vinculo uniatis vires-
 10 que insimul conglobare curetis, quod divino auxilio preeunte ac potentia ecclesie assistente sic eidem suisque valitoribus resistatis viriliter et potenter, quod gaudium tam ab ipso quam ab hereticis Italie ac eorum fautoribus ex eiusdem adventu conceptum in eorum tristiitiam et sperata gloria in ignominiam perpetuam convertantur, ad quod vos debet aperta eorum iniustitia vestreque partis nota iustitia inter alia multipliciter animare.
 15 (2) Ipse quidem Ludovicus suis demeritis exigentibus, sicut vos nosse credimus, iure, si quod ei ex electione, quam de se celebratam asserit, ad regnam Romanum acquisitum fuerat, privatus iam diu existit iusticia exigente ac subsequenter ducatu Bavarie et omnibus feudis, que ab ecclesia Romana seu ecclesiis aliis vel imperio obtinebat, necnon et omnibus privilegiis ecclesiasticis et imperialibus fuit hiis diebus preteritis
 20 privatus seu declaratus privatus iusticia exigente et nichilominus extitit declaratum, ipsum fautorem esse hereticorum notorium ipsumque penas inflictas talibus incurrisse¹. Et quia de heresi evidentius est convictus, ad audiendam super hoc sententiam est sibi peremptorius terminus assignatus², sicut plenius in nostris processibus, quos dil. fil. Iohanni Sancti Theodori diacono apostolice sedis legato in partibus illis trans-
 25 mittendos duximus, poteritis intueri¹. Illos autem Dei hostes et nostros ac vestros, tirannos scilicet de Mediolano, de Ferraria et de Mutina de heresi ac illos de Cumis et de Luca ac de Aretio de fautoria condemnatos vestra prudentia non ignorat.

Agite igitur viriliter et constanter. Dominus enim cuius causa agitur vos non deseret nosque vobis aliisque fidelibus assistere intendimus dante Domino utroque gladio oportune.

30 Datum Avinion(e), III. Kal. Maii, pontificatus nostri anno undecimo.

288. INNOVATIO PACIS GENERALIS RHENI MEDII.

1327. Apr. 8.

Cf. supra nr. 49.

Originalia duo omnino inter se concordantia, quorum

35 1) in tabulario civitatis Spirensis; contulimus nos; pendent quinque sigilla plus minusve laesa loris membranaceis; in verso legitur: littera pacis generalis ultima; ed. Hilgard 'Urkunden zur Gesch. der Stadt Speyer' p. 297 nr. 372 ex 1;

2) in tabulario civitatis Argentinensis; item contulimus; e quinque sigillis, quae loris membranaceis pendent, secundum desideratur loro relicto; in plicae parte sinistra
 40 scripta sunt: prima prorogatio infer(ioris) lant(vriden); ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 425 nr. 475 ex 2, adiectis lectionibus autographi 1.

Cf. infra ad a. 1327. Aug. 20. et Dec. 21.

1) Supra nr. 273 et 274.

2) A. 1327. Oct. 1.

1. Wir die . . . rette unde die burgere gemeinlichen der stetde von Mentze, von Strazpurg^a, von Wormesze, von Spire unde von Oppenheim dūnt kunt allen den die disen brief iemer sehent oder hōrent lesen, daz wir den ersten lantvriden, den wir gemaht, bestellet unde verbriefet unde mit unser der vorgenanten stetde ingesigele besigelt hatdent, erlengert habent von nu sant Georgien tage der ze nehest kumet uber ein jar unde gelopt ze haltenne in alle der wise unde mit aller der verbintnisze, gelūbeden unde eiden, also wir in vormales gemaht unde mit unsern der vorgenanten stetde ingesigeln besigelt hant unde in alle die wise, also die briefe besagent die dar uber gemaht sint¹.

1328.
Apr. 23.

2. Unde were ez daz die obern herren, der hertzog von Österich^b unde der byschof von Strazburg nit woltent fürbaz in dem vriden sin also biz her, so sōllent unde mōgent die von Strazburg uf ir eide unde ere ander herren, stetde oder diener zū dem lantvriden gewinnen unde enpfahen, die sie truwent die dar zū aller nützlicheste sin, mit dem selben gelte, daz man den vorgenanten herren vor an dem zolle pflag ze gebenne. Gelicher wise daz selbe sōllent unde mōgent ouch dūn bi irm eide unde im ernen die nidern stetde von Mentze, von Wormesze, von Spire unde von Oppenheim, obe die nidern herren, die biz her in dem lantvriden gewesen sint, nit me dar inne sin woltent, mit dem gelte, daz den nidern herren an dem zolle viel.

3. Ouch hant wir dar zū geleit, were ez daz wir die vorgenanten stetde einre gemeinen uzverte mit enander ze rate werdent, so sōllent die, die denne die verresten sint, dez ersten uz zogen unde sōllent zū den nehesten zogen die zū dem lantvriden hōrent unde sōllent ouch denne die mit in zogen, biz daz sie alle bi enander kument, daz sie alle denne mit enander zogen. Unde were ez ouch daz etzlich stat die zū dem lantvriden hōret unversehens dinges für ein vesten viel unde ein uzvart detde, die mag aber die nehesten herren unde stetde danne die zū dem lantvriden hōrent manen, daz sie ir beholfen sint. Unde sōllent ouch die, die dar zū gemant werdent uf den eit, unverzōgenlichen zū in zogen unde in dar zū beholfen sin ane alle geverde. Doch sol dehein stat die zū dem lantvriden hōret die andern manen, sie erkennen sich denne vor sie alle in irm rate oder daz merre teil under in uf den eit, daz sie die getat die sie danne dūn wōllent alleine nit zū mōgent bringen unde daz sie der die sie dar zū gemant hant dar zū notdürftig sint. Welch stat ouch die andern die zū dem lantvriden hōret manet, die sol in dem selben irm manebriefe schriben, waz schaden oder gedetde unde wie vil ir geschehen si, dar umbe sie sie gemant hat uf den eit.

4. Ez ist ouch beretd, waz schaden geschehen ist den die zū dem lantvriden hōrent von dem zil daz der erste lantvriden gemaht wart² biz her unde fürbaz me geschiht, biz daz dirre lantvrider ein ende nimet, daz man dar zū beholfen sol sin, daz ez geriht werde biz zū eim ende uz.

5. Unde zū eim warn urkunde aller der dinge die hie vorgeschriben stant so hant wir die vorgenanten stetde alle von Mentze, von Strazburg, von Wormesze, von Spire unde von Oppenheim unserre stetde ingesigele gehenket an disen brief.

Der wart geben do man zalte von Cristez gebürte drūzehenhundert jar unde dar nach in dem sibenundezweintzigistin jare, an der nehesten Mittewochen nach dem Palmtage.

288. ^a) Strazburg 2. ^b) Osterich 2.

1) *Supra* nr. 49. 2) *A.* 1325. *Mai.* 1.

289—291. LUDEWICI ENCYCLICAE SUPER COMITIVA PRAESTANDA.

1327. Apr. 10. — (post Apr. 10 et ante Mai. 31.)

289. 290. *Mandata ad comitem Hollandiae iteratum et ad episcopum
Traiectensem prius. Apr. 10.*

*Copia 1 exemplaris comiti Hollandiae missi in solo cod. hist. 17 bibliothecae Ham-
burgensis publicae, de quo v. supra ad nr. 266, post fol. 101^v manu saeculi XVII. ad
folium vetus iam deperditum copiata; quo omnes redeunt editiones; contulimus nos¹. —
Ed. Pijnacker Hordijk loco supra citato p. 190.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 56 nr. 935.

*Capitis 3. textum genuinum non esse, sed a scriptore quodam suo Marte variatum
et auctum, monuit Zeumer.*

*Copia 2 exemplaris ad episcopum Traiectensem dati in Registro coaevo (1325—1330)
tabularii Ultraiectensis, cui inscribitur: In papiro presenti sunt registratae littere per
dominum episcopum Traiectensem sigillate. — Ed. S. Muller Fz. 'De Registers en Rekeningen
van het bisdom Utrecht. 1325—1336' I (= 'Werken van het Historisch Genootschap
gevestigd te Utrecht. N. S.' LIII (1889)) p. 131 nr. 118 ex 2; editionem repetimus.*

289. *Mandatum ad comitem Hollandiae
iteratum.*

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex
semper augustus spectabili viro Willelmo
comiti Hollandie socero suo dilecto gra-
tiam suam et omne bonum.

1. Quemadmodum alias tibi scripsimus²,
licet alia intentione et proposito pertigeri-
mus ianuas Lombardie, sacri tamen imperii
irrecuperabilem subversionem videntes ac
audientes fletum et ululatum³ zelatorum eius,
ne quod predecessores nostri Romanorum
imperatores et reges acquisiverunt multorum
Theutonicorum sanguine generoso, nostris
temporibus perdatur, memores etiam mul-

290. *Mandatum ad episcopum Traiectensem
prius.*

Ludovicus^a Dei gracia Romanorum rex
semper augustus venerabili episcopo
Traiectensi principi suo dilecto gratiam
suam et omne bonum.

1. Licet alia intencione et proposito
pertigerimus ianuas Lombardie, videntes
sacri imperii irrecuperabilem subversionem
ac audientes fletum et ululatum³ zelatorum
eius, ne quod predecessores nostri domini
Romanorum imperatores et reges acqui-
verunt multorum^b Theutonicorum sa[n]guine
genero[so], nostris temporibus perderetur,
eius nos misericordie commisimus^c, qui nobis

290. a) Ludowycus 2. b) et multo 2. c) commisimus 2.

1) In adnotatione ponimus formam multo brevioris dato carentem, quam praebet *Chronicon Iohannis
de Beka* (in edit. a. 1612. p. 100; contulimus ad cod. *Breslariensem R. 183 (S. IV. 1. 22) saec. XIV fol. 27^v*):

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex spectabili viro Wilhelmo comiti Hollandie socero suo
dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum ex divine largitatis munificencia longe plures civitates et castra nobis quam dive memorie
quondam Henrico predecessori nostro fidelitatis omagia prestiterint, ita quod in imperiali coronacione
nullus nobis possit difficultates aliquomodo procurare, soceritatem seu fidelitatem tuam, qua nobis et
imperio teneris, cuius membrum principale te cognovimus, hiis presentibus obtestamur, quatenus indilate
Lombardiam advenias cum potentia militari, recepturus nobiscum palmas imperialis triumpho, quas
sine te capere quomodolibet nos tederet.

Dat. etc.

45 Eadem forma habetur Renaldo duci Gelrie comiti Zutphanie ac vasallo suo predilecto directa in
*Chronico Coloniensi typis impresso fol. 251 (= Böhmer, Fontes I, 196 nr. 5; Böhmer, Reg. Ludw. p. 357
nr. 3239 (Addit. III); notandum est terminum Iubilare corruptum esse ex indilate; v. lin. 41).*

2) Supra nr. 266; cf. infra nr. 310. 3) Cf. *Iudith* 7, 18.

tarum instantiarum et persuasionum tuarum, quibus frequenter conatus es nos ad progressus subscriptos pro viribus inclinare, eius nos misericordie, qui nobis divinitus tradidit imperium gubernandum, per quem reges regnant¹ et principes dominantur, sub fiducia tui debiti adiutorii commisimus [et] pro defensione ipsius ac infularum imperialium assumptione intravimus Lombardiam.

2. Cum ergo largitor omnium gratiarum, qui cor nostrum quod in manu eius est altitudine occulti sui consilii contra deliberationem nostram ad procedendum^a in premissis salubrius inclinavit, auspicia et successus propinet inopinatos et ultra humane sapientie providentiam prosperos et felices, ita quod longe plures civitates et castra cum suis habitatoribus, quam divine memorie Henricus imperator predecessor noster habuit, nobis fidelitatis homagia prestiterint, et quod tanta est nobis pars in urbe Romana, quod quasi pro certo credimus, quod in coronatione nostra imperiali in ipsa Urbe nullus nobis possit difficultates et impedimenta ingenio aliquo procurare, quare sinceritatem et fidem tuam sub debito, quo nobis et filie tue iure teneris naturali pariter et civili in specie et in genere ac sacro imperio, cuius te membrum novimus principale, presentibus obtestamur, requirentes omni instantia et rogantes, quatinus indilate te omni fortitudine et potentia qua valeas pares et ad parandum omnes amicos fideles et subditos nunc inducas, ut continuatis processibus ad nos accedere valeatis, recepturi palmas imperialis triumphi, quas sine te ac tuis amicis capere quodammodo nos tederet, ne a tanto principio excludamini desidia aliquali.

3. Surge ergo et armis potentie tue [te] circumda et aliis omnibus postergatis recupera imperium, exalta generum et filiam, te et domum tuam in perpetuum et quasi alter eris veraciter imperator. Pecuniam non petas, imo recipe per te ipsum. Manus misericordie Dei nobis aperte sunt. Astra arridere iubent, fortunam patefecerunt. Non negligamus illa, ne nostra ingratitudine et

divinitus sacrum imperium credidit gubernandum, per [quem] et reges regnant¹ et principes dominantur, et pro defensione^d ipsius et infularum imperialium assumptione intravimus Lombardiam.

2. Cum igitur largitor omnium gratiarum, qui cor nostrum quod in manu eius est altitudine occulti sui consilii^e contra deliberacionem nostram ad proced(endum) in premissis salubriter inclinavit, auspicia et successus propinet inopinatos et u[el]tra¹⁵ humane sapiencie providenciam prosperos et felices, ita quod iam longe plures civitates [et] castra cum suis habitatoribus, quam divine memorie Henr(icus) imperator predecessor noster in Ytalia habuit, nobis²⁰ fidelitatis homagia prestiterint^f, et quod tanta nobis est pars in urbe Romana, quod quasi pro certo credimus, quod in coronacione nostra imperiali in ipsa Urbe nullus nobis possit difficultates et impedimenta²⁵ ingenio aliquo procurare, quare sinceritatem tuam ea fide qua sacro teneris imperio obtestantes omni instantia requirimus et rogamus, quatinus in adiutorium ipsius ac nostrum sic te pares et absque dilacione³⁰ venias, sicut nobiseum, qui non more vanigloriorum et invidorum soli triumphorum palma[s] rapere querimus, velis de recuperacione et manutencione sacre imperialis corone perpetuo commendari et singularibus³⁵ eius favoribus fulciri ac gratissimis beneficiis exaltari. Aperta est enim tibi manus imperialis.

3. Propera ergo et suscipe pallium imperiale extensum remunerativum expensarum omnium et laborum.

289. a) procedentia 1.

290. d) defencione 2. e) concilii 2. f) prestituerint 2.

1) Prov. 8, 15.

pigritia indignate seris difficultatibus^b claudant gratias supradictas. Nos enim etiam usque ad sanguinem in premissis parati sumus nos exponere. Et sicut amicus es, novimus
 5 quod nolis nos absque te procedere in eisdem.

Datum Cumis, IIII. Idus Aprilis, anno regni nostri XIII.

Datum Cumis, IIII. Idus Aprilis, regni nostri anno XIII.

291. *Mandatum ad episcopum Traiectensem alterum.* (post Apr. 10 et ante Mai. 31.)

Copia in eodem Registro ac Mandatum nr. 290. — Item ed. Muller l. c. p. 130
 10 *nr. 117; editionem (ed.) repetimus.*

De tempore cf. Willelmi Egmondensis Chronicon l. c. p. 198, ubi de huius Mandati receptione in die Pentecostes refertur.

Lud(ovicus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili episcopo Traiectensi principi suo dilecto graciam suam et omne bonum.

15 Ius dictat, ratio suadet, quod vasallus quilibet ad defensionem domini feodi etiam non vocatus omni posse se parare debeat et venire. Cum igitur sacrum imperium, cuius gubernaculum divinitus nobis est creditum et cuius vasallum et principem te in magnis et pinguibus beneficiis novimus non minorem, iam nefandis rebellium ausibus multiformiter impugnetur, qui imperium lacerare et subvertere multifarie molliuntur, te sub
 20 privacione omnium feodorum, privilegiorum, libertatum et emunitatum, que a sacro tenes imperio, presentibus requirimus et monemus, quatinus a presentacione presencium infra septimanas sex omnibus viribus decenter^a [et] potenter in adiutorium sacri imperii et nostrum te pares et viam veniendi ad nos assumes, occasionibus et dilacionibus omnibus procul motis. Premissum enim sex septimanarum terminum tibi pro primo, secundo
 25 et tercio termino peremptorio presentibus assignamus, dantes tibi primas duas septimanas [pro] primo termino et secundas [duas] pro secundo et tercias duas pro tercio termino peremptorio et finali. Alioquin dicto seu dictis terminis elapsis contra te ad premissorum privacionem, quantum de iure poterimus et plenitudo nostre potestatis nobis concesserit, procedemus. Presentes^b enim in premissorum testimonium iussimus registrari.

30 [Datum Cumis, IIII. Idus Aprilis, regni nostri anno XIII.]^c

292. IUDICUM PACIS GENERALIS CONFIRMATIO DONATIONIS.

1327. Apr. 20.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Pendet sigillum pacis laesum loro membranaceo; imaginem v. Posse 'Die Siegel der Deutschen Kaiser und Könige' II, tab. 59
 35 *nr. 4. — Iam edidimus 'Die Landfrieden in Deutschland unter Ludwig dem Baiern' p. 166 nr. 11 ex or. Editionem nostram hic repetimus.*

Wie Gunther von Gotis gnadin grefe von Swarczburg lantrichter und di czwelfe di ober den lantfride gekorn sint czu Doringen bekennen offentlich an disme brieve, daz di brieve wir gesen und gehort haben, di di Schenken von Dornburg her Henrich und
 40 ouch Henrich gegeben haben den erbern luten dem kummeture und den brudern des Thuschen huses czu Czweczen, also daz di selbin brieve warn ganz an wortin und an insigelin und an keinreleige stucken virergerit. Di brieve luten also:

289. ^{b)} sequ. linea octo litterarum spatium adaequans 1.

291. ^{a)} decirici (?) ed. ^{b)} presencia ed. ^{c)} lineam dati ex Mandato nr. 290 sumptam esse,
 45 monuit Zeumer.

Wir Rudolf unde Henrich und ouch Henrich gebrudere und Schenken von Dorn-
 bürg bekennen offenlich an disme briefe, daz di ansprache, di wir hatten uf der brudere
 gut von deme Duschen hus czu Czweczen, habin vorczigen unde vorczin uns allis des
 gutes, daz wir da hatten mit guten willen, wir unde alle unse nachkomelinge ewielichen.
 Unde habin un ouch globet und bekennen un dez, daz wir di briefe, di su habin von
 unsen eildirn und von unsem vatere, daz wir un die stete und ganz halden schullen
 an allirhande argelist und schullen su schuezen und schermen also verre, also wir kunnen
 edir mogin. Und dise rede hat geteidinget unser liber swager her Henrich der eildere
 von Gera und habin un gebetin czu eime orkunde dirre vorbeschriben rede, daz her
 sin insigel hat gehangen an disen brief. Darnach habe wir ouch gebetin hern Henriche
 den jungen voyt von Gera, daz her sin insigel hat ouch gehangen an disen brief. Und
 daz wir di rede stete und ganz halden, so habe wir disen brief bevestent mit unsern
 insigelin. Bi dirre rede sint gewest und sint geczuege unser liber ome her Friderich
 von Schonbürg der eildiste und her Beczolt von Sparrenberg, her Borgolt von Kozzebode
 und Luppolt von Wolferamstorf, Johann von Buthenicz und Diezman von Groutschen,
 Apez von Gebese und andire biderver lute gnue.

Dirre brief ist gegeben czu Gera, do man ezalte nach Gotis geborte driesenhundert
 1324.
 Jan. 24. jar darnach in dem virundezweneigistin jare, an sante Johans des touferes.²

Dar obir bekenne wir der vorgnante lantrichter und di czwelfe, sint dem male
 daz wir dise briefe und ouch andire ure briefe gnue gesen und gehort habin, di un
 gegeben sint von den vorgenanten Schenken ubir sogetan gut, daz die vorbeschriben
 brudere von Czwecin habin von un und un geeigent ist, ein recht orteil gegeben habin
 an dem lantdinge czu Mittelhusen, daz su niman czu rechte hindere schal an ume
 guthe, daz un recht und redelich geeigent ist, nach deme also ure briefe luten, di un
 dar obir sint gegeben. Und swer su dar obir hindirt edir betrubet an deme selbin gute,
 der tut frevelichen widir daz recht und widir unse orteil, daz wi habin gegeben, he un
 bewise denne daz mit guten orkundin und mit bezzerme rechte. Ouch czu eime
 geczuenisse, daz wir dise briefe die vorbeschribin sten gesen habin und ditte orteil
 ouch un gegeben habin, habe wi disen brief gegeben mit des lantfrides insegel bevestent.

Dit ist geschen czu Mittelhusen, nach Gotis gebort driesenhundert jar in deme
 sibendezweneigistin jare, an dem Mantage nach der Osterwochin.

293—297. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1327. Mai. 1.—21.

293. *Privilegium pro civitatibus Silvanis.* Mai. 1.

Originale in tabulario Switensi. Pendet sigillum. Descripsit Jaffé.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 56 nr. 936.

Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis hominibus
 vallium Switz, Underwalden et Ura, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam
 et omne bonum.

Tunc fideles nostros in devocione fidei conservamus et ad serviendum et obediendum
 nobis fervenciores reddimus, cum ad profectum eorum iustis suis petitionibus annuimus
 et ipsorum vota per affectum recipimus et effectum. Sane oblata nobis vestra votiva
 peticio continebat, quatinus privilegia, iura et litteras, que et quas a nobis et aliis
 Romanorum imperatoribus et regibus nostris predecessoribus impetrastis et habetis, in
 sui integritate rata habere et auctoritate regia dignaremur de speciali gracia confirmare.

Cumque vos senserimus nobis et sacro imperio vere esse et fuisse fideles nec propter aliquam difficultatis instanciam aliquando deviasse, dignum credentes inde vos debere favoris meritum reportare, vestris devotis supplicationibus annuentes omnia privilegia, iura et litteras ut premittitur impetrata et impetratas a nobis et quibuslibet Romanorum imperatoribus et regibus supradictis vobis de dono specialis gracie confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmacionis paginam infringere vel ei in ausu aliquo temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram se noverit incursurum. In cuius nostre confirmacionis testimonium presentes vobis damus litteras appensione sigilli regii communitas.

10 Datum Cumis, Kalendis Maii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

294. *Scriptum pro eisdem alterum.* Mai. 1.

Originale ibidem. Item descripsit Jaffé. Pendet sigillum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 56 nr. 937.

15 Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis hominibus vallium Switz, Underwalden et Ura, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ex speciali affectu, quem vobis gerimus devocionis et fidei vestre intuitu, hanc vobis fiduciaconem facimus et certitudinem per hec scripta, quod postquam Rome ad imperialis dignitatis apicem, ad quem progredimur, favente Domino erimus sublimati, privilegia, iura et litteras, que a nobis et ab aliis Romanorum imperatoribus et regibus nostris predecessoribus obtinetis, vobis confirmabimus et ratificabimus modo et forma, sicut ea et eas a dictis nostris predecessoribus impetrastis¹. Dantes vobis presentes in testimonium super eo sigilli nostri robore communitas.

25 Datum Cumis, Kalendis Maii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

295. *Scriptum pro civitate Nordlingensi prius.* Mai. 3.

Originale (or.) in tabulario civitatis Nordlingensis. Descripsit Jaffé. Pendet sigillum.

— *Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 307 nr. 492 ex or.*

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2700 (Addit. I)².*

Wir Ludewich von Gotes genaden Römischer chünig ze allen ziten merer des riches enbieten den bescheiden mannen . . dem rat und der gemein der burger ze Nördlingen, unsern lieben getrewen unser huld und alles güt.

Wan wir die di uns und daz heilig riche angehören billich von unser chünich-
35 liher wurde besorgen und bewaren sullen vor allem dem daz in schedlich ist oder hinfür schaden bringen möht, als wir in des schuldich sein, da von daz ir frume unser und des riches frume ist und ir schade uns und dem riche ze schaden chomen möht, haben wir angesehen, daz ewer vorgeantiu stat ze Nördlingen umb sich allenthalben groz vorstet hat ligent, da mit ir und diu stat umbvangen seit, und daz ewer stat mit
40 nichtiu als wol betwungen und besezen möht werden als mit den selben vorsteten. Und daz iu, uns und auch dem riche derselb gebrest versehen und understanden werde, enphelhen wir iu und heizzen euch ez auch, daz ir von unserm chunichlichen gewalt ein ungelt in ewer stat ze Nördlingen aufsetzet in aller der wise, als ez unser burger ze Nörenberg oder ze Rotemburch in ir steten gesatzet habent und einnement, und daz

45 1) Cf. *infra ad a. 1328. Oct. 18.* 2) *Conferenda esse ea, quae ex Crusii Annalibus Suevicis citata sunt apud Wagner 'Das Ungelt in den schwäbischen Städten' (Diss. Marburg. 1903) p. 81, notat Zeumer*

Mai. 31. selb ungelt einnemet von Pfingsten di schierst choment aht gantziu jar, die ze hant nach ein ander gen. Und daz selb ungelt sült ir eheren und anlegen, daz ewer egenant vorstet jaerlich gebezert werden und mit graben und mit mauren und mit andern pawe so ir best mügt ze ewer stat gevestent und gevangen werden, daz ir der vodem sorgen entladen und fursehen werdet. Waer auch daz ir daz güt daz von dem ungelt 5 geviel der stat mit pawe niht ze nuez anlegt, als vor geschriben stet, so mügen wir daz selb ungelt abnemen und widerrüffen nach unserm willen und swenne wir wellen. Und darüber ze urchünde geben wir disen brief mit unserm chünichlichen insigel versigelt.

Der geben ist ze Cume, des nachsten Suntags nach sant Walpurgentach, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar darnach in dem sibenundzweinzigsten jar, 10 in dem dreitzehenden jar unsers riches.

296. *Scriptum pro eadem alterum.* Mai. 11.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 341. Descriptimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis viridis coloris; videntur etiam foramina ad lora membranacea apta. — Ineditum.

15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2701 (Addit. I).

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches verjehen offenlich an disem briefe, daz wir unsern lieben getriwen . . dem rat^a und der gemain der pürger von Nordelingen geheizzen haben und geheizzen, daz wir die stat ze Nordelingen niman versetzen sullen noch wellen. Und biten den vorgeanten 20 . . rat^a und die gemain, ob ez ir güter gemainer und verainter wille ist, daz si danne ir gewonliche stewart, die si uns und dem riche jaerlich schuldig sein ze geben, den edeln mannen Ludowigen und Friderichen grafen von Ötingin unsern liben getriwen geben und gelten an unser stat. Wolten si aver dez mit güttem gemainem und veraintem willen nicht tûn, so enwellen wir noch sullen si dartz nicht twingen noch benöten 25 mit dhainen sachen noch wellen, daz si ieman anders dartz twinge oder benöte, sûnder si sullen si uns selber jaerlich geben und gelten, daz wir do mit tûn swaz wir wellen. Dar uber ze urchund geben wir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Cume, an dem Montag nach dem Sântag Cantate, do man zalt von Crists gebürt dreitzehenhundert jar darnach in dem sibenundzweintzigstem jare, in 30 dem dreitzehendem jare unsers riches.

297. *Quitatio de fodro a communi Trivillii recepto.* Mai. 21.

Copia (c.) in codice dicto Trevigliense f. 6 nr. 18 saec. XV. bibliothecae Trivulzianae Mediolanensis. — Ed. Barelli 'Archivio storico Italiano' Ser. V tom. 30 (1902) pag. 63 nr. 27 ex c. Editionem repetimus¹.

35

Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus presentibus publice profitemur nos recepisse a prudentibus viris Givasono Bozono, Gualterio Dorono et Beltramino Butirone nostris et imperii fidelibus dilectis nomine comunis castri Trivillii grassi camere nostre imperialis in introitu nostro in Lombardiam pro camera nostra sex marchas argenti in florenis, que secundum veram rationem se extendunt et faciunt 40 viginti quatuor florenos aureos de Florentia iustiponderis et legalis. Dantes sibi presentes in testimonium super eo.

Datum Mediolani, vigesima prima die Maii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

296. a) . . add. or.

45

1) Cf. supra tom. IV, 1 pag. 531 nr. 575 similem Quitationem a cancellario a. 1311. Mart. 26. datum.

298—302. LITTERAE DIVERSORUM REGI ARAGONUM ET PROCURATORI MISSAE.

(1327.) Mai. 3.—Iun. 3.

298. *Litterae episcopi Maioricensis ad regem.* Mai. 3.

⁵ *Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 9270. Sigilli vestigia apparent. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 428 nr. 283 ex or. Editionem repetimus.*

Audivi, serenissime princeps, a pluribus, quod ego tamen non assero, quod propter quedam magna et ardua negocia, que dominus noster papa habet contra Ludovicum de
¹⁰ Bavaria qui se dicit imperatorem et alios sibi adherentes dampnatos de heresi, illustris dominus rex Francie in fidei exaltacionem et sancte Romane ecclesie ac ipsius domini nostri pape reverentiam et honorem obtulit se eidem domino pape ad prestandum tam de se quam de gentibus suis omne subsidium et iuvamen . . .

Dat. Avinione, III. die Madii, anno Domini MCCCXXVII.

¹⁵ 299. *Litterae Nicolai de Auria ad regem.* Mai. 3.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD nr. 11398. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke l. c. I, 428 nr. 284 ex or. Editionem repetimus. Cf. notas l. c. additas.

Dominus imperator mixit copiam magnam militum apud Cremonam inde ituram contra gentem legati et regis Roberti, que est in obsidione Burgi de Sancto Donino
²⁰ districtus Parme et tenetur pro vero . . .^a et creditur quod vel illi de obsidione discedent vel inhybunt^b cum gente domini imperatoris et Lombardorum campestre bellum. De civitate Romana sunt nova hodie confirmata in adventu cuiusdam ligni^c, quod disserant^d de Corneto, quod cum dominus Iane frater dicti regis Roberti de regno ivisset versus Romam cum magna comitiva armatorum, equitum et balistariorum et appropinquasset
²⁵ Urbi, domini Sara de la Columpna et Petrus¹ Savelli facto per populum in Urbe rumore creati fuerunt predicti domini urbis Romane usque ad introitum domini imperatoris, quem annuente Domino faciet ad Urbem. Et sic predicti domini Sarra et Petrus¹, excluso fratre sive non admisso fratre regis Roberti, tenent terram pro domino imperatore et habent omnia fortalicia in eorum virtute. Alia ad presens non sunt, set sicut accu-
³⁰ rerint, maiestati vestre nunciare curabo . . .

Dat. Saone, die III. May.

300. *Litterae quorundam de Auria ad eundem.* Mai. 11.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD nr. 11545 (= 11541). Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke l. c. I, 429 nr. 285 ex or. Editionem repetimus.

³⁵ . . . Romanorum rex est in partibus Lombardie in civitate Cumana cum magna militum quantitate, ibi suos processus continue ordinantes et sicut manifeste apparet, potentissime suos poterit ministrare processus. Quid contingat novit Altissimus. Expectat

299. ^a) duo verba desunt ed. ^b) i. e. inibunt. ^c) i. e. navis. ^d) i. e. dixerant.

1) Rectius Iacobus.

inclitam consortem suam dominam reginam, que ut dicitur venire debet non cum modica
 Mai. 31. comitiva, et in die Pentecostis in civitate Mediolani ferream intendit coronam Ytalie
 accipere. Rex autem Robertus timens de adventu dicti domini regis tractato modo
 diebus preteritis dominium civitatis Romane accipere voluit opere duorum ex magnatibus
 dicte civitatis, qui non modica utilitate ut dicitur corrupti erant ad negocia dicti domini
 regis Roberti in dicta civitate facienda. Omnes autem alii nobiles et populares eiusdem
 civitatis sencientes predicta, ad deffensionem libertatis eorum et dicte civitatis dominium
 manu acceperunt armata et Xaram de Columpna et quendam alium nobilem et fidelem
 imperii¹ dominos et gubernatores dicte civitatis interim elegerunt. Et credimus quod
 ipsa civitas disposita est ad recipiendum dictum dominum Romanorum regem . . . 19

Dat. Saone, die XI. Madii.

301. *Litterae Bernardi Lulli ad Bernardum de Aversone.* Mai. 29.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD nr. 11620. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke l. c. I, 430 nr. 286 ex or. Editionem repetimus.

Dominus papa recepit purgam et per tres dies nullus palacium intravit. Eri et
 hodie ambaxatores diverssarum civitatum Ytalie bene septem tenuerunt eum occupatum
 et ipsis tantum dedit introytum² . . . Omnes ambaxatores prefati inter alia ut dicitur
 petunt, quod dominus papa vadat Romam et in hoc omnes Ytalici concordant. Am-
 baxatores Romani nondum venerunt, set ut dicitur iam recesserunt de Urbe. Dicitur
 Mai. 31. hic quod Bavarus debet coronari die Pe[n]tecosten . . . 20

Dat. Avinione, IIII. Kalendas Iunii.

302. *Litterae eiusdem ad regem.* Iun. 3.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD nr. 11672. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke l. c. I, 430 nr. 287 ex or. Editionem repetimus.

Bernardus Lulli procurator. 25

Iun. 2. Literas eri secunda Iunii domino pape presentasse . . .^a non potui, licet diligenciam
 quam potui adibuerim, quia bene sunt octo dies quod nullus potuit ad eum intrare nisi
 ambaxatores diversarum comunitatum de Lombardia nec voluit intendere in aliis nego-
 ciis² . . . Dicti ambaxatores de Ytalia ut dicitur inter alia capitula petunt, quod dominus
 papa vadat ad sedem suam et concordant in hoc quasi omnes Ytalici. Ambaxatores 30
 Romanorum nondum venerunt. Populus Romanus noviter expulit omnes nobiles de Urbe
 et etiam syndicos Ponxellum de Urcinis et Sthefanum de Columpna. Est satis magna
 novitas et multis periculosa. Dicitur quod ille de Bavaria debebat modo in festo
 Mai. 31. Pentecosten coronari et quod Passarinus dominus de Mantua cum multitudine militum
 de Alamannia currebat devastando comitatum Bononiensem . . . 35

Scripta Avinione, III. die Iunii.

302. a) verbum deest ed.

1) Est Iacobus de Sabellis; cf. nr. 299.

2) De eis quae sequuntur v. Finke l. c.

303. PAX GENERALIS TERRAE MISNENSIS ET ORIENTALIS.

1327. Mai. 14.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi partim evanidum. Iussu praefecti collatum est. Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. — Ed. 'Diplomatarium Heburgense' I (Magdeb. 1877) p. 157 nr. 214 ex or.; 'Codex diplom. Anhaltinus' III, 368 nr. 526 ex or.

Cf. infra ad a. 1327. Iul. 31.

1. Wir Rudolf von Gotes gnaden [herczoge ze Saxen]^a, ze Angern unt ze Westvaln. greve ze Bren, burchgref ze Magdburch unt oberster marschalch des Romischen riches unt wir greve Bernt unt greve Albrecht fursten ze Anhalt, greven ze Aschaneen bechennen [und kunden mit dise]ⁿ offen brife, daz wir dem edeln fursten unserm lieben ohem marchgreven Fridrichen von Mysen gelobt und gesworen haben unt geloben einen rechten lantfrid ze halden an allerley argelist von dem Obersten taghe der nechst chumt v^b Unt haben uns des beider sit verwillechurt, daz wir mit einander
15 einen richter haben gesaczet Otten von Yleburch, der sol richten um roub unt um vridbrechen, daz hinnevort geschiet in dem lantvrid also:

2. Ob dem vorgenanten herren od[er si]ⁿen^a mannen ze unsern mannen ich wrre^c um roub als vor genant ist, daz sol man uns vor vierzehen nacht chunden. Hulf wir binnen des nicht, so sol der richter in helfen, als lantvrides recht ist. Daz selb
20 sol uns geschen unt unsen mannen, ob iz not^d des vorgenanten herren mannen. Wer auch cheiner unser besessen manne der sich vor dem lantvrid vergriffen hette, des schulle wir unser voyte unt unse man ze taghe senten unt sullen von dem helfen minne oder lantrechtes.

3. Wer ouch cheyn ma[n, der d]ⁿen^a vride breche, der under ander herren gesezzen
25 were di nicht in disem vride sin, wird der in die achte getan vor unsem gerichte, der schulde ouch in der vorgenanten herren landen unt in aller der lande, die den lantvrid gesworen haben, unt gel echt^e sin daz selb herwider.

4. Wer ouch chein hus daz in unsern lantvrid nicht were, da man von roubte oder vrid breche, daz sul wir nicht choufen noch innemen noch vorteydengen unt unser
30 cheyn sol des andern besezzen man vorteydengen, [der]^a den vrid bricht. Wer ouch daz ein roub geschech in disem lantvrid, dem sol man volgen als recht ist mit geschrei. Wer des nicht entete unt wer nicht volgete nach dem schrei, swen er iz verneme, den sol man phenden nach lantvrides recht.

5. Wer ouch daz [iem]^aant^a einen vorechten man hielte oder sins gesindes icht, der
35 sol solhes recht haben, als der vorecht man. Unt swer vor disem richter, den wir mit einander gesaczet haben, geecht wirt, der sol in unses ohem lande von Mysen und ouch in unsen landen und in alle [.]^f lande di den lantvrid gelobt haben vorecht sin.

6. Wer ouch daz ieman sine roubere oder sinen vorechten man angriffe, der sol vor dem richtere teydengen an alle vare unt man sol im helfen nach des lantfrides recht.

40 7. Ist daz der vorgenant marchgreve von Mysen unser ohem darf unser man, so schulle wir im volgen von Torgowe uber czwelf mile, wir herczog Rudolf mit tzweintzich mannen gewapent, mit einer blide unt mit sechs rucharbrosten unt wir gref Bernt unt gref Albrecht mit einander mit tzweintzig mannen gewapent, mit einer blide und ouch mit sechs rukarmbrosten von Lypzk uber zwelf mile. Wer iz aber not, so schulle

303. ^a) uncis inclusa evanida or. ^b) desunt 8 fere litterae or.; forsan u[ber ein jar]. ^c) ita or.

^d) 5 fere litterae; forsan [wer, ze]. ^e) 5 fere litterae; forsan [ich vor]. ^f) 2 fere litterae; forsan [di].

wir volgen mit gantzer macht, wo er iz darf, do man in dem lantvrid geroubt hette. Unt wir schullen alle unser chost haben ze viertzeihen nachten. Ist daz er unser furbaz darf, so schol er uns geben bir unt brot unt wir sulen in der volghe nemen fuetir unt ungegeltz⁸ holtz.

8. Wer ouch daz unser vorgeant ohem von Mysen unt wir der volghe gliche gerten unt wir uns des mit einander nicht voreinten, wer die volge haben solte, so schulle wir nach des richteres rat tuen, den wir beider site gesatzet haben. Wem der die volge gibt uf den eyt, der sol die volghe haben. Man sol ouch uns beider site der volghe lazzen wizzen vor dri wochen.

9. Dise gelubte gen uf nieman den uf roubere unt uf die die di lant verterben¹⁰ unt uf die die si husen und hegen. Unt wir nemen hie uz daz riche [unt] bischof Gebharten von Mersburch.

10. In disen vorgeanten lantvrid hab wir genomen unsern swagher von Mekelnburch, den von Barboy, den von Regenstein unt alle unser man.

Ditz is geschen unt diser brief ist geben ze Yleburch, do von Gotes geburt zer-¹⁵ gangen waren tusent jar drihundert jar an dem sibenundttzweintzigesten jare, an dem nechsten Donrestag vor der Ufvart unsers Herren.

304. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD IOHANNEM REGEM BOHEMIAE.

1327. Mai. 15.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114¹¹ fol. 51 nr. 907. Descripsit H. Pogatscher. — Ineditum.

Extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 328 nr. 850 ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 36 nr. 1189 ex c.¹

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri.

Ut de certis processibus per nos noviter habitis² noticiam habeat excellencia regia plenior, ecce illos in quibusdam papireis rotulis per dil. fil. Nicolaum canonicum Pragensem nuncium tuum latorem presencium tibi fili carissime destinamus. De quibus per patentes nostras bullatas litteras, quas per eundem similiter mittimus in eis partibus publicandas, ipse te nichilominus reddere poterit certior.

Datum Avinion(e), Idibus Maii, anno undecimo.

305. DUCIS CALABRIAE LITTERAE AD CIVITATEM PISANAM.

1327. Mai. 17.

Copia (c.) in Registris Andegavensibus tabularii regii Neapolitani tom. 266 fol. 162. Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 39 nr. 64 ex c. Editionem³⁵ repetimus.

Cf. l. c. p. 38 nr. 62. 63.

303. 8) ungeltz? or.

1) Cf. Preger-Reinkens loco supra ad nr. 2 citato p. 224 nr. 343 litteras die 24. m. Maii datas, quibus eidem regi mitti videntur Processus supra nr. 275—277, itemque litteras pontificis Bononiensibus die⁴⁰ 29. m. Maii directas Böhmer, Reg. Ludw. p. 220 Pabste nr. 58, quas hic ponere supersedimus. 2) Videntur esse supra nr. 273. 274.

Karolus etc. nobilibus et discretis viris potestati, capitaneo, antianis, consilio, populo et communi civitatis Pisas, amicis paternis et nostris salutem etc.

Habet vulgaris fame preloquium, quod Bavarus gente quam prestolatur habita intendit versus Pisas dirigere gressus suos, cumque veniat tamquam sancte Romane matris ecclesie hostis notorius, paternus regius consequenter et noster, nos pro honore domini summi pontificis, eiusdem sancte Romane matris ecclesie, paterno et nostro amicitiam vestram hortamur ac in virtute pacis inter reverendum dominum genitorem nostrum et vos inite ex ipsius nostraque parte presentium tenore requirimus, ut ipsum in vestra civitate vel districtu minime recipiatis. Post receptionem siquidem eius et gentis sue vos ad libitum suum duceret, immo seduceret per abruta deviorum et errorum contra eiusdem domini summi pontificis, sancte ecclesie, paternos et nostros honores et status, quin potius ad offensiones, pro quibus non possetis apud Deum et homines excusari, cum vos causam talis sue coactionis et violencie dedissetis. Quin immo vos hortamur, ut contra ipsos et ceteros eius complices sancte ecclesie aversarios et nefande notatos vos viriliter accingatis, ut inde possitis in hoc mundo et in alio seculo premiari. Ipsi reverendo domino genitori nostro nobisque pariter per latorem presentium super premissis de intentionis vestre firmo proposito rescripturi.

Datum Florentie, anno Domini MCCCXXVII, die XVII. Maii, X. ind., regnorum etc. anno XVIII.

306. 307. PETITIONES PRAEPOSITI S. SEVERINI COLONIENSIS ET INSTRUCTIO PRO PONTIFICE DATA.

(1327.) Mai. 18.

306. *Petitiones Bernardo Stephani archidiacono Figiacensi traditae.* Mai. 18.

Originale (or.) chartaceum duabus petiis constans in tabulario Vaticano 'Amar. C fasc. 78—87'. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 741 nr. 11 ex or. Editionem nostram hic repetimus denuo collatam. Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 581 sq. nr. 2397 et 2396 ex or.; cap. 1 ed. L. Schütte 'Zur Stellung der Städte und Fürsten am Rhein zu Ludwig dem Bayern' (= Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' XI (1908)) pag. 70 ex or.

Cf. petitionem tertiam, quae ad res nostras non facit, in cuius dorso leguntur: Ex parte Heyd(enrici) prepositi Sancti Severini Coloniensis, 'Neues Archiv' XXV, 743; Sauerland l. c. II, 581 nr. 2395.

Pater et domine domine B(ernarde) S(tephani) archid(iacone)¹.

1. Mitto vobis signata nomina quorundam dominorum, civitatum et opidorum partium Alemanie et precipue circa Renum et quandam instructionem in fine positam², per quam si fieret Bauwrus artaretur, quia non tantum executionibus litteralibus, set et³ appositione manuum, ut dentur sibi adversarii invadentes eum, sua pertinacia est retundenda. Et sine dubio, si hoc factum fuerit, cogetur Lombardiam dimittere et redire. Nam antequam paciatur alios intrare hereditatem suam quam habuerat, ipse

306. ^{a)} supra lineam add. or.

1) Est archidiaconus Figiacensis et notarius papae; cf. Sauerland l. c. II, 180 nr. 1545; cf. etiam Schuchardt 'Das Formelbuch des Heinrich Bucglant' (Hamburg 1910) p. 137 sq. 2) Est nr. 307.

potius alias vias queret. Super istis, si ad partes venero, omnia que potero per Coloniensem archiepiscopum faciam tractari et que fiunt rescribi.

Scriptum crastino dominice Vocem iocunditatis.

2. In terra Alemanie pauci sunt tabelliones auctoritate apostolica et qui sunt auctoritate imperiali reddunt se difficiles in executionibus processuum emissorum facientes. Unde si placeret domino nostro¹, expediret ut daret archiepiscopo Coloniensi auctoritatem creandi duos vel tres tabelliones apostolica auctoritate. Tunc eligere posset personas, que congruerent pro processibus publicandis et que essent apte ad eundem ad diversa loca, quia dum alias processus priores publicari debebant, in diocesi et provincia Coloniensi in hiis defectus habebatur².

307. *Instructio pro pontifice super civitatibus et nobilibus Rheni papae aut regi adhaerentibus. (1327. Mai. 18.)*

Originale (or.) chartaceum tribus foliis constans ibidem 'Armar. C fasc. 80 litt. D', quod a. 1898. frustra quaesivimus; cf. Schwalm 'Das Formelbuch des Heinrich Bucglant' p. 138. Descripsimus a. 1904. in. Sigilli parvi rotundi ceræ rubeae vestigia apparent. In verso leguntur: dño suo dño B. S. archid. Cf. Schütte l. c. XI, 66 sq. — Ed. Schütte l. c. XI, 70—79 ex or., commentario fusiori adiecto, ad quem lectores volumus delegatos.

Hee sunt civitates in littore Reni a Basilea, ubi quasi Renus oritur, et a lateribus dicti flu[v]ii Reni per Alemaniam constitute usque inferius Traiectum, ubi Renus fluit in mare:

1. Prima Basilea. Et hec est tota rebellis.

2. Item Sletstat et Columbaria. Hee due sunt in Alsatia et tenent se cum Australi et fratribus suis et quasi omnes nobiles Alsatie.

3. Post hec in littore Reni est una civitas cathedralis que vocatur Argentina, vulgari appellatione Straseborch. Hec civitas est fortis et aliqui in ea tenent se cum Bauro, aliqui cum Australi. De obedientia eorum erga sedem apostolicam nichil est auditum, sed episcopus ibidem est obediens.

4. Deinde est civitas Spirensis. Illa cum suo episcopo et capitulo omnino sunt rebelles.

5. Postea est inferius in littore Reni civitas Wormacen(sis). De illorum obedientia vel inobedientia nichil scitur, set habent se ad utrumlibet, magis tamen ad partem Bauri.

6. Postea est ibidem opidum dictum Oppenhe(m) attinens imperio. Hoc Maguntinus archiepiscopus sub se habet. Quo motu ipse archiepiscopus se habeat ad dominum nostrum, ipse dominus noster scit.

7. Deinde est ibi Moguntia. Illius loci cives Baurum pro rege receperunt et similiter illi de Wetflaria, Vredeberch, Vranckenvort et Ghelenhusen. Nec est auditum, quod iuramentum prestitum Bauro tamquam regi revocaverint.

8. Deinde infra Moguntiam sunt hec opida, videlicet Pinguia quod attinet Moguntino archiepiscopo, Wesalia superior, Backeracum, Bobardia que attinent imperio, Confluentia quod archiepiscopo Treveren(si), qui et dicta tria opida imperii sub se habet. Hee opida tenent se ad dictos archiepiscopos et tamen Bauro illuc veniente eum ut regem suscipiunt et honorant.

9. Postea incipit terra archiepiscopi Coloniensis, qui habet in littore Reni duo opi[d]a Andernacum et Bunnam. Hee sunt omnino contra Baurum, in aliis^a obediunt archiepiscopo predicto^b.

307. ^{a)} puncto supposito corr. ex laliis or. ^{b)} sequitur J delet. or.

1) Scil. pontifici. 2) Cf. supra tom. V nr. 907 cap. 2.

10. Postea sequitur civitas Coloniensis. Quid in civibus illis dominus habeat obedientie, ipse novit.

11. Item sunt duo alia opida infra Coloniam Nuscia et Berca attinentia archiepiscopo Coloniensi et sibi adherent.

12. Item deinde idem archiepiscopus adhuc inferius habet opida Sanctis et Reys. Hee simili modo nullam^e cum Bauro habent.

13. Post hec est opidum Wesalien(se) inferius. Hoc deberet spectare ad imperium, set comes Cliven(sis) ipsum habet sub se et opidani dicti loci sunt sicut et ceteri subditi dicti comitis ad eius nutum. Sic eodem modo se habent omnes de comitatu Ghelren(sis), quod se tenent ad comitem Ghelren(sem) dominum eorum. Hii duo comites Ghelren(sis) et Cliven(sis) quam obedientiam dominus in eis invenerit, potest scire a se ipso. Set licet sint vasalli ecclesie Coloniensis, modicum tamen tenuerunt se ad partem suam.

14. Post hec sunt opida Embrica et Novinagium et Arnem que subsunt comiti Ghelrie, de quorum devotione erga sedem apostolicam non est fama.

15. Item post hec sequitur diocesis Traiectensis inferioris^d. In qua diocesi et civitate comes Hollandie, cuius terra est in vicino, magis dominatur quam episcopus Traiectensis.

16. Nomina civitatum et opidorum diete diocesis et comitatus Hollandie sunt hec: Traiectum inferius, Davantria, Oldensele, Campen, Sville, Dordracum. Siriese, Arle et quedam alia minuta opida, de quibus non est vis. Hii omnes tenent se cum episcopo et comite predictis.

17. De nobilibus illarum partium habeantur dominus de Valkenbor, Iohannes de Nassowe et lantgravius Hassie pro obedientibus. De aliorum obedientia non constat.

18. Quid autem archiepiscopus Coloniensis cum suis suffraganeis, quorum sunt quinque, videlicet^e Leodien(sis), Traiecten(sis), Monast[er]ien(sis), Osnaburgen(sis) et Minden(sis) faciat, satis constat, quia mandata domini nostri sunt executi et obediunt cum subditis suis, quorum posse habet.

19. De archiepiscopo vero Maguntino, qui habet XIII suffraganeos, non constat michi ad plenum nec de archiepiscopo Treveren(si), qui habet tres. Set ibi credo esse attendendum, ut ex actibus suis cognoscantur¹.

20. Item sciendum est quod inter Moguntiam et Coloniam est situs comitatus qui vocatur Palatia Reni, quam qui habet e[s]t unus de electoribus regis Romanorum. Hanc attraxit sibi Baurus et pro parte municiones ipsius, videlicet castrum Vorstenberghe et castrum Kuve, ubi recipit pedagium, et quoddam novum castrum², quod ibidem in vicino edificare incepit, sub se habet, quedam etiam castra eiusdem comitatus archiepiscopo^f Treveren(si) pignori obligavit. Si placeret domino, de hoc iure Palatie, que descendit ab imperio, posset tamquam eo de hoc privato³ Coloniensem, Maguntinum et Treverensem archiepiscopos per modum vicariatus infeudare. Ipsi enim ex hoc constituerentur coniunctim sui adversarii et posse haberent, quia eorum dominia circumiacent, ex omni parte hec defendendi. Et isto facto nichil extra Bavariam, que bene ad sex dietas abinde distat, hereditatis in Reni partibus obtineret. Hii etiam tres archiepiscopi per hec in omnibus factis sedis apostolice contra ipsum Baurum unirentur maxime proprii sui commodi causa et darent consilium, quibus ad hoc valentibus et ducatu[s] Bauvarie et marchia Brandenburgensis secundum formam processuum domini nostri committerentur. Et illi deberent esse potentes nobiles de partibus illis, qui favore dictorum archiepiscoporum in adeptione^g eorundem dominiorum iuvarentur. Et sciatur quod iste est modus

307. ^c) nulla, § corr. super m or.; supplendum forte rem vel partem. ^d) ita or. ^e) bis scriptum or. ^f) archiepiscopi or. ^g) sequ. dictorum delet. or.

1) Cf. Matth. 7, 16.

2) Est Palatiohum in insula fl. Rheni.

3) Scil. per Processum supra nr. 273.

executionis debite processuum contra dictum Bauwrum et eius filium factorum. Si quid de hiis placet acceptetur, aliud reiciatur.

Si in premissis aliqua vobis deficiunt, michi rescribatis si placet.

308. ANONYMI EPISTOLA ARCHIDIACONO (CARNOTENSI?) MISSA.

(1327. m. Mai. Iun.)

Copia (c.) in cod. d III 21, saec. XIV. fol. 227 bibliothecae Escorialensis¹. — Ed. P. Ewald 'Neues Archiv' VI, 244 ex c. Editionem repetimus.

Quae in contextu epistolae praecedunt et sequuntur, cum ad nostras res minime faciant, hic non repetimus.

Venerabili viro domino L. archidiacono et cet. suo precipuo domino D. et cet. se cum reverentia humili ad omne genus obsequii.

.... Suscipite igitur reverende domine cum mansuetudine verbum, quod sub plica faciturnitatis quiesceret, nisi mandatum, quod ipse pridem indixistis Carnoti explicite, cum nova adessent, id exeri per litteras mandavisset, et que hic nova ferantur, hiis accipite brevibus. Dicunt societates Tuscorum se recepisse per litteras, quod Mutina sit plene sub potestate legati, qui maiores ex Guelfis civitatis ipsius solerter nondum reduxit in terram, ut prius inter Gebellinos et ipsos firmatis connubiis bonum pacis, ad quod intendit precipue, specialius ibi fructificet. Ferunt preterea, quod dissidium olim inter ecclesiam et Ferrarienses prehabitu sit firmiter utrimque in manibus ducis Calabrie, qui est ut nostis et fuit partium communis amicus, eius arbitrio concordandum. Addunt et istis, quod Barbarus iste vel Bavarus Mediolani satis invalidus squalcat. Filios tamen olim Mathei Vicecomitis non lesit, ut pristina fama vulgaverat. Hec licet hii asserant, qui sibi non credi per omnia sacrilegium extimant, alii nichilominus, qui non creduntur nec credunt de facili ledere veritatem, ab istis longe dissentiunt, negantes Mutinam subditam dispositioni legati et minus verum nec verisimile asserentes, illos de Ferrara, quorum querere principium extitit rex Robertus, compromisisse in ducem. Dicentes ulterius non squalere sic Bavarum, sed potius invalere, quem fatentur indubie ante Assumptionis sollempnia cum tribus milibus militum quos iam habet Tusciam ingressurum, progressurum exinde ad Urbem, ubi expectatur a multis, innovaturus signanter mirabilia et signa mirabiliter mutaturus. Profecto utrum hoc vel illud sit verius extimandum ignoro. Doctus enim in obsequium fidei Christi captivum facere intellectum², nusquam, ut placerem odiose hominum voluntati, illum potui captivare. Sufficiat michi narravisse, quod dicitur. Vestra sit optio, quod magis veritati videbitur consonum acceptare. Solvi ergo iniunctum a vestra dominatione mandatum, nova que scivi notificans, ut iussistis.

309. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD QUOSDAM NOBILES ROMANOS.

1327. Iun. 10.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 4 nr. 22. Descripsimus nos. — Ineditum.

1) Cf. Antolin, 'Catálogo de los códices latinos' I, 496 sqq.

2) Cf. 2. Cor. 10, 5.

Reg. Preger-Reinkens loco supra ad nr. 2 citato p. 226 nr. 347.

Cf. l. c. p. 225 sqq. nr. 346. 348. 351, itemque Böhmer, Reg. Ludw. p. 220 Pöbste nr. 59.

Dil. fil. nobili viro Stephano de Columpna.

5 Ex hiis que a Paschate citra in Urbe audimus continue innovari, conicimus evi- Apr. 12.
denter periculose dissentionis in eadem Urbe iecisse semina hostem pacis nec sufficimus
admirari, quod in eadem tam diu tantarum novitatum inordinatio perseveret. Et licet
per dil. fil. nobiles viros regios eiusdem Urbis vicarios nobis fuerit intimatum, quod tam
10 ipsi quam populus ad resistendum Bavaro quem inimicum reputant vigilant et laborent,
scimus tamen per fautores eiusdem Bavari, quod immo que facta sunt tam circa forta-
licia nobilium Urbis quam circa obsides dil. fil. Roman(o) populo assignandos, sunt in
favorem attemptata Bavari, fuisse per diversa mundi climata intimatum. Et quamvis
hoc velut rationi obvium cadere nequeat in cor nostrum, ne tamen hec populum pre-
dictum lateant, illa sibi ut super eis providere possit, cautius nunciamus, ipsos exhor-
15 tantes instanter, quod innovata huiusmodi ad finem Deo gratum eorumque devotioni ac
fidei, quam erga sanctam Romanam ecclesiam gesserunt et gerunt, congruum studeant
ordinare, precavescentes ne subdola perversorum et ab ecclesia aversorum suasio ipsos ad
eorum perfidiam pertrahat, sicut obtant, ad quod exequendum optamus tue providentie
studium non deesse. Tu autem fili sicut vir providus in tantis novitatibus intende iuxta
20 conditiones temporis agere provide, prout secundum Deum videris expedire. Devotionem
autem, quam erga sanctam ecclesiam et nos constanter te intelleximus gerere et in ea
perseveranter perstare, plurimum in Domino commendantes, nobilitatis tue pro eadem
referimus gratiarum uberes actiones, tuam prudentiam attentius deprecantes, ut nec ab
illa te separent prospera nec avellant adversa.

25 In e(undem) mo(dum) Neapolioni de filiis Ursi.
Dat(um) Avinion(e), IIII. Id. Iunii, anno undecimo.

310. LUDEWICI LITTERAE SUPER CORONATIONE LOMBARDICA.

1327. Iun. 20.

30 *Copia (c.) in cod. hist. 17 bibliothecae Hamburgensis publicae, de quo v. supra ad
nr. 266, post fol. 101' manu saeculi XVII. ad folium vetus iam deperditum copiata;
quo omnes redeunt editiones; contulimus nos. — Ed. Pijnacker Hordijk loco supra
citato p. 192.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 56 nr. 939.

35 *Cf. supra nr. 266 et 289.*

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus spectabili viro Wil-
helmo comiti Hollandie socero suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

1. Non te ea lateant, que universorum provisor, qui cuncta prout vult gubernat,
ordinat et disponit, de nostris processibus miraculose quotidie operatur tam nobis quam
40 cunctis^a nostris amicis et fidelibus procul dubio feliciter profutura. Tibi ergo tanquam
nostro specialissimo et nostri honoris ac sacri imperii fidelissimo zelatori significamus,
quod divina gratia mediante circa omnia nostra negotia tam in Lombardia quam in

310. ^a) nobis tam ac (*super et delet.*) cunctis c.

Mal. 31. Tuscania feliciter habundamus. Nam coronationem nostram in die sancto Pentecostes nunc preterito Mediolani cum multa festivitate peregrimus et celebravimus exhibitis omnibus solemnitatibus debitis et consuetis. In qua nobis adstiterunt multi principes seculares et ecclesiastici necnon comites, barones ac universi nobiles totius Italie et Tuscie et aliarum provinciarum et multarum terrarum et civitatum solemnes ambassiatores, qui nobis multas honorantias tempore dictae coronationis nostre impenderunt, homagia fidelitatis prestiterunt, sua et se reddiderunt nostris monitis et voluntati semper benevolos et paratos.

2. Ultra hec omnia populus Romanus ad Urbem pro accipienda corona nostra ibidem nos concorditer evocat et invitat et ipsum adventum nostrum sic multis suspiriis et affectibus desiderat, quod ad ipsam Urbem, quam pro certo iam habemus et nos tanquam fidelis nostra et sacri imperii sponsa¹ continue exspectat, pro apprehendendo diademate imperiali immediate gressus nostros cum magna et forti potentia certitudinaliter dirigemus. Et hiis Deo propitio completis tibi et aliis nostris amicis cunctisque sacri imperii fidelibus, quorum regnum nobis divinitus traditum existit, benemeritorum responsa omnis pacis et refrigerii umbra² et tranquillitatis splendor procul dubio in virtute valida elucescet.

3. De novo autem intelleximus, quod is qui se papam nominat, noster et sacri imperii Romani notorius inimicus, de clero morante in dominio tuo ac aliorum multorum amicorum nostrorum partium inferiorum quoddam genus exactionis pecuniarie exigat et suis commoditatibus et iniuriis processibus, quibus ex innata sibi malitia et contra Deum ac rationem humanam totum mundum inficit, nitatur penitus extorquere. Et cum ipsum hoc solummodo in perniciosas strages Christi fidelium et in nostrum et sacri imperii Romani dispendium et iacturam convertere dinoscatur, fidelitatem tuam sub fide qua nobis et dicto imperio teneris requirimus et rogamus volentes, quatinus omnem clerum secularem seu religiosum tuorum districtum cum effectu^c inhibeas, ne predicto inimico nostro et turbatori sacri imperii, contra quem pro nostris et dicti imperii iuribus defendendis iam dudum legitime duximus appellandum³, aliquam impositionis collectam subeant vel alicui suo nomine tribuant quoquo modo. Quod si forte presumpserint, extunc de ipsis et universis eorum bonis duplum eius exactionis tollas et effectualiter^d recipias auctoritate nostra et dicti imperii tibi per presentes super eo tradita et concessa.

Datum Mediolani, XII. Kalendas Iulii, anno regni nostri XIIIe

311. PETITIONES PARTIS IMPERIALIS IANUENSIUM SAVONAE DEAGENTIUM ET RESPONSIONES LUDEWICI.

(1327. m. Iun. Iul.)

Originale (or.) ut videtur manu cancellariae regiae exaratum in bibliotheca communis Savonensis 'Raccolta II, 221'. A. 1906. inventum descripsimus nos. — Ineditum.

Mensi Iunio vel Iulio adiudicandae esse videntur, cum etiam Scripta pro communi Savonensi infra nr. 314. 315. diebus 7. et 15. m. Iulii edita sint.

Privilegia et litteras a rege edita, quae in cap. 1. 3. 5. 6. 8—10 allegantur, omnia deperdita esse valde dolemus.

310. ^{b)} sequ. nostre del. c. ^{c)} loco cum effectu c.: omni affectu. ^{d)} sequ. suscipias del. c. ^{e)} XIII c.

1) Conferendum esse Const. VIII, 224 lin. 15, notat Salomon.

2) Cf. infra pag. 223 lin. 11.

3) Cf. supra tom. V nr. 909. 910.

Ista est expedicio fidelium sacri Romani imperii de Ianua et responsio serenissimi domini Ludowici Romanorum regis facta ad capitula infrascripta:

1. Ad primum quando petitur per eos, quod sacra regia maiestas dignetur et velit salvare et custodire terras et iura que sunt vel fuerunt comunis Ianue et quod de ipsis vel aliquo eorum nulla concessio, datio vel confirmatio aut remissio fiat alicui persone, corpori, collegio et universitati, respondetur: 'fiat'. Et concessa sunt privilegia super eo.

2. Item quando per eos petitur, si aliqua concessio, datio vel confirmatio aut remissio facta sit vel fuerit hucusque, quod ista cassetur, irritetur et cassa et irrita nuncietur, ita quod dicta iura, terre^a et loca sint in eo statu, quo erant tempore mortis quondam bone memorie domini imperatoris Heinrici, et maxime castra civitatis Saon(e), que sunt comunis Ian(ue) sive dicte comunitati dimittantur, non obstante aliqua concessione facta vel facienda, sicut comune Ian(ue) tenebat et solitum erat tenere, antequam fideles imperii de Ian(ua) expulsi fuerunt de civitate Ianue, respondetur: quod isti articulo dominus intendit supersedere usque in Tusciam. Nec date sunt modo littere.

3. Item ad id quando per eos petitur, quod cum comunitas dictorum Ian(uensium) fidelium imperii ex speciali gratia gaudeant privilegiis et immunitatibus al(ias) concessis comuni Ian(ue) seu per sacram regiam seu imperatoriam maiestatem tum per papalem munificenciam in quibuscunque terris, locis et convencionibus, ubi comune Ian(ue) dictis privilegiis, munificenciis et convencionibus uti consuevit et habere et tam in terris longinquis quam in insulis ubique locorum, non obstante quod dicta comunitas^b dictorum fidelium non sit comune et^c non obstante quod dicti fideles sint banniti et forestati comunis Ian(ue), respondetur: 'fiat'. Et concessa sunt privilegia.

4. Item quando petitur, quod quam diu civitas Ian(ue) steterit in rebellione imperii, quod ipsi intrinseci dicte civitatis sint privati omnibus beneficiis, privilegiis, convencionibus et immunitatibus, que et quas habent seu dictum comune habet nec sint seu censeantur esse comune Ian(ue), set dicta comunitas dictorum fidelium et ipsi fideles censeantur comune Ian(ue) et gaudent dictis privilegiis, beneficiis, convencionibus et immunitatibus et aliis quibuscunque sicut ipsum comune, respondetur: quod dominus velit supersedere usque in Tusciam. Nec date sunt modo littere.

5. Item quando petitur, quod cum comune Ian(ue) castrum Bonifacii et alia plura loca tam per ipsum comune Ian(ue) quam per singulares personas teneri et haberi consueverint iam sunt anni CL vel circa tam ex concessione imperiali quam ex concessione papali et rex^d Arragonum minetur ascendere dictam insulam¹ ad inpugnacionem Bonifacii et aliorum locorum predictorum, quod dignetur et velit imperialis maiestas dicto regi Arragonum rescribere, quod se debeat abstinere a nostris offensionibus et inpugnacione dictorum locorum, que sunt amodo sub proteccionem auguste maiestatis, et si opus est dignetur augus(ta) maiestas se offerre eidem regi Arragonum facere iusticiam de predictis, respondetur: 'fiat'. Et date sunt littere super eo.

6. Item quando petitur, quod cum aliqui ex comunitate dictorum fidelium continue conversentur cum Gwelfis et inimicis sacri imperii de Ian(ua) faciendo mercaciones ipsorum et eos portando in navibus, galegiis vel lingnis et res et merces ipsorum portando et deferendo in eorum galegiis, navibus et lingnis et ad terras ipsorum Gwelforum et inimicorum victualia deferant et conducant^e et e converso res et merces intant in galegiis, navibus et lingnis dictorum Gwelforum, quod sacra regia maiestas dignetur et velit taliter providere, quod dicta conversacio et commercium de cetero non fiat et

311. a) terra or.

b) cōitas, oi corr. ex ou or.

c) supra lineam super eciam delet. or.

d) res or.

e) conducunt or.

1) Scil. Corsicam.

quod per omnes magistratus qui subsunt eius imperio infra confines ryperiarum Ianue fiat executio et mandetur, prout fuerit ordinatum per officium quod ordinabitur in Saon(a) super predictis inhibicionibus aut officium robarie ad denunceiacionem dicti officii, respondetur: quod dominus primo velit requirere Ian(uenses) ad obedienciam.

7. Item quando petitur, quod officium mercancie et robarie et ordina-⁵ ciones et capitula dictorum officiorum que nunc sunt et pro tempore fuerint effectualiter observentur secundum formam capitulorum dictorum officiorum que nunc sunt et pro tempore fuerint,^f

8. Item quando petitur, quod compara salis inposita Saon(e), capitula et^g ordina-¹⁰ menta ipsius compare et compara magna nova comunitatis dictorum fidelium, capitula et ordinamenta capitulorum dicte compare sint salva et intacta et effectualiter observentur per rectorem suum quemcunque vicarium imperialem, respondetur: 'inponetur vicario, ut predicta observet'.

9. Item quando petitur, quod dignetur sacra regia maiestas per apices imperiales¹⁵ siv[e] litteras scribi facere magistro Hospitalis Sancti Iohannis, quod satisfaciat Ian(uensibus) perdentibus Roddy videlicet fidelibus imperii de quodam debito librarum CXVIII milium Ianuen(sium) et heredibus quondam Neappollionis de Mari sive causam habentibus ab eo de debito, quod debet dictis heredibus seu debebat dicto quondam Neappol-²⁰ l(ioni), respondetur: 'fiat'. Et concessa desuper est littera.

10. Item quando petitur, quod cum inculpatus fuerit Gwirrardus de Paulo de Ian(ua) fidelis sacri imperii de morte et occasione mortis quondam Gregorii Sardi olim Guelffi et inimici sacri imperii et dicta occasione et eius bona non possint vel valeant aliquomodo molestari vel inpediri et quod dicta forestacio cassetur et annulletur et pro cassa habetur et quod ad cautelam in integrum restituatur, respondetur: 'fiat'. Et²⁵ date sunt littere.

312—315. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1327. Iul. 4.—15.

312. *Constitutio iudicis ordinarii cleri ecclesiae Mediolanensis.* Iul. 4.

Copia (c.) in transsumto a. 1327. Aug. 17. confecto¹ tabularii regii Mediolanensis. ³⁰
Contulimus nos. In dorso legitur manu coeva scriptum: Exemplum cuiusdam privilegii.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 56 nr. 941.

311. ^f) responsio excidit or. ^g) sequ. od delet. or.

1) *Verba transsumti in adnotatione ponimus:*

In nomine Domini amen.

Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo vicesimo septimo, indictione decima, die Lune decimo septimo Augusti, venerabilis vir dominus Iacobus Vicecomes Mediolanensis ecclesie ordinarius iudex clericorum et causarum suarum auctoritate regia astans in ecclesia Mediolani iusta altare maius ad petitionem ac requisitionem . . plurium de clero Mediolani ibi existentium et ab eodem iudice⁴⁰ postulantium et requirentium infrascripta debere fieri, precepit michi Paxino de Serono notario publico infrascripto, ut deberem autenticare et insinuare et in publicam formam redigere infrascriptum privilegium sigilli serenissimi principis domini Ludovici regis Romanorum apensione munitum ad hoc, ut de cetero ei plena fides adhibeatur tanquam publice et autentice et originali scripture. Cuius privi-⁴⁵ legii tenor talis est:

'Ludovicus Dei gratia — nostri anno tertidecimo'. *supra* nr. 312.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus.

1. Ad hoc nos ille qui^a celum terramque regit sua omnipotenti ordinatione constituit, ut inter ceteras nostras sollicitudines hec sit quasi precipua, [ut] ordinum eumunitates^b seu libertates clericorum omnium secularium^c seu religiosorum necnon totius status ecclesiastici conservare, manutenere ac deffendere, immo etiam ut cultus divinus ex hoc sumat uberius incrementum, promovere et augere frequentius debeamus. Ne igitur pro defectu pastoris seu archiepiscopi ecclesie Mediolan(ensis), qui eandem ecclesiam propria temeritate, videlicet non recognoscendo ius nostrum et sacri Romani imperii, cuius tamen nos sumus verus gubernator et rector, constituens se nostrum et dicti Romani imperii hostem publicum et rebellem tanquam repudiatam dimisit et multo tempore ipsi debite consolationis et refrigerii umbram subtraxit, nervus ecclesiastice seu clericalis religionis aut discipline in dicta ecclesia totaliter dirumpatur, universo ergo clero, . . prepositis, . . abbatibus, . . prioribus, . . canonicis necnon alliis quibuscumque ecclesiasticis personis sive locis exemptis et non exemptis civitatis, diocesis et districtus predictorum favorabiliter consulere cupientes, ipsis ac ecclesie Mediolanensi antedictae honorabilem ac sapientem virum^d Iohannem de Vicecomitibus de Mediolano, de cuius fide et devotione fiduciam spetialem gerimus, iudicem ordinarium damus, facimus, constituimus et usque ad nostrum et sacri Romani imperii beneplacitum presentibus ordinamus. Sic quod ipse in clericos seu quascumque ecclesiasticas personas exemptas et non exemptas dictorum civitatis et districtus vel reos aut reas per se vel per alium aut alios possit iurisdictionem exercere et iustitiam exhibere temporalem omni modo, sicut archiepiscopus Mediolanensis ecclesie vel eius vicarius generalis si essent possent personaliter exercere. Brachium etiam cuiuslibet secularis iudicis pro exercenda huiusmodi iurisdictione et iustitia prefatus Iohannes vel eius vices gerens, cum opus fuerit, implorare poterit et debet. Et idem secularis iudex pro executione iurisdictionis ipsius debet ipsi Iohanni vel suo vicario, cum requisitus fuerit, sub penna^b indignationis nostre necnon maioris penne, quam nostro arbitrio reservamus ulterius infligendam, in omnibus effectualiter cooperari. Nullus ergo vicarius, rector, capitaneus seu ius dicens in civitate, diocesi et districtu premissis in clericos sive ecclesiasticas personas antedictas necnon in bonis et singulis, que ecclesiastico statui pertinere dinoscuntur, iurisdictionem seu iustitiam possit vel audeat inantea aliquammodo exercere, nisi per dictum Iohannem vel eius vicarium vel alium, quem eis in posterum duxerimus iudicem deputandum, fuerit specialiter^a requisitus et ipsius assit expressus^b beneplacitum et assensus, sicut pennas inferius expressas volunt evitare.

2. Ad hec etiam de solita nostra clementia prefatis clero et ecclesiasticis personis hanc gratiam fecimus spetialem, quod nullus vicarius, . . rector vel potestas seu iurisdictionem aliquam exercens temporalem aliave persona, cuiuscumque dignitatis, administrationis, status et conditionis existat, nullave^d ecclesie vel universitatis Mediolanensis vel alia de cetero ullam talleam vel collectam aut impositionem . . abbatibus, . . prepositis, . . archipresbiteris, [. .] monasteriis, . . hospitalibus alliisve ecclesiis vel ecclesiasticis

312. ^{a)} *supra lineam add. c.* ^{b)} *sic c.* ^{c)} *seculariorum c.* ^{d)} *. . add. c.* ^{e)} *nullum ne c.*

Actum ut supra, presentibus domino Zonfredo de Castana canonico^a ecclesie de Modoetia, domino Guilenzio de la Strata et Filipolo Bossio canonicis Sancti Ambrosii Mediol(an)i testibus ad hec vocatis et rogatis.

(S. N.) Ego Paxinus filius domini Carloti de Serono civitatis Mediolani porte Vercelline parrochie Monasterii novi predictis authenticationi et insinuationi presens fui et hanc authenticationem et insinuationem cum autentico dicti privilegii diligenter ascultavi et quia cum eo concordare inveni, ideo tradidi, scripsi et subscripsi.

^{a)} *canonica tr.*

personis quibuscumque vel eorum bonis vel alliis pro eis vel eorum occasione directe vel indirecte quocumque quesito colore de cetero imponere nec impositam exigere quoquo modo presumat. Set potius ipsos deffendere teneantur a predictis.

3. Nos etiam inantea nec aliquis nostro nomine vel pro nobis ullam taleam seu collectam de ipsis ecclesiis ecclesiasticisve personis vel eorum bonis et possessionibus et rebus quibuscumque sibi vel ecclesiis, monasteriis vel piis locis pertinentibus imponere, petere vel exigere nec etiam recipere debemus vel debet quoquo modo, nisi casus forte contingat quod pro nostris et imperii necessitatibus predictarum ecclesiasticarum personarum subsidio egeamus. Tunc enim ipsi nobis tantum pro tallea et collecta annua quatuor millia florenorum auri liberaliter solvere debent ad nostram requisitionem ac mandatum spetiale et non alias. Que tallea seu collecta exigenda est per predictum Iohannem iudicem vel per alium, qui tunc temporis per nos fuerit iudex ordinarius constitutus.

4. Si quis autem contra predicta vel eorum aliquod facere ausus fuerit vel inobediens extiterit^f, amissionem sui salarii, privationem omnis iurisdictionis et cuiuslibet aminationis sue et^g indignationem nostre regie mayestatis et notam perpetue infamie incurrat ipso facto. Civitas vero et universitas contrafaciens pennam decem millium marcharum argenti incurrat etiam ipso facto, quarum medietas fisco nostro, alia vero iniuriam passo aplicetur. Persona vero alia quelibet singularis iurisdictione et aminatione carens premissis gratiis nostris contraveniens indignationem nostre regie mayestatis, notam perpetue infamie et omnium suorum bonorum publicationem in fiscum se etiam ipso facto noverit incurrisse.

In quorum omnium robur et evidens testimonium presentes nostre regie mayestatis sigilli munimine comunitas dedimus super eo.

Dat. Mediolani, quarto die mensis Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni nostri anno tertiodecimo.

313. *Donatio pro monasterio Seligenporten. Jul. 4.*

Originale in tabulario generali regni Baiarici KLS nr. 344. Descripsit H. Herre. Pendunt sigilli fragmenta loro membranaceo. In dorso legitur manu cancellariac scriptum: R (= Registrat.). Scriptum est manu Germanica; membrana est Itala. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 56 nr. 942.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chünich ze allen ziten merer des riches verjehen offenlich an disem brief, daz wir den geistlichen frawen . . der abbtessinne^a und dem covent des chlosters von der Sæligenporten unsern andächtigen getriwen erlaubet haben und erlauben, daz si daz hause ze Weydenwanch, daz si halbez ze rehtem aygen gechauffet habent und daz ander halbetaile gechauffet habent als lehen von uns, zeprechen mügen und niderwerfen mit unserm willen, swenne si wellent, wanne wir in unser lehenschaft des halben tailen zu dem aygen daz si da habent geben haben und geben mit disem brief. Und wellen und gebiten allen unsern amptläuten, vitztūmen, richtern und andern, swi si genant sint, di iezu sint oder noch werdent, daz si di vorgeannten frawen daz hause prechen lazzen und si des icht irren und in chain lait tūn von des halben tailen wegen, der von uns gie ze lehen, wann wir in den geben haben ze aygen der worten, daz si ez brechen sulen. Ze urchunde dises briefes.

Der geben ist ze Mailan, an sande Ulriches tag, do man zalt von Christes geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem sibenzwainzigiste(n) jar, in dem dreizehendem jar unsers riches

312. f) extiterit c. g) ad c.

313. a) . . add. or.

314. *Privilegium pro civitate Savonensi prius.* Iul. 7.

Originale (or.) in tabulario communis Savonensis. Contulimus nos. Sigillum, quod filis serieis flavi viridisque coloris pendebat, iam desideratur. In dorso legitur manu cancellariae scriptum: R. In margine dextro plicae inscriptum est ad nomen scriptoris indicandum, eadem itaque manu Germanica, quae textum exaravit: Hu—; cf. infra nr. 315. — Ed. C. Cipolla et G. Filippi 'Atti e Memorie della Società storica Savonese' II (1890) pag. 307 nr. 1 ex or.

¶ Lu[dowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.
10 Predecessores nostri incliti Romanorum imperatores et reges, sicut in hystoriis regum gestis comperimus, regna et imperia eorum decoraverunt et statum reipublice magnificaverunt, cum suorum fidelium et maxime eorum, qui semper per fidei et devotionis constanciam ipsis constancius adhererint, iustis petitionibus favorabiliter annuerunt. Accedentes igitur ad serenitatis nostre presenciam nostri et sacri Romani imperii fideles
15 dilecti cives civitatis Saone nostram regiam excellenciam multipliciter exorarunt, quatinus de solita augustali nostra clemencia omnia privilegia olim per sacratissimos principes Romanorum imperatores ac reges nostros predecessores et specialiter per dive memorie Heinricum imperatorem ipsis, civitati eorum predictae ac ipsius communi tradita et concessa¹ dignaremur de benignitate regia confirmare. Nos vero considerantes, quod prefata
20 civitas semper promptissima fuit et est ad iura et honores sacri Romani imperii promovendos et quod numquam a tramite devocionis et fidei aliquialiter cespitavit, ob huiusmodi ipsorum merita gloriosa et grata obsequia ipsi imperio devote et fideliter exhibita et inantea iugiter exhibenda ipsis ac eorum civitati prefate omnia privilegia per invictissimos Rom(anorum) imperatores et reges predecessores nostros et nominatim per
25 Heinricum imperatorem, prout rite et rationabiliter indulta sunt, tradita et concessa ratificamus, approbamus et presentis scripti patrocinio confirmamus, non obstantibus aliquibus privilegiis, rescriptis seu litteris quibuscumque per nos cuicumque concessis vel inantea concedendis, que prefatis eorum privilegiis possent aliquialiter derogare, nisi in eisdem privilegiis seu rescriptis sic concessis vel concedendis facta sit vel fiat mencio
30 expressa de privilegiis civitatis Saone supradicte. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre ratificacionis, approbacionis et confirmacionis paginam infringere aut ei ausu aliquo temerario contraire. Si quis vero presumptuose hoc attemptaverit vel facere presumpserit, penam quingentarum librarum auri, quarum medietatem fisco nostro, aliam vero medietatem ipsi civitati Saone ipso facto et tociens quociens contrafecerit irremissibiliter solvere teneatur, et ultra hoc nostram indignacionem ac gravem nostre maiestatis offensam se noverit procul dubio incurrisse. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigilli maiestatis nostre munimine iussimus communiri.

Dat. Mediolani, Idus Iulii, indic. decima, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

315. *Privilegium pro eadem alterum.* Iul. 15.

Originale (or.) ibidem eadem manu scriptum. Contulimus nos. Sigillum desideratur, filis serieis flavi viridisque coloris relictis. In dorso item legitur: R; in plicae margine dextro item: Hu—. — Ed. Promis 'Monete della Zecca di Savona' (Torino 1864) pag. 39 nr. 1 ex or.

Cf. infra nr. 366—369.

1) *Supra tom. IV, 2 nr. 770—773.*

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Hanc solum imperialis celsitudo legem sollempniter profitetur, ut illos qui semper ferventi promptitudine et obsequiosa voluntate ipsi sacro imperio necnon ipsius principibus Romanorum imperatoribus et regibus benivolencius paruerunt et fideliter servierunt, iuxta officium caritatis respiciat privilegio specialis gratie et amoris. Cum igitur nostri et sacri Romani imperii fideles dilecti . . cives civitatis Saone premissis prerogativis renitere lucidius dinoscantur, ipsis ac toti communi civitatis predictae hanc gratiam facimus et concedimus specialem, quod ipsi in civitate sua Saone prefata monetam imperialem cuiuscumque conditionis seu numismatis eudere poterunt et facere, sicut et quando eis placuerit, auctoritate nostra regia eis presentibus tradita libere fabricari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis paginam infringere aut ei in ausu aliquo temerario contraire, sicut indignationem nostram et gravem nostre celsitudinis offensam et penam, quam nostro arbitrio ad hoc reservamus infligendam, desiderat evitare. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigilli maiestatis nostre munimine iussimus communiri.

Dat. Mediolani, Idus Iulii, decima indice., anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

316—319. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1327. Iul. 15.—31.

316. *Litterae ad archiepiscopum Trevirenssem.* Iul. 15.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 52^v nr. 920. Descripsimus nos. — Extr. apud Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 51 nr. 1228 ex c.

Reg. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 217 nr. 474; Preger-Reinkens p. 230 nr. 356. Cf. Preger-Reinkens l. c. nr. 357; Sauerland l. c. nr. 1229. 1230.

Venerabili fratri Balduvino archiepiscopo Treverensi.

Licet sincera tue fraternitatis devotio, quam ad nos et Romanam matrem ecclesiam gessisti haecenus et continue gerere non desistis, incognita nobis et sedi apostolice non existat, tamen dil. fil. Henricus de Iuliaco decanus ecclesie Albesterden(sis) ad nostram nuper veniens presentiam, qualiter tam in prompta et devota receptione processuum nostrorum pridem contra Ludovicum de Bavaria suis gravibus excessibus et culpis exigentibus habitorem et aliis laudandis operibus devotionem ipsam in lucem curas incessanter producere, nobis retulit viva voce. Super quibus eiusdem fraternitatis tue providentiam circumspectam cum gratiarum actionibus uberibus plurimum in Domino commendantes eandem attentius exhortamur, quatinus in huiusmodi devotione solida continuatione persistens processus predictos clero et populo, presertim decanis singulis christianitatum ecclesiarum parrochialium ac vassallis tuis et ecclesie Treverensis presentibus facias in tuis civitate, diocesi et provincia solenniter, contentis in eis in vulgari nichilominus expositis, ut clarius intelligantur ab omnibus, publicari. Nos efficiendo exinde per instrumenta publica certiores, adversus transgressores dictorum processuum, si qui forsitan fuerint, per penas in ipsis contentas processibus, sicut tue prudentie videbitur, nichilominus processurus.

ita quod preter perennis retributionis premium tibi nostram et eiusdem sedis uberiores valeas gratiam merito vindicare.

Datum Avinion(e), Idus Iulii, anno undecimo.

317. *Litterae ad civitatem Coloniensem.* Iul. 21.

Copia (c.) *ibidem* tom. 114^{II} fol. 53^r nr. 926. *Descriptit* H. Pogatscher. — *Extr.* apud *Sauerland* l. c. II, 52 nr. 1231 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 218 nr. 481; *Preger-Reinkens* p. 129 nr. 362.

Dil. fil. consulibus, scabinis et universitati Coloniensi.

Coloniensis insignis civitas viris multa prudencia et maturitate pollentibus predita
10 aliisque virtutum dotibus insignita sic se devotione prefulgidam et fide[i] puritate pre-
claram erga Romanam matrem ecclesiam exhibuit hactenus et exhibere indesinenter
non cessat, ipsi adherendo constanter matri ecclesie ac eius inimicos et hostes velut
proprios abhorrendo, quod intra matris ipsius brachia cum suis incolis et civibus continue
meretur recumbere tanquam filia predilecta. Et licet ipsa civitas huiusmodi fulgorem
15 devotionis et fidei ab hactenus prudenter et intrepide produxerit multis commendandis
operibus in apertum, hiis tamen temporibus, postquam etiam vir ille reprobus, Dei et
ecclesie crudelis persecutor et hostis ac manifestus fidei catholice inimicus, Ludovicus
olim dux Bavarie se ad partes Lombardie in sue confusionis augmentum conferre pre-
sumpsit, multa per litteras suas ficticias et nulla veritate suffultas ad trahendum secum
20 fideles si posset in precipitium mendacia seminando, ab eiusdem hostis subdolis per-
suasionibus auditum prudenter avertens magis clarere in devotione matris eiusdem
stu[du]it, processus per nos contra dictum hostem cogente conscientia et iusticia exigente
de fratrum nostrorum consilio habitos audiendo libenter ac in eorum publicatione solenni
eis assistendo, quibus hoc incumbabat, favorabiliter et eos tenaciter observando, sicut
25 fama testatur celebris et nichilominus relatio dil. fil. Henrici de Iuliaco prepositi beate
Marie ad Gradus Coloniensis, honoris vestri et civitatis eiusdem fervidi zelatoris, nobis
grato relatu patefecit. Pro quibus vobis et eidem civitati gratiarum actiones uberes
persolventes circumspectionem vestram attentius exhortamur, quatinus in fide et devotione
huiusmodi, que Deo vos acceptiores efficiunt vestrique famam nominis et honoris ex-
30 tollunt, in continuatione solida persistatis, de nobis et ipsa ecclesia indubitatum fiduciam
habaturi, quod nos, quantum cum Deo poterimus, reperietis in vestris oportunitatibus,
super quibus ad nos recursum habere fiducialiter sicut filii benedictionis et gratie poteritis,
propicios et benignos.

Datum Avinion(e), XV. Kal. Augusti, anno undecimo.

318. *Litterae super destructione turris in insula Rheni.* Iul. 23.

Originalia duo, quorum 1 nobilibus et vasallis ecclesiae Trevirensis missum in tabulario
regio Confluentino; contulimus nos; bulla desideratur; in plicae parte dextra legitur: de
cur. | .A. Dracon.; in dorso: Treverē. itemque Processus III.^a contra dñm Lud. de Bawar
super thelon(ei) impositione in Cûba et edificatione turris in insula Reni directus ad . .
40 nobiles et . . vassallos ecclesie Trever. et ad communitates civitat(is), dyoc(es)is et pro-
vincie Treveren.; *ed. Günther 'Codex diplomaticus' III, 240 nr. 143 ex 1;*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 220 Pabste nr. 60;

318. ^{a)} *supra lineam add. 1.*

2 clero provinciae Trevirensis directum in tabulario secreto domus regiae Bavaricae; contulimus nos; bulla pendet filo canapis; in plicae parte dextra legitur: .de. cur. | .B. Testagay.; in dorso: Treveren. itemque Processus III.^b contra dñm Lud. de Bawar super impositione thelon(ei) in Kuba et edificacione turris in insula Reni directus ad . . abbates et . . prelatos provincie Treveren.

Cf. alias litteras super eadem re archiepiscopis et civitatibus Rheni aliisque missas Löher l. c. p. 218 nr. 482. 483; Preger-Reinkens p. 232 nr. 363. 364; Sauerland l. c. II, 53 nr. 1234; itemque Riezler 'Vatikan. Akten' p. 346 nr. 908.

Iohannes episcopus servus servorum Dei

1.

dil. fil. nobilibus viris ducibus, principibus, marchionibus, comitibus, vicecomitibus, baronibus ceterisque nobilibus tam vassallis ecclesie Treverensis quam aliis necnon consulibus, scabinis, rectoribus ac communitatibus et universitatibus civitatum, castrorum, oppidorum et aliorum quorumcunque locorum in civitate, dioc(es) ac provincia Treveren(s) consistentibus salutem et apostolicam benedictionem.

2.

venerabilibus fratribus episcopis et dil. fil. electis, abbatibus, prioribus ac aliis ecclesiarum prelati in provincia Treverensi consistentibus

1. Ad audientiam nostram dudum clamorosa^c insinuatione perducto, quod Ludovicus olim dux Bavarie suos enormes et detestandos^d excessus, quorum occasione per diversos processus nostros diversis temporibus de fratrum nostrorum consilio presente multitudine copiosa fidelium habitos excommunicationis vinculo innodatus et iure, si quod ad regnum vel imperium Roman(um) ex electione discordi, que de ipso celebrata fuisse dicebatur, sibi quomodolibet competebat, et subsequenter omnibus feudis et bonis, privilegiis, indulgentiis et gratiis, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis seu imperio obtinebat, et spetialiter ducatu Bavarie iusto privatus iudicio et de fautoria hereticorum existit condempnatus et citatus personaliter certo sibi prefixo termino coram nobis super crimine heresis, de qua^e se convictum reddidit manifeste, multiplicare aliosque velut in sensum datus reprobum¹ inculcare non cessans, in castro^f Kûve Treveren. dioc. novas et graves pedagiorum exactiones universis Christi fidelibus perinde transeuntibus in mercimoniis et rebus suis temere duxerat in magnum et grave reipublice et prelatorum et ecclesiarum aliarumque personarum ecclesiasticarum et secularium partium earum dispendium imponendas, propter que anathematis sententias, que in tales per Romanos pontifices publice promulgatur in certis solennitatibus, noscitur incurrisse, nos obviari dispendiis huiusmodi salubriter cupientes dudum venerabili fratri nostro . . archiepiscopo Treverensi dedisse meminimus per alias nostras certi tenoris litteras² in mandatis, ut prefatum Ludovicum propter premissa, que adeo erant notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari, dictam anathematis et excommunicationis sententiam incurrisse per suas civitatem, dioc(es)im ac provinciam publice nunciaret et faceret ab omnibus artius evitari, alias nichilominus ecclesiis et subditis suis, quibus per novas impositiones et exactiones dictorum pedagiorum enorme generabatur dispendium, de oportuno remedio provisurus contra dictum Ludovicum et quoscunque alios sibi prestantes super hiis auxilium, consilium vel favorem spiritualiter et temporaliter, sicut eidem videretur expediens, procedendo.

318. ^b) supra lineam add. 2. ^c) clamosa 2. ^d) dos in loco raso 1. ^e) quo 2. ^f) de add. 2.

1) Cf. Rom. 1, 28. 2) Supra nr. 61 et 195.

2. Sane quia dictus Ludovicus a tam^g iniuriis novitatibus prefato archiepiscopo et aliis prelatiis et ecclesiis ac personis earum partium ecclesiasticis et secularibus non parum prejudicialibus et dampnosis abstinere non curat, quin immo sicut habet fidedigna multorum insinuatio, studens preteritis insolenciis addere novas culpas, quandam turrim fortissimam in insula Reni prope dictum castrum¹ construere, ut dampnatas impositiones et exactiones predictas durius et crudelius exigendo continuare illasque defendere fortius valeat, iam incepit, nos autem intendentes^h, quod ad obviandum eiusdem Ludovici perniciosiⁱ in hac parte conatibus tamque dispendiosis periculis et presumptuosis excessibus in divine maiestatis offensam magnamque reipublice lesionem redundantibus ut premittitur
10 occurrendum est potenter et utiliter^k, ut suo prefocetur in ortu tam dampnosa novitas, procedendum, memoratum rogamus archiepiscopum per alias nostras litteras et hortamur, eidem nichilominus per apostolica scripta mandantes, ut una vobiscum aliisque principibus et nobilibus et^l suis et eorum vassallis et subditis necnon communitatibus et universitatibus^m civitatum, castrorum, oppidorum et aliorum locorum insignium predictarumⁿ
15 civitatis, dioc(es)is et provincie Treveren(sis), de quibus sibi expediens videretur, quos ad hoc requirere, monere ac inducere et si foret necesse, appellatione cessante per censuram ecclesiasticam valeret compellere, ad amotionem dictorum pedagiorum et demolitionem edifitii dicte turris viis et modis oportunis spiritualiter et temporaliter apostolica auctoritate suffultus sic solerter procedere procuraret, quod suis et ecclesie sue ac sub-
20 ditorum aliorumque fidelium valeret indemnitatibus super hiis precaveri.

3. Quocirca

1.

2.

universitatem vestram monemus, rogamus discretionem vestram monemus, rogamus
attentius et hortamur, et hortamur attentius, vobis nichilominus
25 per apostolica scripta mandantes,
quatinus prefato archiepiscopo super predictis et ea tangentibus sic prompte assistatis et^o pareatis et efficaciter intendatis, quod novitates et insolencie predictae Deo infeste reique utilitati publice plurimum sicut premittitur obviantes vestro auxilio mediante tollantur et revocentur omnino vosque propter hoc valeatis apud Deum et homines
30 merito commendari.

Dat. Avinion(e), X. Kal. Augusti, pontificatus nostri anno undecimo.

319. *Litterae super reconciliatione Ludewici regis minime facta universis missae. Iul. 31.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tom. 114 nr. 34. Descripsimus nos.

35 *Cf. formam populo Romano directam Löher l. c. p. 218 nr. 486; Preger-Reinkens p. 233 nr. 367.*

Venerabilibus fratribus universis patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac dil. fil. abbatibus, prioribus, decanis, prepositis, archidiaconis, archipresbiteris, plebanis, rectoribus et aliis ecclesiarum prelatiis vel eorum vicesgerentibus, capitulis quoque, conventibus
40 ceterisque personis ecclesiasticis secularibus et religiosis, exemptis et non exemptis necnon nobilibus viris ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, senescallis, rectoribus, iusticiariis, potestatibus, capitaneis ceterisque dominis temporalibus, universitatibus quoque et comunitatibus civitatum, castrorum, villarum, terrarum et aliorum quorumcunque locorum ac aliis universis et singulis, ad quos presentes littere pervenerint.

45 318. g) tantis 2. h) attendentes 2. i) perversis 2. k) viriliter 2. l) ac 2.
m) in loco raso 1. n) predictorum 1. o) assistatis et des. 2.

1) Cf. pag. 217 not. 1.

1. Auditui nostri apostolatus innotuit multorum relatio fidedigna, quod Ludovicus olim dux Bavarie, Dei et ecclesie crudelis persecutor et hostis immanis, qui dudum suis detestandis excessibus contra Deum et ecclesiam memoratam commissis nequiter ac culpis gravibus cumulatus diversis excommunicationum sententiis per processus nostros contra ipsum diversis temporibus de fratrum nostrorum consilio presente copiosa multitudine fidelium habitos innodatus et tandem iure, si quod sibi ex electione discordi, que de ipso celebrata dicebatur, ad regnum vel imperium Roman(um) competebat, ac omnibus bonis et feudis, privilegiis et indulgentiis, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis quomodolibet obtinebat et specialiter ducatu^a Bavarie iusto privatus extitit iudicio et fautor manifestus hereticorum declaratus citatusque personaliter certo sibi prefixo termino super crimine heresis¹, de qua se convictum reddidit evidenter, velut illius filius, qui ab initio in veritate non stetit², sed mendacio parentes nostros in imademersit, suos non verens errores mendacio palliare, ut fideles a sua deicere fidelitate ac infideles in sua perfidia valeat indurare sicque eos^b secum trahat in precipitium dampnationis eterne, tam per suas falsas et fictitias litteras quam per nuncios falsos similiter fecit in nonnullis partibus publicari, quod ipse nostram et apostolice sedis benivolentiam captaverat et gratiam fuerat assecutus.

2. Et licet nos, quod Deus ipsum a tam periculoso devio, in quo se voluntarie posuit, dignaretur retrahere ipseque divino se coaptaret beneplacito, more paterno desideramus intense, volentes tamen perhibere testimonium veritati, ne suo mendacio possit vel infideles in suo firmare devio vel fideles a via retrahere veritatis, tenore presentium universis et singulis nunciamus, quod ipse, qui velut in suis erroribus pertinax modos querere et vias invenire satagit, per quos suum conceptum exosum Deo universalique ecclesie periculosum nimium producere valeat ad effectum, gratiam Dei et ecclesie non promeruit neque habet, immo indignatio continue contra eum propter eius excessus reprobos augmentatur et crescit, universitatem v(estram) rogantes et hortantes attentius vobisque per apostolica scripta mandantes, quatinus sibi vel personis aliis quibuscumque asserentibus aut litteris suis seu aliis describentibus, eundem Ludovicum ad nostram et predictae sedis redisse obedientiam ac nostram et sedis ipsius captasse benivolentiam vel gratiam meruisse, nisi videritis litteras nostras patentes vera bulla nostra munitas et speciales nuncios modum et formam reconciliationis et receptionis ad gratiam et obedientiam huiusmodi clarius exprimentes, nullatenus fidem adhibeatis aliquam nec in aliquo faciatis eidem, sed eum potius velut Dei ac nostrum et ecclesie memorate rebellem, persecutorem et hostem fideique catholice inimicum persequi sicut fideles ipsius ecclesie filii studeatis.

Datum Avinion(e), II. Kal. Augusti, anno undecimo.

320. UNIO ALTERA INTER LUDEWICUM ET FRIDERICUM REGEM TRINACRIAE.

1327. Iul. 25.

Cf. supra nr. 161.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Ad modum chirographi in margine inferiori indentatum est. — Ed. Riezler 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XX, 257 nr. 30 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 357 nr. 3240 (Addit. III).

Cf. infra ad a. 1336. Febr. 11.

319. a) ducatum c. b) veros c.

1) *Supra nr. 273 et 274.* 2) *Cf. Ioh. 8, 44.*

In Christi nomine amen.

1. Ad laudem, reverentiam et honorem omnipotentis Dei et beate Marie semper virginis matris sue et totius curie paradisi et ad honorem, exaltationem et gloriam serenissimi principis domini Ludovici Dei gratia Romanorum regis semper augusti et
5 sacri Romani imperii ac illustris principis domini Frederici regis Scicilie et ipsius^a regni statum prosperum et felicem. Noverint universi presens instrumentum publicum inspec-
turi, quod habitis per dictos serenissimum principem dominum Ludovicum regem Roma-
norum et illustrem dominum Fredericum regem Scicilie consideratione et deliberatione
10 solempnibus super honore, exaltatione et gloria ipsorum principum sive regum et sacri Romani imperii ac regni Scicilie necnon ipsorum principum fidelium et subiectorum
statu prospero et tranquillo et etiam super defensione et exaltatione fidei christiane
deliberaverunt et concordaverunt inter eos facere unionem, confederationem et ligam
easque firmare perpetuo duraturas contra quoscunque inimicantes nunc vel in futurum
ipsis regibus seu alteri ipsorum seu Rom(ano) imperio aut regno Scicilie quomodocunque,
15 qualitercunque et in quacunque parte tam per mare quam per terram, quibuscunque
tales inimicantes nominibus censerentur.

2. Et ideo prefatus serenissimus princeps dominus Ludovicus Romanorum rex ex
parte una et nobiles et sapientes viri domini Berardus de Passaneto et Asnanus Lopis
de Caparosa milites, magister Franciscus de Colle Panormitanus^b canonicus decretorum
20 doctor et dominus Ansalonus de Castilliono de Messana iudex consiliarii, familiares et
fideles prefati illustris domini Frederigi Scicilie regis et ipsius procuratores et numptii
simul et in solidum cum magnifico viro domino Iohanne de Claromonte comite Moac
eiusdem domini regis Scicilie genero nunc absente ad infrascripta omnia et singula,
ut dictum est, simul et insolidum constituti solempniter et legitime, ut de ipsorum pro-
25 curatione et mandato constat per scriptum seu privilegium¹ eiusdem illustris domini
Frederigi regis Scicilie munitum suo noto et consueto sigillo cere rubee pendente a me
Verio notario et aliis infrascriptis notariis visum et lectum per ordinem procuratorio
nomine dicti domini regis Scicilie, ipsi quatuor procuratores excepto dicto comite Moac
ex parte altera unanimiter et concorditer iniherunt^c, fecerunt et firmaverunt inter se
30 unionem, confederationem et ligam perpetuas et perpetuo duraturas de prestando sibi
invicem toto eorum et cuiuslibet ipsorum posse auxilium et iuvamen, consilium et favorem
tam per mare quam per terram contra quascunque terras, civitates, universitates et loca,
personas ecclesiasticas vel seculares, cuiuscunque status et conditionis existant, etiamsi
regali aut pontificali dignitate prefulgeant, inimicantes nunc vel in futurum dicto sere-
35 nissimo principi domino Ludovico Romanorum regi eiusque imperio sive regno ac prefato
illustri domino Frederico regi Scicilie vel regno suo et maxime contra processus et actus
inicos^e et dolosos Iacobi de Caturco, qui se dicit et falso nominat Iohannem papam
vigesimalium secundum, redundantes quocunque tempore contra quodcunque ius publicum
et libertatem sacri Romani imperii ac personam ipsius serenissimi principis domini
40 Ludovici Romanorum regis necnon contra prefatum illustrem dominum Fredericum
Scicilie regem et regnum suum, excipiendo dumtaxat dictus dominus Romanorum rex
dominos . . principes electores imperii et predicti procuratores procuratorio nomine quo
supra illustrem principem dominum Iacobum regem Aragonum dicti domini regis Scicilie
reverendum fratrem ipsiusque regis Aragonum in eodem regno posteros successuros.

45 3. Quas quidem unionem, confederationem et ligam et omnia et singula supra-
scripta prefatus dominus Romanorum rex et prefati procuratores procuratorio nomine
quo supra promiserunt solempniter ac legitime firmas et firma, ratas et rata habere

320. a) sequ. ip del. or. b) paronormitanus? or. c) sic or.

1) Serratum non est.

perpetuo et tenere et contra non facere vel venire, set eas et ea inviolabiliter observare. Et ad amplioris ac maioris roboris firmitatem omnium premissorum dictus dominus Romanorum rex promisit et verbo regio firmavit ponendo et tenendo dexteram manum suam ad pectus, quod loco iuramenti et pro iuramento habetur per omnes Alamannos secundum consuetudinem Alamannorum regum Romanorum, predicta omnia et singula attendere et inviolabiliter observare. Et predicti procuratores^d dicti illustris domini Frederici regis Scicilie procuratorio nomine pro eo, ut dictum est, in animam ipsius constituentis iuraverunt ad sancta Dei euangelia corporaliter tactis sacris, omnia et singula supradicta similiter attendere et inviolabiliter observare. Et voluerunt et mandaverunt predicti contrahentes, quod presens instrumentum duplicaretur per me¹⁰ notarium, quorum unum in cancellaria dicti domini Romanorum regis remaneat et aliud per dictos procuratores ad dictum dominum regem Scicilie destinetur¹.

Acta et celebrata sunt hec in civitate Mediolan(i) in palatio habitationis dicti domini Romanorum regis et publice publicata sub annis Domini ab eiusdem nativitate millesimo trecentesimo vigesimo septimo, indiet. decima, regni dicti domini Romanorum regis¹⁵ anno tertiodecimo, die festivitatis beatorum Iacobi et Christopori, vigesimo quinto Iulii. Presentibus venerabili patre domino Guidone miseratione divina episcopo et domino Aretino, venerabili patre domino Ghebeardo eadem miseratione episcopo Estitensi, magnifico et excellenti viro domino Henrico duce Brusuiacensi, nobili et sapienti viro domino Hermanno de Litimberghe cancellario ipsius domini Rom(anorum) regis, nobili²⁰ et egregio viro domino Guillelmo comite de Monteforte eiusdem domini regis in Mediolano speciali vicario et generali in tota provincia Lombardie², nobili et egregio viro domino Alberto Humolo ipsius domini regis mariscalco, reverendo et sapienti viro magistro Ulrico preposito Bamberiensi eiusdem domini regis protonotario, viris nobilibus et discretis domino Franchino de Rusconibus de Cumis ipsius civitatis capitaneo, dominis²⁵ Marco et Oderisio de Vicecomitibus de Med(iolano), reverendo viro domino Gregorio preposito Sancti Georgei de Luca ac nobili viro Ettore comite de Panico et domino Bavoso de Eugubio ambaxiatoribus magnifici Kastrucii domini Lucanorum, prudentibus viris dominis Nerio Tempanella iudice et serr Arrico Patterio notario de Pisis ambaxiatoribus comunis Pis(arum), Tadeo de Ubertis et domino Bartolomeo de Cerchiis de³⁰ Florentia pleban(o) plebis de Gropana et aliis pluribus testibus ad hec habitis et vocatis.

(S. N.) Ego Verius olim Mini Borestauri de Aretio imperiali auctoritate iudex ordinarius atque notarius publicus³ et nunc regie camere predicti domini Romanorum regis notarius atque scriba predictis omnibus interfui eaque rogatus de ipsius domini regis mandato scripsi et publicavi.

(S. N.) Ego^e Iuncta olim Mencii de Montelucci Aretin(us) civis imperiali auctoritate iudex ordinarius et notarius mandatum ipsius illustris domini Frederici regis Sicilie de verbo ad verbum vidi et legi, cum supra et infra scriptis notariis ordinationi^f confederationis et lige ac omnium predictorum interfui et de hiis rogatus et mandato ipsius domini Romanorum regis et ambaxiatorum dicti regis Sicilie et procuratorum eiusdem me in⁴⁰ testem subscripsi et ad maiorem roboris firmitatem et certitudinem premissorum signum meum apposui consuetum.

(S. N.) Ego^e Lanfranchus Corbi de Luca imperialis aule iudex ordinarius et notarius mandatum ipsius illustris domini Frederigi regis Sicilie de verbo ad verbum vidi et legi, cum suprascriptis notariis ordinationi^g confederationis et lige ac omnium predictorum⁴⁵

320. ^d) sequi, procuratorio nomine delet. or. ^e) abhinc alia manus or. ^f) corr. ex — tionis or. ^g) ordinationis or.

1) Quod deperditum est. 2) Cf. infra nr. 324. 3) Cf. supra tom. IV, 525 lin. 33 sqq. et infra tom. VI nr. 347 et passim (c. gr. ad a. 1327. Dec. 13 in nota: ambasator pro . . . Romano principe).

interfui et de hiis rogatus et mandato ipsius domini Romanorum regis et ambaxiatorum dicti regis Sicilie et procuratorum eiusdem me in testem subscripsi et ad maiorem roboris firmitatem et certitudinem premissorum singnum meum apposui consuetum.

321. LUDEWICI QUITATIO PRO CIVITATE LUBICENSI.

1327. Iul. 26.

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2703 (Addit. I); cf. notam errore ut videtur typographi male ad nr. 2704 adiectam¹.

10 Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . .^a
consulibus et universis civibus Lubicen(sibus) fidelibus suis dilectis graciam suam et
omne bonum.

Quia, prout nostris litteris² vobis commisimus, spectabili viro Bertoldo comiti de
Hennenberg secretario nostro dilecto in summa sexcentarum librarum denariorum Lubi-
15 cen(sium) dativorum annui census nobis et imperio per vos annis singulis in festo nati-
vitatibus beate virginis Marie solvendarum in eodem festo nunc proxime preterito nostro
nomine satisfecistis et ipsas eidem pro anno presenti integraliter persolvistis, ideo
vestre sinceritatis obedienciam commendantes vestrisque indempnitatibus providere salu-
briter cupientes de eisdem sexcentis libris annui census quoad hunc annum vos quitos
20 dicimus et solutos. Presencium testimonio litterarum appensione nostri sigilli regii firma-
tarum. In cuius rei testimonium presentes conscribi fecimus et nostri sigilli munimine
iussimus communi.

1326.
Sept. 8.

Dat. Mediolan(i), in crastino beati Iacobi apostoli, anno Domini millesimo trecen-
tesimo vicesimo septimo, regni nostri anno terciodecimo.

322. EIUSDEM PRIVILEGIUM TRIVILIENSIBUS CONCESSUM.

1327. Iul. 29.

*Editionem (ed.), quam collatis inter se copia sacc. XIV. et codice B fol. 3^r nr. 7
bibliothecae Trivulzianae Mediolanensis paravit Barelli 'Archivio storico Italiano' Ser. V
tom. 30 (1902) p. 64 nr. 28, hic illic in orthographicis correctam repetimus.*

30 *Quae conveniunt cum Privilegio Heinrici VII. supra tom. IV nr. 601, ea typis
minoribus excudenda curavimus.*

321. a) . . . or.

1) *Huius Quitationis in tabulario Meiningensi servantur exemplaria sex eisdem verbis sub regio
titulo confecta, a duobus vel tribus scriptoribus cancellariae regiae conscripta, sigillata, omnia data in
35 crastino exaltacionis sancte Crucis, nempe a. 1329. 1330. 1331. in Nüremberch, a. 1332. 1333. 1334. in
Franchenfurt. Quae nusquam civitati Lubicensi tradita sunt; cf. etiam Böhmer, Reg. Ludw. Addit. III
p. XIII. Quitationis anni 1328. cognitionem non habemus. 2) Supra nr. 33.*

Ludoyeus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

(1) Ad hoc nos ille qui celum terramque regit sua omnipotenti ordinatione constituit, ut inter ceteras nostras sollicitudines hec sit quasi precipua, quod hiis qui semper erga sacrum Romanum imperium ipsiusque dominos princip[al]es imperatores ac Romanos reges predecessores nostros suis fidelissimis ac devotissimis obsequiis perseveranter et incuntanter claruerunt nobisque omni promptitudine fidei et devotionis non deficiunt aliquantulum adherere, sua iura, libertates et gratias seu immunitates suas quascumque conservemus, manuteneamus ac defensemus, immo etiam semper gratiosius augeamus. (2) Ex parte igitur fidelium nostrorum et sacri imperii comunis et hominum castri de Trivillio grasso serenitati nostre regie extitit multipliciter exoratum, quatinus de solita nostra augustali clementia omnia privilegia, que a sacratissimis principibus Romanis imperatoribus et regibus predecessoribus nostris et specialiter Lotario, Friderico, Henrico, Conrado, Ottone¹ et Henrico ultimo² eis gratiose indulta sunt et concessa, ipsis ac dicto castro de Trivillio dignaremur de benignitate regia confirmare. Nos vero ipsorum instanti[vi]s supplicationibus tamquam iustis favorabiliter annuere cupientes ipsis comuni et castro Trivillii predictis omnia privilegia, prout per invictissimos Romanos imperatores et reges predecessores nostros et nominatim per superius expressos rite et rationabiliter indulta sunt, tradita et concessa, ratificamus, approbamus et presentis scripti patrocinio confirmamus. Recipientes terram, territorium et districtum, comune et homines dicti castri Trivillii in nostram et sacri imperii protectionem specialem ac tenentes et servantes eandem terram, territorium et districtum pro nostra camera imperiali sic quod de cetero imperpetuum ipsa terra nulli preterquam Romano imperio subsit nec debeat aliquantulum subiacere. (3) Contractus etiam emptionis seu permutationis per predictos [...] comune et homines de Trivillio celebratos et factos cum monasterio sanctorum Gervasii et Protasii seu Simplitiani Mediolani omnemque liberationem et absolutionem per ipsum monasterium et per alios quorum intererat factas comuni et terre Trivillii supradictis, prout* provide facte sunt, ratas habentes approbamus et etiam cum universis antiquis et bonis consuetudinibus et statutis ipsorum iustis e certa scientia confirmamus eisdem. Adicientes ac concedentes predictis comuni et terre Trivillii honorem, districtum et iurisdictionem ac merum et mistum imperium exercendum per vicarium seu potestatem vel rectorem per ipsum comune electum vel eligendum, qui pro tempore imperiali auctoritate imperio vacante vel non vacante rexerit in eadem. (4) Ad hoc volumus*, quod homines dicte terre* seu castri de Trivillio cum eorum mercimoniis, victualibus, rebus suis et negotiationibus quibuscumque secure ire, stare, transire ac redire possint per totum Romanum imperium pro libito sue voluntatis quodque generaliter omni gratia et libertate gaudeant et gaudere* possint et debeant, quibus alia loca seu terre ac homines imperiali camere subiecta vel subiecti dignoscuntur perfrui et gaudere. (5) Postremo confirmamus et etiam concedimus ipsis comuni et hominibus de Trivillio facultatem accipiendi de flumine Brembii districtus Pergamensis Seriolam et aquam et eam defluere faciendi ad ipsam terram Trivillii et eius territorium et ea utendi ad earum voluntatem, prout ipsam aquam de dicto flumine acceperunt et defluere fecerunt et usi sunt per longum tempus. (6) Nulli ergo civitati, *baroni, *castro, *universitati nullive persone ecclesiastice vel seculari, cuiuscumque conditionis* sive status existat, liceat dicte terre Trivillii, comuni et habitatoribus eius de cetero onus seu conditium aut gravamen*, angariam vel perangeriam* nec fodrum seu collectam aliquam* preterquam Romanus rex vel imperator, cui predicti immediate subsint, imponere, petere ac impositam hinc retro ab eisdem exigere quoquomodo nec presumat hanc nostre ratificationis, approbationis seu confirmationis ac concessionis paginam infringere vel ei in ausu aliquo temerario contraire. Si quis

IV nr. 601
cap. 2.

ibid.

cap. 3.

cf. cap. 4.

cap. 5.

1) Quae serrata non sunt.

2) V. supra tom. IV p. 531 not. 1 et p. 563 nr. 601.

vero presumptuose hoc facere presumpserit, penam quingentarum librarum auri, quarum medietatem fisco nostro, aliam vero medietatem comuni et terre Trivillii ipso facto et totiens quotiens contrafecerit inremissibiliter solvere teneatur, et ultra hoc nostram indignationem ac gravem nostre maiestatis offensam se noverit procul dubio incurrisset. In
 5 cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et sigilli maiestatis nostre munimine iussimus roborari.

Datum Mediolani, vigesimo nono die mensis Iulii, decima indictione, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

Et ego Hermannus de Lichtenberg imperialis aule cancellarius vice domini Henrici
 10 Coloniensis archiepiscopi per Ytaliā archicancellarii recognovi [et] manu propria [sub]-scripsi.

323. RECEPTIO IN PACEM TERRAE GENERALEM.

1327. Iul. 31.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Pendet sigillum fere illaesum loro
 15 *membranaceo. — Iam edidimus 'Die Landfrieden' p. 168 nr. 13 ex or. Editionem nostram hic repetimus.*

Wir ratmanne und pūrgere gemeine zū Hallen bekennen an disem gegenwertigen brife, daz wir zu deme erbern fursten unsme herrn lantgreve Frideriche zū Düringen und maregreven zu Misne und in deme Osterlande und den andern, die in sime land-
 20 vride zu Misne und in deme Osterlande sin¹, gelobd habn und uns vorbōnden zu deme landvride getrulich den zu haldene und da zu czu dynen, als eer gesatz ist. Wir schuln bie namen unsme herren deme vorgnanten maregreven, swenne her uf den bischof von Merseburch czigen wolde eder sich uf in leigern, volgen und helfen mit hundert mannen gewapent und als der landvride gesatz ist. Und were iz noit, wir
 25 scholden helfen so wir beste mochten mit gantzer macht zū vuze und zu pherden. Gesche abir daz unser vorgnanter herre der maregreve sich anderswo leigerte eder czuge denne uf den bischof, so scholde wir die wile getruliche ane argelist destē vūrbaz tūn und schuln den bischof hindern allis des wir mochten, daz unser herre der maregreve sin dynk destē baz geschafen mochte. Wirn unschuln uns ouch, die wile dirre
 30 landvride geweret, nach sūnen nach vriden mit deme bischofe, ez unsie unses herren wille des maregreven. Zu eime orkunde dirre rede hab wir disen bryf lazen vorinsigeld mit unser stad insigele.

Dabie geweist sin dī erbern herren her Heinrich der bischof von Nuenburch, her Gunther greve von Kevernberg, her Otte und abir her Otte gebrudere von Bergowe,
 35 her Heinrich voyt von Plaue der Ruze gnant ist, her Heinrich der eldere voyt von Wyda und andere unser vorgnanten hern dez maregreven und dez bischofs lūte gnūk.

Dirre bryf ist gegeben zu Lipczk, nach Gotis geburd tusend jar dryhundert jare in dem sybenundezwencisten jare, an sende Petirs abende in der ern.

1) *Supra* nr. 303.

324—332. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1327. Aug. 1.—23.

324. *Constitutio vicarii generalis imperii in Lombardia.* Aug. 1.

Transsumtum (tr.) a. 1327. Oct. 16 confectum in archivo Trivulziano Mediolanensi¹.
Descriptimus nos ad imaginem photographica[m] iussu bibliothecarii benivolenter transmissam.
 — *Ineditum.*

Vicarii generalis titulum v. iam supra pag. 232 lin. 21 sq.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Wilhelmo comiti de Monteforti generali in partibus Lombardie necnon in civitate et comitatu Mediol(an)i pro se et sacro Romano imperio vicario suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

1) Cf. *'Bollettino Storico della Svizzera italiana'* XXIX, 46. Verba transsumti in adnotatione ponere liceat:

In nomine Domini.

Anno nativitatis eiusdem milesimo trecentesimo vigesimo septimo, indictione undecima, die 15 Veneris sextodecimo Octubr., nobilis et sapiens vir dominus Branchinus Brusamani iudex et vicarius magnifici domini Guillelmi comitis de Monteforti pro serenissimo domino Ludowico Dei gratia Romanorum rege semper augusto in Mediolano et eius comitatu specialis et in tota Lombardia vicarii generalis precepit michi Franciscolo de Laude notario Mediolan(ensi), ut autenticarem et in publicam formam reducerem infradictum privilegium sigillo magno pendentis inclitissimi principis domini nostri 20 domini Ludowici Dei gratia Romanorum regis semper augusti sigillatum. Cuius privilegii non cancellati non aboliti neque in aliqua sui parte viciati tenor talis est:

'Ludowicus Dei gratia — nostri anno tertiodecimo.' supra nr. 324.

In quorum etiam testimonium et maiorem firmitatem suprascriptus dominus iudex et vicarius ut supra hoc presens exemplum privilegii legit et de verbo ad verbum cum originali ascultavit, 25

Act. et dat. Mediol(an)i super pallatio veteri dicti comunis, presentibus Stefano de Vicomercato filio condam domini Morandi parochie sancti Petri ad Cornaredum porte Nove et Drueto Crivello filio domini Guizardi parochie sancte Marie Pedonis porte Vercelline notariis, domino Ardigano de Raude filio condam domini Pellegrini parochie sancti Martini in Compedo porte Hor(ientalis), Filippolo Citadino filio domini Mayni parochie sancti Petri intus Vineam porte Vercelline et Michaeli de Pischariis filio 30 condam^a domini Guidonis contrate sancti Vicentii ad Setaram M(edio)l(an)i testibus ydoneis ad hec vocatis et rogatis.

(S. N.)^b Ego Druetus Crivelus filius domini Guizardi civitatis Mediolani porte Vercelline parochie sancte Marie Pedonis auctoritate imperiali notarius hoc exemplum privilegii^c scriptum per infradictum Francischolum notarium ex autentico una cum eodem notario diligenter et fideliter ascultavi cum 35 orriginali. Et quia utcumque per ordinem in omnibus concordare inveni, de mandato suprascripti domini Branchini iudicis et vicarii ut supra fideliter me subscripsi, ut eidem exemplo tanquam proprio privilegio adhibeatur plena fides.

(S. N.)^b Ego Steph(anus) de Vicomercato notarius filius quondam domini Morandi civitatis Mediolani porte Nove parochie sancti Petri ad Cornaredum auctoritate imperiali notarius hoc exem- 40 plum privilegii scriptum per infradictum Francescholum notarium ex autentico una cum eodem notario diligenter et fideliter ascultavi cum originali^c. Et quia utcumque per ordinem in omnibus concordare inveni, de mandato dicti domini Branchini iudicis et vicarii ut supra fideliter me subscripsi, ut eidem exemplo tanquam proprio privilegio adhibeatur plena fides.

(S. N.) Ego Franciscolus de Laude filius ser Leonis civitatis M(edio)l(an)i porte Romane parochie 45 sancti Vicentii ad Setaram imperiali auctoritate notarius hoc presens exemplum privilegii per me una cum suprascriptis notariis de verbo ad verbum cum originali ascultatum de mandato suprascripti domini iudicis et vicarii ut supra ex autentico fideliter transcripsi et in publicam formam reduxi, ut eidem exemplo tanquam proprio privilegio adhibeatur plena fides.

^a) filio condam hic abbreviatum fq tr.

^b) abhinc alia manus tr.

^c) in loco raso tr.

1. Cum pro augmento et felici reformatione status imperii, cuius gubernationem et defensionem Deus omnium elargitor sua superna gratia posuit super humeros nostros cuiusque honor, decor et gloria per quosdam nostros et ipsius emulos, hostes, inimicos et rebeles perfidos ac malignos, non verentes manifestum nephax in sacratissimi Romani imperii, quod tamen divinitus ut liquet institutum dinoscitur, gravius comittere diadema, est inreverenter et multipliciter vulneratus, nos ad partes Tuscie et ad urbem Romanam, que caput et apex dicti imperii extitit, pro recipienda nostra corona imperiali de consilio maturo . . principum, . . comitum, . . baronum, . . procerum et aliorum nobilium necnon fidelium nostrorum decreverimus transferendos, processuri cum Dei adiutorio ulterius contra auctores huiusmodi temeritatis magnifice et potenter, unde nos propria in persona Lombardiam sponsam nostram utique caram comode disponere ac ordinare non possumus nec valemus, consideratis igitur fide, prudentia et legalitate tuis, quibus erga nos et dictum sacrum Romanum imperium sepius strenuissime claruisti et ob quorum fiduciam presumimus^a per te iura nostra et imperii in partibus Lombardie prefate posse deffendi et viriliter conservari, te nostrum et sacri Romani imperii in partibus Lombardie universis necnon specialiter in civitate et comitatu Mediol(an)i vicarium generalem vice et loco nostri usque ad nostrum beneplacitum constituimus, facimus et ordinamus auctoritate nostra regia per presentes.

2. Dantes tibi plenam et liberam facultatem in singulis terris, civitatibus, castris, burgis, opidis et villis Lombardie predictae et etiam specialiter in civitate et districtu Mediol(an)i . . vicarios, . . capitaneos, . . potestates, . . iudices seu . . rectores auctoritate regia ac vice et nomine nostro et Romani imperii de novo creandi, faciendi, instituendi ac ordinandi, institutos olim a predecessoribus nostris imperatoribus seu Romanorum regibus in quibusconque officiis, dignitatibus, potestatibus seu vicariis confirmandi, locandi et institutionem ipsorum renovandi ad tempus vel ad vitam ipsorum ac etiam in perpetuum, eosdem vicarios, potestates ac alios officiales seu officiatos, quoconque nomine censeantur sive quibusconque presint civitatibus, dignitatibus, officiis vel beneficiis, quorum institutio et destitutio nobis et Romano imperio dinoscitur pertinere, removendi, deponendi et destituendi ac privandi seu privatos, destitutos et remotos nunciandi, in locum ipsorum seu loco eorundem alios subrogandi, multas et penas eorum preceptis et mandatis rebellantibus et resistentibus imponendi, ab eisdem exigendi et ad solutionem eorum compellendi, privilegia ipsorum innovandi, renovandi et confirmandi, in quaconque verborum forma impetrata fuerint vel concessa. Ecclesiasticas dignitates, canonicas, prebendas seu alia beneficia in collegiatis ecclesiis tam regularibus quam secularibus nomine primariorum nostrarum precum conferendi, personas etiam ad hoc expedientes in . . milites, . . consiliarios, . . capellanos, . . familiares et domesticos nostros et imperii recipiendi et aggregandi ac sic receptis concedendi cum nostris militibus et familiaribus parem privilegii, stipendii, honoris et status dignitatem necnon ordinandi, creandi et conficiendi publicos notarios. Filios naturales tam spurios quam manceres et alios quosconque ex incesto^b coitu procreatos legiptimandi et cum ipsis super defectu quolibet huiusmodi dispensandi. Feuda quoque antiqua, recta et legalia, si tamen comitatus aut superiores dignitates non fuerint, conferendi ac infeudandi vassalos imperii de feudis, que manu vel ore fuerint conferendi, recipiendi a vassalis nostris fidelitatis et omagii sacramenta. Exercendi preterea et agendi queconque ad merum [et]^c mistum pertinent imperium et omnia et singula faciendi que facere possemus in premissis et circa premissa propria in persona, etiamsi mandatum quantumconque exigant speciale. Promittentes nos rata, firma et grata habituros nomine nostro et imperii Romani, quicquid per te ordinatum, factum vel gestum fuerit seu quomodolibet procuratum in predictis et quolibet predictorum.

324. ^a) presumimus *tr.* ^b) incestu *tr.* ^c) excedit *tr.*

3. Iniungentes exnunc canzellario nostro sub debito fidelitatis, ut concessionēs, infeudationes, confirmationes, institutiones seu destitutiones, placita, conventiones, contractus, renovationes privilegiorum seu privilegia per te data et concessa, postquam ei per litteras et sigillum tui Wilhelmi presentata fuerint, in formam publicam reddigantur et sigillo maiestatis regie roborentur, quae si roborata, insinuata, sigillata et reddacta fuerint sive non, nichilominus ipsa vires et vigores ac firmitatem habere volumus, acsi reddacta, consignata et sigillata fuissent et per nos ipsos concessa, ordinata, placita et comissa.

4. Mandantes et firmiter precipientes universis terris, civitatibus, castris, opidis, burgis et villis atque omnibus nobilibus et innobilibus, ecclesiasticis et secularibus, cuiusconque status, dignitatis seu eminentie existant, nostris et imperii fidelibus dilectis, quatinus tibi tanquam nostro generali vicario et specialiter fideles nostri de civitate et comitatu Mediol(an)i in omnibus humiliter pareant et intendant fideliter cum effectu. Alioquin penas et banna, quas ipse contra inhobedientes tulerit iuxte, exnunc approbantes et ratas habentes faciemus contra oppositores huiusmodi irremissibiliter observari.

In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus comuniri.

Dat. Mediolani, die prima mensis Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni vero nostri anno tertiodecimo.

325. *Mandatum iteratum ad telonearios in Cuba pro Bertholdo comite de Henneberg. Aug. 3.*

Cf. supra nr. 261.

Originale in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Sigillum desideratur, foraminibus relictis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2704 (Addit. I).

Wir Lud(owich) von Gots genaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez reiches enbieten Otten dem Zenger burehgrafen ze Chub und Rugeren dem Nortwiner brobst von Oppenheim, unsern lieben getriwen unser huld und allez gût.

Wir gebieten eu bei unsern hulden, daz ir dem edeln manne graf Ber(tolden) von Hennenberch unserm lieben swager und heimlicher alle jare ze sand Anderes tach tusent pfunt Haller gebet von unserm zolle ze Chub und im dar uber ewer offen brief gebet, daz ir im daz selbe gelt von unsern wegen geben wellet, wan wir im unser stat ze dem Neunmarcht dar umme gesatzet haben, der wir müsten enbern, ob ir daz nicht entæt. Dar umb sult ir wizen, tæt ir dez nicht, so müsten wir ander setzen an ewer stat, di im ir brief gern geben und unser gebot hielten. Dar uber ze urchunde geben wir disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Maylan, dez Montages vor sand Laurentzii tag, do man zalt von Christes geburt dreutzeenhundert jare dar nach in dem sibemundzweintzigistem jare, in dem dreutzehendem jare unsers reichs.

326—329. SCRIPTA SUPER COMITIVA PRAESTANDA.

1327. Aug. 4.—11.

326. *Facultas Bertholdo comiti de Henneberg data. Aug. 4.*

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum fere illacsum pendet loro membranaceo. In verso legitur: Remissio dñorum Saxonie ad dñm Ber. comitem, ut se cum ipso componant pro subsidio imperatori faciendo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 56 nr. 943.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus spectabili viro Berhtoldo comiti de Hennenberg, secretario suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

1. Quanta virtute, quanta gloria et honore preclara Saxonum^a nobilitas strennuis actibus multis et longis temporibus retroactis sacrum tenuerit et rexit imperium, anti-
 5 quitas indicat et scripturarum cronice attestantur. Principes quidem, magnates et nobiles Saxonie olim dicti sunt et fuerunt ipsius imperii fundatores, qui per actus bellicos et gloriosos triumphos ipsum^b plantaverunt et in diebus illis magnifice extulerunt. Hii pre
 ceteris gentis Theutonice incorporati sunt imperio et ad obsequendum sibi plus aliis deputati, unde et duos habent principes electores ad ipsorum quidem gloriam et quod
 10 ad defensionem amplius ipsi imperio obligantur. Inter cetera vero debita obsequia Roman(is) imperatoribus et regibus ex antiqua consuetudine tenentur obnoxii, quod transeuntibus eis Alpes ipsos debent sequi armorum, equorum et hominum apparatu singuli iuxta posse, sicut hoc est notorie manifestum.

2. Quare cum duce Domino, cuius gracia regimus et regnamus, Alpes transiveri-
 15 mus Lombardie et feliciter progrediamur Romam imperiales infulas solempniter recepturi, omnes et singulos principes ecclesiasticos et seculares et alios prelatos inferiores nec- non comites et barones aliosque nobiles requisivimus et affective rogavimus et nichilo- minus sub pena privacionis omnium iurium, privilegiorum et bonorum, que tenent a sacro imperio, monuimus et ipsis precepimus patentibus scriptis nostris¹, quatinus unusquisque
 20 iuxta debitum et possibilitatem suam decenter se expediat de armorum, equorum et equitum apparatu ad sequendum nos et serviendum nobis ad dictum nostrum propositum consumandum, ita quod a notificatione presencium infra continuos duos menses, quos ad hoc terminum peremptorium statuimus, realiter expediti iter arripiant usque ad nos continue procedendi.

3. Cumque executioni premissorum nos ipsi insistere non possimus, auctoritatem tibi concedimus in predictis et plenarie vices nostras, ut singulos suprascriptos privacione feodorum, privilegiorum, iurium et bonorum, que a sacro tenent imperio, et aliis penis et modis oportunis ad faciendum et observandum per te vel alium compellere valeas et arcere. Quod si quis necessitatis forte causa venire non poterit vel armatorum
 30 mittere comitivam, permittimus quod huiusmodi obsequium pecuniario subsidio pro stipendiariis aliis conquirendis ad arbitrium et provisionem tuam reddimat et commutet, quamvis presenciam cuiuslibet tam propter certitudinem fidei quam personarum strennui- tatem et habendum fidele consilium longe amplius amplexemur, aut si forte huiusmodi obsequium in quodlibet aliud obsequium vel profectum alium tibi visum fuerit conver-
 35 tendum. Ratum habentes et gratum, quicquid in premissis vel quolibet premissorum per te vel substitutum aut substitutos tuos^b ordinandum duxeris^b vel agendum.

Dat. Mediolani. IIII. die mensis Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

327. *Mandatum provinciae Saxoniae missum.* Aug. 6.

40 *Originalia duo 1 et 2 eadem manu exarata ibidem. Contulimus nos. Pendent loris membranaceis sigillum autographi 1 laesum, sigilli fragmentum autographi 2. In verso leguntur manu coeva scripta: ut principes Saxonie seculares et ecclesiastici conferant domino imperatori subsidium (1), itemque ut domini Saxonie comitentur inperatorem ultra Alpes quilibet iuxta posse (2).*

45 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 56 nr. 944.*

326. ^a) *in loco raso or.* ^b) *in loco raso or.*

1) *Infra nr. 327.*

¶Ludowicus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis et singulis . . .^b principibus^c ecclesiasticis et secularibus, . . . episcopis, . . . ducibus, . . .^b landgraviis, . . . abbatibus^c inferioribusque prelati necnon comitibus, ingenuis, baronibus, ministerialibus, militibus et militaribus quibuscumque in provincia Saxonie constitutis, presentes auditoris litteras vel visuris, suis et imperii fidelibus devotis gratiam suam et omne bonum.

1. Quanta virtute, quanta gloria et honore preclara Saxonum nobilitas strennuis actibus multis et longis temporibus retroactis sacrum tenuerit et rexit imperium, antiquitas indicat et scripturarum cronice attestantur. Principes quidem, magnates et nobiles Saxonie olim dicti sunt et fuerunt ipsius imperii fundatores, qui per actus bellicos et gloriosos triumphos ipsum plantaverunt et in diebus suis magnifice extulerunt. Hii ceteris gentis Theutonice magis incorporati sunt imperio et ad obsequendum sibi plus aliis deputati, unde duos habent principes electores ad ipsorum quidem gloriam et quod ad defensionem ipsi imperio amplius obligantur. Inter cetera vero debita obsequia Roman(is)^d imperatoribus et regibus tenentur obnoxii, quod transeuntibus eis Alpes ipsi tenentur cominus eos sequi armatorum^e, equorum et hominum apparatu singuli iuxta posse, sicut hoc est notorie manifestum.

2. Quare cum duce Domino, cuius gratia regimus et regnamus, Alpes transiverimus Lombardie^f et feliciter progrediamur Romam imperiales infulas potenter et sollempniter assumpturi, omnes et singulos vos affectu maiori quo possumus hortamur, petimus, requirimus et monemus et nichilominus sub pena imperialis banni, confiscationis videlicet omnium bonorum vestrorum mobilium et immobilium^g et privacionis iurium, privilegiorum et rerum, que tenetis ab imperio, strictissime iniungimus et mandamus, quatinus unusquisque vestrum iuxta debitum et possibilitatem suam decenter se expediat de armorum, equorum et hominum apparatu ad sequendum nos et serviendum nobis ad dictum nostrum propositum consumandum, ita quod a notificatione presencium infra continuos duos menses, quos ad hoc terminum peremptorium statuimus, totaliter expediti iter arripiatis usque ad nos continue procedendi.

3. Quod si quis vestrum necessitatis forte causa venire non poterit vel armatorum mittere comitivam, eidem sub pena prescripta precipimus, quod huiusmodi obsequium pecuniario subsidio decime partis bonorum et feodorum, que tenet ab imperio, pro stipendiariis aliis conquirendis^h, ad arbitrium et provisionem spectabilis viri Bertholdi comitis de Hennenberg secretarii nostri dilecti, cui in huiusmodi vices nostras commisimus, redimat et commutet, quamvis magis vestram presenciam et propter certitudinem fidei et sanitatem consilii ac personarum et laboris strennuitatem longe amplius diligamus, vel si forte eidem comiti visum fuerit, obsequium huiusmodi in quodlibet aliud obsequium vel profectum alium convertendum. Ratum habentes et gratum, quicquid idem comes vel per se vel per quemcumque suum substitutum, quem pari vice fungi volumus, faciendum vel ordinandum duxerit in premissis et quolibet premissorum.

Dat. in castris districtus Mediolani, sexto die mensis Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno tereciodecimo.

328. *Mandatum civitati Lubicensi directum.* Aug. 9.

Originale (or.) in tabulario civitatis Lubicensis. Contulimus nos. Sigilli maiestatis ceræ albae dorso impressi vestigia apparent. — Ed. 'Codex diplom. Lubecensis' II, 428 nr. 483 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 357 nr. 3241 (Addit. III).

327. a) Ludowicus 2. b) . 1. c) . . add. 2. d) Rom 2. e) armorum 2. f) Lomb. 1. g) immob. 2. h) conquir. 1. i) quicquid 2.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris magistris et universitati civium Lubicensium, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Sic a retroactis temporibus est servatum et est debitum, quod Romanis regibus transeuntibus Alpes Lomb(ardie) ad recipiendum Rome imperialis culminis dyadema vos eosdem sequi et ipsis obsequi tenemini iuxta decentiam ipsorum et vestram armatorum equitum comitiva. Cumque Deo duce ipsas Alpes transiverimus et progrediamur Rom(am) ad predictum nostre intencionis propositum confirmandum, fidelem dilectionem vestram ex multo affectu requirimus et rogamus et nichilominus sub pena privacionis privilegiorum, graci-
 10 orum, iurium et bonorum, que et quas a sacro habetis et possidetis imperio, districte vobis iniungimus et mandamus, quatinus a receptione presencium infra continuos duos menses, quos vobis pro termino peremptorio assignamus, eosdem armatos equites in competenti numero per omnia expeditos ipsis duobus mensibus elapsis usque ad nos^a arrepto et continuato itinere^b transmittatis. Volumus quidem iura vestra inviolabiliter
 15 observare et confidimus vice versa, quod in premissis et aliis etiam iura nostra et imperii velitis cum promptitudine adtendere et servare. Si vero alicuius necessitatis casus in exequendis premissis vos forsitan impediret, contenti sumus quod huiusmodi obsequium armatorum pecuniario subsidio pro stipendiariis aliis conquirendis ad arbitrium spectabilis viri Ber(toldi) comitis de Hennenberg, cui in huiusmodi vices nostras commisimus¹,
 20 redimatis.

Dat. in castris extra Mediolanum, VIII. die mensis Augusti, regni nostri anno terciodecimo.

329. *Mandatum iteratum ad civitates Saxonie. Aug. 11.*

*Originale in tabulario Meiningensi. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum
 25 loro membranaceo. In verso legitur: Remissio civitatum Mulh. North. et aliarum, ut se componant cum dño.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 57 nr. 945.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris magistris, consulibus et universis civibus civitatum Lubek, Mulhausen, Northausen, Goslaeren
 30 et Diertmunt, suis et imperii fidelibus predilectis gratiam suam et omne bonum.

Quia per Dei gratiam feliciter Alpes transivimus Lomb(ardie) et progredimur continuis viis et passibus Romam imperiales infulas recepturi, unde nobis ex antiqua consuetudine debitores estis de prestando obsequio armatorum singuli iuxta posse, prout in aliis nostris litteris² vobis descripsimus sigillatim, fidelitatem vestram instantive requi-
 35 rimus, petimus et monemus communiter et divisim et nichilominus sub debito fidei et pena privacionis omnium privilegiorum, iurium et bonorum, que tenetis ab imperio, strictissime iniungimus et mandamus, quatinus ipsa iura nostra nobis servantes, qui vestra vobis servare volumus et augere, infra continuos duos menses a receptione presencium numerandos, quos vobis pro termino peremptorio assignamus, armatos in numero con-
 40 petenti et iuxta possibilitatem vestram expediatis sufficienter de armis et equis et post lapsum dictorum mensium usque ad nos continuo destinetis. Quod si forte aliquo casu necessitatis impediti huiusmodi numerum armatorum conducere seu mittere non possetis, sufficit nobis quod huiusmodi obsequium in aliud pecuniarium subsidium aut servicium

328. ^a) usque ad nos *supra lineam add. or.* ^b) *sequitur supra lineam rasura trium verborum*
 45 *iporum adaequans or.; prius enim hic adiunctum erat: usque ad nos; cf. notam a.*

1) *Cf. supra nr. 326.*

2) *Cf. supra nr. 327.*

ad arbitrium spectabilis viri Berth(oldi) comitis de Hennenberch secretarii nostri dilecti, cui in hac parte vices nostras commisimus, commutetis. Nos enim eidem iniu[n]ximus seriose, quod ad execucionem et observanciam premissorum auctoritate nostra quibuslibet oportunis viis et modis compellere vos debeat et arcere¹. Volentes firmum et ratum esse, quod ipse in premissis et quolibet premissorum decreverit faciendum.

Dat. in campis iuxta Medyol(anum), XI. die mensis Augusti, regni nostri anno terciodecimo.

330. *Recognitio debiti iterata pro comite de Henneberg.* Aug. 11.

Originale deperditum. Copia (c.) in Copiario tabularii Meiningensis. — Ed. 'Hennebergisches Urkundenbuch' V, 68 nr. 121 ex c. Editionem repetimus in orthographicis 10 correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 57 nr. 946.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer künig zu allen ziten merer des richis vorjehen offinlich an disem briefe, das wir deme ediln manne Bertholden grafen von Hennenberg unserme lieben swagir und heimlicher schuldig sin und gelten sullen drie- 15 tusent phunt Hallir, die uf in zu schaden gangin sint, die wile er in unserme dinstewaz und bie uns zu Trient und auch andirswa vor und nach. Und die selbin drietusent phunt Hallir slahen wir yme uf die phant, daruf wir yme vor vorschaffet haben zwelftusent phunt Hallir, die wir yme vor schuldig sin, und uf den selben phanden sal er und sin erben die vorgeant drietusent phunt haben in allem dem rechtem uund in 20 aller der wise, alz er die zwelftusent phunt daruf hat und als die briefe sagent, die er darubir von uns hat². Und darubir zu urkunde gebin wir yme disen brief vorsigelten mit unserme insigel.

Der geben ist uf deme velde bie Maylan, dez Eritags^a nach send Laurentien tage, da man zalt von Cristes geburt drutzehenhundert jare und darnach in deme sibenund- 25 tzwentzigistem jare, in deme dritzehenden jar unsers richis.

331. *Privilegium pro castro Soncini.* Aug. 20.

Copia (c.) sacc. XIV. ex. in tabulario civitatis Cremonensis cum rubro: Exemplum unius privilegii comunis Soncini. Contulimus nos. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 862 nr. 1114 ex c.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Quotiens nostrorum et sacri Romani imperii fidelium comoditatibus per gratias, emunitates et per singula oportuna consulimus, totiens bonum nostrum et predicti Romani imperii procuramus neenon statum et honorem nostrum, qui in augendo ipsum imperium 35 consistit, augemus et evidentius amplificamus. Accedentes igitur ad serenitatis nostre presentiam fideles nostri et sacri Romani imperii homines castri Sunzini nobis plenissima fide et sufficientius demonstrarunt, quod predictum castrum Sunzini, eius districtus, in quo situs est plebatus Calsi, cum universis hominibus ibidem habitantibus immediate ad cameram nostram et sacri Romani imperii pertinent et quod nulli alteri comuni vel 40 universitati aut singulari persone preterquam nobis, ipsi Romano imperio nostrisque

330. ^a) fritag male c.

1) Cf. supra nr. 326. 2) Cf. supra nr. 232.

successoribus Romanis principibus non sunt aliquo modo subditi aut subiecti¹, humiliter supplicantes, quatinus de solita nostra elementia ipsis easdem gratias [et] emunitates confirmare necnon de novo dignemur concedere et conferre. Nos vero eorum petitionibus favorabiliter annuere cupientes ac ipsis omnia iura et emunitates, libertates et gratias, que et quas antiquitus possiderunt et habuerunt, presentibus confirmantes predictum castrum, eius districtum cum plebatu Calsi necnon universos homines ibidem habitantes in nostram et sacri Romani imperii gratiam, protectionem et benivolentiam recipimus specialem. Decernentes ac volentes ipsos inmediate ad nostram et sacri Romani imperii cameram ordinatius pertinere, sic quod nulli alteri comuni vel universitati aut singulari persone ratione dominii vel quasi vel alicuius subiectionis vel submissionis preterquam nobis nostrisque successoribus in Romano imperio subditi esse debent vel subiecti quoquo modo, recepto ab eis fidelitatis, quam semper nobis et imperio servare tenentur, debito sacramento. Nulli ergo hominum, cuiuscumque conditionis seu status persona existat ecclesiastica seu secularis, alta vel humilis nec comune aut universitas quecumque audeat hanc nostre concessionis gratiam infringere vel ei in ausu aliquo temerario contraire. Quod qui facere presumpserint, nostram indignationem regiam et penam centum librarum auri, quarum medietas fisco nostro, alia vero medietas ipsis passis iniuriam irremissibiliter persolvatur, se noverint sanctione presentium procul dubio incurrisse. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis regie iussimus communiri.

Dat. in Sunzino, XX. die mensis Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni vero nostri anno tertiodecimo.

332. Collatio iudicii. Aug. 23.

Originale in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Sigillum desideratur filis sericis viridis flavique coloris relictis. In verso legitur: R. manu cancellarie regis exaratum, itemque in margine superiori manu Trevirensi: .L. rex dat comiti Sayū iurisdictionem in Poilche .27. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 357 nr. 3242 (Addit. III).

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum presencium inspectorum noticiam volumus presentibus pervenire, quod nos considerantes strennuitatem et fidelitatem indefessam obsequiorum nobis per nobilem virum Iohannem de Seyn dominum de Choyvern nostrum et imperii fidelem dilectum exhibitorum et inantea fideliter exhibendorum eidem iudicium in villa Pôlich cum mero et mixto imperio ac simplici iurisdictione concedimus et nostro ac sacri Romani imperii nomine in feodum conferimus auctoritate nostra regia per presentes. Volentes ut per se vel per alium seu per alios, quem vel quos ad hoc deputaverit, huiusmodi iudicatus officium ipsiusque iudicatus iurisdictionem in villa prefata quoad omnes causas criminales seu civiles, cuiuscumque condicionis sive casus existant, inantea absque impedimento quolibet valeat libere exercere. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostro regio iussimus communiri.

Dat. in campis ultra passum trans Padum in Cremona, XXIII. die mensis Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno tertiodecimo.

1) Cf. supra tom. IV nr. 694.

333—337. TRACTATUS CUM COMITE HOLLANDIAE SUPER SECURITATE PONTIFICI FACIENDA.

1327. Aug. 6.—Sept. 3.

333. *Procuratorium comitis.* Aug. 6.

Servatur infra in Instrumento nr. 336 cap. 2, ubi vide.

Universis presentes litteras inspecturis Guillelmus comes Hanonie, Hollandie, Zelandie et dominus Frisie cum noticia veritatis salutem.

Notum volumus esse universis, quod nos de legalitate ac circumspeditionis industria reverendi viri Godefridi abbatis Viconiensis ac nobilis viri Michaelis de Ligne militis domini de Pontoy marescalci nostri Hanonie nostrorum consiliariorum fidelium plenius confidentes, 10 [eosdem] nostros facimus et constituimus veros et legitimos procuratores ac nuncios speciales et quemlibet eorum in solidum, ita quod non sit melior conditio occupantis, set quod per unum inchoatum fuerit, per alium terminari valeat et finiri. Dantes eisdem et cuilibet eorum in solidum plenam, generalem et liberam presentibus potestatem ac mandatum speciale iurandi pro nobis ac nomine nostro in animam nostram sanctissimo 15 in Christo patri ac domino nostro domino Iohanni divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici, quod nunquam deinceps contra personam eiusdem domini nostri summi pontificis erimus nec fatiemus verbo, facto aut consilio nec etiam contra matrem nostram sacrosanctam Romanam ecclesiam, immo circa predictum dominum nostrum ac sanctam ecclesiam antedictam sinceris affectionibus devotionem ac reverentiam 20 gerimus et geremus filialem. In cuius rei testimonium et facti evidentiam sigillum nostrum maius presentibus duximus apponendum.

Datum apud castrum nostrum de Caisnoit, feria V. post festum beati Petri ad vincula, anno Domini MCCCXXVII.

334. *Litterae eiusdem pontifici missae.* Aug. 7.

Servantur infra in Instrumento nr. 335 cap. 6, ubi vide.

Sanctissimo in Christo patri ac domino meo domino Iohanni divina providentia sacrosancte ac universalis ecclesie summo pontifici Guillelmus comes Hanonie, Hollandie, Zeelandie et dominus Frisie devota pedum oscula beatorum.

Sanctitatis vestre litteras nuper per reverendum in Christo patrem dominum A(dam) 30 Dei gratia Herfod(ensem) episcopum cum devotione et reverentia multa recepi. Quibus lectis et plenius intellectis, audita quoque verbali expressione dicti episcopi tam super eisdem litteris quam aliis que sibi placuit enarrare habitaque deliberacione et consilio diligenti super illis, dictum episcopum vestre sanctitati remisi excusationem verbotenus cum meis recommendatoriis litteris comportantem. Nichilominus ambassiatores meos . . 33 abbatem Viconiensem et Michaellem de Linea militem iterum mitto ad sanctam sedem vestram de mente et voluntate mea plenius super premissis et aliis informatos. Quos audire dignetur et exaudire benigniter paterne clementia bonitatis et michi servitori humili quecunque beneplacita precipere et mandare.

Conservet vos Altissimus ecclesie sue sancte per tempora multa.

Dat. Valenchen(is), Augusti die VII.

335. *Instrumentum super negotiationibus coram pontifice habitis confectum. Aug. 29.*

Minuta (M) in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea a. 1327' nr. 27. Descripsimus nos. Tribus petiis chartaceis consutis constat; in verso legitur: Negocium comitis^a Hanonie. — In forma integra ineditum. Extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 343 nr. 901 ex M.

Reg. Mollat 'Lettres communes' nr. 29712.

In nomine Domini amen.

Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo vicesimo septimo, die XXVIII. mensis Augusti, X. ind., pontificatus sanctissimi patris domini Iohannis divina providentia pape XXII. anno XI.

1. Noverint universi presens scriptum publicum inspecturi, quod in domini nostri pape predicti presentia et reverendorum in Christo patrum dominorum Guill(elm)i Sabinen(sis), Petri Penestrin(ensis) episcoporum, Petri Sancte Susanne, Gaucelmi Sanctorum Marcellini et Petri tit(ulorum) presbiterorum et Bertrandi Sancte Marie in Aquiro diaconi card(inalium) et nobis G(eraldo) de Lalo ac Laur(enti)o Antimani de Capua notariis publicis infrascriptis constituti venerabilis pater dominus Adam Herfoden(sis) episcopus et religiosus vir dominus Godofridus abbas monasterii Viconien(sis) ac nobilis vir dominus Michael de Lingne miles^b dominus de Pontoy marescallus spectabilis viri domini Guill(elm)i comitis Hanonie, prefati abbas et miles nuncii et procuratores dicti comitis, prout de procuratione sua fidem fecerunt per quandam patentem litteram¹ sigillatam pendenti sigillo dicti comitis in cera viridi sculpto in eo ex una parte uno milite equite spatam et scutum tenente et in circumferenciis ipsius sigilli scriptum erat et legi poterat 'Sigillum G(uillelmi) Dei gratia comitis Hanonie, Hollandie, Zelandie et domini Frisie', que ibidem lecta extitit et cuius tenor de verbo ad verbum inferius describetur², quandam aliam litteram ex parte dicti comitis missam dicto domino nostro pape³ et eidem assignatam et ostensam recognoverunt illam esse, quam ipsi domino nostro noviter portaverant et presentaverant ex parte comitis supradicti, que etiam littera fuit eis lecta et dicto militi vulgarizata. Cuius etiam littere tenor inferius est insertus⁴.

2. Et ibidem dictus dominus noster papa interrogavit dictos episcopum Herfodensem et procuratores, qualiter dictus comes et ipsi intelligunt illud verbum in dicto procuratorio contentum, scilicet quod dat dictus comes dictis procuratoribus speciale mandatum iurandi in animam suam, quod nunquam deinceps contra personam eiusdem domini nostri pape erit nec contra matrem suam sanctam Romanam ecclesiam, si intelligunt favendo vel auxilium dando Ludovico de Bavaria, et quare non fuerat hoc expressum in procuratorio. Et specialiter dictos procuratores dictus dominus noster papa audire voluit super intentione dicti comitis super istis, cum ipsi procuratores essent de intentione dicti comitis plenius informati secundum tenorem littere clause per dictum comitem dicto domino nostro pape directe et per ipsos procuratores recognite, ut prefertur.

3. Qui memoratus Herfodensis episcopus sacrosanctis euangeliiis ante se positus iuravit super hoc dicere veritatem et dixit per iuramentum suum quod prestiterat, quod in tractatu nuper habito cum dicto comite et consilio suo per eundem episcopum super securitate facienda dicto domino nostro pape, quod dictus comes non iuvaret dictum Ludovicum, expresse fuit tactum et prolocutum, quod idem comes nullum auxilium faceret per se vel alios Ludovico de Bavaria contra dominum nostrum papam vel Ro(manam) ecclesiam et quod comes dixit expresse eidem episcopo, cum de hoc ageretur, nisi forte

335. ^a) lacuna in M. ^b) supra lineam add. M.

1) Supra nr. 333. 2) Infra nr. 336 cap. 2. 3) Supra nr. 334. 4) Infra cap. 6.

de beneplacito domini pape posset ire ad tractandum de pace. Item quod in mandato facto per eundem comitem dictis nunciis non est facta super hoc mentio specialis pro honore dicti comitis salvando et ad vitandum scandalum et infamiam facti, que possent insurgere ex causis sanctitati dicti domini nostri pape expressis. Item quod intencio dictorum nuntiorum et episcopi fuit et est et idem credunt de omnibus qui interfuerunt in dicto tractatu, quod idem comes virtute iuramenti prestandi per nuncios predictos tenetur et obligatus est, quod dicto Ludovico de Bavaria seu alicui alteri per se vel alium contra dictum dominum papam seu Romanam ecclesiam non prestabit auxilium, consilium vel favorem. Et iuravit dictus episcopus, quod coram dicto comite et consilio hoc fuit expresse actum et concordatum. Ponantur nomina consiliariorum presentium, qui tunc nominati fuerunt.

4. Item ibidem dictus abbas Viconiensis nuncius et procurator comitis Hanonie supradicti iuravit ad sancta Dei euangelia corporaliter a se tacta dicere super hoc veritatem. Qui dixit per iuramentum suum, quod in tractatu nuper habito cum dicto comite et consilio suo per eundem episcopum super securitate facienda dicto domino nostro pape de non iuvando Ludovicum de Bavaria expresse fuit tactum et prolocutum, quod idem comes nullum auxilium faceret per se vel alios Ludovico de Bavaria contra dominum nostrum papam vel Romanam ecclesiam. Item quod in mandato facto per eundem comitem dictis nunciis non est facta super hoc mentio specialis pro honore dicti comitis salvando et ad vitandum scandalum et infamiam facti, que possent insurgere ex causis sanctitati domini nostri pape expressis. Item quod intencio dictorum nuntiorum et episcopi fuit et est et idem credunt de omnibus qui interfuerunt in dicto tractatu, quorum nomina subsecuntur videlicet Walerandus de Lucemborgh, dominus de Lygne, Iohannes dominus de Barbenchon, Godefridus de Nasse, Iohannes Sauset, dominus de Bonsent, Walterus dominus de Bousy et Michael de Lygne, quod idem comes virtute iuramenti prestandi per nuncios predictos tenetur et obligatus est, quod dicto Ludovico seu alicui alteri contra dictum dominum papam seu Romanam ecclesiam non prestabit auxilium, consilium vel favorem per se vel alium. Et credunt quod eadem fuit intencio domini comitis secundum ea que audiverunt ab eo.

5. Item ibidem dictus miles nuncius etc.

6. De quibus omnibus idem dominus noster papa mandavit nobis notariis, quod inde faceremus publicum instrumentum. Tenor vero procuratorii predicti talis est: Ponatur eius forma¹. Item tenor^d littere supradicte recognite^d ex parte^e dicti comitis per dictos procuratores suos dicto domino nostre pape misse et assignate talis est:

'Sanctissimo in Christo patri — Augusti die VII.' *supra* nr. 334.

Ponatur hic forma iuramenti procuratorum, prout est infra in alio instrumento.

Actum Avinion(e) in camera dicti domini nostri pape, anno, mense, die, ind. et pontificatu predictis, presentibus quibus supra.

336. *Instrumentum super iuramento praestito confectum.* Aug. 29.

Ex eadem minuta M, ubi Instrumentum nr. 335 statim sequitur; v. supra. — In forma integra ineditum. Extr. apud Riezler l. c. ex M.²

Cf. Mollat l. c.

335. ^{c)} ita in M. ^{d)} tenor — recognite *supra* lineam add. M. ^{e)} ex parte *subtus* lineam add. M.

1) *Supra* nr. 333. 2) *Autographon iam deperditum indicari videtur in 'Catalogo chartarum archiri sanctae Romanae ecclesiae' a. 1366. iussu pontificis Avinione confecto (Muratori 'Antiquitates Italicae medii aeri' VI, col. 75—190, de quo v. iam *supra* tom. III ad nr. 206—209) l. c. col. 189^{VII}.*

1. Anno et die quibus supra¹, in eiusdem domini nostri et dominorum cardinalium ac notariorum suprascriptorum presentia constituti religiosus vir dominus Godefridus abbas Viconiensis ac nobilis vir dominus Michael de Ligne miles dominus de Pontoy marescallus spectabilis viri domini Guill(elm)i comitis Hanonie procuratores et nuntii
 5 dicti comitis Hanonie, sicut de ipsorum procuracione fidem fecerunt per quandam paten-
 tem litteram² sigillo pendenti in cera viridi cum uno milite equite spatam et scutum
 tenente sculpto et in circumferentiis ipsius sigilli scriptum erat et legi poterat 'Sigillum
 Guill(elm)i Dei gratia comitis Hanonie, Hollandie, Zelandie et domini Frizie' sigillatam,
 cuius tenor inferius est insertus, qui quidem abbas et miles tanquam procuratores et
 10 nuncii eiusdem militis ad id speciale mandatum habentes nomine procuratorio ipsius
 comitis iuraverunt ad sancta Dei euangelia corporaliter a se tacta in animam ipsius
 comitis, quod nunquam deinceps ipse dominus Guillelmus comes contra personam eiusdem
 domini nostri pape erit per se nec per alium nec fatiet verbo, facto aut consilio nec
 etiam contra matrem suam sanctam Romanam ecclesiam³, immo circa predictum dominum
 15 nostrum papam ac sanctam ecclesiam antedictam sinceris affectionibus devotionem et
 reverentiam gerit ac geret filialem.

2. De qua quidem iuramenti prestatione predictus dominus noster papa precepit
 nobis dictis notariis infrascriptis, quod inde faceremus publicum instrumentum. Tenor
 vero dicte littere seu procuracionis talis est:

20 'Universis presentes litteras -- anno Domini MCCCXXVII. supra nr. 333.

337. Litterae pontificis ad comitem. Sept. 3.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114¹¹ fol. 55¹ nr. 938. Descripsimus nos. — Ed. Brom 'Bullarium Traiectense' I, 321 nr. 737 ex c. Extr. apud Riezler l. c. p. 344 nr. 902 ex c.

25 Guillermo comiti Hannonie.

Nuper venerabilem fratrem nostrum Adam episcopum Herfordensem primo ac
 deinde dil. fil. Godefredum abbatem monasterii Wiconiensis Cameracen. dioc. et nobilem
 virum Michaelem de Ligne dominum de Pontoit tue nobilitatis nuncios ad nostram cum
 tuis diversis litteris presenciam redeuntes benigne recepimus et ea que tam prefatus
 30 episcopus quam tui predicti nuncii super excusatione tua, de qua faciebant eedem littere
 mencionem, ac aliis a te fili, sicut asseruerunt, impositis coram nobis exponere curave-
 runt, pleno collegimus intellectu. Quibus necnon litterarum predictarum serie diligencius
 intellectis, excusationem predictam favorabiliter admisimus et te, quem fidelem sacro-
 sancte Romane ecclesie reputamus filium et devotum, habuimus et habemus in hac parte
 35 totaliter excusatum. Subsequenter vero dispensationem per carissimum in Christo
 filium Edwardum regem et carissimam in Christo filiam nostram Isabellem matrem suam
 reginam Anglie illustres et te fili a nobis humiliter et instanter petitam duximus con-
 cedendam³, sicut prelibati episcopus et nuncii refferre tibi plenius poterunt viva voce.

336. a) matrem suam add. etiam hic M.

40 Contulimus codicem tabularii Vaticani 'Armar. XXXV tom. 9'. Uti haec: Item quoddam instrumentum
 continens, qualiter certi procuratores comitis Hanonie Avinionem destinati in presentia domini Iohannis
 papae XXII. nomineque et in animam dicti comitis promiserunt et iurarunt, quod nunquam esset
 dictus comes contra dictum dominum papam nec ecclesiam Romanam nec iuvaret in aliquo Ludovicum
 de Bavaria. Dat. Avinione, anno Domini MCCCXXVII.

45 1) Scil. nr. 335. 2) Supra nr. 333. 3) A. 1327. Aug. 30 datum originale serratur in tabulario
 Montensi nr. 441 signatum. Procurator est Andreas Sapiti, cuius nomine Gualterus clericus eius docu-
 recepit. Cf. etiam exemplar regi Angliae missum apud Mollat l. c. nr. 29594 et Brom l. c. I, 320 nr. 725.

Rogamus itaque nobilitatem tuam attencius et hortamur, quatinus in devotione ipsius ecclesie matris tue sic constanter et clare persistere ipsamque devotionem commendandis et sibi merito acceptis studeas comprobare, a contrariis quibuscumque actibus penitus abstinendo, quod nedum ipsius ecclesie quam habes tibi conserves gratiam, sed eam erga te tuosque posteros adaugeri potius ac nos et eandem ecclesiam reperire merearis in exhibitione favoris et gratie de bono semper in melius prompiciores.

Dat. Avinion(e), III. Non. Septembris, anno undecimo.

338. LITTERAE BERNARDI DE BOXADOS AD INFANTEM ARAGONENSEM.

(1327.) Aug. 12.

10

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 12285. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, nr. 288 ex or. Editionem repetimus; cf. notas apud Finke l. c. adiectas.

. . . Un hom ara noveylament es vengut de Napols et comta, que eyl ha audes de algun privat del rey Robert les noveyles quis seguexen, que lemprador es a Mila¹⁵ et que avia presos micer March et micer Galeas, els quals per algunes rahons ab volentat de la major partida de la part Gebelina avia escapçats. E avia fet vicari a Mila I noble d'Alamanya. E el comu de Mila avia li dats LX milia florins. Tota la part Gebelina ajudavali poderosament de cavaylers et de diners. E eyl endreqava son viatge a Roma. Et devian partir dins breus dies. La emperadriu era aqui ab eyl et²⁰ avia aut I fiyl, per la qual cosa alguns dies avia tardat lemprador de fer lo dit viatge. Empero era ver, que eyl ha enviats DCC cavaylers . . . en Romanya et eren venguts en I loch, hon lo senyor en Iohan german del rey Robert era et avien li cavalcada batayla, dues vegades, et eyl era ab III milia homens a cavayl e noy era volgut exir. Eaxi los dits Tudeschs avien ocupats molts lochs a la part Gebelina. Los Romans,²⁵ ço es assaber aquels de la ciutat, avien fora gitats alguns daqueyls de la Colona et dels Orssins, perço con alguns avien presa cavayleria del rey Robert, et altres avien familiaritat ab eyl et avien enviat adir al rey Robert, que eyls no entenien a acuyllir en la dita ciutat eyl ne nuyl hom per eyl, mas si lo papa venia, que eren apareylats dacuyllir lo, axi con se pertanya. E si lo papa noy venia, ey venia lemprador, que³⁰ eyls lacuylliren, que no volien tots semps esser orffers de papa et demperador, axi quel rey Robert per la raho dessus dita avia enviades III galees en Romanya et tot vexel, que trobaven, qui vianda y metes, lo robaven . . .

Dat. in castro Callari, pridie Idus Augusti.

339. LITTERAE EPISCOPI TRAIECTENSIS AD PONTIFICEM SUPER PUBLICATIONE PROCESSUM.

35

1327. Aug. 15.

Copia (c.) in Registro supra ad nr. 289. 290 sub 2 adhibito. — Ed. S. Muller l. c. p. 89 nr. 86 ex c. Editionem repetimus in minutiis hic illic correctam.

Sanctissimo in Christo patri ac domino domino Iohanni divina providencia sacro-
sancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Iohannes Dei et vestri gracia
episcopus Traiectensis devota pedum oscula beatorum.

Sanctitati vestre tenore presencium innotescat, quod nos anno Domini MCCCXXVII,
in die beate Marie Magdalene, in quodam monasterio nostre dyocesis quatuor litteras ^{Jul. 22.}
vestras cum filo canapis et vera bulla plumbea, ut prima facie apparebat, bullatas cum
ea qua decuit reverencia recepimus, ex quibus duas postmodum in vigilia assumepcionis
beate Marie virginis, quia tunc prius post recepcionem earum arduis nostris et ecclesie ^{Aug. 14.}
nostre negociis impediti civitatem nostram Traiectensem intravimus, in loco capitulari
clero et populo ad hoc convocatis per nos exsequi fecimus secundum omnem formam
et exigenciam earum, alias autem duas die immediate sequenti per nostrum officialem ^{Aug. 15.}
in ecclesia nostra Traiectensi exsequi fecimus et publicari.

Prima autem littera per nos exsejuta sic incipit:

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri episcopo Traiec-
tensi salutem et apostolicam benediceionem.

Pridem contra Ludovicum de Bavaria — terminum cerciores.

Datum Avinion(e), Non. Aprilis, pontificatus nostri anno XI. *supra* nr. 282 sub 1 b.

Littera vero secunda sic incipit:

Iohannes episcopus servus servorum Dei venerabili fratri episcopo Traiec-
tensi salutem et apostolicam benedictionem.

Pridem contra Ludovicum de Bavaria — de fratrum nostrorum consilio etc.' Et
finit in data:

Datum Avinion(e), Non. Aprilis, pontificatus nostri anno XI. *v. supra* nr. 282 sub 1 a.

Et hec sanctitati vestre ceterisque omnibus quorum interest per hoc publicum
instrumentum manu notarii publici infrascripti apostolica auctoritate videlicet Huberti de
Budel clerici Leodien. dyoc. de mandato nostro conscriptum et sigillo nostro sigillatum
et subscriptum duximus intimandum.

Et ego Hubertus de Budel clericus Leodien. dyoc. publicus apostolica auctoritate
notarius publicacioni et exsecucioni facte per reverendum in Christo patrem et dominum
dominum Iohannem episcopum Traiectensem litterarum apostolicarum predictarum pre-
sens una cum testibus interfui easque vidi et audiavi et de mandato dicti domini episcopi
hoc instrumentum publicum manu propria conscripsi signoque meo solito signavi rogatus.

Acta sunt hec anno nativitatis Domini MCCCXXVII, indictione X, mensis Augusti
die XV^a, in loco capitulari ecclesie Traiectensis, presentibus ibidem honorabilibus viris
domino preposito Davantriensi, preposito Arnhemensi, decano maioris ecclesie Traiec-
tensis, domino Arnolfo de Yselsteyne, domino Stephano de Zulen militibus testibus
vocatis ad premissa, astante prelatorum, clericorum et laycorum multitudine copiosa.

340. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD PRINCIPES ET CIVITATES ALEMANNIAE.

1327. Aug. 17.

*Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} f. 45 nr. 871.
Descriptimus nos. — Ineditum.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 219 nr. 496; Preger-Reinkens p. 326 nr. 376.

339. a) 14 ed.

Universis principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, militibus ac universitatibus et communitatibus civitatum, castrorum, terrarum et aliorum quorumcumque locorum per Alamaniam constitutis.

Monet pii patris benivola pietas et fervida caritas persuadet, ut vobis, quos tanquam spiritualis adoptionis filios in viam salutis dirigere cupimus, devii noxia specialiter intimemus eisdem ex diffusa^a rei notitia. Ad vestram iam credimus pervenisse notitiam, quod exigentibus Ludovici olim Bavarie ducis excessibus variis detestandis et culpis plures et diversos diversis temporibus de fratrum nostrorum consilio presente multitudine copiosa fidelium contra ipsum processus habuimus, per quos eundem excommunicatum siquidem et demum iure, si quod sibi ad regnum vel imperium Roman(um) ex ea¹⁰ que de ipso celebrata fuisse dicebatur ab hactenus electione discordi forsitan competebat, denunciavimus privatum a Domino ac ipsum ad cautelam iure huiusmodi, subsequenter etiam feudis et privilegiis omnibus, que a Romana vel quibusvis ecclesiis aliis aut eodem imperio quomodolibet obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie privavimus sententialiter et hereticorum fautorem esse pariter duximus declarandum, peremptorie nichilominus¹⁵ citantes eundem, ut ipse super crimine heresis, de qua se manifeste convictum reddidisse dinoscitur, in certo termino quem sibi prefiximus se personaliter apostolico debeat conspectui presentare. Ac insuper contra quoscumque tam clericos quam laycos, cuiuscunque preminencie, dignitatis, ordinis, conditionis et status existant, etiamsi regali vel pontificali seu quavis alia dignitate prefulgeant, prefato Ludovico super hiis, que ad²⁰ dictum regnum aut imperium seu administrationem ipsorum pertinent, adherentes et parentes ac obedientes seu prestantes auxilium, consilium vel favorem per se vel alium directe vel indirecte, publice vel occulte excommunicationis in singulares personas et interdicti in terras et loca ipsorum ac communitates et universitates forsitan delinquentes promulgatis sententiis necnon privationis privilegiorum apostolicorum et imperialium etiam,²⁵ feudorum quoque, bonorum et honorum pariter necnon dignitatum, personatum et officiorum ac beneficiorum quorumlibet personarum ecclesiasticarum et tam personarum ipsarum quam earum et aliarum quarumcunque super hiis adherentium prefato Ludovico aut prestantium quomodolibet sibi auxilium, consilium vel favorem, filiorum et nepotum usque ad quartam generationem inhabilitationis penis comminatis, ad quarum inflictionem³⁰ nos absque citatione ac monitione alia in eisdem processibus prediximus processuros, prout in dictis processibus hec et alia plenius continentur¹. Cum itaque, sicut audivimus, Ludovicus idem tanquam derelictus a Domino et de suis contra impetum fluminis² videlicet Dei potentiam quas merito perdidit viribus non confisus, pecunie seu gentis subsidium a vobis duxerit implorandum, nos cupientes o filii tanquam de vestre salutis³⁵ et fame commodo paterna sollicitudine vigiles et circa salutiferum statum vestrum Altissimo placidum studio diligentis operationis intenti, quod ex vestra contra huiusmodi processus atque sententias offensa vel culpa indignationem non incurritis maiestatis immense nec levis maternis affectibus in animarum vestrarum periculum dictam offendatis ecclesiam matrem vestram, predicto Ludovico in premissis quomodolibet adherendo seu⁴⁰ prestando ut prefertur eidem auxilium, consilium vel favorem, premissas sententias dampnabiliter incurrando, universitatem et prudentiam vestram monemus, rogamus attentius et hortamur et vestrum singulis districtius iniungentes, quatinus in hac parte vobis ab imminentis ruine lapsu tam provide quam salubriter precaves dictosque processus atque sententias obedientes et firmiter observantes prefato Ludovico aut fautoribus, com-⁴⁵ plicibus seu sequacibus suis nullatenus adherere temptetis nec ubicumque aliquod sibi prestetis subsidium, auxilium, consilium vel favorem, quin potius tanquam filii ut spera-

340. ^a) *verbum excidit in c.; addendum fere: obviantes.*

1) *Supra nr. 273. 274. 277.* 2) *Cf. Ps. 45, 5.*

mus benedictionis et gratie vestrarum ut bonarum mentium oculos dirigentes ad Deum et filialem reddentes in omnibus hiis et aliis ipsi ecclesie reverentiam et honorem, erga eam in constantia devotionis et fidei sic ferventer et immobiliter persistatis, quod votivis apud nos proficientes successibus hac nostra exhortatione salubri premissis per vos sententiis evitatis et penis digne apud gratiam Retributoris excelsi vota vestra proficiant et quod ipsi ecclesie per vos grata exhibitione impenditur, per eam vobis et posteris dignis retributionibus compensetur.

Datum Avinion(e), XVI. Kal. Septembris, anno undecimo.

341. PROMISSIO COMITIS DE SPANHEIM SUPER ADIUTORIO PACI GENERALI PRAESTANDO.

1327. Aug. 20.

Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis. Contulimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur foraminibus relictis. — Ed. Hilgard 'Urkunden zur Gesch. der Stadt Speyer' p. 299 nr. 374 ex or.

Wir Johan grave von Spamheim dūn kunt allin den die diesin brief ane schint
odir horint lesin, daz wir den erbern wisin lūdin den stedin Mentzin, Wormiszin, Spyer
und Oppenheim globin zū helfin von des lantfriedin wegin gen den zū des Ringraven
Steyn, also lange bit der Stein wirt gewūnen oder bit wir und die selbin stede gewinnen
ein rehte sūne mit den von dem selbin Steyne. Wir insoln uns auch nit sūnen mit den
von dem Steyn vorbnant ane willen der gnantin stede. Die selbin stede soln sich auch
nit sūnen mit den von dem Steine ane uns. Iz ist auch me gered also, queme iz als
verre daz wir ar die selbin stede umman fiengin, so soln wir zwene unsir frūnde und
ie die stad von den vorbnantin zwene irre frūnde dar zū setzin, waz die dar zū heizint,
daz sal man dūn. Were iz abir daz wir und die stede gesūnit wōrdin bit den von dem
Steine, daz daz hus nit von uns gewūnen inworde, so soln beide wir und sie abe brechin
allin den bu, den wir ar umman andirs da vor gebuhit han, und soln nit gestadin, daz
kein bu da vor stende virlibe. Komit iz abir dar zū, daz wir den Stein gewinnen und
nit gesūnit inwerdin, so soln wir in abe brechin und soln dar zū abe brechin allin den
bu, der von uns ar umman andirs da vor gebuhit ist, und insoln des nit gestadin, daz
umbir hus of dem selbin Steine ar dar umme an den stedin, da wir ar andir lūde ge-
buhit hattin, werde genaht. Alle diese vorbnantin stücke globin wir stede und veste
zū haldin mit gūdin truwin ane arglist und gebin is diesin brief besiegelt mit unserm
ingesigel zū eim rehtin orkunde.

Der ist gebin da man zalt nach Gots gebort druzenhūndirt und in dem syebin-
undzwetzigdistim jare, an dem Dūnrisdach nach unsir Frowin dag assumpcio.

342. DUCIS CALABRIAE ENCYCLICA ALTERA AD CIVITATES ET NOBILES ITALIAE MISSA.

1327. Aug. 26.

Cf. supra nr. 271.

Copia (c.) in Registris Andegavensibus tabularii regii Neapolitani tom. 266 fol. 220. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 40 nr. 66 ex c. Editionem repetimus.

Cf. l. c. p. 41 nr. 67.

Karolus etc. nobilibus et discretis viris potestati, capitaneo, rectoribus, consilio et communi Sancti Miniatis, dilectis et devotis paternis et nostris salutem etc.

1. Ex inspectione prudentie, que rerum metitur exitus, adinvenienda sunt ante tempus cum deliberatione consilia et providenda pariter que noscuntur in tempore oportuna. Et licet hec communiter omnium agendorum dispositio exigat, expedienter tamen et necessario id requirit et expetit actuum bellicorum directio, cui magis solet plerumque celeritas quam virtus compendium optate prosecutionis afferre. Pluries quidem vos de adventu obstinati Bavari cautos reddidisse recolimus et previsos nec sicut videmus in patulo et ipsa rei experientia probabiliter indicat, nostra scriptio inculcata frequentius affectus vestros dormientes quodammodo potuit curiosos efficere et iteratis insinuationibus excitare. Sic enim sensus vestros vigilantes hactenus et in negotiorum partis Guelfe prosecutione sollicitos nova causa superveniens hebetasse videtur, sic efficisse remissos, sic tepidos reddidisse, quod ipsam partem Guelfam ex quadam diversione negligitis et illam per solitum armigere gentis subsidium non iuvatis. Profecto solebatis hactenus vestris fratribus Florentinis in casibus oportunis assistere et valida fulcimenta exfortii promptius exhibere ipsique vobis etiam versa vice. Probat hec quidem et manifeste declarat experimentum preteriti temporis, s[c]ilicet quondam Henrici Romanorum regis, qui de beneplacito veniebat ecclesie, aliquibus cardinalibus sicut nostis in signum maioris certitudinis sibi datis. Quo utique tempore Florentinis eisdem, sicut est notorium, potenti astitistis exfortio et fraterne subventionis presidium sinceris affectibus impendistis.

2. Quanto magis nunc in istius adventu Bavari contra Deum et ecclesiam venientis conari realiter deberetis, attendatis quesumus, si presentia nostra, qui unicus patri existimus et per consequens magis carus, ab auxilii missione solita utique debuit intentionem divertere et a consueta promptitudine taliter segregare, videatis prudenter, si intermisso regali patrimonio in partes istas veniendo pro relevatione partis Guelfe, que sicut manifestis patet inditiis, noscebatur extinta et Domino faciente revixit, perierat et inventa est¹, debuistis manus ab auxilii missione subtrahere et necessitates pro ipsius partis convenientes agendis per subventionem solitam non iuvare. Consideretis etiam, de quorum causa nunc agitur et si est negotium preteriti dispar. Certe si provida meditatione pensatis, que vobis pensanda rebus sic se habentibus iudicio saniori occurrunt, et vobismet ipsis prospicietis consulte et fratrum vestrorum commoda que vestra sunt procurare nullatenus omittetis.

3. Sic igitur devotionem vestram attente requirimus et hortamur, ut cum Bavarus ipse suum versus partes istas dicatur possetenus festinare accessum iamque vicesimo secundo huius mensis Cremonam applicuerit cum toto suo exfortio Padumque instanter transiverit, marescallum suum cum mille quingentis equitibus premittendo, sicut concordat assertio plurimorum, commissam negligentiam, que profecto huiusmodi agendorum prosecutionibus non leve compendium attulit et gravius est quod absit, si committatur ulterius, allatura, per curiose sollicitudinis suffragium redimentes, maius quod potest armigere gentis exfortium parare instanter et cum omni festinancia in nostri subsidium ad partes istas, ubi totum pendet negotium, destinare velitis, ut vestris aliorumque amicorum et fidelium fulti presidiis et viribus agregatis muniti nedum ad resistendum ipsi Bavaro, sed ad eius conatus infestos et reprobos eludendum eumque impugnandum pariter potentius assurgamus. Per quod hostibus Deo duce succumbentibus extreme deiectionis detrimenta persentiant et fideles triumphantes hostilibus superatis malitiis solita tranquillitate letentur. Alioquin ad defensionem amicorum et fidelium, qui nobis

342. a) gravioris c.

1) Cf. *Luc.* 15, 24.

subvenerint, sicut aptius expedire videbimus cum honore paterno et nostro verisimiliter nostra studia convertemus. Nam non ea que nostra sunt querimus, sed que vestro et partis Guelfe sint profutura statui propensius cogitamus. Super quibus relatibus domini Goffridi de Civitate consiliarii, familiaris et fidelis paterni et nostri latoris presentium
5 velitis fidem credulam adhibere.

Datum Florentie, anno Domini MCCCXXVII, die XXVI. Augusti, X. ind., regnorum etc. anno XVIII¹.

343—345. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

1327. Aug. 31.—Sept. 12.

343. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae et archiepiscopum
Trevirensen. Aug. 31.*

*Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114¹¹ fol. 55^r nr. 937.
Contulimus nos. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 62 nr. 1252 ex c.*

15 Iohanni regi Boemie.

Dil. fil. Boemundum archidiaconum Treverensem ac Heliam de Monasterio in Meyneveld canonicum ecclesie Sancti Symeonis Treverensis necnon viros nobiles Symeonem Philippi de Regalibus ac Symeonem de Marchevilla dominum de Perroya regios ac venerabilis fratris nostri Bald(ewini) archiepiscopi Treverensis tui patruī nuncios ac
20 litteras, per quas eisdem peciistis fidem adhiberi credulam, per ipsos nobis oblatas benignitate recepimus consueta, quos siquidem nuntios consideratione mittentium et eorum probitatis etiam patienter audivimus et que sub commissa sibi credentia curaverunt exponere, intelleximus diligenter. Super quibus cum nonnullis ex nostris fratribus sancte Romane ecclesie cardinalibus deliberato ac cum prefatis nunciis habita collatione
25 frequenter, ad presens per ipsos nuncios non providimus aliud respondendum, sed in hoc resedit nostra et fratrum ipsorum deliberatio, quod cum negotia per ipsos exposita ponderosa existant notabiliter et ardua, certos nostros ad eas partes nuncios destinemus, cum quibus deliberatione matura et provida, que ad laudem et honorem divine maiestatis et complacentiam regiam cedere debeant, super hiis valeant ordinari.

30 In e(undem) m(odum) dicto archiepiscopo, detracto nomine dicti Symonis de Marchevilla, qui in littera archiepiscopi pro nuncio non erat scriptus.

Dat. Avin(ione), II. Kal. Septembris, anno undecimo.

1) *In Registris l. c. sequuntur haec:* Eodem die similes facte sunt: Illis de domo de Malavoltis de Senis. Illis de domo Tholomeorum de Senis. Illis de domo Sarracenorum de Senis. Rectoribus, consilio et communi Vulterre. Illis de domo Salimbenum de Senis. Rectoribus, consilio et communi Sancti Geminiani. Rectoribus, consilio et communi terre Collis.

Rectoribus, consilio et communi Urbis Veteris. Prioribus artium, rectoribus, consilio et communi civitatis Perusii. Potestati, capitaneo, consilio et communi civitatis Assisii. Potestati, capitaneo, consilio et communi Fulginii. Potestati, capitaneo, rectoribus, consilio et communi Eugubii. Potestati, capitaneo, rectoribus, consilio et communi Spoleti. Commissa fuit credentia Iacobo de Ortuela de Aquila.

Regiminibus, consilio et communi civitatis Bononie. Commissa fuit credentia domino Guillelmo Scillato de Salerno.

Domino Accurribono necnon communi Tholentini. Domino Gentili et domino Ioanni necnon
45 consilio et communi Camerini. Sine credentia.

344. *Litterae ad Rudolfum ducem Saxoniae.* Sept. 1.

Copia (c.) *ibidem* tom. 114^{II} fol. 56 nr. 940. *Descriptimus* nos. — *Ineditum*.

Reg. Löher loco *supra* ad nr. 243 citato p. 219 nr. 499; *Preger-Reinkens* p. 237 nr. 379; *Schmidt 'Päbstl. Urkunden'* I, 204 nr. 282.

Dil. fil. nobili viro Rudolpho duci Saxonie.

Litteras nobilitatis tue nobis novissime presentatas benigne recepimus et ea que continebantur in eis, pleno collegimus intellectu. Sane quia per eas devotionem sinceram, quam geris ad Romanam ecclesiam matrem tuam, delectabiliter recensendo et te ad illius honorem et obsequia velut benedictionis filius devotis affectibus offerendo, de statu Ludovici olim Bavarie ducis certior effici tibi que per nos qualiter te gerere super hoc deceat, impendi salubre consilium postulasti, nos tue prudentie breviter super hiis respondentes statum eiusdem Ludovici tibi succinti sermonis serie providimus describendum. Ipse namque Ludovicus, qui licet monitus et expectatus diutius non curavit per viam veritatis et iustitie dirigere gressus suos, sed ad divinam et ecclesie Romane aspirans iugiter contumeliam et offensam, suis horrendis excessibus et culpis gravibus exigentibus per processus nostros diversis temporibus de fratrum nostrorum consilio presente multitudine copiosa fidelium habitos contra eum primo excommunicationis sententiis innodatus et deinde iure, si quod sibi ad regnum vel imperium Roman(um) ex electione discordi, que de ipso celebrata dicebatur, quomodolibet competeat, ac postmodum omnibus privilegiis, immunitatibus, libertatibus et gratiis apostolicis et imperialibus et specialiter ducatu Bavarie iusto privatus extitit iudicio et esse fautor hereticorum manifestus sententialiter declaratus et citatus nichilominus personaliter, certo sibi prefixo termino, coram nobis super crimine heresis, de qua se convictum manifeste reddidit, sententiam auditurus, diversis aliis penis et sententiis spiritualibus et temporalibus tam contra eum, quam quoscunque fautores, valitores et adiutores ipsius et sibi quomodolibet adherentes inflictis, sicut in ipsis processibus cum magna deliberatione ac maturitate digestis, quos per diversa mundi climata publicari solenniter mandavimus, plenius continetur¹. Ex quibus statum infelicem et perniciosum ipsius et quomodo te gerere super hiis expediat, colligere fili tue nobilitatis circumspectio poterit evidenter. Nos autem tuam sinceram devotionem, quam ad memoratam geris ecclesiam ut prefertur ac oblationem tuam predictam utique Deo gratam ac nobis et apostolice sedi acceptam plurimum in Domino commendantes, eandem nobilitatem tuam rogamus attentius et hortamur, quatinus in devotione huiusmodi sic perseveranter studeas permanere, quod ex hoc divine propitiationis abundantiam ac nostram et eiusdem sedis uberiores gratiam merito consequaris.

Datum Avinion(e), Kal. Septembris, anno undecimo.

345. *Litterae ad primogenitum comitis de Marca.* Sept. 12.

Copia (c.) *ibidem* tom. 114^{II} fol. 176' nr. 1715. *Contulit* K. H. Schäfer. *Partim corrosus est, itaque textum non omnino recte absolvere licuit.* — *Ed. Sauerland l. c. II, 64 nr. 1257 ex c. Extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 345 nr. 905 ex c.*

Cf. Preger-Reinkens l. c. p. 238 nr. 381.

Nobili viro Adulpho nobilis viri Engilberti comitis de Marka primogenito.

Nobilitatis tue litteras excusationem tuam super hiis, que [nobis] contra te de adhesionem illius viri reprobi [et] nephandi Ludovici olim ducis Bavarie [relata] fuerant,

1) *Supra* nr. 273. 274.

continentes benigne recepimus [et ea]rum intelleximus seriem diligenter. Sane fili [quamvis] sinistra de te nobis fuerint, sicut tenor continebat tuarum predictarum litterarum, suggesta, tamen in filiorum nostrorum presertim nobilium devotorum ad sanctam matrem Romanam ecclesiam^a gratitudine delectamur. De contrario plurimum anxie [id] accessit nostris affectibus, quod scripsisti. Tuam nobilitatem habentes plenarie super hoc excusatam, sano tibi nichilominus consilio suadendo, quatinus in eiusdem ecclesie devotione sincera perseveranter et inconcusse studeas permanere, ipsius hostes et adversarios velut proprios abhorrendo. Ex hoc enim nostram et eiusdem ecclesie uberiores tibi gratiam vendicabis.

¹⁰ Dat. Avinion(e), II. Idus Septembris, anno duodecimo.

346. LUDEWICI CONSTITUTIO VICARII VALLIS ARNI.

1327. Sept. 10.

Originale (or.) Pisis in tabulario familiae Roncioni, quod nobis petentibus reperiri non poterat. Sigillum desideratur; membrana partim corrosa est. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roermarzuges' p. 41 nr. 68 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 57 nr. 947.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper a[ugustus] ho]minibus totius vallis Arni suis [et imperii fidelibus] gratiam suam et omne bonum.

Quamvis populus Pisan[us], qui sem]per comuniter ac unanimiter constantem et ²⁰ approbatam f[idem] Romano imperio ac Romanorum imperatoribus et regibus predecessoribus nostris illustribus indubie tenuit atque gessit, nos ad quorundam emulorum nostrorum cecam et fatuam informationem in civitatem Pisanam non intromittere proposuerit et conceperit, minus bene sentiens quod nos ob fidelitatis ipsius populi communis ac civitatis Pisani predicti constantiam ultra hoc, quod propter universale bonum ²⁵ nostrorum ac sacri Romani imperii fidelium procurandum venimus ad partes Italie, nos reduximus cum gentibus nostris validissimis magnifice et potenter, tamen vos, licet eidem populo Pisano attenderitis, tamquam nostros fideles et vere imperiales prosequi volumus gratiosis benevolen[tii]s et favore et ad id perficiendum ad vos strenuum virum Bartholomeum Zampantum de Pis[is] fidelem nostrum dilectum vicarium nostrum trans- ³⁰ mittimus et presentibus destinamus. Fidelitati vestri precipientes et sub obtentu gratie nostre mandantes, quatinus ad instructionem eiusdem ad mandata nostra et imperii non obstante rebellionem Pisanorum predicta statim visis presentibus redeatis, contradictione et occasione quibuslibet pretermisissis. Eidem Bartholomeo in omnibus vice et loco nostri sub pena privationis iurium ac rerum vestrarum omnium ac destructione perpetua ³⁵ obediens [et] intendentes in omnibus fideliter ac devote. Harum testimonio litterarum.

[Da]tum in burgis civitatis Pisane, X. die mensis Septembris, anno Domini millesimo trecentesimo [vicesim]o septimo, regni nostri anno [tertio]decimo.

347. FIDELITAS COMMUNIS SARZANAE LUDEWICO PRAESTITA
ET RECEPTIO IN GRATIAM.

1327. Sept. 24.

Originale (or.) in tabulario civitatis Sarzanae nr. 16¹. Descripsimus nos a. 1905.
— *Ineditum.*

In Dei nomine amen.

Notum sit omnibus presens instrumentum publicum inspecturis, quod sapientes viri dominus Iohannes Iunte, dominus Iohannes Cambii iurisperiti, Tomasius Bonacursi et Felippinus Pacis de Sarzana syndici et procuratores comunis dicte terre ad infrascripta solempniter constituti, ut de ipsorum mandato constat per publicum instrumentum scriptum manu ser Iacobi condam Iohannis Bonapartis de Sarzana notarii² a me Verio notario infrascripto viso et lecto, constituti in presentia serenissimi principis domini Ludovici Dei gratia Romanorum regis semper augusti sindicario et procuratorio nomine ipsius comunis de Sarzana et omnium contentorum in dicto instrumento sindicatus recognoverunt prefatum dominum Ludovicum in verum, legitimum et unicum regem Romanorum ac in verum, legitimum et naturalem dominum ipsorum et totius comunis dicte terre. Et promiserunt nomine quo supra eidem domino regi puram veram et debitam fidelitatem et stare semper et parere alte et basse omnibus et singulis mandatis ipsius domini Romanorum regis et sue curie et cuiuslibet sui vicarii necnon rebelles suos et Rom(ani) imperii non^a receptare^b nec eis dare auxilium, consilium vel favorem, set eos et quemlibet ipsorum offendere in personis et rebus ad posse ipsius comunis. Et tractatum aliquem redundantem contra ipsum dominum regem vel eius fideles cum aliquo rebelle non tenere et precipue cum Iacobo de Caturco, qui se dicit et falso nominat papam Iohannem vigesimum secundum, vel eius legato dictamque terram Sarzane tenere et conservare ad mandata ipsius domini regis et sui vicarii et ad hoberdientiam et reverentiam ipsorum. Et generaliter omnia et singula facere, que veri fideles imperii Romani vero regi Romanorum facere tenentur et debent et que in presenti iuramento requiruntur, aesi hic essent presentialiter declarata. Et sicut dictum est, iuraverunt predicti syndici nomine quo supra et in animas dictorum comunis et constituent(ium) ad sancta Dei euangelia corporaliter tactis scripturis predicta omnia et singula bene, legaliter et fideliter actendere et observare, facere et adimplere remotis hodio, pretio, precibus et amore. Quibus sic peractis idem dominus Romanorum rex dictum comune Sarzane et homines ipsius de omni ipsorum inobedientia ad suam gratiam revocavit.

Actum in castris regiis ante Pisas, sub annis Domini ab eiusdem nativitatibus millesimo CCCXXVII, indiet. decima, die XXIII. Septembr. Pres(entibus) venerabili patre domino Guidone miseratione divina episcopo et domino Aretino, domino fratri Bonifatio episcopo^{c.3}, magnifico viro domino Hermanno de Litimberghe cancellario dicti domini regis ac domino Corrado de Augea magistro hostiario camere regie testibus ad hec.

(S. N.) Ego Verius olim Mini Borestauri de Aretio imperiali auctoritate iudex ordinarius atque notarius et nunc notarius et scriba camere dicti domini Romanorum regis predictis interfui eaque rogatus de mandato regio scripsi et publicavi.

347. ^a) supra lin. add. or. ^b) sequ. vel delet. or. ^c) spatium nomini inserendo relictum est or.

1) Cf. 'Indice delle più importanti Pergamene storiche ... che si conservano nell' Archivio comunale di Sarzana' (Sarzana 1904) p. 7. 2) *Servatum non est.* 3) *Est Bonifatius de Donoratico fr. ord. Praed., episcopus Kyronensis, sanctae Romanae ecclesiae episcopus cardinalis (a. 1328. Mai. 18); cf. c. gr. infra ad a. 1328. Febr. 15. et 'Archival. Zeitschrift N. F.' IV, 130 et 149.*

348. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD
CIVITATEM MOGUNTINAM.

1327. Oct. 1.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 177^r nr. 1724. Contulit K. H. Schäfer. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 77 nr. 1291 ex c. Extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 347 nr. 913 ex c.

Cf. supra nr. 318 et Riezler l. c. p. 346 nr. 908.

Consulibus, scabinis et universitati civitatis Maguntine.

Advertise vos credimus filii, quod vir ille Ludovicus olim dux Bavarie Dei et
10 ecclesie f[ideique] catholice manifestus rebellis et hostis [horr]endos excessus in sue
dampnationis [cumul]um multiplicare non cessans, novam et [insoli]tam pedagii exactionem
in castro de Kû[ve et eius] districtu Treveren. dioc. in magnam [rei]publice lesionem
ac fidelium earum par[tium] maximum detrimentum inducere seu im[ponere] omnibus
15 ritate presumpsit et ut exactionem [insolitam] et dampnatam huiusmodi valeat du[r]ius
et crudelius exercere, quandam turrem fortissimam in quadam Reni insula prope dictum
castrum construere iam incepit¹. Sane cum nos periculis exinde fidelibus, si non ob-
viaretur salubriter, proventuris oportunis obviari remediis cupientes, super amotione dicti
pedagii ac diete turris demolitione tam venerabilibus fratribus nostris Maguntino, Colo-
20 niensi et Treverensi archiepiscopis aliisque prelati quam nobilibus ac vobis et aliis
communitatibus earum partium patentes nostras certi tenoris litteras dirigamus², univer-
sitate vestram rogamus attentius et hortamur, quatinus iuxta tenores litterarum ipsarum
sic vos potenter et viriliter gerere circa premissa [studeatis], quod novitates per eundem
L(udovicum) temerariis ausibus circa premissa ut prefertur presumpte tollantur omnino
25 et libertates patrie conserventur illese vosque, de quorum devotione sincera inter ceteros
fideles Alamanie specialiter confidimus, divinam et apostolice sedis benedictionem et
gratiam valeatis uberius promereri.

Dat. Avinion(e) Kal. Octobris, anno duodecimo.

349. LITTERAE RAMONIS DE PERALTA AD
INFANTEM ARAGONENSEM.

(1327.) Oct. 1.

*Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD nr. 10190. Sigilli
vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 432 nr. 289 ex or. Editionem
repetimus; cf. notam apud Finke l. c. additam.*

35 Sapia la vostra molt alta senyoria, que en aquesta primavera primer qui vela
quel senyor rey en Frederich enten anar en ajuda al enperador ab DC homens a caval
e ab LX galees. Huy, senyor, qui es Dimenge XXVII. de Setembre, es vengut Sept. 27.
aqui en. Palerm I lenyn de Salern, lo qual compte, quel enperador es vengut en
Pissa et quels Pisans nol an volgut reebre per senyor. Per la qual rahon lenperador
40 ha asetgada Pissa et ha cremat tot lo burch de fora et talat tota la horta el terme
de la dita ciutat. E diu quel enperador no enten partir negun temps de Pissa, fins

1) Cf. pag. 217 not. 1. 2) Supra nr. 318.

que la ... presa. Los misatges, quel senyor rey en Frederich trames al enperador, son venguts et finalment son se avenguts et an feyta companya ensemps en aquesta manera, quel enperador a promes et jurat, que valra et ajudara al senyor rey en Frederich contra tot hom del mon, salvant contra aquels VII barons d'Alamayna, quil an elet enperador. E en senblant manera lo senyor rey en Frederich a promes et jurat, que valra et ajudara al enperador contra tot hom del mon ab tot son poder, salvant contra lo senyor en Jacme rey d'Arago et son ereu¹ ...

Dat. en Palerm, lo primer dia d'Octubre, XI. indicio.

350. LITTERAE REGIS ARAGONUM AD FRIDERICUM ET ELIZABETH REGINAM.

1327. Oct. 7.

Copia (c.) ibidem 'Registrum nr. 318' fol. 30'. — Ed. Zeissberg loco supra ad nr. 71 citato p. 88 nr. 89 ex c. Editionem repetimus.

Illustri principi velut filio nobis karissimo Frederico Dei gracia Romanorum regi Iacobus per eandem rex Aragone etc. salutem [et] exuberanciam succesuum votivorum.

Exultat utique paterne sollicitudinis cura, dum nobis de regio statu vestro et illustris dompne Elizabet Romanorum regine filie nostre karissime felicia nunciantur. Igitur excellenciam vestram attente rogamus, quatenus quociens se facultas obtulerit, de statu vestro et dietre regine utinam prospero nos per vestras litteras recreetis. De nobis autem et regia domo nostra vobis ad gaudium intimamus, quod divino munere incolumi sospitate gaudemus. De infirmitate vero oculorum memorate regine iam per alias litteras² vobis rescripsimus, quod significaretis nobis omnia dietre infirmitatis accidencia et quam medici infirmitatem esse dicunt, ut informati ad plenum, si in partibus istis reperiri poterunt medici, qui eidem possint infirmitati succurrere, vobis aliquem ex melioribus transmittamus.

Datum Barehinone, Nonis Octobris, anno Domini MCCCXX septimo.

Franciscus de Bastida m(andato) r(egis).

Similis premissis cum domino regi fuit missa illustri dompne Elizabet Dei gracia Romanorum regine karissime filie nostre.

Idem.

351. INSTRUMENTUM AD LUDEWICI MANDATUM SUPER INTERDICTO DIMITTENDO SPECTANS.

1327. Oct. 11.

Ex autographo hodie deperdito ut videtur iam olim dedit Paulus Tronci 'Memorie storiche della città di Pisa' (Livorno 1682) p. 321 sq. Editionem (ed.) repetimus in minutiis correctam.

Cf. Davidsohn 'Geschichte von Florenz' III, 806.

1) *Supra* nr. 320.

2) *Supra* nr. 236 et 237.

In nomine Domini amen.

Ex hoc publico instrumento sit manifestum, quod dominus Corradus de Scala miles ultramontanus vicarius ut dicebat domini Alberti Humuli^a de Lictimburg mariscalchi serenissimi principis domini Ludovici divina gratia Romanorum regis semper augusti, nunc existentis in civitate Pisana et in eiusdem civitatis dominio, existens in loco seu conventu fratrum Heremitarum sancti Augustini de Pisis cum armis, convocatis a se fratribus dicti conventus publice mandavit eisdem auctoritate et nomine predictorum dominorum Ludovici regis et Alberti mariscalci, baculum quem habebat in manibus minacem vibrando, quod iidem fratres omnes et singuli dicti conventus dimitterent interdictum, quod ceperant observare^b, et celebrarent missas et alia divina officia apertis ianuis et alta voce continue, ut solebant ante dicti domini regis adventum, sententia qualibet contraria non obstante. Alias predixit eis aperte ex parte predictorum dominorum regis et mariscalci, quod qui interdictum servaret ex fratribus supradictis, capite mutilaretur^c vel suspendio occideretur vel in fluvium ad mortem demergeretur. Et hec haberent indubitatum effectum. Et taliter me notarium infrascriptum scribere mandavit.

Actum Pisis in capitulo supradicti conventus, presentibus Gaddo et Iohanne germanis filiis quondam Andreotti de Galetanis de cappella sancti Nicolai testibus ad hec rogatis, dominice incarnationis anno millesimo tricentesimo vigesimo octavo, indit. XI, quinto Idus Octobris secundum cursum et consuetudinem Pisanorum.

Cum dominus Corradus de Scala predictus fecerit preceptum et mandaverit fratribus et conventui fratrum Heremitarum sancti Augustini de Pisis predictis et fratri Mattheo de Carletto priori dicti conventus, quod non obstante aliquo interdicto existente in civitate Pisana illato ab homine vel ab iure debeant missam et alia divina officia apertis ianuis et alta voce celebrare continue, sicut moris erat interdicto non existente in dicta civitate Pisana, inferens in dictum priorem et fratres metum, qui potest cadere in costantem virum, usque mortis scilicet capitis mutilationis, suspendii occisionis vel in fluvium demersionis, ita quod morentur, de quo mandato supra patet in[instrumento] scripto per me infrascriptum Iacobum notarium, ideo dominus prior et fratres coram me Iacobo notario infrascripto et testibus infrascriptis et coram domino Corrado dixerunt et protestati fuerunt, quod ipsi dicerent missam et celebrarent divina officia eo modo ut supra dictum est non eorum voluntate, cum voluissent servare interdictum, sed propter metum mortis illis illatum et propter timorem qui potest cadere in costantem virum eis illatum, ut supradictum est.

Quod mandatum de quo supra dicitur et protestatio presens fuerunt facta unico actu coram me infrascripto notario et testibus infrascriptis.

Actum Pisis, in supradicto loco, presentibus supradictis testibus ad hec rogatis, supradictis anno, ind. et die.

Ego Iacobus filius Cioli Bonifatii Pis(anus) civis imperiali auctoritate iudex ordinarius atque notarius predictis omnibus interfui et has inde cartas a me rogatas rogatus scripsi et publicavi.

351. ^a) Numuli *ed.* ^b) obscurare *ed.* ^c) multaretur *ed.*

352—360. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1327. Oct. 17.—29.

352. 353. SCRIPTA PRO MARCHIONE MISNENSI.

1327. Oct. 17.

352. *Mandatum civitati Altenburg aliisque missum.* Oct. 17. 5

Originale (or.) *in tabulario regio Dresdensi.* *Contulimus nos.* *Pendet sigillum laesum loro membranaceo.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 357 nr. 3243 (Addit. III).

Ludow(icus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . . consulibus^a et universis civibus civitatum Altenburg, Zwikowe et Chemnitz, suis et im-
perii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum. 10

Fidelitati vestre districcius iniungimus et mandamus precise volentes, quat(inus) illustri Frider(ico) marchioni Missnensi principi et genero nostro karissimo prestetis et cum effectu faciatis fidelitatis et homagii indilatum et debitum sacramentum. Si vero prefatus gener noster marchio Missnensis de medio huius seculi tolleretur, quod Deus 15
nolit, illustri Lud(owico) marchioni Brandenburgensi primogenito et principi nostro karissimo per fidelitatis homagium obedire vos volumus et fore sincerius alligatos. Dantes has nostras litteras sigillo maiestatis nostre regie roboratas in testimonium super eo.

Dat. Pis(is), XVII. die mensis Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vice-
simo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo. 20

353. *Mandatum marchioni Misnensi directum.* Oct. 17.

Originale ibidem. *Descripsimus nos.* *Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo.*
— *Ineditum.*

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus illustri Friderico marchioni Missen(ensi) principi et genero suo karissimo gratiam suam et omne bonum. 25

Scrripsimus prudentibus viris civibus in Altenburg nostris et imperii fidelibus dilectis multo serio, ut tibi immediate faciant et prestant homagium et prompte fidelitatis sacramentum¹ quodque castrum Altenburch muro civitatis sue ambient et includant². In quibus si rebelles apparuerint, tibi tunc presentibus committimus et damus speciali in mandato, quatinus ipsos ad executionem utriusque premissi omnibus modis et viis 30
quibus poteris auctoritate nostra regia arceas et compellas. Harum testimonio litterarum tibi desuper concessarum.

Dat. Pis(is), XVII. die mensis Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vige-
simo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

352. ^a) . . add. or.1) *Supra nr. 352.* 2) *Aliae litterae serratae non sunt.*

354—358. SCRIPTA PRO HEINRICO RUZZE ADVOCATO DE PLAWEN.

1327. Oct. 17.—29.

354. *Scriptum Latinum super castro Gleisberg.* Oct. 17.

Originale (or.) in tabulario Greiziano. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesus
5 loro membranaceo. — Ed. B. Schmidt loco supra ad nr. 122 citato p. 298 nr. 622 ex or.
Cf. infra nr. 356.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 357 nr. 3244.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Heinrico
 advocato de Plawen dicto Ruzze, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et
 10 omne bonum.

Nostre intencionis est, ut benemeritis et hiis, qui semper comendabili ac fideli
 constancia erga nos et ipsum sacrum Romanum imperium strennue viguerunt, laborum
 suorum premia et fructus gratiosi a nostra clemencia benivolentius deriventur. Cum
 igitur premissorum consideracione tibi ad aliquas speciales gratias et beneficia teneamur,
 15 castrum Glysperg, quod nobis et camere nostre imperiali pertinere dinoscitur, tibi cum
 universis iuribus, honoribus et pertinenciis suis quibuscumque in feodum iustum conce-
 dimus et te de eo infeodamus et de speciali gratia presentibus investimus. Volentes ut
 nobis nostrisque successoribus in imperio de prefato castro obsequendo, parendo et
 promptius intendendo semper fidem teneas et observes. In cuius rei testimonium
 20 presentes conscribi et sigilli maiestatis nostre munimine iussimus communiri.

Datum Pisis, XVII. die mensis Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo
 vigesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

355. *Scriptum Latinum super munitionibus Triptis et Ziegenruck.* Oct. 17.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.
 25 *Eadem manu scriptum est ac nr. 354. — Ed. Schmidt l. c. p. 299 nr. 623 ex or.*

Cf. infra nr. 357.

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus profitemur tenore infra-
 scripto, quod nos adtendentes grata obsequia nobis per nobilem virum Heinricum advo-
 catum de Plawen dictum Rûzzen fidelem nostrum dilectum multociens utiliter exhibita
 30 neenon inantea exhibenda, infeudationem sibi de duabus municionibus videlicet Triptes
 et Zigenruck per illustrem Fridericum marchionem Missen(ensem) principem et generum
 nostrum karissimum liberaliter factam gratam et ratam habemus et ei consentimus
 ipsamque presentibus confirmamus. In cuius rei testimonium presentes conscribi et
 sigilli maiestatis nostre regie munimine iussimus communiri.

35 Dat. Pis(is), XVII. die mensis Octobris, anno Domini millesimo trecentesimo vige-
 simo septimo, regni vero nostri anno tertidecimo.

356. *Scriptum Germanicum super castro Gleisberg.* Oct. 29.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum fere illaesus pendet filis sericis
rubei viridisque coloris. — Ed. Schmidt l. c. p. 299 nr. 624 ex or.

40 *Cf. supra nr. 354.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 57 nr. 951.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches tun chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir durch der triwe willen, die der edel man Henrich vogt von Plawen genant Rûzze ze uns und dem riche hat, und umb die getriwen und nûtzen dienst, die er getan hat und tæglich tût unserm lieben sûn Ludowig marchgrafen von Brandembûrg und unserm eydem 5 Friderichen marchgrafen von Misne, dar an er uns und dem riche behæglich dienet, haben im und seinen erben verlihen und verleihen auch von unser chuniclicher milte daz haus ze Glysperg, daz uns und dez richs camer angehorte, mit leuten, gûten, rechten und mit allem dem daz dartz gehõrt besûcht und unbesûcht, daz er und seine erben daz selbe haus von uns und dem riche ewiglich ze lehen besitzen und haben sullen. Dar 10 uber ze urchund geben wir in disen brief versigelten mit unserm chuniclichem insigel.

Der geben ist ze Pise, an dem Dûnrestag nach Symonis et Iude, do man zalt von Christs gebûrt dreitzehenhûndert jar darnach in dem sibenzweintzigsten jare, in dem dreytzehendem jare unsers riches.

357. *Scriptum Germanicum super munitionibus Triptis et Ziegenruck.* Oct. 29. 15

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum illaesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. Eadem manu exaratum est ac nr. 356. — Ed. Schmidt l. c. p. 300 nr. 625 ex or.

Cf. supra nr. 355.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 57 nr. 949.

20

¶ Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez riches tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir die lehen- schaft, die unser lieber furste und eydem Friderich marchgrafe von Misne getan hat dem edeln manne Henrichen vogt von Plawen genant Rûzze unserm lieben getriwen und seinen erben an Triptis und Cygenrûcke, stæte und genæm haben und bestetigen 25 si von unserm chuniclichen gewalt mit disem gegenwertigen briefe.

Der geben ist ze Pise, an dem Dûnrestag nach Symonis et Iude, do man zalt von Cristes gebûrt dreitzehenhûndert jar darnach in dem siebenundzweintzigstem jare, in dem dreitzehendem jare unsers riches.

358. *Scriptum super mineris.* Oct. 29. 30

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Schmidt l. c. p. 300 nr. 626 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 57 nr. 950.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer dez richs tun chunt allen den di disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir durch 35 der trewe willen, di der edel man Heinrich vogt von Plawen genant Ruzze zu uns und dem riche hat, und umb die getriwen und nutzen dinest, di er getan hat und teg- lich tut unserm lieben sûn Ludowigen marchgrafen von Brannburch und unserm aydem Friderich marchgrafen von Misne, daran er uns und dem riche heglich dinet, haben im und seinen erben verlihen und verleihen auch von unserr chuniclicher milte allerlai 40 perchwerch, wo ez in seiner gegen und geriht ufstet oder funden wirt, daz er und sein erben daz selbe perchwerch mit allen rehten und nutzen von uns und dem riche

ewichliche besitzen und haben sulen ze lehen. Daruber zu urchund geben wir disen brief versigelt mit unserm chunichlichem insigel.

Der geben ist zu Peise, an dem Donerstag nach Symonis et Iude, do man zalt von Christes geburt dreutzeenhundert jare dar nach in dem sibenundzwæintzigistem jare, in dem dreitzehenden jare unsers riches.

359. *Infeudatio Iohannis comitis de Sayn.* Oct. 18.

Originale in tabulario regio Wisbadensi. Descripsit E. Schaus. Sigillum desideratur, filis sericis viridis coloris relictis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 57 nr. 948; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2031.

10 Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Iohanni comiti de Seyn fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Valde regale esse iudicamus, quod semper benivolencius procuremus, ut viris nobilibus et egregiis, qui ad honorem sacri Romani imperii et nostrum, cuius princeps sumus, serviendo personas suas et res intrepide audent exponere et mortem cottidie
15 subire minime verentur, dona et beneficia regalia et meritorum suorum fructus gratiosi correspondeant et effluent a nostra munificencia solita et benigna. Tibi igitur tamquam benemerito racione obsequiorum tuorum nobis in partibus Lambardie fideliter exhibitorum ac eciam exhibendorum in futurum omnia feoda, que nobilis vir Gotfridus quondam comes de Seyn frater tuus a nobis racione comitatus palatini Reni in feodum habuit
20 et specialiter quatuor comitatus Sulmz, Virembûrch, Bilstein et Eberstein cum universis suis iuribus, honoribus et pertinenciis quibuscumque et omni modo, ut ea dictus frater tuus tenuit et possedit, in iustum feodum concedimus et conferimus per presentes. Investientes te de predictis quatuor comitatibus et aliis feodis, que nobis ex morte ipsius fratris, cui de parte palacie Reni vacare ceperunt, auctoritate nostra, adhibitis
25 eciam aliis sollempnitatibus debitis et consuetis. In cuius rei testimonium presentes conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Pisis, XVIII. die mensis Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

360. *Infeudatio Iohannis comitis de Claromonte.* Oct. 23.

30 *Originale (or.) non confectum ut videtur Romae in archivo principum Colonna. Sigillatum non erat. — Ed. P. Kehr 'Römische Quartalschrift' XV (1901) p. 180 sqq. Editionem repetimus; cf. notam l. c. adiectam et infra ad a. 1331. Ian. 4.*

35 ¶Ludowicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus¶ nobili viro Iohanni comiti Mohac domino Ragusie dicto de Claromonte, fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Regalis munificencia de sui regalitate ad benemeritos libenti animo se extendit, eos maxime gratiosis muneribus amplectendo, qui tam suorum progenitorum quam suis obsequiis bene erga Romanum imperium meruerunt. Hinc est quod considerantes tam
40 clare memorie comitis Manfridi genitoris tui quam tuis laudabilibus obsequiis nobis et Romano imperio exhibitis et sperantes indubie, quod in tui augmento augusti dextera beneficium recte confert, tibi pro te tuisque heredibus legitimis et descendantibus in feodum perpetuum et honorificum ex certa sciencia et de plenitudine nostre regie maiestatis concedimus per presentes omnes comitatus, baronias, castellanias, domina-

ciones, civitates, castra, loca, iurisdictiones, iura et res, que tenebat tempore quo vivebat Thomas comes de Sancto Severino antiquus seu senior, inter que sunt videlicet comitatus Marsici, dominacio Sancti Severini, dominacio et baronia Falsanelle, dominacio Calenti^a, dominacio Vallis Diani, dominacio Pulicastro et pertinentiarum, dominacio Guardiole, districtus Mucerie, comitatus Tricarici. Et generaliter tibi concedimus in feodum ut 5 premittitur omnia et singula, que tenebat seu possidebat vel quasi per se vel alium dictus comes Thomas tempore quo vivebat, cum omnibus mero et mixto imperio et iurisdicione, vasallis, iurisdicionibus et iuribus, theloneis seu pedagiis, salinis, pascuis, paludibus, venacionibus, piscacionibus, regalibus et omnibus aliis quibuscumque pertinentibus dictis comitatibus, baroneis et dominacionibus et rebus cum eorum pertinentiis et connexis 10 et dependentibus ab eisdem. Que res omnes devolute sunt pleno iure ad nos et Romanum imperium memoratum, pro eo maxime quod dictus comes Thomas et sui successores fuerunt et sunt rebelles et hostes predecessoris nostri dive memorie Henrici septimi imperatoris Romanorum atque nostri et commiserunt crimen lese maiestatis et assidue committunt successores comitis prelibati, et pro eo etiam quod dicti Thomas et succes- 15 sores ceciderunt a iure suo omni, quod habebant in predictis, quia de dictis rebus non fecerunt fidelitatem dicto predecessori nostro vel nobis, prout de iure facere debuerunt. Teque Iohannem comitem predictum fidelem nostrum dilectum et benemeritum de predictis omnibus et singulis in feodum investimus liberum et honorificum ut premit- titur pro te tuisque legitimis successoribus utriusque sexus per ensem quem manu ge- 20 stamus pleno iure, recepto ob predicta a te fidelitatis debito iuramento. Sane nolumus te vel dictos successores tuos de cetero teneri ad fidelitatem ob predicta nobis vel successoribus nostris fiendam, nisi quando per nos vel ipsos fueritis requisiti. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis, infeodacionis et investiture gratiam ac paginam infringere vel ei ausu in aliquo temerario contraire. Si quis vero hoc temere 25 attemptare presumpserit vel cogitaverit impediendo aliququaliter violare, indignacionem nostram regiam gravemque maiestatis nostre regie offensam ac eciam penam decem milium librarum auri, quarum medietas una fisco nostro, alia vero predicto Iohanni comiti aut suis successoribus tamquam iniuriam passis eo ipso et tociens quociens contrafecerit applicentur, se noverit immutabiliter incurrisse. In cuius nostre conces- 30 sionis, infeodacionis et investiture testimonium presentes conscribi et appensione bulle nostre auree iussimus communiri.

Dat. in civitate Pisana, XXIII. die mensis Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

361. IOHANNIS XXII. PAPAE DECLARATIO HAERESEOS LUDEWICI.

1327. Oct. 23.

Copia (c.) in cod. bibliothecae Dresdensis A 70 fol. 34', de quo v. supra ad nr. 273. Contulimus nos. Est rubrum: Iudicatur hereticus Bavarus et inhibetur universis et nominatim certis communitatibus, ne sibi faveant in aliquo vel adhereant¹. 40

Quae conveniunt cum Processu supra nr. 274, ea typis minoribus excudenda curavimus². Böhmer, Reg. Ludw. p. 220 Pabste nr. 62.

360. a) Cilenti ? or.

1) Processum iteratum eodem die contra Marsilium et Iohannem de Ianduno latum (Böhmer l. c. nr. 63) in editionem nostram recipere longum est. Cf. iam supra nr. 277. 2) Cf. litteras diversas a 45

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

1. Dudum volentes certis dubiis, que inter nonnullos viros vertebantur scolasticos, finem dare, de fratrum nostrorum consilio duximus declarandum, quod pertinaciter affirmare, quod redemptori nostro et domino Ihesu Christo eiusque apostolis in hiis, que ipsos habuisse scriptura sacra testatur, nequaquam ius ipsis utendi seu consumendi competierit nec illa vendendi seu donandi ius habuerint aut ex ipsis alia acquirendi, que ipsos tamen de premissis fecisse scriptura sacra testatur seu ipsos potuisse facere supponit aperte, cum talis assertio ipsorum usum et gesta evidenter includeret in premissis non iusta, quod utique de usu, gestis seu factis Redemptoris nostri Dei filii sentire nephas est, scripture sacre contrarium et doctrine catholice inimicum, assertionem ipsam pertinacem de fratrum eorundem consilio deinceps erroneam fore censendam et hereticam duximus declarandam¹. Ac subsequenter cum ad nostram noticiam fama publica perduxisset, quod nonnullorum mentes dicebatur pater mendatii adeo excecasse, quod ausu nephando ac petulantia improba ausi fuerant defendere publice dampnatam per constitutionem nostram predictam heresim ac etiam approbare, videlicet quod Christus et eius apostoli in hiis que habuisse leguntur tantum habuerunt absque iure aliquo simplicem usum facti, ex quo si verum esset, sequeretur usum Christi fuisse non iustum, quod profecto blasphemiam continet et est catholice fidei inimicum, cum hoc de pertinaci animositate ac erronea non esset dubium processisse, omnes et singulos, qui verbo ac scripto per se vel alium seu alios talia presumpserant publice, ipsos quoque, qui eos instruxerant in talibus et ut premissa facerent docuerunt, in heresim dampnatam incidisse ac evitandos fore ut hereticos, de fratrum nostrorum consilio per nostram constitutionem aliam que incipit 'Quia quorundam'² duximus declarandos, prout in eisdem constitutionibus plenius continetur.

2. Sane cum fama publica necnon et insinuatio tam verbalis quam litteralis plurium sublimium personarum ad nostrum perduxisset auditum, quod Ludovicus de Bavaria in discordia dudum in regem Roman(orum) ut dicebatur electus velut in reprobum sensum datus³ contra predictam declarationem temere presumpserat, facta mentione expressa de constitutione predicta 'Cum inter' contrarium asserere publice ac in eius presentia per alios, ut plures in sui erroris devium traheret, facere publicari et* ut sua insania in plurium noticiam perveniret, libellum quendam sigillo suo in eodem appenso inter alia multa falsa et erronea predictam continentem heresim, videlicet quod* Christo et apostolis in rebus quas habuerant nullum ius competiit, set tantummodo usus facti, insuper hoc adiecto quod dicere contrarium hereticum est censendum**, prout etiam nos et plures ex fratribus nostris in diversis libellis predicti L(udovici) eius sigillo pendenti sigillatis vidimus contineri, per certos nuntios ad diversas civitates et principes Alamannie et Italie et aliarum partium necnon et ad tyrannos et hereticos partium predictarum curaverat transmittere, libellum ipsum affigi faciens in locis publicis et exponi publice, ut haberet de tanta et tali insania plures testes, ex quibus evidenter apparebat ipsum asseruisse* pertinaciter esse catholicum quod* dicta constitutio hereticum indicavit ac fore hereticum quod dicta constitutio catholicum declaravit, precipue cum in eodem affirmaret libello se in plurium presentia iurasse, premissa* omnia* contenta in eodem libello se credere esse vera, et insuper cumulans mala malis* duos viros nequam perditionis

pontifice super publicatione huius processus missas die 26. m. Oct. ad archiepiscopos et episcopos (Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 115 nr. 128 a; Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 85 nr. 1314); item die 3. m. Nov. (Preger-Reinkens p. 241 nr. 391; Sauerland l. c. II, 91 nr. 1324; Brom 'Bullarium Trajectense' I, 325 nr. 741); die 23. m. Ian. a. 1328 ad abbatem Sancti Lamberti dioec. Salzburchen. (Lang l. c. I, 118 nr. 135); die 1. m. Apr. a. 1328. ad Iohannem regem Bohemie, itemque ad principes in electione regis vocem habentes (Sauerland l. c. II, 143 sqq. nr. 1457 et 1458).

1) 'Cum inter nonnullos' c. 4 Extrav. Ioh. XXII. 14.

2) c. 5 ibidem.

3) Cf. Rom. 1, 28.

- filios¹ a c maledictionis alumpnos, quorum unus Marsilium de Padua et alter Iohannem de Ianduno se
faciunt nominari**, ad eundem L(udovicum), quem suis demeritis exigentibus velut hereticorum fau-
torem et persecutorem sancte Romane ecclesie ac plurium atrocium aliorum excessuum patratores de
fratrum ipsorum consilio privaveramus iure, si quod sibi ex electione predicta fuerat acquisitum,
gressus suos propere dirigentes sibi* librum quandam* erroribus* plenum et variis heresibus non
vacuum, sicut multorum fidedignorum catholicorum habebat assertio*, presentarant, quos errores
et hereses in terra ipsius L(udovici) et in eius presentia docere sepius presumpserant publice,
sicut habebat* insinuatio eorundem, quodque licet nonnulli viri catholici sacris litteris eruditi eidem
L(udovico) dicerent doctrinam illam hereticam ipsosque Marsilium et Iohannem fore velut
hereticos puniendos periculosumque sibi fore, tales ad sui familiaritatem admittere aut in terris
sue ditioni subditis sustinere, ipse tamen non acquiescens eorum salutaribus monitis velut
credens illorum hereses ipsos in suos familiares retinuerat*, errores predictos ac hereses publice
cap. 4. dogmatizare permittens, adhuc quod diversis ligatus excommunicationum sententiis in locis*
interdictis divina faciebat etiam nonnumquam contra rectorum ecclesiarum et religiosorum volun-
tatem et beneplacitum excommunicatis et interdictis presentibus celebrari, immo quantum in eo
cap. 1. erat potius prophanari, ex quibus vehementer presumebatur, immo convincebatur potius
clavium ecclesie sancte Dei evidenter contemptor existere ac labe respersus heretice pravi-
tatis, nos attendentes quod iuxta doctrinam apostoli² peccantes publice sunt publice arguendi
ac utilitati publice expedire peccata nocentium deduci in publicam notionem, cum ad ipsum
non esset tutus accessus, per quem nostra posset ad eum redargutio per nuntios vel litteras
pervenire, excessus ipsos multitudini tunc astantium fidelium non absque dolore ingenti
animi referendos duximus, ut sic saltem ad eius noticiam nostra posset circa excessus
ipsos reprehensio pervenire.
- cap. 6. 3. Et licet iusticia exigente tunc possemus ad sententiam super premissis proferendam
procedere contra ipsum, cum adeo premissa forent notoria, quod nequirent tergiversatione aliqua
occultari, volentes tamen adhuc de benignitate apostolica expectare, an dimissis prefatis errori-
bus ad sinum sancte matris ecclesie et viam vellet se convertere veritatis, de fratrum eorundem
Apr. 3. consilio III. Non. Aprilis proxime preteriti [ipsum] per* edictum publicum citavimus presente*
Oct. 1. fidelium multitudine copiosa, ut infra Kal. Octobr. extunc proxime subsequentes coram nobis
personaliter compareret facturus super premissis quod suaderet ratio et sententiam audiret, 30
quem terminum eidem de fratrum premissorum consilio peremptorium duximus assignandum.
Predicentes* publice quod sive veniret sive non veniret, ad proferendum sententiam proce-
deremus et alias super omnibus premissis et singulis coniunctim vel divisim,* prout videremus
expediens et iusticia suaderet.
- cf. cap. 7. 4. Et ut processus noster predictus ac omnia et singula in eodem contenta ad 35
prefati L(udovici) et omnium aliorum quorum intererat communem deduceretur noticiam,
cartas sive membranas processum continentes eundem in ecclesie Avinion(ensis) appendi
vel affigi ostiis seu superliminaribus fecimus, que processum ipsum suo quasi sonoro
preconio et patulo indicio publicarent, ut idem L(udovicus) et alii, quos processus ipse
tangebatur, nullam possent excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerat vel quod 40
ignorassent eundem, cum non esset verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel
occultum, quod publicabatur omnibus tam patenter.
- cap. 8. 5. Predictum insuper citandi modum decernentes eligere, cum ut predicatur ad dicti L(udovici)
presentiam propter viarum pericula et alia discrimina varia tutus minime pateret accessus. Volentes
et auctoritate apostolica* de potestatis plenitudine decernentes, ut perinde processus* dicte 45
citationis eundem L(udovicum) apprehenderet et artaret, acsi eidem insinuatus personaliter et
alias publicatus solenniter extitisset, constitutione quacumque per predecessores nostros Ro(manos)
pontifices in contrarium edita non obstante.

1) Cf. 2. Thess. 2, 3.

2) Cf. 1. Tim. 5, 20.

6. Sane cum dictus L(udovicus), quem ut predicitur iure, si quod sibi ex electione predicta acquisitum fuerat, privaveramus iustitia exigente ac subsequenter eius aucta contumacia feudis omnibus, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis seu imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie et omni iure, quod in eodem aut eius occasione vel
 5 causa sibi competebat seu competere poterat quoquo modo, necnon et omnibus privilegiis apostolicis et imperialibus sibi seu eius predecessoribus, quatenus ipsum tangere poterant, indultis iusto privaveramus iudicio quemque pro fautoria hereticorum excommunicationis innodatum sententia, quam per biennium et ulterius indurato sustinuerat, sicut et adhuc sustinet animo, declaraveramus manifestum hereticorum fautorem et penas omnes a
 10 canonibus inflictas talibus incurrisse, prout hec in nostris processibus contra ipsum habitis plenius continentur¹, infra prefixum sibi predictum terminum iam elapsum comparere per se vel alium non curarat, ipsum usque in crastinum hora consistorii duximus de fratrum nostrorum consilio expectandum et quia nec tunc comparuit nec alius pro eodem, de fratrum eorundem consilio reputavimus et declaravimus contumacem.
 15 Et licet tunc cum premissa adeo essent notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari, contra ipsum ad sententiam possemus procedere exigente iustitia proferendam, ipsum tamen de benignitate apostolica usque ad diem presentem hora consistorii de eorundem fratrum consilio duximus expectandum. Et quoniam nec hac die hora iam dicta comparuit nec comparet adhuc nec aliquis pro eodem nec ad correctionem pre-
 20 dictorum se disponit in aliquo, set velut in profundum malorum perductus mala malis superaddere offensasque offensis cumulare ac iram Dei contra se provocare fidelesque verbis et operibus persequi non omittit, nos in predictis lesionem fidei, patrum quoque sanctorum contemptum et probra necnon et presentium scandala variaque posterorum pericula attendentes tantisque malis et periculis obviare salubriter cupientes, cum premissa
 25 adeo sint notoria, quod nequeunt tergiversatione aliqua occultari, presente hac multitudine fidelium copiosa ipsum reputantes et declarantes merito contumacem, Dei nomine invocato de fratrum eorundem consilio ipsum fore hereticum declaramus ipsasque assertiones per dictam constitutionem hereticas ut predicitur declaratas et scripturas quascumque continentes easdem necnon et ipsum L(udovicum) velut hereticum repro-
 30 bamus et sententialiter condemnamus. Si quis autem doctrinam seu assertiones predictas defendere vel approbare presumpserit, cuiuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existat, tanquam hereticus ab omnibus confutetur. Et nichilominus ipsum L(udovicum) bonis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus, iurisdictionibus et quibuscumque aliis ubicumque sint et quibuscumque nominibus censeantur et specialiter comi-
 35 tatu palatin(o) Reni et omni iure ratione vel occasione illius vel alio quovis modo ad eundem L(udovicum) pertinentibus, habendi vocem in electione regis Roman(or)um in imperatorem promovendi seu in electione huiusmodi aliquem ad predicta regnum vel imperium eligendi seu quomodolibet nominandi, privatum fore decernimus et privamus, exponendis vel concedendis catholicis, si, prout et quando ac quibus vel de quibus sedes
 40 apostolica ordinandum duxerit, iure principalis domini semper salvo.

7. Vassallos quoque ipsius et quascumque alias tam ecclesiasticas quam seculares personas necnon communitates, universitates ac civitates, castra, terras ac villas, que sibi fidelitatis vel aliis quibuscumque iuramentis tenerentur astricti, prorsus ab illis absolvimus ac quascumque colligationes, confederationes, sotietates, pactiones et ligas per
 45 quoscumque cum eodem contractas vel initas, etiamsi iuramentis, penis vel aliis quibusvis firmitatibus essent innexe, quatenus favorem aut commodum ipsius concernerent, de potestatis plenitudine penitus dissolvimus ac penas adiectas et iuramenta super [eis] prestita relaxamus. Decernentes quasvis personas singulares ac communitates, universitates,

1) *Supra* nr. 273. 274.

castra, villas, terras et oppida nequaquam teneri de cetero ad observationem earum vel cuiuslibet earundem.

8. Universis et singulis etiam prelatiis et personis ecclesiasticis, secularibus et regularibus, cuiuscumque preminencie, dignitatis, ordinis vel conditionis existant, etiamsi patriarchali, pontificali aut maiori seu inferiori prefulgeant dignitate, necnon regibus, ducibus, principibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, potestatibus, capitaneis, rectoribus et aliis dominis temporalibus, et qui aliquo titulo se premissorum intitulant, licet ius non habeant in eisdem, ac communitatibus, universitatibus, civitatibus, castris et villis et specialiter Mediolan(ensi), Sagonen(si), Cuman(e), Vercellen(si), Pargam(ensi), Laudan(si), Cremon(ensi), Aretin(e), Novarien(si), Papien(si), Mantuan(e), Ferrarien(si), Veronen(si), Lucan(e) et aliis quibuscumque inhiibemus et mandamus expresse, ne predicto L(udovico) de heresi ut premittitur condemnato adherere, communicare, participare vel favere quomodocumque directe vel indirecte, publice vel occulte presumant nec eidem portent, mittant, portari vel mitti faciant aut procurent granum, vinum aut quecumque victualia, pannos, ligna, ferrum, arma seu quevis mercimonia, pecuniam vel quicquid aliud, quod posset in ipsius utilitatem vel commodum redundare, nec societates, confederationes, colligationes, pactiones aut ligas quascumque cum eodem initas vel contractas presertim in eius favorem, auxilium vel utilitatem observent. Alioquin personas quascumque singulares excommunicationis, universitates vero, communitates et collegia, que postquam videlicet processus noster huiusmodi ad eorum pervenerit notitiam vel pervenisse probabiliter potuerit aut per ipsos steterit quominus pervenerit ad eosdem, in hac parte offenderent quovis modo, necnon terras et loca quorumcumque circa predicta delinquentium interdicti sententiis et generaliter penis omnibus, quibus fautores et defensores hereticorum et adherentes eisdem subiciuntur a iure vel quibusvis constitutionibus, volumus et decernimus subiacere. Apertius predicentes eisdem, nos ad earundem penarum declarationem et executionem contra delinquentes huiusmodi processuros specialiter, si et quando et quotiens videbimus expedire. Non obstantibus si eis vel eorum aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et quibuslibet privilegiis, indulgentiis et litteris apostolicis generalibus vel specialibus quibusvis personis, locis vel ordinibus sub quacumque forma vel expressione verborum concessis, etiamsi de illis esset specialis et expressa et de verbo ad verbum in presentibus mentio facienda, per que nullum contra premissa vel premissorum aliquod volumus afferri suffragium vel obstaculum interponi.

9. Ceterum processus tam contra dictum L(udovicum) quam fautores et adherentes ipsius per nos habitos de fratrum eorundem consilio ratos existere decernimus eosque ratificamus et ex certa scientia etiam approbamus.

10. Ut autem sententia et processus presentes huiusmodi ad dicti L(udovici) et aliorum quorum interest communem noticiam deducantur, cartas sive membranas sententiam et processus continentes eosdem in ecclesie Avinion(ensis) appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, que ipsos sententiam et processus suo quasi sonoro preconio et patulo inditio publicabunt, ita quod dictus L(udovicus) et alii quos contingere dinoscuntur nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerint vel quod ignorarint eosdem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Dat. Avinion(e), X. Kal. Novembris, pontificatus nostri anno duodecimo.

362. LUDEWICI CONSTITUTIO DUCATUS LUCANI.

1327. Nov. 17.

Originalia duo 1 et 2 eadem manu scripta fere omnino inter se concordantia in tabulario regio Lucano. Contulimus nos. Sigilla autographi 1 et 2 desiderantur, filis sericis rubei flavique coloris relictis. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 160 citato p. 207 nr. 18 ex 1.

Cf. infra ad a. 1328. Febr. 15.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2962.

¶Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus¶ viro magnifico et illustri Kastrucio de Antelminellis duci Lucano et vexillifero imperii, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

1. Regie liberalitatis clementia in suis fidelibus dona multiplicans illis precipue consuevit assurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles pro exaltatione corone singulares triumphos et nomen laudabile sunt sortiti. Sane cum veraciter sciamus experientia nobis existente magistra, te precipuum et strenuum in partibus Italie pro sacro imperio pugilem extitisse nulli parcendo oneri, periculo vel labori ac iusticia tua et cum probitate victos de hostibus devotos pro imperio tenuisse et devios infideles ad fidem gratiosis meritis invitasse, tantoque magis imperiale sceptrum extollitur, tanto cura regiminis a sollicitudinibus et laboribus relevatur, quanto fideles ipsius in circuitu imperii circumspicit digniores, et de fulgore throni cesarei veluti ex sole radii sic certe prodeunt dignitates, ut prime lucis integritas minorati luminis non senciatur detrimenta.

2. Hac igitur consideracione commoniti, qui celesti providencia Romani imperi moderamur habenas ac solii nostri decus tam veterum dignitatum^a ornatibus confovemus quam novis honoribus ampliamus, et volentes premissorum obtentu extollere nomen tuum et te prerogativa speciali magnifice honorare, de plenitudine potestatis ex certa scientia et de consilio nostrorum principum et baronum civitates Luce, Pistorii, Wulterrarum et Lune cum omnibus et singulis castris, villis, terris et locis sitis in diocesibus ipsarum et cum omnibus earum et cuiusque earum pertinentiis, territoriis et iurisdicionibus quibuscumque ad nomen ducale presentibus transferentes et volentes sub uno dignitatis vocabulo contineri ducatus videlicet Lucanus, te ipsius ducatus ducem et vexilliferum nostrum et sacri Romani imperii ubilibet de premissis nostre potestatis plenitudine et principali munificentia promovemus, eisdem libertatibus, immunitatibus et iuribus predictum ducatum tuum presentium auctoritate dotantes, que ducalem deceant dignitatem. Prefatasque civitates et quamlibet earum et omnes terras, castra et territoria atque loca, que in diocesibus seu episcopatibus et territoriis et pertinentiis ipsarum civitatum et cuiuslibet earum seu intra confines diocesum, episcopatum, pertinenciarum et territoriorum prefatarum civitatum et cuiuslibet earum site sunt seu sita, in perpetuum tibi et legitimis successoribus tuis ex te descendentibus per lineam masculinam ex certa sciencia damus, concedimus et donamus cum omnibus et singulis villis, castris, terris, fortificiis, casalibus, vasallis, hominibus, possessionibus, honoribus, usibus, derittis, feudis, homagiis, patronatibus vacantium et non vacantium ecclesiarum et locorum nobis et imperio spectantibus et cum terris cultis et incultis, silvis, pascuis, nemoribus, salinis, balneis, stagnis, lacubus atque quibuscumque aquis et aquarum decursibus, molendinis, piscariis et piscationibus, venationibus, montibus, planis, vallibus et omnibus et singulis locis, iuribus et pertinentiis tam maris quam terre prefatarum civitatum, terrarum et locorum et cuius-

362. ^a) dignitatum 1.

cumque ipsarum et ipsorum existencium infra predictas dioceses, confines et loca, que in huiusmodi nostra concessione et donatione sub speciali aut generali vocabulo possunt intelligi aut comprehendi, que ad nos et Romanum imperium spectare noscuntur. Et sic te successoresque tuos ex te legitime descendentes ut dictum est per lineam masculinam in ducem et duces predicti ducatus cum dignitate illustri eligimus et constituimus, preficimus et creamus. Dantes et concedentes tibi et successoribus tuis predictis in premissis ducatu plenissimam et liberam auctoritatem et potestatem iurisdicendi per te et per alios ac etiam merum et mixtum imperium, ut exercere valeas et valeant gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos et malos.

3. Et ut ipsius ducatus dignitate te et prefatos tuos successores cognoscas amplius et favorabilius liberalitate regia sublimari, tibi et successoribus tuis predictis ex ipsa dignitate ducatus perpetuo decrevit competere nostra serenitas auctoritatem et potestatem creandi et ordinandi perpetuo vel ad tempus, prout vobis placuerit, in singulis civitatibus, castris, opidis, villis et terris dicti ducatus vicarios, capitaneos, potestates, iudices seu rectores et quoslibet ordinarios magistratus vel etiam delegatos et quoscunque honores et honorum officia cum auctoritate et potestate iurisdicendi et mero et mixto imperio, statuta municipalia condendi, statuendi et decernendi iuri divino atque naturali non contraria, prout utilitati et pacifico statui expedire videritis subiectorum. Ad hec quoque in predicto tuo ducatu flumina navigabilia et ex quibus navigabilia fiunt, portus, pragias^b sicut nunc dinosceris possidere, ripas et ripatica necnon vectigalia, thelonea, auri et argenti et metallorum omnium questum nunc nobis et imperio pertinentia tibi tuisque successoribus concedimus et donamus ac monete tam auri quam argenti et eris cudende iusti et recti ponderis in ipso tuo ducatu tibi et predictis tuis successoribus presenti privilegio facultatem liberam indulgemus, et feuda antiqua et nova, recta et regalia conferendi et infeodandi vasallos imperii de feodis, que manu vel ore aut quocumque alio modo fuerint conferenda, et recipiendi a vasallis imperii fidelitatis et homagii sacramenta, muletarum et penarum compendia et confiscaciones bonorum et cetera que dicuntur regalia in ipso ducatu ad tuum et sepedictorum tuorum successorum compendium volumus pertinere. Milites quoque in dicto ducatu et extra constituendi et militari cingulo decorandi et iudices ordinarios et notarios publicos creandi et ordinandi ac conficiendi, filios et filias naturales tam spurios quam vulgo quesitos, ex dampnabili coitu natos legitimandi et cum ipsis super defectu quolibet dispensandi.

4. Ut tamen pro honore, quem tibi libenter addicimus, nullum ius subtrahatur obedientibus et obedituris nobis et imperio in eorum bonis et feudis, iura tamen imperii remaneant ducatu supradicto et quod in premissis ducatu et vexilliferatu semper maior natu seu senior ex generatione tua ex te et successoribus tuis legitime descendentibus, exclusis aliis heredibus minoribus natu, solus in totum succedat. Et propter premissa omnia te pro te ipso et pro dictis successoribus tuis nobis pro nobis ipsis successoribusque nostris homagium et fidelitatis debite iuramentum prestantem de premissis ducatu et vexilliferatu per sceptrum presencialiter investimus.

5. Porro omnia et singula supradicta valere et tenere volumus et firmamus, non obstante aliqua lege, consuetudine aut iure, quibus contrarium caveretur. Quibus omnibus et singulis specialiter et expresse, tamquam nominatim de illis in presenti privilegio fieret mentio, esse intendimus et debeat derogatum et potissime iuri et consuetudini quo et qua caveretur seu cautum diceretur, quod heres in ducatu, comitatu vel marchia nullo modo succedat, nisi ab imperatore adquisierit per investituram, quantum ad casum presentem, in aliis vero casibus in suo robore semper durent. Ita tamen quod tu et successores tui nobis et successoribus nostris et sacro Romano imperio requisitus et re-

quisiti perpetuo tenearis et teneantur plenam et liberam obedienciam facere et omnibus nostris mandatis successorumque nostrorum et sacri Romani imperii libere intendere et parere et omnia nostra mandata observare et efficaciter adimplere iuxta posse et executioni mandare.

6. Statuimus etiam et mandamus, quatinus nulla civitas, nulla communitas et generaliter nulla persona, cuiuscumque conditionis et preeminencie seu status existat, huic nostre pagine audeat in aliquo contra facere vel venire seu te aut predictos tuos successores in aliquo molestare de hiis, que supra tibi et eis a nostra clemencia liberaliter sint collata. Si quis autem temerario ausu presumpserit contraire, mille marcarum auri penam incurrat pro dimidia nostre camere persolvendam et pro alia dimidia camere dicti ducatus et vexilliferatus, in quorum preiudicium aliquid extiterit attemptatum.

7. Quibus omnibus et singulis supradictis testes interfuerunt infrascripti videlicet Rudolfus dux Bawariae princeps et patruus noster karissimus, venerabilis Iacobus episcopus Castellanus, venerabilis frater Gerardus episcopus Alleriensis, Hermannus de Lihtenberg cancellarius noster, Albertus Humel de Lihtenberg marescalcus noster fratres, Heinricus dux de Brunswich, Ludovicus dux de Tecche^e, Ulricus lantgravius Assacie^d, Meinhardus et Albertus fratres comites de Ortenburg, Iohannes comes Mohac dictus de Claromonte, Hermannus comes de Castel, Engelhardus de Winsperg, Facius comes de Donoratico, Raynerius Iannis comes de Donoratico et Bandinus comes de Marciano.

Et ad predictorum omnium corroboracionem et testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

Dat.^e Luce, XVII. die mensis Novembr., indiccione undecima, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni vero nostri anno terciodecimo.

363—374. EIUSDEM SCRIPTA PRO DIVERSIS ET ACTA VARIA.

1327. Dec. 1.—1328. Ian. 4. Sine dato (1314—1327).

363. *Scriptum pro Gaetano Malpigli.* 1327. Dec. 1.

Originale (or.) in tabulario regio Pisano. Contulimus nos. Sigillum desideratur. In verso legitur: R. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 308 nr. 494 ex or.

¶ Ludovicus Dei gratia ¶ Romanorum rex semper augustus nobili viro Gaitano Malpiglii de Pisis familiari suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Regalis munificentie clementia fideles suos et benemeritos prosequi debet favorabiliter in gratiis conferendis. Exinde enim ipsorum gratias assequentium augetur devotio et alii ad fidelitatem et devotionem sacri Romani imperii huiusmodi exemplo facilius promoventur. Igitur nos considerantes tue devotionis et fidei puritatem, quam ad nos et Romanum imperium presentialiter habes et actenus habuisti, premissorum omnium consideratione pensata tibi et heredibus tuis usque ad nostrum beneplacitum et sacri Romani imperii castrum Campetroso situm in districtu Masse Marittime cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, hominibus, aquis, pascuis, silvis, venationibus et aliis quibuscumque pertinentiis suis in nobile feudum concedimus et donamus teque de dicto castro cum omnibus iuribus et iurisdictionibus supradictis auctoritate regia investimus. Non obstante aliqua concessione facta de castro predicto in feudum abbacie Sancti Petri de

362. ^e) Tecche 2. ^d) ita 1. 2. ^e) Data 2.

Monte Viridi per aliquos retro principes antecessores nostros, quam^a in assecutione huiusmodi nostre gratie preiudicium tibi et heredibus tuis afferre non patimur ullo modo. Nulli ergo hominum liceat hanc nostram infringere gratiam vel ei ausu temerario contraire, si indignationem nostram cupierit evitare. In cuius rei testimonium presens privilegium fieri iussimus et nostro regali sigillo communiri.

Dat. Pisis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo septimo, ipso die Kalendarum Decembris, regni vero nostri anno quartodecimo.

364. 365. MANDATUM COMITIBUS GUIDI MISSUM ET RECEPTIO EIUS.

1327. Dec. 4.—28.

364. *Mandatum de comitiva praestanda.* Dec. 4.

Servatur nonnisi in Instrumento nr. 365, ubi vide. — Ineditum.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus egregiis viris Guidoni Alberto, Salvatico, Domestico et Fiori comitibus de Porciano, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum versus Urbem divina prestante clementia properemus presentialiter iter nostrum et cupiamus vos inter alios nostros imperiique fideles imperiali coronationi adesse, devotam fidelitatem vestram requirit, mandat et commonet regia plenitudo, quatinus omni mora postposita conveniatis cum aliis nostris fidelibus requisitis in civitate Viterbii, ita quod sitis ibidem ante festum nativitatis Domini per duos dies vel unum, cum illic esse
Dec. 25. Deo suum nobis prebente auxilium intendamus in festo iam dicto, nos sotiaturi ad Urbem et interfuturi tempore imperialis diadematis assumendi, sicut preste fidelitatis devotio et iuris dispositio instruunt vos teneri.

Dat. Pisis, anno Domini MCCCXXVII, ind. XI, die IIII. Decembris, rengni nostri anno XIII.

365. *Receptio mandati regii.* Dec. 28.

Copia (c.) in Protocollo ser Pieri di Simone notarii 'P. 415' signato fol. 70' tabularii regii Florentini¹. Descripsit vir d. Dante Dominici. — Ineditum.

In Dei nomine amen.

Anno eiusdem incarnationis millesimo CCCXXVII, indictione XI, et die XXVIII. Decembris. Pateat omnibus evidenter presentem paginam inspecturis, quod quidam presbiter Danzinus rector ecclesie Sancti Martini de Castagno plebatus Sancti Gaudenzii ad pedem Alpium presentavit egregio viro Guidoni Alberto comiti de Mutiliana Dei gratia Tuscie palatino licteras infrascripti tenoris:

'Ludovicus Dei gratia — nostri anno XIII.' *supra nr. 364.*

Super quibus licteris erat quoddam sigillum cere rubee², cuius sigilli lictere vel ymago aliqua non poterat decerni vel modo aliquo declarari sive legi. Qui prelibatus dominus comes Guido Albertus cum reverentia et flectis genibus recepit licteras suprascriptas protextans et dicens antedicto latori coram me notario et testibus infrascriptis, quod si predictas
Dec. 25. licteras recepisset ante terminum pascatis in licteris declaratum, ad posse suum mandatis domini regis predicti domini sui in omnibus obbedisset. Set quia post terminum antedictum sibi fuerunt predictae lictere presentate, non potest quod regia plenitudo precipit adimplere.

363. ^a) tibi add. etiam hic or.

1) Cf. Davidsohn 'Geschichte von Florenz' III, 810 not. 3.

2) Scil. secretum dorso impressum.

Acta fuerunt omnia predicta et presentatio lieterarum in castro Sancti Babilli, presentibus testibus nobile viro Daddo de Toschis, Ottolino Teotonico, Salvatore de Decomano et Bandino Luchesini de Sancto Gaudenzo famil(iaribus) dicti domini comitis ad hec vocatis, habitis et rogatis.

366—369. SCRIPTA PRO CIVITATE SAVONENSI ET FRIDERICO
DE SCALA VICARIO EIUS.

1327. Dec. 12.—15.

366. *Mandatum generale in favorem civitatis.* Dec. 12.

*Originale (or.) in tabulario civitatis Savonensis. Contulimus nos. Pendet sigillum
parum laesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Filippi et Cipolla loco supra ad
nr. 314 citato p. 309 nr. 2 ex or.*

Ludowicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis et singulis regibus, ducibus, marchionibus, comitibus, com[un]itatibus^a, universitatibus, potestatibus, magistratibus et quorumcumque locorum rectoribus et ministris et aliis quibuscumque singularibus personis, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Meditacio cordis nostri assidua hoc continet speciale, ut fideles subditos nostros ab oppressionibus, iniuriis et violentiis sublevemus. Circa hoc enim noctes ducimus insompnes, ut subiectis nostris preparemus quietem, maxime ut innocens culpa et delicto nocentium non gravetur. Hoc enim precipiunt divina iura pariter et humana. Quamobrem vobis omnibus et singulis presentium tenore districte precipiendo mandamus, volumus et etiam ordinamus, quod nullus, cuiuscunque condicionis et status existat, audeat vel presumat impedire, arrestare vel modo aliquo perturbare quocumque quesito colore et quacumque occasione vel causa in avere vel personis aliquem civem civitatis Saone occasione alicuius depredacionis vel robarie facte vel fiende in posterum per aliquos Ianuenses vel fideiussionis facte occasione predicta seu alicuius laudis vel reprehensaliarum concessarum vel concedendarum alicui persone vel personis pro aliqua roboria^b vel corsaria facta vel fienda seu occasione ipsius per aliquos Ianuenses, nisi forte in commictendo roboriam vel corsariam predictam aliquis Saonensis culpam commisisset seu commiserit in futurum¹. Cassantes et annullantes exnunc laudes et reprehensalias quascunque contra prefatos Saonenses quibuscumque personis concessas occasione predicta vel in posterum concedendas, quas exnunc carere volumus omni roboris firmitate. Nullus autem contra hoc presens nostrum indultum audeat vel presumat aliquit attemptare seu contra facere vel venire. Contrafacientes autem indignacionem nostram et nichilominus penam mille marcarum argenti pro quolibet et qualibet vice se noverint incursum, cuius medietatem nostre fiscali camere volumus applicari, reliqua vero medietas sit et esse debeat partis lese. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostro regio iussimus communiri.

Dat. Pisis, XII. die Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni vero nostri anno quartodecimo.

367. *Scriptum pro vicario prius.* Dec. 12.

Transsumtum in Confirmatione regia a. 1328, Oct. 20. data infra edenda eiusdem tabularii, ubi vide.

366. ^a) comitatibus or. ^b) ita or.

1) Cf infra ad a. 1328. Nov. 24.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Frederico de la Schala vicario nostro civitatis Saone, fideli nostro dilecto gratiam suam et omne bonum.

Ambaxiatorum civitatis Saone ad nos venientium nostrorum fidelium dilectorum supplicatione conmoti tibi tenore presentium damus aliqua in mandatis, que utilia pro comuni predicto putamus, ut ea fideliter exequaris. Primum quidem tibi iniungimus et precipiendo mandamus, ut contra bannitos occasione robbarie et contra quoslibet derobatores et fideiussores eorum iustitiam facias, que est precipua virtus Deo placens et maior aliis virtutibus, licet ab aliis augeatur. Et statuta pro comune Saone super robbariis condita te volumus observare, non obstantibus aliquibus licetis quibuscumque forestatis hactenus occasione premissa concessis¹, etiamsi a nostra maiestate processerint, quas auctoritate presentium ex certa sciencia revocamus. Secundum autem mandatum tibi iniungimus, ut abbatem populi civitatis predictae in honore et statu sui officii, in quo eum invenisti tempore quo accessisti ad civitatem predictam, debeas conservare. Sit tibi quoque tertium studium, ut salarium tuum pro te et tua familia, equitibus et peditibus, quos tenere debes in vicariatu, ad quem pro futuris sex mensibus incipiendis in Kalendis Febr. proxime venturi te confirmavimus et etiam de novo elegimus, aggregantes sub dicto tuo vicariatu civitates Nauli, Albingane et castrum Diani, distribuere debeas solvendum equitate pensata. Arbitrio enim tuo presentium auctoritate committimus, ut a comunitate fidelium Ian(ue) et civitatibus Saone, Nauli, Albingane et predicto castro Diani et aliis locis vicariatui tuo subiectis salarium tuum exigas secundum facultates predictorum locorum, prout visum tibi fuerit convenire. Tua enim discretio sic eque distribuat inter eos, ut plus suo pondere non graventur. Ad hec quoque tibi describimus, quod intentionis nostre non est, aliquem bannitum seu forestatum in Saona occasione alicuius homicidii perpetrati in personam alicuius Saonensis vel alterius malefitii in Saone commissi absolvere seu a banno eximere quoquo modo, immo quascunque absolutiones seu restitutiones per nos factas de aliquo banno occasione predicta penitus revocamus. Tua igitur prudentia sic omnia recte disponat, ut a maiestate nostra valeas commendari. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri iussimus et nostri sigilli munimine roborari.

1328.
Febr. 1.

Dat. Pisis, anno Domini MCCCXXVII, die XII. mensis Decembr., regni vero nostri anno XIII.

368. *Scriptum pro eodem alterum.* Dec. 13.

Item transsumtum (tr.) in Confirmatione regia eiusdem dati infra edenda, ubi vide².

1) Cf. supra nr. 311 cap. 6. 7. 2) In adnotatione ex Protocolis (c.) tabularii communis Albingani descripta ponere liceat enuntiata nonnulla Syndicatus civitatis a. 1328. Ian. 19 dati, quo constituerunt et ordinaverunt dominum Obertinum Cepulam et Ieronimum Rolandum cives dicte civitatis presentes syndicos, autores et procuratores et nuncios speciales . . . ad comparendum et se presentandum nomine dicti comunis et pro dicto comuni coram magnificis dominis Frederico de la Scara^a pro Romano principe fidelium imperii Ian(ue) et districtus ac civitatis Saone vicario generali et Verio de Arcio anbasatore pro dicto serenissimo nostro Romano principe iusta formam litterarum missarum per dictos dominos dicto comuni Albing(ani) et audiendum dictos dominos vicarium et anbasatorem et ad quamcunque defensionem, exqusacionem pro dicto comuni faciendam et eciam ad manutenendum rationes et iura dicti comunis et ipsas rationes et iura coram dictis dominis nomine dicti comunis Alb(ingani) proponendum, alegandum et defendendum contra quamcunque personam, colegium, universitatem et cet.

Atum^a Albing(ani) in capitulo, millesimo tricentesimo vigesimo octavo, indictione XI, die decima nona Ianuar.

^a) ita c.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Frederico de la Scala^a fidelium comunitatis Ian(ue) et civitatis Saon(e) nostro vicario dilecto gratiam suam et omne bonum.

Sicut tua discretio bene novit, additi fuerunt tibi ultra salarium primitus ordinatum
 5 octingenti floreni pro tuo salario et nichilominus stipendium triginta equitum et triginta
 peditum tibi additorum in Mediolano. Dictaque additio facta fuit pro vicariatu et regimine
 ipsorum Ianuensium et terrarum, quas ipsi fideles Ian(ue) detinent, et in ipsorum Ianuen-
 sium favorem et gratiam facta fuit additio memorata. Quamobrem decernimus, volumus
 et precipiendo tibi mandamus, quatinus dictos fideles comunitatis Ianue ad solutionem
 10 dictorum octingentorum florenorum tibi fiendam et stipendii predictorum equitum et
 peditum presentium auctoritate compellere debeas cum effectum. Saonensibus, cum in
 eorum facta non fuerit additio supradicta favorem, a prestatione ipsorum vel alicuius partis
 ipsorum totaliter excusatis.

Dat. Pisis, XIII. die mensis Decembr., anno Domini MCCCXXVII, regni vero
 15 nostri anno XIII.

369. *Privilegium pro civitate. Dec. 15.*

*Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum desideratur filis sericis rubei
 flavique coloris relictis. In verso legitur manu cancellariae regiae ut videtur exaratum: R.
 — Ed. l. c. p. 311 nr. 5 ex or.*

20 Ludovicus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobilibus et pruden-
 tibus viris . . consilio et . . communi civitatis Saone, suis et imperii fidelibus dilec-
 tis gratiam suam et omne bonum.

Etsi regalis munificentia in graciis et beneficiis concedendis erga suos subditos et
 fideles habere se debeat larga manu, illos tamen prosequi decet graciis et munificen-
 25 tiis specialibus et regali beneficio honorare, quos constat experientia rerum magistra
 numquam pro defensione et exaltatione sacri Romani imperii defecisse. Exinde enim
 talium fidelium augetur devotio et alii ad devocionem et fidelitatem imperii exemplo
 huiusmodi animantur. Nutrit enim virtutes retribucio premiorum, presertim quando irre-
 muneratum non reliquitur, quod consciencia teste laudatur. Igitur nos considerantes vos et
 30 commune vestrum pro defensione et exaltatione Romani imperii diucius laborasse, ob
 vestrorum remunerationem laborum et ut vestra devotio premiorum exortacione circa nos
 et Romanum imperium augmentetur, vobis et vestro communi castrum Signi et villam Vadi
 cum omnibus suis iuribus, hominibus, iurisdictionibus, pertinentiis ad castrum et villam pre-
 dictum, cum mero et mixto imperio et simplici iurisdictione ex certa sciencia confirmamus,
 35 ita tamen quod per huiusmodi nostram confirmationem iuribus quorumcumque nullum
 preiudicium generetur. Et volentes vos et commune vestrum favorabilius prosequi et
 iurisdictionem vestram et vestri communis tamquam nostrorum fidelium dilectorum exten-
 dere et etiam ampliare, ad hoc presertim ut inter vos et loca vobis vicina humana
 coherceatur audacia, ut inter malos et improbos innocencia sit segura, vobis et vestro
 40 communi iurisdictionem concedimus et merum et mixtum imperium in mari per decem
 miliaria, in tantum quantum frons potentie seu posse Saone se extendit atque trahit, ut
 ius, iurisdictionem et potestatem habeatis iurisdicendi inter quoscumque et animadvertendi
 in facinorosos homines atque malos. Ad hec quoque vobis et vestro communi potestatem
 liberam concedimus atque damus ex certa sciencia de gracia speciali, ut possitis auc-
 45 toritate nostra regia gabellas et pedagia contra quascumque personas impositas ad utili-
 tatem vestram et vestri communis convertere, percipere et habere. Salvis tamen semper

368. ^{a)} c supra lin. add. tr.

iuribus quorumcunque, quibus per hanc nostram concessionem non intendimus derogare, predicta omnia concedentes usque ad nostrum beneplacitum et mandatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire, si indignacionem nostram et gravem maiestatis nostre offensam ac penam mille marcarum argenti voluerit evitare. Quarum medietas fisco nostro, alia medietas passo seu passis iniuriam ipso facto et tocies quociens contrafactum fuerit, irremissibiliter applicetur. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Pisis, XV. die Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, regni vero nostri anno quartodecimo.

19

370. *Acta curiae marescalci regii. Dec. 15. 16.*

Transsumtum originale (tr.) *in tabulario regio Pisano. Praecedunt haec verba:* In nomine Domini amen. Continetur in libro petitionum, libellorum, responentium, litium contestationum, citationum, reclamorum, pronuptiationum, sententiarum et aliarum super causis et processibus civilibus ventillantibus in curia magnifici et potentis domini domini Alberti Humuleonis de Lietinberg marescalci serenissimi principis domini Ludovici Dei gratia Romanorum regis semper augusti, existentibus sapientibus viris dominis Raymondino de Archidiaconis de Cremona et Iacobo de Arientis de Bononia iudicibus dicti domini marescalci, scripto, composito et ordinato per Albertinum de Archidiaconis de Cremona et Bonaiunctam de Guarsonibus de Piscia et me Frederigum filium ser Ormanni de Pistorio notarios publicos et familiares dicti domini marescalci, sub anno nativitatis Domini MIII^cXXVII, indictione XI, diebus infrascriptis, inter cetera que continentur in dicto libro, sic videlicet. *Sequuntur in fine:* Ego Rustichellus Dardagnini de Luca notarius predicta omnia, prout contineri inveni in suprascripto libro, de mandato dictorum notariorum hic exemplavi, subscripsi et plublicavi. — *Edidit Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 519 n. 505. Editionem repetimus.*

Consilium Iohannis Cecchi iudicis datum domino Raymondino iudici domini marescalci domini imperatoris super questione, que vertitur inter Franchuccium Fornacciarium ex una parte et Tomasum Negossini de Cascina ex altera, qua queritur utrum suprascriptus Thomas dare et solvere debeat suprascripto Franchuccio libras XXVI et soldos V denariorum pro miliaris septem et dimidio tegularum ad ractionem librarum trium et soldorum X pro quolibet miliario et libras XV denariorum pro sexaginta ponderibus calcinarum ad ractionem soldorum V pro quolibet pondere et libras novem pro mille quingentis tegulis seu embricibus ad ractionem librarum sex pro quolibet miliario in petitione suprascripti Francucci comprehensis secundum formam sue ipsius Francucci petitionis an non, tale est:

'Visis et auditis iuribus et allegationibus utriusque partis et visis dictis testium a dicto Franchuccio in dicta questione productorum et omnibus aliis in dicta questione actitatis et coram eo productis, quod dictus Thomas dare et solvere debeat suprascripto Francuccio suprascriptas libras viginti sex et soldos V denariorum et libras quindecim denariorum et suprascriptas libras novem denariorum in petitione suprascripti Francucci comprehensas et sic a dicto domino Raymondino sua sententia pronuptietur. Et fiat mentio in sententia.'

Lectum, apertum et plublicatum fuit dictum consilium per dictum dominum Raymondinum iudicem et vicarium suprascriptum pro tribunali sedentem Pisis in domo sue habitationis que est domini Verii Maschionis, que est in cappella sancti Simonis de Par-

lasico. Qui iudex et vicarius sedens ut supra pronuptiavit, fieri et observari debere in omnibus et per omnia secundum formam dicti consilii, victum victori in expensis condempnans, reservata sibi taxatione expensarum presentibus dictis partibus. Et in executionem dicti consilii et huiusmodi pronumptiationis dictus iudex et vicarius imposuit et mandavit dicto Tomaso presenti et intelligenti, quatenus dictam summam, in qua supra condempnatus est, det et solvat dicto Francuccio hinc ad V dies ad penam eius arbitrio. Presentibus testibus rogatis et vocatis Simone Malaspina et Albertino de Cremona, anno nativitatibus Domini MIII^CXXVII, indictione XI, die XV. Decembris in vespere.

Pro suprascripto Francuccio Andreas Coli numptius curie retulit, se ex parte dicti iudicis domini Raymondi citasse dictum Tomasum ad domum eius in qua moratur in cappella sancti Petri ad Ischiam et sibi locasse, quod venire et comparere deberet coram dicto iudice ad videndum taxari expensas factas occasione suprascripte cause et in suprascripta causa et terminum de solvendo recipiendum, alias predicta fient eius absentia non abstante. Comparuit dictus Francuccius hora statuta et alia pars fuit contumax et petiit predictarum expensarum taxationem fieri, adverse partis absentia non obstante. Dominus Raymondinus iudex predictus visis et deliberatis expensis factis in dicta causa pronuptiavit et taxavit expensas factas in dicta causa libras quatuor et solidos X denariorum Pisanorum, recepto iuramento a dicto Francuccio, quod tantum expendit in dicta causa et ultra satis, et inposuit et mandavit dicto Tomaso licet absenti, quod dictas expensas det et solvat eidem Francuccio hinc ad tertiam diem ad penam quarti. Presente dicto Francuccio et petente et absente alia parte [tamen] citata ut supra continetur et presentibus testibus rogatis et vocatis ser Bonaiuncta de Guarzonibus de Piscia et Andrea Ganbarini de Florentia, anno nativitatibus Domini MIII^CXXVII, indictione XI, die XVI. Decembris post vespere parum.

371. *Solutio pecunie pro rege contribuendae.* Dec. 18.

Originale (or.) Pisis in tabulario familie Roncioni. Nobis petentibus inveniri non poterat. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 51 nr. 74 ex or. Editionem (ed.) repetimus¹.

In eterni Dei nomine amen.

Per^a hoc publicum instrumentum sit omnibus manifestum, quod pro heredibus Vannis de Bracchiis de capella sancte Cecilie Colus Puccii de Brachis de suprascripta capella de sua propria pecunia non animo donandi, sed animo rehabendi in bonis et de bonis suprascriptorum heredum vel communis Pisani coram me Simone notario et testibus infrascriptis dedit et solvit Bactiameo Dati esactori prestancie florenorum XX milium auri nuper imposite in civitate Pisana pro domino imperatore semper augusto pro quarterio Medii pro communi Pisano recipienti florenos quindecim auri ipsis heredibus impositos de predicta prestancia. De quibus se ab eo suprascripto modo bene quietum et pagatum vocavit et inde eum et suos heredes et bona penitus absolvit et liberavit.

Actum Pisis in palatio Pisani communis, in quo dominus Pisanus potestas manet, presentibus Gerardo notario de Castello Anselmi et Bernardo Macingna notario testibus ad hoc rogatis, dominice incarnationis anno millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione undecima, quintodecimo Kalendas Ianuarii.

Ego Simon notarius de Gello Putido condam Balduccii imperialis aule iudex ordinarius atque notarius et nunc scriba publicus suprascripte prestancie predicta scripsi et firmavi.

371. ^a) Est ed.

¹) Cf. *pagamenta in favorem Ludewici regis a communi Pisano a. 1327. m. Nov. et Dec. facta apud Ficker l. c. p. 42 sqq. nr. 70 et infra notam ad a. 1328. Mai. 29.*

372. *Mandatum iteratum communi Tudertino missum.* 1328. Ian. 4.

Copia (c.) in 'Libro Reformationum a. 1328' tabularii communis Tudertini. — Iam edidimus nos 'Neues Archiv' XXX, 425 sq. ex c. Editionem nostram hic repetimus.

Cf. excerpta quae l. c. sequuntur.

Ludovicus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris consilio et comuni Tuderti suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Requisivimus vos alias scriptis nostris¹ de mictendo nobis subsidio armatorum, quod effectui non mandastis nec responsum aliquod actulistis. De quo valde mirantes fidelitatem vestram iterum et serius requirimus et monemus, nichilominus vobis precipientes firmissime nostre gratie sub obtentu, quatinus sine cuiuslibet more diffugio ad nos subsidium armatorum ut premittitur destinetis. Alioquin si negligentes essetis in eo, quod de fidelitate vestra nullatenus presumimus et speramus, nostram indignationem graviter sentiretis, presertim cum ad urbem Romanam directo vestigio Domino favente feliciter procedamus.

Data Viterbii, IIII. die Ian., regni nostri anno XIII.

Subiungimus hic scripta duo quae dato carent, tamen cum titulo regio, i. e. ante a. 1328. Ian. 17. conscripta sunt.

373. *Forma receptionis in medicum et familiarem.* Sine dato. (1314—1327.)

Copia (c.) in formulario Norimbergensi saec. XIV. Musaei Britannici 'Arundel nr. 240' fol. 111, ubi rubrum: Recepcio medici. — Ed. W. Levison 'Neues Archiv' XXXII, 453 nr. 12. Editionem repetimus.

Cf. notam l. c. additam.

Lud(ovicus) Dei gratia Romanorum rex etc. prudenti viro tali gratiam suam et omne bonum.

Probitatis tue merita grata nobis utpote et accepta et artis medicine pericia, que te fama referente summum reddit apud homines et probatum^a, nostrum excitant animum et inducunt, ut te specialibus^b graciis prosequamur et^c dignis favoribus attollamus. Igitur premissorum intuitu tuam volentes honorare personam et specialis prerogativa gratie prevenire, te in nostrum medicum et familiarem gratanter recepimus et medicorum nostrorum consorcio agregamus, volentes ut de cetero nostri nominis favore fulcitus nostreque protectionis clipeo communitus ubique favoris nostri presidio pociaris. Dantes tibi has litteras sigillo nostre^d regie maiestatis communitas in testimonium super eo.

Datum in tali loco, regni nostri anno tali etc.

374. *Scriptum comitis de Wirtemberg super precibus regis primariis.* (1314—1327.) Iul. 28.

Originalis vel copiae cognitionem non habemus. — Ed. Würdtwein 'Subsidia diplomatica' XII, 109. Editionem repetimus.

373. ^a) proventum c. ^b) spiritualibus c. ^c) in add. c. ^d) nostro c.

1) Servatae non sunt.

Honorabilibus viris preposito, decano et capitulo ecclesie Wimpinensis, amicis suis specialissimis Eberhardus comes de Wirtemberg, inferioris Suevie et Franconie superioris advocatus provincialis sincerum affectum in omnibus placendi.

Cum serenissimus dominus noster dominus Ludovicus Romanorum rex preces suas primarias pro Cunrado notario nostro dilecto vobis porrexerit, ut ipsum recipiatis in vestrum canonicum et confratrem et nos preces nostras eiusdem domini regis precibus annectimus etc. ac super hiis honorabilibus viris magistro Marquardo preposito nostro de Stuggarten et Burchardo Sturmfeder fidelibus et secretariis nostris dilectis, quos ad vestri presentiam destinamus, fidem in dicendis credulam adhibentes.

¹⁰ Datum in Kircheim, in die Pantaleonis martiris.

375. 376. SCRIPTA URBIS PANORMITANAE AD FRIDERICUM REGEM TRINACRIAE.

1327. Dec. 15.—28.

375. *Scriptum prius.* Dec. 15.

¹⁵ *Copia (c.) in Registro litterarum a. 1327. fol. 26^r tabularii communis Panormitani. — Ed. St. V. Bozzo 'Note storiche Siciliane del secolo XIV' (Palermo 1882) Documenti p. LII nr. 28 ex c. Editionem repetimus.*

XV. Decembris, XI. indicionis.

Sacre regie maiestati universitas sue felicis urbis Panormi manuum oscula
²⁰ et debite fidelitatis obsequia.

Maiestatem vestram scire cupimus presencium serie lieterarum, quod intellecto tenore sacri vestri apicis nobis pridie missi super vestre maiestatis proposito feliciter habito in honorem excellentissimi principis regis Romanorum semper augusti, ad cuius presenciam cum felici exercitu maritimo, equitum et peditum armatorum in suum subsidium ac beneplacitum speciale divina favente clemencia se personaliter conferre disponit vestra precipue regia celsitudo, immense letitie iubilo exultantes satis letati fuimus precordialiter atque sumus, exorantes illum altissimum cunctipotentem Dominum, qui regibus dat salutem², ut cunctos actus vestros prospere dirigat cum salute et victoria peroptata. Nam ut iocunditas nobis plena sit effecta vestra gracia concedente,
³⁰ satis obtamus personalem maiestatis vestre presentiam et incliti don Guillielmi precordialissimi geniti vestri in eadem urbe adesse, ut consolacionem et leticiam adipisci per vestre maiestatis intuitum nobis immensum avide valeamus. Et cum nobilis Symon Valguarnera miles concivis noster domicilium in dicta urbe iam habuit et habeat cum consorte et familia suis conversando in urbe ipsa ibique morando tamquam civis urbis
³⁵ eiusdem, a quo bonum consilium et iuvamen nobis prodeunt et insistunt, idemque intendat a dicta urbe dictam consortem suam amovere et alio adducere moraturam, quod nobis nimium displicet, quia eisdem nobis convenit ipsos iugales in dicta urbe quotidie habere presentes tanquam utiles et nobis quam plurimum oportunos, et super hiis omnibus nostros syndicos et nuncios speciales elegimus et approbavimus infrascriptos
⁴⁰ nobiles concives nostros vestreque maiestatis fideles, scilicet dominum Iohannem de Milite et dominum Iohannem de Calatagirone milites presencium portitores, quibus hec commisimus, eosque inde informavimus diligenter, quos ad vestre maiestatis conspectum

1) Cf. Ps. 143, 10.

duximus fiducialiter trasmittendos, eapropter maiestati vestre humiliter supplicamus, ut quicquid dicti syndici nostri ex parte nostra oretenus vestre maiestati vive vocis oraculo dixerint super adventu vestre maiestatis et dicti geniti vestri ad prefatam urbem et super mora dicte consortis prefati dicti domini Symonis in urbe ipsa dignetur eadem maiestas eisque tamquam nobis fidem credulam adhibere ipsosque super hiis benignitate solita exaudire, si placet.

Scriptum in urbe predicta ut supra.

376. *Scriptum alterum.* Dec. 28.

Copia (c.) ibidem fol. 27^a. — Ed. l. c. p. LIII nr. 29 ex c. Editionem repetimus.

XXVIII. Decembris, XI. indicionis.

Sacre regie maiestati universitas sue felicis urbis Panormi manuum oscula et debite fidelitatis obsequia.

Dec. Regie celsitudinis sacros apices, quos pridie infra presentem mensem Decembris nobis suis fidelibus dignata extitit destinare et per eos solita benignitate describere, qualiter nuncii et ambassatores excellentissimi domini Romanorum regis semper augusti ad vestri culminis presenciam venientes affectum, quem idem dominus Romanorum rex erga maiestatem vestram gerit et habet, nec minus exforcium et potenciam eius in multitudine equitum et aliorum armigerorum plurimum copiosa et felicem eius ad urbem Romanam progressum et [quod] inibi festo Nativitatis dominice celebrato instanter deinde [ad] partes Regni proponit ad rebelles et hostes imperii conculcandos, fidem sumens ex virtute Altissimi et in prelibata gentis sue experta strenuitate confidens, [et] per ipsius Regni partes absque resistencia aliquorum viriliter et salubriter equitare, excellencie vestre discrete et ordinate ut decuit expresserunt et maiestatem vestram pro parte ipsius domini regis amicablem requirendo rogarunt, ut navali exercitu atque milicia vestris preparati et muniti quatenus possitis ad eum, [quia] maiestatem vestram videre presencialiter affectat^a, accedatis celerius vel saltem interim vestrum consilium, cui proponit totaliter inherere super agendis per eum, promere debeatis^b, addicientibus etiam nunciis memoratis, quod dominus ipse rex galeas quinquaginta Sahoniensium et Pisanorum, ad quas armandas se ipsos spontaneos obtulerunt, facit armari ad vestram maiestatem in Siciliam trasmittendas quodque cum galeis ipsis et vestro stolo felici aliarum quinquaginta per excellenciam vestram preparandarum propterea, que erunt numero feliciter centum, [ut] ad eiusdem domini regis presenciam favorabiliter et salubriter atque, ut vestris geritis votive affectibus, cum certa electa milicia aliisque armigeris strenuis fidelibus vestris honorifice maiestas vestra se conferat, excellenciam vestram Domino dirigente paratis, prout premissa et alia in eisdem apicibus latius et serius^c exprimuntur, debita fidelitate recipimus et reverencia consueta. Quibus omnibus cum summa devocione intentis animis vehemensius perauditis et perspicacitate qualibet intellectis, grandia gaudia, que dici possunt vere nobis gaudia gaudiorum, cordibus nostris suscepimus et de tanto domini regis prelibati effectum, quo eum regali vestra perspicaci providencia operante maiestati vestre in immensum noscimus cunctum, suaque tanta sibi adeo concessa potencia bellicosa ac eius et excellencie vestre tam utilibus quam salubribus divina gracia illustrante propositis, ex quibus exaltacione[m] status et nominis regalis culminis vestri et nobis et fidelibus singulis vestris tranquillitatem et pacem propterea^c Christo favente noscimus affuturas, Deo celi et Regi regum domino gracias et laudes quamquam indigni incessanter referimus et ei prece humili iugiter supplica-

376. ^a) affectarunt *ed.* ^b) deberetis *ed.* ^c) properare *ed.*

mus, ut vestrum propositum ad tam arduum tamquam perutile negocium assumendum, per quod respublica tota iam periclitata consurgat, cunctosque actus vestros confirmet clementer et dirigat ac vestrum solium peraugeat prospere et feliciter continuato conservet. Verum domine si super premissis nobis dignanter per vestram sacram excellenciam ut predicatur intimatis oblacionis nostre debitum maiestati vestre ut decuit universaliter respondendo scriptura celerior non persolvit, causa nos sequens et si fas est excusabilis quoque detinuit, maiestatis vestre ad vestram urbem a quolibet fidelium vestrorum urbis ipsius desideratam presenciam in brevi et avide prestolantes, ut omnes pariter et singulariter universi presencialiter coram sacro regio conspectu vestro presentes affectum et operam erga maiestatem vestram ignate^d fidelitatis in nobis cum debite prosecucionis effectu vivarum vocum oraculis devotissime promereamus^e. Denique intellecto relationibus aliquorum, quod moram in ipsis partibus per certi temporis intervallum ex iusta et rationabili causa quod credimus vestra protrahere omine felici decreverit celsitudo, ne per retardacionis indebite spacium incurrisse negligencie vicium videamus nolentesque fieri tante glorie tanteque alacritatis sollemnium beneficiorum desiderabiliumque expertes et ab onere eximi, quo perpetuos speramus honores principali splendore fidei et eius quo vivimus accensi fervore pro tanti prosecucionis felicitis negocii personas nostras, substancias et quecumque bona alia per nos possessa in terris, que a Deo et vestra gracia protegente profitemur et cognoscimus nobis data, utpote singuli et singulariter universi tanquam vitas ac eciam animas liberaliter maiestati vestre nedum offerimus cum tota affectione cordium, supplicantes ut de eis, quando et quomodo excellencie vestre sacre visum propterea fuerit, ad libitum nunc domine disponatis nec quidem inmerito, quia ut nobis efficacia operis certo est cercius, tanta in maiestate vestra erga nos exuberat benignitatis immensitas, ut dum possitis ab antiqui nos nostri hostis faucibus liberare, personales labores inquirere queritis et nullam certe pericula formidatis.

Scriptum in urbe predicta ut supra.

377. PROROGATIO PACIS GENERALIS RHENI MEDII.

1327. Dec. 21.

Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis. Contulimus nos. Sigilla quinque plus minusve laesa pendent loris membranaceis. — Ed. Hilgard 'Urkunden zur Gesch. der Stadt Speyer' p. 300 nr. 376 ex or.

Cf. supra nr. 49—51 et 288.

1. Wir Mathies von Gotes gnaden erzebischof des heiligen stules zu Menze und ein erzekezelere des Romeschin richen uber Tuslant und die stede, die iren ingesigele henckent an diesen brief, dun kunt allen den die diesen brief sehent oder horent leisen, daz wir den ersten lantvriden, den wir gemaht, bestaillet und beschriebent hatdent, daz wir den mit einmudigeme rade erlengert und gestreckeit hant in alle die wiese und mit aller der verbintnisze und gelubede, also wir in vormalen gemaht haben und biez here geweist ist durch gemeinen nuz und frutbereikeit und ansiettige noitdorft des gemeinen landes, der doch weren sal biez sante Georien tag der nu aller neist kummet. Und der selbe nemeliche vride sal vorbaz weren biez unser Vrouwen tag der do heizet lietmeisse, der nach dem vorgeanten santen Georien tage aller neist kummende ist, und sal denne vorbaz weren von dem selben unser Vrouwen tage biez uber ein ganzes jar

1328.
Apr. 23.
1329.
Febr. 2.
1330.
Febr. 2.

376. ^{d)} ita ed. ^{e)} promerimus ed.

mit alsoliche vorworten alse her nach gescriben stat, also daz unserme herren von Menze dem vorgeanten bischoffe sal werden nun schillinge hellere von ie dem furden wienes after und noch dem vorgeanten santen Georien tage umbe daz, daz er dem lantvriden desten baz behulffen sie und auch desten baz er dem vride gesessen ist.

2. Auch ist darzu me bereit und gemacht, weres daz in keines herren gerichte ushit gesche der zu dem vriden horet, daz sal man eigen dem herren des daz gerichte ist oder sine geweldigen ampmanne, also daz daz zu stunt gerichtet werde, und beschehe aber des nit, so sal der vride darzu dunt daz ez gerichtet werde. Me ist auch bereit, geschehe dekein raub der so ansittig were, darzu mutte der vride dun an allen frevel und ane allen zorn des herren, des daz gerichte were. Ez ist auch me geredet, weres daz in den zielen alse der lantvride besait unserme herren von Menze dem vergeanten bischoffe oder den sienen die zu dem lantvriden horent ushit geschehe, so sal er oder siene geweldige amplude die neiste stad darzu manen, daz sie ime behulffen sie. Die sal ime dan auch helfen uf den eyt, alse die brieven besait die uber den lantvriden gemacht und gescrieben sint.

3. Die stede mugen auch manen unsern herren von Menze, ob er in dem lande ist, oder sine amplude, ob in dekein schade geschehe, so sal auch er oder sine amplude in uf den eyt auch helfen, daz ez in geraht werde. Anderwerbe ist auch geredet, weres daz dekein herre der zu dieseme lantvriden horet wrde gemanet von des vriden wegen oder sin ampman und tede er dan nit darzu, so solde man giefen an sin gelt daz ime vallende ist, alse lange biez daz ez geraht wrde. Und sal doch er uf den eyt behulffen und gebunden sin biez an daz ziel, alse der lantvride steit und besait. Weres auch sache daz dekeine stad auch von des vriden wegen die zu dem horet gemanet wrde, were dan die auch nit behulffen, an der gelt sal man giefen und sal doch mit dem eyde gebunden sin zu helfene biez an daz ziel, alse der lantvride besait.

4. Und me ist auch geredet, wer ez sache daz keime herren oder den steden die zu dem lantvriden horent in dieseme ziele ushit beschehe, do sal man getruweliche zu behulffen sin uf den eyt ane alle geverde, daz ez geraht werde.

Und zu eim warn urkunde aller der dinge die hie vorgeschriben stant so han wir die vergeanten alle unserre ingesigele gehenket an diesen brief.

Der wart gegeben do man zalte von Cristes gebürte druzehenhundert jar und dar nach in dem sibenzwenzigsten jare, uf sante Thomas tag des heiligen zwelfbotthen.

378—381. SCRIPTA AD PUBLICATIONEM PROCESSUM PONTIFICIS SPECTANTIA.

(1328. in.) — 1328. Ian. 17.

378. *Petitiones archiepiscopi Salzburgensis pontifici porrectae.* (1328. in.)

Servantur in solo codice Formularum 1 bibliothecae Salzburgensis saec. XIV. fol. 47.
— *Ed. Mayer loco supra ad nr. 138 citato LXII, 191 nr. 12 ex 1. Editionem repetimus in minutiis correctam.*

Reg. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 187 nr. 24119.

Cf. Lang l. c. I, 124 nr. 143.

Sanctissimo in Christo etc.

1. Sanctitati vestre facio manifestum, quod processus et litteras michi meisque suffraganeis directas, quibus Lud(ovicum) quondam ducem Ba(varie) vestrum et ecclesie

sancte Dei persecutorem et hostem publicum nec non . . de . . et . . de . .¹ condemp-
nastis de heretica pravitate², recepi per nuncium . . comitis de . . tali die talis mensis
proxime preteriti cum ea reverencia qua decebat. Quarum tenore perspecto perpen-
dens huiusmodi litteras ad suffraganeos meos absque gravi periculo non posse deferri
et earum recepcionem negari et inclusionem mandatorum vestrorum [per] subterfugia
confringi, ut res caucius ageretur, vocavi dictos suffraganeos meos, ut per se vel
per procuratores suos ad^a varia commenta coram me comparerent Salzburg(e) tali die
visuri et lecturi litteras supradictas. Quo termino^b venerabilibus patribus dominis
[. .] Gurcensi et [. .] Chyemensi episcopis per se ipsos, reliquis vero suffraganeis
per procuratores suos coram me comparentibus litteras supradictas clare et distincte
feci legi eisque ad videndum et manibus suis tractandum exhiberi, mandans ut die
sequenti publicationi quam intendebamus facere interessent, ut et mei exemplo epi-
scopi presentes similiter fucerent et procuratores absencium dominis suis nunciarent,
ut et ipsi pro reverencia sedis apostolice idem facere^c minime trepidarent. Dicta ita-
que die clero et populo ad hoc convocatis, episcopis quoque et procuratoribus memo-
ratis presentibus ipsas litteras et processus in eis contentos coram me feci publicari in
vulgari patrie mee et exponi seu interpretari lucide et aperte, prout hec in instrumen-
tis publicis vobis cum presentibus exhibendis³ plenius continentur.

2. Verum ex publicatione priorum processuum, quos contra Lud(ovicum) tyrannum
prefatum habuistis, quam publicationem salva reverencia aliorum archiepiscoporum et
episcoporum in partibus meis nemo fecit tam audaciter et intrepide sicut ego, sustinui
pacienter plura quam ceteri omnes pericula, incomoda, persecuciones et dampna et adhuc
talia et maiora et eciam^d mortem subire et sustinere pro vestri honore sum paratus.
Inter hec tamen corde gemebundo cum suspiriis vehementibus deplango, quod vultus
vester ut intellexi non se michi exhibet gratiosum^e et hilarem, ut consuevit, quod Deo
teste, qui novit omnia antequam fiant, non procedit ex aliqua mea culpa, sed si petita
venia et licencia postulata loqui audeo, hoc forte efficiunt aliqui, [qui] verbis et non factis
placere nituntur et ob invidiam vel inimicicias, quas ipsi vel eorum domini ad me gerunt,
post cetera dampna gratiam vestram michi subripere machinantur. Quocirca supplico
sanctitati vestre quatinus talibus fidem minime adhibentes apponatis, sed fidem, devocionem
et obedienciam, quam ad vos et sedem apostolicam puro corde habeo, in effectum probetis
et non ex verbis meis nec aliorum, sed potius ex operibus. Supplico eciam quatinus
peticionem, quam nuper [per] . . de . . procuratorem meum^f vobis porrexi pro . . filio
fratris mei, cuius pater in servicio ecclesie mee captivatus fuit, patrimonium perdidit
et tandem in captivitate diem clausit extremum, filiis suis in gravi paupertate relictis,
neonon alias petitiones meas admittere dignemini de gracia speciali.

Datum etc.

379. *Litterae suffraganeorum ad eundem.* (1328. in.)

Servantur in cod. 1 fol. 48; ed. Mayer l. c. LXII, 193 nr. 13 ex 1;

2 Monacensi lat. 1726 saec. XIV. fol. 118; contulimus nos.

Reg. Lang l. c. I, 187 nr. 24120.

Sanctissimo in Christo etc.

Sanctitati vestre facimus manifestum, quod reverendus in Christo pater et dominus
noster Frid(ericus) archiepiscopus Salczburgensis^a apostolice sedis legatus execucioni

378. a) et 1. b) loco Quo termino 1: quare tercio. c) facerent 1. d) in add. 1.

e) generosum 1. f) loco procuratorem meum 1: procuratoris mei.

379. a) deest 2.

1) Sunt Marsilius de Padua et Iohannes de Ianduno.

2) Cf. supra nr. 361 et pag. 264 not. 1.

3) Servatae non sunt.

mandatorum vestrorum reverenter intendens nos et ceteros suffraganeos suos ad suam presenciam evocavit ad videndum per nosmet ipsos aut per procuratores ydoneos, legendum quoque et auscultandum processus vestros^a, quibus Lud(ovicum) de Babaria vestrum et ecclesie Dei hostem publicum necnon^b viros pestiferos . . de . . et . . de . .¹ de pravitate heretica condempnastis. Verum ceteris suffraganeis per procuratores suos^c comparentibus^c, nos duo² termino ad hoc constituto videlicet tali die comparuimus personaliter coram illo dictosque processus vidimus, legimus, auscultavimus et eorum copiam recepimus, intendentes illos publicare et exequi devote et reverenter, in quantum tota nostra possibilitas se extendit. Idem quoque dominus archiepiscopus pontificalibus indutus insigniis nobis sibi in eisdem insigniis assistentibus, aliorum eciam suffraganeorum procuratoribus presentibus, in predicta die in ecclesia sua metropolitana clero et populo^d in magna multitudine congregatis litteras vestras bullatas fecit ostendi et^d processus in eis contentos in vulgari Theutunico clara et clamosa voce recitari, exponi ac sollempniter publicari etc.^e

380. *Petitio alia archiepiscopi Salzburgensis pro suffraganeo.* (1328. in.) 15

Servantur in solo cod. 1 fol. 46^v; ed. Mayer l. c. LXII, 196 nr. 16 ex 1. Editionem repetimus.

Reg. Lang l. c. I, 187 nr. 241²¹.

Cf. infra nr. 402.

Sanctissimo in Christo etc. Fridericus etc. 20

Cum nuper vocassem suffraganeos meos, ut per se vel procuratores ydoneos viderent, legerent et audirent processus vestros habitos contra Lud(ovicum) de Bawaria ac . . de tali loco et . . de . .¹ super labe heretice pravitatis, venerabilis pater dominus . . episcopus talis³ inter ceteros suffraganeos meos per procuratorem sufficientem comparere curavit procuratorque idem processus eosdem vidit, audivit et copiam eorum²⁵ cum meo pendenti sigillo ipsi episcopo reportavit. Quorum tenore cognito perpendens idem episcopus ex publicatione huiusmodi processuum quam fieri mandastis sibi persone proprie periculum sueque ecclesie ruinam et precipicium imminere, cogitavit ad viscera vestre misericordie confugere, alibi tutum et salubre refugium non sperans aliquammodo invenire, meque rogavit attente, ut de causis tantorum periculorum vobis scriberem veritatem. Quapropter sanctitati vestre insinuo in verbo omnino^a veritatis, quod inter ducatum superioris Bawarie, quem dictus Ludo(vicus) adhuc de facto detinet sicut prius, nichil est intermedium nisi fluvius Danubii et populus eiusdem civitatis tanto favore adheret eidem Lud(ovico), quod non permittit processus vestros illi contrarios aliquammodo publicari. Ad hec municiones seu castra eiusdem episcopi in territoriis illius sunt³⁰ [pro] maiori parte posite vel eiusdem territorii adeo vicine, quod contra habitatores eorum scilicet fautores prefati Lud(ovici) illas non potest tenere nec habet aliquem, qui contra illorum potenciam sibi valeat suffragari, presertim cum i[i]dem fautores quasi lupi rapaces expectent, ut nata quacunque occasione diripiant, occupent et invadant municiones dicti episcopi et alias facultates eiusdem, nec est spes aliqua recuperandi⁴⁰ easdem, si ad manus tam crudelium et forcium hominum devenerint quoquomodo. Quocirca sanctitati vestre supplico reverenter, quatinus sepredicto episcopo eiusque ecclesie in tanta tribulacione positis de habundancia pietatis apostolice providere dignemini de remedio oportuno.

379. ^b) ad add. 2. ^c) et add. 1. 2. ^d) populo — et excidit 2. ^e) deest 1. 45

380. ^a) de add. 1.

1) Marsilius et Iohannes; cf. pag. 283 not. 1. 2) Sunt episcopi Gurcensis et Chiemensis; cf. nr. 378 cap. 1. 3) Est Ratisponensis.

381. *Pontificis litterae ad archiepiscopum Moguntinum. Ian. 17.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114¹¹ fol. 171 nr. 1679. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatican. Akten' p. 360 nr. 955 ex c. (decurtatum).

Cf. notam apud Riezler l. c. additam.

5 Archiepiscopo Maguntino.

Volentes quod processus per nos contra Ludovicum de Bavaria de heresi sententialiter condemnatum^a dudum habiti per totam Turingiam diligenter et solenniter publicentur, fraturnitatem tuam attentius exhortamur eidem nichilominus in virtute obediencie districtius iniungentes, quatinus in civitatibus, opidis et locis tuis et aliis in Turingia
10 et terris Frederici marchionis Michsnensis^b consistentibus, sicut commode fieri poterit, processus eosdem, quos alias¹ tibi misisse recolimus, contentis in eis expositis in vulgari, ut melius intelligantur ab omnibus, facias convocatis et presentibus ad hec clero et populo solenniter publicari. Nos si in terris marchionis predicti, qui adhesisse dicto
15 Ludovico) eiusque primogenito contra tenorem dictorum processuum et adherere dampnabiliter dicitur, interdictum, cui subiacere diete terre noseuntur, propter hoc observatur, redditurus certiores nichilominus et facturum illud ibidem inviolabiliter observari.

Datum Avinion(e), XVI. Kal. Februarii, anno duodecimo.

382—385. LUDEWICI CORONATIO IMPERIALIS.

1328. Ian. 17.—18.

382. *Relatio de constitutionibus imperialibus in die coronationis promulgatis. Ian. 17.*

Cum acta coronationis minime servata sint², praeter editionis nostrae normas relationem Chronici Iohannis Villanii l. X cap. 55 hic ponere liceat.

E come il Bavaro fu coronato, si fece leggere tre decreti imperiali, primo della
25 cattolica fede, il secondo d'onorare e reverire i cherici, il terzo di conservare le ragioni delle vedove e de' pupilli. La quale ipocrita dissimulazione piacque molto a' Romani.

383. *Castrucci encyclica in die coronationis scripta. Ian. 17.*

*Exemplaris Pisanis directi copia (c.) in cod. hist. nr. 247 (Peutinger.) saec. XV. fol. 184^r bibliothecae Stuttgardiensis. Contulimus nos. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii
30 inedita' II, 794 nr. 1131 ex c.*

Nobilibus viris dominis Baverio vicario^a, capitaneo guerre, ancianis populi, consilio et comuni Pisanum civitatis, amicis karissimis Kastrucius Dei gracia dux Lucanus^b, sacri Lateranensi(s) palatii comes et Romani imperii vexilifer salutem omni prosperitate fecundam.

35 Inter alia que vos tanquam fideles imperii desiderati[u]s affectare cognovimus, id ferventius affectatis, ut imperialis celsitudo, a qua nostra cum quorumcunque fidelium

381. a) condemnati c. b) ita c.

383. a) vich. c.; cf. etiam Davidsohn 'Geschichte von Florenz' III, 822 not. 2. b) Lubanus c.

1) Cf. supra p. 264 not. 2. 2) Sed cf. infra ad a. 1328. Mart. 3.

salus et vita dependat, votive promotionis titulis exaltetur^e. Quapropter fidelitati vestre ad iocunditatis cumulum nunciamus, quod serenissimus princeps et dominus noster dominus Ludovicus divina favente clemencia Romanorum imperator et semper augustus et inclita^d Romanorum imperatrix isto Dominico mane per Romanum populum iuxta ritum antiquum in basilica beati Petri de Urbe cum mirifice veneracionis et honorificentie⁵ cultu imperiali sunt dyademate coronati, servatis^e solempnitatibus tam hiis que modernis consueverant^f quam hiis que pristinis temporibus observari. Corona vero suscepta princeps prefatus erga nos munificencie sue manum aperiens de comitatu sacri^g Lateranensis palatii nos et successores nostros imperpetuum insignivit, iure cuius dignitatis ipsum ad sanctam inunctionem deduximus suscipientes et tenentes imperiale diadema,¹⁰ totiens quociens^h fuerit de ipsius capite deponendum, et sic perpetuo hoc ius eiusdem comitatus decrevit competere dignitati et sic in publico promulgavit. Preterea supradictus dominus sic predixit ante [et] voluit, quod essemus primus quem post suiⁱ coronacionem milicia^k decoravit, cuius in hoc prout et in omnibus aliis tanquam fidelissimus eius adquiescentes beneplacito, dictum eius militare decus recepimus et postmodum nos¹⁵ eundem honorem milicie [aliis]^l duximus conferendum. Voluit insuper dominus dictus imperator videre Alaxiam sponsam Heinrici primogeniti nostri, eo quod in publico matrimonium firmaretur in platea Campidolii, ubi cum multitudine militum, nobilium ac Romanorum imperator^m ad prandium residebatⁿ, Xiaram eius patrem ut sibi largas dotes constituat exortando, soluturum ipsas dotes graciose se offerens. Hoc autem ad²⁰ noticiam vestram proferimus, ut exinde leticiam assumatis.

Dat. Rome in Miliciis, die Dominico XVII. Ian.

384. 385. *Imperatoris preces primariae post coronationem. Ian. 18. Sine dato.*

A *Exemplar capitulo Wimpinensi missum. Originalis vel copiae cognitionem non habemus. — Ed. Würdtwein 'Subsidia diplomatica' XII, 110. Editionem repetimus in²⁵ minutiis correctam.*

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 57 nr. 952.

B *Exemplar capitulo Basiliensi missum. Copia in cod. Suppl. 409 fol. 57 saec. XIV. ex. tabularii caesarei Vindobonensis. — Ed. Thommen 'Urkunden zur Schweizer Geschichte' I, 204 nr. 346. Editionem repetimus.*³⁰

Cf. *supra tom. V nr. 695—699, tom. VI nr. 374 et infra ad a. 1329. Iul. 15, 1330. Apr. 29, 1334. Apr. 2.*

384. *Exemplar capitulo Wimpinensi missum.* 385. *Exemplar capitulo Basiliensi missum.*

A.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus honorabilibus viris preposito, decano totique capitulo ecclesie Wimpinensis, [fidelibus suis devotis gratiam suam et omne bonum].

Sic hactenus de iure et approbata consuetudine sacri imperii est servatum, quod Rom(anorum) imperatores, postquam Rome sacras ac imperiales infulas ceperunt, ex coronationis ipsorum sollempniis in singulis ecclesiis super unius persone

B.

Lodovicus Dei gratia Romanorum im-³⁵ perator semper augustus honorabilibus viris . . preposito, . . decano et capitulo ecclesie Basiliensis, fidelibus suis devotis gratiam suam et omne bonum.

Sic hactenus de iure et approbata con-⁴⁰ suetudine sacri Romani imperii est servatum, quod Romanorum imperatores, postquam Rome sacras imperiales infulas ceperunt, ex coronationis ipsorum sollempniis in singulis ecclesiis et monasteriis et apud⁴⁵

383. ^e) exaltatur c. ^d) inclinata c. ^e) seritatis c. ^f) convenerant c. ^g) sancti c.
^h) excidit c. ⁱ) sue c. ^k) milicie c. ^l) sic fere addendum c. ^m) imperii c. ⁿ) residebant c.

idonee provisione habebant petere [et] cum promptitudine qualibet exaudiri. Ipsorum igitur predecessorum nostrorum vestigiis inherentes, ex quo divina favente clementia
5 receptis pridie^a in Urbe sacris imperialibus infulis solium conscendimus imperatorie dignitatis, devotioni vestre pro honesto viro Gerardo de Erenberg canonico Spirensi clerico nostro fideli dilecto cum fiducia por-
10 rigimus primarias preces nostras. Requirentes quatinus sibi de prebenda, si qua ad presens in dicta vestra vacat ecclesia vel quam primum vacare ceperit, provideatis etc.

15

20

25

Datum Rome, XVIII. die mensis Ianuarii, [anno Domini] MCCCXXVIII, regni vero nostri anno XIII, imperii vero primo.

personas ecclesiasticas religiosas et seculares, maxime prelacionis titulo sublimatas super unius persone ydonee provisione habebant petere et cum promptitudine qualibet exaudiri. Ipsorum igitur predecessorum nostrorum vestigiis inherentes, ex quo divina favente clementia receptis in Urbe sacris imperialibus infulis solium conscendimus imperatorie dignitatis, devocioni vestre pro discreto viro^a A. nobis dilecto cum fiducia porrigimus primarias preces nostras, ita tamen si pro alio non scripsimus velut imperator. Requirentes vos attentius et monentes, quatinus eundem . . ., cuius promotionem sincere diligimus ex affectu, ob iuris et primariarumstrarum precum reverentiam in vestrum et ecclesie vestre recipiatis canonicum et confratrem sibi de prebenda, si qua vacat ad presens vel quam primum vacare ceperit, adeo liberaliter providere velit, ut obinde vestris et ecclesie vestre comoditatibus et profectibus favorabiliter intendere debeamus. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. etc.

386—401. EIUSDEM PRIVILEGIA POST
30 CORONATIONEM CONCESSA VEL CONFIRMATA
ALIAQUE SCRIPTA.

1328. Ian. 27.—Febr. 21.

386—392. PRIVILEGIA ET SCRIPTA VARIA PRO MARCHIONE
BRANDENBURGENSI.

1328. Ian. 27.—Febr. 18.

386. 387. *Infeudatio de bonis rebellium Poloniae.* Ian. 27.—Febr. 8.

Formae minoris A die 27. m. Ian. datae copia in 1 Copiario Marchico R. 78 a. 3 saec. XIV. fol. 6' tabularii regii Berolinensis. Contulimus nos. Est rubrum: Confirmacio precedentis¹.

40 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 953.*

384. ^a) pridem ed.

385. ^a) nobis c.

1) *Scil. nr. 387.*

Formae maioris B die 8. m. Febr. sub bulla aurea datae copiae in 1 fol. 6, itemque in 2 Copiario Marchico R. 78 a. 1 fol. 5' eiusdem tabularii. Contulimus nos. Est rubrum in 1: Bulla confirmationis super bonis evincendis et evictis a Polonis march. Brand., in 2: Confirmatio super bonis evictis et evincendis quibuscumque a Polonis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 958.

386. *Forma minor. Ian. 27.*

A.

Lud(owicus) Dei gratia Romanorum imperator semper augustus illustri Lud(owico) marchioni Brandenburgensi principi et primogenito suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Sunt nonnulli de regno Polonie principes, nobiles, magnates et eciam militares necnon communitates, universitates civitatum, castrorum, opidorum pariter et burgorum, qui mencies et postergantes fidem nobis debitam et imperio rebellionis spiritum assumpserunt. Cumque tales tamquam^a ingratos et criminis lese maiestatis reos de singulis bonis temporalibus sentencialiter privaverimus et tibi ac successoribus tuis invadenda, occupanda et in ius vestrum et dominium reducenda ea concesserimus, auctoritate imperiali tibi et ipsis successoribus tuis marchionibus Brandenburgensibus et vestris heredibus omnia et singula bona, civitates, terras, castra, burgos et bona quecunque, que ab huiusmodi rebellibus evinctis fortitudine, violencia vel alio quovis modo, vobis et principatui Marchie damus, confirmamus et in pheodum perpetuum concedimus a nobis et sacro imperio iusti pheodi titulo perpetuo possidenda. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre donacionis, concessionis, confirmationis et inpheodacionis paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

386. ^a) i q 1.

387. ^a) et add. 2.

^b) loco principi — karissimo 2: ...

^c) b. p. et o. 2.

^d) deest 2.

^e) invadenda 1.

^f) feodum similiter semper 2.

^g) deest 1.

^h) Rudolpho 2.

387. *Forma maior. Febr. 8.*

B.

Lud(owicus) Dei gratia Romanorum imperator^a semper augustus illustri Lud(owico) marchioni Brand(enburgensi) principi^b et primogenito suo karissimo^b gratiam suam et omne bonum.

Sunt nonnulli de regno Polonie principes, nobiles, magnates et etiam militares necnon communitates^a, universitates civitatum, castrorum, opidorum pariter et burgorum^c, qui mentientes et postergantes fidem nobis debitam et imperio rebellionis spiritum assumpserunt. Cumque tales tamquam ingratos et criminis lese maiestatis reos de singulis bonis temporalibus sententialiter^d privaverimus et tibi ac successoribus tuis invadenda^e, occupanda et in ius vestrum et dominium reducenda ea concesserimus, auctoritate imperiali tibi et ipsis successoribus tuis marchionibus Brand(enburgensibus) et vestris heredibus omnia et singula bona, civitates, terras, castra, burgos et bona quecunque, que ab huiusmodi rebellibus evinctis fortitudine, violentia vel alio quovis modo vobis et principatui Marchie damus, confirmamus et in pheodum^f perpetuum concedimus a nobis et sacro imperio iusti pheodi titulo perpetuo possidenda. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre donacionis, concessionis, confirmationis et inpheodacionis paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Si quis vero hoc^g attemptare presumpserit, indignationem nostram se noverit incursurum. In testimonium omnium premissorum presentes conscribi et bulla nostra aurea iussimus communiri et signum nostrum consuetum apponi fecimus presentibus cum^d testibus subnotatis videlicet Rudolfo^h duce Bava-

rie principe et patruoⁱ nostro karissimo, Heinrico duce Brūnsw(icensi)^k, Lud(ovico) duce de Tēck^l, Ulrico lantgravio Alsacie^m, Frid(erico) burgravioⁿ de Nūrenberg^o, Meinhardo comite de Ortenberg^p, Ottone de Orlamūnde^q, Hermannō de Castel, Iohanne de Claromonte et Io(hanne)^r filio burggravii supradicti comitibus necnon^s nobilibus viris C(onrado) de Slūzzelberg^t, Alberto dicto Humel^u de Lichtenberg marescalco^v nostro, Engelh(ardo) de Winsperg, C(onrado) de^w Trūhendingen^x, Andrea et Gotfrido de Prunek^y, Heinrico de Preisingin^z magistro curie nostre, Petro Sacchon(e)^a de Petramala, magistro Ulrico imperialis aule prothonotario necnon nobilibus Romanis Iacobo Serre de Columpna^b, Iacobo de Sabell(is) senatoribus, Manfredo de Vico alme Urbis prefecto et Thebaldo de Sancto Eustachio ad pleniorē certitudinem premissorum.

Datum Lateran(i), XXVII. die mensis Ianuarii, anno Domini MCCCXXVIII, regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

Datum et actum^e Rome in imperiali palatio Lateran(i), VIII. die mensis Februarii, anno incarnationis dominice MCCCXXVIII, indictione XI, regni nostri anno XIII, imperii vero primo^d.

Et ego Hermannus de Lichtimberg scolasticus^e ecclesie Spirensis necnon prepositus ecclesie Sancti Germani nomine et vice domini Heinrici archiepiscopi Coloniensis archicancellarii^f cancellarius presentibus interfui et subscripsi^{e,f}.

388. *Mandatum ad duces Slavorum super recognitione feudorum. Ian. 27.*

Originale in eodem tabulario. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei flavique coloris. Manu Italica scriptum est. In plicae parte dextra legitur: Copiata, in dorso: Remissio ducum Stetinensium ad marchionem Brand. pro feodis suscipiendis, itemque in dorsi margine inferiori: Copietur, omnia ut videtur manibus cancellariae imperialis scripta.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 954.

40 **Lu**dwicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustribus Buggezlao et suis fratribus necnon eorum heredibus Stetinensibus, Selavorum, Cassuborum et Pomeranie ducibus, consangwineis suis dilectis grāciam suam et omne bonum.

387. ⁱ⁾ avunculo 2. ^{k)} Brunswicensi 2. ^{l)} Tecke 2. ^{m)} Altsacie 2. ⁿ⁾ burggravio similiter semper 2. ^{o)} Nurimberg 2. ^{p)} Ortenburg 2. ^{q)} Orlamunde 2. ^{r)} Iohanne 2. ^{s)} hic in 2 monogramma imperatoris incipit, quod in 1 desideratur. ^{t)} Sluzzilberg 2. ^{u)} Hummel 2. ^{v)} marschalko 2. ^{w)} deest 1. ^{x)} Thruhendingin 2. ^{y)} brunecke 2. ^{z)} Preysingin 2. ^{a)} Schackone 2. ^{b)} Calumpna 1. ^{c)} Dat. et act. 2. ^{d)} sequitur rubrum in 2: Signum domini cancellarii domini imperatoris. ^{e)} loco scolasticus — subscripsi 1: et cet. ut supra (scil. nr. 391 sub 1). ^{f)} loco archicancellarii — subscripsi 2: ut supra (scil. nr. 391 sub 2).

Denunciamus vobis quod ducatus Stetinensis, Selavorum, Cassuborum et Pomeranie supradicti immediate descendunt in feodum a marchionatu Brandenburgensi archicameratu imperii et ad illustres marchiones Brandenburgenses qui sunt pro tempore pertinent sicut ad dominos collatores, quibus ius pertinet ducatus ipsos in feodum conferendi. Ideoque illustrem Ludowicum marchionem Brandenburgensem archicamerarium nostrum et imperii principem et primogenitum nostrum karissimum magnificencie vestre tamquam eum, cui ius conferendi et infeodandi de predictis ducatibus legitime pertinere dinoscitur, demonstramus et ad ipsum vos remittimus. Volentes ac eciam iniungentes vobis et vestris heredibus, ut quemadmodum progenitores vestri ducatus ipsos ab antiquis marchionibus Brandenburgensibus in feodum cum omnibus suis pertinenciis et iuribus possiderunt et recognoverunt, sic a predicto marchione filio nostro eosdem in feodum recipiatis, possideatis et recognoscatis similiter cum pertinenciis suis et iuribus universis.

Dat. Lateran(i), XXVII. die mensis Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

389. *Facultas Bertholdo comiti de Henneberg super marchionatu Landsbergensi data. Ian. 27.*

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum filis sericis flavi coloris. Manu Italica scriptum est. In dorso leguntur: auctoritas data dno Ber. comiti, ut conferre possit marchionatum in Landesperch, cancellariae imperialis ut videtur exarata.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 955.

¶ Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Bertholdo comiti de Hennenb(erg) secretario suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

De fide et industria tua plenissime confidentes magnificencie tue cum rati habitione plenariam tenore presencium concedimus facultatem et mandatum nichilominus speciale, ut nostri et imperii vice et nomine marchionatum Landesberg post obitum Agnetis karissime sororis nostre marchionisse Brandenburg(en)sis conferre valeas iusti et recti feodi iure cum suis pertinenciis et iuribus universis illustri Rudolfo duci Saxonie avunculo nostro karissimo aut alii vel aliis, apud quem vel quos profectum et utilitatem illustris Ludowici marchionis Brandenburg(en)sis primogeniti nostri magis et melius per huiusmodi feodum videris et persuaveris^a procurare. In cuius rei testimonium presentes tibi concedimus sigilli maiestatis nostre munimine roboratas.

Data Lateran(i), XXVII. die mensis Ianuar., anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

390. 391. *Confirmatio infeudationis de marchionatu Brandenburgensi. Febr. 12.*

Formae maioris A sub bulla aurea datae copiae in Copiariis Marchicis citatis 1 fol. 3, 2 fol. 3 tabularii regii Berolinensis. Contulimus nos. Est rubrum in 2: Collatio marchionatus Brand. dno Lud. marchioni.

Formae minoris B sub sigillo maiestatis datae copia in 1 fol. 7. Descripsimus nos. Est rubrum: Forma super collacione terre Marchie Brand.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 965.

389. ^a) ita or.

390. *Forma maior.*

A.

Nos Ludowicus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

5 Etsi regnorum cunctorum^b, principatuum, comitatum et quorumlibet dominiorum Romano imperio subiectioni bone dispositioni et ordinationi magne sollicitudinis studio intendere teneamur^c, quatinus ipsis
10 in ordine positus totus orbis et habitantes in eo sui status ordinem et regimen consequantur, circa principatus tamen, qui sacri imperii sunt cardines et columpne, quales sunt principatus, quibus ius pertinet eligendi
15 principem Romanorum, eo amplius oportet intendere, quo ex^d eorum bona provisione sustentatur imperium, regitur mundus et fulciuntur alii principatus. Sane vacante imperio principatu marchie Brand(enbur-
20 gensis) per obitum Woldmari^e olim^f marchionis Brand(enburgensis), de cuius femore vel domo nullus descendit vel superstes fuit heres sexus ut oportuit masculini, volentes ipsi Marchie, que etiam archicame-
25 ratus existit imperii, providere salubriter et eam in bono regimine ponere atque^g statu, illustrem Lud(ovicum) filium nostrum primogenitum non ex affectu naturali, set sacri imperii, cui defiximus cor nostrum, ut
30 super omnia eius augmento et profectui intendamus, utilitatis respectu de assensu principum electorum et consilio consulum et procerum imperii predictae Marchie fecimus et prefecimus marchionem, conferen-
35 tes eidem ac infeodantes et investientes eum de principatu et^h archicameratu cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, honoribus, civitatibus, castris, terris, bonis, hominibus et aliis universis ipsi marchionatui spectan-
40 tibus per sceptrum regale sub vannulis et vexillis sollempniter, ut est moris. Vere scientes quod ipse filius noster consangwineorumⁱ, affinium et amicorum suorum per gyrum residencium et nobilium ac civitatum
45 Marchie, qui plurimum sibi favebant, nostreque virtutis presidio dicte Marchie et in

391. *Forma minor.*

B.

Nos Lud(owicus) Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

Etsi cun[c]torum regnorum, principatuum, comitatum et quorumlibet dominiorum Romano imperio subiectioni bone dispositioni et ordinationi magne sollicitudinis studio intendere teneamur, quatinus ipsis in
ordine positus totus orbis et habitantes in eo sui status ordinem et regimen consequantur, circa principatus tamen, qui sacri imperii sunt cardines et columpne, quales sunt principatus, quibus ius pertinet eli-
gendi principem Romanorum, eo amplius oportet intendere, quo ex eorum bona provisione sustentatur imperium, regitur mundus et fulciuntur alii principatus. Sane vacante imperio principatu marchie Brand(enburgensis) per obitum Woldmari olim
marchionis Brand(enburgensis), de cuius femore vel domo nullus descendit vel superstes fuit heres sexus ut oportuit masculini, volentes ipsi Marchie, que etiam archicameratus existit imperii, providere salubriter et eam in bono regimine ponere
atque statu, illustrem Lud(ovicum) filium nostrum primogenitum non ex affectu naturali, set sacri imperii, cui defiximus cor nostrum, ut super omnia eius augmento et profectui intendamus, utilitatis respectu^a de assensu principum electorum et consilio
consulum et procerum imperii predictae Marchie fecimus et prefecimus^b marchionem, conferentes eidem ac inpheodantes et investientes eum de principatu et archicameratu cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, honoribus, civitatibus, castris, terris, bonis^c,
hominibus et aliis universis ipsi marchionatui spectantibus per sceptrum regale sub vannulis et vexillis sollempniter, ut est moris. Vere scientes quod ipse filius noster consangwineorum, affinium et amicorum suorum per gyrum residencium et nobilium
ac civitatum Marchie, qui plurimum sibi favebant, nostreque virtutis presidio dicte

390. ^a) Lud. 1. ^b) cunctorum 1. ^c) teneantur 1. ^d) et 2. ^e) Woldemari 2. ^f) quondam 2.
^g) sive 2. ^h) ac 2. ⁱ) consangwiniorum 1.

391. ^a) respectui 1. ^b) prefecimus 1. ^c) et add. 1.

ea habitantibus pre aliis utiliter preesse poterat pariter^k et prodesse. Verum ex processu temporis filium nostrum marchionem predictum videntes aperte dedisse et dare operam sollicitudinis et laboris, ut ipsa Marchia recto gubernaretur tramite et eius fidelibus cuncta augerentur prospera et status ipsius roboraretur iudicio et virtute, ex quo Deus omnipotens ad summum imperialis culminis sui gratia nos provexit et regnum nostrum ac solium confirmavit, ob eius filii nostri merita gloriosa statum et principatum suum imperialis auctoritatis munificencia dignum duximus solidandos. Nobilium ergo comitum et magnatum necnon civitatum et^l portiorum Marchie et ipsius principis et filii nostri karissimi desideriis et porrectis nobis petitionibus favorabiliter annuentes, imperialis maiestatis auctoritate suffulti concessionem, inphodacionem^m et investituram eidem filio nostro de marchionatu, principatu et archicameratu marchie Brand(enburgensis) predictis cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, honoribus, civitatibus, castrisⁿ, terris, bonis et hominibus et aliis ipsius Marchie pertinentibus universis dudum ut premittitur per nos factas innovamus et omnia premissa eidem iterum de novo concedimus eumque infeodamus et investimus sicut prius de omnibus et singulis antedictis. Volentes ut hec nostra innovatio et^o nostra nova concessio, infeodacio et investitura cum ipsa prima concessione, infeodacione et investitura perpetuam obtineat roboris firmitatem, nullius legis vel iuris edicione vel consuetudinis observancia hiis contrariis obstantibus, de quibus oporteret expressam fieri mencionem, quibus quoad presentem casum derogamus expresse et esse volumus derogatum, ac supplentes omnem sollempnitatem in prima nostra concessione, infeodacione ac investitura et in nunc nostra innovacione investiture^p ommissa^q de plenitudine nostre imperatorie potestatis. Ceterum omnia et singula suprascripta approbamus, laudamus, ratificamus et ex certa

Marchie et in ea habitantibus pre aliis utiliter preesse poterat pariter et prodesse. Verum ex processu temporis filium nostrum marchionem predictum videntes aperte dedisse et dare operam sollicitudinis et laboris, ut ipsa Marchia recto gubernaretur tramite et eius fidelibus cuncta augerentur prospera et status ipsius roboraretur iudicio et virtute, ex quo Deus omnipotens ad summum imperialis culminis sui gratia nos provexit et regnum nostrum ac solium confirmavit, ob eius filii nostri merita gloriosa statum et principatum suum imperialis auctoritatis munificencia dignum duximus solidandos. Nobilium ergo comitum et magnatum necnon civitatum et portiorum Marchie et ipsius principis et filii nostri karissimi desideriis et porrectis nobis petitionibus favorabiliter annuentes, imperialis maiestatis auctoritate suffulti concessionem, inphodacionem et investituram eidem filio nostro de marchionatu, principatu et archicameratu marchie Brand(enburgensis) predictis cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, honoribus, civitatibus, castris, terris, bonis et hominibus et aliis ipsius Marchie pertinentibus universis dudum ut premittitur per nos factas innovamus et omnia premissa eidem iterum de novo concedimus eumque inphodamus et investimus sicut prius de omnibus et singulis antedictis. Volentes ut hec nostra innovacio et nova concessio, inphodacio et investitura cum ipsa prima concessione, inphodacione et investitura perpetuam obtineat roboris firmitatem, nullius legis vel iuris edicione vel consuetudinis observancia hiis contrariis obstantibus, de quibus oporteret expressam fieri mentionem, quibus quoad presentem casum derogamus expresse et esse volumus derogatum, ac supplentes omnem sollempnitatem in prima nostra concessione, inphodacione et investitura et in nunc nostra innovacione investiture^d ommissa de plenitudine nostre imperatorie potestatis. Ceterum omnia et singula suprascripta

390. ^k) deest 2. ^l) deest 1. ^m) infeod. 2. ⁿ) castr. civ. 2. ^o) hec add. 2. ^p) investitura 2. ^q) obmissa 2.

391. ^d) investitura 1.

scientia de potestatis eiusdem plenitudine confirmamus, statuentes et decernentes ut huiusmodi nostra concessio, in pheodatio, investitura, innovacio, approbacio, laudacio, ratificacio et confirmacio in omni sui parte eandem et parem vim^r habeant et effectum, acsi secundum iuris ordinem, consuetudinis Marchie et cuiuslibet alterius morem et quamlibet imperii sollempnitatem vel necessitatis casum regulariter et ordinatissime processissent. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre concessionis, infeodacionis, investiture, innovacionis, approbacionis, laudacionis, ratificacionis et confirmacionis paginam^s infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, gravem indignacionem nostram se noverit incursurum. Et in testimonium omnium premisorum presentes conscribi et bulla nostra aurea iussimus communiri et signum nostrum consuetum apponi fecimus, presentibus testibus subnotatis videlicet Rudolfo^t duce Bavarie principe et patruo nostro karissimo, Heirico^u Brunswicensi et Ludowico de Tecke ducibus, Ulrico lantgravio Alsacie^v, Fridrico^w burgravio^x de^y Nuremberg^z, Meinhardo de Ortenburch^a, Ottone de Orlamunde^b, Hermannio de Castel, Conrado^c de Truhendingen^d et Iohanne filio burgravii supradicti comitibus necnon nobilibus viris Conrado^e de Sluzzelberg^e, Alberto dicto Humel^f de Lichtenberg^g marscalco^h nostro, Engelhardo de Winsperg, Andrea et Gotfrido de Brunekⁱ, Heinricho de^k Preising^l magistro curie nostre^m necnon nobilibus Romanis Iacobo dicto Serraⁿ de Columnna, Iacobo de Sabellis senatoribus, Manfredo de Vico alme Urbis prefecto et Thebaldo de Sancto Eustachio ad pleniorum certitudinem premissorum.

Datum^o et actum Rome apud Sanctum Petrum, duodecimo die mensis Februar^p, anno dominice incarnationis MCCCXXVIII, indictione XI, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero anno primo^q.

approbamus, laudamus, ratificamus et ex certa scientia de potestatis eiusdem plenitudine confirmamus, statuentes et decernentes ut huiusmodi nostra concessio, in pheodatio, investitura, innovatio, approbatio, laudatio, ratificatio et confirmatio in omni sui parte eandem et parem vim habeat et effectum, acsi secundum iuris ordinem, consuetudinis Marchie et cuiuslibet alterius morem et quamlibet imperii sollempnitatem vel necessitatis casum regulariter et ordinatissime processissent. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre concessionis, in pheodationis, investiture, innovacionis, approbacionis, laudacionis, ratificacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, gravem indignacionem nostram se noverit incursurum^e. Et in testimonium omnium premissorum presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, XII. die mensis Februar., anno dominice incarnationis MCCCXXVIII, regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

390. ^r) vim et parem 2. ^s) hic in 2 monogramma imperatoris incipit, quod in 1 desideratur.
^t) Rud. 2. ^u) Heir. 2. ^v) Altsacie 2. ^w) Frid. 2. ^x) burgravio similiter semper 2. ^y) in 2.
^z) Nuremberg 2. ^a) Ortenburg 2. ^b) Orlamund. 2. ^c) Chunrado 2. ^d) Thruhendingen 2.
^e) Sluzzilberg 2. ^f) Hummel 2. ^g) Lychtenberg 2. ^h) marschalko 2. ⁱ) Brunecke 2. ^k) bis scriptum 1. ^l) Preysingin 2. ^m) cur. nostre mag. 2. ⁿ) deest 2. ^o) Datum 2. ^p) Februarii 2.
^q) sequitur rubrum in 2: Subscriptio domini Hermanni cancellarii domini imperatoris.

391. ^e) incursisse 1.

Et ego Hermannus de Lichtenberg scolasticus ecclesie Spirensis necnon prepositus ecclesie Sancti Iermani extra muros eiusdem nomine et vice domini Heinrichi archiepiscopi Coloniensis archicancellarii cancellarius presentibus interfui et manu subscripsi.

5

392. *Confirmatio privilegiorum generalis.* Febr. 18.

Copia ibidem in 1 fol. 4', in 2 fol. 4'. Contulimus nos. Est rubrum in 2: Confirmatio collationis super principatu et marchia Brandinburg.

10

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 968.

Lud(owicus) Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustri Ludowico marchioni Brand(enburgensi) principi et primogenito suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Firmavit dominus regnum nostrum ponendo nos in summum gradum imperatorie^a 15 dignitatis, ut subiectis nobis regibus, principibus, comitibus^b, dominis et^c aliis universis iura ipsorum et privilegia confirmemus et ipsos manuteneamus et foveamus in sua iusticia nostra potentia et^d virtute. Sane cum tu in regimine marchionatus marchie Brand(enburgensis), cuius dudum tibi principatum contulimus, et aliis tibi collatis et concessis regalibus scriptis nostris ad honorem tuum et nostrum ac sacri imperii fide- 20 lium et subditorum tuorum profectum talem te exhibueris et habueris, quod pridem tibi tradita et collata^e uberioris gratie nostre dono ad ampliorem roboris firmitatem tibi debeant merito confirmari, non indignum credimus, quin tibi de nostre potestatis plenitudine, in quam vocati sumus, de premissis et aliis predecessorum nostrorum Romanorum imperatorum et regum gratiis, concessionibus, privilegiis olim marchionibus Brand(en- 25 burgensibus) et Marchie collatis provideamus de oportune confirmationis presidio ad ampliorem illorum omnium^f firmitatem et tui securitatem cercius obtinendam. Ad tuam igitur et nobilium ac magnatum necnon civitatum, opidorum et castrorum Marchie votivam petitionem omnia privilegia, concessiones, gracias^g, emunitates, libertates et iura per nostras regales litteras vel per quecunque predecessorum nostrorum Romanorum im- 30 peratorum et regum privilegia et indulta concessas et concessa tibi marchionibus et Marchie supradictis ex certa scientia confirmamus, ratificamus et approbamus ac iterum de novo concedimus de plenitudine imperatorie potestatis, suppletes eadem potestate omnem defectum et sollempnitatem in prioribus nostris et predecessorum nostrorum predictorum litteris vel privilegiis omissum. Non obstantibus legibus vel consuetudinibus 35 quibuscunque, quibus omnibus quantum ad hoc de certa scientia derogamus et esse volumus derogatum. Tantum volentes quod sine contradictione qualibet, oppositione vel instancia perfectum robur habere debeant et effectum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram paginam^h in aliquo violare vel ei quomodolibet contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et gravem maiestatis nostreⁱ 40 offensam se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et bulla nostra aurea cum imperiali signo et annotatione subscriptorum testium iussimus communi, videlicet Rudolphi ducis Bavarie^k principis et patrui nostri karissimi, Heinrichi ducis Brünsw(icensis)^l, Lud(owici) ducis de Teke^m, Ulrici lantgravii Alsacieⁿ, Meinhardi

392. ^a) inper. *semper* 2. ^b) et *add.* 2. ^c) ac 2. ^d) seu 2. ^e) collata et tradita 2. 45

^f) omnium illorum 2. ^g) *deest* 2. ^h) *hic in 2 monogramma imperatoris incipit, quod in 1 desideratur.*

ⁱ) maiest. nostre 2. ^k) ducis Bavarie Rud. 2. ^l) Brunswicen. 2. ^m) Teck 2. ⁿ) Altsacie 2.

comitis de Ortenburg^o, Fridrici^p burgravii^a de Nûrenberg^r, Ottonis de Orlamûnde^s comitis, Alberti dicti Humel^t de Lichtenberg^u marscalci^v nostri, Conradi^w de Trûhendingen^x comitis, Conradi^y de Slûzzelberg^z, Engelhardi de Winsperg^a, Andree et Gotfridi de Prunek^b et^c magistri Ulrici Wildonis prothonotarii nostri.

5 Datum^d et actum Rome apud Sanctum Petrum, XVIII. die mensis Februarii, XI. indictione, anno Domini MCCCXXXVIII, regni nostri anno quartodecimo^e, imperii vero primo^f.

Et ego Hermannus de Lichtimberg scolasticus ecclesie Spirensis necnon prepositus ecclesie Sancti Germani extra muros eiusdem nomine et vice domini Heinrici archiepiscopi Coloniensis archicancellarii cancellarius presentibus interfui et subscripsi.

393. Praesentatio clerici. Ian. 29.

Autographon deperiit. Summarium ex Inventario 'Stifels A de anno 1600', quod exstat in archivo burcgraviatus de Sinzich, tunc Nassoviae in tabulario liberorum baronum a Stein, iam in tabulario regio Confluentino servato, fol. 26 descripsit A. Wyss b. m. —
15 *Ineditum.*

Ein offne lateinische praesentation, da keiser Ludwig nach absterben Syfridi probsten zu Gmünde Paulum herrn Peters von Achen sohn einen clericum praesentirt uff die kirche zu Königsfeld als ein reichsstück.

Sub dato Laterani des 29. Ianuarii, anno Christi 1328, seines königreichs im 14, keysertumbs im ersten.

394—400. PRIVILEGIA PRO FRIDERICO BURCGRAVIO NORIMBERGENSI.

1328. Febr. 7.—21.

394. Confirmatio privilegii Rudolphi a. 1281. Sept. 4. dati. Febr. 7.

Originale in tabulario generali regni Bawarici 'Raritätenselekt' nr. 46. Contulit Hermannus Herre. Pendet bulla aurea filis sericis rubei, flavi, viridis coloris. In verso legitur: R^{ta} manu cancellariae scriptum. Manu Italica exaratum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 956.

¶Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro Friderico burchgravo de Nurenberch secretario suo et imperii fidei dilecto graciam
30 suam et omne bonum.

Sincere tue devocionis fides, quam more boni patris tui et aliorum progenitorum tuorum sacro geris imperio, per experienciam operis sepius approbata necnon grata et fructuosa tue strennuitatis obsequia, que nobis per actus bellicos, sana consilia et alia tue virtutis opera a retroactis impendisti temporibus, favorabiliter nos inducunt, ut
35 tivis tuis non inmerito petitionibus annuamus. Sane oblata nobis tua peticio continebat, quatinus quasdam litteras, quas quondam Friderico burchgravo de Nurenb(erch) patri tuo per inclite recordacionis olim Rudolfum Roman(or)um regem, avum et predecessorem nostrum datas et traditas¹ proponebas, quarum principium fuit tale:

392. o) Ortinburg 2. p) Frid. 2. a) burgravi 2. r) Nuremberg 2. s) Orlamunde 2.
40 t) Hummel 2. u) Lichtinberg 2. v) marschalki 2. w) Chunradi 2. x) Thruhundingin 2.
y) C. 2. z) Sluzzilberg 2. a) Winsberg 2. b) Brunecke 2. c) deest 1. d) Dat. 2. e) XIII 2.
f) sequitur rubrum in 2: Subscriptio domini Hermanni cancellarii domini imperatoris. g) loco de — subscripsi
1: et cet. ut supra.

1) Supra tom. III nr. 286.

'Rudolfus Dei gracia Roman(or)um rex semper augustus omnibus imperpetuum' et in exordio narrationis tenor talis: 'Regalis preeminencie debitum — capere et habere'² et in medio scriptum fuit taliter: 'insuper officium foresti — regali mansuetudine devolventur'³, circa finem vero sic: 'Testes huius rei sunt: . . Seynensis, Eberh(ardus) de Katzenellenbogen, Heinr(icus) de Furstenb(erg), Alb(ertus) et Ber[n]h(ardus) de Honburg comites — nostri anno octavo'⁴, et in fine concludebatur: 'Dat(um) Gemunde, pridie Non. Septembr., per manus magistri Gotfr(idi) Patavien(sis) prepositi regalis curie prothonotarii'

de specialis dono gracia imperiali auctoritate tibi dignaremur approbare, ratificare et nostris litteris confirmare. Volentes igitur ob tue probitatis et fidei merita annuere 10 votis tuis, prefatas litteras in toto tenore et forma suis, sicut rite concesse, tradite et obtente sunt, tibi et heredibus tuis approbamus, ratificamus et de speciali gracia confirmamus ac in testimonium (M.) nostra bulla aurea communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre approbacionis, ratificacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, indignacionem 15 nostram se noverit incursurum. Et in pleniorum roboris firmitatem signum nostrum imperiale apponi presentibus fecimus cum testibus subnotatis, qui sunt videlicet Rudolfus dux Bawarie princeps et patruus noster karissimus, Heinricus dux de Brunswich, Ludovicus dux de Teckhe, Ulricus lantgravius de Alsacia, Meinh(ardus) de Ortenburg, Hermannus de Castel et Otto de Orlamunde comites necnon nobiles viri Cunradus de 20 Sluzzelberg, Albertus dictus Humel marescalchus noster, Engelh(ardus) de Winsperch, Cunradus de Truhendingen, Andreas et Gotfridus de Prunek et quam plures alii fidedigni.

Data Lateran(i), septimo die mensis Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

395. *Confirmatio privilegii Albertini a. 1300. Mai. 15. dati. Febr. 8.* 25

Originale ibidem 'Raritätenselekt' nr. 68. Item contulit Herre. Bulla aurea item pendet filis sericis trium colorum. Manu Germanica scriptum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 957.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro Friderico de Nurenberch burehgravo secretario suo et imperii fideli dilecto — graci- 30 suam et omne bonum.

Sincere tue devocionis fides, quam more progenitorum tuorum sacro geris imperio, per experienciam operis sepius approbata necnon grata et fructuosa tue strennuitatis obsequia, que nobis per actus bellicos, sana consilia et alia tue virtutis opera a retro-actis inpendisti temporibus, favorabiliter nos inducunt, ut votivis tuis non inmerito 35 petitionibus annuamus. Sane oblata nobis tua peticio continebat, quatinus quasdam litteras, quas tibi per inclite recordacionis olym Albertum Romanorum regem predecessorem nostrum datas et traditas proponebas, quarum tenor per omnia sequitur in hec verba:

'Albertus Dei gracia — nostri anno secundo'. *supra tom. IV, 1 nr. 120.* 40

de specialis dono gracia imperiali auctoritate tibi dignaremur approbare, ratificare et nostris litteris confirmare. Volentes igitur ob tue probitatis et fidei merita annuere votis tuis, prefatas litteras in toto tenore et forma suis, sicut rite concesse, tradite et obtente sunt,

2) *Supra tom. III, 291 l. 17—34.*

3) *III, 291 l. 34—292 l. 7.*

4) *III, 292 l. 8—14.*

tibi et heredibus tuis approbamus, ratificamus et de speciali gracia confirmamus et in testimonium nostra bulla aurea communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre approbacionis, ratificacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram se noverit incursurum. Et in pleniorum roboris firmitatem signum nostrum imperiale presentibus apponi fecimus cum testibus subnotatis. Qui sunt videlicet Rudolfus dux Bavarie princeps ac patruus noster karissimus, Heinricus dux Brunswicensis, Ludowicus dux de Tecke, Ulricus lantgravius Alsacie, Meinhardus de Ortenburch, Hermannus de Castel, Otto de Orlamunde et Iohannes de Claromonte comites neenon nobiles viri Chunradus de Sluz-
10 zelberch, Albertus dictus Hummel marschalkus noster, Engelhardus de Winsperch, Chunradus de Truhendingen, Andreas et Gotfridus de Bruneck et quam plures alii fidedigni.

Datum Lateran(i), VIII. die mensis Februar., anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, inperii vero primo.

396. *Confirmatio promissionis super litteris consensus impetrandis.* Febr. 9.

15 *Originale (or.) ibidem KLS nr. 345. Contulimus nos. Sigillum valde laesum item pendet filis sericis trium colorum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 959.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer chayser ze allen ziten merer des reychs tun chunt und verjehen offenlich an disem brief, daz wir durch bete und begir willen
20 des edeln mannes Frideriches burchgraven zu Nurenberch unsers lieben haimlichers und durch bezzer sicherhait und bestetigunge unsern chuniclichen brief, den wir im und sinen erben vormals geben habn versigelten mit unserm chuniclichem insigel, bewerer und bestetigen mit warer gewizzen, der her noch von worte ze worte also [geschriben stet]^a:

25 'Wir Ludewig von Gots — jare unsers reychs'. *supra nr. 114.*

Und zu urkunde der vorgeschribenne bewerunge und bestetigunge geben wir dem vorgnanten burchgraven und sinen erben disen brief versigelten mit unserm chayserlichem insigel daz dar an hanget.

Der geben ist ze Rôm, an Dinstage vor sand Valentins tag, do man zalt von
30 Cristes gepurt dreutzeenhundert jar dar nach in dem ahtundzwaintzigistem jare, in dem viertzehendem jare unsers reychs und in dem ersten unser̃s chaysertumes.

397. *Confirmatio scripti super hominibus imperii in Offenhusen.* Febr. 10.

Originale (or.) partim corrosum ibidem KLS nr. 346. Descripsimus nos. Sigillum laesum item pendet filis sericis trium colorum.

35 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 960.*

Wir Ludewig von Gotes genaden Römischer chayser ze allen ziten merer des reiches tûn chunt und verjehen offenleich an disem brife, daz wir durch bete und begir [wil]len^a des edelen mannes Frideriches burchgrafen ze Nûrenberch unsers liben haimlichers und durch bezzer sicherheit und bestætigunge unsern chûnichlichen brife, den
40 wir im und sinen erben vormals geben haben versigelten mit unserm chûnichlichem in-

396. ^a) *uncis inclusa corrosa sunt or.*

397. ^a) *uncis inclusa corrosa sunt or.*

sigel, beweren und bestætigen mit waren gewizzen, [der]^b her nach von wartte ze wartte also geschriben stet:

‘Wir Ludewig von Gotes — jar unsers riches’. *supra* nr. 172.

Und ze urchûnde der vorgeschriben bewêrung und bestætigunge geben wir dem vorgeanten burchgrafen und sinen erben disen brife versigelt mit unserm chayser-⁵ lichem insigel.

Der geben ward ze Rom, an der Mitwochen vor sand Valentins tag, da man zalt von Christes gepûrtt dreutzehenhundert jar dar nach in dem ahttundzwaintzgistem jar, in dem [viertzeh]dem^b jar unsers riches und in dem erstem unsers chaysertumes.

398. *Confirmatio scripti super oppido Hof.* Febr. 12.

10

Originale ibidem KLS nr. 350. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum item pendet filis sericis trium colorum. Manu Italica scriptum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 962.

¶Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro Frider[ico bu]rch[gravio]^a de Nurenberch suo et imperii fideli dilecto¹⁵ gratiam suam [et omne]^a bonum.

Sincere tue devocionis fides, quam more progenitorum tu[orum sacro geris im]perio^a, per experienciam operis sepius approbata ne[enon grata et]^a fructuosa tue strenuitatis obsequia, que nobis per actus belli[cos, sana consilia et alia tue vir]tutis^a opera a rectroactis inpen[disti temporibus, favora]biliter^a nos inducunt, ut votivis tuis non in-²⁰ merito peti[cionibus annuamus. Sane oblata nobis tua peticio continebat, quatinus]^a regales nostras litteras tibi dudum]^a per nos datas et traditas, quarum ten[or per omnia sequitur in hec verba:

‘Nos Ludowicus Dei gratia] — nostri^b anno nono’. *supra* tom. V nr. 784.

de specialis dono gracia imperiali auctoritate tibi dignaremur approbare, ratificare, in-²⁵ novare et ex certa sciencia nostris imperialibus litteris confirmare. Volentes igitur ob tue probitatis et fidei merita annuere votis tuis prefatas nostras litteras in toto tenore et forma suis, sicut a nobis rite concesse, tradite et obtente sunt, tibi et heredibus tuis approbamus, ratificamus, innovamus et de speciali gracia confirmamus et in testimonium sigillo nostre maiestatis imperatorie communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat³⁰ hanc nostre approbacionis, ratificacionis, innovacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram se noverit incursum.

Actum et dat. Rome, die duodecimo mensis Februarii, anno Domini millesimo tre-³⁵ centesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

399. *Infeudatio iterata de eodem oppido.* Febr. 18.

Originale ibidem ‘Raritätenselekt’ nr. 13. Contulit Herre. Bulla aurea item pendet filis sericis trium colorum. Manu Germanica scriptum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 59 nr. 969.

¶Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro⁴⁰ Friderico burggravio de Nurenberg secretario suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

397. ^{b)} uncis inclusa corrosa sunt or.

398. ^{a)} uncis inclusa corrosa sunt or.; cf. nr. 400. ^{b)} in praecedenti corroboracionis formula legitur conscribi or.

45

Licet multis modis nobis et aliis Romanorum imperatoribus et regibus tuis obsequiis gratus fueris, quorum non indigne premium meruisti, specialiter tamen propter actus tuos bellicos, quibus lateri nostro iugiter astitisti, maxime quod in die dimicationis et belli pro sacri imperii ac nostris summis honoribus per nos habiti cum Friderico¹ duce Austrie¹ miles strenuus, adiutor et victor illo die de multa tua comitiva fuisti, tibi debetur retributio meriti specialis. Hinc est quod premissorum consideratione et ob sinceritatis tue fidei servate constanter imperio respectum, a qua nullo casu vel causa aliquatenus excidisti, volentes ad ampliorem predictorum affectum et effectum gratis nostris munificenciis te vocare et aliqualem tibi premissorum facere recompensam, opidum dictum Regentzhof, quod sacro pertinebat imperio, cum iure patronatus ecclesie ibidem, iudicio eidem opido spectante et ceteris iurisdictionibus, iuribus, honoribus, possessionibus, rebus et aliis pertinenciis universis quesitis seu inquirendis aut quibuscunque nominibus censeantur, sicut alias nostris regalibus litteris tibi et tuis heredibus ex te legitime descendentibus in feodum concessimus² et nostris imperialibus postea litteris sub sygillo nostro cereo confirmavimus³, sic et nunc opidum cum omnibus ut premititur ad ipsum spectantibus vobis in feodum perpetuum concedimus et de ipsis exnunc prout extunc vos infeodamus et presentibus investimus de plenitudine imperatorie potestatis. Volentes ut inantea tu et heredes tui dictum opidum cum sibi spectantibus libere et solute et absque prestacione nobis inde vel successoribus nostris seu quibuslibet advocatis aut officiatis nostris qualibet facienda in rectum et legale feodum debeatis a nobis et nostris successoribus iusti feodi tytulo possidere perpetuo pariter et tenere, ut pro huiusmodi ad nostra et ipsius imperii servicia vos reddatis inantea promptiores. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis, infeodacionis et investiture paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, gravem nostram indignacionem se noverit incursum. In cuius concessionis, infeodacionis et investiture testimonium ac pleniorum et perpetuam roboris firmitatem presentes litteras conscribi et bulla nostra aurea iussimus communiri ac signum nostrum imperiale presentibus apponi fecimus cum testibus subnotatis. Qui sunt videlicet Rudolfus dux Bawarie princeps et patruus noster karissimus, Heinricus dux de Brunswig, Ludowicus dux de Tekke, Ulricus lantgravius de Alsacia, Meinhardus de Ortenburg, Hermannus de Castel, Otto de Orlamunde, Iohannes de Claramonte comites necnon nobiles viri Chunradus de Sluzzelberg, Albertus dictus Humel mareschalcus noster, Engelhardus de Winsperg, Chunradus de Truhendingen, Andreas et Gotfridus de Brunekk (M.) et quam plures alii fidedigni.

Actum et datum Rome, die XVIII. mensis Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo. regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

400. Confirmatio privilegiorum generalis. Febr. 21.

Originale ibidem 'Raritätenselekt' nr. 66. Item contulit Herre. Bulla aurea item pendet filis sericis trium colorum. Manu Germanica scriptum est.

⁴⁰ *Böhmer, Reg. Ludw. p. 59 nr. 971.*

Cf. cetera privilegia his diebus eidem burcgravo datis Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 sq. nr. 961. 963. 970 et 'Monumenta Zollerana' II, 413 sq. nr. 633. 634, itemque infra nr. 440—442.

⁴⁵ ¶Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro Friderico burggravo de Nurenberg secretario suo et imperii fidei dilecto grariam suam et omne bonum.

1) A. 1322. Sept. 28.

2) Supra tom. V nr. 784.

3) Supra nr. 398.

Sincere tue devocionis fides, quam more boni patris tui et aliorum progenitorum tuorum sacro geris imperio, per experienciam operis sepius approbata necnon grata et fructuosa tue strennuitatis obsequia, que nobis per actus bellicos, sana consilia et alia tue virtutis opera a retroactis inpendisti temporibus, favorabiliter nos inducunt, ut votivis tuis non inmerito petitionibus annuamus. Sane oblata tua nobis petitio continebat, quatinus quasdam litteras, quas bone memorie quondam Friderico burggravio de Nurenberg patri tuo et aliis tuis progenitoribus ac tibi per inclite recordacionis olim Romanorum imperatores et reges predecessores nostros et nos datas et traditas¹ proponebas, de specialis dono gracie imperiali auctoritate tibi dignaremur approbare, ratificare et nostris imperialibus litteris confirmare. Volentes igitur ob tue probitatis et fidei merita annuere votis tuis, predictas litteras in toto tenore, stilo et forma suis, sicut rite cum omni iure et modo et sub quibuscunque sigillis vel bullis nostris seu predecessorum nostrorum concesses, tradite et obtente sunt, tibi et heredibus tuis approbamus, ratificamus et de speciali gracia confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis, ratificacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, gravem indignacionem nostram se noverit incursum. In cuius approbacionis, ratificacionis et confirmacionis testimonium et pleniorum ac perpetuam roboris firmitatem presentes litteras conscribi et bulla nostra aurea iussimus communiri ac signum nostrum imperiale presentibus apponi fecimus cum testibus subnotatis. Qui sunt videlicet Rudolfus dux Bawarie (M.) princeps et patruus noster karissimus, Henricus dux de Brunswick, Ludowicus dux de Tekke, Ulricus lantgravius de Alsacia, Meinhardus de Ortenburg, Hermannus de Castel, Otto de Orlamunde et Iohannes de Claromonte comites necnon nobiles viri Chunradus de Sluzzelberg, Albertus dictus Humel mareschalcus noster, Engelhardus de Winsperg, Chunradus de Truhendingen, Andreas et Gotfridus de Brunekke et quam plures alii fidedigni.

Actum et datum Rome, vicesimo primo die mensis Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

401. *Innovatio constitutionis super ducatu Lucano. Febr. 15.*

Originale (or.) in tabulario regio Lucano. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 160 citato p. 211 nr. 19 ex or.

Quae ex Constitutione supra nr. 362 petita sunt, ea typis minoribus excudenda curavimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 967.

¶ Lu[dowicus] Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustri Kastruccio de Antelminellis duci Lucano, comiti sacri Lateranensis palatii et vexillifero imperii, suo et imperii fidei dilecto grariam suam et omne bonum.

nr. 362
cap. 1.

1. Principalis liberalitatis clemencia in suis fidelibus dona multiplicans illis precipue consuevit assurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles pro exaltacione corone singulares triumphos et nomen laudabile sunt sortiti. Sane cum veraciter sciamus experiencia nobis existente magistra, te precipuum et strennum in partibus Italie pro sacro imperio pugilem extitisse nulli parcendo oneri, periculo vel labori ac iusticia tua et cum probitate victos de hostibus devotos pro

1) Cf. *Scripta praecedentia*.

imperio tenuisse et devios infideles ad fidem graciosis meritis invitasse, tantoque magis imperiale sceptrum extollitur, tanto cura regiminis a sollicitudinibus et laboribus relevatur, quanto fideles ipsius in circuitu imperii circumspicit digniores, et de fulgore throni cesarei velut ex sole radii sic recte prodeunt dignitates, ut prime lucis integritas minorati luminis non senciat detrimenta.

2. Hac igitur consideracione commoniti, qui celesti providencia Romani imperii moderamur cap. 2.
habenas ac soli[i] nostri decus tam veterum dignitatum ornatibus confovemus quam novis honoribus ampliamus*, volentes premissorum obtentu extollere nomen tuum et te prerogativa speciali magnifice honorare, de plenitudine potestatis et ex certa sciencia et de consilio nostrorum principum et baronum civitates Luce, Pistorii, Vulterrarum et Lune cum omnibus et singulis castris, villis, terris et
10 locis sitis in dyocesibus ipsarum et cum omnibus earum et cuiusque earum pertinenciis, territoriis et iurisdiccionibus quibuscumque ad ius, honorem et nomen ducatus presentibus transferentes et volentes sub uno dignitatis vocabu[lo] contineri ducatus videlicet Lucanus, te pro te et successoribus tuis ex te per lineam masculinam natis et nascituris imperpetuum ipsius ducatus ducem et vexilliferum nostrum et sacri Romani imperii ubilibet de premissis nostre potestatis plenitudine et principali munificencia promovemus, eisdem libertatibus, immunitatibus et iuribus predictum ducatum tuum presencium auctoritate dotantes, que ducalem deceant dignitatem. Prefatasque civitates et quamlibet earum et omnes terras*, castra, territoria atque loca, que in dyocesibus seu episcopatibus et territoriis et pertinenciis ipsarum civitatum seu cuiuslibet earum seu intra confines dyocesum, episcopatum, pertinenciarum et territoriorum prefatarum civitatum et cuiuslibet earum site
20 sunt seu sita, imperpetuum tibi et legitimis successoribus tuis ex te descendentibus natis et nascituris per lineam masculinam ex certa scientia damus, concedimus et donamus cum omnibus et singulis villis, castris, terris*, casalibus, vasallis, hominibus, possessionibus, honoribus, usibus, dirittis, feodis, homagiis, patronatibus vacantium et non vacantium ecclesiarum et locorum ad nos et sacrum Romanum imperium spectantibus seu pertinentibus et cum terris cultis et incultis, silvis,
25 pascuis, nemoribus, salinis, balneis, stagnis, lacubus atque quibuscumque aquis et aquarum decursibus, molendinis, piscariis*, piscacionibus, venacionibus, montibus, planis, vallibus et omnibus et singulis locis, iuribus et pertinenciis tam maris quam terre prefatarum civitatum, terrarum et locorum et cuiuscumque ipsarum et ipsorum existentium infra predictas dyoceses, confines et loca, que in huiusmodi nostra concessione et donacione sub speciali aut generali vocabulo possunt intelligi aut comprehendi
30 et que ad nos et Romanum imperium spectare noscuntur. Et sic te successoresque tuos* predictos in ducem et duces predicti ducatus cum dignitate illustri eligimus*, constituimus, preficimus et creamus. Dantes et concedentes tibi et successoribus tuis predictis in premissis ducatu plenissimam iurisdiccionem et liberam auctoritatem et potestatem iurisdicendi per te et per alios ac eciam merum et mixtum imperium, ut exercere valeas et valeant gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos
35 et malos.

3. Et ut ipsius ducatus dignitate te et prefatos tuos successores cognoscas amplius et favora- cap. 3.
bilis ab imperiali eminencia sublimari, tibi et successoribus tuis predictis ex ipsa dignitate ducatus perpetuo decrevit competere nostra serenitas auctoritatem et potestatem creandi et ordinandi perpetuo vel ad tempus, prout vobis placuerit, in singulis civitatibus, castris, opidis, villis*, terris
40 dicti ducatus vicarios, capitaneos, potestates, iudices seu rectores et quoslibet ordinarios magistratus vel etiam delegatos et quoscumque honores et dignitates atque honorum et dignitatum officia cum auctoritate et potestate iurisdicendi et mero et mixto imperio, statuta municipalia condendi, statuendi et decernendi iuri divino ac naturali non contraria, prout utilitati et pacifico statui expedire videritis subiectorum. Ad hec quoque in predicto tuo ducatu flumina navigabilia et ex quibus navi-
45 gabilia fiunt, portus, plagias sicut nunc dinosceris possidere, ripas et ripatica necnon vectigalia, thelonea, auri et argenti et metallorum omnium questum nunc nobis et imperio pertinentia tibi tuisque successoribus memoratis concedimus et donamus ac monete tam auri quam argenti et heris cudente iusti et recti ponderis in ipso tuo ducatu tibi et predictis tuis successoribus presenti privilegio facultatem liberam indulgemus, et feoda antiqua et nova, recta et regalia conferendi et infeodandi
50 vasallos imperii de feodis, que manu vel ore aut quocumque alio modo fuerint conferenda, et reci-

piendi a vasallis imperii fidelitatis et homagii sacramenta et mulctarum et penarum compendia et confiscaciones bonorum et cetera que dicuntur regalia in ipso ducatu ad tuum et sepedictorum tuorum successorum compendium volumus pertinere. Milites quoque in dicto ducatu et extra constituendi et militari cingulo decorandi et iudices ordinarios et notarios publicos creandi et ordinandi et conficiendi, filios et filias naturales tam spurios quam vulgo quesitos, ex dampnabili coitu natos legitimandi et cum ipsis super defectu natalium et alio quolibet dispensandi, tibi et ipsis auctoritatem et potestatem plenariam indulgemus.

cap. 4. 4. Ut tamen pro honore, quem tibi libenter addicimus, nullum ius subtrahatur obedientibus vel obedituris nobis et imperio in eorum bonis*, feodis, iura tamen imperii remaneant ducatu supradicto. Volumus insuper, quod in premissis ducatu et vexilliferatu semper maior natus seu senior ex generatione tua ex te et successoribus tuis legitime descendentes, exclusis aliis filiis seu heredibus minoribus natus, solus et in totum succedat et propter premissa omnia te pro te ipso et pro dictis successoribus tuis nobis pro nobis ipsis successoribusque nostris homagium et fidelitatis debite iuramentum prestantem de premissis ducatu et vexilliferatu per sceptrum quod in manu tenemus presencialiter investimus et infeodamus.

cap. 5. 5. Porro omnia et singula supradicta valere et tenere volumus et firmamus, non obstante aliqua lege, consuetudine aut iure, quibus contrarium caveretur. Quibus omnibus et singulis specialiter et expresse, tamquam nominatim de illis in presenti privilegio fieret mencio, esse intendimus et debeat derogatum et potissime iuri et consuetudini, quo et qua caveretur seu cautum diceretur, quod heres in ducatu, comitatu vel marchia nullo modo succedat, nisi ab imperatore adquisierit per investituram, quantum ad casum presentem, in aliis vero casibus in suo robore semper durent. Volumus tamen quod tu et successores tui a nobis* successoribusque nostris et sacro Romano imperio requisitus et requisiti perpetuo tenearis et teneantur plenam et liberam obedienciam facere et in omnibus nostris mandatis successorumque nostrorum et sacri Romani imperii libere intendere et parere et omnia nostra mandata observare et efficaciter adimplere iuxta posse et executioni mandare.

6. Meminit quoque nostra serenitas de predictis ante nostre coronationis sollempnia tibi et predictis successoribus tuis simile privilegium indulsisse¹. Quod et omnia in ipso contenta ex certa scientia et de potestatis plenitudine ac de consilio et assensu procerum et baronum imperialis aule ratificamus, approbamus et confirmamus.

cap. 6. 7. Statuimus eciam et mandamus, quatinus nulla civitas, nulla communitas et generaliter nulla persona, cuiuscumque condicionis et preeminencie seu status existat, huic nostre pagine audeat in aliquo contra facere vel venire seu te aut predictos tuos successores in aliquo molestare de hiis, que supra tibi et eis a nostra clemencia liberaliter sunt collata. Si quis autem temerario ausu presumpserit contraire, mille marcarum auri penam incurrat pro dimidia nostre camere persolvendam et pro alia dimidia camere dicti ducatus et vexilliferatus, in quorum preiudicium aliquis extiterit attemptatum.

cap. 7. 8. Quibus omnibus et singulis supradictis testes interfuerunt infrascripti videlicet Rudolfus dux Bawarie princeps et patruus noster karissimus, venerabilis Iacobus episcopus Castellanus*, venerabilis frater Bonifacius episcopus Kyronensis, Hermannus de Lihtenberch cancellarius noster, Heinricus dux Brunswicensis, Ludowicus dux de Teck, Albertus dictus Humel de Lihtenberch marscalchus noster, Ulricus lantgravius Alsacie, Fridericus burchgravius de Nurenberch, Meinhardus* comes de Ortenburch, Otto comes de Orlamunde, Hermannus comes de Castel, Cunradus comes de Thruhendingen, Iohannes comes* dictus de Claromonte, Cunradus de Sluzzelberch, Engelhardus de Weinsperch*, Andreas et Gotfridus de Prunek, Heinricus de Preising magister curie nostre necnon nobiles viri Iacobus Serra de Columpna, Iacobus de Sabellis senatores Urbis, Manfredus de Vico alme Urbis prefectus et Thebaldus de Sancto Eustachio.

Et ad predictorum omnium corroboracionem et testimonium presentes conscribi et sigilli maiestatis nostre robore iussimus communiri.

1) *Supra* nr. 362.

Data Rome apud Santum Petrum, XV. die mensis Februarii, indictione undecima, anno dominice incarnationis millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

402. LITTERAE ARCHIEPISCOPI SALZBURGENSIS
PONTIFICI MISSAE.

(1328. post Febr. 7. et ante Mart. 13.)

Servantur in codicibus Formularum 1 bibliothecae Salzburgensis saec. XIV. fol. 60'; ed. Mayer loco supra ad nr. 138 citato LXII, 194 nr. 14 ex 1;

2 Monacensi lat. 1726 saec. XIV. fol. 124; contulimus nos.

10 Reg. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 188 nr. 241₂₂; cf. nr. 241₂₃ et 241₃₃.

Sanctissimo in Christo patri et cet.

Sanctitati vestre nova que in partibus meis ad presens habentur fideliter insinuo, ut ex hiis, si quid vestra interesse videritis, perpendere et elicere valeatis. Sane inter dominum F(ridericum)^a electum in regem Romanorum ex una et dominum O(ttonem)^b ducem Austrie^c et Styrie fratrem suum^c ex parte altera exorta est satis gravis contro-
versie materia, eodem domino provocante ad divisionem et petente sibi assignari terciam partem se ex predictis ducatibus et reliquo patrimonio contingentem, dicto vero domino F(riderico)^b allegante in contrarium, quod ex consuetudine prefatorum ducatum divisio fieri non debeat et sibi tamquam seniori libera administracio competat eorundem quodque cum
ipse eligeretur in regem Romanorum, convenit inter ipsum et fratres suos, quod^d ad-
ministracionem huiusmodi absque impedimento quolibet gerere et exercere deberet, ut onera litis ex electione sibi incumbencia facilius supportare valeret. In hac etiam^e lite dominus Al(bertus)^b frater utriusque assentit et adheret^a domino F(riderico)^b. Ad pe-
ticionem itaque^f utriusque predictorum pro sopienda tali controversia veni personaliter
ad illos Wiennam^g et cum multis baronibus fere^h hoc effeceram, quod saltem ad duos vel adⁱ tres annos dominus F(ridericus)^b haberet administracionem plenam et liberam sicut prius, hoc expresse acto^k quod contra rebelles adversarios vestros et Romane ecclesie hostes publicos iura sibi competencia ad regnum sepredictum deberet utiliter prosequi et efficaciter defendere et tueri. Tandem multis tractatibus et laboribus frustra
consumptis hanc viam concordie ducere ad effectum non potui, sed infecto negotio ab illis VII.^l Idus Februarii recessi. Spes tamen fuit baronum et aliorum nobilium ter-
rarum predictorum ducatum, quod circa instantem mediam Quadragesimam alius ter-
minus servari deberet pro huiusmodi discordia amicabile^a decidenda. Febr. 7. Mart. 13.

Ad hec supplico sanctitati v(estre) denuo, quatinus petitionem, quam nuper pro
venerabili viro domino . . episcopo suffraganeo meo vobis per . . de . . procuratorem
meum porrexii de commendanda sibi parochiali ecclesia in . . mee dyoc(esis), de gracia speciali dignemini admittere, cum ad id^a patronorum videlicet ducum Austrie benignus accedat assensus et necessitas ipsius episcopi id exposcat.

Datum etc.

⁴⁰ 402. ^a) deest 2. ^b) . . 2. ^c) loco Austrie — suum 2: talem. ^d) et 2. ^e) etc. 2.
^f) igitur 2. ^g) in talem locum 2. ^h) vere 2. ⁱ) deest 1. ^k) addito 2. ^l) octo 2.

403. 404. LUDEWICI ENCYCLICA SUPER APPELLATIONE SUA.

1328. Febr. 14. — Mart. 17. (27.)

Exemplaris A episcopo Halberstadensi missi copia in 1 Copiario Marchico R. 78 a. 3 saec. XIV. fol. 8' tabularii regii Berolinensis, ubi rubrum: De adhesione appellacionis forma dñs Halberstadensi epō. Contulimus nos.

Exemplaris B duci et ducissae Brunswicensibus directi copiae item in 1 fol. 7' et 2 Copiario R. 78 a. 1 saec. XIV fol. 6' eiusdem tabularii. Item contulimus. Sunt rubra in 1: De adhesione appellacionis ducis Brūnsw. Ottonis, in 2: De adhesione appellacionis. Data in B 1 et 2 differunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 58 nr. 966 et 59 nr. 973.

403. *Exemplar ad episcopum Halberstadensem missum.*

1328. Febr. 14.

A.

Lud(owicus) Dei gratia Romanorum imperator semper augustus venerabili Alberto episcopo ecclesie Halberstatensis, principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Testis est nobis Deus, cui causam nostram revelavimus cuiusque iudicium invocamus, quod Iohannes ille apostaticus qui se papam XXII. congruatur, hostis fidei et imperii sicut calumpniator iuris et subversor iudicii in Dei omnipotentis offensam, sue salutis dispendium, multorum scandalum et nostram iniuriam manifestam quasdam contra nos criminationes, quas processus appellat, cum verius notorii sint excessus, non semel set pluries temere divulgavit, adversus quas et quos^a circumcincti stola iusticie¹ et armati lorica fidei² tectique clipeo illese consciencie in eorum textura et ante promulgationem legitime appellacionis³ nobis providimus interiectu, sicut eiusdem appellacionis nostre tenorem et seriem in tuam noticiam dudum iam credimus devenisse. Quamvis contra tales processus tamquam^b nullos in se, factos a non suo iudice sine iuris ordine, ex animo, expresso in eis errore intollerabili ac fundatos super notorie cau-

404. *Exemplar ad ducem et ducissam Brunswicenses missum.*

1328. Mart. 17. (27.)

B.

Lud(owicus) Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustri principi Ottoni duci^a Brūnsw(icensi)^b sororio suo necnon Agneti conthorali eius, matertere sue dilecte gratiam suam et omne bonum.

Testis est nobis Deus, cui causam nostram revelavimus cuiusque iudicium invocamus, quod Iohannes ille apostaticus qui se papam vigesimum secundum congruatur, hostis fidei et imperii sicut calumpniator iuris et subversor iudicii in Dei omnipotentis offensam, sue salutis dispendium, multorum scandalum et nostram iniuriam manifestam quasdam contra nos^c criminationes, quas processus appellat, cum verius notorii sint excessus, non semel set pluries temere^a divulgavit, adversus quas et quos circumcincti^d stola iusticie¹ et armati lorica fidei² tectique clipeo illese consciencie in eorum textura et ante promulgacionem legitime appellacionis³ nobis providimus interiectu, sicut eiusdem appellacionis nostre tenorem et seriem ad vestram noticiam dudum credimus devenisse. Quamvis contra tales processus tamquam^e nullos in se, factos a non suo iudice sine iuris ordine, ex animo, expresso in eis errore intolle-

403. ^a) sequitur verbum oblitteratum A 1.

^b) tamque A 1.

404. ^a) deest B 2.

^b) Brunswicensi B 2.

^c) vos B 2.

^d) circunicti B 1; circumscincti B 2.

^e) tamque B 2.

1) Cf. supra tom. V, 644 lin. 36.

2) Cf. 1. Thess. 5, 8.

3) Supra tom. V nr. 909. 910.

sis falsis opus non fuerit appellare, esto quod magis ad animandum mentes fidelium et ut falsa dicti calumpniatoris opera in lucem prodeant, ipsius appellacionis remedio
 5 usi simus. Ideoque sinceritatem tuam hortamur et requirimus in domino Ihesu Christo et sub obtestacione divini iudicii comonemus, quatinus pro detegendis erroribus dicti apostatici ad gloriam Dei omnipotentis
 10 et sancte matris ecclesie, que sub umbra dicti non pastoris, set verius vastatoris periculose fluctuat, pociozem statum ipsi appellacioni nostre, in cuius actuali prosecucione sumus, ad augmentum salutis tue et eterne
 15 remuneracionis premium verbis et factis cures efficaciter adherere. Promittimus enim tibi et per imperialem fidem nostram spondemus, quod de beneficiis tuis et omni periculo, quod propter hoc in rebus vel
 20 persona tua de facto posses incurrere, liberum te reddimus et securum et quod cum nullo unquam pontifice concordiam quomodolibet inibimus vel tractabimus, quin eidem expresse includaris de omnibus beneficiis
 25 tuis et rebus quibuslibet ac persona. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

30 Datum Rome, XIII. die Februarii, anno Domini MCCCXXVIII, regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

rabili ac fundatos super notorie falsis causis opus non fuerit appellare, esto quod magis^f ad animandum mentes fidelium et ut falsa dicti^g calumpniatoris opera in^h lucem prodeant, ipsius appellacionis remedio usi sumus. Ideoque dilectionem vestram sincere rogamus et requirimus in domino Ihesu Christo et sub obtestacione divini iudicii comonemus, quatinus pro detegendis erroribus dicti apostatici ad gloriam Dei omnipotentis et sancte matris ecclesie, que sub umbra dicti non pastoris, set verius vastatoris periculose fluctuat, pociozem statum ipsi appellacioni nostre, in cuius actuali prosecucione sumus, ad augmentum salutis vestre et eterne remuneracionis premium verbis et factis curetis efficaciter adherere. Promittimus enim vobis et per imperialem fidem nostram spondemus, quod de omni periculo, quod propter hoc in rebus vel personis vestris de facto possetis incurrere, liberos vos reddimus et securos et quod cum nullo unquam pontifice concordiam quomodolibet inibimus vel tractabimus, quin eidem expresse includamini de omnibus vestris rebus quibuslibet ac personis. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

Datum Rome apud sanctum Petrum, XVII.ⁱ die mensis Marcii, indiccione XI, anno Domini MCCCXXVIII, regni nostri anno XIII^k, imperii vero primo.

405. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD COMITEM GELRIAE.

1328. Febr. 16.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 173 nr. 1689. Contulimus nos. — Ed. Brom 'Bullarium Trajectense' I, 337 nr. 781 ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 133 nr. 1436 ex c.

40 *Reg. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 223 nr. 543; Preger-Reinkens p. 249 nr. 413.*

Raynaldo comiti Gelrensi.

Grata litterarum nobilitatis tue lectio, per quas nitorem pure devotionis et fidei, quibus tui progenitores erga Deum et Romanam claruerunt ecclesiam, delectabiliter

45 404. ^f) est add. 2. ^g) deest 2. ^h) supra lineam 1. ⁱ) XXVI. 12. ^k) quartodecimo 2.
 LL. CONSTITUTIONES VI. 39

recensendo te fili eorum clara sequendo vestigia in eisdem fide ac devotione perstetisse hactenus et imposterum velle constanter persistere spopondisti, cor nostrum grandis leticie rore perfudit, maxime cum in tuo firmasse proposito eidem ecclesie matri tue contra rebelles et hostes suos, presertim Ludovicum de Bavaria de heresi sententialiter condemnatum suosque fautores et complices descriperis per te invariabiliter assistendum et nichilominus ad prestandum nobis et eidem ecclesie fidelitatem tuo nomine dil. fil. Sybertum de ordine beate Marie de Monte Carmelo sacre theologie professorem priorem dicti ordinis provincialem in Almania et Iohannem de Palle decanum ecclesie Embricensis Traiecten. dioc. nuncios et procuratores tuos per easdem deputaveris litteras, qui nobis fidelitatem huiusmodi predicto nomine prestiterunt. Pro quibus tibi gratiarum actiones uberes exolventes nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatinus in premissis Deo ac nobis et ecclesie memorate gratis admodum et acceptis sic solida continuatione persistas, quod nostram et apostolice sedis quam tibi vendicasti gratiam erga te merearis et tuos claris tuis multiplicatis meritis de bono semper in melius adaugeri.

Dat. Avinion(e), XIII. Kal. Marcii, anno duodecimo.

406. PAX GENERALIS SAXONIAE INFERIORIS.

1328. Febr. 20.

Originale (or.) in collectione Gattereriana tabularii Lucerensis¹. Descripsimus nos. E novem sigillis superest sextum laesum; cetera desiderantur loris membranaceis praeter tertii et octavi relictis. — Ed. 'Meklenburgisches Urkundenbuch' VII, 526 nr. 4902 e copia male lecta.

1. Wie hertoghe Erich von Sassen, her Hinrich von Mekelenborch, her Johan von Wenden, junchere Johan von Wenden, herthoge Ghera[r]d von Jutlande, greve Hinrich von Swerin, greve Johan von Holtsten, junchere Albert von Sassen, greve Alf von Schowenborch, Clawes unde Otto jun[c]heren von Wittenborch hebben lovet eynen gantzen vrede tû dren jaren, dat unser neyn schal des anderen vorvestede lude an sinen landen, steden noch in vesten untholden, de vorvesticht sin umme dûve, mort eder umme rof.

2. Were dat jenicht gôder hande man dessen vrede breke unde wert he dar umme schuldeghet, de schal sigh untseghen unde weren sylf dyrtde siner besten vrônt. Tû dem anderen male schal he sigh over weren sylf drytde siner besten vrônt, tû dem drytten male sylf theghede siner besten vrent. Wert ok eyn borgher schuldeghet umme dessen vrede, de schal sigh tû dem ersten male weren unde afnemen sulf vifte, unde tû dem anderen male over sulf vifte, unde tû dem drytten male sylf theghede. Schuldeghet men ok eynen husman umme dessen vrede, de schal sigh weren unde afnemen tû dem ersten male sylf sevede unde tû dem anderen male sylf sevede unde tû dem drytten male sylf thegedede. Desse lyde, dar sigh eyn iewelich man mede weren schal, de schullen wesen bederve lyde vnde unberopen eres rechtes. Vortmer unser neyn schal sunderliken vordeghdinghen, beschermen noch untholden in sinen landen, steden eder vesten de jhene, de hern Johanne Brûcdorpe sloghen, und al ere^a helpere, de vorvesticht sin. Vormer schuldeghit man eynes mannes knecht umme dessen vrede, den schal sin here weren sylf drytde siner besten vrent tû eynen male. Vormer unser manne neyn schal den anderen vorvan, he un hebbe en vorclagheth vor sineme rechten

406. ^a) prima e corr. super l or.

1) Cf. 'Archival. Zeitschrift' II 221.

heren unde vorvolghet mit rechte. Were dat de here deme neynes rechtis helpen en wolde noch ne moghte, so schal men ene vorclaghen vor den overluden hertoghen Erike van Sassen unde greve Johanne von Holtsten.

3. Ok schal unser eyn iewlech sine man laten bi al deme^b rechte, dat in sineme
5 lande eyn recht is. Schude ok dat dat schelinghe under uns worde, dat schal stan up unse overlude hertoghen Erike von Sassen unde greve Johanne von Holtsten, de schullen uns untscheden an minnen oder an rechte. Wert ok schelinghe tvischen den^e vorsprokenen unsen overluden hertoghen Erik unde greve Johanne, dat schal stan uppe hertoghen Gherarde^d van Jutlande unde greven Hinrike von Zwerin, de schullen se
10 untscheden an minne eder an rechte.

4. Vormer were dat unser jenich eder unser man dessen vrede breke unde sigh nicht afneme unde werede, also hir vor bescreven is, up den schal unser eyn iewelich volghen mit sinen manne, also hir bescreven steyt: wie hertoghen Erich unde Albert von Sassen mit teyn mannen up orsen, wie von Mekeleborch mit twinteghen, wie heren beyde
15 von Wenden mit twinthegehen, wie greve Hinrich von Zwerin mit unsen vedderen iuncheren Clawese unde Otten mit teyn mannen, wie greve Alf mit vif mannen, wie hertoghe Gherard von Jutlande unde greve Johan mit drytich mannen, unde schullen den bringhen dartû, dat he umme dessen vrede lik dû unde umme de schult, de me em ghift.

5. Were ok jenech here, de^e dessen vrede keren wolde, dar schal unser en iewe-
20 lich up volghen mit alle siner macht. Desse volghinge schal ok unser eyn iewelich dôn uppe sine eghene kost unde wine unde verleeis. Desse volghe schal ok unser eyn iewelich dôn verteynacht dar na, wan se em kûndeghet wert. We des nicht ne dede, up des schaden schullen de anderen winnen also vele volkis, als he voren scholde unde dar bovene schal he gheven hundert lod(ige) mark. Dat schulle wie alle menleken vorderen.
25 Desse vrede schal anstan tû nû tû aller manne Vasten unde schal waren vord dre jar.

Febr. 21.
1331.
Febr. 21.

Alle desse vorsprokenen dingh desses vredes love wie ganzleken stede unde vast tû holdende. Unde tû eyner groteren wissinghe unde betûghinghe hebbe wie unse inghesegele ghehenghet tû deseme breive.

De gheven unde ghescreven is tû Lubeke, na Godes bort dusent jar derhundert
30 jar in dem aghuntwinteghetene jare, des Sûnnavendes vor aller manne Vasten.

407. FOEDUS COMITIS DE GRAISPACH CUM CIVITATE ULMENSI.

1328. Febr. 21.

Originale (or.) litterarum civitatis in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 pag. 75 nr. 62 ex or.

Cf. infra ad a. 1328. Apr. 10, Aug. 5—10, Oct. 16.

1. Wir Ūlrich Chûntzelman der burgermaister, Rudolf Chûntzelman der amman, der rat und diu gemain der stat ze Ulme verjehen offentlich an disem brief vor allen den die in ansehent oder hōrent lesen, daz wir mit verdachtem willen und mût nach
40 unsers lieben herren kayser Ludowigs von Rom ratz rat uns durch gemainen frûm und vrid der lande zû unserm genâdigem herren dem edlen graven Berchtolden von Grayspach und von Marstetten genant von Nyffen houbtman in Obern Baygern mit gûten triwn verbunden haben und verbinden, also daz wir im zû legen, raten und geholfen sullen sin gen allen den, die dez kaysers widertail oder sin und unserer stat sint oder

45 406. b) aldeme or. c) sequ. delet. vro or. d) secunda r supra lineam add. or. e) sequ. se delet. or.

noch werdent, die wil wir in der hie nach verschriben bûntnûzze sien, als unser baidere brief sagent, dez besten und wir kunnen und mûgen an alle gevâr. Also sol er ouch uns gar getriwlich her wider verbunden sin.

2. Wir sien ouch dez ersten mit im also über ain komen, wâr daz in iemant angriffe swer die wâren, gen den sullen wir mit unserer stat und mit unsern burgern dez besten geholfen sin dez wir mugent an alle gevâr. Wir gehaizzen ouch, ob der ê genant unserr gnädiger herre von Graispach uns und unser stat Ulme und was uns zû gehört und ouch unsern lieben vogt graven Hainrich von Werdenberg in die sâtz und vrid bringt oder bringen mag, die er iezûnt mit dem lant ze Bayern hat gen Swaben, daz wir die gern mit sampt im stât sullen und wellen haben. Wâr aber daz er dez nit zû bringen mâcht, so sol er und ouch wir sâtz und vrid baidenthalben widerbieten und sol er dann mit den sinen und ouch von Baigern den krieg vestiklichen angriffen. Daz sullen wir ze Ulme ouch tûn und dann mit anander vrid noch sâtz nit mê haben, als lang bis der vogenant unser herre von . . Graispach und unser vogt, wir und unser stat und waz uns zû gehört in ainen gûten vrid und sâtz komen sient. Wâr ouch daz wir also alle gemainlich in ainen sâtz koment, den sullen wir stât han mit allen den bûnden, als ez getâdingot wirt.

3. Wâr ouch daz an uns oder an unserm vogt mit kainen dingen die sâtz übervarn würden, swederhalb daz geschâch, oder an unserm herren von Grayspach, so sol er ze Baigern und wir ze Ulme wider bieten, sullen dann mit gûtem willen anander geholfen sin, so wir immer best mûgent. Ist aber daz wir die von Ulme als wir vor verschriben sien mit angegriffen werden und ouch unser vogt, so ensullen wir noch enmûgen die sâtz nit widerbieten an unsers herren dez edlen graven Bercht(olt) von Graispachs rat. Wâr aber daz wir angegriffen würden, so haben wir wol gewalt wider ze bieten und sol daz zehant unser herre von Grayspach mit uns tûn unverzogenlich. Swenn ouch er wider bieten wil, dez sullen wir im geholffen sin also von unserer stat ze kriegem und nit gen Baigern ze varen.

4. Die vorgeschriben tâding gehaizzen wir mit triwn und haben sin gen den hailgen gesworn von wort ze wort stât ze haben, als si hie verschriben sint, untz an unsern ê genantten herren chayser Lûd(wig) von Rom. Daz im daz stât und unzerbrochn belibe, geben wir Ūl(rich) und Rûdolf die Chûntzelmann, der rat und gemainlich die burger ze Ulme dysen brief mit unserr stat insigel under, daz wir alle uns getriwlich verbinden alles daz ze halten und ze volfûren daz vor verschriben stat.

Der brief wart geben ze Ulme, an dem Wissen Sûnnentag, do man zalt von Cristes geburt driuzehenhundert jar und dar nach in dem achtundzwainzigstem jar.

408. INFORMATIO IN CURIA CONTRA EPISCOPUM CASTELLANUM HABITA.

1328. Mart. 3.

Originale (or.) in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea a. 1328'. In dorso leguntur: Informacio contra episcopum Castellenum. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 744 nr. 12 ex or. Editionem nostram hic repetimus¹.

Reg. Preger loco supra ad nr. 2 citato p. 251 nr. 416.

1) In adnotatione ponimus verba quaedam ex Citatione pontificis contra episcopum a. 1328. Mart. 31 edita: Sane quia ipse cum eodem Ludovico in obsidione civitatis Pisane et in ipsa civitate post ipsius occupationem tyrannicam interfuit, eidem Ludovico suisque complicitibus et fautoribus adherendo et

In nomine Domini amen.

1. Ad audienciam sanctissimi patris et domini nostri domini Iohannis divina providentia summi pontificis fama publica deferente pervenit, quod licet Ludovicus de Bavaria olim dux Bavarie dudum fuisset per ipsum dominum nostrum summum pontificem suis
 5 exigentibus demeritis cum suis fautoribus et sibi adherentibus excommunicationis sententia innodatus et iure, si quod sibi erat in regno Romanorum vel Romano imperio acquisitum, propter multiplices suos excessus privatus ac etiam tandem hereticus declaratus, tamen dominus Iacobus episcopus Castellanus beneficiorum a Romana ecclesia et a sede apostolica perceptorum immemor et ingratus post predicta sic notoria, quod nulla poterant
 10 tergiversatione celari, adhesit eidem Ludovico et cum eo participavit sibi que dedit auxilium, consilium et favorem, ut sequitur:

2. Inprimis quod cum dictus Ludovicus post huiusmodi sententias contra eum latas et in curia Romana et in diversis mundi partibus publicatas ad obsidionem civitatis Pisane venisset, prefatus episcopus venit ad ipsum Ludovicum in obsidione huius
 15 modi existentem et ipsam civitatem Pisanam cum dicto Ludovico intravit et ibi fuit continue cum eo, adherendo et assistendo sibi ac visitando eum sepius et participando publice cum eodem, quam diu Ludovicus ipse in civitate predicta permansit.

Item quod dicto Ludovico recedente a dicta civitate Pisana versus urbem Romanam idem episcopus ivit cum ipso et comitatu^a suo eumque associavit usque ad Urbem
 20 predictam et cum dicto Ludovico dictam Urbem intravit.

Item quod die qua dictus Ludovicus se procuravit, ut dicitur, in ecclesia beati Petri de Urbe coronari, de facto dictus episcopus in eadem ecclesia presente et audiente ipso Ludovico et populi multitudine copiosa missam publice et sollempniter celebravit seu potius quantum in eo extitit prophanavit.

25 Item quod omnia predicta et singula sunt notoria et de ipsis est publica vox et fama in civitate Pisana et in Urbe et in curia Romana et locis circumvicinis.

3. Unde prefatus dominus noster volens super hiis plenius veritatem commisit vive vocis oraculo nobis Bertrando archiepiscopo Ebredunensi^b et Bartholomeo episcopo Foroiuliensi, ut de hiis summarie nos informare curaremus, iuramenta testium, quos
 30 reperiremus in curia, recipiendo et eorum depositiones in scriptis redigi faciendo. Propter quod nos archiepiscopus et episcopus supradicti volentes procedere in ipso negotio iuxta commissionem super hoc nobis factam, in primis anno a nativitate Domini millesimo CCCXXVIII, die tertia mensis Marcii, in hospicio habitationis mei archiepiscopi recepimus in testem Laudum de Perusio civem Perusinum^c, qui iuramento prestito corpora-
 35 liter de plena et mera veritate dicenda postpositis amore, timore, odio et favore deposuit, ut sequitur:

Et primo interrogatus super primo articulo dixit, se nichil scire nisi de auditu dici^d. Interrogatus quid audivit, respondit quod cum ipse testis prima die Ianuarii
 40 dictus Ludovicus recesserat, in dicta civitate audivit ab hospite suo et a pluribus aliis et ita ibidem publice et communiter dicebatur, quod prefatus episcopus Castellanus cum

408. ^a) comitatu or.

^b) Ebredunensi or.

^c) Perusium or.

^d) supra lineam add. or.

prestando auxilium, consilium et favorem, ac deinde cum eo seu ipsum sequendo accessit ad Urbem circa coronationem et inunctionem seu potius et verius execrationem ipsius Ludovici eidem assistendo
 45 eumque honorando et tamquam datus in sensum reprobum et ingratus Romane ecclesie, que ipsum Iacobum ad dignitatem episcopalem promoverat, in premissis mala malis cumulare et adherere continue non verendo, nos cum premissa sint adeo notoria, quod non possint aliqua tergiversatione celari, declaramus ... (Martène 'Thesaurus novus' II, 746).

predicto Ludovico ad Pisanam civitatem venerat et ibi cum dicto Ludovico fuerat et de civitate Pisana recesserat cum eodem.

Super secundo articulo diligenter interrogatus respondit ut prius se nichil scire nisi quod audiverat in civitate Pisana, quod dictus episcopus cum predicto Ludovico de Pisis recesserat et cum eo et in eius comitiva iverat versus Urbem.

Super tercio articulo diligenter interrogatus dixit, quod in die coronationis predictae testis ipse fuit presens in prefata ecclesia sancti Petri et vidit dictum Ludovicum intrantem ecclesiam pro recipienda corona et ipso Ludovico in ecclesia existente vidit ipse testis quendam ibidem missam publice celebrantem et dicebatur publice et comuniter, quod ille missam celebrans erat episcopus Castellanus, ipse tamen testis non potuit discernere, si in veritate ille qui celebrabat erat episcopus Castellanus, tum quia multum ab altari ipse testis distabat nec appropinquare audebat, timens persone sue periculum, si cognitus extitisset, tum et quia notitiam persone ipsius episcopi non habebat.

Super quarto articulo diligenter interrogatus dixit, quod de predictis est publica vox et fama in Urbe, in Campania, Pisis et per totam illam contretam.

4. Ciquinus quondam domini Guillelmi de Advocatis de Luca testis iuratus super contentis in predictis articulis meram et puram dicere veritatem, super primo articulo interrogatus dixit, quod sicut referebat fama publica tempore quo ipse qui loquitur erat Pisis, dictus dominus Iacobus episcopus Castellanus venit de civitate Pisana, in qua moram traxerat per aliqua tempora, ad diocesim Lunensem et licet in recessu suo dixisset, quod ad Romanam curiam veniebat, attamen in dicta diocesi predictum Ludovicum de Bavaria expectavit et post adventum eiusdem Ludovici ipsum Ludovicum fuit secutus usque ad civitatem Pisanam et ibidem in exercitu^e et in obsidione dictae civitatis fuit continue cum eodem, sibi adherendo et assistendo. Et ipse testis vidit ipsum episcopum in exercitu ipso et cum Ludovicus intrasset civitatem predictam, in die quadam^f immediate sequenti vidit prefatum episcopum incedentem publice per civitatem predictam. Dixit etiam quod publice dicebatur, quod dictus episcopus recessit a dicta civitate Pisana versus Romam cum Ludovico predicto. Et predicta dixit esse et fuisse notoria in civitate Pisana et locis circumvicinis.

Super aliis articulis interrogatus dixit se nichil scire nisi per famam, quam dixit esse de contentis in ipsis articulis in civitate Pisana.

5. Bonaincasa civis Pisanus testis iuratus meram et puram dicere veritatem super contentis in perventione et articulis supradictis, primo super primo articulo dixit se audivisse dici publice et comuniter, quod paulo antequam dictus Ludovicus de Bavaria veniret ad civitatem predictam, prefatus episcopus Castellanus fingens se ad curiam Romanam venire, exivit de Pisis, ubi aliquo tempore fuerat commoratus, et ivit in occursum dicto Ludovico et cum eo venit ad obsidionem civitatis predictae et fuit ibi cum ipso, usquequo dictus Ludovicus intravit civitatem Pisanam predictam, et die qua intravit dictus Ludovicus Pisas, dictus episcopus ipso teste vidente intravit cum eo et audivit dici, quod ibi fuit continue cum eodem assistendo et adherendo eidem et cum ipso etiam recessit versus Romam. Et de hoc est fama publica in partibus illis et predicta dicit esse notoria in Pisis et locis circumvicinis.

Super aliis articulis dixit se nichil scire nisi de fama, quam dixit esse in illis partibus de hiis que in ipsis articulis continentur. Et nichilominus ipsa esse notoria in partibus illis credit.

6. Vivandus de Ameliano testis iuratus dicere veritatem super tercio titulo interrogatus dixit, quod die et hora, quibus dictus Ludovicus fuit in Urbe et in ecclesia

beati Petri extitit coronatus, tunc ipse testis fuit presens in ecclesia sancti Petri predicta et satis prope altare beati Petri, in quo altari celebravit missam sollempniter in pontificalibus dictus episcopus Castellanus sive Veneciarum. Interrogatus si ipse testis cognoscebat dictum episcopum et si celebrans erat episcopus Castellanus sive Veneciarum, dixit quod non, quia aliter non viderat eum. Verumtamen omnes circumstantes dicebant: 'Iste est episcopus Castellanus seu Veneciarum', et hoc erat notorium et bene scit, ut dixit, quod celebrans portabat mitram et baculum pastorem. Dixit etiam esse famam in Urbe et locis circumvicinis de contentis in ipso articulo et aliis suprascriptis.

7. Frater Nichola Bevenuti habitator Finarii diocesis Saonensis testis iuratus super predicta meram et puram dicere veritatem, super secundo articulo interrogatus dixit se tantum scire, quod quando dictus Ludovicus primo intravit Urbem, predictus episcopus intravit in societate sua et intravit cum eo ipso, teste presente et vidente.

Super tercio articulo interrogatus dixit, quod ipse testis fuit presens in ecclesia beati Petri de Urbe, quando dictus Ludovicus extitit coronatus. Et dicebatur ibi publice et per omnes comuniter, quod quidam qui tunc celebrabat missam in altari beati Petri, erat episcopus Castellanus seu Veneciarum. Verumtamen propter pressuram et multitudinem gencium non potuit hoc plene discernere nec eum bene cognoscere. Et de predictis dixit esse famam publicam in Urbe et locis circumvicinis.

8. Nicholaus Charsi civis Pisanus testis iuratus dicere veritatem et primo super primo articulo diligenter interrogatus dixit, quod licet ipse non viderit dictum episcopum Castellanium cum dicto Ludovico de Bavaria in civitate Pisana pro eo quia die qua Ludovicus predictus ipsam civitatem intravit, ipse testis propter adventum suum exiverat de civitate predicta, tamen publicum erat in dicta civitate et etiam notorium, quod dictus episcopus Castellanus fuit in obsidione dicte civitatis cum dicto Ludovico. Et erat fama in partibus illis, quod cum eo intravit civitatem Pisanam et ibi fuit continue cum eodem participando cum eo et sepius visitando eundem sibi adherendo et assistendo. Dixit etiam, quod cum testis ipse custodiret partem civitatis Pisane cum certis hominibus armatis, audivit a plus quam centum personis, quod eo tempore, quo Ludovicus erat in obsidione civitatis predictae, prefatus episcopus erat continue cum eodem.

Super aliis articulis dixit, quod cum dictus Ludovicus eundo versus Urbem transiret prope civitatem Grossetanam, ipse testis erat in civitate ipsa et publice dicebatur et notorium erat ibidem, quod idem episcopus transibat cum dicto Ludovico et ibat cum eo ad urbem Romanam et cum eo intraverat Urbem predictam.

9. Iohannes quondam Baldeti de Menania diocesis Spoletane testis iuratus dicere veritatem et primo super primo articulo dixit, quod ipse testis vidit dictum episcopum Castellanium in exercitu predicti Ludovici de Bavaria eo tempore, quo dictus Ludovicus erat in obsidione civitatis Pisane. Et postquam dictus Ludovicus intravit civitatem Pisanam, vidit ipsum episcopum in civitate predicta. Dixit etiam notorium esse et [fame]^g publice in civitate predicta et locis circumvicinis, quod ipse episcopus venit cum predicto Ludovico ad dictam civitatem Pisanam et cum eo fuit ibidem adherendo eidem et participando cum ipso.

Super aliis articulis dixit esse fame publice in civitate Pisana et partibus illis, quod idem episcopus secutus fuit dictum Ludovicum usque ad civitatem Romanam et ibi fuit cum ipso¹.

408. g) excidit or.

1) Sequuntur authenticationes notariorum, quas hic omisimus.

409. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
AD ALBERTUM ET OTTONEM DUCES AUSTRIAE.

1328. Mart. 4.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 173' nr. 1692 in margine valde corrosa et 1693. Descripsimus nos. — In forma integra ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 220 Pabste nr. 68; Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 223 nr. 548; Riezler 'Vatican. Acten' p. 368 nr. 984.

Alberto duci Austrie.

1. Nobilitatis tue litteras nobis per dil. fil. Fredericum clericum tuum et secretarium noviter presentatas benignitate recepimus solita, per quas nobis inter alia [intimare] curavisti, quod cum hiis diebus prete[r]itis te ad partes Austrie transtulisses, magnificum virum Fredericum dudum in regem Rom(anorum) electum germanum tuum voluntarium [ad omnia] nostra beneplacita invenisti, sup[p]licans nobis ut eundem in statu suo et hono[re] ext[ollere] vellemus et prosequi gracie, asserens [int]encius fratrem ipsum in nostris et ecclesie Ro[mane] beneplacitis quam diu vixerit permansurum, [per]sonam tuam et potenciam in nostris beneplacitis usque ad mortem etiam offerendo. Sub[iciens] in calice ipsarum litterarum, ut prefato Frederico secretario super hiis que pro parte [tua] nobis exponeret, adhiberemus fidem credulam sicut tibi. Cuius quidem credencia hoc habuit in effectum, quod fratrem tuum prefatum in regem Roman(orum) electum scribere, nominare atque approbare etiam dignaremur. Et ut ad hoc inclinaremur facilius, obtulit te paratum pro eodem fratre tuo certitudinem et securitatem facere tibi possibilem, quod idem frater ad mandatum nostrum persistet et omnia sua [ac]ta et negocia secundum nostram voluntatem diriget et disponet. Profecto fili de supplicatione tam per te facta quam per nuncium antedictum [nos] et nonnulli ex fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus, quos ad hoc duximus evocandos, admodum nec immerito fuimus admirati. Quis enim unquam predecessorum nostrorum aliquem in regem Roman(orum) electum in discordia regem nominaverit seu approbaverit nulla fide de electione huiusmodi sibi facta. Procul dubio factum non legimus nec vidimus, quod fieri potuerit iusticia non offensa. Scimus quidem, quod dudum dum de intitulatione duorum electorum in reges Roman(orum) controversia incidisset, per sedem apostolicam decretum extitit deliberatione cum sancte Romane ecclesie cardinalibus prehabita diligenti, quod neuter illorum ante approbationem seu admissionem electionis sue per sedem eandem habitam deberent intitulari tali nomine seu etiam appellari. Tuam autem prudenciam credimus non latere, quod dictus germanus nec dicte sue electionis decretum nobis obtulit nec de ea nos aliter informavit. Quare advertat tua prudencia, quomodo sine offensa iusticie possit tua predicta supplicatio ad exauditionis graciā introduci. Et utinam fili prefatus germanus tuus per semitas iusticie ad tanti honoris apicem ascendere procurasset. Sed nescimus quo seductus consilio non iuribus, sed viribus, non per iusticie semitas, que inter ipsum et eius coelectum esse debebat media, sed potencia potius tam ipse quam eius coelectus ac congressibus bellicis decrevisse videntur exortam inter eos dirigere questionem.

2. Quantum autem via predicta Deo, a quo est omnis potestas, exosa fuerit et infesta, que eorum utrique prosequendo viam huiusmodi acciderunt, evidencius attente considerantibus manifestant. In terciodecimo siquidem anno regni sui existere se describunt. Quanta autem incomoda, quot strages corporum, lapsus rerum animarum que pericula ex eorum congressibus bellicis, ut de incomodis ipsorum taceamus personalibus, fuerint subsecuta, rei evidencia clarius manifestat. Nec adhuc a via predicta

germanus tuus se videtur velle retrahere, sed per eandem ad imperiale ascendere solium in Dei offensam matrisque sue sancte Romane ecclesie preiudicium et rei publice detrimentum, oblivioni datis periculis variis, que incurrit propterea et que adhuc potest incurrere et forsitan pociora. Hec fili ad tuam germanique tui predicti et aliorum suorum sequacium memoriam utinam curares reducere ac ut tanta vitaretis discrimina provide providere. Sciturus quod nos tue supplicationi predictae prompte aperuissemus exauditionis ianuam, si potuissemus sine divine magestatis offensa. Pro illa vero oblatione benivola, qua tuam personam et potenciam nostris beneplacitis obtulisti, gratiarum tue nobilitati referimus uberes actiones, parati ad ea que tuum respicerent commodum et honorem.

Dat. Avinion(e), IIII. Non. Marcii, anno duodecimo.

Othoni duci Austrie.

Nobilitatis tue litteras nobis per dil. fil. Fredericum exhibito rem earum noviter exhibitas, per quas inter cetera super hiis que idem Fredericus pro parte tua nobis exponeret, fidem peciisti eidem adhiberi credulam, benignitate recepimus consueta. Cuius quidem credencia et cet. sicut in alia usque in fine salvo quod non fuerunt posita verba illa 'tam per te facta quam per nuncium antedictum' ¹.

Dat. ut supra.

410—413. LITTERAE DIVERSORUM AD CURIAM REGIS ARAGONUM MISSAE.

1328. Mart. 7. — Apr. 14.

410. *Litterae priores Gundisalvi procuratoris ad regem.* Mart. 7.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD Alfonsi nr. 3246. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 433 nr. 290 ex or. Editionem repetimus; cf. notas apud Finke l. c. additas.

Seynor, fago saber a la vostra alteça, que el papa es muyt turbado del feyto de la coronacion del Bauaro, en tal manera que tod hombre presume, que seya obra de Dios. E asi lo dixo el papa mismo, que si obra era de Dios, que el noy podria contrastar, que non penssava hombre del mundo, que en spacie de tres aynens el Bauaro con quanto poder tiene pudiesse passar ento Roma segunt los passos periglosos, que passar devia. Seynor, mas fago saber ala vostra alteça, que mizer Anibaldo de Cicano arzevispe qui era de Napol, el qual es feyto nuevament cardenal, envio per mi e dixo me, que seria grant honor e grant pro vostro, si depues de vostra coronacion viniessetes aveer vos con el papa. E specialment perque pussiessedes paz entre el rey Robert e el rey don Frederic, porque el dito cardenal vino agora de Napol e era scierto, que el rey Robert lo lexaria todo en vostra mano e el que avia de aquesta materia faulado con el papa e que segurament, que el papa, que era de volentat de escribir vos ... Yo, senyor, sobre aquesto faule a mizer Napoleon, el qual en verdat vos ama caramente a vos e al rey don Frederic, e dixo me de pues de muytas palauras, que ... conto de los feytes passados, que el no consellava, que vos, quanto a agora viniessedes a la cort del papa, sino que fariades grant mal al rey don Frederic, que agora tiene tiempo de vengarsse de quanto mal a recebudo en el tiempo passado, e vos de recibir la

1) *Supra* pag. 312 lin. 24.

mayor honra, que nunca recebia la casa de Aragon. Que scierto fuesse a vos, que el papa non vos avia buena volentat e si alguna cosa façia per vos, que lo façia mas per miedo que non per amer. E asi que si el papa vos enc envia a requerir de la venida, que vos consselam, que vos enc escusades e faredes grant bien a vos mismo e al rey don Frederic. E mande me, que de todo aquesto vos ent enviase una letra ⁵ luego e que non lo tardasse, que scierto fuesse a vos, que el veylara de la part daca, que vos ni el rey don Frederic non seyades deçebides con palauvras pintadas.

Seynor, el [rey] don Frederic segunt que se diçe façe muyt grant armada en ayuda del Bauaro e otrosi los de [Gen]oua e de Venecia. Los de Pisa es[cu]san se, que non an con que armar. Otrosi, seynor, el rey Robert con ayuda del papa façe grant armada ¹⁰ en Proença e asi creo, seynor, que en aquest verano oyredes muytes noevas de aquestas partidas. Et seynor segunt que se diçe el Bauaro e los Romanos envian messageres muyt solempnes al papa, que vaya a Roma de tod en tod, e sino que ellos tantost y pendran concell en tal manera, que tod homme creye, que aya çisma e discordia e departamento en la eglesia de Roma. El emperador de Constantinople segunt se diçe ¹⁵ façe muyt grant armada en ayuda del Bauaro. Pistoya an preso agora la part Guelfa. Et el Bauaro, quando lo supo, envio tantost alla a Castrucho con seyzientes hommes acavallos e diçe, que lo a feyto senador de Roma...

Scripta Avinione, VII. die menssis Marcii.

411. *Litterae Gallatii Fulgosii ad fratrem.* Mart. 10. 20

Cedula (c.) chartacea ibidem CRD nr. 10925. — Ed. Finke l. c. I, 436 nr. 291 ex c. Editionem repetimus; cf. notam apud Finke l. c. additam.

Nova que percepimus per litteras [quas] habemus die X. presentis mensis Marcii ²⁵ sunt infrascripta nova^a, videlicet quod die IIII. presentis mensis Stephanus de Columpna cum IIII^M militum de felici gente serenissimi principis domini Roberti intravit Urbem prescito per plures ex populo Romanorum. In quo introitu maximum et durum prelium fuit inter ipsos ex una parte et gente[m] danati^a Bavari ex altera et finaliter gens^b predicti domini regis optinuit et in conflictu posuit predictam gentem dampnati et eam fugaverunt usque in castrum Sancti Angeli, quo excepto tota civitas Romana dominatur et regitur per gentem regis Roberti. Habemus etiam quod de gente danati^a Bavari ³⁰ que erat Viterbii hoc intellecto redierunt versus Urbem et speratur quod non poterunt ³⁵ Mart. 9. intrare dictam civitatem Romanam. Alia nova, que vobis mittimus interclusa, habuimus die heri ab amico fidedigno et si qua nova apparebunt, vobis continue rescribemus.

Dat. Placentie, die X. mensis Martii. Frater vester Gallatius Fulgosii.

412. *Litterae Ferrarii de Apilia ad regem.* Mart. 18. 35

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD nr. 11015. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke l. c. I, 508 nr. 339 ex or. Editionem repetimus; cf. notas apud Finke l. c. adiectas.

1. ... Hiis diebus excellentie regie de diversis rumoribus VI literas misi, quas ex certa causa ... Guilelmo Oulomarii iuxta consuetudinem direxi ... Letatus sum autem in hiis, que dicta sunt michi per dictum portarium oraculo vive vocis, quia ma- ⁴⁰ gestas regia fruitur utriusque hominis sospitate. In cunctis enim, quibus in hac vita me delectari et exerceri oportet, dolorem invenio et laborem. In hoc tantummodo meus respirat animus et letatur, cum de regii status continencia nova audio prospera

411. a) sic or. b) gentes or.

et iocunda, desiderans antequam moriar corporalibus oculis id videre, supplicans de nocte et de die flexis genibus illi, qui est retributor omnium, quod ipse retribuatur dulcissime pietati vestre, quia placet compati miserie et calamitati mee. Spem enim meam post Deum in vestra liberalissima bonitate, que ubique divulgatur per omnes, posui et in
5 nullo alio.

2. Nova que hic habentur sunt ista, quod regens Francie dominus de Valoys rec[ep]it a subditis regni homagium et fidelitatem. Et ut dicitur procurabat dupliciter homagium et iuramentum habere, secundum quod fuerat factum quondam domino Philippo regi Francie tunc regenti in simili casu, videlicet unum tanquam regenti, aliud in
10 casu, ubi regina non haberet masculum, tanquam regi. Set istud secundum obtinere non potuit. Quare creditur quod si regina non pariat masculum, quod erit novitas et discordia de successore, et est hic qui operatur ad hoc, secundum quod alias scripsi. Item Petrus Remigii, qui fuerat thesaurarius regis et qui magnum statum habuit cum dicto rege, fuit de mandato dicti regentis captus et turpiter a mensa fratris regine
15 amotus et ad Casteletum ductus et ibi diversis suppliciis tormentatus. Creditur quod erit suspensus. Inventus est sibi maximus thesaurus.

3. Nuncii regis Roberti, qui missi fuerant nuper, ut scripsi, ad regem Francie, requisiverunt una cum domina Clemencia predictum regentem multum efficaciter de duobus videlicet, quod placeret sibi iuvare regem Robertum de mille militibus contra
20 istum inimicum suum, qui ita potenter veniebat contra eum, cum hoc deberet facere et quia avunculus et quia de domo Francie. Nam magnum vituperium et dampnum esset dicte domui, si ipse subcumberet. Item quod rex Robertus posset extrahere de dicto regno alios mille milites stipendiis suis. Ad que deliber[at]o consilio respondit, quod subsidium facere non poterat pluribus de causis, set quod placebat sibi quod extrahere
25 posset quingentos milites iuxta licentiam sibi concessam per regem Francie ante suam mortem ad instanciam pape et quod satisfaceret et solveret eis melius, quam consueverit.

4. Bavarus est Rome et ut dicitur Romani multum contentantur de regimine suo.

5. Isti nuncii qui sunt hic nullum aliud adiutorium ab isto domino habere possunt, nisi quod habeant decimas tantummodo regni sui. Valde male sunt contenti... Dominus cardinalis¹ fuit pluries locutus domino nostro de negocio illius matrimonii, pro
30 quo fuit missus monachus portarius vester, et nunquam potuit responsum habere.

Dat. XVIII. die presentis mensis Marcii.

413. *Litterae aliae Gundisalvi procuratoris ad regem.* Apr. 14.

Originale (or.) chartaceum ibidem CRD Alfonsi nr. 3279. Sigilli vestigia adsunt.

35 — *Ed. Finke l. c. I, 437 nr. 292 ex or. Editionem repetimus.*

... Se diçe per muytas personas dignas de fe en la cort, que el Bauaro ha preso la ciudat de Orbieto, la qual todos tiempos fue de la part Guelfa. E otrosi se dice publicament, que los de la marca d'Ancona se son liurades al Bauaro. E aquesto no sabe encara el papa nin ley osen deçir, per que saben que enc seria muyt despegado...
40 El rey don Frederic e los de Venecia e de Saona e de Pisa que arman por ayudar al Bauaro. Messageres ha en la cort muyt solempnes de Bolonia e de otras muytas ciudades de Lombardia que son de la part Guelffa. Et dice se que son venidos al papa, que les acora con moneda por a pagar alos soldaderes e sino que breument ellos da qui adelant non teran sino la partida del Bauaro...

45 Scripta en Auinione, XIII. dias andades de Abril.

1) Scil. Neapoleo Ursinus.

414—421. LUDEWICI PRIVILEGIA PRO DIVERSIS ET SCRIPTA VARIA.

1328. Mart. 13.—29.

414. *Mandatum civitati Albinganae missum.* Mart. 13.

Originale (or.) in tabulario communis Albingani. Contulimus nos. Sigillum maiestatis litteris claudendis dorso impressum est. Inscriptio est: Prudentibus viris . . vicario, . . consilio et comuni civitatis Albingian.^a, nostris et imperii fidelibus dilectis. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 308 nr. 495 ex or.

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris . . vicario suo, consilio et comuni civitatis Albingane, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ne gabelle ordinate vel ordinande pro execucione felicis armate nostre in civitate Saone impediri possent, si in terra vestra non inponerentur et per earum^b emptores non possent exigi cum effectum, mandamus vobis sub pena mille marcarum boni argenti, quam^c nostre camere confiscamus, ac privacionis omnium, que tenetis a nobis et Romano imperio, quatinus omnes et singulas gabellas, quibus gabelle civitatis Saone, si non exigerentur in terra vestra, possent recipere lesionem, et illas alias, quas comode portare potestis, acceptare, inponere et recipere debeatis et permittere, quod per earum emptores effectualiter exigantur et in felici armata nostra fienda per dictos fideles Ianue convertantur. Scientes quod quicquid exactum erit de dictis gabellis in terra vestra, per vos in maiestatis nostre servicium reputabimus fore datum. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigilli munimine iussimus roborari.

Dat. Rome, XIII. die mensis Marci, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

415. *Privilegium pro Castruccio de Antelminellis.* Mart. 14.

Originale (or.) in tabulario regio Lucano. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 160 citato p. 216 nr. 20 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 59 nr. 972.

Cf. supra nr. 383.

¶ Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustri Castruccio duci Lucano, sacri Lateranensis palatii comiti et Romani imperii vexillifero, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

Dignum est et imperiali maiestati proprium, ut sicut cottidie fidelium augetur constancia et devocio, ita eis imperiale culmen dignitates augeat, privilegia et honores. Sane experientia docente novit imperialis maiestas maximam fidem, devocionem et constanciam tuam et ante et post a nobis tibi collatos honores ultra ceteros fideles imperii de bono in melius cottidie profecisse. Ut igitur premissorum contemplacione ad ampliorum dignitatum^a apices per imperiale culmen tua devotio attollatur, de consilio et assensu procerum nostre imperialis aule tibi et successoribus tuis ex te natis et nascituris per lineam masculinam imperpetuum comitatum sacri Lateranensis palatii, quem ad

414. ^a) sic or. ^b) eas or. ^c) quae? or.

415. ^a) sic or.

fiscum nostrum et sacrum Romanum imperium iustis et legitimis causis devolutum et applicatum pronunciamus et declaramus et ad omnem dubietatem tollendam devolvimus et applicamus, damus, concedimus et donamus ex certa sciencia de plenitudine potestatis et te et predictos successores tuos imperpetuum eligimus, constituimus, preficimus
 5 et creamus comitem et comites ipsius sacri Lateranensis palatii vosque de comitatu predicto investimus et infeodamus tamquam veros fideles imperii et vassallos. Dantes, tributantes et concedentes tibi et eis omnes et singulos honores et omnia et singula privilegia et emolumenta, quos et que comites predicti sacri palatii habent et habuerunt quoquo tempore de consuetudine vel de iure. Declarantes exnunc per hoc nostre
 10 serenitatis indultum tibi et predictis successoribus tuis ex predicta comitatus dignitate competere ius assistendi perpetuo benedictioni, sacre unctioni et coronationi successorum nostrorum principum Romanorum et omnibus et singulis ipsius coronationis sollempnitatibus et precipue sociandi et deducendi ipsos Romanos principes tempore coronationis fiende de eis ad sacram unctionem de ipsis fiendam et eosdem Romanorum imperatores
 15 successores nostros tenendi et iuvandi in ipsa sacra unctione et actu ipsius et eadem unctione perfecta eos reducendi et sociandi ad altare et thalamum, prout et quotiens principes expedierit redire. Item ius levandi et tenendi imperiale dyadema de nostro et successorum nostrorum Romanorum principum capite tempore quo imperialis coronationis solempnia celebrantur et etiam quocumque alio tempore, quotiens publice ipsum
 20 dyadema expedierit elevari de capite nostro et successorum nostrorum Romanorum principum et reponi. Que omnia et singula suprascripta valere et tenere volumus et iubemus ex certa scientia de plenitudine potestatis, iure aliquo non obstante. Nulli ergo hominum liceat hanc nostram paginam in aliquo violare vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, gravem indignationem nostram se noverit
 25 incurrisse. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigilli maiestatis nostre robore cum annotatione testium subscriptorum iussimus communiri, videlicet Rudolphi ducis Bawarie principis et patruī nostri karissimi, Heinrici ducis Brunswicensis, Ludowici ducis de Teck, Hermannī de Lihtenberch cancellarii nostri, Alberti dicti Humel de Lihtenberch marescalci nostri, Meinhardi comitis de Ortenburch, Friderici purchgravii de Nurenberch, Ottonis comitis de Orlamunde, Iohannis comitis de Claromonte, Cunradi comitis de Truhendigen, Cunradi de Sluzzelberch necnon nobilium virorum Iacobi Serre de Columpna et Iacobi de Sabellis senatorum Urbis.

Dat. Rome, XIII. die mensis Martii, indic. XI, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

35 416. *Obligatio pro Conrado de Trimberg.* Mart. 22.

Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis viridis coloris. In verso scriptum est manu cancellariae imperialis: R^a, itemque leguntur: ubir guldi uf dem ungelde zu Geil(in)husin und daz shultheizinamt¹. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 299 nr. 320 ex or.

40 Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer cheyser ze allen zeiten merer dez riches verjehen offentlich an disem brieft, daz wir dem edeln manne Cunraden von Trimperg unserm lieben getrewen, den wir nû ze unser crônûng ze Rome ritter machten, ze rittersteure geben haben von unser cheyserlicher milte hundert march silbers. Fûir dieselbn hûndert march silbers versetzen wir im dreizzich march geltes von dem ungelte
 45 ze Geylenhûsen. Dartz erlouben wir und geben im volle macht mit diesem brieft, daz schultheizamt ze Geylenhûsen ze lösen und ze ledigen von dem edeln manne Lûtheren von Isembûrg, dem ez ietz stet, um dreihundert pfund Haller. Und sol er

1) Cf. notam apud Reimer l. c. adiectam.

und seine erben die vorgenannten dreizzich march als lange* aufheben und daz schult-
heizampt inne haben, untz wir oder unser nachhûmen an dem riche cheiser oder
chunige die dreizzich march geltes umb hûndert march silbers und daz schultheizampt
umb dreihundert pfunt Haller von im oder seinen erben wider lösen. Und gebieten
dem rat . . und der gemain der pûrger von Geylenhûsen unsern lieben getrewen vestic- 5
lich, daz sie dem vorgenannten von Trimperg und seinen erben an allem, daz ze dem
schultheizampt gehört, warten und undertænich sein und si auch an den dreizzich march
geltes nicht hindern, als lieb in unser hulde sei. Daruber ze urchund geben wir disen
brief mit unserm cheiserlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Rome, an dem Dinstag nach dem suntag Iudica, do man zalt 10
von Christes gebûrt dreitzehenhundert jar darnach in dem achtundzweintzigistem jare,
in dem viertzehenden jare unsers chunigreiches und in dem ersten dez cheysertûms.

417. *Confirmatio privilegiorum pro Friderico marchione Misnensi.* Mart. 27.

*Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Descripsimus nos. Pendet bulla aurea
flis sericis viridis coloris.*

15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2705 (Addit. I).

[L]uudowicus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus illustri prin-
cipi Frederico marchioni Mysen(ensi) genero suo karissimo gratiam suam et omne
bonum.

Firmavit Dominus regnum nostrum ponendo nos in summum gradum imperatorie 20
dignitatis, ut subiectis nobis regibus, principibus, comitibus, dominis et aliis universis iura
ipsorum et privilegia confirmemus et ipsos manuteneamus et foveamus in sua iusticia
nostra potentia^b et virtute. Sane cum tu in regimine marchionatus Mysen(ensis), lant-
gravionatus Thuringie et terre Orientalis, quorum dudum tibi principatus contulimus,
et aliis tibi collatis et concessis regalibus scriptis nostris ad honorem tuum et nostrum 25
ac sacri imperii fidelium et subditorum^c tuorum profectum talem exhibueris et habueris,
quod pridem tibi tradita et collata uberioris gratie nostre dono ad ampliorem roboris
firmitatem tibi debeant merito confirmari, non indignum credimus, quin tibi de nostre (M.)
potestatis plenitudine, in quam vocati sumus, de premissis et aliis predecessorum nostro-
rum Romanorum imperatorum et regum gratiis, concessionibus, privilegiis olim marchio- 30
nibus Mysen(ensibus), lantgraviis Thuringie et terre Orientalis collatis provideamus de
oportune confirmationis presidio ad ampliorem illorum omnium firmitatem et tui securi-
tatem certius optinendam. Ad tuam igitur votivam petitionem omnia privilegia, con-
cessionibus, gratias, emunitates, libertates et iura per nostras regales litteras vel per que- 35
cumque predecessorum nostrorum Romanorum imperatorum et regum privilegia et indulta
concessas et concessa tibi, marchionibus, lantgraviis Thuringie et terre Orientalis supra-
dictis ex certa scientia confirmamus, ratificamus et approbamus et iterum de novo
concedimus de plenitudine imperatorie potestatis. Supplentes eadem potestate omnem
defectum et sollempnitatem in prioribus nostris et predecessorum nostrorum predictorum
litteris vel privilegiis omissum, non obstantibus legibus vel consuetudinibus quibus- 40
cunque, quibus omnibus quantum ad hoc de certa scientia derogamus et esse volumus
derogatum. Tantum volentes quod sine contradictione qualibet, oppositione vel instantia
perfectum robur habere debeant et effectum. Nulli ergo hominum liceat hanc nostram
paginam in aliquo violare vel ei quomodolibet contraire. Si quis vero hoc attemptare
presumpserit, indignationem nostram et gravem nostre maiestatis offensam se noverit in- 45

417. ^a) initialis littera deest or.

^b) sic or.

^c) subitorum or.

cursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et bulla nostra aurea cum imperiali signo et annotatione subscriptorum testium iussimus communiri, videlicet Rudolfi ducis Bawarie principis et patrui nostri karissimi, Henrici ducis Brunswicen(sis), Ludowici ducis de Tekk, Ulrici lantgravii Alsacie, Meinhardi comitis de Ortemborg, 5 Frederici boregravii de Nurenberg, Ottonis de Orlamunde comitis, Alberti dicti Hummel de Liechtenberg marescalci nostri, Conradi de Trehendingen comitis, Conradi de Sluzzelberg, Engelhardi de Weinspherch, Andree et Gotfridi de Prunek et magistri Ulrici Wildonis prothonotarii nostri.

Datum et actum Rome apud Sanctum Petrum, vigesimo septimo die mensis Martii, 10 indictione undecima, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

Et^d ego Hermannus de Lihtemberch solasticus^e ecclesie Spiren(sis) necnon prepositus ecclesie Sancti Iermani extra muros eiusdem nomine et vice domini Heinr(ici) archiepiscopi Colonie(nsis) archicancellarii cancellarius presentibus interfui et manu subscripsi.

15 418. *Confirmatio privilegiorum pro Bertholdo comite de Henneberg. Mart. 27.*

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulit W. Füsslein. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis viridis coloris. In dorso leguntur: Confirmacio feodorum domini Bertholdi comitis de Henninberg imperatoria, itemque Littera confirmacionis domini de Hennenberg.

20 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 59 nr. 977.*

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro Bertoldo comiti de Henninberch secretario suo et imperii fidei karissimo graciam suam et omne bonum.

Firmavit Dominus regnum nostrum ponendo nos in summum gradum imperatorie 25 dignitatis, ut subiectis nobis regibus, principibus, comitibus, dominis et aliis universis iura ipsorum et privilegia confirmemus et ipsos manuteneamus et foveamus in sua iusticia nostra potencia et virtute. Sane cum tu in regimine comitatus Henninbergensis, quem tibi heredibusque tuis dudum contulimus, et aliis tibi collatis et concessis regalibus scriptis nostris ad honorem tuum et nostrum ac sacri imperii fidelium et subditorum 30 tuorum profectum talem te exhibueris et habueris, quod pridem tibi tradita et collata uberioris gracie nostre dono ad ampliorem roboris firmitatem tibi ipsisque tuis heredibus debeant merito confirmari, non indignum credimus, quin tibi et tuis heredibus de nostre potestatis plenitudine, in quam vocati sumus, de premissis et aliis predecessorum nostrorum Romanorum imperatorum et regum graciis, concessionibus, privilegiis olyn comiti- 35 bus Henninbergensibus et comitatui collatis provideamus de oportune confirmacionis presidio ad ampliorem illorum omnium firmitatem et tui ac heredum tuorum securitatem certius obtinendam. Ad tuam igitur votivam petitionem omnia privilegia, concessiones, gracias, emunitates, libertates et iura per nostras regales litteras vel per quemcumque predecessorum nostrorum Romanorum imperatorum et regum privilegia et indulta con- 40 cessas et concessa tibi heredibusque tuis et comitatui Henninbergensi supradictis ex certa sciencia confirmamus, ratificamus, approbamus et iterum de novo concedimus de plenitudine imperatorie potestatis. Supplentes eadem potestate omnem defectum et sollempnitatem in prioribus nostris et predecessorum nostrorum predictorum litteris vel privilegiis obmissum, non obstantibus legibus vel consuetudinibus quibuscumque, quibus 45 omnibus quantum ad hoc de certa sciencia derogamus et esse volumus derogatum.

Tantum volentes quod sine contradictione qualibet, opposicione vel instancia, perfectum robur habere debeant et effectum. Nulli ergo hominum liceat hanc nostram paginam in aliquo violare vel ei quomodolibet contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram et gravem nostre maiestatis offensam se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes tibi dictisque tuis heredibus concedimus et damus litteras sigilli maiestatis nostre munimine roboratas.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, vicesimo septimo die mensis Marcii, indictione undecima, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, regni nostri anno quarto-decimo, imperii vero primo.

419. *Confirmatio privilegiorum pro communi Urbinati.* Mart. 27.

Copia (c.) in Libro privilegiorum familiae comitum Montisferetri saec. XV. fol. 4, olim bibliothecae ducum Urbini, iam tabularii Vaticani 'Arm. XXXIII nr. 18'. — Ed. Theiner 'Codex diplom. dominii temporalis sanctae sedis' I, 554 nr. 727 ex c. Editionem repetimus¹.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 358 nr. 3248 (Addit. III).

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris . . capitaneo, consilio et communi ac hominibus civitatis Urbini, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

In imperiali solio presidentis tunc opus gratiosum et nobile reputatur, cum subditos suos pro nomine imperii afflictos pariter et attrictos decorat gratiis et beneficiis larga manu. Iustum namque et decens fore censetur, ut unde nata est destructio et cuiuslibet emolumenti privatio, inde procedat constructio et cum honoris augmento restauracio perdictorum. Remuneracio enim meritorum iustum dominantis ostendit imperium, apud quem perire nescit, quod quospiam laborasse contigerit. Sane iam dudum audivimus et veridica relatione cognovimus, quod vos et dicta vestra civitas propter fidelitatem et devocionem, quam ad sacrum Romanum imperium continue habuistis, ab emulis, rebellibus et inimicis sacri Romani imperii multa dampna, persecutiones et atroces iniurias sustinuistis et quod homines civitatis predictae eiusque comitatus et districtus ab ipsis emulis et inimicis hostiliter invasi neces, captivitates, occisiones et multa intollerabilia mala ab olim passi fuerunt, in tantum quod dicta vestra civitas captivata ab eis, muris funditus deornata et quod peius fuit suo comitatu privata omnibusque suis honoribus, privilegiis, iurisdictione totaliter denudata, quorum commemoracio non solum nos ad remuneracionem et relevacionem vestram inducit, sed ad compatiendum et dolendum vobiscum pariter

1) *Descriptio sigilli haec praecedit:*

In nomine Domini amen.

Hoc est exemplum seu transumptum cuiusdam publici imperialis privilegii iam diu concessi per imperatorem Ludovicum communitati et hominibus civitatis Urbini concessionis, absolutionis, liberationis et reintegrationis cum Castro Gagliardo et Villa Sancti Andree in dicto privilegio expressis, anno ab incarnatione Domini millesimo CCCXXVIII, cum appensione sigilli seu bulle rotunde in cera alba impressi cum cordula sirrici rubei et viridis. In quo quidem sigillo ex una parte apparet imago eiusdem imperatoris super imperiali trono sedentis, manu dextera tenentis sceptrum imperiale cum quadam aquila in summitate eiusdem sceptri, in sinistra vero quoddam rotundum in modum pomi, cum corona super capite. Et circumcircha dictam imaginem apparent circumscriptio et littere infrascripti tenoris videlicet: 'Ludovicus quartus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus' cum singno crucis precedente. Ab alia vero parte dicti sigilli apparet quedam aquila sculta et impressa in dicto sigillo et circumcircha dictam aquilam apparent littere dicentes: 'Iuste iudicate filii hominum' cum singno crucis precedente. Cuius quidem imperialis privilegii tenor infra sequitur et est talis videlicet:

'Ludovicus Dei gratia — imperii vero primo'. *supra nr. 419.*

nos impingit. Quare nos volentes, ut sitis consolacionum filii, qui fuistis filii passionum¹, vos et civitatem vestram et comitatum ipsius ac etiam homines eorundem nostros et sacri Romani imperii fideles devotos imperiali auctoritate et ex certa scientia ad omnes et singulos honores, dignitates, privilegia, officia, feuda^a et bona et alia quecunque iura, que retroactis temporibus quomodolibet possedistis, habuistis et tenuistis, quibus a quocunque, qualitercunque et quomodocunque privati fuistis, in integrum restituimus, vos ad pristinum statum, in quo eratis ante privationem predictam, de imperiali providentia reducentes, vobisque et dicte civitati comitatum civitatis predictae, prout hactenus quocunque tempore plenius habuistis et possedistis, et specialiter castra, villas et loca alia quecunque sitas et sita in dyocesi episcopatus dicte civitatis Urbini et Castrum Galliardum cum Villa Sancti Andree cum toto suo territorio de nostre plenitudine potestatis et gratia speciali de novo concedimus et unimus, ipsum comitatum et castra predicta civitati Urbini prefate totaliter aggregantes. Ad hec quoque volentes vos uberioris gratie dono prosequi, vobis et civitati predictae plenam et liberam iurisdictionem, auctoritatem et potestatem merum et mixtum imperium exercendi in facinorosos et malos imperiali auctoritate concedimus atque damus, vobis et civitati predictae nichilominus concedentes, ut possitis et valeatis potestatem, capitaneum seu alium rectorem eligere et iudicem aliquem, ad quem solum et possit et debeat haberi recursus super appellationibus tam in prima quam in secunda causa interpositis et interponendis per homines et personas civitatis predictae, comitatus et districtus eiusdem et locorum predictorum et per quoscunque alios litigantes in dicta civitate et locis predictis, eidem iudici super prefatis appellationibus iurisdictionem legiptimam et ordinariam conferentes. Insuper vero vobis et civitati prefate omnia et singula privilegia et gratias vobis et civitati predictae concessa et concessas a retro Romanis divis principibus predecessoribus nostris et maxime a bone memorie Friderico et Henrico Romanis imperatoribus predecessoribus nostris ex certa scientia de speciali gratia confirmamus, ratificamus et approbamus. Cassantes et irritantes ac annullantes omnes sententias et processus latas et factos super privatione predicta per quoscunque, cuiuscunque status et conditionis existant, et sub quacunque verborum conceptione formatas, quas et quos de nostre plenitudine potestatis carere volumus omni robore firmitatis. Non obstantibus in premissis vel aliquo premissorum aliquibus legibus contrarium disponentibus, quibus quantum ad premissa ex certa scientia derogamus et esse volumus derogatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis, unionis et aggregationis paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, gravem indignationem nostram et penam mille marcharum argenti fisco nostro pro dimidia applicandam et pro alia dimidia parti lese se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes describi et sigillo nostro imperiali fecimus communiri.

Datum Rome, XXVII. die mensis Martii, indictione decima prima, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

419. ^a) famam c.

1) Cf. 2. Cor. 1, 7.

420. 421. *Privilegia pro comitibus Montisferetri.* Mart. 27—29.

Copiae (c.) ibidem formae maioris fol. 3, formae minoris fol. 6. — Ed. Theiner l. c. I, 553 sqq. nr. 726 et 728 ex c. Editionem repetimus¹.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 358 nr. 3247 et 3249 (Addit. III).

420. *Forma maior.*

1328. Mart. 27.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobilibus viris Galasso et Nolfo fratribus natis quondam bone memorie Frederici comitis Montisferetri, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Etsi imperialis providentie maiestatem ad omnes suos benemeritos et fideles generaliter dexteram suam deceat extendere liberalem, illos tamen precipuis favoribus

421. *Forma minor.*

1328. Mart. 29.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobilibus viris Galasso et Nolfo fratribus natis quondam bone memorie Frederici comitis Montisferetri, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Etsi imperialis providentie maiestatem ad omnes suos benemeritos et fideles generaliter dexteram suam deceat extendere liberalem, illos tamen precipuis favoribus

1) *Descriptiones sigillorum haec praecedunt fol. 3:*

In nomine Domini amen.

Hoc est exemplum seu transumptum cuiusdam publici imperialis privilegii iam diu concessi per imperatorem Ludovicum comitibus Gallasso et Nolfo pro se et fratribus recipientibus natis magnifice memorie comitis Frederici comitis Montisferetri concessionis quorundam castrorum et comitatum in dicto privilegio expressorum necnon adsumptionis eorundem et suorum heredum ad dignitatem et offitium et auctoritatem comitum Palatinorum ac etiam legiptimandi tam naturales quam spurios et etiam ex incestuoso et dampnato coitu procreatos et notarios et iudices ordinarios faciendi, anno ab incarnatione domini MCCCXXVIII, cum appensione sigilli aurei appensi cum cordula sirrici rubei et crocei. In quo quidem sigillo ex una parte apparet imago cuiusdam imperatoris super imperiale trono sedentis, manu dextra tenentis sceptrum imperiale, in sinistra quoddam rotundum in modum pomi cum singno crucis desuper, et cum diadema super capite. Et circumchircha dictam imaginem apparent circumscriptio et littere infrascripti tenoris videlicet: 'Ludovicus quartus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus' cum singno crucis precedente et sequente ac finiente. Ab alia vero parte dicte bulle apparet quedam scultura urbis Rome cum litteris circumchircha dicentibus cum singno crucis desuper: 'Roma caput mundi regit orbis frena rotundi'. Cuius quidem privilegii tenor infra sequitur et est talis videlicet:

'Ludovicus Dei gratia — manu propria subscripsi'. *supra nr. 420.*

et fol. 6:

In nomini Domini amen.

Hoc est exemplum seu transumptum cuiusdam publici imperialis privilegii iam diu concessi per imperatorem Ludovicum nobilibus viris Galasso et Nolfo fratribus natis quondam bone memorie Frederici comitis Montisferetri concessionis legiptimandi et ad antiquum et primevum statum reducendi omnes et singulos tam naturales quam spurios et etiam ex incestuoso et dampnato coitu procreatos et super defectu quolibet dispensandi, notarios et iudices ordinarios faciendi, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, cum appensione bulle rotunde cere albe cum cordula de sirrico viridi. In qua quidem bulla ex una parte apparet ymago cuiusdam imperatoris super imperiali trono sedentis, manu dextra tenentis sceptrum imperiale cum aquila sculta supra dictum sceptrum, in sinistra vero quoddam rotundum in modum pomi cum singno crucis desuper, et cum dyadema super capite dicti imperatoris. Et circumchircha dictam ymaginem apparent circumscriptio et lictere infrascripti tenoris videlicet cum singno crucis desuper: 'Ludovicus quartus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus'. Ab alia vero parte dicte bulle apparet sculta quedam aquila cum licteris circumchircha dicentibus: 'Iuste iudicate filii hominum' cum singno crucis desuper. Cuius quidem privilegii imperialis de verbo ad verbum tenor infra sequitur et est talis videlicet:

'Ludovicus Dei gratia — imperii vero primo'. *supra nr. 421.*

et beneficiis prosequi debet, qui nunquam
deficiunt nec defecerunt pro deffensione et
exaltatione sacri Romani imperii exponere
vitam suam. Unde nos considerantes bona
5 et fidelia opera patris vestri, qui pro def-
fensione imperii cotidie laboravit, et vestre
fidei puritatem, quam ad nos et Romanum
imperium geritis dicti vestri progenitoris
vestigiis inherentes, vobis omnes terras,
10 castra et villas cum hominibus, curtibus et
omnibus iuribus et pertinentiis eorundem
sita et sitas in dyocesi Feretrana et specia-
liter castra Macerate et Certalti dicte dyo-
cesis et Castrum Montis Schutoli et villam
15 Albareti comitatus Arimini cum hominibus,
territoriis et omnibus pertinentiis vobis et
heredibus vestris pro vobis, Feltrano, Ugo-
lino et Henrico fratribus vestris et filiis dicti
comitis Frederici et eorum heredibus im-
20 periali auctoritate ex certa sciencia de novo
concedimus de gratia speciali cum omnibus
supradictis iuribus, vectigalibus, aquarum
decursibus et aliis iuribus quibuscumque ad
nos et sacrum Romanum imperium perti-
25 nentibus, non obstante quod predicta vel ali-
quod predictorum per rebelles et infideles
sacri Romani imperii teneantur occupata,
vosque de dictis castris et villis et omnibus
eorum iuribus pro vobis heredibusque vestris
30 et dictis vestris fratribus et eorum heredibus
per sceptrum nostrum de imperiali provi-
dencia investimus, volentes ut dicta nostra
concessio ad infrascripta castra minime ex-
tendatur. Castra vero sunt hec: scilicet
35 Faggiola, commune Sancte Agate et Sancta
Agata, rocha et burgus Maioli et Maiolec-
tum, Poggiolum, Petrella, Pozzale, Castel-
dilci, Ancisa, Sanctus Donatus, Schienni,
Senatellum, Monteboctolinam, Sancta So-
40 phya, Penna, Silli, Sorbo, Monterotundo,
Fraghetum, que tenentur per nobiles de
Fagiola et Petragutola, nec ad alias terras
Guidonis et Nerii quondam Francischi co-
mitis de Petragudola. Ad hec quoque vos
45 et dictos fratres vestros et eorum et vestros
descendentes comites palatinos de novo
facimus et creamus, assignantes vobis co-
mitatum predictum Feretrensem, ut ex eo

et beneficiis prosequi debet, qui nunquam
deficiunt nec defecerunt pro deffensione et
exaltatione sacri Romani imperii exponere
vitam suam. Unde nos considerantes bona
et fidelia opera patris vestri, qui pro def-
fensione imperii cottidie laboravit, et vestre
fidei puritatem, quam ad nos et Romanum
imperium geritis dicti vestri progenitoris
vestigiis inherentes,

comitatu vos et dicti fratres vestri et descendentes vestri nomen et titulum habeatis, vobisque et dictis vestris fratribus et vestrorum et ipsorum heredibus potestatem et auctoritatem imperiali auctoritate concedimus atque damus ex certa nostra sciencia legiptimandi et ad antiquum et primevum statum reducendi omnes et singulos tam naturales quam spurios et eciam ex incestuoso et dampnato coytu procreatos et super defectu quolibet dispensandi, notarios et iudices ordinarios faciendi, volentes et mandantes, ut creati iudices et notarii et legiptimati per vos vel aliquem vestrum quoad successionem parentum et omnes actus legiptimos et civiles pro legiptimis habeantur, lege aliqua non obstante et specialiter constitutione imperiali posita in Autentica 'quibus modis naturales efficiantur sui' in fine¹, quibus quantum ad premissa de plenitudine potestatis derogamus. Insuper quoque vobis et dictis vestris fratribus vestrisque et ipsorum heredibus de gratia speciali concedimus, ut pro omnibus predictis iuribus et bonis et aliis quibuscumque acquisitis et in posterum acquirendis quocunque modo, iure vel causa vos et vestri vasalli et fideles preterquam a nobis et sacro Romano imperio exempti sitis ubilibet et immunes nec ad sustinenda aliqua onera realia et personalia per aliquem alium compelli possitis preterquam a nobis et sacro Romano imperio vobis etiam et dictis vestris fratribus vestrisque et eorum heredibus merum et mixtum imperium et iurisdictionem plenariam concedentes in omnes vestros fideles et vasallos et omnes et singulos vestros familiares et in omnes, qui ad bannerias vestras venirent, et ut possitis predicta exercere imperiali gratia per omnes terras et loca sacro Romano imperio subiecta et que sacrum Romanum imperium profitentur. Non obstantibus in predictis vel aliquo predictorum aliquibus legibus civilibus, municipalibus vel consuetudinibus, que contrarium disponerent in aliquo de predictis, quibus quantum ad premissa specialiter derogamus. Nulli ergo hominum liceat

vobis et fratribus vestris ac vestrorum et ipsorum heredibus potestatem et auctoritatem imperiali auctoritate concedimus atque damus ex certa nostra sciencia legiptimandi et ad antiquum et primevum statum reducendi omnes et singulos tam naturales quam spurios et etiam ex incestuoso et dampnato coytu procreatos et super defectu quolibet dispensandi, notarios et iudices ordinarios faciendi, volentes et mandantes, ut creati iudices et notarii et legiptimati per vos vel aliquem vestrum quoad successionem parentum et omnes actus legiptimos et civiles pro legiptimis habeantur, lege aliqua non obstante et specialiter constitutione imperiali posita in Auctentica 'quibus mod(is) natura(les) effi[ciantur] sui' in fine¹, quibus quantum ad premissa de plenitudine potestatis derogamus. Insuper quoque vobis et vestris fratribus vestrumque ac ipsorum heredibus de gratia speciali concedimus, ut pro omnibus predictis iuribus et auctoritate et potestate vos et vestri vasalli et fideles preterquam a nobis et sacro Romano imperio exempti sitis ubilibet et immunes nec ad sustinendum aliqua onera realia vel personalia per aliquem alium compelli possitis preterquam a nobis et sacro Romano imperio, vobis eciam et dictis vestris fratribus vestrisque et eorum heredibus merum et mixtum imperium et iurisdictionem plenariam concedentes in omnes vestros fideles et vasallos et omnes et singulos vestros familiares et in omnes, qui ad bannerias vestras venirent, et ut possitis predicta exercere imperiali gratia per omnes terras et loca sacro Romano imperio subiecta et que sacrum Romanum imperium profitentur. Non obstantibus in predictis vel aliquo predictorum aliquibus legibus civilibus, municipalibus vel consuetudinibus, que contrarium disponerent in aliquo de predictis, quibus quantum ad premissa specialiter derogamus. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre maiestatis gratiam infringere vel ei ausu temerario contraire

1) Nov. 89 c. 15.

hanc nostre maiestatis gratiam infringere
vel ei ausu temerario contraire seu modo
aliquo attentare. Quod si quis facere pre-
sumpserit, indignationem nostram et penam
5 marcharum mille auri ipso facto se noverit
incurrisse, cuius vero pene medietas nostre
fiscali camere applicetur et alia iniuriam
passo seu passis. In cuius rei testi-
monium presentes scribi iussimus et bulla
10 nostra aurea cum singno imperiali consueto
(M.) et annotatione testium subscriptorum
muniri, videlicet Rodulfi ducis Bavarie, Hen-
rici ducis Brunswicensis^a, Ludovici ducis
de Dech, Meinhardi^b comitis de Orten-
15 burgh^c, Frederici purcravi[i] de Nurimberg^d,
Ottonis comitis de Orlamunde, Curradi de
Trudeygen^e, Curradi de Sluzzelbergh^e.

Data Rome, anno Domini millesimo
CCCXXVIII, indictione undecima, die vige-
20 simo septimo mensis Martii, regni nostri
anno XIII, imperii vero primo.

Et ego Hermannus de Lichtemberg
scolasticus Spirensis necnon prepositus ec-
clesie Sancti Iermoni extra muros eiusdem
25 nomine et vice domini Heinrici archiepiscopi
Coloniensis archicancellarii cancellarius pre-
sentibus interfui et manu propria subscripsi.

seu modo aliquo attemptare. Quod si quis
facere presumpserit, indignationem nostram
et penam marcharum mille auri ipso facto
se noverit incurrisse, cuius vero pene
medietas nostre fischali camere applicetur
et alia iniuriam passo seu passis. In
cuius rei testimonium presentes conscribi
et sigillo maiestatis nostre imperialis ius-
simus communiri.

Datum Rome, XXIX. die mensis Martii,
indictione XI, anno Domini MCCCXXVIII,
regni nostri anno quartodecimo, imperii
vero primo.

422. 423. IMPERATRICIS LITTERAE SUPER CORONATIONE IMPERIALI.

1328. Mart. 14. (Sine dato.)

*Exemplaris A abbati Egmondensi missi copia (c.) in solo cod. hist. 17 fol. 121 biblio-
thecae Hamburgensis publicae, de quo v. supra ad nr. 266; quo omnes redeunt editiones.
Contulimus nos. — Ed. Pijnacker Hordijk loco supra citato p. 232.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 416 Reichssachen nr. 421 (Addit. III).

35 *Exemplar B ad comitissam Hollandiae datum in solo Chronico Iohannis de Beka
(in edit. a. 1612. p. 101). Editionem (ed.) repetimus.*

422. Litterae
ad abbatem Egmondensem datae.
1328. Mart. 14.

A.

Margareta Dei gracia Romanorum im-
peratrix semper augusta venerabili viro

423. Litterae
ad comitissam Hollandiae datae.
(Sine dato.)

B.

Margareta^a Dei gratia Romanorum im-
peratrix semper augusta nobili matrone

420. ^a) Brisiocensis c. ^b) Marchardi c. ^c) Octenburgh c. ^d) Nerimberg c. ^e) Gligzembergh c.
423. ^a) Margrita ed.

abbati Egmondensi, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum ad ipsius laudem et gloriam immensa sue divinitatis clementia Deus, qui est bonorum omnium conditor, dividens singulis prout vult¹ hiis diebus nos et statum nostrum grandevum ad culmen gratie singularis prerogative necnon honorem et nomen totius posteritatis et progeniei pariter et alti sanguinis nostri dignatus fuerit sublimare, quod auribus vestris devotis et fidelium nostrorum cordibus cupimus insonare, hinc est quod dilectionem vestram, de qua fidem gerimus specialem, scire
 Ian. 17. volumus, quod in Urbe XVII. die Ianuarii mensis videlicet Dominica qua cantatur 'Omnis terra' multis honoribus et dignitatibus, tripudiis, cerimoniis et ceteris quam plurimis fistulis^a et ornatibus ad hoc spectantibus specialiter et consuetis in ecclesia beati Petri cesareo et imperiali dyademate fuimus magnifice coronate. De cuius sollempnitatis reverentia discretos et honestos viros Willelmum de Forges militem et magistrum Andream clericum nostros peculiare dilectos vobis duximus transmittendos obinde gaudium et letitiam reportantes.

Datum Rome, pridie^b Idus Martii.

predilecte genetrici sue gratiam et omne bonum.

Cum ad ipsius laudem bonorum omnium conditor Deus dividens singulis prout vult¹ hiis diebus statum nostrum grandevum ad culmen gratie singularis prerogative dignatus fuerit^b sublimare, vestris maternis affectibus devotissime declaramus, quod in urbe Romana die XVII. mensis Ianuarii multis dignitatibus, tripudiis, ceremoniis et quam plurimis ornatibus ad hoc debitum et consuetis in ecclesia beati Petri fuimus imperiali diademate coronate.

Datum Rome etc.

424—426. PROMISSIONES CIVITATUM LOMBARDIAE IMPERATORI PRAESTITAE.

1328. Mart. 15.—16.

Originalia in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 336—339 nr. 52—54. Editionem nostram hic repetimus.

424. Promissio civitatis Papiensis. Mart. 15.

Originale (or.) l. c. Pendent tria sigilla filis canapis varii coloris. Sigilli primi adhuc leguntur verba: [S.] Heinrichi de Grunnenstein militis. — Ed. l. c. XXIII, 336 nr. 52 ex or.

Nos Henricus de Gronusten imperiali auctoritate civitatis et districtus Papie vicarius et potestas, Mussus de Becaria miles, . . sapientes, consilium et comune Papie pre-

422. ^a) festulis c. ^b) primo c.

423. ^b) fuit ed.

1) 1. Cor. 12, 11.

sentibus profiteamur et ad universorum noticiam volumus pervenire, nos promittere et promississe serenissimo principi domino Ludovico Dei gratia Romanorum imperatori semper augusto et magistro Henrico^a Hausnario eiusdem domini imperatoris notario pro ipso domino imperatore et ipsius nomine, quod si dominus Galeaz Vicecomes relassatus fuerit per dictum dominum imperatorem vel eius nomine, ordinamentis tractatum habitorem pro ipso contravenerit et fidem dicto domino nostro imperatori non servaverit, nullum eidem domino Galeaz aut fratribus suis vel filio contra dictum dominum imperatorem vel civitatem Mediolani conferemus auxilium, consilium vel favorem, set dictum dominum nostrum imperatorem adiuvabimus contra eos et eisdem totis viribus nos opponemus. Et quod^b suprascriptum est, voluntate nostra et consilii et comunis et ipsorum nomine et nostro et in^b nostram et in ipsorum animam iuramus et iuravimus ad sancta Dei euangelia corporaliter tactis scripturis attendere et observare et contra non venire. Et ad maiorem fidem et certitudinem premissorum perpetuam predicta conscribi fecimus per infrascriptum nostrum cancellarium et nostri comunis et nostrorum comunis et Mussi sigillorum munimine roborari.

Anno current. MCCCXXVIII, indicione XI, die XV. Marcii, imperii dicti domini imperatoris nostri anno primo. In^c palacio comunis Papie in consilio generali mille credendariorum comunis Papie ibidem collecto et congregato ad sonum campane et voces preconum comunis Papie more solito de mandato dicti domini potestatis sive domini Stefani de Porcellis eiusdem domini potestatis iudicis et vicarii, presentibus testibus dominis Henrico Georg(ii), Bellono de Curte, Iohanne Advocato, Ardizono de Petra et pluribus aliis^c.

(S. N.) Ego Lantelmus Muricula imperiali auctoritate notarius cancellarius comunis Papie predictorum voluntate et mandato predicta scripsi et^d meo signo consueto signavi^d.

425. *Promissio civitatis Laudensis.* Mart. 16.

Originale (or.) l. c. Sigilla quinque pendent filis canapis caerulei coloris. — Ed. l. c. XXIII, 337 nr. 53 ex or.

Nos Iacobus Milles et Sozo de Vistarino generales domini, Manfredinus de Sturionibus et Folchinus de Schiciis iudices et rectores, consilium et comune civitatis Laude presenti pagina profiteamur et ad universorum notitiam volumus pervenire, quod nos promissimus et promittimus serenissimo principi domino Lodoico Dei gratia Romanorum imperatori semper augusto et magistro Henrico Hausnario eiusdem domini imperatoris notario pro ipso domino imperatore ac ipsius nomine, quod si dominus Galeaz Vicecomes per ipsum dominum imperatorem vel eius nomine fuerit a carceribus liberatus, ordinamentis tractatum habitorem pro liberatione premissa et contravenerit et fidem non servaverit domino imperatori predicto, nullum eidem domino Galeaz aut fratribus suis vel filio contra dictum dominum imperatorem vel civitatem Mediolani conferemus auxilium nec consilium nec favorem, sed dictum dominum nostrum imperatorem adiuvabimus contra illos et eisdem nos totis viribus opponemus. Et ut suprascriptum est, voluntate nostra et dictorum consilii et comunis et mandato ac nostrum et ipsorum omnium nomine et in nostri et ipsorum animas iuravimus et iuramus ad sancta Dei euangelia corporaliter tactis scripturis attendere et observare ac contra in aliquo non venire. Et ad maiorem fidem et certitudinem perpetuam premissorum predicta in hac carta conscribi fecimus per infrascriptum notarium et cancelarium nostrum et nostri generalium dominorum, iudicum et rectorum et comunis sigillis pendentibus comuniri.

424. ^a) Henrio or. ^b) atramento fusciori post add. or. ^c) In — aliis atramento pallidiori ut videtur post add. or. ^d) atramento fusciori mutato ductu scripta or.

Dat. in palatio Laudensi, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione undecima, die Mercurii sextodecimo mensis Marcii, imperii dicti domini nostri anno primo.

(S. N.) Ego Robertus Villanus notarius^a publicus et cancellarius predictorum generalium dominorum, iudicum et rectorum et comunis voluntate et mandato eorum^s predicta scripsi et me subscripsi cum meo consueto signo^b.

426. *Promissio civitatis Vercellensis.* Mart. 16.

Originale (or.) l. c. Loris ex ipsa membrana exsectis primo pendent duo sigilla laesa, altero sigillum tertium parum laesum. — Ed. l. c. XXIII, 338 nr. 54 ex or.

Nos Milanus de Becaria potestas, Ricardus de Ticionibus miles, sapientes et comune¹⁰ civitatis Vercellarum et consilium eiusdem presentibus profiteamur et ad universorum notitiam volumus pervenire, nos promisisse et promittere inclito principi domino Ludovico Dei gratia Romanorum imperatori semper augusto et magistro Henrico Hausuario eiusdem domini imperatoris notario pro ipso domino imperatore et ipsius nomine, quod si dominus Galeaz Vicecomes relaxatus fuerit per dictum dominum imperatorem vel eius¹⁵ nomine, ordinamentis contractuum habitorum pro ipso contraiverit et fidem dicto domino nostro imperatori non servaverit, nullum eidem domino Galeaz, fratribus vel filio contra dictum dominum nostrum imperatorem vel civitatem Mediolani conferemus auxilium, consilium vel favorem, sed dictum dominum nostrum imperatorem adiuvabimus contra eos et eisdem totis viribus nos opponemus. Et ut scriptum est, voluntate nostra et²⁰ dicti consilii et comunis et mandato omnium ipsorum et nostrorum animam iuramus et iuravimus ad sancta Dei euangelia corporaliter tactis scripturis attendere et servare et contra non venire. Et ad maiorem^a fidem et certitudinem premissorum perpetuam predicta conscribi fecimus et nostrorum Milani, Ricardi et comunis sigillorum munimine²⁵ roborari.

Actum in palatio Vercellensi in generali consilio ipsius civitatis, anno curr. MCCCXXVIII, ind. XI, die Mercurii XVI. Marcii, imperii domini nostri anno primo.

(S. N.) Ego Martinus Alzalendena Novariensis notarius has litteras iussu Francisci de Faxana notarii scripsi et me subscripsi.

(S. N.) Ego^b Franciscus de Faxana notarius et cancellarius comunis Vercellarum³⁰ has litteras de mandato domini Milani de Becaria potestatis et . . sapientum dicte civitatis scribi feci et me subscripsi.

427. 428. IOHANNIS XXII. PAPAE PROCESSUS VARII.

1328. Mart. 31.

427. *Processus contra coronationem Ludewici imperialem et alia Romae gesta.* Mart. 31.

Copia (c.) in cod. bibliothecae Dresdensis A 70 fol. 49', de quo v. supra ad nr. 273. Contulimus nos. Est rubrum: Decernuntur irrita coronatio Bavari et alia circa ipsum et sequaces presumpta in Urbe.

425. ^a) notarius or. ^b) corr. ex signati or.

426. ^a) maiorem or. ^b) abhinc alia manus or.

*Quae conveniunt cum Processu supra nr. 275, ea typis minoribus excudenda curavimus.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 221 Pöbste nr. 72.*

[Iohannes episcopus servus servorum Dei.] Ad certitudinem presentium et memoriam futurorum.

- 5 1. Dudum per facti evidentiam deducto in publicam notionem, quod* Ludovicus olim dux ^{nr. 275}
Bavarie ac in regem Romanorum in discordia tamen ut dicebatur electus quique suis exigentibus ^{cap. 1.}
demeritis utroque videlicet ducatu et iure, si quod ei ex electione huiusmodi fuerat acquisitum,
privatus extiterat iusticia exigente, adeo erat igne ambitionis succensus, quod vias non cessans
querere, per quas de facto saltem, cum de iure nequiret, ad imperialis posset conscendere solium
10 dignitatis, hereticos* aliosque rebelles sancte Dei ecclesie in partibus Italie constitutos illis diebus*
in Tridento ad suum consilium convocavit, in quo predicti cum eodem L(udovico) convenientes
in unum contra sanctam Dei ecclesiam, nos et fideles eiusdem in partibus Italie et pre-
cipue contra carissimum* filium nostrum R(obertum) regem Sicilie illustrem ac regnum pre-
dictum ad* Romanam ecclesiam iure directi domini pertinet et quod* a nobis et *Romana
15 ecclesia in feudum idem rex obtinuisse noscitur et pro eo noster et Romane ecclesie vassallus
existit*, diversa iniisse consilia dicebatur illaque pactis et iuramentis illicitis firmavisse quod-
que ut conceptus suos iniquos huiusmodi in partem possent perducere promptius, iam in
Lombardiam L(udovicum) predictum* deduxerunt rebelles et heretici supradicti, ut* mutuo se
iuvantes rebelles ipsi sub umbra culminis per eundem L(udovicum) indebite usurpati possent
20 in suis perseverare rebellionibus et heresibus libere ac devotos ecclesie de finibus illarum partium
effugare dictusque L(udovicus) eorum fultus potentia nomen regium, quod indebite usurpaverat,
retinere posset liberius ac imperiale nomen similiter* usurpare, nos tantis malis occurrere
cupientes, cum ad eos tutus non pateret accessus, presente fidelium multitudine copiosa ^{cap. 2.}
L(udovicum) ipsum ac hereticos et rebelles supradictos, quorum conversionem et salutem paterno
25 more desideranter appetebamus, per* publicum edictum licet absentes commonere curavimus
et in Domino exhortari, ut a tam periculoso devio pedes suos studerent retrahere ac in hac
valle miserie sic ipsos in viam convertere veritatis et pacis, quod post huius vite transitum im-
marcessibilis coronam glorie feliciter assequi mererentur. Et ut tam L(udovici) quam aliorum
predictorum perversis occurreremus conceptibus*, eundem L(udovicum) licet absentem per
30 nostrum edictum publicum presente* fidelium multitudine copiosa monuimus, eidem nichilominus
sub* anathematis et penis aliis a iure quocumque seu constitutionibus nostris inflictis seu com-
minatis hiis qui titulum regium vel imperiale falso temeritate propria ausi sunt usurpare aut
se administrationi imperii immiscere, que ipso vacante sicut et nunc vacat ad Ro(manam) eccle-
siam noscitur pertinere, ipsam ecclesiam in eadem administratione ausu temerario perturbando vel
35 etiam quantum in eis est spoliando, aut hiis qui hereticis et ecclesie Romane rebellibus presu-
munt contra ecclesiam impendere consilium, auxilium vel favorem, quasque infligunt iura hiis qui
guerram movere presumunt indebite pacemque gratam cunctis mortalibus perturbare, quasque im-
ponunt pro maleficiis que consueverunt subsequi ex predictis, quas omnes et singulas preter mortis
et mutilationis membrorum supplicium ipsum, si dicte* monitioni presumeret temere non parere,
40 ipso facto voluimus incurrisse*, districtius iniungentes, ut infra duorum mensium spatium a
data litterarum nostrarum numerandorum nomen deponeret regium seque regem Roman(orum)
non intitularet ulterius* nec per alios faceret quantum in eo esset tali intitulari titulo vel
etiam nominari sigillumque curaret abicere ubi talis conscriptus esset titulus, nequaquam ip-
sum ulterius nec simile resumpturus nec administrationi regni seu imperii aut iurium eorundem
45 se ullo modo immiscere presumeret, privilegia, immunitates, feuda, bona seu iura quecumque
ad eadem regnum seu imperium* pertinentia concedendo nec tanquam rex Roman(orum) vel
imperator quicquam temptaret agere, cum ius hoc sibi non competeret faciendi, dominium
quoque vel subiectionem* in quascumque personas singulares vel terras ipsarum vel potesta-

427. a) eidem add. etiam hic c.

riam seu quancumque rectoriam sive officium, quocumque nomine censeantur, in civitate aliqua vel quovis loco alio, maxime in urbe Romana seu in ipso regno Sicilie* assumere* attemptaret, eidem* nichilominus iniungentes, ne contra ecclesiam societatem seu confederationem* aliquam contraheret nec observaret qualitercumque contractam necnon ut infra duorum mensium spatium numerandum a data litterarum nostrarum de tota exiret Italia nequaquam ulterius, quousque ad obedientiam et gratiam Romane redisset ecclesie, reversurus quodque sub titulo regio vel imperiali non presumeret aliquem vel aliquos ad partes aliquas presertim Italie destinare.

cap. 3. 2. Universis quoque patriarchis, archiepiscopis, episcopis et aliis personis ecclesiasticis quibuscumque sub virtute obedientie et penis suspensionis ab officio et beneficio, quas ipsos incurrere volumus ipso facto, nisi infrascripte monitioni nostre efficaciter obedire studerent, necnon omnibus et singulis civitatibus, communitatibus et universitatibus ac personis aliis singularibus quibuscumque, cuiuscumque conditionis aut status existerent, etiamsi imperiali seu regali vel alia quacumque dignitate* fulgerent, et specialiter hereticis et rebellibus supradictis in virtute sancte obedientie et sub penis excommunicationis in personas et interdicti in terras eorum, quas ipsos incurrere volumus ipso facto, si nostris renuerent obedire monitionibus et mandatis, necnon privationis privilegiorum quorumcumque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que ab ecclesia vel imperio obtinebant, expresse duximus inhibendum, ne L(udovico) ipsi in premissis parerent, faverent vel intenderent, eidem circa regni seu imperii regimen vel administrationem eorum contingentia favendo vel etiam assistendo, privilegia, immunitates, feuda vel iura quecumque in eisdem regno vel imperio ab eodem recipiendo, dominium vel subiectionem aliquam tanquam regi seu in regem Romanorum electo vel imperatori recognoscendo vel impendendo, terras, potestarias, rectorias seu alia officia, quocumque censeantur nomine, in civitate aliqua vel quovis loco alio, maxime in urbe Romana seu in regno Sicilie vel terris aliis Romane ecclesie subditis aut alicuius partis Italie supradictis, ab ipso vel sub eius nomine recipiendo vel etiam exercendo, societatem quoque seu confederationem aliquam cum eo contra ecclesiam nequaquam contraherent nec contractam per eum seu cum eo foverent vel observarent nec consentirent etiam contrahende nec retinendo ipsum seu fovendo quomodocumque vel qualitercumque in Italia eidem faverent, assisterent aut prestarent auxilium cum armis vel sine armis, consilium vel favorem publice vel occulte, a quibus quidem excommunicationis et interdicti sententiis nullus nisi dumtaxat Romanus pontifex preterquam in mortis articulo pretextu cuiusvis auctoritatis seu privilegii generaliter vel specialiter sub quavis forma verborum concessi eis valeret absolvere vel etiam liberare. Quod si forte aliquem vel aliquos de predictis in dicto mortis articulo absolvi contingeret, nisi sanitate recepta sedi apostolice quam primum commode possent se presentare curarent satisfacturi de premissis iuxta mandatum Romani pontificis, in predictam relaberentur excommunicationis sententiam ipso facto. Aperte nichilominus predicantes, quod contra prelatos et personas alias ecclesiasticas supradictas ad depositionem, privationem et inhabilitationem prelacionum, dignitatum, officiorum et beneficiorum suorum ecclesiasticorum quorumcumque, contra civitates vero, communitates, universitates, collegia, castra, loca seu villas et personas singulares quascumque, cuiuscumque preminentie, dignitatis, status vel conditionis existerent, etiamsi imperiali, regali vel alia dignitate quacumque* fulgerent, que contra inhibitionem, monitionem et mandata nostra huiusmodi directe vel indirecte, publice vel occulte presumerent temere aliquid attemptare, ad privationem privilegiorum apostolicorum et imperialium ac feudorum, que a Romana vel aliis ecclesiis seu imperio quomodolibet obtinerent, et al(ias) procedere coniunctim vel divisim intendebamus absque citatione alia, prout facti exigere ret qualitas, sicut et quando expediens videremus. Non obstante si predictis aut L(udovico) prefato seu quibusvis aliis per litteras apostolicas foret sub quacumque forma verborum vel expressione concessum vel concederetur imposterum, quod excommunicari, suspendi vel eorum terre seu loca interdicti non possent per litteras sedis eiusdem non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et quibusvis aliis privilegiis, constitutionibus seu indultis, que contra processum nostrum huiusmodi eis vel eorum alicui noluimus suffragari, set ipsa quoad hec viribus volumus penitus vacuari.

3. Ceterum colligationes, confederationes, pactiones, sotietates ac ligas contra premissa vel cap. 4. premissorum aliquod factas vel initas inter quoscumque sub quacumque forma vel expressione verborum, etiamsi penarum adiectione, iuramentorum prestatione vel quacumque firmitate vallate fuissent, utpote in divine maiestatis offensam ac contra iura et honorem sancte Romane ecclesie ac in dampnum et preiudicium reipublice et periculum animarum presumptas decrevimus nullas, cassas, irritas et inanes ac nullius existere firmitatis et eas, quatenus de facto processerant, revocavimus, cassavimus, irritavimus, dissolvimus et omnino viribus duximus vacuandas, iuramenta quoque super hoc prestita de apostolice potestatis plenitudine relaxavimus. Omnes et singulos, qui confederationes, pactiones et sotietates huiusmodi cum dicto L(udovico) contra processus huiusmodi post dictum terminum presumerent observare, predictas excommunicationis et alias penas et sententias incurrere voluimus ipso facto.

4. Et ut processus noster predictus ad eiusdem L(udovici) et aliorum predictorum ceterorumque cap. 5. quorum intererat vel interesse poterat communem noticiam deveniret, cartas sive membranas processum continentes eundem in portis Avinion(ensis) ecclesie appendi vel affigi fecimus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicarent, ut predictus L(udovicus) et alii quos processus ipse tangebatur nullam possent excusationem pretendere, quod ad eos non pervenisset vel quod ignorassent eundem, cum non esset verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod publicabatur omnibus tam patenter. Voluimus autem et auctoritate apostolica decrevimus, quod dictus processus prefatum L(udovicum) et alios supradictos apprehenderet et artaret, acsi eisdem personaliter publicatus et insinuatus solenniter extitisset, constitutione quacumque per predecessores nostros Romanos pontifices in contrarium edita non obstante, cum ad eiusdem L(udovici) presentiam pro eodem processu publicando et insinuando securus non pateret accessus nec posset commode singulorum quos tangebatur auribus inculcari.

5. Sane quia Ludovicus predictus, quod dolentes referimus, timore divino ac humano pudore prorsus abiectis tanquam in profundum devenerit peccatorum, irritare Regem regum et dominum dominantium non formidans, nostris spretis salutaribus monitis ac penis in contemptum deductis, conceptus suos perversos prosequens Mediolanumque veniens hereticorum ac fautorum ipsorum caterva vallatus in eadem civitate de hereticorum manibus indignus et inhabilis ab indignis coronam assumere ferream, quam veri electi in reges Roman(orum) et admissi per sedem apostolicam consueverunt recipere, non expavit ac exinde versus civitatem Pisanam infelices gressus suos dirigens et eam ingrediens ac in ea per plures dies moram trahens cives eiusdem ac ecclesias et personas ecclesiasticas multipliciter aggravavit et immaniter aggravare non cessat et exinde ad civitatem Lucanam accedens Castrutium de Interminellis virum utique diversarum excommunicationum sententiis innodatum, qui civitatem ipsam detinebat tyrannice occupatam, ac de fautoria hereticorum per suos competentes iudices condemnatum, ducem Lucanum de facto, cum nec ius faciendi sibi competeret nec ipse Castrutius esset capax huiusmodi dignitatis nec alterius, publice ordinavit¹, qui quidem Castrutius Lucanum se ducem nominans terras Lucanas ut dux administrare cepit indebite et iniuste, ac etiam inde Pisas rediens et versus Urbem dirigens gressus suos in eadem a certis civibus dicte Urbis deputatis ut fertur a populo coronam imperialem de facto recipere, cum ad illam non esset ydoneus nec ipsi populo, etiamsi verus in re(gem) Ro(manorum) electus per sedem apostolicam approbatus existeret, ius ipsam competeret conferendi, inunctionem quoque, immo verius execrationem a quodam scismatico recipere non expavit. Dominium insuper, senatum seu regimen civitatis eiusdem eidem L(udovico) tanquam regi seu imperatori usque ad annum donavit et concessit seu ad illud eundem L(udovicum) assumpsit populus antedictus ipseque L(udovicus) assumptioni seu concessioni consentiens antedictae, ipsum per se vel alium exercuit vel exercere presumit, non

1) Cf. supra nr. 362 et 401.

attendens quod fe(licis) re(cordationis) Nicolaus papa III. predecessor noster per constitutionem suam que incipit 'Fundamenta'¹ districtius interdixit, quod nullus imperator vel rex Roman(or)um aut alius imperator vel rex, princeps, marchio, dux vel comes in senatorem, capitaneum, patricium aut rectorem vel ad eiusdem Urbis regimen seu officium nominetur, eligatur seu etiam al(ias) assumatur absque licentia sedis apostolice speciali per ipsius speciales litteras concessionem huiusmodi exprimentes, decernens nominationem, electionem et assumptionem in contrarium attemptatas nullas esse ac ipsas carere omni robore firmitatis et non solum nominatores, electores et assumptores, verum etiam nominatos electos [et assumptos], si huiusmodi nominationi, electioni seu assumptioni consentirent aut se de ipsis intromittere quomodolibet attemptarent, intendentes quoque et obediens eisdem et in hoc dantes ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus ac nominatis, electis vel assumptis auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, cuiuscumque dignitatis, preminentie, conditionis aut status existerent, sententiam excommunicationis incurrerent eo ipso, a qua preterquam in mortis articulo absolvi non possent nisi per summum pontificem vel ipsius petita et obtenta licentia speciali, ac nichilominus ipsos nominatos, electos seu assumptos, si contra constitutionem predictam huiusmodi nominationi, electioni vel assumptioni consentire presumerent aut se illis ingererent quoquo modo, eorumque posteros imperpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus et gratiis, que a predicta seu aliis tenerent ecclesiis, censuit esse privatos, ita quod illi, ad quos eorum collatio, concessio seu dispositio pertineret, resumendi ea, retinendi, concedendi seu conferendi aliis aut de ipsis disponendi, prout pertineret ad eos, haberent liberam facultatem. Et insuper idem predecessor noster mandata, precepta, ordinationes et statuta quelibet que fecissent omnes quoque sententias quas tulissent et quicquid penitus in contractibus et obligationibus seu quibuscumque aliis Urbis nomine vel tanquam senatores, capitanei, patricii aut rectores vel officiales ipsius egissent, irrita prorsus et vacua nuntiavit. Decevit insuper predecessor prefatus iudices et tabelliones, qui super premissis aut eorum aliquibus contra dicti constitutionis edictum patrocinari vel instrumenta conficere forte presumerent, iudicatus et tabellionatus officiis esse privatos.

6. Ne igitur de tanta pertinacia et contemptu Ludovicus predictus valeat gloriari nec tam nefandorum factorum perversitas transeat presumptoribus in exemplum, cum premissa sint adeo notoria, quod nulla possunt tergiversatione celari, nos de fratrum nostrorum consilio declaramus ipsum predictam anathematis et penas alias incurrisse contentas in nostris processibus et constitutione predictis. Et nichilominus quicquid circa ipsum L(udovicum) per inunctionem seu potius execrationem et coronationes, quas in Mediolano et in Urbe predictis de facto recipere seu verius usurpare presumpsit, quas constat utique nullas esse velut ab illo receptas, qui prorsus indignus erat et inhabilis, et ab illis collatas, quibus nequaquam ius impendendi talia competeat, cassas, nullas et irritas declaramus ac ipsas in quantum de facto processerunt cassamus et irritamus ac viribus penitus vacuumus. Ac insuper quelibet mandata, precepta, ordinationes et statuta ab ipso sub ducali vel comitali, postquam illis privatus extitit, necnon regali, imperiali seu senatoris vel rectoris dicte Urbis titulo data sive facta omnesque sententias et confirmationes, innovationes seu approbationes necnon et revocationes privilegiorum seu cassationes eorum ab ipso ante coronationem et inunctionem seu execrationem predictas vel post in Urbe predicta vel alibi ubicumque contra quascumque communitates seu universitates ac personas quascumque ecclesiasticas vel mundanas, cuiuscumque status vel conditionis existerent, etiamsi regali dignitate pollerent, et specialiter contra predictum regem Sicilie, regnum seu terras eiusdem per se vel alium promulgatas seu factas et

1) c. 17 in VI. de elect. (I, 6).

quicquid penitus in contractibus et obligationibus, donationibus, privilegiorum concessionibus vel al(ias) qualitercumque tanquam dux, comes, rex vel imperator seu Urbis senator, dominus, rector vel administrator ubicumque egerit vel ipsum contingeret agere in futurum, exnunc vacua, cassa, nulla et irrita nuntiamus illaque nichilominus quatenus de facto processerunt cassamus et irritamus ac viribus vacuumus. Et specialiter ordinationem dicti Castrutii in ducem Lucanum cassam, nullam et irritam declaramus ac ipsam quatenus de facto processit cassamus, irritamus et prorsus viribus vacuumus.

7. Et quia idem Castrutius dux factus de facto ut predicitur senatoris in Urbe recepit dignitatem seu offitium ac comitis palatini¹ ipsaque exercuit publice ac notorie contra constitutionem predecessoris nostri predicti, declaramus iuxta eiusdem constitutionis tenorem electionem, nominationem seu assumptionem eiusdem ad dictum senatoris officium et comitatus predicti nullas esse ipsasque carere omni robore firmitatis et quatenus processere de facto cassas, nullas et irritas nuntiamus ac eundem Castrutium in excommunicationis sententiam declaramus et tam ipsum quam eius posteros in alias penas contentas in constitutione predicta iuxta tenorem ipsius et continentiam incidisse. Ac insuper quolibet mandata, precepta, ordinationes et statuta ab eodem Castrutio dicta sive facta omnesque sententias ab eodem senatorio nomine, ducali vel comitali seu quovis alio in Urbe predicta vel alibi ubicumque contra quascumque communitates vel universitates ac personas quascumque ecclesiasticas vel mundanas per se vel alium promulgatas et quevis alia que tanquam dux, comes vel senator egerit vel contingeret eum agere in futurum, exnunc vacua, cassa, nulla et irrita nuntiamus illaque nichilominus quatenus processere de facto cassamus, irritamus et omnino viribus vacuumus.

8. Quamquam enim dictus L(udovicus) nec dux nec comes nec rex nec imperator nec prefatus Castrutius dux nec comes existant, quia tamen se gerunt pro talibus eisque predicta in Urbe sicut premittitur ut talibus sunt concessa et ipsi eadem receperunt ut tales, non minus quam si tales existerent, debent tam ipsi quam concedentes penas incurrere supradictas.

9. Rursus quia nonnulli episcopi coronationi et execrationi dicti L(udovici) causa honorandi eundem ei assistendo et favendo interfuisse dicuntur, de eorundem fratrum consilio declaramus eos in excommunicationis et suspensionis ab officio et beneficio penas et sententias incidisse ipsosque excommunicatos et suspensos ab officio et beneficio nuntiamus ac eos ab omni episcopali dignitate et sacerdotali offitio suisque episcopatibus et dignitatibus de eorundem fratrum consilio deponimus et privamus et reddimus nichilominus ad quascumque dignitates seu beneficia ecclesiastica obtinenda inhabiles et indignos². Alios autem prelatos et personas ecclesiasticas, qui contra inhibitiones et mandata predicta eidem L(udovico) adhererunt, astiterunt vel faverunt, excommunicationis et suspensionis ab officio et beneficio penas et sententias per processus nostros talibus inflictas incurrisse declaramus ipsosque excommunicatos et suspensos propterea nuntiamus ad privationis, depositionis et inhabilitationis ac alias penas et sententias absque citatione vel monitione alia processuri, prout eorum inobedientia exigere et viderimus expedire.

10. Universis quoque patriarchis, archiepiscopis et episcopis aliisque personis ecclesiasticis quibuscumque in virtute obedientie ac excommunicationis et suspensionis ab officio et beneficio, quas non parendo ipso facto incurrant, necnon privationis, depositionis, inhabilitationis prelationum, dignitatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum penas et sententias et insuper omnibus et singulis civitatibus, terris et locis ac universitatibus, communitatibus et personis aliis quibuscumque, cuiuscumque conditionis aut status existant, etiamsi imperiali, regali vel alia quacumque premineant dignitate, sub excom-

1) Cf. supra nr. 415.

2) Cf. infra pag. 335 not. 1.

municationis in personas singulares et interdicti in civitates, terras, loca eorumque communitates et universitates, quas nisi mandatis et monitionibus nostris paruerint, eos incurrere volumus ipso facto, necnon privationis privilegiorum quorumcumque apostolicorum et imperialium ac feudorum et bonorum, que ab eadem Romana vel quibusvis aliis ecclesiis vel imperio obtinent, penis et sententiis mandamus et inhibemus expresse, ne predicto Ludovico tanquam duci vel comiti, regi seu imperatori nec eidem Castrutio tamquam duci, comiti vel senatori pareant, obediant vel intendant nec eidem L(udovico) tanquam duci, comiti, regi seu imperatori recognoscendo vel recipiendo terras, potestarias, rectorias seu alia officia, quocumque nomine censeantur, in civitate vel loco aliquo adhereant quoquo modo nec aliquam societatem, ligam vel confederationem cum ipso contra ecclesiam contrahant vel contractam observent nec consentiant etiam contrahende nec eidem faveant, assistant seu prestant cum armis vel sine armis auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte. A quibus quidem penis et sententiis per alium quam per Romanum pontificem nullum posse volumus nisi dumtaxat in mortis articulo liberari. Eisdem et eorum singulis apertius nichilominus predicantes, quod ad inflictionem, publicationem, executionem et aggravationem dictarum penarum coniunctim vel divisim, prout delinquentium excessuum enormitas exegerit et expedire videbimus, absque citatione vel monitione alia, si et quando et quotiens oportunum cognoverimus, procedemus. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, constitutionibus seu indultis, que contra processum nostrum huiusmodi nulli suffragari volumus, set ea quoad hec potius viribus vacuamus.

11. Colligationes autem, pactiones, societates et ligas contra premissa vel premisorum aliqua factas vel initas inter quoscumque sub quacumque forma vel expressione verborum, etiamsi penarum adiectione, iuramentorum prestatione vel quacumque alia fuerint firmitate vallate, utpote in divine maiestatis offensam et contra honorem sancte matris ecclesie ac in dampnum et prejudicium reipublice animarumque periculum presumptas cassas, nullas, irritas ac inanes nulliusque firmitatis existere declaramus, ipsas quatenus processerunt de facto et iuramenta super hoc prestita nichilominus relaxantes, dissolventes et penitus viribus vacuantes. Ceterum presentem processum ad Romanum populum extendi non intendimus, cum quoad ipsos duxerimus alium specialiter ordinandum¹.

12. Et ut presens processus noster ad predictorum L(udovici), Castrutii et aliorum quos tangit seu quorum interest vel interesse poterit in futurum, communem noticiam deducatur, cartas sive membranas processum continentes eundem in Avinion(ensis) ecclesie hostiis faciemus appendi, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ut prefati L(udovicus), Castrutius et alii, quos processus ipse contingit nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Volentes nichilominus et auctoritate apostolica decernentes, quod dictus processus eosdem L(udovicum) et Castrutium ac alios supradictos apprehendat et artet, acsi eisdem personaliter publicatus et insinuatus solenniter extitisset, quacumque constitutione per predecessores nostros Ro(manos) pon(tifices) in contrarium edita non obstante, cum ad eorundem presentiam pro eodem processu publicando et insinuando securus accessus non pateat nec posset commode singulorum auribus quos tangere dinoscitur inculcari.

Dat. Avinion(e), II. Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno duodecimo.

1) *Infra* nr. 428.

428. *Processus contra Romanos. Mart. 31.*

Copia (c.) ibidem fol. 54. Contulimus nos. Est rubrum: Processus contra Romanos, quod expellant Bavarum et sequaces ab Urbe¹.

Quae in capitibus abbreviatis typis minoribus excussa sunt, item ex Processu supra
5 *nr. 275 sumpta sunt.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 221 Pabste nr. 71.

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad futuram rei memoriam.

1. Quamquam nobis molestum merito sit et grave aliqua proponere publice, per que Romanus populus, peculiares ecclesie Romane filii, pandantur in suam gloriam maculam
10 posuisse, ad hoc tamen cogimur, tum quia ipsorum caremus presentia, tum quia taciturnitas talium tam nobis quam ipsis esset periculum allatura. Sane dudum ad publicam notionem processus diversos et sententias contra Ludovicum olim ducem Bavarie et in discordia, sicut ferebatur, in regem Roman(or)um electum, [tam] in curia ipsos publicando fidelium presente multitudine copiosa quam cartas seu membranas processus
15 ipsos et sententias continentes ecclesie Avinion(ensis) affigi hostiis faciendo, ipsos quoque quasi ad omnes archiepiscopos et eorum suffraganeos transmittendo duximus deducendos, per quos utique clare patet nos in ipsum L(udovicum) primo excommunicationis sententiam eius variis et enormibus excessibus et contumacia exigentibus protulisse, subsequenter autem contumacia eius aucta multiplicatisque excessibus variis ipsum a iure,
20 si quod sibi ex electione predicta quesitum fuerat, privavisse. Et cum contumacius agere ac excessus superaddere non cessaret, ipsum privare curavimus ducatu predicto Bavarie et omnibus privilegiis tam apostolicis quam imperialibus et feudis, que a Romana seu aliis ecclesiis obtinebat². Et quia nec sic ad viam rediit veritatis, set potius perversis intendens dogmatibus viros hereticos et erroneos ad suum admittens consortium se ostendat hereticum manifeste citatusque ut super hiis veniret auditurus sententiam et facturum quod iusticia suaderet, cum illa adeo essent notoria, quod non poterant tergiversatione aliqua occultari, ipse tamen male sibi conscius comparere contempsit, propter quod cum nec postea compareret diutius expectatus nec alius pro eodem, eundem hereticum declaravimus ipsum velut hereticum reprobantes et sententialiter condemnantes, prout premissa in nostris processibus serius continetur³.

2. Deducto quoque dudum per facti evidentiam — presertim Italie destinare. (= *supra* nr. 275
nr. 427 cap. 1).

3. Universis quoque patriarchis — voluimus penitus vacuari. (= *ibid.* cap. 2). cap. 3.

4. Ceterum colligationes, confederationes — voluimus ipso facto. (= *ibid.* cap. 3). cap. 4.

35 5. Et ut processus noster — tangebatur auribus inculcari. (= *ibid.* cap. 4) cap. 5.

6. Licet autem processus predicti in Urbe fuerint publicati, tamen populus antedictus prefatum L(udovicum) hostem Dei et ecclesie persecutorem infestum, demoliri vineam Domini Sabbaoth satagentem, stipatum viris apostatis et hereticis ac nonnullis de fautoria et aliquibus de heresi condemnatis, de mense Ianuarii proxime preterito
40 in eadem Urbe recipere ipsiusque capiti coronam imperialem per cunctos concives suos imponi facere, licet hoc, etiamsi verus in regem Roman(or)um electus et per sedem apostolicam admissus et approbatus etiam existeret, ad ipsorum nequaquam pertineret offitium, presumpserunt. Nec hiis contenti, set cumulantes potius mala malis contra constitutionem fe(l)icis re(cordationis) Nicolai pape III. predecessoris nostri in Urbis
45 eiusdem favorem provide promulgatam que incipit 'Fundamenta'⁴ eidem L(udovico)

1) *Processum eodem die contra Iacobum episcopum Castellani datum notat Böhmer, Reg. Ludw. p. 221 Pabste nr. 70; cf. supra pag. 309 not. 1.* 2) *Supra nr. 273.* 3) *nr. 274.* 4) *c. 17 in VI. de elect. (I, 6).*

dictae Urbis annale dominium, senatum vel regimen, sicut facti evidentia premissa notoriat, concesserunt, non attendentes quod concessionem huiusmodi ac predictorum assumptionem idem predecessor nullam decrevit existere ac omni robore firmitatis carere quodque assumptores et assumptus consentiens assumptioni huiusmodi necnon intendentes et obedientes eidem et in hoc dantes ipsis assumptoribus seu assumpto auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, cuiuscumque dignitatis vel preminentie, conditionis vel status existerent, excommunicationis sententiam incurrerent eo ipso. Et insuper predicti populus Marcilium de Padua et Iohannem de Ianduno viros utique pestiferos, reprobos et de heresi sententialiter et publice condempnatos, doctrinas hereticas, reprobas et condempnatas dogmatizantes, publice predicantes in Urbe receperunt predicta, hereticorum predictorum predicationes et dogmatizationes nepharias audiendo eisque parendo in suarum animarum periculum [eisque dando auxilium,] consilium et favorem. Et quamvis excessuum predictorum gravitas et enormitas suaderent, ut ad tantarum temeritatum audaciam corrigendam ad executionem penarum in constitutione predicta nostrisque processibus et iuribus aliis pro premissis inflictarum rigide procedere deberemus, paterna tamen pietas, que consilium capi pro filiis postulat, ut adhuc eorundem populi correctio debeat prestolari, cum ipsorum magna pars perversis fuisse super predictis seducta consiliis asseratur et magna pars cleri et nobilium nec consenserint, sicut audivimus, nec consentiant perversis ac reprobis actibus supradictis, prefatum itaque populum et singulares personas ipsius presente hac fidelium multitudine copiosa exhortamur in Domino et monemus eisdem nichilominus sub excommunicationis in personas singulares et in ipsum populum interdicti penis et sententiis, quas non obstantibus privilegiis quibusvis eisdem sub quacumque forma verborum indultis ipsos et eorum singulos, qui nostris mandatis huiusmodi quomodolibet inobedientes extiterint, incurrere volumus ipso facto, districtius iniungentes, ut considerantes attente predecessorum suorum in fide ac devotione ecclesie constantiam quantumque premissa derogent fame sue et suam obfuscent gloriam necnon quantis se periculis exposuerint per premissa quantumque divinam offenderent maiestatem, de tantis excessibus resipiscant ac dimisso devio, quod Iul, 1. ducit ad mortem¹, infra Kal. Iulii proxime futuri ad devotionem redire ecclesie non omittant. Eisdem insuper exhortantes et monentes, quatinus prefatum L(udovicum) excommunicatum et de heresi ut predicatur condempnatum tanquam Dei hostem, ecclesie Romane rebellem et abhominandum desolationis dolum abhorrendo eiusque semitas, que sequaces earum ducunt in precipitium, summopere declinando ab eadem Urbe ipsiusque districtu quantum in eis erit expellere et eicere studeant nec eidem tanquam duci, regi vel imperatori, senatori, rectori seu domino pareant, obediant, faveant vel intendant in Urbe vel extra quavis occasione vel causa, quin potius subtracto sibi quovis commercio, subsidio et auxilio, exinde viriliter eliminare procurent, eidem imposterum, quam diu extra communionem fidelium et gratiam Romane ecclesie fuerit, sicut nunc existere dinoscitur, nullatenus adhesuri. Non obstantibus quibuscumque conventionibus, colligationibus, societatibus vel pactionibus factis cum ipso forsitan vel initis, etiamsi penis, obligationibus, iuramentis aut quibusvis aliis firmitatibus existerent roborate, quas velut contra bonum pacis et in detrimentum reipublice divineque maiestatis offensam ac nostris processibus, monitionibus salubribus et mandatis obvias, presumptas temerariis ausibus et initas cassas, nullas et irritas nuntiamus easque cassamus et irritamus, sicut processerunt de facto, nichilominus ad cautelam penas adiectas et iuramenta super hoc prestita, cum ea vinculum iniquitatis esse non debeant, etiam relaxantes.

7. Per hunc autem processum nostris aliis contra dictum L(udovicum) eiusque complices et fautores processibus diversis temporibus habitis preiudicare non intendimus

1) *Prov.* 12, 28.

nec volumus in aliquo, set eos potius et eorum singulos volumus in suo robore perdurare. Nec nostre intentionis existit, quod propter aliqua in presenti processu contenta divina celebrari durante interdicto ecclesiastico in Urbe iam dicta [vel] aliqui de Urbe ipsa participare cum eodem L(udovico) et aliis excommunicatis valeant licite, nisi prout et
5 quantum permittunt canonice sanctiones.

8. Et ut processus noster huiusmodi ad eorumdem populi et aliorum quorum interest vel interesse potest communem notitiam deducatur, cartas sive membranas processum continentes eundem in ecclesie Avinion(ensis) appendi vel affigi hostiis faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ut ipsi
10 et alii quos processus ipse contingit nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit vel quod ignoraverint eundem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Volentes insuper et auctoritate apostolica decernentes, quod dictus processus ipsos et alios quos contingit adeo apprehendat et artet, acsi eisdem publicatus personaliter et insinuatus
15 solenniter extitisset, constitutione quacumque predecessorum nostrorum Romanorum pontificum in contrarium edita non obstante, cum pro ipso publicando et insinuando ad eos tutus accessus non pateat nec posset commode singulorum auribus inculcari.

Datum Avinion(e), II. Kal. Aprilis, anno duodecimo.

429. 430. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE ET ROBERTI REGIS SICILIAE.

1328. Apr. 4.—16.

429. *Litterae civitatis Florentinae pontifici et Roberto regi missae.* Apr. 4.

Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. I' signato fol. 23' tabularii regii Florentini, ubi rubrum: Ad dominum papam. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges'
25 *p. 64 nr. 107 ex c. Editionem repetimus.*

Domino pape.

Sentimus vere, quod Petrus Sacconus Ubaldini alique omnes Gibellini Ytalici, qui ad Bavarum accesserant, repetierunt noviter partes suas et quod Castrucci magnos fecit et facit armatorum et aliorum oportunorum in actibus bellicis apparatus et quod
30 ex Pisanis in numero XL et ultra, de quorum scientia et potentia poterat dubitari, eiecit de civitate Pisarum et quod et ipse Castrucci et omnes alii Gibellini prefati Bavarum expectantes contra nos insurgere undique firmaverunt. Et hoc ostenditur per inditia manifesta, que nobis digne et cogitationis et timoris causam inmiserunt considerata eorum potentia aliisque attendendis attentis. Non enim esset nobis nedum resistentie,
35 sed ipsius nostre defensionis potentia sine vestro potenti exfortio et succursu. Perceperamus siquidem letatique fueramus gaudio magno^a per ea, que nobis a fidedignis relata fuerunt, quod quando sanctitas vestra percepit urbem Romam occupatam per illum Bavarum obstinatum, previderat et dixerat huc maximum exfortium gentis armigere destinare. De qua tamen previsionem nil, de quo non modicum stupefacti sumus, hucus-
40 que successisse sentimus. Quapropter sanctitati vestre affectuosissime supplicamus, quatenus attento precipue, quod in premissis causam Altissimi ac fidei orthodoxe vestreque sanctitatis hucusque egimus et inpresentiarum agimus paratique sumus pro posse agere

429. ^a) quod *add. c.*

indefesse quodque in tam arduo negotio irreparabile foret mora periculum allatura, dignetur in premissis sic nobis ante tempus de celeri et oportuno remedio providere, quod frustra post tempus vulnerata causa remedium non queratur. Dignetur ergo sanctitas ipsa mandare suo legato Lombardie, quod suum gentis armigere magnum exfortium ad nos dirigat sine mora, vestraque sanctitas etiam ipsum exfortium per novorum armigerorum militum missionem augmentare dignetur, si defensionem suorum fidelium confusionemque Bavari tam perfidi hostis sui suorumque complicum in brevi desiderat evenire. Et dum presentes scribi faceremus, scivimus quod Bavarus predictus scripsit communi
 Apr. 3. Amelie, quod incontinenti se parent, cum post Pasca intendat partes eorum et circumpositas visitare¹.

Data Florentie, die IIII. Aprilis, XI. ind.

De dicta materia scriptum est domino regi et in conclusione dictum, quod provideat efficaciter et celeriter in premissis et ita ante tempus disponat, quod in tempore, quo ipse Bavarus veniret vel gentes mitteret versus huc, suum primogenitum destinet cum tali et tanto exfortio, quod non solum nos defendere, sed hostes offendere valeamus.

430. *Litterae regis Roberti ad quosdam capellanos papae.* Apr. 16.

Copia (c.) in Registris Andegavensibus tabularii regii Neapolitani tom. 271 fol. 108'.
 — *Dedit Ficker l. c. p. 66 nr. 109 ex c. Editionem repetimus.*

Cf. l. c. p. 65 sqq. nr. 108. 110. 111.

Robertus etc. nobili Iacobo de Columpna domini pape capellano, consiliario et familiari suo gratiam suam et dilectionem sinceram.

Ad tuam pervenisse notitiam fama vulgante iam credimus, quod sanctissimus in Christo pater et clementissimus dominus noster summus pontifex ad conculcandam superbiam hostis publici heretici Bavari adversus eum de novo procedens ipsum de heresi finaliter condempnavit et contra eum ac receptatores sequaces atque fauctores et sibi obedientes cruciatam generose concessit² et divulgacionem illius venerabili patri patri Ingerranno archiepiscopo Capuano consiliario, familiari et fidei nostro domestico et eius suffraganeis per apostolicas litteras certi tenoris, quarum transsumptum ecce tibi sub maiestatis nostre sigillo certorumque prelatorum in curia nostra presencium mittimus, duxit presentialiter concedendam, per ipsum archiepiscopum postmodum in maiori Capuana ecclesia solenniter publicatam. In qua quidem publicatione et solennizatione illius factis per archiepiscopum memoratum Carolus dux Calabrie primogenitus noster carissimus atque vicarius necnon Montis Caveosi et Squillacii comites aliique plures barones et nobiles regni nostri in numero copioso ibidem presentes crucem ipsam flexis genibus de ipsius archiepiscopi manibus die videlicet penultimo Marcii proxime preteriti devotissime assumpserunt nosque deinde zelantes integritatem fidei, honorem sancte matris ecclesie ac etiam fidelium regni nostri salutem decimo huius mensis Aprilis in maiori Neapolitana ecclesia, astantibus nobis quam pluribus baronibus atque nobilibus dicti regni, crucem ipsam flexis genibus devotissime amplexantes una nobiscum signum crucis ipsius per manus venerabilis patris archiepiscopi Salernitani humeris nostris affigi fecimus et apponi. Quocirca devotionem tuam, quam cum votis apostolicis atque nostris fideliter concurrere novimus, ortamur attente ex parte sancte matris ecclesie attentius requirentes, quatenus processum publicationis huiusmodi facte per eundem archiepiscopum Capuanum atque receptionis crucis predictae, quem universorum fidelium non decet latere notitiam,

1) *Litterae servatae non sunt.*

2) *A. 1328. Ian. 21; cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 220 Pabste nr. 64.*

diebus dominicis et festivis in cathedralibus, collegiatis et parochialibus ecclesiis aliisque religiosorum ordinum monasteriis atque locis sistentibus ultra et preter Ananiam per Campaniam in Ferentino et in Urbe ac Romanis partibus ob reverentiam sancte matris ecclesie atque nostram more in talibus solito in noticiam christifidelium ipsarum partium, ut eis pateat, perducere seu perduci facere, sicut expedire videris, studeas, ut per hoc fideles ipsi in confusionem eiusdem heretici dictorumque suorum sequacium, quorum pravitas meruit stimulos omnes carnis¹, eo promptius animentur consurgere, quo tam grandis indulgentie in processu ipso descripte se noverint beneficio obtinere, ut congregata undique multitudine armatorum expugnentur viriliter rebelles heretici et eorum protervia confundatur, inducturus seu factururus induci per ecclesiasticas religiosasque personas civitatum terrarum atque locorum partium predictarum fideles eosdem, signum crucis ad laudem Dei et alme matris ecclesie prefate triumphum devote recipere ac pro ipsius prosecutione debita contra dictos hostes hereticos personaliter vel iuxta facultates eorum realiter subvenire. De constructione vero archarum et affixione truncorum et conservatione pecunie et aliarum rerum, quas per fideles ipsos offerri contigerit, facies, prout in eisdem apostolicis litteris continetur. Inchoationem denique et distinctionem anni et temporis prefiniti ad ipsam indulgentiam consequendam idem archiepiscopus Capuanus deliberato consilio cum suffraganeis suis tibi per suas litteras declarabit.

Datum Neapoli, anno Domini MCCCXXVIII, die XVI. Aprilis, XI. ind., regnorum nostrorum anno XVIII.

Eodem die ibidem similes facte sunt nobili domino Francisco Gaytano domini pape capellano etc. usque ubi legitur 'monasteriis atque locis', deinde hic sequitur 'Ananie et citra Ananiam per Campaniam preter Ferentinum ob reverentiam etc.'

431. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD PRINCIPES ELECTORES.

1328. Apr. 5.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 167 nr. 1654 valde corrosa. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 372 nr. 995 ex c. (decurtatum).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 221 Päbste nr. 74.

Cf. litteras pontificis infra ad a. 1328. Apr. 28 et Mai. 7 edendas.

Universis principi[bus] tam ecclesiasticis quam secularibus in electione [regis Ro]man[orum] in imperatorem promovendi vocem habentibus.

Processum per nos pridem de consilio fratrum nostrorum presente copiosa multitudine fidelium habitum contra L[udovicum] [de Bavar]ia excommunicatum ac iure, si quod sibi [ex electio]ne discordi, que de ipso celebrata fui[sse] dicebatur, ad regnum Roman[um] vel imperium competebat, necnon ducatu Bavarie ac comi[tatu] palati[no] Reni et iure quocunque habendi [vocem in e]lectione regis Roman[orum] in imperatorem promovendi ac omnibus privilegiis apostolicis [et imperialibus] ac feudis ab ecclesia vel imperio [concessis] iustis privatum sentenciis et de [heresi sentential]iter condemnatum et ipsius non[nullos com]plices et fautores ad vestrum et [aliorum] fidelium credimus noticiam perveni[sse] et vos super eo] et omnibus contentis in eo ef[fectos cer]tiores. Ecce quod tenorem illius [de verbo ad verbum] insertum presentibus vestre providentie [mi]ttimus in hec verba:

1) Cf. 2. Cor. 12, 7.

'Iohannes et cetera. [Ad certitudin]em presentium et memoriam futurorum.

Dudum per facti evidenciam et cet. usque ibi sicut in libro processuum continetur, videlicet per quem irritantur et cassantur acta in coronatione Bavari in Urbe, cuius dat(a) est [II. Kal. Apri]lis, anno duodecimo.¹

Dat(a) vero huiusmodi [intimaci]onis dictis principibus est Non. Aprilis, anno duodecimo.

432. LUDEWICI DONATIO PRO CAMERARIO.

1328. Apr. 8.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 352. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum.

10

Böhmer, Reg. Ludw. p. 59 nr. 978.

Wir Ludweich von Gotes genaden Römischer chaiser ze allen ziten merær des richs verjehen offenlich an disem brief, daz wir angesehen haben di getreuen dinst, di uns Fridel unser lieber chamerær in der chamere und auch sūst manichvaltichleich getan hat u[nd au]ch^a alle tag stætichleich und getreulich twet, und haben im, seiner hausfraun und iren erben verlihen und verleihen in auch von unser chaiserlicher milt di hofstat di da leit vor dem Türlein ze München, di vor wilent Chunrat der Tutzingar gehabt hat, di uns und daz hertzentum angehört, di selben hofstat ze besitzen und ze haben von im, seiner hausfraun und iren erben vrilich und ledichleich von uns und dem hertzentum ewichleich ze lehen. Und wellen und gebieten dem pflegær, dem vitztum und dem richtær ze München die ietzu sint oder hernach werdent, daz si den vorgenanten Fridel, sein hausfraun und ir erben an der selben hofstat nicht hindern noch gestaten iemand ze hindern in oder ir erben von unserm gewalt. Dar über ze urchünd geben wir disen brief mit unserm chaiserlichen insigel versigelten.

Der gegeben ist ze Rom, an dem Vritag in der Österwochen, do man zalt von Christes gepūrd dreutzeenhundert jar dar nach in dem achtundzwaintzigisten jar, in dem viertzehenden jar unsers chunichsrichs und in dem ersten des chaiserstums.

433. LUDEWICI UNIO CUM COMITIBUS PALATINIS RHENI.

1328. Apr. 14.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendent sigillum imperatoris laesum filis sericis viridis, secretum Rudolphi comitis Palatini fere illaesum filis sericis flavi coloris. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 289 nr. 271 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 59 nr. 979; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2032.

1. Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer cheiser ze allen zeiten merer dez riches verjehen für uns und unser erben pfallentzgrafen ze Rein und hertzogen in Beyern und wir Rudolf von der selben gnaden pfallentzgrafe ze Rein und hertzog in Beyern verjehen für uns, unsern brüder und vettern Ruprecht und Ruprecht und unser erben offenlich an disem briefe, daz wir uns bedæchtichlichen und willielichen mit einander verrichtet, vereinet und verbunden haben in ein gantze und stæt liebe und triwe ze be-

432. ^a) lacuna in or.

1) *Supra* nr. 427.

liben bei einander und an einander geholfen ze sein an allen sachen wider aller mæn-
 niclich ewiglich die wile wir leben. Und wir vorgenanten Rudolf, Ruprecht und Ruprecht
 und unser erben und unser cheiser Ludowiges erben wellen und sullen undertænich sein
 an allen sachen und dingen den vestn mannen Henrichen dem Gumpemberger, Hen-
 5 richen von Mûr, Henrichen truchtsætzzen von Sultzpach, Henrichen dem Eysoltzrieder,
 Dytrichen von der Chûrne, Weiglin von Trausnicht und Henrichen dem Preisinger von
 Wolntsa oder Otten von Greifenberg, ob der Preisinger bei dem lande nicht gesein
 môcht, die wir mit unserm guten willen und gûnst unsers herren dez cheisers dartz
 genant und genomen haben und die uns der cheiser geben hat, daz wir nach der rat
 10 leben und tûn sullen, wir sein inner landes oder dar auz. Und were daz der sibener
 einer oder mer nicht were, so sullen die andern ander an ir stat auf ir ayde næmen
 und sullen die oder der vollen gewalt mit in haben. Ez wær danne daz die oder der
 dem cheiser nicht gevielen, so sullen si einen oder ander an ir stat næmen nach des
 cheisers rat und willen von unserm lande ze Beyern, die dartz aller best sein. Die-
 15 selben siben haben vollen gewalt von unsers herren des cheisers und von unsern wegn
 einen teil ze machen unserer lande an der Pfallentz, ze Beyern, ze Swaben, ze Franchen
 und ze Osterreich læut und gût auf ir ayde und auf ir triwe und doch also daz bede
 teil læut und gût bei einander beliben sullen, die wile wir ez bedersit wellen. Swelher
 aver under uns seinen teil haben wil, den sullen im die andern geben an allen verzoeh
 20 und irresal.

2. Und die vorgenanten siben haben geschworn auf den heiligen uns Rudolfen,
 Ruprechten und Ruprechten und unsers cheiser Ludowiges erben getriwelich ze wisen
 und ze raten allez daz si wenen uns und dem lande und læuten nûtz und gût sein, die
 wile wir bei einander sein mit unsern teilen. Auch haben si geschworn lande und læute
 25 ze teilen, als si von allen iren sinnen wænent und verstent unserm herren dem cheiser,
 seinen erben und uns Rudolfen, Ruprechten und Ruprechten und unsern erben und landen
 und læuten aller best ze sein.

3. Wir haben uns auch verbunden und verbinden uns mit gûtem und verdachtem
 willen ewiglich, daz wir von dhainem teil wæder læut noch gût niman verchoufen noch
 30 anwerden sullen noch enmûgen danne uns selber under einander durch dhainerlay sache.
 Wir oftgenanten Rudolf, Ruprecht und Ruprecht und unser erben verjehen auch und
 geheizzen stæt ze haben und besteten mit unsern briefn, swaz unser liber herre der
 cheiser getan und vorschriben hat durch Got und ze seiner not und dez landes und
 durch hilfe und dienst, den man im getan hat.

4. Und dise teiding und waz hie geschriben ist ze volfüren und stæt ze halten,
 haben wir cheiser Ludowich unser cheiserliche triwe geben und dez haben wir hertzog
 Rudolf leiplich ze den heiligen geschworn lauterlich und getriwelich. Dez sol auch hertzog
 Ruprecht sweren und als unser cheiser Ludowiges erben ze iren tage chûmen, so sullen
 si dez auch ze den heiligen sweren. Alsam sol auch hertzog Ruprecht hertzog Adolfes
 40 sæligen sûn tûn. Daz geheizzen wir cheiser Ludowich für unser erben.

5. Und were daz wir cheiser Ludowich oder unser erben dise teiding uberfüren,
 so sullen lant und læute warten und gebunden sein hertzogen Rudolfen, Ruprechten
 und Ruprechten und iren erben als lang untz wir gæntzlich aufrichten was wir uber-
 varen haben. Alsam geschæch daz wir hertzogen Rudolf, Ruprecht und Ruprecht oder
 45 unser erben dise teiding uberfüren, so sullen lant und læute unserm vorgenanten herren
 cheiser Ludowigen und seinen erben warten und gebunden sein, als lang untz wir gæntz-
 lich aufrichten was wir uberfaren haben. Und sullen lant und læute sweren, swelher
 ubervert, daz si dem andern wartend und gebunden sein, biz daz er auf gericht. Und
 were daz hertzogen Ruprecht und Ruprecht bede oder ir ainer dise vorgeschriben tei-
 50 ding nicht wolten stæt haben, so sein wir cheiser Ludowich und unser erben in hin

wider nicht gebunden von disen teidingen. Swelher auch under uns seinen teil nimt, dez lant und læute sullen in der bundniûz beliben, als vorgeschriben stet.

6. Wir cheiser Ludowich verjehen auch, swaz wir erlösen oder vergelten, daz daz unsern obgenanten vettern, die wile si bei uns belibent mit irem teile oder swelher bei uns belibet, glicher weis sol sein als unsern erben.

7. Dar uber ze urchund geben wir disen brief mit unsern insigeln versigelten und mit den gezügen, die hernach geschriben stent. Daz seint die edeln vnd vestn manne Meinhart und Albrecht brüder grafen von Ortembûrg, Friderich burgrafe von Nuremberg, Ulrich lantgrave von Elsazzen, Ludowich hertzog von Teck, brüder Dytrich von Trier lantchumentewer von Potzen, Cunrat von Trûhendingen, Marquart von Sevelt, Cunrat von Schenna, Heinrich Preisinger von Wolntsa und Eberhart von dem Tore.

Der brief ist gegeben ze Rome, an dem Pfintztage nach dem Suntage Quasi modo geniti, do man zalt von Crists gebürt dreitzehenhundert jar darnach in dem achtundzweintzigstem jare, in dem viertzehendem jare unser cheiser Ludowiges chunigriches und in dem ersten dez cheisertûms.

434—438. EIUDEM CONSTITUTIONES CONTRA PONTIFICEM EDITAE ALIAEQUE.

1328. Apr. 14.—23.

434. *Relatio super constitutionibus emissis.* Apr. 14.

Etiam hic relationem Chronici Iohannis Villanii l. X cap. 68 ponere liceat; cf. supra nr. 382.

Negli anni di Cristo 1328, a dì 14 del mese d'Aprile Lodovico di Baviera, il quale si facea chiamare imperadore e re de' Romani, congregato parlamento nella piazza dinanzi a Santo Pietro in Roma, ove avea grandi pergami in su i gradi della detta chiesa, dove stava il detto Lodovico parato come imperadore, accompagnato da molti clerici e prelati e religiosi Romani e altri di sua setta che l'aveano seguito e di molti giudici e avogadi, in presenza del popolo di Roma fece pubblicare e confermò le 'nfra-scritte nuove leggi per lui nuovamente fatte, la sustanzia in brieve delle quali è questa:

1. Che qualunque cristiano fosse trovato in eresia contro a Dio e contra alla 'mperiale maestà, che secondo ch'è anticamente per le leggi, dovesse essere morto, così confermò che fosse e di ciò potesse essere giudicato e sentenziato per ciascuno giudice competente o fosse stato richiesto o non richiesto, incontanente trovato in quello peccato dell' eretica pravità o della lesa maestà fosse e dovesse essere morto, non ostante le leggi fatte per gli predecessori suoi, le quali negli altri casi rimanessero in loro fermezza. E questa legge volle s'intendesse alle cose passate e alle presenti e a quelle che fossono pendenti e che debbono avvenire¹.

2. Ancora fece comandare, che ciascuno notaio dovesse mettere in ciascuno carta che egli facesse, posti gli anni Domini e indizione e il dì 'fatta al tempo dell' eccellente e magnifico domino nostro Ludovico imperadore de' Romani, anno suo ecc.' e che altrimenti non valesse la carta².

1) Cf. infra nr. 435.
itemque supra nr. 424—426.

2) Haec constitutio servata non est; sed cf. infra ad a. 1328. Mai. 21

3. Item che ciascuno si guardasse di dare aiuto e consiglio ad alcuno ribello e contumace del sacro imperadore o del popolo di Roma sotto la pena de' suoi beni e che piacesse alla sua corte¹.

Queste leggi furono pensatamente fatte e ordinate per lo detto Bavaro e per lo suo maculato consiglio, a fine che sotto queste volle partorire e partorì lo suo iniquo e pravo intendimento contra papa Giovanni e la diritta chiesa.

435. *Constitutio contra haereticos vel laesae maiestatis reos.* Apr. 14.

Editionem instruximus ope codicum qui sequuntur:

1 cod. Pl. XVII, 29 bibliothecae Laurentianae saec. XV. in. fol. 17'; contulimus nos²;

10 2 cod. Pl. sin. XX, 12 eiusdem bibliothecae adhuc saec. XIV. fol. 18'; contulimus nos;

3 cod. Paris. lat. 5154 (olim Colbert. 678) saec. XIV fol. 41'; contulimus ad apographon huius codicis iam olim a Bethmanno confectum, quod Berolini servatur;

4 cod. Vatic. lat. 4010 fol. 38; contulimus nos.

Recentiores codices eiusdem indolis ac 3 et 4, Vaticanum nempe lat. 4008, Marcianum VIII, 174, alios adhibere supersedimus.

Potiores tantum lectiones varias adnotavimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 59 nr. 980.

Ludovicus^a Dei gratia Romanorum imperator^b semper augustus^c. Ad eternam rei memoriam.

20 Omnem totius^d rei publice curam gerentes, Deo nostrum gubernante imperium, ad hoc mentem nostram precipue^d dirigimus et curis sollicitamur continuis^e, ut prava cogitantibus delinquendi materiam amputemus, in hiis presertim criminibus omnem peccandi occasionem tollere cupientes, ex quibus non solum temporalis maiestas leditur, set eterna. Novimus enim, ut legalis sanxit auctoritas, in omnibus generaliter criminibus notoriis
25 usquequaque sollempnitatem et iuris ordinem non servari, ut notoria crimina^f, que aliqua tergiversatione celari non possunt, quasi ex ipsa facti evidentia in lucem deducta faciliiori ordine puniantur. Que sollempnitates tanto relaxande sunt largius, quanto committentes maiora facinora coinquant et depravant, ut per ampliorem sollempnitatem et ordinis relaxationem delinquendi occasio subtrahatur. Quia igitur^g ubi maius periculum
30 vertitur, ibi cautius est agendum, hac edictali lege de nostrorum principum ac^h procerum consilio et assensu sancimus, ut si quis in crimine heresis vel lese maiestatis inciderit, de quibus seu eorum altero manifeste et notorie commissis fuerit diffamatus, contra taliter delinquentem, adversus quem de prescriptis criminibus seu altero eorumⁱ huiusmodi laborat infamia, ad sententiam diffinitivam procedi possit et valeat^k per iudices competentes, vocatione seu citatione aliqua non premissa. Volentes in premissis casibus et quolibet eorum ut premittitur citatione non facta sic latam sententiam habere roboris firmitatem, acsi in huiusmodi^l prolatione sententie fuisset usquequaque ordo iudiciarius observatus. Presentem vero constitutionem nostram extendi volumus ad preterita, presentia et futura, aliis iuribus contra taliter delinquentes a divis retro^m Romanorum principibus editis in suo robore duraturisⁿ. In quorum omnium testimonium

435. ^a) [L]Odoycus 1. ^b) et add. 2—4. ^c) agustus 1. ^d) deest 4. ^e) et — continuis des. 4. ^f) deest 2—4. ^g) ergo 3. ^h) et 1. ⁱ) eorum altero 3. ^k) debeat 3. ^l) eius 2. ^m) divis retro des. 4. ⁿ) servaturis 2.

1) Haec constitutio servata non est. 2) Cf. Schwalm 'Die Appellation König Ludwigs des Baiern' (Weimar 1906) p. 7, ubi lege 29 loco 19.

presens nostrum edictum sive constitutionem conscribi iussimus et nostre maiestatis sigillo voluimus^o communiri.

Datum^p Rome apud Sanctum Petrum, die Iovis quartodecimo Aprilis, anno ab incarnatione Domini MCCCXXVIII, inditione undecima, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

436. *Publicatio depositionis a papatu prior. Apr. 18.*

Adhibuimus 1 cod. Pl. XVII, 29 bibliothecae Laurentianae, de quo v. supra ad nr. 435, fol. 18; contulimus nos;

2 cod. R. 26 bibliothecae Vallicellianae¹ saec. XIV. fol. 310; cancellata est in codice; contulimus nos;

3 cod. Paris. lat. 5154, de quo v. supra ad nr. 435, fol. 42; contulimus nos;

4 *Chronici Siciliae* cap. 96 ad editionem a Rosario Gregorio loco supra ad nr. 111 citato paratam II, 226 sqq.

Potiores tantum lectiones varias adnotavimus.

De huius constitutionis indole, praesertim de illis capitibus, quae cum Marsilii libro 15 'Defensor pacis' plus minusve conveniunt, cf. K. Müller 'Der Kampf Ludwigs des Baiern' I, 187 sqq. et 369.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 59 nr. 981.

Ludovicus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus. Ad eternam rei memoriam^a.

1. Gloriosus Deus et sublimis dominantium dominus nulli secundus, qui universa propter semetipsum^b operatus est, impium quoque ad diem malum², sacerdotium et imperium independenter^c principians et conservans^d, ut hoc quidem^e divina exerceat, illud autem humanis presideat^f rempublicam sibi traditam recte ac magnifice gubernando^g, nos Ludovicum^h quartum Romanorum imperatorem semper augustumⁱ in imperiali culmine maiestatis constituit^k et in hoc quia^l nos in principem super hereditatem suam inunxit^m ut de manibus inimicorum suumⁿ populum liberemus^o.³ exaltans nos super gentes et regna, ut pacis subversores disperdamus ubique^p, zelatores vero eiusdem plantemus et edificemus, creans fructum laborum nostrorum pacem hiis qui longe sunt^q et hiis qui prope^r. Eapropter^r ex imperiali celsitudinis debito excessus enormes^s Iacobi de Caturco, qui nunc se papam^s licet mendaciter asserere non veretur, dissimulatione diuturniori nullatenus sufferre volentes^t, innato^e moti iustitiae zelo nunc preeminentia maiestatis imperialis adaucto^u domum paternam filiosque nostros^q carissimos impuberes hostilium incursum discriminibus iam actu expositos fortune periculis committentes celeri cursu in Italiam^v venimus ad sedem nostram precipuam Romam^w videlicet pro-³⁵perantes. Quam divino suffulti auxilio pacifice attigimus nulla hostili resistencia prepediti, universis terrarum quas pertransivimus incolis ab omni dampno atque disturbo

435. ^o) volumus 2—4. ^p) *linea dati in 2—4*: Facta fuit hec (ista 2. 4.) lex et publicata die Iovis XIII. Aprilis, anno Domini MCCCXXVIII (*loco* anno Domini MCCCXXVIII 4: XI. Ydus).

436. ^a) *loco* Ludovicus — memoriam 1. 2: In nomine Domini amen; Ludovicus — memoriam *des.* 4; ⁴⁰ imperator et semper 3. ^b) ipsum 1. 3. ^c) independi 1. ^d) observans 2. ^e) *deest* 4. ^f) ad *add.* 4. ^g) gubernandum 4. ^h) *Lodoycum* 1. ⁱ) *agustum* 1. ^k) constitutum 1. 3. ^l) *loco* in hoc quia 4: ita quidem. ^m) iniunxit 3; immisit 4. ⁿ) suorum 4. ^o) liberaremus 4. ^p) *deest* 2. ^q) *deest* 3. ^r) nos *add.* 1. ^s) Iohannem XXII. *add.* 3. ^t) valentes 3. ^u) ad antra *male* 1. 3. ^v) *Ytaliam* 1. ^w) urbem Romanam 1.

1) Cf. 'Archiv' XII, 425.

2) *Pror.* 16, 4.

3) Cf. 1. *Reg.* 10, 1.

4) *Isai.* 57, 19.

preservatis. In qua siquidem Urbe divina opitulante providentia cesareo diademate ac sceptro legitime susceptis per nostrum Romanum peculiarem populum Urbi et orbi Dei ac nostra potentia^y invincibili presidemus, ut manus nostre fortitudine triumphali rebelles, qui pro nunc a nobis suo domino naturali longe sunt, corripiamus potenter fidelesque^z nostros ab angariis et persecutionibus^a tyrannicis insuperabili potestate Dei et nostra efficaciter eruamus.

2. Animadvertimus equidem^b huiusmodi transgressiones rebellium ex violenti usurpatoris se nunc papam nominantis falcem suam in alienam messem mittentis certa nequitia provenisse, quem elevatum ad instar Adonie filii Agith^c exemplo David hactenus non corripuimus¹, nunc vero perpendimus quod ferro necesse est, ut abscondantur vulnera fomentorum, que non senserunt medicinam. Prospeximus etiam quod in^d immensum crescit impunita temeritas et facilitas venie dicto Iacobo incentivum prestitit delinquendi, dum sibi de collectis^e inique thesauris currus fecit et equites^f adversus Christi ac^g sacri imperii fideles sub specie subsidii Terre Sancte, thesauris inquam iam per multos annos de omnibus finibus ecclesie ac talliis seu questu a clero violenter extortis necnon symoniacis beneficiorum ecclesiasticorum distributionibus collatorum etate, vita et scientia penitus immeritis et indignis^h ac mentitis gratiis seu indulgentiis peccatorum, quas pro stipendiis pollicetur nefariis homicidis, scismata pestifera effreni rebellionem non desinens in nostro sacro imperio suis dolosis astuciis seminare, utens consilio et auxilio execrabili Ioab principis militie², scilicet cuiuslibetⁱ fautoris dissidiorum et^k ex Ioab interpretatione, et hoc in personis principum secularium, precipue^k dolosi Ioab^l Roberti^m iam dudum propter crimen lese maiestatis per fel(icis) rec(ordationis) Henricum ultimum pena proscriptionis dampnati³ aliorumque principum quorundam sibi toto posse et nosse faventium in sacri destructionem imperii, quod ad sublimationem cornu Christi id est libere professionis fidei catholice divinitus noscitur institutum, inherens etiam consilio et auxilio Abiathar sacerdotis², qui peccatum suscitansⁿ interpretatur, et hoc in personis ministrorum spiritualium seu ecclesiasticorum, qui ad similitudinem filiorum Hely carnis crude seu cruentate violenti exactores existunt⁴, in effusione humani sanguinis ad mandata predicti Iacobi se papam confingentis^o utentes quin immo abutentes gladio temporalis, a quo tamen Dei et sanctorum patrum sanctionibus exclusi esse noscuntur, nescientes Dominum nec officium sacerdotum ad populum^{p.5}. Prophanat igitur in eisdem hic vir sanguinum⁶ sacerdotium Christi, manus cardinalium in Italia legatorum^q, patriarcharum^m, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum aliorumque inferiorum^r graduum^s sanguine replendo homicidiis infinitis. Ex quibus profecto evidenter agnoscimus sacrum imperium in defensione evangelii pacis a Deo^t ab eterno provisum per hunc misticum antichristum, qui se papam nominat, si quod absit effrenis eius rabies inulta procederet, irreparabiliter exterminari.

3. Iste^u nimirum vere^v dicitur misticusⁿ antichristus, quoniam ipse fervens^w secundum operationem Sathane in omni seditione, iniquitate, dissensione, que secundum apostolum antichristi adventum precedent⁷, velut eiusdem precursor immediatus indefessus satagit accelerare ad subversionem seu extinctionem fidei orthodoxe cede crudelissima

436. y) incomparabili et add. 4. z) filiosque 3. a) persecutoribus 3. b) hoc quidem 2; siquidem 4. c) Agie 2; Aggie 4. d) deest 1. 2. 4. e) collatis 2; oblati 4. f) equos 1. 3. g) et 4; et nostri 3. h) potentiaque suorum parentum sanguinis ovium Christi effusoribus (deest 2) sceleratis (collatis 2) add. 2. 4. i) scil. cuiusl. des. 4. k) et — precipue des. 4. l) regis 4. m) deest 3. n) deest 4. o) dicentis 1. p) dominum 3. q) patr., c. in It. leg. 1. r) ministrorum add. 4. s) prelatorum add. 1. t) a Deo deest 1. u) Vere 4. v) deest 2. 4. w) fervet 3.

1) Cf. 3. Reg. 1, 5. 6. 2) Cf. ib. 7. 3) Supra tom. IV, 2 nr. 946. 4) 1. Reg. 2, 15. 5) ibid. 2, 12. 13. 6) Cf. Ps. 138, 19. 7) Cf. 2. Cor. 12, 20 et Galat. 5, 20.

chisticolarum innumerabilium, quam antichristus potestate publice violentie perficiet. Hanc iste molitur sub specie mentite iustitie cum notoria violentia consummare, dum non solum in Italia, verum etiam in plerisque^x infidelium confiniis, Saracenorum videlicet in regno Armenie et Ruthenorum in diocesi Tevertinensi^{y.1} succursum a Christi fidelibus dictorum confinium in foribus palatii huius aspidis surde² Avinioni videlicet clamore⁵ valido³ per annos quinque miserabiliter imploratum perperam^z denegavit et quod pro dolor aures humane refugiunt, observationem treugarum^a cum infidelibus in confinio Prussie^b preceptorum generali domus^c Sancte Marie^d districtissime iniunxit^e, id agere in augmentum fidei christiane licet mendaciter^f se pretendens, quod in eiusdem fidei conceperat notorium detrimentum. Ex hoc enim^g pernicioso figmento quanta fuerit occisio¹⁰ fidelium in infantibus vagientibus in cunabulis, in viris et mulieribus innumeris perfidorum mucronibus trucidatis multisque in perpetuam^h captivitatem adductis quantaque lamentatio in sanctimonialibusⁱ ac Deo dicatis^k virginibus defloratis, in viduis et maritatis post tergum manibus ligatis ad arbores violenter oppressis, quanta insuper ecclesiarum et sacramentorum, maxime pretiosissimi et venerandissimi sacri corporis Christi prophanatio¹⁵ facta fuerit, dum ipsum lanceis perforatum et elevatum Christo et omnibus chisticolis blasphemie^l ac dementer^m exprobraverint dicentes: 'Ecce Deus christianorum', marchia Brandeburgensisⁿ plorans filios et filias lamentabiliter querulatur^o. Factus est igitur persecutor iste nequissimus predo in domesticos, plebis interemptor, occisor filiorum, in proprios parricida, prout insuper facti alterius evidencia declaravit, dum galeas quam²⁰ plures in subsidium catholici regis Armenie ac totius sui populi contra Sarracenos^o per magnificum Francorum regem transmissas in occisionem Christianorum nostro subiectorum imperio, Ianuensium videlicet callide^p ac dolose pervertit et nequiter usurpavit.

4. Numquid ergo bene iste pseudopropheta in Apocalipsi describitur sub figura sedentis in equo rufo qui exivit, ut sumeret pacem de terra et ut homines invicem se²⁵ interficerent⁴, terram pro dolor inebrians ovium Christi sanguine, venam fontis pietatis et clementie^q funditus arefaciens, in qua tamen vena discipline Christi summa consistit. Adhuc autem^r pseudo iste propheta^s se esse veritatis evangelice^q ac Dei ordinationis publicum subversorem evidentissime declaravit, dum doctrinam Christi et apostolorum verbo traditam et exemplo firmatam de superioritate ac dominio et^t gubernatione temporalium³⁰ imperiali celsitudini debita^u et nostris fidelibus obedientiam legitimam transgredi precepit, ipsam superioritatem sibi superbie fastibus^v usurpando, attentans et satagens quamvis illicite imperialem et sacerdotalem simul dignitatem et potestatem habere, quas Christus ipse^w in suppositis voluit^x esse distinctas, dum ostenso sibi numismate cesaris ymagine figurato ea que sunt cesaris, dominationem videlicet temporalium³⁵ in usualis numismatis redditione signatam^y, cesari iussit reddi, quod quidem^z numisma in huius dominationis evidentiam solum imperiali auctoritate ubique cuditur^a et formatur, ea vero que Dei sunt Deo reddi precepit, adiciens 'et que sunt Dei Deo'.⁵ Amplius Christus ipse se nolle imperatoris et sacerdotis officium insimul ab ullo eius vicario seu ministro ullatenus^b possideri per facti evidentiam propalavit, dum ipse cui⁴⁰

436. x) locis add. 3. y) Tibertina 1; Tarditina 2; Tarbitina 4. z) propterea 2. 4. a) treugarum 2. 4. b) Prucie 3. c) monasterii add. 4. d) Theutonicorum add. 3. e) discretissime iniunxerat 4. f) fallaciter 4. g) etiam 3. h) perpetuum in 3. i) sanctis monialibus 2. 4. k) iuratis 4. l) blasphemaverint 4. m) demerito 4. n) Brandeburgenses plorantes . . . querulantur 4. o) huiusmodi add. 4. p) fraudulentem 4. q) loco et clem. — evangelice 4 male: evangelice 45 fundit, reliquis omissis. r) deest 3. s) deest 2. 3. t) ac 2. 3. u) se temere intromictens Dei add. 1; Deo add. 2. v) fastigiis 4. w) deest 1. x) omnino add. 4. y) signanter 4. z) siquidem 4. a) ostenditur 4. b) deest 3; nullatenus 2. 4.

1) Est Taurisien. (Tebris). 2) Cf. Ps. 57, 4. 3) Cf. Hebr. 5, 7. 4) Apoc. 6, 4. 5) Cf. Matth. 22, 21.

soli, quia verus Deus et verus homo, data fuit in celo et in terra universa potestas¹ regnum^c seu^d imperium terrenum et omne dominium temporale a se penitus abdicavit, prout Iohannes evangelista testatur, ubi ait: 'Iesus autem cum cognovisset, quod venturi essent, ut raperent eum et facerent eum regem, fugit iterum in montem solus'², quod et alibi Christus expressius innuit ubi dicitur: 'Regnum meum non est de hoc mundo', subiungens: 'Si de hoc mundo esset, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Iudeis' et sequitur: 'Nunc autem regnum meum non est hinc'³. Cui etiam decretiste assentiunt^e dicentes papam non habere utramque iurisdictionem, quoniam a Deo ex ipsa electione iurisdictionem et potestatem in temporalibus nos solus recipimus, unde eo ipso quod sumus electi, sumus etiam confirmati, nulla prorsus confirmatione fienda per hominem indigentes. Ex quibus hic veritatis evangelice et pacis ecclesiastice emulus indefessus Iacobus antedictus notorie deprehensus est non ad voces propheticas, non ad series evangelicas, sed ad suum reprobum sensum⁴ tamquam magister erroris seu heresiarcha notorius perfide recurrere, maxime in processibus immo potius excessibus contra sacrum imperium in persona nostra productis, in quibus^f convincitur^g evangelice veritatis quantum^h ad potestates per Christum discretasⁱ impugnator et subversor notorius extitisse ipsosque suos vocatos^k processus nullos esse et^l nullius firmitatis efficaciam habuisse cogitur confiteri, presertim cum dictos processus vocatos^k ea notoria iniusta occasione confinjerit, quoniam sacrum Romanum imperium quoad temporalium administrationem noluimus sicut nec debuimus recognoscere eidem fore subiectum.

5. Sanctionibus itaque^m sanctorum patrum edocti, recognoscentes nos soli Deo reddituros rationem propter ecclesiam, quam pro Christo tuendam suscepimus, si pax seu disciplina ecclesiastica solvatur aut perturbetur, universalem statum ecclesie sancte Dei ac sacri imperii per hunc scismaticum Iacobum videlicet antedictum a pace et disciplina destitutum restituere cupientes, ne sit inter nos chisticolas pacis et concordie professores radix germinans fel et amaritudinemⁿ universalis scismatis, ob reverentiam et honorem sacrosancte Romane^o et totius ecclesie^o Dei et in defensionem fidei orthodoxe quam firmiter credimus, prout eadem nostra mater ecclesia nos hodie erudit et haecenus erudit, necnon in succursum venerabilium patrum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum omniumque spiritualium ministrorum ad correctionem furentis rabiei Iacobi^p sepedicti summe necessarium^q, quia^r dictum collegium cardinalium metu in constantem cadente^s totaque sacerdotum communitas metu privationis officiorum et beneficiorum haecenus efficere non potuit^t nec adhuc effecit^u per sermonem doctrine, nobisque incumbat ut eum imperemus per^v debiti supplicii rigorem propter notoriam dissipationem ecclesiastice discipline, cui heresiarcha prefatus invigilat^w indefesse, inspicientes quod ille symoniacus electiones de pastoribus canonice factas scientia et^h vita seu honestate morum et dogmate decoratis^x frequentius^y annullare presumit, ipsas cathedrales ecclesias electionibus privando sueque corrupte voluntati contra Deum et iuris ordinem reservando, quas etiam provisiones^z ideo sibi reservat, ne pastores vite irreprehensibilis inquietorum correctores bonorumque operum in doctrina et integritate exemplatores in Dei ecclesia preficiantur, sed magis homines inhonesti, discipline ecclesiastice notorii transgressores^a, omne id quod legis, quod morum, sanctimonie^b in Christi

436. c) et 4. d) et 2; regimen 4. e) decreta concinunt 4. f) productis, in quibus des. 4. g) etiam add. 4. h) deest 4. i) descriptas 2; distinctas 3. k) notatos 4. l) nullos esse et des. 4. m) utique 2. n) ecclesie add. 4. o) sancte add. 4. p) de Caturcho add. 2. q) loco summe nec. 4: simoniaci. r) cum add. 1—3; ne 4. s) caderet 4. t) loco non potuit 1: potest. u) efficit 1.3; efficit 2.4. v) ut eum imperemus per des. 4. w) incessanter vel add. 4. x) denotantes 4. y) frequenter 2. z) promotiones 4. a) transversores 4. b) symonie 2; simoniace 4.

1) Cf. Matth. 28, 18.

2) Ioh. 6, 15.

3) Ioh. 18, 36.

4) Rom. 1, 28.

5) Deut. 29, 18.

ovibus corrumpentes, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras¹, dum prohibita licita et licita prohibita docent et asserunt, absolventes exemplo illius sui morbidi et vesani^c capitis quos Deus ligat in homicidiis ac periuriis per fautores huius heresiarche infinites perpetratis, adhuc autem quod et ipsi Deo et iustis hominibus non modicum displicet, hanc sacratissimam gentem et urbem Romanam, videlicet quam Christus ipse in gentem⁵ sanctam, genus electum, regale sacerdotium ac populum acquisitionis² incommutabiliter preelegit^d, sua personali presentia^e tota sui vicariatus duratione privavit³ contra expressam Christi prohibitionem in beati^f Petri apostoli revocatione salubriter exemplatam, dum apparente sibi Christo et Petro interrogante: 'Domine quo vadis?'. Christus respondit: 'Vado Romam iterum crucifigi^g', quamvis pro habenda illius Iacobi presentia Romanus¹⁰ populus pluries miserit ambaxiatas sollempnes, nec hiis contentus criminator iste contra hunc Christi peculiarem populum⁴ tamquam contra perfidos^h crucem predicat nullo prorsus exigente delictoⁱ populi antedicti ipsumque innocentem populum iniquissimis processibus notorie diffamare presumit⁵,

6. quapropter cum hic prevaricator nepharius divine dispositionis ordinem sacerdotio¹⁵ et imperio prestitum publice impugnaverit statu sui vicariatus abutens enormiter, dum gladio sanguinis uti precipit pro gladio spiritus quod est verbum Dei, hinc est quod nos^k zelo iustitie atque reipublice, quam exornare et ad optima queque perducere concupiscimus, auctoritate nobis in hoc casu celitus ordinata contra quoslibet fidei ac veritatis sancte matris ecclesie turbatores, quam siquidem auctoritatem divina voluntas Petro²⁰ apostolo teste regali seu imperiali precellentie^l concessit in vindictam malorum^m, laudem vero bonorum⁶, propter quod etiam secundum apostolum non sine causa gladium portamus, quiaⁿ Dei minister sumus et iudex^o in iram ei qui malum agit⁷ existimus, prefatum Iacobum, cui cum sit veritatis evangelice notorius contradictor et manifeste hereticus purgatio canonica rigore iuris nequaquam est indicenda, predecessorum nostrorum²⁵ videlicet Ottonis primi, qui cum clero et populo Romano Iohannem XII. deposuit a papatu et cum prefato clero et populo de alio pastore Urbi et orbi providit, et aliorum quam plurium imperatorum vestigiis inherere volentes, ipsum Iacobum in heresi deprehensum tam ex facti evidentia, quia heresim publice predicat perfectionem altissime paupertatis in Christo penitus denegando, ex quo sequeretur Christum non fuisse per³⁰fectissimum viatorem, quam ex confessione propria, ut liquet ex iniquis ac temerariis vocatis processibus ab ipso contra sacrum imperium in nostra persona factis, in quibus profecto Dei ordinationi resistit sibi que dampnationem acquirit et^p se ipsum pro crimine lese maiestatis reatu plectendum constituit, eo quod indigne gerit et gessit vicariatus officium ab eo tempore, quo in alterum criminum predictorum dignoscitur notorie lapsus³⁵ fuisse, a Christo^q privatum esse et^r fuisse denunciamus nostreque imperialis auctoritatis sententia episcopatu Romano et universali ecclesia Dei seu papatu tenore presentium privamus et ab eodem deponimus in hiis scriptis, sententia inquam^s lata^t de^u communi consilio^v, consensu^w et requisitione cleri et populi Romani, nostrorum principum et ecclesie prelatorum tam Alamanorum^x quam Italicorum aliorumque^y fidelium pluri⁴⁰ morum, moti^u nichilominus et^z inducti supplicationibus atque instantiis plurimis syndicorum cleri et populi Romani plenam ad hoc eiusdem cleri et populi Romani habentium^u

436. ^c) ves. et morb. 1. ^d) elegit 3. ^e) presidentia 2; residencia 3. ^f) dicti 3. ^g) et tu redi Romam add. 1. ^h) infideles notorie add. 4; note add. 2. ⁱ) debito 1. 4; crimine nec delicto 3. ^k) deest 2—4. ^l) excellentie 4. ^m) malefactorum 2. 4. ⁿ) eo quod 1. ^o) vindex 2. ^p) sic 45 add. 4. ^q) loco a Christo 4; e papatu. ^r) esse et deest 4. ^s) deest 3. 4. ^t) quae lata est 4. ^u) deest 4. ^v) et add. 1. 3. ^w) assensu 3. ^x) Alemanorum 4. ^y) et aliorum 3. ^z) atque 1; deest 4.

1) Isai. 5, 20. 2) 1. Petr. 2, 9. 3) Cf. infra nr. 438. 4) Deut. 7, 5. 5) Cf. supra nr. 428. 6) 1. Petr. 2, 14. 7) Rom. 13, 4.

auctoritatem^a et liberam potestatem ac speciale mandatum, prout apparet ex oblati maiestati nostre sindicatus eorum publicis instrumentis sigillis sepedicti cleri et populi Romani signatis¹, quas quidem^b supplicationes et instantias propter nostre salutis eterne dispendium noluimus^c, sicut nec debuimus^d recusare. Unde^e sepedictum Iacobum omnis
 5 ecclesiastici ordinis prerogativa nudatum et officio ac beneficio spoliatum tenore presentium subicimus secularis nostrorum ministrorum arbitrio potestatis, ab omnibus feudatariis et iustitiariis^f nostri sacri imperii, ubicumque deprehensus fuerit, velut hereticum animadversione debita puniendum.

7. Decernimus insuper auctoritate qua supra omnes vocatas sententias aut edicta,
 10 cetera quoque pronunciata vel pronuncianda sermone vel scripto per supradictum Iacobum de Caturco aut eius complices, legatos, officiales sive ministros adversus nostros fideles seu nobis adherentes, principes, communitates, collegia et singulares personas tamquam per hereticum et lese maiestatis crimine dampnatum aut heretici seu^g dampnati fautores latas vel ferendas harumque tam latarum quam ferendarum minime auctoritatem
 15 habentes nullas fuisse, nullas esse nullasque futuras nullamque sententie aut alterius scripti vel dicti quemquam obligantis habuisse vel habere aut habituras fore virtutem a tempore quo dictus Iacobus in alterum criminum predictorum noscitur incidisse. Volentes rursum, prout viis iuris dirigimur et cogimur, de pastore catholico huic Urbi et orbi una cum clero et populo Romano omni more superflue dilatione postposita providere,
 20 quemadmodum nobis de iure competere plenarie demonstravimus in premissis. Prefatum vero^h Iacobum tamquam in heresi notorie deprehensum precipimus sub penis infrascriptis a christicolis omnibus inexcusabiliter evitari. Si qui autem deinceps quod absit ad ipsum sic dampnatum favore, consilio vel auxilio, credulitate vel obedientia declinaverint, omnes tales cuiuscunque conditionis existant tam prelatos ecclesiasticos
 25 quam principes seculares, barones, nobiles et ignobilesⁱ, quocunque nomine seu titulo censeantur, qui ab huiusmodi contumacia infra unius mensis spacium quoad Italicos^k et^l infra spatium^h duorum mensium^l quoad alios nostro subiectos imperio^m a publicatione presentium contempserint revocareⁿ, privatione omnium feudorum, que a sacro tenent imperio, quorum una medietas imperiali fisco, reliqua vero camere urbis Romane^o
 30 applicabitur, nostra presenti sententia condemnamus penasque proscriptionis rerum et personarum infligimus per presentes. Omnes nichilominus libertates, immunitates atque privilegia per nos aut predecessores nostros ipsis concessa cassantes tenore presentium revocamus.

8. Ad huiusmodi autem nostri imperialis edicti sive processus executionem efficacem sub pena privationis rerum et personarum necnon et sub pena infamie perpetue
 35 universos nostros feudatarios ac iustitios nostros sacri imperii a publicatione presentium infra mensem quoad Italicos et infra duos menses quoad alios nostro subiectos imperio volumus, decernimus et statuimus irrevocabiler obligari. Ad quorum omnium noticiam, testimonium atque fidem presentem processum conscribi precepimus et ipsum nostre
 40 imperialis maiestatis bulla aurea signoque nostro imperiali consueto iussimus communiri, cui etiam et^p ad fines predictos sigilla cleri et populi Romani sunt apposita.

Publicatus est autem iste^q processus coram clero et populo Romano, presentibus testibus infrascriptis ad hoc specialiter vocatis, videlicet principibus^r tam ecclesiasticis quam secularibus, archiepiscopis^h, episcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, baronibus,

43 436. a) iurisdictionem 2. b) siquidem 2. 4. c) nolumus 4. d) debemus 4. e) et add. 3. 4.
 f) notatum sententia add. 4. g) deest 1; sive 4; sic add. 2—4. h) deest 3. i) et ign. des. 3.
 k) Ytalos 1. l) et — mensium des. 4. m) imp. sub. 3; infra spatium duorum mensium ponit hic 4.
 n) revocari 2—4. o) Rome 1. p) etiam et des. 4. q) presens 4. r) deest 4.

1) *Servatae non sunt.*

ingenuis, nobilibus et ignobilibus nobis ibidem^s assistantibus, quorum nomina sigillatim prolixitatem evitantes^s presentibus noluimus explicari.^t

Dat. et act. extra^u basilicam apostolorum principis beati Petri in urbe Romana^v, cuncto clero et populo Romano in platea ibidem in parlamento publico congregato, decimo^w octavo^x die mensis Aprilis, anno ab incarnatione Domini MCCCXXVIII, indit.^y 5 XI^z, regni nostri anno quartodecimo^a, imperii vero primo.

437. *Publicatio depositionis a papatu altera.* Apr. 18.

Servatur nonnisi in Innovatione a. 1328. Dec. 13 (12). data infra nr. 528 edenda, de cuius codicibus 1 tabularii Vaticani 'Arm. XXXV tom. 4' signato, 2 Pl. sin. XX, 12 bibliothecae Laurentianae, 3 Paris. lat. 5154 v. infra. Cf. etiam prooemium ad nr. 528. 10

De huius constitutionis indole et de ratione, quae inter eam et appellationes maiorem et minorem Michaelis de Caesena intercedit, cf. K. Müller l. c. I, 211 sqq. et 372 sq.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 59 nr. 982.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus. Ad perpetuam^a rei memoriam. 15

1. Cunctos populos, quos elementie nostre regit imperium, in tali volumus fide et religione versari, qualem divinissimos^b apostolos beatos Petrum et Paulum tradidisse Romanis religio usque adhuc ab ipsis insinuata declarat quamque sancti patres^b Romani pontifices ipsius beati Petri legitimi successores, quos in omnibus sequimur, docuerunt et sancta Romana ecclesia hactenus predicavit et inconvulse noscitur custodisse, cuius 20 ipse Dei filius dominus Ihesus Christus est perpetuum ac stabile fundamentum. Et in ea duo statuit genera hominum salvandorum, primum eorum qui per fidem rectam et mandatorum legis observantiam merentur ad eternam beatitudinem pervenire, de quo in evangelio dicit: 'Si vis ad vitam ingredi, serva mandata'¹, secundum illorum qui cupientes etiam in consiliis evangelicis vitam Christi et apostolorum eius perfecte sequi 25 vivere in obedientia sine proprio et in castitate spontanea voluntate promittunt, de quo in evangelio dicit: 'Si vis perfectus esse, vade et vende omnia que habes et da pauperibus et veni et sequere me'². Que tria evangelica consilia secundum sancte Romane ecclesie doctrinam adeo sunt essentialia^d cuilibet religioni perfecte, ut contra ea nec summus pontifex possit licentiam indulgere. Huic confessioni, huic fidei quicumque 30 contradictor extiterit, alienum a doctrina evangelii^e, alienum se esse ab ecclesia catholica^f iudicavit. Hec est illa fides et doctrina^g, adversus quam, ut Salvator predixit in evangelio³, circa finem seculi pseudochristi et pseudoapostoli consurgent et multos seducent, per eos hereticos mentientes se vicem gerere Christi et apostolorum eius et contra ecclesiam et Christi doctrinam insurgentes insinuans, sed adversus eam non pre- 35 valituros, quia ipse rogavit, ut non deficiat fides eius⁴.

2. Porro istis diebus novissimis pseudopapa Iacobus de Caturcho^h, qui se papam Iohannem XXII. appellat, a sollicitudine et cupiditate nimia divitiarum huius seculi, que teste evangelio⁵ verbum Dei suffocant, excecatus adversus hanc saluberrimam et preclarissimam christiane fidei et doctrine evangelice veritatem nequiter insurrexit. Et 40 inter sua cetera dogmata, facta et gesta hereticalia etiam tria detestanda statuta publice

436. ^s) nobis — evitantes des. 4. ^t) explicare 3. ^u) in 4. ^v) Roma 1. ^w) vigesimo 2. ^x) XVIII. 4. ^y) ind. 2. ^z) indit. XI. des. 4. ^a) XIII. 2.

437. ^a) eternam 3. ^b) loco divinissimos — patres 3: divisiones Petrum et Paulum tradidisse. ^c) deest 2. 3. ^d) eternalia 1. ^e) evangelica 3. ^f) deest 2. 3. ^g) fidei doctrina 3. ^h) Caturco 45 semper 2. 3.

1) Matth. 19, 17. 2) ib. 21. 3) Matth. 24, 24. 4) Luc. 22, 32. 5) Matth. 13, 22.

edere et per universum¹ mundum divulgare presumpsit, in quibus multos errores dogmatizat diete fidei catholice et doctrine et vite evangelice et apostolice multipliciter adversantes. Quorum statutorum primum incipit 'Ad conditorem'^k, secundum 'Cum inter nonnullos', tertium 'Quia quorundam'¹. Quas hereses etiam post et contra plures
 5 appellationes adversus eum ob hanc causam tam per nos quam per ordinem fratrum Minorum zelo fidei catholice legitime et sollempniter ad sanctam^l Romanam ecclesiam interiectas² nisus est et continue^m nititur pertinaciter defensareⁿ. Ex quibus erroribus aliquos presentibus duximus annotandos, ut in omnium fidelium notitiam publicam^o deducantur.

(I) Primus itaque error hereticalis, qui de dicti statuti 'Ad conditorem' officina tenebrosa prorumpit, est quod religiosi, qui secundum doctrinam evangelicam et apostolicam, ut perfecti sint, sine proprio vivere profitentur, in omnibus rebus que usu consumuntur non sunt censendi simplices usuarii sive simplicem habere facti usum a proprietate rei sive dominio separatum, quia ut in dicto statuto 'Ad conditorem' dogmatizat
 15 et asserit, in talibus rebus que usu consumuntur usus iuris vel facti non potest a proprietate rei seu dominio separari nec in eis ius utendi nec usus facti separata a rei proprietate seu dominio possunt constitui vel haberi. Qui quidem^p error scripture sacre, per quam fidei catholice probantur articuli et doctrine, et vite evangelice et apostolice et sancte Romane ecclesie obviat manifeste. Nam cum sacra scriptura testetur apostolos
 20 omnia reliquisse, dicente sancto Petro apostolo in persona omnium apostolorum, prout legitur in evangelio^q: 'Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te'³; et manifestum existat, quod apostoli usum rerum consumptibilium usu, que ad vite humane sustentationem necessario requiruntur, sicut sunt alimenta et vestimenta, de quibus dicit apostolus: 'Habentes alimenta et tegumenta hiis contenti sumus'⁴, nullatenus reliquerunt, quia
 25 usus rerum huiusmodi cadit sub precepto iuris naturalis et divini, per quod ad esse nature conservandum est quilibet indispensabiliter obligatus, quodque ipsi apostoli eorumque discipuli ius proprietatis, per quod quis dixit 'hoc meum et illud tuum', quod per iniquitatem extitit introductum, in rebus omnibus reliquerunt, prout etiam sanctus Clemens beati Petri successor testatur, cuius dictum in decretis XII. causa q. I. reperitur
 30 insertum⁵, et hoc votum abdicationis proprietatis omnium rerum ipsi apostoli potentissime voverunt, prout etiam Augustinus XVII. de civitate Dei⁶ aperte testatur, et qui dixit 'omnia reliquimus' nichil quod licite relinqui possit excepit, unde sanctus Gregorius⁷ ecclesie sancte doctor exponens illud evangelii⁸: 'relictis retibus secuti sunt eum', dicit: 'multum reliquit qui sibi nichil retinuit, qui quantumlibet parum totum
 35 deseruit', concluditur^r evidenter ex hiis, quod apostoli et ceteri religiosi secundum doctrinam apostolicam sine proprio vivere profitentes, qui testante^s canone⁹ figuram tenent apostolorum et eorum vitam veraciter imitantur, in omnibus rebus usu consumptibilibus et non consumptibilibus simplicem usum facti licitum habuerunt et habent absque proprietate et dominio sive a proprietate et dominio separatum. In Actibus etiam
 40 apostolorum II. et III. cap. tantum reperitur de multitudo illa credentium, que in vivendo sine proprio doctrinam et^t vitam apostolorum sequebatur, quod ipsi res usu non consumptibiles, videlicet possessiones, agros, domus et substantias vendebant et sic nec in speciali nec in communitate eorum res ipsas aliquatenus retinebant. Illas autem res, quas lex de rebus usu consumptibilibus esse testatur, scilicet pecunias pro pretio

45 437. i) deest 1. k) etc. add. 2. l) deest 2. m) cotidie 2. 3. n) defendere 2. 3.
 o) deest 2. 3. p) deest 3. q) Matth. XVIII. cap. (deest 3) 2. 3. r) ergo add. 2. s) teste 2. 3.
 t) doctrinam et deest 3.

1) c. 3 — 5 Extrav. Ioh. XXII, 14. 2) Cf. infra pag. 359 not. 7 et 8. 3) Matth. 19, 27.
 4) 1. Tim. 6, 8. 5) c. 2 C. XII qu. 1. 6) XVII, 4, 6. 7) Homiliae I, 5, 2. 8) Matth. 4, 20.
 50 9) c. 24 C. XVI qu. 1.

rerum venditarum acceptas offerebant et ponebant ante pedes apostolorum et dividebatur singulis, prout cuique opus erat, et panes frangebant circa domos sumentes cibum cum exultatione. Et tamen nullus eorum de hiis rebus usu consumptibilibus scilicet pecunia et panibus, de quibus ibi habetur^u mentio specialis, aliquid suum esse dicebat, quod verbum scilicet 'suum'^v exponentes sancti doctores ecclesie dicunt, quod nullus ex eis aliquid sibi fore proprium asserebat. Et etiam glos. or.^w ibidem dicit: 'Indicium fraterni amoris est nichil proprium habere et omnia possidere'. Ex quo manifeste patet quod quilibet illorum de multitudine predicta habebat usum rerum usu^x consumptibilium absque proprietate et^y dominio seu a proprietate^y et dominio separatum ac per consequens, quod in talibus rebus usus facti haberi potest licite absque proprietate^y et dominio sive a proprietate et dominio separatus. Sancta etiam Romana ecclesia in sacris canonibus manifeste testatur et docet, quod religiosi servi^z et persone in aliena potestate constitute^z etiam in rebus usu consumptibilibus habent simplicem usum facti licitum^a absque proprietate et dominio sive a proprietate et dominio separatum. Unde contrarium dicere scripture sacre et vite evangelice et apostolice et doctrine sancte ecclesie obviat et repugnat et omnem religionem, que vovit vivere sine proprio, destruit et confundit.

(II) Secundus error, qui in dicto statuto 'Ad conditorem' continetur, est quod rebus usu consumptibilibus non potest quis uti, quia eis uti non contingit, sed abuti, quod ei opponitur, quod est uti, cum abuti ut dicit^b nichil aliud quam contra naturam uti in hac materia proprie dici possit. Qui quidem^c error scripture sacre et sanctorum doctorum ac doctrine sancte Romane ecclesie obviat manifeste. Quod ex eo colligitur evidenter, quia ubicumque sacra scriptura de usu predictarum rerum loquitur, semper ostendit, quod rebus usu consumptibilibus potest quis uti et eis proprie et veraciter uti contingit, sicut per apostolum patet qui ad Timotheum scribens dicit^d: 'Utere modico vino propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates'¹ et per illud quod II. Reg. dicitur: 'Filie regis virgines huiusmodi vestibibus utebantur'² et Numer. XVIII: 'Universa frugum initia, que gignit humus et domino deportantur, cedent in usus tuos'³ et parum post: 'Carnes vero in usum tuum cedent'^{e,3} et Iudic. XVIII: 'Habentes paleas et fenum, panem ac vinum in meos et ancille tue usus'⁴ et per illud^f quod legitur Levit. VII. et XXIII. et Deuter. XXIII, Iudic. XVIII.^g et Iosue V. et in multis aliis locis sacre scripture hoc^h ostenditur manifeste. Sancti etiam doctores et ecclesia in sacris canonibus veritatem huiusmodi manifestant, unde Augustinus in libro de doctrina christiana⁵, cuius dictum ponitur in decretis XL[I]. di.⁶, dicit sicⁱ: 'quod sapiens sine aliquo vitio preciosissimo cibo uti potest' et Ambrosius⁷, et ponitur XXXV. di.⁸, dicit sicⁱ: 'Sexto die bestie sunt create et cum bestiis orta est edendi potestas et usus escarum' et Extra de vita et honest. cler. penult. cap.⁹ dicitur: 'Pontifices autem in publico et in ecclesia superindumentis lineis omnes utantur'. Quas omnes auctoritates de rebus usu consumptibilibus loqui manifestum existit. Ex predicto etiam errore sequitur quod Christus et apostoli et alii sancti viri, quotiens actus comedendi^k, bibendi et induendi^l exercuerunt, totiens rebus huiusmodi sunt abusi. Et quotiens fideles christiani sumunt sacramentum corporis et sanguinis Iesu Christi sub speciebus illis, sub quibus sacramentum predictum veraciter continetur, quas fore de^m rebus usu consumptibilibus manifestum existit, totiens

437. u) fit 2. 3. v) deest 3. w) loco glos. or. 3: glossator. x) deest 2. y) et — proprietate des. 3. z) loco servi et pers. . . . constitute 2: et servi . . . constituti. a) deest 3. b) ut dicit deest 3. c) deest 3. d) ait 2. e) erunt 3. f) post id 3. g) Iudic. XVIII. deest 1. h) deest 2. 45 i) deest 2. 3. k) et add. 1. 2. l) et induendi des. 2. m) ex 3.

1) 1. Tim. 5, 23. 2) 2. Reg. 13, 18. 3) Num. 18, 13 et 18. 4) Iudic. 19, 19. 5) III, 12. 6) c. 1 Di. 41. 7) De Elia et ieiunio c. 4. 8) c. 8 Di. 35. 9) c. 15 X de vita et honest. (III, 1).

illis speciebus accidentium abutuntur. Quod dicere vel sentire cuilibet catholico impium videbitur et blasphemum.

(III) Tertius error in sepedicto statuto contentus est quod carentia domini omni temporali comodo denudati ad perfectionem non pertinet nec pauperioremⁿ efficit non habentem, adiciens quod tale dominium omni temporali comodo denudatum verbale, enigmaticum et simulatum existit. Qui error scripture sacre et doctrine evangelice et apostolice et sancte Romane ecclesie obviat et repugnat. Nam ut ex scriptura divina^o superius est ostensum, apostoli et eos sequentes viri perfecti^p ex consilio Christi proprietatem et dominium omnium rerum temporalium reliquerunt usu rerum necessariarum ad vite humane sustentationem, cui non est licitum renunciare, contenti. Constat autem quod dominium, quod apostoli in rebus omnibus temporalibus, quarum usum habebant, ex consilio Christi reliquerunt, fuit omni temporali comodo, usu scilicet utili denudatum, sicut manifeste patet in rebus, quorum proprietatem et dominium usu retento, prout evangelica testatur ystoria¹, reliquerunt, cum in consilio Christi dato de rebus temporalibus abdicandis abdicatio proprietatis et domini earum et non usus, ut superius ostenditur, includatur. Si ergo carentia talis domini ad perfectionem non pertinet nec pauperiorem efficit non habentem, ut dictus hereticus dogmatizat, sequitur quod Christus simulatam et fallacem doctrinam tribuit volentibus ad perfectionem attingere, quod omnia temporalia quoad dominium et proprietatem relinquerent consulendo, et quod Augustinus et Hieronimus doctores ecclesie et alii sancti patres religionum institutores erraverunt, qui dictum Christi consilium sequi volentes abdicacionem proprietatis et domini rerum omnium temporalium sunt professi. Preterea scriptura sacra Levitici ultimo dicit²: 'Omnes decime terre sive de frugibus sive de pomis arborum Domini sunt et illi sanctificantur' et Numer. XVIII. loquens de perfectione Levitarum dicit³: 'Nichil aliud possidebunt decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi', in usus inquit et non in dominium. Ex^q qua scriptura patet quod dominium^q omnium decimarum sive de pomis sive de frugibus terre, quas res de usu consumptibilibus esse constat, est Dei et usus ministrorum ipsius et liquet quod tale dominium Dei est omni temporali comodo denudatum. Ergo secundum dictam hereticalem doctrinam huiusmodi dominium Dei verbale, simulatum et enigmaticum est censendum, quod dicere vel sentire est hereticum vel insanum. Preterea ecclesia Romana in sacris canonibus docet, quod dominium rerum ecclesie est Dei sive corporis eius mystici quod est ecclesia et usus et dispensatio earum est prelatorum ecclesie et Augustinus in libro de facultatibus ecclesie dicit, quod Dei sunt que ecclesie conferuntur et quod ipse res, sive sint vestes sive alia vasa, sunt ad usum ministrorum eius⁴. Romani etiam pontifices qui actenus fuerunt in rebus temporalibus usu consumptibilibus et non consumptibilibus, que fratribus Minoribus offeruntur, dantur vel conceduntur, dominium ecclesie reserverunt et retinuerunt, usu tantummodo simplicis facti ipsis fratribus derelicto, diffinientes quod carentia talis domini est meritoria, sancta et perfecta et quod Christus et apostoli viam perfectionis ostendentes huiusmodi abdicacionem domini docuerunt et quod retentio sive reservatio talis domini omni temporali comodo denudati cum concessione usus facta pauperibus non est infructuosa domino, cum sit meritoria ad eterna et professioni pauperum oportuna, quodque tanto censetur utilior, quanto commutat temporalia pro eternis, sicut clare patet in determinatione et diffinitione^r ecclesie in decretali 'Exiit

437. ⁿ) non add. 2. 3. ^o) sacra 3. ^p) loco viri perfecti — manifeste obviat et repugnat (pag. 354 lin. 10) 3: viri perfecti et cet. ut supra in appellatione parva immediate posita in quinto errore dicte appellationis, quia qui hic error tertius nominatur, ibi quintus nuncupatur. ^q) Ex — dominium exc. 1. ^r) et diff. des. 2.

1) Matth. 4, 20. 2) 27, 30. 3) 18, 23. 24. 4) Non inveni.

qui seminat² in libro VI. sub titulo de verborum significatione inserta et ab universali ecclesia recepta et etiam per generale Vienne concilium approbata, prout in declaratione per ipsum Vienne concilium super hoc edita que incipit 'Exivi de paradiso' plenius continetur¹. Ex predicto igitur errore sequitur quod ecclesia catholica in predictis erravit ac per consequens in articulum fidei 'et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam', sub quo continetur quod ecclesia catholica non potest errare in fide vel in moribus², error predictus vehementer impingit. Unde dicta doctrina est heretica merito iudicanda, tum quia sacre scripture, per quam fidei³ probantur articuli, contradicit, tum quia errorem ecclesie catholice imponit et eius doctrine et diffinitionibus manifeste obviat et repugnat.

(IV) Quartus error in dicto statuto 'Cum inter nonnullos' sumitur ex eo quod ipse pronuntiavit sive declaravit hereticum fore censendum affirmare deinceps dominum Ihesum Christum eiusque apostolos non habuisse aliqua in speciali nec etiam in communi, insuper hereticum fore censendum⁴ affirmare Christo et eius apostolis in hiis que eos habuisse sacra scriptura testatur non competiisse ius utendi nec illa vendendi seu donandi ius⁵ habuisse aut ex hiis alia acquirendi. Que quidem dicta de habere et competere iure proprietatis et dominii civilis et mundani, per quod contenditur et in iudicio litigatur, se intellexisse ex pluribus manifestat, tum quia in dicto⁶ statuto 'Quia quorundam' expresse improbat sententiam asserentium, quod abdicatio iuris in cuiuscunque rei proprietate et in eius usu, per quod potest sic utens pro usu huiusmodi quomodolibet⁷ contendere et in iudicio litigare, est meritoria et sancta et a Christo in se ipso servata apostolisque imposita et ab ipsis sub voto assumpta, et pertinaciter asserit in eodem⁸, quod neque Christus huiusmodi expropriationem omnis iuris in cuiuscunque rei proprietate et in eius usu in se ipso servavit nec etiam apostolis imposuit neque ab eis sub voto fuit recepta, adiciens quod evangelica seu apostolica ystoria huiusmodi expropriationem non docet, set ut asserit contrarium evidentius manifestat, tum quia in hoc statuto 'Cum inter nonnullos' evidenter includit, quod Christus et apostoli in hiis rebus, quas habuisse eos sacra scriptura testatur, ius vendendi et donandi et alia ex ipsis acquirendi habuerunt, quod ius a iure humano fuisse introductum manifestum existit, tum quia in dicto statuto 'Ad conditorem' asserit et dogmatizat expresse, quod in rebus usu consumptibilibus usus iuris vel facti non potest a proprietate seu dominio separari nec absque proprietate et dominio constitui vel haberi, quod ius proprietatis⁹ testante canone a iure civili et mundano extitit introductum, unde cum scriptura sacra quemlibet eorum habuisse alimenta et vestimenta testetur sive supponat expresse, sequitur secundum eum quod Christus et apostoli non solum in communi, sed etiam in speciali habuerunt proprietatem¹⁰ et dominium civile et mundanum in rebus, quas ipsos¹¹ eos habuisse sacra scriptura testatur, tum quia in pluribus aliis de tali iure habendi se intellexisse apertissime declaravit. Ex quibus in duas hereses incidisse deprehenditur evidenter. Prima est¹² quia intellexit, quod Christus et apostoli non solum in communi, set etiam in speciali proprietatem et dominium rerum temporalium habuerunt, quod dictum omnem religionem, qua volens doctrinam apostolicam sequi vovet vivere sine proprio et testante canone¹³ in hoc figuram tenet apostolorum, destruit et confundit et omnes religiosos facit proprietarios etiam in speciali et sui voti per consequens transgressores et doctrine evangelice et apostolice et sancte Romane ecclesie et omnium doctorum ecclesie et

437. *) catholice add. 2. t) loco affirmare — deprehenditur evidenter (pag. 356 lin. 39) 3: et cet. 45
ut supra in prefata parva appellatione in sexto errore, quia qui hic quartus error dicitur, ibi sextus nominatur.
u) deest 2. v) eadem 2. w) eos 2. x) deest 2.

1) c. 3 in VI. de verb. signific. (V, 12) et c. 1 in Clem. de verb. signific. (V, 11). 2) c. 9 C. XXIV qu. 1. 3) c. 24 C. XVI qu. 1.

sanctorum patrum institutorum religionum obviat manifeste. Secunda est quod ipse determinationem et diffinitionem sancte Romane ecclesie in preallegata decretali 'Exiit'^y positam et insertam et per dictum generale Vienne concilium totius ecclesie catholice conprobatam hereticam deinceps censendam iudicavit, in qua decretali ipsa Romana ecclesia in hec verba diffinivit: 'Dicimus quod abdicatio proprietatis omnium rerum tam in speciali quam etiam in communi propter Deum meritoria est et sancta, quam et Christus viam perfectionis^z ostendens verbo docuit et exemplo firmavit quamque primi fundatores ecclesie militantis, prout ab ipso fonte hauserant, in volentes perfecte vivere per doctrine ac vite ipsorum alveos derivarunt¹.' Unde cum testante canone ecclesia a recta fide et apostolice doctrine traditione deviare non valeat nec errare et hoc ut dictum est ad articulum fidei 'et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam' reducat, sequitur quod ipse hereticus in^a ipsum articulum fidei vehementer impingit^b, nec predictae diffinitioni ecclesie evangelica seu apostolica historia contradicit, ut asserit hereticus antedictus, sed potius consonat et alludit. Nam cum beatus Petrus simpliciter et absolute pro se et omnibus apostolis aliis^c viam perfectionis assumpte demonstrans responderit: 'Ecce nos reliquimus omnia', ut evangelica historia protestatur, et simpliciter et absolute dictum sit generaliter accipiendum, cum ex aliis precedentibus^d quod aliter accipi debeat nullatenus reperitur, et utramque proprietatem, scilicet singularem et collegialem collegii specialis, quam alteram tantum relinquere perfectius censeatur, sequitur quod integre et perfecte de utroque modo relinquendi, scilicet tam in speciali quam^e in communi, qui perfectior est, debet intelligi auctoritas supradicta. Nec hiis obviare dignoscitur, quod in Actibus apostolorum dicitur², quod erant illis omnia communia, quia sicut ibidem patet, loquitur de communitate generali et universali credentium et non de speciali communitate sive collegio apostolorum. Nec enim specialis communitatis apostolorum erant illa communia, sed generalis et universalis communitatis fidelium sive credentium. Quod etiam evidenter probat preallegatum capitulum sancti Clementis [c.] XII. quod incipit 'dilectissimis', cum dicit: 'Communis vita omnibus est necessaria, maxime hiis qui Deo inreprehensibiliter militare cupiunt et vitam apostolorum eorumque discipulorum imitari^c volunt. Communis enim usus omnium que sunt in hoc mundo omnibus esse debuit. Sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, et alius istud et sic inter mortales facta est divisio. Et sicut non potest dividi aer nec splendor solis, ita nec reliqua que data sunt hominibus ad habendum dividi debere, sed habenda omnia communia. Istius consuetudinis more retento apostoli eorumque discipuli, ut predictum est, una nobiscum et vobiscum communem vitam duxerunt.' Ex quo liquet quod illa que in Actibus apostolorum leguntur fuisse communia, erant communia^c communitatis generalis et universalis credentium sive fidelium et non specialis communitatis sive collegii apostolorum. Si enim apostoli, qui in dicta multitudine credentium sicut nobilior portio ipsius multitudinis comprehendebantur, habuissent aliqua ipsorum collegio speciali appropriata, constat quod illa toti multitudini credentium communia non fuissent, quia quod est partis, totius non existit. Et cum in illa multitudine nullus haberet proprium, sequitur quod apostoli, qui erant de ipsa multitudine sicut pars eorum, aliquid proprium in singulari^f vel in^g ipsorum apostolorum speciali^h collegio non habebant. Nec excusat dictum hereticum, quod ipse in dicto suoⁱ statuto 'Quia quorundam' dicit Christum etiam quoad proprietatem loculos habuisse infirmis condescendendo, quia ut dicit^k si Christus in loculis habuisset tantummodo usum facti simplicem, frustra diceretur quod

437. y) qui seminat add. 2. z) veritatis 2. a) deest 3. b) impiegit 1. c) deest 2.

d) et subsequentibus add. 2. e) etiam add. 2. f) generali 1. g) deest 1. h) speciali deest 2.

i) deest 2. k) quod add. 2.

1) c. 3 in VI. de verb. signif. (V, 12); cf. supra tom. V p. 735 l. 20 sqq.

2) Act. 4, 32.

in persona infirmorum ipse Christus loculos habuisset, quia non est verum quod Christus condescenderit infirmis in eo, quod propter iniquitatem extitit introductum, scilicet in¹ appropriando sibi res aliquas temporales, ex quo divisiones inter homines nate sunt et in iudicio litigatur, et quod implicat ad peccatum, cum ipse Christus, ut legitur in Io-
hanne¹, de se loquens dicat: 'Venit enim princeps huius mundi et in me non habet
quicquam.' Quod exponens glosa ordinaria² dicit: 'Noluit Dominus habere quod per-
deret. Pauper venit, ne haberet diabolus quod auferret.' Sed si Christus habuisset
loculos quoad proprietatem, princeps huius seculi, qui fuit principium omnis iniquitatis,
habuisset in eo quod auferre et ipse quod perdere potuisset. Unde non condescendit
infirmis in habendo proprietatem, sed quoad actum provisionis in futurum, sicut faciunt
infirmi, qui res temporales sollicite congregant, timentes ne eis deficiant in futurum.
Et quod Christus proprietatem in loculis non habuerit, probat Hieronymus egregius sancte
ecclesie doctor super illud Matthei XVII.³ 'reges terre a quibus accipiunt tributum',
sic inquires: 'Tante paupertatis fuit Dominus, ut unde tributa solveret non haberet'⁴.
Iudas^{1*} communia habebat in loculis⁵, sed res pauperum in suum usum expendere nephas
duxit. Ex quo patet quod Christus loculos quoad proprietatem non habuit, sed quoad
dispensationem. Quod etiam insinuat Augustinus, cuius dictum insertum est in decretis
in dicta XII.¹ causa⁶, dicens sic: 'Habebat Dominus loculos a fidelibus oblata conservans
et suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum ecclesiastice
pecunie forma est instituta.' Constat autem secundum doctrinam ecclesie in sacris canoni-
bus traditam, quod papa, qui Christi vicem gerit in terris, et episcopi, qui in locum suc-
cedunt apostolorum, in pecuniis ecclesiasticis, que loculorum formam gerunt, proprietatem
non habent, sed dispensationem. Non enim, ut idem Augustinus⁷ testatur, ille res nostre
sunt, sed pauperum, quorum procuracionem gerimus, non proprietatem nobis usurpatione
dampnabili vendicamus. Preterea dato sine preiudicio quod Christus condescendendo
infirmis proprietatem in loculis habuisset, per hoc a dicta heretica^m determinatione non
posset aliquammodo excusari. Nam cum pronunciaverit propositionem sive assertionem,
que regulariter continet veritatem catholicam in dicta decretali 'Exiit qui seminat' diffi-
nitam, videlicet asserere Christum et apostolos non habuisse aliquid iure proprietatis
in speciali nec in communi hereticum fore censendam, hereticus est censendus, esto
quod in casu excepto a regula, scilicet^{m*} infirmis condescendendo Christus et apostoli in
loculis proprietatem habuissent, cum exceptio non annullet regulam, sed potius preter-
quam in casu excepto confirmat, quam ipse velut hereticam reprobat et condempnat.
Ex quo etiam facto se ipsum condempnat, cum alias dudum, antequam hoc statutum
hereticum edidisset, orta materia questionis coram eo inter fratres dicti ordinis super
quibusdam verbis in dictis decretalibus 'Exiit qui seminat' et 'Exivi de paradiso' con-
tentis, ipse pronuntiavit easdem decretales salubriter editas, solidas, lucidas multaque
maturitate digestas, prout in constitutione per ipsum super hoc edita que incipit 'Quo-
rundam'⁸ deprehenditur evidenter.

(V) Quintus error est quia ipse dogmatizatⁿ, quod actus utendi rebus temporalibus
in Christo et apostolis et aliis non potuit nec potest esse iustus absque iure utendi civili
et mundano, contentioso et litigioso. Quod patet quia dicto prius in statuto 'Cum inter
nonnullos^o', quod asserere Christo et apostolis in rebus, quas eos habuisse sacra scrip-
tura testatur, non competiisse ius utendi^p, vendendi et donandi^q et cet.^r est hereticum,

437. 1) deest 2. 1*) quidem add. 2. m) sua add. 2. m*) deest 1. n) in dicto 45
statuto 'Cum inter' add. 3. o) deest 2. 3. p) et add. 2. q) donandi etc. des. 2. r) sic 1.

1) 14, 30. 2) Migne 114, 410. 3) 17, 24. 4) Non inveni. 5) Cf. Joh. 13, 29. 6) c. 17
C. XII qu. 1. 7) Ep. 185 c. 9. 8) c. 1 Extrar. Joh. XXII. 14.

ex eo quia, ut dicit talis assertio, ipsorum Christi et apostolorum usum et gesta evidenter includit non fuisse iusta, postea in statuto 'Quia quorundam' recitans sententiam sive assertionem dicentium, quod propter abdicationem iuris in cuiuscunque rei proprietate et in eius usu usus ad sustentationem nature in Christo et^s apostolis non fuit iniustus^t,
 5 sed tanto iustior atque^u perfectior^v et mundo exemplarior, quanto plenius renunciatum est omni iuri, per quod potest sic utens pro usu huiusmodi quomodolibet^w contendere et^x in iudicio litigare, respondet idem hereticus, quod dictum huiusmodi impossibilitatem et errorem evidenter^y includit, adiciens quod absurdum et erroneum est dicere, quod actus aliquis non habentis ius actum huiusmodi faciendi sit iustior et Deo acceptior
 10 quam habentis. Qui quidem error scripture sacre et sanctorum patrum sententiis obviat manifeste. Nam Christus in evangelio apostolis et suis discipulis eum perfecte sequi^z volentibus inhibuit contendere et in iudicio litigare propter huiusmodi^a actuum imperfectionem, dicens Matth. V: 'Qui vult tecum in iudicio^b contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium'¹ et Luc. VI: 'Ab eo qui aufert tibi vestimentum et tunicam noli prohibere, et qui aufert que tua sunt, ne repetas'², qui actus contendendi et litigandi implicant ad peccatum. Unde apostolus I. ad Corinth. VI. scribens dicit: 'Iam quidem omnino delictum est in vobis, quia iudicia habetis inter vos'³. Ex quibus clarius luce^c patet quod iter perfectionis aggredi volentibus expedit a se penitus abdicare omne ius civile et mundanum, per quod potest quis in iudicio litigare, et per consequens constat quod ex abdicatione huiusmodi iuris actus utendi rebus temporalibus in
 20 ipsis viris perfectis non fuit nec est censendus illicitus vel iniustus. Unde et apostoli ius huiusmodi civile et mundanum in rebus omnibus^d reliquerunt, cum dictum: 'Ecce nos reliquimus omnia'⁴ sunt professi^e. Ex predicto^f igitur^g errore sequitur quod aut doctrina Christi fuit fallax et deceptorum aut ipse, si tale ius habuit, fuit imperfectus, quod de
 25 Christo sentire nephas est^h et blasphemia manifesta. Ex predictis etiam constat eum in tanta cecitateⁱ fore^k prolapsus, quod se ipsum dampnat. Nam in statuto 'Ad conditorem' ut dictum est sententiat et diffinit, quod in rebus usu consumptibilibus non reperitur ius utendi nec ipsis uti contingit, sed abuti. Et hic^l asserit et diffinit, quod actus sine iure utendi non potest aliquo modo esse iustus et quod oppositum dicere hereticum est censendum. Et sic se ipsum fore^m hereticum proprio iudicio manifestat.

(VI) Sextus error^{n.o} est quia in dicta constitutione 'Quia quorundam' in dubium revocat sive negat, quod Christus precepit apostolis ne portarent pecuniam, quando misit eos ad predicandum, asserens quod apostoli post reditum a predicatione pecuniam portaverunt et quod hoc evangelica veritas et apostolica dicta testantur. Qui error
 35 scripture sacre et sanctorum doctorum ecclesie sententiis obviat manifeste, sicut patet Mathei X. ibi⁵: 'Hos XII misit precipiens eis et dicens: Nolite possidere aurum et argentum neque pecuniam in zonis vestris', et Marci^p VI. ibi⁶: 'Et precepit eis, ne quid tollerent in via, non peram nec in zona es', et Luc. VIII. ibi⁷: 'Nichil tuleritis in via neque peram neque pecuniam.' Et doctores ecclesie asserunt quod apostoli ex huius-

40 437. ^s) in add. 2. ^t) loco n. i. 2: iniustus; non iustus 3. ^u) et 3. ^v) et Deo acceptior add. 3. ^w) deest 2; quomodolibet 3. ^x) vel 2. ^y) vehementer 1. ^z) sequi perf. 3. ^a) hanc 3. ^b) in iud. tecum 2. ^c) luce clarius 3. ^d) tunc add. 2. ^e) prof. sunt 3. ^f) dicto 2. ^g) huiusmodi 1. ^h) nef. est sent. 3. ⁱ) tantam cecitatem 3. ^k) fuisse 2. 3. ^l) hoc 2. ^m) fore ips. 1. ⁿ) loco Sextus error — solenniter ascribendo (pag. 359 lin. 26) 3: Sextum, septimum et octavum
 45 errores quere in supradicta parva appellatione, quia idem sunt de verbo ad verbum cum illis, hoc excepto quod qui hic est sextus error ibi septimus computatur, qui hic septimus ibi octavus et qui hic octavus ibi nonus, et totum continuatur usque ibi 'sanctorum cathalogo sollempniter ascribendo'. ^o) contentus in dicta constitutione 'Quia quorundam' ponit hic 2. ^p) Mat. male 1.

1) 5, 40. 2) 6, 29. 3) 6, 7. 4) Matth. 19, 27. 5) 10, 5. 9. 6) 6, 8. 7) 9, 3.

modi precepto constricti etiam post reditum a predicatione pecuniam non portaverunt. Unde Augustinus in libro¹ de mirabilibus sacre scripture¹ dicit sic: 'In excusatione elemosyne et paupertatis professione Petrus paralitico dixit: 'Surge et ambula'², illud magistri preceptum servans: 'Nolite possidere aurum neque argentum'. Hec Augustinus. Et Ambrosius³ super illud 'Nichil tuleritis in via' dicit sic: 'Petrus apostolus dominice executor sententie ostendens non in vacuum effusa Domini precepta, cum posceretur a paupere, ut aliquid ei pecunie largiretur, ait: 'Argentum et aurum non habeo'². Et tamen non tam in hoc gloriatur Petrus, quod aurum et argentum non habeat, quam quod servet Domini mandatum qui precepit: Nolite possidere et cet.' Hec Ambrosius. Et glosa ordinaria⁴ super illud Actorum III. 'Argentum et aurum non est michi'² dicit sic: 'Memor[es] illius precepti 'Nolite possidere aurum etc.' et pecuniam que ad pedes apostolorum ponebatur non sibi recondabant, sed ad usus^r pauperum qui sua patrimonia reliquerant reservabant'. Hec glosa. Et super illud Actorum III. 'Ioseph agrum vendidit et pretium posuit ante pedes apostolorum'⁵ glosa ordinaria³ dicit sic: 'Destituendum probat quod tangere devitat et docet calcandum esse aurum, quod subdit gressibus apostolorum'.¹⁵ Ex quibus auctoritatibus clare patet quod Petrus apostolus non solum post reditum a predicatione, ad^s quam Christus apostolos misit^t, sed etiam post resurrectionem, quando non ibat actu ad predicandum, sed ad orationem in templum, sicut Actorum III. dicitur, ascendebat, ex dicto precepto Christi astrictus pecuniam non portabat. Et per consequens quod non solum quando ibant ad predicandum, sed simpliciter et absolute, ne pecuniam portarent, fuit apostolis sub precepti distractione prohibitum. Et Chrysostomus³ super illud Iohannis⁶ 'Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Ihesus: Eme que necessaria sunt' dicit sic: 'Nimirum quia nullus apostolorum pecuniam deferrebat. Sed per hoc quod hic dicit occulte insinuat, quod quedam mulieres eum de suis facultatibus nutriebant^u. Qui autem non peram, non es iubet deferre, loculos habebat²⁵ ad inopum ministerium, ut discas, quoniam valde pauperem et mundo crucifixum huiusmodi oportet partis multam facere procuracionem. Multa enim ad nostram dispensans doctrinam agebat.' Hec Chrysostomus. Hoc asserunt etiam et probant alii doctores ecclesie^v, sicut ex ipsorum auctoritatibus habetur, que brevitatis causa dimittuntur.

(VII) Septimus error^w est quia idem hereticus de clavibus ecclesie male sentiens³⁰ in dicto suo hereticali statuto 'Quia quorundam' in dubium revocat sive negat clavem scientie ecclesie catholice fore clavem, maxime cum recitet super hoc opiniones contrarias et diversas nec affirmet et asserat in ecclesia esse clavem scientie, ymo ad partem quod non sit in ecclesia clavis scientie declinare videtur, cum dixit quod Salvator noster^x in promissione clavium facta beato Petro hoc sentisse videtur expresse, cum immediate³⁵ post illam promissionem subiunxerit⁷: 'Quodcumque ligaveris super terram, erit legatum et in celis' et cet.^y, nulla de scientia habita mentione. Hec verba ipsius, que sacre scripture et sanctorum doctorum ecclesie sentiis et doctrine^z catholice contradicunt, quod evidenter patet Luce XI, ubi Salvator dicit⁸: 'Ve vobis legisperitis, qui tulistis clavem scientie, ipsi non introistis et eos qui introibant prohibuistis', et Rabanus⁴⁰ exponens illud evangelii 'Et tibi dabo claves regni celorum'⁷ dicit sic: 'Claves autem^a regni celorum ipsam discretionem et potentiam nominat, potentiam, qua liget vel solvat, discretionem, qua dignos vel indignos discernat'⁹. Hec Rabanus. Et in decretis XX.

437. ^{q)} in libro des. 2. 3. ^{r)} usum 2. ^{s)} ante 2. ^{t)} miserit 2. ^{u)} mittebant 2.
^{v)} deest 2. ^{w)} contentus in dicta constitutione 'Quia quorundam' ponit hic 2. ^{x)} deest 1. ^{y)} quod-
 cunque solveris super terram, erit solutum et in celis 2. ^{z)} ecclesie add. 2. ^{a)} deest 2.

1) III, 16. 2) Act. 3, 6. 3) Non inveni. 4) Migne 114, 434. 5) 4, 36. 6) Ioh.
 13, 29. 7) Matth. 16, 19. 8) 11, 52. 9) Comm. in Matth. V, 16.

dist. dicitur sic¹: 'In negociis diffiniendis non solum est necessaria scientia, set potestas. Unde Christus dicturus Petro 'Quodcunque ligaveris et cet'¹. prius dedit sibi claves regni celorum, in altera dans ei scientiam discernendi inter lepram et lepram, in altera dans sibi^b potestatem eiciendi aliquos ab ecclesia vel recipiendi'². Hec ibi. Ex quibus clare liquet quod clavis scientie est una clavis ecclesie distincta a clavi potentie et quod contra dicere scripture divine et doctrine ecclesie catholice obviat manifeste.

(VIII) Octavus error est quia ipse in dicto statuto 'Quia quorundam' etiam dogmatizat, quod summus pontifex in hiis que ad fidem et mores pertinent potest suorum predecessorum diffinitiones et dicta revocare et eius contrarium statuere, quod decernitur in eisdem. Qui error expresse doctrine sanctorum patrum et sacrorum canonum et fidei catholice obviat et repugnat, sicut patet per ea que legimus in decretis ca. XXV.^c cap. 'contra statuta patrum' et cap. 'si ea destruerem'³ et in pluribus aliis capitulis hoc poterit reperiri, et XV. dist. cap. 'sicut sancti'⁴ et Ext(ra) de statu monachorum cap. 'cum ad monasterium'⁵ in fine. Ex quo errore totius fidei et auctoritatis ecclesie destructio sequeretur, quia sequeretur quod quilibet Romanus pontifex posset revocare et destruere omnia in fide et moribus a suis predecessoribus diffinita et sic tota auctoritas ecclesie vacillaret et in fide et moribus foret instabilis et infirma. Unde dicta doctrina est heretica iudicanda, quia in articulum fidei 'et unam sanctam ecclesiam catholicam'^d evidenter^e impingit. Et si in decretali 'Exiit qui seminat' et in doctrina et vita Christi et apostolorum et in approbatione status et regule fratrum Minorum et in concilio Viennensi, quod ipsam decretalem approbavit, concederetur erratum, sequeretur quod tota ecclesia erravit in fide male de vita et doctrina Christi et apostolorum eius diffiniendo et in moribus statum secundum eundem hereticum illicitum et simulatum ac fundatum in doctrina evangelice veritati contraria approbando et sanctum Franciscum et alios sanctos de ordine fratrum Minorum, qui in huiusmodi vite et doctrine professione finierunt dies suos, approbando tamquam sanctos et sanctorum cathalogo solenniter ascribendo.

3. Plures etiam alie hereses tam in dictis statutis^a hereticalibus quam in aliis assertionibus factis atque gestis heretici sepedicti continentur, quibus esse convincitur irretitus, que in ordinationibus nostris super hiis editis⁶ ac etiam in appellationibus tam per nos⁷ quam pro parte totius ordinis fratrum Minorum ac notabilium magistrorum in sacra pagina ipsius ordinis consilio et assensu⁸ contra dictum hereticum et eius statuta^f, gesta et facta solemniter interiectis serius explicantur et in allegationibus^g divini et humani iuris super hiis factis rationibus efficacibus convincuntur^h, quas omnes seriatim presentibus explicare prolixum nimium videretur. Quamobrem ex quo incepit dicta hereticalia statuta condereⁱ et publice divulgare et pertinaciter defensare^k, in heresim est prolapsus^l et fuit omni ecclesiastica dignitate, auctoritate et potestate^m ipso facto privatus nec est necesse quod accusetur vel dampnetur per aliquem. Nam sicut legitur in decretis XXIII. cap.: 'Dicimus omnes hereticos nichil habere potestatis ac iuris'⁹ et 'Quicumque in heresim dampnatam labitur, in ipsa dampnatione se ipsum involvit'¹⁰, ubi dicit glos.ⁿ or.: 'Hic enim casus est, in quo etiam papa canonem late sententie incidit ipso iure'. Nec hiis^a obviat illa regula: 'Par parem non^o potest solvere vel ligare', quia papa hereticus minor est quocumque catholico. Lex enim ipsum factum notat et^p con-

437. b) ei 2. c) q. I add. 2. d) cath. et ap. eccl. 2. e) vehementer 2. f) et add. 2.

g) et in allegationibus deest 1. h) convincantur 3. i) contendere 1. 2. 3. k) defendere 2. 3.

45 l) lapsus 3. m) dign. pot. auct. 3. n) ubi dicit gl. des. 2. o) nec 2. p) atque 2; sive 3.

1) Matth. 16, 19. 2) Di. XX. 3) c. 7 C. XXV qu. 1 et c. 4 C. XXV qu. 2. 4) c. 2 Di. XV.

5) c. 6 X de statu monach. (III, 35). 6) Supra nr. 436. 7) Supra tom. V nr. 909. 910.

8) Cf. K. Müller 'Einige Aktenstücke u. s. w.' in 'Zeitschrift für Kirchengesch.' VI (1884) p. 69 sqq.

9) c. 31 C. XXIV qu. 1. 10) c. 1 ibid. cum glosa.

dempnat¹, et in eadem causa dicitur quod 'ex quo aliquis cepit publice predicare aliquid contra fidem, nec deicere quemquam valet nec dampnare'¹. Liquido enim constat eum, qui ab integritate fidei recessit, maledicendi vel benedicendi potestatem minime habere, catholicum^r utpote se superiorem maledicere etiam non valet, alienum a fide tanquam sibi equalem. Ipso enim facto sententiam excommunicationis et condemnationis incurrit etiam per sacrum generale concilium ecclesie catholice sub titulo 'de hereticis' positum adversus omnem heresim et credentes, defensores^s et fautores pravitatis heretice promulgatam² omnesque catholici ab ipsius communione heretici non expectata alia dampnatione recedere sunt astricti. Unde legitur in decretis³, quod Anastasius papa II. natione Romanus fuit temporibus Theodorici regis et eodem tempore multi clerici¹⁰ se ab eius communione abegerunt, eo quod communicasset Fotino qui communicaverat Achatio heretico, et quia voluit occulte revocare Achatium et non potuit, divino iudicio fuit percussus. Nec talis apostolicus^t sed apostaticus proprie loquendo dici debet licetque non solum clericis, sed etiam laicis talem apostolice sedis invasorem etiam humano auxilio ab apostolica sede repellere tanquam invasorem et illicitum detentorem. Mani-¹⁵ festa etiam notoria clamore accusatoris non egent et manifestus hereticus dicitur, qui contra fidem catholicam publice predicat, profitetur vel docet aut defendit errorem^t.

4. Zelus igitur fidei et fervor compassionis animarum excitare debent corda omnium, qui Christi nomine gloriantur et sancte Romane ecclesie finibus continentur, ut contra dicti heretici insaniam quasi publicam pestem valenter exurgant nec eum patiantur in²⁰ sede apostolica permanere, quem adversus fidem catholicam conspiciunt insanire et sanctam Romanam ecclesiam matrem fidelium erroribus, blasphemis, divisionibus, guerris, seditionibus et persecutionibus conturbare ac etiam pro viribus cotidie laniare, qui divitias ad christianitatis destructionem etiam per symoniacam pravitatem et diversos dolos in saccum pertusum⁴ congregat, qui veris catholicis et christianis fidelibus falso et malitiose²⁵ crimen heresis aut favoris seu defensionis hereticorum seu heretice pravitatis indifferenter imponit et eos de facto excommunicat, deicit et dampnat et pravis suis exemplis et gestis multos ad exorbitandum a fide et ab ecclesia impellit et inducit et testantē canone pari modo censerī debet a veritate fidei catholice deviare, cum aut in se exorbitat a fide aut alios exemplo vel verbo deicit aut ad exorbitandum inducit. Frustra igitur^u christiano³⁰ nomine uti videntur, qui talibus impietatibus non resistunt, cum error cui non resistitur approbetur et negligere, cum possis^v perturbare perversos turpius^w sit quam fovere nec careant scrupulo societatis occulte, qui manifesto facinori desinunt obviare, et non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt, participes iudicantur^x.

5. Nos igitur ad culmen imperialis dignitatis disponente Domino sublimati, atten-³⁵ dentes sacris canonibus fore cautum, quod per regnum terrenum celeste regnum proficit, ut qui intra ecclesiam positi^y contra fidem et disciplinam insurgunt^z, rigore principum conterantur ipsamque disciplinam, quam utilitas ecclesie exercere non prevalet, cervicibus superbiorum potestas principalis imponat, et non valentes neque volentes tales^a ac tam graves insolentias, errores pestiferos detestabiles, blasphemias et scismata et dampna ac⁴⁰ pericula universali ecclesie ex predicti Iacobi heretici erroribus et pravis oppositionibus^b eminentia in Creatoris iniuriam et populi christiani pernitiem aliquatenus tollerare, de communi consilio et assensu cleri et populi Romani et ecclesie prelatorum nostrorumque

437. ¹) dampnat 2. 3. ^r) namque add. 3. ^s) deest 2. ^t) loco apostolicus sed — defendit errorem (lin. 13—17) 2: etc. ut supra in appellatione brevi usque defendit errorem. ^u) ergo 3. ^v) possit 3. ^w) nichil aliud 2. 3. ^x) videntur 2. ^y) deest 1. ^z) agunt 2. 3. ^a) deest 2. ^b) operationibus 2. 3.

1) Cf. c. 35 C. XXIV qu. 1. Aggaci 1, 6.

2) c. 13 X de haeret. (V, 7).

3) c. 9 Di. XIX.

4) Cf.

principum tam Alamannorum^c quam Ytalicorum et copiose multitudinis fidelium nobis assistentium, inducti etiam ex pluribus supplicationibus et requisitionibus nobis cum instantia sepe factis per syndicos ipsius cleri et populi Romani habentes ad hoc plenam et liberam potestatem et speciale mandatum, sicut constat per publica documenta sigillis
5 auctenticis prefati cleri et populi^d communita¹, quas supplicationes et requisitiones tanquam rationabiles et in favorem fidei catholice factas duximus admittendas, denunciamus et declaramus, pronunciamus et publicamus prefatum Iacobum de Caturcho, ex quo ut dictum est contra fidem catholicam publice^e asseruit^f et statuit predicta et ea manifeste et notorie promulgavit et publicavit et pertinaciter pro viribus defensavit, fuisse et esse
10 censendum hereticum notorium et manifestum et^g tam pontificali quam omni alia dignitate ecclesiastica, potestate et auctoritate privatum et omnibus sententiis et penis contra hereticos per constitutiones canonicas et civiles prolatis, statutis et impositis subiacere et ipsum Iacobum tanquam hereticum notorium et manifestum^g et excommunicatum ab omnibus catholicis evitandum. Et quia de facto^h se gerit pro papa, ipsum
15 privamus et deponimus sive privatum et depositum nunciamusⁱ et omnes sententias^k et processus omniaque per ipsum auctoritate papali sive pontificali a dicto tempore citra facta et gesta nullos et nulla fuisse nulliusque roboris et firmitatis existere.

6. Insuper universis et singulis sub nostro imperio degentibus, cuiuscumque status, dignitatis aut conditionis existant, districte precipimus et mandamus, quatinus nullus
20 dictum Iacobum de Caturcho hereticum excommunicatum et omni dignitate, potestate et auctoritate privatum de cetero habeat, reputet sive teneat sicut papam nec eidem pareat sive obediat tanquam pape nec in hoc^l prestat sibi auxilium, consilium et^m favorem publice vel occulte nec eius processus aut sententias, precepta vel interdicta a dicto tempore citra prolata presumat observare nec eidem tanquam pape autⁿ eius nuntiis
25 obedire. Qui^o autem contra facere presumpserit vel venire, eum omnibus feudis que ab^p imperio tenet ac omnibus gratiis, privilegiis, libertatibus et immunitatibus a nobis vel predecessoribus nostris eidem concessis privamus. Ad quas penas omnes contrafacientes post mensem a publicatione presentium quoad Italicos et post duos menses quoad alios nostro subiectos imperio astringi volumus et artari.

30 In quorum omnium testimonium atque fidem presentem processum conscribi precipimus^q et nostre imperialis maiestatis^r bulla aurea signoque nostro imperiali solito iussimus^s communiri.

Dat. et act. in urbe Roma^t in platea publica extra basilicam Sancti Petri, presentibus clero et populo Romano ac multis aliis principibus tam ecclesiasticis quam secularibus, episcopis, abbatibus, ducibus, comitibus et baronibus ibidem nobis assistentibus,
35 XVIII. die mensis^u Aprilis, anno^v Domini millesimo trecentesimo XXVIII^v, indictione XI, regni nostri^w anno XIII, inperii vero^x primo.

438. *Constitutio super residentia pontificis.* Apr. 23.

Servatur in codicibus 1 Pl. XVII, 29 bibliothecae Laurentianae, de quo v. supra
40 *ad nr. 435, fol. 17'; contulimus nos;*

2 R. 26 bibliothecae Vallicellianae, de quo v. supra ad nr. 436, fol. 310; cancellata

437. ^c) Almanorum 2. ^d) Romani add. 2. 3. ^e) deest 2. 3. ^f) asserit 2. ^g) et tam — manifestum (lin. 13) exciderunt 1. ^h) loco quia de facto 2. 3: in quantum. ⁱ) denunciavimus 3. ^k) penas 3. ^l) in hoc des. 2. 3. ^m) vel 2. ⁿ) pape aut des. 2. ^o) Quicumque 2. ^p) ipso
45 add. 2. ^q) precepimus 3. ^r) potestatis 2. ^s) deest 3. ^t) Romana 3. ^u) ab incarnatione add. 2. ^v) MCCC 2; vicesimo octavo 3. ^w) deest 2. ^x) anno add. 2.

1) *Servata non sunt.*

est; in medio aliqua desunt; contulimus nos; ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerkuges' p. 68 nr. 112 ex 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 60 nr. 994.

[L]udovicus^a Dei gratia Romanorum imperator^b semper augustus. Ad perpetuam rei memoriam.

Semper cum Dei auxilio omnem providentiam facientes studemus^c omnes nostros subiectos, quorum regimen^d tradidit nobis Deus, illesos^{e.1} et sine calumpnia custodire et Romanam precipue urbem sacram^f, que^g antiquitus regum^h originem sortitaⁱ est et summi pontificatus apicem apud eam esse a nemine dubitatur, quem quidem^g principatum Salvator noster in beato^k Petro apostolorum omnium summo principaliter collocavit, ut ab ipso quodam^l quasi capite dona sua velut in corpus omne transfunderet, cui Salvatoris nostri miranda^m provisio beatum Paulum in apostolatam genitum per dexteram societatis adiunxit, qui ambo^g urbem Romanam in hanc gloriamⁿ produxerunt^o, ut sic^p populus electus et civitas sacerdotalis et imperialis^q per sacram beati Petri sedem capud^l totius orbis vocaretur^r effectus^s. Sane prefatam sedem sacram respicientes divinitus institutam¹⁵ et^r a suis quandoque pastoribus temere derelictam, ex quorum absentia diuturna quanta sedi prefate et urbi Romane ac universali ecclesie sancte Dei discrimina et pericula obvenerint^t et in posterum obvenire verisimiliter presumatur, ipsa magistra rerum efficax experientia manifestat, digne itaque ad Urbem ipsam^g eiusque regimenⁿ aciem nostre considerationis extendimus, ut felici ducta^v regimine preservetur a noxiis et optatis²⁰ proficiat incrementis. Proinde officii nostri debitum circa eam^w propter^x periculosos eventus ad libram moderaminis erigentes de principum et^y procerum nostrorum consilio hac in perpetuum valitura constitutione una cum clero et toto populo Romano sancimus, ut quicumque^y in posterum prefata sede vacante, prout presentialiter vacare dignoscitur, ad apicem summi pontificatus erit per electionem vel alio quocunque modo assumptus,²⁵ quod talis huiusmodi summus pontifex in urbe Romana continuam residentiam facere teneatur nec extra Urbem predictam seu per duas vulgares dietas longe ab ipsa Urbe absque^z cleri et populi Romani petita licentia et obtenta se absentare valeat nullo modo^z, nichilominus tamen^x in casu premissio in Urbe prefata sede cum consistorio remanente. Si vero talis summus pontifex contra prescriptam formam se absentare presumpserit et³⁰ a clero populoque Romano tertio monitus infra terminum eidem per dictum clerum et populum^a moderandum ad urbem Romanam celeriter non redierit^b, ibidem ut premittitur continue moraturus, ipso iure pontificatus sui honore et dignitate presentis constitutionis^c auctoritate volumus fore privatum, decernentes ad alterius summi pontificis electionem procedi debere, acsi per mortem ipsius naturalem de alio electionem fieri immineret.³⁵

Dat.^d Rome apud Sanctum Petrum, sub sigillo maiestatis nostre, anno Domini millesimo^e CCCXXVIII, indit. XI, die XXIII.^f Aprilis^g, regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

438. a) [L]udovicus 1. b) et add. 2. c) studeamus 2. d) regimie 1. e) inlesos 2. f) scām 2. g) deest 2. h) legum 2. i) loco sortita est 2: est secuta. k) Francisco sequ. del. 2. 4) l) supra lin. add. 2. m) miseranda 2. n) regulam 1. o) produxerunt 2. p) si 2. q) et imp. des. 2. r) deest 1. s) effecta 1. t) obvenerunt 2. u) regnum 2. v) circumdata 2. w) tam 2. x) deest 2. y) et — quicumque (lin. 24) exciderunt 2. z) loco absque — modo 2: possit ullo modo absentare absque cleri et populi Romani petita licentia et obtenta. a) et populum des. 1. b) non red. cel. 2. c) et add. 2. d) Data 2. e) M 2. f) mensis add. 2. g) ind. XI. add. hic 2. 45

1) Cf. Nov. 80 pr.

439. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD IOHANNEM
CARDINALEM LEGATUM.

1328. Apr. 15.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 110 nr. 1268.

⁵ *Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 373 nr. 999 ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 221 Pabste nr. 75.

Eidem legato¹.

Ad nostri apostolatus auditum hiis diebus fama publica divulgante pervenit, quod illi duo nequam homines Marcilius de Padua et Iohannes de Ianduno heretici manifesti
¹⁰ et per nos dudum de fratrum nostrorum consilio de heresi sententialiter et publice condemnati, audito quod Ludovicus olim Bavarie dux et discorditer in regem Romanorum electus, qui suis horrendis excessibus et gravibus culpis exigentibus excommunicatus ac iure, si quod ei ex predicta electione ad regnum Romanum vel imperium forsitan compete-
¹⁵ bat, necnon ducatu Bavarie ac comitatu palatino Reni et iure quocumque habendi vocem in electione regis Romanorum in imperatorem promovendi iusto iudicio privatus extitit et de heresi sententialiter et publice condemnatus, Urbem intraverat et in ea suam tyrannidem exercebat, ad Urbem ipsam se personaliter conferentes hereses publice predicare presumunt dictusque Marcilius pretextu vicariatus, quem ibidem sibi per dictum L(udovicum) commissum asserit, tam contra clericos, quia nolunt interdictum, cui propter
²⁰ dicti L(udovici) presentiam subiacere processuum nostrorum auctoritate Urbs predicta noscitur, violare quam eorum cognatos et affines in nostram offensam procedere inmaniter non veretur. Nos autem periculis et scandalis, que fidei et fidelibus ex premissis proventura feruntur probabiliter, obviari salubriter cupientes discretioni tue per apostolica scripta precipimus et mandamus, quatinus cum ad Urbem predictam per scevram et
²⁵ dampnatam dicti L(udovici) tyrannidem suorumque complicum occupatam tutus accessus ad presens non pateat, Romanum populum et eos, qui rectorum et gubernatorum ipsorum gerunt officium, quocumque nomine censeantur, per publici propositionem edicti in locis publicis, de quibus videbitur et sit verisimilis presumptio, quod ad eorum pervenire valeat notitiam, moneas efficaciter et inducas, ut ipsi predictos Marcilium et Iohannem
³⁰ hereticos capiant et tute custodiant subdendos, sicut iura precipiunt, ecclesiastice discipline, si penas vitare curaverint, quas incurrunt talium contemptores.

Dat. Avinion(e), XVII. Kal. Maii anno duodecimo.

In eundem modum eidem legato suppressa ultima clausula 'Si penas etc.'

Dat. ut supra.

³⁵ 440—442. LUDEWICI SCRIPTA PRO BURCGRAVIO
NORIMBERGENSI ITERATA.

1328. Apr. 22.—Mai. 16.

440. *Scriptum super castro Stauff.* Apr. 22.

Originale deperditum. — Ed. P. D. Longolius 'Abhandlungen der churf.-baier. Akademie'

⁴⁰ VII (1772) p. 48 sq. (= 'Monumenta Zollerana' II, 422 nr. 647). *Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 60 nr. 984.

1) Scil. Dil. fil. Iohanni Sancti Theodori diacono cardinali apostolice sedis legato.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis, ad quos presentes devenerint gratiam suam et omne bonum.

Quam magis intenta solitudine et cura vigili fideles et subditi nostri fructuosis obsequiis nostra respiciunt beneplacita intenduntque commodis, tanto maiori remunerationis beneficio eisdem obligamur et tenemur pro iuribus ipsorum augendis et honoribus ampliandis. Sane cum nobilis vir Fridericus burggravius de Nuremberch noster et imperii fidelis dilectus secretarius more progenitorum suorum per actus bellicos, sana consilia aliaque virtutis opera nobis et divis nostris predecessoribus Romanorum imperatoribus et regibus hactenus multiplicia impenderit obsequia fructuosa et denuo continuis studiis non desinat incessanter, prout vera nos experientia certos fecit, eorundem intuitu et consideratione sibi suisque heredibus ab eo legitime descendentibus decernimus, intendimus et volumus de imperatorie maiestatis clementia gratiam facere specialem, locum, aream seu montem castri Stauff per inclite recordationis dominum Heinricum imperatorem predecessorem nostrum dilapidatum, destructum et devastatum cum omnibus iuribus et pertinentiis ad dictum montem pertinentibus sibi suisque heredibus predictis iusti et veri feodi titulo possidendi perpetue conferimus et contulimus presentium testimonio litterarum, nichilominus sibi auctoritatem, facultatem liberam et plenam licentiam in eodem loco castrum faciendi, construendi et edificandi ipsumque muris, fossatis aut aliis quibuslibet munimentis, quibus alia castra seu munitiones muniri sunt solite, muniendi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre collationis paginam infringere vel ei ausu temerario quomodolibet contraire. Si quis vero hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et gravem nostre maiestatis offensam se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et bulla nostra aurea cum imperiali signo et annotatione subscriptorum testium iussimus communiri, videlicet Rudolphi ducis Bawarie principis et patruis nostri karissimi, Heinrici ducis Brunsvicensis, Ludewici ducis de Tekke, Ulrici lantgravii Alsacie, Meinhardi comitis de Ortenburch, Ottonis de Orlamunde comitis, Chunradi de Truhendingen comitis, Chunradi de Sluzzelberg, Andree et Gotfridi de Brunecke.

Datum et actum Rome apud Sanctum Petrum, vicesimo secundo die mensis Aprilis, indictione undecima, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

441. *Facultas civitatis muniendae.* Apr. 22.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 359. Contulimus nos. Sigillum pendet filis sericis rubei flavique coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 60 nr. 989.

Cf. l. c. nr. 985—988. 990—992.

Ludewicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus singulis et universis, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Imperialis preeminencie requirit et exigit celsitudo, ut singulos et universos devote nobis et fideliter famulantes condignis premiorum debeamus remunerationum largicionibus prevenire, ut spe remunerationis ceteri ad nostrum et imperii ulteriora obsequia eo fervencius et confidencius animentur. Notum igitur esse volumus tam presentibus quam futuris, quod nos advertentes devocionem et fidelitatem dilecti nobis fidelis secretarii Friderici puregravii de Nuremberch suisque in hac parte petitionibus annuentes eidem auctoritatem, facultatem et plenum posse damus, concedimus, dedimus et concessimus construendi, edificandi et faciendi civitatem munitam in Katzendorf ipsamque muris, fossatis et quibuslibet ceteris munimentis, quibus muniri cetera sunt solite civitates,

impedimento nullo nec condicione aliqua prorsus obstande firmiter muniendi ibidemque iudicium sanguinis cum singulis suis ad id spectantibus neccessariis habendi iudicemque ponendi, qui super universis casibus et excessibus saltem ad seculare iudicium respectum habentibus, corpus, mutilacionem membrorum, bona sive res attingentibus iudicandi plenariam habeat facultatem, ebdomodale forum in eadem civitate, quocumque die id attemptandum et visitandum decreverit, proclamandi et nichilominus celebrandi. Volentes siquidem dictam civitatem Katzendorf uti, frui et gaudere omni iure, libertate, emunitate et gracia, quibus civitas Nuremberch exnunc utitur, hactenusque gavisam et usa est aut uti, frui vel gaudere poterit in futurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi maiestatisque nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, vicesima secunda die mensis Aprilis, indictione undecima, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

442. *Cessio iurium imperii.* Mai. 16.

15 *Originale ibidem KLS nr. 361. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubei flavique coloris.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 61 nr. 997.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer chæyser zu allen ziten merer des reychs tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir haben angesehen die genemen und nutzen dienst, die uns und dem reych der edel man 20 Friderich burggrave von Nurenberch unser lieber getriwer haimlicher von langen ziten untz her getan hat und furbaz getûn mag, und habn im und sinen erben, die elich von sinem libe chomen, unser und des reychs reht an den wyæyr, der da hæyzet an dem Vispache und vor dem Nurenberger forste und bi dem Galgenhove gelegen ist, verlihen 25 und verlihen ez in von unserm kæyserlichem gewalte mit disem gegenwertigen brieve, also daz sî die selben reht innemen, besitzen und niezen sullen geruuechlich und an hindernusse von uns und dem reych ewiglich zu lehen. Und dar uber zu urkunde und sicherre bestetigunge geben wir in disen brief versigelten mit unserm kæyserlichem insigel daz dar an hanget.

30 Der brief ist geben ze Rome, an dem nehsten Montage nach dem Aufartage, da man zalt von Cristes gepurt dreutzehenhundert jar dar nach in dem ahtundzwæyntzigstem jare, in dem viertzehenden jare unsers reychs und in dem ersten unsers kæysertumes.

443. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
ROBERTO REGI SICILIAE LEGATISQUE MISSAE.

1328. Apr. 28.

35 *Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 222 nr. 2020. Descripsimus nos.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 221 Päbste nr. 76.

Cf. infra nr. 445—449.

40 Roberto [regi Sicilie].

Per litteras tam nonnullorum principu[m vocem] in electione regis Roman(or)um habencium [quam aliorum] percepimus nunciorum quod principes ecclesias[tici et se]culares in electione regis Romanorum vocem [haben]tes in novissima congregatione sua vi[delicet]

Apr. 12. die] Martis post octabas Resurrectionis domini[ce proximo preterite] diem Martis post
 Mai. 31. octabas in[stantis] festi Pentecostes ad electionem celebran[dam in] loco solito pro per-
 emptorio termino assigna[runt], ad eam procedere favente Domino intende[n]tes.

Dat.] Avinion(e), IIII. Kal. Maii, anno duodecimo.

In e(undem) modum .. legato Lombardie.

In eundem modum .. legato Tuscie.

5

444. LUDEWICI CONSTITUTIO SUPER EPISCOPATU FERRARIENSI.

1328. Mai. 1.

Originale (or.) in tabulario Vaticano 'Arm. XV fasc. 6 nr. 51' signatum. Contu- 10
limus nos. Sigillum, quod filis sericis pendebat, iam desideratur. Orthographiam serva-
vimus. — Ed. Theiner 'Codex diplom. dominii temporalis s. sedis' I, 556 nr. 729 ex or.;
Riezler 'Vatikan. Akten' p. 375 nr. 1004 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2706 (Addit. I).

¶ Lu[dowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus venerabili viro] 15
 magistro Iohanni de Genduno Remen. dyoc. sacre theologie doctori, consiliario nostro
 dilecto gratiam suam et omne bonum.

1. Altitudo divitiarum sapientie Dei cuncta disponentis sic nobis orbem terrarum
 et que in eo sunt gubernandi comisit, ut quanto anima rationalis maxime pretiosior est
 possessionibus et corpore, tanto inter Christi fideles spiritualium ministrorum personas 20
 et bona ipsorumque statum pacificum ad Dei reverentiam et ipsius uberiores cultum
 amplius curaremus. Hec quamvis intenta meditatione pensemus in universis ecclesiis
 fidelium christianorum, hoc tamen in ecclesia Ferarie propter ipsius solempnitatem et
 singularitatem diligentius attendentes nec minus vocati iam pastoris ipsorum sive episcopi
 nostri et imperii Romani notorie rebellis malitiam atque perfidiam considerantes et 25
 manifeste videntes, prefatum pastorem^a, si quod illi ius compete-
 bat in epi-
 scopatu predicto, necnon et omni offitio et beneficio ecclesiastico auctoritate nostra cum
 cuncto clero et Romano populo privamus ipsumque propter sui contumaciam et rebellionem
 sibi-
 que adherentes aut qualitercumque obediens vel prestantes consilium, auxilium et
 favorem criminis lese maiestatis reorum pennis^b omnimodis ipso facto volumus subiacere. 30
 Quod ne propter pastoris seu rectoris carentiam seu defectum ecclesiastica religio seu
 disciplina et divini cultus exercitium in ecclesia prefata turbetur aut totaliter deperdatur,
 ne rursum etiam clericorum seu spiritualium ministrorum res aut persone per quemquam
 indebite pertractentur aut quamvis aliam violentiam patiantur, facimus, ordinamus et
 constituimus supradictum magistrum Iohannem episcopum seu pastorem et administra- 35
 torem ecclesie sive episcopatus predicti, auctoritate qua supra tenore presentium propterea
 concedentes et comittentes eidem vel eius vices gerentibus plenam et liberam administra-
 tionem, distributionem et institutionem omnium et spiritualium et temporalium episcopatus
 et ecclesie supradicte per se vel alios sibi substitutos ydoneos exercendam, iurisdictionem
 quoque realem et personalem meri et mixti imperii clericorum omnium seu ecclesiasti- 40
 carum personarum et religiosarum exemptarum et non exemptarum, cuiuscumque status,
 religionis aut conditionis existant, suorum quoque bonorum omnium mobilium et immo-
 bilium, quocumque nomine censeantur, omnem quoque auctoritatem visitandi religiosa

444. ^a) lacuna 28 fere litterarum spatium adaequans in or.; addendum esse videtur sive episcopum
 rebellem omni iure. ^b) ita or.

et ecclesiastica loca, corrigendi, disponendi et huiusmodi consueta cetera faciendi et cum premissis potestates et auctoritates quaslibet in suffraganeos omnes episcopatus predicti per episcopum solitas exerceri.

2. Amplius concedimus prefato episcopo seu pastori et administratori plenam
5 dispositionem, potestatem et auctoritatem conferendi atque privandi officia quelibet et beneficia ecclesiastica necnon prelatos et officiales monastariorum, hospitalium et genera-
liter omnium aliorum religiosorum locorum tam exemptorum quam non exemptorum
civitatis, dyocesis et districtus predicti per se vel alium exercendam, prout eidem magis
videbitur expedire, non obstantibus privilegio vel rescripto aut concessione quavis alia
10 quomodocumque vocatis per nos aut predecessores nostros Romanos principes vel quos-
cumque alios iudices ecclesiasticos aut seculares factis sive concessis persone singulari,
collegio vel comunitati cuivis comuniter aut divisim. Ita tamen quod officiorum seu
prelationum que curam habuerint animarum institutionem fieri volumus per electionem
cleri et fidelis populi eidem subiecti sive comissi, iure tamen confirmationis sic electorum
15 prefato episcopo, pastori et administratori simpliciter reservato. Eorum vero tam offi-
tiorum quam beneficiorum ecclesiasticorum ac omnium religiosorum locorum institutionis
personarum ydonearum, privationis et permutationis prefato episcopo, pastori et ad-
ministratori plenam potestatem et liberam auctoritate qua supra concedimus facultatem,
non obstante consuetudine aliqua, privilegio vel rescripto per quemquam concessio collegiis
20 aliquibus aut singulis personarum, id recipientes propter hec et expresse mandantes . .
vicariis nostris omnibus generalibus et spiritualibus et presertim vicario nostro Ferrarie,
potestati vel alteri quomodocumque nominato rectori, comuni et civibus atque incolis
civitatis, dyocesis et districtus predicti, comuni siquidem sub penna trecentarum librarum
auri et officiali cuilibet sub penna ducentarum, quarum medietatem unam camere nostre,
25 reliquam vero prefato episcopo, pastori et administratori applicari volumus, si contra-
factum exstiterit, ut supradictum episcopum, pastorem et administratorem ecclesie prefate,
ipsius officiales vel procuratores aud certos nuntios ponant et positum deffendant atque
conservent in plena et pacifica possessione iurisdictionis et regiminis tam temporalium
quam spiritualium omnium episcopatus predicti necnon et aliarum premissarum auctori-
30 tatum eidem per nos superius concessarum.

3. Volumus amplius, ut omnes officiales nostri predicti et sub pennis premissis
inclinis, omnes censuarios, vassallos et reddituarios episcopatus predicti quomodocum-
que vocatos, si recusaverint, compellant aud compelli fatiant realiter et personaliter
sumarie et absque strepitu iudicii ad integre respondendum predicto episcopo, pastori
35 et administratori aut eius procuratori vel nuntio de redditibus, honoribus, iuribus et reliquis
supradictis, eosdem censuarios, vassallos et subditos omnes ecclesie supradicte ad pennas
premissas, si rebelles exstiterint, tenore presentium obligantes. Predictas vero pennas iam
dictos vicarium, potestatem, officiales, comune, cives et incollos etiam singulos venientes
adversus hec nostra mandata aud in ipsis impedimenta prestantes totiens et in solidum
40 incurrere volumus et ab ipsis exigere, quotiens in premissis et de premissis per supra-
dictum episcopum, pastorem et administratorem vel eius procuratores aud certos nuntios
requisiti reperientur inobedientes, adversantes aut aliter negligentes.

4. Volumus rursum et expresse precipimus sub pennis premissis et modo premissis,
ut nullus princeps, comunitas, vicarius, officialis aut iudex quomodolibet appellatus vel
45 alia singularis persona, cuiuscumque conditionis existat, in clerum seu ecclesiasticas
vel religiosas personas aut in ipsorum collegia vel possessiones aut bona ius reddere
seu dicere audeat vel inantea de auctoritate aliqua vel iurisdictione premissa clericorum,
religiosorum, ecclesiarum, monastariorum seu collegiorum vel aliorum religiosorum
locorum exemptorum vel non exemptorum ecclesie Ferrariensi subiectorum se aliququaliter
50 intromitat. Set predictum episcopum, pastorem et administratorem aud eius officiales

supradictas auctoritates et iurisdictiones exercere permittant, ipsarum exercendi auctoritatem a quolibet alio comuniter vel divisim, cuiuscumque status, preheminentie vel conditionis existat, per quemcumque etiam secularem principem aut ecclesiasticum, comunitatem vel qua[m]vis personam aliam eisdem concessarum presentibus revocamus.

5. Concedimus insuper supradicto episcopo, pastori et administratori, ut omnem sententiam tam realem quam personalem per ipsum aut eius officiales in quemlibet premissorum sibi et ecclesie Ferrariensi iurisdictioni subiectorum latam seu ferendam executioni valeat demandare, non obstante appellatione aliqua de sententiis prefati episcopi, pastoris et administratoris facta seu fienda per quemquam ad imperialem maiestatem aut alium quemvis iudicem ecclesiasticum vel secularem, salvo tamen uni-
10 cuique iure ac potestate appellandi ad nostram imperialem tantummodo curiam a sententiis supradictis. Quas siquidem etiam sententias per nullum iudicem, collegium aut personam, cuiuscumque preheminentie vel status existat, nisi per nos tantummodo aut successores nostros Romanos principes volumus revocari. Set ad executionem premissarum sententiarum omnes iudices et officiales, comunitates et singulos subditos nostros
15 sub pennis premissis prefato episcopo, pastori et administratori vel eius officialibus, cum requisierint, impendere volumus atque precipimus consilium, favorem et oportunum auxilium brachii secularis.

6. Ordinamus insuper omnium officiorum et beneficiorum tam ecclesiasticorum quam secularium ecclesie Ferrariensi subiectorum collationes seu institutiones, privationes
20 seu revocationes aut permutationes factas seu fiendas a supradicto episcopo, pastore et administratore vel eius officialibus statutis ad hec per nullum principem, iudicem ecclesiasticum aut secularem, communitatem vel singularem personam, cuiuscumque preheminentie vel conditionis existat, revocari posse, suspendi aut aliter infirmari nisi per nos immediate tantummodo vel per successores nostros principes Romanorum. Institu-
25 tionem autem prefati episcopi, pastoris et administratoris per nos factam in persona supradicti magistri Iohannis volumus in robore continuo duraturam, nisi per nos immediate tantummodo aut successores nostros Romanos principes fuerit revocata, privilegia quoque, rescripta vel concessionem per predecessores nostros vel alios quoscumque iudices ecclesiasticos aut seculares in contrarium premissis institutionis factas per nostram auctoritatem,
30 cleri et Romani populi ex certa causa et scientia tenore presentium per omnia revocantes.

In cuius rei testimonium presentes has duximus imperialis nostri sigilli appensione muniri.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, prima die mensis Maii, indicione undecima, regni nostri anno quartodecimo,
35 imperii vero primo.

445—449. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD NEGOTIUM ELECTIONIS DENUO CELEBRANDAE SPECTANTIA.

1328. Mai. 7.—14.

445. *Litterae ad archiepiscopum Moguntinum priores.* Mai. 7.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 167 nr. 1655 partim corrosa. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 378 nr. 1005 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 221 Pabste nr. 78.

Cf. supra nr. 443.

Mathie archiepiscopo Moguntino.

[Cum] ad presens Romano vacante imperio [ad el]ectionem regis Romanorum in imperatorem [promo]vendi dante Domino celebrandam per [te] et alios principes vocem habentes [in] predicta, qui presentes fuistis in [congregati]one novissima die Martis Apr. 12.
 5 post [octabas] Resurrectionis dominice proxime preteriti, dies Martis post octabas instantis Mai. 31.
 festi [Pentecostes] pro termino peremptorio in loco de [Frankin]fort Maguntin. dioc., ubi regis Ro[manorum in] imperatorem promovendi celebrari [ab o]lim consuevit electio, extiterit assig[natus], nos periculis, que principibus eisdem ad locum predictum pro electione iam dicta tunc accedentibus et per consequens negocio electionis eiusdem
 10 occurrere propter presentis maliciam temporis valerent forsitan, obviari salubriter cupientes, ut alium locum, de quo tue providentie videbitur, pro celebranda electione predicta eligere ac etiam tibi et aliis colectoribus assignare valeas, in quo tu et ipsi convenire et ibidem ad electionem predictam possitis, sicut in dicto loco Frankinfort valeretis procedere, in prefixo predicto vel aliis terminis prorogandis seu etiam assignandis
 15 fraternitati tue facultatem et licentiam tenore presentium elargimur. Auctoritate apostolica nichilominus decernentes electionem in loco, quem hac vice ad hoc elegeris, celebrandam perinde valere quibusvis consuetudinibus, observantiis seu statutis contrariis nequaquam obstantibus, acsi in predicto loco de Frankinfort celebrata fuisset.

Dat. Avinion(e), Non. Maii, anno duodecimo.

20 446. *Litterae ad eundem alterae.* Mai. 7.

Copia (c.) ibidem nr. 1656. Contulimus nos. — Ed. Riezler l.c. not. 1 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 221 Pabste nr. 77; Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 225 nr. 564.

Eidem.

25 Cum vacante ad presens Romano imperio et cet. ut supra usque assignatus¹, nos attendentes magnitudinem negotii quodque sancte Dei ecclesie fideique catholice ac utilitati rei publice plurimum expedit, quod persona Deum timens et iusticiam diligens ad regimen regni Roman(or)um et imperii assumatur, ac provideri cupientes, ne propter brevitatem temporis possit contingere periculum in hac parte, ut si expediens putaveris
 30 et possit absque periculo negotii electionis predictae fieri, terminum predictum usque ad sex septimanas vel duos menses, si hoc magis expedire cognoveris, ab eodem termino inantea computand(os) prorogare aliaque gerere valeas, que circa prorogationem huiusmodi fuerint oportuna, plenam fraternitati tue concedimus auctoritate presentium facultatem.

Dat. ut supra.

35 447. *Litterae principibus electoribus missae.* (Mai. 7.)

Copia (c.) ibidem nr. 1657. Descripsimus nos. — Ineditum.

Reg. Löher l. c. p. 225 nr. 563; Preger-Reinkens p. 256 nr. 429; Riezler l. c. p. 372 nr. 995 not. 1.

Universis tam ecclesiasticis quam secularibus principibus in electione regis Roma-
 40 n(or)um in imperatorem promovendi vocem habentibus.

Dudum adversus Ludovicum de Bavaria olim discorditer in regem Roman(or)um promovendum in imperatorem ut dicebatur electum certum processum, per quem ipsum suis horrendis excessibus et gravibus culpis exigentibus iure, si quod sibi ex electione predicta forsitan competebat, de fratrum nostrorum consilio privatum a Domino de-
 45 nunciavimus et eum privavimus nichilominus ad cautelam, solenniter habuimus presente

1) *Supra lin. 8.*

fidelium multitudine copiosa. Et licet processum eundem et contenta in eo ad vestram et aliorum communem noticiam supponamus indubie pervenisse, ut vos tamen ad quos specialiter pertinet inde pleniori et clariori habita noticia possitis circa electionis imminuentis negotium utilius et melius que agenda fuerint providere, tenorem illius de verbo ad verbum vobis sub bulla nostra mittimus in hec verba:

Johannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Sicut ad curam periti medici pertinet¹ et cet. ut est in libro processuum².

448. *Litterae ad archiepiscopum Coloniensem. Mai. 14.*

Copia (c.) ibidem fol. 175' nr. 1704 partim corrosa. Contulimus nos. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 153 nr. 1481 ex c.

Eidem³.

Presentatas nobis fraternitatis tue litteras, per quas statum negotii electionis regis Romanorum cura[visti de]scribere, recepimus leta manu. Quarum serie [diligen]tius intellecta inde sollertem circumspec[ti]onem tuam ac diligentiam cum gratiarum actionibus in Domino commendamus, fraternitatem rogantes eandem, quatinus ipsa diligencia que [.] plurimum oportuna existere noscitur, ut maioribus apud Deum et sedem apostolicam crescas meritorum cumulis, non tepescat. Et [insu]per de petitionibus pro parte tua nobis obla[tis illam . . tui notarii] duximus ad exauditionis gratiam favorabiliter admittendam, aliam [abba]tisse illius, cum esset iuri et rationi ob[via], nequivimus, super quo tua prudentia [nos excu]satos habeat, exaudire.

Dat. [Avinion(e)], II. Id. Maii, anno duodecimo.

449. *Litterae ad praepositum S. Severini Coloniensis. Mai. 14.*

Copia (c.) ibidem nr. 1705 partim corrosa. Contulimus nos. — Ed. Sauerland l. c. nr. 1482 ex c.; extr. apud Riezler l. c. p. 379 nr. 1008.

Edenrico preposito ecclesie Sancti Severini Coloniensis capellano nostro.

[Revere]ncie tue litteris, per quas statum negotii electionis regis Romanorum nobis pruden[ter et] valde seriose curavisti describere, benign[is] receptis ac earum serie diligencius intel[lecta], tuam solertem diligenciam super hoc [fel]iciter in Domino commendamus, providentiam [tuam] attentius exhortantes, quatinus huiusmodi diligencia, que oportuna multipliciter in [hac parte] potest existere, ut apud Deum et sedem apostolicam crescas amplioribus meritorum cumulis, [non tepe]scat. Et ecce fili quod petitiones pro parte [tua]^a no[bis obla]tas favorabiliter duximus, quantum cum [Deo lic]uit, ad exauditionis gratiam admittendas.

[Dat. ut] supra⁴.

450. 451. TESTIMONIA SUPER IURE ELECTIONIS ERICI DUCIS SAXONIAE.

1328. (m. Mai.)

Originale 1 in tabulario regio Sleswicensi. Contulimus nos. Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis.

Originale 2 ibidem. Contulimus nos. Sigilla item pendent.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 416 Reichssachen nr. 422 (Addit. III).

944. ^a) excidit c.

1) Supra tom. V nr. 944. 2) Cf. prooemium ad tom. V nr. 792. 3) Scil. Henrico archiepiscopo Coloniensi. 4) Supra nr. 448.

Sanctissimo in Christo patri ac domino domino Iohanni divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Hynricus^a Dei gracia comes Zwerinensis necnon Iohannes eadem gracia comes Holtsatie et Stormarie terrarumque Lalandie, Valstrie et Ymbrie dominus cum recomendacione^b se ipsos et devota pedum oscula beatorum.

5 Relacione nunciorum illustris principis domini Erici Saxonie, Westvalie et Angarie ducis sacri inperii^c archimarscalci ac eciam publica fama referente ad noticiam dicti domini Erici ducis ac nostram pervenit, quod apud sanctitatem vestram, quis inter predictum dominum Ericum ex una et dominum Rodolphum^d parte ex alia^e duces Saxonie vocem in electione sacri Romani inperii debeat obtinere^f, dubium sit exortum.

10 Nos igitur, cum certa dominia in terris nostris videlicet Slavie necnon Holtsatie et cet. in feudo a dicto domino Erico teneamus, sanctitatem vestram ad requisicionem prefati domini Erici ducis, in quantum per experienciam didicimus, reddere duximus certiore et presentibus litteris nostris sanctitati vestre significamus, quod a progenitoribus nostris et senioribus ita accepimus, quod duces Saxonie partem orientalem ipsius ducatus

15 tenentes, cui terra Hadelerie est annexa, quam partem nunc tenet dux Ericus predictus, et presertim senior inter ipsos vocem in electione sacri Romani inperii dumtaxat debeat obtinere, ac progenitores et fratres ipsius domini Erici et ipse Ericus fuerunt et sunt in possessione vel quasi iuris eligendi Romanorum imperatorem^g. Temporibus etenim progenitorum nostrorum et nostris illustris princeps dominus Iohannes ipsius domini

20 Erici pater met et^h in propria persona magnificum principem Rodolphum cum ceteris coelectoribus suis et conprincipibusⁱ regni in regem Romanorum elegit. Post hec vero inperio vacante per mortem dicti Rodolphi regis^h, ipso etiam Iohanne duce sublato de medio, Iohannes et Albertus ipsius Iohannis liberi fratres sepedicti domini Erici nunc ducis regem Adolphum elegerunt. Quo iterum defuncto et inperio vacante Lupus de

25 Svartenbeke ac Iohannes de Crummesse milites de speciali mandato dictorum Iohannis et Alberti cum ceteris principibus et veris electoribus admissi dominum Henricum^k de Lutzelenborch in regem Romanorum elegerunt. Quo iterum defuncto et vacante inperio dominus Iohannes sepedicti domini Erici frater

1.

30 ad electionem licet heu cismaticam evocatus fuerat atque presens.

2.

senior inter ipsos a ceteris coelectoribus suis ad huiusmodi electionem evocatus ipso Erico presente et consentiente Lodewicum tunc ducem Bawarie in regem Romanorum elegit.

Item quod ad dictum dominum Ericum et suos dictam partem ducatus Saxonie tenentes

35 spectaverit et spectet ius eligendi tantum, patet ex eo quod ad ipsum dominum Ericum predictum tamquam ad archimarschalcum^l sacri inperii ab omnibus principibus orientali- bus, ducibus, comitibus, baronibus et ceteris nobilibus in omnibus causis de iure et de facto appellatur, qui etiam supradicti bona sua feudalialia ab ipso recipiunt et se vasallos suos fore recognoscunt, et nos recognoscimus eiusdem fore vasallos in terris nostris

40 supradictis. Item quod de predictis omnibus et singulis in partibus Saxonie, Westvalie, Angarie, marchionatus Brandenburgensis, Slavie, Holtsatie et aliis locis vicinis fuit et est publica vox et fama ac publica et notoria fuerunt et sunt in locis supradictis et^h a tanto tempore, cuius contrarii memoria non existit. In quorum omnium evidenciam ad requisicionem sepedicti domini Erici ducis sacri inperii archimarschalci^m sanctitatem

45 vestram de predicto dubio informando sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCCXXVIIIⁿ.

451. ^a) Hinricus 2. ^b) recommendacione 2. ^c) inperii *similiter semper* 2. ^d) Rodolfum 2.
^e) altera 2. ^f) optinere 2. ^g) loco Rom. inp. 2: regem Romanorum. ^h) deest 2. ⁱ) compr. 2.
^k) Hinricum 2. ^l) archimarschalcum 2. ^m) archimarscalci 2. ⁿ) millesimo trecentesimo vicesimo octavo 2.

452. IMPERATRICIS LITTERAE AD ABBATEM EGMONDENSEM.

(1328. post Mai. 7.)

Copia (c.) in solo cod. hist. 17 fol. 130^a bibliothecae Hamburgensis publicae, de quo v. supra ad nr. 266. Contulimus nos. — Ed. Pijnacker l. c. p. 252.

Margareta Dei gratia Romanorum imperatrix semper augusta venerabili viro . . . 5
abbati Egmond(ensi), suo et imperii devoto dilecto salutem et bonorum omnium
incrementum.

Gestientes semper nostros et imperii zelatores devotos nostrarum prosperitatum
fieri participes, vobis quem huiusmodi novimus per latorem presentium [. . .] familiarem
Mai. 7. nostrum ad gaudium nuntiamus, quod die Sabbati ante Ascensionem Domini filius sanus 10
et incolumis divina opitulante clementia natus est nobis. De cuius ortu letentur fideles,
exultent imperii zelatores devoti, magnificantes nobiscum omnipotentiam Creatoris.

Bene valete.

453—455. LITTERAE FLORENTINORUM
PONTIFICI MISSAE.

15

1328. Mai. 19.—23.

453. *Litterae primae.* Mai. 19.

*Copia (c.) in Registro litterarum nr. I fol. 35 tabularii regii Florentini, ubi rubrum:
Ad dominum summum pontificem. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges'
p. 70 nr. 118 ex c. Editionem repetimus.*

20

Domino pape.

Non sine grandi cordis amaritudine sanctitati vestre cogimur intimare, qualiter
nequam ille dampnatus hereticus Bavarus post iniquum processum, per quem tangendo
famam altissimam Christi vicarii ausus pridem extitit ponere os in celum¹, nunc addenda
Mai. 12. peiora prioribus et cumulando pessima mala malis die s(ancta) adscensionis Domini 25
quendam qui dicitur frater Petrus de la Corbara ordinis Minorum erexit in ydolum
illique de facto nequissime ausus fuit tribuere nomen pape ac cupiens, ut effectum cogno-
scimus, ad morem, quo antiquitus in Urbe ydola colebantur, reducere Urbem ipsam
fecit eum in dampnationem fidelium, quasi esset verus pontifex, cum non esset, infide-
liter adorari. Et sicut misse super hoc et aliis littere continebant, publice dicebatur in 30
Mai. 15. Urbe, quod tunc sequenti die Dominica heretici Bavarus et ydolum suprascripti debebant
XII eligere cardinales et quod capelli duodecim facti erant. Que cum multis circum-
stantiis ipsius insanie non solummodo gratia brevitatis, verum etiam quia sunt orrenda
relatui, vestre sinceritati mentis obmittimus recitare. Non tamen in tam gravi casu et
exempli tam perniciosi periculo motus nostros possumus continere, quin vestram clementiam 35
saltem ad fidei firmamentum et ut tanto scismati contra Deum altissimum suumque
verum in terris vicarium ecclesiamque suam et cunctos catolice zelatores fidei attento
debitis presidiis obvietur, omni qua possumus instantia excitemus, quatinus non tam alte
magnanimitatis fiducia sanctissime vestre mentis hoc stupenda principia silentio vilipendat,
quod eis crescentibus, quod Deus avertat, in tantum scismata et hereses pullulent, quod 40
humana suffragia in resistendo deficiant et solius Dei auxilium habeat implorari, sed pro

1) Cf. Ps. 72, 9.

Deo Christique fide ac sua tuenda et ecclesia relevanda et Christi fidelibus in debita fidei constantia roborandis excitet potentiam suam et veniat, sumat arma in talibus oportuna, vires et virtutes suas expandat, non sileat, non quiescat, sed sic undique quantum potest ostendat, quod nemini sit ignotum, quod Deus est Dominus et quod vos eius qui cuncta potest estis vicarius, et quod non est abbreviata manus Domini¹ seu vestra, ut sanare non possit, et quod Dei potentie, cuius in hac parte res agitur, resistere nemo potest. Nos enim licet simus tam arduis tamque gravibus personarum et expensarum dispendiis onerati, quod solus Deus est, qui conservare nos possit, ad vestre sanctitatis exaltationem et tam prefati tyranni Bavari quam eius ydoli memorati et sequacium eorundem persecutionem perpetuam iuxta posse proponimus ponere nos et nostra. Quia tamen tyranni Castrucci gens et populus manu forti sunt in exercitu circa Pistorium, terre illi continuo dampna dantes², nos qui rebellium harum partium ampla considerata potentia cum gente parva remansimus, requirentes amicos a reverendo patre domino Bertrando Ostiensi et Velletrensi episcopo apostolice sedis legato auxilium duximus postulandum, sed adhuc ab illo responsum sperati subsidii non habemus. Hoc denique beatitudini vestre non obmittimus indicare, quod mundus totus expectat ut videat, quod sicut rei huius magna est licet stupenda fatuitas et presumptuositas infinita, sic vester et Petri gladius potentialiter excitatus vireat et insurgat dictorumque dampnatorum superbiam et insaniam sic tollat et conterat, quod ipsi vel qui secuntur eum amplius non resurgant.

20 Data Florentie, die XVIII. mensis Maii, XI. ind.

454. *Litterae secundae.* Mai. 22. 23.

Copia (c.) ibidem, ubi rubrum: Item predicta scripta sunt eidem die XXII. et XXIII. huius mensis et subiuncta sunt ista verba videlicet: — *Ed. Ficker l. c. p. 71 ad nr. 118 ex c. Editionem repetimus.*

25 Post alias nostras litteras suprascripti tenoris, quas duplicari providimus ad cautelam, vere habuimus, quod ydolum antedictum die Dominica XV. huius mensis alia elegit Mai. 15. sex ydola, que cum non sint nominat sancte Romane ecclesie cardinales, scilicet episcopum Venetum, Petrum Henrici Romanum, fratrem Nicolaum de Fabriano, abbatem Tedescum et abbatem Sancti Ambrosii et fratrem germanum Tebaldi de Sancto Eustachio, 30 qui frater dicti Tebaldi noluit esse³. Et quod etiam alios duos elegit scilicet Iannem Arlotti et Pandulfum Bocchamatze^a, sed isti duo capellos non receperunt. Habemus etiam quod galee regie que sunt numero XLII ceperunt Ostiam et roccam eius et postea Civitavecchia et alias plures terras, dampna hostibus et Romanis gravia continue inferentes.

35 Noverit denuo sanctitas vestra, quod vir religiosus et valens frater Accursius Bonfantini inquisitor heretice pravitatis in Tuscia, que videt et credit ad confirmationem fidei christiane et ad exaltationem matris ecclesie et ad vituperationem et detractionem heretici Bavari suorumque ydolorum et ea colentium pertinere, solícite ac viriliter operatur et hec palam predicat in clero et populo Florentino.

40 Post hec omnia habuimus etiam, quod ipse Bavarus cum ydolo suo quod anti-papam nominat et quinque aliis ydolis que cardinales appellat ad partes Tiburtinas equitavit die XVII. mensis huius et quod Romam reverti debet cum predictis, ut intersit Mai. 17. coronationi ydoli quod antipapa dicitur antedicti.

454. ^a) Rocchamatze c.; cf. Eubel l. c. p. 286 not. 2.

1) Isai. 59, 1. 2) Cf. infra nr. 464. 3) Cf. Eubel 'Der Gegenpapst Nikolaus V. und seine Hierarchie' in 'Historisches Jahrbuch' XII (1899) p. 285 sqq.

455. *Litterae tertiae.* Mai. 23.

Copia (c.) ibidem fol. 36, ubi rubrum: Ad dominum summum pontificem. — Ed. Ficker l. c. p. 72 nr. 119 ex c. Editionem repetimus.

Cf. litteras l. c. p. 72 sq. nr. 120—122.

Domino pape pro parte offitii sapientum consilii totiusque populi et communis Florentie.

Sicut alias vestre descripsimus¹ sanctitati, tyrannus ille dampnatus et hereticus Castrucci ecclesie ac eius fidelium publicus persecutor cum omni suo et complicum suorum infidelium exfortio civitatem Pistorii a diebus quam pluribus proxime preteritis citra obsidione cohercuit et adhuc est exercitualmente circa eam, civitati predictae dampna inferens quanta potest². Nos vero considerantes dictae civitatis situm et quod ipsa est clavis et ianua inter hostes et nos, in succursum eius et ut ipsis hostibus obvietur, circumstantes amicos et fratres requisivimus et eorum imploravimus auxilium et favorem. A quibus nichil subsidii habere potuimus, usque modo asserentes se de succursu subvenire non posse, eo quod ad dominum ducem Calabrie militantem contra Bavarum in urbanis finibus totum eorum exfortium destinarunt. Quapropter cum dictae civitatis defensio, custodia et succursus vere sint et pertineant ad exaltationem sancte matris ecclesie atque vestram et ad statum, salutem et defensionem omnium fidelium et devotorum eiusdem ecclesie tam circumstantium quam remotarum etiam regionum sitque civitas ipsa adeo artata dictorum exercitu hostium et quasi victualibus destituta, quod per ea que scimus, nisi per totum mensem Iunii futurum proximum oportunis victualibus et aliis muniatur et effectualiter et potentialiter succuratur eidem, in casu perditionis existit, quod esset in fidelium et devotorum predictorum et nostrum maximum periculum quod avertat Dominus et iacturam, cumque vir magnificus et strenuus dominus Philippus de Sangineto miles capitaneus ad guerram et generalis ducalis vicarius in civitate Florentie, cuius opera fructuosa possumus merito commendare, quantum in eo est in succursum eorum sit virilis voluntarius et paratus, non tamen ei et nobis suppetit armigere gentis potentia contra vires hostium predictorum et ipse et nos vestro, ecclesie et fratrum et amicorum nostrorum et precipue vestro et ecclesie predictae omnino egeamus festino auxilio et succursu, sanctitati vestre affectuosissime ac instantissime supplicamus, quatinus omni mora sublata scribere dignemini efficaciter domino Lombardie legato necnon communibus Bononie et aliarum civitatum fidelium Lombardie, quod ad nos dicta causa omne suum et ecclesie exfortium destinent indilate et hoc facto faciant et non verbis, si defensionem dictae civitatis et amocionem dicti exercitus infidelium ab eadem optatis et eiusdem civitatis perditionem cupitis evitare, ut vestro et dictae ecclesie et amicorum et devotorum exfortio cuncto ad succurrendum predictis et ad dissolutionem et ruinam dictorum hostium exercitus procedere in Dei nomine, de cuius manibus expectamus victoriam, valeamus.

Data Florentie, die XXIII. Maii, XI. ind.

1) Cf. supra nr. 453.

2) Cf. infra nr. 464.

456. 457. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1328. Mai. 21. 22.

456. *Constitutio procuratoris fisci generalis.* Mai. 21.

Transsumtum (tr.) a. 1328. Iun. 14. factum in tabulario civitatis Tudertinae. In
5 dorso legitur: Revisa. Iam edidimus 'Neues Archiv' XXX, 430 ex tr. Editionem nostram
hic repetimus.

Verba transsumti hic ponere liceat:

In nomine Domini amen.

Hoc est exemplum cuiusdam imperialis privilegii sigillati vero imperiali sigillo
10 cere albe seu crocee pendenti ad filos rubeos et croceos sericos, non aboliti, non abrasi,
non cancellati, non vitati nec in aliqua sui parte suspecti cum imperiali magestate
sedenti super trono, cui subtus tronum subsistunt duo leones et circum hinc inde due
aquile cum palla regali in sinistra et virga in dextra. In cuius sigilli circulo ex parte
una hec licere apparebant: '†. Ludovicus quartus Dei gracia Romanorum imperator
15 semper augustus.' Ex altera vero parte ipsius sigilli sculta erat quedam aquila et in
circo ipsius aquile hec licere legebantur: '†. Iuste iudicate filii hominum.'

Privilegii autem tenor et continentia per omnia talis est:

'Ludovicus Dei gracia — imperii vero primo.' nr. 456.

Et ego Tellus quondam Çoli imperiali auctoritate notarius de Tuderto predicta ab
20 autentico sumsi et prout in ipso inveni, ita hic fideliter transcripsi et exemplavi et cum
autentico diligenter abscultavi cum discretis viris Bartholo domini Petri et Iacobo^a
notariis de Tuderto, qui se subscripserunt in fidem et testimonium, cum licentia et
auctoritate magnifici viri Vannis de Susinan(o) nati Tani de Ubaldinis de Florentia
honorabilis potestatis Tuderti, qui suam auctoritatem interposuit et decretum.

25 Hec acta sunt in sala palatii veteris comunis Tuderti, currentibus annis Domini
millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione undecima, tempore domini Iohannis
pape XXII, regnante serenissimo principe domino Ludovico Romanorum imperatore¹,
die quartadecima mensis Iunii. Presentibus testibus et vocatis Tudinello Iohanneeti et Iun. 14.
Guiscio Iontole de Tuderto.

30 (S. N.) Et ego^b Bartholus domini Petri imperiali autoritate notarius de Tuderto
abscultationi huius transunti cum privilegio autentico una cum suprascripto Tello et infra-
scripto Iacobo notariis interfui et quia vidi exemplum cum exemplari concurrere et con-
cordare, in testimonium et fidem me subscripsi et publicavi et singnum meum apposuy
consuetum^c.

35 Ludovicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus discreto viro
Bardino de Piscia suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

De fide, legalitate et sollicitudine tuis plenarie confidentes te in procuratorem fisci
nostre imperialis camere generalem providimus eligendum, tibi quelibet ad dictum offi-
cium spectantia integraliter committentes necnon mandantes universis^d et singulis nostris
40 et imperii fidelibus, quatinus tibi in dicto tuo officio obediant, pareant et intendant, sicut
nostre indignationis aculeum cupiunt evitare. Insuper ad declarationem tibi presentium

456. ^a) lacuna in tr.; cf. notam c. ^b) abhinc alia manus tr. ^c) subscriptio altera exarata
non est tr. ^d) in loco raso tr.

1) Cf. supra nr. 434 cap. 2 cum nota et infra ad a. 1328. (Aug. 30), itemque ea quae 'Neues
45 Archiv' XXX, 431 not. 1 adnotavimus.

auctoritate concedimus plenariam iurisdictionem et potestatem petendi, exigendi et recipiendi id totum et quidquid nobis aut nostre imperiali camere ab aliquo vel aliquibus deberetur aut in posterum debebitur cum scriptura vel sine ex quacunque causa vel modo et cartas quietantie et finis faciendi ac liberationis et absolutionis pro tue beneplacito voluntatis. Exnunc ratum gerentes et firmum, quidquid in predictis et circa predicta vel aliquod, predictorum duxeris faciendum, acsi personaliter fecissemus.

Dat. in Urbe, die XXI. Maii, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

457. *Relatio super renovatione sententiarum Heinrici VII. contra Robertum regem Siciliae, Florentinos, alios datarum. Mai. 22.*

Etiam hic relationem Chronici Iohannis Villanii l. X cap. 75 ponere liceat; cf. supra nr. 382 et 434.

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 61 post nr. 997.

Mai. 21.

Sabato a dì 21 del sopradetto mese di Maggio il detto Bavaro si partì da Tiboli e venne a San Lorenzo fuori le mura e ivi albergò e tutta sua gente intorno accampata. Poi la Domenica mattina il dì della Pentecoste entrò in Roma e l' suo antipapa co' suoi scismatici cardinali gli vennono incontro insino a San Giovanni Laterano e poi ne vennono per Roma insieme col detto Bavaro. E ismontati a San Pietro il Bavaro mise all' antipapa la berriola dello scarlatto in capo e poi l' antipapa coronò da capo Lodovico di Baviera confermandolo siccome papa a essere degno imperadore. E ciò fatto il detto Bavaro confermò la sentenza data per Arrigo imperadore contra lo re Ruberto¹ e contra i Florentini e altri².

458—460. NICOLAI V. ANTIPAPAE
LITTERAE DIVERSAE.

1328. Mai. 24.—27.

458. *Litterae pro Ulrico protonotario imperatoris. Mai. 24.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 118 fol. 70' nr. 248; cf. de hoc tomo Eubel 'Der Registerband des Gegenpapstes Nikolaus V.' in 'Archivalische Zeitschrift. N. F.' IV, 123 sqq. Contulimus nos. — Extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 380 nr. 1010 ex c.

Reg. Eubel l. c. p. 132 nr. 12.

Cf. ibidem nr. 13.

[N]icolaus episcopus servus servorum Dei dil. fil. magistro Ulrico carissimi filii christianissimi principis Ludovici Romanorum imperatoris prothonotario salutem et apostolicam benedictionem.

Litterarum sciencia, morum elegancia ceteraque tibi suffragancia merita gratiarum similiter, quibus laudabili testimonio multipliciter commendaris, exposcunt, ut apostolicam sedem tibi reperias favorabiliter gratiosam. Peticio siquidem tua nobis exhibita continebat, quod tu olim in subdiaconatus ordine constitutus parochialem ecclesiam Preçcat Ratispon. dyoc. fuisti canonice processu temporis assecutus, quam multis annis retinens ac fructus ex ea percipiens te promoveri ad ulteriores ordines non curavisti. Deinde

1) *Supra tom. IV, 2 nr. 946.*

2) *Supra tom. IV, 1 nr. 716 et IV, 2 nr. 768. 916.*

Talkirchen et Orçingen parrochiales ecclesias dictę dyoc(es) successive processu temporis assecutus, quas prima dimissa cum canonicatu et prebenda Veteris capelle Ratisponen. et parrochiali ecclesia Feulenbach Augusten. dyoc. canonice tibi collatis annis pluribus tenuisti nec ad ultiores ordines te faciens promoveri fructus ex eis curavisti
 5 recipere minus iuste. Demum parrochiam ecclesiam Enge[n]bach Ratisponen. dyoc. nactus canonice, quam omnibus dimissis prioribus cum canonicatu et prebenda ecclesie Bambe[r]gensis et prepositura Sancti Stephani in Bambenberch^a non curata diucius tenuisti et tenere dignosceris, fructus ex eis percipiens non promotus. Cum itaque de rigore iuris predicta parochialis ecclesia Engenbach et canonicatus et prebenda Bambergensis^b
 10 necnon prepositura Sancti Stephani vacare noscantur, nobis humiliter supplicasti, quod de benignitate apostolica eadem tibi reconferre et tecum dispensare de ipsis, quod ea simul licite valeas tenere quodque de predictis omnibus beneficiis percepti^c a te redditus remittantur ac quod habiliteris de cetero ad quolibet beneficia ecclesiastica obtinenda, misericorditer dignaremur. Cum autem multis diversisque iu[v]ari dicaris
 15 meritis probitatis, nos propter hoc volentes personam tuam favoribus prosequi graciosis tibi que super hiis de illo providere remedio, per quod a tua conscientia scrupulum et ab hiis, qui se tibi super hiis vellent opponere vel quicquam tibi premissorum occasione detractationis iniungere, obiectus materia auferatur, devocionis tue supplicacionibus inclinati omnem infamie maculam et inhabilitatis notam, si quam ex retencione huiusmodi bene-
 20 ficiorum vel alterius eorundem ac percepcione fructuum cuiusvis ipsorum forsitan contraxisti, etiamsi eisdem beneficiis vel parrochialibus ecclesiis cura emineat animarum, in te penitus abolemus de apostolica plenitudine potestatis fructusque predictos, si quos minus licite receperis forsitan, apostolica tibi auctoritate remittimus et donamus de gracia speciali ac nichilominus predictos parrochiam ecclesiam Engenbach et canonicatum et
 25 prebendam Banbengen(sem)^a necnon et preposituram Sancti Stephani supradictam ad cautelam tibi denuo auctoritate predicta conferimus cum omnibus iuribus et pertinenciis eorundem, tecum nichilominus de uberioris dono gracie dispensando, ut dictos canonicatum, parrochiam ecclesiam ac preposituram insimul licite valeas retinere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre collacionis, concessionis et dispensa-
 30 cionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis aut[em] hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Rome apud Sanctam Mariam de Araceli, IX. Kal. Iunii, pontificatus nostri anno primo.

35 459. *Litterae contra Iohannem XXII. emissae. Mai. 27.*

Copia (c.) ibidem fol. 131 nr. 409. Contulimus nos. — Partim ed. Raynald 'Annales ecclesiasticae' ad a. 1328 § 46.

Reg. Eubel l. c. p. 134 nr. 28.

Cf. infra nr. 496.

40 [N]icolaus episcopus servus servorum Dei universis in Christo fidelibus presentes litteras inspecturis salutem et apostolicam benedictionem.

Divine et humane legis instituta faventes et consencientes hereticis sicut hereticos iudicant^a et condempnant et in crimine sicut auctores criminis reos esse decernunt. Eapropter cum pridem Iacobus de Catureo ab apostolatus officio, cui in Dei offensam
 45 et sancte matris ecclesie obprobrium indignus et immerito presidebat, propter manifestos heresis errores et alios nepharios et enormes excessus suos iusto iudicio depo-

458. a) sic c. b) rambergen. c. c) percepisti c.

459. a) corr. ex inducant c.

situs fuerit et ammotus, dilectionem vestram attentius requirimus et monemus et nichilominus in virtute sancte obedientie districtē^b precipimus et mandamus, ne eidem vel quibuslibet suis processibus vel sententiis habitis vel habendis quomodolibet pareatis nec ipsum papam nominetis vel in papatu faveatis auxilio, consilio vel favore. Omnes enim et singulos, qui contrarium presumerent vel qui pertinaciter assererent seu defenderent ipsum esse verum papam et iniuste privatum fore et exinde papam nominarent, nos quoque minus rite creatum dicerent nec nominare papam vellent nostrisque processibus, sententiis et absolutionibus non parerent, acsi apostolicus non essemus, aut etiam blasphemias nobis et confratribus nostris dicerent, tanquam hereticos decernimus puniendos. Et ad executionem premissorum efficacius habendam, inquisitori heretice pravitatis damus¹⁰ strictissime in mandatis, quatinus quoscumque tales invenerit, fultus auctoritate nostra pena debita puniat et castiget. Omnes etiam ac singulos rebelles et inobedientes nobis clericos, cuiuscumque dignitatis fuerint, maxime qui iuxta edictum nostrum nuper in foribus ecclesie affixum ad obedientiam non venerint, omnibus suis beneficiis ecclesiasticis privamus et aliis decernimus conferenda per sententiam in hiis scriptis. Nulli ergo¹⁵ omnino hominum liceat hanc paginam nostre constitutionis, approbationis, confirmationis, annulationis, cassationis, irritationis, vacationis, ratificationis et mandati infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Rome apud Sanctam Mariam de Araceli, sexto Kal. Iunii, pontificatus nostri²⁰ anno primo.

460. *Litterae super sententia ab imperatore contra Iohannem XXII.*
edita. Mai. 27.

Copia (c.) *ibidem* fol. 87 nr. 288. *Contulimus* nos. — *Partim* ed. Raynald l. c. § 45.

Reg. Eubel l. c. p. 135 nr. 29.

Cf. infra nr. 496.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei universis presentes litteras inspecturis salutem et apostolicam benedictionem.

Ad perpetuam rei memoriam vobis et vestrum singulis presentibus duximus fore manifestum, quod cum per sententiam¹ dil. fil. nostri Ludovici Romanorum principis et serenissimi imperatoris semper augusti omnes et singuli Iacobo de Caturco se papam asserenti obediētes, adherentes et fovescentes tanquam heretici sint dampnati atque omnibus et singulis beneficiis et feudis et bonis omnibus sint privati, nos eidem sententiae iuste et rationabili adherere volentes et ipsam omnimode confirmare, omnes clericos et beneficiatos ac religiosos, cuiuscumque ordinis existant, dicto Iacobo adherentes, faventes et eidem obediētes eiusque mandata tam interdicti quam aliorum observantes omnibus et singulis beneficiis ecclesiasticis et feudis et bonis omnibus privamus auctoritate apostolica et privamus, decernentes ipsos et ipsorum singulos sibi ut premittitur adherentes fore eorundem beneficiorum, feudorum et dignitatum privatos, et^a tanquam vacantes seu vacantia apud apostolicam sedem collationi et dispositioni nostre⁴⁰ et dicte sedis specialiter reservavimus, decernentes irritum et inane, si secus super hiis a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter attemptatum foret hactenus vel in posterum contingerit attemptari. Et quia Ghyus de Gambarano se prepositum offerens monasterii Sancte Crucis de Mortara Papien. dyoc. notorie adhesit et adhereat Iacobo memorato ipsique pro posse favit, ipsum Ghyum per dictam nostram sententiam a dicte⁴⁵

459. ^b) discripte c.

460. ^a) sic c.

1) *Supra* nr. 436.

prepositure officio privatum et condempnatum sentencialiter declaramus et denunciaraus ac etiam ad maiorem certitudinem presencium auctoritate privamus. In cuius rei testimonium presentes litteras et sentenciam fieri fecimus nostra bulla bullatas et foribus nostri sacri pallacii iussimus affigendas. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre
5 privacionis, condempnacionis et sentencie infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Rome apud ecclesiam Sancte Marie de Araceli, VI. Kal. Iunii, pontificatus nostri anno primo.

10 461. LITTERAE (FERRARII DE APILIA) AD REGEM ARAGONUM.
(1328.) Mai. 27.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD Separat. Sigilli vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 437 nr. 293 ex or. Editionem repetimus.

15 Decima octava die mensis Aprilis Bavarus assistantibus [et] consencientibus clero Apr. 18.
et populo Romano et quibusdam prelatis pontificalibus indutis ac ipso Bavaro induto imperialibus indumentis ac imperiali dyademate coronato protulit ac publicavit quosdam processus satis indecentes et graves contra istum dominum, concludendo ipsum dominum a pontificali potestate esse depositum. Dicti autem processus fuerunt sigillati sigillis
20 ipsius Bavari, cleri et populi Romani¹.

Die duodecima presentis mensis Madii dictus Bavarus cum omni clero et populo Mai. 22.
elegerunt in papam fratrem P(etrum) de Corvario ordinis fratrum Minorum, qui est oriundus de terra dominorum de Anthiochia. Dictus autem novus vocatur Nicolaus quintus.

25 Hodie qui est XXVII. dies predicti mensis Madii recessit de curia de nocte minister generalis fratrum Minorum² cum fratre Bonagratia et quibusdam aliis magnis viris eiusdem ordinis. Et dicitur et censetur comuniter, quod vadunt ad istum novum creatum in Roma. Dicto autem ministro fuit mandatum per istum dominum in virtute sancte obediencie sub pena excommunicacionis cum publico instrumento, quod a curia
30 nullatenus se absentaret.

Alia nova ad presens non sunt, sed continue spectantur maiora et graviora. Deus per suam misericordiam provideat. Vestre gracie me commendo.

Dat. XXVII. die presentis mensis Madii.

35 462. LUDEWICI CONSTITUTIO VICARII IMPERIALIS
CIVITATIS PISANAE.

1328. Mai. 29.

Servatur nonnisi instrumentum (or.) super investitura vicarii generalis confectum in tabulario regio Lucano. Contulimus nos. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 160 citato

1) Cf. supra nr. 436. 2) Cf. litteras apud Finke l. c. II, 675 nr. 427, itemque H. Otto loco supra
40 ad nr. 62 citato p. 166 sq. et Davidsohn 'Gesch. von Florenz' III, 858 not. 2.

p. 218 nr. 21 ex or. (= Ficker 'Urkunden zur Geschichte des Roemerzuges' p. 73 nr. 123).

Böhmer, Reg. Ludw. deest.

Cf. etiam pagamenta a communi Pisano a. 1328. Iul. 8. — Aug. 27. facta apud Ficker l. c. p. 88 nr. 160, itemque nonnulla quae ex Libro provisionum A 94 tabularii regii Pisani descripta nobiscum benivolenter communicavit vir d. K. H. Schäfer:

(1328.) Iul. 7. providerunt antiani generosis viris dominis Mainardo comiti de Ortin-
borg, Frederigo pulcravio de Nurimberg secretariis et ambaxiatoribus illustrissimi principis
et domini domini Ludovici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti, qui hiis
diebus preteritis venerunt ad civitatem Pisanam cum litteris¹ de credentia et fide eis
debenda prefati domini imperatoris datis Rome apud Sanctum Petrum, XVI. Maii, regni
eius anno XIV, imperii vero primo, recipientibus pro ipso domino imperatore 960 flor.
de auro . . . residuos restantes de summa 20 000 flor. impositorum in civitate Pisana pro
recuperatione cabelle et aliorum dirictuum Pisani communis a domino imperatore
Ludovico semper augusto (fol. 53); Sept. 25. de mandato serenissimi principis domini
Ludovici Romanorum imperatoris Frederigo purclavio de Nurimberg, Iohanni eius filio
2000 flor. de summa 4000 flor. debentium ipsi domino imperatori ex conventionem et
pacto inde habitis cum dominis anthianis Pisani populi (f. 42); Sept. 27. item mille
floreos (fol. 43), itemque Armano cancellario serenissimi domini Ludovici Romanorum
imperatoris 200 flor. (fol. 45).

In Dei nomine amen.

1. Noverint universi presens instrumentum publicum inspecturi, quod serenissimus
princeps dominus Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus con-
siderans conditiones civitatis et districtus Pisarum et comunis et populi ipsius et volens
saluti et conservationi boni et quieti status dicte civitatis et sui districtus et comunis
et populi eiusdem civitatis salubriter et utiliter providere, consideratis ac mentaliter
circumspectis magnificis et altis operibus factis et operatis efficaciter per dilectissimum
principem suum dominum Kastrucium Dei gratia illustrem ducem Lucanum et vixilli-
ferum^a sacri Romani imperii ac Lateranensis palatii comitem palatinum, in honorem,
exaltationem et gloriam ipsius domini Rom(anorum) imperatoris et ad statum prosperum
suorum fidelium necnon ad confusionem et exterminium rebellium ipsius, consideratis
etiam probitate, prudentia, potentia et industria ipsius domini ducis Lucani et quod per
aliud suum principem quam per eum ipsa civitas et districtus Pisarum melius regi et
custodiri non possent et ad ipsius domini imperatoris obedientiam conservari, ipsum domi-
num Kastrucium ducem Lucanum vicarium suum ad regimen, conservationem et custo-
diam dicte civitatis et districtus Pisarum et comunis et populi ipsius cum plena et
omnimoda iurisdictione ac mero et mixto imperio fecit, constituit et ordinavit ad suum
et Romani imperii beneplacitum atque velle, prout in litteris dicti vicariatus sigilli maie-
statis ipsius domini imperatoris munimine roboratis¹ a me Verio infrascripto notario
camere sue visis et lectis latius continetur.

2. Et ideo magnifici et potentes viri domini Fredericus purcravius de Nurimberg et
Meinhardus comes de Ortimborg principes et barones missi de latere ipsius domini
Romanorum imperatoris tanquam secretarii, procuratores et numptii sui ad hec specialiter
constituti, ut patet etiam per litteras eiusdem domini imperatoris appensione dicti sigilli
munitas² a me dicto notario visas et lectas, existentes in maiori ecclesia beate Marie
civitatis Pisarum in generali et publico parlamento in dicta ecclesia congregato simul

462. ^a) ita or.

1) Servatae non sunt. 2) Servatae non sunt; sed cf. supra lin. 10 sq.

cum anzianis populi, consiliariis et aliis officialibus dicti comunis electionem dicti vicariatus et litteras continentes ipsum vicariatum et formam ipsius et etiam litteras eorum mandati ac litteras preceptorias destinatas pro parte eiusdem domini imperatoris anzianis et comuni Pisarum, quod dicto domino duci tanquam maiestati sue in omnibus debeant obedire¹, dicto domino duci ibidem presenti vice et nomine maiestatis imperatorie presentarunt, Christi nomine et auxilio invocatis, mandantes eidem pro parte dicti domini imperatoris, ut electionem dicti vicariatus acceptare deberet et dictum regnum fideliter exercere.

3. Qui dictus dominus dux facta sibi presentatione predicta volens et cupiens mandatis imperialibus in omnibus obedire, ad laudem, honorem et reverentiam omnipotentis Dei et beate Marie semper virginis matris eius et totius curie paradisi et ad honorem et reverentiam sanctissimi patris domini Nicolai pape quinti et sancte matris ecclesie ac honorem, exaltationem ac gloriam prefati serenissimi principis domini Ludovici Dei gratia Rom(anorum) imperatoris et ad honorem sue persone ac statum prosperum civitatis ac districtus Pisarum et comunis et populi ipsius et omnium dilectorum fidelium sacri Romani imperii ad dampnum et exterminium rebellium ipsius, dictum vicariatum et regimen dicte civitatis et districtus Pisarum et presentationem sibi de eo factam per dictos dominos barones sponte et liberaliter acceptavit. Et promisit et iuravit in manibus dictorum principum et baronum recipientum pro dicto domino imperatore, dictum regimen et offitium bene, legaliter et fideliter facere et exercere dictamque civitatem et districtus Pisarum ad honorem, reverentiam et obedientiam dicti domini imperatoris et Romani imperii et ad statum suorum fidelium, ad dampnum et periculum suorum rebellium manutenere, gubernare et custodire, ius et iustitiam unicuique facere per se et substitutos et officiales suos et omnia et singula facere et exercere, que ad honorem et gloriam eiusdem domini imperatoris et ad statum dicte civitatis et omnium suorum fidelium viderit redundare et que in presenti iuramento requiruntur, acsi hic essent specificata et declarata.

4. Quibus sic peractis prefati barones et procuratores dicti domini imperatoris dictum dominum ducem de dicto vicariatu, dominatione ac regimine dicte civitatis et districtus Pisarum investiverunt corporaliter per bacchettam.

Acta et celebrata fuerunt omnia et singula supradicta in civitate Pisarum in dicta maiori ecclesia Sante Marie dicte civitatis in generali et publico parlamento in ipsa ecclesia congregato, sub annis Domini ab eiusdem nativitate millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione XI, die XXVIII. Maii, presentibus venerabili patre domino fratre Gerardo Dei gratia episcopo Alleriensi, magnificis viris domino Galeazo Vicecomite de Mediolano, domino Iohanne fratre suo et domino Azone eius filio, reverendo viro domino Lazaro magistro Hospitalis Sancti Iacopi de Altopasso, nobilibus viris domino Iacobo de Vezano capitaneo guerre civitatis Pisarum, domino Oco Macaione de Gualandis de Pisis et domino Iohanne de Castillione et domino Faggiolo de Casulis iudicibus et aliis pluribus testibus ad hec habitis et vocatis.

(S.N.) Ego Verius olim Mini Borestauri de Aretio imperiali auctoritate iudex ordinarius atque notarius publicus et nunc notarius et scriba camere dicti domini imperatoris predictis omnibus interfui eaque rogatus de mandato dictorum baronum et procuratorum dicti domini imperatoris scripsi et publicavi.

1) *Servatae non sunt.*

463. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM.

1328. Mai. 30. (Iun. 29.)

Copiae in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani 1 tom. 114^{II} fol. 186 post nr. 1660 valde corrosa et 2 tom. 85 fol. 3 nr. 5. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 384 nr. 1023 ex 1 (decurtatum).

Reg. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 225 nr. 574 (ad 2); Preger-Reinkens p. 259 nr. 438 (ad 2).

Venerabili fratri Mathie archiepiscopo Maguntin(o) salutem.

Nuper^a fidedigna relatione percepimus, quod Humbel dictus de Liethemberg¹⁰ illius perditionis filii¹ Ludovici de Bavaria excommunicati, Dei et ecclesie fideique^a catholice atrocissimi persecutoris et hostis ac^a de heresi sententialiter condemnati fautor et advocatus nonnullos canonicos et personas ecclesiasticas Spirensis ecclesie dudum per vim et metum, qui cadere poterant in constantes, quod mandata seu litteras sedis apostolice non reciperent nec eis obedirent aut parerent quomodolibet, iurare compulit et¹⁵ induxit. Et licet iuramentum huiusmodi nullum existere nec servandum fore quomodolibet, cum in divinam et sedis predictae, si servaretur quod absit^b, contumeliam ac illorum pro quibus mandata dirigerentur apostolica redundaret preiudicium, pateat omnibus evidenter, nos tamen^a ex superhabundanti et ut tollatur quevis malignandi occasio in hac parte, dictum iuramentum nullum fuisse ac esse nec prestantes teneri ad observa-²⁰ tionem illius vel alterius similis cuiuscunque tenore presentium declaramus et quatenus processit de facto relaxamus penitus ad cautelam. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatinus eisdem canonicis et personis ac aliis, quorum interesse noveris, premissa per te vel alium seu alios studeas intimare, contra quoscumque, qui observare attemptarent iuramentum huiusmodi, penis et sententiis spiritualibus et tem-²⁵ poralibus, de quibus tue circumspectioni videbitur, processurus.

Dat. Avinion(e), III. Kal. Iunii^c, anno duodecimo.

464. LITTERAE CASTRUCCII AD FLORENTINOS.

(1328. Mai. ex.)

Copia (c.) in Formulario H. III. 38. saec. XIV. fol. 95 bibliothecae universitatis³⁰ Taurinensis². Contulimus nos. — Ed. Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 253 nr. 16 ex.c.

Magnificis et potentibus viris dominis P(hilippo) ducali vicario totique communi civitatis Florentie C(astrucius) dux Lucanus et Pistoriensis, comes Lateranensis, vexilifer sacri imperii salutem quam debet.

Invictissimus imperator Romanorum Herigus, cuius et successorum eiusdem plantam³⁵ existere nos fatemur, suum pascebat animum cibus delicatissimis^a gaudiorum, quando contingebat^b eundem expectari et etiam expectare volentes^c in bellorum campestrium expeditionibus invenire. Ne igitur simus planta, que a propagine radicali progrediatur et exeat discrepanter, vestrarum serie licterarum et ensenialis muneris oblatoria ditione

463. ^a) deest 2. ^b) gravem add. 2. ^c) Iulii 1.

464. ^a) delicatissimis c. ^b) contingebant c. ^c) volentes et etiam expectare c.

1) Cf. Ioh. 17, 12; 2. Thess. 2, 3. 2) De huius codicis indole cf. Fr. Kern 'Acta imperii, Angliae et Franciae' p. 151 nr. 228 not.

tamquam a viris magnanimitate vigentibus leonina receptis, exultationis iocunditate suavissima refecimus nostram mentem porrectumque nobis iocale cirotecale destralter suscipientes, cum dextra et sinistra secundum vestre petitionis iustissime requisitum in campo circa Pistorium expectationis immobilis residentiam pollicemur. Etsi forsā vobis inanis nostra promissio videretur, firmitatem fideiuxoriam pro nobis facit ille propugnator invincibilis dominus G(aleatius)¹, quem et eius sobolem generosam vos audivisse non ambigimus nominari et quem etiam cognoscatis vestri adventum exercitus prestolari cum avidissima voluntate. Vos rogamus igitur ex affectu, quod in tempore vestre promissionis et loco vexilla prodeant vestri ducis² et ut vestro dicatis leoni, quod nostra aquila, cuius est mos non tam fugere quam fugare, pennis volatilibus deplumata cum sola rostri et unguium armatura viri[li]ter et constanter ipsum et sui iactantiam prestolatur.

465. ANONYMI LITTERAE AVINIONE SCRIPTAE.

1328. (Iun. in.)

¹⁵ Copia (c.) in *Formulario* nr. 8 saec. XII—XIII. fol. 62 bibliothecae Suessionensis³ manu fere coeva exarata, ubi rubrum: Datum per copiam anno Domini MCCCXXVIII. — Ed. Ch.-V. Langlois *Formulaires de lettres du XIIe, du XIIIe et du XIVe siècle* II (= *Notices et extraits des manuscrits* XXXIV, 1) p. 320. Editionem repetimus.

Nova sunt in curia, quod ad presens apud vos latere non credo, videlicet quod die Mai. 12.
²⁰ Ascensionis iste Bavarus in Romana curia fecit totum clerum populumque Romanum congregari ac religiosos Minores, Predicatores, Carmelistas et Augustinos. Et ibi unus Minor predicavit, quomodo civitas Romana orbata per longa tempora remanserat patre seu pastore, et finito sermone omnes unanimiter papam elegerunt videlicet fratrem Petrum de Corberia ordinis fratrum Minorum, qui modo vocatur Nicholaus quintus, et
²⁵ eodem die per imperatorem et clerum fuit coronatus et die Penthecostes plures cardinales creavit. Et sciatis firmiter quod omnes Romani tam clerici quam nobiles et laici dictis Nicholao et Bavaro ita obediunt, sicut in regno Francie obediunt clerus et populus domino nostro pape et regi. Religiosi etiam ipsis obediunt et eos secuntur, maxime Minores, quia, sciatis firmiter quod die Sabbati post Penthecosten minister tocius ordinis Mai. 22.
³⁰ fratrum Minorum⁴ et frater Bonagratia, qui quidem Bonagratia, quando papa Minores persequabatur, appellavit a papa non bene informato ad papam bene informandum^a, quibus papa inhiibuerat, ne de Avinione recederent, dicta die Sabbati hospite insalutato de domo fratrum Minorum una cum fratre Guillelmo de Chamboin^b Anglico homine sutilissimo cum quatuor aliis fratribus Minoribus recesserunt et iter suum bene muniti de servientibus bene armatis apud Aquas Mortuas arripuerunt et ibidem quandam galeam bene Mai. 28.
³⁵ munitam et armatam invenerunt. Et die Veneris predicta omnia ista hora nona per gardianum fratrum Minorum domino pape revelata fuerunt, qui valde fuit turbatus. Et die Dominica sequenti predicti Minores per dominum de Arableyo, gentes papales et Mai. 29.
⁴⁰ regias in magna quantitate in predicta galea fuerunt arestati et nocte sequenti dicti Minores intraverunt mare bene per triginta leucas, sed propter ventum contrarium quem ipsi habebant reducti fuerunt ad portum in Aquis Mortuis, ubi remanserunt valde stupefacti. Sed accidit eis quod quidem homo sutilissimus qui vocatur Li Pelez cum una guogua magna bene armata et munita venit eis obviam ex parte ut dicitur Bavari et

465. ^a) informatum c. ^b) sic pro Okam vel Ocham c.

⁴⁵ 1) Cf. *Davidsohn 'Geschichte von Florenz'* III, 838 not. 4. 2) *Carolus dux Calabriae.*
 3) Cf. *Catalogue général des Manuscrits. Départements* III, 73. 4) *Michael de Caesena.*

incontinenti dictam guogua intraverunt. Attamen propter fortunam existentem in mari
 Inn. 3. et ventum quem habebant contrarium in portu remanserunt usque ad diem Veneris post
 festum corporis Christi et ipsis ibidem existentibus plures gentes papales et regales per
 patronum guogue ad dictos religiosos accessum habuerunt et cum eis pluries locuti fue-
 runt, sed ultimo venerunt quidam, qui in dicta guogua detempti fuerunt, et antequam
 5 licenciam vendendi habere possent, dicto patrono guogue LX salmatas farine et XL bacones
 et plures alias munitiones dederunt et in guogua portari fecerunt. Quibus factis illicite
 cum vento valido recesserunt. Et sciatis quod multum timetur, ne multa scandala
 veniant in ecclesia Dei per illos qui sint homines magne literature et famosi, etiam qui
 ad cardinalatum vocati, nisi Dominus apponat remedium. Et videntur ista satis con-
 10 cordancia cuidam prophetie a lunginquis temporibus facte, que in quodam veteri qua-
 terno absconsa sunt denuo, cuius copia sequitur in hec verba:

VATICINIUM MAGISTRI BERENGARII YSPANI DOCTORIS PARISIENSIS
 IN ASTRONOMIA.

Anno Domini MCCCXXVII. regnabit planeta Mercurius, erit fertilitas frumenti, vini 15
 et mellis, messis et [in] vindemiis. Postea proxime sequetur hyemps longa, ventosa et
 pluviosa. Strages (?) magne erunt mortales hominum et animalium. Senes a LX annis
 ultra fere omnes morientur et pueri unius anni in cunabulis qui nascentur illo anno erunt
 infraeti, intacti aliqua labe. Sacerdos magnus dicetur infidelis. Regnabit impius impe-
 rator, primus nuncius magni draconis qui venturus est, et insurget contra [successorem] 20
 Petri. Religiosi primo ad ipsum convertentur, predicabunt fabulationes et [preter] legem
 Dei contra clerum insu[r]gent dicti religiosi. Nobiles laici ipsos audient et assequentur
 et fam[ul]abunt eis per dimidium tempus. Mulieres clamabunt post viros, ut secum
 commisceant. Tunc ve clero, quia appropinquat adventus antechristi.

Et sciatis firmiter quod tota curia de recessu ipsorum est multum turbata et mul- 25
 tum timet dominus noster papa et cotidie cancellos suos facit firmari ante horam con-
 suetam. Et bene ante recessum ipsorum ipse precogitabat quid erant facturi, quia dum
 minister licenciam peteret eundi apud Boloniam pro capitulo suo tenendo, papa recusavit
 pluries et finaliter dixit: 'Scimus quod tu vis esse papa in Lonbardia'¹. Minister respondit
 patri: 'Ego sum magister in theologia quamvis minus sufficiens et credo firmiter quod 30
 vos estis solus minister Dei in terris'. Tunc papa iterum inhibuit ne recederet sub pena
 excommunicationis quam extunc ponebat in ipsum, si recederet, et super hoc peciit
 dominus noster papa a duobus notariis qui erant in presencia super hiis fieri publicum
 instrumentum.

466—468. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1328. (Iun. in.)—Iun. 28.

466. *Litterae ad civitates Wetteraviae.* (Iun. in.)

Copia (c.) in solo cod. hist. 17 fol. 119 bibliothecae Hamburgensis publicae, de quo
 v. supra ad nr. 266, quo redeunt omnes editiones. Contulimus nos. — Ed. Pijnacker
 l. c. p. 227. 40

De tempore constat ex eis quae referuntur. Die 20. m. Iunii imperator Tibur re-
 versus est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2707 (Addit. I).

1) Cf. supra pag. 379 not. 2.

Ludovicus Dei gracia Romanorum imperator et semper augustus prudentibus viris consulibus ac universis civibus^a in Frankenvoert, Ghelenchusen, Vredenborgh et in Wetflor, suis et imperii dilectis gratiam suam et omne bonum.

Dedit nos Deus in lucem gentium¹, ut sit laus nostra usque ad supremum et ultimum terre². Ecce enim peractis feliciter que circa statum Lombardie, Tuscie ac Campanie Maritimeque^b, campestrium^c et montanarum necnon et urbis Rome eiusque districtuum^d et vicinarum partium^e fuerant facienda, perfectisque que circa sollempnitatem coronationis nostre et destitutionem illius apostatici Iacobi de Cathorco³ ac institutionem sanctissimi viri domini Nicholai pape quinti⁴ et creationem cardinalium⁵ extiterant adimplenda, in auctore salutis in Apuliam potenter progredimur ad illius hostis pestiferi Robberti de Provincia exterminium sempiternum. Quo favente Domino breviter consummato totum mundum in pacis commodum reponemus.

467. *Scriptum pro pincerna de Erbach. Iun. 25.*

Originale in tabulario comitum de Erbach. Contulit vir d. Morneweg. Sigillum, quod filis sericis pendebat, desideratur foraminibus relictis.

Böhmer, Reg. Ludw. pag. 61 nr. 998.

¶Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Chunrado pincerne de Erbach suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

Meruerunt grata tua servitia et fides devotionis tue, que nobis et ipsi imperio hactenus impendisti et ut veraciter presumimus, amplius impendere poteris in futurum, quod gratiosam illorum recompensam tibi facere debeamus. Et hinc est quod tibi et heredibus tuis illam in villa Barenvelden concedimus libertatem et emunitatem, quod omnes causa defensionis vel mansionis inibi venientes illa libertate, emunitate et securitate gaudere debeant, qua gaudent venientes vel habitantes in opido regali Ebberbach pari iure. Conferentes nichilominus tibi ac dictam villam privilegiantes, quod in singulis tertiis feriis annis quibuslibet cuiuslibet septimane perpetuo forum esse possit et fieri debeat cum ea libertate et iure, quali forum in dicto nostro opido consuevit. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre robore iussimus communiri.

Data in castro Tibur, vigesimo quinto die Iunii, indictione XI, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

468. *Scriptum super teloneo Memmingensi. Iun. 28.*

Originale in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 362. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. — Ineditum.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer cheyser zu allen ziten merer des reychs tun chünt und verjehen offentlich an disem brieve, daz wir angesehen han die getriwe gestendenisse und nütz dienst, die der ersam veste ritter Friderich von dem Riede mit triwen uns und dem hailigen reychen nützlich untz her getan hat und noch getün mag, und geben im von unserr cheyserlichen milte hundert march silbers Augspurger gewihtes

466 a) civium c. b) matimape c. c) campestrini c. d) districtibus c. e) partibus c.

1) Cf. Isai. 42, 6. 2) Cf. Act. 1, 8. 3) Supra nr. 436. 4) A. 1328. Mai. 12. 5) Die 15. m. Maii; cf. supra p. 373 not. 3.

uf dem zolle ze Memminge, den er vormals untz her inne gehabt und genozzen hat, als lange zu habenne und zu niezen mit allen sinen rehten und nuczen die dar zu gehörn, untz daz wir von im oder sinen erben den selben zol wider gelosen umb hundert march silbers als vorgeschriben stet oder unser nochchomen an dem reych. Und dar uber zu urchunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm chæyserlichem insigel daz dar an hanget. 5

Der geben ist zu Tyberpurch, an dem nehsten Eritage nach dem Sünwentage, da m[an] zalt von Cristes gepurt dreutzeenhundert jare dar nach in dem achtundzwæyntzigstem jare, in dem viertzehendem jare unsers reychs und in dem ersten unsers chæysertumes. 10

469. SCRIPTUM SUPER TRADITIONE CASTRI PACI GENERALI FACTA.

1328. Iun. 27.

Originale (or.) in bibliotheca Moguntina. Contulimus nos. Sigilla desiderantur, loris sex membranaceis relictis. — Ed. Hilgard 'Urkunden zur Gesch. der Stadt Speyer' 15 p. 304 nr. 378 ex cop.

Cf. supra nr. 341 et Böhmer, Reg. Ludw. p. 244 Reichssachen nr. 96.

1. Wir Johan der Ringreve, Endres vonme Steine, Wernhere, Sifrid und Gyselbret gebrudere genant die Winthere gemeinere, die zu dem ubersten hus horen des Ringrevenstein, erkennen uns und dun kunt allen den die disen genwrtigen brief sehent oder horent leisen, daz wir die vorgenanten burg des Ringrevenstein dem erwirdigen in Gode vathere und herren hern Mathias erzebisschoffe zu Menze, sinen nockummelinge und sime stifte zu Menze, dem edeln herren graven Johanne von Spanheim und sinen erben greven von Spanheim, die do Cruzenachen noch ime besitzende werden, und den stede von Menze, von Straspurg, von Wrmz, von Spire und von Oppenheim gemachet hant und machen an dieseme genwrtigen brieve zu eime leidigen uffeneme huse ewecliche, sich zu behelfene von dem huse wider allermenchen, sunder des dz die vorgenanten herren und stede von dem selben hus wider einander sich nit beholfen sullen noch nit wider einander tun sullen. Wir erkennen uns auch, dz wir wider die vorgenanten herren und stede nummer me nit getun sullen. Wir erkennen uns auch, daz wir nummer keinen kaufman uf keiner straze ledigen oder schadigen sullen. 20 25 30

2. Wir ensullen auch nummer keinen menschen zu gemeinere uf die vorgenant burg des Ringrevenstein nemen oder enphahen, der mensche enhabe dan fure gedan die selben verbintnisse, sicherheit und stedekeit, die wir den vorgenanten herren und steden getan hant. Wilcher auch gemeinere oder reht erbe ist zu des Ringrevestein, gesinnet er sines teiles an dem hus und wil tun und tut die selben verbintnisse, sicherheit und stedekeit den vorgenanten herren und steden, die wir in getan hant, also hie vare und na gescrieben stet, den sullen wir lazen in sin teil und gemeinschaf des vorgenanten huses. Were auch dz sache dz ieman under uns gemeinere ummer wider die vorgenanten stücke dz Gohlt verbide tede, dz sal der der dz getan hat riehtten innewendig in einen mande, dar noch er des gemanet wirt von der vorgenanten herren eime oder der stede einer mit irn boden oder irn brieve. Tede er des nit, so sal er zu hant sin reht, sin teil und sine gemeinschaft, die er an der vorgenanten burge hatte, verloren han und sal vallen an uns die andern gemeinere an dem hus und wir die andern gemeinere sullen in nummer me lazen uf dz hus des Ringrevenstein noch ime sin teil widergeben. 35 40 45

3. Und diese vorgeschriebene stücke und artikele besundert und besamment haben wir globet mit guden truwen und zu den heiligen geswaren steide und veiste zu haldene und da wider nummer zu kummene ane allerleie argeliest. Geschehe aber dz Goht nit enwolle, dz ieman under uns dz breche oder dar wider tede, der sal sin truvelois, 5 erlois und meineydig und in des babestes ban und in des riches ahte, und wer sin gut anegriefet, der ensal nit gefrevelt han weder wider den lantfride oder wider kein geriehtte oder wider iemanne.

4. Und zu eime urkunde und zu einer ewiger stedekeit aller dirre vorgeschriebener dinge so han wir gebeiden die edeln herren hern Gotfriden von Eppinstein, hern Lutther 10 von Ysenburg, hern Ulrichen von Bikkinbach, dz sie ir ingesigele mit unsern ingesigeln gehenket hant an diesen brief, den wir den vorgenanten herren und steden mit unsern ingesigeln besigelt dar uber gegeben han.

5. Und wir [her] Gotfrid von Eppinstein, her Lutther von Ysenburg, her Ulrich von Bikkenbach herren die vorgenanten erkennen, dz wir durch beide wiellen der vorge- 15 scribenere gemeinere unser ingesigele mit irn ingesigeln gehenket hant an diesen gegenwrtigen brief.

Der gescriben und gegeben ist zu Oppenheim, an dem neisten Mantage nach sante Johannes tage des taulfers, do man zalte von Gotes geburt druzehenhundert jar und in dem ahttesteme jare und zwenzigesteme.

20 470. INSTRUCTIO LEGATI REGIS ARAGONUM AD REGEM TRINACRIAE MISSI.

1328. Iun. 29. (28?)

Copia (c.) in Registro nr. 562 fol. 31 tabularii regii Barcinomensis. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I 438 nr. 294 ex c. Editionem repetimus.

25 *De tempore cf. notam apud Finke l. c. adiectam.*

1. . . . Noscat itaque rex predictus, quod ad noticiam dicti domini regis Aragonum pervenit noviter, quod ille Bavarus qui se nominat imperatorem in vituperium evidens Christi et ecclesie sue sancte ac totius christianitatis turbacionem nimiam intrudi fecit in sede apostolica constituta in Urbe quendam de ordine fratrum Minorum, qui se intitulat 30 apostolico nomine, cum potius per quemcumque fidelem apostaticus sit censendus, eo quod vivit adhuc dominus Iohannes divina providencia summus pontifex iure debito pontifex Romanus existens, nec alias dictus apostaticus ut fieri debuit sit electus. Ex quo de tanto et tam periculoso scismate et venenosa effusione facta in ecclesia sancta Dei turbatur admodum prefatus dominus rex Aragonum tanquam princeps catholicus. 35 . . . Set adhuc excrevit non modicum sua turbacio, quia intellexit quod dictus rex Fredericus inter sequaces dicti apostatici habebit necessario computari. Est enim certum quod ex quo tractatu et opera dicti Bavari factus est et creatus apostaticus antedictus, ipse Bavarus eum sequitur et sequetur. Certum est etiam quod dictus rex Fredericus adhesit et adheret Bavaro memorato et per consequens apostatico prelibato. Non 40 enim potest disiungi sequela eorum, quorum est idem animus et identitas agendorum. Propter que et quia etiam prefatus Bavarus est pronunciatus hereticus per illum, qui solus hoc potest et cui est potestas in talibus iudicare, cuius iudicium sequi habet quilibet christianus vere catholicus et fidelis, avertat providencia dicti regis, quantum sibi imminet periculum in anima et in statu, quod sequatur apostaticum supradictum et quod 45 sit fautor Bavari predicti, qui ut premittitur est hereticus iudicatus. Unde dictus domi-

nus rex . . . dolens in intimis cordis sui . . . providit statim, cum premissa ad eius noticiam devenerunt, mittere ad ipsum regem Fredericum prefatum priorem¹ . . .

2. Ideoque rogat . . . ac sicut ille, qui est capud domus Aragonum, ipsi regi Frederico, qui ab ea exivit et membrum est eius, mandat et imperat et sub pena privacionis cuiuscumque amoris et debiti, quod inter eos est et esse possit, obsecratur et predicit⁵ eidem, quod cesset totaliter a predictorum sequela palam vel occulte . . .

3. Et si forte dictus rex Fredericus ad sui excusacionem diceret, quod per manus et potestatem dicti Bavari ipse intendit habere obtatum de rege Roberto in facto Sicilie, dicat ex parte domini regis prior predictus, quod ad tantum malum nullus ex aliquo temporali comodo debet induci. Quid enim prodest homini, si universum mundum¹⁰ lucretur, anime vero sue detrimentum paciatur?² Aut quam dabit homo commutacionem pro anima sua³, maxime cum tanto vituperio et infamia, quam apud bonos et graves incurreret pro premissis. Etenim quia predicta omnia pendent in vita vel morte Bavari supradicti, quia ipso mortuo omnia acta sua in fumum et cinerem verterentur, sicut habet exemplum de domino Henrico quondam Romanorum rege . . .¹⁵

4. Consequenter etiam dicat dictus prior, quod dominus rex attento quod rex Robertus propter factum dicti Bavari est oppressus et dominus papa propter factum dicti apostatici est turbatus, cogitavit nunc esse viam promptam ad pacem fiendam inter reges predictos, ex quo imposuit inclito infanti Petro fratri suo, qui nunc ad dictum dominum papam est accessurus pro obtinenda dispensacione super matrimonio contrahendo inter ipsum²⁰ et illustrem dominam Constanciam reginam Cipri filiam dicti regis Frederici, quod intro-mittat se de dicta pace cum domino papa. Et consulit dominus rex, quod dictus rex Fredericus assentiret adhuc tractatui, quem sibi portavit Oscensis episcopus ex parte domini Iacobi clare memorie regis Aragonum.

471. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE AD ROBERTUM REGEM SICILIAE.

1328. Iul. 2.

*Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. I' signato fol. 53 tabularii regii Florentini, ubi rubrum: Ad regiam maiestatem. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemer-zuges' p. 81 nr. 143 ex c. Editionem repetimus.*³⁰

Cf. l. c. p. 82 nr. 144.

Domino regi Roberto pro parte offitii populi et communis Florentie.

Iun. 25. Dominationis vestre litteras nobis missas datas Neapoli die XXV. Iunii preteriti proxime continentes inter cetera, quod a comite palatino receperatis licteras clausulam quandam continentes, que clausula inter alia denotabat, quod sexcenti equites propter³⁵ page defectum a Bavaro recesserunt et quod in Tusciam in eius servitium veniebant propter exercitum, quem dominus Philippus de Sangeneto congregavit ibidem, et quod nos prevenitis, ut ipsam clausulam intelligamus et provideamus, prout esse dignoscitur oportunum, recepimus reverentia consueta et contenta in eis intelleximus et examina-vimus cum nostris sapientibus diligenter. Ad que presentibus respondemus, quod verba⁴⁰ predicta continentia, quod nobis provideamus consideratis aliis factis et hiis, que expectabamus in dicto et simili casu et adhuc firmiter expectamus, et eis etiam diligenter attentis, que in quadam copia certarum litterarum domino nostro duci a certis de Urbe

1) Guilelmus Costa prior ord. Praed. Barcinonensis.
Marc. 8, 37.

2) Cf. Matth. 16, 26.

3) Cf.

missarum vidimus contineri, quod quingenti ex militibus Bavari recesserunt et quod
inveni sunt in loco dicto Insula pontis Veleni versus Tusciam venientes et quod quin-
genti alii equites in brevi recedere debent simili modo et quod creditur quod tota gens
Bavari est successorie recessura et ventura in Tusciam et quod etiam Bavarus, nisi
5 pecuniam habeat quam expectat, accelerat versus Tusciam gressus suos a Castruccio de
veniendo continue repulsatus, nobis digne admirationis et moleste cogitationis causam
immiserunt, cum nichil scripseritis nec etiam dominus noster dux de mittendis gentibus
venientibus adversariis supradictis nec de adventu domini nostri ducis in Tusciam illuc
Bavaro veniente, ex quibus domino legato et aliis desistendi a sua mittendo subsidia,
10 que continue expectamus, materia preparatur. Et satis videtur nobis licere fratribus et
amicis desistere a succurrendo nobis, vobis et domino duce deficientibus nobis subditis
et devotis. Et ideo dominationi regie ex cordibus supplicamus, quatenus nobis et per
consequens aliis ecclesie fidelibus in tam arduo negotio et tam stricte necessitatis arti-
culo dignemini efficaciter et celeriter providere et cum domino nostro duce disponere
15 sine mora, quod venientibus gentibus Bavari sue similiter eodemque tempore veniant
et personaliter Bavaro utinam infelicitate veniente ipse dominus noster feliciter et per-
sonaliter veniat in succursum fidelium et fidei cristiane, sicut statum fidelium harum
partium cupitis conservari, sine qua provisione vestra efficaci et celeri conditionem partium
predictarum dispositam esse videmus, quod dolentes referimus, ad periculum et ruinam.
20 Et que vobis die IIII. mensis Iunii suprascripti de conditionibus civitatis Pistorii scrip- Iun. 4.
simus¹ recolentes, significando vobis ut excusati in conspectu regio haberemur, quod nisi
succursum et auxilium sufficiens celeriter haberemus, cum tempus necessitatis exposceret
nostris in ipsa vestra entibus civitate, ne perirent, scribere cogeremur, quod cum quam
minus malo pacto possent, ipsam heu dimitterent civitatem, scribimus et vobis asseri-
25 mus, quod omnino tempus dicte necessitatis advenit et exposcit, quod ipsis nostris sine
dilatione scribamur, ne pereant, ut superius continetur, et utinam pactum huiusmodi
amodo vendicet sibi locum. Et dicta civitate Pistorii ad manus reducta hostium terre
Prati defensionem aliquam non videmus et per consequens de nobis et aliis circum-
stantibus fratribus et amicis potest et debet consideratis potentia et furore hostium et
30 audacia, quam assumment, rationabiliter dubitari, nisi vestrum vel domini nostri ducis
aut domini legati diu petatum et expectatum subsidium celeriter vel infra duodecimam
diem presentis mensis Iulii per totam ipsam diem duodecimam infallibiliter habeamus. Iul. 12.
Data Florentie, die II. Iulii, XI. ind.

472. 473. SENTENTIA VICARII GENERALIS ET APPELLATIO CONTRA EANDEM.

1328. Iul. 6.—14.

472. *Sententia contra civitatem Albinganam. Iul. 6.*

Transsumtum (tr.) servatur nonnisi in Appellatione nr. 473, ubi vide. — Ineditum.

Fredericus de la Scala pro Romano principe fidelium imperii Ian(ue) et districtus
40 ac civitatum Saon(e) et Albingan(e) vicarius generalis nobilibus viris . . potestati, . .
gubernatoribus, consilio et comuni civitatis Albingan(e) salutem ad vota felicem.

Cum per vos turbata fuerit possessio certorum locorum comunis Albingan(e) perti-
nentium ad episcopatum terre predictae ac etiam certarum terrarum et possessionum, in
quarum possessionem poni feceramus nobilem virum dominum Iacobum Spinulam de

1) Ficker l. c. p. 75 nr. 126.

Luculo pro dicto Rom(ano) principe episcopatus predicti vicarium in temporalibus constitutum, et dicta de causa dictus dominus Iacobus coram nobis querellam exposuerit de predicta possessione turbata et vos [et]^a comune vestrum incidisse penam marcharum mille argenti, quarum medietatem ad se asserat pertinere iuxta formam privilegii et gratie sibi concessae¹, et exinde ad instantiam dicti domini Iacobi vos et comune vestrum fueritis per nostras litteras pluries requisiti et vobis remanentibus in contumacia comparendi et propterea ipso domino Iacobo instante et vestram contumaciam accusante per sententiam tamquam delegatos in predictis declaraverimus vos et comune vestrum incidisse in penam predictam, et per dictum dominum Iacobum lata dicta sententia solite requiratur, ut penam predictam quantum pro parte dimidia vos solvere requiramus^b, 10 idcirco volentes eidem domino Iacobo de sua iusticia providere, discretionem et providentiam vestram tenore presentium iussimus admonendam, quatinus marchas quingentas argenti contingentes dicto domino Iacobo ex pena, in qua vos et comune vestrum declaraverimus incurrisse, dicto domino Iacobo infra mensem unum solvere debeatis seu dictum dominum Iacobum facere contentari. Cognoscentes indubie, quod si admonitionum 15 nostrarum et preceptorum extiteritis contemptores, contra vos et bona vestrorum concivium ad represalias concedendas pro quantitate predicta eidem domino Iacobo iusticia previa procedemus, ut in defectu iusticie per vos eidem domino Iacobo denegate satisfactionem consequi valeat secundum ordinem iuris et capitullorum civitatis Saon(e). Si autem de predictis aggravari videamini, coram nobis infra terminum supradictum 20 comparere debeatis recepturi a nobis iusticie complementum. Has autem litteras ad cautellam^c in actis nostre curie fecimus registrari. De quarum presentacione latori presentium nontio nostro iurato dabimus plenam fidem.

Dat. Saon(e), die VI. Iulii, undex. indiccion.

473. *Appellatio civitatis ad imperatorem.* Iul. 14. 25

Instrumentum originale (or.) servatur in tabulario communis Albingani. Descripsimus nos. — Ineditum.

(S. N.) In Christi nomine.

Die Iovis quartodecimo Iulii, in palacio comunis Saon(e) in camera domini vicarii infrascripti, presentibus prudenti viro domino Bernardino de Colicullo de Parma iuris- 30 perito, domino Guicardo de Rubeis de Ferraria sotio et milite infrascripti domini vicarii ac Iohannetto de Henglaro familiari dicti infrascripti domini vicarii testibus ad hec specialiter vocatis et rogatis.

1. C Cum per vos magnificum virum dominum Fredericum de la Scala^a pro Romano principe fidelium imperii Ian(ue) et districtus ac civitatis Saone vicarium generalem nottifi- 35 ficatum fuerit et per vestras litteras transmissas die septima Iulii ad scientiam et nottiti- Jul. 7. am domini potestatis civitatis Albingan(e) ac gubernatorum civitatis eiusdem pervenerit, vos tullisse quandam sententiam sive declarationem, in qua sententia declarastis dictum comune Albingan(e) incidisse in penam mille marcharum argenti, quarum medietatem declarastis pertinere ad dominum Iacobum Spinulam de Luculo iuxta formam privilegii et gratie sibi concessae¹, prout in litteris dicta die per vos transmissis plenius continetur, 40 quarum literarum tenor talis est:

'Fredericus de la Scala — undex. indiccion.' *supra nr. 472.*

qua de causa constituti in presentia vestra domini Iohannes de Curimellis iudex et vicarius dicte civitatis Albingan(e) et Obertinus Cepulla et quilibet eorum qui melius 45

472. ^a) excidit tr. ^b) a corr. ex i tr. ^c) sequ. delet. fecimus reg tr.

473. ^a) lascala semper or.

1) *Servatum non est.*

potest syndicus et sindicario nomine dicti comunis et hominum dicte universitatis, ut patet
instrumento publico scripto manu Iohannis Segnoraldi not(arii), millesimo et indiccion(e)
infrascriptis, die X. Iulii¹, infra terminum decem dierum a die sententie et presentationis Iul. 10.
dictarum litterarum vestrarum et anoticie dicte sentencie a iure statutum, sentientes sese
5 dicto nomine et dictum comune et universitatem et homines dicte universitatis aggra-
vatos et henormiter aggravari ex dicta declaratione et sententia declarationum utpote
lata contra ius et iuris formam, dicunt dicto nomine dictam declarationem sive sententiam
declarationis nullam esse et fuisse, eo maxime quod lata contra formam iuris, videlicet
appellatione et supplicatione pendente, et appellatione et sup[p]licatione pendente nichil
10 debet innovari, et inrequisito et absente dicto comuni vel alia persona pro eo et uni-
versitate predicta et aliis iuribus et rationibus suo loco et tempore dicendis et alegandis.
Et si qua esset, quod non credunt, ab ipsa declaratione et sententia declarationis et quo-
libet articulo in ea contento et gravamine illato et a litteris per vos transmissis dicto
comuni et a preceptis contentis in eis in hiis scriptis, in quantum de iure possunt et
15 instantia qua possunt, ad serenissimum dominum imperatorem Romanorum dominum
Lodowicum appellant ac etiam supplicant, hunc libellum appellationis et supplicationis
offerrentes se dicto domino imperatori infra tempus legitimum a iure statutum^b offerre,
pettentes appostollos et acta curie et iterum pettentes et cum instantia pettentes.

2. Qui dictus vicarius dictam appellationem admisit in quantum debet et tenetur de
20 iure, offerrens se paratum facere eis dari et fieri copiam omnium scripturarum et actorum,
de quibus debet eis de iure fieri copia. Precipiens predictus dominus vicarius et requirentes
sindici antedicti de predictis per me notarium infrascriptum fieri publicum instrumentum.

Anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, undecima indiccion.

Ego Criscimbenus de Veron(a) imperiali auctoritate not(arius) predictis omnibus
25 presens de mandato eiusdem domini vicarii tamquam eius scriba specialis ac rogatu pre-
dictorum ea publice scripsi.

474. 475. LUDEWICI ASSUMPTIONES CONSILIARII VEL FAMILIARIS.

1328. Iul. 14. (Sine dato.)

30 474. *Assumptio Iohannis de Ianduno. Iul. 14.*

*Originale (or.) in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea a. 1328'. In
dorso leguntur: Lrā Bavari de familiari qualitate | ut imperator recepit quendam. —
Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 749 nr. 13 ex or. Editionem nostram hic repetimus.*

*Cf. ea quae l. c. p. 750 sq. adnotata sunt, itemque infra ad a. 1342. Febr. 21 (Böhmer,
35 Reg. Ludw. p. 140 nr. 2226).*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2708 (Addit. I).

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus. Ad memoriam
subscriptorum.

Imperialem providenciam, cui Deo instituyente tocus rei publice cura commissa
40 est, huius sollicitudinis subministratores assumere convenit viros gnaros, timentes Deum,
agendorum expertos atque sollicitos, certos non fictos imperii et imperialis culminis zela-

473. b) corr. ex statum or.

1) Servatum non est.

tores. Talem vero per omnia certitudinaliter fore perspeximus honestum virum, disciplinatum et morum gravitate maturum Iohannem de Genduno devotum fidelem nostrum dilectum, quemadmodum dudum hactenus et inpresenciarum eciam ipsius tam sermones quam gesta et opera manifeste demonstrant. Eius ergo meritis inspectis et diligenter pensatis rei publice comodo, nostri honorificencia necnon et curie nostre ab ipsius presencia decore maiori, utque eciam ceteri sue promocionis exemplo virtutibus intendere ad rei quoque publice utilitatem, imperii et imperialis apicis procurandum honorem et statum curas vigiles et operas efficaces aponant, prefatum Iohannem in nostrum secretarium sive consiliarium assumpsimus ipsumque nostrorum familiarium domesticorum consorcio annumerari fecimus et ascribi. Tenore siquidem eciam presencium, quam diu vixerit curiamque nostram sequi voluerit, concedentes eidem locum sive hospicium in nostra comitiva, victum ex nostra curia pro se ac tribus familiaribus et pabulum pro tribus equis iuxta consuetudinem curie nostre seu imperatorum Romanorum hactenus in talibus observatam. Precipientes et expresse mandantes officialibus omnibus curie nostre, qui ad predicta distribuenda et assignanda pro tempore statuti fuerint, ut eadem iam dicto Iohanni aut eius familiaribus vel nunciis integre studeant assignare. Que vero ad necessitatem atque comoditatem pertinent in vestibus et huiusmodi reliquis, dispositioni nostre reservamus eidem Iohanni ac ipsius familie providenda decenter, usque quod demum pro predictis eiusdem Iohannis necessariis et comodis de certis redditibus et in certo loco duxerimus uberius providendum. In prescriptorum autem testimonium atque noticiam presentem hanc paginam nostri sigilli iussimus et fecimus appensione muniri.

Dat. Rome apud Sanctum Petrum, XIII. die mensis Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, regni nostri anno quarto decimo, imperii vero primo.

475. *Assumptio Conradi de Bunna.* (Sine dato.)

Minuta (m.) ut videtur membranacea, in cancellaria imperiali non conscripta, mendis plena Norimbergae in tabulario Musaei Germanici. Descripsimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 420.

Lodewicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus in Christo nobis dilecto . . Conrado de Bunna nato olim magistri Wilhelmi ibidem nostrum favorem et gratiam.

Propter probitatis tue merita, que tibi ex relatione nobilium dicuntur suffragari, te in nostrum et maiestatis nostre imperialis^a eligimus, assumimus et accipimus clericum et familiarem. Volentes itaque tibi gratiam facere specialem, concedendo tibi, ut sive in curia Romana sive in aliis locis regni et imperii nostri et in re nostra publica te diligenter exerceas in exquirendo iura imperialia nostra, personas nobis et imperio utiles et fideles ipsosque et eorum fidelitatem conscribas atque consignes, teque super hoc nostrum deputamus notarium et tabellionem publicum ac eciam ut libere et absque omni vexacione, exactione et theolonio in alveo Reni transeas^b cum tuis rebus et amicis et in quocunque alio territorio et loco nobis et regno nostro subiectis. Si eciam necesse fuerit, tabelliones, notarios et servos dicte rei publice inutiles et qui infideles inventi fuerint, ipsos destituas et in eorum locum alios subroges auctoritate nostra. Patrimonium et hereditatem paternam, que parentes tui post eorum obitum reliquerunt, ut possidere et obtinere valeas pacifice et quiete absque difficultate aliqua, tibi auctoritate imperiali predicta presentibus indulgemus necnon omnia alia et singula faciendi, que nobis, regno

475. a) impium m. b) transseas m.

nostro et imperio ac eciam diete rei nostre publice necessaria, utilia fuerint et oportuna. Salvis tibi in dicta curia nostra, regno et imperio nostro expensis competentibus, quas tibi volumus per nostros dispensatores, officiales et camerarios assignari. Nostrarum litterarum presencium testimonio, quibus sigillum imperiali[s] maiestatis nostre mandavimus favorabiliter corroborari.

476. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD DUCEM
SAXONIAE ALIOSQUE.

1328. Iul. 15.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114^{II} fol. 176 nr. 1710.

¹⁰ *Contulimus nos.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 412 Pübste nr. 247 (Addit. III); Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 226 nr. 578; Schmidt 'Päbstl. Urkunden' I, 218 nr. 338 et 339.

Cf. Schmidt l. c. I, 217 nr. 337.

Rodolfo duci Saxonie.

¹⁵ Ad audientiam nostri apostolatus nuper infesta relatione pervenit, quod Ludovicus illius perditionis et iniquitatis alumpni Ludovici olim Bavarie ducis excommunicati et iure, si quod sibi ex electione discordi, que de ipso celebrata fuisse dicebatur, ad regnum Roman(or)um vel imperium forsitan competeat, iusto iam diu privati iudicio et de heresi sententialiter et publice condempnati primogenitus pretextu cuiusdam donationis,
²⁰ quam de marchionatu Brandeburgensi sibi dictus pater suus de facto, cum de iure nequiret, fecisse dicitur, contra prohibitiones processuum nostrorum¹ super hoc de fratrum nostrorum consilio habitorum et in eis partibus publicatorum, ut credimus, deducendo nichilominus penas et sentencias in illis contentas dampnabiliter in contemptum, dictum marchionatum in divine magestatis contumeliam et ecclesie Romane, ad quam regimen
²⁵ vacantis imperii, sicut nunc vacat, pertinere dinoscitur, non absque magne temeritatis audacia nititur usurpare, ecclesias et personas ecclesiasticas aliosque fideles marchionatus eiusdem^a Ludovici primogeniti, qui tibi etiam ac nonnullis earum parcium iniuriosus existere dicitur, optamus in hac parte maliciis et temerariis ausibus obviari, nobilitatem tuam rogamus attencius et hortamur, quatinus pro Domini et eiusdem ecclesie matris
³⁰ tue reverencia huiusmodi excessivis dicti primogeniti actibus viriliter et strenue, ne pravos et dampnatos conceptus suos possit in partum producere, te opponens sic eiusdem ecclesie iniurias in hac parte studeas propulsare, quod preter laudis humane preconium divinam et apostolice sedis benedictionem et gratiam uberius consequaris.

Dat. Avinion(e), Id. Iulii, anno duodecimo.

³⁵ In e. mo. Henrico domino Magnipolen(si).

In e. mo. nobilibus viris Iohanni de Slavia et fratri^b suo aliisque nobilibus terre Slavie.

477. LUDEWICI CONCESSIO MONETAЕ CUDENDAE.

1328. Iul. 27.

⁴⁰ *Originale (or.) in tabulario regio Dusseldorpiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum parum laesum filis sericis rubei viridisque coloris.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2963 (Addit. II).

476. ^a) *anacoluthon in c.; sic fere addendum: persequendo. Nos vero quia eiusdem.* ^b) *sic c. pro nepoti.*

1) *Cf. supra nr. 276 et Böhmer, Reg. Ludw. p. 220 sq. Pübste nr. 65 et 69.*

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

Inter ceteros imperialis claritatis splendores benemeritorum digna retribucio quasi solaris est radius et preconialis titulus, quo nostre serenitatis dignitas clarius et commendabilius relucescit. Quocirca per hanc augustalem benignitatis nostre paginam ad omnium sacri imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod nos ex consueta nostra providencia attendentes illam preclaram fidem et honesta ac grata servicia, que nobilis vir Adolfus de Monte comes^a dilectus et devotus noster circa celsitudinis nostre coronam semper laudabiliter exercere studuit atque studet, sicut ipsi certis experimentis probavimus et cognovimus manifeste, volentes sibi premissorum intuitu gratiam facere liberalitatis et benivolentie specialis, ut ipsum ad preteritorum similia et maiora facienda et agenda fide et opere fervencius et amplius incitemus, eidem et heredibus suis in perpetuum peculiaris dono privilegii concedimus et conferimus imperialis auctoritatis potestate, ut in opido suo Wippervoyrde, in quo alias de nostro et sacri imperii indulto speciali monetam fabricat, eciam cudere et cudi facere possit grossos Turonenses argenteos bonos et dativos ac legales puri et fini argenti, aliis Turonensibus equivalet, pares et similes in minera, pondere et figura. Proviso diligenter quod in huiusmodi grossorum cudicione et fabricacione nulla falsitas intercitat neque dolus, set omnis assit puritas et veritas, ne exinde contingat eum incurrere fame sue dispendium et nostre reprehensionis gravem acrimoniam sustinere. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Rome, XXVII. die mensis Iulii, indicione XI, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

478—481. SCRIPTA AD TRACTATUS CUM CIVITATE ULMENSI SPECTANTIA.

1328. Aug. 5.—10.

478. *Scriptum Rudolphi comitis Palatini. Aug. 5.*

Originale (or.) servatur in tabulario regio Stuttgardiensi. Sigillum desideratur. — Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 pag. 77 nr. 64 ex or. Editionem repetimus.

Cf. supra nr. 407.

Wir Rûdolf von Gotes genaden pfaltzgraf bi Reyn und hertzog in Baygern verjehen offenlich mit disem brief, daz wir von unsers liebsten herren wegen kaiser Lûdwig von Rom und ouch von unser selbs wegen uns mit unsern triwn verbinden und verbunden haben zû unsern lieben getriwn Ûlrich Chuntzelman burgermaister, der zûnft, dem rat und gemainlichn den burgern allen der stat ze Ulme, ze geholfen sien in allem dem rechten, als die brief sagent, die si und unser lieber ôhan der edel graf Berchtolt von Grayspach genant von Nyffen gen anander gegeben habent, also swie die selben brief mit allen artichelen und bûnden von wort ze wort verschriben stant¹, daz wir daz gen in behalten und vollefûren wellen mit guter getriwe[r]^a hilf an alle geværd. Dar ûber ze ainem waren urkûnd, daz ditz stæt und unzerbrochen belibi, geben wir in disen brief mit unserm insigel daz dar an hanget.

Der gegeben wart ze Mûnchen, da man zalt von Cristes geburt driuzehenhundert jar und dar nach in dem achtundzwainzigostem jar, an sant Oswaldes tag.

477. ^a) in loco raso or.

478. ^a) lacuna in or.

1) Cf. supra nr. 407.

479. *Reversales civitatis pro eodem.* Aug. 10.

Originale (or.) servatur in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ed. l. c. II, 1 pag. 78 nr. 65 ex or.

Wir Ulrich Chüntzelman der burgermaister, Rudolf Chüntzelman der amman, diu
 5 zunft, der rat und diu gemain der stat ze Ulme verjehen offenlichn an disem brief
 vor allen den die in ansehent, hörent oder lesent, daz wir von unsers lieben herren
 wegen chayser Lüd(wigs) von Rom und ouch von unser selbs wegen zû unserm genâdigen
 herren dem hocherborn fürsten herrn Rûdolfen pfaltzgraf bi Reyn und herczog in Bayrn
 uns mit unserrn stätten triwn verbinden und verbunden haben, also daz wir im mit uns
 10 selb und mit der stat dez besten geholffen sin wellen und sullen in allem dem rechten,
 als die brief sagent, die der edel herre grave Bercht(olt) von Grayspach und von Mar-
 stetten genant von Nyffen uns und ouch wir im gen anander gegeben habent¹, swie
 die sagent mit allen artikelen und bünden von wort ze wort, als si verschriben stant,
 daz wir daz gen im behalten und vollefûrn wellen mit gûter getriwer hilf an alle geværd.
 15 Und dez haben wir alle gelert ayde ieglicher besunder gesworn gen den hailgen. Dar
 über ze ainem urkûnt, daz ez stât und unzerbrochn belibi, geben wir disen brief ge-
 triwlich versigelt mit unserr stat insigel.

Der geben wart do man zalt von Cristes geburt driuzehenhundert jar und dar
 nach in dem achtundzwainzigostem jar, an sant Lourencen tag.

20 480. *Scriptum advocati provincialis.* Aug. 10.

*Originale (or.) ibidem. Descripsit H. Herre. Sigillum laesum pendet loro membra-
 naceo. — Ineditum.*

Ich Hainr(ich) graf von Werdenberg lantvogt in Obern Swaben vergich offenbar
 mit disem brief, daz ich von mins lieben herren wegen kayser Lüd(owigs) von Rom
 25 und ouch von min selbs wegen zû dem erbern wisem mann herrn Wiglin von Trousnit
 houbtman in Obern Bayrn mich mit stættten triwn verbind und verbunden han, also daz
 ich im dez besten geholffen sin wil und sol in allem dem rechten, als die brief sagent,
 die min lieber ôhan der edel graf Bercht(olt) von Grayspach genant von Nyffen mir
 und ouch ich im gen anander gegeben haben, swie die sagent mit allen artichelen und
 30 bünden von wort ze wort, als si verschriben stant, daz ich daz gen im behalten wil und
 vollefûren mit gûtem willen und mit getriwer hilf an alle geværd. Und dez han ich
 ainen gelerten ayde gen den hailgen gesworn. Dar über ze ainem urkûnd, daz ez
 unzerbrochen belibi, gib ich im disem brief versigelt mit minem insigel [daz]^a dar an hanget.

Der brief ist gegeben ze Ulme, an sant Lorencen tag, do man zalt von Cristes
 35 geburt driuzehenhundert jar und dar nach in dem achtundzwainzigostem jar.

481. *Scriptum alterum civitatis.* Aug. 10.

*Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro mem-
 branaceo. — Ed. l. c. II, 1 pag. 79 nr. 66 ex or.*

Cf. infra ad a. 1328. Oct. 16.

40 Wir Ulrich Chüntzelman der burgermaister, Rudolf Chuntzelman der amman, diu
 zunft, der rat und diu gemaind der stat ze Ulme verjehen offenlichn an disem brief

480. ^{a)} excidit or.

1) Cf. supra nr. 407.

vor allen den die in ansehent oder hõrent lesen, daz wir von unsers lieben herren wegen chayser Lûd(wigs) von Rom und ouch von unser selbs wegen zû dem erbern wisen mann herrn Wiglein von Trounsnit houbtman in Obern Baygern uns mit unsern stätten triwn verbinden und verbûnden haben, also daz wir im mit uns selb und mit der stat dez besten geholffen sin wellen und sûllen in allem dem rechten, als die brief 5 sagent die der edel herre grave Bercht(olt) von Grayspach genant von Nyffen uns und ouch wir im gen anander geben habent¹, swie die ouch sagent mit allen artikelen und bûnden von wort ze wort, als sie verschriben, stant daz wir daz gen im behalten und vollefûrn wellen mit gûter getriwer hilf an alle gevârd. Und dez haben wir alle gelert ayde gen den hailgen gesworn. Dar uber ze ainem urkûnd und daz ez stât und un- 10 zerbrochn belibi, geben wir disen brief mit unserr stat insigel daz dar an hanget.

Der gegeben wart ze Ulme, an sant Lourencen tag, do man zalt von Cristes geburt driuzehenhundert jar und dar nach in dem achtundzwainzigostem jar.

482—485. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE AD DIVERSOS.

15

1328. Aug. 10.—27.

482. *Litterae ad ducem Calabriae primae.* Aug. 10.

Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. I' signato fol. 64' tabularii regii Florentini, ubi rubrum: Ad dominum Calabriae ducem. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 94 nr. 167 ex c. Editionem repetimus.

20

Domino duci Calabriae pro parte offitii sapientum populi et communis Florentie. Habemus vere per nuntios nostros et litteras amicorum, quod Bavarus cum ydolis Aug. 4. et omnibus gentibus suis exivit de Urbe die Iovis preterita proxime et quod tunc Aug. 6. sequenti proxima die Sabati pervenit Viterbium et quod intendit procedere deinde Tudertum et deinde ad partes istas accedere sine mora. Et ideo dominationi vestre affectuo- 25 sissime supplicamus, quatenus considerato quod resistendi hostibus vel defendendi civitatem Florentie sine vestra presentia et potenti brachio potentiam non habemus, dignemini ad partes istas cum potentia, que ducalem excellentiam deceat, felices gressus vestros dirigere sine mora [pro] honore vestro nostrisque supplicationibus et gratia speciali. De quibus responsionem vestram [per] latorem presentium quam cupimus expectamus, 30 ut nobis possimus previsi et de vestra intentione informati salubriter providere.

Data Florentie, die X. Augusti, XI. ind.

483. *Litterae ad eundem secundae.* Aug. 11.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 65', ubi rubrum: Ad dominum ducem. — Dedit Ficker l. c. p. 95 nr. 168 ex c. Editionem repetimus.

35

Domino duci. Aug. 8. Dominationis vestre litteras datas Aquile die VIII. huius mensis, per quas Bavari de Urbe recessum et processum cum omnibus gentibus suis Viterbium et confusionem et enervationem suarum gentium et ingressum domini Stephani de Columna et Bertuldi

1) Cf. supra nr. 407.

40

de filiis Ursi nepotis domini legati Tuscie cum magna equitum et peditum comitiva de gente regia et ducali in Urbem et eorum receptionem in illa honorabilem et solennem et parlamenti celebrationem et senatorum ordinationem ibi presidentium et securitatem Regno exinde paratam gaudiose devotioni nostre ducalis excellentia nuntiavit, eo ampliori
 5 cordium iocunditate recepimus, quo verius cognoscimus predicta et que sequuntur ex eis ad exaltationem sancte matris ecclesie, regiam et ducalem et ad statum et securitatem suorum fidelium et totalem desolationem Bavari omniumque rebellium matris ecclesie et vestrorum hostiumque nostrorum cognoscimus pertinere. Et quia ipse vestre littere continebant, quod iam dispositis quasi totaliter negotiis Urbis ad votum, unde tota per-
 10 venit Regno securitas, parati eratis intendere et vacare circa potens exfortium in succursum Pistoriensium sine dilationis obstaculo transmittendum, quod non expedit propter sinistram casum civitatis ipsius vobis per alias nostras litteras nuntiatum¹, et quia nunc sentimus, quod ipse Bavarus ad partes istas utinam infeliciter omnino intendit procedere, non obstante quod dicatur, quod in Tuderto residentiam sit factururus, nec sit nobis,
 15 sicut pridie vobis scripsimus², resistendi hostibus vel civitatem Florentie defendendi potentia etc.³

Data Florentie, die XI. Augusti, XI. ind.

484. *Litterae ad eundem tertiae.* Aug. 20.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 68, ubi rubrum: Ad dominum ducem Calabrie. — Dedit
 20 *Ficker l. c. p. 97 nr. 172 ex c. Editionem repetimus.*

Domino duci Calabrie.

Vobis sub festinantia facimus manifestum, quod sicut habemus per fidedignorum litteras amicorum, hereticus Bavarus a partibus Bolsene recedens Viterbium aliquas gentes suas infirmas cum aliqua comitiva ad partes Toscanelle transmisit, ut veniant
 25 versus Pisas, ipse autem cum aliis omnibus suis gentibus venit Tudertum, ut deinde ex compositione cum Castruccio habita procedat Aretium et ex illis partibus contra nos veniat et ex suis Castrucciis faciat illud idem. Et ideo dominationi vestre quanto carius et strictius possumus supplicamus, quatenus sicut civitatem Florentie defendi cupitis, nobis sine aliqua dilatione in potenti brachio personaliter succurratis, alioquin predicimus
 30 et prenuntiamus vobis, quod de statu nostro et civitatis Florentie plurimum dubitamus. Pro Deo igitur sine mora succurrite supplicamus. Et inter cetera promisit Castrucciis Bavarus, quod civitatem Florentie infra duorum mensium spatium sibi dabit.

Data Florentie, die XX. Augusti, XI. ind.

Dum presentes sigillarentur, habuimus per veras litteras et nuntios fidedignos, quod
 35 Bavarus, ubi credebatur et ferebatur ire Tudertum, mutavit consilium et processit per locum qui dicitur Pagla et venit per brevioram viam versus Aretium. Et ideo cum magis solito dubitemus et vestram omnino presentiam expectemus, sine qua defensionem civitatis Florentie nedum resistentiam hostium non videmus, vobis iterum et iterum supplicamus, quatenus in succursum civitatis Florentie et per consequens circumpositorum
 40 fidelium et devotorum sine aliqua dilatione personaliter veniatis, et iterum supplicamus suppliciter, personaliter succurratis. Vestra enim presentia robur, confortationem atque summam securitatem parabit fidelibus et devotis et absentia materiam desperationis, scandali et erroris. Et de predictis responsionem vestram per latorem presentium quam cupimus expectamus, ut de vestra intentione informati possimus nobis, si tempus nobis
 45 sufficiat, ne pereamus, sicut poterimus providere.

1) Cf. Ficker l. c. p. 82 nr. 144 et supra nr. 471. 2) Supra nr. 482. 3) Cf. supra p. 396 l. 27.

Et predicta inserta sunt litteris domini Orlandi Marini¹. Item scriptum est domino Orlando, quod predicta sollicitet, et si in via esset, retrocedat et incontinenti etiam nobis scribat per litteras repetitas.

Data die predicta.

485. *Litteras ad Robertum regem Siciliae.* Aug. 27.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 70, ubi rubrum: Ad regiam Ierusalem et Sicilie maiestatem. — Dedit Ficker l. c. p. 99 nr. 176 ex c. Editionem repetimus.

Aug. 13. Domino regi Roberto pro parte offitii populi et communis Florentie.
Regie maiestatis litteras datas Neapoli die XIII. mensis instantis vicario, populo et communi Florentie destinatas, per quas nobis paterna et salubria exortationes atque consilia impendistis, scilicet quod vires et gentes nostras teneamus accinctas et quod ad custodiam civitatis nostre suiue districtus et locorum nostrorum principalium et fortium intendamus, devotione consueta recepimus et omnia contenta in eis intelleximus reverenter et ad ea breviter respondemus, quod licet vobis compatiamur in sollicitudinibus et laboribus vestris, que habetis maxime causa extolli galecrum domini Frederici et aliorum in dictis litteris contentorum, congratulamur tamen in Urbis negotiis ad votum dispositis per ingressum fidelium et devotorum regionum in illam et maxime ultimo domini Guillelmi de Ebola ottingentis militibus sotiati et in eo quod per hoc videtur quod quasi plena regno securitas amodo sit procurata, sicut etiam ante dicti domini Guillelmi ingressum habuimus per litteras domini nostri ducis. Et quod sicut dicto domino nostro duci multotiens per ambaxatas et litteras nunciavimus, vere habemus quod Bavarus cum omni eius exfortio Aretium est venturus in proximo et quod Castrucci ex victoria de civitate Pistorii habita magnam ascendens superbiam magnos fecit et continue facit armorum et gentium apparatus, ut ex compositione cum Bavaro habita ex utraque parte in districtum nostrum veniant et procedant et stratas nobis claudant et obsideant civitatem, et de hoc videntur inditia manifesta. Et quod sine ducali presentia ea stipata potentia armatorum, que ducalem excellentiam deceat, defendendi civitatem nostram et terram Prati etc.²

Data Florentie, XXVII. mensis Augusti, XI. ind.

486. LITTERAE ANONYMI AD FRIDERICUM
REGEM TRINACRIAE.

1328. Aug. 22.— 27.

Servantur nonnisi in Chronici Siciliae cap. 96. Repetimus hic ad editionem a Rosario Gregorio loco supra ad nr. 111 citato paratam II, 234 sqq. (= Ficker l. c. p. 99 nr. 177). Hic illic correximus.

Aug. 13. Domine mi, significo vobis quod dominus rex Petrus cum sua felici armata pro Dei gratia bene valet. Processus autem et successus ipsius sunt hii, videlicet XIII. presentis mensis Augusti applicuimus Isclam a parte scilicet orientali, ubi dampna in bonis hostium sunt illata. Eodem die hora tarda posuimus nos in mare et die sequenti in Aug. 14. vigilia scilicet assumptionis domine nostre Virginis gloriose applicuimus Molam prope Gaietam ibique descendimus in terram cum illatione dapnorum hostium ferro ac igne

1) Est legatus Florentinorum ad ducem missus.

2) Cf. apud Ficker l. c. p. 95 nr. 170 et supra nr. 484.

funditus vastatorum. Et accepta aqua et aliis refrigeriis sequenti die per eamdem Aug. 15.
 Gaietam transivimus, deinde applicuimus ad Montem Circelli et accepta ibi aqua prope
 terram navigando Asturam attigimus. Et dum galea, in qua eram, prope terram ad
 iactum baliste transiret, illi de terra ceperunt contra nos cum balistis iactare missilia,
 5 ita quod unus ex nostris marinariis ante me fuit percussus ex unius iactu missilis. Etiam
 quidam Sahonensis, dum ad fiduciam loqueretur cum eis, occisus est. Ex qua causa totus
 exercitus tam Sicularum quam Sahonensium in vindictam provocatus ivit ad arma et
 clamando 'ad terram, ad terram' ipsam viriliter invaserunt et sine intervallo scalis appo-
 sitis intraverunt eamdem. Dominus autem terre qui vocabatur Angelus Malabranca
 10 Romanus et Guelfus ac fidei regis Roberti subiectus in fortalitium dicte terre se cum
 uxore et filiis suis reduxit. Et licet a principio viriliter se defenderet, tamen pusillani-
 mitate devictus post modicam horam ad pacta devenit et fortalitium ditioni domini
 nostri regis reddidit cum promissione, ut ipse cum suis liber ac salvus permetteretur
 abire. Et sic factum est vexillis regis Roberti deiectis ipsaque terra cum fortilitio
 15 flammis ignibus deletis. Deinde perreximus Nathonum, cuius loci domina claves domino
 regi iam miserat cum nunciis dicentibus, dominam ipsam dimissa terra eadem vacua
 recessisse, ut ex ea faceret velle suum. Et licet terra ipsa pro parte regis Petri assi-
 curata fuisset, Sahonenses tamen procedentes et ipsam vacuum et derelictam invenientes
 combusserunt eamdem. Quibus peractis dum audivissemus in partibus ipsis, quod do-
 20 minus imperator de urbe Rome discesserat et essemus in proposito quasi in Siciliam
 redeundi, venit dominus cancellarius cum una galea ad dominum regem Petrum narrans
 ei, quod imperator ipse iverat Cornetum. Habito ergo consilio quid esset agendum,
 aliqui dicebant redeundum fore in Siciliam, aliqui vero procedendum ulterius. Et sic
 finaliter pro meliori electum est, ipsum dominum cancellarium ad predictum dominum
 25 imperatorem debere transmitti ad significandum eidem adventum regium et sui marini
 exercitus ipsumque cancellarium in fauce fluminis Rome expectari debere, ut sua respon-
 sione suscepta eligeretur quid foret salubriter peragendum. Misso igitur cancellario,
 dum fauces dicti fluminis attigissemus, ventus orientalis et deinde notus invaluit, cuius
 impulsu cohaeti sumus usque ad Portum Herculis navigando discurrere. Et dum ibi
 30 essemus, XXII. dicti mensis rediit dictus cancellarius. Similiter et dux Brunsvicensis^a Aug. 22.
 et comes Iohannes de Claromonte ad regiam presentiam advenerunt et habito cum
 domino rege colloquio asseruerunt dictum dominum imperatorem descensurum ad mari-
 timam Corneti ad videndum se cum domino rege Petro, affirmantes dictum dominum
 imperatorem noviter suscepisse subsidium quindecim millium florenorum et totidem in
 35 partibus istis sperare habere et sic ipso mediante subsidio necnon favore armate regie
 adiuvante ingreditur Regnum. Quo in consilium deducto finaliter visum est sic fore
 agendum. Dicti itaque dux, comes et cancellarius ad imperatorem remissi sunt et
 dominus rex cum suo extolio iturus est ad maritimam Corneti pro causa predicta. Et
 sicut ministrabit ei Altissimus, ita fiet. Unum tamen scitote, quod si per dies XV
 40 armata vestra fuisset accelerata, negotia magis prospere successissent. Nunc autem ex
 quo imperator recessit Roma, Urbs ipsa ad partem Guelfam mutavit affectum. Dominus
 sua pietate facta regia dirigat atque promoveat, ut ipsi et sui preoptant.

Scriptum in galea rubea in Portu Herculis, XXII. Augusti, XI. indictione.

Postquam vero he[e] littere facte sunt, que propter contrarietatem temporis mitti
 45 vobis per me non potuerunt, dum essemus in Portu Herculis, missa prius legatione per
 dominum regem Petrum ad homines Urbitelli, si se ditioni sacri imperii dare vellent,
 et habita responsione ab eis quod non et quod parati erant recipere pugnam, XXV. Au- Aug. 25.
 gusti mensis presentis de mandato dicti domini regis pars sui exercitus contulit se ad

terram mirabili^b et inaudito modo. Nam cum terra sit in quodam lacu, quem barche intrare non poterant, per quandam linguam terre intrantem amplam fere duobus iactibus baliste, homines sumentes barcas in humeris, introduxerunt ipsas in lacum et deinde ascendentes illas adhererunt terre et multi alii euntes per terram per girum valde prolixum ultra milliaria X ad terram se contulerunt. Et commisso prelio licet illi de terra a principio viriliter se defenderent et omnia invasionis genera evacuarent et scalas repellarent, ignem immissum extinguerent et homines ascendentes prosternerent, finaliter devicti sunt terraque capta similiter est et castrum, quod omnino inexpugnabile videbatur. Post hec insula Gilii credo ex hiis sic gestis territa missis nunciis et exenio domino regi suam se facere obtulit voluntatem. Super quo adhuc deliberatum non est quid finaliter sit agendum, tamen credo quod dampna personalia per oblationem pecunie evitabit. Insuper terra Talamonie ex terrore istorum successuum derelicta est vacua, ad quam euntes galee sex et ipsam vacuum invenientes captis spoliis eam igne cremarunt. Scriptum in Portu Herculis, XXVII. Augusti, XI. indictione.

487. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD REGEM FRANCIAE. 15
1328. Aug. 28.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 114¹¹ fol. 202 nr. 1899. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 396 nr. 1075 ex c.; Eubel 'Bullarium Franciscanum' V, 357 nr. 726 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 222 Pabste nr. 81; Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 227 nr. 586.

Cf. infra nr. 495.

Philippo regi Francie.

Post plures nonnullorum mercatorum quam aliorum missas de partibus Urbis litteras continentes, quod divina providentia pro ecclesia sancta sua ibidem dignata est hiis diebus preteritis operari, die dat(e) presencium litteras dil. fil. nostri Iohannis Sancti Theodori diaconi cardinalis apostolice sedis legati recepimus, quibus inter cetera con-
Aug. 4. tinetur quod die IIII. presentis mensis Augusti Ludovico de Bavaria excommunicato, scismatico et heretico Urbem cum ignominia et dispendiis plurimis exeunte, dil. fil. nobiles viri Stephanus de Columpna miles et Bertoldus de filiis Ursi Urbem intraverunt eandem, per quorum solertem industriam Romanus populus se peccasse considerans et cognoscens pacificatus et humiliatus extitit et eosdem nobiles pro nobis et sancte Dei ecclesia constituit senatores, et interim prefatus legatus ad Urbem predictam dirigens
Aug. 7. gressus suos illam intravit die Dominica immediate sequenti et a Romanis clamantibus 'Vivant sancta mater ecclesia et sanctissimus pater papa Iohannes ac . . cardinalis legatus et moriantur Bavarus et Petrus de Corvaria heretici et Paterini ac alii proditores' cum gloria et honore devote ac honorifice fuit receptus ibique moratur pacifice, alloquendo populum et ad devotionem Dei ac nostram et ecclesie iugiter exhortando, dictique nobiles suum exercent senatorie officium facto per eos in eadem Urbe generali parlamento, in quo inter alias reformationes ibidem factas processus, privilegia et alia quecunque facta et ordinata per dictos Bavarum et P(etrum) de Corvaria revocarunt, preconizato etiam per Urbem eandem publice, quod omnia talia coram dictis senatoribus infra certum super hoc prefixum terminum portarentur quodque in omnibus contractibus factis illo^a

486. ^b) Merabelli ed.

487. ^a) illis c.

tempore tempus pontificatus nostri sicut hactenus poneretur. Preterea sanctum sudarium Iesu Christi, quod in ecclesia beate Marie Rotunde de Urbe cum magno tremore per Romanos aliquos servabatur, prefatus legatus cum devotione magna cleri et populi astancium et sequencium ad basilicam principis apostolorum de Urbe reportavit in vigilia festi beati Laurentii proxime preteriti et in loco solito honorabiliter collocavit. Et quia ^{Aug. 9.} tenemus indubie te fili carissime de prosperitate ecclesie matris tue velut devotus ipsius filius et princeps christianissimus ac errancium et ab ea deviancium conversione et reductione ad ipsam plenis et devotis affectibus consolari, premissa tue celsitudini, ut nobiscum in Domino congaudeas et inde nostro gratiarum actiones offeras Salvatori, serie presencium intimamus. Hec autem nuntiare magnificencie regie usque ad diem dat(e), quo ad nos prediacte littere pervenerunt, distulimus, de premissis a fidedignioribus certiores effici prestolantes.

Dat. Avinion(e), V. Kal. Septembr., anno XII.

In e. mo. Iohanne regine Francie verbis competenter mutatis.

15 In e. mo. Philippo regi Navarre.

488. LUDEWICI LIBERATIO CIVIS TUDERTINI A BANNO.

1328. (Aug. 30.)

Copia (c.) in 'Libro Reformationum a. 1328' tabularii communis Tuderti, ubi sequuntur haec: Que quidem lictere erant sigillo cere rubee sigillate, in cuius scultura ²⁰ erat quedam aquila et in eius circuitu erant lictere sic dicentes: 'S. secret. Ludovici Dei gratia Romanorum imperatoris s. a.' Presentatum michi infrascripto cancellerio per suprascriptum . . preceptorem Alamannorum in palatio veteri comunis Tuderti. Sub ann(o) Domini MCCCXXVIII, ind. XI, prefato domino imperatore rengnante, mense Agusti die penultimo. — *Iam edidimus nos 'Neues Archiv' XXX, 429 sq. ex c. Editionem nostram hic repetimus.* ²⁵

Cf. excerpta varia ad dies 20.—30. m. Aug. spectantia, quae l. c. praecedunt.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis presentes visuris vel audituris gratiam suam et omne bonum.

Imperialis providentie celsitudo non semper delinquentes corrigit et reos punit, set ³⁰ aliquando sue liberalitatis extendere debet dexteram gratiosam. Proinde Petrum Iacobelli civem Tud(erti) de r(egione) Sancte Presedis exbanditum comunis Tuderti et condepnatum in libr. L et quarto^a decurso tempore rectorem Angeli Saraceni dudum potestatis civitatis prefate, quem nonnullorum fidelium assertione sedulum servitorem et devotum sequacem nostre gentis conperimus, a banno et condepnatu premissis de nostra ³⁵ gratia speciali eximimus, liberamus et liberaliter tenore presentium duximus absolvendum Decernentes ac^b mandantes expresse per aliquem . . vicarium, . . rectorem seu aliquem alium quovis nomine censeantur officiales vel comune prefat(um) civitatis prelibate pre-nominatum Petrum non debere quoquo modo personaliter aut realiter inquietari. Non obstantibus aliquibus legibus, consuetudinibus seu statutis, que^c huic nostre gratie in ⁴⁰ aliquo oviarent. In quorum testimonium et ipsius Petri cautelam presentes licteras fieri mandavimus nostro sigillo secreto a tergo muniri.

Dat. Tud(erti), sub ann(o) Domini MCCCXXVIII, rengni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

488. ^{a)} sic c. ^{b)} super 7 delet. c. ^{c)} supra lin. add. c.

489. PUBLICATIO PROCESSUUM PONTIFICIS IN DIOECESI PATAVIENSI.

(1328.) Sept. 6.

Originale (or.) litterarum episcopi Pataviensis pontifici missarum in tabulario Vaticano 'Arm. 6 fasc. 61' signatum. Descriptus nos¹. Sigilli impressi vestigia adsunt. 5
Dorso inscriptum est: Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Iohanni divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici. — Ineditum.

Reg. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 271 nr. 370 (male ad a. 1326); Preger-Reinkens p. 199 nr. 287 (male ad a. 1326); Mollat 'Lettres communes' nr. 23391 (male ad a. 1324).

10

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Iohanni divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici. Alb(ertus) Dei et sui gracia Patavien(sis) episcopus cum debite subieccionis reverencia devota pedum oscula beatorum.

Ad sanctitatis vestre noticiam deduco, quod tamquam filius obediencie tres vestros 15
processus, unum factum contra Ludwicum quondam ducem Bawarie², alium contra Marsilium de Padua et Iohannem de Ganduno heresiarcas³, tercium et ultimum contra nonnullos religiosos katholice fidei inimicos et hostes, qui non formidant asserere quod Christus et eius apostoli in hiis que habuisse leguntur habuerint tantum^a simplicem
usum facti⁴, in locis insignibus mee dyocesis feci sollempniter publicari, prout in instru- 20
mentis inde confectis⁵ plenius continetur, que alias ad curiam sanctitatis vestre per nuncium meum transmisi, set quia nuncius propter viarum pericula aliquo contrario casu potuisset prepediri, ad cautelam vobis consimilia instrumenta⁵ per Syfridum capellanum
meum dilectum exhibitorum presencium transmittito, sanctitati vestre supplicans humiliter et devote, quatinus eum vobis recommendatum habentes petitiones^a per eum ex parte 25
nostra porrigendas misericorditer dignemini exaudire.

Datum Pat(avie), VIII. Id. Septembr.

490—494. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE AD DIVERSOS.

1328. Sept. 8. — 27.

30

490. Legatio pontifici missa. Sept. 8.

Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. I' signato fol. 71 tabularii regii Florentini, ubi rubrum: Ad dominum summum pontificem ambaxata. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerkuges' p. 101 nr. 178 ex c. Editionem repetimus.

Forma ambaxate ad dominum pontificem commissa reverendo patri domino Baronto 35
episcopo Pistoriensi ambaxatori communis et populi Florentie per ipsum populum et commune ista est:

489. ^a) supra lineam add. or.

1) Cf. 'Neues Archiv' XXVI, 709 not. 1. 2) Supra nr. 273. 3) Supra nr. 277. 4) Vide-
tur esse supra nr. 274. 5) Servata non sunt.

40

1. Primo quidem etc. recommendet.

2. Secundo narratis per ordinem processibus et operationibus heretici Bavari et ydolorum suorum, que papam et cardinales appellat, et statu et conditionibus urbis Rome, dicat et reverenter et sapienter exponat, qualiter ipse Bavarus intendit venire Aretium etc.
5 Et ideo sanctitati sue reverentissime supplicet, quod consideratis predictis et aliis, que non existentibus in potenti brachio Florentinis possent accidere predictis venientibus inimicis, dignetur fidelissimis Florentinis providere de amplo subsidio sine mora, sicut civitatem Florentie et circumstantes terras devotas desiderat in devotione sua et matris ecclesie conservare, et suis legatis scribere, quod in casibus necessitatum communi Flo-
10 rentie immo universali parti ecclesie celeriter, libere ac facile provideant et succurrant cum suorum exfortiis armatorum pro defensione fidelium et pro depressione dannatorum et infidelium predictorum.

3. Supplicet etiam apostolice sanctitati, quatenus diligenter attentis predictis gravaminibus, quibus commune Florentie importabiliter fatigatur, et etiam considerato quod
15 defendendo civitatem Florentie suumque districtum clerus et clerici defenduntur et bona custodiuntur eorum, ordinare ac mandare dignetur, quod clerici et ecclesie de diocesibus Florentina et Fesulana contribuant communi Florentie in expensis maxime pro novorum constructione murorum civitatis Florentie et fortificatione civitatis eiusdem in ea quantitate et eo modo et forma, quibus misericordi[e] sanctitatis apostolice videbitur con-
20 venire.

4. Item exponat apostolice sanctitati, qualiter sapientes et commune Florentie videntes et cognoscentes ampla commoda, que Castruccijs, Pisani et Lucani hostes consequabantur ex conversatione ac mercatione Florentinorum in civitate Pisarum, et cupientes, quod ipsi hostes priventur commodis antedictis et quod ipsa commoda fidelibus
25 applicentur, ruperunt et clausurunt et ruptos et clausos tenent stratas suas, quibus itur Pisas, et duras leges et ordinationes ediderunt contra omnes, qui contra facerent vel venirent, et eas faciunt immobiliter observari, non obstante quod inde cives et mercatores Florentie substineant damna gravissima et qualiter clausura et fractura dictarum stratarum parum prodesset, nisi per communia Senarum, Vulterre, S. Ieminiani et Collis
30 contermina civitati et districtui Pisarum fieret illud idem, et ideo cum ex hoc Pisanis et Castruccio perfidis quam maxima commoda subtrahantur, supplicet apostolice sanctitati, quatenus in hiis dignetur salubriter et celeriter providere ac mandare Senensi et Vulterrano episcopis et communibus antedictis, quod stratas suas, quibus Pisas itur, frangant et claudant et clausas teneant et teneri faciant, sicut faciunt Florentini. Et
35 cum etiam Castruccius et Pisani et Lucani ex commercatione et conversatione Provincialium et aliorum Ultramontanorum cum Pisanis et Lucanis in civitate et districtu Pisarum et Luce ampla commoda consequantur, cum quibus matrem ecclesiam et fideles suos opprimunt, supplicet apostolice sanctitati, quatenus in hiis providere dignetur et cum domino Francorum et Navarre rege super hiis ordinare atque disponere ea et ita,
40 que et sicut ad exaltationem suam, statum fidelium et infidelium depressionem alta sua providentia, quam omni sue cogitationi preponunt fidelissimi Florentini, videtur expedire, infigendo sibi, qualiter hec vere sunt ad salutem fidelium et ad destructionem infidelium predictorum. Et ubi supra dicitur de Pisanis, dicatur eciam de Lucanis.

Data Florentie, die VIII. mensis Septembr., XI. ind.

45 Item portat ipse ambaxator licteras consueti tenoris, quod ei credatur in predictis.

491. *Litterae ad ducem Calabriae priores.* Sept. 14.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 73', ubi rubrum: Ad dominum Calabriae ducem. — Dedit Ficker l. c. p. 102 nr. 182 ex c. Item repetimus.

Domino duci Calabriae.

Facimus excellentie vestre notum, quod dominus noster Ierusalem et Sicilie rex 5 illustris ad ea, que ab ipso requisivit dominus Orlandus Marini ambaxator noster ad vos per nos et per vos ad ipsum destinatus, respondit suas rationes et causas assignando, propter quas vos ad partes istas remittere non valebat, et quod nobis habita cum sapientibus nostris super regia responsione deliberatione matura et diligenter discussis omnibus, et ipsis sapientibus ipsa regia responsio non occurrit nec videtur quod adventum 10 vestrum ad has partes retrahere debeant rationes et cause assignate causis et rationibus replicatis, et quod rescriptiones et replicationes nostras ad ipsum dominum regem transmisimus et ei supplicavimus, quod omnino ad partes Florentie sponse vestre vos remittat et redire concedat, et domino Orlando predicto mandavimus, quod hec sollicite sollicitet et procuret, cum sine vestra presentia nullam sibi sperent Florentini posse esse salutem. 15 Et ideo excellentie vestre affectuosissime supplicamus, quatenus cum adventus vestri nobis necessitas semper crescat, maxime quia vere scimus, Castruccium expirasse et propterea magnos motus fuisse ac esse in civitate Pisarum et Luce et maxime Pisis et quod vestri rebelles nostrique hostes Lucani et Pisani pro Bavaro sub magna festinatione destinarunt et quod Bavarus ipse predictorum instantia cum ydolis suis, que papam et 20 cardinales appellat, omnique potentia sue gentis armigere iam pervenit ad partes Maritime gressus suos accelerans versus Pisas et quod in civitatibus Pisarum, Luce ac Pistorii sunt ex hostibus mille quingenti milites absque illis, qui Bavaro veniente venient de diversis partibus tam proximis quam remotis et Bavaro adhibebunt, dignemini et vos scribere ac supplicare domino patri vestro, quod vos huc remittere dignetur et vobis 25 concedere licentiam redeundi pro exaltatione regia et ducali, statu nostro et confidelium, infidelium depressione nostrisque supplicationibus et gratia speciali, cum sine vestra presentia de statu nostro et confidelium dubitetur omnino et sibi nulla videatur esse securitas ullo modo etc.

Data Florentie, die XIII. Sept., XI. ind.

30

492. *Litterae ad Robertum regem Siciliae priores.* Sept. 14.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 75, ubi rubrum: Ad regiam Ierusalem et Sicilie maiestatem. — Dedit Ficker l. c. p. 103 nr. 183 ex c. Item repetimus.

Domino regi Roberto pro parte offitii et communis.

Post litteras nostras replicatorias ad responsiones vestre maiestatis factas ad am- 35 baxatam per dominum Orlandum Marini ambaxatorem nostrum vobis expositam¹ vere habemus per litteras de civitatibus Senarum et Aretii habitas et etiam per nuntios fidedignos, quod dannatus Bavarus cum ydolis suis, que papam et cardinales appellat, omnique potentia sue gentis armigere iam externa die ad partes pervenit Maritime et 40 quod aut in castro Maglani aut Castillionis Piscarie pernottavit, continuatis dietis gressus suos accelerans versus Pisas tam a Pisanis et Lucanis quam a Theotonicis et aliis Gibelinis existentibus in civitatibus Pisarum, Luce ac Pistorii post mortem Castruccii sepissime ac instantissime requisitus. Et ideo cum ex predictis causis nobis habendi domini nostri ducis presentiam necessitas continue nobis crescat etc.

Data Florentie, XIII. Sept., XI. ind.

45

1) Cf. supra nr. 485 et 491.

493. *Litterae ad eundem alterae.* Sept. 19.

Copia (c.) ibidem l. c. f. 74, ubi rubrum: Ad regiam maiestatem. — Dedit Ficker l. c. p. 104 nr. 186 ex c. Item repetimus.

Domino regi Roberto scriptum est die XVIII. mensis huius Septembris de sero
 5 inter alia, qualiter vere habetur per litteras et nuntios fidedignos, quod Bavarus cum
 gentibus suis heri mane Dominica XVIII. mensis post dira bella data Grossetanis secessit Sept. 18.
 ab obsidione civitatis Grosseti et versus Pisas per partes Castillionis Piscarie suos
 gressus direxit et quod ipse intendit contra nos sine dilatione exercitualmente procedere
 et venire. Et supplicatum est ei, quatenus dominum nostrum ducem Calabriae amplo
 10 exfortio sociatum dignetur sine mora remittere ad civitatem Florentie pro defensione
 ipsius civitatis et devotorum omnium regionis, cum sine eius presentia de civitate Flo-
 rentie plurimum dubitamus etc. Et quod pedites armate Siciliane, qui cum eo erant,
 adscenderunt galeas.

494. *Litterae ad ducem Calabriae alterae.* Sept. 27.

15 *Copia (c.) ibidem l. c. fol. 77, ubi rubrum: Ad dominum Calabriae ducem. — Dedit
 Ficker l. c. p. 104 nr. 186 ex c. Item repetimus.*

Domino duci Calabriae pro parte offitii populi et communis Florentie.

Post alias nostras repetitas litteras¹ continentes festinos processus Bavari versus
 Pisas de Maritime partibus vere habuimus et habemus, quod ipse Bavarus die XXI. Sept. 21.
 20 huius mensis intravit cum II^m militibus et pluribus ipsam civitatem utinam infeliciter
 pro eodem et quod iam ad civitatem Pistorii post recuperationem castri et rocche de
 Carmignano per dominum guerre capitaneum et ducalem generalem vicarium factam
 noviter destinavit et quod ante ipsius introitum erant in civitatibus Pisarum, Luce ac
 Pistorii milites mille quingenti absque aliis, qui ad eum venient et ipsi adherebunt de
 25 proximis partibus et remotis. Et quod sine dilatione intendit contra nos facere quas
 poterit novitates. Et ideo cum non sit nobis potentia defendendi etc.

Data Florentie, die XXVII. Sept., XII. ind.

495. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD CAPITULUM
THOLOSANUM.

1328. Sept. 13.

30 *Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115¹ fol. 115 nr. 658.
 Descripsimus nos. — Ineditum.*

*Reg. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 227 nr. 590; Preger-Reinkens p. 262
 nr. 444.*

35 *Cf. supra nr. 487.*

Capitulariis urbis et suburbii Tholosani.

Missos nuper ad nostram presenciam vestros ambaxiatores et nuncios benigne mit-
 tencium consideratione ipsorumque missorum probitatis obtentu recepimus et que ipsi
 pro parte vestra prudenter et facunde coram nobis curaverunt proponere vestreque ab
 40 eis nostro apostolatui presentate littere continebant, diligenter intelleximus et de oblatiis

1) *Supra nr. 491.*

nobis et apostolice sedi pro vobis et comunitate vestra per ipsos graci-
 rimus uberes actiones, prompti quantum cum Deo poterimus ad ea, que vestrum et
 civitati[s] vestre respiciant commodum et honorem. Et ecce filii quod petitiones pro
 parte vestra nobis oblatas sicut decenter fieri licuit ad exaudicionis gratiam duximus
 favorabiliter admittendas, sicut continetur in litteris nostris inde confectis predictique
 nuncii ad vos cum nostre benedictionis gratia redeuntes referre vobis poterunt viva voce.
 Et quia iustum est, ut qui passionum fuerint socii¹, consolationum nequaquam existere
 debeant alieni, vobis ad gaudium nunciamus, quod illo faciente, cui cum voluerit subest
 posse², hereticis illis et scismaticis videlicet Ludovico de Bavaria et Petro de Corvaria
 Aug. 4. ipsorumque complicitibus die IIII. mensis Augusti proxime preteriti de Urbe fugatis aper-
 tisque Roman(or)um oculis, qui aliquo tempore hoste humani generis procurante clausi
 fuerant, fideles nostri et sancte Romane ecclesie nocte sequenti fuerunt in eadem Urbe
 cum ingenti leticia et honore recepti ac deinde Romanus populus dil. fil. nobiles viros
 Stephanum de Columna militem et Bertuldum de filiis Ursi nepotem dil. fil. nostri Io-
 hannis Sancti Theodori diaconi cardinalis apostolice sedis legati usque ad sex menses
 in senatores Urbis eiusdem iuxta nostrum beneplacitum elegerunt prefatumque legatum
 admiserunt cum honore maximo subsequenter ac quecunque prelibati heretici et scis-
 matici gesserant et ordinaverant, in generali parlamento suo nulla et irrita declarantes
 sub penis gravibus publice mandaverunt omnibus et singulis, qui ab eodem Petro de
 Corvaria, qui se in abhominandum ydolum erexerat sedem in Urbe usurpando predicta,
 litteras obtinuerant, illas infra certum sibi prefixum terminum prefatis senatoribus de-
 ferre et assignare curarent tanquam falsas et erroneas patenter ignis incendio concre-
 mandas quodque in omnibus contractibus annus^a pontificatus nostri sicut antea poneretur.
 Dat. Avinion., Id. Septembris, anno terciodecimo.

496. NICOLAI V. ANTIPAPAE LITTERAE CONTRA FAUTORES
 IOHANNIS XXII. PAPAE.

1328. Sept. 14.

*Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 118 fol. 125^v nr. 394;
 cf. supra ad nr. 458. Descripsimus nos.*

Reg. Eubel loco supra citato p. 164 nr. 222.

Cf. supra nr. 459.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei dil. fil. Emanueli Sementis de Albi-
 gana ordinis fratrum Predicatorum salutem et apostolicam benedictionem.

1. Celus et sincere devotionis affectus, quos te ad nos et sanctam Romanam eccle-
 siam catholicam habere comperimus, ac morum honestas, vite munditia, scientie claritas,
 altitudo consilii aliaque tue merita probitatis, que tibi suffragari noscuntur, nostrum ex-
 citant animum, ut personam tuam dignis honorum titulis attollamus et te ad nostra et
 sancte Romane ecclesie ministeria peragenda fiducialiter assumamus. Habet siquidem
 rei veritas nec Urbis et orbis angulis est occultum, qualiter dampnate memorie Iacobus
 de Caturcho per serenissimum principem Ludovicum Romanorum imperatorem semper
 augustum nostrum et ecclesie^a sancte catholice et christiane fidei^b pugilem ac clerum

495. ^a) corr. ex annuis c.

496. ^a) sequ. Rom delet. c. ^b) chr. fidei in margine post add. c.

1) Cf. 2. Cor. 1, 7.

2) Sap. 12, 18.

populumque Romanum omni dignitate omnique pontificatus honore nuper rite privatus^c [extitit]^d et depositus sententialiter ob suarum nephandarum congeriem offensarum. Nos vero processu temporis divina disponente clementia licet immeriti ad apicem apostolatus assumpti contra eiusdem dampnati sequaces, fautores et eidem pertinaciter adherentes
 5 et communicantes in talibus criminibus, cuiuscumque status, ordinis, dignitatis et conditionis existerent, sententiam privationis et depositionis protulimus generalem et tamquam hereticorum fautores decrevimus esse censendos¹. Verum quia nonnullorum indurate cervices² et prave [mentes]^d nec sic a talibus improbitatibus resipiscunt, quin etiam effrenate os suum ponentes in celum³, nos et potestatem nobis a Domino traditam et sacri
 10 Romani auctoritatem imperii lacerare non desinunt, variis et diversis utentes contra nos detractionis vocabulis et asserentes improbe ac domatantes temere nostras sententias non valere, in eorum periculum animarum, scandalum etiam plurimorum, ne ipsorum malitie et nequitiæ false suggestionis fermento tota massa fidelium cum ipsis conversantium corrumpatur, adhibere disposuimus adustionis et precisionis remedia oportuna.

15 2. Quocirca tibi, de cuius circumspectionis industria, fervore fidei et religione approbata plenam in Domino fidutiam obtinemus^e, auctoritate apostolica committimus et etiam delegamus, quatinus vere fidei zelo succensus circueas intrepidus, inquiras attentius et diligentius perscruteris et quoscunque in premissis vel^f premissorum quolibet inveneris deliquisse vel actualiter delinquentes, cuiuscunque sint ordinis, conditionis, digni-
 20 tatis vel status, exemptos et non exemptos per ecclesiasticam censuram coherceas, punias et compellas, ut vias dampnati Iacobi supradicti penitus deserentes ad viam catholice fidei sanctamque Romanam ecclesiam studio vigilantem et indefessis conatibus summo opere studeas revocare. Et ut hec et alia, que per nos tibi inferius committuntur, valeas liberius exequi et a nemine possis in predictis et circa predicta quavis auctoritate quo-
 25 modolibet impediri, exnunc te a potestate cuiuslibet eorum, dumtaxat qui nobis et^g nostre sancte Romane ecclesie non obediunt et in nobis perfecto non credunt, apostolica auctoritate eximimus et ab omni iurisdictione ipsorum decrevimus esse exemptum. Volentes nichilominus ut omnes sententias prefati dampnati Iacobi latas et promulgatas in homines vel in terras interdicti, suspensionum, excommunicationum, privationum, con-
 30 dempnationum et dampnationum sive per se vel per alios quoquo modo possis tollere ac etiam removere ac huiusmodi sententiis irretitos absolvere et publice uti malueris predicare, confessiones quoque audire, penitentes absolvere et penitentias imponere salutare.

3. Ceterum capellaniam et ordinationem capelle, quam Iacobus Sementis tuus
 35 patruus dimisit et ordinavit in loco fratrum Predicatorum de Albingana, tue discretioni committimus disponendam. Districtius inhibentes . . priori eiusdem loci et conventui seu illi vel illis, ad quos eiusdem capelle ordinatio et provisio seu dispositio pertinet communiter vel divisim, ne de capella ipsa, quam ex certa commisimus scientia tibi et dispositioni tue, disponere aliter vel te impedire quoquo modo presumant. Decernentes
 40 exnunc irritum et inane, si secus super hiis omnibus supradictis a quoquam quavis auctoritate attemptatum forsitan extit[er]it vel in posterum contigerit attemptari. Non obstant(ibus) aliquibus privilegiis et indulgentiis apostolicis generalibus vel specialibus aut legatorum eius^h sub quacunque forma verborum concessis, per que presentibus non expressis aut totaliter non insertis effectus predictorum omnium impediri valeat quomodo-
 45 libet vel differri et de quibus tenoribus habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre commissionis, delegationis, pro-

496. c) sequ. in initio lineae rasura trium verborum spatium adaequans c.

d) excidit c.

e) obtinentes c.

f) sequ. aliquo subpunct. c.

g) sequ. *scē* delet. c.

h) ita c.

1) Cf. supra nr. 459 et 460.

2) Cf. e. gr. 2. Esdr. 9, 16.

3) Cf. Ps. 72, 9.

visionis, inhibitionis et constitutionis infringere vel ei ausu temerario contrahere. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beati Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Viterbii apud Sanctum Franciscum, XVIII. Kal. Octobr., pontificatus nostri anno primo.

497. VICARII IMPERIALIS MANDATUM SUPER INTRODUCTIONE IN FEUDUM AB IMPERATORE CONCESSUM.

1328. Sept. 26.

Originale deperditum. — Dedit Verci 'Storia della marca Trivigiana' X, 48 nr. 1107 'tratta dal Cod. documenti Trivigiani Co. Scotti N. 7'. Editionem (ed.) repetimus.

Nos Canis Grandis de la Scala imperiali auctoritate civitatum Verone, Padue et Vincentie vicarius generalis universis vicariis, potestatibus, rectoribus, officialibus et aliis quibuscumque subditis nostris presentes litteras inspecturis salutem et omne bonum.

Cum serenissimus dominus noster dominus Ludovicus Romanorum imperator strenuo militi domino Ziliberto colaterali nostro tamquam benemerito pro iusto et legali feudo contulerit omnia bona, possessiones, castra, burgos, villas, iura, iurisdictiones et districtus cum omnibus suis pertinentiis, que vel quas dominus Eccelinus et Albricus fratres de Romano simul vel divisim tenuerunt et possederunt in Marchia Tervisina aut in quibuscumque aliis locis et terris, ipsumque dominum Zilibertum investiverit de predictis, sicut patet evidentius per solemne privilegium sigillo imperiali roboratum¹, nos volentes in quantum nobis est dare operam cum effectum, quod collatio et investitura predicta debitum nanciscatur effectum, universitati vestre serie presentis districte precipiendo mandamus, quatinus ad requisitionem dicti domini Ziliberti seu procuratoris et nuncii ipsius servare debeatis et servare facere gratiam supradictam sic prompte et sic efficaciter, quod possessiones et alia bona quecumque, prout in suo privilegio continetur, ubicumque reposita^a fuerint, summarie expediantur et libere relaxentur. Eadem^b facientes per massarios, laboratores, inquilinos et detentores eorum sine eorum^c manifestatione teneri et possideri pro ipso domino Ziliberto et [eidem]^d de dirictis^e, frugibus et obventionibus eorum integraliter responderi^f, pena et banno contrafactoribus nostro arbitrio auferendis.

Data Pad(ue), die XXVI. Septembris, ind. XI.

497 a. LEGATI APOSTOLICI ABSOLUTIO ARCHIDIACONI TIBURTINI.

1328. Oct. 3.

Originale (or.) propter menda non confectum ut videtur in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea a. 1329'. Contulimus nos. — Ed. H. Otto loco supra ad nr. 62 citato XIV, 231 nr. 10 ex or.

Iohannes miseratione divina Sancti Theodori diaconus cardinalis apostolice sedis legatus venerabili in Christo patri . . episcopo Tiburtino vel eius vicario in spiritualibus salutem in Domino.

497. ^a) reposite ed. ^b) eidem ed. ^c) earum ed. ^d) deest ed. ^e) fictis dictis ed. ^f) respondere ed. ^g) excidit ed.

1) Servatum non est.

Veniens ad presentiam nostram Iacobus archidiaconus Tiburtinus nobis exposuit, quod licet contra complices, fautores et receptatores Ludovici olim ducis Bavarie de heresi sententialiter condempnati et adherentes eidem diverse sententie per processus sanctissimi patris domini nostri summi pontificis super hoc rite habitos promulgate fuerint et inflicte, ipse tamen contra processus huiusmodi veniendo, in civitate Tiburtina post introitum ipsius dampnati Ludovici et gentes suas^a in eandem moram trahendo, cum eodem dampnato Ludovico et aliis supradictis in cibo, potu, loquela et aliis prohibitis actibus participando, ab eis emendo ipsisque vendendo, eis adherendo et obediendo ac etiam in divinis se miscendo excommunicationis sententiam contra tales per processus eosdem generaliter promulgatam noscitur incurrisse. Verum cum, sicut asseruit, corde contrito saniori ductus consilio a participatione^b, fautoria, receptione et adhesione dicti Ludovici et complicum eiusdem penitus abstinere proponens sanctissimo patri domino nostro summo pontifici, sanete matri ecclesie et eius intendat fidelibus et devotis perpetuo^b adherere et ad ipsius gremium cum humilitate redire eius mandata irrefragabiliter servaturus, nobis humiliter supplicavit, ut sibi super hiis de oportuno absolutionis beneficio providere misericorditer dignaremur. Nos igitur attendentes, quod sancta mater ecclesia non claudit gremium redeunti, ipsius supplicationibus inclinati ipsum recepto prius ab eo corporaliter iuramento de stando et parendo mandatis dicti domini nostri ipsiusque ecclesie matrisque nostre a dicta excommunicationis sententia, a qua eum auctoritate apostolica nobis specialiter in hac parte co[m]missa per penitentiarium nostrum in forma ecclesie absolvi fecimus, ad vos remicimus absolutum, iniungentes eidem pro modo tante culpe pro penitentia salutari, quod voce electionis activa et passiva per III annos suspensus existat et per unum annum semel in edomada in pane et aqua debeat ieiunare. Quod si post observatum huiusmodi ieiunium per dimidium annum ipsum inveneritis humiliter penitentiam agere de commissis, super quo vestram conscientiam oneramus, secum super huiusmodi ieiunio valeatis misericorditer dispensare. Adicientes tamen spetialiter et expresse, quod si prefato Ludovico vel eius complicibus et fautoribus adhererit deinceps aut faverit, relabatur in eandem sententiam ipso facto et nichilominus citra periurium perpetui carceris penam luat.

Datum Rome, die III. mensis Octobris, pontificatus sanctissimi patris domini nostri domini Iohannis pape XXII. anno tertiodecimo.

498. LUDEWICI CONCESSIO FEUDI.

1328. Oct. 7.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensis. Descripsimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendeat, desideratur. Manu Italica scriptum est. In dorso legitur: R.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 61 nr. 999.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobilibus viris Rodulfo seniori et Nicolao iuniori comitibus de Lewenstein, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Etsi imperialis celsitudinis maiestatem ad omnes suos benemeritos et fideles extendere deceat manum suam liberaliter adiutricem, ad illos tamen decet dexteram sue liberalitatis extendere, qui pro defensione et exaltatione sacri Romani imperii non

497 a. ^a) sic or. ^b) bis scriptum or.

desierunt nec desinunt laborare. Sane nos actendentes vestre devotionis et fidei puritatem, quam [vos et]^a antecessores vestri ad nos et sacrum Romanum imperium continue habuistis, intuitu premissorum vobis imperiali autoritate concedimus^b atque damus in feudum^c civitatem Lewenstein^d et castrum et civitatem Murhart et castrum Glachen^e et civitatem Heiligenbruc, prout antecessores vestri et vos actenus ab imperio tenuistis, cum^f decima siliginis et plaustris vini et omnibus aliis iuribus, iurisdictionibus et servitiis, que vos antecessoresque vestri consuevistis in dictis locis percipere et habere, vobis vestrisque heredibus predicta ex certa scientia concedentes, vosque pro vobis et vestris heredibus imperiali autoritate solempniter^g investimus, recepto et prestito a te Rodulfo pro te et nomine prefati Nicolai fratris tui fidelitatis debite iuramento, pro quo fratre tuo promisisti, quod nobis iuramentum fidelitatis prestaret, quam prius nostram posset adhire presentiam. In cuius rei testimonium presentes scribi iussimus et nostre maiestatis sigilli^h munimine roborari.

Dat. Luce, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, indict. duodecima, die septimo Octubr., regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

499. LITTERAE REGIS ARAGONUM PONTIFICI MISSAE.

1328. Oct. 8.

Copia (c.) chartacea in tabulario regio Barcinonensi CRD Alfonsi nr. 562. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 440 nr. 295 ex c. Editionem (ed.) repetimus.

Sanctissimo et beatissimo in Christo patri ac domino domino Iohanni divina providencia sacrosancte Romane et universalis ecclesie summo pontifici Alfonsus Dei gracia rex Aragonum . . . devota pedum oscula beatorum.

Beatissime pater et domine, visis et cum devocione ac mentis iubilo intellectis litteris per sanctitatem apostolicam nobis nudius destinatis super expulsionem Lodovici de Bavaria et Petri de Corvaria expulsorum ab Urbe et super ingressu reverendi in Christo patris domini Iohannis Sancti Theodori diaconi cardinalis legati sedis apostolice ad Urbem eandem ac aliis contentis in litteris apostolicis antedictis¹ [magnificavit anima nostra Dominum², quod magnifice et munifice sanctam catholicam et Romanam ecclesiam et vos qui eius estis capud et presul per suam misericordiam exaltavit humiliavitque predictos, qui sua superbia nisi fuerunt ex[urgere] contra ecclesiam sanctam Dei. Nos etiam, pater sanctissime, sic eventurum procul dubio sperabamus. Is enim, [qui] Petri naviculam instruit et conservat, differre lacius non debebat, quod in . . .^a reduceret . . .^a procellam (?), immo et firmiter in illo eodem confidimus, qui superbiorum conculcat colla³, ut predictorum Lodovici et Petri, qui urbes multas turbaverant et Urbis habitatores concusserant, sic superbiam comprimet et calcabit, quod eciam illi qui eis adhesionem . . .^b eos et stulti in suis novissimis apparebunt . . .

Dat. Barchinone, octavo Idus Octobris, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo.

498. ^a) excidit or. ^b) abhinc stilo minus acuto atramento pallidiori scriptum or. ^c) sequi. I or.

^d) ultima e supra lineam stilo acutissimo post add. or. ^e) glachen or. ^f) cu corr. ex et or. ^g) sic or. ^h) sigillo or.

499. ^a) verbum deest ed. ^b) tria verba desunt ed.

1) Cf. litteras similes supra nr. 487 et 495. 2) Luc. 1, 46. 3) Cf. Deut. 33, 29.

500. ACTA CURIAE MARESCALCI REGII.

1328. Oct. 12.

Transsumtum originale (tr.) in tabulario regio Pisano. Praecedunt haec verba:

In nomine Domini amen. Continetur in libro preceptorum, sententiarum et pronuntiationum curie magnifici et potentis domini domini Humilonis de Lictimberg marescalchi serenissimi principis domini Ludovici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti, existente sapiente viro domino Raymondino de Archidiaconis de Cremona iudice et vicario dicti domini marescalci, scripto et ordinato per Albertinum de Archidiaconis de Cremona, Angelum ser Angeli de Montefiascone et me Fredericum ser Ormanni de Pistorio notarios dicti domini marescalci, anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo et vigesimo nono, ind. XII., diebus infrascriptis. *Sequuntur in fine:* (S.N.) Ego Fredericus filius condam Ormanni de Pistorio iudex ordinarius et publicus imperiali auctoritate notarius et generalis officialis et notarius dicti domini . . marescalci predictae pronuntiationi et predictis omnibus interfui et ea omnia scripsi et publicavi mandato dicti . . iudicis, ut in actis dicte curie continetur. — *Edidit Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 520 nr. 510 ex tr. Editionem repetimus.*

Cf. iam supra nr. 370 et infra nr. 511.

Anno nativitatis Domini MCCC vigesimo octavo, ind. XII. Pro Arnaldo Gerardi de Sivernicchi et Arnaldo Rugerii de Surimbaoch Teotonicis fideycommissariis et executoribus testamenti et ultime voluntatis condam Iannis item Iannis de Ghilalbaoch fideycommissario et executorio nomine pro hereditate et bonis dicti condam Iannis et pro Arnaldo de Surimbaoch suprascripto suo proprio nomine ex parte et mandato domini Raymondini de Archidiaconis de Cremona iudicis et vicarii magnifici et potentis domini domini Alberti Humelonis de Lictimberg marescalci serenissimi principis domini Lodovici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti cita et require Bectum condam Bonaventure de cappella sancti Martini Kinzice civem et mercatorem Pisanum et sibi ex dicta parte loca et precipias, quatenus die duodecima Octubris in vespers veniat et compareat coram dicto . . iudice et vicario ad eius curiam ad bancum dicte curie domini . . marescalci, que tenetur iuxta veterem canonicam maioris ecclesie Pisane, ad respondendum petitioni, quam dictus Arnoldus condam Gerardi et Arnoldus Rugerii fideycommissario nomine pro dicta hereditate dicti condam Iannis et suprascriptus Arnoldus de Surimbaoch suo nomine proprio facere intendunt coram dicto . . iudice contra dictum Bectum et ad opponendum se dicte petitioni, si se opponere vult, coram dicto . . iudice habente iurisdictionem huiusmodi questionis tam vigore sui officii quam ex speciali commissione facta per ipsum dominum . . marescalem in ipsum iudicem. Alias sive venerit sive non, procederet in dicta questione summarie et de plano secundum formam iuris et bonum officium dicti domini . . marescalci.

Facta est dicta citatio et locatio pro predictis de mandato et auctoritate et commissione dicti . . iudicis et vicarii suprascripto Becto in famil(ia) ad domum sue habitationis positam in cappella sancti Martini Kinzice publice cum proclamatione numptii ut moris est per Belloctonem numptium et familiarem dicte curie die XII. Oct. et sibi locatus est ut supra pro dicta die XII. Octobris in vespers, ut ipse numptius et familiaris retulit se predicta dicto modo fecisse michi . . notario et curie¹.

1) De actis quae sequuntur cf. Ficker l. c. not. 1.

501. SCRIPTUM ITERATUM ADVOCATI PROVINCIALIS
PRO CIVITATE ULMENSI.

1328. Oct. 16.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Contulimus nos. Sigillum desideratur loris membranaceis relictis. — Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 pag. 81 nr. 68 ex or.

Cf. supra nr. 480 et 407.

1. Ich grave Hainr(ich) von Werdenberg lantvogt in Obern Swaben vergich öffentlich mit disem brief vor allen den die in ansehent oder hörent lesen, daz ich mit gûten triwn mich verbind und verbûnden han. Ûlrichn Chûntzelman dem burgermaister, 10 Rûdolffen Chûntzelman dem amman, der zûnft, dem rat und gemainlich den burgern allen der stat ze Ulme ze geholffen sin mit gantzem ernst gen allen den, die dez tags wider in warent, do ich ir vogt wart, oder sider wider in worden sint oder noch werdent, dez besten dez ich kan und mag an gevârd bis an die zit, daz min genâdiger herre chayser Lûd(owig) von Rom ze Tâutschem land kûmpt. Und sol och den krieg gen allen 15 iren vinden vrid, satz noch kain stallung nit gewinnen noch haben und ouch kainiu tâting triben hainlichn noch öffentlich gen iren und minen widersachn an mit wizzent und gûtem willen der vorgeanten burger aller. Ich sol ouch mit der selben willen und mit ir hilf und rat allen iren und minen vinden tûn ze schaden und ze laid, als vil ich kan oder mag, und mit minem lib und gût sol ich in williclichn helffen an irrer vind 20 lib und gût mit allen dingen, so ich best kan und mag an gevârd.

2. Wâr ouch daz der kayser Ludowig ze Tâutschem lant kômi, dannocht solt ich ir vogt beliben und sin und ir heilffer, er entsetze mich dann selb und geb in ainen andern vogt. Und wâr, da Got vor si, daz der kayser nit ensin solt, so sol ich dannochs gewaltiklich bi der vogtay beliben an alle irrung und sol elliu diu gewonlichn 25 recht und nûtz haben, die dez richs vogt an gehôrent und billichn haben sol.

3. Ich sol ouch bi in in irer stat haben zwainzig miner diener, die berait sint und helm fûrent. Und dar umb hant si mir gelûbt, alle die wil ich bi in bin vogt und die wil si min bedûrfent, sechshundert pfunt Haller ie von ainem jar an fûrzog und an alle irrung ze geben. Wâr ouch daz ich diener zû in setzen wûrdi, die ir aygen kost 30 in der stat haben solten, so sûllen si mich ze hant an der selben iegslichn entlôsen mit iren briefen oder sûst als vil als ich im dann verhaizzen han, bis daz ich der sechshundert pfunt gântzlich verricht oder gewert bin an die selben diener, oder ob ich mine aygen kost haben wil, sûllen si mich selb verrichten dez vor verschriben geltz.

4. Ich grave Hainr(ich) von Werdenberg vergich ouch, daz ich ainen gelerten ayde 35 gen den hailgen gesworn han, alles daz getriwlich stât^a ze halten und ze vollefûrn daz hie verschriben ist. Ich sol ouch bi der vogtay beliben bis an ainen ainwelligen und gwaltigen Rômschen kûnig. Und bi in in der stat sol ich sin, swenn si min bedûrffen. Ist aber daz ich ze schaffen han, so mag ich wol von in und zû in ritten und swa ich dann bin, so si mich mit ir briefen ermanent zû in ze komen, daz sol ich 40 unverzogenlichn tûn, mich irr dann ehaft not.

5. Swaz ich ouch bi in schadens an rossen, mayden und sûst niem, den sûllen si mir nit ab tûn. Swenn ouch si wôlten, daz ich minder diener bi in hât, so sol in von ieglichem die selben zit als vil Haller ab gan, als mir ie von ainem verhaizzen ist. Si sûllen ouch mir in den jarn diu ich bi in bin, swen ich Haller bedarf, an den 45

501. ^a) in initio lineae ^b) bis scriptum or.

sechshundert pfunden gen ie als vil, als ich zû dem selben zil dann verdienet han und si mir nach der jar raitûng dann schuldig sint. Ich han ouch gewalt, swenn die burger wend, daz ich minder denn zwainzig diener bi in habi, daz ich daz tûn sol. Swaz ouch der genanten zwainzig diener ab gevangen wirt, so sol ich in in den ziln als zitlichn
5 ist ander an der selben stat legen und haben ze Ulme. Dar über ze urkûnd und daz ez stât belibi, gib ich in disen brief mit minem insigel daz dar an hanget.

Der gegeben wart do man zalt von Cristes geburt driuzehenhûndert jar und in dem achtundzwainzigstem jar, an sant Gallen tag.

501a. LUDEWICI PRIVILEGIUM PRO CIVITATIBUS SILVANIS.

10

1328. Oct. 18.

Copia. (c.) omnino coeva in tabulario Switensi. Descripsit iam olim Jaffé b. m. Böhmer, Reg. Ludw. p. 61 nr. 1000¹.

Wir Ludewig von Gottes gnaden Romischer cheiser ze allen ziten merer dez riches verjehen und tûn kunt offenlich an disen briefen allen dien die in sehent oder
15 hõrent lesen, daz wir den erberen lûten von Underwalden, von Switz und von Uren, unseren lieben getriwen dienern durch der dienst willen, die si ûns und dem reich ze allen ziten getan habent und auch noch taglichen tûnt, und durch grozze arbeit und kost, die si lang durch unsern und des reichs willen erliten habent, alliu recht und freiheit, brief und hantfest, die si von ûns oder von unseren vordron cheiser und chungen
20 gehabt habent, gar und ganzlich bestatigt haben und bestatigen mit disen gegenwrtigen briefen, also daz wir wellen und auch gebieten festeclich pei ûnser und des reichs hulden, daz in dieselben recht und freiheit, brief und hantfest niemant niht ûbervaren noch zerbrechen sol. Swer in das da ûberfür, der sol wissen das der wider ûns und des reichs hulden tût. Darüber ze einem urkûnd geb wir in disen brief versigelten
25 mit ûnserm hangenden insigel.

Der geben ist ze Peis, do man zalt von Christes [gepurt]^a driuzehenhûndert jar darnach in dem achtundzwaingistem jar, in dem vierzehendem jar unsers reichs und in dem ersten unsers cheisertûms, des nachsten Ertags^b nach sant Gallen tag.

502. EIUSDEM ASSIGNATIO PECUNIAE.

30

1328. Oct. 19.

Originale (or.) partim corrosum in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 363. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis flavi coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 61 nr. 1001.

Wir Ludowig von Gotes gnaden Rômischer chayser ze allen ziten merer dez
35 reychs enbieten den weisen mannen dem rat und der gemain der purger ze Nûrenberch, unsern lieben getrûwen unser huld und alles gût.

Wir habn dem edeln manne Frider(ichen) purchgrafen von Nûrenberch unserm lieben getriûwen haimlicher verschafft und geben und verschafen im mit disem brieve

501a. ^a) excidit c. ^b) .. add. c.

40

1) *De tempore cf. etiam Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' V, 1 p. 385 not. 5.*

Nov. 11. diu zwaytuseut phunt Haller, die ir ze gewonlicher stiur uns schuldig seit ze geben uf sand Martins tag der nu schierst chumpt, daz er die von unser und dez reychs wegen einnehmen und enphahen sol uf den selben sand Martins tag. Da von haizzen wir ewch und wellen und gebieten ez ew auch bi unsern hulden, daz ir die selben zweytuseut phunt Haller an unser und dez reychs stat dem egnanten purchgraven oder sinen erben uf den selben nehsten sand Martins tag der schierst chumpt gebt. Und swenn ir in oder sein erben also gewert habt der selben zweytuseut phunt, so sagen wir ewch ir ledig und l0s von unser und dez reychs wegen von dem selben sand Martins tag der schierst chumpt 1329. Nov. 11. 1329. über ain gantzez jar. Mit disem gegenwertigen brieve, den wir ze ainem urchunde dar über geben versigelten mit unserm chayserlichem insigel.

Der geben ist ze Pyse, an der nehsten Mitwochen nach sand Gallen tag, da man zalt von Cristes gepurt dreuzehenhundert jar darnach in dem achtundzweynzigsten jar, in dem vierzehenden jar unsers chünigreichs und in dem ersten unsers chaysertumes.

503. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE AD LEGATUM APOSTOLICUM.

1328. Oct. 19.

Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. I' signato fol. 82 tabularii regii Florentini, ubi rubrum: Ad dominum in Lombardia legatum. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 105 nr. 192 ex c. Editionem repetimus.

Cf. l. c. p. 106 nr. 193.

Domino legato Lombardie.

Quamquam alias paternitati vestre scripserimus, qualiter dannatus Bavarus de Urbis partibus rediens partes istas utinam infelici omine repetivit, intrans primo civitatem Pisarum et deinde proximioribus nobis se faciens Lucam accessit in utraque civitatum ipsarum ordinans bellicos armorum et gentium apparatus, et qualiter ad civitatem Pistorii premisit magnam exfortii sui partem intendens contra nos vel Pratenses intemperie cessante temporis sine aliqua dilatione facere novitatem, et qualiter defendendi nos etc. Nec obmittimus scribere, quod et de civitate Lucana et de partibus Vallis Nebule et aliis Lucani districtus aliqua sentimus, per que multa in casibus fieri possent, si essemus in forti brachio, que ad exaltationem matris ecclesie, domini nostri summi pontificis atque vestram, statum et honorem nostrum et aliorum fidelium ipsius ecclesie et ad depressionem et iacturam Bavari et sue gentis aliorumque rebellium ipsius ecclesie pertinerent. Et quia pecunia necessario indigemus et veremur nova gravamina ordinare, ex quo posset in populo nostro expensis inportabilibus lacerato scandalum exoriri, paternitati vestre humiliter recordamur, quatenus X milia flor. aur. vobis olim per socios Acciaiolorum nostro nomine mutuatos nobis dignemini restitui facere de gratia speciali, parati omni tempore ac ubique paternis parere beneplacitis et mandatis.

Data Florentie, die XVIII. Octobris, XII. ind.

504. 505. LUDEWICI CONFIRMATIO SCRIPTORUM PRO CIVITATE SAVONENSI.

1328. Oct. 20.

504. *Confirmatio prior.* *Oct. 20.*

⁵ *Originale (or.) in tabulario civitatis Savonensis. Contulimus nos. Sigillum deest, filis sericis rubei flavique coloris relictis. Dorso inscriptum est: cōis Saone. — Ed. Filippi et Cipolla loco supra ad nr. 314 citato p. 312 nr. 6 ex or.*

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis et
singulis imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

¹⁰ Dilectorum nostrorum fidelium civium civitatis Saone supplicatione conmoti, dum
eramus in regia dignitate recolimus Pisis vicario nostro et civibus predictis Saone
dedisse per nostras lieteras aliqua in mandatis et etiam concessisse, quarum lieterarum
tenor talis esse dignoscitur:

'Ludovicus Dei gratia — nostri anno XIII.' *supra nr. 367.*

¹⁵ Nos vero volentes, ut aucta^a nobis dignitas imperialis predictis mandatis et con-
cessionibus afferat incrementum, predicta omnia et singula imperiali auctoritate confir-
mamus et etiam innovamus. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri iussimus
et sigilli maiestatis nostre robore communiri.

²⁰ Dat. Pisis, anno Domini MCCCXXVIII, indictione XII, die vigesima mensis
Octubr., regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

505. *Confirmatio altera.* *Oct. 20.*

Originale (or.) ibidem eadem manu exaratum. Contulimus nos. Sigillum item deest, filis relictis. Dorsi eadem inscriptio est. — Ed. l. c. p. 314 nr. 7 ex or.

²⁵ Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis et
singulis imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Ex parte civium civitatis Saone nostrorum fidelium dilectorum fuit maiestati nostre
cum instantia supplicatum, ut certas litteras, quas ei et vicario nostro Saonensi con-
cessimus, dum eramus in regia dignitate, confirmare et innovare de solita providentia
dignaremur. Quarum litterarum tenor talis esse dignoscitur:

³⁰ 'Ludovicus Dei gratia — nostri anno XIII.' *supra nr. 368.*

Nos vero volentes, ut aucta^a nobis imperialis dignitas supradictis omnibus afferat
incrementum, predicta omnia et singula imperiali auctoritate confirmamus et etiam inno-
vamus. In cuius rei testimonium presentes lieteras fieri iussimus et sigilli maiestatis
nostre robore communiri.

³⁵ Dat. Pisis, anno Domini MCCCXXVIII, indictione XII, die vigesima mensis
Octubr., regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

504. ^a) aucta or.; cf. nr. 505 not. a.

505. ^a) aucta, linea post erasa or.; cf. nr. 504 not. a.

506. ACTA CURIAE VICARII GENERALIS IN TUSCIA.

1328. Oct. 21.

Ex Actis (c.) curiae vicarii generalis tabularii regii Lucani 'Curia de' rettori I' signatis¹. Contulimus nos. Praecedunt haec verba: In nomine Domini amen. Hic est liber memorie et extraordinariorum curie^a illustris principis domini domini Federigi Dei gratia brocravii^b de Norinbergh sacri Romani imperii in Tuscia vicarii generalis, existente eius vicario generali nobili et sapienti viro domino Manuele de Zanaxiis de Cremona iuris utriusque perito, scriptus per ser Atinum Raynam de Papia notarium, cancellarium curie supradicte^c et per me Iohannem ser Nelli de Sancto Miniato notarium et cancellarium curie suprascripte, sub anno nativitat^{is} Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione duodecima, diebus et mensibus infrascriptis. — *Edidit Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 522 nr. 511 ex c.*

Cf. infra nr. 536. 537.

Coram vobis magnifico domino . . domino Frederico burgravio^d, vicario imperiali generali^e Fredericus ser Bianchi notarius reverenter exponit, quod per dominum Rainerium olim vicarium ducalem et eius curiam processum fuit iniuste contra ipsum Frederichum ad precipiendum eidem de dando et solvendo ser Puccino condam Coluccii Bozamantis libras VII vel quasi infra certum terminum, prout et sicut in ipso precepto plenius continetur, ad quod preceptum et processum inique et sine iusta causa dictus dominus Rainarius processit ad petitionem suprascripti ser Puccini pluribus ractionibus. Et primo ipso Frederico non contumace, non confesso et non convinto et in suis iuribus exaudito. Item quia processit tempore feriato, quod fieri non debuit. Item quia pendebat lis et questio de hiisque petebatur coram eo coram curia extraordinaria inter ipsas partes et sic lite pendente nil poterat vel debebat innovari in alia curia. Unde dictis de causis et ex aliis proponendis, si opus fuerit, vestre magnificentie humiliter per viam supplicationis supplicat, quod velit mandare vestro vicario, quatenus ipsum preceptum et processum visis iuribus partium casset et anullet et ipsas partes remictat ad eorum iudicem et curiam competentem, si ulterius intendit licitere^f. Et predicta petit per viam supplicationis et omni via, interesse et modo quibus melius potest et ipsum preceptum et processum cassari et revocari, si aliqua sunt, si vero nulla, nullum esse et fuisse pronunptiare. Pronunptiantes bene supplicatum pro dicto Frederico et male processum per dictum dominum Rainerium.

Porrectum die XXI. mensis Octubr. per dictum ser Fredericum coram dicto domino vicario suprascripto sedente ad banchum etc., presente ser Puccino contradicente, cui locatum est per dictum dominum vicarium, quod hodie per totam diem que fuit XXI. mensis Octubr. debeat ostendere, qualiter dicta supplicacio fuerit mota intra terminum. A domino Manuele vicario suprascripto sedente ad banchum iuris, ut moris est, locatum fuit dictis partibus presentibus et intelligentibus, quod hodie post nonam et ante vespas coram eo ad dictam curiam debeant comparere ad videndum et opponendum, si dicta supplicatio fuerit facta intra terminum.

506. a) sequ. delet. dñi c. b) super brocrau delet., sequ. delet. s c. c) sequ. delet. su c. d) in Actis inveniuntur etiam formae: bulgravii, brugravii. e) in Actis alio loco titulus est: Coram vobis domino vicario sacre maiestatis imperialis. f) sic c.

1) Cf. 'Inventario del B. Archivio di Stato in Lucca' ('Documenti degli Archivi Toscani') I (1872) p. 92.

507—509. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1328. Oct. 21.—28.

507. *Scriptum super moneta cudenda.* Oct. 21.

Originale deperditum. — Ed. 'Fontes rerum Bernensium' V, 653 nr. 620 ex libro
5 impr. *Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2964 (Addit. II).

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro
Eberhardo in Kyburg comiti, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

Etsi imperialis celsitudinis maiestatem ad omnes suos benemeritos et fideles
10 dexteram suam extendere deceat liberalem, illos tamen specialiter debet gratiis et
beneficiis decorare, qui pro defensione imperii non defecerunt nec deficiunt laborare.
Sane nos attendentes tue devotionis et fidei puritatem, quam semper ad nos et Romanum
imperium habuisti et te speramus gerere in futurum, intuitu premissorum tibi tuisque
heredibus imperiali auctoritate de speciali gratia concedimus et donamus, ut in toto
15 tuo comitatu cudi et fieri facere possis et valeas monetam parvam et grossam iustam
et legalem, iusti et boni ponderis et coequatam, prout melius fieri poterit. Volentes
ut dicta moneta parva et grossa, cuiuscunque conditionis existat, dummodo sit iusti
ponderis et legalis, per totum tuum comitatum cursum habeat et expendi debeat tan-
quam imperialis moneta et que a nemine valeat recusari. Nulli ergo hominum liceat
20 hanc nostre concessionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis
vero contra predicta venire presumpserit, gravem indignationem nostram se noverit in-
cursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostri sigilli munimine
iussimus communiri.

Datum Pisis, in die undecim millium Virginum, anno Domini millesimo trecen-
25 tesimo vicesimo octavo, regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

508. 509. SCRIPTA PRO CONRADO DE TRIMBERG.

1328. Oct. 28.

508. *Scriptum super nemore imperii.* Oct. 28.

Originale (or.) in tabulario Wernigerodano. Descripsimus nos. Pendet sigillum
30 *laesum filis sericis rubei flavique coloris. Dorso inscriptum est: R^{ta}.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 61 nr. 1004.

Cf. infra nr. 585.

Wir Ludowick von Gotes genaden Romischer cheiser ze allen zeiten merer des
reiches enb(ieten) dem erbergen mann Chunrad von Trinckperck unserm lieben ge-
35 triwen^a unserm^b huld und alles güt.

Wizz daz uns getan ist, daz man den Buetinger walt, den du und dein ganerben
von uns und von dem reich ze lehen hahent, rôt und wüst an manigen örten, also daz
der selb walt grôzleich mit roden beschatigt werd und daz die forster, die dar uber
gesetz sind, daz niht weren, als si pillich tûn solten. Davon wellen und gebieten dir
40 ernstleich und vestichleich pey unsern hulden, daz du schaffest und den selben walt

508. ^a) get⁷wien or. ^b) sic or.

also bewarest, daz er also niht gerodet noch verwust werd, und waz dich nôt da von angeng, da well wir dir zû geholffen sein. Wir wellen auch, ob du ieman dar umb angreifen müst, daz du und all die dir des geholffen seint, mit dem rehten dar umb nieman niht schuldick sein. Dar über ze urchund geb wir dir disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Peis, an sant Symon und sant Juden tack, in dem viertzehenden jar unser[s] reiches und in dem ersten jar unsers cheisertûnms^c.

509. *Scriptum super pfalburgeris.* Oct. 28.

Originale deperditum. — Ed. Senckenberg *'Selecta iuris'* II (1734) p. 609 nr. 12 *'Ex Authen.'* Editionem (ed.) repetimus; orthographia in minutiis correcta est.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 62 nr. 1005.

Wir Lodewig von Gots gnaden Romescher keiser zu allen ziten merer des riches verjehen uffentliche an diesem briefe allen den die in sehent, horent ader lesent, daz wir dem erwirdigen manne Conraden von Trymperg durch der grozen truwen dinst willen, die er uns zu Dutschen landen und zu Lamperten und besunderlichen zu Rome, da wir in zu ritter machten, getan hait und nach tageliche tut, von unserer keiserlichen milte dun wir im die gnade, daz deheine herre nach stadt deheinen sinen eigen manne zu purger enphahen sal, er sitze dann pauweliche und habeliche zu allen ziten in der stadt. Were aber daz deheiner ader deheine stadt sinen eigen manne enphing in der weis daz er des jares eine teil in der stadt sazze und das ander teil in dem dorfe da er vor sessehaftig was, als man palburger bizher enphangen hait, den mag der vorgenant Conrad von Trymperg widder fordern und weren. [Were ouch]^a daz ime deheine herre ader deheine stadt des widder wolte sin, so mag er sie darumb wole angriffen von unsem besundern urlaup, und alle die im des geholffen sint, die sollent mit dem rechten niemant niht davon schuldig sin. Davon gebieten wir allen herren und des riches steten, das sie des vorgenanten Conrads von Trymperg deheinen sinen eigen mannen icht innemen. Daruber zu urkunde geben wir im diesen brief mit unserm keiserlichen ingesigel versigelt.

Der geben ist zu Peys, an sant Symon und sant Juden der heiligen zwolfpoten dag, da man zalte von Cristus geburte drutzehenhundert jare darnach in dem achtundzwentzigstem jare, in dem viertzehendem jare unsers riches und in dem ersten jare unsers keisertums.

510. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD WILHELMUM COMITEM IULIACENSEM.

1328. Oct. 29.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115¹ f. 92 nr. 519. Descripsimus nos. — Extr. apud Riezler *'Vatikan. Akten'* p. 401 nr. 1091 ex c.; Sauerland *'Urkunden und Regesten'* II, 189 nr. 1569 ex c.

Cf. *infra* nr. 534.

Wilhelmo comiti Iuliacensi.

Nuper dil. fil. Henricus de Iuliaco prepositus ecclesie beate Marie ad gradus Coloniensis ad nostram veniens presenciam, nobilitatis tue litteras ac quoddam instru-

508. c) sic or.

509. a) excidit ed.

mentum publicum formam iuramenti fidelitatis per te fili nobis et ecclesie Romane pre-
stiti continens¹ nostro apostolatui presentavit. Quibus benigne ac leta manu receptis
eorumque tenoribus necnon et hiis, que dictus prepositus sub commissa sibi per litteras
ipsas credentia tam super tuis fidelitate ac devotione, quas delectabiliter expressit serio-
5 sius viva voce, quam aliis [que] nobis pro parte tua curavit exponere, plenius intellectis,
ea velut Deo ac nobis accepta et apostolice sedi grata non indigne plurimum et accepta
uberibus prosequimur actionibus gratiarum, eandem nobilitatem tuam attencius in Domino
exhortantes, quatinus in eisdem fidelitate ac devotione, que tibi tuisque posteris divinam
et eiusdem sedis gratiam ampliabunt uberius, constanter et invariabiliter perseveres ad
10 nos in tuis oportunitatibus, super quibus nos, quantum cum Deo poterimus, propicios et
benignos reperies recursum fiducialiter habiturus. Ceterum dil. fil. Walranum de Iuliaco
thesaurarium ecclesie Coloniensis fratrem tuum, de quo fecit nobis dictus prepositus specia-
liter mentionem, habere loco et tempore opportunis favorabiliter intendimus commendatum
iamque ipsum, ut nostram benivolenciam evidencius percipiat, in capellanum nostrum
15 gratiose duximus admittendum.

Dat. ut supra².

511. ACTA CURIAE MARESCALCI REGII.

1328. Nov. 3.

Transsumtum originale (tr.) Pisis in tabulario familiae Roncioni. Descripsimus
20 *nos. Praecedunt haec verba:* In nomine Domini amen. Hic est liber preceptorum et
sententiarum et pronuntiationum curie magnifici domini domini Alberti Humilonis de
Lietimberg mariscalci serenissimi principis domini Ludovici Dei gratia Romanorum im-
peratoris semper augusti, existente sapiente viro domino Raymondino de Archidiaconis
de Cremona iudice et vicario dicti domini mariscalci, scriptus et ordinatus per Albertinum
25 de Archidiaconis de Cremona, Angelum ser Angeli de Monteflascone et me Fredericum
ser Ermanni de Pistorio notarios dicti domini mariscalci, anno Domini MCCCXXVIII. et
XXVIII, ind. XII, diebus infrascriptis. — *Ineditum*³.

Cf. supra nr. 370 et 500.

Nos Raymondinus de Archidiaconis de Cremona sacre imperialis aule mariscalci
30 iudex et vicarius generalis predictus pro tribunali sedentes in canonica veteri maioris
ecclesie Pis(ane) infrascriptam sententiam et declarationem insoluti pro infrascriptis cre-
ditoribus damus, proferimus et declaramus in hunc modum:

'Cum Schettinus Tabernarius condam Lotti de cappella sancte Eufrasse et Pierus
Nerii condam Bindi de suprascripta cappella comparuerint coram nobis et petierint
35 contra Lancelloctum Teotonicum olim Ben(edicti) in civitate Pis(ana), videlicet dictus
Pierus libr. XXIII et sol. XVI den(ariorum) Pis(anorum) minut(orum) pro vino sibi ven-
dito ad minutum pluribus vicibus et diebus de mense Ag(usti) et Septemb(ris) proxime
preteritis et dictus Schettinus libr. viginti duas et sol. XV pro pretio carnum dicto
Lansellocto venditarum et traditarum per dictum Schettinum pluribus vicibus et diebus,
40 et propterea sequestrari fecerint nostro mandato unum equum dicti Lansellocti pili bay
bruni cum stella in fronte, balcan(o) pede sinistro anteriori et omnibus pedibus poste-
rioribus, cum cauda agačina et marcha in coscia dextra, qui equus pervenit ad manus
Henrici familiaris dicti domini mariscalci, cui predicti creditores asseruerunt se solvisse

1) *Servatum non est; sed cf. infra ad a. 1332. Ian. 30.* 2) *Scil. IIII. Kal. Novembr., anno*
45 *tertiodecimo.* 3) *Cf. Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 520 not.*
ad nr. 509.

pro expensis et custodia dicti equi et labore dicti Henrici libr. septem sol. XVII et den. sex den(ariorum) Pis(anorum) min(utorum), pro quibus expensis et dicto capitali petierunt coram nobis eis dari et assignari et adiudicari dictum equum in insolutum et pagamentum et pro expensis infrascriptis.

Unde quia constat nobis per testes in nostra curia examinatos dictum Lançelloctum 5 promisisse dicto Piero dictas libr. viginti quatuor et sol. sedecim pro vino dicto Lancell(octo) vendito ad minutum et dicto Schettutio libr. XXII et sol. XV pro carnibus sibi venditis et traditis, et etiam constat nobis per testes in nostra curia receptos et examinatos dictum Pierum solvisse dicto H[e]nrico dictas libr. septem sol. XVII et den. sex den(ariorum) Pis(anorum) pro expensis et custodia dicti equi, et quia constat nobis 10 dictum equum fuisse et esse in bonis et de bonis dicti Lançellocti, et facta extimatione de dicto equo per Riccium Bonanni mariscalcum de cappella sancti Iacopi de Sper(ia) nostra commissione, qui iuramento premissis ext(imavit) dictum equum flor. XVIII de auro, nec plures fuerunt inventi de dicto equo, facta inde subastatione in loco publico 15 nostro mandato per Raymondinum de Cremona publicum familiarem et numptium dicte curie et visis et deliberatis omnibus que videnda^a et deliberanda super predictis et aliis fuerunt, auctoritate nostri officii et secundum formam iuris et omnimodo quo melius possumus pro tribunali sedentes pronuntiamus, sententiamus et declaramus dictum equum dari debere et assignari et sic ipsum damus, concedimus, assignamus, tradimus et adiudicamus in solutum et pagamentum dictis Piero et Schettino pro dictis summis 20 sibi petitis et declaratis et pro dictis expensis solutis dicto Henrico et pro aliis expensis factis tam in causa quam in pastu dicti equi, que sunt hec videlicet sol. XX pro testibus et scriptis et numptiis et libr. III et sol. X pro diebus XXII, quibus predicti creditores tenuerunt dictum equum eorum expensis, et pro hac pronuntiatione et carta fieri petita libr. tres. Quem equum possint tenere, vendere, alienare et obligare et alia 25 facere, prout eis placuerit, de quo insoluto exire non cogantur nisi iuris solepnitate servata et tunc si evictione accideret, reffectis eis dictis expensis superius declaratis, remanente iure eorum contra dictum Lançelloctum in sua firmitate quoad defensionem huius insoluti, non tamen ad inpugnandum dictum Lançelloctum vel eius heredes et bona nisi in casu evictionis vel si presens insolutum infringeretur, et quod insolutum 30 investimus dicto modo, salvo iure omnium aliarum personarum et reservato dictis creditoribus iure, quod habent contra dictum Lançelloctum in residuo usque ad integram solutionem tam capitalis quam aliarum expensarum predictarum a dicta extimatione dicti equi supra. Recepto prius ad cautelam iuramento a dictis creditoribus, quod iuste petunt et quod de predictis non fuit eis in aliquo satisfactum. Et sic dicimus et pronump- 35 tiamus in omnibus et per omnia ut supra continetur.⁷

Lata et pronuntiata fuit dicta sententia et declaratio et insolutum investitum et concessum predictis Piero et Schettino per suprascriptum^b dominum^c Raymondinum^b iudicem et vicarium predictum pro tribunali sedentem in canonica veteri maioris ecclesie Pisane, anno nativitatibus Domini MCCCXXVIII, ind. XII, die tertio Novembr. post 40 vespas parum. Presente et petente dicto Piero pro se et procuratorio nomine pro dicto Schettino et asserente dictum equum penes se habere ex forma dicti insoluti, de cuius procuratorio constat in publico instrumento scripto manu Raynerii Andree de Oct. 4. Petrioli notarii, dominice incarnationis anno MCCCXXVIII, ind. XII., quarto Nonas Oct(obr.)¹, quod allegavit et produxit, et presentibus testibus rogatis et vocatis Masino de 45 Forlivo familiari dicti domini mariscalci, Bacciomeo condam Guercii et Iohanne Alberti

511. ^a) videndenda tr.^b) in loco raso tr.^c) decum tr.1) *Servatum non est.*

de cappella sancte Eufrasse de Pis(is), et absente dicto Lançellocto tamen legitime citato per Masinum numptium et familiarem dietæ curie, qui respondit dicto iudici et michi notario et curie, se ipsum Lanselloctum citasse ad domum sue habitationis positam in cappella sancti Laurentii in Pillimaria et sibi tunc locasse comparere coram dicto iudice ad videndum et audiendum dictam pronuptiationem fieri et dictum insolutum investiri cum omnibus suprascriptis et quod sive venierit sive non, predicta omnia fierent eius absentia non obstante, ann(o) et ind. predictis, die III. mensis Novembr. parum post vespervas.

(S. N.) Et ego Angelinus olim ser Angeli de Monteflas(cone) imperiali auctoritate notarius et iudex ordinarius et nunc notarius et officialis predicti domini mariscalci, quia predictis interfui, hanc cartam scripsi et publicavi et signum meum consuetum apposui.

512. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE AD LEGATUM APOSTOLICUM.

1328. Nov. 5.

Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. I' signato fol. 84 tabularii regii Florentini, ubi rubrum: Ad dominum in Lombardia legatum. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 107 nr. 194 ex c. Editionem repetimus.

Cf. nr. 513.

Domino in Lombardia legato pro parte offitii et communis.

Et propter redditum Bavari ad has partes et eius armorum et gentium apparatus et processus, quos in nos vel Pratenses tunc futuros sperabamus in brevi, nec minus propter aliqua, que de civitatibus Pisarum et Luce sentiebamus, pluries dominationi vestre recolimus supplicasse, quatenus vestrum exfortium armatorum parare sicque paratum stare facere vestra paternitas dignaretur, quod quandocunque illud peteremus, id subito haberemus. Et consequenter noviter accidit, quod in civitate Pisarum Bavaro existente milites eius numero quasi mille, inter eos et Bavarum ipsum maxime causa gaggiorum non habitorum discordia et dissensione suborta, subito ab ipso recesserunt versus Lucam procedentes et forsitan credentes civitatem ipsam occupare. Sed invenientes ianuas iam firmatas venerunt ad quedam loca et castra que vocantur Vivinaria et Cerruglum et ipsa occuparunt et tenent sita per octo miliaria prope Lucam. Qui domino Philippo capitaneo ad guerram et ducali vicario et nobis dici faciunt et offerri, se velle esse ad nostra servitia contra Bavarum antedictum, et suos ad partes nostras ista causa nuntios transmiserunt. Nos autem omnibus discutiendis in sapientum nostrorum longa examinatione discussis, licet dubitemus ne, etsi cuncta bene fecisse putarem, forsitan lateret anguis in erba¹, tamen ut experiamur omnia, sapientes nostros Ficechium misimus cum ipsis tractaturos et speramus Domino concedente, quod si predicti milites fidelem intentionem habeant, id sequetur ex ipsis tractatibus, quod erit ad exaltationem sancte matris ecclesie atque vestram et ad statum suorum fidelium et ad mortem Bavari omniumque infidelium ecclesie sancte. Et ideo cum predictorum finem et exitum ignoremus et expediat, quod in utroque eventu simus in magis forti brachio ad cautelam, paternitati vestre reverentissime supplicamus, quatenus vestrum exfortium parari et paratum stare mandare dignemini ita quod quandocunque illud duxerimus postulandum, id subito habeamus pro statu fidelium et infidelium periculo et iactura,

¹) Verg. Ecl. 3, 93.

nostrisque supplicationibus et gratia speciali, qui semper parati sumus paternis parere beneplacitis et mandatis.

Data Florentie, die V. Novembris, XII. ind.

513. SCRIPTUM STIPENDIARIORUM SUPER CONVENTIONE CUM IMPERATORE FACTA.

1328. Nov. 6.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Pendent viginti quinque sigilla fere illaesa viginti tribus loris membranaceis. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 339 nr. 55 ex or. Editionem nostram hic repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 63.

Cf. supra nr. 512 et infra nr. 562, itemque Davidsohn 'Geschichte von Florenz' III, 854 not. 4 et K. H. Schäfer loco supra ad nr. 118 citato II, 155 et 210.

Nos Iohannes de Ysenburch, Heinricus de Bar, Dietericus Zopp de Altna, Rinhardus de Lawerich^a, Gebhardus de Widendorf, Eberhardus de Sulms, Wernherus de Nerstein, Arnoldus de Stockheim, Oswaldus de Rosheim, Hartmannus de Yberck, Iohannes burgravius de Osthoven, Baldwinus de Vrisheim, Hugo et Cuno de Bütenheim, Bernhardus de Wilt, Chunradus de Arwilr, Gozwinus de Bintzvelt, Advocatus^b de Muffendorf, Iohannes de Quatuor Turris, Heinricus de Frischungen, Iohannes de Brûch, Rudegerus de Chinpenberck, Iohannes de Flach, Steppo de Bûlnsheim, Petrus de Luterberck, Iohannes Advocatus pro nobis ipsis et omnibus sociis nostris dicimus et profite-
mur infrascripta pacta et convenciones fecisse [et] promisisse domino nostro Ludowico Romanorum imperatori semper augusto. Primo enim omnem offensam et iniuriam si qua ei per nos facta esset nobis remittit et libere relaxat et nos versa vice sibi promittimus bene et legaliter servire et equitare et cavalcas facere contra inimicos per nos ipsos et cum marschalco¹ ad omnem ipsius petitionem et marschaltzi sui sine dolo et fraude. Et ipse promisit nobis pro tot postis quot^c nos habemus solvere sex florenos
Dec. 1. pro qualibet posta hinc ad Kalendas Decembris proxime venturas ad bonam rationem cum stipendiis militum et insuper nobis solvere quatuor pagas integras pro quatuor
1329. Jan. 1. mensibus preteritis hinc ad Kalendas Ianuarii proxime venturas et coequare nos in tempore, ita quod si aliqui^d ex nobis haberent minus de stipendio, quod adequentur cum aliis qui plus habent ad dictas Kalendas. Et voluit dominus imperator, quod nos teneamus castrum Vivinarie et Ceruglii et ibi morari possimus et si predicta non observarentur nobis in dictis terminis et quolibet eorum hinc ad dictas Kalendas Ianuarii, quod liceat nobis stipendiariis de dictis castris facere cum amicis et inimicis ad nostram voluntatem et quidquid nos faceremus de dictis castris, cum bona voluntate ipsius intelligamur fecisse. Nos vero promissimus et iuravimus ipsi ad sancta Dei ewangelia, quod facta nobis solucione pro IIII mensibus hinc ad Kalendas Ianuarii, ut supra dicitur, restituere^e eidem libere dicta castra Vivinarie et Ceruglii sine aliqua lesione ipsorum castrorum et ipsa castra ponere in potestatem ipsius domini imperatoris sine dolo et fraude ipsaque castra interim bene custodire et omnes fideles ipsius et habitantes ibidem bene tractare et^e alicui fideli suo nec habitantibus in dictis castris ali-

513. ^a) Lavu- or. ^b) Aduocus or. ut videtur pro Advocatus. ^c) q or. ^d) aliq or. ^e) ita or.

1) Est Albertus Humilo de Lichtenberg.

quod dampnum dare nec violenciam inferre nec eos in personis vel rebus modo aliquo molestare et si secus per nos vel aliquem nostrum fieret, ad arbitrium marschaltzi sui emendare. Et ipse nobis permisit, quod si aliquis nostrum, antequam dicta paga fiat, vellet repatriare, quod possit alteri remanenti committere, quod pagas suas pro dicto
 5 tempore recipiat, et de superfluo, quod debere[n]t recipere predicti volentes recedere ultra pagas predictas, facta ratione cum eis permittit eos contentare vel dare eis litteras ad aliquem locum, ubi possint dictum superfluum recipere et remanentibus solvere preteritum stipendium, singulis mensibus inter quatuor et sex florenos usque ad completam satisfaccionem simul cum alio stipendio. Nos autem stipendiarii promissimus
 10 eidem domino imperatori^f, quod quilibet nostrum revertatur ad suum constabilem vel^g ad alium cum consilio marschaltzi et quod non tenebimus nec observabimus amplius ligam et iuramenta inter nos facta et ordinata¹ nec faciemus amplius talia vel similia iuramenta. Si quis autem nostrum repatriare vellet, dabit nobis apodixam, ut possemus libere transire. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi [et] pro
 15 omnibus nobis ipsis et sociis nostris nostrorum appensione sigillorum fecimus comuniri. Dat. Pisis, Dominica proxima post Omnium sanctorum, anno Domini millesimo tricentesimo et vicesimo octavo.

514. LEGATIO REGIS ARAGONUM AD PONTIFICEM MISSA.

1328. (Nov. 10.)

20 *Copia (c.) in Registro nr. 562 fol. 51 tabularii regii Barcinonensis. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 441 nr. 296 ex c. Editionem repetimus.*

De tempore cf. notam apud Finke l. c. I, 443; cf. etiam Davidsohn l. c. III, 841 not. 5.

1. Primo quod post solitam recomendacionem dicat dictus Ferrarius de Caneto domino sumo pontifici, qualiter . . . prior² rediens a dicto rege Frederico retulit respon-
 25 sum ipsius, quod quantum ad dictum antipapam et omnia tangencia negocium eius, ipse non adhesit nec adherere sibi intendit . . . Nam cum a principio ad noticiam ipsius domini regis Frederici pervenisset, quod Bavarus intendebat et proponebat aliquem hominem sceleratum intrudere in sedem beati Petri et papam facere nominari, scripsit sibi multipliciter dissuadendo, quod tantum facinus nullo modo faceret nec attemptaret,
 30 significans et predicens eidem, quod si illud faceret, non consideret de ipso, quia in hoc facto nec eciam in aliquo alio, in quo ipse Bavarus de spiritualibus se intromitteret, non esset cum eo. Nam in talibus non erat cum eo confederatus. . . Scriptum fuit domino regi Frederico et quibusdam magnis viris de Trinacria, quod dictus antipapa erat paratus facere eis gratias multas et diversas et omnem favorem prestare et eos pro-
 35 movere et prosequi modis omnibus quibus posset. Que omnia dominus rex Fredericus cum multa indignacione abiecit et contempsit, asserens quod non recognoscebat nec habebat alium vicarium domini Ihesu Christi nisi sanctissimum papam Iohannem qui erat in Avinione.

2. Item cum Bavarus multos processus graves fecisset contra sanctitatem dicti domini
 40 pape et aliquas sentencias, immo pocius blasphemias contra ipsum tulisset et requisivisset dictum dominum regem Fredericum sub certis penis et magnis, quod predictos processus

513. ^f) imperatore or. ^g) ul or.

1) Cf. 'Neues Archiv' XXIII, 341 not. 1. 2) Cf. supra p. 388 not. 1.

et sentencias faceret in Trinacia publicari et observari, adiungens sub eisdem penis, quod nullam sentenciam ipsius domini summi pontificis servaret, immo omnes infringeret propter causas, quas ibidem assignabat, idem dominus Fredericus omnia predicta reputans male facta et gravia contempsit . . .

3. Item cum multi magni viri de Trinacia tam religiosi quam seculares vellent solvere interdictum et contra sanctitatem domini pape gravissima et innominabilia publice predicare et per consequens illi scelerato antipape adherere, ad quod populus Trinacie pro maiori parte erat voluntarius et notabiliter inclinatus, requisito dicto domino rege Frederico, quod in predictis daret eis assensum, auxilium et favorem, non assensit eis, immo cum multa indignacione et perturbacione eos repulit et abiecit, inhibens eis sub pena mortis, quod caverent, ne contra sanctitatem domini pape Iohannis aliqua et specialiter illa, que sibi expresserant, loquerentur nec publicarent. Qui visa intencione regia destiterunt¹. . . .

4. Ex quo dominus summus pontifex negavit dispensacionem concedere super matrimonio contrahendo inter inclitum infantem Petrum Rippacurtie Impuriarum comitem eiusdem regis fratrem et illustrem dominam Constantiam reginam Cipri dicti domini Frederici natam, tractatum est de matrimonio contrahendo inter dictam reginam et aliquos de domo Bavari supradicti. Quod si fieret, preberet materiam coniunctionis maioris inter Bavarum et regem Fredericum predictos . . .

515—524. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1328. Nov. 13.—Dec. 2.

515. 516. SCRIPTA PRO DOMINIS DE WESTERBURG.

1328. Nov. 13.

515. *Receptio in castrenses.* Nov. 13.

Originale deperditum, ut videtur. Copia saec. XVIII. ex. in tabulario regio Wisbadensi. Descripsit E. Schaus. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2965 (Addit. II).

Wir Ludowick von Gotes genaden Romischer cheiser ze allen zeiten merer des reichs vergehen offenlich an disem brief allen den die in sehent, horent oder lesent, daz wir durch^a der grozen truwen dinst willen, die uns und dem reich Johan und Reinhart von Westerburch in Teutschen landen und in Lombarten und besunder ze Rom ze unser chronung truwleich und willichleich getan hant und noch tegeleich tunt, gewinnen und entphahen sie und ir erben ze unsiren purckmann auf unser purck ze Chub und sullen in ir purcklehen bescheiden und beweisen nach der brief sag, die dar uber gemacht sint². Si sullen auch und ir erben gebunden sein aller der dienst und der reht zu dem haus ze Chub als ander purckman. Wir wollen auch daz die vorgehenden Johan und Reinhart von Westerburch und ir erben aller der reht und gewonheit haben, die andere unser purckman habent an allen sachen, mit namen daz sie sich gen Chub behelfen mugent und daz man si da enthalt wider all ir veint, all die weil und sie des rechten gehorsam wellent sein vor uns oder vor einem phalen[z]graven an

515. ^a) auch c.

1) *De eis quae sequuntur cf. Finke l. c. p. 443 et not. 1.*

2) *Servatae non sunt.*

dem Rein swer denn ist oder vor den pureckmannen, als aller pureckman sit, recht und gewonheit ist. Wer auch daz sie des rehten niht gehorsam wolt sein vor den pureckman als gewonlich, so sol man ir niht lenger enthalten. Daz in und iren erben daz stat beleib, daruber ze urchund geben wir in disen brief mit unserm cheiserleichen insiegel versigelten.

Der geben ist ze Peis, des Suntages nach sant Martenis tag, do man zalt von Christ geburt drutzehenhundert jar dar nach in dem ahtundzwaintzigisten jar, in dem viertzehenden jar unsers reiches und in dem ersten jar unsers cheisertumes.

516. *Concessio iudicii.* Nov. 13.

10 *Originale item deperditum. Copiae 1 et 2 saec. XVIII. ex. ibidem. Item descripsit Schaus. — In forma integra ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2966 (Addit. II).

Wir Lodewig^a von Gots gnaden Romischer keyser ze allen zeiden merer des reiches verjehen offenlich an diesem brief allen den die in sehent, horent oder lesen, 15 daz wir durch der grozzen trewer dienst willen, die uns und dem reich Johans^b und Reinhard von Westerburch in Teutschen landen und in Lomparden und besonders z[u] Rom zu unserr chronung trulich und willichleich getan habent und noch tegelich tuent, verleichen und verlichen haben von unser cheiserleichen milt in und iren erben ze pezzerunge irer lehen, die si vormalen von dem reich gehabt habent, das^c gericht hoch 20 und nieder und scheffen und schultaizzen ze setzen und ze entsetzen nach irem willen in den dorfen zu Habgenseid^d und Kramburg^e und Steinsberg^f, Biberg^g, Wassenbach, Wenigen Habgenseid^h und mit namen alles daz dazu gehört zu felde, zu holtze, zu wiesen, zu weyde, zu wasser besucht und unbesucht mit allen den rechten, nutzen und gewonheit das dazu gehort, ez sey an diesem brief geschriben oder niht, daz die vor- 25 genanten Johans und Reinhart von Westerburek und ir erben besitzen, haben und niezzzen, und soll sie niemand daran hindern noch engen bey unsern und des reichs hulden. Wir tun in auch die besunder genad, daz nimand in den marcken der vorgeschribenen dorfer und gerichteⁱ keinen purchleichen paw haben sol noch in von nuwen angreiffen^k sol an des vorgeschriben Johans und Reinhard von Westerburek oder ir erben gunst, 30 willen und wort. Wer^l aber ob wider die vorgegente genad iemant tat und die vorgeschriebene Johans und Reinhart von Westerburch oder ir erben enget oder irret, der sol zu pein schuldig sein hunder phunt goldes, die halb gefallen sullen in unser cheiserliche chamer, daz ander halb tayl dem vorgegenten Johan und Reinharten von Westerburek oder ir peider erben. Und daz daz stat und gantz beleib, daruber ze urchund 35 geb wir in disen brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Peys^m, des Suntages nach sent Martins dage, do man zalt von Christes geburt druzehenhundert jar darnach in dem acht und zwanzigsten jar, in dem viertzehenden jar unsers reiches und in dem ersten unsers cheisertums.

516. ^a) Ludwig 1. ^b) Johannes 1; Johannis 2. ^c) die 1. ^d) Hafgenseit 1. ^e) Chram-
40 purch 1. ^f) Gramsparg 1. ^g) Linburch 1. ^h) Wenigen Haffgenseid 1. ⁱ) rithen 1. ^k) ain-
heben 2. ^l) War 1. 2. ^m) Pers 1; Pferde 2.

517. 518. SCRIPTA PRO CIVITATE SAVONENSI.

1328. Nov. 24.

517. *Declaratio super confirmatione gabellarum.* Nov. 24.

Originale (or.) in tabulario civitatis Savonensis. Contulimus nos. Sigillum deest, filis sericis rubei flavique coloris relictis. In dorso legitur: Saonēsium. — Ed. Filippi et Cipolla loco supra ad nr. 314 citato p. 316 nr. 8 ex or.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobilibus et prudentibus viris . . vicario, . . abbati, antianis, consilio et comuni civitatis Saone, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ex parte ambaxiatorum vestrorum fuit maiestati nostre umiliter supplicatum, quatinus declarare ac decernere dignaremur, quod in privilegiis per nos concessis comunitati fidelium imperii Ian(ue) de confirmatione gabellarum in Saona innoxitarum per nostram maiestatem facta¹ salvum et reservatum intelligatur ius vestrum et comunis Saone, ita quod per huiusmodi nostram concessionem predictae comunitati fidelium Ianue factam nullum iuri vestro preiudicium generetur. Nos vero considerantes, quod rescriptum principis semper intelligitur fore concessum sine alterius lesione, et votis vestris favorabiliter annuentes presentium auctoritate decernimus et etiam declaramus dictam confirmationem gabellarum et privilegium confirmationis predictae per nos intelligi fore factum, ut nullum iuribus vestris et vestri comunis per dictam confirmationem et privilegium confirmationis predictae preiudicium generetur, set semper iura vestra si qua habetis illibata in suo robore perseverent. In cuius rei testimonium presentes conscribi iussimus et nostre maiestatis sigillo muniri.

Dat. Pissis, anno Domini millesimo CCCXXVIII, ind. XII, die XXIII. Novembr., regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

518. *Declaratio super restitutione Riperiae.* Nov. 24.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigillum item desideratur filis relictis. In dorso legitur: Saonēsium. Eadem manu scriptum est ac nr. 517. — Ed. l. c. p. 317 nr. 9 ex or.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobilibus et prudentibus viris . . vicario, . . abbati, . . antianis, consilio et comuni civitatis Saone, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ex parte ambaxiatorum vestrorum fuit maiestati nostre cum instantia supplicatum^a, quatinus declarare et decernere dignaremur, quod in privilegiis per nos concessis comunitati fidelium imperii Ianue de restitutione Riperie eis per nostram maiestatem facta¹, prout comune Ianue ipsam tenebat tempore adventus dive memorie Henrici imperatoris predecessoris nostri et ante ipsum adventum, salvum et reservatum intelligatur ius vestrum et comunis Saone, ita quod per huiusmodi nostram concessionem predictae comunitati fidelium Ianue factam nullum iuri vestro preiudicium generetur. Nos vero considerantes, quod rescriptum principis semper intelligitur fore concessum sine alterius lesione, presentium auctoritate decernimus et etiam declaramus dictam restitutionem Riperie et privilegium restitutionis predictae per nos intelligi fore factum, ut nullum iuribus vestris et vestri comunis preiudicium generetur per dictam restitutionem et privilegium restitu-

518. ^a) in loco raso or.

1) *Servata non sunt; cf. etiam supra nr. 311.*

tionis predictae, set semper iura vestra si qua habetis illibata in suo robore perseverent. In cuius rei testimonium presentes conscribi iussimus et nostre maiestatis sigillo muniri.

Dat. Pisis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione XII,
5 die vigesimo quarto Novembr., regni nostri anno XIII, imperii vero primo.

519. *Concessio repressaliarum.* Nov. 24.

Originale (or.) in tabulario capituli maioris ecclesiae Pisanae partim corrosum. Contulimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendebat, desideratur. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 108 nr. 198 ex or.

10 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 358 nr. 3253 (Addit. III).*

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus. Ad perpetuam rei memoriam.

1. Preclare nostre serenitatis liberalis benignitas tunc recte naturali utitur more suo, cum manum sue extendit protectionis ad suos subditos et fideles maxime gravatos
15 indebite et iniuste. Ex hoc enim iustitia colitur, que summum bonum in presenti vita fore censetur, et male agentes ab eorum insolentiis et pravis actibus reprimuntur. Hinc est quod cum fidelis dilectus noster et Romani imperii Cecchus filius Becti Alliate civis et mercator Pisanus de cappella sancti Andree for(is)porte fuerit per aliquos Ianuenses tam fideles quam etiam rebelles imperii, qui tunc exercebant pirraticam pravitatem,
20 spoliatus et derobatus rebus et mercationibus suis et Becti patris sui et Bindi Agliate germani dicti Becti et Philippi Iohannis Agliate civium et mercatorum Pisanorum nostrorum etiam et imperii fidelium dilectorum, sicut continent actestationes et sententie repressaliarum inde dictis Ceccho et sociis concessarum a comuni Pisano in anno Domini MCCCXXVIII, indiet. X et mense Iunii etiam et Augusti renovatarum, appro-
25 batarum et confirmatarum et de novo concessarum per auditores sacri nostri palatii in anno Domini MCCCXXVII, ind. X, de mense Decembris adversus et contra robbatores predictos et comunia Ianue et Saone et ceteros Ianuenses et eorum res, bona et personas sub modis, conditionibus, tenoribus, articulis et aliis in dictis concessionibus appro-
30 batis, nominatis et confirmatis, declaratis ac etiam in sententiis latis Saone et pro dicto Ceccho et eius sotiis superscriptis, et a nobis degentibus tunc in Urbe petierit sibi opportuno super hiis tam pro se quam sotiis remedio provideri, nos de subditorum nostrorum concordia plene gaudentes, ut amicabile tractatio vigeat inter eos, scripsimus consilio credentie fidelium Ian(uensium) de Saona ac eorum rectori et comuni Saone, ut dictis Pisanis civibus satisfacerent aut cum eis concordarent¹. Et per proposita coram
35 maiestate nostra dictus Cecchus pro se vel sotiis nec satisfactionem nec concordiam consecutus est.

1327.
Iun. Aug.

1327.
Dec.

2. Unde volentes dictis Pisanis civibus de aliquali provisione subvenire ut tene-
mur et cum dictis Ianuensibus et Saonensibus etiam in premissis humane agere, ut ad
infrascripta promptius subeant liberales, concedimus imperiali auctoritate et ex certa
40 scientia dicto Cecchio pro se et aliis supranominatis, quod possint et eis liceat libere usque ad integram satisfactionem exigere et exigi facere a quolibet Ianuensi tam
fideli [imperii]^a quam rebeli et Saonensi in civitate Pisana et eius fortia et districtu de quibuslibet centum denariis valentie unum de mercantiis et rebus quibuslibet ipso-

519. ^a) *evanidum or.*

45 1) *Quae acta omnia servata non sunt.*

rum Ianuensium et Saonensium et Nauli [et] aliorum, quas red[ucerent ad]^b civitatem Pisanam et eius fortiam et districtum seu inde extraherent per se vel alios modo quocunque. Et hoc onus ipsos Saonenses et Ianuenses subire volumus et mandamus et ad dandum et solvendum, quod superius [est dictum]^c, non obstantibus aliquibus legibus, statutis, conventionibus, iuramentis seu contrarietate aliqua, que omnia quantum ad 5 predicta de nostre plenitudine potestatis suspendimus et si expedit revocam[us].

3. Mandantes] officialibus omnibus presentibus et futuris in civitate Pisana et eius fortia et districtu, quod dictis Ceccho et sotiis ad infrascriptam penam in executione presentis nostre concessionis faveant nec eos directe [vel indirecte] sub quocunque pre-textu in premissis vel eorum causa molestare, impedire vel turbare presumant sub pena 10 dupli dampni, quod ipse vel alter eorum incurrerent quoquo modo, danda camere nostre pro [di]midia et reliqua dicto Ceccho et sotiis, et nichilominus officialis predictus noscat exnunc omni bailia, iurisdictione et offitio se privatum. In hiis scriptis statuantes exnunc, quod si quis civis vel districtualis Pisanus vel aliunde a nobis vel alia persona seu universitate obtineret quacunque via, titulo aut modo eandem seu similem bailiam et 15 concessionem exigendi a Ianuensibus vel Saonensibus memoratis, ipsum Cecchum et socios eorumque iura usque ad satisfactionem integram eisdem omnino volumus anteferri. Si quis vero Ianuensis vel Saonensis huic nostre concessioni se opponeret vel ei obstaret in aliquo aut non solveret, ut superius positum est, quod liceat dicto Ceccho et sotiis contra tales uti represaliis et iuribus suprascriptis, imperiali auctoritate et in presenti- 20 bus nostris scriptis decernimus ac etiam declaramus contrarietate aliqua non obstante.

4. Hanc autem concessionem nostram, quam ab omnibus volumus inviolabiliter observari ad dictam penam, intelligi volumus vel extendi ad derobatores vel eorum complices nominatos in dictis represaliis et pro robbatoribus condemnatos seu nominatos in cedula offitii robbarie fidelium imperii Ianuensium. Nam volumus et concedimus, 25 quod contra eos et eorum quemlibet personaliter et realiter suprascripti Cecchus et socii uti possint represaliis et iuribus eorum, inhibitione per nos facta seu fienda aut alia reformatione seu constitutione edita in contrarium non obstante. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Pisis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indict. duodecima, 30 die vigesima quarta Novembr., regni nostri anno quartodecimo, imperii vero primo.

520. *Obligatio sturæ.* Nov. 25.

Originale in tabulario Ottingensi. Contulimus nos. Sigillum deest filis sericis rubei coloris relictis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1009.

35

Wir Ludwig von Gotes genaden Romischer cheiser ze allen ziten merer dez richs tûn chunt allen den die disen brief sehent^a oder horent lesen, daz wir dem edeln mann Ulrich dem lantgraven von Elsazzen unserm lieben getriven durch der triven dienst willen, die er uns in Lamparten und in Tautschen landen oft und dik getan hat und besunderlichen ze unser chronung ze Rom, von unserer cheiserlichen milt geben haben 40 und geben mit disen gegenwurtigen briefen tausend march lotigs silbers. Und umb die selben tausend march setz wir im und sinen erben ze pfant unser und dez reichs gelt, statstiuur, Judeng[ult]^b und allen den gelt, den wir und daz rich haben sulen in der stat ze Schletzstat, mit allen rehten und nutzen, als si unser vordern chung und cheiser hergepraht habent, als lang ze haben und ze niezzen, huntz daz wir oder unser 45

519. ^b) circiter 6 litterae evanuerunt; ita fere supplendum or. ^c) circiter 8 litterae.

520. ^a) h corr. ex n or. ^b) lacuna in or.

nachomen an dem reich umb vorgenanten Ulrichen oder umb sein erben umb die vorgeschriben tausend march gar und gantzlich ledigen und losen. Und wer daz si im dez vorgenanten geltz niht geben von der vorgeschriben satzung und im sein wider wolten sin, so mag er si angreifen mit geriht oder an geriht, huntz daz si im dez gantzlich vergihtig werdent. Da uber ze urchunt geb wir im disen brief versigelten mit unserm hangenden insigel.

Der geben ist ze Peis, do man zalt von Christes geburt triuzehenhundert jar dar nach in dem ahtundzwaingistem^c jar, in dem ersten jar unsers cheisertüms und in dem vierzehenden unsers reichs, an sand Katreinen tag.

521. 522. SCRIPTA PRO COMMUNI SARZANAE.

1328. Nov. 26.

521. *Confirmatio privilegiorum.* Nov. 26.

Originale (or.) in tabulario civitatis Sarzanae nr. 5¹. Contulimus nos. Sigilli fragmenta pendent filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 312 nr. 499 ex libro impr.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris officialibus, consilio et comuni terre Sarzane, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ex parte vestra fuit maiestati nostre cum instantia supplicatum, ut privilegia, libertates et immunitates comuni vestro a divis retro Romanorum imperatoribus predecessoribus nostris concessa et maxime a dive memorie Frederico primo et secundo² confirmare de imperiali benivolentia dignaremur. Nos vero attendentes petitionem vestram satis congruam fore iuri ac votis vestris favorabiliter annuentes, omnia privilegia, libertates, immunitates et iura vobis et vestro comuni, prout a divis retro Romanorum principibus predecessoribus nostris rite et provide sunt concessa, imperiali auctoritate et ex certa scientia confirmamus et etiam inovamus, consuetudine aliqua in contrarium adeptta^a alicuius iuridictionis per aliquam personam ecclesiasticam vel secularem in dicta terra vel eius districtu in preiudicium libertatis vestre vel imperii non obstante, quam cassamus et corrupttelam potius reputamus. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre confirmationis et innovationis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero contra predicta vel aliquod predictorum venire presumpserit, gravem indignationem nostram et penam centum marcarum auri pro dimidia nostre fiscali camere et pro alia dimidia parti lese applicanda se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi iussimus et nostre maiestatis sigillo muniri.

Dat. Pisis, anno Domini MCCCXXVIII, indiet. XII, die XXVI. Novembris, regni nostri anno XV, imperii vero primo.

522. *Concessio introituum.* Nov. 26.

Originale ibidem nr. 4 reperiri non poterat¹. Transsumtum (tr.) a. 1440. Mai. 10 factum in Copiario 'Registrum vetus' dicto fol. 29^e eiusdem tabularii. Contulimus nos. — Ed. Winkelmann l. c. II, 313 nr. 500 ex libro impr.

520. ^c) zwain|gistem or.

521. ^a) sic or.

1) Cf. loco supra p. 256 not. 1 citato p. 4. 2) Cf. ibidem p. 3 sq. Serrata sunt privilegia a. 1163, 1226, 1244.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus providis viris officialibus, consilio et comuni terre Sarzani Lunensis diocesis, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Etsi imperialis clementie nostre liberalis benignitas ad omnes suos benemeritos et fideles extendere manum suam debeat liberalem, illos^a tamen debet gratiis et beneficiis honorare, qui pro defensione et exaltatione sacri Romani imperii non deficiunt laborare. Sane nos attendentes devotionem et fidem, quam vos et dicta terra vestra ad nos et sacrum Romanum imperium actenus habuistis, quam ex experto cognovimus et speramus amplius cognoscere in futurum, vobis et dicto vestro comuni intuitu premissorum imperiali auctoritate concedimus et ex certa scientia indulgemus, ut possitis et valeatis in dicta vestra terra introitus quoscunque volueritis ordinare, facere et habere, ut retro-actis temporibus consuevistis et prout utuntur in Tuscia civitates usque ad nostrum et imperii beneplacitum. Ad hec quoque volentes vos et dictum vestrum comune prosequi favorabiliter dono prerogative gratie specialis, vobis et dicte vestre terre Sarzani concedimus atque damus imperiali auctoritate usque ad nostrum et imperii beneplacitum pro vestro et dicte vestre terre districtu et iurisdictione duo miliaria circumquaque Sarzanam predictam et ultra versus mare, id quod est a strata Romea inferius usque ad aquam Parmingnole cum nemoribus Caprioni. Salvis et reservatis iuribus alterius cuiuscunque, quibus per hanc nostram concessionem non intendimus derogare. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre maiestatis gratiam et concessionem infringere vel ei ausu temerario contrahere. Si quis vero contra predicta vel aliquod predictorum facere vel venire presumpserit, gravem indignationem nostram et penam centum marcharum auri pro dimidia nostre fiscali camere et pro alia dimidia parti lese applicanda se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes scribi iubimus et nostre maiestatis sigilli munimine roborari.

Data Pisis, anno Domini MCCCXXVIII, ind. XII, die vigesimo sexto Novemb., regni nostri anno XV, imperii vero primo.

523. *Conventio cum civitate Lucana.* Nov. 30.

Originale (or.) in tabulario regio Lucano. Contulimus nos. Sigillum deest, filis sericis viridis flavique coloris relictis. In verso legitur: pacta Lucanorum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1010.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus discretis viris comuni et universitati hominum civitatis Lucane, suis et imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

1. Erga vos et civitatem Lucanam in nobis affectus imperialis clementie semper exuberat, quereutes vobis promovere prospera diligenter et vitare indesinenter adversa. Proinde siquidem cupientes pacifico statui vestro consulere, prehabito cum decem consiliariis imperialibus civitatis predictae diligenti tractatu eorumque votis accedentibus nomine comunis predicti, pro evidenti comunis eiusdem utilitate quedam duximus ordinanda in serie subsequenti.

2. Inprimis videlicet quod Lucanum comune pro se suisque comitatu, fortia et districtu dabit et solvet nobis vel nostre camere imperiali seu nobili viro Frederico de Oetinghen comiti, nostro in Tuscia vicario generali aut camere vicarii supradicti pro uno anno incipiendo in Kalendis Decembris proxime subsequentis quadraginta milia florenorum. Dabit etiam et solvet prelibatum comune vicario memorato pro stipendiis

522. ^a) illis tr.

et mendis equorum trecentorum militum, qui stare debent ad defensionem Lucane civitatis eiusque comitatus, districtus et fortie quosque tenere debet occasione prefata vicarius supradictus ad suam obedientiam et mandata, triginta sex milia florenorum. Pretactum quoque comune ipsi nostro vicario pro stipendio quadringentorum sexaginta
 5 peditum deputandorum ad custodiam tam civitatis quam auguste, portarum, murorum et turrium civitatis Lucane, burgorum et subburgorum eius, castrorum et fortilitiarum Lucane civitatis, comitatus, districtus et fortie, quorum custodia consueta est fieri die noctuque per Lucanum comune, dabit et solvet pro anno predicto septem milia florenorum. Et pro salario vicarii sepefati sueque familie et pro suo vicevicario et sua curia
 10 pro uno anno incipiendo a die sui prestiti iuramenti usque ad^a unum annum completum iddem comune dabit decem milia florenorum. Omnium vero supradictorum solutio fiat per dictum comune Lucanum pro primis duobus mensibus in fine secundi mensis et deinde singulo mense pro rata cuiuslibet mensis summarum omnium predictarum.

3. Porro in predictis talis est intellectus, quod ad solutiones easdem conferant et
 15 conferre debeant totus comitatus, districtus et fortia Lucan(a) secundum distributionem fiendam inter dictos civitatem, comitatum, districtum et fortiam per ipsos decem consiliarios vel per alios, quos ad predicta idem vicarius ordinaret cum conscientia et mandato vicarii memorati. Ad quam solutionem teneantur dicti comitatus, districtus et fortia et ad id per dictum vicarium et eius offitium compellantur. Salvo quod illam
 20 portionem, que contingeret provinciam Vallis Nebule secundum distributionem eandem, nos vel idem vicarius computabimus in summam dictarum solutionum et tantum detrahemus de dicta summa, quantum ascendet portio prelibata.

4. Gabelle quoque, introitus dovanarum salis et quicumque alii redditus, proventus, obventiones et emolumenta, que Lucanum comune^b habet et habere consuevit in civi-
 25 tate Lucana, comitatu, districtu et fortia et introitus bonorum rebellium secularium tam civitatis quam comitatus, districtus et fortie et ipsa bona ac etiam molendina comuni Lucano remaneant. Ita quod de ipsis dicti consilarii vel alii qui pro tempore fuerint ad predicta per dictum vicarium ordinati nomine Lucani comunis, de conscientia tamen et mandato dicti nostri vicarii disponere et ordinare et exgravare possint, prout eis
 30 videbitur expedire, et de preteritis rationem exigere ab illis, qui administraverunt eadem vel quomodolibet attractarunt, secundum quod dicto domino vicario videbitur convenire.

5. Preterea condempnationes et bamna facta et data per Lucanum comune vel condam . . ducem Lucanum seu officiales eius et que fient in posterum per officiales
 35 dicti vicarii tam in Lucana civitate quam eius comitatu, districtu et fortia similiter deveniant ad cameram Lucani comunis et ad ipsum comune. Excepto quod condempnationes seu bamna, que fierent per iam dictum vicarium vel eius curiam de quibuscumque stipendiariis tam equitibus quam peditibus, omnes ad dictum vicarium eiusque cameram debeant pervenire.

40 6. Ceterum vicarius ipse cum sua familia ac militibus et peditibus auxilium prestat officialibus deputatis et deputandis super exactionibus gabellarum, introytuum, reddituum, debitorum et rationum et aliorum preteritorum et futurorum quocumque modo spectantium ad dictum Lucanum comune tam in civitate quam comitatu, districtu et fortia. Salvo quod si nos concederemus vel restitueremus aliquem introytum vel
 45 aliquam terram dicti comitatus, districtus vel fortie alicui persone vel personis, comuni, collegio vel universitati, tantum detrahi volumus de huiusmodi solutionibus fiendis, quantum contingeret dicte terre de quantitate predicta vel ascenderet introytus prenotatus.

523. ^{a)} usque ad *in loco raso or.*^{b)} *cōe in loco raso or.*

7. Sane comitatus Lucanus eiusque districtus et fortia remaneant dicto comuni et vicario predicto pro ipso comuni respondeant et obediant, ut hactenus dictum comune habebat et prout habebat dictum comune seu condam dux Lucanus vel eius filii ante reditum nostrum a civitate Romana, non obstante quocumque generali vel speciali privilegio vel rescripto imperiali vel regali aut ducali vel alio in dicto seu de dicto comitatu seu fortia vel districtu, castro, villa vel civitate alicui persone vel personis, comuni, collegio vel universitati concessio.

8. Ad hec intellectus est etiam in predictis, quod omnes officiales civitatis, comunis, districtus et fortie Lucan(e) iurent in manibus dicti vicarii vel alterius cui commiserit et non alterius persone, eorum offitium bene et legaliter exercere. Insuper camerarius maior Lucani comunis et omnes exactores gabellarum et dovane salis ac aliorum introytuum predictorum iurabunt in manibus dicti vicarii vel alterius persone pro eo, quod eorum offitium bene et legaliter exercebunt. Ipsique camerarii et exactores teneantur et debeant resignare maiori camerario supradicto quicquid exegerint et ex huiusmodi sibi commissis offitiis ad manus pervenerint^e eorumdem. Dictusque maior camerarius ipsi vicario ad eius beneplacitum vel cui mandaverit de omni et toto eo, quod ad eundem maiorem camerarium pro dicto eius offitio pervenerit, rationem ostendat eique de pecunia memorata quolibet mense tantum solvat de summis predictis, quantum continget solvi debere pro cuiuslibet rata mensis, exceptis primis duobus mensibus, in quibus fiet solutio in fine secundi mensis, ut superius est expressum.

9. Rursus quandocumque contigerit capsas introitus civitatis aperiri debere per dictum maiorem camerarium ut moris est, tunc intersit unus pro parte dicti . . vicarii et unus ex decem consiliariis supradictis, qui summas inventas in capsis iisdem redigant in scripturam, ut via malitiis precludatur.

Dec. 1. 10. Denique nos bona fide promictimus, quod nos et noster vicarius et quilibet alius officialis imperialis et ipsius vicarii per totum annum superius nominatum incipientem a dictis Kalendis Decembris proxime secuturis predicta omnia rata tenebimus, non petemus vel exigemus vel peti seu exigi faciemus vel permicemus directe vel per oblicum caliquam aliam pecunie quantitatem aliquo iure vel modo per impositam, datiam vel prestantiam vel salis impositionem vel alio quovis modo seu alio quocumque quesito colore a dictis civitate, comitatu, fortia vel districtu. Predictis omnibus vel eorum aliquibus post dictum annum, de quo supra proxime fit mentio, minime valituris.

In quorum omnium testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo fecimus communiri.

Dat. Pisis, anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indict. duodecima, pridie^d Kalendas Decembris, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero primo^d.

524. Concessio feudi. Dec. 2.

Originale (or.) in tabulario regio Senensi. Contulimus nos. Sigilli fragmenta pendent filis sericis viridis flavique coloris. In verso legitur: Gaddi comitis. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 314 nr. 501 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 358 nr. 3254 (Addit. III).

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nob[ili]^a viro Gaddo comiti de Ylci suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

523. ^e) ita or. ^d) pri, itemque Kalendas—primo eadem manu atramento fusciori post inscripta; die iam prius scriptum erat or.

524. ^a) ili excidit or.

Imperialem decet providentiam suos benemeritos et fideles gratiis et beneficiis honorare^b. Ex hoc enim imperiale sceptrum altius extollitur et ipsi fideles premiorum exortatione ad fidelitatem et devotionem imperii facilius promoventur. Sane nos attendentes tuam tuorumque progenitorum devotionem et fidem, quam erga nos et sacrum Romanum imperium continue habuistis et te speramus gerrere in fecturum, tibi et tuis heredibus castrum Ioncharichi cum omnibus suis iuribus, iurisdictionibus, hominibus, servitiis et aliis pertinentiis quibuscunque, prout tui progenitores hactenus habuerunt et tenuerunt, in feudum imperiali autoritate ex certa scientia concedimus atque damus, tenore presentium declarantes, quod per aliquam concessionem per nos factam vel etiam faciendam de castro Gavorani comuni Pisano iuribus tuis, que in dicto castro eiusque curte habere dignosceris, nullum preiudicium genneretur. Ad hec quoque volentes te uberioris gratie dono prosequi, tibi tuisque heredibus castrum de Prata et castrum Gerfalchi cum omnibus eorum iuribus et cuiusque eorum pertinentiis, iurisdictionibus, hominibus^c et servitiis quibuscunque imperiali autoritate et ex certa scientia usque ad nostrum et imperii beneplacitum concedimus atque damus, tibi tuisque heredibus in omnibus supradictis et quolibet predictorum plenam iurisdictionem et merum et mixtum imperium concedentes, iure nostro et imperii semper salvo, non obstante quod predicta duo castra per infideles et rebelles imperii presentialiter teneantur. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre maiestatis gratiam infringere vel ei ausu temerario contrahire. Si quis vero contra predicta vel aliquod predictorum facere vel venire presumpserit, gravem indignationem nostram et penam centum marcarum auri pro dimidia nostre fiscali camere et pro alia dimidia parti lese applicanda se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi iussimus et nostre imperiali sigillo muniri.

Dat. Pisis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione XII, die secundo Decembr., regni nostri anno quintodecimo, imperii vero primo.

525. PAX GENERALIS ARCHIEPISCOPATUS MOGUNTINI ET WETTERAVIAE.

(inter a. 1328. m. Nov. — a. 1329. m. Aug.)

³⁰ *Copia (c.) saec. XIV. med. linea dati carens in tabulario Moenofrancosfurtano. Denuo contulimus. — Ed. Schwalm 'Die Landfrieden in Deutschland unter Ludwig dem Baiern' p. 160 nr. 8 ex c; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 319 nr. 342 ex c.*

De tempore cf. Schwalm l. c. p. 129sq. Cf. infra nr. 644 et 650.

Reg. Sauer 'Codex diplom. Nassoicus' I, 3 p. 187 nr. 2100.

³⁵ In Gots namen amen.

Wir Baldewin von Gots gnaden ertzebischoff der heilegin kirchen zû Tryre und irwelt zû eyne ertzebischoffe der heilegin kirchen zû Mentze und zû eyne beschirmer des stiftes da selbis, grafe Gerlach von Nassowe, Ulrich herre zû Haynowe, Gotfried herre zû Eppinstein, Lûtter herre zû Isenbürg, Cûne von Valkenstein herre zû Mintzberg und unses vettern sone etzwanne hern Phil(ips) von Valkenstein und wir die .. scholtheizsen, die .. scheffen, der .. rat und die gemeinde der stede Frankenford, Frydeberg, Wetflar und von Geylnhusen bekennen uffinbar an diesem brieffe allen den die in sehen adir horen lesin, das wir dûrch gemeinen nûtz des landis eynen gemeinen

524. ^b) honorarare or. ^c) in loco raso artius scriptum or.

(1329. Jan. 13.) lantfride machin und han gemacht von nû an biz an den Achtzehenden dag der nû neyst komet und von dem Achtzehenden dage ubir zwey gantze jar nach ein-
 (1331. Jan. 13.) ander folgende und globen den in gûden trûwen veste und stede zû haldene, als wir en trûwen han globit und zû den heilegin geschworn, in allir der wise also her nach stet geschrebin:

1. Zû dem ersten an zû Loynstein, von Loynstein biz zû Mûntabûr, von Mûntabûr biz zû Hartinfels die rechten lantstrazzen, [von Hartinfels] biz zû Heigere, von Heygere biz zû Battinburg die lantstrazzen, von Battinburg biz zû Schoinerstat, von Schoinerstat biz zû dem Kirchhayn, von Kirchhayn die Amene uff biz zû Hohinbûrg, von Hohinbûrg biz zû Merlowe, von Merlowe biz zû Slûftere die rechten landis strazzen und von Slûftere biz zû Gerrade hynsit Schildecken, von Gerrade biz zû Gemûnden an der Sinne und an der Sale und von Gemûnden biz zû Wertheim und von Wertheim die Tûbere uff biz zû Bysschofisheim und von Bysschofisheim biz zû Hûsen, von Hûsen biz zû Bûcheim und von Bûcheim biz zû Steina an den Necker und von Steina den Necker abe biz an den Ryn und dan den Ryn abe biz widder zû Lonstein.

2. Auch nemen wir uz die vorge(n)anten herren und die stede unsen herren den keysir und daz rîche und die vrien stede Mentze, Wormisze, Spire und Strazburg. Were abir daz iman widder daz rîche tede in dem zile des lantfrides, ez were wer daz were, deme adir den sûllen wir die vorge(n)anten herren und stede widdersten mit libe und mit gûde.

3. Wir nemen auch uz, waz biz here geschehen ist uff dysen dag, als dirre brief ist gegeben, das wir uns des nicht an nemen adir da mydde nicht enhan zû tûne, dan wer fûrwerter disen lantfridde brîchet, da sullen wir dar zû sin beholffen als vorstet geschreben, als die nûne sprechen die hernach stent geschreben.

4. Und sullen wir der vorgeschreben herre Baldewin zû dysem lantfride sin beholffen zû tegelichem kriege, ob ez not geschit mit vonffzig helmen uff unse kost und wir die andern herren ie der herre mit zehen helmen auch uff unse kost und wir die stede die vorge(n)anten von Wetreybe mit sezsîg helmen uff unse kost.

5. Und sullen wir der vorgeschreben herre Bald(ewin) und die andern vorgeschreben herren vier rittere kÿsen und wir die vorge(n)anten vier stede zû Wettreybe vier bûrgere und sullen dar zû den achten noch vier rittere swerin und vier bûrgere, dûrch daz ob eyner ader me zû dem lantgerichte nicht komen mochten, daz die andern dar quemen, uff daz daz daz lantgerichte icht gehindert wûrde. Und sal her Bertolt der faût von Ursele eyn gemein obirman sin mit den echten, vier rittern und vier bûrgern, daz ir mit ime nûne sin, ob man in haben mag.

6. Wers abir daz man sin nicht haben mûchte, zu wilchir zit daz were, so sûlden die vier rittere und die vier bûrgere zû Frankenford in eyne kûntliche herberge varn und sullen da inne als lange leysten, biz si eynen andern obirman an sin stad gekûrin, und sullen daz als dicke dûn, als ez not geschehe in der vorgeschreben jarzal.

7. Und sûln auch die echte und der obirman zû den heilegin swerin, den lantfride recht zû richtene und recht zû beschirmen dem armen und dem rîchen, so sie crafft und macht allir verrist wiset unde lerit ane allir hande argelist und geverde nyemanne zû liebe noch zû leyde.

8. Were auch daz der vorge(n)anten vier rittere adir der vier bûrgere eyner abe ginge von dodis wegin adir me, ee dise jarzal uz ginge dises lantfrides, so sullen die herren, ob eynes ritters gebristet, eynen andern ritter kÿsen und die stede eynen bûrger und sûln daz dûn als dicke als ez not geschit.

9. Und sullen die nûne ie zû dem maynde zû Frankenford komen und sullen da eyn lantgerichte besitzen und sûllin da richten, was brûche in dem lantfride sin geschehen.

10. Auch wilche zit ez not geschehe, so mag der obirmann die echte virbodin und mag eyn lantgerichte besitzen und sal daz dūn als dicke als ez not geschit und he auch gemanit wirt ane alle geverde.

11. Wer auch diekein herre der in disen lantfride wolde komen adir diekein stad, den mogent die vorge(anten) nūne entphahen zū dem lantfride adir daz merer teil undir in.

12. Auch ensal in disen zilen und lantfride nūman dieheine gleynen, schilt, armbrust, kezsilhūt adir wapen fūren, dan die zū dem lantfride gehorint, den ist wapen irloūbit dūrch daz daz sie den lantfriden mogen beschirmen. Würde dar ubir ŷman besehen, ez were in dorffe, in felde adir in walde, in wilchis herren gerichte daz were, der gewapent were und in den lantfride nicht enhorte und rydde in der mazse, als vorgeschrieben stet, den adir die sal der herre adir sin amptman, in des gerichte daz geschit, ane gryffen uff eyn recht.

13. Auch sal die strazse in disir termenie dises lantfrides fry sin und ensal nūman den andern uff der strazsen ane griffen adir kummern, ez ensii dan der selbstschuldige, den mag man ansprechin mit gerichte, hūner dem er die scholt schuldig were. Und ensal nūman den andern angriffen in dysem fryde, he endū ez dan mit rechtem gerichte, und sal ieder man von dem andern recht gebin und nemen.

14. Würde abir ieman dar ubir angegriffen ane recht, in wilchis herren gerichte daz geschehe, des herren amptlude, alse vor stet geschriben, sūllint zū hant nach folgen mit allir irer macht und sūllint daz richten und sūllint sie die nehsten an rūffen, daz sie in sin beholffen, die zū dem lantfride horin.

15. Queme ez auch daz man eynen raūp adir mit anderme vreblichen dinge, daz den lantfride geletzen mochte, nach folginde were, also daz ez zū eyne besezze qweme in der vorge(anten) termenunge des lantfrides, so sal ie der herre und die stede mit einandir mit eyner gemeinen folge dar zū sin beholffen, wie die nūne sprechen adir daz merer teil undir in.

16. Were auch daz ez dar zū qweme daz man eyn beses tede, so sūlden wir der vorge(ante) herre Bald(ewin) mit eyner blyden uff unse kost zū dem besezze sin beholffen und wir die vier stede mit zweyn blyden uff unse kost und ie der herre mit zweyn weynen sal sin beholffen, ie an dem weyne sehs pherd, die den stedin tre blyden fūr daz beses fūren, uff der herren kost und nicht der stede, und sollen auch die weyne vor deme besezze bliben, die wile daz besez werit, und sūllen fūren steine und holtz und was man bedarff und den stedin ire blyden widder heim fūren.

17. Queme iz auch daz man eynen besez tede mit dem lantfride und daz man sorge hette eynes abe drybens, so sal ie der herre und ie die stad den, die vor dem besezze ligen, sin beholffen rygelingen und unverzoginlichen mit me luden, alse die [nūne]^a sprechen adir daz mererteil undir in.

18. Queme ez auch daz man vor eyne besezze dorffte katzen adir ander werck, die da heizsent ebinhohe adir grebere, waz daz kostit, die kost sal ie der herre und ie die stad nach marzal dragen.

19. Queme ez auch dar zū daz man eyn besez sūlde tūn obewendig Mildenberg, so ensūllen die stede nicht fūrwerter beholffen sin mit gemeiner folge, dan biz zū Mildenberg. Dan sie sollint sin beholffen mit den sezsig helmen, die sie halden zū dem lantfride zū tegelichem krūge.

20. Auch hant die nūne adir daz merer teil under in gūde mogede und macht, daz sie die lūde, die die herren und die stede halden zū dem lantfride, mogen legin uff iren eyd, wo sie dūnkit daz ez dem lantfride allir nūtzes sii in der termenunge des lantfrides.

21. Queme ez auch dar zû daz sich krÿg und urloyge irhûbe in dem lantfride und der krÿg und daz urloyge nicht gerichtet adir gesûnet enwürde in diesen ziten des lantfrides, ee die zyl uz gingen, den kryeg und daz urloyge, ob ez dreffe ubir daz zyl des lantfriden, globen wir die vogen(anten) herren und stede uz zû fûrne und zû haldene glichirwis, als ob ez in dem lantfride noch were.

22. Auch sal ie der herre by syme rechte und friheit bliben und sal ie die stad auch by irem rechte und friheid bliben.

23. Auch sal sotan ursorge, alse geredit ist zûsschen unsirme herren byschoff Baldewine eyne beschirmer des styfftis zu Mentze, grefen Gerlache von Nassawe und grefen Johanne von Solmisze von eyner siten und den von Wetflar von der andern syten, stan in gûdir gedûlt und fride eynen gantzen maynd nach disem lantfride ane alle geverde und argelist.

Zû urkûnde und vestir stedekeid allir dirre vorgeschreben dinge et cet.

526. 527. ACTA CURIAE VICARII GENERALIS LUNIGIANAE.

1328. Dec. 8.—20.

*Ex Protocollis Thomasiini quondam Bonacursi de Sarzana notarii, quae Sarzanae in archivo notariorum servantur*¹.

Cf. infra nr. 544—546.

526. *Constitutio vicevicarii.* Dec. 8.

Imbreviatura (c.) l. c. fol. 69. Descripsimus nos. — Ineditum.

Nos Gabuardus de Sabion(e)^a sacri imperii in Lun(igiana)^b vicarius generalis de sapientia, fide et legalitate sapientis viri domini Villani de Bercedo olim domini Iohannis Buroni plurimum confidentes, ipsum nostrum vicevicarium in vicaria Lunensi ad beneplacitum nostrum constituimus et facimus harum testimonio litterarum cum salario consueto percipiendo eo modo et sicut percepit et in ea quantitate, quam habuit dominus Gerardus de Pistorio olim predecessor ipsius in officio suprascripto. Committentes et concedentes eidem quod possit et debeat unicuique in dicto officio tam in civilibus quam in criminalibus ius et iusticiam reddere et facere secundum statuta dicte vicarie et ubi statuta deficerent, secundum iura civilia, nobis in predictis omnibus arbitrio reservato. Mandantes insuper universis et singulis vicarie prefate, ut eidem in hiis omnibus, que ad suum spectant officium, effectualiter pareant et intendant pena nostro arbitrio auferenda ac etiam declarantes predictum nostrum beneplacitum duraturum usque ad VI menses proxime venturos. In cuius rei testimonium predicta per Tomasinum not(arium) infrascriptum publicum cancellarium nostrum scribi et publicari mandavimus.

Act. in palatio castri Ser(çane), presentibus Vanne de Leto cive Luc(ano) et Augustino de Prato notariis testibus, anno nativitatis dominice MCCCXXVIII, ind. XI, die VIII. Decemb.

Qui dominus Villanus incontinenti iuravit dictum suum officium exercere bene et cet.

526. ^a) Sabion semper c. ^b) Luñ fere semper c.

1) Cf. Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 523 not. ad nr. 511.

527. *Testimonium super morte cuiusdam roncini.* Dec. 20.

Imbreviatura (c.) l. c. fol. 69'. Descripsimus nos. — Ineditum.

MCCCXXVIII, ind. XI, die XX. Decemb.

Omnibus hoc publico instrumento pateat evidenter, quod ego Thomasinus condam
5 Bonacursi de Ser(çana) not(arius) et publicus nunc cancellarius mangnifici domini domini
Gabuardi de Sabion(e) sacri imperii in Lun(igiana) vicarii generalis vidi in terra Serçane
ante domum Francischini Martini de Serçana pellem unam excoriatam pili rubei
cuiusdam roncini mortui Arnoldi de Archerom ultramontani stipendiarii ab equo de
baneria domini Stephani de Colonia banerarii et conestabilis nunc in terra Serçane pro
10 magnifico domino domino Federico comite de Otingen pro sacro Romano imperio in
Tuscia vicario generali. Qui roncinus propter quandam cavaleatam factam per dictum^a
Arnoldum cum domino Gabuardo de Sabion(e) vicario suprascripto contra comune et
homines de Falcinello rebelles tunc sacri imperii et domini vicarii suprascripti de pre-
senti mense Decemb. infudit et de dicta infusione mortuus est, ut michi dicto not(ario) Dec.
15 asseruit dictus Arnoldus.

Actum Serçane ante domum Francischini Martini, presente Andriotto marisclacho^b
filio Pucii Pacis, qui suo iuramento dixit et asseruit, quod de dicta infirmitate dictus
roncinus mortuus erat, ac presentibus Lippo condam Pucii de Pis(is), Anechino de
Basilis stipendiariis ab equo de baneria dicti domini Stephani dicentibus et asserentibus
20 eorum iuramento, dictum roncinum mortuum esse occasione predicta, testibus ad hec
vocatis et rogatis, anno nativitatis dominice ut supra.

528—530. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1328. Dec. 13 (12).— 22.

528. *Mandatum super sententia contra Iohannem XXII. papam altera
25 publicanda.* Dec. 13 (12).

Contulimus 1 copiam quae servatur in Libri privilegiorum tomo II 'Arm. XXXV
tom. 4' signato tabularii Vaticani saec. XV. ex. fol. 306', ubi rubrum: Depositio Iacobi
de Caturcho pseudopape qui se gerebat pro Iohanne XXII. propter heresim mani-
festam, maxime propter insequutionem Minorum ordinis sancti Francisci, ubi ad longum
30 tractatur de rerum usu, itemque fol. 313 de sigillo haec: Pendebat sigillum magnum de
cera communi semifractum cum imagine imperatoris ex filis sericeis rubri et galguli
sive crocei coloris¹;

2 cod. Pl. sin. XX, 12 bibliothecae Laurentianae adhuc saec. XIV. fol. 19;

3 cod. Paris. lat. 5154 (olim Colbert. 678) saec. XIV. fol. 128; contulimus ad apo-
35 graphon huius codicis iam olim a Bethmanno confectum, quod Berolini servatur.

Potiores tantum lectiones varias adnotavimus.

527. a) dēm corr. ex dūm c. b) ita c.

1) Hoc originale iam deperditum commemorari videtur in 'Catalogo chartarum archivi sanctae
Romanae ecclesiae' a. 1366. confecto, de quo v. supra tom. V p. 251 not. 1, his verbis: Littere sigillate
40 sigillo Ludovici de Bavaria continentes plures blasfemias contra dominum Iohannem papam XXII,
ex quibus ipsum deponebat verbo, que non expedit explicare. Dat. Rome, XVIII. mensis Aprilis,
anno Domini MCCCXXVIII.

Narrat Nicolaus qui dicitur Minorita de hac altera sententia ea quae sequuntur:
 Quia predicta sententia¹ fuit insufficiens quoad aliqua et maxime quia errores per dictum dominum Iohannem papam publice dogmatizatos et in supradictis tribus decretalibus insertos minime exprimebat, ideo prefatus imperator ad maiorem dicte sentencie roboris firmitatem de peritorum consilio ipsam mutavit in pluribus et addidit errores contentos in dictis tribus decretalibus plenius exprimendo. Quam sic correctam et mutatam Pisis postea ad eundem annum, diem et locum datam ut suprascripta sollempniter promulgavit. Publicacio vero dicte sentencie sic mutate suo loco et die inferius inseretur. Similem modum servavit prefatus dominus Iohannes papa in edicione constitutionis 'Ad conditorem', quam postquam sollempniter promulgaverat, eam correxit et in pluribus mutavit et sic correctam et mutatam ad eundem annum, diem et locum iterum sollempniter promulgavit².

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1011 (ad Dec. 12).

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator^a semper augustus universis et singulis ecclesiarum prelatiis, cuiuscumque dignitatis, officii^b, ordinis, religionis, conditionis aut status existant, etiamsi locum seu^c statum cardinalatus sive pontificalis dignitatis aut officii quomodolibet obtinerent^d, necnon principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, vicariis, potestatibus, rectoribus, officialibus ac aliis presidentibus, quocumque nomine censeantur, imperii nostri fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Pridem contra Iacobum de Caturcho^e hereticum notorium et^f manifestum, qui se papam XXII. appellat, de magno et maturo consilio exigente iustitia^g processum quandam fecimus formam et tenorem huiusmodi continentem^h:

'Ludovicus Dei gratia — imperii vero primo.' *supra nr. 437.*

Volentes itaque processum predictum et contenta in eo, ne populus christianus per astutias, fraudes, calliditates et malitias dicti Iacobi de Caturcho heretici manifesti et complicum eius circumveniri valeat, ubilibet publicari et inviolabiliter ab omnibus christifidelibusⁱ observari, vos omnes et singulos monemus et hortamur attente ac omnibus imperio nostro subiectis sub penis in dicto processu contentis districte precipientes mandamus, quatinus per vos vel^k alium vel alios in civitatibus et^l dyocesisibus sive locis et terris, in quibus quomodolibet presidetis, dictum processum et contenta in eo sollempniter publicetis quodque ipsa servetis et faciatis ab omnibus vestris subditis inviolabiliter observari. Et etiam specialiter sub penis editis contra fautores hereticorum et heretice pravitatis³ vos monemus, quatinus dictum^m Iacobum hereticum manifestum et excommunicatum penitus evitare et ab ipsiusⁿ communione omnino recedere studeatis quodque nullum eidem Iacobo heretico per vos vel^o alium seu alios directe vel indirecte prebeatis auxilium, consilium vel favorem et ad idem faciendum et observandum omnes vobis subditos inducere, etiamsi opus fuerit compellere iuris remediis, sollicite procuratis. In testimonium autem premissorum presentes litteras conscribi mandavimus et nostro imperiali sigillo^p iussimus communiri. Et ut predicta omnia et singula in omnium deducantur publicam notitiam et ne aliquis de premissis per ignorantiam se^q valeat excusare, dictas^r litteras bullatas bulla aurea^t ad fores maioris ecclesie civitatis

528. ^a) et add. 2. 3. ^b) deest 3. ^c) aut 2. 3. ^d) obtineant 2. 3. ^e) Caturco *semper* 2. 3.
^f) deest 2. ^g) iust. exig. 3. ^h) in margine add. 1. ⁱ) deest 3. ^k) et per 2; per add. 3.
^l) deest 2. 3. ^m) prefatum 2. 3. ⁿ) eius 2. 3. ^o) per add. 2. 3. ^p) loco nostro imp. sig. 2. 3:
 nostre imperialis maiestatis bulla aurea sigilloque (signoque 3.) imperiali consueto. ^q) se
 per ign. 2. 3. ^r) aliquid add. 2. 3. ^s) has 2. 3. ^t) loco bulla aurea 2. 3: ut predictur.

1) Scil. *supra nr. 436.*

2) Böhmer 'Fontes' IV, 590.

3) Cf. *supra nr. 435.*

Pisane publice appendi et appensas per multas dies in conspectu omnium ibidem iussimus permanere.

Dat.^u in civitate Pisana, anno ab incarnatione^v Domini millesimo CCCXXVIII^w, indictione XII^x, Idibus^y Decembris, regni nostri anno quinto decimo^z, imperii vero primo.

529. *Scriptum pro relicta et filiis Castrucci ducis.* Dec. 17.

Originale (or.) in tabulario regio Lucano. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis viridis, albi, rubei coloris. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 160 citato p. 233 nr. 23 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1012.

Cf. infra nr. 565. 566.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili et magnifice mulieri Pine relicte olim Kastrucci ducis Lucani necnon nobilibus viris Valleriano et Iohanni fratribus natis condam dicti ducis Lucani, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

1. Merita probitatis prefati Kastrucci et grata et accepta servitia per eum nobis et imperio exhibita ac devotionis et fidei fervor, quem ad nos semper habuit, favorabiliter nos inducunt, ut vos ipsius intuitu specialibus gratiis et beneficiis prosequamur, ut remuneratio premissorum presentis etatis hominibus sit nota et posteris transeat in exemplum. Ob quam rem ad personarumstrarum tutelam et gubernationem nostre mentis aciem convertentes vobis vestrisque heredibus et successoribus legitimis gubernationem et custodiam castri de Montegeri cum fructibus et proventibus castri predicti et omnibus pertinentiis suis imperiali auctoritate conmicimus, concedimus atque damus. Volentes ut ex redditibus et proventibus dicti castri et ex^a proventibus et gabellis vicarie Petresancte singulis annis quatuor milia florenorum habere et percipere debeatis, in predictis castri dicti Montegeri fructibus et proventibus computatis. Et si dicti castri Montegeri et vicarie Petresancte proventus et fructus ad summam predictam non ascenderent, exnunc volumus et intendimus usque ad completam summam predictam de camera nostra integraliter erogare. Si quid vero superfluum vel residuum erit, illud totum nostre camere reservamus.

2. Et ne in predictis fraus aliqua conmicatur, volumus ut fructus et proventus castri predicti Montegeri et vicarie Petresancte vicarius noster Lucanus, qui nunc est et qui pro tempore erit, recolligat et conscribat, qui ex dictis fructibus et redditibus quantitatem predictam quatuor milia florenorum absque dilatione aliqua integraliter vobis solvat. Auctoritate presentium decernentes, ut in predictis a maiestate nostra vobis concessis ab aliqua persona, loco vel universitate pretextu alicuius debiti per dictum condam patrem vestrum contracti non possitis vel valeatis aliquo modo molestari. Quod si dicta quatuor milia florenorum vobis de nostra camera solvere nos contingat singulis annis, ut superius est expressum, tunc volumus fructus et proventus castri predicti Montegeri et vicarie predictae Petresante ad nos et cameram nostram libere pertinere.

3. Ad hec quoque volentes vos et Henricum fratrem vestrum uberioris gratie dono prosequi, vos et quemlibet vestrum ac Henricum prefatum auctoritate presentium ab omnibus anghariis, perangariis, muneribus, oneribus, functionibus, collectis, datiis,

528. ^u) Data 2. ^v) ab inc. des. 3. ^w) MCCCXVIII. 2. ^x) XI. 2. ^y) die XII. mensis
45 (deest 3.) 2. 3. ^z) XV. 2; XIII. 3. ^a) anno add. 3.

529. ^a) in linea post add. or.

prestantiis, obsequiis personalibus et realibus atque mixtis imperiali auctoritate et ex certa scientia liberos esse volumus et immunes, ut ab aliqua persona, loco vel universitate quacumque occasione vel causa gravari sive molestari minime valeatis. Non obstantibus in premissis vel aliquo premissorum aliquibus privilegiis, gratiis seu iuribus a quocumque sub quacumque verborum forma concessis, per que effectus huiusmodi in aliquo valeat impediri seu aliquialiter retardari, quibus quantum ad premissa, etiamsi de ipsis esset specialis mentio facienda, ex certa scientia derogamus. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre commissionis et concessionis paginam infringere vel ei ausu temerario contrahere. Quod qui facere presumpserit^b, gravem indignationem nostram se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et maiestatis nostre sigilli iussimus munimine roborari.

Dat. Pisis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, ind. XII, die decima septima Decembris, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero primo.

530. *Confirmatio privilegiorum civitatis Pisanae.* Dec. 22.

Originalia duo 1 formae maioris et 2 non confectum ut videtur in tabulario regio Pisano. Contulimus nos. Pendet bulla aurea autographi 1, sigillum autographi 2 desideratur. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 111 nr. 205 ex 1 (notato autographo 2 l. c. p. 114 nr. 206).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 358 nr. 3255 (Addit. III).

¶ In nomine^a sancte et individue Trinitatis.

Ludovicus Dei gratia^b Romanorum imperator ¶ semper augustus.

1. Licet ad quorundam nostrorum fidelium munifice proseguenda servitia clementior serenitatis oculus dirigatur et liberalitatis nostre manus quadam generalitate sit habilis, illis tamen quadam spetialitate fit debitor, in quibus sinceritatem devotionis absque omni signo fallacie cognoscimus et fidei pure constantiam invenimus quorumque devotio non solum prestitis placere cupit obsequiis, set speratur inantea potius placitura prestandis. Eapropter presentis privilegii pagina notum facimus universis fidelibus imperii tam presentibus quam futuris, quod nos attendentes inviolabilem devotionis et fidei puritatem, quam cives Pisani a fundatione civitatis ipsorum ad divos Romanorum imperatores et reges predecessores nostros ac spetialiter erga nos constanter habuisse noscuntur, utpote qui sicut per multas scripturas auctenticas et veridicas relationes frequenter audivimus, per suam industriam et virium potentiam gloriam et honorem imperii atque statum rei publice pre ceteris adauxerunt et nunquam ab imperii fidelitate tempore adversitatis sive prosperitatis recessisse noscuntur, immo aliquando et pluries et maxime tempore vacantis imperii usque quasi ad summum exitium intollerabilem famem et depopulationem civitatis Pisane ab infidelibus Romani imperii pro conservando nomine et honore ipsius Romani imperii sustinendo solita constantia deducti fuerunt, considerantes etiam labores continuos et onera expensarum, que ob honorem nostri culminis subiisse probantur, necnon alia satis grata et accepta servitia, que ipsos Pisanos cives laudabiliter hactenus nobis exhibuisse^c cognoscimus et incessanter ad presens exhibere sentimus ac eos exhibituros firmiter credimus in futurum, et ut Pisanus populus pro sua fide ac devotionis constantia honestissimum de nobis emolumentum semper accipiat, ut eo ferventius ad promovendum honorem imperii et statum rei publice semper existat,

529. ^b) *secunda p corr. ex f or.*

530. ^a) ¶ In nomine ¶ 2. ^b) *loco Dei gratia 2: divina favente clementia.* ^c) *exhibuisse 2.*

quo fidem et strenuitatem patrum^d suorum honestis moribus et perspicuis virtutum operibus emulantur, damus et concedimus vobis . . vicario et . .^e anthianis Pisani comunis recipientibus pro comuni et populo Pisano et civitate Pisarum totum quod prefata civitas et quelibet persona habet et tenet de rebus imperii et totum quod imperio pertinet sive de marchia vel alio modo quoquo iure vel consuetudine vel pertinet retro vel pertinebit in civitate Pisana et eius districtu per terras et insulas^f.

2. Concedimus quoque, damus et confirmamus vobis recipientibus ut dictum est in feudum comitatum, vestro districtui supponentes sicut tenet [a] terris Benni ad Arnum et ad Cannetum et ad Barbiellam et sicut trahit ab Ebula ad Montem Tiniosum et ipsum Montem cum suis pertinentiis et fortellitii et ad Burianum et Quercetum et ipsos Burianum et Quercetum cum pertinentiis suis et ad castrum Cornie quod dicitur Castilione, inde ad Scarlinum et ipsa castra Cornie et Scarlini cum pertinentiis suis, ab alia autem parte fluminis Arni sicut trahit Planessule et Cintorii curia comprehendit et sicut trahunt confinia inter vos et Lucenses usque ad pontem Magionie et inde sicut sunt confinia Pisane civitatis usque ad mare. Infra quos confines comprehenduntur infrascripta castra et terre videlicet Cintorium, Montecchium, Buiti cum sua valle, Blentina, Vicum, contrata Pedemontis, rocca Verruce et castrum Caprone, vallis de Calci cum Montemagno, Agnanum, castrum Asciani, valles Sercli ab utraque parte fluminis, castrum Ripafracte cum suis guardiis et pertinentiis, Filectulum, castrum Castilionis, castrum Cotonis, castrum Aquile, castrum Avane et^g castrum Chuoze^h. Ex parte vero alia fluminis Arni, infra quos terminos hec loca continentur, concedimus vobis recipientibus ut dictum est infrascripta loca et castra videlicet castrum de Marti cum villis et pertinentiis suis, castrum Pratilionis, castrum Montischastelli, castrum Sancti Cervasii, castrum Pecciuli cum omnibus suis pertinentiis, castrum Montischuccari cum pertinentiibus sibi, Ghecanum, Castellum Falfi, Camporenam, Collegarli, Vignale, Leguli, Petraramingham, Laiaticum, Orciaticum, Miemmum, villam Ceddri, Chianni, Rivalentum, Morronam, Agnanum, Pavam, Pietracassam et Rocchulinam, Gabbretum, Gellum, Casalliam, Sassam Caselle, Montem Viridem, Castellum Bernardi, Sassetum, Toianum, Tampianum, Palariam, castrum Montistopari, Colcarelli, Usillianumⁱ, Montem Vasum et Montaninum, Cerretum et eius curiam, Treggiariam, Foreuli, Petriolum, Montembiccherium, Cumulum, Stiblam, Montaltum, Comugnole, Pinnochium, Pontem Here, Appianum, Gellum, Pesianum, Rabidam, Tavelle, Schitocculi, Travaldam, Cisanum et omnia predicta cum suis pertinentiis et utramque vallem Here cum suis pertinentiis et vallem Cascine et collinas superiores et inferiores cum plano portus et cum pertinentiis et fortellitii predictorum et preterea castrum Liburne, castrum Vade, Donoraticum, Castagnetum, Segalari, Bulgari, Montemscudarium, Guardistalli, Colmeçanum, Casale, Olivetum, Castilionem del preso, Bibbonam, Campiliam, Bisernum, Sanctum Vincentium, Roccham Palmenti, Vignale, Montem sancti Laurentii, Montionem, Castellinam, Plumbinum, castrum Vallis, Suveretum, castrum Saxette, castrum et civitatem Masse et ipsam Massam, castra Alme, roccam Capalbi, castrum Castilionis Piscarie et fauces et stagnum sitas iuxta dictum castrum cum tumulo, castrum abbacie de Fango, castrum Buriani et Colunne, castrum Caldane, castrum Gavorrani cum omnibus pertinentiis suprascriptorum castrorum, terrarum et cuiusque eorum. Et infrascriptas ynsulas videlicet Ilbam, Caprariam, Gorgonam, Planusium, Gilium, Corsicam et Sardineam.

3. Et in omnibus prenomatis locis et infra predictos confines usque ad civitatem Pisanam iurisdictionem et districtum vobis concedimus et confirmamus. Et quidquid aliqua persona habet ibi ab imperio et quidquid ibi imperio pertinet et quecunque alia

530. d) ita 1; patrum 2.

e) . . deest 2.

f) ynsulas similiter semper 2.

g) et deest 2.

h) et Versiliam totam add. 2.

i) Visillianum 2.

infra predictos terminos continentur in castris, locis, villis, habitationibus, insulis, terris, aquis, fluminibus, stagnis et tumulis, paludibus, pascuis, piscariis et nemoribus, argentifodinis et omnibus venis metallorum, salinis, portubus et silvis cum omni plenitudine et integritate vobis concedimus et ut Pisani et hii qui de eorum districtu sunt et eorum res sint liberi et sub consulatu et iudicibus et potestatibus de se ipsis libere, sicut eis placuerit. Et liceat eis creare potestates, capitaneos et alios quoscumque officiales et rectores in supradictis terris, insulis et locis cum officiis et officio, de quibus et sicut ipsis Pisanis placuerit.

4. Et etiam concedimus et damus vobis in feudum litus maris a civitate Vetula usque Portum Veneris et tantum iuxta hec, quod libere Pisani in eo facere naves et galeas et exercere suas mercationes^k possint, et quod in ipso litore usque ad montes propinquiores ipsi litori vobis pertinet, et presertim portum Talamonie cum castro ipsius portus et portum Motronis et ipsum castrum Motronis et castrum Viareggii. Et quod nullus possit in eo litore et usque ad dictos montes vel faucibus aquarum infra terminum comprehensis facere portum vel applicare cum mercibus contra voluntatem Pisanorum. Et quod nulli persone vel hominibus vel alii civitati vel loco de cetero liceat hedificare aliquod hedificium vel munitionem aliquam facere vel construere infra iam dictos confines et quodcumque fieret vel factum esset, confiscamus et civitati Pisane concedimus.

5. Et Pisana civitas habeat iurisdictionem et merum et mixtum imperium et potestatem faciendi iustitiam et etiam vindictam in omnibus factis suis, civitate, territorio et districtu et dandi tutores, curatores et monualdos et faciendi et creandi iudices ordinarios et notarios et ius cudendi monetam et alia que iudex ordinarius vel quilibet potestate peditus ab imperatore habere debet ex sua iurisdictione et suo districtu et in suos, quos concessimus et concedimus. Et habeat et habere possit civitas Pisana iudices appellationis cum iurisdictione, quam in officio appellationis habemus in ipsa civitate Pisana et suo districtu.

6. Et Pisani et qui de eorum districtu sunt a nulla persona debeant foderari aut hospitari seu hospites suscipere non cogantur et Pisani potestatem habeant ducendi eos de suo districtu in expeditionem et ad omnem districtum suum. Et quicumque negotiator voluerit transire ad eos causa negotiandi sive per terram sive per aquam, secure vadat et a nullo aliquo improprio seu impedimento impediatur. Et quod Pisani et eorum res et mercationes sint sani et salvi in toto Romano imperio et salvi et naufragi consuetudine aliqua non obstante, nisi sint in banno imperii aut Pisani communis. Negotiatores autem Pisani per Siciliam sive Calabriam, Apuleam et per totum Romanum imperium in terra liberi sint et vadant per terram et aquam^m absque omni pedagio et dirictura solvenda vel solvendo, quocumque nomine censeantur, nec cogantur emere vel vendere ultra suum velle nec quolibet alio ingenio prohibeantur emere.

7. Et si Pisani pro hiis vel de hiis concessionibus in totum vel in partem obtinendis vel recuperandis vel retinendis aliquem gravaverint vel possessionem transulerint, non cogemus civitatem Pisanam vel potestatem Pisanam seu rectorem vel consules qui pro tempore fuerint ad iustitiam faciendam. Set eisdem predicta eorum viribus capere et ad se adducere modis quibuslibet licite ex nunc concedimus nulla prescriptione obstante. Omnia autem vestra privilegia, que^m ab antecessoribus nostris divis Romanorum imperatoribus seu regibus civitati Pisarum indulta atque concessa auctoritate presentium confirmantes et de novo etiam concedentes.

530. ^k) merchantiones similiter semper 2.
^m*) ita 1. 2; delendum potius est.

^l) sani 2.

ⁿ) hic incipit monogramma in 2.

8. Ad hec quoque volentes vos et comune Pisanum uberioris gratie dono prosequi, vobis et comuni Pisano concedimus et donamus civitatem Grosseti eiusque districtum cum iuribus et pertinentiis suis etⁿ castrum Ravi^o cum iuribus et pertinentiis suis^p. Insuper etiam concedimus et donamus omnes alias terras et comunitates inimicas imperii et dicti comunis Pisarum, quas prefatum comune Pisarum adipisceretur virtute armorum, et in hiis tantum virtute armorum adipiscendis iure nostro et imperii semper salvo.

9. Si quis autem de predictis concessionibus quidquid Pisane civitati abstulerit vel inquietaverit aut de predictis supra predictae civitati concessis detinuerit, citabimus eum precipientes ut desistat et restitui faciemus. Quod si non fecerit, per sententiam nostram eum banno supponemus nec extrahemus a banno, nisi primo satisfecerit civitati Pisane. Nichilominus viribus nostris, quod eisdem Pisanis predicta omnia illibata servantur, curabimus cum effectu. Hec supradicta omnia damus in feudum et concedimus comuni et populo Pisanorum et per presentem privilegii paginam confirmamus, quam sub bulla nostra aurea^q iussimus insigniri. Et de predictis vos recipientes pro comuni et populo Pisano et Pisanos omnes investimus per ensem, quem in manu teneamus. Predictam autem concessionem seu dationem ratam esse volumus et firmam, non obstante aliquo privilegio vel rescripto vel litteris a predecessoribus nostris vel nostra maiestate impetratis vel impetrandis. Et si qua talia privilegia vel rescripta inventa fuerint, ea imperiali auctoritate cassamus.

1.

Acta sunt hec Pisis in aula nostra, in presentia venerabilis in Christo patris domini Iacobi Dei gratia Ostiensis et Velletrensis episcopi ac illustrium^r et magnificorum virorum dominorum Maynardi comitis de Octinborg, Tederici magistri Alamannorum, Frederici comitis de Octinghen, Nerii de Fagiola et Ugolinuccii de Baschia baronum et consiliariorum^s prefati domini imperatoris testium ad hec vocatorum. Anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione duodecima, die vigesima secunda Decembris, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero primo.

Signum domini Ludovici quarti Dei gratia (M.) Romanorum imperatoris invictissimi.

Ego^t frater Heinricus sacre theologie doctor et gerens officium cancellarii aule imperialis vice domini archiepiscopi Coloniensis archicancellarii sacri imperii per Italiam recognovi.

2.

Dat. Pisis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione duodecima, die vigesima secunda Decembris, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero primo.

Presentibus venerabili in Christo patre domino Iacobo Dei gratia Ostiensi et Velletrensi episcopo ac illustribus et magnificis viris dominis Mainardo comite de Octinborg, Tederico magistro Alamannorum, Frederico comite de Octinghen, Nerio de Fagiola et Ugolinuccio de Baschia baronibus et consiliariis prefati domini imperatoris testibus ad hec vocatis.

530. n) et deest 2.

o) castrum Montiscalvuli, castrum et terram Rotarii add. 2.

45 p) eorum 2.

q) aurea deest 2.

r) illustorum 1.

s) orum in loco raso 1.

t) abhinc manus

cancellarii in 1.

531. HOMAGIUM COMITIS IULIACENSIS PRO REGE FRANCIAE.

1328. Dec. 22.

Originale in tabulario Parisino 'Carton J. 522' nr. 4. Descripsimus nos. Pendet sigillum illaesum loro membranaceo. — Ineditum.

A touz ceus qui ces lettres verront Guill(aum)es contes de Iulers salut. 5
Savoir faisons que de sis cenx livres Tourn(ois) de rente, que nostre tres ch(ier)
et redoubte seigneur mons(eigneur) Ph(ilipp)e par la grace de Dieu roy de France nous
a donne a prenre chascun an, tant comme nous vivrons, sur son tresor a Par(is), nous li
avons fait homage et li promettons foy et loyaute envers touz et contre touz, excepte
contre le roy d'Alemaigne et le duc de Breban. En tesmoing de ce nous avons fait 10
meitre nostre seel en ces lettres.

Donn(es) a Par(is), le XXII. jour de Decembre, l'an de grace mil CCC vint
et huit.

532. 533. SCRIPTA AD TRACTATUS CUM CIVITATE
RATISPONENSI SPECTANTIA.

15

1328. Dec. 31.

532. *Scriptum vicedomini de Trausnitz.* Dec. 31.

*Originale in tabulario generali regni Bawarici 'Regensburg, Reichsstädt. Archiv'
fasc. 40. Descripsimus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendeat, desideratur. —
Ineditum.*

20

Reg. Boica VI, 276.

Ich Weichnant von Trausniht vergich offenbar an disem brief, daz ich von des
gepotes und gewaltes wegen, den mir mein gnediger herre her Lodweich der Romische
chaiser an seim offen brief¹ geben hat, einen steten fride und satz geteidingt und ge-
macht han fur dez selben meins herren des chaisers und meiner herren seiner veteren 25
lande und læute den weisen læuten dem . . purgermaister, dem . . rat und aller gemain
der burger und der stat ze Regenspurg, ir helfern und dieneren, ir leib und ir gût von
1329.
Febr. 2. hûte untz auf die Liechtmesse die schierst choment und von danne uber zwai gantz
1331.
Febr. 2. jar die schierst nach einander choment, als auch den selben fride und satz mein lieber
herre der edel hertzog Rudolf mit seim brief besichert und bestetigt hat und auch 30
für sein brüder mein herren hertzogen Ruprechten an geverde gehaizzen hat. Ez sol
auch der vorgeschriben fride und satz in der vorgenanten zeit und jaren nicht wider-
poten noch aufgestözzen werden von deheinerlai sachen an geverde. Dar uber ze
urchunde gibe ich disen brief mit meim insigel versigelt.

Der gebn ist ze Nappurch, do man zalt von Christes gepürt driuzehenhundert 35
jar dar nach in dem achtundzwainzigstem jar, des Samtztage in der Weichnachtwochen.

1) *Servata non est.*

533. *Scriptum comitis Palatini.* Dec. 31.

Originale ibidem 'Fürstenselekt' fasc. 201. Descripsimus nos. Sigillum secretum fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ineditum¹.

Reg. Boica l. c.

5 *Cf. infra ad a. 1330. Mart. 5.*

Wir Rûdolf von Gots gnaden pfalentzgraf bi dem Rein und hertzog in Beyern
verjehen offenbar mit disem brief, daz wir nach den taidingen unsers lieben getriwen
Weignants von Trausniht und von sinem gewalt, den er von unserm lieben genædigem
herren und vettern hern Ludweigen dem hohwirdigem Rômischem chaiser hat mit
10 sinen offen briefen, einen stæten frid und satz umb alle sache und auflæuff mit unsers
rats rat, der zû uns geschafft ist, gegeben haben und geben mit disem brief den weisen
læuten dem purgermeister, dem rat und der gemain der purger und der stat ze
Regenspurch und iren helfern und dienern von hinne untz auf di Lichtmisse di nu
schierst chumt und dar nah ûber zwai gantzen jar di schierst nah einander choment fûr
15 uns und alle di unsern. Da von wellen wir und gebieten allen unsern edeln leuten,
pflegern, vitztûmen, rihtern, amptlæuten di iez sint oder fûrbaz werdent und allen
andern unsern getriwen swie di genant sint vestichlich bi unsern hulden, daz si di vor-
gnanten purger von Regenspurch, ir boten und ir diener, di ir gût wandelnt ûberal
ein unserm lande auf strazz, auf wazzer und auf lande di selben zeit und jar friden
20 und schirmen ir leib und ir gût noch si mit nihteu leidigen noch beswæren lazzen an
allez gevær. Wir gehaizzen auch fûr unsern lieben brûder hertzog Rûprehten den
selben frid und satz behalten und stæt ze haben an gevær. Ez sol auch der vorgnant
frid und satz in den vorgenanten zeit und jaren niht widerpoten noch aufgestozzen
werden von dhainerlay sache wegen an gevær. Und daz auch daz allez stæt und
25 unzerbrochen beleib, geben wir disen brief versigelten mit unserm hangendem insigel.
Daz ist geschehen und der brief ist gegeben ze Napurch, do man zalt von Christs
geburt dreuzehenhundert jar dar nah in dem ahtenundzwaintzigistem jar, dez Samstags
an dem Ebenweihabend.

1329.
Febr. 2.
1331.
Febr. 2.

1) *In adnotatione ponimus Scripta item inedita consensus nobilium, quae ex originalibus loco ad
30 nr. 532 citato servatis descripsimus; sigilla dorso impressa plus minusve laesa sunt; cf. Reg. Boica VI, 276 sq.*

Ich Hainrich truhsezze von Holnstain vergih offenbar an disem brief umb den satz, den her
Weychnant von Trausniht zwischen Regenspurgern und minem herrn hertzog Rudolf von nu Lyht-
messe diu schierst chumt ûber zwai jar gemacht hat, als die brief sagent, die dar ûber gebn sint, ver-
gih ich mit disem brief, daz deu selben teydinch mit minem rat, gunst und guten willen geschehen
35 sint. Und gib des dar uber disen brief ze ainem urkund.

Der gebn ist do man zalt von Gotes gebûrt dreuzehenhundert jar dar nach in dem ahtundzwain-
zigsten jar, des Samptztages in der Weynahtwochen.

Ich Dietreich von der Chûrne vergihe offenbar an disem prife umb den satz, den her Weichnant
von Trausniht zwischen Regenspurgern und meinem herren hertzog Rudolf von nu Liehtmesse die
40 schierst chumt ûber zwai jar gemacht hat, als die prife sagent die dar ûber geben sint, vergihe ich
mit disem prife, daz diu selben teydinch mit meinem rat, gûnst und gûtem willen geschehen sint.
Und gibe des dar ûber disen prife ze einem urchûnde.

Der geben ist do man zalt von Christes gebûrte driuzehenhundert jar darnach in dem achtund-
zwainzigistem jare, des Samptztages in der Weichnachtwochen.

534. 535. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSAE.

1329. Ian. 11. — 20.

534. *Litterae ad comitem Iuliacensem.* Ian. 11.

Copia (c.) in *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115¹ fol. 94 nr. 531.* *Contulimus nos.* — *Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 202 nr. 1595 ex c.; extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 408 nr. 1117 ex c.*

Cf. supra nr. 510 et Sauerland l. c. II, 247 nr. 1717.

Guillelmo comiti Iuliacensi.

Nobilitatis tue litteras, per quas nobis tuum adventum proximum ad nostram pre-¹⁰
senciam intimasti, recepimus leta manu, tuam volentes providenciam non latere, quod
cum sit adventus huiusmodi nobis gratus, te libenter videbimus et iam ante receptionem
litterarum tuarum predictarum per dil. fil. nobilem virum Poncium de Ungula familiarem
nostrum tibi destinaveramus nostras speciales litteras de conductu.

Dat. [Avinion(e)], III. Id. Ianuarii, anno terciodecimo.

15

535. *Litterae ad Albertum ducem Austriae.* Ian. 20.

Copia (c.) *ibidem tom. 115¹ fol. 98 nr. 558.* *Contulimus nos.* — *Ed. Riezler l. c. p. 409 nr. 1122 ex c.*

Reg. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 229 nr. 615; Preger-Reinkens p. 269 nr. 463.

20

Alberto duci Austrie.

Utinam fili germanus tuus¹, pro quo tua novissime nobilitas nobis scripsit, sic in
viam salutis dirigeret gressus suos se a consortio infidelium separando, quod mereretur
a nobis et ecclesia sancta Dei devotus reputari filius et prosequi graciis et favoribus
oportunis. Sed sicut fertur pacta in quadam pace pridem per ipsum cum certis suis²⁵
emulis inita contrarium apercius insinuant et evidentius manifestant, non sentiens flagella
Domini², quibus ut credimus ad revocandum ipsum a devio hiis diebus satis dure licet
misericorditer visitavit. Scimus equidem, quod quondam Lipoldi ducis Austrie germani
tui consiliis salubribus acquiescere noluit nec tuis, sicut vehementer presumimus, acquiescet.
Nos tamen, qui paterno more filii correctionem desideranter appetimus, quod ipse pedes³⁰
suos a devio retraheret et tuis salutaribus monitis animum suum non verbo solum, sed
opere inclinaret, intensis desideriis affectamus. Sane de oblatione, quam nobis in eis-
dem litteris fecit tua nobilitas, gratiarum tibi excolimus uberes actiones.

Dat. [Avinion(e)], XIII. Kal. Febr., anno terciodecimo.

1) Scil. Fridericus III. rex.

2) Cf. Judith 8, 27.

536. 537. MANDATA VICARII GENERALIS
IN TUSCIA.

1329. Ian. 12. — 23.

536. *Mandatum de appellatione pendente vicario missum.* Ian. 12.

5 *Ex Actis (c.) curiae vicarii generalis tabularii regii Lucani 'Curia de' rettori I' signatis*¹. *Contulimus nos. Praecedunt haec:* In Christi nomine amen. Hic est liber petitionum, suplicationum, responsionum, requisicionum, preceptorum, terminorum posicionum, sententiarum, presentationum instrumentorum et aliarum diversarum scripturarum curie illustris principis et domini domini Frederici Dei gratia comitis de Octinghen
10 pro sacro Romano imperio in Tuscia vicarii generalis, eius generali vicevicario existente nobili et sapienti viro domino Cino de Castilione Aretino iuris utriusque perito. Et scriptus per ser Iohannem Nelli de Sancto Miniato et per me Atinum Raynam de Papia imperiali auctoritate notarios ac dicte curie cancellarios sub anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indicione duodecima, in primis sex men-
15 sibus, diebus et mensibus infrascriptis. — *Ed. Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 523 nr. 512 ex c.*

Praecedunt in c. supplicationes Martini Pardi et Tini Iunctae.

Nos Fredericus Dei gracia comes de Octingh pro sacro Romano imperio in Tuscia vicarius generalis discreto viro Frederico de Ubertis de Florentia vicario in pro-
20 vincia Valis Nebule pro imperatoria maiestate salutem.

Ecce quod Franciscus Mercati notarius procuratorio nomine pro Martino Pardi^a et pro Tino Iuncte de Uthano coram nobis appellavit a quadam condempnacione, que dicitur per vos facta de dicto Martino de libr. XXV denariorum occasione cuiusdam vulneris et insultus facti ut dicitur per ipsum Martinum in personam Ricchi Boname,
25 et a quibusdam condempnacionibus factis per vos de ipso Tino de libr. XVIII et sol. XV in una parte et de aliis libr. XVIII et sol. XV in una alia parte et de libr. tribus denariorum in una alia parte pro certis malleficiis et excessibus^b, que debuit ut dicitur comittere, dicendo ipsas iniustas et iniquas esse et latas contra ipsos Martinum et Tinum ipsis Martino et Tino non existentibus culpabilibus de hiis, pro quibus pro-
30 cessum fuit per vos contra eos ad dictas condempnaciones, ut in dictis appellationibus plenius continetur. Quare cum questio dictarum appellationum ad nos pertineat vigore nostri generalis officii, quem obtinemus pro imperatoria maiestate in tota Tuscia, vobis mandamus quatinus pendentibus dictis appellationibus occasione dictarum condempnacionum contra ipsos Martinum et Tinum nullam faciatis novitatem et quod omnia acta
35 et processus fact(os) dicta de causa dictis Martino et Tino in forma publica salario competenti exhibi faciatis. Et si questio[nem] dictarum appellationum ad vos seu ad aliam personam crederetis pertinere, coram nobis infra V. diem [per vos] seu per legitimum responsalem comparere curetis obstensuri de iure vestro et recepturi debitum rationis.

40 *Dat. Luce, die XII. Ianuarii, XII. indicionis.*536. ^a) Pdi c. ^b) excelsibus c.

1) Cf. loco supra pag. 416 not. 1 citato I, 93, itemque alium Librum petitionum et Librum bannerum eiusdem vicarii generalis, quae ibidem I, 92 sq. indicantur.

537. *Mandatum de comparendo eidem directum.* Ian. 23.

Ex eisdem Actis (c.), ubi statim sequitur. Descripsimus nos. — Ineditum.

Sequuntur in c. mandata nostra nr. 536 et 537 alia mandata duo omnino concordantia, quae ad Tinum Iunctae spectant.

Fredericus Dei gratia comes de Octingen pro sacro Romano imperio in Tuscia
vicarius generalis nobili viro Frederico de Ubertis de Florent(ia) vicario provincie
Valis Nebule cum sinceritate salutem.

Notificamus tibi tenore presentium Martinum Pardi de Uççano provincie memorate
coram nobis et vicevicario nostro exhibuisse petitionem tenoris et continencie infrascripte:

‘Martinus Pardi de Uzzano de provincia Valis Nebule coram vobis — et advocatis’¹. 10

Quocircha nostri generalis officii debito suggerente harum serie te requirimus
et monemus, quatinus si credis interesse tua te ad predicta opponere pro tuo officio
suprascripto, coram nobis vel vicevicario nostro Luc(e) apud palacium, in quo cum
nostra curia residemus, per te vel ydoneum responsalem infra secundum diem a pre-
sentatione presentium numerandam comparere procures, responsurus suprascripte peti- 15
tioni et processurus super ea iuridicis diebus et horis, donec quod iuri convenerit fuerit
diffinitum. Alias autem in termino et post terminum per nos et nostram curiam pro-
cederetur ad cognicionem et diffinitionem cause ut iuris esset, tua absentia non obstante.

Dat. Luc(e), die XXIII. Ianuarii, in terciis.

538—541. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE
DIVERSIS MISSAE.

20

1329. Ian. 13. — Febr. 6.

538. *Litterae ad legatum apostolicum priores (et civitates quasdam).* Ian. 13.

*Copia (c.) in Copiario ‘Reg. litt. II’ signato fol. 4 tabularii regii Florentini, ubi
rubrum: Ad dominum in Lombardia legatum. — Dedit Ficker ‘Urkunden zur Gesch. des 25
Roemerzuges’ p. 115 nr. 213 ex c. Editionem repetimus.*

Domino legato Lombardie.

Vere habemus quod dampnatus Bavarus suos apparatus fecit, ut sine dilatione
contra nos in potenti brachio veniat et procedat. Propter quod nec minus propter
certas novitates intrinsecas civitatis Florentie quas sentimus necessario expedit nos subito 30
esse in brachio magis forti. Et ideo paternitati vestre quam affectuosius possumus
supplicamus, quatenus omni dilatione submota visis presentibus quam maius potestis
armigere vestre gentis exfortium in nostrum succursum et subsidium dignemini sollicitè
destinare, sicut civitatem Florentie custodiri et conservari cupitis nostris devotissimis
supplicationibus et gratia speciali. Et quanto ipsum subsidium celerius habemus, fruc- 35
tuosius esse potest.

Data Florentie, die XIII. Ian., XII. ind.

Eodem modo scriptum est mutatis mutandis communibus Bononie, Perusii et
Senarum.

1) In supplicatione, quam hic ponere supersedimus, eadem continentur quae in Mandato nr. 536 40
relata sunt.

MONUMENTA

GERMANIAE

HISTORICA

INDE AD ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
REVM GERMANICARVM MEDI Aevi

LEGVM SECTIO IV.

INDE AD ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM
PONTIFICVM PRIORIS SAECVLI II.

LEIPZIGAE LIPSIENSIS

UNIVERSITATIS LIBRARIIS

MDCCCXIV

539. *Legatio ad Robertum regem Siciliae. Ian. 17.*

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 5, ubi rubrum: Ad regiam maiestatem ambaxata. — Dedit Ficker l. c. p. 116 nr. 214 ex c. Item repetimus¹.

Cf. Ficker l. c. p. 117 nr. 215.

5 Ambaxata ad suprascriptam regiam maiestatem per suprascriptos ambaxiatores fienda.

1. Primo quidem etc. recommendent.

2. Secundo dicant qualiter Florentini in suorum sapientum collationibus deducen-
 10 centes, quid esset utilius pro exaltatione sancte matris ecclesie ac regie maiestatis ac
 tuitione Florentinorum aliorumque devotorum circumpositarum partium providendum,
 tandem omnibus in considerationem debitam hinc inde deductis matura deliberatione
 premissa adverterent aperte, quod considerata vicina grandi potentia dannati Bavari
 aliorumque hostium ipsius ecclesie, tam quam nunc habent quam eam quam in futuro
 15 habere disponunt, et attentis gravissimis oneribus expensarum, que Florentinis longe
 actenus incumberunt et incumbunt, non esset eis possibile se aliosque circumpositos
 fideles ecclesie et devotos ecclesie ac regie maiestatis aliquatenus defensare alia[s]que
 agere ut desiderarent ad depressionem eiusdem Bavari suorumque complicum et fauto-
 rum sine potenti exfortio matris ecclesie atque regie maiestatis, et qualiter ipsi Floren-
 20 tini intendentes caute Romanam ecclesiam et dominum suum dominum summum ponti-
 ficem in negotiis huiusmodi adeo excitare, quod ea ut decet assumant viriliter et
 potenter. Advertentes et Florentini predicti in hoc provideri necessitatibus regiis atque
 Florentinorum ipsorum et condevotorum et aliorum et considerantes, quanta pre omni-
 bus fides datur per dominum nostrum predictum domino Lombardie legato, ad ipsum
 Lombardie legatum suos solennes nuntios destinarunt ad supplicandum eidem tanquam
 25 locum tenenti eiusdem ecclesie ac apostolice sanctitatis, cuius in hiis et regia causa
 principaliter agitur, quatenus dignaretur ante tempus occurrere et providere, quomodo
 et quo ordine tempore oportuno, quod proximum esse dignoscitur, concurrat in partibus
 istis et aliis, ad quas tyrannus ipse cum suo transiret exfortio, talis et tanta potentia,
 que Florentinis et aliis devotis predictis non solum ad eorum defensionem, sed ad
 30 ipsius Bavari confusionem sufficiat². Et qualiter ipsis ambaxatoribus Florentinis exi-
 stentibus in civitate Bononie dominus legatus predictus auditis narratis eidem collationes
 cum sapientibus communis Bononie et ipsius Florentinis ambaxatoribus habuit, in quibus
 inter cetera venit, quod necessarium videbatur consideratis predictis et aliis, que latius
 scribi possent, quod inter matrem ecclesiam, regiam maiestatem, communia Bononie,
 35 Senarum, Perusii ac Florentie et alia circumposita inferiora communia sine dilatione
 habeatur et fiat tallia de quinque milibus ultramontanis militibus inter predictos matrem
 ecclesiam, regiam maiestatem et predicta supranominata et alia inferiora communia
 dividendis. Et qualiter visum fuit domino legato predicto, quod ex predictis quinque
 milia militibus duo milia quingenti per ipsam ecclesiam et regiam maiestatem et alii
 40 duo milia et quingenti per omnia supradicta communia habeantur. Et qualiter pro
 predictorum executione celeri predicti dominus legatus et commune Bononie suos
 solennes ambaxatores ad commune Florentie destinarunt et destinant ad ipsam regiam
 maiestatem et ad dicta communia Perusii et Senarum et alios ambaxatores mittere
 intendunt ad dominum summum pontificem simul cum ambaxatoribus communium pre-
 45 dictorum. Et licet ut predicatur Florentini predicti sint importabiliter fatigati oneribus
 expensarum, nichilominus parati sunt de dicta summa duorum milium quingentorum

1) Cf. Davidsohn 'Geschichte von Florenz' III, 862 not. 3.

2) Cf. Ficker l. c. p. 106 nr. 193.

militum partem assummere ipsis rationabiliter contingentem et pro meliori dicti domini legati dispositionem et consilium observare et domino summo pontifici supplicare, quod nedum partem sibi de aliis duo milia quingentis militibus contingentem, sed etiam amplio-
 5
 rem quantitatem militum ponere dignetur ad dictam talliam augendam. Et propterea ipsi regie maiestati affectuosissime supplicent, quatenus predictis et aliis considerandis
 consideratis dignetur et velit et ipse non solum partem eidem de dictis militibus con-
 tingentem assumere et parare, sed amplio-
 rem ad dictam talliam ut predicatur augendam
 ad hoc, ut ipsi hostes ecclesie sancte Dei atque regii citius, potentius et securius com-
 primantur, et suos etiam nuntios solennes ad dominum summum pontificem [de] dicta causa
 mittere sine mora, ut nichil de oportunis et contingentibus omittatur, et nichilominus
 10
 suam partem militum exnunc adeo preparare, quod si expeditur, quod omnino verisi-
 militer creditur, ante responsionem a domino summo pontifice habitam posset concurrere
 cum alio Florentinorum et condevotorum exfortio ubicunque fuerit opportunum pro com-
 muni defensione regia et omnium devotorum et depressione hostium predictorum com-
 15
 munis potentia utrorumque.

Data Florentie, die XVII. Ianuarii, XII. ind.

540. *Litterae ad S. Miniatum.* Ian. 22.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 7', ubi rubrum: Ad duodecim S. Miniati. — Dedit Ficker l. c. p. 117 nr. 216 ex c. Item repetimus.

Dominis duodecim S. Miniati.

Ian. 21.

Scimus vere quod Pisani et inimici vestri et nostri cavalcata pridie per gentes
 domini Beltramoni et vestras factam tanto tempore presciverunt, quod si milites Bavari
 sua stipendia recepissent, quod gentes ipsas super Pisano territorio invenissent. Et licet
 semper sit in Domino confidendum, dubius tamen semper belli reputatur eventus. Et
 quod exnunc Pisis dicitur, quod fieri debet alia cavalcata. Et ideo prudentiam vestram
 25
 requirimus et rogamus attente, quatenus hec nota et domino Beltramono et terre vestre
 capitibus faciatis. Et pro meliori elegimus, sicut scripsimus domino Beltramono, quod
 a cavalcatis fiendis desistatur ad presens, et hoc per vos et vestros observari consulimus
 et rogamus, quousque vobis aliud rescribatur. Et per scripta nobis videtur, quod hec
 et alia sciantur referentibus hominibus de Bucciano, qui Gibellini esse dicuntur, et ea
 30
 hominibus de Palaria nuntiare.

Data Florentie, die XXII. Ian., XII. ind.

541. *Litterae ad legatum apostolicum alterae.* Febr. 6.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 13, ubi rubrum: Ad dominum in Lombardia legatum. — Dedit Ficker l. c. p. 118 nr. 221 ex c. Item repetimus.

35

Domino in Lombardia legato.

De persuasionibus et oblationibus nobis factis pro parte viri magnifici domini
 Raymundi de Vallibus a paternitate vestra causam habitis et motum et de fidelibus et
 gratissimis nobis servitiis, que per ipsum et gentes vestras nobis continue impenduntur,
 paternitati et dominationi vestre ad gratiarum actiones adsurgimus quantas possumus et
 debemus. Et ut omnia que nobis imminent ut capud sancte matris ecclesie sentiat,
 referimus vobis presentibus, quod vere habemus quod dampnatus Bavarus et sibi ad-
 herentes persecutores ecclesie hostes nostri suos fecerunt apparatus et in motu sunt, ut
 utinam sub omine infelici contra nos et fratres nostros veniant sine mora presentis
 temporis intemperie quiescente, et quod nobis non est nos et ipsos fratres defendendi,
 45

nedum ipsis hostibus eorum grandi et vicina considerata potentia possibilitas resistendi. Et quod nos cogit amplius dubitare est, quod civitas Vulterrana et terra Sancti Ieminiani iam cum ipso Bavaro et Pisanis ad treugam pervenerunt et commune Sancti Miniati presenter per suos nobis ambaxatores notificant, quod ipse intendunt ad simile faciendum. 5 Et de Senensibus et Collensibus dubitamus, ne labantur in idem. Quod periculosum pro matre ecclesia et pro suis fidelibus reputamus considerato periculo, quod inde posset, ni festinum et efficax adhibeatur remedium, evenire. Quapropter paternitati vestre reverentissime supplicamus, quatenus sine dilatione dignemini solemnes ambaxatores vestros ad dicta communia destinare, ut a tam pestifero proposito avertantur et reddan- 10 tur constantes ad perseverandum in devotione matris ecclesie contra hereticos et dan- natos una cum matre ecclesia, vobiscum et aliis condevotis. Et nos que possumus scribendo predicta domino regi Roberto et per nos ipsos remedia preparamus. Digne- mini etiam omne vestrum exfortium sic tenere paratum, quod quandocunque nobis necessitas immineret, illud subito habeamus. In quo casu speramus Domino concedente 15 et suam defendente causam, quod hostes predicti mortis periculo supponentur.

Data Florentie, die VI. Febr., XII. ind.¹

542. 543. LITTERAE AD CIVITATEM MEDIOLANENSEM ET COMMUNE MODOETIAE.

1329. Ian. 18.—30.

20 542. *Litterae archiepiscopi Mediolanensis et Vicecomitum
ad civitatem Mediolanensem. Ian. 18.—20.*

*Servantur nonnisi in Bernardi Corii 'Patria Historia' (Mediolani 1503). Est
inscriptio: Nobilibus viris dominis viginti quattuor presidentibus negotiis communis
Mediolani, amicis carissimis. Editionem hic illic correctam repetimus.*

25 Iohannes ecclesie Mediolanensis etc., Azo imperiali gratia civitatis et comitatus
Mediolani vicarius generalis necnon Marcus etc. de Vicecomitibus vota cum salute.

Ad gaudium amicitie vestre nuntiamus divina gratia precedente serenissimum
dominum Ludovicum Dei gratia Romanorum imperatorem et semper augustum consi-
deratis preteritis, presentibus et futuris die XV. Ianuarii dicto Azoni de vicariatu pre- Ian. 15.
30 dicto Mediolani gratiosissime providisse² ad exaltationem et conservationem sacri imperii -
et civitatis Mediolani et omnium amicorum.

Data Pisis, anno MCCCXXVIII, die XVIII. Ianuarii.

Post hec die Mercurii sequenti dominus papa³ habuit concistorium, in quo fuit
dominus imperator cum cardinalibus. Et ibi provisum fuit dominum Iohannem fore car-
35 dinalem et legatum in Lombardia, quod completum fuit die vigesimo ipsius mensis Ian. 20.
semper domino imperatore presente⁴.

Data Pisis, die vigesimo Ianuarii.

1) Scripti infeudationis Iohannis de Mose Mediolani a. 1329. Ian. 16 a cancellario nomine imperatoris
datae, quod Altorfi in tabulario Urano servatur, hic ponendi copiam quamvis quaerentes nacti non sumus.
40 Quod in Supplementis tomi VII. nos proposituros esse speramus. Ineditum est. 2) Formam con-
stitutionis vicariatus v. infra nr. 647; cf. nr. 648 et 648 a. 3) Nicolaus V. antipapa. 4) Cf. loco
supra pag. 373 not. 3 citato p. 294 sqq. et supra nr. 312.

543. *Litterae civitatis Mediolanensis ad commune Modoetiae.* Ian. 30.

Servantur ibidem. Est inscriptio: Nobilibus viris dominis Albertino de Puteo vicario, procuratoribus [et] sapientibus communis Modoetie, amicis carissimis suis dilectis. *Editionem (ed.) repetimus.*

Viginti quattuor electi ad conservationem status pacifici communis et populi Mediolani salutem cum votis semper placidam et felicem.

Ecce volentes vobiscum votivis felicitatibus participare, nobis nova que presentia-liter habemus, nunciamus vobis presentibus introclusa ad gaudium sempiternum. Et placeat vobis mittere ambasciatores vestros solennes pro honorando dominos Vice-

Febr. 2. comites^a, qui erunt hic die Iovis proxime futuro.

Data Mediolani, penultimo Ianuarii.

544—546. ACTORUM CURIAE VICARII GENERALIS LUNIGIANAE CONTINUATIO.

1329. Ian. 21.—Febr. 3.

Ex Protocollis Thomasini Bonacursi, de quibus v. supra ad nr. 526 et 527.

Cf. supra nr. 526. 527 et infra nr. 560. 561.

544. *Receptio pecuniae e dogana salis provenientis.* Ian. 21.

Imbreviatura (c.) l. c. fol. 77. Descripsimus nos. In margine folii additur: facta. — Ineditum.

MCCCXXVIII, ind. XII, die XXI. Ian.

Cum ser Pucius condam Ducii de Verucula Bosorum olim doanarius doane salis terre Verucule pro condam bone memorie^a illustri principe et domino domino Kastrucio Dei gratia duce Lucan(or)um in dicta doana salem habuerit et vendiderit et maxime a MCCCXXVIII, ind. XII. usque ad presentem mensem Ian(uarii) et nunc magnificus vir dominus Gabuarius imperatorie maiestatis vicarius Lun(igiane) mandatum habuerit a serenissimo principe et domino domino Ludovico Dei gratia Romanorum imperatore semper augusto videndi et videri faciendi rationes quaslibet officialium et maxime doane salis provincie Lun(ensis) et omnes pecunie quantitates, quas invenerit ad manus quorumlibet officialium prefate provincie occasione doane salis et maxime terrarum Serçane et Verucule Bosorum esse, ad manus suas nomine dicti domini Ludovici facere devenire et omnes et singulos officiales doane salis tocus dicte provincie et maxime terrarum Serçane et Verucule Bosorum visa per se vel per alium ratione ipsorum et habita diligenti consingnatione pecunie absolvendi et liberandi eosdem, prout de predicto mandato patet per patentes lieteras memorati serenissimi principis domini Ludovici sigillatas cum quodam sigillo cere crocee, in quo erat sculpta imago dicti domini inperatoris, et que littere date fuerunt Pis(is) anno Domini MCCCXXVIII, ind. XII, die XVII. Decemb. 1,

543. ^a) Vicecomitum ed.

544. ^a) sequ. dñō delet. c.

1) *Servatae non sunt.*

nunc vero idem dominus Gabuardus auctoritate prefata visa per se et Vannem de Lieti castaldionem eius diligenti ratione introitus et exitus doane salis suprascripti ser Pucii doanerii terre Verucule^b Bosorum pro iam dicto domino duce et maxime a mense Ian. MCCCXXVIII. usque ad mensem Ian. MCCCXXVIII. et invento habita diligenti calculatione, quod idem ser Pucius habita ratione denariorum datorum per eum, quod ex dicto tempore pecuniam non habebat pro sale vendito intra dictum tempus, quam non dederit et consingnaverit Francucio Campanario maiori doanerio prefati domini ducis et ipsi domino Gabuardo, computatis expensis variis factis per ipsum ser Pucium, exceptis^c libr. MCCCLXXX imperialium habitis et perceptis per ipsum ser Pucium^c ex precio minarum MVI^c venditarum per dictum ser Pucium de mandato dicti domini Gabuardi magnifico domino Spinette marchioni Malaspine, quas libr. MCCLXXX^d idem^e dominus Gabuardus recipiens nomine et vice prefati serenissimi principis domini Ludovici Romanorum imperatoris confessus fuit se habuisse et recepisse a Iambono Parentis de Serçana procuratore prefati ser Pucii dante et solvente nomine et vice dicti ser Pucii et de pecunia habita et recepta ex precio dicti salis. Qui quidem dominus Gabuardus prefata sibi commissa et concessa a iam dicto domino Ludovico nomine et vice dicti domini Ludovici et sui ipsius, in quantum ad eum spectat ex officio vicariatus, Iambonum procuratorem suprascripti ser Pucii nomine et vice dicti ser Pucii recipientem ex certa scientia liberavit et absolvit ab omni et toto eo, quod ad manus dicti ser Pucii ratione dicti doane salis vel de ipso sale p[er]venisset. Promittens ipsi procuratori recipienti nomine suprascripto et auctoritate suprascripta, quod idem ser Pucius ratione alicuius quantitatis salis vel pecunie exinde percepte nunquam inquietabitur vel molestabitur. Sub obligatione bonorum dicti domini Gabuardi. Renuntians condictioni doli et omni alii iuri et legum auxilio.

Actum in roccha castri Serçane, presentibus Periolo condam Michelis et Bertolomeo Aimoboni de Serçana testibus ad hec vocatis et rogatis.

Facta carta ser Pucio.

545. *Assignatio pagamenti e dogana salis. Febr. 2.*

Imbreviatura (c.) l. c. fol. 78¹. Descripsimus nos. In margine folii additur: facta. — Ineditum.

MCCCXXVIII, ind. XII, die II. Feb[r].

Egregius et potens miles dominus Gabuardus de Sabion(e) Tehotonicus generalis vicarius tocius provincie Lun(ensis) pro excelso et illustri principe domino Ludovico divina favente clementia Romanorum imperatore se[m]per augusto fuit confessus et contentus habuisse et recepisse mutuo^a a Muciarello filio Francisci Corvetti de Serçana flor. CXX de bono auro Florentinos iusti ponderis et legalis. Renuntians exceptioni non habitorum et receptorum florenorum et omni alii iuri et legum auxilio. Et propterea assignavit in solutum et nomine pagamenti medietatem omnium denariorum, qui percipientur de doana salis, que fit et fieri consuevit in Serçana, Muciarello suprascripto vel cui commiserit usque ad continentem quantitatem dictorum florenorum. Mandans ex nunc Pucetto Calandri Portonarii de Serçana doanerio suo, ut pro ipsa medietate, sicut

544. ^b) bis scriptum in initio lineae c. ^c) exceptis — ser Pucium signo posito in margine inferiori adiecta sunt c. ^d) ita hic c.; lin. 9 libr. MCCCLXXX indicantur. ^e) sequ. ser Pucius delet. c.

545. ^a) sequ. gra delet. c.

1) *Eadem imbreviatura l. c. fol. 89' exarata, sed cancellata est positis verbis: cassata hic quia scripta est superius.*

ad dictum dominum vicarium spectat, pecunie dicti salis usque^b in dictam sommam prefato Muciarello debeat respondere. Et si contingeret ante exactionem dicte pecunie alium vicarium in provincia Lunen(s) subrogari ab imperatoria maiestate, exnunc prout extunc dedit et vendidit dicto Muciarello recipienti pro se vel cui commiserit pro dictis flor. CXX auri iam habitis et perceptis quadringentas minas salis, scilicet pro precio 5 solid. VIII imperialium pro qualibet mina salis grossa, pro medietate salis dicte doane Serçane, sicut ad ipsum dominum vicarium spectat pro imperatoria maiestate, reservata comuni Serçane alia medietate dicti salis. De quo sale prefatus Muciarellus usque ad satisfactionem dicti precii absque alterius vel dicti vicarii vel successorum eius contradictione possit facere quicquid velit tanquam de re sua propria et de ipsa posses- 10 sionem ingredi et ipsum quo voluerit exportare et portari facere sine pena. Hanc autem dationem in solutum seu venditionem et omnia et singula suprascripta dictus dominus Gabuardus tamquam almi imperii vicarius et suo proprio nomine promissit et convenit dicto Muciarello firma et rata habere, tenere, attendere et observare et non contra facere vel venire sub obligatione bonorum suorum. Renuntians omni iuri et 15 legibus contra hec introductis.

Actum in castro Serçane in camera palactii caseri^c dicte terre, presentibus Pucetto condam Calandri et Henrico Tehotonico cammerario et familiari dicti domini Gabuardi vicarii suprascripti testibus ad hec vocatis et rogatis.

Facta carta Muciarello.

20

546. *Venditio bonorum rebellis.* Febr. 3.

Imbreviatura (c.) l. c. fol. 78'. Descripsimus nos. — Ineditum¹.

MCCCXXVIII, ind. XII, die III. Febr.

Egregius et potens miles dominus Gabuardus de Sabion(e) pro imperatoria maiestate tocius provincie Lun(ensis) vicarius generalis ex suo arbitrio atque officio vicariatus 25 et omni modo, via et forma quibus melius potest vendidit, dedit et tradidit Guillelmo Bonvicini de Caprigiola pro se et suis heredibus ementi et stipulanti totum et universum podere, possessiones et bona mobilia et immobilia, que olim fuerant Iohanelli filii dicti Bonvicini et nunc sunt ipsi domino vicario et eius curie sentencialiter applicata 30 propter maleficio prodictionis, quod faciebat et facere intendebat contra imperatoriam maiestatem et contra ipsum dominum vicarium de castro Caprigiole, ubicunque ipsa bona sint vel reperiri possint, que bona per dictum dominum vicarium et eius curiam de iure ex forma stat(utorum) vicarie Lun(ensis) devastari debebant, ad habendum, tenendum et possidendum et quicquid ipsi Guillelmo placuerit perpetuo faciendum. Dando eidem licenciam et baliā, ut sua auctoritate de dictis bonis possessionem in- 35 grediatur quandocunque voluerit sua propria auctoritate. Pro precio cuius venditionis dictus dominus Gabuardus vicarius habuit et recepit in presentia mei not(arii) et testium infrascriptorum flor. XXV de bono auro iusti ponderis et legalis.

Promittens per se et successores suos dicto emptori recipienti ut dictum est suprascriptam venditionem et omnia suprascripta firma et rata habere perpetuo et non 40

545. ^{b)} sequ. ad delet. c. ^{c)} ita c.

1) Die 5. m. Febr. eodem modo veneunt bona Martinelli Vite de Caprigiola item rebellis Bondelino Martini de Veçano pro pretio 100 flor. auri. Textus imbreviaturae l. c. fol. 78' omnino concordat. Linea dati est: Actum in roccha castri Serçane, presentibus domino Tomasino iudice condam Parentis, ser Guinaldo de Linari, Iohanne condam Iohannis, Iambono Parentis et Lando domini Rossi de Serçana 45 testibus.

contra facere vel venire sub pena dupli dicte quantitatis pecunie et obligatione suorum bonorum.

Actum in roccha castri Serçane super teracia dicte rocche, presentibus domino Henrico de Sabione milite, ser Guinaldo de Linari Florentin. dioc. et Marco filio Venture Bamberii de Caprigiola testibus.

Facta dicto Guillelmo.

547—550. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1329. Ian. 26. — Febr. 15.

547. 548. SCRIPTA PRO CIVITATE CREMONENSI.

1329. Ian. 26.

547. *Litterae ad civitatem.* Ian. 26.

Originale (or.) in tabulario Cremonensi. Descripsimus nos. Manu Italica scriptum est. Sigilli secreti cerae rubeae dorso impressi vestigia adsunt. Inscriptio est: Prudentibus viris Borratio de Gangalandi vicario, . . sapientibus et comuni Cremone, suis et imperii fidelibus dilectis. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 803 nr. 1115 ex or.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus Borratio de Gangalandi vicario, . . sapientibus et comuni Cremone, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Civitatem nostram Cremone paterno tractantes affectu ipsiusque civitatis degentium incolarum statum proficuum et augmentum sincero celantes aspectu, seriose et ex corde commisimus dilectis nostris et imperii fidelibus Iohanni cardinali legato de latere et Azoni de Vicecomitibus vicario nostro Mediolanensi, ut civitatem prefatam Cremone ipsiusque cives et incolas tanquam peculiarem imperii et filios devotissimos sic recommissos haberent, sic in vestris defensione et custodia et preservatione a noxiis emulorum diligenter et sollicite se haberent omni studio et favore et armatorum auxilio opportuno, quod civitas eadem sub nostro et imperii nomine gubernetur et defensetur et ad vestrum statum et commodum sollicitis studiis continue intendatur. Fidelitatem vestram harum serie monendo et ortando, ut quotiens casus incumbat et opus fuerit, eosdem legatum et vicarium cum omni eorum potentia et exfortio nostro nomine fiducialiter requiratis, habentes ad certum quod vobis et statui vestro assistant et favebunt subsidiis opportunis.

Dat. Pis(is), die vigesimo sexto Ianuarii, XII. indict., regni^a nostri anno quinto-decimo, imperii vero secundo^a.

548. *Mandatum in favorem civitatis.* Ian. 26.

Originale (or.) ibidem. Item descripsimus. Manu Italica item scriptum est. Sigilli vestigia item adsunt. Inscriptio est: Nobili viro Ponzino de Ponzonibus militi Cremonensi, suo et imperii fideli dilecto. — Ed. Böhmer l. c. p. 803 nr. 1116 ex or.

Cf. infra nr. 602—605 et 615.

547. ^a) regni — secundo alia manu stilo minus acuto post add. or.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Pon-
zino de Ponzonibus militi Cremonensi, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam
et omne bonum.

Tuis operum actionibus in nostro et imperii gremio ab experto notatis, quibus
apud nos et Romanum imperium splendere dignosceris, laudabili etiam testimonio
Borratii vicarii nostri tue fidelitati scribere angimur et movemur. Sane sicut actenus
tua solers consuetudo retinuit, in defensionem et statum civitatis nostre Cremonae et
emulorum et infidelium depressionem sinceram devotionem tuam requirimus et ortamur,
sic quod civitas ipsa sub nomine et efficaci vocabulo nostro et imperii tua industria
tuaque sollicitudine et prudentia defendatur et preservetur et ad ea ferventius animeris.
In hoc etiam, ut comunitati scribimus¹, participando et consulendo prout videris expedire
cum dilectis nostris Iohanne legato et Azone de Vicecomitibus Mediolanensi vicario,
quibus seriose commisimus que expediunt.

Dat. Pis(is), die vigesimo sexto Ianuarii, XII. indict., regni^a nostri anno quinto-
decimo, imperii vero secundo^a.

15

549. *Confirmatio infeudationis pro Nerio de Fagiola. Febr. 15.*

*Copia (c.) saec. XV. in tabulario regio Florentino 'Acti publici I nr. 12'. — Ed.
Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 119 nr. 224 ex c. Editionem repetimus.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 358 nr. 3256 (Addit. III).*

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro 20
Nerio nato condam Ugucionis de Fagiola, suo et imperii fideli dilecto gratiam et
omne bonum.

Ex parte tua fuit maiestati nostre humiliter supplicatum, quatenus infrascriptum
privilegium dicto condam patri tuo et Franciscio fratri tuo et tibi per nos concessum,
dum eramus in regia dignitate, confirmare et innovare tibi de imperiali benivolentia 25
dignaremur. Cuius quidem privilegii tenor talis esse dignoscitur:

'Ludovicus Dei gratia — nostri anno primo.' *supra tom. V nr. 239.*

Nos vero tuis supplicationibus inclinati ac^a ipsis favorabiliter annuentes prefatum
privilegium et omnia in ipso contenta tibi tuisque heredibus in perpetuum imperiali
auctoritate et ex certa scientia confirmamus, innovamus et presentis scripti patrocinio 30
communimus, concessione aliqua etiam per nos facta de dictis castris et terris non ob-
stante, quam ex certa scientia revocamus, eadem castra et terras earumque iurisdictiones,
territoria et districtus ab omni collegio, universitate, persona, quibus per nos seu nostros
predecessores apparerent actenus concessa seu quomodolibet innovata, tibi taliter libe-
rantes, recepto a te ob predicta fidelitatis debito iuramento. Nulli ergo omnino 35
hominum liceat has nostras confirmationes, concessionem et gratias infringere vel eis
ausu temerario in aliquo contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, penam
centum librarum auri puri incurrat ipso facto, cuius pene medietas nostre camere et
alia medietas tibi tuisque heredibus applicetur. In cuius rei testimonium presens
privilegium conscribi ac maiestatis nostre sigillo iussimus communiri. 40

Datum Pisis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione duo-
decima, die quintodecimo Februarii, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

548. ^a) regni — secundo alia manu stilo minus acuto post add. or.

549. ^a) hac c.

1) *Supra nr. 547.*

45

550. *Libertatio civitatis Memmingensis a stura. Febr. 15.*

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 367. Manu Germanica scriptum est. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei viridisque coloris.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer cheiser ze allen zeiten merer des
riches tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir dÛrch
die stete und luter triwe und andacht, die die pÛrger von Mæmmingen unser lieben
getriwen biz her ze uns und dem riche gehabt habent und die si fÛrbaz haben sullen,
und zu ergetzÛng des schadens, den si an læuten und gÛten dÛrch unser und des riches
ere genomen habent, und daz si auch ir stat dester baz gevesten mÛgen, haben sie
gefreiet und vreien si auch von unserm cheiserlichem gewalt und besundern gnaden
vor irre gewõnlichen stewer, die sie uns und dem riche jericlich schuldich sein ze
geben, von dem Mertzen der nÛ næhest chÛmt sechs jar die nach ein ander chÛmen.
Und wellen und verbieten vesticlich dem edeln manne Heinrichen grafen von Werdem-
berg ietÛ unserm lantvogt in Obern Swaben oder swer danne lantvogt ist, daz er in
die vorgenante unser vreyung, die wir in milticlich getan haben, stæte halte und die
gewõnliche stewer in der selben vrist nicht von in vorder noch næme bei unsern
hulden. Dar uber ze urchund geben wir disen brief mit unserm cheiserlichem in-
sigel versigelten.

1335.
Mart.

Der geben ist ze Pise, an der Mitwochen nach Valentini, do man zalt von Cristos
gebÛrt dreutzeenhÛndert jar darnach in dem neunundzweintzigistem jare, in dem
fÛmftzehendem jare unsers riches und in dem andern des cheisertÛms.

551—556. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE
DIVERSIS MISSAE.

1329. Febr. 25.—Mart. 14.

551. *Litterae ad legatos Neapoli degentes priores. Febr. 25.*

Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. II' signato fol. 22 tabularii regii Florentini, ubi rubrum: Ad ambaxatores Florentinos Neapoli constitutos. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 120 nr. 228 ex c. Editionem repetimus.

Ambaxatoribus Neapoli destinatis.

Inter cetera, que ad presens possunt in confusionem et preiudicium dannati Bavari
et complicum suorum et in retardationem et dissolutionem apparatus quos facit con-
tinue et processuum, ad quos utinam sub infelici omine, prout a fidedignis habemus et
signa indicant manifesta, intendit circa medium future proxime Quadragesime, et in
oppositum sue nobis vicine magne potentie specialiter redundare, nobis et sapientibus
nostris hoc precipue videretur, silicet quod galee armate in quantitate decenti per maie-
statem regiam haberentur in mari in partibus silicet adiacentibus Pisanis partibus et
Lucanis. Etenim civitates ipsas Pisarum et Luce infideles, in quibus ipsi Bavarus et
complices moram trahunt, sic victualium magna pressit et nunc magis premit caristia,
quod galeis predictis in dictis partibus per mare vagantibus ipsi Bavarus et complices
victualibus adeo siccarentur, quod ordinatos processus aut relinquere aut saltem differre

verisimiliter cogherentur. Et ideo mandamus vobis, quatenus serenitati regie reverentissime supplicetis, quatenus predictis in debitam considerationem adductis in eis dignetur salubriter providere et galeas ipsas ad dictas partes sine dilatione aliqua destinare, ut per earum impugnationem et missionem victualium allatio et maris itinera dictis hostibus claudantur, firmiter attendendo quod maxime presenti tempore non posset ipsis Bavaro et complicibus molestius et periculosius obstaculum nostrorum sapientum iudicio preparari, verumtamen quod predictis omnique nostre cogitationi preponimus altam providentiam regie maiestatis. Et quod predicta et alia remedia querimus tanquam hii qui maxima urgemur victualium egestate quique a longo tempore citra pressi sumus et continue premimur intolerabilibus oneribus expensarum, non videntes quomodo considerata hostium predictorum magna et contigua nobis potentia nos et fratres nostros defendere, nedum eis resistere nisi cum amplis subsidiis variisque provisionibus multisque adhibitis remediis valeamus. Et quod vere scimus quod Bavarus gentes expectat de Alamannie partibus et aliis et quod in civitatibus et districtibus Pisarum et Luce pecunias exigi facit continue et quod procedere intendit tempore suprascripto et quod dissensio et timor sunt in ipsis civitatibus, que ex galearum huiusmodi missione concrescerent. Scimus etiam quod Aczo de Mediolano receptus est in ipsa civitate. Que omnia referatis regie maiestati et alia etiam verba circa hec dicatis, que creditis convenire, et alia vobis imposita solícite procuretis.

Data Florentie, die XXV. Febr., XII. ind.

552. *Litterae ad legatos Senis constitutos priores.* Febr. 25.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 20', ubi rubrum: Ad ambaxatores constitutos in civitate Senarum. — Dedit Ficker l. c. p. 121 nr. 229 ex c. Item repetimus.

Ambaxatoribus Florentinis Senis constitutis pro parte offitii.

Recepimus et diligenter intelleximus litteras vestras datas in civitate Senarum die 25 Febr. 21. XXI. huius mensis in sero et ad contenta in eis de nostrorum sapientum consilio respondemus, quod licet valde sit nobis grave assumere de summa duorum milium trecentorum equitum mille milites, ut scripsistis, consideratis intollerabilibus oneribus expensarum, quibus iam est diu pressi sumus et continue premimur, tamen diligenter attentis per prudentiam vestram scriptis contenti sumus, quod partem mille militum acceptetis 30 et quod talliam firmetis in termino et pro tempore unius anni et pro ulteriori etiam tempore, quousque dannatus Bavarus in Ytalia fuerit. Et quod milites seu equites dicte tallie sint ultramontani egregii et experti, de hiis scilicet qui sunt in partibus istis vel 35 Apr. 1. eis proximis vel in aliis partibus, dummodo infra Kal. Aprilis futuri proxime quam citius fieri poterit infallibiliter habeantur. Et quod ipsa tallia initium habeat in dictis 35 Kal. Aprilis in nomine Ihesu Christi vel citius, si citius fieri potest. Et quod capitaneus sit ultramontanus eligendus secundum dispositionem summi pontificis et Ierusalem et Sicilie regis vel domini pape tantum. Verum si de capitaneo eligendo venerabili viro domino Americo¹ et aliis ambaxatoribus parlamenti aliter vel aliud videretur, nobis quod eis super hoc videbitur rescribatis, ad alia predicta et infrascripta nichilominus 40 procedentes. Contenti etiam sumus quod quodlibet commune habeat suos milites et cum ipsis de stipendiis eorum conveniat, sicut melius poterit. Intendimus etiam quod omnes milites tallie morentur in illis partibus, quibus proximiores erunt Bavarus et complices ipsius, ut eis melius obviari valeat et resisti. Et quod de pactis et conventionibus tallie concordetis cum dictis domino Americo et ambaxatoribus parlamenti pro 45

1) Cf. infra p. 461 lin. 30.

communi nostro semper quam melius poteritis faciendo. Et quod inseratur pactis predictis, quod in dictis Kal. Aprilis ad tardius vel citius, si citius fieri potest, tallia sit perfecta et omnes milites habeantur, non expectatis militibus vel responsionibus dominorum pape ac regis predictorum ad hoc, ut Bavaro procedente, quem ad processum preparari sentimus, ut convenit resistatur. Et in hoc quod sine dilatione aliqua habeantur per communia tallie milites ordinati, super cuncta solícite insistatis et loco et tempore, quibus videbitis convenire, alia vobis imposita procuretis. Et petita vobis sine dilatione mittimus post presentes.

Data Florentie, die XXV. Febr., XII. ind.

553. *Litterae ad eosdem alterae.* Mart. 1.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 23, ubi rubrum: Ad ambaxatores parlamenti. — Dedit Ficker l. c. p. 122 nr. 231 ex c. Item repetimus.

1. Die I. Martii responsum et rescriptum est ambaxatoribus parlamenti et mandatum, quod insistant quod grani petita gratia habeatur.

2. Item quod si possunt procurent, quod tallia initium habeat in Kalendis Aprilis proxime futuris et si hoc obtineri non posset, consentiant quod initium habeat in medio dicti mensis Aprilis. Et si de initio temporis dicte tallie non concordarent ambaxatores et sapientes parlamenti modo predicto, consentiant demum, quod ipsa tallia initium habeat in Kalendis Maii proxime accessuris ad tardius. Et quod nichilominus, quod prius iniatur temporibus antedictis, omni studio procuretis. Et quod tallia duret per annum, contenti sumus.

3. Item contenti sumus, quod capitaneus dicte tallie eligatur per summum pontificem et suis expensis mittatur in Ytaliā ad talliam suprascriptam et quod talis eligatur, de cuius strenuitate communia venientia in dicta tallia possint merito contentari. Et mandatum est eis quod insistant solícite, quod in ipsa tallia firmanda veniat, quod nullus qui fuerit Florentinus a quatuor annis proxime preteritis citra ad dictum capitaneatus tallie offitium possit eligi vel assummi.

4. Item quod contentamur quod, repressalie suspendantur inter dicta communia concesse et concedende durante dicta tallia.

554. *Litterae ad Robertum regem Siciliae.* Mart. 5.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 24, ubi rubrum: Ad regiam maiestatem. — Dedit Ficker l. c. p. 122 nr. 232 ex c. Item repetimus.

Die V. Martii scriptum est domino regi respondendo ad litteras missas per eum, in quibus insertus erat tenor litterarum, quas mittebat communibus Vulterre, Sancti Ieminiani, Collis et S. Miniati super facto treugue facte cum Bavaro et quod a tregua predicta inienda desistant. Et relate sunt ei gratie de scriptis. Et supplicatum est ei, quod considerata vicina potentia Bavari dignetur nobis de potenti suo exfortio providere festine. Et quod sicut alias ei scripsimus, dignetur VI aut IIII galeas armatas ad partes portus Pisani et alias adiacentes mittere sine mora etc. ut supra scriptum sibi fuit¹. Et quod ipsa communia non potuimus a predictis aliquo modo remove.

1) Cf. supra pag. 457 lin. 36 sqq.

555. *Litterae ad legatos Neapoli degentes alterae.* Mart. 5.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 24, ubi rubrum: Ad ambaxiatores nostros cum ipso¹ existentes. — Dedit Ficker l. c. p. 123 nr. 233 ex c. Item repetimus.

1. Item scriptum et responsum est ambasciatoribus Neapoli constitutis, quod miramur quod ambasciatores aliorum communium non venerunt, cum non intendamus quod trahant Neapoli longam moram. Et quod sollicitent eis imposita et hiis factis Florentiam revertantur. Et insistant domino regi, quod predicta que ei scribimus executioni mandentur die predicta.

2. Et quod tallia est firmata MMIII^C militum inter communia Florentie, Bononie, Perusii et Senarum, ex quibus nos contingunt M, commune Bononie VI^C, commune Perusii CCCLXXV, commune Senarum CCCXXV. Et quod dicta communia, que treugam fecerunt, noluerunt talie ipsi interesse.

556. *Litterae ad commune Fucecchii.* Mart. 14.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 26', ubi rubrum: Ad commune Ficecchii. — Dedit Ficker l. c. p. 124 nr. 235 ex c. Item repetimus.

Communi Ficecchii responsum est ad litteras eius, mirantes de scriptis, colloctionibus et receptis illorum de Cerruglio et Vivinari. Et quod omnino receptis litteris faciant publice nuntiari, quod nullus de cetero audeat vel presumat sub pena bonorum et personarum ire vel mittere ultra Guiscianam occasione quacunque aut loqui vel conversari cum predictis vel eos aut eorum aliquem recipere vel receptare in terra vestra. Et quod eos tractetis ut hostes et offendatis eos personaliter et in rebus, non obstantibus aliquibus litteris vobis aut aliquibus ex vestris missis, que aliud vel aliter continerent.

Data Florentie, die XIII. Martii, XII. ind.

557. FOEDUS CIVITATUM GUELFARUM CONTRA IMPERATOREM. 1329. Mart. 2.

Originale (or.) in tabulario regio Senensi. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXV, 752 nr. 14 ex or. Editionem nostram hic repetimus. Orthographiae levissimas minutas correximus; cf. l. c. p. 752 not. 1.

Cf. supra nr. 539. 541. 552. 553. 555 et infra nr. 569. 573.

In nomine Domini nostri Yesu Cristi amen.

Anno eiusdem millesimo trecentesimo vigesimo octavo, indictione duodecima, die secundo mensis Martii. Ad laudem et gloriam omnipotentis Dei et gloriose virginis Marie matris eius et totius curie celestis et ad honorem et reverentiam sacrosante Romane ecclesie et santissimi patris et domini nostri summi pontificis et omnium suorum confratrum cardinalium et ad honorem et exaltationem serenissimi principis domini Roberti Ierusalem et Sicilie regis et fratrum suorum et aliorum omnium de sua progenie et ad reverentiam et honorem dominorum legatorum summi pontificis ad partes Ytalie transmissorum et ad fortificationem et augmentationem honoris et status totius

1) Scil. Roberto regi Siciliae.

partis Guelfe Ytalie, que est imitatrix^a sancte matris ecclesie, et ad honorem et statum pacificum et tranquillum et fortificationem civitatum Bon(onie), Floren(tie), Senarum et Perusii et aliorum comunium ad infrascriptam taliam conferentium et amicorum suorum et conservationem libertatis eorum et cuiusque ipsorum et ad confusionem, exterminium, destructionem et mortem perpetuam inimicorum, rebellium et infidelium sancte matris ecclesie, dictorum comunium et suorum sequacium.

1. Cum Lodovicus de Bavaria de heresi condempnatus, sibi vices spiritus malignantis¹ assumens et asserens se augustum, suis fraudibus et machinationibus adtentare presumat sanctam Romanam ecclesiam eiusque pontificem, illustrem regem Robertum et cristianos ceteros subiugare, intendentes itaque honorabiles et magnifice civitates Bon(onie), Floren(tie), Senarum et Perusii cum forti brachio, auxilio et potentia summi pontificis et regie maiestatis iam dicte ipsum heretichum et sequaces ipsius confundere et eius cervicem indomitam refrenare, inter ipsas civitates habito deliberato conloquio, ut predicta sortiantur effectum, ipsarum civitatum solempnes ambaxiatores et syndicos instructos plenissime direxerunt ad civitatem Senarum, locum ad hoc aliter ordinatum², ut tractarent ad invicem, facerent et ad effectum deducerent infrascripta. Quapropter providi et discreti viri ser Micchael condam Boschi de civitate Flor(entie) syndicus comunis et hominum civitatis predictae et dominus Mattheus olim domini Iacobi de civitate Perusii syndicus comunis et hominum civitatis predictae, ser Petrus Cini de civitate Senarum syndicus comunis et hominum dicte civitatis et dominus Niccholaus Iohannis de Seta de civitate Bon(onie) syndicus comunis et hominum civitatis predictae ad infrascripta et alia spetialiter constituti, ut patet de sindicatu et instrumento sindicatus dicti ser Micchaelis scripto manu ser Fulchi ser Anthonii de Florentia notarii et instrumento sindicatus predicti domini Matthei scripto manu ser Sacchi olim Gerardi de Perusio notarii et instrumento sindicatus dicti ser Petri scripto manu ser Blasii Nuccii de civitate Senarum notarii et instrumento sindicatus dicti Niccholai scripto manu Bartalomei Francisci domini Bartalomei de Libris comunis Bon(onie) auctoritate notarii, visis et lectis instrumentis predictis³ per me notarium et alios notarios rogatos presens instrumentum conficere, habito super hiis diligenti et deliberato conloquio et tractatu presente reverendo viro domino Aymericho de Noalhaco sedis apostolice nunptio, auctore veridice huius lige, et presentibus, volentibus et consentientibus ad hec omnia et singula apposita et que apponentur in instrumento presenti viris nobilibus et prudentibus dominis Petro de Bardis milite et Orlando Marini iurisperito ambaxiatoribus civitatis Flor(entie), domino Bartalomeo de Sancto Alberto ambaxiatore civitatis Bon(onie), ser Saccho de Perusio ambaxiatore civitatis Perusii et dominis Iohanne domini Arcolani de Scottis et Mino Cini Ugonis militibus de civitate Senarum, sapientibus ad hec per dictum comune Senarum spetialiter deputatis, ipsi syndici volentes, quod predicta tractata effectum habeant concupitum, sindicario nomine dictarum civitatum et comunium ipsarum et quilibet eorum se dicto nomine ad infrascripta omnia et singula obligantes, invocato nomine Yesu Cristi, qui superbis resistit et umilibus dat gratiam suam⁴, fecerunt ad invicem et vicissim bonam, firmam et inrevocabilem compositionem, unionem, fraternitatem et ligam atque taliam, volentes et paciscentes nominibus antedictis, quod pro fortificatione et defensione dicte compositionis, unionis, fraternitatis et lige ipse civitates et ipsarum comunia de quantitate duorum milium quingentorum militum contingentium civitatibus iam dictis et quibusdam aliis comunitatibus et locis Tuscie de summa et quantitate quinque milium militum, de quibus collaturus est dominus noster summus pontifex pro sancta Romana ecclesia mille quingentos milites et regia maiestas Ieru-

557. ^a) corr. ex imitatrix or.

1) Cf. Luc. 8, 2.

2) Cf. supra nr. 552.

3) Quae omnia servata non sunt.

4) 1. Petr. 5, 5.

salem et Sicilie mille milites secundum assertionem ambaxiatorum domini legati Lombardie, contribuant ad ipsam talem duorum milium quingentorum militum, videlicet civitas et comune Bon(onie) sexcentos milites, civitas et comune Flor(entie) mille milites, civitas et comune Sen(arum) trecentos viginti quinque milites et civitas et comune Perusii trecentos septuaginta quinque milites, et quod residui milites dictorum duorum milium quingentorum militum, qui sunt ducenti milites, dividantur et distribuuntur inter comunia Vulterrarum, Sancti Miniatis, Sancti Geminiani, Prati et Collis Vallis Else per dominum legatum Lombardie cum consilio comunium Flor(entie) et Bonon(ie), si sibi placebit.

2. Et quod dicta liga et talia incipiat et durare debeat eo tempore et pro eo termino et tempore, de quo provisum est vel providebitur hinc ad pertotum mensis Martii proxime venturi per prefatam regiam maiestatem et per ambaxiatores dictarum comunitatum Bon(onie), Floren(tie), Sen(arum) et Perusii antedictae lige [nomine] ad ipsam maiestatem transmissos. Et quod per ipsos factum fuerit in predictis, intelligatur esse factum et ordinatum in parlamento presenti. Et si accideret quod infra dictum terminum per ipsum dominum regem et ambaxiatores proxime dictos nulla fieret provisio de termino supradicto seu quando incipiat et quantum durare debeat talia supradicta, incipiat in Kalendis mensis Aprilis proxime venturi et duret et durare debeat per unum annum finiendum in Kalendis mensis Aprilis anni Domini millesimi trecentissimi trigesimi, et quod comunia dicte talie usque ad dictas Kalendas Aprilis partem militum cuique dictorum comunium contingentem habere debeat integram et completam, si comode habere possunt, sin autem, ad tardius usque ad medium mensis Aprilis predicti, in quo casu tunc incipiat dicta talia et duret usque ad medium Aprilis dicti millesimi trecentissimi trigesimi. Et quod predicta comunia Bon(onie), Floren(tie), Senarum et Perusii et quodlibet eorum, quam citius comode fieri potest, mittantur ambaxiatores solempnes ad sanctissimum patrem et dominum nostrum summum pontificem ad supplicandum eidem, quatenus dignetur in dicta talia quinque milium militum contribuere, mittere et tenere ad eiusdem expensas mille quingentos milites, quibus solvi faciat de suis stipendiis ita et taliter, quod possint libere servire et serviant in partibus Ytalie, ubi et quodcumque fuerit opportunum, toto tempore dicte talie ut alii milites talie supradicte, et alia faciendum, que dictis ambaxiatoribus pro parte eorum comunium sunt commissa vel committentur, et etiam dare capitaneum excellentem et strenuum Ultramontanum dicte talie quinque milium militum, cui capitaneo tota dicta talia dictorum quinque milium militum debeat obedire. Et modus petitionis, supplicationis et acceptationis dicti capitanei discretioni et dispositioni dictorum ambaxiatorum iturorum ad summum pontificem relinquatur, prout omnes simul unanimiter concordabunt. Et quod milites talie supradicte dictorum comunium sint Ultramontani et de partibus ultramontanis oriundi, probi et in armis experti.

3. Et quod capitaneus dandus et deputandus per dictum dominum nostrum summum pontificem dicte talie quinque milium militum esse debeat et morari personam liter cum dicta quantitate militum vel parte eorum, prout opportunum congnoverit, contra Bavarum ecclesie et fidei catolice inimicum, ubicunque per Ytaliā vagaretur, et ad fronterias inimicorum Ghibellinorum rebellium et adversantium sancte Romane ecclesie et parti Guelfe et illis resistere viriliter et impugnare pro posse eosdem, secundum quod ipsi capitaneo et suo consilio videbitur expedire. Et quod omnia et singula comunia, civitates, universitates, loca et castra dicte talie et nominatim ad dictam societatem et talem conferentes et contribuentes et que conferent et contribuent se ad invicem debeant defensare, defendere, iuvare et tueri pro posse dicta talia durante maxime ab oppressionibus^b, offensionibus et iniuriis dampnati Bavari et suorum sequa-

cium et prefatorum Ghibellinorum et omnium inimicorum ecclesie et partis Guelfe et in predictis prebere operam pro posse. Et quod omnia et singula comunia diete sotietatis et lige teneantur et debeant quantitatem militum sibi de dicta talia contingentem dicta sotietate durante habere et tenere continue et illis solvere et satisfacere de suis stipendiis tam integre, tam decenter, quod servire possint libere, ubi et quando fuerit opportunum.

4. Et quod nulla comunia vel singulares persone quattuor comunium vel alicuius eorum vel aliorum comunium conferentium ad taliam predictam vel habitantes in eis vel aliquo eorum vel in comitatu vel districtu eorum vel alicuius eorum possint vel debeant contrahere, facere vel habere aliquod commertium, negotiationem, conservationem vel mercantiam cum comunibus vel singularibus personis comunium aut civitatum Pisarum, Luce et Pistorii vel aliqua eorum vel cum habitantibus in dictis civitatibus vel districtibus earum et alicuius earum, donec erunt ad mandata dicti Bavari et contra Romanam ecclesiam et partem Guelfam, vel cum eis aut aliquo ipsorum conversari aut ipsos receptare vel ad eos ire durante tempore presentis lige. Et quod dicta quattuor comunia et quodlibet eorum teneantur et debeant procurare cum aliis comunitatibus, terris et locis conferentibus ad dictam taliam et aliis amicis dictorum comunium, quod simili modo faciant et observent, ut superius est expressum. Et quod nullum comune, civitas, universitas, castrum vel locus lige prefate vel qui ad dictam taliam contribuet, audeat vel presumat prefata liga et sotietate durante per se vel alium directe vel indirecte, publice vel occulte tractare, ordinare, componere vel facere seu tractari, ordinari, componi vel fieri facere quoquomodo aliquam compositionem, pacem vel treguam vel aliquem alium tractatum cuiuscunque compositionis inire cum dampnato Bavaro et suis sequacibus, cum rebellibus Gibellinis, excommunicatis et inimicis ecclesie et partis Guelfe absque conscientia et consensu et voluntate expressa omnium dictorum quattuor comunium diete lige, videlicet Bon(onie), Floren(tie), Sen(arum) et Perusii. Et quod durante talia, unione et liga predicta omnes represalie date et habite et dande vel concedende per unum comune seu universitatem alicuius comunis vel aliquem officialem alicuius dictorum comunium contra aliud dictorum comunium vel spetiales personas dictorum comunium vel alicuius eorum suspendantur et suspense esse intelligantur et sint durante talia et unione supradicta. Et quod nullum comune et nullus civis vel districtualis dictorum comunium vel alterius eorum dictis represaliis uti possit durante tempore supradicto personaliter vel in rebus, ut dicta comunia tutius sibi ad invicem succurrere possint. Et quod quodlibet dictorum quattuor comunium Bon(onie), Floren(tie), Senarum et Perusii teneantur et debea[n]t mittere ad civitatem Floren(tie) vel ad aliam civitatem dictarum quattuor civitatum, cui Bavarus proximior esset tempore infrascripto, infra octo dies intrantis mensis Aprelis proxime accessuri unum ad minus ex suis civibus virum providum et discretum et partis ecclesie zelatorem. Qui simul congregati cum ambaxiatoribus mittendis per dominum legatum Lombardie et dictum dominum regem, si eis placebit, mittere provideant, ordinent et disponant, ubi, quando et quomodo milites diete lige debeant congregari, morari et esse et qualiter usque ad eventum capitanei supradicti. Et quod per predictos omnes fuerit ordinatum et deliberatum ibidem concorditer, per comunia diete lige debeat executioni mandari.

Apr. 8.

5. Et quod ambaxiatores et sindici cum sufficiente mandato dictarum quattuor comunitatum, videlicet Bon(onie), Florentie, Sen(arum) et Perusii, et aliorum comunium ad dictam taliam conferentium per quattuor menses ante finem diete talie conveniant et convenire debeant simul in loco per dominum legatum Lombardie vel per dicta comunia ordinando ad requisitionem ipsius domini legati Lombardie vel alterius dictorum comunium. Qui ambaxiatores et sindici provideant et providere teneantur et debeant super prorogatione, confirmatione, augmentatione et corroboracione diete lige et talie

quinque milium militum et generaliter super omnibus, que ad statum prosperum sancte matris ecclesie, regie maiestatis prefate, partis Guelforum Ytalie et dictorum comunium et amicorum suorum pro futuro tempore congnoverint expedire. Et quod quicquid per ambaxiatores et syndicos omnium dictorum comunium dictarum quattuor civitatum, silicet Bononie, Florentie, Senarum et Perusii, factum fuerit et ordinatum, valeat et teneat et habeat plenum robur et debeat observari. Et quod cetera comunia, que conferent in talia seu ad taliam predictam et se obligabunt ad dictam taliam et contenta in ea, sint et esse intelligantur de dicta liga et gaudeant et habeant et habere intelligantur exnunc omnia et singula comoda et favores dicte talie, quibus gaudent dicta comunia dicte lige, et etiam adstringantur et adstricti intelligantur ad observantiam omnium et singulorum capitulorum et pactorum lige predictae.

6. Et quod^e cum de mandato et voluntate dicte regie maiestatis comune Senarum et comune Aretii inter se pacem fecerint perpetuo duraturam, ut asseritur per syndicum et ambaxiatores comunis Senarum, et ipsum comune Sen(arum) nemini velit in aliquo fidem fallere, voluerunt de comuni concordia inter se omnes syndici supradicti, quod milites contribuendi et quos contribuere et habere debet comune Senarum in liga talia et sotietate predictis, non possint neque debeant ullo modo de comitatu et iurisdictione Senarum vel de aliquibus quibuscunque partibus seu locis cum aliis vel sine aliis militibus dicte talie equitare seu aliquam cavalcata[m] facere supra civitatem vel comitatum seu in comitatu Aretii vel dicte civitati seu comitatui Aretii vel contra dictam civitatem et comitatum aliquam guerram facere vel inferre. Et quod ad predicta vel aliquod predictorum faciendum directe vel indirecte non teneantur vel tenere intelligantur vel cogi seu compelli modo quolibet possint milites supradicti per aliquem capitaneum dicte talie seu lige seu per dicta comunia seu per aliquem alium, qui in premissis iurisdictionem pretenderet. Et quod etiam ceteri milites dicte talie non possint neque eis liceat simul vel separatim in comitatum vel districtum Aretii supradicti equitare vel cavalcata[m] facere vel guerram inferre de comitatu et districtu Sen(arum) sine expresso consensu et voluntate comunis Senarum. Addicientes etiam et paciscentes, quod milites dicte lige, talie et sotietatis non possint nec eis liceat ullo modo de comitatu et districtu Senarum equitare seu aliquam cavalcata[m] vel guerram facere in comitatu vel contra comitatum Pisarum. Liceat tamen militibus contribuendis in dicta liga per comune Senarum una cum aliis militibus dicte lige et talie, dum forent extra comitatum Sen(arum), equitare et guerram facere in dicto comitatu Pisarum et etiam dicto comuni Pisarum et contra ipsum et ad predicta dumtaxat modo et forma predicta faciendum teneantur et cogi possint per capitaneum dicte talie et per comunia supradicta.

7. Quia sicut supra scriptum est dicti syndici iam dictis nominibus ad invicem convenerunt et per pactum hinc inde stipulatione vallatum pacti sunt et promiserunt sibi ad invicem syndici supradicti et quilibet de ipsis sindicis se aliis sindicis dictis nominibus recipientibus obligando et iuraverunt corporaliter ad sancta Dei euangelia tactis scripturis et euangeliiis sacris in manibus dicti reverendi viri domini Americi in ecclesia catredali civitatis Sen(arum), que sub vocabulo beate Marie virginis nuncupatur, in animabus et super animabus comunium et singulorum hominum, quorum sunt syndici, predictam ligam, fraternitatem, compositionem, unionem et confederationem, taliam et predictas promissiones, conventiones et pacta et omnia et singula suprascripta et infrascripta firma et rata habere et tenere, observare et adimplere et non contra facere vel venire per se vel alium seu alios directe vel indirecte, tacite vel expresse, aliqua ratione vel causa, de iure vel de facto, sub pena decem milium marcarum argenti, solempni stipulatione hinc inde vicissim in singulis et pro singulis capitulis huius con-

tractus promissa, danda et solvenda a comunitate predicta omnia et singula non servante comunitatibus sive comunitati predicta per singula observantibus. Que pena totiens committatur et possit exigi cum effectu, quotiens in singulis et pro singulis capitulis, partibus et membris huius contractus fuerit contra factum, ventum vel non servatum.

Et dicta pena commissa vel non commissa, soluta vel non soluta nichilominus contractus iste in sui robore perseveret.

8. Pro quibus omnibus et singulis firmiter observandis et adtendendis obligaverunt dicti syndici sibi ad invicem et vicissim omnia bona et homines et personas dictorum comunium, quorum sunt syndici. Renunptiantes syndici supradicti nominibus antedictis privilegio fori, exceptioni doli mali, condictioni sine causa, in factum actioni, feriis et diebus feriatis et generaliter omni alii legum, iuris et usus auxilio et beneficio quo uti possent, propter quod posset predictis aliquid obviari. Quibus sindicis et cuilibet eorum sindicario nomine quo supra predicta omnia et singula volentibus et confitentibus predicta omnia et singula servare precepi ego Orlandinus Forestani notarius infrascriptus pro guar(andia) et nomine iuramenti, sicut michi licet ex forma capituli constituti comunis Floren(tie) et Senarum, quod tractat de guar(andia), quatenus predicta omnia et singula adtendant, adimpleant, faciant et observent in omnibus et per omnia, prout promiserunt et supra plenius continetur et scriptum est. Insuper dicti syndici et quilibet eorum promiserunt de predictis omnibus et singulis facere confessionem coram iudice comunis Perusii et coram quolibet alio iudice competenti.

Actum in civitate Senarum in supradicta ecclesia cattredali civitatis Senarum in presentia venerabilis patris et domini domini Donosdei episcopi Senensis, presentibus nobilibus et potentibus viris Guidone Riccio de Folliano de civitate Regii honor(abili) capitaneo guerre civitatis Senarum, domino Andrea domini Salimbenis de Camerino milite capitaneo populi civitatis Senarum, Renaldo domini Nerii Servi, Francisco Cini Ugonis et Cione fratris Dominici, qui sunt de offitio dominorum novem gubernatorum et defensorum comunis et populi civitatis Sen(arum) et domino Griffolo Iacobi iudice, Iacobo Balordo de Forlivio, domino Andrea de Sancto Elpidio iurisperito et ser Bartholomeo Ciardi notario de Senis et multis aliis testibus ad hec adhibitis, vocatis et rogatis.

(S. N.) Ego^d Orlandinus Forestani imperiali auctoritate notarius predictis interfui et ea rogatus scribere et publicare ser Bartholomeo Ciardi notario de Senis scribere mandavi et commisi et manu propria publicavi et meum signum apposui consuetum.

558. 559. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1329. Mart. 12.—21.

558. *Concessio processus summarii contra debitores.* Mart. 12.

Copia (c.) saec. XVI. Pisis in tabulario familiae Roncioni. Contulimus nos. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 123 nr. 234 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1016.

40 Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis Schotto quondam Bianchi de Varna et Niccolo filio quondam et heredi Berti de Varna civibus Pisanis, suis et imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

557. ^d) *abhinc alia manus or.*

Volentes amputare calumnias ratione et iustitia mediante, ut creditores ad suum sine magno dispendio et longa dilatione causarum devenire pervaleant, vobis et cuique vestrum pro vobis ipsis vestrisque heredibus, qui consideratis a nobis maximis laboribus et expensis, quas pro corone nostre subsidio ab adventu maiestatis nostre citra facto in Tusciam gratiose gessistis et geritis, et ob fidelitatis vestre constantiam, [quam]^a erga nos et Romanum imperium parati estis gerere in futurum, cupientes ex hiis vobis et cuilibet vestrum pro vobis ipsis vestrisque heredibus ut predicitur aliqualem gratiam facere specialem, hanc igitur ex certa scientia tenore presentium concedimus et donamus, debitores vestros quacunque de causa tam presentes quam futuros iudiciorum et compromissorum mora qualibet et dilatione postpositis iuxta formam instrumentorum vestrorum posse summarie ad cuiuslibet vestri petitionem personaliter cogi, capi et facere detineri usque ad creditorum vestrorum satisfactionem integram et perfectam. Et ad compromittendum occasione aliqua cogi nullatenus valeatis nec possitis pro tali captione vel detentione seu repetitione aut satisfactione fiendis de vestris debitoribus vel eorum occasione et causa ab ullo officiali modo aliquo condemnari. Non obstantibus aliquibus consiliis, brevibus seu ordinamentis Pisani communis seu alterius civitatis vel loci in contrarium conditis et condendis et non obstante lege 'quotiens' C. de precibus imperatori offerendis¹ vel aliqua alia lege seu contrarietate vel consuetudinibus contrariis in predictis. Et predicta observari et executioni mandari per omnes et singulos officiales quaecunque iurisdictionem habentes volumus et mandamus. Mandantes insuper ut nulli hominum liceat contra hanc nostre imperialis concessionis et gratie privilegii paginam attentare vel ei ausu temerario contraire. Alioquin non solum imperialis indignationis aculeos sentiat, verum etiam quinquaginta librarum auri puri penam vice qualibet qua contrafecerit se noverit incursum, cuius pene medietas nostre imperiali camere confiscetur, reliqua vero medietas vobis Schotto et Nicolo vestrisque heredibus persolvatur. Ad quorum omnium evidentiam, testimonium manifestum et memoriam sempiternam presentem nostri privilegii paginam sigillo nostre imperialis maiestatis inferius appenso cum filis siricis in materiam cere mandavimus et volumus munimine roborari².

Datum Pisis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione duodecima, die duodecima Martii, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

559. *Donatio advocatie civitatis Augustanae. Mart. 21.*

Originale (or.) in archivo Wallersteinensi. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1017.

35

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez reichs enbieten den edeln mannen Ludwigen und Friderich(en) grafen zu Oting, unsern lieben getriwen unser hulde und alles güt.

Durch besunder getraûnûzze und triwe, die wir an ew erchennen und erfunden haben, enpfelhen wir ew nach pete unser lieben getriwen der ratgeben und der gemain der stat Auspurch vleizzichlich und triwlich und ewer iglichen besunderlich die vogtay und p[f]lege der selben stat Auspurch si ze schirmen, befriden und vor sein an unserr stat und in unserm namen in allem dem rechten, als wir selb engegen wæren. Dar umb auch daz ir der selben pfleg dester paz mügt vorgesein, verschaffen wir ew die stewr zden Juden do selbs ze Auspurch jærichlich einzemen von in biz an unser

558. ^a) excidit c.

1) Cod. 1, 19, 2.

2) Eschatocollon simile cf. infra nr. 606.

wolgevallnütze und widerrüffunge. Als lange wellen wir auch daz ir die pfleg und vogtay habet. Und dar über ze einem urchünde geben wir disen brief mit unserm cheiserlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Lukke, an dem Eritag nach Suntag Reminiscere, do man zalt
5 von Christs gebürde dreutzehenhundert jar dar nach in dem newnunuzweintzgesten jar, in dem fümftzehendem jar unsers reichs und dem andern des cheisertüms.

560. 561. ACTORUM VICARII GENERALIS LUNIGIANAE CONTINUATIO.

1329. Mart. 28.—Apr. 13.

10 *Ex Protocollis Thomasini Bonacursi, de quibus v. supra ad nr. 526 et 527.
Cf. supra nr. 526. 527. 544—546 et infra nr. 591.*

560. *Receptio pecuniae e dogana salis provenientis. Mart. 28.*

Imbreviatura l. c. fol. 79. Descripsimus nos. — Ineditum.

Nos Gaboardus de Sabion(e) sacri imperii in Lun(igiana) vicarius generalis con-
15 fitemur tibi Iohannello condam Tucii de Serçana nunc habitatori Pont(remuli) doanerio nostro in dicta terra Pontremuli nos habuisse et recepissee a te de denariis nostris libr. quingentas viginti tres sol. XII imperialium habitas et perceptas per te de sale nostro vendito per te ipsum in dicta doana nostra de Pont(remuli). In cuius rei testi-
monium presentem paginam per Tomasinum Bonacursi de Serçana not(arium) et can-
20 cellarium nostrum scribi et publicari mandavimus et nostri sigilli munimine roborari.

Dat. Avencie, anno nativitatis Domini millesimo CCCXXVIII, ind. XII, die XXVIII. Marcii, presentibus ser Guinaldo de Linari dioc. Florentin. et Vane de Lieto de Luc(a) testibus ad hec vocatis et rogatis.

561. *Receptio mutui. Apr. 13.*

25 *Imbreviatura l. c. fol. 70'. Descripsimus nos. — Ineditum.*

In nomine Domini amen.

Zambonus filius Parentis dicti Pacii de Serçana publicus mercator fuit con(fessus) coram me not(ario) et testibus infrascriptis se habuisse et recepissee mutuo gratia et amore a nobili milite domino Gabuardo de Sabion(e) flor. CCXVII de bono auro Floren-
30 tino iusti ponderis et legalis. Renuncians exceptioni non habitorum et receptorum dictorum florenorum et omni alii iuris et legis auxilio. Quos florenos dictus Zambonus per se et suos heredes promisit et convenit reddere, solvere et restituere ipsi domino Gabuardo et cui dederit stipulatione solempni usque ad XV dies proxime venturos, omni exceptione remota et cum refectione dampnorum et expensarum litis et extra. Con-
35 stituens se dictos florenos soluturum Serçane, Luce, Pisis et Parme et ubique locorum sub pena dupli quantitatis dictorum florenorum.

Act. Serçane, anno nativitatis Domini millesimo CCCXXVIII, ind. XII, die XIII. Aprilis.

562. QUITATIO STIPENDIARIORUM PRO IMPERATORE.

(1329.) Apr. 1.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. E quinque sigillis pendent quatuor loris membranaceis. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 341 nr. 56 ex or. Editionem nostram hic repetimus.

5

Cf. supra nr. 513.

Wir die gemain der geselleschaft ze Vivanei.

Wann uns unser durchlauhtiger herr cheiser Ludowich von Rome beriht und gewert hat zehentausesent guldein an dem niwen und drithalbtausesent an dem aftern und alten gelte, hat er mit uns getædingt und uberein chomen, daz wir dem edelen manne 10
Apr. 26. hern Friderichen grafen von Ötingen vrist gegeben haben biz auf die Mitwochen in der Osterwochen die nu chumt gen Maylan ze reiten umb daz überig gelt. In der selben vrist und dar nach sullen wir tûn, als sein brief die wir von im¹ und unser die er von uns hat² sagent. Auch sullen wir im die burch Monteclar wider antwurten in aller weise, als er si uns ê in geantwort hat, als er die geisel, die er uns gesetzt hat, umb 15
neunthalbtausesent guldein von uns loset und lediget, und sullen wir aber dar nach tûn, als sein und unser brief sagent und sprechent. Und wan wir alle niht eygner insigel haben, habent die vesten ritter her Heinrich von Bar, her Arnolt von Stocheim, her Eberhart von Sulntz, her Oswalt von Rosheim und Hans von Bruch ir insigel für uns alle gemainchlich ze urchûnd gehenckt an disen brief.

20

Der gegeben ist ze Lucke, an dem Sambtztage vor dem Sûntag Letare.

563—567. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1329. Apr. 2.—(12.)

563. *Litterae recommendatitiae communi Modoetiae missae. Apr. 2.*

*Originale deperditum. — Ed. Frisi 'Memorie di Monza' II (1794) p. 158 nr. 180. 25
Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1018.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris
consilio et communi Modoetie, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et
omne bonum.

30

Ex quo nobilis vir Ludovicus dux de Tek familiaris noster dilectus ad vestri gubernationem et regimen est assumptus, fidelitati vestre eundem ex affectu sincerius commendamus, requirentes vos hactenus et monentes, quatenus ipsum studeatis in omnibus benigniter pertractare.

Data Luce, II. die Aprilis, regni nostri anno XV, imperii vero secundo.

35

1) *Deperditae sunt.* 2) *Supra nr. 513.*

564. *Concessio scultetatus.* Apr. 2.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 370. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2709 (Addit. I).

5 *Cf. supra nr. 295. 296 et infra 645.*

Wir Ludowich von Gots gnaden Rômischer cheiser ze allen zeiten merer dez riches tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir angesehen haben den schaden, den unser liebe getriwe die purger der stat Nördling von chriegs wegen genomen habent. Zû einer ergetzigunge dez selben schadens haben wir in von 10 unsern cheiserlichen genaden daz ammanampt der selben stat Nördlinge vreilich gelazzen mit allen rechten und nützen als lange ze haben und niezzen, biz daz wir ez wider-rufen in rechten zilen. Und wellen daz si niemant dar an leidig oder beswær bei unsern hulden. Und dar ûber ze einem urchûnde und sicherheit geben wir in disen brief mit unserm cheiserlichen insigel versigelten.

15 Der geben ist ze Lukke, an dem suntag Letare, do man zalt von Christs gebûrde dreutzeenhundert jar darnach in dem newnundzweintzgestem jar, in dem fûmfzehendem jare unsers reiches und in dem andern dez cheisertûms.

565. 566. *SCRIPTA IN FAVOREM RELICTAE CASTRUCCHII DUCIS.*

1329. Apr. 10.

20 *Cf. supra nr. 529.*

565. *Absolutio ab impositis.* Apr. 10.

Originale (or.) in tabulario regio Lucano. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, filis sericis rubei flavique coloris relictis. — Ineditum.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili Pine 25 collateralis olim ducis Lucani, imperii fideli dilecte gratiam suam et omne bonum.

Cum tibi pro te tuisque liberis recipienti castrum et terram Monteggieri Lucani districtus ad utendum, fruendum et fructandum pro rata summe florenorum quatuor milium auri annuatim de vicaria Petrasancte concesserimus iam est diu¹ et relato quod Lucana comunitas seu nostri vel ipsius comunitatis officiales indirecte colore quesito 30 homines et incolas dicti castri et terre muneribus, oneribus et aliis realiter et personaliter aggravando in ipsius iuris et redditus perceptione te dicto nomine molestare, inquietare et impedire nitantur, intendentes nostram provisionem seu concessionem rebus et non verbis impositam et te auctoritate nostra non decipi, tenore presentium tue tuorumque liberorum contemplationis obtentu dictum castrum, terram et locum Mon- 35 teggieri ipsiusque homines, incolas et terrigenas ab omnibus et singulis oneribus, muneribus, gravaminibus et functionibus quibuscunque personalibus, realibus et mistis et omnibus conditiis a Lucano comuni ipsiusque officialibus seu nostris in dicto et pro dicto comuni Lucano seu aliis quibuscunque impositis et imponendis quoquo modo absolvimus et liberamus et absolutos et liberatos esse decernimus usque ad nostre bene- 40 placitum voluntatis, ut sic concessionem nostram tu tuique liberi integraliter possitis habere. Mandantes universis et singulis vicariis, rectoribus, sapientibus regimini^a pre-

565. ^a) et add. or.

1) *Supra nr. 529.*

sidentibus et comuni Lucano et aliis quibuscunque pro nobis vel comuni Lucano sub pena indignationis nostre gratie et decem librarum auri pro dimidia fisco nostro et alia dimidia iniuriam passis penitus applicanda, quatinus contra predicta vel aliquid predictorum non veniant vel attentent, set ea omnia et singula inviolabiliter servare procurent, quam diu nobis et imperio fideles existant. In quorum evidens testimonium et certitudinem premissorum presentes nostre imperatorie maiestatis sigillo pendenti iussimus communiri.

Dat. Pis(is), sub anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, indict. duodecima, die decima mensis Aprilis, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

566. *Mandatum ad commune Petrasanctae.* Apr. 10.

10

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia adsunt. — Ed. Manucci loco supra ad nr. 160 citato p. 235 nr. 24 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1019.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus providis viris potestati seu vicario, rectoribus, officialibus, consiliariis et comuni de Petrasanta et ipsius vicarie hominibus et personis, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Recolentes nos specialiter et ex certa scientia concessisse pro eorum substantatione duchisse collateralis et filiis olim Lucani ducis gabellas dicte terre Petrasante et vicarie ipsius usque in quantitatem florenorum quatuor milium auri annuatim¹ et intellecto aliquos impedire conari ac etiam dictas gabellas intercipi et fraudari et alias dictis gabellis abuti in detractum iuris duchisse et filiorum predictorum et non intendentes nec volentes contra nostram promissionem talia attemptari, vobis et universitati vestre ceterisque de vicaria predicta et aliis presentes licteras inspecturis per hec scripta districte committimus et mandamus sub pena indignationis nostre gratie et quinquaginta marcarum argenti pro quolibet et qualibet vice qua fuerit contrafactum, pro dimidia fisco nostro et pro alia dimidia passo iniuriam applicanda, quatinus de dictis gabellis dictis duchisse et filiis Lucani ducis ipsorumque nuntiis et procuratoribus iuxta premissa nostra pure, integre respondeatis et libere, ipsas gabellas non fraudando nec fraudari faciendo, consentiendo vel permittendo et fraudatores ipsarum impediendes et interceptores iuris et facti remediis reprimendo strictius et arcendo et cohercione qualibet refrenando, sic quod dicti duchissa et filii dictis gabellis nullatenus decipi valeant vel fraudari, turbari, inquietari vel molestari quoquo modo directe vel indirecte aliquo colore quesito, ut nostra promissio firma perduret, nullo mandato, percepto vel requisitione, prohibitione, conminatione vel inhibitione seu sequestratione Lucani vicarii vel rectoris seu alterius in aliquo obstitura. Que omnia in presenti et futuro cassamus et irritamus et in ipsorum duchisse et filiorum et iuris ipsorum preiudicium volumus non valere usque ad nostre beneplacitum voluntatis, quam diu nobis et imperio fideles existant. In quorum certitudinem et predictorum evidens testimonium presentes licteras fieri iussimus et nostro sigillo muniri.

40

Dat. Pis(is), die decima mensis Aprilis, duodecime indict., regni nostri anno quintodecimo^a, imperii vero secundo.

566. ^a) sic or.

1) *Supra* nr. 529.

567. *Privilegium pro civitate Pontremulensi.* (Apr.) 12.

Copia (c.) recentioris aetatis in tabulario regio Florentino. — Ed. Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 523 nr. 513 ex c.; Giov. Sforza 'Memorie e documenti per servire alla storia di Pontremoli' II (Lucca 1885) p. 336 nr. 36 ex c. (ad Nov. 12). Editionem illam repetimus.

De tempore cf. notam apud Ficker l. c. additam.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis et
singulis presentes litteras inspecturis, suis [et] imperii fidelibus dilectis gratiam suam
et omne bonum.

10 Ex parte comunis et hominum terre Pontremuli, nostrorum et imperii fidelium
dilectorum, fuit maiestati nostre cum instantia supplicatum, quatenus infrascriptum pri-
vilegium per dive memorie Fridericum secundum Romanorum imperatorem prede-
cessorem nostrum [concessum] et omnia alia privilegia eis indulta, iurisdictiones et honores
dicti comunis confirmare et innovare de imperiali clementia dignaremur. Cuius quidem
15 privilegii tenor dignoscitur esse talis:

'In nomine sancte — mense, indictione prescriptis.'¹

Nos igitur predictorum hominum et comunis Pontistremuli devotionem et fidem,
quam semper ad nos et Romanum imperium habuerunt, ac grata et accepta servitia per
eos nobis et imperio exhibita attendentes ipsorumque votis solita clementia annuentes
20 predictum privilegium eis concessum per dive memorie Fridericum secundum Romano-
rum imperatorem predecessorem nostrum et omnia alia privilegia eis indulta per divos
principes Romanorum predecessores nostros, prout eis rite et provide sunt concessa,
imperiali autoritate ex certa scientia confirmamus et etiam innovamus. Et volentes
predictam terram Pontistremuli tanquam peculiarem et imperii precipuam immediate
25 ad imperii et nostram cameram pertinere, omnia privilegia, instrumenta ac obligationes
et pacta, facta et factas de iurisdictione, honore, utilitate et translatione domini dictae
terre quantum ad confinia determinata in privilegio supradicto per nos seu per retro
Romanorum principes vel eorum vicarios seu per dictum comune Pontistremuli vel quam-
cumque aliam personam, comune vel universitatem vel locum in quamcumque singularem
30 personam, comune vel universitatem de nostre plenitudine potestatis ex certa scientia
revocamus, cassamus et etiam annullamus, ipsam terram Pontistremuli cum toto suo
territorio et districtu nostre imperiali camere autoritate presentium reservantes. Non
obstantibus [aliquibus] legibus seu iuribus, [que] premissis in aliquo obviarent, etiamsi
de ipsis esset [mentio] specialis fienda, quas vel que haberi volumus pro expressis, qui-
35 bus quantum ad premissa de potestatis nostre pl[enitudine et de certa] scientia dero-
gamus. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre confirmationis [et concessionis paginam
infringere] vel ei ausu temerario contrafacere. Si quis autem contra premissa vel aliqua
[premissorum facere] vel venire presumpserit, gravem indignationem nostram et penam
centum marcarum auri p[urissimi, medietatem] nostre camere, reliquam vero medietatem
40 parti lese applicandam se noverit incursum. In [cuius rei] testimonium presentes
litteras fieri et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Data Pontistremuli, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione
duodecima, die duodecima mensis Aprilis^a, regni nostri anno quintodecimo, imperii
vero secundo.

45 567. ^a) Novembris c.

1) *Reg. imp. V nr. 1667.*

568. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE AD COMITEM PALATINUM RHENI.

1329. Apr. 4.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115¹ fol. 95 nr. 543. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 417 nr. 1160 ex c.

Roberto comiti palatino Reni duci Bavarie.

Licet sincera devotio, quam ad nos et Romanam matrem gessisti hactenus ecclesiam, indiciis claruerit manifestis, illam tamen dil. fil. Petrus de Ungula prior Tholosan(us) Hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani, noster et apostolice sedis in eis partibus nuncius, per suas nobis missas noviter litteras velut per ipsum comprobata operibus 10 multipliciter commendavit, in eisdem litteris nichilominus subiungendo, quod in devotione ipsa invariabiliter persistere proponebas. Nos autem devotionem et laudabile propositum huiusmodi cum gratiarum actionibus uberibus multipliciter in Domino commendantes, nobilitatem tuam rogamus attentius et in Domino exhortamur, quatinus in eis, ex quibus Deo semper efficiaris acceptior et locum uberioris favoris et gratie apud 15 dictam sedem tibi non inmerito vendicabis, persistere continuatione solida non omittas, de nobis fiducialiter habiturus, quod nos in tuis oportunitatibus, quantum cum Deo licuerit, propicios reperies et benignos. Et ecce quod petitiones pro parte tua nobis oblatas duximus ad exauditionis gratiam admittendas. Et ne super aliis, si quas te nobis offerre contingat imposterum, fraus per aliquos committatur, volumus quod illas 20 quas cordi gesseris, honestas tamen et exaudibiles mittas nobis amodo sub certo signo tuo.

Dat. [Avinion(e)], II. Non. Aprilis, anno terciodecimo.

569—573. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE AD DIVERSOS.

1329. Apr. 8.—27.

569. *Litterae ad legatum apostolicum.* Apr. 8.

Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. II' signato fol. 32¹ tabularii regii Florentini, ubi rubrum: Ad dominum in Lombardia legatum. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 127 nr. 239 ex c. Editionem repetimus.

Domino in Lombardia legato.

Apr. 8. Inter cetera venit in pactis tallie noviter ordinate, quod intra VIII dies presentis mensis Aprilis deberent sapientes communium Bononie, Senarum, Perusii et Florentie convenire in ea civitatum ipsarum, cui Bavarus esset proximior, et ibi esse pro ordinandis oportunis, quousque habebitur presentia capitanei generalis. Et ideo cum sapiens communis Bononie nondum venerit, de quo miramur, et ab aliis expectetur 35 cumque audivimus quod partem dicte tallie vobis pro matre ecclesia contingentem usque hodie non parastis, de quo multipliciter admiramur, consideratis apparatibus et potentia vobis et nobis vicina Bavari antedicti et presentis temporis qualitate, quod hostes ad processus invitat, nosque partem nostram paravimus et habuerimus iam est diu, paternitati et dominationi vestre quanto carius et affectuosius possumus supplicamus, quatenus 40

ipsam partem vestram consideratis predictis et aliis, que diffusa serie scribi possent, parare ac habere dignemini sine mora, ut vos et nos fortes, previsos et paratos etiam insperatus ad cautelam inveniatis omnis casus ac etiam sine dilatione providere cum communi Bononie, quod ipsum commune suum sapientem mittat omni abiecta temporis tarditate pro exaltatione matris ecclesie.

Data Florentie, die VIII. Aprilis, XII. ind.

570. *Litterae ad civitatem Senensem.* Apr. 14.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 38', ubi rubrum: Ad Senenses. — Dedit Ficker l. c. p. 128 nr. 243 ex c. Item repetimus.

10 Communi Senarum.

Habemus per litteras domini Beltramonis de Bautio in terra Sancti Miniatis de auditu et per nostros nuntios fidedignos de civitate Pisarum venientes de visu, quod Bavarus die Martis preterita proxime ora quasi tertia recessit cum suis gentibus et uxore de ipsa civitate Pisarum et quod eum iturum versus Bononiam et Lombardiam publice dicebatur. Et ideo cum de civitate Bononie sit a sapientibus cogitandum, fraternitatem vestram affectuose rogamus, quatenus milites vestros vos de tallia contingentes velitis ad civitatem Florentie mittere sine mora presentibus intellectis pro defensione et custodia amicorum et resistentia hostium predictorum. Nos enim nostros habemus et tenemus paratos ad omnia oportuna. Apr. 11.

20 Data Florentie, die XIII. mensis Aprilis, XII. ind.

571. *Litterae ad Marcum Vicecomitem capitaneum et comestabiles Societatis sancti Georgii.* Apr. 20.

Copia (c.) ibidem l. c. fol. 40. — Dedit Ficker l. c. p. 129 nr. 246 ex c. Item repetimus.

25 Magnificis et nobilibus viris dominis Marco de Vicecomitibus de Mediolano militum Societatis sancti Georgii capitaneo generali et conestabilibus Societatis eiusdem priores artium et vexillifer iustitie civitatis Florentie augmentum boni in inceptis.

Religiosus et sapiens vir frater Iohannes Boldronis ordinis Heremitarum sancti Augustini placida inter nostros opera fidei etiam per vos exhibita in exaltationibus honoris sancte matris ecclesie etiam et fidelium et devotorum ipsius contra dannatum Bavarum et sequaces suos in factis Lucanis et propositum vestrum fiendum in aliis clare ac fideliter nobis exposuit. In quibus magnificentiam vestram quantum possumus ad prosequendum incepta sollicitum red[di]mus et ortamur nec de ipsius fratris Iohannis mora miremini, quoniam per nos vobis per scripturam nostrorum sigillorum impressione munita conventa effectualiter et efficaciter ponuntur in ordine et quibus cito veniet expeditus, sicut ipse vobis referre poterit viva voce. Et si aliqua nova de inimico fidei Bavero vel de aliquibus vos habere contingat, ea nobis placeat intimare.

Data Florentie, die XX. mensis Aprilis, XII. ind.

572. *Litterae ad civitates Perusinam et Senensem priores.* Apr. 24.

40 *Copia (c.) ibidem l. c. fol. 41, ubi rubrum: Ad Perusinos. — Dedit Ficker l. c. p. 129 nr. 249 ex c. Item repetimus.*

Dominis regiminibus, consilio, populo et communi civitatis Perusii, fratribus et amicis karissimis pro parte offitii et communis.

Ut vos tanquam sotii fratres et amici karissimi que sentimus et agimus sentiatis et sitis eorum participes, vobis ad gaudium nuntiamus, quod dum olim adhuc viveret inclite memorie Calabrie dux illustris, ipse ac dominus in Lombardia legatus simul cum aliquibus paucis tamen numero sapientibus Florentinis cum domino Marco de Vicecomitibus et comestabilibus Theotonicorum tractatus aliquos inceperunt¹ de civitate Lucana ad devotionem sancte Romane ecclesie contra Bavarum et sequaces suos ad exaltationem ipsius ecclesie et ad statum et honorem suorum fidelium et ad depressionem et mortem infidelium reducenda. Et quod etiam post ipsius domini ducis recessum eius locum tenens et predicti alii in ipso tractatu prosecuti fuerunt et post eius etiam mortem legatus ipse una cum domino Philippo de Sangineto capitaneo guerre ipsisque sapientibus fuerunt similiter in ipsis tractatibus prosecuti. Et quod licet tractatus ipsi propter diversa accidentia retardationes et impedimenta receperint, tamen noviter revixerunt et in tantum iam processerunt, quod civitas Lucana contra Bavarum et sequaces et gentes suas spiritum rebellionis assunsit. Et eiecti sunt sequaces Bavari de ipsa civitate et aliqui interfecti, qui pro Bavaro dominabantur in illa. Et sunt in actu perfectionis votive Domino concedente et iam manifesta signa ipsius perfectionis aparent, ex quibus cooperante Altissimo non solum de civitate Lucana, sed de aliis multis partibus maxima honorum et commodorum pervenient fidelibus ecclesie incrementa. Per quos tractatus intenditur, quod non solum prefata Lucana civitas, sed et alie plures terre istarum partium, que nunc sunt in rebellionem sancte matris ecclesie et sanctissimi patris et domini domini Iohannis summi pontificis, ad subiectionem et obedientiam dicte sancte matris ecclesie prefatique summi pontificis et ad pacem et concordiam cum devotis et fidelibus dicte sancte matris ecclesie secundum ordinationem et dispositionem dicti summi pontificis reducantur. Et ideo fraternitatem vestram affectuosissime deprecamur, quatenus si predicta votivam perfectionem recipiant ut speramus, eis contenti esse placeat eaque grata suscipere tamquam non solum utilia, sed necessaria vobis et nobis ceterisque fidelibus ecclesie sancte Dei et letifera Bavaro suisque sequacibus et infidelibus universis. Que penes vos teneri secreta quesumus et rogamus, parati semper ad omnia grata vobis.

Data Florentie, die XXIII. mensis Aprilis, XII. ind., de nocte.

Eodem modo scriptum est communi Senarum.

573. *Litterae ad civitates Perusinam et Senensem alterae.* Apr. 27.

Copia (c.) ibidem l. c. p. 38', ubi rubrum: Ad Perusinos. — Dedit Ficker l. c. p. 131 nr. 251 ex c. Item repetimus.

Perusinis pro parte Florentinorum.

Habemus vere quod Bavarus fuit in parlamento in partibus Marcharie cum domino Cane et certis aliis et quod Cremonam rediit parlamento ipso celebrato. Et ideo cum expediat et desideremus, quod tallia consumetur et quod ordinati sapientes conveniant, et sapiens Bononie iam est et diu fuerit Florentie et vestrum expectet, fraternitatem vestram iterato requirimus et precamur, quatenus sapientem et milites vestros velitis sine ulteriori dilatione ad civitatem Florentie destinare honore vestro pro statu amicorum nostrisque precibus, gratia et amore. Et ad hoc non solum verbis, sed effectum et opere procedatis, si promissa et conventa cupitis observare.

Data Florentie, die XXVII. Aprilis, XII. ind.

Eodem modo scriptum est Senensibus.

1) Cf. nr. 571.

574. LITTERAE (FERRARII DE APILIA) AD
REGEM ARAGONUM.

(1329.) Apr. 15.

*Originale (or.) in tabulario regio Barcinonensi CRD Alfonsi nr. 3282. — Ed. Finke
5 'Acta Aragonensia' I, 444 nr. 297 ex or. Editionem repetimus.*

De tempore cf. notam apud Finke l. c. p. 446 adiectam.

1. Pridem venerabilis pater dominus Ildebrandinus episcopus Paduanus devotus
vester et vestre regie domus et precipue . . domini archiepiscopi germani vestri¹, cum
erat coram . . domino summo pontifice, audivit ab eo quod quidam nuntii Bavari ive-
10 runt in Siciliam ad dominum regem Fredericum . . ab eo pecuniarium et grande sub-
sidium requirentes, ipse autem rex Fredericus requisivit societates Florentinorum in
Sycilia commorantes, quod mutuarent eidem octuaginta milia flor. prefato Bavaro trans-
mittenda. Societates vero finaliter responderunt, quod tantam eidem mutuare non
poterant quantitatem. Et tunc dominus rex F(redericus) respondit nuntiis supradictis,
15 quod prefato Bavaro de pecunia non poterat subvenire nec etiam in eius obsequium
pro imminente estate armare galeas. Dixit etiam prefatus dominus noster episcopo
supradicto, quod hanc responsionem fecerat prefatus dominus rex, pro eo quod vos sig-
nificaveratis per nuntios vestros eidem regi, quod ab omni favore et subsidio prestando
eidem Bavaro, qui erat hostis ecclesie et gravibus sententiis irretitus, abstinere omnino,
20 et quod nullatenus se contra ecclesiam inveniret quodque si secus faceret, vos nunquam
possetis eidem auxilia vestra prestare². Et quod propter guerram, quam habet cum
domino rege Roberto, ipse non dimitteret acquiescere requisitionibus vestris et quoniam
recipiebatis super vos de guerra illa eidem pacem et bonam contracteriam procurare.
Ad que verba respondit episcopus supradictus: 'Pater sancte, bene ostendit in hoc rex
25 Aragonum, quod est devotissimus ecclesie et vobis nec est rex qui in hoc negotio plus
facere potuisset, et multum pater sancte debetis hoc habere gratum. Nam subtractio
auxilii regis Frederici precipue confundet hostem vestrum et elevabit fideles ecclesie.'
Et dominus noster predictus asseruit, quod ita erat, de bona et leta facie. Et multa
circa predicta fuerunt dicta honorem vestrum tangentia, que esset longum repetere.

30 2. Noverit etiam clementia vestra, quod nepos episcopi supradicti, qui vocatur
dominus Paulus de Comite, in partibus Romanis et Campanis presencialiter magnifice
servit et servire potest domino nostro predicto, ecclesie et regi Roberto, cuius est
precipuus devotus, et propterea dominus noster predictus eundem episcopum libenter
audit et videtur de ipso confidere. Ipse quoque sicut verus amicus loquutus fuit domino
35 nostro spaciose et efficaciter pro felici et grata expeditione negotii mei. Nec scio quod
adhuc aliquis fuerit pro dicto negotio efficacius loquutus et habuit satis curialem et
gratam responsionem. Dixit enim eidem dominus noster, quod non intendebat me
dimittere in isto statu, set intendebat me consolari. Et nuper, quando fuerunt verba
premissa, episcopus ipse ortabatur eum, quod inter prefatos dominos reges concordiam
40 procuraret, et in favorem meum subiunxit, quod quando sibi placeret, ego laborarem ad
hoc. Cumque dominus noster diceret ei: 'Videatis si possemus confidere de eodem' ipse
respondit: 'Super . .^a sit, quod de ipso potestis plene confidere, sicut de fidei vestro
et homine, qui affectat illam concordiam.' Quod testimonium ego reputo michi satis utile
et spero, quod mediante suffragio vestro negocium meum habebit bonum finem . .

45 Dat. Avinione, XV. Aprilis.

574. ^a) deest verbum or.

1) Iohannes archiep. Toletanus. 2) Cf. supra nr. 470.

575. IOHANNIS XXII. PAPAE DECLARATIO HAERESEOS LUDEWICI ITERATA.

1329. Apr. 20.

Cf. supra nr. 361.

Adhibuimus 1 exemplar archiepiscopo Pisano a. 1329. Mai. 5 destinatum, cuius autographon servatur Pisis in tabulario archiepiscopali; contulimus nos; bulla plumbea desideratur: in plica legitur: de cur̄ .N. Gaitanus;

2 exemplar archiepiscopo Magdeburgensi eodem die missum, cuius autographon exstat in tabulario regio Magdeburgensi; in plica legitur: de cur̄ .A. Reatin.; ed. Schmidt 'Päbstl. Urkunden und Regesten' I, 224 nr. 356 ex 2; editionem contulimus;

3 cod. bibliothecae Dresdensis A 70 fol. 72, de quo v. supra ad nr. 273; contulimus nos; est rubrum: Sextus processus contra Bavarum, per quem declaratur in heresim incidisse et velut hereticus reprobatur ac pronuntiatur¹.

*Quae conveniunt cum Processu supra nr. 361, ea typis minoribus excudi fecimus².
Böhmer, Reg. Ludw. p. 222 Päbste nr. 91³.*

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

1. Ad communem notitiam credimus pervenisse, quomodo propter notorios excessus detestabiles ac culpas enormes contumaciasque diutius continuatas et auctas Ludovici de Bavaria olim ducis Bavarie et discorditer in regem Romanorum ut dicebatur electi, qui in Dei contemptum, anime sue periculum nostrumque ac sancte Romane ecclesie preiudicium et totius reipublice evidens detrimentum, electione huiusmodi per nos, ad quos eiusdem electionis et electi examinatio, admissio, approbatio ac reprobatio et repulsio pertinebat, nequaquam admissa, sibi titulum regium regni Romani usurpans temere se administrationi dicti regni et imperii Romani presumpsit presumptuose nimium immiscere, cum eodem vacante imperio, sicut et tunc vacabat et vacat ad presens, eorumdem regni et imperii ad sedem apostolicam noscatur administratio pertinere, hereticorum insuper Lombardie et aliorum rebellium ecclesie sancte Dei contra ipsam ecclesiam se fautorem manifestum exhibuit et constituit publicum defensorem, Propter que et multa alia per ipsum Ludovicum temere perpetrata, que plenius in nostris processibus continentur, contra ipsum post ipsius contumacias manifestas urgente conscientia et exigente iustitia de fratrum nostrorum consilio procedentes varios processus spirituales et temporales penas et sententias continentes diversis temporibus auctis eius contumaciis fecimus et protulimus successive, primo quidem excommunicationis⁴, secundo vero privationis iuris, si quod ex electione predicta sibi fuerat acquisitum⁵, et deinde privationis feudorum, que a Romana ecclesia vel ecclesiis aliis seu imperio obtinebat, et specialiter ducatus predicti et iurium omnium, que sibi in eodem ducatu seu eius occasione vel causa pertinuerant vel poterant pertinere, necnon et privilegiorum sibi a sede apostolica vel imperio seu eius predecessoribus concessorum, quatenus ipsum tangere

1) *Insertum est in 3 mandato pontificis a. 1329. Mai. 5 venerabili fratri . . archiepiscopo . . eiusque suffraganeis misso, cui in fine additur: In e. m. scriptum fuit . . legato Lombardie. Simili modo scriptum fuit . . legato Tusciae. Eodem modo scriptum fuit singulis rectoribus terrarum ecclesie. In e. m. diversis ecclesiarum prelati et executoribus. Cf. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 119 sub nr. 135a.* 2) *Processum eodem die contra Michaellem de Caesena latum v. apud Böhmer l. c. nr. 92, itemque 'Bullarium Franciscanum' V, 383 nr. 786.* 3) *In 'Regesten der Pfalzgrafen' nr. 2036 minus recte hic Processus indicatur, cum Processus prioris item de comitatu Palatino tractantis supra nr. 361 mentio non fiat.* 4) *Supra tom. V nr. 881.* 5) *Ibid. nr. 944.*

poterant, ipsum fautorem hereticorum publice nichilominus declarantes¹, prout hec in nostris processibus in consistoriis publicis copiosa presente multitudo fidelium promulgatis plenius continentur, cartas seu membranas dictos continentes processus et sententias in ecclesia Avinionen(s)i appendi vel affigi ostiis facientes, ipsos processus et sententias nichilominus destinando quasi omnibus venerabilibus fratribus nostris patriarchis et archiepiscopis eorumque suffraganeis, ut eos suis subditis publicarent.

2. Et quia nec sic ad viam rediit veritatis, sed potius perversis intentus dogmatibus in illam noscebatur insaniam prorupisse, quod dampnatam heresim per constitutionem nostram que incipit 'Cum inter', videlicet quod Christo et apostolis in rebus quas habuerant nullum ius competierat, sed tantummodo in eis habuerant usum facti, asserere presumpserat publice ac in eius presentia per alios, ut plures in sui erroris devium traheret, fecerat publicari, *libellum quendam preterea sigillo suo in eo* appenso* predictam continentem heresim, scilicet quod Christo et apostolis in rebus quas habuerant nullum ius competiit, sed in illis habuerunt tantummodo usum facti, *hoc adiecto quod dicere contrarium hereticum est censendum, prout

15 *nos et plures ex nostris fratribus in diversis libellis* eius sigillo* sigillatis vidimus contineri, per certos nuntios ad diversas civitates* Alamannie^a et circumvicinas partes ac Italie et earundem *tirannos^b aliarumque partium transmiserat, libellum ipsum in locis affigi publicis et exponi publice faciens, ut haberet de tanta et tali insaniam plures testes, ex quibus evidentius apparebat ipsum asseruisse pertinaciter, fore catholicum quod hereticum esse per dictam constitutionem

20 declaratum fuerat et hereticum quod catholicum dicta constitutio evidentius supposebat, presertim cum in dicto libello dictus Ludovicus asserat se in plurimum iurasse presentia, omnia contenta in dicto libello se credere esse vera, nos cum premissa adeo essent notoria, quod nequibant tergiversatione aliqua occultari, certa die eidem Ludovico prefixa presente multitudo copiosa fidelium, ut super premissis veniret auditurus sententiam et facturus

25 quod iustitia suaderet, cum dicta die non compareret nec postea expectatus diutius nec aliquis pro eodem, de fratrum eorumdem consilio presente fidelium multitudo copiosa eundem Ludovicum in dictam incidisse heresim ac fore hereticum declarantes ipsum velud hereticum reprobandum duximus et sententialiter condemnandum².

cf. nr. 361
cap. 1.

nr. 365
cap. 2.

3. Sane infelix homo iste a predicta heresi resilire contempnens se alia noscitur

30 involvisse. Dudum quidem ad nostram audientiam relatione tam verbali quam litterali plurimum sublimium personarum necnon fama publica notoriante perducto, quod duo viri nequam perditionis filii et maledictionis alumpni, videlicet Marsilius^c de Padua et Iohannes de Ianduno, quendam librum composuerant inter multa alia erronea continentem, quod ad imperatorem spectat papam instituere ac destituere et punire, nos super illo

35 et nonnullis aliis eorumdem articulis erroneis tam cum fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus quam cum multis ecclesiarum prelatis necnon et cum pluribus sacre theologie magistris ac utriusque iuris professoribus tunc presentibus in curia deliberatione prehabita diligenti, cum in hoc eorum deliberatio resideret, tam prefatum articulum quam alios in nostro processu predicto et sententia contentos esse sacre scripture

40 contrarios fideique catholice inimicos, de eorumdem fratrum nostrorum consilio in consistorio publico presente fidelium copiosa multitudo ipsos articulos hereticos et erroneos necnon et predictos Marsilium^d et Iohannem hereticos immo heresiarchas fore manifestos et notorios declarandos duximus et sententialiter condemnandos, in eadem sententia hoc adiecto quod si quis doctrinam predictam defendere seu approbare presumeret, cuiuscunque dignitatis aut status existeret, deberet ab omnibus tamquam

45 hereticus confutari³.

575. a) Alamanie 2. b) tyrampnos 2; tyrannos 3. c) Massilius 1; Marssilius 2. d) Massilium 1.

1) *Supra tom. VI nr. 273 et 274.* 2) *Ibid. nr. 361.* 3) *Processum iteratum contra Marsilium et Iohannem a. 1327. Oct. 23 datum v. Böhmer, Reg. Ludw. p. 220 Pabste nr. 63.*

cf. nr. 361
cap. 2.

4. Et licet processus noster predictus in consistorio publico presenti fidelium copiosa multitudine recitatus ut premittitur fuerit et dicta sententia promulgata cartaque sententiam et processus continentes eosdem in maioris ecclesie Avinionen(sis) affigi ostiis^e fecerimus seu membranas, ut suo quasi sonoro preconio et patulo indicio ad omnium fidelium notitiam deducerent processus et sententias antedictos et nichilominus⁵ processus ipsos et sententiam in urbe Romana et locis aliis circumvicinis fecerimus publicari, dictus tamen Ludovicus velud in reprobum sensum datus¹ ipsos Marsilium et Iohannem, quos in partibus Alamannie in suam familiaritatem admiserat et sub cuius umbra errores prefatos et multos^f alios publice dogmatizare^f presumpserant et pertinaciter defensare ac in Urbe prefata post latam predictam sententiam predicantes publice,¹⁰ predictos dampnatos articulos veros esse, in suam familiaritatem non erubuerat^g retinere necnon ad inauditam inductus insaniam, ut quod credebatur interius, per evidentiam exterioris operis declararet, certa die et loco convocato publice clero dicte Urbis et populo ac presente prefatus Ludovicus hereticus et scismaticus, pluribus innodatus excommunicationum sententiis et omni honore privatus, asserens errorem predictum, videlicet quod¹⁵ imperatori licebat papam deponere, contra nos depositionis de facto presumpsit sententiam promulgare, sicut in dicti Ludovici litteris² prefatam continentibus sententiam nos et fratres predicti contineri vidimus et plurium testium fidedignorum in prolatione sententie presentium, quos per nonnullos ex fratribus nostris ad cautelam examinari fecimus, depositiones continent evidenter necnon et tam illorum quam multorum aliorum testium²⁰ tam Romanorum quam aliorum habet depositio et assertio, quod premissa Rome et in circumvicinis partibus adeo sunt notoria sicut facta publice clero et populo tunc presentibus, quod non possunt tergiversatione aliqua occultari.

5. Ne igitur vir tam reprobus omni divino humanoque timore privatus de tam presumptuosa et pertinaci insaniam gloriatur et ne presumptoribus ad tam pernitiosam et²⁵ periculosam heresim pandatur aditus, sed potius precludatur accessus, cum ex predictis appareat ipsum^h in errorem incidisse predictum sintque predicta adeo notoria tam facti evidentia quam per litteras innumeras de Urbe transmissas nobis et multis ex nostris fratribus et aliis degentibus in curia presentatas et testimonio quasi omnium deⁱ Urbe ad curiamⁱ venientium hoc asserentium viva voce ac per attestaciones testium super hiis³⁰ ut predictum est receptorum necnon et per patentes ipsius Ludovici litteras² eius sigillo munitas, per quas dictam inauditam insaniam ad notitiam omnium fidelium deducere intendebat, prout nos et fratres nostri cum multis erroribus, blasphemis et insaniis aliis in eisdem litteris plene vidimus contineri, nos in predictis lesionem fidei patrumque sanctorum contemptum et probra necnon et presentium scandala et varia que mora³⁵ comminatur pericula attendentes, tantis malis et periculis obviare salubriter cupientes, auctoritate Dei omnipotentis et domini nostri Iesu Christi salvatoris nostri, cuius vices in terris licet immeriti gerimus cuique ac universe congregationi fidelium predicta iniuria per dictum Ludovicum hereticum et scismaticum, qui tunicam eius inconsutilem³ scindere nititur, noscitur irrogata, de fratrum nostrorum consilio et plenitudine potestatis⁴⁰ presente hac fidelium multitudine copiosa eundem Ludovicum in predictam incidisse dampnatam heresim declaramus ac ipsum velud hereticum reprobamus et etiam^k condempnamus, nichilominus declarantes eundem in omnes penas inflictas scismaticis et hereticis et committentibus crimina alia, que per predicta idem Ludovicus commisisse noscitur, per sacros canones et leges catholicorum principum incidisse easque omnes et⁴⁵ singulas incurrisse.

575. ^e) hostiis 1; *semper* 3. ^f) tos — dogm. in loco raso 1. ^g) erat in loco raso 1. ^h) in loco raso 1. ⁱ) de — curiam in loco raso 1. ^k) deest 1.

1) Cf. Rom. 1, 28. 2) Supra nr. 437; cf. nr. 528 et prooemium. 3) Ioh. 19, 23.

6. Et quia in prolatione sententie supradicte, sicut in dicti Ludovici¹ litteris prefatam continentibus sententiam nos et dicti fratres contineri vidimus, et plurium testium fidedignorum in prolatione sententie presentium, quos per nonnullos ex fratribus nostris ad cautelam examinari fecimus, depositiones continent evidenter, quod in eadem expressse predictam heresim, scilicet quod Christo et apostolis in hiis que habuerunt nullum ius competiit, sed tantummodo usus facti, tenet et approbat et constitutionem super hoc editam nititur impugnare, sententiam predictam per nos contra ipsum prolatam propterea approbantes, ipsum nichilominus in dictam incidisse heresim et ut hereticum ex illo etiam capite declaramus.

10 7. Et licet ipsum Ludovicum bonis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus et quibuscunque aliis ubicunque forent et quibuscunque nominibus censerentur et specialiter comitatu palatino Reni et omni iure ratione vel occasione illius vel alias quovis modo ad eundem Ludovicum pertinentibus, habendi vocem in electione regis Romanorum in imperatorem promovendi seu in electione huiusmodi aliquem ad predicta regnum vel imperium eligendi seu quomodolibet nomi-
15 nandi, privatum fore decreverimus et priva verimus, exponendis vel concedendis catholicis, si, prout et quando ac quibus vel de quibus sedes apostolica ordinandum duxerit, iure principalis dominii semper salvo, vasallos quoque ipsius et quascunque alias tam ecclesiasticas quam seculares personas nec-
20 confederationes, societates, pactiones et ligas per quoscunque cum eodem contractas vel initas, etiamsi iuramentis, penis vel aliis quibusvis^m firmitatibus essent innexe, quatenus favorem aut commodum ipsius concernerent, de potestatis plenitudine penitus dissolverimus ac penas adiectas et iuramenta super hiis prestita relaxa verimus, decernentes quasvis personas singulares ac communitates, universitates, castra, villas, terras et oppida nequaquam teneri de cetero ad observantiam earum vel cuiuslibet
25 earundem, universis quoque et singulis* ecclesiarum prelati et personis ecclesiasticis, secu-
laribus et regularibus, cuiuscunque preminentie, dignitatis, ordinis, status vel condicionis existerent, etiamsi patriarchali, pontificali aut maiori seu inferiori dignitate fulgerent, necnon regibus, ducibus, principibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, potestatibus, capitaneis, rectoribus et aliis dominis temporalibus et qui in aliquo premissorum se intitularent titulo, licet ius non haberent
30 in eis*, communitatibus et universitatibus, civitatibus, castris et villis et specialiter Mediolanen(si), Sagonen(si)ⁿ, Cuman(e)^o, Vercellen(si), Pergamen(si), Lauden(si), Cremonen(si), Aretin(e)^p, Novarien(si), Papien(si), Mantuan(e)*, Veronen(si), Lucan(e) et aliis quibuscunque inhibuerimus et expresse mandaverimus, ne predicto Ludovico de heresi ut predicatur condemnato adherere, communicare, participare vel favere quomodocunque directe vel indirecte, publice vel occulte presumerent nec eidem
35 portarent, mitterent, portari vel mitti facerent aut procurarent granum, vinum aut quecumque victualia, pannos, ligna, ferrum, arma^q seu quevis mercimonia, pecuniam vel quicquid aliud, quod posset in ipsius utilitatem vel commodum redundare, nec societates, confederationes, colligationes, pactiones aut ligas quascunque cum eodem initas vel contractas presertim in eius favorem, utilitatem vel auxilium observarent, alioquin personas quascunque singulares excommunicationis,
40 universitates vero, communitates et collegia, que postquam videlicet processus noster premissa continens ad eorum pervenisset notitiam vel potuisset pervenisse probabiliter aut per eos stetisset quominus pervenisset ad ipsos, in hac parte offendissent quomodolibet, necnon terras et loca quorumcunque circa predicta delinquentium interdicti sententiis et generaliter penis omnibus, quibus fautores et defensores hereticorum et adherentes eisdem subiciuntur a iure vel quibusvis constitu-
45 tionibus, voluerimus et decrevimus subiacere, insinuando eisdem, nos ad earundem penarum declarationem et executionem contra delinquentes huiusmodi processuros specialiter, si et quando et quotiens videremus expediens, non obstantibus si eis vel eorum aliquibus communiter vel divisim

nr. 361
cap. 6.

cap. 7.

cap. 8.

575. ¹⁾ heretici et scismatici add. 1. ^{m)} quibuscunque 1. ⁿ⁾ Saonen. 1. ^{o)} Vinan. 3.
^{p)} Aretinen. 3. ^{q)} in loco raso 1.

a sede foret indultum apostolica, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possent per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et quibuslibet privilegiis, indulgentiis et litteris apostolicis generalibus vel specialibus quibusvis personis locis vel ordinibus sub quacunque forma vel expressione verborum concessis, etiamsi de illis esset specialis et expressa ac de verbo ad verbum in nostris litteris mentio facienda, per que nullum contra premissa* volumus afferri suffragium vel obstaculum interponi, nos omnia et singula supradicta ratificantes et ex certa scientia approbantes nichilominus in presenti privationem, expositionem, concessionem, absolutionem vassallorum, dissolutionem colligationum, relaxationem iuramentorum, decretum, inhibitionem, mandatum penasque ac sententias ac omnia alia supradicta innovamus, promulgamus et facimus, volentes omnes et singulos in contrarium facientes penas incurrere supradictas.

8. Ut autem sententia et processus huiusmodi ad dicti Ludovici et aliorum quorum interest communem notitiam deducantur, cartas sive membranas sententiam et processus continentes eosdem in ecclesie Avinionen(sis) appendi seu affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, que ipsos sententiam et processum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ita quod dictus Ludovicus et alii quos contingere dinoscuntur nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerint vel quod ignorarint eosdem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Dat. Avinion(e), XII. Kal. Maii, pontificatus nostri anno tertidecimo.

576. CONFESSIO FRATRIS MINORUM SUPER ORATIONE PRO IMPERATORE FACTA.

1329. Apr. 26.

Ex Protocollis notarii Eusebii de Romagnano can(onici) P(ortusnaoensis) in archivo notariorum Utinensi edidit a. 1845. Bianchi 'Documenti per la storia del Friuli' II, 280 nr. 558. Editionem repetimus.

Die XXVI. Aprilis, Aquilegie in patriarchali palatio, presentibus testibus venerabilibus viris fr(atre) Iohanne abbate monasterii Rosacensis, vicario et fr(atre) Bernardo de Novate monacho monasterii Clarevallensis de Mediolano, constitutus in presentia venerabilis patris domini Pagani Dei gratia sancte sedis Aquilegensis patriarche dominus Iohannes de Padua ordinis Minorum de conventu Utini confessus fuit, quod pridie in Apr. 21. Parasceve Domini, cum missam conventualem celebraret in ecclesia ipsorum fratrum Minorum de Utino, astantibus ipsorum fratrum conventu et populi multitudine, inter alias orationes illam, que de imperatore Romanorum mentionem facit, dixit clara et alta voce dicendo: 'Oremus et pro christianissimo imperatore etc.' Et cum fratres et populus murmurarent propter Bavarum, qui se facit imperatorem et persequitur ecclesiam Dei et ab ea reprobatus et excommunicatus est ac de heresi condemnatus, attornitus fuit valde et ut asseruit in semet ipso fremuit et recognovit se male dixisse.

MCCCXXIX, indictione XII.

577—581. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1329. Apr. 28.—30.

577. 578. CONCESSIONES PRO COMITIBUS DE NASSOW ET DIEZ.

1329. Apr. 28.

5 577. *Scriptum pro Emichone de Nassow et Gotfrido de Diez.* Apr. 28.

Originale (or.) in tabulario regio Wisbadensi. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 496 nr. 726 ex or. ut videtur.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 62 nr. 1020.

10 *Cf. infra nr. 663.*

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer keiser zu allen ziten merer des reychs tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir angesehen han die genemen und nutzbern dienst, die uns und dem reych die edeln manne Emeh graf von Nazzawe und Gotfrit graf von Dietsch untz her getan habn und noch wol getûn
15 mûgen, und habn den vorgnanten graven und iren erben gefriet purg und stat datz Dietsch. Und sullen die vorgnanten purg und stat und alle ir purger alle die friheit, reht und gewonheit habn und niezen, die Frankenfurt unser und des reychs stat und ir purger untz her gehabt hat und noch hat. Und dar uber zu urkunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm keiserlichem insigel.

20 Der geben wart zu Suntzin, an Fritage vor sand Walpurg tag, do man zalt von Cristes gepurt dreutzeenhundert jar dar nach in dem neundenundzweintzigstem jare, in dem funfzehendem jare unsers reychs und in dem andern unsers keisertumes.

578. *Scriptum pro Emichone et Iohanne de Nassow.* Apr. 28.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 372. Descripsimus nos.

25 *Sigillum desideratur filis sericis rubei viridisque coloris relictis.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1021.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer keiser zu allen ziten merer des reychs tun chunt allen den die disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir angesehen habn die genemen und nutzbern dienste, die uns und dem reych der edel man Emeh graf
30 von Nazzawe unser liber getriwer getan hat und noch wol getûn mag, und habn Johansen seim sûne umb den dienst, den er uns und dem reych ein gantzez jar in Welzschen landen tûn sol, gegeben und verschafft und geben und verschaffen im mit disem brieve uf der purge Kamerstein, uf der hofmarkt zu Swobach, uf der hofmarkt zu Altdorf, uf dem gerihte zu dem Heroltspurge daz auch die hofmarkt gnant ist und uf
35 allen den guten die dar zu gehorent zweitusent phunt Haller uber daz gelt, da fur dem vorgnanten Emehen und Annen siner wirtinne unserr lieben mûmen und iren erben die vorgnanten gut alleu von chunig Albreht seligen unserm vorvarn an dem reych versetzt sein nach irr brief sage, die der selbe chunig Albreht und wir in dar uber geben habn¹. Und dar uber ze urkunde geben wir dem vorgnanten Johanse unsern brief
40 versigelten mit unserm keiserlichem insigel.

1) *Litterae regum deperditae sunt. Servantur tantum sex litterae consensus a. 1299.—1303. datae cf. 'Mitteilungen des Vereins für Gesch. der Stadt Nürnberg' XV (1902) p. 58 sq.*

Der geben wart zu Suntzin, an Fritage vor sand Walpurg tag, do man zalt von Cristes gepurt dreutzehenhundert jar dar nach in dem neundenundzweintzigstem jare, in dem funfzehendem jare unsers reychs und in dem andern unsers keisertumes.

579. 580. CONCESSIONES PRO CANE GRANDI.

1329. Apr. 29.

5

579. *Scriptum super vicariatu Mantuano.* Apr. 29.

Originale (or.) in tabulario regio Mantuano. Contulimus nos. Sigillum desideratur filis sericis flavi coloris relictis. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 315 nr. 503 ad apographum Wüstenfeldianum male lectum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1023.

10

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus omnibus fidelibus suis presens privilegium inspecturis graciam suam et noticiam subscriptorum.

Quia imperialis predecessorum nostrorum constitutio sanxit et rationi, que a summo rerum Opifice humane nature indita est, consonum esse dinoscitur, ut virtutum premia merentibus tribuantur, dignum esse putavimus, ut hii quorum progenitores ac etiam ipsi 15 progenitorum sequentes vestigia pro fide et zelo sacri imperii indefesso studio sollicite laborantes ipsum imperium ac fideles eius conati sunt defendere, adiuvere et totis nisibus exaltare, personarum^a pericula, rerum dispendia nullatenus formidantes, ab imperio et hiis qui imperiali culmini president profectibus, honoribus et dignitatum splendoribus illustrentur. Idcirco nos considerantes et premeditantes in cordis archano, quantas 20 Canisgrandis de la Scala^b et progenitores sui pro sacro imperio, predecessores nostris ac nobis labores personales, facultatum erogationes innumeras pertulerunt temporibus retroactis et continue idem Canisgrandis quasi igne vere fidei et devotionis accensus strenuis operibus prosequatur iusticie et naturalis equitatis ordinem exigere, censuimus prefatum Canemgrandem commodis, profectibus et dignitatibus pre ceteris honorare. 25 Quamobrem prefato Canigrandi vicariatum^c dignitatem in civitate nostra Mantue ac universo districtu damus, concedimus et in ipsum ac filios cum omni honoris et iurisdictionis plenitudine, mero ac mixto imperio tam per ipsum quam per quemcunque alium sicut voluerit exercendo tenore presencium transferimus et liberaliter condonamus, mandantes cunctis civibus et districtualibus civitatis eiusdem, ut prefato Canigrandi et 30 filiis suis intendere debeant et tanquam nobis in omnibus obedire. Si quis autem contra prefate concessionis nostre privilegium ausus fuerit contraire, imperiali banno subiaceat et penam quinquaginta librarum auri persolvat dimidiam camere nostre et aliam dimidiam prefato Canigrandi, cui ex hoc iniuria vel dampnum fieret, applicandam.

Dat. Soncini, die Sabbati vigesimo nono Aprilis, anno Domini millesimo tercentesimo vicesimo nono, duodecima indictione, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

580. *Scriptum super bonis fratrum de Bonacolsis.* Apr. 29.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigillum desideratur filis sericis item relictis. — Extr. apud Winkelmann l. c. II. 316 nr. 504 item ad apographum Wüstenfeldianum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1022.

579. ^{a)} corr. super pericul. ^{b)} Lascala or. ^{c)} sic or.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus omnibus fidelibus suis presens privilegium inspecturis gratiam suam et noticiam subscriptorum.

Dignum esse credimus, ut hii quorum progenitores ac etiam ipsi progenitorum sequentes vestigia pro fide et zelo sacri imperii indefesso studio sollicite laborantes ipsum imperium ac fideles eius conati sunt defendere, adiuvere et totis nisibus exaltare personarum^a pericula, rerum dispendia nullatenus formidantes ab imperio et hiis qui imperiali culmini president profectibus^b, honoribus et dignitatum splendoribus illustrentur. Idcirco nos considerantes et premeditantes in cordis archano, quantas Canisgrandis de la Scala^c et progenitores sui pro sacro imperio, predecessores nostris ac nobis labores personales, facultatum erogaciones^d innumeras pertulerunt temporibus retroactis et continue idem Canisgrandis quasi igne vere fidei et devocionis accensus strenuis operibus prosequatur iusticie et naturalis equitatis^e ordinem exigere, censuimus prefatum Canemgrandem comodis, profectibus et dignitatibus pre ceteris honorare. Quamobrem omnia bona, possessiones et iura, que quondam Passarinus, Botironus fratres de Bonacolsis de Mantua habebant, tenebant et possidebant seu ad ipsos quocunque modo spectabant, damus, concedimus prefato Canigrandi et heredibus suis. Salva tamen concessione et gracia, quam fecimus Iohanni Ungaro benemerito et fideli nostro de domibus, terris, possessionibus et iuribus, que quondam Passarinus de Bonacolsis de Mantua habebat, tenebat et possidebat in terra et villa Castiioni Mantuani et pertinenciis suis. Derogantes in hoc omnibus sacris legibus, constitucionibus imperialibus predecessorum nostrorum, que huic nostre^f concessioni et donacioni in aliquo obviarent. Si quis autem prefate concessionis nostre privilegio ausus fuerit contraire, imperiali banno subiaceat et penam quinquaginta librarum auri persolvat dimidiam camere nostre et aliam dimidiam prefato Canigrandi, cui ex hoc iniuria vel dampnum fieret, applicandam.

Dat. Soncini, die Sabbati vigesimo nono Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, duodecima indictione, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

581. *Confirmatio privilegii Heinrici VII. pro marchione Malaspinæ. Apr. 30.*

Originale in tabulario regio Florentino. Descripsimus nos. Sigillum desideratur, quod filis sericis pendebat. — Ineditum.

Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 358 nr. 3258 (Addit. III).

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Primum et maximum de virtutis et clemencie nostre operibus est, ut gesta predecessorum nostrorum divorum Romanorum imperatorum ac regum pro recolenda eorum laudabili memoria tamquam ratione digna per actus nostros clarioribus testimoniis commendemus. Accedens igitur nostre maiestatis presenciam nobilis vir Spineta marchio Malespine quondam Gabrielis noster et imperii fidelis dilectus nobis humiliter sup[p]licavit, quatenus sibi quoddam privilegium ipsi a dive memorie Heinrico imperatore predecessore nostro gratiosius indultum dignaremur benivolencius confirmare ac eciam castra, villas et terras in eo expressas seu expressa de novo concedere et ipsum de eisdem investire. Cuius privilegii tenor per omnia sequitur in hec verba:

'Heinricus divina favente — imperii vero primo.' *supra tom. IV, 2 nr. 892.*

580. ^{a)} corr. *super pericula eraso or.* ^{b)} pfectibus *or.* ^{c)} Lascala *or.* ^{d)} sic *or.* ^{e)} ti
45 in loco raso *or.* ^{f)} sequ. s. erasa *or.*

Nos vero attendentes, quod promptitudo et sinceritas multiplicium obsequiorum suorum, quibus semper erga sacrum Romanum imperium notabiliter claruit et nichilominus hodie erga nos pre ceteris lucescere dinoscitur et splendere poterit in futurum, ipsius supplicationem reddunt penitus rationabilem atque dignam, eorum intuitu et pre-textu predicto Spinete marchioni Malespine et suis heredibus de corpore suo legitime descendentibus supradictum privilegium presentibus ex certa nostra sciencia insertum omni modo et forma suis approbamus, ratificamus et de nostro imperiali munificencia confirmamus necnon eciam castra, villas et terras in eo expressas cum aliis omnibus sequentibus et ibidem denominatis, eo modo quo dictus predecessor noster Heinrichus sibi ea vel eas donavit de novo ex spetiali gracia donamus, concedimus et ipsos per baculum quem manu gestamus de eisdem presentibus investimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre confirmacionis, approbacionis, concessionis, donacionis et investiture infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram et penam quingentarum librarum auri pro dimidia camere nostre et pro reliqua dimidia passo iniuriam solvendarum se noverit incursum.

Dat. in Sonczino, XXX. die Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

582. 583. IOHANNIS XXII. PAPAE SCRIPTA DIVERSA.

1329. Mai. 1.—3.

20

582. *Litterae ad episcopum Argentinensem.* Mai. 1.

Copia (c.) in Litteris episcopi Argentinensis infra nr. 586 edendis. Contulimus nos. — Extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 418 nr. 1165 ad Reg. Vatican. tom. 90 fol. 246 nr. 1635.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 222 Pabste nr. 93; Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 230 nr. 637.

Iohannes episcopus servus servorum Dei dilecto filio Berhtoldo electo Argent(ino) salutem et apostolicam benedictionem.

Significavit nobis dil. fil. Rudolfus de Ohsenstein rector parrochialis ecclesie ville in Hagenoya Argent(in). dyoc., quod post processus nostros dudum contra Ludowicum olim ducem Bawarie, Dei et ecclesie publicum inimicum discorditer in Roman(or)um regem ut dicebatur electum [et] adherentes eidem rationabiliter habitos, nonnullas spirituales et temporales penas et sententias continentes in illis partibus publicatos singulares persone clerici et laici et universitas dicte ville faverunt et adhererunt Ludowico prefato, propter que singulares persone excommunicacionis et universitas prelibate interdicti sententias atque penas per dictos processus in fautores et adherentes huiusmodi promulgatas incurrisse noscuntur. Quare prefatus rector nobis humiliter supplicavit, ut cum singulares persone et universitas supradicte ab huiusmodi dicti Ludowici fautoria et adhesione omnino cessarint, easdem singulares personas ab excommunicacione et penis prefatis absolvi dictumque interdictum relaxari per discretum aliquem mandaremus. Nos igitur eiusdem rectoris supplicationibus inclinati discrecioni tue per apostolica scripta committimus et mandamus, quatinus singulares personas ab excommunicacionis, universitatem dicte ville prefatas ab omnibus sententiis atque penis contentis

in processibus supradictis iuxta ecclesie formam absolvere dictumque interdictum relaxare, si universitas et homines prefati id humiliter petierint, auctoritate nostra procures, iniungens eis super premissis penitentiam salutarem et alia que de iure videris iniungenda. Volumus autem quod singulares persone et universitas dicte ville post huiusmodi absolucionem et relaxationem similium fautorie et adhesionis macula se fedaverint, in easdem sententias atque penas recidant ipso facto.

Datum Avinion(e), Kal. Maii, pontificatus nostri anno terciodecimo.

583. *Legitimatio vacante imperio facta.* Mai. 3.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 91 fol. 245 nr. 2703.

¹⁰ *Contulimus nos. — Ed. Faye 'Lettres de Jean XXII' II, 292 nr. 2441 ex c. et Reg. Avinion. tom. 34 fol. 73'.*

Reg. Löher l. c. p. 230 nr. 638; Preger-Reinkens p. 274 nr. 478.

Venerabili fratri . . episcopo Leodiensi salutem.

Dil. fil. Symon natus dil. fil. Iohannis dicti de Mirabello, alias de Halen laici miles
¹⁵ tue dioc. nobis fecit exponi, quod idem Iohannes, qui eum tunc solutus de soluta suscepit, eidem Symoni bona sua donatione que dicitur inter vivos universa donavit. Quare pro parte eiusdem Symonis nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum dictus Iohannes pater ipsius nullam prolem nec propinquos legitimos per rectam ascendentem vel descendentem lineam habeat, eum legitimare et plene legitimatis titulo decorare et ad
²⁰ successionem predictorum et aliorum quorumcunque bonorum patris eiusdem ex testamento vel ab intestato necnon ad honores quoslibet civiles et seculares ut legitimus admittatur defectu non obstante predicto, secum dispensare misericorditer auctoritate apostolica dignaremur. Nos itaque attendentes, quod dictus pater eiusdem Symonis et idem Symon sunt de terra Romani imperii oriundi et quod hereditas et bona dicti patris
²⁵ consistunt in imperio memorato et quod dicto imperio vacante, sicut nunc vacare dinoscitur, ad Romanum pontificem iurisdictio, regimen et dispositio ipsius vacantis imperii pertinent, ac volentes eundem Symonem ob devotionem sinceram, quam ad nos et apostolicam sedem gerit, in hac parte prosequi gratiose, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatinus si premissis veritas suffragetur, cum eodem Symone, quod
³⁰ predicto non obstante defectu in bonis predictis tanquam heres legitimus succedere valeat et ad actus et honores civiles et seculares tanquam legitimus admittatur, auctoritate nostra studeas dispensare, ita tamen quod si dictus Iohannes pater ipsius Symonis de uxore legitimam prolem habuerit, idem Symon non adequetur eidem, sed congruam de bonis dicti patris possit ab ipso recipere portionem.

³⁵ Dat. Avinion(e), V. Non. Maii, anno tertiodecimo.

584. 585. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1329. Mai. 19.—26.

584. *Concessio feudi.* Mai. 19.

Originale in tabulario regio Taurinensi nobis quamvis quaerentibus inveniri non poterat. Deperditum esse videtur. — Ed. Lünig 'Codex diplom. Italiae' II (1726) p. 505 sq. Editionem (ed.) repetimus hic illic correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1024.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus discreto viro Antonio de Scarampis suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum iustis subditorum nostrorum et imperii fidelium votis imperialem celsitudinem deceat favorabiliter annuere et ea quae a rationis semita non discordant effectualiter adimplere, tuis igitur supplicationibus devotis gratiosius intendere volentes, tibi et heredibus tuis castra, villas seu loca viginti Montisalti et Montisbersarii per te acquisita et empti, ut plenius in instrumentis tuis desuper confectis¹ dicitur contineri^a, et que nunc tenes et possides cum hominibus, fidelitatibus, poderiis ac omnibus et singulis dictorum castrorum, villarum et locorum pertinentiis et cum mero et mixto imperio et plena iurisdictione in nobile et gentile feudum concedimus et de plenitudine nostre potestatis¹⁰ ex certa scientia conferimus per presentes, recepto a te prius fidelitatis debite iuramento, teque et heredes tuos de hiis omnibus et singulis tanquam de iusto feudo imperiali auctoritate investimus, tenendo et possidendo perpetuo per te et heredes tuos omni modo et forma ut premittitur absque cuiuslibet persone contradictione, iure nostro et imperii semper salvo. Cassantes et irritantes exnunc prout extunc omnia et singula¹⁵ iura, que commune et intrinseci civitatis Astensis rebelles nostri et imperii in predictis castris, villis, locis et pertinentiis suis vel aliquo predictorum se habere asserunt quoquo modo. Nulli ergo hominum liceat hanc [nostre]^b concessionis et infeudationis gratiam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, gravem indignationem nostram et penam quinquaginta librarum auri, quarum²⁰ medietas fisco nostro, alia vero medietas ipsi passo [iniuriam]^b applicetur, se noverit incursurum. In quorum testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum ante [Mediolanum]^b in campis, decimo nono die Maii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.²⁵

584a. *Scriptum pro Gotfrido de Eppstein.* Mai. 23.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bavarici KLS nr. 373. Descripsit H. Herre. Pendet sigillum valde laesum filis sericis flavi rubeique coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1025.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer cheiser ze allen zeiten merer des³⁰ riches tûn chûnt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir angesehen haben die getriwen, genæmen und nützbere dienst, die uns und dem riche der edel man Gôtfrit von Eppenstein unser liber getriwer getan hat und die er uns noch getûn mach, und haben im und seinen erben ze lehen verlihen ewiglich fûmfundzweintzieh malder rocken in dem hofe genant zem Rode, die uns und dem riche ledich worden³⁵ sein von wilent dem vesten ritter Johans genant Rode von Mõrlin. Daruber ze urchund geben wir disen brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist auf dem velde vor Meylan, an dem Dinstag nach dem Suntag Cantate, do man zalt von Christes gebûrt dreitzehenhundert jar darnach in dem neunundzweintzigistem jare, in dem fumftzehendem jare unsers riches und dem andern des⁴⁰ cheisertûms.

584. a) diceris continere ed. b) excidit ed.

1) Quae servata non sunt.

585. *Scriptum iteratum pro Conrado de Trimberg.* Mai. 26.

Cf. supra nr. 508.

Originale in tabulario Wernigerodano. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis viridis coloris. Dorso inscriptum est: R^{ta}. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 313 nr. 335 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1026.

Wir Ludowich von Gotes genaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer des reiches tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hôrent lesen, daz wir dûrch die getriwen und genâmen dienst, die uns und dem reiche der edel man Chûnrat von
10 Trimperck unser lieber getriwer gein Rome zû unserer obersten crônung und in Tuschan und Lamparten getriwlich und vestichlich getan hat und noch ze Deutschen landen getûn mach, und dûrch die stæt triwe die er zû uns hat haben im und seinen erben verlihen ze rehtem lehen von unserm cheiserlichem gewalt und milt daz gereut von der bûrch Budingen untz in Bûdingerwalt, daz uns und daz reiche an gehôrt, zû
15 fünf pflûgen und daz gereut von dem dorfe Wæchterspach untz in den vorgenanten walt auch zû fünf pflûgen, wo und an welchem ende er die vorgenanten pfluchwûrte nemen welle an einem stûch oder me, wan die rôder alleu an unser und des reiches urlaup geschehen sind. Und wellen und gebieten dem lantvogt in der Wedrebey der iet̃z ist oder dann wirt und andern allen swie si genant seint, daz si in und sein erben
20 an dem vorgenanten unserm lehen nicht hindern noch irren, als lieb in unser huld sei. Dar ûber ze urchûnd geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist auf dem velde vor Meylan, an dem Vreytage vor dem Auffertag, do man zalt von Cristes gebûrt dreutzehenhundert jar dar nach in neunundzwaintzigsten jare, in dem fûnftzehendem jare unsers reiches und in dem andern des cheisertûms.

25 586. EPISCOPI ARGENTINENSIS LITTERAE SUPER ABSOLUTIONE CIVITATIS HAGENOWENSIS.

1329. Mai. 30.

Originale (or.) in bibliotheca Heidelbergensi. Contulimus nos. Sigillum deest. — Ed. Wattenbach 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins' XXIV, 191 sqq. ex or.

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 64.*

Berhtoldus Dei et apostolice sedis gracia electus confirmatus ecclesie Argent(inensis), commissarius quoad subscripta a sede apostolica specialiter deputatus discreto viro . . plebano seu . . viceplebano Sancti Georgii in Hagenoya salutem in domino Iesu Christo.

35 Receptis nuper per nos litteris apostolicis sub vera bulla ex parte dilecti nobis in Christo Rudolphi de Ohsenstein rectoris ecclesie Sancti Georgii predictae presentatis, quarum tenor sequitur in hec verba:

'Iohannes episcopus servus — nostri anno terciodecimo.' *supra nr. 582.*

ac comparentibus coram nobis Argentine in palacio nostro episcopali sub anno
40 Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, feria secunda ante ascensionem Domini, Mai. 29. prudentibus viris et discretis Frischemanno dicto Ortlieb, Walthero dicto Zarte, Trutmanno dicto Erlewin et Iacobo dicto Bogener iuratis et scabinis de consilio dicti opidi,

procuratoribus et nunciis specialibus clericorum, religiosorum et secularium, consulum, laycorum ac universarum singularium personarum ipsius opidi, habentibus sub sigillo dicti opidi mandatum sufficiens et speciale quoad petendum absolutionem a sententiis et penis in eos per dominum nostrum summum pontificem latis et ad faciendum omnia ea que in predicto rescripto apostolico continentur et ad se obligandum suo et constituentium nomine ad ea que eis per nos iniuncta fuerint adimplenda, eisdemque procuratoribus suo et quo supra nomine absolutionem et relaxationem a sententiis et penis supradictis humiliter petentibus et devote, nos habito iurisperitorum et religiosorum consilio de motu et intentione . . opidanorum dicti opidi maiorum et minorum sollicite inquirentes, quia ipsos de commissis per eos, adhesionem videlicet Ludowici predicti vere invenimus penitentes, ab eisdem quatuor procuratoribus suo et aliorum nomine cautionem recepimus, quod a favore et adhesionem predicti Ludowici destiterunt et desistent, ad eosdem nullo umquam tempore reversuri. Et quod in signum vere penitencie

Iun. 2. in crastino Ascensionis dominice universus clerus secularis et religiosus ac populus utriusque sexus dicti opidi cum cruce et reliquiis idem opidum cum devotionis humilitate et orationibus circuibunt et postea in ecclesia parrochiali convenient missam de

Iun. 9. beata Virgine celebraturi et humiliter audituri. Et quod postea infra octavam certo die, quem tunc publice nunciabunt, omnibus pauperibus accipere volentibus largas suas elemosinas quod vulgo eine spende dicitur largientur suumque publice recognoscent errorem. Quo facto et per dictos quatuor quo supra nomine promisso, nos eosdem quatuor ac universos . . clerum, . . populum et . . singulares personas ab universis suspensionum, excommunicationum et interdictorum et aliarum quarumcumque penarum sententiis in eos dicte adhesionis ratione prolatis in nomine Domini absolvimus in hiis scriptis, interdictis et universis aggravationibus, si secute sunt, relaxatis. Quocirca discretioni vestre tenore presentium committimus et mandamus, quatinus statim visis presentibus in

Iun. 2. dicto opido convocetis . . clerum et . . populum universum, ut dicto die scilicet crastino Ascensionis mane in humilitate cordis omnia que prescripta sunt peracturi eisque gratiam et absolutionem a domino nostro . . summo pontifice et nobis factam per . . religiosum aliquem expertum, scientem eos ad obedientiam sancte Romane ecclesie faciendam inducere, exponi publice faciat ac ante inchoationem misse ipsos ut premittitur absolutos et interdicta relaxata publice nuncietis. Intimantes omnibus vestris . . subditis hanc absolutionem nostram ad eos, qui in dicta adhesionem perstiterint, non extendi eosque, qui in eam relaberentur quod absit in posterum, reincidere ipso facto in priores sententias atque penas.

Datum Argentine, feria tertia ante Ascensionem, anno^a Domini millesimo CCC vicesimo nono.

587. CAPITULA PACTORUM INTER IMPERATOREM ET AZONEM VICECOMITEM HABITORUM.

(1329. inter Mai. 19. — Iun. 14.)

Servantur nonnisi in Declarationibus imperatoris a. 1329. Sept. 23 datis infra nr. 648 edendis, ubi vide.

De tempore cf. infra.

1. Primo quod nos debemus et debemus omnia privilegia, iura, libertates et gratias factas quibuscunque vicariis, capitaneis, officialibus, universitatibus, comunitatibus

586. ^a) *supra lineam add. or.*

seu singularibus personis, qui vel que in hoc presenti facto ei Azoni fautores^c extiterant, renovare in eo tenore sicut prius concessa sunt, revocando omnes processus, sententias et pronuntiationes, si qui vel si que facti sive facte sunt contra premissos, et exnunc ex certa scientia de nostre plenitudine potestatis decernentes eos vel eas penitus irritos
5 et irritas atque cassos et cassas.

2. Secundo^d quod post recessum nostrum, quem fecimus a civitate et comitatu Mediolani, venire non debemus nec gentes armatas mittere in ipsum comitatum, nisi de voluntate et beneplacito dicti Azonis id procedat.

3. Item quod contra civitatem Bergami aut singulares personas ipsius per nos
10 aut submissam personam non faciemus nec permittemus fieri aliquam novitatem pro aliquibus hinc retro occursis. Et quod dictam civitatem Bergami ac regentes eam nunc permittemus in eo statu, in quo erat ante ipsas novitates, ipsis existentibus inantea fidelibus sacri imperii et nobis obedientibus humiliter et devote.

4. Item quod debemus confirmare et de novo concedere Rebaldono et Calzino
15 de Torniellis omnia privilegia hinc retro per nos eis concessa, hoc addito quod in civitate et episcopatu Novarie non debemus facere aliquam novitatem pro aliquibus hinc retro occursis, ipsis remanentibus fidelibus imperii et nobis, sicut ante istas novitates erant.

5. Ipse autem Azo dare teneatur nobis duodecim milia florenos et amplius quolibet mense. Quam diu autem ad partes^e Alamanie non erimus, dare teneatur florenos mille auri, in quibuscunque aliis partibus erimus preterquam in partibus Alamanie. Quos duodecim milia florenos dicimus et profiteamur habuisse ab eo et ultra pro illis mille florenis solvendis quolibet mense quinque milia octingentos florenos auri computandos in dicta promissione nobis facta omni mense.

25 6. Item quando a nobis fuerit requisitus nobis existentibus extra Alamaniam, tenetur et debet nobis in subsidium mittere ducentos armatos Theutonicos equites suis expensis et communis Mediolani. Qui stipendiarii mandatis nostris stare debebunt et nobis sub expensis predictorum in omnibus obedire.

7. Item debet et debebit ipse Azo habere omnes et quoscunque Theutonicos et
30 Italicos sibi^f amicos et colere et prosequi bono zelo, qui contra eum fuerunt et nobis astabunt. Item debent et debebunt gaudere bonis, possessionibus et privilegiis suis, prout hactenus consueverunt, quibus per predicta^g non exstitit derogatum.

8. Item debet et tenetur contra quamcunque personam nobis rebellare volentem et rebellantem cum toto suo posse fideliter in omnibus adiuvere.

35 9. Item quod contra illos, qui contra Azonem de Vicecomitibus et patrem suum quondam fuerunt, nullam faciet ultionem^h nec eis aliququaliter adversabitur nec impedimentum aliquod inferet vel gravamen pro iniuriis seu molestationibus sibi et patri suo factis et illatis.

10. Dat insuper nobis litteras sigillatas sigillo suo, quod predicta omnia attendet,
40 rata habebit fideliter et devote. Nos vero illud idem facimus ipsi Azoni fideli nostro dilecto.

587. ^c) auctores ed.^d) secundum ed.^e) partem ed.^f) nobis ed.^g) predictam ed.^h) mentionem ed.

588. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD REGEM FRANCIAE.
1329. Iun. 3.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115¹ p. 121¹ nr. 720. Descripsimus nos. — In forma integra ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 223 Päbste nr. 94.

Cf. pontificis litteras reginae Franciae destinatas dato carentes, quas integras edidit Eubel 'Bullarium Franciscanum' V, 384 nr. 788 ad a. 1329. Mai. 5, quarum extractum praebet Riezler 'Vatikan. Akten' p. 418 nr. 1166. Quibus fere eadem ad nostras res facientia referuntur ac his litteris regi destinatis.

Eidem¹.

1. Litteras regias fervorem magne devotionis et fidei, quibus erga Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque protegendam et dilatandam catholicam prefulgere regalis serenitas noscitur, recensentes delectabiliter et responsionem perversis detractatoribus ledere sinceritatem regiam circa premissa molientibus factam, sicut catholicum et orthodoxum decebat principem, describentes recepimus leta manu et premissa etiam nonnullorum gratis Deo et nobis relatibus audivimus exultanter, inde regiam providenciam cum gratiarum actionibus uberibus laudis et commendationis preconiiis in Domino plurimum attollentes eamque rogantes attentius et hortantes, quatinus in huiusmodi salutari proposito, ut mereatur semper uberius divinam et apostolice sedis benedictionem et gratiam, stabiliter perseveret.

2. Ut autem ea, que ad Dei honorem et eiusdem exaltationem fidei est in partibus Italie Salvatoris nostri clemencia hiis diebus preteritis operata et operatur continue, sublimitas regia non ignoret, ad eius noticiam pro animi consolatione ac [gaudio]^a regii deducimus que secuntur. Inprimis siquidem inter partem gentis Bavari ac Lucan(am) et Pistorien(sem) civitates ex una parte ipsumque Bavarum ex altera vertiginis immisit Dominus spiritum², ita quod gens illa Bavari una cum parte civium civitatum predictarum contra eundem Bavarum rebellarunt et capto illo³, quem ipse pro rectore dimiserat in civitate Lucana, civitatem occupaverunt eandem et contra ipsum Bavarum detinent occupatam. Cives autem Pistorien(ses) eiecta gente dicti Bavari per se regunt civitatem predictam. Mediolanum insuper fere cum omnibus civitatibus aliis Lombardie, que consueverant [obedire]^a dicto Bavaro, contra eum etiam rebellarunt, sic quod in campis eum oportet persistere, civitatibus eum recipere sibique renuentibus obedire. Iamque ut habet fidedigna multorum relatio, usque ad burgos Mediolani perveniens obsidionem ibidem posuit, civibus Mediolanensibus cum suo efforcio civitatem potenter defendentibus et se viriliter opponentibus contra eum.

3. Synagogam quoque malignancium et operancium detestabilia et iniqua, Petri videlicet de Corvaria et ministrorum ipsius etiam Dominus dissipavit. Precepto quidem eidem Petro et suis sequacibus per Pisan(os), quod civitatem illam exirent, furtive festinarunt recedere quasi nullo eorum alio expectato. Quo autem dictus P(etrus) ierit, comuniter ignoratur. Populus autem Romanus hiis diebus proxime preteritis in manu . . . legati nostri Tuscie in Urbe presentis publice populo congregato per suos syndicos necnon et nobiles, qui tunc in eadem Urbe aderunt, per se ipsos iuramentum fidelitatis, reverencie et obediencie, precipue contra Petrum et Bavarum predictos

588. ^a) excidisse videtur c.

1) Scilicet regi Franciae.

2) Cf. Isai. 19, 14.

3) Andreas de Claravilla.

eorumque sequaces corporaliter prestiterunt, recognoscentes se circa ea, que fecerant erga eosdem Petrum et Bavarum, errasse graviter, ea quatenus de facto processerant, quantum ad ipsos pertinere poterat, nichilominus revocando. Vir autem ille scismaticus et hereticus Michael de Cesena una cum Bona-, ymo verius Malagratia suo complice de Pisis exiverunt cum Bavaro et cum eo pervenerunt usque Cremonam et creditur quod se ab eo non debent separare.

Dat. III. Non. Iunii, anno tertiodecimo.

589. LUDEWICI MANDATUM SUPER STURIS IUDAEORUM.

1329. Iun. 14.

¹⁰ *Copia in transsumto (tr.) a. 1330. Ian. 29 confecto tabularii civitatis Spirensis, cuius sigillum desideratur loris membranaceis relictis¹. Contulimus nos. — Ed. Hilgard 'Urkunden zur Geschichte der Stadt Speyer' p. 311 nr. 385 ex tr.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 358 nr. 3259 (Addit. III).

Ludewicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus ad universorum
¹⁵ noticiam volumus pervenire et publice profiteamur, quod nos honorabili viro Hermann
de Liechtenberg cancellario nostro dilecto dedimus et damus per presentes liberam auc-
toritatem ac plenariam potestatem a Iudeis camere nostre servis universis per Romanum
imperium constitutis sturas et exactiones preteritas non solutas ac futuras nostro nomine
petendi et exigendi ac eosdem a dictis sturis et exactionibus litteris suis quitandi et
²⁰ absolvendi, pacta, convenciones cum dictis Iudeis de novo faciendi ac alias per nos
factas confirmandi et renovandi, prout sibi melius videbitur expedire. Et quidquid per
eundem cancellarium nostrum factum fuerit in premissis, ratificamus et presentibus
affirmamus. Quocirca mandamus omnibus sub Romano imperio constitutis, super quo-
rum iurisdictionibus aut districtibus predicti Iudei conmorantur, ac ipsis Iudeis precipi-
²⁵ mus, quatinus prenominato cancellario nostro in predictis obediant et intendant nec eum
in huiusmodi execucione impediunt, sicut indignacionem nostram voluerint evitare. In
quorum evidenciam et roboris firmitatem sibi presentes litteras nostre maiestatis sigillo
dedimus communitas.

Datum in castris apud Mediolanum, die XIII. mensis Iunii, anno Domini mille-
³⁰ simo trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno XV, imperii vero secundo.

590. EIUSDEM PRIVILEGIUM PRO COMMUNI VIGEVANI.

1329. Iun. 16.

*Originale in tabulario civitatis Vigevanensis. Contulimus nos. Sigillum, quod filis
sericis pendebat, desideratur, foraminibus relictis. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta'
³⁵ p. 496 nr. 727 ex libro impr.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2967 (Addit. II).

1) *Verba transsumti haec sunt:* Nos .. iudices curie Spirensis tenore presencium recogno-
scimus et publice profiteamur nos litteram subscriptam vero serenissimi domini Ludewici Dei gracia
Romanorum imperatoris et semper augusti sigillo sigillatam, non abolitam, non cancellatam nec in
⁴⁰ aliqua sui parte viciatam vidisse et eam de verbo ad verbum perlegisse in hec verba:

'Ludewicus Dei gracia — imperii vero secundo.' *supra* nr. 589.

In cuius visionis et perlectionis testimonium sigillum curie nostre presentibus duximus appendendum.

Datum anno Domini millesimo CCCXXX, feria secunda proxima ante purificationem beate
Marie virginis gloriose.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus. Ad perpetuam rei memoriam.

Etsi cunctis imperatorie claritatis celsitudo gratiis profluentibus, beneficiis quoque copiosis esse debeat ex largiflue sue pietatis debito gratiosa, illos tamen convenit amplioribus munificentis ac gratis favoribus circumplecti, qui cunctis temporibus res et personas periculis innumeris exponentes cum sacri imperii fidelibus pondus diei et estus¹ subire minime trepidarunt. Venientes itaque ad nos prudentes viri consules, commune et homines loci de Veglevano fideles nostri dilecti, qui diebus suis summe dilectionis fervore, magnalitate operum erga nos ac sacrum Romanum imperium multipliciter claruerunt, supplicantes humiliter et devote, quatenus ex imperatorie celsitudinis consueta clemencia ipsis omnia privilegia, emunitates, libertates, exempciones, honores et concessionem quascumque factas, datas seu concessas ipsorum predecessorum nostrorum sub quacumque forma, concessione seu expressione verborum per divos predecessores nostros imperatores Romanos confirmare, ratificare, approbare ac etiam de novo concedere dignaremur. Quorum privilegiorum omnium tenor sequitur in hec verba:

'In nomine sancte — nostri anno tertio'².

Nos itaque considerantes ignite devocionis zelum, quo dictum commune et nostre camere homines peculiares dicti loci de Veg[1]evano intepidi erga nos ac sacrum Romanum imperium multis iam retro temporibus viguerunt, ipsorum desideriis et affectatis petitionibus ostium augustalis clementie non reserantes, omnia privilegia, emunitates, libertates, beneficia, gratias, honores et concessionem datas seu concessas per divos principes imperatores Romanos predecessores nostros communi et hominibus antedictis, que in suprascriptis privilegiis continentur, gratas et ratas habentes presentis rescripti patrocinio roboramus, confirmamus, approbamus, ratificamus ac etiam de novo concedimus et innovamus. Insuper in favorem dicti communis et hominum omnes potestarias, vicariatus factos per quoscumque super commune et homines predictos personis quibuscumque et specialiter per nobilem virum Berhtoldum comitem^a de Nyffen olim in partibus Ytalie nostrum vicarium factos Calcino de Turniellis ac Lukino Vicecomiti preterquam factos per nos, represalias quoque concessas contra ipsum commune et homines communibus et hominibus Mediolani, Papie, Verzellarum et aliarum civitatum quarumcumque et communitatum tenore presentium penitus revocantes nullius obtinere volumus roboris firmitatem, que omnia et singula annullamus, cassamus et irritamus, cassa et irrita esse volumus ipso facto. Ad hec exuberantia pietatis omnes glarias, que hucusque accreverunt vel accrescent in posterum super flumen Tycini siti in territorio loci seu burgi predicti, si nulli alii de iure pertineant, communi et hominibus supradictis ipsorumque successoribus cum omnibus emolumentis et commodis perpetuo in^b feudum concedimus et donamus, inhibentes sub obtentu favoris et gratie nostre, ne quis eos, cuiuscumque status existat, super dictis glariis aliquo modo molestet, impediat vel perturbet. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc ratificationis, approbacionis, confirmationis ac etiam nove^c concessionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem contravenire presumpserit, preter indignationem nostram penam centum marcarum auri puri, quarum medietatem fisco id est nostre imperiali camere, reliquam vero iniuriam passis applicari volumus, ipso facto se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Papie, sextodecimo mensis Iulii, sub anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indiccione duodecima, regni nostri quintodecimo, imperii vero secundo.

590. ^a) comitem or.

^b) in linea post add. or.

^c) noves or.

1) Cf. Matth. 20, 12. 2) Inserta sunt privilegia Heinrici IV. a. 1064 (Stumpf nr. 2653); Friderici II. a. 1220. (Reg. imp. V nr. 1133. 1195); Heinrici VII. a. 1311. (Reg. Heinr. nr. 583).

591. VICARII GENERALIS ET CIVITATIS PISANAE LITTERAE
AD COMMUNE SARZANAE.

1329. Iun. 16.

Copia (c.) in Protocollis Thomasini Bonacursi, de quibus v. supra ad nr. 526 et 527, fol. 85'. Descriptimus nos. — Ineditum.

Terlatus de Petramala de Aricio civitatis Pis(ane) eiusque comitatus et districtus pro imperatoria maiestate vicarius generalis et . . anciani Pisani populi providis viris . . ancianis, consilio et comuni Serçane salutem sinceram.

Mandamus vobis pena nostri vicarii tollenda arbitrio, quatinus illas libr. mille denariorum, in quibus Meucio Casonis, Ceccho Vannis et Vanni Ciucii Pisanis civibus^a latoribus presentium debite tenemini per promissionem eis factam per comune Serçane, eis seu alteri eorum solvere debeatis omni exceptione remota, non eas computantes in summa pecunie, quam comuni Pisano confer[r]e debetis de gratia pro redentione civitatis Luc(ane).

¹⁵ Dat. Pis(is), XVI. Kal. Iul., XII. ind.

592. ANONYMI RELATIO SUPER PUBLICATIONE PROCESSUUM
PONTIFICIS PARISIIS HABITA.

(1329. post. Iun. 18.)

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD Ap. 79. Sigilli²⁰ dorso impressi vestigia adsunt. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 446 nr. 298 ex or. Editionem repetimus.

Cf. notam apud Finke l. c. additam, itemque documentum a K. H. Schäfer in periodico 'Römische Quartalschrift' XX (1906) p. 88 sqq. publicatum (= Riezler 'Vatikan. Akten' p. 421 nr. 1178).

²⁵ Modus in publicatione processuum domini pape et execucionis facte super aliis processibus contra ipsum per hereticos factis et appensis in ianuis ecclesie Parisiensis et aliorum circa hoc factorum.

1. Primo siquidem quod die Dominica post festum Pentecostes convocatis omni-^{Iun. 18.} bus ordinibus dicti loci Parisiensis, ut ante ecclesiam Parisiensem essent processio-
³⁰ naliter, et convocata universitate et convocatis etiam omnibus aliis curatis et subditis domini episcopi et capituli, ut in dicto loco processionaliter interessent, convocatis-
que etiam omnibus prelati existentibus Parisius ac etiam omnibus magistris in sacra pagina et doctoribus decretorum specialiter convocatis, dicta die multum mane ante
ortum solis dictus dominus episcopus in pontificalibus existendo in presentia sex^a
³⁵ episcoporum una cum ipso ibi existentium, videlicet . . Mimatensis, . . Carcassonensis, . . Belvacensis, . . Cabilonensis, . . Masticonensis et in presentia dominorum abbatum

591. ^a) sequ. delet. districtus c.

592. ^a) ita or.

1) Sunt creditores Ludewici imperatoris, quibus civitas Pisana summam mutuavit a communi Sar-
⁴⁰ zanae rehabendam.

.. Cluniacensis et .. Sancte Genevefe et in presentia omnium predictorum prelatorum, ordinum, magistrorum in theologia, doctorum in decretis et tocius ecclesie Parisiensis capituli et tanti alterius populi, quod vix poterant recipi in ecclesia et platea alia magna que est ante portas ipsius ecclesie et in aliis careriis circumquaque, in loco eminenti et bene ornato dictus dominus episcopus predicavit et thema suum fuit: 'Benedicat nos 5 Deus Deus noster'¹, ipsum thema primo ad sanctam Trinitatem, postmodum ad personam domini pape convertendo. Et cum dixisset in substantia vulgariter, quod in quibusdam processibus continebatur, postmodum dicti processus fuerunt lecti multum solenniter et per notarios publicati. Postmodum vero, ut omnis error positus in cordibus multorum cessaret et exiret de mente ipsorum contra quosdam, qui suspecti habebantur de con- 10 tentis in dictis processibus, deliberacione habita cum quibusdam, qui sunt vere zelatores fidei et qui diligunt honorem ecclesie, specialiter cum .. generali ministro Minorum fuit ordinatum, quod unus de fratribus sui ordinis, qui esset minister et magister in sacra pagina, post predictam publicacionem predicaret et post sermonem suum diceret verba que sequuntur. Et sic factum fuit et accepit thema suum: 'Fidelia omnia mandata 15 eius etc.'² et post sermonem suum in presentia dicti generalis et omnium aliorum qui representant totum ordinem dixit, quod ipse nomine ipsius generalis et tocius ordinis approbat omnes processus contra illos duos pessimos Marsilium et Iohannem et contra illum Bavarum et contra illum Petrum de Corvaria et illum Michaellem³ et contra quos- 20 cunque alios tanquam veros, fideles et legitimos, rite et legitime factos et omnia alia mandata et ordinationes et reprobabat omnes processus factos per istos Bavarum et Michaellem et alios et omnia mandata et ordinationes eorum.

2. Istis actis fuit processum ad executionem faciendam super illis processibus hereticorum factis contra dominum papam et apposis in ianuis ecclesie Parisiensis. Et cum predictus dominus episcopus et postmodum inquisitor ostendissent generaliter et in 25 substantia errores expressos in dictis processibus hereticalibus in presentia dictorum prelatorum et in presentia omnium magistrorum in theologia et doctorum in decretis et multorum aliorum virorum magnorum et tocius alterius populi pronunciaverunt, omnia contenta in dictis processibus, et quia facta fuerant ab hereticis et quia de se erant hereticalia, fore et esse hereticalia et contra fidem catholicam facta. Propter quod 30 dictos processus tanquam continentes hereses et infidelitates et quia expresse erant contra fidem, condempnarunt eos esse comburendos, ne predicti errores in auribus fidelium inculcarentur. Et sic lata dicta sententia dicti processus fuerunt positi in quadam magna patella, ubi erat magnus ignis carbonum, et in combustionem fuit magnus ignis et ut apparebat totus populus et omnes reliqui, qui erant ibi in combustionem processuum, 35 fuerunt multum delectati. Unde nunquam Parisius nec alibi fuit maior solennitas adhibita in aliquibus processibus publicandis nec in aliis actibus ecclesie.

3. Certi^b etiam deputati sunt commissarii ad inquirendum, qui fuerunt dictorum processuum hereticalium affixores.

592. ^b) *abhinc alia manus or.*

1) Ps. 66, 7.

2) Ps. 110, 8.

3) *Scil. de Caesena.*

593—618. LUDEWICI PRIVILEGIA DIVERSIS CONCESSA ET SCRIPTA VARIA.

1329. Iun. 20.—28.

593—601. SCRIPTA ET PRIVILEGIA PRO CIVITATE FRANKENFURTENSI.

1329. Iun. 20.—27.

593. *Facultas bona imperii revindicandi.* Iun. 20.

Originale (or.) in tabulario Moenofrancofurtano. Inspeximus nos. Sigillum illaesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 260 nr. 350 ex or.; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 315 nr. 337 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1030.

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez
reichs tûn chûnt allen den die disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir durch
besunder trewe und getrawnüsse, die wir zû der stat und auch den purgern ze Franken-
furt unsern lieben getriwen haben, geben wir in vollen gewalt und maht und heizzen
15 si auch mit disem brief in unserm und dez reichs namen, alle die gûte und gûlte, die
ze Frankenfûrt oder dobei ligent swie die genant sein, die von uns oder unsern vor-
varn an dem reiche verchumbert, versetzt oder auf einen widerchauf verchauffet sint,
ez sein zolle, wage, Juden, ungelt, Brunnheimer gerihte, schultheizzampt oder swaz es
sei, widerchauffen und lösen uns und dem reiche, swaz si sein widerchauffen und ge-
20 lösen mügen. Also daz si dieselben gûlt und gût, swaz sie sein widerchauffent oder
lösent, rûwichlich inne sûllen haben mit allen nûtzen und rechten, die darzû gehörent,
an alle irrunge und hindernûzze, als lange biz wir oder unser nachhomen an dem
reiche dieselben gûlt und gût von in wider lösen umb diu und si ez widerchauffet und
gelöset habent. Wær aber iemant der dez reichs gût oder gûlt ze pfantscheffe oder
25 ze widerchauffen inne hiete, der daz widerrete und si in niht ze lösen oder ze wider-
chauffen geben wolte, den oder die und daz selbe gût mügen die obgenanten purger
von Frankenfurt angreifen und von unsern wegen darzû benöten mit hilfe aller unser
und dez reichs getriwen, den wir ez auch ernstlich gebieten mit disem brief, daz si in
beholfen sein. Den wir darûber derselben stat Frankenfurt und den purgern geben
30 ze urchûnde mit unserm cheiserlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Paphy, an dem Eritag vor sant Iohanns tag ze sunnwenden, do
man zalt von Christs gebûrde dreutzeenhûndert jar darnach in dem newnund-
zweintzgestem jar, in dem fûmftzehenden jar unsers reichs und in dem andern des
cheisertûms.

594. *Privilegium de non evocando.* Iun. 20.

Originale (or.) ibidem. Item inspeximus. Pendet sigillum illaesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer-Lau l. c. II, 259 nr. 348 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1028.

Cf. Böhmer-Lau l. c. II, 260 nr. 349.

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez
reiches tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir von

besondern genaden, die wir zû der stat Frankenfurt haben, durch der trewen willen, die si uns und dem reiche dicke erzeiget hat, haben wir ir und auch den purgern doselbs unsern lieben getrewen die gnade getan und tûn auch von unserm cheiserlichen gewalt mit disem brief, daz si oder ir gut, swo die gelegen sint oder in swelhem geriht si ligent, niemant an sol sprechen mit gestlichen rechten umb wærtlich sache, ez sein gestlich person oder wertlich. Besunder wellen wir, daz ein iglich person, si sei wertlich oder gestlich, sülle vor dem . . schultheizze ze Franchenfurt von in und iren guten reht sûchen und nemen, darnach und die schepfen ertailent. Darüber wir in geben ze urchûnde disen brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Paphy, an dem Eritag vor sant Iohanns tag ze sunnwenden, do man zalt von Christes gebûrde dreutzehenhundert jar darnach in dem newnundzweintzgestem jar, in dem fûmftzehenden jare unsers richs und in dem andern des cheisertûms.

595. *Donatio feudi ab imperio moventis.* Iun. 20.

Originale (or.) ibidem. Item inspeximus. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis 15 rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer-Lau l. c. II, 261 nr. 352 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1032.

Cf. Böhmer-Lau l. c. II, 261 nr. 351.

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez richs tûn chûnt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir angesehen haben die getrewen und genæmen dienst, die uns und dem reiche die bescheiden manne Johans von Spyre und Jacob genant Chnoblach purger von Franchenfurt unser lieben getrewen bizher getan habent und fûrbaz tûn mûgen, und auch die stæte trewe, di si uns und dem reiche gehalten habent und haltent an underlas, und haben in und iren erben verlihen von besondern gnaden und unser cheiserlichen milte daz gût daz do heizzet daz Lehen und gelegen ist umb Mengersprunne obwendig der Rode, daz do stozzet an Ofenbrecher march, daz si und ir erben dazselb gût mit allen dem daz darzû gehõret von uns und dem reiche ewichlich ze lehen besitzen und haben sûllen. Auch wellen wir besonderlich, daz dieselben unser getrewe Johans, Jacob und ir beder erben die bûnde die gelegen sint umb Franchenfûrt ewichlich haben sûllen umb den gewonlichen zins, den si ietze dem edeln wibe Mætzen witib weilent Eberharts von Prewberch dovon gebent, fûrbaz, swenne wir oder unser nachchomen an dem reiche von ir und iren erben dieselben bunde erlõset habent. Und wellen daz si ieman^a an disen unsern gnaden irre, hinder oder beswaer bei unsern und dez richs hulden. Darüber wir in ze urchunde geben disen brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist^a an dem Eritag vor sant Iohanns tag zû sunnwenden, do man zalt von Christes gebûrde dreutzehenhundert jar, darnach in dem newnundzweintzgestem jar, in dem fûmftzehendem jare unsers richs und in dem andern dez cheisertûms.

596. 597. *Exemptio a teloneis.* Iun. 20. 23.

Formae minoris A die 20. m. Iun. datae autographon ibidem. Item inspeximus. 40 Sigillum illaesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer-Lau l. c. II, 262 nr. 353 ex A.

595. ^a) ita or.

Formae maioris B die 23. m. Iun. sub bulla aurea repetitae autographon ibidem. Item inspeximus. Bulla aurea pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer-Lau l. c. ex B.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1033.

Cf. Böhmer-Lau l. c. II, 264 nr. 356.

596. *Forma minor.*

1329. Iun. 20.

A.

Wir Ludowich von Gots gnaden Rômi-
 10 scher cheiser ze allen zeiten merer dez
 reichs tûn chûnt offentlich allen den die
 disen briefe ansehent oder hõrent lesen,
 daz wir durch der getrewen und staten
 dienst willen, die uns und dem reiche die
 15 wisen laûte die purger der stat ze Francken-
 furtt unser liebe getrewen getan habent
 und tæglich tûnt und fûrbaz getûn mûgen,
 und auch umbe die veste trewe, die si uns
 und dem riche je und je habent gehalten,
 20 haben wir in die besundern gnade getan
 von unser cheiserlichen milte und gewalt,
 also daz wir dieselben purger ze Francken-
 furtt und ir nachhomen wo die wonent
 sint, die purger do sint, vreyen und ledigen
 25 ewichlich und iglichem besunderlich von
 allen zõllen und an allen steten, ez sei auf
 wazzer oder auf dem lande wo si varent,
 ez sei mit chaufmanschaft oder an chauf-
 manschaft. Dovon wellen wir und gebieten
 30 allen unsern und dez reichs fûrsten, graven,
 vreyen, dienstmannen, steten, gemeinen und
 besundern personen wie die genant sein,
 wertlichen^a und gestlichen vestichlich mit
 disem briefe, daz si den obgenanten pur-
 35 gern von Franckenfurt dise unser genade
 stæte halden in aller wise als wir in sei
 getan haben und si dheine weiz daran
 hindern, irren noch beswæren, als liebe in
 unser und dez reiches hulde sein. Sunder
 40 wellen wir daz si dieselben purger von
 unsern wegen daran schirmen und fûdern,
 swo si sein bedürfen. Wer si aber dar-
 über hinderte, gen dem mûgen si sich
 weren ze behalten unser vreiunge, wo si
 45 chûnnen oder mûgen, darzû wir, unser
 amptlaûte und alle unser und dez reiches
 getrewen in beholfen sullen sein vleizzich-
 lich, wo in sein note geschiht. Und

597. *Forma maior.*

1329. Iun. 23.

B.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romi-
 scher cheiser ze allen ziten merer des
 riches tûn chunt allen den die disen brief
 ansehent oder horent lesen, daz wir durch
 der getrewen stæten dienst willen, die uns
 und dem riche die weisen lawte die purger
 der stat ze Franckenfurt unser lieb getrewen
 getan habent und tæglich tûnt und fûrbaz
 getûn mûgen, und auch umb die veste
 trewe, die si uns und dem riche je und je
 gehabt habent, haben wir in die besundern
 genad getan von unserer cheiserlichen
 milte und gewalt, also daz wir dieselben
 purger ze Franckenfurt und ir nachkomen
 wo die sint wonent, die pûrger da sint,
 vreyen und ledigen ewichlichen und ig-
 lichen besunderlichen von allen czõllen und
 an allen steten, ez sey auf wazzer oder auf
 dem lande wo si varent, ez si mit chauf-
 manschaft oder an chaufmanschaft. Dovon
 wellen wir und gebieten allen unsern und
 des riches fûrsten, graven, vreyen, dienst-
 mannen, steten, gemeinen und besundern
 personen wie die genant sein werltlichen
 und geistlichen, vestichlichen mit disem
 brief, daz si den obgenanten purgern von
 Franckenfurt dise unser genad stæt halten
 in aller wise als wir si in getan haben und
 si deheinen weis daran hindern, irren noch
 beswæren, als lieb in unser und des riches
 huld sein. Sunder wellen wir, daz si die-
 selben pûrger von unsern wegen daran
 schirmen und fûdern, wo si sein bedürfen.
 Wer si aber darüber hindert, gen dem
 mûgen si sich weren ze behalten unser
 vreyung, wo si chûnnen oder mûgen, dar-
 zû wir, unser amptlawte und alle unser
 und des reiches getrewen in beholfen sullen
 sein vleizzichlichen, wa in sein nôt be-
 schiht. Und daruber ze urchund geben

596. ^a) werthichen A.

darüber ze ũrchunde und sicherheit geben wir in disen brief mit unserm cheiserlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Pavei, des Eritages vor sant Johannis tag ze sunwenden, do man zalt von Christes gebürte dreutzeenhundert jar darnach in dem newnundzweintzgestem, in dem fumftzehendem jare unsers reichs und in dem andern des cheisertũms.

wir in disen brief mit unserer guldein bull die daran hannget versigelten.

Der geben ist zu Pappei, des Freytages vor^a sant Peter und sant Pauls tag, do man zalt von Christes gebürt driutzeenhundert jare darnach in dem naeunundzwaintzigsten jare, in dem fünftzehenden jare unsers reiches und in dem andern des cheisertũms.

¶ Signum domini Ludowici quarti Romanorum imperatoris (M) invictissimi. ¶

Ego^b frater Heinricus sacre theoloie doctor gerens officium cancellarii domini imperatoris vice domini archiepiscopi Coloniensis archicancellarii per Italiam recognovi.

598. 599. *Confirmatio privilegiorum.* Iun. 26. 27.

Formae minoris A die 26. m. Iun. datae autographon ibidem. Descripsimus nos. Manu Germanica scriptum esse videtur. Sigillum illaesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum. Variam lectionem ex A notat Böhmer-Lau l. c. II, 265 sub nr. 358.

Formae maioris B die 27. m. Iun. sub bulla aurea repetitae autographon ibidem. Inspevimus nos. Manu Italica scriptum esse videtur. Bulla aurea pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer-Lau l. c. II, 265 nr. 358 ex B.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1040.

598. *Forma minor.*

1329. Iun. 26.

A.

¶ Ludowicus ¶ Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis sacri Romani imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Virtus nostri augustalis culminis girum aule sue specialibus ornamentis et decoribus amplius illuminat et tronum solii sui elevat, cum petitionibus suorum fidelium ac devotorum se per exaudicionis oblectamentum et propiciacionis gratiam offert iuxta eorum vota benivolam et paratam. Accedentes igitur nostre maiestatis presenciam prudentes viri cives opidi nostri in Frankenfurt nostri et imperii fideles dilecti

599. *Forma maior.*

1329. Iun. 27.

B.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis, ad quos presentes pervenerint, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et [omne]^a bonum.

Virtus nostri augustalis culminis girum aule sue specialibus ornamentis et decoribus amplius illuminat et tronum solii sui elevat, cum petitionibus suorum fidelium ac devotorum se per exaudicionis oblectamentum^b et propiciacionis gratiam offert iuxta eorum vota benivolam et paratam. Accedentes igitur nostre maiestatis presenciam prudentes viri cives opidi nostri in Franckenfũrt, nostri et imperii fideles dilecti

597. ^a) var B. ^b) abhinc manus cancellarii in or.

599. ^a) excidit B. ^b) oblectamenti B.

nobis cum multa instancia et rogatus conamine humiliter supplicarunt, quatinus ipsis ac opido eorum in Frankenfurt predicto omnia et singula privilegia, iura sua, libertates, gracias et consuetudines suas tam antiquas quam novas ipsis a divis Romanorum imperatoribus ac regibus predecessoribus nostris inclitis necnon a nobis ipsis temporibus retroactis graciosius indulta et concessa seu indultas ac concessas de solita nostra clemencia dignaremur approbare ac etiam benivolencius confirmare. Nos vero considerantes, quod infallibilis fides et devocio, constans obsequiorum promptitudo et obediencia, quibus erga nos et sacrum Romanum imperium semper laudabiliter claruerunt, huiusmodi eorum petitionem reddunt rationabiliter admittendam tamquam meritam et condignam, ipsis predictis civibus ac opido Frankenfurt omnia et singula eorum privilegia, iura, libertates et gracias ac consuetudines quascunque, prout ipsis a predictis nostris predecessoribus vel a nobis rite et rationabiliter tradita sunt et concessa seu tradite et concessae, approbamus et presentibus graciosius confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmationis gratiam infringere^a vel ei ausu aliquo temerario contraire, sicut indignacionem nostram gravem et penam centum librarum auri puri, quarum medietas fisco nostro, alia vero medietas iniuriam passo applicetur, voluerit studiosius evitare. In quorum testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Papie, vigesima sexta mensis Iunii die^a, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

nobis cum multa [instancia]^c et rogatus conamine humiliter supplicarunt, quatenus ipsis ac opido eorum in Franckenfurt predicto omnia et singula privilegia, iura sua, libertates, gracias et consuetudines suas tam antiquas quam novas ipsis a divis Romanorum imperatoribus ac regibus predecessoribus nostris inclitis necnon a nobis ipsis temporibus retroactis graciosius indulta et concessa seu indultas et concessas de solita nostra clemencia dignaremur approbare ac etiam benivolencius confirmare. Nos vero considerantes, quod infallibilis fides et devocio constans, obsequiorum promptitudo et obediencia, quibus erga nos et sacrum Romanum imperium semper laudabiliter claruerunt, huiusmodi eorum petitionem reddunt rationabiliter admittendam tanquam meritam et condignam, ipsis predictis civibus ac opido Franckenfurt omnia et singula eorum privilegia, iura, libertates et gracias ac consuetudines quascunque, prout ipsis a predictis nostris predecessoribus vel a nobis rite et rationabiliter tradita sunt et concessa seu tradite et concessae, approbamus et graciosius confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmationis [et]^c approbacionis paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Quod qui presumpserit, indignacionem nostram et penam centum librarum auri puri ponderis legalis, medietatem fisco nostro et reliquam medietatem passis iniuriam solvendam se noverit incursum. In quorum omnium testimonium et firmitatem presentes conscribi et bulla nostra aurea iussimus communiri.

Dat. Papie, vigesima septima die mensis Iunii, indictione duodecima, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

¶ Signum domini Ludowici quarti Romanorum (M.) imperatoris invictissimi. ¶

Ego^d frater Henricus sacre theologie doctor gerens officium cancellarii domini imperatoris vice archiepiscopi Coloniensis archicancellarii per Italiam recognovi.

598. a) sic A.

599. c) excidit B. d) abhinc manus cancellarii in B.

600. 601. *Confirmatio privilegiorum civitatum Wetteraviae. Iun. 26. 27.*

Formae minoris A die 26. m. Iun. datae autographon ibidem. Descripsimus nos. Manu Germanica ut videtur scriptum est eadem ac nr. 598. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum. Variam lectionem ex A notat Böhmer-Lau l. c. II, 266 nr. 359.

Quae concordant cum nr. 598, ea typis minoribus excussa sunt.

Formae maioris B die 27. m. Iun. sub bulla aurea repetitae autographon ibidem. Inspeximus nos. Manu Italica ut videtur scriptum est eadem ac nr. 599. Bulla aurea pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer-Lau l. c. II, 266 nr. 359 ex B; Reimer l. c. II, 2 p. 316 nr. 338.

Quae concordant cum nr. 599, ea typis minoribus excussa sunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1041.

600. *Forma minor.*

1329. Iun. 26.

A.

nr. 598. ¶ Ludowicus ¶ Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis sacri Romani imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Virtus nostri augustalis culminis girum aule sue specialibus ornamentis et decoribus amplius illuminat et tronum solii sui elevat, cum petitionibus suorum fidelium ac devotorum se per exaudicionis oblectamentum et propiciacionis gratiam offert iuxta eorum vota benivolam et paratam. Accedentes igitur nostre maiestatis presenciam prudentes viri cives opidi nostri in Frankenfurt nostri et imperii fideles dilecti nobis cum multa instancia et rogatus conamine humiliter supplicarunt, quatinus ipsis ac opido eorum in Frankenfurt predicto necnon etiam civibus ac opidis Gailenhusen, Wepflaren et Fridberch omnia et singula privilegia, iura sua, libertates, gracias et consuetudines suas tam antiquas quam novas ipsis a divis Romanorum imperatoribus et regibus predecessoribus nostris inclitis necnon a nobis ipsis temporibus retroactis graciosius indulta et concessa seu indultas ac concessas de solita nostra clemencia dignaremur approbare ac etiam benivolencius confirmare. Nos vero considerantes, quod infallibilis fides et devocio, constans obsequiorum promptitudo et obediencia, quibus erga nos et sacrum Romanum imperium semper laudabiliter claruerunt, huiusmodi eorum petitionem reddunt rationabiliter admittendam tamquam meritam et condignam, ipsis pre-

601. *Forma maior.*

1329. Iun. 27.

B.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis, ad quos presentes pervenerint, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Virtus nostri augustalis culminis girum aule sue specialibus ornamentis et decoribus amplius illuminat et tronum solii sui elevat, cum petitionibus suorum fidelium ac devotorum se per exaudicionis oblectamentum et propiciacionis gratiam offert iuxta eorum vota benivolam et paratam. Accedentes igitur nostre maiestatis presenciam prudentes viri cives opidi nostri in Franckenfurt, nostri et imperii fideles dilecti, nobis cum multa [instancia]^a et rogatus conamine humiliter supplicarunt, quatenus ipsis ac opido eorum in Franckenfurt predicto necnon opidis Geylenhusen(si), Wetflarien(si) et Fridbergen(si), ipsorum coniuratis omnia et singula privilegia, iura sua, libertates, gracias et consuetudines suas tam antiquas quam novas ipsis a divis Romanorum imperatoribus ac regibus predecessoribus nostris inclitis necnon a nobis ipsis temporibus retroactis graciosius indulta et concessa seu indultas et concessas de solita nostra clemencia dignaremur approbare ac etiam benivolencius confirmare. Nos vero considerantes, quod infallibilis fides et devocio constans, obsequiorum promptitudo et obediencia, quibus erga nos et sacrum Romanum imperium semper laudabiliter claruerunt, huiusmodi eorum petitionem reddunt rationabiliter admittendam

601. ^a) excidit B.

dictis civibus ac opidis Frankfurt, Gailen-
hausen, Wepflarn et Fridberch omnia et
singula eorum privilegia, iura, libertates et gracias
ac consuetudines quascunque, prout ipsis a pre-
dictis nostris predecessoribus vel a nobis rite et
rationabiliter tradita sunt et concessa seu tradite
et concesse, approbamus et presentibus graciosius
confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat
hanc nostre confirmationis gratiam infringere^a vel
10 ei ausu^{*} temerario contraire, sicut indignacionem
nostram gravem et penam centum librarum auri
puri, quarum medietas fisco nostro, alia vero
medietas iniuriam passis applicetur, voluerit
studiosius evitare. In quorum testimonium
15 presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre
iussimus communiri.

20 Dat. Papie, vigesima sexta die mensis Iunii,
anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo
nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero
secundo.

tanquam meritam atque condignam, ipsis pre-
dictis civibus ac opidis Franckenfurt, Geylen-
husen(si), Wetflarien(si) et Fridberck omnia
et singula eorum privilegia, iura, libertates et
gracias ac consuetudines quascunque, prout ipsis
a predictis nostris predecessoribus vel a nobis
rite et rationabiliter tradita sunt et concessa
seu tradite et concesse, approbamus et gracio-
sius confirmamus. Nulli ergo omni[n]o homi-
num liceat hanc nostre confirmationis [et]^b ap-
probacionis paginam infringere vel ei ausu ali-
quo temerario contraire. Quod qui presumpse-
rit, indignacionem nostram et penam centum
librarum auri puri ponderis legalis, medietatem
fisco nostro et reliquam medietatem passis ini-
uriam solvendam se noverit incursum. In
quorum omnium testimonium et firmitatem pre-
sentes conscribi et bulla nostra aurea iussimus
communiri.

Dat. Papie, vigesima septima die mensis Iunii,
indictione duodecima, anno Domini millesimo
trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno
quintodecimo, imperii vero secundo.

¶ Signum domini Ludowici quarti Romano-
rum (M.) imperatoris invictissimi. ¶

Ego^c frater Heinricus sacre theologie doctor
gerens officium cancellarii domini imperatoris
vice archiepiscopi Coloniensis archicancellarii per
Italiam recognovi.

602—605. PRIVILEGIA PRO CIVITATE CREMONENSI.

1329. Iun. 21.

Cf. ea quae de his documentis et editione apud Böhmer 'Acta imperii selecta' facta nota-
vimus 'Neues Archiv' XXX, 435 sqq. Eadem manu Germanica exarata sunt scripta nr. 602
sub A, 604 sub A, 605 sub A; eadem Italica vero nr. 602 sub B, 604 sub B, 605 sub B.
35 Privilegium nr. 603 eadem manu; Italica ut videtur, scriptum est ac Mandatum infra
nr. 615. In Böhmeri Regestis documenta nostra non indicantur.

Cf. infra nr. 615.

602. Donatio iurium imperii in flumine Olii et castris Guastallae
et Luzzarae. Iun. 21.

40 Originale A manu Germanica scriptum in tabulario civitatis Cremonensis 'Caps.
Cremon. nr. 799' signatum. Contulimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendeat, deest,
foraminibus relictis. In dorso legitur: duplicat(a).

600. ^a) sic A.

601. ^b) excidit B. ^c) abhinc manus cancellarii in or.

Originale non confectum vel copia in cancellaria manu Italica exarata B ibidem 'Caps. Divers. nr. 338'. Inspeimus nos. Sigillatum non erat. In dorso leguntur: Exemplum privilegii (bulle auree post stilo acutiori add.) fluminis Olii ac castrorum Vastalle et Luzarie.

Cf. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 804 nr. 1117.

5

¶Ludowicus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

1. Quoniam imperialis maiestas semper extitit liberalis suis fidelibus et devotis, considerantes fidelitatem et devocionem, quam erga nos et nostros antecessores ac sacrum Romanum imperium Cremonenses hactenus habuerunt, et servicia et honores, que ab ipsis nostri antecessores antiquitus ac nos de presenti recepimus, et specialiter venientibus 10 nobis de Tuscia in anno Domini millesimo tectesimo vigesimo nono, mense Aprilis, ad capiendum dominium civitatis^b Mediolani in nostro adventu nos honorifice receperunt, Padum transducendo, in civitate eorum reverenter et obedienter suscipiendo et ulterius per Aduam ac alios passus eis possibiles sollicite deducendo, nobiscum semper committantibus nobili viro Ponzino de Ponzionibus^c milite consiliario et familiare nostro 15 fidei dilecto¹ ac aliis pluribus nobilibus dictae civitatis Cremonae de consensu et mandato ipsius civitatis, et ut merentibus merita tribuamus, nostro proprio motu et ex certa scientia de gratia speciali dictis Cremonensibus et comuni Cremonae omne ius et iurisdictionem, quod et quam habemus ac retro principes habuerunt in flumine Olei et in rivis ab utraque parte dicti fluminis, damus et concedimus in privilegium pleno iure, 20 quatenus extenditur territorium Cremonense. Ita quod etiam dicto comuni et dictis nostris fidelibus de Cremona liceat dictam aquam Olei per eorum territorium et districtum ad quascumque partes voluerint in eorum territorium derivare et etiam per alienum districtum et territorium, si oportunitas se obtulerit, in dictum territorium Cremonae, in quo casu dictum territorium alienum in ea parte comuni et iurisdictioni Cremonae 25 subicimus. Non obstante lege aliqua et maxime illa que lite pendente prohibet supplicare principi². Concessionem et data factas^d et facta aliquibus personis specialibus, collegio vel universitati et specialiter comuni et hominibus de Brixia vel dicto comuni Brixie vel alicui alii persone eorum nomine per Heinricum olim imperatorem predecessorem nostrum³ cassantes et auctoritate presentis privilegii penitus irritantes. 30

2. Concedentes insuper Cremonensibus antedictis et eorum^e comuni rationibus antedictis^e omne ius et iurisdictionem, quod et quam habemus^f ac nostri antecessores pleno iure hactenus habuerunt in castris seu locis Vastalle et Luzarie et eorum et cuiuslibet eorum territoriis, pertinentiis et districtibus, ita et taliter quod dictis Cremonensibus et eorum comuni liceat dictis locis et castris ac eorum et cuiuslibet territoriis uti frui, ut 35 ipsi et eorum antecessores hactenus consueverunt. Non obstantibus aliquibus concessionibus seu datis factis vel concessis per nos vel per prefatum Heinricum imperatorem predecessorem nostrum seu per alios nostros predecessores in aliquas personas, collegia vel universitates et specialiter in Gubertum olim de Corigia de Parma⁴ eiusque heredes et successores et Raynaldum quondam dictum Passarinum de Bonacolsis de Mantua⁵ et 40 eius heredes et successores. Non obstantibus aliquibus^g datis et concessionibus etiam factis in predictos Gubertum et Passarinum aliquo tempore per Cremonenses seu commune Cremonae, quas omnes concessionem et data auctoritate presentis privilegii cassamus, irritamus et nullius momenti esse decernimus.

602. ^a) LVdowicus B. ^b) deest B. ^c) Ponzonibus B. ^d) fce A. B. ^e) et eorum — 45 antedictis des. B. ^f) hactenus B. ^g) hic in B monogramma imperatoris incipit.

1) Cf. Mandatum supra nr. 548. 2) Cod. 1, 21, 2. 3) Servata non sunt. 4) Cf. supra tom. IV, 2 p. 758 l. 41 sqq. 5) Cf. ibid. nr. 1223.

3. Statuentes et imperiali edicto sanctientes, ut neque archiepiscopus aliquis neque episcopus neque dux neque marchio neque comes neque capitaneus neque valvassor neque rector aliquis aut potestas aliqua neque consules aliqui neque civitas aliqua aut comune civitatis aliquod aut aliqua denique persona parva vel magna, secularis vel ecclesiastica huic nostro privilegio obviare aut aliquo temeritatis ausu presumat eum^b infringere aut sepedictos Cremonenses et eorum comune in omnibus que dicta sunt aliquo lesionis modo perturbare aut molestare attemptet. Quod qui fecerit, indignationem nostram et penam sexaginta librarum auri puri se noverit incursum, medietatem camere nostre et reliquam medietatem passis iniuriam persolvendam.

A.

B.

4. Huius autem nostre serenitatis privilegium gratiosum optinere volumus et valere nulla lege nulloque privilegio per nostros predecessores concessis obstantibus ulo modo nec etiam ulis verbis derogatoriis, lege aliqua vel privilegio aliquo positus vel insertis, etiamsi de ipsis lege, privilegio atque verbis mentionem vel appositionem oporteret in hoc fieri specialem, nec etiam ulo huic nostre pagine obstaculo inferendo, eo quod scriptura purpurea non sit scripta nec cocti muricis et triti cochili ardore signata¹ nec questoris sacri palatii anotatione valata² aut aliqua alia solempnitas sit omissa, quia presens privilegium ac singula in eo quomodolibet comprehensa ex certa scientia sic scribi volumus, ut sunt scripta.

Inⁱ cuius rei testimonium presentes conscribi ac nostre maiestatis sigillo et signo consueto iussimus communiri.

Ut autem presens privilegium robur obtineat perpetue firmitatis, presens privilegium inde fieri et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

Dat. Papie, vigesima^k prima die mensis Iunii, duodecima indictione, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

Datum et actum in civitate Papie, vigesimo primo Iunii, sub anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione duodecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

Presentibus Iacobo de Spanahy(m) Novarien(si) episcopo, fratre Gualtero Papiensi episcopo, Friderico brugravio de Nuremberg, Ludovico duce de Tech, Friderico comite de Ottingen, Andrea de Brunech, Anfreono Spinola Ian(uensi) consiliariis et secretariis nostris dilectis et Vanni de Suxinana de Ubaldinis, Ramengo de Casate de Mediolano et Castellino de Becharia de Papia testibus ad hoc rogatis et specialiter convocatis.

602. ^b) ita A. B.

ⁱ) abhinc artius scripta B.

^k) vigesimo A.

1) Cod. 1, 23, 6.

2) Ibid. 7.

603. *Donatio eadem in forma maiori. Iun. 21.*

*Originale C manu ut videtur Italica conscriptum ibidem 'Caps. Oblii nr. 1905'.
Contulimus nos. Bulla aurea iuxta servatur, filis deperditis.*

Quae conveniunt cum nr. 602 A et B, typis minoribus excussa sunt.

nr. 602 A.

¶ Luthdowicus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

5

1. Quoniam imperialis maiestas semper extitit liberalis suis fidelibus et devotis, considerantes fidelitatem et devotionem, quam erga nos et nostros antecessores ac sacrum Romanum imperium Cremonenses hactenus habuerunt, et servitia et honores, que ab ipsis nostri antecessores antiquitus ac nos de presenti recepimus, et specialiter venientibus nobis de Tuscia in anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, mense Aprilis, ad capiendum dominium civitatis Mediolani in nostro adventu nos honorifice receperunt, Padum transducendo, in civitate eorum reverenter et obedienter suscipiendo et ulterius per Aduam ac alios passus eis possibiles solícite deducendo, nobiscum semper commitantibus nobili viro Ponzino de Ponzonibus milite consiliario et familiari nostro fidei dilecto ac aliis pluribus nobilibus dicte civitatis Cremonae de consensu et mandato ipsius civitatis, et ut merentibus merita tribuamus, nostro proprio motu et ex certa scientia de gratia speciali dictis Cremonensibus et comuni Cremonae omne ius et iurisdictionem, quod et quam habemus ac retro principes habuerunt in flumine Olei et in rivis ab utraque parte dicti fluminis, damus et concedimus in privilegium pleno iure, quatenus extenditur territorium Cremonense. Ita quod etiam dicto comuni et dictis nostris fidelibus de Cremona liceat dictam aquam Olei per eorum territorium et districtum ad quas-
cumque partes voluerint in eorum territorium derivare et etiam per alienum districtum et territorium, si oportunitas se obtulerit, in dictum territorium Cremonae, in quo casu dictum territorium alienum in ea parte comuni et iurisdictioni Cremonae subicimus. Non obstante lege aliqua et maxime illa que litte pendente prohibet supplicare principi. Concessionem et data factas et facta de dicto flumine Olei et ripis eius aliquibus personis specialibus, collegio vel universitati et specialiter comuni et hominibus de Brixia vel dicto comuni Brixie vel *alii persone eorum nomine per Heinricum olim imperatorem predecessorem nostrum et alios predecessores nostros cassantes et auctoritate presentis privilegii penitus irritantes.

ibid.

2. Concedentes insuper Cremonensibus antedictis et eorum comuni rationibus antedictis omne ius et iurisdictionem, quod et quam habemus ac nostri antecessores pleno iure hactenus habuerunt in castris seu locis Vastalle et Luzarie et eorum et cuiuslibet eorum territoriis, pertinentiis et districtibus, ita et taliter quod dictis Cremonensibus et eorum comuni liceat dictis locis et castris ac eorum et cuiuslibet eorum territoriis uti frui, ut ipsi et eorum antecessores hactenus consueverunt. Non obstantibus aliquibus concessionibus seu datis factis vel concessis per nos vel per prefatum Heinricum imperatorem predecessorem nostrum seu per alios nostros predecessores in aliquas personas, collegia vel universitates et specialiter in Gubertum olim de Corigia de Parma eiusque heredes et successores et Raynaldum quondam dictum Passerinum de Bonacolsis de Mantua et eius heredes et successores. Non obstantibus aliquibus datis et concessionibus etiam factis in predictos Gubertum et Passerinum aliquo tempore per Cremonenses seu commune Cremonae, quas omnes concessionem et data auctoritate presentis privilegii cassamus, irritamus (M.) et nullius momenti esse decernimus.

ibid.

3. Statuentes et imperiali edicto sanctientes, ut neque archiepiscopus aliquis neque episcopus neque dux neque marchio neque comes neque capitaneus neque valvassor neque rector aliquis aut potestas aliqua neque consules aliqui neque civitas aliqua aut commune civitatis aliquod aut aliqua denique persona parva vel magna, secularis vel ecclesiastica huic nostro privilegio obviare aut aliquo temeritatis ausu presumat eum^b infringere aut sepredictos Cremonenses et eorum commune in omnibus que dicta sunt aliquo lesionis modo perturbare aut molestare attemptet. Quod qui fecerit, indignationem nostram et penam sexaginta librarum auri puri se noverit incursum, medietatem camere nostre et reliquam medietatem passis iniuriam persolvendam.

603. ^a) LVdowicus C. ^b) ita C.

4. Huius autem nostre serenitatis privilegium gratiosum optinere volumus et valere, nulla lege nr. 602 B. nulloque privilegio per nostros predecessores concessis obstantibus ullo modo nec etiam ullis verbis derogatoriis, lege aliqua vel privilegio aliquo positis vel insertis, etiamsi de ipsis lege, privilegio atque verbis mentionem vel appositionem deberet in hoc fieri specialem, nec etiam ullo huic nostre pagine
5 obstaculo inferendo, eo quod scriptura purpurea non sit scripta nec cocti muricis et triti cochili ardore signata nec questoris sacri pallatii annotatione valata aut aliqua alia solempnitas sit omissa, quia presens privilegium ac singula in eo quomodolibet comprehensa ex certa scientia sic scribi volumus, ut sunt scripta.

In cuius rei testimonium presens privilegium conscribi iussimus et nostra bulla
10 aurea ac nostro imperiali signo mandavimus comuni.

Datum et actum in civitate Papie, vigesimo primo *mensis Iunii, sub anno Domini millesimo ibid. trecentesimo vigesimo nono, indictione duodecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

Presentibus Iacobo de Spannahy(m) Novariensi episcopo, fratre Gualtero Papiensi episcopo, ibid. Friderico brugravio de Nuremberg, Ludovico duce de Tech, Friderico comite de Ottinghen, Andrea
15 de Brunech, Anfreono Spinola Ianuensi consiliariis et secretariis nostris dilectis et Vanni de Suxinana de Ubaldinis, Ramengo de Casate de Mediolano et Castellino de Becharia de Papia testibus ad hoc rogatis specialiter et convocatis.

Ego^c frater Hanricus sacre teologie doctor fongens officio domini serenissimi imperatoris canzelari^d vice domini archiepiscopi Collon(iensis) archicanzelari^d per Ytaliā
20 recognovi.

604. *Scriptum super immunitate et tempore iurisdictionis vicariū. Iun. 21.*

Originale A manu Germanica scriptum ibidem 'Caps. Cremon. nr. 854'. Contulimus
nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei flavique coloris.

Originale non confectum vel copia in cancellaria manu Italica exarata B ibidem
25 'Caps. Cremon. nr. 853'. Contulimus nos. Sigillatum non erat. Levia orthographiae minutia adnotare supersedimus.

Cf. Böhmer l. c. p. 498 nr. 728.

¶Ludowicus^a Dei gracia Romanorum imperator semper augustus.

1. Salubris quidem imperio illa fuisse^b provisio conprobatur, qua vacationum in-
30 munitatumque beneficia sunt inventa. Si enim semper a subditis officia susciperemus et munera, de habilibus ad onera faceremus inhabiles et inpotentes, nunquam et nusquam quod optamus ad potenciam levaremus et sepe velut mulctores improvidi ac seva cupiditate cecati pro dulci lacte sangwinem^c quod absit potaremus amarum, que res quidem imperio infelici pestifera probaretur exemplo. Volentes igitur sic nostros curare
35 subiectos, ut sicut presumus prosimus, et attendentes obsequiorum exhibicionem immensam, quam Cremonensis civitas nostra specialis alumna^d in nostris expeditionibus exhibuit prompta fide et maxime hiis diebus, cum nostrum dirigeremus exercitum contra civitatem Mediolani tunc in nos suum dominum^e dura cervice erigentem^f, dicte civitati Cremonae eiusque civibus et communi vacationem et immunitatem munerum conferimus
40 copiosam cum remissione et absolutione plenaria, eosdem usque ad quinquennium facientes immunes ab omnibus muneribus et oneribus personalibus et realibus, predialibus atque mixtis^g et aliis quibuscumque, quocumque nomine censeantur et qualicumque iuris prerogativa valerent, etiamsi de ipsis deberet in hoc indulto mentionem fieri specialem.

603. ^c) abhinc manus cancellariū in or. ^d) canzelarij or.

45 604. ^a) LVdouuicus B. ^b) in loco raso A. ^c) sangwinum A; sanguinum B. ^d) alumpna B.
^e) corr. ex dominium B. ^f) eri in loco raso A. ^g) corr. ex unictis ? B.

Quod nostre serenitatis indultum obtinere volumus et valere, non obstantibus legibus quibus est cautum, rescripta contra ius ellicita^h non valere¹, neminem ante nostram expeditionem excusare felicem ac talia indulta non valere quominus subditi ad munera teneantur², nec qualibet alia lege que huic nostre concessionis in aliquo obviaret. Quibus omnibus in hac parte ex certa scientia derogamus.

2. Insuper cum civitatem Cremonae assumpserimus et assumamus in nostram et imperii cameram specialem, presenti pagina declaramus ac eidem civitati concedimus nostro motu, ut quemcumque ad dictam civitatem regendam ex imperiali parte secundario vel directe mitti creari contingat, vicarii vel quoquo alio nomine nuncupetur, semper eius iurisdictio et omnis potestas sex mensium curricula finiatur, quacumque forma¹⁰ verborum quavisve temporis laxitate dicte civitati[s] regimen conferatur.

A.

B.

3. Huius autem nostre serenitatis privilegium gratiosum obtinere volumus et valere nulla lege nulloque privilegio per¹⁵ nostros predecessores concessis obstantibus ullo modo nec etiam ulis verbis derogatoriis lege aliqua vel privilegio aliquo positis vel insertis, etiamsi de ipsis lege, privilegio atque verbis mentionem vel appositionem²⁰ oporteret in hoc fieri specialem, nec etiam ullo huic nostre pagine obstaculo inferendo, eo quod scriptura purpurea non sit scripta nec cocti muricis et triti cochili ardore signata nec questoris sacri palatii annotatione²⁵ valata aut aliqua alia solempnitas sit omissa³, quia presens privilegium ac singula in eo quomodolibet comprehensa ex certa scientia sic scribi volumus, ut sunt scripta.

In quorum testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Papie, vigesima prima die Iunii, indicione duodecima, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

In cuius rei testimonium presentes con-³⁰ scribi ac nostre maiestatis sigillo et signo consueto iussimus communiri.

Datum et actum in civitate Papie, vigesimo primo die¹ Iunii, sub anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, in-³⁵ dict. duodecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

Presentibus Iacobo de Spanahy(m) Novar(iensi) episcopo, fratre Gualtero Papien(si) episcopo, Friderico burgravio de⁴⁰ Nuremberg, Ludovico duce de Tech, Friderico comite de Ottinghen, Andrea de Brunech, Anfreono Spinola Ian(uensi) consiliariis et secretariis nostris dilectis et Vanni de Suxinana de Ubaldinis, Ramengo⁴⁵ de Casate de Mediolano et Castellino de Becharia de Papia testibus ad hoc rogatis et specialiter convocatis.

604. ^{h)} hic in B monogramma imperatoris incipit. ⁱ⁾ abhinc artius scriptum B.

1) Cod. 1, 19, 7.

2) Ib. 10, 48, 2.

3) Cf. pap. 503 not. 1 et 2.

605. *Confirmatio privilegiorum generalis.* Iun. 21.

Originale A manu Germanica scriptum ibidem 'Caps. Cremae nr. 2369'. Contulimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendebat, desideratur.

Originale non confectum vel copia in cancellaria manu Italica exarata B ibidem 'Caps. Divers. nr. 316'. Contulimus nos. Sigillatum non erat.

Cf. Böhmer l. c. p. 806 nr. 1118.

¶Ludowicus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

1. Decet imperatoriam celsitudinem investigare cura vigili circa honores et comoda subditorum. Ad eos tamen liberalitatis sue uberiores munificencias consuevit et decet ostendere, quos pre aliis purioris fidei ac fervencioris devocionis constancia sibi per-
10 pensius^b et intencius reddidit commendatos. Sane inter ceteros nostros fideles imperii manifeste cognovimus civitatem Cremonae et cives ipsius civitatis propter eorum virtutes et merita diversis ac^c variis privilegiis a multis nostris retro principibus^d esse dotatos. In quibus privilegiis expressius vidimus contineri omnia infrascripta:

15 'Primo in privilegio imperatoris Heinrici^e, qualiter renovavit — nomine dicti communis Cremonae concessit et stabilitate perpetua confirmavit.'¹

2. Quapropter considerantes ipsorum Cremonensium fidelium nostrorum veram et rectam constantiam ac etiam eorum fidei puritatem, quam semper sacro imperio et etiam nobis ad imperium procedentibus demonstrarunt ac semper continueque demonstrant ad
20 nos solos suos affectus et effectus totis viribus erigentes, disposuimus nostra clementia eorum honores et iura exigentibus suis meritis scriptis presentibus roborare ac etiam ampliare necnon nova concessione^f dotare. Noverit igitur universorum fidelium imperii tam presens etas quam successura posteritas, quod nos nostra liberalitate ac proprio nostro motu eis, qui^g in fide constantibus, et comuni eorum predicta omnia et singula
25 privilegia predecessorum nostrorum et omnia alia iura et privilegia per eosdem nostros antecessores seu alios quoscumque Lombardorum reges eis concessa necnon iurisdictiones, honores et usancias, sicut hactenus possiderunt vel quasi seu ius competiit possidendi vel quasi, ex certa scientia concedimus, damus et stabilitate perpetua confirmamus ac innovamus et de novo concedimus, ita quod roboris perpetuo obtineat firmitatem, etiamsi
30 propter vetustatem vel aliam causam ipsa privilegia, concessionem et iura propriis sigillis seu propria bulla careant. Non obstante aliqua cassacione, que facta esse repereretur^h de privilegiis suprascriptis sub quavis verborum forma per clare memorie Heinricum imperatorem predecessorem nostrum², quam volumus nullius esse valoris et perinde esse, acsi nulla cassacio facta foret.

3. Insuper volumus comune Cremonae et homines ipsius comunis debere posse
35 habere libere et pacifice possidere totum eorum episcopatum et districtum tam in terra quam in aquis cum omnibus eorum iurisdictionibus, sicuti a triginta annis citra pacifice possiderunt, qualitercumque vel quomodocumque reperiantur ab aliis possideri vel quasi, teneri vel occupari, non obstantibus aliquibus privilegiis seu concessionibus per nostros
40 predecessores vel per nos aliquibus personis factis vel concessis et maxime privilegiis per prefatum Heinricum imperatorem³ et per nos⁴ Reynaldo dicto Passerino de Bonacolsis olim domino Mantue suisque heredibus vel successoribus vel comuni Mantue necnon Guberto de Corigia de Parma eiusque heredibus et successoribus seu aliis personis recipientibus pro predictis, quibus omnibus ex certa scientia per presens privilegium derogamus.

45 605. ^a) LVdouuicus B. ^b) propensius B. ^c) et B. ^d) predecessores B. ^e) Henrici B.
f) hic in B monogramma imperatoris incipit. ^g) quia B. ^h) reperiretur B.

1) Sequuntur extracta duodecim privilegiorum; cf. Böhmer 'Acta imperii selecta' l. c. et notam.

2) Supra tom. IV, 1 p. 591 nr. 631. 3) Cf. supra pag. 502 notas 3 et 4. 4) Servata non sunt.

4. Eosdem etiam Cremonenses, collegia, universitates et singulares personas Cremone nunc imperio et comuni Cremone subiectas in omnibus eorum honoribus, bonis et iurisdictionibus atque iuribus, quos et que habent et ab olim habere consueverunt, in integrum restituimus et reponimus pleno iure, non obstantibus aliquibus sententiis olim factis et latis per prefatum clare memorie dominum imperatorem Heinricum predecessorem nostrum¹, quas quidem sentencias ex certa sciencia cassamus et totaliter annullamus.

5. Statuentes ut nulla omnino persona alta vel humilis, ecclesiastica vel secularis vel quevis alia persona, quovis nomine ce[n]sseatur, predictos cives et comune Cremone fideles nostros contra huius concessionis et confirmationis nostre tenorem super predictis omnibus perturbare, offendere seu molestare presumat, pretextu eciam alicuius concessionis, promissionis vel contractus generis cuiuscumque facti per comune Cremone vel aliam singularem personam nomine dicti comunis aliquibus personis, universitatibus et comunibus, que concessionem, promissionem et contractum quantum ad predicta nullam volumus obtinere roboris firmitatem, etiamsi privilegio alicuius imperatoris ipse promissiones, contractus et concessionem essent munite, que omnia cassamus et per presens privilegium annullamus. Si quis autem contrafecerit vel contrafacere presumpserit, indignationem nostram et penam mille librarum auri se noverit incursum, medietatem camere nostre et reliquam medietatem passis iniuriam persolvendam. Huius autem nostre serenitatis privilegium gratiosum et cassaciones et revocaciones predictas obtinere volumus et valere, nulla lege nulloque privilegio per nostros predecessores concessis obstantibus ullo modo nec etiam ullis verbis derogatoris lege¹ aliqua vel privilegio aliquo positis vel insertis, etiamsi de ipsis lege, privilegio atque verbis mencionem vel appositionem oporteret in hoc^k fieri specialem, nec etiam ullo huic nostre pagine obstaculo inferendo, eo quod scriptura purpurea non sit scripta nec cocti muricis et triti cochili ardore^l signata nec questores sacri pallacii anotacione vallata aut aliqua alia sollempnitas sit omissa, quia presens privilegium ac singula in eo quomodolibet comprehensa ex certa sciencia sic scribi volumus, ut sunt scripta.

A.

In quorum omnium testimonium et robur presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Papie, vigesima prima die mensis Iunii, duodecima indiccione, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

B.

In cuius rei testimonium presentes conscribi ac nostre maiestatis sigillo et signo consueto iussimus communiri.

Datum et actum vigesimo primo die Iunii, in civitate Papie, sub anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione duodecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

Presentibus Iacobo de Spannhym) Novariensi episcopo, fratre Gualtero Papiensi episcopo, Frederico burgravio de Nuremberg, Ludovico duce de Tech, Friderico comite de Ottingen, Andrea de Brunech, Anfreono Spinola Ianuensi consiliariis et secretariis nostris dilectis et Vanni de Suxinana de Ubaldinis, Ramengo de Casate de Mediolano^m et Castellino de Becharia de Papia testibus ad hoc rogatis et specialiter convocatis.

605. ⁱ⁾ abhinc artius scriptum in B.

^{k)} hac A.

^{l)} ardure A.

^{m)} sequ. de delet. B.

1) Cf. supra tom. IV, 1 nr. 631.

606—612. PRIVILEGIA PRO FRIDERICO MARCHIONI MISNENSI
ET SCRIPTA VARIA.

1329. Iun. 23.—24.

606. *Privilegium super mineris concessum.* Iun. 23.

5 *Originale 1 fere omnino corrosum et elutum, quatuor petiis constans in tabulario regio Dresdensi. Contulimus nos. Manu Italica exaratum est. Bulla aurea desideratur.*

Quae desunt supplevimus ex 2 copia saec. XV. tabularii Vimariensis, quam contulimus. Uncis inclusa sunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 276 nr. 2710 (Addit. I).

10 *¶ In nomine sancte et individue Trinitatis amen.*

Ludowicus ¶ quartus Dei gratia Romanorum imperator semper augus[tus. Ad per]petuam rei memoriam. Universis sacri Romani imperii fidelibus presentes intuentibus [gratiam su]am et omne bonum.

Omnis iuris editio [a]c totius rationis humane diffinitio in hoc concord[ite]r resi-
15 de]nt et quiescunt, quod inter ceteros [nostre] dictioni^a subiectos personis sublimibus, precipue [tamen p]rincipibus illustribus Alemannie^b, [in quorum] sinceritatis humeris tamquam in columpnis^c [immobili]bus corona imperialis extitit fir[missime soli]data, semper aliquas speciales et notabi[les] prerogati]vas, dignitates, beneficia, hono[res ac] gracias lar]gifluas liberaliter impendamus, [ut huiusmodi ex]emplo eorum posteris ser-
20 vien[di ipsi imperio inc]entivum notorium relinquamus. [Considerantes igitur] quod illustris Fride[ricus marchio Missenensis] princeps ac gener [noster et imperii fidelis dilec]tus per fidelitatis sue [constanciam et obsequiorum indesinentem promptitudinem dicto sacratissimo imperio tamquam unum principale menbrum principum multiplex afferre poterit commodum et] profectum, [ipsum, sicut ex debito tenemus, aliquibus specia-
25 libus beneficiis prevenire volumus] premissorum om[nium ob respectum, concedentes sibi ac heredibus suis marchionibus Missenensibus^d in nobile et iustum feodum omnes mineras principatuum suorum ac terrarum suarum quarumcumque, videlicet in landgraviatu Thuringie, in marchionatu Myssenen[si] et terre Orientalis et in dominio Plissenen[si], quas nunc possidet, hinc retro repertas seu cultas ac imposterum imper-
30 petuum reperiendas et colendas, sive sint vel fuerint in specie auri, argenti, cupri, ferri,] plumbi, sta[n]ni seu cuiuscumque metall]orum generis sint vel fue[r]int, a nobis et dicto] imperio tenendum et in [feodum suscipiendum de] plenitudine nostre imperatorie maiestatis. Si] quas etiam terras inantea recupera[verit aut sui here]des recuperaverint, in eisdem sim[iliter omnes] mineras omni modo ut supra dictum [est in feodum sibi]
35 concedimus et donamus, invest[i]entes eu[m] de huiusmodi mineris ac feodis li[tterarum presentium] per tenorem. Nulli ergo omnino hominum, [cui]uscumque condicionis seu dignitatis existat, [sive principa]tus aut alterius preeminentie titulo pre[ful]geat altave sit aut humilis persona ecclesia[stica aut secularis, comune aut universitas, liceat hanc nostre infeodationis gratiam infringere v[el ei in ausu] aliquo temerario contraire. Si
40 quis hoc attemptare presumpserit, indignationem nost[ram ac sa]cri no(M.)stri Romani imperii se ipso facto noverit incursum. In [quorum] testimonium et perpetuam firmitatem predicta fecimus nostre mai[estatis si]gillo sive tippo [au]reo infra filis siricis appenso roborari et nostro i[mperiali consu]eto^e signo in[fra proxime] signato insigniri¹.

606. a) indicioni 2. b) Alemanie 2. c) colupnis 2. d) Miessenensibus 2. e) con-
45 sweto 2; hic in 2 monogramma notatur.

1) Eschato collon simile v. supra nr. 558 et infra nr. 614.

Data Pap[ie, vigesima^f tertia die] Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo no[no, indictione] duodecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

Ego^g frater Hanricus^h sacre teologie doctor fongens officioⁱ domini serenissimi imperatoris canzelari^k vice domini archiepiscopi Collon(iensis) archicanzelari^k per Ytaliā recognovi.

5

607. *Confirmatio obligationum civitatum imperii. Iun. 23.*

Originale ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei viridisque coloris. Manu Germanica exaratum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 358 nr. 3260 (Addit. III).

Cf. infra ad a. 1330. Iun. 2.

10

¶Ludowicus¶ Dei gracia Romanorum imperator quartus semper augustus uni-
versis nostri et sacri Romani imperii fidelibus presentes inspecturis grāciam suam et
omne bonum.

Expediit excellencie nostre, ut gesta nostrorum predecessorum Romanorum im-
peratorum ac regum et nostra scriptis recenseamus, ut de eis ratio uberior et tempore 15
oportuno memoria perfeccior habeatur. Nos igitur ea consideratione obligationem seu
obligationes factam vel factas illustri quondam Friderico marchioni Missenen(si) ac
etiam illustri Friderico filio suo, principi et genero nostro et imperii fidei dilecto per
dive memorie Heinricum imperatorem predecessorem nostrum inclitum in certis summis
de castro et civitate Altenburch ac de civitatibus Zwiggawe et Kemmenitze¹ necnon 20
eciam aliam seu alias obligationem seu obligationes per nos predicto Friderico genero
nostro factam vel factas de castro et civitatibus memoratis in certis pecunie quantitati-
bus² omni modo et forma quibus facte sunt hinc inde insimul predicto Friderico genero
nostro suisque heredibus approbamus, ratificamus et presentis nostri scripti patrocinio
confirmamus. Adicientes quod expensas et dampna, que vel quas in marchia Branden- 25
burgen(si) in nostro et illustris Ludowici filii nostri marchionis Brandenburgensi ob-
sequio se docuerit iusta ratione pertulisse, predictis debitorum summis et sub eadem
impignoratione valeat integraliter aggregare, sicut et sibi presentibus aggregamus. In
cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Papie, vicesima tertia die Iunii, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero 30
secundo, anno incarnationis Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono.

608. *Infeudatio burcgraviatus Altenburgensis. Iun. 23.*

*Originale deperditum. Copia (c.) recentioris aetatis in tabulario generali regni
Bawarici KLS 375. Descripsimus nos. In minutiis correximus. — Ed. E. v. Braun
'Geschichte der Burggrafen von Altenburg' p. 98 nr. 33 ex alia copia, quae ad variā 35
lectionem nihil facit.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2711 (Addit. I)³.

Ludowicus quartus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus illustri
Friderico marchioni Missenensi principi ac genero suo karissimo grāciam suam et
omne bonum.

40

606. ^f) vigesimo 2. ^g) abhinc manus cancellarii in 1. ^h) Henricus 2. ⁱ) offitio 2.
^k) canzelarij 1.

1) *supra tom. IV, 2 nr. 1104.* 2) *Supra tom. V nr. 958.* 3) *Quae in Regestis de linea
recognitionis ex editionibus notantur, erronea sunt. Signum et recognitio ex privilegio nr. 606 perperam
in hanc Infeudationem introducta sunt.*

45

Imperialis benivolentia erga suos principes et maxime circa sibi federe vinculi connexos multum afficitur, quomodo in recompensam fidei et promptitudinis eorundem ipsorum tanquam bene meritorum semper cura vigili augeat gloriam et honorem. Cum igitur nobis et sacro Romano imperio burchgraviatus in opido nostro regali Altenburch
5 per obitus burchgraviorum, quibus ratione feudi de parte dicti imperii debebatur, vacare dignoscatur et ad nos ac nostram dispositionem devolutus sit pleno iure, exigentibus sinceritatis tue meritis necnon etiam pensantibus nobis, quod ipsi imperio per hoc plus adstrictus efficeris et teneris in fidelitatis obsequio et amore, tibi ac heredibus tuis prefatum burchgraviatum in Altenburch cum universis suis iuribus, dignitatibus, honoribus
10 et prerogativis, emolumentis et pertinentiis quibuscunque in iustum et rectum feudum de plenitudine nostre maiestatis liberaliter concedimus et donamus nostro et imperii nomine [nomine]^a recti et iusti feudi in perpetuum tenendum et liberaliter possidendum, facientes te tuo ac heredum tuorum nomine verum ac legitimum burchgravium de burchgraviatu in Altenburch supradicto. Mandantes universis et singulis vasallis ac
15 hominibus burchgraviatus predicti, ut tibi ac tuis heredibus prefatis tanquam vero et legitimo burchgravio seu burchgraviis per fidelitatis omagia et sicut alias hactenus consuetum fuit, in omnibus fideliter pareant et intendant, sicut indignationem nostram et gravem maiestatis nostre offensam voluerint evitare. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

20 Datum Papie, vigesima tertia die Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione XII, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

609. *Infeudatio castri et oppidi Leisnig. Iun. 23.*

Originale (or.) in tabulario Vimariensi. Descripsimus nos. Sigillum deest filis sericis rubei flavique coloris relictis. Manu Italica exaratum est. In plica parte dextra legitur:
25 Kulo r⁷.¹

Copiam recentioris aetatis tabularii generalis regni Bavarici KLS nr. 374 ex libro impresso ut videtur sumptam negleximus.

Apud Böhmer, Reg. Ludw. desideratur.

30 ¶ Ludowicus ¶ quartus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustri Frederico marchioni Missenenssi principi et genero suo karissimo graciam suam et omne bonum.

Generositate tue sublimitas, sinceritatis tue laudanda legalitas necnon eciam zelus debiti amoris, quo te prosequimur, spes quoque et non modica fiducia, quod nobis et imperio f[idelis]^a obsequaris, nostram excellenciam admonent et inducunt, ut te tam
35 quam nostrum et imperii principem fidelem munificenciis nostris imperialibus benivolencius prosequi debeamus. Tibi igitur et tuis heredibus in perpetuum dominium in Lissenegge, castrum et opidum cum universis hominibus, bonis, iuribus et iurisdicionibus suis ac pertinenciis quibuscunque seu cuiuscunque condicionis aut nominis existant nobis et imperio pertinencia in iustum et rectum feudum concedimus et nomine feodi de
40 plenitudine nostre maiestatis tradimus et donamus. Mandantes purchgraviis eiusdem castri et dominii tam presentibus quam futuris et aliis quibuscunque ad dictum dominium

608. ^a) excidit c.

609. ^a) uncis inclusa corrosa sunt or.

1) Cf. supra tom. V p. 583 l. 3.

spectantibus, ut tibi ac tuis heredibus de iuribus et vasallatibus, que a prefacto^b dominio habere debent, obedienciam faciant inantea tamquam nobis nostrisque successoribus Romanis imperatoribus et regibus debitam et paratam et alias in omnibus consuetis semper fideliter pareant et intendant. In quorum testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Data Papie, vigesima tertia die Iunii, anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo nono, indictione duodecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

610. *Mandatum episcopo Nuemburgensi directum. Iun. 23.*

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Descripsimus nos. Sigilli maiestatis ceræ flavæ dorso impressi vestigia apparent. Manu Italica exaratum est. — Ineditum. 10

Ludowicus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus venerabili Henrico Nuenburgen(s) episcopo principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum illustri Frederico^b marchioni Missenen(s) principi et genero nostro karissimo retenta et neglecta nobis et imperio a tempore coronationis nostre per Iudeos civitatum tuarum Nuenbergen(s) et Zeyce et solvenda inantea per eosdem nobis et ipsi imperio 15 de liberalitate nostra donaverimus aliis scriptis nostris¹, sinceritatem tuam hattencius^c requirimus et monemus, nichilominus tibi sub obtentu nostre gratie precipientes firmiter et mandantes, quatenus eundem marchionem in eisdem^d Iudeis non impediens sibi cooperatione tua assistas, ut ipsi tam de retentis quam de solvendis ei iuxta^e nostrarum continenciam litterarum satisfaciant et respondeant integre cum effectum. In eo preter 20 quod debitum iusticie facis, nostre maiestati multipliciter complacebis.

Dat. Papie, in vigilia Iohanis batiste, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo^f.

611. *Mandatum marchioni super lantgraviatu Thuringiae missum. Iun. 23.*

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis 25 rubei flavique coloris. Manu Germanica exaratum est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 63 nr. 1034.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustri Friderico marchioni Misenen(s) principi ac genero suo karissimo graciā suam et omne bonum.

Licet super specula positi simus ad regendum universum mundum et ad reddendum ius suum unicuique, prout ex professione utriusque iuris tam divini quam humani nos recognoscimus regulatos, ex eodem tamen ordine principaliter nostris heredibus in suis factis et iuribus consulere debemus et indemnitatibus eorum ubilibet salubriter precavere. Intelleximus siquidem quod tu cum illustre Heinr(ico)^a lantgravio Hassie principe ac sororio nostro et imperii fidei dilecto tractatus quosdam speciales habeas 35 de subiciendo sibi lantgraviatum Turingie per fidelium eiusdem principatus omagia et sue fidelitatis sacramenta. Cum id itaque in preiudicium et manifestum gravamen, dispendium et iacturam illustris Ludowici marchionis Brandenburgen(s) principis ac nati nostri karissimi apperte vergere dinoscatur, ideo sinceritati tue presentibus iniungimus

609. ^{b)} sic or.

610. ^{a)} Ludouicus or. ^{b)} F in loco raso atramento fusciori scripta or. ^{c)} prima t corr. ex
c or. ^{d)} de in loco raso or. ^{e)} x corr. ex f or. ^{f)} in loco raso or.

611. ^{a)} Heinr in loco raso or.

1) Servata non sunt.

et mandamus et inhibendo precipimus et vetamus, quatenus predictum lantgraviatum Turingie nec sororio nostro lantgravio Hassie nec alicui alteri quam predicto filio nostro Ludowico marchioni Brandenburgen(s) sororio tuo subicias quoquo modo. Volumus enim quod liga, que inter te et eundem sororium tuum filium nostrum de marchionatu
5 Brandenburgen(s) et marchionatu Misenen(s) facta est et per nos confirmata¹, ad lantgraviatum Turingie sub eisdem punctis et nexibus effectualiter extendatur et quod de eo sicut et de aliis tuis terris et principatibus iidem vestri tractatus plenarie intelligantur.

Dat. Papie, XXIII. die Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

10 612. *Facultas bonorum feudalium recuperandi civibus concessa.* Iun. 24.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei viridisque coloris. Manu Germanica exaratum est. In plicae parte sinistra legitur: R.².

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2712 (Addit. I).

15 ¶ Ludwowicus quartus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium volumus noticiam presentibus pervenire, cum nos, qui supra legem sumus et possumus velud legis lator iura condere et interpretari, nonnulla que constitucionibus et consuetudinibus generalibus nobis notis obviant, valeamus rationabiliter inmutare et aliud statuere, concedere ac de gracia indulgere, quod
20 ad instantem suplicationem et petitionem supplicem illustris Friderici marchionis Misenen(s) principis ac generi^a nostri karissimi universis civibus ac opidanis per principatus, terras et civitates suas, quas nunc possidet vel possederit^b in futuro, inhabitantes^c hanc graciā facimus specialem, quod ipsi bona feodalia, que quiritibus proprie debentur, emere vel quovis alterius contractus tytulo recuperare valeant. Habilitantes pre-
25 fatos cives ac opidanos universos ad quelibet bona feodalia undecumque vel a quocumque descendencia. Suplentes auctoritate nostra per presentes in eis omnem defectum, quem a iure vel consuetudine possent habere vel pati aliququaliter viderentur, sic quod de eis ac eorum proventibus libere gaudere possint et ea cum omnibus suis iuribus tanquam priores naturales vasalli ex nostra permissione presentibus eis concessa et
30 graciosius indulta queant abhinc inantea liberaliter possidere, lege, statuto aut consuetudine patrie aliququaliter non obstante, quibus omnibus auctoritate et de plenitudine nostre potestatis presentibus penitus derogamus, ecernentes eas omnino inantea quoad hoc abolitas, mortuas et extinctas. In cuius rei testimonium presentes conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus comuniri.

35 Dat. Papie, vicesima quarta die mensis Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, duodecima indicione, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

612. ^a) i corr. ex er or. ^b) prima e corr. ex i or. ^c) ita or.

1) *Scriptum servatum non est. Cf. W. Lippert 'Wettiner und Wittelsbacher' (1894) p. 24 sq. et ea quae ibi in nota indicantur.* 2) *Cf. ea quae notat W. Lippert 'Mittheilungen des österreich. Instituts'*
40 *XIII (1892) p. 608 not. 1.*

613. 614. SCRIPTA PRO ADVOCATIS.

1329. Iun. 23.—24.

613. *Donatio feudi Heinricho Advocato de Plawen facta.* Iun. 23.

Originale (or.) in tabulario Greiziano. Contulimus nos. Pendent sigilli fragmenta filis sericis rubei flavique coloris. Manu Italica exaratum est. — Ed. B. Schmidt loco supra ad nr. 122 citato p. 320 nr. 668 ex or.

Böhmer Reg. Ludw. p. 64 nr. 1035.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Heinricho advocato de Plawen dicto Reuzzen suo et imperii fidei dilecto gratiam suam et omne bonum.

Multum desideramus, ut benemeritis et hiis, qui personas, res et bona sua quicumque ad honorem nostrum et imperii omni tempore et loco exponere non formidant, fructus mature consolacionis a dextera nostre retribucionis pro condigna mercede affluant et accrescant. Cum itaque tu semper in nostro obsequio ad nutum nostre voluntatis intrepide personali exercicio vigueris, te intendimus non solum in hac parte, sed in aliis amplecti nostris specialibus graciis et favore. Et ea consideracione tibi castrum dictum Drewen, quod a nobis et imperio in feodum descendere dinoscitur, in feodum nobile et iustum de speciali nostra benivolencia conferimus, concedimus et donamus, sic quod alios quoscumque, qui idem castrum a nobis vel imperio in feodum tenebant, de ipso infeodare auctoritate nostra et imperii valeas atque possis. Accedente precipue eorundem imperii vasallorum beneplacito et assensu. In cuius collacionis, concessionis et donacionis testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Papie, XXIII. die Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

614. *Confirmatio privilegiorum generalis Advocatis de Plawen, de Gera, de Wida data.* Iun. 24.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet bulla aurea filis sericis rubei flavique coloris. Manu Italica exaratum est. — Ed. Schmidt l. c. p. 321 nr. 669 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1036.

¶ Ludowicus quartus ¶ Dei gracia Romanorum imperator semper augustus nobilibus viris Henrico seniori advocato et Henrico iuniori advocato dicto Reuzze de Plawen necnon Henrico seniori ac Henrico iuniori advocatis de Gera atque eciam Henrico seniori et Henrico iuniori advocatis de Wida ac eorum heredibus, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Credimus summe bene agere et procul dubio coronam imperii preciosiorem facimus, cum nobilibus nostris et sacri Romani imperii, quos fide et opere invenimus clariores, de rore pietatis ac elemencie nostre varias graciarum nostrarum dulcedines medullitus^a impartimur, ut exinde vicissitudinaliter ab ipsis multe fidelitatis et obsequiorum promptitudinem in casibus oportunis ad honorem imperii sine erubescencia exigere valeamus. Cum itaque vos a tempore primeve derivacionis vestre ipsi sacro Romano

614. ^a) medullinis scriptum or.

imperio per constantis fidei ac devocionis zelum et per obsequia multipliciter laudabilia gratanter complacueritis^b tamquam ipsius principales ministeriales et vasalli nobiles atque digni, suplicationibus vestris instantibus serenitati nostre de parte vestra porrectis de conferendis vobis feodis ac iuribus vestris, quibus ab imperio antiquitus infeodati
 5 dinoscimini, pie condescendere volumus et graciose annuere de solito nostre clementissime bonitatis. Vobis igitur universis et singulis omnia et singula vestra iura, regalia seu feoda, que a nobis et sacratissimo Romano imperio prefato habere et percipere consuevistis, cuiuscumque condicionis seu nominis existant sive sint bona feodalia seu vasallatus hominum, iudicia et iurisdictiones, thelonea, monete atque conductus stratarum,
 10 ferarum venaciones sive eciam sint piscarie, necnon eciam omnes mineras cuiuscumque metalli¹, quod in vestris bonis reperietur, que iam possidetis vel imposterum recuperabitur vel que aliis collata sunt vel que absolute tenetis, de innata nobis clemencia in feodum concedimus, conferimus et donamus ac eciam de speciali gracia auctoritate (M.) nostra presentibus concedendo innovamus. Investientes vos et quemlibet vestrum de
 15 feodis predictis omnibus per presentes more nostro solito et consueto. In cuius nostre concessionis, donacionis, infeodacionis ac innovacionis evidens robur et testimonium presentes conscribi et nostro tippo aureo infra filis syricis appenso fecimus communiri et nostro imperiali consueto signo infra proxime signato insigniri².

Dat. Papie, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, duodecima indictione, die vigesima quarta Iunii, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

Ego^c fr(ater) Hanricus sacre teologie doctor fungens^d officio domini serenissimi imperatoris^e cancelari vicedomini archiepiscopi Collon(iensis) archicancelari per Ytaliā recognovi.

615. *Mandatum super restitutione terrarum civitatis Cremonensis.* Iun. 24.

25 *Originale (or.) in tabulario Cremonensi. Contulimus nos. Sigilli secreti ceræ rubeæ dorso impressi vestigia adsunt. Eadem manu scriptum est ac supra nr. 603. Inscriptio est: Nobili viro Lodoysio de Gonzago suo et imperii fidei dilecto. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 316 nr. 505 ex or.*

Ludowicus^a Dei gracia Romanorum imperator semper augustus nobili viro
 30 Lodoysio de Gonzago, sui et imperii fidei dilecto grāciam suam et omne bonum.

Cum homines ac civitatem eiusque territorium de Cremona propter sinceram devotionem, quam erga nos ac sacrum Romanum actenus gesserunt imperium et adhuc fide constantissima gerere comprobantur, in nostros et imperii pecculiares^b recepimus, homines civitatemque predictam nostre camere specialiter cum suo territorio reservantes,
 35 ob quorum obtentum uberius eorum utilitatibus invigilare tenemur. Quare cum idem coram nobis deposuerint, quod tu castra Plactine et Casalis Maioris et multas alias terras in territorio Cremonensi cum iuribus suis et pertinentiis ab antiquo ipsis Cremonensibus pertinentes detineas occupatas, tue fidelitati actentius requirentes eandem districtius sub pena indignationis nostre iniungimus et mandamus, quatinus dicta castra
 40 cum omnibus aliis terris et universis ipsorum iuribus ipsis nostris hominibus et civitati

614. ^b) ita or. ^c) abhinc manus cancellarii in or. ^d) u corr. ex o or. ^e) serenissimi inperator in loco raso or.

615. ^a) Ludouicus or. ^b) corr. ex peccuriales or.

1) Cf. supra nr. 358. 2) Cf. eschatocollon simile supra nr. 558 et 606.

nostre predicte procures restituere, contradictione qualibet non obstante. In quo nobis poteris specialissime complacere.

Dat. Papie, vigesimo quarto mensis Iunii, regni nostri anno quintodecimo imperii vero secundo^c.

616. *Mandatum in favorem civitatum Silvanarum.* Jun. 24. 5

Originale tabularii Altorfensis iam olim exemplavit Iaffé. Sigillum deest filis sericis relictis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1038.

Wir Ludowick von Gotes genaden Romescher chaiser alle zit merer des ryches verjehen offenlich an disem brief, das wir nit wellin das kain unser oder des rychs 10 voget, den wir gesetzet haben oder noch setzin alder von unsern nachkomen Romeschen künigen und kaisern gesetzet wirt uber dû lant der Waltstette zû Switz, zû Ura und zû Underwalden, die lût derselben stette an lip oder an gût fürbas dreng in kainem weg, denne eins rychs vogt billich tûn sol und uncz her bi unserre vorfarn ziten Romescher künige und chaiser gedrenget und gehandelt sint. Wan wir wellint und gebieten in 15 ouch vesteclich bi unsern huldin, das man sû las beliben bi allen iren rechten, gewonheiten und freiheiten, so sû bi andern Rômeschen künigen und chaisern hant gehebt und herbracht genczlich und gar. Und des zû urkunde und zû stetter sicherheit so han wir in disen brief mit unserm kaiserlichem insigel gegeben besigelt.

Der wart geben ze Pavi, an sant Johans tag zû sünegichten, do man zalt von 20 Cristes gebûrt driuczehenhundert jar und næunundzwaiczig jar, in dem fünfezehenden jar unsers rychs und in dem andern unsers chaisertûms.

617. *Mandatum in favorem magistri curiae imperatricis.* Jun. 26.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 375 1/2. Descriptissimus nos. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia adsunt. — Ineditum. 25

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1039.

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez reichs enbieten den edeln mannen Friderichen und Johannsen buregraven ze Nûrenberg, unsern lieben getriwen unser hulde und alles gût.

Wir haben dem vesten manne^a Ludowigen von Eybe unser lieben frawen der 30 cheiserinne hofmeister daz vorgraûtt dez waldes ze Nûrenberch umb tausent pfunt Haller versetzt, der wir im und seiner erben schuldig sein umb die dienst, die er uns triwlich und vleizzichlich hie inne ze Welschenlanden getan hat, also daz er und sein erben daz selbe vorgraûtt inne sullen haben, biz wir oder unser nachchomen an dem reiche ez von in umb die tausent pfunt Haller widerlösen. Do von wellen wir und gebieten ew³⁵ ez auch ernstlichen und ewer iglichem besunderlich mit disem brief, daz ir den selben von Eybe und sein erben an unser stat und in unserm namen an der selben satzung schirmet und in vorseit, daz si nieman dar an irre noch hinder, als wir ew³⁵ dez getriwen.

Der brief ist geben ze Paphy, an dem Montag nach dem Sunnbendetag, in dem fumftzehendem jar^b unsers richs und in dem andern dez cheisertûms. 40

615. ^c) *linea dati mutato ductu scripta esse videtur or.*

617. ^a) *mame or.* ^b) *tag or.*

618. *Recognitio debiti.* Iun. 28.

Originale deperditum. Copia (c.) recentioris aetatis ibidem. — Ed. Fr. Weech 'Oberbayerisches Archiv' XXIII, 155 nr. 11 ex c. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2713 (Addit. I).

5 *Cf. l. c. p. 358 nr. 3251 (Addit. III) et infra ad a. 1331. Apr. 17.*

Wir Ludwig von Gots gnaden Romischer keyser zu allen zeiten ein merer dez reichts kunden und verjehen offentlich an disem brief, daz wir durch der dangber unde gemeiner dinst willen, die uns und dem reich getan hat der erwirdig und edel Conrat von Slüzzelberg unser liber getrewer, ym und seinen erben, als wir mit rechter rechnung 10 uber ein komen sint, schuldig sint von dez reichts wegen sechstausent guldein. Und dez zu urchund so haben wir im disen brief mit unserm keyserlichem insigel versigelt.

Der wart gegeben zu Papie, an sand Peters und sand Pauls abend, dez jars do man zalt von Crists gepurt drewczehenhundert jar und in dem newnundczwenzigsten jare, in dem funfzehenden jare unsers reichts und dem andern unser keysertums.

15 619. LITTERAE CIVITATIS FLORENTINAE AD ROBERTUM REGEM SICILIAE.

1329. Iun. 24.

Copia (c.) in Copiario 'Reg. litt. II' signato fol. 64' tabularii regii Florentini. — Dedit Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerkuges' p. 137 nr. 278 ex c. Editionem 20 repetimus.

Domino regi pro parte officii et communis.

Iun. 23.

Post alias nostras litteras pridie vobis missas¹ effectualiter continentes, quod ad vasta segetum aliaque danna inferenda Pisanis intendebamus indilate procedere et facto iam per dominum Beltramonum de Bautio et nos ordine et apparatu processuum eorundem fructus, quos vos et nos ex ipsis processibus sperabamus futuros, iam in parte non 25 minima sunt secuti, quorum utique post divinam providentiam fuit causa inductiva tractatus non sine ministerio per nos habitus cum Pisanis in civitate Vulterre ipsiusque tractatus dissolutio ad finem successuum predictorum tempore debito per nos facta, die siquidem Sabbati XVII. huius mensis repetentibus propria ambaxatoribus Pisanorum vacuis pacis, Iun. 17. 30 quam Pisanus populus expectabat, suscitato et invalescente rumore cum tumultu atque clamore per hec verba 'Moriatur qui pacem non vult et vivat populus' deventum est, quod die sequenti XVIII. eiusdem mensis Tarlatus de Petramala, qui inibi pro Bavari Iun. 18. vicario existebat, eiectus fuit ex ipsa civitate omnesque actorum suo tempore libri combusti et carceres dissoluti omnesque officiales qui pro Bavaro ibi erant remoti novi-

35 1) *Servatae non sunt; sed cf. litteras eiusdem civitatis ad pontificem die 20. m. Iun. datas l. c. p. 136 nr. 276, ubi haec narrantur:* quod die Sabbati proxime preterita de sero rumor (scil. extitit) in civitate Pisanum, in quo quidam clamabant 'Vivat populus et moriantur proditores et pacem nolentes' et quidam aliter, cuius causa rumoris dannationis ille filius Tarlatinus de Petramala, qui in ipsa civitate pro Bavaro vicariatus officio presidebat, eiectus fuit officio et civitate prefatis. Et quod in eius 40 eiectione de suis famulis quidam capti et quidam mortui remanserunt. Et quod dicti rumoris inceptores fuerunt dominus Marcus Vicecomes, comes Fatius condam comitis Gaddi et dominus Ceus Macchaionis et sequaces eorum. Et dein quod ex hoc secutum est, quod dictus comes Facius tamquam capitaneus in civitate ipsa dominatur.

que antiani creati. Sicque civitatis gubernatio rediit ad illos, qui dictam civitatem in adventu Bavari eidem rebellatam quantum potuerunt pro viribus tenuerunt quique redire velle videntur ad gremium sancte matris ecclesie et domini nostri summi pontificis et ad devotionem regiam et pacem devotorum eiusdem. Propter quod expediret vos a processibus eisdem retrahere. Quare si sic subito, ut vobis rescripsimus, contra Pisanos eosdem non processimus, regia circumscriptio non miretur, quia indubitate fuisset subversio eventuum predictorum. Et licet ab apparatibus et processibus ipsis desistere nullatenus intendamus, quia tamen ex ipsa mutatione status civitatis Pisane confestim aliud intentioni vestre nostreque consonum sequi posset et iam oratores solempnes ad eundem dominum nostrum ituros et alios venturos ad vos elegisse feruntur, maiestati regie providimus rescribendum supplicantes, quatenus considerata intentione nostra, que signanter est ad ea omnia que ad ipsius maiestatis exaltationem pertineant, et galeas a partibus portus Pisani nullatenus retrahat et domino Beltramono rescribat, quod equitet et procedat et processui etiam supersedeat, sicut per nos et sapientes nostros secundum contingentia deliberatum fuerit et provisum. Vobis supplicamus attente, quod si dictos Pisanos oratores ad vos venire contingat, inter alia predicatis eisdem, quod non sit vestre nostreque intentionis, quod de factis civitatis Lucane se in aliquo intromittent.

Iun. 21. Insuper maiestati vestre ad gaudium nuntiamus, quod die XXI. huius mensis inter nostrum et communium et castrorum provincie Vallis Nebule Lucani districtus syndicos in civitate Pistorii sub vexillo ecclesie pax est et concordia cum magno gaudio celebrata, quare maiora et meliora sequentur Domino concedente. Que quidem provincia decem et septem notabilia castra et communia comprehendit.

Data Florentie, die XXIII. mensis Iunii, XII. ind.

620—624. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1329. Iul. 1.—24.

25

620. 621. SCRIPTA IN FAVOREM FRIDERICI MARCHIONIS MISNENSIS.

1329. Iul. 1.—4.

Cf. supra nr. 606—612.

620. *Mandatum ad civitates Northusensem et Mulhusensem.* Iul. 1.

Originalia duo 1 (exemplar Northusense) et 2 (exemplar Mulhusense) eadem manu Germanica exarata in tabulario regio Dresdensi. Contulimus nos. Autographon 2 hic illic corrosum est. Pendet utriusque sigillum parum laesum filis sericis rubei viridisque coloris. In plicae parte sinistra legitur: B(er). — Ed. Herquet 'Urkundenbuch der Reichsstadt Mühlhausen' p. 396 nr. 830 ex 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1043 et 1042.

35

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris .. magistris, .. consulibus, .. scabinis ac universis civibus in Northausen^a, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

1. Licet pro contemptu, contumacia et^b apperta inobediencia nostrorum et sacri Romani imperii fidelium iusticia exigente acribus et diris fulminacionibus sentenciarum

620. ^a) Mülhusen 2. ^b) ac 2.

40

procedere possemus necnon eos corrigere atque arguere fortius reatum suorum pro commissis, volentes tamen semper in omnibus iuris rigorem misericordia potius quam censura severitatis temperare, eosdem non solum ordine iuris, sed etiam aliquociens ad instar fraterne ammonicionis, que ewangelicis et positivis constitucionibus viam felicitatis importat, requirimus et monemus, ut se ab erroris sui tramite revocent et convertant. Constat itaque vobis, quod iam dudum vos et civitatem vestram^e illustri Friderico marchioni Misenensi genero nostro karissimo pro decem milibus marcharum^d argenti boni et legalis ponderis una^e cum civitate in Mülhusen^e sibi in dotem ad inclitam Mehtildim filiam nostram, conthoralem suam constitutis duximus pignori obligandos¹, sicut hoc exemplo divorum predecessorum nostrorum illustrium Romanorum imperatorum ac regum didicimus, qui sicut et nos de consuetudine sacratissimi Romani imperii in Alemania a tempore cuius non extat memoria observata, que quidem consuetudo vim legis obtinet^f sicut nonnullae alie ceremoniales consuetudines imperii que legibus stringi non oportet, cum supra legem sint, filiis et filiabus suis tante pecunie summam in dotem seu donacionem propter nupcias in bonis imperialibus constituere poterant et valebant. Subiunximus eciam mandando vobis et districte precipiendo, ut eidem marchioni parere, obedire in omnibus tamquam nobis deberetis, quousque sibi^g nomine pignoris astricti essetis pro pecunia memorata. Vos tamen huiusmodi nostrum^h iussum ac ordinatum preceptum, vallatum consuetudine auctorizabili premissa et notoria omnibus imperii principibus, contemptibiliter respuentes et per multa tempora usque adhuc refutantes in nullo penitus attendistis nec eisdem paruistis tamquam fideles imperii et devoti, de quo multa ammiracione ducti contra vos movemur indignacione animi nostri multiplici atque gravi.

2. Presumentes tamen, quod equalitas rationis et demonstracio nostre possibilitatis ac conswete auctoritatis imperii premisse, qua presentibus contra vos progredimur, vos a tali pertinacia et inobedienti tumositate debeant tamquam melius informatos penitus revocare, ideo servantes ordinem preallegatum fidelitatem vestram denuo tenore presencium requirimus et monemus, nichilominus vobis sub obtentu omnis gracie nostre et perpetua indignacione nostra iniungimus et mandamus, quatenus adhuc prefato marchioni Misenensi genero nostro iuxta continenciam litterarum suarum sibi per nos de prefata dote concessarum per prestacionem omagiorum vestrorum ac omnis recognicionis paricionem immediate visis presentibus tamquam nobis et quousque per nos vel nostros successores pro prefatis decem milibus marcharum argenti vosⁱ et civitas Mülhausen(sis) predictaⁱ ab eo vel suis heredibus absoluti fueritis, obedienciam faciatis debitam et condignam. Quod si inantea sicut hucusque in nostrum et imperii vituperium facere spreveritis, contra vos universos et singulos ac civitatem vestram predictam usque ad privationem privilegiorum et iurium vestrorum ac libertatum quarumcumque cum infliccione penarum ultimarum immediate procul dubio procedemus.

3. Et exnunc prefato marchioni genero nostro commisimus et speciali dedimus in commissio, ut una cum omnibus baronibus et complicitibus suis vos contingentibus et alias ubicumque, quibus hoc idem iniunximus scriptis nostris², ut vos, si presens nostrum mandatum iterum refutaveritis, invadant auctoritate nostra, omnibus modis et viis coactivis vestram audaciam usque ad ultiores nostros processus ad ordinem debitum compellendo viriliter et potenter.

Actum et datum in civitate Papie, sub anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, prima die Iulii, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

620. c) in loco raso 1; Northusen(sem) 2. d) marcharum 2. e) una — Mülhusen des. 2. f) opt. 2. g) supra lineam add. 1. h) nostri 2. i) vos — predicta des. 2.

1) Supra tom. V nr. 744. 2) Servatae non sunt.

621. *Confirmatio obligationis civitatum imperii.* Iul. 4.

Cf. supra tom. V nr. 744.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei viridisque coloris. Manu Italica exaratum est. In plicae parte sinistra legitur: B(er).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1044.

5

¶ Ludowicus quartus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus ¶ illustri Friderico marchioni Misenen(si) principi et genero suo karissimo grariam suam et omne bonum.

Soliti sumus ea que hinc retro rite et racionabiliter peregrimus, scriptis nostris novis frequencius roborare, ut per hec conveniencia gestorum nostrorum tamquam per 10
ciragroforum^a demonstracionem cuntis^b imperpetuum pateat evidenter. Cum itaque tibi iam dudum ad inclitam Mechildym conthoralem tuam filiam nostram karissimam decem milia marcharum argenti puri et boni ac iusti et legalis ponderis in dotem de bonis imperii duxerimus provide constituendum, prout nos sicut ceteri Romanorum imperatores ac reges predecessores nostri dive memorie qui filiis ac filiabus suis in dotem seu 15
donacionem propter nupcias de bonis imperii ordinare consueverant, de consuetudine imperii in Alemania antiquitus et temporibus quorum non extat^c memoria observata licite facere poteramus, litteris nostris aliis tibi desuper traditis et concessis¹, obligantes tibi nomine pignoris pro eisdem decem milibus marcharum argenti civitates nostras et imperii videlicet Northusen et Mulhusen per te ac heredes tuos tenendas et possidendas 20
pleno iure, quousque per nos vel nostros successores in Romano imperio solute et libere fuerint pro summa peccunie supradicta. Volentes igitur eandem comstitutionem seu dotis donacionem imparte aliquantulum non frustrari nec in toto, sed perhennis modo quo facta est obtinere duracionis firmitatem, tibi ac tuis heredibus prefactam dotis comstitutionem seu ordinacionem de decem milibus marcharum necnon litteras desuper tibi 25
traditas et indultas sub omni continencia sua et clausulis suis quibuscunque auctoritate nostre plenitudinis approbamus, confirmamus atque eciam innovamus presencium nostrarum litterarum per tenorem. Nulli ergo omnino hominum, cuiuscunque dignitatis et status existat, sive regali vel alterius secularis principatus titulo aut etiam pon(M.)tifi-
cali vel quavis alia dignitate prefulgeat sive alia sit persona alta vel humilis, comunitas 30
vel universitas, liceat hanc nostre approbacionis, confirmacionis ac innovacionis paginam infringere vel ei ausu aliquo temerario contraire. Quod qui facere presumpserit, indignacionem nostre imperatorie maiestatis et gravem offensam ac eciam penam mille marcharum auri puri medietatem camere nostre, reliquam vero medietatem tibi^d ac tuis heredibus persolvendam tamquam iniuriam passis se noverit procul dubio et irremissibiliter incurrisse. In cuius nostre approbacionis, confirmacionis ac innovacionis robur et evidens testimonium presentes nostras litteras conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri, subiuncto nostro imperiali signo solito et consueto.

Dat. Papie, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, quarto die menssis Iulii, indicione^e duodecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo. 40

621. ^a) ita or. ^b) u in loco raso or. ^c) xt corr. ex ft or. ^d) t corr. ex f or. ^e) cion in loco raso or.

1) *Supra tom. V nr. 744.*

622. *Preces primariae Hospitali Ratisponensi porrectae.* Iul. 15.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 376. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum linis sericis viridis flavique coloris. Manu Italica exaratum est. In verso scripta sunt: ain betbr(if) umb ain closterfrawen, itemque vacat.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1045.*

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus religiosus viris
.. magistro et conventui Hospitalis Ratispone, devotis suis dilectis graciam suam et
omne bonum.

Sic hactenus de iure et approbata consuetudine sacri Romani imperii est servatum,
10 quod Romanorum imperatores, postquam Rome sacras [im]periales^a infulas receperunt,
in singulis ecclesiis et apud personas ecclesiasticas super unius persone ydonee provisione
habebant petere et cum promptitudine qualibet exaudiri. Ipsorum igitur predecessorum
nostrorum vestigiis inherentes, ex quo divina favente clemencia receptis in Urbe sacris
imperialibus infulis solum conscendimus imperatorie dignitatis, devocioni vestre pro
15 honesta puella Cecilia filia quondam Ulrici dicti Riethaimer fidelis nostri dilecti pri-
marias porrigimus preces nostras. Requirentes attentius et monentes, quatenus eandem
puellam, cuius promocionem sincere diligimus in sororem collegiatam domus seu mona-
sterii vestri cum assignacione prebende vacantis vel proxime vacature ob iuris nostri et
primariarum precum nostrarum reverenciam adeo liberaliter recipere velitis, ut obinde
20 vestris et Hospitalis vestri comoditatibus et profectibus favorabiliter intendere debeamus.

Dat. Papie, XV. die Iulii, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

623. *Confirmatio iudiciorum abbati facta.* Iul. 21.

Originale ibidem KLS nr. 377. Descripsimus nos. Sigillum exsectum est. In dorso legitur manu coeva scriptum: ·XII· nō ·minus.

25 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1046.*

¶Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus honorabili
et religioso viro .. abbati in Lancheim Cystersien(sis) ordinis Babembergen. dyoc., suo
et imperii fidei devoto gratiam suam et omne bonum.

Iustis supplicantium desideriis facilem et benivolum adhibere consensum decet im-
30 peratoriam maiestatem. Eapropter oblata magnificentie nostre tua petitio lucide con-
tinebat, videlicet quod tu, antecessores, provisores et rectores monasterii tui predicti
iudicio sangwinis in proprietate et foro Teuschitz ab antiqua numquam interrupta con-
suetudine libere a temporibus sancti Ottonis dicti monasterii fundatoris usi sitis et simili
modo iudicio sanguinis in proprietate Lubegast, quam proprietatem et iudicium felicitis
35 memorie .. dux Meranye dicto pio pietatis affectu motus donavit monasterio, hactenus
quiete et pacifice possedistis, insuper etiam quod in bonis dicti monasterii videlicet
Bûnach, Sezlach, Ebern et in Medlytz Herbipolen. dyoc., Weygmeun, Lychtinvels,
Woffindorf et in Kunigesvelt Babembergen. dyoc. inpugnaminis iudicio consuetudinario
quod vulgariter centa dicitur. Et ne tu aut homines monasterii tui predicti huiusmodi
40 consuetudinario iure vexentur denuo, quatuor dumtaxat casibus exceptis iudicium
sanguinis tangentibus, quod quidem iudicium a nostra et imperiali magnificentia tenetur
et teneri debet tytulo feodali, tibi et monasterio tuo predicto provideri humiliter suppli-
casti et ipsam provisionem auctoritate imperatoria confirmari. Nos igitur quod iustum
est confirmare et quod iniustum est infirmare volentes, prout ex debito clemencie tene-

45 622. ^{a)} uncis inclusa in fine lineae in loco raso exarata non sunt or.

mur, volumus et debemus, tibi et monasterio tuo prenotato iudicia sanguinis, [que]^a in locis ut premittitur [in]interrupte^b hactenus observatis et consuetudine laudabili ab olym manuteneas, impia consuetudine de iudicio cente, que non consuetudo immo dissuetudo potius censi meretur, penitus infirmata, preterquam in certis quatuor casibus iudicium sanguinis tangentibus preexpressis, ex certa nostra sciencia de imperialis maiestatis plenitudine presentis scripti patrocinio confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat huic nostre gratie contravenire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram se noverit graviter incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi maiestatisque nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Papye, vicesima prima die mensis Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

624. *Scriptum super clipeo exercituali.* Iul. 24.

Originale in tabulario regio Berolinensi. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis rubei, viridis, violacei coloris. Ad dorsi marginem dextram manu cancellariae imperialis scriptum est: Sigillet(ur) pend(enti). B(er).¹ s(ub)s(crip)sit^a; cf. infra nr. 634, 636, 638—641. In verso eadem manu ac textus scripta sunt: De clipeo exercituali pari abbatibus imperii secundum consuetudinem Saxonum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1047.

¶ Luðdowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis ad perpetuam rei memoriam presentibus et futuris, ad quos presentes deveniunt gratiam suam et omne bonum.

Imperiali magnificencie nostre per honorabilem et religiosum virum Deo devotum et nobis dilectum fratrem Gebhardum de Bortveld preceptorem generalem domus Hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani per Saxoniam oblata peticio continebat, videlicet ut nos de imperiali clemencia sibi suisque successoribus preceptoribus Saxonie generalibus concedere dignaremur, quod ipse successoresque sui predicti in bonis, que feodali tytulo conferre habent, secundum antiquam Saxonum consuetudinem gaudere possint illo exercituali clypeo, quo secundum dictam Saxonum consuetudinem gaudent abbates et eorum in dicto exercituali clypeo pares nobis ac sacro imperio immediate subiecti in suis bonis feodaliter conferendis. Nos igitur pensantes petitionem predictam iustam et rationi consonam tamquam illam que nulli preiudicium generat vel iacturam, eidem petitioni de speciali gracia duximus annuendum et consensum benivolum adhibendum, dictum Gebhardum preceptorem Saxonie generalem successoresque suos preceptores dumtaxat Saxonie generales, qui debent insigniti fore karactere militari a potente conferre karactorem predictum secundum Saxonum consuetudinem predictam, in clypeo exercituali predicto quoad bona feodalia et ius feodi exercenda deinceps per eosdem abbatibus nobis et sacro Romano imperio immediate subiectis et ipsorum in dicto clypeo exercituali paribus in omnibus adequamus de imperialis plenitudine maiestatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre specialis graciae paginam ausu temerario infringere vel ei modo quolibet contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram se noverit graviter incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi maiestatisque nostre sigillo appenso iussimus communiri.

Dat. Papye, vicesima quarta die mensis Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

623. ^a) excidit or. ^b) interrupte or.

624. ^a) Lit or.

1) Videtur esse Bertholdus de Tuttlingen.

625. QUITATIO ET PROMISSIO COMITUM DE OTTINGEN
PRO IMPERATORE.

1329. Iul. 20.

*Originale in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Descripsimus nos. Pendent
5 duo sigilla secreta loris membranaceis. Membrana est Italica. — Ineditum.*

Wir Ludowich und Friderich brüder graven von Ötingen verjehen offentlich an
disem brief, daz uns unser durchleuhtiger herre cheyser Ludowich von Rome gegeben
hat ahttausent pfunt Haller. Umb die selben ahttausent pfunt Haller haben wir im
die wil er lebt und sinen chindern nach seinem tode ein gantzes jar geheizzen und
10 gelopt und auch geloben und geheizzen mit disem brief mit güter triwe ze dienen
wider aller mænniglich, der si in irn landen ze Beyern oder ze Swaben beschedigen
und dar inne mit gewalt und veintlich reitten wolt, mit aller unserer maht die wir
gehaben mügen ze rozzen und ze füzzen, als oft des not geschiht, an wider unsern
vettern graven Ludowigen von Otingen und unser ôheim die purchgraven von Nürn-
15 berch. Dar zû sullen wir im die wil er lebt und seinen chindern nach seinem tode
ein gantzes jar dienen auzzer landes zweintzich mil mit zwaintzich hælmen umb und
umbe, als oft des not ist. Aber ze teglichem chrieg sein wir in von den selben aht-
tausent pfunden niht schuldich ze dienen. Und sullen in und iren landen dehainen
schaden lazzen geschehen in unser gebiet und dar durch an alle geverde. Und daz
20 daz stæt beleibe und untzerbrochen, geben wir in disen brief mit unsern insigeln ver-
sigelten.

Der geben ist ze Pavie, an dem Pfintztag vôr Iacobi, do man zalt von Christes
geburt dreutzeenhundert jar dar nach in dem neunundzwaintzigisten jar.

626. SENTENTIAE PER MILITES TEUTONICOS LUCANAE
CIVITATI PRAESIDENTES LATAE.

1329. Iul. 31. — Aug. 9.

*Transsumtum originale (tr.) in tabulario regio Lucano¹. Praecedunt haec verba:
Continetur in libro condepnationum et absolutionum maleficiorum factarum per dominos
rectores et potestates Lucan(e) civitatis sub annis^a Domini millesimo trecesimo vige-
30 simo nono et trigesimo. Inter alia sic vidi. — Ineditum.*

(I)

In Dei nomine amen. Hec est quedam condempnatio pecuniarum et co[r]po-
ralis et condepnationum sententia lata, data et sententialiter pronumptiata per magnificos
et potentes milites dominum Raynaldum et dominum Petrum Theotonicos mariscalchos
35 et comuni Lucano presidentes contra infrascriptum Iacobum pro infrascriptis maleficiis,
excessibus et debitis per eum commissis et preparatis sub examine nobilis et sapientis
viri domini Deghi de Prato iudicis malleficiorum predictorum marischalcorum et comunis
Lucan(i). Et script(a) per Guidonem Masse not(arium) de Assisio et nunc predictorum
marischalcorum et comunis Lucan(i) cancellarium ad malleficia deputatum, sub annis
40 Domini millesimo trecesimo vigesimo nono, ind. XII, die infrascripta.

626. a) is corr. ex o tr.

1) Cf. loco supra pag. 416 not. 1 citato I, 92 not. 1.

Nos Raynaldus et Petrus milites Theutonicorum marischalci in platea Lucan(i) comunis equester residentes de consilio et consensu dicti iudicis infrascriptas sententias et condepnationes damus et proferimus contra infrascriptos in hunc modum sententialiter in hiis scriptis:

'Iacobum Guictonis de Petrasanta in nostra et comunis Lucani fortia constitutum 5 ad hanc sententiam audiendam, contra quem ex officio dicti nostri iudicis et curie per inquisitionem processum fuit in eo et super eo quod ad aures nostras et notitiam dicti iudicis et sue curie pervenit veridica relatione tam per licteras quam fidedignorum hominum et personarum relatione, quod dictus Iacobus hoc anno de presenti mense Iulii, dum ipse Iacobus staret et esset in terra Petrasante, sciendo et sentiendo Theuto- 10 nicos et alios homines Lucanos equester et pedester debere accedere ad Massam Luni-giane causa faciendi officium et pecuniam dicto Lucano comuni debitam exigendi, scripxit quandam licteram sua propria manu et eam misit per Bonaisum ad dictam terram Masse Guidoni Guccii de dicta terra Masse et aliis hominibus dicte terre Masse, ut aliis hominibus dicte terre Masse diceretur. In qua quidem lictera continebatur, 15 qualiter ipsi homines deberent se precavere et munire, quia predicti Theutonici cum certa peditum quantitate debebant ire ad terram Masse predictam et illam derobbare et conburere. Que omnia appensate et dolose fecit et scripxit, ut homines dicte terre Masse et ipsam terram removeret ab obedientia Theutonicorum et Luc(ani) comunis et in grave dampnum et periculum Lucan(e) civitatis. Et propter missionem dictarum 20 litterarum comune Masse predictum pervenit ad arma contra ex[e]cutores Lucan(i) comunis et quasi ad rebellionem predictorum Theutonicorum et comunis Lucan(i) et euntium cum eis et se posuerunt contra predictos, prout et sicut in dicta inquisitione plenius continetur. Et constat^b nobis et curie malleficiorum Luc(ani) comunis confessione dicti Iacobi spontanea voluntate ipsius coram dicto iudice facta, ipsum Iacobum supra- 25 dictis tempore et loco predicta omnia et singula in dicta inquisitione contenta fecisse et commisisse, prout in ipsa confessione continetur. Cui Iacobo datus et assignatus fuit terminus perhentorius ad omnem suam de predictis defensionem faciendam et nullam fecit, prout in actis dicte curie plenius continetur. Ad hoc ut in futurum aliqui non actentent talia operari, idcirco ipsum Iacobum propter dictam suam confessionem 30 secundum formam iuris et statutorum Lucani comunis et omni modo et iure quibus melius possumus in sexcentis florenis auri Lucan(o) cam(erario) hinc ad sex dies proxime futuros solvendis et dandis in hiis scriptis sententialiter condempnamus. Et si dictos sexcentos florenos infra dictum terminum sex dierum non solverit camer(ario) supradicto, quod ducatur ipse Iacobus ad locum iustitie et ibi furcis per gulam suspendatur ita et 35 taliter quod moriatur.'

Lata, data et sententialiter pron(untiata) fuit dicta condempnatio et condempnationis sententia per supradictos dominos mariscalcos super equis in platea Sancti Michaelis in foro existentes presente et audiente dicto Iacobo. Et lecta per me dictum cancellarium de eorum mandato et voluntate et domini Deghi iudicis supradicti exi- 40 stentis in balchione Sancti Micaelis in foro coram ser Barth(olome)o de Carmignano et ser Francischo de Assissio Luc(ani) comunis cancellariis malleficiorum, Pighino Benecti Bancutii Lucani comunis et pluribus aliis inmo multis testibus presentibus et audientibus

Iul. 31. supradicta, die ultimo mens. Iulii, XII. ind.

(II)

In Dei nomine amen. Hec est quedam executio personalis et executionis pro-numptiatio facta et data per magnificum et potentem militem dominum Raynaldum

Theutonicum mariscalcum et antepositum contra infrascriptum Iacobum Guictonis. Et scripta et lecta per me Guidonem Masse not(arium) de Assissio et nunc Lucan(i) comunis malleficiorum cancellarium mandato supradicti domini Raynaldi, sub anno Domini MCCCXXVIII, ind. XII, die infrascripta.

5 'Cum nos Raynaldus predictus Iacobum Guictonis de Petrasanta in nostra et comunis Lucan(i) fortia constitutum, quia ad notitiam domini Deghi de Prato iudicis malleficiorum fidedignorum relatione pervenit, [quod ipse Iacobus, ut p(atet) in inquisitione^e contra dictum Iacobum facta, scripxit sua propria manu quandam licteram et eam misit per Benaysam^d ad terram Masse Guidoni Guccii de dicta terra Masse, ut aliis hominibus
10 dicte terre diceret, in qua quidem lictera continebatur, qualiter homines deberent se precavere et munire, quia Teutonici cum certa peditum quantitate debebant ire ad terram Masse predictam et illam derobbare et conburere, que omnia appensate et dolose fecit et scripxit, ut homines dicte terre et ipsa se removeret ab obedientia Teutonicorum et Lucani comunis in grave dampnum et periculum Lucane civitatis.
15 propter que et alia henormia in dicta inquisitione et confessione ipsius Iacobi contenta ipsum Iacobum in floren(is) sexcentis auri infra sex dierum spatium Lucan(o) cam(erario) solvend(is) duxerimus condempnandum et condempnaverimus, quos solvere dicto came-
rario totaliter neglexit infra terminum supradictum et post ipsum terminum, ideo-
20 volentes dictam condempnationem executioni mandare secundum ipsius sententie formam et seriem mandamus exequendo ipsam sententiam et condempnationem, quod dictus Iacobus ducatur ad locum iustitie et ibidem furcis per gulam suspendatur ita et^e talimode quod moriatur, cum revera non solverit dictos florenos Lucan(o) cam(erario) infra terminum sibi datum nec post per dies expectatus.²

Lata, data et pronuntiata fuit supradicta executio et executionis pronumptiatio
25 per supradictum dominum Raynaldum eques^f in platea Sancti Micaelis in foro in gene-
rali parlamento existentem, presente supradicto Iacobo et audiente, die nono mens. Aug. 9.
Augusti, presentibus Franchutio Franceschini, Costione Bernardi et Peghino Benecti
testibus.

(S. N.) Nicolaus Cagnoli de Luca not(arius) super condempnationibus Lucani
30 comunis predicta omnia, ut in dicto libro continentur, hic scripsi et meis signo et nomine publicavi.

627. 628. CONVENTIO COMITUM PALATINORUM CUM IMPERATORE.

1329. Aug. 2. — 4.

35 627. Comitum Palatinorum ratihabitio concessionum a Ludewico
factarum. Aug. 2.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos.
Pendent duo sigilla secreta fere illaesa filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Witt-
mann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 298 nr. 276 ex or.

40 Böhmer, Reg. Ludw. p. 249 Reichssachen nr. 141. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2037.

626. ^e) sequ. contento del. tr.

^d) ita hic tr.

^e) sequ. q delet. tr.

^f) sic tr.

Wir Rudolf und Ruprecht von Gots genaden pfalentzgraven bi dem Rein und hertzogen in Bayern verjehen offenlich an disem brief, daz wir geheizzen und gelobt haben und gehaizzen und geloben mit gûten triwen für uns und unsern vettern Ruprechten stät ze haben allez daz daz unser lieber herre und vetter cheiser Ludwig von Rome getan hat gen allen die in sinen dienst untz her chomen sint, ez sein grafen, freyen, dienstman, ritter, chnecht, purger und wie si genant sein, und mit namen gen sinen und unsern vettern Heinrichen, Otten und Heinrichen hertzogen in Bayern mit satzung, mit gabe durch Got, mit lehen und mit andern sachen, in aller weiz als er ez getan hat und di brief sagent, di iederman dar über hat. Dar über ze urchünde geben wir disen brief versigelten mit unsern insigeln.

Der gegeben ist ze Pavy, do man zalt von Christs geburt dreuzehenhundert jar darnach in dem neundenundzwaintzigstem jar, an der Mittichen vor Oswaldi.

628. *Ludewici scriptum super divisione terrae Bawaricae.* Aug. 4.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum filis sericis rubei flavique coloris. Alterum autographon ibidem servatum conferre supersedimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1048. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2038.

Reversales comitum Palatinorum mutatis mutandis fere omnino¹ concordantes, quas in editionem nostram recipere longum est, servantur autographae ibidem (exemplaria duo), itemque in tabulario generali regni Bawarici. Hoc quidem exemplar publici iuris fecit Wittmann l. c. II, 298 nr. 277, ad cuius editionem lectores volumus semel relegatos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 249 Reichssachen nr. 142.

Cf. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2038. 2062. 2406.

1. Wir Ludowig von Gots genaden Römischer cheiser ze allen zeiten merér dez richs verjehen für uns, für unser erben Ludwigen marchgraven von Brandenburg, pfalentzgraven ze Rein und hertzogen in Baiern und Stephan pfalentzgraven bi Rein und hertzogen in Baiern und ir erben offenlich an disem brief, daz wir mit verdahtem mût, mit gûtem willen und mit rat unser lant bi dem Rein, ze Baiern, ze Swaben und ze Österreich freuntlich und lieplich getailt haben mit unsern lieben vettern Rûdolfen, Ruprechten und Ruprechten pfalentzgraven bi dem Rein und hertzogen in Baiern und ir erben, als hernach geschriben stet:

2. Daz in ist ze irem tail angevallen di gût, di zû der Pfalentz gehôrent und gehôren sûln, pûrg, stet, mærecht, graven, freyen, dienstmanne, ritter, chnecht, land und leut und di veste Chub burch und stat, der Pfalentzgravenstein, Stalberch di burch, Stalek di burch, Brunshorn di burch, Bachrach, Diepach, Stegen, Mannheim, Heinbach, Trechtershusen di teler, Rinbûll der marcht, Fürstenberch di burch, Richenstein di burch, Stronburch di burch, Alzey burch und stat, Winheim burch und stat, Wachenheim di burch, Wintzingen di burch, Wolfspersch di burch, Elbstein di burch, Erpach di burch, Lindenvels di burch, Rinhusen di burch, Heydelberch di obern und nidern burch und di stat, Wizenloch burch und stat, Harpfenberch di burch, Obernheim di burg, Landesere di burg, Turon di burch und di pfalentz und swaz dazû gehôrt, Stainsperch di burch, Welpersow di burch, Neunstat di stat, Hilerspach di stat und Agersheim di stat und swaz zû den vorgnanten bûrgen, steten und mæchten gehôrt. Und dar zû ist in gevallen zû irem tail uz dem vitztumamlt ze Lengenvelt Hilpoltstein di burch,

1) *Capita 14—16. in Reversalibus comitum Palatinorum aliquantulum discrepant.*

Louff der marcht, Hohenstein di burch, Hærspruk der marcht, Hertenstein di burch, Pægnitz, Velden und Plech di mæcht, Franchenberch di burch, Waldeck di burg, Pressat, Chemnaten und Ærndorf di mæcht, Turndorf di burch, Eschenbach der marcht, Aurbach der marcht, Neitstein di burch, Werdenstein di burch, Neunmarcht di stat mit
 5 der hofmarch ze Perngôw, Heunspurch di burch, Perg di burch, Mekenhusen di burch halb, Pfaffenhoven di burch, Lauterhoven der marcht, Grünsperch di burch, Sultzbach burch und stat, Rosenberch di burch, Hirzow der marcht, Amberch di stat, Napurch di stat, Neunstat di stat, Störnstein di burch, Mûrach di burch, Viechtach der marcht, Neunburch di stat, Wetternvelt di burch, Rotigen, Nitnow di mæcht, Dræzwitz di
 10 burch, Peilstein di burch, Segensperch di burch, Waldow di burch halb, Stevening di burch, Swartzenekk di burch, und swaz die pûrg stent und di mæcht von dem rich, Vlozz burch und marcht, Pargstein di burch, Weiden, Vohendræzz und Lû di mæcht, und swaz zû den vorgenanten pûrgen, steten und mæchten gehôrt.

3. So ist uns, unser chind Ludwigen marchgraven ze Brandenburch, pfalentzgraven
 15 bi dem Rin und hertzogen in Baiern und Stephan pfalentzgraven bi Rein und hertzogen in Baiern und ir erben zû unserm tail angefallen Mûnchen di stat, Vohburch burch und marcht, Sigenburch burch und marcht, Mainberch burch und marcht, Gerolvingen di purch, Chesching burch und marcht, Neunburch burch und stat, Fridberch burch und marcht, Mûlhusen di purch, Snaitpach di purch, Schiltperch di purch, Aychach und
 20 Schrovenhusen di mæcht, Möringen di burch, Swabek di burch, Landsperch burch und stat, Lechsperch di burch, Wolfrathusen burch und marcht, Tölnz burch und marcht, Grünwalt di burch, Ayblingen burch und marcht, Valey di burch, Swaben burch und marcht, Wazzerburch burch und stat, Chlingenberch di burch, Hadmarsperch di burch, Chûfstein burch und stat, Aurburch di burch, Ratenberch burch und marcht, Werberch
 25 di burch, Chitzpûhel di stat, Ebs di burch, Valchenstein di burch, Dachow burch und mart, Heimhusen di burch, Pæwl di burch, Widersperch di burch, Murnow burch und marcht, Rotenekke di burch, Reikershoven di burch, Hôhsteten burch und stat, Hagel di burch, Donrsperch di burch, Peitengow di burch, Schongôw di stat, Treusheim di burch, und swaz Arensperch burch und marcht stet, Neunstat di stat, Ingolstat di
 30 stat, Altenneunburch di burch, Rayn di stat, Gamersheim der marcht, Geisenvelt der marcht, Ebenhusen der marcht, Pfaffenhoven der marcht, Weilheim di stat, Werd di stat, Lougingen di stat, Gundolfingen burch und stat Mænchingen di burch und swaz zu dem vitztumambt ze Mûnchen gehôrt und gehôren sol. Und zû dem selben tail gevellet auch auz dem vitztumambt ze Lengenvelt di burch ze Lengenvelt und der
 35 mart, Chalmûntz burch und marcht, Smidmûln der marcht, Regenstouff burch und mart, di vorstat ze Regenspurch, Weichs di burch, Velburch burch und marcht, Leutzmanstein di burch, Hembaur di stat, Rietenburch burch und stat und alle di recht ze Regenspurch in der stat di zû der purgrafschaft zû Rietenburch gehôrent und der werd in der Tûnaw ze Regenspurch, Tahenstein di burch, Egersperch di burch, Alt-
 40 manstein di purch und mart, Holnstein di burch, Viehusen di burch und Swainkendorf der margt und swaz zû den vorgnanten bûrgen, steten und mærgten gehôrt.

4. Und sûln wir, unsereu chint Ludwig und Stephan und ir erben den unsern und unser vorgenanten vettern und ir erben den iren tail inne haben mit alle dem daz
 zû den selben vesten und gûten gehôrt an leuten, an gût, an gerichten, dôrfern, weilern,
 45 wælden, vôrsten, holtzern, wazzern, vischrein, wiltpan, strazzen, gelaiten, chirschensætzen, manlehen, herschofftten und lantgerichten und anders swaz da zû gehôrt, besûchts und unbesûchts, erbawens und unerpawens, als ez von unsern vodern her chomen ist. Ez sûln auch unser vettern und ir erben leihen alle di lehen di zû irem tail gehôrent, also sûln wir auch leihen alle di lehen di zû unserm tail gehôrent. Und mit namen
 50 sûln si leihen Cholberch di burch und als der strich get von Cholberch gen Weizzen-

burch und uf gen Franchen und gen Böhaimer wald. So sūln wir mit^a namen leihen alle di lehen als der strich get von Weizenburch auf gen dem gepirg gen Swaben und gen Obernbayern und di vesten und gūt Wazzertrühendingen, Chräulsheim, Hohenart, Lor, Stopfenheim und Lerpawr sūln wir und si mit einander eingewinnen und mit einander tailen, als vil wir ir gewinnen mügen. Auch sūln wir und si die Wachow in Österreich und swaz dazū gehört mit einander lösen und gelich haben und niezzen.

5. Wir sūln auch, unsereu chint Ludwig und Stephan und ir erben unsern vettern und iren erben mit leib und mit gūt mit gantzen triwen zulegen und beholfen sein gen allermænichlich swie er genant sei iedem manne ze sinem rechten, also sūln si uns herwider tūn. Wir sūln auch unser herschafft, vesten und gūt nieman geben noch verchafften und swaz wir ir verchafften müzzen, di sūln wir in ze chauffen geben und anders nieman, daz sūln si uns herwider tūn. Wir sūln auch unser veste und gūt swie di genant sint nicht versetzen dheimem chūng noch fürsten, er sei pfaff oder lay, also sūln si auch tūn. Wir sūln auch unser herschafft, pūrg, stet und gūt nieman leihen, versetzen und verwechseln mit geværd auf iren schaden, daz selb sūln si uns herwider tūn.

6. Und ob der herren, dienstmanne, ritter oder chnecht einer oder mer di zū unsern landen gehörent von uns und von dem land cheren wolten, so sūln wir beidenthalben uf den oder uf si an einander geholfen sein, als lang untz daz wir ez dazū bringen, daz si bei der herschaft und bi dem land beleiben. Wir sūln auch ir diener di in mit dem tail gevallen sint oder di in iren landen gesezzen sint wider si nicht versprechen noch si di unsern wider uns.

7. Auch sūln si den ersten Römischen chūng welen für sich und für iren tail. So sūln unsereu chint Ludwig und Stephan oder ir erben den andern Römischen chūng welen und also sol di wechslung der wal dez richs zwischen in und iren erben und unsern chinden und iren erben fürbaz ewichlich beleiben. Und swenn ez da zū chumt daz si den Römischen chūng welen sūln, so sūln si und ir erben unsereu chint und ir erben bewaren und besorgen gen dem Römischen chūng als sich selben, daz in widervar umb lehen, umb satzung und umb andereu recht, di si haben sūln von dem rich und di zū iren landen gehörent, di unser baidere vodern gehabt haben und an uns und an si bracht haben, daz selb sūln unsereu chint und ir erben in und iren erben hin wider tūn, als oft di wal dez richs an si chūmt. Und ob unsereu chint oder ir erben si oder ir erben irreten oder überfüren an der wal dez richs und si nicht wolten lazzen welen, als si billichen solten als vorgeschriben stet, so sūln unsereu chint und ir erben di wal dez richs verlorn haben und sol danne di wal dez richs an si und ir erben gevallen und ewichlichen an in beleiben. Ze gelicher weiz sol di wal dez richs an unsereu chint und ir erben gevallen und ewichlichen an in beleiben, ob si oder ir erben si irreten oder überfüren an der wal, so si welen solten.

8. Und ob wir oder unser chind an erben vervaren, so sūln unser land, leut und herschaft und di wal dez richs uf si und ir erben gevallen und erben, also sūln herwider ir lant, leut, herschaft und di wal dez richs uf uns und unsereu chint erben und gevallen, ob si ane erben vervarent.

9. Und swaz chrieg, mizzhellung und auflæuff geschæhen zwischen herren, dienstmannen, rittern und chnechten die in unsern landen beidenthalb gesezzen sint, dar umb sūln unser vitztūm bedenthalben tæg gen anander sūchen uf ein recht uf siben man und sol ieder vitztum von sinem untertan ein recht tūn, also daz der hintz dem man chlagt sol vier man haben und der chlager sol drei man haben. Und swaz di siben ertailend auf ir aid, daz sol dar umb geschehen, als untz her sitlich und gewonlich ist

gewesen zwischen dem Obern und dem Nidern land ze Bayern vor dem Wald. Und swaz grozzer auflæuf geschæh, di di vitztûm nicht verrichten môchten, dar umb sûln di herren selb tæg sûchen gen einander uf siben oder auf neun man, di si under iren leuten bedenthalben dazû nemen, und di sûln ein recht dar umb sprechen in der bescheidenheit als vorgeschriben stet. Und swelher under den herren di vorgeschriben sache überfür und dez nicht widertæt, swenne er dez ze red wurd gesetzt, dar nach in einem mânod, so sol dez herren lant und leut der übervaren hat dem andern der übervaren ist beholfen sein, als lang untz daz aufgericht und widertan wirt.

10. Unser vorgeanten vettern und ir erben sûln di lantgericht alleu besitzen, di zû dem lantgericht gehôrent daz von dem lantgraven vom Leutenberg gehauft wart, âne swaz zû den gûten gehôrt ze Lengenvelt und zû dem tail der nu zû Mûnchen gelegt ist, daz sûln wir, unsereu chint Ludwig und Stephan und ir erben selb richten und di lantgericht und alle ander gericht selb in unserm tail besitzen und richten oder unser amptleut. Wir sûln auch alle di lantgericht besitzen di zû der grafschaft ze Hirzperch gehôrent und da mit sûln unser vettern und ir erben nicht ze schaffen haben. Doch sûln si und ir erben alleu andereu gericht in irem tail richten oder ir amptleut.

11. Auch sûln wir, unsereu chint und ir erben in unserm tail lösen, swaz dar inne versetzt oder verchummert ist, also sûln si und ir erben tûn in irem tail.

12. Wir sûln auch, unser chint und ir erben in unserm tail gelten grafen, freyen, dienstmannen, rittern, chnechten, purgern, richen und armen allez daz man in gelten sol untz auf disen heutigen tag gar und gæntzlich, als ir brief sagent, also sûln si und ir erben tûn in irem tail. Auch sûln wir, unser chind Ludwig und Stephan und ir erben gelten gen Auspurch, gen Ulme und in daz Nider lant ze Bayern und damit sûln unser vettern und ir erben nicht ze schaffen haben.

13. Ist auch daz wir ander erben gewinnen, mit den sûln unser vettern und ir erben leben und gen in in den tædingen, gedingen, gelûbden und ordenung sein in aller weiz als gen uns, unsern chinden Ludwigen und Stephan und iren erben, also sûln di selben erben gen unsern vettern und iren erben hin wider sein.

14. Und daz wir, unsereu chint Ludwig und Stephan und ir erben di vorgeschriben tailung [und]^b tæding in allen iren stukchen, artikeln und pûnden stæt und gantz haben und halten, daz haben wir gehaizzen und gelobt für uns und si bi dem ayd, den wir dem rich geschworen haben. Und ob wir, unser chind oder ir erben daz überfüren, so sûln unser lant und leut unsern vettern und iren erben warten, gehorsam und beholfen sein, als lang untz daz widergetan wirt daz übervaren ist, alsam sol uns auch geschehen, ob si uns überfüren. Und dez sûln auch land und læut beidenthalben sweren ze den heyligen.

15. Und dar über ze urchûnd geben wir disen brief mit unserm chaiserlichem insigel versigelten und mit den gezeugen di hernach geschriben stent: der wolgeporn Polk hertzog von Polan unser lieber fürst und swager, Ludwig hertzog von Tek, Gerloch von Nazzow, Berchtolt von Graizpach von Marsteten genant von Neiffen und Fridrich von Ôtingen grafen, Marquart von Sevelt, Heinrich von Eysoltzried, Heinrich von Ettenstat und Heinrich von der Wizen ritter, Heinrich probst von Ilnmûnster, Iohans Sax custer ze Spalt, Merbot von Mûnchen und Symon Noderndorfer unser schreiber, Heinrich chorherre ze Ilnmûnster und Albrecht Snelstorfer chirchherre ze Pûch unser vettern schreiber.

Der brief ist geben ze Pavie, an dem Freytag vor Oswaldi, do man zalt von Christs geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem^c neunundzwaintzigistem jar, in dem fûmftzehenden jar unsers richs und in dem andern dez chaisertûms.

628. ^b) excidit or.^c) in dem in corr. or.

629. PROVISIO CIVITATIS FLORENTINAE PRO MARCO VICECOMITI.

1329. Aug. 2.

Servatur in Libro Provisionum a. 1329 (c.) B nr. 26 tabularii regii Florentini. — Ed. Ficker 'Urkunden zur Gesch. des Roemerzuges' p. 140 nr. 289 ex c. Editionem repetimus¹.

Cum magnificus miles dominus Marchus de Vicecomitibus de Mediolano hiis temporibus multa fuerit operatus pro exaltatione sancte matris ecclesie et prospero statu suorum devotorum et fidelium et pro confusione damnati Bavari suorumque complicum et fautorum, et maxime in procurando civitatem Mediolani rebellari dicto Bavaro et reduci ad obedientiam sancte Romane ecclesie et domini Iohannis divina providentia summi pontificis et in procurando et faciendo civitatem Lucanam rebellari Bavaro predicto et in procurando ipsam civitatem Lucanam ex toto reduci ad devotionem et obedientiam sancte Romane ecclesie et dicti domini summi pontificis et pacem et unionem devotorum suorum et maxime Florentinorum et in operando expulsionem vicarii dicti Bavari de civitate Pisanum et rebellionem ipsius civitatis dicto Bavaro, et multa alia operatus fuerit circa reductionem Pistoriensium et illorum de Valle Nebule ad devotionem sancte Romane ecclesie et ad pacem et concordiam cum Florentinis ac recuperationem castri Montismurli communi predicto et tandem venerit ad civitatem Florentie pro mediando et proficiendo tractatum inter commune Florentie et Theotonicos detinentes

1) In adnotatione subiungere liceat Pacis inter Guelfas et Pisanam civitates a. 1329. Aug. 12 ictae, quam in editionem nostram recipere longum est (ed. in forma integra Dal Borgo 'Raccolta di scelti Diplomi Pisani' (1765) p. 361—389 'Ex Arch. Secret. Civit. Vulat. B. num. 18. Anno 1329'; extr. apud Ficker l. c. p. 141 sqq. ex Copiario 'Capitoli XXII' f. 204—209 tabularii regii Florentini; Böhmer, Reg. Ludw. p. 244 Reichssachen nr. 99 (sine dato); cf. Davidsohn 'Gesch. von Florenz' III, 878 not. 1), caput imperatorem tangens (Ficker l. c. p. 142):

[De Bavaro non receptando etc.]

Item quod commune Pisanum non receptabit in civitate Pisanum vel districtu Lodvicum olim ducem Bavarie vel eius stipendiarios nec aliquos alios, qui venirent sub nomine imperatoris vel regis contra mandatum ecclesie et summi pontificis, nec pro eis vel aliquo eorum mittet nec eis vel alicui eorum prestat vel dabit auxilium, consilium vel favorem, sed erit, stabit et perseverabit dictum commune Pisanum in rebellionem ipsius Lodvici olim ducis Bavarie et stipendiariorum eius et aliorum, qui venirent sub nomine regis vel imperatoris contra mandatum sancte matris ecclesie et summi pontificis. Commune vero Florentie teneatur, si dictus Baverus vel alius, qui veniret sub nomine imperatoris vel regis contra mandatum ecclesie et summi pontificis, guerram faceret vel veniret contra commune Pisanum, dare ipsi communi Pisanum auxilium et favorem cum suo posse de gente et pecunia vel altero eorum ad petitionem communis Pisanum contra dictum Baverum et eius stipendiarios et contra quemcunque alium, qui veniret sub nomine imperatoris vel regis contra mandatum ecclesie et summi pontificis, in defensionem civitatis et districtus Pisanum et Pisanorum et offensionem dicti Baveri et suorum stipendiariorum et offensionem etiam predictorum, qui venirent sub nomine imperatoris vel regis contra mandatum sancte matris ecclesie et summi pontificis, ut dictum est, et stipendiariorum ipsorum. Et e converso dictum commune Pisanum teneatur, si dictus Baverus vel alius, qui veniret sub nomine imperatoris vel regis contra mandatum ecclesie et summi pontificis, guerram faceret vel veniret contra commune Florentie vel contra dictam civitatem Lucanam, in quantum ipsa civitas Luce veniret in gubernationem predictam vel amicitiam communis Florentie, dare ipsi communi Florentie et communi Luce in casu predicto auxilium et favorem cum suo posse de gente et pecunia vel altero eorum ad petitionem dicti communis Florentie contra dictum Baverum et eius stipendiarios et quemcunque alium, qui veniret sub nomine imperatoris vel regis contra mandatum ecclesie et summi pontificis, in defensionem civitatis et districtus Florentie et Florentinorum et dicte civitatis Luce et Lucanorum in casu predicto et offensionem dicti Baveri et suorum stipendiariorum et offensionem etiam predictorum, qui venirent sub nomine imperatoris vel regis contra mandatum ecclesie et summi pontificis, ut dictum est, et stipendiariorum ipsorum.

civitatem Lucanam pro reducendo ipsam civitatem Lucanam ad devotionem et obedientiam suprascriptas et ad pacem et tranquillitatem cum devotis ipsius ecclesie et domini nostri summi pontificis et gubernationem et dispositionem dictorum devotorum et etiam venerit in ipsam civitatem Florentie pro eundo et se in totum subiiciendo reverentie ac
 5 obedientie sancte matris ecclesie et domini nostri summi pontificis, prout publice dixit et asseruit in presentia dominorum episcopi Florentini et episcopi Fesulani et inquisitoris heretice pravitatis in provintia Tuscie et reverendi viri fratris Guillelmi procuratoris generalis ordinis Predicatorum et nuntii sedis apostolice et aliorum prelatorum, clericorum et laycorum in multitudine copiosa, et ad requisitionem Florentinorum moram
 10 traxerit in civitate Florentie precipue pro perfectione suprascripta tractatus civitatis Lucane et sumptus non parvos fecerit in dicta civitate tum propter decentiam sui status tum propter magnam carestiam, quam secum habebat, et tum propter carestiam, que erat in civitate Florentie, et propterea expedierit quod pro parte communis Florentie dicto domino Marcho subventum fuerit tam propter sumptus factos occasione more pre-
 15 dicte quam etiam pro subsidio eidem impendendo pro eundo et se presentando ad pedes dicti summi pontificis ad se subiiciendum obedientie dicti summi pontificis et humiliter veniam postulandum de commissis, sine quo subsidio ire non poterat, propter que domini priores artium et vexillifer iustitie presentialiter in officio residentes habito colloquio et tractatu cum offitio duodecim bonorum virorum et thesaurariorum et cum
 20 gonfalonieribus societatum et capitaneo guerre necnon cum paciariis et multis aliis sapientibus et bonis viris civitatis Florentie fecerunt eidem domino Marcho vice et nomine communis Florentie donari causis suprascriptis mille florenos auri etc.

630—642. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1329. Aug. 6.—27.

630. *Infeudatio Ottorini Vicecomitis.* Aug. 6.

25 *Copiae 1 saec. XVI. in tabulario regio Mediolanensi; contulimus nos;*

2 partim corrosa saec. XIV. in tabulario communis Papiensis; descripsit iam olim J. Ficker lacunis indicatis;

Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 317 nr. 506 ex 2.

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2715 (Addit. II).*

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis sacri imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Hanc legem imperialis celsitudo solempniter profitetur, ut illos qui semper ferventi promptitudine et obsequiosa voluntate ipsi sacro Romano imperio necnon imperatoribus
 35 et regibus Romanorum benivolentius paruerunt et fideliter servierunt iuxta officium caritatis respiciant privilegio amoris et gratie specialis. Cum igitur nobilis ac strenuus vir Ottorinus Vicecomes filius quondam Uberti Pichi Vicecomitis de Castelleto, noster et sacri imperii Romani fidelis dilectus, suis successivis obsequiis et fidelitatibus prompta et grativa voluntate semper erga nos et dictum sacrum imperium benivulus apparuerit
 40 et existat, ipsius iustis supplicationibus favorabiliter et gratioxe annuere cupientes, sibi possessionem seu quaxi meri et misti imperii et simplicis iurisdictionis castri et terre de Castelleto dioc. Novarien. et territorium eorum et hominum seu in homines eorundem et omnium pedagiorum seu toloneorum hactenus ibi coligi, exigi et percipi solito-

rum et piscariarum fluminis Ticini infra ipsum territorium et ipsa^a merum et mistum imperium et simplicem iurisdictionem per se et eius vicar(ios) exercendi et omne ius ipsi Ottorino competens in predictis approbamus et ratificamus et presenti[s] scripti patrocinio confirmamus necnon etiam innovamus et ex certa scientia sibi suisque successoribus per se vel per alios exercenda, exigenda et habenda concedimus. Ex certa scientia revocantes omne privilegium omnemque confirmationem, concessionem vel dationem qualescunque comuni vel hominibus de Castelleto vel alii singulari persone vel comunitati per personam quamecunque, cuiuscunque status existat, vel aliquem nostrum predecessorem imperatorem Romanorum vel regem de predictis vel aliquo predictorum, si qua vel si que facta vel facte appareant, cuiuscunque forme vel tenoris exista[n]t, omneque ius cuiuslibet persone singularis, cui diceretur competere in predictis vel ratione possessionis alicuius vel aliter quocunque modo, volentes hanc nostre confirmationis et concessionis paginam perpetuam firmitatem obtinere, predictis et iuribus aliis quibuscunque, etiamsi de eis oporteret mentionem fieri specialem, non obstantibus ipsis omnibus privilegiis, confirmationibus, concessionibus et iuribus quibuscunque, ex certa scientia derogantes. Mandantes comunitati seu comuni predictorum castri et terre de Castelleto, quatenus predicto Ottorino nostro et imperii fidei dilecto eiusque successoribus et vicariis in omnibus ut suis rectoribus et nulli alii pareant fideliter et intendant. Alioquin penas et banna, quos et que ipse suiue successores contra inobedientes, delinquentes, contumaces aut transgressores quoslibet tulerint, exnunc auctoritate imperiali approbamus et volumus inviolabiliter observari, volentes ut easdem penas et banna possint per se suosque vicarios et nuntios, quodocunque voluerint, exigere et habere. Iubemus etiam firmiter et districte, ne ulla persona alta vel humilis, cuiuscunque conditionis existat, nec ulla universitas nec comune aliquod predictum Ottorinum eiusque successores et vicarios suos in suprascriptis possessionibus, confirmatione et concessione, mero et misto imperio, simplici iurisdictione et piscariis et pedagogiis impediunt aliquatiter vel perturbent, maxime occasione vel racione alicuius confirmationis vel privilegii hactenus facte vel facti seu concessi, si indignationem imperialis maiestatis vel gravem eius offensam voluerint evitare. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Papie, sexto mensis Augusti, sub anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione duodecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

631. *Facultas monetae cudendae Gerlaco comiti
de Nassow concessa. Aug. 8.*

Originale in tabulario regio Wisbadensi. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. In plicae parte dextra legitur: R. — Ed. Böhmer, 'Acta imperii selecta' p. 499 nr. 729 ex apogr.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 64 nr. 1050.

Cf. infra nr. 636.

Concessionis Iudaeos tangentis eidem eodem die factae originale valde corrosum ibidem servatur (ed. Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 269 nr. 363 ex or.; Böhmer, Reg. Ludw. p. 359 nr. 3262 (Addit. III)). In cuius plicae parte dextra item legitur eadem manu exaratum: R.

Wir Ludwig von Gots genaden Römischer cheiser ze allen ziten merer dez richs verjehen offenbar mit disem brief, daz wir unserm lieben swager Gerlachen grafen von

Nazzow di besundern genaden getan haben von unserr cheiserlicher milt und gewalt umb sin getriwe dienst, die er uns getan hat und noch tûn sol, erlobet haben und verlihen im und sinen erben und erloben und verlihen mit disem brief, daz si gewalt haben mügen und sûln ewichlich Haller mûnz ze schlagen ze Wysbaden an gût, an gewigt, 5 lôtigkeit, gebræch, werd gewonlicher mûnz und an aller wize und gestalt und gewonheit, als man si schlagen sol und machet ze Franchenfurt, ze Spire, ze Nûrenberch und in andern unsern und dez richs steten. Und da von wellen wir und gebieten allen unsern und dez richs getriwen bi unsern hulden, daz si den vorgeanten Gerloch graven von Nazzow und sin erben daran mit dheinerlay sachen irren noch engen. Dar über 10 ze urchûnd geben wir disen brief versigelten mit unserem cheiserlichem insigel.

Der brief ist geben ze Pavie, an dem Dinstag vor sand Laurentii tag, do man zalt von Christs geburt dreuzehenhundert jar darnach in dem neunundzwaintzigstem jar und in dem fûmftzehenden jar unsers richs und in dem andern dez cheisertums.

632. *Recognitio debiti.* Aug. 8.

15 *Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 378. Descripsimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendebat, desideratur.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2716 (Addit. I).

Wir Ludowick von Gotes genaden Rômescher chaiser ze allen ziten an merer des rychs chûnden und verjehen offentlich an disem brief, das wir dem vestem manne Ren- 20 harden von Westernburch unserm triuwen diener von der dienst wegen, so er ûns^a getan hat ze Lamparten, ze Tuscan und anderswa, schuldiç sien und gelten sûlen tusent neunhundert und achzig guldin und von der die[n]st^b wegen, so ûns und dem rich Hans getan hat von Westernburg sellig, sôl wir dem vorgesriben Renharden von Westernburch neunhundert und achtzig guldin gûtes gewigtes und gebes. Und dar 25 über ze urchunt geben wir im disen brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelt.

Der brief ist geben an dem achtoten tag in dem Augzt, do man zalt von Cristes gebûrt driutzeenhundert jar und in dem neunundzwaintzigsten jar, in dem funftzehenden jar unsers richs und in dem andern unsers cheisertûms.

633. *Legitimatio filii naturalis.* Aug. 11.

30 *Originale (or.) Hagae comitum in tabulario regni Neerlandici. Contulimus ad imaginem photographica benivolenter transmissam. Sigillum desideratur filis sericis viridis et albi (olim violacei?) coloris relictis. Manu ut videtur Italica scriptum est. In dorso forsitan scriptum erat stilo acutissimo exaratum: [pen]de[nti]; litterae tantum de adhuc legi possunt; cf. nr. 636.*

35 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 319 nr. 2969 (Addit. II).*

Cf. infra nr. 653. 654.

¶Lu¶dowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro
Wilhelmo de Duvendorde militi, suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et
omne bonum.

40 Licet primevus tue nativitatis ortus, qui non est de legitimo matrimonio procreatus, a quibuslibet actibus legitimis et civilibus honoribus te excludat, quia tamen bone conversationis habes testimonium et virtutis, ut erga te clementia clareat augustalis, cum nasci ex illicito coitu non sit culpa geniti, sed potius generantis, venia quoque digni sunt, qui vicio elaborant alieno, te legitimamus, habilitamus et restituimus

45 632. ^{a)} er ûns in loco raso artius scripta or. ^{b)} der diest in loco raso or.

ad omnes singulos et singulas honestates et honores, dignitates et actus legitimos et civiles. Tollentes et auferentes a te quamlibet illegitimitatis maculam atque notam, tecum in hiis et omnibus aliis super dicto defectu ex certa nostra sciencia dispensantes. Ita quod succedere valeas et heres ex testamento et ab intestato existere parentibus tuis aut quibuscumque aliis seu alio quocumque relictis tytulo recipere vel habere et omnia alia exercere et ad ea assumi ut legitimus et que rite cadere possent, si ab origine fuisses legitime procreatus. Non obstante aliqua lege iuris vel statuti, generali vel speciali et specialiter illa lege que spurios [et]^a manzires nisi ex certa sciencia legitimari prohibet¹ et quibuscumque aliis, quorum in premissis fieri deberet mentio specialis, quibus omnibus quoad premissa de plenitudine imperatorie potestatis ex certa sciencia derogamus, omnique erga te excepcione et obieccione prolis legitime quiescente. In quorum testimonium presentes conscribi maiestatisque nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Papye, undecima die mensis Augusti; anno Domini millesimo trecétesimo vicesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

634. *Collatio marchionatus Landisbergensis.* Aug. 11.

Originale (or.) in tabulario regio Berolinensi. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis viridis et violacei coloris. Manu ut videtur Italica exaratum est. In dorso scripta sunt: Sigillet(ur) pendenti. B(er). s(ub)s(crips)it.; cf. supra nr. 624; itemque alia manu Collacio marchionatus Landisberg.; itemque tertia manu in margine inferiori Copietur²; demum manu saec. XV. inutilis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1052.

¶ Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustri Ludowico marchioni Brandenburgensi archicamerario sacri imperii, primogenito nostro dilecto gratiam suam et omne bonum.

Amor naturalis et probitatis tue merita maiestatem nostram excitant, ut te, qui columpna principalis sacri imperii de marchionatu Brandenburgensi fieri meruisti, prerogativis et gratiis specialibus honoremus. Eapropter maiestati nostre oblata tua peticio continebat, quod marchionatus Landesbergensis cum omnibus iuribus, membris et pertinenciis ipsius spiritualibus et temporalibus, corporalibus et incorporalibus necnon cum civitate et castro Sagerhusen et aliis civitatibus, castris, villis et vasallis ad eundem marchionatum acquisitis et comparatis olim ad marchiam Brandenburgensem pertinuit, sicut felicitis memorie illustres Henricus et sui fratres quondam marchiones Brandenburgenses ipsum marchionatum Landesbergensem cum predictis tenuerunt et corporaliter possederunt. Nunc vero quia tibi marchiam Brandenburgensem cum integritate omnium iurium suorum, sicut eam antecessores tui marchiones Brandenburgenses quondam tenuerunt et possederunt, ad nos et sacrum imperium per mortem dictorum marchionum libere devolutam tytulo contulimus pheodali, supplicas ut dictam marchiam Landesbergensem cum civitate et castro Sagerhusen necnon cum aliis acquisitis et comparatis per marchiones predictos ad predicta tamquam de corpore marchie Brandenburgensis existencia dignemur marchie Brand(eburgensi) predictae reunire. Nos igitur, qui unicuique quod est suum imperiali providentia tribuere tenemur, tibi, heredibus aut successoribus tuis in marchia Brandenburgensi et ipsi marchie Brand(eburgensi) tamquam verum membrum suo vero corpori dictam marchiam Landesbergensem cum civitate castroque Sagerhusen, cum acquisitis et comparatis per marchiones predictos ad pre-

633. ^a) excidit in fine lineae or.

1) Nov. 89, 15.

2) Cf. supra nr. 388.

dicta, cum omnibus iuribus, membris et pertinenciis ipsorum spiritualibus et temporalibus, corporalibus et incorporalibus reassignamus, reincorporamus, reannectimus simpliciter et unimus de imperialis plenitudine maiestatis. Salvis tamen in omnibus et per omnia iuribus illustribus Mechildi sorori nostre in donacione propter nuptias per illustrem Henricum marchionem quondam Brandeb(urgensem) et dilecto nostro swagero Magno duci Bruneswicensi habente^a filiam dicte sororis nostre in uxorem per maiestatem nostram^b pro dote vel nomine dotis in dicta marchia Landesbergensi factis vel alias legitime constitutis¹, quibus ob predicta nullum preiudicium volumus aliququaliter generari. Mandamus igitur universis et singulis dicti marchionatus Landesbergensis, civitatis et castri Sagerhusen necnon civitatum, castrorum, villarum aut aliorum quorumcunque comparatorum vel acquisitorum ad predicta incolis, comitibus, nobilibus, baronibus, militibus, militaribus, vasallis, civibus et plebeis, quatinus tibi, heredibus aut successoribus tuis in marchia Brandenburgensi debitam fidelitatem faciant et homayum^c tamquam suo vero domino per nostram maiestatem eisdem legitime constituto. In cuius rei testimonium presentes conscribi maiestatisque nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Papye, XI. die mensis Augusti, anno ab incarnatione Domini MCCCXXIX, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

635. *Privilegium pro Iacobo episcopo cardinali Ostiensi et Fenzio de Prato fratribus. Aug. 14.*

Originale in tabulario regio Mantuano². Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis viridis flavique coloris. In dorso legitur manu saec. XV. scriptum: pri(vilegium) de bonis imperii. — *Ineditum.*

¶ Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus reverendo in Christo Iacobo Ostien(s) et Velletren(s) episcopo³ principi nostro dilecto ac nobili viro Fencio condam Albertini de Prato eiusdem germano familiari nostro dilecto, nepotibus recolende memorie olim venerabilis in Christo fratris Nicolai Ostien(s) et Velletren(s) episcopi cardinalis, nostri sacri Lateranen(s) palatii comitibus, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Imperialem celsitudinem decet et merito ad illos aciem pie considerationis convertere necnon manum adiutricem porrigere, qui ob defensionem sacri imperii personarum discrimina atque suarum amissionem rerum subire voluntate spontanea non cessarunt, ut adversitatum multitudinem copiose gratie recompensent. Hinc est quod nos attendentes vos Iacobum et Fencium ac predecessores vestros extitisse ac esse conditionis huiusmodi, dignum valde reputandum duximus specialibus vos munitis centiis decorandos et variis attollendos beneficiis imperiali celsitudini tanquam gratos. Eapropter cupientes vos tanquam benemeritos favoribus prosequi gratiosis, omnia bona corporalia et incorporalia ad nos et Romanum imperium pertinentia fiscali vel patrimoniali iure vel quoquo alio pertinere noscantur, que vulgariter in castro nostro de Prato Pistorien. dioc. bona imperii nuncupantur sita in locis et villis infrascriptis, quorum quidem bonorum et possessionum una pars est sita in loco dicto Pacciana, alia est in loco seu comuni Ville Sancti Martini, altera vero in loco seu villa de Coiano, alia autem pars in villa seu comuni Pedemontis et alibi in toto territorio predicti castri de Prato extra tamen muralem ambitum dicti castri et omnia iura pro predictis nobis

634. ^a) ita or. ^b) signo posito scriptum post dotis or. ^c) homayum or.

¹) De his rebus scripta servata non sunt. ²) Cf. 'Archivio storico Lombardo III. Serie' XVII, 335.

³) Iacobus ep. Castellanus a Nicolao V. antipapa die 15. m. Mai. a. 1328. in cardinalem promotus.

ac Romano imperio pertinentia quoquo modo usque ad valorem redditus annualis florenorum trecentorum auri, superfluo si quod est in suo presenti statu mansuro, tibi Iacobo ac tibi Fencio vestrisque heredibus ex agnationis tamen linea venientibus cum omnibus iuribus, redditibus, fructibus et pertinentiis suis ac aquis, agris, pascuis, vineis, nemoribus, campis tam cultis quam incultis sive colendis ex certa scientia motu proprio ac de plenitudine imperatorie potestatis concedimus, conferimus et donamus in nobile feudum a nobis ac sacro imperio tenenda in perpetuum pleno iure feudali. Non obstante aliqua concessione vel gratia de predictis facta per nostros predecessores alicui persone vel loco, collegio vel universitati, cuiuscunque conditionis vel dignitatis existant, sub quacunque verborum forma concessa generaliter vel specialiter ac etiam non obstante qualibet possessione, occupatione vel prescriptione per quoscunque homines vel personas, comune vel universitatem inde secutis vel habitis de eisdem et non obstante quod per rebelles et inimicos imperii possessiones iam diete occupate ac in eorum forcia presentialiter teneantur. Et non obstantibus aliquibus legibus, contrarietatibus, consu[e]tudinibus vel statutis aut iuribus generalibus vel specialibus, que in predictis vel predictorum aliquo quomodolibet obviarent. Que omnia ex certa scientia tollimus, cassamus ac etiam revocamus et de potestatis plenitudine eisdem per presentes volumus derogari, ut perinde habeatur omnino, acsi de eis in presenti concessione expressa mentio haberetur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis, donationis, revocationis et gratie paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem indignationem nostram necnon penam centum marcharum puri auri pro dimidia nostre fiscali camere et pro reliqua dimidia parti lese applicandam se noverit incursum. Salvis tamen et firmis permanentibus semper omnibus supradictis. In cuius rei testimonium presentes literas conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Papie, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, indictione duodecima, die quartodecimo mensis Augusti, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

636. *Facultas monetae cudendae Iohanni comiti de Sayn concessa. Aug. 17.*

Originale (or.) in tabulario regio Wisbadensi. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum parvum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. In dorso leguntur stilo acutissimo scripta, vix legibilia: Sigillet(ur) p(en)d(en)ti. B(er). s(ub)s(crips)it.; cf. supra nr. 624.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1053.

Cf. supra nr. 631.

Wir Ludowig von Gotz gnaden Romischer kayser zu allen ziten merer des ryches verjehen offenbar mit disem brieve, daz wir dem edelin manne Johanne graven von Seyne die besunderen gnade getan haben von unserre kayserlichen milte und gewalt umb sine getrüwe dinste, die er uns getan hat und noch tûn sol, erlauben und verlihen ime und sinen erben und han erlaubet und verlihen mit disem gegenwörtigen brieve, daz si gewalt haben mögen und sûln ewechlich Haller münze ze schlahene zu Seyne an gûte, an gewiht, an lôtikeit, gebreche und gewônlicher münze und an aller wise gestalt und gewonheit, als man si schlahen sol und machet zu Frankenvort, ze Spire, zu Nuremberg und in anderen unsern und des ryches steten. Und da von wellen wir und gebieten allen unsern und des ryches getrüwen bi unsern hûlden, daz si den vorgenanten Johanne graven von Seyne und sine erben dar an mit kayner hande sachen

irren noch hinderen. Dar uber zu urkunde geben wir disen brief versigelten mit unserme kayserlichen insigele.

Der brief ist gegeben zu Pavye, an dem nehsten Dunresdage nach unser Frawen tage assumpcionis, do man zalte von Cristes gebürte dreuzehenhundert jare dar nach in dem nuneundzwenzigosten jare, in dem funfzehenden jare unsers ryches und in dem anderen des kaysertûms.

637. *Mandatum super infeudatione castri Altstede.* Aug. 21.

*Copia (c.) in Copiario Marchico R. 78a. 1 saec. XIV. fol. 9. tabularii regii Bero-
linensis. Contulimus nos. Est rubrum: Remissio feodi castri Altstede ad dñm mar-
chionem Brand.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1055.

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro dilecto sibi ac fideli Burch(ardo) comiti de Mannisveld gratiam.

Illustris Ludowicus marchio Brand(enburgensis) primogenitus noster dilectus maie-
15 stati nostre insinuavit ac etiam supplicavit diligenter, quatinus te ad ipsum tamquam
vasallum suum de castro Altstede et pertinentiis ipsius remittere dignaretur^a nostra
imperialis celsitudo, quia ab antecessore suo marchione Wold(emaro) Brand(enburgensi)
felicis memorie dictum castrum cum pertinentiis suis tenuisti tytulo feodali, insuper quia
dicto nostro primogenito totam marchiam Brand(enburgensem) cum integritate iurium
20 omnium et membrorum ipsius, sicut plenius pre ceteris tibi constat, eidem contulimus
tytulo feodali et per ipsam marchiam Brand(enburgensem) ipsum sacri imperii archi-
camer(arium) fecimus et in columnnam ereximus principalem, et ob id te debere potius
suum immediatum quam nostrum aut sacri imperii vasallum existere de predictis. Nos
igitur, qui ex imperiali debito maiestatis unumquemque in suo iure tenemur conservare,
25 si est ita quod castrum et pertinentia ipsius predicta ab antecessore primogeniti nostri
predicti feodaliter tenuisti, te ad eundem primogenitum nostrum tamquam vasallum ad
suum verum dominum quoad dictum castrum et pertinentias ipsius remittimus in hiis
scriptis ac de sacramento fidelitatis debite nobis ac sacro imperio facto per te de pre-
missis absolutum te reddimus in hiis scriptis. In cuius rei testimonium presentes
30 conscribi nostreque maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Papye, XXI. die mensis Augusti, regni nostri anno XV, imperii vero II.

638—641. SCRIPTA SUPER OBLIGATIONE CIVITATUM IMPERII COMITIBUS
PALATINIS FACTA.

1329. Aug. 23.—26.

638. *Obligatio civitatum Mosbach et Sinsheim.* Aug. 23.

*Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano. Contulimus nos. Sigillum fere
illaesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. In medio plicae scriptum est: S.
In dorso leguntur: R, itemque: Sigillet(ur) pend(enti). B(er). s(ub)s(crips)it.; cf. supra
nr. 624.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1056. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2064.

Wir Ludewig von Gotes gnadin Romischer kayser zu allin zeitin ein merer des
reiches vorjehen und tun kunt allin den die disin brief lesint oder horent lesin, daz wir

637. ^a) *punctis suppositis corr. ex dignaremur c.*

dem edelin furstin herzogin Rudolfe von Paiern unserm liebin veteren durch den willigin und nutzberin dienst, den er uns willichichin getan hat, und fur den schadin, den er in unserm dienste gegin Rome, do wir zu unser chrönunge dar furin, in Tuschanie, in Lampartin und anderswa in Welischin landin genumin und entphangin hat, im und sinin erblichin erbin in gegeben und vorsatzet habin unser und des reiches stete Mos-
 pach und Sûnsheim fur sechstausint march lötiges silbers mit allim nutze, recht, ge-
 wonheit und zûgehordin innin und auzzen, die von recht oder von alter gewonheit dazu
 gehoret habin und gehorin und als wir si und unser vorvarn an dem reiche inne gehabt
 habin. Die selbin stete habin wir im vorsatzit und in gegeben also bescheidinlichin,
 daz wir oder unser nachchumin an dem reiche sullin des vollin und vrien gewalt habin,
 wenne wir mugin und wellin, sie zû losin umb sechstausint march silbers als vor be-
 schribin ist umb in oder umb seine erbin an alle hindernisse und widerrede. Wir
 wellin und gebietin auch allin unsern amptleutin, richterin, schultheizen und gemein-
 lichin allin den die durch uns tûn und lazzin wellin bei unsern huldin, daz in oder
 wen er von seinir^a wegin dar zu pflegern setzit, nieman haimlichin noch offentlichin
 hindern sol, sundern daz ir im oder seinin pflegern an seinir stat getreuwlichen mit
 rate, mit hilfe, ob sie unserm gebote ungehorsam sein wellin, gentzlichin beholfin seit,
 sie dazu zu bringen und zu haltin, daz si im an unser und des reiches stat huldin,
 swerin und gehorsam sein, also lange wenne daz wir oder unser nachchumin an dem
 reiche sie umb sechstausint march als vor geschribin ist erlosin. Und dar uber so
 gebin wir disin brief zu ainim sichtigin urchunde und zu ainim waren gezeuge diser
 sache vorsigelt mit unserm kayserlichem insigel.

Diser brief ist gebin zu Paveie, an sand Bartholomeus abend, nach Gots gebürt dreutzehnhundert jar darnach in dem neunundzweintzigestin jare, in dem funfzehindin jare unsers reiches und in dem andern unsers kaysertumis.

639. *Mandatum Kraftoni de Hohenloch missum.* Aug. 24.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia adsunt. In verso leguntur: . Sigillet(ur) a t(er)go. B(er). s(ub)s(crips)it.; cf. supra nr. 624. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 288 nr. 345 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 359 nr. 3261 (Addit. III) male ad Iun. 24. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2065.

Cf. infra nr. 709—713.

Wir Ludwig von Gots genaden^a Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez richs enbieten unserm lieben getriwen dem edeln manne Chraft von Hohenloch lantvogt^b unser huld und allez güt.

Wir tûn diner bescheidenheit ze wizzen, daz wir von unserm cheiserlichem gewalt und durch besunder lieb, die wir haben zû unserm lieben vettern und fürsten Rüdolfen pfalntzgraven bi dem Reyn und hertzogen in Baiern, im di genad getan haben umb sin getriwe dienst, die er uns getan hat ze Lamparten ze unsrer chrönung^c und anderswa von dez richs wegen, und haben im und sinen erben versetzt in pfantz namen Mosbach und Sûnsheim di^d stet unser und dez richs umb sechstausent march silbers, der er schaden bi uns genomen hat und di dar gelegt hat, mit der bescheidenheit daz er di selben stet als lang inne haben sol, untz daz wir oder unser nachchomen si von im lösen und gütlich ledigen mit dem vorgeschriben güt, als er unser brief darumb inne

638. ^a) seimir or.

639. ^a) sequ. genaden cancellat. or

^b) supra lineam post add. or.

^c) u corr. ex ù or.

^d) per rasuram corr. ex unser or.

hat¹. Da von wellen wir und gebieten dir vestichlich bi unsern hulden, daz du unsern vorgenanten vettern da zû fûderst mit gantzem vlizz, daz im daz widervar daz im dar umb verschriben ist, und in mit nichteu dar an irrest, als du unser ungenad und grozzen zorn welst vermeiden.

Der brief ist geben ze Pavie, an sand Bartholomei tag, do man zalt von Christs geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem neunundzwaintzigstem^e jar, in dem fûnf-tzehenden jar unsers richs und in dem andern dez cheisertums.

640. *Mandatum Engelberto de Weinsberg directum.* Aug. 24.

Originale in tabulario secreto reipublicae Bawaricae. Descripsimus nos. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia adsunt. In verso leguntur: . Sigillet(ur) a t(er)go. B(er). s(ub)s(crips)it.; cf. supra nr. 624. — Ineditum.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2066.

Wir Ludwig von Gots gnaden Rômischer cheiser ze allen zeiten ein merer dez richs enbieten unserm und dez richs lieben getriwen Engelhart von Winsperch unser huld und allez gût.

Wir tûn dir chunt, daz wir den edeln fûrsten unsern lieben vettern Rûdolfen und Ruprechten pfalentzgraven bi dem Rein und hertzogen in Bayern unser gunst und lieb erzaiget haben von unsern cheiserlichen gnaden und wellen und haben in vollen und vreyen gewalt gegeben von dir ze lösen an unserr stat di burch und stat ze Gemûnden und cent dez richs, umb als vil si dir stend ze pfand und du si bewisen machst mit rechter zitlicher raitung und mit unsern und unserr vorvaren dez richs briefen. Si sûln auch nicht lösen umb dheinen schaden, du mûgst si denne dez recht und redlich bewisen. Da von wellen und gebieten wir dir vestichlich bi unsern hulden, daz du dez allez gehorsam seist an alle widerred und si dar an nicht irrest und tûst, swaz unser brief sag, den si dar über inne habend².

Der brief ist gegeben ze Pavie, an sand Bartholomeus tag, do man zalt von Christs geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem neunundzwaintzigstem jar, in dem fûmftzehenden jar unsers richs und in dem andern dez cheisertûms.

641. *Facultas civitatem Gamundensem redimendi.* Aug. 26.

Originale ibidem. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. In medio plicae legitur: S. In dorso scripta sunt: . Sigillet(ur) pend(enti). B(er). s(ub)s(crips)it.; cf. supra nr. 624.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1057. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2067.

Wir Ludwig von Gots genaden Rômischer cheiser ze allen ziten merer dez richs verjehen und tûn chunt offenlich an disem brief allen den di in sehen, lesen oder hõrent lesen, daz wir durch gunst und durch besonderlich lieb und triw, di wir von unsern chaiserlichen genaden haben zû den edeln fûrsten Rudolfe und Ruprechte brûdern pfalentzgraven an dem Rein und hertzogen in Baiern unsern lieben vettern, in vollen und vrien gewalt gegeben haben und geben ze lösen unser und dez richs burch und stat ze Gemûnden und cent, di daz rich angehõrent mit allem recht, nûtzen, zûgehõrden, di da zû von recht oder von alter gewonheit gehõren, umb Engelharten von Winsperch unsern und dez richs lieben getriwen umb also vil gelts, als er an unsern und mit unserr vor-

639. ^e) neun corr. ex acht or.

1) *Supra* nr. 639. 2) *Infra* nr. 641.

varen an dem riche briefen und chuntschaft bewisen mag, und sůln si nicht lösen umb dheinen schaden, er můg in denne recht und redlich bewisen. Auch wellen wir und gebieten allen unsern und dez richs amptleuten, voyten, richtern, schultheizzen und amptman, daz si ieman dar an nicht hinder, besunder in bi unsern hulden getriwichlichen mit rate und mit hilf beholfen seit, wenne si ez an euch vodern, diselben burch und stat und cent da zů ze bringen und ze halten, daz si in an unserr stat hulden und gehorsam sein, also lang untz daz wir oder unser nachkomen an dem riche von in glösen. Und dar ũber so geben wir disen brief ze einem sichtigen urchůnde diser sache versigelt mit unserm cheiserlichem insigel.

Der brief ist geben zu Pavie, do man zalt von Christs geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem neunundzwaintzigstem jar, an dem Samstag nach sand Bartholomeus tag, in dem fumftzehenden jare unsers richs und in dem andern unsers cheisertůms.

642. *Scriptum super tutela Friderici marchionis Misnensis.* Aug. 27.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Contulimus nos. Sigillum secretum pendet loro membranaceo. — Ed. B. Schmidt loco supra ad nr. 122 citato p. 325 nr. 676 ex or.

Wir Ludowich von Gotes gnaden Romischer cheyser ze allen zeiten merer des reiches enbieten dem edeln manne Heinrichen dem jůngern vogt von Plawen gnant dem Reuzzen unser hulde und alles gut.

Wir haben daz wol vernomen, daz unser lieber aydem und fůrst Friderich marchgraf von Myssen dir gůtlich getan habe und dir deiner dienst, die du im biz her lange zeit getriwelich getan hast, ettewie vil gedanchet habe. Solt du wizzen, daz er uns gar lieb dar an getan hat. Dar iber pit wir dich vleizzichlich, daz du fůrbaz des selben unsers aydem vormunt und pfleger seist, als du biz her gewesen pist, als lang untz wir dir ander botschaft dar umb enpieten. Da tůst du uns besunder liebe und dienst an. Und wellen auch churtzlich unserm aydem und dir unser potschaft senden. Doch wær daz daz du fůrbaz sein pfleger und sein vormunt niht gesein mőhtest von chranchait wegen oder von andern sachen, wollen wir dir gůnnen und ist unser gůt wille, daz du dich dar von nemest und ziehest, swanne du wilt. Und solt auch des von uns unverdaht sin ze allen zeiten. Ze urchůnde ditz briefs.

Der gebn ist ze Pavie, an dem Suntag nach sande Bartholomes tag, in dem fůnfzehenden jar unsers reiches und in dem andern des cheysertůms.

643. UNIO DUCUM AUSTRIAE CUM EPISCOPO ARGENTINENSI.

1329. Aug. 8.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus ad imaginem photographiam a socio nostro H. Hirsch paratam. Pendent tria sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCII nr. 780.

Wir Albrecht und Otto von Gottes gnaden herzogen zů Ősterreich und zů Styre und wir Berthold von Gotz und des stůles von Rome gnaden erwelt und bestetiget bischof zů Strazburg tůnt kunt allen den die disen brief ansehent, lesent ōder hōrent

lesen, daz wir die vorgenanten gebrüdere mit unserz herren und brüderz von Gottes gnaden des Rômeschen kûng Frideriches rate, willen und gunst zû eime teile und wir der vorgenante . . erwelte bestetiget bischof zû dem andern teile durch gemeines friden willen und notdurft^a unserre lûte und lender und bisunder durch der steten truwen
 5 willen so wir biz her zû einander^a gehebet hant und von dis hin haben sùllent, einre gantzen geweren frûntschafft überein komen sint, also daz wir zû einander gesworn hant mit gestabeten eiden einander mit allen unsern herscheften, lûten, vesten und gûtern zû ratende und zû helfende mit unserre maht, also unsern eren gezimet, die wile wir lebent ôder deheinre under uns ane alle geverde gegen mengelicheme ane alleine gegen
 10 unserme heiligen vattere dem . . babeste und gegen dem riche. Und ôch also daz die verbûntnisse, die wir der vorgenante erwelte bestetigeter bischof mit unsern getruwen burgern von Strazburg getan hant¹, in irre kraft bliben sol uf die zit also sù geschehen ist, und ôch nach deme zile so môgen wir mit in leben in iren eyginen sachen, also wir wenen unserme gotzhuse nütze und gût sin. Wir hant ôch bedenthalt den er-
 15 wirdigen herren von Gotz gnaden abbet Cûnrate von Mûrbach in dise frûntschafft zû uns genommen, also daz ôch er uns mit sinen vestenen, lûten und gûte beholfen sol sin gegen aller mengelicheme ane alle geverde. Und dez zû eime urkunde so han wir die vorgenanten herzogen und erwelter bischof zû Strazburg unsere ingesigele an disen brief gehenket.

20 Der wart geben an deme Zistage vor sante Laurentien tage, dez jares da men zalte von Gottes gebûrte drûzehenhundertundnûnundzwenzig jar.

644. SENTENTIA CONSERVATORUM PACIS GENERALIS.

1329. Aug. 23.

*Originale (or.) in tabulario Darmstadiensi. Contulimus nos. Sigilli pacis parva
 25 fragmenta pendent loro membranaceo. — Ed. W. Franck 'Gesch. der Reichsstadt Oppenheim' p. 290 nr. 67 ex or.*

Cf. aliam sententiam eorundem pacis conservatorum a. 1329. Oct. 12 latam apud Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 324 nr. 344.

Ich Bertold voit von Ursele obirman des lantfriden^a und die geswarn dar ubir
 30 bekennen uffinliche an disem briebe aln den die in sehin adir horn lesin, daz die bescheidin lude die burgere von Oppenheim von der gemeind der stad wene zu Oppenheim vor uns quamen zu^b Frankenvord an daz lantgerichte uf sante Bartholometz abint und brachtin da zu vor uns rethliche und redeliche, alz sie mit dem urteile gewiesit worden, daz sie wedir vor einen byschof von Mentze adir vor den^c stift^d von Mentze
 35 nicht pantber wern und unbilche phantber sin. Zu urkunde und festir stedikeit alr dir vorscribin dinge hahin^e wir unsir lantfridiz ingesigil an^e dism brieb.

Der wart gegeben du man zalte noch Cristiz geburt druzenhûndirt jar in dem nûnundzwenzigstin jare, an sante Bartholometz abint des aposteln.

643. ^a) a in corr. or.

40 644. ^a) lantfir|den? or. ^b) . . add. or. ^c) n in loco raso or. ^d) ft in loco raso or.
^e) in loco raso or.

1) Scripta servata non sunt.

645. DECLARATIO CIVITATIS NORDLINGENSIS SUPER
STURIS COMITIBUS DE OTTINGEN DEBITIS.

1329. Sept. 5.

Originale (or.) in tabulario Wallersteinensi. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro ex ipsa membrana exsecto. — Ed. J. P. Lang in 'Neue histor. Abhandlungen der baier. Akademie' I (1779) p. 531 nr. 7 ex or.

Wir . . der amman, . . der rat und die burger gemainlichen der stat ze Noerdelingen verjehen offentlich an disem brief allen den die in lesent oder hoerent lesen: Wan unser gnedigen herren graf Ludwig und graf Fridrich von Oetingen die jungen sich beid mit irn aiden, die si uns ze den heiligen gesworn hant, und mit irn 10 briefen und insigeln hant verzigen alles rehten und aller vorderunge, die si gen uns und gen unser stat von unsers herren wegen kaiser Ludwiges von Rom heten, und auch daz si nihtz nit in unser stat ze schaffen noch ze gebieten sūnt haben weder si noch die irn denne mit der burger gemainlichen willen von Noerdelingen, ân allain daz si uz hant genomen swaz in verschriben ist von dez kaisers und von dez riches wegen 15 über Juden, über Kawertzin, über daz kerngelt und über diu driuhundert pfunt, die si und ir veter graf Lud(wig) von Oetingen der alt lange in hant gnomen, verjehen wir auch daz wir si dar an daz in verschriben ist über Juden und über Kawertzin umb ir gewoenlich stiur und nach der gwonheit, als si vor hêr gestiurt hant, und über daz kerngelt und auch über diu driuhundert pfunt Haller, auch dar nach als ez in verschriben 20 ist, nihtes sūln irren diu nehsten zehen jar. Und dez ze ainem urkūnd geben wir in disen brief versigelten und gefestent mit unser stet insigel daz dar an hanget.

Diser brief ist geben do man zalt von Cristes gebürt driuzehenhundert jar dar nach in dem neunundzwainzigostem jar, an dem nehsten Aftermentak vor unser Frawen tak als si geborn wart.

646. IOHANNIS XXII. PAPAE MANDATUM SUPER ABSOLUTIONE
CIVITATIS PISANAE.

1329. Sept. 15.

Transsumtum (c.) in Instrumento super absolutione a. 1330. Ian. 19 confecto partim corroso, quod servatur in tabulario Vaticano 'Instrumenta miscellanea caps. XXVI nr. 2' 30 signatum. Descripsimus nos.

Instrumentum a. 1330. registratur apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 438 nr. 1254 (cf. p. 441 nr. 1267), itemque apud Preger loco supra ad nr. 2 citato p. 291 nr. 519.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 223 Pabste nr. 98.

Iohannes episcopus servus servorum Dei dil. fil. communi, universitati et populo 35 civitatis Pisane salutem et apostolicam benedictionem.

1. Nuper ad nostram presentiam venientes dil. fil. nobiles viri Guillelmus de Sexmundis, Nicolaus de Gualandis et Guido Mascha vestri ambaxiatores et nuncii ad infrascripta omnia sufficiens a vobis mandatum habentes coram nobis et fratribus nostris in consistorio presente ibidem prelatorum et aliorum fidelium multitudine copiosa proponere 40 curaverunt, quod cum Ludovicus olim dux Bavarie excommunicatus, hereticus et scis-

maticus vobis dudum velle ad civitatem vestram accedere intimasset, vos tamquam devoti et fideles sancte matris ecclesie filii eum recipere minime intendentes, ut ad eandem civitatem venire nisi de voluntate ac assensu et cum concordia ecclesie nullatenus presumeret, eidem per vestros ambaxiatores et nuncios missos ad eius presentiam diversis vicibus propter hoc intimare curastis. Ac postmodum eodem Ludovico ad civitatem eandem [accedere]^a hiis non obstantibus satagente, vos eidem realiter ac viriliter opposcentes per mensem et ultra restitistis eidem, donec per potentiam suam portu aque et maris perduto et omni destituti succursu vos contra eundem defendere ulterius nequivistis. Tunc vero Ludovicus predictus vobis coactis et viol[entatis] ac omni auxilio et spe auxilii destitutis necnon castris, villis et locis comitatus et districtus vestrorum per gentes et sequaces ipsius Lodovici occupatis et expositis vastitati, stipatus magna multitudine armatorum equitum et peditum civitatem intravit [eandem], quondam Castrucium hostem vestrum et emulum ac Guidonem qui se intitulebat episcopum Aretin(um) aliosque multos rebelles sancte matris ecclesie secum ducens, qui civitatis iam dicte ac comitatus et districtus eiusdem regimen per aliqua tempora tenuit usurp[at]um multaque] detestanda ac execranda verbo, scripto et facto fecit ibidem et exercuit et per alios fieri et exerceri vobis resistere seu prohibere nequeuntibus fecit, voluit et permisit.

2. Subsequenter vero Ludovicus prefatus inde recedens et versus Urbem infelices dirigens gressus suos, nonnullos de civitate Pis(ana) clericos et laicos, ne aliquid posset interim immutari^b circa ipsius civitatis regimen, secum duxit sub manu potenti civitatem eandem munitam dimittendo nichilominus et eandem dicto Castrucio commendando ac a vobis invitis magnas pecuniarum summas exigendo et etiam per suam tyrannidem extorquendo. Rursus post certi temporis spacium memoratus Ludovicus de dicta Urbe ad prefatam civitatem rediens et existens in ea cum potentia gentis sue virum perfidum Petrum de Corbario apostaticum et scismaticum cum suis nequam officialibus et ministris in civitatem introduxit prefatam eique fecit tanquam pape honorem in divine magestatis contumeliam et cunctorum iacturam fidelium exhiberi, quem honorem tam regimina que ibi erant quam nonnulli ex vobis et forenses Petro exhibuerunt eidem et aliqui tam de civitate quam comitatu et districtu predictis ab eo beneficia et officia receperunt ipsisque Ludovico et Petro eorumque dampnatis sequacibus in eadem civitate manentibus homines ipsius civitatis eiusque comitatus [et districtus] tam clerici quam laici interdictum seu interdicta, cui^c vel quibus propter premissa civitas ipsa cum eiusdem comitatu et districtu subiacebant, minime servaverunt, quin ymo potius violarunt coacti sicque ibidem divina celebrata seu potius profanata fuerunt, [quamvis vos predicta per eosdem Lu]dovicum et Petrum eorumque sequaces, ministros et complices presumpta, facta et attemptata esse ac fuisse abhominabilia et horrenda catholicis ac inania et nulla de iure nosque verum papam et sacrosancte Romane ac universalis [ecclesie summum pontificem esse et fuisse] a tempore promotionis nostre ad apostolice dignitatis apicem crederetis et teneretis firmiter, sicut adhuc creditis indubitabiliter et tenetis, nec a fide catholica, quam nos et ipsa ecclesia predicamus et docemus, [recedere nec alicui] contra ipsam favere intende[retis quoquo modo, quamquam non fueritis au]si premissis detestandis resistere ut prefertur.

3. Postmodum autem dicto Ludovico de civitate, comitatu et districtu predictis recedente, vos memoratum Petrum de Corbario suosque dampnatos offici[ales et minist]ros cum sua licentiantes [ignominia de civitate predicta] expellere curavistis, eundem Petrum de Corbario arrestare tunc pre timore vicarii dicti Ludovici et gentis armigere, quos ibidem dimiserat, non audentes, licet postea resumptis tractu temporis viribus eosdem vicarium et gentem et quoscumque dicti Ludovici officiales ac ecclesie nostrosque rebelles

646. ^a) excidit c.^b) imitari c.^c) qui c.

et hostes inibi existentes potenter et viriliter eiecistis de civitate predicta et ad observationem interdicti et interdictorum predictorum inviolabilem humiliter rediistis ac parere reverenter vicario et officialibus venerabilis fratris nostri Symonis archiepiscopi Pisani et ad carissimum in Christo filium nostrum Robertum regem Sicilie illustrem pro ipsius gratia et pace habenda vestros nuncios transmittere curavistis et insuper cum dilectis filiis communi et civibus Florentin(is) ecclesie Romane devotis pacem, unitatem et concordiam, adiectis in concordia ipsa certis articulis devotionem, reverentiam et honorem nostrum et sancte matris ecclesie tangentibus, reformastis¹.

4. Quare prefati ambaxiatores et nuncii nobis in eodem consistorio supplicarunt humiliter et devote, ut vestris non attentis excessibus, set sequentes potius divine misericordie exemplum vobis aperire dignaremur sinum pietatis et misericordie, vos ad nostram et eiusdem ecclesie gratiam admittendo ac interdictum seu interdicta predicta tollendo de civitate, comitatu et districtu predictis vobisque necnon personis singularibus civitatis, comitatus et districtus predictorum, clericis et laicis, religiosis et secularibus ab interdicti, suspensionis, excommunicationis et aliis penis et sententiis, quas propter predicta vel aliquod predictorum quomodolibet incurrastis, de absolutionis et relaxationis beneficio providendo ac dispensando misericorditer cum personis ecclesiasticis, religiosis et secularibus civitatis, comitatus et districtus predictorum, que occasione premissorum fuerunt irregularitatis macula irretite, ac abolendo a vobis et ipsis omnem infamie maculam sive notam ex premissis abortam et in eo statu restituendo, quo eratis ante adventum dicti Ludovici de Bavaria ad civitatem iam dictam, offerentes dicti ambaxiatores et nuncii vestro nomine vos nostris et ecclesie in omnibus stare et parere mandatis omnemque subire penitentiam et emendam complere, quas vobis iniungendas duxerimus pro premissis.²

Dat. Avinion(e), XVII. Kalendas Octobr., pontificatus nostri anno quartodecimo.

647—648a. PACTUM FINALE INTER IMPERATOREM ET AZONEM VICECOMITEM ICTUM.

1329. (Sine dato). Sept. 23.—25.

Cf. supra nr. 587.

647. *Forma constitutionis vicariatus.* (Sine dato).

Servatur in solis Declarationibus imperatoris infra nr. 648, ubi vide.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili militi Azoni de Vicecomitibus suo et imperii fidei dilecto gratiam suam et omne bonum.

De fidelitate et probitate tua plenam gerentes fiduciam ac etiam sperantes indubie, quod civitas Mediolani eiusque comitatus et districtus per tue circumspectionis industriam ad nostrum et imperii honorem et laudem gubernabitur salubriter eiusque inhabitantes adiuventur in pace et Deo propitio preservabitur a noxiis et adversis, te vicarium nostrum et imperii civitatis Mediolani eiusque comitatus et districtus auctoritate presentium facimus et constituimus, tibi in predicta civitate eiusque comitatu et districtu merum et mixtum imperium et omnem iurisdictionem et exercitium per te et per potestatem exercendum, quem etiam duxeris eligendum, tenore presentium concedentes, ut possis

1) *Cf. supra nr. 619 et p. 530 not. 1.*

2) *Formam absolutionis fiendae, quam hic ponere supersedimus, v. apud Riezler l. c. p. 443 sqq.*

et valeas civitatem predictam eiusque comitatum et districtum ad nostrum et imperii honorem regere et gubernare ac in plena iustitia conservare, omnes habitantes ibidem in equitate et equalitate tractare. Dantes et concedentes tibi pro tuis tueque familie expensis annuatim nomine salarii ipsius vicariatus decem milia florenorum auri percipiendorum et habendorum de havere dicti comunis. Omnibus et singulis hominibus et personis civitatis et comitatus et districtus predictorum tenore presentium districte precipiendo mandantes, quatenus tibi tanquam vicario nostro intendere debeant et in omnibus obedire. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre constitutionis gratiam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui fecerit, gravem indignationem nostram se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi iussimus ac nostre maiestatis sigillo fecimus communiri.

648. *Declarationes imperatoris.* Sept. 23.

Originale vel copiae deperdita. Supersunt nonnisi in Bernardi Corii 'Patria Historia' (Mediolani 1503). Editionem repetimus in minutis correctam.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1058.*

1. Nos Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus volumus, dicimus et profitemur ad noticiam omnium et singulorum qui presentes inspexerint, quod dilectum et fidelem nostrum Azonem de Vicecomitibus constituimus, facimus et ordinamus in nostrum vicarium et imperii civitatis Mediolani, comitatus et eius districtus iuxta
20 formam inferius contentam^a. Cuius tenor talis est:

'Ludovicus Dei gratia — sigillo fecimus communiri.' *supra nr. 647.*

2. Item revocabimus et annullabimus et irritabimus ac exnunc de nostre plenitudine potestatis et ex certa scientia revocamus, annullamus et irritamus omnia et singula privilegia, gratias et libertates, si quas fecimus sive concessimus per nos aut alium
25 quemvis vices nostras gerentem alicui vel aliquibus comunibus, universitatibus, nobilibus aut quibuscunque singularibus personis, per quas concessionem seu privilegia iuri^b seu iurisdictioni^c dicti Azonis Vicecomitis seu comunis Mediolani in aliquo derogetur, ab eo tempore citra quò in civitate Pisana ordinavimus et instituimus ipsum Azonem de Vicecomitibus in vicariatu civitatis Mediolani, comitatus et districtus¹.

3. Item firmabimus, ratificabimus et approbabimus et exnunc firmamus, ratificamus et approbamus, innovamus et de novo facimus omnia et singula capitula pactorum habitum inter nos et dictum Azonem de Vicecomitibus tempore quo eramus iuxta dictam civitatem Mediolani², hiis exceptis que iam completa sunt et mandata executioni erga nos per dictum Azonem. Quorum capitulorum tenor talis est:

35 '1. Primo quod nos — fideli nostro dilecto.' *supra nr. 587.*

In cuius rei testimonium presentes litteras et ea omnia que in ipsis continentur fieri iussimus et nostre maiestatis sigillo fecimus communiri.

Data Papie, die Sabati vigesimo tertio mensis Septembris, anno Domini MCCCXXVIII, tertiadecima inditione, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero
40 secundo.

648. ^a) continentem ed. ^b) iura ed. ^c) iurisdictiones ed.

1) A. 1329. Ian. 15; cf. *supra nr. 542. 543. 587*; itemque documentum apud Kopp 'Gesch. der eidgenössischen Bünde' V, 1 p. 452 not. 7 laudatum, quod in Supplementis tomi VII. nos proposituros esse speramus. 2) A. 1329. inter Mai. 19. et Iun. 14.

648a. *Reversales Azonis Vicecomitis.* Sept. 25.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Pendet sigillum illacsum filis sericis rubei coloris. — Iam edidimus 'Neues Archiv' XXIII, 342 nr. 57, ex or. Editionem nostram hic repetimus.

Quae conveniunt cum Scriptis supra nr. 647. 648. 587., ea typis minoribus excudenda curavimus.

1. Ego Azo Vicecomes imperiali gratia civitatis et comitatus Mediolani vicarius generalis dico et confiteor habuisse et recepissem cum omni fidelitate et devotione qua decuit litteras speciales serenissimi domini nostri Ludovici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti, quarum tenor cum omnibus infrascriptis sic incipit:

nr. 647. 2. Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili militi Azoni de Vicecomitibus suo et imperii fidei dilecto gratiam suam et omne bonum.

De fidelitate et probitate tua plenam gerentes fiduciam ac etiam sperantes indubie, quod civitas Mediolani eiusque comitatus et districtus per tue circumspectionis industriam ad nostrum et imperii honorem et laudem gubernabitur salubriter eiusque* habitantes fovebuntur in pace et Deo propitio preservabitur a noxiis et adversis, te vicarium nostrum et imperii civitatis Mediolani eiusque comitatus et districtus auctoritate presentium facimus et constituimus ad beneplacitum nostre maiestatis, tibi in predicta civitate eiusque comitatu et districtu merum et mixtum imperium et omnem iurisdictionem et exercitium per te et* potestatem exercendum, quem etiam duxeris eligendum, tenore presentium concedentes, ut possis et valeas civitatem predictam eiusque comitatum et districtum ad nostrum et imperii honorem regere et gubernare ac in plena iustitia conservare, omnes habitantes ibidem in equitate et equalitate tractare. Dantes et concedentes tibi pro tuis tueque familie expensis annuatim nomine salarii ipsius vicariatus decem millia florenorum auri percipiend(a) et habend(a) de avere dicti comunis. Omnibus et singulis hominibus et personis civitatis et comitatus et districtus predictorum tenore presentium districte precipiendo mandantes, quatenus tibi tamquam vicario nostro intendere debeant et in omnibus obedire. Nuli ergo hominum liceat hanc nostre constitutionis gratiam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui fecerit, gravem indignationem nostram se noverit incursurum*.

nr. 648 cap. 2. 3. Item revocabimus*, annullabimus et irritabimus et exnunc de nostre plenitudine potestatis* revocamus, annullamus et irritamus omnia et singula privilegia, gratias et libertates, si quas fecimus seu concessimus per nos vel alium* vices nostras gerentem alicui vel aliquibus communibus, universitatibus, nobilibus aut quibuscumque singularibus personis, per quas concessionem seu privilegia iuri seu iurisdictioni dicti Azonis Vicecomitis seu comunis Mediolani in aliquo derogetur, ab eo tempore citra quo in civitate Pisana ordinavimus et creavimus ipsum Azonem* in vicarium civitatis Mediolani, comitatus et districtus¹.

cap. 3. 4. Item firmabimus et approbabimus et ratificabimus et exnunc firmamus, ratificamus*, approbamus, innovamus et de novo facimus omnia et singula capitula pactorum habitorum inter nos et dictum Azonem de Vicecomitibus tempore quo eramus iuxta dictam civitatem Mediolani¹, hiis exceptis que iam completa sunt et mandata executioni erga nos per dictum Azonem. Quorum capitulorum tenor talis est:

nr. 587 cap. 1. (I) Primo quod nos debemus et debemus omnia privilegia, iura, libertates et gratias factas quibuscumque vicariis, capitaneis, officialibus, universitatibus, comunitatibus seu sing[ul]aribus personis, qui vel que in hoc presenti facto ei Azoni fautores extiterant, renovare in eo tenore sicut prius concessa sunt, revocando omnes processus, sententias et pronuntiationes, si

1) Cf. notas supra pag. 545.

qui vel* que facti seu facte sunt contra premissos*, exnunc* de nostri plenitudine potestatis decernentes eos vel eas penitus irritos et irritas atque cassos et cassas.

(II) Secundo quod post recessum nostrum, quem fecimus a civitate et comitatu Medio- cap. 2.
lani, venire non debemus nec gentes armatas mittere in ipsum comitatum, nisi de voluntate
5 et beneplacito dicti Azonis hoc procedat.

(III) Item* contra civitatem Pergami aut singulares personas ipsius per nos aut submissam cap. 3.
personam non fatiemus nec permittemus fieri aliquam novitatem pro aliquibus hinc retro occursis.
Et quod dictam civitatem Pergami et regentes eam* permittemus in eo statu, in quo erant
ante ipsas novitates, ipsis existentibus inantea fidelibus sacri imperii et nobis obedientibus fide-
10 liter et devote.

(IV) Item quod debemus confirmare et de novo concedere Ribaldono et Calcino de Tor- cap. 4.
niellis omnia privilegia hinc retro per nos eis concessa, hoc addito quod in civitate et epi-
scopatu Novarie non debemus facere aliquam novitatem pro aliquibus hinc retro occursis, ipsis
remanentibus fidelibus imperii et nobis, sicut ante istas novitates erant.

15 Econtra predictus Azo de Vicecomitibus tenetur nobis in capitulis infrascriptis:

(I) Primo** quolibet mense, quam diu* ad partes Alamanie non pervenerimus, tenetur cap. 5.
nobis dare mille florenos auri generaliter, in quibuscumque partibus aliis preterquam in par-
tibus Alamanie fuerimus constituti**.

(II) Secundo a nobis quando fuerit requisitus nobis existentibus extra Alamaniam, tene- cap. 6.
20 tur et debet nobis in subsidium mittere ducentos armatos Theotonicos equites suis expensis et
comunis Mediolani. Qui stipendiarii nostris mandatis stare debebunt et nobis sub expensis pre-
dictorum in omnibus obedire.

(III) Item ipse Azo debet et debebit omnes et quoscumque Theoto[n]icos et Ytalicos sibi cap. 7.
amicos habere*, colere et promovere et prosequi bono zelo, qui contra eum fuerant et nobis asta-
25 bunt. Item idem debent et debebunt gaudere bonis, possessionibus et privilegiis suis, prout hac-
tenus consueverunt, quibus per predicta non extitit derogatum.

(IV) Item dictus Azo debet et tenetur contra quaecumque personam nobis rebellare cap. 8.
volentem et rebellantem cum toto suo posse in omnibus fideliter adiuvere.

(V) Item nobis prestare debet ydoneam cautionem, prout de nostra processerit cap. 9.
30 voluntate, quod contra illos, qui contra ipsum et patrem suum condam fuerunt, nullam faciat
ulcionem nec eis aliquam adversetur nec impedimentum ipsis aliquod inferet vel gravamen
pro iniuriis, seu molestationibus sibi vel patri suo factis vel illatis**.

5. In cuius rei testimonium ego Azo sepedictus iuro ad sancta Dei evangelia
predicta omnia attendere et observare, atendi et observari facere ac rata habere fide-
35 liter et devote. Volens et iubens presentes conscribi et mei sigilli munimine roborari.

Data Mediolani, die vigesimo quinto mensis Septembris, anno curr. MCCCXXVIII,
tertiedecime indicionis.

649. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD CIVITATES LIGAE GUELFAE.

1329. Sept. 30.

40 *Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115¹¹ fol. 38 nr. 1187.
Contulimus nos. — Ed. Theiner 'Codex diplom. dominii temporalis sanctae sedis' I, 561
nr. 733 ex c.*

Dil. fil. communi civitatis Bononiensis ecclesie Romane fidelibus et devotis.

Ad nostram nuper dil. fil. . . ambaxiatores vestri et nuncii venientes presenciam nobis devotionis vestre litteras presentarunt, quos benigne mittentium consideratione ipsorumque missorum probitatis obtentu recepimus et que pro parte vestra curaverunt proponere dietaque continebant littere, intelleximus diligenter. Ipsi namque ambaxia-
tores et nuncii sinceritate devotionis et fidei, quas vos et progenitores vestri ad sanctam Romanam matrem vestram ecclesiam gessistis hactenus et continue gerere tanquam filii benedictionis et gratie non cessatis, delectabiliter recensita vestraque et civitatis Bononiensis devota et humili recommendatione premissa, suam ambaxiatam eleganter et facunde proposuerunt verbotenus et in scriptis etiam tradiderunt, per quam venerabilem
fratrem Bertrandum episcopum Ostiensem apostolice sedis legatum ac carissimum in Christo filium nostros Robertum regem Sicilie illustrem et vos et dil. fil. Florentine, Senensis et Perusine civitatum communia cum terris eis adiacentibus colligationes, ligas et societates invicem pro tuenda libertate patrie ac hoste illo nefandissimo Ludovico de Bavaria heretico et scismatico manifesto suisque complicitibus, sequacibus et valitoribus, ne virus suarum nequiciarum conceptum in predictos eorumque subditos et alios partium earum fideles et devotos ecclesie possint evomere, de partium earundem finibus propulsandis ac etiam persequendis inisse ac fecisse iuramentoque firmasse necnon talliam quinque milium militum, de quibus per vos sexcenti ac per Florentinum mille, Senense trecenti viginti quinque et Perusinum communia predicta trecenti septuaginta quinque, per alias vero civitates lige predictae ducenti necnon et per ecclesiam mille quingenti et per regem predictum mille dictorum equitum habeantur, pro premissis complendis totaliter percepimus ordinasse¹. Quibus plenius intellectis attendentes fructus tranquillitatis et pacis uberes, quos speramus ex ordinatione huiusmodi probabiliter proventuros, ipsam gratam admodum habuimus et acceptam, Actori pacis, a quo predictam ordinationem processisse credimus, cernui supplicantes, ut ipse qui omnia fecit que voluit ad sui honorem et gloriam ac exaltationem orthodoxe fidei et suorum fidelium illarum et per consequens aliarum multarum tranquillitatem parcium eandem ad optatum perducere dignetur effectum. Sane quia de capitaneo prefate milicie ipsiusque stipendiis nichil fuerat ordinatum, nos considerantes attente, quantum nostra et vestra interest, ut tanto exercitui presit vir strenuus et fidelis, nec per ambaxiatores predictos nobis vestra intentio, cum illius ignaros se super hoc assererent, panderetur, aliud quantum ad factum capitanei noluimus attemptare, licet super hoc diversos conceptus habuerimus, quos quia perplexi sumus super hiis, vobis non curavimus nunciare. Curate itaque tam super persona capitanei seu domo de qua assumi debeat quam super eius stipendiis intencionem vestram nobis quantocius poteritis intimare, ut sic Domino annuente, ymo pocius fatiente
1330. sequenti vere ad premissa prompta sint omnia ad Dei gloriam exequenda. Miramur tamen nec sufficimus admirari, quomodo sic tepide sicque remisse nonnulli ex vobis prefatum duxeritis negocium assumendum. Promiseratis enim, quod ubicunque presentem Bavarum in Italia adesse contingeret, illic tota predicta milicia presto esset, quod qualiter compleveritis, advertatis. Et quia ex isto defectu periculoso nimium potest de simili probabiliter imposterum formidari, videtur expediens quod cautela super observatione ordinationis huiusmodi debeat efficacior et plenior adhiberi. Ceterum super mora tam diu per eosdem ambaxiatores contracta in curia, quos licet pro expeditione sua sepius apud nos oportune institerint et etiam importune, propter occupationes tamen multiplices et quia ut prefertur conceptus de capitaneo predicto diversos habuimus, cicius nequivimus expedire, nos et ipsos habeat vestra circumspectio quesumus excusatos.

Dat. Avinion(e), II. Kal. Octobr., pontificatus nostri anno quartodecimo.

1) *Supra* nr. 557.

Item in e. m. communi Perusino verbis competenter mutatis, specialiter ubi agitur de numero militum, ibi dicatur: per vos trecenti septuaginta quinque etc.

Dat. ut supra.

5 Item in e. m. communi Florentino mutatis similiter et dicatur: per vos mille etc.

Dat. ut supra.

Item in e. m. communi Senensi mutatis similiter et dicatur: per vos trecenti viginti quinque.

10 Dat. ut supra.

650—657. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1329. Oct. 1.—27.

650. *Mandatum super teloneo in Fluelen.* Oct. 1.

15 *Originale (or.) Altorfi in tabulario Urano. Iam olim descripserunt tam Bethmann quam Iaffé socii nostri. Sigillum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1059.

Wir Ludovick von Gots genaden Romischer cheiser ze allen ziten ein merer des richs enbitin den bescheidin und wisen lûten .. den lantammannen, .. den burgern .. und den gemainden gemeinlich zu Switz, zu Ura und zu Underwalden, unsern liebîn
20 getriwen unser huld und alles gût.

Daz ir ze allen ziten unserm gebot und bet so gehorsam und berait sint, des danchin wir euch vîzichlichen und bevelhen ew, als wir dich getan haben, unsern liebîn marschalk Winanten den Boch und sin erben besunderlich an dem zolle zû Fleula, den wir ime und sinen erben, als ir wol wizzent, umb tausent march versetzt han. Den
25 sult ir im und sinen erben bey unsern hulden antwurten und nieman anders, wan er uns und dem riche von des edeln graf Wernhers von Hohenberch todes wegen, der leiplich erben nicht enlie, ze lehen an erstorben. Und wær auch daz das er noch lebte, so het er doch so verre wider uns und daz riche missetan, daz ûns und daz riche derselb zol zû lihen an gevallen billich ist von rechtes wegen. Davon wellen wir und
30 gebietin ew auch bei unsern hulden, ob ir mit iemant chainen vrid habent, davon er oder sin erben gehindert mocht werden in deheinem wege, daz ir su den nicht lazzent hindern. Dez wellen wir nicht enbern, wan ir chein gedinge, gelubde noch fride getûn noch gemachen mûgt, davon uns und dem riche chein schade aufstande oder cheiserlich gyft oder saczunge gehindert sulle werden in cheinim wege. Und wær auch ob euch
35 iemant daruber icht ansprechen mûgen oder dringen wolt, da sullen und wellen wir eu beholffen sin, so wir verrist chûnnin und mûgin. Und daruber ze urchund geben wir eu disen^a brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelten.

Der gebn ist zû Pavie, do man zalt von Christes geburt driuczehenhundert jar darnach in dem neunundzweinczigistem jare, des Suntages nach Mychahelis, in dem funf-
40 czehenden jare unsers riches und in dem andern des cheisertums.

650. ^a) disen *bis scriptum or.*

1) Cf. *supra* tom. IV, 2 nr. 908, tom. V nr. 292 et 329.

651. *Confirmatio acquisitionis iurium in episcopatu Vercellensi.* Oct. 23.

Transsumtum (tr.) a. 1329. Nov. 10. confectum, a sex notariis authenticatum in tabulario civitatis Vercellensis. Contulimus nos. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 318 nr. 507 ex tr.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator et semper augustus potestati et 5
communi civitatis Vercellarum, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et
omne bonum.

Benemeritis cesarem providere fidelibus etsi gracia plenitudo suadeat, servicio-
rum quodammodo^a gratitudo compellit, ut dum grata fidelium remunerentur obsequia,
fiant quasi per debitum gratiora. Vestra siquidem devotio et sincere puritatis affectus, 10
quibus tam vos quam predecessores vestri ab antiquo erga imperium et nos ferventius
intendistis, sudores quin imo et labores infinitos, quos pro nobis et Romano imperio
substinuistis, dignis meritis promerentur, ut ad vestra et vestrorum comoda intendamus
et debita suffragia preparemus et prosequamur favoribus gratiosis, ut per honorem nobis
exhibitum alii ad benemerendum fortius animentur. Nos itaque horum obtemptu impe- 15
riali actoritate causa cognita precedente ex certa scientia merum et mistum imperium
et simplicem iurisdictionem et ius fodrendi^b et omne ius in causis civilibus et criminali-
bus cum fodris, bannis, cavalcatis, prestitis, exercitibus, que civitas et comune Ver-
cellarum emit olim a quondam^c reverendo in Christo Gregorio de Montelongo tunc
apostolice sedis legato nomine Romane ecclesie et ecclesie Vercellensis vendente¹, 20
terrarum et locorum existencium in episcopatu Vercellarum Bugelle, Audurni, Creva-
corii, Meserani, Bedulii, Sante Agathe et reliquarum in ipsa venditione plenius conten-
torum et quorumcunque aliorum locorum et terrarum, que et quas ipsa civitas et comune
Vercellarum tenebat seu possidebat, tenuit et possedit ab antiquo per tempus, cuius in
contrarium^b memoria non existit, tam ultra Padum quam citra Padum de novo conce- 25
dimus ac eciam dictam venditionem tenore presentium confirmamus, rattificamus ac etiam
approbamus. Si que vero terrarum predictarum occupentur per aliquos seu detinentur
vel occupabuntur de cetero, eidem comuni et civitati Vercellarum propria actoritate in-
trare, capere, detinere et predicta exercere inpune liberam concedimus facultatem, dum
tamen nobis et imperio fideliter obediant et devote. Non obstantibus iuribus et pre- 30
scriptione, per que nostrum posset quomodolibet indultum infringi vel differri in alico
cassuum premissorum, etiamsi secunda non emanaverit iusio seu mandatum et etiamsi
longissimis temporibus preteritis vel aliquibus per civitatem et comune Vercellarum non
fuerunt aliqua ex predictis possessa vel detempta in toto vel in parte. Nulli ergo
hominum liceat hanc nostre concessionis et privilegii paginam infringere vel ei ausu 35
temerario contraire. Si quis autem contra hoc attemptare presumpserit, indignationem
nostram et imperii penamque mille librarum auri se noverit incursum, cuius pene
medietas fisco, reliqua passis iniuram sine spe relaxationis [de]cernimus^d applicari^e. In
quorum testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Cremone, vigesimo tercio die mensis Octubr., [anno Domini]^f milleximo 40
trecentesimo vigesimo nono, inditione terciadecima, regni nostri anno quintodecimo,
imperii vero secundo.

651. ^a) quodem modo tr. ^b) ita tr. ^c) quōdem tr. ^d) de deest in initio linea tr. ^e) am-
plicari tr. ^f) excidit tr.

1) A. 1243. Apr. 22. Reg. imp. V, 13 454.

652. *Mandatum super protectione ecclesiae Augustanae.* Oct. 23.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 381. Contulit H. Herre. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia adsunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1060.

Wir Ludowick von Gots genaden Romischer cheiser ze allen ziten merer des riches enb(iete)n den edeln mannen Ludqwigen und Friderich(en) grafen von Öttingen unsern lieben getriwen unser huld und allez güt.

Von grozzer besonderer getrawnusse, die wir zû eû haben, bepfelhen wir eû beyden daz gotshaus ze Auspurch und daz capitel, also daz wir wellen daz ir daz gotshaus und daz capitel und allen ireu güt versprechen und schirment von unsern wegen und in unserm namen vor allermænlichen untz an u[n]ser wolgevalnusse. Und daz gebiet wir eû mit disem brief.

Der geben ist ze Cremon, des Montages nach Galli, in dem funftzehenden jare unsers richs und in dem andern des cheisertûms.

653. 654. LEGITIMATIO CONRADI DE GREISPACH.

1329. Oct. 23.—24.

De ratione, quae intercedit inter Scripta nostra nr. 653. 654, fusius egit F. Kogler 'Die legitimatio per rescriptum' p. 115 sqq.

Cf. supra tom. V nr. 857. 896, tom. VI nr. 633.

653. *Scriptum prius.* Oct. 23.

Originale (or.) iam in tabulario civitatis Ulmensis. Contulimus nos. Manu Germanica scriptum est. Sigillum laesum pendet filis sericis viridis, flavi, rubei, caerulei colorum. In parvo petio membranaceo huic documento adnexo scriptum est: dispensaciones papales et imperiales domini mei. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 499 nr. 730 ex or.; 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 p. 90 nr. 77 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 359 nr. 3263 (Addit. III).

¶[L]udowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus ¶ nobili viro Chûnrado filio nobilis viri Bertholdi comitis de Grayspach et Marsteten dicti^a de Neyffen secretarii nostri, fideli suo dilecto graciam suam et omne bonum.

Licet primevus tue nativitatis ortus, qui non es de legitimo matrimonio procreatus, sed ex patre tuo predicto Bertholdo et Angnete matre tua ambobus solutis existentibus genitus sis, te ab omnibus actibus legitimis et civilibus ac dignitatibus excludat, tamen quia bone conversacionis habes testimonium et virtutis, quibus redimere diceris et poteris, quod ortus tue nativitatis predictae tibi contulit et donavit, ad instantem petitionem patris tui predicti ex benivolencia nostra speciali gracioso abolucionis remedio tibi auctoritate nostra imperiali providemus et presentibus duximus providendum et te legitimamus, habilitamus ac restituimus in integrum ad omnes et singulos actus legitimos et civiles, dignitates et honores. Tollentes et auferentes a te quamlibet illegitimitatis maculam atque notam tecumque in hiis et omnibus aliis super dicto tuo defectu natalium ex certa sciencia dispensantes, ita quod in bonis paternis, in quantum tibi pater tuus predictus de ipsis disposuerit vel legaverit, succedere valeas et heres ex

653. ^a) dicto or.

testamento vel ab intestato existere parentibus tuis agnatis vel cognatis aut quibuscumque aliis seu alio quocumque relictis titulo recipere vel habere et omnia alia exercere et ad ea assumi ut legitimus, que in te cadere possent, acsi ab origine fuisses legitime procreatus. Non obstante aliqua lege, iure vel statuto et specialiter illa lege, que spurios nisi ex certa sciencia legitimari prohibet¹, et quibuscumque aliis, quorum in premissis fieri deberet mencio specialis, omnique excepcione et obieccione prolis legitime erga te quiescente. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre legitimacionis gratiam infringere vel ei ausu temerario contraire, sicut indignacionem nostram et penam mille librarum auri, cuius pene medietatem camere nostre, aliam vero medietatem ipsi passo applicandam, voluerint studiosius evitare. In quorum omnium testimonium presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

Datum in Cremona, proxima feria secunda ante festum beatorum Symonis et Iude, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

654. *Scriptum alterum.* Oct. 24.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Manu Italica scriptum est. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer l. c. p. 500 nr. 731 ex or.; 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 p. 92 nr. 78 ex or.

Quae cum Scripto priori concordant, ea typis minoribus excussa sunt.

Cf. Böhmer l. c.

¶ Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus discreto viro Chunrado filio nobilis viri Berhtoldi comitis de Graispach et Marsteten dicti de Neyffen secretarii nostri, fidele* dilecto gratiam suam et omne bonum.

Licet primevus tue nativitatis ortus, qui non es de legitimo matrimonio procreatus*, a quibuslibet actibus legitimis et civilibus, honoribus et dignitatibus te excludat, tamen quia bone conversacionis habes testimonium et virtutis*, venia quoque digni sint, qui vicio elaborant alieno, consideracione igitur premissorum te ad petitionem patris tui predicti auctoritate imperiali legitimamus, habilitamus et restituimus ad omnes et singulos honores, dignitates et actus legitimos et civiles. Tollentes et auferentes a te quamlibet illegitimitatis maculam atque notam tecumque in hiis et omnibus aliis super dicto* defectu natalium ex certa sciencia dispensantes, ita quod* hereditario nomine succedere valeas et heres ex testamento vel ab intestato existere parentibus tuis* aut quibuscumque aliis seu alio quocumque relictis tytulo recipere vel habere, et omnia alia exercere et ad ea assumi ut legitimus et que in te cadere possent*, si* fuisses legitime procreatus. Non obstante aliqua lege, iure vel statuto generali vel speciali et maxime illa lege, que spurios nisi ex certa sciencia legitimari prohibet¹, et quibuscumque aliis, quorum in premissis fieri deberet mencio specialis, quibus omnibus quoad premissa de plenitudine imperatorie potestatis ex certa sciencia derogamus, omnique excepcione et obieccione prolis legitime erga te quiescente*. In quorum* testimonium et robur presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Cremone, vicesima quarta die Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

i) Nov. 89, 15.

655. *Confirmatio privilegii pro civitate Augustana.* Oct. 24.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 382. Contulimus nos. Bulla desideratur filis sericis rubei flavique coloris relictis. Quae conveniunt cum Privilegio supra tom. V nr. 341, ea typis minoribus excussa sunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1061.

¶Ludowicus¶ Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus inperpetuum.

(1) Si fidei merita et devota fidelium obsequia, qui pro honoribus imperii se et sua exponere et labores sufferre sedulos non formidant, largifluis nostre beneficencie premiis compensamus, ex hoc non solum ceteri ad nos et sacrum imperium devocionis et fidei suscipiunt incrementum, sed etiam status noster et imperii ad meliora sublimatur et dirigitur salubriter ad maiora. Cum enim omnis gloria seu potencia principis in subditorum consistat solidata fortunis, expediens arbitramur et congruum. ut simus subiectis* in iusticia faciles et in gracia liberales. Noverit igitur presens etas et futuri temporis successura posteritas, quod nos integre fidei puritatem et devocionis constanciam, qua viri prudentes consules et universitas civium fidelium nostrorum dilectorum in Augusta erga nos et sacrum imperium hactenus claruerunt, graciosius attendentes, considerantes quoque obsequia grata, expensas multiplices et dampna gravia, que pro defensione honoris nostri hiis diebus subierunt et quod obsequia graviora nobis exhibere poterunt in futurum, ipsis de imperiali liberalitate ad conservationem iurium et libertatum a dive recordacionis regibus et Romanis imperatoribus predecessoribus nostris illustribus traditas et concessas necnon in augmentum ipsarum gracias infrascriptas duximus faciendas: (2) Primo quod** predicti cives perpetuo nobis et successoribus nostris nomine imperii nichil impendant vel impendere debeant nomine stiure nisi annis singulis quadringentas libras denariorum Augustensium. Quibus solutis ab omni alia exaccione seu steura liberos esse volumus et immunes. (3) Item prefata civitas Augusten(sis) una de honorabilioribus et principalioribus imperii civitatibus esse dinoscatur, volumus quod predicta civitas sub dominio imperii perpetuo teneatur, ita quod vendicione, permutatione, infeodacione vel quovis alio alienacionis modo ab imperii potestate et dominio nullatenus subtrahatur. (4) Item cum secundum sancciones legitimas a iuris exercicio et prosecucione quedam tamquam indigne et inhabiles tantummodo excludantur, volumus ut prefati cives Augusten(ses), qui discreti probantur et ydonei, tamquam alii fideles et ministeriales imperii in quovis consistorio iurisdiccione temporalis valeant sentencias sive ius dicere cum aliis nobilibus et vasallis, contradiccione quorumlibet non obstante. (5) Ad hec volumus et statuimus, quod nullus, cuiuscumque* condicionis vel status fuerit, res ipsorum naufragas vel [de] incendio seu ruina evasas invadere, rapere vel aliter sibi usurpare presumat, sicut infamie perpetue notam et proscricpionis imperialis mucronem voluerit evitare, consuetudine que gruntrûr dicitur vel quacumque alia non obstante. (6) Premissis insuper ad ipsorum libertates ampliandas et dispendia precavenda, cum in eorum quiete quiescamus et gravaminibus agravemur, addicimus ac eisdem de gracia et benivolencia concedimus speciali, quod ad aliena iudicia trahi non debeant nec ab aliquo evocari et quod vocati comparere et respondere non teneantur, quam diu parati fuerint coram advocato eorum provinciali vel advocato civitatis Augusten(sis) predictae qui pro tempore fuerint de se querulantibus exhibere iusticie complementum. (7) Addentes ad hec graciis supradictis, omnia privilegia, iura seu libertates et gracias a divis imperatoribus et regibus Romanis predecessoribus nostris illustribus sub quacumque forma verborum ipsis concessas, acsi de verbo ad verbum presentibus essent incluse, et consuetudines laudabiles ipsius civitatis pro communi utilitate hactenus observatas auctoritate imperiali* ex certa sciencia confirmamus. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc nostre concessionis, donacionis, approbacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Si quis autem

hoc attemptare presumpserit, indignationem imperialis maiestatis se* noverit incursum. In quorum omnium testimonium et robur presentes conscribi et nostre maiestatis bulla aurea fecimus communiri.

Dat. Cremona, vigesima quarta die Octobr., anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

¶ Signum domini Ludovici quarti Dei gra(M.)cia Romanorum imperatoris invictissimi. ¶

Ego^a fra(ter) Heinricus sacre theologie doctor gerens officium cancellarii aule imperialis vice et nomine archiepiscopi Colon(iensis) archicancellarii per Italiam recognovi.

656. 657. *Mandata super processibus pontificis non publicandis.* Oct. 27. 10

Exemplar 1 civitati Spirensi missum autographum in tabulario huius civitatis. Contulimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendeat, desideratur. In verso inter sigilli foramina legitur: Sig. — Ed. Hilgard 'Urkunden' p. 310 nr. 383 ex or.

Exemplar 2 civitati Wormatiensi directum autographum in tabulario illius civitatis. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Boos 'Urkundenbuch' II, 162 nr. 231 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1063 et 1062.

656. *Exemplar Spirensis.*

1.

657. *Exemplar Wormatiense.*

2.

¶ Lu^adowicus^a Dei gracia Romanorum imperator semper augustus . . . prudentibus viris magistro civium, sculteto, scabinis, consulibus ceterisque civibus universis civitatis Spirensis^b, suis et imperii fidelibus dilectis grariam suam et omne bonum.

1. De summis^c celorum ad yma mundi descendens unigenitus Dei filius, ut hominem de laqueo servitutis eriperet, in quem ipsum inpegerat suggestio serpentina, vestem nostre mortalitatis induit, volens proprii aspersione sangwinis^d incendia perpetui cruciatus extinguere ac suos eterna morte possessos vite perhennis efficere possessores, sue peregrinationis cursu expleto salubri cum regrederetur^e ad patriam, suis discipulis pacem inter se^f et habendam cum proximis testamento reliquit dicens: 'Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis'¹, sue pietatis exemplo ostendens omni humane creature pacem tamquam bonum optimum et desiderabile cunctis gentibus amplectendam. Sane inter cetera desiderabilia cordis nostri Salvatoris evestigio eiusque cuius bella gerimus suffragio incitati pacem et tranquillitatem cunctis Christi fidelibus affectamus, ob quod sedula vigilamus solercia et quod possumus diligencie studium adhibemus, ut possint laudabiliter toti mundo sublati impedimentis quibuslibet iuxta desiderii nostri plenitudinem pax et tranquillitas auctore Domino provenire.

2. Hec quamquam continuatis desideriiis affectatim brachiis petentibus desideremus amplexari, sedens tamen in cathedra perversi dogmatis phariseus^g, unctus oleo nequicie

655. ^a) abhinc manus cancellarii in or.

656. 657. ^a) LVdowicus 1. 2. ^b) Wurmacensis 2. ^c) prima m corr. super p 1. ^d) sanguinis 2. ^e) in loco raso 2. ^f) excidit 1. ^g) pharyseus 2.

1) Ioh. 14, 27.

pro participibus suis¹, Iacobus videlicet de Cathurco qui se papam Iohannem XXII. indigne intyulat, quod de celestis ordinis emulacione descendit evacuare nititur, credens cum superioribus convenire, que natura non voluntate ducuntur, nostre maiestatis iubar intendit mittere in eclypsim, dum veritate in fabulam plenam mendaciis comutata ad-
5 versus mundi partes nonnullos processus, si processus dici valeant, et epistolas nostre celsitudinis famam quantum in eo est denigrantes transmittere non veretur.

3. Verum quoniam prebentis auditum cum effectu non minor est culpa quam obloquens, faciens et consenciens eiusdem note macula resperguntur, caram fidelitatem vestram, qui per facti experientiam^b favorem nostrum inter alios fideles imperii et
10 graciā meruistis, attente frequentatis conatibus requirimus et rogamus, auctoritate nostri culminis iniungentes eidem, quatinus si nostre celsitudini unquam intenditis complacere, de cetero nullos processus, qui verius excessus debent nuncupari, litteras, sentencias seu rescripta sub quocunque tenore vel nomine scripta vel nuncupata illius heresyarche pessimi primum Dei deinde cunctis gentibus odiosi, Iacobi prenotati dicimus,
15 contra nostram imperialem clemenciam vel per que nostre detrahitur maiestati aut nostris sequacibus aliquod posset preiudicium generari, in vestra civitate aut locis aliis circumiacentibus vobis subiectis divulgari seu publicari paciamini quoquomodo. Ex quo semper grati nostre imperiali clementie poteritis fieri graciores. Pro firmo tenentes, immo firma fiducia pollicetur, quod imperatorie claritatis serenitas vos veluti hos, quo-
20 rum sollicitudinem et curam gerit specialem, vestramque civitatem et posteros in sue pietatis gremio perpetuo gubernabit.

2.

Vestre etiam civitatis electum episcopum Gerlacum Pincernam videlicet principem nostrum fidelem et dilectum, qui strenue et viriliter ad exaltationem status imperii in suis factis se tenuit atque tenet, fidelitati vestre ex intimis recommendamus affectuosissime rogitantes, quatinus eundem contra omnem hominem sibi contrariari volentem, prout de vobis imperialis confidit benignitas, viriliter defendatis et manuteneatis posse toto, facientes ut ex hoc ulterius, licet adiectione non egeat plenitudo, graciā nostram mereamini et favorem.

In testimonium quoque premissorum presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus comuniri.

Dat. Cremoneⁱ, in vigilia Symonis et Iude apostolorum, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo nono, indictione terciadecima, regni nostri anno quintodecimo,
40 imperii vero secundo.

656. 657. ^{b)} sequ. et 1; sequ. et earsum 2. ⁱ⁾ C corr. ex G 1.

1) Cf. Ebr. 1, 9.

658. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
REGI FRANCIAE MISSAE.

1329. Oct. 28.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115 II fol. 111 nr. 1611. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 429 nr. 1218 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 223 Pabste nr. 99.

Cf. infra nr. 670.

Eidem regi.

Ut regalis circumspectio nova que hic narrantur ad presens de partibus Italie non ignoret, ea sibi providimus ut sequitur intimare. Fertur siquidem quod Bavarus die 10
Oct. 4. IIII. huius mensis Octobris discessit de Papia versus civitatem Cremonensem, quam die
Oct. 10. X. mensis eiusdem intrasse dicitur infelices dirigens gressus suos, quibusdam quod inde Parmam et aliis quod immo prius Tridentum disponit accedere referentibus, habiturus ibidem colloquium cum Australi, missa Parmam interim parte aliqua gentis sue. Asseritur insuper quod Reginensis civitas, que cum Parma confederata contra ecclesiam 15 dicebatur, nunc saniori usa consilio obedire firmavit ecclesie, prefatum Bavarum aut gentes et sequaces ipsius nullatenus admissura. Preterea de partibus Romanis narratur, quod Sciarra de Columna obiit hiis diebus¹ et est certum quendam tyrannum pessimum Silvestrum nomine², qui civitatem Viterbien(sem) sua detinebat seva tyrannide^a contra ecclesiam occupatam, interfectum fuisse per quendam alium Gebellinum quodque civitas 20 postmodum ad obedientiam ecclesie, receptis eius gentibus cum honore notabili, est reversa. Rursus narratur et creditur etiam ex verisimilibus coniecturis, quod Tudertin(a) civitas ad eiusdem obedientiam ecclesie, nisi iam redierit, breviter revertatur. Qua reducta nulla civitas rebellis ecclesie in eis partibus procul dubio remanebit.

Dat. Avinion(e), V. Kal. Novembris, anno quartodecimo.

In e. mo. Iohanne regine Francie illustri.

In e. mo. Roberto de Atrabato comiti Bellimontis.

659—664. LUDEWICI SCRIPTA DIVERSA.

1329. Nov. 6.—24.

659—661. SCRIPTA PRO NOBILIBUS DE GONZAGA.

1329. Nov. 6.—11.

659. *Facultas super vicariatu Mantuano et aliis tractandi.* Nov. 6.

Originale olim in tabulario Mantuano, a. 1710. Febr. 1. Viennam missum ibique deperditum³. Copiae servatae non sunt. — Ed. A. Possevinus 'Gonzaga' (1629) p. 263. Editionem (ed.) repetimus in minutiis correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 320 nr. 2970 (Addit. II).

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro
Aloysio de Gonzaga civitatis Mantuane capitaneo, nostro et imperii dilecto gratiam
[suam] et omne bonum.

658. ^{a)} tyr. seva signo posito c.

1) De tempore obitus non constat.

2) Est Silvester Gattus.

3) Cf. J. Ficker in 'Mittheilungen des Instituts' I, 433.

De fide et legalitate nobilium virorum Friderici comitis de Otingen^a et Amphredi de Ianua secretariorum nostrorum fidelium dilectorum, quos ad te mittimus, plene confisi, eisdem damus et concedimus auctoritatem plenam nomine et vice nostri tecum super vicariatu Mantue et aliis tractandi, finiendi et determinandi. Gratum et ratum habere promittentes^b, quidquid per eosdem tecum fuerit determinatum, tractatum in premissis et finitum. In quorum testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum in castris apud Pomponescum^c, sexto die Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, regni nostri anno decimoquinto, imperii vero secundo.

10 660. *Commissio vicariatus Mantuae.* Nov. 11.

Originale item deperditum. Transumpta 1 et 2 coeva in tabulario regio Mantuano. Contulimus nos. — Ed. Possevinus l. c. p. 264.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 320 nr. 2971 (Addit. II).

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro
15 Loysio de Gonçaga^a suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et omne bonum.

1. Imperialis liberalitatis clemencia in suis fidelibus gratiarum dona multiplicans illis consuevit manu assurgere largiori, qui potioribus sue devotionis meritis et sacro imperio exhibitis obsequiis nomen laudabile sunt sortiti. Sane cum in partibus Ytalie^b pre ceteris fidelibus sacro imperio et Romanis imperatoribus et regibus te obsequiosum reddideris et devotum et multos de hostibus et deviis infidelibus ad devotionem fidelitatis reduxeris et adhuc reducere valeas ut speramus tua diligencia et animi puritate, ut vera te testimonia recommendant, volentes premissorum obtentu extollere nomen tuum te Loysium imperiali auctoritate facimus et constituimus nostrum et sacri imperii vicarium^c generalem civitatis Mantue et districtus cum omnibus et singulis iuribus, iurisdictionibus^d, honoribus ac pertinenciis ac ipsius civitatis ac districtus vicariatum^e cum premissis ad tuam personam ad nostre vite terminum conferimus per presentes et ultra usque ad successoris seu successorum nostrorum in Romano regno vel imperio beneplacitum voluntatis.

2. Concedentes tibi in eisdem administrationem et plenam iurisdictionem inquirendi
30 et puniendi et iudicium sanguinis exercendi et merum et mixtum imperium et iurisdictionem in genere et in specie per te vel per alium aut alios, cui vel quibus predicta vel aliquid predictorum commiseris, exercenda, recepto a te fidelitatis primitus^f iuramento et quod predictam administrationem solícite geras et iurisdictionem fideliter exquaris nulli contra iusticiam parcendo vel quemquam iniuriose ledendo, set ius suum
35 unicuique tribuendo. Per hanc quoque concessionem nostram omnia et singula tibi esse concessa volumus in premissis, quorum specialem com[m]issionem fieri oporteret et que in generali commissione non venirent, nisi de ipsis fieret mentio spetialis. Ex certa sciencia revocantes omnem aliam concessionem, dationem et privilegium factam vel factum per nos seu predecessores nostros in quamvis aliam personam, collegium vel universitatem de premissis vel aliquo premissorum.

3. Tu quoque nobis^g de tempore in tempus dicti vicariatus occasione subvenire debes et conveniens subsidium iuxta possibilitatem tuam impertiri.

659. ^a) Otinis ed. ^b) promittimus ed. ^c) castro Pomponesco ed.

660. ^a) Gonzaga 2. ^b) Italie 2. ^c) vicariatum (at superscr.) 2. ^d) iurisdictionibus similiter
45 semper 2. ^e) vicarium 2. ^f) prim. fid. 2. ^g) in marg. add. 2.

4. Ceterum concedimus^h ut post decessum tui Loysii, si te ante quam nos mori contingerit, ad filios tuos vice unius dictus vicariatus simul tenendus et regendus omnibus superstitibus et deficienteⁱ aliquo ipsorum successive in alium vel alios, qui supererit vel supererint, vice unius ut prediximus usque ad nostrum vel successoris aut successorum nostrorum in Roman(o) regno vel imperio dumtaxat beneplacitum simili modo et forma ut describitur devolvatur.

In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. in castris apud Pomponescum, undecima die Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, inditione terciadecima, regni nostri anno quintodecimo, 10 imperii vero secundo.

661. *Concessio bonorum imperii.* Nov. 11.

Originale servatur ibidem. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 501 nr. 732 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2718 (Addit. I).

15

Cf. Scripta infra ad a. 1331. Mai. 20. edenda.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus nobilibus viris Loysio de Gonzago suo et imperii civitatis Mantue et districtus vicario generali, Gwidoni, Pfillippino et Feltrino filiis suis, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

20

1. Imperatorie celsitudinis consueta benignitas in distribuendis beneficiis uberiori favore illos prosequitur, quos sue voluntatis ad beneplacita invenerit prompiciores. Inspec-
tis itaque vestre probitatis meritis et pensatis diligenter exhibicionibus obsequiorum
gratuitis, quibus erga nos et sacrum imperium diebus vestris multipliciter claruistis,
nostro favore vos dignos agnoscimus nostrisque beneficiis vos censemus specialiter attol-
lentos. Ut igitur nostrum evidenter agnoscatis affectum nostramque benivolenciam vobis
aliquatenus senciatis fructuosam, vobis ac vestrum cuilibet in solidum gwardiam, custo-
diam et conservationem terrarum, locorum seu castrorum Razoli et Luzarie necnon eius
partis districtus seu comitatus Cremone, quam in presenti nunc tenetis seu possidetis,
excepto tamen castro Casalismaioris, quod nobis retinere volumus, restituendum tamen
vobis nostre cum placuerit mayestati, cum omnibus et singulis districtibus, iuribus, iuris-
dictionibus, honoribus, redditibus, terris, aquis, molendinis, piscariis ceterisque ad dictas
terras seu loca quoquo modo pertinentibus tenore presencium concedimus usque ad
nostre beneplacitum voluntatis, constituentes vos vestrumque quemlibet officiales nostros
in predictis.

35

2. Concedentes vobis et vestrum cuilibet liberam in eisdem administracionem et plenam iurisdictionem inquirendi et puniendi et iudicium sagwinis ac merum et mixtum imperium et iurisdictionem exercendi in genere et in specie per vos vel alium aut alios, cui vel quibus ipsam iurisdictionem et omnia et singula supradicta commiseritis exercenda, recepto a vobis primitus fidelitatis iuramento et quod predictam administrationem sollicit-
geratis et iurisdictionem fideliter exequamini nulli contra iusticiam parcendo vel quem-
quam iniuriose ledendo, sed ius suum unicuique tribuendo. Per hanc quoque concessionem
nostram omnia et singula vobis esse concessa volumus in premissis, quorum specialem
commissionem fieri oporteret et que in generali commissione non venirent, nisi de ipsis
fieret mencio specialis. Ex certa sciencia revocantes omnem aliam concessionem, dationem 45

660. ^h) tibi sequi. delet. 1.

ⁱ) deficiente 2.

et privilegium factum vel factum per nos seu predecessores nostros in quamvis aliam personam, vel universitatem de premissis vel aliquo premissorum.

In quorum omnium testimonium presentes conscribi et sigillo mayestatis nostre iussimus communiri.

5 Dat. in castris apud Pomponescum, undecima die Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione terciadecima, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

662. *Litterae capitaneo de Monteviridi directae.* Nov. 23.

Originale (or.) in tabulario civitatis Firmanae. Iam olim exemplavit Bethmann.

10 *Inscriptio est: Nobili viro Mercenario capitaneo de Monteviridi, nostro et imperii fideli dilecto. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 318 nr. 508 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 359 nr. 3264 (Addit. III).

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro
Mercenario capitaneo de Monteviridi suo et imperii fideli dilecto gratiam suam et
15 omne bonum.

Puram fidelitatem tuam latere non credimus, qualiter fideles Marchie cum infidelibus et imperii rebellibus pacem tenendam tractaverunt et habendam. De quo non immerito conturbamur. Gerentes tamen de te sicuti de illo, qui tamquam propugil imperii ipsum imperium diebus tuis viriliter tenuisti, fiduciam specialem confidimus, quod ope
20 et opere ipsis fidelibus persuadeas et inducas, ne recta semita discedentes hoc erroris in devio aliquatenus perseverent. Intueris^a erga et considera, quantam tu ceterique fideles Marchie fidem et constantiam erga sacrum Romanum imperium servavisti, in ea sollicite perseverans nostrum et imperii statum et honorem disponas extollere posse toto, ex quo nostram consequi poteris uberem gratiam et favorem. Sciens pro firmo
25 quod sic in brevi tibi ceterisque fidelibus Marchie auxilium nostrum impertiemus salubre, quod merito vestra debet fidelitas contentari, quia firmissime ad te primum, cum Puliam intrare volumus, quod tamen cito facere intendimus Domino annuente, veniemus. Unde constanter te teneas, imperialis benignitas de te plenissime ut confidit. Virum magnificum Iohannem comitem de Claramonte tibi recommendamus supra modum rogantes
30 ex affectu, quatenus per civitatem Firmi sibi de competenti salario fatias provideri. Et miramur quod nundum eandem civitatem intravit nec sibi obedientiam fecerunt ut debebant. Quod summa diligentia, si nundum factum sit, procures fieri nostre contemplationis intuitu et amore. De premissis tue fidelitatis responsum nobis celeriter transcribere non omittas.

35 Datum Parme, die Iovis XXIII.^b mensis Novembris, regni nostri anno quintodecimo, imperii vero secundo.

663. 664. CONCESSIONES ITERATAE PRO EMICHONE COMITE DE NASSOW.
1329. Nov. 24.

663. *Concessio prior.* Nov. 24.

40 *Originale (or.) in tabulario regio Wisbadensi. Contulimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis viridis flavique coloris. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 501 nr. 733 ex or., ut videtur.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 65 nr. 1064.

Cf. supra nr. 577.

45 662. ^{a)} sic or. ^{b)} XXIII. or.

Wir Ludowig von Gotes genaden Romischer cheiser zu allen ziten merer des richs tûn kunt allen den die disen brief an sehent oder horent lesen, das wir angesehen han di genemen und nutzbern dienst, di uns und dem riche der edel man Gotfrid graf von Dietse untz her getan hat und noch wol getûn mag, und haben dem vorgeantem graven und sinen erben gefriet purg und stat datz Dietse. Und sullent die vorgeantem pûrg und stat und all ir purger alle di friheit, reht und gewonheit habn und niezen, die Fra[n]chenfurt unser und des riches stat und ir purger untz her gehabt hat und noch hat. Des ze urkunde so geben wir in disen brief mit unserme cheiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist zu Parme, des nehsten Fritages nah sant Cecilie tag, da man zalt von Christes geburd triutzehenhundert niunundzweinzich jare darnah, in dem funfzehendem jar unsers riches, in dem anderm des cheisertumes.

664. *Concessio altera.* Nov. 24.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 384. Descripsit H. Herre. Sigillum parum laesum pendet filis sericis viridis flavique coloris. In verso inter sigilli foramina legitur: S.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 66 nr. 1065.

Cf. supra nr. 578.

Wir Ludowich von Gotes genaden Romischer cheiser zu allen ziten merer des riches chundin und verjehin offenlich an diseme briefe, das wir durch der danchbern dienst willen, so uns getan het und noch tûn sol der edel man Emich graf von Nassaŵ, ime, siner êlichen frawen und sinen erben versetzt habn diu purch zu Chamerstein und den hofmarckt daselben, di hofmerckt zu Swabbach, zu Altdarf und zu Heroldspersch mit allen iren rehten, nutzen, zugehörden, begriffen und gebûwnden, die er ôch vor von uns und dem rich ze phande het, furbas umb zwelfhundert guldin, also das er, sin elich frowe und sin erben die vorbenempton gûter inne haben und niessen und nûtzen von eins richs wegen sont, untz wir oder unser nachkomen an dem riche du gûter von in erlösen umb alles das, das su in von dem rich iezant stant, und fürbas umb zwelf hundert guldin, die wir inen nu dar ûfslahen. Und des zu urkunde so geben wir in disen brief versigelten mit unserm cheiserlichem insigel.

Der geben ist zu Parme, des nehsten Fritages nach sant Cecilie tag, da man zalt von Christes geburde triutzehenhundert niunundzweinzich jare darnach, in dem funfzehendem jar unsers riches und in dem anderm des cheisertumes.

665. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE IOHANNI REGI BOHEMIAE MISSAE.

1329. Nov. 14.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 160 nr. 1904. Contulimus nos. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 284 nr. 1801 ex c.; extr. apud Riezler 'Vatikan. Akten' p. 431 nr. 1225 ex c.

Iohanni regi Boemie illustri.

Regie celsitudinis litteras nobis per dil. fil. Guillelmum Pinchon^a archidiaconum Abrincensem regium nuncium presentatas solita benignitate recepimus earumque seriem

665. ^a) Pinchoti c.

et que dictus nuncius nobis circa hec curavit exponere, intelleximus diligenter. Que utinam talia essent, fili carissime, que nos possemus secundum Deum et apostolice sedis decentiam ad exauditionis gratiam admisisse, super quibus nos procul dubio regalis serenitas propicios reperiet. Sed quia talia sine fratrum nostrorum consensu expediri
 5 non debent nec ab ipsis consensum huiusmodi^b cum in aliis quasi similibus, licet etiam longe magis rationi et equitati propinquis, alias nequiverimus obtinere, habeat nos super hiis regia providentia quesumus excusatos.

Dat. Avinion(e), XVIII. Kal. Decembris, anno XIII.

666. CREATIO NOTARII.

1329. Nov. 24.

Ex Protocollis notarii Benvenuti quondam Corradi in archivo notariorum Utinensi edidit a. 1845. Bianchi 'Documenti per la storia del Friuli' II, 368 nr. 601. Editionem repetimus in minutis correctam.

Cf. supra nr. 235.

15 Die XXIV. intrante Novembri, in Burgo Sancti Petri in domo Principis Hosterii, presentibus ipso Principe, magistro Balisio Cirolago Civitatensi, Hendrico filio Hendree de Zina, Guilielmo filio olim Vilani de Romanza commorante in Burgo Sancti Petri, Zambello Menelotii de Mediolano commorante cum domino patriarcha Pagano, Manfredino de la Turre de Mediolano testibus et aliis ad hoc specialiter vocatis et rogatis.
 20 Nos Guido Dei gratia comes palatinus filius quondam nobilis viri domini Guidioli comitis de Lomello districtus Papie per presentes notum facimus universis imperii Romani fidelibus tam presentibus quam futuris, quod nos confidentes de fide atque prudentia Mauri olim Malfatti de Torgiano nunc Civitatis Austrie Aquilegen. dioc., qui corporaliter ad sancta Dei euangelia nobis iuravit facere instruere filium suum Iacobum
 25 litteraliter, ut scientiam aut artem et officium tabellionatus possit per totum Romanum imperium legaliter exercere, auctoritate nobis nostrisque predecessoribus ab imperiali maiestate concessa, prout in nostris privilegiis continetur, Iacobum filium prefati Mauri de arte et officio notarie cum penna et pugillari investimus, publicum tabellionem et notarium constituentes eundem licet minorem duodecim annorum, sed maiorem septem
 30 annorum, receptis tamen prius ab eo vice et nomine excellentissimi Ludovici imperatoris iuramento ac promissione. Qui iuravit et promisit nunquam esse contrarius Romano imperio neque nobis et si sentiet aut audiet aliquod, propter quod possemus aut deberemus perdere vitam vel membrum, nobis statim quam potuerit manifestabit. Cartam aut scriptum aliquod ad officium notarie pertinens nunquam falsum faciet. Cartam,
 35 testamentum autenticum et omnia que autenticari debebunt non autenticabit in cartis abasis bombicis aut papiri. Contractus vero, acta, cartas, testamenta, donationes, protocolla et omnia que ad artem et officium spectant cum nomine suo et signo manu propria scribet et autenticabit. Dicta quoque testium bona fide sine fraude scribet et recipiet. Scripta vero et omnia, que sibi in credentia relata fuerint ad artem et officium
 40 notarie spectantia, private tenebit, donec publice ab aliis fuerint divulgata. Rationes autem seu iura ecclesiarum, hospitalium, viduarum, orphanorum et pupillorum bona fide manutenebit. Preterea quod dictus Iacobus nullum ordinem sacrum habeat neque ulli loco religioso existat dedicatus et quod existat liber homo et generaliter omnia alia que ad ipsam artem notarie spectant [secundum] fidelitatis et officii consuetudinem
 45 fideliter et integraliter facere et observare iurabit. Concessimus siquidem eidem Iacobo

665. ^b) ita c.

liberam potestatem et arbitrium, ut per totum imperium Romanum officium tabellionatus et notarie libere valeat exercere. Iubemus igitur quod nullus sit qui ipsum Iacobum de dicto officio neque de hiis que ad dictum officium spectant temerarie impedire seu molestare presumat. Quod qui presumpserit, imperialem indignationem se noscat firmiter incursum. In cuius rei testimonium et perpetuam firmitatem presens scriptum sibi fieri nostrique sigilli munimine et manu publica iussimus roborari.

Actum etc.

667. SCRIPTUM GOTFRIDI DE EPPSTEIN SUPER STURA RECEPTA.

1329. Nov. 30.

10

Originale (or.) in tabulario civitatis Wetzlariensis. Sigillum laesum pendet loro ex ipsa membrana exsecto. — Ed. Wiese 'Urkundenbuch der Stadt Wetzlar' I, 467 nr. 1155 ex or. Editionem repetimus.

Cf. l. c. I, 420 nr. 1038 et 447 nr. 1103.

Wir Godfrid herre zu Eppinstein dūn kunt allin dy disin genwurtigen brief an-
sehin adir hoerin lesen und verjehin unde bekennin uffnliche umbe zweidusint marc
phenninge gengir unde gebir, dri Hellere vor den phennine gezalt, dy uns unser ge-
nedige herre keyser Lodewich von Rome beschiet unde gab ufzuhebene an der stat
zu Wetflar zu fumf jaren ie des jaris vierhundirt marc, also an den briebin steit, dy
her uns darubir gegeben hat undir sime koninclin ingesigele besigelit¹, an der sture adir
bede, di si deme vorbenanten hern keyser Lodewige schuldich sin zu gebene allirjer-
liges, das si uns dy zweidusint marc gutligin ganz unde gar verrichtit han unde bezalit.
Unde sagin wir si der loes unde ledich an dysin uffenin brieve. Unde gebin wir des
der vorgeanten stat zu Wetflaer dysin brief besigelit undir unserm grostin ingesigele.

Unde wart de gescribin unde gegeben du man zalte na Cristus geburte drucein-
hundirt jaer darna in deme nūnundezwenzichstin jare, an sante Andreas dage des
heiligin apostelin.

668. 669. LUDEWICI PRIVILEGIA DIVERSA.

1329. Dec. 7. — 24.

668. *Privilegium exemptionis civibus Parmensibus concessum. Dec. 7.* 30

Originale nobis quamvis quaerentibus nusquam reperiri poterat. Deperditum esse videtur. — Ed. Iren. Affò 'Storia della città di Parma' III (1793) p. 370 nr. 19 ex or. 'Dall' Archivio della famiglia Terzi, ora Marazzani e Rangoni'. Editionem repetimus, textus menda gravia sanantes.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 66 nr. 1066. 35

Ludovicus Dei grātia Romanorum imperator semper augustus nobilibus viris
Guidoni et Filippino fratribus de Tertiis civibus civitatis Parme, suis et imperii fide-
bus dilectis gratiam [suam]^a et omne bonum.

668. ^a) excidit ed.

1) *Supra tom. V nr. 931 sub 2.* 40

Imperialis diadematis cui divino munimine presidemus fastigium^b dignitatis illos decet specialis prerogative^c gratia prosequi et honore, in quibus se credit firmam^d fidem et devotionem debitam congruis temporibus reperire. Unde fervor^e devotionis sincere et constantie firmitas inconcusse, quibus vos inter ceteros fideles imperii flagrantius redolere percepimus, nos^f merito induxerunt, ut quos noster affectus speciali affectione complectitur, favore singularis benevolentie prosequamur. Ut igitur nostrum evidenter cognoscatis affectum nostramque benevolentiam sentiatis in aliquo fructuosam, vos et vestrum quemlibet vestrosque heredes a vobis legitime descendentes presentes et posteros et res vestras a cunctis oneribus, muneribus realibus, personalibus vel mixtis, angariis, perangariis, plaustrariis tam ordinariis quam extraordinariis, collectis, extimo, mutuis, equis, datiis, gabellis, vectigalibus, theloneis, custodiis diurnis et nocturnis, cavalcatis, exercitibus, refectionibus, prestationibus, superindictis et aliis quibuscumque oneribus et muneribus, quocumque nomine cense[a]ntur, impositis vel imponendis per commune Parme seu aliud commune quodcumque, vicarium, rectorem, officiale[m] aut aliam personam quamcumque, cuiuscumque status, loci [vel] conditionis existat, Romanis regibus, imperatoribus seu ipsorum nunciis specialibus dumtaxat exceptis, eximimus, liberamus, [absolvimus]^g et ex certa scientia tenore presentium liberos a predictis omnino esse volumus et immunes. Precipientes universis et singulis ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, vicariis, rectoribus, potestatibus ceterisque officialibus quibuscumque, communitatibus, universitatibus, collegiis et specialiter communi, officialibus et rectoribus civitatis Parme et districtus favoris et gratie nostre sub obtentu, ne vos aut aliquem vestrum a vobisque legitime descendentes^h contra premissa vel aliquod premissorum in personis vel rebus directe vel indirecte, publice vel occulte aliquo modo per se, alium vel alios molestant, impedian vel perturbent, imo potius vos vestrosque heredes in predictis nostris gratiis omnimode manuteneant et defendant, si gravem nostram effugere voluerint ultionem. Volentes ut omnes factiones, impositiones, collecte, tallee, quocumque nomine censeantur, vobis aut vestrum cuilibet vestrisque heredibus a vobis legitime descendentes contra premissa vel aliquod premissorum imposite ipso facto sint nulle, casse, irritae et inanes et per quemlibet notarium etiam sine expensis quibuscumque a libris seu cartulis, in quibus posite sunt, absque mandato alio cancelantur, deleantur et in totum penitus auferantur. Non obstantibus quibuscumque legibus, iuribus, consuetudinibus, privilegiis vel statutis introductis, concessis aut factis per nos aut predecessores nostros quoscumque communi Parme seu alteri collegio, communitati, universitati aut persone cuicumque et specialiter legibus illis 'nec dampnos[a]' [et] 'quoties rescripta'ⁱ etc.^j et generaliter omnibus legibus et iuribus, per que premissis vel ipsorum alicui posset preiudicium generari, que quoad premissa, eisdem ex certa scientia et de plenitudine imperatorie potestatis derogantes, nullius obtinere volumus roboris firmitatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis, exemptionis, liberationis et^k absolutionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, preter indignationem nostram penam centum marcharum auri puri, quarum medietatem fisco, id est nostre imperiali camere, reliquam vero iniuriam passis applicari volumus ipso facto, se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Parme, septimo die mensis Decembris, sub anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indictione tertiadecima, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero secundo.

668. b) fastigii ed. c) speciali prerogativa ed. d) serenam ed. e) senior ed. f) nobis afferri ed. g) lacuna in ed.; ita fere supplendum esse videtur; cf. lin. 39. h) descendentes ed. i) sequ. lacuna in ed. k) sequ. equitationis ed.

50 1) Cod. 1, 19, 3 et 2.

669. *Privilegium pro abbate Sancti Emmerami Ratisponensis.* Dec. 24.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 387. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris. Super plica scriptum est: R. Böhmer, Reg. Ludw. p. 66 nr. 1067.

¶Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus . . . religioso viro Alberto honorabili abbati monasterii Sancti Emmerami Ratisponensi, fidei suo devoto gratiam suam et omne bonum.

Desiderii votum celse celsitudinis nostre tunc nempe saturatur ad plenum, cum pie consideracionis studio imperialis solercia devotorum imperii augmentat commoda et honores. Hoc etsi cunctis sumopere ex commisse nobis administracionis debito cupidis animis quantum possumus facere teneamur, forcius tamen non dubium personis divinis dedicatis obsequiis ob eorum benemerita, cum eius sint servi, per quem reges regnant et principes in gentibus dominantur¹, culmen nostre celsitudinis ad id fervencius obligatur. Itaque nostri cordis volumina iugi meditacione volventes pio pensamus affectu, quantam devocionem et fidem tu tuique predecesores in dicto monasterio ad nos et sacrum Romanum imperium hactenus habuisti nec desidem te invenimus ad status nostri magnificenciam ampliandam, dignum duximus te tuumque monasterium, quod affectio nostra complectitur, speciali beneficiorum munere extollendum. Ut igitur te, cuius fides non claudicat, sentias per nostram clemenciam honorari more solito et consweto, universa regalia, temporalitates, honores, utilitates et commoda tibi tuoque monasterio iure vel antiqua conswetudine pertinencia et que tui predecesores in dicto monasterio eiusque bonis hactenus habuerunt seu rite et legitime possederunt, tenore presencium tibi imperiali benivolencia conferimus, concedimus et donamus. Insuper ut gratia addatur graciis, singulas et universas libertates, emunitates, exempciones, gracias, concessiones, dona et privilegia tibi tuisque predecessoribus et monasterio tuo predicto a nobis seu ab aliis predecessoribus nostris in Romano regno vel imperio quibuscumque facta, data seu concessa grata et rata habentes presentis scripti patrocinio approbamus, ratificamus, confirmamus ac etiam de novo concedimus et innovamus ex certa scientia et de nostre imperatorie plenitudine potestatis, volentes te tuumque monasterium predictum omnibus et singulis antedictis adeo plene et precipue gaudere, uti et potiri, quemadmodum tui predecesores in dicto monasterio et ipsum monasterium hactenus quocumque tytulo eisdem usi sunt et potiti. Precipientes regibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus ceterisque nobilibus et fidelibus imperii universis, civitatibus, communitatibus, universitatibus, collegiis et aliis personis singularibus quibuscumque, cuiuscumque condicionis existant, etiamsi pontificali aut alia quavis prefulgeant dignitate, ne te tuumque monasterium in predictis aut aliquo predictorum aliquo modo molestent, impedian vel perturbent, inmo potius omnimode manuteneant et defendant favoris et gratie nostre sub obtentu. Non obstantibus quibuscumque legibus, iuribus, consuetudinibus vel statutis et specialiter legibus illis C. de precibus imperatori offerendis l. 'nec dampnosa' et l. ult(ima)² et 'si contra ius vel utili(tatem) pu(blicam)' e(odem) li(bro) l. ul(tima)³ seu privilegiis [vel]^a concessionibus factis per nos aut predecesores nostros quoscumque generalibus vel specialibus introductis, factis, datis seu concessis per quemcumque persone cuicumque, cuivis collegio, communitati seu persone singulari, cuiuscumque preeminencie, condicionis et status existat, et specialiter civitati Ratisponensi sub quacum-

669. ^a) excidit or.

1) Cf. Matth. 20, 25.

2) Cod. 1, 19, 3 et 8.

3) Cod. 1, 22, 6.

que concessione, conceptione seu expressione verborum, etiamsi de ipsis specialis ac de verbo ad verbum foret in nostris litteris mentio facienda, que predictis aliquo modo obviarent, que quoad premissa nullius obtinere volumus roboris firmitatem, eisdem ex certa scientia et de plenitudine imperatorie potestatis penitus derogantes, que etiam
 5 tenore presencium cassamus, irritamus, annullamus, cassa et irrita esse volumus ipso facto. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre collacionis, donacionis, ratificacionis, approbacionis, confirmacionis et concessionis paginam infringere aut ei auso temerario contraire. Si quis autem contravenire presumpserit, preter indignacionem nostram penam centum marcarum auri puri, quarum medietatem fisco id est nostre imperiali camere,
 10 reliquam vero iniuriam passo applicari volumus, ipso facto se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigilli munimine iussimus communiri.

Datum Tridenti, in vigilia nativitatis Domini, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono, indict. terciadecima, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero secundo.

15 670. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE REGI FRANCIAE MISSAE.
 1329. Dec. 13.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 113 nr. 1623. Contulimus vel descripsimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 433 nr. 1236 ex c. (decurtatum).

20 *Cf. supra nr. 658.*

Eidem regi.

Ut regiam celsitudinem non lateant novitates que inpresenciarum occurrunt, ecce fili carissime quod, prout ex litteris dil. fil. nostri Iohannis Sancti Theodori diaconi cardinalis apostolice sedis legati pridem gratanter accepimus, Viterbienses et Cornetan(i)
 25 omisso erroris devio, in quo aliquamdiu ambulant, ad semitam veritatis et devotionem nostram ac Romane ecclesie redeuntes, ipsum nostro nomine exultantibus animis receperunt, nostris obedire beneplacitis promittendo ac civitatis Viterbien(sis) et Corneti regimen sibi dicto nomine committendo. Intelleximus etiam tam ex litteris nunc presidentis civitati Tudertine quam aliorum fidedignorum parcium earundem, quod Tudertini iugum servitutis sub illo Iohanne Siarre eis nomine Belial filii Ludovici de Bavaria
 30 presidente sufferre amplius non valentes, eum cum gente sua de eadem civitate ignominiose et viliter expulerunt et speramus, quod ipsi sano ducti consilio ad obedienciam et devotionem nostram et dicte ecclesie remeabunt. Ceterum super excusatione benigna eorum, que dil. fil. Arnaldum Duesa vicecomitem Caramanni nepotem nostrum concernebant noviter nobis scripta, benivolencia regia teneat pro constanti, nunquam nostre
 35 intentionis fuisse pro eodem vicecomite vel quovis alio ipsam nostris incitare precibus, ubi ius lederetur tercii vel notabile dispendium regali excellencie immineret. Super qua excusatione et affectione propicia, quam ad ipsum nepotem nostrum sublimitatem regiam gerere nobis dicte littere descripserunt, sibi gratiarum referimus uberes actiones.

40 *Dat. ut supra¹.*

In e. m. Iohanne regine Francie.

1) *Sci.* Avinion(e), Id. Decembris, anno quartodecimo.

ACTA REGNI LUDEWICI IV. (CONTINUATIO.)

671—675. LUDEWICI PRIVILEGIA ET SCRIPTA VARIA.

1330. Ian. 1.—22.

671. *Confirmatio privilegiorum pro Bertholdo comite de Henneberg.* Ian. 1.

Originale (or.) in tabulario Meiningensi. Contulimus nos. Manu Italica exaratum est. Pendet bulla aurea filis sericis viridis, rubei, violacei coloris.

Quae cum prioribus privilegiis in margine indicatis concordant, ea typis minoribus excussa sunt.

Böhmer, Reg. Ludw. 66 nr. 1073.

¶Ludowicus¶ Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis sacri Romani imperii fidelibus dilectis, ad quorum notitiam presentes deveni-
rint gratiam suam et omne bonum.

1. Digna consideratio laudabilium meritorum spectabilis viri Bertoldi comitis in
Henninberch secretarii et fidelis nostri dilecti, quibus persona sua merito meruit hono-
rari, necnon plurium obsequiorum inspeccio, que idem nobis et sacro Romano imperio
constanter et fideliter hactenus impendit et impendere poterit in futurum, imperialem in-
ducunt excellentiam ad promovendum ea frequentius, que sibi et suis heredibus com-
modum conferunt et honorem.

IV, 1
nr. 404.

2. Convertentes igitur aciem mentis nostre* ad augmentum honoris sui suorumque
heredum de unanimi consensu et consilio principum et procerum nostrorum et sacri Romani
imperii sibi suisque heredibus conferimus omnia iura principum tam in ingressu quam in egressu
ad imperialem deliberacionem, in sentenciis conveniendis, dictandis, pronunciandis in iure civili
et plebiscito quod vulgariter dicitur lantrecht et specialiter ipsi* Bertoldo suisque heredibus
necnon nobilibus et plebeis eorundem hanc de liberalitate imperatoria libertatem et gratiam
duximus faciendam, videlicet quod ipse Bertoldus heredesque sui possint, debeant et valeant
gratia, iure, honore et privilegio aliorum nostrorum et sacri Romani imperii principum choru-
scare et homines sui suorumque heredum iure, more, honore, gratia et privilegio hominum
aliorum principum congaudere, sic quod ipsi Bertoldus comes predictus sui que heredes non
alibi quam ubi alii principes* et homines eorum non alibi quam ubi homines aliorum principum
conveniuntur, valeant conveniri. Ipsum Bertoldum comitem predictum suosque heredes iuribus,

libertatibus, honoribus, gratiis et privilegiis aliorum principum nostrorum et imperii necnon homines eorumdem hominibus aliorum principum nostrorum tam in parendo quam in stando iuri quam aliis libertatibus, gratiis et iuribus per omnia penitus adequantes. Adicientes etiam ad premissa, quod non obstante si alicui vel^a aliquibus principi vel principibus seu alterius
 5 cuiuscumque dignitatis, preeminentie sive status persone spiritualis aut secularis fuerit vel fuerint, per nos aut antecessores nostros imperatores aut Romanorum reges gratia similis sit indulta et concessa quibuscumque litteris aut legum amminiculis fulcita, de quibus in presentibus specialis esset habenda mencio, quibus quoad predicta auctoritate imperiali presentibus omnimode derogamus nullumque dicto Bertoldo comiti heredibus-
 10 que suis et hominibus ipsorum possint, debeant nec valeant preiudicium generare.

3. Concedentes nichilominus et conferentes propter fidem et devocionem, quam^{1216.}
 15 erga nos gerit et gessit idem Bertoldus, sibi suisque heredibus in rectum et perpetuum feudum omnes aurifodinas, argentifodinas, salinas et omnia alia metalla quecumque, que am- modo in terra sua reperta fuerint, ut ea in usus proprios libere convertere possit et valeat,
 15 valeant atque possint et tam ipse quam sui heredes, sicut ad imperium et nos spectarent, cum universis suis proventibus iure feudali perpetue possideant et teneant [et] in hiis, quantum ad ius imperii pertinet, pro commodo et utilitate* disponendi plenariam et liberam* habeant facultatem^{1.}

4. Statuentes etiam et volentes, quod si quis accionem aliquam adversus homines suos, V nr. 300.
 20 cuiuscumque status vel condicionis existant, super quacumque causa civili vel criminali habuerit, illam coram ipso Bertoldo comite suisque heredibus et nullo alio iudice primitus prosequatur illique reddatur per eum vel eos de hominibus eisdem iuxta iuris exigentiam iusticie complementum. Quod si idem Bertoldus comes aut heredes sui in reddenda iusticia querulanti seu querulanti-
 25 bus coram eo vel eis negligentes comperti fuerint vel remissi, volumus ut extunc ipsi homines comitis memorati vel heredum suorum, qui sic tracti sunt in causam, coram nobis aut coram iudice curie nostre nec alibi conveniantur et ibidem recipiatur a partibus hinc et inde quid dictaverit ordo iuris. Si quis autem aliquem vel aliquos ex hominibus Bertoldi comitis vel here-
 dum suorum predictorum contra huiusmodi gratie nostre tenorem et concessionem coram alieno iudice vexare vel quomodolibet convenire presumeret, is indignacionem nostram se senciet graviter
 30 incurrisse et nichilominus omnes processus et sentencias contra dictos homines latos seu latas nullam decernimus habere roboris firmitatem nec ipsis in iure suo nocumentum afferant vel pre- iudicium aliquod valeant generare.

5. Conferentes etiam eidem Bertoldo comiti castrum et dominium Henninbergen(se) post^{VI, 1}
 eumque tenentibus et tenenti auctoritate nostra imperatoria per tempora vite sue, videlicet ut^{nr. 263}
 35 viginti personas, dumtaxat spurios, manzires vel aliter illegittime natos, legitimare valeat ad succedendum parentibus et obtinendum honores civiles et quoslibet actus legitimos exercendos omni modo, acsi essent legitime procreati, non obstante lege que spurios, manzires et alios ille-
 gittime natos legitimare prohibet² et cuiuslibet iuris alterius edicione contraria, quibus quantum est quoad presentem legitimacionis casum, ex certa nostra scientia et auctoritate nostra speciali
 40 idem Bertoldus comes poterit derogare. Ad hoc eidem ex eadem speciali gratia concedimus, cap. 3. quod similiter per tempora vite sue eadem fultus auctoritate imperiali decem* possit notarios publicos constituere, creare et facere ad suum arbitrium eligendos, ydoneos tamen et fideles, qui sciant et valeant rite huiusmodi officium exercere, easdem*que legitimacionis, constitutionis^{cap. 4.}
 et creacionis publicorum notariorum gratias in descendentes ex eo heredes et filios legitimos
 45 nascituros et natos plenissime diffundentes, concedentes etiam de plenitudine gratie nostre et imperatorie maiestatis, quod quicumque proximus* post eum castrum et dominium Hennin- bergense tenuerit, legitimandi decem personas illegittimas*, constituendi et creandi sex notarios

671. ^a) si alicui vel in loco raso or.

1) 'Henneberg. Urkundenbuch' I, 18 nr. 26; Reg. imp. V nr. 860. 2) Nov. 89, 15; cf. Cod. 5, 27, 10.

publicos ut supra dicitur, donec vixerit, similiter ydoneos et fideles liberam auctoritate nostra predicta habeat potestatem. Sic etiam* sine predefinitione temporis quilibet alius castrum et dominium predictum tenens* legitimandi*, constituendi et creandi sex notarios publicos, ut supra dicitur, eadem concessione, auctoritate et gratia nostra imperiali plenariam obtineat et habeat cap. 5. facultatem. Ex uberiori preterea dono gratie prefato Bertoldo comiti* hanc gratiam liberaliter duximus faciendam, ut quecumque bona et feoda a nobis et sacro imperio feodaliter descendencia a quibuscumque personis* vasallis nostris valeat precio comparare vel alio modo dono, concessione vel aliter qualitercumque conquirere et ammodo de nobis et ipso imperio tenere in feodum omni modo et iure, sicut alter vel alii* tenuerunt. De quibus feodis eundem comitem suosque heredes exnunc ut extunc infeodamus et presentibus investimus. Liceat etiam eidem 10 *comiti* suisque heredibus ex hac nostra permissione et concessione feodum et feoda a vasallis nostris et imperii comparare et conquirere, ut premittitur, et eosdem reinfeodare denuo de eisdem, sic quod ipse comes heredesque sui* nostri et sacri imperii immediati sint vasalli et infeodati ab eisdem de huiusmodi feodis solum ipsorum immediati, non nostri nec imperii sint vasalli. De quibus similiter premissis modo exnunc prout extunc eundem comitem 15 heredesque suos infeodamus et in hiis nostris litteris esse volumus investitum.

6. Contulimus insuper et conferimus eidem Bertoldo comiti suisque heredibus terram (M.) a^b felicis recordacionis Hermanno marchione Brandenburgensi cum universis suis pertinentiis comparatam, videlicet castrum et opidum Koburch, castrum Schowinberch et omnia alia bona quocumque nomine nominata per nobiles viros . . .^c de Schowinberch possessa et habita, castrum et opidum Kunigesperch, advocatiam monasterii Rothen, decimam ville Bachvelt, castrum dictum Herbisleibin¹ et castrum dictum Byrith cum singulis et universis castrorum et opidorum predictorum pertinentiis et iuribus in iustum et legale feodum perpetue possidenda².

1308.
Jan. 30.

7. Libertamus insuper castrum et opidum* Wasungin in hunc modum ex dono et 25 gratia imperatorie maiestatis, quod utifui et gaudere possit, debeat et valeat omnibus iuribus, iudiciis, libertatibus et gratiis, quibus opidum* Swinfurthe hactenus usum et gavisum est et eciam gaudere et* frui poterit in futurum³.

8. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre prerogative, concessionis, collacionis, libertatis et gratie paginam per dive recordationis antecessores nostros Romano- 30 rum imperatores et reges factam et per nos prius eidem Bertoldo comiti suisque heredibus per nostram maiestatem innovatam, quam exnunc de novo innovamus, ratificamus, approbamus et de certa nostra scientia presentis scripti patrocinio confirmamus, infringere vel ei ausu temerario modo quolibet contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram et penam centum marcarum auri, quarum medietatem 35 imperiali fisco nostro, reliquam vero medietatem dicto Bertoldo comiti suisque heredibus applicari volumus atque dari, et imperialis nostre maiestatis offensam se noverit incurrisse.

In cuius rei testimonium presentes conscribi et bulla nostra aurea cum imperiali nostro signo solito iussimus et mandavimus communiri. 40

Dat. Tridenti, prima die mensis Ianuarii, indictione terciadecima, anno Domini millesimo trecen[te]simo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero secundo.

¶ Signum domini Ludowici quarti Dei gratia Romanorum imperatoris invictissimi. 45

Ego^d fr(ater) Heinricus sacre theoloie doctor et cancellarius aule sacre imperialis vice domini archiepiscopi Coloniensis archicancellarii per Italiam recognovi.

671. b) *bis scriptum or.* c) *... or.* d) *abhinc manus cancellarii in or.*

1) Cf. *infra ad a. 1331. Iun. 15.* 2) Cf. *supra tom. V nr. 606.* 3) Cf. *'Henneberg. Urkundenbuch' I, 43 nr. 64; 46 nr. 75; 90 nr. 157; Böhmer, Reg. Albr. p. 250 nr. 595.*

672. *Privilegium pro civitate Heilbrunnen.* Ian. 4.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Contulimus nos. Pendet bulla aurea filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Heilbronn' (= 'Württemberg. Geschichtsquellen' V) p. 53 nr. 120 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 66 nr. 1076 (male ad Ian. 5).

¶ **Lu**dowicus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus . . prudentibus viris sculteto, consulibus ceterisque civibus oppidi in Hailprunnen, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum^b.

1. Solercia imperialis celsitudinis ad hoc precipuum curis continuis agitur, qualiter
10 fidelibus ac devotis imperii serenitas pacis amene ac felicitis status tranquillitas suis pre-
paretur temporibus et ad recompensandos ipsorum labores largifluis consolacionum
decorentur muneribus, variis quoque beneficiorum donis et graciis multiplicibus pre-
dotentur. Per hoc namque principis votum desiderantis subiectorum comoda ampliare
15 gaudio magno et leticia uberi adimpletur, eius quoque honor et gloria multe laudis pre-
coniis extollitur et varie exaltatur favoribus subditorum. Summe igitur diligencie studio
cordis nostri volumina revolventes invenimus vos per facti experientiam favorem nostrum
inter alios fideles imperii uberius meruisse, ob quod nostre celsitudinis brachiis amplecti
vos volentes et vestri velud illorum, quos in gremio imperatorie claritatis intendimus
20 gubernare, gerere sollicitudinem atque curam, ut membra dispositione capitis a noxiis
preserventur, fidelitatis vestre, cuius sincerus affectus fidesque pura non claudicant, peti-
cionibus pie exaudicionis ianuam reserantes vestrisque postulacionibus auditum porri-
gentes benignum, concessionem, litteras, privilegia, libertates et gracias per nos ac alios
predecessores nostros vobis quomodolibet datas vel concessas, ut annis singulis nomine
25 sture seu collecte Romanis regibus, imperatoribus seu ipsorum officialibus ultra sexcentas
libras Hallensium legalis (M.) monete quomodolibet dare non teneamini, speciali beni-
volencia presentis scripti patrocinio et ex certa sciencia confirmamus, approbamus, rati-
ficamus ac etiam de novo concedimus et innovamus de nostre imperatorie plenitudine
potestatis. Inhibentes omnino, ne quisquam vos, cuiuscunque condicionis et status exi-
stat, racione sture alicuius ultra premissam pecunie summam aliquo modo impetat
30 vel impugnet^b.

2. Sane quoniam ampliarum liberalitatum favoribus illos nostram per clemenciam
convenit circumplecti grateque benignitatis affectibus grato participio decorari, qui clari-
tatem fidei et debite devocionis constanciam locis et temporibus oportunis strennuitate
operum magnifice et multipliciter probaverunt, vos quorum promocionem uberem nostre
35 pietatis gestamus in votis, hac prerogativa gracie specialiter prosequentes et honoris, ut
annis singulis iuxta concessionem vobis factam per dive memorie Rudolfum quondam
Romanorum regem predecessorem nostrum¹ forum generale seu nundinas incipientes
per octo dies ante festum beati Michahelis archangeli et per quindecim dies dictum
festum immediate sequentes finientes cum omnibus libertatibus et emunitatibus, quibus
40 libertate sunt per divos predecessores nostros Romanorum reges et imperatores nundine
oppidi nostri Franckenfurd(ensis)^c, dictam concessionem ratam et gratam habentes, in
oppido vestro predicto libere possitis habere cunctasque mercaciones et mercimonia
vendere ipsaque publice, sicut in talibus nundinis moris est, vendicioni possitis exponere,
vobis vestrisque successoribus et posteris imperiali clemencia perpetuo tenore presen-
45 cium indulgemus^b. Advocatis, officialibus, nobilibus ceterisque imperii fidelibus universis

Sept. 22.
Oct. 13.

672. ^a) non Luiduvicus; ligatae sunt d et o or.

^b) sequ. . . or.

^c) Franckenfurg or.

1) Reg. imp. VI nr. 2202; cf. l. c. I, 16 nr. 45.

status et condicionis cuiuscumque districcius inhibentes gracie et favoris nostri sub obtentu, ne vos vestrosque successores et posteros in predictis seu ipsorum aliquo aut contra ea directe vel indirecte, publice vel occulte aliquo modo impetant, molestant vel perturbent, inmo potius iuxta suorum possibilitatem virium vos in eisdem manuteneant et defendant^d.

3. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmacionis, ratificacionis, approbacionis et etiam nove concessionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem contravenire presumpserit, indignacionem nostram et penam centum marcarum auri puri, quarum medietatem fisco id est nostre imperiali camere, reliquam vero iniuriam passis applicari volumus, ipso facto se noverit incursum.

In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostra bulla aurea ac nostro imperiali signo consweto iussimus communiri.

Datum Tridenti, feria quinta post circumcisionem Domini, sub anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, indic. terciadecima, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero secundo.

Ego^e fr(ater) Heinricus sacre theologie doctor et fungens officio cancellarie aule imperialis nomine et loco archiepiscopi Colon(iensis) archicancellarii per Italiam recognovi.

673. *Privilegium pro nobilibus Pergamensibus. Ian. 20.*

Copiae duo 1 et 2 in Registro D membr. 'G. VIII. 1526' signato saec. XV. tabularii Brixienensis fol. 1 et 5. Contulimus nos.

Transsumtum 3 a. 1571. Iun. 18 confectum eiusdem tabularii reperiri non poterat. — Ed. Ficker 'Forschungen' IV, 527 nr. 515 ex 3. Cuius editionem adhibemus.

Variam lectionem nisi maioris pretii non adnotavimus. In 1 et 2 textus valde corruptus est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2719 (Addit. I).

Ludovicus Dei gratia^a Romanorum imperator^b semper augustus nobilibus viris Theutaldo^c quondam Gualterii^d de Suardis et Mapheo olim Odaxii^e de Forestis de Pergamo, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

1. Imperatoriam maiestatem decet fideles^f imperii alumnos beneficiis, gratiis et honoribus favorabiliter^g promovere^h, ut ceteri subditorum ad fidelitatemⁱ fortius animentur^k. Unde propter fidelitatem et grata servitia, que nobis et imperio hactenus exhibuistis et speramus vos in posterum exhibituros, volentes vos honorare et per honorem vobis exhibitum aliis favorem benivolum^l impartiri^m, vobis et cuilibet vestrum ac vestris ac cuiuscumque vestrum heredibus et successoribus per lineam masculinam descendantibus, ut per totam Italiam naturales liberos sive bastardos, spurios, manceresⁿ et quoscumque etiam ex damnato coitu seu incestis nuptiis procreatos legitimare et ad omnes actus legitimos restituere valeatis, ita quod ipsi naturales sive bastardi, spurii et^o manceres^p per vos seu^q aliquem vestrum aut per^r vestros heredes et successores ut predicatur legitimati^s ad honores, dignitates^t ac etiam ad^t successiones et hereditates volentium^u eos^u ipsorum^v heredes instituere aut eis relinquere aliquid admittantur^w, ex certa

672. ^d) sequ. ... or. ^e) abhinc manus cancellarii or.

673. ^a) gratia Dei 3. ^b) et add. 1. 2. ^c) Teudaldo 3. ^d) Gualteri 3. ^e) Odasii 3.
^f) fidelium 1. 2. ^g) favorabilibus 1. 2. ^h) promoveri 1. 2. ⁱ) servitia 1. 2. ^k) promoveantur 1. 2.
^l) benivolentiam 1. 2. ^m) imperii 1. 2. ⁿ) manceros 1. ^o) deest 1. 3. ^p) manceros 1. 2. ^q) sive 1. 2. ^r) deest 3. ^s) legitimari 3; et add. 2. ^t) deest 2. ^u) deest 1. 2. ^v) deest 3.
^w) et add. 1. 2.

scientia et de plenitudine potestatis imperialis concedimus et liberaliter indulgemus. Non obstantibus legibus positis in corpore Autenticorum 'quibus modis naturales efficiuntur^z sui' § fi(nali)¹, et Authentica que incipit 'licet patri' in fine posita C. de naturalibus liberis super lege 'humanitatis'² et C. de incestis nuptiis l(ege) 'si quis incesti'³ et Authentica 'e complexu'⁴ super ipsa lege signata et aliis legibus, consuetudinibus et statutis quibuscumque, que contra huiusmodi nostram concessionem possent obici vel opponi, quibus omnibus in hoc casu ex certa scientia et de imperialis plenitudine potestatis^y derogamus.

2. Insuper vobis et cuilibet vestrum ac^z vestris et cuiuscumque^a vestrum heredibus et successoribus per lineam masculinam legitime descendentibus concedimus, quod sitis
10 cives honorabiles cuiuslibet civitatis Italie liberi ab omnibus honeribus, factionibus et exactionibus civilibus, personalibus, patrimonialibus, realibus^b atque mixtis, a quibus vos eximimus atque exemptos fore decernimus ex certa scientia et de imperialis plenitudine potestatis, l(ege) 'vacuatis' C. de^b decurionibus libro decimo⁵ cum similibus et aliis legibus, statutis^b et^c consuetudinibus quibuscumque non obstantibus, quibus quoad pre-
15 sentem concessionem volumus derogari, quodque^d per totam Italiam creare, facere, constituere et ordinare iudices ordinarios, missos regios^e, tabelliones et notarios facere^f valeatis, salvo quod dicta officia in civitatibus, castris^g, villis et locis, in quibus personaliter nos esse contingerit, donec presentes fuerimus, facere sive exercere minime valeatis.

3. Preterea vobis et cuilibet vestrum vestrisque et cuiuslibet vestrum^h legitimis successoribusⁱ concedimus, quod in civitatibus Bergomi et Brixie earumque districtibus, comitatibus^k, diocesibus sitis iudices ordinarii et auditores generales imperii in omnibus civilibus^l causis et questionibus appellationum et nullitatum interpositarum seu interponendarum a quibuscumque sententiis per quoscumque iudices ordinarios vel delegatos
25 in ipsis civitatibus, diocesibus sive districtibus prolatis^m et in posterum promulgandis, ita quod ab omnibus^l sententiis latis seu ferendis in ipsisⁿ civitatibus^o, diocesibus sive districtibus^p per quascumque personas, cuiuscumque conditionis, dignitatis vel potestatis existerent, ad vos et quemlibet vestrum, heredes et successores vestros et cuiuslibet vestrum^q libere valeat^r appellari^s, provocari et supplicari, ipsasque^t sententias nullas
30 dici vosque de ipsis causis appellationum^u, supplicationum et nullitatum possitis cognoscere et diffinire. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, immunitatibus et concessionibus spetialibus vel generalibus a nobis vel predecessoribus nostris aliquibus personis, communitatibus, collegiis aut universitatibus concessis vel in posterum concedendis, nisi de hoc^v indulto sive privilegio specialem de verbo ad verbum facerent mentionem, et
35 quibuscumque statutis, consuetudinibus, reformationibus^w, ordinamentis et provisionibus ipsarum communitatum^x vel^y alicuius earum editis vel edendis non obstantibus ullo modo, quibus ex certa scientia^z de imperialis potestatis plenitudine derogamus.

4. Preterea nolumus, quod aliqua persona, cuiuscumque^a conditionis, status^b aut dignitatis existat, in civitate et diocesi Bergomi, cum ibidem vos vel alter^c vestrum vel
40 aliqui vestrum^d heredes presentes fueritis, possit creare sive facere notarios sive tabelliones aut iudices ordinarios nec legitimare personas, nisi^e super hoc a nobis privilegium ob-

673. ^z) efficiantur 3. ^y) imperatorie maiestatis plenitudine 3. ^z) et 3. ^a) loco et cuiuscumque 3 : omnibus. ^b) deest 1. 2. ^c) ac 3. ^d) Item quod 3. ^e) regis 1. 2. ^f) libere 1. 2. ^g) sive add. 3. ^h) vestrisque — vestrum des. 1. 2. ⁱ) legitimo successori 1. 2. ^k) comunitatibus 3. ^l) et singulis add. 3. ^m) promulgatis 3. ⁿ) predictis 3. ^o) et add. 3. ^p) sive distr. des. 3. ^q) heredes — vestrum des. 3. ^r) valeant 1. 2. ^s) appellare etc. 1. 2. ^t) ipsas 1. 2. ^u) et add. 1. 2. ^v) iure 3. ^w) reservationibus 3. ^x) civitatum 3. ^y) aut 3. ^z) et add. 1. ^a) cuiusvis 1. 2. ^b) deest 1. 2. ^c) aliqui 3. ^d) vestrorum 3. ^e) nec 3.

1) Nov. 89, 15.

2) Cod. 5, 27, 8.

3) Cod. 5, 5, 6.

4) Nov. 89, 15.

5) Cod. 10, 31, 19.

tinuerit^f speciale. Et decernentes quod predicta omnia et singula vobis et cuilibet^g vestrum et vestris heredibus ut dictum^h est per nos concessa habeant et obtineant plenam et perpetuam roboris firmitatem aliquo non obstante.

5. Nullus autem omninoⁱ hominum^k presumat huiusmodi concessionem, immunitatem et privilegium quomodolibet violare aut contra predicta vel aliquod predictorum^l quomodolibet^m attentare, facere vel venire. Quicumqueⁿ autem contrafacere presumpserit, penam mille marcharum argenti ipso iure et facto incurrat, cuius medietas nostre camere imperiali et alia medietas vobis vestrisque heredibus et successoribus applicetur et applicata exnunc ipso facto auctoritate presentis privilegii censeatur.

In quorum omnium evidens^o testimonium et robor presentes conscribi et sigillo^p nostre maiestatis iussimus communiri^q.

Dat. in civitate Tridenti, anno Domini trecentesimo trigesimo^q, die vigesimo^r Ianuarii, tertiadecima indictione, regni nostri anno sextodecimo^s, imperii vero tertio^t.

Ego Bertholdus^u de Tutelingen notarius prefati domini imperatoris manu propria scripsi.

Ego Simon de Renedinferis^v.¹ mandato domini Ludovici Romanorum imperatoris notarius subscripsi.

674. *Obligatio civitatum Wetteraviae comitibus Palatinis facta. Ian. 21.*

Originale in tabulario secreto reipublicae Bavaricae. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In verso legitur manu saec. XIV.: nullius valoris. — 20 Ineditum.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2072.

Wir Ludwig von Gots genaden Römischer cheiser ze allen ziten merer dez richs verjehen offenbar mit disem brief, daz wir unsern lieben vettern hertzog Rûdolf und Ruprechten pfalentzgrafen ze Rein und hertzogen in Beyern versetzt haben und ver-²⁵ setzen unser und dez richs stiwer und ped in unsern und dez richs steten ze Franchenfurt, Fridberch, Wepflarn und Gailenhusen, di si uns jærlich schuldig sint ze geben und geben sûlen, mit der bescheidenheit swenn si ledig werden und sin von den, den wir si vor mit unsern briefen versatzet haben, daz si danne darnach antretten sûln und mûgen und^a di vorgeanten stiwer und ped einnehmen mûgen, als lang untz wir in ge-³⁰ vertigen di pfantschaft, di wir in enpholhen haben ze lösen und ze ledigen von dem edelm manne graf Georien von Veldentz, als si dez unser brief habent². Und swenne auch wir nach der selben brief sag in di vorgeanten pfantschaft gevertigen und auzrichtig machen, so sint unser stiwer und ped der egnanten stet uns und dem riche wider ledig und lose gar und gæntzlich. Und da von wellen wir und gebieten unsern³⁵ getriwen . . den schultheizzen, dem rat und der gemein der stet ze Franchenfurt, ze Fridberch, Wepflarn und ze Gailenhusen, daz si den egnanten unsern vettern, ze hant und diu stiwer und di ped anderswo ledig sein, da mit wartend sein und in si an unserr stat und von unsern wegen geben und antwurten ze den ziten und si gevallen sûln an alle widerred, als lang untz in daz widervar und volfüret werd, daz hie vor⁴⁰ geschriben und genant ist an ir pfantschaft. Und dar über ze urchûnde geben wir in disen brief mit unserm cheiserlichen insigel versigelten.

673. ^f) obtineat 3. ^g) cuique 3. ^h) predictum 3. ⁱ) omn. autem 1. 2. ^k) deest 1. 2.

^l) eorum 3. ^m) deest 3. ⁿ) qui 1. 2. ^o) antedictorum 1. 2. ^p) muniri 1. 2. ^q) MCCCXXX. 3.

^r) XX. 3. ^s) XVI. 3. ^t) reliqua desiderantur in 3. ^u) Bertoldus 2. ^v) ita 1. 2. ⁴⁵

674. ^a) umb or.

1) *Quin sit Symon Noderndorfer, supra p. 529 l. 43 inter testes Paviae existentes memoratus, non est dubium.* 2) *Servatae non sunt; sed cf. Regesten der Pfalzgrafen nr. 2069.*

Der brief ist geben ze Triende, an sand Agnesen tag, do man zalt von Christs geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem dreizzigstem jar, in dem sechzehenden jar unsers richs und in dem dritten dez cheisertums.

675. *Obligatio civitatum et castrorum imperii eisdem facta.* Ian. 22.

Originale ibidem. Item descripsimus. Pendet sigillum laesum filis sericis viridis coloris. Super plicam inter foramina legitur: S(igilletur?).

Böhmer, Reg. Ludw. p. 66 nr. 1077; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2074.

Cf. facultatem civitatis imperii redimendae eisdem datam Böhmer l. c. p. 67 nr. 1078; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2073.

Cf. infra nr. 709—713.

Wir Ludowick von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez reichs verjehen und tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir von cheyserlichen gnaden unsern lieben vetern und fürsten Rûdolfen und Rûprechten pfallentzgrafen bei Reyn und hertzogen in Beyern umb die dienst, die si
15 uns getan habent und noch tûn sullen, und umb schaden, den si von uns und dem reiche genomen habent, versetzt haben in rechtes pfandez weis unser und dez reichs stet, pûrge, gût, lande und laûte, die hernach geschriben stent: dez ersten Gemûnde purch und stat und die zenten und waz darzû gehõret besûht und unbesûht¹, Eberbach purch und stat und die zenten und swaz darzû gehõret besûht und unbesûht, Mosbach
20 die stat und swaz darzû gehõret besûht und unbesûht, Sunnsheime² die stat und swaz darzû gehõret besûht und unbesûht², Drivels die burch und swaz darzû gehõrt besûht und unbesûht, Neytchastel die burch und swaz darzû gehõrt besûht und unbesûht, Germersheim purch und stat und swaz darzû gehõrt besûht und unbesûht, Anwiler die stat und swaz darzû gehõrt besûht und unbesûht, Gûtenburch die burch und swaz
25 darzû gehõrt besûht und unbesûht, Valchenberch die burch und swaz darzû gehõrt besûht und unbesûht, Wegelburch die burch und swaz dar zû gehõrt besûht und unbesûht, Haselbach daz dorf und swaz dar zû gehõrt besûht und unbesûht und Pûhel das dorf und swaz darzû gehõrt besûht und unbesûht, umb sechstausent marck lõtiges silbers Strazpurger gewigts, mit der bescheidenheit daz si die selben stet, pûrge, dõrfer,
30 gût, lande und laûte inne haben sullen und niezzen mit allen rehten und nûtzen die do von gehõrent, als lange biz wir oder unser nachchomen Rômisch cheiser oder chûnig di selben stet, pûrge, dorfer, gût, lande und laûte und swaz darzû gehõret wider von in ledigen und lösen umb die vorgeanten sechstausent marck silbers gar und gantzlich an geværde. Und swaz der vorgeanten stet, pûrge, lant, laûte oder gût noch niht
35 ledig ist und pfandes stet, daz mûgen und sullen si an unserr stat und von unserm gewalt, den wir in mit disem brief geben, ledigen und lösen umb daz gelt und gût, daz si stent und dar umb si versetzt sint. Und sullen daz selb gelt dar umb si lösen auf allen vorgeschriben pfanden haben in aller der weiz als die egenanten sechstausent marck silbers. Wir sullen auch der vorgeanten stet, pûrge, dorfer, lant, laûte und
40 gût eines an daz ander umb dhein sunder gelt niht lösen noch ledigen, sunder sullen wir die pfant alliu mit einander ledigen und lösen umb die sechstausent marck silbers und umb alles daz si darauf slahent und dez si uns mit gûter chuntschaft beweisent, dar umb si gelõset habent, swaz der pfant niht ledig sint ze disen zeiten. Und wellen und gebieten allen den, di die vorgeanten stet, pûrge, laute oder gût inne habent, daz
45 si unsern egenanten vetern Rûdolfen und Rûprechten also fürbas undertænic und wartent sein, als lang untz wir oder unser nachchomen an dem reiche si umb daz vor-

1) *Cf. supra nr. 640. 641.*

2) *Cf. supra nr. 638. 639.*

genant güt all[iu] ledigen und erlösen in der weiz als vor geschriben stet. Und dar über ze urchünde geben wir in disen brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Tryent, an dem Montag nach sant Agnesen tack, do man zalt von Christes gebürde dreutzehenhundert jar darnach in dem dreizzigstem jar, in dem sechtzehendem jar unsers reichs und in dem triten dez cheisertüms.

5

676. 677. UNIO DUCIS KARINTHIAE CUM IMPERATORE.

1330. Ian. 11.—Febr. 6.

676. *Foedus contra Scaligeros.* Ian. 11.

Servatur nonnisi scriptum ducis in Registro (c.) altero cancellariae Ludewici imperatoris, quod in tabulario generali regni Bawarici servatur 'KLS XV 13/5' signatum¹, pag. 7 nr. 20. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 240 Reichssachen nr. 65.

Wir Heinr(ich) von Gots genaden chunich ze Boheim und ze Bolan, hertzog ze Chærnden, graf ze Tyrol und ze Görtz, vogt der gotshewser ze Aglay, ze Tryend und 15 ze Bryxen verjehen offenlich an disem brief und tûn chunt et cet., daz wir uns zû unserm lieben herren und ôheim cheyser Lud(wig) von Rom verpunden, versprochen und verlobt haben und verpinden und versprechen uns auch in triwes weis an eydes stat mit disem brief und er^a gen uns ze gleicher weis her wider, daz wir an einander an gevârde geholfen sullen sein gen den^b von der Layter Albertin und Mastin und 20 Mart. 18. sullen nu ze Mittervasten die schierst chunt ze baiden seit bereit sein auf si ze zogen mit der macht, wir mit tausent helmen ûnd nicht minner^c und unser vorgeanter herre und ôheim mit zwaintausent helmen und nicht minner. Und sullen auch von in nicht cheren noch ab in nicht zogen noch chomen, wir haben si dann benôt aintweder mit gewalt oder mit tâtigen. Auch sullen wir an unserm egenanten herren und ôheim 25 mit den vorgeanten von der Laytter uns nicht verdingen noch ab in nicht varen an unserr baiden willen und daz selb sol er nicht an uns. Wir sullen uns auch bayd auf ein velt legen zwischen Beren und Vincentz hie disund der Etsche und swenn wir dann da hin chomen, so sullen wir baid gevarn nach rat. Waz wir auch bede in ab ertwingen landes, veste, laût oder güt, daz sullen wir gleich halbes von unserm obgenanten 30 herren und ôheim einnehmen und daz selb allez von im und von dem reych haben. Ist auch daz wir uns mit den vorgeanten von der Laytter berichten mit tædingen umb güt und beraitschaft die si uns gæben, die sullen wir bayd gleich mit einander haben und taylen und daz sol auch mit unserr bayder willen geschehen. Und sol auch unser ayner an den andern nicht taydingen und waz uns da wirt, daz sol auch ainer an den 35 andern nicht enpfahen noch einnehmen dann mit unser beder willen. Und dar uber ze einem urchunde geben wir disen brief versigelten mit unsern hangenden insigel.

Der geben ist ze Triend, dez Pfintztages nach dem Zwelften, da man zalt von Christes [geburt]^d driutzehenhundert jar darnach in dem dreyzzigsten jar.

676. a) ez c. b) corr. ex d⁷ c. c) sequ. delet. und sullen c. d) excidit c.

40

1) Cf. Chroust 'Monumenta palaeographica' fasc. II ad tab. 9; G. Seeliger 'Mittheilungen des Instituts. Ergänzungsband' III, 235 sqq.; Bresslau 'Handbuch der Urkundenlehre' I², 135 sq.

677. *Scriptum imperatoris super iure successionis.* Febr. 6.

Originale ibidem KLS nr. 392. Descripsimus nos. Sigillum deest filis sericis viridis coloris relictis.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 67 nr. 1079.

1. Wir Ludweik von Gotes genaden Romischer chaiser alle zeit ain merer des
reiches verjehen und tûn chunt allen den die disen prief sehent oder horent lesen, daz
wir durch besunder liebe und freuntschaft und durch angeporner sippe willen und durch
trewe und dienst, die uns unser lieber oheim und furste der edel herzog Heinrich von
Chernden, grave ze Tyrol und ze Gortz, vogt der gotshauser ze Aglay, ze Triende und
ze Brixen getan hat und dem reiche und auch noch tûn sol, daz wir daz allez an-
gesehen haben, daz wir im die besunder genade, trewe und freuntschaft getan haben,
daz wir seinen tûhtern, die er ietzû hat oder die im Got noch geit, und seins pruder
tûhtern alleu deu lehen verlihen haben und verleihen, die unser vorgeanter ôheim
inne hat von dem reiche, ez sei ze Chernden oder in der grafschaft ze Tyrol oder wie
si genant sint, als ez sein vater herzog Mainhart an in praht hat und auch daz er seit-
malen gewonnen hat. Mit sogtaner beschaidenhait ob daz Got geit daz unser vorge-
anter ôheim sûne gewinnet, die sullen die vorgeanten lehen erben und die tûhter
niht. Wer aver daz die sûne abgiengen an erben und daz die sûne tohter liezzen, die
sullen ez auch erben als vor geschriben stet.

2. Und wer auch mer daz unser vorgeanter ôheim die vorgeanten lehen
dehainem seinem aidem oder seins prûder aidem, den er ietzû hat oder noch gewinnet,
vermachen oder verschreiben wolte, daz sol unser gunst, wille und wort sein und sullen
auch wir in deu hant darumb rechen und auch also daz daz unser getriwer ôheim tûn
sol mit unserm rat und wizzen. Und welher aidem daz were der die vorgeanten lehen
erben wolte, ez wer ainer oder mer, der sol die andern tohter hindan rihten nach unsers
vorgeanten oheims rat und willen und auch nach unserm rat.

3. Wir verhaizzen in auch mit unsern chaiserleichen genaden und triwen dise
vorgescriben sache niht ze vercheren noch ze ændern mit dehainerlaie sache an unsers
vorgeanten ôheims willen und wort.

Und daz in der vorgeschriben sache alle stete und unzerbrochen beleiben, darûber
ze ainem urchunde geben wir in disen prief mit unserm chaiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist an Meran, des Eritages nach unser Frawen tage zer lichtmesse, do
man zalt von Christes geburt dreuzehenhundert jar und darnach in dem dreizzigstem
jar, in dem sechtzehendem jar unsers reiches und in dem dritten jar unsers chaiserstûms.

678—684. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE
DIVERSIS DIRECTAE.

1330. Ian. 17.—21.

678. *Litterae ad archiepiscopos et episcopos quosdam.* Ian. 17.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 161'
nr. 1915. *Contulimus nos. — Ed. Hauviller 'Analecta Argentinensia' I, 165 nr. 191*
ex c.; extr. praebent Riezler 'Vatikan. Akten' p. 437 nr. 1249 ex c.; Sauerland 'Urkunden
und Regesten' II, 303 nr. 1836 ex c.

Reg. ep. Constant. nr. 4202; Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 131 nr. 152;
Rieder 'Römische Quellen' p. 238 nr. 839.

Episcopo Argentinensi.

Quia, sicut noviter intelleximus, Ludovicus olim Bavarie dux et discorditer in regem Romanorum electus suisque demeritis exigentibus utroque scilicet iure, si quod sibi ex electione discordi huiusmodi ad regnum Roman(orum) vel imperium forsitan compete-
bat, necnon ducatu predicto et omnibus privilegiis apostolicis et imperialibus ac bonis, feudis et iuribus, que a Romana vel quiblibet aliis ecclesiis seu imperio obtinebat, iusto privatus iudicio et de fautoria hereticorum ac heresi et scismate senten-
cialiter et publice condempnatus, aliis penis spiritualibus et temporalibus variis per
diversos processus, sentencias et constituciones inflictis nichilominus exigente iusticia
contra eum¹, ad partes Alamanie se conferre seu illuc suos destinare officiales, vicarios
et ministros disponit, ut suis erroribus et heresibus fideles parcium earundem inficere
ac eorum exaurire et devorare substantias valeat, sicut bona et substantias illorum, qui
sibi obediverunt in partibus Italie, devoravit, ipsos ad tante paupertatis inopiam deducendo,
quod vix eciam per longi tractum temporis adicere poterunt ut resurgant², propter quod
eorum nonnulli ipsius Ludovici iugo tyrannico servitutis excusso ad devocionem redierunt
ecclesie et redire quam plures alii se disponunt, nos cupientes quod dil. fil. cives Ar-
gentinenses aliique fideles tuarum civitatis et diocesis animarum suarum periculis et
rerum dispendiis precavere studeant in hac parte, prefatis civibus litteras super hiis,
sicut in eis intueri plenius poteris, dirigimus oportunas³. Quocirca fraternitatem tuam
requirimus et in Domino attentius exhortamur, quatinus tam eisdem civibus quam aliis
tuarum civitatis et diocesis fidelibus, de quibus tue circumspectioni videbitur, pericula
huiusmodi necnon penas varias, quibus si dicto Ludovico heretico et scismatico suisque
sequacibus et complicitibus faverent aut adhererent seu receptarent eosdem, se dampna-
biliter involverent, exponere non omittens, ipsos ad eadem devitanda pericula iuxta
datam tibi a Deo prudenciam inducere studeas diligenter, ita quod preter premii retri-
bucionem eterni nostram et apostolice sedis gratiam uberius merearis.

Dat. Avinion(e), XVI. Kal. Februar., anno quartodecimo.

In e. m. . . archiepiscopo Coloniensi verbis competenter mutatis et addito:
tuarum civitatis, diocesis et provincie.

Datum ut supra.

In e. m. . . episcopis Constanciensi, Basiliensi, archiepiscopo Maguntinensi, archi-
episcopo Salzburgensi.

Datum ut supra.

679. *Litterae ad praepositum Sancti Severini Coloniensis.* Ian. 17.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 162 nr. 1916. Descripsimus nos⁴. — Ineditum.

Heydenrico preposito ecclesie Sancti Severi[ni]^a Colonien(sis).

Quia sicut et cet. ut supra usque disponunt⁵, nos cupientes quod dil. fil. cives
Colonien(sis) aliique fideles earum parcium animarum suarum periculis et rerum dispen-
diis precavere studeant in hac parte, inde litteras nostras prefatis civibus dirigimus
oportunas³. Et nichilominus venerabilem fratrem nostrum . . archiepiscopum Colonien(sem)
per alias litteras exhortamur⁶, ut tam ipsis quam aliis parcium ipsarum fidelibus huius-
modi pericula necnon penas alias varias, quibus si dicto Ludovico heretico et scismatico
suisque sequacibus et complicitibus faverent, adhererent aut receptarent eosdem, se

679. ^a) Severi c.

1) Cf. notas supra pag. 476 sq. nr. 575 cap. 1 additas. 2) Ps. 40, 8 saepius. 3) Cf. infra
nr. 680. 4) Cf. Riezler l. c. p. 437 nr. 1249 not. 2; Sauerland l. c. II, 304 ad nr. 1836. 5) Supra l. 16.
6) Supra nr. 678.

dampnabiliter involverent, explicare procurans eos ad eadem devitanda pericula inducere non omittat. Quocirca discretionem tuam, de qua fiduciam in Domino gerimus specialem, rogamus et hortamur attente, quatinus erga eundem archiepiscopum, ut premissis intendat sedule, insistere dictosque cives et fideles ad premissa nichilominus iuxta
5 datam a Deo tibi prudenciam efficaciter inducere non postponas, ut propter hoc divi-
nam et apostolice sedis gratiam uberius merearis.

Datum ut supra¹.

680. *Litterae ad civitates et nobiles Germaniae superioris.* - Ian. 17.

Copia (c.) *ibidem* tom. 115¹¹ fol. 150 nr. 1868. *Contulimus* nos. — *Ed.* 'Urkunden-
10 *buch der Stadt Basel* IV, 81 nr. 79 ex c.; *Rieder* l. c. p. 237 nr. 838 ex c.

Reg. Löher loco *supra* ad nr. 243 citato p. 234 nr. 688; *Preger-Reinkens* p. 290 nr. 517; *Riezler* l. c. p. 437 nr. 1249 not. 3.

Dil. fil. communi et universitati civitatis Basiliensis.

1. Paterna nos movet affectio zelusque vestre salutis inducit, ut qui vobis parantur
15 laquei, nostre mentis exponentes obtutibus, ne in illis vos contingat incidere, sed ab
illis vestris prorsus elongatis gressibus [ut] pericula varia, ad que trahunt predicti laquei,
cautius evitetis, vos excitare curemus. Sane ad vestram non ambigimus notitiam per-
venisse, qualiter dudum propter excessus enormes et facinora detestanda Ludovici olim
ducis Bavarie et discorditer in regem Roman(or)um electi adversus eum exigente iustitia
20 de fratrum nostrorum consilio procedentes primo premissis erga ipsum monitionibus, in-
ductionibus et exhortationibus nostris salubribus eisque per eum contemptibiliter et
dampnabiliter obauditis, ipsum excommunicationis vinculo duximus innodandum ac deinde
suis gravibus excessibus, culpis, contumaciis et inobedientiis continuatis et auctis omni
iure, si quod ex electione predicta sibi ad regnum Romanum vel imperium fuerat for-
25 sitan acquisitum, et successive ipso excessus excessibus cumulante dicto ducatu Bavarie
omnibusque privilegiis tam apostolicis quam imperialibus et feudis, que a Romana vel
quibusvis aliis ecclesiis seu imperio quomodolibet obtinebat, de dictorum fratrum con-
silio privavimus et demum quia velut in profundum malorum demersus² et venundatus,
ut malum faceret³, hereticis et hereticalibus intendens dogmatibus ac hereses et errores
30 deffendens publice seque ad offendendum ecclesiam sanctam Dei eiusque fideles et de-
votos fidem disponens⁴ subvertere catholicam totumque cetum turbare fidelium nisus est
et quantum in eo extitit perturbavit, assumendo P(etrum) de Corvaria in antipapam
et apostaticum ac procurando, quod idem P(etrus), priusquam per eundem L(udovicum)
et quosdam suos in huiusmodi factione dampnanda sequaces et complices in divine
35 magestatis offensam cunctorumque fidelium opprobrium et iacturam assumptus extitit,
pseudocardinales, notarios aliosque officiales iuxta morem, quem servat Romana curia
de facto constitueret et crearet et alia nonnulla presumeret detestanda, per que Christi
tunicam inconsutilem nisus est scindere, quod tamen crucifixoires eiusdem minime temp-
taverunt, immo ipsam indivisam et integram conservarunt, propter que et multa alia
40 prefatus L(udovicus) extitit de heresi et scismate iusto ecclesie iudicio sententialiter
publice condempnatus⁵. Nec vos latere credimus, qualiter idem L(udovicus) in partibus
Italie, in quibus diutius sua insania dampnabili contra inhibitionem sedis apostolice
moram traxit, civitates et loca, que ipsum receperunt et paruerunt eidem, devastavit,
destruxit et ad tantum paupertatis et inopie necessitatem et egestatem deduxit, quod

45 1) *Scil.* nr. 678. *Litterae item destinatae sunt* Godeschalcho de Barberch scolastico ecclesie Bun-
nensis. 2) *Matth.* 18, 6. 3) *3. Reg.* 21, 25. 4) *Ioh.* 19, 23 sq. 5) *Cf. supra* nr. 575 et notas
p. 476 et 477 additas.

vix etiam per longissimi tractum temporis adicere poterunt, ut resurgant¹, quodque civitates omnes, que ipsum receperant, se ab eius obedientia subtraxerunt et quia omnes ad ecclesie redierunt obedientiam, ad quod etiam que nondum redierunt se disponunt.

2. Cum autem idem Ludovicus hiis diebus proximis apud Tridentum se, sicut accepimus, conferens ibidem iniquo convocato consilio viis, modis et coloribus diversis exquisitis ordinare nitatur, quod sicut in eisdem Italie partibus, que sibi obedierunt, devoravit substantias easque suis excessibus et erroribus quantam potuit irretivit, ita vestras et aliarum partium Alamanie, ad quas sitibundus aspirat, devorare valeat suisque excessibus et erroribus implicare ac officiales, vicarios aliosque ministros propterea destinare disponat ad civitatem vestram et partes alias Alamanie, sicut fertur, providentiam vestram monemus, rogamus et in Domino attentius exhortamur, quatinus grandia pericula, que vobis vestrisque posteris possent ingerere talia vestrique nominis claritatem inficere ac Creatorem vestrum matremque vestram sanctam Romanam ecclesiam contra vos graviter provocare, deducentes in recte considerationis examen necnon graves penas et sententias tam per diversos processus nostros contra receptatores, defensores, auxiliatores, adherentes et sequaces Ludovici predicti heretici et scismatici eiusque officium, complicum, sequacium et fautorum quam per iura et diversas constitutiones adversus receptatores, fautores, adiutores, adherentes et consiliatores hereticorum et scismaticorum inflictas diligentius attendentes, prefatum L(udovicum) hereticum et scismaticum aut quosvis vicarios, officiales vel ministros ipsius, quocunque nomine censeantur, nullatenus admittatis nec eis vel eorum alicui quomodolibet pareatis nec prestetis aut prestari faciatis seu ab aliis quantum in vobis fuerit permittatis consilium, auxilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte, sed potius vestre saluti providentes et fame periculisque predictis consultius occurrentes, sicut et vestra solita devotio exigit, in devotione sancte matris ecclesie sic immobiliter serpentinis quorumlibet consiliis et sinistris devitatis suggestionibus persistatis, quod et divinam et apostolice sedis valeatis benedictionem et gratiam uberius promereri.

In e. m. communi et universitati civitatis Augusten.

In e. m. sculteto, magistro civium, consulibus ac universitati hominum Columbarien. Basilien. dioc.

In e. m. sculteto, magistro civium, consulibus et universitati hominum Lindowien. Constantien. dioc.

In e. m. sculteto, magistro civium, consulibus ac universitati hominum Scafhusen. Constantien. dioc.

In e. m. sculteto, magistro civium, consulibus et universitati hominum Sancti Galli Constantien. dioc.

In e. m. sculteto, magistro civium, consulibus et universitati hominum Vilingen. Constantien. dioc.

In e. m. mutato plurali in singularem^a Rudolfo de Vallemassonis priori Hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani per Alamaniam

In e. m. nobili viro . . comiti de Wi[r]temberg

In e. m. nobili viro . . comiti de Hohenberg

In e. m. nobili viro . . comiti de Zolr

In e. m. Hessoni marchioni de Baden

In e. m. Rudolfo comiti de Nodowia^b

680. ^a) mutato — singularem in margine add. c. ^b) sic c.

1) Ps. 40, 9 saepius.

In e. m. Iohanni comiti de Habsburg

In e. m. nobili viro Frederico comiti de Togkenburg.

Dat. XVI. Kal. Februar., anno quartodecimo.

In e. m. sculteto, magistro civium, consulibus et universitati hominum Uberlingen.
s Constantien. dioc.

681. *Litterae ad episcopum Argentinensem et electum Spirensem.* Ian. 19.

Copia (c.) *ibidem* tom. 115¹¹ fol. 151 nr. 1869. *Contulimus* nos. — *Ed. Hauviller* l. c. I, 167 nr. 192 ex c.

Reg. Löher l. c. p. 234 nr. 689; *Preger-Reinkens* p. 290 nr. 518.

10 Episcopo Argentinensi et Walramo electo Spirensi.

Dudum adversus Ludovicum olim Bavarie ducem et discorditer in regem Romanorum sicut dicebatur electum diversos processus de fratrum nostrorum consilio presente multitudine copiosa fidelium habuimus, per quos idem Ludovicus propter horrenda crimina et detestandos excessus ipsius excommunicationis innodatus sentenciis ac deinde
15 suis culpis excrecentibus ac contumaciis et inobedienciis continuatis et auctis iure, si quod ex electione predicta sibi forsitan ad regnum Roman(or)um vel imperium acquisitum fuerat, et subsequenter ducatu Bavarie ac omnibus privilegiis apostolicis et imperialibus necnon feudis et bonis quibuscunque, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis seu imperio quomodolibet obtinebat, privatus exstitit et demum quia hereticis et rebellibus
20 Dei et ecclesie favere et adherere studuit viros erroneos et hereticos in suum consorcium admittendo et eorum perversis dogmatibus adherendo, primo fautor hereticorum declaratus et postea de heresi, qua se respersum manifeste reddidit, fuit iusto iudicio sentencialiter et publice condemnatus, diversis penis aliis in eum tanquam hereticum et scismaticum manifestum inflictis¹. Et licet per processus eosdem universos patriarchas,
25 archiepiscopos et episcopos aliasque personas ecclesiasticas, cuiuscunque condicionis, preminencie aut status existerent, monuerimus eisque duxerimus inhibendum districtius et eciam iniungendum, ne prefato Ludovico super hiis, que ad regni seu imperii predictorum administracionem seu regimen pertinent, quoquomodo assisterent, parerent seu intenderent aut prestarent auxilium, consilium vel favorem per se vel alium seu
30 alios directe vel indirecte, publice vel occulte nec eidem de quibuscunque proventibus ad regnum vel imperium huiusmodi spectantibus responderent, eos qui contrarium attemptare presumerent, excommunicationis innodantes sentenciis eisque apercius predictas, quod ad infligendum seu declarandum penas contra tales per dictos processus communicatas seu inflictas, videlicet privacionis dignitatum, personatum, officiorum et
35 beneficiorum ecclesiasticorum et alias spiritualiter et temporaliter intendebamus procedere iusticia mediante, tamen Hermannus dictus Humel de Lechtemberg, qui pro scolastico ecclesie tue Spirensis, fili electe, et Henricus de Grunachen, qui pro preceptore Hospitalis beate Marie Theotonicorum per Alamaniam, Rodgerus de Amberg, qui pro preposito ecclesie Sancte Katherine in Openheim Maguntin. dioc. se gerebant, et alii
40 nonnulli contra monicionem et mandatum nostra huiusmodi venire presumpserunt temere, obediendo, parendo et assistendo dicto Ludovico tanquam regi seu imperatori ac prestando eidem multipliciter auxilia, consilia et favores, sicut fama notoriabat publica et rei evidencia ostendebat, eosdem Hermannum, Henricum et Rodgerum ac omnes alios et singulos, qui contra monicionem et mandatum nostra huiusmodi venire sicut premit-
45 titur presumpserunt, predictas excommunicationis sentencias in eisdem contentas proces-

1) Cf. *supra* nr. 575 et notas p. 476 et 477 additas.

sibus de dictorum fratrum consilio declaravimus incurrisse ac tanquam excommunicatos fore preter casus expressos in iure ab omnibus evitandos. Et nichilominus supradictos Hermannum, Henricum et Rodgerum omnibus dignitatibus, personatibus, officiis et beneficiis ecclesiasticis cum cura vel sine cura que ubilibet obtinebant, quibus propter excessus suos notorios et contemptus, contumacias et inobediencias eorum continuatas et auctas se indignos reddiderunt, privavimus iusticia exigente, sicut in predictis nostris processibus plenius continetur¹. Volentes itaque sententiam huiusmodi publicari solemniter in eis partibus et execucioni mandari, discrecioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatinus vos vel quilibet vestrum per vos vel alium seu alios tam in vestris quam aliis circumvicinis civitatibus et diocesibus, de quibus vos et quilibet vestrum expedire videritis, prefatos Hermannum, Henricum et Rodgerum excommunicatos ac predictis dignitatibus, personatibus, officiis et aliis omnibus beneficiis ecclesiasticis cum cura vel sine cura que ubilibet obtinebant privatos publice denunciare curetis, monendo nichilominus omnes et singulos clericos et laicos, cuiuscunque status vel condicionis existant, eciamsi pontificali vel quavis alia dignitate premineant, ne predictos Hermannum, Henricum et Rodgerum ac eorum alterum ad predicta beneficia vel eorum aliquod admittant de cetero nec eis de ipsorum fructibus, redditibus et proventibus quomodolibet respondere presumant. Adversus eos vero, qui post publicacionem huiusmodi contrarium presumpserint attemptare, quos nos ipso facto excommunicacionis sentencie volumus subiacere per denunciacionem et aggravacionem sentencie huiusmodi et alias spiritualiter et temporaliter, prout vobis et vestrum cuilibet expedire videbitur, per vos vel alium seu alios processuri.

Dat. Avinion(e), XIII. Kal. Februar., anno quartodecimo.

682. *Litterae nuntiis directae.* Ian. 21.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 164 nr. 1928. Contulimus nos. — Ed. Hauviller l. c. I, 169 nr. 193 ex c.

Hugoni comiti de Boheg et Ulrico de ordine Heremitarum sancti Augustini penitenciaro nostro.

Vestris receptis litteris et earum serie diligencius intellecta, devocionem et diligenciam vestram circa notificacionem contentorum in eisdem litteris adhibitam plurimum in Domino commendamus. Vos scire volentes quod dil. fil. Maguntinis et Argentinensibus civibus scribimus super eis, intendentes civitatibus aliis earum parcium celeriter scribere pari modo. Quocirca providenciam vestram rogamus attentius et hortamur, quatinus sicut laudabiliter incepistis, apud venerabilem fratrem nostrum . . episcopum et dil. fil. cives Argentinenses ac alios earum parcium, de quibus expedire videbitis, diligentibus studiis et sollicitis exhortacionibus insistatis, ut super receptione vel obediencia Ludovici de Bavaria heretici et scismatici seu suorum complicum et sequacium non permittant quorumcunque serpentinis suggestionibus se seduci, sed potius in devocione sancte matris ecclesie immobiliter persistentes eosdem Ludovicum, sequaces et complices velut pestiferos abiciant et repellant, eis graves spirituales et temporales penas et sentencias per diversos processus nostros inflictas, quibus se involverent, si eos quod absit reciperent vel eis obedirent quomodolibet, viis et modis quibus vobis expedire videbitur nichilominus explicando.

Dat. Avinion(e), XII. Kal. Februar., anno quartodecimo.

1) *Supra* nr. 277.

683. *Litterae ad Nicolaum de Sturionibus.* Ian. 21.

Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 163 nr. 1923. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler* l. c. p. 439 nr. 1258 ex c. (*decurtatum*).

Nicolao de Sturionibus.

5 Grata litterarum tuarum lectione percepimus, quod dil. fil. nobilis vir Otho dux Austrie ad nos et sedem apostolicam specialis gerit devotionis affectum, qui nunc assumpto noviter quarundam terrarum potenti regimine nobis et sedi eidem disponit fervencius in beneplacitis adherere. Nos itaque de devotione leti huiusmodi ad hoc eundem nobilem iuxta tue scriptionis consilium exhortamur, sinceritatem tuam super
10 intimatis huiusmodi plurimum in Domino commendantes et attencius nichilominus deprecantes, quatinus in devotione, quam ad nos et sedem predictam gerere dinosceris, solida continuacione persistens memoratum nobilem ad devotionem predictam inducere sedule non omittas, ita quod propter hoc nostram et eiusdem sedis benedictionem et gratiam uberius assequaris.

15 Dat. ut supra¹.

684. *Litterae ad Ottonem ducem Austriae.* Ian. 21.

Copia *ibidem* tom. 115^{II} fol. 163' nr. 1924. *Descripsimus* nos. — *Ineditum.*
Reg. Riezler l. c. p. 439 nr. 1259.

Eidem duci.

20 Letanter accepimus, quod tu fili ad nos et Romanam ecclesiam matrem tuam gerens sincere devotionis affectum ad nostra et eiusdem ecclesie proseguenda beneplacita promptis et devotis affectibus te disponis. Super quibus tue nobilitatis providenciam cum gratiarum actionibus uberibus multipliciter in Domino commendantes eam rogamus attencius et hortamur, quatinus in huiusmodi tue laudabilis intentionis
25 propositio inviolabiliter persistere non omittas. De nobis fiduciam habiturus, quod nos super tuis oportunitatibus, quantum cum Deo poterimus, propicios reperies et benignos.

Dat. ut supra¹.

685. 686. PROCESSUS EIUSDEM CONTRA
IMPERATOREM ET COMITEM DE CLAROMONTE.

1330. Ian. 27.

30

685. *Processus iteratus contra Ludewicum.* Ian. 27.

Copia (c.) in *cod. bibliothecae Dresdensis A 70 fol. 80, de quo v. supra ad nr. 273.*
Contulimus nos. *Est rubrum:* Aggravatio contra Bavarum ac sibi adherentes, ne quis eis assistat.

35 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 223 Pübste nr. 100.*

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad certitudinem presentium et memoriam futurorum.

1) *Scil.* Avinion(e), XII. Kal. Febr., anno quartodecimo.

1. Dudum perversis et dampnandis Ludovici olim Bavarie ducis et discorditer in regem Romanorum sicut dicebatur electi conatibus, quem adeo ambitio ceca succenderat, quod eius electione per sanctam Romanam ecclesiam, ad quam cuiuscumque in regem Roman(or)um electi et electionis de ipso facto approbatio et admissio vel reprobatio et repulsio pertinere dinoscitur, non admissa nec eius approbata persona, nomen⁵ et titulum regium usurpare presumpsit temere seque immiscere administrationi regni et imperii ac hereticis et rebellibus favorem, auxilium et consilium contra dictam ecclesiam impertiri, volentes salubribus remediis obviare, eundem Ludovicum per nostrum edictum publicum, cum ad ipsum tutus nequaquam pateret accessus, sub virtute obedientie ac excommunicationis pena de fratrum nostrorum consilio monuimus, ut a premissis infra¹⁰ certum sibi tunc prefixum terminum omnino desisteret, administrationem eandem, quousque per ecclesiam ipsam approbatus et admissus existeret, nullatenus resumpturus, set revocaturus penitus, prout esset sibi possibile, cum effectum, quecumque de facto per ipsum fuerant in contrarium attemptata. Universis prelati et aliis quibuscumque personis ecclesiasticis et secularibus necnon communitatibus et universitatibus sub magnis¹⁵ penis spiritualibus et temporalibus districtius nichilominus iniungendo, ut eidem Ludovico nullatenus circa premissa parerent vel intenderent quoquo modo nec eidem prestarent auxilium super hiis, consilium aut favorem, non obstantibus fidelitatis aut aliis quibusvis iuramentis eidem prestitis aut obligationibus, colligationibus, confederationibus, societati-²⁰ bus et pactionibus sub quacumque forma vel expressione verborum cum ipso initis, etiamsi essent iuramentis vel adiectione penarum vallate, que omnia nulla, cassa et irrita esse de fratrum eorundem consilio declaravimus et quatenus de facto processerant, nulla, cassa et irrita duximus declaranda. Et quia predictus Ludovicus huiusmodi et aliis diversis monitionibus, mandatis et preceptis nostris parere contempsit, dampnabiliter deteriora tanquam datus in sensum reprobum¹ iugiter committendo, primo excommu-²⁵ nicationis sententia innodatus extitit ac subsequenter culpis ipsius excrescentibus et contumaciis eius adauctis iure, si quod sibi ex electione predicta fuerat ad regnum vel imperium quomodolibet acquisitum, deinde vero eo excessus excessibus cumulante, ducatu Bavarie ac omnibus privilegiis tam apostolicis quam imperialibus ac bonis et feudis omnibus, que ab eadem Romana vel quibusvis aliis ecclesiis aut imperio obtinebat, per³⁰ diversos processus nostros diversis temporibus habitos de fratrum eorundem consilio iusto iudicio nudatus extitit et privatus. Et demum quia Pharaonis imitatus duritiam et contempnens omnem sancte matris ecclesie disciplinam nulla correctionis ostendit indicia, set potius hereticis et hereticalibus intendens dogmatibus ac hereticos, quos in suum admisit consortium, eorumque errores et hereses defendendo, se ostendit here-³⁵ ticum manifeste, debitis servatis solennitatibus primo fautor hereticorum declaratus et subsequenter de crimine heresis fuit sententialiter et publice per nos de ipso fratrum consilio condemnatus².

2. Postmodum vero idem L(udovicus) premissis excessibus enormibus et detestabilibus non contentus, set tanquam obstinatus in malum et velut demersus in despera-⁴⁰ tionis laqueum continue conatus suos dirigens ad peiora, imperialis solium dignitatis de facto non sine magna insania et temeritate dampnabili usurpare presumpsit, se ad illud per illos quibus non compete-⁴⁵ bat faciens, etiamsi ius sibi competeret, coronari et ad offendendam ecclesiam sanctam Dei eiusque fideles et devotos in Italie partibus, in quibus ausu nephando contra prohibitionem remansit ecclesie, nichilominus se accingens,⁴⁵ nonnulla[s] civitates et loca partium predictarum, que sibi adhererant, devastavit horribiliter et immaniter ac nonnulla ex ipsis ad tantam inopie ac paupertatis egestatem deduxit, quod vix etiam per tractum longissimi temporis adicere poterunt, ut resurgant³,

1) Cf. Rom. 1, 28.

2) Cf. supra nr. 575 et notas p. 476 et 477 additas.

3) Ps. 40, 9 saepius.

iura insuper et bona imperii dilacerando continue, fideles et devotos ecclesie persequendo crudeliter et quantum in eo fuit de illis partibus effugando. Et demum nequitie sue virus conceptum evomens ad subvertendum prorsus fidem catholicam et scindendum dominicam inconsutilem tunicam¹ in divine maiestatis opprobrium totiusque cetus fidelium scandalum, periculum et contemptum, execrandis factionibus velut membrum sathane se disponens, associatus sibi quibusdam suis nequam complicitibus Petrum de Corvaria virum utique scandalosum et perfidum, qui olim dimissa uxore sua legitima, cui pluribus annis tam in lecto quam in mensa cohabitaverat, fratrum Minorum assumens preter uxoris eiusdem consensum habitum et pro fratre Minore se gerens quique ministro suo provinciali Romano inobediens per ipsum fuit pronuntiatus in excommunicationis incidisse sententiam et mancipandus carceri, in antipapam assumpsit, procurans quod dictus Petrus sic delusorie et dampnabiliter in antipapam assumptus pseudocardinales et notarios ac officiales alios iuxta morem, quem servat Romana curia, constitueret, aliaque nonnulla presumeret cunctis catholicis detestanda. Synagogam autem huiusmodi diebus congregatam aliquibus virtutum Dominus misericorditer subito dissipavit nosque omnia per eosdem Ludovicum et Petrum attemptata circa premissa vel premissorum occasione vel eorumdem aliqua de fratrum eorundem consilio nulla, cassa et irrita merito duximus declaranda, prefatum Ludovicum tam ex predictis quam aliis diversis capitulis multis respersum heresibus tanquam hereticum et scismaticum manifestum de heresi et scismate de fratrum nostrorum consilio nichilominus condemnantes, adversus eum penas infligendo varias et etiam declarando incurrisse inflictas et comminatas, sicut in diversis processibus nostris super predictis de predictorum fratrum consilio solenniter habitis plenius continetur².

3. Sane quia fidedigna multorum relatio ad nostrum noviter perduxit auditum, quod idem Ludovicus nondum in eo igne avaricie et ambitionis extincto, sed potius flatu dyabolico inflammato ad civitatem se contulerat Tridentinam, ubi suis complicitibus convocatis satagit ordinare, quod sicut in partibus Italie supradictis iura usurpavit imperii, fideles turbavit eorumque devoravit substantias et consumpsit, sic et in Alamannie partibus dampnandum in hac parte suum desiderium valeat adimplere ac vicarios, officiales et ministros suos ad easdem partes Alamannie disposuit propter hoc destinare³, nos tantis malis et periculis iustis obviare remediis cupientes, prefatum L(uovicum) per hoc edictum nostrum publicum, cum ad eum pro faciendis sibi monitionibus et inhibitionibus huiusmodi non sit tutus accessus moraue pericula varia comminetur, presente hac multitudine copiosa fidelium monemus et eidem sub excommunicationis pena necnon sub penis aliis tam spiritualibus quam temporalibus in eundem inflictis hactenus, quas pro repetitis habere volumus quibusque ipsum subiacere decernimus si contrarium fecerit ipso facto, inhibemus et mandamus expresse, ne ulterius de administratione regni Roman(i) vel imperii se quomodolibet intromittat nec se regem vel imperatorem nominet nec ab aliis faciat quantum in eo fuerit nominari nec sub nomine huiusmodi vel alio quocumque pro dictorum regni et imperii negotiis ad Alamannie vel ad aliquas partes alias aliquem vel aliquos destinare presumat nec vicarius aut alia quecumque officia quibusvis nominibus nuncupentur concedat seu committat alicui vel aliquibus nec etiam in illis vel aliis partibus iura vel bona regni seu imperii quomodolibet occupet seu pertractet fidelesque non turbet ecclesie et imperii aut molestet.

4. Universis nichilominus et singulis prelati ac personis ecclesiasticis, secularibus et religiosis, cuiuscumque preminentie, dignitatis, ordinis, status vel conditionis existant, etiamsi patriarchali, pontificali aut maiori seu inferiori prefulgeant dignitate, necnon

1) *Ioh. 19, 23.* 2) *Supra nr. 361 et 575.* 3) *Cf. nr. 678 et 680.*

regibus, ducibus, principibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, potestatibus, capitaneis, rectoribus et aliis dominis temporalibus aliisque personis singularibus quibuscumque ac communitatibus, universitatibus, civitatibus, castris, opidis, villis et locis sub excommunicationis in personas singulares et interdicti in terras, civitates, castra, opida et loca ipsorum ac universitates, communitates et collegia necnon privationis dignitatum, personatum, offitiorum et beneficiorum ecclesiasticorum dictorum prelatorum et personarum ecclesiasticarum ac tam illorum quam aliorum quorumcumque privilegiorum apostolicorum et imperialium, feudorum, bonorum, honorum et officiorum, que a Romana vel aliis ecclesiis seu imperio obtinent, ac libertatum et immunitatum quarumlibet penis inhibemus districtius et mandamus, ne vicariatus vel quodcumque aliud officium vel administrationem huiusmodi, quocumque nomine nuncupetur, recipiant ab eodem vel alio seu aliis eius auctoritate, nomine vel mandato. Et si forsitan officium vel administrationem huiusmodi receperint, statim illud vel illam, postquam presens processus ad eorum noticiam pervenerit vel per eos steterit, quominus pervenire potuerit, dimittere non postponant illud vel illam nullatenus ulterius resumpturi neve prefato L(udovico) aut complicibus, fautoribus, vicariis, ministris vel officialibus eiusdem, quocumque nuncupentur nomine, pareant in aliquo vel intendant nec eos vel aliquem ipsorum recipiant vel admittant aut de iuribus et proventibus quibuscumque ad regnum Roman(um) vel imperium spectantibus respondere vel alias eis impendere auxilium, consilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte presumant. Alioquin personas singulares quascumque ecclesiasticas et seculares, cuiuscumque sint preminentie, conditionis et status ecclesiastici vel mundani, excommunicationis, terras vero, civitates, castra, oppida et loca necnon universitates, communitates et collegia, que contra inhibitionem et mandatum nostrum huiusmodi aliquid facere vel attemptare temere presumpserint, interdicti sententias, quas exnunc proferimus, necnon personas ecclesiasticas preter patriarchas^a, archiepiscopos et episcopos privationis omnium dignitatum, personatum et aliorum beneficiorum suorum ecclesiasticorum cum cura vel sine cura et inhabilitationis penam ad ea et similia imposterum obtinenda incurrere volumus ipso facto. Ad privationem dignitatum et prelaturarum dictorum patriarcharum, archiepiscoporum et episcoporum ac inhabilitationem ad ea et similia obtinenda necnon privilegiorum quorumcumque apostolicorum et imperialium ac feudorum, bonorum et honorum ac libertatum, que ipsi vel quicumque alii clerici vel laici a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis seu imperio quomodolibet obtinent, ac libertatum et immunitatum tam contra ipsos quam alias quascumque personas ecclesiasticas et seculares, cuiuscumque status vel conditionis existant, ac alias spirituales et temporales penas et sententias, de quibus nobis videbitur, infligendas seu inflictas declarandas iuxta delictum, contumaciam et excessum cuiuslibet, si, quando, quotiens oportunum cognoverimus, communiter vel divisim absque monitione et citatione alia nos processuros apertius predicantes. Non obstantibus fidelitatis et quibusvis aliis iuramentis, per que ipsi vel eorum aliqui dicto Ludovico se quomodolibet astrixissent, ac confederationibus, pactionibus, societatibus et ligis cum eodem seu alio vel aliis nomine suo vel mandato per quascumque personas singulares ecclesiasticas vel seculares aut communitates seu universitates, collegia contractis seu initis, sub quacumque forma seu expressione verborum, etiamsi penarum adiectionibus aut iuramentorum prestationibus, vel quacumque alia firmitate vallate fuissent, utpote in Dei contumeliam contra bonum pacis ac in derogationem honoris et status sancte matris ecclesie et preiudicium reipublice animarumque periculum cum heretico et scismatico atque excommunicato presumptas temere, que omnia per processus nostros al(ios) nulla, cassa et irrita declaravimus et adhuc etiam declaramus et quatenus de facto processerunt, cassavimus,

anullavimus et irritavimus et nunc ex superhabundanti cassamus, annullamus et irritamus, etiamsi post dictos processus aliqua talia fuerint attemptata, iuramenta dissolventes huiusmodi et penas omnes et singulas super predictis vel ea tangentibus adiectas quomodolibet relaxantes de plenitudine potestatis.

5 5. Volumus autem auctoritate apostolica nichilominus decernentes, quod processus noster huiusmodi prefatum Ludovicum et alios quos tangere dinoscitur apprehendat et artet, acsi eisdem personaliter et singulariter publicatus et intimatus solenniter extitisset, constitutione quacumque contraria per predecessores nostros Ro(manos) pon(tifices) edita non obstante. Ut autem processus noster huiusmodi et omnia in eodem contenta ad
10 eiusdem L(udovici) et aliorum quorum interest communem noticiam deducantur, cartas sive membranas processum continentes eundem in ecclesie Avinion(ensis) appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ut idem L(udovicus) et alii quos processus ipse contingit nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerit vel quod
15 ignorarint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Dat. Avinion(e), VI. Kal. Febr., anno XIII.

686. *Citatio Iohannis comitis de Claromonte. Ian. 27.*

Copia ibidem fol. 83. Item contulimus. Est rubrum: Processus contra Iohannem
20 de Claromonte.

Cf. infra ad a. 1331. Ian. 4.

Iohannes episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

1. Crescit facile in immensum impunita temeritas et ubi presidentis auctoritas excedentium culpas non corrigit, cum quadam libertate in deteriora non sine pernicioso
25 exemplo prolabitur qui deliquit. Sane dudum adversus L(udovicum) olim Bavarie ducem et discorditer in regem Roman(orum) sicut dicebatur electum diversos processus de fratrum nostrorum consilio presente multitudine copiosa fidelium habuimus, per quos idem L(udovicus) propter horrenda crimina et detestandos excessus ipsius primo excommunicationis innodatus sententiis ac deinde suis culpis excrescentibus ac contumaciis
30 et inobedientiis continuatis et auctis iure, si quod ex electione predicta sibi forsan ad regnum Romanum vel imperium acquisitum fuerat, et subsequenter ducatu Bavarie ac omnibus privilegiis apostolicis et imperialibus necnon feudis et bonis quibuscumque, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis seu imperio quomodolibet obtinebat, privatus extitit. Et demum quia hereticis et rebellibus Dei et ecclesie favere et adherere non
35 erubuit viros ecclesie sancte Dei hostes et hereticos in suum consortium admittendo et eorum perversis dogmatibus adherendo primo fautor hereticorum declaratus et postea de heresi, qua se respersum [ostendit]^a manifeste et convictum, fuit iusto iudicio sententialiter et publice condemnatus, diversis penis aliis in eum tanquam hereticum et scismaticum manifestum^b inflictiis¹.

40 2. Et licet per processus eosdem de dictorum fratrum consilio habitos omnes et singulas civitates, communitates et personas alias singulares quascumque, cuiuscumque conditionis aut status existerent, etiamsi imperiali vel regali aut quavis alia dignitate fulgerent, monuerimus publice eisque inhibendum districtius in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis in personas et interdicti in terras eorum, quas ipsos incurrere
45 volumus ipso facto, si nostris non obedirent inhibitionibus, monitionibus et mandatis,

686. ^a) excidit c. ^b) bis scriptum c.

1) Cf. supra nr. 575.

necnon privationis privilegiorum quorumcumque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que ab ecclesia vel imperio obtinerent, penis duxerimus et mandandum, ne predicto L(udovico) parerent, faverent vel intenderent circa regni Romani vel imperii regimen vel administrationem eorum contingentia favendo vel etiam assistendo, privilegia, immunitates, feuda vel iura quecumque in eisdem regno vel imperio ab eodem recipiendo, dominium vel subiectionem aliquam tanquam regi seu in regem Roman(orum) electo vel imperatori recognoscendo vel impendendo, terras, potestarias, rectorias seu alia officia, quocumque nomine censerentur, in civitate aliqua vel quovis loco alio, maxime in urbe Romana seu in regno Sicilie vel terris aliis ecclesie Romane subiectis aut aliis Italie partibus supradictis ab ipso seu eius nomine recipiendo sive etiam exercendo neve societatem seu confederationem aliquam cum eodem contra ecclesiam contraherent vel contractam per eum vel etiam cum eo observarent vel faverent nec contrahende quomodolibet consentirent nec retinendo ipsum seu fovendo quomodocumque vel qualitercumque in Italia eidem faverent, assisterent aut prestarent cum armis vel sine armis auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, a quibus quidem excommunicationis et interdicti sententiis ab alio quam a Ro(mano) pontifice nullum posse absolvi vel liberari voluimus, nisi dumtaxat in mortis articulo ab eadem excommunicationis sententia modo et forma, quibus a iuribus est provisum. Eisdem et eorum singulis tunc apertius nichilominus predicentes, quod adversus eos, qui [contra]^e inhibitionem, monitionem et mandata nostra huiusmodi directe vel indirecte, publice vel occulte presumerent aliquid attemptare, ad privationem privilegiorum quorumcumque apostolicorum et imperialium ac feudorum, que a Romana vel aliis ecclesiis seu imperio quomodolibet obtinerent, et alias procedere intendebamus absque citatione aliqua, prout facti qualitas exigeret, sicut et quando expediens videremus. Et insuper decreverimus civitates, communitates, universitates, villas, collegia et quascumque singulares personas, que contra monitionem, inhibitionem et mandata nostra huiusmodi dicto L(udovico) de heresi et scismate ut premittitur condempnato adherere, communicare, participare vel favere quocumque modo directe vel indirecte, publice vel occulte presumerent vel societates, confederationes, colligationes, pactiones aut ligas quascumque cum eodem initas vel contractas presertim in eius favorem, utilitatem vel auxilium observarent, preter penas predictas omnibus penis, quibus fautores et defensores hereticorum subiciuntur a iure, et quibusvis constitutionibus subiacere, ad penarum ipsarum declarationem et executionem contra delinquentes huiusmodi nos processuros, si, quando et quoties nobis videretur expediens, tunc apertius predicentes¹.

3. Tamen post publicationem processuum eorundem Iohannes de Claromonte olim comes Moach, qui comes de Claromonte in Sicilia nominatur, predictis monitionibus, inhibitionibus et mandatis ac penis et sententiis deductis velut in reprobum sensum datus² dampnabiliter in contemptum cum quibusdam armigeris eius sequacibus ad presentiam eiusdem L(udovici) tunc in civitate Pisana morantis se personaliter conferens, eidem Ludovico adhesit publice et cum eodem Romam accessit postmodum et ibidem moram traxit et tam sibi quam Petro de Corvaria heresiarche et scismatico manifesto tam in Urbe predicta quam extra adhesit dampnabiliter publiceque prestitit auxilium, consilium et favorem, parendo et obediendo mandatis eorum et obsequiis insistendo, necnon ab eodem Petro de Corvaria marescallie officium recipiendo dampnabiliter et pro tali publice se gerendo ac deinde ad Marchiam Anconitanam, terram utique Romane ecclesie peculiarem et ad ius et proprietatem beati Petri et eiusdem ecclesie pleno iure spectantem accedens vicariumque imperii pro dicto L(udovico) et rectorem pro eodem Petro de Corvaria heresiarcha se in eadem Marchia publice nominans et

686. ^e) excidit c.

1) Cf. supra nr. 427 cap. 2.

2) Cf. Rom. 1, 28.

appellans, provinciam eiusdem Marchie aggressus hostiliter extitit et fideles ibidem persequi et offendere stipatus catherva multorum hereticorum et scismaticorum aliorumque suorum sequatium dampnabiliter non expavit, confovendo ibidem hereticos et scismaticos ac rebelles eisque auxilium, consilium et favorem prestando ac defensionem in divine maiestatis offensam, ecclesie Romane suorumque fidelium preiudicium publice ministrando. Que quidem adeo sunt notoria quod nulla possint tergiversatione celari et de hiis etiam per depositiones fidedignorum testium, quos ex superhabundanti super predictis recipi et examinari mandavimus, plenarie nobis constat. Nos autem nolentes tot excessus, iniquitates et scelera per eundem Iohannem sic nequiter et enormiter ac diutius in Dei offensam, fidei catholice lesionem ac eiusdem Ro(mane) ecclesie preiudicium et iacturam perpetrata ulterius sub silentio preterire, prefatum Iohannem fuisse et esse hereticorum fautorem, defensorem et receptatorem et publicum ac notorium patrimonii et terrarum beati Petri et sancte Romane ecclesie persecutorem et hostem ipsumque tam auctoritate predictorum processuum nostrorum, quam propter fautoriam et defensionem, receptationem et adhesionem dictorum hereticorum et scismaticorum et alios suos horrendos excessus fore diversis excommunicationis et penis aliis innodatum omnesque penas et sententias tam in processibus supradictis comminatas et latas, que personam laicam possunt concernere, quam contra fautores, auxiliares, defensores et receptatores hereticorum promulgatas a iure ac quibuscumque constitutionibus incurrisse ipsumque omni honore, dignitate ac titulo comitatus de Moach sub dominio ecclesie vel imperii existentis mediate vel immediate et specialiter terra et baronia seu baroniis quas habet in Sicilia, scilicet in castro Kaccavi^d vulgariter nuncupato ac omnibus castris, villis, locis, bonis, possessionibus, privilegiis, indulgentiis, iuribus, iurisdictionibus et honoribus quibuscumque, que a Romana vel quibuscumque aliis ecclesiis aut imperio in insula Sicilie aut quibusvis locis seu partibus haberet vel obtineret aliis, declaramus de dictorum fratrum consilio et pronuntiamus propter scelera sua et processus predictos fore privatum ipsumque privamus eisdem ad cautelam nichilominus et excommunicationis sententia innodamus, absolventes insuper a vinculo iuramenti fidelitatis omnes et singulos, qui eidem iuramento huiusmodi sunt astricti.

4. Sane quia dictus Iohannes de heresi et scismate aliisque diversis criminibus fidem tangentibus catholicam vehementer reddidit se suspectum, nos attendentes quod dissimulatio et mora essent super hiis fidei et fidelibus pericula allature, prefatum Iohannem per hoc edictum nostrum publicum, cum ad ipsum utpote inter inimicos, hostes et rebelles Dei et ecclesie persistentem tutus accessus non pateat, presente hac multitudine copiosa fidelium citamus peremptorie, ut infra instans festum ascensionis Domini exclusive nostro conspectui personaliter se presentet super eisdem criminibus iustam dante Domino sententiam auditurus ac facturus et recepturus quod iusticia suadebit, quem quidem terminum ad premissa peremptorium eidem de predictorum fratrum consilio prefigimus ac etiam assignamus. Apertius predicentes eidem, quod sive infra dictum terminum vel in eo comparuerit sive non comparuerit coram nobis, nos ad sententiam huiusmodi proferendam et alias contra ipsum, prout rationis fuerit et expedire videbimus, absque citatione alia procedemus¹.

5. Volumus autem auctoritate apostolica nichilominus decernentes, quod processus et citationis edictum huiusmodi prefatum Iohannem et alios quos tangere dignoscitur apprehendat et artet, acsi eisdem personaliter et singulariter publicati et intimati solenniter extitissent, constitutione quacumque per Romanos pontifices predecessores nostros in contrarium edita non obstante. Ut autem processus noster et citationis edictum eiusmodi ad eiusdem Iohannis de Claromonte et aliorum quos tangit communem

686. d) Kaccanu c.

1) Cf. *infra* ad a. 1331. Ian. 4.

notitiam deducantur, cartas sive membranas processum et citationem continentes eosdem in ecclesie Avenionensis appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, que ipsos processum et citationem suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ita quod dictus Iohannes et alii quos contingere dinoscuntur nullam possint excusationem pretendere, quod ad eos non pervenerint vel quod ignorarint eosdem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Dat. Avinion(e), VI. Kal. Februarii, anno quartodecimo.

687. LITTERAE OTTONIS DUCIS AUSTRIAE AD PONTIFICEM.

1330. Febr. 2.

10

Servantur sicut litterae eiusdem a. 1330. Apr. 23, Mai. 26, Iun. 17 datae nonnisi in Litteris pontificis a. 1330. Sept. 26 infra edendis, ubi vide.

Responsionem pontificis v. infra nr. 694.

Sanctissimo in Christo patri domino I(ohanni) sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici domino suo carissimo Otto Dei gratia dux Austrie et Styrie cum filiali obedientia se ad quevis sua beneplacita preparatum et pedum oscula beatorum.

Dudum s(anctitatis) v(estre) clementie et apostolice sedis pronis me ultro et obsequiosis serviciis obtulissem, si non frater meus dive recordationis rex Fredericus et premagna locorum distantia obstitissent^a. Sane quia superiorum terrarum Swevie videlicet et Alsacie et in partibus Reni per me regimine iam assumpto, ut existens in locis vobis vicinioribus et propinquis ferventius possim exequendo uberius intendere mandatis apostolicis et parere, unde paternitati vestre, quam de solita apostolice sedis benignitate adhuc usque, ut gratiosis experimentis didisci, inclinatum et inantea spero favorabilius inclinari, me una cum fratre meo duce Alberto obsequiosa offero voluntate, cupientes utrique omnia et singula pro viribus et usque ad extrema virium fideliter effectui mancipare, que vestra beatitudo nostris duxerit humeris imponenda. Super quo religiosum et nobilem virum Wolframum de Nelemburg commendatorem provincialem fratrum Deutunicorum in Swevia secretarium et ambaxiatorem meum dilectum de mea intentione perfectius informatum vestre duxi beatitudine transmittendum, petens humiliter et devote quatenus eidem aurem credulam velit super hiis, que ipse vobis ex parte mei retulerit, de consueta apostolice sedis gratia inclinare.

Datum in Brucca, in die purificationis beate Virginis.

688—690. FOEDERA DUCUM AUSTRIAE CUM DIVERSIS CONTRA IMPERATOREM INITA.

35

1330. Febr. 8. — 28.

688. *Foedus cum Rudolfo marchione de Baden. Febr. 8.*

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch paratam. Sigillum desideratur, foramine relicto. — Ineditum.

40

687. ^a) obtulissent c. ^b) existens nobis locis (in deest) c.

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCCIII nr. 795; Böhmer, Reg. Ludw. p. 253 Reichssachen nr. 179; 'Regesten der Markgrafen' nr. 855.

Cf. Regesten der Markgrafen nr. 856.

Wir margraf Rudolf von Pfortzheim verjehen mit disem brief, daz wir unsers lieben
 5 herren hertzog Ott(en) ze Österreich und ze Styr und sines bruder hertzog Alb(rechten)
 dyener worden sin und in gelobt han ze dienen mit vierundzweintzig helmen in dem
 land bi gesworem eide, den wir dar umb getan han zû den heiligen, wider hertzog
 Ludwig(en) von Bayern, der sich des ryches annimt, und wider alle sin helffer und
 dyener, ez sin herren oder stet wie si genant sin, si sin nu an im oder si chomen her
 10 nach an in, alle die wil der chrieg wert zwischen in baidenthalb, an wider graf
 Ulr(ichen) von Wirtenberg unsern ohein und wider unser vettern margraf Rûdolf(en)
 und margraf Hessen von Baden und wider unsern bruder margraf Frider(ichen). Und
 hat er uns dar umb gelubt ze geben fumfhundert march silbers Basler gewihtes, der
 er uns zweihundert geben sol ze sand Johans tag ze sungihten die schierst choment Jun. 24.
 15 und die andern dreihundert march zû sand Martins tag der auch schierst chumt. Und Nov. 11.
 wer daz wir der egenanten zwairhundert march zû dem ersten zil niht gerihtet wurden
 und uns die mit geverde verzogen wurden, so solten wir unsrer dienst untz uf daz
 ander zil ledig sin und sol er uns der selben zwairhundert march dennoch behaft sin.
 Geschech aber daz uns die egenanten fumfhundert march verzogen wurden untz uf daz
 20 lestte zil, so sol uns unser egenanter herre oder sin bruder zû dem selben zil der
 dikche genanten fumfhundert march weren und rihten. Wurd uns aber daz silber gar
 verzogen uber daz lestte zil drye manod, so sullen wir unserr dienst und gelubd gen
 unsern vorgnanten herren ledig sin, die wir gelubt heten umb daz oft genant silber,
 und sol er uns des selben silbers dennoch behaft sin und mûgen wir in dar umb an
 25 sinem gût pfenden, als die brief sagent, die wir von im dar umb haben¹. Wer aber
 daz unser vorgenanter herre oder sin bruder sich strites versehen ald ein stat oder ein
 veste beschuten wolten, die in der verre gelegen were als Ezzelingen gelegen ist, da
 sullen wir allez unser mûgen und maht hin bringen. Und haben in dar umb gesworen
 ze den heiligen stet ze halten allez daz hie vor geschriben stat. Und geben in des
 30 disen brief versigelt mit unserm hangenden insigel.

Der ist geben ze Ensichsheim, do man zalt von Christs geburt drozehenhundert jar
 dar nach in dem drizzigsten jar, an Donrstag nach unser Frowen tag ze der lichtmisse.

689. *Foedus cum episcopo Constantiensi.* Febr. 24.

Originale ibidem. Item descripsimus. Sigillum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

35 *Reg. Lichnowsky l. c. nr. 799; Böhmer l. c. nr. 180; Reg. ep. Constant. nr. 4204.*

Cf. Reg. ep. Constant. nr. 4205. 4206. 4214.

Wir Rudolf von Gots gnaden bischof ze Chostentz verjehen offentlich an disem
 gegenwertrigen brief, das wir uns gebunden habin und binden mit dem aide an disem
 brief dem hohwirdigen fursten hertzog Otten von Osterich und sinem . . brûder unseren
 40 lieben herren ze helfende wider hertzog Ludewigen von Bayern, der sich des riches an-
 nimet, und wider alle sine helfer, si sien herren oder stette, si sien ietz an im oder si
 komin hienah an in, alle die wile der krieg zwischen unseren herren von Osterich und
 dem . . von Bayern weret, ane wider graf Wilnhelm von Montforte und graf Hain-
 rich(en) von Werdenberch unser vettern, den wir och wider unser herren nit beholfen
 45 sont sin. Dar umb uns die selben unser herren von Osterich gelobt hant ze gebende

1) *Servatae non sunt.*

zwaitusent march silbers, der uns der vorgeant unser herre herzog Ott(en) umb tusent march bewiset hat uff die stat Sulgen und diu gûter diu darzû gehorent, der ander
 Apr. 14. tusent march sol er uns geben funfhundert march hinnen ze usgander Osterwochen der
 Inn. 24. nehsten und die andern funfhundert march hinnen ze sant Johans tag des toffers ze
 sunwenden der nu nehst kumet. Und wa uns die tusent march ze den ietzbenemten 5
 tagen und ziln ganzelich nit vergolten werdent, so son wir unserr gelubde und dienste
 ledig sin, als der brief stat den er uns dar umb geben hat¹. Were och das ain ain-
 weliger kunig wrde der die vorbenemten unser herren von Osterich angriffen und
 schadegen durch mûtwillen wolte, so son wir inen wider den selben kunig beholfen
 sin bi der selben gelubde. Es ist och gerett, were das dehain stosse ufstände zwischen 10
 unseren herren von Oster(ich) und den stetten in den tagen, als wir uns zû den stetten
 mit buntnust gemachet habin²; die buntnust son wir behalten nah unseren eren, es were
 danne das si an den . . von Bayern koment und den fur ainen herren und kunig han
 wolten. Und wanne die tag der ietzgeschehenen buntnust sich erloffent, so son wir uns
 zû den stetten furbas nit binden ane unserr herren von Oster(ich) willen und gunst. 15
 Wir solin och unseren vorgeantanten herren nit beholfen sin wider unseren erbornen
 magen, es were danne das si koment an den . . von Bayern. Und des alles ze ainem
 waren urkunde so han wir unser insigel gehenket an disen brief.

Der wart geben ze Dyessenhoven, in dem jare do man zalt von Cristus geburt
 druzehenhundert jar drissig jar, an sant Mathias tag des zwelfbotten. 20

690. *Foedus cum Rudolfo comite de Hohenberg.* Febr. 28.

Originale (or.) ibidem. Item descriptissimus. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. — Ineditum.

Reg. Lichnowsky l. c. nr. 800.

Cf. alia foedera apud Lichnowsky l. c. p. CCCIII sq. nr. 801. 803. 804. 25

Ich graf Rûdolf von Hohenberg verjehe ofenlich mit disem brief, daz ich minem^a
 lieben herren herzog Alb(rechten) und herzog Otten zû Ôsterreich und ze Styr gelopt
 han bi minen triwen und mit im uberain komen bin aller ding, also daz ich in furbaz
 helfen und dienen sol wider herzog Ludewigen von Baigern und als sin helfer und
 diener mit lib und mit gût und mit aller miner macht frûnlich und getrilich an alle 30
 geverde, alle die wil der krieche und widersacz, den si gen ainander habent, zwirnant
 in werant. Und sol och ich mich mit dem selben herzog Ludewigen von Baigern nit
 riethen noch sûnen in chainen weg an min vorgnant herren herzog Alb(rechten) und
 herzog Otten von Ôsterreich. Und dez zû aim urkunt so gib ich in disen brief be-
 sigelt mit minem aigen insigel. 35

Der ze Diesenhowen gen ist, do man zalt von Gotz geburt druzehenhundert jar
 und drisig jar dar nah, an der nehsten Mitwochen nah sant Matias tag.

690. ^a) ultima m in n corr. esse videtur or.

1) *Servatae non sunt.*

2) *A. 1329. Febr. 8, Reg. ep. Constant. nr. 4178.*

691—694. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE DIVERSIS MISSAE.

1330. Febr. 13.—27.

691. *Litterae ad civitatem Anconitanam.* Febr. 13.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 93 nr. 547. Contulimus nos. — Ed. Theiner 'Codex diplom. domini temporalis sanctae sedis' I, 569 nr. 745 ex c.

Cf. Preger-Reinkens loco supra ad nr. 2 citato p. 292 nr. 521 et 522.

Dil. fil. communi civitatis Anconitane ecclesie Romane fidelibus.

Puritas devotionis et fidei, quibus erga Romanam ecclesiam prefulgere noscimini, promeretur, ut vestris petitionibus, illis presertim que vestrum et civitatis Anconitane statum concernunt pacificum, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Sane vestra coram nobis exhibita petitio continebat, quod Iaraboctus et Massonus Ranaldutii, Boctolus Massoli et Petronus Vaccole ac Marcutius Bertellii de Iaraboctis exititii et hostes publici civitatis eiusdem Ludovico olim Bavarie duci excommunicato, heretico et scismatico manifesto adversus Deum et ecclesiam Romanam suosque fideles publice adheserunt hactenus idemque Iaraboctus pro dicto Ludovico gessit offitia et in civitate Saonensi gerit presentialiter et tam ipse quam prefati Massonus, Boctolus, Petronus et Marcutius eidem Ludovico ac aliis hereticis et rebellibus earum partium prestant et presterunt multipliciter auxilia, consilia et favores necnon contra civitatem predictam Anconitanam eiusque cives et incolas eiusdem Romane ecclesie fideles et devotos non expaverunt excessus committere detestandos, dampna eisdem quam plurima nichilominus inferendo. Cum autem ex premissis timeatis merito, quod si Iaraboctus et alii supradicti reintromitterentur in illa, tam eiusdem civitatis statui quam civibus et incolis memoratis gravia pericula et scandala provenirent, nobis humiliter supplicastis, ut providere vobis et eidem civitati Anconitane super hiis de oportuno remedio dignaremur. Nos itaque vestris in hac parte supplicationibus inclinati, cupientes vestris et civitatis eiusdem periculis et scandalis precavere, ut per . . rectorem marchie Anconitane qui est pro tempore vel aliam quaecunque personam, cuiuscunque dignitatis vel status existat, ad reintromittendum in eadem civitate Anconitana vel eius districtu prefatos Iaraboctum, Massonum, Boctolum, Petronum et Marcutium compelli usque ad apostolice sedis beneplacitum nequaquam valeatis inviti, vobis auctoritate presentium indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere etc.

Dat. Avinion(e), Idus Februarii, anno quartodecimo.

692. *Litterae cardinali legato directae.* Febr. 18.

Copia (c.) ibidem tom. 95 nr. 3096. Contulimus nos. — Ed. Theiner l. c. I, 573 nr. 747 ex c.

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 223 Pabste nr. 102 et Theiner l. c. I, 570 nr. 746.

Dil. fil. Iohanni Sancti Theodori diacono cardinali apostolice sedis legato.

Nuper significante nobis dil. fil. Angelo Malabrance cancellario Urbis, quod dudum quondam Franciscus Malabrance pater suus dicteque Urbis cancellarius, dum adhuc ageret in humanis, quendam burgum suum situm in pertinentiis dicte Urbis Lello

Romani de Urbe prefata pro octingentis florenis auri vel circa venditionem nichilominus faciendo^a quodque postmodum tempore, quo Ludovicus de Bavaria hostis Dei et ecclesie manifestus ac de heresi condempnatus primo ipsam Urbem intravit, prefatus Lellus unus de quinquaginta duobus, qui tunc ipsam Urbem regebant, eidem Ludovico ac Petro de Corbario heresiarche ac scismatico publice ac notorie adherens et favens, officium marescalcatu in eadem Urbe receperat ac publice et notorie exercuerat inibi offitium memoratum et quod demum omnia palatia, turres, domos et alia edificia prefati Angeli tunc pro fidelitate eiusdem ecclesie extra Urbem morantis eandem infra ipsam Urbem consistentia diruerat et dirui fecerat personaliter ipsumque Angelum dampnificaverat propterea ad valorem duodecim milium florenorum et ultra quodque dictus Lellus propter adhesionem, favorem et auxilium per eum Ludovico et Petro prefatis impensa necnon propter receptionem officii memorati omnibus bonis suis per processus nostros contra tales habitos privatus vel saltem privandus existebat dictaque bona erant prefate ecclesie confiscanda, nos tibi per alias nostras certi tenoris litteras¹ duximus committendum, ut auctoritate nostra vocatis dicto Lello et aliis qui forent evocandi de predictis simpliciter et de plano ac sine strepitu et figura iudicii te informans ac inquirens diligentius veritatem, si tibi constaret dictum Lellum burgo et aliis bonis suis predictis fore ut prefertur privatum, ipsum burgo et aliis bonis suis predictis privatum, prout iustum foret, auctoritate eadem declares. Si vero idem Lellus privatus eis nequaquam, sed privandus ut prefertur existeret, ipsum eadem auctoritate burgo et aliis bonis suis prefatis privare studeres iustitia exigente, prout in eisdem litteris plenius continetur. Cum itaque idem Angelus sicut asserit per infideles ipsius ecclesie oppressus ac destructus fuerit et omnibus bonis suis mobilibus et immobilibus intus et extra Urbem ipsam consistentibus valoris centum milium florenorum extiterit spoliatus ac nichilominus quondam Poncellus germanus suus clericus, [qui] multa beneficia obtinens propter multos labores contra hostes ecclesie eiusdem pugnando viriliter sustinuerat, decessisse credatur necnon centum quinquaginta et ultra vassali ipsius Angeli in bello castri Asture Albanen. dioc. existendo in servitio nostro et eiusdem ecclesie fuerunt interfecti², nos eidem Angelo in hac parte paterno compatiens affectu, ipsius Angeli supplicationibus inclinati discretioni tue per apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si dictum Lellum burgo et aliis bonis prefatis declarari privatum seu privari per te contigerit ut prefertur dictaque bona propter hoc esse confiscata ecclesie, prelibata declaratione seu privatione prius ut premittitur per te factis, burgum ipsum cum omnibus iuribus et pertinentiis suis prefato Angelo et heredibus suis in perpetuum auctoritate eadem concedere et assignare procures, inducentes eum vel procuratorem suum pro eo per te vel alium seu alios in burgi, iurium et pertinentium predictorum corporalem possessionem et defendens inductum, amoto exinde dicto Lello et quolibet alio illicito detentore ac faciens eidem Angelo de ipsius burgi fructibus, redditibus, proventibus, iuribus et obventionibus universis integre responderi. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstante si aliquibus a sede apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Dat. Avinion(e), XII. Kal. Marcii, anno quartodecimo.

692. ^a) tradiderat vel verbum simile excidisse videtur c.

1) Quas publicatas non esse crediderim.

2) Cf. supra p. 399 l. 9sq.

693. *Litterae ad Albertum ducem Austriae.* Febr. 27.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 164 nr. 1931. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan Akten' p. 449 nr. 1276 ex c. (decurtatum).

Alberto duci Austrie.

Non sine compassione te fili fuisse gravatum infirmitate corporali prius audivimus et subsequenter leto percepimus animo te sanitati pristinae assistente tibi divina clemencia restitutum. Nobilitatis tue prudenciam rogantes et hortantes attente, quatinus ei, qui te visitavit misericorditer et clementer restituit sanitati, ad gratiarum humiles actiones assurgens operari que sibi placita fuerint et ab hiis, que sue magestatis possent oculos offendere, studeas abstinere, in devotione sancte matris ecclesie solita constanter et immobiliter persistendo, attencius nichilominus provisurus, ne illi dampnato scismatico et heretico Lodovico olim Bavarie duci aut eius compliceibus et sequacibus adhereas nec te penarum et sententiarum gravium periculis promulgatarum et inflictarum adversus adherentes et faventes eidem involvas, sed sic in tue puritate devotionis erga Deum et ecclesiam persistere non omittas, quod nos et apostolicam sedem, ad quos fiducia filiali confidenter potes recurrere, reperire merearis semper uberius in tuis oportunitatibus propicios et benignos.

Dat. Avinion(e), III. Kal. Marcii, anno quartodecimo.

694. *Litterae ad Ottonem ducem Austriae.* Febr. 27.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 164 nr. 1932. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 449 nr. 1277 ex c. (decurtatum).

Ottoni duci Austrie.

Nobilitatis tue litteris¹, per quas devotionem sinceram, quam ad Romanam matrem tuam geris et gerere constanter intendis ecclesiam, delectabiliter recensendo te ad ipsius obsequia et beneplacita tanquam filius benedictus et gratie obtulisti, solita benignitate receptis et que continebantur in eis plenius intellectis tuam inde providenciam cum gratiarum actionibus uberibus multipliciter in Domino commendamus. Nobilitatem rogantes attencius et hortantes eandem, quatinus in devotione huiusmodi constanter et immobiliter persistere non omittas, attencius nichilominus provisurus, ne illi et cet.² ut supra usque sed sic³ in huiusmodi tue puritate devotionis persistas, quod nos et cet.³ ut supra usque in finem.

695. IMPERATORIS CONCESSIO FEUDI PRO COMITIBUS
DE OTTINGEN.

1330. Febr. 21.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 393^{1/2}. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum filis sericis viridis coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 67 nr. 1082.

694. ^{a)} te add. c.

1) *Supra* nr. 687. 2) *Supra* lin. 11. 3) *lin.* 15.

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer chaiser zu allen ziten merer des richs verjehen offenbar, das wir den edeln Ludowigen und Friderichen graven zu Ottingen unsern lieben getriwen und iren erben verluhen haben und och verluhen an disem gagenwertigen brieft das purchstal und den perch zu Vlohperg zu einem rechten lehen, also das su ain veste dar uf bouwen mugen und das diu selbe veste uns und unsern nahkomen an dem riche zu allen ziten undertenig und offen sei. — Und des zu urchunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm chaiserlichen insigel.

Der geben ist ze Munichen, da man zalt von Christes gepurt triutzehenhundert jar dar nah in dem drizzigestim jare, der Mitwochen vor dem Wissen Suntage, in dem sehtzehendem jar unsers riches, in dem dritten des chaisertumes.

696. EIUSDEM PROMISSIO SUPER OBLIGATIONE FACIENDA.

1330. Febr. 22.

Originale (or.) in tabulario regio Marburgensi. Sigillum fere illaesum est. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 1 p. 329 nr. 349 ex or. Editionem repetimus.

Cf. infra nr. 714. 745. 746.

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer chaiser ze allen zeiten merer des reiches verjehen offenbar an disem brief und tûn chunt allen den die in sehent oder hôrent lesen, daz wir dem edeln manne Ulrichen von Hanaŵ unserm lieben getriwen gehaizzen und geloben, daz wir in seiner schuld und geiltens, dez wir im schuldich sein und geiltens sullen und des er unser brief hat¹, nach unsers lieben fürsten und swagers Johansen chûnges ze Pehaim weisung und rat, swenn er schierst zû uns chunt, auf der pfantschaft ze Gælenhausen^a oder anderswo nach dez vorgeanten unsers swagers rat, swo wir es danne getûn mûgen. Wær aber daz der egenant chûnich von Pehaim unser swager so in churzer frist zû uns niht chôm, so sullen wir den egenanten Ulrichen von Hanaŵ seiner schuld, die wir im geiltens sullen, rihten auf der egenanten pfantschaft ze Gælenhausen nach der brief sag, die er vor von uns darûber hat¹. Und darûber zû urchunde geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Mûnichen, dez Pfincztags in den vier tagen der Vasten, do man zalt von Christes gebûrd driwzehenhundert jar darnach in dem dreizzgisten jar, in dem sehtzechenden jar unsers chûnichreichs und in dem dritten dez chaisertums.

697. 698. DONATIO BONORUM IMPERII MONASTERIO FACTA.

1330. Febr. 25. — Mart. 30.

697. *Petitio imperatori porrecta. Febr. 25.*

Copia (c.) in solo Copiario Otterbergensi saec. XIV. bibliothecae Moguntinae fol. 114, ubi rubrum: Littera illorum de Hohenvels deprecatoria ad dominum imperatorem, quod appropriet nobis bona et ecclesias in Nerstein cum resignacione earundem in manus ipsius imperatoris. Contulimus nos. — Edd. Frey et Remling 'Urkundenbuch des Klosters Otterberg' (1845) p. 367 nr. 418 ex c.

696. ^a) *anacoluthon in or.*

1) *Cf. supra nr. 234.*

Victoriosissimo et gloriosissimo . .^a domino Romanorum imperatori Hermannus dominus in Hoenfels et Kunegundis uxor sua legitima cum omni subiectione ad quelibet eius beneplacita voluntarium famulatum.

Cum monasterium in Ottirburg ordinis Cyst(erciensis) Mogunt. dyoc., quod nos ob religionis clarissime excellenciam multo complectimur affectu, sicut et parentes et progenitores nostri ipsum locum semper dilexerunt et sepulturas suas illic elegerunt, sit ex causis rationabilibus et notoriis multis debitis pregravatum et quasi in desperationem positum, nos ipsorum paupertati et penurie succurrere cupientes, duas ecclesias parochiales^b cum una capella attinente^c in villa Nerstein iuxta Oppenheim sitas, quarum ius patronatus in feodo de vestra gratia possidemus, ipsis in subsidium donare et conferre decrevimus, si tamen vestre magestatis imperialis excellencia consentire; confirmare et annuere dignaretur. Verum cum vos semper fueritis divini cultus et religionis studiosus et diligens augmentator, pari voto et unanimi consensu vobis humiliter supplicamus, quatinus talem donacionem propter Deum et pro salute anime vestre et omnium progenitorum vestrorum velitis vestra auctoritate imperiali ratificare et approbare et nichilominus easdem ecclesias ipsis religiosis appropriando vestris patentibus litteris confirmare. Quod si vestra ingenua benignitas complere decreverit, per presentes litteras omne ius nostrum, quod hactenus habuimus in ipsis et habemus, in manus vestras communicata manu libere resignamus, ut eisdem religiosis per vos pie et devote et liberaliter condonetur. Hoc scientes quod in aliis bonis videlicet in Germersheim de iure castrensi et etiam de aliis bonis quam plurimis, que de gratia vestra in feodo habemus, vobis nichilominus sumus astricti ad homagii servitutem, immo ultra debitum in perpetuum nos invenietis ad vestrum servicium promciores. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Et ego Hermannus predictus sub iuramento fidelitatis, quo vestre imperiali maiestati sum astrictus, recognosco, quod aliud sigillum non habeo nec aliud facere intendo, nisi prius dignitatem consequar militarem.

Datum anno Domini MCCCXXX, in Dominica Invocavit.

698. *Approbatio imperatoris.* Mart. 30.

Copia (c.) ibidem fol. 114' cum rubro: Consensus dñi Ludowici imperatoris super donacione ecclesiarum in Nerstein. Contulimus nos. — Ed. l. c. p. 368 nr. 419 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 359 nr. 3269 (Addit. III).

Cf. Böhmer l. c. 3270¹.

Lud(owicus) Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis Christi fidelibus presentibus et futuris harum litterarum tenorem intuentibus gratiam suam et omne bonum.

697. ^{a)} . c. ^{b)} sequ. eccās subpunct. ^{c)} post Nerstein scriptum signo posito.

1) In adnotatione ponimus ex eodem codice fol. 114 et 113' duo scripta domini de Hohenfels et uxoris a. 1330. Apr. 23 et Iun. 15 data, quae item contulimus (cf. Frey et Remling l. c. p. 371 nr. 421 et 422):

Item de donacione iuris patronatus ecclesiarum in Nerstein.

Nos Hermannus dominus in Hoenfels et legitima collateralis nostra domina Kūnegundis tenore presencium publice profiteamur, quod nos unanimi consensu et pari voto provida deliberatione prehabita pro salute animarum nostrarum et cunctorum progenitorum nostrorum cupientes terrena pro celestibus commutare, conferimus et donamus et presentibus appropriamus religiosis viris domino . . abbati et conventui monasterii in Ottirburg ordinis Cyst(erciensis) Mogunt. dyoc. ius patronatus duarum ecclesiarum parochialium et unius cappelle attinentis sitarum in terminis ville Nerstein eciam Mogunt. dyoc. cum omni iure, quo nos illud hactenus possedimus et a cunctis nostris progenitoribus usque ad nos est rite et racionabiliter devolutum, ut et ipsi religiosi huiusmodi ius patronatus im-

Religiosis personis et sacratis locis benigno animo et pio zelo procurando ipsorum commoda et augendo eorum utilitates et profectus, frequenter Spiritu divino nos ad hoc propicius stimulante, favorabiliter annuimus et eorum supplicationibus aures damus benivolas et benignas, ut per hoc cultus reverentie divine, ad cuius augmentum summo-
 pere conamur, eo quod nostre saluti hunc nobis in utroque seculo proficere firmiter
 credimus et speramus, per eos uberior et salubrior habeatur et semper sumat beacius
 incrementum. Petitionibus igitur religiosorum virorum Heinrici abbatis et conventus
 monasterii in Ottirburg ordinis Cyst(erciensis) Mogunt. dyoc., devotorum nostrorum di-
 lectorum per exaudicionis nostre gremium graciosius occurrentes, ipsis ac dicto eorum
 monasterio in Ottirburg, ut nostri ac progenitorum nostrorum et tocus posteritatis nostre
 ibidem perpetua memoria habeatur, donacionem iurium patronatus duarum parrochia-
 lium ecclesiarum in villa Nerstein prope Oppenheim sitas et unius cappelle eisdem
 parrochiis attinentis per nobilem virum dominum Hermannum in Hoinfels et legitimam
 suam conthoralem Chûnigundim motu pie devocionis et intentu eis factam, cum eadem
 iura patronatus a nobis et sacro Romano imperio in feodum hucusque descenderint,
 approbamus, ratificamus et presentis nostri scripti patrocinio confirmamus. Appropriantes
 predictis . . abbati et . . conventui ac eorum monasterio Ottirburg ecclesiarum et
 cappelle predictarum, maxime quia dicti Hermannus domini in Hoinfels et Chûnigundis
 conthoralis sue predictorum consensus et instans precum postulacio intervenit litteris
 eorum patentibus et apercius sigillatis¹, iura patronatus suprascripta auctoritate et de
 solita clemencia nostre imperatorie maiestatis. In cuius nostre approbacionis, confir-
 macionis et appropriacionis robur et evidens testimonium presentes conscribi et nostre
 maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Ezzlinga, feria VI. ante Dominicam qua cantatur Domine ne longe, anno
 Domini MCCCXXX, regni nostri anno XVI, imperii vero III.

perpetuum ad omnem usum suum possideant pacifice et quiete. Et hoc per manum gloriosissimi im-
 peratoris domini Ludowici, de quo tale ius patronatus in feodo processit, accedente ipsius consensu
 voluntario et expresso. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini MCCCXXX, in die beati Georgii martiris.

Quod domini de Hoenfels conferunt nobis ius patronatus ecclesiarum in Nerstein

Noverint universi presencium inspectores, quod nos Hermannus dominus de Hoenfels et domina
 Kûnegundis nostra collateralis legitima considerantes condicionem humanam esse labilem ac salutem
 animarum rebus omnibus fore merito preferendam, hinc est quod saluti animarum nostrarum nostro-
 rumque progenitorum providere salubriter cupientes ob earundem animarum nostrarum et progenitorum
 nostrorum remedium ius patronatus duarum ecclesiarum parrochialium et unius cappelle attinentis
 sitarum in terminis ville Nerstein Mogunt. dyoc. cum suis attinenciis et pertinenciis universis, quod
 ad nos cum suis pertinenciis huiusmodi titulo pertinet feodali, prout illud ad nos pertinet et hac-
 tenus pertinuit, de consensu et voluntate gloriosissimi imperatoris domini Ludowici domini feodi
 prelibati religiosi viris . . abbati et . . conventui monasterii in Ottirburg ordinis Cyst(erciensis)
 dicte Mogunt. dyoc. donamus donacione inter vivos et perfecta pro nobis nostrisque heredibus et
 successoribus universis et concedimus et in eosdem transferimus possidendum perpetuo pleno iure
 eis per presentes^a confirmamus omni iure et modo, quo quoquo modo^b vel quo melius valere
 potest, nunc et in perpetuum de consuetudine vel de iure. Promittentes pro nobis et nostris here-
 dibus contra donacionem, cessionem aut translacionem huiusmodi perpetuam non venire per nos et
 per alios in iudicio vel extra verbo vel facto, publice vel occulte ac eandem ex quacumque causa vel
 occasione cuiuscumque ingratitudinis revocare, set ipsam firmam et ratam perpetuis temporibus in-
 violabiliter observare. Dantes domino . . abbati et . . conventui prefatis presentes litteras sigillis
 nostris sigillatas in robur et testimonium super eo.

Datum anno Domini MCCCXXX, in die beati Viti martiris.

1) *Supra* nr. 697.

^a) p̄ntib; c. ^b) *sic* c.

699—701. SCRIPTA AD CIVITATEM RATISPONENSEM
SPECTANTIA.

1330. Mart. 5.—11.

*Cf. supra nr. 532. 533.*699. *Imperatoris litterae salvi conductus.* Mart. 5.*Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 396. Descripsimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.**Böhmer, Reg. Ludw. p. 359 nr. 3266 (Addit. III).*

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez
 10 reichts enbieten den erbern und weisen läuten Perhtolden dem Ergoltzpechen purger-
 meister, . . dem rat und den purgern gemeinlich ze Regenspurch, unsern lieben ge-
 triwen unser hulde und alles güt.

Uns hat chunt getan der edel man Frid(erich) burchgraf ze Nürenberch unser
 lieber heimlicher, daz ir ewer potschaft zû uns senden wellet. Dar umb wizzet daz
 15 wir ewern êgenanten purgermeister, ewer purger und boten die ir zû uns sendet und
 auch ir gesellschaft diu mit in fert in unsern und dez reichts besundern scherm und ge-
 leitte genomen haben und auch mit disem brief nemen für uns und die unsern und für
 alle läute, für allen pan und ähte, für alle chlag, ansprache und wærung und gemæin-
 lich für alle sache, von den si von iemant geleidiget oder beswært möhten werden.
 20 Für daz alles versichern wir si gantzlichen zû uns ze varen swa wir danne sein, bei
 uns ze beleiben und wider heim ze varen gen Regenspurch in die stat mit gantzer
 sicherheit an alles geværde. Und dar über ze urchunde geben wir in disen brief mit
 unserm heimlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Lantzhût, do man zalt von Christs gebürde dreutzeenhundert
 25 jar dar nach in dem dreizzigstem jar, dez Montags nach dem Suntag swenne man
 singet Reminiscere, in dem sehtzehendem jar unsers reichts und in dem dritten dez
 cheisertûms.

700. *Pactum ducum Bawariae inferioris cum imperatore.* Mart. 8.

*Originale (or.) ibidem 'Fürstenselekt' fasc. 204. Contulimus nos. Pendent tria
 30 sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittels-
 bacensia' II, 308 nr. 278 ex or.*

1. Wir Heinrich, Ott und Heinr(ich) von Gots genaden pfallentzgraven ze Reyn
 und hertzogen in Bayern verjehen offenbar an dem brief und tûn chunt allen den di in
 ansehent oder hõrent lesen, wan der rat und di gemain der stat ze Regenspurch uns
 35 unsereu recht, di wir in derselben stat von unsrer herschaft wegen unsers landes ze
 Bayern haben sullen, an manigen sachen vor gehabt habent, genydert und enpfremt
 und unserm genædigem herren hern Ludwigem dem hochgeborn Römischem chayser
 daz selb an seinen rechten, di zû dem reiche gehõrent und zû seiner herschaft des
 landes ze Bayern, auch habent getan, haben wir uns ainmütichlich und triwlich zû dem
 40 selben unserm herren verbunden, also daz wir wider arm und reich der selben stat mit
 land und läuten ungeværllich, als wir beste mûgen, dem selben unserm oben genanten
 herren geholfen sullen sein und er uns ze geleichem weis her wider, als lang untz wir

es dar zû bringen, daz si uns bedenthalben unsereu recht widervaren lazzen und ir ze nutz und ze gewêr chomen.

2. Auch sullen wir an den êgenanten unsern herren den chayser noch er an uns mit den selben purgern und der stat ze Regens(purch) dhainen frid, satz, tayding noch richtung niht voderen noch nemen ayner an den andern. Wær auch daz es dar zû chæm, daz di selben purger von Regens(purch) uns bedenthalben pezzerung tæten mit gût oder mit andern sachen, dar umb daz si uns ze baiden seit unsereu recht vor gehabt habent, daz sol unser oben genanter herre und wir geleich mit einander haben und taylen, also daz ez uns alles halbes gevallen sol und unserm egenanten herren der ander halb tayl.

3. Wær auch daz iemant der stat und den purgern ze Regens(purch) ze dinst und ze hulf wurd oder chæm wider unsern oben genanten herren und wider uns, di demselben unserm herren, dem reich, seinem land ze Bayern oder unserm land zû gehorten, di selben swer di sind, edel oder unedel, hoh oder nyder, swi si genant sind, sullen ewichlich mit ir leib und gût in des oben genanten unsers herren des chaisers, des reiches und unser æht sein und sullen si verderben ewichlich an ir leib und gût. Und dar über ze einem urchûnd geben wir den brief versigelten mit unsern insigeln.

Der ist geben ze Lantzhût, da von Christes gebürt waren dreutzehnhundert jar darnach in dem dreizzigistem jar, des Pfintztags vor dem Suntag Oculi in der vasten.

701. *Imperatoris privilegium pro monasterio Sancti Iacobi ad Scotos Ratisponensis. Mart. 11.*

Originale (or.) ibidem KLS nr. 397. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubei coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 67 nr. 1090.

Wir Ludowig von Gotes genaden Romischer chaiser ze allen ziten merær des richs enbieten den erbærigen lauten dem .. abbt von Sant Jacob ze den Schotten ze Regenspurch^a und dem rat von der stat ze Regenspurch, unsern lieben getrevn unser genad und als guet.

1. Wist daz wir haben angesehen di notichait und di armuet, di daz chloster datz Sant Jacob ze Regenspurch leit und geliten hat, haben auch angesehen daz unrecht, daz baidenthalben von dem pischolf und von etzlichen unsern ambtlauten im von unrechter und böser gewonhait widervaren ist, daz uns wol und wors gewissen ist. Wellen wir daz weder der abbt noch der covent noch iemant von des chlosters wegen fürbaz dem pischolf von Regenspurch noch iemant der leicht seinen gewalt furtt noch chainem amptmanne, es sei vitztum, richter, schirgen oder pflegær swie si sein genant oder swa si sein, chain stewart oder chain ungelt, swie daz her chommen wær von gewalt oder von anderr bosen gewonhait an rechtz vogtrecht, do man brief und hantvest oder ander gerechtew chuntschaft umb fürbringen mæcht, icht geben noch iemant gebunden sein ze geben.

2. Wellen auch daz der selb abbt von Sant Jacob ze Regenspurch^b, als pilleich und recht ist, seiner mûnich und seiner undertan swer di sein, es sein prior, æbtt, chapplæn oder sust pfleg(ær), gewaltich sein seu zu straffen und ze pûzzen an ir leib und an ir guet nach sein selbers gewissen, daz in dar umb weder der pischolf noch anders niemant ze straffen schol haben. Ob auch daz wær daz chain prior von Wichsantpeter, chain abbt von Ertfürte, von Wirtzpurch, von Mæmminge,

701. ^a) Regns or. ^b) Regs or.

von Aychstet oder von Chelhaim oder der selben gotzhæuser pflegær, di baidenthalben mit dem leib und der pfleg dem abbt und dem gotzhaus von Sant Jacob ze Regenspurch^c angehõrent und undertænich sein schullen, icht tæten, wûrfen oder antrûgen oder geworven hieten, daz dem vorgenanten gotzhaus von Sant Jacob ze Regenspurch^c ze schaden oder ze laster chommen wær und noch chæm, dar ûber geb wir dem selben abbt von Sant Jacob ze Regenspurch^c unsern chaiserlichen gewalt di selben ze straffen an ir leib und an ir guet nach sein selbers gewissen, daz er dar umb niemant ansehen schol noch furchten danne uns.

3. Dar umb welle wir und biten euch alle von dem rat ze Regenspurch^d, di ietzu do bei sein oder noch dar zu chõmmen, daz ir von der wirdichait unserr maiestat und unserm chaiserlichem gewalt dem vorgenanten gotzhaus der genanten unserr gnad di wir im getan haben vor seit und sew dar an beschirmt so ir best mûgst und dem pischolf fûrwaz nicht gestatt chainen unrechten pan oder gewalt dem chloster icht aufzelegen. Und wellen daz ir den abbt mit unserm gewalt und von ewern wegen in sein chloster vodert und daz als gedinge und als vermachen ab sei und do inne alle zeit nach ewerm rat leb.

4. Wan auch daz nicht zimleich wær, daz der abbt oder iemant von seinen wegen ze aller zit euch mit chainen sachen bechumert gemainchlich, so welle wir daz di erbærigen leut Lud(wig) der Strauwingær, Chunrat der Sternær, Praun der Ekkær und Ulr(ich) der Chratzær dem abbt raten und anweisen von ewer aller wegen schullen. Und swenne der einer nicht enwær, so schûlt ir im aver einen ander geben, also daz di vier alle zeit beleiben. Und schol auch der abbt an seu nicht chauffen, verchauffen oder taidingen danne nach irem rat.

Und daz selb wir bestætichen mit disem brief, der versigelt ist mit unserm chaiserlichen insigel und gegeben ze Mûnchen, des Suntags vor Mitterrvasten^f, do man zalt von Christes gepurd dreutzehenhundert jar dar nach in dem drizzigistem jarn, in dem sechtzehenden^e jar unsers chûnichrichs und in dem dritten des chaisertums.

702. 703. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE AD DIVERSOS.

1330. Mart. 13.

702. *Litterae ad Ottonem ducem Austriae. Mart. 13.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 162ⁱ nr. 1919. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 412 Pâbste nr. 248 (Addit. III); Reg. ep. Constant. nr. 4210.

Ottoni duci Austrie.

1. Magnificentie tue litteras¹ nobis per dil. fil. Wolfradum de Nelemburg commendatorem provincialem ordinis beate Marie Theutonicorum in Swevia, tuum nuncium presentatas benigne recepimus et que nuncius ipse voluit proponere dicteque continebant littere, intelleximus diligenter. Primo namque prefatus nuncius te, quia super dispensatione illius matrimonii² per nos dudum graciose concessa nobis regraciari tam diu certis ex causis distuleras, excusavit. Profecto fili non erat opus te super hoc excusare, sed ad id tua gratitudo laudabilis te induxit, quam excusationem utique nos ex superhabundanti admisimus, cupientes tuis satisfacere desideriis in hac parte.

701. ^{c)} Regus or. ^{d)} Regs or. ^{e)} ultima n corr. ex s or. ^{f)} sic or.

1) *Servatae non sunt.* 2) *Cf. supra nr. 73 et p. 50 not. 2.*

2. Subsequenter vero prelibatus nuncius nobis verbotenus per suum interpretem exposuit et deinde in scriptis etiam tradere procuravit, quod Ludovicus de Bavaria excommunicatus hereticus et scismaticus nuper in civitate Tridentin(a) existens, quam cito quondam Frederici fratris tui audivit obitum¹, in Alamaniam intentione occupandi civitates et loca regni Alamanie premissis litteris suis ad civitates, oppida quosdamque parcium earum dominos infelices curavit dirigere gressus suos. Et licet oppinaretur a multis, quod aliqui parcium predictarum principes ac civitates et oppida eum velint recipere cessante contradictione quacumque, civitates tamen et oppida, que dudum tibi nomine fratris tui iuraverant, adhuc tua informatione instructi ac potencia circumfulti stabiliter in statu huiusmodi perseverant. Et quia de nostra intentione volebas effici certior super hiis, prefatum nuncium ad nostram presentiam transmisisti disponens, si de nostro existat beneplacito, quod dictus Ludovicus regnum predictum nequaquam obtineat, una cum dil. fil. nobili viro Alberto fratre tuo prefato Ludovico potenter et viriliter resistere, sicut melius cum Dei adiutorio favoreque nostro potestis, et forcius quam aliqui principes parcium earundem. Preterea subiunxit prelibatus nuncius ex eo evidencius apparere, quod velis memorato Ludovico constanter resistere, quia licet fratres tui cum ipso hactenus colloquia seu placita, ut verbis ipsius utamur nuncii, habuerint litterasque ab ipso receperint et sibi suas destinarent, tu tamen id semper facere recusasti nec ad ea per fratres ipsos vel alios inclinari potuisti seu flecti et ex hoc potissime inter te dictumque quondam Fredericum fratrem tuum fuit materia dissensionis et odii, quod ipse non opponebat se dicto Ludovico, sicut poterat et debebat. Rursus quod cum nuper nobilis vir . . dux Charinthie terminum habendi per te fratremque tuum cum eodem L(udovico) placitum ordinasset, tum termino huiusmodi interesse recusans fratri tuo, quod illum nullatenus observaret, mandasti, statuendo nichilominus cum dil. fil. nobili viro Henrico duce Bavarie sororio tuo locum et terminum ad tractandum, ut eiusdem L(udovici) valeret utilius processibus obviari, et faciendo etiam confederationem propter hoc cum venerabilibus fratribus . . Argentin(ensi) et . . Constancien(si) episcopis nostris fidelibus et devotis.

3. Quibus quidem per eundem nuncium ut premittitur expositis et in scriptis traditis diligentius intellectis, tuum in hac parte laudabile propositum multipliciter in Domino commendamus, nobilitatem tuam rogantes et in Domino attentius exhortantes, quatinus bona innumera tibi ac domui tue aliisque fidelibus ex resistencia dicto heretico et scismatico facienda potenti brachio proventura necnon grandia pericula rerum, animarum et corporum ex adhesionem, receptatione, defensione ac fautoria ipsius merito formidanda consideranter attendens, ad instar bo(ne) me(morie) Lipoldi ducis Austrie germani tui eundem hereticum et scismaticum aborreas et ad resistendum sibi una cum eisdem Alberto et Henrico ducibus ac dictis episcopis aliisque valitoribus nostris et ecclesie fidelibus sic potenter et viriliter te disponas, quod dampnanda ipsius elidatur intentio tuque proinde condignis attolli preconiiis ac congruis prosequi favoribus et ad altiores honores provehi merito merearis. Et ecce prefatis episcopis, ut tibi super predictis assistant viriliter tecumque super viis et modis, quibus melius et utilius negotium predictum expediri poterit, conferant, per litteras scribimus opportunas² et nichilominus dil. fil. Ulricum de Lentzburg ordinis Heremitarum sancti Augustini penitentiarium nostrum, qui tibi et eisdem episcopis intentionem nostram explicare viva voce super hiis poterit plenius, destinamus. Que autem per te ac dictos episcopos ordinata in hac parte fuerint, nobis rescribere tua providencia non obmittat.

Dat. Avinion(e), III. Idus Marcii, anno quartodecimo.

1) Obiit in Guttenstein m. Ian. die 13.

2) Infra nr. 703.

703. *Litterae ad episcopum Argentinensem.* Mart. 13.

Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 164 nr. 1929. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler* 'Vatikan. Akten' p. 451 nr. 1283 ex c. (decurtatum); *Hauviller* 'Analecta Argentinensia' I, 172 nr. 197 ex c.

5 Cf. *Reg. ep. Constant.* nr. 4209.

Bertholdo episcopo Argentinensi.

Nuper dil. fil. nobilis vir Otto dux Austrie ad nostram presenciam suum specialem nuncium cum litteris credencie destinavit, per quem fecit nobis exponi, quod ipse ac dil. fil. nobilis vir Albertus frater suus Austrie et Henricus Bavarie duces cum suis
10 valitoribus et ecclesie fidelibus ac tecum et cum venerabili fratre nostro Rudolfo episcopo Constanciense, cum quibus super hoc confederacionem fecerat, Ludovico de Bavaria heretico et scismatico, ne regnum occupare valeat Alamannie, resistere potenter et viriliter intendebant. Cumque prefato Ottoni duci eum confortando et exhortando
15 super hoc per nostras alias litteras rescribam¹, fraternitatem tuam rogamus attentius et hortamur, quatinus eidem duci circa hec potenter et viriliter assistere non omittas, tu et idem episcopus Constanciensis, cui similiter scribimus, convenientes cum eis tractare ac ordinare vias et modos, quibus melius et utilius expediri possit, dirigente Domino negocium huiusmodi studeatis, nobis quid super hiis feceritis et alia tibi occurencia fideliter rescripturus. Et ecce quod dil. fil. Ulricum de Lentzeburgh ordinis Heremitarum sancti Augustini penitenciarium nostrum, qui tibi ac memorato episcopo intentionem nostram in hac parte plenius explicare poterit, destinamus.

Dat. Avinion(e), III. Idus Martis, anno quartodecimo.

In e. m. verbis competenter mutatis eidem episcopo Constanciensi.

704—707. UNIO DUCUM BAWARIAE INFERIORIS
25 CUM IMPERATORE.

1330. Mart. 20.

704. *Imperatoris scriptum obligationis.* Mart. 20.

Superest nonnisi in transsumto eodem die a ducibus confecto infra nr. 706, ubi vide.
Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1093.

30 Wir Ludowich^a von Gots genaden Römischer^b cheiser ze allen czeiten merer des reiches verjehen offentlich an disem brief allen den di in sehent, hörent oder lesent.

Wan wir unsern lieben vetern und fürsten Heinrichen, Otten und Heinrichen pfallentzgraven bei Reyn und hertzogen in Bayern schuldich sein zwaintzich tawsent markch silbers Regenspurger gewihtes umb den dinst, den si uns und dem riche an
35 dem streit ze Mıldorf gen unserm ôhaim von Ôsterreich^c getriwlich taten, und auch für den schaden, den si an dem selben streit bei uns namen und enpfingen, da für wir in verschriben heten Weissenburch^d diu stat, den Neunmarcht^e und di Juden ze Regens-

704. ^a) Ludowig 2. ^b) Römischer 2. ^c) Ôsterreich 2. ^d) Weizenbürg 2. ^e) Newenmargt 2.

40 1) *Supra* nr. 702.

(purch)^f, der pfant wir ains an daz ander niht lösen solten, als si des ein gût hantvest von uns heten¹, und wan si uns an den selben sachen und auch an dem Neunmarcht^e gæntzlich entwichen sind, haben wir in für zwelftawsent markch silbers eingewanturt und gesetzt di stat Weissenburch^g und di Juden ze Regenspurch^f, als si des ein besunder hantvest von uns habent¹. Noch beleiben wir in schuldich ahttawsent markch silbers lötiges Regenspurger gewihtes und für di selben ahttawsent markch silbers haben wir in, irn hausfrawen und irn erben eingewanturt und gesetzt in pfandes weise unser stat Laugingen^h, also daz si die selben stat inne haben sullen und niezen mit gericht, stewern, zöllen, vogtayn, geleiten, ampten, lehenscheften, gaistlichen und werltlichen lauten und gûten, christen und Juden und gemainlich mit allen den eren, rechten, herscheften, nützen und gûlten di dar zû gehörnt, besûhten und unbesûhten, als wir si inne haben gehabt mit gewonheiten und rechten gæntzlich an abslag, als lang untz wir oder unser erben di selben stat, herschaft und gûlt als vor verschriben ist von den vorge-
nanten unsern vetern, irn hausfrawen und iren erben umb di egenanten ahttausent markch lötiges silbers wider ledigen und lösen an alle ir widerred, swann wir di tûn¹⁵ wellen oder mûgen. Swaz auch wir vor besunderlich von der ob genanten stat, herschaft, gût und gûlt versetzt haben, daz sullen si stæt halten, doch mûgen si es ledigen und lösen und in ir gewalt bringen. Und swaz des ist daz niht zabslag stet, daz si ledigent und lösen und unser hantvest und brief uns ledigent von den den ez stet oder des si uns recht und redlichen beweisen, daz sullen si swaz des ist oder wirt zû²⁰ den obgenanten ahttawsent markch silbers auf der obgenanten stat, herschaft und gûlt haben. Swaz aber des ist daz si lösen daz ze abslag stet, umb swaz si daz lösen, daz sullen si niht zû den ahttawsent markchen slahen. Und swaz der gûlt wirt, di si also ledigent oder die sust von abslag ledich wirt, di sullen si inne haben und niezen in allen dem rechten, als di gût, gûlt und herschaft, di wir in ietzûn einant-²⁵ wrten. Und dar über ze urchûnd geben wir in disen brief mit unserm cheiserlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Auspurch, des Ertags nach dem Suntag so man singet Letare, do man zalt von Christes gepûrt dreutzeenhundert jar dar nach in dem dreizzigstem jar, in dem sehtzehenden jare unsers reichs und in dem dritten des cheisertûmes.³⁰

705. *Reversales ducis Heinrici senioris. Mart. 20.*

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos. Pendet sigilli fragmenta parva loro membranaceo. — Ed. Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 310 nr. 279 ex or.

Wir Heinrich der elter von Gotes gnaden pfallentzgraf ze Rein und hertzog in³⁵ Beyern verjehen und tun chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir mit verdahtem mût und gûten willen zû unserm genædigem herren herrn Ludowigen dem hohgeborn Rômischen cheyser uns verpunden haben an aydes stat mit unsern triwen und verpinden auch uns mit disem brief, also das wir im und seinen erben ewichlich gen allermænnleich gaestlichen und wærtlichen, swie die genant sint,⁴⁰ mit land und læwten und mit aller unserer maht geholffen sullen sein und zûlegen ungeværllich, als verre wir chunnen und mûgen. Also sol er und sein erben auch uns und unsern erben ze gleicher weis her wider geholffen sein. Wir nemen aber aus den pûnden unsern gaestleichen vater hern Johansen den pabst von Rom, also daz wir

704. ^f) Regenspûrch 2. ^g) Weizenbûrch 2. ^h) Lawgingen 2.

1) *Litterae servatae non sunt.*

uns in den sachen, die unser oben genanter herre der cheyser gen im ze handeln hat, wol mügen halden, als sich der merer tayl der churfürsten des reyches in den selben sachen haldent, doch also das es unserm oben genanten herren dem cheyser und seinen erben an der obgeschriben püntnûzz und hilffe, die wir gen einander getan haben, niht schaden sol. Und dar zû nemen wir auch aus an den oben geschriben pünden unsern lieben herren und sweher hern Johansen den chûnich von Behaim und seinu chind und unsern herren und swager hern Baldweinen den ertzbischof ze Tryer, daz wir wider die unserm egenanten herren dem cheyser und seinen erben nihtes gepunden sein. Und dar uber zû einem urchûnde geben wir in disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist ze Auspûrch, do man zalt von Christes geburd dreuzehen hundert jar dar nach in dem drezzgistem jar, des Eritags nach dem Suntag Letare in der vasten.

706. *Ratificatio obligationis imperialis a ducibus facta.* Mart. 20.

Originalia duo, quorum 1 in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 401, 2 in tabulario secreto domus regiae servatur. Descripsimus nos 1; contulit 2 H. Herre. Pendet sigillum secretum autographi 1 laesum loro membranaceo, in quo adhuc legi poterant: + Secret. H. L . . wig . seligr. Autographi 2 duo sigilla fere illaesa pendent loris membranaceis. — Ed. Wittmann l. c. II, 311 nr. 280 ex 2.

Wir Heinrich, Ott und Heinrich von Gots genaden pfallentzgraven ze Reyn^a und hertzogen in Bayern^b verjehen und tun chunt allen den di disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz unser genædiger herre her Ludwich^c der hochgeborn Rõmisch cheiser di stat Lauging^d, di herschaft und gûlt di dar zû gehõrt uns eingewantwurt und gesetzt hat in aller der weis als her nach an dem^e brief stet geschriben:

‘Wir Ludowich^f von Gots genaden — in dem dritten des cheisertûmes.’ *supra* nr. 704.

Und daz wir di obgenanten stat, herschaft und gûlt niht anders inne haben sullen noch niezzen dann unsers oben genanten herren hern Ludweigs^g des Rõmischen^h cheisers hantvest sagt, di wir inne haben und di wir im und seinen erben oben ze einer bedenchnûzzⁱ haben verschriben in dem brief von wortt ze wortt. Dar ûber ze einem urchûnde geben wir in den^k brief versigelten mit unsern insigeln.

Der ist geben ze Auspurch des jares und des tags als oben von unsers herren des cheisers wegen ist verschriben.

707. *Imperatoris scriptum declaratorium.* Mart. 30.

Originale in tabulario Ottingensi. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1100.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief, daz unser wille und gunst ist, wie die edlen manne Ludowich und Friderich grafen von Otingen unser liebe getriwe mit unserm lieben vetern und fürsten Heinrich pfallentzgraf bei Rein und hertzogen in Bayern ûber ein choment umb die pfantschapft, die er in tûn wil mit unsrer stat ze Laugingen, doch also daz daz gelt, dar umb er in ez versetzt, uns oder unsern erben abgee und ab-

706. ^{a)} Rein 2. ^{b)} Bayern 2. ^{c)} Ludowick 2. ^{d)} Lawgingen 2. ^{e)} disem 2. ^{f)} Ludowig 2. ^{g)} Ludowiges 2. ^{h)} Romischen 2. ⁱ⁾ gedencknûzz 2. ^{k)} disem 2.

geslagen werde an der sūmm, dar umb wir die selben stat dem egenanten unserm vetern und hertzog Otten und hertzog Heinrichen auch unsern vetern vor mit andern unsern briefen verschriben und versatzt haben¹. Dar über ze ūrchund geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Ezzlingen, an dem Vreytag vor dem Palmtag, da man zalt von Christes gebürt driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem sechzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

708. IMPERATORIS PRIVILEGIUM PRO MONETARIIS SPIRENSIBUS.

1330. Mart. 23.

10

Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis. Pendet bulla aurea filis sericis viridis flavique coloris. Textus mendis scatet. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 319 nr. 509 ex or.; Hilgard 'Urkunden' p. 312 nr. 386 ex or. Editiones inter se collatas repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 359 nr. 3267 (Addit. III).

15

Cf. infra nr. 715. 716.

¶Ludowicus quartus¶ Dei gracia Romanorum imperator semper augustus. Ad perpetuam rei memoriam.

1. Imperialis extollitur et sublimatur maiestas eiusque decoratur celsitudo, dum se erga subditos imperii fideles et benemeritos liberalem exhibet et eorum votiva desideria libenti animo conatur exaudire. Ipsos namque sic fideliores efficit et alios ad fidelitatem imperii allicit reipublice utique ad profectum. Inde est quod nos, qui non armis bellorum, . . ducibus, . . militibus vel ingenio nostro, set sepe^a et providencia summe Trinitatis, a qua mundi tocus processerunt elementa et eorum dispositio in orbe terrarum producta est, mundi dominus quamvis inmeriti facti et ad apicem sacri imperii annuente Domino sumus feliciter subrogati, volentes viros prudentes et discretos fideles nostros dilectos . . monetarios cives nostros Spyrenses qui vulgariter die husgenoszen appellantur, qui pro tempore sunt et eorum in hac societate successores et posteros quicumque fuerint, ob grata eorum servicia nobis et imperio pre ceteris civibus Spirensibus, quos tamen semper constantes et fideles imperii reperimus, hactenus prestita et inantea uberius prestanda largiflue remunerare et libertatem imperialem eis liberaliter impertiri, ipsos monetarios predictos cives Spirenses fideles nostros dilectos qui vulgariter die husgenoszen appellantur presentes et futuros, quicumque aut quocumque fuerint, ipsorum liberos masculos ab eis legitime descendentes et ab eis iuxta ipsorum morem et consuetudinem in suam societatem seu collegium assumptos et electos in speciales et proprios nostre et imperii celsitudinis filios recepimus, ipsos nostre altitudinis protectioni veluti eos, quorum sollicitudinem gerere intendimus atque curam, specialiter servantes. Ipsorum eciam corpus seu collegium sive societatem eorundem tamquam licitum seu licitam approbamus, laudamus et presentibus perpetuo confirmamus. Ipsis eciam et eorum cuilibet ex uberiori nostra liberalitate imperiali ob meritorum suorum prerogativam et ex causis premissis et aliis ob speciale privilegium pro nobis et nostris in imperio vel regno successoribus ex certa sciencia pure et liberaliter

708. a) sic pro sapientia or.

1) Supra nr. 704.

concedimus et donamus privilegia infrascripta, quibus eciam ipsi et eorum progenitores ex concessionibus generosis divorum Romanorum imperatorum et regum predecessorum nostrorum ipsis factis et^b veraciter didicimus a tempore et per tempora, quibus in contrarium memoria^c non existit, hactenus pacifice sunt gavis.

2. Inprimis siquidem statuimus, volumus et ordinamus et sic ab omnibus imperii fidelibus firmiter servari precipimus, ut nullus de domo communi ipsorum monetariorum que vulgariter die mûnszen appellatur^d vel de ipsius domus supertectu quod vulgariter under der mûnsze dicitur vel de domo singulari alicuius ex monetariis propria vel conducticia quam^e idem monetarius inhabitat aliquem illuc fugientem ob maleficium quodcumque vel debitum vel ob aliam causam quamcumque violenter invito fugiente vel monetario cuius domus est extrahat vel extrahere volenti prestat consilium, auxilium vel favorem aut animo extrahendi predicta loca temere ingrediatur aut aliquem in ipsis ledat temere et violenter. Qui contra premissa aut aliquod^f premissorum fecerint, quicumque aut quotcumque fuerint et tociens quociens fecerint, quilibet tenebitur dare venerabili principi nostro episcopo Spirensi qui pro tempore fuerit decem libras denariorum Spirensium et unicuique ex monetariis tres libras eiusdem monete nomine pene. Ad cuius eciam pene in quibuscumque capitulis infra et supra scriptis commisse exactionem et conquisicionem faciendam a rebellibus prudentes viri . . consules Spirenses fideles nostri dilecti cum effectu iuvare tenebuntur ipsosque ad hoc sub fidelitatis sue prestito nobis sacramento^g. Item volumus et ex speciali gracia eisdem donamus et concedimus, ut nullus de dicta domo monetariorum communi vel supertectu eiusdem aut de domo singulari alicuius ex domesticis per aliquem iudicem seu nuncium alicuius iudicis super aliqua causa ad iudicium citetur seu evocetur, preterquam super ferendo testimonium veritati. Et si tunc super aliqua alia causa impeteretur, non debet ibi ali- cui de iusticia respondere, sed poterit et debet declinare forum et petere se remitti ad iudicem suum, videlicet ad magistrum monete, qui solus et nullus alius monetariorum iudex competens est et ordinarius.

3. Item volumus, donamus et concedimus quod ipsi monetarii singulis annis possint sibi eligere et preficere unum ex eis in magistrum suum et debent illum presentare principi nostro dilecto episcopo Spirensi qui pro tempore fuerit, recepturus^h sine difficultate confirmationem suam ab eodem. Item quod monetarii coram magistro monete sic ut dicitur electo et confirmatoⁱ et non coram aliquo alio iudice seculari teneantur vel tenebuntur de se conquerentibus de iusticia respondere, cui eciam exercendi ordinariam iurisdictionem concedimus in eosdem^h. Item nolumus quod in domibus monetariorum vel ipsorum curiis quas inhabitant aliquis iudex per se vel per nuncium suum preterquam magister monete vel nuncius^k ipsius bona alicuius arrestet vel faciat arrestari. Item quocienscumque Spire cuditur nova moneta denariorum Spirensium, quam solam videlicet monetam denariorum Spirensium episcopus Spirensis in civitate Spirensi cudere debet, tunc idem episcopus unum ex monetariis, non alium preficiet in magistrum operis monete, qui eam examinabit fideliter et probabit. Item volumus quod quicumque monetarius vel alius aliquem monetarium vel alium in dicta domo monetariorum communi vel sub architectis eiusdem domus verberaverit, cappillaverit, vulneraverit vel alias leserit, is nomine pene teneatur episcopo Spirensi decem libras denariorum Spirensium et cuilibet ex monetariis tres libras monete supradicte.

4. Item volumus quod si quis convictus per duos testes ydoneos vel quia impetitus^l se suo iuramento expurgare noluerit, quod monetariis, qui tantum et non alii

708. ^b) sic pro ut or.^c) memoriam or.^d) appellantur or.^e) & or.^f) aliquot or.^g) obligamus vel similiter addendum est or.^h) sic or.ⁱ) electio et confirmacio or.^k) nuncios or.^l) impeditus or.

in moneta ad cambiendum presidere debent, cambium apud ipsos faciendum asportaverit vel asportari procuraverit, incidit in penam predictam episcopo et monetariis applicandam. Item nolumus quod aliquis alius quam monetarius aut monetarii Spire cambium faciat seu faciant cum pondere et statera aut ad cambiendum presideat alibi quam sub architectis ipsorum monetariorum antiquis, et si quis alius repertus fuerit predicta fecisse, incidit in penam predictam. Item statuimus et volumus quod monetarii, qui president in moneta vel alibi ad cambiendum, teneantur singulis quatuor temporibus coram magistro monete iustificare et facere examinari pondera sua et stateras et magister monete debet hoc gratis facere. Item volumus quod magister monete teneatur eisdem singulis quatuor temporibus iustificare et examinare, quod competenti tamen sellario pondera et stateras apothecariorum et aliorum institorum quorumcumque, qui mercimonia sua vendunt ad pondera, ad libram videlicet et stateram. Item volumus quod quocienscumque magister monete convicerit aliquem per tres testes fidedignos vel quia ille impetitus proprio se noluerit expurgare iuramento, quod tempore eo tunc, cum Spire nova cuditur moneta denariorum Spirensium, argentum alibi vendiderit quam ad monetam, is nomine pene dabit unam libram denariorum Spirensium ei qui emolumentum monete quod vulgariter der schlegeschatz dicitur recipit seu recolligit. Item statuimus et volumus quod monetarius conventus ab aliquo coram magistro monete super aliquo debito, sive confiteatur debitum sive diffiteatur, si est contumax vel inobediens, ut quia precepto eiusdem magistri ad tres quindenae iuxta sententiam et pronunciacionem aliorum monetariorum sibi factam non obtemperat, tunc magister monete pignora contumacis capere debet et tradere actori in solutum. Quod si pignora dare recusaverit et magistro capere volenti resistit, extunc a iure et honore monetariorum et ipsorum consorcio sine spe restitutionis cadat ipso facto. Quod si magister pignora contumacis pro modo debiti invenire non potest, tunc convocatis aliis monetariis una cum ipsis pronunciare debent, sentenciando ipsum contumacem ammodo non esse nec esse debere monetarium, et ipsum repellere a consorcio eorundem et ipsum de cetero coram sculteto Spirensi posse a quolibet conveniri, nec debent illum contumacem umquam ad ipsorum collegium reassumere, nisi prius nomine emende prestat unicuique ex monetariis quinque solidos denariorum Spirensium, quo facto et satisfacto actori de debito restituent eum pristino suo iuri. Item volumus quod magister monete debeat de se conquerentibus coram seniore ex monetariis et non alibi de iusticia respondere, qui videlicet senior conquerenti de magistro faciet iusticiam, qualem facit magister de aliis monetariis. Item volumus quod monetarius coram magistro monete iudice ipsorum monetariorum competente possit alium monetarium per duos aut tres monetarios aut per instrumenta sigillo civitatis Spirensis sigillata aut per tres cives Spirenses per schultetum Spirensensem aut magistrum monete ad hoc in testes datos secundum consuetudinem civitatis Spirensis et non aliis probacionibus convincere super debito peccuniario quocumque. Item volumus ut monetarius possit alium non monetarium convincere per monetarios vel alios non monetarios duos vel tres^m fidedignos cives Spirenses datos ad hoc per scultetum Spirensensem in testes secundum consuetudinem civitatis Spirensis. Item volumus quod monetarii non possint convinci de aliquo forefacto per alios quam per monetarios, preterquam super reatu homicidii, super quo etiam per alios poterunt convinci.

5. Item volumus et concedimus ut monetarii qui pro tempore fuerint possint sibi assummere in socios alios quoscumque probate tamen vite et honeste conversacionis existentes et etiam quocumque voluerint secundum antiquam ipsorum consuetudinem hactenus continue observatam. Qui etiam de novo creati et eorum filii cum antiquis

708. ^m) bis scriptum or.ⁿ) qeūq; or.

recipientibus equaliter predictis nostris et aliis que ab antiquo habuerunt privilegiis pociuntur. Item nolumus quod monetarius aliquis (M.) societatem aliam quamcumque que vulgariter ain zunft appellatur cum aliquibus aliis habeat, nisi artificium eorum, quorum societatem habere desiderat, propriis suis manibus operetur et in eodem artificio sit instructus. Item volumus quod monetarius exercere valeat omne quod voluerit artificium nec teneatur ob hoc aliquam aliam contrahere societatem que vulgariter zunft nuncupatur. Item si quis monetarius coram magistro monete per aliquem super aliqua violencia fuerit impetitus^o quam dicitur fecisse, si conquerens in continenti antequam pedem de loco ammoveat, per tres testes monetarios videlicet non alios intencionem suam non fundaverit, reus statim debet ab impetitione actoris absolvi, prestito tamen prius per ipsum reum innocencie sue iuramento.

6. Item volumus et precipimus quod magister monete qui pro tempore fuerit respiciat et examinet et respicere et examinare debeat singulis quatuor temporibus apud unamquamque communitatem in civitate Spirensi que vulgariter zunft appellatur octo candelas cereas, quas ipsi habere debent et in anniversariis divorum imperatorum et regum Romanorum predecessorum nostrorum ad ecclesiam gloriose beate Marie virginis ibidem deportare et presentare debent et hactenus deportare et presentare consueverunt ob remedium animarum nostrorum predecessorum ibidem in Christo quiescencium; qui eandem civitatem nostram Spirensensem multis decorarunt privilegiis, et si aliquem^p ex ipsis circa predictas candelas defectum aliquem habere repperit, is nomine pene si infra mensem huius[modi] defectum non emendaverit, unam libram denariorum Spirensium tociens quociens fecerit dabit magistro antedicto. Item concedimus et volumus quod . . uxores legitime monetariorum premortuorum^q, quam diu ad alias non convolaverint nupcias, eisdem predictis nostris et aliis monetariorum gaudeant et gaudere debeant privilegiis, iuribus et consuetudinibus eorum antiquis.

7. Item volumus et concedimus quod magister monete falsarios, qui ad civitatem Spirensensem declinaverint, qui circa qualemcumque monetam crimen falsi quodcumque comm[is]isse vel de hoc diffamati reperti fuerint, capere manu armata et deprehendere possit et debeat et eos iuxta pronunciacionem et diffinicionem aliorum monetariorum punire possit et debeat eciam ultimo supplicio vel alias, secundum quod facti qualitas exegerit et ex[c]essus meruerit delinquentis^r, circa que dicto magistro et monetariis ordinariam iudicandi tribuimus potestatem [et] presentibus concedimus facultatem. Item volumus quod monetarii soli et non alii coram magistro monete ius et sentencias dicere habeant et dictare.

8. Volumus eciam et sub obtentu gracie nostre firmiter et districte servari precipimus, ut viri prudentes et discreti . . consules et . . universi cives Spirenses fideles nostri dilecti monetarios predictos presentes et futuros circa predicta privilegia omnia et singula per nos eis ex imperiali concessa liberalitate et circa exactionem penarum faciendam a rebellibus necnon circa omnia alia ipsorum monetariorum iura antiqua et consuetudines quascumque hactenus per ipsos a tempore et per tempora quibus in contrarium memoria non existit pacifice observatas, que et quas ipsis ex certa sciencia presentibus confirmamus, manuteneant, coadiuvent et defendant eis que pro defensione eorundem privilegiorum, iurium, consuetudinum et exactionum penarum viriliter assistant et ipsos circa premissa vel aliquod premissorum non impedian, turbent vel molestant per se aut alium seu alios vel impediuntibus prestant auxilium, consilium vel favorem sicque ipsos monetarios dictis nostris privilegiis eis concessis et ipsorum antiquis iuribus et consuetudinibus libere et pacifice gaudere et potiri permittant et pacienter sustineant, prout nostram et imperii voluerint ulcionem evitare et sua privilegia per

708. ^o) impetatus or.^p) aliqua or.^q) primortuorum or.^r) dilinquentis or.

predecessores nostros et nos alias eis concessa inviolabiliter observari et ipsa per nos et successores nostros voluerint minime decurtari.

9. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre concessionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem contravenire presumpserit, preter indignacionem nostram, quam ipsum incurrere volumus ipso facto, penam quinquaginta librarum auri puri, quarum medietatem fisco id est nostre imperiali camere, reliquam vero iniuriam passis applicari volumus, ipso facto se noverit incursum.

In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostra bulla aurea ac nostro imperiali signo consweto iussimus communiri.

Datum in Nordlinga, feria sexta ante Dominicam qua cantatur Iudica, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

¶ Signum domini Ludowici quarti Romanorum imperatoris invictissimi. ¶

709—713. SCRIPTA AD OBLIGATIONES CIVITATUM IMPERII SPECTANTIA.

1330. Mart. 27.—Apr. 4.

Cf. supra nr. 638. 639. 675.

709. *Scriptum comitum Palatinorum pro civitate Mosbacensi.* Mart. 27.

Originale (or.) in tabulario Mosbacensi. Descripsimus nos. Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. In dorso nihil exaratum est. — Ed. C. Koehne 'Ober-rheinische Stadtrechte' I, 541 ex or.¹

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2076.

Cf. scriptum simile pro civitate Sinsheim ibidem nr. 2077; ed. l. c. I, 411 e cop. rec.

Wir Rûdolf und Ruprecht gebruder von Gotes gnaden pfallentzgrafen bi dem Rin und hertzogen in Beyern verjehen und dun kunt allen den di disen brif ansehent oder hõrent lesen, daz wir unsern lieben den erbern und wisen leuden . . dem rade und . . den burgern gemeinlich der stat zu Mosebach, di uns von unsers lieben und genedigen herren und vetern hern Ludewiges des hochwirdigen keyzers von Rom gebot und heisze wegen gehuldet habent in aller der wise, als des selben unsers herren und vetern keyser Ludewiges brif sagent di wir dar uber inne haben², haben wir in mit disem gegenwertigen brieve geheiszen, daz wir si an allen irn gewonlichen rehten, als si bis her von Romischen kûnigen und keysern geseszen sint, bliben laszen sollen und sollen in di selben reht und gewonheit niht ergern mit cheinen sachen ane alle geverde. Daz diz stete veste und unzerbrochen blibe, dar uber zu urchûnde geben wir in disen brif versigelten mit unsern hangenden insigeln versigelt^a.

Der geben ist zu Eszelingen, do man zalt von Kristes gebûrte driutzehenhundert jar dar nach in dem driszigesten jar, an dem nehsten Dinstage nach unser Frawen tage in der vasten.

709. ^a) ita or.

1) *Cf. ad nr. 709—711 et 713 'Zeitschrift für die Gesch. des Oberrheins. N. F.' I m 102 nr. 3—6.*

2) *Cf. litteras supra citatas.*

710. *Scriptum prius imperatoris pro eadem.* Mart. 28.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet sigillum illaesum filis sericis rosei viridisque coloris. Eadem manu scriptum est ac infra nr. 724a. 725. 726. In dorso legitur manu cancellariae ut videtur exaratum: R. — Ed. Koehne l. c. I, 541 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1097; Regesten der Pfalzgrafen 2078.

Cf. scriptum simile pro civitate Sinsheim l. c. I, 412 e cop. rec.

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser zu allen ziten merer des rychs verjehen offenbar an disem brief und tûn kunt allen den die in ansehent, hôrent oder lesent.

Als wir unsern lieben vetern Rûdolfen und Rûprehten phallentzgraven bei Ryn und hertzogen in Beyern unser und des rychs stat Mospach mit andern unsern briefen, die si daruber von uns inne habent¹, in vor versetzt haben in phandes weis uf ein widerlôsunge, wellen wir das die selbe unser und des richs stat Mospach dannoch beleiben sullen und ôch beleiben bei allen gewonheiten, vreyunge und rehten wie die genant sein, die si bi uns und unsern vorvarn an dem ryche Romischen chûnigen und chaysern gehabt habent und ôch haben sullen, und das si unser lieb vetern uber reht und ir alt gewonhait weder chlain noch gros nicht drengen noch twingen, dann als vil si uns und dem ryche ze geben und ze dienen schuldich sind, und in ôch unser lieb burger ze Mospach an unsrer stat wortend sein mit allen rehten, eren und nûtzen, die da von gehôrent und gevallen mûgen ze gleicher weis als uns selber. Dar uber ze urchunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm chaiserlichen insigel.

Der geben ist ze Eszelingen, der Mitwochen vor dem Palmtag, da man zalt von Christes geburt driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizzigestim jar, in dem sehtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des chaysertûmes.

711. *Scriptum alterum eiusdem pro eadem.* Mart. 28.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis viridis coloris. In dorso nihil exaratum est. — Ed. Koehne l. c. I, 542 ex or.

Wir Ludowig von Gotes gnaden Rômischer keyser ze allen ziten merer dez riches verjehen und tûn chunt offenlich an disem brief, daz wir den wisen lûten den burgern gemeinlichen ze Mosbach unsern lieben getriwen die besunder genade getan haben und tûn ouch mit disem brief, daz si dehein pfant fûr unser vettern die hertzogen von Beyern sin sullen, alle di wil si von unsern und dez riches wegen ir pfant sint. Und gebieten daz si iemen wie der genant si mit deheinerley pfantschaft von unserr vorgeanten vetern wegen nit leidige noch beswere bi unsern hulden. Ze urchûnde ditz briefes.

Der geben ist ze Ezelingen, an der Mitwochen vor dem Palmetag, nach Kristus gebûrt driuzehenhundert jar dar nach in dem drizigisten jar, in dem sehtzehende[n] jar unsers riches und in^a dem dritten dez keysertûms.

712. *Reversales civitatis.* Mart. 28.

Copia (c.) in Copiario recentiori archivi principum de Leiningen Amorbacensis fol. 9'. — Ed. Koehne l. c. I, 543 ex c. Editionem repetimus. Orthographiam omnino corruptam corrigere supersedimus.

Wir der schultheiû, burgermeister und rath und die burger zu Mospach gemeinlich bekennen offentlich mit disem briff und thun kund allen denen die ihn sehent oder

711. ^a) n corr. ex m or.

1) Cf. supra nr. 638.

hörent leßen, daß umb solche gnad und gunst, alß unß der hochgeborn fürst unser gnediger herr herr Rudolffe von Gotes gnaden pfaltzgraff bei Rein und hertzog in Baiern, deß pfant wir seind von deß reichß wegen, gethan hat, also daß wir kein pfant für ihne sein sollent noch uns niemant vor ine in keinerlei sachen wegen pfenden noch angreifen solle, alß unser offen briff sagent, die wir habent von unserm herrn dem kaiser 5 und ime¹, so geloben wir und habens gelobt uff unser eide, daß dieselbe gnad als vorgeschriben ist unserm vorgeantten herrn an keinen seinen rechten, die er zu unß hat, schaden soll und sollen ime mit allen sachen und in alle weiß verbunden sein ohn alle geferde, alß wir waren do wir ihme zum ersten versetzt worden². Und deß zu urkund geben wir disen briff versigelt mit unser statte ingesigel. 10

Der geben ist zu Mospach, da man zalt von Christi geburt druzehenhundert jar und darnach in dem dreißigsten jar, an dem Mitwoch vor dem Palmtag.

713. *Scriptum Rudolphi comitis Palatini pro eadem.* Apr. 4.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Sigillum secretum pendet loro membranaceo. In dorso nihil exaratum est. — Ed. Koehne l. c. I, 544 ex or. 15

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2079.

Wir . . Rud(olf) von Gots gnaden phaltzgrave ze Rine und hertzoze in Beyern bekennent uns offenlich an disem brief und dünt künt allen den die in sehent oder horent lesen, daz wir den erbern wisen luten den burgern gemeinlich ze Mosebach unsern lieben und getruwen die besunder gnad und fruntschaft getan haben und ouch 20 tûn mit disem brief, daz sie keine phant fur uns sollent sin noch sie nieman fur uns phenden noch angriffen sol von unsern weigen umbe keinerleye sache, als lang wir sie inne haben von des riches weigen. Und des zu urkunde geben wir in disen brief versigelt mit unserm ingesigel.

Der ist geben zû Wiszenloch, do man zalt von Crists geburt drutzehenhundert 25 jar dar nach in dem driszegesten jar, der Mitwochen nach dem Palme tag.

714—719. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1330. Mart. 29.—30.

714. *Mandatum castro et civitati Gelnhusensi missum.* Mart. 29.

Originale (or.) in tabulario regio Marburgensi. Sigilli maiestatis dorso impressi 30 vestigia apparent. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 330 nr. 350 ex or. Editionem repetimus.

Cf. supra nr. 696 et infra nr. 745. 746.

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer chayser zû allen ziten merer des richs enbieten den vesten mannen allen unsern und des rychs burchläuten, die da 35 gehörent zû burg und stat zû Gailnhusen, unsern lieben getruwen unser hulde und alles gût.

Als ir wol wisset umb die versatzunge, die wir getan haben dem edeln man Ulrich von Hanow unserm lieben getruwen durch der danchbern dienst willen, so er uns getan hat, und umb den schaden, den er bi uns genomen hat, und sinen erben der burg und 40

1) *Supra* nr. 709—711.

2) *Supra* nr. 638.

stat zu Gailnhusen¹, wellen wir und gebieten iu allen vesticlich bi unsern hulden, das ir in undertenick seit und gehôrsam an unsrer stat und in gevallen lat, swas in durch reht gevallen sulle und mûge, mit allen rehten, nûtzen und eren die daselb sint. Wir wellen ðch das ir in swêrent und wartent zeit ze gelicher weiz, als hievor geschriben stet, und im und sinen erben volliclich dienet, als ir aim reich billich tûn sullen, noch der brief sage, die si von uns² darumb inne habent. Ze urchunde dises briefes.

Der geben ist ze Eszelingen, an dem Dornstag vor dem Palmtag, in dem sehtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertûmes.

715. *Confirmatio privilegiorum pro civitate Spirensi.* Mart. 30.

¹⁰ *Formae maioris sub bulla aurea editae originale A in tabulario civitatis Spirensis. Pendet bulla aurea filis sericis rosei viridisque coloris. In dorso leguntur manu ut videtur cancellariae imperialis exarata: Duplicata est et R(egistrata). — Ed. Hilgård 'Urkunden' p. 317 nr. 387 ex A. Editionem repetimus.*

Formae minoris sub sigillo maiestatis cereo emissae originalia duo B 1 et B 2 ibidem.
¹⁵ *Contulimus nos. Pendent sigilla autographi B 1 fere illaesum, B 2 laesum filis sericis rosei viridisque coloris. In dorso amborum autographorum eadem manu ac in dorso autographi A scripta sunt: T(ri)plic(ata) est et regist(rata). — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 323 nr. 510 ex B 2.*

Privilegii omnino similis civitati Wormatiensi concessi duo exemplaria servata sunt,
²⁰ *in quorum dorso nichil scriptum est. Textum v. apud Boos 'Urkundenbuch' II, 165 nr. 234 (Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1099).*

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris . . magistris civium, . . sculteto, . . consulibus ceterisque civibus universis civitatis Spyrensis^a, suis et imperii fidelibus graciam suam et omne bonum.

²⁵ Ob favorem quem vobis gerimus universa et singula privilegia, concessionones, libertates, iura et laudabiles consuetudines^b, que vel quas a nobis ac aliis divis principibus Romanorum regibus seu imperatoribus predecessoribus nostris hactenus habuistis, possedistis vel eciam quibus usi fuistis, rata seu ratas, grata vel gratas habentes, presentis scripti patrocinio^c perpetue^d valituro auctoritate imperiali ratificamus, approbamus et
³⁰ in Dei nomine confirmamus, volentes ipsa vel ipsas sortiri perpetui roboris firmitatem. In cuius rei testimonium presentes conscribi et bulla aurea nostre maiestatis^e iussimus communiri^f.

Dat. in Esselinga^g, feria sexta ante Dominicam^h qua cantatur Domine ne longe^h, anno Domini millesimo trecentesimo trecesimoⁱ, regni nostri anno sextodecimo, imperii
³⁵ vero tercio^k.

¶ Signum domini Ludowici quarti Dei gracia Romanorum imperatoris invictissimi. ¶ (M.)

716. *Creatio iudicum.* Mart. 30.

Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Contulimus nos.
⁴⁰ *Pendet sigillūm fere illaesum filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 324 nr. 511 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1101.

715. ^a) Spiren. B 1. ^b) consuet. B 1. 2. ^c) patricinio B 2. ^d) perpetuo B 2. ^e) loco bulla — maiestatis B 1: sigillo nostre maiestatis, B 2: nostre maiestatis sigillo. ^f) communiri B 2.
⁴⁵ ^g) Ezzelinga B 1; Eszelinga B 2. ^h) loco Dominicam — longe B 2: diem dominicum in Palmis, sub.
ⁱ) tricesimo B 1. 2. ^k) cetera desunt B 1. 2.

1) *Supra* nr. 696.

Luðdowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudenti viro
Gotschalko dicto Schaf zu der Ecke civi Spyrensi, suo et imperii fideli dilecto gratiam
suam et omne bonum.

In loco qui vocatur der Neuwehof Spyren. dyocesis, qui olim ad monasterium in
Hemmyrnrode Cystersiensis ordinis pertinuit, et in omnibus et singulis terminis ad eum- 5
dem locum pertinentibus te tuosque heredes ob grata servitia per te nobis et sacro
imperio inpena iudices ordinarios imperiali auctoritate creamus, constituimus et facimus
in hiis scriptis, volentes ut in loco et terminis predictis tam in civilibus quam in crimi-
nalibus causis quibuscumque, etiamsi penam mortis exigant, habeatis perpetuo iudicandi
ordinariam potestatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre creacionis et con- 10
stitutionis gratiam infringere vel ei ausu temerario quomodolibet contraire. Si quis autem
hoc attemptare presumpserit, tociens quociens contra hoc egerit, gravem nostre maiestatis
indignacionem et penam decem librarum auri, quarum medietatem fisco nostro, reli-
quam vero medietatem vobis iniuriam passis applicari volumus, se noverit graviter in-
currisse^a. In cuius rei testimonium presentes conscribi maiestatisque nostre sigillo 15
presentibus appenso iussimus communiri.

Dat. in Ezlinga, anno Domini millesimo trecentesimo trecesimo, proxima sexta
feria ante diem Palmarum, regni nostri anno sedecimo, imperii vero tercio.

717. *Scriptum super servitiis villarum imperii. Mart. 30.*

*Originale (c.) in tabulario Darmstadiensi. Sigillum pendet filis sericis rubei viri- 20
disque coloris. — Ed. Winkelmann l. c. p. 324 nr. 512 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 320 nr. 2972 (Addit. II).

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheiser zu allen ziten merer des riches
verjehen offenbar an disem brief, daz wir dem edeln man Ulrich dem lantgraven, sin
erben oder swer die nah geschriben dörfer inne hat, alsolich genade getan haben und 25
ouch tûn mit disem brief, daz wir nicht wellen das ieman, der in den dörfern zu West-
hoven und zu Baldburn gesezzen sei, dez uberhaben sei, er sei burger oder nicht, er
diene mit andern, die in den selben dörfern gesezzen sint, bediu mit stuwer, bet, waht
und allen sachen. Wir wellen ouch nicht, daz si kain herre noh nieman anders zu
burger nem, wan su zu dem rich gehörent. Des ze urchunde geben wir in disen 30
brief versigelten mit unserm cheiserlichen insigel.

Der geben ist zu Ezzelingen, des Vreitages vor dem Palmtag, do man zalt von
Christes geburt driutzehenhundert jar dar nah in dem drizzigestim jar, in dem seht-
zehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheisertûmes.

718. 719. COMMISSIONES BONORUM IMPERII NOBILI
DE HOHENLOCH FACTAE.

35

1330. Mart. 30.

718. *Scriptum prius. Mart. 30.*

*Originale (or.) in tabulario Rotenburgensi. Sigillum, quod filis sericis rubei flavique
coloris pendebat, desideratur. — Ed. Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 301, 40
nr. 367 ex or. Editionem repetimus.*

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus.

Notum esse volumus presencium inspectoribus universis, quod ob prone voluntatis

716. ^a) altera r supra lineam add. or.

obsequia, quibus erga nos ac sacrum imperium nobilis vir Ludowicus de Hohenloch fidelis noster dilectus multipliciter claruit, sibi suisque heredibus universis obligacioni locorum seu villarum subscriptarum, videlicet Westheim, Urversheim, Tachsteten, Totenheim, superioris et inferioris villarum Nesselbach et hominum, iudiciorum, iurisdicionum et aliarum pertinenciarum earundem villarum per dive memorie Albertum Romanorum regem illustrem predecessorem nostrum factam quondam Alberto de Hohenloch patri dicti Ludowici pro ducentis marcis argenti pro castrensi feodo eidem Alberto promissis atque datis¹, ipsam obligacionem prefatam ratam et gratam habentes approbamus, ratificamus ac etiam tenore presencium confirmamus. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Eszelinga, feria sexta ante dominicam Palmarum, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri sextodecimo, imperii vero tertio.

719. *Scriptum alterum.* Mart. 30.

Originale (or.) ibidem. Sigillum item desideratur filis relictis. — Ed. Weller l. c. II, 302 nr. 368 ex or. Editionem repetimus.

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser zu allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief, das wir durch der danchbaren dienst willen, die uns getan hat und noch tûn sol der edel man Lutz von Hohenloch unser lieber getrewer, im und sin erben geslagen haben zwaitusent phunt Haller uf die gûter die da heizzent under den Pergen und den dôrfern Saunsheim, Herensheim, Uffenheim, Wigenheim und uf den gûtern bi dem Mogem und den dôrfern Sumerahusen, Winterahusen, Lindelwach und dem hof zu Lutzelveld und swas dar zu gehôrt, die er emals in phandes wiz inne gehebt hat von dem durchleuchtigen fûrsten cheyser Hainrich unserm vorvaren, der sie sinem vater Albreht von Hohenlôch versetzt hat². Er und sin erben sullen och die vorgeanten gûter und dôrfer mit allen nûtzen und rehten niessen und inne haben, als lange bis wir oder unser nahkomen an dem reich si von im erlôsen umb die vorgeanten zwaitusent phunt Haller und umb als vil als si im emaln versetzt sind. Und des zu urchunde geben wir im disen brief versigelten mit unserm cheyserlichen insigel.

Der geben ist ze Eszelingen, des Vritages vor dem Palmetag, do man zalt von Christes geburt triutzehenhundert jar dar nach in dem dreizzigstem jar, in dem sehtzehenden jar unsers rychs und in dem dritten des cheysertumes.

720. VICARII GENERALIS IN TUSCIA SALVUS CONDUCTUS PRO CAPTIVO.

1330. Mart. 31.

Ex Actis (c.) curiae vicarii generalis tabularii regii Lucani 'Curia de' rettori I' signatis³ in fine. Descripsimus nos. — Ed. Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 529 nr. 516 ex c.

Nos Gerardus Spinula de Luculo pacificator et dominus Lucanorum ac pro sacro Romano imperio vicarius in Tuscia generalis tenore presentium damus et concedimus

1) Cf. Weller l. c. I, 445 nr. 621.
not. 1 citato.

2) Cf. supra tom. IV, 1 nr. 431.

3) Cf. loco p. 416

plenam licentiam, fidantiam et securitatem in averi et persona Ceccho nobili^a de Pistorio¹ eundi ad civitatem Pistorii libere et impune ibique standi pro suo libito voluntatis hinc ad duos menses proxime futuros et exinde redeundi ad civitatem Lucanam infra tempora suprascripta aliquo non obstante.

Dat. Luce, anno nativitatis dominice MCCCXXX, ind. XIII, die ultima Martii.

721—731. IMPERATORIS LITTERAE PRO DIVERSIS ET SCRIPTA VARIA.

1330. Apr. 1.—12.

721. *Litterae pro Iohanni de Rapoltstein.* Apr. 1.

*Originale (or.) in tabulario secreto reipublicae Bavaricae. Pendet sigillum laesum 10
filis sericis viridis flavique coloris. — Ed. Albrecht 'Rappoltsteinisches Urkundenbuch'
I, 304 nr. 410 ex or. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 320 nr. 2973 (Addit. II).

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Iohanni
de Hohenrapoltstein, suo et imperii fideli dilecto grariam suam et omne bonum. 15

Expedit excellentie nostre, ut gesta nostra aliquociens scriptis iteremus, ut de eis
uberiorem memoriam tempore oportuno habere valeamus. Hinc est quod propter servicia
nobis et imperio inpena et ob reconpensam dampnorum nostri causa perpessorum omnes
et singulas litteras, permissiones et obligationes bonorum quorumcumque retroactis tem-
poribus sub sigillo regio per nos tibi factas approbamus, ratificamus ac etiam tenore 20
presentium confirmamus. In cuius nostre confirmationis testimonium presentes con-
scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Eszelinga, in die Palmarum, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo,
regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tertio.

722. 723. LITTERAE PRO COMITE DE WIRTEMBERG ET REVERSALES COMITIS.

25

1330. Apr. 1.—2.

722. *Litterae imperatoris.* Apr. 1.

*Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Contulimus nos. Pendet sigillum
illaesum filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 503 30
nr. 736 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1106.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs
verjehen offenbar an disem brief, daz wir dem edlen manne Ulrich grafen von Wirten-
berch unserm lieben lantvogt alle die brief und hantvest, die er und sein vater von uns 35
oder von andern unsern vorvarn Romischen chunigen oder cheysern gehabt habent und
auch er noch hat, bestätigt haben und bestätigen im si auch mit disem brief in aller
der weis als si im geben sint, an die die er hat von unserm oheim hertzog Friderich

720. ^{a)} nobilis c.

1) *Quem Lucani ceperant.*

40

von Osterich, dem Got genad. Dar uber ze urchund geben wir im disen brief versigelten mit unserm cheyserlichem insigel.

Der geben ist ze Ezzlingen, an dem Palmetag, da man zalt von Christes gebûrd driutzehenhundert jar darnach in dem dreizigsten jar, in dem sechtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertûms.

723. *Reversales comitis.* Apr. 2.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici. Descriptimus nos. Sigillum parum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. Boica VI, 326; Diehl 'Urkundenbuch der Stadt Esslingen' I, 292 nr. 595.

1. ¶ Wir Ûlrich grave von Wirtemberg verjehen offentlich an disem brief und tûn kunt allen den die in ansehent oder hõrent lesen, daz der durluhtig unser genædiger herre der Rõmische kaiser Ludowig angesehen hat die dienste, die wir ime und dem riche getûn mugen und sulen, und hat uns bevolhen sin und dez riches lantvogtey die oberen ze Ezzelingen und die nidern ze Hailprunnen und ander stette und gûte die zû den baiden gehõrnt mit der wise, daz er uns nut verkeren sol die wile wir leben ane redelich sache, die wir wider ime oder daz riche tætent. Ouch also daz wir alles daz daz zû den egenanten lantvogtien durch reht gehõrt inne haben und innemen suln gar und gæntzlich, ane swaz in sin kamer gehõrt von sturen der kristenen oder der Juden oder anderm swaz daz si, daz sol ime halbes in sin egenant kamer werden und uns ouch halbes werden vier jare die ietzûnt nachainander koment fur unser alte schulde und gelte. Swaz ouch uns an dem gelte, daz durch reht in daz ampt der lantvogtien gehõrt oder ouch an dem halbtaile den wir gegen ime innement abgat oder gebristet, daz der egenant unser herre der Rõmische kaiser vor verschaffet hat, daz sol er uns widerlegen von dem halbtaile, daz in sin kamer gevellet und gehõrt.

2. Er sol uns ouch Mosebach unde Sûnneshain, die er ietzûnt von der pflege versetzt hat, mit anderre pflege widerkeren nach rate der edeln herren graven Berch(toldes) von Hennemberg, graven Berch(toldes) von Grayspachs^a und Marstetten genant von Nyffen, hern Hermans von Liehtemberg des kanzelers und Alb(rechts) dez Hummels von Liehtemberg sines brüders.

3. Und in den egenanten ampten und pflegen suln und mugen wir ælliu ampt entsetzen und besetzen, als ain lantvogt durch reht sol, ane als vil ob ietzunt dehain ampte vorher ieman versetzt were, dem mugen wir sin gelt widerlegen und abrihten und mit dem ampt tûn als mit den anderne.

4. Wir suln ouch dem egenanten unserme herren dem Rõmischen kaiser Lud(wigen) wider mangelichem pfaffen und layen beholfen sin, so wir best kunnen und mugen, die wile er lebt und wir, daz wir gelobt haben ze tûnne mit geswornem ayde den wir dar umbe getane haben ane alle geverde, ane uzgenomen unsers herren . . dez kuniges von Behaim ietzûnt, daz doch an unserme willen stan sol, und graf Rud(olfen) von Hohemberg, wider den suln wir ouch nut beholfen sin, es si danne daz unser herre . . der kaiser selber uf in zoge. Ouch sol der selbe graf Rud(olf) den vesten stetten, luten und gûten, die wir von unsers herren dez Rõmischen kaisers und dez riches wegen inne haben, nut schaden mit dehainerlay sache. Tæte er aber daz, so suln wir si wider den selben graf Rud(olfen) schirmen und beschutten.

Und zû ainem urkunde und gezugnuste der vorgeschribenen dinge ist unser ingesigel gehencket an disen brief.

Der ze Ezzelingen^b gegeben ist, do man von Gottes geburt zalte driuzehenhundert jare darnach in dem drissigosten jare, an dem Mæntage nach dem Balmetage.

723. ^a) sic or. ^b) 1 corr. ex f or.

724—729. PRIVILEGIA ET LITTERAE PRO CIVITATE ESSLINGENSI.

1330. Apr. 1.—7.

724. *Definitio sturae et confirmatio privilegiorum.* Apr. 1.

Formae latinae originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Contulimus nos. Pendet bulla aurea filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Diehl l. c. I, 290 nr. 593 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1103; cf. 1105.

¶Ludowicus¶ Dei gratia Romanorum imperator semper augustus . . prudentibus viris . . magistro civium, . . sculteto, . . consulibus . . ceterisque civibus universis oppidi in Eszelinga, suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum. 10

Eam decet nostram imperialem clemenciam benivolencie pietatem ostendere copiose hiis, qui nostre celsitudini suis minime deferentes corporibus atque rebus pro viribus obsequuntur, ut alii ipsorum allecti beneficiis ac eorundem honoribus, quibus per nostram imperialem extolluntur clemenciam, incitati nobis ad beneplacita fervencius animentur ac prona promptitudine ad bene grata nostre altitudini prompeius provocentur. Attendentes 15 itaque grata et devota servicia nobis per vos multis iam retroactis temporibus fidelitate non modica (M.) constanter exhibita nostro favore vos dignos agnoscimus et nostris censemus beneficiis et muneribus specialiter attollendos. Ut igitur vos, qui per facti experienciam favorem nostrum inter alios fideles imperii meruistis nostram vobis clemenciam percipiatis in aliquo fructuosam, vobis vestrisque successoribus et posteris universis in oppido vestro 20

Nov. 11. predicto, ut annis singulis in festo beati Martini stwram conswetam, id est octingentas libras Hallen(sium) legalis monete et non ultra nobis nostrisque in Romano regno vel imperio successoribus seu personis aliis ratione regni vel imperii quibuscumque dare et solvere teneamini, tenore presencium liberaliter indulgemus, ex certa sciencia inhibentes, ne quis de cetero, cuiuscumque condicionis aut status existat, nomine alicuius stūre seu 25 collecte ultra prefatam peccunie summam a vobis vestrisque successoribus et posteris quidquam exigit, petat vel eciam exquirat modo quovis. Amplius eciam in vos vestrosque successores et posteros ob constantis vestre fidei benemerita nostre magnificencie dexteram extendentes, ut dictam sturam, quociens et quando racionabiles vobis gwerre inferuntur, in vestros vestrique oppidi communes usus possitis convertere, vobis imperiali clemencia 30 concedimus presencium per tenorem. Sane quoniam ampliorum liberalitatum favoribus illos nostram per clemenciam convenit circumplecti grateque benignitatis affectibus grato participio decorari, qui claritatem fidei et debite devocionis constanciam locis et temporibus oportunis strennuitate operum magnifice et multipliciter probaverint, cuius pretextu vos vestrosque successores et posteros singularis prerogativa gracie prosequentes universa 35 et singula privilegia, concessionones, dona, libertates, emunitates, gracias, iura et laudabiles conswetudines, que vel quas a nobis ac aliis divis principibus Romanorum regibus seu imperatoribus predecessoribus nostris hactenus habuistis, possedistis vel quibus eciam usi fuistis, rata seu ratas, grata vel gratas habentes presentis scripti patrocinio perpetuo valituro auctoritate imperiali ratificamus, approbamus ac etiam tenore presencium confir- 40 mamus, volentes ipsa vel ipsas sortiri perpetui roboris firmitatem. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostra bulla aurea ac nostro imperiali signo consweto iussimus comuniri.

Dat. in Eszelinga, in die Palmarum, sub anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio. 45

¶ Signum invictoriosissimi^a domini Ludovici quarti Dei gratia Roman(or)um imperatoris semper aug(usti).¶

Ego^b fr(ater) Heinricus sacre theoloie doctor fungens officio cancellarii vice archiepiscopi Moguntini archicancellarii per Germaniam recognovi.

724 a. *Idem privilegium in forma Germanica.* Apr. 1.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rosei viridisque coloris. Eadem manu scriptum est ac nr. 725 et 726. Aliud originale, quod in tabulario civitatis Esslingensis servatur, omnino concordans conferre supersedimus. — Ed. Böhmer l. c. p. 502 nr. 735 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1103; cf. 1105.

¶ Wir[¶] Ludowig von Gots gnaden Romischer chayser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief, das wir durch der danchbern dienst willen so uns und dem rich getan hant, noch tûn sullen und mûgen und umb den schaden so von uns genomen hant die wisen lût der burgermaister, der schulthaisse, der rat und die burger gemainlichen ze Eszelingen unser lieben getruwen und durch besunder gunst so wir zu in han, in und irn nachkomen alsolich genad getan haben und ðch tûn mit disem brief, das su ewechlich bi irre gewonlichen sture beliben sullen, das ist jergelichs acht-hundert phunt Haller und su dar uber nieman drengen noch in me ze stûre uf setzen oder legen sol in kainen weg. Wer ðch das die vorgeanten unser burger oder ir nachkomen redelich krieg an viele, so erlôben wir in von sundern gnaden, das jar oder als vil jar und denne der krieg wert, die vorgeanten acht hundert phunt an eins richs stat in ze nemende und ze bewendenn und zu becherenn in ir nutz und notdurft, was su ir denn bedurfent. Das in ðch umb die truwe so su zu uns han unser gunst und gnad volleclich erschine, so bestetigen wir in und irn nachkomen alle di brief, verlichunge, hantvest, vrihait, genade und gût gewonheit, die su von uns und andern unsern vordern chunegen und Romischen chaysern hant und die su bi uns und ðch in behalten hant und wellen, das die ewechlich stæte und unverendert beliben. Wir gebieten ðch allen unsern und des richs amptleuten, lantvôgten, vôgten wie su genant sin, das su die vorgeanten unser burger an unsern obgeschriben gnaden nicht irren, me das su si dar uf schirmen, als lieb in unser hulde sigen. Dez ze urchûnde geben wir in disen brief versigelten mit unserm chayserlichen insigel.

Der geben ist zu Eszelingen, an dem Palmtag, da man zalt von Christes gepurt triutzehenhundert jar dar nach in dem dreizzigestim jar, in dem sehtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des chaysertûmes.

725. *Remissio sturæ.* Apr. 1.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rosei viridisque coloris. Eadem manu scriptum est ac nr. 724a et 726. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1104; Diehl l. c. I, 291 nr. 594.

Cf. infra nr. 729.

¶ Wir[¶] Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disen brief, das wir durch der danchbern dienst willen so uns getan hant, noch getûn mûgen und sullen die wisen leut der burgermaister, der

724. ^a) sic or. ^b) abhinc manus cancellarii in or.

1334.
Nov. 11.

schultheisse, der rat und die purger gemeinlich ze Eszelingen unser liebe getruwen, in und irn nachkomen alsolich genad getan haben und ðch tûn mit disem brief, das wir su vrigen und ledig sagen gar und gentzlichen aller der stûre die si uns und dem rich geben sôlten funf jar nah einander an underlasse und deu selben funf jar sullen an gan von sant Martins tag der nu nehst kumpt uber vier jar. Wir geben in ðch alle die stûre und nutze die selben funf jar, die wir oder das rich nemen, nûtzen und niessen solten von allen den Juden, die dann in der vorgeanten stat ze Eszelingen gesezzen sint, das su und ir nachkomen die innemen, nûtzen und niezzen sullen an des richs stat die selben funf jar gar und gentzlichen, dar umbe das su da mit ir vorstat die man obern Eszelingen nempt gebuwen und umbmuren. Wir gebieten ðch allen unsern und des richs amptleuten, lantvôgten, vôgten wie si genant sin, das su die vorgeanten unser burger an unsern abgeschriben genaden nicht irren, me das su si dar uf schirmen, als lieb in unser hulde seigen. Des zu urchunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm chayserlichen insigel.

Der geben ist ze Eszelingen, an dem Palmtag, da man zalt von Christes geburt triutzehenhundert jar dar nach in dem drizzigestim jar, in dem sehtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des chaysertûmes.

726. *Statutum super bonis a clericis non acquirendis.* Apr. 1.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei viridisque coloris. Eadem manu scriptum est ac nr. 724a et 725. — Ed. Diehl l. c. I, 289 nr. 592 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1102.

¶ Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser zu allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brieft, das wir angesehen haben die genæmen dienst, die uns und dem rich getan habent die wisen læut . . der burgermaister, . . der schulthaisse, . . der rat . . und die burger gemeinlichen der stat ze Eszelingen unsern lieben getruwen und den gebresten, der in und der stat ze Eszelingen dar von ufgestan môcht, den wir ver- sehen wellen als verre wir mugen und kûnnen, in und irn nachkomen ein solich genade getan haben und ðch tûn mit disem brieft, daz wir nicht wellen daz kain phaffen oder phaehlich^a personen, su sin gaistlich oder weltlich, gotzhuser, closter oder kirichen wie die genant sin, ez sin frouwen oder man, chain ligent gût ez sin aygen oder lehen oder swelherlay es anders sei koufen oder verphenden mûgen oder sullen, das da gelegen ist in dem zehenden ze Eszelingen. Wer aber das su oder ieman under in kain solich gût kôften oder verphanden wider dis unser vorgeant gnade und gesetzt, so sol daz gekouft gût die stat und die burger gemeinlich lediclichen und aigenlich und daz verphant gût in phandes wiz anvallen gar und gentzlich und in eweclich beliben. Was ðch den obgena[n]ten phaffen, clostern oder gotzhusern, su sint gaistlich oder weltlich, frouwen oder man, von ligendem gût ez si aigen oder lehen oder swelherlay es sei in den vorgeschriben zehenden zu selgerætte gesetzet oder sust durch Got gegeben wirt, das sullent si in der selben jarsvrist, so man in es gesetzet oder git, verkoufen. Tæten su des nicht, so vellet das selbe gût mit gantzem nutz und och mit allen sinen rehten und in der wis, als ez in gesetzet und geben ist, an die vorgeanten unser stat und burger an alle widerrede und sol in ðch eweclich beliben. Und des ze urchunde so geben wir in disen brief versigelten mit unserm chayserlichen insigel.

Der geben ist ze Eszelingen, an dem Palmtag, da man zalt von Christes geburt triutzehenhundert jar dar nah in dem dreizzigestim jar, in dem sehtzehenden jar unser[s] richs und in dem dritten des chaysertûmes.

726. ^a) sic or.

727. *Statutum contra clericos Iohanni XXII. papae adhaerentes.* Apr. 3.

Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. C. Müller 'Der Kampf Ludwigs des Baiern' I, 385 nr. 2 ex or.

⁵ Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 69 nr. 1108; *Reg. ep. Constant.* nr. 4212; *Diehl l. c.* I, 292 nr. 596.

Cf. etiam infra nr. 777.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis sacri
Romani imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

¹⁰ 1. Quia nonnulli clerici tam seculares quam religiosi et quorundam claustrorum
sanctimoniales oberrantes et Iacobi de Caturco falso se papam nominantis per nostram
iustam diffinitivam sententiam de heresi condemnati et a papatu destituti¹, iniquis
processibus per eundem Iacobum hereticum contra nos in grave detrimentum sacri
Romani imperii iniuriose promulgatis obtemperantes, nos et nobis adherentes et faventes
¹⁵ pro excommunicatis reputant et ob hoc in nostra ac nostrorum fidelium nobis adheren-
cium et favencium [presencia]^a divina officia celebrare recusant et temere contradicunt
in nostri et sacri Romani imperii gravem iniuriam et offensam, quapropter huiusmodi
iniuriam ammmodo sufferre nolentes omnibus et singulis ducibus, . . marchionibus, . . comi-
tibus, advocatis nostris provincialibus cunctisque aliis potestatibus secularibus nostro sub-
²⁰ iectis imperio sub debito iuramenti, quo nobis et imperio astringuntur, precipimus et
mandamus, ut ipsorum quilibet bona predictorum clericorum et sanctimonialium et qua-
rumcunque aliarum personarum predictis iniquis processibus obtemperantium mobilia et
immobilia in suo territorio sita seu reperta auctoritate imperiali occupet et in feodum
ab imperio teneat. De quibus bonis ipsum occupantem tamquam de feodo ab imperio
²⁵ descendente presentibus investimus. Ceterum bona predictorum rebellium et divina
celebrare recusantium infra decimam civitatis Eszelingen et in ipsa civitate sita com-
munibus usibus ipsius civitatis auctoritate predicta duximus deputanda^b. Quod ad omnes
alias civitates extendi volumus, videlicet ut bona ipsorum, qui predictis processibus
obtemp[er]averint, communibus usibus ipsarum civitatum, in quarum sunt sita territorio,
³⁰ applicentur, quibus et nos auctoritate predicta ea presentibus applicamus.

2. Insuper districte precipimus et mandamus . . ducibus, . . marchionibus, . . comi-
tibus et aliis potestatibus supradictis, ut clericos et ecclesiasticas personas predictos
capiant seu capi faciant, quos perpetuis carceribus decernimus mancipandos. Illas etiam
personas tam seculares quam religiosas, que in nostra presencia a divinis, dum in civi-
³⁵ tate nostra Eszelingen essemus, se subtraxerunt et divina coram nobis celebrare recusa-
runt vel inantea recusabunt, ab ipsa civitate perpetuo volumus relegari, sic quod si
etiam ad divina inantea se offerrent et coram nobis celebrare parati essent, ipsis tamen
reditum ad dictam civitatem perpetuo precludi volumus et iubemus. Execucionem autem
omnium premissorum magistris civium et consulibus civitatis nostre in Eszelinga quoad cle-
⁴⁰ ricos religiosos et seculares in ipsa civitate morantes et in singulis aliis nostris et imperii
civitatis magistris et consulibus earundem quoad clericos ipsarum civitatum committimus
et ea sub obtentu nostre graciae per ipsos execucioni celeri volumus demandari. In
cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

⁴⁵ Datum in Eszelinga, feria tertia post diem Palmarum, anno Domini millesimo
trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

727. ^a) excidit or. ^b) depudanda or.

1) *Supra* nr. 437.

728. *Statutum super clericis interdictum servantibus vel non
servantibus. Apr. 4.*

*Originale (or.) ibidem. Contulimus nos. Pendet sigillum secretum parum laesum
loro membranaceo. — Ed. Müller l. c. I, 387 nr. 3 ex or.*

*Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1096 (male ad Mart. 28; cf. p. 421); Reg. ep. Con-
stant. 4213; Diehl l. c. I, 293 nr. 599.*

1. Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez
reichs verjehen und tûn chunt allen den di disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz
wir alle die pfafheit gestlich und werltlich, swelhes ordens si sein oder swie si genant
sint, und auch di chlosterfrawen, die wonent sint in der stat und pflege Ezzeling und
die offentlich messe singent oder sprechent, in unsern und dez reichs besunder genade
und scherme genomen haben, also daz die selben pfafheit alle gemeinlich und ir iglicher
besunderlich, er sei gestlich oder werltlich, in unserr und dez reichs schirme und sicher-
heit sullen sein ungeværllich allenthalben, swo si wonent oder varent, an ir leibe, eren
und gûten. Und do von gebieten wir allen unsern und dez reichs getriwen edeln und
unedeln swie di genant sint und besunderlich dem edeln manne Ulrichen grafen von
Wirtenberch unserm lantvogt, . . dem purgermeister, . . dem schultheizze, . . dem rat und
der gemein der stat Ezzeling vestichlich, daz si di obgenanten pfafheit vleizzichlich und
triwelich von unsern wegen schirmen, befriden und vorsein an allen den sachen und si
sein bedürfen und niht gestatten, daz si iemant mit worten noch mit werchen heimlich
noch offentlich laidige, betrûb oder beswaer weder an ir leibe, eren oder gûte, dar umb
daz sie gotsdienst begent als vor geschriben ist, als lieb ew unser und dez reichs hulde
und genade sein.

2. Wer aber di wæren edel oder unedel, diser oder der, gestlich oder werltlich,
der si angriffe wider dise unser sicherheit, mit swelhen sachen daz wære, wellen wir
von cheiserlichem gewalt und rehten, daz der in unser und dez reichs ungenade sei
ewichlich und enterbet werde eren und rehtes dez heiligen reichs. Auch wollen wir,
swelhi der oder di wæren under der selben pfafheit, er sei gestlich oder werltlich, die
sich do von næmen oder nemen wolten, daz si niht gotsdienst begiengen offentlich oder
dar zû niht gen wolden und sich do von hinderten und anders sich haldent danne vor
geschriben stet, der oder di swer si wæren sullen ewichlich der stat und der pfleg
Ezzeling verstozzen sein und nimmermer dar zû chomen und sol auch di dhein glos noch
fürzog helfen. Swer aber di sint, vicari, gesellen oder schûler, di ietze auf dem hof
sint und di disem unserm gebot gehorsam sint, di sullen niht do von verstozzen noch
geurlaubt werden an umb redlich sache. Swer auch der wær under wertlichen oder
gestlichen der sein pfrûnde auf gæb, der sol vor drei tag oder vier offentlich in der
pfarrkirchen ze Ezzeling messe singen oder sprechen oder ewichlich der stat und
pfrûnde und seins gûts und gult verstozzen sein.

3. Auch geheizzen wir der obgenanten pfafheit triwlich, ob ez auf ein rihtigunge
chæme zwischen dez alten pabst und unser, daz wir si in der selben rihtigunge be-
sorgen sullen und si niht auzligen lazzen umb dhein sache.

Und dar über ze urchûnde geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Ezzeling, an der Mitihen nach dem Palmtag, do man zalt von
Christes gebûrde dreutzeenhundert jar dar nach in dem dreizzgestem jar, in dem seht-
zehendem jar unsers reichs und in dem dritten dez cheisertûms.

729. *Comitis de Wirtemberg quitatio sturæ.* Apr. 7.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Sigillum fere illaesum pendet loro membranceo. — Ineditum.

Reg. Diehl l. c. I, 294 nr. 600.

5 *Cf. supra nr. 725 et infra ad a. 1331. Iul. 8.*

Wir grave Ûl(ich) von Wirtemberg tûn kunt mit disem brief allen den die in ansehent oder hõrent lesen, daz die wisen manne . . der schulth(eizze), . . der burgermaister, der rate und diu gemainde der burger ze Esselingen uns gewert hant aht-hundert pfunde gûter Haller, die siu nu ze sant Martins tag dem næhesten geben solten, Nov. 11.
10 und sagen siu der selben aht-hundert pfunde Haller mit disem brief ledig und loz und geloben in ainen brief ze gewinne von unserme herren dem Rômischen keyser Lud(wigen), daran stande daz er iuch ledig sagte der aht-hundert pfunde Haller, so ir nu ze sant Martins tag ze stûre geben soltent. Und dez zû ainem urkûnde ist unser ingesigel gehencket an disen brief.

15 Der ze Stûgarten geben ist, an dem hailigen abende ze Osteren, do man von Gottes geburt zalte driuzehen-hundert jare darnach in dem drissigsten jare.

730. 731. *SCRIPTA IN FAVOREM FRIDERICI MARCHIONIS MISNENSIS EMISSA.*

1330. Apr. 11.—12.

20 730. *Mandatum contra violatores pacis generalis.* Apr. 11.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Descripsimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis rubei coloris. In plicae parte sinistra alia manu scriptum legitur: B(er.)¹. — Ineditum.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis . .
25 baronibus, comitibus ceterisque nobilibus et strennuis marchionatus Missnen(sis), suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum.

Significavit nobis illustris Fridri(cus) marchio Missnen(sis) princeps et gener noster karissimus, quod nonnulli ex vobis sibi impedimentorum obstacula inferant, ut contra subditos vestros pro excessibus spoliolum et incendorum^a patrie irrogatis non possit
30 nec debeat exercere aut reddere iusticie complementum. Cum itaque sibi et ceteris principibus nostris et imperii de iure hoc competere debeat et nos sibi id evidencius recognoscamus, ideo fidelitati vestre^b districte iniu[n]gimus^c, precipimus et mandamus, quatenus prefatum marchionem generum nostrum contra subditos vestros quoscumque pro excessibus spoliolum et incendorum^a commissis ut premittitur per se vel per suos
35 iusticiarios, quocienscunque ius hoc requisierit, iuxta formam statutorum pacis generalis predictae veluti principem legitimum nostrum et imperii, cuius principaliter in hoc casu interest, sinatis et^d sine^e contradiccione qualicumque permittatis^f ordinarie^g iurisdiccioni potestatem libere exercere.

Dat. Monaci, feria quarta post diem Pascatis, regni nōstri anno sextodecimo, im-
40 perii vero tercio.

730. ^a) sic or. ^b) inter verba fidelitati et vestre parva rasura or. ^c) iniu/gimus or. ^d) sigla verbi et in linea post add. or. ^e) in loco raso super et delet. or. ^f) er in loco raso or. ^g) rie in loco raso or.

1) Cf. supra tom. V, 604 l. 26.

731. *Mandatum super Iudaeis.* Apr. 12.

Originalia duo 1 et 2 eadem manu scripta ibidem. Contulimus nos. Sigilli maiestatis dorso impressi vestigia in 1 et 2 apparent. — Ed. Herquet 'Urkundenbuch der Reichsstadt Mühlhausen' p. 399 nr. 834 ex 2; Beyer 'Urkundenbuch der Stadt Erfurt' II, 69 nr. 86 ex 2, ut videtur.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2721 (Addit. I).

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus

1.

2.

universis et singulis . . comitibus, . . baronibus . . ceterisque nobilibus lantgraviatus Duringie, Myssinen. et Orientalis terrarum marchyonatu[u]m

prudentibus viris . . magistris civium, . . scultetis, . . ministris et consulibus univ-
sis in Ertfordia, Mulhusen et in Northusen oppidorum

suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum illustrem Fridericum lantgravium Duringie, Missinen(sis)^a et Orientalis terrarum predictarum^b marchionem dominumque Plyss(inensem), generum nostrum karissimum, quem noster affectus^c speciali affectione complectitur, propter sue fidelitatis et excel-
lencie benemerita ac prerogativa gratie ex solite benignitatis nostre clementia favorabiliter duxerimus decorandum, ut omnes Iudeos et singulos in lantgraviatu Duringie, Myssinen(sis) et Orientalis terrarum marchionatibus^d predictis ac vestris locis et oppidis^e ubilibet constitutos vice et nostro nomine et imperii detinere ac possidere, ab ipsis quoque sturas seu collectas nobis et imperio iam multis annis neglectas solvere et adhuc persolvendas usque ad sue vite exitum recipere debeat atque possit ac omnem iurisdictionem et dominium, quod Romanus rex seu imperator in ipsis obtinet ac etiam super ipsos cum subiectione debita et condigna veluti ipsorum dominus retinere debeat et etiam exercere, dilectioni vestre districte, immo districtissime sub pena indignationis nostre precipiendo mandamus, quatinus nostro ac iuris^f intuitu dicta concessione marchyonem^g prefatum super Iudeos

1.

2.

in terris, locis, civitatibus, oppidis et munionibus vestro subiectis dominio

in locis et oppidis vestris suprascriptis

libere et sine contradictione qualibet uti ac etiam potiri paciamini. Ipsum cum serviciis seu obsequia nobis et^h imperio debita eisdem imponere voluerit ac ab eis exigere, prout potest ex concessione nostra predicta, directe nec indirecte sub pena predictaⁱ impediens nullo modo, immo potius ad predicta^k plene consequendum eidem prestetis consilium, auxilium et favorem.

Datum in Monaco, feria quinta post diem Pasce, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

731. a) Myssinen. 2. b) deest 2. c) in loco raso 1. d) marchyonatibus 2. e) pre-
scriptis add. 2. f) sequ. del. nr. 1. g) marchionem 2. h) ac 2. i) pretacta 2. k) pre-
scripta 2.

732—736. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
DIVERSIS MISSAE.

1330. Apr. 18.—22.

732. *Litterae ad episcopum Argentinensem.* Apr. 18.

Copia (c.) in *Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 165^r nr. 1937.* *Contulimus nos.* — *Ed. Hauwiler 'Analecta Argentinensia' I, 184 nr. 212 ex c. Reg. ep. Constant. nr. 4219.*

Bertholdo episcopo Argentinensi.

Scripsit nobis venerabilis frater noster Rudolphus episcopus Constanciensis, quod ipse ac dil. fil. nobiles viri Albertus et Otto duces Austrie adversus Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum suosque fautores et complices confederationem fecerant validam¹, ne regnum Alamannie occupare valerent, quodque tecum frater ad tractandum vias et modos, quibus premissa possint utilius et melius perfici, debebant certis prefixis loco et termino convenire. Quocirca fraternitatem tuam attencius exhortamur, quatinus circa predicta sic una cum eisdem episcopo ac nobilibus adhibere studeas diligenciam operosam, quod proinde divinam et apostolice sedis gratiam uberius merearis. Et ut de hiis que dil. fil. nobilis vir Henricus comes palatinus Reni dux Bavarie nobis scripsit noviter noticiam habeas plenior, ecce quod litterarum ipsius seriem tibi cedula interclusa² presentibus plenius indicabit.

Dat. Avinion(e), XIII. Kal. Maii, anno quartodecimo.

733. *Litterae ad Ottonem ducem Austriae.* Apr. 18.

Copia (c.) *ibidem tom. 115^{II} fol. 165 nr. 1935.* *Contulimus nos.* — *Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 454 nr. 1298 ex c. (decurtatum); Rieder 'Römische Quellen' p. 245 nr. 864 ex c.*

Ottoni duci Austrie.

1. Binas nobilitatis tue litteras benigne recepimus noviter nobis missas³, per quarum alteram instanter et humiliter supplicabas, quod cum monasterium Sancti Galli Constancien. dioc. vacans ad presens fortissima castra et fortalicia habeat, ad que occupanda nonnulli vicini nobiles Ludovico de Bavaria heretico et scismatico noviter adherentes cum eiusdem Ludovici favore aspirant, et ex occupatione huiusmodi, si quod absit subsequeretur, tam venerabili fratri nostro Rudolpho episcopo Constanciensi quam aliis earum parcium nostris et ecclesie fidelibus et devotis scandalosa pericula provenirent, administrationem generalem eiusdem monasterii prefato episcopo, per quem iura ipsius deffensari ac castra et fortalicia predicta tueri commodius poterunt, committere dignaremur, cui quidem supplicationi duximus, sicut in nostris inde confectis plenius continetur litteris⁴, annuendum. Alia vero littera continebat, qualiter litteris nostris, quas pridem per dil. fil. Ulricum de ordine Heremitarum sancti Augustini penitenciarium nostrum et . . commendatorem provincialem in Alsacia tibi destinavimus, receptis et intellectis⁵ que continebantur in eis, tu prudenter attendens, quod negotio de quo agebatur in eis expediebat necessario, quod cum dil. fil. nobili viro Alberto duce Austrie ger-

1) *Supra* nr. 643. 2) *Deperdita est.* 3) *Servatae non sunt.* 4) *Cf. Preger l. c. p. 293 nr. 525; Reg. ep. Constant. nr. 4215; Rieder 'Röm. Quellen' p. 244 nr. 863.* 5) *Supra* nr. 703.

mano tuo, ut melius et utilius procederet, tractaretur, ad eum tuos celeres nuncios super hoc destinaras et ad conveniendum cum venerabilibus fratribus nostris Argentinensi et Constanciensi episcopis certum duxeras terminum statuendum, intendens que inter te ac dictum germanum necnon memoratos episcopos ordinata super predictis extiterint, nobis scripturis et nunciis celeriter nunciare.

2. Nos itaque contentis in tuis litteris intellectis tuam in hac parte prudentiam multipliciter in Domino commendantes, eam sicut alias rogamus et hortamur attente, quatinus devotionis tue dudum oblatam nobis et ecclesie sancte Dei constanciam conservando in eis persistere indefesso studio et animo intrepido non omittas tibi que a falsis suggestionibus aliquorum, qui tue forsan salutis et libertatis emuli eiusdem L(udo-¹⁰vici) heretici et scismatici te libenter servituti adicerent, studeas sedule precavere necnon qualiter adherentibus sibi in Lombardie partibus successerit, de quibus quasi nullus remansit, qui vel interfectus non fuerit aut depressus et gravatus multipliciter, ad memoriam reducendo, ipsius fraudulosis promissionibus, qui nichil nisi de alieno valet promittere, cum suis exigentibus demeritis bonis omnibus et honoribus exigente iusticia sit¹⁵ privatus, obtures nichilominus aures tuas nec paciaris gravibus penis et sentenciis, quas adherentes eidem ipso facto noscuntur incurrere te involvi. Speramus equidem in eo qui solus magna facit et inscrutabilia¹, quod sic tibi assistet eius dextera, si sibi constanter adhereris in hac parte, quod non solum conatus eiusdem heretici et scismatici reprimuntur adversi, sed ipsum sua increpabit adversio et in sua perversitate deficiet,²⁰ cum impium in sua malicia² digna Dei censura subvertet, assistente tibi nichilominus ac aliis fidelibus in premissis matre tua ecclesia consiliis et auxiliis oportunis.

3. Ut autem de hiis, que dil. fil. nobilis vir Henricus comes palatinus Reni dux Bavarie noviter nobis scripsit, noticiam habeas plenior, ecce quod tenorem litterarum ipsius indicabit tibi cedula presentibus interclusa³. Ceterum de hiis, que inter te²⁵ dictumque germanum tuum et episcopos memoratos ordinata^a in hac parte fuerint, nos studeas quantocius commode poteris efficere, sicut te facturum per tuas predictas obtulisti litteras, certiores.

Dat. Avinion(e), XIII. Kal. Maii, anno quartodecimo.

734. *Litterae ad episcopum Constantiensem.* Apr. 18.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 165 nr. 1936. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 455 nr. 1299 ex c. (decurtatum); Rieder l. c. p. 246 nr. 865 ex c.

Reg. ep. Constant. nr. 4218.

Rudolpho episcopo Constanciensi.

Fraternitatis tue litteras benigne recepimus inter cetera continentes, quod tu frater³⁵ ac dil. fil. nobiles viri Albertus et Otto duces Austrie confederationem validam, per quam L(udovico) de Bavaria heretico et scismatico suisque complicitibus et fautoribus [resistatur]^a, ne regnum Alamannie occupare valeant, facere curavistis quodque super predictis intendis secundum exhortationem nostram prefatis ducibus adherere constanter, preterea quod tu et ipsi duces necnon venerabilis frater noster . . episcopus Argenti-⁴⁰nensis super tractandis et ordinandis viis et modis, quibus predicti L(udovici) suorumque complicitum et sequacium dampnandis utilius obviari valeat conatibus, simul certis die et loco prefixis intendistis convenire. Nos itaque premissis diligencius intellectis

733. ^a) sequ. sunt del. c.

734. ^a) excidit c.

1) Iob. 5, 9.

2) Cf. Prov. 14, 32.

3) Deperdita est; sed cf. nr. 735.

fidelem tuam diligentiam et circumspectionem providam multipliciter in Domino super hiis commendantes, eandem fraternitatem tuam attentius exhortamur, quatinus in inceptis constanter persistens circa ea que restant agenda operosam sollicitudinem, ut votivum exitum sorciantur, adhibere procures, quod divinam ac nostram et apostolice sedis gratiam uberius assequaris. Ceterum administrationem monasterii Sancti Galli tue diocesis tibi committendam providimus, sicut in litteris nostris inde confectis plenius poteris intueri¹. Super aliis autem que tue predictae littere continebant, cum tuam et aliorum quos tangit responsionem habuerimus, proponimus auctore Domino quod oportunum viderimus ordinare. Et ut de hiis que dil. fil. nobilis vir Henricus comes palatinus Reni dux Bavarie nobis scripsit noviter, noticiam habeas plenioram, ecce quod litterarum ipsius seriem indicabit tibi cedula presentibus interclusa².

Dat. ut supra³.

735. *Litterae ad Heinricum ducem Bawariae.* Apr. 18.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 164 nr. 1934. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 453 nr. 1297 ex c. (decurtatum).

Henrico comiti palatino Reni duci Bavarie.

Litteras nobilitatis tue² hiis diebus recepimus, per quas ad tuam pervenisse noticiam asserebas, quod aliqui famam tuam lacerare sinceritatemque devocionis, quam ad nos et sanctam Romanam ecclesiam fidemque catholicam geris et gessisti hactenus, denigrare mendaciter moliendo nostris auribus instillare presumpserant teque super negociis, que impresentiarum emergunt ecclesie ac fidei predictarum statum tangencia, vacillare. Quare nobis instanter et humiliter supplicasti, ut te ab huiusmodi detractorum morsibus, qui ex tuorum laudabilium operum evidencia convincuntur, habere dignemur secure ac firmiter excusatum. Sane fili cum varia super hiis asserantur a multis, quibus tamen hactenus fidem adhibere noluimus, te inisse federa⁴ cum Ludovico de Bavaria de heresi et scismate condempnato, nobilitatem tuam rogamus attentius et in Domino exhortamur, quatinus devotionis tue dudum oblatam nobis et ecclesie sancte Dei constanciam ac repetitam sepius conservando in eisdem persistere indefesso studio et animo intrepido non omittas tibi a falsis suggestionibus alienorum, qui tue forsitan salutis et libertatis emuli eiusdem L(udovici) te libenter servituti adicerent, studeas sedule precavere necnon qualiter adherentibus sibi in Lombardie partibus successerit, de quibus quasi nullus remansit, qui vel interfectus non fuerit aut depressus et gravatus multipliciter, ad memoriam reducendo, ipsius fraudulentis promissionibus, qui nichil nisi de alieno valet promittere, cum suis exigentibus demeritis bonis omnibus et honoribus exigente iusticia sit privatus, obtures nichilominus aures tuas nec paciaris gravibus penis et sentenciis, quas adherentes eidem ipso facto noscuntur incurrere, te involvi. Speramus equidem in eo qui solus magna facit et inscrutabilia⁵, quod sic tibi assistet eius dextera, si sibi constanter adhereris in hac parte, quod non solum conatus eiusdem heretici et scismatici reprimuntur adversi, set ipsum sua increpabit adversio et in sua perversitate deficiet, cum impium in sua malicia⁶ digna Dei censura subvertet, assistente tibi nichilominus et aliis fidelibus in premissis matre tua ecclesia consiliis et auxiliis opportunis.

Dat. Avinion(e), XIII. Kal. Maii, anno XIII.

1) Cf. pag. 623 not. 4.

2) Cf. pag. 624 not. 3.

3) Scil. nr. 733.

4) Supra nr. 705.

45 5) Iob 5, 9.

6) Cf. Prov. 14, 32.

736. *Litterae ad Rudolfum ducem Saxoniae.* Apr. 22.

Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 166 nr. 1943. *Contulimus* nos. — *Ed. G. Schmidt* 'Päbstl. Urkunden' I, 245 nr. 408 ex c.; *Riezler* l. c. p. 456 nr. 1303 ex c. (*decurtatum*).

Cf. litteras alteras ad episcopum Argentinensem, itemque litteras ad episcopum Pataviensem eodem die datas apud Riezler l. c. p. 456 nr. 1305 et 1306.

Rudolfo duci Saxonie.

Nobilitatis tue litteras benigne recepimus, sinceritatem devotionis et fidei, quas ad matrem tuam sanctam Romanam ecclesiam gessisti hactenus et constanter intendis gerere, delectabiliter recensentes. Quarum serie diligencius intellecta tuam inde providenciam multipliciter in Domino cum gratiarum actionibus commendantes, eandem nobilitatem tuam attentius deprecamur, quatinus in predictis, que te Deo acceptiorem efficient tibi-que divinam et apostolice sedis gratiam ampliabunt, stabiliter perseveres, ab adhesione illius hominis perfidi L(udovici) olim Bavarie ducis heretici et scismatici, per quam Dominum et eandem matrem tuam ecclesiam graviter offenderes teque gravibus spiritualibus et temporalibus penis et sentenciis subiceres, abstinendo. Et quia iura et bona imperii per eundem hereticum et scismaticum suosque complices nequiter, sicut tuam non latere credimus prudenciam, lacerantur, exhortationibus nostris adicimus, ut una cum aliis tuis coelectoribus ad eligendam in regem Roman(orum) personam ydoneam, per quam eiusdem imperii restaurari deperdita sperari possint probabiliter, te disponas. Ceterum illas de petitionibus tuis, quas secundum Deum potuimus, ad exauditionis gratiam duximus favorabiliter admittendas. De causis autem et rationibus, quare aliis petitionibus tuis non annuimus, dil. fil. Petrus de Ungula prior Tholosan(us) et Sancti Egidii Hospitalis sancti Iohannis Ier(osolimitani), tuam prudenciam plenius informabit.

Dat. ut supra¹.

737. ADVOCATI PROVINCIALIS CONVENTIO
CUM CIVITATE OBEREHNHEIM.

1330. Apr. 19.

Originale (or.) *in tabulario civitatis Oberehnheim. Descripsimus* nos. *Sigillum desideratur* loro membranaceo relicto. — *In forma integra ineditum. Extractum v. apud Gyss* 'Histoire de la ville de Obernai' I (1866) p. 113 not. 1 ex or.

Wir Albreth Humbel von Leich(temberg) lantfoget in Eylsaz tûn kunt allen den dē disen breif sehen oder gehōrent lesen, daz wir von dem gewalt, so wir han von unserm hern keyser Ludowig von Rome, getrōstet han und trōsten an disem brief dē erbern wisen lûte den meister, den rat und dē burger gemenlich von Ehenheim, eb sie wider unsern hern den keyser iht getan haben biz har und sich in kein wiz, ez sie mit gewerfe, sture oder mit andern sachen gesumet hant oder fûrgessen gegen im, daz daz allez sol ab sien und gentzlich von im furzigen. Dar zû han wir in gelobet bie den eyde den wir in taten, do sie unz an dez selben unsers hern dez keyserz stat huldeten und unz fûr einen lantfoget enpheingen, daz wir schaffen sōllen und werben an unsern hern den keyser, daz er in bestedige mit sinem keyserlichen ingesigel hinnen untz us-
Iann. 2. gander Phingostwochen^a dē zû nehest kumet an alle geverde alle ire reth, friheit,

737. ^a) *secunda o super w scripta or.*

1) *Scil. Avinion(e), X. Kal. Maii, anno quartodecimo.*

gûte gewonheit^b und handfeste, dē sie hant von kûnigen oder von keyseren unser^c vorvaren und alz sie biz har sient gesessen an alle geverde. Und ist och daz sie dar zû dē keiner hand ding oder sache vordernt, dē in und ire stette gût sient und erlich zû iren althen rethen zû bestetegunde und in ir althe briefe durch ir nothdurft ze setzende, do geloben wir sie zû zû fûrderund gegen unsern hern dem keyser, so wir beste mōgen, daz er in dē gnade tû, bie gûten trûwen an alle geverde. Und dez zû eim waren urkunde geben wir in disen breif mit unser ingesigel besigelt.

Der wart geben do man zalt von Cristez^d geburt drûzehenhundert jar driszig jar, an dem Dunrestage nach Quasi modo geniti.

738. ABSOLUTIO PRESBYTERI ROMANI CUM LUDEWICO SOCIATI.

1330. Apr. 21.

Instrumentum notarii (or.) in tabulario Vaticano 'Instrumenta miscellanea' caps. XVI nr. 9 signatum. — Ed. H. Otto loco supra ad nr. 62 citato XIV, 233 nr. 11 ex or.

¹⁵ *Editionem repetimus¹.*

Cf. notas loco citato adiectas.

In nomine Domini amen.

Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo [tricesimo]^a, indictione XIII, die vicesimo primo mensis Aprilis, pont(ificatus) domini Iohannis pape XXII. anno XIII, in presentia mei notarii et testium subscriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, in basilica Sancte Marie Maioris de Urbe in missarum sollempniis lecta epistola et cantato evangelio et premisso sermone et facta predicatione in vulgari a venerabili viro presbitero Francisco rectore ecclesie Sancti Leonardi de Blancis, universo populo utriusque sexus ibidem congregato, presbiter Martinus rector ecclesie Sanctorum Sergii et Bachi de Sebura ascendens in altum in loco, in quo dictus predicator fecerat sermonem suum, alta voce clamavit et dixit: 'Domini et domine mulieres scitote, quod ego presbiter fui unus de tredecim electis a clero Urbis pro pacifico statu cleri et ad liberandum clerum Urbis de manu heretici Marsilii dictum clerum imaniter affligentis, non tamen me immiscui electioni heresiarche Petri de Corbaria antipape. Verum est quod pro[pter] metu[m] michi et meis et in bonis meis illatum prevalente in Urbe tirannide dampnati

737. ^b) o super w scripta or. ^c) ita or. ^d) Crist; or.

738. ^a) excidit or.

1) *Instrumentum nostrum praecedunt haec:* In nomine Domini amen.

Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo tricesimo, indict. XIII, die Sabbati quarto-^{Apr. 14.} decimo mensis Aprilis, pontificatus domini Iohannis pape XXII. anno XIII, in presentia mei notarii et testium subscriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum. Noverint universi presens publicum instrumentum inspecturi, quod presbiter Martinus rector ecclesie Sanctorum Sergii et Bachi de Sebura de curia Romana revertens applicuit Romam, mandatum sibi factum auctoritate apostolica a reverendis patribus domino Aniballo tituli Sancti [Laurentii]^a in Lucina [presbitero cardinali]^a et domino Gasberto Arelatensi archiepiscopo domini pape camerario ut obedientie filius intendens exequi reverenter, prout in absolutionis licteris ipsius presbiteri Martini plene dicitur contineri.

Actum Rome apud Sanctam Mariam Maiorem anno, die et indict. premissis. Presentibus discretis viris presbiteris Angelo rectore Sancti Adrianelli, Iohanne Processoli beneficiato Sancte Marie Maioris predictae, Cecco et Lello Matthei Padulis et Laur(entio) Nicolai Cerri testibus ad premissa vocatis et rogatis.

^a) *uncis inclusa exciderunt or.*

Bavari violavi interdictum in Urbe positum per dictum dominum sanctissimum patrem dominum Iohannem papam XXII. et celebravi missarum sollempnia dicto tyranno dampnato Bavaro residente in Urbe et in processionibus honoravi propter metum michi illatum dictum heresiarcham Petrum de Corbaria apud ecclesiam Sanctorum Cosme et Damiani et apud ecclesiam Sancte Marie Rotunde de Urbe, de quibus excessibus sanctissimus pater et dominus noster dominus papa Iohannes XXII, cuius sit bona et longeva vita, me de speciali gratia absolvi mandavit. Et rogo te Dominicum Pirotti notarium, ut de premissis a me dictis et prolatis mihi facias publicum instrumentum.

Actum Rome apud Sanctam Mariam Maiorem, presentibus venerabilibus viris Petro domini Laurentii et Iohanne Archionis canonicis Sancte Marie Maioris, Iohanne Pezzuti et Iohanne Processoli dicte basilice beneficiatis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

739. FORMA CONVENTIONIS PRAEVIAE INTER IMPERATOREM ET DUCES AUSTRIAE HABITAE.

(1330. ante Apr. 23.)

15

Copia (c.) in Libro altero cancellariae Ludewici, de quo v. supra ad nr. 676, p. 9 sq. nr. 24 Contulimus nos. — Imaginem phototypicam pag. 9 v. apud Chroust 'Monumenta palaeographica' fasc. II tab. 9.

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1181.

Huic tempori vindicandam esse crediderim, cum horum tractatum in Litteris imperatoris infra nr. 741 (pag. 631 lin. 34sq.) mentio fieri videatur. Econtra in Litteris Ottonis ducis pontifici missis infra nr. 740 omnino negantur.

Cf. Kopp 'Gesch. der eidgenöss. Bünde' V, 2, 1 p. 40 not. 1—3.

Cf. infra ad a. 1330. Aug. 6.

1. Wir Alb(recht) und Ott von Gots genaden herczogen ze Osterich und ze Steyr, herren ze Chrayen, auf der March und ze Portnawe verjehen offenlich mit disem brief und tûn chunt cet., daz wir mit verdachten mût und veraintem willen nach unserr vreunt und nach unsers rates rat mit unserm lieben herren und ôheim cheyser Lud(wigen) von Rom und er mit uns gæntzlich verichtet und vertaydingt sein umb alle aufleuffe, missehellung und chrieg, wie die geschehen sind seid der zeit und sich der chrieg angehebt hat untz auf disen hiutigen tag, daz ez ein lauttrew gantze sîn sein sol zwischen sein und uns und unser baiden helfer und dyener, fursten, graven, vreyen, dyenstmannen, rittern und chnechten wie die genant sind, si sein pfaffen oder layen, also daz die selben sein helfer und dyener von des chriegs wegen chain entgeltnûzze haben sullen noch nemen an dheinen sachen. Und sullen auch alle gevangen die von des chriegs wegen gevangen sind ledich sein. Dez wir baidenthalben an einander beholfen sullen sein, daz es volfürte werde und geschech, ob dez ieman wolt wider sein.

2. Auch sol er uns unsrew lehen leyhen Steyr, Osterr(ich), alle grafscheft und herscheft mit allem dem als si unser vordern an uns bracht habent, in welchen landen oder wo die gelegen sind, wie die genant sein, und uns unser pfantschaft bestetigen, die wir von chunigen und cheysern haben und die uns vor seiner wal versetzt wurden, noch uns an unserm aygen, erbe, legen und pfantschaft, daz unser vordern an uns bracht habent, nicht besweren noch besweren lazzen. Wer uns aber dar an besweren wolt, des sol er uns vor und beholfen sein.

3. Also sullen wir im auch ze gleicher weis hin wider tûn und besunderlich umb Gundolfingen. Weren aber wir dar an von im oder von seinen erben in den^a beswært, daz sol ab sein. Wir sullen auch dem obgenanten unserm herren . . dem cheyser ledich lazzen, wider geben und einantwurten, waz wir dez rychs gût von unserm brüder
5 chunich Frid(riehen) von Rom seligen inne haben.

4. Auch sullen wir im und dem reych beholfen sein die weil er lebt wider allermenlich in Teutschen landen mit aller unsern maht und helfen und dyenern an allez geværde gen allen den die im oder dem reych wider wolten sein, als verr wir chunnen und mugen und als unserm ayde wol anstat, den wir im dar umb sweren sullen.

10 5. Wir sullen auch mit zweynhundert helmen, ryttern und chnechten zwey gantziu jar dienen^b im uber die perge und wenne die uber daz gepirge choment, so sol er in danne iren solt geben als andern seinen dyenern und sol unser ainer selv uber die perg varen. Wær aber daz unser ainen der varen sol deuchte, daz ez uns nicht enfügte selv ze varen, so sullen wir ainen hauptman an unser stat geben, der den dienst vol-
15 für als vor geschriben stet.

6. Und sol auch unser vorgenanter herre cheyser Lud(wig) von Rom allez unrechts vor sein und uns auf ein recht versprechen, schermen, helfen und raten wider allermenlich.

7. Auch ist getaidingt, daz er die lantvogtey ze Elsazze oder Obern Swaben
20 besetzen sol nach unserm rat als den landen erleich, nutzleich und vridleich ist und mit den læuten die vridlich sind. Wer aber daz ein lantvogt oder amptmann tet wider uns oder unser lant oder lant oder unser dyener, der sol uns daz pezzern und ablegen mit minne oder mit recht zehant dar nach in ainem maneyd. Ob er aber dez nicht entete, so sol der vorgenant unser herre der cheyser den vercheren und ainen andern
25 geben an sein stat unverzogenlich aber nach unserm rat in aller der mazze als vor geschriben stat. Und daz sullen wir auch in aller der weis hin wider tûn mit unsern amptlæuten in den selben landen.

8. Ez sol auch unser obgenanter herre der cheyser in den sachen, die er mit unserm heyligen vater babst Johansen ze handeln hat, uns für alle ander herren und
30 fursten gevolgig sein und uns gewalt geben auf ein richtung, als verr er mag und im und den reych erlich ist¹.

9. Auch sullen wir im gevolgig sein und gehorsam einer vreuntlichen richtung und rechts, swaz wir ze schaffen gewonnen an aufleuffen, stözzen oder missehellung mit dem chunig von Pehein oder den hertzogen von Beyren.

35 10. Ob auch zwischen dem egenanten unserm herren dem cheyser und unserm lieben herren und brüder chunich Frid(erichen) von Rom seligen icht getaydingt ist, daz uns oder unsern erben an dheinen sachen ze schaden chömen möhte, oder er mit im, daz dem cheyser geschaden möhte, daz sol baydenthalt ab sein und chein chraft haben in chainen dingen.

40 11. Ez ist auch beret, waz unser dyener notdurftig^c sind ze besorgen gen uns baydenthalt, daz sullen wir baidenthalt gen einander auztragen vreuntlich und lieplich. Wer aber daz wir dez vor unmüzze nicht getûn mochten, so sullen wir piderb laût dar zû schaffen, die gewalt haben die sache paidenthalt ze verhoren und lieplich und vreuntlich^d ze richten.

45 12. Dar zû sol auch unser vorgenanter herre cheyser Lud(wig) durch besunder gunst, die er zû uns hat, und auch umb die dienst, die wir im furbaz tûn sullen, uns alle die lehen leyhen, die dem reych ledig werdent oder ietzû ledich sind, es sein

739. ^{a)} corr. ex der c. ^{b)} sequ. v c. ^{c)} r corr. ex f c. ^{d)} li corr. ex h c.

1) Cf. infra nr. 761—763.

furstentum oder herscheft, und uns damit begnaden und fudern für alle ander fursten und herren, an die lant Brandenburch, Meyhsen und Duringen, die er mit namen auz nimt. Und sol auch an unsern rat nieman fudern mit aygen, legen und pfanden wie ez genant ist dez reychs güt ze Teutschen landen. Er sol uns auch beholfen sein gen allermenlich die weil wir leben an unserm erbe, aygen, legen und pfanden wie ez genant ist, wie ez doch an den andern hantvesten¹ als plos nicht geschriben stat, mit aller macht, ob des durfte wurde, ze Teutschen landen an allez geverde.

13. Wer aber auch daz uns iema[n] unserer helfer und dyener angreifen wolt umb daz güt, daz wir im geheizen oder geben haben in disem chrieg oder umb schaden oder umb verlust, den man dar umb auf uns zug, den sol der cheyser dar an wider uns nicht zû legen noch beholfen sein weder mit dem rechten noch mit andern sachen, an die wir gern richten wolten. Hieten wir aber ichts geschaffen mit seinen dyenern, herren oder fraw si weren, da sol er uns ein unverzogens recht von schaffen. Und wolt man des rechten uns vor sein, so sol er uns beholfen sein. Also sullen wir im ze gleicher weis hin wider tûn gen unsern herren und dyenern.

740. LITTERAE OTTONIS DUCIS AUSTRIAE PONTIFICI MISSAE.

1330. Apr. 23.

Servantur nonnisi in Litteris pontificis infra ad a. 1330. Sept. 26 edendis, ubi vide. Cf. supra nr. 687 et infra nr. 763 et 797.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo gratioso glorioso domino I(ohanni) sacrosancte et universalis ecclesie summo pontifici Otto Dei gratia dux Austrie et Styrie cum filiali subiectione devota pedum oscula beatorum.

Pater sanctissime, audiui quod in Avinion(ensi) curia quorundam fabulosorum rumorum inutilis relatus ortum acceperit, quo emulorum meorum detractatione venenosa aures paterne clementie in vestri honoris detrimentum non modicum propulsentur, videlicet quod cum Ludovico Bavaro quorumpiam blandimentorum conflatus ad amicitie nexus me disposuerim quodammodo colligandum. Que si auribus paterne benignitatis aliquo modo suspiciosum pruritum parturiant, rogo eandem sanctitatem abiectis diffidentie huiusmodi scrupulis ipsa pro non dicto teneri, presertim cum sedi apostolice ac sancte Romane ecclesie tanquam obedientie filius, prout licet et expedit, continuo complacentie studio sicut hucusque parere desiderem in futurum, veluti spectabilis vir comes Hugo de Pûhekke exhibitor presentium perfectius vos poterit verbotenus informare.

Datum in Ensihshein, in die beati Georgii.

1) Privilegium generale intelligi videtur; cf. infra nr. 835.

741—748. IMPERATORIS LITTERAE PRO DIVERSIS ET SCRIPTA VARIA.

1330. Apr. 23.—29.

741—744. LITTERAE AD LOYSIUM DE GONZAGA ALIOSQUE.

1330. Apr. 23.—27.

741. 742. *Imperatoris litterae super expeditione Italica.* Apr. 23.

Formae vicario Mantuano missae originale 1 in tabulario regio Mantuano. Contulimus nos. Sigilli secreti cerae rubeae ad claudendum dorso impressi vestigia adsunt. Est inscriptio: Nobili viro Loysio de Gunzago vicario civitatis Mantue, nostro et imperii
10 *fideli dilecto. — Ed. Böhmer 'Fontes' I, 260 nr. 12 ex 1.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2722 (Addit. I).

Formae civitati Cremonensi directae copia 2 in cod. hist. nr. 247 (Peutinger.) saec. XV. fol. 177^v bibliothecae Stuttgardiensis. Contulimus nos. Variam lectionem mere orthographicam negleximus. — Ineditum.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 359 nr. 3271 (Addit. III).*

741. *Litterae ad vicarium Mantuanum.*

742. *Litterae ad civitatem Cremonensem.*

1.

2.

Ludowicus^a Dei gracia Romanorum imperator semper augustus

1.

2.

20 nobili viro Loysio de Gunzago vicario civitatis Mantue, suo et imperii fideli dilecto

prudentibus viris Guidoni de Camilla referendario ac vicario suo, sapientibus et communi civitatis Cremone, suis et imperii fidelibus dilectis

graciam suam et omne bonum.

25 Imperialis nostre celsitudinis debitum nos frequenter cura vigili ad hoc sollicitat et hortatur, quod tibi^b et universis nostris fidelibus in Ytalia, que sponsa nostra dilecta fore^c dinoscitur, per succursus nostros salubres et potentes Altissimo concedente preparemus tranquillitatis et pacis comodum et augmentum. Sciat igitur tua^d fidelitas constans et devota, quod propter impedimenta ac eciam debilitatem principis et^e affinis nostri
30 karissimi illustris regis Boemie in termino hoc est in festo sancti Georii^e nunc instantis, Apr. 23. quem tibi et aliis nostris fidelibus^f pro reditu nostro statueramus, venire nequimus, prout in nostro conceptu habuimus et in^g indubia ac firma intencione. Nunc vero omnia nostra negocia^h in partibus Alemannie^h sic disposuimus et cum omnibus nostris principibus . .ⁱ ducibus, . .ⁱ comitibus, . .ⁱ baronibus et specialiter cum illustribus ducibus Austrie con-
35 sangwineis nostris amicabiliter et concorditer in unum convenimus concordia et amicia procul dubio perpetuo duratura, quod pro certo etⁱ inevitabiliter coassumptis nobis dictis nostris principibus^l ac eorum^m egregiis viris et viribus in festo sancti Iohannis baptiste Jun. 24. proximeⁱ affuturo ad partes Lompardieⁿ procedemus et ibi presencialiter erimus certissime constituti cum gencium nostrarum fortitudine valida et potenti. Pro speciali tamen con-
40 solacione tua^o et aliorum nostrorum fidelium immediate unum de consangwineis nostris

741. 742. a) Ludovicus 2. b) vobis 2. c) exedit 2. d) vestra 2. e) Georgii 2.

f) loco tibi — fidelibus 2: vobis. g) neg. nostra 2. h) Alamanie 2. i) deest 2. k) et

add. 2. l) princ. nostr. 2. m) loco ac eorum 2: et. n) Lombardie 2. o) vestra 2.

palatinis comitibus Reni et^p ducibus Bawarie^a associatum sufficienti copia armatorum tibi ac nostris fidelibus^r certissime transmittemus. Qui vos isto medio adventus nostri predicti contra rebellium et inimicorum inflaturas et insultus strennue tuebitur et deffendet. Et ideo fidelitatem tuam^s sub fiducia singulari, quam de te^t gerimus, requirimus et rogamus, quatinus te^u more solito medio tempore constanter et fideliter per omnia teneas^v, custodiendo et manutenendo diligenter civitatem tuam^w, ne aliquid ante eventum^x missionis^y nostre predictae evenire valeat^z in sinistro. Certus existens^a quod nullum impedimentorum genus, cum amputata omnium discordiarum materia cuncta^b nostra negocia sedata sint^c penitus et planata, adventum et introitum nostrum usque ad terminum predictum differre poterunt^d, nisi quod^e per certas provincias, quas dicti consangwinei nostri duces Austrie tenebant et occupabant, circuire necessario nos oportet et eas ad nostram obedienciam recipere ac sacro imperio ut tenemur integraliter agregare.

1.

Gratum multum habemus, quod factis nostris et imperii, prout Marsilius de Parma¹ nobis significavit, semper fideliter annuis et intendis.

Dat. Monaci^f, XXIII.^g die mensis Aprilis, regni nostri anno^e sextodecimo, imperii vero tercio.

743. Michaelis de Caesena litterae ad Loysium de Gonzaga. Apr. 25. 20

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Mantuano. Sigilli dorso ad claudendum impressi lorique membranacei item adhibiti fragmenta adsunt. Est inscriptio: Magnifico et potenti militi Loysio de Gonzaga, imperiali vicario civitatis Mantue. — Ed. R. Salomon 'Neues Archiv' XXXVI, 482 ex or. Editionem repetimus.

Anno 1330. vindicandas esse crediderim, cum fere eadem tanguntur, quae in litteris nr. 742 et 744 relata sunt. Cf. etiam notam apud Salomon l. c. additam.

Magnifico et potenti milliti domino Loysio de Gonzaga, imperiali vicario civitatis Mantue frater Michael ordinis fratrum Minorum generalis minister et servus honoris et gratie felica^a incrementa.

Viso tenore litterarumstrarum locutus fui statim cum domino imperatore secrete super intentione vestra, allegans illa que videbantur negotio oportuna. Qui dominus imperator, quantum cognosco et video, ad vos habet singularem affectum et de vestra constantia et fidelitate multum confidit, proponens affectum suum ad vos suo tempore operibus declarare. Et sicut dicit unus doctor: 'quedam non negantur, sed ut debito et congruo tempore fiant, differuntur'. Propter aliquas causas rationabiles plus me exprimere non decet. Volo etiam vos scire, quod Marsilius de Rubeis in commendationem vestri multa scripsit domino imperatori et ex diversis partibus testes fidedigni apparent bonitatis vestre, de quo gaudent multum amici vestri. Quorum unus ego sum paratus ad vestra vota et beneplacita pro posse. Rogo cum omni instantia, quod illum malefactorem, quem habetis in carcere, qui fratres nostros proditorie et temerarie cepit, cum omni dilligentia custodiri faciatis. Multa enim pericula fratribus imminerent, si

741. 742. p) ac 2. a) bawerie 2. r) loco tibi — fidelibus 2: vobis. s) vestram 2.
t) vobis 2. u) vos deest 2. v) teneatis 2. w) vestram 2. x) adventum 2. y) manxionis 2.
z) de add. 2. a) Certi existentes 2. b) sigla pro contra 2. c) excidit 2. d) poterant 1;
non poterunt 2. e) deest 2. f) in Monaco 2. g) vigesimo tercio 2.

743. a) sic or.

1) Cf. infra nr. 779.

predictus reus carcerem evaderet. Facta domini imperatoris prosperantur mirabiliter in Allam(ania) et cito, ut firmiter spero, cum nobili potentia erit in Ytalia.

Valete semper in Domino.

Data Monachi, XXV. Aprill(is).

5 Nobilis vir Franciscus Scelmus ambassiator vester prudenter, fideliter et instanter procuravit per vos sibi comissa. Quem merito gratum et recomdatum habere debetis.

744. *Imperatoris aliae litterae ad eundem.* Apr. 27.

Originale (or.) *ibidem.* *Contulimus nos. Sigilli secreti cerae rubeae ad claudendum impressi vestigia adsunt. Est inscriptio:* Nobili viro Loysio de Gonzago nostro et imperii civitatis Mantue vicario fidei dilecto. — *Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 503 nr. 737 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 277 nr. 2723 (Addit. I).

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus . . nobili viro
Loysio de Gonzago suo et imperii civitatis Mantue vicario fidei dilecto graciā suā
15 et omne bonum.

Preter alia que tibi in quadam alia littera nostra scripsimus¹, scire te volumus, quod cito et in brevi personaliter ad partes Lombardie veniemus et tunc de facto vicariatus Cremonae, pro quo petisti², una tecum deliberabimus et etiam disponemus, quod tua dilecta fidelitas poterit non inmerito contentari. Supra modum tibi regraciantes de fidelitate,
20 quam erga nos et sacrum gesisti et geris imperium incessanter.

Datum in Monaco, vigesima septima die mensis Aprilis, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

745. 746. SCRIPTA AD CIVITATEM GELNHUSENSEM SPECTANTIA.

1330. Apr. 25.

25 745. *Remissio iuramenti fidelitatis.* Apr. 25.

Originalia tria 1—3 in tabulario regio Marburgensi. Contulimus nos. Pendent sigilla autographi 1 parum laesum filis sericis rubei coloris, 2 illaesum, 3 fere illaesum loris membranaceis. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 330 nr. 351 ex 3.

1. 2.

3.

30 Wir Ludowig von Gotes genaden Römischer^a cheyser ze allen ziten merer des richs enbieten den weisen bescheiden läuten unsern lieben getriwen

Wir Ludowich von Gotes genaden Römischer cheyser ze allen ziten merer des richs enbieten den weisen bescheiden luten . . dem schultheissen, . . dem burgermeister, den scheffen, dem rat und den burgern allen gemeinlich ze Geilnhusen unser hulde und allez güt.

1. 2.
35 dem burgreven, den . . dem burgre-
burgmannen, dem schult- ven und den burg-
heizzen, dem burger- mannen gemein-
maister, dem rat und lich

den burgern allen ge-
40 meinlichen
ze Geilnhusen^b unser hulde und alles güt.

745. ^a) Römischer 2. ^b) Geilnhusen semper 2.

1) *Supra* nr. 742. 2) *Cf. infra* nr. 820.

Als iuch wol fürkomen ist, daz wir dem edeln man Ūlrichen von Hanow^c unserm lieben getriwen und sin erben umb den dienst, den^d er uns und dem riche getan hat, und den schaden, den er bi uns genomen hat, versetzt haben iuch und unser burck und unser stat ze Geilnhusen in phantz wize, als die brief sagent die er von uns dar uber hat¹, gebieten wir iuch vestichlichen bi unsern hulden und wellen öch, daz ir im zehant und unverzogenlich huldent und swerent und im gehorsam sind in phandes wiz. Und dar umbe sagen wir iuch iurs eydes ledich öch in phandes wiz, als lange bis wir oder unser nahkomen an dem riche euch von im oder von sinen erben erlösen umb als vil gütz, als die brief sagent die er von uns hat. Dar nah wenne daz geschicht, wellen wir daz ir dem riche in alle wege wider gehorsam und undertenig seit als ir emalns wart^e, ê ir versetzt wurt von dem riche. Dez ze urchunde geben wir^f disen brief

1.

versigelt mit unserm cheyserlichen insigel.

2.

besigelt mit unserm cheyserlichen insigel.

Der geben ist ze Mûnichen^h, an sant Margx^k tag, do man zalt von Christes geburt triutzehenhundert jar dar nah in dem dreizzigestim jar, in dem sehtzehenden jar unsers ryches und in dem dritten des cheysertûmes.

Als iuch wol furkomen ist, daz wir dem edeln manne Ūlrich von Hanowe unserm liben getrewen und sinen erben umb di dinste, di er uns und dem rich getan hat, und den schaden, den er bi uns genomen hat, versetz habn iuch und unser burg und unser stat ze Geilnhusen in pfhandes wise, als di brif sagent di er von uns daruber hat¹ besigelt mit unserm cheyserlichem insigel, gebiten wir iuch¹⁰ vestichlich bi unsern hulden und wellen ouch, daz ir im zehant und unverzogenlich ane alle irrung und widered huldent und swerend und im gehorsam siend in phfandes wise. Und darumb sagen wir iuch iwer¹⁵ eides ledich ouch in phandes wise, als lange bis wir alder unser nachkomen an dem riche iuch von im alder von sinen erben erlösen umb als vil gûtes, als di brif sagent di er von uns hat. Darnach wenn²⁰ daz geschiht, wollen wir daz ir dem rich in alle wege wider gehorsam und undertenich siend als emals, ê ir versetz wurdent von dem riche. Des ze urkunde geben wir iuch disen brif besigelt mit unserm²⁵ keyserlichem^g insigel.

Der geben istⁱ ze Munichen, an sand Marcus tage, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar darnach in dem³⁰ drizzigistem jar, in dem sehzehendem jar unser riches und in dem dritten des chey-[se]rtûmes.

746. *Concessio ungelte.* Apr. 25.

Originale (or.) ibidem. Sigillum, quod filis sericis pendebat, iam desideratur. — Ed. 35 Reimer l. c. II, 2 p. 331 nr. 352 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 69 nr. 1118.

Cf. Böhmer l. c. nr. 1117 (ed. Reimer l. c. II, 2 p. 332 nr. 353).

Wir Ludowich von Gots gnaden Rômischer cheiser ze allen zeiten merer des reichs tûn chunt allen den di disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir von be-⁴⁰ sundern gnaden und gunst, di wir tragen unsern und dez reichs getrewen den purgern ze Geilnhusen, in erlaubt haben und erlauben, daz si einen ungelt machen und nemen in derselben stat Geilnhusen nach alter gewonheit. Den gelt wir in ewichlich vreilich

745. ^c) Hanowe 2. ^d) loco den dienst den 2: di dinste di. ^e) loco ir emalns wart 2: emals.

^f) euch add. 2. ^g) prima e corr. ex y or. ^h) Mûnichen 2. ⁱ) supra lineam add. or. ^k) Marcus 2. ⁴⁵

1) *Supra* nr. 714.

gelazzen haben, also daz wir noch unser nachhomen an dem reiche si fürbas an demselben ungelt nicht irren noch besweren sullen, wan si domit di stat pezzern sullen, als in notdurft ist und uns und dem reich erlich. Und wellen daz si nieman daran hinder oder beswaer bei unsern und des reichs hulden. Darüber ze urchünde geben wir in disen brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze München, do man zalt von Christes geburde dreutzehenhundert jar darnach in dem dreizzigsten jar, an der Mitihen nach sant Georigen tack, in dem sechzehendem jar unsers reichs und in dem dritten dez cheisertüms.

747. *Quitatio sturæ.* Apr. 26.

10 *Originale (or.) in tabulario civitatis Augustanae. Iam olim contulit Jaffé. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' I, 257 nr. 293 ex or. Böhmer, Reg. Ludw. p. 69 nr. 1120.*

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs . . verjehen offenbar an disem brief, daz wir die wisen laeute die burgermaister, 15 den rat und die burger gemainlichen der stat ze Auspurch ledig gesait haben und ouch sagen mit disem brief der gewönlichen stwr die si uns und dem rich geben sullen ein jar, wan si dieselben stiur den vesten man Peter von Hohenecke unsern lieben getrewen lantvogt verricht hant. Und daz jar sol an gen zehant nah der frigunge und nah den jaren, die si iedzu von uns gefriget sind und die brief sagent, die si von uns hant. Ze 20 urchunde diss briefes.

Der geben ist ze München, des Dornstages nah sant Marcus tag, do man zalt von Christes geburt triutzehenhundert darnach in dem dreizzigestim jar, in dem sehzehenden jar unsers richs und in dem dritten dez cheysertümes.

748. *Mandatum iteratum super precibus primariis.* Apr. 29.

25 *Originale deperditum. — Ed. Würdtwein 'Subsidia diplomatica' XII, 111. Editionem (ed.) repetimus in minutiis correctam.*
Böhmer, Reg. Ludw. p. 69 nr. 1121.
Cf. supra nr. 384 et infra ad a. 1334. Apr. 2.

Ludovicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus honorabilibus viris 30 preposito, decano et capitulo ecclesie Wimpinensis etc.

Ob id quod in nostrum contemptum et sacri Romani imperii iniuriam primarias preces nostras, quas pro Gerhardo de Eremberg clerico nostro nobis dilecto vobis porreximus cum effectum, exaudiri non curastis, nostre celsitudini non immerito displicetis. Pro firmo tenentes, quod nisi preces nostras moram et negligentiam vestram in hoc 35 purgando celeriter admittatis, vos ad id compelli faciemus remediis opportunis et taliter contra vos procedi, quod pena docente cognoscetis, quam graviter contra nostram maiestatem [et] sacrum Romanum imperium excessi[s]tis.

Datum Monaci, dominica Iubilate, regni^a nostri anno XVI, imperii vero III.

748. ^a) vero add. ed.

749. FOEDUS IOHANNIS REGIS BOHEMIAE
CUM DUCIBUS AUSTRIAE.

1330. Mai. 9.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Descriptus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch paratam. Sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo. In plica manu omnino coeva scriptum est: Ein puntnusse zwischen kunig Johans von Pehein und (sequ. eras. seinen erben) hertzog Albr(echten) und hertzog Otten von Oster(rich).

Reg. Lichnowskg 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCIV nr. 808; Böhmer, Reg. Ludw. p. 194 Iohann nr. 128; Reg. ep. Const. nr. 4225.

1. Wir Johans von Gotes genaden chunig ze Beheim und ze Polan und graf ze Lucemburch verjehen offenlichen und tûn chunt allen den die disen brief sehent, lesent oder horent lesen, daz wir durch liebe und freuntschaft und durch vrid und genade aller unserer lande und leut uns mit einer lautern friuntschaft gemachet und gebunden haben zu den hochgeborn fürsten Albrechten und Otten hertzogen ze Osterich und ze Steyr¹⁵ und herren ze Chrayen, auf der March und ze Portnaw und si sich her wider zû uns, di weil wir leben ze baiden seiten, und auch unser iewederer chinde, daz die in der selben pûntnusse sullen sein, alle die weil wir ir veter leben, zu einer gantzen freuntschaft und einer freuntlichen helfnüsse wider allermenlich an die heiligen kirchen und daz riche und chunig Karel von Ungern, den wir also beschaidenlich aus genomen²⁰ haben nach unsern briefen, als di sagen die er von uns hat¹. Wir nemen auch aus hertzog Heinrich von Bayren den eltern unsern ayden, mit sulcher bescheidenheit ob er mit den hertzogen von Osterich krigen würde oder si mit im, môcht wir si denne mit einander freuntlich nicht berichten, so sullen wir stille sitzen in dem krieg und einem auf den andern nicht beholfen sein. Wir nemen auch aus den edelen man graf²⁵ Ulrich von Wirtemberch, also ob er mit den vorgeanten hertzogen von Osterich oder si mit im wurden krigen, so sullen wir macht haben uns anzenemen daz freuntlich ze verrichten umb^a alle sache, die ietzû oder hernach zwischen in sind, und wie wir die selben sache verrichten, des sullen si uns baidenthalben gevolgig sein.

2. Und ze gelicher weis habent si ausgenommen den erwirdigen fursten den bischof³⁰ von Strazburch, also beschaidenlich ob wir mit im oder er mit uns kriegten würden, daz denne die selben hertzogen auch macht sullen haben die selben sache ze verrichten freuntlich und wie si die sache verrichtent, des sullen wir beidenthalb gevolgig sein.

3. Wir sullen auch wider die egenanten hertzogen von Osterich chaiser Ludwigen von Rom oder ob ein ander chunig oder chaiser ufgestûnde, er wer einwelich³⁵ oder nicht, deheins kriges zulegen. Ez ist auch getaidingt, daz unser chainer sich verpinden fûrbaz gen niemand sol, ez nem ainer den andern aus mit namen und auch also daz ez diser pûntnusse an disen briefen nicht schade.

4. Wenne auch daz riche fûrbaz ledig wirt, wollen wir uns denne umb daz riche annemen und dar nach stellen, so sullen uns die selben hertzogen von Osterich dar zû⁴⁰ beholfen sin freuntlich und triwelichen und sullen wir si da inne besorgen mit allen sachen, als sie des notdürftig sint und daz si ez dester baz erzûgen mûgen. Wer aber daz wir uns umb daz riche nicht annemen wolten und si dar nach stellen wolten, so

749. ^{a)} unib or.

1) Böhmer, Reg. Ludw. p. 256 Reichssachen nr. 208.

sullen wir in dazû beholfen sein freuntlich und triwelich und sullen si uns da inne besorgen auch mit allen sachen, als wir des notdurftig sein und daz wir ez dester baz erzûgen mûgen.

5. Wer aber daz der vorgenant hertzog Albrecht oder hertzog Otte sein bruder, des Got nicht engebe, abgienge und stürbe, so sol doch die selbe puntnusse stet be-
leiben zwischen unser und ir einem der denne lebet und unsern beiden chinden in aller der mazze als vor geschriben stet. Wer auch daz si beide abgiengen und nicht enwern, des Got nicht welle, so sullen wir irre chinde, land und leût phleger sein mit gantzen triwen als unser selbers chinde, als lange untz die selben ire chinde zu iren tagen
10 komen. Also sullen si auch her wider, ob wir abgiengen, unserer chinde, land und leût phleger sein mit den selben triwen als ir selbes chinde, auch als lang untz unser chinde zu iren jaren komen an geverde.

6. Und dar umb loben wir dise pûtnusse als vor geschriben stet ganz und stete zu haben bei dem aide, den wir darumb geschworn haben zû den heiligen evangelien.
15 Und geben dar uber disen brief versigelt mit unserm grozzen insigel daz dar an hanget zu einer gezugnûzze der warheit.

Der ist gegeben ze Landow, do man zalt von Cristes gepûrde dreutzehenhundert jar dar nach in dem drizzigistem jar, des nehsten Mitwochen nach dem Suntag wenne man singet Cantate Domino.

20 Und aller diser vorgeschriben puntnusse und sachen sind getzeûg die erwirdigen^b fursten der bischof von Strazburch, der bischof von Costentz, der bischof von Spire und die edelen leût und manne margraf Rudolf von Phortzheim, graf Ulrich von Wirtemberch, graf Ebhart von Nellemburch, graf Joffrid von Lining, graf Georg von Veldentz, Ruhgraf Gorge, Arnold von Blankenheim, Conrad von der Sleiden, Arnold
25 von der Vels, Tym von Coltitz, Arnold von Pintting, Rudolf von Ohsenstein, Heinr(ich) von Rapoltstein, Rudolf von Arburch, Johans von Hallwilr und anderer erberger leût genug, die daz getedingt haben und da bei sint gewesen.

750—754. IMPERATORES LITTERAE DIVERSAE.

1330. Mai. 10.—20.

30 750. *Mandatum super episcopatu Lubucensi.* Mai. 10.

Originale in tabulario civitatis Francofurtensis ad Oderam. Contulit R. Salomon. Pendet sigillum secretum loro membranaceo.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 360 nr. 3276 (Addit. III).

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus prudentibus
35 viris consulibus et universis civibus civitatis in Franchenfûrde, suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum.

Ad serenitatis nostre auditum pervenit, quod episcopus Lubucensis parrochiam ecclesiam Sancte Marie civitatis vestre intendat erigere in ecclesiam kathedralem, suam ecclesiam Lubucensem ibidem transferendo. Cum igitur huiusmodi translacio in grande
40 preiudicium sacri imperii et dilectissimi filii et principis nostri Lud(owici) marchionis Brandenburgensis, ad quem ius patronatus pertinet, redundare dinoscatur, vobis nomine nostro et ipsius filii nostri auctoritate imperiali districte precipiendo inhibemus, ne huius-

749. ^b) d corr. ex g or.

modi translacionem seu quamvis aliam disposicionem vel innovacionem quomodolibet fieri permittatis circa ecclesiam memoratam. Scientes si secus attemptatum fuerit, quod ex hoc gravem indignacionem nostram et predicti filii nostri utique incurreritis. Et quod circa hoc factum fuerit, decernimus irritum et inane.

Datum in Werdea, feria quinta post Dominicam qua cantatur Cantate Domino, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

751. *Receptio in gratiam.* Mai. 12.

Contulimus 1 originale tabularii civitatis Sletstadiensis; pendet sigillum laesum filis sericis rosei et violacei coloris; ed. Géný 'Oberrheinische Stadtrechte' III, 1 p. 24 nr. 18 ex 1;

2 editionem, quam ex autographo tabularii civitatis Colmariensis non iam reperto olim paravit Schöpflin 'Alsatia diplomatica' II, 141 nr. 843.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1127 (ad 2).

Cf. confirmationes privilegiorum eodem die civitati Sletstadiensi (l. c. III, 1 p. 25 nr. 19), item civitati Colmariensi (originale in tabulario civitatis) in forma brevi concessas. Quae de confirmatione simili civitati Hagenowensi eodem die data notat Böhmer, Reg. Ludw. p. 320 nr. 2974 (Addit. II), erronea esse videntur; cf. infra nr. 784.

Ludowicus^a Dei gracia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris . . sculteto, . . magistris civium, consulibus ac^b universis civibus civitatis sue in Sletzstat^c, suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum.

Quia rigor discipline nonnunquam destituitur, si sine misericordia teneatur, hinc est quod imperiali nostra benignitate, que subditos cum excesserint emendari potius quam puniri desiderat, omnem culpam et reatum, quos commisisse videmini, ex eo quod nobis tanquam vero vestro domino ratione imperii obedire et subesse ut debuistis hactenus recusastis, vobis pro nobis et nostris successoribus, vos ad nostram recipientes gratiam, ignoscimus et remittimus, omnem maculam et infamiam, quas ex hoc incurristis, tollimus et penitus abolemus. Imperiali auctoritate decernentes, ut id vobis a nullo omnino^d hominum^e, cuiuscumque dignitatis, status vel condicionis existat, in posterum possit vel debeat obici vel oponi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre remissionis et abolucionis^f paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem attemptare presumpserit, indignacionem nostram et penam quinquaginta librarum auri puri, quarum medietatem fisco nostro, reliquam vero iniuriam passis applicari volumus, se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo mayestatis^g nostre iussimus communiri.

Dat. in Ulma, die Sabbati ante ascensionem Domini, anno Domini millesimo trecentesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

752. *Confirmatio privilegiorum pro civitate Swinfurtensi.* Mai. 14.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 408. Contulimus nos. Pendet sigillum fere illaesum filis sericis caerulei, rubei, viridis coloris. — Ed. Stein 'Monumenta Suinfurtensia' p. 60 nr. 53 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1129.

751. ^a) Ludovicus 2. ^b) et 2. ^c) Columbaria 2. ^d) no corr. ex m 1. ^e) homini 2.
^f) absolucionis 2. ^g) maiest. 2.

*Cf. scripta imperatoris a. 1330. Mai. 26 data, itemque litteras consensus, quae ex
copiis recentioribus notat Stein l. c. p. 62 nr. 54 a—e.*

Cf. infra nr. 773.

¶ Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus
5 viris . . magistris consulum, consulibus et universitati civitatis Swinfurthe, fidelibus suis
et imperii dilectis gratiam suam et omne bonum.

Imperialis maiestatis nostre celsitudo peramplius sublimis sublimationis tytulo
sublimari concernitur et extolli, dum benemeritis nostris et sacri imperii fidelibus,
ipsos favoribus, gratiis, libertatibus et munificentis singularibus favorabiliter pro-
10 sequendo, meritorum suorum condigna remunerationis premia ex solita maiestatis nostre
clementia tribuimus et largimur, per quod quidem universos fideles ad sufferendos la-
bores continuos pro imperialis sublimacionis dyademate eo ferventius et efficacius ani-
mamus. Veniens igitur ad nostre maiestatis clementiam spectabilis vir Bertoldus comes
in Henninberch secretarius noster dilectus fidelis instantibus suis precibus nobis humi-
15 liter supplicavit, quatinus vobis iura et privilegia vestra suorum rogaminum vestrorumque
meritorum nobis et sacro imperio factorum et faciendorum intuitu innovare, ratificare
et confirmare ex imperatorie maiestatis nostre clementia dignaremur. Cuius quidem
instantibus petitionibus meritisque vestris fidelibus inclinati singula et universa iura,
privilegia, gratias, libertates, emunitates, laudabiles et bonas consuetudines a divis Ro-
20 manorum imperatoribus et regibus predecessoribus nostris vobis concessa. et concessas,
que vel quas exnunc possidetis et hactenus libere possedistis et etiam quibus a
retroactis temporibus usi fuistis, presentis scripti patrocinio perpetue valituro auctoritate
nostra approbamus, ratificamus et in Dei nomine confirmamus. Specialiter tamen centam
et iudicium quod vulgariter dicitur lantgerithe eo modo et condicione, quod officiat
25 vester ibidem, qui tunc pro tempore constitutus fuerit, in singulis causis sentencialiter
iudicare possit et sine impedimento eidem iudicio valeat libere presidere auctoritate im-
peratoria tamquam iudex legitimus atque verus. Statuentes etiam quod nullus ex vobis
personalem residentiam in civitate predicta Swinfurthe faciens ad aliud extraneum iudicium
in quacumque causa civili vel criminali cuiusvis iuris aut legis auctoritate presenti nostre
30 gratie derogantibus, quorum in presentibus esset facienda necessario mentio specialis,
quibus quoad presentem gratiam derogamus et esse volumus derogatum, trahi, vocari
aut citari possit nec debeat nec coram ullo alio quam coram ipsius civitatis Swinfurthe
predicte iudice queat et valeat conveniri. Cui tamen querulanti aut querulantibus
habundantem et expeditam iusticiam secundum ipsius civitatis aliarumque nostrarum et
35 sacri Romani imperii civitatum bonam et communem consuetudinem volumus et man-
damus presentibus exhiberi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre rati-
ficationis, approbationis et confirmationis gratiam infringere vel ei ausu temerario quolibet
contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem indignacionem nostram
et penam quinquaginta librarum auri puri, quarum medietatem fisco nostro, reliquam
40 vero medietatem iniuriam passis applicari volumus, se noverit incurrisse. In cuius
rei testimonium presentes conscribi maiestatisque nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Ulm(e), anno Domini millesimo trecentesimo trecesimo, regni nostri anno
sedecimo, imperii vero tercio, proxima secunda feria ante ascensionem Domini.

753. *Salvus conductus ad parlamentum celebrandum.* Mai. 17.

Transsumtum (tr.) a. 1330. Iun. 18 confectum¹ in tabulario Lubicensi. Contulit vir d. F. Bruns. Pendent sigilla duo loris membranaceis. — Ed. 'Codex diplom. Lubicensis' II, 472 nr. 519 ex tr.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 360 nr. 3277 (Addit. III).

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus ad universorum noticiam volumus devenire, quod universis et singulis ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus ceterisque nobilibus ac personis inferioribus imperii fidelibus plenam fidanciam, securitatem et conductum in personis et rebus pro nobis ac nostris fidelibus, servitoribus et adherentibus universis damus et concedimus per presentes ad nos veniendi, standi, morandi et redeundi ad parlamentum in Ysenach, quod personaliter habere intendimus proxima Dominica post octavam beati Iohannis baptiste nunc sequentem. Harum testimonio litterarum.

Datum in Ulma, in die Ascensionis, anno Domini MCCCXXX, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

754. *Concessio nundinarum pro civitate Spirensi.* Mai. 20.

Originale 1 in tabulario civitatis Spirensis; contulimus nos; pendet sigillum fere illaesum filis sericis rubei coloris; ed. Hilgard 'Urkunden' p. 317 nr. 388 ex 1;

Copia 2 in Registro cancellariae imperialis, de quo v. supra ad nr. 676, pag. 2 nr. 6; contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1131.

Cf. privilegium pro civitate Wormatiensi infra nr. 765; privilegium in forma Germanica civitati Frankenfurtensi a. 1330. Apr. 25 concessum v. apud Böhmer-Lau II, 291 nr. 386.

1) *Verba transsumti in adnotatione ponere liceat:*

In nomine Domini amen.

Anno nativitatis eiusdem MCCCXXX, XIII. Kal. mensis Iulii michi infrascripto notario in presencia testium subscriptorum oblate fuerunt ex parte honorabilium virorum dominorum consulum civitatis Lubicensis quedam patentes littere sub sigillo cereo rotundo et dependente confecte, in quo quidem sigillo sculpta fuit ymago sedens in solio imperiali, habens in capite dyadema, tenens in manu dextra ceptrum et in sinistra manu pomum rotundum cum cruce, et ab utraque parte solii sive sedis ymago aquile et subtus pedibus quasi ymages duorum leonum insculpte fuerunt. Cuius quidem sigilli circumferencia continebat hec verba: 'Ludovicus quartus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus.' A tergo vero dicti sigilli cerei impressum fuit quasi sigillum minus et rotundum, in quo sculpta fuit aquila cum alis extentis, habens rostrum retrocurvatum ad alam dextram, et in circumferencia ipsius aquile sculpta fuerunt hec verba: 'Iuste iudicate filii hominum.' Quarum litterarum tenor de verbo ad verbum per omnia talis erat:

'Ludowicus Dei gracia — imperii vero tercio.' supra nr. 753.

(S. N.) Et ego Hermannus dictus Kracht clericus Lubicensis publicus auctoritate imperiali notarius prefatas litteras sub debiti mei officii iuramento non minuens neque augens fideliter de verbo ad verbum manu propria transcripsi, copiavi et exemplum publicavi et ad instancias dictorum dominorum consulum civitatis Lubicensis in hanc formam publicam redegi meoque signo consueto signavi ac nomine meo roboravi rogatus in testimonium veritatis. Presentibus viris strennuis et honestis Ottone de Bochwolde et Emekino dicto Haken militibus Lubicen. dyoc. testibus fidedignis ad hec vocatis specialiter et rogatis.

In huius vero transcripcionis evidenciam plenioram et ad maioris roboris firmitatem sigilla iam dictorum militum huic instrumento publico sunt appensa.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus^a.

Ad hoc in oportunis locis generales nundine sunt invente, ut communis utilitas, quam longe lateque humana procurat industria, communiter alternis commerciis procuretur. Hinc est quod nos vestigiis dive memorie Friderici^b imperatoris predecessoris nostri, qui id ipsum statuit¹, inherentes et subditorum commoditatibus providentes nichilominus generales curas hominum et labores benigno prospicientes intuitu, civitatem Spirensam pro mutuis commodis exercendis utilem et acceptam ad celebrandas annuatim universales nundinas, quas in die nativitatis beate Marie virginis inchoari et usque in diem beati Michahelis proxime sequentem inclusive perdurare volumus, duximus deputandam, statuentes ut ibidem sub securitate nostra et imperii tam vicini quam remoti convenient cum mercimoniis suis communia sicut moris est comoda faciendo^c. Quare mandamus, precipimus et hortamur universos et singulos, quos gerendarum usus utilitatum et comoda rerum ubique^d sollicitant, quatinus statutis loco et tempore sub nostro et imperii securo ducatu cum rebus, mercimoniis et ceteris oportunitatibus, que consweverunt ad invicem ad commune commodum procurari, hylariter et prompte convenient pro prefixis nundinis exercendis. Presentis^e scripti sancientes edicto, ut omnibus ad eas venientibus, morantibus et abinde redituris secunda tranquillitas et tranquilla securitas prebeat et quod in personis et rebus undique servantur indempnes et nullus audeat eos offendere vel occasione qualibet aliquod ipsis impedimentum inferre^f, donec ad pretaxatum locum veniant et sub eiusdem nostra et imperii securitatis indulgentia salubriter ad propria revertantur. Scientes quod quicumque mandati nostri temerarius existeret violator, indignacioni nostre et imperii ac ulcioni debite subiacebit, hiis qui pacem et indempnitatem servabunt nostri favoris gratiam obtenturis. Ad cuius rei futuram^g memoriam et stabilem firmitatem presens scriptum fieri et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri^h.

Dat. Spire, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo^h, XIII. Kalen. Iunii, indictione XIII, regni nostri anno sextodecimoⁱ, imperii vero tercio^k.

755. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE CIVITATIBUS ET NOBILIBUS GERMANIAE MISSAE.

1330. Mai. 23.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115¹¹ fol. 168¹ nr. 1953. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 462 nr. 1325 ex c.; Haugviller 'Analecta Argentinensia' I, 187 nr. 216 ex c.

Reg. ep. Constant. nr. 4226. 4227.

Consulibus, magistris civium, consilio et communi civitatis Maguntin(e).

Claret in conspectu Dei et sedis apostolice sinceritas vestre devotionis et fidei, quas ad sanctam Romanam matrem vestram ecclesiam tanquam filii benedictionis et gratie gessistis hactenus et gerere continue non cessatis. Nos itaque delectabiliter recensentes easdem et cum gratiarum actionibus uberibus multipliciter in Domino commendantes, vestram providentiam attentius in Domino exhortamur, quatinus in fide et devotione huiusmodi, que vos Deo ac nobis acceptiores efficiunt merito vobisque ven-

754. a) *protocollon* in 2: Lud. et cet. b) Frid. 2. c) *facienda* 1. 2. d) *ibique* 2. e) *presenti* 2. f) *offerre* 2. g) *loco* futuram — communiri 2: cet. h) MCCCXXX. 2. i) *loco* nostri — sextodecimo 2: cet. k) *loco* vero tercio 2: cet.

1) *Reg. imp. V, 3488.*

dicant iugiter uberiores gratiam dicte sedis, hereticorum et scismaticorum fraudulentis persuasionibus ac minis et promissionibus venenosis, quibus vos et fideles alios libenter a fide diverterent secumque in sue dampnationis devium traherent, omnino contemptis necnon penis ac sentenciis spiritualibus et temporalibus utique periculosus et gravibus, quibus ipsi eorumque complices, sequaces, fautores, adiutores et eis adherentes obnoxii et ligati existere dinoscuntur^a, vitatis penitus, velut viri fortes, constantes et strenui persistatis. Scituri quod nos et ecclesia memorata vobis et fidelibus aliis adversus eosdem scismaticos et hereticos, quorum potenciam et superbiam in brevi enervabit et conteret ut speramus Altissimus, assistere divina gratia suffragante intendimus auxiliis, consiliis et favoribus oportunis.

10

In eundem modum consulibus, consilio et communi civitatis Coloniensis

In e. mo. consulibus, magistris civium, consilio et communi civitatis Basiliensis

In e. mo. consulibus, magistris civium, consilio et communi civitatis Argentinensis

In e. mo. consulibus, magistris civium, consilio et communi civitatis Constanciensis

In e. mo. consulibus, magistris civium, consilio et communi civitatis Herbipolensis 15

In e. mo. communi et universitati opidi Nuwemburgh Constancien. dioc.

In e. mo. communi et universitati opidi Thuregii Constancien. dioc.

In e. mo. communi et universitati oppidi Scafusa Constancien. dioc.

In e. mo. communi et universitati oppidi Sancti Galli Constancien. dioc.

In e. mo. communi et universitati Luntdaugia dicte Constancien. dioc. 20

In e. mo. communi et universitati Uberlingen(s) dicte diocesis

In e. mo. communi et universitati Ravensburgh dicte diocesis

In e. mo. Conrado comiti Irsuto adiuncta ista clausula: Petitiones autem tuas, quas cum Deo potuimus, ad exauditionis gratiam duximus favorabiliter admittendas.

In e. mo. Symoni et Iohanni comitibus de Spanheim. 25

Dat. Avinion(e), X. Kal. Iunii, anno quartodecimo.

756. FOEDUS EPISCOPI FRISINGENSIS CUM DUCIBUS AUSTRIAE.

1330. Mai. 23.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus ad imaginem photographiam a socio nostro H. Hirsch paratam. Sigillum laesum pendet loro membraceo. — Ineditum. 30

Reg. Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III p. CCCCIV nr. 810.

1. Wir Chûnrat von Gots gnaden bischolf ze Freysingen verjehen offentlich mit disem brief und tûn chunt allen die in ansehent, lesent oder horent lesen, daz wir daz wol erchennen daz unser vôrordern von pischolf Emchen seligen zeiten untz her von der gehaim und freuntschaft wegen, die si gehabt habent hintz der herschaft von Osterreich und von Steyr, grozzen frumen und nutz enphangen habent an dem gût daz dem gotzhous ze Freysingen zû gehört, also daz daz selbe gût von der selben herschaft bevidret und beschirmet ist und niht alain daz gût under ir herschaft gelegen, daz halt anderswa gelegen ist, daz hat bezzern fride und schirm gehabt von irn wegen. Ouz der selben gehaym und friuntschaft sein wir chomen und haben des grozzen schaden enphangen an unsers gotshouses gût, des uns do vil enphrômdet ist, und do von allermaist, daz si hintz unserm gût verhenget habent und irn scherm do von gezogen. Daz selbe haben wir bedacht und nicht alain die flust die wir nu enphangen haben, wir

755. ^a) involverent add. c.

45

haben halt chunftigen schaden besorget und betrachtet der uns und unserm gotzhous von der vrômde wegen aufstünde, die wir gehabt haben zû der egenanten herschaft, wand unser gotshous an irn scherm niht beleiben moht, und haben ein gantzeu richtigunge getan mit unsern genedigen lieben herren und friunden den hochgebornen
 5 fursten hertzog Albr(ehten) und hertzog Otten ze Österr(ich) und ze Steyr, also daz wir mit dinst, mit freuntschaft und mit rechter gehaim bei in ewichlichen beleiben wellen und vergezzen allez des schadens, der uns und unserm gotzhous von unserm herren seligen chunig Frider(ichen) und von in und ouch von iern amptleuten widervarn und geschehen ist.

10 2. Und loben in ouch mit unsern vesten di in ir land gelegen sind zu warten und sullen in nach unsern triwen dienen und geholfen sein an allez geverde in dem land zu Österrich und an den gemerkchen des selben landes wider allermenchlich an wider den stûl ze Rôm und daz rîche und den ertzbischof von Saltzbûrch. Und daz wir daz reych auzgenomen haben, do mit mayn wir niht hern Ludwigen von Payern der sich
 15 chaiser nennet, gegen dem wellen wir in gern geholfen sein.

3. Ouh erchenne wir wol, daz sich daz gût daz zu der vest gehôret datz Sand Peter in der Awen, deu unsers gotzhous satz und phand gewesen ist von den egenanten herren und iern vordern, nu recht abgedient hat, und dorumb lazzen wir die vorge-
 20 nannten vest datz Sand Peter in der Awen und daz gût daz darzû gehoret den vorge-
 20 nannten fursten gar und gantzlich ledig und lôs, also daz ez unsrer vorvordern selen icht ze schaden chom.

4. Und daz wir dester pezzter gehaim und friuntschaft haben mugen hintz den vorge-
 25 nannten unsern genedigen lieben herren und friunden, haben wir mit in getaydingt umb die gûter ze Aspach, den marcht ze Probstdorf, ze Schonna, ze Urvar und swaz
 25 darzû gehort, zehent und vogtey, die unsern vorvordern und unserm gotzhous von iern vordern ze rechten phanden verschriben sind und die wir wol an abdienen innegehaben mohten mit dem rechten, wand si von uns und unserm gotzhous lehen sint, daz haben wir ablazzen, also daz wir und unser gotzhous die selben gûter innehaben sullen und niezzen als ander unser gût und als wir ir her haben genozzen zwaintzig jar für dise
 30 zeit, daz si sich abdienen in der frist. Und nach denselben jaren so sullen di selben gûter ledichlich und an allen chrieg und losung den egenanten fursten hertzog Albr(ehten) und hertzog Ott(en) und ir erben und ir nahchomen hin wider gevallen.

5. Ouch loben wir in, daz wir in alleu di prief die wir haben uber di vorge-
 35 nannten vest und gûter und uber alle sätze die unser gotzhous von in gehabt hat in Österr(ich)
 35 widergeben und antwürten sullen so wir schierist mugen an allez geverde und sullen si daz haben hintz unsern triwen. Wer aber daz wir die selben prief niht gehaben und widergeben mohten, so sullen si doch furbaz tod sein und niht chraft haben und sullen weder uns noch unsern nachchomen noch unserm gotzhous ze frum noch in fur-
 35 baz ze schaden chomen.

40 Und des zu einem offen urchunde und sicherhait geben wir unserm vorge-
 40 nannten herren disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Wienn(e), do man zalt von Christes gebûrde dreutzehenhundert jar darnach in dem dreizzigistem jar, an Mitichen vor dem heiligen Phingstag.

757—760. LUDEWICI PRIVILEGIA PRO CIVITATE OPPENHEIMENSI.

1330. Mai. 23. — 29.

757. *Privilegium generale civibus et castrensibus concessum.* Mai. 23.

*Originale in tabulario Darmstadiensi. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum pendet 5
filis sericis flavi, rubei, viridis coloris.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 360 nr. 3278 (Addit. III).

Cf. infra nr. 760.

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus strennuis et
prudentibus viris . . magistro civium, . . sculteto, . . consulibus ceterisque castrensibus, 10
militaribus et civibus universis oppidi sui in Oppenheim, suis et imperii fidelibus di-
lectis gratiam suam et omne bonum.

Ob specialem favorem quem vobis gerimus universa et singula privilegia, iura,
concessionones et gratias, quas a nobis ac aliis divis Romanorum principibus predecesso-
ribus nostris hactenus habuistis vel possedistis vel in presenciarum habetis vel possidetis 15
aut quibus usi fuistis, presentis scripti patrocínio perpetuo valitura confirmamus, appro-
bamus, ratificamus ac etiam de novo concedimus et innovamus. Nulli ergo omnino
hominum liceat hanc nostre confirmacionis paginam infringere aut ei ausu temerario
contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram se noverit
incursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo 20
iussimus communiri.

Dat. Spyre, feria quarta ante diem sanctum Pentecost(es), anno Domini millesimo
trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

758. 759. *Privilegium speciale civitati concessum.* Mai. 26. 29.

*Formae minoris die 26. m. Mai. datae autographon A valde corrosus ibidem; con- 25
tulimus nos; pendet sigilli fragmentum filis sericis flavi, rubei, viridis coloris; scriptum
esse videtur eadem manu ac supra nr. 724; cf. W. Franck loco supra ad nr. 644 citato
p. 295 not. *;*

*formae maioris die 29. m. Mai. datae copia B in Copiario castri Oppenheimensis
saec. XIV.—XV. eiusdem tabularii; iussu praefecti collata est; ed. Franck l. c. p. 292 30
nr. 70 ex B.*

Böhmer, Reg. Ludw. deest.

Ad capita 1. 2. 4 (5) cf. supra nr. 724.

758. *Forma minor.* Mai. 26.

A.

¶Ludowicus Dei gratia Romanorum im-
perator semper augustus prudentibus
viris . . consulibus ceteris[que civibus uni-
versis oppidi nostri in Op]penheim^a, suis
et imperii fidelibus dilectis gratiam
suam et omne bonum.

759. *Forma maior.* Mai. 29.

B.

Ludowicus quartus Dei gracia Romano-
rum imperator semper augustus . . pru-
dentibus viris, consiliariis ceterisque civibus
universis opidi nostri in Oppenheym, suis
et imperii fidelibus dilectis gratiam suam 40
et omne bonum.

758. ^a) uncis inclusa ex B suppleta sunt.

1. Eam decet nostram imperialem clemenciam benivolencie pietatem ostende[re copiose hiis,] qui nostre celsitudini suis minime deferentes corporibus atque rebus
 5 pro viribus obsequuntur, ut alii ipsorum allecti beneficiis ac honoribus, quibus [per nostram impe]riale[m] extolluntur clemenciam, eorundem incitati nobis ad beneplacita fervencius animentur ac etiam promptius
 10 provocentur ad benegrata. Attendentes itaque grata et devota servicia nobis ac Romano imperio per vos vestrosque predecessores multis iam retro temporibus fidelitate non modica constanter exhibita
 15 nostro favore vos dignos agnoscimus et speciali vos censemus beneficiorum munere attollendos. Quam ob rem imperiali clemencia specialem vobis gratiam facientes, ut vos vestrique successores et posterius in
 20 oppido prenotato annis singulis ducentas marcas, tribus Hallen(sibus) pro denario Coloniensi computandis, nobis aut nostris in Romano regno vel imperio successoribus aut cuiquam nostro vel ipsorum nomine in
 25 festo beati Martini tantum dare teneamini nomine sture seu collecte consuete^b et non ultra, tenore presentium vobis concedimus ac etiam liberaliter indulgemus.

2. Amplius nostre vobis magnificencie
 30 dexteram uberius aperiri cupientes concedimus, ut ungeltum oppidi vestri predicti, de quibuscunque rebus collectum aut receptum fuerit, in vestros vestro[rumque] successorum et posterorum in dicto oppido
 35 et ipsius oppidi communes usus perpetuo possitis convertere et expendere, sicuti vobis utilius videbitur expedire, quod exnunc vobis vestrisque successoribus et posteris pro nobis ac nostris successoribus
 40 plene remittimus, donamus et concedimus per presentes.

3. Ad hec uberiori vos prerogativa gratie prosequi intendentes, hoc divali [scripto statuimus, or]dinamus et decernimus per
 45 presentes, quod nullus deinceps vos vestrosque successores ac posteros pro quocunque debito, contracto per nos aut alium

1. Eam decet nostram imperialem clemenciam benevolencie pietatem ostendere copiose hiis, qui nostre celsitudini suis minime deferentes corporibus atque rebus
 pro viribus obsequuntur, ut alii ipsorum alecti beneficiis ac honoribus, quibus per nostram^a imperialem extolluntur clemenciam, eorundem incitati nobis ad beneplacita fervencius animentur ac etiam promptius
 provocentur ad benegrata. Attendentes itaque grata et devota servicia nobis ac Romano imperio per vos vestrosque predecessores multis iam retro temporibus fidelitate non modica constanter exhibita
 nostro favore vos dignos agnoscimus et speciali vos censemus beneficiorum munere attollendos. Quam ob rem imperiali clemencia specialem vobis gratiam facientes, ut vos vestrique successores et posterius in
 opido prenotato annis singulis ducentas marcas, tribus Hallen(sibus) pro denario Coloniensi computandis, nobis aut nostris in Romano regno vel imperio successoribus aut cuiquam nostro vel ipsorum nomine in
 festo beati Martini tantum dare teneamini
 nomine sture seu collecte consuete et non
 ultra, tenore presencium vobis concedimus
 et eciam liberaliter indulgemus.

2. Amplius nostre vobis magnificencie dexteram uberius aperiri cupientes concedimus, ut ungeltum opidi predicti, de quibuscunque rebus collectum aut receptum fuerit, in vestros vestrorumque successorum et posteriorum in dicto opido et ipsius
 opidi communes usus perpetuo possitis convertere et expendere, sicuti vobis utilius videbitur expedire, quod exnunc vobis vestrisque successoribus et posteris pro nobis ac nostris successoribus plene remittimus, donamus et concedimus per presentes.

3. Ad hec uberiori vos prerogativa gratie prosequi intendentes, hoc divali scripto statuimus, ordinamus et decernimus per presentes, quod nullus deinceps vos vestrosque successores ac posteros pro quocunque debito, contracto per nos aut alium quem-

758. ^b) nomine — consuete mutato ductu, stilo latiori in loco raso scripta A.

759. ^a) gratiam B.

quemcunque R[omanorum regem vel imperatorem] predecessorem vel successorem nostrum aut nostro vel ipsorum nomine ratione regni in rebus aut personis pignorare, capere, molestare, arrestare aut perturbare a[udeat quoquomodo.] Si qu[is] autem contrarium fecerit, nostram et imperii indignacionem gravem ipsum incurrere decernimus ipso facto.

4. Sane quoniam ampliarum liberalitatum favoribus illos nostram per clemenciam convenit circump[lec]ti grateque benignitatis affectibus grato participio decorari, qui claritatem fidei et debite devocionis constanciam strennuitate operum multipliciter probaverunt, vobis, quorum promocionem u[berem] piis gestamus in votis, vobis^c vestrisque successoribus et posteris universa ac singula privilegia, iura, concessionones et gratias, emunitates^d, libertates et laudabiles consuetudines, quas a nobis ac aliis divis Romanorum principibus predecessoribus nostris actenus habuistis vel possedistis vel in presenciarum habetis vel possidetis aut quibus usi fuistis, presentis scripti patrocinio perpetuo valituro confirmamus, approbamus, ratificamus ac etiam de novo concedimus et innovamus. Universis et singulis regibus, ducibus, marchyonibus, comitibus, baronibus ceterisque officiatis et aliis personis inferioribus quibuscunque, cuiuscunque status existant, districcius inhibentes gratie et favoris nostri sub ob-

cunque Romanorum regem vel imperatorem predecessorem vel successorem nostrum aut nostro vel ipsorum^b nomine ratione^e regni in rebus aut personis pignorare, capere, molestare, arrestare vel perturbare⁵ audeat quoquomodo. Si quis autem contrarium fecerit, nostram et imperii indignacionem gravem ipsum incurrere decernimus ipso facto.

4. Ceterum quoniam^d nostram decet¹⁰ clemenciam benemeritos, ut dignis digna respondeant, dignis favoribus prevenire, statuimus^e eciam ac nostra presenti pagina ordinamus, quod cives opidi vestri predicti, qui nunc sunt aut pro tempore fuerint,¹⁵ una cum militaribus et castrensibus dicti opidi, cum et quomodo consilium dicti opidi mutandum fuerit et novi consiliarii assumendi, consilium statuunt et ordinant novosque consiliarios ad dictum consilium²⁰ una cum ipsis eligant aut assumant, militarium seu castrensiu[m] predictorum contradictione qualibet non obstante.

5. Sane quoniam ampliarum liberalitatum favoribus illos nostram per clementiam con-²⁵ venit circumplecti grateque benignitatis affectibus grato participio decorari, qui claritatem fidei et debite devocionis constanciam locis et temporibus oportunis strennuitate operum multipliciter proba-³⁰ verunt, vobis, quorum promocionem uberem piis gestamus in votis, vobis^f vestrisque successoribus et posteris universa ac singula privilegia, iura, concessionones et gracias, emunitates, libertates et laudabiles consue-³⁵ tudines, quas a nobis ac aliis divis Romanorum principibus predecessoribus nostris haecenus habuistis vel possedistis vel in presenciarum habetis vel possidetis aut quibus usi fuistis, presentis scripti patro-⁴⁰ cinio perpetuo valituro confirmamus, approbamus, ratificamus ac eciam de novo concedimus et innovamus. Universis et singulis regibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus ceterisque officiatis⁴⁵ et aliis personis inferioribus quibuscunque, cuiuscunque status existant, districcius in-

758. c) ita A. d) gmūitates A.

759. b) imperii B. c) Romañi? B. d) que? B. e) sequ. ut B. f) ita B.

stentu, ne vos vestrosque successores ac
posteror contra predictas nostras gratias
[aliquomodo moles]tent, impedian aut per-
turbent, immo vos pocius in eisdem manu-
s teneant et defendant¹.

10

5. Nulli ergo omnino hominum liceat
15 hanc nostre concessionis, ordinacionis et
confir[macionis] paginam infringere aut ei
ausu temerario contraire. Si quis autem
contravenire presumpserit, preter indigna-
cionem nostram, quam ipsum incurrere
20 volumus ipso facto, penam centum li[bra-
rum auri] puri, quarum medietatem fisco
id est nostre imperiali camere, reliquam
vero iniuriam passis applicari volumus, se
noverit incursum.

25 In cuius rei testimonium p[resentes con-
scribi] et sigillo nostre maiestatis iussimus
communiri.

Dat. in Wormacia, in vigilia Pentecost(es),
anno Domini millesimo trecentesimo t[rice-
30 simo, regni nostri] anno sextodecimo, im-
perii vero tercio.

hibentes gracie et favoris nostri sub ob-
tentu, ne vos vestrosque successores et
posteror contra predictas nostras gracias
aliquomodo molestant, impedian aut per-
turbent, immo vos pocius in eisdem manu-
teneant et defendant, non obstantibus aliis
quibuscunque^g graciis [a]^h divis predeces-
soribus [nostris] Romanorum imperatoribus
sive regibus vestro opido tam militibus
quam civibus seu a nobis ipsis indultis
vel concessis, quibus omnibus quoad pre-
missa tenore presencium ex certa scientia
derogamus.

6. Nulli ergo omnino hominum liceat
hanc nostre concessionis, ordinacionis et
confirmacionis paginam infringere aut ei
ausu temerario contraire. Si quis autem
contravenire presumpserit, preter indig-
nacionem nostram, quam ipsum incurrere
volumus ipso facto, penam centum librarum
auri puri, quarum medietatem fisco id est
nostre imperiali camere, reliquam vero in-
iuriam passis aplicari volumus, se noverit
incursum.

In cuius rei testimonium presentes con-
scribi et nostra bulla aurea signoque con-
sueto iussimus communiri.

Datum Spire, tercia feria post diem sanc-
tum Pentecostes, anno Domini millesimo
trecentesimo tricesimo, regni nostri anno
sextodecimo, imperii vero tercio.

Signum domini Ludowici quarti Dei
gracia Romanorum imperatoris invictissimi.

760. *Privilegium generale in forma maiori datum.* Mai. 29.

35 Cf. supra nr. 757 et 758. 759 cap. 4 (5).

Copia (c.) omnino coeva in Musaeo Germanico Norimbergensi a. 1861. a iuvene
docto Wormatiensi donata. Descripsimus nos. Sigilli cerae viridis dorso impressi vestigia
apparent. Textum statim sequuntur haec verba: Sigillata autem est hec presens
copia nostre civitatis sigillo tergotenus applicato. — *Ineditum.*

40 Böhmer Reg. Ludw. p. 278 nr. 2727 (Addit. II).

Ludowicus quartus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus pruden-
tibus viris consulibus ceterisque civibus universis opidi nostri in Oppenheim, suis et im-
perii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

759. g) cuiuscunque add. B. h) excidit B.

45

1) Cf. infra nr. 760.

Eam decet nostram imperialem clemenciam et cetera¹. Unde ob favorem specialem, quem erga vos non inmerito gerimus², vobis vestrisque successoribus et posteris universa et singula privilegia, iura, concessionones et gracias, emunitates et libertates et laudabiles consuetudines, quas a nobis ac aliis divis Roman(is) principibus predecessoribus nostris hactenus habuistis vel possedistis vel in presenciarum habetis vel possidetis aut quibus⁵ 5
 usi fuistis, presentis scripti patrocinio perpetuo valituro confirmamus, approbamus, rati-
 ficamus ac eciam de novo concedimus et innovamus. Universis et singulis regibus,
 ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus ceterisque . . officiatis ac aliis personis in-
 ferio[ri]bus quibuscunque, cuiuscunque status existant, districtius inhibentes gracie et
 favoris nostre sub obtentu, ne vos vestrosque successores ac posteros contra dictas¹⁰
 gracias nostras concessas aliquo modo molestant, impediunt aut perturbent, immo vos^a
 potius in eisdem manuteneant et defendant. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
 nostre concessionis, ordinacionis et confirmacionis paginam infringere aut ei ausu teme-
 rario contraire. Si quis autem contravenire presumpserit, preter indignationem nostram,
 quam [ipsum]^b incurrere volumus ipso facto, penam centum librarum auri puri, quarum¹⁵
 medietatem fisco id est nostre imperiali camere, reliquam vero iniuriam passis applicari
 volumus, se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et
 nostra bulla aurea signoque consueto iussimus communiri.

Dat. Spire, feria tertia post diem sanctum Penthecostes, anno Domini MCCC tri-
 cesimo, regni nostri sextodecimo, imperii vero tercio.

20

761—763. TRACTATUS SUPER RECONCILIATIONE IMPERATORIS CUM PONTIFICE HABITI.

1330. Mai. 24.—26.

761. *Facultas imperatoris principibus data.* Mai. 24.

*Copia (c.) coeva in Copiario Balduini archiepiscopi qui est comitum de Kessel-²⁵
 stadt p. 528. Contulimus nos. — Ed. W. Felten 'Die Bulle Ne pretereat' II 237 nr. 1 ex c.
 Böhmer, Reg. Ludw. p. 360 nr. 3279 (Addit. III).*

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus recognoscimus in
 hiis scriptis, quod nos illustri Iohanni regi Bohemie et venerabili Baldewino archi-
 episcopo Trever(ensi) principibus nostris dilectis plenam auctoritatem et liberam pote-³⁰
 statem dedimus et damus litteras per presentes super omnibus dissensionibus, factis et
 negociis, eciamsi factorum et negociorum huiusmodi qualitas expressionem exigit spe-
 cialem, verbo vel facto, directe vel indirecte, viis et modis quibuscunque, quacunque
 causa vel occasione inter nos et sanctam Romanam ecclesiam omnesque et singulas
 personas ecclesiasticas, cuiuscunque condicionis, status aut ordinis existant, eciamsi pa-³⁵
 triarchali aut maiori sint predite dignitate, hinc inde subortis tractandi, ordinandi, com-
 ponendi, reformandi, terminandi, firmandi^a, reconciliandi et specialiter revocandi, si qua
 per nos contra predictam Romanam ecclesiam et personas prefatas sunt indebite attemp-
 tata, ac satisfaciendi si decreverint personaliter vel litteris suis, id eorum discretionis per

760. ^a) supra lineam add. c. ^b) excidit c.

40

761. ^a) bis scriptum c.

1) Cf. pag. 616 lin. 11 sqq. et 645 lin. 1 sqq.

2) Cf. pag. 644 lin. 13.

omnia committentes, omniaque alia et singula faciendi que circa premissa vel eorum aliqua fuerint neccessaria vel eciam oportuna, eciamsi de hiis mentio alias deberet fieri specialis. Promittentes bona fide auctoritatem et potestatem predictas ullo unquam tempore non revocare nec contra ea seu aliqua eorum ex ipsis, que per predictos . .
 5 regem et . . archiepiscopum circa premissa^b vel eorum^c aliqua dicta, facta et ordinata fuerint, venire quovis modo, ingenio vel cautela, set ipsa omnia et singula fideliter custodire, manutenere et inviolabiliter observare.

Datum in Wormacia, proxima feria quinta ante festum Penthecostes, anno Domini MCCCXXX, regni nostri anno XVI, imperii vero III.

10 762. *Informatio principum pontifici missa.* (inter Mai. 24. — 26.)

Servatur nonnisi in Litteris pontificis 1 infra nr. 814, 2 infra nr. 868 edendis, ubi vide¹.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 194 Iohann nr. 131.

1. Ista^a est intentio dominorum scilicet regis Boemie^b, archiepiscopi Treverensis
 15 et^b ducis Austrie, quod per eos tractetur et ordinetur concordia et compositio inter dominum nostrum papam sanctamque Romanam ecclesiam ex parte una^c et Bavarum ex altera. Et si huiusmodi tractatus et ordinacio concordie sint accepti domino nostro pape ipsique Romane ecclesie, virtute potestatis eis a dicto Bavaro concesse² inter alia facient ista fieri per Bavarum:

20 Primo quod cum effectu deponet^d suum hereticum antipapam.

Secundo quod penitus ab appellatione recedet.^e

Tercio quod omnia que fecit seu attemptavit contra sanctam personam domini nostri pape ecclesiamque Romanam, revocet^f cum effectu.

Quarto quod recognoscet se excessisse et sententias excommunicationis ipsum
 25 ligasse.

Quinto quod gratie domini^g pape se offeret ad misericordiam.

2. Et si Bavarus dicta facta sic^h tractata et ordinata facere non vellet, sciat sedes apostolica, quod dictus Bavarus antedictos dominos non modicum commovebit et a consiliis eorum recedet et potestatem eis concessam infringet in tantum, quod huius-
 30 modi factum preordinatum per Bavarum, tamen non adimpletum possit resultare in magnum honorem et utilitatem ecclesie Romane.

3. Hec omnia sic intelligantur, quod Bavarus in honore et statu suoⁱ remaneat scilicet in regno et imperio.

763. *Litterae Ottonis ducis Austriae ad pontificem.* Mai. 26.

35 *Supersunt nonnisi in Litteris pontificis infra nr. 869 edendis, ubi vide.*

Cf. supra nr. 733. 740 et infra nr. 797. 812.

Sanctissimo in Christo patri domino I(ohanni) sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Otto Dei gratia dux Austrie et Styrie suus devotus filius cum sui recommendatione supplici devota pedum oscula beatorum.

40 761. ^{b)} sequ. del. aliqua dicta c. ^{c)} sequ. del. facta c.

762. ^{a)} Ita 2. ^{b)} . . add. 2. ^{c)} una parte 2. ^{d)} deportet male 2. ^{e)} recedet ab app. 2.
^{f)} ita 1. 2. ^{g)} nostri add. 2. ^{h)} sic deest 2. ⁱ⁾ suo statu 2.

1) *Ed. etiam Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 333 nr. 1908 ex 2.*

2) *Supra nr. 761.*

Noverit vestra paterna sanctitas me cum serenissimo principe domino Iohanne rege Boemie sororio meo carissimo ac cum venerabili in Christo patre domino . . Treverensi archiepiscopo meos hiis diebus nuncios ad Ludovicum ducem Bavarie in quibusdam secum habendis tractatibus direxisse. Qui quidem tractatus sancte Romane ecclesie ac reverendissime persone vestre secundum ipsorum dominorum regis Boemie et archiepi-
scopi Treverensis ac meum iudicium utilitatem manifeste respiciunt in omnibus et honorem, prout ipsi et ego similiter s(anctitatem) v(estram) per ambaxiatores meos ad curiam in proximo destinandos intendo super hoc plenius informare. Religiosus etiam vir frater Wlricus de Lentzburg penitentiarius vester aliqua, que vobis dicenda commisi, si placet sanctitati vestre apperiet viva voce. Quocirca paterne clementie vestre devo-
tissime supplico, quatinus si forsan aliqui per facti ignorantiam vel aliam voluntatem aliquid in contrarium s(anctitati) v(estre) suggerere niterentur, hoc nullatenus credere velitis, immo potius habere dignemini pro totaliter contrarium veritati. Hec autem cum assensu, deliberatione et voluntate prefatorum dominorum regis et archiepiscopi v(estre) s(anctitati) duxi presentibus intimandum. Personam vestram sanctissimam conservet
Altissimus incolumem et longevam ad regimen ecclesie sue sancte.

Datum in Landevia, vigil(ia) Penthecostes.

764. 765. IMPERATORIS PRIVILEGIA VARIA.

1330. Mai. 26. — 29.

764. *Confirmatio privilegii pro abbati Weissenburgensi.* Mai. 26.

Copia (c.) recentioris aetatis in bibliotheca Heidelbergensi. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 327 nr. 517 ex c. Editionem repetimus.

Ludwicus quartus dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis grariam suam et omne bonum.

Accedens ad nostre maiestatis presenciam venerabilis Iohannes abbas Wissenburgensis ordinis sancti Benedicti Spiren. dioc. princeps noster dilectus nobis humiliter supplicavit, ut privilegium infrascriptum confirmare ex imperiali clemencia dignaremur. Cuius tenor talis est:

'Dagobertus divina favente — nomine feliciter amen.'¹

Devotis igitur et instantivis predicti abbatis supplicationibus graciosius annuentes, ut eius ecclesia prenotata grariam ex imperiali munificentia consequatur auxilii salutaris, prenotatum privilegium, prout superius expressum est, de verbo ad verbum approbamus, innovamus et presentis scripti patrocinio confirmamus. Nulli ergo omnino hominum^a liceat hanc nostre approbacionis, innovacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem nostram indignationem et penam centum librarum auri puri, quarum medietatem fisco nostro, reliquam vero medietatem iniuriam passis applicari volumus, se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre ac signo nostro consueto iussimus communiri.

764. ^a) homini c.

1) A. 663. Mai. 11, MG. Dipl. I, 149 nr. 31.

Datum in civitate Spirensi, anno Domini MCCCXXX, VII. Kalendas Iunii, indiccione terciadecima, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

Signum domini Ludwici quarti Dei gracia Romanorum imperatoris invictissimi.

Ego Hermannus de Liechtenberg sacre imperialis aule cancellarius vice domini
5 [.] archiepiscopi Maguntini sacri imperii per Germaniam archicancellarii recognovi.

765. *Concessio nundinarum pro civitate Wormatiensi.* Mai. 29.

Formarum maioris 1 et minoris 2 autographa in tabulario civitatis Wormatiensis. Contulimus nos. Pendent bulla aurea autographi 1 filis sericis rubei flavique coloris, sigillum laesum autographi 2 loro membranaceo. — Ed. Boos 'Urkundenbuch' II, 168
10 *nr. 239 ex 1 et 2.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1133.

Cf. supra ur. 754.

Forma maior.

1.

Forma minor.

2.

15 ¶ Ludowicus^a quartus^b ¶ Dei gracia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris . . magistris civium, . . consulibus necnon universis^c civibus civitatis Wormacien(sis), suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum imperialis benivolencie proprium sit subditorum investigare conmoda et honores ac reipublice expediat subiectos habere locupletes et felices, hinc est quod nos
20 provida meditatione pensantes ex nundinis annalibus jarmargt vulgariter nuncupatis singulis annis certo tempore in civitate Wormacien(sis) tenendis et habendis vobis et ipsi civitati posse multiforme conmodum obvenire, prout eciam supplicatio^d vestra super hoc nobis exhibita plenius continebat, hoc imperiali edicto in perpetuum valituro indicimus et statuimus, quod in civitate Wormaciensi predicta singulis annis per quatuor ebdomo-

25 das quartadecima die proxima ante diem Pentecostes, hoc est in Dominica qua cantatur Vocem iocunditatis currere incipientes generales nundine habeantur. Volentes quod omnes et singuli, qui ad predictas nundinas accesserint, quam diu ibidem permanserint et in accedendo et ad sua domicilia revertendo moram traxerint, plena pace et securitate gaudeant, quos et nos in nostram et imperii protectionem recipimus specialem.
30 Inhibentes omnibus et singulis sub Romano imperio constitutis, ne quis ipsos vel eorum aliquem, quos ab omni iniuria alienos fieri cupimus, in suis rebus vel corporibus molestare audeat seu quomodolibet perturbare. Committentes nichilominus et districte precipientes omnibus et singulis . . ducibus, . . marchionibus, . . comitibus, . . baronibus, . . provinciarum presidibus seu . . advocatis provincialibus cunctisque aliis potestatibus secularibus, quocumque nomine censeantur, ut et ipsi predictas nundinas et accedentes ad
35 eas et revertentes ab eisdem a quibuslibet iniuriis, dampnis et violenciis imperiali auctoritate in hac parte suffulti manuteneant et defendant, iniuriatoribus et malefactoribus eorundem accedencium et revertencium seu dictas nundinas quomodolibet impredientibus penas debitas, prout delicti qualitas exegerit, infligendo, quas quidem manutencionem et
40 defenssionem^e vobis etiam . . consulibus et . .^b civibus civitatis Wormaciensis predictae imperiali auctoritate similiter in hac parte suffultis committimus^f precipientes, ut eisdem sollicite intendatis. Si quis autem in huiusmodi manutencione et defenssione^e repertus fuerit negliens vel remissus, gravem nostre maiestatis et imperii indignacionem se noverit incursum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostri imperialis edicti protec-

45 765. a) ¶ Ludowicus 2. b) deest 2. c) . . post add. 2. d) suplicatio 2. e) defension. 2.
f) comm. 2.

tionis, inhibitionis, commissionis^g et precepti paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. In cuius rei testimonium presentes conscribi et

1.

2.

bullae maiestatis nostre aureae et signi nostri sigillo^h maiestatis nostreⁱ

karactere

iussimus communiri.

Dat. in Spira

anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, indictione terdecima, quarto Kal. Maii^k, feria tertia proxima post festum Pentecostes, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo,

regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

¶ Signum domini Ludowici quarti Romanorum^l imperatoris invictissimi. ¶

766. IOHANNIS REGIS BOHEMIAE QUITATIO PRO IMPERATORE.

1330. Mai. 26.

Originale in tabulario regio Stuttgardiensi. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 194 Iohann nr. 129.

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex ac Lucemburgensis comes recognoscimus a serenissimo domino Ludowico Romanorum imperatore primo sex milia et quingentas libras, quam summam pecunie spectabili viro Ulrico comiti de Wirtemberch pro nobis solvit, deinde trecentas, quas Conrado Ruffoni, item ducentas et quinquaginta, quas Alberto dicto Hofwart, et centum quinquaginta libras Hallensium, quas pro nobis Burchardo dicto Sturmveder pagavit et expedit, que summa in universo septem milia et ducentas libras Hallensium in se continet, nos percepisse. De qua etiam summa pecunie et solucione ipsius totaliter contentamur. Sub harum, quas secreto nostro sigillo sigillari fecimus, testimonio litterarum.

Datum in Landow, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, in vigilia Penthecostes).

767—769. LITTERAE CONSENSUS PRINCIPUM ELECTORUM.

1330. Mai. 26. — Iun. 1.

767. 768. LITTERAE PRO COMITE DE WIRTEMBERG.

1330. Mai. 26. — Iun. 1.

767. Consensus regis Bohemiae. Mai. 26.

Originale ibidem. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.

Scriptum imperatoris super hac obligatione servatum non est; cf. C. F. v. Stälin 'Wirtemberg. Geschichte' III, 182 not. 2.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 194 Iohann nr. 130.

765. g) conm. 2 h) in loco raso 2. i) sequ. nostre del. 2. k) ita 1 pro Iunii. l) hic monogramma imperatoris in 2.

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex ac Lucemburgensis comes ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod quia serenissimus dominus Ludwicus Romanorum imperator spectabili viro Ulrico comiti de Wirtemberch castrum dictum Achalm et civitatem Reutlingen de nostro tamquam coelectoris et principis imperii favore et consensu ac consilio in certa summa pecunie iuxta ipsius litterarum co[n]tinenciam obligavit, nos eandem obligationem legitime et iustis de causis factam approbamus ei, cum utilitatem sacri Romani imperii sapiat, nostrum benivolum prebentes assensum et expressum. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillo nostro iussimus communiri.

10 Datum Landow, in vigilia Penth(ecostes), anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo.

768. *Consensus comitum Palatinorum.* Jun. 1.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigilli prioris fragmentum pendet loro membranaceo, sigillum alterum deest loro relicto. — Ineditum.

15 *Cf. infra ad a. 1331. Febr. 10.*

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2088.

Nos Rûdolfus et Rûpertus germani Dei gratia comites palatini Reni duces Bawarie ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod quia serenissimus dominus dominus Ludewicus Romanorum inperator patruus noster karissimus spectabili viro Ulrico comiti de Wirtemberg castrum dictum Achalme et civitatem Rutelingen cum suis pertinenciis de nostro tamquam coelectorum et principum sacri inperii^a consensu ac consilio in certa summa peccunie iuxta ipsius litterarum continentiam obligavit, nos eandem obligationem legitime et iustis de causis factam approbamus ei, cum utilitatem sacri Romani inperii sapiat, nostrum benivolum prebentes assensum et expressum. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillis nostris iussimus communiri.

25 Dat. Spire, feria sexta ebdomade Pentecostes, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo.

769. *Litterae regis Bohemiae pro monasterio Etal.* Mai. 31.

Originale in tabulario generali regni Bawarici. Descripsit H. Herre. Sigillum
30 *valde laesum pendet filis sericis violacei viridisque coloris.*

Scriptum imperatoris super hac donatione servatum non est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 194 Iohann nr. 133.

Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex ac Lucemburgensis comes profiteamur publice per presentes, quod nos ad requisicionem serenissimi domini nostri domini Ludowici Romanorum imperatoris nostrum assensum prestitimus liberum tribuimus et consensum, cum in talibus principum electorum consensus donacionibus debeat rationabiliter intervenire, ut dominus noster imperator advocaciam monasterii Stayngadem et districtum seu vallem Ambergaw, quorum proprietates imperio debebatur, tytulo veri domini cum universis suis iuribus, hominibus et pertinenciis quibuscumque donare et tribuere valeat monasterio dicto Etal, quod idem dominus imperator ibidem ob perpetui rei memoriam et laudem Dei duxit divinitus construendum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostro iussimus communiri.

Datum in Nova Civitate, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, feria quinta post diem Penthecost(es).

770. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE AD OTTONEM DUCEM AUSTRIAE.

1330. Mai. 31.

Copia in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 169 nr. 1955. Descripsimus nos. — Ineditum.

Reg. Lang 'Acta Salzburgo-Aquilejensia' I, 158 nr. 198 not.

Ottoni duci Austrie.

Leta manu iocundoque recepimus animo nobilitatis tue litteras¹ sinceritatem devotionis et fidei, quas ad sanctam Romanam matrem tuam ecclesiam gessisti hactenus et gerere proponis constanter imposterum, delectabiliter recensentes. Et licet multa et a multis de te fili contraria nobis suggesta fuerint in hac parte, nunquam tamen eis aures adhibere credulas voluimus, quinimo semper fiduciam habuimus plenioram, quod que super constancia devotionis huiusmodi offerebas per litteras, realiter adimpleres. Et quia id nobis tue misse novissime confirmant littere et fidedignorum multorum relatio attestatur, letamur admodum et tuam exinde providenciam cum gratiarum actionibus uberibus multipliciter in Domino commendamus, nobilitatem tuam rogantes attencius et hortantes, quatinus in premissis constanter et infl[e]ctibiliter perseveres. Talibus siquidem meritis divinam et apostolice sedis mereberis gratiam, talia profecto te preservabunt a noxiis et ad altioris dignitatis sublevabunt apicem non indigne. Persta in hiis igitur fili indefesso animo nec ab illo perditionis filio Ludovico de Bavaria suis iuste privato^a bonis et honoribus et condemnato de heresi vanis paciaris promissionibus te seduci. Vanis dicimus, quia in veritate nichil nisi de alieno, cum de iure nichil habeat, potest promittere vel largiri. Et nichilominus quia sicut picem tangit, ab ea coinquinatur² necessario, sic si ei adherere te quod absit contingeret, inquinareris penis variis inflictis eius fautoribus tuique nominis gloriam preter divinam offensam, quam propterea incurreres, maculares.

Dat. Avinion(e), II. Kal. Iunii, anno quartodecimo.

771. PROMISSIO COMITIS DE ZOLRE PRO DUCIBUS AUSTRIAE.

1330. Iun. 1.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographica a socio nostro H. Hirsch paratam. Sigillum pendet loro membranaceo. — Ed. 'Monumenta Zollerana' I, 144 nr. 280 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 416 Reichssachen nr. 423; Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III. pag. CCCIV nr. 811.

Wir grave Frid(erich) von Zolre dez Schalezburg ist verjehen und tûn kûnt offentlichen an disem brief, daz wir unserren gnaedigen herren den edelen fursten herczog Alb(recht) und herczog Otten gebrüdern von Österich und von Styre gelôpt habent ze wartende mit unserren vestenan darusze und ouch darine ze lassene swanne su dez bedurffent und ouch ze dienende mit zwainczig helmen den krieg.usz und usze, den si

770. ^a) privat^o c.

1) *Supra* nr. 740.

2) *Eccli.* 13, 1.

habent gen herczog Lud(wigen) von Paygern, und darnach wanne der krieg verriht wirt, dru genczu jare an geverde. Und nemen mit namen usz gen den vorg(enante)n unserren herren unsern herren herczog Rupprechten von Paygern, gen dem wir in niht beholffen söllent sin. Wäre ouch daz die vorgena[n]ten unser herren unser bedürffent
 5 wordent uszerhalbe dem lande, so süllent si uns helfen als anderen iren dyenern. Und habent darumb unser aigen insigel zû ainem urchunde gehencht an disen brief.

Der ze Strazburg geben ist, an dem Vritag in der Pfingstwochen, do man zalte von Gotez geburte druczehenhundert jare und darnach in dem drisigestem jar.

772—793. LUDEWICI SCRIPTA VARIA.

1330. Iun. 1. — 22.

772. *Receptio in castrensem.* Iun. 1.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 409a. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis flavi rubeique coloris. In dorso eadem manu ac textus exarata sunt: Super bonis castrensibus in castro veteri prope Swinfurthe.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1135.*

¶[L]udowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus singulis et universis, ad quorum noticiam presentes venerint gratiam suam et notitiam subscriptorum.

Amplioribus munificentis et prerogativis singularibus illos per maiestatem nostram
 20 gratanter circumplecti et participio gratiose benignitatis decorari convenit, quorum actus fideles sub debite fidelitatis et devocionis constantia indesinenter oportunis temporibus imperatoria serenitas approbavit. Sane cum spectabilis Bertoldus comes de Henninberch secretarius noster fidelis dilectus iam multis retroactis temporibus nobis, predecessibus nostris et sacro Romano imperio multa grata et fructuosa hactenus prestiterit obsequia
 25 et adhuc gratiora prestare poterit in futurum, profectu, honore comodoque nostri et sacri imperii in eo diligenti consideratione consideratis, ipsum Bertoldum comitem predictum heredesque suos nostros et sacri imperii castrenses et feodotarios perpetuos in castro dicto daz alte Hus prope civitatem Swinfurthe sito, eo non obstante si nos aut successores nostros civitatem predictam Swinfurthe a dive recordacionis predecessibus
 30 nostris sibi suisque heredibus pro quinque milibus marcarum argenti puri etiam et a nobis obligatam, prout in litteris suis desuper sibi datis continetur expresse¹, redimere contigerit, creavimus, fecimus, creamus et facimus presentium testimonio litterarum. Assignantes nichilominus eidem Bertoldo comiti suisque heredibus aream, spatium et locum in dicto castro pro ipsius et ipsorum beneplacito edificandum, si decreverit aut
 35 decreverint ibidem personali residencia residere. Volentes etiam indubie quod sibi suisque videlicet heredibus antedictis eiusdem castri, quocienscumque necessitas inheserit, ad resistendum et opponendum invasionibus illicitis et ad prohibendum iniuriosos quorumlibet invadentium ipsos insultus et universis sibi cooperantibus liber pateat obstaculo nullo prorsus obstante^a aditus et egressus. Conferentes ipsi et ipsis nichilominus pro
 40 feodo et bono castrensi medietatem rubeti sive ligni dicti der Hayn sitam versus castrum dictum Meyenberch, ad dictum castrum ab antiquo pertinentis et advocatiam

772. ^a) in nova linea; liber pateat add. etiam hic or.

1) Cf. supra tom. V nr. 73 et pag. 71 not. 2.

ville diete Vôrst, quam quidem advocatiam pro sexaginta marcis argenti a Iohanne dicto Vliger sibi per dive recordationis Albertum Romanorum regem predecessorem nostrum obligatam¹ redimere debet et poterit, cum voluerit. Ita quod ipse heredesque sui sit et sint nostri et sacri imperii in^b castro predicto castrenses et feodotarii perpetui et perpetue valeant nominari. In cuius rei testimonium presentes conscribi maiestatis-⁵ que nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Spyre, anno Domini millesimo trecentesimo trecesimo, sexta feria post festum Penthecostes, regni nostri anno sedecimo, imperio vero tertio.

773. *Assignatio pecuniae.* Iun. 1.

Originale (or.) in tabulario civitatis Spirensis. Contulimus nos. Sigillum fere il-¹⁰ laesum pendet filis sericis flavi rubeique coloris. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 329 nr. 521 ex or.; Hilgard 'Urkunden' p. 319 nr. 390 ex or.

Cf. infra ad a. 1338. Mart. 31 et 1340. Sept. 2.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief, daz wir den bescheiden mannen Ebelein und¹⁵ Henrichen genant vor dem Münster burger ze Spyre, unsern lieben wirtten, durch der dinst willen, die si uns getan habent und noch tun sullen, bestätiget haben und bestätigen die brief, die si habent von unserm vorvarn cheyser Henrich umb fumftzehen march silbergelts Spirer gewichtes, die si jarlich von den Juden ze Spire haben sullen². Dar zû wir auch den selben Ebelein und Henrich von besundern genaden und²⁰ gunst, dar umb daz si dest willichlicher uns und unser nachchomen an dem rich in ir haus nemen und enpfahen, geben haben und auch geben fumf march silbers, die si zû^{Nov. 11.} den fumftzehen marchen jærlichlich ze sand Martenis messe von der stûwer der Juden ze Spire an allen furtzoch und irrung in nemen sullen. Da von wellen wir und gebieten vestichlich dem . . byschof ze Spire, . . dem lantvogt und andern unsern amptluten die²⁵ yetzû sind oder her nach choment und besunderlichen . . dem rat ze Spire, daz si die vorgenanten Ebelin und Henrich an diser unser bestätigung und genad von unsern wegen schermen und nicht gestaten, daz si ieman dar an irre oder beswær, als lieb in unser huld und furderung sein. Dar uber ze urchund geben wir in disen brief ver-³⁰ sigelten mit unserm cheyserlichen insigel.

Der geben ist ze Spire, an dem Vreytag nach dem Pfingstag, da man zalt von Christes geburd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem sechtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertûms.

774. *Augmentatio summae obligatae.* Iun. 2.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum³⁵ fere illaesum filis sericis rubei viridisque coloris. — Ineditum.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus . . illustri Friderico Tûringie lantgravio, terrarum Miss(enensis) et Orientalis marchioni, genero suo karis-^{simo} graciam suam et omne bonum.

Ob grata servicia, que nobis sacroque Romano imperio multiformiter impendisti,⁴⁰ tibi tuisque heredibus mille marcas argenti puri super civitates nostras ultra id, quod

772. ^{b)} dicto add. or.

1) *Scriptum servatum non est.* 2) *Böhmer, Reg. Heinr. nr. 626.*

antea tibi pignori obligate existunt¹, videlicet Aldenburg, Zwiggow et Keminitz presentis tenore oraculi deputamus. Volentes ut dictas civitates seu oppida cum omnibus suis pertinenciis seu iuribus tu tuique heredes nomine pignoraticio teneatis, quousque per nos aut nostros in Romano regno vel imperio successores pro dictis mille marcis et
 5 ultra ea pecunie summa, qua primitus vobis obligata existunt, integraliter redimantur. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Spire, Sabbato post diem sanctum Pentecostes, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

10 775. *Privilegium pro civitate Wetzlariensi.* Iun. 3.

Originale (or.) in tabulario civitatis Wetzlariensis. Pendet sigillum filis sericis rubei flavique coloris. — Ed. Wiese 'Urkundenbuch' I, 475 nr. 1169 ex or. Editionem repetimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 360 nr. 3285 (Addit. III).

15 1. Wir Ludowich von Gotes genaden Römischer cheyser zu allen ziten merer des riches tun kunt allen den die disen brief ansehent oder hören lesen, daz wir den wisen lüten . . dem rat und gemeynlichen den burgern ze Wepflaren unsern und des riches lieben getruwen von unser cheyserlichen milte unde von sundern genaden und gunste, die wir zu in haben durch die trüwe, die sie stetichlichen* an uns und an dem
 20 riche behalten hant, daz sie des baz gebowen unde vesten mügen die stat, haben die genad getan und tûn mit disem briefe, als hernach gescriben stat:

2. Des ersten daz sie haben unde nemen sûln ewichlichen in unserer vorgeanten stat daz ungelt von allen dingen, als vorher gewonlich ist gewesen, und ouch darzu ewichlichen ein malgelt, ie von einem malter chorens drei Haller und von einem malter
 25 der sumerfruht halb als vil, in der stat zu nemen.

3. Wir tûn ouch in die sundern gnade, daz si bowen mugen ein chaufhus mit einer wage in der vorgeanten stat von unserm cheyserlichem gewalt unde suln das haben und niezen mit allen rehten und nützen die dazû gehören, als ander unser und des riches stat die bi in gelegen sint.

30 4. Wir wellen ouch, ob si ieman lûde er si pfaffe oder lay uf geistlich gerichte umb weltlich sache, daz si da niht antwurten noch rehten sûln, ez wer denne ob reht von dem gerichte in der stat umb die selben sache verzigen unde versaget würde. Wer aber daz si dawider ieman schaden wolde oder beswären, des mugen si sich weren und angriffen der gûte die es taten und suln si und ir helfer unser unde des
 35 riches hulde darumb niht enberen.

5. Die sundern gnade haben wir in ouch getan und tûn, ob si ieman schadelich angriffe mit brande, roube oder andern schaden wider recht, daz si den oder die darumb laden mugen und fûraischen an unser gerichte in unser egenanten stat, als derselben stat recht unde gewonheit her gewesen ist. Wer aber daz sich der oder die selben
 40 die si fûr also lûden niht verantwurten, so soln unde mugen si den oder die selben angriffen, als der selben stat unde ouch der stat Frankenfurt, Fridberch und Geylenhusen recht unde gewonheit ist.

6. Wir wellen ouch daz deheyn pfaffe weltlich oder geistlich swie si genant sin sich niht underwinden, annemen noch chouffen sol deheinerley gût, daz dem riche bis-

45 775. *) stekichlichen or.

1) Cf. supra nr. 607 et notas ibi additas.

her gedienet hat, ez si gelegen in der stat oder uswende der stat, daz die stat doch angehoret, an als vil ob man in gût git, daz suln si in jares vriste wider verchouffen.

7. Und darumb so wellen wir unde gebieten vestichlichen und ernstlichen allen lûten, pfaffen, leyen, edeln und unedeln wie si genant sin, daz si in die vorgeschriben genade und recht alle mit nihtiu ubervaren noch dawider tûn und si dar niht irren noch besweren, als lieb in unser unde des riches hulde sin.

Darûber ze urkunde haben wir in geben disen brief mit unserm cheyserlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Spyr, an dem nehsten Suntag nach dem Pfingstag, do man zalt von Christes geburt druzehenhundert jar darnach in dem drizzigsten jar, in dem sechzehenden jar unsers riches und in dem dritten des cheysertûmes.

776. *Cessio bonorum imperii.* Iun. 5.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 410. Contulimus nos. Pendet sigillum filis sericis flavi rubeique coloris. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 334 nr. 355 ex or.; Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus' II, 292 nr. 389 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1140 (male ad Iun. 10).

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenlich an disem brief, daz wir durch besunder gunst, so wir han zu den edeln frowen Elyzabet Rudolfes des graven von Wertheim und Liudgarde Godfrides Gotfrids suns von Eppenstein elichen husfrowen, in und iren erben verlûhen haben unde ôch verleichen an disem gegenwertigem brief diu dörfer, gericht, læut und ôch gûter, die hie nach geschriben stund. Zu dem ersten daz dorfe daz do heizzet Selbolt und Grindow und ze Frankenfurt daz do heizzet Sal und ein teil der vischantze diu do heizzet vach und die eker an dem velde die do heizzent bôwende und daz dorf zu Pergen, zu Roden und den haberzins zu Langen mit alle dem so dar zu gehôrt, besucht oder unbesucht und gmeinlichen alle diu gûter, die wilent von uns und dem riche ze lehen het der edel man Eberhart von Priuberg ir vater¹. Also daz su und ir erben die obgenanten dörfer und gûter inne haben und niezzen sullen mit allen nützen und rechten, vriheiten und gwonheiten, als su der vorgenant Eberhart inne hebt hat zu rechtem lehen. Und dez ze urchunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm cheyserlichen insigel.

Der geben ist ze Spyre, des Zinstages nah dem ahtentage nah dem Phingstage, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar darnach in dem dreizzigestim jar, in dem sehzehenden jar unsers richs und in dem dritten dez cheysertûmes.

777. *Mandatum contra pontificem emissum.* Iun. 6.

Originale (or.) in tabulario civitatis Tremoniensis. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis rubei, viridis, flavi coloris. — Ed. Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 313 nr. 453 ex or.

Cf. supra nr. 727 et infra nr. 788.

Lûdowicus Dei gracia Romanorum imperator semper^a augustus . . prudentibus viris . . scabinis, consulibus ceterisque civibus universis civitatis sue Tremonie, suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum.

777. ^a) Romanorum — semper in loco raso artius scripta or.

1) *Supra tom. V nr. 455.*

Imperialem convenit maiestatem hereticorum precipue et fautorum ipsorum audaciam coercere. Ideoque^b cum Iacobus de Caturco, qui se . . Iohannem papam XXII. appellare presumit, in multis fuerit heresibus notorie deprehensus, propter quod constat ipsum per sacros canones a generali concilio, quod in causa fidei eciam papa superius esse dinoscitur, promulgatos et omni ecclesiastica dignitate ac potestate et auctoritate privatum¹, vobis districte precipiendo mandamus, quatenus predicti . . Iacobi de Caturco sentenciis vel mandatis quibuscunque, que nullius sunt roboris vel momenti, audeatis nullatenus obedire. Vobis firmiter iniungentes sub optentu nostre gracie, ut propter prefati . . Iacobi de Caturco vel alterius faventis eidem preceptum vel mandatum aut
10 sententiam qualemcunque fratres Predicatores monasterium aut claustrum vel habitationem aliquam in vestra civitate noviter construere minime permittatis, quinimmo si propter sententiam aliquam vel mandatum dicti Iacobi heretici inceptum fuerit, cicius destruatis. In quorum omnium testimonium presentes litteras fieri mandavimus et sigillo nostro imperiali fecimus communiri.

15 Data Spire, VIII. Idus Iunii, anno Domini MCCCXXX, regni nostri^c anno sexto-decimo, imperii vero tercio.

778—780. LITTERAE IN ITALIAM MISSAE.

1330. Iun. 6.—7.

778. *Litterae ad civitatem Mantuanam.* Iun. 6.

20 *Originale (or.) in tabulario regio Mantuano. Contulimus nos. Sigilli cerae albae ad claudendum dorso impressi fragmenta adsunt. Est inscriptio: Prudentibus viris . . potestati, amzianis^a, sapientibus et communi civitatis Mantue, nostris et imperii fidelibus dilectis. — Ed. Böhmer 'Fontes' I, 207 nr. 13 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 278 nr. 2728 (Addit. I).

25 Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus . . prudentibus viris . . potestati, amzianis^a, sapientibus et communi civitatis Mantue, suis et imperii fidelibus dilectis graciā suam et omne bonum.

Omnia que pro felici statu et honore nostro et sacri imperii nobis eveniunt, in noticiam vestre fidelitatis ferre festinantes, vobis pro singulari gaudio et consolatione
30 votiva presentibus intimamus, quod Deo autore nostrum gubernante imperium a celesti maiestate nobis traditum et commissum cum omnibus principibus Alamannie nobis hucusque rebellantibus et adversantibus pacem solidam et firmam firmavimus eosque ad nostram obedienciam reduximus, sic quod ipsi abhinc inantea se et sua pro nobis et imperio quibuscunque periculis exponere sunt parati. Sciat etiam fidelitas vestra,
35 que imperio hactenus non defecit nec deficiet in futurum, quod autumpnali tempore^b proximo unā cum illustri Iohanne rege Bohemie principe nostro dilecto aliisque . . principibus, . . comitibus, . . baronibus et nobilibus Alamannie partes Italie potenter intrabimus armatorum multitudine sic muniti, quod omnes et singulos perfidos nostros subditos nobis superbe se opposcentes, quorum elegimus domare superbiam, nobis sub-
40 iugare poterimus ipsosque sic dissipare et evellere, quod ammodo resurgere non poterunt nec resistere ex adverso², vosque fideles nostros plantare et edificare³, quod in voto nobis semper fuit et est, ut ceteri culpabiles hoc exemplo culpe supplicium timeant et

777. ^b) o corr. ex q or. ^c) sequ. f eras. or.

778. ^a) sic or. ^b) tempere or.

45 1) Cf. supra nr. 437. 2) Dent. 9, 2. 3) Cf. Luc. 17, 28; Ierem. 31, 28.

virtuosi virtutis retributionem debeant merito expectare. Exultate igitur et gaudete. Constantes etiam estote, quia videbitis super vos consilium et auxilium nostre cesarie maiestatis.

Dat. Spire, sexta die mensis Iunii, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

779. 780. *Litterae ad Loysium de Gonzaga et comitem de Claromonte. Iun. 6.—7.*

Litterarum ad Loysium Gonzagam die 6. m. Iun. missarum autographon 1 ibidem. Contulimus nos. Item sigilli fragmenta apparent. Est inscriptio: Nobili viro Loysio de Gunzaga vicario civitatis Mantue, nostro et imperii fidei dilecto. — Extr. apud Böhmer l. c. I, 208 nr. 14 ex 1.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 278 nr. 2729 (Addit. I).

Litterae 2 comiti de Claromonte die 7. m. Iun. missae servantur in solo Chronico Siciliae cap. 96, quas ad editionem a Rosario Gregorio loco supra ad nr. 111 citato paratam II, 236 contulimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 320 nr. 2977 (Addit. II).

779. *Litterae ad Loysium de Gonzaga. Iun. 6.* 780. *Litterae ad comitem de Claromonte. Iun. 7.*

1.

2.

Ludowicus^a Dei gracia Romanorum imperator semper augustus
nobili viro Loysio de Gunzaga vicario civi- spectabili [viro] Iohanni comiti de Claro-
tatis Mantue, monte per sacram imperialem maiestatem²⁰
Anconitane Marchie marchioni,
suo et imperii fidei dilecto gratiam suam et omne bonum.

Omnia que pro felici statu et honore nostro et sacri^b imperii nobis eveniunt^c, in
noticiam tue fidelitatis ferre festinantes, tibi pro singulari gaudio et consolacione votiva
presentibus intimamus, quod Deo auctore nostrum gubernante imperium a celesti maie-²⁵
state nobis traditum et comissum cum omnibus principibus Alemannie nobis hucusque
rebellantibus et adversantibus pacem solidam et firmam firmavimus eosque ad nostram
obedienciam reduximus, sic quod ipsi abhinc inantea se et sua pro nobis et imperio
quibuscumque periculis exponere sunt parati. Sciat eciam fidelitas tua, que^d imperio^e
hactenus non defecit nec deficiet in futurum, quod tempore autumpnali^f proximo una³⁰
cum illustri Iohanne rege Bohemie^g principe nostro dilecto aliisque . .^h principibus, . .^h
comitibus, . .^h baronibus et nobilibus Alemannieⁱ partes Italie potenter^k intrabimus
armatorum multitudine sic muniti, quod omnes et singulos perfidos nostros subditos^l
nobis superbe se opposcentes, quorum elegimus domare superbiam, nobis subiugare
poterimus ipsosque sic dissipare et evellere, quod amodo^m resurgere non poterunt nec³⁵
resistere ex adverso¹, teque acⁿ alios^o fideles nostros plantare et edificare², quod in voto
nobis semper fuit et est, ut ceteri culpabiles hoc exemplo culpe supplicium timeant et
virtuosi virtutis retributionem debeant merito exspectare. Exulta igitur et letare. Constans
eciam esto^p, quia^q videbis super te consilium et auxilium nostre^r cesarie^s maiestatis.

1.

2.

Insuper fidelitatem tuam serius requiri- De promissis confide et firmam consola-
mus et monemus, ut nobilibus viris Marsilio tionem habens nullos tractatus vel compo-

779. 780. ^a) Ludovicus 2. ^b) totius 2. ^c) eveniant 2. ^d) quod 2. ^e) imperium 2.
^f) aut. temp. 2. ^g) Boemie 2. ^h) . . des. 2. ⁱ) per add. 2. ^k) potentes 2. ^l) subditos 1;
subiectos 2. ^m) omnino 2. ⁿ) et 2. ^o) ac alios supra lineam add. 1. ^p) esto deest 2. ⁴⁵
^q) quod 2. ^r) nostre deest 2. ^s) cesaree 2.

1) Dent. 9, 2. 2) Cf. Luc. 17, 28; Ierem. 31, 28.

de Rubeis de Parma vicario nostro generali,
Henrico comiti de Tuingen marschalco nostro
et Gyselberto de Swardis vicario nostro in
Pergamo ac aliis nostris et imperii fidelibus,
5 quocienscumque per ipsos requisitus fueris,
prout de te presumimus, fideliter assistas
tuis consiliis et auxiliis oportunis. In quo
nostre celsitudini specialissime complacebis.

sitionem cum inimicis nostris et imperii
ineas vel habeas, nisi tales sint quos nobis
et imperio credideris profuturos.

Datum Spyre^t, VI.^u die mensis Iunii, regni nostri anno XVI, imperii vero tercio.

781—783. LITTERAE PRO PETRO DE HOHENECK.

1330. Iun. 8.

781. Litterae priores. Iun. 8.

*Originale 1 in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 411. Descripsimus nos.
Sigillum laesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris.*

15 *Minuta non confecta ut videtur 2 in tabulario civitatis Augustanae, quam contuli-
mus ad editionem a Th. Herberger 'Kaiser Ludwig der Bayer und die treue Stadt Augs-
burg' (= Jahresbericht des histor. Vereins von Schwaben und Neuburg XVII. 1852) p. 62
nr. 25 paratam (= Urkundenbuch der Stadt Augsburg I, 261 nr. 295).*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1136.

20 Wir Ludowig^a von Gots gnaden Römischer cheiser zû allen ziten merer des richs
verjehen offenlich an^b disem brief allen den die in ansehent oder hõrent lesen, daz wir
dem edeln manne Peter von Hohenekk unserm lieben getriwen versetzt haben und
versetzen mit disem brief die Juden ze Auspûrch unser^c chamernheht für driuhundert
march silbers, do wir im vormals^d umb versetzt heten die^e vreyen in der graschaft ze
25 dem Eglolfe^f und die er uns graf Albrechten von Werdenberch aufgeben und ledich
lazzen^g hat¹, als daz im^h die egenanten unser chamernhehtⁱ alle jare geben sullen
sehtzick pfûnt Auspûrger pfenning, als lang untz wir oder unser nachomen an dem
riche die Jûden von im^k erledigen¹ umb driuhundert march silbers. Ez wær dann ob
wir mit den Juden ander sach schaffen wolten oder ir^m zû andern sachen bedürften,
30 so sullen wir inⁿ nach des edeln mannes rate Berhtoldes graves von^o Grayspach und
Marsteten genant von Nyffen und Heinrichs von Gumpenberg unsers vitztûms und
Berhtoldes des Truchsæzzen von Chûllental berihten mit anderer pfantûng^p und
satzûng, wo si uns der beweisen mûgen. Wær auch ob er selb^m iht pfantûng fûnde^q,
die wir im versetzen mahten^q, do sullen wir in^r auch der obgenanten pfenning auf be-
35 rihten^r und verschreiben. Und dar uber ze urchund geben wir im disen brief^s mit
unserm cheiserlichen insigel versigelten^t.

Der geben ist ze Speir^u, an dem Vreytag vor Viti, do man zalt von Christes ge-
bûrt driutzehenhundert jare dar nach in dem dreizzigistem jare, in dem sehtzehenden
unsers richs und in dem dritten des cheisertûms.

40 779. 780. ^t) Spire 2. ^u) VII. 2.

781. ^a) Ludewig 2. ^b) mit 2. ^c) liebe add. 2. ^d) vor 2. ^e) unser 2. ^f) Eglöfs 2.
^g) getan 2. ^h) deest hic 2. ⁱ) im und sinen erben add. 2. ^k) und sinen erben add. 2.
^l) und erlösen add. 2. ^m) deest 2. ⁿ) corr. ex im 1. ^o) ze 2. ^p) andern pfanden 2.
^q) loco fûnde — mahten 2: fund oder wizzete, die er da fur genem. ^r) loco in — berihten 2: im
45 auch die vorgeanten pfening uf rihten. ^s) versigelt ponit hic 2. ^t) deest hic 2. ^u) Spir 2.

1) Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 68 nr. 1098.

782. *Litterae alterae.* Iun. 8.

Originale ibidem KLS nr. 412. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rosei viridisque coloris. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' I, 262 nr. 296 ex cop.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1137.

Wir Ludowig von Gotes gnaden Römischer cheyser ze allen ziten merer des riches verjehen offentlich an disem briefe, daz wir dem edeln manne Petern von Hohenegge unserm lieben getriwen versetzt haben und versetzen mit disem briefe . . die Juden ze Auspurch unser chamerknechte für hundert march silbers, die wir im geben ze heymstwr zu siner elichen husfrawen unsers getriwen . . des Erenvelsers swester, 10 also daz im die égenanten Juden unser chamerknechte alle jar geben sullen zweinzig pfunt Auspurger pfenning, als lang untz wir oder unser nachkomen an dem riche die selben Juden von im ledigen und lösen umb die égenanten hundert march silbers. Ez wer denne ob wir mit den Juden ander unser sache und nutz schaffen wolden, so sûln wir in nach des edlen mannes rat Berhtoldes graven ze Grayspach und ze Marsteten 15 genant von Nyffen und Heinriches von Gumpenberg unsers vitztums und Berhtoldes von Chûllental des truhsezzen rat berichten mit ander pfantung und satzung wa si uns der bewisen mugen. Wer ouch ob er selb iht pfantung fûnde, die wir im versetzen môhten, do sûln wir in des vorgeanten silbers uf wisen richten und verschriben. Dar über ze urkunde haben wir im geben disen brief mit unserm insigel besigelten. 20

Der geben ist ze Spyr, an dem Vritag vor sand Vits tag, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar dar nach in dem drizzigisten jar, in dem sehzehenden jar unsers riches und in dem dritten des cheysertûms.

783. *Forma litterarum praecedentium Libro cancellariae inserta.* Iun. 8.

E Libro cancellariae (c.), de quo v. supra ad nr. 676, pag. 2 nr. 5. Contulimus nos. 25

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1136.

Lud(ovicus) cet. Wir Lud(wig) verjehen cet., daz wir Peter von Hohenekk versetzt haben die Juden ze Auspurch für driuhundert march silbers, dorumb wir im versetzt heten die vreyen in der graschaft ze dem Eglolf, die er uns ledich lazzen hat Alb(rechten) von Werdenberg, und sullen im die Juden alle jar geben achtzig pfunt 30 Auspurger, als lang unz wir oder unser nachkomen an dem rich si von in erledigen umb driuhundert march silbers. Dar nach haben wir im versetzt die selben^a Juden^b umb hundert march silbers, die wir im geben ze heimstewer zû seiner hausfrawen, und sullen im auch geben all jar zwaintzick pfunt Auspurger. Es wær dann ob wir die Juden selb haben wolten, so sullen wir im ander pfantung setzen nach Berchtoldes graves 35 von Nyffen cet., Heinr(ich) von Gumpenb(erg), des Truchsæzzen von Chullental rat.

Dat. Spire, feria VI. ante Viti, anno Domini MCCCXXX, regni cet., imperii cet.

784. *Receptio in gratiam.* Iun. 9.

Originale (or.) in bibliotheca Heidelbergensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum filis sericis rubei viridisque coloris. 40

Böhmer, Reg. Ludw. p. 70 nr. 1139.

Cf. supra nr. 751.

783. ^{a)} sullen c. ^{b)} praecedit Juden del. c.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris . . schulteto, . . magistris civium, consulibus ac universis civibus civitatis sue in Hagenowe, suis et imperii fidelibus dilectis grariam suam et omne bonum.

Quia rigor discipline nonnumquam destituitur, si sine misericordia teneatur, hinc
5 est quod nos ex augusti clemencia, que libencius in subditis peccata emendat quam
punit nec exercet precisionis ferrum^a in morbos, quos sanare potest mulcebris lenitas
medicine, vobis omnem reatum et culpam, quos commisistis et incidistis, ex eo quod
nobis tamquam vestro vero domino obedire et subesse, ut debuistis, hactenus recusastis,
remittimus et ignoscimus omnemque maculam et infamiam, quas ex hoc contraxistis,
10 imperiali auctoritate tollimus^b et penitus abolemus. Volentes et decernentes auctoritate
qua supra, ut huiusmodi processus vobis in posterum in iudicio vel extra numquam possit
obici vel opponi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre remissionis et abo-
litionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attem-
ptare presumpserit, indignacionem maiestatis nostre se noverit incursum. In cuius
15 rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat.^c Spire, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, proximo Sabbato ante
festum beatorum Viti et Modesti, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

785. 786. *Privilegia pro civitatibus Pragensi et Egrensi.* 1330. Iun. 10.

Contulimus P 1 autographon spurium tabularii civitatis Pragensis saec. XV. ut
20 videtur ad originale forsitan corrosum denuo confectum; bulla aurea pendet filis sericis
pallidissimis, olim ut videtur flavi rubeique coloris; in plica manu saec. XV. scriptum est:
Ad mandatum dñi imperatoris | Eberhardus ep̄s Bambergē¹; textus mendis scatet; extr.
praebet Emler 'Regesta Bohemiae' III, 645 nr. 1651 ex P 1;

P 2 copiam in Registro cancellariae imperialis, de quo v. supra ad nr. 676, pag. 1
25 nr. 1 servatam; est rubrum: Exempcio a thelonio; textum sequuntur haec verba: Similiter
dat(um) eisdem sub sigillo imperiali;

E exemplar tabularii civitatis Egrensis bulla aurea insignitum secundum editionem
quam paravit Čelakovský 'Codex iuris municipalis regni Bohemiae' II, 266 nr. 155; exem-
plar sigillo cereo sigillatum eiusdem tabularii, itemque copiam omnino coevam sigillo civi-
30 tatis Egrensis membranae impresso sigillatam, quae Argentinam missa in tabulario huius
civitatis adhuc servatur, conferre supersedimus; in Libro cancellariae pag. 2 nr. 2 notantur
haec: Nota quod civitas in Egra similiter exempta est sub omnibus clausulis et articulis
sicuti civitas Bragen(sis). Dat(um) sub bulla et sub sigillo imperiali.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1141 et p. 320 nr. 2978 (Addit. II).

35 785. *Exemplar Pragense.*

P.

Ludowicus^a quartus Dei gracia Roman(o-
rum) imperator semper augustus^b . .^c pru-
dentibus viris^d consulibus ceterisque civibus
40 universis civitatis Pragen(sis)^e, suis et^f im-
perii fidelibus dilectis grariam suam et
omne bonum^f.

786. *Exemplar Egrense.*

E.

Ludovicus Dei gracia Romanorum im-
perator semper augustus prudentibus
viris [. . .], magistris civium, . . consulibus
ac universis civibus civitatis seu oppidi in
Egra, suis et imperii fidelibus dilectis gra-
ciam suam et omne bonum.

784. ^a) supra lineam add. or. ^b) collimus or. ^c) Datⁱ or.

785. 786. ^a) Lud. P 2. ^b) loco quartus — augustus P 2: cet. ^c) deest P 2. ^d) . . add. P 2.
45 ^e) Bragen. P 2. ^f) loco et imperii — bonum P 2: cet.

1) Saec. XIV. non existit.

Gloria celsitudinis nostre peramplius dilatari et adornari indubitanter cognoscitur^g, dum nostros et imperii fideles specialibus favoribus, honoribus et beneficiis respicimus ac etiam^h prosequimur prerogativarum munificenciis graciosis. Sane itaque considerantes, quod per huiusmodi liberalitatis nostre benivolenciam nobis subditorum nostrorum ac aliorum fidelium vota favorabilia et constancia necnon etiam obsequiorum suorum promptitudinem certitudinaliter vendicamusⁱ, vobis universis et singulis vestrisque successoribus in^k civitate predicta de solita clemencia largitatis nostre hanc gratiam specialem facimus^l, concedimus^m etⁿ harum litterarum serie liberaliter indulgemus, ut in singulis civitatibus et per singulas et universas civitates, oppida, loca, villas et castra universa Romano imperio seu^o regno subiecta seu subiectas ubicumque constituta seu constitutas cunctas^o res seu mercancias vestras, bona ac mercimonia vestra quecumque, cuiuscumque nominis, nature, generis, speciei^p seu condicionis existant, sine solucione seu prestacione cuiusquam^q thelonei^r ac pedagii ducere, educere et reducere, emere, vendere et permutare et distrahere seu alienare ac etiam de eisdem alias disponere ac tractare tanquam veri exempti ab onere solucionis theloniorum^s predictorum queatis et valeatis liberaliter inantea^t pro vestre libito voluntatis. Nullus ergo princeps, etiamsi regali vel pontificali prefulgeant dignitate, nullusque^t dux, . . .^u marchio, . . .^u comes, . . .^u baro, . . .^u advocatus provincialis, rector, officiatus, civitas, universitas seu communitas, collegium ac alia persona singularis quecumque, cuiuscumque status, preminencie vel^v dignitatis^w existat, amodo audeat vel presumat contra presentis exempcionis sive concessionis nostre gratiam a vobis universis^x aut a quolibet singulari civitatis predictae vestrisque successoribus ut premissum est directe vel indirecte, publice vel occulte per se, alium vel alios thelonea^x, exacciones vel pedagia exigere, petere, recipere, tollere aut aliquantulum extorquere. Si quis autem predictorum^y hoc attemptare presumpserit, presentis gracie nostre^z paginam ausu temerario in toto vel in parte aliquantulum infringendo, indignacionem nostram et gravem maiestatis nostre^z offensam ac etiam penam quinquaginta librarum auri puri, quarum medietatem fisco imperiali, reliquam vero vobis passis solvi volumus ipso facto et tociens quociens violaverit, in gracia nostra prefata se noverit procul dubio incurrisse.^y In cuius rei testimonium presentes^a conscribi et nostra bulla aurea signoque consweto^b iussimus communiri^a.

Datum Spyre^c, Dominica proxima ante festum beati Viti, anno Domini millesimo^d trecentesimo tricesimo^d, regni nostri^e anno sextodecimo, imperii vero tercio^e.

¶ Signum^f domini Ludovici quarti Dei gracia Romanorum imperatoris invictissimi. ¶

787. *Revocatio donationis iurium imperii.* Iun. 11.

Copia (c.) in Libro cancellariae citato p. 2 nr. 4. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1142.

35

Lud(ovicus) cet. ad universorum [cet.], quod nos omnem accionem et omne ius, que vel quod in bonis mobilibus et immobilibus quondam Hinfridi advocati in Landaw et Christine uxoris sue legitime nobis et imperio competiit seu competere potuit, pro nobis^a et nostris successoribus omnino remittimus et ex toto^b renunciamus eidem.

785. 786. ^g) cognoscatur P 2. ^h) ac etiam excidit P 1. ⁱ) excidit P 1. ^k) oppido seu⁴⁰ add. E. ^l) deest P 2. ^m) bis scriptum P 2. ⁿ) super et del. P 2. ^o) et P 2. ^p) speciei, generis P 1. ^q) cuiuscunque P 2. ^r) thelonio P 2. ^s) theloniorum P 1. 2. ^t) . . . add. P 2. ^u) des. P 1. 2. ^v) aut P 2. ^w) condicionis sequi. del. P 2. ^x) thelonea P 1; thelonia P 2. ^y) loco predictorum — incurrisse P 2: cet. sub indignacione et pena quinquaginta librarum auri cet. ^z) nostre gracie P 1. ^a) loco presentes — communiri P 2: cet. sub bulla nostra aurea cet. ^b) signoque con-⁴⁵ sweto des. P 1. ^c) Spire P 1. 2. ^d) MCCCXXX P 2. ^e) loco nostri — tercio P 2: cet., imperii cet. ^f) signum desideratur in P 1. 2.

787. ^a) super nr̄is non delet. c. ^b) sequi. remittimus delet. c.

Volentes quod heredes dictorum Hunfridi et Christine eadem bona pleno iure possideant pacifice et quiete. Et si predicta bona vel ius nobis et imperio competens in eisdem alicui donavimus vel in feodum concessimus et specialiter si huiusmodi donationem vel infeodacionem nobili viro Alberto Humloni de Lichtenberch fideli nostro fecimus¹, illam pro non facta haberi volumus ac ea[m] presentibus revocamus. Precipientes districte cet. In cuius cet.

Dat. Spire, feria secunda ante festum beati Viti, regni cet., imperii cet.

788. *Litterae iteratae contra pontificem emissae.* Jun. 12.

Cf. supra nr. 727 et 777.

10 Originale (or.) in tabulario civitatis Aquisgrani. Contulimus nos. Sigillum fere illaesum pendet filis sericis rubei viridisque coloris.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1143.

Cf. ea quae de his litteris et ratione, quae inter eas et litteras ut dicuntur deprecatorias Michaelis de Caesena intercedit, disseruit Ernst Knote 'Untersuchungen zur Chronologie von Schriften der Minoriten am Hofe Kaiser Ludwigs des Bayern' (Diss. Bonn. 1903) 15 p. 46 sqq. et 60 sqq.

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris . . scabinis, consulibus ceterisque civibus universis civitatis sue Aquensis, suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum.

20 1. Imperiali^a convenit magestati^b hereticorum precipue et fautorum ipsorum audaciam coercere. Sane Iacobus de Caturco, qui se Iohannem papam vicesimum secundum appellare presumit, quinque edidit constitutiones² seu potius destituciones, in quibus insaniarum suarum detestandas blasfemias publice dogmatizat ac pertinaci animositate defensat.

25 2. De erroribus autem eius pauci presentibus inseruntur:

(1) Dogmatizat enim erronee, quod redemptor noster Iesus Christus, in quantum erat homo viator, fuit rex terrenus et mundanus regnorum et principatuum dominium possidens temporale nec erat pauper per carenciam alicuius dominii temporalis, dictum dogma perversum callide introducens, ut sibi qui vicarium nostri Redemptoris se asserit, 30 vendicet potestatem de Romano imperio regnisque aliis universis libere disponendi^c. Sed dicti dogmatis perversitas ex sancto ewangelio vincitur evidenter, Redemptore nostro de se ipso dicente Math. VIII: 'Filius hominis non habet, ubi capud suum reclinet'³, quod nequaquam verum fuisset, si regni temporalis et per consequens civitatum, villarum et castrorum temporale dominium habuisset. Quod eciam Christus non fuerit iudex 35 et rex in temporalibus constitutus, ipse testatur cuidam roganti ipsum, ut diceret fratri suo, quod divideret secum hereditatem, respondens Luce XII. et dicens: 'Quis me constituit iudicem et divisorem super vos'⁴, quasi diceret: 'Nullus', et beatus Iohannes in ewangelio suo declarans Christum nolle esse regem terrenum et mundanum ait: 'Iesus ergo cum cognovisset, quod venturi essent ut raperent eum et facerent eum 40 regem, fugit iterum in montem'⁵, et Iohannis XVIII. dicit Salvator: 'Regnum meum non est de hoc mundo'⁶, satisfaciens per hoc Pylato, quod quamvis esset rex, non tamen erat rex in preiudicium cesaris, ut ipse Pylatus assereret: 'Nullam invenio in

788. ^a) ultima i in loco raso or. ^b) i in loco raso or. ^c) ultima i corr. ex o or.

1) Scriptum de his rebus servatum non est. 2) 'Quorundam exigit', 'Ad conditorem', 'Cum inter 45 nonnullos' 'Quia quorundam', c. 1. 3—5 Extrav. Ioh. XXII, 14; 'Quia vir reprobis', Bullar. Franciscan. V, 408 nr. 820. 3) Matth. 8, 20. 4) Luc. 12, 14. 5) Ioh. 6, 15. 6) Ioh. 18, 36.

eo causam¹, quod tamen non fecisset, si se regem terrenum et mundanum affirmasset. Ad predicti autem fulcimentum erroris auctoritates loquentes de regno Christi, sicut illam Luce I: 'Dabit ei dominus Deus sedem David patris sui et regnabit in domo Iacob in eternum et regni eius non erit finis'² et illam Danielis VII: 'Regnum eius non corrumpetur'³ et huiusmodi plures adducit, quas asserit de regno Christi terreno et mundano debere intelligi. Quod non est aliud quam dicere, quod iste mundus est in perpetuum duraturus et quod numquam erit generalis resurreccio mortuorum.

(II) Adhuc autem suam stultitiam magis ostendit dicens, quod Redemptor noster, in quantum erat homo, regno temporali et dominio non potuerit renunciare, quia si fecisset, contra ordinacionem patris fecisset. Ex qua doctrina sequitur evidenter, quod omnia que fiunt de necessitate fiunt nec aliter fieri possunt, cum omnia a Deo, sine quo factum est nichil⁴, ab eterno fuerint ordinata.

(III) Rursus erronee dogmatizat, quod apostoli dominium rerum temporalium minime reliquerunt et quod votum paupertatis minime emiserunt. Ex quo sequitur evidenter, quod apostoli consilium Christi de abdicacione proprietatis et domini temporalium minime inpleverunt, quod determinacioni sancte Romane ecclesie posite in decretali 'Exiit qui seminat'⁵, que libro VI. Decretalium est inserta et per concilium generale Viennense extitit approbata^{d. 5}, obviat manifeste.

(IV) Nec predictis erroribus est contentus, set etiam audet asserere quod apostoli post missionem Spiritus sancti in Iudea predia habuerunt, que etiam vendiderunt. Quod decreto sancti Melchiadis pape dicentis, quod apostoli in Iudea predia minime sunt adepti⁶, repugnat.

(V) Adhuc in maiorem prorumpit insaniam dicens, quod nullam legem vivendi specialem inposuit Christus apostolis nisi sicut aliis discipulis, per discipulos, sicut ex serie processus sui evidenter apparet, intelligens omnes conversos ad Christum. Ex quo concluditur manifeste, quod apostoli per legem inpositam eis a Christo nec erant obligati ad castitatem nec ad obedienciam nec etiam paupertatem, nisi sicut ceteri christiani. Quod est omnino dissonum veritati, cum Salvator noster precepit ipsis dicens: 'Nolite possidere aurum neque argentum et cet.', quod tamen constat ipsum non omnibus precepisse.

(VI) Rursus ut vitam aliam quam presentem ostendat minime se sperare, non veretur asserere quod quarundam rerum temporalium dominium^e Romane ecclesie reservatum propter hoc est censendum inutile, quia est ab omni temporali comodo denudatum, et quod omne dominium a temporali comodo in perpetuum separatum est inutile reputandum. Predictus autem error ex verbis suis in duobus suis libellis scilicet 'Ad conditorem' et 'Quia vir' colligitur evidenter. Ex quo errore patenter concluditur, quod nullum est commodum spirituale meritorium vite beate. Si enim esset aliquod spirituale commodum meritorium vite beate, propter tale commodum posset dominium rerum temporalium utile reputari, quamvis esset ab omni temporali comodo denudatum. Unde ex predicto errore sequitur manifeste, quod oraciones, ieiunia, elemosine et cetera opera misericordie, que carent comodo temporali^f, inutilia sunt censenda. Ex quo concludendum est ulterius, quod post presentem vitam est vita alia nullatenus expectanda.

(VII) Amplius ut sancto ewangelio contradicat expresse applicando sancto Augustino quamvis falso inponit, quod Christus quando misit apostolos ad predandum, non precepit eis, quod non portarent pecuniam. Cuius tamen contrarium asserit

788. d) approbate or. e) supra lineam add. or. f) corr. ex temporalia or.

1) Ioh. 18, 38. 2) 1, 32, 33. 3) 7, 14. 4) Cf. Ioh. 1, 3. 5) c. 3 in VI. de verb. signific. (V, 12) et c. 1 in Clem. de verb. signific. (V, 11). 6) c. 15 C. XII qu. 1.

sanctus Marcus ewangelista dicens in hec verba: 'Et precepit eis, ne quid tollerent in via nisi virgam tantum, non peram, non panem neque in zona es'¹.

(VIII) Insuper ut universos christianos ab ingressu religionis avertat, erronee dogmatizat quod expropriacio rerum temporalium, quam constat fieri per votum paupertatis, si post huiusmodi expropriacionem equalis sollicitudo circa temporalia perseverat, ad perfeccionem valet nil conferre. Ex quo sequitur manifeste, quod nullum bonum scilicet nec castitas nec paupertas nec obedientia nec ieiunium nec aliquid aliud opus factum cum voto ceteris paribus plus valet quam sine voto, quia qua ratione votum paupertatis stante equali sollicitudine ad perfeccionem valet nil conferre, eadem ratione nec votum castitatis nec obediencie aliquid facit ad perfeccionem ceteris existentibus paribus, que inerant ante tale votum.

3. Preter predictos errores et plures alios presentibus non insertos in allegacionibus peritorum plenissime reprobatos predictus hereticus Iacobus de Caturco suam stulticiam et se ignarum theologicæ facultatis et rationis naturalis aperte demonstrans plurimas asserciones fantasticas magis derisione quam reprobacione dignas, quarum insania eciam illiteratis statim apparet, que tamen inter hereses et errores, quia sacre scripture obviant evidenter, sunt merito computande, in suis libellis, quos^s decretales appellat, pertinaciter asserit et affirmat, sicut:

(IX) Quod nemo potest uti rebus que usu consummuntur, cuiusmodi sunt cibus et potus, vestes et pecunia eciam secundum istum hereticum.

(X) Quod licet rebus usu consumptibilibus non contingat uti, ipsis tamen contingit abuti.

(XI) Quod actus utendi non potest esse in rerum natura.

(XII) Quod servus ad mandatum domini sui actualiter tradens pecuniam et emens rem aliquam non habet usum nec abusum illius pecunie.

(XIII) Quod nullus potest uti re aliqua usu consumptibili, sicut veste vel pecunia aut cibo vel potu, nisi habeat dominium et proprietatem eius.

(XIV) Quod persona representata et imaginaria potest habere usum iuris, quamvis non possit habere usum facti.

(XV) Quod ordo fratrum et eadem ratione quelibet alia congregacio est persona imaginaria et representata.

(XVI) Quod nulla talis congregacio potest actum realem aliquem exercere.

(XVII) Quod carens dominio rerum temporalium non est propter hoc quoad paupertatem temporalem censendus pauperior. Quod habens dominium rerum temporalium, de quibus numquam vult eciam sponte de facto percipere commodum temporale, non est propter huiusmodi divitias dicior iudicandus.

(XVIII) Quod ius utendi in rebus usu consumptibilibus non potest constitui vel haberi.

4. Predicta et plura alia tam heretica quam insana^b, que hic causa brevitatis omittimus, prefatus hereticus Iacobus de Caturco in suis libellis, quos decretales appellare presumit, docet et asserit ac nititur pro viribus defensare. Propter quod constat ipsum per sacros canones a generali concilio, quod in causa fidei eciam pape superius esse dinoscitur, promulgatos esse omni ecclesiastica dignitate ac potestate et auctoritate privatum.

5. Ideoque vobis districte precipiendo mandamus, quatinus predicti Iacobi de Caturco sentenciis vel mandatis quibuscunque, que nullius sunt roboris et momenti, audeatis nullatenus obedire, quin inmo vobis omnibus et singulis communiter et divisim sub ob-

788. s) corr. ex quas or. b) ultima a in loco raso or.

1) Marc. 6, 8.

tentu nostre gracie firmiter iniungentes, ut non obstantibus preceptis vel sentenciis predicti Iacobi heretici de Caturco vel alterius faventis eidem personas seculares vel ecclesiasticas publicare volentes doctrinam saluberrimam, quam Christus in sancto ewangelio et sancta Romana ecclesia in sacris canonibus docent firmiter tenendam, credendam et fideliter confitendam, efficaciter defendatis, maxime fratrem Gigelbertum de Landesberch et fratrem Iohannem dictum Meyst(er) de Royda, quorum fidelitatem erga nos et imperium sacrum experientia certa didicimus, quocienscunque vos vel aliquem vestrum per se vel per alios requisierint contra quamecunque personam secularem vel ecclesiasticam, cuiuscunque dignitatis, condicionis aut religionis extiterit, eciam contra fratres sui ordinis ab omnibus iniuriis, molestiis et offensionibus defendere ac eisdem consiliis 10 et auxiliis oportunis¹ assistere efficaciter studeatis.

6. Vobis nichilominus mandantes, ut cum prefati fratres per litteras religiosi viri fratris Mychahelis generalis ministri ordinis fratrum Minorum vel vicariorum ipsius fratris Heinrichi de Talheim seu fratris Wilhelmi dicti Ockam de Anglia sacre theologie doctorum fratres sui ordinis expresserint nominatim, nobis et dicto Mychaheli generali 15 ministro rebelles capiat et incarceretis tamquam dicto generali ministro aut vicariis eius inobedientes et fautores heretici ac defensores heretice pravitatis, detinentes eosdem, donec per prefatum generalem ministrum vel ipsius vicarios antedictos iudicatum fuerit, quid sit de talibus pseudofratribus faciendum.

In quorum omnium testimonium presentes litteras fieri mandavimus et sigillo nostro 20 imperiali fecimus communiri.

Dat. Spire, duodecima die mensis Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

789—792. SCRIPTA PRO WILHELMO COMITE HAYNONIAE.

1330. Iun. 14.

25

789. *Remissio iuris in comitatibus Hollandiae etc.* Iun. 14.

Originale (or.) in tabulario regio Montensi 'Trésorerie des chartes' nr. 467 (olim DD 38bis)¹. *Contulimus nos. Sigillum, quod filis sericis pendebat, desideratur. In dorso legitur: R. — Ed. P. J. Blok 'Nachrichten der Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften. Philol.-histor. Kl.' 1908 p. 635 nr. 2 ex or.*

30

Quae conveniunt cum Scripto regis supra tom. V nr. 130, ea typis minoribus excudenda curavimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1144.

V
nr. 130.

¶Ludovicus quartus¶ Dei gracia Romanorum imperator* semper augustus universis et singulis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

35

Ad universorum noticiam cupimus pervenire, quod nos propter grata et obsequiosa servicia, que spectabilis vir Guillelmus comes Hannonie (M.) et Hollandie et sui predecessores nostris antecessoribus regibus et imperatoribus Romanorum et imperio exhibuerunt et adhuc nobis et imperio exhiberi speramus in futurum, omne ius, quod iidem nostri predecessores in comitatibus Hollandie, Zelandie et dominatu Frizie reclamaverunt seu reclamare potuerunt aut nos reclamare 40 possemus, libere et absolute de consensu et assensu nostrorum principum quitamus ac eidem eiusque heredibus et successoribus presentibus duximus remittendum. Salvo tamen nobis et im-

788. ¹) in loco raso or.

1) Cf. J. de Saint-Genois 'Monumens anciens. Droits primitifs' I (Paris 1782) pag. 418.

perio homagio debito pro eisdem. Si autem processus aliqui per nostros predecessores facti extiterint contra eundem comitem aut suos predecessores pro iure predicto, ex certa sciencia presentibus irritamus. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostra bulla aurea signoque consueto iussimus comuniri.

5 Dat. Spire, quartadecima die mensis Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

¶ Signum domini Ludovici quarti Dei gratia Romanorum imperatoris invictissimi.¶

790. *Mandatum civitatibus Frisiae missum.* Iun. 14.

*Originale deperditum*¹. *Copia (c.) in Cartulario Haynonensi II fol. 501 nr. 155 tabularii Insulensis. Contulimus nos. — Ed. Devillers 'Monuments pour servir à l'histoire des provinces de Namur, de Hainaut et de Luxembourg' III (1874) p. 224 nr. 233 ex c.*

Quae conveniunt cum Mandato regis supra tom. V nr. 131, ea typis minoribus excudenda curavimus.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1147.

15 Ludovicus quartus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris grietmagnis, consiliariis et communitatibus terre Frizie de Westrogo et Ostrogo, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum. V
nr. 131.

Mandamus vobis et vestrum singulis, quatinus spectabilem virum Guillelmum comitem Hannonie, Hollandie, Zeelandie ac dominum Frizie in vestrum dominum admittatis sibi de omnibus iuribus suis respondeatis ac integraliter responderi faciatis. Si quis autem vestrum contra mandatum nostrum temere venire presumpserit, indignationem imperatoriam se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et bulla nostra aurea signoque consueto iussimus communiri.

25 Dat. Spire, quartadecima die mensis Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tertio.

791. *Confirmatio privilegiorum.* Iun. 14.

*Originale in tabulario regio Montensi l. c. nr. 468 (olim DD 39)*². *Contulimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis rubei flavique coloris. Copia (c.) in Cartulario citato fol. 503 nr. 157. — Ed. Devillers l. c. III, 226 nr. 235 ex c.*

30 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1146.*

Cf. supra tom. V nr. 863.

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro Guilhelmo comiti Hannonie, Holandie, Zelandie et domino Frizie, socero et fidei suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

35 Ob specialem favorem, quem tibi gerimus, universa et singula privilegia, concessionem, libertates, iura et laudabiles consuetudines, que vel quas tu aut tui predecessores a nobis ac aliis divis principibus Romanorum regibus seu imperatoribus predecessoribus nostris hactenus habuistis, possedistis vel quibus etiam usi fuistis, rata seu ratas, grata vel gratas habentes presentis scripti patrocinio perpetuo valituro tibi tuisque heredi-
40 bus auctoritate imperiali ratificamus et approbamus ac etiam tenore presencium confirmamus, volentes ipsa vel ipsas sortiri perpetui roboris firmitatem. Nulli ergo omnino homini liceat hanc nostre confirmacionis paginam infringere aut ei ausu temerario con-

1) Cf. Saint-Genois I, 432, qui notot transsumtum GG 19, 4 signatum iam ut videtur deperditum.

2) Cf. Saint-Genois I, 418.

traire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem indignacionem nostram se noverit incurrisse. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Spyre, in die quartadecima mensis Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

5

792. *Commissio inquisitionis limitum imperii.* Iun. 14.

Originale in tabulario Insulensis 'B. 644 nr. 6154' signatum (olim in tabulario Montensi D 50 signatum¹). Descripsimus nos. Sigillum desideratur filis sericis relictis. In verso leguntur: Commissio dñi imperatoris ad distinguendum limites inter regnum Francie et terram de Ostrevant renovata in festo Purificationis anno trigesimo² sub data alterius¹⁰ commissionis, in qua deerat comiti. Copia (c.) in Cartulario citato fol. 504' nr. 158, itemque fol. 164' nr. 51. — Ed. Devillers l. c. III, 227 nr. 236 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1145.

Cf. supra tom. V nr. 137 et 864.

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro¹⁵ Guilhelmo Hannonie, Hollandie, Zelandie comiti ac domino Frisie, socero suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Intelleximus quod fines imperii nostri Romani circa partes Hannonie et terram de Ostrevant versus regnum Francie ibidem hinc retro per divos memorie Romanorum imperatores seu reges predecessores nostros positi et distincti modo remoti et turbati²⁰ sint et ab aliquibus occupati, ita quod ad presens non sint certis limitibus distincti nec discerni valeant quoquomodo. Cupientes igitur more dictorum predecessorum nostrorum circa hec utiliter providere tibi auctoritate nostra presentibus committimus et eciam concedimus, quod per te vel per alias certas personas quas duxeris eligendas, tociens quociens volueris et tibi videbitur expedire, una cum personis ab illustre rege Franco-²⁵rum electis vel eligendis fines et terminos in locis predictis inter imperium et regnum Francie ponere, limitare, distinguere et determinare nostro nomine valeas atque possis. Promittentes ratum et gratum habere in perpetuum pro nobis et imperio, quitquid per te vel electos seu eligendos ut premittitur in predictis positum, limitatum extiterit, distinctum et eciam terminatum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre³⁰ maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Spyre, quartadecima die mensis Iunii, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tertio.

793. *Privilegium de non evocando comitibus Palatinis concessum.* Iun. 22.

Originale in tabulario secreto reipublicae Bawaricae. Descripsit H. Herre. Pendet³⁵ sigilli fragmentum parvum filis sericis rubei flavique coloris. In plica inter foramina sigilli scriptum est: S(erico)?

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1149; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2090.

Wir Ludwig von Gots genaden Römischer cheiser ze allen ziten merer dez richs verjehen offenbar mit disem brief und tûn chunt allen den di in sehent, lesent oder⁴⁰ hõrent lesen, daz wir unsern lieben vetern und fûrsten Rudolfen und Ruprechten gebrûdern pfalenczgraven bi dem Rein und herczogen ze Beiern und iren erben von

1) Cf. Saint-Genois I, 245.

2) A. 1331. Febr. 2.

unserr cheiserlicher güt und durch besunder lieb und genad di freiung von unserm vollen gewalt getan haben und tûn mit disem brief: Swer der ist oder wirt der ichtes icht ze sprechen oder ze chlagen h[et oder] habend wirt ewiglich umb allerlay sache gen allen lûten edeln oder unedeln, di nu sint oder hernach werdent, di an di Pfalencz 5 bi dem Rein gehôrent, der sol si bechlagen und ansprechen vor nieman anders danne vor den vorgnanten pfalenczgraven oder vor iren amptlûten, als von alter gewonheit her chomen ist. Ez wer danne ob di vorgeschriben pfalenczgraven oder ir amptlûte den chlagern nicht recht wolten tûn oder di hintz den man ze chlagen gewunne. Darüber ze urchûnd geben wir disen brief versigelten mit unserm cheiserlichem insigel.

10 Der geben ist ze Speir, dez Frytags nach sand Vits tag, do man zalt von Christs geburt dreuzehenhundert jar darnach in dem drizzigistem jar, in dem sechzehendem jar unsers richs und in dem dritten jar unsers cheisertûms.

794. 795. CONVENTIO OTTONIS DUCIS AUSTRIAE CUM CIVITATE BRISACENSI.

1330. Iun. 11.

Scriptum ducis A autographon valde corrosus in tabulario civitatis Brisacensis. Descripsimus nos. Sigillum deest, lori membranacei fragmento relicto. — Ineditum¹.

Scriptum civitatis B autographon in tabulario generali Karlsruhano. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet lori membranaceo. — Ed. 'Zeitschrift für die Gesch. des 20 Oberrheins' XIII (1861) p. 91 ex B.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 416 Reichssachen nr. 424 (Addit. III).

794. *Scriptum ducis.*

A.

1. Wir Ott(e) von Gots gnaden hertzog
25 ze Öster(ich) und ze Styr verjehen und
tûn chunt offenlich mit disem brief allen
den di in ansehent oder hôrent lesen, daz
wir mit den bescheiden wisen lûten .. dem
meister, .. dem schult(heizzen), dem rat
30 und mit den burgern gemeinlich der stat
ze Brisach überain chomen sein und uns
zu in verbunden und ouch zu in gesworen
haben, also daz wir sie schirmen und in
ouch beholfen sullen sein gen allermênlich
35 und mit namen gen hertzog Ludwigen von
Payren, .. dem Hummel von Liechten-
berg und gen andern seinen dienern und
helfern und ouch sunderlichen gen dem
edeln man(ne) graf Chunr(ade) von Friburg
40 und gen allen seinen dienern und helfern,
den chrieg uz der zwischen in ist.

795. *Scriptum civitatis.*

B.

1. Wir .. der schulth(eizze), .. der
meister, .. der rat und die burgere ge-
meinlich von Brisach verjehen und tûn
kunt ôffenlich^a mit disem briefe allen den
die in ansehent oder lesen^b hôrent, daz wir
uns^c mit dem hochgebornen fursten hertzog
Ott(en) zû Österriech und zû Styr unserme
gnedigen herren verbunden, vereinet und
im eide zû den heiligen gesworn han ze
wartende mit der stat ze Brisach, in und
sin diener und helfer dar in und dar us ze
laszende, swenne er^d des bedôrffe^e, und ze
beholfen sin mit aller unserre maht gegen
allermengelichen und mit nammen gegen
hertzogen Lud(wigen) von Peyern, gegen
sinen dienern und helfern, den krieg us der
zwischen in ist.

795. ^a) ôffen in loco raso B. ^b) lese in loco raso B. ^c) supra lineam add. B. ^d) in loco raso B. ^e) corr. ex bedôrffent B.

1) Cf. 'Zeitschrift für die Gesch. des Oberrheins. Neue Folge' IV (1889) p. 6 nr. 13.

2. Ze gllicher wis sullen si uns ouch beholfen sein gen allermênlich, mit namen gen dem vorgeanten von Payren, gen allen seinen dienern und helfern ungevêrlich, den chrieg uz der zwischen uns ist. Si sullen uns ouch mit der vorgeant(en) stat ze Brisach warten uns, unser diener darin und daruz ze lazzen, swanne uns des dûrfft ist.

3. So haben wir in gelobt, daz wir di wil dhainer stiwr [an] siw mûten sullen. Ouch sulle wir in di Juden lan. Ez sol ouch di burch ze Brisach in der stat in des rats gewalt beleiben. Und wêr daz wir durch notdûrfft oder durch ander sache willen uz dem land varen welten, so sullen wir in ainen unser diener oder helfer geben, der in wol fûgt, der si von unsern wegen besorg nah ir notdurfft. Wêr ouch ob si dhain pow an di stat ze Brisach nah irr notdûrfft legen oder machen wolten, daran sulle wir sie nicht irren.

4. Darnach so han wir in gelobt, daz wir sie bei aller irr freihait, rehten und gûter gewonhait sullen beliben lan, als irr stat reht ist, und sullen sie daran an dheinen weg irren noch soumen.

5. Wir sullen ouch dhain richtung mit dem vorgeant(en) von Payren nemen, wir besorgen sie danne darinne^a nah ir notdûrfft in der mazze als si herchomen sind und also daz in beschehen und widervaren alle di recht, als in unser herre und brûder chûnig Frider(ich) seliger und ander chûnig sein vorvodern getan habent. Also sullen si sich mit dem selben von Payren ouch nicht richten, ez sei danne unser wizzen und wille dabei.

6. Wêr auch daz der von Payren in der zeit abgieng, so sullen wir gen den vorgeant(en) burgern von Brisach unsers aydes ledig sein und si gen uns gar [un]d genczlich.

2. Ze gelicher wise sol uns der vorgeant unser herre hertzoge Ott(e) ôch beholfen sin gegen allermengelichen und sunderlichen gegen . . dem vorgeanten von Peyern^f und gegen dem Humbel von Liechtenberg^g und gegen allen sinen dienern und helfern und ôch gegen dem edeln herren graven Cûnrade von Friburg, gegen allen sinen dienern und helfern, den krieg us der zwiscent uns ist.

3. So hat uns der vorgeant unser herre der hertzog gelobt, daz er die wile enkein sture an uns mûten sol. Er sol uns ôch die Juden laszen^h. Ôch sol die burg in der stat zû Brisach stan und bliben in des rats gewalt. Und were dz der selbe unser herre der hertzog durch siner notdurft oder durch anderre sache willen us dem lande varen wolte, so sol er uns ein siner diener oder helfer geben, der uns wol fûget und der uns besorge von sinen wegen nach unserre notdurft. Were ôch ob wir dekeinen bu an unserre stat zû Brisach nach unserre notdurft tûn oder machen wôlten, dar an sol er uns niht irren.

4. Dar nach so hat er uns gelobt, daz er uns bi aller unserre friheit, rehten und gûter gewonheit sol beliben laszen als unserre stette reht ist und sol uns dar an in enkeinen weg irren noch sumen.

5. Er ensol ôch enkein richtigunde nemmen mit dem vorgeanten von Peyern, er besorge uns denne dar inne nach unserre notdurft in der masze als wir har kommen sin und dz uns beschehen und widervaren alle die recht, als uns chunig Frider(ich) selige sin brûder und ôch andere chunige sin vorvarn getan habent. Also sôllen wir uns mit dem vorgeanten von Peyern ôch in enkeinen weg richten, es si denne des vorgeanten unsers herren des hertzogen wizen und gunst da bi.

6. Were ôch dz der von Peyern in der zit abeinge, so sôllen wir gegen dem egen(anten) unserme herren hertzog Otten unsers eides lidig sin und er des sinen gegen uns gar und gantzilichen.

794. ^a) darime A.

795. ^f) vorgeanten von Peyern in loco raso B.

^g) Humbel von Liechtenberg in loco raso B.

^h) l corr. ex f B.

6. Wir haben in ouch gelobt, daz wir in beholfen sullen sein umb den schaden, den in der Hummel, di von Cholmaren oder di von Sletzstat oder ander des von Bayren diener oder helfer oder der vorgeant graf Chunr(at) von Friburch, sein diener oder sein helfer getan habent, daz in der selbe schad abgelegt^b werd. Möcht wir aber des nicht getun, so sollen wir in dennoch gen mênlich beholfen sein nah ir notdürfft. Ouch sullen wir in anderswa, da man in unreht getan hat, des rehten beholfen sein, als wir beste müigen on gevêrd.

15

7. Und daz globen wir in stête ze halten und ze volführen bei gûten triwn und bei dem aid als wir getan haben on gevêrd. Und geben darûber disen prief ze einem urchûnd der warhait versigelten mit unserm grozzen insigel.

25 Der ist geben do man zalt von Christis gebûrd dreutzeenhundert jar in dem drizsigistem jar darnah, an Montag nah unsers Herren lichnammen tag, ze Brisach in der stat.

6. Er hat uns ðch gelobt, dz er uns beholfen sol sin umb den schaden, den uns .. der Humbel, .. die von Colmer oder die von Slezstat oder andere des von Peyern diener oder helfer oder der vorgeant grave Cûnr(at) von Friburg, sin diener oder sin helfer getan hant, dz uns der selbe schade abegeleit werde. Möchteⁱ er^k aber des niht getun, so sol er uns dennoch gegen^l mengelichem beholfen sin nach unserre notdurft. ðch sol er uns anderswa, do man uns unreht getan het^m, des rehten beholfen sin, als er beste mag ane geverde.

7. Und sôllen ðch wir imme hin wider beholfen sin getruwelichen nach der verbuntgnischen, als do vorgeschriben stat.

8. Und das geloben wir imme stete ze hande und volle ze fûrende bi gûten truwen und bi dem eide, alse wir unserme vorgeant(en) herren dem hertzog(en) gesworen haben. Und gegebenⁿ wir imme disen brief dar uber zû einer warheit und sicherheit dirre sache versigelt mit unserm groszen ingesigele.

Der wart geben zû Brisach, do man zalte von Kristes geburte druzeenhundert und drissig jar dar nach, an dem Mentage nach unsers Herren fronlichamen tag.

30

796. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE AD COMITEM GELRENSEM.

1330. Iun. 17.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 169 nr. 1956. Contulimus nos. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 339 nr. 1916 ex c.

35

Raynaldo comiti Gelrensi.

Gratis admodum relatibus percepimus te fili in devotione nostra et sanete Romane ecclesie perstitisse constanter hactenus et immobiliter permanere. Super quo tuam providenciam cum gratiarum actionibus uberibus multipliciter in Domino comendantes nobilitatem tuam rogamus et in Domino attentius exhortamur, quatinus in premissis, ex

40

794. ^{b)} b corr. ex g A.

795. ⁱ⁾ corr. ex Möchten B. ^{k)} in loco raso latius scriptum B; prius scriptum erat Sie.

^{l)} so sol — gegen in loco raso B. ^{m)} unreht getan het in loco raso B. ⁿ⁾ sic B.

quibus divinam et apostolice sedis benedictionem et gratiam habundancius assequeris, inviolabiliter persistere non omittas, fideles alios in suis fidelitate, devotione et obedientia fulciendo nichilominus et eos, qui forsitan ab eis deviaverint, ad illas quantum poteris reducendo. Et ecce dilecte fili quod petitiones pro te tuisque nunciis nobis oblatas ad exauditionis effectum duximus, prout secundum Deum potuimus, favorabiliter 5 admittendas.

Dat. Avinion(e), XV. Kal. Iulii, anno quartodecimo.

797. LITTERAE OTTONIS DUCIS AUSTRIAE PONTIFICI MISSAE. 1330. Iun. 17.

Servantur nonnisi in Litteris pontificis (tr.) infra nr. 869 edendis, ubi vide. 10

Responsum pontificis v. infra nr. 812.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo gratioso domino I(ohanni) sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Otto Dei gratia dux Austrie et Styrie cum filiali reverentia devota pedum oscula beatorum.

Transmitto ad vestre paternitatis presentiam nobilem virum Rudolfum de Ochsen- 15 stein avunculum meum et honorabilem virum Nicolaum de Vrownveld^a capellanum nostrum ambaxiatores et secretarios meos dilectos de mentis mee proposito super cunctis meis agendis et agendorum meorum circumstanciis plenius informatos, quibus de vestre pietatis elementia fidem adhiberi peto credulam in dicendis. Ceterum ad cuncta que v(estra) s(anctitas) apostolica michi iniungenda duxerit mandata me offero tanquam 20 filium obedientie benivolum in vera sinceritate pariter et paratum.

Datum in Ensisheim oppido meo, XV. Kal. Iulii.

798. IOHANNIS XXII. PAPAE PROCESSUS CONTRA CIVITATEM TUDERTINAM.

1330. Iul. 1.

Copiae 1 in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 32' nr. 1169; contulimus nos;

2 in litteris legati apostolici a. 1332. Iun. 1 datis, quas ex autographo tabularii civitatis Tudertinae¹ edidit L. Fumi 'Codice diplomatico della città di Orvieto' (= 'Documenti di storia Italiana' VIII 1884) p. 464 nr. 645 (male ad a. 1330. Iun. 1); editionem 30 adhibemus.

Cf. Löher loco supra ad nr. 243 citato p. 236 nr. 712 et Preger-Reinkens p. 298 nr. 537.

Ad^a futuram rei memoriam.

1. Insipientes viri et stolidi², nescientes per viam veritatis et iusticie³ dirigere 35 gressus suos, cum a viis suis malis pedes non curant retrahere, in dampnationis preci-

797. ^a) Vronoveld tr.

798. ^a) legato Tuscie in margine add. 1; in 2 praecedunt: Iohannes episcopus servus servorum Dei.

1) Cf. Mazzatinti 'Gli archivi della storia d'Italia' III, 117 nr. 250 (male ad a. 1330. Iun. 1). 2) Cf. Ps. 48, 10. 3) Cf. Eccli. 34, 22. 40

picium propriis excecatis maliciis sepius se inmergunt, propter quod sancta mater
 ecclesia de salute filiorum^b sollicita errantes huiusmodi ad viam salutis caritativis moni-
 tionibus revocare libenter interdum satagit et cum ipsam obaudiant^c, virgam correctionis
 adicere^d non omittit^e. Sane commune, universitas et populus civitatis Tudertin(e)
 5 dudum^f adversus matrem suam Romanam ecclesiam^g, quam revereri filiali devotione
 debebant ut dominam, cum sibi subesse inmediate spiritualiter et temporaliter dinoscan-
 tur, rebellionis calcaneum non absque ingratitude vicio magnoque temeritatis ausibus
 erigentes ipsam iniuriis et offensis provocare variis contumeliisque^h afficere sibi terga
 vertentes non faciemⁱ multipliciter presumpserunt. Ipsi siquidem sua rebellione damp-
 10 nanda, per quam civitatem predictam cum suo districtu et territorio ad ius et proprie-
 tatem eiusdem Romane ecclesie pleno iure spectantem detinebant, sicut adhuc detinere
 noscuntur in magnum ipsius ecclesie contemptum et preiudicium occupatam tyrannice,
 non contenti congregatis dudum hostibus et rebellibus prelibate ecclesie civitatem
 nostram Urbevetanam infra patrimonium beati Petri in Tuscia consistentem hostiliter
 15 invaserunt ac etiam expugnarunt, occupandi de manibus eiusdem ecclesie ipsamque
 subiciendi tam sibi quam aliis hostibus et rebellibus posse suum tunc nichilominus
 faciendo. Preterea in prefata civitate Tudertina receptare hostes et rebelles eiusdem
 ecclesie non erubuerunt, quin ymo eis tam ibiⁱ quam alibi contra ecclesiam favores
 multiplices^f prestiterunt, officialibus et gentibus eiusdem ecclesie denegantes obedien-
 20 ciam eisque multas offensas et iniurias sepius irrogantes. Nec hiis contenti, cum dil.
 fil. noster Iohannes Sancti Theodori diaconus cardinalis apostolice sedis legatus olim
 ad civitatem Tudertinam predictam infra sue legationis terminos consistentem vellet
 exercendo sue legationis officium se conferre, prefati commune, universitas et populus
 licet requisiti et moniti eundem legatum in Dei et apostolice sedis contumeliam reci-
 25 pere recusarunt. Et licet^k nos, qui pii more patris salutem zelabamur, sicut adhuc
 zelari noscimus eorundem, per litteras nostras eisdem transmissas sepius monuerimus
 et per eundem legatum moneri fecerimus, ut relictis inviis huiusmodi ad sinum et
 gratiam ecclesie memorate redire curarent, ipsi tamen corde indurato et irreverenti
 animo salutaria monita huiusmodi dampnabiliter contempnentes nedum continuare pre-
 30 dictos detestandos excessus, quin ymo mala malis, scelera sceleribus et culpas culpis
 aggregare in sue dampnationis cumulum non cessarunt, ita quod suis excecatis malitiis
 per diversoria mortis currendo precipites in deteriora et horribiliora, sicuti inferius ex-
 primitur, sunt prolapsi.

2. Quamvis equidem per diversos processus nostros de fratrum nostrorum consilio
 35 solenniter habitos ac ecclesie Avinionensis affixos ianuis et in Italie aliisque diversis
 mundi partibus publicatos deductum ad communem noticiam extitisset, quod Ludovicus
 olim Bavarie dux et discorditer in regem Roman(or)um electus suis grandibus^l culpis,
 contumaciis, excessibus, inobedienciis exigentibus diversis excommunicationum sentenciis
 existeret, sicut nunc existere dignoscitur, innodatus necnon iure, si quod sibi ex elec-
 40 tione discordi, que de ipso celebrata fuisse dicebatur, ad regnum Romanum vel imperium
 forsitan competeat, ac ducatu Bavarie omnibusque privilegiis, iuribus, bonis, feudis et
 honoribus, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis seu imperio quomodolibet obtine-
 bat, iusto privatus iudicio et de heresi ac scismate successive per processus eosdem
 servata maturitate debita fuerat sententialiter et publice condemnatus, diversis spiritua-
 45 libus et temporalibus penis et sententiis propter hoc promulgatis et declaratis inflictis
 nichilominus contra eum, nosque universis et singulis civitatibus, comunitatibus et uni-

798. ^b) fil. sal. 2. ^c) obaudiant 1. ^d) adiacere 1; adiciere 2. ^e) omittat 1. ^f) deest 2.
^g) Rom. eccl. des. 2. ^h) que deest 2. ⁱ) sibi 1. ^k) Et licet excid. 1. ^l) gravibus 2.

1) Jerem. 32, 33.

versitatibus ac personis aliis singularibus quibuscunque, cuiuscunque conditionis aut status existerent, etiamsi regali vel alia quacunque dignitate fulgerent, in virtute sancte obediencie ac sub excommunicationis in personas singulares et interdicti in predictas civitates, terras, communitates et universitates, quam eos qui^m contrafacere incurrere volumus ipso facto, necnon privationis privilegiorum quorumcunque apostolicorum et imperialium ac feudorum, bonorum et honorum, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis seu imperio obtinerent, penis et sentenciis iniungendum districte duxerimus et expressius inhibendum, ne prefato Ludovico in hiis, que ad regimen vel administrationem predicti regni seu imperii pertinebant, quomodolibet intenderent seu parerent nec cum eodem de heresi et scismate condemnato ut premittitur participarent aut eidem faverent seu quomodolibet prestarent auxilium, consilium vel favorem nec privilegia, immunitates, feuda vel iura quecunque reciperent ab eodem nec ea sibi recognoscerent nec ei concederent dominium, rectoriam seu potestatem in aliqua civitate vel loco neve cum ipso etiam societatem, confederationem, pactionem aut ligam contraherent vel inirent et a factis et initis, si que forsitan existerent, quanto citius resilire curarent eundemque Ludovicum non retinerent vel foverent in Italia nec eidem cum armis vel sine armis prestarent auxilium, consilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte, tunc apertius nichilominus predicentesⁿ eisdem, quod adversus civitates, communitates et universitates necnon personas singulares quascunque, que contra mandatum et inhibitionem huiusmodi presumerent aliquid attemptare, ad privationem privilegiorum, feudorum, bonorum et honorum predictorum et alias coniunctim vel divisim procedere absque citatione alia, si, quando et quociens nobis videretur expediens, curaremus, sicut in eisdem processibus plenius continetur¹. Tamen predicti . . commune, universitas et populus Tudertin(us) tanquam sue salutis inmemores ac proprie fame prodigi et honoris predictis mandatis, inhibitionibus ac penis et sentenciis deductis sua dampnanda insania in contemptum dicto Ludovico suisque complicibus, fautoribus et sequacibus, cum olim terras dicti patrimonii beati Petri in Tuscia pro invadendis et occupandis terris predictis fidelibusque ibidem commorantibus offendendis et depredandis intrarent, predicti . . commune, universitas et populus Tudertin(us) coadunatis viribus assisterunt et adhererunt contra memoratam Romanam ecclesiam ac prestiterunt multipliciter auxilia, consilia et favores.

3. Et subsequenter missis ad eundem Ludovicum suis . . ambaxiatoribus et nunciis solennibus dominium civitatis Tudertin(e) predictae, quod ad eandem ecclesiam pleno iure pertinere dinoscitur, ipsi Ludovico in manifestam eiusdem ecclesie iniuriam et preiudicium concesserunt de facto, Iohannem Tani de Susinana in eiusdem civitatis vicarium pro dicto Ludovico heretico et scismatico receptando et nichilominus Ludovico prefato certa contra ecclesiam et eius fideles subsidia, presertim de viginti milibus floren(orum) auri quos sibi misisse diversis dicuntur vicibus, prestiterunt². Demum vero non attendentes, quam periculose sint acceptationes, defensiones, participationes et adhesiones hereticorum et scismaticorum, tam memoratum Ludovicum quam Petrum de Corvaria heresiarcham et scismaticum eorumque sequaces et complices in eadem civitate Tudertina cum honore et reverentia receperunt, dicto Ludovico tanquam imperatori et prefato Petro tanquam pape reverentiam exhibendo ac ipsos non absque presumptione plectibili ut tales publice nominando, vocando et ab ipsis et eorum quolibet beneficia et officia ecclesiastica et mundana eorum aliqui recipiendo illosque, quos dictus Petrus in cardinales, prelatos, notarios et officiales de facto promoverat, receptando, similiter honorando, vocando [et] reputando velut in sensum dati reprobum³ sicut

798. ^m) exedit 1. ⁿ) pred. nich. 2.

1) *Supra* nr. 685.

2) *Cf. supra* nr. 372 et excerpta varia ibi, itemque ad nr. 488 citata.

3) *Cf. Rom.* 1, 28.

tales dictaque beneficia et officia adhuc in suarum animarum salutis dispendium retinendo. Rursus interdictum, cui eadem civitas subiacebat, sicut adhuc subiacere propter excessus predictos dinoscitur, quodque venerabilis frater noster . . episcopus Tudertinus inviolabiliter observari mandaverat, violare nequiter et violari facere presertim per
 5 fratres Minores criminosos et scismaticos, quos in eadem civitate receptarunt eisque faverunt multipliciter, predicationes et sermones eorum erroneos ac missas et divina officia, que dicto interdicto durante, sicut nunc durat, profanarunt ibidem ipsis presentibus, faventibus et consencientibus dampnabiliter, tanquam male sencientes de clavibus presumpserunt. Et ut sua insania magis omnibus esset nota, pro parte dicti Ludovici
 10 quem imperatorem nominabant temerarie in civitate publice preconisari fecerunt predicta, quod quilibet notarius in suis instrumentis poneret pontificatum dicti Petri de Corvaria, quem Nicolaum papam quintum in opprobrium tocius cetus fidelium nominabant. Subsequenter autem Baldinum Gelli de Marsciano^o et Iohannem Sciarra de Columpna successive admiserunt in vicarios pro eodem Ludovico in civitate predicta. Nec huiusmodi
 15 detestandis contenti sceleribus una cum eodem Iohanne Sciarra castrum Sancti Gemini, quod est peculiare predictae Romane ecclesie, violenter et proditorie occuparunt et adhuc in nostram et eiusdem ecclesie offensam et iniuriam occupatum illud detinent, licet per dictum legatum sepius requisiti, restituere recusantes.

4. Cum autem tot et tanta detestanda facinora in divine magestatis offensam,
 20 eiusdem ecclesie Romane contumeliam, preiudicium et contemptum ac fidei et fidelium dispendium perpetrata diuciusque continuata et aucta, que adeo dinoscuntur esse per evidentiam facti notoria, quod nulla possunt tergiversatione celari, dissimulare ulterius salva conscientia nequeamus, adversus eosdem . . commune, universitatem ac populum necnon singulares personas ecclesiasticas et seculares civitatis, comitatus et districtus
 25 predictorum, qui eorumdem excessuum, delictorum et scelerum patratores fuerunt aut in eis perpetrandis prestiterunt auxilium, consilium vel favorem, quosque diucius de benignitate sedis apostolice, si ad cor redirent, expectavimus, in nomine Domini exsurgentes omnes tales personas videlicet singulares cuiuscunque ordinis, conditionis aut status existant, de predictis culpabiles excommunicationis, eosdem vero . . commune,
 30 universitatem et populum necnon civitatem eandem Tudertin(am) cum suo comitatu et districtu interdicti sententiis subiacere ac subiacuisse continue post perpetrationem criminum et excessuum predictorum ac omnes penas et sententias alias, que per processus nostros iam dudum diversis temporibus solenniter habitos contra tales promulgate et infligte fuerunt, incurrisse nichilominus declaramus. Et cum sit notorium et mani-
 35 festum, quod dictos hereticos et scismaticos receptarunt, honorarunt eisque faverunt sicut superius exprimitur ac consilium et auxilium prestiterunt, nos ipsos esse fautores hereticorum et scismaticorum omnesque penas et sententias spirituales et temporales, quas iura et quecunque constitutiones receptatoribus, fautoribus et defensoribus hereticorum et scismaticorum infligunt, incurrisse pronunciamus et etiam declaramus.

40 Dat. Avinion(e), Kal. Iulii, anno quartodecimo.

799. IOHANNIS REGIS BOHEMIAE LITTERAE
AD AZONEM VICECOMITEM.

1330. Iul. 4.

Servantur nonnisi in litteris pontificis (tr.) infra nr. 868 edendis, ubi vide. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 343 nr. 1921 ex tr.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 194 Iohann nr. 134.

Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex ac Lucemburg(ensis) comes spec-
tabili viro Azoni de Vicecomitibus, civitatis et districtus Mediolanensis sacri imperii
vicario generali, amico nostro carissimo et salutem et dilectionis^a affectum.

Super eo quod nos legationis nobis ex parte vestra^b per strenuum virum Symo-
nem de Vienna militem et in hac parte nuncium vestrum^b sub commissa sibi creden-
cia et provide et sapienter exposite motu^c per litteras nostras, que eidem militi in
dicendis pro parte nostra fidem et relatus credulos conferebant, nos nuncios nostros ad
vos in proximo missuros, vobis nuper duximus pollicendum, dilectionem vestram non
lateat, quod obstantibus plurium diversorum^d negociorum^e curis hoc haecenus commode
nequivimus adimplere. Nunc vero de negociis ipsis aliter disposito circa hec duximus
Aug. 8. taliter respondendum, quod infra octavam beati Petri ad vincula proxim(am)^f ad aliquem
locum tam vobis vicinum quam nobis, [ubi]^g nobiscum infra dictum terminum poteritis
convenire, nos dante Domino personaliter transferemus vel infra eundem terminum
nuncios solennes nostros vobiscum habebitis, cum quibus de negociis imperii et nostris
poteritis tanquam cum persona nostra propria in omnibus ordinare. Unde secundum
hoc aliis imperii fidelibus, quibus expedire videritis, aperire curetis [ac] de nostris et
imperii negociis medio pro meliori tempore disponatis, in devocione et constancia solitis
postpositis quibuscumque accidentibus persistentes. De nostris in omnibus, que sacri
imperii ac nostri honorem respiciant, consilio et consolacione confisi.

Datum Lucemburg(i), IIII. Iulii.

800—808. LUDEWICI SCRIPTA PRO DIVERSIS.

1330. Iul. 13.—31.

800. *Privilegium super feudis abbatibus Prumiensis. Iul. 13.*

*Originale (or.) valde corrosus in tabulario regio Marburgensi. Contulimus nos. 30
Pendet sigillum laesum filis sericis rubei flavique coloris. Uncis inclusa non omnino legi
poterant.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1152.

Cf. alia scripta l. c. nr. 1155—1157.

1. Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des
richs verjehen offenbar an disem brief und tûn chunt allen den die in sehent, horent
oder lesent: Wan Heinrich ein abbt des gotshuses zu Prûmen sein lehen von unserr
cheyserlichen hant nicht hat enpfangen und uns fûr pennich und unser e[heliche fra]wen
die cheyserinne hat gehabt und noch hat und uns nicht auch fûr sinen rêhten herren

799. ^{a)} dilectionem tr. ^{b)} nostr. tr. ^{c)} mota tr.; motu vel potius intuitu legendum esse videtur. ^{d)} idem verbum sequitur delet. tr. ^{e)} negociis tr. ^{f)} vel quod add. tr. ^{g)} excidit tr.; ita fere addendum.

siner herschayft, die da von uns und dem riche ruret, nicht hat bechennet und von der unverständnütze und smacheit, da er an verharret ist, und uns von reht alle sein lehen, die er von dem riche hat, uns und dem riche ledich sind worden, des lihen wir und han gelihin dem edlen manne Wilhalm grafen von Katzenellenbogen und sinen erben, 5 ez sin sūn oder tōchter, also ob die sūn abgyengen, daz ez auf die tōchter erbe, alle di lehen di der vorgenant abbt und sin gestift zu Prūmen von uns und dem riche zu lehen hant gehabt, si sin geystlich oder wertlich, swie si genant sin, auf dem Rine zū Einriche und zū Hündesrugge und mit namen Rinvels das hus, Sant Gwer die stat mit allem dem daz da gelegen ist daz von dem riche ruret, Palzvelt, Nasteden, Swalbach 10 und waz dar zū gehōret. Und wellen in der selben lehen weren an aller der stat, da wir ez von rehts wegen für den churfürsten sullen tūn.

2. Herumb gebieten wir allen unsern und des richs mannen, ez sien [fürsten geist]lich oder wertlich, graven, frien, herren, ritter oder knechte, bei unsern hulden, daz si dem furg[enanten grafen Wilhalm und sinen] erben daz helfen beherten mit tat 15 und mit rat, wenne si si manent dar uber, [daz] si unser und des riches [reht behalten. Wir gebie]ten dir auch grave Wilhalm und dinen erben bei unsern hulden, [daz ir iūch setzet] und auch iūch [under]windet der [furgenanten lehen] von unser und des riches wegen und uns und [dem riche davon] wartent [und tut, als] ir billich [ewerm rechten herrn sollent tun].

3. Und wan auch der furgenant apt unser bede und unserr frawen der^a cheyserinne, die wir im haben getan für sūlich persone, als von reht ein cheyser und cheyserinn von ir wale und ir chronunge sollent, hat vermehet und nicht [erhoret], dez gebieten wir dir grave Wilhalm und deinen erben, daz ir den selben paffen wer si sin, die mit chuntschaft unser bede kunnen bewisen, helfet, daz in ir pfrūmde werden 25 ledichlich an hindersal, wo si iur bedürfen. Und waz in auch versezzen ist seit der zit als unser brief sprechent, daz reichet in auch von des abbtes und des gestiftes gūten von Prūmen, wo ir ez begriffen müget.

4. Wer auch die vorgenanten grave Wilhalm und sein erben daran hindert, irret oder besweret, dēr hat unser ungenad also verdienet, daz er vellich ist worden und hat 30 verbrochen hundert march luters goldes, der funftzich sullen dienen unser und des richs chamer und die andern funftzich grafe Wilhalm und sinen erben für den gewalt und daz unrucht, daz in ist geschehen. Und dar uber ze urchund geben wir in disen brief mit unserm cheyserlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Wizenbürg, an sand Margareten tag, da man zalt von Christes 35 gebürde dreutzeenhundert jar dar nach in dem dreizigstem jar, in dem sechzehendem jar unsers richs und in dem dritten des cheysertūmes.

801. *Facultas civitates construendi.* Iul. 14.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 414^{1/2}. Contulimus nos. Sigillum deest filis sericis viridis coloris relictis.

40 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 361 nr. 3291 (Addit. III).*

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief und tun chunt allen den, die in sehen, hōrent oder lesent, daz wir dem edlen manne Johansen grafen von Spanheim unserm lieben getrewen durch der dinst willen, die er uns getan hat und noch tūn sol und auch mach, 45 im und sinen erben erlaubet haben und erlauben mit disem brief, daz si zwo stet ze Winterbach und ze Koppenstein zimmern, gebuwen und machen sullen und mügen mit graben und muren, so si aller peste volbrinngen mügen und wellen. Und wellen auch

800. ^a) corr. ex die or.

daz die selben stet gefreiet sein und sten in allen den freyungen, rechten und guten gewonheiten und marchtreht haben ze gelicher weis, als unser und des richs stat ze Oppenheim stet und hat. Und davon wellen wir und gebieten allen unsern amptluten, . . lantvogten, vogten und anderen unsern und des riches getrewen, swie die genant sind, die yetzû sind oder her nach chomen, daz si den vorgenanten Johansen von Spanheim und sein erben an diser unser genade nicht irren, hindern noch beswaern, mer daz si si schermen gen mannichlich, die si leidigen wolten an diser unser genad und freyung, als lieb in unser huld und furderung sein. Dar uber ze urchund geben wir in disen brief mit unserm cheyserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Wizzemburg, des Samptztages nach Margarete, da man zalt von 10 Christes gebûrd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem sechzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

802. *Obligatio civitatum imperii.* Iul. 21.

Originale in tabulario generali Karlsruhano. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris.

15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1154; Regesten der Markgrafen nr. 862.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief und tûn kunt allen den dy in ansehent oder hõrent lesen, daz wir dem edeln mann Rûdolfen dem eltern margraven ze Baden unserm lieben ôhan sibenhundert mark silbers geben han und geben och an disem brief umbe 20 solchen dienst, den er uns und dem rich noch tûn sol, und setzen im und sinen erben oder wem er sie geben wil unser und dez richs stat Sâls und Hagenbûch fur dy selben sibenhundert mark. Dy sol er und sin erben also lange inne haben und niezzen mit allen rechten und nützen dy da zû gehõrent, biz wir oder unser nachkomen an dem rich kunge oder cheyser si von im oder sinen erben oder swem er si geben hat erlosen 25 umbe dy vorgeschribenn sibenhundert mark silbers. Daruber ze urkunde geben wir im disen brief besigelt mit unserm cheyserlichem insigel.

Der geben ist ze Hagenowe, an dem nâhstem Sampztag vor sant Jacobs tag, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar dar nach in dem drizzigsten jar, in dem sechzehenden jar unsers richss und in dem driten des cheysertums.

30

803. 803a. *Obligatio Iudaeorum in Ladenburg.* Iul. 21 (28).

Originale 1 ibidem. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis caerulei viridisque coloris. In dorso scriptum est: de Iudeis in Lautenburg.

Minuta vel copia 2 in Libro cancellariae imperialis, de quo v. supra ad nr. 676, p. 13 nr. 33. Contulimus nos. Datum praebet: Sabbato post Iacobi.

35

Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1161 et p. 361 nr. 3292.

1.

1330. Iul. 21.

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser zû allen ziten merer des reichs verjehen offentlich an disem brief und tûn chûnt allen den die in sehent oder hõrent lesen, daz wir dem erwi[r]digen Gerlach bischof ze Wormsze unserm lieben fûrsten

2.

1330. Iul. 28.

Wir Lud(wig) cet. verjehen cet. daz wir dem erwirdigen Gerlachen bischof ze 40 Wormtz und dem vesten ritter Hartmûden^a von Chronberck und seinen erben geben mit disem brief zwelfhundert pfûnt Haller. Und fûr die selben Haller geben wir ir

803a. ^a) ita 2; cf. nr. 805, quod in 2 praecedat.

umb den dienst, den [er]^a uns und dem reiche noch tûn sol, und dem vesten ritter Hartmann von Chronenberck unserm lieben getriwen und seinen erben umb solchen dienst, den er uns und dem reiche getan hat und noch tûn sol, gegeben haben und geben awch mit disem brief zwelfhundert pfûnt Haller gûter und gæber. Und fûr die selben zwelfhundert pfûnt geben wir ir ieglichem achtzig pfûnt Haller jærlicher gult auf unsern und des reichs Juden, die in der stat ze Laudenburck ietzo sitzent oder her nach si[tze]nt werdent. Und wellen daz ir ieglicher die selben achtzick pfûnt Haller einnehmen alleu jare, als lang biz wir oder unser nachkomen an dem reich kûnig oder keiser die vorgeschriben gûlt umb si wider geschawffen umb die vorgeschriben zwelfhundert pfûnt. Wær auch daz die vorgeanten Juden mit merem dienst und mit grozzer stewr gedienen mohten jærlich uber zwaintzick und hûndert^b pfûnt Haller, swaz daz wære daz sol uns in unser kamer gevallen. Wir w[el]len auch, ob wir her nach ze rat werden, daz wir alle Jûden in unser kamer wellen ziehen, so sollent uns die vorgeanten . . der bischof, Hartman . . und sein erben, ob er niht enwær, die selben Juden ledick sagen und sullen wir si ir gult anderswa, da si ir sicher sind, berihten. Dar uber zû urchund geben wir in disen brief mit unserm cheiserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Hagenawe, an dem Sambtztage vor sant Jacobs tag, do man zalt von Christes gebûrt dreutzehenhundert jare dar nach in dem dreizzigstem jare, in dem sehtzehendem jare unsers reichs und in dem dritten des cheisertûms.

ieglichem achtzick pfûnt Haller jarlicher gûlt auf unsern und des reichs Juden ze Laudenberg. Und sullen die selben gult als lang einnehmen, untz wir oder unser nachkomen si von in losen umb die egenanten zwelfhundert pfûnt. Wær awer ob die vorgeanten Juden mit mer dienst und mit grozzer stewer gedienen mohten jærlich uber zwaintzick und hundert pfûnt Haller, swaz des waer daz sol in unser kamer gevallen. Wir wellen auch, ob wir hernach ze rat werden, daz wir alle Juden in unser kamer wellen ziehen, so sullen si uns die selben Juden ledig lazzen und sull wir si ir gûlt anderswa, da si ir sicher sinde, berihten. Dar uber cet.

Der geben ist ze Hagenaw; anno Domini MCCCXXX, Sabbato post^b Iacobi, regni cet., imperii cet.

40

804. *Privilegium de non evocando.* Iul. 26.

Copia (c.) in Libro cancellariae citato p. 12 nr. 30. Contulimus nos. Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1158.

Wir Lud(wig) cet. verjehen, daz wir^a der stat ze Friburg in Brisgow die besundern [gnad]^b getan han, also daz si nieman umb cheinerley sach ze reht sullen stan dann

45

803. a) excidit 1. b) in loco raso 1.

803a. b) ita 2.

804. a) seq. del. de c. b) excidit c.

vor dem schulth(eizze) und in^c der stat oder vor uns und unserm hofrihter. Und würden si dar uber geladen und geæhtet, daz sol in chein schad sein. Wem awer si rehtes liezzen, der mag anderswo chlagen. In cuius cet.

Dat. in Hagenaw, anno Domini MCCCXXX, feria quinta post Iacobi, regni cet., imperii cet.

805. *Receptio in libertatem.* (Iul. 26.)

Copia (c.) ibidem p. 12 nr. 31, ubi rubrum manumissio. Contulimus nos. Indicatio diei omisa est.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1159.

Cf. infra nr. 828. 829.

Lud(owicus) Dei cet.

Accedens ad nostre maiestatis presenciam strenuus vir Hartmannus de Chrônberck sacrii imperii ministerialis nobis humiliter supplicavit, quatinus Hartmadum^a eius natum dignaremur ex augusta liberalitate manumissionis beneficio decorare. Consideracione igitur premissorum devotis supplicacionibus suprascripti Hartmanni favorabiliter an-
nuentes et prefatum Hartmūdum eius natum manumissionis beneficio dignum estimantes,
ipsum Hartmūdum in ipsam manumissionem consencientem auctoritate imperiali manu-
mittimus et libertatem sibi damus. Reddentes et facientes auctoritate predicta eundem
Hardmūdum^a libere condicionis hominem et capacem omnium iurium, dignitatum, hono-
rum et^b libertatum, quorum et quarum liberi homines sunt capaces et que vel qui
cadere possent, si libere fuisset ab inicio procreatus. Supplentes nichilominus de pleni-
tudine potestatis omnem deffectum et errorem, si quis forsan in presenti nostra manu-
missione propter aliquam sollempnitatem iuris extrinsecam vel intrinsecam obmissam esset
habitus vel comissus. Nullus ergo cet. sub pena centum lib. auri. In cuius cet.

Dat. in Hagenawe, anno Domini MCCCXXX, regni cet., imperii cet.

806. *Obligatio officii scultetatus.* Iul. 27.

Copia (c.) ibidem p. 13 nr. 34. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 71 nr. 1160.

Wir Lud(wig) verjehen cet., daz wir dem vesten ritter Chûnr(at) von Hilzigg, seinen brüder und seinen erben für dreuhundert mark silbers daz schulthaizzamt
unser stat Mulhausen versetzt haben, also daz er, sein brüder und sein erben daz
schulthaizzamt inn haben und niezzen sont mit allen rehten und nützen, biz wir oder
unser nachkomen an dem reiche daz selb schulth(aizzambt) von in umb die drewhundert^a
mark erlosen. Ze urchund cet.

Dat. in Hagenaw, anno Domini MCCCXXX, feria sexta post Iacobi, regni cet.,
imperii cet.

807. *Cessio iudicii et bonorum imperii.* Iul. 29.

Originale (or.) in tabulario secreto reipublicae Bawaricae. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum filis sericis rosei viridisque coloris. — Ineditum.

Wir Ludewig von Gots gnaden Romischer kayser zu allin zitin merer des reychis
tun kunt allin den die disin brief sehin oder horint lesin, daz wir dem vestin manne
Gerharte von Spanheim genant von Neuen unserm libin getreuwin und sinin erbin durch

804. c) *supra lineam add. c.*

805. ^{a)} *ita c.* ^{b)} *sequ. del. dignitatum c.*

806. ^{a)} *sequ. del. pfünt c.*

den dinst den er uns getan hat vorlihin habin und vorlihin daz gerichte und die gût zu Neuen mit allin rechtin und zugehörden wie die genant sin, die wir in durch recht lihin sullin. Und wellin daz in^a nieman dar an hinder bey unsern und des reychis huldin. Und dar ubir so gebin wir im disin brief zu einim gezeuge disir sache vor-
5 sigilt mit unserm insigel.

Disir brief ist gebin auf dem velde zu Haginowe, an dem nehestin Suntage nach sand Iacobs tage, in dem sechzehindin jare unsers reychis und in dem drittin unsers kaysirtums.

808. *Statutum super civibus non recipiendis.* Iul. 31.

10 *Originale in tabulario regio Stuttgardiensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis flavi viridisque coloris. — Ineditum.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1165.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief und tûn chunt allen den die in ansehent oder hören
15 lesen, daz wir dem edlen manne Ulrichen grafen ze Wirttemberg unserm lieben ôheim die besundern genad getan haben und tûn auch mit disem brief, daz nieman dhein sin lûte die in angehören noch sin amptlût oder sin diener in dhein stat ze burger enpfahen sol. Und wer ez dar über taet, so wellen wir daz daz dhein chraft oder macht habe und daz si die also empfangen werden der selben stet vreyheit in dheinig weg nicht
20 geniezzen sullen noch enmugen. Und dar uber ze urchund geben wir im disen brief mit unserm cheyserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Hagenowe, an dem Dinstag nach sand Iacobs tag, da man zalt von Christes gebûrd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem sehtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

25 809. LITTERAE BERNARDI IORDANI DE INSULA REGI ARAGONUM MISSAE.

(1330.) Iul. 20.

Originale (or.) chartaceum in tabulario regio Barcinonensi CRD 3399. — Ed. Finke 'Acta Aragonensia' I, 449 nr. 299 ex or. (decurtatum). Editionem repetimus.

30 . . . Item quel antipapa a scrit al papa en tal manera, deteribuntz^a per alcunas personas avia comesa aquela malvestat et aquela error e que ara . . . regoneyxia sas colpas e que era aparellat des usar tota la penitencia, quel papa li mandes far. E finalment conclusia, ques tenia a pagat, quel papa le fes far sa penitencia en Roma e que romangues aqui penitencier del papa. E legidas las ditas letras del antipapa dix
35 ayso als cardenals e que cossintessen^a, si ayso era prendedor . . .

En cort a vengut enbayxadors de part dels nobles d'Alamanna per dir al papa alcus^a tractamens que an agutz sobre la reconsiliacio del Bauari, la qual certament no es encara publicat. Ni sap hom, quins es . . .

Die XX. Iulii.

40 807. ^a) corr. super sie delet. or.

809. ^a) sic or.

810. PROTESTATIO EPISCOPI BRANDENBURGENSIS.

1330. Iul. 28.

Originale (or.) in tabulario regio Dresdensi. Iussu praefecti collatum est. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Riedel 'Codex diplomaticus' B II, 62 nr. 667 ex or.

Wir Ludewig von Gotes gnadin bischof von Brandinbûrg bekenin öffentlich an disem brife allen den di in sein odir horen lesin, daz wir mit gûtin willen unbetwûngen gewest sint zû Ysenach und haben gebeit do zukunft unsers herrin des keyzers zû berichtene und zû endene mit um unse geschefte und sachen und daz wir von unsem herrin dem marcgravin von Misne zû Gotha sint gescheiden, also hy nach geschriben stat: 10

Wir sullin uns do zû halden und gereyten, daz wir varen in unses herrin hof des keyzers, so wir schirst mügen. Wer aber daz unser herre der keyser zurnin wolde odir vor ungut inphan umb den orlob, der uns gegeben ist von unserm herrin den marcgraven von Misne, so sulle wir in vier wochin dar nach, also wirs gemant werden von unsem vorgeanten herrin dem marcgravin von Misne, kûmen keyn Ysenach und 15 do von nicht kûmen den mit simen willen unde geheize. Wir bekenin ouch daz wir alle dise vorgeschriben stücke und rede haben gelobet stete und ganz zû haldene an argelist, also daz di brife, sache unde rede, die do vor zvissen unserm herrin dem keyser und uns gegeben und geschen sin, do vor der edele man greve Gunther von Lindow und Hasse von Wedele gelobet haben¹, stete, ganz und unvorschrotin bliben und von 20 disen sachen keyn swachunge und hindirnisse inphan.

Und gebin dor obir disen brif vorsigelt mit unsem heymelichen ingesigele in der stat zû Gotha, also man zalte von Gotes gebûrt thusint jar drihundirt jar in dem dryzegistem jare, an dem Sunnabende nach dem tage des heyligen apostolen sande Jacofs. 25

Do bi sint gewest di erberin lûte unse herre bischof Heinrich von Nwenbûrg, der ouch sin ingesigele hengit an disem brif zû eyne gezûcnisse, greve Gunther der eldere, greve Heinrich sin vettere der herre ist zû Arnstete, greve Gunther der jungere von Swarzbûrg, her Heinrich von Gera, her Otte von Kothewicz der do marsalk ist unsers herrin des marcgravin von Misne und andirre vrumen herrin und lûte vil. 30

Und wir Heinrich von Gotes gnadin bischof von Nwenbûrg bekenin an disem brife, daz wir bi alle dirre vorgeschriben rede und gelubde gewest sint und gehort haben, und hengin unse heimeliche ingesigele dar an zû eyne gezucknisse, an dem tage und in der stat also vor geschriben stat.

811—819. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE
DIVERSIS MISSAE.

1330. Iul. 28.—31.

811. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores. Iul. 28.*

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 169 nr. 1959. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 472 nr. 1358 ex c.

1) *De his rebus litterae servatae non sunt.*

Iohanni regi Boemie illustri.

Dil. fil. nobiles viros Iofridum comitem de Linanges et Guillelmum Pinchon archidiaconum Abrincensem ac Nicolaum de Monstorf clericum ambaxiatores et nuncios regios nuper ad nostram presenciam destinatos necnon litteras tuas ab eis nostro apostolatui presentatas benigne recepimus et que coram nobis curaverunt pro parte regia tam verbo quam scriptis proponere dicteque littere continebant, intelleximus diligenter. Tandemque premissis diligenti premeditatione discussis eorundem nunciorum ambaxiate respondimus, sicut in litteris nostris, quas inde tue celsitudini dirigimus, regalis circumspectio plenius poterit intueri¹, illis ex petitionibus pro parte regia per eos nobis oblati¹⁰, quas honeste secundum Deum potuimus, ad exauditionis gratiam introductis nichilominus, prout ipsi nuncii regie celsitudini referre serius poterunt viva voce.

Dat. Avinion(e), V. Kal. Augusti, anno quartodecimo.

812. *Litterae ad Ottonem ducem Austriae priores.* Iul. 28.

Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 169 nr. 1960. Descripsimus nos. — Ed. Riezler
¹⁵ l. c. p. 473 nr. 1359 ex c. (decurtatum).

Ottoni duci Austrie.

Dil. fil. nobiles viros Rudolfum de Ochsestein et Nicolaum de Wrowinveld^a capellanum tuum tue nobilitatis ambaxiatores et nuncios ad nostram^b nuper presenciam destinatos necnon litteras tuas ab eis nostro apostolatui presentatas² benigne recepimus
²⁰ et que coram nobis tam voce quam scriptis pro parte tua curaverunt proponere dicteque continebant littere, intelleximus diligenter. Tandemque premissis diligenti meditatione discussis eorundem nunciorum ambaxiate respondimus, sicut in litteris nostris, quas inde magnificentie tue dirigimus¹, tua potest circumspectio plenius intueri, illis ex petitionibus per ipsos pro parte [tua] nobis oblati¹⁰, quas honeste secundum Deum potuimus, ad exauditionis gratiam introductis nichilominus, prout ipsi nuncii tue prudencie referre serius poterunt viva voce. Alia vero, de quibus tibi per alias litteras³ scribimus, nuncii nostri, quos ad eas partes de intentione nostra plenius informatos destinare intendimus, tib[i] plenius reserabunt.

Dat. ut supra⁴.

³⁰ 813. *Litterae ad eundem alterae.* Iul. 31.

Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 170 nr. 1962. Contulimus nos. — Ed. Riezler
l. c. p. 475 nr. 1367 ex c.

Ottoni duci Austrie.

De tua fili memoria non credimus excidisse, [quod] tam prompte quam efficaciter
³⁵ obsequiis sancte matris ecclesie te nobis per tuas nudius tercius litteras² obtulisti. Et licet angeli sathane non defuerint, qui te multis falsis suggestionibus a tam laudabili laboraverint multipliciter revocare proposito teque illius gehenne filii et maledictionis alumpni⁵, qui sibi nomen indigne nimis imperatoris presumit assumere, adicere servituti, divina tamen ut letanter audimus tibi assistente dextera, spretis insanis eorum suasionibus in
⁴⁰ tuo primo proposito solidius perstitisti. Gratias igitur^a tantam largienti gratiam uberes referentes tuamque constanciam merito plurimum commendantes in Domino et

812. ^a) Wrowimeld c. ^b) nostros c.

813. ^a) tibi add. c.

1) *Infra* nr. 814. 2) *Supra* nr. 797. 3) *Infra* nr. 813. 4) *Scil.* nr. 811. 5) *Cf. Matth.*
⁴⁵ 23, 15 et 2. *Petr.* 2, 14.

gratiarum actionibus prosequentes circumspectionem tuam rogamus in Domino et hortamur attente, ut cogitans et recogitans diligenter, quod illius hominis communicatio communicantes sibi nisi in hiis, que ad salutem eius anime pertinerent, inficit Deoque odibiles reddit necnon quod promissiones eius vane sunt, cum nichil nec de suo quondam patrimonio et utique minus de hiis que ad regnum et imperium pertinent de iure habeat, sed tyrannice et de facto dumtaxat, ad eius promissiones seu largitiones mentem tuam non erigas, sed attendens, quod modicum fermenti¹ totam massam corrumpit, et attente considerans, quod illud quod ab ipso reciperes id quod obtines licite fermentaret, eius promissiones, in quibus iuxta illud poeticum 'Pollicitis dives quilibet esse potest'² se divitem reputat, respuens largitiones eius, quas effuse velut de alieno non veretur facere, non attendas. Vulgo siquidem dicitur, quod large corrigie de corio consueverunt fieri alieno³. Hoc probavit sapiens in illis duabus mulieribus, quarum quelibet infantem vivum suum proprium asserebat^b. Cum enim dixisset: 'Dividite infantem unum et cuilibet mulieri dimidiam date', illa cuius erat filius dixit regi: 'Obsecro domine date illi infantem vivum et non occidatur'. Alia vero dicebat: 'Nec michi nec tibi sit, sed dividatur'. Rex autem precepit dicens: 'Date huic scilicet que infantem interfici noluit nec dimidiam sibi dari, et non occidatur. Hec enim' inquit 'est mater eius'⁴. Cognovit itaque illam non esse matrem que infantem voluit dividi, sed illam que ipsum vivum voluit preservari. Sic etiam dixit ipse Bavarus de imperio fratri tuo: 'Nec michi nec tibi sit, sed dividatur'. Ex quo sapientes possunt evidenter percipere, quod ad istum nec regnum nec imperium perinde pertineat, cum effuse non vereatur eorum bona distribuere et dividere, ut possit in sua tyrannide remanere. Considera fili nichilominus penas graves iuris et hominis, quas sunt adherentes ei vel de regno seu imperio recipientes aliquid incursum, nec a matre tua sancta ecclesia catholica, que te gerit velut predilectum filium in caritatis visceribus, separet timore, precio vel amore, sed sic illi iunctus caritatis glutino adherere studeas, quod coronam, que solis est cum illa perseverantibus repromissa, percipere merearis. Quod tibi concedat, qui velle tribuit hoc et posse. Scimus fili, quod si hec que tibi suademus adimplere studueris, favor, subsidium et auxilium ecclesie tibi non deerunt, sed aderunt potius circa ea, sicut per certos nuncios, quos ad eas partes destinare proponimus, tue magnificencie plenius patefiet.

Dat. Avinion(e), II. Kal. Augusti, anno quartodecimo.

814. *Litterae Iohanni regi, Baldewino archiepiscopo et Ottoni duci directae. Iul. 31.*

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 171' nr. 1971. Contulimus nos. — Ed. Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 347 nr. 1930 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 223 Pöbste nr. 104.

Regi Boemie.

1. Regie serenitatis litteras pridem recepimus continentes, quomodo tu fili carissime et venerabilis frater noster . . archiepiscopus Treverensis patruus tuus diebus istis cum Bavaro de voluntate et conscientia magnifici principis Ottonis ducis Austrie et per eum super hoc informati plenius tractatus aliquos personaliter habuistis. Qui quidem tractatus sancte Romane ecclesie ac persone nostre secundum tuum fili carissime ac dictorum principum iudicium utilitatem respiciunt in omnibus et honorem, prout tu et ipsi per ambaxiatores vestros solennes in proximo destinandos ad curiam nos intendebatis

813. b) afferebat c. c) et c.

1) Cf. Gal. 5, 9. 2) Ovid. ars amat. 1, 444 (J. WERNER). 3) Cf. Bebel 'Proverbia germanica' ed. Suringar nr. 245 (J. WERNER). 4) 3. Reg. 3, 25—27.

plenius informare. Subsequenter vero alias regias etiam recepimus litteras¹ continentis, quod ad nostram presentiam dil. fil. nobiles viros Iofredum comitem de Linanges, Symonem Philippi militem, Guillelmum Pinchon archidiaconum Abrincensem consiliarios ac Nicolaum de Mestorf clericum regios destinabat. Quibus quidem nunciis tu et prefatus archiepiscopus in hiis, que nobis ex parte vestra exponerent viva voce, tanquam vobis adhiberi fidem plenariam petiistis. Quos utique excepto dicto Symone, qui dicebatur propter egritudinem impeditus, una cum prefati ducis Ottonis nunciis² consideratione mittentium benigne admisimus et audivimus diligenter.

2. Quibus auditis et que proposuerunt^a orethenus plenius intellectis, nuncii ipsi sub commissis sibi credencia prefata quandam nobis exhibuerunt cedulam tenoris et continentie subsequenter:

'Ista est intentio dominorum — scilicet in regno et imperio.' *supra* nr. 762.

3. Nos autem ad predicta et ea que eorum domini circa illa nobis scripserunt, ipsis verbo respondimus et eorum dominis ut sequitur per scripturam:

15 'Profecto fili quin intentio tua aliorumque principum circa premissa recta fuerit, nequaquam in dubium revocamus. Sed fuisset admodum nobis gratum, quod tu fili carissime et prefati principes condicionem prefati Bavari et ingressum eius ad imperium et in eodem progressum examinassetis attentius in consistorio rationis. Profecto ipsum reperissetis privatum iure, si quod sibi ex electione illa in discordia celebrata quesitum fuerat, iusticia exigente. Et quia hiis non contentus Marsilium de Padua et Iohannem de Ianduno, qui quendam librum composuerant plures hereses continentem et ad eum velut hereticorum patronum fugerant, prompte recipere et ut illas^b predicarent publice, necnon et hereticis aliis in partibus Italie publice non erubuit impertiri favorem, fuit declaratus hereticorum fautor publicus et notorius et ut hereticorum fautor exigente iusticia condempnatus. Sane quia diucius expectatus ab hiis non resipuit, sed velut venumdatus, ut faciat malum³, nedum favorem impendere curavit hereticis, sed ipsis heresibus facto et verbo se publice non est veritus inmiscere, fuit merito pronunciatus hereticus et ut hereticus exigente iusticia condempnatus, prout hec in processibus apostolicis plenius continentur⁴. Ex predictis satis potest eius inhabilis condicio ad tale fastigium apparere. Qualis autem ingressus eius ad imperium fuerit, ex sequentibus patet, quod Deo odibilis, iniuriosus sancte Dei ecclesie et de facto dumtaxat nimium temerarie attemptatus [est]^c. Sicut enim ex predictis iam liquet, electus fuerat in discordia privatusque exigente iusticia iure, si quod sibi ex electione eadem fuerat acquisitum, et nichilominus fautor hereticorum declaratus et hereticus et ut fautor et hereticus condempnatus. Quibus non obstantibus, ut ad ea que requirit imperialis dignitas, videlicet iniunctionem, consecrationem et coronationem posset saltem pervenire de facto, cum de iure non posset, Petrum de Corbario in Christi opprobrium, subversionem catholice fidei et iniuriam totius cetus catholici in antipapam assumere non expavit. In quo quidem facto confessus est ipso facto illam dampnatam heresim, quam incurrerat antea, scilicet quod ad imperatorem papam pertineat ordinare. A quo quidem Petro se pati inungi⁵ seu fedari potius non erubuit ac per Romanos, quibus hoc non competit, etiam coronari. Ex quibus patet, qualis ingressus eius fuerit ad imperialis fastigium dignitatis. Progressus autem eius qualis fuerit, est lippis et tonsoribus satis notum⁶, quia ubicumque fuerit, ecclesiam catholicam et fideles est inmanissime ut membrum sathane persecutus, ecclesias ipsas vasis et ornamentis spoliando, ecclesias ac fideles compellendo violare interdictum ecclesiasticum et prophanare divina, spoliando insuper viros catholicos suis

814. a) in margine add. c. b) illos c. c) excidit c.

1) *Servatae non sunt.* 2) *Cf. supra* nr. 763. 3) *3. Reg. 21, 25.* 4) *Supra* nr. 361 et 575.

5) *Cf. pontificis Litteras additionales infra* nr. 872. 6) *Horat. 1. Sat. 7, 3.*

prelationibus et beneficiis ac eis de facto hereticos seu scismaticos subrogando ipsisque hereticis et scismaticis contra catholicos inertiendo favorem et consilium ac fideles ipsos inmaniter persequendo. Profecto sicut fili probabiliter arbitramur et credimus, quod si ad memoriam tu et dicti principes revocavissetis predicta, nullatenus dixissetis ipsum remanere in regno et imperio ad utilitatem et honorem nostros et ecclesie vestro iudicio pertinere. Quomodo posset ad utilitatem et honorem ecclesie pertinere, quod vir tam reprobus de fautoria hereticorum et heresi iusto condempnatus iudicio regno et imperio presideret, qui etiam impresentiarum hereticos in suo habet consorcio et quantum ad clericos hereticorum et scismaticorum consilio gubernatur. Tenet enim in suo consorcio Iacobum dudum Castellanum episcopum Castellano episcopatu privatum, quem in anticardinalem de facto creari per prefatum P(etrum) de Corbario idem Bavarus procuravit, item Michaelem de Cesena olim ordinis fratrum Minorum generalem ministrum, qui suis exigentibus demeritis est pronunciatus hereticus et de heresi condempnatus, Guillelmum quoque de Okam Anglicum fratrem ordinis Minorum heresiarcham, qui hereses varias dogmatizabat publice et scripta fecerat heresibus et erroribus plena, propter que fuerat vocatus ad curiam eiusque scripta fuerant pluribus doctoribus assignata, ut ea deberent examinare cum diligentia et que invenirent hereticalia seu erronea declararent, qui iam multos articulos hereticos declaraverunt, qui quidem male sibi conscius fuge presidio vitare voluit canonicam ultionem, Bonagratiam insuper de Pergamo ordinis fratrum Minorum, qui suis demeritis exigentibus in curia fuerat arrestatus et iuramento prestito, quod de curia non recederet absque licentia apostolice sedis, obligatus, qui male similiter sibi conscius de curia ad ipsum Bavarum et Petrum de Corbario una cum Michaele et Guillelmo predictis gressus suos infelices dirigere curaverunt. Marsilium quoque de Padua condempnatum de heresi in sua familiaritate detinere presumit. Talibus est stipatus consiliariis, talium consilio, ne dicamus decipitur, gubernatur. Qualem itaque posset de tali homine habere ecclesia defensorem? Si enim in arido id est sine statu nisi usurpato tam crudelis sibi persecutor extiterit, qualis eidem putas existeret, si in viridi¹ hoc est in statu solido se videret^d? Rursus quomodo sub regimine talis hominis posset christianus populus, quem sic afflixit inmaniter, quiescere in pu[l]chritudine pacis? Profecto fili talem hominem dimittere in regali et imperiali regimine non esset consulere populo, sed nocere, non prestare regimen, sed augere discrimen. Si enim integritas presidencium salus est subditorum, sequitur quod instabilitas et infidelitas ipsorum scilicet presidencium perditio sit eorum scilicet subditorum. Qualem putas fili ex principatu huiusmodi, quem extorsit seditio et ambitus occupavit, subsequi posse finem? Profecto sperari non potest probabiliter, quod bono peragi possint exitu, que tam malo et perverso sunt^e principio inchoata. Audi quid de talibus principibus sapiens dicat: 'Regnantibus' inquit 'impiis ruine hominum'² scilicet subsequuntur. Et alibi: 'Gemet' inquit 'populus, cum impii sumpserint principatum'³. Attende fili, quantum esset gregi dominico sub tam infideli principe vivere formidandum. Teste enim sapiente, qualis est rector civitatis, tales scilicet sunt vel fiunt habitantes in ea⁴. Esset itaque nimium formidandum, quod si remaneret in prefato regimine, multos a fide retraheret catholica sueque perfidie quod absit plurimos aggregaret. Adhuc fili quantum in principe quolibet veritas requiratur, tua non ignorat prudencia et quantum in eo vigeat, te audivimus non latere.⁵

4. 'Sane si que offeruntur pro parte fili carissime cogites diligenter, reperies utique quod de tot et tantis excessibus per eum commissis emendam Deo et ecclesie nullam offert.

814. ^d) videretur c. ^e) sicut c.

1) *Luc.* 23, 31.

2) *Prov.* 28, 12.

3) *Ib.* 29, 2.

4) *Eccli.* 10, 2.

(I) Imprimis enim offertur pro parte sua, quod ipse Bavarus deponet suum hereticum antipapam. Hoc autem non est offerre emendam aliquam de commissis. Primo quia etiam si verus imperator existeret, quod tamen constat eum non esse, depositio talis ad eum minime pertineret. Secundo quia ipsemet Petrus de Corbario reatum suum humiliter recognoscens a statu illo, quem de facto receperat, illi renuncians se de facto deposuit et ab ipso discessit Bavaro, sicut nobis idem P(etrus) hiis diebus preteritis per suas litteras manu scriptas propria, quarum tenor in hec verba sequitur, nunciavit:

Reverentissimo ac sanctissimo patri et domino domino I(ohanni) pape sacrosancte Romane ecclesie frater Petrus de Corbario dignus omni pena se ipsum ad pedes cum reverencia vere subiectionis.

Licet secundum canonem evangelice veritatis, qui non intrat per hostium in ovile gregis dominici, fur appellatur et latro¹ rapacitatis lupine², audiens et considerans diligenter tam enormia scelera pravitate heretice³ stilo ferreo exarata in ungue adamantino³, quanta dicebantur a multis de vestra solida fide, sicut presumptuosus, temerarius et superbus ascendi supra astra celi ecclesiastica, ubi michi meis peccatis exigentibus parata fuit sedes inique prelationis⁴. Set postquam deveni ad territorium Pisanorum et quesivi diligentissime de predictis et inveni, quod obliqua erant et falsa et deficiebant in pondere veritatis, dolui et doleo vehementer et penitet me fecisse que feci contra iura et leges vestri sacratissimi nominis de consilio perversorum. In cuius rei testimonium iam est completus annus quod adversarium vestrum sponte dimisi et sedem mei presumptuosi culminis dereliqui. Et propono firmiter in civitate Pisana et etiam in Urbe atque ubique locorum renuere, secundum quod vestra beatissima sanctitas decreverit ordinandum. Et quia gravissime peccavi et erravi patenter in invio⁵ et non in via, supplico vestre clementissime pietati, quatinus michi maximo peccatori dignemini parcere secundum multitudinem magnam misericordie⁶ Dei vivi, ut renuens ex totis visceribus deleam et adnichilem supradicta de cordibus universorum fidelium et ora claudam⁷ omnium [obloquentium]⁸ de vestra serenissima sanctitate, ut in ecclesia de cetero sit unus pastor et unum ovile⁸ pro pace totius populi christiani.

Dat.⁹

(II) Secundo dicitur, quod recedet de appellatione sua. Certe nec emendam aliquam per hoc offert, cum nec sue appellationi si qua fuerit renunciare nisi de facto valeret, cum de iure non tenuerit velut ab heretico interiecta et ab eo, a quo non licet, cum superiorem non habeat, appellare.

(III) Tertio offertur, quod omnia que fecit seu attemptavit contra nos et sanctam Romanam ecclesiam, cum effectu debeat revocare. In hoc etiam clare patet, quod emenda aliqua non offertur. Contra nos enim seu contra Romanam ecclesiam non potuit nisi de facto aliquid facere. Unde si quod de facto fecit, de facto revocet, in hoc nulla Deo, nobis seu ecclesie prestatur emenda.

(IV) Quarto pro parte eius offertur, quod recognoscet se excessisse et sententias excommunicationis ipsum ligasse. Per hoc patet etiam, quod nec Deo, nobis nec ecclesie aliqua offertur emenda.

(V) Quinto offertur pro parte eius, quod gratie nostre se offerret ad misericordiam. Per hoc quippe offert, quod a nobis petet misericordiam, non quod aliquam prestat emendam.

814. ¹) in margine add. c. ⁸) excidit c.

1) Ioh. 10, 1. 2) Cf. Act. 20, 29. 3) Ierem. 17, 1. 4) Cf. Ps. 93, 20. 5) Cf. Ps. 106, 40.
6) Dan. 3, 42. 7) Cf. Esth. 14, 9. 8) Cf. Ioh. 10, 16.

(VI) Ultimo concluditur pro parte Bavari supradicti, quod omnes oblationes predictae intelligantur ita, quod Bavarus in honore et statu permaneat scilicet in imperio et in regno. Ex quo procul dubio evidenter concluditur, quod de hiis que commisit est impenitens homo iste et ideo reddit absolutione qualibet, que nulli nisi penitenti conceditur, merito quantum in eo est se indignum. Sed iuxta hoc querimus 5 fili, quomodo intelligat iste Bavarus in regno et imperio remanere. Aut enim intendit remanere in statu et regno sine iure in eis de novo querendo aut per ius novum, quod intendat acquirere in predictis. Si enim illa sine novo iure intelligat retinere, sequitur quod regnum et imperium sine iure et honore imperiali et regio detineret. In regno siquidem nullum ius obtinet in presenti, cum iure, si quod sibi per elec- 10 tionem in eodem quesitum fuerat, iusto iudicio sit privatus. Quantum ad imperium autem, quia nomen imperatoris per inunctionem, consecrationem et coronationem quis nanciscitur factas quidem a vero Romano pontifice seu alio eius auctoritate, patet ipsum Bavarum ius aliquod non habere, quia non a vero summo pontifice, sed ab antipapa recepis- 15 se noscitur supradicta scilicet inunctionem, consecrationem et coronationem. Quare sequitur quod hoc casu imperium sine iure aliquo^h obtineret et per consequens quod nisi de novo ius sibi in regno et imperio quereretur, nec rex nec imperator debet dici a fidei aliquo, sed fur et latro iuxta nostri sententiam Salvatoris dicentis, quod qui non intrat per hostium in ovile ovium sed aliunde, non pastor ovium sed fur et latro¹ potius est dicendus. Et quod nullum ius in regno vel imperio 20 habeat in presenti, palam est recte consideranti. Constat enim ipsum multa notorie commisisse, ex quo illa discors electio celebrata extitit, propter que et quodlibet eorum se prorsus fecisset ab honore regni et imperii alienum. Si vero intelligat, quod sibi de novo in regno et imperio ius acquireret, constat quod cum sit sacrilegus excommunicatus et tyrannus crudelissimus, nec a quoquam posset eligi nec sibi etiam 25 ab aliquo, cum tales sint ineligibiles, de regno et imperio provideri. Cum igitur petit Bavarus, quod in honore suo et statu remaneat scilicet in imperio et in regno, possumus sibi dicere, quod Dominus dixit filiis Zebedei: 'Nescitis quid petatis'². Vere ipse hoc petendo ignorat quid petat. Rem siquidem impossibilem petit. Impossibile enim est ipsum remanere in imperiali honore et regio sine novi iuris 30 acquisitione, cum honorem et dignitatem non habeat, sed ipsum regnum et imperium sine ipsorum honore visus est usurpare tyrannice et adhuc nititur retinere.³

5. Rogamus itaque providenciam regiam et in Domino exhortamur, quatinus premissa attente considerans et nichilominus pericula varia et inconveniencia innumera, que 35 eius prefata presidencia universali gregi dominico comminatur, consideranter attendens et ad ea que honorem Dei, statum ecclesie et imperii respiciunt prosperum, te convertens partes tui consilii et auxilii sedule interponas, quomodo de persona digna tanto regimine provideri debeat, sub qua fides stabiliatur catholica, augeatur fidelium numerus et a noxiis preservetur. Ad quod quidem nos promptos dante Domino reperies et 40 omnino paratos. Licet autem offense predicti Bavari excedant omnes alias, que legantur a patrum nostrorum temporibus hactenus perpetrare, quia tamen licet inmeriti vices illius in terris gerimus, qui cum iratus fuerit, non obliviscitur misereri³, ac more pii patris conversionem eius et salutem intensis desideriis affectamus, ad Dei honorem tueque et aliorum principum predictorum intuitu et ut salus ipsius Bavari et multorum 45 aliorum vobis mediantibus procuretur, offerimus, si ad gremium ecclesie redire voluerit

814. ^h) aliquod c.1) *Ioh. 10, 1.*2) *Marc. 10, 38.*3) *Cf. Tob. 3, 13 et Ps. 76, 10.*

dictus Bavarus, sicut debet, ipsum benigne recipere nos paratos eique tantam et talem impertiri gratiam, quod tu et principes supradicti poteritis merito contentari.

Dat. II. Kal. Augusti, anno XIII.

In e. m. . . archiepiscopo Treverensi

5 In e. m. Ottoni duci Austrie.

815. *Litterae ad episcopum Argentinensem aliosque.* Iul. 31.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 173' nr. 1972. Contulimus nos. — Ed. Hauviller 'Analecta Argentinensia' I, 211 nr. 251 ex c.

Episcopo Argentinensi.

10 Ne lingua tertia¹ vera suppressens seu falsa proferens circa ea, que per nuncios carissimi in Christo filii Iohannis regis Boemie illustris ac venerabilis fratris nostrorum Balduini archiepiscopi Treverensis necnon dil. fil. magnifici viri Ottonis ducis Austrie ex parte ipsorum circa negocium Bavari fuerunt verbo proposita et in scriptis queque per nos tam per eosdem propositis quam per eorum dominos circa illam materiam
15 nobis scriptis extiterunt responsa, tui quietem animi valeat perturbare, ecce quod ad fraternitatis tue noticiam illa nil detracto vel addito deducimus per presentes. Ipsi enim verbo primo et subsequenter per scripturam patentem ipsorum communitam sigillis proposuerunt in nostra et plurium fratrum nostrorum sancte Romane ecclesie cardinalium presencia que sequuntur:

20 'Ista est intentio dominorum scilicet regis Boemie, . . archiepiscopi Treverensis et . . ducis Austrie, quod per eos tractetur et cet. ut supra in illa que dirigitur dicto regi Boemie usque in finem.'²

Datum ut supra³.

In eundem modum fuit scriptum mutatis mutandis multis nobilibus et
25 communitatibus diversarum parcium, sicut in rubricis reperitur.

816. *Litterae ad comitem Iuliacensem aliosque.* Iul. 31.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 170 nr. 1961. Descripsimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 474 nr. 1364 ex c. (decurtatum); Sauerland l. c. II, 356 nr. 1934 ex c. (decurtatum).

Willelmo comiti Iuliacensi.

30 Non delevit a nostra memoria dilecte fili ingritudinis mater oblivio, quin potius probata rei experientia cordi nostro^a infixit immobiliter integritatem devotionis et fidei, qua ad nos et Romanam ecclesiam viguisti hactenus et viges animosius incessanter nec etiam quod, prout a pluribus recepimus fidedignis, tu et nonnulli potentes illarum parcium cunctis machinationibus subdolis procul pulsas et inimicorum Dei et ecclesie sancte sue
35 prorsus devitatis consorciiis nunc usque in fida constancia perstitisti. Que cum cordis leticia merito recensentes ac providenciam tuam cum uberibus gratiarum actionibus super hiis plurimum in Domino commendantes, nobilitatem tuam rogamus et in Domino attentius exhortamur, quatinus consideratis periculis variis, que eorundem inimicorum adhesio secum trahit, et quantum constancie virtus extollat quantumve inconstancia in-
40 fidelitatis mater in principe presertim vere nobilitatis eius nominis claritatem obnubilet, in debita rationis libra pensato, in solita constancia et fidelitate debita velis persistere inconcusse. Quia vero, prout quorundam relatu percepimus, nonnulli parcium earundem tui honoris et fame zelatores fallaces ac nostri et dicte ecclesie orthodoxeque

816. ^a) sequ. nro delet. c.

45 1) Eccli. 28, 16 et 19.

2) Supra pag. 687 lin. 12—690 lin. 33.

3) Scil. nr. 814.

fidei atroces persecutores et hostes te eorum dolosis suggestionibus a firmo et laudabili perquam proposito divertere et ut dil. fil. nobili viro Ottoni duci Austrie in hac parte non propriam, sed potius Dei et ecclesie. predictae causam prosequenti viriliter te opponas, totis viribus moliuntur, contra eandem ecclesiam assumpto Ludovico de Bavaria hosti Dei et ipsius ecclesie manifesto ac de heresi iusto iudicio, prout tuam sinceritatem latere non credimus, condempnato adhereas sibi contra dictum ducem consilium et^b auxilium exhibendo, nos quamvis indubiam de te geramus fiduciam, quod calumpnancium huiusmodi latratus pestiferos de innata tibi fidelitate et constancia probata obaudias, te fili ex habundanti, attendentes illud poeticum 'non nocet emisso subdere calcar equo'¹, paternis monitis et precum instantiis excitamus, ut nostris assueto more salutaribus monitionibus acquiescens huiusmodi calumpnancium, qui suam nituntur querere in tua iactura quietem, periculosus vocibus studeas denegare assensum et prefato duci tam potenter assistere auxiliis oportunis, quod apud nos et sedem apostolicam extolli laudibus et gratiis uberibus merearis. Et ut tua circumscriptio non ignoret, quid nunciis inclitorum principum super facto Bavari proposuerunt coram nobis quidque per nos ad eadem proposita sit responsum, ecce quod illa seriose nil addito nil detracto eidem per nostras litteras alias² nunciamus, ut circa illa lingua tertia³ vera suppressens vel falsa suggerens pacem tui animi nequeat perturbare.

Dat. II. Kal. Augusti, anno quartodecimo.

In e. m. . . comiti de Marka

In e. m. . . comiti Locensi.

817. *Litterae ad eundem et Heinricum ducem Bawariae.* Iul. 31.

Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 170 nr. 1963. *Descriptimus* nos. — *Ed. Riezler* l. c. p. 474 nr. 1365 ex c. (*decurtatum*); *Sauerland* l. c. II, 355 nr. 1933 ex c. (*decurtatum*).

Willelmo comiti Iuliacensi.

Licet de tue probate fidelitatis costancia indubiam spem geramus, quia tamen non nocet emisso interdum subdere calcar equo¹, presertim cum supponamus multos suggerentes contraria non deesse, nobilitatem tuam exhortandam duximus et rogandam, ut quanta tibi adhesio Bavari cominetur discrimina quantaque ab eius consorcio, favore et auxilio separatio erga Deum et ecclesiam ac viros catholicos premia repromittat, consideranter attendens in ceptis tua providencia immobiliter curet persistere, ut premia que repromittuntur perseverantibus valeas merito promereri. Ut autem quid nunciis carissimi in Christo filii . . . regis Boemie illustris et venerabilis fratris nostrorum archiepiscopi Treverensis ac dil. fil. nobilis viri Ottonis ducis Austrie responderimus super hiis, que super negotio proposuerunt Bavari, tua magnificencia non ignoret, ecce quod de hiis per nostras litteras² alias curamus te reddere certiore.

Datum ut supra.

In e. m. Henrico duci Bavarie.

818. *Litterae ad administratorem ecclesiae Basiliensis.* (Iul. ex.).

Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 168 nr. 1950. *Contulimus* nos. — *Ed. Riezler* l. c. p. 459 nr. 1316 ex c. (*decurtatum*); '*Urkundenbuch der Stadt Basel*' IV, 84 nr. 82 ex c. (*ad m. Maii*).

816. ^{b)} *supra* lineam add. c.

1) *Ovid. Pont.* 2, 6, 38: Nec nocet admissio subdere calcar equo; *ars amat.* 2, 732; *rem.* 788.
2) *Supra* nr. 814, 815. 3) *Eccli.* 28, 16 et 19.

Huic tempori potius Litteras nr. 818 et 819 adiudicandas esse, apparet ex eis quae in fine referuntur.

Iohanni episcopo Lingonensi administratori ecclesie Basiliensis auctoritate apostolica in spiritualibus et temporalibus deputato.

5 Grata Deo ac nobis et apostolice sedi admodum relatione percepimus, quod tu frater nostris et ecclesie Romane te coaptans beneplacitis in omnibus et exhortationibus diligenter et fideliter acquiescens dil. fil. magnifico viro Ottoni duci Austrie gentis armigere subsidium adversus illum Bavarum Dei et ecclesie sancte sue fideique catholice
10 atrocem persecutorem et hostem ac manifestum hereticum et scismaticum destinasti procurastique nichilominus inter prelatos et magnates nonnullos earum partium ad ob- sistendum fortius et virilius eiusdem hostis detestandis conatibus ligam et confedera- tionem iniri et insuper dil. fil. commune, universitatem ac cives civitatis Basiliensis et alios fideles circumvicinos in fide ac devotione memorate ecclesie et ne hosti predicto
15 adherent vel intenderent, confortasti ac etiam solidasti. Nos itaque premissis dili- gentius intellectis tuam circumspectam prudentiam, que procedit ex puritate devo- tionis et fidei, quibus erga nos et eandem Romanam ecclesiam prefulgere dinosceris, cum gratiarum actionibus uberibus multipliciter in Domino commendantes fraternitatem tuam rogamus et in Domino attentius exhortamur, quatinus premissa que tibi divinam et eiusdem sedis exuberant merito gratiam, continuare indefessis sollicitudinibus non
20 ommittas. Nos equidem geminas litteras nostras, qualiter ambaxiatoribus carissimi in Christo filii Iohannis regis Boemie illustris et venerabilis fratris nostrorum Balduini archiepiscopi Treverensis ac ducis Austrie predicti super facto eiusdem Bavari nuper ad nostram presentiam destinatis respondimus continentes¹ tibi et eisdem civibus necnon et alias² ipsis civibus, per quas eos super constantia sue devotionis et fidei commenda-
25 mus, eidem fraternitati tue cum presentibus mittimus, ut illas que diriguntur prefatis civibus eis facias presentari, nobis super hiis et aliis que tibi occurrerint nichilominus rescripturus.

Datum.

819. *Litterae ad civitatem Basiliensem. (Iul. ex.)*

30 Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 168 nr. 1951. Contulimus nos. — Ed. Riezler l.c. p. 459 nr. 1317 ex c. (decurtatum); 'Urkundenbuch' IV, 84 nr. 83 ex c. (ad m. Maii). Cf. *infra* nr. 825.

Communi, universitati ac civibus Basiliensibus.

Litteras vestras³ leta manu recepimus continentes, quod Bavari littere nondum
35 ad vos pervenerant, per quas a vobis obedienciam vel subiectionem aliquam postularet, et si contingeret ipsum vobis aliqua scribere, sibi non intendebatis aliquid absque nostra conscientia respondere. Super quo vestram ad Deum et sanctam ecclesiam de- votionem et fidem plurimum in Domino commendantes, circumspectionem vestram ex- hortamur in Domino et rogamus, quod quia pix tangi nequaquam potest, quin tangens
40 coinquinetur ab ea⁴, a tactu eiusdem Bavari, cuius tactus nedum corpus sed animam in- ficit et totum penis eternis et temporalibus subicit, per consensum abstinere sicut viri prudentes et providi procuretis. Et quia certi principes pro negotio dicti Bavari suos ad nostram presenciam nuncios hiis diebus preteritis destinarunt, ne ling[u]a tertia vera⁵ suppressens seu falsa proferens possit vestri pacem animi perturbare, ecce quod per
45 nostras litteras alias¹ vobis, quid per ipsos propositum quidve per nos responsum fuerit, nil detracto, nil addito nunciamus.

1) *Supra* nr. 814. 815. 2) *Infra* nr. 819. 3) *Servatae non sunt.* 4) *Eccli.* 13, 1. 5) *Eccli.* 28, 16 et 19.

820. PROCURATORIUM VICARII GENERALIS CIVITATIS MANTUANAE.

1330. Iul. 30.

Originale in tabulario regio Mantuano. Descriptus nos. — Ineditum.

In nomine Christi amen.

Die Lune penultimo Iulii, presentibus nobilibus viris dominis Nicolao de Ravanis iurisperito, Corado de Saviola et Raynerio de Villana notario, Mantue in palacio habitationis infrascriptorum fratrum nobilis miles dominus Loysius de Gonçaga pro imperatoria maiestate civitatis et districtus Mantue vicarius generalis et Guido, Filippinus et Feltrinus eius filii cum voluntate et consensu ipsius fecerunt, constituerunt et ordinaverunt reverendum in Christo patrem et dominum dominum Dondinum Dei gratia episcopum Cremonensem) quamvis absentem suum procuratorem et nuncium specialem ad comparandum reverenter coram sacra imperatoria maiestate domino Ludovico Dei gratia Romanorum imperatore semper augusto, ad requirendum et impetrandum ab ipsa imperatoria maiestate vicariatum civitatis, episcopatus, dyocesis et districtus Cremone. Et ad recipiendum ab ipso domino imperatore dictum vicariatum, investituras, concessionem et cuiuslibet generis dationes predictorum et aliorum comitatum, castrorum, terrarum et locorum quorumlibet suppositorum imperatorie maiestati, de quibus placuerit prefate imperatorie maiestati, cum mero et mixto imperio et omnimoda iurisdictione et quasi per totum tempus predictorum et cuiuslibet ipsorum. Et ad fidelitates, promissiones et sacramenta predictae imperatorie maiestati pro predictis dominis Loysio et filiis faciendum. Et ad obligandum ipsum dominum Loysium et dictos eius filios dicte maiestati et eorum bona usque ad quantitatem trium seu quatuor milium floren(orum) auri. Et generaliter ad omnia et singula facienda et exercenda, que in predictis et circa predicta fuerint utilia et oportuna. Dantes et concedentes dicto suo procuratori plenum, liberum et generale mandatum cum plena, libera et generali administratione in predictis et circa predicta. Necnon promittentes per solennem stipulationem michi Ottebono not(ario) infrascripto stipulanti et recipienti nomine et vice dicte imperatorie maiestatis et omnium quorum interest vel intererit, se ratum et gratum habituros perpetuo, quidquid per dictum suum procuratorem in predictis et circa predicta factum fuerit, sub obligatione bonorum suorum.

Actum millesimo trecentesimo trigesimo, indictione terciadecima.

(S. N.) Ego Ottebonus de Nuvolonis imperiali auctoritate notarius publicus Mantuanus his interfui et rogatus scripsi.

821—825. LITTERAE IOHANNIS XXII. PAPAE DIVERSIS MISSAE.

1330. Aug. 1.—21.

821. *Litterae ad comitem Gelrensem aliosque.* Aug. 1.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 115^{II} fol. 169 nr. 1958. Contulimus nos. — Ed. Riezler 'Vatikan. Akten' p. 476 nr. 1369 ex c. (decurtatum); Brom 'Bullarium Trajectense' I, 360 nr. 849 ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 356 nr. 1935 ex c. (decurtatum); Fagen 'Lettres de Jean XXII' II, 427 nr. 2818 ex c.

Reynaldo comiti Gelrensi.

Constanciam clare devotionis et fidei, quibus erga Deum ac nos et Romanam ecclesiam hactenus tua claruit indefesse sinceritas, revocantes letanter ad memoriam et delectabiliter recensentes, inde nobilitati tue graciaram uberes actiones exolvimus eam-
 5 que rogamus attencius et in Domino exhortamur, quatinus in predictis, que tui nominis famam extollunt merito tibi divinam et apostolice sedis benedictionem et gratiam continuis incrementis exuberant, inviolabiliter persistere non omittas nec te quorumvis seductio seu callida persuasio ab hiis, in quibus assistente tibi divina gracia perstitisti constanter ut premittitur hactenus, adhesionem hereticorum, scismaticorum et rebellium
 10 ac penas et sentencias adversus adherentes eisdem per processus nostros diversos ac iura et constitutiones inflictas vitando provide tibi nostram et eiusdem sedis graciaram propter hoc vendicando continue, divertat quomodolibet vel avellat. Audivimus namque de te fili, quam laudabiliter, et de nonnullis earum parcium, qualiter in premissis et ea tangentibus vos gessistis necnon et quomodo alii gehenne filii¹ Deum et sedem pre-
 15 dictam offendere in suarum animarum periculum teque decipere minime formidantes te a via recta, per quam ambulasti² et ambulare non cessas, divertere secumque in precipicium nimium periculose deducere, ut eisdem scismaticis, hereticis et rebellibus, qui nichil nisi de alieno, cum nil habeant, dare tibi vel cuiquam alii possunt vel promittere, adhereres et te dil. fil. nobili viro Ottoni duci Austrie, tanquam si suum privatum
 20 ageret negocium, opponeres, moliuntur, cum idem dux in hac parte iusticiam ac causam Dei et ecclesie fideique catholice procul dubio prosequatur. Quesumus igitur fili et tue prudencie sano paternoque consilio suademus, ut attendens quod corona non incho-
 antibus sed perseverantibus est promissa, talium qui tibi contraria tue saluti et honori persuadent inductionibus utique fraudulentis et periculosis nullatenus acquiescas, sed
 25 eidem duci aliisque nostris et ecclesie memorate fidelibus causam ipsam contra predictos hereticos, scismaticos et rebelles prosequentibus adhereas potius et assistas. In premissis et circa ea te sicut hactenus taliter habiturus, quod fama tui nominis illesa et immaculata permaneat tuque propter hoc divinam et sedis predictae uberiores assequi gratiam nosque reperire iugiter promptiores super tuis oportunitatibus merearis.

30 Dat. Kal. Augusti, anno quartodecimo.

In e. m. Iohanni duci Brabancie

In e. m. Guillelmo comiti de Arnsberg

In e. m. Rudolfo comiti de Monte.

822. *Litterae ad Rupertum comitem Palatinum.* Aug. 3.

35 Copia (c.) *ibidem* tom. 115^{II} fol. 170^r nr. 1966. *Descriptus* nos. — Ed. Riezler l. c. p. 477 nr. 1372 ex c. (*decurtatum*).

Roperto comiti palatino Reni duci Bavarie.

Nobilitatis tue recepimus litteras³ et que earum referebat series, intelleximus diligenter. Utinam fili facta tua nunciatis per easdem litteras responderent! Sed proch
 40 dolor in te verificatum videtur, quod de quibusdam apostolus dicit: 'Confitentur' inquit 'se nosse Deum, facta autem negant'⁴. Numquid non fili illius membri diaboli, hostis Dei et ecclesie inimici ferocissimi consiliis assistendo, cum eo divina audiendo, diffidando civitates et comunitates alias eidem obedire ac parere nolentes et cum eo comunicando in aliis negas facto, que ore in tuis litteris confiteris? Recogita fili, recogita
 45 que patri tuo fecerit et attende que fecerit tibi. Si preterita ad memoriam revoces,

1) *Matth.* 23, 15.

2) *Ierem.* 31, 21.

3) *Deperditae sunt.*

4) *Tit.* 1, 16.

procul dubio reperies, quod te toto tuo patrimonio spoliatum tenebat et, ut indubie credimus, si facta sibi successissent ad votum, adhuc^a te teneret et si successus, quod advertat Dominus, haberet prosperos, nil contra te fecit, quin adhuc faceret graviora. Si autem quam sincere ecclesia te tractaverit quamque sollicita fuerit, ut posset restitui status tuus, considerasses attente, profecto credimus, quod non sic subito, sic repente sibi tergum et non faciem vertere¹ attemptasses. Sane quia humanum est peccare, diabolicum vero perseverare, nos qui paterno more salutem filiorum querimus, licet nobis frequenter existant ingrati, no(bilitati) t(ue) sano consilio suademus, ut consideranter attendens, quantis te periculis immiscueris per predicta quantisque penis eternis et temporalibus te subicies, si non facto resipueris ab eisdem, te ab illo membro sathane separare non differas, ne particeps sceleris eius fias, nec ad Deum verum eiusque sponsam sanctam ecclesiam catholicam reverti differas, ne forsitan si feceris subito te disperdat, sed ruptis cuiusvis more vinculis ad ipsos^b paratos recipere te convertas. Gratia Domini de periculo, in quo corruisse diceris, te eripiat vel si non corruisti, ne corruas te conservet amen.

Dat. Avinion(e), III. Non. Augusti, anno quartodecimo.

823. *Litterae ad Gerlacum comitem de Nassow.* Aug. 3.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 171 nr. 1967. Descripsimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 477 nr. 1373 ex c. (decurtatum).

Gerlaco comiti de Nassawe.

Etsi etas dil. fil. nobilis viri Roperti comitis palatini Reni ducis Bavarie culpam extenuet, tuam tamen extenuare non potest. Sane quia que facta sunt, haberi nequeunt pro infactis, non est circa hoc insistendum, sed est quoad ea, que perverse acta sunt, iuxta sapientis consilium faciendum dicentis: 'fili, peccasti, ne adicias iterum, sed de pristinis deprecare, ut dimittatur tibi'². Ne differas igitur sapientis adimplere consilium, ne forsitan si distuleris, subito is, cui subest posse, cum voluerit³, te disperdat nec illud queas cum volueris adimplere.

Dat. ut supra⁴.

824. *Litterae ad duces Stetinenses aliosque.* Aug. 18.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 171 nr. 1969. Descripsimus nos. — Ed. Riezler l. c. p. 478 nr. 1375 ex c. (decurtatum).

Otoni et . . filio eius ducibus Scotinensibus.

Publicus sicut nostis et notorius hostis Dei ac ecclesie sue sancte, Bavarus proprie dampnationis, impositionis^a et semper dampnate operationis aggressor^b ad marchionatum Brandenburgensem, quem eius filio de facto concessit, sicut audivimus, accedere properat et ut idem filius suus plena possessione illius utatur et libera vel tyrannica potius detentione fruatur, totis conatibus se accingit. Sane illud o fili vos tam salubriter quam prudenter advertere cupimus, quod cum idem Bavarus exigentibus demeritis suis, prout ad vestram et communem noticiam sepius est deductum, iure si quod in regno seu imperio Romanorum sibi quomodolibet competeat, privatus legitime et ad eius honorem redditus fuerit prorsus inhabilis et indignus preter alias sententias atque penas, quibus

822. ^a) hoc add. c. ^b) ipsas c.

824. ^a) impontois c. ^b) aggressor c.

1) Cf. Ierem. 32, 33.

2) Eccli. 21, 1.

3) Sap. 12, 18.

4) Scil. nr. 822.

tanquam excommunicatus et publice condemnatus ut hereticus ac hereticorum fautor suorum crescente cumulo criminum per processus nostros iuste noscitur irretitus, tam circa ea, que de predicto marchionatu de facto sicut premittitur attemptavit, quam alia regnum et imperium prelibata quoquo modo tangentia, nichil sibi acquirere licuit neque licet. Preterea si quod absit pravo in hac parte suo desiderio faveretur, illud in generale preiudicium ipsorum regni et imperii ac nostram et ecclesie prelibate iniuriam et contumeliam cederet evidenter, verteretur etiam proch^e dolor in vestrum singulare dispendium, quod in vobis utique Christi fidelibus de ipsius Bavari familiaritate lupina seu vicina tyrannide rationabiliter est timendum. Et quia pluribus gratiis ac favoribus variis, quibus vos hactenus benivolencia paterna respeximus, memoranter attentis, vos tanquam gratitudinis filios et devotionis alumpnos illorum esse supponimus non oblitos, nobilitatem vestram rogamus et hortamur attencius in domino Ihesu Christo vobis nichilominus salubri consilio suadentes, ut reprobi huius viri conatibus vos consideratione premissa patencius opposcentes sibi, cui assistere vel favere ipsum est penitus offendere Creatorem, sic viriliter et laudabiliter resistatis, quod de occupatione marchionatus eiusdem suum nullathenus consequatur intentum. Scituri pro certo quod si exhortationibus nostris acquieveritis in hac parte, quamvis^d negocium vestrum agatur ut scitis, vos favoribus tanto maioribus prosequemur et graciis, quanto digniores propterea efficiemini titulo premii pocioris.

²⁰ Dat. Avinion(e), XV. Kal. Septembr., anno quartodecimo.

In e. mo. mutatis mutandis Wernero magistro et fratribus ordinis beate Marie Theutonicorum in Pruscia constitutis

In e. mo. mutatis mutandis episcopo Osnaburgen(s)

In e. mo. Bertholdo archiepiscopo Bremen(s)

²⁵ In e. mo. episcopo Monasterien(s)

In e. mo. episcopo Verdensi

In e. mo. episcopo Lubicensi

In e. mo. episcopo Rasceburgensi

In e. mo. mutatis mutandis Henrico duci Saxonie

³⁰ In e. mo. Iohanni comiti Alsacie

In e. mo. Henrico comiti Sverinen(s)

In e. mo. mutatis mutandis episcopo Sverinen(s)

In e. mo. mutatis mutandis Ottoni comiti de Brachuzen

In e. mo. Rodulfo de Dofhelte

³⁵ In e. mo. Henrico de Homburg

In e. mo. Wedebrudo de Monte

In e. mo. mutatis mutandis episcopo Hildesemensi

In e. mo. mutatis mutandis Adulfo comiti de Schowemburg

In e. mo. Gerardo comiti de Hecyia^e

⁴⁰ In e. mo. Iohanni et Christiano comitibus de Oldenburg et Dulmenhorst.

Dat. ut supra.

825. *Litterae ad civitatem Basiliensem.* Aug. 21.

Copia (c.) ibidem tom. 115^{II} fol. 171 nr. 1968. Contulimus nos. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Basel' IV, 86 nr. 87 ex c.; extr. v. apud Riezler l. c. p. 479 nr. 1376 ex c.

⁴⁵ *Cf. supra nr. 819.*

824. c) prodh c. d) ita c. e) sic pro Hoya c.

Magistro civium, consulibus et universitati Basiliensi.

Super eo quod iuxta universitatis vestre litteras¹ nostris exhortatoriis litteris² responsales, quas consueta benignitate recepimus, vos tanquam obedientie filii et devotionis alumpni paternis exhortationibus acquiescentes ut decet, declinato prorsus heretici Bavari horrido latere, nec sibi nec suis sequacibus proponitis adherere, salubre vestrum in hac parte propositum multipliciter duximus in Domino comendandum. Devotioni vestre adhuc exhortatoria nostra rogamina inculcantes, ut in proposito isto laudabili sic viriliter et immobiliter persistatis, vos in favorem militantis ecclesie vestre contra ipsius Bavari ceterorumque persecutorum eius et hostium dampnata conamina fortitudinis murum et deffensionis clipeum opposcentes, quod divinam ex hiis mereamini gratiam et ab ipsa in casibus oportunos et uberes nichilominus consequamini gratias et favores. Ceterum quod scripsistis nobis de administratore Basiliensis ecclesie, habuimus procul dubio valde gratum.

Dat. Avinione, XII. Kal. Septembr., anno quartodecimo.

826—833. IMPERATORIS PRIVILEGIA ET LITTERAE DIVERSA.

1330. Aug. 3.—7.

826. *Receptio in familiarem.* Aug. 3.

Notitia in Libro cancellariae imperialis, de quo v. supra ad nr. 676, p. 14 nr. 41. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1171.

Nota quod dominus recepit discretum virum Pfillippum de Novaria in familiarem et domesticum sub forma consweta.

Dat. in Hagenawe, feria VI. post vincula Petri, anno Domini MCCCXXX, regni cet., imperii cet.

827. *Obligatio telonei.* Aug. 5.

Extractum ibidem p. 14 nr. 39. Contulimus nos. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 p. 337 nr. 360 ex libro impresso.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1172.

Wir Lud(wig) cet. verjehen cet. daz wir dem edeln mann Ulrichen von Hanawe auf dem zolle, den wir schierst auf dem Rein setzen oder machen wo daz sey, verschafft haben drey schilling(e) Haller, die er von dem zoll einnemen sol, als lang untz er gewert wirt ahttausent pfünt Haller, dar umb er vor unser brief umb hat³. Dar uber cet.

Der geben ist ze Hagenaw, an sant Oswaldes tag, anno Domini MCCCXXX, regni cet., imperii cet.

828. 829. *Receptiones in libertatem.* Aug. 5.—7.

Originale 1 die 5. m. Aug. Heinricho de Sevelt concessum in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 416. Contulimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis rubei viridisque

1) *Servatae non sunt.*

2) *Cf. supra nr. 819.*

3) *Cf. supra nr. 234. 696. 714. 745.*

coloris. — *Imaginem heliographicam v. 'Kaiserurkunden in Abbildungen' fasc. IX tab. 16a (cf. 'Text' p. 315).*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 361 nr. 3293 (Addit. III).

*Originale 2 die 7. m. Aug. Bertholdo de Sevelt traditum, eadem manu exaratum
ibidem KLS nr. 418. Contulimus nos. Sigillum desideratur, filis sericis rubei flavique
coloris relictis.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 361 nr. 3295 (Addit. III).

*Litterae consensus Rudolphi comitis Palatini pro Heinricho de Sevelt, quae citantur
'Oberbayer. Archiv' IX, 140 not. ad a. 1330. Aug. 3 ut videtur, in tabulario generali regni
Bawarici iam reperiri non poterant.*

828. *Scriptum pro Heinricho de Sevelt.
1330. Aug. 5.*

829. *Scriptum pro Bertholdo de Sevelt.
1330. Aug. 7.*

¶ *Luðdowicus^a Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis
sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciā suā et omne
bonum cum noticia subscriptorum.*

*Accedens^b ad nostre maiestatis presenciam strennuus vir Heinrichus^c de Sevelt
ducatus nostri Bawarie ministerialis nobis humiliter supplicavit, quatenus ipsum ac*

1.

2.

dictum Walrab eius filium et Agnetem eius
filiam, quem et quam ex quondam Agnete
de Wilhelm ingenua eius uxore legitima
nunc defuncta procreaverat, Heinrichum et
Wernherum ipsius Heinrichi de Sevelt
filios, quos ex Katherina filia Waltheri
comitis de Sterrenberg similiter ingenua ad-
huc superstite procreaverat,

Irmengardim uxorem suam legitimam,
Iohannem eius filium, Annam eius filiam,
quem et quam ex predicta Irmengarde de
Gumpfenberg similiter ministeriali du-
catus nostri antedicti dinoscitur legitime
procreasse, necnon etiam si quos vel si
quas adhuc filios aut filias ex illa seu ex
alia sua uxore legitime procrearet,

dignaremur graciosā liberalitate manumissionis beneficio decorare. Nos^d attendentes quod
idem Heinrichus^c grata et fructuosa obsequia nobis sincera fide et prompta devocione
semper exhibuit quodque idem Heinrichus^c licet matrem ministerialem habuerit, ex patre
tamen ingenuo noscitur procreatus,

1.

predicti quoque ipsius Heinrichi filii et
filie ex predictis matribus ingenuis sunt
similiter procreati,

consideracione igitur premissorum devotis supplicacionibus ipsius Heinrichi^e favorabi-
liter annuentes ac^f ipsum

1.

2.

Heinricum et predictos suos filios et filias

Berchtoldum predictum, filium suum Io-
hannem ac filiam suam Annam et etiam
quem vel quos aut quam vel quas in poste-
rum filios aut filias legitime procreaverit
ut premittitur,

manumissionis beneficio dignos estimantes, ipsos de speciali gracia manumittimus et
libertatem eis damus ac homines libere condicionis eos facimus in hiis scriptis. Facientes
(M.) eosdem gracia predicta capaces omnium iurium ac dignitatum, quarum ceteri liberi

828. ^a) Ludowicus 2. ^b) Accedunt 2. ^c) Berchtoldus 2. ^d) vero add. 2. ^e) Berch-
toldi 2. ^f) ac deest 2.

homines sunt capaces et quarum capaces essent, si ab inicio fuissent liberi procreati. Si quis etiam^g in hac nostra manumissione propter aliquam iuris sollempnitatem obmissam defectus esset, illum tollimus et suplemus^h de plenitudine potestatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc manumissionis nostre paginamⁱ infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit,

1.

tociens quociens contraierit, gravem nostre maiestatis indignationem et penam^k centum librarum auri puri, quarum medietatem fisco nostro, reliquam vero medietatem iniuriam passis applicari volumus, se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre ac signo nostro consweto iussimus communiri.

Dat. in Hagenowe, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, Nonas^l Augusti, indictione terciadecima, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

¶ Signum domini Ludowici quarti Dei gracia Romanorum imperatoris invictissimi. ¶

830. 831. SCRIPTA PRO ABBATI CAMPIDONENSI.

1330. Aug. 6.

830. *Confirmatio obligationum.* Aug. 6.

Extractum (c.) in Libro cancellariae citato p. 15 nr. 45. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1176.

Wir Lud(wig) et cet. verjehen et cet. daz wir dem erwirdigem manne .. dem abbet ze Kempten unserm et cet. und im und dem gotzhus ze Kempten bestetigt haben mit unserm brief alle diu phant, diu daz gotzhus ze Kempten und der abbt inne hat von künig Albr(echt) und keyser Heinr(ich) und als die brief sagent^a, die er dar uber hat von den vorge(n)ant(en) unsern vorvaren¹.

Dat. ut supra².

831. *Concessio iudiciorum.* Aug. 6.

Extractum ibidem p. 15 nr. 46. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1177.

Item eidem.

Daz der selb abbt echten mag in allen gerihten und zu dem gotzhus gehor[n]t und den ban in den gerihten verleiht er im ðch. Und sol im daz chein schad sin, daz er seiniu lehen von uns niht enphangen hat, wan wir daz ze disen ziten stan wellen lan untz an dez edeln mannes graf Ber(tolts) von Nyffen heizz und willen.

Dat. ut supra².

828. g) autem 2. h) supplemus 2. i) gratiam 2. k) hic in 2 monogramma imperatoris incipit. l) septimo Id. 2.

830. a) sequ. da del. c.

1) *Deperditae sunt.* 2) *Scil. nr. 44: ze Hagenaw, an sant Sixten tag; Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1173.*

832. 833. OBLIGATIONES IUDAEORUM.

1330. Aug. 6.

832. *Obligatio Iudaeorum Uberlingensium.* Aug. 6.

Extractum (c.) ibidem p. 15 nr. 47. Contulimus nos.

5 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1178.*

Wir Lud(wich) et cet. verjehen offenlichen et cet. daz wir dem edeln manne Frid(erichen) grafn ze Zolr schuldig worden sin umbe den dienst, den er uns tûn [und tûn]^a sol, zwelfhundert phunt Haller. Und haben im die verschafft uf den Juden ze Uberling und uf irr gewônlichern stiur, daz ers dar ab niezzen sol. Und swann^b er ir
10 gewert wirt, so sol uns die stiur ledig sin^c von den selben Juden.

Dat. ut supra.

833. *Obligatio Iudaeorum Constantiensium.* Aug. 6.

Extractum ibidem p. 15 nr. 48. Descripsimus nos. — Ineditum.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1180.

15 Wir Lud. et cet. verjehen offenlichen et cet. daz wir dem edeln mann Eber(harden) grafn zu Nellenburg umb sin dienst, die er uns tûn sol, uf den Juden ze Costentz verschaffet haben tusent phunt Haller driu jar in ze nemen von irr gewônlichen stiurr.

Dat. ut supra.

834—839. SCRIPTA AD PACEM INTER IMPERATOREM
20 ET DUCES AUSTRIAE ICTAM SPECTANTIA.

1330. Aug. 6.—23.

834. *Promissiones ducum Austriae.* Aug. 6.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 417. Contulimus nos. Pendet sigilli Ottonis ducis fragmentum filis sericis rosei viridisque coloris.

25 *Quae praeter orthographiam et grammaticam conveniunt cum Conventione praevia supra nr. 739, ea typis minoribus excussa sunt.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 253 Reichssachen nr. 181.

1. Wir Albreht und Ott von Gots genaden hertzogen ze Österich und ze Steyr, herren ze cap. 1. Chrayn, auf der March und ze Portenaw verjehen* und tûn chunt allen den die disen brief
30 ansehent oder hõrent lesen, daz uns der hochgeboren fürste chunig Johannis ze Beheime und ze Polan, graf ze Lutzelburch unser liber swager mit dem durchlauchtigen unserm liben herren und ðheime cheiser Ludowigen von Rome* nach unserr freunt und nach unsers rates rat gantzlich beriht und vertædingt hat, also daz ez zwischen* uns, unser lande und läute und unser beider helfer und diener* swie di genant sein umb alle auflauffe, chriege und missehellung,

35 832. ^a) excidit c. ^b) sequ. er si del. c. ^c) sequ. D del. c.

di geschehen sint* untz auf disen* tack, ein gantziu und laüteriu sun sein sol und sullen fürbas unser beider helfer und diener dez von dez chriegs gen uns beidenthalben niht engelten an dheinen sachen. Ez sullen auch ze beder seit alle gevangen di von dez chriegs wegen gevangen sint ledig sein. Und ob dez iemant wolt wider sein, gen dem sullen wir* an einander beholfen sein, daz ez* geschehe.

- cap. 3. 2. Auch sullen wir unserm vorgeanten herren cheiser Ludowigen von Rome dez reichs laut und güt, swaz wir dez inne haben von unserm herren und brüder hern* Friderich(en) seligen, der von ettelichen walfürsten zû Romischem chünig erwelt warde, oder von andern chünigen und cheisern, daz niht unser lehen oder pfantschaft ist, ledig lazzen, widergeben und einanwrten unverzogenlich und sunderlichen Gundolfingen, daz sein erbe ist*.
- cap. 2. 3. Ez sol auch der obgenant unser herre der . . cheiser uns alle unseriu lehen Österich, Steyr*, grafscheft und herscheft und swaz darzû gehöret mit alle dem als ez unser vordern an uns braht habent*, swie ez genant ist, leihen und uns unser pfantschaft mit seinen briefen bestætigen, die* uns von chunigen und cheisern vor seiner wal versetzt sint, und sol er uns dar an niht hindern noch irren noch anders iemand irren lazzen. Besunderlich sol er uns Vilingen leihen, als die brief sagent, di wir von den edeln mannen graf Götzen und graf Johannsen von Fürstenberch dar über haben¹.
- cap. 4. 4. Wir sullen auch dem egenanten unserm herren dem cheiser und dem reiche, di weil wir leben, wider allermæchlich, der im und dem reich wider wolt sein, in Tautschen landen beholfen sein mit landen und mit läute, als wir beste mügen, an alles ge-
verde. Also sol er uns auch her wider gen allermæchlich beholfen sein, als er beste mage, auch an alles geverde, an wider di heiligen chirchen, wider . . den chunig von Ungern, wider . . den chunig von Beheim, wider . . den hertzen von Chernden, wider di hertzen von Beyern, wider den ertzpyschof von Saltzburch und wider den . . pischof von Pazzaw, di wir beidenthalben gen einander auzgenomen haben. Er sol uns auch
niht gebunden noch beholfen sein wider di churfürsten dez reichs, di er sunderlichen auznimet. So sullen wir im auch niht beholfen sein wider . . den pyschof von Trye(re), diu stift von Meintze und wider den pyschof von Wirtzburch noch in wider . . den cheiser, ob er si angriffe. Dar zû nemen wir auz gen dem cheiser . . den pyschof von Strazpurch nach den briefen, mit den wir uns gen einander verbunden haben².
- cap. 11. 5. Swas auch unser diener notdurftig sint gen uns beidenthalben ze besorgen, daz sullen wir gen einander freuntlich und lieplich beidenthalben auztragen. Wær aber daz wir dez vor unmüsse niht getûn mohten, sullen wir ze beider seit pidber läute darzû geben, die* di sache verhören und freuntlich verichten.
- cap. 13. 6. Auch sol uns der oftgenant unser herre . . der cheiser von seinen dieneren swer di wæren, ob wir hintz in iht ze sprechen hieten, ein unverzogen reht schaffen und uns dez beholfen sein, ob uns dez wolt ieman wider sein. Daz selbe sullen wir im auch ze gelicher weiz hin wider tûn von unsern helferen und dieneren.
- cap. 10. 7. Wær auch iht getædingt zwischen dem egenanten unserm herren dem cheiser und unserm herren und brüder hern Friderichen, der von ettelichen walfürsten zû Romischem chunig erwelet warde, daz uns *geschaden moht, oder zwischen uns und dem selben unserm brüder, daz im geschaden moht, daz sol beidenthalben ab sein und dhein chraft haben.
8. Und daz dise tæding, sun und rihtigunge also stæt, gantz und unzerbrochen beliben als vor geschriben stet, daz geheizzen und geloben wir bei unsern triwen an aydes stat. Und dar über ze urchunde geben wir im disen brief mit unsern in-
sigeln versigelten.
- Der geben ist ze Hagenaw, do man zalt von Christs geburde dreutzehenhundert jar darnach in dem dreizzigestem jar, an dem Montag vor Sant Laurencen tag.

1) *Litteras a. 1326. Nov. 30 datas v. 'Fürstenberg. Urkundenbuch' II, 97 nr. 147.* 2) *Supra nr. 643.*

835—837. SCRIPTA IMPERATORIS.

1330. Aug. 6.—18.

835. *Confirmatio privilegiorum.* Aug. 6.

Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Descripsimus nos ad imaginem photographiam ab H. Hirsch paratam. Pendet sigillum laesum filis sericis.

Reg. Lichnowsky 'Geschichte des Hauses Habsburg' III p. CCCCIV nr. 822; Böhmer, Reg. Ludw. p. 72 nr. 1181.

Wir Ludowich von Gots genaden Römischer cheyser ze allen ziten merer des richs tûn chunt allen den die disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz wir unsern lieben ôheimen und fürsten Albrechten und Otten hertzogen ze Osterich und ze Steyr durch der dinst willen, die si uns und dem riche tûn sullen und mûgen, bestaetiget haben und bestaetigen von cheyserlichem gewalt alle diu recht und vreyheit und auch gût gewonheit, die ir stet und ir gericht habent oder haben sullen in aller der weis, als die selben stet und gericht von chungen und cheysern, biz auf den tag und wir gewelet würden, an si chomen sind nach der brief sage, die si dar uber habent. Dar zû sullen auch die Juden, die in ir stetten oder vesten gesezzen sind, bei den rechten und guten gewonheiten beleiben, als si biz her von alter untz an unser wale gewesen sind. Und dar über ze urchund geben wir in disen brief mit unserm cheyserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Hagenawe, des naechsten Montages vor sand Laurentzen tag, da man zalt von Christus geburd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem sechzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

836. *Obligatio civitatum imperii.* Aug. 6.

Originale in tabulario Turicensi. Iam olim descripsit Jaffé. Contulimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis caerulei (iam viridis) rubeique coloris. — Ed. Kopp 'Geschichtsblätter aus der Schweiz' I, 34 nr. 1 ex or.; 'Urkundenbuch der Abtei Sanct Gallen' III, 480 nr. 1334 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 278 nr. 2730 (Addit. I).

Cf. infra ad a. 1331. Febr. 27.

1. Wir Ludwig von Gots gnaden Romischer chayser ze allen zeiten ein merer des riches verjehen offentlich an disem brief, daz wir unsern lieben ôhem Albr(ehten) unde Ott(en) hertzogen ze Oster(ich) und ze Styr umb di dienst, di si uns und dem riche ze Deütschen landen tûn sullen mit land und mit lûten, als si beste mûgen an geverde, geben haben und geben zwaintzigtausent march silbers Chostentzer gewichtes, darumb wir in und îren erben versetzt haben und versetzen ze rehten und redlichen phanden di stet und vesten Zûrich, Schaffhusen, ze Sand Gallen und Rynveld stat und burk, di wir in von disem heütigem tag in den nahsten vîr wochen inantwürten sullen mit lûten, gûten, eren, rehten, chirschsetzen, gûlt, Judensteu, nûtzen und gewonhaiten und mit allem dem und darczû gehõrt swie daz genant ist, als von alter her chomen ist, also daz si und ir erben di selben phand und nûtze innehaben und niezzen sullen, als lang untz wir oder unser nachchomen an dem riche si von in oder îren erben umb daz vorgeuant gût widerledigen und lösen. Und sullen ouch in di vorgeschriben nûtze, di wir in ouch umb ir dienst vrlich geben haben, alle di weil und sie di vorgeuanten phand innehabent, an den egenanten zwaintzigtausent march silbers nicht abgen.

2. Sie sullen ouch uns und unsern nahkomen an dem riche di obgenanten phand halbe, Zurich und Sand Gallen umb halbes gût und Schaffhusen und Rynveld ouch umb halbes gût oder gar umb ganczes gût wider ze lösen geben an widerred, swenne wir oder unser nahkomen sei lösen wellen. Sie sullen ouch di vorgeanten stat Rynveld selbe lösen umb daz gût, darumb si versatzet ist, und sol man in daz slahen uf die vorgeanten phand.

3. Swaz ouch ander Römische chûnig oder chayser von den egenanten phanden und gûten verchumert oder versetzet heten vor unser wal, daz mûgen unser obgenant ôhem lösen, ob si wellent. Und umb swaz si ez lösen, daz sullen si uf di obgenanten phand slahen und sol als vil in di summe gemert werden. Swaz aber wir selber davon verseczet oder verchumert hieten^a von den selben phanden, daz sullen wir in ledigen unvertzogenlich.

4. Ob ouch unser vorgeant ôheim an den phanden dhain irrung gewonnen, so sullen wir di dartzû halten und in beholfen sein, wenne si uns darumb ermanent, daz in di phand di stozzig sind in werden gentzlich und geruchlich. Und sullen wir in ouch di selben phand mit der walfürsten brief und urchûnde bestetigen, als wir aller schiriste mûgen an geverd.

5. Ouch verjehen wir, daz unser lieber swager chûnig Johans ze Behem und ze Polan und graf ze Lûcemburg unsern egenanten ôheim an drizzigtousent march silbers des vorgeanten gewichtes, di wir in gegeben solten haben umb den dienst in Teûtschen landen und gen Lamparten, zehen^a tausent march silbers für den dienst gen Lamparten hat abgetaidinget. Und darumb so lazzen wir und sagen ouch di offtgenanten unser ôhem alles ires dienstes, den si uns gen Lamparten sullen tûn, aller ding lase und ledig.

Und darüber geben wir in disen brief mit unserm chayserlichen insigel versigelt ze einem offen urchûnde der warhait.

Der ist geben ze Hagenow, do man zalt von Christes gebûrd dreutzeenhundert jar darnach in dem drizzigistem jar, des Mentages vor Sand Laurencen tag, in dem sechzehendem jar unsers riches und in dem dritten jar unsers chaysertums.

837. *Mandatum civitati Rheinfeldensi missum.* Aug. 18.

Originale (or.) in archivo civitatis Rheinfeldensis. Pendet sigillum. — Ed. Kopp l. c. II, 19 nr. 7 ex or. (= S. Burkart 'Geschichte der Stadt Rheinfelden' 1909 S. 760). Editionem repetimus¹ in minutiis correctam.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 74 nr. 1201.

Quae de litteris imperatoris eodem die datis Buchnerum secutus notat Böhmer, Reg. Ludw. p. 74 nr. 1200, omnino erronea sunt; cf. Kopp 'Geschichte der eidgenöss. Bünde' V, 2, 1 p. 73 not. 6.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer cheyser ze allen ziten merer dez richs verjehen offenbar mit disem brief und tûn kunt allen den die in ansehent oder hõrent lesen und besunder unsern lieben getrûwen burgern unser stat ze Rinvelden, daz wir die vorgeanten unser stat ze Rinvelden versetzet haben in phandes wise unsern lieben ôheimen und fürsten Albrechten und Otten hertzogen ze Ôsterich und ze Stire mit andern phanden für so vil geldes, als ir brief agent die si von uns dar uber habent², mit sôlichen fürwrechten und gedingden, daz die selben unser ôheim die vorgeanten unser burger ze Rinvelden sullen lazzen beliben bi allen iren rechten und friheiten, die si von uns und von andern cheysern und kûngen unser vorfarn habent,

836. ^a) in loco raso in fine lineae or.

1) Nobis quamvis petentibus archivum civitatis a. 1914. adire non licuit.

2) *Supra* nr. 836.

und och bi ir gûten gewonheiten, die si von alter her bracht habent. Ez sullen och die vogenanten unser ôheim die vorgeschribenne unser burger nicht benôten umb grôszter stûre oder umb grôszern dienste, wenne als si biz her dem rich getan habent und tûn sullen. Wir wellen och daz die vogenanten unser burger ze Rinvelden nit sullen phantbare sin für die obgeschribenne unser ôheim von Ôsterreich und daz si für die selben unser ôheim niemman an liebe noch an gût angriffen sol noch beschedigen dekeinen weg. Dar uber ze urkunde geben wir in disen brief versigelten mit unserm cheyserlichem insigel.

Der geben ist ze Basel, an dem nâhsten Samztag vor sant Bartholomeus tag, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar dar nach in dem drizzigistem jar, in dem sehzehenden jar unsers richs und in dem dritten dez cheysertûms.

838. 839. LITTERAE OTTONIS DUCIS AUSTRIAE.

1330. Aug. 23.

838. *Litterae priores.* Aug. 23.

15 *Originale (or.) ibidem. Pendet sigillum. — Ed. Kopp l. c. II, 20 nr. 8 ex or. (= S. Burkart l. c. S. 761). Editionem repetimus in minutiis correctam.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 253 Reichssachen nr. 182.

Wir Otte von Gots gnaden hertzog ze Ôsterreich und ze Styr verjehen und tûn chunt offentlich mit disem brief:

20 Wan uns die stat ze Rynveld mit alle di und darzû gehôrt von dem durchlûchtigen unserm lieben herren chayser Ludowigen von Rom in phandes wis versatzet ist, haben wir . . den burgern der selben stat durch sunder lieb, di wir zu in haben, gelobt und loben ouch mit disem brief alle irre reht und gût gewonhait, di si von chûnigen und von chaysern her bracht habent untz uf disen tag, stet ze halten und ze volfûren in 25 aller der wis als di prief sagent, di si von den vogenanten chûnigen und chaysern darûber habent. Und geben in des ze einem urchunde der warhait disen brief versigelten mit unserm anhangunden insigel.

Der ist geben ze Sekingen, do man zalt von Christs geburd driwtzehenhundert jar in dem drizzigistem jar darnach, an sand Bartholomeus abend.

30 839. *Litterae alterae.* Aug. 23.

Originale (or.) ibidem. Pendet sigillum. — Ed. Kopp l. c. II, 20 nr. 9 ex or. (= S. Burkart l. c. S. 761). Editionem repetimus item correctam.

Cf. infra nr. 882—886.

Wir Otte von Gots gnaden hertzog ze Ôsterreich und ze Styr verjehen offentlich 35 mit disem brief, daz wir den bescheiden lûten . . den burgern ze Rynveld gelobt haben und loben in ouch mit disem brief, daz si für uns weder phand sullen sein noch in dheinen weg ufgehebt werden, des si von unsern wegen ze schaden chômen môchten. Daz loben wir in stet ze halten und geben in darûber disen brief ze einem urchunde der warhait versigelten mit unserm anhangundem insigel.

40 Der wart geben ze Sekingen, do man zalt von Christs geburd driutzehenhundert jar in dem drizzigistem jar darnach, an sand Bartholomeus abend.

840—860. IMPERATORIS PRIVILEGIA ET LITTERAE DIVERSA.

1330. Aug. 7.—28.

840. 841. SCRIPTA PRO EPISCOPO ARGENTINENSI.

1330. Aug. 7.

5

840. *Scriptum prius.* Aug. 7.

Copia (c.) in Libro cancellariae imperialis, de quo v. supra ad nr. 676, p. 31 nr. 101. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1182.

Nos Lud(ovicus) cet. recognoscimus tenore presencium universis, quod cum magni-
fico principi Ioh(anni) regi Bohemie et Polonie sororio et fideli nostro dilecto super
dampnis venerabili Berhtoldo episcopo Argentin(ensi) per homines et servitores nostros
illatis in civitate Pennvelt et villis seu bonis ei adiacentibus diffiniendi et pronunciandi
liberam concesserimus potestatem et ad manus suas duximus plene committend(am),
ipse rex prius per dictum episcopum veridice informatus, prout id per ydoneorum in-
colarum ibidem residencium iuramentum corporale probatum et obtentum extitit, quod
dampna sibi illata ad quinque milia librarum et septingentas lib(ras) den(ariorum)
Argentin(ensium) se extendant, super quo idem rex deliberacione prehabita promulga-
vit^a tamquam arbitrator et pronunciavit, quod nos dicto episcopo vel suis successoribus
episcopis Argentin(ensibus), si ipsum non extare contingeret, quatuor milia librarum
den(ariorum) Argentin(ensium) dare et solvere tenemur et debemus in suorum damp-
norum refusionem et reconpensam. Cuius quidem pecunie summe predicto episcopo in
opido dicto Nopenow^b alias quondam Iohanni episcopo Argentin(ensi) in certa summa
obligatum^c trecent(as) libr(as) predictorum denariorum iuxta continenciam aliarum litte-
rarum^dstrarum sibi datarum super eo¹ assignavimus et deputavimus, set residuam partem
dicte summe videlicet tria milia et septingentas libras eorundem den(ariorum) nos sibi
in decem et octo Hallen(sibus) in theolonio in Oppenheim per nos instituto de mercibus
vel rebus transeuntibus obveniend(is) vel alibi, ubicunque nos theolon(ium) super Renum
instituere contigerit, disponimus et deputamus per eum vel successores suos episcopos
Argentin(enses) dictos decem et octo Hallen(ses) in huiusmodi theolonio recipiendos et
tollendos, quousque de tribus milibus et septingentis libris fuerit totaliter expeditus. Pro
qua etiam summa pecunie eidem episcopo spectabiles et nobiles viros fideles nostros
Fridericum burgravium de Niûrenberck, Gerlacum comitem de Nazzaw, Rudolffum
seniorem de Baden et Fridericum marchionem de Baden, Berh(toldum) comitem de
Niffen, Rud(olfum) comitem de Hohenberck, Eber(hardum) comitem de Geminoponte et
Ulricum comitem de Wirttenberg, Lud(wicum) de Liechtenberc, Iohannem de Ohsenstein,
Chraftonem et Lutz(en) de Hohenloch in solidum, qui pro nobis pro dicta pecunia pro-
mittunt fideiuss(ionem), duximus statuend(os). Taliter quod si dictum episcopum vel
successores suos prefatos in antedicto theolon(io) inpediri vel amoveri ab eo contingeret,
quod tunc eorum quilibet unum famulum honestum cum duobus equis in civitatem
Argent(inam) mittere tenebitur ad obstagium ibidem tam^e diu continuandum, quoad
dictus episcopus vel sui successores de pecunia pretacta fuerint integre pagati et ex-

840. ^{a)} pmulg. c. ^{b)} sequ. lacuna quatuor litterarum spatium adaequans c. ^{c)} ita c.;
cf. pag. 707 lin. 16 sq. ^{d)} liby c. ^{e)} sequ. dū del. c.

1) *Infra nr. 841.*

pediti. Et si aliquis vel aliqui^f prefatorum fideiussorum id transgrediendo violaverit nondum pecunia ipsa persoluta, extunc iam dicto episcopo vel successoribus suis episcopis Argentin(ensibus) civitates nostras imperiales vel bona et homines ipsius imperii absque nostra et ipsius Romani imperii seu regum Rom(anorum)^g vel imperatorum, qui pro tempore fuerit, indignacione et^g offensa usque ad completam prefate pecunie solutionem et satisfaccionem arrestare, ocupare liceat et inpnorare. In cuius cet.

Dat. in Hagenaw, anno Domini MCCCXXX^h, tercia feria ante Laurencii, regni nostri anno XVI, imperii vero tercio.

841. *Scriptum alterum.* Aug. 7.

10 *Copia (c.) ibidem p. 31 nr. 102. Contulimus nos. Est rubrum: Obligatoria. Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1183.*

Lud(ovicus) cet. constare cet. quod nos ex pronunciacione et ordinacione illustris regis Bohemie et Polonie et comitis Lutzburg(ensis) principis et sororii nostri dilecti venerabili Berh(toldo) episcopo Argentin(ensi) principi nostro in recompensam dampno-
15 rum sibi per nostros homines et servitores illatorum trecentas lib(ras) den(ariorum) Argentin(ensium) super opidum Noppenaw cum pertinenciis suis singulis alias racionabiliter et ex iustis causis in certa summa pecunie obligatum quondam Iohanni [episcopo]^a Argen(tinensi) duximus deputandum, addend(as) et assignand(as) per eum et successores suos episcopos Argen(tinenses) in prefatis CCC lib(ris) den(ariorum), habendum, possiden-
20 dum et uti fruendum absque defalcacione^b fructuum in sorte, quousque per nos et successores nostros exsolutum fuerit et redemptum. Harum testimonio litterarum datarum ut supra.

842. *Scriptum obligationis pro Iohanne rege Bohemiae.* Aug. 8.

25 *Originale deperditum. Copia (c.) nonnisi in Copiario saec. XV. in. fol. 1 tabularii regii Confluentini. Est rubrum: Littera Ludowici imperatoris super pignoratione Munster etc. facta domino Iohanni regi Bohemorum. — Ed. Albrecht 'Rappoltsteinisches Urkundenbuch' I, 305 nr. 412 ex c. Editionem repetimus.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 278 nr. 2731 (Addit. I).

Cf. infra ad a. 1336. Mai. 22.

30 Wir Ludewich von Gottis gnaden Romischer cheiser zu allen zeiten merer des reichs verjehen und thun kunt allen den die diesen brieff ansehent oder horent lesen, das wir unserm lieben swager und fursten Johannsen chunig zo Beheim schuldig sein und gelten sullen siebentausesent marck und zwohundert marck silbers, fur ye die marcke vierdhalb pfünt Haller, von des dienstes wegen den er uns und dem reich ze Muldorff
35 getan hat, do wir mit hertzog Frid(rich) von Osterich striten, do fur wir ym die stet Aldenburch, Zwykaw und Kemnicz verseczet hetten¹. Und wan er uns die ledig gelaißen hat, haben wir demselben unserm swager und sinen erben fur dieselben sieben-
40 tusent und zwahundert marck silbers verseczet und verseczen mit diesem brieve zu rechtem und redelichem pfande unser und des reiches burck und stat Cheisersperch, Bliksperech die burck mit der stat Durenkeim und Monster die stat mit dem tal, also das er und sine erben dieselben gut alliu von unsern und des reichs wegen inne sullen

840. ^f) corr. ex aliquis c. ^g) supra lin. add. c. ^h) sequ. R del. c.

841. ^a) excidit c. ^b) devalcacione c.

1) Supra tom. V nr. 683; cf. tom. VI nr. 607.

haben und niessen mit allen nuzen, rehten, eren, stewern, christen, chlostern, Juden, chirchen, seczen und gewonheiten und auch mit alle dem und dar tzu gehort besuht und unbesuht, swie es genant ist, als lange bis wir ader unser nachhomen an dem reich si van yn umb die vorgenanten siebentausesent und zwohundert marck silbers widderlosen. Auch sullen yn di nucze an der summe niht abgan. Dartzu sullen wir auch unserm obgenanten swager und sinen erben [gelten]^a fümffhundert marck silbers, darumb er Munster van dem vesten mann Johannsen von Rapoltstein geloset hat, und zwohundert marck, darumb er Durenkeim von Johannsen von Ekerich geloset hat, die si auch auf den vorgenanten pfanden haben sullen in alle die wise als die vordere summe. Auch mage unser vorgenanter swager und sein erben swaz van den pfanden verseczet oder verchumbert ist losen, ob si wellent, und umb swiu sie es losent, das sullen si auch auff den pfanden haben und ir summe als vyll gemeret werden. Und wellen das sie nyeman daran irre oder besware bei unsern und des reichs hulden. Und daruber ze urchunde geben wir yn diesen brieff mit unserm keiserlichem ingesigel versigelten.

Der geben ist zo Hagenawe, an der Mitwochen vor sant Laurencien tag, do man zalt von Christs geburde dreuczehenhundert jar darnach in dem dreizzigstem jar, in dem sechzehenden jar^b unsers reichs und in dem dritten des cheisertüms.

843. 844. SCRIPTA OBLIGATIONIS PRO COMITE HIRSUTO.

1330. Aug. 10.

843. *Scriptum prius.* Aug. 10.

20

Copia (c.) in Libro cancellariae citato p. 3 nr. 10. Descripsimus nos. — Ineditum. Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1186.

Wir Lud(owig) et cet. verjehen et cet. daz wir dem edeln man Geor(ien) dem Rugraven vollen gewalt geben ze losen unser und des richs stat Pedernsh(eim) um Philippen von Valkenstein oder um sin muntbar um also vil geldes, als es^a im phandes stat. Und swen er sie dan erloset hat, so sol er und sin erben die selben stat fur daz gelt, dar um er sie erloset hat, und fur sehshundirt phunt Heller, die wir im dar zu dar uf slahen und die wir im schuldig sin vor sinen dinst, und sol die vorgenanten stat^b inhaben in phandes wis, als lange untz wir oder unser nachkumen an dem rich sie von im oder von sinen erben wieder erledigen und erlosen um daz vorgenante gelt und um sehshundirt punt Heller. Und dar uber et cet.

Dat. et cet. ut supra¹.

844. *Scriptum alterum.* Aug. 10.

Copia (c.) ibidem p. 3 nr. 11. Item descripsimus. — Ineditum. Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1187.

35

Wir Lud(owig) et cet. verjehen et cet. daz wir dem edeln man Geor(ien) dem Rugraven um sinen dinst schuldig sin siebentusent und siebenhundirt punt Heller^a. Die selben Heller verschaffen wir im an dem zol zu Rinvels uf zwein grosen Turnosen ufgande und niedergande kaufemanschatz, daz er und sin egenanten erben die selben

842. ^a) excidit c. ^b) jair c.

40

843. ^a) is c. ^b) ita anacoluthon in c.

844. ^a) schuldig sin add. etiam hic c.

1) Scil. nr. 845.

zwen grose Turnose ufheben und innemen sollen uber den zol den grave Wilh(elm) von Katzenelenbogen innem^b und im ane^c schaden, als^d lang biz sie der egenanten siebentusent und siebenhundert punt Heller davon berechet und gewert werden gar und gentzlich. Und wollen und gebieten dem edeln man grave Wilh(elm) von Katzenelenbogen und sinen erben, daz sie dem vorgenanten Rugraven und sinen erben der selben zweier Turnose gewaltig machen und tun und sie darin setzen und furdern und beschirmen vor allermenlich an alle wiederrede, als lange als sie des gudes als vor genant ist da von^e gewert werden. Und dar uber et cet.

Dat. ut supra¹.

10 845. *Scriptum obligationis pro comite de Geminoponte.* Aug. 10.

Copia ibidem p. 3 nr. 9. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1188.

Wir Lud(wig) et cet. verjehen et cet. daz wir dem edeln man Eberhart graven von Zweinbrucken schuldig sin zweydusint phunt Heller und davor versezen wir im 15 zweyhundirt phunt Heller geldes uf unser stat zu Wisenburg uber die druhundirt phunt geldes die wir im vor verscriben haben. Und sol er die zweihundirt Heller mit den vorgenanten druhundirt punt Hellern jerlich innemen und niezen, als lang untz wir oder unser nachkummen an dem rich sie von im um die zweydusint phunt und um daz ander gelt, darum er unser brief hat, druhundirt phunt Haller geldes, die vor 20 genant sint, gar und gentzlich erledigen und erlosen. Und gebieten dem rat der selben stat Wisenburg, daz sie dem vorgenanten von Zweinbrucken die egenanten funfhundert punt Heller jerlich von unser stur geben, als lange untz wir es von in oder von sinen erben losen umb daz gelt, daz vorgescriven stat. Und dar uber et cet.

Dat. in Argen(tina), die sancti Laur(entii), anno Domini et cet., regni et cet., im- 25 perii et cet.

846. *Approbatio commissionis Marchiae Brandenburgensis gubernandae.* Aug. 10.

Extractum (c.) ibidem p. 32 nr. 111. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1189.

30 Lud(ovicus) cet. constare cet. quod nos confisi de fide et legalitate nobilis viri Gunther(i) de Swartzpûrch gratum et ratum habemus et presentibus approbamus, quod illustris Fridericus marchio Michsenen(sis) princeps et gener noster karissimus ipsum pro gubernatore et capit(aneo) Marchie Brandenburg(en)sis) nostro nomine ac filii nostri Lud(ovici) marchionis prediecte Marchie fecit constitui^a et constituit maturius ordinandum.

35 Mand(antes) cet. In cuius cet.

Dat. in Argentin(a), in die beati Laurencii, anno cet., regni cet., imperii cet.

847. *Confirmatio feudorum castrensiu.* Aug. 12.

Copia (c.) ibidem p. 32 nr. 107. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1191.

40 844. ^{b)} inemen scriptum esse videtur c. ^{c)} am c. ^{d)} al c. ^{e)} vor c.

846. ^{a)} constituit c.

1) Scil. nr. 845.

Lud(ovicus) cet. strenuis viris Walthero et Iohanni de Schaftoltzheim et Iohanni filio quondam Kage fideli cet.

Cum dive memorie Adolffus et Heinricus Rom(anorum) reges vobis meritis et serviciis vestris exigentibus^a novem marcarum redditus in villis nostris et imperii Innenheim et Dorotsheim necnon in hominibus nostris in Dalheim et in Achenheim pro nonaginta marcis argenti, quas primitus prefatus Adolffus predecessor noster pro castrensi feodo in Ahenheim vobis constituit, litteris suis¹ duxerint pignori obligandos, eorundem tramite incedentes vos predictam concessionem castrensis feodi et obligationem novem marcarum pro eo factam omni modo et forma, quibus facte dinoscuntur, et nichilominus villam dictam Egirsheim, quam vobis in supplementum feodorum predictorum ex speciali gratia¹⁰ aliis nostris litteris regalibus² at[t]ribuimus, ratificamus, approbamus et presenti[s] scripti patrocinio confirmamus. In cuius cet.

Dat. in Sletstat, Dominico ante Assumpcionem, anno cet., regni cet.

848. *Concessio teolonei et ungelte.* Aug. 14.

Extractum ibidem p. 31 nr. 103. Contulimus nos.

15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1193.

Wir Lud(wig) cet. verjehen cet. daz wir den bescheiden lāwten dem rat und den burgern ze Zelle die besundern genad getan haben, also daz si einnemen den zol
 Aug. 15. und daz ungelt in derselben stat von unserer Frawen tag als si ze himel für vier
 1334. gantzew jar und sullen auch daz selb gelt an ir stat verpawen. Und des ze urchund cet. 20
 Aug. 15.

Dat. in Columbaria, in vigilia Assumpcionis, anno cet., regni cet.

849. 850. *SCRIPTA PRO CIVITATE OBEREHNHEIM.*

1330. Aug. 14.—20.

849. *Facultas bona imperii redimendi.* Aug. 14.

Originale (or.) in tabulario civitatis Obernehnheim. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum pendet filis sericis viridis coloris. In dorso leguntur manu saec. XIV—XV. scripta: keyser Ludewiges gnade Bernhartzwilr zû lösende. — In forma integra ineditum. Extractum v. apud Gyss 'Histoire de la ville de Obernai' I (1866) p. 113 ex or.

Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief und tūn kunt allen den die in ansehent, hōrent oder 30 lesent, daz wir angesehen haben den nūtz und ðch dienst, die uns und dem rich da von komen mügen, und den bescheiden luten dem rat und den burgern gemeinlich zu Obern Ehenheim unsern lieben getriwen vollen gewalt geben haben und ðch geben mit disem brief an unsrer stat ze lösen daz dorf Bernhartzwilr und lit bi Ehenheim, also daz si und ir nahkomen daz selbe dorf mit allen nutzen, rehten, eren, luten, guten und 35 gewonheiten haben und niezzen sullen, als lange bis wir oder unser nahkomen an dem rich es von in erlösen umb als vil, als su es lösent umb die, den es ietzu versetzt ist. Wir sullen ðch daz selbe dorf mit unserm oder des richs gūt wider lösen an geverde und sullen es von der stat nicht verendern, es si denn erlöset von uns oder unsern nahkomen, als da vor geschriben ist. Su sind uns ðch nicht fürbas gebunden ze dienen 40 von des dorfs wegen di weil es in stat denn vor, si tugens denn gern. Wir wellen ðch

847. ^a) exhibentibus c.

1) *Servatae non esse videntur.*

2) *A. 1316. Sept. 28; cf. infra in Supplementis tomi VII.*

daz die di daz dorf inn habent iedzu inen daz selbe dorf geben ze lösen an allen für-
zog umb als vil, als ez in stat und des su brief von uns oder unsern vorvaren an dem
rich habent und mit den bewisen mügen. Teten su des nicht, so gebieten wir allen
unsern und des richs amptluten, lantvögten, vögten wi si genant sin, daz si den vor-
5 genanten unsern burgern helfen daz dorf in gewinnen und si dar uf schirmen gegen
aller menniglich, als lieb in unser hulde si. Und dar uber ze einem urchünde geben
wir in disen brief versigelten mit unserm cheyserlichen insigel.

Der geben ist ze Cholmarn, an unser Frowen abent als si gen himel für, do man
zalt von Christes geburt driutzehenhundert jar dar nah in dem dreizzigestim jar, in
10 dem sehzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertumes.

850. *Privilegium super iudiciis.* Aug. 20.

*Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigilli fragmentum parvum pendet filis
sericis viridis coloris. In verso legitur manu saec. XIV. scriptum: friheit von keyser
Lude(wig). — In forma integra ineditum. Extractum v. apud Gyss l. c. I, 114
15 not. 1 ex or.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 320 nr. 2983 (Addit. II; male ad Aug. 27).

1. Wir Ludowig von Gots gnaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des
richs verjehen offenbar an disem brief und tûn kunt allen den di disen brief ansehent,
horent oder lesent, daz wir den wisen und bescheiden luten . . dem rat und den burgern
20 gemeinlich ze Obern Ehenheim unsern lieben getriwen umb ir danekber getriwe dienst,
die si uns und dem rich getan hand, und umbe di sûnderlich gnade, die wir dar umbe zu
in haben, so geben wir in di vriheit und wellen ôch, daz dhein man oder frow der ze
Ehenheim hîrt ierigend ze reht stan sôll wan di edeln lut in dem Selhof und di
burger und di burgerinne under der lôben ze Ehenheim vor dem schultheizen.

25 2. Wir verhaizzen in ôch für uns und unser nahkomen an dem rîche, daz wir
dhein almende di zu unsrer stat ze Ehenheim hîret noh di lute di inwendig und us-
wendig der stat ze Ehenheim gesezzen sind, di zu in hîrent und mit in dienen, niht
verendern noch versetzen sullen von der stat, wir wolten denn di stat zumal verendern.

3. Wir sullen ôch di stwr und di bett, die si uns gewonlichen geben sullen, di
30 von uns oder unsern vordern noh nicht versetzt ist, hinnan hin nicht versetzen noch ver-
endern in niemans hant, wan daz su si uns und unsern nahkomen oder unsern phlegern
geben sullen, umb daz daz unser nahkomen und unser phleger su dester fürderlicher
schirmen.

4. Wir erlôben in ôch ze enphahend burger di do heizzent phalburger in alle
35 dem reht, als su di von Hagenow und ander unser und des richs stet enphahent.

5. Wir vrigen in ôch iren wochenmarckt den si hant an dem Dornstage in alle
dem reht, als ander vrey merckt unser und des richs stet von uns und unsern vordern
gevreit sind.

6. Wir bestetigen in ôch alle ireu recht, vryheit und gût gewonheit, die su von
40 alter herdan bi uns und unsern vordern gehebt hant. Und besunder wellen wir daz su
beliben bi irr alten stwr und bett und bi ir altem und gwônlichem gericht.

7. Dar umbe gebieten wir allen unsern und des richs amptluten, lantvögten
unsern lieben getriwen, daz si di vrogenanten unser burger ze Obern Ehenheim icht
hindern oder irren an den obgeschriben unsern gnaden. Und wolt in ieman dar an
45 dheinen gewalt oder leit tûn, da sullen su in zu geraten und beholfen sin, als lieb in
unser hulde und fürdrunge sin.

Und dar uber ze einem urchünde geben wir in diesen brief versigelt mit unserm cheyserlichen insigel.

Der geben ist ze Basel, an dem nehsten Montage vor sant Bartholomeus tag, do man zalt von Christes geburt driutzehenhundert jar dar nah in dem dreizzigestim jar, in dem sehzenten jar unsers richs und in dem dritten des cheysertumes.

851. *Commissio inquisitionis.* Aug. 15.

Copia (c.) in Libro cancellariae citato p. 32 nr. 108. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1194.

Lud(ovicus) cet. strenuo viro Burchardo de Wantzeleve fideli cet.

Conquestus est nobis Iohannes de Vrüse civis Madeburgen(sis), quod consules 10 Madeburgen(ses) ipsum a civitate Madeburg(ensi) absque causa rationabili expulerunt ac bona sua que ibidem habuit temere occuparunt. Quocirca fidelitati tue committimus^a per hec scripta, quatinus vocatis vocandis causam audias et si rem ita inveneris, prefatum Iohannem ad dictam civitatem pacifice admitti et ablata sibi restitui auctoritate nostra decernas et precipias cum effectu, faciens quod decreveris remediis pretoris 15 firmiter observari. Testes autem qui nominati fuerint, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, compellas similibus remediis veritati testimonium perhibere. In cuius cet.

Dat. Columbarie, in die assumptionis beate Marie virginis, anno cet., regni cet., imperii cet.

852. *Constitutiones monetariorum.* Aug. 15.

Notitiae ibidem p. 32 nr. 109. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1196.

Nota quod dominus constituit Iacobinum de Capite filium quondam Rumerii de Cumis ubilibet in toto Romano imperio monetarium et monete fabricatorem.

Dat. ut supra.

Simili modo constituit Ranicium filium quondam Marci de Bognariis de Cumis in monetarium.

853. *Constitutio camerarii Urbis.* Aug. 15.

Notitia ibidem p. 32 nr. 110. Contulimus nos.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 73 nr. 1197.

Nota quod dominus constituit Noffrium Illiprini civem Romanum in camerarium urbis Rom(ane) et cum hoc debet habere in dicto officio suum notarium cum salario ad hoc deputato.

Dat. ut supra.

854. *Mandatum contra clericos interdictum servantes.* Aug. 18.

Copia (c.) in cod. Vindob. lat. 3264 (hist. prof. 859), qui continet Commentarium in Hugonem de Rutlingen, saec. XIV. fol. 26. Descripsit Wattenbach. Praecedunt haec: Fuit autem tenor litterarum, quas non solum domino de Wirttenberg, sed etiam singulis

851. ^{a)} cōmittibz c.

advocatis suis per totum regnum mittebat, talis. — *Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 505 nr. 740 ex c.*

Böhmer, Reg. Ludw. p. 74 nr. 1199 et p. 320 nr. 2980 (Addit. II); Reg. ep. Constant. nr. 4235.

5 *Cf. Böhmer 'Fontes' IV, 133 sq.*

Wir Ludwig von Gotez gnaden Römischer kaiser ze allen ziten merer dez richs enbieten dem edeln man Ulrich graven ze Wirtemberg unserm lieben lantvogt unser^a huld und allez güt.

Wir wollen und gebieten dir vestiklich bi unsern hulden, daz du dich aller pfaffen
10 güt si sien gaistlich oder weltlich, die in der lantvogtaye ze Swaben der obern und der nidern gesessen sint und uns nit gehorsam wellent sin mit singen und mit lesen und mit andern sachen, underwindest und underziechest, swa daz gelegen si in steten oder uf dem land, und hab daz inne und nûzz ez alz lang, hûntz si uns gehorsam werden. Und wollen und gebieten allen steten in der vorgenanten lantvogtaye ze Obern und ze
15 Nidern Swaben und andern wie die genant sient edelen und unedeln, daz si dich dar an nit irren, besunder daz si dir beholfen sien wa du dez bedûrfest, daz dir diz vorgenant güt werd aun all irrung. Ze ûrkünd dizz briefs.

Der gegeben ist ze Mülhusen, dez Samstag nach unser Frawen tag alz si ze hymel empfangen wart, do man zalt von Cristes gebürt driuzehenhundert jar und dar nach in
20 dem drizigisten jar, in dem sechzehenden jar unsers richs und in dem dritten jar unsers kaisertons.

855. *Remissio usurarum et dampnorum. Aug. 19.*

Originale (or.) in tabulario civitatis Columbariensis. Descripsimus nos. Pendet sigilli fragmentum filis sericis rubei coloris. — Ed. É. Scheid 'Histoire des Juifs d'Alsace' (Paris 1887) p. 320 nr. 1 ex or.

Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez reichs verjehen und tûn chunt allen den di disen brief ansehent oder horent lesen, daz wir unsern getriwen . . den purgern gemeinlich unser und dez reichs stat ze Cholmaren durch dez schadens willen, den si genomen habent von unsern und dez reichs wegen,
30 die genade getan haben und tûn von cheiserlichem gewalt, daz wir wellen swaz si den Juden gelten sullen, swenne si daz gelten mügen ze disen zeiten oder fûrbaz, daz in danne dez gesûhs oder schadens, der auf ir gûlt zwai jar gangen ist, abgê und dez ledig sein gar und gentzlich. Und dar umb wellen wir und gebieten unserm lantvogt ze Elsazzen vestichlich, daz er den^a obgenanten den^a purger[n] von Cholmaren an diser
35 unser gnade beholfen sei von unsern wegen und si darzû schirme. Dez wellen wir nicht enberen. Und dar über ze urchunde geben wir in disen briefe mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Pasel, dez Suntags nach unser Frawen tag als si ze himel fûre, do man zalt von Christes gebûrde dreutzehenhundert jar dar nach in dem dreizzigstem
40 jar, in dem sehtzehendem jar unsers reichs und in dem dritten dez cheisertûms.

856. *Mandatum ad preces primarias spectans. Aug. 20.*

Originale (or.) in tabulario regio Confluentino. Descripsimus nos. Pendet sigillum laesum filis sericis viridis coloris. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 505 nr. 741 ex cop. saec. XV.

45 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 361 nr. 3296 (Addit. III).*

854. ^{a)} huser c.

855. ^{a)} corr. ex di or.

Wir Ludewig von Gots genaden Romescher cheiser zu allen ziten merer dez richs enb(iete)n den edeln und vesten mann Philippen graven von Spanheim und Wernhern von Hoenvels, unsern lieben getrauwen unser huld und allis gûd.

Wir habent gegeben Wyppel von dem Rosgartin unser erste bethe zû der . . meisterin und dem . . convent zû Sant Ruprethsberg bi Bingen umb ein pfründ 5 Methild siner dother. Nu habent uns geclaget die egenant meisterin und der . . convent, daz der selbe Wyppel in sin vorgeschriben dother wolle antwartin, die zu alt und zu ungefuglich dar zu si, wan si si mit nith geleren mogen. Nu haben wir dem selben Wippil gescriben, daz er in antwort siner dother ein, die bi ath jaren si und nit dar uber, und di sollint si enphahen. Si habent och vor zwo pfründe hin gehaizzen den 10 . . ertzbischofen von Meinze, daz wollint wir daz si die selben zwo vor hin gebent und gebin mogint und danne dar nach sin dother, di bi ath jaren ist, unphahent. Da von so gebiden wir uch gar vesteclich und gebident daz auwer iclichem sonderlingen, welcher von der vorgeschriben . . meistrin und . . convent wegen werde gemanet, daz ir dem selben Wyppil zû sprechint, daz er daz also tû und stât halt. Wolt er ez dar 15 uber nit dûn, so wollint wir daz ir si danne also vor im schirment von unser wegen, daz uns die . . meisterin noch der . . convent furbaz dar umb iht ze clage chom. Wir wollint och und gebident uch vesteclich, daz ir die . . meisterin und den . . convent beschirment vor allen den, di si mogint oder gerint zu hindern alder zu betruben an lib oder an gûd alder^a an keinen dingen, di in schedelich^b mogint gesin, von unsern wegen 20 und daz sollint ir tûn als dicke, als si uch ze clag choment. An disen dingen sol keiner dez anders beiden, won welchim under uch zwein, ob der ander nit enmothe, von ir wegen worde geclaget von keim man, daz sollint ir schirmen von unsern wegen als vere als ir iemer mogint.

Der brif ist gegeben zu Basel, an dem Montag vor sant Bartholomeus tag, in dem 25 setzehenden jar unsers richs und in dem drittin dez cheisertûms.

857. *Privilegium de civibus non revocandis.* Aug. 21.

Originale (or.) in tabulario civitatis Sletstadiensis. Contulimus nos. Sigillum deest filis sericis rubei coloris relictis. — Ed. Géný 'Oberrhein. Stadtrechte' III, 1 p. 27 nr. 21 ex or.

30

Böhmer, Reg. Ludw. p. 320 nr. 2981 (Addit. II).

Wir Ludowich von Gots genaden Rômischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief und tûn chunt allen den die in sehent oder hõrent lesen, daz wir unsern lieben getriwen den burgern [ze]^a Sletzstat die besundern genad getan haben und tûn mit disem brief, das nieman dheinen irn burger manen 35 und nôten sol ze leysten und ze ein varn in ir stat, swo er gesezzen sei, dann der burgermeister^b und der rat der vorgenanten stat ze Sletzstat. Und die genad wellen wir als lange stæt haben, untz wir si von andern steten und von in widerrufen und abnemen. Und dar uber ze urchund geben wir in disen brief versigelten mit unserm cheyserlichem insigel.

40

Der geben ist ze Basel, an dem Dinstag vor sand Bartholomeustag, da man zalt von Christes gebûrd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem sechtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertûms.

856. ^a) aber or. ^b) de supra lineam eadem manu add. or.

857. ^a) excidit or. ^b) in loco raso or.

45

858. *Litterae ad nobiles de Gonzaga. Aug. 27.*

Originale (or.) in tabulario regio Mantuano. Contulimus nos. Sigilli secreti ceræ rubeae dorso ad claudendum impressi fragmenta adsunt. Est inscriptio alia manu exarata: Nobilibus viris Loyzio de Canzago^a civitatis Mantue vicario ac Gwidoni eius filio, nostris et imperii fidelibus dilectis. — Ed. Böhmer 'Fontes' I, 209 nr. 15 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 278 nr. 2732 (Addit. I).

Ludewicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus nobilibus viris Loysio de Gonzago vicario civitatis Mantue ac Gwidoni eius filio, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

10 Noverit vestra fidelitas, quod cum avunculis nostris ducibus Austrie et eorum fautoribus universis sumus ex procuracione illustris Iohannis regis Bohemie sororii nostri karissimi et aliorum amicorum nostrorum per omnia in perpetuum amicabiliter concordati¹ et alias negocia nostra et imperii sic disposuimus, quod per totam Alamaniam nullius scrupulositatis materia restat neque venire poterit in futurum. Ita omnia sunt
15 ordinata in hiis partibus et cuncti principes nostre indicioni^a subsunt nostroque mandato stant prompte ac eciam fideliter obediunt et intendunt, ita quod nunc non restat aliud nisi quod pro consolacione nostrorum fidelium in partibus Italie ultra montes coassumptis nobis viris et viribus principum et baronum Alamanie antedictorum Deo dante nos feliciter transferamus. Quod vobis^b pro speciali gaudio per Normannum latorem familiarem
20 nostrum presencium exhibitorum presentibus intimamus, rogantes vos ex affectu, quatinus vobis eundem in reconpensam laboris sui aliquibus specialibus consolacionibus habeatis amore nostri specialiter reconmissum.

Dat. Constancie, feria secunda post diem beati Bartholomei, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

25 859. 860. SCRIPTA PRO CIVITATE CONSTANTIENSI.

1330. Aug. 28.

859. *Confirmatio privilegii de non evocando. Aug. 28.*

*Originale (or.) negligentissime redactum vel conscriptum, tamen accuratissime exaratum in tabulario generali Karlsruhano. Descripsimus nos. Sigillum fere illaesum pendet
30 filis sericis rosei viridisque coloris. — Ineditum.*

¶ Ludowicus quartus ¶ Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis . . gratiam suam et omne bonum.

Nostra gloriatur imperialis sublimitas, quociens nostrorum fidelium subditorum precibus benivolentie gratiam impartimur. Attendentes itaque gloriosa merita nostrorum civium Constancien(sium), quibus erga nos et Romanum imperium multipliciter elucescant, gratias infrascriptas dictis civibus Constancien(sibus) per dive recordationis Rudolfum regem Romanorum predecessorem nostrum² indultas, donatas et concessas, videlicet quod iidem cives a nullo iudice ad alicuius instanciam super quacumque actione extra civitatem trahi aut coram aliquo alio iudice valeant conveniri^a quam coram iudice civitatis Constancien(sis), sic tamen quod idem iudex conquerenti iusticiam facere sit paratus et

858. a) ita or. b) in loco raso or.

859. a) ultima i corr. ex e or.

1) Cf. supra nr. 834—839.

2) Reg. imp. VI, 389 et 1844.

iidem cives ipsi iudici paruerint et non recusaverint stare iuri, ad instar clare memorie Alberti Romanorum regis illustris predecessoris nostri¹ approbamus, innovamus, roboramus et auctoritate regia confirmamus. In cuius rei testimonium presens scriptum exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

1309.
Mai. 17.

Dat. Thuregi, XVI. Kalen. Iunii, indictione septima, anno Domini millesimo trecentesimo nono, regni vero nostri anno primo.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis, innovacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem nostre maiestatis indignacionem se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Constancie, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, quinto Kalen. Septembris, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

860. *Mandatum super sententia proscriptiois non ferenda.* Aug. 28.

Originale (or.) ibidem. Descripsimus nos. Sigillum illaesum pendet filis sericis rosei viridisque coloris. — Ineditum.

Cf. Böhmer, Reg. Ludw. p. 361 nr. 3297 (Addit. III) et Reg. ep. Constant. nr. 4236.

¶Ludowicus quartus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis comitibus per Theotoniam constitutis presentes litteras inspecturis, fidelibus suis gratiam suam et omne bonum.

Cum certis legibus et consuetudinibus^a civitates^b nostre et imperii sint munite, quibus coram suo iudice, quem eis pro tempore preponimus^c, recipiant et reddant unicuique plenitudinem rationis, auctoritate presencium firmiter inhibemus, ne quis vestrum ratione comitie, in qua Constancia civitas nostra consistit, proscriptiois sententiam ferat^d in cives nostros. Sed si quis contra ipsos aliquam intemptare voluerit actionem, coram civitatis iudice actionem suam legitime prosequatur, latis aliunde sentenciis a non suo iudice minime valituris.

Dat. Constancie, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, quinto Kalen. Septembris, indictione terciadecima, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

861. DUCIS DE TECK ET COMITIS DE FURSTENBERG
LITTERAE COMPROMISSI.

1330. Aug. 17.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 418¹/₂. Contulimus nos. Sigillum ducis parum laesum pendet loro membranaceo, sigillum comitis desideratur. — Ed. Schmid 'Urkundenbuch zur Gesch. der Grafen von Zollern-Hohenberg' p. 266 nr. 318 ex or. (male ad Mai. 18); 'Fürstenberg. Urkundenbuch' II, 111 nr. 168 ex or.

Wir Ludowig hertzog zu Tecke und graf Johans zu Fürstenberg verjehen und tûn kunt an disem brief allen den die in ansehent, hõrent oder lesent, daz wir umbe di missellunge, die wir heten gegen dem edeln herren graf Rûdolfen von Hohenberg von der stat und der burg wegen ze Triberg und der burg zu der Altenhorenberg und

860. ^a) consuet. or. ^b) ciuitates (prior u in loco raso) or. ^c) pponimus or. ^d) t in loco raso duarum litterarum spatium adaequant or.

1) A. 1298. Sept. 28.

swas dar zu gehôret daz von dem rich lehen ist, gegangen sind under di hohwirdigen fürsten cheyser Ludowigen von Rome, Johansen künig ze Beheim und hinder Fride-
richen burgraven zu Nwrenberg, also swas uns die drey heizzent tûn gegen dem vor-
genanten graf Rüdolfen von Hohenberg, des sullen wir in gehorsam sin und volfuren
5 an alle geverde. Und sullen si daz usrichten und ussprechen uf sant Michels tag der Sept. 29.
schierst kumpt. Und dar umbe ze einem urkunde haben wir unser eygen insigel ge-
henget an disen brief.

Der geben ist ze Brisach, an dem nehsten Vritage nah unser Frowen tag als si
ze himel für, do man zalt von Christes geburt driutzehenhundert jar dar nach in dem
10 dreizzigestim jar.

862—865. LUDEWICI LITTERAE PRO DIVERSIS.

1330. Sept. 1.—11.

862. 863. SCRIPTA PRO CIVITATE BRISACENSI.

Sept. 1.—11.

15 862. *Privilegium concessum.* Sept. 1.

Originale valde corrosus in tabulario civitatis Brisacensis. Descripsimus nos. Sigillum laesum pendet filis sericis olim rosei coloris. — Ineditum.

Cf. confirmationem privilegii Heinriciani a. 1309. a Ludewico eodem die datam loco supra pag. 671 not. 1 citato IV, 6 nr. 17.

20 Wir Ludowich von Gots gnaden Römischer cheiser ze allen zeiten merer dez
reichs tûn chunt offenbar mit disem brief, daz wir durch besunder gunst, di wir haben
zû unser und dez reichs stat ze Brysach, den purgern der selben stat daz ungelt vrei-
lich gegeben haben und geben von cheiserlicher milte. Dar zû haben wir in auch er-
laubt, daz si di stat gepawen und gepezzern mügen, als si aller beste dunchet, doch
25 also daz unser burch do selbs do von iht geerge[r]t oder geminnert werde in dheinen
wege. Auch haben wir in di besundern gnade getan, daz wir wellen daz nach unserm
tode di burch der selben unser stat Brysach . . dem rat do selbs ingeantwrtt und
geben werde von dem, swer si danne von unsern oder dez reichs wegen inne hat, und
sol si danne der rat inne haben gantz und gût als si im geantwrtt ist biz an einen
30 chunich. Dem sol danne an widerrede und fürzog di burch wider geben und geant-
wrtet werden. Und dar über ze urchunde geben wir disen brief mit unserm cheiser-
lichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Ravenspurch, an sant Giligen tag, do man zalt von Cristes
geburde dreutzehenhundert jar darnach in dem dreizzigistem jar, in dem sehtzehendem
35 jar unsers reichs und in dem dritten dez cheisertûms.

863. *Mandatum advocatis et officialibus missum.* Sept. 11.

*Transsumtum a. 1346. Oct. 6 confectum¹ item valde corrosus ibidem. Descripsi-
mus nos. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur. — Ineditum.*

1) *Verba transsumti hic ponimus:*

40 Und wir der burgermeister und der rat gemeinlich [zû] Brisach verjehen und tûn kunt menge-
lichen und sprechen bi unserm eide, das wir aller dirre vorgeschribener ding einen brief haben zû
rügge besigelt von dem durchlûchtenden hochgeborn edeln fürsten unserm gnedigen herren keiser

Wir Ludewig von Gottes gnaden Rômscher keyser ze allen ziten merer des riches emb(iete)n allen unsern und des riches getruwen lantvôgten, vôtten und amptlûten, swie die genant sint unser hulde und alles gûte.

Wir gebieten ûwer ieklichem besunder vesteklich und ernstlich bi unsern hulden und wellens ôch, daz ir unser und des riches burger ze Brisach schirmend vor allen den, die si ze unreht angriffen wellen. Und besonders wellen wir das ir si schirmend vor allen den, die si angriffen und pfenden wellen für unser ôheim von Ôsterich, wan si uns und das riche also angehôrnde, das wir niht wellent, das si für unser vorge(n)ant ôheim von Ôsterich pfantber sin. Ze urkunde dis briefes.

Der geben ist ze Ingolstat, an dem nehsten Dinztage nach unser Frôwen tag als si geborn wart, in dem sibenzehenden jare unsers riches und in dem vierden des keisertûmes.

864. *Privilegium super iudicio civitatis Wangen.* Sept. 1.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Descriptus nos. Pendent sigilli fragmenta filis sericis viridis coloris. — Ineditum.

15

Böhmer, Reg. Ludw. p. 74 nr. 1211.

Cf. privilegium l. c. nr. 1210.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief und tun chunt allen den die in^a sehent oder horent lesen, daz wir unsern lieben getriwen den burgern ze Wangen von besundern genaden irn binoft also setzen und bezzern uber ir alt gewonheit ze halten von unserm cheyserlichem gewalt: Swo in dem gericht ze Wangen ieman ez sei man oder weyb gevangen wirt umb inzicht oder schulde, da wore hanntag und offenbar gewisheit ist, daz man den oder die mit drein die dar zû gehoren und gût sind nach des gerichtes gewonheit überwinden und berechten mûgen und sullen und mit dheim mer. Swo awer ieman gevangen wurd umb sach die nicht redlich waer noch wore schulde noch offenbar hanntag erschinen, so mugent si daz selbe mit sibenne tûn und berechten mit disen unsern besundern genaden. Und dar uber geben wir in disen brief mit unserm cheyserlichem insigel versigelten zû einem offenne urchund.

Der geben ist ze Maemmingen, an sand Gilgen tag, da man zalt von Christes gebûrd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem sechzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

865. *Vocatio ad curiam.* Sept. 5.

Copia (c.) in Libro cancellariae imperialis, de quo v. supra ad nr. 676, p. 4 nr. 14. Contulimus nos. — Partim ed. Böhmer 'Fontes' I, 210 nr. 16 ex c.

35

Böhmer, Reg. Ludw. p. 74 nr. 1212.

Cf. infra nr. 888.

Lud(owicus) Dei gracia Romanorum imperator semper augustus venerabili . . episcopo Halberstattensi, principi suo dilecto grariam suam et omne bonum.

864. ^{a)} d or.

40

Ludewig von Rome, der brief von worte ze wort stat als vorgeschriben ist. Des zû urkunde hant wir der stette ingesigel von Brisach gehenket an disen brief.

Der geben ist zû Brisach, in dem jare do man zalte von Gottes gebûrte drûzehenhundert jare und sehsundvierzig jare, an dem nehsten Fritage nach sant Michels tag.

Sciat tua fidelitas, quod cum avunculis nostris ducibus Austrie et universis eorum fautoribus sumus penitus amicabiliter concordati¹, quod de consilio principum et baronum nobis assistencium pro statu imperii universo in melius reformando expedire decrevimus curiam sollempnem seu convocacionem omnium principum et aliorum imperii fidelium
5 per nos fore habendam et faciendam et hanc in Frankenfurt super proxima Dominica^{1331. Ian. 27.} ante festum purificationis beate Marie virginis proxime affuturum statutam et prefixam tibi presentibus intimamus. Fidelitati tue sub obtentu nostre gracie et sub pena privacionis omnium iurium et feodorum que ab imperio obtines districte precipiendo mandantes, quatinus ad dictum locum Franchenfurt in termino curie nostre antedicto in
10 propria persona venias, omnibus aliis tuis agendis penitus pretermisissis. Has autem nostras litteras, ne oblivio intercidad, mandavimus registrari.

Dat. M[on]aci^a, feria quarta ante festum nativitatis beate Marie virginis, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

Item .. episcopus Brandenburg(ensis) citatus est ad curiam nostram sub forma
15 consimili.

Item .. episcopus Lubeccensis citatus est sub forma consimili.

Item archiepiscopus Meydeburgensis citatus est sub forma consimili.

Item .. episcopus Zwirinensis citatus est sub forma consimili.

Item .. episcopus Lybuzzensis citatus est sub forma consimili.

20 Item episcopus Mersburgensis citatus est sub forma consimili^b.

Item dux Ericho Saxonie^c citatus est sub forma consimili.

Item Rüd(olfus) dux Saxonie citatus est sub forma consimili.

Item Otto et Magnus duces de Brunswig citati sunt sub forma consimili.

Item nobiles viri Gerfini^d de Holtsezzin citati sunt sub forma consimili.

25 Item nobiles viri domini de Werte^e citati sunt sub forma consimili.

Item nobiles viri domini de Mekelinburg citati sunt sub forma consimili.

Item nobilis vir^f dominus de Zwirino citatus est sub forma consimili.

Item nobilis vir dominus de Hohinstein citatus est sub forma consimili.

Item nobilis vir dominus de Bichilingin citatus [est] sub forma consimili.

30 Item inclita relicta illustris principis ducis Wartzlai citata est sub forma consimili.

Item prudentes viri consules seu rectores ac universi cives civitatis Stralissunde^g simili modo citati sunt.

Item prudentes viri consules seu rectores ac universi cives civitatis Griffiswald(ensis) simili modo citati sunt.

35 Item prudentes viri consules seu rectores ac universi cives civitatis Ankleim simili modo citati sunt.

Item prudentes viri consules seu rectores ac universi cives civitatis Demynd simili modo citati sunt.

866. OTTONIS DUCIS AUSTRIAE OBLIGATIO STURAE IUDAEORUM SCAFHUSENSIUM.

40

1330. Sept. 2.

Originale in tabulario Scafhusensi. Descripsimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ineditum².

865. ^a) Matu c. ^b) sequ. del. It̄ ēps Halversta c. ^c) supra lineam add. c. ^d) sic c.
45 ^e) sic pro Werle c. ^f) corr. ex viri c. ^g) sunde supra lineam add. c.

1) Cf. supra nr. 834—839. 2) Cf. 'Urkundenregister für den Kanton Schaffhausen' I (1906) p. 111 nr. 505. Reversales Iohannis dapiferi notat Kopp 'Geschichte' V, 2, 1 pag. 192 not. 4.

(1) Wir Ott(e) von Gots gnaden hertzog ze Osterr(ich) und ze Styr, herre ze Chrayen, uf der March und ze Portnawe verjehen fur uns, unsern brüder hertzog Albr(ehten) und unser erben offentlich mit disem brief und tûn chunt allen den die in ansehent, lesent oder hõrent lesen, daz wir versetzt haben zû einem rechten werenden pfand unserm liben getriwen Johansen dem Druhsezzen von Diezzenhoven und sinen 5 erben zwaintzig march geltes ze burchût in unser vestten ze Ach und ze Herblingen uf die Judenstur ze Schafhusen, der man si jerlich weren und rihten sol uf sand Nov. 11. Martins tag an allen furzuch. Wer aber daz die zwaintzig march geltes da abgiengen von welhen sachen daz geschech, so sol man den selben Johansen oder sin erben der vorgnant(en) zweintzig march geltes rihten von der statsteur ze Schafhusen uf daz 10 vorgnant zil an alle widerrede. (2) Ez ist ouch also beredet, wer daz frowe Eltzab(et) die schultheizzin von Schafhusen genant von Vilnakcher sturbe, so sullen wir dem vorgnant(en) Johansen dem Druhsezzen oder sinen erben die zwaintzig march geltes, die si ze lipgedinge hat von uns und unsern brüdern, inantworten zû einem rechten werenden pfande und nieman anderem. Und wenne daz geschiht von uns oder unsern 15 amptluten, so sullen die vorgnanten zwaintzig march geltes an der Judenstur und an der statstur ze Schafhusen ledig sin. (3) Wer ouch daz ditze allez abgieng und dirre pfand dheines uzgerihtet wurde als da vor geschriben stat, so sol der vorgnant Johans der Druhsezze oder sin erben zwaintzig march silbers Chostentzer gewihtes jerlich slahen uf die pfande, als die brief sagent die er sunderlich von uns dar uber 20 hat. (4) Ez sol ouch der vorgnant Joh(ans) der Druhsezze oder sin erben die vorgnanten zwaintzig march geltes inne han und niezzen uf swelhen pfanden si inen uzgerihtet und versetzt werden an alle irrung, untz daz er oder sin erben vierhundert march silbers genges und genemes Chostentzer gewihtes nach der werung [gerihtet sint]^a, als die brief sagent die der vorgnant Johans der Druhsezze vor von uns 25 hat. Und des alles zû einem urchund geben wir in disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der ist gebn ze Schafhusen, an Suntag nach sand Egidii tag, do man zalt von Christes geburt druzehenhundert jar dar nach in dem drizzigsten jar.

867—872. IOHANNIS XXII. PAPAE LITTERAE DIVERSIS MISSAE.

30

1330. Sept. 8.—26.

867. *Litterae ad Rudolfum de Ochsenstein.* Sept. 8.

Copia (c.) in Regestorum Vaticanorum tabularii Vaticani tom. 116 fol. 106 nr. 356.
Contulimus nos. — Ed. H. Otto loco supra ad nr. 62 citato XIV, 236 nr. 14 ex c. 35

Rudolfo domino de Ochsenstein.

Benigne receptis nobilitatis tue litteris et contentis in eis plenius intellectis diligentiam, quam adhibere curasti super eis, utique nobis gratam multipliciter in Domino commendantes, nobilitatem tuam rogamus et hortamur eandem, quatinus in tue sincere devotionis constantia, quam ad nos et Romanam geris ecclesiam, immobiliter perseve- 40

866. ^a) uncis inclusa exciderunt or.; ita fere supplendum esse videtur.

rans que cepisti ad honorem Dei et ipsius ecclesie continuare laudabiliter non post-
ponas. Ceterum licet super hiis que scripsisti excusatione non egeas, cum in illis te
pura et recta intentione supponimus indubie processisse, te tamen, ut tuis satisfiat in
hac parte desideriis, habemus probabiliter excusatum. Volentes quod super hiis que
5 tibi occurrerint possis dil. fil. magistro B(ernardo) electo Regen(s) familiari nostro¹,
quotiens oportunitas cognoveris, scribere tuasque nobis per te directas litteras mittere nobis
per eum postmodum presentandas.

Datum VI. Id. Septembr., anno XV.

868. *Litterae ad Iohannem regem Bohemiae priores.* Sept. 21.

10 *Copia (c.) ibidem tom. 116 fol. 72 nr. 335. Contulimus nos. — Ed. Riezler*
'Vatikan. Akten' p. 481 nr. 1386 a ex c.; Sauerland 'Urkunden und Regesten' II, 363
nr. 1947 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 223 Pabste nr. 107.

Iohanni regi Boemie.

15 1. De regia fili carissime non credimus memoria excidisse, suas nobis sub data
vigil(ie) Pent(ecostes)^a direxisse litteras² continentes, quomodo tu et venerabilis frater
noster . . Treverensis archiepiscopus cum Bavaro super quibusdam tractatibus persona-
liter convenistis. Quos quidem tractatus secundum tuum iudicium et dicti archiepiscopi
necnon et incliti principis Ottonis ducis Austrie super hoc plenius informati utilitatem
20 in omnibus et honorem sancte Romane ecclesie atque nostrum respicere, in eisdem
asserebat[ur] litteris, prout tu et ipsi nos intendebatis per solennes nuncios plenius in-
formare. Huiusmodi autem tractatus forma, prout missi per te et archiepiscopum et
ducem predictos verbo et scripto nobis exposuerunt nuncii, noscitur esse talis:

'Ita est intentio dominorum — in regno et imperio.' *supra nr. 762.*

25 Profecto fili quod dictus tractatus utilitatem ac honorem ecclesie non respiciat
neque nostrum, immo si fieret quod prefatus concludebatur tractatus, scilicet quod Bava-
rus in regio et imperiali remaneret honore, in Dei offensam, ecclesie catholice ac
omnium christicolarum irreparabile dispendium et subversionem catholice fidei cederet,
ex nostra responsione missa^{b.3} tibi prefatisque principibus satis ut credimus potuit regie
30 prudentie dictisque principibus apparere. De aliis autem, que acta tractataque ac ordi-
nata in parlamento fuere predicto, scimus multa ex eis nec ad Dei nec ecclesie nec
rei publice utilitatem cedere, sed in magnum eorum contemptum depressionemque ipsius
ecclesie et preiudicium ac hereticorum favorem.

2. Novit quoque prudentia regia, quod nunciis tuis dictorumque principum in
35 curia Romana existentibus nobili viro Azoni de Vicecomitibus de Mediolano sub hac
forma scripsisti:

'Iohannes Dei gratia Boemie — Lucemburg(i), IIII. Iulii.' *supra nr. 799.*

ac insuper prefatum ducem Austrie, qui obedientes prefato Bavaro ut vir catho-
licus impugnabat, revocasti ab isto proposito eiusque Bavari privati iure, si quod sibi
40 ex dicta electione quesitum fuerat, ac de diversis heresibus condempnati stipendiarium
et subditum effecisti. Nec hiis contentus quasi cursorem seu precursorem et media-
torem inter dictum Bavarum et civitates obedientes ecclesie ac alios devotos ecclesie
te constituens, devotos ipsos ecclesie a devotione retrahere ac ut ipsum hereticum in

868. a) *sequ. Iras del. c.* b) *hic in margine ductu acutiori adduntur Vide illam in anno-] XIII.*
45 et incipit 'Regie | serenitatis' c.

1) *Est Bernardus Stephani archidiaconus; cf. supra p. 215 not. 1.*

2) *Servatae non sunt; sed*

cf. supra nr. 763. 3) *Supra nr. 814.*

suum regem et imperatorem reciperent, non absque gravi Dei offensa contemptuque sancte ecclesie ac tuo et ipsorum grandi periculo procurare nimium temere presumpsisti. Et non solum hec in Theutonia attemptasti, sed etiam tuos nuncios videlicet Thomam de Septemfontibus et Symonem Philippi et magistrum G(uilelmum) Pi[n]chon, quem ad curiam novissime destinasti, apud te dimiseras, sicut coram nobis asseruit, cum a te discessit, 5 [et] post eius recessum ad partes Italie transmisisti. Qui pervenientes Mediolanum Azoni exposuere predicto, quod tu potestatem habebas ipsum Azonem et suos concordandi cum Bavaro et quod libenter super hoc esses in colloquio cum eodem quodque ipsos nuncios miseras de ipsa concordia tractaturos. Quibus fuit pro parte dicti Azonis responsum, quod ipse Azo te non rogaverat de concordia predicta tractanda, quia cum Bavaro 10 ipse et sui nullam volebant concordiam, cum de ipso confidere in perpetuum non intendant. Cumque prefati nuncii ulterius procedentes dicerent, quod concordia taliter fieret, quod Bavarus nec terram intraret nec ad eam aliquem mitteret, set quod sibi daretur aliquid annuatim, fuit pro parte Azonis responsum, quod nec in hoc modo aliquo consentirent. Cumque subiungerent nuncii antedicti, quod^e ipsi bene sciebant quod hoc facere 15 recusabat, quia tractatum pacis nobiscum habebat, fuit pro parte Azonis responsum, quod nobiscum super pace non habebat tractatum, set pacem, quia tractatus pacis inter nos et ipsum iam fuerat consummatus.

3. Profecto fili carissime non sufficimus admirari, qui[s] te ad hoc fa[s]cinaverit, quis te moverit quod sic matrem tuam sanctam Dei ecclesiam undique persequaris, sic 20 intendas sedule devotos suos a devotione retrahere et dicioni istius heretici subiugare. Si enim consideranter attenderes, quam pie erga genitorem tuum . . . predecessor noster se gesserit, reperies utique, quod eius favore et suffragio ad fastigium imperialis conscenderit dignitatis. Ipse quidem fratrem suum tuumque patruum, cui etas et defectus scientie repugnabant, in Treverensem promovit archiepiscopum, qui unus est de hiis, 25 ad quos regis Romanorum electio assumendi in imperatorem noscitur pertinere, qui quidem electioni sue favorem non modicum et suffragium prestitit^d. Quam prompte autem eius electionem admiserit et approbaverit predecessor noster predictus, te non credimus ignorare. Si enim electionem unius episcopi sic prompte, sic faciliter expedisset, utique satis esset et sicut a magnis viris audivimus, qui hoc scire poterant, si per paucos dies 30 admissionem et approbationem electionis huiusmodi distulisset, erant parati qui se volebant opponere, qui forsitan electionem ipsam annis pluribus impedissent. Quinque quoque in suum favorem cardinales ad eum usque Romam associandum eiusque vice inungendum et coronandum transmittere non omisit. Civitatibus quoque Lombardie ac Tuscie pro eo sua efficacia scripta transmisit. Ex quibus quanta tibi domuique tue nedum 35 quoad regnum Boemie, sed quoad alia non facile numeranda provenerint honores et commoda, si diligenter attenderes, profecto tu et prefatus archiepiscopus eam non persequi, sed prosequi sibi assistere vigilantibus studio curaretis. De nobis autem, quam benigne quamque favorabiliter erga tuam magnificentiam nos habuerimus, oblivionem ingratitude matrem non credimus de memoria regia delevisse. Scimus autem quod 40 inter alios mundi principes precibus tuis benigne consuevimus exauditionis ianuam aperire. Adhuc non sufficimus admirari, quomodo fili carissime sic fame tue effectus sis prodigus, ut homini de diversis heresibus notoriis publice condempnato sic te possis fautorem ostendere statusque sui reprobi et dampnati spretis periculis et penis variis, quibus periculose nimium te involvis, publice te exhibes promotorem. 45

4. Hec fili carissime pro tanto ante tue providentie oculos curavimus ponere, ne nobis, qui tue curam habemus anime, silentium ad culpam in districto examine valeat imputari necnon et quia intensis desideriis affectamus, ut vias tuas periculosas consi-

868. c) qui c.

d) prestitisse c.

derans ad instar prophete dicere debeas: 'Cogitavi vias meas et converti pedes meos in testimonia tua'¹. Procul dubio periculosum intrasti devium, a quo nisi resipiens^e ad viam te reduxeris veritatis, ad mortem et penas eternas inferi² te deducet. Attende fili carissime quod licet humanum sit peccare, perseverare tamen in malitia debet diabolicum reputari. Noli ergo quesumus hominis conditionem exuere diabolicamque vestire, quod procul dubio facies, si inceptis inprovidere quod absit te contigerit perdurare. Et si te fili carissime in tali devio perdurante sancta mater ecclesia supercedat quoad dispensationes et alia in te suas effluere gratias, non mireris, quia non decet eam in tali statu perseverantibus gratias, per quas in eo firmari pertinacius valeat, elargiri. Set
10 cura fili carissime quesumus exhibere te sibi devotum filium et procul dubio ipsa se tibi piam matrem et benevolam cum omni promptitudine non differet exhibere.

Datum XI. Kal. Octobris, anno quintodecimo.

869. *Litterae ad Ottonem ducem Austriae priores.* Sept. 26.

Copia (c.) ibidem tom. 116 fol. 74' nr. 337. Contulimus nos. — Ed. Riezler l. c.
15 *p. 484 nr. 1388 ex c.*

Ottoni duci Austrie.

A tua fili non credimus memoria excidisse, quod nobis dudum sub data purificationis beate Virginis tuas miseras litteras sub hac forma:

'Sanctissimo in Christo patri — purificationis beate Virginis.' *supra nr. 687.*

20 Cuius quidem nuncii credentiam continet cedula presentibus interclusa.

Item sub data beati Georgii tuas nobis alias direxisti litteras continentie sub- Apr. 23.
sequentis:

'Sanctissimo in Christo patri — die beati Georgii.' *supra nr. 740.*

Item direxisti nobis alias tuas litteras sub data vigilie Penthecostes in hec verba^a: Mai. 26.

25 'Sanctissimo in Christo patri — Landevia, vigil(ia) Penthecostes.' *supra nr. 763.*

Quodque alias tuas litteras sub data XV. Kal. Iulii tenoris nobis direxeris sub- Ian. 17.
sequentis^b:

'Sanctissimo in Christo — XV. Kal. Iulii.' *supra nr. 797.*

Profecto fili si attente tenorem duarum primarum litterarum consideres, reperies
30 ab ipsis multum terciam deviare. In primis quidem te velle stare cum ecclesia contra Bavarum nobis insinuabas expresse, in tertia iuncta quarte te ostendebas apertum fautorem Bavari, cum ad procurandum una cum filio carissimo Iohanne rege Boemie illustri et venerabili fratre nostro Baldewino archiepiscopo Treverensi, quod in regio et imperiali remaneret honore, susceperis officium tuosque una cum nunciis premissorum
35 regis et archiepiscopi duxeris nuncios ad nostram presentiam cum dictis litteris credentie destinandos. Que quidem credentia continebat, quod tuo et dictorum regis et archiepiscopi iudicio hoc, scilicet quod Bavarus in predictis regio et imperiali remaneret honore, ad honorem et utilitatem nostros et ecclesie pertinebat. Quod quam sit obvium veritati, scilicet quod ad honorem et utilitatem nostram hoc cederet^c, quod Bavarus de
40 fautoria hereticorum et diversis heresibus condempnatus tam crudelis persecutor sancte Dei ecclesie in dictis honoribus remaneret, ex nostra responsione tibi et dictis facta principibus

868. ^e) et *add. c.*

869. ^a) in *marginē legitur* tenor III. littere c. ^b) in *marginē legitur* tenor IIII. littere c. ^c) scilicet c.

1) Ps. 118, 59. 2) Cf. Eccli. 21, 11.

1331.
Febr. 2.

potest liquido apparere¹. Nec hiis contentus adhuc nunciis predictis in curia residentibus non erubuisti eius stipendiarium te constituere ipsumque sic condempnatum de diversis heresibus regem et imperatorem recognoscere teque sibi ut tali ad eius obsequia et quod sibi homagium solenniter facere in festo purificationis beate Marie proximo debeas, solenniter obligare, pro stipendiis tibi promissis obligationem certorum castrorum imperialium ab illo recipiens, quamquam ad hoc nullum sibi ius competat faciendi. Ex quibus non est dubium te terrasque tuas diversas incurrisse sententias teque in penas alias in nostris contentas processibus incidisse ac ut declarari possit in nonnullas te incidisse, alias periculose nimium astrixisse. Hec autem ante mentis tue deducenda duximus oculos, ne nobis ad culpam possit in districto examine taciturnitas imputari et ut tu vias, immo periculosum nimis^d devium, quod minus provide es ingressus, ductus saniori consilio deseras pedesque tuos in viam non differas veritatis convertere, quod utique intensius etiam pro salute tua desideriis affectamus. Considera igitur quesumus, unde excideret ob premissa, et age dignos fructus, ut restitui priori divine gratie merearis. Nec miretur tua prudentia, si interim sponsa Christi fluentia sue suspendat influere gratie, cum eam non deceat ab ea se avertentibus illa influere, presertim per que adversi possint in sua stulticia consumari. Sed acquiesce sanis prefatis consiliis teque cura sponse Christi non verbo solum, sed opere devotum reddere filium. Sciturus quod si feceris ipsa, se tibi non omittet matrem piam et propitiam exhibere.

Datum Avinion(e), VI. Kal. Octobr., anno XV.

870. *Litterae ad eundem alterae.* Sept. 26.

Copia (c.) ibidem tom. 116 fol. 72 nr. 333. Descripsimus nos. — In forma integra ineditum. Extr. apud Riezler l. c. p. 486 nr. 1389 ex c.; item apud Sauerland l. c. II, 368 nr. 1949 ex c.

Ottoni duci Austrie.

1331.
Febr. 2.

In litteris tue nobilitatis nobis per dil. fil. magistrum Nicolaum tuum notarium novissime presentatis² non absque admiratione contineri vidimus, nos super matrimonio tractato inter te et . . filiam carissimi in Christo filii nostri I(ohannis) regis Boemie illustris dispensasse. Hoc enim fili secundum veritatem non fecimus, set verum est quod supponentes te et regem predictum devotos existere filios sponse Christi ordinaveramus committere certis episcopis, ut [super] causis insertis in supplicatione nobis oblata super hoc^a se deberent plenius informare et si ea[s] reperirent consonas veritati et eam alias expedire, possent procedere ad dispensationem huiusmodi faciendam, illamque per dil. fil. . . priorem Tholose proposueramus mittere et eum ad tuam et dicti regis presentiam pro certis aliis negociis nos et vos tangentibus destinare. Sane quia antequam dictus prior iter suum arriperet, supervenerunt littere varie, quod dicto rege procurante tu cum Bavaro armis proiectis pacem feceras teque pro certa summa pecunie, pro qua tibi certa imperialia castra de facto, cum de iure non posset, obligaverat, eius stipendiarium constitueras tuumque cum toto posse tuo in Alamannia auxilium eidem promiseras impartiri ac in instanti festo purificationis Domine nostre homagium ut regi et imperatori solenniter exhibere, visum est [nobis] et nostro consilio, quod nec commissio super dispensatione predicta fieret ad presens nec ad vos prior predictus destinari deberet, cum illa, propter que ipsum intendebamus mittere, assequi speratum effectum non possent. Ideoque habeat nos super utroque, scilicet commissione dispen-

869. ^d) minus c.

870. ^a) contentis add. c.

1) *Supra nr. 814.* 2) *Servatae non sunt.*

sationis et non misso priore predicto tua nobilitas excusatos. Miramur insuper quod super responsione nostra super facto Bavari¹ nil tua providentia duxerit rescribendum. Premissa autem in nostris litteris aliis, quas una cum istis excellentie regie mittimus², plenius poteris intueri. Pro tuo autem dilecte fili et ecclesie obtamus commodo et
 5 honore, ut quam pie sponsa Christi cum inclite recordationis germanis tuis, presertim cum Frederico se gesserit, contra quem, licet nos et ecclesiam ipsam offendisset, procedere, quamquam potuissemus, distulimus ac sibi compatientes, dum detineretur a Bavaro, indulsumus, que a nobis pro salute sue anime postulavit, qualemque rependas vicissitudinem, deducas in consistorio rationis et ut tue saluti provideas tueque fame
 10 consulas consultusque periculis, que tibi posterisque tuis propter illa, que in favorem Bavari de diversis heresibus condempnati hiis diebus egisse nosceris, possent sequi, non omittas occurrere et que improvide gesta sunt, reformare in melius, paterno rogamus affectu et omni quo possumus studio invitamus. Sciturus quod Christi et ecclesie status ac fidei eorumque negocia ea sunt indivisibili unione coniuncta, ut alter honorari nequeat
 15 reliquis seu reliquo non habitis seu non habito in honore.

Datum VI. Kal. Octobris, anno XV.

871. *Litterae ad regem Bohemiae alterae.* Sept. 26.

Copia (c.) ibidem tom. 116 fol. 74 nr. 336. Contulimus nos. — Ed. Sauerland l. c. II, 366 nr. 1948 ex c.

20 Eidem regi.

In litteris regiis nobis per magistrum G. Pi[n]chon nuncium regium novissime presentatis³ non absque admiratione contineri vidimus, nos super matrimonio tractato inter tuam filiam et inclitum principem Ottonem ducem Austrie dispensasse. Hoc enim fili secundum veritatem non fecimus, sed verum est quod supponentes te ducemque
 25 predictum devotos existere filios sponse Christi ordinaveramus committere certis episcopis, ut [super] causis insertis in supplicatione nobis oblata super hoc^a se debeant plenius informare et si eas reperirent consonas veritati et eam alias expedire, possent procedere ad dispensationem huiusmodi faciendam, illamque per dil. fil. . . priorem Tholosan(um)^b proposueramus mittere et eum ad tuam et dicti ducis presentiam pro certis aliis negociis nos et vos tangentibus destinare. Sane quia antequam
 30 dictus prior iter suum arriperet, supervenerunt littere varie, quod te procurante, fili carissime rex predictae, dictus dux cum Bavaro armis proiectis pacem fecerat seque pro certa summa pecunie, pro qua sibi certa imperialia castra de facto, cum de iure non posset, obligaverat, eius^c stipendiarium constituerat suumque cum toto posse suo in
 35 Alamania auxilium eidem promiserat impertiri [ac] in instanti festo purificationis Domine nostre homagium ut regi et imperatori solenniter exhibere, visum est nobis et nostro consilio, quod nec commissio super dispensatione predicta ad presens fieret nec ad vos prior predictus destinari deberet, cum illa, propter que ipsum intendebamus mittere, assequi speratum effectum non possent. Ideoque habeat nos super utroque, scilicet
 40 commissione dispensationis et non misso predicto priore regia circumspectio excusatos. Miramur insuper quod super responsione nostra super facto Bavari¹ nil celsitudo regia nobis duxerit rescribendum. Premissa autem in nostris litteris aliis, quas una cum istis excellencie regie mittimus⁴, plenius poterit intueri. Pro tuo autem fili carissime et ecclesie obtamus commodo et honore, ut quam pie sponsa Christi cum genitore tuo ac
 45 tecum se gesserit qualemque sibi rependas vicissitudinem, deducas in consistori rationis

1331.
Febr. 2.

871. a) contentis add. c. b) quem add. c. c) que add. c.

1) *Supra* nr. 814.

2) *Supra* nr. 869.

3) *Servatae non sunt.*

4) *Supra* nr. 868.

et ut tue saluti provideas tueque fame consulas consultusque periculis, que tibi posterisque tuis propter illa, que in favorem Bavari de diversis heresibus condempnati hiis diebus extitisse nosceris, possent sequi, non omittas occurrere et que improvide gesta sunt reformare in melius, paterno rogamus affectu et omni quo possumus studio invitamus. Sciturus quod Christi et ecclesie status et fidei eorumque negocia ea sunt indivisibili unione coniuncta, ut alter honorari nequeat reliquis seu reliquo non habitis seu non habito in honore.

Datum VI. Kal. Octobris, anno XV.

872. *Litterae additionales tribus principibus missae.* Sept. 26.

Cf. supra nr. 814 cap. 3.

Copia (c.) ibidem tom. 116 fol. 75' nr. 338. Contulimus nos. — Extr. apud Sauerland l. c. II, 368 nr. 1950 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 223 Pabste nr. 108.

Regi Boemie.

In responsione, quam tibi fili carissime et venerabili fratri nostro^a Balduino archiepiscopo Treverensi super facto Bavari misimus, fuit per errorem insertum¹, quod idem Bavarus per Petrum de Corvaria dudum antipapa[m] coronatus in imperatorem fuerat et inunctus, cum secundum veritatem ab eo nec inunctus fuerit nec etiam coronatus. Set inunctus fuit seu verius execratus a Iacobo dudum episcopo Castellano tunc suis demeritis exigentibus deposito, excommunicato et ut hereticorum fautore condempnato. Coronatus autem de facto extitit, cum de iure posset a nemine coronari, cum privatus fuisset omni iure, si quod sibi competierat ex electione in discordia celebrata de ipso, a quibusdam Romanis, ad quos non pertinebat imperatoris coronatio, etiamsi esset coronandus de iure. Quod utique ipsi Romani post di[s]cessum Bavari de Urbe publice in Urbe et coram nobis per litteras et nuncios sunt confessi. Ex quibus unctione et coronatione omnino minus iuris sibi queri potuit, quam si a Petro tunc antipapa attemptata fuissent.

In e. mo. mu(tatis) mu(tandis) archiepiscopo Treverensi

In e. mo. mu(tatis) mu(tandis) duci Austrie.

Datum VI. Kal. Octobris, anno XV.

873. 874. IMPERATORIS SCRIPTA DIVERSA.

1330. Oct. 3.—10.

873. *Commissio procurationis per Lombardiam et Tusciam.* Oct. 3.

Originale deperditum. Copia (c.) a notariis in millesimo trecentesimo trigesimo, terciedecime indictionis confecta in tabulario regio Mantuano. Contulimus nos. — Ed. Böhmer 'Acta imperii selecta' p. 506 nr. 742 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 278 nr. 2733 (Addit. I).

Cf. infra nr. 880.

Ludovicus^a Dey gracia Romanorum imperator semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium, maxime tamen^b illorum quorum interest vel interesse

872. ^a) sequ. nro del. c.

873. ^a) v corr. ex w c. ^b) tam c.

1) Supra nr. 814 cap. 3.

poterit noticiam deducimus per hec scripta, quod nos nobilem virum Bertholdum comitem de Grayspach et Marsteten dictum de Nyffen, secretarium nobis^e dilectum, cuius industriam ad infrascripta^d, elegimus^e, facimus, ordinamus et constituimus per presentes nostrum verum et legitimum procuratorem et nuncium specialem. Dantes
5 eidem plenam et liberam potestatem vice et nomine nostro tractandi, disponendi, terminandi et finiendi omnia nostra et imperii negocia per totam Lombardiam et^f Tusciam nobis et imperio incumbencia et ad nos spectancia, si et prout eidem Bertholdo visum fuerit expedire, eciam si mandatum exigant speciale. Ratum et gratum habituri quid-
10 quid^g per predictum Bertholdum tractatum, terminatum vel factum fuerit in premis-
sis. In cuius rey testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus muniri.

Dat. Auguste, tercia die Octobr., anno Domini millesimo trecentessimo tricesimo, regni nostri anno sextodecimo, imperii vero tercio.

874. *Infeudatio Philippi comitis de Spanheim.* Oct. 10.

15 *Originale (or.) in tabulario regio Wisbadensi. Descripsimus nos. Sigilli fragmenta pendent filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. 'Forschungen' XVI, 106 nr. 18 ex or.*

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs tun chunt allen den die disen brief sehent, horent oder lesent, daz wir dem edlen manne Phillippen grafen von Spanheim unserm lieben getriwen und seinen erben ver-
20 lihen haben und verleihen mit disem brief alle diu gût, die der edel man Ruprecht der Ruchgraf von dem riche inn hat, swenn er nicht ist und an leiplich erben ververt, die uns und dem riche dann ledich worden sind. Und sol auch der vorgenant Pfillipp von Spanheim die gût haben und niezzen swie die genant sein ze gelicher weis und in allen dem rechten, als si der egenant Ruchgraf gehabt und genozzen hat. Und dar
25 uber ze urchund geben wir in disen brief mit unserm cheyserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Munchen, an der Mitwochen vor sand Gallen tag, da man zalt von Christes gebûrd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem sech-
tzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

875. 876. PAX GENERALIS SUEVIAE ET BAWARIAE
30 SUPERIORIS.

1330. Oct. 4.—29.

875. *Litterae imperatoris.* Oct. 4.

*Originale (or.) in tabulario secreto domus regiae Bawaricae. Contulimus nos. Pendet sigillum parum laesum filis sericis rubei viridisque coloris. — Ed. Wittmann 'Monumenta
35 Wittelsbacensia' II, 313 nr. 281 ex or.*

Aliud originale in tabulario civitatis Augustanae servatum, quod etiam in minutiis orthographicis fere omnino concordat, conferre supersedimus. Pendet sigillum. — Ed. Meyer 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' I, 265 nr. 299.

873. ^e) sic c. ^d) anacoluthon in c. ^e) Alegimus c. ^f) sequ. subpunct. eciam c. ^g) quid-
40 quis c.

Originale ut videtur alia dialecto conscriptum, mendis et correctionibus plenum, quod non confectum esse crediderim, in tabulario civitatis Moguntinae. Item negleximus. Adsunt lori membranacei fragmenta. — Male ed. Schaab 'Geschichte des rheinischen Städtebundes' II, 117 nr. 80.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 75 nr. 1223.

Cf. infra ad a. 1333. Iun. 10.

1. Wir Ludewig von Gotes gnaden Rômscher chayser ze allen zeiten merer des riches tuen chunt allen den den diser brief gezaiget wirt und die in sehent, horent oder lesent, da wir ietzunt ze Augspurch gewesen sien, daz wir da mit den herren die her nach geschriben stand, daz ist mit byschof Fridrichen von Augspurch und mit den edelen leuten grafen Ludewigen dem alten von Ôtingen, grafen Berhtolden von Grayspach und von Mârsteten genant von Neyffen, mit grafen Ludewigen von Ôtingen dem iungeren und mit grafen Fridrichen sinem brüder, mit grafen Hainr(ichen) von Werdenberch lantvogt in Oberen Swaben und grafen Rûdolfen sinem brüder und mit Peter von Hohennegg lantvogt ze Augspurch, mit den zwaiien von Myndelberch dem alten und dem jungen und mit den Fræzzen dem alten und den jungen, mit Bertholden dem Truchsæzzen von Kullental, mit Hainr(ichen) von Gumpfenberg unserem vitztum in Oberen Beyeren und mit den steten di her nach geschriben stand, daz ist Augspurch, Lantsperg, Schongawe, Fûzzen, Beurrûn, Mæmmingen, Byberach, Ulme, Laugingen, Dilingen, Nôrdlingen, Werde und darzû alle unser dienstleut ze Beyeren und auch unser stet ze Beyeren Munchen, Ingolstat und Wilhayn.

2. Mit den vorgeanten herren und steten allen sien wir uberain chomen und haben geschaffet durch fride und durch gnade richer und armer, edeler und unedeler, die in dem chrays gesezzen sint und darzû gehorent als da vor benent ist ze Swaben und ze Beyeren, hand alle gemainlichen zû anander ainen rechten und getriwen lantfrit gesworen, daz si anander dar zû sulen geholfen sin ane alle geværd so si best mugen umb alle sache, die si und daz lande an gat, ez sien herren, stet, gotzheuser oder chlôster, die in dem chrais gesezzen sint, als diser frid benent und gesworen ist. Swer den iht tæet an iren gûten, an iren leuten oder an in selben mit raube, mit prande, mit stelen, mit unrechten zôllen, mit fridschæzzen oder ob ainer von dem andern niht rehtes nemen wôlt oder mit swelhen sachen iement dem anderen ane reht gewalt oder unreht tæet, dez habent die vorgeanten herren und stet ze den hayligen gesworen, daz si anander dar zû geholfen sulen sin so si beste mugent ane geværd, daz es wider tan werde und daz si und daz land dez uberhebt werden.

3. Und wær daz es darzû chôm daz ain uflauf geschæhe in dem chrayz als diser lantfrit gemachet und gesworen is, so sulen herren und stet die den lantfrit gesworen hand zesæmen chomen ane alles verziehen und sulen die neun man, die sunderlich darzû genomen sint und her nach an disem brief mit namen benent sint, oder der meror tayl under in dar uber sitzen und sulen uf ir ayde verhören den gebresten, der den lantfrit an gat und dar umbe si zesæmen sint chomen. Und gat der schad ainen herren oder mer an oder gat er ain stat oder mer an oder gotzheuser oder chlôster die zû disem lantfrit gehorent, daz sulen die selben neun verhören und sulen sehen, waz dem lantfrit nûtz und gût dar umb an ze grifen si. Und swaz si oder der meror tayl under in dar umbe uberain choment und an swelhie stet si dunchet da ez aller notdurftigost si, da sulen sis an grifen und sulen darzû alle herren und stet die disen lantfrit gesworen hand anander geholfen sin uf den ayt den si gesworen hand, als verr in lib und gût geraichen mach ane geværd, ez si mit uzzogen, mit besitzen, mit pawen oder mit anderen dingen, daz die neun oder den meroren tayl under in dunchet, daz ez dem lantfrit nutzlich und notdurft si. Und auch dar nach und ez denne iedem herren und ieder

stat gelegen ist, die sulen auch darzû tûn nach ir mugen ane alle geværd, als verre in lib und gût geraychet.

4. Si hand auch gesworen, ob ain herre oder ain stat oder ain gotzhus oder ain chloster oder iement der zû disem frid gehôrt beraubet wurde oder anders beschadeget wurde
5 an lib oder an gût, von swelhen sachen daz wær uf wasser oder uf lande, swer daz tût daz der niendert frid sol haben. Und sulen die næhsten herren unde stet da der selb schaden geschehen ist dar zû ylen ze rossen und ze fûssen und dem rauber und dem raub nachzogen und sulen schaffen, daz es wider tan werde, ob si mugent. Wurde in aber daz ze starch, so sulen in alle die geholfen sin die disen lantfrit hant gesworen
10 herren und stet.

5. Und swer den der den selben schaden getan hat mit wissent huset oder hofet, der sol in den schulden sin, da der inne ist der den schaden getan hat. Und in swelhes geriht er chumpt, chumt denn der den er beschadeget hat oder sin boten nach im und geindert den herren oder die stat, in der geriht er begriffen wirt, mit im selben
15 oder mit briefen, daz er in beschadget hat, so sol man im unverzogenlich hintz sinem lib und hintz sinem gût rihten.

6. Ez sol auch niement in disem lantfrit den anderen pfenden, er bechlage in denne vor umbe sinen rihter und daz im der niht rihten wôlt. Swenne er denne dar nach pfenden wil, so sol er pfenden in daz næhst geriht und sol diu pfand dar inne
20 lazzen stan uf ain reht. Und swer anders pfendet denne als hie vor geschriben ist, daz sol man han fur ainen offen raub.

7. Ez ist auch getædinget daz ieder herre und dienstman die disen frid gesworen hand sulen nennen und geschriben geben ir dienær, da fur si sprechen wellent. Und swelhie die sint, da niement fur sprechen wil und niemens knehte haizzent, die sol
25 man han fur schædlich læut und sol die niement husen noch hofen weder herren noch stet und swa man si ergrifet, da sol man uber si rihten unverzogenlich als uber schædlich leut.

8. Wær auch daz iement mit dem rehten verderbet wurde, woelt iemen dar umbe vientschaft tragen, den man daz bewæren mach, der sol sin in allen den schulden, da
30 der inne waz der mit dem rehten verderbet ist. Und hand herren und stet die disen lantfrit gesworen hant in den ayt genomen, daz si anander sulen geholfen sin, als verre in lib und gût gereicht ane geværd, daz si diser vintschaft ab chomen.

9. Ez ist auch getædinget und wellen daz ieglich stat die diesen lantfrit gesworen hat ditz fridbriefes ain abgeschrift mit ir haym fûren sol. Und sol ieglich stat herren
35 und edel leut die ir gesezzen sint zû ir besenden und sol ervaren hie zwischen und sant Martins tag der nu schierst chumpt, ob si in disem lantfrit und in disen bûnden Nov. 11. sin wellen oder niht. Und swer dar inne sin wil, der sol in sweren vor dem lantvogt in dez geriht er sitzet und vor der burgær zwaien oder ainem die der neuner sint, die her nach sunderlich benent sint, und sol vor den sweren, disen lantfrit in aller der wis
40 und in allen den bunden ze halten, als diser brief sæt von wort zu worte und sol dez sinen offenen brief geben. So wellen wir daz unser dienstleut und unser stet ze Beyern, die unseren vogenanten viztum Hainr(ich) von Gumpfenberg dunchet, daz si im hilflich und nutzlich sien, disen lantfrit ze schirmen, vor im sweren, die noch niht gesworen hand, disen lantfrit ze schirmen und darzû geholfen sin mit allen den bûnden, als an disem
45 brief ist geschriben. Und swer aber in disem lantfrit niht sin wôlt, so ez die stet ervarent, als da vor geschriben stat, den sol diser lantfrit niht schirmen und swaz dem geschiht von den die disen lantfrit gesworen hand, dar uber sol chein bezzerunge noch chain bûzze hõren. Und sulen herren und stet die diesen lantfrit gesworen hant zesæmen chomen und sulen ze rat werden uf den ayt den si gesworen hand, waz si darzû tûn
50 und wie si daz verchomen, daz das land niht schaden nem.

10. So sint daz die neun man die uber disen lantfrit gegeben und genomen sint: daz ist grafe Berhtolt von Grayspach und von Mårsteten genant von Neyffen, grafe Ludewig von Ötingen der junger oder grafe Fridrich sin brüder, swelher denne under in bi dem land ist, her Berhtolt der alt truchsæzze von Kullental und herre Ulrich der Frauuzze. Unde wær daz der . . von Neyffen bi dem lande niht gesin mōht, so sulen die drie ainen als schidlichen an sin stat zû in nemen. So sol man von den steten darzû geben zwen von Augspurch uz . . dem rat, swelhie denne . . die ratgeben dar zû gebent, und uz . . dem rat ze Ulme land ainen und von Biberach den amman oder auch ainen uz . . dem rat und von Memmingen ainen uz dem rat.

11. Und swenne die selben neun oder der meror tail under in zesamen choment, swez da der meror tail uberain chumpt, daz disem lantfrit nutz und gût ist, daz sol der minder tayl volgen und sulen darzû alle herren und stet, die disen lantfrit gesworen hand oder die in noch swerent, geholfen sin mit lib und mit gût, so si best mugen ane geværd. Man sol auch wissen daz diser frid und dise bûnde weren sulen und stæt beliben sulen hie zwischen und sant Georien tag der nu schierst chumpt und von dem selben sant Georien tag ain gantzes jar.

1331.
Apr. 23.
1332.
Apr. 23.

Und ze ainer gewizzer sicherheit und waren urchunde dez vorgeschriben lantfrides und der vorgeschriben sache aller geben wir Rômscher kayser Ludewig disen brief versigelt und gevestent mit unserem chayserlichen insigel.

Der brief ist gegeben ze Augspurch, an dem nêhsten Donerstag nach sant Michels tag, in dem jar da man zalt von Christes geburt driutzehenhundert jar und in dem drizigsten jar, in dem sehtzehenden jar unsers richs und in dem dritten dez chaysertûms.

876. *Scriptum civitatis Kaufbeuern.* Oct. 29.

Originale in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 428. Descriptimus nos. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. — Ineditum.

25

Wir der raut und die burgær ze Bûrun gemainlich vergehen und tûn kunt allen den die disen brief ansehent, lesent oder hoerent lesen, daz wir den frid und die bûnde, die unser genædiger herre chayser Ludewig von Rome gebotten und gesetzet haut mit den herrun und mit den steten, als der lantfridbrief seit, haben gesworen gemainlich und wellen den frid geren stæt haun und geholfen sin, als verre wir mugen aun alle geværde. Und dar über haben wir gegeben disen brief ze ainem urkûnde besigelten und gevestenuten mit ûnserre stet insigel ze Bûrun daz daran hangut.

Dirre brief ist geben do von Cristes gebûrt waren driuzehenhundert jar und in dem drizzegosten jar, an sant Narcyssen tag.

877—879. IMPERATORIS SCRIPTA VARIA.

35

1330. Nov. 3.—5.

877. *Scriptum pro Iudaeis Argentinensibus.* Nov. 3.

Copia (c.) coeva in cancellaria Argentinensi confecta in tabulario eiusdem civitatis. Contulimus nos. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 474 nr. 520 ex c.; É. Scheid loco supra ad nr. 855 citato p. 322 nr. 3 ex c.

40

(1) Wir Lud(owig) von Gotz gnaden^a Romischer keyser zû allen ziten ein merrer des riches verjehent unde tûnt kunt allen den die disen brief sehent oder hõrent lesen, das wir die Juden die zû Strazburg gesessen sint in unser besunder gnade, schirm, fride und geleite beide ir lip unde gût genommen hant unde nement nû unde hernach. Wir gebent und gûnnent in alle die gnade unde vriheit, die ander Juden hant unde gehept hant beide von kunigen unde von^a keisern bis an uns, beide die sie hant in unsers dez riches stette unde ouch anderswa, unde wellent ouch das in die mengelich steite habe. (2) Wir jehent ouch das umbe alle vorderunge unde ansprach, die wir hettent uf die vorg(enanten) Juden von Strazburg umbe die sehtzig marck silbers, die sie uns verseszen hattent von irs gewerfes wegen, die sie uns jergelich geben soltent han sit dez dages unde wir zû dem riche erwelt wûrdent, als ir gewonheit ist ze gebende, unde ouch obe wir iemanne an sie gewiset hettent sunderlich oder gemenlich uf die selben gewerf von den sehtzig marcken, wellent wir das die selben briewe¹ furbas kein kraft [unde]^b deheine maht haben unde sagent ouch die selben Juden von Strazburg unde die stat gemenlich da selber von der Juden wegen für uns unde für mengelichen ledig unde loz umbe daz obgnant gût, das uns die Juden verseszen habent, wande sie uns willeclich unde gentzlich daran unsern willen getane habent biz uf disen hutigen dag. (3) Wir wellent ouch das sie bliben in allen den rechten unde gewonheiten, als sie harkomen sint. Unde wenne sie hinnan hin uns oder unsern nachkomen oder unsern ambluten ir gewerf jergelich gebent, als ir gewonheit ist, so sullent sie lidig sin beide lehendes, gebendes, varnlaszendes unde aller hande getrangnisze von uns unde allen unsern pflegern. Und were das sie ieman daruber trengen wolte, so heiszent wir allenwegent meister unde . . rat zû Strazburg, daz sie sû dafür schirment. (4) Wir wellent, hâszen unde gebieten allen unsern lantvogeten, pflegern, amptluten unde allen rihtern, das man den vorgenanten Juden rihte von schulde unde in beholfen si nach ir briewe unde nach ir warheit umbe hõptgût unde umbe wûcher. Unde sol man daz nit laszen durch deheinen ban oder durch kein frevel, die wider sie gegeben sint, das in^c an dem wûcher geschaden mag, ez si von Jacobes von Chartûncke der sich babest nennet wegen oder von andern gerihten nû oder hernach. Unde daruber zû urkunde geben wir in disen brief mit unserm^a keiserlichen ingesigel besigelt.

Der geben ist zû Munichen, [an dem]^d Samesdag nach Allerheiligendag, do man zalt von Cristes geburte drûzehenhundert jar in dem drissigistem jar, in dem sehtzenden jare unsers riches unde in dem dritten dez^a keisertûmes.

878. 879. SCRIPTA SUPER BONIS IMPERII REDIMENDIS.

1330. Nov. 5.

878. *Litterae nobilibus de Weinsberg missae.* Nov. 5.

Originale (or.) in tabulario generali Karlsruhano. Contulimus nos. Sigilli secreti dorso impressi vestigia adsunt.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 75 nr. 1227; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2096.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs enbitten den edlen mannen . . den jungen von Weynsperch, unsern lieben getriwen unser huld und allez gût.

877. ^a) sequ. . . c. ^b) excidit c. ^c) im c. ^d) uncis inclusa evanida c.

1) *Priores litterae servatae non sunt; sed cf. ad a. 1331. Aug. 20.*

Wir tûn iu chunt, daz wir unsern lieben vettern und fürsten Rudolfen und Ruprechten pfallentzgrafen bei Rein und hertzogen in Beyern vollen gewalt geben haben, daz si Eberbach purch und stat losen sülent und mügen, das in von dem reiche stat, wan wir in die selben burch und stat mit andern pfanden versetzt haben.¹ Da von wellen wir und gebieten iu vestichlich bei unsern hulden, swenn si daz an iuch bringen, daz ir der loseung bereit seit an alle widerred. Wir wellen auch daz ir den^a chantzler² nicht irret, daz er den vorgenanten unsern vettern burch und stat ze losen geben hat, und daz also staet habt.

Der brief ist geben ze München, an dem Montag vor Martini, in dem sechtzehenden jare unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

10

879. *Litterae ad cancellarium.* Nov. 5.

Originale eadem manu exaratum ibidem. Item contulimus. Sigilli secreti vestigia item apparent.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 75 nr. 1228; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2097.

Wir Lud(owich) von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs enbiten Herman von Liechtenberch unserm lieben chantzler unser huld und allez gût.

Wir wellen daz du Eberbach purg und stat unsern lieben vettern Rudolfen und Ruprechten ze losen gebest und .. den von Weinsperch nicht, wan wir in auch dar umb geschriben haben³, daz si dich dar an nicht irren und dir daz stæt haben.

20

Der brief ist geben zu Munchen, an dem Montag vor Martini, in dem sechtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

880. VICARII GENERALIS PRIVILEGIUM INFEUDATIONIS
PRAEVIUM PRO NOBILIBUS DE GONZAGA.

1330. Nov. 12.

25

Originale eodem modo ut supra nr. 659 deperditum est. Copia (c.) saec. XIV. in tabulario regio Mantuano. — Ed. Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 795 nr. 1132 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 309 Reichssachen nr. 352 (Addit. I).

Cf. infra ad a. 1331. Mai. 20.

Bertholdus Dei gratia comes de Graispach et Marsteten dictus de Nifen serenissimi domini nostri domini Ludovici Romanorum imperatoris in partibus Lombardie et Tuscie vices gerens nobilibus viris dominis Loysio de Gonzaga militi, civitatis et districtus Mantue auctoritate imperiali vicario, Guidoni Filipino et Feltrino filiis suis, imperii fidelibus salutem cum plenitudine omnis boni.

Considerantes fidem et devotionem, quam erga imperatoriam maiestatem et imperium habuistis et indesinenter habetis, ut experientia oculata edocti sumus, vos dignos beneficiis imperialibus honorari reputamus. Ut igitur hoc effectualiter in quantum pro nunc in nobis est senciatis, vobis ac cuilibet vestrum in solidum curiam Quarantularum cum omnibus et singulis castris, fortificiis, districtibus, iuribus, iurisdictionibus, reddi-

40

878. ^a) der or.

1) *Supra* nr. 675.

2) *Cf. Regesten der Pfalzgrafen* nr. 2084.

3) *Supra* nr. 878.

tibus, honoribus, terris, aquis, paludibus, pascuis, molendinis ceterisque ad dictam curiam pertinentibus vice et nomine domini nostri Romanorum imperatoris predicti auctoritate nostra quam ab imperio habemus, ut in litteris suis super eo confectis¹ plenius continetur, concedimus et committimus per presentes usque ad eiusdem domini imperatoris beneplacitum et favorem², salvo tamen in hiis iure civitatis Mutine et eius vicarii ac etiam civitatis Regii, si quid habent. Concedentes etiam vobis et cuilibet vestrum auctoritate premissa administrationem liberam in eisdem et plenam iurisdictionem inquirendi, puniendi et iudicium sanguinis ac merum et mixtum imperium et iurisdictionem exercendi in genere et in specie per vos, alium seu alios, cui vel quibus illa comiseritis exercenda, recepto a vobis prius loco domini nostri Romanorum imperatoris predicti per nobilem virum Lancilotum^a de Ancona ipsius consiliarium, cui hoc comisimus, fidelitatis iuramento, quod predictam administrationem solcite geratis et iurisdictionem fideliter exequemini nulli contra iusticiam parendo vel quemque iniuriose ledendo, sed cuilibet ius suum tribuendo. In quorum testimonium presentes conscribi et sigillo nostro maiori iussimus communiri.

Dat. Verone, die duodecimo Novembr., anno Domini millesimo trecentesimo trecesimo, regni domini nostri Romanorum imperatoris predicti anno quintodecimo, imperii vero ipsius tercio.

881. IOHANNIS REGIS BOHEMIAE POTESTAS HEINRICO DUCI BAWARIAE TRADITA.

1330. Nov. 20.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici 'Salzburg Hochstift' fasc. 2. Contulit H. Herre. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deest. — Ed. Riezler 'Forschungen' XX, 263 nr. 33 ex or.

Reg. Boica VI, 348.

Wir Johans von Gotes genaden chunig ze Behem und ze Polan und graf ze Lucemburch verjehen offentlich mit disem brif und tûn chunt allen den die in sehent und horent lesen, daz wir dem hochwirdign fursten hern Heinrichen pfaltzgrafn bei Reyn und hertzogen in Beyern, unserm liebn aydem zwischen den erwern und mechtign fursten hern Fridrichen ertzbischof^a von Salzpurch, hern Heinrichen herczogn ze Chernen, hern Albrechten und Otten gebrûdern herczogn von Osterich, im selber und uns ze taydung von unser wegen gancz gewalt gebn und gelubn und wellen bei allen den sachen, punden und artikeln, die er taydingt und machet, an allen bruch und widerred gern beliben und mit unsern brifn bestetign. Und des ze einem ûrchunde geben wir im disem brif mit unserm insigel versigelt.

Der ist gegeben ze Trynt, do man zalt von Cristes gepûrt dreuzehnhundert jar darnach in dem dreizzgisten jar, des nehsten Erytags vor sand Kathrein tag.

880. ^a) Lancibotum c.

881. ^a) t corr. ex z or.

1) *Supra* nr. 873. 2) *Cf. infra ad 1331. Mai. 20.*

882—886. TRACTATUM INTER IMPERATOREM ET DUCES AUSTRIAE HABITORUM CONTINUATIO.

1330. Nov. 23.—26.

Cf. supra nr. 834—839.

882. 883. SCRIPTA IMPERATORIS.

1330. Nov. 23.

882. *Scriptum super arbitrio statuendo.* Nov. 23.

*Originale in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographi-
cam a socio nostro H. Hirsch paratam. Pendet sigillum filis sericis flavi coloris*¹.

*Lichnowsky 'Gesch. des Hauses Habsburg' III pag. CCCCVII nr. 841 sub 1; 10
Böhmer, Reg. Ludw. p. 361 nr. 3300 (Addit. III).*

1. Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des
richs verjehen offenbar an disem brief und tûn chunt allen den die in sehent, hõrent
oder lesent, daz wir uns mit unserm lieben ôheim und fürsten Otten hertzogen ze
Österich und ze Steyr zû den teydingen, die wir naechst mit einander gehabt und ge-
vestent haben², vriuntlich und lieplich nu vereinet und verbunden haben und auch ver-
einen und verbinden, die weil wir leben, fur uns selbe und fur unser sûne und er gen
uns fur sich und fur seinen brüder hertzog Albrechten unsern ôheim und seine chinde
her wider mit unser beider briefen umb alle die stœzz und auflâuf, die yetzû
zwischen uns sind oder fürbaz geschehen mochten, umb swelherlei sache daz môcht
gesein oder ob wir villeicht an ettlichen stuchen, die wir in enden sûllen, ze
churz taeten, des si dâucht, oder si gen uns an den, daz si uns enden solten,
des uns dâucht, daz wir yetzû beyder seitte siben, wir drei auz irm rat, daz sind der
edel man Ulrich graf von Pfannenberch und sind die vesten ritter Hans der truchsætz
von Diezzenhofen und Johans der truchtsætz von Walzburch, und unser vorgeant
ôheim drei auz unserm rat, daz sind der edel man graf Bertholt von Greyspach von
Marsteten genant von Neyffen und die vesten ritter Heinr(ich) von Gumpenberg unser
vitztum in Obern Beyern und Heinr(ich) der Preysinger von Wolentzsach unser hof-
meister, und den sibenten zû einem übermanne, daz ist graf Rûdolf von Hohenberg
unser lieber ôheim, genomen haben und nemen über alle unser sache, als hie ge-
geschriben stende. Und den geben wir vollen gewalt dar über mit unser beyder briefen,
also daz wir nicht anders umb die selben stœzz und auflâuf, die yetzû zwischen uns
sind oder noch geschehen môchten, oder ob wir gen einander an den stuchen, die wir
under einander ze enden haben, ze chûrtz taeten, als vor geschriben stet, ze tûn noch
ze handeln sûllen haben, dann swaz die siben dar über sprechent oder machent oder
der merer teil under in. Des sûllen wir ze beyder seitte gehorsam sein, ez sei dann ob
wir sein von selbe under uns überain chomen mûgen vriuntlich und gûttlich.

2. Geschicht auch daz icht niwer sache oder auflâuf, umb welcherlei dinch oder
untate daz geschæch von unser beider diener wegen, des wir auch selber oder unser
beider amptlâut nicht auzgetragen môchten, dar umb sol dhein stoez oder auflauf an
unsern teidingen noch zwischen uns noch unsern dienern geschehen, sunder sûllen wir
oder unser beider amptlâut daz an die vorgeanten siben bringen. Und swaz die oder

1) Quae notat Kopp 'Geschichte' V, 2, 1 pag. 85 not. 1, erronea sunt culpa editionis apud Böhmerum
citatae, ubi linea dati male lecta est. 2) Supra nr. 834—836.

der merer teil dar über sprechent oder machent, des sullen wir gehorsam sein und sol also beleiben. Waer auch daz der sechser einer abgyeng, so sullen wir einen als gûten auz irm rat an sein stat nemen und geben, ob er an den unsern drein abgat, die wir genomen haben, oder ob einer da bei nicht gesein môcht an gevaerde. Get er awer
 5 under den drein, die unser vorgenant ôheim auz unserm rat genomen habent, ab, so sullen si einen als gûten auz unserm rat an sein stat nemen und geben.

3. Waer auch daz der graf Rûdolf der der sibent ist abgieng, des Got nicht gebe, so sullen wir und unser ôheim einen mit einander an sein stat geben bei unsern eyden die wir gesworn haben, der uns al nûtz sei. Môchten wir des awer nicht überein
 10 chomen, so sullen sich dar umb die sechs die vorgeschriben stende samenen und ze hauffen chomen ze Auspurch oder ze Regenspurch und den uberman nemen an aufschup und sullen wir beider seitte dann den haben als den fordern sibenten man. Swo man auch der sibener bedarf umb dheinerlei sache oder bunt, der wir selber oder unser beider amptlâut nicht überein chomen môchten, als vor geschriben stet, so sullen die
 15 siben zesamen chomen ze Auspurch, ze Preysach oder ze Chostentz, swo si dann ein teil under in hin fordert, dem sein dann not ist, und sullen dann daz richten awer nach dem ayde, als si gesworn habent.

4. Und daz geheizen und geloben wir mit gûten trewen auf den ait, dem wir dem rich gesworn haben, und unser sûn margraf Ludowig von Brandenburch bei
 20 seinem ayde allez staet ze behalten. Und geheizen für unsern sûn hertzog Stephan, daz er daz auch sweren sol, swenn er zû seinen tagen chumt. Auch geheizt ez unser vorgenanter ôheim hertzog Ott für sein sûne, daz si daz allez sweren sullen, swenn si zû irn tagen choment. Ez sullen auch dise gegenwurtich taedinch unsern fordern teydingen, verbuntnûzzen und briefen niwer ein bestaetigung und ein bevestigung sein und
 25 an nichte schedlich oder widerwartich sein.

Und dar über ze urchûnd geben wir in disen brief mit unserm cheyserlichen insigel versigelten.

Der geben ist ze Auspurch, an sand Clementen tach, da man zalt von Christes gebûrd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigisten jar, in dem sechzehenden
 30 jar unsers richs und in dem dritten des cheysertûms.

883. *Facultas arbitratoribus data.* Nov. 23.

Originale ibidem. Item contulimus. Sigillum item pendet.

Lichnowsky l. c. nr. 841 sub 2; Böhmer, Reg. Ludw. p. 76 nr. 1231.

Wir Ludowich von Gots genaden Rômischer cheyser ze allen ziten merer des
 35 richs verjehen offenbar an disem brief, daz wir uber die richtigum und ainung, di wir und unser sûn ze einem tail und unser lieber ôheim und fûrst hertzog Otte ze Ôsterreich und ze Steyr fur seinen bruder hertzog Albrechten unserm ôheim und sine sûnen anderthalb gemachet und getan haben, die siben di her nach geschriben stent baiden seit genomen haben, wir drey auz unserr vorgenanten ôheim rat von Ôsterreich, daz sind
 40 graf Ulrich von Pfannenberch, Hans der truchsätze von Diesenhofen und Hans der truchsätze von Walzburch, und unser ôheim drey auz unserm rat, daz sind graf Berchtold von Greyspach von Marsteten genant von Neyffen und Heinr(ich) von Gumpenberg unser vitztum und Heinr(ich) der Breysinger von Woltnsach unser hofmeyster, und den sibenten zû einem uberman unsern lieben ôheim graf Rûdolfen von Hohenberch. Und
 45 haben den vollen gewalt geben ze beider seit und geben in auch ze unserm tail mit disem brief, alle die stözze und auflâuffe, di ietzû zwischen uns und unser baiden amptlâut und dieneren sind oder noch zwischen in geschehen môchten, ze enden und ze

richten und nach den tædingen und nach den briefen, di wir und unser egenanter ôheim von Ôsterreich nu zemal getan und gegeben haben¹ triwlich ze volffûren. Und geloben und gehaizzen bei unsern triwen und ayden allez daz behalten, daz si oder der merer tail in den selben sachen sprechent oder machent, stæt ze halden und sullen anders da mit nicht ze schaffen haben, alz unser baidere tædingbrief sprechent und sagent. Auch habent si uns gesworen und daz bei aydes weis an sich genomen, daz si daz alle weg swenn sein not ist an geværd enden und volffûren sullen nach unserr tædingbriefen sag, di wir und unserr vogenant ôheim beyder seiten daruber geben haben.¹ Und dar uber ze urchund geben wir im disen brief mit unserm insigel versigelt.

Der geben ist ze Auspurch, an sand Clementen tag, da man zalt von Christes geburt driutzehenhundert jar dar nach in dem dreyzzigsten jar, in dem sehtzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

884. *Litterae consensus Ludewici marchionis Brandenburgensis.* Nov. 25.

Originale (or.) in tabulario Turicensi. Contulimus nos. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. Kopp 'Geschichtsblätter' I, 35 nr. 2 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. Reichssachen deest.

Nos Ludowicus Dei gracia marchio Branneburgensis ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod cum serenissimus princeps dominus et genitor noster karissimus Ludowicus Romanorum imperator semper augustus ex iustis causis et rationabilibus pro evidenti sacri imperii commodo et utilitate, matura consiliariorum suorum deliberacione prehabita, civitates videlicet Thûregum, Schaffhusam, apud Sanctum Gallum et Rynvelden castrum cum civitate cum ipsarum pertinentiis et iuribus universis illis tribus principibus dominis Alberto et Ottoni ducibus Austrie et Styrie ac heredibus ipsorum in viginti milibus marcarum argenti Constancien(sis) ponderis titulo veri pignoris duxerit obligandas, prout in ipsius domini imperatoris litteris² plenius continetur, a nobisque tam ex parte domini nostri imperatoris quam ducum predictorum, cum in talibus noster merito sit consensus requirendus, cum instancia extiterit petatum, ut eandem obligationem provide factam ratificare et approbare nostris litteris vellemus, nos ipsorum in hac parte iustis requisicionibus annuere non immerito, cum huiusmodi obligacio de nostro consilio processerit, cupientes obligationem dictarum civitatum sub modis, condicionibus et clausulis in prefati domini imperatoris litteris plenius expressis tamquam princeps et colector ipsius sacri imperii ratam habemus et gratam eamque de nostri consensus et assensus plenitudine approbamus, ratificamus et presentis scripti patrocinio confirmamus. Harum quas sigillo nostro communiri fecimus testimonio litterarum.

Dat. in Augusta, die beate Katherine virginis, anno Domini millesimo CCC tricesimo.

885. 886. ARBITRIA PRONUNTIATA.

1330. Nov. 26.

885. *Arbitrium super civitatibus obligatis.* Nov. 26.

Originale (or.) ibidem. Item contulimus. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. — Ed. Kopp l. c. I, 36 nr. 3 ex or.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 417 Reichssachen nr. 425 (Addit. III).

1) *Supra* nr. 882.

2) *Supra* nr. 836.

Wir graf Rudolf von Hohenberch und wir graf Berchtolde von Grayspach von Marsteten von Nyffen genannt und wir graf Ulrich von Pfannenberch und ich Johans druchsetze von Dyezzenhoven, Heinrich von Gumpenperg, Johans druchsetze von Waltpurg und Heinrich der Preisinger von Wollentsach verjehen und geben ze bechennen
 5 offennlich an disem brief allen den die in ansehent, lesent oder horent leseu, daz wir von vollem gewalt, den wir von dem durchleuchtigen unserm gnedigem herren cheiser Ludwigen von Rom an ainem tail und dem hochgebornen fursten hertzog Otten ze Osterr(ich) und ze Styr an dem andern tail haben umb di pfantschaft Zurich und Sand Gallen, di der vorge(n)ant) hertzog Ott(e) noch von dem vorge(n)anten) unserm herren
 10 cheiser Lud(wigen) unausgerichtte ist, ausgesprochen haben und sprechen an disem brief, daz unser liber herre cheiser Ludowig von Rom mit samt unserm herren dem egenanten hertzog Ott(en) ze Osterr(ich) und ze Styr nu auf sand Waltpurgen tag der schierst chumt, mit ir selbers leib fur Zurich und Sand Gallen zogen sullen, also daz si daz mit ir paider macht dwingen sullen und daz ez denne der cheiser dem vor-
 15 gen(anten) hertzog Ott(en) oder sinem bruder hertzog Albreht(en) oder sinen chinden inantwurtten sol an furzuch. Wer aber daz in dez ander sache irreten oder daz er sein niht tûn wolt an leibes not alein, so^a sol der cheiser dem obgenanten hertzog Ott(en) oder sinem bruder oder chinden fur di vorge(n)anten pfant auf den vorge(n)anten) sand Waltpurgen tag inantwrtten Brisach purg und stat und Mulhusen oder Neunburch
 20 dar zu ir aint weders. Ob aber di selben stet dez auch wolten wider sein und sein niht tûn, so sullen die vorge(n)anten) siben auf ir ayde denne uberain chomen, waz der cheiser dem hertzogen tûn sulle fur daz, untz daz im di vorge(n)anten sineu pfant gentzlich werden ausgerichttet. Wer aber daz im di vorge(n)anten stet Brisach und Mulhusen oder Neunburch dar zû ingeantwrtte wurden, so sol er dannoch dem cheiser
 25 beholfen sin auf di von Zurich und Sand Gallen ainen weg als den andern. Und daz diseu sache volfüret werde und stet behalten werde als vorgeschriben stat, dar umb so geben wir di vorge(n)anten siben disen brief ze einem urchund versigelten under dez vorge(n)anten graf Rudolfs von Hohenberch hangendem insigel.

1331.
Mai. 31.

Der ist geben ze Auspurch, an Montag nach sand Katerinen tag, do man zalt von
 30 Christes geburde dreuzehenhundert jar in dem dreizzigsten jar.

886. *Arbitrium super ducatu Karinthiae.* Nov. 26.

Originale (or.) in tabulario caesareo Vindobonensi. Contulimus ad imaginem photographica. Sigillum pendet loro membranaceo. — Ed. Schmid 'Monumenta Hohenbergica' pag. 275 nr. 326 ex or.

35 Cf. Böhmer, *Reg. Ludw.* p. 76 nr. 1231.

Wir graf Rudolf von Hohemberch und wir graf Bercht(olt) von Graispach von Marstetten von Nyffen genant und wir graf Ulrich von Pfannenberch und ich Johans druchsetze von Dyezzenhoven, Heinr(ich) von Gumpenperg, Johans druchsetze von Waltpurg und Heinrich der Preisinger von Wollentzsach verjehen und bechennen offentlich
 40 an disem brief, daz wir von vollem gewalt, den wir von dem durchleuchtigen unserm gnedigen herren cheiser Ludowigen von Rom an ainem tail und dem hochgebornen fursten hertzog Ott(en) ze Osterr(ich) und ze Styr an dem andern tail haben, ausgesprochen haben und sprechen an disem brief, daz unser liber vorge(n)ant) herre cheiser Ludowig von Rom nu angans dem obgenanten hertzog Ott(en) von Osterr(ich)
 45 und von Styr und sinem bruder hertzog Alb(rechten) und iren chinden daz hertzentûm und daz land Chernden verschriben sol ze lihen an allen furzuch, wenne der hochgeborn

885. a) sol or.

furste hertzog Heinr(ich) von Kernden abget und stirbet, also daz auch er dem cheiser beholfen si und dez erben von Kernden umb daz oberland umb die Etsche und in dem Yntal und umb allez daz . . der vorgeant von Kernden lazzen hat in den oberen landen^a. Wolt aber der chunig von Peheim oder anders ieman aintwedern dar an irren oder dar umb gen in aufstozzen, so sol einer dem andern wider die oder den der ez tûn⁵ wolt beholfen sin mit allem ernst an geverde. Wie ouch Kernden dem vorgeant(hen) hertzog Ott(en) in wirt mit chrieg oder an chrieg, daz sol der cheiser erchennen und waz er nach der erchantnuzze sprichet, daz der vorgeant hertzog Ott(e) oder sin erben denne gen dez erben von Kernden tûn sulle, daz im zeitlich und gelimpflich sei ze tûn, dez sol er gehorsam sin. Wolt aber der vorgeant keyser Lud(owig) dem¹⁰ egenanten hertzog Ott(en) dar an ze swer sein, so sullen wir siben di vorgeanten vollen gewalt haben dar umb ze sprechen. Und wez wir uns dar umb erchennen nach unserm ayde, daz sol der obgenant hertzog Ott(e) gen denselben erben tûn und volführen. Und daz diseu sache also behalten und volfüret werde, dar umb so geben wir di vorgeanten siben disen brief versigelten ze einem offenne urchund mit dez¹⁵ obgenanten graf Rudolfes von Hohemberg hangundem insigel.

Der ist geben ze Auspurch, an dem Montag nach sand Katerinen tag, do man zalt von Christes geburde dreuzehundert jar in dem drizzigstem jar.

887—894. IMPERATORIS LITTERAE DIVERSAE ET SCRIPTA VARIA.

20

1330. Nov. 26. — Dec. 31.

887. *Concessio iuris pignorandi.* Nov. 26.

Originale (or.) in tabulario generali regni Bawarici KLS nr. 430. Sigilli, quod loro membranaceo pendeat, fragmenta iuxta servantur.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 76 nr. 1232.

25

Cf. infra ad a. 1331. Ian. 26.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offentlich an disem brief, daz wir den weysen lauten . . dem amman, . . dem rat und den burgern gemeinlich ze Baûren die genade getan haben und auch tûn mit disem brief, daz si pfenden sullen und mûgen auf dem lande in ir stat auf ein³⁰ recht umb gelt daz man in schuldich ist und habent dar an wider den lantfride nicht getan, wan si nicht anders wan rechtes gernde und auch iedem manne daz recht tûnde an der stat, da si ez durch recht tûn sullen. Dar ûber ze urchunde geben wir in disen brief mit unserm cheyserlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Auspurch, an dem Montag nach Katherine, da man zalt von³⁵ Christes gebûrd driutzehenhundert jar dar nach in dem dreizigsten jar, in dem siben-tzehenden jar unsers [riches]^a und in dem dritten des cheysertums.

888. *Quitatio summae donatae.* Nov. 29.

Originale (or.) in tabulario civitatis Augustanae. Iam olim contulit Jaffé. Pendet sigillum loro membranaceo. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' I, 268 nr. 300 ex or.

40

Böhmer, Reg. Ludw. p. 76 nr. 1233.

886. ^{a)} in — landen in loco raso or.

887. ^{a)} excidit in fine lineae or.

Wir Ludowich von Gots gnaden Romischer chayser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief, daz uns unsre liebe burger . . der rat und die gemein ze Auspurch verricht und gewert habent tausent pfunt Auspurger, die si uns geschenchet und geben habent ze unserm hof, den wir ze Franchenfurt habent werden¹, und sagen
 5 si der selben tausent pfunt Auspurger pfenning ledich und los mit disem brief. Und dar über ze urchünde geben wir in diesen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze München, an sant Andres abent, da man zalt von Christes gebürd driutzehenhundert jar darnach in dem dreizigsten jar, in dem sibentzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

889. *Libertatio civitatis.* Dec. 11.

Originale (or.) in tabulario regio Stuttgardiensi. Sigillum desideratur filis sericis rubei flavique coloris relictis. — Ed. E. Schneider 'Ausgewählte Urkunden zur Württemberg. Geschichte' (= 'Württemberg. Geschichtsquellen' XI (1911)) p. 12 nr. 6 ex or. Editionem repetimus.

15 *Böhmer, Reg. Ludw. p. 76 nr. 1235.*

Wir Ludwig von Gots gnaden Romischer cheyser zu allen ziten merer dez richs verjehen offenbar an disem brief, daz wir durch besunder gnade und gunst, so wir haben zu dem edeln manne Ulrich graven zu Wirtenberg unserm lieben landvogt in Elsasszen, im gefried haben und öch ehaften und frigen von unserm cheyserlichen gewalt
 20 mit disem gegenwertigem brief die stat ze Chanelstatt, also daz si alle diu reht, ere und güt gewonheit haben sülle und müge als unser und dez richs stat zu Esselingen. Wir wellen öch durch besundern vride und nutz derselben stat, daz si den lantag, den sie habend vor der stat, in der stat haben sullen und mügen von unserm vollen gewalt uf den tag, als er her von alter vor der stat gewesen ist. Und daruber zu einem
 25 urchünde geben wir disen brief versigelten mit unserm cheyserlichen insigel.

Der geben ist zu Inspruck, am Zinstage nah sant Nyclaustag, do man zalt von Christes geburt driuzehenhundert jar darnach in dem dreizzigstem jar, in dem sibentzehenden jar unsers richs und in dem dritten dez cheysertumes.

890—892. *SCRIPTA PRO CIVITATE CONSTANTIENSI.*

1330. Dec. 13.—31.

890. *Scriptum Bertoldi de Graispach super ungelto.* Dec. 13.

Copia (c.) in Copiario tabularii civitatis Constantiensis fol. 21. — Ed. Ruppert 'Konstanzer Chroniken' p. 314 ex c. Editionem repetimus.

Wir Berchtolt gräfe zu Graispach und Marstetten genant von Nyfen verjehen
 35 offenbar mit disem brief, das wir an unsers herren statt des durchluchtigen kaiser Ludwigs von Rome den ersamen und wisen luten dem rate und den burgern gemainlich von der statt ze Costentz geben haben das ungelt in der statt, als wir in darumb disen unsern brief geben. Und sollen in darzu gewinnen über daselb ungelt unsers vorgenannten herren kayser Ludwigs von Rome briefe, so wir erst zu im kommen².

40 Das beschach und dirre brief ist geben zu Costentz, do man von Christus geburt zalte drüzehenhundert jar und darnach in dem drissigosten jare, an sant Lucien tag.

1) Cf. *supra* nr. 865.

2) Cf. *infra* nr. 891.

891. *Scriptum imperatoris super eodem.* Dec. 31.

Originale in tabulario generali Karlsruhano. Descripsimus nos. Sigillum parum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris. — Ineditum.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief und tûn chunt allen den die in sehent oder horent lesen, daz wir unsern lieben getriwen . . dem rat und der gemain der burger ze Chostentz von besundern gnaden und gunst und auch durch bezzerung irr stat verlihen und erlaubet haben, daz si daz ungelt in unserr stat ze Chostentz einnehmen sülent und mugent an irrung untz an unsern willen und widerrufen. Dar uber ze urchund geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze München, an dem Ebenweichenacht abent, da man zalt von Ch[r]istes geburd driutzehenhundert jar dar nach in dem einunddreizigsten jar¹, in dem sibentzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

892. *Quitatio sturæ.* Dec. 31.

Originale eadem manu exaratum ibidem. Item descripsimus. Sigilli secreti ceræ rubeæ dorso impressi fragmenta adsunt. — Ineditum.

Wir Ludowich von Gots genaden Romischer cheyser ze allen ziten merer des richs verjehen offenbar an disem brief, daz uns unser liebe getriwe die burger von Chostentz verricht und gewert habent der stiwer, di si uns geben solten haben nu auf den Obersten der schierst chumt. Und sagen si der selben stiwer auch von den selben Obersten und dannen über ein jar ledich und lûs mit disem brief. Dar uber ze urchund geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze München, an dem Ebenweichenacht abent, da man zalt von Christes gebûrd driutzehenhundert jar dar nach in dem einunddreizigsten jar¹, in dem sibentzehenden jar unsers richs und in dem dritten des cheysertums.

893. 894. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI
SUPER PRECIBUS PRIMARIIS.

1330. Dec. 26.

893. *Scriptum prius.* Dec. 26.

Copia (c.) coæva in Copiario Balduini archiepiscopi qui est comitum de Kesselstadt p. 522. Contulimus nos. Est rubrum: Quod dominus Treverensis possit conferre primarias preces in Mogunt(inensi) et Trever(ensi) dyocesibus, quas Ludowicus non contulit. — Ed. W. Felten 'Die Bulle Ne pretereat' II, 238 nr. 2 ex c.

Böhmer, Reg. Ludw. p. 361 nr. 3301 (Addit. III).

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus venerabili Baldwinino archiepiscopo Trever(ensi) principi et secretario suo dilecto graciā suā et omne bonum.

Quia condiciones ecclesiarum et monasteriorum dyocesum Mogunt(inensis) et Trever(ensis) tibi certitudinaliter constare dinoscuntur, sic quod vicissitudinem personarum

1) Annus incipit festo nativitatis Domini.

promovendarum in eisdem poteris aptius ordinare, ideo sinceritati tue tenore presentium duximus fiducialiter committendum, ut in singulis ecclesiis et monasteriis dyocesum Mogunt(inensis) et Trever(ensis) antedictarum et apud prelatos locorum religiosorum quorumcunque nomine et loco nostri preces primarias de coronatione nostra in Urbe celebrata, ubi alias et prius per nos non sunt concesse, dare [et] porrigere sicut nos ipsi valeas atque possis. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo nostro iussimus communiri.

Datum Monaci, in die beati Stephani, regni nostri anno septimodecimo, imperii vero tertio, anno Domini MCCC tricesimo primo¹.

10 894. *Scriptum alterum.* Dec. 26.

Copia ibidem. Item contulimus. Est rubrum: Quod prime preces solum valeant per imperatorem et^a non plures in .I. manu^a. — *Ed. Felten l. c. II, 238 nr. 3 ex c.*

Ludowicus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus profitemur et recognoscimus publice per presentes, quod nostre intentionis et voluntatis est, prout etiam
15 iuris communis [ordo]^b ubique innuit et demonstrat, quod in singulis ecclesiis ac monasteriis^c dyocesum Moguntinensis et Treverensis nulle preces nostre primarie ex coronatione nostra in Urbe celebrata vim habeant, nisi que primitus et primo per nos concesse sunt, tradite et indulte neque occasione^d aliquarum posteriorum precum prelatos ecclesiarum sive monasteriorum antedictorum seu religiosos, cuiuscunque conditionis sive ordinis
20 existant, arctari volumus nec compelli. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo iussimus communiri.

Datum Monaci, die beati Stephani prothomartiris, anno Domini MCCCXXX primo¹, regni nostri anno septimodecimo, imperii vero tertio.

894. ^a) et — manu alia manu supra lineam add. c. ^b) excidit c.; similiter fere supplendum.
25 ^c) ac monasteriis atramento pallidiori post add. c. ^d) occasiones c.

1) Annus incipit festo nativitatis Domini.

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

LEGVM SECTIO IV.

CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.
TOMI VI. PARTIS PRIORIS FASCICVLVS III.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI

MCMXXVII.

Cont.
Harr.
2-27-28
aut.

INDEX NOMINUM

Scriptit GEORGIUS WINTER.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

A.

- A. discretus vir 287, 10.
de Abacia: Petrus canon. Valenciae.
Abrincen. *Avranches* (dép. Manche) archidiaconus: Guillelmus Pinchon.
Acayae *Achaia* princeps: Iohannes.
Acciaoli *Azayalorum de Florentia societas* 414, 35.
Accurribonus dominus 253, 40.
Accursius Bonfantini fr. inquisitor in Tuscia 373, 35.
de Acellis: Franciscus; v. etiam de Acellis, de Colle.
Ach *Aach* (Baden, BA. Engen) 720, 5.
Achalm, Achalm *Achalm* (Württemberg, OA. Reutlingen) 653.
Achatius haereticus 360, 10.
Ache v. Aquen.
von Achen *Aachen*?: Paulus herrn Peters son.
Achenheim, Ahenheim *Achenheim* (in *Alsatia*) 710, 5.
de Acellis: Franciscus; v. etiam de Acellis, de Colle.
Adam episcopus Herforden. 244, 30. 245. 247, 25.
de Adam: Bartholomeus notarius de Messana.
de Adoadolo *Dovadolo prope Rocca S. Casciano* (prov. Florenz) comes: Rogerius.
Adulphus episc. Leodien. 30, 1.
Adolphus, Adulfus Romanorum rex 371, 20. 710.
Adulfus comes palat. Reni, dux Bawariae 82, 35. 87, 25. 104, 40. 105, 30. 341, 35.
Adulphus Engilberti comitis de Marka primogenitus 254, 40.
Adulfus de Monte comes 394, 5.
Adulfus comes de Schowemburg, greve Alf 306, 25. 307, 15. 697, 35.
S. Adrianelli rector (Rom): Angelus.
Adua *Adda* 502, 10. 504, 10.
de Advocatis: Ciquinus Guillelmi.
Advocatus: Iohannes.
Advocus (*Advocatus*) de Muffendorf 422, 15.
Ærndorf *Erbendorf* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 1.
von Afenstain v. Aufenstein.
Agersheim *Oggersheim* (Bayern, RB. Pfalz) 526, 40.
Aglay v. Aquilegia.
Agliata, Alliata: Bindus, Cecchus filius Becti, Philippus Iohannis.
Agnanum *Agnano nel piano di Pisa* 441, 15; *Agnano in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 25.
Agnes conthoralis Ottonis ducis Brünswicen. 304, 15.
Agnes marchionissa Brandenburg. 290, 25.
Angnes mater Chûnradi comitis de Neyffen 551, 30.
Agnes de Wilhelm uxor Heinrici de Sevelt 699, 20; Agnes filia eorum 699, 15.
Ayblingen *Aibling* (RB. Oberbayern) 527, 20.
Aychach *Aichach* (RB. Oberbayern) 527, 15.
Aychstet v. Eichstätt (Eystet).
Aymerichus v. Americus.
Aimoboni: Bartolomeus de Serçana.
Alamannia, Alamania, Alamanna, Alamanya, Alemannia, Aramania 31, 40. 32. 37, 25. 39, 20. 42, 25. 47, 1. 55, 40. 59. 70, 1. 93, 1. 156, 15. 160, 15. 166. 174. 176, 1. 178, 30. 179, 40. 185, 30. 212, 35. 215, 35. 216. 248, 15. 250, 1. 458, 10. 477, 15. 478, 5. 489. 520, 15. 547, 15. 576, 10. 578. 583. 600, 1. 631, 30. 633, 1. 715, 10. 724, 35. 725, 35. — terra Alamannorum 51, 40. — Alemanni, Alamanni 174, 25. 232, 1. 348, 40. 361, 1. — natio Alemanniae 174, 20. — Alamanni reges Romanorum 232, 15; le roy d'Alemagne 444, 10; in Alemania Romanum imperium 519, 10; regnum 600, 5. 601, 10. 623, 10. 624, 35. — rex: Fredericus. — vicarius generalis in Alamannia (Fridericus rex, Australis) 84, 35. — Alamaniae, Alamanorum principes, barones, nobiles, fideles 42, 30. 85, 25. 94, 25. 121, 5. 122, 30. 257, 25. 265, 35. 348, 40. 361, 1. 509, 15. 659. 660. 683, 35. 715, 15. — barons quil an elet enperador 258, 1. — Alamannorum consuetudo 232, 5. — Alemannicus antecessus 174, 25. — Alamannorum magister: Tedericus. — per Alamanniam — mag. generalis ord. domus Theutonicae: fr. Cunradus de Gundolfingen. — praeceptor Hospitalis B. Mariae Theutonicorum: Henricus de Grunachen. — magnus praeceptor ord. S. Iohannis Ierosolymitani: Albertus de Nigro Castro (de Swarczburg). — prior provincialis ord. B. Mariae de Monte Carmelo: Sybertus. per Alamanniam superiorem vicarius fratrum ord. Minorum: Hainricus.
Alaxia sponsa Heinrici primogeniti Kastrucii ducis Lucani 286, 15.
Albanen. *Albano* diocesis 592, 25.
Albareti *Albereto prope Coriano* (prov. Forli)? villa comitatus Arimini 323, 15.

- Alberti: Iohannes.
 Alberti: Guilielmus de Tyenis.
 Albertini: Fençius de Prato.
 Albertin von der Layter 574; *v. etiam* Mastin.
 Albertinus de Puteo vicarius Modoctiae 452, 1.
 Albertinus de Archidiaconis de Cremona notarius 276, 15. 277, 5. 411, 5. 419, 25.
 Albertus episc. Halberstaden. 304. 718, 35.
 Albertus episc. Patavien. 20, 5. 59. 402, 10. 702, 25. — capellanus: Syfridus.
 Albertus de Nigro Castro (de Swarczburg) ord. Hospitalis S. Iohannis Ierosolymitani per Alamanniam magnus praeceptor 78, 10. 113. 138, 40. 179, 15.
 Albertus abbas monast. S. Emmerami Ratisponen. 564, 5.
 Albertus Romanorum rex 102, 15. 296, 35. 481, 35. 613, 5. 656, 1. 700, 20. 716, 1.
 Albertus dux Austriae et Stiriae, Albrecht herzog ze Osterich und ze Steyr, herre ze Chrayen, auf der March und ze Portnawe 15, 20. 20, 30. 57, 40. 58, 20. 61, 35. 88, 25. 102, 10. 103. 133, 20. 134, 1. 139. 144, 30. 145, 20. 146, 15. 160, 1. 161, 10. 303, 20. 312, 5. 446, 20. 540, 35. 588, 25. 589, 5. 590. 600. 601, 5. 623. 624, 35. 628, 25. 636, 15. 637, 1. 643. 654, 35. 701, 25. 703. 704, 40. 720, 1. 733, 30. 734, 15. 735, 35. 736, 20. 737. — fratres: Fridericus, Henricus, Leopoldus, Otto.
 Albertus dux Saxoniae 306, 25. 307, 10. 371, 20. 719, 20. — pater: Iohannes; fratres: Ericus, Iohannes.
 Albrecht furst ze Anhalt, greve ze Aschaneen 213.
 Albertus comes de Altomonte (Hahenberg, Honburg) 23, 10. 296, 5.
 Albrecht grafe von dem Heiligemberg 19, 1.
 Albertus de Hohenloch pater Ludowici de H. 613.
 Albertus comes de Ortenburg 271, 15. 342, 5.
 Albertus comes de Porciano 272, 10.
 Albrecht graf von Werdenberg 661, 25. 662, 30.
 Albertus dictus Humel de Lichtenberg marescalcus Ludovici imperatoris 232, 20. 259. 271, 15. 276, 15. 289, 10. 293, 30. 295, 1. 296, 20. 297, 10. 299, 30. 300, 20. 302, 35. 317, 25. 319, 5. 382, 10. 411. 419, 20. 615, 25. 626, 30 (lantfoget in Eylsaz). 665, 1. 671, 35. 672, 5. 673, 1. — iudex Alberti: Raymondinus de Archidiaconis de Cremona. — familia: Heinricus.
 Albrecht burchgrave von Aldenburch 116.
 Albrecht Snelstorfer chirchherre ze Püch 529, 45.
 Albertus dictus Ebner oppidanus in Nurnberg 2, 20.
 Albertus dictus Hofwart 652, 20.
 Albesterden. eccl. v. Halberstaden.
 Albingana Albenga (prov. Genua) civitas 274. 316. 389, 40. 390, 35. 407, 35. — de Albigana: Emanuel Sementis, Iacobus Sementis. — vicarius generalis: Fredericus de la Scala; iudex et vicarius: Iohannes de Curimellis. — cives: Ieronimus Rolandus, Obertinus Cepula.
 Albricus de Romano 408, 15. — frater: Eccelinus.
 Aldenvilz Altenfeld (RB. Arnsberg) 106, 30.
 Alf v. Adulfus.
 Alfonsus rex Aragonum 410, 20.
 Alfonsus infans Aragoniae, Infans 49, 1. 82, 25. 84, 15. 100, 1. 156, 15.
 Alfonsus de Ispania dominus de Limello 138, 10.
 Alharth: Henrich.
 Allerheiligental (Vallis Omnium Sanctorum monast.) v. Maurbach.
 Allerien. Aleria (Corsica) episcopus: Gerardus.
 Alliata v. Agliata.
 Almae castra prope Castiglion della Pescaja (prov. Grosseto) 441, 35.
 Almene Alme (RB. Arnsberg) ? 106, 30.
 Aloch Allach (RB. Oberbayern) 19, 45.
 Aloysius (Loysius) de Gonzaga civitatis Mantuanae capitaneus 515. 556, 35. 557. 558. 631. 632, 25. 633, 10. 660. 694. 715. 732, 30. — filii: Gwido, Feltrinus, Filippinus. — ambaxiator: Franciscus Scelmus.
 Alpes Alpen 239. 240. 241. Apennin 272, 30.
 Alsacia, Assacia, Elsazz 5, 35. 6, 25. 19, 5. 151, 25. 216, 20. 588, 20. 623, 35. 629, 15. 713, 30. 739, 15. — Elsezzar win 35, 5. — lantgravius: Ulricus. — comes: Iohannes. — lantfoget: Albrecht Humbel von Leichtenberg. — custos (ord. Minorum): Iohannes.
 Altdorf, Altdarf Altdorf (Bayern, RB. Mittelfranken) 481, 30. 560, 20.
 de Altemano: Nicolaus.
 Altenburch, Aldenburch, Aldemburch Altenburg (Thüringen) 116, 25. 260. 510, 20. 511. 657, 1. 707, 35. — burchgrave: Albrecht.
 Althenorenberg Althornberg (Baden, BA. Triberg) 716, 40.
 Altenneunburch Neuburg am Inn (RB. Niederbayern) 527, 30.
 Altmanstein Altmannstein (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
 de Altomonte de Hahenberg v. de Hohenberg.
 Altstede Allstedt (Thüringen) 537, 15.
 de Altopasso Altopascio (prov. Lucca) Hospitalis S. Iacobi 381, 35. — magister: Lazarus.
 Altzey Alzei (Rheinhausen) 526, 35.
 de Altna Altena (RB. Arnsberg): Dietericus Zopp.
 Alvares: Eximius.
 Alzalendena: Martinus.
 Amalricus de Narbona 100, 25.
 Amberg, Amberch Amberg (Bayern, RB. Oberpfalz) 87, 20. 527, 5. — de Amberg: Rodgerus praepositus.
 Ambergaw Ammergau (RB. Oberbayern) districtus seu vallis 653, 35.
 S. Ambrosii eccl., abbas v. Mediolanum.
 S. Ambrosius 352, 30. 358, 5.
 Amelia (prov. Perugia) 338, 5.
 de Ameliano: Vivandus.
 Amelius de Lautrico abbas S. Saturnini Tholosani Marchiae Anconitanae rector 177, 40. 591, 25.
 Amene Ohm fl. 434, 5.
 Americus (Aymerichus) de Noalhaco sedis apost. nuntius 458. 461, 30. 464, 40.
 Ammanus civis Ulmen. 150, 25.
 Amphredus de Ianua 557, 1.
 Anania Anagni (prov. Rom) 339.
 Anastasius II. papa 360, 5.
 Ancelinus dominus de Giravilla 10, 45.
 Ancisa Poggio Ancisa prope Castel d'elci (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35.
 Ankleim Anklam (RB. Stettin) 719, 35.
 Ancona, Anconitana civitas 315, 35. 591. — hostes civitatis: Iaraboctus et Massonus Ranaldutii, Boctolus Massoli, Petronus Vaccolae, Marcutius Bertelli de Iaraboctis. — de Ancona: Lancilotus. — Anconitana marchia 177, 40. 559. 586, 45. 587, 1. 591, 25. 660, 20; rector: Amelius de Lautrico; marchio: Iohannes comes de Claromonte.
 Andernacum Andernach (RB. Koblenz) 216, 40.
 Hendreae: Hendricus de Zina.
 Andreae: Raynerius de Petrioli.
 S. Andreae capella v. Pisae.
 Andreas magister clericus 326, 25.
 Andreas Coli nuntius curiae 277, 5.
 Andreas de Brunecke (Brünekk) 289, 10. 293, 30. 295, 1. 296, 20. 297, 10. 299, 30. 300, 25. 302, 40. 319, 5. 364, 25. 503, 40. 505, 15. 506, 40. 508, 40.
 Andreas Salimbenis de Camerino miles capitaneus populi civit. Senarum 465, 20.
 Andreas de Sancto Elpidio 465, 25.
 Andreas Ganbarini de Florentia 277, 20.
 Endres vonne Steine 386, 15.
 Andreottus de Galetanis 259, 15. — filii: Gaddus, Iohannes.

- Andriottus marescalcus 437, 15. — pater: Pucius Pacis.
- Anechinus de Basilia 437, 15.
- Anechinus de Lambach 84, 1.
- Anfreonus Spinola Ianuen. 503, 40. 505, 15. 506, 40. 508, 40.
- Angaria, Angern *Engern* 371, 40. — duces: Ericus, Rudolf.
- S. Angeli castrum *Engelsburg (Rom)* 314, 25.
- Angelus rector S. Adrianelli 627, 40.
- Angelus Malabranca (Malabrancae) cancellarius Urbis 399, 5. 591, 40. 592. — pater: Franciscus; frater: Poncellus.
- Angelus ser Angeli de Montefiascone notarius 411, 5. 419, 25. 421, 5.
- Angelus Saracenus potestas Tuderti 401, 30.
- Anglia 668, 10; regnum 86, 25; rex 16, 30. 32, 20. 42. 43. 198, 25. — rex: Edwardus; regina: Isabella. — Anglicus: Guillelmus de Okam.
- ze Anhalt fursten: greve Bernt unt greve Albrecht.
- Anibaldo de Cicano arzevispe de Napol 313, 30.
- Aniballus tit. S. Laurentii in Lucina presb. card. 627, 35.
- Anna filia Berchtoldi de Sevelt 699.
- Anne wirtinne Emchs grafen von Nazzawe 481, 35.
- Annonia v. Hanonia.
- Ansalonus de Castillione de Messana iudex 231, 20.
- de Antelminellis (Interminellis): Castrucci.
- Antimani: Laurentius.
- de Anthiochia domini 379, 20. — de Antiochia: Petrus.
- Anthonii: Fulchus.
- Antonius de Scarampis 486, 1.
- Anwiler *Annweiler (Bayern, RB. Pfalz)* 573, 20.
- Apez von Gebese 208, 15.
- de Apilia, Dabeyla (*de Abella*): Ferrarius (Ferrer) fr. (*Neopatren. archiep.*)
- Appianum *Appiano in Val-d'Era (prov. Pisa)* 441, 30.
- Apteker: Peter.
- Apulia, Apulea 385, 10. 442, 35.
- Aquae Mortuae *Aigues-Mortes (dép. Gard)* 383.
- Aquen., Ache *Aachen* 153, 15. 665, 15; v. etiam von Achen.
- Aquila (*prov. Abruzzo ulter. II*) 396, 35. — de Aquila: Iacobus de Ortuela.
- Aquilae (*Val-di-Serchio, prov. Pisa*) castrum 441, 20.
- Aquilegia, Aquileia, Aglay 480, 25. — patriarcha: Paganus. — advocatus: Heinrich Bohemiae rex.
- in Aquiro: S. Mariae eccl. v. Roma.
- de Arableyo *Arabloy (dép. Orléans)* dominus (*Petrus tit. S. Susannae presb. card.*) 383, 35.
- de Araceli: S. Mariae eccl. v. Roma.
- Aragonia 81, 40. — regnum, domus Aragoniae (de Aragon) 86, 20. 100, 5. 314, 1. 388, 1. — rex, maiestas Aragonum 82, 1. 100, 10. 113, 35. 115, 15. 221. 231, 40. 387. 475, 25. — reges: Alfonsus, Fredericus, Guillelmus, Iacobus. — regina: Elizende. — infantes: Alfonsus, Berengarius, Petrus, Raymondus. — infantissae: Blancha, Maria, Theresia, Violante. — procurator Iacobi regis in Romana curia: Petrus de Abacia. — fidelis regis: Gergoius. — consiliarius: Guillelmus Oulomarii.
- Aramania v. Alamannia.
- de Arbagnis de Pomponesco: Lanfrancus Specialis filius qd. Iohannis.
- de Arburg, Arburch, Artburg *Aarburg (Kant. Aargau)* dominus: Radulphus (Rudolf).
- de Archerom: Arnoldus.
- de Archidiaconis: Albertinus, Raymondinus.
- Archionis: Iohannes.
- Arcolanus de Scottis 461, 35. — filius: Iohannes.
- Ardiganus de Raude filius qd. Pellegri 236, 25; v. etiam Mediolanum.
- Ardizonus de Petra 327, 20.
- Arelaten. sive Viennen. rex 138, 35.
- Arelaten. archiepisc.: Gasbertus.
- Arensperch v. Arnsperg.
- Aretium, Aretina civitas *Arezzo* 100, 25. 203, 25. 268, 10. 397. 398, 20. 403, 1. 404, 35. 464, 10. 479, 30. — comitatus 464. — episcopus: Guido. — Aretinus: Cinus de Castilione vicevicarius. — iudices et notarii: Iuncta olim Mencii de Montelucci, Verius olim Mini Borestauri. — de Aricio: Terlatus de Petramala.
- Argentina, Argentinens., Strazburg, Straspurg, Straseborch 21, 30. 33, 25. 34, 20. 35, 1. 68, 35. 204. 216, 20. 386, 25. 434, 15. 487, 35. 488, 35. 541, 10. 642, 10. 655, 5. 706, 40. 709. 731. — diocesis 484, 30. — Argentinenses 36, 5. 576, 15. 580, 30. — electus: Berhtoldus. — episcopi: Berhtoldus, Iohannes. — scabini: Frischmannus dictus Ortlieb, Iacobus dictus Bogener, Trutmannus dictus Erlewin, Waltherus dictus Zarte. — de Strazburg: Nies.
- de Arientis de Bononia: Iacobus.
- Ariminum *Rimini* 177, 35. — capitaneus: Ferantinus. — comitatus Arimini 323, 15.
- Arle *Aarlo in Hollandia (prov. Groningen)* 217, 15.
- Arlotti: Iannis.
- Armannus v. Hermannus.
- Armeniae et Ruthenorum regnum 346, 1; Armeniae rex 346, 20.
- Arnem, Arnhem, Arnhem, *Arnhem in Hollandia (prov. Geldern)* 217, 10. — praepositus 249, 35.
- Arnaldus episcopus Caminen. 45, 20.
- Arnaldus Duesa (de Osia) vicecomes Caramanni nepos Iohannis papae 143, 35. 565, 30.
- Arnoldus de Archerom 437.
- Arnold von Blankenheim 637, 20.
- Arnoldus de Yselsteyne 249, 35.
- Arnold von Pintting (Ernoltus de Pithengis) 55, 5. 637, 25.
- Arnoldus de Schonek 130, 35.
- Arnoldus Gerardi de Sivernicchi Teotonicus 411.
- Arnoldus de Stockheim 422, 15. 468, 15.
- Arnoldus Rugerii de Surimbaoch Teotonicus 411.
- Arnold von der Vels 637, 25.
- de Arnsberg (*Westfalen*) comes 110, 20; v. etiam Guillelmus.
- Arensperch *Arnsberg (Bayern, RB. Mittelfranken)* 527, 25. — von Arnsperg *ibidem*?: Henrich der Wildensteiner.
- zu Arnstete *Arnstadt (Thüringen)* herre: Heinrich greve von Swarzbürg.
- Arnus *Arno fl.* 255, 15. 441. — vallis Arni vicarius: Bartholomeus Zampantus.
- Arrigus v. etiam Heinrichus.
- Arrigus de Bavaria 83, 35.
- Arricus Patterius notarius de Pisis ambaxiator 232, 25.
- de Artburg = de Arburg: Rodulfus.
- de Arwiler *Ahrweiler (RB. Koblenz)*: Chunradus.
- ze Aschaneen (*Aschersleben*) greven: Albrecht, Bernt fursten ze Anhalt.
- Asciani *Asciano nel piano di Pisa (prov. Pisa)* castrum 441, 15.
- Asnanus Lopis de Caparosa 231, 15.
- Aspach *Aspach in Austria (BH. Braunau)* 643, 20.
- Assacia v. Alsacia.
- Assisium, Assissium *Assisi (prov. Perugia)* 253, 35. — notarius: Guido Massae. — de Assisio: Franciscus, Matheus.
- Astensis *Asti (prov. Alessandria)* civitas 486, 15.
- Astura, Asturae *Torre d'Astura (prov. Rom)* castrum 399, 1. 592, 25.
- de Atems: Federicus qd. Iacobi.
- Atenarum *Athen* dux filius comitis de Brenda 120, 35.
- Atinus Rayna de Papia notarius 416, 5. 447, 10.
- Atrabaten. *Arras (dép. Pas-de-Calais)* episcopus: Petrus. — de Atrabato: Robertus comes Bellimontis.
- Attendern *Attendorn (RB. Arnsberg)* 106, 35. 108, 30.

- Audurnum Andorno Cacciorna (prov. Novara) 550, 20.
- von Aufenstein, Afenstain, Ovenstain *Aufenstein prope Matrei (Tirol)*: Cunrat, Heinrich.
- von Aufsez Aufseß (Bayern, RB. Oberfranken): Otto.
- de Augea Reichenau (Baden): Corradus.
- Augusta, Augusten., Augspurch, Auspurch 149, 25. 150. 151, 10. 466, 40. 529, 20. 553. 578, 25. 602, 25. 603. 635, 15. 727, 10. 728. 730. 735. 736. 737, 25. 738. 739, 1. — diocesis 377, 1. — gotschaus ze A. 551, 5. — Augustenses 553, 25. — byschof: Fridrich. — lantvogt: Peter von Hohenegg. — civis: Rugerus Longopallius.
- Augustini v. Haeremitarum S. Augustini ordo.
- S. Augustinus 351, 30. 352, 30. 353. 356. 358, 1. 666, 45.
- Augustinus de Prato notarius 436, 35.
- Aurbach Auerbach (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 1.
- Aurburch prope Oberaudorf (RB. Oberbayern) 527, 20.
- Austria 19, 10. 75, 1. 158, 10. 204, 10. 312, 10. 341, 15. 526, 25. 528, 5. 601, 35. 628, 35. 642, 35. 643, 10. 702, 10. 705, 5. 718, 5. 735, 35. 736, 1. — domus Austriae 143, 5. — curia 77, 15. — ducatus 102, 15. — duces Austriae, Australes 4, 5. 19, 1. 20, 5. 21. 32. 69, 30. 78, 35. 84, 15. 101, 20. 109. 121, 5. 129, 15. 139. 140, 10. 144. 145. 146, 10. 158. 159, 30. 160, 1. 162, 30. 303, 35. 589. 590. 631, 30. 632, 10. 636. 649, 15. 691, 20. 693, 20. 715, 10. 719, 1. 726, 25. — Australis: Fridericus dux Austriae (rex Romanorum). — duces: Albertus, Fridericus, Henricus, Leopoldus, Otto. — ducissa: Elizabeth filia Frederici ducis; v. etiam Elizabeth regina consors Frederici. — nuntii Australes 144, 30. — marschalk: Dytrich der Pilichtorfer. — magister curiae: (Hans) dapifer de Dyezzenhofen. — de Hosterich: Dietrichus.
- Avanae Avane in Val-di-Serchio (prov. Pisa) castrum 441, 20.
- Avencia Avenza (prov. Massa-Carrara) 467, 20.
- de Aventica Avenches (Wiflisburg, Kant. Waadt): Udricus.
- de Aversona: Bernardus.
- Avinio, Avinionen. Avignon (dép. Vaucluse) 10. 11, 15. 12. 13, 10. 14, 20. 15, 25. 16, 20. 17, 1. 23, 25. 25. 26. 27. 29, 35. 30, 35. 33, 5. 36, 35. 37. 38, 30. 39. 40. 42. 43, 15. 45, 25. 46. 47, 5. 55, 15. 56, 1. 57. 58, 35. 59. 60, 15. 63, 35. 65. 66, 20. 89. 90, 25. 92. 93, 20. 94. 109. 110. 111. 116, 5. 121, 15. 123. 127, 25. 128. 129. 133. 134, 10. 135. 138, 40. 139. 140, 10. 142, 50. 143, 10. 144, 20. 145. 146, 30. 147. 149, 15. 156, 5. 160. 161. 175, 25. 177, 25. 184, 45. 189, 45. 192, 1. 196, 45. 197, 30. 198, 30. 199, 30. 200, 30. 201, 40. 202. 203, 30. 211, 10. 212. 214, 30. 219, 25. 227. 229, 30. 230, 35. 246, 35. 247, 40. 248, 5. 249. 251, 5. 253, 30. 254, 35. 255, 10. 257, 25. 285, 15. 306, 15. 313, 10. 314, 15. 315, 45. 334, 45. 337, 15. 346, 5. 363, 30. 366, 1. 369, 15. 370, 20. 382, 25. 383, 30. 393, 30. 401, 10. 406, 20. 423, 35. 446. 472, 20. 475, 45. 480, 20. 485. 544, 25. 548, 45. 556, 20. 561, 5. 565, 40. 576, 25. 580. 581, 35. 585, 15. 588, 5. 591, 30. 592, 40. 593, 15. 600, 45. 601, 20. 623, 20. 624, 25. 625, 40. 626, 40. 642, 25. 654, 25. 674, 5. 677, 40. 685, 10. 686, 30. 696, 15. 697, 20. 698, 10. 724, 20. — curia 630, 20. — ecclesia 63, 1. 180, 25. 181, 20. 184, 35. 189, 35. 191, 40. 192, 20. 195, 5. 196, 35. 200, 15. 266, 35. 268. 331, 10. 334, 30. 335, 15. 337, 5. 477, 1. 478, 1. 480, 10. 585, 10. 588, 1. 675, 35.
- in der Awen v. Sand Peter.
- Azo filius Galeazi Vicecomitis civitatis et districtus Mediolanen. vicarius generalis 381, 35. 451, 25. 455, 20. 456, 10. 458, 15. 489. 544, 30. 545—547. 678, 5. 721, 35. 722.
- B.**
- B. de Pont. (secretarius curiae) 199, 40.
- Babaria v. Bavaria.
- Babenberg, Babinberg v. Bamberg.
- Bacciomeus qd. Guercii de Pisis 420, 45.
- Bacharach, Bachrach, Bacharacum, Backeracum (RB. Koblenz) 124, 5. 125, 10. 131, 20. 216, 35. 526, 30.
- Sanct. Bachi et Sergii de Sebura eccl. v. Roma.
- Bachvelt Bachfeld (Thüringen) 568, 20.
- Bactiameus Dati 277, 30.
- Badawe v. Padua.
- von Baden, Badem die margraven 33, 30. 68, 35; v. etiam Fridrich, Hesso, Rudolf der eltere, Rudolfus iunior.
- Baldburn Balbronn (in Alsatia) 612, 25.
- Baldeti: Iohannes.
- Baldueii: Simon de Gello Putido.
- Balduinus, Baldewinus archiepiscopus Treveren. 13, 35. 21, 20. 26, 5. 42, 15. 80 (per Galliam archicancellarius). 109, 15. 122, 20. 123, 5. 127, 30. 129, 10. 133, 1. 134, 35. 135, 10. 140, 10. 145, 1. 149, 1. 158, 25. 159, 30. 200, 5. 226, 25. 253, 15. 257, 20. 433, 35 (irwelter ertzebischof zu Mentze). 434, 25. 435, 25. 436, 5. 603, 5. 648, 30. 649, 10. 650. 686, 35. 691. 692, 35. 693, 20. 702, 25. 721, 15. 722, 25. 726. 740, 35. — capellanus: Henricus.
- Baldwinus de Vrischeim 422, 15.
- Baldinus Gelli de Marsciano 677, 10.
- Balisius Cirolagus Civitaten. 561, 15.
- Balordus: Iacobus de Forlivio.
- Bamberg, Babenberg, Bamberberch, Babinberg, Bambergen. 48, 1. 148, 20. — stat und pistum 47, 30. — goteshus ze B., ecclesia 15. 5. 47. 377, 5. — diocesis 521. — canonicatus et praebenda 377. — procuratores et capitulum 51, 10. — episcopi: Eberhardus (?), Henricus. — praepositi: Leupoldus, Ulricus. — techant: Heinrich. — sanchmaister: Heinrich. — pfleger: Otte von Aufsez. — S. Stephani praepositura 377; decanus: Meinwardus. — S. Mariae decanus: Waltherus. — S. Iacobi decanus: Eberhardus. — de Babenberg: Herdegnus qd. Chunradi. — Mons Monachorum prope muros 148, 1; abbas: Hermannus.
- Bandinus comes de Marciano 271, 15.
- Bandinus Luchesini de Sancto Gaudenzo 273, 1.
- de Bar Barr in Alsatia?: Henricus.
- Barbey, Barboy, Burboye Barby (RB. Magdeburg) 9, 35; ille de B. 49, 35. 214, 10.
- de Barbenchon Barbençon (Hennegau): Iohannes.
- Barbiallya in Val-d'Evola (prov. Florenz) 441, 5.
- Barchinona Barcelona 115, 10. 119, 35. 120, 5. 141. 142, 40. 155. 258, 25. 410, 35.
- Bardinus de Piscia 375, 35.
- de Bardis: Petrus ambaxiator Florentiae.
- Barensis Bar-le-Duc (dép. Meuse) comes: Iohannes.
- Barenvelden Beerfelden (Hessen, Kr. Erbach) 385, 20.
- Barnabas fr. ord. fratrum Praedicatorum generalis magister 94, 20.
- Barnym dux Slaviae 64, 30.
- Barontus episc. Pistorien. 402, 35.
- Bartholomeus episc. Foroiulien. 390, 25.
- Bartolomeus de Cerchiis de Florentia plebanus plebis de Gropana 232, 30.
- Bartholomeus Zampantus de Pisis vicarius vallis Arni 255.
- Bartalomeus de Sancto Alberto ambaxiator civitatis Bononiae 461, 30.
- Bartholomeus de Carmignano Lucani communis cancellarius maleficiorum 524, 40.
- Bartholomeus de Adam de Messana in tota Sicilia notarius 114.
- Bartholomeus Ciardi notarius de Senis 465.

- Bartolomeus Aimoboni de Serçana 453, 25.
- Bartalomeus Franciscus dom. Bartolomei de Libris communis Bononiae auctoritate notarius 461, 25.
- Bartholus Petri notarius de Tuderto 375.
- de Baschia *Baschi* (prov. Perugia): Ugolinuccius.
- Basilea, Basilia, Basilien., Basel, Pasel 216. 577, 10. 642, 10. 693, 10. 698, 1. 705, 5. 712, 1. 713, 35. 714. — Basilienses 693, 30. — diocesis 578, 30. — ecclesia 10. 286, 35. — episcopus: Gerardus. — administrator: Johannes episc. Lingonen. — custos (ord. Minorum): Waltherus fr. — de Basilia: Anechinus.
- de Bastida *prope Haro in Hispania* (prov. Burgos)? : Franciscus.
- de Battifolle *Battifolle del Casentino* (prov. Arezzo) comites 177, 35.
- Battinburg *Battenberg* (RB. Wiesbaden) 434, 5.
- de Bautio *prope San Miniato? aut Les Baux* (dép. Bouches-du-Rhône): Beltramonus.
- Bauren v. Beurrin.
- Bavaria, Bawaria, Babaria, Baviera, Baveria, Bauwaria; Bayern, Beyeren, Baygern, Payren 5, 35. 6, 25. 70, 30. 71, 10. 106, 1. 152, 40. 217. 308. 341. 523, 40. 526, 25. 597, 35. 598, 10. 728. 729, 40. — Obern Bayrn 48, 20. 105, 30. 284, 30. 307, 40. 528, 1. 529, 1. 728, 15. 734, 25. — Nider lant, Bavaria inferior 50, 15. 529. — ducatus, hertzogtum 105, 1. 118, 10. 183, 30. 184, 1. 202, 5. 203, 15. 228, 25. 230, 5. 250, 10. 254, 20. 267, 1. 284, 30 (superioris Bawariae). 335, 20. 339, 35. 363, 10. 577, 25. 579, 15. 582, 25. 585, 30. 675, 40. 699, 15. — domus Bavariae 174. — hertzoge von B., palat. comites Reni et duces Bavariae 340, 35. 609, 30. 629, 30. 632, 1. 702, 20. — dux Bavariae, dominus de Baveria v. Ludovicus dux. — duces: Adolfus, Heinrich, Ludovicus filius Ludovici, Otte, Rudolfus, Rudolfus, Ruprecht, Ruprecht, Stephan; ducissa: Elisabeth soror Heinrichi ducis Bav. infer. — custos Bavariae (ord. Minorum): Cûnradus fr. — houbtman in Obern Baygern: Berchtold von Nyffen, Wiglin von Trounsnit. — de Baveria: Arrigus, Hermannus.
- Bavarus (Baurus) v. Ludovicus IV. imperator.
- Baverius (de *Salingueris*) vicarius 285, 30.
- Bavosus de Eugubio 232, 25.
- Beatrix (uxor Ludowici regis) 121, 25.
- de Bebenburg, Bebenburch *Bemberg* (Württemberg, O.A. Gerabronn): Lupoldus, Ulrich.
- de Becaria, Becharia *Beccaria prope Pinarolo* (prov. Pavia): Castellinus, Milanus, Mussus.
- Beckelnheim *Böckelheim* (RB. Koblenz) 33, 30.
- Bectus Alliata civis Pisanus 427.
- Bectus qd. Bonaventurae civis et mercator Pisanus 411.
- Beczolt von Sparrenberg 208, 10.
- Bedelike *Belecke* (RB. Arnsberg) 106, 35.
- Bedulium *Bioglio* (prov. Novara) 550, 20.
- Bellimontis *Beaumont* (dép. Seine-Oise) comes: Robertus de Atrabato.
- Bellocto nuntius Raymondini de Archidiaconis 411, 40.
- Bellonus de Curte 327, 20.
- Beltraminus Butironus 210, 35.
- Beltramonus de Bautio 450. 473, 10. 517, 20. 518, 10.
- Belvacen. *Beauvais* (dép. Oise) episcopus 493, 35.
- Benaysa v. Bonaisus.
- Benecti Bancutii: Pighinus.
- S. Benedicti ordo 44, 5. 79, 35. 650, 25; v. etiam Bertold apt zu Herrenbreytingen, Iohannes abbas Wissenburgen., Sanct. Maximini et Mathiae monasteria Treveren.
- Benedicti: Lançelloctus Teotonicus.
- Benni terrae *Bastia di Torre Benni prope San Miniato* (prov. Florenz) 441, 5.
- Berardus de Passaneto 231, 15.
- Berca *Rheinberg* (RB. Düsseldorf) 217, 1.
- de Bercedo *Berceto* (prov. Parma): Villanus.
- Beren, Bern v. Verona.
- Berengarius infans Aragoniae 49, 1.
- Berengarius Sal. 49, 20.
- Berengarius de Sancto Vicentio 115, 15.
- Berengarius Yspanus magister doctor Parisien. 384, 10.
- Bergamum, Pergamum, Bergomum, Pergamen. *Bergamo* 176, 10. 197, 15. 268, 5. 489. 547, 5. 571. — diocesis 571, 35. — districtus 234, 35. — vicarius: Gyselbertus de Swardis. — de Pergamo: Bonagratia ord. Minorum, Maphaeus Odaxii de Forestis, Theutaldus Gualterii de Suardis.
- Berghe *Berge* (RB. Arnsberg) 106, 35.
- von Bergowe *Berkau* (prope Wittenberg, RB. Merseburg): her Otte und abir her Otto gebrudere.
- Bernardi: Costio.
- Bernardinus de Colicullo de Parma 390, 30.
- Bernardus Stephani archidiaconus 215, 30; electus Regensis 721, 5.
- Bernardus Lulli clericus procurator regis Aragonum 197, 5. 212, 25.
- Bernardus de Novate monachus monast. Clarevallen. de Mediolano 480, 25.
- Bernhardus de Honburg comes 296, 5.
- Bernardus de Aversona 141, 5.
- Bernhardus de Wilt 422, 15.
- Bernardus Macingna notarius 277, 40.
- Bernhartzwilr *Bernhardsweiler* (in Alsatia) 710.
- Bernt furst ze Anhalt, greve ze Aschaneen 213.
- Beronia *Bologna* ? 176, 1.
- Bertelli: Marcutius de Iaraboctis.
- Berti: Niccolus Pisanus.
- Bertholdus archiepiscopus Bremen. 697, 20.
- Bertholdus Argentinus electus 484, 25. 487, 30; episc. Argentinens. 540, 40. 541, 15. 576, 1. 579, 10. 580, 35. 600, 25. 601, 5. 623, 5. 624. 636, 30. 637, 20. 691, 5. 702, 30. 706. 707.
- Bertholdus de Buechegga fr. domus B. Mariae Theotonicorum germanus Mathiae archiep. Maguntin. 55, 25. 146, 5.
- Bertold apt zu Herrenbreytingen 44, 5.
- Bertolt wilent grafe von Greispach 136, 5. 137, 15. 492, 25 (de Nyffen olim in partibus Ytaliae vicarius). — filius: Berthold.
- Berthold grave von Graispach und Marsteten genant von Nyffen 116. 118, 30. 119, 15. 136, 1. 137. 172, 1. 307, 40 (houbtman in Obern Baygern). 308. 394, 35. 395. 396, 5. 529, 40. 615, 25. 661, 30. 662, 15. 727. 728, 10. 730. 732, 30 (Ludovici imperatoris in partibus Lombardiae et Tusciae vices gerens). 734, 25. 735, 40. 737. 739, 30.
- Bertholdus comes de Hennenberch secretarius Ludowici regis 18, 15. 19, 30. 20. 22. 44, 20. 49. 74, 30. 77, 15. 98. 99, 1. 116. 118, 30. 119, 15. 152. 167, 20. 168. 169. 170. 171, 30. 172, 1. 233, 10. 238. 239, 1. 240, 30. 241, 15. 242, 1. 290, 20. 319, 20. 566—568. 615, 25. 639, 10. 655.
- Bertuldus de filiis Ursi nepos Iohannis S. Theodori diac. card. 397, 1. 400, 30. 406, 10.
- Berchtoldus de Sevelt 17. 699. — uxor: Irmengard de Gumpenberg. — filius: Iohannes. — filia: Anna.
- Berthold der Truchsaezze von Kulental 661, 30. 662. 728, 15. 730, 1.
- Bertold der voit von Ursele 434, 30. 541, 25.
- Bertholt von Zymern 91, 10.
- Perhtold der Ergoltzpecher purgermeister ze Regenspurch 597, 10.
- Bertholdus de Tutelingen notarius 572, 10.
- Berchtoldus registrator 150, 20.

- Bertrandus Ostien. et Velletren. episc. apost. sedis legatus 373, 10. 548, 10.
- Bertrandus tit. S. Marcelli presb. card. 201, 25.
- Bertrandus S. Mariae in Aquiro diac. card. 245, 15.
- Bertrandus archiep. Ebredunen. 309, 25.
- Bertrandus de Confluentia notarius 199, 40.
- Berwicum *Berwick* (Schottland) 43, 10.
- Beti de Brunaleschis: Franciscus.
- Beurrun, Bûrun, Bâren Kaufbeuren (Bayern, RB. Schwaben) 728, 15. 730. 738, 25.
- Bevenuti: Nichola.
- Bianchi: Fredericus.
- Bianchi: Schottus.
- Bibbona (Val-di-Cecina, prov. Pisa) 441, 35.
- Biberach, Byberach (Württemberg) 728, 15. 730, 5.
- Biberg Biebrich (RB. Wiesbaden) 425, 20.
- de Bichilingin Beichlingen (RB. Merseburg) dominus 719, 25.
- von Bikkinbach Bickenbach (Hessen, Kr. Bensheim): Ulrich.
- Bylrieth Belrieth a. d. Werra (Thüringen) 568, 20.
- Bilstein Beilstein (RB. Wiesbaden) 263, 20.
- Bindi: Pierus Nerii.
- Bindus Agliata mercator Pisanus 427, 20.
- Bingen, Bîngen of deme Rÿne, Pingua (Rheinessen) 33. 216, 35. 714, 5.
- de Bintzvelt Binsfeld (RB. Aachen): Gozwinus.
- Bisernum Biserno in Val-di-Cornia (prov. Grosseto) 441, 35.
- Bysschofisheim Tauberbischofsheim (Baden) 434, 10.
- Blancha infantissa Aragoniae 49, 1.
- von Blankenheim in Eiflia (RB. Aachen): Arnold.
- de Blancis: S. Leonardi eccl. v. Roma.
- Blasius Nuccii de civit. Senarum notarius 461, 25.
- Blentina Bientina nel Val-di-Nievole (prov. Pisa) 441, 15.
- Blichesperg, Blikspersch Blicksburg prope Winzenheim (in Alsatia) 150, 35. 707, 40.
- Bobardia v. Bopart.
- Boboch Bobeck (Thüringen) 86, 40.
- der Boch: Winant.
- Bocchamatzae: Pandulfus.
- de Bochwolde Groß-Buchwald (RB. Schleswig): Otto.
- Boctolus Massoli 591; v. etiam Ancona.
- Boemundus archidiacon. eccl. Treveren. 129, 10. 253, 15.
- Bogener: Iacobus.
- de Bognariis: Ranicius filius qd. Marci.
- Bohemia, Boemia, Bôheim, Behaim, Pehaim regnum 722, 35. — reges: Henricus, Iohannes.
- Bôhaimer wald 528, 1.
- Bolan v. Polonia.
- Boldronis: Iohannes fr.
- Bolonia v. Bononia.
- Bolsena (prov. Rom) 397, 20.
- de Bonacolsis: Botironus, Raynaldus Passarinus de Mantua.
- Bonacursi: Tomasinus (Tomasius).
- Bonagratia de Pergamo fr. ord. Minorum 379, 25. 383, 30. 491, 1. 688, 15.
- Bonaincasa civis Pisanus 310, 30.
- Bonaisus (Benaysa) 524, 10. 525, 5.
- Bonaiuncta de Guarsonibus de Piscia notarius 276, 20. 277, 20.
- Bonanni, Bonamae: Riccius.
- Bonaventurae: Bectus.
- Bonfantini: Accursius.
- Bonifacii Bonifacio (Corsica) castrum 221.
- Bonifatius episc. Kyronen. 256, 35. 302, 35.
- de Boninea Bologna?: Petrus clericus.
- Bononia, Bolonia, Bononien. Bologna 177, 30. 201, 15. 253, 40. 315, 40. 374, 30. 384, 25. 448, 35. 449. 460—463. 464, 5. 472. 473. 474, 35. 548. — comitatus 212, 35. — Bononienses 175, 25. — ambaxiator: Bartalomeus de Sancto Alberto. — syndicus: Niccholaus Iohannis de Seta. — notarius communis Bononiae auct.: Bartalomeus Franciscus dom. Bartalomei de Libris. — de Bononia: Iacobus de Arientis. — v. etiam Boninea, Beronia.
- de Bonsent (Hennegau) dominus: Iohannes Sauset.
- Bonvicini de Caprigiola: Guillelmus, Iohanellus.
- Bopart, Bobardia Boppard (RB. Koblenz) 131, 5. 216, 35. — pûrger von B. 131, 15.
- Borchardus archiep. Magdeburgen. 8, 30. 12, 40. 15, 35. 719, 15.
- Borgolt von Kozzebode 208, 10.
- Borratius de Gangalandi vicarius Cremonae 455. 456, 5.
- de Bortveld Bortfeld (Braunschweig): Gebhardus.
- Boschi: Michael.
- Bossius: Filipolus.
- Botironus de Bonacolsis de Mantua 483, 10.
- de Bousy Boussu in Belgio (Hennegau) dominus: Walterus.
- Bozani Bozen porta v. Tridentum.
- Bozonus: Givasonus.
- Brabanciae, Pravanciae dux: Iohannes. — le duc de Breban 444, 10.
- de Bracchiis, Brachis: Colus Pucii, Vannis.
- de Brachuzen Brachhausen (RB. Düsseldorf) comes: Otto.
- Branchinus Brusamani vicarius Guillelmi comitis de Monteforti 236.
- Brandenburg. episcopus: Ludewig.
- Brandenburg, Brandenburg, marchia Brandenburg., die marche zu B., Marchia 19, 40. 97, 25. 152. 170, 15. 217, 40. 288, 30. 290, 40. 291. 292. 293, 5. 294. 346, 15. 510, 25. 534. 535, 10. 537. 630, 1. 709, 30. — marchionatus 15, 30. 62. 64, 40. 178, 35. 190, 15. 290. 371, 40. 393, 20. 513, 5. 534, 25. 696, 35. — marchiones 73, 35. 288, 25. 290. 294, 25. 534, 35; v. etiam Henricus, Hermannus, Ludovicus, Wolde- marus. — marchionissae: Agnes, Margareta, Mechildis. — capitaneus: Guntherus de Swartzpûrch.
- Breban v. Brabancia.
- von Bregentz Bregenz (Vorarlberg) grafe: Hûg.
- Brembius Brembo flumen quod in Aduam influit 234, 35.
- Bremen. archiepiscopus: Bartholdus.
- ze Bren Brehna (RB. Merseburg) greve: Rudolf herczoge ze Saxen.
- de Brenda Brienne (dép. Aube) comes 120, 35. — filius: dux Ate- narum.
- Bretingen v. Chunesbreytingen und Herrenbreytingen.
- Brilon in Westfalia (RB. Arnsberg) 106, 35. 108, 30.
- Brisach, Brysach, Preysach Alt-Breisach (Baden) 671. 672. 673, 25. 717. 718. 735, 15. 737.
- Brisgow Breisgau (Baden) 681, 40.
- Brixinen. Brixen eccl. advocatus: Henricus rex Bohemiae.
- Brixia Brescia 502, 25. 504, 25. 571, 20.
- Brizalya de Porcileis 130, 1.
- de Bruch, Brûch (Fam. v. Broich, v. Bruch? Rheinland): Iohannes (Hans).
- Brûcdorpe (Fam. v. Brockdorf, Holstein): Iohannes.
- Brukka Innsbruck 588, 30; v. etiam Inspruck.
- de Brunaleschis: Franciscus dictus Beti.
- de Brunecke, Brûnekk, Brunech, Prunek Brauneck prope Niedersteinach (Württemberg, OA. Mergentheim): Andreas, Gotfridus, Margareta. — alle von Brûnekk 6, 20.
- Brunnheimer Bornheim (RB. Wiesbaden) gerihte 495, 15.
- Brunshorn Braunshorn (RB. Koblenz) 526, 30. — de Brûnshorn: Iohannes, Irmgardis.

Brunswicen. dux: Heinricus, Magnus, Otto; ducissa: Agnes.
 Brusamani: Branchinus.
 Buccianum *Buggiano in Val-di-Nievole* (prov. Florenz) 450, 30.
 de Buchek, Buechegga, Bouchegge, Bocheg, Pûhekke *Buchegg* (Kant. Solothurn) comes: Hugo. — de B.: Bertholdus fr. domus B. Mariae Theutonicorum.
 Bücheim *Buchen* (Baden) 434, 10.
 de Budel in *Hollandia* (prov. Nord-Brabant): Hubertus clericus.
 Budingen *Büdingen* (Oberhessen) 487, 10. — *Büdingen* walt, *Buetinger walt* 417, 35. 487, 10.
 de Bülnsheim *Büllesheim* (RB. Köln) Steppo.
 Bünach *Baunach* (Bayern, RB. Unterfranken) 521, 35.
 Bûrun v. Beurrûn.
 de Bûthenheim *Budenheim* (Rhein-hessen): Cuno, Hugo.
 Buetinger walt v. Budingen.
 Bugella *Biella* (prov. Novara) 550, 20.
 Buggezlaus et sui fratres Sclavorum Cassuborum et Pomeraniae duces 289, 40.
 Buiti *Buti nel Val-d'Arno* (prov. Pisa) 441, 15.
 Bulgarum *Bolgheri* (prov. Pisa) 441, 35.
 Bunna *Bonn* 216, 40. — de B.: Conradus.
 Burboye v. Barbey.
 Burchardus ord. fratrum Minorum custos Reni 68, 20.
 Burchardus comes de Mannisveld 537, 10.
 Burchardus dominus de Triburch 87, 30.
 Burchardus dictus Sturmveder 279, 5. 652, 20.
 Burchardus de Wantzeleve 712, 5.
 Burgowe *Burgau* (Bayern, RB. Schwaben) 4. 5, 1. 19, 30. 78, 35.
 Burgum de Sancto Donino *Borgo San Donnino* (prov. Parma) 211, 15.
 Burgum Sancti Petri *San Pietro prope Passeriano* (prov. Udine)? 561, 15. — commorans: Guillelmus olim Vilani de Romanza. — civis: Princeps Hosterii.
 Burgonia vulgariter Burgunden 103, 10.
 Burianum *Buriano in Val-di-Cecina* (prov. Florenz) 441, 10.
 Buriani *Buriano nella Maremma Grossetana* (prov. Grosseto) castrum 441, 40.
 Buroni: Iohannes.
 von Buthenitz *Beutnitz* (Thüringen): Iohannes.
 Butironus: Beltraminus.

C. K.

Cabilonen. *Chalons-sur-Marne* (dép. Saône-et-Loire) episcopus 493, 35.
 Kaccavi *Caccamo* (prov. Palermo) castrum 587, 20.
 Chadoltspurch *Kadolzburg* (Bayern, RB. Mittelfranken) 91, 1.
 Kagae filius: Iohannes.
 Cagnoli: Nicolaus.
 Chaisersperch, Cheisersberg *Kaysersberg* (in Alsatia) 104, 5. 707, 35. — de Ch.: Gerhardus et Iohannes dictus Hertzog.
 Caisnoit *Quesnoy* (dép. du Nord) 244, 20.
 Calabria 442, 35. — dux: Carolus.
 Calandri Portonarii: Pucettus.
 Calari, Callari, Cayllarii *Cagliari* (Sardinia) castrum 115, 35. 176, 5. 248, 30.
 de Calatagirone *Caltagirone* (prov. Catania): Iohannes.
 de Calci *Calci nel Val-d'Arno* (prov. Pisa) vallis 441, 15.
 Calcinus (Calzinus) de Torniellis 492, 25. 547, 10.
 Caldanae *Caldana nella Maremma Massetana* (prov. Grosseto) castrum 441, 40.
 Kalenhart 106, 35.
 Calenti *Calento prope S. Angelo Fasanello* (prov. Principato citeriore) dominatio 264, 1.
 Chalmüntz *Kallmünz* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
 Calsi *Calcio* (prov. Bergamo) plebatus 242, 35. 243, 5.
 Calven. *Kalbe a. d. S.* (RB. Magdeburg) civitas 9, 35.
 de Calwa *Calw* (Württemberg) comes: Willelmus.
 Cambii: Iohannes.
 Chamboin v. Occam.
 Cameracen. *Cambrai* (dép. du Nord) diocesis 247, 25.
 Camerinum *Camerino* (prov. Macerata) 177, 35. 253, 45. — de Camerino: Andreas Salimbenis.
 Kamerstein, Chamerstein *Kammerstein* (Bayern, RB. Mittelfranken) 481, 30. 560, 20.
 de Camilla: Guido.
 Caminen. *Kammin* (RB. Stettin) eccl., dioc. 63. — episcopus: Arnaldus.
 de Campagnola: Petrus.
 Campanarius: Francucius.
 Campania 310, 15. 339. 385, 5. partes Campanae 475, 30.
 Campen *Kampen in Hollandia* (prov. Oberyssel) 217, 15.
 Campetrosi *Campetroso in Val-di-Cornia* (prov. Grosseto) castrum 271, 35.
 Campidolium v. Roma.
 Campilia *Campiglia Marittima* (prov. Grosseto) 441, 35.

Camporena in *Val-d'Era* (prov. Florenz) 441, 25.
 Chanelstatt *Cannstadt* (Württemberg) 739, 20.
 de Caneto: Ferrarius.
 Canis Grandis de la Scala Veronae Paduae et Vincentiae vicarius generalis (der Hund von Beren, von Werne) 52, 30. 53. 54, 5. 75, 25. 76. 77. 159, 5. 162. 163. 172. 408, 10. 474, 35. 482. 483. — collateralis: Zilibertus.
 Cannetum *Canneto in Val-di-Cecina* (prov. Pisa) 441, 5.
 Canonicus: Iohannes.
 Capalbi *rocca Capo della Troja* (prov. Grosseto)? 441, 40.
 de Caparosa: Asnanus Lopis.
 de Capite: Iacobinus.
 Capraria *Capraja* (prov. Genua) 441, 40.
 Caprigiola in *Val-di-Magra* (prov. Pisa) 454, 30. — de C.: Guillelmus Bonvicini, Iohanellus, Marcus Venturae Bamberii.
 Caprioni *Caprio in Val-di-Magra* (prov. Pisa) nemores 430, 15.
 Capronae *Caprona nel Val-d'Arno* (prov. Pisa) castrum 441, 15.
 Capuan. maior ecclesia 338, 30. — archiepiscopus: Ingerrannus. — notarii: Geraldus de Lalo, Laurentius Antimani.
 Caramanni *Caramagna* (prov. Cuneo) vicecomes: Arnaldus Duesa.
 Carcassonen. *Carcassonne* (dép. Aude) episcopus 493, 30.
 Cardinalis: Nicholinus.
 de Cardona (prov. Barcelona): Raymondus.
 Carinthia, Chaernden, Chernden, Cherrend, Kerenthen 575, 10. 737, 45. 738. — duces: Heinricus Bohemiae et Poloniae rex, Mainhart. — de C.: Gralandus.
 de Carletto: Mattheus prior conventus fratrum Haeremitarum S. Augustini de Pisis.
 Carloti: Paxinus.
 Carmelistae 383, 20; de Monte Carmelo ordo B. Mariae 306, 5. — prior provincialis in Alamania: Sybertus.
 Carmignanum *Carmignano* (prov. Florenz) 405, 20. — de Carmignano: Bartholomeus.
 Carnotum *Chartres* (dép. Eure-et-Loire) 218, 10.
 Karulus prior domus fratrum ord. Augustinen. in Nürnberg 2, 30.
 Carolus rex Franciae et Navarrae 37, 25. 46, 40. 59, 30. 138. — Karolus patruus ipsius 138, 35.
 Karolus rex (Ierusalem et Siciliae) 81, 20. 179, 45.
 Karel chunig von Ungern 21, 30. 636, 20. 702, 20.
 Carolus dux Calabriae (filius Roberti regis Siciliae) 88, 10. 99, 30.

- 115, 30. 121, 1. 138, 35. 160, 10.
176, 20. 201, 25. 215, 1. 218, 20.
252, 1. 338, 30. 374, 15. 396, 20.
397, 20. 404, 1. 405. 474, 1.
- Carolus cognatus ducis Calabriae
100, 30.
- Carolus comes Valesii 16, 25. 39, 20.
- Charsi: Nicolaus Pisanus.
- Cartusien. ordo v. Godefredus prior
Vallis Omnium Sanctorum in
Maurbach.
- Casale *Casale Marittimo* (prov. Pisa)
441, 35.
- Casale Maior *Casalmaggiore* (prov.
Cremona) 515, 35. 558, 30.
- Casallia *Casaglia di Volterra* (prov.
Florenz) 441, 25.
- de Casate *prope Bernate Ficino* (prov.
Mailand): Ramengus.
- Cascina *nel Val-d'Arno* (prov. Pisa)
441, 30. — de C.: Tomasus Ne-
gossini.
- Casonis: Meucius.
- Cassiani: Iohannes.
- Cassuborum ducatus (*Pomerania*)
290, 1. — dux: Buggezaus.
- Castagnetum *Castagneto della Gher-
hardesca* (prov. Pisa) 441, 35.
- de Castagno eccl. S. Martini *San
Martino al Castagno in Val-di-
Sieve* (prov. Florenz) 272, 30. —
rector: Danzinus.
- de Castana (prov. Pavia): Zonfredus
canon. eccl. de Modoetia.
- von Castel *Castell* (Bayern, RB.
Unterfranken): Heinrich burger
ze Rotenburch. — comes: Her-
mannus.
- Casteldilci *Casteld'elci* (prov. Pesaro-
e-Urbino) 323, 35.
- Casteletum *Le Catelet* (dép. Aisne)
315, 15.
- Castelletum *Castelletto* (prov. Novara)
531, 40. 532. — de Castelletto:
Ottorinus Vicecomes.
- Castellanus *Castello* (Venedig) episco-
patus 688, 10. — episcopus
Castellanus sive Venetiarum: Ia-
cobus.
- Castellina C. *Marittima* (prov. Pisa)
441, 35.
- Castellinus de Becharia de Papia
503, 45. 505, 15. 506, 45. 508, 45.
- Castellum Anselmi *Castell-Ansel-
mo in Val-di-Torra* (prov. Pisa)
277, 40. — notarius: Gerardus.
- Castellum Bernardi *Castiglion Ber-
nardi* (prov. Grosseto) 441, 25.
- Castellum Falfi *Castel-Falfi in Val-
d'Era* (prov. Florenz) 441, 25.
- Castiionus Mantuanus 483, 15.
- Castilio del preso *Castiglioncello della
Gherardesca* (prov. Pisa)? 441, 35.
- Castilione, castrum Corniae quod
dicitur C. *Castiglione* (prov. Gros-
seto) 441, 10.
- de Castilione, Castillione *Castiglion'
Aretino* (prov. Arezzo): Cinus Are-
tinus, Iohannes.
- Castilionis *Castiglion di Versilia
(Castiglioncello sul Sercchio?)*
(prov. Pisa) castrum 441, 15.
- Castillio Piscariae *Castiglion della
Pescaja* (prov. Grosseto) 404, 40.
405, 5. 441, 40.
- de Castillione *Castiglione di Sicilia*
(prov. Catania)? : Ansalonus de
Messana iudex.
- Castrucci (Kastrucci, Castru-
chius, Castrutius) de Antelminel-
lis, dux Lucanorum, Lucae, Pistorii
et Lunae vicarius generalis, (dux
Lucanus et Pistorien.) sacri
Lateranen. palatii comes, vexilli-
fer imperii 81. 83, 10. 84, 40.
85. 86. 100, 40. 112, 5. 120, 35.
159, 1. 175, 25. 232, 25. 269, 10.
285, 30. 300, 35. 314, 15. 316, 30.
331. 333. 334. 337. 373, 10.
374, 5. 380. 382, 30. 389, 5.
397. 398, 20. 403. 404. 431, 30.
432, 1. 439. 452, 20. 469, 25.
543. — relicta Kastrucci: Pina;
filii: Henricus, Iohannes, Valle-
rianus; sponsa Heinrici: Alaxia.
— vicevicarius: Matheus de
Assisio. — notarius: Iohannes
Cassiani.
- Castrum novum, Nuwemburgh
Neuenburg, Neufchâtel 642, 15.
— comes: Richardus; mater:
Margarita.
- Katherina filia Waltheri comitis de
Sterrenberg, uxor Heinrici de
Sevelt 699, 20.
- S. Katherinae eccl. v. Oppenheim.
- de Casulis *Casole* (prov. Siena):
Faggiolus iudex.
- de Caturco, Caturcho, Chartuncke
Cahors (dép. Lot): Iacobus (Io-
hannes XXII. papa).
- Katzendorf *Kasendorf* (Bayern, RB.
Oberfranken) 364, 45. 365, 5.
- de Katzenellenbogen *Katzenelnbogen*
(RB. Wiesbaden) comites: Eber-
hardus, Wilhelm.
- Cavallinus ambaxiator Ianuen. 81.
- Cecchi: Iohannes.
- Cecchus nobilis de Pistorio 614, 1.
- Ceccus Padulus 627, 40.
- Cecchus filius Becti *Alliatae* mercator
Pisanus 427. 428.
- Cecchus Vannis civis Pisanus 493, 10.
- Cecilia filia qd. Ulrici dicti Riet-
haimer 521, 15.
- S. Ceciliae capella v. Pisae.
- Ceddrum *Cedri in Val-d'Era* (prov.
Florenz) 441, 25.
- Chelhaim *Kelheim* (RB. Niederbayern)
599, 1.
- de Celtanch *Zellingen* (RB. Trier):
Iohannes advocatus.
- Chemnaten *Kemnath* (Bayern, RB.
Oberpfalz) 527, 1.
- Chemnitz, Kemnicz, Kemmenitze,
Kemnitz (*Sachsen*) 116, 25. 260,
10. 510, 20. 657, 1. 707, 25.
- ze Kempten (Bayern, RB. Schwaben)
daz gotzhus, der abbet 700, 20.
- de Kentzingen *Kenzingen* (Baden,
BA. Emmendingen): Nicolaus mag.
canonicus Constancien.
- Cepula, Cepulla: Obertinus.
- de Cerchiis: Bartolomeus plebanus
plebis de Gropana.
- Kerpen. *Kerpen* (RB. Köln) eccl.
146, 15. — praepositus: Io-
hannes de Virenburgh.
- Cherrend, Chernden v. Carinthia.
- Cerretum *Cerreto prope Pontedera*
(prov. Pisa) 441, 30.
- Certaltum *Certalto prope Maceratafel-
tria* (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 10.
- Ceruglium, Cerruglium *Ceruglio prope
Montecarlo* (prov. Lucca) 421, 30.
422. 460, 15.
- Cesaraugustana *Zaragoza* civitas
198, 10.
- Chesching *Kösching* (RB. Oberbayern)
527, 15.
- Cesena (prov. Forli) 177, 35. — de
C.: Michael ord. Minorum gene-
ralis minister.
- Ceus Machaionis 517, 40.
- von Kevernberg *Käfernburg* (Thü-
ringen) greve: Gunther.
- Chianni *Chianni delle Colline Pisane*
(prov. Pisa) 441, 25.
- Ciardi: Bartholomeus.
- Chiburgum, Kyburg *Kiburg* (Kant.
Zürich) 130, 10. — comites: Eber-
hardus, Hartmannus.
- de Cicano *Ceccano* (prov. Rom): Ani-
baldo arzevispe de Napol.
- Cicilia v. Sicilia.
- Chyemen. *Chiemsee* (RB. Ober-
bayern) episc. 283, 5.
- Cygenrücke v. Zigenruck.
- Cymmern v. Zymern.
- de Chinpenberck *Klingenberg?*:
Rudegerus.
- Cintorium *Cintoja di Buti* (prov.
Pisa) 441.
- Cini Ugonis: Franciscus, Minus.
- Cini: Petrus syndicus Senarum.
- Cinus de Castilione *Aretinus* vice-
vicarius Frederici comitis de
Oetingen in Tuscia 447, 10.
- Kinzica v. Pisae.
- Cio fratris Dominici de officio novem
gubernatorum Senarum 465, 25.
- Cioli Bonifatii: Iacobus notarius
Pisanus.
- Ciprum *Zypern* 32, 30; rex Cipri 32;
regina 198, 5. — regina: Con-
stancia filia Frederici regis Ara-
gonum.
- Ciquinus qd. Guillelmi de Advocatis
de Luca 310, 15.
- Circelli mons *Monte Circeo prope
Terracinam* (prov. Rom) 399, 1.
- Kirchperg *Kirchberg* (Württemberg,
OA. Laupheim) büchsezz 7, 30. —
grafen: Cunrad, Ebirhart.

- Kirchheim *Kirchheim unter Teck* (Württemberg) 279, 10.
 Kirchhayn *Kirchhain* (RB. Kassel) 434, 5.
 der Chirchstiger, Kyrchenstiger: Henrich mag.
 Cirolagus: Balisius.
 Kyronen. *Chur* (Kant. Graubünden) episcopus: Bonifacius.
 Cisanum *Cesano nel Val-d'Arno* (prov. Pisa) 441, 30.
 Cystercien. ordo 521, 25. 595. 596. 612, 5; v. etiam Hemmynde, Lancheim, Ottirburg.
 Citadinus: Filippolus.
 Chitzpühel *Kitzbühel* (Tirol) 527, 25.
 Ciucii: Vannis.
 Civitas Austria, Civitaten. *Cividale* (prov. Udine) 561, 20. — ecclesia 153, 30. — canonicus: Petrus de Orsaria. — de Civitate: Balisius Cirolagus, Goffridus, Maurus Malfatti de Torgiano, Iacobus filius eius.
 Civitavecchia (prov. Rom) 373, 30.
 Clarevallense *Chiaravalle* (prov. Mailand) monast. 480, 25. — monachus: Bernardus de Novate.
 de Claromonte *Chiaramonte prope Ragusam* (prov. Syrakus): Iohannes comes Mohac et dominus Ragusiae. — genitor eius: Manfridus.
 Claromonten. *Clermont-en-Argonne* (dép. Meuse) cantor 145, 1.
 Clawes juncherre von Wittenborch 306, 25. 307, 15.
 de Cleberch *Kleeberg* (RB. Pfalz, BA. Bergzabern): Ludewicus Treveren. clericus notarius.
 Clemencia (regina Franciae) 315, 15.
 Clemens IV. papa 179, 45.
 Clemens V. papa 180, 1. 351, 25. 355, 25.
 Chlingenberch *Kling* (RB. Oberbayern, BA. Wasserburg) 527, 20.
 von Chlingenberch *Klingenberg* (Bayern, RB. Unterfranken): Chünrat bischof ze Frisingen. — v. etiam Chinpenberck.
 Cliven. *Cleve* comes 217. — comes: Theodericus.
 Cluniacen. *Cluny* (dép. Saône-Loire) abbas 494, 1.
 Cnobelouch, Chnoblach: Hermann von Ovenbach, Jacob purger von Franckenfurt, Jacob.
 Koburch *Koburg* 568, 15.
 Königsfeld (RB. Koblenz, Kr. Ahrweiler) 295, 15.
 Kunigesvelt *Königsfeld* (Bayern, RB. Oberfranken) 521, 35.
 Cojano (Valle del Bisenzio, prov. Florenz) 535, 40.
 de Choyvern *Kobern a. d. Mosel* (RB. Koblenz) dominus: Iohannes de Seyn.
 Cholberch *Colmberg* (Bayern, RB. Mittelfranken) 527, 50.
 Colcarelli *Colle-Carelli in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 25.
 de Koldicz, Coltitz *Kolditz a. d. Mulde* (KrH. Leipzig): Thimo.
 Çoli: Tellus.
 de Colicullo *Collecchio* (prov. Parma): Bernardinus.
 Collegarli *Collegalli in Val-d'Evola* (prov. Florenz) 441, 25.
 Collis, Collis Vallis Elsa *Colle di Val d'Elsa* (prov. Siena) 177, 35. 403, 25. 459, 35. 462, 5. — terra 253, 35. — Collenses 451, 5.
 de Colle (de Acollis, de Acellis) *Colli prope Palermo?*: Franciscus canon. Panormitanus.
 Cholmar v. Columbaria.
 Colmeçanum *Colle-Mezzano* (prov. Pisa) 441, 35.
 de la Colona v. Columpna.
 Colonia, Colonien., Colne *Köln* 217. 227, 5. 642, 10. — universitas 11, 25. 199, 1. 227, 5. — diocesis et provincia 12, 30. 37, 5. 146, 15. 216, 10. — ecclesia, sticht van Colne 108, 25. 217, 10. — Colonienses cives 135, 10. 576, 35. — archiepiscopus archicancellarius per Italiam 21. 216. 217. 443, 40. 498, 15. 499, 45. 501, 25. 505, 15. 510, 1. 515, 20. 554, 5. 568, 45. 570, 15. v. etiam archiepiscopus: Heinricus. — praepositus Colonien. 143, 20. — thesaurarius: Walramus de Iuliac. — eccl. B. Mariae ad gradus Colonien. 45, 10. 227, 25. 418, 40; praepositus: Henricus de Iuliac; scolasticus: Godescalcus. — eccl. S. Severini Colonien. 370, 25. 576, 35; praepositus: Heydenricus capellanus papae. — clericus Colonien. dioc.: Hildegereus de Danßwilre.
 Coluccii Bozamentis: Puccinus.
 Columbaria, Cholmar, Cholmaren, Colmer *Colmar* (in Alsatia) 132, 25. 151, 15. 216, 20. 578, 30. 673, 1. 710, 20. 711, 5. 712, 15. 713.
 de Columpna, de la Colonna 248, 25; v. etiam Iacobus, Iacobus Serrae, Sara, Iohannes Sciarra, Stephanus.
 Columnae *Colonna di Buriano* (prov. Grosseto) castrum 441, 40.
 Colus Puccii de Brachis de capella S. Ceciliae communis Pisani 277, 30.
 de Comite: Paulus nepos Ildebrandini episc. Paduani.
 de Compedo S. Martini parochia v. Mediolanum.
 Comugnole *Comugnori nelle Valle dell' Evola* (prov. Florenz) 441, 30.
 Comum, Cumae, Cumana civitas Como 197, 35. 198, 20. 203, 25. 207. 209. 210. 211, 35. 268. 479, 30. — de Cumis: Franchinus de Rusconibus capitaneus, Iacobinus de Capite filius qd. Rumerii, Ranicius filius qd. Marci de Bog-nariis.
 Confluentia *Koblenz* 216, 35. — domus Theutonicae in C. fratres 123, 25. 124. — de C.: Bertrandus notarius.
 Chunradi: Herdegnus de Babenberg.
 Chunradi: Otto notarius.
 Chünrat von Chlingenberch bischof ze Frisingen 48. 642, 30.
 Cunradus de Gundolfingen magister generalis ord. domus Theutonicae per Alemaniam 74, 30. 77, 15. 116. 118, 30. 119, 10. 172, 1. 195, 20; 196, 1 (Henricus de Gundvichen).
 Chünrat abbet von Märbach 541, 15.
 Cünradus fr. ord. Minorum custos Bawariae 68, 20.
 Conrardus fr. prior in Monaco ord. S. Augustini Haeremitarum 69, 15. 74, 35. 101, 5.
 Corradus de Augea magister hostiarius camerae regiae 256, 35.
 Conradus de Moguntia clericus 80, 25.
 Conradus fr. ord. Praemonstraten. 109, 15. 129, 10.
 Conradus IV. rex Romanorum 234, 10.
 Cunrad der alte graf von Kirchperg 7, 25.
 Chunrad graf von Friburg 671, 35. 672, 5. 673, 5.
 Chünradus filius Bertholdi comitis de Grayspach et Marstetten dicti de Neiffen 551, 25. 552, 20. — mater: Angnes.
 Conradus comes Irsutus 642, 20.
 Conradus, Curradus comes (nobilis vir) de Truhendingen 124, 20 (castellanus in Furstemberch). 289, 10. 293, 25. 295, 1. 296, 1. 297, 10. 299, 30. 300, 25. 302, 40. 317, 30. 319, 5. 325, 15. 342, 10. 364, 25.
 Chunradus de Arwirl 422, 15.
 Cunrat von Aufenstein (Ovenstain, Afenstain) 18, 40. 54, 1. 130 (capitaneus Paduae).
 Cüne von Valkenstein herre zu Mintzinberg, Philips von Valkenstein sone 433, 35.
 Conrat von Hohenloch 3, 5. 5. 119, 1.
 Cuno de Bütenheim 422, 15.
 Chunradus pincerna de Erbach 385, 15.
 Chünrat von Hilzigg 682, 25.
 Conrad ritter von Liechtenberg 44, 35.
 Conrad Lewensteyn 44, 15.
 Chüno de Lyntperch 151, 25.
 Cunradus senior pincerna de Ryche-neck; Cunradus Mayr filius eiusdem 66. 67, 5.
 Coraldus Mallon ambaxiator Januen. 81.
 Coradus de Saviola 694, 5.
 Corradus de Scala 259.
 Cunrat von Schenna 342, 10.
 Conrad von der Sleiden 637, 20.
 Conradus de Slüzzelberg 289, 5. 293, 30. 295, 1. 296, 20. 297, 5. 299, 30. 300, 20. 302, 40. 317, 30. 319, 5. 325, 15. 364, 25. 517, 5.
 Chunrat der Sternær 599, 15.
 Cunrad von Trimperg (Trinckperck) 317, 40. 318, 5. 417, 30. 418. 487, 10.

- Chunrat der Tutzingar 340, 15.
 Conradus notarius (*Eberhardi comitis de Wirtemberg*) 279, 5.
 Conradus de Bunna natus olim magistri Wilhelmi 392, 30.
 Conradus Ruffo 652, 20.
 Cunrat von Walnhusen burger ze Rotenburch 3, 10.
 Cunrat Kursner burger ze Rotenburch 3, 10.
 Constancia regina Cipri filia Frederici regis Aragonum 32, 30. 388, 20. 424, 15.
 Constantia, Constantien., Costentz *Konstanz* 68, 10. 642, 10. 701, 15. 715. 716. 737, 15. 739. 740. — diocesis 68, 15. 578. 579, 5. 623, 25. 642. — Constancienses 715, 35. — episcopus: Rudolfus. — canonici: Fredericus de Ravenspurg, Nicholas de Frowenvelt, Nicolaus de Kentzingen.
 Constantinopolitanus imperator, el emperador de Constantinople 81, 25. 314, 15.
 Koppenstein *prope Gemünden (RB. Koblenz)* 679, 45.
 Coradus, Corradus, Coraldus v. Conradus.
 de Corbaria, Corvaria, Corbara *Corvara (prov. Rom)*: Petrus (*Nicolaus V. antipapa*).
 Corbi: Lanfranchus.
 de Corigia *Correggio (prov. Reggio)*: Gubertus de Parma.
 ad Cornaredum S. Petri parochia *Cornaredo (prov. Mailand) v. Mediolanum*.
 Cornegil: Henricus.
 Cornetum *Corneto-Tarquini (prov. Rom)* 92, 10. 211, 20. 399. 565, 25. — Cornetani 565, 20.
 Corniae castrum quod dicitur Castilione *Castiglione in Val-di-Cornia (prov. Grosseto)* 441, 10.
 Corsica 81. 441, 40; regnum Sardiniae et Corsicae 49, 5.
 Sanct. Cosmae et Damiani eccl. v. Roma.
 Costio Bernardi 525, 25.
 von Kothewicz *Kottewitz prope Meissen?*: Otte.
 Cotonis *Cotone in Val-di-Serchio (prov. Pisa)* castrum 441, 20.
 von Kozzebode *Kospoda (Kospoth) (Thüringen)*: Borgolt.
 Kracht: Hermannus clericus Lubicen.
 Chraulsheim *Krailsheim (Württemberg)* 528, 1.
 Chraft von Hohenloch 4, 30. 5, 5. 6. 7, 1. 91, 15. 118. 538, 30. 706, 35.
 ze Chrayn, Chrayen herren: Albrecht und Otto hertzege ze Osterich und ze Steyr.
 Kramburg *Cramberg (RB. Wiesbaden)* 425, 20.
 der Chratzær: Ulrich.
 Cremona, Cremonen., Cremon 211, 15. 243, 40. 252, 35. 268, 10. 455. 456, 5. 474, 35. 479, 30. 491, 5. 502. 504. 505, 35. 506, 5. 507. 508. 515, 30. 550, 40. 551, 10. 552. 554, 1. 555, 35. 556, 10. 558, 25. 633, 15. 694, 15. — territorium 502, 20. 504, 15. 515, 35. — Cremonenses 502. 503, 5. 504. 507, 15. 508, 1. 515, 35. — episcopus: Dondinus. — vicarius: Borratius de Gangalandi. — referendarius: Guido de Camilla. — miles: Ponzinus de Ponzonibus. — de Cremona: Archidiaconi: Albertinus notarius, Raymondinus; Manuel de Zanaxiis.
 Crevacorum *Crevacuore (prov. Novara)* 550, 20.
 Criscimbenus de Verona notarius 391, 20.
 Chrysostomus 358.
 Christianus comes de Oldenburg et Dulmenhorst 697, 40.
 Christina uxor Hinfridi advocati in Landaw 664, 35.
 Cristoforus Danorum Sclavorumque rex 1, 10. 99, 1. 168, 30. — filia: Margareta.
 Crivellus: Druetus.
 von Chronenberck, Chronberck *Cronberg (RB. Wiesbaden)*: Hartmann, Hartmüd.
 S. Crucis monast. v. Mortara.
 de Crummese *Krummesse (RB. Schleswig)*: Iohannes.
 Cruzenach *Kreuznach (RB. Koblenz)* 386, 20.
 Chub, Chuba, Kuba, Kuve, Coube *Kaub (RB. Wiesbaden)* 41, 35. 123—125. 126, 15. 131. 134, 25. 152, 5. 169, 35. 217, 30. 227, 35. 228. 238, 30. 257, 10. 424. 526, 30. — castellani: Johann und Reinhart von Westerburch, Otto der Zenger, Ulrich Wilbrant. — des zolles einnehmer: Rüdger der Mörtweiner probst von Oppenheim.
 Chûnich: Ulrichus de Dürnheim.
 Chüntzelmann civis Ulmensis 151, 10; v. etiam Rudolf der amman, Ulrich der burgermeister.
 von der Chûrne *Kürn (Bayern, RB. Oberpfalz)?*: Dytrich.
 Chûfstein *Kufstein (Tirol)* 527, 20.
 von Kullenthal, Chûllental *Kühlental (Bayern, RB. Schwaben)*: Berthold der Truchsaezze.
 Cumae, Cumana civitas v. Comum.
 Cumulum *Cumulo nel Val-d'Arno (prov. Florenz)* 441, 30.
 Kunegundis uxor Hermanni in Hoenfels 595. 596.
 Chunesbreytingen *Königsbreytingen (Thüringen)* 44. — propst: Reynhart. — v. etiam Herrenbreytingen.
 Chunigesperg *Königsberg (Tirol)* 172, 30.
 Kunigesperch *Königsberg in Franken* 568, 20.
 Kunigesvelt v. Königsfeld.
 Cuno, Chûno, Cûne v. Conradus.
 Chuozae *Mulina di Quosa (prov. Pisa)* castrum 441, 20.
 de Curimellis: Iohannes vicarius civitatis Albinganae.
 de Curte: Bellonus.
 Kursner: Cunrat.
 von Czwezen, Czwezin *Zwötzen (Thüringen, Reuß)* die brüdere 208, 20; Dusches hus czu C. 207, 40. 208, 1.
 D.
 Dabeyla, de Apilia: Ferrer (*Ferrarius*).
 Dachow *Dachau (RB. Oberbayern)* 527, 25.
 Daddus de Toschis 273, 1.
 Dagobertus rex Francorum 650, 30.
 Dalheim *Dahlenheim (in Alsatia)* 710, 5.
 Danorum Sclavorumque rex: Cristoforus.
 de Danßwilre *Dansweiler (RB. Köln)*: Hildegereus clericus Colonien.
 Danubius, Tûnaw, Tûnowe *Donau* 105. 284, 30. 527, 35.
 Danzinus presb. rector eccl. S. Martini de Castagno 272, 30.
 Dardagnini: Rustichellus.
 Daroca (*prov. Zaragoza*) 49, 15.
 Dati: Bactiameus.
 Davantria, Davantrien. *Deventer in Hollandia (prov. Oberyssel)* 217, 15. — praepositus 249, 35.
 Dech v. Teck.
 de Decomano *Dicomano (prov. Florenz)*: Salvatore.
 Deghus de Prato iudex maleficiorum communis Lucani 523, 35. 524, 40. 525, 5.
 Demyn *Demmin (RB. Stettin)* 719, 35.
 Diani *Diano Marina (prov. Porto Maurizio)* castrum 274.
 Diezman von Groutschen 208, 15.
 Diepach, Dypach *Diebach (RB. Koblenz)* 131, 20. 526, 30.
 Dîertmund, Dortmünde v. Tremonia.
 Diethelmus comes de Thoggenburg 24, 15. 25, 30.
 Dietse, Dietsch *Dietz (RB. Wiesbaden)* 481, 15. 560, 5. — graf: Gotfrid.
 Diezzenhoven, Dyssenhoven *Diessenhofen (Kant. Thurgau)* 590. — der Truchtsaeze: Hans.
 Dilingen *Dillingen (Bayern, RB. Schwaben)* 728, 20.
 Dispensatoris: Hugo.

- de Dofhelte *Dorfelden* (RB. Kassel): Rodulfus.
- Domesticus comes de Porciano 272, 10.
- Dominici: Cio.
- Dominicus Pirotti notarius 628, 5.
- Dondinus episc. Cremonen. 694, 10.
- Donoraticum *Donoratico* (prov. Pisa) 441, 35. — comites: Facius, Raynerius Iannis.
- Donosdeus episcopus Senen. 403, 30. 465, 20.
- Donsperch *prope Ehingen* (Bayern, RB. Schwaben) 527, 25.
- Dordracum *Dortrecht* (prov. Süd-holland) 217, 15.
- Dorimbach, Durombach capitaneus Theotonicorum 83.
- von Dornbürg *Dornburg a. d. Saale* (Thüringen) die Schenken: Henrich, Henrich, Rudolf.
- Doronus: Gualterius.
- Dorotsheim *Dorlisheim* (in Alsacia) 710, 5.
- Dorstene *Dorsten* (RB. Münster) 106, 35.
- Dortmünde, Diertmund v. Tremonia.
- Dracon. A. 227, 35.
- Dræwitz *Treswitz* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- Drewen *Treuen* (KrH. Zwickau) 514, 15.
- Drivels *Trifels prope Annweiler* (Bayern, RB. Pfalz) 573, 20.
- Druetus Crivellus dom. Guizardi notarius civit. Mediolani 236.
- Ducii: Pucius de Verucula Bosorum.
- Duesa: Arnaldus vicecomes Caramanni.
- de Duyno *Duino* (Görz-Gradisca): Ugo.
- de Dulmenhorst *Delmenhorst* (Oldenburg) comites: Iohannes, Christianus.
- Durenkeim *Türkheim* (in Alsacia) 707, 40. 708, 5.
- von Dürinchheim, Dürncheim *Dürkheim* (Bayern, RB. Pfalz): Jacob, Ulricus dictus Chünich.
- Durlacum, Dürlach *Durlach* (Baden) 21, 40. 120, 25.
- Durombach v. Dorimbach.
- de Duvenvorde: Wilhelmus miles.
- E.**
- Ebelein vor dem Münster burger ze Spyre 656.
- Ebenerius: Fridericus.
- Ebner: Albertus.
- Ebenhusen *Ebenhausen* (RB. Oberbayern, BA. Ingolstadt) 527, 30.
- Eberbach, Ebberbach *Eberbach* (Baden) oppidum regale 385, 25. 573, 15. 732.
- Eberhardus episc. Bambergen. (?) 663, 20.
- Eberhardus decanus S. Iacobi eccl. Bambergen. 148.
- Ewerhardus decanus S. Petri Maguntinae 109, 15.
- Ebrahardus clericus Maguntinus 29, 20.
- Eberhardus comes de Geminoponte (Zweinbrücken) 706, 35. 709.
- Eberhardus comes de Katzenellenbogen 296, 5.
- Eberhardus in Kyburg comes 103, 10. 417, 5.
- Ebirhart sun des grafen von Kirchperg 7, 30.
- Eberhart graf von Nellenburg 637, 20. 701, 15.
- Eberhardus comes de Wirttemberg 6, 20. 102, 15. 279, 1 (inferioris Sueviae et Franconiae superioris advocatus provincialis). — filius: Ulrich. — notarius: Conradus.
- Eberhardus de Maspach 122, 5.
- Eberhart von Preßberch 496, 30. 658. — witib: Mæze.
- Eberhart von Sulms 422, 10. 468, 15.
- Eberhart von dem Tore 342, 10.
- Ebern (Bayern, RB. Unterfranken) 521, 35.
- Ebersperch *Ebersberg* (RB. Oberbayern) abt und convent 67, 25.
- Eberstein *prope Gernsbach* (Baden) 263, 20.
- Eberwin Morder 3, 25. — bruder: Ulrich.
- Ebner: Albertus.
- de Ebola: Guillelmus.
- Ebredunen. *Embrun* (dép. Hautes-Alpes) archiep.: Bertrandus.
- Ebs (Tirol, BH. Kufstein) 527, 25.
- Ebula *Evola* fl. 441, 5.
- der Ekkær: Praun.
- zu der Ecke: Gotschalkus dictus Schaf.
- von der Eke: Henrich.
- Eccelinus de Romano 408, 15. — frater: Albricus.
- von Ekerich *Eckerich* (in Alsacia): Iohannes.
- Edenricus v. Heydenricus.
- Edwardus rex Angliae 247, 35.
- Egersperch *Eggersberg* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
- S. Egidii prior Tholosanus: Petrus de Ungula.
- Egidius dominus de Rodemacre miles 24, 40. 26, 5.
- Egirsheim *Egisheim* (in Alsacia) 710, 10.
- ze dem Eglolfe *Eglofs* (Württemberg, OA. Wangen) grafschaft 661, 25. 662, 25.
- Egmond. *Egmond prope Alkmaar* (prov. Nordholland) abbas 326, 1. 372, 5.
- Egra *Eger* (Böhmen) 663.
- Ehenvelt *Ehenfeld* (Bayern, RB. Oberpfalz) 4, 1.
- Ehenheim, Oberrn Ehenheim *Ober-Ehnheim* (in Alsacia) 104, 5. 626, 30. 710, 30. 711. — der selhof 711, 20.
- von Eybe *Eib* (Bayern, RB. Mittelfranken): Ludowig.
- Eylsaz v. Alsacia.
- Eystet, Aychstet *Eichstädt* (Bayern, RB. Mittelfranken) 599, 1. — episcopus: Gebhardus.
- Einrich *Einrichgau* (zwischen Lahn und Main) 679, 5.
- von Eisoltzried (RB. Oberbayern): Heinrich.
- Elbstein *Elmstein* (Bayern, RB. Pfalz) 526, 35.
- Elias v. Helias.
- Elizabet Romanorum regina, consors Frederici regis 49, 20. 119, 40. 126, 25. 154, 30. 155, 10. 258.
- Elizabet filia Frederici ducis Austriae 19, 25. 71.
- Elisabeth soror Heinrici ducis Bavariae inferioris 50, 15.
- Elyzabet Rudolfes des graven von Wertheim husfrowe 658, 20.
- Eltzabet die schultheizzin von Schafhusen genant von Vilnakcher 720, 10.
- Elizende consors Iacobi regis Aragonum 48, 35.
- Elsazz v. Alsacia.
- Elsae Vallis *Val-d'Elsa* v. Collis.
- de Elz (RB. Koblenz): Pirzevallus canonicus Treveren.
- Emanuel Sementis de Albigena ord. Praedicat. 406, 30. — patruus: Iacobus Sementis.
- Embrica, Embricen. *Emmerich* (RB. Düsseldorf) 217, 10. — ecclesia 306, 5. — decanus: Iohannes de Palle.
- Emekinus dictus Haken miles 640, 40.
- Emch pischolf ze Freysingen 642, 35.
- Emicho episc. Spiren. 27. 28, 5. 33, 30. 35, 35. 40. 195, 20.
- Emich graf von Nassa & 481. 560, 20.
- S. Emmerami monast. v. Ratispona.
- Emmercho scultetus civit. Moguntinae 30, 40.
- Endres vonme Steine 386, 15.
- Engilbertus comes de Marka 254, 40.
- Engelhardus de Winsperg 271, 15. 289, 10. 293, 30. 295, 1. 296, 20. 297, 10. 299, 30. 300, 25. 302, 40. 319, 5. 539.
- Engenbach *Eugenbach* (RB. Niederbayern) 377.
- de Engolisma *Angoulême* (dép. Charente): Hugo.
- Enne (Tirol) 165, 10. — richter: Gotschalch.
- Ensisheim, Ensishsheim (in Alsacia) 589, 30. 630, 30. 674, 20.
- von Eppenstein *Eppstein* (RB. Wiesbaden): Gotfrid, Gotfrid, Liudgarde.
- de Erbach v. Erpach.

- Erchlein: Hermannus.
 de Erenberg, Eremberg: Gerardus canonicus Spiren.
 des Erenvelsers *Ehrenfels prope Beratzhausen* (Bayern, RB. Oberpfalz) swester (husfrawe Peters von Hohenegge) 662, 10.
 der Ergoltzpecher *Ergoldsbach* (RB. Niederbayern): Perhtold purgermeister ze Regensburg.
 Ericus Saxoniae Westvaliae et Angariae dux 306, 20. 307. 371. 719, 20. — pater: Iohannes; fratres: Albertus, Iohannes.
 Erlewin: Trutmannus.
 Ermannus v. Hermannus.
 Ernestus de Sebech mag. archidiacon. Herbipolen. 179, 15.
 Ernoltus de Pithengis v. Arnold von Pintting.
 Erpach *Erbach* (Hessen) 526, 35. — de Erbach pincerna: Chunradus.
 Ertfordia *Erfurt* 622, 10. — abbt von Ertfürte 598, 45.
 Eschenbach (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 1.
 Esselingen, Ezzelingen *Esslingen* (Württemberg) 148, 30. 589, 25. 596, 20. 604, 5. 608, 35. 609. 611—613. 614, 20. 615—620. 621, 5. 739, 20. — vorstat obern Eszelingen 618, 10.
 Estenses *Este* (prov. Padua) marchiones: Opizo, Raynaldus.
 Etal *Ettal* (RB. Oberbayern) monasterium 653, 40.
 die Etsch 574, 25. 738, 1.
 von Ettenstat *Ettenstadt* (Bayern, RB. Mittelfranken): Heinrich.
 Ettore comes de Panico 232, 25.
 Eufia v. Monasterium in Eufia.
 S. Eufassae capella v. Pisae.
 Eugubium *Gubbio* (prov. Perugia) 177, 40. 253, 25. — de Eugubio: Bavosus.
 de S. Eustachio (v. Roma): Thebaldus.
 Excolum *Ascoli* 176, 20.
 Eximinius Alvari de Rada 198.
- F. V germanicum.**
 de Fabriano *Fabriano* (prov. Ancona): Nicolaus fr.
 Facius comes de Donoratico 271, 15.
 Fatius comes qd. comitis Gaddi 517, 40.
 Faggiola, Fagiola *prope Sant'Agata Feltria* (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35. — nobiles de F. et Petragudola 323, 40; v. etiam Nerius Ugucionis et Franciscus (Ugucionis).
 Faggiolus de Casulis iudex 381, 35.
 Valchenberg *Falkenberg prope Annweiler* (Bayern, RB. Pfalz) 573, 25.
 de Valkenbor *Montjoye-Falkenburg prope Aachen* dominus 217, 20.
 Valchenstein *Falkenstein* (RB. Oberbayern) 527, 25.
 von Valkenstein *Falkenstein* (Bayern, RB. Pfalz): Cûne herre zû Mintzinger, Philip.
 Falcinellum *Falcinello in Val-di-Magra* (prov. Pisa) 437, 10.
 Falconus de Falconibus civis in Messana 114.
 Valei *Valley* (RB. Oberbayern) 527, 20.
 Falsanellae S. Angelo *Fasanella* (prov. Principato citeriore) dominatio et baronia 264, 1.
 de Valse *Wallsee in Austria* (BH. Amstetten): Uolrichus capitaneus Paduae.
 de Fango *Badiola al Fango* (prov. Grosseto) abbatia 441, 40.
 Fatius v. Facius.
 Faventiae *Faenza* (prov. Ravenna) capitaneus: Franciscus de Manfredis.
 de Faxana: Franciscus cancellarius communis Vercellarum.
 Velburch *Velburg* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
 Velden (Bayern, RB. Mittelfranken) 527, 1.
 de Veldentz *Veldenz* (RB. Trier) comes: Georg (Georio).
 Felippinus v. Pfilippinus.
 von der Vels (de Rupe) *Fels, La Rochette* (Luxemburg): Arnold.
 Feltranus comes Montisferetri filius comitis Frederici 323, 15.
 Feltrinus filius Loysii de Gonzago de Mantua 558, 15. 694, 10. 732, 30.
 Fençius qd. Albertini de Prato 535. 536, 1.
 Ferantinus capitaneus civitatis Arimini 177, 35.
 Verden *Verden* (RB. Stade) episcopus 697, 25.
 Ferentinum *Ferentino* (prov. Rom) 339.
 Feretarum *Pfirt* (in Alsatia) comitatus 10, 25.
 Feretrana, Feretren. *Montefeltro* (prov. Pesaro-e-Urbino) diocesis, comitatus 323; v. etiam Montisferetri comites.
 Ferrara, Ferrarien. 181, 1. 218, 25. 268, 10. — Ferrarienses 218, 20. — ecclesia 366, 20. 367, 45. 368. — haeretici 180, 50. 183, 15. 187, 15. 201. — marchiones 86, 5. 159, 5. 172, 20. — tyranni de F. 203, 25. — vicarius 367, 20. — de Ferrara: Guicardus de Rubeis.
 Ferrarius fr. de Apilia (fratre Ferrer Dabeyla) 156, 1. 197, 25.
 Ferrarius de Caneto 423, 20.
 Ferricus dux Lothoringiae 10, 40.
 Fesulan. *Fiesole* (prov. Florenz) episcopus 531, 5. diocesis 403, 15.
 Veter: Heinrich.
 Feulenbach *Faulenbach* (Bayern, RB. Schwaben) 377, 1.
 von Vezzere *Vesser* (RB. Erfurt): Johans.
 Ficechium *Fucecchio* (prov. Florenz) 421, 35. 460, 15.
 Viechtach *Oberviechtach* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
 Viehusen *Viehhausen* (RB. Oberbayern) 527, 40.
 Filectulum *Filettole in Val-di-Serchio* (prov. Pisa) 441, 15.
 Vilingen *Villingen* (Baden) 578, 35. 702, 15.
 Filippinus, Felippinus, Filippolus, Filipponus v. Pfilippinus sqq.
 von Vilnakher *Villnachern* (Kant. Aargau): Eltzabet die schultheizzin von Schafhusen.
 Finarii *prope Savona* (prov. Genua) habitator: fr. Nichola Bevenuti.
 de Vinenberch comes v. Virneborch.
 de Vinsting *Finstingen* (in Lotharingia): Heinrichus.
 Fiore comes de Porciano 272, 10.
 Firmi *Fermo* (prov. Ascoli) civitas 559, 30.
 Virneborch, Virenburgh, Vinenberch *Virneburg* (RB. Koblenz) 263, 20. — comes: Rupertus. — de V.: Iohannes praepositus eccl. Kerpen.
 Virnspurg *Virnsberg* (Bayern, RB. Mittelfranken) 135, 25.
 de Visbek *Fischbek* (RB. Schleswig): Hellembertus canonicus Zverinen.
 der Vispach *Fischbach* (RB. Mittelfranken, BA. Nürnberg) 365, 20.
 Visierer: Fritze.
 de Vite Wied (RB. Koblenz): Raynaldus clericus Maguntin.
 de Flach *Flacht* (RB. Wiesbaden): Iohannes.
 de Flandria: Henricus comes Laudon. 36, 25. 37, 5.
 Fleula *Flüelen* (Kant. Uri) 549, 20.
 Vliger: Iohannes.
 Vlohperg *Flochberg prope Bopfingen* (Württemberg, OA. Neresheim) 594, 1.
 Florentia, Florentin. 86. 100, 30. 115, 30. 176, 1. 177. 201, 1. 202, 35. 210, 40. 215, 15. 253, 5. 338, 10. 373, 20. 374. 382, 30. 388, 30. 389, 30. 396—398. 402, 35. 403—405. 414, 35. 422, 1. 448—450. 451, 15. 458, 20. 459, 5. 460—463. 464, 5. 465, 15. 472, 30. 473. 474. 518, 20. 530. 531. 548. 549, 5. — populus 373, 35. — Florentini 81, 35. 84, 40. 85, 5. 86. 99, 30. 100. 252, 15. 376, 20. 403. 404, 15. 449. 450, 10. 459, 25. 474. 475, 10. 530. 531, 5. 544, 5. — episcopus 531, 5. — diocesis 403, 15. 455, 1. 467, 20. — dominium 100, 25. — comitatus et districtus 112, 10. — ambaxiatores 458, 20; v. etiam Orlandus Marini, Petrus de Bardis, Simon de Pactzis. — capitaneus et ducalis vicarius: Philippus de Sangineto. — syndicus: Micchael qd. Boschi. —

- nobiles: Franciscus dictus Beti de Brunaleschis, Iohannes de Rossi de la Tosa. — notarius: Fulchus ser Anthonii. — de Florentia: Bartolomeus de Cerciis plebanus de Gropana, Fredericus de Ubertis vicarius in provincia Vallis Nebulae, Vannis de Susinano natus Tani de Ubaldinis potestas Tuderti.
- Vlozz *Floß* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- Vohburch *Vohburg* (RB. Oberbayern) 527, 15.
- Vohendrazz *Vohenstrauß* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- de Volkenmarkt, Volkemargt *Völkermarkt* (Kärnten) praepositus: Henricus prothonotarius.
- Folchinus de Schiciis rector civit. Laudae 327, 25.
- Volkmers *Volkmarsen* (RB. Kassel) 106, 35.
- Volgmarus iudex saecularis civit. Moguntinae 30, 40.
- de Folliano *Fojano della Chiana* (prov. Arezzo): Guido Riccius de civitate Regii.
- de Fontanis: Iohannes canonicus Maguntinus.
- Forbaccher de Norimbergh 83, 40.
- Forculi *Forcoli in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 30.
- Vörst *Forst* (RB. Unterfranken, BA. Schweinfurt) 656, 1.
- Forestani: Orlandinus.
- de Forestis *Foresto sparso* (prov. Bergamo): Mapheus olim Odaxii de Pergamo.
- de Forges (prov. Hennegau): Willelmus miles.
- de Forimberg: Heufer.
- de Forlivio, Forlivo *Forli*: Iacobus Balordus, Masinus.
- Fornacciarius: Franchuccius.
- Foroiulien. *Fréjus* (départ. Var) episcopus: Bartholomeus.
- Vorstenberghe v. Furstemberch.
- Fotinus 360, 10.
- die Fræzzen der alte und der junge 728, 15; der Frauze: Ulrich.
- Fraghetum *Fraghetto prope Castel d'Elci* (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 40.
- Franken, Franchen v. Franconia.
- ze Frankenberg *Frankenberg* (RB. Kassel) das hus 44, 25. — vogt: Goetze.
- Franchenberg *Frankenberg* (Bayern, RB. Oberfranken) 527, 1.
- Frankenfurt, Franchenfurt, Vrankenvort 44, 25. 132, 1. 216, 35. 233, 35. 369. 385, 1. 433, 40. 434. 481, 15. 495—497. 498, 40. 499. 500. 501, 1. 533, 5. 536, 40. 541, 30. 560, 5. 569, 40. 572. 657, 40. 658, 20. 719, 5. 739, 1. — purger: Jacob genannt Chnoblach, Johans von Spyre.
- Franchenfürde *Frankfurt a. d. Oder* 637, 35; eccl. S. Mariae 637, 35.
- Francia, Frantia, France, Frankrich regnum 16, 45. 39, 25. 86, 25. 383, 25. 670. — domus Franciae 139, 35. 315, 20. — rex, dominus Francorum 16, 30. 21, 30. 32. 39, 10. 43. 84, 20. 100, 40. 138. 139, 25. 211, 40. 315. 346, 20. 403, 35. 670, 15. — regens Franciae dominus de Valoys 315, 5. — reges: Carolus, Philippus. — reginae: Clemencia, Iohanna. — de Francia: Rainaldus. — Francigena gens 83, 30; capitanei: Pabul de Hencorth, Thomas de Lorene, Wibertus de Riveroy.
- Franchinus de Rusconibus de Cumis capitaneus 159, 10. 232, 25.
- Francisci Corveti: Muciarellus de Serçana.
- S. Francisci eccl. v. Viterbium.
- S. Francisci ordo v. Minores.
- Francischinus Martini de Serçana 437.
- Franceschini: Franchutius.
- Francisculus de Laude filius ser Leonis notarius Mediolanen. 236.
- S. Franciscus 359, 20.
- Franciscus Gaytanus papae capellanus 339, 20.
- Franciscus presb. rector eccl. S. Leonardi de Blancis 627, 20.
- Franciscus mag. de Colle Panormitanus canonicus 114 (de Acollis). 166, 10; 167, 10 (de Acellis). 231, 15.
- Franciscus comes de Petragudola 323, 40. — filii: Guido, Nerius.
- Franciscus de Manfredis capitaneus civit. Faventiae 177, 40.
- Franciscus qd. Ugucionis frater Nerii de Fagiola 456, 20.
- Franciscus Malabrancae Urbis cancellarius 591, 40. — filii: Angelus, Poncellus.
- Franciscus de Bastida 258, 25.
- Franciscus dictus Beti de Brunaleschis nobilis Florentinus 83, 30.
- Franciscus de Faxana notarius et cancellarius Vercellorum 328.
- Franciscus Scelmus ambaxiator Loy-sii de Gonzaga 633, 5.
- Franciscus de Assissio Lucani communis cancellarius maleficiorum 524, 40.
- Franciscus Cini Ugonis de officio novem gubernatorum et defensorum civitatis Senarum 465, 25.
- Franciscus Mercati notarius 447, 20.
- Franconia, Franken, Franchen 5, 35. 6, 25. 341, 15. 528, 1. — Franconiae superioris advocatus provincialis: Eberhardus comes de Wirtemberg.
- Francucius Campanarius maior doanierius Kastrucci ducis Lucanorum 453, 5.
- Franchuccius Fornacciarius 276. 277.
- Franchutius Franceschini 525, 25.
- Frauzze: Ulrich.
- Freysingen, Frisingen *Freysing* 48. 642, 35. — bischöfe: Chünrat von Chlingenberch, Emch. — techant: Otte.
- Friburg *Freiburg i. Br.* 681, 40. — graf: Chunrad.
- Fridberch, Frideberg, Vredeberch, Vredenberg *Friedberg* (Hessen) 44, 25. 216, 35. 385, 1. 433, 40. 500, 30. 501, 1. 572. 657, 40.
- Fridberch *Friedberg* (RB. Oberbayern) 527, 15.
- Fridel chameraer Ludwigs von Bayern 340.
- Fridericus archiep. Salzeburgen. 15, 1. 65, 35. 283, 40. 284, 20. 576, 30. 733, 30.
- Fridrich byschof von Augspurch 728, 10.
- Fridericus de Ravenspurg canon. Constancien. 45, 30. 59, 20. 89, 20.
- Fridericus clericus secretarius Alberti ducis Austriae 312, 5. 313, 10.
- Fridericus I. imperator Romanorum 234, 10. 321, 25. 429, 20.
- Fridericus II. imperator Romanorum 429, 20. 471. 641, 1.
- Fridericus III. rex Aragonum, Siciliae, Trinacriae 32. 78, 10. 81, 25. 82, 1. 85, 10. 99. 100, 40. 101, 1. 113, 5. 114. 115, 25. 156, 1. 166, 20. 167, 5. 231. 232. 257, 35. 258. 313. 314, 5. 315, 40. 387, 35. 388. 398, 15. 423. 424. 475.
- Fridericus dux Austriae et Stiriae, Australis 4, 15. 17, 20. 18. 19. 20, 10. 32. 37, 35. 51, 45. 52, 35. 53, 20. 58, 20. 61, 40. 67, 30. 69. 70, 30. 71, 5. 75. 76. 77, 25. 84. 85, 25. 100, 35. 101, 5. 128, 20. 139, 1. 144, 15. 145, 15. 146, 20. 148, 25. 149, 5. 161, 15. 216. 299, 5. 556, 10. 600. 615, 1. 702. 707, 35. 725, 5; in Romanorum regem electus 50, 20. 54, 10. 88. 133, 20. 134. 139. 303. 312; Romanorum rex 21, 20. 48, 35. 72, 25. 73, 10. 74, 5. 96, 30. 97, 10. 98, 5. 102. 103, 25. 104, 35. 105, 15. 119, 25. 120, 15. 140, 25. 141. 142, 10. 143. 154, 25. 172, 5. 258, 10. 541, 1. 588, 15. 629. 643, 5. 672, 35. — consors: Elizabet regina; filia: Elizabet. — nuntius: Georgius.
- Fridericus lantgravius Thuringiae, Missinensis et Orientalis terrarum marchio dominusque Plyssinensis 73, 35. 86, 40. 97. 116, 15. 117, 5. 213. 214, 5. 235, 15. 260. 261, 30. 262. 285, 10. 318, 15. 509, 20. 510. 511, 30. 512. 513, 20. 519. 520, 5. 540, 20. 621, 25. 622, 10. 656, 35. 684. — 709, 30.
- Fridericus filius praedicti 510, 15.
- Friderich herre von Baden, margraf von Pfortzheim 68, 30. 706, 30.

- Fridericus burgravius de Nuremberg 4, 10. 6, 20. 19, 20. 74, 30. 77, 15. 78, 30. 79, 15. 90, 30. 117, 30. 118, 15. 119, 5. 121. 136, 30. 149, 35. 152, 15. 172, 1. 289, 1. 293, 25. 295. 296, 30. 297. 298. 299, 45. 302, 40. 317, 25. 319, 5. 325, 15. 342, 5. 364. 365, 20. 380. 413, 25. 416 (in Tuscia vicarius generalis). 503, 35. 505, 10. 506, 40. 508, 35. 516, 25. 597, 10. 706, 30. 717, 1.
- Fridericus burchgravius de Nuremberch (genitor praedicti) 295, 35. 300, 5.
- Friderich grave von Zolre 654, 35. 701, 5.
- Fredericus comes Montisferetri 322. 323, 15. — filii: Feltranus, Galasus, Henricus, Nolfus, Ugolinus.
- Fredericus comes de Oetingen in Tuscia vicarius generalis 164, 40. 210, 20. 430, 40. 437, 10. 443. 447. 448, 5. 466, 35. 468, 10. 503, 40. 505, 10. 506, 40. 508, 40. 523, 5. 529, 40. 542, 5. 551, 5. 557, 1. 594, 1. 603, 35. 730, 1. — vicevicarius: Cinus de Castilione Aretinus.
- Fredericus comes de Togkenburg 579, 1.
- Fredericus de la Scala Ianuae ac Saonae et Albinganae vicarius generalis 274, 40. 275, 1. 389, 35. 390. — familiaris: Iohannettus de Henglaro.
- Fredericus de Ubertis de Florentia vicarius in provincia Vallis Nebulae 447, 20. 448, 5.
- Federicus filius qd. Iacobi de Atems 153, 35.
- Fridrich von dem Riede 385, 35.
- Friderich von Schonburg 208, 10.
- Friderich von Truhendingen 116.
- Frederigus filius ser Ermanni (Ormanni) de Pistorio notarius 276, 20. 411, 10. 419, 25.
- Fredericus ser Bianchi notarius 416.
- Fridericus dictus Ebenerius 114.
- Fredericus magister notarius oppidi Nurnberg 2, 30.
- de Vrisheim *Friesheim* (RB. Köln): Baldwinus.
- Frischemannus dictus Ortlieb scabinus Argentinae 487, 40.
- de Frischungen *Frisingen* (Luxemburg): Henricus.
- Frisia, Frizia *Friesland* 668, 40. 669, 15. — dominus: Guillelmus comes Hanoniae.
- Fritze Visierer 44, 15.
- Vroyschen: Heyneke.
- de Vrowenveld, Vrownveld, Wrowinveld *Frauenfeld* (Kant. Thurgau): Nicolaus canonicus Constancien.
- de Vrüse *Frohse* (RB. Magdeburg): Iohannes civis Magdeburgen.
- von Fürstenberg, Fürstenberch, Fürstenberg *Fürstenberg* (Baden, BA. Donaueschingen) der grafe 19, 1. — grafen: Götz, Henricus, Iohannes.
- Furstemberch, Vorstenberghe *Fürstenberg prope Rheindiebach* (RB. Koblenz) 124, 40. 125, 10. 217, 30. 526, 35. — castellanus: Chunradus de Truhendingen.
- Vürstenberg *Fürstenberg* (RB. Minden) 106, 30. 108, 30.
- Fützen *Füssen* (Bayern, RB. Schwaben) 728, 15.
- Fulcerius de Fuligno 112, 20.
- Fulchus ser Anthonii de Florentia notarius 461, 20.
- Fulden. *Fulda* monasterium 160, 35. — abbas: Henricus.
- Fulginius *Foligno* (prov. Umbria) 177, 30. 253, 35. — de Fuligno: Fulcerius.
- Fulgosii: Gallatius.
- de Fuligno v. Fulginius.
- G.**
- Gabbretum *Gabbreto in Val-di-Cecina* (prov. Florenz) 441, 25.
- Gabrielis: Spinetta marchio Malespinae.
- Gabuardus de Sabione Tehotonicus vicarius generalis totius provinciae Lunen. (in Lunigiana) 436, 20. 437, 5. 452, 25. 453. 454. 467. — camerarius: Henricus Tehotonicus. — cancellarius: Tomasius Bonacursi.
- Gaddi comitis: Fatius comes.
- Gaddus filius qd. Andreotti de Galetanis de capella S. Nicolai Pisarum 259, 15. — frater: Iohannes.
- Gaddus comes de Ylei 432, 40.
- Gaieta *Gaëta* (prov. Terra di Lavoro) 398, 40. 399, 1.
- Gayetani: Iohannes cardinalis.
- Gailenhusen v. Geilenhusen.
- Gaitanus: N. 476, 5.
- Gaitanus: Franciscus capellanus papae.
- Gaitanus Malpiglii de Pisis 271, 30.
- Galassus natus qd. Frederici comitis Montisferetri 322.
- Galeacius de Vicecomitibus de Mediolano 41, 40. 86, 1. 134, 30. 159, 5. 176, 10. 178, 35. 179, 35. 248, 15. 327. 328, 15. 381, 35. 383, 5.
- de Galetanis: Gaddus et Iohannes filii qd. Andreotti.
- Galgenhof *prope Nürnberg* 365, 20.
- Gallatius Fulgosii 314, 30.
- S. Galli oppidum, apud S. Gallum, Sand Gallen 578, 35. 642, 15. 703, 35. 704, 1. 736, 20. 737. — monasterium 623, 25. 625, 5. — advocatia 104, 5.
- Galliardum, Gagliardum Castrum *prope S. Andrea di Suasa?* (prov. Pesaro-e-Urbino) 320, 35. 321, 10.
- per Galliam archicancellarius: Balduynus archiep. Treveren.
- Gallici 86, 10.
- Gallicae seu Latinae partes 70, 1.
- de Galvello: Thomasius iudex antianus Tervisii.
- de Gambarano *Gambarana* (prov. Pavia): Ghyus praepositus monast. S. Crucis de Mortara.
- Gamersheim *Gaimersheim* (RB. Oberbayern) 527, 30.
- Ganbarini: Andreas.
- de Gangalandi *nel Val-d'Arno* (prov. Florenz): Borratius.
- Gasbertus Arelaten. archiep. camerarius papae 627, 40.
- Gaucelmus tit. Sanct. Marcellini et Petri presb. card. 245, 5.
- Gaufridus prior de Murbach v. Godefredus.
- Gavorrannum *Gavorrano* (prov. Grosseto) 433, 10. 441, 40.
- von Gebese *Gebesee* (RB. Erfurt): Apecz.
- Gebhard bischof von Eystet 17, 35. 195, 20. 232, 15.
- Gebhart bischof von Merseburg 214, 10. 235, 20. 719, 20.
- Gebhardus de Bortveld praeceptor generalis domus Hospitalis S. Ioh. Ierosol. per Saxoniam 522.
- Gebhardus de Widendorf 422, 10.
- Ghecanum *Ghizzano in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 25.
- Geilenhusen, Gailenhusen, Ghelehusen *Gelnhausen* (RB. Kassel) 44, 25. 122, 5. 153, 15. 216, 35. 317, 45. 318, 5. 385, 1. 433, 40. 500, 30. 501, 1. 572. 594. 610, 35. 611, 1. 633. 634. 657, 40.
- Geisenvelt *Geisenfeld* (RB. Oberbayern) 527, 30.
- Gelli: Baldinus.
- de Gello Putido *prope Pisas*: Simon notarius qd. Balduccii.
- Gellum *Gello di Casaglia* (prov. Florenz) 441, 25.
- Gellum *Gello di Lavajano* (prov. Pisa) 441, 30.
- Ghelren. *Geldern* comes 217, 10. — comitatus 217, 5. — comes: Raynaldus.
- de Geminoponte (von Zweinbrücken) *Zweibrücken* (RB. Pfalz) comes: Eberhardus.
- Gemunde *Schwäbisch-Gmünd* (Württemberg) 296, 5.
- Gemünde *Gemünden a. Main* (Bayern, RB. Unterfranken) 434, 10. 539. 573.
- Gendunum v. Iandunum.
- S. Genevefae abbas 494, 1.
- Gentilis dominus 253, 40.
- Genua, Genoua v. Ianua.
- Georgii: Henricus.
- S. Georgii eccl. v. Hagenau, Luca.
- S. Georgii Societatis milites 473, 25. — capitaneus generalis: Marcus de Vicecomitibus de Mediolano.
- Gorge (Georie) der Rugrave (Ruchgraf), comes Irsutus 637, 20. 708. 709, 5.

- Georg (Georie) graf von Veldentz 572, 30. 637, 20.
- Georgius nuntius Frederici regis Romanorum 154, 40.
- Gera (*Thüringen, Reuß*) 208, 15. — advocati: Henricus senior, Henricus iunior.
- Geraldus de Lalo notarius 245, 15.
- Gerardi: Sacchus ambaxiator Perusinus.
- Gerardi: Arnoldus de Sivernicchi.
- Gerardus Allerien. episc. 271, 10. 381, 35.
- Gerardus Basilien. episc. 10, 20. 13, 10. 576, 30.
- Gerardus de Erenberg canonicus Spiren. 287, 5. 635, 30.
- Gerardus comes de Hecyia 697, 35.
- Gerardus comes Iuliacen. 110, 25.
- Gherard herthog von Jutlande 306, 20. 307.
- Gerhard von Spanheim genant von Neuen 682, 40.
- Gerardus Spinula de Luculo pacificator et dominus Lucanorum et in Tuscia vicarius generalis 613, 35.
- Gerardus de Pistorio 436, 25.
- Gerardus de Castello Anselmi notarius 277, 40.
- Gerhardus de Chaisersperch 151, 25.
- Gerbarum et Lerlenarum capitaneus: Simon de Valguarnera.
- Gerfalehum *Gerfalco in Val-di-Cecina* (prov. Siena) 433, 10.
- Gerfini de Holtsezzin nobiles viri 719, 20.
- Gergoius fidelis regis Aragoniae 49, 15.
- Gerlach bischof zu Worms 40, 35. 680, 40.
- Gerlacus Pincerna electus episcopus Spiren. 555, 20.
- Gerlacus comes de Nassowa 110, 15. 136, 20. 433, 35. 436, 5. 529, 40. 533. 696, 20. 706, 30.
- S. Germani (Iermani) eccl. extra muros v. Spira. — praepositus: Hermannus de Lichtenberg.
- Germania 617, 1. 651, 5; v. etiam Theutonia.
- Germersheim *Germersheim* (Bayern, RB. Pfalz) 573, 20. 595, 20.
- Gerolvingen *Gerolfing* (RB. Oberbayern) 527, 15.
- Gerrade *Geroda* (Bayern, RB. Unterfranken) 434, 10.
- Sanct. Gervasii et Protasii seu Simplitiani monaster. v. Mediolanum.
- Geseke *Gesecke* (RB. Arnsberg) 106, 35.
- Gibellini, Gebellini 81. 177, 20. 197, 15. 218, 15. 337, 30. 404, 40. 450, 30. 556, 20. — G. Ytalici 337, 25. — pars Gebelina 100, 5. 175, 20. 248. — rebelles Ghibellini 462, 40. 463.
- de Ghilalbaoch: Iannis qd. Iannis.
- Gigelbertus fr. de Landesberch 668, 5.
- Gilium *Isola del Giglio* (prov. Grosseto) 400, 5. 441, 40.
- de Giravilla *Gireville* (dép. Meurthe-et-Moselle): Ancelinus.
- Gyselbertus de Swardis vicarius Ludowici imperatoris in Pergamo 661, 1.
- Gyselbret genant der Winther 386, 15. — gebrudere: Wernhere, Sifrid.
- Giufredi: Nicolas de Papia.
- Ghyus de Gambarano praepositus monast. S. Crucis de Mortara 378.
- Givasonus Bozonus 210, 35.
- Glachen *Gleichen prope Pfedelbach* (Württemberg, O.A. Öhringen)? 410, 1.
- Glysparg *Kunitzburg prope Jena* (Thüringen) 261, 15. 262, 5.
- Glogovien. *Glogau* (RB. Liegnitz) dux: Iohannes.
- Gmünde *Gemünd* (RB. Aachen)? 295, 15. — probst: Syfridus.
- Gotha (Thüringen) 684.
- Götz graf von Fürstenberch 702, 15.
- Goetze voyt zu Frankenberg 44, 35.
- de Gonzaga (prov. Mantua): Aloysius.
- Gorgona *Isola della Gorgona* (prov. Pisa) 441, 40.
- Goritia, Görtz *Görz*; comites Goritiae 172, 20. — comes: Henricus Bohemiae et Poloniae rex, Karinthiae dux.
- Goslaer *Goslar* 241, 25.
- Gotfridus v. etiam Ioffridus.
- Godefredus prior domus Vallis Omnium Sanctorum in Maubach ord. Cartusien. 69, 20. 74, 35. 133, 20. 146, 15 (Gaufridus de Murbach). 161, 15.
- Godefridus abbas monast. Viconien. 244, 5. 245, 15. 247.
- Gotfridus mag. Patavien. praepositus regalis curiae prothonotarius 296, 5.
- Gotfrid graf von Dietse (Dietsch) 481, 10. 560, 1.
- Gotfrid herre zu Eppenstein 387. 433, 35. 486, 30. 562, 15.
- Gotfrid Gotfrids sun von Eppenstein 658, 20. — uxor: Liudgarde.
- Gotfridus comes de Seyn 125. 126, 10. 263, 15.
- Godefridus de Nasse 246, 20.
- Gotfrid von Hohenloch 3, 5. 5. 119, 1.
- Gotfridus de Brunecke 49. 289, 10. 293, 30. 295, 1. 296, 20. 297, 10. 299, 30. 300, 25. 302, 40. 319, 5. 364, 25. — uxor: Margareta.
- Gotfrid der Pæuler 105, 40.
- Goffridus de Civitate 253, 1.
- Godescalcus scolasticus eccl. B. Mariae ad gradus Colonien. 45, 10.
- Gotschalch richter von Enne 165, 10.
- Gotschalkus dictus Schaf zu der Ecke civis Spyren. 612, 1.
- Gozwinus de Bintzvelt 422, 15.
- Graispach, Grayspach *Graisbach* (Bayern, RB. Schwaben) graf-schaft 136, 1. 137, 15. — der herre von Graispach 308. — comites: Bertholt, Berthold, Chünradus; comitissa: Angnes.
- Gralandus de Charinthia 161, 40. 163, 40.
- de Gramzenwoe *Gramzow* (RB. Potsdam) praepositus 63.
- Grawe: Thilo de Westhusen.
- Gregorius I. papa 351, 30.
- Gregorius de Montelongo apostol. sedis legatus 550, 15.
- Gregorius praepositus S. Georgei de Luca 232, 25.
- Gregorius Sardi olim Guelfus 222, 20.
- von Greifenberg *Greifenberg* (RB. Oberbayern): Otte.
- Gretz *Graz* (Steiermark) 127, 5.
- Gries *Gries prope Bozen* 161, 40. 163, 35.
- Grifko de Wedel 170, 15.
- Griffiswalden. *Greifswald* (RB. Stralsund) civitas 719, 30.
- Griffolus Iacobi iudex de Senis 465, 25.
- Grindow *Niedergründau* (RB. Kas-sel) 658, 20.
- de Gronusten (Grunnenstein): Henricus Papias potestas.
- de Gropana *Gropina* (prov. Arezzo) plebanus plebis: Bartolomeus de Cerchiis de Florentia.
- Grossetum, Grossetana civitas *Grosseto* 311, 30. 405, 5. 443, 1. — Grossetani 405, 5.
- von Groutschen *Groitzsch* (Sachsen, KrH. Leipzig): Diezman.
- Grünsperch *Grünsberg* (Bayern, RB. Mittelfranken) 527, 5.
- Grünwalt *Grünwald* (RB. Oberbayern) 527, 20.
- de Grunachen *prope Alsheim* (RB. Pfalz)? : Henricus praeceptor Hospitalis B. Mariae Theotonicorum.
- Grüningen *Mark Gröningen* (Württemberg, O.A. Ludwigsburg) 102, 15.
- de Gualandis: Oco Macaionis de Pisis, Nicolaus ambaxiator Pisarum.
- Gualecius (Galeassus) de Vicecomitibus de Mediolano 41, 40. 86, 1. 134, 30. 159, 5. 176, 10. 178, 35. 179, 35. 248, 15. 327. 328, 15. 381, 35. 383, 5.
- Gualterus, Gualterius v. Waltherus.
- Guardiolae *Guardia Lombardi* (prov. Principato ulteriore)? dominatio 264, 1.
- Guardistalli *Guardistallo* (prov. Pisa) 441, 35.
- de Guarsonibus: Bonaiuncta de Piscia notarius.
- Gubertus de Corigia de Parma 502. 504, 35. 507, 40.
- Guccii: Guido.

- Guelfus, Guelfi 81. 99, 25. 115, 10. 197, 15. 218, 15. 221. 222, 20. 399, 10. — Guelfa Ytalia 461, 1. — pars Guelfa 99, 35. 100, 5. 252. 253, 1. 314, 15. 315. 399, 40. 462, 40. 463. 464, 1.
- Guercii: Bacciomeus.
- de Guercii: Perronus miles civis in Messana.
- Guicardus de Rubeis de Ferraria 390, 30.
- Guicherus comes de Lundowe 190. 191.
- Guictonis: Iacobus de Petrasancta.
- Guidiolus comes (de Lomello) 561, 20. — filius: Guido.
- Guido (*de Tarlati de Petramala*) episcopus et dominus Aretinus 159, 15. 232, 15. 256, 35. 543, 10; *v. etiam Tarlatus*.
- Gwido filius Loysii de Gonzago de Mantua 558, 15. 694, 5. 715. 732, 30.
- Guido comes palatinus filius qd. Guidioli comitis de Lomello 561, 20.
- Guido Albertus comes de Mutiliana Tusciae palatinus 272.
- Guido qd. Francischi comitis de Petragudola 323, 40.
- Guido comes de Porciano 272, 10.
- Guido Riccius de Foliano de civitate Regii capitaneus guerrae civit. Senarum 465, 20.
- Guido Guccii de terra Massae 524, 10. 525, 5.
- Guido Mascha ambaxiator Pisanus 542, 35.
- Guido de Pischariis de Mediolano 236, 30. — filius: Michaelis.
- Guido de Camilla referendarius Cremonae 631, 20.
- Guido Massae notarius de Assisio Theonicorum mariscalcorum et communis Lucani cancellarius 523, 35. 525, 1.
- Guido de Tertiis civis Parmae 562, 35. — frater: Filipponus.
- Guilenzius de la Strata canonicus S. Ambrosii Mediolani 223, 40.
- Guilhelmus, Guillelmus *v.* Wilhelmus.
- Guineldus de Linari 455, 1. 467, 20.
- Guisciana *Gusciana* (*Usciana*) fl. 460, 15.
- Guiscius Iontolae de Tuderto 375, 25.
- Guizardi: Druetus Crivellus.
- von Gumpenberg, Gumpenberg (*RB. Oberbayern*): Heinrich vitzum in Oberen Beyerem; Irmen-gardis uxor Berchtoldi de Sevelt.
- Gundolfingen, Gundelvingen, Gundvinchen *Gundelfingen* (*Bayern, RB. Schwaben*) 91, 20. 527, 30. 629, 1. 702, 10. — von G.: Cunradus mag. generalis ord. domus Theutonicae (Henricus de Gundvinchen).
- Gunther greve von Kevernberg 235, 30.
- Guntherus comes de Lindowe 170, 10. 684, 15.
- Guntherus comes de Swarczburg iudex generalis per Thuringiam 54, 20. 207, 35. 709, 30 (capitaneus Marchiae Brandenburg.). 684, 25 (der eldere).
- greve Gunther der jungere von Swarzbürg 684, 25.
- Gurcen. Gurk (*Kärnten*) episcopus 283, 5.
- Gütenburch Gittenberg (*Bayern, RB. Pfalz*) 573, 20.
- Guttern Gottern (*RB. Erfurt*) 54, 25. — in G. morans: Thilo de Westhusen dictus Grawe.
- Sant Gwer St. Goar (*RB. Koblenz*) 679, 5.
- Gwirradus de Paulo de Ianua 222, 20.

H.

Habgenscheid *Habenscheid prope Wasenbach* (*RB. Wiesbaden*) 425, 25. Wenigen Habgenscheid 425, 20.

de Habspurg comes: Iohannes.

Haken: Emekinus.

Hadeleriae *Hadeln* (*Hannover*) terra 371, 15.

Hadmarsperch *Hartmansberg prope Eggstadt* (*RB. Oberbayern*) 527, 20.

Haeremitarum S. Augustini ordo, Augustini 383, 20. — conventus fratrum de Pisis 259; prior: Mattheus de Carletto. — domus in Moguntia 30, 40. 31, 20; prior: Ulricus de Lentzburg. — prior in Monaco: Conradus. — frater: Iohannes Boldronis.

Härspruk *Hersbruck* (*Bayern, RB. Mittelfranken*) 527, 1.

Hagel *Burg-Hagel* (*Bayern, RB. Schwaben*) 527, 25.

Hagenaw, Hagenowe, Hagenoya, Hagenau *Hagenau* 61. 663, 1. 680, 25. 681, 30. 682. 683. 698. 700, 10. 702, 45. 703, 20. 704, 25. 707, 5. 708, 15. 711, 35. — S. Georgii eccl. 484, 30. 487, 35; viceplebanus 487, 30; — rector parochialis: Rudolfus de Ochsenstein.

Hagenbüch *Hambuch* (*Bayern, RB. Pfalz*) 680, 20.

Halberstaden. *Halberstadt* episcopus: Albertus. — decanus eccl. Albesterden.: Henricus de Iuliaco.

de Halen (*prov. Limburg*): Iohannes de Mirabello.

Halle, Hallen. *Halle a. S.* (*RB. Merseburg*) 9, 35. 87, 10. 235, 15. — schultheizz: Hermann der Löcher.

de Hallis *Schwäbisch Hall* (*Württemberg*): Henricus minister in Ulma.

Hallenberg (*RB. Arnsberg*) 106.

von Hallwilr *Hallwyl* (*Kant. Aargau*): Johans.

Hamerstain *Hammerstein* (*RB. Koblenz*) 125, 20.

zu Hanawe, Hanow, Haynowe *Hanau* (*RB. Kassel*) herre: Ulrich.

Hanonia, Hannonia, Annonia *Hennegau* 670, 15. — comes: Guillelmus. — marescalcus: Michaelis de Ligne miles dominus de Pontoy.

Hans *v.* Iohannes.

de Harburch = de Arburg: Rudolphus.

Harpfenberch *vast., prope Heddesbach* (*Baden, BA. Heidelberg*) 526, 35.

Hartinfels *Hartenfels* (*RB. Wiesbaden*) 434, 5.

Hartmannus fr. ord. Minorum custos Laci 68, 20.

Hartmannus comes in Kyburch 103, 10.

Hartmann von Chronenberck 681. 682, 10.

Hartmüd von Chronberck natus praefati 680, 40. 682.

Hartmannus de Yberck 422, 15.

Haselbach *Hasloch* (*Bayern, RB. Pfalz*) 573, 25.

der Haslanger *Haslach* (*RB. Oberbayern*)?: Rudolf.

Haspel: Ulricus vicedominus Ludowici regis in Reno.

Hasso de Wedel 170, 15. 684, 20.

Hassiae lantgravius 217, 20. 513, 1. — lantgravii: Henricus, Otto.

an deme Haubete *v.* Moguntium.

de Hausen: Henricus clericus Ludowici regis.

Hausnarius: Henricus mag. Ludowici imperatoris notarius.

de Heecyia *Hoya* (*RB. Hannover*) comes: Gerardus.

Heydelberch *Heidelberg* 526, 35.

Heigere *Haiger* (*RB. Wiesbaden*) 434, 5.

Heilbrunnen, Hailprunnen *Heilbronn* (*Württemberg*) 22, 15. 569, 5. 615, 10.

von dem Heiligemberg *Heiligenberg* (*Baden, BA. Pfullendorf*) graf: Albrecht.

Heiligenbruc *Heiligenbruch* (*Württemberg, OA. Gaildorf*) 410, 5.

Heimhusen *Haimhausen* (*RB. Oberbayern*) 527, 25.

Heimbach *Heimbach* (*RB. Koblenz*) 526, 30.

Heyneke Vroyschen 44, 15.

Henrici: Petrus Romanus.

Henricus archiep. Colonien. archicancellarius per Italiam 12. 42, 15. 45, 5. 65, 10. 93, 30. 94. 106, 30. 107. 108. 120, 20. 133. 134. 135, 10. 139, 5. 235, 10. 257, 15. 289, 25. 294, 5. 295, 10. 319, 10. 325, 25. 576.

Henricus episc. Bambergen. (bischof Heinrich von Sternberch) 15, 5. 47, 25. 147. 148. 161, 1.

Heinrich bischof von Nuenburch 235, 30. 512, 10. 684.

- Henricus de Gundvinchen praeceptor Hospitalis S. Mariae Theotonicorum per Alamanniam 195, 20. 196, 1. — *recte*: Cunradus de Gundolfingen.
- Henricus de Grunachen praeceptor Hospitalis B. Mariae Theotonicorum per Alamanniam 579. 580.
- Henricus abbas eccl. Fulden. 51.
- Henricus abbas monast. in Ottirburg ord. Cisterciens. 596, 5.
- Heinrich abt zu Prüm 678, 35.
- Hainricus fr. vicarius fratrum ord. Minorum per Alamanniam superiorem 68.
- Heydenricus (Edenricus) praepositus eccl. S. Severini Colonien. capellanus papae 370, 25. 576, 35.
- Henricus de Iuliaco praepositus eccl. B. Mariae ad gradus Colonien. 227, 25. 418, 40. canonicus Monasterien. 11, 45. decanus eccl. Albasterden. 226, 30.
- Henricus praepositus de Volkemargt protonotarius Henrici ducis Carinthiae 53, 15. 76, 15. 77, 10.
- Heinrich probst von Ilnmünster 529, 40.
- Heinrich techant des goteshus ze Bamberg 47, 15.
- Heinrich sanchmaister des goteshus ze Bamberg 47, 15.
- Henricus fr. de Talheim ord. Minorum 668, 10.
- Henricus capellanus Baldoyni archiep. Treveren. 159, 30.
- Henricus cancellarius gerens officium cancellariae 443, 35. 498, 10. 499, 45. 501, 25. 505, 15. 510, 1. 515, 20. 554, 5. 568, 40. 570, 15. 617, 1.
- Henricus de Trono canonicus Praegen. 179, 15.
- Henricus de Hausen clericus Ludowici regis 77, 15.
- Henricus de Hallis minister in Ulma 148, 30.
- Henricus VI. Romanus imperator 234, 10.
- Henricus VII. Romanorum imperator 20, 1. 36, 25. 116, 20. 174, 10. 205, 35. 206, 15. 221, 10. 225. 234, 10. 264, 10. 345, 20. 364, 10. 376, 20. 382, 35. 426, 35. 483, 35. 484, 5. 502. 504. 507. 508, 5. 510, 15. 613, 20. 656, 15. 700, 20. 710, 1 (rex).
- Henricus Bohemiae et Poloniae rex, Carinthiae dux, Tirolis et Goritiae comes, Aquileien., Brixinen. et Tridentinae eccl. advocatus et civitatis Paduae et districtus vicarius generalis 15, 25. 18, 40. 19, 10. 21, 35. 52—54. 57, 30. 75, 25. 76, 15. 77, 25. 101, 20. 134, 15. 161, 40. 162, 1. 163—165. 172, 15. 574, 10. 575, 5. 600, 20. 702, 20. 733, 30. 738, 1. — pater: Mainhart. — protonotarius: Henricus praepositus de Volkemargt. — scriber: maister Henrich. — magister curiae(?): Henricus.
- Heinrich pfallentzgraf ze Rein und hertzog in Bayern, hertzog Heinrich von Bayren der eltere 526, 5. 597, 30. 600. 601. 602, 35. 603. 623, 15. 624, 20. 625. 636, 20. 692, 35. 733, 25.
- Heinrich pfallentzgraf ze Reyn und hertzog in Bayern, hertzog Heinrich der junge in Bayren 130, 20. 526, 5. 597, 30. 601, 30. 603, 20. 604, 1.
- Henricus dux Austriae 15, 20. 20, 30. 57, 40. 58, 35. 61, 35. 102, 15. 103.
- Henricus dux Brunswicen. 232, 15. 271, 15. 289, 1. 293, 20. 294, 40. 296, 15. 297, 5. 299, 30. 300, 20. 302, 35. 317, 25. 319, 1. 325, 10. 364, 25. 399, 30.
- Henricus Magnopolis Stargardiae et Rostek dominus 15, 30. 306, 20. 393, 35.
- Henricus dux Saxoniae 697, 25.
- Henricus marchio Brandenburg. 534, 30. 535, 5.
- Heinricus lantgravius Hassiae 512, 30.
- Henricus de Flandria comes Laud. 36, 25. 37, 5.
- Henricus de Furstenberg 296, 5.
- Heinrich graf von Hennenberg der junge 44. 98.
- Henricus comes Montisferetri filius comitis Frederici 323, 15.
- Heinrich greve von Swarzbürg, herre zu Arnstete 684, 25.
- Henricus comes Sverinen. 306, 25. 307. 371, 1. 697, 30. 719, 25.
- Henricus comes de Tuingen 661, 1.
- Heinrich graf von Werdenberg lantvogt in Oberrn Swaben 8, 10. 308, 5. 395, 20. 412. 457, 10. 589, 40. 728, 10.
- Henricus senior, Henricus iunior advocati de Gera 208. 514, 30. 684, 25.
- Heinrich der Lange von Plawen, Henricus senior advocatus de Plawen 116. 514, 30.
- Henricus iunior advocatus de Plawen dictus Reuzze (Reuzze, Ræuzz, Rüzze, Ruze) 86, 40. 87, 1. 116, 30. 170, 10. 235, 35. 261. 262. 514. 540, 15.
- Henricus senior advocatus de Wida 116, 30. 235, 35. 514, 30.
- Henricus iunior advocatus de Wida 514, 30.
- Henricus primogenitus Kastrucci ducis Lucanorum 286, 15. 439, 40.
- Heinrich von Aufenstein 165, 25.
- Heinrich und Henrich gebrudere und Schenken von Dornbürg 207, 35. 208.
- Henricus de Bar 422, 10. 468, 15.
- Heinrich von Eittenstat 529, 40.
- Heinrich von Eisoltzried 341, 5. 529, 40.
- Henricus de Vinsting 7, 15.
- Henricus de Frischungen 422, 15.
- Henricus de Gronusten civitatis et districtus Papias vicarius et potestas 326, 35. — vicarius Henrici: Stefanus de Porcellis.
- Heinrich von Gumpenberg vitztum in Oberen Beyerren 105, 35. 158, 30. 341, 1. 661, 30. 662. 728, 15. 729, 40. 734, 25. 735, 40. 737.
- Hainrich truhsezze von Holnstein 445, 30.
- Henricus de Homburg 697, 35.
- Heinrich von Mür der alte 105, 35. 341, 5.
- Henricus de Preising magister curiae imperialis, Heinrich der Preisinger von Woltsach 105, 35. 289, 10. 293, 30. 302, 40. 341, 5. 342, 10. 734, 25. 735, 40. 737.
- Heinrich der Paulestorfer von Räden 105, 35.
- Heinrich von Rapoltstein 637, 25.
- Henricus de Restriff 84, 1.
- Henricus de Sabione 455, 1.
- Henricus de Sevelt ducatus Bawariae ministerialis 699. — uxores: Agnes de Wilhelm, Katherina filia Waltheri comitis de Sterrenberg; filii: Walrab, Henricus, Wernherus; filia: Agnes.
- Henricus filius Henrici de Sevelt 699, 20.
- Henricus de Schueler 55, 40.
- Heinrich truchtsaetze von Sultzpach 341, 5.
- Heinrich der Wildensteiner von Arnsperg 105, 35.
- Heinrich von der Wizen 529, 40.
- Hendricus filius Hendrae de Zina 561, 15.
- Henricus familiaris Alberti Humilonis de Lichtenberg marescalci imperatoris 419, 40. 420.
- Henricus Tehotonicus camerarius domini Gabuardi de Sabione 454, 15.
- Henricus magister curiae (*Henrici ducis Carinthiae?*) 161, 40. 163, 35.
- Henricus mag. ambaxiator regis Romanorum 83.
- Henricus Hausnarius mag. Ludowici imperatoris notarius 327. 328, 10.
- Heinrich der Chirchstiger mag. des kuniges Ludwig scriber 118, 30. 119, 15.
- Heinrich mag. scriber des hertzogs von Cherrend 18, 40.
- Henricus Georgii 327, 20.
- Heinrich Alharth 44, 15.
- Heinrich von Castel burger ze Rotenburch 3, 10.
- Henricus dictus Cornegil 54, 20.
- Heinrich von der Eke 44, 15.
- Henricus Lengenvelderius 4, 5.
- Heinrich genant vor dem Münster burger ze Spyre 656.
- Heinrich Swartz 44, 15.
- Helias de monasterio in Meyneveld, canonicus eccl. S. Symeonis Treveren., capellanus Baldewini archiep. Treveren. 159, 30. 253, 15.

- Helmebertus de Visbek canonicus Zverinen. 15, 30.
- Hembaur *Hemau auf dem Tangrindel* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
- von Hemmendorf (RB. Mittelfranken, BA. Rothenburg o. T.): Sitz (Siegfried).
- Hemmyrode *Himmerode* (RB. Trier) monast. Cisterciens. ord. 612, 5.
- de Hencorth *Henggart prope Zürich?*: Pabul capitaneus gentis Francigenae.
- Hendreae: Hendricus de Zina.
- de Henglaro: Iohannettus.
- Hennenberch, Henninberch *Henneberg* (Thüringen) dominium, comitatus 171. 319. 567. — comites 150, 1. 175, 10. 319, 35; v. etiam Bertholdus secretarius Ludowici regis, Henrich der junge.
- Hennike Rote 44, 15.
- Henneke eydam des Peter Apteker 44, 15.
- Herbipolis, Herbipolen., Wirtzburg, Wirtzpurch *Würzburg* 21, 15 (stift und stat). 87, 10. 642, 15. — diocesis 521, 35. — praepositura maioris ecclesiae 52, 20. — episcopus 702, 25; v. etiam Wolfram. — abt von Wirtzpurch 598, 45. — archidiaconus: Ernestus de Sebech mag. — canonicus: Lupoldus de Bebenburg.
- Herbisleibin *Herbsleben* (Thüringen) 568, 20.
- Herblingen (Kant. Schaffhausen) 720, 5.
- Herdegnus qd. Chunradi de Babenberg notarius 2, 35.
- Herae vallis *Val-d'Era* 441, 30; v. etiam Pons Herae.
- Herforden., Herfoden. *Hereford* (England) episcopus: Adam.
- Herigus imperator v. Heinricus.
- Hermannus (Armannus) dictus Humele de Lichtenberg scolasticus eccl. Spiren. necnon praepositus eccl. S. Germani extra muros imperialis aulae cancellarius 74, 30. 195, 20. 196, 1. 232, 20. 235, 5. 256, 35. 271, 15. 289, 25. 294, 1. 295, 5. 302, 35. 317, 25. 319, 10. 325, 20. 380, 15. 491, 15. 579. 580. 615, 25. 651, 1. 732, 15.
- Hermannus abbas Montis Monachorum prope Bamberg 148.
- Hermannus plebanus S. Seboldi in Nurnberg 2, 30.
- Hermannus dictus Kracht clericus Lubicen. notarius 640, 35.
- Hermannus de S. Symeone clericus Treveren. notarius 80, 25.
- Hermannus marchio Brandenburg. 568, 15.
- Hermannus comes de Castel 271, 15. 289, 5. 293, 25. 296, 20. 297, 5. 299, 30. 300, 20. 302, 40.
- Hermannus dominus in Hoenfels 595. 596.
- Hermannus de Landenberg 24, 25. 25, 25.
- Ermannus (Ormannus) de Pistorio 276, 20. 411, 10. 419, 25. — filius: Frederigus notarius.
- Hermannus de Baveria 83, 40.
- Herman von Ovenbach der da ouch heyzt Cnobelouch 44.
- Hermann Erchlein des riches man ze Ovenhusen 121, 25.
- Hermann von Rorbach 105, 35.
- Hermannus de Wassenheim 125, 15.
- Hermann der Löcher schultheizze ze Halle 87, 10.
- Heroldsperch *Heroldsberg* (Bayern, RB. Mittelfranken) 481, 30. 560, 20.
- Herrenbreytingen *Herrenbreitungen* (RB. Kassel) 44. — apt: Bertold. — prior: Ludewich. — v. etiam Chungesbreytingen.
- Hertenstein *Hartenstein* (Bayern, RB. Mittelfranken) 66, 30. 527, 1.
- Hertzog: Iohannes, de Chaisersperch.
- Hesso marchio de Baden 19, 1. 23, 30. 578, 45. 589, 10.
- Hessen v. Hassia.
- Heufer de Forimberg 83, 40.
- Heunspurch *prope Neumarkt* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- Hieronimus 353, 20. 356, 10.
- Hilkerade *Hülchrath* (RB. Düsseldorf) comitatus 108, 45.
- Hildegerus de Danßwilre clericus Colonien. dioc. 37, 5.
- Hildesemen. *Hildesheim* episcopus 697, 35.
- Hilerspach, Hillespach *Hilsbach* (Baden, BA. Sinsheim) 6, 30. 526, 40.
- Hilpoltstein (Bayern, RB. Mittelfranken) 526, 40.
- von Hilzigg: Chuonrat.
- Hinfridus advocatus in Landaw 664, 35. — uxor: Christina.
- Hirsawe, Hirzow *Hirschau* (Bayern, RB. Oberpfalz) 4, 1. 527, 5.
- Hirzperch *Hirschberg* (Bayern, RB. Mittelfranken) grafenschaft 529, 10.
- Höchsteten *Höchstädt a. d. Donau* (Bayern, RB. Schwaben) 527, 25.
- de Hoenfels, Hoenvels *Hoenfels am Donnersberg* domini 596, 30; v. etiam Hermannus, Kunegundis uxor eius, Wernher.
- Hofwart: Albertus.
- Hohenart *Honhardt* (Württemberg, OA. Crailsheim) 118. 119. 528, 1.
- de Hohenberg, Hohenberck, Hahenberg, Honburg, Altomonte *Hohenberg prope Deilingen* (Württemberg, OA. Spaichingen) comes 578, 40. — comites: Albertus, Bernhardus, Rudolf, Wernher.
- Hohinburg *Homberg an der Ohm* (Hessen) 434.
- von Hohenecke, Hohennegg *Hohenecken* (Bayern, RB. Pfalz): Peter lantvogt ze Augspurch. — husfrauwe: des Erenvelsers swester.
- von Hohenloch, Honloch *Hohenlohe, Hohlach* (Bayern, RB. Mittelfranken): Albertus, Chraft, Cunrad, Gotfrit, Ludwig.
- Hohenstein (RB. Mittelfranken, BA. Hersbruck) 527, 1.
- de Hohinstein *Hohnstein prope Neustadt am Harz* dominus 719, 25.
- de (Hohen)rapoltstein *Hohrapoltstein* (in Alsatia): Heinrich, Iohannes.
- Hollandia 668, 40. — comes, comitatus 217, 15. — comes: Wilhelmus comes Hanoniae.
- Holnstein *prope Berching* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 40. — truhsseze: Hainrich.
- Holtsatia, Holtsten *Holstein* 371. — comes: Iohannes. — de Holtsezzin: nobiles viri Gerfini.
- de Homburg (RB. Wiesbaden): Henricus.
- Horientalis porta v. Mediolanum.
- Hospes: Iohannes.
- Hospitalis Ratisponae v. Ratispona.
- Hospitalis v. S. Iohannis Ierosolimitani.
- de Hosterich *Österreich*: Dietrichus.
- Hosterii: Princeps.
- Hovestat *Hofstede* (RB. Arnberg) 106, 30. 108, 30.
- Hubertus de Budel clericus Leodien. dioc. notarius 249, 25.
- Ubertus qd. Manfredi comitis de Lomello 153, 35.
- Ubertus Pichus Vicecomes de Castelletto 531, 35. — filius: Ottorinus.
- Gubertus de Corigia de Parma 502. 504, 35. 507, 40.
- Hûg grafe von Bregentz 19, 1.
- Hugo comes de Buchek 139, 1. 145, 35. 146, 5. 580, 25. 630, 30.
- Hugo comes de Monteforti 202.
- Hugo de Bütenheim 422, 15.
- Ugo de Duyno 101.
- Hugo de Engolisma 43, 20.
- Hugo Dispensatoris 42. 43.
- Humel, Humolo, Humbel, Humulus: Albertus de Lichtenberg marescalcus Ludowici imperatoris, Hermannus de Lichtenberg imperialis aulae cancellarius.
- Hund von Beren v. Canis Grandis.
- Hündesrugge *Hundsrück* 679, 5.
- daz alte Hus castrum prope Swinfurthe (Bayern, RB. Unterfranken) 655, 25.
- Hûsen *Kupprichhausen* (Baden, BA. Tauberbischofsheim)? 434, 10.

I. J. Y.

- Iakelonis: Ioffridus.
- Sant Jacob ze den Schotten v. Ratispona.
- Iacobelli: Petrus.

- S. Iacopi capella v. Speria.
 S. Iacobi ecclesia v. Bamberg.
 S. Iacopi Hospitalis v. de Altopasso.
 Iacobi: Griffolus iudex de Senis.
 Iacobi: Mattheus syndicus Perusinus.
 Iakobinus de Capite filius qd. Rumerii de Cumis in toto Romano imperio monetarius et monetae fabricator 712, 20.
 Iacobus de Caturco v. Iohannes XXII. papa.
 Iacobus Ostien. et Velletren. episcopus 443. 535. 536, 1.
 Iacobus episcopus Castellanus sive Venetiarum, episcopus Venetus 271, 10. 302, 35. 309—311. 373, 25. dudum episcopus 688, 10. 726, 15.
 Iacobus de Spanahym Novarien. episcopus 503, 35. 505, 10. 506, 35. 508, 35.
 Iacobus archidiac. Tiburtinus 409, 1.
 Iacobus Serrae de Columpna, Iacobus de Columpna papae capellanus 289, 15. 293, 35. 302, 40. 317, 30. 338, 20.
 Iacobus Vicecomes Mediolanen. eccl. ordinarius iudex clericorum 222, 35.
 Iacobus II. rex Aragonum 48, 35. 119, 126, 25. 132, 10. 140, 25. 141. 154, 25. 155, 10. 231, 40. 258. 388, 20. — procurator in Romana curia: Petrus de Abacia.
 Iacobus Sementis de Albigana 407, 30. — nepos: Emanuel.
 Iacobus de Ortuela de Aquila 253, 40.
 Iacobus de Arientis de Bononia 276, 15.
 Iacobus de Atems 153, 35. — filius: Federicus.
 Iacobus filius Mauri olim Malfatti de Torgiano nunc Civitatis Austriae 561. 562, 1.
 Jacob von Dürinckheim 105, 40.
 Iacobus Balordus de Forlivio 465, 25.
 Iacobus Milles generalis dominus civitatis Laudae 327, 25.
 Iacobus Spinula de Luculo 389, 40. 390, 40.
 Iacobus de civitate Perusii 461. — filius: Mattheus syndicus.
 Iacobus Guictonis de Petrasancta 523, 35. 524. 525.
 Iacobus de Vezano capitaneus guerrae civit. Pisarum 381, 35.
 Iacobus de Sabellis senator Urbis 289, 15. 293, 35. 302, 45. 317, 30.
 Iacobus filius Cioli Bonifatii Pisanus notarius 259.
 Iacobus qd. Iohannis Bonapartis de Sarzana notarius 256, 10.
 Iacobus notarius de Tuderto 375.
 Jacob Cnobelouch 44, 15.
 Jacob genant Chnoblach purger von Franckenfurt 496.
 Iacobus dictus Bogener scabinus Argentinae 487, 40.
 Iambonus v. Zambonus.
 de Ianduno, Genduno, Ganduno *Jandun* (dép. Ardennes): Iohannes.
 Iannis: Raynerius comes de Donoratico.
 Iannis Arlotti 373, 31.
 Iannis qd. Iannis item de Ghilabaoch 411.
 Ianua, Genoua *Genua* 81, 15. 82, 5. 85, 20. 116, 1. 121, 1. 221. 222, 1. 274. 275, 5. 314, 5. 316, 15. 426. 427, 25. — Ianuenses 81. 85, 20. 99. 116, 1. 156, 10. 221, 15. 222. 273, 25. 275, 5. 346, 20. 427. 428. — vicarius generalis: Fredericus de la Scala. — ambaxiatores: Cavallinus, Coraldus Mallon. — de Ianua: Amphredus, Anfreonus Spinola, Gwirrardus de Paulo.
 Ianuen. Ripparia 100, 40. 175, 25.
 de Iaraboctis: Marcenius Bertelli; v. etiam Ancona.
 Iaraboctus Ranaldutii 591; v. etiam Ancona.
 de Yberck *Iberg am Inwilerberg* (Kant. Luzern): Hartmannus.
 S. Iermani eccl. v. S. Germani eccl. Spiren.
 Ieronimus Rolandus civis communis Albingani 274, 35.
 Ierusalem (et Siciliae) rex 138, 35. 404, 5. 458, 35. 461, 45. — reges: Karolus, Robertus.
 Ilba *Elba* insula 441, 40.
 de Ylei *Elci in Val-di-Cecina* (prov. Siena) comes: Gaddus.
 Ildebrandinus episc. Paduan. 475, 5.
 von Yleburch *Eilenburg* (R.B. Merseburg): Otto.
 Illiprini: Noffrius.
 Ilmünster *Ilmmünster* (R.B. Oberbayern) 529, 40. — probst: Heinrich.
 de Ymbria *Fehmarn* dominus: Iohannes comes Holtsatae et Stormariae.
 Imbriacen. *Embrach* (Kant. Zürich) praepositus: Nicolaus capellanus papae Iohannis.
 Imolae *Imola* (prov. Bologna) capitaneus: Riccardus de Manfredis.
 Impuriarum *Ampurias* (Katalonien) comes: Petrus infans.
 Infans v. Alfonsus.
 Ingerrannus archiep. Capuanus 338. 339, 15.
 Ingolstat *Ingolstadt* (R.B. Oberbayern) 18, 1. 106, 1. 136, 5. 150, 15. 527, 25. 718, 10. 728, 20.
 Innenheim (in Alsatia) 710, 1.
 Inspruck, Inspruch, Brucca *Innsbruck* 54, 10. 158. 159, 20. 588, 30. 739, 25.
 Insula pontis Veleni *Isola di Vico* (prov. Rom)? 389, 1.
 Yntal *Das Innthal* 738, 1.
 de Interminellis, de Antelminellis: Castrucci.
 Ioachim de Reistan 84, 1.
 Iofridus comes de Linanges (Iofredus, Joffrid graf von Lining) ambaxiator Iohannis regis Bohemiae 637, 20. 685, 1. 687, 1.
 Ioffridus Iakelonis B. Mariae maioris Treveren. canonicus 80, 25.
 Iohanna regina Franciae 401, 10. 556, 25. 565, 40.
 Iohannecti: Tudinellus de Tuderto.
 Iohanellus filius Bonvicini de Capriola 454, 25. — frater: Guillelmus.
 Iohannellus qd. Tucii de Serçana nunc habitator Pontremuli doaneri in terra Pontremuli 467, 15.
 Iohannes v. etiam Iannis.
 Iohannes XII. papa 348, 25.
 Iohannes XXII. papa: Iacobus de Caturco 231, 35. 256, 20. 344, 30. 345. 347. 348. 349. 350, 35. 360, 40. 361. 377, 40. 378. 385, 5. 406, 35. 407. 437, 25. 438. 551, 1. 555, 10. 619, 10. 659. 665, 20. 667. 668, 1. 731, 25. — Romanae et universalis ecclesiae summus episcopus; papa Giovanni I. 30, 35. 51, 1. 68, 5 et passim. — camerarius: Gasbertus Arelaten. archiep. — poenitentiaris: Ulricus de Lentzburg. — capellani: Franciscus Gaitanus, Heydenricus praepositus S. Severini Colonien., Iacobus de Columpna, Nicolaus Imbriacen. praepositus.
 Iohannes Gayetani cardinalis 115, 30. 198, 25.
 Iohannes S. Theodori diac. card., apostol. sedis legatus in Lombardia 177. 203, 20. 363, 40. 400, 25. 406, 15. 408, 35. 410, 25. 451, 30. 455, 20. 456, 10. 565, 20. 591, 35. 675, 20.
 Iohannes archiep. Mediolanen. 451, 25.
 Iohannes episc. Argentinens. 20, 30. 21. 51, 35. 56, 5. 145, 10. 204, 10. 706, 20. 707, 15.
 Iohannes episc. Lingonen. administrator eccl. Basilien. 693, 1. 698, 10.
 Iohannes Pragen. episc. 39, 35. 111, 30. 128, 15.
 Iohannes episc. Traiecten. 93, 30. 94, 5. 200, 5. 205, 20. 207, 10. 249.
 Iohannes abbas monast. Rosacen. 480, 25.
 Iohannes abbas Wissenburgen. 650, 25.
 Iohannes de Ianduno 185, 40. 192, 5. 195. 196. 266. 336, 5. 363. 366. 368, 25. 392. 402, 15. 477. 478, 5. 494, 15. 687, 20.
 Iohannes decanus eccl. Maguntin. 145, 35. 146, 10.
 Iohannes de Palle decanus eccl. Embricen. 306, 5.
 Iohannes de Virenburgh praepositus eccl. Kerpen. 146, 15.
 Iohannes fr. de Spyra commendator Ratisponae 114.

- Iohannes fr. ord. Minorum custos Alsatie 68, 20.
 Iohannes fr. dictus Meyster de Royda 668, 5.
 Iohannes de Padua ord. Minorum de conventu Utini 480, 30.
 Iohannes Archionis canonicus S. Mariae Maioris 628, 10.
 Iohannes Boldronis fr. ord. Haeremitarum S. Augustini 473.
 Iohannes dictus Canonicus presb. capellanus in eccl. Treveren. 80, 25.
 Iohannes de Fontanis canonicus Maguntin. 94, 30.
 Johans Sax custer ze Spalt 529, 40.
 Iohannes Pezzuti beneficiatus basilicae S. Mariae Maioris 628, 10.
 Iohannes Processoli beneficiatus basilicae S. Mariae Maioris 627, 40. 628, 10.
 Iohannes dictus de Ruschenberg clericus Moguntin. notarius 31, 10.
 Iohannes Bohemiae et Poloniae rex ac Lucemburgensis comes 21, 25. 24, 40. 26, 30. 32, 25. 39, 35. 42. 55, 5. 101, 20. 111, 25. 128, 10. 138. 140, 1. 144, 40. 149, 1. 159, 35. 214, 25. 253, 15. 560, 40. 594, 20. 603, 5. 615, 35. 629, 30. 631, 30. 636. 648, 25. 649, 10. 650. 652, 15. 653. 659, 35. 660, 30. 678, 5. 685, 1. 686, 35. 691. 692, 30. 693, 20. 701, 30. 702, 20. 704, 15. 706, 10. 707. 715, 10. 717, 1. 721. 723, 30. 724, 25. 726, 10. 733, 25. 738, 1. — ambaxiator: Iofridus comes de Linanges.
 Iohannes princeps Acayae 100, 40.
 Iohan german del rey Robert, Iane frater Roberti regis Siciliae 211, 20. 248, 20.
 Iohannes dux Brabantiae 185, 5. 695, 30.
 Iohannes dux Glogovien. 65, 5.
 Iohannes dux Saxoniae 371.
 Iohannes frater Erixi ducis Saxoniae, Iohannis ducis filius 371, 20.
 Iohannes filius Friderici burgravii de Nürenberg 289, 5. 293, 25. 380, 15. 516, 25.
 Iohannes natus Castrucci ducis Lucanorum 439, 10.
 Iohannes de Vicecomitibus de Mediolano 223. 224, 10. 381, 35.
 Iohannes comes Alsatie 697, 30.
 Iohannes comes Barenensis 10, 45. 11, 15.
 Iohannes de Claromonte comes Mohac et dominus Ragusiae, Anconitanae Marchiae marchio 78, 10. 166, 1. 231, 20. 263, 30. 264, 15. 271, 15. 289, 5. 297, 5. 299, 30. 300, 20. 302, 40. 317, 30. 399, 30. 559, 25. 586, 35. 587. 588, 1. 660, 15. — genitor: Manfridus comes.
 Iohannes graf zu Fürstemberch 702, 15. 716, 35.
 Iohannes comes de Habspurg 579, 1.
 Iohannes comes Holtsatie et Stormariae terrarumque Lalandiae, Valstriae et Ymbriae dominus 306, 25. 307. 371, 1.
 Iohannes comes de Nassowa 110, 1. 131, 30. 136, 15. 217, 20. 481, 30. — nuntius: Otto notarius.
 Iohannes comes de Oldenburg et Dulmenhorst 697, 40.
 Johann der Ringreve 386, 15.
 Iohannes comes de Seyn dominus de Choyvern 243, 30. 263, 10. 536.
 Iohannes comes de Saraponte 24, 40. 26. 27, 40.
 Iohannes grafe von Solmisze 436, 10.
 Iohannes comes de Spanheim 251, 15. 386, 20. 642, 25. 679, 40. 680, 5.
 Johan her von Wenden 306, 20. 307, 15.
 Johan junchere von Wenden 306, 20. 307, 15.
 Iohannes dominus de Barbenchon 246, 20.
 Iohannes de Hohenrapoltstein (Rapoltstein) 614, 15. 708, 5.
 Iohannes Sauset dominus de Bonsent 246, 20.
 Iohannes dominus 253, 40.
 Iohannes de Arbagnis de Pomponesco 153, 30. — filius: Lanfrancus Specialis.
 Iohannes de Bruch 422, 15. 468, 15.
 Iohannes Brûdorpe 306, 40.
 Iohannes de Brûnshorn 131, 1. — filia: Irmgardis uxor Philippi de Schonek.
 Iohannes von Buthenicz 208, 15.
 Iohannes filius qd. Kagae 710, 1.
 Iohannes de Calatagirone 279, 40.
 Iohannes de Castillione 381, 35.
 Iohannes de Crummesse 371, 25.
 Hans truchtsaetze von Diezzenhoven 74, 35. 77, 15 (magister curiae Austriae). 720. 734, 25. 735, 40. 737.
 Iohannes von Ekerich 708, 5.
 Iohannes de Flach 422, 15.
 Iohannes dictus Vliger 656, 1.
 Iohannes de Rossi de la Tosa nobilis Florentinus 83, 30.
 Iohannes filius qd. Andreotti de Galletanis de capella S. Nicolai Pisarum 259, 15. — frater: Gaddus.
 Johans von Hallwilr 637, 25.
 Iohannes de Ysenburg 422, 10.
 Iohannes qd. Baldeti de Menania 311, 30.
 Iohannes de Milite 279, 40.
 Iohannes dictus de Mirabello alias de Halen 485, 10. — filius: Symon.
 Iohannes de Morswiler 150, 30. 151, 15.
 Johans ritte genant Rode von Mör- lin 486, 35.
 Iohannes de Ochsenstein 706, 35.
 Iohannes burgravius de Osthoven 422, 15.
 Iohannes de Quatuor Turris 422, 15.
 Iohannes de Ragonia 83, 40.
 Iohannes Sciarra de Columpna 565, 30. 677.
 Iohannes de Ridonor 83, 35.
 Iohannes de Schaftoltzheim 710, 1.
 Johans Schenke 44, 35.
 Iohannes domini Arcolani de Scottis 461, 35.
 Iohannes filius Berchtoldi de Sevelt 699.
 Iohannes Tani de Susinana 676, 30.
 Iohannes Ungarus 483, 15.
 Johans der herren eyner von Vezzere 44, 35.
 Johans (Hans) der truchtsaetzz von Waltburch 17, 20. 734, 25. 735, 40. 737.
 Iohannes de Wancheim 122, 5.
 Johan von Westerburch 424. 425. 533, 20.
 Iohannes Cambii procurator Sarzanae 256, 5.
 Iohannes de Curimellis iudex et vicarius civit. Albinganae 390, 40.
 Iohannes Iuntae procurator Sarzanae 256, 5.
 Iohannes Cassiani notarius Castrucci 112, 20.
 Iohannes apothecarius regiae camerae procuratorum 83, 10.
 Iohannes Segnoraldi notarius 391, 1.
 Iohannes de Celtanch advocatus 80, 20.
 Iohannes Nelli de Sancto Miniato notarius 416, 5. 447, 10.
 Iohannes Buroni 436, 20.
 Iohannes Advocatus 327, 20. 422, 20.
 Iohannes Cecchi iudex 276, 25.
 Iohannes Alberti de capella S. Eufrassae de Pisis 420, 45. 421, 1.
 Iohannes dictus Hospes de Civitate 153, 30.
 Iohannes dictus Hertzog de Chaisersperch 151, 25.
 Iohannes Pinchon 140, 5.
 Johans von Spire purger von Fran- chenfurt 496.
 Iohannes de Vrüse civis Magde- burgen. 712, 10.
 Iohanettus de Henglaro familiaris Frederici de la Scala 390, 30.
 Iohannis: Nicholaus de Seta.
 Iohannis Agliatae: Philippus merca- tor Pisanus.
 Iohannis Bonapartis: Iacobus de Sarzana notarius.
 S. Iohannis Ierosolimitani Hospitalis ordo — magnus praeceptor de Alamannia: Albertus de Nigro Castro (de Swarczburg). — prae- ceptor generalis per Saxoniam: Gebhardus de Bortveld. — prior per Alamanniam: Rudolfus de

- Vallemassonis. — prior Tholosanus et Sancti Egidii: Petrus de Ungula. — S. Iohannis Hospitalis magister 222, 15. — S. Ioh. Ierosol. Hospitalis in civitate Messanae 114, 20.
- Ioncharichum *Giuncarico* (prov. Grosseto) 433, 5.
- Iontolae: Guiscius de Tuderto.
- Irmgardis filia Iohannis de Brünshorn uxor Philippi de Schonek 131, 1.
- Irmengardis de Gumpenberg uxor Berchtoldi de Sevelt 699.
- Irsutus comes: Conradus; v. etiam Rugrave.
- Isabella regina Angliae (filia Philippi IV. regis Franciae) 32, 25. 43, 5. 247, 35.
- in Ischia capella S. Petri v. Pisae.
- de Yselsteine *Isselstein in Hollandia* (prov. Utrecht): Arnoldus.
- Ysenach *Eisenach* (Thüringen) 640, 10. 684.
- von Ysenburg *Isenburg* (RB. Koblenz): Iohannes, Luther.
- Iscla *Isola d'Ischia* (prov. Neapel) 398, 35.
- Ispania 138, 10. — de Ispania: Alfonsus dominus de Limello.
- Yspanus: mag. Berengarius doctor Parisien.
- Italia, Ytalia 25, 40. 32. 33, 1 et passim. — Guelfa Ytalia 461, 1. — Gibellini Ytalici 337, 25. — Italici, Ytalici 32, 15. 84, 30. 166, 25. 212. 349. 361, 25. 489, 30. 547, 20. — nobiles Italici 167, 1. — praelati (et principes) Italici 348, 40. 361, 1. — Italicum feudum 156, 40.
- Iudaea 666, 20.
- Iudaei 104, 10. 491. 495, 15. 542, 15. 615, 15. 618, 5. 622. 672, 10. 703, 15. 708, 1. 713, 30. — Judensturz ze Schafhusen 720.
- Iudaei per totam Alsaciam 151, 25.
- Juden ze Augspurch 150, 5. 466, 45. 661. 662.
- ze Costentz 701, 15.
- ze Eszelingen 618, 5.
- ze Frankenfurt 495, 15.
- in Hagenowe 7, 15.
- ze Laudenberg 681.
- Nuenbergen. 512.
- ze Regenspurch 601, 35. 602, 1.
- ze Rotemburch 5.
- ze Spire 656.
- zu Strazburg 731.
- ze Uberlinge 701.
- in Werde 137, 25.
- in Zeyce 512.
- Iuliacen., de Julers *Jülich* (RB. Aachen) comites: Gerardus, Guillelmus. — de Iuliaco: Henricus canonicus Monasterien., Walramus thesaurarius eccl. Colonien. frater Willelmi comitis.
- Iuncta olim Mencii de Montelucci Aretinus notarius 232, 35.
- Iunctae: Tinus.
- Iuntae: Iohannes.
- von Jutlande *Jütland* herthog: Gherard.
- L.**
- L. archidiaconus (Carnoten?) 218, 10.
- Laci *Bodensee* (Minoritenkustodie) custos: Hartmannus fr. ord. Minorum.
- Lacus *Gardasee* 172, 35.
- Laiaticum *Lajatico in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 25.
- von der Layter *Scaligeri*: Albertin, Mastin; v. etiam de la Scala.
- Lalandiae *Lolland* dominus: Iohannes comes Holtsatae et Stormariae.
- de Lalo: Geraldus notarius de Capua.
- de Lambach *Lambach in Alsatia*?: Annechinus.
- Lamparten v. Lombardia.
- de Lancastre *Lancaster in Anglia* comes (Thomas) 198, 25.
- in Lanheim *Langheim* (Bayern, RB. Oberfranken) abbas Cisterciens. ord. 521, 25. — fundator: Otto.
- Lancelloctus Teotonicus olim Benedicti in civitate Pisana 419. 420. 421, 1.
- Lancilotus de Ancona 733, 10.
- de Landenberg (Kant. Unterwalden): Hermannus.
- Landesbergen. *Landsberg prope Halle* (RB. Merseburg) marchia, marchionatus 290, 25. 534. 535, 5.
- Landesere *Landeser* prope Neckarelz (Baden, BA. Mosbach) 526, 40.
- Landevia *Landau in Alsatia* 650, 15. 723, 25.
- Landow, Landawe *Landau* (Bayern, RB. Pfalz) 35, 10. 40, 40. 650, 15. 652, 25. 653, 10. — advocatus: Hinfredus; uxor: Christina.
- Landsperch, Lantsperg, Landesberch *Landsberg* (RB. Oberbayern) 527, 20. 728, 15. — de L.: Gigelbertus fr.
- Lanfrancus Specialis filius qd. Iohannis de Arbagnis de Pomponesco 153, 30.
- Lanfranchus Corbi de Luca notarius 232, 40.
- Langen (Hessen, Kr. Offenbach) 658, 25.
- Lantelmus Muricula notarius cancellarius Papias 327, 20.
- Lantzhit *Landshut* (RB. Niederbayern) 597, 20. 598, 15.
- Lateranum, Lateranen. palatium 289, 20. 290. 295, 15. 296, 20. 297, 10. 535, 25. — comitatus S. Lateranen. palatii 286, 5. 316, 40. — comites 317, 5. — comes: Castrucci dux Lucanus.
- Latinae partes 70, 1.
- Lauda, Lauden. *Lodi* (prov. Mailand) 268, 10. 327, 25. 479, 30. — palatium 328, 1. — comitatus 36, 25. — comes: Henricus de Flandria. — domini generales: Iacobus Milles, Sozo de Vistarino. — rectores: Folchinus de Schiciis, Manfredinus de Sturionibus. — cancellarius: Robertus Villanus. — de Laude: Franciscus filius ser Leonis notarius Mediolanen.
- Laudenberg, Laudenburck *Ladenburg* (Baden, BA. Mannheim) 681.
- Laudus de Perusio civis Perusin. 309, 30.
- Laugingen, Lougingen *Lauingen* (Bayern, RB. Schwaben) 7, 40. 8. 137, 30. 527, 30. 602, 5. 603. 728, 15.
- S. Laurentii eccl. in Lucina v. Roma. — presb. card.: Aniballus.
- S. Laurentii capella in Pillimaria v. Pisae.
- Laurentii: Petrus.
- Laurentius Antimani de Capua notarius 245, 15.
- Laurentius Nicolai Cerri 627, 40.
- Laurencius Ozeae 8, 35.
- Lauterhoven *Lauterhofen* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- de Lautrico *Lautrec* (dép. Tarn): Amelius abbas S. Saturnini Tholosani.
- de Lawerich *Lobberich* (RB. Düsseldorf)?: Rinhardus.
- Lazarus magister Hospitalis S. Iacobi de Altopasso 381, 35.
- Lebera *Leberach* fl. 33, 25.
- Lechsperch *Rauhen-Lechsberg prope Apfeldorf* (RB. Oberbayern) 527, 20.
- Leguli *Legoli in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 25.
- daz Lehen gelegen umb Mengersprunne 496, 25.
- Lellus Matthei Padulus 627, 40.
- Lellus Romani (de Urbe) 591, 40. 592.
- Lengenvelt *Burglengensfeld* (Bayern, RB. Oberpfalz) 526, 40. 527, 30. 529, 10.
- Lengenvelderius: Henricus.
- de Lentzburg, Lensburch *Lenzburg* (Kant. Aargau): Ulricus prior Haeremitarum ord. S. Augustini domus in Moguntia.
- Leodien. *Lüttich* episc., suffraganeus 217, 20. 485, 10. — episcopus: Adulphus. — clericus: Hubertus de Budel.
- S. Leonardi eccl. de Blancis S. Leonardo in Albis (Rom) 627, 20. — rector: Franciscus presb.
- Leonardus de Molin 175, 10.
- Leonis: Franciscus.
- Leupoldus praepositus eccl. Bamberg. 148.
- Lupoldus de Bebenburg canonicus Herbipolen. decret. doctor 52, 15.

- Lipoldus, Lupolt, Leopold dux Austriae et Styriae 10, 20. 13, 25. 15, 20. 20, 30. 23, 20. 24, 15. 25, 30. 32, 45. 38, 35. 45, 30. 46. 51. 56, 10. 57. 58. 59. 60, 30. 61. 82, 35. 84. 88, 25. 89. 102, 15. 103. 104, 40. 105. 106, 10. 115, 5. 120, 30. 160, 15. 446, 25. 600, 35. — secretarius: Nicolaus de Kentzingen.
- Luppolt von Wolferamstorf 208, 15.
- Lerlenarum capitaneus: Simon de Valguarnera.
- Lerpawr Lehrberg (Bayern, RB. Mittelfranken) 528, 1.
- de Leto (Lieto, Lieti): Vannis civis Lucanus notarius.
- vom Leukenberg, Leutenberg Leuchtenberg (Bayern, RB. Oberpfalz) lantgraf 6, 20. 529, 10.
- Leutzmanstein Lutzmanstein (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
- Lewensteyn: Conrad.
- Lewenstein Löwenstein (Württemberg, OA. Weinsberg) 410, 1. — comites: Rodulfus senior, Nicolaus iunior.
- Li Pelez 383, 40.
- Liber: Martinus civis Monachen. notarius.
- de Libris: Bartolomeus Franciscus Bartolomei Bononiae notarius.
- Liburna Livorno 441, 35.
- de Lichtenberg, Lechtemberg, Liechtenberg, Litimberghe, Lichtimberg: Hermannus dictus Humel cancellarius imperialis aulae, Albertus dictus Humel frater eiusdem marescalcus Ludowici imperatoris.
- von Liechtenberg (prope Gera in Thuringia): Conrad.
- de Liechtenbere Lichtenberg (in Alsatia): Ludwicus.
- Lychtinvels Lichtenfels (Bayern, RB. Oberfranken) 521, 35.
- von Liechtensteyn Lichtenstein (Sachsen, KrH. Zwickau): Thyme.
- de Lieti, Lieto v. de Leto.
- de Ligne, Lygne, Linea Ligne in Belgio (Hennegau): Michaelis de Pontoy marescalcus Hanoniae.
- de Limello dominus: Alfonsus de Ispania.
- de Linanges, von Lining Alt-Leiningen prope Dürkheim (Bayern, RB. Pfalz) comes: Iofridus (Jofrid).
- de Linari in Val-d'Elsa (prov. Florenz): Guineldus.
- Lindelwach Lindelbach (Bayern, RB. Unterfranken) 613, 20.
- Lindenvels Lindenfels (Hessen) 526, 35.
- de Lindow, Lyndowe, Lundowe Lindau prope Zerbst (Anhalt) comites (in Ruppini): Guicherus, Guntherus, Ulricus.
- Lindowien., Luntdauea Lindau (Bayern, RB. Schwaben) 578, 30. 642, 20.
- Lingonen. Langres (dép. Haute-Marne) episc.: Iohannes administrator eccl. Basilien.
- de Lyntperch Limburg (in Alsatia): Chuno.
- Lipezk, Lypzk Leipzig 213, 40. 235, 35.
- Lippus qd. Pucii de Pisis 437, 15.
- Lissenegge Leisnig (Sachsen, KrH. Leipzig) 511, 35.
- Liudgarde Gotfrides Gotfrids suns von Eppenstein husfrowe 658, 20.
- Locen. Loos (prov. Limburg) comes 692, 20.
- der Löcher: Hermann schultheizze ze Halle.
- Loynstien, Lonstein Lahnstein (RB. Wiesbaden) 434.
- Loysius v. Aloysius.
- Lombardia, Lumbardia, Lamparten, Lombarten 81, 25. 115, 20. 167, 1. 176, 1. 180, 1. 183, 15. 187, 15. 197, 35. 203, 5. 205. 206, 5. 210, 35. 212, 25. 215, 35. 219, 40. 236. 237. 315, 40. 329, 15. 384, 25. 418, 15. 424, 30. 425, 15. 428, 35. 473, 10. 487, 10. 533, 20. 538. 704, 20. 727, 5. — Lombardi 158, 25. 211, 20. — legatus Lombardiae 121, 10. 176, 1. 338, 1. 366, 5. 374, 30. 414, 20. 421, 20. 448, 25. 449, 20. 450, 35. 451, 35. 462. 463. 472, 30. 474, 1. 476, 40. — partes Lombardiae 24. 25, 35. 30, 5. 179, 30. 211, 35. 227, 15. 263, 15. 624, 10. 625, 30. 631, 35. 633, 15. — Alpes Lombardiae 239, 15. 240, 15. 241. — civitates 159, 10. 490, 30. 722, 30. — Guelfi 99, 25. — haeretici 476, 25. — fideles, sapientes 174, 15. 201, 10. — status 385, 5. — Lombardorum reges 507, 25. — inquisitor Lombardiae superioris: Barnabas. — vices gerens Ludowici imperatoris: Bertholdus comes de Graispach et Marsteten dictus de Nifen. — vicarius generalis: Guillelmus comes de Monteforte.
- de Lomello (prov. Pavia) comites: Guidiolus, filius: Guido; Manfredus, filius: Ubertus.
- Londonium London 43, 20.
- Longopallius: Rugerus civis Augusten.
- Lonstein v. Loynstein.
- Lopis: Asnanus de Caparosa.
- Lor Altenlohr (Württemberg, OA. Crailsheim) 528, 1.
- de Lorche Lorch (RB. Wiesbaden): Thilmannus Mogunt. dioc. clericus.
- de Lorene Lothringen?: Thomas capitaneus gentis Francigenae.
- Lotarius III. imperator 234, 10.
- Lothoringiae dux: Ferricus.
- Lotti: Schettinus Tabernarius.
- Louff Lauf (Bayern, RB. Mittelfranken) 527, 1.
- Lü Luhe (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- Lubegast 521, 30.
- Lubicen., Lubeke Lübeck 22. 91, 30. 98, 15. 233, 10. 241. 307, 25. 640. — episcopus 697, 25. 719, 15. — diocesis 640, 40. — clericus: Hermannus dictus Kracht notarius.
- Lubucen., Lybuzzen. Lebus (RB. Frankfurt a. O.) ecclesia 637, 35. — episcopus 637, 35. 719, 15.
- Luca, Lucan., Lucke Lucca 84, 40. 112, 20. 203, 25. 268, 10. 269, 25. 271, 20. 301, 5. 331, 30. 403, 35. 404. 405, 20. 410, 10. 414. 421. 430. 431. 432, 10. 447, 40. 448. 457, 35. 458, 10. 463, 10. 467. 468. 469. 470, 1. 474. 479, 30. 490, 25. 493, 10. 518, 15. 523. 524. 525. 530. 531. 614. — S. Georgei eccl. 232, 25; praepositus: Gregorius. — S. Michaelis platea 524. 525, 25. — S. Michaelis balchio 524, 40. — districtus 414, 25. 431, 15; 432, 5 (districtus et fortia). 469, 25. 518, 15. — terra 331, 35. — ducatus 269, 30. 301, 10. — comitatus 432, 1. — facta Lucana 473, 30. — partes 457, 35. — Lucani, Lucenses 403. 404. 441, 10. 524, 10. 530, 50. — vicarius 439, 30. 470, 35. — camerarius 524, 30. 525. — dux: Castrucci de Antelminellis. — pacificator et dominus Lucanorum: Gerardus Spinula de Luculo. — praesidentes: Raynaldus et Petrus Theotonicus marescalci. — cancellarius: Guido Massae notarius de Assisio. — cancellarii maleficiorum: Bartholomeus de Carmignano, Franciscus de Assisio. — iudex maleficiorum: Deghus de Prato. — notarii: Lanfranchus Corbi, Nicolaus Cagnoli, Vannis de Leto, Rustichellus Dardagnini. — de Luca: Ciquinus qd. dom. Guillelmi de Advocatis, Pighinus Benecti Bancutii.
- Luchesini: Bandinus.
- in Lucina tit. S. Laurentii v. Roma. — presb. card.: Aniballus.
- Lukinus Vicecomes 492, 25.
- de Luculo: Gerardus Spinula dominus Lucanorum et in Tuscia vicarius generalis, Iacobus Spinula.
- Ludewig bischof von Brandinbarg 684, 5. 719, 10.
- Ludewich prior von Herrenbreytingen 44, 30.
- Ludewicus de Cleberch clericus Treveren. notarius 80.
- Ludovicus Ludowicus, Lodovicus, Lodowicus, Lodovico, Ludwig dux Bawariae, Bavarus 2, 25. 8, 35 et passim. — in Romanorum regem electus 54, 10. — Romanorum rex I et passim. — Romanorum imperator 286 et passim. — Romani imperii procurator 158, 5. — uxo-

- res: Beatrix, Margareta. — secretarius: Bertholdus comes de Hennenberch. — marescalci: Albertus dictus Humel de Lichtenberg, Winant der Boch. — cancellarii: Henricus, Hermannus dictus Humel de Lichtenberg. — protonotarii: Gotfridus mag. Patavien. praepos., Ulricus Wildo mag. praepos. Bambergen. — hostiarius camerae: Corradus de Augea. — magister curiae: Henricus de Preising. — notarius: Henricus Hausnarius mag. — schreiber: Henrich der Chirchstiger mag., Simon Noderndorfer (de Renedinferis). — apothecarius regiae camerae procuratorum: Iohannes. — clericus: Henricus de Hausen. — vicedominus in Reno: Ulricus Haspel. — familiaris: Normanus.
- Ludovicus, Ludowicus, Ludwig, Ludowig primogenitus Ludovici de Bavaria, marchio Brandeburgen., archicamerarius et imperii princeps; pfalentzgrave ze Rein und hertzog in Baiern 64, 40. 65, 1. 99, 5. 152, 30. 168. 170, 15. 190. 191. 260, 15. 262. 288, 10. 290. 291, 30. 294, 10. 393. 510, 25. 512, 35. 513, 1. 526, 20. 527—529. 534, 20. 537, 10. 637, 40. 709, 30. 735, 15. 736, 15. — uxor: Margareta.
- Ludovicus dux de Teck 164, 25. 271, 15. 289, 1. 293, 25. 294, 40. 296, 15. 297, 5. 299, 30. 300, 20. 302, 35. 317, 25. 319. 325, 10. 342, 5. 364, 25. 468, 30. 503, 40. 505, 10. 506, 40. 508, 40. 529, 35. 716, 35.
- Ludowicus de Hohenloch 3, 5. 613. 706, 35.
- Ludwig graf zu Oetingen 164, 40. 210, 20. 466, 35. 523, 5. 542, 5. 551, 5. 594, 1. 603, 35. 730, 1.
- Ludewig der alte graf von Oetingen 523, 10. 542, 15. 728, 10.
- Ludowig von Eybe hofmeister der cheiserinne 516.
- Ludwicus de Liechtenbere 706, 35.
- Ludwig der Strauwingen 599, 15.
- Lulli: Bernardus.
- Luna, Lunigiana, Lunen. *Luni prope Sarzanam* (prov. Genua) 269, 25. 301, 5. — diocesis 310, 20. 430, 1. — provincia 452, 25. 454, 1. — vicaria 436, 20. 454, 30. — Massa Lunigianae 524, 10. — vicarii generales: Castrucci de Antelminellis, Gabuardus de Sabione.
- Lunden. *Lund* (Schweden, Schonen) archiepisc. 8, 35.
- Lundowe v. Lindow.
- Luntdaugae v. Lindowien.
- Lupperti: Petrus.
- Lupus de Svartenbeke 371, 25.
- de Luterberck *Lauterbach* (RB. Trier)? Petrus.
- Luther von Isenburg 317, 45. 387, 10. 433, 35.
- Lutzelburch, Lucemborgh, Lucemburg, Lutzelburgen. 678, 25. — de L.: Henricus (VII. *Romanorum imperator*), Walerandus. — comes 707, 10; v. etiam: Iohannes Boemiae et Poloniae rex.
- Lutzelveld 613, 20.
- Luzaria *Luzzara* (prov. Reggio nell' Emilia) 502. 504, 30. 558, 25.
- M.**
- Macaionis: Ocus de Gualandis de Pisis.
- Machaionis: Ceus.
- Macerata *M.-Feltria* (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 10.
- Macingna: Bernardus.
- Mænchingen *Merching* (RB. Oberbayern) 527, 30.
- Mætte witib weilant Eberharts von Preßberch 496, 30.
- Magdeburg, Madeburgen., Meydeburg 9, 35. 712, 10. — consules 712, 10. — archiepiscopus: Borchardus. — burchgraf: Rudolf herczoge ze Saxen. — civis: Iohannes de Vrüse.
- Magioniae *Maggiano* (prov. Lucca)? pons 441, 10.
- Maglanum *Magliano in Tosc.* (prov. Grosseto) 404, 40.
- Magnopolis, Mekelnburch, Mekelimburch 214, 10. — domini 307, 10. 719, 25. — dominus: Henricus.
- Magnus dux Brunswicen. 535, 5. 719, 20.
- Maguntia, Maguntinen., Maguntin., Moguntia, Meinze, Megentz, Mentze 29. 31. 33, 25. 34, 25. 35. 68, 35. 93, 10. 204. 216. 217, 30. 251, 15. 257, 5. 386. 434, 15. 436, 5. 641, 35. — Zu M. an deme Haubete 35, 5. — das ertzibistum 21, 25. — das stift 541, 30. 702, 25. — diocesis 80, 25. 195, 20. 369, 5. 579, 35. 595. 596. 740, 35. 741. — in Meintzer gauwe 35, 10. — capituli Minorum domus 30, 40. — Maguntinenses 28, 35. 31, 15. 36, 5. 134, 20. 580, 30. — archiepiscopus, dominus 216. 217. 541, 30. 714, 10; archicancellarius per Germaniam 617, 1. 651, 5; v. etiam Mathias. — irwelter ertzebischoff: Baldewin. — decanus: Iohannes. — canonicus: Iohannes de Fontanis. — clerici: Conradus de Moguncia, Iohannes dictus de Ruschenberg, Raynaldus de Vite, Thilmannus de Lorche. — S. Petri ecclesia 109, 15; decanus: Ewerhardus; custos: Salamannus. — domus Haeremitarum ord. S. Augustini 30, 40. 31, 20; prior: Ulricus de Lentzburg. — camerarius: Rudolfus dictus zu Silbirberg. — vicarius: Symon de Spanheim. — scul-
- tetus: Emmercho. — iudices saeculares: Scherpelinus, Nycolaus, Salmannus, Volgmarus.
- Mailan, Milan v. Mediolanum.
- Mainberch *Mainburg* (RB. Niederbayern) 527, 15.
- Mayni: Filippolus Citadinus.
- Maioli *Majolo prope S. Leo* (prov. Pesaro-e-Urbino) rocha 323, 35.
- Maiolctum *Majoletto prope Majolo* 323, 35.
- Maioricarum *Mallorca* regnum 82, 1. 100, 10. — dominus: Philippus.
- Malabranca, Malabrancae: Angelus, Franciscus, Poncellus.
- Malaspina: Simon.
- Malespinae marchio: Spinetta qd. Gabrielis.
- de Malavoltis domus de Senis 253, 30.
- Malfatti: Maurus de Torgiano.
- Mallon: Coraldus ambaxiator Ianuen.
- Malpiglii: Gaitanus.
- Manfredinus de Sturionibus rector Laudae 327, 25.
- Manfredinus de la Turre de Mediolano 561, 15.
- de Manfredis: Franciscus, Riccardus.
- Manfridus comes genitor Iohannis de Claromonte comitis Mohae 263, 35.
- Manfredus comes de Lomello 153, 35. — filius: Ubertus.
- Manfredus de Montfort magnus homo de Cipro 32, 30.
- Manfredus de Vico praefectus Urbis 289, 15. 293, 35. 302, 45.
- de Manna: Gualterius de Messana iudex.
- Mannheim *Mannebach prope Bacharach* (RB. Koblenz) 526, 30.
- de Mannisveld *Mansfeld* (RB. Merseburg) comes: Burchardus.
- Mantua 268, 10. 479, 30. 482, 25. 507, 40. 557. 659. 694, 5. — dominus: Raynaldus Passarinus de Bonacolsis; frater: Botironus de Bonacolsis. — capitaneus: Aloysius de Gonzaga; filii: Feltrinus, Filippinus, Gwido. — notarius: Ottebonus de Nuvolonis. — Mantanus: Castiionus.
- Manuel de Zanaxiis de Cremona vicarius generalis Federigi burg-ravii de Norinbergh in Tuscia vicarii generalis 416.
- Mapheus olim Odaxii de Forestis de Pergamo 570, 25.
- auf der March *Windische Mark* herren: Albrecht und Otto herczoge ze Osterich.
- March, Marchia v. Anconitana, Brandenburg.
- de Marka *Mark prope Hamm* (RB. Arnsberg) comes 692, 20. — comes: Adulphus Engilberti primogenitus.
- Sanct. Marcellini et Petri eccl. v. Roma.

- S. Marcelli eccl. v. Roma.
 Marcharia Marcaria (prov. Mantua) 474, 35.
 de Marchevilla Maxéville (dép. Meurthe-et-Moselle): Symeon dominus de Perroya.
 Marci de Bognariis: Ranicius monetarius de Cumis.
 de Marciano Marciano (prov. Arezzo) comes: Bandinus.
 Marcus (March, Marchus) de Vicecomitibus de Mediolano 232, 25. 248, 15. 451, 25. 473, 25 (militum Societatis S. Georgii capitaneus generalis). 474, 1. 517, 40. 530, 5. 531.
 Marcus filius Venturae Bamberii de Caprigiola 455, 5.
 Marcutius Bertelli de Iaraboctis 591; v. etiam Ancona.
 de Maretrem: Ottolinus.
 Margareta Romanorum regina (coniux Ludowici regis) 70, 30. 71, 5. 124. 175, 1. imperatrix 325, 40. 372, 5.
 Margareta uxor Ludovici marchionis Brandenburg. filia Christofori Danorum regis 99, 5. 168, 30.
 Margarita mater Richardi comitis de Castronovo 24, 5.
 Margareta uxor Götfridi de Brunekke 49.
 de Mari Mare prope Mulazzano (prov. Mailand): Neappollo.
 Maria infantissa Aragoniae 49, 1.
 S. Mariae in Aquiro, de Araceli, S. Mariae Maioris, S. Mariae Rotundae eccl. v. Roma.
 B. Mariae ad Gradus eccl. v. Colonia.
 S. Mariae eccl. v. Bamberg, Franchenfurde, Pisae, Spira, Treveris.
 S. Mariae Pedonis eccl. v. Mediolanum.
 B. Mariae de Monte Carmelo ordo 306, 5. — prior provincialis in Alania: Sybertus.
 S. Mariae domus in confinio Prussiae praeceptor generalis 346, 5.
 de Marienwolde Marienwalde (RB. Frankfurt a. O.) abbas 63.
 Marini: Orlandus.
 Maritima v. Massa Marittima.
 Marostica (prov. Vicenza) 172, 35.
 Marquardus mag. praepositus de Stuggarten 279, 5.
 Marquart von Sevelt 342, 10. 529, 40.
 de Marsciano Marsciano (prov. Perugia): Baldinus Gelli.
 Marschalk: Otte.
 Marsici (Abruzzen, prov. Basilicata) comitatus 264, 1.
 Marsilius de Padua 185, 40. 186, 10. 192, 5. 195. 196. 266. 336, 5. 363. 402, 15. 477. 478, 5. 494, 15. 627, 25. 687, 20. 688, 20.
 Marsilius de Rubeis de Parma 632. 661, 1.
 de Marsteten, Marstetten Marstetten (Württemberg, OA. Leutkirch) comites: Bertolt, Berthold, Chunradus.
 Marti nel Val-d'Arno (prov. Pisa) 441, 20.
 S. Martini Kinzicae capella v. Pisae.
 S. Martini in Compedo parochia v. Mediolanum.
 S. Martini eccl. v. Castagnum.
 Martini: Francischinus.
 Martinus rector eccl. Sanct. Sergii et Bachi de Seburia 627.
 Martinus Pardi de Uzzano de provincia Vallis Nebulae 447, 20. 448, 5.
 Martinus Alzalendena Novarien. notarius 328, 25.
 Martinus Liber civis Monachen. notarius 72, 20.
 Masinus de Forlivo 420, 45. 421, 1.
 Mascha: Guido ambaxiator Pisan.
 Maschionis: Verius.
 Massae: Guido notarius de Assissio.
 de Maspach Massbach (Bayern, RB. Unterfranken): Eberhardus.
 Massa, Massa Lunigianae, Massae terra (prov. Massa-e-Carrara) 524. 525. de terra Massae: Guido Guccii.
 Massa Marittima (prov. Grosseto) 271, 35. 441, 35. Maritima, Maritimae partes 385, 5. 404. 405, 15.
 Massoli: Boctolus.
 Massonus Ranaldutii 591; v. etiam Ancona.
 Masticonen. Maçon (dép. Saône-et-Loire) episc. 493, 35.
 Mastin von der Layter 574; v. etiam Albertin.
 Matthei Paduli: Ceccus, Lellus.
 Mattheus de Carletto fr. prior conventus Haeremitarum S. Augustini de Pisis 259, 20.
 Matheus de Vicecomitibus de Mediolano 16, 40. 218, 20.
 Matheus de Assissio vicevicarius Castrucci de Antelminellis 112, 20.
 Matheus de Palicio miles civis in Messana 114.
 Mattheus olim dom. Iacobi Perusii syndicus 461.
 Mathias archiepisc. Moguntin. archicancellarius per Germaniam 15, 15. 20, 25. 21. 26, 25. 28, 30. 29, 20. 31. 40, 10. 41, 25. 43, 30. 51, 35. 55, 25. 90, 5. 94, 30. 127, 10. 133, 1. 134. 135. 139, 5. 145, 30. 146, 10. 160, 25. 257, 15. 281, 30. 282. 285, 5. 369, 1. 382, 5. 386, 20. 576, 30.
 in Maurbach, Mowerbach, Murbach Mauerbach in Austria (BH. Sechshaus) monast. Vallis Omnium Sanctorum ord. Cartusien. (Allerheiligental) 69, 20. 74, 35. 133, 20. 146, 15. 161, 15. — prior: Godefredus (Gaufridus).
 Maurus olim Malfatti de Torgiano 561. — filius: Iacobus.
 Sanct. Maximini et Mathiae monasteria extra muros Treveren. 79, 35. 80, 5.
 Mekelnburch, Mekelinburg v. Magnopolis.
 Mekenhusen Meckenhhausen (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
 Mechildis soror Ludewici imperatoris, uxor Henrici marchionis Brandenburg. 535, 1.
 Mehtildis filia imperatoris conthorialis Friderici marchionis Misenen. 519, 5. 520, 10.
 Methild dother Wyppels von dem Rosgartin 714, 5.
 Medebeke Medebach (RB. Arnsberg) 106, 35.
 Mediolanum, Mediolanen., Maylan, Milan, Mila 152, 25. 175, 1. 197, 35. 203, 25. 210, 40. 212, 1. 218, 20. 220. 223, 35. 224. 225, 35. 226, 15. 232, 10. 233, 20. 235, 5. 236—238. 239, 35. 240, 35. 241, 20. 242, 5. 248, 15. 268, 5. 275, 5. 327. 328, 15. 331, 25. 332, 35. 451. 452. 468, 10. 479, 30. 486. 487, 20. 489. 490. 491, 25. 492, 30. 502, 10. 504, 10. 505, 35. 530, 10. 544, 35. 545—547. 722, 5. — diocesis 37, 5. — ecclesia 222, 35. 223. — clerus 222, 35. — Mediolanenses 16, 40. 39, 25 (in regno commorantes Franciae). 81, 25. — haeretici 180, 50. 183. 187, 15. — monast. Sanct. Gervasii et Protasii seu Simplitiani Mediolani 234, 25. — monast. Clarevallense de Mediolano 480, 25; monachus: Bernhardus de Novate. — S. Ambrosii abbas (Iohannes Vicecomes) 373, 25. — Societas S. Georgii 473, 25; capitaneus generalis: Marcus de Vicecomitibus. — archiepiscopus: Iohannes. — vicarii generales: Azo de Vicecomitibus, Wilhelmus comes de Monteforte. — canonici S. Ambrosii Mediolani: Filipolus Bossius, Guilenzius de la Strata. — de Mediolano: Vicecomites: Azo, Galeacius, Iacobus, Iohannes, Lukinus, Marcus, Matheus, Oderisius. Manfredinus de la Turre, Ramengus de Casate, Zambellus Menelotti. — portae Novae parochia S. Petri ad Cornaredum 236, 25; notarius: Stefanus de Vicomercato filius qd. Morandi. — portae Orientalis parochia S. Martini in Compedo 236, 25; (civis:) Ardiganus de Raude filius qd. dom. Pellegrini. — portae Vercellinae parochia Monasterii novi 223, 45; (civis:) Paxinus filius dom. Caroli de Serono. — portae Vercellinae parochia S. Mariae Pedonis 236, 25; notarius: Druetus Crivellus filius dom. Guizardi. — portae Vercellinae parochia S. Petri intus Vineam 236, 30; (civis:) Filipolus Citadinus filius dom. Mayni.

- contrata S. Vicentii ad Seta-
ram 236, 30; (civis:) Michael
de Pischariis filius qd. Guidonis.
— portae Romanae parochia S.
Vicentii ad Seta-ram 236, 45; no-
tarius: Franciscus de Laude
filius Leonis.
- Medlytz Medlitz (*Bayern, RB. Ober-
franken*) 521, 35.
- Megentz, Meinze, Mentze v. Ma-
guntia.
- Meyenberg Mainberg (*Bayern, RB.
Unterfranken*) 49, 35. — der Hayn
situs versus castrum M. 655, 40.
- Meyhsen v. Missnen.
- Meyneveld Münstermaifeld (*RB.
Koblenz*) 253, 15. — de monasterio
in M.: Helias canonicus Treveren.
- Mainhart hertzog ze Chernden grave
ze Tyrol 575, 15. — filius: Hein-
ricus Bohemiae rex.
- Meinhardus comes de Ortenburg 271,
15. 289, 5. 293, 25. 295, 1. 296, 15.
297, 5. 299, 30. 300, 20. 302, 40. 317,
25. 319, 1. 325, 10. 342, 5. 364, 25.
380. 443. — frater: Albertus.
- Meinwardus decanus S. Stephani
Bambergen. 148.
- Meyster: Iohannes fr. de Royda.
- Melchiades papa 666, 20.
- Memminge, Mæmmingen Memmin-
gen (*Bayern, RB. Schwaben*) 8, 1.
386, 1. 457, 5. 718, 30. 728, 15.
730, 5. — abt von M. 598, 45.
- de Menania prope Spoleto?: Io-
hannes qd. Baldeti.
- Mencii: Iuncta de Montelucci.
- Menelotii: Zambellus.
- umb Mengersprunne rast. prope Ober-
rad (*Frankfurt a. M.*) daz Lehen
496, 25.
- Meran (*Tirol*) 575, 30.
- Meranyae dux 521, 35.
- Merbot von München 529, 40.
- Mercati: Franciscus.
- Mercenarius capitaneus de Monte-
viridi 559, 10.
- Merlowe Merlau (*Hessen, Kr. Grün-
berg*) 434, 10.
- von Merseburg, Mersburg Merse-
burg (*Sachsen*) bischof: Gebhart.
- Meseratum Maserano prope Biella
(*prov. Novara*) 550, 20.
- in Messana Messina Hospitalis S.
Iohannis Ierosolimitani 114, 20. —
iudices: Ansalonus de Castillione,
Gualterius de Manna. — notarius:
Bartholomeus de Adam. — cives:
Matheus de Palicio, Perronus de
Guerciis, Falconus de Falconibus.
- de Mestorf, Monstorf Mensdorf
(*Luxemburg*)?: Nicolaus clericus
ambaxiator Iohannis regis Bohe-
miae.
- Meucius Casonis Pisanus civis 493, 10.
- Michael de Cesena ord. fratrum Mi-
norum generalis minister 379, 25.
491, 1. 494. 632, 25. 668. 688.
- Michael Stephani 31, 40.
- Michael de Ligne dominus de Pontoy
marescaucus Hanoniae 244. 245, 15.
246, 25. 247.
- Micchaël qd. Boschi Florentiae syn-
dicus 461.
- Michael de Pischariis filius qd.
Guidonis 236, 30; v. etiam Mediola-
num.
- S. Michaelis platea, balchio v. Luca.
- Michelis: Periolus.
- Miemo in Val-d'Era
(*prov. Florenz*) 441, 25.
- Mila, Milan v. Mediolanum.
- Milanus de Becaria potestas Vercel-
larum 328.
- Mildenberg Miltenberg (*Bayern, RB.
Unterfranken*) 435, 40.
- Miliciae v. Roma.
- de Milite: Iohannes.
- Milles: Iacobus generalis dominus
Laudae.
- Mimaten. Mende (*dép. Lozère*) episc.
493, 35.
- von Myndelberch Mindelberg (*Bay-
ern, RB. Schwaben*) die zwaie,
der alte und der iunge 728, 15.
- Minden. Minden (*Westfalen*) suffra-
ganeus 217, 25.
- Minores fratres ord. S. Francisci, fr.
Minorum ordo 351, 5. 353, 35.
359. 383. 387, 25. 437, 25. 583, 5.
677, 5. — guardianus 383, 35. —
capituli in Moguntia domus
30, 40. — conventus Utini 480, 30;
frater: Iohannes de Padua. —
minister generalis: Michael de
Cesena. — minister provincialis
Romanus 583, 10. — vicarius per
Alamanniam superiorem: Hain-
ricus. — custodes: Alsatie:
Iohannes; Basilien.: Waltherus;
Bawariae: Conradus; Laci:
Hartmannus; Sweviae: Ulricus;
Reni: Rudolfus, Burchardus. —
de ordine Minorum: S. Franciscus,
Petrus de Corvaria (*Nicolaus V.
antipapa*), Bonagratia de Pergamo,
Guillelmus de Okam de Anglia,
Heinricus de Talheim.
- Minorita: Nicolaus.
- zu Mintzinberg Münzenberg (*Hessen,
Kr. Friedberg*) herre: Cûne von
Valkenstein.
- Mini Borestauri: Verius de Aretio.
- Minus Cini Ugonis miles Senarum
461, 35.
- de Mirabello (*Hennegau*): Iohannes.
— filius: Simon.
- Missnen., Misne, Missen, Meyhsen
Meissen 213, 35. 235, 20. 630, 1. —
marchionatus 318, 20. 509, 25.
513, 5. 621, 25. 622. — marchiones
318, 30. 509, 25. — marchio:
Fridericus lantgravius Thuringiae,
Fridericus filius praedicti. — mar-
chionissa: Mehtildis. — mar-
salk: Otte von Kothewicz.
- Mittelhusen Mittelhausen (*Thürin-
gen*) 54, 30. 208. — plebiscitum
54, 25.
- Moach, Mohac Modica (*prov. Syra-
kus*) comitatus 587, 20. — comi-
tes: Iohannes de Claromonte,
Manfridus genitor eius.
- Modoetia Monza (*prov. Mailand*)
37, 5. 468, 25. — vicarius: Alber-
tinus de Puteo. — ecclesia 223, 40.
— canonicus: Zonfredus de
Castana.
- Möringen Mering (*RB. Oberbayern*)
527, 20.
- von Mörlin Mörlen prope Friedberg
(*RB. Wiesbaden*): ritter Johans
genant Rode.
- Moguntia v. Maguntia.
- Mola prope Gaietam Mola di Gaeta
(*prov. Terra di Lavoro*) 398, 40.
- de Molin: Leonardus.
- Monacum, München, Munchen, Muni-
chen 17. 22. 36, 15. 43, 35. 66, 40.
67. 71. 74, 35. 75. 76, 5. 77—79.
85, 30. 106, 15. 153, 20. 340, 20.
394, 40. 527. 529, 10. 594. 599, 25.
621, 35. 622, 35. 632, 15. 633.
634, 25. 635. 719, 10. 727, 25.
728, 20. 731, 30. 732. 739, 5. 740.
741. — ordo S. Augustini Haere-
mitarum in Monaco 69, 15. 74, 35.
101, 5; prior: Conradus. — die hof-
stat vor dem Türlein 340, 15. — no-
tarius: Martinus Liber civis Mo-
nachen. — von München: Merbot.
- Monachus Monaco castrum 81, 20.
- Monasterien. Münster (*Westfalen*)
episc., suffraganeus 217, 20. 697,
25. — canonicus: Henricus de
Iuliaco.
- de Monasterio in Eufia Münster-
eifel (*RB. Köln*): Petrus.
- Monasterium novum v. Mediolanum.
- de Mongrasso: Ottolinus.
- de Monte Berg prope Burg a. d.
Wupper (*RB. Düsseldorf*) comites:
Adolfus, Rudolfus.
- de Monte: Wedebrudus.
- Montisalti Montaldo Scarampi (*prov.
Alessandria*) castrum 486, 5.
- Montisbersarii Bersano prope Ozzano
Monferrato (*prov. Alessandria*)
loca 486, 5.
- Monsbiccherius Monte Bicchieri
(*prov. Florenz*) 441, 30.
- Montiscalvuli Montecalvoli (*prov.
Florenz*) castrum 443, 40.
- de Monte Carmelo ordo B. Mariae
306, 5. — prior provincialis in Ala-
mania: Sybertus. — Carmelistae
383, 20.
- Montischastelli Montecastello in Val-
d'Era (*prov. Pisa*) castrum 441, 20.
- Montiscaveosi Montescaglioso (*prov.
Potenza*) comes 338, 30.
- Mons clarus, Monteclar Montechiari
in Val-di-Pescia (*prov. Florenz*)
84, 5. 468, 10.
- Montischuccari Monte Cuccari (*prov.
Pisa*) castrum 441, 20.
- Montisferetri Montefeltro (*prov.
Pesaro-e-Urbino*) comites: Frede-
ricus. — filii: Feltranus, Galas-

- sus, Henricus, Nolfus, Ugolinus.
— Feretren. diocesis, comitatus 323.
- de Montefiascone (prov. Rom): Angelus ser Angeli notarius.
- de Monteforti, Monfort Montfort prope Rankweil (Vorarlberg) comites: Guillelmus generalis vicarius Lombardiae et Mediolani, Hugo, Manfredus magnus homo de Cipro.
- Mons S. Laurentii Monte S. Lorenzo (prov. Grosseto) 441, 35.
- de Montelongo: Gregorius apostol. sedis legatus.
- de Montelucci in Val-d'Ambra (prov. Arezzo): Iuncta olim Mencii Arentin. notarius.
- Montemagno M. Pisano prope Calci (prov. Pisa) 441, 15.
- Mons Monachorum Michelsberg in Bamberg 148. — abbas: Hermannus.
- Montismurli Montemurlo (prov. Florenz) castrum 530, 15.
- Monterotundo Monterotondo prope Casteld'elci (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 40.
- Mons scudarius Montescudajo (prov. Pisa) 441, 35.
- Montis Schutoli Montescudolo (prov. Forli) castrum 323, 10.
- Mons Tiniosus Montignoso de Gambassi (prov. Florenz) 441.
- Montistopari Montopoli (prov. Florenz) castrum 441, 25.
- Mons Vasus Montevaso (prov. Pisa) 441, 25.
- Mons Viridis Monteverdi (prov. Grosseto) 441, 25. — abbatia S. Petri S. Pietro a Palazzuolo 272, 1.
- de Monteviridi capitaneus: Mercenarius.
- de Monstorf v. Mestorf.
- Montaltum Montalto nel Val-d'Arno inf. (prov. Florenz) 441, 30.
- Montaninum Colle Montanino in Val-d'Era (prov. Pisa) 441, 25.
- Monteboctolinam Monte Bottolino prope Montefeltro (prov. Arezzo) 323, 35.
- Montecchium Montecchio (prov. Pisa) 441, 15.
- Monteclar v. Mons clarus.
- Montegeri, Monteggieri Monteggiori prope Camajore (prov. Lucca) 439, 469.
- Montione in Val-di-Cornia (prov. Grosseto) 441, 35.
- de Montione (prov. Pisa) monasterium (S. Savini) 110, 40. — abbas: Paulus.
- Morandi: Stefanus de Vicomercato.
- Morder: Eberwin; Ulrich sin bruder.
- Morrone in Val-d'Era (prov. Pisa) 441, 25.
- de Mörswiler Morschweiler (in Alsatia): Iohannes, Rudgerus.
- de Mortara (prov. Pavia) monast. S. Crucis 378, 40. — praepositus: Ghyus de Gambarano.
- Mosbach, Mospach Mosbach (Baden) 538, 573, 15. 608, 25. 609, 610, 615, 25.
- Motronis Motrone (Pietrasanta, prov. Pisa) castrum et portus 442, 10.
- Muceriae (= Nuceria: Nocera?, prov. Principato citeriore) districtus 264, 5.
- Muciarellus filius Francisci Corvetti de Serçana 453, 35. 454.
- Mächtler: Nycolaus.
- Müldorf, Muldorff Mühldorf (RB. Oberbayern) 4, 5. 17, 20. 601, 35. 707, 30.
- Mülhusen, Mulhausen Mülhausen (in Alsatia) 104, 5. 682, 30. 713, 15. 737.
- Mülhausen, Mulhusen, Molhusen Mülhausen (RB. Erfurt) 54, 20. 241, 25. 519, 520, 20. 622, 10.
- Mülhusen Mülhausen (RB. Oberbayern, BA. Friedberg) 527, 15.
- München, Munichen v. Monacum.
- de Muffendorf Muffendorf (RB. Köln): Advocus (Advocatus?).
- Munster, Monster Münster (in Alsatia) 707, 40. 708, 5.
- vor dem Münster: Ebelein und Henrich burger ze Spyre.
- Müntabur Montabaur (RB. Wiesbaden) 434, 5.
- von Mür: Henrich.
- Mürach Obermurach (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- Mürbach Murbach (in Alsatia) 541, 15. — abbet: Chünrat.
- Murbach v. Maurbach.
- Murhart Murrhardt (Württemberg, OA. Backnang) 410, 1.
- Muricula: Lantelmus cancellarius Papiae.
- Murnow Murnau (RB. Oberbayern) 527, 25.
- Mussatus poeta et historiographus Paduanus ambaxiator 54, 5.
- Mussus de Becaria 326, 35. 327, 15.
- de Mutiliana Modigliana (prov. Florenz) comes: Guido Albertus Tusciae palatinus.
- Mutina Modena 203, 25. 218, 733, 5.
- N.**
- N. Gaitanus 476, 5.
- Napoleon v. Neapolio.
- Napurch, Nappurch Nabburg (Bayern, RB. Oberpfalz) 444, 35. 445, 25. 527, 5.
- de Narbona Narbonne (dép. Aude): Amalricus.
- de Nassawe, Nassowe, Nazzawe Nassau comites: Emich, Gerlacus, Iohannes. — comitissa: Anne. — der grave von N. 33, 30.
- de Nasse (Hennegau): Godefridus.
- Nastagius dominus Ravennae 177, 40.
- Nasteden Nastätten (RB. Wiesbaden) 679, 5.
- Nathonum Nettuno (prov. Rom) 399, 15.
- Naulum Noli (prov. Genua) 274, 428, 1.
- Navarrae rex 403, 35. — reges: Carolus, Philippus.
- Neapolio (Napoleon) de filiis Ursi (Ursinus) legatus in Marchia Anconitana 198, 15. 219, 25. 313, 35.
- Neapoleon S. Adriani diac. card. 141, 10. 142, 35. 143.
- Neappollio de Mari 222, 15.
- Neapolis, Napolis, Napol 88, 25. 115, 20. 197, 25. 248, 10. 313, 35. 339, 15. 388, 30. 398, 5. 457, 30. 460. — maior Neapolitana eccl. 338, 35. — archiepiscopus: Anibaldo de Cicano.
- Necker Neckar fl. 62, 1. 434.
- Nekerburch Neckarburg (Württemberg, OA. Rottweil) 87, 35.
- Negossini: Tomasus.
- von Neiffen, Neyffen, Nyffen Neuffen (Württemberg, OA. Nürtingen): Berthold grave von Graispach und Marsteten. — filius: Chünradus; pater: Bertolt.
- Neytchastel Neukastel prope Leinsweiler (Bayern, RB. Pfalz) 573, 20.
- Neitstein Neidstein prope Etzelwang (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 1.
- de Nellenburg, Nelemburg Nellenburg (Baden, BA. Stockach): Wolframus commendator provincialis ord. B. Mariae Theutonicorum in Suevia. — graf: Eberhart.
- Nelli: Iohannes de Sancto Miniato.
- Nerii: Pierus.
- Nerii Servi: Renaldus.
- Nerius qd. Francisci comitis de Petragudola 323, 40.
- Nerius qd. Ugucionis de Fagiola 443, 456, 20.
- Nerius Tempanella iudex ambaxiator Pesarum 232, 25.
- Nerstein Nierstein (Hessen, Kr. Oppenheim) 595, 596. — de N.: Wernherus.
- Nesselbach villa superior et inferior Obernesselbach (Bayern, RB. Mittelfranken, BA. Uffenheim) und Unternesselbach (BA. Neustadt a. d. Aisch) 613, 1.
- zu Neuen Neef (RB. Koblenz) die guot 683, 1. — von Neuen: Gerhard von Spanheim.
- Neunburch Neuenburg vor dem Walde (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5. — Neuburg a. d. Donau (RB. Schwaben) 527, 15. — Neuenburg (Baden) 737.
- Neunmarcht, Newenmarcket, Niu-marcht Neumarkt (Bayern, RB. Oberpfalz) 152, 15. 169, 35. 238, 30. 527, 1. 601, 35. 602, 1.

- Neunstat v. Nova civitas.
 Neunstat *Neustadt a. d. Waldnab* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
 Neunstat *Neustadt a. d. Donau* (RB. Niederbayern) 527, 25.
 Neuwehof *Neuhofen* (RB. Pfalz, BA. Speyer) 612, 1.
 S. Nicolai capella v. Pisae.
 Nicolai Cerri: Laurentius.
 Nicolaus III. papa 332, 1. 335, 40.
 Nicolaus V. papa (antipapa) 376, 30. 377, 40. 378, 25. 381, 10. 383. 385, 5. 406, 30. 677, 10; v. etiam Petrus de Corbaria.
 Nicolaus fr. Ostien. et Velletren. episc. card. 535, 25.
 Nicolaus episc. Ratisponen. 2, 30. 14, 5.
 Nicolaus praepositus Imbriacen. capellanus papae 133, 20.
 Nicolaus de Kentzingen Constancien. canonicus secretarius Luppoldi ducis Austriae 89, 20.
 Nicolaus de Frowenvelt Constancien. canonicus secretarius Ottonis ducis Austriae 45, 35. 674, 15. 685, 15.
 Nicolaus mag. notarius Ottonis ducis Austriae 724, 25. *An idem ac praecedens?*
 Nicolaus canonicus Pragen. 214, 25.
 Nicolaus iunior comes de Lewenstein 409, 35. 410.
 Nicolaus de Altemano 52, 30. 76. 77, 10.
 Nichola Bevenuti fr. habitator Finarii 311, 5.
 Nicolaus de Fabriano fr. 373, 25.
 Nicolaus qui dicitur Minorita 438, 1.
 Nicolas filius olim Giufredi de Papia 153, 35.
 Nicolaus de Gualandis ambaxiator Pisanus 542, 35.
 Nicolaus de Mestorf (Monstorf) ambaxiator Iohannis regis Bohemiae. 685, 1. 687, 1.
 Nycolaus Mächtler 151, 15.
 Nicolaus de Ravanis 694, 5.
 Nicolaus de Sturionibus 581, 1.
 Niccholaus Iohannis de Seta Bononiae syndicus 461.
 Nycolaus iudex saecularis civit. Moguntiae 30, 40.
 Nicolaus Cagnoli de Luca notarius 525, 25.
 Niccolus filius Berti de Varna civis Pisanus 465, 40. 466, 25.
 Nicolaus Charsi civis Pisanus 311, 15.
 Nicholinus cognomento Cardinalis 81, 10.
 de Nidoie, Nodowia *Nidau prope Biel* (Kant. Bern) comes: Rudolphus.
 Nies de Strasborg 84, 1.
 de Nigro Castro, de Swartzburg *Schwarzburg* (Thüringen) comites: Albertus fr. magnus praeceptor ord. Hospitalis S. Iohannis Ierosolimitani per Alamanniam, Guntherus, Gunther, Heinrich.
 Nitnow *Nittenau* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
 de Noalhaco: Americus (Aymerichus) sedis apost. nuntius.
 Noderndorfer: Symon schreiber des cheisers Ludowig 529, 40; v. etiam de Renedinferis.
 de Nodowia v. Nidoie.
 Nördlingen, Nördling, Nordlinga *Nördlingen* (Bayern, RB. Schwaben) 137, 1. 209. 210. 469. 542. 608, 10. 728, 20.
 Noffrius Illiprini civis Romanus 712, 30.
 Nolfus comes Montisferetri filius Frederici comitis 322, 10.
 Nons der berg *Nonsberg prope Bozen* 97, 30.
 Nopenow, Noppenaw *Oppenau-Renchthal* (Baden, BA. Oberkirch) 706, 20. 707, 15.
 Normannus lator familiaris imperatoris 715, 15.
 Northausen, Northusen *Nordhausen* (RB. Erfurt) 241. 518, 35. 520, 20. 622, 10.
 der Nörtweiner, Nortwiner: Rüdger (Rudolph) probst ze Oppenheim.
 Nova civitas, Neunstat *Neustadt a. d. Haardt* (Bayern, RB. Pfalz) 526, 40. 653, 40.
 Nova porta v. Mediolanum.
 Novaria, Novarien. *Novara* 268, 10. 479, 30. 489, 15. 547, 10. — diocesis 531, 40. — episcopus: Iacobus de Spanahym. — notarius: Martinus Alzalendena. — de Novaria: Pfillippus.
 de Novate *Novate* (prov. Mailand): fr. Bernardus monachus monast. Clarevallen. de Mediolano.
 Novimagium *Nimwegen in Hollandia* (prov. Geldern) 217, 10.
 Nuccii: Blasius.
 Nuenburch, Nwenbürg, Nuenbergen. *Naumburg* (RB. Merseburg) 512, 15. — bischof: Heinrich.
 Nürenberch, Nurenberg, Norimberg *Nürnberg* 2, 20. 66, 35. 67, 10. 87, 1. 99, 10. 116, 35. 117. 118, 25. 119, 15. 121, 35. 136. 137. 158, 20. 209, 40. 233, 35. 365, 5. 413, 35. 516, 30. 533, 5. 536, 40. — Nurenberger forst 365, 20. — cives 66, 30. 67, 5. 117, 25. 151, 1. — die purchgraven 523, 10. — burgravi: Fridericus, Fridericus, Iohannes. — domus fratrum ord. Augustinen. 2, 30; prior: Karulus. — S. Sebaldi eccl. 2, 30; plebanus: Hermannus. — notarius: Fridericus magister. — oppidanus: Albertus dictus Ebner. — de Norimbergh: Forbaccher.
 Nuscia *Neuß* (RB. Düsseldorf) 217, 1.
 de Nuvolonis: Ottebonus notarius Mantuanus.
 Nuwemburgh v. Castrum novum.

O.

- Obern Bayern v. Bavaria.
 Oberheim *Obrigheim* (Baden, BA. Mosbach) 526, 35.
 Obertinus Cepulla civis Albinganae 274, 35. 390, 45.
 de Ockam, Okam *Occam in Anglia* (Surrey): Guillelmus fr. ord. Minorum.
 de Ochsenstein, Ohsenstein *Ochsenstein* (in Alsatia): Iohannes, Otte, Rudolfus rector eccl. S. Georgii in Hagenoya.
 Ocus Macaionis de Gualandis de Pisis 381, 35.
 Odaxii: Mapheus de Forestis de Pergamo.
 Oderisius de Vicecomitibus 232, 25.
 de Oetingen, Ötingen, Oetingen *Öttingen* (Bayern, RB. Schwaben) comites: Fredericus in Tuscia vicarius generalis, Ludwig, Ludewig. von Ovenbach *Offenbach a. M.* (Hessen): Hermann Cnobelouch, Wiker. — Ofenbrecher march 496, 25.
 Offenburgum *Offenburg* (Baden) 135, 30.
 Ovenhusen *Offenhausen* (RB. Mittelfranken, BA. Nürnberg) 121, 25. — des riches leüt ze O.: der Swap, Hermann Erchlein, Pähler von Preitenprunn, Wolfhart.
 Ovenstain v. Aufenstein.
 de Oldenburg comites: Christianus, Iohannes.
 Oldensele *Oldenzaal in Hollandia* (prov. Overysse) 217, 15.
 Olei, Ollii *Oglia flumen* 502. 504.
 Olivetum *Oliveto di Maremma* (prov. Pisa) 441, 35.
 Opizo marchio Estensis 181, 1. 183, 10.
 Oppenheim, Oppenheim *Oppenheim* (Rheinhesse) 31, 1. 33, 25. 34, 25. 35, 5. 68, 35. 204. 216, 30. 251, 15. 386, 25. 387, 15. 541, 30. 595, 5. 596, 10. 644. 647, 40. 680, 1. 706, 25. — Oppinheimer gauwe 35, 10. — cives 36, 5. — eccl. S. Catherinae 195, 20. 196, 1. 579; praepositus: Rodgerus (Rüdger) de Amberg (der Nörtweiner) (Rudolph).
 Orbieto v. Urbs vetus.
 Orciaticum *Orciatico in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 25.
 Orçingen *Otzing* (RB. Niederbayern) 377, 1.
 Orientalis terra, Osterland 235, 20. 318. — marchionatus 509, 25. 622. — marchio: Fridericus lantgravius Thuringiae.
 de Orlamünde *Orlamünde* (Thüringen) comes: Otto.

- Orlandinus Forestani notarius 465, 30.
 Orlandus Marini ambaxiator Florentinus 398, 1. 404.
 Ormannus v. Hermannus de Pistorio.
 de Orsaria *prope Buttrio in Piano* (prov. Udine): Petrus canonicus eccl. Civitaten.
 de Ortenburg (RB. Niederbayern) comites: Albertus, Meinhardus.
 Ortlieb: Frischemannus.
 de Ortuela: Iacobus de Aquila.
 Oscha *Huesca in Aragonia* 156, 5. — Oscan. episcopus 115, 15. 388, 20.
 de Osia (*Duèse de Caramagna, Piemont*): Arnaldus vicecomes Caramanni nepos Iohannis XXII. papae.
 Osnaburgen. *Osnabrück* episcopus 217, 20. 697, 20.
 Osterland v. Orientalis terra.
 de Osthoven *Osthofen* (Rheinhausen) burgravius: Iohannes.
 Ostia 373, 30. — Ostien. et Velletren. episc. card.: Bertrandus, Iacobus, Nicolaus.
 Ostrevant *Osterbant an der Schelde* terra 670.
 Ostrogo *Ostergau* (Friesland) 669, 15.
 Oswalt von Rosheim 422, 15. 468, 15.
 Ottebonus de Nuvolonis notarius Mantuanus 694, 30.
 Ottirburg *Otterberg* (Bayern, RB. Pfalz) monast. ord. Cisterc. 595. 596. — abbas: Heinrichus.
 S. Otto fundator monast. Lancheim Bambergen. dioc. 521, 30.
 Otte techant ze Frisingen 48, 10.
 Otto primus imperator 348, 25.
 Otto IV. imperator 234, 10.
 Otto, Otte herzog ze Osterreich und ze Steyr, herre ze Chrayn, auf der March und ze Portnawe 15, 20. 20, 30. 50, 15. 57, 40. 58, 1. 61, 35. 88, 25. 102, 15. 103. 305, 15. 313, 10. 540, 35. 581, 5. 588, 15. 589. 590. 591, 1. 593, 20. 599, 35. 601. 622, 10. 624, 35. 628, 25. 630, 20. 636, 15. 637, 1. 643. 649, 35. 654. 671. 672. 674, 10. 685. 686, 40. 687, 5. 691. 692. 693, 5. 695, 15. 701, 25. 703. 704, 40. 705. 720, 1. 721. 723, 15. 724, 25. 725, 20. 733, 30. 734, 15. 735. 736, 20. 737. 738. — avunculus: Rudolphus de Ochsenstein. — secretarius: Nicolaus de Frowenvelt. — notarius: Nicolaus. *An idem ac praecedens?*
 Otto, Otte pfallentzgrave ze Reyn und hertzog in Bayren 48, 20. 526, 5. 597, 30. 601, 30. 603, 20. 604, 1.
 Otto dux Brunswicen. 304. 719, 20. — conthoralis: Agnes.
 Otto dux Scotinen. 696, 30.
 Otto dux Slaviae 64, 30.
 Otto lantgravius Hassiae 43, 25. 110, 20.
 Otto comes de Brachuzen 697, 30.
 Otto comes de Orlamünde 289, 5. 293, 25. 295, 1. 296, 20. 297, 5. 299, 30. 300, 20. 302, 40. 317, 30. 319, 5. 325, 15. 364, 25.
 Otto juncherre von Wittenborch 306, 25. 307, 15.
 Otto von Yleburch 213, 15.
 Otte von Aufsez ritter pfleger des goteshus ze Bamberg 47, 15.
 Otte und abir Otte gebrudere von Bergowe 235, 30.
 Otto de Bochwolde 640, 40.
 Otte von Kothewicz marsalk des maregravin von Misne 684, 25.
 Otte von Greifenberg 341, 5.
 Otte von Ochsenstein 19, 1.
 Otto Zengerius castellanus in Chuba 124, 25. 152, 10. 169, 30. 238, 25.
 Otte Marschalk 44, 35.
 Otto notarius nuntius Iohannis comitis de Nassowa 110, 1.
 Otto filius Chunradi in porta Bozani (*Tridenti*) notarius 161, 35. 163, 35.
 Ottolinus de Maretrem 83, 35.
 Ottolinus de Mongrasso 83, 40.
 Ottolinus Teotonicus 273, 1.
 Ottorinus Vicecomes filius qd. Uberti Pichi Vicecomitis de Castelleto 531, 35. 532.
 Oulomarii: Guillelmus.
 Ozeae: Laurentius.
- P.**
- Pabul de Hencorth capitaneus gentis Francigenae 83, 30.
 Pacciana in Valle dell' Ombrone (prov. Florenz) 535, 40.
 Pacis: Felippinus syndicus de Sarzana.
 Pacis: Pucius.
 Pacius: Parens de Serçana. — filius: Zambonus.
 de Pactzis Pazzi: Symon.
 Padua, Padawe, Badawe 162, 5. 163, 15. 173, 20. 408, 30. — Paduani 77. 172, 20. — die pflege ze Badawe 75, 30. — episcopus: Ildebrandinus. — vicarii generales: Heinrichus Bohemiae et Poloniae rex; Canis grandis de la Scala. — capitanei: Chünradus de Afenstain, Uolrichus de Valse. — ambaxatores: Mussatus poeta, Petrus de Campagnola. — de Padua: Marsilius, Mussatus poeta et historiographus, Iohannes ord. Minorum de conventu Utini.
 Padulus: Ceccus, Mattheus.
 Padus *Po fl.* 243, 40. 252, 35. 502, 10. 504, 10. 550, 25.
 Pagnitz *Pegnitz* (Bayern, RB. Oberfranken) 527, 1.
 der Päuler v. Päwl.
 Päwern *Beuern* (RB. Oberbayern) 78, 20.
 Päwl *Pähl* (RB. Oberbayern) 527, 25. — der Päuler: Gotfrid.
 Paganus sedis Aquilegen. patriarcha 480, 30. 561, 15.
 Pagla *Paglia fl.*? 397, 35.
 Paienus de la Sella 83, 35.
 Paiern v. Bavaria.
 Palaria *Palaja in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 25. 450, 30.
 Palatia Reni, die Pfalencz bi dem Rein, Phallentz 105, 1. 106, 1. 217. 263, 20. 341, 15. 526, 30. 671, 5. — comitatus palatinus Reni 263, 15. 267, 35. 339, 35. 363, 10. 479, 10. — comites Palatini et duces Bawariae 123, 30. 124, 10. 322, 20. 340, 35. 425, 1. 632, 1; v. etiam Adolffus, Heinrich, Heinrich, Ludwig marchgrave von Brandenburg, Otto, Stephan, Ruprecht, Ruprecht, Rudolf.
 de Palicio *Palizzi* (Sizilien)? : Matheus miles civis in Messana.
 de Palle *Poll prope Büderich* (RB. Düsseldorf)? : Iohannes decanus eccl. Embricen.
 Palzvelt *Pfalzfeld* (RB. Koblenz) 679, 5.
 Pandulfus Bocchamatzae 373, 30.
 de Panico *prope Caprara sopra Pànico* (prov. Bologna) comes: Ettore.
 Panormum, Palerm *Palermo* 257, 35. 258, 5. 279, 15. 280, 10. — canonicus: Franciscus de Colle (de Acollis, Acellis). — civis: Symon Valguarnera miles.
 Papia, Papien., Pavia, Paphy, Pavei 326, 35. 327, 15. 479, 30. 492. 495, 30. 496, 10. 498, 1. 499, 35. 501, 20. 503, 30. 504, 10. 506, 30. 508, 30. 510. 511, 20. 512. 513. 514, 20. 515, 15. 516. 517, 10. 519, 45. 520, 35. 521, 20. 522. 523, 30. 526, 10. 529, 45. 532, 30. 533, 10. 534, 10. 535, 15. 536, 25. 537. 538, 20. 539. 540. 545, 35. 549, 35. 556, 10. — diocesis 378, 40. — districtus 561, 20. — episcopus: Gualterus fr. — potestas: Henricus de Gronusten vicarius. — cancellarius: Lantelmus Muricula notarius. — notarius: Atinus Rayna. — de Papia: Castellinus de Becharia; Nicolas filius Giufredi.
 Pardi: Martinus.
 Parens dictus Pacius de Serçana 453, 10. 467, 25. — filius: Zambonus (Iambonus).
 Pargstein *Parkstein* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
 Paris, Parisii, Parisien. 32, 25. 444. 493. 494, 35. — locus 493, 25. — ecclesia 493, 25. 494. — studium 185, 40. — doctor: mag. Berengarius Yspanus.
 de Parlasico *Parlascio di Casciana* capella S. Simonis v. Pisae.

- Parma 177, 40. 211, 20. 467, 35. 556. 559, 35. 560. 563. — de P.: Bernardinus de Colicullo, Gubertus olim de Corigia, Marsilius de Rubeis. — cives: Guido et Filipponus fratres de Tertiis.
- Parmingnolae aqua (*littorale di Luni*) 430, 15.
- de Passaneto prope Bideo (prov. Syrakus): Berardus.
- Passanum Bassano (prov. Vicenza) 172, 35.
- Passarinus de Bonacolsis dominus de Mantua 86, 5. 121, 10. 159, 5. 175, 25. 212, 30. 483, 15. Raynaldus qd. dictus Passarinus 502, 40. 504, 35. 507, 40.
- Paswalcen. Pasewalk (RB. Stettin) archidiaconus 63.
- Patavia, Patavien., Pazzaw Passau (RB. Niederbayern) 402, 25. — diocesis 146, 20. — episcopus: Albertus. — praepositus: mag. Gotfridus regalis curiae protonotarius. — capellanus: Syfridus.
- Paterini 400, 35.
- Patterius: Arricus notarius de Pisis.
- der Paulestorfer Paulsdorf (RB. Oberpfalz, BA. Amberg): Henrich von Rūden.
- de Paulo: Gwirrardus de Ianua.
- Paulus abbas monast. de Montione Pisanae dioc. 110, 40.
- Paulus herrn Peters von Achen sohn ein clericus 295, 15.
- Paulus de Comite nepos Ildebrandini episcopi Paduani 475, 30.
- Pava in Val-d'Era (prov. Pisa) 441, 25.
- Pavia, Pavei v. Papia.
- Paxinus filius Carloti de Serono civit. Mediolani 223, 45.
- Pazzaw v. Patavia.
- Pecciuli Peccioli in Val-d'Era (prov. Pisa) castrum 441, 20.
- Pedemontis Piemonte Pisano (prov. Pisa) contrata 441, 15.
- Pedemontis Piedimonte (Valle del Senio, prov. Florenz) commune 535, 40.
- Pedernsheim Pfeddersheim (Rhein-hessen) 708, 20.
- Pehaim v. Bohemia.
- Peilstein Regenpeilstein (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- Peis v. Pisae.
- Peitengow, Peytengaw Peiting (RB. Oberbayern) 17. 527, 25.
- Pelez: Li.
- Pellegri: Ardiganus de Raude.
- Penestrinen. episcopus: Petrus.
- Penna Pennabilli (prov. Pesaro-e-Urbino)? 323, 40.
- Pennvelt Benfeld (in Alsatia) 706, 10.
- Perg Berg (RB. Oberpfalz, BA. Neumarkt) 527, 5.
- Pergamen., Pergamum v. Bergamum.
- Pergen Bergen (RB. Kassel, Kr. Hanau) 658, 25.
- under den Pergen die gūter (Franken) 613, 20.
- Periolus qd. Michelis de Serçana 453, 25.
- Perngōw Bergau (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- Perpinianum Perpignan (dép. Pyrénées orientales) 100, 10.
- Perronus de Guerciis miles civis in Messana 114.
- de Perroya Parroies (dép. Meurthe-et-Moselle) dominus: Symeon de Marchevilla.
- Perseni castrum 172, 30.
- Perhtold v. Bertholdus.
- Perusium, Perusin. Perugia 177, 30. 253, 35. 448, 35. 449. 460, 10. 461 — 463. 464, 5. 465, 20. 472, 30. 473, 40. 548. 549, 1. — Perusini 474, 30. — ambaxiator: Sacchus olim Gerardi notarius. — syndicus: Mattheus olim dom. Iacobi. — civis: Laudus de Perusio.
- Pesianum Perignano (prov. Pisa) 441, 30.
- de Petra Pietra de' Giorgi (prov. Pavia)? Ardizonus.
- de Petragudola, Petragutola Petrella Guidi (prov. Pesaro-e-Urbino)? et Fagiola nobiles 323, 40. — comites: Franciscus, Guido, Nerius.
- de Petramala Pietramala (prov. Florenz): Petrus Sacchonis (Petrus Sacconus Ubaldini), Tarlatus (Tarlatus) de Aricio civit. Pisanae vicarius generalis.
- Petrasaneta, Petrasanta Pietrasanta (prov. Pisa) 470, 15. — terra 524, 10. — vicaria 439. 469, 25. — de P.: Iacobus Guictionis.
- Petraramingha in Val d'Era (prov. Pisa) 441, 25.
- Petrella prope Sant' Agata Feltria (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35.
- Petriolum Petriolo di Ponsacco (prov. Pisa) 441, 30.
- de Petrioli (Val d'Arno): Raynerius Andreae notarius 420, 40.
- Petronus Vaccolae 591; v. etiam Ancona.
- Sand Peter in der Awen Sankt Peter in der Au (Oesterreich, BH. Amstetten) 643, 15.
- Petri: Bartholus.
- S. Petri Burgum San Pietro prope Passeriano (prov. Udine)? 561, 15. — commorans: Guilielmus olim Vilani de Romanza. — civis: Princeps Hosterii.
- S. Petri eccl. v. Roma, Maguntia.
- S. Petri abbatia v. de Monte Viridi.
- S. Petri capella v. Ischia.
- S. Petri ad Cornaredum parochia v. Mediolanum.
- B. Petri patrimonium v. Tuscia.
- Sant Peters lute 60, 25.
- Petrus de Corbaria (Corbara, Cor varia) (Nicolaus V. antipapa) 372, 25. 379, 20. 383, 20. 400. 406. 410. 490. 491, 1. 494, 15. 543. 577, 30. 583. 586. 592. 627, 25. 628, 1. 676. 677, 10. 687. 688. 689. 726; v. etiam Nicolaus V. papa.
- Petrus Penestrinen. episc. 245, 10.
- Petrus tit. S. Susannae presb. card. 245, 10.
- Petrus Atrabaten. episc. 46, 40.
- Petrus Vivarien. episc. 37, 30. 39, 20. 40, 1. 60, 15.
- Petrus de Ungula prior Tholosanus et S. Egidii Hospitalis S. Iohannis Ierosol. 472, 5. 626, 20. 724, 30. 725, 25.
- Petrus de Abacia canonicus Valenciae procurator Iacobi regis Aragonum in Romana curia 141. 144, 20.
- Petrus dom. Laurentii canonicus S. Mariae Maioris 628, 10.
- Petrus de Orsaria canonicus eccl. Civitaten. 153, 30.
- Petrus de Boninea clericus 13, 35.
- Petrus II. rex Siciliae 114, 25. 166, 35. 398. 399.
- Petrus infans Aragoniae, Rippacurtiae, Impuriarum comes 49, 1. 388, 15. 424, 15.
- Peter von Hohenecke lantvogt ze Augspurch 635, 15. 661, 20. 662. 728, 15. — husfrawe: des Erenvelsers swester.
- Peter von Achen 295, 15. — sohn: Paulus.
- Petrus de Antiochia regni Siciliae cancellarius 113, 15. 114.
- Petrus de Campagnola ambaxiator Paduanus 54, 5.
- Petrus de Bardis miles ambaxiator Florentiae 461, 30.
- Petrus Cini de civitate Senarum syndicus.
- Petrus de Luterberck 422, 15.
- Petrus de Monasterio in Eufria 80, 25.
- Petrus Sacchonis de Petramala 289, 10; Petrus Sacconus Ubaldini 337, 25.
- Petrus de Sunthrinen 151, 15.
- Petrus de Via nepos Iohannis XXII. papae 143, 35.
- Petrus Theotonicus marescalcus communi Lucano praesidens 523, 35. 524, 1.
- Petrus Henrici Romanus 373, 25.
- Petrus Iacobelli civis Tuderti de regione S. Presedis 401, 30.
- Peter Apteker 44, 15. — eydam: Henneké.
- Petrus Lupperti 119, 40.
- Petrus Remigii 315, 10.
- Petrus Savelli 211, 25.
- Pezzuti: Iohannes.
- Pfaffenhoven Pfaffenhofen (RB. Oberpfalz, BA. Neumarkt) 527, 5. (RB. Oberbayern) 527, 30.

- Pfalencz, Pfalentz, Phallentz v. Palatia.
- Pfalentzgravenstein *prope Kaub am Rhein* 526, 30.
- von Pfannenberch *Pfannberg (Steiermark)* graf: Ulrich.
- von Pfortzheim (*Baden*) marggrave: Rudolf marggrave von Baden, Friderich herre von Baden.
- Philippi: Simon de Regalibus.
- Filippinus filius Loysii de Gonzago de Mantua 558, 15. 694, 5. 732, 30.
- Felippinus Pacis syndicus de Sarzana 256, 5.
- Filippolus Citadinus filius Mayni 236, 30; v. *etiam* Mediolanum.
- Filipolus Bossius canonicus S. Ambrosii Mediolani 223, 40.
- Filipponus de Tertiis civis Parmae 562, 35. — frater: Guido.
- Philippus rex Franciae 315, 5. 400, 20. 445, 5.
- Philippus rex Navarrae 401, 15.
- Philippus (*de Maioricis*) 100, 20.
- Philipp grave von Spanheim 714, 1. 727.
- Philip von Valkenstein 433, 40. 708, 20. — filius: Cûne.
- Filippus de Novaria 698, 20.
- Philippus de Schonek 131, 1. — uxor: Irmgardis de Brûnshorn.
- Philippus de Sangineto capitaneus guerrae et generalis vicarius Florentiae (*filius comitis de Catanzaro*) 374, 25. 382, 30. 388, 35. 421, 30. 474, 10.
- Philippus Iohannis Agliatae mercator Pisanus 427, 20.
- Phulendorf *Pfullendorf (Baden)* 104, 5.
- Pierus Nerii qd. Bindi de civitate Pisana 419, 420.
- Pietracassa *in Val-d'Era (prov. Pisa)* 441, 25.
- Pighinus Benecti Bancutii Lucani communis 524, 40. 525, 25.
- von Pilichtorf *Pilichsdorf in Austria (BH. Wolkersdorf)*: Dytrich marschalk in Osterreich.
- in Pillimaria capella S. Laurentii v. Pisae.
- Pina relieta Kastrucci ducis Lucani 439, 10. 469, 25. 470.
- Pincerna: Gerlacus electus episc. Spiren.
- Pincerna de Erbach: Chunradus.
- Pincerna de Ryeheneck: Cunradus senior, Cunradus Mayr, Walther.
- Pinchon, Pinsonus: Guillelmus archidiaconus Abrincen., Iohannes.
- Pingua v. Bingen.
- Pinnochium *Pinocchio nel Val-d'Arno (prov. Florenz)* 441, 30.
- von Pintting v. de Pithengis.
- Pirotti: Dominicus.
- Pirzevallus de Elz canonicus eccl. Treveren. 79, 35. 80, 5.
- Pisae, Pissae, Peis, Pyse, Pisana civitas 86, 1. 99. 110, 40. 115, 40. 175, 30. 215, 1. 232, 30. 255. 256, 30. 257. 259—263. 264, 30. 272. 273, 35. 274, 30. 275, 10. 276. 277. 308, 40. 309—311. 314, 5. 315, 40. 331. 337, 30. 380. 381. 397, 25. 403—405. 413, 25. 414. 415. 417, 20. 418. 421. 423, 15. 425. 426, 20. 427—429. 430, 25. 432, 35. 433. 438, 5. 439, 1. 440 — 443. 450. 451. 452, 35. 455, 30. 456. 457. 458, 10. 463, 10. 464, 30. 466. 467, 35. 470. 473, 10. 491, 15. 493. 517, 35. 518, 5. 530. 542, 35. 543, 15. 545, 25. 546, 30. 586, 35. 689, 20. — Pisanus populus, Pisani 81. 82. 99. 115, 35. 156, 10. 255. 257, 35. 259, 20. 280, 25. 337, 30. 380, 15. 403. 404. 428, 10. 440. 441, 1. 442. 443. 490, 35. 493, 5. 517. 518. 530, 35. 689, 15. — territorium 450, 20. — portus 459, 35. 518, 10. — comitatus 464, 30. — diocesis 110, 40. — potestas 277, 35. 442, 40. — Pisarum partes 457, 35. — maior ecclesia 411, 30. 419, 30. 420, 40. — ecclesia B. Mariae 380, 45. 381, 30. — capella S. Andreae 427; capella S. Ceciliae 277, 30; capella S. Eufraesae 419. 420, 45. 421, 1; capella S. Laurentii in Pillimaria 421, 1; capella S. Martini Kinzicae 411; capella S. Nicolai 259, 15; capella S. Petri in Ischia 277, 10; capella S. Simonis de Parlasico 276, 45. — archiepiscopus: Symon. — vicarius generalis: Tarlatus de Petramala de Aricio. — capitaneus guerrae: Iacobus de Vezano. — conventus Haeremitarum S. Augustini 259, 20; prior: Mattheus de Carletto. — ambaxiatores: Nerius Tempanella iudex, Arrius Patterius notarius, Guillelmus de Sexmundis, Nicolaus de Gualandis, Guido Mascha. — notarius: Iacobus filius Cioli Bonifatii. — de Pisis: Bartholomeus Zampantus vicarius vallis Arni, Gai-tanus Malpiglii, Lançelloctus Te-tonicus olim Benedicti, Lippus qd. Pucii, Ocus Macaionis de Gualandis. — cives: Gaddus et Iohannes germani filii qd. Andreotti de Galetanis, Bonaincasa, Nicolaus Charsi, Meucius Casonis, Cecchus Vannis, Vannis Ciucii, Schottus qd. Bianchi de Varna, Niccolus filius qd. Berti de Varna, Vannis de Bracchiis, Colus Pucii de Brachis, Schettinus Tabernarius qd. Lotti, Pierus Nerii qd. Bindi, Bacciomeus qd. Guercii, Iohannes Alberti, Cecchus filius Becti Alliatæ mercator, Bindus Agliatae germanus Becti, Philippus Iohannis Agliatae mercator.
- de Pischariis: Michael filius qd. Guidonis.
- de Piscia *Pescia (prov. Lucca)*: Bonaiuncta de Guarsonibus notarius, Bardinus.
- Pistorium, Pistorien., Pistoia *Pistoja (prov. Florenz)* 269, 25. 301, 5. 314, 15. 373, 10. 374, 5. 383, 1. 389. 398, 20. 404. 405, 20. 414, 25. 463, 10. 490, 25. 518, 20. 614, 1. — diocesis 535, 35. — Pistorienses 397, 10. 490, 25. 530, 15. — episcopus: Barontus. — vicarius generalis: Castrucci de Antelminellis. — notarius: Frederigus filius Ermanni (Ormanni). — nobilis: Cecchus. — de Pistorio: Gerardus.
- de Pithengis, von Pintting *Pittingen (Luxemburg)*: Ernoltus (Arnold).
- Plactinae *Piadena (prov. Cremona)* castrum 515, 35.
- Placentia *Piacenza* 314, 30.
- Planessulae *Pianessole nel Val-d'Arno (prov. Pisa)* 441, 10.
- Planusium *Isola di Pianosa* 441, 40.
- von Plawen *Plawen i. Vogtland (KrH. Zwickau)*: Henrich der Lange, Henricus iunior advocatus dictus Reuzze.
- Plech (*RB. Oberfranken, BA. Pegnitz*) 527, 1.
- Plysen, Plissenen. *Pleißner Land (Sachsen)* 116, 25. 117, 5. — dominium 509, 25. — dominus: Fridericus lantgravius Thuringiae.
- Plumbinum *Piombino (prov. Grosseto)* 441, 35.
- Poggiolum *Poggiolo prope Santa Sofia (prov. Pesaro-e-Urbino)* 323, 35.
- Polk hertzog von Polan 529, 35.
- Pölich *Polch (RB. Koblenz)* 243, 30.
- Polonia, Polan, Bolan regnum 288, 10. — hertzog: Polk. — reges: Heinricus Bohemiae rex, Iohannes Bohemiae rex.
- Pomponescum *Pomponesco (prov. Cremona)* 557, 5. 558, 5. 559, 5. — de Pomponesco: Iohannes de Arbagnis.
- Pomeraniae ducatus 290, 1. — duces: Buggezlaus et fratres Stettinenses.
- Poncellus Malabrancae frater Angeli Malabrancae cancellarii Urbis 592, 25.
- Ponxellus de Urssinis 197, 20. 212, 30.
- Ponzinus de Ponzonibus miles Cremonen. 455, 35. 456, 1. 502, 15. 504, 10.
- Poncius de Ungula 446, 10.
- Pons Herae *Pontedera (prov. Pisa)* 441, 30.
- B. de Pont. 199, 40.
- de Pontoy *Pont d'Oye (prov. Hennegau)* dominus: Michaelis de Ligne.
- Pontremuli, Pontistremuli *Pontremoli (prov. Massa-e-Carrara)* terra 471. — dominus: Iohannellus qd. Tucii de Serçana.
- Porcari *prope Lago di Sesto (prov. Lucca)* 84, 5.

- de Porcellis: Stefanus vicarius Henrici de Gronusten Papiæ potestatis.
- de Porciano in *Val-d'Arno casentinese* (prov. Arezzo) comites: Albertus, Domesticus, Fiore, Guido, Salvaticus.
- de Porcileis *Porcia prope Pordenone* (prov. Udine)?: Brizalya.
- Portus Herculis *Port' Ercole* (prov. Grosseto) 399. 400, 10.
- Portus Naonis, Portenaw, Portnawe *Pordenone* (prov. Udine) 129, 30. 130, 1. — herren: Albert, Otto hertzoze ze Osterreich und ze Steyr.
- Portus Veneris *Porto Venere* (prov. Genua) 442, 10.
- von Potzen *Bozen* lantchumentewer: Dytrich von Trier.
- Pozzale *prope Pennabilli* (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35.
- Praedicatores fratres, ordo Praedicatorum 94, 15. 383, 20. 407, 35. 659, 10. — prior Treveren. 122, 20. — generalis magister: Barnabas. — procurator generalis: Guillelmus. — frater: Emanuel Sementis de Albigena.
- Praemonstraten. ordo 109, 15. 129, 10. — frater: Conradus.
- Pravancia v. Brabancia.
- Pragen., Bragen. *Prag* eccl. 39, 40. 111, 35. — episcopus: Iohannes. — canonici: Henricus de Trono, Nicolaus.
- Prata *prope Massa Maritima* (prov. Grosseto) 433, 10.
- Pratilionis *Pratiglione in Val-d'Era* (prov. Florenz) castrum 441, 20.
- Pratum *Prato* (prov. Florenz) 177, 30. 462, 5. 535. — terra 389, 25. 398, 25. — Pratenses 414, 25. 421, 20. — notarius: Augustinus. — de Prato: Deghus, Fençius qd. Albertini.
- Praun der Ekkær 599, 15.
- Preysach v. Brisach.
- der Preisinger, Breysinger, de Preisung *Preisung* (RB. Oberbayern): Heinrich von Woltsach.
- von Preitenprunn *Breitenbrunn* (RB. Mittelfranken, BA. Nürnberg): Pühler.
- S. Presedis regio v. Tudertum.
- Pressat, Preçat *Pressath* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 1. — ecclesia 376, 35.
- von Preßberch, Priuberg *Breuberg prope Höchst* (Hessen): Eberhart, Mätze witib weilent Eberharts.
- Princeps Hosterii commorans in Burgo Sancti Petri 561, 15.
- Probstdorf in *Austria* (BH. Groß-Enzersdorf) 643, 20.
- Processoli: Iohannes.
- S. Protasii monast. v. Mediolanum.
- Proffen *prope Boppard* (RB. Koblenz) 131, 5.
- Provincia, Proventia, Proença *Provence* 100, 25. 121, 1. 314, 10. — Provinciales 403, 35. — de Proventia: Robbertus (*Siciliae rex*).
- Prämen *Prüm* (RB. Trier) 679. — abt: Heinrich.
- Prunneck v. Brunneck.
- Prussia, Pruscia 346, 5. — ordo B. Mariae Theutonicorum in P. 697, 20; magister: Wernerus.
- Pucettus Calandri Portonarii de Serçana doanarius 453, 40. 454, 15.
- Puccinus qd. Coluccii Bozamentis 416.
- Pucii: Lippus de Pisis.
- Puccii de Brachis: Colus.
- Pucius qd. Ducii de Verucula Bosorum olim doanarius 452, 20. 453.
- Pucius Pacis 437, 15. — filius: Andriottus marescalcus.
- Püch *Buch am Wald* (Bayern, RB. Mittelfranken)? 529, 45. — chirchherre: Albrecht Snelstorfer.
- Pühekke v. Bucheck.
- Pühel *Böhl prope Speyer* (Bayern, RB. Pfalz) 573, 25.
- Pühler von Preitenprunn des riches man ze Ovenhusen 121, 25.
- de Puteo: Albertinus vicarius Moedotiae.
- Pulia *Apulien* 559, 25.
- Pulicastri *Policastro* (prov. Principato citeriore) dominatio 264, 1.
- Q.**
- de Quatuor Turris: Iohannes.
- Quarantularum *Quarantoli* (Miran-dola, prov. Modena) curia 732, 35.
- Quercetum *Querceto di Monte Catini* (prov. Florenz) 441, 10.
- R.**
- Rabanus (*Maurus*) 358, 40.
- Rabida *Rapida* (prov. Pisa) 441, 30.
- de Rada: Eximinius Alvari.
- de Ragonia: Iohannes.
- Ragusiae *Ragusa* (prov. Syrakus) dominus: Iohannes de Claromonte comes Mohac; Manfridus pater eiusdem.
- Raymondinus de Archidiaconis de Cremona iudex Alberti Humuleonis de Lichtenberg marescalci 276. 277. 411. 419. 420. — nuntius: Bellocto.
- Raymundus infans Aragoniae 49, 1.
- Raymundus de Cardona 86, 10.
- Raymundus de Vallibus 450, 35.
- Rayn *Rain prope Straub* (RB. Niederbayern) 527, 30.
- Rayna: Atinus de Papia notarius.
- Raynaldus de Vite clericus Maguntinus 29, 20.
- Raynaldus dux Gelriae comes Zutphaniae 205, 45. 305, 40. 673, 35. 695, 1.
- Raynaldus marchio Estensis 181, 1. 183, 10.
- Rainaldus de Francia 84, 5.
- Raynaldus miles Theotonicus marescalcus et communi Lucano praesidens 523, 30. 524. 525.
- Renaldus Nerii Servi de officio novem gubernatorum civitatis Senarum 465, 25.
- Raynaldus: Passarinus de Bonacolsis de Mantua.
- Reynhart probest zu Chunesbreytingen 44, 5.
- Reynhardus thesaurarius eccl. S. Severini Treveren. 199, 40.
- Rinhardus de Lawerich 422, 10.
- Reynhart von Sickingen 105, 40.
- Reinhart von Westernburch 424. 425. 533, 30.
- Raynerius Iannis comes de Donoratico 271, 15.
- Rainerius olim ducalis vicarius 416.
- Raynerius de Villana 694, 5.
- Raynerius Andreae de Petrioli notarius 420, 40.
- Ramengus de Casate de Mediolano 503, 40. 505, 15. 506, 45. 508, 40.
- Ranaldutii: Iaraboctus, Massonus.
- Ranicius monetarius filius qd. Marci de Bognariis de Cumis 712, 25.
- von Rapoltstein, Hohenrapoltstein *Rappoltstein* (in Alsatia): Heinrich, Iohannes.
- Rasceburgen. *Ratzeburg* (RB. Schleswig) episcopus 697, 25.
- Ratenberch *Rattenberg* (Tirol, BH. Kufstein) 527, 20.
- Ratispona, Ratisponen., Regenspurch 22, 25. 23, 5. 444, 25. 445. 527, 35. 564, 40. 597. 598. 599, 5. 735, 10. — Ratisponenses 75, 5. 445. — diocesis 376, 35. 377. — Vetus capella (*S. Mariae*) 377, 1. — Hospitalis 521. — der pischof 598, 35. — episcopus: Nicolaus. — monaster. S. Emmerami 564, 5; abbas: Albertus. — abt von Sant Jacob ze den Schotten 598. 599. — commendator: Iohannes fr. de Spira. — purgermeister: Perhtold der Ergoltzpecher.
- de Raude: Ardiganus.
- de Ravanis: Nicolaus.
- Ravenna 177, 40. — dominus: Nastagius. — archiepiscopus Ravennatis comes Romandiolae 177, 30.
- Ravensburgh, Ravenspurg, Ravenspurch *Ravensburg* (Württemberg) 642, 20. 717, 30. — de R.: Fridericus Constancien. canonicus.
- Ravi *nella Maremma grossetana* (prov. Grosseto) castrum 443, 1.
- Razoli *Reggiolo* (prov. Reggio nell' Emilia) castrum 558, 25.

- Reatin. A. 476, 5.
 Rebaldonus (Ribaldonus) de Tor-
 niellis 489, 5. 547, 10.
 Rechayn *vast.*, *prope Waldeck (Thü-
 ringen)* 86, 40.
 de Regalibus: Simon Philippi.
 Regen. Riez (*dép. Basses-Alpes*)
 electus: Bernardus Stephani.
 der von Regenstein *prope Blanken-
 burg am Harz* 214, 10.
 Regenstouff *Regenstau* (*Bayern,
 RB. Oberpfalz*) 527, 35.
 Regentzhof Hof (*Regnitzhof*) (*Bay-
 ern, RB. Oberfranken*) 299, 10.
 Regium, Reginen. *Reggio nell'Emilia*
 177, 30. 556, 15. 733, 5. — de
 civit. Regii: Guido Riccius de
 Folliano capitaneus guerrae Se-
 narum.
 Regnum (*sc. Trinacriae*) 99, 40. 100,
 45. 280, 20. 397. 399, 35. 423, 30.
 424. — rex: Fredericus.
 Reikershoven *Reichertshofen* (*RB.
 Schwaben, BA. Schwabmünchen*)
 527, 25.
 Reys *Rees* (*RB. Düsseldorf*) 217, 5.
 de Reistan *Reichenstein* (*Mittel-
 rhein*)?: Ioachim.
 Remen. *Reims* (*dép. Marne*) dioce-
 sis 366, 15.
 Remigii: Petrus.
 de Renedinferis: Simon notarius;
v. etiam Noderndorfer.
 Renus, Rein, Ryn 31, 25. 33. 105, 40.
 152, 40. 215, 35. 216. 217, 40.
 227, 35. 228, 1. 229, 5. 257, 15.
 392, 35. 434, 15. 526, 25. 588, 20.
 679, 5. 698, 30. 706, 25. — custos
 Reni: Burchardus fr., Rudolfus fr.
 (ord. Minorum). — in Reno vice-
 dominus: Ulricus dictus Haspel.
 — *v. etiam Palatia Reni.*
 de Restriff: Henricus.
 Reutlingen, Rutelingen (*Württem-
 berg*) 653.
 Reuzze, Reuzce, Ræuzz, Rūzze, Ruze
Reuß (*Thüringen*): Henricus
 iunior advocatus de Plawen.
 Ribaldonus *v. Rebaldonus.*
 Riccius Bonanni (Ricchus Bonamae)
 marescalcus de capella S. Iacobi
 de Speria 420, 10. 447, 20.
 Riccius: Guido de Folliano.
 Riklinhusen *Recklinghausen* (*RB.
 Münster*) 106, 35. 108, 30.
 Richardus comes de Castronovo
 24, 5. — mater: Margarita.
 Riccardus de Manfredis capitaneus
 Imolae 177, 30.
 Ricardus de Ticionibus miles Ver-
 cellarum 328.
 de Rycheneck, Richnekk *Reicheneck
 prope Hersbruck* (*Bayern, RB.
 Mittelfranken*): Cunradus senior
 pincerna, Cunradus Mayr filius
 praedicti, Walther der Schenke.
 Richenstein *Reichenstein prope Trecht-
 lingshausen* (*RB. Koblenz*) 526, 35.
 de Ridonor: Iohannes.
 von dem Riede (*RB. Oberbayern*):
 Friderich.
 Rietenburch *Riedenburg* (*Bayern,
 RB. Oberpfalz*) 527, 35.
 Riethaimer *Riedham* (*RB. Nieder-
 bayern*)?: Ulricus. — filia: Cecilia.
 Rifin *Riva am Gardasee*? 172, 35.
 Rinbüll *Rheinböllen* (*RB. Koblenz*)
 526, 35.
 der Ringrave 251, 15; *v. etiam*: Jo-
 hann.
 Ringrevenstein, des Ringraven Steyn,
 der Stein *Rheingrafenstein prope
 Kreuznach* (*RB. Koblenz*) 251. 386.
 Rinhusen *Rheinhausen olim castrum
 prope Heidelberg* 526, 35.
 Rynvelden, Rinvelden *Rheinfelden,
 (Kant. Aargau)* 104. 703, 35. 704.
 705. 736, 20.
 Rinvets *Rheinfels prope St. Goar
 (RB. Koblenz)* 679, 5. 708, 35.
 Ripafractae *Ripafratta nel Valle del
 Serchio* (*prov. Pisa*) castrum
 441, 15.
 Riparia, Ripparia, Riperia 81. 426.
 — R. Ianuae 100, 40. 175, 25.
 Rippacurtiae comes: Petrus infans.
 Risespürch *Reisensburg* (*Bayern, RB.
 Schwaben*) 19, 30.
 Rivalentum *Rivalto nelle Colline pisane
 (prov. Pisa)* 441, 25.
 de Riveroy: Wibertus.
 Robbracht *v. Rupertus* comes de
 Virenburgh.
 Robertus (Ierusalem et) Siciliae rex
 32. 81, 20. 99, 30. 100. 115. 116, 1.
 120, 53. 166, 5. 176, 1. 180, 1. 187,
 20. 197. 198. 201, 20. 211. 212.
 218, 25. 248. 313, 35. 314. 315.
 329. 332, 45. 345, 20. 365, 40.
 376, 20. 385, 10 (Robbertus de
 Provincia). 388. 398, 5. 399, 10.
 404. 405, 1. 451, 10. 458, 35. 460,
 35. 461. 475. 544, 1. 548, 10. —
 filius: Carolus dux Calabriae;
 frater: Iohan.
 Robertus de Atrabato comes Belli-
 montis 556, 25.
 Robertus Villanus notarius can-
 cellarius Laudens. 328, 1.
 Rocka Maseseni *Malcesine* (*Gardasee,
 prov. Verona*) 172, 35.
 Roccha Palmenti *Rocca a Palmento
 nella Val-di-Cornia* (*prov. Pisa*)
 441, 35.
 Rocchulina *Rocca di Pietra Cassa
 (prov. Pisa)*? 441, 25.
 Roddy *Roddi prope Alba* (*prov.
 Cuneo*) 222, 15.
 Rode von Mörlin: Johans.
 die Rode, Roden *Oberrad* (*Frankfurt
 a. M.*) 496, 25. 658, 25.
 zem Rode *prope Friedberg* (*Hessen*)?
 hof 486, 35.
 de Rodemacre *Rodemachern* (*in
 Lotharingia*): Egidius.
 Rodgerus, Rogerius *v. Rudgerius,
 Rüdger.*
 Rodus *Rhodus* 138, 40.
 de Royda *Rath* (*RB. Düsseldorf*):
 fr. Iohannes dictus Meyster.
 Rolandus: Ieronimus.
 Roma, Romana civitas, Rome, Urbs
 99, 40. 157, 1 *et passim.* —
 partes Romanae 339, 1. 475, 30.
 556, 15. — Romani, Romanus po-
 pulus 198, 20. 212, 30. 219, 10.
 220, 5. 248, 25. 285, 25. 286, 1.
 314. 315, 25. 334, 25. 335, 6. 342.
 345, 1. 348—350. 360—362.
 363, 25. 366, 25. 368, 30. 373, 30.
 379. 383. 399, 10. 400, 30. 401, 1.
 406, 10. 407, 1. 478, 20. 490, 40.
 687, 40. 726, 20. — Campidolii
 platea 286, 15. — Miliciae *Torre
 delle Milizie* 286, 20. — nobiles
 289, 15. 293, 35. — ambaxiatores
 212. — praefectus: Manfredus
 de Vico. — cancellarii: Fran-
 ciscus Malabrancae; Angelus Mala-
 brancae; frater eiusdem: Pon-
 cellus. — senator: Iacobus de
 Sabellis. — cives: Lellus Romani,
 Noffrius Illiprini, Laurentius Ni-
 colai Cerri, Ceccus et Lellus Mat-
 thei Paduli, Thebaldus de Sancto
 Eustachio. — Romanus: Petrus
 Henrici.
 Romana ecclesia, die chircche zñ
 Rome 1, 15. 2, 5 *et passim.* —
 curia Romana, sedes Romana,
 stuol von Rome 19, 30. 20, 35.
 69, 25. 70, 1. 138, 40. 141. 144,
 20. 309. 310. 383, 20. 392, 35.
 540, 40. 577, 35. 583, 10. 627, 35.
 643, 10. 721, 35. — Romanus
 episcopatus 348, 35. — S. Petri
 ecclesia 286, 5. 293, 40. 295, 5.
 303, 1. 305, 30. 309, 20. 310, 5.
 311. 319, 5. 320, 5. 326. 342, 20.
 344, 1. 350, 1. 361, 30. 362, 35.
 364, 25. 365, 10. 368, 30. 376, 15.
 380, 10. 392, 20. — San Giovanni
 Laterano 376, 15. — S. Mariae
 Maioris basilica 627. 628, 5;
 beneficiati: Iohannes Pezzuti,
 Iohannes Processoli; canonici:
 Petrus dom. Laurentii, Iohannes
 Archionis. — S. Mariae de Araceli
 eccl. 377, 30. 378, 20. 379, 15. —
 S. Mariae Rotundae eccl. 401, 1.
 628, 5. — Sanct. Cosmae et Da-
 miani eccl. 628, 5. — San Lorenzo
 fuori le mura 376, 10. — Sanct.
 Sergii et Bachi de Sebura eccl.
Subura (Madonna del Pascolo)
 627, 25; rector: Martinus. —
 S. Adrianelli eccl. 627, 40; rec-
 tor: Angelus. — S. Leonardi eccl.
 de Blancis *S. Leonardo in Albis*
 627, 20; rector: Franciscus presb.
 — pontifex, pontifices 8, 30. 20,
 35. 41, 30. 42, 5. 63, 20. 64, 10.
 183, 5. 184. 186, 45. 188, 50. 189.
 192, 1. 195. 196, 40. 228, 35. 330.
 30. 331, 20. 334. 337, 15. 350, 15.
 353, 35. 359, 15. 485, 25. 585, 5.

- 586, 15. 587, 45. 690, 10. — cardinales 46, 1. 373, 25. — papae: Melchisedech, Anastasius II., Gregorius I., Iohannes XII., Nicolaus III., Clemens IV., Clemens V., Urbanus IV., Nicolaus V. (*anti-papa*), Iohannes XXII. — cardinales: Bertrandus, Iacobus, Nicolaus Ostienses et Velletrenses episcopi, Guillelmus episc. Sabinen.; Aniballus tit. S. Laurentii in Lucina presb. card., Bertrandus tit. S. Marcelli presb. card., Gaucelmus tit. SS. Marcellini et Petri presb. card., Petrus tit. S. Susannae presb. card.; Iohannes S. Theodori diac. card. apost. sedis legatus, Bertrandus S. Mariae in Aquiro diac. card., Neapoleon S. Adriani diac. card.
- Romanum regnum, imperium, regnum vel imperium, Romisches rich 9, 5. 41 *et passim*. — marschalk des Romischen riches: Rudolff herczoge ze Saxen. — princeps Romanorum, principes Romanorum 113. 174, 25. 243, 1. 274. 291, 15. 317. 321, 20. 343, 35. 367, 10. 368. 389, 35. 390. 429, 20. 471. 644, 10. 646, 35. — imperator vel rex Romanus 234, 45. 332, 1. 573, 30. 622, 20. 646, 1. 704, 5. — imperatores et reges Romanorum 1, 25. 2, 25. 9. 12. 18, 30. 19. 20, 1. 27, 5. 32. 33, 1. 38, 5. 40, 40. 41, 10. 42, 1. 44. 60. 62. 66. 73, 1. 83. 91, 35. 92. 113. 114. 122, 20. 123, 25. 124, 5. 133, 30. 134. 139, 10. 142. 143, 40. 145. 147, 20. 149, 5. 161, 25. 170, 40. 172, 1. 178, 20. 179. 180, 45. 182. 184, 1. 185, 5. 188. 190. 192. 193. 194, 1. 197, 35. 198, 5. 199. 203, 5. 205, 25. 211, 35. 212, 10. 217, 30. 208, 40. 209. 225. 226, 5. 231. 232. 233, 1. 234. 237, 20. 239, 10. 240, 10. 241, 1. 255, 10. 256. 265, 25. 267, 35. 279, 20. 280, 15. 286, 5. 294. 299, 1. 300, 5. 303, 20. 312. 317, 10. 318. 319. 329. 330, 20. 331. 335. 339. 363. 364, 5. 365, 40. 369. 370. 371. 380. 392, 10. 412, 35. 429, 20. 440, 25. 442, 45. 476, 15. 479, 10. 480, 30. 483, 35. 484, 30. 492. 500, 35. 510, 10. 512, 1. 516. 519, 10. 520, 10. 521, 10. 528. 531, 35. 532, 5. 553. 557, 15. 563, 15. 567, 5. 568, 30. 569. 576, 1. 577, 15. 579, 10. 582, 1. 585, 25. 586, 5. 605, 1. 607, 15. 608, 30. 609, 10. 611, 25. 614, 35. 615. 616, 35. 617, 25. 626, 15. 639, 20. 647, 5. 668, 35. 669, 35. 670, 20. 675, 35. 702. 707, 1. 722, 25. 733. — Romanorum imperatrix 286, 1. — Romanorum rex electus 54, 10. — reges et imperatores: Otto I., Fridericus I., Henricus VI., Otto IV., Fridericus II., Rudolphus, Adolfus, Albertus, Henricus VII., Ludovicus IV. (Bavarus). — reginae et imperatrices: Beatrix, Margareta, Elizabeth consors Friderici ducis Austriae.
- Romana porta v. Mediolanum.
- Romandiolae *Romagna* comes (archiep. Ravennatis) 177, 30.
- Romanya 248.
- de Romano *Romano d'Ezzelino* (prov. Vicenza): Eccelinus et Albricus fratres.
- Romani: Lellus.
- Romanus: Petrus Henrici.
- de Romanza *Romans prope Varmo* (prov. Udine): Guillelmus olim Vilani.
- Romea strata *apud Sarzanam* (prov. Pisa) 430, 15.
- von Rorbach: Hermann.
- Rosacen. *Rosazzo* (prov. Udine) monasterium 480, 25. — abbas: Iohannes.
- Roseborg *Rosenburg* (RB. Magdeburg) 9, 35.
- Rosenberch *Rosenberg* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- von dem Rosgartin (Mittelrhein): Wypfel.
- von Rosheim (in Alsatia): Oswalt.
- de Rossi de la Tosa: Iohannes.
- de Rostek *Rostock* (Mecklenburg-Schwerin) dominus: Henricus.
- Rotarii *prope Montecalvoli* (prov. Florenz): castrum 443, 40.
- Rötweil *Rothweil* (Württemberg) 22, 5.
- Rote: Hennike.
- Rotemburg an dem Necker *Rottenburg* (Württemberg) 62, 1.
- Rotenburch, Rotemburch *Rothenburg ob der Tauber* (Bayern, RB. Mittelfranken) 3, 10. 5. 209, 40. — burger: der Schone Sitz von Walnhusen, Walther von Walnhusen, Cunrat sin bruder, Sitze Swartze der elter, Ulrich von Bebenburch, Sitze von Hemmendorf, Cunrat Kursner, Heinrich von Castel. — richter: Wortwin von Cymmern. — de R.: Seifridus.
- Rotenekke *Rottenegg* (RB. Oberbayern) 527, 25.
- Rothen *Mönchröden* (Thüringen) monasterium 568, 20.
- Rotigen *Roding prope Ibenthan* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- Rotomagen. *Rouen* (dép. Seine infér.) ecclesia 198, 25.
- de Rubeis: Guigardus, Marsilius.
- Ruden *Rüthen* (RB. Arnsberg) 106. 108, 30.
- von Rūden *Rieden* (Bayern, RB. Oberpfalz): Henrich der Paulestorfer.
- Rugerii: Arnoldus de Surimbaech.
- Rüdger der Nörtweiner (Nortwiner) probst von Oppenheim (des Zolles einnehmer ze Chäb) 152, 10. 169, 30 (Rudolph). 238, 25.
- Rodgerus de Amberg praepositus eccl. S. Katherinae in Oppenheim 195, 20. 196, 1. 579. 580. *An idem ac praecedens?*
- Rogierus comes de Adoadolo 177, 35.
- Rudegerus de Chinpenberck 422, 15.
- Rudgerus de Mörswiler 150, 35.
- Rugerus Longopallius civis Augusten. 149, 25. 150, 15.
- Rudolfus Constantien. episc. 46, 20. 68, 15. 202. 576, 30. 589, 35. 600, 25. 601. 623. 624. 637, 20.
- Rudolfus de Ochsenstein (Ohsenstein) rector parochialis eccl. S. Georgii in Hagenoya, avunculus Ottonis ducis Austriae et Styriae 484, 25. 487, 35. 637, 25. 674, 15. 685, 15. 720, 35.
- Rudolph der Nortwiner probst v. Rüdger.
- Rudolfus fratrum Minorum custos Reni 31, 25.
- Rudolfus de Vallemassonis prior Hospitalis S. Ioh. Ierosol. per Alemanniam 578, 40.
- Rudolfus Romanorum rex 75, 5. 295, 35. 296, 1. 371, 20. 569, 35. 715, 35.
- Rudolf hertzog in Bayern 105, 30. — filii: Adolfus, Rudolf, Ruprecht.
- Rudolf pfallentzgrafe ze Rein und hertzog in Bayern, Rudolfus dux Bavariae 271, 10. 288, 45. 293, 20. 294, 40. 296, 15. 297, 5. 299, 25. 300, 20. 302, 35. 317, 25. 319, 1. 325, 10. 340, 35. 341. 364, 20. 394, 30. 395, 5. 444, 30. 445. 526. 538. 539. 572, 25. 573. 608, 20. 609, 10. 610. 653, 15. 670, 40. 732.
- Rodolphus dux Saxoniae 213, 5 (herczoge ze Saxen, ze Angern unt ze Westvaln, greve ze Bren, burchgref ze Magdburch unt oberster marschalck des Romischen riches). 254, 5. 290, 30. 371. 393, 10. 626, 5. 719, 20.
- Rüdolf der eltere margrave ze Baden 23, 30. 680, 15. 706, 30.
- Rudolfus iunior marchio de Baden, R. margrave von Baden genant von Pfortzheim 19, 1. 23, 30. 61, 1. 589, 10. 637, 20.
- Rudolf graf von Hohenberg 18, 40. 87, 30. 590, 25. 615. 706, 35. 716, 35. 717, 1. 734, 25. 735. 737. 738, 15.
- Rodulfus senior comes de Lewenstein 409, 35. 410.
- Rudolfus comes de Monte 695, 30.
- Rudolphus comes de Nidoie (Nodovia) 24, 5. 578, 45.
- Rüdolf graf von Werdenberch 728, 10.
- Rudolf der grave von Wertheim 658, 20. — husfrowe: Elyzabet.
- Radulphus (Rudolf) dominus de Arburg (Harburg, Artburg) 45, 35. 89, 20. 161, 15. 637, 25.
- Rodulfus de Dofhelte 697, 30.

- Rudolf der Haslanger 105, 35.
 Rudolf der Schenke von Dornbürg 208.
 Rudolfus dictus zū Silbirberg camerarius civit. Moguntinae 30, 40.
 Rudolf Chüntzelman der amman ze Ulme 307, 35. 308, 30. 395. 412, 10.
 Radulphus magister 16, 40.
 Rüen Rügen 169, 10.
 Rūfelinus Warmannus 151, 25.
 Ruffo: Conradus.
 Rugrave, Ruhgraf, Ruchgraf, comes Irsutus: Conradus, Gorge (Georie), Ruprecht.
 Rumerius de Cumis 712, 20. — filius: Iacobinus de Capite monetarius.
 Ruprecht pfallentzgrafe bi dem Rin und hertzog in Bayern, hertzog Rudolfs sun 105, 30. 340, 35. 341. 444, 30. 445, 20. 472, 5. 526. 539. 572, 25. 573. 608, 20. 609, 10. 653, 15. 655, 1. 670, 40. 695, 35. 696, 20. 732.
 hertzog Ruprecht hertzog Adolfs saeligen sun (Bayern) 340, 35. 341.
 Ruprecht der Ruchgraf 727, 20.
 Robbracht greve van Virneborch marschale in Westfalen (Rupertus comes de Virenburch) 106, 30. 107. 108. 139, 1. 146, 15.
 Sant Ruprethsberg Kloster Rupertsberg prope Bingen 714, 5.
 de Ruschenberg Rauschenberg (RB. Kassel): Iohannes clericus Moguntin.
 de Rusconibus de Cumis: Franchinus.
 Rustichellus Dardagnini de Luca notarius 276, 20.
 Ruthenorum regnum 346, 1.
 Ruze, Rūzze v. Reuzze.
- S.**
 de Sabellis: Iacobus.
 Sabinen. episc.: Guillelmus.
 de Sabione: Gabuardus, Henricus.
 Sacchonis, Sacconus: Petrus de Petramala (Ubal dini).
 Sacchus olim Gerardi de Perusio notarius ambaxiator 461.
 Sagerhusen Sangerhausen (RB. Merseburg) 534. 535, 10.
 Sāls v. Sels.
 Sal (Frankfurt a. M.) 658, 20.
 Salamannus custos eccl. S. Petri Maguntinae 92, 35.
 die Sale fränkische Saale 434, 10.
 de Salebruge v. de Saraponte.
 Salernum, Salernitan., Salern Salerno 257, 35. — archiepiscopus 338, 40. — de Salerno: Guillelmus Scillatus.
 Salimbenis de Camerino: Andreas.
 Salimbenum domus de Senis 253, 35.
 Salmannus iudex saecularis civit. Moguntinae 30, 40.
 Salvador de Decomano 273, 1.
 Salvaticus comes de Porciano 272, 10.
 Salzburg, Salzburgen., Saltzburch, Salzberg 283, 5. — archiepiscopus 21, 30. 643, 10. 702, 20; v. etiam Fridericus.
 Sanctis Xanten (RB. Düsseldorf) 217, 5.
 Sancta Agata Sant' Agata Feltria (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35.
 Santa Agatha prope Biella (prov. Novara) 550, 20.
 de Sancto Alberto San Alberto prope S. Pietro in Casale (prov. Bologna)? : Bartolomeus ambaxiator civit. Bononiae.
 Sancti Andreae Villa S. Andrea di Suasa (prov. Pesaro-e-Urbino) 320, 35. 321, 10.
 Sancti Babilli S. Bavello (prov. Florenz) castrum 273, 1.
 Sancti Cervasii San Gervasio in Val-d'Era (prov. Florenz) castrum 441, 20.
 Sanctus Donatus San Donato prope Sant' Agata Feltria (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35.
 de Sancto Elpidio Sant' Elpidio al Mare (prov. Ascoli-Piceno): Andreas.
 de Sancto Eustachio: Thebaldus.
 Sancti Gaudenzi San Godenzo (prov. Florenz) plebatus 272, 30. — de Sancto Gaudenzo: Bandinus Luchesini.
 Sancti Geminiani (Ieminiani) San Gimignano (prov. Siena) commune 177, 35. 253, 35. 403, 25. 459, 35. 462, 5. 477, 15. — terra 451, 1.
 Sanctae Genevefae abbas 494, 1.
 de Sangineto, Sangeneto Sanguinetto nel Veneto (prov. Verona)? : Philippus.
 Sand Peter in der Awen Sankt Peter in der Au (Österreich, BH. Amstetten) 643, 15.
 Sancti Martini Villa San Martino a Coiano (prov. Florenz) 535, 40.
 Sancti Miniatis San Miniato (prov. Florenz) commune 177, 35. 252, 1. 450, 20. 451, 1. 459, 35. 462, 5. — in terra Sancti Miniatis: Beltramonus de Bautio. — notarius: Iohannes Nelli.
 Sancti Severini San Severino (prov. Basilicata) dominatio 264, 1. — comes: Thomas.
 Sancta Sophya Santa Sofia prope Casteld'elci (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35.
 Sanctus Vincentius San Vincenzo prope Campiglia Marittima (prov. Grosseto) 441, 35.
 de Sancto Vicentio: Berengarius.
 Saona, Saonen., Sagonen. Savona (prov. Genua) 116, 1. 175, 30. 176, 15. 198, 5. 211, 30. 212, 10. 221, 10. 222. 225. 226, 5. 268, 5. 274. 275. 315, 40. 316. 390. 415. 426. 427. 479, 30. 590, 15. — diocesis 311, 5. — Saonenses, Sahonenses 86, 5. 99, 25. 156, 10. 273. 274, 25. 275, 10. 280, 25. 399. 427. 428. — vicarius 415, 25. — vicarius generalis: Fredericus de la Scala.
 Sara de la Columpna v. Sciarra.
 Saraceni, Sarraceni 32, 40. 346.
 Sarracenorum domus de Senis 253, 30.
 Saracenus: Angelus potestas Tuder ti.
 de Saraponte, de Salebruge, Saraponten. Saarbrücken comes: Iohannes.
 Sarburch Saarburg (RB. Trier) 14, 1.
 Sardi: Gregorius.
 Sardinea, Sardinia 81. 82, 5. 86, 25. 99, 20. 115, 35. 441, 40. — regnum Sardiniae 49, 5. 86, 20.
 Sarzana, Serçana Sarzana (prov. Genua) 256. 436, 35. 437. 452 — 454. 455, 1. 467. 493. — terra 429, 15. 430. 437, 5. — notarii: Iacobus qd. Iohannis Bonapartis, Tomasinus Bonacursi. — syndici et procuratores: Iohannes Iuntae, Iohannes Cambii, Tomasinus Bonacursi, Felippinus Pacis. — mercator: Zambonus (Iambonus) filius Parentis dicti Pacii de S. — banerarius et comestabilis: Stephanus de Colonia. — de S.: Francischinus Martini, Iohannellus qd. Tucii, Muciarellus filius Francisci Corvetti, Periolus qd. Michelis, Bartolomeus Aimoboni, Pucettus Calandri Portonarii.
 Sassa Casellae Sassa nella Val-di-Cecina (prov. Florenz)? 441, 25.
 Sassetum (Val-d'Era, prov. Pisa)? 441, 25.
 S. Saturnini Tholosani Toulouse (dép. Haute-Garonne) abbas: Amelius de Lautrico.
 Sauset: Iohannes dominus de Bon-sent.
 Savelli: Petrus.
 de Saviola prope Borgoforte (prov. Mantua): Coradus.
 Sax: Johans custer ze Spalt.
 Saxettae Sassetta (prov. Grosseto) castrum 441, 35.
 Saxonia, Sachsen, Sassen, Saxen 152, 1. 238, 40. 239. 240. 371, 40. 522. — ducatus 371, 30. — Saxones 239, 1. 240, 5. 522. — duces 371, 10; v. etiam Albertus, Ericus, Henricus, Iohannes, Iohannes, Rudolphus. — praeceptor generalis ord. S. Ioh. Ierosol. per Saxoniam: Gebhardus de Bortveld.
 de la Scala, Schala: Canis Grandis, Corradus, Fredericus; — von der Layter: Albertin, Mastin.
 de Scarampis Scarampi prope Borgo S. Martino (prov. Alessandria)? : Antonius.
 Scarlinum Scarlino (prov. Grosseto) 441, 10.
 Scelmus: Franciscus.

- Schaf: Gotschalkus zu der Ecke civis Spiren.
- Schaffhusen, Schafhusen, Scafusa, Scafhusen *Schaffhausen* 104, 5. 130, 30. 578, 30. 642, 15. 703, 35. 704, 1. 720. 736, 20. — schultheizzin: Eltzabet genannt von Vilnakcher.
- de Schaftoltzheim *Schäffolsheim* (in *Alsatia*): Waltherus, Iohannes.
- Schalezburg *Schalksburg* (Württemberg, OA. Balingen) 654, 35.
- Scharpenberghe *Scharfenberg* (RB. Arnsberg) 106, 35.
- von Schelcheligen *Schelklingen* (Württemberg, OA. Blaubeuren) der grafe 19, 1.
- Schenke: Johans.
- der Schenke von Richnekk: Cunradus senior, Cunradus Mayr, Walther.
- die Schenken von Dornbürg: Henrich, Henrich, Rudolf.
- von Schenna *Schönnä prope Meran* (Tirol): Cunrat.
- Scherpelinus iudex saecularis civit. Moguntinae 30, 40.
- Schettinus Tabernarius qd. Lotti de capella S. Eufassae de Pisis 419.
- de Schiciis: Folchinus rector civit. Lauda.
- Schienni *Schigno prope Casteld'elci* (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35.
- Schildeck *prope Brückenau* (Bayern, RB. Unterfranken) 434, 10.
- Schiltperch *Schiltberg* (RB. Oberbayern) 527, 15.
- Schitocculi in *Val-d'Arno pisano* (prov. Pisa) 441, 30.
- von der Sleiden *Schleiden* (RB. Aachen): Conrad.
- Schletzstat, Sletzstat, Sletstat *Schlettstadt* (in *Alsatia*) 216, 20. 428, 40. 638, 20. 673, 1. 710, 10. 714.
- Slüftere *Schlüchtern* (RB. Kassel) 434, 10.
- de Slüzzelberg *prope Schlüsselfeld* (Bayern, RB. Oberfranken): Conradus.
- Smalenborch *Schmallenberg* (RB. Arnsberg) 106, 35.
- Smidmûln *Schmidmühlen* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
- Snaitpach *Ober-Schneitbach* (RB. Oberbayern) 527, 15.
- Snellenberg 106, 30.
- Snelstorfer *Schnelldorf* (RB. Mittelfranken, BA. Feuchtwangen): Albrecht.
- Schoinerstat *Schönstadt* (RB. Kassel) 434, 5.
- von Schonbürg *Schönburg-Waldenburg* (KrH. Chemnitz): Friderich.
- Schonek *Schönecken* (RB. Trier) 131, 1. — de Sch.: Arnoldus, Philippus, Irmgardis.
- Schongôw, Schönnigawe *Schongau* (RB. Oberbayern) civitas et advocatia 17. 527, 25. 728, 15.
- Schonna *Schönnau in Austria* (BH. Perg)? 643, 20.
- ze den Schotten v. Ratispona.
- Schottus qd. Bianchi de Varna civis Pisanus 465, 40. 466, 25.
- de Schowenboreh, Schowemburg *Schaumburg prope Rinteln* (RB. Kassel) comes: Adulfus (Alf).
- de Schowinberch *Schaumburg* (Thüringen) nobiles viri 568.
- Schrimpf: Wolfram.
- Schrovenhusen *Schrobenhausen* (RB. Oberbayern) 527, 20.
- de Schueler *Schüller* (RB. Trier): Henricus.
- Swabbach, Swobach *Schwabach* (Bayern, RB. Mittelfranken) 481, 30. 560, 20.
- Swabek *Schwabegg* (Bayern, RB. Schwaben) 527, 20.
- Swaben, Swabben v. Suevia.
- Swaben *Schwaben* (RB. Oberbayern) burch und marcht 527, 20.
- Swainkendorf *Schwandorf* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 40.
- Swalbach *Langenschwalbach* (RB. Wiesbaden) 679, 5.
- der Swap des riches man ze Ovenhusen 121, 25.
- de Svartenbeke *Schwarzenbeck* (RB. Schleswig): Lupus.
- Swartz: Henrich, Sitz.
- de Swartzburch, Swarczburg, Nigro Castro *Schwarzburg* (Thüringen) comites: Albertus fr. magnus praeceptor ord. Hospitalis S. Ioh. Ierosol., Guntherus, Gunther, Henrich.
- Swartzenekk *Schwarzeneck* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- Swende von Weinheim: Wiprecht.
- Swinfurte, Swinfurthe, Swainsfurt *Schweinfurt* (Bayern, RB. Unterfranken) 98, 15. 122, 5. 639. — daz alte Hus castrum prope S. 655, 25.
- Sverinen., Zverinen., Zwirinen. *Schwerin* episcopus 697, 30. 719, 15. — canonicus: Hellembertus de Visbek. — comes: Henricus.
- Switz *Schwyz* 208, 35. 209, 15. 413, 15. 516, 10. 549, 15.
- Sciarra, Siarra, Sara, Xara de Columpna, de la Colona 211, 25. 212, 5. 556, 15. — Sciarra, Serrae: Iacobus, Iohannes.
- Xiara pater Alaxiae sponsae Heinrici primogeniti Kastrucci ducis Lucani 286, 15.
- Scillatus: Guillelmus.
- Sclavorum rex: Christoforus Danorum rex. — ducatus 290, 1. — dux: Buggezlaus.
- Scotiae *Schottland* rex 43, 10.
- Scotinenses duces v. Stetinenses.
- de Scottis: Iohannes Arcolani.
- de Sebech: Ernestus archidiac. Herbipolen.
- S. Seboldi eccl. v. Nürenberch.
- de Sebura eccl. Sanct. Sergii et Bachi *Subura* (*Madonna del Pascolo, Rom*) 627, 25. — rector: Martinus.
- Sekingen *Säckingen* (Baden) 82, 40. 705.
- Segalari S. della Gherhardesca (prov. Pisa) 441, 35.
- Segensperch *prope Falkenstein* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- Segerus praepositus in Stendal 170, 10.
- Segnoraldi: Iohannes.
- Seyn, Seyne, Zeyn *Sayn* (RB. Koblenz) 536, 40. — Seynensis 296, 1. — comites: Gotfridus, Iohannes.
- Selbolt *Langenselbold* (RB. Kassel) 658, 20.
- Seligenporten *Seligenporten* (Bayern, RB. Oberpfalz) 224, 30.
- de la Sella: Paienus.
- Sels, Sâls, Selsa, Selssa *Selz* (in *Alsatia*) 102, 30. 103, 15. 104. 105, 20. 680, 20.
- Sementis: Emanuel, Iacobus.
- Senae, Senen. *Siena* 177, 40. 403, 25. 404, 35. 448, 35. 449. 458. 460, 10. 461—465. 472, 30. 473, 10. 474, 30. 548. 549, 5. — eccl. cathedralis 464, 40. — comitatus, districtus 464. — Senenses 451, 5. 474, 40. — episcopus: Donosdeus. — capitaneus guerrae: Guido Riccius de Foliano de civitate Regii; capitaneus populi: Andreas Salimbenis de Camerino. — de officio novem gubernatorum et defensorum communis et populi: Renaldus Nerii Servi, Franciscus Cini Ugonis, Cio fratris Dominici. — iudex: Griffolus Iacobi. — syndicus: Petrus Cini. — notarii: Bartholomeus Ciardi, Blasius Nucci. — milites: Iohannes domini Arcolani de Scottis, Minus Cini Ugonis. — de Senis: domus de Malavoltis, Salimbenum, Saracenorum, Tholomeorum.
- Senatellum *Senatello prope Casteld'elci* (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 35.
- de Septemfontibus *Septfontaines* (Luxemburg): Thomas.
- Sercli *Serchio fl.* vallis 441, 15.
- Sanct. Sergii et Bachi eccl. v. de Sebura.
- de Sero Saronno (prov. Mailand): Paxinus filius Carloti.
- Serrae v. Sciarra.
- de Seta *prope Cadelbosco sopra* (prov. Reggio nell' Emilia): Niccolaus Iohannis.
- Setara v. Mediolanum.
- de Sevelt *Seefeld* (RB. Oberbayern): Agnes, Anna, Berchtoldus, Katharina, Henricus, Iohannes, Irmengardis, Marquart, Walrab, Wernherus.
- S. Severini eccl. v. Colonia, Treveris.
- de Sexmundis *Sismondi*: Guillelmus.

- Sezlach *Seßlach* (Bayern, RB. Oberfranken) 521, 35.
- Sybertus ord. B. Mariae de Monte Carmelo prior provincialis in Almania 306, 5.
- von Sickingen *prope Bretten* (Baden): Reynhart.
- Sicilia, Cicilia 32, 20. 88, 20. 100, 40. 113, 25. 115. 121, 1. 138, 40. 197, 25. 280, 30. 330. 388, 5. 399, 20. 442, 35. 475, 10. 586, 35. 587. — Sicilianus, Siculi 399, 5. 405, 10. — regnum 188. 231, 10. 586, 5. — (Ierusalem et) Siciliae reges: Carolus, Fridericus, Petrus, Robertus. — cancellarius: Petrus de Antiochia. — notarius: Bartholomeus de Adam de Mesana.
- Syfridus probst zu Gmünde 295, 15.
- Syfridus capellanus Alberti Patavien. episc. 402, 20.
- Sifrid genant der Winther 386, 15. — gebrudere: Wernhere, Gyselbret.
- Seifridus de Rotenburch 18, 40. 161, 40. 163, 40.
- Sefrid von Urenhoven 3, 25.
- Sitz Swartz der eltere burger ze Rotenburch 3, 10.
- der Schone Sitz (Sifrid) von Walhusen burger ze Rotenburch 3.
- Sitz von Hemmendorf burger ze Rotenburch 3, 10.
- Sigenburch *Siegenburg* (RB. Niederbayern) 527, 15.
- Signi *Segno prope Savona* (prov. Genua) castrum 275, 30.
- zû Silbirberg: Rudolfus camerarius civit. Moguntinae.
- Silli 323, 40.
- Silvester tyrannus *Silvester Gattus de Viterbiis* 556, 15.
- Symon archiepiscopus Pisanus 82, 20. 544, 1.
- Symon comes de Spanheim vicarius eccl. Moguntinae 31, 25.
- Simon Malaspina 277, 5.
- Simon natus Iohannis dicti de Mirabello alias de Halen laici miles 485.
- Symon de Valguarnera capitaneus insularum Gerbarum et Lerlenarum 113, 15. 279, 30; 280, 1 (civis Panormi).
- Simon (Simeon) Philippi de Regalibus 24, 40. 26, 5. 55, 5. 129, 10. 253, 15. 687. 722, 1.
- Symeon de Marchevilla dominus de Perroya 253, 15.
- Symon de Pactzis ambaxiator Florentinorum 201, 1.
- Symon de Vienna 678, 10.
- Symon Noderndorfer schreiber des cheisers Ludwig (Simon de Renedinferis notarius) 529, 40. 572, 15.
- Simon notarius de Gello Putido qd. Balduccii 277.
- S. Symeonis eccl. v. Treveris.
- S. Simonis capella v. Parlasicum.
- Simplitiani monasterium v. Mediolanum.
- die Sinne *Sinn fl.* 434, 10.
- Siricse *Zierickzee in Hollandia* (prov. Seeland) 217, 15.
- Sitz v. Sifridus.
- de Sivernicchi *Sievernich* (RB. Aachen)? Arnoldus Gerardi.
- Slavia 371. 393, 35. — duces: Barnym, Iohannes, Otto, Wrtilaus.
- Sobernheim (RB. Koblenz) 33, 30.
- Solmisze, Sulms, Sulmz, Sulntz *Solms* (RB. Koblenz) 263, 20. — graf: Iohannes. — de S.: Eberhart.
- Soncinum, Sunzinum, Suntzin *Soncin* (prov. Cremona) 242, 35. 243, 20. 481, 20. 482. 483, 25. 484, 15.
- Sorbo *prope Pennabilli* (prov. Pesaro-e-Urbino) 323, 40.
- Sozo de Vistarino generalis dominus civitatis Laudae 327, 25.
- Spalt (Bayern, RB. Mittelfranken) 529, 40. — custer: Johans Sax.
- de Spanheim, Sponheim *Sponheim* (RB. Koblenz) comites: Gerhard genant von Neuen, Iohannes, Philipp, Symon vicarius eccl. Moguntinae.
- Spanahym, de Spannahym: Iacobus Novarien. episc.
- von Sparrenberg *Sparnberg* (RB. Erfurt): Beczolt.
- Specialis: Lanfrancus.
- Speria *Spezia?* 420, 10. — de capella S. Iacobi: Riccius Bonanni marescalcus.
- Spinetta, Spineta marchio *Male-spinae* qd. Gabrielis 453, 10. 483, 35. 484, 5.
- Spinula, Spinola: Anfreonus, Gerardus, Iacobus.
- Spira, Spyra, Spiren., Spir, Spire, Spier, Spyer *Speyer* 21. 28, 5. 33, 25. 34, 25. 35, 1. 40, 30. 68, 35. 204. 216, 25. 251, 15. 386, 25. 434, 15. 533, 5. 536, 40. 554, 20. 604—607. 611, 20. 641. 644, 20. 647, 25. 648, 15. 651, 1. 652, 5. 653, 25. 656. 657, 5. 658. 659, 15. 660, 1. 661—663. 664, 30. 665, 5. 668, 20. 669—671. — diocesis 40, 30. 41, 1. 612, 1. 650, 25. — ecclesia 382. — curia 491, 35. — Spirer gaw 35, 10. — B. Mariae ecclesia 607, 15. — S. Germani (Iermani) eccl. extra muros 289, 25. 294, 1. 295, 5. 319, 10. 325, 20; praepositus: Hermannus de Lichtenberg scolasticus eccl. Spiren. imperialis aulae cancellarius. — consules, rat ze Sp. 605, 15. 656, 25. — scultetus 606. — Spirenses 36, 5. 604—607. — electi: Gerlacus Pincerna, Walramus. — episcopi: Emicho, Walramus. — clericus: Gerardus de Erenberg canonicus. — cives: Ebelein und Henrich genant vor dem Münster, Gotshalkus dictus Schaf zu der Ecke. — von Sp., de Sp.: Johans purger von Franchenfurt, fr. Iohannes commendator Ratisponae.
- Spoletum, Spoletan. *Spolet* (prov. Umbria) 253, 40. — diocesis 311, 30.
- Squillacii *Squillace* (prov. Calabria ulter. II) comites 338, 30.
- Stayngadem *Steingaden* (RB. Oberbayern) monast. 653, 35.
- Stalberch *Stalberg prope Steeg* (RB. Koblenz) 526, 30.
- Stalek *Stahleck prope Bacharach* (RB. Koblenz) 526, 30.
- Stargardiae *Stargard* (Mecklenburg-Strelitz) dominus: Henricus.
- Stauff *Stauf* (Bayern, RB. Mittelfranken) castrum 364, 10.
- Stegen *Steeg* (RB. Koblenz) 526, 30.
- Steyn: des Ringraven v. Ringrevenstein.
- Steina an den Necker *Neckarsteinach* (Hessen) 434, 10.
- vonme Steine *prope Nassau?*: Endres.
- Steinsberg, Stainsperch *prope Sinsheim* (Baden) 4, 35. 6, 25. 526, 40.
- Steinsberg (RB. Wiesbaden) 425, 20.
- Stendal (RB. Magdeburg) 170, 10. — praepositus: Segerus.
- Stephani: Bernardus, Michael.
- S. Stephani eccl., praepositura v. Bamberg.
- Stephan pfalentzgrave bi Rein und hertzog in Bayern 19, 25. 71. 152, 30. 198, 5. 526, 25. 527—529. 735, 20.
- Stephanus de Colonia banerarius et comestabilis in terra Serçanae pro Federico comite de Otingen 437.
- Stephanus de Columpna 197, 20. 212, 30. 219, 1. 314, 20. 396, 35. 400, 30. 406, 10. 437.
- Stefanus de Porcellis iudex et vicarius Henrici de Gronusten Papias vicarii et potestatis 327, 20.
- Stefanus de Vicomercato domini Morandi parochiae S. Petri ad Cornaredum portae Novae notarius de Mediolano 236.
- Stephanus de Zulen 249, 35.
- Steppe de Bälnsheim 422, 15.
- der Sternær: Chunrat.
- von Sternberch: bischof Heinrich (von Bamberg).
- de Sterrenberg: Katherina filia Waltheri comitis uxor Heinrichi de Sevelt.
- Stetinenses (Scotinenses) *Stettin* duces 289, 40. — ducatus 290, 1. — duces: Buggezlaus, Otto.
- Stevening *Stefling* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- Stiblia *Stibbio* (prov. Florenz) 441, 30.

- Stiria, Styria, Stir, Styr, Steyr 19, 10. 628, 35. 642, 35. 702, 10. — duces: Albertus, Fridericus, Henricus, Lipoldus (Lupolt), Otto.
- de Stockheim, Stockheim *Stockheimer Hof prope Usingen* (RB. Wiesbaden): Arnoldus.
- Störnstein *Störnstein* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- Stopfenheim *Stopfenheim* (Bayern, RB. Mittelfranken) 528, 1.
- Stormariae *Stormarn* comes: Iohannes.
- Stralissunda *Stralsund* 714, 30.
- de la Strata: Guilenzius.
- Strazburg, Strasborg, Straseborch v. Argentina.
- der Strauwinger *Straubing* (RB. Niederbayern): Ludwig.
- Stronburch *Stromberg* (RB. Koblenz) 526, 35.
- Stuggarten, Stügarten *Stuttgart* 621, 15. — praepositus: Marquardus mag.
- de Sturionibus: Manfredinus, Nicolaus.
- Sturmfeder, Sturmveder: Burchardus.
- de Suardis, Swardis: Theutaldus, Gyselbertus.
- Suave *Soave* (prov. Verona) 172, 35.
- Suevia, Swevia, Swaben, Swabben 5, 35. 6, 25. 19, 5. 308, 10. 341, 15. 523, 10. 526, 25. 528, 1. 588. 599, 35. 713, 10. 728, 20. — commendator provincialis: Wolframus de Nelemburg. — custos ord. Minorum: Ulricus fr. — Obern Swaben 8, 15. 629, 15. 713, 15. 728, 10; lantvogt: Heinrich graf von Werdenberg. — Suevia inferior, Nidern Swaben 713, 15; advocatus provincialis: Eberhardus comes de Wirtemberg.
- Süyst, Susacien. *Soest* (RB. Arnsberg) 106, 35. 107. 108. — provincia 94, 15.
- de Sulcz *Sulz am Neckar?*: Werenher Wisso.
- Sulgen *Saulgau* (Württemberg) 590, 1.
- Sulms, Sulntz v. Solmisze.
- Sultzbach, Sultzpach *Sulzbach* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5. — truchtsætzze: Henrich.
- Sumerahusen *Sommerhausen* (Bayern, RB. Unterfranken) 613, 20.
- de Sunthrinen *Sundhoven* (in Alsatia): Petrus.
- Sünsheim, Sunneshain, Sunnsheime *Sinsheim* (Baden) 538. 573, 20. 615, 25.
- Sunzinum, Suntzin v. Soncinum.
- S. Supplicii prior 60, 10.
- de Surimbaoch: Arnoldus Rugerii.
- Susacien. provincia v. Süyst.
- S. Susannae eccl. v. Roma.
- de Susinana, Suxinana *Susinana* (prov. Florenz): Vannis natus Tani de Ubaldinis, Iohannes Tani.
- Suveretum *Suvereto* (prov. Grosseto) 441, 35.
- Svulle *Zwolle in Hollandia* (prov. Ober-Yssel) 217, 15.
- Swende: Wiprecht.
- T.**
- Tabernarius: Schettinus.
- Tachsteten *Dachstetten* (Bayern, RB. Mittelfranken) 613, 1.
- Tadeus de Ubertis 232, 30.
- Tahenstein *Dachenstein prope Riedenburg* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
- Talamoniae *Talamone* (prov. Grosseto) terra 400, 10. — portus 442, 10.
- de Talheim: Henricus fr. ord. Minorum.
- Talkirchen *Taufkirchen* (RB. Niederbayern) 377, 1.
- Tampianum in *Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 25.
- Tani: Vannis de Ubaldinis de Susinana, Iohannes de Susinana.
- Tarlatus (Tarlatus, Terlatus) de Petramala de Aricio civitatis Pisanae vicarius generalis 493, 5. 517; v. etiam Guido episc. Aretin.
- Tavelle *Tanella* (prov. Pisa)? 441, 30.
- Thebaldus, Tebaldus de Sancto Eustachio 289, 15. 293, 35. 302, 45. — frater germanus Tebaldi 373, 25.
- de Teck, Tek, Tekke, Tech, Dech *prope Kirchheim unter Teck* (Württemberg) dux: Ludowicus.
- Tedescus abbas (*Franciscus de Albano*) 373, 25.
- Tellus qd. Çoli notarius de Tuderto 375.
- Tempanella: Nerius.
- S. Theodori diac. card.: Iohannes.
- Theresia consors infantis Alfonsi 49, 1.
- Terlatus v. Tarlatus.
- Terra Sancta 25, 5. 345, 10.
- de Tertiis: Guido et Filipponus fratres.
- Tervisium, Tervis *Treviso* 101. 162, 5. 163, 15. — Tervisini 172, 20. — Tervisina Marchia 408, 15. — iudex antianus: Thomasius de Galvello.
- Testagay: B. 228, 1.
- Theutaldus qd. Gualterii de Suardis de Pergamo 570, 25.
- Theutonia, Theotonia, in Deutschen Landen 70, 1. 74, 30. 116, 30. 118, 30. 119, 15. 145, 1. 152, 40. 172, 1. 174, 25. 281, 30. 412. 418, 15. 424, 30. 425, 15. 428, 35. 487, 10. 629, 5. 630. 702, 15. 703, 30. 704, 20. 716, 15. 722, 1. — Germania 617, 1. 651, 5. — provincia Theotoniae (ord. Praedicat.) 94, 15. — Theutonici, Teotonici (milites, equites, amici), Deutsche laute, los Tudeschs 84, 30. 162, 1. 163. 205, 30. 248, 25. 404, 40. 489, 25. 524. 525, 10. 530, 20. 547. — gens Theutonica 239, 5. 240, 10. — comestabiles Theotonicorum 474, 5. — Theotonici marescalci: Petrus, Raynaldus. — capitaneus Theotonicorum: Dorimbach. — Teotonici: Arnoldus Gerardi de Sivernicchi, Arnoldus Rugerii de Surimbach, Gabuardus de Sabione generalis vicarius provinciae Lunensis, Henricus camerarius Gabuardi, Lançelloctus Benedicti, Ottolinus.
- Theotonicorum Hospitalis B. Mariae in Ierusalem praeceptores per Alamanniam: Cunradus de Gundolfingen (Henricus de Gundvinchen), Henricus de Grunachen. — commendator provincialis in Suevia: Wolframus de Nelemburg. — praeceptor generalis 346, 5. — domus Theotonicorum fratres 135, 20. — domus Theuthonicae in Confluentia fratres 123, 25. 124, 5. — ordo B. Mariae Theotonicorum in Prussia 697, 20; magister: Wernerus. — der kummetur und die brüdere des Duschen huses czu Czwecken 207, 40. 208, 1. — frater: Bertholdus de Buechegga.
- Dytrich von Trier lantchumentewer von Potzen 342, 10.
- Theodoricus rex 360, 10.
- Theodericus comes Clevensis 108, 45.
- Dytrich der Pilichtorfer (von Pilichtorf) marschalk in Osterreich 4, 15. 18, 15. 20, 10. 74, 35. 77, 15.
- Dytrich von der Chürne 341, 5. 445, 35.
- Dietrichus de Hosterich 83, 35.
- Tedericus Alamannorum magister 443.
- Dietericus Zopp de Altna 422, 10.
- Teuschitz *Teuschnitz* (Bayern, RB. Oberfranken) 521, 30.
- Teventinen. *Täbris* (Persien) diocesis 346, 1.
- Tibur, Tiburtin., Tyberpurch, Tiboli *Tivoli* (prov. Rom) 376, 10. 385, 30. 386, 5. 409, 5. — Tiburtinae partes 373, 40. — episcopus 408, 35. — archidiaconus: Iacobus.
- de Ticionibus: Ricardus.
- Ticinus *Tessin* fl. 492, 30. 532, 1.
- de Tyenis *Tiene* (prov. Vicenza)? : Guilielmus Alberti notarius.
- de Tierstain *Thierstein* (Kant. Solothurn) comes: Walerianus.
- Thilmannus de Lorche Moguntinae diocesis clericus 80, 25.
- Thilo de Westhusen dictus Grawe 54, 25.
- Thyme von Liechtensteyn 44, 15.
- Thimo, Tym de Koldiez 129, 10. 637, 25.
- Tiniosus Mons *Montignoso de Gambassi* (prov. Florenz) 441.
- Tinus Iunctae de Uthano 447.

- Tirolis comites: Heinricus Bohemiae rex, Mainhart.
- Tysentis *Dissentis* (Kant. Graubünden) 104, 5. — advocatia 104, 15.
- Tölz Tölz (RB. Oberbayern) 527, 20.
- de Togkenburg, Thoggenburg *Toggenburg* (Kant. St. Gallen) comites: Diethelmus, Fredericus.
- Toianum *Tojano in Val-d'Era* (prov. Florenz) 441, 25.
- Tholentinum *Tolentino* (prov. Macerata) 253, 40.
- Tholetanus *Toledo* archiepiscopus 197, 30. 198.
- Tholomeorum domus de Senis 253, 30.
- Tholosa, Tholosan. *Toulouse* (départ. Haute-Garonne) 405, 35. — Tholosanus prior et S. Egidii Hospitalis S. Ioh. Ierosol.: Petrus de Ungula. — S. Saturnini monast. 177, 40; abbas: Amelius de Lautrico.
- Thomas comes de Sancto Severino 264, 1.
- Thomas de Lorene capitaneus gentis Francigenae 83, 30.
- Thomas de Septemfontibus 722, 1.
- Tomasinus (Tomasius) Bonacursi syndicus Sarzanae notarius et cancellarius Gabuardi de Sabione in Lunigiana vicarii generalis 256, 5. 436, 35. 437, 5. 467, 15.
- Thomasius de Galvello iudex antianus Tervisii 101, 25.
- Tomasus Negossini de Cascina 276, 277.
- von dem Tore: Eberhart.
- de Torgiano (prov. Perugia): Iacobus, Maurus olim Malfatti.
- Torgowe *Torgau* (RB. Merseburg) 213, 40.
- de Torniellis, Turniellis: Calcinus, Rebalonus.
- de la Tosa: Iohannes de Rossi.
- Toscanellae *Toscanella* (prov. Rom) partes 397, 20.
- de Toschis: Daddus.
- Totenheim *Dottenheim* (Bayern, RB. Mittelfranken) 613, 1.
- Traiectum (inferius), Traiecten. *Utrecht* 216, 15. 217, 15. 249, 15. — ecclesia 249. — diocesis 217, 15. 306, 5. — maioris ecclesiae decanus 249, 35. — episcopus 217; v. etiam Iohannes.
- von Trausnicht, Trausniht, Trausnit, Trousnit *Trausnitz* (Bayern, RB. Oberpfalz): Weignand (Weichnant, Weiglin, Wiglin).
- Travalda *nel Val-d'Arno* (prov. Pisa) 441, 30.
- Trechtershusen *Trechtlingshausen* (RB. Koblenz) 526, 35.
- Treggiaria *Treggiaja in Val-d'Era* (prov. Pisa) 441, 30.
- de Trehendingen v. Wazzertrühendingen.
- Tremonia, Tremonien., Dortmünde, Diertmund *Dortmund* 106, 40. 107, 108. 125, 30. 241, 30. 658, 40. — comitatus 125, 30. 126, 10. — Tremonienses 126, 5.
- Treusheim *Draisheim* (Bayern, RB. Schwaben) 527, 25.
- Treveris, Treveren., Tryer 79, 35. 80, 227, 40. 229, 15. — Treverenses 135, 10. — diocesis 41, 35. 134, 25. 257, 10. 740, 35. 741. — diocesis et provincia 227, 40. 228, 229, 15. — ecclesia 26, 5. 79, 35. 80, 5. 109, 35. 129, 10. 226, 35. 227, 40. 228, 10. — palatinus 199, 40. — archiepiscopus 216, 35. 217, 25; v. etiam Baldewinus. — archidiaconus: Boemundus. — capellani Baldwinii: Helias, Henricus. — presbiter capellanus: Iohannes dictus Canonicus. — canonicus: Pirzevallus de Elz. — S. Symeonis eccl. 80, 20; canonici: Iohannes de Celtane advocatus, Helias de Monasterio in Meyneveld; clericus: Hermannus notarius. — B. Mariae maioris eccl. 80, 20; canonicus: Ioffridus Iakelonis. — S. Severini eccl. 199, 40; thesaurarius: Reynhardus. — monasteria: S. Maximini, S. Mathiae. — prior fratrum ord. Praedicatorum Treveren. 122, 20. — notarius: Ludewicus de Cleberch clericus. — von Trier: Dytrich lantchumentewer von Potzen.
- Triberg, Triburch *Triberg* (Baden) 716, 40. — dominium 87, 25. — dominus: Burchardus.
- Tricarici *Tricarico* (prov. Basilicata) comitatus 264, 5.
- Tridentum, Trient, Trjnt, Tryend, Trint, Trinto 158. 159. 163, 1. 164—168. 169, 25. 170. 171, 35. 173, 35. 174, 1. 175. 176, 1. 183, 15. 186, 10. 187, 15. 201, 30. 242, 15. 329, 10. 556, 10. 565, 10. 568, 40. 570, 10. 572, 10. 573, 1. 574. 578, 5. 583, 25. 600, 1. 733, 35. — Tridentinae eccl. advocatus: Heinricus Bohemiae et Poloniae rex. — porta Bozani 161, 35. 163, 35; v. etiam Otto notarius.
- von Trimperg, Trinckperck *Trimberg prope Kissingen* (Bayern, RB. Unterfranken): Cunrad.
- Trinacria v. Regnum.
- Triptis, Triptes *Triptis* (Thüringen) 261, 30. 262, 25.
- Trivillium *Treviglio* (prov. Bergamo) 210, 35. 234. 235, 1.
- de Trono: Henricus canon. Pragen.
- der Truchsæzze, Truchtsætte, Truchtsez: Berthold von Kullental, Hans von Diezzenhoven, Hainrich von Holnstain, Henrich von Sultzpach, Johans von Walzburch.
- de Truhendingen, Trudeygen v. Wazzertrühendingen.
- Trutmannus dictus Erlewin scabinus Argentinae 487, 40.
- die Tübere *Tauber fl.* 434, 10.
- Tucii: Iohannellus de Serçana.
- Tudertum, Tudertin. *Todi* (prov. Perugia) 278, 5. 375, 25. 396, 25. 397. 401. 556, 20. 565, 25. 675. 676. 677, 30. — populus 676. — episcopus 677, 1. — potestates: Vannis de Susinano natus Tani de Ubaldinis de Florentia, Angelus Saracenus. — notarii: Tellus qd. Çoli, Bartholus Petri, Iacobus. — civis de regione S. Presedis: Petrus Iacobelli. — de Tuderto: Tudinellus Iohannecti, Guiscius Iontolae.
- Tudinellus Iohannecti de Tuderto 375, 25.
- vor dem Türlein ze München 340, 15.
- de Tuingen, Tungen *Tübingen* comites: Henricus, Willelmus.
- Tünaw, Tānowe v. Danubius.
- Thuregium, Thuregum, Thüregum, Zürich, Zurich *Zürich* 642, 15. 703, 35. 704, 1. 716, 5. 736, 20. 737.
- Thuringia, Turingia, Duringia, Düringen, Doringen 54, 20. 207, 35. 285, 5. 630, 1. — lantgravionatus, lantgraviatus 318, 20. 509, 25. 512, 35. 513. 622. — lantgravii 318. — lantgravius: Fridericus, Fridericus.
- zū dem Turm castrum situm intra vallem Widental 66, 30. 67, 5.
- Turndorf *Thurndorf* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 1.
- Turon *Thurand prope Alken* (RB. Koblenz) 526, 40.
- de la Turre: Manfredinus.
- Tuscania, Tuschanie, Tuscan, Tuschan *Toscana* 220, 1. 487, 10. 533, 20. 538, 1.
- Tuscia 81, 25. 84, 35. 99, 25. 176, 1. 180, 1. 218, 25. 220, 1. 221. 237, 5. 366, 5. 373, 35. 385, 5. 388, 35. 389. 397, 1. 430, 10. 447, 30. 461, 45. 466, 5. 476, 40. 490, 40. 502, 10. 504, 5. 531, 5. 675, 15. 676, 25. 722, 30. 727, 5. 732, 30. — patrimonium B. Petri in T. 92, 5. 675, 10. 676, 25. — cardinalis legatus de T. 176, 1. — Tusei 218, 15. — vicarii generales: Fredericus comes de Oetingen, Federigus burgravius de Norinbergh, Gerardus Spinula de Luculo. — palatinus: Guido Albertus comes de Mutiliana. — inquisitor: Accursius Bonfantini.
- de Tutelingen *Tutlingen* (Württemberg): Bertholdus notarius.
- der Tutzingar *Tutzing* (RB. Oberbayern): Chunrat.

U.

- Ubaldini: Petrus Sacconus.
- de Ubaldinis: Vannis de Susinana natus Tani.
- Überlingen, Überling *Überlingen* (Baden) 579, 1. 642, 20. 701, 5.

- de Ubertis: Fredericus, Tadeus.
 Ubertus v. Hubertus.
 de Uççano v. Uzzano.
 Udricus de Aventica 13.
 Ugo v. etiam Hugo.
 Ugo de Duyno 101.
 Ugolinuccius de Baschia 443.
 Ugolinus comes Montisferetri filius comitis Frederici 323, 15.
 Ugucionis: Nerius de Fagiola.
 Ulma, Ulmen., Ulme, Ulm 5, 20. 6. 7. 50, 1. 97. 148, 30. 153, 5. 307, 35. 308. 394, 30. 395. 396, 10. 412, 10. 413, 5. 529, 20. 638, 35. 639, 40. 640, 10. 728, 15. 730, 5. — steura 150, 25. — minister: Henricus de Hallis. — burgermeister Ulrich Chüntzelman. — amman: Rudolf Chüntzelman. — cives: Ammanus, Chüntzelmannus.
 Ulricus de Lentzburg prior ord. Haeremitarum S. Augustini poenitentiaris papae, prior domus in Moguntia 30, 40. 31, 20. 90, 5. 94, 30. 127, 10. 160, 30. 580, 25. 600, 40. 601, 15. 623, 35. 650, 5.
 Ulricus fr. ord. Minorum custos Sweviae 68, 20.
 Ulricus Wildo mag. praepositus Bambergens., protonotarius Ludowici imperatoris 74, 35. 77, 15. 232, 20. 289, 15. 295, 1. 319, 5. 376, 30.
 Ulricus lantgravius Alsatie 271, 15. 289, 1. 293, 25. 294, 40. 296, 15. 297, 5. 299, 30. 300, 20. 302, 40. 319, 1. 342, 5. 364, 25. 428, 35. 429, 1. 612, 20.
 Ulrich graf von Wirtemberg 6, 20. 61, 30. 589, 10. 614, 30. 615, 10. 620, 15. 621, 5. 636, 25. 637, 20. 652, 20. 653. 683, 15. 706, 35. 713, 5. 739, 15 (lantvogt in Elsazzen).
 Ulrich herre zû Hanawe 153. 433, 35. 594. 610, 35. 634, 1. 698, 30.
 Ulrich graf von Pfannenberch 734, 20. 735, 40. 737, 1.
 Uolrichus de Valse capitaneus Paduae 77, 30.
 Ulrich von Bikkinbach 387, 10.
 Ulrich der Chratzær 599, 20.
 Ulrich der Frauze 730 1; die Fræzzen der alte und der junge 728, 15.
 Ulricus dictus Chûnich de Dûrnheim 151, 25.
 Ulricus dictus Riethaimer 521, 15. — filia: Cecilia.
 Ulrich Chüntzelman burgermeister ze Ulme 307, 35. 308, 30. 394, 30. 395. 412, 10.
 Ulricus dictus Haspel vicedominus Ludowici regis in Reno 36, 10.
 Ulricus Wilbrant castellanus in Chuba 124, 25. 152, 10.
 Ulrich von Bebenburch burger ze Rotenburch 3, 10.
 Ulrich bruder des Eberwin Morder 3, 25.
 Ultramontani 403, 35. 462.
 Underwalden *Unterwalden* 208, 35. 209, 15. 413, 15. 516, 10. 549, 15.
 Ungarus: Iohannes.
 Ungerer *Ungarn* 636, 20. — chunig: Karel.
 de Ungula: Petrus prior Tholosanus, Poncius.
 Ura, Ure *Uri* 104, 5. 208, 35. 209, 15. 413, 15. 516, 10. 549, 15.
 Urbanus IV. papa 96, 35.
 Urbevetana v. Urbs vetus.
 Urbinum *Urbino* (prov. *Pesaro-e-Urbino*) 320. 321, 10.
 Urbitellum *Orbetello* (prov. *Grosseto*) 399, 45.
 Urbs, de Urbe v. Roma.
 Urbs vetus, Urbevetana civitas, *Orbieto Orvieto* (prov. *Perugia*) 177, 30. 253, 35. 315, 35. 675, 10. — Urbevetani 92.
 von Urenhoven *Auernhofen* (Bayern, *RB. Mittelfranken*): Sefrid.
 Ursele *Ursel* (*RB. Wiesbaden*) 434, 30. 541, 25. — voit: Bertold.
 Urssini, Ursi filii, los Orssins *Orsini* 248, 25; v. etiam Bertoldus, Neapolio, Ponzellus.
 Urvar *Urfahr in Austria* (BH. *Linz*) 643, 20.
 Urversheim *Urfersheim* (Bayern, *RB. Mittelfranken*) 613, 1.
 Usillianum *Usigliano di Palaja* (prov. *Pisa*) 441, 25.
 de Uthano v. Uzzano.
 Utinum *Udine* 153. 480, 30. — conventus Minorum 480, 30; v. etiam Iohannes de Padua. — habitantes: Petrus de Orsaria canonicus eccl. Civitaten., Lanfrancus Specialis filius qd. Iohannes de Arbagnis de Pomponesco, Iohannes dictus Hospes de Civitate, mag. Albertus de Tyenis.
 de Uzzano, Uççano, Uthano *Uzzano in Val-di-Greve* (prov. *Florenz*): Martinus Pardi, Tinus Iunctae.
- V latinum.**
- Vaccolae: Petronus.
 Vadæ *Vada Volaterrana* (prov. *Pisa*) castrum 441, 35.
 Vadi *Vado prope Savona* (prov. *Genova*) villa 275, 30.
 Valenchenae *Valenciennes* (dép. du Nord) 244, 40.
 Valenciae *Valencia* canonicus: Petrus de Abacia.
 Valesii *Valois* comes: Carolus. — de Valoys dominus regens Franciae 315, 5.
 de Valguarnera (prov. *Caltanissetta*): Symon capitaneus insularum Garbarum et Lerlenarum.
 de Vallemassonis *Masmünster* (in *Alsatia*): Rudolfus prior.
 Vallerianus natus Kastrucci ducis Lucani 439, 10.
 de Vallibus: Raymundus.
 Vallis *Valle sopra Follonica* (prov. *Grosseto*) castrum 441, 35.
 Vallis Diani *Vallo di Diano* (prov. *Principato citeriore, prov. Basilicata*) dominatio 264, 1.
 Vallis Elsa *Val-d'Elsa* (*Toscana*) v. Collis.
 Vallis Nebulae *Val-di-Nievole* (*Toscana*) 414, 25. 431, 20. 530, 15. — Vallis Nebulae provincia 447, 20. 448, 10. 518, 15; vicarius: Fredericus de Ubertis de Florentia.
 Vallis Omnium Sanctorum v. Maurbach.
 de Valoys dominus v. Valesii comes.
 de Valse *Wallsee in Austria* (BH. *Amstetten*): Uolrichus capitaneus Paduae.
 Valstriae *Falster* dominus: Iohannes comes Holtsatie et Stormariae.
 Vannis de Bracchiis 277, 30.
 Vannis de Susinana natus Tani de Ubaldinis de Florentia potestas Tuderti 375, 20. 503, 40. 505, 15. 506, 45. 508, 40.
 Vannis de Lieto civis Lucanus notarius 436, 35. 453, 1. 467, 20.
 Vannis Ciucci Pisanus civis 493, 10.
 Vannis: Cecchus.
 de Varna in *Val-d'Elsa* (prov. *Florenz*): Schottus qd. Bianchi, Niccolus qd. Berti cives Pisani.
 Vasconia *Gascogne* 145, 1.
 Vastallae *Guastalla* (prov. *Reggio*) castrum 502. 504, 30.
 Veglevano *Vigevano* (prov. *Pavia*) 492.
 Veleni pontis Insula 389, 1.
 Velletren. episc. v. Ostia.
 Venetiae, Veneciae 138, 40. 175, 10. 314, 5. 315, 40. — episcopus Castellanus sive Veneciarum, episc. Venetus: Iacobus.
 Venturae Bamberii: Marcus de Caprigiola.
 Vercellae, Vercellen. *Vercelli* (prov. *Novara*) 268, 5. 328. 479, 30. 492, 30. 550. — ecclesia 550, 20. — palatium 328, 25. — potestas: Milanus de Becaria. — miles: Ricardus de Ticionibus. — notarius et cancellarius: Franciscus de Faxana.
 Vercellina porta v. Mediolanum.
 Verius Maschionis 276, 45.
 Verius olim Mini Borestauri de Aretio iudex ordinarius atque notarius 231, 25. 232, 30. 256. 274, 40. 380, 35. 381, 40.
 Verona, Beren, Werne 53, 10. 268, 10. 391, 20. 479, 30. 574, 25. 733, 15. — marchio: Canis Grandis de la Scala Veronae, Paduae et Vincentiae vicarius generalis (der Hund von Beren). — notarius: Criscimbenus.

- Verrucae *Verruca de Monte Pisano* (prov. Pisa) roccha 441, 15.
- Verucula Bosorum *Verrucola-Bosi* (prov. Pisa) 452, 30. — terra 452, 20. — de V. B.: Pucius qd. Ducii.
- Vetula S. Martino a Vetula (prov. Pisa) civitas 442, 5.
- Vetus capella Ratisponen. (S. Mariae) 377, 1.
- de Vezano *Vezzano* (prov. Genua): Iacobus capitaneus guerrae Pisarum.
- de Via: Petrus nepos Johannis XXII. papae.
- Viareggii *Viareggio* (prov. Lucca) castrum 442, 10.
- Vicecomites *Visconti* 452, 5; de Vicecomitibus (Vicecomes): Azo, Galeacius, Iacobus, Iohannes, Lulinus, Marcus, Matheus, Oderisius.
- Vicecomes: Ottorinus qd. Uberti Pichi Vicecomitis de Castelleto.
- S. Vicentii parochia ad Setaram v. Mediolanum.
- de Vico *Vico* (prov. Rom): Manfredus Urbis praefectus.
- Viconien., Wiconien. *Vicogne* (Hennegau) abbas 244, 35. 246, 10. — abbas: Godefridus.
- Vicum *Vico Pisano* (Auserissola) (prov. Pisa) 441, 15.
- de Vicomercato *Vimercate prope Monza* (prov. Mailand): Stefanus.
- Vienna, Viennen. *Vienne* (dép. Isère) 678, 10. — concilium generale 354, 1. 355, 1. 359, 20. 666, 15. — rex (Arelaten.) 138, 35. — de V.: Symon.
- Vignale V. di Montajone (prov. Florenz) 441, 25.
- Vignale V. di Maremma (prov. Grosseto) 441, 35.
- Villa v. Sancti Andreae Villa, Sancti Martini Villa.
- de Villana: Raynerius.
- Vilani: Guilielmus de Romanza.
- Villanus de Bercedo olim Iohannis Buroni 436.
- Villanus: Robertus notarius.
- Vincencia, Vincentz *Vicenza* 173, 20. 574, 25. — Vincentinus marchio 172, 20. — vicarius generalis: Canis Grandis de la Scala.
- Violante infantissa Aragoniae 49, 1.
- Viridis Mons v. Mons Viridis, de Monteviridi.
- Visium 172, 35.
- de Vistarino (prov. Pavia): Sozo generalis dominus civit. Laudae.
- de Vite Wied (RB. Koblenz): Raynaldus clericus Maguntin.
- Viterbium, Viterbien. *Viterbo* (prov. Rom) 272, 15. 278, 15. 314, 30. 396. 397, 20. 407, 1. 556, 15. 565. — Viterbienses 92, 10. — S. Francisci eccl. 407, 1.
- Vivandus de Ameliano 310, 45.
- Vivanei v. Vivinaria.
- Vivarien. *Viviers* (dép. Ardèche) episcopus: Petrus.
- Vivinaria, Vivanei *Vivinaia* (Montecarlo, prov. Lucca) 421, 30. 422. 460, 15. — die geselleschaft ze Vivanei 468, 5.
- Vulterrae, Wulterrae *Volterra* (prov. Pisa) 177, 35. 253, 35. 269, 25. 301, 5. 403, 25. 451, 1. 459, 30. 462, 5. 517, 25. — Vulterrannus episcopus 403, 30.
- Vormacien. v. Wormacien.

W.

- Wachenheim (Bayern, RB. Pfalz) 526, 35.
- die Wachow *Wachau* 528, 5.
- Wächterspach *Wächtersbach* (RB. Kassel) 487, 15.
- de Wäncheim *Wenkheim* (Bayern, RB. Unterfranken): Iohannes.
- vor dem Walde 105, 35. 529, 1.
- Waldekk *Waldeck* (Thüringen) 86, 40.
- Waldeck (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 1.
- Waldow *Waldau* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- Walerandus de Lucemborgh 246, 20.
- Walerianus comes de Tierstain 23, 35.
- Walhe v. Welsche.
- von Walnhusen *Wallhausen* (Württemberg, OA. Gerabronn): Cunrat, Hans, der Schone Sitz (Sifrid), Walther.
- Walrab filius Heinrici de Sevelt 699, 15.
- Walramus electus Spiren. 579, 10; der bischof von Spire 637, 20. 656, 25.
- Walramus de Iuliaco thesaurarius eccl. Colonien. frater Willelmi comitis 419, 10.
- von Walzburch, Walpürch *Walzburg* (Württemberg, OA. Ravensburg) der Trüchtsetz 17, 20; v. etiam Johans.
- Gualterii: Theutaldus de Suardis.
- Gualterus fr. Papien. episcopus 503, 35. 505, 10. 506, 35. 508, 35.
- Waltherus fr. ord. Minorum custos Basilien. 68, 20.
- Waltherus decanus S. Mariae eccl. Bambergen. 148.
- Waltherus comes de Sterrenberg 699, 25. — filia: Katherina uxor Heinrici de Sevelt.
- Walterus dominus de Bousy 246, 25.
- Walther der Schenke von Richnekk 121.
- Waltherus de Schaftoltzheim 710, 1.
- Gualterius de Manna de Messana iudex civitatis Messanae 114.
- Waltherus dictus Zarte scabinus Argentinien. 487, 40.
- Walther von Walnhusen burger ze Rotenburch 3, 10. — bruder: Cunrat.
- Gualterius Doronus 210, 35.
- Waltstette v. Switz, Ura, Underwalden.
- Wangen (*Allgäu, Württemberg*) 718, 20.
- de Wantzeleve *Wanzleben* (RB. Magdeburg): Burchardus.
- Warmannus: Rüfelinus.
- Warsten *Warstein* (RB. Arnsberg) 106, 35.
- Wartzlaus v. Wratilaus.
- de Wartenvels *Wartenfels* (Bayern, RB. Oberfranken): Widroltus.
- Wassenbach *Wasenbach* (RB. Wiesbaden) 425, 20.
- de Wassenheim: Hermannus.
- Wasungen (*Thüringen*) 568, 25.
- Wazzerburch *Wasserburg am Inn* (RB. Oberbayern) 527, 20.
- Wazzertrühendingen *Wassertrüdingen* (Bayern, RB. Mittelfranken) 528, 1. — de Truhendingen, Trühendingen, Trehendingen, Trudeygen comites (nobiles viri): Conradus, Friderich.
- Wedebrudus de Monte 697, 35.
- de Wedel *Wedel* (RB. Schleswig)?: Hasso, Grifko.
- Wedrebey, Wettreybe *Wetterau* 434. 487, 15.
- Wegelburch *Wegelburg* (in Alsatia) 573, 25.
- Weichs *Weichs* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 35.
- Weiden (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 10.
- Weydenwanch *Weidenwang* (Bayern, RB. Mittelfranken) 224, 30.
- Weygmeun *Weismain* (Bayern, RB. Oberfranken) 521, 35.
- Weignand, Weichnant, Weiglin, Wiglin von Trausnicht 20. 74, 35. 105, 35. 150, 1. 341, 15. 395, 25; 396, 1 (houbtman in Oberrn Bayern). 444, 20. 445.
- Weilheim, Wilhelm, Wilhayn *Weilheim* (RB. Oberbayern) 527, 30. 728, 20. — de W: Agnes uxor Heinrici de Sevelt.
- von Weinheim a. d. Bergstraße (Baden): Wiprecht Swende.
- Weissenburch, Weizenburch, Wizenburch *Weissenburg am Sand* (Bayern, RB. Mittelfranken) 79, 5. 90, 35. 527, 50. 528, 1. 601, 35. 602, 1. — der wiltban in Weizzemburger forst 17, 40.
- Wissenburg, Wissenburgen., Wissenburg, Wizenbürg *Weissenburg* (in Alsatia) 60, 25. 679, 30. 680, 10. 709. — abbas: Iohannes.
- Welersow *Wersau prope Heidelberg* 526, 40.
- Welsche, Welische, Wælische, Welsche lande *Welschland* 73, 25. 152, 40. 481, 30. 516, 30. — Walhe *Welsche* 162, 1. 163.
- von Wenden *Werle* (Mecklenburg-Schwerin) beyde heren 307, 15. de Werle domini 719, 25; v. etiam Johan, juncherre Johan.

- Wenigen Habgenscheid *Habenscheid prope Wasenbach* (RB. Wiesbaden) 425, 20.
- Wepflar, Wepfelar, Wepflaren, Wetflar, Wezlar, Weslar *Wetzlar* 44, 25. 131. 136, 20. 216, 35. 385, 1. 433, 40. 436, 10. 500, 30. 501, 1. 562. 572. 657, 15.
- Werberch (Tirol, BH. Schwaz) 527, 20.
- Werd, Werde, Werdea *Donauwörth* (Bayern, RB. Schwaben) 137, 25. 149, 25. 151, 20. 152, 40. 527, 30. 638, 5. 728, 20.
- von Werdenberg, Werdenberch (Kant. St. Gallen) grafen: Heinrich lantvogt in Obern Swaben, Rudolf sin bruder.
- Werdenstein *prope Kirchenreinbach?* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 1.
- de Werle domini v. von Wenden.
- Werle *Werl* (RB. Arnsberg) 106.
- Werne v. Verona.
- Wernerus mag. ord. B. Mariae Theutonicorum in Prussia 697, 20.
- Wernher graf von Hohenberch 549, 25.
- Wernher von Hoenvels 714, 1.
- Wernherus de Nerstein 422, 15.
- Wernherus filius Heinrichi de Sevelt 699, 20.
- Werenher Wisso de Sulcz 114.
- Wernhere genant der Winther 386, 15. — gebrudere: Sifrid, Gyselbret.
- Wertheim (Baden) 434, 10. — grave: Rudolf, Elyzabet sine husfrowe.
- Wesalia superior *Oberwesel* (RB. Koblenz) 216, 35.
- Wesalien. inferius *Wesel* (RB. Düsseldorf) oppidum 217, 5.
- von Westerburch, Westernburch *Westerburg* (RB. Wiesbaden): Johan (Hans), Reinhart.
- Westvalia, Westfalen 106, 40. 371, 40. — duces Saxoniae, Westvaliae et Angariae: Ericus, Rudolf. — marschale: Robbracht greve van Virneborch.
- Westheim (RB. Mittelfranken, BA. Uffenheim) 613, 1.
- Westhoven *Westhofen* (in Alsatia) 612, 25.
- de Westhusen *Westhausen* (RB. Erfurt): Thilo dictus Grawe.
- Westrogum *Westergau* (Friesland) 669, 15.
- Wetternvelt *Wetterfeld* (Bayern, RB. Oberpfalz) 527, 5.
- Wibertus de Riveroy capitaneus gentis Francigenae 83, 30.
- Wiker von Ovenbach 44, 15.
- von Wichsantpeter prior 598, 45.
- de Wida, Wyda *Weida* (Thüringen) advocati: Heinrich der Lange, Henricus iunior.
- de Widdendorf *Widdendorf* (RB. Köln)? Gebhardus.
- Widental vallis 67, 5.
- Widersperch *Widdersberg* (RB. Oberbayern) 527, 25.
- Widroltus de Wartenvels 125, 10.
- Wienna, Wiene *Wien* 303, 25. 643, 40.
- Wiglin v. Weignand.
- Wilbrant: Ulricus castellanus in Chuba.
- der Wildensteiner *Wildenstein* (Bayern, RB. Oberpfalz)? Heinrich von Arnsperg.
- Wildo: Ulricus protonotarius Ludowici imperatoris.
- Wilheim, Wilhayn v. Weilheim.
- Wilhelmi magistri: Conradus de Bunna.
- Guillelmi de Advocatis: Ciquinus.
- Guillelmus Sabinen. episc. 143, 35. 245, 10.
- Guillelmus fr. procurator generalis ord. Praedicatorum 531, 5.
- Guillelmus Pinchon (Pinsonus) archidiaconus Abrincen. (ambaxiator Iohannis regis Bohemiae) 111, 25. 128, 10. 560, 40. 685, 1. 687, 1. 722, 1. 725, 20.
- Guillelmus fr. de Okam (Chamboin) Anglicus ord. Minorum 383, 30. 668, 10. 688.
- Guillelmus genitus Friderici regis Aragonum 279, 30.
- Guillelmus comes de Arnsberg 695, 30.
- Willelmus de Calwa et de Tungen comes 23, 15.
- Wilhelm grave von Katzenelenbogen 679. 709, 1.
- Wilhelmus (Guillelmus) comes Hannoniae, Hollandiae, Zelandiae et dominus Friziae 42, 30. 84, 15. 124, 25. 125, 1. 138, 35. 139, 30. 158, 25. 173, 45. 205. 219, 35. 244. 245. 246, 10. 247. 668, 35. 669. 670, 15.
- Guillelmus comes Iuliacen. 418, 40. 444, 5. 446, 5. 691, 25. 692, 25.
- Guillelmus comes de Monteforti in Mediolano specialis vicarius et generalis in tota provincia Lombardiae 232, 20. 236. 238, 1. 589, 40. — vicarius: Branchinus Brusamani.
- Guillelmus Bonvicini de Caprigiola 454. 455, 5. — frater: Iohanellus.
- Wilhelmus de Duvendorde miles 533, 35.
- Guillelmus de Ebola 398, 15.
- Willelmus de Forges miles 326, 20.
- Guillelmus Oulomarii consiliarius regis Aragonum 49, 20. 314, 35.
- Guillelmus Scillatus de Salerno 253, 40.
- Guillelmus de Sexmundis ambaxiator Pisarum 542, 35.
- Guillelmus olim Vilani de Romanza commorans in Burgo Sancti Petri 561, 15.
- Guillelmus Alberti de Tyenis notarius 153, 15. 154.
- de Wilt: Bernhardus.
- Wimpinen. *Wimpfen* (Hessen) ecclesia 279, 1. 286, 35. 635, 30.
- Winant der Boch marschalk des cheisers Ludovick 549, 20.
- Windesheim *Windsheim* (Bayern, RB. Mittelfranken) 78, 35. 79, 1. — ecclesia in W. 135, 25.
- Winheim *Weinheim* (Rheinhausen) 526, 35.
- de Winsperg, Winsperch, von Weynsperch *Weinsberg* (Württemberg): Engelhardus. — die jungen von W. 731, 40. 732, 15.
- Winterahusen *Winterhausen* (Bayern, RB. Unterfranken) 613, 20.
- Winterbach *prope Gemünden* (RB. Koblenz) 679, 45.
- Winterberg (RB. Arnsberg) 106, 35.
- die Winthere: Wernhere, Sifrid und Gyselbret gebrudere.
- Wintzingen *Winzingen* (RB. Pfalz, BA. Neustadt) 526, 35.
- Wyppel von dem Rosgartin 714, 1. — filia: Methild.
- Wippervoyrde *Wipperfürth* (RB. Köln) 394, 10.
- Wiprecht Swende von Weinheim 105, 40.
- de Wirtemberg, Wirtenberch comes 578, 40. 712, 35; v. etiam Eberhart, Ulrich.
- Wirtzburg v. Herbipolis.
- Wysbaden *Wiesbaden* 533, 1.
- Wisenburg, Wissenburg v. Weissenburch.
- Wisso: Werenher de Sulcz.
- von Wittenborch *Wittenberg* (RB. Potsdam): Clawes unde Otto juncherren.
- von der Wizen: Heinrich.
- Wizzenburch, Wizzenbürg v. Weissenburch.
- Wizzenloch, Wiszenloch *Wiesloch* (Baden) 526, 35. 610, 25.
- Woffindorf *Woffendorf* (Bayern, RB. Oberfranken) 521, 35.
- Woldemarus marchio Brandenburg. 291, 20. 537, 15.
- von Wolferamstorf *Wolframsdorf* (KrH. Zwickau): Luppolt.
- Wolfhart des riches man ze Ovenhusen 121, 25.
- Wolframus episc. Herbipolen. 15, 20. 20, 25. 21. 51, 1. 160, 35. 161, 1. 167, 20.
- Wolframus de Nelemburg commendator provincialis ord. B. Mariae Theutonicorum in Suevia 588, 25. 599, 35.
- Wolfram Schrimpf 44, 35.
- Wolfrathusen *Wolfratshausen* (RB. Oberbayern) 527, 20.
- Wolfsperch *Wolfsberg* (Bayern, RB. Pfalz) 526, 35.

von Wolſſtsach, Wolntsa, Wollentz-
sach *Wolnzach* (RB. *Oberbayern*):
Heinricus de Preising.

Wormacia, WORMATIEN., Wormtz,
Wormesze, Wormisze, Wrmz
Worms 33, 25. 34, 25. 35, 1. 68, 35.
204. 216, 25. 251, 15. 386, 25.
434, 15. 647, 25. 649, 5. 651. 680,
40. — cives 36, 5. — Wormezzer
gaw 35, 10. — episcopus: Ger-
lach.

Wortwin von Cymmern richter ze
Rotenburch 3, 10.

Wrtilaus dux Slaviae 65, 5; Wartz-
lai ducis relict 719, 30.

Wratislaviensis. *Breslau* electus, ec-
clesia 128, 15.

Wrowinveld v. Frowenveld.

Wulterrae v. Vulterrae.

X.

Xara, Xiara v. Sciarra.

Y vide I.

Z.

Zambellus Menelotii de Mediolano
561, 15.

Zambonus (Iambonus) filius Paren-
tis dicti Pacii de Serçana publicus
mercator 453. 467.

Zampantus: Bartholomeus vicarius
vallis Arni.

de Zanaxiis de Cremona: Manuel.

Zarte: Waltherus scabinus Argen-
tinen.

Zeyce Zeitz (RB. *Merseburg*) 512, 15.

Zelandiae *Seeland* comes: Wilhelmus.

Zelle Zell (RB. *Koblenz*) 710, 15.

Zengerius (Zenger): Otto castellanus
in Chuba.

Zeyn v. Seyn.

Zigenruck, Cygenrücke *Ziegenrück*
(RB. *Erfurt*) 261, 30. 262, 25.

Zilibertus miles collateralis Canis
Grandis de la Scala 408.

Ziliolus dominus 101, 15.

de Zina: Hendricus fil. Hendrae.

von Zymern, Cymmern *Herren-
zimmern* (Württemberg, OA. *Mer-
gentheim*): Bertholt, Wortwin.

de Zolr, Zolre *Zollern prope Hechingen*
comes 578, 40; v. etiam: Friderich.

Zonfredus de Castana canonicus
eccl. de Modoetia 223, 40.

Zopp de Alzna: Dietericus.

Zürich, Zurich v. Thuregium.

de Zulen *Zwolle in Hollandia* (prov.
Oberyssel): Stephanus.

Zutphaniae *Zutphen in Hollandia*
(prov. *Geldern*) comes: Renaldus
dux Gelriae.

von Zweinbrucken v. de Geminoponte.

Zwerin, Zwirinen. v. Sverinen.

Zwickouwe, Zwikowe, Zwykaw, Zwig-
gawe, Zwiggoŵ *Zwickau* (Sachsen)
116, 25. 117, 5. 260, 10. 510, 20.
657, 1. 707, 35.

INDEX RERUM ET VERBORUM

Scripsit WILHELMUS FINSTERWALDER.

a.

- abbas 51, 5. 63, 25. 35. 493, 35. 522, 15. 25. 35; a. et conventus monasterii ordinis Cist. 595, 10. 596, 5. 15. 35. 45; a. monasterii 110, 40. 160, 35. 480, 25; a. populi 274, 10. — abbt, apt 44, 5. 67, 25. 541, 15. 598, 30. 40. 45. 599, 1. 5. 10. 20. 678, 5. 679, 20. 25. 700, 30; a. des gotshuses 678, 35.
- abbatia 271, 40. 441, 40.
- abbatissa 370, 15.
- abdicare de rebus temporalibus 353, 10. 15.
- abdicatio dominii 353, 40. 666, 15; a. iuris in proprietate et usu rei 354, 15. 357, 1. 20; a. proprietatis 353, 15. 20. 355, 5. 666, 15.
- abgeschrift v. copia.
- abscultare 375, 20.
- abscultatio 375, 30.
- abslag 602, 10. 15. 20.
- absolvere a iuramento fidelitatis et fidelitatis vinculo 183, 35; a. ex plenitudine potestatis 151, 25; a. a sententiis *ex. gr.* 30, 10; absolutus a sententiis et penis 488, 1. 5.
- accidentia infirmitatis 154, 35. 40. 155, 15. 20.
- acht v. aeht.
- acta curiae (imp.) 391, 15; a. iudiciorum 154, 10.
- actio in factum *concepta* 465, 10; a. legitima 103, 15.
- actor 606, 30. — cleger, clegher, chlager 3, 20. 107, 15. 108, 20. 528, 45.
- actus civilis 324, 15. 534, 1. 550, 30. 35. 552, 25; a. legitimus 171, 5. 324, 15. 533, 40. 534, 1. 551, 30. 35. 552, 25. 567, 35; a. tabellionatus 154, 5; a. utendi 357, 20.
- adhaesio appellationis 304, 1. 5.
- administratio ecclesiae Bambergen. 15, 5; a. monasterii 625, 5; a. generalis monasterii 623, 30; a. regni et imp. 9, 5. 38, 10. 183, 15. 184, 1. 15. 187, 45. 188, 10. 35. 190, 10. 25. 192, 15. 35. 193, 20. 30. 250, 20. 329, 30. 40. 476, 20. 25.
- administrator episcopatus 366, 35. 367. 368, 5. 15. 20. 25.
- admissio electionis 9, 5; a. electi 476, 20. 582, 1.
- admittere, admissus per sedem apostolicam 331, 30. 335, 40.
- adoptio spiritualis 250, 1.
- advocatia 17, 10. 104, 15. 172, 30; a. monasterii 104, 5. 568, 20. 653, 35; a. villae 655, 40. 656, 1. — vogtay 17, 25. 412, 25. 35. 602, 5. 624, 25; v. der stat 466, 40. 467, 1.
- advocatus 86, 40. 261, 25. 514, 30. 569, 45. 664, 35; advocatus i. e. iurisconsultus 80, 20; a. civitatis 553, 35; a. ecclesiae 53, 10. 54, 1; a. provincialis *Landvogt* 279, 1. 553, 35. 619, 15. 651, 30. 664, 15. — avogadi Romani 342, 25. — beschirmer des stiftes 433, 35. 436, 5. — vogt, voyt, faut 44, 35. 412, 20. 25. 434, 30. 540, 15. 680, 1; v. des gotshewser 574, 15; v. des richs 412, 25. 516, 10. 15. 540, 1. 617, 25. 618, 10. 711, 1.
- aeht, acht 598, 15; des riches a. 387, 5; in die achte tûn 213, 25.
- aehten, echten 682, 1. 700, 30.
- aid, ayd v. iuramentum.
- ainung, ayniûz 74, 20. 735, 35.
- albergò 376, 15.
- alte et basse parere 256, 15.
- ambassador, ambasiator, ambaxator. ambaxiator, ambasciator, embaxator, enbayxador 26, 30. 32, 35. 43, 1. 45, 35. 54, 5. 81, 5. 82, 20. 99, 25. 101, 20. 115, 35. 140, 30. 144, 5. 15. 146, 20. 168, 25. 175, 10. 177, 1. 197, 35. 198, 20. 25. 201, 1. 5. 15. 25. 220, 5. 244, 35. 280, 15. 402, 35. 403, 45. 404, 5. 35. 405, 35. 426, 10. 30. 449, 5. 30. 40. 451, 1. 458, 20. 460, 1. 5. 463. 464, 1. 10. 517, 25. 542, 35.
- 543, 5. 544, 5. 20. 548. 633, 5. 683, 35; a. civitatum, communitatum 138, 20. 139, 20. 212, 15. 25. 461, 30. 35; a. ducis 59, 20. 588, 25; a. legati 462, 1; a. papae 141, 15; a. parlamenti 458, 35. 45. 459, 10. 15; a. regis 83, 10. 132, 15. 20. 143, 20; a. regis Aragoniae 141, 40. 142, 5. 10. 25; a. Romanorum 212, 30; a. sollennis 138, 20. 451, 5. 452, 5. 461, 10. 462, 25.
- ambassiata, ambaxiata, ambaxata 26, 30. 139, 15. 398, 20. 402, 35. 404, 35. 449, 5. 548, 5; a. sollempnis 348, 10. 139, 1.
- ambitus muralis 535, 40.
- amfractus 103, 5. 30.
- ampt 105, 35. 40. 615, 30; a. der lantvogtay 615, 20.
- amptman, amptleute, ammetlude, amman 34, 45. 67, 25. 106, 10. 107, 10. 224, 35. 282, 15. 20. 435, 10. 20. 445, 15. 497, 45. 529, 10. 15. 598, 30. 35. 629, 20. 25. 656, 25. 671, 5. 608, 1. 683, 15. 730, 5. 731, 15. 20. 734, 40. 735, 10. 45. 738, 25; a. geweldiger 282, 5. 10; a., rat und burger gemeinliche der stat 542, 5; a. dez richs 540, 1. 617, 25. 618, 10. 718, 1.
- ammanatus 79, 5. — ammanampt 469, 10.
- anegreifen uff eyn recht 435, 10.
- angaria 234, 40. 439, 40. 563, 10.
- anni pubertatis 190, 15; ad -os nobiles pervenire 72, 15.
- anniversarium 607, 15.
- ansprach 208, 1.
- ansprechen mit gerichte 435, 15.
- antianus, anthianus, ancianus, amzianus 54, 1. 99, 25. 30. 659, 20. 25; a. populi 285, 30. 380, 15. 381, 1.
- anticristus (mysticus) 345, 35. 40. 384, 20.
- antipapa 373, 40. 376, 15. 423, 25. 30. 424, 5. 577, 30. 583, 10. 627, 25. 683, 30. 687, 35. 726, 15. 25; a. haereticus 649, 20. 689, 1.

- antworten v. inantworten.
 apodixa 423, 10.
 apostaticus 304, 20. 305, 5. 360, 10. 385, 5. 387, 30. 35. 40. 388, 15. 577, 30; a. et scismaticus (*Petrus de Corbara*) 543, 25.
 apostatus 335, 35.
 apostolicus v. auctoritas, constitutio, doctrina, indulgentia, indultum, legatus, licentia, litterae, mandatum, nuntius, officialis, potestas, privilegium, processus, rescriptum, scriptum, sedes, tabellio.
 apothecarius 606, 10; a. regiae camerae procuratorum 83, 10.
 appellare a papa non bene informato ad papam bene informandum 383, 30.
 appellatio 31, 5. 10. 147, 35. 200, 25. 229, 15. 304, 35. 305, 1. 321, 20. 359, 25. 447, 30. 35. 571, 20. 30. 592, 40. 609, 30; a. in prima et secunda causa 321, 15. a. ad imp. maiestatem, curiam *facienda* 368, 5. 10; -em admittere 391, 15; a. ad papam 40, 25; a. adversus processus 351, 5; ab -ne recedere 649, 20; a. regis 31, 5. 10.
 approbare (laudare, ratificare) *ex. gr.* 292, 45. 293, 1. 302, 25. 318, 35. 319, 40. 321, 25; a. per sedem apostolicam 179, 5. 180, 45. 331, 40. 335, 40; -i et admitti per ecclesiam 582, 10; a. electionem et personam 193, 1; a. regem Romanorum 190, 10; a. in regem R. 312 20. 25.
 approbatio 9, 5. 293, 1. 10; a. electionis 62, 20; a. regis electi 190, 10; a. seu admissio electionis per sedem apostolicam 179, 30; a. seu admissio electionis 312, 30; a., reprobatio et repulsio electionis et electi 63, 20. 476, 20. 582, 1; a. status et regulae fratrum Minorum 359, 20.
 aquila 640, 30. 35; a. imperialis 375, 10. 15; a. *in bulla* 322, 45; a. in pomo imperii 320, 40; a. cum palla regali et virga 375, 10; a. in sigillo 320, 45. 322, 45; a. in summitate sceptri 320, 40. 322, 40.
 arbitrium 77, 5. 101, 30. 150, 1. 242, 1. 423, 1; a. boni viri 76, 40.
 arbitrator, arbiter 76, 25. 35. 77, 5. 706, 15.
 archicamerarius 290, 5; a. imperii 534, 20. 537, 20.
 archicameratus 290, 1. 291, 20. 25. 35. 292, 20.
 archicancellarius sacri imperii per Galliam 80, 1; a. imperii per Italiam 235, 10. 443, 40. — ertz-kantzler des h. riches in Dutschen Landen 20, 25.
 archidiaconus 687, 1.
 archiepiscopus *ex. gr.* 12, 10. 20. 40. 13. 35. 161, 5. 335, 15. — ertzbischof, ertzpischof, erchibiscop *ex. gr.* 20, 15. 25. 108, 20. 643, 10. — arze-vispe 313, 30.
 archimarescalcus s. imperii 371, 5. 40.
 architectus monetarum 605, 40. 606, 5.
 argentifodina 567, 10.
 argentum 509, 30.
 armata maritima et terrestres 88, 20. 316, 15; a. regia 399, 35. 40. — armada 314, 5. 10. 15.
 armbrust 435, 1.
 arrestare 383, 35. 543, 45. 605, 35. 688, 20.
 ars notaria 154, 5; a. et officium notariae 561, 25. 30. 35. 40; a. et officium tabellionatus 561, 25. 35.
 articuli fidei 354, 5. 355, 10. 359, 15; -i hereticales 477, 40. 688, 15; in articulo mortis 188, 50. 189, 1. 194, 45. 195, 1. 330, 30. 332, 10. 334, 10. 30. 35. 40.
 artificium 607, 1. 5.
 arzevispe v. archiepiscopus.
 ascultare, abscultare 236, 35. 40. 45. 375, 20.
 assicurare 399, 15.
 assignare peremptorie terminum 197, 15; a. in solutum 420, 15. 453, 35.
 assignatio praebendae 521, 15.
 assumere in cameram imperii 506, 5; a. ad regimen regni et imperii 369, 25; a. in imperatorem 722, 25; a. (cesareum) imperiale dyadema 174, 10. 35.
 assumptio in imperatorem 331, 45; 338, 1; a., electio, nominatio 332, 5. 15. 333, 10.
 assumptor 335, 1. 5; a., elector, nominator 332, 5. 10.
 auctoritas apostolica 36, 30; 42, 1. 160, 35. 181, 25. 182, 20. 183, 5. 184, 40. 186, 40. 189, 40. 192, 35. 196, 40. 179, 1; a. legati sedis ap. 30, 10; a. papalis seu pontificalis 361, 15; a. creandi tabelliones 216, 5; a. imperatoris, imperialis 36, 25. 154, 1. 346, 35; a. iudicem ponendi 365, 1; a. regia 171, 5. 208, 45.
 auditor generalis imperii 571, 20.
 aufläuff, uflauf 163, 15. 445, 10. 528, 40. 529, 1. 628, 25. 629, 30. 701, 30. 728, 35. 734, 15. 30. 35. 40.
 aula imperii 316, 40. 443, 20. 554, 5.
 aurifodina 567, 10.
 aurum 589, 30.
 Autentica 'e complexu' (*Nov. 89, 15*) 571, 5; A. 'licet patri' (*Cod. 5, 27. 3*) 571, 1; A. 'quibus modis' (*Nov. 89, 15*) 324, 15. 571, 1.
 autenticare 222, 40. 236, 15. 561, 35; ex autentico 236, 35. 40; cum (ex) autentico abscultare 236, 35. 40. 45. 375, 20.
 avogadi v. advocatus.
 ayd v. iuramentum.
 ayniñz v. ainung.
- b.**
- bacchetta 381, 30.
 bacones (munitiones) 384, 5.
 baculus pastoralis 311, 5.
 bailia, balia 428, 10. 15. 454, 35.
 baiulus 56, 10.
 balcanus 419, 40.
 balchio 524, 40.
 balista, ballista 399, 1. 400, 1.
 ballistarius 86, 5. 211, 20.
 balnea 269, 40.
 bancum 411, 25; banchum iuris 416, 30. 35.
 banerarius 437, 5.
 banneria, baneria, bampneria 324, 35. 437, 5. 15.
 bannitus 221, 20. 274, 5. 20.
 bannum, bamna (banna) 431, 30. 35. 408, 25. 550, 15; b. imperiale, imperii 240, 20. 442, 30. 443, 10. 482, 30. 483, 20; b. pannificum, pistorum 148, 30; b. regis 274, 25. 401, 30. — bann, pan, pann 47, 30. 48, 15. 87, 15. 599, 10; b. des babstes 387, 5; b. in den gerihten 700, 30.
 barcha, barca 400, 1.
 barones *ex. gr.* 380, 20. 381, 15. 519, 40.
 baronia 263, 40. 587, 20.
 basilica 286, 5. 401, 1. 627, 20. 628, 10; b. apostolorum principis 350, 1.
 basis *columnae* 103, 30.
 bastardus 570, 35.
 pauweliche und habeliche sitzen in der stadt 418, 15.
 bedelorden 33, 35.
 bellum campale 121, 10; b. campestre 211, 20.
 beneficiatus 378, 35. 627, 40. 628, 10.
 beneficium absolutionis 12, 10. 160, 40. 544, 15; a. cum cura, sine cura 580, 1. 10. 584, 25; b. ecclesiasticum, ecclesiae 37, 20. 189, 5. 196, 1. 237, 30. 330, 35. 333, 30. 45. 345, 15. 366, 25. 367, 15. 377, 10. 20. 378, 10. 30. 35. 543, 25. 579, 35. 580, 1. 10. 584, 5. 25. 688, 1; b. imperiale 221, 25. 782, 35; b. iuris 465, 10; b. manumissionis 682, 10. 15. 699, 25. 40.
 perchwerch 262, 40.
 berriuola dello scarlatto 376, 15.
 beschirmer des stiftes v. advocatus.
 besessen man 213, 20. 30.
 besezze, beses, besez, besezse 435, 25. 30. 35. 40.
 bestätigen von dem babst 96, 30. 97, 15.
 besucht und unbesucht 6, 30. 262, 5. 425, 20. 527, 40. 573, 15. 20. 25. 602, 10. 658, 25.
 bet (und bot), bett 67, 30. 612, 25; bett, gewöhnliche 711, 25; erste bethe v. preces primariae.
 bevesten 208, 10.
 bewerunge, bewerbung 297, 25. 298, 1.
 bisba v. episcopus.
 bischof, pischolf v. episcopus.
 bladum, blada 10, 25. 123, 25. 124, 5.

- blasfemia, blasphemia 378, 5. 423, 40. 665, 20.
- blide, blyde 213, 40. 435, 25. 30.
- bonum castrense 655, 40; -a corporalia et incorporalia 535, 35; -a feodalia, feodalia 371, 35. 513, 20. 25. 515, 5. 522, 35; -a imperialia 519, 15. 520, 15. 535, 35. 626, 15; -a mobilia et immobilia 240, 20. 366, 40. 454, 25. 479, 10. 592, 20. 664, 35; -a monasterii 521, 35; -a patris, paterna 485, 25. 30. 551, 40. — gut der brudere 208, 1; ligent gut 618, 30. 35.
- brachium saecularis iudicis 223, 20.
- brant, brand, prant 33, 35. 107, 10. 108, 10. 657, 35. 728, 25.
- brief, prif, breyv *documentum* 3, 10. 5, 20. 6, 10. 7. 8. 17, 10. 70—82. 90—98. 104 *et passim*. 386, 20. 25. 387, 10. 394, 35. 395, 10. 396, 5. 413, 20. 424, 30. 428, 35. 433, 45. 444, 30. 445, 30. 35. 481, 10. 25. 486, 30. 35. 487, 5. 495, 10. 25. 40. 496, 1. 5. 20. 497, 10. 498, 1. 516, 10. 15. 517, 5. 523, 5. 10. 20. 533, 15; beede b. 108, 1; b. und hantfest 98, 10. 413, 15. 20; offen b. 152, 10. 169, 35. 445, 10.
- briga 72, 5. 81, 40.
- bruder des Thuschen huses 207, 40; der br. vom Theutschen hause gut 208, 1.
- brútschatz 130, 25.
- bullā 487, 35. 199, 40. 180, 25; b. aurea 294, 40. 296, 10. 325, 10. 361, 30. 364, 20. 438, 40. 443, 15. 499, 35. 501, 15. 502, 1. 554, 1. 611, 30. 616, 40. 648, 15. 652, 1. 664, 25. 669, 20; b. in cera alba 320, 35. 40. 322, 40; b. plumbea 80, 1. 249, 5; b. propria 507, 30; b. rotunda 320, 35. 322, 40. — guldene bull 498, 1.
- bund, pund, pünde 20, 5. 162, 10. 15. 20. 308, 15. 602, 40. 603, 5. 279, 35. 40. 735, 10; buntnust, bündnuzz, püntnuzz 21, 20. 30. 40. 308, 1. 590, 10. 603, 1. 636, 5. 15. 35. 637, 5. 10. 20.
- burchgraviatus 511, 1. 5. 10. 15.
- burchgravius, boregravius, brocravius 151, 5. 319, 5. 416, 5. 511, 5. 10. 15. 40. — burgraf, buregrave 19, 5. 30. 516, 25. 523, 10.
- bürchlehen, burgelehen, purklehen 118, 20. 40. 119, 1. 10. 424, 30.
- borchman, purkman 107, 1. 424, 35. 425, 1; gemeiner b. 107, 40. 108, 25.
- purchleiche paw 425, 25.
- burchüt 172, 30. 720, 5.
- bürchsezze 7, 30. 35.
- bürchstal, purchstal 118, 10. 20. 594, 1.
- burger, borger, purger *ex. gr.* 3, 10. 20. 33, 25. 209, 40. 210, 15. 306, 30. 434, 30. 35. 40. 481, 15. 495, 25. 496, 1. 20. 497, 10—40. 526, 5; b. gemeinliche 542, 10; b. und gemainde, gemainlich 549, 15; b. der stete 33, 25; ze b. enpfahen 683, 15. 711, 30.
- burgerinne 711, 20.
- burgermeister, purgermeister, zunft, rat und gemainlichen der b., gemein der stat 394, 30. 395, 1. 5. 40; b., amman, zunft, rat und gemainlich die burger 412, 10; p., rat und gemain der purger und der stat 444, 25. 445, 10; b., schultaiz, rat und burger gemainlich *ex. gr.* 617, 10. 15. 40. 618, 1. 25. 620, 15. 635, 15.
- burgum, purgum 212, 15. 431, 5. 490, 30. 492, 35. 591, 40. 592, 15. 25. 30. 35. — purch, burg, bürch, burk 47, 25. 386, 20. 30. 468, 10. 481, 15. 30. 487, 10. 526, 30. 560, 5. 20. 634, 5. 672, 10. 732, 1; b. de fora 257, 40; p. frien 560, 5.
- c.
- calamus 154, 5.
- calcaneum 89, 5.
- calcar 692, 25.
- calcina 276, 30.
- cavalcada, calvacata, cavalea 92, 20. 422, 20. 437, 10. 450, 20. 25. 464, 30. 550, 15. 563, 10; c. batayla 248, 20.
- cambium 606, 1.
- camera: communis 431, 35; c. ducatus 271, 10; c. fiscalis 273, 35. 430, 20. 433, 28. 536, 20; c. imperialis, imperii 210, 35. 234, 20. 242, 40. 243, 5. 261, 15. 375, 35. 376, 1. 430, 40. 482, 30. 483, 20. 492, 15. 40. 503, 5. 504, 15. 506, 5. 508, 15. 515, 30. 520, 30. 552, 5. 565, 5. 570, 5. 572, 5. 608, 5. 647, 20. 648, 15; c. palatii (caseri?) 454, 15; c. papae 246, 35; c. regis, regalis 5, 5. 6. 45. 17. 1. 232, 30. 256, 35. 271, 10. 302, 35. 316, 15. 367, 20. 428, 10. 439, 25. 471, 25. 471, 35; -ae regis homines peculiares 492, 15; c. vicarii generalis 430, 40; -ae servi v. servus. — chamer des kaysers 615, 15. 20; k. des kunigs 340, 10; riches c. 262, 5. 679, 30.
- camerarius communis 524, 30. 525, 15; c. maior 432, 10. 15. 20; c. papae 627, 40; c. regis 29, 15. 30. 40. 393, 1; c. urbis Romae 712, 30; c. vicarii 454, 15. — chameraer des kunigs 340, 10.
- chamer knecht v. servus.
- camermaister 164, 25.
- caminus antianorum 101, 15.
- cancellare 563, 30.
- cancellaria papae 32, 30; c. regis Romanorum 232, 10.
- cancellarius (vice archicancellarii) 295, 10; c. aulae imperialis, imperii 235, 5. 443, 40. 491, 15—25. 568, 40. 651, 1; c. ad malleficia deputatus 523, 35. 524, 40. 525, 1; c. regis 238, 1. 399, 20. 25. 30. 35; c. Urbis 591, 40; c. vicarii generalis, curiae vicarii generalis 416, 10. 436, 35.
- 437, 5. 467, 15. 20. — canceler des Rom. chuniges 172, 1; chantzler 732, 5. 15.
- cancelli 384, 25.
- candela cerea 607, 15. 20.
- canones, c. sacri 183, 40. 45. 186, 20. 195, 1. 267, 10. 351, 35. 352, 10. 30. 353, 30. 354, 30. 40. 355, 5. 20. 359, 10. 40. 360, 25. 35. 478, 40. 659, 1. 667, 40. 668, 1. 689, 10.
- canonia 237, 30.
- canonica 411, 25. 419, 30. 420, 35.
- canonicatus capellae Ratisbonen. 377, 1. 5. 25; c. et praebenda 377, 1. 5. 20. 25.
- canonicus 11, 45. 15. 30. 45. 35. 52, 15. 89, 1. 20. 214, 25. 287, 15. 279, 5. 382, 10. 20. 628, 10. — chorherre 529, 40.
- canonista 185, 40.
- canonizari 198, 25.
- cantor 145, 1. — sanchmeister 47, 15.
- capella 276, 45. 277, 10. 30. 407, 35. 411, 25. 40. 419, 30. 421, 1. 427, 15. 595, 5. 45. 596, 10. 15. 35.
- capellania 407, 30.
- capellanus 674, 15. 685, 15; c. archiepiscopi 159, 30; c. episcopi 402, 20; c. papae 133, 20. 419, 10. — chappellan 598, 40.
- capellus 372, 30. 373, 30.
- capital 420, 1. 30.
- capitaneus 54, 1. 126, 15. 130, 1. 223, 25. 232, 25. 237, 20. 25. 270, 10. 321, 15. 459, 20. 462, 35. 45. 463, 40. 464, 20. 35. 517, 40. 548, 30. 45. 556, 35. 559, 10. 709, 30; c. generalis 472, 30. 473, 25; c. guerrae, ad guerram 285, 30. 374, 25. 381, 35. 405, 20. 421, 30. 465, 20. 474, 10. 531, 20; c. insularum 113, 15. 20; c. miliciae 548, 25; c. populi 465, 25; c. regis 488, 40; c. ultramontanus 458, 35. 462, 30. 35. 45; c. Urbis 332, 1. 25.
- capitulum conventus fratrum, ordinis fratrum Minorum 30, 40. 68, 5. 259, 15. 384, 25; c. ecclesiae 51, 10. 216, 25. 286, 35. 494, 1. 635, 30; capitula officiorum 222, 5. 10. — capitel der kirche 47, 20. 30. 40. 48, 10. 551, 5. 10.
- capitulum *Hauptstück* 212, 25.
- caporales 83, 15.
- cappillare 605, 40.
- capsa 432, 20.
- caracter 26, 40. 652, 5. — karacter militaris 522, 30. 35.
- carcer 37, 10. 25. 40. 160, 35. 583, 10. 632, 40. 633, 1; c. perpetuus 409, 25.
- cardinalatus 384, 10. 438, 15.
- cardinalis, -es 32, 20. 46, 1. 60, 10. 86, 20. 143, 35. 177, 5. 179, 35. 198, 15. 247, 1. 252, 15. 312, 25. 30. 315, 30. 347, 25. 372, 30. 373, 25. 40. 383, 25. 403, 1. 451, 30. 35. 460, 35. 477, 35. 676, 45. 691, 15. 722, 30; cardenal, cardenals 313, 30. 35. 683, 35; coetus -ium 1, 10; collegium -ium 1, 10. 347, 30; creatio -ium 385, 5;

- eligere -es 372, 30; cardinali scismatici 376, 15; *v. etiam* diaconus, presbiter, legatus. — cardinal 44, 30.
cardines imperii 291, 10.
careria 494, 1.
carestia 531, 10.
carrechen *Karren* 35, 15.
carta 168, 35. 420, 20. 454, 20. 480, 10. 561, 30. 35; c. absolutionis 376, 1; c. absolutionis et liberationis 376, 5; c. bombicina 154, 10; c. abrasa bombici aut papiri 561, 35; c. liberationis 376, 1; c. (di notaio) 342, 35. 40; c. processus, processuum 181, 30. 182, 45. 189, 35. 191, 40. 195, 5. 196, 35; c. (et) sive membrana processus 266, 35. 268, 40. 331, 10. 334, 30. 335, 15. 337, 5. 477, 1. 588, 1; c. quietanciae 376, 1; c. de qua scriptura abrasa 154, 10.
casales 269, 40. 301, 20.
cassare, irritare, annullare *ex. gr.* 38, 20. 41, 10. 194, 40. 220, 20. 221, 5. 222, 20. 331, 5. 565, 5. 585, 1.
cassatio 507, 30.
castaldio *v. gastaldio*.
castellania 263, 40.
castellanus 123, 25. 124, 25. 30.
castitas, oboedientia, paupertas *vota ordinis* 666, 25. 667, 5.
castrensis imperii 655, 25. 656, 1.
castrum 4, 5. 20. 40, 40. 41, 1. 35. 43, 10. 49, 35. 40. 51, 5. 10. 30. 217, 30. 221, 30. 229, 5. 242, 35. 243, 5. 257, 10. 15; -a civitatis 221, 10; c. commune 210, 35; c. imperiale 724, 5. 35. 725, 30; c. regium 256, 30; *v. etiam* burgum.
cateracta *infirmas oculos* 127, 1.
cathalogus sanctorum 359, 25.
cathedra 554, 35; c. episcopalis 14, 40; *v. etiam* ecclesia.
cauda agagina 419, 40.
causa civilis 571, 20; c. criminalis et (vel) civilis 243, 35. 550, 15. 567, 25. 612, 5. 639, 25; c. fidei 659, 1. 667, 40.
cautela 114, 1. 10; ad -am 27, 10. 172, 25. 222, 25. 373, 25. 377, 25. 420, 30. 421, 40.
cautio 168, 5. 40; c. iuratoria 9, 25; -nem recipere 488, 10.
cavayl, homens a c. 248, 20; hommes a cavalles 314, 15.
cavayler 248, 15. 20.
cavayleria 248, 25.
cedula 89, 30. 139, 45. 160, 10. 15.
celebrare divina officia 259, 30. 619, 15.
censuarius episcopi 367, 30. 35.
censura ecclesiastica 200, 25. 229, 15. 407, 20. 592, 40.
census 22, 25; c. annuus 233, 15.
centa, cente *iudicium* 521, 35. 522, 1. 639, 20.
certificare 156, 35.
certificatio 156, 35.
certus: ex certa scientia 102, 20. 103, 10. 171, 10. 178, 45. 234, 25. 263, 40. 268, 35. 269, 25. 35. 274, 10. 275, 30. 40. 292, 45. 293, 1. 294, 30. 35. 298, 25. 301, 20. 302, 25. 301, 5. 317, 1. 20. 318, 35. 40. 319, 40. 45. 321, 1. 25. 30. 324, 5. 325, 20. 368, 30. 407, 35. 410, 5. 427, 25. 429, 25. 430, 10. 433, 5. 10. 440, 1. 5. 453, 15. 456, 30. 466, 5. 470, 15. 471, 20. 30. 35. 480, 5. 484, 5. 486, 10. 489, 1. 502, 15. 503, 25. 504, 15. 505, 5. 506, 25. 507, 25. 40. 508, 5. 25. 522, 5. 532, 5. 15. 534, 1. 5. 10. 536, 5. 15. 545, 20. 550, 15. 551, 40. 552, 5. 30. 35. 553, 40. 557, 35. 558, 45. 563, 15. 35. 564, 25. 565, 1. 567, 35. 569, 25. 570, 45. 571, 1. 5. 10. 35. 604, 40. 607, 40. 616, 20. 647, 10. 669, 1; *v. etiam* terminus.
chantzler *v. cancellarius*.
chauf, chauffen *v. kauf*.
chirchensatz, kyrchensatz, kirchensatz 118, 10. 40. 527, 45. 703, 35.
chirchherre 529, 40.
chorherre *v. canonicus*.
chrays, chrayz, chrais 728, 20. 25. 35.
chrönung *v. coronatio*.
churfürsten des reyches, kurfürst, walfürsten 21, 20. 603, 1. 679, 10. 702, 5. 25. 40. 704, 15.
cimiterium 51, 5.
ciragroforum (cirografum) 520, 10.
circuitus imperii 301, 1.
circumferentia sigilli 179, 20. 245, 20. 247, 5. 640, 30; circumchircha 320, 40. 45. 322, 25. 30. 45.
citare 32, 20. 182, 30. 186, 30. 421, 1; c. (evocare) ad iudicium 605, 20; c. peremptorie 184, 5. 191, 15. 196, 10. 250, 15.
citatio 32, 20. 186, 35. 40. 189, 15. 190, 30. 194, 30. 196, 20. 250, 30. 276, 10. 330, 40. 334, 15. 343, 35. 411, 35. 586, 20. 587, 40. 45. 588, 1.
ciutat 248, 25. 257, 40. 315, 35. 40.
civitas 27, 20 *et passim*; c. cathedralis 214, 20; -em munitam construere 364, 45; c. imperialis 362, 10. 707, 1; c. Romana 314, 25. 30; c. sacerdotalis 362, 10.
claudere *v. strata*.
claustrum 619, 10. 659, 10. — clöster, chloster 97, 30. 598, 30. 599, 10. 15. 618, 30. 35. 728, 25. 40; *v. etiam* monasterium, closterhof.
clausura *v. strata*.
claves ecclesiae, regni celorum 358, 30—40; c. potentiae 359, 5; c. scientiae 358, 30. 40. 359, 5.
claviger celestis 8, 20.
cleger *v. actor*.
clericus 30, 1. 15. 20. 37, 5. 38, 10. 43, 15. 360, 10. 366, 30. 40. 378, 10. 35. 580, 10. 619, 10. 20. 30. 40. 635, 30. 640, 35. 685, 1. 687, 1; c. imperatoris 392, 30; -ci laici 190, 25. 191, 25. 360, 10. 484, 30; c. saecularis 143, 20; c. saecularis et religiosus 223, 1. 488, 1. 619, 10. 35. 40.
clerus 336, 15. 345, 15. 367, 45. 384, 20. 403, 15. 627, 25; c. capitularis 249, 5. 10; c. et populus Florentinus 373, 35; c. et populus Franciae 383, 25; c. et populus Romanus 348, 25. 35. 40. 349, 1. 15. 350, 5. 360, 40. 361, 1. 5. 30. 362, 20. 25. 30. 366, 25. 368, 30. 379, 15. 20. 478, 10. 20. 383, 20. 401, 1. 406, 40. 407, 1; c. saecularis et religiosus 147, 40. 220, 25. 488, 10.
climata mundi 219, 10.
closterhof 44, 10.
clypeus, clipeus exercitualis 522, 15. 25. 35.
coctus *v. murex*.
cochilus (*cochlea?*) 503, 20. 505, 5. 506, 20. 508, 20.
colector 369, 10. 371, 20. 30. 626, 15. 653, 5. 20; c. s. imperii 736, 30.
cohabitare in lecto et in mensa 583, 5.
colligatio, pactio, societas, liga *ex. gr.* 27, 5. 38, 15. 334, 20. 548, 10.
collegiata *v. ecclesia*.
collateralis legitima 596, 30; c. regis 170, 10. 40.
collatio (feudi) *ex. gr.* 63, 5. 190, 40. 408, 20.
collecta 223, 35. 224, 5. 10. 234, 45. 563, 25. 569, 20. 616, 25. 622, 20; c. consulta 645, 25.
collegium apostolorum 355, 15. 35. 40; *v. cardinalis*.
comestabilis, conestabilis, constabilis 423, 10. 437, 5. 473, 25. 474, 5.
comitiva 212, 1. 392, 10. 397, 1. 20; c. armatorum 211, 20. 239, 30. 240, 25. 241, 5; c. de gente regia et ducali 397, 1.
comes 26, 5. 153, 35. 154, 5. 15. 167, 25. 168, 10. 40. 171, 1. 25. 202, 25; comes palatinus, palatii 87, 25. 323, 45. 322, 20. 333, 5. 535, 25. 560, 20. 624, 20. 652, 5; c. palatii (Lateranen.) 285, 30. 316, 30. 317, 5. 380, 25; c. palatinus Reni 123, 30. 124, 5. — comte 32, 45. — comu 248, 15. — grave, greve, grefe, graf *ex. gr.* 386, 20.
comitatus 36, 30. 170, 30. 172, 20. 217, 25. 30. 237, 40. 263, 20. 40. 270, 45. 302, 20. 309, 15. 319, 35. 40. 320, 25. 30. 321, 1. 5. 10. 20. 322, 20. 323, 45. 324, 1. 333, 10. 417, 15. 441, 5. 464, 15. 20. 489, 5; -us fortia 430, 40. 431; c. palatii Lateranen. 286, 5. 10. 316, 40. 317, 5. 10; c. palatina Reni 263, 15. 267, 35. 479, 10. — graschaft, grafenschaft 73, 10. 661, 20. 662, 25.
comitia 716, 20.
commendator 114, 20; c. provincialis ordinis Beatae Mariae 588, 25. 599, 35. 623, 30; *v. etiam* kumentur.
commercium 221, 45.
commissarius 487, 30; c. deputatus 494, 35.

- commissio generalis 557, 35. 558, 40.
 commune 221. 226, 5. 243, 10. 255, 20.
 256, 5. 10. 20. 25. 30. 274, 5. 40. 275,
 30-45. 285, 30. 380. 492, 25; c. im-
 perii 234.
 communitas 221, 10. 15. 20. 40. 488,
 40. — communitas generalis et uni-
 versalis credentium 355, 20. 25. 35.
 compendium penarum 270, 25. 302, 1.
 completorium 2, 20.
 computatio 78, 30. 79, 1.
 concanonicus 89, 5.
 concessio imperialis 221, 30; c. pa-
 palis 221, 30.
 concilium 359, 20; c. generale 354, 1.
 355, 1. 360, 5. 659, 1. 666, 15. 667,
 40; c. generale in causa fidei papae
 superius 659, 5. 10. 667, 40.
 concivis 279, 30. 40.
 concordare 236, 35.
 condere statuta municipalia 270, 15.
 301, 45.
 conductio sine causa 465, 10; c. doli
 453, 20.
 conductus: -um concedere 24, 30. 25,
 35; c. in personis et rebus 640, 5;
 c. stratarum 515, 5. — geleit, ge-
 leyte 33, 30. 527, 45. 602, 5; g. der
 Juden 731, 1; gemeyn g. 35, 5.
 conestabilis v. comestabilis.
 confederatio, pactio, colligatio, unio,
 societas *ex. gr.* 38, 15. 201, 5. 231,
 10. 30. 45. 232, 35. 45. 330, 25. 331,
 1. 334, 10. 479, 20. 35. 600, 25.
 601, 10.
 conferre feoda manu vel ore 301, 50;
 c. officia et beneficia ecclesiastica
 367, 5; c. et infeudare vasallos
 237, 40.
 confessor archiepiscopi 31, 1; c. gene-
 ralis, specialis familiaris 194, 45;
 c. regis 69, 15. 70, 15. 143, 25. —
 pichtiger 74, 20. 35.
 confirmare, ratificare, approbare *ex.*
gr. 294, 30. 295, 5. 10. 40.
 confirmatio regia, a rege data 22, 20.
 166, 5. 167, 5. 293, 5. 10. 316, 15.
 592, 30.
 confiscare 442, 15.
 confiscatio bonorum 240, 20. 270, 25.
 302, 1.
 congressus bellicus 312, 40. 45.
 connubium 218, 15.
 conpara salis 222, 10.
 conprinceps 371, 25.
 consignare 453, 5.
 consiliarius comitis 16, 35; c. impera-
 toris, regis, regius 138, 15. 140, 40.
 141, 25. 392, 5. 430, 35. 443, 30.
 502, 15. 503, 40. 504, 10. 506, 40.
 508, 40. 687, 1.
 consilium: generale 327, 15; c. nobi-
 lium 170, 10; c. procerum et sa-
 pientum 174, 30; c. regis 173, 1. 10.
 15. 174, 15. — consilium iudicis
 276, 25. 40.
 consistorium, concistorium 111, 40.
 128, 15. 179, 20. 181, 40. 193, 40.
 198, 15. 267, 10. 15. 451, 30. 542, 40.
 553, 25. 362, 25; c. publicum 197, 5.
 477, 1. 40. 478, 5.
 constabilis v. comestabilis.
 constituere episcopum, pastorem 366,
 35; c. notarios 583, 10.
 constitutio apostolica 96, 40. 181, 30.
 195, 15. 196, 30. 40; -nes canonicae
 et civiles 361, 10; c. imperii, im-
 peratoris 324, 15. 343, 35. 344, 1.
 482, 10. 483, 20; c. papae, c. ponti-
 ficis Romani 192, 1. 265, 15. 20.
 266, 45. 267, 25. 268, 20. 329, 30.
 330, 45. 331, 20. 332, 1. 15. 25. 30.
 333, 10. 15. 334, 15. 40. 335, 40. 336,
 10. 337, 15. 477, 5. 15. 20. 479, 5. 45.
 587, 45. 665, 20; c. 'Ad conditorem'
 438, 5. 10; c. 'Cum inter' 477, 5;
 c. 'Fundamenta' 332, 1. 335, 45;
 c. 'Quia quorundam' 265, 20. 35.
 356, 35. 357, 1. 30; v. *etiam* statu-
 tum; c. regis 362, 20. 30.
 consuetudo: auctorizabilis 519, 15;
 -ne, ex antiqua 239, 10; c. cerimo-
 nialis 519, 10; c. curiae 392, 10;
 c. imperii 286, 40. 519, 10. 520, 15.
 521, 5; c. iuris 334, 45; de -e vel
 de iure 596, 40; c. naufragii 442, 30;
 -nes, observantiae et statuta 369,
 15; c. patriae 513, 30; c. Saxonum
 522, 15. 25. 35; c. vim legis obtinet
 519, 10.
 consul 11, 25. 28, 5. 29, 15. 488, 1.
 492, 5. 503, 1. 504, 40. 605, 15. 622,
 10. 640, 25. 91, 30.
 consulatus 442, 5.
 conthoralis 124, 25. 40. 126, 30. 174,
 40. 175, 1. 519, 5. 520, 10. 596, 10.
 15.
 conventiculum 57, 15.
 conventus fratrum Minorum 407, 35.
 480, 30; c. fratrum Haeremitarum
 259, 5. 15. 20; c. hospitalis 521, 5;
 c. monetarius 606, 15; c. ordinis
 488, 35. — convent 67, 25.
 copia 33, 1. 100. 20. 647, 35. — ab-
 geschrift 729, 30.
 copula incestuosa 186, 25; c. matri-
 monii 72, 1; c. thori 71, 40.
 cordula serici rubei et viridis 320, 40.
 322, 40; c. serici rubei et crocei
 322, 25.
 corium 686, 20.
 corona 157, 1. 187, 35. 269, 10. 286, 5;
 c. ferrea 212, 1. 331, 25; c. imperia-
 lis, imperii 138, 40. 166, 5. 174, 1.
 175, 1. 5. 220, 5. 237, 5. 310, 5.
 331, 40. 335, 40. 394, 5. 466, 1. 509,
 15. 514, 35; c. super pomum 320,
 40; c. regia 82, 10.
 coronare, -ri 212, 20. 285, 20. 286, 5.
 311, 10. 326, 20. 687, 40. 726, 15.
 coronatio 156, 5. 205, 35. 206, 20. 220,
 1. 5. 272, 15. 286, 10. 40. 307, 10. 15.
 328, 35. 332, 35. 40. 333, 25. 340, 1.
 385, 5. 512, 10. 726, 20. 25. 741, 1.
 15; -nis sollempnia 317, 10. 15; c.
 ydoli 373, 40. — coronacion 313,
 25. 30. — chrönung, crönung 153,
 10. 317, 40. 424, 30. 425, 15. 428,
 40. 538, 1. 35. 679, 20; oberste c.
 487, 10.
 corpus Christi 70, 20; corpus *corpo-*
ratio 221, 5.
 corrigiae 686, 10.
 corsaria 273, 25.
 cort 315, 35. 40; c. del papa 313, 40.
 coscia (coxa) 419, 40.
 couterinus 127, 1,
 creare notarium 154, 1; c. et ordi-
 nare iudices ordinarios 270, 30.
 302, 1. 442, 20. 571, 15. 40; c. con-
 ficere, ordinare, notarios publicos
 237, 35. 270, 30. 302, 1. 442, 20.
 571, 15. 40; c. potestates, capita-
 neos, rectores, officiales 442, 5.
 creatio notariorum 567, 40; c. cardi-
 nalium 385, 5.
 credentia 26, 10. 140, 5. 253, 20. 40.
 687, 10; c. delegata 15, 30; c. nuntii
 723, 20; v. *etiam* litterae.
 crieg, chrig v. krieg.
 crimen falsi 607, 25; c. heresis 178,
 35. 228, 25. 230, 10. 250, 15. 254, 20.
 343, 30. 360, 25. 582, 35; c. laesae
 maiestatis 264, 10. 288, 20. 343, 30.
 345, 20. 348, 30. 349, 10. 366, 30;
 -na notoria 343, 25.
 criminatio 304, 25.
 croceus v. cordula, filum.
 crucifixor 577, 35.
 crux 488, 15.
 cudere monetam 270, 20; c. et cudi-
 facere grossos argenteos 394, 10; c.
 numismata 346, 35.
 cuditio monetarum 394, 15.
 cultus divinus 366, 30.
 cunabulum 318, 15.
 cuprum 509, 30.
 curatus 493, 30.
 curia antianorum 101, 15; consue-
 tudo -ae 392, 10; curia extraordi-
 naria 416, 20; c. ducis 650, 5;
 c. imperialis 368, 10. 392, 10.
 688, 25. 719, 5. 10; c. iudicis 524, 5;
 c. malleficiorum 524, 20; c. mare-
 scalei 276, 15. 411, 5. 25. 411, 40.
 419, 20. 420, 5; c. papae, apostolica
 32, 30. 37, 10. 40, 1. 43, 15. 46, 5.
 82, 15. 84, 30. 95, 20. 111, 30. 35.
 115, 35. 120, 35. 199, 40. 335, 10.
 379, 25. 384, 25. 390, 20. 402, 20.
 477, 35. 478, 30. 688, 20; c. para-
 disi 381, 10; c. regalis, regis 31, 40.
 76, 35. 81, 10. 84, 15. 20. 86, 15.
 115, 20. 117, 30. 142, 30. 158, 1.
 256, 15. 338, 25. 383, 15. 392, 5. 10.
 393, 1. 686, 40; c. Romana 138, 40.
 309, 10. 25. 30. 310, 20. 35. 383, 20.
 392, 35. 577, 35. 583, 10. 627, 35.
 721, 35. 722, 1. 724, 1; c. sollempnis
 719, 1; c. vicarii generalis 416, 5.
 15. 30. 431, 35. 448, 15. 454, 25. 30;
 c. vicevicarii 431, 5. — curia *Ge-*
richt 416, 35. — hof des kaysers
 684, 10. 739, 1; v. *etiam* iudicium.
 curialis regius 86, 15.

cursus monetae 10, 25. 30.

curator 442, 20.

curtis 323, 10. 433, 10. — *hof Gut* 486, 35. 613, 20; *v. etiam* cort.

custodia fratrum Minorum 31, 25; c. diurna et nocturna 563, 10.

custos ecclesiae 92, 35; c. custodiae Reni 31, 25; c. ordinis fratrum Minorum 68, 20.

custer 529, 40.

d.

datia 432, 25. 439, 40. 563, 10.

datio in solutum 454, 10.

debitum pecuniarium 606, 35.

decanus, decanus ecclesiae 226, 35. 306, 5. 635, 30. — *techant* 47, 15. 48, 10.

decima 32, 25. 240, 30. 353, 25. 568, 20. 619, 25; d. regni 315, 25; d. siliginis 410, 5. — *zent, zehent, zehende, cent, dez richs* 539, 20. 40. 540, 5. 573, 15. 643, 25. 618, 30. 35.

declaratio per concilium edita 354, 1; d. 'Exivi de paradiso' 354, 1.

declinare forum 665, 25.

decorare milicia 286, 10; d. militari cingulo 270, 30. 302, 1.

decretale 353, 40. 359, 20. 438, 1. 5. 667, 15; d. 'Exiit qui tenuit' 353, 40-354, 1. 355, 1. 356, 25. 35. 359, 15. 666, 15; *v. etiam* constitutio.

decretista 347, 5.

decretum electionis 145, 15. 312, 30; decreti imperiali 285, 20; d. papae 351, 25. 352, 30. 356, 15. 358, 40. 359, 10. 35. 480, 5. 666, 20.

decus militare 286, 15.

defalcatio fructuum 707, 20.

defectus illigimitatis 534, 1; d. iustitiae 390, 15; d. natalium 551, 35. 40. 552, 30.

denarius 233, 10. 276, 277, 15. 420, 5. 10. 427, 40. 447, 20. 25. 453, 5. 35. 467, 15. 493, 10. 553, 20. 706, 15. 20. 25. 707, 15; d. Spirensis 605, 15. 35. 606, 15. 607, 20.

denominatio regalis 180, 40. 45. 181, 5.

deponere a papatu 348, 25. 35.

depopulatio 440, 35.

depositio 189, 5. 330, 35. 333, 35. 45. 478, 15. 20. 479, 1.

depraedatio 273, 20.

derobbare et comburere 524, 15. 525.

derobbator 274, 5. 428, 20.

derogare 72, 10. 171, 10. 225, 25. 292, 35. 40. 302, 15. 318, 40. 319, 45. 321, 30. 324, 20. 45. 440, 5. 471, 35. 507, 40. 513, 30. 532, 15. 534, 10. 536, 15. 545, 25. 546, 30. 552, 35. 563, 35. 567, 5. 40. 571, 15. 35. 639, 30. 646, 10.

derogatio 15, 5. 584, 45.

descendens per lineam masculinam 570, 35. 571, 5.

destituere a papatu 619, 10.

destitutio 665, 20. 385, 5.

determinatio heretica 356, 25.

detractio iuris 470, 20.

detruncatio capitis 37, 10.

devolvere 511, 5. 595, 45; d. ad collationem imperii 87, 30; d. ad fiscum et imperium Romanum 317, 1; d. ad imperium 264, 10.

dextrarius 51, 25.

diaconus cardinalis 141, 10. 142, 35. 177, 1. 20. 400, 25. 406, 15. 408, 35. 410, 25. 565, 20. 591, 35. 675, 20.

dyadema 640, 30; d. caesareum, imperiale 85, 25. 174, 10. 35. 220, 10. 241, 5. 286, 5. 10. 317, 15. 20. 322, 25. 45. 326, 10. 20. 345, 1. 379, 15.

dienen inner landez mit helmen 4, 30. 5, 35. 6, 25.

diener: Deutsche, Walche 163, 30.

dienst auz dem land 6, 35.

dienstman 19, 5. 524, 15. 40. 529, 30.

dies coronationis 310, 5.

dieta 217, 35; d. vulgaris 362, 25.

dignitas ducalis 269, 30; d. ecclesiastica 192, 25; d. eccl. vel mundana 190, 25. 191, 25; d. episcopalis 333, 30; d. regalis seu imperii 188, 30. 189, 10. 190, 25. 330, 10. 35. 332, 45. 333, 45. 585, 40; -tes pontificales 184, 10. 190, 25. 191, 25. 196, 25. 479, 25. 520, 30; d. pontificis vel regalis, ecclesiastica seu mundana 191, 25. 196, 25; d. patriarchalis 184, 10. 479, 25; d. patr. pontificalis, maior 583, 45; d. regalis 184, 10; d. superior vel inferior 184, 10. 237, 40.

dynk, dink 21, 40. 235, 25.

diocesis *ex. gr.* 30, 1. 40, 30. 95, 25. 96, 10. 208, 15. 20. 249, 5. 321, 10. 377, 1. 348, 40. 571, 20.

dirictura 442, 35.

dirictus (*diritto*) 380, 10. 408, 25; diritta chiesa 343, 5.

disbrigare 173, 10.

disbrigatio 173, 1.

disciplina ecclesiastica 347, 20. 35. 363, 30. 366, 30.

disciplinatus vir 392, 1.

discorditer in regem R. electus v. electus.

dispensare super defectu natalium 302, 5; d. in iuramento 32, 15.

dispensatio apostolica, papae 30, 25. 37, 15; d. ab interdicto 186, 25; d. super contracto (contrahendo) matrimonio 160, 15. 424, 10. 15. — dispensation 19, 30.

dispensator (imperatoris) regis 343, 1.

districtualis 181, 5. 428, 10.

districtus 24, 30. 25, 35. 32, 1 *et saepius*.

divina celebrare 186, 15; d. officia 30, 20.

doana, dovana salis 431, 20. 432, 10. 452, 20. 25. 30. 453, 1. 20. 35. 454, 5. 467, 15.

doanarius 467, 15; d. maior 453, 5; d. salis 452, 20. 453, 1. 40.

doctor 688, 15; d. in astronomia 384, 10; d. decretorum, in decretis 52, 15. 493, 30. 494, 1. 25; d. ecclesiae 351, 30. 352, 20. 30. 353, 20. 354, 40. 356, 10. 357, 35. 358, 25. 35; d. grammaticae 153, 35; d. legum 52, 30; d. theologiae 185, 25. 366, 15. 443, 35. 40. 498, 10. 499, 45. 501, 25. 505, 15. 510, 1. 515, 20. 554, 5. 568, 40. 570, 15. 617, 1. 668, 10. 15; d. utriusque iuris 185, 15.

doctrina evangelii, -ica 350, 30. 351, 10; d. apostolica 351, 35. 354, 40. 355, 10; d. ecclesiae 350, 25. 352, 15. 354, 40. 356, 20. 359, 5; d. heretica, haereticalis 186, 10. 266, 5. 336, 5. 10. 353, 25. 30.

dogma 477, 5. 554, 35. 579, 20. 585, 35. 665, 25; d. haereticale 350, 40. 577, 25. 582.

dogmatizare 336, 10. 351, 10. 353, 15. 354, 30. 356, 40. 359, 5. 407, 10. 478, 5. 665, 20. 25. 666, 10. 667, 1. 688, 15.

dogmatizationes nephariae 336, 10.

dominium 10, 25. 25, 30. 100, 25. 217, 45. 351. 352. 353. 509, 25. 511, 35. 40. 512, 1. 622, 20; d. annale Urbis 336, 1; d. civitatis R. 212, 1. 5. 259, 5; d. ecclesiasticum vel imperiale 587, 20; d. naturale 174, 20; d. perpetuum imperii 553, 25; d. rerum ecclesiae 353, 30. 35. d. temporalium rerum 666, 10. 30. 35. 667, 30. 35. 665, 25. 30. 666, 5; d. in terris tenere 371, 10.

dominus feodi 207, 15. 596, 35; d. generales 327, 25. 45. 328, 5; d. temporalis 479, 25. 584, 1.

domus capituli fratrum Minorum 30, 40. 383, 30; d. communis monetarium, die münzen, under der münze 605, 5. 20; d. monetarium 665, 35; d. ordinis s. Augustini 30, 40.

dona et beneficia regalia 263, 15.

donatio propter nuptias 168, 5. 519, 15. 520, 15. 535, 1; d. inter vivos 596, 40.

dos 131, 1. 5. 168, 5. 30. 519, 5. 15. 30. 520, 15. 20. 535, 5; *v. etiam* heimstwr, morgengabe.

dotalicium 32, 30. 35.

ducatus 217, 40. 270. 284, 30. 290, 1. 5. 301. 302. 303. 335, 20. 476, 35.

duchissa 470, 15-35.

duch, duc *dux* 32, 45. 156, 1. 5.

e.

ebinhohe *Belagerungsgerät* 435, 40.

ecclesia cathedralis 347, 35. 464, 40. 465, 20. 637, 35; e. catholica non potest errare in fide et in moribus 354, 5; e. collegiata 339, 1. 237, 30; e. maior 380, 45. 381, 30.

- 411, 30. 438, 40. 479, 1; e. metropolitana 284, 10; e. militans 354, 5; e. parochialis 226, 35. 303, 35. 339, 1. 376, 35. 377, 1. 5. 20. 25. 488, 15. 595, 5. 45. 596, 10. 35. 637, 35; e. universalis 244, 15. 25. 249, 1. 354, 1. 543, 35. — pfarrkirche 620, 35; v. *etiam* gotshaus.
- echten v. achten.
- edictum imperiale 349, 35. 503, 1. 504, 40. 641, 10. 651, 20. 40; e. papae, e. publicum papae 180, 10. 40. 182, 30. 183, 40. 184, 1. 186, 30. 187, 35. 40. 190, 15. 191, 5. 192, 30. 196, 10. 329, 30. 332, 25. 378, 10. 582, 5. 583, 30. 587, 30; e. processus 587, 40. 45.
- ehaften 739, 15.
- eid v. iuramentum.
- eigen v. proprietas.
- eygenleute 91, 1.
- electio 180, 40. 45; -em approbare (per papam) 144, 5. 10; e. cleri et populi 367, 10; e. [s]cismatica 371, 30; e. discors, in discordia celebrata 687, 15. 690, 20; e. regis, in regem 144, 10. 145, 15. 178, 20. 347, 5; e. regis Romanorum 161, 25. 369, 1—15. 371, 30. 722, 25; e. ad regnum Romanorum 363, 10; e. reprobata 144, 10; e. summi pontificis 362, 30; v. *etiam* examinatio, vox.
- elector regis Romanorum 217, 30.
- electus v. eligere.
- eligere in papam 379, 20; e. in regem Romanorum 303, 20. 371, 20. 25. 30; electus in regem Romanorum, in imperium assumendus 9, 5. 11, 1. 25. 62, 20. 91, 35. 92, 15. 179, 35. 45. 185, 5. 187, 10. 188, 40. 190, 10. 40. 192, 10. 45. 193, 5. 15. 194, 1. 199, 5. 312, 25. 335, 10. 329, 5. 330, 20. 331, 30. 40. 335, 40. 363, 10. 586, 5; e. in discordia 9, 1. 476, 15. 484, 30. 576, 1. 579, 10. 582, 1. 585, 25. 675, 35. 687, 30. — irwelt zu eyne eertzbischoff 433, 35; erwelter bestetiget bischof 541, 1. 10. 15.
- elich frowe, husfrawe 560, 25. 658, 20. 662, 10. 30. 678, 35.
- embaxator, enbayxador v. ambassator.
- embrix 276, 30.
- emolumentum monetae qui vocatur schlegeschatz 606, 15.
- emperador, enperador v. imperator.
- emunitas v. im-.
- ensenialis 382, 35.
- entgeltnütze 628, 30.
- episcopatus 174, 5. 367, 1. 389, 40. 550, 20; -ibus deponere 333, 30; -tu privare 688, 10; -us temporalia et spiritualia 367, 25.
- episcopus ex. gr. 13, 10. 14, 5. 35. 15. 5. 15. 367, 1. 15. 25. 50. 368, 5. 15. 20. 25. 493, 35; e. cardinalis 535, 25; v. *etiam* censuarius, speculator. — pischhof, pischolf 20, 25. 598, 30. 35. 40. 599, 10. 642, 35. — bisba 156, 5.
- equites *Reiter* 211, 20; -ites citramontani 99, 30. 100, 30.
- erbawens und unerpawens 527, 45.
- erborn mage 590, 15.
- erbe v. hereditas, heres.
- erzbischof, erzbistum, erzkantzler v. archi-.
- exactio 70, 10; e. pecuniaria 220, 15; e. pedagii 41, 35. 257, 10. 15.
- exactor 277, 30. 432, 10.
- exaltatio coronae 300, 40.
- examen personae electae 9, 1.
- examinatio electionis 62, 20. 476, 20; e., approbatio, admissio, reprobatio electionis regis Rom. 178, 20. 190, 10. 192, 15.
- exbanditus 401, 30.
- exceptio *iuris* 467, 30; e. doli mali 465, 10; e. non habitorum (flore-norum) 453, 35; e. prolis legitima 552, 35.
- excommunicatio 203, 25. 228, 20. 250, 20. 268, 15. 330, 10. 331, 10. 333, 30. 35. 40. 336, 20. 379, 25. 484, 35. 40. 544, 15. 585, 40; — excommunicatus, haereticus et scismaticus (*Ludovicus IV.*) 542, 40—543, 1. 591, 15.
- excredi (exgredi) 173, 30.
- executio iurisdictionis 223, 25; e. personalis 524, 45. 525, 20.
- executor 95, 25; e. communis (Luccae) 524, 20; e. iustitiae 13, 15; e. testamenti 411, 20.
- executorio nomine 411, 20.
- exemplum (privilegii) 320, 35. 322, 15. 35.
- exemptio 22, 15. 147, 30; e. a thelonio 663, 25.
- exemptus 334, 25; e. et non exemptus 147, 30. 407, 20; e. ab omni iurisdictione 407, 25.
- exenium 400, 5.
- exercitio iuris 553, 25.
- exercitus imperii 157, 1; e. marinus 399, 25; e. navalis 280, 20.
- exforcium, exfortium ex. gr. 84, 40. 252, 15. 20. 35. 40. 280, 15. 337, 35. 338, 5. 15. 374, 5. 15. 30. 35.
- expensae litis 467, 30.
- expertus religiosus 488, 25.
- expropriatio 354, 25; e. rerum temporalium 667, 1. 5.
- extolium 398, 15. 399, 35.
- evangelium cantare 627, 20.
- evictio 420, 25. 30.
- ewirtinne 130, 20.
- exitus doanae salis 453, 1.
- explorator 42, 25.
- f.
- fabricator monetae 712, 20.
- fabulationes 384, 20.
- factio 563, 25.
- factura 197, 5.
- facultas plenaria iudicandi 365, 5; f. theologica 667, 10.
- falsarius 160, 35; f. monetae 607, 25.
- falsitas monetae 394, 15.
- faßt v. advocatus.
- fautor manifestus haereticorum 183, 40. 230, 10; f. declaratus et haereticus *Ludovicus IV.* 687, 30.
- fenum 123, 25. 124, 5. 352, 25.
- feriatum tempus 416, 20.
- ferrum 509, 30.
- feodalis v. titulus.
- feudatarius, feudatarius et iustitarius imperii 349, 5. 35; f. perpetuus 655, 25. 656, 1.
- feudum, feodum 103, 10. 156, 35. 157, 171, 30. 35. 228, 25. 230, 5. 250, 10. 25. 263, 15. 264, 5. 269, 40. 270, 20. 35. 271, 40. 290, 30. 301, 50. 332, 15. 378, 30. 35. 410, 1. 441, 5. 443, 10. 492, 35. 509, 30. 35. 511, 5. 35. 514, 15. 515, 1—15. 568, 5. 10. 582, 25. 584, 5. 30. 585, 30. 586, 1. 5. 20. 595, 10. 20. 596, 15. 655, 40. 665, 1. 676, 5. 10. 20. 710, 10; f. castrense 125, 10. 20. 150, 30. 35. 613, 5. 710, 5; -di collator 290, 1. 10. 30; in f. concedere 299, 10; in f. conferre 103, 10. 126, 50. 243, 30. 35. 290, 30. 567, 10; f. ecclesiasticum, ab ecclesia Romana descendens 178, 5. 182, 20. 183, 30. 187, 20. 203, 15. 335, 20; f. a papa et ecclesia 329, 15; f. ab ecclesia vel imperio descendens 188, 35. 189, 10. 191, 10. 267, 1. 330, 15. 40. 334, 5; f. ab imperio descendens 171, 25. 178, 5. 182, 20. 183, 30. 203, 15. 207, 15. 20. 239, 25. 302, 5. 361, 25. 433, 5. 511, 5; f. iustum 261, 15. 263, 20. 299, 20. 408, 15. 486, 10. 509, 25. 511, 5. 10. 35. 514, 15. 568, 20; f. legale 125, 30. 237, 40. 299, 20. 408, 15; f. a marchionatu descendens 290, 1; f. nobile 271, 40. 486, 10. 509, 25. 514, 15. 536, 5; -di ordo 156, 35; f. perpetuum 263, 40. 288, 30. 299, 15. 567, 10; -is privare 183, 30; f. recipere 156, 40; in f. recognoscere 131, 5; f. rectum 125, 30. 290, 30. 299, 20. 511, 5. 10. 35. 567, 10; -di redditus 22, 25. 157, 1; f. regale 301, 45; f. ad regnum seu imperium pertinens 329, 45. 330, 15; in -o (-um) tenere 108, 45. 173, 30. 371, 10. 619, 20. — lehen, legen 48, 15. 73. 91, 15. 224, 35. 40. 487, 20. 526, 5. 527, 45. 528, 1. 25. 575, 10—20. 618, 30. 35. 628, 35. 40. 629, 45. 630, 5. 678, 35. 679, 1. 10. 15. 700, 30. 702, 5. 10; burglehen, purklehen 118, 20. 40. 119, 1. 10. 424, 30; grozses l. 73, 15; rechtes h. 425, 15. 487, 10. 594, 1; ze l. besitzen 262, 10. 263, 1. 496, 25;

- ze l. emphahen vom chunig 19, 10, 15, 25; l. vom riche 7, 30, 19, 35, 40, 73, 20, 425, 15, 658, 25, 679, 5, 717, 1; — lehenman 73, 20. — lehenschaft 224, 35, 262, 20, 602, 5. — manlehen 527, 45.
- feyto de la coronacion 313, 25.
- fidancia 640, 5.
- fidecommissarius 411, 15.
- fideycommissario nomine 411, 20, 30.
- fideiussio 273, 25, 706, 35.
- fideiussor 151, 30; f. derobbatorum *Hehler* 274, 5.
- fidelitas (et homagium) 181, 1, 264, 15; f. imperii 604, 20.
- figura iudicii 592, 15.
- filius naturalis (spurius aut mancer) 237, 35, 302, 5; f. legitimus 567, 40; v. *etiam* mancer.
- filum canapis 80, 1; f. sericum rubri, galguli, crocei coloris 375, 10, 437, 35, 466, 25, 509, 40, 515, 15.
- fiscus imperialis, imperialis camerae 325, 5, 499, 30, 500, 10, 550, 35, 563, 40, 565, 5, 568, 35, 608, 5, 612, 10, 638, 30, 639, 35, 646, 20, 648, 15, 650, 35, 664, 25, 670, 25, 700, 5; f. camerae regalis, regis 224, 15, 243, 15, 264, 25, 321, 35, 470, 1, 25, 486, 20, 492, 40, 570, 5.
- fistula 326, 15.
- florenus 84, 30, 210, 40, 224, 10, 275, 5, 10, 277, 35, 399, 30, 414, 35, 420, 10, 422, 25, 423, 5, 431, 1, 5, 10, 453, 35, 40, 454, 5, 35, 467, 25, 30, 35, 469, 25, 475, 10, 489, 15, 20, 524, 30, 525, 15, 536, 1, 545, 1, 546, 20, 547, 15, 592, 1, 10, 20; f. de auro, auri 380, 10, 15, 694, 20.
- flumen navigabile 270, 15, 301, 40.
- foderari 442, 25.
- fodrum 550, 15, 234, 45.
- forefactum 606, 40.
- forestatio 222, 20.
- forestatus 221, 20, 274, 10, 20.
- forma iuris 524, 30; f. sacramenti 157, 10; iuxta (in) formam (-a) ecclesiae 409, 25, 485, 1.
- forst 17, 40, 365, 20.
- forster 417, 35.
- fortalicium *ex. gr.* 81, 20, 211, 25, 399, 10, 431, 5, 441, 10, 30, 623, 25, 30.
- fortia, forcia 172, 35, 40, 428, 1, 5, 430, 40, 431, 524, 5, 525, 5.
- forum 521, 30, 524, 35, 40, 525, 25, 605, 25; f. generale 568, 35; f. hebdomadale 365, 5; f. *iudicium* 385, 25.
- fractura stratarum 403, 25.
- fratres ordinis Augustinorum 2, 30; f. Minores 353, 35, 480, 30, 583, 5, 494, 10, 677, 5; f. domus Theutonorum 135, 20, 123, 25.
- fratricidium 103, 10.
- frevel 282, 10, 731, 25.
- freiheit, reht und gûte gewonhait (der stat) 481, 15, 626, 40, 627, 1, 672, 25, 680, 1.
- frid, frit, vrede *Landfrieden* 306, 25—45, 307, 728, 25, 729, 1, 5, 20, 730, 10, 25, 30; f. der Juden 731, 1; fride und satz 444, 20, 25, 30, 445, 10, 20, 598, 1, 5.
- fridbrief 729, 30.
- fridschaezze 728, 30.
- freye, vreye, frie 497, 30, 529, 15, 661, 20, 662, 25, 679, 10.
- frien, freyen, frigen, vreyen, vrigen 497, 20, 526, 5, 635, 15, 739, 15; f. den markt 711, 35; f. purg und stat 481, 15; f. stete 680, 1; f. vor zyns und gelt 152, 25.
- frigung 635, 15.
- fronteria 462, 40.
- fructus primi anni beneficiorum ecclesiasticorum vacantium 95, 20, 25, 96, 5, 10; f. et proventus castri 439, 20—35.
- fruges et obventiones 408, 25.
- fuder wines 35, 5, 10.
- fungens officio cancellariae 505, 15, 510, 1, 515, 20, 570, 15, 617, 1.
- zû fürsten machin 169, 15.
- furstenthum 73, 10, 169, 10, 15, 630, 1.
- fürwrechten *privilegia* 704, 40.
- an allen furtzoch, fürzog und irrung 412, 25, 656, 20.
- g.**
- gabe durch Got 526, 5.
- gabella 316, 10, 15, 20, 426, 10, 15, 431, 20, 40, 432, 10, 470, 15, 20, 25, 30, 563, 10; g. regia 275, 45; recuperatio -ae 380, 10; g. vicariae 439, 20.
- galea, galegia, gualea 99, 20, 100, 40, 103, 40, 115, 25, 40, 121, 1, 197, 25, 221, 40, 257, 35, 280, 25, 30, 346, 20, 383, 35, 398, 15, 399, 1, 20, 40, 400, 10, 405, 10, 457, 35, 458, 1, 15, 475, 10, 518, 10; g. armata 457, 40, 459, 35; g. regia 99, 20, 25, 373, 30; g. rubea 399, 40. — galee 248, 30.
- galeatus 32, 5, 84, 10, 20, 25, 127, 35.
- galgulus v. filum.
- g[u]ardianus fratrum Minorum 383, 35.
- gastaldio, castaldio 54, 5, 453, 1.
- gauwe 35, 10.
- gaggium *gage* 421, 25.
- geding, gedingden 34, 20, 529, 30, 549, 30, 599, 15, 704, 40.
- geleyte v. conductus.
- gelert ayde v. iuramentum.
- gelt 152, 25, 40, 412, 30, 428, 40, 429, 1, 468, 10.
- gelter 152, 30, 169, 35.
- gelubede, glubde, gheloevede 44, 35, 107, 5, 20—30, 108, 1, 10, 25, 281, 35, 549, 30.
- gemain der geselleschaft 468, 5.
- gemeine reht 61, 10.
- ghemeyne ingheseghel hebben 107, 20.
- gemeind, gemain der stad *ex. gr.* 466, 40, 541, 30; v. burger.
- gemeinere 386, 15, 30, 35, 40, 45, 387, 15.
- generalis v. minister.
- generatio quarta 250, 30.
- gens armigera 24, 25, 25, 30, 30, 88, 20, 374, 25.
- gentes papales 383, 35, 384, 1; g. regiae, regales 383, 35, 384, 1.
- gerens officium cancellarii 554, 5; g. officium cancellarii (per Italian) 498, 10, 499, 45, 501, 25.
- gericht v. iudicium.
- daz gereut 487, 15.
- gesellen 620, 30.
- geselleschaft 468, 5.
- gesucht und ungesucht 118, 40.
- gesûhs 713, 30.
- geswarn des lantfriden 541, 25.
- gestift v. stift.
- gevangnisse, vanchnûzze, vanchniûz 4, 15, 20, 15, 21, 20, 33, 35.
- gevangen 20, 1, 44, 30, 628, 35, 702, 1.
- gewalt v. potestas.
- gewere 73, 15, 152, 20.
- gewerfe 626, 35, 731, 10, 15.
- gewicht, ganzes und gemeines Chostentzer gewichtes 720, 20; g., Regenspurger 601, 30.
- gyft, cheiserlich g. oder satzung 549, 30.
- gyrus 291, 40, 400, 1; g. aulae 498, 30, 500, 20.
- gladius sanguinis, spiritus 348, 15; g. temporalis 345, 25, 30.
- glaria 492, 30, 35.
- glos, glosa 620, 30; g. ordinaria 352, 5, 355, 5, 358, 10, 359, 40.
- gonfalonieres 531, 20.
- gotsdienst 620, 20, 25.
- gotshus, gotzhaus 47, 30, 40, 541, 10, 551, 5, 10, 599, 1, 10, 618, 30, 35, 642, 20, 35, 40, 643, 1, 25, 30, 35, 700, 20, 30, 728, 25, 40, 729, 1; g. pflegaer 599, 1.
- graben 210, 1.
- gradus tertius affinitatis 32, 30; g. consanguinitatis prohibitus 71, 40, 186, 20. — g. inferiores 345, 30.
- graschaft, grave v. comitatus, comes.
- greber 435, 40.
- grietmagnus 669, 15.
- grossus dativus et legalis 394, 15; g. Turonensis 8, 35.
- gruntrûr *ius naufragii* 553, 30.
- guarandia 465, 15.
- gubernator civitatis, communis 390, 35, 465, 25.
- guerra 32, 20, 35, 43, 1, 72, 5, 100, 40, 175, 25, 188, 1, 464, 20, 30, 475, 20, 530, 35, 616, 25. — krieg, kryge,

kryg, kryeg, chrieg 34, 10. 105, 10.
308, 10. 412, 15. 434, 25. 45. 435, 1.
469, 5. 523, 15. 528, 40. 589, 10. 40.
590, 30. 617, 20. 628, 30. 35. 630, 5.
636, 20. 35. 643, 30. 654, 35. 655, 1.
671, 40. 672, 5. 701, 30. 702, 1. 758, 5.
guldein, gulden 152, 25. 468, 5. 15. 517,
10. 560, 25; g. gûtes gewigtes und
gebes 533, 20.
gulte 98, 15. 495, 15. 20. 602, 10-25.
603, 20. 25. 681, 15. 730, 35; jarliche
g. 681, 1. 10; g. der Juden 713, 30.
guogua 383, 40. 384, 1. 5.
gût 496, 25. 526, 30. 613, 15. 20. 25.
615, 10; g. des abbt's und des ge-
stifts 679, 25; g. des gotzhaus 642,
35. 40. 643, 1. 25. 30; ligent g. 618,
30. 35; g. von dem rîche inne haben
727, 20.
guardia 558, 25.

h.

haber (vogt h.) 67, 35.
habere alqd. in speciali et communi
(proprio) 354, 10. 35. 355, 5. 20.
356, 30.
habersiz 658, 25.
habratio 2, 20.
haeresiarcha, haeretiarca 347, 35. 348,
1. 402, 15. 477, 40. 586, 40. 45. 592,
5. 555, 10. 627, 25. 628, 1. 676, 40.
688, 10; h. notorius 347, 10.
haeresis 16, 40. 185, 25. 186, 5. 10. 187,
25. 195, 35. 197, 10. 203, 20. 211, 10.
266, 5. 268, 10. 285, 5. 306, 1. 336,
5. 30. 338, 20. 339, 40. 342, 25. 348,
25. 349, 20. 351, 1. 354, 35. 359, 25.
35. 363, 10. 15. 372, 40. 377, 45. 382,
10. 393, 15. 476, 10. 477, 5. 10. 25.
478, 25. 40. 479, 5. 30. 480, 35. 494,
30. 577, 25. 579, 20. 580, 15. 582, 35.
585, 35. 592, 1. 619, 10. 654, 20.
659, 1. 667, 15. 687, 20. 25. 35. 688,
5. 10. 15. 20. 692, 5. 721, 40. 722, 40.
724, 1. 725, 10. 726, 1; h. manifesta
437, 25; h. et scisma 574, 5. 577, 40.
583, 20. 586, 25. 625, 25. 675, 40.
676, 5.
haereticalis ordo 351, 10; haereticalia
494, 30; haereticus 24, 15. 30. 25. 30.
40. 30. 20. 32, 35. 179, 40. 183, 10.
15. 40. 45. 186, 1. 15. 187, 15. 25. 30.
188, 1. 20. 30. 190, 35. 192, 40. 197,
10. 330, 10. 331, 25. 35. 335, 25. 349,
10. 350, 30. 353, 15. 355, 10. 40. 356,
30. 360, 10. 374, 5. 377, 40. 378, 5.
30. 477, 10. 25. 45. 479, 5. 40. 493,
25. 591, 15. 665, 20. 688, 10; h. pra-
vitas, eretica pravità 185, 10. 342,
30.
haereticus et scismaticus manifestus,
declaratus, pronuntiatus, decla-
ratus, notorius *Bavarus* 264, 35.
309, 5. 338, 20. 339, 5. 348, 20. 25.
372, 20. 30. 373, 35. 387, 40. 45. 397,
20. 403, 1. 406, 5. 15. 408, 35. 478,
10. 35. 40. 548, 15. 576, 20. 40. 578,

15. 20. 579, 20. 580, 35. 582, 35. 583,
15. 20. 584, 45. 585, 35. 587, 1. 600,
1. 30. 35. 601, 10. 623, 10. 25. 624,
10. 15. 35. 625, 35. 626, 10. 15. 676,
35. 693, 5; h. notorius et manifestus
Johannes XXII. 358, 30. 359, 20.
25. 30. 360, 15. 40. 361, 10. 20. 406,
5. 25. 438, 20. 30. 659, 10; haereticus
Nicolaus V. 667, 10. 20. 40. 668, 1.
619, 10; haereticus *Marsilius* 363,
5. 30. 627, 25; haereticus manifestus
Johannes Jandunensis 363, 5. 30.
haeretici et scismatici *ex. gr.* 642, 1. 5.
676, 40. 677, 35. 688, 1. 5.
hanttag und offenbar 718, 20. 25.
handveste 73, 5. 98, 10. 162, 30. 163,
20. 602, 1. 5. 15. 603, 25. 614, 35.
617, 25. 627, 1. 630, 5.
haubtman, houbtman, hauptmann
162, 25. 30. 163, 20. 25. 307, 40. 395,
25. 396, 1. 629, 10.
das haus prechen 224, 40.
hausfrau 340, 15. 20. 602, 10.
heimelicher, haimlicher (des chaisers)
169, 5. 35. 365, 20. 413, 35.
helm fûren 412, 25.
herberge, kûntliche 434, 35.
hereditas 215, 40; h. paterna 392, 40.
— erbe 91, 15. 25. 628, 40. 630, 5;
rechtes e. 118, 40.
heres ab intestato 534, 1. 551, 40.
552, 1. 30; -dem instituere 570, 40;
h. legitimus 171, 15. 263, 40. 485,
30. 484, 5. 511, 10. 15; h. ex testa-
mento 534, 1. 551, 40. 552, 1. 30.
— erbe *ex. gr.* 95, 15. 118, 20. 25.
herschayft, rurend von dem rîche
679, 1. 5.
hertzentum, herzogentum 105, 1. 340,
15. 20.
hertzog *ex. gr.* 18, 15. 20. 30. 19, 30.
heymstwr, heimstewer *dos* 662, 10. 30.
hypocrita, ipocrita 285, 25.
hypotheca, ipotheca, ypoteka 53, 5.
35. 76, 35.
[h]istoriographus 54, 5.
hof v. curtis.
hofmarch 527, 5.
hofmarkt 481, 30. 560, 20.
hofmeister 18, 40. 516, 30.
hofrichter, hoverichter 73, 45. 98, 20.
682, 1.
hofschrîber 73, 45.
hofstat 340, 15. 20.
hofen 34, 40; v. *etiam* husen.
homagium 32, 5. 10. 32, 20. 38, 15.
179, 40. 269, 40; h. et fidelitas 220, 5.
315, 5; h. imperii 668, 40. 669, 1;
h. ligium 36, 30.
homicidium 37, 10. 103, 10. 173, 10.
274, 25. 348, 1.
homo: in armis 25, 35; -nes imperii
242, 35. 707, 1; h. liber 154, 1; h.
magnae litteraturae 384, 5; h. mo-
nasterii 521, 35; h. naturalis 32, 40.
honores civiles 171, 5; h. ecclesiae
194, 35. 334, 25. 338, 35. 347, 25; h.
miliciae 286, 15; h. regius 198, 15.

höptgût 731, 25.
hospitale 521, 5. 20; h. S. Iohannis
Ierosolym. 114, 20.
hospitari 442, 25.
husen 34, 40; h. und hegen 214, 10;
h. oder hofen 34, 40. 729, 10. 25.
husgenozzen *monetarii* 604, 25. 30.
husman 306, 35.

i. j. y.

iactus ballistae 399, 1. 400, 1.
jaegerige 17, 40.
jarmargt 651, 20.
ydolum 372, 25. 30. 373, 5. 25. 40. 403,
1. 404, 20. 35. 406, 20.
illegitime natus 171, 5. 10. 567, 35.
illegitimitas 551, 35. 552, 25.
immediate facere 260, 25; i. subesse
234, 45. 522, 25. 35.
immunis 324, 25.
immunitas, emunitas 221, 15. 25. 330,
15. 584, 30. 586, 5; -es confirmare
243, 1. 5; e. ordinis 223, 1.
imperator *ex. gr.* 188, 15. 451, 30;
emperador, lempador 248, 15. 20.
30. 257, 35. 40. 258, 1. 314, 15. 342,
20. 25. 35. 343, 1. 376, 15. 20; elet
enperador 258, 5; in -em promo-
vere 479, 10; ad -em pertinet papam
ordinare 687, 40. — keyser, chayser,
kaiser *ex. gr.* 18, 30. 394, 30
imperatrix 325, 40. 372, 5. — empe-
radriu 248, 20. — cheiserinne 516,
30. 678, 35. 679, 20.
imperiale maestà 342, 25.
imperium sacrum *ex. gr.* 22, 30. 36, 10.
131, 1. 243, 30. 380, 30. 514, 40. 515,
1; merum et mixtum i. 234, 25. 237,
45. 243, 30. 264, 5. 270, 5. 15. 275,
30. 40. 301, 30. 40. 321, 15. 324, 30.
35. 366, 40. 380, 35. 433, 15. 442, 20.
482, 25. 486, 5. 531, 40. 532, 1. 25.
544, 35. 40. 546, 15. 550, 15. 557, 30.
558, 35. 694, 15. 733, 5; -ii referen-
darius 631, 20; i. vacans 179, 40. 188,
1; i. sine iure obtinere 690, 25. —
rich, reich, reych, ryck 153, 10-25.
434, 15. 486, 35; -es ahte 387, 5;
des -s amptlute 711, 1. 40; sich
(umb daz) des ryches (e) anemen
589, 5. 40. 636, 35. 40; des -s briefe
539, 20; des -s burch, burk 73, 25.
539, 35. 540, 5. 707, 35; burch-
laute des -s 610, 35; -es chammer
v. camera; des -s diener 21, 5;
erwelt zû dem rîche 731, 10;
-s gelt 428, 40. 429, 1; -s gût 79, 5.
629, 1. 630, 1. 710, 35; des -es helfer
21, 5; des -es herren 21, 5; des -es
hulde 657, 35. 658, 5; des -es inne-
haben 18, 30; -s Juden 681, 1. 10.
20. 25; des -s lantvôgte 711, 1. 40;
des -s landvogtay 615, 10. 15. 20;
-s mannen 679, 10; -es reht 679, 15;
recht von dem r. 528, 25; dez -s

- richter 540, 1; r. Römisches 61, 30. 72, 30. 74, 25; des -s stat, stete 21, 5. 73, 25. 153, 15. 414, 5. 481, 15. 533, 5. 536, 40. 538, 5. 15. 539, 40. 540, 5. 560, 5. 572, 25. 680, 1. 20. 617, 20. 618, 5. 707, 35. 708, 20. 711, 35. 713, 25. 717, 20. 739, 20; des -s stücker und ped 572, 25. 30. 35; reichsstück 295, 15; des -es veste 21, 5. 73, 25; an dem r. versetzen 481, 35; des -es vogt 412, 25. 516, 10. 15. 540, 1. 617, 25. 618, 10. 711, 1.
- impignoratio 510, 25.
- impositio salis 432, 30; i. thelonei 228, 1; i. pedagiorum 228, 40. 229, 5.
- inantworten, einantworten, antworten *tradere* 19, 25. 20, 10. 162, 5. 468, 10. 15. 602, 5. 603, 20. 629, 1. 643, 35. 657, 30. 702, 5. 703, 35. 714, 5. 717, 25. 30. 720, 10. 737, 15. 20.
- incastellare 51, 5.
- incrementa ecclesiae 474, 15.
- inculcare 228, 30.
- indulgentia 228, 25. 230, 5; -ae apostolicae 194, 20. 25.
- indultum 40, 25. 30. 63, 25. 184, 1. 267, 5. 268, 30. 442, 45; i. imperii speciale 394, 10; i. papae, apostolicum 193, 25. 330, 45; i. regis 273, 30.
- indumenta imperialia 379, 15.
- infamia 377, 15. 544, 20; i. perpetua 224, 15. 20. 553, 30.
- infeudare, infeodare 16, 1. 32, 5. 86, 40. 103, 15. 171, 30. 237, 40. 261, 15. 292, 25. 514, 20. 515, 1. 568, 10. 15; i. et investire de principatu et archicameratu per sceptrum regale sub vannulis et vexillis 291, 35. 40; i. per modum vicariatus 217, 35; i. vasallos imperii de feodis 270, 25. 301, 50.
- infeudatio, infeodacio 15, 30. 35. 16, 1. 5. 238, 1. 261, 30. 264, 20. 30. 292, 20. 30. 40. 293, 1. 10. 486, 15. 553, 25. 665, 1.
- infirmas oculorum 127, 1. 154, 30. 155, 10.
- informare summarie 309, 25.
- infulae 85, 25; i. imperiales 166, 30. 167, 1. 239, 15. 240, 15. 286, 40. 287, 5. 521, 10.
- inhabilitatio 196, 15. 333, 35. 45. 584, 25; i. praelationum, dignitatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum 189, 5. 330, 35.
- inhabilis 333, 30.
- inhibitio 408, 1. 480, 5.
- inquilinus 408, 25.
- inquisitio 524, 5. 20. 25. 525, 5. 15.
- inquisitor 494, 25; i. haereticae pravitatis 373, 35. 378, 10. 531, 5.
- insigel, inghesegel v. sigillum.
- insignia pontificalia 284, 10.
- insinuare 144, 35. 181, 30. 186, 45. 189, 45. 192, 1. 196, 40. 222, 40. 331, 20.
- insinuatio 9, 35. 13, 1. 36, 30. 41, 35. 146, 5. 186, 5. 10. 228, 20. 252, 10. 265, 25. 266, 5; i. litteralis, verbalis 185, 35.
- institutio 368, 20. 25; i. notariorum 171, 15; i. papae 385, 5.
- instrumentum publicum 2, 15. 30, 35. 147, 40. 154, 5. 10. 20. 181, 10. 181, 35. 246, 30. 247, 15. 249, 25. 30. 380, 30. 420, 40. 437, 1.
- interdictum ecclesiasticum 183, 20. 186, 25. 195, 30. 197, 10. 259, 10. 20. 25. 30. 331, 10. 336, 20. 337, 1. 544, 10.
- intersignum 26, 40.
- ex (ab) intestato 534, 1. 551, 40. 552, 1. 30.
- intitulare se electum 182, 15. 25; se regem i. 179, 30. 180, 45. 182, 15. 25. 184, 1. 188, 5.
- intitulatio regalis, regis 180, 40. 45. 181, 5. 192, 35.
- introitus *redditum* 431, 20. 25. 40. 45. 432, 10; i. bonorum rebellium 431, 25; i. civitatis 432, 20; i. doanae salis 453, 1.
- inunctio 286, 5. 332, 35. 40; i., consecratio, coronatio 687, 35. 690, 15; i. imperialis 331, 40.
- investire 171, 30. 261, 15. 263, 20. 264, 15. 292, 25. 408, 1. 410, 5. 483, 40. 486, 10. 509, 30. 515, 10. 568, 10. 15. 619, 20. 25; i. auctoritate regia 271, 40; i. corporaliter per bacchettam 381, 30; i. per baculum 484, 10; i. per ense 264, 20. 443, 15; i. de feodo, in feodum 263, 20. 264, 15. 619, 20. 25; i. cum penna et pugillari (per pugillare et calamus) 154, 5. 561, 25; i. (et infeodare) per sceptrum 270, 40. 302, 10. 323, 30. — i. insolutum 420, 30. 35. 421, 5.
- investitura 264, 20. 30. 270, 45. 292, 20. 30. 40. 293, 1. 10. 302, 20. 408, 20. 694, 15; innovatio -ae 292, 40.
- inwendig und uswendig der stat gesetzen 711, 25.
- iocale cirotecale 383, 1.
- ipocrita, ipotheca, ypoteka v. hy.
- irregularitas 30, 20. 544, 15.
- istoria evangelica (et apostolica) 353, 10. 354, 25. 355, 10. 25.
- istoriographus v. hi.
- Judengult 428, 40.
- Judenstur, Judensteuer 703, 35. 720, 5. 15; v. *etiam* reht, rich.
- iudex 31, 5. 332, 25. 605, 20; i. antianus 101, 25; i. appellationis 442, 25; i. civitatis 29, 15; i. clericorum ordinarius 222, 35; -ces competentes 331, 35. 343, 35; -ces (et electores) communis 327, 45. 328, 5. 465, 20; -ces curiae 491, 35; i. curiae imperatoris 567, 25; i. delegatus 571, 20. 40; i. ecclesiasticus aut saecularis 367, 10. 368, 10. 20. 25; i. generalis 54, 20; i. legitimus 639, 25; i. malleficiorum 523, 35. 524, 1. 20. 525, 1. 5; i. (et vicarius) marescalci 411, 20. 419, 20. 30. 420, 35; i. competens et ordinarius monetariorum 605, 25. 606, 35; i. ordinarius 223, 15. 224, 10. 232, 30. 40. 259, 35. 270, 30. 381, 40. 411, 10. 442, 20. 571, 15. 20. 40. 612, 5; i. ordinarius imperialis aulae 232, 40; i. saecularis (civitatis) 30, 40. 37, 10. 223, 20. 25. 605, 30; i. (et vicarius) pro tribunali sedens 276, 45. 277, 1; i. urbis 321, 15. — rihter, rihtter *ex. gr.* 3, 10. 67, 25; gemein r. 3, 15; r. des herzogs 61, 15; r. des kunigs 224, 35. 340, 20; r. des lantfrides 213, 35. 214, 5; des -es schriber 61, 15.
- iudicatus *Amt* 243, 35. 332, 25.
- iudicium consuetudinarium 521, 35. 40; i. extraneum 639, 25; i. lantgeriht 639, 20; in -io litigare 354, 15. 20. 356, 1. 357, 5. 10. 15; i. obligare 4, 1; i. regis 203, 30; i. saeculare 365, 1; i. sanguinis 365, 1. 521, 30. 40. 522, 1. 5. 557, 30. 558, 35. 733, 5; i. sapientium 458, 5. 25. — geriht, gerieht 282, 5. 718, 20; gerieht *curia* 481, 30; mit g. oder ane g. 429, 1. g. dāyn 107, 35; -tes gewonheit 718, 20–25; in dem g. sitzen 729, 35. — gericht *Bezirk* 435, 10. 15; g. (des lantfrides) 213, 25. — gericht des konigs *Gerichtsbarkeit* 73, 45. 87, 10. 98, 20. 495, 15. 529, 10. 15; geistlich g. umb weltlich sache 657, 30; g. hoch und nider 425, 15. 20; g. in der stat 657, 30. 35; daz g. vorlihen 683, 1. — urtail, urteil, ortail 47, 30. 48, 15. 208, 20. 25.
- iugalis 279, 35.
- iuramentum *ex. gr.* 2, 25. 12, 1. 5. 27, 5. 189, 30. 194, 40. 331, 5. 420, 10. 30. 423, 10. 437, 15. 20. 479, 15. 20. 480, 5. 582, 15. 20. 585, 1; iurata -a 69, 25; i. corporale 706, 15; de -o dispensare 32, 15; -a dissolvere 585, 1; -o se expurgare 605, 45. 606, 10; i. fidelitatis 12, 25. 36, 30. 154, 50. 184, 10. 216, 35. 264, 20. 410, 10. 419, 1. 454, 35. 486, 10. 490, 40. 557, 30. 558, 40. 733, 10; loco -i: tenere dextram ad pectus 232, 1; i. proprium 9, 45. 10, 5. — aeit, ayd, eid, eyd 6, 20. 21, 20. 34, 1. 20. 30. 40. 35. 44, 30. 47, 20. 73, 20. 74, 20. 341, 15. 629, 5; binden mit dem a. 589, 35; ertailen auf den a. 528, 45; gelert a. 395, 15. 30. 396, 5. 10. 412, 35; gestabte e. 541, 5; auf dem a. nemen 341, 10; reht spreken up sin e. 107, 45; a. dem rich gesworen 529, 30. 735, 15; an eins -des stat 7, 10. 82, 35. 162, 25. 45. 164, 1. 10. 25. 40. 574, 15. 602, 35; bei -des weis 736, 5.
- iurare coram comite 246, 5; i. ad sancta Dei evangelia corporaliter tacta 246, 15. 247, 10. 256, 30. 464, 35. 561, 20; i. tactis scripturis s. Dei evangelia 327, 10. 40. 328, 20; i. ad evangelia 422, 35. — iuratus 198, 10; i. de consilio oppidi 487, 40. — sweren 44, 25; s. zu den heiligen 19, 1. 20, 10. 61, 1. 15. 30. 105, 40. 341, 20. 35. 387, 1. 395, 15. 30. 396, 10. 412, 35. 434, 1. 40. 542, 10. 589,

5. 25. 728, 30; s. vor dem lantvogt 729, 35; s. mit gestabten eiden 541, 5.

iridicus: -cae dies et horae 448, 15.

iurisdicatio 223, 20. 30. 35. 224, 15. 234, 30. 275, 40. 442, 20. 25. 491, 20. 464, 15. 20-25. 479, 10. 507, 25. 544, 40. 622, 20. 733, 5; i. in aquis 507, 35; i. clericorum 367, 45; i. comitatus 320, 30; i. episcopi 368, 1. 5; i. in genere et specie 557, 30. 558, 35; i. iudicatus 243, 35; i. (legitima et) ordinaria 321, 20. 605, 30. 621, 35; i. plena et libera in urbe exercenda 321, 10; i. 380, 35; i. plena, plenaria 433, 15. 486, 5. 10. 557, 25. 558, 35. 324, 30. 376, 1; i. realis et personalis 366, 40; i. simplex 243, 30. 531, 40. 532, 1. 25. 550, 15; i. temporalis, in temporalibus 347, 5. 553, 30; i. utraque 347, 5; i. vacantis imperii pertinet ad Rom. pontificem 485, 25; i. vicarii imperialis 380, 35. 506, 10. 546, 15.

iurisperitus 256, 5. 390, 30. 461, 30. 465, 25. 488, 5; iuris utriusque peritus 416, 5. 447, 10.

ius *ex. gr.* 1. 25. 70, 10. 479, 10. 512, 30; i. assistendi sacrae unctioni et coronationi 317, 10; cadere a -re 264, 15; i. canonicum 41, 30; i. castrense 595, 20; i. civile et mundanum 354, 30. 354, 15. 35. 357, 15. 20. 356, 40; i. in causis civilibus et criminalibus 436, 25. 550, 15; i. civile 41, 30. 436, 30. 566, 20; i. communis 426, 10. 35; i. competit in aliq. rebus 477, 10; -ra condere et interpretare 513, 15; i. conferendi et infeodandi 290, 5. 331, 40; i. confirmationis electionis 367, 10; i. consuetudinarium 521, 40; i. creditoris 420, 30; de -re 10, 10. 30. 20. 32, 20. 179, 10. 187, 15. 190, 20. 207, 25. 371, 35. 391, 10. 15. 20. 393, 20. 454, 30. 492, 35. 521, 5. 687, 35. 726, 20; de (a) -re vel de consuetudine 317, 10. 441, 5. 513, 25; i. dicens 223, 25; i. divinum, naturale 270, 15. 301, 40. 351, 25; i. dominii 354, 15. 35; i. directi dominii 187, 20. 329, 10; i. principalis dominii 267, 40. 479, 15; -ra ecclesiae 194, 35; i. ex electione competens, acquisitum 38, 5. 91, 35. 182, 10. 187, 10. 202, 5. 203, 15. 228, 20. 230, 5. 250, 10. 254, 15. 266, 1. 267, 1. 329, 5. 335, 20. 363, 10. 369, 40. 393, 15. 476, 30. 576, 1. 577, 20. 579, 15. 582, 25. 585, 30. 675, 35. 40. 687, 30. 721, 40. 726, 20; i. in electione 32, 5; i. eligendi imperatorem 109, 25. 371, 15. 35; i. per electionem quaerere 690, 10; i. in episcopatu competens 366, 25; a -re exceptus 191, 5; i. faciendi ducem 331, 35; i. feudale, i. feodi 522, 35. 536, 5. 567, 15; i. fiscale vel patrimoniale 535, 35; i. (et iurisdicatio) in flumine 502, 15. 30. 504, 15. 25; i. fodrendi 550, 15; secundum formam -ris 411, 35. 420, 15; ab homine vel ab -re 259, 20; -ra et honor ecclesiae Romanae

331, 1. 189, 25; i. et honor imperialis 690, 5; i. humanum (et divinum) 359, 30. 354, 25; ignorantia -ris 30, 20; -ra imperii Romani 69, 30. 70, 1; i. impendendi 332, 35; i. et iustitiam facere 381, 20; -ris ordo v. ordo; plenum, plenarium i., pleno -re 86, 40. 87, 30. 181, 1. 349, 20. 502, 20. 504, 15. 508, 1. 511, 5. 520, 20. 586, 45. 596, 40. 675, 10; pleno -re feudali 536, 5; i. patronatus (ecclesiarum) 103, 5. 104, 5. 10. 135, 25. 269, 40. 299, 10. 595, 10. 40. 45. 596, 10. 25. 30. 35. 637, 40; -ra principum eligentium 174, 25; i. principum ecclesiasticorum et saecularium 182, 40; -ra principum in ingressu quam egressu ad imperialem deliberationem 566, 20; i. proprietatis 351, 25. 354, 30; -i. proprietatis et dominii civilis et mundani 354, 15. 35; i. proprietatis in speciali, in communi 356, 25. 30; i. et proprietatis b. Petri, Romanae ecclesiae 586, 45. 675, 10; -ris possessio 180, 1; i. ac potestas appellandi ad curiam imperialem 368, 10; -ra ad regnum competentia, acquisita 303, 25. 582, 25. 588, 30; i. regni et imperii 178, 25. 190, 10; i. in regno Romanorum acquisitum 309, 5; i. in regno vel imperio acquisitum 690, 10. 20; -ra regalia vel imperialia 194, 15. 198, 15; -ra ad marchionatum spectantia 63, 5. 64, 5; salvo -re 183, 35; -ris solemnitas 420, 25; -i stare 761, 10; -ris (vel facti) usus 351, 15; i. utendi 357, 25. 354, 15. 25. 356, 40; i. habendi vocem in electione regis R. 363, 15; i. seu iurisdicatio vicarii 545, 25. 546, 30; -ra viduarum 154, 15; -ra Romanae sedis 70, 1. — recht, reht 307, 1; geistliche r. 496, 5; gemeine r. 61, 10; r. und gewonheit 169, 15; r. (ere) gewonheit und freiheit 516, 15. 703, 10. 711, 35. 739, 20; r. des hl. reichs 620, 25. 679, 15; r. der stat 6, 1; r. und gute gewonheit der Juden 703, 15; r. süchen und nemen 496, 5.

iustificare pondera et stateras 606, 5. 10.

iustitia: exhibere -am 109, 5. 145, 20. 223, 20; -am facere 274, 5. 381, 20. 442, 20. 40; -am imitare, amplectere 113, 15; -am negare 173, 1.

iustitiarius 621, 35.

k.

karakter v. character.

kathedra v. cathedra.

katze *Belagerungsgerät* 435, 35.

kauf: veylen k. geben 34, 20.

chauffen ze rechtem äygen 224, 35. 35.

kaufman, kauflute 33, 35. 386, 30.

chaufhus 657, 25.

chaufmanschaft 497, 25.

kaufmanschatz 35, 15. 708, 35.

kayminata 131, 5.

kerngelt 542, 15.

kezsilhüt 435, 5.

knecht, chneht *ex. gr.* 34, 15. 30. 35. 306, 40. 324, 15. 40. 329, 20.

korn 35, 10.

krieg, krýge, krýg, kryeg, chrieg v. guerra.

kummentur 207, 40.

kurfürst v. churfürst.

l.

laborator 408, 25.

laesio libertatis ecclesiae 161, 1; l. rei publicae 229, 5. — lesa maestà 342, 30; v. etiam crimen.

laute, lute: bescheiden 5, 10. 710, 30; unrechte l. 107, 20. 35.

laici, layci *ex. gr.* 38, 30. 488, 1. — leyen 18, 35. 19, 15. 20.

lant: Deutzsche, Tautsche 152, 40. 163, 15-30. 412, 15. 424, 30; l. Waelische 73, 25. 75, 30. 152, 40.

lantamman 549, 15.

lantchumentewer 342, 10.

lantding 208, 20.

lantfrieden, lantfrit, lantfride 33, 25. 35. 35. 35. 68, 35. 204, 207, 35. 214, 1. 10. 235, 20. 25. 30. 251, 15. 281, 30. 40. 282, 1. 5. 10. 15. 20. 25. 433, 40. 434, 1. 434. 435. 436, 1. 10. 541, 25. 35. 728, 25. 35. 40. 45. 729. 730, 1. 10. 15. 738, 30; lantfridbrief 730, 25; -des insigel 208, 25; -des recht 213, 15. 30. 35; l. sweren 728, 35. 45. 729, 30. 40. 45. 730, 10.

lantgericht 136, 1. 434, 30. 45. 435, 1. 527, 45. 529, 5. 10. 15. 541, 30. 639, 20.

landgraviatus, lantgravionatus 318, 20. 509, 25. 512, 35. 513, 1. 5. 622, 10. 15.

lantgraf, lantgrave, lantgravius 43, 30. 318, 30. 35. 512, 30. 513, 1. 529, 10. 612, 20.

landesherren, lantherren 21, 30. 34, 20. 25.

lantrecht 107, 20; l. (plebiscitum) 566, 25.

lantrichter 204, 30. 208, 15.

lantstrazze, landisstrazze 434, 5. 10; v. etiam strazze,

lantvogt, landfoget, landvôgt des reichs 7, 35. 8, 15. 136, 20. 395, 20. 412, 5. 457, 15. 487, 15. 614, 35. 615, 30. 617, 25. 618, 10. 620, 15. 626, 30. 35. 629, 20. 635, 15. 656, 25. 680, 1. 713, 30. 718, 1. 731, 20. 739, 25; v. etiam advocatus provincialis.

- lantvogtaei, lantvogtey 8, 15. 629, 15. 713, 10.
lastcarren 35, 15.
laudatio 293, 1. 10.
layci v. laici.
legalitas 244, 5. 511, 30. — *loyaute* 444, 15.
legare 551, 40.
legatio 166, 20. 399, 45. 678, 10.
legatus: apostolicae sedis, papae, summi pontificis 30, 5. 177, 20. 201, 15. 203, 20. 218, 25. 256, 20. 283, 40. 373, 10. 400, 25. 30. 35. 401, 1. 406, 15. 407, 40. 408, 35. 410, 25. 449, 20. 30. 40. 450, 1. 451, 35. 456, 10. 460, 35. 462, 1. 5. 463, 35. 45. 474, 1. 10. 476, 40. 490, 40. 548, 10. 550, 20. 565, 20. 591, 35. 675, 20. 25. 677, 15; l. cardinalis 175, 25. 176, 1. 345, 30; l. a latere 455, 20. 25; potestas -ti 218, 15; l. regis 198, 25.
legislator 513, 15.
legitimare 480, 15. 533, 40. 534, 5. 551, 35. 552, 25. 35. 567, 35. 45. 568, 1. 570, 35. 40. 571, 40. 582, 5; l. naturales, illegitime natos, spurios, manceres et incestuoso coitu procreatos et sim. 171, 5. 10. 20. 237, 40. 270, 30. 302, 5. 322, 20. 40. 324, 5. 10; l. personas 170, 30. 171, 20.
legitimitas 171, 10. 15. 552, 5. 567, 35. 40.
legitime descendens 270, 1. 35. 364, 10. 563, 5. 20. 25. 604, 30; l. quiescere 534, 10.
legitimitas 485, 15.
legitimus 485, 20. 30. 534, 5. 552, 1. 30; l. responsalis 447, 35.
lehen v. feudum.
leidige uffeneme hus 386, 25.
lemper v. vogtlempen.
leo 375, 10.
lepra 359, 1.
lex, leges 347, 40. 357, 40. 359, 40. 513, 30. 519, 10. 552, 5. 35; leges, consuetudines 401, 35. 716, 20; l. catholicorum principum 478, 45; -ges civiles, municipales 324, 40; l. in corpore Autenticorum 571, 1; doctor -um 76, 20. 77, 10; -ges edictales 343, 30; l. Romanorum 143, 40; -ges sacrae 483, 20; l. 'me dampnosa' 563, 30. 564, 35; l. 'Quotiens' C. de precibus imperatori offerendis (Cod. I, 19, 2) 466, 15; l. 'quoties rescriptu' 563, 35; l. 'si contra ius' 564, 40; l. 'si quis incesti' 571, 1; l. 'vacuatis' 571, 10. — leggi 342, 25-35. 343, 1.
leyen v. laici.
libellus: appellationis et supplicationis 391, 15; l. de paupertate Christi 185, 25. 30.
liber processuum 340, 1.
liber homo 561, 40.
liberi naturales 570, 35.
libertas clericorum 223, 1.
libera auri 367, 20. 453, 5. 454, 5. 647, 20. 648, 15. 650, 35. 664, 25; l. denarium 706, 15. 20. 25. 707, 15; l. Haller, Hallensium 78, 35. 79, 1. 5. 122, 5. 137, 1. 30. 149, 25. 150, 25. 151, 5. 10. 569, 25. 616, 20. 652, 20; l. Ratisponensium denariorum 150, 15. 20.
licentia: sedis apostolicae 332, 5. 15. 688, 20; l. castrum faciendi, construendi et edificandi 364, 15; l. plena 154, 5.
liga, unio *ex. gr.* 158, 10. 461, 30. 40. 462, 10. 463. 464, 5. 15. 20. 25. 30. 40. 513, 1.
ligent güt v. bonum.
limitare 670, 25.
limites imperii 670, 5. 15. 20.
linea agnationis 536, 1; l. masculina 269, 35. 270, 1. 301, 10. 20; l. recta ascendens vel descendens 485, 15.
lingua Occitana 32, 25; l. terrae 400, 1.
lipgedinge 720, 10.
litis contestatio 276, 10.
litterae absolutionis 627, 40; l. apostolicae, papae, apostolicae sedis 13, 35. 26, 35. 40, 25. 41, 10. 111, 25. 189, 15. 20. 268, 25. 330, 5. 45. 338, 25. 339, 10. 382, 10. 410, 25. 480, 1. 487, 35; l. autenticae 181, 10. 35; l. bullatae 214, 25. 249, 5. 284, 10. 379, 1; l. de conductu 446, 10; l. clausa 31, 15. 199, 40. 245, 35; l. de credentia, credentiae 26, 30. 45, 35. 179, 25. 201, 1. 5. 380, 10. 723, 35; l. deprecatoria 594, 35; l. fictitiae 227, 15. 230, 15; l. cum filo canapis 249, 5; l. imperiales, imperatoris 298, 25. 299, 10. 15. 300, 10. 786, 25. 30; l. non abolita, non abrasa, non cancellata, non vitiata 491, 40; l. patentes 36, 30. 39, 5. 76, 15. 179, 20. 230, 30. 245, 20. 247, 5. 257, 20. 452, 30. 478, 30. 595, 15. 596, 15. 20. 640, 25; l. praepreptoriae 381, 1; l. quitandi et absolvendi 491, 15. 20; l. recommendatoriae 244, 35; l. regiae, regales 39, 35. 59, 30. 294, 30. 298, 20. 299, 10. 318, 30. 319, 35. 490, 10. 687, 1. 710, 10. 725, 20; l. sacrae 186, 10. 266, 5; l. speciales 139, 5. 140, 30. 141, 20. 142, 35; l. speciales papae 332, 5.
locumtenens 449, 25.
locus capitularis 249, 5. 30; l. iustitiae 524, 35. 525, 20; loca religiosa exempta et non exempta 223, 10. 367, 5. 45.
lösung, widerlösung 609, 10. 643, 30.
- m.**
- macht v. potestas.
macula illegitimitatis 534, 1; m. infamiae 377, 15.
maercht 73, 40; m. reht 680, 1.
magister civium 11, 25. 28, 5. — meister, rat und burger 61, 5. 87, 10. 626, 30. — m. curiae 77, 15. 161, 40. 163, 35; m. expertus *Arzt* 126, 35; m. generalis domus Theutonorum per Alemaniam 77, 15. — maister dez Deutschen ordens in Deutschen landen 74, 30. 116, 30. 118, 30. 119, 15. — magister generalis ordinis Praedicatorum 94, 20; m. Hospitalis 222, 15. 521, 5; m. hostiarius 256, 35; m. in sacra pagina 359, 30. 493, 30. 494, 10; m. in theologia 384, 30. 494, 1. 25. 477, 35; magister v. monetar. — maister 18, 35.
magistratus ordinarius 270, 15.
magnates 693, 10.
maiestas imperialis, imperatoria *ex. gr.* 154, 1. 316, 35. 732, 35; m. regia 143, 25. 167, 5. 314, 40; m. temporalis, aeterna 343, 20. — imperiale maiestà 342, 25.
maior seu inferior dignitas 479, 25.
malgelt 657, 20.
malter, malder choren, der sumerfrucht 657, 20. 20. 25; m. rocken 486, 35.
mancer, manzir, manzer 171, 5. 10. 534, 5. 567, 35. 570, 35.
mancipatio 126, 30.
mandatum apostolicum, papae, pontificis, apostolicae sedis 27, 25. 28, 10. 29, 5. 30, 5. 189, 5. 10. 330, 30. 378, 10. 35. 382, 10. 15; m. comitis 37, 10; m. generale 53, 1. 30; m. imperatoris, imperiale 380, 15. 381, 5. 10. 415, 15. 663, 20; m. regium, regis 167, 1. 255, 30. 256, 15. 25. 40. 399, 45; m. speciale 31, 1. 53, 5. 20. 66, 30. 67, 5. 167, 20. 168, 1. 10. 40; 224, 10. 244, 15. 245, 30.
mane breyve, manebriefe 108, 1. 204, 30.
manlehen v. lehen.
manumittere 682, 15.
manumissio 682, 10. 15; -nis pagina 700, 1.
manzer v. mancer.
marca *Geld* 316, 10. 153, 1; m. argenti 51, 25. 99, 5. 224, 15. 464, 45. 470, 25. 471, 35 (auri). 613, 5. 655, 30. 656, 40. 786, 25. — march, mark, marck, 317, 40. 318, 1; m. goldes 679, 30. 720, 5. 10. 15. 20; m. phenninge gengir und gebir 562, 15; m. lotiges silber 428, 40. 538, 40. 589, 10. 15. 20. 590, 1. 5. 601, 30. 602, 1. 5. 15. 20. 656, 15. 20. 661, 20. 25. 662, 10. 25. 30. 680, 20. 25. 682, 30. 703, 40. 704, 15. 20. 707, 30. 35. 708, 1. 5. 731, 5. 10; m. silvers Augspurger gewichts 385, 40; m. silbers Chostentzer gewichts 703, 30.
march, mark *Feldmark* 425, 25. 496, 25.
marchia *Territorium* 217, 40. 270, 45. 302, 20. 441, 5. 510, 25. 534, 30. 35. 40. 535, 5. 10. 537, 15. 20. — marcke 19, 40.

- marchio 64, 40. 191, 30. 534, 30. 35.
 40. 45. 535, 5. — margraf *ex. gr.*
 19, 1.
 marchionissa 99, 5.
 marchionatus 15, 30. 62, 15. 25. 63.
 5. 15. 190, 15. 40. 191, 15. 30. 35.
 292, 20. 393, 20. 25. 509, 25. 513,
 1. 5. 534, 25. 30. 535, 5. 622, 10.
 margengabe v. morgengabe.
 marescalcus, mariscalcus, mariscala-
 chus, marschalcus 232, 20. 252, 35.
 259, 1. 5. 10. 420, 10. 422, 25. 423,
 1. 10. 437, 15. 661, 1; m. super
 equis 524, 35; m. imperialis aulae
 419, 25; m. comitis 244, 10. 247, 1;
 m. Theutonicus 523, 30. 35. 524, 1.
 — marschalk 18, 15; oberster m.
 des R. riches 213, 10.
 marinarius 399, 5.
 massarius 408, 25.
 matrimonium 160, 15. 20. 186, 25.
 286, 15. 315, 30. 424, 15; m. legiti-
 mum 551, 30. 552, 20. 533, 40;
 tractatus -ii 100, 15. 724, 25. 725, 20.
 mayde 412, 40.
 medicus 127, 1. 154, 30. 35. 155, 15. 30.
 258, 20. 278, 25. 30.
 medio tempore 632, 5.
 meiney dig 387, 5.
 meisterin und convent 714, 5. 10. 15.
 membrana 46, 1. 480, 10; m. processus,
 processuum 181, 20. 182, 40. 183, 1.
 184, 35. 189, 35. 191, 40. 195, 5. 196,
 35.
 menda equorum 431, 1.
 mercantia 427, 40. 463, 10. 664, 10.
 mercatio 221, 40. 403, 20. 427, 20. 442,
 10. 30.
 mercator 400, 20. 411, 25. 427, 15. 20.
 mercimonium 606, 10. 641, 10.
 der merre teil 34, 30; m. t. der chur-
 fürsten 603, 1.
 messageres solempnes 315, 40.
 metallum 509, 30. 515, 10. 567, 10.
 metropolitanus 9, 20.
 mile 33, 30.
 miliare, milliare 84, 40. 400, 5. 421, 30.
 militares et castrenses 646, 15. 20.
 milites ultramontani 449, 35. 458, 30.
 militia 280, 20. 30. 548, 35.
 mina 453, 10; m. salis 454, 1. 5.
 minera 394, 15. 509, 25. 35. 515, 10.
 minister provincialis Minorum 583,
 5. 10; m. spiritualis seu ecclesiasti-
 cus 345, 25. 347, 30. 366, 20. 30;
 m. generalis ordinis fratrum Mino-
 rum 379, 25. 494, 10. 15. 632, 25.
 668, 10. 15. 688, 10; m. ordinis fra-
 trum Minorum 383, 25. 30. 494, 10.
 ministerialis: ducatus 699, 15. 20. 25.
 m. ecclesiae 51, 20. 346, 40; m. im-
 perii 553, 25. 682, 10; m. principalis
 515, 1.
 ministrare 37, 20.
 minorum iura 154, 15.
 missa 677, 5; -am celebrare 310, 5. 10.
 311, 1. (5). 15. 488, 15; m. conven-
 tualis 480, 30; dicere -am 259, 30;
 sollempnia -arum 628, 1. — messe
 singen öffentlich 620, 10. 35.
 misschellung 628, 25. 629, 30. 701, 30.
 716, 35.
 missilia 399, 1. 5.
 missus de latere imperatoris 380, 40.
 mitra 311, 5.
 mobilia et immobilia 619, 20.
 molendinum 269, 40. 431, 25. 558, 30.
 monasterium 249, 5. 521, 35. 40. 522, 1.
 564. 623, 25. 30. 653, 40. 659, 10;
 fundator -ii 521, 30; m. ordinis
 Cisterciensium 595, 1. 612, 1. 5;
 m. religiosorum ordinum 339, 1. —
 v. etiam claustrum.
 moneta *Geldstück* 605, 15. 40. 606, 1.
 25; conditio et numisma -ae 226,
 5. 10; cudere -am 226, 10. 417, 15.
 665, 35. 607, 15; fabricare -am
 394, 10; m. imperialis 226, 5. 417,
 15; m. legalis 569, 25. 616, 20; ma-
 gister -ae, magister operis -ae 605,
 25-35. 40. 606, 5-35. 607, 5. 10. 25.
 — moneta *Münzrecht* 515, 5. —
 münz: gewigt, lötigkeit gebraech,
 werd gewonlicher 533, 1-5. 536,
 40; münz ze schlagen 533, 1. —
 münze *domus* 605, 5.
 monetarius 604. 605. 606. 607. 712,
 20. 25.
 monualdus 442, 20.
 morgengabe, margengabe 130, 25.
 mors naturalis 362, 35.
 motu proprio et ex certa scientia 502,
 15. 504, 15. 507, 20. 536, 5.
 münze v. moneta.
 mundi climata 254, 25.
 munich 598, 10.
 muntbaro 71, 20.
 murex coctus 503, 20. 505, 5. 506, 20.
 508, 20.
 mutuare 475, 10.
- n.**
- naturales 324, 15.
 negotium electionis *regis R.* 369, 5.
 30. 370, 1. 10. 25; n. imperii 158, 10.
 159, 5. 583, 40. 678, 20. 727, 5.
 nepotes papae 143, 35.
 nexus treugarum 173, 15.
 nidere herren 204, 15; n. stetde 204,
 15.
 nobiles *ex. gr.* 81, 5. 167, 1.
 nomen: comitalis 333, 15; dotis -ine
 535, 5; n. ducale 333, 15. 269, 25;
 hereditario -ne 552, 30; n. imperii,
 imperatoris 154, 5. 176, 25. 187, 30.
 290, 25. 329, 20. 690, 10; n. regis,
 regium 9, 5. 178, 25. 187, 25. 188,
 5. 190, 10. 192, 35. 203, 5. 329, 20.
 40. 582, 5; n. senatorium 333, 15;
 syndicario -ne 391, 1; v. pignus,
 procuratorius.
 nominare in regem Romanorum 312,
 15-20. 25.
 nota inhabilitatis 377, 15.
 notarius cancellariae regis 112, 20;
 creare, facere, constituere, institu-
 ere -os publicos 170, 30. 171, 10. 15.
 20. 322, 20. 40. 324, 10. 567, 40.
 45. 568, 1. 577, 35; n. oppidi 2, 30;
 n. publicus (et autenticus) 2, 20. 25.
 30, 40. 154, 1. 174, 15; n. publicus
 imp. auctoritate 2, 35. 31, 30. 80, 25;
 n. Romanus 342, 35; n. thelonei
 123, 25. 124, 5.
 notel 20, 15.
 notificatio 111, 1.
 notoriare 185, 10. 190, 35. 195, 35.
 notus 399, 25.
 numismata cudere 346, 30. 35.
 nütze, phand und n. 703, 40.
 nullitas causarum 571, 20. 30.
 nundinae 569, 35. 40; n. annales 651,
 20; n. generales 651, 25. 35. 641, 1;
 n. universales 641, 5.
 nuntius *ex. gr.* 24, 5. 10. 25, 1. 5. 10.
 32, 25. 40. 113, 5; n. apostolicae
 sedis 110, 25. 461, 30. 472, 10. 531,
 5. n. archiepiscopi 65, 25. 94, 30.
 95, 20. 109, 15. 20; n. comitis 110,
 1; n. ducis 39, 1. 10. 37, 1. 51, 40;
 n. iudicis 605, 20; n. papae 45, 10.
 20; n. regis 33, 1. 55, 10. 83, 10. 100,
 5. 128, 10. 140, 5. 725, 20; n. sol-
 lemnis 140, 30. 141, 15. 40. 450, 5;
 n. specialis regis 53, 15; n. vicarii
 generalis 52, 30.
 nuptiae incestae 570, 35.
- o.**
- oberland 738, 1.
 obirman, uberman, overlud 307, 5.
 735, 10; o. gemein 434, 30. 40. 435,
 1; o. des lantfriden 541, 25.
 oberster schriber (des kunigs) 74, 35.
 oblatio pecuniae 400, 10.
 obligatio 76, 35. 104, 25. 510, 15. 20;
 o. pecuniaria 653, 5. 20; assignare
 -em 150, 1.
 obsequia 104, 10. 131, 1; o. persona-
 lia, realia, mixta 440, 1.
 obstagium 706, 40.
 occupatio iurium 191, 10; o. marchio-
 natus 191, 10.
 octava *Oktav* 488, 15.
 officiales civitatis 428, 5. 517, 30;
 o. comunis, communitatis 381, 1.
 469, 25. 35; o. deputati 431, 40; o.
 doanae salis 452, 25. 30; o. ducis
 431, 30; o. hospitalium 367, 5; o.
 imperiales, curiae imperialis 392, 10.
 432, 25. 543, 45. 544, 1. 558, 30.
 583, 30; o. marescalci generalis 411,
 10; o. monasteriorum 367, 5; o.
 papae 30, 5. 10; o. regis 197, 20.
 393, 1. 401, 35. 428, 5. 10. 488, 40;

- o. sedis ap. 30, 5; o. vicarii 431, 30, 35.
 officiatus imperii 639, 20.
 officium appellationis 442, 25; o. apostolatus 377, 40; o. civitatis 517, 20; o. cum cura, sine cura 196, 1; o. divinum 30, 20. 677, 5; o. ecclesiasticum, ecclesiae 189, 5. 330, 35. 366, 25. 367, 15; -cia et beneficia ecclesiae 368, 20; o. imperatoris 346, 35; o. iudicatus 243, 35; o. marescalliae, marescalcatu 586, 40. 592, 5. 10; o. mercantiae et robariae 222, 5; o. notariae 154, 5; 562, 1; o. populi 398, 5; o. praepositurae 379, 1; o. sacerdotale, sacerdotis 333, 30. 346, 35; o. sapientium 396, 20; o. scultetatus 79, 5. o. senatoris, senatoriae 333, 10. 400, 35; o. tabellionatus 154, 1. 5. 15. 562, 1; o. vicariatus 453, 15; o. vicarii generalis 436, 25. 447, 30. 448, 10.
 onera personalia, realia praedialia et mixta 324, 25. 30. 505, 40. 563, 5.
 oppidanus 2, 20.
 oppidum regale 102, 15. 25. 385, 25. 511, 1. 573, 15. 732.
 ordinatio 92, 15. 333, 5. 359, 25; o. capellae 407, 35; o. sanctorum 397, 1.
 ordo, ordines ecclesiae, ecclesiasticus 37, 20; 349, 5; -ibus, in sacris constitutus 154, 1. — ordo *Orden* 480, 1. 493, 25. 494, 1; o. fratrum Minorum 350, 5. 359, 20. 30. 372, 25. 379, 20. 25. 383, 20. 25. 30. 35. 387, 25. 437, 25. 480, 30. 494, 15. 667, 30. 688, 10. 20; o. fratrum Haeremitarum 90, 5. 94, 30. 127, 15. 580, 25; o. fratrum Praedicatorum 94, 15. 406, 30; ordo Praemonstratensium 129, 10. — ordo iudiciarius 343, 35; o. iuris et capitulorum civitatis 390, 15. 293, 5. 343, 25. 347, 35. 519, 1. 567, 25; o. communis iuris 741, 15; o. sacer 561, 40; ordo subdiaconatus 376, 35. — orden 34, 15. 44, 5.
 ornatus 301, 5.
 orphanorum defensor 100, 15; -orum iura 151, 5.
 orteil v. iudicium.
 orthodoxus 490, 15.
 ortulanus 95, 10.
 ostium: -iis ecclesiae affigere 63, 1. 180, 25. 181, 10. 183, 1. 184, 35. 196, 35. 200, 15. 266, 35. 334, 35. 335, 15.
 overlude v. obirman.

P.

 paciarii 531, 20.
 paga 388, 35. 423, 1. 5.
 pagamentum 420, 1. 20. 453, 35.
 pagina: augustalis 394, 1; p. confirmationis, approbationis, cessionis, donationis, investiturae 484, 10.
 palatium 592, 5; p. communis 277, 35; p. episcopale 80, 20. 487, 35; p. papae 212, 15. 379, 1; p. patriarchale 480, 25; p. regis 427, 25; p. habitationis regis 232, 10; p. Reni 263, 20; sala -ii 112, 20. 375, 25; p. Treverense 199, 40. v. *etiam* phallentz.
 palaura, palauvra 313, 35. 314, 5.
 pannifex 148, 30.
 papa coronatus per imperatorem et clerum 383, 25; deponere -am 478, 15; p. haereticus 359, 40; -am instituere, destituere 477, 30; -am nominare 378, 1. 5. 423, 25. —
 papatus 378, 1.
 parentela 84, 35.
 parlamentum, parlamentum 32, 35. 101, 20. 139, 45. 158, 15. 166, 10. 25. 175, 20. 397, 1. 462, 15. 474, 35. 640, 10. 721, 30. — parlamento 342, 20. — p. celebrare 158, 15. 159, 5; p. generale 111, 5. 177, 1. 380, 45. 381, 30. 400, 35. 40. 406, 15. 525, 25; p. publicum 350, 1. 380, 45. 381, 30.
 parrochia 596, 10.
 pars: Guelfa 461, 1. 462, 40. 463, 10. 25. 464, 1; -tes ultramontanae 462, 35.
 pastor 366, 20. 25. 30. 35. 367.
 patella 494, 30.
 paterna successio 109, 1.
 patriarcha 560, 15.
 patricius Urbis 332, 1. 25.
 patrimonium 283, 30. 303, 15. 392, 40. 686, 5; p. b. Petri 587, 10. 675, 10. 676, 25; p. regale 252, 25.
 patronatus ecclesiarum 103, 5. 104, 5. 10. 135, 25. 269, 40. 299, 10. 595, 10. 40. 45. 596. 637, 40.
 patronus ecclesiae 303, 35; p. guoguae 384, 1. 5.
 pecunia ecclesiastica 356, 15. 20; p. parata et prompta 102, 15; p. salis 454, 1; -arum subordium 240, 50.
 pedagium 41, 25. 30. 35. 42, 5. 10. 109, 1. 134, 35. 45. 135, 5. 217, 30. 228, 30. 40. 229, 15. 257, 10. 15. 275, 45. 442, 35. 531, 40. 532, 25. 664, 10.
 pedum oscula 51, 1. 402, 10. 410, 20. 588, 15. 649, 35. 674, 10.
 pellis excoriata 437, 5.
 pena anathematis 187, 40; -a et banna 238, 10. 532, 20; p. communis 367, 20; p. aeterna et temporalis 693, 40; p. excommunicationis 179, 1. 180, 35. 182, 10. 183, 40. 188, 30. 190, 15. 30. 192, 35. 45. 384, 30. 582, 10. 583, 30. 35; p. infamiae perpetuae 349, 35; p. inhabilitationis 250, 30; p. mortis 612, 5; p. officialis 367, 20; p. privationis (omnis) iuris 180, 40. 181, 10; -ae et sententiae 382, 25. 476, 30. 484, 30. 485, 5. 587, 15. 593, 10. 626, 10. 15. 642, 1. 676, 5; 183, 40. 382, 25. 476, 30. 484, 30. 574, 5; p. spiritualis et temporalis 70, 10. 580, 40. 582, 15. 583, 35. 584, 35. 626, 10. 15. 642, 1. 675, 45.
 penitentiaria 194, 45.
 penitentiarius 409, 20. 600, 40. 601, 20. 623, 35. 650, 5. — penitencier del pape 683, 30.
 perangaria 234, 40. 439, 40. 563, 10.
 perceptio fructuum 377, 20; p. iuris et reddituum 469, 30.
 perfectio paupertatis 348, 25.
 peritia artis medicinae 278, 25.
 periurium 409, 25.
 persona: ecclesiastica 30, 1. 15. 40, 1. 189, 5. 192, 25. 193, 5. 10. 35. 40. 45. 194, 5. 25. 195, 15. 40. 196, 15. 20. 224, 5. 223, 10. 25. 40. 224, 1. 330, 5. 35. 331, 30. 332, 40. 333, 15. 35. 40. 382, 10. 393, 25. 521, 10. 579, 25. 584, 5. 20. 25. 30. 40. 619, 30. 648, 35; p. ecclesiastica et religiosa 339, 10. 366, 40. 367, 45. 619, 30; p. ecclesiastica seu saecularis (mundana) 178, 30. 184, 25. 228, 30. 229, 1. 231, 30. 234, 40. 243, 10. 250, 25. 267, 40. 429, 25. 479, 15. 503, 1. 5. 504, 40. 508, 5. 509, 35. 544, 15. 582, 15. 84, 10. 30. 40. 668, 5. — geistlich person oder weltlich *ex. gr.* 496, 5. 497, 30. 618, 30. — p. ecclesiastica, saecularis et regularis 184, 10. 194, 5. 268, 1. 479, 25. 583, 45; p. ecclesiastica exempta et non exempta 95, 20. 223, 15. 366, 40; p. exercens iurisdictionem temporalem 223, 35; p. illegitima 171, 20. 567, 45; p. laica 587, 15; p. mundana 332, 45. 333, 15. 35; p. spiritualis aut saecularis 567, 5; p. repraesentata et imaginaria 667, 25. 30; p. spectabilis 168, 25.
 personatus 196, 1. 250, 25. 579, 30. 580, 1. 10. 584, 5. 25.
 pertinentia spiritalis et temporalis et incorporalis 534, 30. 535, 1.
 pfaffen 18, 35. 19, 15. 20. 34, 15. 30. 35; p. weltlich oder geistlich 657, 40. 713, 10; p. und leyn 72, 30. 73, 40. 74, 15. 615, 35. 657, 30. 628, 30.
 pfafheit geistlich u. weltlich 620, 5. 10. 15. 25. 35.
 pfand v. pignus.
 pfarrkirche v. ecclesia parochialis.
 pfechnuss des goteshus 47, 20.
 pflege 75, 30. 615, 25. 30. 620, 10. 30; p. von dem reiche 75, 30; p. der stat 466, 40. 467, 1.
 phalburger, palburger 418, 20. 711, 30.
 phleger, pfleger, pflegaer 70, 35. 40. 340, 20. 445, 15. 598, 35. 40. 637, 5. 711, 30. 731, 20; p. des goteshus 47, 15.
 pfuchwürte 487, 15.
 pflug: fünf pflüge 487, 15.
 pfründe v. praebenda.
 pfund, phunt 413, 1. 414, 1. 5; p. Augsburger pfennig 17, 20. 25. 661, 25. 662, 10. 30. 739, 1. 5; pfunt

- phunt, punt Haller, Heller 4, 15.
30. 35. 5, 20. 30. 40. 6, 1. 15. 25. 30.
35, 10. 121, 25. 30. 131, 35. 136, 20.
152, 1. 5. 15. 30. 153, 15. 20. 238,
30. 242, 15. 317, 45. 318, 1. 523, 5.
542, 15. 20. 613, 15. 25. 617, 15.
621, 5. 10. 680, 40. 681, 1. 5. 10. 15.
20. 698, 30. 701, 5. 15. 707, 30.
708, 25. 30. 35. 709, 1. 10. 15.
- phallentz 105, 1. 106, 1.
- phallentzgrave, phalenzgrabe, phaltz-
grave 82, 35. 425, 40. 610, 15.
671, 5; pfalenzgraf bi dem Rein
445, 5.
- phariseus 554, 35.
- piazza dinanzi 342, 20.
- pichtiger v. confessor.
- pidber läute 702, 30.
- pignoratio 657, 1. — pfantschaft
5, 20. 495, 15. 572, 30. 40. 594, 20.
25. 603, 40. 609, 30. 628, 40. 630, 5.
702, 5. 10. 737, 5. — pfantung
661, 30. 662, 15. 35.
- pignus 41, 1. 657, 1; nomine -oris
49, 1. 104, 10. 130, 1. 519, 15.
520, 15; -ori obligare 217, 35; ra-
tione -oris 102, 25. — pfant, phant,
pfand, unterpfand 4, 20. 5, 20. 152,
10. 20. 242, 15. 573, 35. 40. 602, 5. 609,
10. 30. 610, 1. 20. 613, 20. 618, 35.
630, 1. 5. 634, 5. 700, 20. 703, 40.
704, 1. 5. 10. 15. 40. 705, 35. 708, 5.
720, 15. 20. 732, 1. 737, 15. 20;
p. gut 618, 35; in -des namen 538,
40; rechtes p. 90, 35. 573, 15. 643,
25; rechtes u. redeliches p. 707, 35;
rechtes werendes p. 720, 1. 5. 10. 15;
von dem rich ze p. 7, 35. 560, 25; ze
p. setzen 428, 40; an p. stat 5, 20.
708, 25; ze p. sten 539, 20; in -des
wis 9, 15. 704, 40. 705, 20. — phant-
bar, pantbar, phantber 541, 35.
705, 1. 718, 5.
- pfenden, phenden 4, 40. 6, 5. 30.
18, 1. 610, 1. 20. 729, 15. 20. 738,
30; p. nach landvrides reht 213, 30.
- pilus rubeus 437, 5; p. brunus 419, 40.
- pincerna 385, 15.
- pir[r]atica pravitas 427, 15.
- piscarium 269, 40. 515, 10. 532, 1. 25.
558, 30.
- pistor 148, 30.
- plagia 301, 45.
- planeta 384, 15.
- plantula 15, 40. 95, 10. 20.
- platea 350, 5; p. publica 361, 30.
- plaustrarium ordinarium seu extra-
ordinarium 563, 10.
- plaustrum vini 410, 5.
- plebanus 2, 30. 487, 30.
- plebatus 242, 35. 243, 5.
- plebiscitum *lantreht* 566, 25.
- plena iustitia 546, 20.
- plenitudo: honoris 482, 25; p. im-
peratoriae maiestatis 509, 30; p.
iurisdictionis 482, 25; v. *etiam*
potestas.
- plumbum 509, 30.
- poderia 486, 5.
- pomum rotundum cum cruce 640, 30.
- pondus 350; 20; p. bonum et legale
519, 5. 520, 10; p. (argenti) in Col-
maria 151, 15; pondus legale 453,
35. 454, 35. 467, 30.
- pontificalia 147, 40. 311, 1. 379, 15.
493, 30.
- pontificalis dignitas 564, 35; -ia in-
signia 284, 10.
- populares 212, 5.
- portus 270, 20.
- possessio (locorum) 389, 40; p. corpo-
ralis 592, 35; ingredi -em 654 35;
p. iuris 371, 15; p. iurisdictionis
367, 25.
- potentia 176, 35. 187, 25. 30. 220, 10;
p. imperialis 156, 20; p. militaris
205, 40.
- potestaria 188, 15. 40. 329, 45. 330,
1. 20. 334, 5. 492, 25. 586, 5.
- potestas: creandi magistratus 301, 40;
p. eligendi capitaneum et rectorem
321, 15; p. gladii 270, 5; p. im-
perialis 346, 30; p. de Romano
imperio disponendi 665, 30; p.
iurisdicendi 270, 5. 15. 275, 40.
301, 30. 40; p. ordinaria iudicandi
607, 30. 612, 5. 10; p. plena,
plenaria 167, 20. 168, 1. 172, 25.
182, 15. 367, 15. 491, 15; pleni-
tudo -tis 151, 25. 171, 15. 186, 40.
207, 25. 269, 25. 30. 294, 20. 301,
5. 10. 15. 302, 25. 317, 1. 20. 321,
10. 25. 324, 20. 428, 5. 471, 30. 35.
478, 40. 479, 20. 486, 10. 489, 1. 536,
15. 547, 1. 682, 15; -tis plenitudo
apostolica 38, 20. 178, 45. 189, 30.
194, 40. 331, 5. 377, 20. 585, 1; -tis
plenitudo imperialis, imperatoria
292, 40. 294, 30. 318, 25. 35. 319,
30. 40. 563, 35. 564, 25. 565, 1.
700, 1. 513, 30. 534, 10. 536, 5.
571, 1. 5. 10. 35; p. imperatoriae
maiestatis 511, 10. 40; p. regia
66, 35; p. sacerdotalis 346, 30;
p. saecularis 619, 15. 651, 30. 35;
p. in temporalibus 347, 5; p. vi-
carii 506, 10. — volle gewalt 495,
10. 735, 45. 737, 5. 738, 10. 739,
20. — volle macht 317, 45. 495,
10.
- potestas, podestà 223, 35. 234, 30.
237, 20. 25. 270, 10. 277, 30. 326,
35. 327, 15. 20. 328, 10. 367, 20. 35.
390, 35. 442, 5. 503, 1. 504, 40.
523, 25.
- praebenda 237, 30. 287, 15. 377, 1. 5.
25. — pfründe, pfrümde, pfründ
620, 35. 679, 20. 714, 5. 10.
- praeceptor hospitalis 195, 20. 196,
1. 10; p. generalis domus Hospi-
talis 138, 40. 522, 20. 25. 30; p. ge-
neralis domus s. Mariae *Theutoni-*
corum 346, 5; p. ordinis s. Johan-
nis per Alemanniam 113, 5; mag-
nus p. ordinis 179, 15.
- praeconizare 400, 40. 677, 10.
- praecursores nuntii 139, 5.
- praedicatio haeticorum 336, 10; p.
in vulgari 627, 20.
- praedicator 627, 25.
- praeifixio termini 138, 20. 196, 25.
- praelatio 189, 5. 330, 35. 333, 45.
367, 10. 688, 1.
- praelatura 584, 25.
- praelatus 14, 35. 185, 15. 189, 5.
193, 35. 40. 194, 25. 195, 15. 30.
40. 196, 20. 477, 35. 494, 1. 542, 40.
583, 45. 584, 5. 676, 45. 693, 10;
p. ecclesiarum sive monasteriorum
741, 15; p. inferior 239, 15.
- praepositura 52, 20. 377, 25; p. non
curata 377, 5. 10. — probestey
73, 15.
- praepositus 57, 15. 63, 30. 35. 76, 15.
77, 10. 196, 10. 419, 1. 10; p. ec-
clesiae 319, 10; p. monasterii 378,
40. — probest der clostervrowen
44, 5. — tumbrobst 47, 15.
- praerogativa iuris 505, 40.
- praescriptio 442, 40. 45.
- praesentation: offne lateinische 295,
15.
- praesentiren einen clericum uff die
Kirche zu — 295, 15.
- praesidere ad cambiendum 606, 1. 5.
- praesides provinciarum 651, 30.
- pragia 270, 20.
- preces primariae 237, 35. 279, 5.
287, 10. 15. 521, 15. 635, 30. 741,
1. 15. — erste bethe 714, 1.
- presbiter 627, 20. 35. 40; p. cardinalis
30, 5. 201, 25. 627, 35.
- primogenitus 62, 25. 63, 5. 10. 99, 5.
100, 10. 168, 1. 25. 190. 191. 201,
25. 260, 15. 534, 20. 537, 10.
- principatus 292, 20. 509, 25. 35. 512,
35. 513, 5. 523, 20.
- principes saeculares et ecclesiastici
72, 15. 220, 1. 239, 15. 40. 339, 30.
345, 20. 349, 40. 361, 30. 368, 1;
principes electores, eligentes 174,
20. 25. 239, 5. 240, 10; p. electi
653, 35; principes ecclesiastici et
saeculares, in electione regis R.
vocem habentes 365, 40. 369, 35. 40;
p. ad quos electio regis Romanorum
pertinet 134, 10. 139, 10; p. ad
quos electio R. regis in futurum
imperatorem promovendi spectat
182, 40; p. imperii 102, 10. 519, 20.
653, 1. 5. 20.
- prior 44, 30. 60, 10. 598, 40. 45. 626,
20. 724, 30. 35. 725, 1. 25. 30. 40;
p. artium 201, 1. 473, 25. 531, 15;
p. conventus 259, 20. 25; p. Hospi-
talis s. Iohannis 472, 5; p. ordinis,
fratrum 2, 30. 30. 40. 423, 20; p.
ordinis Augustinorum Haeremita-
rum 69, 15. 20; p. Carthusianorum
ordinis 133, 20. 25. 143, 25. 161, 10.
15; p. provincialis ordinis Carme-
litorum 306, 5; p. ordinis fratrum
Minorum 74, 35. 407, 35; p. fratrum
ordinis Praedicatorum 122, 20. 388,
1. 5. 15.
- privare electione 347, 35; p. iure
ex electione 186, 1; p. papatu
348, 35.

privatio dignitatum, personatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum 193, 15. 194, 30. 196, 5. 15; p. feudorum 182, 20. 190, 30. 191, 10. 207, 25. 476, 30. 719, 5; p. iurisdictionis 224, 10; privatio iurium, privilegiorum, bonorum *et sim.* 38, 35. 39, 10. 92, 20. 239, 15. 241, 5. 10. 240, 20. 255, 30. 476, 30. 719, 5; p. officiorum et beneficiorum 347, 30; p. praelationum 189, 5; p. privilegiorum 188, 35. 189, 10. 241, 5. 35. 250, 25. 330, 15. 40. 334, 1.

privilegium 221, 5. 15. 225, 15-30. 226, 5. 230, 5. 231, 25. 234, 10. 15. 236, 25 *et sqq.* 237, 30. 35. 238, 1. 239, 15. 483, 35. 484, 5. 503, 10. 25. 504, 15. 505. 506, 10. 15. 25. 507. 508, 10. 15. 20; p. apostolicum 183, 35. 193, 25. 194, 20; p. apostolicum et imperiale 188, 35. 189, 10. 190, 30. 203, 15. 330, 15. 40. 334, 1. 335, 20. 574, 5. 575, 25. 579, 15. 582, 25. 584, 5. 30. 585, 30. 586, 1. 20. 676, 5; p. non abolitum, non abrasum, non cancellatum, non vitiatum 375, 10; p. autenticum 375, 30; p. fori 465, 10; p. ab imperatore acceptum 182, 20. 183, 35. 207, 20. 208, 40. 209, 1. 320, 35. 45. 322, 15. 30. 35. 45. 375, 5. 508, 10; p. sigillatum 161, 40. 163, 40. 375, 5; p. speciale 154, 1; p. officii tabellionatus 153, 30. 154, 1.

probest *v.* praepositus.

probestey *v.* praepositura.

procedere per inquisitionem 524, 5.

processio *Prozeßführung* 628, 1.

processus apostolicus, papae 9, 5. 20. 25. 40. 10, 10. 15. 12, 5. 20. 40. 13, 15. 35. 16, 15. 35. 26, 15. 25. 27, 5. 10. 30. 28, 5. 20. 29, 1. 5. 20. 25. 38, 5. 10. 39, 10. 25. 40, 15. 20. 25. 30. 41, 5. 10. 15. 42, 1. 45, 15. 57, 10. 62, 25. 30. 63, 1. 15. 20. 64. 5. 10. 65, 1. 66, 5. 68, 10. 89, 1. 93, 5. 15. 94, 5. 109, 20. 30. 122, 20. 25. 134, 35. 147, 10. 20. 25. 30. 178, 5. 180. 181. 182, 15. 40. 45. 183, 1. 5. 184, 30-45. 186, 40. 189, 20. 30. 35. 40. 45. 190, 30. 35. 191. 192, 20. 25. 193, 5. 10. 30. 45. 194, 5. 25. 30. 40. 190. 196, 25. 30. 35. 40. 197, 10. 199, 5. 10. 20. 200, 10. 15. 25. 30. 202, 20. 25. 203, 20. 211, 35. 214, 25. 216, 5. 217, 40. 218, 1. 219, 35. 220, 20. 226, 30-40. 227, 20. 228, 20. 230, 1. 231, 35. 250, 5. 30. 35. 40. 254, 15. 25. 266, 35. 267, 10. 268, 20. 35. 40. 282, 40. 283, 15. 284, 5. 10. 20. 25. 30. 285, 5. 10. 292, 1. 304, 25. 35. 321, 25. 330, 45. 331, 5. 10. 15. 20. 332, 30. 333, 35. 334, 20. 335, 10. 30. 40. 336, 15. 40. 45. 337, 1. 5. 10. 338, 40. 339, 5. 30. 340, 1. 347, 10. 15. 348, 10. 30. 349, 30. 361, 15. 20. 30. 363, 20. 369, 40. 370, 1. 5. 372, 20. 378, 1. 5. 379, 15. 393, 20. 400, 40. 402, 15. 403, 1. 409, 1. 5. 416, 15. 25. 30. 423, 35. 40. 438, 20. 25. 30. 457, 30. 40. 472, 35. 476, 10. 25. 30. 477, 1. 35. 478, 1. 5. 479, 40. 480, 10. 15. 484, 30.

35. 485, 1. 489, 1. 493, 25. 494, 5. 10. 15. 20. 30. 35. 519, 40. 555, 5. 10. 567, 30. 576, 5. 579, 10. 30. 580, 5. 40. 582, 30. 584, 10. 45. 585, 1. 5. 10. 25. 586, 35. 587, 15. 25. 588, 1. 592, 10. 608, 25. 619, 10. 20. 663, 10. 666, 25. 675, 30. 40. 676, 20. 677, 30. 695, 10. 697, 1. 724, 5; processus 517, 20. 25. 585, 15. 669, 1. — process 47, 30. — processus civilis 276, 15; p. haereticalis 494, 25. 35; p. retrogradus 174, 15; *v.* *etiam* publicatio.

proconsul 11, 25.

procurare 143, 35.

procuratio 245, 20. 247, 5. 715, 10.

procurator 51, 10. 52, 30. 35. 53, 1. 5. 146, 20. 168, 10. 25. 179, 20. 25. 180, 5. 20. 181, 10. 182, 35. 198, 10. 231, 20. 25. 40. 45. 232, 5. 10. 40. 233, 1. 245, 20. 30. 35. 256, 5. 274, 35. 283, 5. 10. 15. 30. 284, 1. 5. 10. 20. 408, 20. 453, 10. 15. 20. 488, 1. 5. 10. 592, 35; p. archiepiscopi 303, 35; p. comitis 246, 10. 30. 247, 1. 5. 40. 306, 5; p. in curia Romana 144, 20; p. ducis 76, 15; p. episcopi 367, 35. 40; p. fisci imperii generalis 375, 35; p. generalis ordinis Praedicatorum 531, 5; p. imperii 158, 5; p. legitimus 168, 1. 244, 10; p. regis 53, 15. 77, 10. 113, 25. 40. 114, 1. 5. 141, 1. 25. 156, 30. 35 (generalis); p. specialis regis A. in curia 142, 10; p. vicarii generalis 694, 10. 25.

procuratorium 179, 15. 245, 30. 35. 420, 40.

procuratorius: -o nomine 76, 20. 168, 40. 179, 15. 231, 25. 40. 45. 232, 5. 247, 10. 256, 10. 420, 40. 447, 20.

professio utriusque iuris 512, 30.

professor imperialis nominis 174, 5; professor iuris utriusque 477, 35; p. sacrae theologiae 306, 5.

proles 485, 15; p. legitima 485, 30.

promotio 392, 5.

promovendus in imperatorem 62, 20. 145, 25. 147, 20. 182, 40. 267, 35. 339, 30. 4. 363, 15. 369, 1. 5. 35. 40.

promovere ad iura et honores imperii 225, 20; p. ad sacros ordines 37, 20.

promulgatio appellationis 304, 35.

pronuntiatio 489, 1.

prophanatio 346, 15.

propinquus legitimus 485, 15.

proprietas 355, 40. 356, 5. 20. 25; P. communis, specialis, p. et dominium 351, 10. 25. 30. 35. 352, 5. 10. 353, 5. 10. 15. 354, 30. 35. p. ecclesiae 181, 1; p. et forum 521, 30; p. imperii 653, 35; p. singularis, collegialis, collegii 355, 15. — proprium: sine proprio vivere 351, 10. 35. 40. 352, 15. 354, 40. — aygen (das), eigen 91, 15. 224, 35. 40. 618, 30. 35. 628, 40. 630, 1. 5.

propugil imperii 559, 15.

prorogatio 139, 15. 180, 10; p. termini 138, 25. 158, 20.

proscriptio imperialis 553, 30.

protectio specialis imperii 234, 20.

protestatio 70, 30. 101, 5. 174, 15. 259, 35.

protonotarius 232, 20; p. ducis 76, 15; p. imperatoris 376, 30; p. regis 53, 15.

provisio 17, 35. 347, 35. 505, 25. 521, 10. 40; p. capellae 407, 35; p. consulta 177, 5.

provisor monasterii 521, 30.

pseudoapostolus 350, 30.

pseudocardinalis 577, 35. 583, 10.

pseudochristus 350, 30.

pseudofrater 668, 15.

pseudopapa 350, 35. 437, 25.

pseudopropheta 346, 20.

publicatio penarum 179, 10. 180, 15. 20. 30; p. processuum 11, 30. 12, 40. 26, 15. 27, 25. 45, 15. 51, 1. 68, 10.

pugilare 154, 5.

punt, punctus *v.* bund.

pupillus 101, 15.

purgatio canonica 348, 25.

purge *v.* fideiussor.

purg, purgermester *v.* burgum, burgermeister.

q.

quaestor sacri palatii 503, 20. 505, 5. 506, 25. 508, 25.

quattuor tempora 606, 5. 10. 607, 10.

questus ecclesiae 345, 15; q. metallorum 270, 20. 301, 45.

quinquennium 505, 40.

quirites 513, 20.

r.

raitung: nach der jar r. 413, 1; rechte zitliche r. 539, 20.

rat und gemeine, gemain der purger, r. und burger gemeinlich *ex. gr.* 5. 10. 90, 30. 210, 20. 318, 5. — (raut) 730, 25; r. der stete 34, 20.

ratgebe 466, 40.

raub, raup, roub, raup, rove, royf 33, 35. 107, 10. 15. 108, 10. 213, 15. 30. 282, 5. 435, 20. 657, 35. 728, 25.

rauber, rover 108, 10. 213, 35. 214, 10.

ratificatio 293, 5. 10.

ratihabitio 159, 10.

ratio, ractio 276, 30; -em ostendere 432, 15.

rebellio 524, 20. 530, 15. 30.

rebellis ecclesiae *ex. gr.* 11, 35. 24, 15. 27, 20. 30, 1. 5. 20. 110, 5. 380, 30.

- 386, 15. 20. 486, 15. 536, 10. 543, 10. 45. 556, 20. 559, 15. 579, 15. 585, 30. 587, 1. 30. 591, 15; rebellis manifestus, hostis manifestus 200, 10. 257, 10; r. eccl. et hostis 23, 15.
- receptor thelonei 123, 25. 124, 5.
- rector 234, 30. 664, 15; r. civitatis, communis 222, 10. 223, 25. 270, 10. 523, 25. 582, 15; rector ecclesiae 186, 15. 266, 10. 366, 30. 367, 20. 487, 35. 627, 20. 35. 40; r. marchiae 591, 25; r. monasterii 521, 30; r. parochialis ecclesiae 484, 25. 35. 40; r. terrarum ecclesiae 476, 40; r. urbis 321, 15. 332, 1. 25. 333, 1.
- rectoria 188, 15. 40. 330, 1. 20. 334, 5. 586, 5.
- recuperatio gabellae 380, 10.
- recursus super appellationem 321, 15.
- redargutio 185, 10.
- redditio numismatis 346, 35.
- reddituarius episcopi 367, 30.
- redditus *ex. gr.* 22, 25. 30. 23, 1. 148, 30. 153, 1. 172, 30. 377, 10; r. annu-
alis 536, 1; r. feudi 22, 25. 157, 1.
- reducere in antiquum statum 322, 35. 324, 5.
- referendarius imperii 631, 20.
- regales 155, 1. 25.
- regalia 264, 5. 270, 25. 302, 1. 515, 5. 564, 20.
- regimen vel administratio regni seu imperii, r. regale et imperiale 194, 1. 195, 25. 330, 15. 688, 30; r. comitatus 319, 25; r. lantgravio-
natus 318, 20; r. marchionatus 294, 15. 318, 20.
- regina 32, 25. 71, 5. 198, 5. 258, 20. 315, 10. 424, 15.
- registrare 390, 20.
- registrator 150, 20.
- regnum temporale 666, 5; r. terre-
num, celeste 360, 35.
- regius v. nuntius, maiestas.
- regula canon 359, 40.
- reinfodare 171, 30. 568, 10.
- relatio nuntiorum 110, 1. 111, 1; 138, 15; r. verbalis, litteralis 477, 30.
- religiosi 27, 20. 186, 15; -i et saecu-
lares 147, 30. 200, 20.
- reliquiae *Reliquien* 488, 15.
- remittere ad iudicem competentem 416, 25.
- repatriare 423, 1. 10.
- repressaliae, represaliae 427, 20. 428, 20. 459, 25. 463, 25. 30. 492, 25.
- reprobatio electionis 62, 10; r. regis Romanorum electi 190, 10.
- requisitio 475, 20.
- res usu consumptibilis, non c. 351, 20. 35. 40. 352. 353, 25. 35. 354, 30. 667, 20. 35; r. de incendio vel ruina erasae 553, 30; r. naufragae 553, 30; r. pauperum 356, 15. 20; r. temporales 353, 5. 10. 15. 20. 35. 354, 40. 356, 1. 10. 40. 357, 20.
- rescriptum 555, 10; r. apostolicum 488, 5; r. ducale 432, 5; r. imperiale 432, 5; r. principis 426, 15; r. regale 432, 5.
- reservatio dominii 353, 40.
- residentia 397, 10; r. continua 362, 25; r. personalis 639, 25. 655, 35.
- responsalis 448, 10.
- respondere de iustitia 605, 25. 30. 606, 30.
- respublica 161, 5. 189, 25. 194, 35. 228, 30. 281, 1. 331, 5. 334, 25. 336, 40. 344, 20. 348, 15. 476, 20. 604, 20.
- restituere in integrum 222, 25. 508, 1. 551, 35. 552, 25.
- revocare, annullare, irritare *ex. gr.* 545, 20. 546, 25. 30.
- rex *ex. gr.* 187, 20. 192, 45. 193, 5. 15. 194, 1; r. in futurum imperatorem Romanorum promovendus 62, 20. 182, 40. 339, 30. 35. 363, 15; r. Ro-
manorum, Romanus 32, 1. 20. 33, 1. 40, 40. 62, 15. 188, 15. — chunig, künig, chung *ex. gr.* 18, 20–35. 19. 20, 1. 5. 413, 15. 428, 40. 516, 10. 15; einmutiger k. 60, 30; einwelig ch. 412, 35. 636, 35; Romischer k. 18, 30. 19. 20, 1. 412, 35. 528, 20. 25.
- rihter, richter v. iudex.
- rihtigung 620, 35. 40. 629, 35. 643, 1. 672, 30. 702, 40. 735, 35.
- ripa et ripatica 301, 45.
- riperia 222, 1; v. in *Ind. Nom. s. v.*
- ritter *ex. gr.* 34, 15. 30. 35. 434, 30. 35. 40. 445, 15. 524, 15. 40. 529, 20.
- rittersteur 317, 40.
- ritus antiquus 286, 1. 5.
- robaria, roboria 273, 20. 25. 274, 5. 10. 428, 25.
- robbator 427, 25. 428, 20.
- roccha 453, 25. 454, 40. 455, 1.
- rocken 486, 35.
- die rôder 487, 15.
- roncinus 437, 5. 15. 20.
- rostrum retrocurvatum 640, 35.
- rotundum quoddam in modum panni 320, 40. 322, 25. 45.
- rotuli papirei 214, 25.
- rubetum 655, 40.
- rucharmbroste, rukarmbrost 213, 40.
- saeculares civitatis 27, 20.
- sal 435, 5; v. *etiam* doana. — saltz 35, 5. 10.
- sala palatii 112, 20. 375, 25.
- salarium, sallarium 224, 10. 274, 15. 20. 275, 1. 436, 25. 447, 35. 545, 1. 546, 20. 559, 30. 606, 10. 712, 30; s. vicarii generalis 431, 5.
- salina 264, 5. 269, 40. 442, 1. 567, 10.
- salmata farinae 383, 5.
- saltz v. sal.
- sanchmeister v. cantor.
- sanctimonialis 346, 10. 619, 10. 20.
- sanctio 347, 20; s. legitima 553, 25.
- sapientes Lombardiae 174, 15; s. com-
munis 449, 30. 472, 30. 35; s. de-
putati 461, 35; s. parlamenti 459, 15.
- satisfacere infra annum 149, 35.
- satz 412, 15. 445, 30. 35; sätz und vrid 308, 5. 10. 15; satz und phand 643, 15. 30.
- satzung 429, 1. 516, 35. 526, 5. 528, 25; s. *Versetzung* 661, 30. 662, 15.
- scabinus *ex. gr.* 11, 25; -i de consilio opidi 487, 40. — scheffen, schepfen 425, 20. 496, 5; s. von der stat 61, 15.
- scala 86, 10.
- sceptrum, ceptum 345, 1. 640, 30; s. imperiale 269, 15. 301, 1. 320, 40. 322, 25. 40. 433, 1.
- scheffenurteil 61, 10.
- schillinge, Haller 35, 10. 15. 282, 1. 307, 5. 698, 30.
- schirge *Scherge* 598, 35.
- schirm des reichs 620, 10.
- schlahen, slahen Haller münze 242, 15. 536, 40.
- schlegeschatz *emolumentum monetae* 606, 15.
- schüler 620, 30.
- scisma, çisma 314, 10. 345, 15. 347, 25. 372, 35. 40. 387, 30.
- scismaticus, cismaticus 32, 40. 331, 40; s. et haereticus *Cesena* 491, 1; s. *Corbara* 592, 5. 593, 10. 676, 40; hereticus et s. *Ludovicus imp.* 400, 25; s. manifestus 586, 40; v. *etiam* haereticus.
- scolasticus ecclesiae 45, 10. 195, 20. 196, 1. 10. 319, 10. 579, 35.
- scriba camerae imperatoris 381, 40. — schriber 18, 40; scriber des kuniges 119, 15.
- scripta apostolica *ex. gr.* 92, 30. 93, 10. 147, 25. 200, 20. 229, 10. 25. 230, 25. 363, 20. 382, 20. 484, 40. 485, 25. 592, 30; s. patenta 239, 15; s. regalia 294, 20. 318, 25. 319, 25.
- scriptura 138, 15. 376, 1; s. autentica 440, 30; cum -a debere 376, 1; s. purpurea 503, 20. 565, 5. 506, 20. 508, 20; s. sacra 185, 15. 20. 265, 5. 10. 351, 15. 20. 30. 352, 5. 20. 354, 5. 15. 25. 30. 35. 357, 10. 35. 358, 1. 35. 359, 5. 667, 15.
- scultetatus 79, 5. — schultheizampt 317, 45. 318, 1. 5. 495, 15. 682, 30.
- sacerdotium — imperium 348, 15.
- sacramentum corporis et sanguinis 346, 15. 352, 40. — sacramentum fidelitatis 125, 35. 157, 10. 237, 40. 243, 10. 260, 10. 15. 25. 270, 25. 35. 302, 1. 10. 512, 35. 537, 25. 605, 15. 20; s. homagii 125, 35. 237, 40. 260, 10. 15. 25. 270, 25. 35. 302, 1. 10.
- sacrilegus 28, 10. 690, 20.

- scultetus 29, 15. 30, 40. 569, 5. 606, 25. 35. 40. 622, 10. — schultheisz, schultaizz, scholtheisz 61, 10. 87, 10. 425, 20. 496, 5. 682, 1. 711, 20. 720, 10; s. rat und gemeinde 433, 40. 572, 35; s. dez richs 540, 1.
- sculptura urbis Romae in sigillo 322, 30.
- scutum 245, 20. 247, 5. — schilt 435, 5.
- secretarius ducis 89, 20. 588, 25. 674, 15; s. imperatoris 503, 40. 505, 15. 506, 40. 508, 40. 552, 20. 557, 1. 566, 15. 655, 20; s. regis 22, 30. 49, 35. 78, 15. 99, 1. 158, 25. 30. 167, 20. 168, 1. 25. 170, 10. 40. 240, 30. 242, 1. 392, 5.
- secundogenitus 186, 20.
- securator et conservator treugarum 172, 35.
- sedes apostolica *ex. gr.* 14, 1. 10. 16, 1. 23, 25. 193, 40. 216, 25. 217, 10. 387, 25. — s. imperii principalis 174, 10. — stul zū Rum 19, 30. 540, 40. 643, 10;
- selpschol 152, 30.
- selgeraette 618, 35.
- senator, senador 314, 15. 400, 40; s. Romanus 400, 30; s. Urbis 332, 1. 25. 333, 1. 5. 20. 406, 15. 20.
- senatoria 400, 35.
- senatus civitatis 331, 45; s. Urbis 336, 1.
- senior ex monetariis 606, 30.
- sententia 477, 5. 35. 478, 1. 5. 15. 479, 1. 5. 480, 5. 10. 15. 484, 40. 489, 1. 508, 1. 5. 518, 40. 544, 15. 555, 10; s. anathematis 228, 35; s. condemnationis 524, 35; — as dicere 553, 30; s. diffinitiva 178, 35. 343, 30. 619, 10; s. excommunicationis 9, 20. 180, 30. 35. 183, 40. 186, 15. 188, 45. 189, 5. 30. 191, 1. 194, 5. 20. 45. 195, 5. 30. 45. 228, 40. 230, 1. 254, 15. 266, 10. 267, 5. 309, 5. 330, 25. 35. 332, 10. 333, 10. 334, 1. 335, 5. 15. 360, 5. 409, 5. 15. 478, 15. 579, 10. 30. 45. 580, 15. 582, 25. 583, 10. 30. 35. 585, 25. 586, 15. 587, 25. 649, 20. 689, 40; s. generalis 407, 5; s. hominis vel canonis 195, 1; s. interdicti 184, 25. 188, 45. 330, 25. 30. 479, 40. 484, 35. 584, 20. 585, 40. 586, 15; s. lata 180, 10. 343, 35; 359, 40. 478, 10. 494, 30. 523, 30. 567, 30; s. penarum 488, 20; s. proscriptionis 716, 20; s. realis et personalis 368, 5; s. spiritualis et temporalis 41, 5. 254, 20; s. suspensionis 194, 45.
- sequester: ponere in manu -i 32, 10.
- servi camerae 491, 15. — chamerschneht 661, 20. 25. 662, 5. 10.
- servitium imperii 299, 20.
- sessehaftig 418, 20.
- sigillum aureum 322, 25; s. autenticum 361, 1. 5; s. cereum 299, 15; s. cerae albae 375, 10; s. cerae croceae 452, 35; s. cerae rubrae 231, 25. 272, 35; s. in cera viridi 247, 5; s. imperiale 408, 20. 438, 35. s. regale 102, 15. 25; s. secretum 31, 10. 36, 30. 401, 40. — in segel, ingheseghel, sigel *ex. gr.* 3, 30. 5, 20. 6, 10. 40. 7, 10. 73, 10; ghemeyne i. 107, 20; kaiserlich i. *ex. gr.* 425, 35. 626, 20. 658, 30; kuniglich i. 105, 10. 15; s. des lantfrids 208, 25.
- signum crucis super pomum 322, 45.
- syndicarius: nomine -o 256, 10. 461, 35. 465, 10.
- syndicatus 256, 10. 349, 1. 461, 20. 25.
- sindicus, syndicus 82, 15. 20. 112, 10. 15. 167, 1. 212, 30. 256, 5. 25. 274, 35. 279, 35. 361, 1. 391, 1. 461, 15. 20. 35. 463, 40. 45. 464. 465. 490, 40. 518, 15; s. cleri et populi Romani 348, 40.
- sippe angeporne 575, 5.
- societas, communitas seu collegium seu corpus monetariorum, qui vulgo appellatur Zunft 604, 25. 35. 607, 1. 5. 10; s. S. Georgii 473, 25; s. Tusciae 218, 15.
- sol 447, 25.
- soldaderes 315, 40.
- solidus, soldus 276, 30. 40. 420; s. imperialis 454, 5. 467, 15.
- solum imperii, imperiale 187, 15. 313, 1. 320, 15.
- sollemnia coronationis 302, 25; s. missarum 626, 20.
- sonus campanae 327, 15.
- soror collegiata 521, 15.
- sors principalis (Judeorum) 151, 25.
- spado 51, 25.
- spata 245, 20. 247, 5.
- speculator *episcopus* 187, 5. 200, 10.
- 'eine spende': elemosinae quod vulgo e. s. dicitur 488, 15.
- spiritualia et temporalia 28, 40. 366, 35. 693, 1.
- spoliare officio et beneficio 349, 5.
- spolia 400, 10; s. et incend[i]a 621, 30.
- sponsalia 167, 35. 168, 5.
- spurius 171, 5. 507, 35. 534, 5. 552, 5. 30. 570, 35.
- stallung 412, 15.
- stannum 509, 30.
- stat, stede, ståt *ex. gr.* 308, 10. 15. 434, 30. 435, 30. 481, 15. 495, 25. 496, 1; niedern s. 34, 25; s. reht und gewonheit 3, 20. 657, 35. 40; s. vreyheit 683, 15; die vrien s. 434, 15; uswende der s. 658, 1.
- statera 606, 5. 10; s. apothecariorum 606, 10.
- status et conditio Urbis 403, 1; s. ecclesiasticus, ecclesiae *ex. gr.* 223, 5. 30. 347, 20. 690, 35; s. et honor regis 242, 35; s. imperii 237, 1. 347, 20. 690, 35. 719, 1. s. principantis et subiectorum terrae 170, 25; s. reipublicae 225, 10; s. regius 258, 15. 20. 314, 40.
- statutum papae 'Ad Conditorem' 351, 1. 10. 352, 15. 354, 30. 357, 25; — a canonum 57, 5; s. 'Cum inter nonnullos' 351, 1. 354, 10. 25. 356, 40; s. haereticum, haereticale 356, 30. 35. 359, 25. 35; s. 'Quia quorundam' 351, 1. 354, 15. 355, 40. 358, 30. 359, 5; s. patriae 513, 30; — a vicariae 436, 25; v. *etiam* constitutio.
- steura, stura, stwra 8, 1. 22, 5. 15. 70, 10. 78, 20. 79, 1. 5. 104, 10. 117, 25. 149, 25. 150, 25. 151, 10. 15. 622, 20; s. consueta 22, 5. 122, 5. 136, 30. 137, 1. 25. 616, 20; — ae (et exactiones) Judeorum 150, 5. 491, 15. — stiur, stüre, stüre, stower, stiwer, stuwer, stwr 169, 15. 553, 20. 569, 20. 598, 35. 602, 5. 612, 25. 615, 15. 616, 25. 617, 15. 618, 5. 620, 10. 626, 35. 645, 25. 711, 25. 740, 15. 20; s. gewonliche 210, 20. 414, 1. 457, 10. 15. 542, 15. 617, 15. 635, 15. 701, 1. 5. 15. 711, 25; grozze s. 681, 5. 20. 705, 1; jerliche s. 709, 20; jaerlich s. zden Juden 466, 45. 656, 20; vrien von der s. 457, 10; s. müten 672, 10. — statstiur, statsstur, statsstur 428, 40. 720, 10. 15.
- stiuren (*verb.*) 542, 15.
- stift, sticht, gestift 21, 15. 48, 10. 108, 25. 386, 20. 679, 5. 25.
- stilus et forma litterarum 300, 10.
- stipendiarius 84, 30. 239, 30. 241, 15. 422, 30. 423, 5. 431, 35. 437, 15. 489, 25. 547, 20. 530, 25—50. 721, 40. 724, 1. 35. 725, 30; s. ultramontanus 437, 5.
- stipendium, stypendium 25, 40. 84, 35. 96, 5. 237, 35. 275, 10. 422, 25. 30. 423, 5. 431, 1. 450, 20. 458, 40. 548, 25. 35. 724, 5.
- stipulatio solemnitas 464, 45. 467, 30. 694, 25.
- stolium, stolum, stollium galearum 115, 25. 30. 35. 280, 30.
- stoss, stözz, ufstünde 590, 10; s. und aufläufe 734, 15. 30. 40. 735, 45.
- strata publica 67, 5. 172, 40; — as claudere 403, 25. 30; clausura -arum 403, 25; fractura -arum 403, 25; — as frangere, rumpere 403, 25. 30. — straze, strazze, strate 73, 1. 106, 40. 107, 35. 162, 35. 40. 386, 30. 435, 10. 15; s. rover 108, 10; s. schermen, friden 162, 35. 165, 15. 30.
- studium Parisiense 155, 40.
- sub[h]astatio 420, 10.
- subburgium 431, 5.
- subdiaconus v. ordo.
- subsidiium pecuniarium 239, 30. 241, 15. 40. 475, 10.
- successio paterna 109, 1.
- sudarium Christi 401, 1.
- superindumentum lineum 352, 35.
- superliminaria ecclesiae 183, 1. 266, 35. 268, 40.
- supplicatio ad papam 96, 15.
- suspendere furcis per gulam 524, 35. 528, 20.
- suspensio 30, 5. 544, 20; s. a beneficio 192, 10. 193, 1; s. ab officio eocl. 188, 25. 192, 40. 193, 1; s. ab officio

et beneficio eccl. 194, 5. 195, 45. 330, 5. 333, 20-40.

symoniacae distributio collatorum 345, 15; s. electio 347, 35.

synagoga 176, 25. 490, 35. 583, 10.

t.

tabellio 332, 25; t. auctoritate imperiali et apostolica 216, 1. 5; t. publicus et notarius 392, 35. 561, 25.

tabellionatus 154, 1. 332, 25.

taedingbrief 736, 5.

tagh: der Oberste tagh 213, 10; taegen einander suchen 528, 45. 529, 1.

taidnich, taeidnich, taeding, tading, teiding 21, 10. 152, 10. 15. 35. 162, 15. 45. 164, 15. 30. 165, 1. 308, 25. 341, 35. 40. 45. 342, 1. 445, 30. 40. 529, 25. 30. 702, 40. 733, 30. 735, 20.

teidingen, taedingen, taidingen, teidingen 18, 15. 21, 5. 10. 162, 10. 15. 20. 163, 20. 208, 5. 213, 35. 308, 15. 444, 20. 468, 10. 574, 30. 35. 599, 20. 629, 15. 636, 35. 637, 25. 643, 20. 701, 30. 704, 20. 729, 20. 733, 30. 734, 15. 40. 736, 1.

tallea, tallia 223, 35. 224, 1. 5. 10. 345, 15. 449, 35. 450, 5. 458, 30-45. 459, 1-25. 460, 5. 10. 461, 1. 40. 462. 463. 464, 5. 15. 20. 25. 30. 40. 472, 35. 473, 15. 474, 35. 548, 15. 563, 20.

tegula 276, 30.

tempus legitimum 391, 15.

temporalia 353, 40. 346, 30. 35. 347, 5. 15. 665, 35. 666, 15; t. et spiritualia episcopatus 366, 35; deputatus in -ibus et spiritualibus 693, 1.

temporalitas 563, 20.

tenere: de iure 182, 25; se t. pro rege 195, 25. 30; t. a sacro imperio 32, 5. 131, 5.

tenor: processuum (contra Ludowicum) 160, 40; t. procuracionis 246, 30. 247, 15.

teracia rocchae 455, 1.

terminus 23, 1. 138, 15. 20. 158, 20. 159, 35. 160, 1. 179, 10. 182, 5. 184, 5. 193, 35. 194, 40. 200, 30. 272, 35. 40. 362, 30. 448, 15. 462, 15. 600, 20. 25. 625, 10. 719, 5; t. certus 250, 15. 254, 20. 624, 1; t. peremptorius 179, 5. 180, 5. 10. 15. 181, 5. 10. 15. 35. 40. 186, 35. 191, 15. 20. 192, 35. 45. 193, 35. 196, 10. 15. 203, 20. 207, 25. 239, 20. 240, 25. 241, 10. 35. 266, 30. 369, 5. 524, 25. 525, 15. 20. 587, 35; t. praefixus 190, 20. 228, 25. 230, 10; t. processus 331, 10; — terminos *Grenzsteine* ponere 670, 25. — *termenie*, *termenunge* des *lantfrides* 435, 10. 25. 45. — *zil Grenze* 33, 30. 34, 1. 15. 30. 35. — *zil Termin* 589, 15. 25. 590, 5; *rechte* z. 469, 10; z. des *lantvrides* 282, 10. 20. 25. 434, 15. 436, 1.

II. CONSTITUTIONES VI.

terra patrimonialis 84, 35; — ae s. Petri 587, 10.

testamentum 552, 1. 30; t. authenticum 561, 35; ex -to vel ab intestato 485, 20.

testis iuratus 310, 15. 30. 45. 311, 5. 15. 30; t. vocatus 2, 20.

thalamus 317, 15.

theloneum, theolonium, toloneum 70, 10. 123, 25. 30. 35. 124, 5. 10. 15. 125, 10. 133, 10. 161, 1. 228, 1. 392, 35. 515, 5. 531, 40. 664, 10. 20. 706, 25. 30. 35; t. super Renum 706, 25; v. receptor. — *zol*, *zoll* 33, 30. 152, 15. 20. 204, 10. 15. 238, 30. 495, 15. 497, 25. 549, 25. 698, 30. 709, 1. 710, 15. 728, 30; *pruch* an dem z. 152, 35; z. zu Rinvels 708, 35. — *des -les* *einnemer* 152, 10.

thema praedicandi 494, 5. 25.

theologus orthodoxus 185, 40.

thesaurarius 531, 25; t. ecclesiae 199, 40; t. regis 315, 10.

thesaurus 315, 15; t. regius 60, 1.

troester 162, 35.

thronus, tronus caesareus 269, 20. 301, 1; t. imperii 320, 40. 322, 25. 40. 375, 10.

titulus: comitalis, comitatus 332, 40. 587, 20; t. contractus 513, 20; t. veri domini 653, 35; t. ducalis 332, 40; t. feodi, feodalis 87, 30. 288, 30. 299, 30. 364, 15. 522, 25. 534, 35. 537, 15. 20. 596, 35; t. imperialis 59, 35. 188, 25. 329, 30. 330, 5. 332, 40; se intitulare -o 479, 25; t. legitimitatis 485, 15; t. pignoris 736, 25; t. principatus saecularis 520, 25; t. rectoris Urbis 332, 40; t. relictus 534, 5. 552, 1. 30; t. regius, regalis 59, 35. 178, 25. 30. 179, 5. 182, 1. 25. 183, 10. 187, 40. 188, 10. 25. 190, 10. 192, 15. 193, 30. 330, 5. 329, 30. 332, 40. 476, 20. 520, 25. 582, 5.

tormentari 315, 15.

tractatus 474, 5. 10. 15. 512, 35. 513, 5. 517, 25. 530, 20. 531, 5. 15. 650, 1. 686, 40. 721, 15. 20. 25. 722, 15; t. super matrimonio, matrimonii 100, 15. 724, 25. 725, 20.

transcriptum litterae 59, 30.

transsumptum 320, 35. 322, 15. 35. 338, 25.

treuga, tregua, treugua 65, 20. 77, 30. 35. 99, 30. 35. 101, 20. 172, 25. 30. 35. 40. 45. 173, 1. 15. 20. 346, 5. 451, 1. 459, 35. 460, 10. 463, 20.

tesor 444, 5.

tribunal 419, 30. 420, 15. 35.

tripudium 326, 10. 15.

triumphus imperialis 205, 40. 206.

truhsezze, truchsatz, druchsetze 445, 30. 662, 15. 720, 20. 734, 20. 25. 735, 40. 757, 35.

tumbrobst v. praepositus.

turris 592, 5.

tutela 168, 5. 30.

tutor 442, 20.

tyrannis, tirannis 15, 1. 556, 15. 627, 30. 686, 20. 697, 5.

tyrannus, tirannus 176, 25. 177, 15. 20. 203, 25. 265, 35. 283, 15. 363, 15. 25. 373, 10. 374, 5. 477, 15. 556, 15. 543, 20. 628, 1; t. haereticus 185, 30.

u.

uber die perge, uber das gepirg 629, 10. — *ultra montes* 715, 15.

uberman v. oberman.

uflauf v. auflauff.

ultio canonica 688, 15.

unctio 317, 10. 15. 726, 25.

ungegeltz holtz 214, 1.

ungelt, ungeltene 131, 30. 35. 40. 136, 20. 209, 40. 210, 1. 5. 317, 40. 495, 15. 598, 35. 634, 40. 635, 1. 645, 30. 657, 20. 710, 15. 717, 20. 739, 35. 740, 5.

unitas ecclesiae 30, 10. 15.

universalis v. ecclesia.

universitas civitatis 28, 5. 29, 15.

unterpfand v. pignus.

urfede 44, 10. 20. 25.

urlaub des reiches 487, 15.

urteil v. iudicium.

usura *Judeorum* 151, 25.

usus iuris, facti 351, 352, 10. 353, 35. 667, 25; u. notariorum publicorum 148, 10; u. simplex 351, 10. 35. 352, 10. 353, 35.

uxor legitima 607, 20.

uzvart, gemeine 204, 20.

v.

vacatio imperii 178, 25.

(*vach* 658, 20.)

valvassor 503, 1. 504, 40.

vanchnütze, vanchniüz v. *gevangnisse*.

vassallatus 512, 1. 515, 5.

vasallus 62, 15. 63, 40. 156, 40. 592, 25; v. archiepiscopi 226, 35; v. ecclesiae 51, 20. 187, 20. 217, 10. 329, 15; v. episcopi 52, 15. 367, 30. 35; v. imperii 171, 35. 178, 30. 179, 40. 183, 35. 207, 15. 270, 20. 301, 50. 302, 1. 371, 35. 511, 10. 514, 20. 537, 20. 25. 568, 5. 10. 515, 1; v. naturalis 513, 25; v. regis 479, 15.

vaticinium 384, 10.

vectigal 133, 10. 270, 20.

vena metallorum 442, 1.

venationes ferarum 515, 10.

vendere ad minutum 420, 5.
 vendictio 454, 10. 40.
 ventus orientalis 399, 25.
 verba derogatoria 503, 15. 505, 1. 506, 15. 508, 20.
 verbuntnis, verbintniz 541 10; v., gelübde unde eid 204, 5. 281, 35; v. sicherheit und stedekeit 386, 30. 35.
 versatzunge 610, 35.
 vertaydingen, vorteydengen 213, 25. 30. 628, 25. 629, 35.
 vexel 248, 30.
 vexilifer, vexillifer, vixillifer 285, 30. 301, 10. 380, 25; v. imperii 269, 10. 30. 316, 30. 382, 30; v. iustitiae 201, 1. 473, 25. 531, 15.
 vexilliferatus 270, 35. 40. 271, 10. 302, 10. 35.
 vexillum 383, 5; v. ecclesiae 518, 15; v. regis 399, 10.
 vicaria 436, 20. 25. 30. 439, 20. 25. 30. 469, 25. 470, 15. 20.
 vicariatus 217, 35. 274, 15. 20. 275, 5. 363, 15. 380, 35. 381, 1. 5. 15. 25. 451, 30. 453, 15. 482, 25. 492, 25. 545, 1. 25. 546, 20. 557, 1. 25. 40. 558, 1. 584, 10. 633, 15. 694, 15; -us officium 454, 25. 517, 35. — vitztumambt 526, 40. 527, 30.
 vicarius 248, 15. 391, 15. 20. 432. 471, 25; v. civitatis 390, 45. 715, 1. 5. 733, 5; v. Christi 8, 30. 423, 35. 665, 25; v. ducalis 382, 30. 416, 15. 421, 30; v. generalis ducalis 374, 25. 405, 20; v. episcopatus in temporalibus constitutus 390, 1; v. generalis 31, 25. 52, 30. 53, 15. 54, 1. 159, 1. 179, 45. 223, 20. 232, 20. 236, 5. 10. 237, 15. 238, 10. 274, 40. 307, 20. 390, 35. 408, 10. 416, 5. 10. 430, 40. 45. 431, 1. 15. 30. 436, 20. 437, 5. 10. 447, 10. 15. 448, 5. 451, 25. 452, 25. 453, 30. 454, 1. 5. 10. 25. 30. 35. 456, 10. 467, 10. 493, 5. 546, 5. 557, 20. 558, 15. 613, 40. 661, 1. 678, 5. 694, 5; v. generalis regis 76, 1. 83, 10. 112, 5; v. generalis in Alemannia dictus Australis 84, 30. 35; v. imperialis 222, 10. 380, 35. 492, 25. 493, 5. 517, 30. 530, 15. 532, 1. 15. 20. 25. 543, 45. 544, 1. 35. 545, 5. 15. 546, 15. 25. 563, 10. 583, 25. 586, 45. 620, 30. 631, 5. 20. 632, 20. 25. 653, 10. 660, 5. 15. 661, 1. 732, 30; v. marscalci 411, 20. 419, 20. 30. 35; v. mares. generalis 419, 30; v. ordinis fratrum Minorum 68, 5; v. ministri generalis ordinis Minorum 668, 10.

15; v. a papa ordinatus 677, 10; v. in provincia 447, 15. 20; v. regis 223, 25. 232, 20. 255, 25. 256, 15. 25. 326, 35. 398, 5. 401, 35. 415, 10. 25. 439, 25. 35. 455, 15. 20. 25. 488, 40. 506, 5; v. spiritualis, in spiritualibus 367, 20. 408, 35; v. ultramontanus 259, 1; v. Urbis 219, 5. 470, 35. — vicar des Ordens 480, 25. — vitzthum, vitzthume 67, 25. 30. 224, 35. 340, 20. 445, 15. 528, 45. 529, 1. 598, 35. 661, 30. 662, 15; v. vicevicarius.
 vicecomes 565, 35.
 vicedominus regis 36, 10.
 viceplebanus 487, 30.
 vicevicarius 112, 20. 431, 5. 436, 20. 448, 5. 10; v. vicarii generalis 447, 10.
 victualia 479, 35.
 viduarum iura 154, 15.
 videre et videri facere rationes officialium 452, 25.
 vinea 131, 5.
 vinum 10, 25. 123, 25. 124, 5.
 virgines Deo dicatae 346, 10.
 viri scolastici 265, 1.
 vischantze 658, 20.
 vischrein 527, 45.
 vita communis 355, 30.
 vitztum, vitztumambt v. vicarius, vicariatus.
 vocatio processualis 343, 35.
 vogt v. advocatus.
 vogtay v. advocatia.
 vogthaber 67, 30.
 vogtlempfer 67, 30.
 vogtmütthaber 67, 30.
 vogtrecht 598, 35.
 volgen mit geschrei 213, 30.
 volle gewalt v. potestas.
 vorechter man 213, 30. 35.
 vorgraütt dez waldes 516, 30.
 vormunt und pfleger 540, 20. 25.
 vorstat 209, 35. 40. 210, 1. 618, 5.
 vorwort 282, 1.
 votum abdicacionis proprietatis 351, 30; v. castitatis 667, 10; v. obedientiae 667, 10; v. paupertatis 667, 1. 5.
 vox in electione regis Romanorum 267, 35; 339, 30. 35. 363, 15. 365, 40. 371, 5. 15. 479, 10; v. electionis activa et passiva 409, 20; v. publica 50, 20.

vrede *Landfriede* v. frid.
 vridebrechen, vrede breken 213, 10. 20. 25. 306, 25. 307, 10.
 vredloys: man 108, 10; vredeloys kündigen 107, 30.
 (die) vreyen v. freye.
 vreyen verb. v. frien.
 vreymerckt 711, 35.
 vreiung, vreyung *Befreiung* von *Steuer* 457, 15. 497, 40. 609, 10.
 vrömde 643, 1.

W.

wage 495, 15. 657, 25.
 waht 612, 25.
 wal 18, 20. 702, 10. 703, 15. 704, 5; w. des Kaisers 679, 20; w. des richs 524, 35. 40. 528, 25-40; wechslung der wal des richs 528, 25.
 walfürsten v. churfürsten.
 walt, wald 417, 35. 40. 516, 30.
 wapen führen 435, 5.
 weizzen 35, 10.
 weltlich v. person.
 werung *Währung* 720, 20. — werung *Zahlung* 4, 15. 152, 5.
 widerchauf: auf einen w. verchauffen 495, 15.
 wiltbann, wiltban, wiltpan 7, 30. 35. 17, 40. 136, 1. 527, 45.
 wirtinn 70, 30. 481, 35.
 woehenmarkt 711, 35.
 wücher 731, 25.

Z.

zent v. decima.
 zil v. terminus.
 zins, gewonlicher 496, 30.
 zölner, zollner 152, 5. 10.
 zol v. theloneum.
 Zänft, zunft 394, 30. 395, 5. 40. 607 1. 5. 10.

